İZZÎ TARİHİ

İZZÎ SÜLEYMAN EFENDİ

TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 119

Tarih ve Toplum Bilimleri Serisi : 18

Kitabın Adı : İZZÎ TARİHİ

Müellifi : İzzî Süleyman Efendi (ö. 1168/1755)

Özgün Dili : Osmanlı Türkçesi

Hazırlayan : Prof. Dr. Ziya Yılmazer
Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi,
Emekli Öğretim Üyesi

Son Okuma : Dr. Göker İnan, Yazma Eser Uzmanı

Arşiv Kayıt : Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. Hazine nr. 1328
Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. Revan nr. 1261
Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. Emanet Hazinesi nr. 1393
Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. Emanet Hazinesi nr. 1432

Baskı : İmak Ofset Basım Yayın Tic. ve San. Ltd. Şti.
Akçaburgaz Mah.137. Sok. No: 12, Esenyurt / İstanbul
Tel.: 444 62 18 www.imakofset.com.tr / Sertifika No: 12531

Baskı Yeri ve Yılı : İstanbul 2019

Baskı Miktarı : 1. Baskı, 1500 adet

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
Library of Congress A CIP Catalog Record

İzzî Süleyman Efendi
İzzî Tarihi (Osmanlı Tarihi, 1157-1165/1744-1752)

1. Tarih, 2. Osmanlı Tarihi, 3. Vekâyi'nâme, 4. İzzî Süleyman Efendi, 5. XVIII. Yüzyıl
ISBN: 978-975-17-4151-6

Copyright © Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. Her hakkı mahfuzdur.
Bütün yayın hakları *Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı*'na aittir. Başkanlığın izni olmaksızın tümüyle veya kısmen, hiçbir yolla ve hiçbir ortamda yayınlanamaz ve çoğaltılamaz.

T.C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı
Süleymaniye Mh. Kanuni Medresesi Sk. No: 5 34116 Fatih / İstanbul
Tel.: +90 (212) 511 36 37
Faks: +90 (212) 511 37 00
info@yek.gov.tr
www.yek.gov.tr

İZZÎ TARİHİ

(OSMANLI TARİHİ 1157-1165/1744-1752)

(İNCELEME - METİN)

İZZÎ SÜLEYMAN EFENDİ
(ö. 1755)

Hazırlayan
Ziya Yılmazer

TÜRKİYE
YAZMA
ESERLER
KURUMU
BAŞKANLIĞI

TAKDİM

İnsanlık tarihi, akıl ve düşünce sahibi bir varlık olan insanın kurduğu medeniyetleri, medeniyetler arasındaki ilişkileri anlatır. İnsan, zihnî faaliyetlerde bulunma kabiliyetiyle bilim sanat ve kültür değerleri üretir, ürettiği kültür ve düşünce ile de tarihin akışına yön verir.

Medeniyetler, kültürler, dinler, ideolojiler, etnik ve mezhebî anlayışlar arasındaki ilişkiler kimi zaman çatışma ve ayrışmalara, kimi zaman da uzlaşma ve iş birliklerine zemin hazırlamıştır.

İnsanların, toplumların ve devletlerin gücü, ürettikleri kültür ve medeniyet değerlerinin varlığıyla ölçülmüştür. İnsanoğlu olarak daha aydınlık bir gelecek inşâ edebilmemiz, insanlığın ortak değeri, ortak mirası ve ortak kazanımı olan kültür ve medeniyet değerlerini geliştirebilmemizle mümkündür.

Bizler, Selçuklu'dan Osmanlı'ya ve Cumhuriyet'e kadar büyük devletler kuran bir milletiz. Bu büyük devlet geleneğinin arkasında büyük bir medeniyet ve kültür tasavvuru yatmaktadır.

İlk insandan günümüze kadar gök kubbe altında gelişen her değer, hakikatin farklı bir tezahürü olarak bizim için muteber olmuştur. İslam ve Türk tarihinden süzülüp gelen kültürel birikim bizim için büyük bir zenginlik kaynağıdır. Bilgiye, hikmete, irfana dayanan medeniyet değerlerimiz tarih boyunca sevgiyi, hoşgörüyü, adaleti, kardeşlik ve dayanışmayı ön planda tutmuştur.

Gelecek nesillere karşı en büyük sorumluluğumuz, insan ve âlem tasavvurumuzun temel bileşenlerini oluşturan bu eşsiz mirasın etkin bir şekilde aktarılmasını sağlamaktır. Bugünkü ve yarınki nesillerimizin gelişimi, geçmişimizden devraldığımız büyük kültür ve medeniyet mirasının daha iyi idrak edilmesine ve sahiplenilmesine bağlıdır.

Felsefeden tababete, astronomiden matematiğe kadar her alanda, Medine'de, Kahire'de, Şam'da, Bağdat'ta, Buhara'da, Semerkand'da, Horasan'da, Konya'da, Bursa'da, İstanbul'da ve coğrafyamızın her köşesinde üretilen değerler, bugün tüm insanlığın ortak mirası hâline gelmiştir. Bu büyük emanete sahip çıkmak, bu büyük hazineyi gelecek nesillere aktarmak öncelikli sorumluluğumuzdur.

Yirmi birinci yüzyıl dünyasına sunabileceğimiz yeni bir medeniyet projesinin dokusunu örecek değerleri üretebilmemiz, ancak sahip olduğumuz bu hazinelerin ve zengin birikimin işlenmesiyle mümkündür. Bu miras bize, tarihteki en büyük ilim ve düşünce insanlarının geniş bir yelpazede ürettikleri eserleri sunuyor. Çok çeşitli alanlarda ve disiplinlerde medeniyetimizin en zengin ve benzersiz metinlerini ihtiva eden bu eserlerin korunması, tercüme ya da tıpkıbasım yoluyla işlenmesi ve etkin bir şekilde yeniden inşâ edilmesi, Büyük Türkiye Vizyonumuzun önemli bir parçasıdır. Bu doğrultuda yapılacak çalışmalar, hiç şüphesiz tarihe, ecdadımıza, gelecek nesillere ve insanlığa sunacağımız eserleri üretmeye yönelik fikrî çabaların hasılası olacaktır. Her alanda olduğu gibi bilim, düşünce, kültür ve sanat alanlarında da eser ve iş üretmek idealiyle yeniden ele alınmaya, ilgi görmeye, kaynak olmaya başlayan bu hazinelerin ülkemize ve tüm insanlığa hayırlar getirmesini temenni ederim. Aziz milletimiz, bu kutsal emaneti yücelterek muhafaza etmeyi sürdürecektir.

Recep Tayyip Erdoğan
Cumhurbaşkanı

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ XXIX
BİBLİYOGRAFYA XXXIII
KISALTMALAR XLI

İZZÎ SÜLEYMÂN EFENDİ

A.İZZÎ SÜLEYMÂN EFENDİ'NİN HAYATI XLV
1. Adı, Doğduğu Yer ve Yılı..... XLV
2. Ailesi..... XLVI
3. Tahsîli ve Hocaları.....XLVII
4. İlk Görevleri.....XLVIII
5. İzzî'nin Vak'a-nüvîsliği.....XLVIII
6. Teşrîfâtçılığı..... XLIX
7. Vefâtı XLIX
B.İZZÎ SÜLEYMÂN EFENDİ'NİN ESERLERİ LI
1. Târîh'i LI
a.İzzî Târîhi'nin Yazma Nüshaları LII
aa.İzzî Târîhi'nin I. Cildinin Yazma Nüshaları.....LII
ab.İzzî Târîhi'nin II. Cildinin Yazma Nüshaları LV
ac.İzzî Târîhi'nin I-II. Cildinin Birlikte Yazma Nüshaları LV
ad.İzzî Târîhi'nin III. Cildinden Birkaç Varak LVII
b.İzzî Târîhi'nin Kaynakları ve Tesirleri LVII
c.Tarih'in Bazı Kısımlarının Almancaya Tercümesi.....LXII
2. Enîsü't-Tâlibîn ve 'Uddetü's-Sâlikîn LXII
3. Belgrad'ın Geri Alınışına Dâir Risâlesi LXIIII
C.ÇEŞİTLİ YÖNLERİYLE İZZÎ SÜLEYMÂN EFENDİ LXV
1. Şahsiyeti..... LXV
2. İzzî'nin Tarih Hakkındaki Görüşleri..... LXV
3. Çeşitli Konulardaki Değerlendirmeleri LXVI
a. Pâdişâhların Yer Değiştirmeleri LXVII

b. Verilen Ziyâfetlere Yaklaşımı..... LXVII
c. Diğer Bazı Konulardaki Değerlendirmeleri..... LXVII
4. Nakşibendiyye Tarîkatı'na İntisâbı LXIX
5. İzzî Süleymân Efendi'nin Vakfı LXIX
6. Şâirliği ve Şiirleri LXXI
METİN TESİSİNDE TAKİP EDİLEN YOL LXXVII

İZZÎ TÂRÎHİ

METİN

Zikru i'âde-i fenn-i tıbâ'at..... 5
VEKĀYİ'-İ SENE-İ SEB'A ve HAMSÎN ve Mİ'ETİN ve ELF.....19
Tevcîh-i Kazâ'-i Mekke-i mükerreme ve Medîne-i münevvere.....19
Me'mûriyyet-i Tevkī'î-i sâbık Sa'îd Mehmed Efendi be-Mısr-ı Kāhire.....30
Tevcîh-i Sadâret-i Rumeli..... 20
Tevcîh-i Ser'askerî-i Cânib-i Kars be-Sadr-ı sâbık Vezîr-i mükerrem el-Hâc Ahmed Paşa..... 21
Me'mûriyyet-i Kesriyeli Ahmed Efendi be-cânib-i Kars ve tevcîh-i ba'zı menâsıb-ı Dîvânî..... 22
Me'mûriyyet-i ortahâ-yı Yeniçeriyân ve Cebeci[yân] ve Topçuyân be-cânib-i Kars..... 23
Teslîm-i nâme-i hümâyûn be-Elçi-i Nederlande der-Serây-ı 'âlî-i hazret-i Âsafî..... 23
İhsân-ı Vezâret be-Re'îsülküttâb Râgıb Mehmed Efendi bâ-Eyâlet-i Mısr-ı Kāhire ve selef-i û el-Hâc Mustafa Efendi, Emîn-i Defter-i Hâkānî, Re'îsülküttâb şud ve tevcîh-i Emânet-i Defter-i Hâkānî be-Hasan Efendi, Kâtib-i Yeniçeriyân der-sâbık.....24
Sâniha..... 27
Kırâ'et-i nazm-ı Mevlid-i şerîf-i mağfiret-redîf..... 29
İhrâc-ı Donanma-yı hümâyûn be-Deryâ-yı Sefîd..... 30
Teşrîf-i hümâyûn be-gülşen-serây-ı Karaağac ve ba'de-ezîn be-Sâhil-serây-ı Beşiktaş..... 30
'Azl ü nasb-ı Voyvoda-i Eflâk..... 31
Vürûd-i haber-i vefât-ı Ser'asker-i Diyârbekir 'Ali Paşa ve Ser'-asker-şuden-i Vâlî-i Haleb Hüseyn Paşa ve Ser'askerî-i cânib-i Bağdâd Ahmed Paşa..... 32
Me'mûriyyet-i Kethudây-ı dûdmân-ı Bektâşiyân be-cânib-i Erzurum berây-ı sevk u tesyîr-i leşker..... 33
Vukū'-i tevcîhât-ı ba'zı menâsıb-ı Dîvânî..... 34
Zuhûr-i garîbe..... 34
Me'mûriyyet-i Vezîr-i mükerrem Pîr Mustafa Paşa, Vâlî-i Rumeli be-cânib-i Sivas..... 35

Zuhûr-i harîk..... 36
Vürûd-i düşmen be-cânib-i Kars ve vukū‘-i muhârebât-ı ‘adîde ve encâm-ı kâr-ı husrân-şi‘âr-ı û..... 37
Zuhûr-i garîbe..... 51
Vukū‘-i tevcîhât-ı ba‘zı menâsıb-ı Dîvânî..... 55
Nakl-i hümâyûn ez-Sâhil-serây-ı Beşiktaş be-Serây-ı hümâyûn-i ‘âmire...55
Âmeden-i nâme-res ez-cânib-i Hind be-Âsitâne-i sa‘âdet ve ric‘at-i vey bi-murâfakat-i Sefîr-i Devlet-i ‘aliyye Sâlim Mehmed Efendi.....56
Sûret-i terceme-i nâme-i Pâdişâh-ı Hindüstân Ebu'l-Feth Nâsıruddîn Muhammed Şâh be-rikâb-ı kâmyâb-ı hazret-i Zıll-ı İlâh Pâdişâh-ı ‘âlem-penâh *eyyedehullâhu Te‘âlâ ve ebkāhu*..... 60
Sûret-i nâme-i hümâyûn-i hazret-i Şehriyâr-ı Hılâfet-medâr ki cevâb-nâme-i Şâh-ı Hind-est be-Sefîr-i mezbûr Seyyid ‘Atâ’ullah-râ teslîm şude-est1..... 62
Sûret-i nâme-i hümâyûn-i mülâtafet-makrûn ki1 be-cânib-i Şâh-ı Hind nüvişte-est be-sefâret-i Sâlim Mehmed Efendi firistâde.....66
Tevcîhât-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ der-‘akab-i vürûd-i haber-i vefât-ı Vezîr Mustafa Paşa, Vâlî-i Trablus-Şâm..... 71
İhsân-ı Vezâret ez-Mîr-i mîrân-ı kiram Çeteci ‘Abdullah Paşa be-inzı-mâm-ı Eyâlet-i Diyarbekir..... 72
Tevcîh-i Kazâ’-i İstanbul..... 73
Tevcîh-i Sadâret-i Anadolu..... 73
Ziyâfet-i Ağa-yı Yeniçeriyân be-hazret-i Sadr-ı ‘âlî..... 74
Tevcîh-i Kapudânî-i deryâ ve tebdîl-i ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ.....75
Vukū‘-i ziyâfet-i hümâyûn der-Serây-ı hazret-i Âsafî.....75
Tevcîh-i Ser‘askerî-i Cânib-i Kars be-Sadr-ı esbak Vezîr-i zî-şân Yeğen Mehmed Paşa..... 78
Vukū‘-ı tevcîhât-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ..... 79
Me’mûriyyet-i Çeteci Vezîr ‘Abdullah Paşa, Vâlî-i Diyârbekir ve Hân-ı Erdelân Ahmed Hân be-ma‘iyyet-i müşârun ileyh berây-ı tâht ü târâc-ı memleket-i ‘Acem..... 79
Me’mûriyyet-i mîr-i mîrân ez-livâhâ-i Rumeli be-cânib-i Kars.....81
Tevcîh-i câh-ı vâlâ-yı Nekābet..... 83
Ruh-sûden-i Hân-ı Erdelân Ahmed Hân be-pâye-i serîr-i a‘lâ.....83
Vürûd-i haber-i vefât-ı Ser‘asker-i Diyârbekir Vezîr Hüseyn Paşa.....84
VEKĀYİ‘-İ SENE-İ SEMÂN ve HAMSÎN ve Mİ’ETİN ve ELF.....85
Tevcîh-i kazâhâ-i Haremeyn-i şerîfeyn-i muhteremeyn.....85
İrsâl-i mekâtîb-i hazret-i Âsafî be-divel-i Nasârâ.....86
Sûret-i mektûb-i ‘Âlî..... 88
İhsân-ı Vezâret be-Ağa-yı Yeniçeriyân ve Ağa-şuden-i Kethudây-ı Ocağ-ı Bektâşiyân..... 92
Vefât-ı Şeyhulislâm es-Seyyid eş-Şeyh Mustafa Efendi ve müşerref-

sâzî-i makām-ı Fetvâ Pîrî-zâde Sâhib Mehmed Efendi, İmâm-ı Evvel-i Sultânî 93
Sâniha 94
Beyân-ı evâ'il-i hâl-i merhûm-i müşârun ileyh 95
Nasb-ı İmâm-ı Evvel ve Sânî-i hazret-i Cihân-bânî 97
Vukū'-i harîk der-Tersâne-i 'âmire 97
Ref'-i tuğ u sancağ-ı Hamâlı-zâde Ahmed Paşa, Vâlî-i Rakka ve vukū'-i tevcîhât-ı ba'zı menâsıb-ı vüzerâ ve vürûd-i haber-i vefât-ı û 98
Me'mûriyyet-i asâkir-i Tatar der-ma'iyyet-i Ser'asker-i Cânib-i Kars ve murûr-i îşân ez-havâlî-i İstanbul be-cânib-i Üsküdar 102
Tevcîh-i Kazâ'-i İstanbul 104
Tevcîh-i Sadr-ı Rumeli 105
Vürûd-i ba'zı ahbâr-ı sârre ez-muhâfızîn-i serhaddât-ı mansûre 105
'Azl ü nasb-ı Ser-topî-i Dergâh-ı 'âlî ve beyân-ı vasf-ı cüz'î-i binâ'-i Tophâne-i 'âmire 109
Binâ ve ta'mîr-i sedd-i kebîr der-İskenderiyye-i Mısır ve me'mûriyyet-i mûmâ ileyh Mustafa Ağa, Ser-topî-i sâbık 110
Vürûd-i haber-i meserret ez-cânib-i Çeteci Vezîr 'Abdullah Paşa, Vâlî-i Diyârbekir 114
Vürûd-i haber-i vefât-ı Ser'asker-i Cânib-i Kars Yeğen Mehmed Paşa ve tevcîh-i Ser'askerî be-Sadr-ı esbak el-Hâc Ahmed Paşa, Vâlî-i Haleb 116
Vukū'-i tevcîhât ve tebdîlât-ı ba'zı menâsıb-ı vüzerâ 120
İhsân-ı Vezâret bâ-Eyâlet-i Karaman be-Şerîf Halîl Efendi, Kethudây-ı hazret-i Sadr-ı 'âlî 120
Tefvîz-ı Kethudâyî-i Sadr-ı 'âlî be-Rûznâmçe-i Evvel el-Hâc Mustafa Efendi ve tevcîh-i mansıb-ı û be-Hüseyn Beyefendi 123
Vürûd-i haber-i vefât-ı Yedekci Mehmed Paşa, Muhassıl-ı Aydın ve vukū'-i tevcîhât-ı ba'zı menâsıb-ı vüzerâ 124
Vukū'-i ziyâfet-i hümâyûn der-Serây-ı 'âlî-i Vezîr-i a'zam 124
Âmeden-i Donanma-yı hümâyûn ez-Bahr-ı Sefîd 126
Ziyâfet-i Ağa-yı Yeniçeriyân be-Sadr-ı 'âlî-i Âsaf-nişân 126
Tevcîhât-ı menâsıb-ı Dîvânî 127
Beyân-ı keyfiyyet-i düşmen-i mekkâr, ya'nî Nâdir Şâh-ı hîlekâr ve der-zımn-ınetîce-i în-mukaddime me'mûriyyet-i vüzerây-ı 'izâm be-techîz-i leşker ve tertîb-i mühimmât-ı evfer berây-ı sefer-i nusrat-eser ve tasmîm-i ihrâc-i asâkir-i Tatar ez-cânib-i Kırım bi-ma'rifet-i Hân-ı 'âlî-şân der-sene-i cedîde 128
Tebdîl-i Sadr-ı Anadolu 133
Üftâden-i kalyon-i bâzergân be-sâhil-i Hısn-ı İstanbul ve beyân-ı keyfiyyet-i û 133
Tevcîh-i Şemhâlî-i Kumûk be-Hâspûlâd Hân der-Ülkây-ı Dağıstân 137
Tevcîh-i Ser'askerî-i Cânib-i Kars be-Sadr-ı sâbık 'Ali Paşa Vâlî-i Haleb

ve Eyâlet-i Halebü'ş-Şehbâ be-Ser‘asker-i sâbık el-Hâc Ahmed Paşa 140
İhrâc-ı asâkir-i Mısır ve tesyîr-i îşân be-cânib-i Diyârbekir..... 141
Me’mûriyyet-i vüzerây-ı ‘izâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm ve tavâyif-i askeriyye be-ma‘iyyet-i Ser‘asker-i Cânib-i Kars..... 142
Zuhûr-i te’kîd ü ihtimâm berây-ı tertîb-i cezây-ı sezây-ı eşkıyây-ı levendât..... 145
Vukū‘-i harîk..... 146
Me’mûriyyet-i Ser‘asker-i sâbık el-Hâc Ahmed Paşa be-mansıb-ı hod Halebü'ş-Şehbâ..... 146
Âmeden-i Sefîr-i İran be-Âsitâne-i sa‘âdet-‘unvân..... 147
İhsân-ı Vezâret bâ-Eyâlet-i Kıbrıs be-Mîrâhûr-i Evvel-i Şehriyârî ‘Abdullah Bey..... 148
VEKĀYİ‘-İ SENE-İ TİS‘A ve HAMSÎN ve Mİ’E ve ELF..... 150
Ta‘yîn-i hâshâ be-cânib-i Sadr-ı ‘âlî ez-bedel-i Kıbrıs..... 150
Ruh-sûde-i Sefîr-i İran be-pâye-i serîr-i a‘lâ ve teslîm-i nâme-i hod..... 150
Vukū‘-i müşâvere-i ‘umûm der-Serây-ı hazret-i Âsafî berây-ı ahvâl-i İran ve mukaddime-i sulh u salâh..... 151
Ber-vech-i nüvişte-i güzeşte re’fetlü Sadrıa‘zam ve Vekîl-i mutlak-ı efham hazretlerine hıtâben şeref-bahş-ı sudûr olan sûret-i hatt-ı hümâyûn-i kerâmet-nümûndur..... 151
Sûret-i terceme-i nâme-i Şâh-ı İran..... 152
Sûret-i terceme-i kā’ime-i Şâh-ı müşârun ileyh der-derûn-i nâme-eş mevzû‘ şude-bûd..... 153
Sûret-i takrîr-i Sefîr-i İran mûmâ ileyh Feth ‘Ali Türkmân der-huzûr-i hazret-i Âsafî..... 155
Tetimme-i makāle-i müşâvere..... 156
Sûret-i nâme-i hümâyûn-i mevâhib-nümûn-i Şehriyârî ki Sefîr-i İran mûmâ ileyh Feth ‘Ali Türkmân-râ teslîm şude-bûd..... 160
Sûret-i nâme-i ‘inâyet-‘âllâme-i Cihân-dârî ki be-Sefâret-i Nazîf Mustafa Efendi firistâde bûd..... 164
Sûret-i mektûb-i Sadrıa‘zamî be-Şâhruh Mîrzâ, İ‘timâdü'd-devle-i İran be-dest-i Sefîr-i îşân firistâde-est..... 171
Sûret-i mektûb-i Sadrıa‘zamî be-Şâhruh Mîrzâ, İ‘timâdü'd-devle-i İran bi-vesâtat-i Nazîf Mustafa Efendi firistâde-est..... 173
Sûret-i mektûb-i mesned-ârây-ı Meşîhat-i İslâmî be-Molla ‘Ali Ekber, Re’îsü'l-‘ulemâ’-i İran be-dest-i Nazîf Mustafa Efendi firistâde est. 176
Te’hîr-i ihrâc-i asâkir-i Tatar ez-iklîm-i Kırım ve irsâl-i ‘atıyye-i hümâyûn be-Hân-ı ‘âlî-şân..... 178
‘Afv-i asâkir-i Mısır ez-sefer-i hümayûn bi-ilzâm-ı bedel..... 180
İrtihâl-i kıdvetü's-sâlikîn eş-Şeyh Mustafa Efendi Rızâ’eddîn Nakşi-bendî-i Beşiktâşî..... 182
Vukū‘-i harîk der-varoş-i Hisâr-ı Boğazkesen ve vasf-ı binây-ı Câmi‘-i

mu‘allâ-tâk ez-âsâr-ı meberrât-ı cenâb-ı Şehinşâh-ı âfâk..... 185
‘Azl ü nasb-ı Meşîhat-i İslâmiyye..... 193
Nasb-ı Ser-etıbbây-ı Hâssa..... 195
Nüzûl-i kalyon be-deryâ..... 196
İsti‘câl-i asâkir-i me’mûre be-nezd-i Ser‘asker Paşa..... 196
Tevcîh-i kazâhây-ı Haremeyn-i şerîfeyn ve ihsân-ı Pâye-i Medîne-i münevvere ve vefât-ı ‘Ali Monla Efendi..... 198
İhsân-ı rütbe-i vâlâ-yı Vezâret bâ-Kapudânî-i deryâ be-Kethudây-ı Bevvâbîn-i Şehriyârî Soğanyemez Mahmûd Ağa ve vukū‘-i tevcîhât-ı ba‘zı menâsıb-ı ‘ulyâ..... 199
Tertîb-i cezây-ı sezây-ı se nefer ez-Cuhûdân-ı sekar-mekar..... 201
Hareket-i Ser‘asker ‘Ali Paşa ez-Kütahya be-cânib-i Sivas ve ikāmet-i vey der-ân-havâlî bâ-Ordu-yi hümâyûn-i zafer-makrûn..... 201
Tertîb-i cezây-ı sezây-ı şahs-ı dalâlet-peymâ..... 202
Tezyîl-i în-takrîr berây-ı tezkîr u tahzîr-est..... 205
Vefât-ı el-Hâc Beşîr Ağa, Ağa-yı Dârussa‘âdeti'ş-şerîfe..... 206
Nasb-ı Ağa-yı Dârussa‘âdeti'ş-şerîfe Beşîr Ağa, Hazînedâr-ı hazret-i Şehriyârî..... 208
‘Afv u ıtlâk-ı Kesriyeli el-Hâc Ahmed Efendi..... 209
‘Azîmet-i Şeyhulislâm-ı sâbık Pîrî-zâde Sâhib Mehmed Efendi be-Hacc-ı şerîf ez-tarîk-ı Şâm..... 210
Tebdîl-i Kādî-i İstanbul..... 211
Tebdîl-i İmâm-ı Sânî-i Sultânî..... 211
Nefy-i Ağa-yı Serây-ı ‘Atîk ve ba‘zı ez-ağayân-ı musâhibân-ı Şehriyârî be-Kāhire-i Mısır..... 211
İhsân-ı Vezâret be-Kethudây-ı Sadr-ı ‘âli bâ-Eyâlet-i Trablus-Şâm..... 212
Tefvîz-ı Kethudâyî-i Sadâret-i ‘uzma be-Emîn-i Tersâne-i ‘âmire el-Hâc Mehmed Efendi..... 213
Beyân-ı vâki‘u'l-hâl..... 214
Tevcîh-i câh-ı vâlâ-yı Defterdârî be-Behcet Mehmed Efendi..... 215
Tebdîl-i Ser-cebeciyân-ı Dergâh-ı ‘âlî ve Kethudây-ı Bevvâbîn-i cenâb-ı Şehriyârî..... 217
Tebdîl-i Ağa-yı Sipâhiyân..... 218
Tertîb-i cezây-ı sezây-ı Seyyid Fethî, Defterdâr-ı Şâm..... 218
Binây-ı Mahzen-i Çûb der-Tersâne-i ‘âmire..... 219
Der-zikr-i ta‘mîr-i nüzhet-gâh-ı Kasr-ı Tokad ez-hadâyık-ı Sultânî..... 221
Der-zikr-i ta‘mîr-i çeşme-sâr-ı Beykoz..... 224
Tevcîh-i Eyâlet-i Adana ve Trablus-Şâm ber-vech-i mâlikâne bâ-hatt-ı hümâyûn-i mevhibet-makrûn..... 227
Vefât-ı Sadr-ı Rum ‘Arab-zâde ‘Abdurrahman Efendi ve tevcîh-i mansıb-ı û be-Nakībüleşrâf..... 228
Tebdîl-i Ağa-yı zümre-i Silahdârân..... 228

‘Azl-i Vezîr-i a‘zam es-Seyyid Hasan Paşa ve ihsân-ı mühr-i hümâyûn bâ-Vezâret-i ‘ulyâ be-Kethudây-ı Sadr-ı ‘âlî hazret-i el-Hâc Mehmed Paşa..... 229
Tezyîl-i makāle..... 231
Der-beyân-ı ahvâl-i ma‘zûl-i Vezîr-i müşârun ileyh ve sebeb-i ‘azl-i vey der-zâhir-i hâl..... 232
Tefvîz-ı Kethudâyî-i Sadr-ı ‘âlî be-Sa‘îd Mehmed Efendi, Emîn-i Defter-i Hâkānî-yi hâlâ..... 233
Tevcîh-i Emânet-i Defter-i Hâkānî..... 234
İhsân-ı Vezâret be-Silahdâr-ı hazret-i Şehriyârî Mustafa Bey.....234
Nasb-ı Silahdâr-ı Şehriyârî..... 236
Tevcîhât-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn.....236
Tebdîlât-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn.....236
‘Azl ü nasb-ı Ser-bostâniyân-ı Hâssa..... 237
Tebdîl-i Kethudây-ı Bevvâbîn-i Şehriyârî bâ-hatt-ı hümâyûn.....237
Tevcîhât-ı menâsıb-ı vüzerây-ı ‘izâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm.....238
Vukū‘-i tebdîlât-ı ba‘zı menâsıb-ı Dîvânî ve nefy ü tagrîb-i ba‘zı kesân..239
Zuhûr-i nâr-ı dehşet-menâr ez-bâlây-ı menâre-i Câmi‘-i merhûm Sultân Bâyezîd-i Velî *enârallâhu merkadehû*.....239
Vefât-ı Kethudây-ı Bevvâbîn-i Şehriyârî Bekir Ağa ve tevcîh-i mansıb-ı vey....240
Tertîb-i cezây-ı sezây-ı eşkıyây-ı Levendât der-cânib-i Anadolu bi-ihtimâm-ı Sadr-ı sâbık Ser‘asker ‘Ali Paşa.....241
Vukū‘-i harîk der-Galata ve İstanbul..... 245
Vukū‘-i tevcîhât-ı menâsıb-ı Dîvânî ber-vech-i mu‘tâd.....245
Vukū‘-i ‘azl ü nasb-ı Meşîhat-i İslâmiyye..... 247
Sebeb-i ‘azl-i mevlânâ-yı müşârun ileyh der-sûret-i zâhir.....248
Tevcîh-i câh-ı vâlâ-yı Sadâret-i Rum..... 249
Tevcîh-i câh-ı vâlâ-yı Nekābet-i bâhiru'ş-şerâfe.....250
‘Azl ü nasb-ı Ser-etıbbây-ı Hâssa ve Ser-müneccimîn.....250
Tebdîl-i ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn-i Cihân-ârâ.....252
İhsân-ı Pâye-i Anadolu..... 252
Me’mûriyyet-i Vezîr-i mükerrem el-Hâc Velî Paşa, Muhassıl-ı Aydın be-teftîş-i eşkıyây-ı Levendât der-cânib-i Anadolu.....252
Vukū‘-i ziyâfet-i hümâyûn der-Serây-ı hazret-i Âsafî.....253
Vürûd-i peyâm-ı sulh u salâh-ı hayr-encâm ez-cânib-i İran ve tesâdüf-i ân der-hengâm-ı vusûl-i Donanma-yı hümâyûn be-Âsitâne-i sa‘âdet-‘unvân ve izhâr-ı âyîn-i neşât-ı behcet-nişân.....255
İhsân-ı Vezâret bâ-Eyâlet-i Sivas be-Rûznâmçe-i Evvel Kesriyevî el-Hâc Ahmed Efendi berây-ı sefâret-i cânib-i İran.....260
Tevcîh-i Rûznâmçe-i Evvel..... 264
Me’mûriyyet-i zu‘amâ ve erbâb-ı tîmâr ez-cânib-i Anadolu be-ma‘iyyet-i Sefîr-i İran Vezîr-i müşârun ileyh..... 264

Tertîb-i ihrâc ve ihzâr-ı esbân ez-cânib-i Anadolu berây-ı ihdây-ı taraf-ı Şâh-ı İran..... 266
İrsâl-i teşrîfât-ı hümâyûn be-Vâlî-i Bağdâd Vezîr-i mükerrem Ahmed Paşa ve me'mûriyyet-i û be-mübâdele-i elçiyân..... 267
İhsân-ı Pâye-i Sadâret-i Rumeli ve İstanbul..... 268
Vukū'-i ibkāy-ı menâsıb-ı vüzerây-ı 'izâm bâ-hatt-ı hümâyûn..... 269
Tevcîh-i Sadâret-i Anadolu..... 269
İrsâl-i teşrîfât-ı hümâyûn be-cânib-i Ser'asker-i Sadr-ı sâbık 'Ali Paşa ve 'avdet-i vey be-mansıb-ı hod Kütahya ve izn-dâden-i tavâ-yif-i askeriyye-râ..... 270
İhsân-ı rütbe-i vâlâ-yı Vezâret bâ-Kapudânî-i deryâ be-Mîrâhûr-i Evvel-i hazret-i Şehriyârî Şehsüvâr-zâde es-Seyyid el-Hâc Mustafa Bey ve vukū'-i tevcîhât-ı ba'zı menâsıb..... 272
Der-zikr-i keyfiyyet-i Kapudan Paşa-yı sâbık..... 274
Zuhûr-i tebdîlât-ı menâsıb-ı vüzerâ..... 274
Me'mûriyyet-i Vezîr-i mükerrem Yahyâ Paşa, Vâlî-i Rumeli be-Kal'a-i Niş berây-ı def'-i ihtilâl-i neferât-ı Yeniçeriyân..... 275
'Avdet ve vusûl-i Sefîr-i İran Nazîf Mustafa Efendi be-Âsitâne-i sa'âdet bi-itmâm-ı hıdmet-i sefâret ve tekmîl-i maslahat-ı müsâlemet..... 277
Vürûd-i haber-i vefât-ı Velî Paşa, Müfettiş-i cânib-i Anadolu..... 278
İhsân-ı Pâye-i Sadâret-i Rum bâ-hatt-ı 'inâyet-mevsûm..... 279
İhsân-ı rütbe-i vâlâ-yı Vezâret be-Ağa-yı Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı 'âlî..... 279
Sûret-i hatt-ı kerâmet-nukat-ı hazret-i Cihân-bânî ki berây-ı i'lân-ı sulh u salâh-ı İran ve 'akd-i encümen-i şûrâ der-Serây-ı Sadr-ı 'âlî-şân şeref-yâfte-i sudûr şud..... 280
Vukū'-i 'akd-i encümen-i müşâvere der-Serây-ı hazret-i Âsafî..... 280
Sûret-i nâme-i Şâhî ki be-rikâb-ı kamer-tâb-ı cenâb-ı Cihân-bânî bi-vesâtat-i Nazîf Efendi âmede-est..... 283
Sûret-i terceme-i mektûb-i Şâhruh Mîrzâ be-makām-ı Sadâret-i 'uzmâ bi-vesâtat-i Nazîf Efendi âmede-est..... 285
Sûret-i mektûb-i Sadr-ı Memâlik-i İran Monla 'Ali Ekber be-mesned-ârây-ı Meşîhat-i İslâmiyye bi-vesâtat-i Nazîf Efendi âmede-est..... 287
Sûret-i temessük-i esâs-ı sulh u salâh ki, ez-taraf-ı câhiru'ş-şeref-i Devlet-i 'aliyye be-Devlet-i Nâdiriyye-râ i'tâ fermûde-est bi-ma'rifet-i murahhasân ve temhîr-i îşân..... 289
Sûret-i terceme-i temessük-i esâs-ı sulh u salâh ki ez-cânib-i İran be-taraf-ı Devlet-i 'aliyye-i me'âlî-'unvân teslîm şude-bûd be-mühr-i Mu'ayyir Hân, Murahhas-ı îşân..... 295
Sûret-i takrîr-i mûmâ ileyh Nazîf Mustafa Efendi ki, der-keyfiyyet-i sefâret ve husûsıyyet-i me'mûriyyet-i û çi-gûne sûret-pezîr ve netîce-gîr şud berây-ı îzâh-ı hâl-i beşâşet-me'âl derîn cerîde-i vekāyi' nüvişte-est..... 299

Tezyîl li-münşi'ihî..... 311
Zuhûr-i keyfiyyet-i 'acîbe-i 'ibret-medâr ez-kerâmât-ı hazret-i Şehinşâh-ı bülend-iktidâr ki berây-ı musâlaha-i Nemçe âşikâr şud.....314
Da'vet-i Hân-ı 'âlî-şân be-Âsitâne-i sa'âdet ve irsâl-i siyâb ve 'atıyye-i hümâyûn der-esnây-ı râh..... 320
İbkāy-ı ba'zı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn-i Cihân-ârâ.....321
Der-zikr-i hedâyây-ı hümâyûn-i hazret-i Şehriyârî ki, berây-ı cânib-i İran müretteb fermûde-end ve der-Serây-ı hazret-i Âsafî nakl ve manzûr ve tahmîn ve memhûr-şud..... 322
Sûret-i defter-i hedâyây-ı hümâyûn..... 324
Teşrîf-i Hân-ı 'âlî-şân be-Âsitâne-i sa'âdet-'unvân..... 331
Da'vet-i Hân-ı 'âlî-şân be-huzûr-i hümâyûn..... 333
Teşrîf-i cenâb-ı Sadâret-i 'uzmâ ve 'ulemâ ve vüzerâ be-ziyâret-i Hân-ı celâdet-fermâ..... 335
Teslîm-i hedâyây-ı hümâyûn be-Sefîr-i İran Vezîr-i mükerrem Kesriyevî el-Hâc Ahmed Paşa..... 335
VEKĀYİ'-İ SENE-İ SİTTÎN ve Mİ'E ve ELF..... 336
Tertîb-i ziyâfet der-Serây-ı Sadr-ı 'âlî be-Hân-ı 'âlî-şân..... 336
Tevcîh-i Muhâsebe-i Anadolu be-Sefîr-i İran Nazîf Mustafa Efendi.....337
Teslîm-i nâme-i hümâyûn be-Sefîr-i İran Vezîr-i mükerrem el-Hâc Ahmed Paşa..... 337
Sûret-i nâme-i hümâyûn-i cenâb-ı Şehinşâh-ı rub'-i meskûn ki bi-vesâtat-i Sefîr-i İran Vezîr-i mükerrem el-Hâc Ahmed Paşa firistâde-est 338
Sûret-i 'ahid-nâme-i hümâyûn-i 'inâyet-mazmûn-i hazret-i Şehriyârî ki, be-cânib-i İran firistâde-est bi-vesâtat-i Sefîr-i Kebîr Vezîr-i mükerrem el-Hâc Ahmed Paşa..... 344
Sûret-i mektûb-i 'âlî-i hazret-i Sadrıa'zamî ki, be-cânib-i hükümrân-ı İran cenâb-ı Nâdir Şâh-ı 'âlî-câh-râ firistâde-est bi-vesâtat-i Sefîr-i İran Vezîr-i mükerrem el-Hâc Ahmed Paşa.....354
Sûret-i mektûb-i 'âlî-i hazret-i Sadrıa'zamî ki, be-Şâhruh Mîrzâ firistâde-est bi-vesâtat-i Vezîr-i müşârun ileyh.....359
Sûret-i mektûb-i mesned-ârây-ı Meşîhat-i İslâmiyye ki, be-Sadr-ı Memlik-i İran Molla 'Ali Ekber firistâde-est bi-vesâtat-i Vezîr-i müşârun ileyh..... 361
Murûr-i Sefîr-i İran be-cânib-i Üsküdar ve 'azîmet-i vey be-savb-ı maksûd. 366
Teşrîf-i Hân-ı 'âlî-şân be-ziyâret-i Şeyhulislâm..... 369
Vukū'-i ziyâfet be-Hân-ı 'âlî-şân ez-ricâl-i Devlet-i 'aliyye.....369
Tertîb-i ziyâfet-i Hân-ı 'âlî-şân be-cânib-i Âsaf-ı me'âlî-'unvân.....370
Tevcîh-i ba'zı menâsıb-ı vüzerâ bâ-şefâ'at-i Hân-ı 'âlî-şân.....371
İlbâs-i kabaniçe be-Hân-ı 'âlî-şân der-huzûr-i hümâyûn.....371
Nüzûl-i kalyon be-nâm-ı Perr-i Bahrî ez-Tersâne-i 'âmire 372
Me'mûriyyet-i Vâlî-i Anadolu Vezîr Süleymân Paşa be-teftîş-i eşkıyâ....373

‘Azîmet-i Hân-ı ‘âlî-şân ez-Âsitâne-i sa‘âdet-nişân be-cânib-i iklîm-i Kırım 374
‘Azl-i Ağa-yı Yeniçeriyân ve nasb-ı Kethudây-ı dûdman-ı Bektâşiyân....376
‘Azl ü nasb-ı Ser-bostâniyân-ı Hâssa..... 377
İrtihâl-i kutbu'l-‘ârifîn ve ‘umdetü's-sâlikîn eş-Şeyh es-Seyyid Nûreddîn ibn eş-Şeyh es-Seyyid ‘Alâ’eddîn ibn eş-Şeyh es-Seyyid Necmeddîn Hasan ibn eş-Şeyh Mehmed ibn Behâdır Bey *kaddesallâhu esrârahum ve efâza ‘aleynâ envârahum*..... 377
Ahvâl-i garîbe-i Şâh-zâde Mîrzâ Safî ve Mîrzâ Sâm ez-hânân-ı A‘câm...383
Tebdîl-i menâsıb-ı Kethudây-ı Sadr-ı ‘âlî ve Ser-çavuşân ve Emîn-i Defter-i Hâkānî..... 387
Tebdîl-i muhassılân-ı Livâ’-i Aydın ve Eyâlet-i Kıbrıs bâ-hatt-ı hümâyûn. 388
İkāmet-i Şeyhulislâm-ı sâbık Pîrî-zâde Sâhib Mehmed Efendi ve mahdûm-i vey ‘Osmân Monla der-Kazâ’-i Gelibolu..... 389
Tebdîlât-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn..... 389
Tevcîh-i mansıb be-Sadr-ı sâbık es-Seyyid Hasan Paşa..... 390
Vukū‘-i müşâvere-i ‘umûm der-Serây-ı hazret-i Âsafî ba‘de-ez-vürûd-i nâme vü tahrîrât ez-cânib-i Nemçe ve karâr-dâde-i în-husûs ve te’kîd ü tecdîd-i sulh u musâfât..... 390
Taraf-ı müstelzimü'ş-şeref-i hazret-i Pâdişâh-ı ‘âlem-penâhdan hâlâ Roma İmperatoriçesi Marya Tereze [Marie Thérèse] nâm Çârîçe'ye ‘inâyet ü ihsân buyurılan ‘ahid-nâme-i mekârim-‘allâme-i Hılâfet-penâhî'nin sûretidir..... 395
Taraf-ı hümâyûn-i hazret-i Şehriyârî'den hâlâ müntehab Roma İmperatoru ve Toşkana'nın Duka-i Kebîri olan Françesko [François I] nâm Duka'ya i‘tâ buyurılan ‘ahid-nâme-i hümâyûn-i mehâbet-makrûnun sûretidir..... 401
İhsân-ı nişân-ı şerîf-i ‘âlî-şân be-Çârîçe-i Moskov bâ-niyâz-mendî-i îşân berây-ı te’kîd-i musâfât..... 410
Sûret-i nişân-ı şerîf-i vâlâ-şân-ı şevket-‘unvân..... 412
Mübâşeret-i binâ’-i kal‘a-i cedîd der-Cezîre-i Açe ez-havâlî-i Kırım 416
Tevcîh-i Kazâhâ’-i Haremeyn-i şerîfeyn *şerrefehumallâhu Te‘âlâ*.....416
Der-vasf-ı nev-binây-ı Kasr-ı hümâyûn-i meyâmin-nümûn der-Sâhil-serây-ı Beşiktaş..... 417
İbkā vü tevcîh-i ba‘zı menâsıb-ı vüzera bâ-hatt-ı hümâyûn.....423
Vukū‘-i mübâdele-i süferây-ı İran der-re’s-i hudûd ve keyfiyyet-i ‘azîmet-i îşân..... 423
Der-zikr-i mukaddime ki, ibtidây-ı zuhûr-i Nâdir Şâh ve evâ’il-i hâl-i û çi-gûne vukū‘-yâfte der-zımn-ı în-mukaddime beyân şude-est.....425
Sûret-i mukaddime-i mezkûre..... 426
Vürûd-i ba‘zı ahbâr-ı ihtilâf u ihtilâl ve muhâsamât ü cidâl ez-cânib-i İran..... 436
‘Azl ü nasb-ı Voyvoda-i Boğdân bi-iştikâ’-i re‘âyâ..... 437

İhrâc-ı Şâh-zâde-i sâlifü'z-zikr Mîrzâ Safî ez-Kal'a-i Samsun ve irsâl ü tesyîr-i û be-Cezîre-i Rodos 438
Tevcîh-i Sadâret-i Rûm be-cânib-i Neylî Ahmed Efendi 439
Ta'mîr ve tecdîd-i Kasr-ı Sinân Paşa der-sâhil-i deryâ ve tasnî' u tarsî'-i taht-ı sîmîn-i bî-misl ü bî-hemtâ 440
'İlâve-i zîb ü zînet ve izâfe-i hüsn ü letâfet be-mevki'-i Hırka-i şerîfe-i bâhiru'l-envâr ve be-makām-ı perde-i latîfe-i Seyyidü'l-ebrâr ez-âsâr-ı hidâyet-medâr-ı cenâb-ı Şehriyâr-ı kerâmet-girdâr *edâmallâhu Te'âlâ zılâle Saltanatihî mâ te'âkabe'l-leylü ve'n-nehâri* 442
Tezyîl-i în-makāle-i behcet-asâle 445
Tevcîh-i Kazâ'-i İstanbul be-Üsküdârî mevlânâ İsma'îl Efendi bâ-hatt-ı hümâyûn 448
Teşrîf-i cenâb-ı es-Seyyid 'Abdullah Paşa be-makām-ı Sadâret-i 'uzmâ ba'de-ez-'azl-i Vezîr el-Hâc Mehmed Paşa 449
Sebeb-i 'azl-i müşârun ileyh el-Hâc Mehmed Paşa 453
Tebdîl-i Kethudây-ı Sadâret-i 'uzmâ ve Ser-cebeciyân-ı Dergâh-ı mu'allâ 454
Vürûd-i haber-i vefât-ı hükümrân-ı İran Nâdir Şâh ez-cânib-i Bağdâd ve zikr u beyân-ı ahvâl-i husrân-me'âl-i û 455
Vukū'-i müşâvere-i 'umûm der-Serây-ı hazret-i Âsafî berây-ı ihtilâl-i cânib-i İran ve nizâm-ı serhaddât-ı İslâmiyân 462
'Afv u ıtlâk-ı Ser-etıbbây-ı sâbık mevlânâ Sa'îd Mehmed Efendi 465
Vürûd-i ba'zı ahbâr-ı fevz-âsâr ez-cânib-i Mısr-ı Kāhire 466
Vukū'-i tevcîhât-ı ba'zı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn-i Cihân-ârâ…. 473
Tevcîh-i Kazâ'-i Mekke-i mükerreme ez-ref'-i Hayâtî-zâde Mehmed Emîn Efendi, Şeyhulislâm-ı sâbık 473
Vürûd-i haber-i vefât-ı Hayâtî-zâde Mehmed Emîn Efendi Şeyhulislâm-ı sâbık der-Şâm-ı cennet-meşâm 474
Vukū'-i tevcîhât-ı menâsıb-ı erbâb-ı Dîvân 475
İbkāy-ı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn-i 'inâyet-fermâ 477
Te'kîd ü teşdîd-i yesağ-ı ümmü'l-fesâd hamr-ı fitne-zâd 478
İhsân-ı Riyâset be-Beylikci-i Dîvân Nâ'ilî 'Abdullah Efendi ba'de ez-'azl-i el-Hâc Mustafa Efendi ve tevcîh-i ba'zı menâsıb-ı Dîvânî ….. 480
Zuhûr-i harîk-ı 'azîm der-dâhil-i Hısn-ı hasîn-i İstanbul ez-cânib-i Samatya 482
Vürûd-i haber-i vefât-ı Vâlî-i Bağdâd Vezîr Ahmed Paşa ve vukū'-i tevcîhât-ı ba'zı menâsıb-ı vüzerâ 483
İ'âde-i hedâyây-ı hümâyûn be-Âsitâne-i şeref-nümûn ve ber-hasb-i hâl bâz der-Bağdâd tevkīf ü te'hîr-i û râ fermân şud 484
İhsân-ı rütbe-i vâlâ-yı Vezâret be-inzımâm-ı Eyâlet-i Sivas be-Zâralı-zâde Mehmed Paşa ez-mîr-i mîrân-ı kirâm bâ-hatt-ı hümâyûn 485
Tevcîh-i Kazâ'-i İstanbul be-mevlânâ Hattât İsma'îl Efendi 486

Tevcîh-i Sadâret-i Anadolu be-mevlânâ es-Seyyid Murtezâ Efendi.....487
Vürûd-i üsârây-ı Müslimîn ez-Memleket-i Alikorna be-Âsitâne-i sa‘âdet..... 487
İhsân-ı rütbe-i vâlâ-yı Vezâret-i ‘ulyâ be-Kethudây-ı Sadrıa‘zamî Vezîr-i mükerrem Yeğen ‘Ali Paşa bâ-mansıb-ı Cezîre-i Mora ber-vech-i mâlikâne bâ-hatt-ı hümâyûn-i Cihân-ârâ.....489
Tefvîz-ı Kethudâyî-i Sadr-ı ‘âlî be-Emîn-i Tersâne-i ‘âmire cenâb-ı Yûsuf Efendi, Defterdâr-ı Şıkk-ı Evvel der-sâbık.....491
Vukū‘-i tevcîhât-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn.....492
Hâtime-i kelâm-ı behcet-nizâm der-izhâr-ı şükr-i Hudâ-yı min‘âm berây-ı itmâm-ı cild-i evvel ezîn-erkām ve ârâsten ve hıtâm-yâften-i sühan-ı vekāyi‘-i eyyâm be-du‘ây-ı devâm-ı ‘ömr ü Saltanat-ı Şehinşâh-ı Dârâ-gulâm *meddallâhu zılâle saltanatihî ilâ yevmi'l-kıyâm*.....492
VEKĀYİ‘-İ SENE-İ İHDÂ ve SİTTÎN ve Mİ’E ve ELF.....504
‘Akd-i hibâle-i nikâh-ı Sultân-ı ‘ısmet-ni şân ve tertîb-i mukaddimât-ı sûr-i sürûr-i behcet-iktirân..... 504
Sefâret-i Hattî el-Hâc Mustafa Efendi ez-Hâcegân-ı Dîvân be-cânib-i Nemçe berây-ı1 murâ‘ât-i merâsim-i sulh u salâh.....507
Rikâb-ı müstetâb-ı hazret-i Hılâfet-penâhî'den hâlâ Roma İmperatoru Françesko'ya Devlet-i ‘aliyye'nin Orta Elçisi mûmâ ileyh Hattî Efendi ile isrâ buyurılan nâme-i hümâyûn sûretidir.....509
‘Atebe-i ‘aliyye-i hazret-i Şehriyârî'den hâlâ Roma İmperatoriçesi Marya Tereze'ye ‘inâyet ve i‘tây-ı Mülûkâne buyurılan nâme-i mevhibet-‘allâmenin sûretidir ki, mûmâ ileyh Hattî Efendi ile irsâl olunmuşdur..... 511
İrtihâl-i Şeyh-ı şuyûhu'l-vâsılîn, muktedây-ı gürûh-i sâlikîn ‘Abdullah Efendi el-ma‘rûf bi-Bıçakcılar İmâmı.....515
‘Akd-i nikâh-ı Hânım Sultân ve icrây-ı merâsim-i behcet-ni şân.....516
‘Azl ü nasb-ı Ser-etıbbây-ı Hâssa bâ-hatt-ı hümâyûn.....518
Vukū‘-i tevcîhât-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn.....519
Nüzûl-i kalyon-i nev be-rûy-i deryâ be-nâm-ı Nâsır-ı Bahrî müstesnâ şud.....519
İrtihâl-i İmâm-ı Evvel-i Sultânî Hâfız Mustafa Efendi.....520
Tebdîl-i Voyvoda-i Boğdân ve Eflâk..... 521
‘İsyân-kerden-i üsârây-ı çekdirme-i Mustafa Paşa ez-ümerâ’-i deryâ der-Bahr-ı sefîd ve netîce-i ahvâl-i îşân..... 521
Vukū‘-i tevcîhât ve ibkāy-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ.....526
Zuhûr-i hâlet-i garîbe ve evzâ‘-ı ‘acîbe ez-Kālgāy-ı sâbık Şâhîn Girây Sultân..... 526
Tevcîh-i kazâhâ’-i Haremeyn-i şerîfeyn *şerrefehumallâhu Te‘âlâ*.....530
‘Azl ü nasb-ı Ağa-yı dûdmân-ı Bektâşiyân bâ-hatt-ı hümâyûn.....531
‘Azl ü nasb-ı Ser-bostâniyân-ı Hâssa bâ-hatt-ı hümâyûn.....531
Tebdîl-i câh-ı vâlâ-yı Sadâret-i Rum..... 531

Âmeden-i Sefîr-i İran Muhammed ‘Abdülkerîm Hân be-Âsitâne-i sa‘âdet-âşiyân..... 532
Vukū‘-i tevcîhât-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ ve sebeb-i ‘azl-i Vâlî-i Bağdâd Sadr-ı esbak el-Hâc Ahmed Paşa..... 533
Ta‘yîn ü tahsîs-şuden-i Cezîre-i Kıbrıs berây-ı Hâss be-Sadâret-i ‘uzmâ ber-minvâl-i sâbık bâ-hatt-ı hümâyûn..... 535
Tertîb-i sûr-i pür-sürûr-i Fâtıma Hânım Sultân-ı *‘aliyyetü'ş-şân*.....537
İrtihâl-i Mîrzâ-zâde mevlânâ Neylî Ahmed Efendi Sadr-ı Rum-i sâbık....539
Vürûd-i hedâyâ ve üsârây-ı Efrencî ez-Cezâyir-i Garb be-Âsitâne-i sa‘âdet. 542
Tertîb-i cezây-ı sezây-ı şakī-i bed-kâr ez-korsânân-ı ‘atîk Kapudan Pavlo. .544
Âmeden-i Sefîr-i İran Muhammed ‘Abdülkerîm Hân der-Serây-ı ‘âlî-i hazret-i Âsafî ve ba‘de-ezân der-Dîvân-ı hümâyûn-i ebed-‘unvân berây-ı teslîm-i nâme ve tahrîrât-ı îşân..... 545
Hâlâ Şâh-ı İran ‘Ali Şâh'ın nâmesi tercemesi sûretidir..... 546
Makām-ı Sadâret-i ‘uzmâ'ya ‘Ali Şâh'ın birâderi ve İ‘timâdü'd-devle'si makāmında olan İbrâhîm Mîrzâ Hân'dan Sefîr-i mûmâ ileyh vesâtatiyle gelan mektûbun tercemesi sûretidir. 549
Makām-ı Meşîhat-ı İslâmiyye'ye Molla-başı'dan Sefîr-i mûmâ ileyh vesâtatiyle gelan mektûbun tercemesi sûretidir. 551
İhsân-ı Pâye-i Sadâret-i Rum bâ-hatt-ı hümâyûn-i ‘inâyet- mevsûm.....553
Ber-haseb-i iktizâ vukū‘-i tebdîlât-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ.....554
İhsân-ı nâme-i hümâyûn berây-ı ‘avdet-i Elçi-i Françe..... 554
Zikr-i tekmîl-i ebniye-i ‘aliyye der-Sâhil-serây-ı Beşiktaş ve vukū‘-i nakl-i hümâyûn der-ân-nüzhet-gâh-ı letâfet-nümûn..... 555
Zikr-i binây-ı latîf ve ihyây-ı câmi‘-i şerîf der-kurb-i Sâhil-serây-ı Beşiktaş. 563
İhsân-ı Pâye-i Sadâret-i Anadolu be-mevlânâ Mehmed Sa‘îd Efendi, Ser-etıbbây-ı Hâssa..... 564
Tevcîh-i Kazâ’-i Medîne-i münevvere *nevverehallâhu Te‘âlâ ilâ yevmi'l-âhıre*. .565
Tevcîh-i Hâniyyet-i Kırım be-Kālgāy-ı sâbık Arslan Girây Sultân ba‘de ez-vürûd-i haber-i vefât-ı Selîm Girây Hân..... 566
Tebdîl-i ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn-i Cihân-ârâ.....568
İhsân-ı rütbe-i vâlâ-yı Vezâret be-Mîr-i mîrân-ı kirâm Süleymân Paşa….568
Vefât-ı el-Hâc Sâlih Ağa, Ağa-yı Sipâhiyân ve tevcîh-i mansıb-ı û.....569
Zuhûr-i tuğyân-ı ba‘zı erâzil ü esâfil-i şekāvet-nişân der-Âsitâne-i sa‘âdet-âşiyân ve kahr u tedmîr-i îşân..... 570
‘Avdet-i Sefîr-i İran Muhammed ‘Abdülkerîm Hân be-cânib-i İran.....574
Sefîr-i mûmâ ileyh vesâtatiyle hâlâ Şâh-ı İran ‘Ali Şâh'a ‘inâyet ü ihsân-ı Mülûkâne buyurılan cevâb-nâme-i hümâyûn-i mülâtafet-makrûnun sûretidir..... 576
Nâme-i hümâyûn mûcebince taraf-ı hazret-i Âsafî'den İran Şâhı ‘Ali Şâh'a Sefîr-i mûmâ ileyh ile irsâl buyurılan mektûbun sûretidir.....580
Hükümrân-ı İran ‘Ali Şâh'ın birâderi İbrâhîm Mîrzâ'dan makām-ı Sadâ-

ret-i ‘uzmâ'ya vârid olan tahrîrâta cevâb olmak üzere Sefîr-i mûmâ ileyh ile gönderilan mektûb-i ‘âlî-i cenâb-ı Âsafî'nin sûretidir 583
Makām-ı Meşîhat-i İslâmiyye'ye Sefîr-i İran-ı mûmâ ileyh vesâtatiyle hâlâ mesned-nişîn-i Meşîhat-i İran olan Molla ‘Ali cânibinden gelan mektûba tahrîr olunan cevâb-nâmenin sûretidir 586
‘Azl ü nasb-ı Ser-çavuşân-ı Dîvân-ı hümâyûn ve Ser-cebeciyân-ı Dergâh-ı ‘âlî 589
Teşrîf-i mesned-i vâlâ-yı Fetvâ cenâb-ı fezâ’il-me’âb mevlânâ Mehmed Es‘ad Efendi *sellemehullâhu Te‘âlâ bi-lutfihi's-sermedî* ba‘de-ez-‘azl-i Şeyhulislâm Ak Mahmûd-zâde es-Seyyid Mehmed Efendi 592
Keyfiyyet-i hâl-i ma‘zûl-i müşârun ileyh 595
‘Azl ü nasb-ı Ağa-yı dûdmân-ı Bektâşiyân 596
Me’mûriyyet-i Vâlî-i Mar‘aş Vezîr-i mükerrem İbrâhîm Paşa ve zu‘amâ ve erbâb-ı tîmâr-ı eyâlât be-muhâfaza ve ta‘mîr u termîm-i Kal‘a-i Bağdâd 596
Vukū‘-i küsûf ü husûf 598
Tevcîh-i Eyâlet-i Anadolu bâ-hatt-ı hümâyûn 598
Vürûd-i haber-i hatt u tenzîl-i Vezîr-i mükerrem Râgıb Mehmed Paşa ez-hükûmet-i Mısr-ı Kāhire ve tevcîh-i eyâlet-i mezbûre 599
Sâniha 603
Vürûd-i haber-i vefât-ı Vezîr Süleymân Paşa, mutasarrıf-ı Karahisâr 604
Haber-i vefât-ı Vâlî-i Cıldır Vezîr İshak Paşa ve tevcîh-i eyâlet-i mezbûre be-ferzend-i hod Ahmed Paşa ez-mîr-i mîrân 604
Nüzûl-i kesret-i emtâr ve hubûb-i şiddet-i rûzgâr 605
Der-zikr-i binây-ı kasr-ı hümâyûn-i letâfet-nümûn der-kurb-i Sâhil-serây-ı Beşiktaş 607
Vukū‘-i tevcîhât-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ ba‘de ez-vürûd-i haber-i vefât-ı Vezîr Mehmed Paşa, Muhassıl-ı Livâ’-i Aydın 609
İbkā ve tevcîh-i menâsıb-ı Dîvânî 609
Tertîb-i ziyâfet-i Sadrıa‘zam-ı ‘âlî-makām berây-ı Pâdişâh-ı İslâm ve Şehinşâh-ı Dârâ-gulâm *edâmallâhu Te‘âlâ ilâ yevmi'l-kıyâm* 610
Tevcîh ve ibkāy-ı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı şeref-ârâ 621
Nakl-i hümâyûn ve teşrîf-i meymenet-makrûn be-Serây-ı cedîd-i ‘âmire 622
Vürûd-i haber-i ba‘zı havâdis ü ahbâr ez-ahvâl ü âsâr-ı Memâlik-i İran. .623
Tevcîh-i Kazâ’-i İstanbul be-cânib-i Çelebi-zâde İsma‘îl Efendi 626
Vürûd-i Donanma-yı hümâyûn be-Âsitâne-i sa‘âdet ve ibkāy-ı câh-ı vâlâ-yı Kapudânî ve ba‘zı ahbâr-ı meserret ez-Bahr-ı sefîd 626
Âmeden-i Baylos-i Venedik be-Âsitâne-i sa‘âdet ve icrây-ı merâsim ber-vech-i ‘âdet 628
Tevcîh-i Sadâret-i Anadolu ve ihsân-ı Pâye-i Rumeli 629
Vukū‘-i tevcîhât ve tebdîlât-ı menâsıb-ı vüzerâ 629
İhsân-ı rütbe-i vâlâ-yı Vezâret be-mutasarrıf-ı Eyâlet-i Cıldır el-Hâc

Ahmed Paşa ez-mîr-i mîrân-ı kirâm 630
Vürûd-i haber-i vefât-ı Sadr-ı esbak es-Seyyid Hasan Paşa, Vâlî-i Diyârbekir ve vukū'-i tevcîhât-ı menâsıb-ı vüzerâ 631
İhsân-ı rütbe-i vâlâ-yı Vezâret be-Kethudây-ı Bevvâbîn-i Sultânî Nu'mân Bey ve vukū'-i tevcîhât-ı menâsıb-ı vüzerâ 632
VEKĀYİ'-İ SENE-İ İSNÂ ve SİTTÎN ve Mİ'ETİN ve ELF 634
'Akd-i hibâle-i nikâh-ı Zübeyde Sultân-ı 'iffet-nişân be-Vezîr-i 'âlî-şân Nu'mân Paşa ve tertîb-i sûr-i meserret-intimâ 635
İnzâl ü tesyîr-i kalyon-i Nusrat-nümâ be-rûy-i deryâ ve vaz'-ı esâs-ı câmi'-i mu'allâ ez-âsâr-ı kerâmet-disâr-ı Şehinşâh-ı cihân-ârâ 636
Âmeden-i Hattî el-Hâc Mustafa Efendi ez-cânib-i Nemçe ba'de edây-ı hıdmet-i Sefâret ve tevcîh-i Muhâsebe-i Evvel 637
Sûret-i takrîr-i mezkûr 638
Teslîm-i nâme-i hümâyûn be-Baylos-i Venedik ve 'avdet-i vey be-Vilâyet-i hod 658
İrtihâl-i Yûsuf Efendi, Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî 658
Tefvîz-i Kethudâyî-i Sadâret-i 'uzmâ be-cânib-i siyâdet-penâh 'Abdî Ağa 659
Te'dîb ve gûşmâl-i eşkıyây-ı 'Urbân der-havâlî-i Eyâlet-i Basra 661
İbkāy-ı Livây-ı Cidde-i ma'mûre ve tevcîh-i kazâhây-ı Haremeyn-i şerîfeyn 663
Vukū'-i kesret-i berf u bârân ve zuhûr-i şiddet-i rûzgâr-ı saht-vezân 664
Tertîb-i cezây-ı sezây-ı sâhte-kârân 664
Zuhûr-i defîne der-cânib-i Mûsul 666
Vukū'-i temhîd-i sulh u salâh der-miyân-ı Cezâyir ve Tûnus ve Trablus-Garb bâ-Duka-i Toşkana İmperator-i Nemçe be-irâde-i Devlet-i 'aliyye 667
Sûret-i takrîr-i Mübâşir-i mûmâ ileyh Sungūr el-Hâc 'Ali Ağa 668
Tevsî'-i dâ'ire-i Mahbûbiyye ve tetmîm-i ebniye-i 'aliyye der-Serây-ı hümâyûn ve vukū'-i nakl-i meymenet-makrûn-i Şehriyâr-ı rub'-i meskûn 670
Vürûd-i haber-i vefât-ı Vezîr Kesriyeli el-Hâc Ahmed Paşa, Vâlî-i Mar'aş ve vukū'-i tevcîhât 677
Terceme-i ahvâl-i merhûm Vezîr-i müşârun ileyh 678
Vürûd-i haber-i vefât-ı Sadr-ı esbak Muhsin-zâde Vezîr 'Abdullah Paşa, Vâlî-i Bosna ve zuhûr-i tevcîhât-ı menâsıb-ı vüzerâ 682
Zuhûr-i tebeddülât-ı menâsıb-ı vüzerâ ber-mûceb-i hatt-ı hümâyûn-i cihân-ârâ 683
Tebdîl-i Sadâret-i Rum 683
İrtihâl-i Pîrî-zâde Sâhib Mehmed Efendi, Şeyhulislâm-ı sâbık 684
İbkā'-i menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn-i meserret-fermâ 688
Vürûd-i nâme ve hedâyâ ez-canib-i Nemçe be-'atebe-i 'aliyye-i Husrevâne 688
Tevcîh-i Muhâsebe-i Haremeyn 690

Teşrîf-i mesned-i Fetvâ cenâb-ı Mehmed Sa‘îd Efendi 691
Tebdîl-i Sadr-ı Anadolu 692
Vefât-ı Bolevî-zâde es-Seyyid Mehmed Emîn Efendi, Nakībüleşrâf 692
Vukū‘-i ba‘zı havâdis der-Bağdâd 692
‘Azl ü nasb-ı Defterdâr-ı Şıkk-ı Evvel 694
Vürûd-i ba‘zı havâdis-i Hicâziyye der-Âsitâne-i ‘aliyye 696
‘Azl ü nasb-ı Voyvoda-i Boğdân 698
Tevcîh-i Rûznamçe-i Evvel be-Muhâsib-i Haremeyn-i sâbık ‘Ali Efendi 698
İrtihâl-i Re’îsülküttâb-ı sâbık el-Hâc Mustafa Efendi 699
İhsân-ı Vezâret be-Kethudây-ı Sadr-ı ‘âlî es-Seyyid ‘Abdî Ağa 703
Tefvîz-ı Kethudâyî-i cenâb-ı Sadr-ı ‘âlî be-mîr-i mükerrem Mehmed Emîn Efendi, Emîn-i Tersâne-i ‘âmire 705
Âmeden-i hedâyâ ve üsârâ ez-Cezâyir ve Tûnus be-‘atebe-i ‘ulyâ 705
Tevcîh-i Kazâ’-i İstanbul 706
İbkāy-ı eyâlât be-vüzerây-ı ‘izâm 707
İhsân-ı rütbe-i vâlâ-yı Vezâret be-Mîrâhûr-i Evvel-i Sultânî mîr-i muhterem Durak Mehmed Bey, ba‘de vürûd-i haber-i vefât-ı Silahdâr Ebûbekir Paşa, Vâlî-i Karaman 707
Havâdis-i İraniyye ki ez-cevânib-i serhaddât âmede-est 708
Tevcîh-i eyâlât be-vüzerây-ı ‘izâm 712
Havâdis-i memâlik-i Avrupa, vukū‘-i muhâsamât ve muhârebât der-miyân-ı Nemçe ve İngiltere ve Françe ve musâlaha-i îşân 713
Der-zikr-i VEKĀYİ‘-İ SENE SELÂSE ve SİTTÎN ve Mİ’ETİN ve ELF 717
Tevcîh-i kazâhâ’-i Haremeyn-i şerîfeyn 717
Binây-ı bend-i cedîd ve inşây-ı sedd-i sedîd der-menba‘-ı âb-ı Tophâne .. 718
Tevcîh-i Eyâlet-i Bağdâd ve Basra ve Cidde-i ma‘mûre 720
İhsân-ı Vezâret-i ‘uzmâ ve i‘tây-ı mühr-i cihân-ârâ be-cenâb-ı Emîn Mehmed Paşa ba‘de ez-‘azl-i es-Seyyid ‘Abdullah Paşa 721
Sebeb-i ‘azl-i Vezîr-i müşârun ileyh es-Seyyid ‘Abdullah Paşa 726
Tefvîz-ı Kethudây-ı hazret-i Sadr-ı ‘âlî 726
Vukū‘-i husûf u küsûf 726
Tevcîhât-ı eyâlât be-vüzerây-ı ‘izâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm 728
‘Azl ü nasb-ı Ser-çavuşân-ı Dîvân-ı hümâyûn 728
‘Azl ü nasb-ı Ağa-yı Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı ‘âlî 729
Vukū‘-i harîk-ı dehşet-nişân ve şurû‘-i bünyân-ı rasîfü'l-erkân bâb-ı Ağa-yı Bektâşiyân 729
Ber-minvâl-i meşrûh Ağa-kapusu resîde-i hüsn-i hıtâm ve derûnuna nakl ile ‘umûmen ocak ricâli mesrûr u şâd-kâm olup, bu gûne müstağrak-ı lücce-i ni‘am-i min‘âm ve mazhar-ı iltifât-ı Pâdişâh-ı İslâm olduklarına kemâl-i teşekkür zımnında merfû‘-i rikâb-ı kamer-tâb-ı Husrevâne eyledikleri ‘arz-ı hâl-i sadâkat-me’âllerinin sûreti bu mahalle tahrîr olundu 736

Tevcîhât-ı eyâlât be-vüzerâ ve tekā‘üd-i Sadr-ı esbak el-Hâc Mehmed Paşa...737
Zuhûr-i harîk ez-hâne-i Şeyhulislâm Mehmed Sa‘îd Efendi.....739
Nüzûl-i kalyon-i mehâbet-nümûn be-rûy-i deryâ.....740
Hatm-i Buhârî-i şerîf der-Câmi‘-i latîf-i Ebu'l-feth Sultân Mehmed Hân ve teşrîf-i Pâdişâh-ı devrân der-ân-encümen-i mağfiret-nişân.....741
Tecdîd-i pûşîde-i şerîfe ve nitâk-ı latîfe-i Ravza-i mutahhere-i Nebeviyye *‘alâ sâhibihâ efdalü's-salâti ve't-tahiyye* ve ihdây-ı âvîze-i mücevhere ve sâ’ir tuhaf-ı mu‘tebere ez-taraf-ı hümâyûn-i cenâb-ı Şehinşâh-ı rub‘-i meskûn *edâmallâhu Te‘âlâ Saltanatehû ilâ âhıri'l-kurûn*.....744
‘Azl ü nasb-ı Kethudây-ı Sadâret-i ‘uzmâ ve Ser-çavuşân-ı Dîvân-ı mu‘allâ..... 752
Vürûd-i nâme ve hedâyâ be-‘atebe-i ‘aliyye-i Şehriyârî ez-cânib-i Şâh-ı Hindüstân bi-vesâtat-i el-Hâc Yûsuf Ağa..... 753
Sûret-i terceme-i nâme-i Pâdişâh-ı Hindüstân ki, be-rikâb-ı kamer-tâb-ı Şehriyârî vâsıl şude-bûd be-vesâtat-i el-Hâc Yûsuf Ağa.....754
Sûret-i terceme-i ‘arîza-i Nizâmülmülk-i Hindüstân be-pâye-i serîr-i a‘lây-ı hazret-i Cihân-bânî be-vesâtat-i el-Hâc Yûsuf Ağa.....757
Sûret-i terceme-i ‘arîza-i dîğer ez-cânib-i mûmâ ileyh..... 759
Sûret-i defâtir-i hedâyây-ı Hind..... 760
İrtihâl-i fâzıl-ı yegâne, üstâd-ı zemâne Kazâbâdî el-Hâc Ahmed Efendi, Kādî-i Mekke-i mükerreme der-sâbık..... 762
Vürûd-i haber-i vefât-ı Vezîr Mehmed Paşa, Vâlî-i Mar‘aş.....767
Itlâk-ı Defterdâr-ı sâbık Behcet Mehmed Efendi..... 767
Gazel-i Behcet Mehmed Efendi..... 768
Tevcîhât-ı eyâlât be-vüzerây-ı ‘izâm..... 768
Zuhûr-i harîk der-etrâf-ı Bezzâzistân ve vukū‘-i ‘inâyet ü ihsân-ı Padişâh-ı devrân der-hakk-ı mesâ’ib-zedegân..... 769
‘Azl ü nasb-ı Ağa-yı Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı ‘âlî..... 771
Tevcîhât-ı eyâlât ve tebdîlât-ı menâsıb-ı vüzerây-ı ‘izâm..... 771
Itlâk-ı Ser-çavuşân-ı sâbık Girîdî Mustafa Ağa..... 772
Tebdîl-i Sadâret-i Rum..... 773
Tevcîh-i Emânet-i Tersâne-i ‘âmire be-Defterdâr-ı sâbık Behcet Mehmed Efendi..... 773
Teşrîf-sâzî-yi câh-ı vâlâ-yı mesned-i Fetvâ mevlânâ es-Seyyid Murtezâ Efendi *sellemehullâhu Te‘âlâ*..... 774
Sûret-i hatt-ı kerâmet-nukat..... 776
Tezyîl..... 777
Âmeden-i Mehmed Sa‘îd Efendi ez-Gelibolu be-Âsitâne-i sa‘âdet.....779
Der-zikr-i havâdis-i İranî ki, ez-cânib-i Bağdâd âmede-est.....779
Sûret-i kā’ime-i Elçi Mustafa Hân be-cânib-i Devlet-i ‘aliyye firistâde-bûde..... 779
Sûret-i mektûb-i Âsafî ki, be-Sefîr-i İran Mustafa Hân-râ firistâde bûd...782

Sâniha..... 784
Tevcîh-i Eyâlet-i Habeş ve Livâ'-i Cidde-i ma'mûre ve Meşîhat-i Harem-i Mekke-i mükerreme..... 785
Vukū'-i harîk der-Üsküdar..... 785
Tebdîl-i Sadr-ı Anadolu..... 786
'Azl ü nasb-ı Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî ve Defterdâr-ı Şıkk-ı Evvel.....786
Tevcîh-i Kazâ'-i İstanbul..... 786
Tevcîh ve ibkāy-ı menâsıb-ı vüzerây-ı 'izâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm.....787
Vürûd-i haber-i vefât-ı Giridî Mustafa Ağa ve tebdîl-i Ağa-yı zümre-i Silahdârân..... 788
Teşrîf-i hümâyûn be-Nüzhet-gâh-ı Sa'd-âbâd..... 789
Tebdîl-i Kapudân-ı deryâ ve ba'zı menâsıb-ı vüzerâ..... 791
'Azl ü nasb-ı Defterdâr-ı Şıkk-ı Evvel ve Emîn-i Tersâne-i 'âmire.....792
Âmeden-i kalyonhâ ez-cânib-i Memleket-i Aligorna be-Âsitâne-i sa'âdet..... 793
İhsân-ı Pâye-i Sadr-ı Anadolu bâ-hatt-ı hümâyûn..... 794
Vaz'-ı kānûn-i cedîd-i hikmet-intimâ bâ-hatt-ı hümâyûn-i Cihân-ârâ der-dûdmân-ı Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı mu'allâ..... 795
Sûret-i hatt-ı şerîf-i letâfet-redîf..... 798
Tezyîl-i în-makāle-i sükkerîn-me'âl..... 798
Der-zikr-i havâdis-i garîbe-i İraniyân ve ahvâl-i 'acîbe-i mâ-cerây-ı şâhân-ı îşân..... 803
Sâniha-i 'ibret-semîr ki berây-ı tenbîh ü tezkîr nüvişte ve tahrîr şude-est 812
VEKĀYİ'-İ SENE-İ ERBA'A ve SİTTÎN ve Mİ'ETİN ve ELF.....815
Tevcîh-i kazâhây-ı Haremeyn-i şerîfeyn *şerrefehumallâhu Te'âlâ ilâ âhıri'l-meleveyn*..... 815
Tebdîl ve ibkāy ez-menâsıb-ı vüzerâ..... 816
Tebdîl-i Kâtib-i hazret-i Ağa-yı Dârussa'âde..... 816
Ta'mîr u tarsîn-i hısn-ı hasîn-i Belgırad-ı dâru'l-cihâd..... 817
Vürûd-i haber-i vefât-ı Vezîr Pîr Mustafa Paşa, Vâlî-i Rakka ve tevcîh-i eyâlet-i merkūme..... 818
İhsân-ı rütbe-i vâlâ-yı Vezâret be-inzımâm-ı Eyâlet-i Saydâ be-Ağa-yı Yeniçeriyân es-Seyyid Ahmed Ağa ve tebdîlât-ı menâsıb-ı dûdmân-ı Bektâşiyye..... 819
Vürûd-i haber-i vefât-ı Muhassıl el-Hâc 'Osmân Paşa, mutasarrıf-ı Cidde.820
Tevcîh-i Cidde-i ma'mûre ve tebdîl-i Kapudân-ı deryâ ve ba'zı menâsıb-ı vüzerâ..... 821
Vürûd-i haber-i vefât-ı Vezîr Köse 'Ali Paşa, mutasarrıf-ı Livâ'-i Karahisâr-ı sâhib..... 822
Tebdîl-i Ağa-yı Ebnâ'-i Sipâhiyân..... 822
Zuhûr u hudûs-i ba'zı ahbâr ez-cânib-i Bahr-ı sefîd..... 823
Tefvîz-i Kethudâyî-yi hazret-i Sadr-ı 'alî be-cânib- Nazîf Mustafa

Efendi ba‘de ez-‘azl-i Memiş Ağa..... 824
Tevcîh-i Emânet-i Şehr be-Mehmed Ağa..... 827
Tevcîh-i Defterdârî-i Şıkk-ı Evvel be-cenâb-ı Mustafa Efendi, Kîsedar-ı Rûznâmçe-i Evvel ba‘de ez-‘azl-i Ahmed Efendi..... 827
Ref‘-i tûğ ve ‘alem ve zuhûr-i ‘afv ü kerem der-hakk-ı Behcet Mehmed Efendi, Defterdâr-ı sâbık..... 828
Havâdis-i havâlî-i Basra ve def‘ u ref‘-i ihtilâl-i ân-diyâr..... 830
Vefât-ı Kadı Halîl Ağa, Mîr-i ‘Alem..... 832
Def‘-i ihtilâl-i Eyâlet-i Bosna ve tanzîm-i ahvâl-i sükkân-ı ân-serhadd-i mansûre..... 833
Tertîb-i cezây-ı sezây-ı erbâb-ı tuğyân der-Eyâlet-i Karaman..... 836
Tekā‘üd-i Vezîr el-Hâc Ebûbekir Paşa, mutasarrıf-ı Cidde ve tevcîhât-ı menâsıb-ı vüzerâ..... 837
‘Azl ü nasb-ı Ser-bostâniyân-ı Hâssa..... 838
Firâr-ı mücrimân ve esîrân ez-Zindân-ı Tersâne..... 839
Vukū‘-i tebdîlât-ı menâsıb-ı vüzerâ..... 839
Giriftârî-yi sefâyin-i korsân ve üsârâ der-Bahr-ı sefîd be-dest-i Emeksiz Kapudan..... 840
Havâdis-i İraniyye ez-cânib-i Bağdâd zuhûr yâfte-şud..... 842
Vürûd-i nâme ve haber-i vefât-ı Kıral-ı İsvec be-‘atebe-i ‘aliyye..... 843
Rikâb-ı hümâyûn-i Şehriyârî'ye hâlâ İsvec Kıralı'ndan gelan nâmenin sûret-i tercemesidir..... 844
‘Atebe-i ‘aliyye-i Cihân-dârî'den cevâb olmak üzere İsvec Kıralı'na yazılan nâmenin hümâyûn-i Şehriyârî'nin sûretidir..... 846
Tebdîl-i kuzât-ı ‘Asâkir-i Rumeli ve Anadolu ber-vech-i mu‘tâd..... 848
Ez-âsâr-ı merâhim-disâr-ı cenâb-ı Dâdâr-ı cihân-ârâ binâ ve ihyây-ı Kışlahây-ı Cebeciyân-ı Dergâh-ı mu‘allâ..... 848
‘Azl ü nasb-ı Ağa-yı Yeniçeriyân..... 853
Tebdîl-i Ağa-yı zümre-i Silahdârân..... 853
İhrâc-ı mevâcib-i kısteyn ve takdîm-i vey ez-vakt-i mu‘ayyen..... 853
Zuhûr-i ‘atâyây-ı hümâyûn-i Cihân-bânî berây-ı binây-ı kışlahây-ı Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı ‘âlî ba‘de ez-vukū‘-i harîk..... 855
Der-beyân-ı ‘aded-i meştâhây-ı Yeniçeriyân..... 865
Vürûd-i haber-i vefât-ı Sadr-ı esbak el-Hâc Mehmed Paşa..... 865
Havâdis-i İraniyye ez-cânib-i Bağdâd zuhûr-yâfte-est..... 866
Sûret-i mektûb-i hazret-i Sadr-ı ‘âlî..... 866
Zuhûr-i havâdis-i garîbe-i İraniyye ez-cânib-i Bağdâd..... 868
Nüzûl-i kesret-i bârân ve zuhûr-i şiddet-i seyl-i bî-pâyân..... 871
İrtihâl-i şâ‘ir-i mâhir Rahmî-i Kırîmî..... 872
İbkāy-ı menâsıb-ı vüzerây-ı ‘izâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm..... 875
Vürûd-i ba‘zı havâdis ez-cânib-i Bağdâd..... 875
Zuhûr-i havâdis-i İraniyye ez-cânib-i Erzurum..... 878

Hudûs-i ihtilâl ve zuhûr-i muhâsama vü cidâl der-miyân-ı ehâlî-i Ruscuk ve Herazgırad ve ân-havâlî ve te'dîb ü gûşmâl-i eşkıyây-ı îşân ve te'mîn-i fukarâ vü sükkân 880
Isdâr u irsâl-i 'adâlet-nâme-i Cihân-ârâ be-eyâlât-ı Anadolu ve Rumeli bâ-hatt-ı hümâyûn-i celâdet-fermâ 882
Sûret-i 'adâlet-nâme-i hümâyûn 883
İrsâl-i nâme-i hümâyûn ve teşrîfât-ı seniyye-i behcet-nümûn be-cânib-i fermân-fermây-ı iklîm-i Kırım celâdet-nişân cenâb-ı Arslan Girây Hân. 886
Sûret-i nâme-i hümâyûn-i 'inâyet-makrûn 886
İhsân-ı pâye ve tevcîh-i Kazâ'-i İstanbul 888
İrtihâl-i Şeyhulislâm-ı sâbık Ak Mahmûd Efendi-zâde es-Seyyid Mehmed Zeynel'âbidîn el-Hüseynî 888
Bârî'den berf-i bî-hengâm, vezîden-i bâd-ı saht-ı deh şet-irtisâm 890
Tertîb-i cezây-ı sezây-ı ba'zı eşkıyâ der-Eyâlet-i Anadolu 891
Vürûd-i Donanma-yı hümâyûn der-Halîc-i İstanbul ve giriftâr-şude-i sefâyin-i korsân ez-Bahr-ı sefîd 892
Tebdîl ü tecdîd-i Silahdâr-ı hazret-i Şehriyârî 893
VEKĀYİ'-İ SENE-İ HAMSE ve SİTTÎN ve Mİ'ETİN ve ELF min-hicretin men lehû'l-'izzü ve'ş-şeref 894
Tevcîh-i Mevleviyyet-i bâ-sa'âdet kazâhây-ı Haremeyn-i muhteremeyn-i mecâmi'-i meymenet 895
İbkā ve tebdîl-i menâsıb-ı vüzerâ ve tecdîd-i Ser-gulâm-ı bâkī 897
'Afv u ıtlâk-ı Memiş Efendi ez-Cezîre-i Bozca-ada 898
Tebdîl-i Vâlî-i eyâlât-ı Diyârbekir ve Erzurum bâ-hatt-ı hümâyûn 898
Tesyîr-i kalyon-i Zîver-i Bahrî be-rûy-i deryâ 898
İstirdâd-ı hedâyây-ı hümâyûn ez-Bağdâd be-Âsitâne-i sa'âdet 901
Tevcîhât-ı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn 902
Havâdis-i İran ez-cânib-i Bağdâd âmede-est 902
Vürûd-i haber-i vefât-ı Vezîr Şerîf Halîl Paşa ve tevcîhât-ı menâsıb-ı vüzerâ. 908
Şeref-i vürûd-i perde-i şerîfe-i bâb-ı Mekke-i mükerreme be-taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i hazret-i Cihân-bânî 909
Tebdîl-i Kethudây-ı dûdmân-ı Bektâşiyân 910
Tevcîh-i Emânet-i Defter-i Hâkānî be-Kethudây-ı sâbık Memiş Efendi ba'de-ez-vefât-ı 'Ali Efendi 911
Zuhûr-i izn ü ruhsat-ı hümâyûn berây-ı âmeden-i Şeyhulislâm-ı sâbık cenâb-ı Mehmed Es'ad Efendi be-sâhil-hâne-i hod 911
'Afv ü ıtlâk-ı Behcet Mehmed Efendi ve Belgıradî Ahmed Efendi defterdârân der-sâbık 912
Zuhûr-i fitne vü fesâd-ı şakī-i mâder-zâd Kalender-zâde-i bed-nihâd der-Livâ'-i Malatya ve tertîb-i cezây-ı sezây-ı vey ve def'-i fesâd 912
Vürûd-i haber-i vefât-ı Emîr-i Mekke-i mükerreme Şerîf Mes'ûd ve bi-râdereş Şerîf Müsâ'id be-câyeş Emîr-i Mekke-i mükerreme şud 914

Kahr u tedmîr-i Ser-i iskân-ı ‘Aşîret-i Millî-i Kebîr der-Eyâlet-i Rakka. .916
Tekmîl-i ebniye-i dâ’ire-i dil-cû der-Nüzhet-gâh-ı Küçük-su 918
Ta‘mîr u âbâd ve tenvîr u îkād-ı Kandilli-i harâbe-zâd 922
Tevcîh-i Sadreyn-i muhteremeyn ve Kazâ’-i İstanbul 924
Vukū‘-i harîk der-Mahalle-i Gedik-paşa ve ba‘de-ez-ân der-ba‘zı mahâll-i İstanbul pey-der-pey zuhûr yâfte 924
Tevcîh-i Eyâlet-i Haleb ez-Mîr-i mîrân-ı kirâm ‘Abdurrahman Paşa ve tefvîz-ı umûr-i Cerde 925
İhsân-ı mühr-i hümâyûn-i Cihân-ârâ be-cenâb-ı Mustafa Paşa ibn ‘Abdurrahman Paşa ba‘de ez-‘azl-i Emîn Mehmed Paşa 926
Rûznâmçe-i hâl-i müşârun ileyh 928
Sebeb-i ‘azl-i Vezîr-i müşârun ileyh 929
‘Azl ü nasb-ı Ağa-yı Yeniçeriyân ve silsile-i tarîk-ı Bektâşiyân 930
Vürûd-i havâdis-i İraniyye ez-cânib-i Cıldır ve Erzurum 931
Nasb-ı Ağa-yı Dârussa‘âdeti'ş-şerîfe Beşîr Ağa ba‘de ez-izâle-i selef-i û Beşîr Ağa 933
Sûret-i hatt-ı hümâyûn-ı mehâbet-makrûn 939
Der-zikr-i havâdis-i İraniyye ve ‘avdet-i Sefîr-i İran Mustafa Hân ve Şâh-zâde Hüseyn Mîrzâ ve sâ’ir hânân ez-Bağdâd be-cânib-i İran ve keyfiyyet-i hedâyây-ı Şâhî 950
Vukū‘-i zelzele-i ‘azîme der-İstanbul ve Edirne ve der-ân-havâlî 953
Tebdîl-i Nakībüleşrâf 954
Tevcîh ve ibkāy-ı menâsıb-ı hâcegân ve ümenâ ve ağayân 955
İbkā ve tecdîd-i menâsıb-ı vüzerâ 956
Vukū‘-i ziyâfet-i Ağa-yı Yeniçeriyân be-cânib-i Âsaf-ı Sadr-ârây-ı ‘âlî-şân 957
Vürûd-i haber-i vefât-ı Mîr-i mîrân-ı Haleb Sarı ‘Abdurrahman Paşa ve tevcîhât-ı menâsıb-ı vüzerâ 959
Tertîb-i cezây-ı sezây-ı eşkıyây-ı Levendât der-Livâ’-i Amasya 959
Tecdîd-i Voyvoda-i Memleket-i Eflâk 960
Havâdis-i Hicâziyye ve tensîk-ı nizâm-ı umûr-i Şerîf-i Mekke-i mükerreme 961
İhsân-ı rütbe-i vâlâ-yı Vezâret be-Kethudây-ı Hazîne-i ‘âmire mîr-i celîlü'l-kadr Hasan Paşa-zâde Halîl Bey 963
Vürûd-i haber-i vefât-ı Vezîr İsma‘îl Paşa, Muhâfız-ı Hanya ve tevcîh-i livâ’-i mezbûr be-Vezîr Nu‘mân Paşa 964
İrtihâl-i ‘Âyişe Sultân *‘aleyhe'r-rahmetü ve'l-gufrân* 964
Zuhûr-i me’mûriyyet-i Ser-çavuşân-ı Dîvân Bosnevî Mehmed Ağa berây-ı nizâm-ı Eyâlet-i Bosna 965
‘Azl ü nasb-ı Ser-bostânîyân-ı Hâssa 966
Zuhûr-i tekerrür-i ihsân-ı hümâyûn berây-ı edây-ı düyûn ki, ez-ebniye-i kışlahây-ı Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı ‘âlî rû-nümûn şud 967

Hâtime-i în-cild-i sânî..... 969
Cild-i Sâlis min VEKĀYİ‘-İ SENE SİTTE ve SİTTÎN ve Mİ’E ve ELF. 971
VEKÂYİ‘-İ SENE SİTTE ve SİTTÎN ve Mİ’ETİN ve ELF.....974
Tefvîz-ı Kethudâyî-i Sadâret-i ‘uzmâ be-Mîr-i muhterem Mustafa Efendi Emîn-i Tersâne-i ‘âmire..... 975
Sebeb-i ‘azl-i mûmâ ileyh..... 976
Rûznâmçe-i hâl-i mansûb-i mûmâ ileyh..... 976
Tevcîh-i Emânet-i Tersâne-i ‘âmire..... 978
KARMA DİZİN..... 979
EKLER İZZÎ SÜLEYMÂN EFENDİ ve TÂRÎHİ İLE İLGİLİ BAZI BELGE ve GÖRÜNTÜLER..... 1263

ÖNSÖZ

Son yıllarda tarih alanında kaynak eserlerin neşrinde bir canlılığın görülmesi, çalışmaların birçoğu ilmî açıdan pek tatminkar olmasa da şüphesiz sevindirici bir durumdur. Zorlukları giderilmiş, kaynakları ve tesirleri gösterilmiş, kapsamı geniş tutulmuş dizinlerinin bulunduğu neşirlerin araştırıcının yükünü büyük ölçüde azaltacağı tabiîdir. Takdîr edilecektir ki böyle çalışmalar tamamlanmadan sağlıklı bir tarih yazımı mümkün olamayacağı gibi, ilmî neşirleri yapılmamış eserlere dayanılarak yapılacak değerlendirmeler de güvenilir olmaktan uzak olacaktır.

Bizim bu düşüncelerle giriştiğimiz neşir faaliyetleri, Osmanlı Tarihi sahasındaki bu tür eksiklikleri giderme ve araştırıcıların yükünü hafifletmeye yöneliktir. Çalışmamızda İzzî Süleymân Efendi'nin yazdığı *Târîh*'in seçilmesinde ise, eserin henüz yeni harflerimize çevrilmemiş ve ilmî bir neşrinin yapılmamış olması, ayrıca Bekir Kütükoğlu hocamın "Bütün zaafları ve kusurlarına rağmen vekāyi'-nüvîslik, iki asra yakın bir zaman İmparatorluk merkezini alâkalandırırken, vekāyii tesbît ve tasvîr etmiş olmakla, günümüz tarih araştırıcısı için pek kıymetli bir malzeme külliyâtı hazırlamıştır. Daha ziyâde devletin icrâ ekibinin görüş ve temâyüllerini aksettiren bu literatürün lâyıkıyla değerlendirilmesi ve metinlerinin daha fazla gecikmeden neşri bugünkü tarihçi nesle düşen vecîbelerin başında gelmektedir"[1] şeklindeki ifâdesi de önceki neşirlerimde olduğu gibi bu çalışmamda da belirleyici olmuştur.

Hâcegân sınıfına mensup olarak, bulunduğu konumunun gerektirdiği birtakım görevlerde bulunduktan sonra vak'a-nüvîs olan ve teşrîfâtcılık vazîfesinde iken vefât eden, yazdığı telif ve tercüme eserleriyle zamanının âlim ve şâirleri arasında yer almış İzzî Süleymân Efendi'nin vak'a-nüvîs hüviyetiyle yazdığı bu *Târîh*'in şimdiye kadar ilmî bir neşrinin yapılmaması gerçekten bir

1 Bekir Kütükoğlu, "Vekāyinüvîs", *İA,* XIII,287.

eksikliktir. Gerçi müellifin metnine sâdık düzgün bir metin manzarası arzeden matbûunun, ihtiyâcı büyük ölçüde karşıladığı söylenebilirse de, kullanılan harf karakterlerinden dolayı, okunmasında zorluklar taşıdığı ve rahatsızlıklar oluşturduğu da ortadadır.

Çalışmamızın ilk bölümünde, önce İzzî Süleymân Efendi'nin hayatı anlatılmış, eserleri kısmında özellikle diğer eser ve tercümesi yanında *Târîh*'i üzerinde ayrıntılı bilgiler verilmeye çalışılmış, ardından Çeşitli Yönleriyle İzzî Süleymân Efendi bölümünde İzzî Efendi'nin şahsiyeti, düşünceleri ve hayatının dikkat çeken bazı yönleri üzerinde durulmuştur. Bu anlatımlarda öncelikle İsmet Parmaksızoğlu ve Feridun Emecen'in ansiklopedi maddelerinden faydalanılmış, bunların yanında kendi yazdıkları ile sonraki çalışmalarda ortaya konulmuş olan yeni bilgi, belge ve değerlendirmelerin de ilâvesiyle her yönünün ele alındığı derli toplu bir İzzî Süleymân Efendi biyografisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bunların sonunda Metin Tesîsinde Takip Edilen Yol ile ilgili bilgiler verilmiştir.

"Metin" bölümünde ise İzzî Süleymân Efendi'nin matbû nüshaları, öncelikle müellifimizin kendi hattıyla yazmış olduğu Ü ve müellifin kontrolünden geçmiş B ile müellifin hattından çıkmış nüshadan istinsâh edildiğini düşündüğüm S nüshası ile karşılaştırılmış, nüshaların sayfa numaraları da gösterilmiştir. Matbû nüshada farkında olunmadığı için yer almayan H nüshası ise, metnin sonuna alınmıştır. University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki nüshanın bazı sayfalarına Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından zaman zaman düşülen bazı kayıtlara, az da olsa dönemin tarihine bir katkı sağlayacağı düşünülerek metnin dipnotlarında yer verilmiştir. Okuyucunun yazma ve matbû nüshalara bundan böyle ihtiyaç duymaması düşüncesiyle metinde yer verilen nüshaların bütün özellikleri dipnotlarda belirtilmeye çalışılmıştır.

Metinde geçen âyet, şiir, atasözü gibi Arapça ve Farsça olarak cümle teşkîl eden kısımlar, metinde transkripsiyona pek gidilmeden yazılmış, dipnotlarda ise aslî imlâları ile belirtilerek, özellikle buralarda gerekli olan transkripsiyon ihtiyâcı giderilmiştir. Bu cümlelerin bulunabilenlerinin kaynakları ile ilgili açıklamalar yapılmış, ayrıca Türkçeye de tercüme edilmiştir.

Metnin yazımında genel olarak transkripsiyon işâretlerinin kullanılmasına gerek görülmemiş, sadece bazı kelimelerde iltibâsa yer vermemek için "Metin Tesîsinde Takip Edilen Yol" kısmında belirtilen işâretlerin kullanılması ve bazen metnin orijinal imlâsının verilmesi yeterli görülmüştür. Metnin daha iyi anlaşılmasını sağlayacak bazı bilgilendirmeler, değerlendirmeler, düzeltmeler ve îkazlar ise "*" işâretli dipnotlarla yapılmıştır.

Bu yaptığım çalışmada, okuyucu ve araştırıcının döneme daha iyi intikâlini sağlamak ve onu bir güçlükten kurtarmak için metindeki hicrî tarihlerin mîlâdî karşılıklarının dipnotlarda gösterilmesi yoluna gidilmiştir. Bu karşılıklar diğer dipnotlardan farklı olsun diye "◊" işareti ile gösterilmiş, buralarda zaman zaman ortaya çıkan tarih farklılıkları ve sebeplerine işaret edilmeye çalışılmıştır.

Eski metinlerin yeni harflerimize çevrilmesindeki en büyük zorluklardan birisi yabancı şahıs isimleri, yer isimleri, bazı eşyâ, ıstılâh vb. kelimelerin okunuşlarında karşılaşılan güçlüklerdir. Yerlerinde her zaman işâret edilmemekle beraber bu tür kelimelerde haritalar, atlaslar, ansiklopediler, lugatlar ve dönemin yerli yabancı ilgili eserlerine başvurularak metnin imlâsına en uygun okuma şeklinin tesbîtine çalışılmış ve eğer bulunabilmişse yabancı şahıs ve yer isimlerinin dipnotta ilgili dildeki imlâsı belirtilmiş, açıklamalar yapılmıştır.

Eserin sonuna o dönemle ilgili araştırma yapacak her tür araştırıcının istifâde etmesini sağlama düşüncesi ile kapsamı oldukça geniş tutulmuş karma bir dizin konulmuştur.

İzzî Târîhi'nin sağlam ve güvenilir bir metninin ortaya konması için elden geldiğince titizlik gösterilmekle beraber, çeşitli eksikliklerin görülmesi tabiîdir. Bilgisayarda yapılan çalışmalarda bazen bir anlık dalgınlık, farkedilmeyen vahîm hatâlara sebebiyet vermekte ve bundan kaçınmak pek mümkün olamamaktadır. Bu ve diğer sebeplerle farkedemediğim bazı hasârlar meydana gelmiş olabilir. Çalışmamızı inceleyecek olanların yapacağı katkıların bu eksiklik ve hasârları giderece̊ini ümit ve temennî ediyoruz.

İlgilileri eserle başbaşa bırakmadan önce, bu tür çalışmalara girişmemde en önemli rolü oynayan, eğer bu çalışma kendi alanında küçük bir boşluğu doldacaksa, bunda onun da payı olduğunu düşündüğüm hocam Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu Bey'i (ö. 28.6.1990) bir kere daha rahmet ve minnetle anıyorum. Arapça metinlerin okunması ve tercümesinde hiçbir zaman yardımlarını esirgemeyen değerli dostum, arkadaşım, meslektaşım Prof. Dr. Mehmet Erdoğan'a, Farsça metinlerin okunmasında ve tercümesinde ilgi ve yardımlarından dolayı Nurettin Bayburtlugil hocama öncelikle teşekkür ederim. Hayatı ve Eserleri kısmını baştan sona okuyarak eksikliklerini gidermemi sağlayan, zaman zaman görüşlerine başvurduğum Prof. Dr. Mustafa Uzun'a minnettarım. Ayrıca ilgi, teşvîk ve yardımlarını gördüğüm Prof. Dr. Kemal Beydilli'ye, Prof. Dr. Erhan Afyoncu'ya; dostluk, yardım ve ilgileri için M.Ü. İlâhiyât Fakültesi'ndeki hoca ve arkadaşlarıma teşekkür ederim. Her zaman olduğu gibi bana her bakımdan uygun bir çalışma ortamı

sağlayarak bu çalışmanın da ortaya çıkmasının gizli kahramanı, sevgili eşim Emine Hacer ise teşekkürden ötesini hak etmektedir.

İzzî Târîhi'ni hazırlamaya başladığımda, *Âsım Efendi Târîhi*'nden sonra, bu çalışmamın da kendi kurumlarında basılması yönünde ilgi ve teşvîklerini esirgemeyen Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanı Prof. Dr. Muhittin Macit ayrıca teşekkürü hak etmektedir.

Üsküdar 15.XII.2018
Prof. Dr. Ziya YILMAZER

BİBLİYOGRAFYA

Arşiv Vesîkaları

BOA, C.EV., 630-31783

İstanbul Kısmet-i Askeriye Sicilleri, nr.0166.

VGM Vakıf Kayıtlar Arşivi, 20061012091125VGM__VGM__DEFTER__00133_00148.

VGM Vakıf Kayıtlar Arşivi, 20061109113342VGM__VGM__DEFTER__00625_00067 vakfiye.

VGM Vakıf Kayıtlar Arşivi, 20061201172316VGM__VGM__DEFTER__00946_00010.

VGM Vakıf Kayıtlar Arşivi, 20070817025937VGM__VGM__DEFTER__00944_00091.

VGM Vakıf Kayıtlar Arşivi, 20070909085505TKIBM__TKIBM__TMSK__01214_00008.

VGM Vakıf Kayıtlar Arşivi, 20070909085505TKIBM__TKIBM__TMSK__01214_00013.

VGM Vakıf Kayıtlar Arşivi, 20070909085505TKIBM__TKIBM__TMSK__01214_00020.

VGM Vakıf Kayıtlar Arşivi, 20090927013449BOA__EV__MKT__00108_00290.

Kaynak Eserler

el-‘Aclûnî, İsmâ‘îl b. Muhammed, *Keşfu'l-Hafâ’ ve müzîlü'l-ilbâs ‘amme'ştehera mine'l-ehâdîsi ‘alâ elsineti'n-nâs,* I-II, Beyrût 1351[2].

‘Atâ Bey, Tayyâr-zâde Ahmed, *Târîh-i ‘Atâ,* IV, İstanbul 1293/1876.

Akkaya, Hüseyin, *Nevres-i Kadîm ve Türkçe Dîvânı (İnceleme, Tenkidli Metin ve Tıpkıbasım),* ed. Şinasi Tekin-Gönül Alpay Tekin, Harvard Üniversitesi 1996.

Arslan, Mehmet – İ. Hakkı Aksoyak, *Haşmet Külliyatı: Divan, Sened'üş-şu‘arâ, Vilâdet-nâme (Sûrnâme), İntisâbü'l-mülûk (Hâb-nâme),* Sivas 1994.

Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi-Ali Sâti‘ Efendi-Süleymân Besîm Efendi, *Hadîkatü'l-Cevâmi‘ (İstanbul Câmileri ve Diğer Dînî-Sivil Mi‘mârî Yapılar),* hzr. Ahmed Nezih Galitekin, İstanbul 2001.

Ayvansarâyî, Hâfız Hüseyin, *Mecmuâ-i Tevârîh,* hzr. Fahri Ç. Derin - Vahid Çabuk, İstanbul 1985.

Bâkî Dîvânı, hzr. Sabahattin Küçük, e-kitap, www.kulturturizm.gov.tr.

el-Beyhakī, *es-Sünenü'l-Kübrâ,* thk. Muhammed ‘Abdülkādir ‘Atâ, III, Beyrût 1424/2003.

Dâvud Fatîn, *Tezkire-i Hâtimetü'l-Eş'âr,* İstanbul 1271/1855.

Dîvân-ı Efdalüddîn Bedîl b. 'Ali Neccâr Hâkānî-yi Şirvânî, tashîh Ziyâ'eddîn Seccâdî, Tahrân ts.

Dîvân-ı Hilâlî-yi Cagatâyî, tashîh Sa'îd Nefîsî, Tahrân 1337.

Dîvânü Ebî Firâs el-Hamedânî, şerh Halîl ed-Düveyh, 2. baskı, Beyrût 1414/1994.

Dîvânü Ebî Nüvâs bin el-Hasen Hânî' el-Hikemî, thk. Ewald Wagner, 2. baskı, I, Beyrût 1422/2001.

Doğan, Muhammet Nur, *Şeyhülislâm Es'ad Efendi ve Divanının Tenkitli Metni,* İstanbul 1997.

el-Ebherî, Esîruddîn, *Mugni't-Tullâb Şerh-i Metn-i Îsâgūcî,* thk. Mahmûd Ramazân el-Bûtî, Dimeşk 2003.

Ebû Temmâm, *Şerhu Dîvâni Ebî Temmâm,* takdîm Râcî el-Esmer, I, Beyrût 1414/1994.

el-Elbânî, Ebû 'Abdirrahman Muhammed Nâsıruddîn, *Za'îfü'l-Câmi'u's-Sagīr ve Ziyâdetühû,* I., el-Mektebü'l-İslâmî, yy, ty.

Emîr Hüsrev-i Dihlevî, *Dîvân-ı Emîr Hüsrev,* Matba'a-i Kampûr, yy, ty.

Evliyâ Çelebi b. Derviş Mehemmed Zıllî, *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi,* hzr. Yücel Dağlı - Seyit Ali Kahraman - İbrahim Sezgin, V, İstanbul 2001.

Hafız Divanı, çev. Abdülbaki Gölpınarlı, İstanbul 1992.

Hândmîr, Gıyâsüddîn Hümâmüddîn el-Hüseyn, *Târîh-i Habîbü's-Siyer fî Efrâd-ı Beşer,* hzr. Muhammed Debîr Siyâkī, I,IV, Tehrân 1333, I,172-173. http://arqir.blogsky.com/1395/10/24/post-183/ (erişim tarihi 19.5.2017).

İsmâ'îl Hakkı el-İstanbûlî, el-Hanefî, el-Halvetî, *Rûhu'l-Beyân,* I, Beyrût ts.

Ka'b b. Züheyr, *Dîvânü Ka'b b. Züheyr,* thk. ve şerh 'Ali Fâ'ûr, Beyrût 1417/1997.

Kara, Abdullah, *İzzî Divanı (Tenkitli Metin-İnceleme),* İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007.

el-Kayrevânî, Ebû 'Abdullah Muhammed b. Sa'îd b. Ahmed İbn Şeref, *Dîvânü İbn Şeref el-Kayrevani,* thk. Hasan Zikrî Hasan, Kâhire 1983.

Mehmed Cemâleddin, *Osmanlı Tarih ve Müverrihleri -Âyîne-i Zurefâ-,* hzr. Mehmet Arslan, İstanbul 2003.

Mehmed Râgıb Paşa, *Dîvân-ı Râgıb,* İstanbul 1253/1837.

Mehmed Râşid, *Târîh-i Râşid,* II-IV, İstanbul 1282.

Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i 'Osmânî yâhûd Tezkire-i Meşâhîr-i 'Osmâniyye,* III, İstanbul 1311.

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, *Külliyyât-ı Şems yâ Dîvân-ı Kebîr*, tashîh ve hâşiye Bedî'uzzemân Fürûzânfer, Tahrân 1342.

Mu'âhedât Mecmû'ası, II, İstanbul 1294/1877.

Müstakîm-zâde Süleymân Sa'deddîn Efendi, *Tuhfe-i Hattâtîn,* nşr. İbnülemin Mahmud Kemal, Türk Tarih Encümeni, Ankara 1928.

el-Mütenebbî, Ebu't-Tayyib, *Dîvânü'l-Mütenebbî*, Beyrût 1403/1983.

Nābī Dīvānı, hzr. Ali Fuat Bilkan, I-II, İstanbul 1997.

Nâbî, Yûsuf, *Tuhfetü'l-Haremeyn,* İstanbul 1265.

Nâ'ilî, "Müzeyyel der-medh-i Şeyhu'l-İslâm Hazret-i Yâhyâ Efendi", *Nâ'ilî Divânı,* hzr. Haluk İpekten, Ankara 1990.

Naîmâ Mustafa Efendi, *Târih-i Na'îmâ (Ravzatü'l-Hüseyn fî Hulâsati Ahbâri'l-Hâfikayn),* hzr. Mehmet İpşirli, III, Ankara 2007.

Ni'met Divanı, İstanbullu (İnceleme-Metin-Dizin), hzr. Sevim Alkan, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi SBE, İsparta 2011.

Nizamî, *Hüsrev ve Şirîn,* trc. Sabri Sevsevil, İstanbul 1955.

Nizâmî-i Gencevî, *Külliyyât-ı Hamse-i Hakîm Nizâmî-i Gencevî,* mukaddime ve şerh Şiblî Nu'mânî, Tahran 1366/1987.

Râmiz Efendi, *Tezkiretü'ş-Şu'arâ,* Millet Ktp., Ali Emîrî, Tarih, nr.762.

Revânî, *Revânî Dîvânı,* hzr. Ziya Avşar, http:// ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78396/revani-divani.html; 370. gazel. (erişim tarihi 18.X.2017).

Rûhî-i Bağdâdî, *Külliyyât-ı Eş'âr-ı Rûhî-i Bağdâdî,* İstanbul 1287/1870-1871.

Sa'dî, *Dîvân-ı Eş'âr, Gazeliyyât,* gazel no: 359; bk. https : //ganjoor.net/saadi/divan/ghazals/sh309/ (erişim tarihi 12.VIII.2017).

Sa'dî-i Şîrâzî, Muslihîddîn, "Kasâyid-i Fârisiyye", *Külliyyât-ı Şeyh Muslihuddîn Sa'dî-i Şîrâzî,* yy. 1308/1891.

Sâdî-î Şîrazî, Şeyh, *Bostan ve Gülistan,* trc. Kilisli Rıfat Bilge,12. Baskı, İstanbul 1980.

Sâ'ib-i Tebrîzî, *Külliyyât-ı Dîvân-ı Sâ'ib,* M.Ü. İlâhiyât Fakültesi Ktp. Nadir Eserler Koleksiyonu, nr.12.

_____, *Külliyyât-ı Sâ'ib-i Tebrîzî,* mukaddime ve şerh Âkāy Emîrî Fîrûzkûhî, Tehrân 1333.

Sabit, *Derename (ya da) Hace Fesad ve Söz Ebesi,* hzr. Turgut Karacan, Sivas 1990.

Sâlim Efendi, *Tezkire-i Sâlim,* Der-sa'âdet 1315/1897-1898.

Sâmî, Arpa Emîni-zâde, *Dîvân-ı Sâmî,* Bûlâk 1253/1837.

es-Se'âlibî, 'Abdülmelik b. Muhammed b. İsmâ'îl Ebû Mansûr, *el-İ'câz ve'l-Îcâz,* I., Kâhire ts.

es-Serahsî, Muhammed b. Ahmed b. Ebî Sehl Şemsü'l-E'imme, *el-Mebsût,* X, Beyrût 1414/1993.

Silahdar-zâde, Mehmed Emîn, *Silahdâr-zâde Tezkiresi,* Millet Ktp., Ali Emîrî, Tarih, nr. 770, 795; *Tezkiretü'ş-Şu'arâ,* İ.Ü. Nâdir Eserler Ktp., nr. T 2557; Beyazıt Devlet Ktp, Veliyyüddîn Efendi, nr. 3427.

Subhî Mehmed Efendi, Vak'anüvis, *Subhî Tarihi Sâmî ve Şâkir Tarihleri ile Birlikte 1730-1744 (İnceleme ve Karşılaştırmalı Metin),* hzr. Mesut Aydıner, İstanbul 2007.

Suyolcuzâde, Mehmed Necib, *Devhatül-Küttâb,* tertip ve tashîh Kilisli Muallim Rıfat, İstanbul 1942.

Şâh Veliyyullah Dihlevî, *Fethu'r-Rahman bi-Tercemeti'l-Kur'ân*; bk. http://bayyinat.org/?page_id=577 (erişim tarihi 31.VIII.2017).

Şefîk Efendi, *Şefîk-nâme,* İstanbul 1282.

Şefkat-i Bağdâdî, *Tezkire-i Şu'arâ'-i Şefkat,* Yapı Kredi Sermet Çifter Ktp, nr. Y 816, vr.50b-51a.

Şem'dânî-zâde Süleyman Efendi Târihi Mür'i't-Tevârih I, hzr. M. Münir Aktepe, İstanbul 1976.

Vak'a-nüvîs Hâkim Efendi Tarihi (Metin ve Tahlîl), hzr. Tahir Güngör, Yayınlanmamış Doktora Tezi, M. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2014.

Vecdî, *Dîvânçe-i Vecdî,* 2. baskı, İstanbul 1308/1890-1891.

Araştırma ve İncelemeler

"Adolphe-Frédéric", *Nouvelle Biographie Générale Depuis les Temps les Plus Reculés Jusqu'à Nos Jours,* Paris 1852, I,289-290.

'Â'id el-Kurazî, *Ebyâtün Sâret bihi'r-Rukbân,* 3. baskı, Riyâd 1428/2007.

"Aix la Chapelle", *Encyclopædia Americana*, editör: Francis Lieber, Philadelphia 1857, I,120-122.

Afyoncu, Erhan, "Osmanlı Müverrihlerine Dair Tevcih Kayıtları I", *Belgeler,* Ankara 2000, sy. 24.

Ahmed Cevdet, Recâ'î-zâde, *Zînetü'l-Mecâlis,* İstanbul 1258/1842.

Ali Bey, Balıkhane Nazırı, *Eski Zamanlarda İstanbul Hayatı,* hzr. Ali Şükrü Çoruk, İstanbul 2001.

Asaf Halet Çelebi, *Mevlânanın Rubaileri,* İstanbul 1939.

Babinger, Franz, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri,* çev. Coşkun Üçok, Ankara 1982.

Behâyî, Şeyh, *Keşkûl;* bk. http://www.nosokhan.com/Library/Topic/0HXM (erişim tarihi 4.11.2017).

Bianchi, T. -X., *Dictionnaire Français-Turc,* Paris 1843; 2. baskı, Paris 1846.

Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri,* II-III, İstanbul 1333.

Celsing, Gustaf için bk. https://sok.riksarkivet.se/sbl/Presentation.aspxid=14753 (erişim tarihi 9.VII.2017).

"Charles VI", *Nouvelle Biographie Générale Depuis les Temps les Plus Reculés Jusqu'à Nos Jours,* Paris 1854, IX,782-784.

"Charles VII (Charles-Albert)", *Nouvelle Biographie Générale Depuis les Temps les Plus Reculés Jusqu'à Nos Jours*, Paris 1854, IX,784.

Danişmend, İsmail Hâmi, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi (İOTK),* III-V, İstanbul 1972.

DİA, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, I-XLIV, İstanbul 1988-2013.

Ebu'l-Feyz Nâgûrî'nin şiirlerinden biri için bk; http://psis.blogfa.com/?p=8 (erişim tarihi 18.VII.2017).

Ebu'l-Fidâ', *el-Bidâyetü ve'n-Nihâyetü,* thk. 'Abdullah b. 'Abdülmuhsin et-Türkî, XVI., Cîze 1419/1998.

Ebu'l-'Alâ el-Ma'arrî şiiri için bk. http://bonyadhad.ir/lib/hozeh/nahw/10/content-15.html (erişim tarihi 27.IV.2017).

"François I", *Nouvelle Biographie Générale Depuis les Temps les Plus Reculés Jusqu'à Nos Jours,* Paris 1858, XVIII,493-495.

"Frédéric I", *Nouvelle Biographie Générale Depuis les Temps les Plus Reculés Jusqu'à Nos Jours,* Paris 1858, XVIII,736-737.

el-Gûrânî, Ahmed b. İsmâ'îl b. 'Osmân b. Muhammed, *el-Kevseru'l-Cârî ilâ Rıyâzı Ehâdî-si'l-Buhârî,* V., thk. eş-Şeyh Ahmed 'Azv el-'İnâyeti, Beyrût 1429/2008.

Emecen, Feridun, "İzzî Süleyman Efendi", *DİA,* İstanbul 2001, XXIII,565-566.

Ergun, Sadettin Nüzhet, *Tanzimat'a Kadar Muhtasar Türk Edebiyatı Tarihi ve Nümuneleri,* İstanbul 1931.

Fakhrezzaman Schirazi-Mahmoudian, *Literarische Verwendung Persischer Termini und Redewendungen im Werke Ṣādeq Hedāyats,* Wiesbaden 1999.

Flemming, Barbara, *Verzechnis der Orientalischen Handschriften in Deutschland, Türkische Handschriften, Teil I,* XIII/1, Wiesbaden 1968.

Geffroy, Auguste, *Histoire des États Scandinaves: (Suède, Norvége, Danemark),* Paris 1851.

Hammer, Joseph von, "Gesandtschafsbeschreibung des im Jahre 1748 nach Wien geschickten türkischen Internuntius Chatti Efendi, aus der Reichssgeschichte Isi's", *Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst,* Wien 3-5 Mart 1823, sy.27-28 s.141,142; 10-12 Mart 1823, sy.30-31 s.160; 25 Nisan 1823, sy. 50, s.265-266; 16 Mayıs 1823, sy. 59, s.303,304; 2-4 Haziran 1823, sy.79-80, s.419; 18 Temmuz 1823, sy.86, s.447, 448.

Hammer, Joseph von, *Geschichte des Osmanischen Reiches: Großentheils aus bisher unbenützten Handschriften und Archiven,* VIII, Pest 1832.

Hammer-Purgstall, Joseph von, *Geschichte der Osmanischen Dichtkunst bis auf unsere Zeit,* IV, Pesth 1838.

Hammond, Beate, *Jugendjahre grosser Kaiserinnen: Maria Theresia - Elisabeth – Zita,* Ueberreuter 2002.

Hasan b. ‘Abdullah el-Halebî Şu‘ûrî, *Lisânü'l-‘Acem (Ferheng-i Şu‘ûrî),* I, İstanbul 1155/1742-43.

Hıfzî Mehmed Efendi, *Manzûme-i Durûb-i Emsâl,* İstanbul 1262/1846.

http://memleketimtokat.webnode.com .tr /reşadiye/ erişim tarihi 9.V.2017).

İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kıra'd-dayf,* thk. ‘Abdullah b. Hamd el-Mansûr, III, Riyâd 1997.

İbn Kesîr, *Tuhfetü't-Tullâb bi-Ma‘rifeti Ehâdîs-i Muhtasar-ı İbni'l-Hicâb,* thk. ‘Abdülgan. b. Hamîd b. Mahmûd el-Kübeys, Mekke 1406/1985-86.

İsmet Parmaksızoğlu, “İzzî. ‘İzzî, Sulaymān Efendi”, *İA,* 2. baskı, İstanbul 1968, V/2,1267-1269.

İstanbul Kütüphaneleri Tarih-Coğrafya Yazmaları Katalogları, Türkçe Tarih Yazmaları, İstanbul 1943.

Jahrbuch des Heraldisch-Genealogischen Vereins Adler in Wien, Wien 1874.

Karatay, Fehmi Ethem, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu: Din, Tarih, Bilimler,* İstanbul 1961.

Kāsımî Günâbâdî, Muhammed Kāsım, *Şâh İsmâ‘îl-nâme,* Tehrân 1387.

el-Kevâkibî, ‘Abdurrahman b. Ahmed b. Mes‘ûd, *Tabâ’i‘u'l-İstibdâd ve Mesâri‘u'l-İsti‘bâd,* Haleb ts.

Kocatürk, Vasfi Mahir, *Divan Şiirinde Meşhur Beyitler,* Ankara 1963.

Kütükoğlu, Bekir, “Vekāyinüvîs”, *İA,* İstanbul 1986, XIII,287.

Kreiser, Klaus, “‘İzzî Süleymân Efendi und seine Stiftung für den Konvent des Şeyh Murâd: Anmerkungen zum Istanbuler Grundstücksmarkt im 18. Jahrhundert auf Grund zweier privater Defters”, *Istanbul und das Osmanische Reich,* İstanbul 1995.

Lefranc, M. Em., *Histoire Moderne Depuis le Grand Schisme d'Occident (1378) Jusqu'à 1789,* 10. baskı, II, Paris 1860.

Louisy, Paul, “Louis XV”, *Nouvelle Biographie Générale Depuis les Temps les Plus Reculés Jusqu'à Nos Jours,* Paris 1860, XXXI,842-858.

“Marie Thérèse d'Autriche”, *Nouvelle Biographie Générale Depuis les Temps les Plus Reculés Jusqu'à Nos Jours,* Paris 1860, XXXIII,630-640.

Mehmed Tâhir b. Rif‘at, *Müntehabât-ı Mesârî‘ ve Ebyât,* İstanbul 1328.

Mehmet Nermi Haskan, *Eyüpsultan Tarihi,* 2. baskı, İstanbul 1996.

el-Meydânî, Ebu'l-fazl Ahmed b. Muhammed, *Mecma‘u'l-Emsâl,* I-II, thk. Muhammed Muhyiddîn ‘Abdül-hamîd, Mısır 1379/1959.

Mühlmann, Gustav, “Lübeck”/“Toscana”, *Handwörterbuch der Lateinischen Sprache mit bosenderer Rücksicht auf Lateinische Schulen, Gymnasien und Lyceen,* II, Würzburg 1845.

Nasrullah Mübeşşir et-Tırâzî, *Fihrisü'l-Mahtûtâti't-Türkiyyeti‘l-‘Osmâniyye,* Kâhire 1987, I,109-110.

Osmanlı Devleti ile Azerbaycan Türk Hanlıkları Arasındaki Münâsebetlere Dâir Arşiv Belgeleri (Karabağ-Şuşa, Nahçıvan, Bakü, Gence, Şirvan, Şeki, Revan, Kuba, Hoy) I (1578-1914), hazırlayanlar İsmet Demir ve diğerleri, Ankara 1992.

'Örfî-i Şîrâzî, *Külliyyât-ı 'Örfi-yi Şîrâzî, Mesneviyyât,* nşr. Gulâmhüseyn Cevâhirî, Tahrân 1960.

Özalp, N. Ahmet, *Bilgelikler Divanı,* İstanbul 2012.

Özmen, Abdulsamet, "Nâbî'nin Siyer-i Veysî'ye Yazdığı Zeyillerde Yer Alan Türkçe Manzumeler ve Bu Manzumelerin Dil İçi Çevirileri", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,* sy. 10, 2015.

Öztürk, Kemal, "Letaif-i Esnâfdan: 1. Ekmekçi", *Türk Folklor Araştırmaları,* İstanbul 1970, cilt XIII, nr. 253.

Passerini, Luigi, "Asconia", *Genealogia e storia della famiglia Guadagni,* Firenze 1873, s.110-113.

Phillips, Lavrence P., *The Dictionary of Biographical Reference Containing One Hundred Thousand Names,* London 1871.

Rautenstrauch-Giedroyg, L. de, "Élisàbeth Petrowna", *Nouvelle Biographie Générale Depuis les Temps les Plus Reculés Jusqu'à Nos Jours,* XVI, Paris 1856.

Recâ'î-zâde Ahmed Cevdet, *Zînetü'l-Mecâlis,* İstanbul 1258/1842.

Sa'îd Efendi, *Nuhbetü'l-Emsâl,* Diyârbekir 1289/1872.

Shay, Mary Lucille, *The Ottoman Empire from 1720 to 1734 as Revealed in Despatches of the Venetian Baili,* Urbana 1944.

Son Teşkîlat-ı Mülkiyyede Köylerimizin Adları, İçişleri Bakanlığı Yayınlarından, Ankara 1928.

Şerefüddîn 'Ali Yezdî, *Zafer-nâme-i Tîmûrî,* thk. Seyyid Sa'îd Mîr Muhammed Sâdık, tashîh 'Abdülhüseyn Nevâ'î, I, Tehrân 1387.

Şiir Mecmûası, Atatürk Kitaplığı, Belediye Yazmaları, nr. K 0226, vr.33b.

Tanman, M. Baha, "Şeyh Murad Tekkesi", *DİA,* İstanbul 2010, XXXIX,62-64.

Torun, Ahmet Semih, "Şeyh Muhammed Murad-ı Buharı Tekkesi Haziresi Üzerine Bir Değerlendirme", *Vakıflar Dergisi,* Ankara Aralık 2010, sy. 34.

'Ubeyd-i Zâkânî, *Külliyyât-ı 'Ubeyd-i Zâkanî,* nşr. 'Abbâs İkbâl Âştiyânî, Tahrân 1331

Uzunçarşılı, İ.H., *Osmanlı Tarihi XVIII. Yüzyıl,* 2. baskı, IV/2, Ankara 1983.

Vakıf su defterleri Kırkçeşme suları (1792-1912) İstanbul Su Külliyatı, yay. haz. Ahmet Tabakoğlu ve diğerleri, İstanbul 1999, I, 173,447.

Vierhaus, Rudolph, "Ulfeldt, Anton Corfiz Graf", *Deutsche Biographische Enzyklopädie,* 2. baskı, X, München 2008.

Wensinck, A.J., *el-Mu'cemü'l-Müfehres li-Elfâzi'l-Hadîsi'n-Nebevî,* I-VII, Leiden 1936-1969.

Ziyâ Paşa, *Harâbât,* II-III, İstanbul 1292/1875.

Mürâcaat Eserleri

Akbayar, Nuri, *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü,* 2. baskı, İstanbul 2003.

Ayverdi, İlhan, *Asırlar boyu târihî seyri içinde Misâlli Büyük Türkçe Sözlük,* redaksiyon Ahmet Topaloğlu, I-III, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 2005.

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, I-XXIV, Milliyet Gazetecilik A.Ş., İstanbul ts.

Dağlı, Yücel - Cumhure Üçer, *Tarih Çevirme Kılavuzu,* Türk Tarih Kurumu, IV-V, Ankara 1997.

Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat Eski ve Yeni Harflerle,* 3. Ofset Baskı, Ankara 1978.

DİA, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, I-XLIV, İstanbul 1988-2013.

https://archive.org/index.php; https://books.google.com; https://www.hathitrust.org gibi internet siteleri.

Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli, hzr. Hayrettin Karaman ve diğerleri, 8. baskı, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2003.

Mostras, C., *Dictionnaire Gèographique de'l-Empire Ottoman,* St. Petersbourg 1873.

XIII. Yüzyıldan beri Türkiye Türkcesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü, I-VI, Türk Dil Kurumu, Ankara 1963-1972.

Pakalın, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü (OTDTS),* I-III, İstanbul 1971[2].

Redhouse, Sir James W., *Türkceden İngilizceye Lügat Kitabı,* Constantinople 1921.

Steingass, F., *A Comprehensive Persian-English Dictionary,* Beyrut 1970.

Şemseddîn Sâmî, *Kâmûs-i Türkî,* Der-sa'âdet 1317.

Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü, I-XII, Ankara 1993.

Zenker, Julius Theodor, *Türkisch-Arabisch-Persisches Handwörterbuch,* Leipzig 1866.

KISALTMALAR

age : adı geçen eser
agm : adı geçen makale/madde
b. : bin veya ibn
B nüshası : Beyazıt Devlet Ktp. nr. 4929'daki İzzî nüshası
BOA : Başbakanlık Osmanlı Arşivi
bk. : bakınız
çev : çeviren
DİA: Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
ed. : editör, neşreden
H nüshası : İ.Ü. Nâdir Eserler Ktp., nr. T 9972'deki Hâkim Târîhi nüshasının 267b-272b arası
Hz. : hazreti
hzr. : hazırlayan
İA : Milli Eğitim Bakanlığı İslâm Ansiklopedisi
İ.Ü.: İstanbul Üniversitesi
İOTK : İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi
Ktp. : Kütüphânesi
M : Matbû İzzî Târîhi'nin birinci ve ikinci cildi
M.Ü. : Marmara Üniversitesi
mm: milimetre
n : dipnot

nr. : numara
nşr. : neşreden
OTDTS : Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü
ö. : ölümü
s. : sayfa
SBE : Sosyal Bilimler Enstitüsü
S nüshası : Süleymaniye Ktp. Hamidiye Bl. nr. 908'deki İzzî nüshası
sy. : sayı
T. : Türkce
thk. : tahkîk eden
trc. : tercüme eden
ts. : basım tarihi yok
TTK : Türk Tarih Kurumu
Ü nüshası : İ.Ü. Nâdir Eserler Ktp., nr. T 2348'deki İzzî nüshası
vd. : ve devamı
VGM: Vakıflar Genel Müdürlüğü
vr. : varak
vs.: ve sâire
yy. : basım yeri yok

İZZÎ SÜLEYMÂN EFENDİ

A.İZZÎ SÜLEYMÂN EFENDİ'NİN HAYATI

1.Adı, Doğduğu Yer ve Yılı

Sultân I. Mahmûd dönemi (1730-1754) tarihçi ve şâirlerinden İzzî Efendi'nin ismi Süleymândır[1], İzzî onun mahlasıdır. Şiirlerinde de kullandığı bu mahlasını muhtemelen Dîvân-ı hümâyûn Kâtipliği sırasında almış olduğundan, İzzî Süleymân diye tanınmıştır[2].

İstanbul'da doğmuş olmakla beraber doğum tarihi belli değildir. Şimdilik hayatından tarih vererek bahseden ilk kayıt, 21 Receb 1146 (28 Aralık 1733) tarihinde Reîsülküttâp Vekîli olduğudur[3]. Bu görevinden daha önce Dîvân-ı hümâyûn'da bazı halîfelik ve kâtipliklerde bulunduğuna göre[4], 1700'lerin başında (hicrî 1110 tarihlerinde) doğmuş olmalıdır[5].

Hayatında çeşitli görevlerde, bu arada Vak'a-nüvîslik gibi önemi bir görevde bulunmakla beraber, kendisinden bahsedenlerin büyük çoğunluğu onu isminin başına öldüğü sırada üzerindeki görevi olan Teşrîfâtî/Teşrîfâtcı unvânını getirerek tanıtmaktadırlar.

Arşiv belgelerinde ve bizzât kendisi[6], ismini İzzî Süleymân şeklinde kaydederken, yine bizzât kendisi ve daha sonraki eserler kendisinden

---

1 Sâlim Efendi, *Tezkire-i Sâlim,* Der-sa'âdet 1315, s.474; Râmiz Efendi, *Tezkiretü'ş-Şu'arâ,* Millet Ktp., Ali Emîrî, Tarih, nr.762, s.225.

2 Feridun Emecen, "İzzî Süleyman Efendi", *DİA,* İstanbul 2001, XXIII,565; Franz Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri,* çev. Coşkun Üçok, Ankara 1982, s.314.

3 Erhan Afyoncu, "Osmanlı Müverrihlerine Dair Tevcihat Kayıtları I", *Belleten,* s.104, vesîka nr.19.

4 Sâlim Efendi, *age,* s.474.

5 Öldüğünde henüz doğmamış bir çocuğunun bulunmasından ve diğer çocuklarının da küçük yaşlarda olmalarından hareketle (bk. İstanbul Kısmet-i Askeriye Sicilleri, nr.0166, vr.116a, 119b,120a), pek yaşlı olmadığı, 1700 tarihi bu sebeple de anlamlı gözüküyor.

6 Erhan Afyoncu, *agm,* s.104; Metin, s.246,955,971n.

Süleymân İzzî şeklinde de söz etmektedirler[1]. Kendisinden kısaca İzzî şeklinde bahsedenler de çoktur.

2.Ailesi

Babası IV. Mehmed'in kızlarından Hadîce Sultân'ın (ö.1119 Şevvâl = 1706) Baltacılar Kethudâsı olan ve 1145 (1732-33) yılına doğru vefât eden Halîl Ağa'dır[2]. Halîl Ağa'nın babasının adının bir belgede Abdullah olarak gösterilmesi[3], bu kişinin ihtidâ etmiş bir kişi olabileceğini, ya da adının bilinemediğini göstermektedir.

Tereke kaydından öğrendiğimize göre vefât ettiğinde Hanîfe ve ‘Afîfe adlarında nikâhlı iki hanımı vardır. Hanîfe'den ‘Âyişe adında bir kızı, ‘Afîfe'den ise Mehmed ‘Ubeydullah, Mehmed ‘Abdüsselâm ve Ni‘metullah adlarında üç oğlu vardır[4]. Hanîfe hanım ayrıca bu sırada hâmiledir[5]. Bir müddet sonra bu hanımından bir erkek çocuğu daha olmuştur. Mehmed Necîb adı verilen bu oğlu, 1192 (1778) tarihinde vefât edecek ve babasının medfûn bulunduğu Şeyh Murâd Tekkesi'nin hazîresine gömülecektir[6]. Tereke defterindeki kayıtta çocuklarının bu sırada hepsinin küçük yaşlarda olduklarına özellikle temas edilmekte, kendilerine vasîler tayin edildiği belirtilmektedir[7].

Bu arada terekesi arasında ‘Atıyye adında Arap, Şîvekâr adında Gürcü câriyelerinin bulunduğunu da kaydedelim[8].

Torunlarından biri, Anadolu hânedânından ve kurduğu vakfının mütevellîsi olan Seyyid Mehmed Sa‘îd Efendi'dir. 1261 (1845) tarihinde vefât

1 Bk. Metin, s.17,494,501,858,969,973; Franz Babinger, *age,* s.315.

2 Bk. Müstakîm-zâde Süleymân Sa‘deddîn Efendi, *Tuhfe-i Hattâtîn,* nşr. İbnülemin Mahmud Kemal, Türk Tarih Encümeni, Ankara 1928, s.212; Mehmed Süreyyâ, Sicill-i ‘Osmânî, II,568; Mehmed Cemâleddin, *Osmanlı Tarih ve Müverrihleri -Âyîne-i Zurefâ-,* hzr. Mehmet Arslan, İstanbul 2003, s.57. İzzî Efendi'nin babasının adının Halîl Fehmî olarak kaydedildiği, ama bunun şüpheli olduğu bilgisi, *Osmanlı Müellifleri* adlı esere dayanılarak dile getirilmişse de (Feridun Emecen, *agm,* XXIII,565), Bursalı Mehmed Tâhir'in *Osmanlı Müellifleri*'nde bu ve buna benzer bir kayıt görülemediği için anlaşılamamıştır.

3 Bk. İstanbul Kısmet-i Askeriye Sicilleri, nr.0166, vr.120a

4 Bk. İstanbul Kısmet-i Askeriye Sicilleri, nr.0166, vr.116a.

5 Bk. İstanbul Kısmet-i Askeriye Sicilleri, nr.0166, vr.120a. Vefâtı sırasında henûz doğmamış olan çocuğa hâmile olan hanımının adı tereke defterindeki kayıtta, bir yerde ‘Afîfe (bk. vr.116a), bir yerde ise Hanîfe (bk. vr.120a) olarak gözükmektedir.

6 Mehmet Nermi Haskan, *Eyüpsultan Tarihi,* 2. baskı, İstanbul 1996, s.233; Ahmet Semih Torun, “Şeyh Muhammed Murad-ı Buharı Tekkesi Haziresi Üzerine Bir Değerlendirme”, *Vakıflar Dergisi,* Ankara Aralık 2010, sy. 34, s.142.

7 Bk. İstanbul Kısmet-i Askeriye Sicilleri, nr.0166, vr.118b-119a.

8 Bk. İstanbul Kısmet-i Askeriye Sicilleri, nr.0166, vr.116a,120a.

eden bu zâtın mezârı da dedesinin medfûn bulunduğu Şeyh Murâd Tekkesi'nin hazîresinde bulunmaktadır[1].

*Hadîkatü'l-Cevâmi''*de Vak'a-nüvîs Subhî Efendi'nin kardeşi olduğu belirtiliyor[2], ondan naklen bazı eserlerde bu şekilde yer alıyorsa da[3], şimdilik bunu destekleyen başkaca herhangi bir kayıt yoktur. Üstelik İzzî Efendi, kendi *Târîh*'inde Subhî'den ve oğlundan söz ettiği yerlerde bu husûsa dâir en ufak bir îmâda bile bulunmamıştır[4].

Arnavudluk'tan gelip Dîvân-ı hümâyûn Kalemi'ne giren Yûsuf b. Sinân, İzzî Efendi'nin kızkardeşi ile evlenmiş, daha sonra Avlonya Sancağı mutasarrıfı Vezîr Kara Mustafa Paşa'nın mektupcusu olmuş, o görevde iken Arnavud Belgradı'nda vefât etmiştir[5]. Diğer eniştesi ise III. Mustafa (1757-1774) devrinde vefât eden Manastırlı Sezâî Efendi'dir[6].

Bu arada Şeyh Murâd Tekkesi'ne vakfettikleri arasında görüldüğü üzere, İstanbul'da Unkapanı civârında Azepler Mahallesi'nde bir evde oturduğunu da kaydedelim[7]. Vefâtı sırasında İzzî Efendi'nin oturmakta olduğu evin bulunduğu yer, o zamanlar Azebler'de[8] Elvânzâde Mahallesi olarak isimlendirilirken, bugün Cibali Mahallesi olarak anılmaktadır.

3.Tahsîli ve İlk Hocaları

İzzî küçük yaşlarında ilk öğretimini ilme ilgi duyduğu anlaşılan babasından almış[9], ondan Farsça'dan *Lugat-ı Şâhidî, Pend;* Arapça'dan *Maksûd*'a kadar okumuş, daha sonra faydalı ilimlerle meşgul olarak emsâlleri arasında temâyüz etmiş, haklı bir şöhret kazanmıştır[10]. Daha sonra özel hocalardan ders alarak öğretimini tamamlayan İzzî'nin meselâ sülüs ve nesih

1 Haskan, *age,* s.232; Torun, *agm,* s.150.
2 Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi-Ali Sâti' Efendi-Süleymân Besîm Efendi, *Hadîkatü'l-Cevâmi' (İstanbul Câmileri ve Diğer Dînî-Sivil Mi'mârî Yapılar),* hzr. Ahmed Nezih Galitekin, İstanbul 2001, s.499.
3 Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri,* İstanbul 1342, III,102.
4 Bk. Metin, s.5,18,128,610,955.
5 Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi-Ali Sâti' Efendi-Süleymân Besîm Efendi, *age,* s.359.
6 Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i 'Osmânî yâhûd Tezkire-i Meşâhîr-i 'Osmâniyye,* İstanbul 1311, III,15.
7 VGM Vakıf Kayıtlar Arşivi, 20061109113342VGM__VGM__DEFTER__00625_00067 vakfiye, s.135; İstanbul Kısmet-i Askeriye Sicilleri, nr.0166, vr.116a,120a; Klaus Kreiser, *age,* s.239.
8 Azebler Mahallesi'nin bulunduğu yer için bk. meselâ *Vakıf su defterleri Kırkçeşme suları (1792-1912) İstanbul Su Külliyatı,* hzr. Ahmet Tabakoğlu ve diğerleri, İstanbul 1999, I, 173,447.
9 Râmiz Efendi, *age*, s.226; Sâlim Efendi, *age,* s.475.
10 Râmiz Efendi, *age*, s.226.

yazıda devrin meşhûr hattâtlarından Eğrikapılı Hoca Mehmed Kâsım Efendi'den icâzet aldığını görüyoruz[1].

4.İlk Görevleri

İzzî belirli bir seviyeye gelince, muhtemelen babasının da saraya yakınlığı sebebiyle Dîvân-ı hümâyûn kâtipleri (Hâcegân) arasına girmiş, zamanla kendini göstermiş[2] ve ilk resmî vazîfesi olan Kale Tezkireciliği'ne tayin edilmiştir[3]. 21 Receb 1146 (28 Aralık 1733) tarihinde Küçük Rûznâmçe Pâyesi ile Şark Ser'askeri Abdullah Paşa'nın yanında Reîsülküttâp Vekîli olarak yer almıştır[4]. Daha sonra getirildiği Rikâb-ı hümâyûn Kaymakamı Mektupculuğu'ndan kendisine 8 Şevvâl 1149 (9 Şubat 1737) tarihinde asâleten Küçük Rûznâmecilik tevcîh edilmiştir. Bir sene süren bu görevinden sonra Kethudâ Kâtipliği ilâvesiyle 12 Şevvâl 1150 (2 Şubat 1738)'de Piskopos Mukâtaacısı olmuş, bir senelik görevi 17 Şevvâl 1152 (17 Ocak 1740)'ye kadar bir sene daha uzatılmıştır[5].

1739'daki Belgrad seferine Kethudâ Kâtibi olarak katılmış, Belgrad'ın yeniden ele geçirilmesini bizzât takip etmiştir[6].

İzzî Efendi, Belgrad'ın yeniden alınmasından sonra, Şevvâl 1152'de (1-29 Ocak 1740) Mâliye Tezkireciliği'ne getirilmiştir[7].

Tanınıp bilindiği görevlerinin dışındaki son görevi, 1158 tevcîhâtında azledildiği ve yeniden 9 Şevvâl 1159 (25 Ekim 1746)'da getirildiği Küçük Evkâf Muhâsebeciliği'dir[8].

5.İzzî'nin Vak'a-nüvîsliği

Beylikcilik görevine getirilen Subhî Mehmed Efendi'nin meşgûliyetinin çokluğunu öne sürerek vekâyi'in zaptından affını istemesi üzerine, tarihe ilgi

1 Bk. Müstakîm-zâde Süleymân Sa'deddîn Efendi, *age*, s.212,465.
2 Mehmed Cemâleddin, *age*, s.57
3 Râmiz Efendi, *age*, s.226; İsmet Parmaksızoğlu, "İzzî. 'İzzî, Sulaymān Efendi", *İA,* İstanbul 1968, V/2, 1268.
4 Erhan Afyoncu, *agm,* s.104. Bu göreve getirilişine kendisi şu tarihi düşürmüştür: "Birisi tâcın atıp söyledi târîhini * 'İzzetle 'İzziyâ orduya oldu re'îs (عزتله عزیا اوردویه اولدی رئیس) 1 1733/1734) 146" bk. Ayvansarâyî, Hâfız Hüseyin, *Mecmuâ-i Tevârîh,* hzr. Fahri Ç. Derin - Vahid Çabuk, İstanbul 1985, s.367.
5 Erhan Afyoncu, *agm,* s.104, vesîka nr.10,12.
6 Feridun Emecen, *agm,* XXIII,565.
7 Vak'anüvis Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi Sâmî ve Şâkir Tarihleri ile Birlikte 1730-1744 (İnceleme ve Karşılaştırmalı Metin),* hzr. Mesut Aydıner, İstanbul 2007, s.612.
8 Bk. Metin, s.245-246; Erhan Afyoncu, *agm,* s.104; Mehmed Cemâleddin, *age*, s.57

duyduğu belirtilen Sultân Mahmûd'un Sadrıa'zam Hasan Paşa'ya irâdesi üzerine, onun da konuyu Reîsülküttâp Mustafa Efendi'ye havâle etmiştir. Mustafa Efendi öteden beri bu göreve getirilenlerin Hâcegân zümresi içinden olmalarından hareketle, onların içinden bu işi yapacakları araştırarak Sadrıa'zam'a arzetmiş, o da seçilenler arasından yazı yazmadaki kabiliyetini göz önünde tutarak 1 Receb 1158 (30 Temmuz 1745) tarihinde Subhî Mehmed Efendi yerine İzzî Efendi'yi Vak'a-nüvîsliğe tayin etmiştir[1].

İzzî Efendi, Subhî'nin bıraktığı yer olan 1157 muharremi başından (15 Şubat 1744) itibaren yazmaya başlayacaktır[2]. Bu görevde iken 9 Şevvâl 1159 (25 Ekim 1746) tarihinde Küçük Evkâf Muhâsebeciliği'ne tayin olunmuştur.

İzzî Süleymân Efendi'nin 1166 cumâdelâhırının sonlarında (25 Nisan – 3 Mayıs 1753) hacca gitmesi üzerine, 1 Receb 1166 (4 Mayıs 1753)'da vak'a-nüvîsliğe Hâcegân'dan Seyyid Hâkim Mehmed Efendi tayin edilecektir[3].

6.Teşrîfâtcılığı

İzzî Süleymân Efendi, vak'a-nüvîslik görevini sürdürürken, 10 Zilka'de 1160 (13 Kasım 1747) tarihinde Dîvân-ı hümâyûn Divitdârlığı ile beraber, Reîsülküttâplık görevine getirilen Nâ'ilî Abdullah Efendi yerine[4], Teşrîfât hizmetine tayin edilmiş, her sene yenilenen bu görevinin ölümüne kadar sürdürmüştür[5]. Tabi onun bu göreve getirilişi, bulunmak ve düzenlemek durumunda olduğu yerlerde daha ayrıntılı bilgiler vermesini sağlayacaktır[6].

7.Vefâtı

İzzî Süleymân Efendi, Teşrîfâtçılık görevini yürütürken birkaç gün süren bir rahatsızlığının ardından 18 Cumâdelâhıre 1168 (1 Nisan 1755)'de[7] vefât etmiştir[8].

---

1 Bk. Metin, 15-18; Dâvud Fatîn, *Tezkire-i Hâtimetü'l-Eş'âr,* İstanbul 1271/1855, s.295.

2 Bk. Metin, s.18.

3 *Vak'a-nüvîs Hâkim Efendi Tarihi (Metin ve Tahlîl),* hzr. Tahir Güngör, Yayınlanmamış Doktora Tezi, M. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2014, s.LXII,21; Bekir Kütükoğlu, "Vekāyinüvis", *İA,* İstanbul 1993, XIII,277.

4 Bk. Metin, s.481-482.

5 Erhan Afyoncu, *agm,* s.104.

6 Bk. meselâ Metin, 608,797,743.

7 Bazı eserlerde (bk. *Şem'dânî-zâde Süleyman Efendi Târihi Mür'i't-Tevârih I,* hzr. M. Münir Aktepe, İstanbul 1976, s.179-180; Mehmed Cemâleddin, *age*, s.57) İzzî'nin vefâtının Cumâdelûlâ ayında olduğunun kaydedilmesi, sebebi anlaşılamayan bariz bir yanlışlıktan kaynaklanmış olmalıdır.

8 Bk. *Vak'a-nüvîs Hâkim Efendi Tarihi (Metin ve Tahlîl)*, s.242; Dâvud Fatîn, *age,* s.295.

Eyüp Nişancılar semtinde, intisap ettiği ve bazı mallarını vakfettiği ve yanına defnedilmesini vasiyet ettiği Nakşibendî Şeyhi Murâd Efendi'nin Tekkesi'nin Türbesi'ne defnedilmiştir[1].

Aynı yerde oğlu Mehmed Necîb ve 1261 (1845)'de vefât eden torunlarından Seyyid Mehmed Sa'îd Efendi'nin de kabirleri vardır[2].

1 Mehmed Süreyyâ, *age,* III,467; Bursalı Mehmed Tâhir, *age*, III,101. Küçük ve silindir şeklindeki şâhidesinde şunlar yazılıdır: "Hüve'l-Hayyü'l-Bâkī * Rûh-i pâki ola her lahza karîn-i rahmet * Haşre dek mûnis-i kabr ola eltâf-ı latîf * Düşdü bir mısra'-ı garrâyı mücevher târîh * Kurb-i Hakk'a eyledi 'İzzî Efendi teşrîf (قرب حقه ایلدی عزی افندی تشریف) el-Fâtiha sene 1168" (Mehmet Nermi Haskan, *age,* s.231; Ahmet Semih Torun, *agm, s.*136). Haskan, mezâr taşındaki "Kurb-i" kelimesini, yanlışlıkla "Kabrin" şeklinde okumuştur.

2 Bk. Mehmet Nermi Haskan, *age,* s.231,233; Ahmet Semih Torun, *agm,* 142,150.

B.İZZÎ SÜLEYMÂN EFENDİ'NİN ESERLERİ

İzzî Süleymân Efendi, zamanında Hâcegân sınıfından bir kişi olarak, vazîfesi gereği çeşitli faaliyetlerde bulunmakla beraber, telîf, tercüme bazı eserler de meydana getirmiştir.

Zamanında daha çok Teşrîfâtî/Teşrîfâtcı olarak tanınmışsa da bugün onun ilim dünyasında tanınmasına sebep olan vak'a-nüvîs sıfatıyla yazmış olduğu tarihidir.

1.Târîh'i

Selefi Subhî'nin bıraktığı yerden, yani 1157 muharreminin başından (15 Şubat 1744) itibaren telifine başladığı bu eseri, önce 1160 yılı sonlarına (1 Ocak 1748) kadar getirip, I. cilt saymış, Pâdişâh'a arzettiği bu cildin beğenilmesi, onun iltifât ve inâyetine mazhar olmasının ardından, ikinci cildi 1161 yılı başından (2 Ocak 1748) yazmaya başlayıp, 1165 yılı sonlarına kadar (7 Kasım 1752) getirmiştir[1]. 1166 yılı hâdiseleri ile başlamayı tasarladığı III. cildin içinde yer almasını düşündüğü bazı konuları yazdığını belirtmiş olmakla beraber[2], bunlar şu an mevcut değildir. Bugün üçüncü cilt olarak elimizde olan ise, kendi hattıyla yazdığı 5-6 varaklık bir kısımdır ve Hâkim Târîhi'nin yazma bir nüshasının içinde bulunmaktadır[3].

Eser, bir müddetten beri terkedilmiş halde duran, Sadâret Mektupcusu Mehmed Râşid ve Vak'a-nüvîs Ahmed Vâsıf tarafından canlandırılan Müteferrika Matbaası'nda, Subhî Târîhi'nin basılmasının ardından, bu kişilerin nezâreti, Mukâbeleci tayin olunan Mustafa Efendi ve Âdem Efendi'nin

1 Bk. Metin, s.18,494,503-504.

2 Bk. Metin, s.965-966.

3 İ.Ü. Nâdir Eserler Ktp., nr. T 9972'deki Hâkim Târîhi nüshasının 267b-272b arası, İzzî Süleymân Efendi'nin Târîhi'nin üçüncü cildinin mukaddimesini ve birkaç olayı ihtivâ etmektedir bk. *Vak'a-nüvîs Hâkim Efendi Tarihi (Metin ve Tahlîl),* s.CI.

dikkatli çalışmalarıyla Subhî Târîhi'nin Zeyli olarak[1], 1199 (1785) tarihinde İstanbul'da I. cilt 238, II. cilt 288 varak olarak basılmıştır.

Târîh'inde kullandığı üslûbunun çok ağdalı olduğu, bu şekliyle diğer vak'anüvîslerden ayrıldığı iddia ediliyorsa da[2], bütün tarihçilerin kendilerini esas itibariyle üslûplarıyla gösterdiklerinden hareketle, İzzî'nin yazdığı tarihin de başkalarının kullanmadığı bazı kelimeleri ve terkipleri kullanması dışında diğerlerinden gözle görülür bir farklılığı yoktur. Kendisi de ağır ifâdelerden kaçındığını, açıklığı esas aldığını, gereksiz konulara yer vermediğini belirtmektedir[3].

İzzî'nin kullanmadığı bazı evrâkın kendisinden sonra Vak'a-nüvîs olan Hâkim'e intikâl ettiğini, onun da bunları yeri geldikçe *Târîh*'inde kullandığını görmekteyiz[4].

a.İzzî Târîhi'nin Yazma Nüshaları

İzzî Târîhi, yazılmasından 30 sene kadar sonra basıldığı hâlde, yurt içinde ve yurt dışında çok sayıda yazma nashası bulunmaktadır. Bu yazma nüshaları, I. cildi ihtivâ edenler, ikinci cildi ihtivâ edenler, her iki cildi birlikte ihtivâ edenler olarak tasnîf etmek mümkündür.

aa.İzzî Târîhi'nin I. Cildinin Yazma Nüshaları

Beyazıt Devlet Ktp. nr. 4929'daki nüsha (**B nüshası**), 310x170 (210x90) ebadında, 442 varak, 19 satır, serlevhası tezhipli, cetvelleri yaldızlı, başlıklar kırmızı, âharlı sarımtırak kağıt, güzel talîk hatla yazılmış, miklepli, şemseli, köşebentli, kahverengi meşin ciltlidir, Uşşâkî Şeyhi Ahmed Hüsâmeddîn tarafından 12 Cumâdelâhıre 1162 (30 Mayıs 1749) yılında istinsâh edilmiştir[5]. B (Bâyezîd) nüshası ilk istinsâh edilen nüshalardan biri olarak görülebileceği gibi, bazı sayfalardaki sah kayıtlarından (bk. meselâ vr.184b, 216a, 231a), müellif tarafından da kontrol edildiği anlaşılıyor. Bununla beraber matbû nüshanın buradan değil, muhtemelen bu nüshadan sonra müellif tarafından ufak tefek değişiklik ve ilâvelerin yapıldığı, şu an tesbit edemediğimiz bir başka nüshadan faydalanılarak hazırlandığı anlaşılıyor.

---

1 Bk. Metin, s.5.
2 Bk. Franz Babinger, *age,* s.314.
3 Bk. Metin, s.493.
4 *Vak'a-nüvîs Hâkim Efendi Tarihi (Metin ve Tahlîl),* s.CIX
5 *İstanbul Kütüphaneleri Tarih-Coğrafya Yazmaları Katalogları, Türkçe Tarih Yazmaları,* İstanbul 1943, s.160

Süleymaniye Ktp. Hamidiye Bl. nr. 907'deki nüsha, 300x155 (207x83) ebadında, 435 varak, 19 satır, güzel talik ile yazılmış, serlevhası tezhipli, başlıkları kırmızı, cetvelleri yaldızlı, ince Avrupa kağıt, açık devetüyü rengi meşin cilt, nefis şemseli, köşebentli ve miklepli, birinci yaprakta I. Abdülhamîd'in vakıf mührü vardır[1]. Bu nüsha büyük ölçüde B nüshası ile ayniyet göstermekle beraber, birbirlerinden istinsâh edilmiş gibi gözükmüyor.

Süleymaniye Ktp. Hamidiye Bl. nr. 908'deki nüsha **(S nüshası)**, 300x157 (206x84) ebadında, 429 varak, 19 satır, güzel nesih, serlevhası tezhipli, başlıklar kırmızı, cetveller yaldızlı, cilâlı Avrupa kağıt, kırmızı meşin, nefis şemseli, köşebentli ve miklepli, birinci yaprakta I. Mahmûd'un tuğra şeklinde vakıf mührü vardır[2]. Müstensihi ve istinsâh tarihi belirtilmeyen bu nüshanın B nüshası ve matbû nüsha ile paralellik gösterdiği, muhtemelen bugün mevcut olmayan müellif nüshasından istinsâh edildiği görülmektedir.

Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. Hazine nr. 1328'deki nüsha, 310x185 mm ebadında, 473 varak, 19 satır, âharlı kağıt, nesih hatla yazılmış, cetveller yaldızlı, miklepli, şemseli, köşebentli, vişneçürüğü renginde deri ciltlidir. XVIII asırda kopya edilmiştir[3]. S nüshası ile mukâbele edilip tashîh edilmiştir. B nüshasından sonra yazıldığı anlaşılıyor.

Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. Revan nr. 1261'deki nüsha, 310x160 (210x85) mm, 439 yaprak, 19 satır, âharlı kağıt, talik hatla yazılmış, serlevhası tezhipli, cetveller yaldızlı, miklepli, şemseli ve köşebentli koyu kırmızı deri cilt içindedir[4]. Müstensihi belirtilmemiştir, mukâbele edilmiş bir nüshadır.

Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. Emanet Hazinesi nr. 1393'deki nüsha, 302x160 (83) mm ebadında, 399 varak, 19 satır, âharlı kağıt, nesih hatla yazılmış, serlevhası tezhipli, cetveller yaldızlıdır. Mehmed Şerîf tarafından 25 Cumâdelûlâ 1166 (30 Mart 1753) tarihinde istinsâh edilmiştir[5].

Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. Emanet Hazinesi nr. 1432'deki nüsha, 290x200 (130) mm ebadında, 103 varak, 17 satır, âharlı kalın kağıt, talik hatla yazılmış, miklepli, şemseli, koyu kahverengi deri ciltlidir[6].

---

1 *İstanbul Kütüphaneleri Tarih-Coğrafya Yazmaları Katalogları, Türkçe Tarih Yazmaları,* s.160-161.

2 *İstanbul Kütüphaneleri Tarih-Coğrafya Yazmaları Katalogları, Türkçe Tarih Yazmaları,* s.161.

3 Fehmi Ethem Karatay, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu: din, tarih, bilimler,* İstanbul 1961, I,299.

4 Fehmi Ethem Karatay, *age,* I,300.

5 Fehmi Ethem Karatay, *age,*, I,300.

6 Fehmi Ethem Karatay, *age,*, I,301.

Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. Hazine nr. 1326'daki nüsha, 310x160 (215x88) mm ebadında, 467 yaprak, 19 satır, âharlı kağıt, nesih hatla yazılmıştır, XVIII. asırda istinsâh edilmiştir. Serlevhası tezhipli, cetveller yaldızlı, miklepli, şemseli, köşebentli, koyu kırmızı renkli deri ciltlidir[1]. Müstensihi ve istinsâh tarihi belirtilmemiştir. B nüshası ile mutabakat arzeden bu nüshanın, 1176 (1762-63) tarihinde Süvârî Mukâbelecisi Dervîş Mehmed'in kitaplarından biri olduğu belirtilmiştir.

Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. Hazine nr. 1327'deki nüsha, 320x160 (82) mm ebadında, 448 yaprak, 19 satır, âharlı kağıt, nesih hatla yazılmıştır. Serlevhası tezhipli, cetveller yaldızlı, miklepli, şemseli, ünnâbî renkli deri ciltlidir[2]. Müstensihi ve istinsâh tarihi belirtilmemiştir.

Mısır nr. 419'daki nüsha, 150x250 mm ebadında, 425 varak, 19 satır, talik hatla yazılmıştır, cetvelli ve ciltlidir. 1194(1780)'te istinsâh edilmiştir[3].

Mısır nr. 421'deki nüsha, 295x170 mm ebadında, 467 varak, 19 satır, nesih hatla yazılmış, serlevhası tezhipli, cetvelli, ciltlidir; istinsâh tarihi belirtilmemiştir[4].

Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. Hazine nr. 1329'daki nüsha, 310x185 (105) mm ebadında, 156 varak, 35 satır, nesih hatla yazılmıştır. Miklepli, kahverengi deri cilt içindedir, 1179 (1765-66) tarihinde istinsâh edilmiştir[5].

Tübinger Depot der Staatsbibliothek, Ms. or. fol. 4157'deki nüsha Band 1, 315x160 (210x85) mm ebadında, 460 varak, 19 satır, nesih hatla yazılmış, 1a-4b ve sondaki 4 varak boş bırakılmış, başlıklar, atasözleri ve üst çizgileri kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Miklepli, şemseli, kırmızıya çalan kahverengi deri ciltlidir. Hâfız İbrâhîm tarafından 1167 (1753-54) tarihinde istinsâh edilmiştir[6].

Edirne Selimiye Yazma Eser Ktp, nr. 4687'deki nüsha, 27 satır, nesih hatla yazılmış, serlevhası tezhipli, kırmızı kenar çizgili, şemseli, zencirekli, kahverengi deri cilt içindedir. 1166 saferinde (8 Aralık 1752-5 Ocak 1753) Mehmed Şerîf tarafından istinsâh edilmiştir. Zahriyyesinde Mehmed Emîn'in mülkiyet kaydı vardır.

---

1 Fehmi Ethem Karatay, *age,* I,299.
2 Fehmi Ethem Karatay, *age,* I,299.
3 Nasrullah Mübeşşir et-Tırâzî, *Fihrisü'l-Mahtûtâti't-Türkiyyeti'l-'Osmâniyye,* Kâhire 1987, I,109-110.
4 *Fihrisü'l-Mahtûtâti't-Türkiyyeti'l-'Osmâniyye,* I,110.
5 Fehmi Ethem Karatay, *age,* I,299.
6 Barbara Flemming, *Verzechnis der Orientalischen Handschriften in Deutschland, Türkische Handschriften, Teil I,* Wiesbaden 1968, XIII/1,147-148.

ab.İzzî Târîhi'nin II. Cildinin Yazma Nüshaları

İstanbul Üniversitesi Nâdir Eserler Ktp, nr. T 2348'deki nüsha (**Ü nüsha-sı**), 243 varak, 19 satır, talîk hatla yazılmış, karton kapak içersindedir. Müellif tarafından yazılmış bu nüsha müsvedde şeklindedir, bu sebeple hemen hemen bütün sayfaları düzeltmeler, ilâveler, çıkarmalar ihtivâ etmektedir. Nüshanın vr. 219b'den 232b'ye kadar olan kısmı, başka biri tarafından nesih hatla yazılmışsa da, yer yer müellifin düzeltmeleri ve ilâveleri görülmektedir.

İstanbul Üniversitesi Nâdir Eserler Ktp, nr. T 6020'deki nüsha, 468 varak, 19 satır, nesih hatla yazılmış, serlevhası tezhibli, zencîrekli, cetveller yaldızlı, koyu kırmızı deri ciltlidir. Mukâbele edilmiş bir nüsha görüntüsündedir. Bu nüsha, müellif eliyle yazılmış olan T 2348'den kopya edilmişe benzemiyor, matbû nüsha ile de ilgisi yok gibi gözüküyor.

Mısır nr. 420'deki nüsha, 330x155 mm ebadında, 415 varak, 19 satır, serlevhası tezhipli, cetvelli, ta'lîk hatla yazılmış, ciltlidir. Uşşâkî Şeyhi Ahmed Hüsâmeddîn tarafından 1166 (1753) tarihinde müellifin hayatında istinsâh edilmiştir[1].

Tübinger Depot der Staatsbibliothek, Ms. or. fol. 4157'deki Band 2. nüsha, 310x160 (205x85) mm ebadında, 504 varak, 19 satır, iyi nesih, başlıklar, atasözleri ve üst çizgileri kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Miklepli, şemseli, kırmızıya çalan kahverengi deri cilt içindedir. Hâfız İbrâhîm tarafından 1168 (1754-55) tarihinde istinsâh edilmiştir. 1a'da 1291 (1874) tarihli bir mülkiyet kaydı vardır[2].

Tübinger Depot der Staatsbibliothek, Ms. or. fol. 4102'deki nüsha, 320x160 (205x85) mm ebadında, 419 varak, 19 satır, güzel okunaklı nesta'lîk hatla yazılmıştır, fildişi renkli kağıt, başlıklar, üst çizgileri ve anahtar kelimeler kırmızı mürekkepledir. Miklepli, şemseli, kahverengi deri cilt içindedir. vr. 3a'da 1194 (1780) tarihli küçük bir not, vr. 4a'da İbrahim adında birinin mülkiyet kaydı vardır[3].

ac.İzzî Târîhi'nin I-II. Cildinin Birlikte Yazma Nüshaları

Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. Revan nr. 1262'deki nüsha, 295x175 mm ebadında, 374 varak, 29 satır, âharlı kağıt, nesih hatla yazılmış, serlevhası tezhipli, cetveller yaldızlı, miklepli, şemseli, koyu lâcivert renginde deri ciltlidir[4].

1 *Fihrisü'l-Mahtûtâti't-Türkiyyeti'l-'Osmâniyye,* I,109-110.
2 Barbara Flemming, *age,* XIII/1,148.
3 Barbara Flemming, *age,* XIII/1,149-150.
4 Fehmi Ethem Karatay, *age,* I,300.

B ve S nüshaları ile mutâbakat arzetmekle beraber, bunlardan istinsâh edilmişe benzemiyor.

Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. Bağdat nr. 226-227'deki nüsha, 300x160 (85) mm ebadında, 383 yaprak, 19 satır, âharlı kağıt, talik hatla yazılmıştır, serlevhası tezhipli, cetveller yaldızlıdır. Miklepli, şemseli, köşebentli, kırmızı deri ciltlidir. Birinci cilt Devlet-i 'aliyye Vekâyi' Mübeyyizi Ahmed Husâmeddîn eliyle 1163 ramazânı ortalarında (14-23 Ağustos 1750)'de istinsâh edilmiş, ikinci cildin müstensihi ise belirtilmemiştir[1]. S nüshası ile aynı nüshaya dayandıkları anlaşılmaktadır.

Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. Bağdat nr. 228-229'deki nüsha, 300x155 (85) mm ebadında, 430 varak, 19 satır, nesih hatla yazılmış, âharlı krem rengi kağıt, serlevhası tezhipli, cetveller yaldızlı, miklepli, şemseli, kırmızı deri ciltlidir[2]. Satır üstü ilâveleri mukâbele edildiğini göstermektedir, müstensihi ve istinsâh tarihi belirtilmemiştir. 229 numaralı ikinci cilt, 464 varaktır.

Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. Revan nr. 1263'deki nüsha, 310x160 (85) mm ebadında, 241 varak, 27 satır, nesih hatla yazılmış, âharlı ince kağıt, miklepli, şemseli, koyu kahverengi deri ciltlidir. Bundan önce de eserden üç nüsha yazan Mehmed Şerîf eliyle 1168 recebinin başlarında (13-22 Nisan 1755) istinsâh edilmiştir[3].

Staatsbibliothek, Marburg, Hs. or. quart. 1119'daki nüsha, 305x175 (210x100) mm ebadında, 490 varak, 25 satır, nesih hatla yazılmıştır. Başlıklar, üst çizgileri ve noktalar kırmızı mürekkepledir. Miklepli, şemseli, kahverengi deri cilt içindedir. Zekeriya b. el-Hâc Bektâş tarafından istinsâh edilmiştir. İlk cilt 3b, ikinci cilt 269b'de başlamaktadır[4].

University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki nüsha, 290x175 mm ebadında, 314 varak (625 sayfa), 35 satır, nesih hatla yazılmış, serlevhası tezhipli, cetveller yaldızlı, başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmış, şemseli kırmızımtırak deri bir cilt içindedir. Metnin istinsâhı 2 Zilhicce 1181 (20 Nisan 1768) tarihinde Abdullah eş-Şehrî bin Mehmed tarafından bitirilmiştir. Bu nüshanın bazı sayfalarına Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından zaman zaman bazı kayıtlar düşülmüştür. Bu kayıtlar çoğu zaman o kısımda anlatılanlarla ilgili açıklayıcı ve kendisinin gözlemlerine dayalı ilâve bilgiler olduğu gibi, bazen de metindeki bilgileri düzeltici (bk. meselâ Metin, s.127n) niteliktedir. Bu kenar notlarına metnimizde işaret edilmiştir.

---

1 Fehmi Ethem Karatay, *age,* I,300.
2 Fehmi Ethem Karatay, *age,* I,301.
3 Fehmi Ethem Karatay, *age,* I,300.
4 Barbara Flemming, *age,* XIII/1,149.

ad.İzzî Târîhi'nin III. Cildinden Birkaç Varak

İzzî Efendi'nin yazmaya başladığını bildirdiği, ama şimdiye kadar varlığından pek söz edilmeyen üçüncü cildin[1], kendi eliyle yazdığı ve temize çektiği 5.5 varaklık kısmı, İ.Ü. Nâdir Eserler Ktp. nr. T. 9972'de bulunan *Hâkim Târîhi*'nin yazma bir nüshasının 267b – 272a varakları arasındadır. Bu kısmın *İzzî Târîhi*'ne ait olduğuna, vr. 267a'nın sol üst köşesinde kırmızı mürekkeple yazılmış "Bu cüz' 'İzzî Süleymân Efendi Târîhi'nde" şeklindeki kayıtla işâret edilmiştir. Üçüncü cilt olarak yazmaya başladığı bu kısım bir mukaddime ile 1166 (1752) yılından birkaç olayı ihtivâ etmektedir. İzzî Efendi'nin *Târîh*'inde yazdıklarının dışında bazı olayları da kaleme aldığını belirttiği[2], ama bunların şimdilik elimizde olmadığını da kaydedelim.

b.İzzî Târîhi'nin Kaynakları ve Tesirleri

İzzî Süleymân Efendi, vak'a-nüvîs olarak şüphesiz kendinden önceki vak'anüvîslerden kendisine devreden evrâkı ve kalemlerden kendisine intikâl eden hatt-ı hümâyûn, fermân, irâde, telhîs, arîza, takrîr[3], kā'ime, ilm ü haber gibi resmî evrâkı *Târîh*'inde yeri geldikçe kullanmıştır. Bunun dışında kendi gördüğü ve duyduğu olaylara da yer vermiştir. Zaman zaman biraz da kıssadan hisse kabîlinden metin aralarına serpiştirdiği Arapça, Farsça ve Türkçe bazı şiir ve atasözlerini ise ilgililerin dîvânlarından doğrudan veya bunları ihtivâ eden mecmualardan aldığı düşünülebilir.

İzzî Süleymân Efendi, dönemi ile ilgili olarak yazdıklarında ise, kullandığı bir esere *Târîh*'inde ismen işaret etmemiş, anlaşılabildiği kadarıyla böyle bir eser de kullanmamıştır.

Tarihçiler, döneminin bir numaralı târîhî kaynağı olan *İzzî Târîhi*'ni şüphesiz basılmadan önce ve sonra sıkça kullanmışlardır. Bunu Hammer'in meşhûr tarihinde görebildiğimiz gibi, daha basılmadan önce onu kullanan Şem'dânî-zâde'de de görüyoruz. Şem'dânî zâde Süleyman Efendi, 1143 (1730) senesinden sonraki olaylar için geniş ölçüde, Vak'a-nüvîs Mehmed

1 Bu kısımdan ilk defa bahseden, metnin İzzî'nin el yazısı olduğunu farketmese de Tahir Güngör olacaktır; bk. *Vak'a-nüvîs Hâkim Efendi Tarihi (Metin ve Tahlîl),* s.CI

2 Bk. meselâ Metin, s.965-966.

3 İzzî'nin bazı olaylara dair makâleler yazdırması, onun bir özelliği olarak ifâde edilmiş, bunun için de İran elçilik heyetinden Mustafa Nazîf Efendi'nin (ilgili maddede yanlış olarak bu kişinin adı Mehmed olarak kaydedilmiştir) makâlesi örnek olarak gösterilmiştir (bk. İsmet Parmaksızoğlu, *agm,* V/2,1268). Metnimizi inceleyenler göreceklerdir ki, ortada yazdırılmış bir makâle değil, Pâdişâh'a sunulmuş bir takrîr söz konusudur. Bir vak'a-nüvîsin bir takrîri *Târîh*'inde kaydetmesinin ise dikkate değer bir özelliği yoktur.

Subhî ve Süleymân İzzî efendilerin tarihlerinden istifâde ettiğini kaydetmektedir[1].

Görebildiğim kadarıyla Şem'dânî-zâde, *Mür'i't-Tevârih* adlı eserinde 1157-1166 (1744-1752) tarihleri arasındaki bilgileri 'İzzî Târîhi'nden esas itibariyle özet olarak almış, bazı yerlerde değişik ifadeler kullanmış ve ilâvelerde bulunmuştur. Şem'dânî-zâde'nin ilgili kısımlarında İzzî'den farklı çok az bilgi söz konusudur.

Aşağıdaki örnekler, çoğunlukla özet olarak yapılan bu kullanımın nasıl olduğunu gösterecek niteliktedir.

Ümmü'd-dünyâ olan zemîn-i Kāhire'den zemân zemân tevellüd eden vekāyi'-i müstağribe muktezâsınca bundan akdem ümerâ'-i Mısır miyânında 'adem-i ülfet ü müvâneset ve vukū'-i münâze'ât ve münâfesâtdan nâşî zuhûr eden ihtilâl ü ihtilâfât sebebi ile, sâbıkā Mîru'l-Hâcc-ı Mısır olan 'Osmân Bey, hücûm-i husamây-ı gaddâr ve evzâ'-ı rûzgâr-ı nâbehencârdan sükûn ü karâra mefkūdü'l-iktidâr olup, mücerred def'-i ihtilâl ve sefk-i dimâ' misillü fezâhatden tahlîs-ı girîbân-ı hâl kasdiyle Mısır'dan hatt u tirhâl ile irtikâb-ı firâr u gaybet ve ihtiyâr-ı kürbet-i gurbet edüp, bu cihetle ke'l-'adem ve fidây-ı mâmelek ile tahlîs-ı cânı akdem 'add etmekle, mûmâ ileyhin hîn-i firârına dek zabt u tasarrufunda olan kurâ ve 'ulûfât ve emlâk ve 'akārâtı [B 8a] cânib-i mîrîden zabt ve furûht ve hâsıl olan hulvânı Der-sa'âdet'e îsâl eylemek üzere mûmâ ileyh Sa'îd Mehmed Efendi mahsûs Mübâşir ta'yîn ve memâlik-i Mısır'da vâki' ehl-i zimmet Nasârâ ve Kıbtî keferesi ve Yehûd tâ'ifesinin sene-i merkūme tûti ibtidâsından cibâyet olunmak üzere cizyeleri evrâkı dahi mûmâ ileyh yediyle irsâl ve İskenderiyye Lîmânı'nda lenger-endâz-ı ikāmet olan mîrî kalyonların dahi neferâtını yoklama ve müstehak oldukları mevâciblerini tevzî' u taksîm eylemek üzere me'mûr olmağla, evâ'il-i şehr-i muharremde bahran savb-ı me'mûra bâd-bân-güşây-ı 'azîmet oldu. *İzzî Târîhi,* s.19-20	Mısır Emîrü'l-hâccı olan Osman Bey'in Mısır'da hâsidleri peydâ olmağla, Mısır'ı ihtilâle verdiklerinde muhârebeye tasaddî etse galebe tasavvur olunuridi. Lâkin nüfûs-ı kesîre telefine bâ'is olacağın fikr edüp, mukadder ise vaktile gelürim diyerek mâmelekini terk ettikde, emvâlini kabza devletden Mehmed Said Efendi irsâl olundu. *Şem'dânî-zâde,* s.112.

1 *Şem'dânî-zâde Süleyman Efendi Târihi Mür'i't-Tevârih I,* s.XIII,XX,XXII,XXIV.

ve ‘ale'l-husûs keyfiyyet-i hâli sene-i mâzıyye vekāyi‘inde tafsîl ü beyân olunduğu üzere, mukaddemâ ol tarafa mu‘azzezen sevk u tesyîr olunan Şâh-zâde Mîrzâ Safî hazretlerinin husûl-i merâmına kemâl-i keremiyyet ile mübâderet edeceğini Lezgî tâ’ifesinin sergerdelerine ve taraf-ı Devlet-i ‘aliyye'den mansûb hânları olan Usmî (اوسمی) Ahmed Hân ve Sürhây Hân-zâde Mehmed Hân ve tâ’ife-i merkūmenin sâ’ir vücûh ve a‘yânına i‘lân ü iş‘âr ve sebeb-i takviyet ve metânet-i hâllerine medâr olacak keyfiyyâtı ihbâr u tezkâr ve kezâlik Kürdistân ümerâsına dahi tesliyet-bahş olan hâlâta ve husûsan tavâyif-i askeriyye ile hüsn-i mu‘âşerete dâll olacak tenbîhât-ı ekîdeyi mutazammın hatt-ı hümâyûn-i celâdet-makrûn ile mu‘anven mufassal ve meşrûh emr-i ‘âlî-şân [B 10b] şeref-sudûr ve bu vechile me’mûr buyuruldu. *İzzî Târîhi,* s.22.	…. ve geçen sene Acem şehzâdelerinden Şâh Safî tâç ve sorguç ile semt-i diyâr-ı İran’a irsâl olunmuşidi. Lezki tâ’ifesi ve Kürdistan ümerâ’sına şehzâdei mezbûrun i’ânesinde olmaları tenbîh olundu. *Şem‘dânî-zâde,* s.112.

‘Azl ü nasb-ı Ser-etıbbây-ı Hâssa ve Sermüneccimîn Sâlifen tastîr ve ânifen güzâriş-pezîr olduğu üzere mevlânâ-yı müşârun ileyh Hayâtî-zâde Mehmed Emîn Efendi'nin hakîm-başılıkları hengâmında kethudâlıkları makāmında olup, bundan akdem kendülere Meşîhat-i İslâmiyye teveccüh eyledikde, bi'l-isti‘dâdi ve'l-istîhâl Hâssa **[B 235a]** Hakîm-başılık tevcîh ve ol hıdmet-i celîleye tekarrub ile Mekke-i mükerreme ve İstanbul kazâları pâyeleri ‘inâyeti ile hâl ü şânı terfî‘ u terfîh buyurılan sâbıkā İzmîr Kadısı mevlânâ Mehmed Sa‘îd Efendi hazretleri, zâtlarında olan isti‘dâd-ı Hudâ-dâd muktezâsınca, havâss-ı ‘akākīr-i ahvâl-i ‘âleme vâkıf, nabz-âşinây-ı zemân ve enmûzec-i evzâ‘-ı rûzgârı ‘ârif, zû-fünûn-i devrân olmak sûretleri mir’ât-i hâllerinden nümâyân olup, niçe müddetden berü bâ-tevfîk-ı Hakîm-i mutlak üslûb-i hakîm üzere harekete muvaffak olmalarıyla, tab‘-ı hümâyûn-i Mülûkâne'ye güvârâ ve gül-i nâzik-mizâc-ı Husrevâne'ye	Şeyhülislâm olan Hayâtî-zâde Efendi, gāyet ihtişâma mâ’il olup, dâ’iresi mazbût olmadığından her biri bir işe karışup, nâ-sezâ hareket ve kibr-ü gurûr ile sudûr-ı ulemâyı tekdîr ettiklerinden, kıyl ü kāle bâ’is oldukda, gerçi Hayâtî-zâde Efendi Ser-etibbâ’ olmağla, pâdişâhın nabzına âşinâ olduğu içün, Pâdişâh’ın

lâyık u ahrâ ihtiyâr eylediği terâkîb-i harekât ü etvârı, muvâfık-ı mezâkk-ı Şehriyârî olduğu eğerçi müsellem-i râz-dârân-ı ‘âlem idi. Lâkin ber-vech-i muharrer-i bâlâ fi'l-asl ma‘zûl-i müşârun ileyhin kethudâlıkları ve bu cihetden ol tarafa râbıta-i hibâle-i te‘allukları olmak hasebiyle, hîn-i ‘azlinde bunların hakkında dahi ba‘zı gûne güft-gûy-i turfa-mazmûn rû-nümûn ve resîde-i sem‘-i hümâyûn **[M 72a]** olup, ber-muktezây-ı vakt ü zemân ol vechile **[B 235b]** cism-i hâle ‘ârız olan ‘araz-ı maraz-ı kīl ü kālin def‘ u izâlesiyçün mevlânâ-yı mûmâ ileyh Mehmed Sa‘îd Efendi dahi berây-ı iktizâ ‘azl-i nâgeh-zuhûra mübtelâ olup, Siroz'da ikāmet eylemeleri bâbında şeref-bahşây-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i celâdet-fermâ tenfîz ü icrâ buyuruldu.

Ve bu esnâda hâlâ Burusa Kadısı ve Mekke-i mükerreme Pâyesi olup, müddet-i medîdeden beri Müneccim-başılık hıdmetinde olan mevlânâ Ahmed Efendi hazretleri, zâtında edîb ve ‘âkıl ve beyne'l-‘ulemâ her fende mehâreti hüveydâ bir vücûd-i kâmil olup, husûsan ‘ilm-i tıbda hazâkat-i şâmilesi nümâyân, kānûn-i hikem üzere Bû ‘Ali-i devrân ve nabzân-ı ‘urûk-ı ‘âlemden haberdâr ve mücerreb, dakīka-dân, belki Eflâtûn-i zemân dinmeğe şâyân, ‘afîf ü perhîz-kâr zât-ı me‘ârif-‘unvân olmağla, öteden beri hakkında hüsn-i zann-ı Mülûkâne derkâr ve âsâr-ı me‘ârif-medârına iltifât-ı Husrevâne bedîdâr olmakdan nâşî, yevm-i mezkûrda Hâssa Hakîm-başılık mansıbı, mevlânâ-yı mûmâ ileyh hazretlerine ‘inâyet ü ihsân ve huzûr-i şeref-iktirân-ı cenâb-ı Âsafî'de **[B 236a]** ilbâs-i ferâce-i semmûr ile terfî‘-i kadr u şân buyurılup, iki gün murûrunda Müneccim-başılık dahi ‘ârif-i etvâr-ı sevâbit ü seyyâr, vâkıf-ı evzâ‘ı felek-i devvâr olup, sahâyif-i hey’etde suver-i eşkâl-i isti‘dâdı zâhir ve elvâh-ı zîcde erkām-ı istihkāk-ı Hudâ-dâdı bâhir olmağla, hâlâ Müneccim-i Sânî bulunan mahremân-ı esrâr-ı felekiyyenin dikkat-bîn ve ser-bülendi, me‘ârif-pîrâ Halîl Efendi niçe eyyâm ü leyâl rasad-sâz-ı metâli‘-i muhibbî-idi. Lâkin Pâdişâhlar ulemâsının tekdîr olduğunu istemedikleri ecilden, yedi ayda fedâ edüp, azl ettikde, Kethüdası olup, kendü yerine Ser-etibbâ’ oldukdan sonra, Mekke ve İstanbul pâyelerini ihrâz eden Mehmed Said Efendi’ye, Efendisinin dillendiği sirâyet etmekle, Hekîm-başılık’dan ol-dahi azl ve yerine Müneccim-başı olup, Bursa Kadısı olan Ahmed Efendi Ser-etibbâ’ oldu. Ve sânî Halil Efendi, Ser-müneccimîn ve Abdullah Efendi sânî oldu.

Şem'dânî-zâde, s.127.

ahter-i ikbâl iken, bu def‘a ufuk-ı sa‘âdetden kevkeb-i tâli‘i tâbân ve şeref-i şemse iktirân ve Müneccim-başılık ihsâniyle mümtâz-i akrân buyurılup, ilbâs-i hıl‘at-i mûrisü'l-behcet ile mânend-i ‘Utârid cây-ı sâz-i sipihr-i müfâharet ve neyyir-i lihâza-i iltifât-ı Cihân-dârî'ye mukārenet ile seyyâre-i evc-i meserret buyuruldu. *İzzî Târîhi,* s.250-252.	

Vukū‘-i zelzele-i ‘azîme der-İstanbul ve Edirne ve der-ân-havâlî Bi-emr-i Hudâ-yı bî-çûn işbu bin yüz altmış beş senesi şuhûr-i Rûmiyye'den mâh-ı temmûzun on dokuzuncu ve şehr-i ramazân-ı şerîfin on sekizinci leyle-i ahadda beyne'l-‘işâ’eyn havâlî-i erâzî-i İstanbul'da zuhûr eden zelzele-i ‘azîmeden ‘ibâdullah leked-hûrde-i havf u hirâs ve ba‘zı mahallerde ebniye-i kühen-sâlin esâsına gerçi indirâs vâki‘ oldu. Lâkin Edirne Şehri'nde ve Kasaba-i Hafsa ve ol nevâhîde ma‘âzallâhi Te‘âlâ ziyâdesiyle şiddet ve telâtum-i Kulzüm-sıfat kemâl-i hiddet üzere zuhûr ve bir sâ‘at mikdârı gehvâre-i zemîn, hareket-i kasrî ve ızтırâbda mecbûr olmağla, Sultân Selîm Câmi‘i ve ana muhâzî dört ‘aded cevâmi‘-i şerîfe ve menârelerinden gayri Eski Câmi‘ ve Üc Şerîfeli ve sâ’ir cevâmi‘ ve mesâcidin ekser menârât ve kubbe ve şerefâtı zemîne sâkıt ve niçe kârgîr binâların tâk ve kemer ve cidâr-ı metânet-eseri sâha-i arza hâbıt olup, bî-hadd büyût ve dekâkîn ve hânlar ve Kasaba-i Hafsa'da vâki‘ kebîr hân ve sâ’ir mahaller ve Edirne kurbünde Hasköy ta‘bîr olunur kasaba külliyyen münderis ü harâb ve niçe nüfûsun telef ve mecrûh olmasıyla, ‘ibâdullâha ‘azîm pîç ü tâb-ı ızтırâb ‘ârız olduğundan gayri, bi-emrillâhi Te‘âlâ ibtidây-ı zuhûrundan birkaç ay murûruna değin Edirne ve ol havâlîden subh u mesâ tezelzül ve hareket munkatı‘ olmaduğı ihbâr olunmuşdur. *İzzî Târîhi,* s.953-954	Ve Ramazan’ın on sekizinci ve Temmuz’un on dokuzuncu ahed gecesi beyne’l-işâeyn zelzele vâki’ oldu. Gerçi İstanbul’da zarar kalîl âmmâ Edirne ile Hafsa’da kesîr ve zarar-ı azîm vâki’ olup, Sultan Selim Câmi’i ile dört câmi’den mâ’ada cevâmi’in minârâtı münhedim ve cevâmi’ ve kârgir binâlar rahnedâr ve sâ’ir binâlar inhidâmından nüfûs-ı kesîre zâyi’ ve mecrûh oldu. *Şem‘dânî-zâde,* s.170.

c.Tarih'in Bazı Kısımlarının Almancaya Tercümesi

İzzî Târîhi, Hammer'in yazmış olduğu meşhûr tarihinde kapsadığı dönem itibariyle kullanmış olduğu en önemli tarih eseridir. Bunun yanında Hammer, İzzî Târîhi'nin Avrupa'yı ilgilendiren bazı kısımlarını *Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst* adındaki derginin çeşitli sayılarında "Gesandtschafsbeschreibung des im Jahre 1748 nach Wien geschickten türkischen Internuntius Chatti Efendi, aus der Reichssgeschichte Isi's" üst başlığı altında Almancaya da tercüme etmiştir. Hammer'in Almancaya aynen tercüme ettiği kısımlar, metnimizin s.314-320'deki "Zuhûr-i keyfiyyet-i 'acîbe-i 'ibret-medâr ez-kerâmât-ı hazret-i Şehinşâh-ı bülend-iktidâr ki berây-ı musâlaha-i Nemçe âşikâr şud" başlığı altındaki ve s.638-658'deki "Sûret-i takrîr-i mezkûr" başlığı altındaki bilgilerdir. Hammer'in tercüme ettiği bu bilgiler *Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst*'un 9-11 Aralık 1822, sy.147-148'de s.789-791 ve 18 Aralık 1822'deki sy.150-151, s.805-806'da ve 3-5 Mart 1823, sy. 27-28'de s.141-142'de ve 10-12 Mart 1823, sy.30-31, s.159-160'da ve 25 Nisan 1823, sy.50, s.265-266'da ve 16 Mayıs 1823, sy.59, s.303-305'te ve 2-4 Haziran 1823, sy.79-80, s.418-420'de, 18 Temmuz 1823, sy.86, s.446-448. sayfalarındadır.

M. Wickerhauser, *Chrestomathie* (Viyana 1853), 131 vdd.; V. D. Smirnov *Obrazčovyja proizvedenija osmanskoj literatury,* (St. Petersburg 1903) 119-126 sayfalarında ise *Târîh*'in bazı kısımlarının tercümeleri yapıldığı[1] bildirilmektedir.

2.Enîsü't-Tâlibîn ve 'Uddetü's-Sâlikîn. Nakşibendiyye Tarîkatı'nın kurucusu Hoca Behâ'eddîn Nakşibend'in halîfelerinden Salâhaddîn ibn Mübârek el-Buhârî'nin telîf ettiği *Enîsü't-Tâlibîn ve 'Uddetü's-Sâlikîn, Makāmât-ı Muhammed Behâ'eddîn Nakşibend kuddise sırruhû* adlı eseri de Farsçadan Türkçeye tercüme etmiştir. İzzî, bu eseri tercüme etmesine kendisinin de intisap ettiği Nakşibendiyye Tarîkatı'nın Murâdiye Zâviyesi'ndeki Şeyhi olan Ali Efendi'nin arzûsunun sebep olduğunu belirtir (s.2-3).

İlk kısmı velâyet ve velînin vasıflarından, ikinci kısmı Şeyh 'Alâ'eddîn 'Attâr'ın menâkıbıyla silsilesinden, üçüncü kısmı Hoca Behâ'eddîn Nakşibend'in menâkıbından, dördüncü kısmı Hoca Behâ'eddîn Nakşibend'in kerâmetlerinden bahseden bu tercümenin[2] Süleymaniye Ktp., Es'ad Efendi,

1 Franz Babinger, *age,* s.315.

2 Bk.Bursalı Mehmed Tâhir, *age*; İsmet Parmaksızoğlu, "İzzî. 'İzzî, Sulaymān Efendi", *İA,* 2. baskı, İstanbul 1968, V/2,1269.

nr.1348, Pertev Paşa, nr.262, 264, Tâhir Ağa Tekke, nr.457, Düğümlü Baba nr.230, Tercüman Gazetesi Ktp. Türkçe Yazmalar Y-33/1; Millet Ktp. Ali Emîrî, Şeriyye, nr.1329; Millî Kütüphâne, Yazmalar nr. A 2000'de yazma nüshaları vardır. Eser *Terceme-i Enîsü't-Tâlibîn ve 'Uddetü's-Sâlikîn* adıyla 1328 (1910) yılında İstanbul'da Bahriye Matbaası'nda basılmıştır. Bu basımda Süleymaniye Ktp., Es'ad Efendi, nr.1348'deki nüsha esas alınmış, Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddîn Efendi, nr.1807'deki aslî nüsha ile de karşılaştırılıp eksiklikleri giderilmiştir. Bu tercüme, İstanbul'da 1983 yılında Buhâra Yayınevi tarafından *Makamat-ı Nakşibendiyye* adıyla, ardından İz Yayıncılık tarafından 2003 yılında Mustafa Özsaray'ın sadeleştirmesiyle *Şah-ı Nakşibend = Enisü't-Talibin ve Uddetü's-Salikin: Gönüller Nakkaşı* adıyla yeniden yayınlanmıştır.

3.Belgrad'ın Geri Alınışına Dâir Risâlesi

İzzî'nin şu an bilebildiğimiz bir risâlesi, 1152 yılında katıldığı Belgrad seferi sırasında Sofya'da iken yeniden zabtına vesîle olması temennîsiyle istinsâhına başladığı Kânûnî Sultân Süleymân'ın ilk fethettiği şehir olan Belgrad'dan itibaren gazâlarına anlatan Karaçelebi-zâde Abdülaziz Efendi'nin *Süleyman-nâme*'sinin sonunda yer almaktadır (Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Emanet Hazinesi, nr. 1395, vr.205a-207b)[1]. Bu risâlede İzzî kısaca, 1152 senesinde ordu ile Sofya'ya, oradan 15 Rebî'ulâhır 1152 (22 Temmuz 1739) çarşamba günü Hisârcık Sahrâsı'na vardıklarını, burada yapılan savaşı Osmanlı ordusunun kazandığını, 19 Rebî'ulâhır 1152 (26 Temmuz 1739)'de Belgrad altına vardıklarını, ertesi günü Belgrad Kalesi'nin muhâsara edildiğini, bu sırada kendisinin kâtip olduğunu, muhâsaranın otuz yedinci günü, yani 27 Cumâdelûlâ 1152 (1 Eylül 1739)'de kalenin sulh yoluyla yeniden ele geçirildiğini, 14 Cumâdelâhır 1152 (18 Eylül 1739)'de İstanbul'a geri dönüldüğünü anlatmaktadır. Risâle, İzzî'nin Belgrad Kalesi'nin geri alınışı ile ilgili olarak söylemiş olduğu şiirler ve düşürdüğü tarihlerle sona ermektedir.

Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. Hazine, nr.1139'da bulunan bir mecmuanın içinde de (bk. vr.28b-36a) Belgrad'ın geri alınışına dair bu risâlenin bulunduğu belirtiliyorsa da[2], buradaki risâle İzzî'nin değil, Mustafa Münîf Efendi'nindir. Muhtemelen bu karışıklığa risâlenin sonunda, yazanın kendisini Teşrîfâtî ve Devâtdâr-ı Dîvân-ı hümâyûn olarak tanıtması sebep olmuş gibi gözüküyor. Bu arada, bu risâlede yazılanlarla, Karaçelebi-zâde Abdülaziz

1 Bk. Feridun Emecen, *agm,* XXIII,566.
2 Bk. Feridun Emecen, *agm,* XXIII,566.

Efendi'nin *Süleyman-nâme*'sinin sonunda yer alan risâlede yazılanlar arasında hiçbir benzerlik olmadığını da kaydedelim.

İzzî'nin bundan başka bazı makâle ve risâleleri olduğunu Müstakîm-zâde haber veriyorsa da[1] söz konusu ettiklerimizin dışında şu an ortada başka bir eseri gözükmemektedir.

1 Bk. Müstakîm-zâde Süleymân Sa'deddîn Efendi, *age*, s.212.

C. ÇEŞİTLİ YÖNLERİYLE İZZÎ SÜLEYMÂN EFENDİ

1.Şahsiyeti

İzzî Süleymân Efendi kendisinden bahseden eserlerde tarih ilminde ve şiirde behre sahibi bir zât olarak tanıtılmaktadır. Gerçi orta derecede bir şâir olarak değerlendirilse de[1], özellikle tarih düşürmede devrinin önemli şahsiyetlerinden biri olduğunu söylemek mümkündür. Bu arada geniş mâlûmât sâhibi olduğu, vaktini edebî eserleri mütâlaa ederek geçirdiği belirtilmektedir[2]. Varlığı devlete lâzım adamlardan biri olarak nitelendirilmekte, rahmetle anılacak bir şahsiyet olduğu kaydedilmektedir[3]. Kendisinden bahsedenler hattâtlığına, tasavvufla ilgisine ve tarih düşürmedeki becerisine de temas etmektedirler[4].

2.İzzî'nin Tarih Hakkındaki Görüşleri

İzzî, tarihle ilgili görüşlerini esas itibariyle eserinin ciltlerinin mukaddimelerinde açıklamıştır. Bu kısımlarda tarih konusunda ifâde ettiklerini şöylece özetlemek mümkündür.

İzzî, öncelikle böyle bir eseri yazmaya girişmesinin sebebini, Sultân Mahmûd'un, kendisine zihin açıklığı ve aydınlığı sağlayan tarih kitaplarına olan ilgisi ve bundan böyle de yazılmaya değer husûsların doğru bir şekilde kaydedilmesini istemesi olarak açıklamaktadır[5].

İzzî, öteden beri küçük-büyük herkesin bildiği bir husûs olarak tarihin ibret alınacak bir alan olduğu şeklindeki görüşü tekrarlamaktadır. Bununla

---

1 Bursalı Mehmed Tâhir, *age*, III,101.
2 *Vak'a-nüvîs Hâkim Efendi Tarihi (Metin ve Tahlîl),* s.242.
3 bk. *Şem'dânî-zâde Süleyman Efendi Târihi Mür'i't-Tevârih I,* s.179-180
4 Bk. Müstakîm-zâde Süleymân Sa'deddîn Efendi, *age*, s.212; Franz Babinger, *age,* s.315.
5 Bk. Metin, s.14-16.

beraber konuyu birtakım değerlendirmelerle açmaya ve açıklamaya çalışacaktır.

İzzî'ye göre tarihe yazılmaya değer konular; gazâ, cihâd, fetihler, seferler, ortaya konulan güzel eserler, diğer önemli ve ibret alınacak hâllerdir. Bunların yanında öncekilerin önemli eserlerinin, öğütlerinin, hâtıralarının yer aldığı ahlâkî vasıflarının zikredilmesi de bu çerçeve içine girer. Geçmişte yaşananlar ne şekilde meydana gelmişse, en ince ayrıntısına kadar olduğu gibi kaydedilmelidir[1]. Kimseye iftirâ atılmamalı, doğruluktan ve dürüstlükten ayrılmamalıdır. Çünkü sonra gelenlerin öncekilerin yolundan gittikleri, onları taklit ettikleri bilinen bir husûstur. Geçmiş devletlerin ve hükümdarların hâl ve hareketlerinin bilinmesi ise ancak tarih kitapları ve belgelerle mümkün olacaktır[2]. Böylece yapılan güzel işlerin kaydedilmesi, basîret sahiplerine tutacakları yolu göstermede güzel bir yâdigâr olacak, işlerin yoluna konulması ve halkın problemlerinin çözümünde onların sağlıklı bir yol belirlemelerini sağlayacaktır[3]. Bu dünyada Allah'ın bize ihsân ettiği cüzî irâdemizle gerçekleştirilen husûslar, her ne kadar birbirinden farklı gibi görünseler de, mevcut benzerliklerin bize gelecekle ilgili fikirler vereceği açıktır. Ayrıca sadece geçmişte olanları bilmek bile zihni geliştiren zevkli bir uğraştır[4].

Bu arada İzzî, Allahın desteğine sahip Osmanlı Devleti'nin, kendisinden önce geçmiş devletlerin en büyüğü ve saltanatların en şereflisi olduğundan dolayı, gerçekleştirdiği olayların, bir şeyin hakîkatini anlamaya vesîle; savaşlar ve fetihlerin ise herkes için ibret alınacak bir husûs olduğunu vurgulamakta[5], bunun için de tarihin öğrenilmesi ve bilinmesinin önemine dikkat çekmektedir[6].

3.Çeşitli Konulardaki Değerlendirmeleri

İzzî eserinde klasik tarihçilik geleneğini sürdürmekle beraber zaman zaman bazı konularda sadece anlatmakla kalmaz, o konuda değerlendirmelerde bulunur. Görebildiğim kadarıyla İzzî'nin değerlendirmeye ihtiyaç duyduğu konuları şöylece ifâde etmek mümkündür.

---

1 Bk. Metin, s.11-12, 15-16, 556.
2 Bk. Metin, s.497.
3 Bk. Metin, s.8,11-12.
4 Bk. Metin, s.972
5 Bk. Metin, s.972.
6 Osmanlı tarih kitaplarında genel olarak görülen Dîvân-ı hümâyûn'daki tebeddüllerin kaydedilmesini, İzzî'nin tarihindeki bir yenilik olarak sunulması (bk. meselâ İsmet Parmaksızoğlu, *agm,* V/2,1268), doğru bir bilgiyi aksettirmemektedir.

a.Pâdişâhların Yer Değiştirmeleri

Pâdişâhların ilkbahar ve yaz mevsimlerinde Beşiktaş, sonbaharda ise Eyüp ve Sa'dâbâd'daki saraylara gidip yerleşmelerini söz konusu eden İzzî, "Harekette bereket vardır" atasözünden de yola çıkarak, bu nakillerin ekonomik açıdan ve daha bilemediğimiz başka açılardan yol açtığı ve açacağı faydalara dikkat çeker. Öncelikle bu tür hava değişimlerinin Pâdişâh'ın vücûduna ve rûhî yapısına gerekli olan rahatlığı ve huzuru sağlaması yanında, bu vesîle ile birçok ihtiyâç sahibinin ihtiyacı giderilmekte [1], insanlar Pâdişâh'ın yüzünü görme şerefine nâil olmakta, bildiğimiz, bilmediğimiz birçok hikmetlerinin olduğu ve herkesin Pâdişâh'ın kerem ve ihsânından çeşitli faydalar sağladığı, bazı isteklerine ulaştıklarını[2] söyleyerek yapılanların uygun ve gerekli olduğunu belirtir.

b.Verilen Ziyâfetlere Yaklaşımı

Eskiden beri her sene ramazân bayramı sonrasında hava iyi ise mesîre yerlerinden birinde, kış mevsiminde veya havanın müsâit olmadığı zamanlarda Saray-ı hümâyûn'da sadrıa'zamların ve yeniçeri ağalarının Pâdişâh şerefine ziyâfetler tertîp etmesini önemli bulmaktadır. Kendilerine bir övünç ve kulluklarını gösterme, birçok kişinin de çeşitli gelirler kazanmasına vesîle olacak hallerden olduğunu belirtir[3]. Bu ziyâfetler sebebiyle devlet adamlarının birbirleriyle kaynaşmalarına, kalplerinde birbirlerine ilgi ve sevgi oluşması, anlaşmazlıkların birlik ve anlaşmaya dönüşmesi gerçekleşir[4]. Bu gibi ziyâfetlerin sıradan insanlar tarafından yapılması gereksiz bir uygulama olarak görülebilirse de, İzzî'ye göre üzerinde düşünülürse, devlet adamlarının aralarında sevgi ve muhabbetin oluşmasına vesîle olması yanında, nice nasipsizlerin bu şekilde bazı nimetlere kavuştukları, bazı isteklerine nâil oldukları[5], böylece sadece devletin ileri gelenlerine değil, bütün insanlara faydalı olduğu[6] görülecektir.

c.Diğer Bazı Konulardaki Değerlendirmeleri

Askerin mevâcibinin verilmesini, yazılmaya değer hususlardan görülmemekle beraber, Devlet-i 'aliyye'ye en güzel bir şekilde hizmet

1 Bk. Metin, s.30-31,789.
2 Bk. Metin, s.55.
3 Bk. Metin, s.254,958.
4 Bk. Metin, s.958.
5 Bk. Metin, s.74.
6 Bk. Metin, s.126.

edenlerinin sadâkatlerinin semeresini aldıklarını göstermek, devlet adamlarının ve diğer hizmet edenlerin birlik-beraberliklerini, aralarındaki muhabbeti artırmaya vesîle olduğu, bunların öncekilerin sonra geleceklere ibret ve öğüt olacağı düşüncesiyle kaydedilmiştir[1].

Devlette mansıp sahiplerinin ramazân bayramı sonrasında bazısını değiştirip, bazılarının yerlerinde kalması herkesin bildiği bir şey olduğundan dolayı İzzî'ye göre yazılmaya değer hususlardan değildir. Ancak görevlilerin isimlerinin bilinmesi, daha sonraki zamanlardaki araştırıcılar için bazı faydaları görüleceğinden dolayı gereksiz olduğu da düşünülmemelidir[2]. Ayrıca bu değişimler bazı mahzûrlar ortaya çıkarsa bile, memlekette işlerinin daha bir düzene girmesi, bozulan hukûkun sağlıklı hâle getirilmesi ve zulmün önlenmesine vesîle olacağına dikkat çekmektedir[3].

Bazen Pâdişâh'ın bir görüşüne yer vermesi, geçmiş olaylarla ilgilenenlere bir yâdigâr ve anı olması düşüncesiyle kaydedilmektedir[4].

İlim sahibi olmayı, her iki dünyada itibarlı olmanın yolu olduğunu İzzî Efendi de vurgulamakta, bunu kazanmak için zaman harcanması ve gayret gösterilmesi gerektiğine dikkat çekmektedir[5].

Bazı kayıtlarda ise söz konusu edilenin (mes. yeniçeri kışlaları) itibârını gösterme ve bilgisi olmayanların bilgilendirilmesi amaçlanmaktadır[6].

Bazen vefâtı sebebiyle bir kişiden bahsederken, rahmetle anılması niyetiyle bir-iki gazelini kaydedecektir[7].

Olayların alışılagelenin dışında gerçekleşmesi, İzzî'nin bunları kaydetmesinin bir diğer sebebidir[8]. Meselâ 23 Ramazân 1164 (15 Ağustos 1751) Pazar günü İstanbul'da yağan yağmurun tadının acı ve yoğunluğunun koyu olması, insanları şaşkınlık ve hayretler içinde bırakmıştır. İzzî bu dehşet verici hali, basîret ehline bir ibret ve nice gâfilleri îkaz ve onların affedilmelerine vesîle olacak hallerden olduğu için kaydedecektir[9].

Bu arada üzerindeki Teşrîfâtçılık görevi dolayısıyla, bulunmak ve yönetmek durumunda kaldığı faaliyetlerde (meselâ Fâtıma Hanım Sultân'ın

1 Bk. Metin, s.853-854.
2 Bk. Metin, s.245.
3 Bk. Metin, s.568.
4 Bk. Metin, s.871.
5 Bk. Metin, s.234.
6 Bk. Metin, s.865.
7 Bk. Metin, s.873-874.
8 Bk. Metin, s.606,629.
9 Bk. Metin, s.871-872.

düğünü), ibret alınması veya okuyucuda bir hoşluk oluşturması niyetiyle tarihinde yer vermiştir[1].

Güneş ve ay tutulmaları ile ilgili olumsuz mahiyetteki astrolojik ve cifre dayalı birtakım değerlendirmelerin takvîmlerde yer almamaları, İzzî'nin de katıldığı görüşlerindendir[2].

4.Nakşibendiyye Tarîkatı'na İntisâbı

İzzî Efendi, vefâtından birkaç sene önce Nakşibendiyye Tarîkatı'na intisap etmiş, Nişancılar semtindeki Tekke'nin merhûm şeyhi Murâd Efendi'nin oğlu Şeyh Ali Efendi'den el almış ve halîfe olmuştur.

İzzî Târîhi'nde Nakşibendiyye Tarîkatı müntesiplerine daha genişçe yerler ayırdığı ve onlardan sıkça bahsettiği söz konusu ediliyorsa da[3], zaman zaman mensup olduğu tekke ile ilgili haberleri kaydetmesi[4], ve Nakşibendiyye'yi övücü sözlerle andığı "Tarîkat-i 'aliyye-i Hâcegân-ı Nakşibendiyye s.96", "Tarîkat-i 'aliyye-i Nakşibendî s.183", "Tarîkat-i 'aliyye s.515,762", "Tarîkat-i 'âlî-mikdâr s.766" gibi bazı ifâdeleri dikkate alınmazsa, eserinin diğer kısımlarında benzer eserlerden kayda değer bir farklılığı yoktur.

Tarîkata girdikten bir müddet sonra, bağlılığının bir nişânesi olarak Tekke'de türbedârlık ve müderrislik vazîfelerinin yürütülmesi için bazı mülklerini vakfedecektir[5].

5.İzzî Süleymân Efendi'nin Vakfı

İzzî, 23 Şevvâl 1161 (16 Ekim 1748) tarihinde düzenlediği bir vakfiye ile İstanbul Eyüp İlçesinin Nişancılar Mahallesi'nde bulunan Şeyh Murâd Türbe ve Tekkesi'ne birçok gayrimenkulünü vakfetmiştir[6]. Düzenlediği vakfiyede vakfedilen gayrimenkuller; Elvânzâde Mahallesi'nde iki bahçe ve iki katlı bir ev[7], Anadoluhisârı'nda Toplarönü denilen yerde 1500 zirâ' arsa üzerindeki iki katlı yalı, yine Anadoluhisârı'nda Câmi'-i Kebîr Mahallesi'nde

1 Bk. Metin, s.538.
2 Bk. Metin, s.727-728.
3 Bk. İsmet Parmaksızoğlu, *agm,* V/2,1268-1269.
4 Bk. meselâ Metin, s.96,682.
5 VGM Vakıf Kayıtlar Arşivi, 20061109113342VGM__VGM__DEFTER__00625_00067 vakfiye, s.135-136.
6 VGM Vakıf Kayıtlar Arşivi, 20061109113342VGM__VGM__DEFTER__00625_00067 vakfiye; Klaus Kreiser, "'İzzî Süleymân Efendi und seine Stiftung für den Konvent des Şeyh Murâd: Anmerkungen zum Istanbuler Grundstücksmarkt im 18. Jahrhundert auf Grund zweier privater Defters", *Istanbul und das Osmanische Reich,* İstanbul 1995, s. 236.

Göksu kıyısında, daha sonra yerine sekiz ev inşâ etmek istediği 860 zirâ‘ arsa üzerindeki bir ev[1], İstanbul'da Balatkapusu dışında Karabaş Mahallesi'nde 400 zirâ arsa üzerine yapılmış bir dükkân ve iki katlı ev[2] olarak kaydedilmiştir. Vakıflar bünyesindeki bazı belgelerde belirtilen gayrimenkullerin dışında, başka gayrimenkullerden de söz edilmektedir. 1 Ramazân 1233 (5 Temmuz 1818) tarihli bir kayıtta, Eyüp Nişâncı Mahallesi'nde aylık 30 akça kira getiren bir ev[3], 1200 (1785-86) tarihlerindeki bir kayıtta Eyüp yakınında Çavuş Kasım Mahallesi'nde günlük bir akça kira getiren bir ev[4], yine 11 Zilhicce 1269 (15 Eylül 1853) tarihli bir kayıtta Eyüp civarında Soros Mahallesi'nde aylık 30 akça kira getiren bir ev[5] bunlardandır. İzzî Efendi, vakfettiklerinin ilk hissesinin kullanımına ise ilk defa Rebî‘ulevvel 1162 (19 Şubat-20 Mart 1749) tarihinde izin vermiştir[6].

İzzî, bu gayrimenkullerin kirâsından Şeyh Murâd Efendi'nin Türbesi'ne Türbedâr tayin olunan kimseye günlük beş akça, medreseye müderris tayin olunacak kişiye günlük sekiz akça verilmesini, derslerden sonra üç İhlâs ve bir Fâtiha sûresi okunup kendisinin ve anne-babasının ruhlarına hediye edilmesini istemiştir. Gayrimenkullerin kiralarını toplayacak kimseye günlük iki akça, mütevellî olan kimseye de günlük bir akça verilecektir. İzzî Efendi vakfının mütevellîliğini kendi üzerine almış, vefâtından sonra vakfın mütevellîliğini çocukları ve bunların da ekber (en büyüğü) ve erşed (en ergin/olgun) olanının üstlenmesini istemiştir[7].

Evkâf-ı hümâyûn Nezâreti mülhak evkâfından İzzî Süleymân Efendi Vakfı'nın günlük dört buçuk akça vazîfeli tevliyeti, oğlu Mehmed ‘Ubeydullâh'ın vefâtından sonra, vakfedenin şartı üzere küçük oğlu Sa‘îd Mehmed'e intikâl etmiş, Sa‘îd Mehmed küçük olduğundan annesi ve vasîsi Sâliha Hanım, oğlunun rüşdü sâbit oluncaya kadar akrabâlarından ‘Ali Ağa adlı kişiyi hasbî olarak Kaymakam tayin etmiştir; 14 Re[bî‘ulevvel] 1197 (17

7 Safer 1323 (7 Nisan-5 Mayıs 1905) tarihli bir kayıtta, Elvânzâde Mahallesi'nde bulunan ve otuz sene önceki bir yangında yandığı için o günden beri kullanılmayan vakfa ait değirmenin yerine evler yapılması gündeme gelmiştir; bk. VGM Vakıf Kayıtlar Arşivi, 20061201172316VGM__VGM__DEFTER__00946_00010; bk. ayrıca 9 Rebî‘ulevvel 1322 (24 Mayıs 1904) tarihli îlâm; Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakıf Kayıtlar Arşivi, 20070817025937VGM__VGM__DEFTER__00944_00091.

1 Daha sonra bu evin yıkılarak buraya sekiz evin yapıldığı anlaşılıyor; bk. VGM Vakıf Kayıtlar Arşivi, 20070909085505TKIBM__TKIBM__TMSK__01214_00008

2 VGM Vakıf Kayıtlar Arşivi, 20061109113342VGM__VGM__DEFTER__00625_00067 vakfiye.

3 VGM Vakıf Kayıtlar Arşivi, 20070909085505TKIBM__TKIBM__TMSK__01214_00020

4 VGM Vakıf Kayıtlar Arşivi, 20070909085505TKIBM__TKIBM__TMSK__01214_00013

5 VGM Vakıf Kayıtlar Arşivi, 20070909085505TKIBM__TKIBM__TMSK__01214_00020

6 Klaus Kreiser, *agm,* s. 239.

7 VGM Vakıf Kayıtlar Arşivi, 20061109113342VGM__VGM__DEFTER__00625_00067 vakfiye.

Şubat 1783)[1]. Bu vakfın mütevellîliğinin, Emîne Hanım'ın vefâtıyla 8 R[ebî'ulâhır] 1276 (4 Kasım 1859)'da Âyişe Hürmüz Hanım'a tevcîh edildiğini görüyoruz[2].

Âyişe Hürmüz Hanım'ın vefâtından sonra mütevellîlik, 14 Receb 1308 (22 Şubat 1891)'de vakfedenin çocuklarından Seyyid Mehmed Nâzım Bey'e geçmiştir. Onun vefâtıyla mütevelliyelik, 17 Şevvâl 335 (6 Ağustos 1917)'te Şâdiye Hanım'a tevcîh edilmiştir. Ancak bu vakıf daha sonra hayrî hizmeti kalmadığından 18.11.1938 tarihinde, İdare Meclisi'nin 10.6.937 gün ve 512 sayılı kararına dayanılarak mazbût vakıflar arasına alınmıştır[3].

İzzî'nin kendisinin de intisâp ettiği Şeyh Murâd Buhârî, Nakşibendîliğin Müceddidiyye kolunu İstanbul'da ilk yayan kişidir. Bu kişinin Türbe ve Tekkesi Eyüp'tedir ve bu kolun Anadolu'daki ilk merkezi olarak bilinmektedir. Nişâncılar'da Anadolu Kadı'askeri Mustafa Râsih Efendi tarafından medrese olarak tesîs edilen yapı, oğlu Şeyhulislâm Damadzâde Ahmed Efendi tarafından Şeyh Murad Buhârî adına tekkeye çevrilmiştir. 1132/1720'de ölen Murâd Buhârî'nin medresenin mescid kısmına gömülmesiyle burası türbe haline gelmiştir. Zamanla harap olan yapılar Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce 1980'lerde başlatılan ve yarım kalan onarım daha sonra Hakyol Vakfı tarafından tamamlanmış ve yapı topluluğu çeşitli kültür faaliyetlerine tahsîs edilmiştir[4]. Şeyh Murâd Türbesi'nde günümüzde (2018), birkaç senedir sürmekte olan restorasyon faaliyeti devam etmektedir.

6.Şâirliği ve Şiirleri

İzzî Süleymân Efendi, ilgili eserlerde, nesrinin nazmından daha üstün olduğu belirtilerek mürettep dîvânı olan bir şâir olarak tanıtılmaktadır[5]. *Târîh*'inde yazmış olduğu şiirlerinden hareketle gerçekten bir dîvânının olduğunu kabul etmekte tereddüde yer yoksa da, bugün elimizde İzzî'ye âit bir dîvân mevcut değildir[6]. Biz şimdilik onun şâirliğini, olayların akışına uygun olarak *Târîh*'inde çeşitli vesîlelerle kaydettiği çok sayıdaki tarih manzûme-

1 BOA, C.EV., 630-31783
2 VGM Vakıf Kayıtlar Arşivi, 20090927013449BOA__EV__MKT__00108_00290
3 VGM Vakıf Kayıtlar Arşivi, 20061012091125VGM__VGM__DEFTER__00133_00148.
4 M. Baha Tanman, "Şeyh Murad Tekkesi", *DİA,* İstanbul 2010, XXXIX,62-64; Ahmet Semih Torun, *agm,* s.125.
5 Joseph von Hammer-Purgstall, *Geschichte der Osmanischen Dichtkunst bis auf unsere Zeit,* Pesth 1838, IV,173; Mehmed Süreyyâ, Sicill-i 'Osmânî yâhûd Tezkire-i Meşâhîr-i 'Osmâniyye, İstanbul 1311, III,467; Mehmed Cemâleddin, *age,* s.57; Ayvansarâyî Hüseyin Efendi, Alî Sâtı' Efendi, Süleymân Besîm Efendi, *age,* s.499; İsmet Parmaksızoğlu, *agm,* V/2, 1268; Feridun Emecen, *agm,* XXIII,566.

lerinden açıkça anlamaktayız. Li-münşi'ihî kaydıyla metinde yer alan bu şiirlerin bir kısmı yeni yıllarla ilgili[1], bir kısmı da kişi ve olaylarla ilgilidir[2]. Bütün bunlar İzzî'nin tarih düşürme konusunda meraklı ve yetenekli biri olduğunu göstermektedir[3]. Manzûm tarihlerinin dışında *Târîh*'inde yer verdiği birkaç şiiri daha vardır[4]. Bu şiirlerinin dışında, bazı tezkire ve mecmualarda ona âit olduğu belirtilen bazı şiirleri ise şimdilik şunlar olarak görülmektedir.

Gazel

Dûd-i âhım ile künc-i dili tebhîr etdim
Da'vet etdim o perî-çehreyi teshîr etdim
Sehv ile dil verüp ol gamze-i kâfir-kîşe
Derdmendi ne 'aceb tu'me-i şemşîr etdim
Bârekallah ile hüsnün görüp etdim tebrîk
Levhaşallah ile ol kâmeti tekbîr etdim
Çeşm-i ebrûlarının şibhini hâricde hemân

6 Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. Hazine, nr. 1139'da, çeşitli mektup sûretleriyle İzzî'nin Mevlânâ Sâ'ib'in kasîdesine yazdığı tahmîs ve düşürdüğü tarihlerden örnekleri ihtiva ettiği belirtilerek, İzzî'ye âit olduğu düşünülen bir mecmuadan (bk. Feridun Emecen, *agm,* XXIII,566) söz edilmişse de, mecmuanın içinde bu âidiyyeti gösteren herhangi bir işâret görülememiştir. 102 varaklık bu mecmuanın başlarında Râgıb'ın birkaç şiiri, diğer bazı şiirler, arîza, arzuhâl, tezkire, kâ'ime, mektûp sûretleri, Münîf'in Belgrad'ın ikinci defa fethi ile ilgili yazısı ve şiiri vardır. Mecmuanın içinde İzzî'ye âit olduğu düşünülebilecek tek yazı, 39a-40b'de yer alan ve İzzî'nin Sâ'ib'in Farsça gazeline yapılan Türkçe bir tahmîsi olarak görülmektedir. Tasavvufî nitelikteki bu şiirin, İzzî mahlaslı, tasavvuf alanının önemli şâirlerinden Eşref-zâde Ahmed İzzeddîn adındaki 1083-1153 (1672-1740) şâire (bk. Abdullah Kara, *İzzî Divanı (Tenkitli Metin-İnceleme),* İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007) âit olma ihtimâli ise çok yüksektir. Bunun dışında mecmuada İzzî'yle bağlantı kurulabilecek herhangi bir husûs ise bulunmamaktadır.

1 Bk. Metin, s.19n, 85n, 150n, 336n, 634-635, 717n, 815n, 975.

2 Bk. Metin, s.95, 195, 231-232, 235, 274, 453, 491, 492, 520, 557-558, 595, 608, 660-661, 778, 826, 828, 872, 890, 924, 928, 978

3 İzzî'nin Mekke Kadısı Kazâbâdî Ahmed Efendi'nin ölümü için düşürdüğü tarihin begenilmediği ve tenkide uğradığı, Şem'dânî-zâde'ye dayanılarak ifâde edilmiştir (bk. Feridun Emecen, *agm,* XXIII,566). *İzzî Târîhi*'nde ilgili kısımda (bk. Metin, s.762-767) her ne kadar Ahmed Efendi'nin tasavvuf hakkında ileri geri konuştuğundan, olumsuz tavrından söz ediliyorsa da, hayatı ile ilgili uzunca bir bilgi verilmiş ve ölümü ile ilgili olarak İzzî tarafından söylendiği gibi bir tarih de düşürülmemiştir. Zaten Şem'dânî-zâde, Ahmed Efendi'nin vefâtına İzzî'nin tarih düşürdüğüne temas etmez, onun vefâtını anlattığı kısımda tasavvuf ehli olduğu için olumsuz değerlendirmelerde bulunduğunu söyler (bk. *Şem'dânî-zâde Süleyman Efendi Târihi Mür'i't-Tevârih I,* s.154).

4 Bk. meselâ Metin, s.7, 560.

İki mesti iki şemşîr ile tasvîr etdim
Hasr ile ‘aşkını dünyâdaki ‘uşşâkına hep
Geçmiş ervâhı ferâmûş ile taksîr etdim
Hâle içre göricek âyet-i mâh-ı bedri
Anı mâhiyyet-i hüsni ile tefsîr etdim
Rütbe-i çeşm-i gazâlânını dâm-ı râma
Getürünce ne kadar hîle vü tedbîr etdim
Bir rubâ‘iyle görüp vasfın o çâr-ebrûnun
‘İzziyâ bu yedi beyti ana tanzîr etdim[1]

Gazel-i ‘İzzî

Yetmez mi nemek-rîzî-i zahm-ı gam-i firkat
Ermez mi dahi merhem-i bî-hûde-i vuslat
Tâ key bu tegāfül bize ey çeşm-i siyeh-mest
Olmaz mı ‘aceb bir tekke-i tâzede ruhsat
Dûr ol hele sen benden eyâ âh-ı seher-gâh
Yazuk sana ey cezbe-i te’sîr-i mahabbet
Kaldun yalınız dâ’irede nokta-veş ey dil
Gelmez o biri yanına etmez seni da‘vet
Şimden gerü me’yûs-i visâl olduk o şûha
Müstağnî-i ‘aşk-zâ ederüz hicrile minnet
Tohm-i eslem zâyi‘ olup hâk-i recâda
Hep denildi dünki bahtımıza lâle hasret
Taklîd-i sühan eyleyerek Râmî'ye ‘İzzî
Eş‘ârın olup ekserî mebnî-i hikâyet[2]

Hat ile ilgili bir Gazeli

Merd olan kâmil vücûda hoş hünerdür hüsn-i hatt

1 Şefkat-i Bağdâdî, *Tezkire-i Şu‘arâ’-i Şefkat,* Yapı Kredi Sermet Çifter Ktp, nr. Y 816, vr.50b-51a; Mehmed Emîn Silahdar-zâde, *Tezkiretü'ş-Şu‘arâ,* Millet Ktp. Ali Emîrî, Târîh, nr. 770, vr.148b-149a. Buradaki “Çeşm-i ebrûlarının şibhini hâricde hemân * İki mesti iki şemşîr ile tasvîr etdim” beyti, Şefkat-i Bağdâdî'de yoktur.

2 *Şiir Mecmûası,* Atatürk Kitaplığı, Belediye Yazmaları, nr. K 0226, vr.33b.

Ma‘rifet emlahdır ammâ zîb ü ferdür hüsn-i hatt
Niçenin âsâr-ı mevzû‘unda yok hergiz sebât
Dehr-i fânîde ‘aceb bâkī eserdür hüsn-i hatt
Zevk-yâb olmak mukarrer, dest-res bulsa kişi
Şâhçe-i kilk-i safâda pür-semerdür hüsn-i hatt
Dil-güşây-ı nazra-i dîdârına tâlib hezâr
Kıt‘a-i bâğ-ı cinânda verd-i terdür hüsn-i hatt
Böyle müstesnâ gazel yazılmaz illâ ‘İzziyâ
Her kimin ‘indinde gâyet mu‘teberdür hüsn-i hatt[1]

Tahmîs-i Gazel-i Râmî Çelebi

Meş‘al-efrûz-i sipihr-i bezm olaldan câmımız
Çarh-ı mînâda şefakdır bâde-i gül-fâmımız
Mest-i ‘aşk-ı nâle-i ma‘nâdan budur ahkâmımız
Pertev-i mihr-i eserdir âh-ı şeb-hengâmımız
Hem-çü kâkül, çehre-pîrây-ı seherdür şâmımız
Çerhle hem-gerdiş ü hakkâke-i dehre hem-demiz
Çâk-ber-çâk-i vücûduz, sanki fass-ı hâtemüz
Kâr-ı tatbîk kader olmağla gerçi hurremüz
Tâli‘-i vârûn ile şöhret-şi‘âr-ı ‘âlemiz
‘Aksi mersûm olmasa çıkmaz nigînde nâmımız [vr.52a]
Hüsnile mihr-i Cihân-tâb-ı sipihr-i nâz iken
Şöhret-i efzûnî-i behcet ile mümtâz iken
Nesr-i tâ’ir olsa dil, sayd etmede şehbâz iken
Burc-i nâza ol hümâ-pervâne nev-âgâz iken
Eşk-rîz-i dânedir bî-hûde çeşm-i dâmımız
Tâ yeni feryâd ü zâra dilde imkân kalmadı
Çâka sâlih dest-i şekvâda girîbân kalmadı
Hâlime rahm eylemez ‘âlemde insân kalmadı
Bir perî fikriyle bizde sabr u sâmân kalmadı

1 Müstakîm-zâde Süleymân Sa‘deddîn Efendi, *age*, s.212. Bu gazelin ilk iki beyti *Osmanlı Müellifleri*'nde kaydedilmiştir; bk. Bursalı Mehmed Tâhir, *age*, III,102.

Mekr-i şeytândan emîn etsün Hudâ İslâmımız
Şast-i isti‘dâdımız ‘İzzî kemâlin bulmasa
Kabza-i dilde kemân-ı kâbiliyyet dolmasa
Sayd-gâh-ı nazma hâme tîr-veş doğrulmasa
Nâmımız ehl-i sühan Râmî dimezdi olmasa
Ma‘nî-i bî-gâne çün âhû-yi vahşî râmımız[1] [vr.52a]

Müftî Es‘ad Efendi'ye nazîresinden

Hılkatde yazdı evvel olup tâ ezel kalem
Ser-levha-i Hılâfet olursa mahall-i kalem
Cism-i hurûfa rûh gibi nefh eder kelâm
İhyâda olsa suvere ‘aceb mi bedel kalem[2]

Rubâ‘î

Her nazar-bâz-ı felekden sakla mihr-i sîneni
Pek sakın seng-i havâdisden hümâ-âyîneni
Sâde-rûyânın edüp fikr-i hattın ey tıfl-ı dil
Fikr-i şâm-ı şenbeden târ eyleme âzîneni[3]

Kıt‘a

Bîm-i hicrinle dile hâhiş-i vuslat olmaz
Haste-i ‘aşkına ümmîd-i selâmet olmaz
Va‘de-i vuslatı vakt-i hatta ta‘lîk etme
Bir gün ahşâma değin hicrine tâkat olmaz[4]

Mısrâ‘larından

Kimi der ki öldür öldür, kimi der ki kıyma kıyma[5]

1 *Silahdâr-zâde Tezkiresi,* Millet Ktp., Ali Emîrî, Tarih, nr. 795; Mehmed Emîn Silahdar-zâde, *Tezkiretü'ş-Şu‘arâ,* İ.Ü. Nâdir Eserler Ktp., TY 2557, vr.38b. Beyazıt Devlet Ktp, Veliyyüddîn Efendi, nr.3427, s.113-114.
2 Müstakîm-zâde Süleymân Sa‘deddîn Efendi, *age*, s.212.
3 Dâvud Fatîn, *age,* s.295; Sâlim Efendi, *age,* s.475.
4 Sâlim Efendi, *age,* s.475.
5 Ziyâ Paşa, *Harâbât,* İstanbul 1292, II,166.

Bakdın/Gördün zemâne uymadı, sen uy zemâneye[1]

Hammer, İzzî'nin şairliğine, Mehmed Es‘ad Efendi'nin Şeyhulislâmlığı, Mahbûbiyye Kasrı'nın genişletilmesi, 1162 (1749) ve 1165 (1751) yılının girişi, Nazîf Mustafa Efendi'nin Sadâret Kethudâsı olması, sâbık Şeyhulislâm Ak Mahmûd Efendi-zâde Seyyid Mehmed Zeynel‘âbidîn Efendi'nin vefâtı vesîlesiyle kendi *Târîh*'inde yazmış olduğu manzûm tarihleri örnek olarak göstermiş[2], bunlardan Mehmed Es‘ad Efendi'nin Şeyhulislâmlığı (bk. Metin, s.595), 1162 (1749) yılının girişi (bk. Metin, s.634), sâbık Şeyhulislâm Ak Mahmûd Efendi-zâde Seyyid Mehmed Zeynel‘âbidîn Efendi'nin vefâtı (bk. Metin, s.890) ile ilgili olarak yazdığı manzûm tarihleri de Almancaya tercüme etmiştir[3].

1 Bk. meselâ Recâ'î-zâde Ahmed Cevdet, *Zînetü'l-Mecâlis,* İstanbul 1258/1842, s.64; Ziyâ Paşa, *age,* II,166; Mehmed Tâhir b. Rif‘at, *Müntehabât-ı Mesârı‘ ve Ebyât,* İstanbul 1328, s.162.

2 Joseph von Hammer-Purgstall, *Geschichte der Osmanischen Dichtkunst bis auf unsere Zeit,* Pesth 1838, IV,173

3 Joseph von Hammer-Purgstall, *Geschichte der Osmanischen Dichtkunst bis auf unsere Zeit,* IV,173-174

METİN TESÎSİNDE TAKİP EDİLEN YOL

İzzî Târîhi metninin tesîsinde matbû nüshalar (**M nüshası**) yanında, müellifin kendi kaleminden çıkmış olan İ.Ü. Nâdir Eserler Ktp., nr. T 2348'deki nüsha (**Ü nüshası**), müellifin kontrolünden geçmiş olan Beyazıt Devlet Ktp. nr. 4929'daki nüsha (**B nüshası**), ve müellif nüshasına en yakın olduğunu düşündüğüm Süleymaniye Ktp. Hamidiye Bl. nr. 908'deki nüsha (**S nüshası**) ve müellifin hatttından çıkmış olan İ.Ü. Nâdir Eserler Ktp., nr. T 9972'deki Hâkim Târîhi nüshasının 267b-272b arası (**H nüshası**) kullanılmış ve sayfa numaraları gösterilmiştir.

Metnin yeni harflerimize çevrilmesinde transkripsiyon işaretlerinin kullanılmasına gerek görülmemiş, sadece uzatmalar için ^, ayn harfi için ‘, hemze için ’ işaretlerinin kullanılması yeterli görülmüş, kaf ve gayın harflerinden sonraki uzatmalar “ā”, “ū”, “ī” şekillerinde yazılmışlardır. Bazı Arapça ve Farsça ibâreler ise transkripsiyona gidilmeden yazılmakla beraber, dipnotta metnin orijinal imlâsı ve tercümesi verilerek araştırıcıya kolaylık sağlanmak istenmiştir. *İzzî Târîhi*'nin yazmalarında kırmızı mürekkeple yazılmış olan kısımlar, hazırladığımız metinde kalın harflerle yazılmışlardır.

Metnin yeni harflere çevrilmesinde yazı dilinden çok konuşma diline önem verildiğinden hareketle konuşma diline yakın bir imlâ takip edilmiştir. Bazı kelimelerin değişik imlâ ile yazılmış olmaları esas itibâriyle metinde muhâfaza edilmiştir.

Sonları “be” harfi ile sona eren Türkçe fiillerde bu harf “p”ye çevrilmiştir. İzzî Efendi, kendi hattı ile olan nüshada “divel” okunacak şekilde harekelediği için, müellifin tercîhine saygı gösterilerek “düvel” değil, “divel” şekillerinde yazılmışlardır. Metinde (بك) imlâsı ile yazılan Beğ kelimesi, Bey şeklinde, (يكـرمى) imlâsı ile yazılan yigirmi kelimesi, yirmi şeklinde yazılmıştır. Türkçemizde ismin i halinin ifâde edildiği yerlerde, bunun Arapça

nisbet î'sinden farklı olduğunun kolaylıkla anlaşılması için ilgili yerde ye harfi de olsa u/ü şeklinde yazılmıştır.

Yazma ve matbû nüshalar arasındaki nüsha farkları, sayfa içinde birbirini takip eden numaralarla her sayfanın dipnotunda verildiği gibi, Arapça ve Farsça metinlerin orijinal imlâsı, tercümeleri ve tarafımdan yapılan açıklamalar * şeklindeki dipnot işâretleriyle gösterilmiştir. Gerek * işareti ile gösterdiğim dipnotlarda, gerekse hicrî tarihlerin karşılıklarının gösterildiği ◊ işaretli dipnotlarda, eğer varsa üçüncüden sonra ilgili işâretlerin kullanımı devam edecekse, yanlarına artan numaralar konularak yazımda rahatlık sağlanmak istenmiştir.

Nasıl okundukları belirlenemeyen bazı kelimelerin imlâsı aynen muhâfaza edilmiş, muhtemel okunuşları belirtilen bazı kelimelerin esas imlâsı ise parantez içinde gösterilmiştir. Metni ikmâl sadedindeki bazı ilâvelerimiz köşeli parantezler [ ] içinde verilirken, müellifin boş bıraktığı yerlere (.....) şeklinde işâret edilmiştir.

Çalışmamızdan faydalanacak olanlar, metinde yanlış yazılmış gibi gördükleri bazı kelimelerin, -şüphesiz yanlış yazmış olabileceğim de mümkün olmakla beraber-, öncelikle metindeki imlâsının korunma kaygısından dolayı o şekilde yazılmış olduğunu düşünmelidirler.

İZZÎ TÂRÎHİ

METİN

Sûret-i takrîz-i hazret-i Şeyhulislâm ve Müfti'l-enâm-ı es‘adü'l-milleti ve'd-dîn cenâb-ı Es‘ad Mehmed Efendi *sellemehu's-selâm*

Sudûr-i emr-i ‘âlîye binâ’en

Bu nev cild-i vekāyi‘ oldu kâmil

Merâh-ı rûh-i ‘âlem hazretinden

Hemîn ‘İzzî ola maksûda vâsıl

Ketebehu'd-dâ‘î Mehmed Es‘ad *‘ufiye ‘anhu*[1];

[M Ib] *Tubi‘at hâzihi'n-nüshatü'l-celîletü'l-matbû‘atü fî ‘asr-ı meliki'l-mülûki ‘ale'l-ıtlâkı, el-mütefevviku ‘alâ eslâfihî bi-kerâyimi'l-ahlâkı, en-nâşiru âsâra'l-bestati ve'l-minhati ve'l-‘adli, el-bâsitu yede'l-cûdi ve'l-fazli ve't-tavli, Halîfetullâhi fi'l-erazîn ve zılluhu'l-memdûdu ‘ale'l-‘âlemîn, mâlikü'l-berreyni ve'l-bahreyn, Hadimü'l-Haremeyni'ş-şerîfeyn elâ ve huve es-Sultân ibnü's-Sultân es-Sultân ‘Abdülhamîd Hân ibnü's-Sultân Ahmed Hân ibnü's-Sultân Mehmed Hân ce‘alallâhu ‘ömrahu atvele'l-a‘mâri ve ebkā Saltanatehû mâ te‘âkabe'l-leylü ve'n-nehâr, âmîn*[*].

---

1 **Sûret-i** ….. *‘anhu* [Bu yazının altında Çelebi-zâde es-Seyyid Mehmed Zeynel‘âbidîn'in vakıf mührü vardır] B : — M

* طبعت هذه النسخة الجليلة المطبوعة فى عصر ملك الملوك على الاطلاق المتفوق على اسلافه بكرايم الاخلاق الناشر آثار البسطة و المنحة و العدل الباسط يد الجود و الفضل و الطول خليفة الله فى الارضين و ظله الممدود على المعالمين مالك البرين و البحرين خادم الحرمين الشريفين الا و هو السلطان ابن السلطان السلطان عبد الحميد خان ابن السلطان احمد خان ابن السلطان محمد خان جعل الله عمره اطول الاعمار و ابقى سلطنته ما تعاقب الليل و النهار امين = Bu matbû değerli nüsha, kesin olarak kendisinden öncekilere ahlâkî erdemleriyle üstünlük sağlayan; bolluk, ayrıcalık ve adâlet eserlerini yayan; cömertlik, kerem ve kudret elini uzatan; Allah'ın yeryüzündeki halîfesi, âlemlerin üzerindeki Allah'ın uzun gölgesi, iki denizin ve iki karanın hükümdârı, Mekke ve Medîne gibi iki kutsal yere hizmet eden hükümdârların hükümdârı, dikkât ediniz ki o Sultân oğlu Sultân Sultân Mehmed Hân'ın oğlu Sultân Ahmed'in oğlu Sultân ‘Abdülhamîd Hân'dır -Allah onun ömrünü, ömürlerin en uzunu kılsın, gece ve gündüz birbiri ardınca geldiği

Ve fî zemân-i Sadâreti'l-Vezîri'l-a'zami'l-efham ve's-Sadri'l-mübecceli'l-mükerrem, Âsaf-i zemânihî ve sâhib-i evânihî ellezî sâre zikru mehâsinihî fi'l-enhâ'i seyra'l-büdûri fî kebdi's-semâ'i, Vezîrun ceme'a eştâte'l-umûri bi-hüsni'r-re'yi ve'l-kiyâseti, Sadrun ekāme evedde'd-devleti bi-miskāfi'd-dirâyeti ve's-siyâseti, Müşîrun 'ukıdet lehu'l-hanâsıru ve hâbet satvetühû el-ekâbira ve'l-esâgira, a'nî bihi'l-Vezîr 'Ali Paşa yesserallâhu lehû mâ yerûmu ve mâ yeşâ'u, âmîn[*].

Ve fî evân-i Meşîhati'l-fâzıli'l-'allâme ve'l-kâmili'l-fihâme, menba'i'l-'ulûmi'l-yakīniyye, hallâli'l-müşkilâti'd-dîniyyeti, meşrıkı'l-fazli ve magribihî ve maksadı'ş-şerefi ve matlabihî, nûr-i hadîkat-i erûmetihî, nûr-i hadekat-i cürsûmetihî, zü'l-mehâsin's-seniyyeti ve'l-kemâlâti'l-behiyyeti Müfti'l-enâm ve Şeyhulislâm mevlânâ İbrâhîm Efendi ibnü's-Sadri'l-merhûm el-Gāzî Mehmed Paşa veffekahullâhu li-sâlihi'l-a'mâl ve serrehû bi-necâhi'l-mekāsıdi ve'l-âmâl.

Fî Kostantıniyyeti'l-mahmiyye dâmet 'imâretühâ ve zâlike fî senet-i 1199[**]. **[M IIa]**

---

müddetçe (=kıyâmete kadar) onun saltanatını devamlı kılsın; Allahım duâmı kabûl eyle!- zamanında basılmıştır" anlamına gelen ve devrin pâdişâhının adının anıldığı Arapça bu ifâdeler, sonradan matbû nüshaya ilâve edilmişlerdir.

* و فى زمان صدارة الوزير الاعظم الافخم و الصدر المبجل المكرم آصف زمانه و صاحب اوانه الذى سار ذكر محاسنه فى الانحاء سير البدور فى كبد السماء وزير جمع اشتات الامور بحسن الراى و الكياسة صدر اقام اود الدولة بمثقاف الدراية والسياسة مشير عقدت له الخناصر و هابت سطوته الاكابر و الاصاغر اعنى به الوزير على پاشا يسر الله له ما يروم و ما يشاء امين = Güzelliklerinin ünü, ayın gökyüzünde dolaştığı gibi her tarafa yayılan ulu Vezîria'zam, yüce ve saygıdeğer Sadrıa'zam, zamanın Âsaf'ı, çağında hâkimiyeti elinde bulunduran; işlerin dağınıklığını görüş ve zekâsının güzelliğiyle derleyip toparlayan Vezîr, dirâyet ve siyâset becerikliliğiyle devletin bağlılarını canlandıran Sadrıa'zam, parmakların kendisini gösterdiği, otoritesinin büyük küçük herkese korku saldığı Müşîr, yani Vezîr Ali Paşa'yı kastediyorum -ne dileği varsa, ne arzûsu varsa Allah onu ona kolaylaştırsın, Allahım duâmı kabûl eyle!- zamanında [basılmıştır]" anlamına gelen ve devrin sadrıa'zamının adının anıldığı Arapça bu ifâdeler, sonradan matbû nüshaya ilâve edilmişlerdir.

** و فى اوان مشيخة الفاضل العلامه و الكامل الفهامه منبع العلوم اليقينيه حلال المشكلات الدينية مشرق الفضل و مغربه و مقصد الشرف و مطلبه نور حديقة ارومته نور حدقة جرثومته ذو المحاسن السنية و الكمالات البهية مفتى الانام و شيخ الاسلام مولانا ابراهيم افندى ابن الصدر المرحوم الغازى محمد پاشا وفقه الله لصالح الاعمال و سره بنجاح المقاصد و الامال. فى قسطنطنية المحميه دامت عمارتها و ذلك فى سنة ١١٩٩ = Fazîletli âlim, olgun, anlayışlı, kesin olarak bilinen ilimlerin kaynağı, dînî problemlerin çözücüsü, erdemin hem doğusu ve hem batısı, şerefin istenilen ve arzû edileni, asâlet bahçesinin nûru, gözbebeğinin kaynağının ışığı, en üstün güzelliklerin ve değerli erdemlerin sâhibi merhûm Sadrıa'zam Gâzî Mehmed Paşa'nın oğlu Müfti'l-enâm ve Şeyhulislâm efendimiz İbrahim Efendi'nin Şeyhulislâmlığı -Allah onu iyi işlere muvaffak kılsın, isteklerini ve gâyelerini gerçekleştirmek sûretiyle Allah onu sevindirsin-. İstanbul'da -onun bayındırlığı devam etsin- zamanında 1199 [=1784-1785] senesinde [basılmıştır]" anlamına gelen ve devrin şeyhulislâmının adının anıldığı Arapça bu ifâdeler, sonradan matbû nüshaya ilâve edilmişlerdir.

Zikru i‘âde-i fenn-i tıbâ‘at

Fünûn-i celîleden fenn-i tıbâ‘at-i kütüb ki Devlet-i ‘aliyye-i ‘Osmâniy-ye'de fi'l-asl müteferrika gediklülerinden merhûm ve mağfûrun leh İbrâhîm Efendi ihtirâ‘ u îcâd ve ba‘de vefâtihî şâgirdi Kādı İbrâhîm Efendi merhûm fenn-i mezkûrun i‘mâline bir müddet sarf-ı liyâkat ü isti‘dâd edüp, ba‘dehû Hudâvendigâr-ı cennet-mekân, firdevs-âşiyân merhûm Sultân Mustafa Hân hazretlerinin evâsıt-ı saltanatlarında zuhûr-i şevâgıl-i seferiyye takrîbiyle fenn-i mezkûr metrûk olup, ‘ahd-i karîbe dek nesyen mensiyyen derecesinde idüği ve bilâhare bu ‘âcizân-i kesîru'n-noksân, ya‘nî Mektûbî-i Sadr-ı ‘âlî Mehmed Râşid ve Vekāyi‘-nüvîs Ahmed Vâsıf bir yere gelüp, ‘âmmeye nef‘i şâmil ve tertîbinde niçe kütüb hâsıl olan böyle bir fenn-i celîlin bu mertebe mensî ve metrûk kalması bir vechile revâ-dâde olmadığını mülâhaza ve mücerred zikru bi'l-hayra vesîle olmak içün bir eser ibkāsı irâdesiyle sûret-i sühûlet-i i‘âdesini beynimizde müzâkere ederek âlât ve edevât ve esbâb-ı lâzimesi ne vechile tedârük olunduğu ve idâresi hutût-ı hümâyûn-i hazret-i Cihân-dârî'yle müveşşehan başka başka berevât-i şerîfe ile ‘uhdelerimize ne sûretle ihâle kılındığı bundan mukaddem tab‘ u tekmîl olunan *Subhî târîhle-ri*nin zahrlarında mufassalan mastûr olmağla, bu mahalde tafsîli münâsib görülmedi. Târîh-i mezkûr taraflarımızdan nezâret ve ikdâm ve Mukābeleci ta‘yîn olunan eşrâf-ı kuzâtdan kıdvetü'l-‘ulemâ’i'l-muhakkıkīn Mustafa Efendi ve ‘ulemâ ve üdebâdan ‘umdetü'l-fuzalâ’i'l-müdakıkkīn Âdem Efendi cânib-lerinden kemâl-i dikkat ü ihtimâm olunarak bi-lutfillâhi Te‘âlâ hıtâm-pezîr olduğundan, Târîh-i mezkûrun zeyli olan işbu *‘İzzî Târîhi* tıbâ‘atine bed’ ü mübâşeret olunup, ‘avn ü ‘inâyet-i Bârî ile bu dahi itmâm olundu. Sanâyi‘-i beşeriyyeden olmak mülâbesesiyle habt u hatâdan bi'l-külliyye sâlim olması güncâyiş-pezîr-i havsala-i imkân olmamağla, mutâla‘asıyla telezzüz eden zevât-ı kirâm ve ihvân-ı me‘ârif-iltizâm hazerâtından recâmız budur ki, ba‘zı hurûf u nukatda hatâ müşâhede ederler ise ‘afv ü setr buyuralar ve bu hakīrânı hayr ile yâd eyleyeler ve's-selâm[1]. [M IIb]

1 **Fihrist-i *Târîh-i ‘İzzî*** VEKĀYİ‘-İ SENE-İ SEB‘A ve HAMSÎN ve Mİ’E ve ELF; Tevcîh-i Kazâ’-i Mekke-i mükerreme ve Medîne-i münevvere 3; Me’mûriyyet-i Tevkī‘î-yi sâbık Sa‘îd Mehmed Efendi be-cânib-i Mısır 3; Tevcîh-i Sadâret-i Rumeli 3; Tevcîh-i Ser‘askerî-yi Cânib-i Şark be-Sadr-ı sâbık Vezîr-i mükerrem el-Hâc Ahmed Paşa 3; Me’mûriyyet-i Kesriyeli Ahmed Efendi be-cânib-i Kars ve tevcîh-i ba‘zı menâsıb-ı Dîvânî 3; Me’mûriyyet-i ortehâ-yı Yeniçeriyân ve Cebeciyân ve Topcuyan be-cânib-i Kars 4; Teslîm-i nâme-i hümâyûn be-Elçi-i Nederlande der-Seray-ı hazret-i Âsafî 4; İhsân-ı Vezâret be-Re’îsülküttâb Râgıb Mehmed Efendi bâ-Eyâlet-i Mısr-ı Kāhire ve selef-i û el-Hâc Mustafa Efendi, Emîn-i Defter-i Hâkānî, Re’îsülküttâb şud ve Emânet-i Defter, Kâtib-i Yeniçeriyân-ı sâbık Hasan Efendi-râ ‘inâyet mî-fermûd 4; Kıra’et-i Mevlid-i şerîf-i mağfiret-redîf 5; İhrâc-ı Donanma-yı hümâyûn be-Deryâ-yı Sefîd 5; Teşrîf-i hümâyûn be-gülşen-serây-ı Karaağac ve ba‘de-ezîn be-Sâhilserây-ı Beşiktaş 5; ‘Azl ü nasb-ı Voyvoda-i Eflâk 6; Vürûd-i haber-i vefât-ı Ser‘asker-i Diyârbekir ‘Ali Paşa ve Ser‘asker-şuden-i Vâlî-i Haleb Hüseyn Paşa ve Ser‘askerî-i cânib-i Bağdâd Ahmed Paşa 6; Me’mûriyyet-i Kethudây-ı dûdmân-ı Bektâşiyan be-cânib-i Erzurum berây-ı sevk-ı leşker 6; Vukū‘-i tevcîhât-ı ba‘zı menâsıb-ı Dîvânî 6; Zuhûr-i garîbe 6; Me’mûriyyet-i Vezîr-i mükerrem Pîr Mustafa Paşa Vâlî-i Rumeli be-cânib-i Sivas 7; Zuhûr-i harîk 7; Vürûd-i düşmen be-cânib-i Kars ve vukū‘-i muhârebât-i ‘adîde ve encâm-ı kâr-ı husrân-şi‘âr-ı û 7; Zuhûr-i garîbe 12;

[1]Bismillâhirrahmânirrahîm ve bihî sikatî[2]

Vukū‘-i tevcîhât-ı ba‘zı menâsıb-ı Dîvânî 12; Nakl-i hümâyûn ez-Sâhil-serây-ı Beşiktaş be-Serây-ı hümâyûn-i ‘Âmire 13; Âmeden-i Nâme-res ez-cânib-i Hind be-Âsitâne-i sa‘âdet ve ric‘at-i vey be-murâfakat-i Sefîr-i Devlet-i ‘aliyye Sâlim Mehmed Efendi 13; Sûret-i terceme-i nâme-i Pâdişâh-ı Hindüstân Ebu'l-Feth Nâsıruddîn Muhammed Şâh be-rikâb-ı kâmyâb-ı hazret-i Zıll-ı İlâh Pâdişâh-ı ‘âlem-penâh *eyyedehullâhu Te‘âlâ ve ebkāhu* Sultân Mahmûd Hân 14; Sûret-i nâme-i hümâyûn-i hazret-i Şehriyâr-ı Hılâfet-medâr ki cevâb-nâme-i Şâh-ı Hind-est be-Sefîr-i mezbûr Seyyid ‘Atâ’ullah-râ teslîm ve firistâde 14; Sûret-i nâme-i hümâyûn-i mülâtafet-makrûn be-cânib-i Şâh-ı Hind nüvişte-est be-Sefâret-i Sâlim Mehmed Efendi firistâde 15; Tevcîhât-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ der-‘akab-i vürûd-i haber-i vefât-ı Vezîr Mustafa Paşa, Vâlî-i Trablus-Şâm 16; İhsân-ı Vezâret be-Mîr-i mîrân-ı kirâm Çeteci ‘Abdullah Paşa be-inzımâm-ı Eyâlet-i Diyârbekir 17; Tevcîh-i Kazâ’-i İstanbul 17; Tevcîh-i Sadâret-i Anadolu 17; Ziyâfet-i Ağa-yı Yeniçeriyân be-hazret-i Sadr-ı ‘âlî 17; Tevcîh-i Kapudanî-yi Deryâ ve tebdîl-i ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ 17; Vukū‘-i ziyâfet-i hümâyûn der-Serây-ı hazret-i Âsafî 17; Tevcîh-i Ser‘askerî-i cânib-i Kars be-Sadr-ı esbak Yeğen Mehmed Paşa 18; Tevcîhât-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ 18; Me’mûriyyet-i Çeteci Vezîr ‘Abdullah Paşa Vâlî-i Diyârbekir ve Hân-ı Erdelân Ahmed Hân be-ma‘iyyet-i û berây-ı tâht ü târâc-ı Diyâr-ı ‘Acem 19; Me’mûriyyet-i Mîr-i mîrân ez-livâhây-ı Rumeli be-cânib-i Kars 19; Tevcîh-i câh-ı vâlay-ı Nekābet 20; Ruh-sûden-i Hân-ı Erdelân Ahmed Hân be-pâye-i serîr-i a‘lâ 20; Vürûd-i **[M IIIa]** <Vürûd-i> haber-i vefât-ı Ser‘asker-i Diyârbekir Vezîr Hüseyn Paşa 20; VEKĀYİ‘-İ SENE-İ SEMÂN ve HAMSÎN ve Mİ’ETİN ve ELF; Tevcîh-i kazâhây-ı Haremeyn-i şerîfeyn 20; İrsâl-i mekâtîb-i hazret-i Âsafî be-düvel-i Nasârâ 20; Ba‘de'l-elkāb sûret-i mektûb-i Âsafî 21; İhsân-ı Vezâret be-Ağa-yı Yeniçeriyân ve Ağa-şuden-i Kethudâ-yı Ocağ-ı Bektâşiyan 22; Vefât-ı Şeyhulislâm es-Seyyid eş-Şeyh Mustafa Efendi ve müşerref-sâzî-i makām-ı Fetvâ Pîrî-zâde Sâhib Mehmed Efendi, İmâm-ı Evvel-i Sultânî 23; Nasb-ı İmâm-ı Evvel ve Sânî-yi hazret-i Cihân-bânî 24; Vukū‘-i harîk der-Tersâne-i ‘âmire 24; Ref‘-i tûğ ve sancağ Hamevî-zâde Ahmed Paşa, Vâlî-i Rakka ve vukū‘-i tevcîhât-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ ve vürûd-i haber-i vefât-ı û 24; Me’mûriyyet-i asâkir-i Tatar der-ma‘iyyet-i Ser‘asker-i Cânib-i Kars ve mûrû[r]-i işân ez-havâli-i İstanbul bâ-Üsküdar 25; Tevcîh-i Kazâ’-i İstanbul 26; Tevcîh-i Sadâret-i Rumeli 26; Vürûd-i ba‘zı ahbâr-ı sârre ez-muhâfızîn-i serhaddât-ı mansûre 26; ‘Azl ü nasb-ı Ser-topî-i Dergâh-ı ‘âlî ve beyân-ı vasf-ı cüz’î-yi binâ’-i Tophâne-i ‘âmire 27; Binâ’-i ta‘mîr-i Sedd-i kebîr der-İskenderiyye-i Mısır ve me’mûriyyet-i mûmâ ileyh Mustafa Ağa Ser-topî-i sâbık 28; Vürûd-i haber-i meserret ez-cânib-i Çeteci Vezîr ‘Abdullah Paşa, Vâlî-i Diyârbekir 29; Vürûd-i haber-i vefât-ı Ser‘asker-i Cânib-i Kars Yeğen Mehmed Paşa ve tevcîh-i Ser‘askerî be-Sadr-ı esbak el-Hâc Ahmed Paşa, Vâlî-i Haleb 30; Vukū‘-i tevcîhât ve tebdîlât-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ 31; İhsân-ı Vezâret bâ-Eyâlet-i Karaman be-Şerîf Halîl Efendi, Kethudây-ı Sadr-ı ‘âlî 31; Tefvîz-ı Kethudâyî-yi Sadr-ı ‘âlî be-Rûznâmçe-i Evvel el-Hâc Mustafa Efendi ve tevcîh-i mansıb-ı û 32; Vürûd-i haber-i vefât-ı Yedekci Mehmed Paşa, Muhassıl-ı Aydın ve vukū‘-i tebdîlât-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ 32; Vukū‘-i ziyâfet-i hümâyûn der-Serây-ı ‘âlî-yi Sadrıa‘zam 33; Âmeden-i Donanma-yı hümâyûn ez-Bahr-ı Sefîd 33; Ziyâfet-i Ağa-yı Yeniçeriyân be-Sadr-ı ‘âlî-i Âsaf-nişân 33; Tevcîhât-ı menâsıb-ı Dîvânî 33; Beyân-ı keyfiyyet-i düşmen-i mekkâr, ya‘nî Nâdir Şâh-ı hîlekâr ve der-zımn-ı netice-i în-mukaddime-i me’mûriyyet-i vüzerây-ı ‘izâm be-techîz-i leşker ve tertîb-i mühimmât-ı evfer berây-ı sefer-i nusrat-eser ve tasmîm-i ihrâc-ı asâkir-i Tatar ez-cânib-i Kırım der-sene-i âtiye be-ma‘rifet-i Hân-ı ‘âlî-şân 34; Tebdîl-i Sadr-ı Anadolu 35; Üftâden-i kalyon-i bâzergân be-sâhil-i hısn-ı İstanbul 35; Tevcîh-i Semhâlî-i Kumûk be-Hâspûlâd Hân Ülkâ-yı Dağıstân 37; Tevcîh-i Ser‘askerî-i Cânib-i Kars be-Sadr-ı sâbık ‘Ali Paşa Vâlî-i Haleb ve Eyâlet-i Halebü'ş-şehbâ be-Ser‘asker-i sâbık el-Hâc Ahmed Paşa 37; İhrâc-ı asâkir-i Mısır ve tesyîr-i îşân be-cânib-i Diyârbekir 38; Me’mûriyyet-i vüzerây-ı ‘izâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm ve tavâ’if-i askeriyye be-ma‘iyyet-i Ser‘asker-i Cânib-i Kars 38; Zuhûr-i te’kîd ü

Yâ Rabb bu riyâz içre zülâl-i kereminle
Bu tâze kalem aşlamasın bâr-ver eyle
Kıldın beni çün Vak'a-nüvîs-i Der-i devlet
Feyzin ile âsârımı da mu'teber eyle
Her fıkramı midhat-ger-i Sultân-ı cihân et
Her tâze makâl-i kalemim hûb-ter eyle[1]

---

ihtimâm berây-ı tertîb-i cezây-ı sezây-ı eşkıyay-ı Levendât 39; Vukū'-i harîk 39; Me'mûriyyet-i Ser'asker-i sâbık el-Hâc Ahmed Paşa be-mansıb-ı hod Halebü'ş-şehbâ 40; Âmeden-i Sefîr-i İran be-Âsitâne-i sa'âdet-'unvân 40; İhsân-ı Vezâret bâ-Eyâlet-i Kıbrıs be-Mîrâhûr-i Evvel-i Şehriyârî 'Abdullah Bey 40; VEKĀYİ'-İ SENE-İ TİS'A ve HAMSÎN ve Mİ'ETİN ve ELF; Ta'yîn-i hâssahâ be-cenâb-ı **[M IIIb]** Sadr-ı 'âlî ez-bedel-i Kıbrıs 41; Ruhsûden-i Sefîr-i İran be-pâye-i serîr-i a'lâ ve teslîm-i nâme-i hod 41; Vukū'-i müşâvere-i 'umûm der-Serây-ı hazret-i Âsafî berây-ı ahvâl-i İran ve mukaddime-i sulh u salâh 41; Sûret-i hatt-ı hümâyûn-i kerâmet-nümûn 41; Sûreti terceme-i nâme-i Şâh-ı İran 42; Sûret-i terceme-i kā'ime-i Şâh-ı müşârun ileyh der-derûn-i nâme-eş mevzû' şude-bûd 42; Sûret-i takrîr-i Sefîr-i İran-ı mûmâ ileyh Feth 'Ali Türkmân der-huzûr-i hazret-i Âsafî 42; Tetimme-i makāle-i müşâvere 43; Sûret-i nâme-i hümâyûn-i mevâhib-nümûn-i Şehriyârî ki Sefîr-i İran-ı mûmâ ileyh Feth 'Ali Türkmân-râ teslîm şude-bûd 45; Sûret-i nâme-i 'inâyet-'allâme-i Cihândârî ki be-Sefâret-i Nazîf Mustafa Efendi firistâde-bûd 46; Sûret-i mektûb-i Sadrıa'zamî be-Şâhruh Mîrzâ, İ'timâdü'd-devle-i İran be-dest-i Sefîr-i îşân firistâde-est 48; Sûret-i mektûb-i Sadrıa'zamî be-Şâhruh Mîrzâ, İ'timâdü'd-devle-i İran be-vesâtat-i Nazîf Mustafa Efendi firistâde-est 49; Sûret-i mektûb-i mesned-ârây-ı Meşîhat-i İslâmî be-Molla 'Ali Ekber Re'îsü'l-'ulemâ'-i İran be-dest-i Nazîf Mustafa Efendi firistâde-est 50; Te'hîr-i ihrâc-ı asâkir-i Tatar ez-iklîm-i Kırım ve irsâl-i 'atıyye-i hümâyûn be-Hân-ı 'âlî-şân 50; 'Afv-i asâkir-i Mısır ez-sefer-i hümâyûn be-ilzâm-ı bedel 51; İrtihâl-i kıdvetü's-sâlikîn eş-Şeyh Mustafa Efendi Rıza'eddîn Nakşibendî Beşiktâşî 52; Der-vasf-ı binây-ı câmi'-i mu'allâ-tâk ez-âsâr-ı meberrât-ı cenâb-ı Şehinşâh-ı âfâk 53; 'Azl ü nasb-ı Meşîhat-i İslâmiyye 55; Şeref-i nüzûl-i kalyon-i nev-inşâ be-rûy-i deryâ 56; isti'câl-i asâkir-i me'mûre be-nezd-i Ser'asker Paşa 56; Tevcîh-i kazâhây-ı Haremeyn-i şerîfeyn ve ihsân-ı Pâye-i Medîne-i münevvere ve vefât-ı 'Ali Monla Efendi 56; İhsân-ı rütbe-i vâlây-ı Vezâret bâ-Kapudânî-i deryâ be-Kethudây-ı Bevvâbîn-i Şehriyârî Soğan-yemez Mahmûd Ağa ve vukū'-i tevcîhât-ı ba'zı menâsıb-ı 'ulyâ 56; Tertîb-i cezây-ı sezây-ı se-nefer ez-cuhûdân-ı sekar-makarr 57; Hareket-i Ser'asker 'Ali Paşa ez-Kütahya be-cânib-i Sivas ve ikāmet-i vey der-ân havâlî bâ-Ordu-yi hümâyûn-i zafer-makrûn 57; Tertîb-i cezây-ı sezây-ı şahs-ı dalâlet-peymâ 58; Vefât-ı el-Hâc Beşîr Ağa, Ağa-yı Dârussa'âdeti'ş-şerîfe 59; Nasb-ı Ağa-yı Dârussa'âdeti'ş-şerîfe cenâb-ı Beşîr Ağa, Hazînedâr-ı hazret-i Şehriyârî 59; 'Afv u ıtlâk-ı Kesriyeli el-Hâc Ahmed Efendi 60; 'Azîmet-i Şeyhulislâm-ı sâbık Pîrî-zâde Sâhib Mehmed Efendi be-hacc-ı şerîf ez-tarîk-ı Şâm 60; Tebdîl-i Kādî-i İstanbul 60; Tebdîl-i İmâm-ı Sânî-yi Sultânî 60; Nefy-i Ağa-yı Serây-ı 'Atîk ve ba'zı ez-ağayân-ı musâhibân-ı Şehriyârî be-Kāhire-i Mısır 60; İhsân-ı Vezâret be-Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî bâ-Eyâlet-i Trablus 61; Tefvîz-ı Kethudây-ı Sadâret-i 'uzmâ be-Emîn-i Tersâne-i 'âmire el-Hâc Mehmed Efendi 61; Tevcîh-i câh-ı vâlâ-yı Defterdârî be-Behcet Mehmed Efendi 62; Tebdîl-i Ser-cebeciyân-ı Dergâh-ı 'âlî ve Kethudây-ı Bevvâbîn-i cenâb-ı Şehriyârî 62; Tebdil-i Ağa-yı Sipâhiyân 62; Tertîb-i cezây-ı sezây-ı Seyyid Fethî, Defterdâr-ı Şâm 62; Binây-ı Mahzen-i Çûb der-Tersâne-i 'âmire 63; Der-zikr-i ta'mîr-i Kasr-ı Tokad **[M IVa]** <Tokad> ez-hadâyık-ı Sultânî 63; Der-zikr-i ta'mîr-i çeşme-sâr-ı Beykoz 64; Tevcîh-i Eyâlet-i Adana ve Trablus-Şâm ber-vech-i mâlikâne bâ-hatt-ı hümâyûn-i mevhibet-makrûn 64; Vefât-ı Sadr-ı Rum 'Arab-zâde 'Abdurrahman Efendi ve tevcîh-i mansıb-ı û be-Nakībü'l-eşrâf 65; Tebdîl-i Ağa-yı zümre-i Silahdârân 65; 'Azl-i Vezîr-i a'zam es-Seyyid Hasan Paşa ve ihsân-ı mühr-i hümâyûn bâ-Vezâret-i 'ulyâ be-Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî hazret-i el-Hâc Mehmed Paşa 65; Tefvîz-ı Kethudayî-i Sadr-ı 'âlî be-Sa'îd Mehmed Efendi Emîn-i Defter-i Hâkānî 66; Tevcîh-i Emânet-i Defter-i Hakānî 66; İhsân-ı Vezâret be-Silahdâr-ı hazret-i Şehriyârî Mustafa Bey 66; Nasb-ı Silahdâr-ı Şehriyârî 67; Tevcîh-i ba'zı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn 67; Tebdîlât-ı ba'zı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn 67; 'Azl ü nasb-ı Ser-bostâniyân- Hâssa 67; Tebdîl-i Kethudây-ı Bevvâbîn-i Şehriyârî bâ-hatt-ı hümâyûn 67; Tevcîhât-ı menâsıb-ı vüzeray-ı 'izâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm 67; Vukū'-i tebdîlât-ı ba'zı menâsıb-ı Dîvânî ve nefy ü tagrîb-i ba'zı kesân 68;

Çün kerîme-i *“Kezâlike nekussu ‘aleyke min enbâ’-i mâ kad-sebak*[*]”* mü’eddâsınca seyr u sülûk-i mülûk-i sevâbık, nesak-sâz-ı rusûm-i selâtîn-i levâhık olduğu gibi, bi'l-cümle enâm-ı hâss u ‘âmm hakkında dahi harekât-ı bâ-berekât-ı selef mev‘iza-i müstevcibü'l-felâh-ı halef ve şîve-i reftâr-ı halef, taklîd-i evzâ‘ u etvâr-ı selef, olup, ‘ale'd-devâm selefden zâhir u bedîdâr olan âsâr-ı bâhiru'l-i‘tibâr bilâ-telef ahlâf-ı basîret-medâra[1] yâdigâr-ı celîlü'l-mikdâr olduğu hüveydâ ve âşikâr olmağın, bu takrîb ile **[B 2a]** eslâf-ı sa‘âdet-ittisâf *“Ve tevâsav bi'l-hakk[**]”* mazmûn-i hakāyık-nümûnu üzere gûyây-ı hakk ve

---

Zuhûr-i nâr-ı dehşet-i menâr ez-bâlây-ı menâre-i Câmi‘-i merhûm Sultân Bâyezîd-i Velî *enârallâhu merkadehû* 68; Vefât-ı Kethudây-ı Bevvâbîn-i Şehriyârî Bekir Ağa ve tevcîh-i mansıb-ı vey 68; Tertîb-i cezây-ı sezây-ı eşkıyây-ı Levendât der-cânib-i A[na]dolu be-ihtimâm-ı Sadr-ı sâbık Ser‘asker ‘Ali Paşa 68; Vukū‘-i harîk der-Galata ve İstanbul 70; Vukū‘-i tevcîhât-ı menâsıb-ı Dîvânî ber-vech-i mu‘tad 70; Vukū‘-i ‘azl ü nasb-ı Meşîhat-i İslâmiyye 70; Sebeb-i ‘azl-i mevlânâ-yı müşârun ileyh der-sûret-i zâhir 71; Tevcîh-i câh-ı vâlâ-yı Sadâret-i Rum 71; Tevcîh-i câh-ı vâlâ-yı Nekābet-i bâhiru'ş-şerâfe 71; ‘Azl ü nasb-ı Ser-etıbbâyı Hâssa ve Ser-müneccimîn 71; Tebdîl-i ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn-i Cihân-ârâ 72; İhsân-ı Pâye-i Anadolu 72; Me’mûriyyet-i Vezîr-i mükerrem el-Hâc Velî Paşa, Muhassıl-ı Aydın be-teftîş-i eşkıyây-ı Levendât der-cânib-i Anadolu 72; Vukū‘-i ziyâfet-i hümâyûn der-Serây-ı hazret-i Âsafî 72; Vürûd-i peyâm-ı sulh u salâh-ı hayr-encâm ez-cânib-i İran ve tesâdüf-i ân der-hengâm-ı vusûl-i Donanma-yı hümâyûn be-Âsitâne-i sa‘âdet-‘unvân ve izhâr-ı âyîn-i neşât-ı behcet-nişân 73; İhsân-ı Vezâret bâ-Eyâlet-i Sivas be-Rûznâmçe-i Evvel Kesriyevî el-Hâc Ahmed Efendi berây-ı Sefâret-i cânib-i İran 74; Tevcîh-i Rûznâmçe-i Evvel 76; Me’mûriyyet-i zu‘amâ ve erbâb-ı tîmâr ez-cânib-i Anadolu be-ma‘iyyet-i Sefîr-i İran, Vezîr-i müşârun ileyh 76; Tertîb-i ihrâc ve ihzâr-ı esbân ez-cânib-i Anadolu berây-ı ihdây-ı taraf-ı Şâh-ı İran 76; İrsâl-i teşrîfât-ı hümâyûn be-Vâlî-i Bağdâd Vezîr-i mükerrem Ahmed Paşa ve me’mûriyyet-i û be-mübâdele-i elciyân 77; İhsân-ı Pâye-i Sadâret-i Rumeli ve İstanbul 77; İbkāy-ı menâsıb-ı vüzerây-ı ‘izâm bâ-hatt-ı hümâyûn 77; Tevcîh-i Sadr-ı Anadolu 77; İrsâl-i teşrîfât-ı hümâyûn be-cânib-i Ser‘asker-i Sadr-ı sâbık ‘Ali Paşa ve ‘avdet-i vey be-mansıb-ı hod Kütahya ve izn-dâden-i tavâ’if-i askeriyye-râ 77; İhsân-ı rütbe-i vâlâ-yı Vezâret bâ-Kapudânî-i deryâ be-Mîrâhûr-i Evvel-i **[M IVb]** <Evvel-i> Şehriyârî Şehsüvâr-zâde es-Seyyid el-Hâc Mustafa Bey ve vukū‘-i tevcîhât-ı ba‘zı menâsıb 78; Der-zikr-i keyfiyyet-i Kapudan Paşa-yı sâbık 79; Zuhûr-i tebdîlât-ı menâsıb-ı vüzerâ 79; Me’mûriyyet-i Vezîr-i mükerrem Yahyâ Paşa, Vâlî-i Rumeli be-Kal‘a-i Niş berây-ı def‘-i ihtilâl-i neferât-ı Yeniçeriyân 79; Vusûl-i Sefîr-i İran Nazîf Mustafa Efendi be-Âsitâne-i sa‘âdet be-itmâm-ı hıdmet-i Sefâret ve tekmîl-i maslahat-ı müsâlemet 80; Vürûd-i haber-i vefât-ı Velî Paşa, Müfettiş-i Anadolu 80; İhsân-ı Pâye-i Sadâret-i Rum bâ-hatt-ı ‘inâyet-mevsûm 80; İhsân-ı rütbe-i vâlâ-yı Vezâret be-Ağa-yı Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı ‘âlî 80; Sûret-i hatt-ı kerâmet-nukat-ı hazret-i Cihân-bânî ki berây-ı i‘lân-ı sulh u salâh-ı İran ve ‘akd-i encümen-i şûrâ der-Serây-ı Sadr-ı ‘âlî-şân şeref-yâfte-i sudûr şud 80; Vukū‘-i ‘akd-i encümen-i müşâvere der-Serây-ı hazret-i Âsafî 81; Sûret-i nâme-i Şâhî ki be-rikâb-ı kamer-tâb-ı cenâb-ı Cihân-bânî be-vesâtat-i Nazîf Efendi âmede-est 81; Sûret-i terceme-i mektûb-i Şâhruh Mîrzâ be-makām-ı Sadâret-i ‘uzmâ be-vesâtat-i Nazîf Efendi âmede-est 82; Sûret-i terceme-i mektûb-i Sadr-ı Memâlik-i İran Monla ‘Ali Ekber be-mesned-ârây-ı Meşîhat-i İslâmiyye be-vesâtat-i Nazîf Mustafa Efendi 82; Sûret-i temessük-i esâs-i sulh u salâh ki ez-taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i Devlet-i ‘aliyye be-Devlet-i Nâdiriyye-râ i‘tâ fermûde-est be-ma‘rifet-i murahhasân ve temhîr-i îşân 83; Sûret-i terceme-i temessük-i esâs-i sulh u salâh ki ez-cânib-i İran be-taraf-ı Devlet-i ‘aliyye-i me‘âlî-‘unvân teslîm şude-bûd be-mühr-i Mu‘ayyir Hân, Murahhas-ı îşân 85; Sûret-i takrîr-i mûmâ ileyh Nazîf Mustafa Efendi ki der-keyfiyyet-i Sefâret ve husûsıyyet-i me’mûriyyet-i û çi-gûne sûret-pezîr ve netîce-gîr şud berây-ı îzâh-ı hâl-i beşâşet-me’âl der-în cerîde-i vekāyi‘ nüvîşte-est 86; Zuhûr-i keyfiyyet-i ‘acîbe-i ‘ibret-medâr ez-kerâmât-ı hazret-i Şehinşâh-ı bülend-iktidâr ki berây-ı musâlaha-i Nemçe âşikâr şud 91; Da‘vet-i Hân-i ‘âlî-şân be-Âsitâne-i sa‘âdet ve irsâl-i siyâb ve ‘atıyye-i hümâyûn der-esnây-ı râh 93; İbkāy-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn-i Cihân-ârâ 94; Der-zikr-i hedâyây-ı hümâyûn-i hazret-i Şehriyârî ki berây-ı cânib-i İran müretteb fermûde-end ve der-Seray-ı hazret-i Âsafî nakl ve manzûr ve tahmîn ve memhûr şud 94; Teşrîf-i Hân-ı ‘âlî-şân be-Âsitâne-i sa‘âdet-‘unvân 96; Da‘vet-i Hân-ı ‘âlî-şân be-huzûr-i hümâyûn 97; Teşrîf-i cenâb-ı Sadâret-i ‘uzmâ ve ‘ulemâ ve vüzerâ be-ziyâret-i Hân-ı celâdet-fermâ 98; Teslîm-i hedâyây-ı hümâyûn be-sefîr-i İran Vezîr-i mükerrem

ahlâfa tesallub gûne[1] hayr-hâh-ı mutlak olduklarından, îzâh-ı ıslâh-ı umûrlarında sa'y-i belîğ ve ibkāy-ı hayr-ı kesîr eylemekde gûşişlerin bî-dirîğ etmek tarîka-i enîkasına pâ-nihâde-i ictihâd ve ahlâf-ı bâ-insâf dahi bu gûne kendülere tavr-ı müşfikāneden nâşî müretteb ü müheyyâ olan ni'am-i eşhây-ı gûnâ-gûn, ya'nî simât-ı mebsûta-ı[2] eslâfdan nevâle-i âsâr-ı behcet-nümûn -ki şevk-efzây-ı *"Ve fîhâ mâ teştehîhi'l-enfüsü ve telezzü'l-a'yünü*"* me'âlinden hikâyetdir- meyl ü incizâb birle zevk-yâb olduklarınca, rûh-i pür-futûh-i eslâfı tuhaf-ı behiyyât-ı tahiyyât ve da'avât-ı icâbet-âyât ile yâd ü tezkâra sarf-ı evkāt ederler. Bu nehc-i kadîm ve tavr-ı müstedîm üzere selef, halefe imtināna

Kesriyeli el-Hâc Ahmed Paşa 98; VEKĀYİ'-İ SENE-İ SİTTÎN ve Mİ'ETİN ve ELF; Tertîb-i ziyâfet der-Serây-ı Sadr-ı 'âlî be-Hân-ı 'âlî-şân 98; Tevcîh-i Muhâsebe-i Anadolu be-Sefîr-i İran Nazîf Mustafa Efendi 98; Teslîm-i nâme-i hümâyûn be-Sefîr-i İran Vezîr-i mükerrem el-Hâc Ahmed Paşa 98; Sûret-i nâme-i hümâyûn-i cenâb-ı Şehinşâh-ı rub'-i meskûn ki be-vesâtat-i Sefîr-i İran Vezîr-i mükerrem el-Hâc Ahmed Paşa firistâde-est 99; Sûret-i 'ahid-nâme-i hümâyûn-i 'inâyet-mazmûn-i hazret-i Şehriyârî ki be-cânib-i İran firistâde-est be-vesâtat-i Sefîr-i Kebîr Vezîr-i mükerrem el-Hâc Ahmed Paşa 100; Sûret-i **[M Va]** <Sûret-i> mektûb-i 'âlî-yi hazret-i Sadrıa'zamî ki be-cânib-i hükümrân-ı İran cenâb-ı Nâdir Şâh-ı vâlâ-câh-râ firistâde-est bi-vesâtat-i Sefîr-i İran Vezîr-i mükerrem el-Hâc Ahmed Paşa 103; Suret-i mektûb-i 'âlî-yi hazret-i Sadrıa'zamî ki be-Şâhruh Mîrzâ firistâde-est bi-vesâtat-i Vezîr-i müşârun ileyh 105; Sûret-i mektûb-i mesned-ârây-ı Meşîhat-i İslâmiyye ki be-Sadr-ı Memâlik-i İran Monla 'Ali Ekber firistâde-est bi-vesâtat-i Vezîr-i müşârun ileyh 106; Murûr-i Sefîr-i İran be-cânib-i Üsküdar ve 'azîmet-i vey be-savb-ı maksûd 107; Teşrîf-i Hân-ı 'âlî-şân be-ziyâret-i Şeyhulislâm 107; Vukū'-i ziyâfet be-Hân-ı 'âlî-şân ez-ricâl-i Devlet-i 'aliyye 108; Tertîb-i ziyâfet-i Hân-ı 'âlî-şân be-cânib-i Âsaf-i me'âlî-'unvân 108; Tevcîh-i menâsıb-ı vüzerâ bâ-şefâ'at-i Hân-ı 'âlî-şân 108; İlbâs-i kabanice be-Hân-ı 'âlîşân der-huzûr-i hümâyûn 108; Nüzûl-i kalyon be-nâm-ı Perr-i Bahrî ez-Tersâne-i 'âmire 108; Me'mûriyyet-i Vâlî-i Anadolu Vezîr Süleymân Paşa be-teftîş-i eşkıyâ 108; 'Azîmet-i Hân-ı 'âlî-şân ez-Âsitâne-i sa'âdet-nişân be-cânib-i iklîm-i Kırım 109; 'Azl-i Ağa-yı Yeniçeriyân ve nasb-ı Kethudây-ı dûdmân-ı Bektâşiyye 110; 'Azl ü nasb-ı Ser-bostâniyân-ı Hâssa 110; İrtihâl-i kutbu'l-'ârifîn ve 'umdetü's-sâlikîn eş-Şeyh es-Seyyid Nûreddîn ibn eş-Şeyh ez-Seyyid 'Alâ'eddîn ibn eş-Şeyh Necmeddîn Hasan ibn eş-Şeyh Mehmed bin Behâdır Bey *kaddesallâhu esrârahum ve efâza 'aleynâ envârahum* 110; Ahvâl-i garîbe-i Şâh-zâde Mîrzâ Safî ve Mîrzâ Sâm ez-hânân-ı A'câm 112; Tebdîl-i menâsıb-ı Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî ve Ser-çavuşân ve Emîn-i Defter-i Hâkānî 113; Tebdîl-i muhassılân-ı Livâ'-i Aydın ve Eyâlet-i Kıbrıs bâ-hatt-ı hümâyûn 113; İkāmet-i Şeyhulislâm-ı sâbık Pîrî-zâde Sâhib Mehmed Efendi ve mahdûm-i vey 'Osmân Monla der-Kazâ'-i Gelibolu 113; Tebdîlât-ı ba'zı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn 113; Tevcîh-i mansıb be-Sadr-ı sâbık es-Seyyid Hasan Paşa 114; Vukū'-i müşâvere-i 'umûm der-Serây-ı hazret-i Âsafî ba'de ez-vürûd-i nâme ve tahrîrât ez-cânib-i Nemçe ve karâr-dâde-i în-hûsûs ve te'kîd ve tecdîd-i sulh u musâfât 114; Taraf-ı müstelzimü'ş-şeref-i hazret-i Pâdişâh-ı 'âlem-penâh'dan hâlâ Roma İmperatoriçesi Marya Tereza nâm Çariçe'ye 'inâyet ü ihsân buyurılan 'ahid-nâme-i mekârim-'allâme-i Hılâfet-penâhî'nin sûretidir 115; Taraf-ı hümâyûn-i hazret-i Şehriyârî'den hâlâ müntehab Roma İmperatoru ve Toşkana'nın Duka-i Kebîri olan Francesko nâm Duka'ya i'tâ buyurılan 'ahid-nâme-i hümâyûn-i mehâbet-makrûnun sûretidir 117; İhsân-ı nişân-ı şerîf-i 'âlî-şân be-Çariçe-i Moskov bâ-niyâz-mendî-i îşân berây-ı te'kîd-i musâfât 120; Sûret-i nişân-ı şerîf-i vâlâ-şân-ı şevket-'unvân 121; Mübâşeret-i binâ'-i kal'a-i cedîd der-Cezîre-i Açe ez-havâlî-i Kırım 122; Tevcîh-i kazâhây-ı Haremeyn-i şerîfeyn *şerrefehumallâhu Te'âlâ* 122; Der-vasf-ı nev-binây-ı kasr-ı hümâyûn-i meyâmin-nümûn der-Sâhil-serây-ı Beşiktaş 122; Târîh-i Nevres **[M Vb]** Efendi der-bâlây-ı bâb-ı kasr-ı tahtânî nüvişte-est 123; Tevârîh-i müte'addide der-bâlây-ı ebvâb-ı kasr u kâşâne nigâşte-est 124; İbkā ve tevcîh-i ba'zı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn 124; Vukū'-i mübâdele-i sefîrân-ı İran der-re's-i hudûd ve keyfiyyet-i 'azîmet-i îşân 124; Der-zikr-i mukaddime ki ibtidây-ı zuhûr-i Nâdir Şâh ve evâ'il-i hâl-i û çi-gûne vukū'-yâfte der-zımn-ı în-mukaddime beyân şude-est 124; Sûret-i mukaddime-i mezkûre 124; Vürûd-i ba'zı ahbâr-ı ihtilâf ve ihtilâl ve muhâsamât ve cidâl ez-cânib-i İran 128; 'Azl ü nasb-ı Voyvo[da]-i Boğdân bi-iştikây-ı re'âyâ 128; İhrâc-ı Şâh-zâde-i sâlifü'z-zikr Mîrzâ Safî ez-Kal'a-i Samsun ve irsâl ü tesyîr-i û be-Cezîre-i Rodos 129; Tevcîh-i Sadâret-i Rum be-cânib-i Neylî Ahmed Efendi 129; Ta'mîr u tecdîd-i Kasr-ı Sinân Paşa der-sâhil-i deryâ ve tasnî' ve tarsî'-i taht-ı sîmîn-i bî-misl ü bî-hemtâ 129; 'İlâve-i zîb ü zînet ve izâfe-i hüsn ü letâfet be-mevki'-i Hırka-i şerîfe-i

şâyân ibkā vü îfâ etdikleri birr u ihsân mülâhaza olunduğu sûretde, halefden isticlâb-ı du‘â ve menâfi‘-i uhrevîleri[1] husûlüne vesîle istid‘âsı zımnında olduğundan, selef **[B 2b]** halefe ‘arz-ı ihtiyâc vâdîsinde oldukları gibi, halef dahi selefin minnet-keş-i in‘âm-ı firâvânları oldukların istîkān ve hod-be-hod zerî‘a-i cerr-i fevâ’id-i[2] menzileyn olan şâh-râh-ı minhâc-ı selefe rahş-rân ve sarf-ı himmet-i merdân ve istikmâl-i şân-ı übbehet-nişân etmekde bi-eyy-i vechin kân halef dahi selefe eşedd-i ihtiyâc ile muhtâc olmağla, **beyt**:

Rehâ kābil değildir, gayra muhtâc olmadan âdem

---

bâhiru'l-envâr ve be-makām-ı Bürde-i latîfe-i Seyyidü'l-ebrâr ez-âsâr-ı hidâyet-medâr-ı cenâb-ı Şehriyâr-ı kerâmet-girdâr *edâmallâhu zılâle saltanatihî mâ-te‘âkabe'l-leylü ve'n-nehâru* 130; Tevcîh-i Kazâ’-i İstanbul be-Üsküdarî Mevlânâ İsma‘îl Efendi bâ-hatt-ı hümâyûn 131; Teşrîf-i cenâb-ı es-Seyyid ‘Abdullah Paşa be-makām-ı Sadâret-i ‘uzmâ ba‘de ez-‘azl-i Vezîr el-Hâc Mehmed Paşa 131; Sebeb-i ‘azl-i müşârun ileyh el-Hâc Mehmed Paşa 133; Tebdîl-i Kethudây-ı Sadâret-i ‘uzmâ ve Sercebeciyân-ı Dergâh-ı mu‘allâ 133; Vürûd-i haber-i vefât-ı hükümrân-ı İran Nâdir Şâh ez-cânib-i Bağdâd ve zikr u beyân-ı ahvâl-i husr[â]n-me’âl-i û 134; Vukū‘-i müşâvere-i ‘umûm der-Serây-ı hazret-i Âsafî berây-ı ihtilâl-i cânib-i İran ve nizâm-ı serhaddât-i İslâmiyân 136; ‘Afv u ıtlâk-ı Ser-etıbbây-ı sâbık mevlânâ Sa‘îd Mehmed Efendi 137; Vürûd-i ba‘zı ahbâr-ı fevz-âsâr ez-cânib-i Mısr-ı Kāhire 137; Vukū‘-i tevcîhât-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn-i Cihân-ârâ 140; Tevcîh-i Kazâ’-i Mekke-i mükerreme ez-ref‘-i Hayâtî-zâde Mehmed Emîn Efendi, Şeyhulislâm-ı sâbık 140; Vürûd-i haber-i vefât-ı Hayâtî-zâde Mehmed Emîn Efendi, Şeyhulislâm-ı sâbık der-Şâm-ı cennet-meşâm 140; Vukū‘-i tevcîhât-ı menâsıb-ı erbâb-ı Dîvân 140; İbkāy-ı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı ‘inâyet-fermâ 141; Te’kîd ü teşdîd-i yesağ-ı ümmü'l-fesâd hamr-ı fitne-zâd 141; İhsân-ı Riyâset be-Beylikci-i Dîvân Nâ’ilî ‘Abdullah Efendi ba‘de ez-‘azl-i el-Hâc Mustafa Efendi ve tevcîh-i ba‘zı menâsıb 142; Zuhûr-i harîk-ı ‘azîm der-dâhil-i Hısn-ı İstanbul ez-cânib-i Sematya 142; Vürûd-i haber-i vefât-ı Vâlî-i Bağdâd Vezîr Ahmed Paşa ve vukū‘-i tevcîhât-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ 142; İ‘âde-i hedâyây-ı hümâyûn be-Âsitâne fermân şude-bûd, ba‘dehû ber-hasb-i hâl bâz der-Bağdâd tevkīf-i û fermân şud 143; İhsân-ı rütbe-i vâlây-ı Vezâret be-inzımâm-ı Eyâlet-i Sivas Zaralı-zâde Mehmed Paşa ez-Mîr-i mîrân-ı kırâm bâ-hatt-ı hümâyûn 143; Tevcîh-i Kazâ’-i İstanbul be-mevlânâ Hattât İsma‘îl Efendi 143; Tevcîh-i Sadâret-i Anadolu **[M VIa]** be-mevlânâ es-Seyyid Murtezâ Efendi 143; Vürûd-i üsârây-ı Müslimîn ez-memleket-i Alikorna 144; İhsân-ı rütbe-i vâlây-ı Vezâret-i ‘ulyâ be-Kethudây-ı Sadrıa‘zamî Vezîr-i mükerrem Yeğen ‘Ali Paşa bâ-mansıb-ı Cezîre-i Mora ber-vech-i mâlikâne bâ-hatt-ı hümâyûn-i Cihân-ârâ 144; Tefvîz-ı Kethudâyî-i Sadr-ı ‘âlî be-Emîn-i Tersâne-i ‘âmire cenâb-ı Yûsuf Efendi, Defterdâr-ı Şıkk-ı Evvel der-sâbık 145; Tevcîhât-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ 145; Hâtime-i kelâm-ı behcet-nizâm der-izhâr-ı şükr-i Hudây-ı min‘âm berây-ı itmâm-ı cild-i evvel ezîn-erkām ve ârâsten ve hıtâm-yâften-i sühan-ı vekāyi‘-i eyyâm be-du‘ây-ı devâm-ı ‘ömr u saltanat-ı Şehinşâh-ı Dârâ-gulâm *meddallâhu zılâle saltanatihî ilâ yevmi'l-kıyâm* 145; VEKĀYİ‘-İ SENE-İ İHDÂ ve SİTTÎN ve Mİ’ETİN ve ELF; ‘Akd-i hibâle-i nikâh-ı Sultân-ı ‘ısmet-nişân ve tertîb-i mukaddimât-ı sûr-i sûrûr-i behcet-iktirân 148; Sefâret-i Hattî el-Hâc Mustafa Efendi ez-hâcegân-ı Dîvân be-cânib-i Nemçe berây-ı te’kîd-i murâ‘ât-ı merâsim-i sulh u salâh 149; Rikâb-ı müstetâb-ı hazret-i Hılâfet-penâhî'den hâlâ Roma İmperatoru Francesko'ya Devlet-i ‘aliyye'nin Orta Elçisi mûmâ ileyh Hattî Efendi isrâ buyurılan nâme-i hümâyûnun sûretidir 150; ‘Atebe-i ‘aliyye-i hazret-i Şehriyârî'den hâlâ Roma İmperatoriçesi Marya Tereze'ye ‘inâyet ve i‘tây-ı Mülûkâne buyurılan nâme-i mevhibet-‘allâmenin sûretidir ki mûmâ ileyh Hattî Efendi ile irsâl olunmuşdur 151; İrtihâl-i Şeyh-ı şuyûhu'l-vâsılîn, muktedây-ı gürûh-i sâlikîn ‘Abdullah Efendi el-ma‘rûf bi-Bıçakcılar İmâmı 152; ‘Akd-i nikâh-ı Hânım Sultân ve icrây-ı merâsim-i behcet-nişân 152; ‘Azl ü nasb-ı Ser-etıbbây-ı Hâssa bâ-hatt-ı hümâyûn 153; Vukū‘-i tevcîhât-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn 153; Nüzûl-i kalyon be-rûy-i deryâ be-nâm-ı Nâsır-ı Bahrî müsesnâ şud 153; İrtihâl-i İmâm-ı evvel-i Sultânî Hâfız Mustafa Efendi 153; Tebdîl-i Voyvoda-i Boğdân ve Eflâk 153; ‘İsyân-kerden-i üsârây-ı çekdirme-i Mustafa Paşa ez-ümerâ’-i deryâ der-Bahr-ı Sefîd ve netîce-i ahvâl-i îşân 154; Vukū‘-i tevcîhât ve ibkāy-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ 155; Zuhûr-i hâlet-i garîbe ve evzâ‘-ı ‘acîbe ez-Kālgāy-ı sâbık Şâhîn Giray Sultân 155; Tevcîh-i kazâhây-ı Haremeyn-i şerîfeyn *şerrefehumallâhu Te‘âlâ* 156; ‘Azl ü nasb-ı Ağa-yı dûdmân-ı Bektâşiyân bâ-hatt-ı hümâyûn 156; ‘Azl ü nasb-ı Ser-bostâniyân-ı Hâssa bâ-hatt-ı hümâyûn 157; Tebdîl-i câh-ı vâlây-ı Sadâret-i Rum 157; Âmeden-i Sefîr-i İran Muhammed ‘Abdülkerîm Hân

Gulû, minnet-keş-i dest ü dehendir bir içim suda*

Nesr[1]: Müfâdınca bi-irâdetillâhi'l-Meliki'l-Mennân envâ‘-ı hayvândan cins-i insân yek-dîğere ve dîğer âhara ‘arz-ı hâcât ve birbirlerine imtinân-ı müsâvât ile mu‘âmelât edüp, ‘ale'd-devâm bu vechile tensîk-ı mehâmm ve tedkîk-ı nizâm ve tertîb-i revâtib-i hâl ü şâna bu vâdîden devân oldukları, muhtâc-ı delîl ü burhân değildir. Binâ-berîn bu mukaddime-i ‘ibret-me’âl ve bu temhîd-i behcet-iştimâlden[2] **[M 2a]** irâde-i mâ-fi'l-bâl ancak âsâr-ı bâ-i‘tibârı hâvî ve mevâ‘iz u tezkârı muhtevî **[B 3a]** olan evsâf-ı ahlâk-ı eslâfı

---

be-Âsitâne-i sa‘âdet-âşiyân 157; Vukū‘-i tevcîhât-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ ve sebeb-i ‘azl-i Vâlî-i Bağdâd Sadr-ı esbak el-Hâc Ahmed Paşa 157; Ta‘yîn ve tahsîs-şuden-i Cezîre-i Kıbrıs berây-ı hâss be-Sadâret-i ‘uzmâ ber-minvâl-i sâbık bâ-hatt-ı hümâyûn 158; İrtihâl-i Mîrzâ-zâde mevlânâ Nâ’ilî (نانیلی) Ahmed Efendi, Sadr-ı Rûm-i sâbık 159; Vürûd-i hedâyâ ve üsârây-ı Efrencî ez-Cezâyir-i Garb be-Âsitâne-i sa‘âdet 160; Tertîb-i cezây-ı sezây-ı şakī-i bed-kâr ez-korsânân-ı ‘atîk Kapudan Pavlo 161; Âmeden-i Sefîr-i İran Muhammed ‘Abdülkerîm Hân der-Serây-ı ‘âlî-i hazret-i Âsafî **[M VIb]** ve ba‘de ez-ân der-Dîvân-ı hümâyûn-i ebed-‘unvân berây-ı teslîm-i nâme ve tahrîrât-ı îşân 161; Hâlâ Şâh-ı İran ‘Ali Şâh'ın nâmesi tercemesi sûretidir 161; Makām-ı Sadâret-i ‘uzmâ'ya ‘Ali Şâh'ın birâderi ve İ‘timadü'd-devlesi makāmında olan İbrâhîm Mîrzâ Hân'dan Sefîr-i mûmâ ileyh vesâtatiyle gelan mektûbun tercemesi sûretidir 162; Makām-ı Meşîhat-i İslâmiyye'ye Monla-başı'dan Sefîr-i mûmâ ileyh vesâtatiyle gelan mektûbun tercemesi sûretidir 162; İhsân-ı Pâye-i Sadâret-i Rum bâ-hatt-ı hümâyûn-i ‘inâyet-mevsûm 164; Ber-haseb-i iktizâ vukū‘-i tebdîlât-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ 164; İhsân-ı nâme-i hümâyûn berây-ı ‘avdet-i Elçi-yi Françe 164; Zikr-i tekmîl-i ebniye-i ‘aliyye der-Sâhil-serây-ı Beşiktaş ve vukū‘-i nakl-i hümâyûn der-ân nüzhet-gâh-ı letâfet-nümûn 164; Zikr-i binây-ı latîf ve ihyây-ı câmi‘i şerîf der-kurb-i Sâhil-serây-ı Beşiktaş 166; İhsân-ı Pâye-i Sadâret-i Anadolu be-mevlânâ Mehmed Sa‘îd Efendi Ser-etıbbây-ı Hâssa 167; Tevcîh-i Kazâ’-i Medîne-i münevvere *nevverehallâhu Te‘âlâ ilâ yevmi'l-âhıre* 167; Tevcîh-i Hâniyet-i Kırım be-Kālgāy-ı sâbık Arslan Giray Sultân ba‘de-ez vürûd-i haber-i vefât-ı Selîm Giray Hân 167; Tebdîl-i ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn 168; İhsân-ı rütbe-i vâlây-ı Vezâret ez-Mîr-i mîrân-ı kirâm Süleymân Paşa 168; Vefât-ı el-Hâc Sâlih Ağa, Ağa-yı Sipâhiyân ve tevcîh-i mansıb-ı û 168; Zuhûr-i ba‘zı erâzil ü esâfil-i şekāvet-nişân der-Âsitâne-i sa‘âdet-âşiyân ve kahr u tedmîr-i îşân 168; ‘Avdet-i Sefîr-i İran Muhammed ‘Abdülkerîm Hân be-cânib-i İran 170; Sefîr-i mûmâ ileyh vesâtatiyle Hâlâ Şâh-ı İran ‘Ali Şâh'a ‘inâyet ü ihsân-ı Mülûkâne buyurılan cevâb-nâme-i hümâyûn-i mülâtafet-makrûnun sûretidir 170; Nâme-i hümâyûn mûcebince taraf-ı hazret-i Âsafî'den İran Şâhı ‘Ali Şâh'a Sefîr-i mûmâ ileyh ile irsâl buyurılan mektûbun sûretidir 172; Hükümrân-ı İran ‘Ali Şâh'ın birâderi İbrâhîm Mîrzâ'dan makām-ı Sadâret-i ‘uzmâ'ya vârid olan tahrîrâta cevâb olmak üzere Sefîr-i mûmâ ileyh ile gönderilan mektûb-i ‘âlî-i cenâb-ı Âsafî'nin sûretidir 173; Makām-ı Meşîhat-i İslâmiyye'ye Sefîr-i İran-ı mûmâ ileyh vesâtatiyle hâlâ mesned-nişîn-i Meşîhat-i İran olan Monla ‘Ali cânibinden gelan mektûba tahrîr olunan cevâb-nâmenin sûretidir 174; ‘Azl ü nasb-ı Ser-çavuşân-ı Dîvân-ı hümâyûn ve Ser-cebeciyân-ı Dergâh-ı ‘âlî 175; Teşrîf-i vâlây-ı Fetvâ cenâb-ı fezâ’il-me’âb mevlânâ Mehmed Es‘ad Efendi *sellemehullâhu Te‘âlâ bi-lutfihi's-sermedî* ba‘de ez-‘azl-i Şeyhulislâm Ak Mahmûd-zâde es-Seyyid Mehmed Efendi 175; Keyfiyyet-i hâl-i ma‘zûl-i müşârun ileyh 176; ‘Azl ü nasb-ı Ağa-yı dûdmân-ı Bektâşiyân 176; Me’mûriyyet-i Vâlî-i Mar‘aş Vezîr-i mükerrem İbrâhîm Paşa ve zu‘amâ ve erbâb-ı tîmâr-ı eyâlât be-muhâfaza ve ta‘mîr u termîm-i Kal‘a-i Bağdâd 176; Vukū‘-i küsûf ü husûf 177; Tevcîh-i Eyâlet-i Anadolu bâ-hatt--ı hümâyûn 177; Vürûd-i haber-i hatt-ı u tenzîl-i Vezîr-i mükerrem Râgıb Mehmed Paşa ez-hükûmet-i Mısr-ı Kāhire **[M VIIa]** <Kāhire> ve tevcîh-i eyâlet-i mezbûre 177; Vürûd-i haber-i vefât-ı Vezîr Süleymân Paşa, Mutasarrıf-ı Karahisâr 179; Haber-i vefât-ı Vâlî-i Çıldır Vezîr İshâk Paşa ve tevcîh-i Eyâlet-i mezbûre be-ferzend-i hod Ahmed Paşa ez-mîr-i mîrân 179; Nüzûl-i kesret-i emtâr ve hubûb-şuden-i rûzgâr 179; Der-zikr-i binây-ı Kasr-ı hümâyûn-i letâfet-nümûn der-kurb-i Sâhil-serây-ı Beşiktaş 180; Vukū‘-i tevcîhât-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ ba‘de ez-vürûd-i haber-i vefât-ı Vezîr Mehmed Paşa, Muhassıl-ı Aydın 180; İbkā ve tevcîh-i menâsıb-ı Dîvânî 180; Tertîb-i ziyâfet-i Sadrıa‘zam-ı ‘âlî-makām berây-ı Pâdişâh-ı İslâm ve Şehinşâh-ı Dârâ-gulâm *edâmehullâhu Te‘âlâ ilâ yevmi'l-kıyâm* 181; Tevcîh ve ibkāy-ı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı şeref-ârâ 184; Nakl-i hümâyûn ve teşrîf-i meymenet-makrûn be-Serây-ı cedîd-i ‘âmire 184; Vürûd-i haber-i ba‘zı havâdis ve ahbâr ez-ahvâl ü âsâr-ı Memâlik-i İran 184; Tevcîh-i Kazâ’-i İstanbul be-cânib-i

câmi‘ fenn-i ‘adîmü'l-‘adîl târîhin fevâ’id-i ‘adîde ve menâfi‘-i sedîdesin ibrâz ü i‘lân olup, eğerçi bundan akdem fenn-i mezkûrda mâhir ve kemâl-i fetânet-i zâtları bâhir kudemânın dîbâce-i zîbâçe-i[1] mü’ellefâtlarında bu fenn-i câmi‘u'l-fevâ’idin ‘avâyid-i celîlesine dâ’ir bast u îrâd ile izhâr-ı mâ fi'l-fu’âd eyledikleri cevâhir-i zevâhir, sâmi‘a-zîb-i erbâb-ı besâ’irdir. Lâkin bu bâzâr-ı ictimâ‘ın târ u pûd-i makāl-i bedâyi‘-iştimâlinden dest-gâh-ı tabâyi‘-i mütehâlifetü'l-eşkâlde nesîc-ı hayâl-i gûnâ-gûn gâh destâr-ı bârîk ü mevzûn ve gâh şâl-i reng-âmîz ve kâlây-ı bukalemûn rû-nümûn, ya‘nî bu mezâd-gâh-ı ‘âlem-

---

Çelebi-zâde İsma‘îl Efendi 186; Vürûd-i Donanma-yı hümâyûn be-Âsitâne-i sa‘âdet ve ibkāy-ı câh-ı vâlây-ı Kapudânî ve ba‘zı ahbâr-ı meserret ez-Bahr-ı Sefîd 186; Âmeden-i Baylos-i Venedik be-Âsitâne-i sa‘âdet ve icrây-ı merâsim ber-vech-i ‘âdet 186; Tevcîh-i Sadâret-i Anadolu ve ihsân-ı Pâye-i Rumeli 187; Vukū‘-i tevcîhât ve tebdîlât-ı menâsıb-ı vüzerâ 187; İhsân-ı rütbe-i vâlây-ı Vezâret be-Mutasarrıf-ı Eyâlet-i Çıldır el-Hâc Ahmed Paşa ez-mîr-i mîrân-ı kirâm 187; Vürûd-i haber-i vefât-ı Sadr-ı esbak es-Seyyid Hasan Paşa Vâlî-yi Diyârbekir ve vukū‘-i tevcîhât-ı menâsıb-ı vüzerâ 187; İhsân-ı rütbe-i vâlây-ı Vezâret be-Kethudây-ı Bevvâbîn-i Sultânî Nu‘mân Bey ve vukū‘-i tevcîhât-ı menâsıb-ı vüzerâ 188; VEKĀYİ‘-İ SENE İSNÂ ve SİTTÎN ve Mİ’ETİN ve ELF 188; ‘Akd-i hibâle-i nikâh-ı Zübeyde Sultân-ı ‘iffet-nişân be-Vezîr-i ‘âlî-şân Nu‘mân Paşa ve tertîb-i sûr-i meserret-intimâ 188; İnzâl ve tesyîr-i kalyon-i nusrat-nümâ be-rûy-i deryâ ve vaz‘-ı esâs-i câmi‘-i mu‘allâ ez-âsâr-ı kerâmet-disâr-ı Şehinşâh-ı Cihân-ârâ 189; Âmeden-i Hattî el-Hâc Mustafa Efendi ez-cânib-i Nemçe ba‘de ez-edây-ı hıdmet-i Sefâret ve tevcîh-i Muhâsebe-i Evvel 189; Sûret-i takrîr-i mezkûr 190; Teslîm-i nâme-i hümâyûn be-Baylos-i Venedik ve ‘avdet-i vey be-vilâyet-i hod 196; İrtihâl-i Yûsuf Efendi Kethudây-ı Sadr-ı ‘âlî 196; Tefvîz-ı Kethudâyî-i Sadâret-i ‘uzmâ be-cenâb-ı Siyâdet-penâh ‘Abdî Ağa 197; Te’dîb ve gûşmâl-i eşkıyây-ı ‘Urbân der-havâlî-i Eyâlet-i Basra 197; İbkāy-ı Livây-ı Cidde-i ma‘mûre ve tevcîh-i kazâhâ-yı Haremeyn-i şerîfeyn 198; Vukū‘-i kesret-i berf ü bârân ve zuhûr-i şiddet-i rûzgâr-ı saht-vezân 198; Tertîb-i cezây-ı sezây-ı sâhtekârân 198; Zuhûr-i defîne der-cânib-i Mûsul 199; Vukū‘-i temhîd-i sulh u salâh der-meyân-ı Cezâyir ve Tûnus ve Trablus-i Garb bâ-Duka-i Toşkana İmperator-i Nemçe be-irâde-i Devlet-i ‘aliyye 199; Sûret-i takrîr-i Mübâşir-i mûmâ ileyh Sungūr el-Hâc ‘Ali Ağa 199; Tevsî‘-i dâ’ire-i Mahbûbiyye ve tetmîm-i ebniye-i ‘aliyye der-Serây-ı hümâyûn ve vuk‘ū-i nakl-i meymenet-makrûn-i Şehriyâr-ı **[M VIIb]** rub‘-i meskûn 200; Vürûd-i haber-i vefât-ı Kesriyeli el-Hâc Ahmed Paşa Vâlî-i Mar‘aş ve vukū‘-i tevcîhât 202; Terceme-i ahvâl-i Vezîr-i müşârun ileyh 202; Vürûd-i haber-i vefât-ı Sadr-ı esbak Muhsin-zâde ‘Abdullah Paşa, Vâlî-i Bosna ve zuhûr-i tevcîhât-ı menâsıb-ı vüzerâ 203 Zuhûr-i tebdîlât-ı menâsıb-ı vüzerâ ber-mûceb-i hatt-ı hümâyûn-i Cihân-ârâ 204; Tebdîl-i Sadâret-i Rum 204; İrtihâl-i Pîrî-zâde Sâhib Mehmed Efendi, Şeyhulislâm-ı sâbık 204; İbkāy-ı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn-i meserret-fermâ 205; Vürûd-i nâme ve hedâyâ ez-cânib-i Nemçe be-‘atebe-i ‘aliyye-i Husrevâne 205; Tevcîh-i Muhâsebe-i Haremeyn 205; Teşrîf-i mesned-i Fetvâ cenâb-ı Mehmed Sa‘îd Efendi 206; Tebdîl-i Sadr-ı Anadolu 206; Vefât-ı Bolevî-zâde es-Seyyid Mehmed Emîn Efendi, Nakībüleşrâf 206; Vukū‘-i ba‘zı havâdis der-Bağdâd 206; ‘Azl ü nasb-ı Defterdâr-ı Şıkk-ı Evvel 207; Vürûd-i ba‘zı havâdis-i Hicâziyye der-Âsitâne-i ‘aliyye 207; ‘Azl ü nasb-ı Voyvoda-i Boğdân 208; Tevcîh-i Rûznâmçe-i Evvel be-Muhâsebe-i Haremeyn-i sâbık ‘Ali Efendi 208; İrtihâl-i Re’îsülküttâb-ı sâbık el-Hâc Mustafa Efendi 208; İhsân-ı Vezâret be-Kethudây-ı Sadr-ı ‘âlî es-Seyyid ‘Abdî Ağa 209; Tefvîz-ı Kethudâyî-i cenâb-ı Sadr-ı ‘âlî be-mîr-i mükerrem Mehmed Emîn Efendi, Emîn-i Tersâne-i ‘âmire 209; Âmeden-i hedâyâ ve üsârâ ez-Cezâyir ve Tûnus be-‘atebe-i ‘ulyâ 210; Tevcîh-i Kazâ’-i İstanbul 210; İbkāy-ı eyâlât be-vüzerây-ı ‘izâm 210; İhsân-ı rütbe-i vâlây-ı Vezâret be-Mîrâhûr-i Evvel-i Sultânî, mîr-i muhterem Durak Mehmed Bey ba‘de-vürûd-i haber-i vefât-ı Silahdâr Ebûbekir Paşa, Vâlî-i Karaman 210; Havâdis-i İraniyye ki ez-cevânib-i serhaddât âmede-est 210; Tevcîh-i eyâlât be-vüzerây-ı ‘izâm 212; Havâdis-i memâlik-i Avrupa, vukū‘-i muhâsamât ve muhârebât der-meyân-ı Nemçe ve İngiltere ve Françe ve musâlaha-i îşân 212 (202); Der-zikr-i VEKĀYİ‘-İ SENE-İ SELÂSE ve SİTTÎN ve Mİ’E ve ELF; Tevcîh-i kazâhâ-yı Haremeyn-i şerîfeyn 213; Binây-ı bend-i cedîd ve inşây-ı sedd-i sedîd der-menba‘-ı âb-ı Tophâne 213; Tevcîh-i Eyâlet-i Bağdâd ve Basra ve Cidde-i ma‘mûre 213; İhsân-ı vezâret-i ‘uzmâ ve i‘tây-ı mühr-i cihân-ârâ be-cenâb-ı Emîn Mehmed Paşa ba‘de ez-‘azl-i es-Seyyid ‘Abdullah Paşa 214; Sebeb-i ‘azl-i Vezîr-i müşârun ileyh es-Seyyid ‘Abdullah Paşa 215; Tefvîz-ı Kethudâyî-i hazret-i Sadr-ı ‘âlî 215; Vukū‘-i husûf u küsûf 215;

de her hâce-i tabî‘atda başka bir sevdây-ı sûd ve her dûş-i dellâl-i selîkada bir gûne kâlây-ı mülâhaza-i nâ-ma‘dûd olmağla, **beyt**:

Her kesî dâred derîn bâzâr sevdây-ı dîğer

*Her serî bended be-üslûb-i dîğer destâr-râ** **[B 3b]**

fehvâsınca fenn-i târîhin her bâr celîlü'l-i‘tibâr olduğu mazbûtât-ı külliyyât-ı kudemâdan istiş‘âr olunduğundan kat‘-ı nazar, bu cüz’-i muhtasarda dahi *et-tekrâru ahsen* güftârıyla tebyîn ü ityâna ibtidâr olunmak, mücerred bu eyyâm-

---

Tevcîhât-ı eyâlât be-vüzerây-ı ‘izâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm 215; ‘Azl ü nasb-ı Ser-çavu şân-ı Dîvân-ı hümâyûn 216; ‘Azl ü nasb-ı Ağa-ı Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı ‘âlî 216; Vukū‘-i harîk-ı dehşet-nişân ve şurû‘-i bünyân-ı rasîfü'l-erkân-ı bâb-ı Ağa-yı Bektâşiyân 216; Ağa-kapusu'nun hâricine ve dâhiline ve Orta-kapu'ya ve çeşme kitâbesine ve şâdervâna yazılan Ni‘met Efendi'nin târîhleridir 217; Ber-minvâl-i meşrûh Ağa-kapusu resîde-i hüsn-i hıtâm ve derûnuna nakl ile ‘umûmen Ocak ricâli mesrûr u şâd-kâm olup, bu gûne müstağrak-ı lücce-i ni‘am-i min‘âm ve mazhar-ı iltifât-ı Pâdişâh-ı İslâm olduklarına kemâl-i teşekkür zımnında merfû‘-i rikâb-ı kamer-tâb-ı Husrevâne eyledikleri ‘arz-ı hâl-i sadâkat-me’allerinin sûreti bu mahalle tahrîr olundu 217; Tevcîhât-ı eyâlât **[M VIIIa]** <eyâlât> be-vüzerâ ve tekā‘ud-i Sadr-ı esbak el-Hâc Mehmed Paşa 218; Zuhûr-i harîk ez-hâne-i Şeyhulislâm Mehmed Sa‘îd Efendi 218; Nüzûl-i kalyon-i mehâbet-nümûn be-rûy-i deryâ 219; Hatm-i Buhârî-yi şerîf der-Câmi‘-i latîf-i Ebulfeth Sultân Mehmed Hân ve teşrîf-i Pâdişâh-ı devrân-ı encümen-i mağfiret-nişân 219; Tecdîd-i pûşîde-i şerîfe ve nitâk-ı latîfe-i Ravza-i mutahhere-i Nebeviyye *‘alâ sâhibihâ efdalü's-salâti ve't-tahiyye* ve ihdây-ı âvîze-i mücevher ve sâ’ir tuhaf-ı mu‘tebere ez-taraf-ı hümâyûn-i cenâb-ı Şehinşâh-ı rub‘-i meskûn *edâmallâhu Te‘âlâ saltanetehû ilâ âhıri'l-kurûn* 220; ‘Azl ü nasb-i Kethudây-ı Sadâret-i ‘uzmâ ve Ser-çavuşân-ı Dîvân-ı mu‘allâ 222; Vürûd-i nâme ve hedâyâ be-‘atebe-i ‘aliyye-i Şehriyârî ez-cânib-i Şâh-ı Hindüstân bi-vesâtat-i el-Hâc Yûsuf Ağa 222; Sûret-i terceme-i nâme-i Pâdişâh-ı Hindüstân ki be-rikâb-ı kamer-tâb-ı Şehriyârî vâsıl şude-bûd bi-vesâtat-i el-Hâc Yûsuf Ağa 223; Sûret-i terceme-i ‘arîza-i Nizâmülmülk-i Hindüstân be-pâye-i serîr-i a‘lây-ı hazret-i Cihân-bânî bi-vesâtat-i el-Hâc Yûsuf Ağa 223; Sûret-i terceme-i ‘arîza-i dîğer ez-cânib-i mûmâ ileyh 223; Sûret-i defâtir-i hedayây-ı Hind 224; İrtihâl-i fâzıl-ı yegâne, üstâd-ı zemâne Kāzâbâdî el-Hâc Ahmed Efendi Kādî-i Mekke-i mükerreme der-sâbık 224; Vürûd-i haber-i vefât-ı Vezîr Mehmed Paşa, Vâlî-i Mar‘aş 225; Itlâk-ı Defterdâr-ı sâbık Behcet Mehmed Efendi 225; ‘Azl-i Behcet Mehmed Efendi 225; Tevcîhât-ı eyâlât be-vüzerây-ı ‘izâm 226; Zuhûr-i harîk der-etrâf-ı Bezistân ve vukū‘-i ‘inâyet ü ihsân-ı Pâdişâh-ı devrân der-hakk-ı mesâ’ib-zedegân 226; ‘Azl ü nasb-ı Ağa-yı Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı ‘âlî 226; Tevcîhât-ı eyâlât ve tebdîlât-ı menâsıb-ı vüzerây-ı ‘izâm 226; Itlâk-ı Ser-çavuşân-ı sâbık Girîdî Mustafa Ağa 227; Tebdîl-i Sadâret-i Rum 227; Tevcîh-i Emânet-i Tersâne-i ‘âmire be-Defterdâr-ı sâbık Behcet Mehmed Efendi 227; Teşrîf-sâzî-i câh-ı vâlây-ı mesned-i Fetvâ mevlânâ es-Seyyid Murtezâ Efendi *sellemehullâhu Te‘âlâ* 227; Sûret-i hatt-ı kerâmet-nukat 227; Âmeden-i Mehmed Sa‘îd Efendi ez-Gelibolu be-Âsitâne-i sa‘âdet 228; Der-zikr-i havâdis-i İranî ki ez-cânib-i Bağdâd âmede-est 228; Sûret-i kāyime-i Elçi Mustafa Hân be-cânib-i Devlet-i ‘aliyye firistâde-bûd 228; Sûret-i mektûb-i Âsafî ki Sefîr-i İran Mustafa Hân-râ firistâde-bûd 229; Tevcîh-i Eyâlet-i Habeş ve Livâ’-i Cidde-i ma‘mûre ve Meşîhat-i Harem-i Mekke-i mükerreme 230; Vukū‘-i harîk der-Üsküdar 230; Tebdîl-i Sadr-ı Anadolu 230; ‘Azl ü nasb-ı Kethudây-ı Sadr-ı ‘âlî ve Defterdâr-ı Şıkk-ı Evvel 230; Tevcîh-i Kazâ’-i İstanbul 230; Tevcîh ve ibkāy-ı menâsıb-ı vüz[erâ]y-ı ‘izâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm 230; Vürûd-i haber-i vefât-ı Girîdî Mustafa Ağa ve tebdîl-i Ağa-yı zümre-i Silahdârân 231; Teşrîf-i hümâyûn be-nüzhetgâh-ı Sa‘dâbâd 231; Tebdîl-i Kapudân-ı deryâ ve ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ 231; ‘Azl ü nasb-ı Defterdâr-ı Şıkk-ı Evvel ve Emîn-i Tersâne-i ‘âmire 232; Âmeden-i kalyonhâ ez-cânib-i Memleket-i Aligorna be-Âsitâne-i sa‘âdet 232; İhsân-ı Pâye-i Sadr-ı Anadolu bâ-hatt-ı hümâyûn 232; Vaz‘-ı kānûn-i cedîd-i hikmet-intimâ bâ-hatt-ı hümâyûn-i Cihâ[n]-ârâ der-dûdmân-ı Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı mu‘allâ 232; Sûret-i **[M VIIIb]** hatt-ı şerîf-i letâfet-redîf 233; Tezyîl-i în-makāle-i sükkerîn-me’âl 234; Der-zikr-i havâdis-i garîbe-i İraniyân ve ahvâl-i ‘acîbe-i mâ-cerây-ı şâhân-ı işân 234; Sâniha-i ‘ibret-semîr ki berây-ı tenbîh ü tezkîr nüvişte ve tahrîr şude-est 238; VEKĀYİ‘-İ SENE-İ ERBA‘A ve SİTTÎN ve MİʾETİN ve ELF; Tevcîh-i kazâhây-ı Haremeyn-i şerîfeyn *şerrefehumallâhu Te‘âlâ ilâ âhıri'l-meleveyn* 239; Tebdîl ve ibkāy-ı ez-menâsıb-ı vüzerâ 239; Tebdîl-i Kâtib-i hazret-i Ağa-yı Dârussa‘âde 239; Ta‘mîr u tarsîn-i Hısn-ı hasîn-i Belgırad-ı dâru'l-

ı meserret-ʻunvân ve bu hengâm-ı beşâşet-nişân Pâdişâh-ı pâdişâhân-ı devrân, Hakān-ı havâkīn-i zemân, Kutb-i dil-âgâh-ı bâ-intibâh, Sultân-ı takvâ-penâh, zıllullâhi fi'l-ʻâlem, Şehinşâh-ı emced ü ekrem, mü'eyyid-i dîn-i mübîn, müşeyyid-i deʻâyim-i şerʻ-i metîn, ʻâmir-i mebânî-i İslâm, hâdim-i kavâʻid-i küfr u âsâm, hâfız-ı sugūr-i Müslimîn, nâzım-ı umûr-i mülk ü dîn, râfiʻ-i râyât-ı hayrât, muvazzıh-ı âyât-i meberrât ü hasenât, Melikü'l-berreyni ve'l-bahreyn, hâdimü'l-Haremeyni'ş-şerîfeyn, revnak-fezây-ı serîr-i selâtîn-i Âl-i ʻOsmân **es-Sultân ibnü's-Sultân ibnü's-Sultân es-Sultân el-Gāzî Mahmûd Hân ibnü's-Sultân el-Gāzî Mustafa Hân ibnü's-Sultân el-Gāzî Mehmed**

cihâd 239; Vürûd-i haber-i vefât-ı Vezîr Pîr Mustafa Paşa, Vâlî-i Rakka ve tevcîh-i eyâlet-i merkūme 240; İhsân-ı rütbe-i vâlây-ı Vezâret be-inzımâm-ı Eyâlet-i Saydâ be-Ağa-yı Yeniçeriyân es-Seyyid Ahmed Ağa ve tebdîlât-ı menâsıb-ı dûdmân-ı Bektâşiyye 240; Vürûd-i haber-i vefât-ı Muhassıl el-Hâc ʻOsmân Paşa, Mutasarrıf-ı Cidde 241; Tevcîh-i Cidde-i maʻmûre ve tebdîl-i Kapudân-ı deryâ ve baʻzı menâsıb-ı vüzerâ 241; Vürûd-i haber-i vefât-ı Vezîr Köse ʻAli Paşa, Mutasarrıf-ı Livâ'-i Karahisâr-ı sâhib 241; Tebdîl-i Ağa-yı ebnâ'-i Sipâhiyân 241; Zuhûr ve hudûs-i baʻzı ahbâr ez-cânib-i Bahr-ı Sefîd 242; Tefvîz-ı Kethudây-ı hazret-i Sadr-ı ʻâlî be-cenâb-ı Nazîf Mustafa Efendi baʻde ez-ʻazl-i Memiş Ağa 242; Tevcîh-i Emânet-i Şehr be-Mehmed Ağa 243; Tevcîh-i Defterdârî-i Şıkk-ı Evvel be-cenâb-ı Mustafa Efendi, Kîsedâr-ı Rûznâmçe-i Evvel baʻde ez-ʻazl-i Ahmed Efendi 243; Refʻ-i tûğ ve ʻalem ve zuhûr-i ʻafv ü kerem der-hakk-ı Behcet Mehmed Efendi, Defterdâr-ı sâbık 243; Havâdis-i havâlî-i Basra ve defʻ u refʻ-i ihtilâl-i ân-diyâr 243; Vefât-ı Kadı Halîl Ağa, Mîr-i ʻalem 244; İhtilâl-i Eyâlet-i Bosna ve tanzîm-i ahvâl-i sükkân-ı ân-serhadd-i mansûre 245; Tertîb-i cezây-ı sezây-ı erbâb-ı tuğyân der-Eyâlet-i Karaman 246; Tekāʻüd-i Vezîr el-Hâc Ebûbekir Paşa, Mutasarrıf-ı Cidde ve tevcîhât-ı menâsıb-ı vüzerâ 246; ʻAzl ü nasb-ı Ser-bostâniyân-ı Hâssa 246; Firâr-ı mücrimân ve esîrân ez-Zindân-ı Tersâne 246; Vukūʻ-i tebdîlât-ı menâsıb-ı vüzerâ 247; Giriftârî-yi sefâyin-i korsân ve üsârâ der-Bahr-ı Sefîd be-dest-i Emeksiz Kapudan 247; Havâdis-i İraniyye ez-cânib-i Bağdâd zuhûr yâfte-şud 248; Vürûd-i nâme ve haber-i vefât-ı Kıral-ı İsvec be-ʻatebe-i ʻulyâ 248; Rikâb-ı hümâyûn-i Şehriyârî'ye hâlâ İsvec Kıralı'ndan gelan nâmenin sûret-i tercemesidir 248; ʻAtebe-i ʻaliyye-i Cihân-dârî'den cevâb olmak üzere İsvec Kıralı'na yazılan nâme-i hümâyûn-i Şehriyârî'nin sûretidir 249; Tebdîl-i Kuzât-ı ʻasâkir-i Rumeli ve Anadolu ber-vech-i muʻtâd 249; Ez-âsâr-ı merâhim-disâr-ı cenâb-ı dâdâr-ı Cihân-ârâ binâ ve ihyây-ı Kışlahâ-yı Cebeciyân-ı Dergâh-ı muʻallâ 250; ʻAzl ü nasb-ı Ağa-yı Yeniçeriyân 251; Tebdîl-i Ağa-yı zümre-i Silahdârân 251; İhrâc-ı mevâcib-i kısteyn ve takdîm-i vey ez-vakt-i muʻayyen 251; Zuhûr ve iʻtây-ı hümâyûn-i Cihân-bânî berây-ı Kışlaha-yı Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı ʻâlî baʻde ez-vukūʻ-i harîk 251; Târîh-i câmiʻi şerîf-i sâlifü'z-zikr 254; Kışlaların Ağa-kapusu'na târîh 254; Der-beyân-ı ʻaded-i meştâhâ-yı Yeniçeriyân 254; Vürûd-i haber-i vefât-ı Sadr-ı esbak el-Hâc Mehmed Paşa 254; Havâdis-i İraniyye ez-cânib-i Bağdâd zuhûr yâfte-est 255; Sûret-i **[M IXa]** <Sûret-i> mektûb-i hazret-i Sadr-ı ʻâlî 255; Zuhûr-i havâdis-i garîbe-i İraniyye ez-cânib-i Bağdâd 255; Nüzûl-i kesret-i bârân ve zuhûr-i şiddet-i seyl-i bî-pâyân 256; İrtihâl-i şâʻir-i mâhir Rahmî-i Kırîmî 257; İbkāy-ı menâsıb-ı vüzerây-ı ʻizâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm 257; Vürûd-i baʻzı havâdis ez-cânib-i Bağdâd 257 (256); Zuhûr-i havâdis-i İraniyye ez-cânib-i Erzurum 259; Hudûs-i ihtilâl ve zuhûr-i muhâsama ve cidâl der-meyân-ı ehâlî-i Ruscuk ve Hezârgırad ve ân-havâlî ve te'dîb ü gûşmâl-i eşkıyây-ı îşân ve te'mîn-i fukarâ ve sükkân 259; Isdâr u irsâl-i ʻadâlet-nâme-i Cihân-ârâ be-eyâlât-ı hümâyûn 260; İrsâl-i nâme-i hümâyûn ve teşrîfât-ı seniyye-i behcet-nümûn be-cânib-i fermân-fermâ-yı iklîm-i Kırım-ı celâdet-nişân-ı cenâb-ı Arslan Giray Hân 261; Sûret-i nâme-i hümâyûn-i ʻinâyet-makrûn 261; İhsân-ı pâye ve tevcîh-i Kazâ'-i İstanbul 262; İrtihâl-i Şeyhulislâm-ı sâbık Ak Mahmûd Efendi-zâde es-Seyyid Mehmed Zeynelʻâbidîn el-Hüseynî 262; Bârî'den berf-i bî-hengâm; Vezîden-i bâd-ı saht-ı dehşet-irtisâm 262; Tertîb-i cezây-ı baʻzı eşkıyâ der-Eyâlet-i Anadolu 263; Vürûd-i Donanma-yı hümâyûn der-Halîc-i İstanbul ve giriftâr-şude-i sefâyin-i korsân ez-Bahr-ı Sefîd 263; Tebdîl ve tecdîd-i Silahdâr-ı hazret-i Şehriyârî 264; VEKĀYİʻ-İ SENE-İ HAMSE ve SİTTÎN ve Mİ'E ve ELF min-hicret-i *men lehu'l-ʻizzü veʻş-şeref;* Târîh-i sâl li-münşi'ihi'l-Fakīr 264; Tevcîh-i Mevleviyyet-i bâ-saʻâdet kazâhâ-yı Haremeyn-i muhteremeyn be-câmiʻ-i meymenet, nazm 264; İbkā ve tebdîl-i menâsıb-ı vüzerâ ve tecdîd-i Ser-gulâm-ı Bâkī 265; ʻAfv u ıtlâk-ı Memiş Efendi ez-Cezîre-i Bozça-ada 265; Tebdîl-i Vâlî-i eyâlât-ı Diyârbekir ve Erzurum bâ-hatt-ı hümâyûn 265; Tesyîr-i kalyon-i Zîver-i Bahrî be-rûy-i deryâ 265; İstirdâd-ı hedâyây-ı hümâyûn ez-Bağdâd be-Âsitâne-i saʻâdet 266; Tevcîhât-ı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı

Hân *halledallâhu hılâfetehû ilâ âhıri'z-zemân ve eyyedehullâhu*[1] **[B 4a]** *ve hafizahullâhu*[1] *rahmeten ʻale'l-ʻibâdi ilâ nihâyeti'd-devrân** hazretlerinin tabʻ-ı sâf-ı secencel-ittisâfları, tetebbuʻ-i âsâr-ı selefe meyl ü iʻtibâr ve mutâlaʻa-i hadâyık-ı kütüb-i siyer ü tevârîh ile tenessüm-i[2] nesîm-i huzûzdan nâşî gül-i mutarrây-ı zihn-i bî-hemtâları tarâvet-yâb ve güşâde ve istişmâm-ı şemîm-i ezhâr-ı meʻânî ve nükâtdan gülbün-i zamîr-i münîrleri meşmûl-i zevk u istifâde olduğu gibi, baʻde-zîn[3] dahi şâyeste-i tahrîr-i cerâyid-i mazbûtât olacak keyfiyyât ve seyr u sülûk-i cihât ve gazv[4] ü cihâd ve fütûhât ve sâʼir iʻtibâr u ittiʻâza şâyân şâhid-i nev-hırâm mevâdd u hâlâtın kāmet-i bâlây-ı vukūʻu, şâʼibe-i libâs-i pâs-âlûd-i reyb ü riyâ ve köhne-pelâs-i müdâhene vü

---

hümâyûn 266; Havâdis-i İran ez-cânib-i Bağdâd âmede-est 266; Vürûd-i haber-i vefât-ı Vezîr Şerîf Halîl Paşa ve tevcîhât-ı menâsıb-ı vüzerâ 268; Şeref-vürûd-i Bürde-i şerîf-i bâb-ı Mekke-i mükerreme be-taraf-ı zâhirü'ş-şeref-i hazret-i Cihân-bânî 268; Tebdîl-i Kethudây-ı dûdmân-ı Bektâşiyân 268; Tevcîh-i Emânet-i Defter-i Hâkānî be-Kethudây-ı sâbık Memiş Efendi baʻde ez-vefât-ı ʻAli Efendi 269; Zuhûr-i izn ü ruhsat-ı hümâyûn berây-ı âmeden-i Şeyhulislâm-ı sâbık cenâb-ı Mehmed Esʻad Efendi be-sâhil-hâne-i hod 269; ʻAfv ü ıtlâk-ı Behcet Mehmed Efendi ve Belgıradî Ahmed Efendi, defterdârân der-sâbık 269; Zuhûr-i fitne vü fesâd-i şakī-yi mâder-zâd-ı Kalender-zâde-i bed-nihâd der-Livâʼ-i Malatya ve tertîb-i cezây-ı sezây-ı vey ve defʻ-i fesâd 269; Vürûd-i haber-i vefât-ı Emîr-i Mekke-i mükerreme Şerîf Mesʻûd ve birâdereş Şerîf Müsâʻid be-câyeş Emîr-i Mekke-i mükerreme şud 270; Kahr u tedmîr-i ser-i iskân-ı ʻAşîret-i Millî-i **[M IXb]** Kebîr der-Eyâlet-i Rakka 271; Tekmîl-i ebniye-i dâʼire-i dil-cû der-nüzhetgâh-ı Kücüksu 271; Taʻmîr u âbâd ve tenvîr u îk ād-ı Kandilli-i harâbe-zâd 272; Tevcîh-i Sadreyn-i muhteremeyn ve Kazâʼ-i İstanbul 273; Vukūʻ-i harîk der-Mahalle-i Gedik-paşa ve baʻde ez-ân der-baʻzı mahâll-ı İstanbul pey-der-pey zuhûr yâfte 273; Tevcîh-i Eyâlet-i Haleb ez-Mîr-i mîrân-ı kirâm ʻAbdurrahman Paşa ve tefvîz-ı umûr-i Cerde 283; İhsân-ı mühr-i hümâyûn-i Cihân-ârâ be-cânib-i Mustafa Paşa ibn ʻAbdurrahman Paşa baʻde ez-ʻazl-i Emîn Mehmed Paşa 274; Rûznâmçe-i hâl-i müşârun ileyh 274; Sebeb-i ʻazl-i Vezîr-i müşârun ileyh 275; ʻAzl ü nasb-ı Ağa-yı Yeniçeriyân ve silsile-i tarîk-ı Bektâşiyân 275; Vürûd-i havâdis-i İraniyye ez-cânib-i Çıldır ve Erzurum 275; Nasb-ı Ağa-yı Dârussaʻâdeti'ş-şerîfe Beşîr Ağa baʻde ez-izâle-i selef-i [û] Beşîr Ağa 276; Sûret-i hatt-ı hümâyûn-i mehâbet-makrûn 278; Der-zikr-i havâdis-i İraniyye ve ʻavdet-i Sefîr-i İran Mustafa Hân ve Şâh-zâde Hüseyn Mîrzâ ve sâʼir hânân ez-Bağdâd be-cânib-i İran ve keyfiyyet-i hedâyâ-yı Şâhî 281; Vukūʻ-i zelzele-i ʻazîme der-İstanbul ve Edirne ve der-ân-havâlî 282; Tebdîl-i Nakībuleşrâf 282; Tevcîh ve ibkāy-ı menâsıb-ı hâcegân ve ümenâ ve ağayân 283; İbkā ve tecdîd-i menâsıb-ı vüzerâ 283; Vukūʻ-i ziyâfet-i Ağa-yı Yeniçeriyân be-cânib-i Âsaf-i sadr-ârây-ı ʻâlî-şân 284; Vürûd-i haber-i vefât-ı Mîr-i mîrân-ı Haleb Sarı ʻAbdurrahman Paşa ve tevcîhât-ı menâsıb-ı vüzerâ 284; Tertîb-i cezây-ı sezây-ı eşkıyây-ı Levendât der-Livâʼ-i Amasya 284; Tecdîd-i Voyvoda-i Eflâk 285; Havâdis-i Hicâziyye ve tensîk-ı nizâm-ı umûr-i Şerîf-i Mekke-i mükerreme 285; İhsân-ı rütbe-i vâlây-ı Vezâret be-Kethudây-ı Hazîne-i ʻâmire mîr-i celîlü'l-kadr Hasan Paşa-zâde Halîl Bey 286; Vürûd-i haber-i vefât-ı Vezîr İsmaʻîl Paşa, Muhâfız-ı Hanya ve tevcîh-i Livâʼ-i mezbûr Nuʻmân Paşa 286; İrtihâl-i ʻÂyişe Sultân *ʻaleyhe'r-rahmetü ve'l-gufrân* 286; Zuhûr-i meʼmûriyyet-i Ser-çavuşân-i Dîvân Bosnevî Mehmed Ağa berây-ı nizâm-ı Eyâlet-i Bosna 286; ʻAzl ü nasb-ı Ser-bostâniyân-ı Hâssa 286; Zuhûr-i tekerrür-i ihsân-ı hümâyûn berây-ı edây-ı düyûn ki ez-ebniye-i kışlahâ-yı Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı ʻâlî rû-nümûn şud 287. [M 1a boş bırakılmıştır]

1 B nüshasında 1a'da sayfanın ortasına yakın kısmında Şeyhulislâm Mehmed Esʻad Efendi'nin şöyle bir takrîzi vardır: "**Sûret-i takrîz-i hazret-i Şeyhulislâm ve Müfti'l-enâm esʻadü'l-milleti ve'd-dîn cenâb-ı Esʻad Mehmed Efendi *sellemehu's-selâm***: Sudûr-i emr-i ʻâlîye binâʼen * Bu nev cild-i vekāyiʻ oldu kâmil * Merâh-ı rûh-i ʻâlem hazretinden * Hemîn ʻİzzî ola maksûda vâsıl. Ketebehü'd-dâʻî Mehmed Esʻad *ʻufiye ʻanhu*". Bu yazının altında kitâbı vakfeden Çelebi-zâde hafîdi Mehmed Zeynelʻâbidîn'in vakıf mührü bulunmaktadır.

2 *ve bihî sikatî* S : — B, M

1 eyle B, M : + ["*Bismillâhirrahmânirrahîm* ….. eyle" kısmı, kitabın diğer kısımlarından farklı olarak bizzât müellif tarafından yazılmış gibi görünüyor] S

iftirâdan meslûb ü mu‘arrâ olup, câme-i zîbende-i nigâr-ı sıdk u ıhlâs ile ihtizâz ve serîr-i sahâyif-i i‘zâz ü istikāmetde cilve-sâz olmak üzere takrîr u tahrîri[5] ve'l-hâsıl nüsha-i memdûha-i şâh-nâme-i devletin **[B 4b]** manzûme-i mürvârîd-i umûr-i bârizesi, mahalli mahalline[6] meclis be-meclis hâme-i Bihzâdî-nijad-ı sadâkat-i‘tiyâd ile nakş u tasvîr ve mazbûta-i mahfazada[7] tenmîk u tezbîri, matlûb-i hümâyûn-i Pâdişâhâne ve bu vechile ahlâf-ı nasafet-ittisâfa teheyyü’-i hediyye-i Mülûkâne, ya‘nî kıssadan hisse meseli üzere ba‘de ez-ân sâhib-i zemân olanlara dahi hân-ı nevâl-i birr u ihsân-ı min‘amâneleri mebzûl ü şâyân olması, irâde-i ‘aliyye-i Husrevâne'leri olup, hâlâ revnak-efzây-ı Sadâret-i ‘uzmâ ve zîbende-sâz-ı mesned-i Vekâlet-i kübrâ,

---

* كذلك نقص عليك من انباء ما قد سبق = “(Resûlüm!) İşte böylece geçmiştekilerin haberlerinden bir kısmını sana anlatıyoruz” anlamına gelen bu cümle, Kur’ân, Tâhâ 20/99. âyetin ilk yarısıdır.

1 medâra B, S : medâr-ı M

** و تـواصوا بالحق = Birbirlerine hakkı tavsiye edenler” anlamına gelen bu ifâde Kur’ân, el-‘Asr, 103/3. âyetin sonlarına doğru yer alan bir kısmıdır.

1 gûne B, S : gûnâ M

2 mebsûta-i B, S : mebsût-ı M

* و فيها ما تشتهيه الانفس و تلذ الاعين = Orada canlarının istediği, gözlerinin hoşlandığı her şey vardır” anlamına gelen bu cümle, Kur’ân, ez-Zuhruf, 43/71. âyetin ortasında yer alan kısmıdır.

1 uhrevîleri B, S : uhreviyyeleri M

2 fevâ’id-i B, S : fevâyid-i M

* Metnimizde yer alan bu beytin, Dîvân Edebiyâtı'nın söyleneni bilinmeyen meşhûr beyitlerinden biri olarak zikredildiği yerlerden bk. meselâ Vasfi Mahir Kocatürk, *Divan Şiirinde Meşhur Beyitler,* Ankara 1963, s.81.

1 **Nesr** B : — S, M

2 iştimâlden B, S : + **[M 2a]** iştimâlden M

1 zîbâçe-i B : zîbâce-i S : — M

* هر كسى دارد درين بازار سودای ديكر * هر سری بندد باسلوب دكر دستار را = Her başın sarığı başka bir şekilde sarıldığı gibi, bu pazarda herkesin fikir ve arzûsu da başka başkadır” anlamına gelen Farsça bu cümle, “kesî” yerine “serî”, “serî” yerine “kesî” ve “be-üslûb” yerine “be-âyîn” değişikliğiyle Sâ’ib-i Tebrîzî'nin gazellerinde geçen bir beytidir; bk. Sâ’ib-i Tebrîzî, *Külliyyât-ı Sâ’ib-i Tebrîzî,* mukaddime ve şerh Âkāy Emîrî Fîrûzkûhî, Tehrân 1333, s.151.

1 *eyyedehullâhu* S, M : *ebbedehullâhu* B

1 *hafizahullâhu* B, S : *hafizahû ve ca‘alehû* M

* خلد الله خلافته الى آخر الزمان و ايده الله و حفظه الله رحمة على العباد الى نهاية الدوران = Allah onun Hılâfet'ini kıyâmet gününe kadar kalıcı kılsın, Allah onu desteklesin ve Allah onu kulları üzerine bir rahmet olarak zamanın sonuna kadar korusun” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 tenessüm-i B, S : tensîm-i M

3 ba‘de-zîn B, S : ba‘de-ezîn M

4 cihât ve gazv B, S : cihân ve gazâ M

5 tahrîri B, S : tahrîr M

6 mahalline B, S : mahallinde M

7 mazbûta-i mahfazada S : mazbût-ı mahfaza-i B : mazbûta-i mahfûzaya M

düstûr-i hümâyûn-fâl, müşîr-i mihr-i ikbâl, zû-haseb, vâlâ-neseb devletlü es-Seyyid Hasan Paşa *yesserallâhu Te'âlâ lehû*[1] *bi'l-hayri mâ yürîdü ve mâ yeşâ*[*] hazretleri ıhlas-ı mahabbet-ihtisâs birle hıdmet-güzâr-ı Dergâh-ı Hılâfet-penâh-ı Şehinşâhî olmalarıyla, **beyt**: **[M 2b]**

Zi-dil be-dil güzerî hest tâ mahabbet hest

Reh-i çemen ne-tevân best tâ sabâ încâst[**]

Nesr[2]: Mazmûnunca zamîr-i safâ-semîr-i cenâb-ı Cihân-dârî'ye sânih ve pezîray-ı husûlü **[B 5a]** matlûb-i Şehriyârî olan suver-i umûr elbette seciyye-i âyîne-nümây-ı hazret-i Âsafî'ye 'aks-endâz ve cilve-nümây-ı zuhûr olageldüğünden, sâlifü'l-beyân zabt-ı vekāyi'-i devrân husûsu dahi irâde-i 'aliyye-i Mülûkâne olduğu karîn-i 'ilm-i Müşîrâne'leri olup, keyfiyyet-i merkūmeden mefhar-i uli'l-elbâb hâlâ Re'îsülküttâb sa'âdetlü el-Hâc Mustafa Efendi dâ'îlerini habîr u âgâh ve zümre-i küttâbdan erbâb-ı takrîr u tahrîr ve 'ale'l-husûs zabt-ı vekāyi' ve bast-ı makālede kā'ide-i müverrihîn üzere mantûk u mefhûmu tastîr u tezbîre müsta'idd ü kādir olanları istiksâ buyurmalarıyla, mûmâ ileyh efendi hazretleri dahi irâde-i hümâyûn-i hazret-i[3] Şehriyârî üzere Der-i devlet-i 'aliyye'de vak'a-nüvîslik hıdmet-i celîlesine sezâvâr u şâyân olan Hâcegân-ı Dîvân'dan ba'zı sâhib-i isti'dâdı 'ale'l-esâmî defter ve bu 'abd-i Hakīr-i 'adîmü'l-istitâ'a ve bende-i pür-taksîr-i bî-mâye ve bî-bizâ'a Süleymân 'İzzî dâ'îlerini dahi keremen zümre-i merkūmeye pey-rev **[B 5b]** buyurup, Sadrıa'zam ve Vekîl-i mutlak-ı mufahham u muhterem hazretlerine 'arz u irâ'et ve ta'rîf-i isti'dâdlarıyla hüsn-i tertîb buyurduklarında, mücerred taltîf ü teşrîf kasdiyle bu çâker-i kadîm ve kerem-dîde-i müstedîmlerin miyâne-i akrândan ihtiyâr u ifrâz ve hıdmet-i merkūmeye me'mûriyyet ile mümtâz buyurmalarıyla silkü'l-le'âl-i sinîne münselik olan bin yüz elli sekiz senesi şehr-i recebü'l-müreccebi gurresinde[◊] hıla'-ı[4] fâhire ilbâsiyle dûş-i iftihârımı felek-mümâs buyurdular. Bu mukaddime-i dil-pesendden maksûd-i 'abd-i sadâkat-mend, mücerred tahdîs-i ni'met zımnında Devlet-i 'aliyye-i ebed-müddetin sadâkat ü istikāmet-şi'ârı olan bendeleri hakkında 'ale'd-

---

1 lehû M : — S, B

* يسر الله تعالى له بالخير ما يريد و ما يشاء = Yüce Allah onun istediğini ve dilediğini, kendisi için hayırlı olacak şekilde kolaylaştırsın" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

** ره چمن نتوان بست تا صبا اینجاست * ز دل بدل کذری هست تا محبت هست = Muhabbet olduğu müddetçe gönülden gönüle geçersin. Sabâ rüzgarı bu yerde estikçe, bahçenin yolu kapalı olamaz" anlamına gelen Farsça bu beytin, Feyzî mahlasını kullanan Ebu'l-Feyz Nâgûrî'nin (ö.1004/1595) şiirlerinden biri olduğu görülüyor; bk. meselâ http://psis.blogfa.com/?p=8 (erişim tarihi 18.VII.2017).

2 **Nesr** B : — S, M

3 hazret-i B, S : — M

◊ 1 Receb 1158 = 30 Temmuz 1745 Cuma.

4 hıla'-ı B : hıl'at-i S, M

devâm kerem ve ‘inâyet-i min‘âm[1] müte‘âkıbu'l-vukū‘ olduğunu i‘lân ü ifhâm niyyeti ile imtidâd-ı ‘ömr ü devlet ve izdiyâd-ı şân u şükûh-i saltanat-ı Şehinşâhî içün isticlâb-ı **[B 6a]** da‘avât-ı icâbet-âsâra vesîle ümniyyesinde olduğum bî-şâ’ibe-i reyb ü riyâ ve bî-mülâhaza-i me’mûl ü mütemennâ olduğu, cenâb-ı Dânâ-yı serâyir-i zamâyir[2] *celle şânühû*[3*] hazretlerine hüveydâdır.

Hıdmet-i celîle-i merkūmeye me’mûriyyet-i ‘Abd-i ‘âciz[ânem], eğerçi sene-i mezkûre şehr-i recebinde vâki‘ olup, lâkin selefimiz olan subh-i sâdık-ı sipihr-i me‘ârif ve hüner-mendî[4] Subhî Mehmed Efendi sinîn-i çendinden berü bi'l-me’mûriyye vekāyi‘-i rûzgârı zabt u tahrîr ile hak budur ki gül-i sad-berg-i sahâyif-i âsâr-ı hoş-lehcesi, gülbün-tırâz-ı gülşen-i takrîr u beyân ve bülbül-i nağme[5]-serây-ı hâme-i belâgat-‘allâmesi[6], çemen-i suffe-i sühan-perdâzîde fıkarât-ı dil-pezîr ile muvaffak olduğu hüsn-i ta‘bîr-i fesâhat-semîri, müsellem-i erbâb-ı dâniş ü iz‘ân ve nigâşte-i elvâh-ı âsâr olan kavâfî ve escâ‘-i dil-ârâsı, pesendîde-i esâci‘-tırâzân-ı zemân olup, bu cihetle[7] fenn-i kitâbetde envâr-ı isti‘dâdı mânend-i subh-i **[B 6b]** sânî rûşen ve âsârından müberhen olduğundan, Dîvân-ı hümâyûn Kalemi'nde Beylikcilik gibi bir hıdmet-i kesîru'l-meşgaleye dahi me’mûr buyurulmağla, Beylikcilik lâzimesi olan umûr-i mühimme-i mütekâsiretü'l[8]-vukū‘un tahrîr u tenmîk ve tertîb ü tensîkıne iştigāl ve sarf-ı evkāt-i eyyâm ü leyâl ve hıdmet-i dîğer ru’yetine tedârük-i vakt makūle-i muhâl olduğundan, bu hılâlde lûle-i zülâl-rîz, kalem-i me‘ârif-rakamı, takrîb-i mezkûr ile sîr-âb-sâz-ı gülşen-i âhar olmağa[9] âheng ve sûy-i dil-cûy-i hadâyık-ı vekāyi‘a icrây-ı hıyâz-ı himem eylemekde bi'z-zarûre direng iktizâ etmekle, bu sebebden elli altı senesi evâhırında◊ tahrîr-i vekāyi‘den ceffe'l-kalem te’hîr eylediklerinden nâşî, bu ‘Abd-i ‘âciz-i bî-iktidâr, ‘İzzî-i[10] perîşân-girdâr elli yedi senesi muharremi ibtidâsından[11◊◊] zabt[12] **[M 3a]** u tahrîre mütevekkilen ‘alallâhi Te‘âlâ[13] ve mütevessilen ilâ rûhâniy-

1 min‘âm B, S : + ve M
2 serâyir-i zamâyir B, S : serâ’ir-i zamâ’ir M
3 şânühû S, M : zikruhû B
* جل شانه = Şânı yüce olsun” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
4 me‘ârif ve hünermendî S, M : hünermendî B
5 nağme M : nağam B, S
6 belâgat-‘allâmesi S, M : belâgat-i Harîrî B
7 bu cihetle S, M : — B
8 mütekâsiretü'l B, S : mütekâsiru'l M
9 olmağa S, M : olmağla B
◊ 30 Zilhicce 1156 = 14 Şubat 1744 Cuma.
10 ‘İzzî-i B : ‘İzzî-yi S, M
11 muharremi ibtidâsından B : muharreminden S, M
◊◊ 1 Muharrem 1157 = 15 Şubat 1744 Cumartesi.
12 zabt B, S : + [M 3a] zabt M
13 Te‘âlâ B : — S, M

yet-i Rasûlillah ibtidâr ve bed'-i sahâyif-i âsâr olundu. *Ve mâ tevfîkī* ***[B 7a]*** *illâ billâhi ve huve hasbî ve ni'me'l-vekîl*[*].

VEKĀYİ'-İ SENE-İ SEB'A ve HAMSÎN ve Mİ'ETİN ve ELF[1]

Tevcîh-i Kazâ'-i Mekke-i mükerreme ve Medîne-i münevvere

Silsiletü'z-zeheb-i tarîkat-i 'ulemây-ı uli'n-nühâ ya cevâhir-i girân-behâ-âsâ pîrâye-i zîb-efzâ olup, bâ'is-i sa'âdet-i dâreyn ve mûcib-i celb-i menâfi'-i menzileyn olan Haremeyn-i şerîfeyn kazâlarının tevcîhleri, elli sekiz senesi[2] muharremi gurresinden[3◊] zabt olunmak üzere bu sene-i mübâreke şehr-i muharreminin yevm-i sâdisinde[◊◊] vâki' olup, kudemây-ı tarîkden sâbıkā Mısr-ı Kāhire Kadısı Kāzâbâdî fâzıl-ı yegâne Ahmed Efendi hazretleri, şeref-efzây-ı mesned-i şerî'at-i garrây-ı Kazâ'-i Ümmü'l-kurâ ile şeref-i iktisâb ve sâbıkā Edirne Kadısı 'Îsâ-zâde 'Abdurrahman Efendi hazretleri dahi menba'-i zülâl-i şefâ'at, maksem-i envâr-ı hidâyet olan[4] Tîbe-i Tayyibe hükûmeti ile[5] mutayyeb u kâm-yâb buyurılup, her biri bu vechile bir bâb-ı sa'âdet-me'âba **[B 7b]** intisâb etmeleriyle magbût-ı erbâb-ı elbâb oldular.

Me'mûriyyet-i Tevkī'î-i[6] sâbık Sa'îd Mehmed Efendi be-Mısr-ı Kāhire[7]

Ümmü'd-dünyâ olan zemîn-i Kāhire'den zemân zemân tevellüd eden vekāyi'-i müstağribe muktezâsınca bundan akdem ümerâ'-i Mısır miyânında 'adem-i ülfet ü müvâneset ve vukū'-i münâze'ât ve münâfesâtdan nâşî zuhûr eden ihtilâl ü ihtilâfât sebebi ile, sâbıkā Mîru'l-Hâcc-ı Mısır olan 'Osmân Bey, hücûm-i husamây-ı gaddâr ve[8] evzâ'-ı rûzgâr-ı nâ-behencârdan sükûn ü karâra

---

* و ما توفیقی الا بالله و هو حسبی و نعم الوکیل = Başarmam ancak Allah'ın yardımı iledir ve Allah bana yeter. O ne güzel vekîldir" anlamına gelen bu cümlelerden "Başarmam ….. iledir" kısmı Kur'ân, Hûd, 11/88. âyetin sonlarına doğru yer alan ufak bir kısmıdır, Diğer kısımdaki "*hasbî* = bana yeter" yerine "*hasbünâ* = bize yeter" değişikliğiyle Kur'ân, Âl-i 'İmrân, 3/173. âyetin son kısmıdır.

1 **ELF** [1157 yılı ile ilgili olarak B 7a'nin sol kenarında şöyle bir kayıt vardır: "**Târîh-i sâl li-münşi'ihî —/el-Hakīr**: *Cedde senetü'r-râhati* (جَدّ سنةُ الراحة) **sene 1157**] B, S : + M

2 senesi B : — S, M

3 gurresinden B, S : gurresinde M

◊ 1 Muharrem 1158 = 3 Şubat 1745 Çarşamba. S nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak "**muharrem**" yazısı vardır.

◊◊ 6 Muharrem 1157 = 20 Şubat 1744 Perşembe.

4 olan B : — S, M

5 hükûmeti ile B : hükûmetiyle S, M

6 **Tevkī'î-i** B, S : **Tevkī'î-yi** M

7 **Mısr-ı Kāhire** B : cânib-i Mısır S, M

8 ve B : ile S, M

mefkūdü'l-iktidâr olup, mücerred def‘-i ihtilâl ve sefk-i dimâ’ misillü fezâhatden tahlîs-ı girîbân-ı hâl kasdiyle Mısır'dan hatt u tirhâl ile irtikâb-ı firâr u gaybet ve ihtiyâr-ı kürbet-i[1] gurbet edüp, bu cihetle ke'l-‘adem ve fidây-ı mâmelek ile tahlîs-ı cânı akdem[2] ‘add etmekle, mûmâ ileyhin hîn-i firârına dek zabt u tasarrufunda olan kurâ ve ‘ulûfât ve emlâk ve ‘akārâtı **[B 8a]** cânib-i mîrîden zabt ve furûht ve hâsıl olan hulvânı Der-sa‘âdet'e îsâl eylemek üzere mûmâ ileyh Sa‘îd Mehmed Efendi mahsûs Mübâşir ta‘yîn ve memâlik-i Mısır'da vâki‘ ehl-i zimmet Nasârâ ve Kıbtî keferesi ve Yehûd tâ’ifesinin sene-i merkūme tûti ibtidâsından◊ cibâyet olunmak üzere cizyeleri[3] evrâkı dahi mûmâ ileyh yediyle irsâl ve İskenderiyye Lîmânı'nda lenger-endâz-ı ikāmet olan mîrî kalyonların dahi neferâtını yoklama ve müstehak oldukları mevâciblerini tevzî‘ u taksîm[4] eylemek üzere me’mûr olmağla, evâ’il-i[5] şehr-i muharremde◊◊ bahran savb-ı me’mûra[6] bâd-bân-güşây-ı ‘azîmet oldu.

Tevcîh-i Sadâret-i Rumeli

Hâlâ şeref-efzây-ı Sadr-ı Rum olan ‘allâme-i zemân, zû-fünûn-i devrân İmâm-ı Evvel-i Şehriyâr-ı kadr-dân Pîrî-zâde Sâhib Mehmed Efendi hazretlerinin müddet-i ‘örfiyyeleri ile[7] zemân-ı imtidâdları, ‘alâ vechi'l-‘afâf icrây-ı merâsim-i[8] ahkâm-ı şer‘iyye ederek resîde-i **[B 8b]** hüsn-i hıtâm olmağla, Rumeli Kadı‘askerliği Pâyesi'yle sâbıkā Ordu-yi hümâyûn Kadısı olan Şeyhulislâm-ı sâbık merhûm İsma‘îl Efendi'nin necl-i kerîmleri ekmel-i fudalâ’-i mütebahhirîn, efham-i müteverri‘în-i ‘iffet-âyîn Es‘ad Mehmed Efendi hazretlerine mansıb-ı vâlâ-yı Sadâret-i Rum, mâh-ı merkūmun yirmi yedinci gününden◊◊◊ ‘inâyet ü ihsân-ı hümâyûn ve huzûr-i hazret-i Âsafî'de ilbâs-i ferve-i semmûr-i fâ’izu's-sürûr ile mübtehic ü memnûn buyurılup, ol zât-ı melek-sıfât bu vechile dahi mazhar-ı iltifât ve karîn-i eltâf-ı bî-gāyât-ı Pâdişâh-ı ‘inâyet-simât buyuruldu.

---

1 kürbet-i B, S : + ü M
2 akdem B : ehemm S, M
◊ Tût: Mısır'da Kıptîler'in yılbaşı olan ve eylülün dördünde başlayan ay olduğuna göre (bk. Pakalın, OTDTS, III,535), 4 Eylül 1157 = 7 Şa‘bân 1157 Salı'ya, bugün kullandığımız takvîmde ise 15 Eylül 1744 tarihine tesâdüf etmektedir.
3 cizyeleri B : cizye S, M
4 u taksîm S, M : — B
5 olmağla, evâ’il-i B : buyurulmağla, evâ’il-i S : buyurulmağla, evâyil-i M
◊◊ 1-10 Muharrem 1157 = 15-24 Şubat 1744. S nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**muharrem**” yazısı vardır.
6 bahran savb-ı me’mûra S : bahran savb-ı me’mûresine : B savb-ı me’mûra M
7 ‘örfiyyeleri ile B : ‘örfiyyeleriyle S, M
8 merâsim-i B : — S, M
◊◊◊ 27 Muharrem 1157 = 12 Mart 1744 Perşembe. S ve B nüshalarında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**muharrem**” yazısı vardır.

Tevcîh-i Ser‘askerî-i Cânib-i Kars be-Sadr-ı sâbık Vezîr-i mükerrem el-Hâc Ahmed Paşa

Bundan akdem cânib-i merkūm Ser‘askeri olan Rakka Vâlîsi **[M 3b]** Hamâlı-zâde Vezîr Ahmed Paşa'nın birâz müddetden berü mizâcına târî ve vücûduna müstevlî ve sârî olan ‘ilel ü eskām sebebi ile idâre-i umûr-i Ser‘askerî'de ‘adem-i kudret **[B 9a]** ü liyâkati bedîdâr olup, cânib-i merkūmda tecemmu‘ ve tehazzüb[1] eden esnâf-ı askeriyyenin zabt-ı[2] ser-rişte-i umûru ve temşiyeti matlûb olan merâm-ı hayr-encâmın bi-mennihî Te‘âlâ ahsen vechile pezîrây-ı hüsn-i[3] hıtâm olması, ahvâl-i ser‘askeriyyeye[4] vâkıf ve rusûm-i celâdet ile küllî umûra ‘ârif bir Vezîr-i dilîrin Ser‘asker nasb u ta‘yîn olunmasını îcâb eyledüğüne binâ’en, sene-i merkūme muharreminin[5] on birinci[6] günü◊ Serây-ı hazret-i Âsafî'de mün‘akıd olan meclis-i müşâvere-i ‘umûmun netîcesinde, hayr-hâhân-ı ricâl-i Devlet-i ‘aliyye ittifâkıyle el-hâletü hâzih hâlâ Saydâ Vâlîsi olup, bundan akdem Haleb ve ol havâlîde ikāmet ve Rakka ve ol taraflara itâre-i hammâme-i nezâret ü himâyet eylemek üzere me’mûr olan Sadr-ı esbak Vezîr-i şecâ‘at-semîr sa‘âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerinin Ser‘asker ta‘yîn[7] buyurulması müstasveb ve selefi Hamâlı-zâde Ahmed Paşa dahi ‘illetine müdâvâ içün bi-tarîkı'l-muhâfaza **[B 9b]** gelüp, Erzurum'da ikāmet ve tesyîr-i asâkir ve îsâl-i mühimmât ü zehâyir misillü hıdemâta kıyâm u mübâderet eylemesi asveb olduğu pâye-i serîr-i a‘lâya telhîs olundukda, fî nefsi'l-emr müşârun ileyh Vezîr el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerinin idâre-i emr-i hatîr-i Sipehsâlârî'de miknet ü kudreti mertebe-i yakīne mevsûl ve hıdemât-ı Devlet-i ‘aliyye'de ‘alâ mâ-yenbagī sarf-ı makdûr edeceği melhûz ve me’mûl-i tab‘-ı hümâyûn-i safâ-meşhûn-i hazret-i Şehriyâr-ı rub‘-i meskûn olmağla, evâsıt-ı mâh-ı merkūmda◊◊ şeref-efzây-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i şevket-makrûn mûcebince Anadolu Eyâleti ile Kars Cânibi Ser‘askerliği müşârun ileyh hazretlerine tevcîh ve zimâm-ı umûr-i kabza-i himmetine teslîm buyurulduğundan[8] gayri, hakkında bahr-ı zehhâr-ı ‘inâyet-i Pâdişâhâne mevc-hîz olup, teşrîfât-ı hümâyûn olan sevb-i semmûr-i fâ’izu's-sürûr ve şemşîr-i ‘aduv-tedmîr ve harclık[9] olmak üzere on beş bin guruş in‘âm-ı hümâyû-

1 tecemmu‘ ve tehazzüb B : tehazzüb ve tecemmu‘ S, M
2 zabt-ı B, S : — M
3 hüsn-i B : — S, M
4 ser‘askeriyyeye S, M : askeriyyeye B
5 sene-i merkūme muharreminin S, M : mâh-ı merkūmun B
6 birinci B, S : yedinci M
◊ 17 Muharrem 1157 = 2 Mart 1744 Pazartesi. B nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**muharrem**” yazısı vardır.
7 ta‘yîn B : — S, M
◊◊ 11-20 Muharrem 1157 = 25 Şubat - 5 Mart 1744. B ve S nüshalarında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**muharrem**” yazısı vardır.
8 buyurulduğundan B : olunduğundan S : olduğundan M
9 harclık S, M : خرخلق B

nun teblîğ u îsâline ve[1] Vezîr-i müşârun ileyhi bulunduğu mahalden kaldırup, salt ü sebükbâr savb-ı **[B 10a]** me'mûruna sevk u tesyîre hâssaten[2] Hasekî Ağa me'mûr u ta'yîn buyurılup, sâ'ir lâzime-i[3] 'uhde-i Sipehsâlârî olan umûr-i mehâmmın temşiyeti ve 'ale'l-husûs keyfiyyet-i hâli sene-i mâzıyye vekāyi'-inde tafsîl ü beyân olunduğu üzere, mukaddemâ ol tarafa mu'azzezen sevk u tesyîr olunan Şâh-zâde Mîrzâ Safî hazretlerinin husûl-i merâmına kemâl-i keremiyyet ile mübâderet edeceğini Lezgî tâ'ifesinin sergerdelerine ve taraf-ı Devlet-i 'aliyye'den mansûb hânları olan Usmî (اوسمی) Ahmed Hân ve Sürhây Hân-zâde Mehmed Hân ve tâ'ife-i merkūmenin sâ'ir vücûh ve[4] a'yânına i'lân ü iş'âr ve sebeb-i[5] takviyet ve metânet-i hâllerine medâr olacak keyfiyyâtı ihbâr u tezkâr ve kezâlik Kürdistân ümerâsına dahi tesliyet-bahş olan hâlâta ve husûsan tavâyif-i askeriyye ile hüsn-i mu'âşerete dâll olacak tenbîhât-ı ekî-deyi mutazammın hatt-ı hümâyûn-i celâdet-makrûn[6] ile mu'anven mufassal ve meşrûh emr-i 'âlî-şân **[B 10b]** şeref-sudûr ve bu vechile[7] me'mûr buyuruldu.

Me'mûriyyet-i Kesriyeli Ahmed Efendi be-cânib-i Kars ve tevcîh-i ba'zı menâsıb-ı Dîvânî

Ricâl-i Devlet-i 'aliyye'den hâlâ Rûznâmçe-i Evvel olan Kesriyeli Ahmed Efendi, mâh-ı merkūmun selhında◊ bağteten huzûr-i Âsafî'ye ihzâr olunup, Kars cânibinde Ordu-yi hümâyûn Defterdârlığı hıdmetinde[8] olmak üzere hıl'at ilbâs ve muktezây-ı vakt üzere ma'iyyet-i[9] **[M 4a]** Ser'askerî'de Devlet-i 'aliy-ye'ye lâyık hıdemâtda bulunması lâzime-i hâlden olduğunu kendüye ifhâm ve sûret-i tesellî vü istînâs ile edây-ı merâm buyuruldukdan sonra me'mûr u ta'yîn ve[10] 'ale'l-'acele cânib-i maksûda 'inân-rîz-i 'azîmet olmasını tebyîn[11] ü tenbîh ü te'kîd buyurmalarıyla[12], bir iki gün zarfında mâ-lezime-i seferiyyesin tedârük ü ru'yet ve menzil ile 'alâ cenâhi'l-isti'câl savb-ı me'mûra 'azîmet eyledi[13].

Rûznâmçe-i Evvel mansıbı ile Sadr-ı esbak İbrâhîm Paşa merhûmun yeğeni el-Hâc Mustafa Efendi be-kâm ve Mâliyye Tezkireciliği'nin **[B 11a]**

1 ve B, S : — M
2 hâssaten S : hâssa M : — B
3 lâzime-i B, S : lezime-i M
4 ve S, M : — B
5 sebeb-i S, M : vücûh-i B
6 -i celâdet-makrûn S, M : — B
7 şeref-sudûr ve bu vechile S, M : ile B
◊ 30 Muharrem 1157 = 15 Mart 1744 Pazar. B nüshasında sayfanın sağ kenarında, S nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak "**muharrem**" yazısı vardır.
8 Defterdârlığı hıdmetinde M : Defterdârı B
9 ma'iyyet-i B, S : + [M 4a] ma'iyyet-i M
10 me'mûr u ta'yîn ve S, M : — B
11 olmasını tebyîn S, M : olması tavsıye B
12 buyurmalarıyla S, M : buyurulmağla B
13 eyledi S, M : — B

dahi bu hılâlde müddet-i ‘örfiyyesi[1] temâm olmağla, Hâcegân-ı Dîvânî'den[2] Sâlim Mehmed Efendi, Tezkire-i Mâliyye ve Mühürdâr-zâde Süleymân Ağa dahi[3], Cizye Baş-bâkī Kulu mansıbı[4] ile tahsîl-i merâm eylediler[5].

Me’mûriyyet-i ortahâ-yı Yeniçeriyân ve Cebeci[yân] ve Topçuyân[6] be-cânib-i Kars

Çünki bi-te’yîdillâhi'l-Meliki'l-‘Allâm nizâm-ı hâl-i sugūr-i İslâm ve kahr u istîsâl-i a‘dây-ı li’âm, cenâb-ı serîr-ârây-ı mülk ü dîn Pâdişâh-ı rûy-i zemîn *halledet hılâfetehû ilâ yevmi'd-dîn** hazretlerinin a‘lây-ı me’ârib ve aksây-ı metâlibleri olmak hasebiyle ‘ale'd-devâm serhaddât-ı İslâmiyye'ye vüfûr-i nizâm ile istihkâma ikdâm-ı tâmm buyurup, tesyîr-i asker ve îsâl-i mühimmât-ı evfer ve esbâb-ı ‘âdî-i zâhirî[7] olan keyfiyyâta kemâ-yenbagī mürâ‘ât buyurmalarından nâşî, bu def‘a Kars Cânibi Ser‘askeri olan Sadr-ı esbak Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü el-Hâc[8] Ahmed Paşa hazretlerinin emrine **[B 11b]** takviyet ve temşiyet-i umûr-i mehâmma kesb-i isti‘dâdı niyyeti ile Âsitâne-i sa‘âdet'de olan Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri ortalarından mükemmel neferât ve müstevfâ mühimmâtlarıyla on beş ‘aded yeniçeri ortaları ve iki ‘aded[9] cebeci ve bir topcu ortaları techîz ve mühimmât-ı[10] seferiyyeleri tertîb ü tekmîl olundukdan sonra mâh-ı saferu'l-hayrın[11] altıncı günü◊ âlây-ı vâlâ-yı mehâbet-efzây ile Üsküdar'a imrâr ve savb-ı me’mûrlarına tesyîr u irsâl buyuruldu.

Teslîm-i nâme-i hümâyûn be-Elçi-i Nederlande der-Serây-ı ‘âlî-i[12] hazret-i Âsafî

Kā‘ide-i kadîme-i Devlet-i ‘aliyye üzere Âsitâne-i sa‘âdet'de mukīm olan divel-i Nasârâ elçilerinin âmed[13]-şudları, Devlet-i ‘aliyye'den istîzân ü

1 bu hılâlde müddet-i ‘örfiyyesi B : müddeti S, M
2 Dîvânî'den M : Dîvân'dan B, S
3 dahi B : — S, M
4 Kulu mansıbı B : Kulluğu S, M
5 eylediler B, M : oldular S
6 Cebeci[yân] ve Topçuyân B : Cebeci ve Topcuyân S, M
* خلدت خلافته الى يوم الدين = Onun Hılâfet'i kıyâmet gününe kadar sürsün” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
7 zâhirî S, M : zafer B
8 el-Hâc B : — S, M
9 ‘aded ….. iki B : yeniçeri ortaları ve iki ‘aded S, M
10 mühimmât-ı B, M : mehâmm-ı S
11 olundukdan sonra mâh-ı saferu'l-hayrın B : ve sene-i mezkûre saferu'l-hayrının S, M
◊ 6 Safer 1157 = 21 Mart 1744 Cumartesi. B nüshasında sayfanın sağ kenarında, S nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**safer**” yazısı vardır.
12 **‘âlî-i** B : — S, M
13 divel-i Nasârâ elçilerinin âmed B : elçilerin âmed ü S, M

istirzâ ile me'zûn u murahhas olmalarına vâbeste olmağla, müddet-i medîde[1] ve 'ahd-i ba'îdden berü Âsitâne-i sa'âdet'de ikāmet üzere olan Nederlande Elçisi, vilâyetine 'avdet etmek üzere **[B 12a]** istîzân ve mes'ûlüne müsâ'ade buyurılup, me'zûnen i'âdesine irâde-i 'aliyye-i Şehriyârî te'alluk etmek husûsunu mutazammın, Felemenk cumhûruna hıtâben şeref-bahş-ı sudûr olan nâme-i hümâyûn-i 'inâyet-makrûn, Serây-ı hazret-i[2] Âsafî'de teslîm olunmak de'bine ri'âyeten Elçi-i[3] mesfûr mâh-ı merkūmun yirminci günü◊ da'vet ve kā'ide-i teşrîfât üzere ba'de edâ'i'l-merâsim nâme-i hümâyûnu Re'îsülküttâb Efendi Sadrıa'zam hazretlerinin pîş-gâhlarına getürdükde kıyâm ve mühr-i hümâyûnu çıkarup takbîl ve Re'îs Efendi'ye teslîm ve ol[4] dahi nâme-i hümâyûna vaz' olunan bâlmûmu[5] üzerine temhîr ve dest-i Âsafî'ye teslîm eyledikden sonra, re'fetlü Sadr-ı 'âlî hazretleri dahi ba'de't-takbîl yeden-beyed Elçi-i mesfûra teslîm buyurup, bu vechile ba'de'l-izn vilâyetine 'avdete terhîs buyuruldu.

İhsân-ı Vezâret be-Re'îsülküttâb [B 12a] Râgıb Mehmed Efendi bâ-Eyâlet-i Mısr-ı Kāhire ve selef-i û el-Hâc Mustafa Efendi, Emîn-i Defter-i Hâkānî, Re'îsülküttâb şud ve tevcîh-i[6] Emânet-i Defter-i Hâkānî be-Hasan Efendi[7], Kâtib-i Yeniçeriyân der-sâbık

Beyt[8]: *Minnet-i Hudâ ki her çi taleb kerdem ez-Hudâ*

Ber-muktezây-ı himmet-i hod kâm-rân şudem[*]

Nesr[9]: Mazmûnunca, vâkı'â ekser erbâb-ı himmet olan merdân-ı nîkû-menkabet 'ale'd-devâm **[M 4b]** husûl-i merâma ikdâm ile[10] kemmiyyet-i âteş-'inân-ı himmetleri ne semte pûyân ve ne ârzûya râgıb ve ne vâdîde cevelân ve ne şey'e tâlib olsa bi-eyy-i hâl kātı'-ı merâhil-i âmâl ve vâsıl-ı maksûd-i mâ fi'l-bâl olarak beyne'l-akrân müsellem ü kâm-rân olageldikleri meşhûd-i tecri-

---

1 medîde M : medîd B, S
2 hazret-i S : — B, M
3 Elçi-i B, S : Elçi-yi M
◊ 20 Safer 1157 = 4 Nisan 1744 Cumartesi. B ve S nüshalarında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak "**safer**" yazısı vardır.
4 ol B : anlar S, M
5 hümâyûna vaz' olunan bâlmûmu S, M : hümâyûnun bâlmûmusu B
6 **tevcîh-i** B : — S, M
7 **-i Hâkānî be-Hasan Efendi** B : — M
8 **der-sâbık Beyt** B : sâbık Hasan Efendi-râ 'inâyet mî-fermûd Beyt S : sâbık Hasan Efendi-râ 'inâyet mî-fermûd M
* منت خدا که هرچه طلب کردم از خدا * بر مقتضای همت خود کامران شدم = Tanrı'ya şükrolsun, Hak'tan ne dilediysem oldu, himmetimin son haddine varıncaya kadar muradıma eriştim" anlamına gelen bu cümle Hâfız'ın gazellerinde geçen bir beyittir; bk. *Hafız Divanı,* s.340.
9 **Nesr** B : — S, M
10 ile B : ederek S, M

be-kârân-ı zemândır. Binâ-berîn mûmâ ileyh Râgıb Mehmed Efendi* dahi zâtında olan isti‘dâd-ı Hudâ-dâd muktezâsınca gürûh-i erbâb-ı himemden olup, evâ’il-i[1] hâlinde Defter-i **[B 13a]** Hâkānî Kalemi'ne mülâzemet ederek ibrâz-ı gevher-i ‘ulüvv-i himmet ve rüşd ü fetânet-i mâder-zâd ile tahsîl-i ‘ulûm u me‘ârife bezl-i miknet ve fenn-i kitâbetde izhâr-ı yed-i tûlây-ı liyâkat etdiği eyyâm, İran seferlerinin evâ’il-i vukū‘u ve Tebrîz'in feth u teshîri[2] hengâmı olup, sevk-ı sâyik-ı[3] takdîr ile[4] ol tarafda bulunmağla, Ser‘asker paşalar ma‘iyyetinde Defter Emâneti ve Riyâset Vekâleti hıdmetlerinde müstahdem olarak fenn-i kitâbetde mâhir ve her emre liyâkat ü lebâkati[5] bâhir bir gevher-i kemyâb-ı kân-i me‘ârif olduğu zâhir olmağla, Tebrîz Defterdârlığı'nda istihdâm ve ba‘dehû Bağdâd ve Hemedân taraflarında dahi niçe müddet gâh Riyâset ve gâh Defterdârlık ile hıdemât-ı celîlesi pesendîde-i vüzerây-ı ‘izâm ve tahsîl-i nîk-nâm ve ba‘de-bürhetin mine'l-eyyâm Âsitâne-i sa‘âdet-âşiyân'a cebhe-sây-i garâm oldukda, nüsha-i zâtı fünûn ü me‘ârifden ‘ibâret bir mecmû‘a-i nihrîr-pesend ve dürr-i **[B 13b]** şâhvâr-ı haysiyyeti perverde-i Kulzüm-ma‘rifet bir gevher-i zî-kıymet ve bî-mânend olduğu, kadr-dânân-ı erbâb-ı devletin ma‘lûmu olmağla, **mısra‘**[6]:

*Dürr-i yetîm-râ heme-kes müşterî bûd***

Nesr[7]: Medlûlünce kadrine râgıb[8] ve şânına i‘tibâren evvelâ Mâliyye Tezkireciliği ve ba‘dehû Cizye Muhâsebeciliği gibi şerîf menâsıb ile mükerrem ve bundan akdem vakit vakit zuhûr eden[9] Nemçe ve Moskov süferâsı ve Elçi-i ‘Acem ile[10] mükâleme ve kā‘ide-i divel üzere münâzara ve mübâhase[11] vukū‘unda zihn-i vekkādı muktezâsınca vüfûr-i rüşd ü sedâdı ve beyne'r-

---

* Metnimizde kendisinden söz edilen Râgıb Mehmed Efendi ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.8'in sağ kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Mezbûr Mehmed Râgıb Efendi hîn-i tahrîrde **Sadrıa‘zam'dır** ve müstakıldir; sene 1172”. [Metnimizde söz konusu edilen Koca Râgıb Mehmed Paşa, 19 Rebî‘ulâhır 1170{11 Ocak 1757} – 7/8 Nisan 1763{23/24 Ramazân 1176} tarihleri arasında Sadrıa‘zam'dır; bk. meselâ Danişmend, *İOTK,* V, 61-62].

1 evâ’il-i B, S : evâyil-i M
2 feth u teshîri B : fethi S, M
3 sevk-ı sâyik-i B : sâ’ik-ı S, M
4 ile B : sevkıyle S, M
5 liyâkat ü lebâkati B, S : lebâkat ü liyâkati M
6 **mısra‘** B, S : — M

** در یتیم را همه کس مشتری بود = Büyük taneli inci için herkes müşterî bulur” anlamına gelen bu cümle, Sa‘dî'nin *Gülistân*'ında geçen bir mısrâdır; bk. Şeyh Sâdî-î Şîrazî, *Bostan ve Gülistan,* trc. Kilisli Rıfat Bilge,12. Baskı, İstanbul 1980, s.422.

7 **Nesr** B : — S, M
8 kadrine râgıb B : kadr S, M
9 vakit vakit zuhûr eden B : ‘Acem ve S, M
10 süferâsı ve Elçi-i ‘Acem ile B : süferâsıyla S, M
11 ve kā‘ide-i ….. mübâhase B : — S, M

ricâl[1] ibrâz eylediği dirâyet ü kiyâset lâzimesince mahalle münâsib nâtıka-ârây-ı hüsn-i ta‘bîr ve dîn ü devlete ahrâ[2] re’y ü tedbîri ve lehce-i belâgat-semîr ile inşâ vü takrîri müsellem-i ‘âlem olmağla, Mektûbî-i Sadrıa‘zamî ile dâ’ire-i Âsafî'de mübeccel ü be-kâm ve niçe eyyâm hıdmet-i mezkûreye kıyâm edüp, ihtisâs-ı zâtı olan **[B 14a]** ıhlâs-ı cibillîsi muktezâsınca sülûk etdiği etvâr-ı edîbâne-i hasene ve muvaffak olduğu hıdemât-ı mebrûre ve[3] müstahsenesi, şâhid-i ikbâl-i hoş-reftârı gibi sahn-ı Dîvân-hâne-i kabûlde cilve-sâz-ı ihtizâz olmağla[4], hasretü'l-küttâb olan câh-ı vâlâ-yı Riyâset ile kâm-yâb ve hâmil-i esrâr-ı devlet olmağla, me‘âlî[5]-elkāb olup, müddet-i Riyâset'inde dahi ‘âdet-i makbûle-i me’lûfe[6] ve şiyem-i memdûha vü[7] ma‘rûfesi üzere dîn-i mübîn ve Devlet-i ebed-karîne[8] sezâ ve şân ü şükûh-i Saltanat-ı seniyye'ye ahrâ ibrâz eylediği hıdemât-ı mülûk-pesendi, hâlâ Sadrıa‘zam ve Vekîl-i mutlak-ı ekrem-i[9] ‘âlî-himem hazretlerinin hüsn-i terbiye ve ifâde-i ‘aliyyesiyle[10] karîn-i ‘ilm-i ‘âlem-ârây-ı hazret-i[11] Şehriyârî oldukda, bu âna dek bulunduğu hıdemât-ı celîletü'l-mikdâr sebebi ile her vechile[12] mücerrebü'l-etvâr ve muttali‘-i ahvâlinden envâr-ı istikāmet gün gibi âşikâr olup, **[B 14b]** ba‘de-ezîn[13] dahi sezâvâr-ı kabûl-i tab‘-ı safâ-mecbûl-i Şehinşâhî olur âsâr-ı[14] müstevcibü'l-i‘tibâr[15], vücûda getüreceği nâsıye-i isti‘dâdından bedîdâr olmağla, hakkında âfitâb-ı gîtî-fürûz-i eltâf-ı Cihân-bânî pertev-rîz olup, mâh-ı rebî‘ulevvelin on birinci günü◊ rütbe-i vâlâ-yı Vezâret ile kadr u şânı terfî‘ u i‘lâ ve sene-i mezkûre tûtinden◊◊ zabt etmek üzere matmah-ı enzâr-ı mülûk olan Eyâlet-i Kāhire'nin dahi tevcîh[16] **[M 5a]** u ihsâniyle i‘tibârı dü-bâlâ olmak ‘inâyetini mutazammın şeref-efzây-ı[17] sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i mevhibet-makrûn mûcebince

1 beyne'r-ricâl B : — S, M
2 lâzimesince ….. ahrâ B : ile S, M
3 ve S, M : — B
4 olmağla B : olduğundan S, M
5 me‘âlî B : mu‘allâ S, M
6 me’lûfe B, S : me’lûfeye M
7 vü S, M : — B
8 -i mübîn ve Devlet-i ebed-karîne B : ü Devlet-i ‘aliyye'ye S, M
9 ekrem-i B : efham-ı S, M
10 ‘aliyyesiyle B : ‘aliyyeleriyle S, M
11 ‘âlem-ârây-ı hazret-i B : ‘âlem-ârây-ı cenâb-ı S : ‘âlem-âr[â]y-ı cenâb-ı M
12 her vechile S, M : — B
13 ba‘de-ezîn M : ba‘de-zîn B, S
14 âsâr-ı B, S : + ve hıdemât-ı M
15 i‘tibâr B, S : + ve M
◊ 11 Rebî‘ulevvel 1157 = 24 Nisan 1744 Cuma. B nüshasında sayfanın sağ kenarında, S nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**rebî‘ulevvel**” yazısı vardır.
◊◊ Tût: Mısır'da Kıptîler'in yılbaşı olan ve eylülün dördünde başlayan ay olduğuna göre (bk. Pakalın, *OTDTS,* III,535), 4 Eylül 1157 = 7 Şa‘bân 1161 Salı'ya, bugün kullandığımız takvîmde ise 15 Eylül 1744 tarihine tesâdüf etmektedir.
16 tevcîh B, S : + [M 5a] tevcîh M
17 şeref-efzây-ı S, M : şer-efrâz-ı B

huzûr-i fâ'izu's-sürûr-i hazret-i Âsafî'de sevb-i semmûr-i Vezâret ilbâsiyle dûş-i iftihârı felek-mümâs ve Sadrıa'zam-ı kesîru'l-mehâmidi ve'l-kerem hazretlerinin takımlarıyla hânelerine[1] irsâl ve bu vechile mesned-i Vezâret'e iclâs ve çırağ-ı hâssu'l-hâss **[B 15a]** buyuruldukdan sonra, ibtidây-ı cülûs-i hümâyûndan bu vakt-i meymenet-makrûna gelince hazar u seferlerde cân-sipârî vechiyle dîn ü Devlet-i 'aliyye'ye[2] kemâl-i sadâkat ü ıhlâs ve ibtihâl-i 'iffet-ihtisâs ile hıdmeti, makbûl-i Dergâh ve 'ubûdiyyeti, rızâ-hâh-ı Pâdişâh-ı 'âlem-penâh olan hâlâ Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî şerîf-i zû-neseb sa'âdetlü Seyyid Halîl Ağa hazretlerinin dahi bu hılâlde mazhar-ı eltâf-ı Husrevâne ve çırâğ-ı hâss-ı Mülûkâne olup, farkına sâye-i iltifât ve enzâr-ı Pâdişâhâne memdûd ve berdevâm olduğunu i'lân irâdesiyle müşârun ileyh Râgıb Mehmed Paşa hazretlerinin telebbüs-i hıl'at-i Vezâret ile 'avdeti[3] 'akabinde, mûmâ ileyh Kethudâ Beyefendi[4] hazretlerine dahi ferve-i semmûr-i behcet-nümâ ilbâs ü iksâ ve mesnedinde ibkā ve bu vechile dahi taltîf ü teşrîf[5] ile müstesnâ buyurılup, nazar-ı iksîr-te'sîr-i Hıdîvâne'ye mazhariyyet ile memnûn **[T 15b]** u mübtehic buyuruldu.

Sâniha

Hakk budur ki bu Devlet-i 'aliyye-i[6] me'âlî-'unvân ve Saltanat-ı seniyye-i Âl-i 'Osmân *sânehallâhu Te'âlâ*[7] *ilâ âhıri'z-zeman*[*] ve bâ-husûs eyyâm-ı Saltanat'ı bâ'is-i emn ü emân-ı cihân ve hengâm-ı satvet-i Hılâfet'i mûcib-i âsâyiş-i cihâniyân olan Mahmûdü'l-hasâ'il, mahbûbü'ş-şemâ'il, zıll-ı İlâh, felekbârgâh, takvâ-dest-gâh, cenâb-ı Pâdişâh-ı[8] 'âlem-penâh *eyyedehullâhu Te'âlâ*[9] *ve ebkāhu*[**] hazretlerinin 'ale'l-'umûm 'ibâd-ı sadâkat-i'tiyâdları, hakkında mebzûl ve bî-dirîğ olan[10] 'inâyât-ı bî-gāyât-i Hıdîvâne'leri ve[11] Hudâ-dâd olan kuvvet ü kudret-i Pâdişâhâne'leri eyyâm-ı sâlifede serî'u'z-zevâl olan divelin birinden ser-zede-i zuhûr ve mülûk-i[12] mâzıyyenin bir ferdine müyesser u makdûr[13]

1 hânelerine B : hâne-i sa'âdetlerine S, M
2 vechiyle dîn ü Devlet-i 'aliyye'ye B : vechi üzere dîn-i mübîn ve Devlet-i ebed-karîne S, M
3 Vezâret ile 'avdeti B : Vezâret'i S, M
4 Beyefendi S, M : Bey B
5 ü teşrîf B, S : — M
6 'aliyye-i B : — S, M
7 Te'âlâ B : — S, M
* صانها الله تعالى الى اخر الزمان = Yüce Allah onu kıyâmet gününe kadar korusun" anlamına gelen Arapça bir duâdır.
8 felek- ….. Pâdişâh-ı B : takvâ-penâh, Şehinşâh-ı S, M
9 *Te'âlâ* B, S : — M
** ایده الله تعالى و ابقاه = Yüce Allah onu desteklesin ve kalıcı kılsın" anlamına gelen Arapça bir duâdır.
10 olan B : buyurılan S, M
11 ve B, S : — M
12 mülûk-i B : + tavâyif-i S, M
13 makdûr S, M : mukadder B

olmamışdır. Meselâ bir bendelerin nîm-nigâh-ı îmâ ile Mısır'a Sultân ve bir kemînelerin ednâ işâret[1] ile Hân-ı ‘âlî-şân **[B 16a]** ve yek-lihâza-i iltifât ile[2] bir gulâm-ı direm-harîdelerin[3] kadr u şânın hem-rütbe-i Keyvân ederler. Bu mevhibe-i kübrâ ve ‘atıyye-i ‘uzmâ mücerred Devlet-i ‘aliyye-i[4] rûz-efzûn'a mahsûs bir keyfiyyet-i sa‘âdet-nusûs olmağla, mü’eyyed min-‘indillah olduğu cây-ı[5] iştibâh değildir.

Hakk Sübhânehû ve Te‘âlâ hazretleri mâye-i emn ü emân olan sâye-i kerem-vâye-i Hıdîvâne'lerin cihân ve[6] cihâniyân üzere memdûd ü müstedâm ve Devlet-i ‘aliyye ve Saltanat-ı seniyye'lerin ilâ yevmi'l-kıyâm mü’ebbed[7] ve ber-devâm eyleye, âmîn bî-hürmeti'n-nebiyyîn[8].

Müşârun ileyh rütbe-i ‘ulyây-ı Vezâret ile kâm-yâb oldukdan sonra, câh-ı vâlâ-yı Riyâset dahi gevher-i zât-ı me‘ârif-simâtı ta‘rîf ü tavsîfden müstağnî olup, bundan akdem mansıb-ı mezkûr ile elli iki târîhinde vâki‘ Nemçe ve Moskov musâlahaları mükâlemelerinde* yârî-i tevfîk-ı Bârî Te‘âlâ[9] ile salâbet-i dîniyye ve ‘akāyid-i yakīniyyesi **[B 16b]** muktezâsınca ‘ulüvv-i şân-ı dîn ü Devlet-i ‘aliyye ve sümüvv-i nâmûs-i Saltanat-ı seniyye'ye temâm elyak u ahrâ ve ehakk u evlâ olan vech-i vecîh üzere hafî vü celî selefde misli sebkat etmamiş hıdemâta muvaffak ve Muhlıs-ı Mutlak ‘unvâniyle nâm-ı nâmî-i sadâkati fass-ı rûzgâra hakk ve menkabe-i hasene-i zâtı ilâ mâ-şâ’allah lesen-i elsineden gayr-i münfekk olup, hâssaten mazhar-ı du‘ây-ı hayr-ı Halîfe-i rûy-i zemîn olan hayr-hâh-ı devlet, fâzıl-ı yegâne-i sadâkat-menkabet hâlâ Emîn-i Defter-i Hâkānî sa‘âdetlü el-Hâc Mustafa Efendi hazretlerine[10] tekerrürü, istihsân vechiyle ‘inâyet ü ihsân buyurılup, Defter Emâneti ile dahi **[M 5b]** sâbıkā Yeniçeri Kâtibi olan Hasan Efendi kâm-rân olup[11], huzûr-i müstevcibü's-sürûr-i hazret-i Âsafî'de ilbâs-i hıla‘-ı fâhire ile nâ’il-i ‘izz ü şân[12] ve du‘ây-ı devâm-ı ‘ömr ü[13] devlet-i Sultân-ı cihân ile ratbu'l-lisân oldular. **[B 17a]**

---

1 işâret B : işâre S, M
2 yek-lihâza-i iltifât ile B : — S, M
3 harîdelerin B : + lihâza-i iltifât ile S, M
4 ‘aliyye-i B, S : — M
5 cây-ı B, S : câh-ı M
6 cihân ve B : cihân S : — M
7 mü’ebbed S : mü’eyyed B, M
8 bi-hürmeti'n-nebiyyîn S, M : — B
* Metnimizde söz konusu edilen Râgıb Mehmed Paşa'nın sulh görüşmelerinde bulunması, 1152'nin cumâdelûlâsında (Ağustos 1739) başlamış, Belgırad Antlaşması, 12 Cumâdelâhıre 1152/16 Eylül 1739 Çarşamba günü aktedilmiştir; bk. meselâ Vak‘anüvis Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi Sâmî ve Şâkir Tarihleri ile Birlikte 1730-1744 (İnceleme ve Karşılaştırmalı Metin),* hzr. Mesut Aydıner, İstanbul 2007, s.571-667.
9 Bârî Te‘âlâ B, S : hazret-i Bârî M
10 hazretlerine B, S : hazretlerinin M
11 olup B : + ve S, M
12 nâ’il-i ‘izz ü şân B : mahsûd-i akrân S : maksûd-i akrân M
13 ü B, S : — M

Kırâ'et-i nazm-ı Mevlid-i şerîf-i mağfiret-redîf

Sünnet-i seniyye-i selâtîn-i 'Osmânî ve deydene-i müstahsene-i saltanat-ı Cihân-bânî üzere kadîmden berü tertîb-i zîbây-ı dil-ârâsı meşhûd-i enâm ve tanzîm-i meclis-i mağfiret-fezâsı, ma'lûm-i hâss u 'âmm olan le'âlî-i manzûme-i Mevlid-i şerîf kırâ'eti ki, mücerred ta'zîm-i şân-ı rahmet-nişân, Sultân-i serîr-i *Levlâke*[*] ve istimâ'-ı na't-i pâk-i Şâh-i taht-gâh-ı ve *Mâ erselnâke*[**] *sallallâhu Te'âlâ*[1] *'aleyhi ve 'alâ âlihî mâ dâmeti'l*[2]*-eflâk*[***] şerefiyle vüzerây-ı 'izâm ve 'ulemây-ı a'lâm ve meşâyih-ı kirâm, belki Âsitâne-i sa'âdet'de mukīm ricâl-i hâss u 'âmm-ı ehl-i İslâm müşerref ve revâyih-i fevâyih-i mu'cizât-ı Nebevî[3] istişmâmiyle dimâğ-ı cânları mu'attar u mükeyyef ve cevâhir-i nu'ût-i Peygamberî istimâ'iyle[4] gûş-i hûşları müşennef buyurulmak irâdesiyle eyyâm-ı sârre-i a'yâddan makbûl-ter yevm-i isnâ 'aşere mâh-ı musattarda◊ merhûm-i **[B 17b]** mağfiret-nişân[5] Sultan Ahmed Hân *eskenehullâhu fî riyâ-zı'l-cinân*[*4] hazretlerinin Câmi'-i cennet-nişânında de'b-i dîrîn ve tavr-ı pîşîn üzere âyîn-i ictimâ'-ı rahmet-rehîn vukūʻuyla herkes 'alâ merâtibihim istihsâl-i kurbet-i[6] cenâb-ı Hudâ *celle ve 'alâ*[*5] ve isti'zâm-ı şân-ı Rasûl-i kibriyâ *'aleyhi ezke't-tehâyâ*[*6] ile kesb-i safây-ı rûhânî ve 'akīde-i in'âm-ı firâvân ve zülâl-i sükkerîn ihsân-ı Pâdişâh-ı devrân ile isticlâb-ı zevk-ı cismânî edüp, husûsan bu sene-i mübârekede huccâc-ı zevi'l-ibtihâcın mashûben bi's-selâme cânib-i Şâm-ı şerîfe[7] vusûllerinin nüvîd-i beşâret-fezâsı ve Şerîf hazretlerinin nâme-i hulûs-intimâsı, müjdeci-başılar vesâtatiyle ol

---

* لولاك = Sen olmasaydın" anlamına gelen bu cümle ile "*Levlâke levlâke lemâ halaktü'l-eflâk* = لولاك لولاك لما خلقت الافلاك = Yâ Muhammed! Sen olmasaydın felekleri (kâinâtı) yaratmazdım" anlamına gelen, halk nazarında Kudsî Hadîs olarak kabul edilen, es-Sagānî tarafından uydurma olarak nitelendirilen ve hadîs olarak bir değerinin bulunmadığı belirtilen söze (bk. el-'Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ'*, nr. 2123, II,164) telmîh söz konusudur.

** ما ارسلناك = Biz seni gönderdik" anlamına gelen bu cümle ile meâli "(Resûlüm!) Biz seni âlemlere ancak rahmet olarak gönderdik" anlamına gelen Kur'ân, el-Enbiyâ', 21/107. âyetine telmîh vardır.

1 Te'âlâ B, S : — M

2 dâmeti'l B : dârati'l S, M

*** صلى الله تعالى عليه و على آله ما دامت الافلاك = Yüce Allah'ın salâtı kâinât durdukça onun ve âilesinin üzerine olsun" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

3 -ı Nebevî B : — S, M

4 istimâ'iyle B : ile S, M

◊ 12 Rebî'ulevvel 1157 = 25 Nisan 1744 Cumartesi. S nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak "**rebî'ulevvel**" yazısı vardır.

5 mağfiret-nişân S, M : — B

*4 اسكنه الله رياض الجنان = Allah onu cennet bahçelerine yerleştirsin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

6 kurbet-i B, S : kırâ'et-i M

*5 جل و علا = Yüce ve yüksek olsun" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

*6 عليه ازكى التحايا = En güzel selâmlar onun üzerine olsun" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

7 -i şerîfe S, M : — B

rûz-i fîrûzda de'b-i kadîm üzere ma'rûz-ı huzûr-i lâmi'u'n-nûr-i Husrevâne olup[1], sâmi'a-zîb olan bu haber-i[2] sârreden dahi huzzâr-ı meclis karîn-i inbisât ve tezâ'uf-i[3] **[B 18a]** safâ vü neşât-ı yek-dil ü yek-zebân[4] Devlet-i ebed-karîn ve efzûnî-i 'ömr ü saltanat-ı Halîfe-i rûy-i zemîn içün dü-dest-i du'â berdâşte-i dergâh-ı Kibriyâ ve emsâliyle teşerrüfün istid'â ve fâtiha-i rahmet-ârâ ile hâtime-i meclis-i mağfiret-fezâ kılındı.

İhrâc-ı Donanma-yı hümâyûn be-Deryâ-yı Sefîd

Hurûş-i yemm-i himem-i Pâdişâh-ı deryâ-kerem ile her sâl-i meymenet-iştimâlde Tersâne-i 'âmire'den ihrâcı mu'tâd olan Donanma-yı hümâyûn sefâyini[5] ber-vech-i tertîb-i dîrîn mâh-ı merkūmun yirmi[6] altıncı günü◊ Mersâ-yı Halîc-i Tersâne'den ref'-i lenger ve şemendıra ve feth-i şukka ve fılandıra ederek Yalı Köşkü pîş-gâhından güzerân etdikleri esnâda, mu'tâd-ı kadîm üzere Kapudân-ı deryâ Vezîr-i mükerrem sa'âdetlü[7] Ahmed Paşa ve ricâl-i donanma 'alâ merâtibihim mazhar-ı nüvâziş-i Pâdişâhî ve nâ'il-i teşrîfât-ı Şehinşâhî olmalarıyla mesrûr u mübâhî olup, foralunbar top-i âteşbâr ve müsâ'ade-i rûzgâr ile **[B 18b]** sâhil-i Beşiktaş'a güzâr ve birkac gün ârâm u[8] karârdan sonra, 'inâyet-i hazret-i[9] mürsilü'r-riyâh ile cânib-i Bahr-ı Sefîd'e bâd-bân-güşây-ı teveccüh ü 'azîmet oldular.

Teşrîf-i hümâyûn be-gülşen-serây-ı[10] Karaağac ve ba'de-ezîn be-Sâhil-serây-ı[11] Beşiktaş

Çünki bir cây-ı dil-güşâdan bir makām-ı ferah-fezâya nakl-i bisât-ı ârâm ve meyl ü incizâb ve izhâr-ı[12] şevk u garâm, mücerred tebdîl-i[13] hevâ ile kesb-i inbisât ve bâ'is-i tenşît-ı hâtır olur celb-i esbâb-ı neşât olduğundan kat'-ı

1 olup S : olunup B, M
2 haber-i S, M : peyâm-ı B
3 tezâ'uf-i B : — S, M
4 neşât-ı yek-dil ü yek-zebân ["yek-dil ü yek-zebân Devlet-i ebed" kısmı aynı kaligrafi ve sahh kaydıyla satırın ve sayfanın üst kısmına yazılmıştır] B : neşâtları dü-bâlâ olmağla, yek-dil ü yek-zebân devâm-ı S, M
5 sefâyini B : -i nusrat-makrûn S, M
6 yirmi B, S : — M
◊ 26 Rebî'ulevvel 1157 = 9 Mayıs 1744 Cumartesi. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak "**rebî'ulevvel**" yazısı vardır.
7 sa'âdetlü B, S : — M
8 Beşiktaş'a ….. ü B : Beşiktaş'da birkac gün S : Beşiktaş'da birkaç gün M
9 hazret-i B : — S, M
10 be-gülşen-serây-ı S, M : **be-Sâhil-serây-ı** B
11 ba'de-ezîn Sâhil-serây-ı M : **ba'de-zîn be-Sâhil-serây-ı** S : **ba'de-zîn nüzhetgâh-ı Serây-ı** B
12 ve izhâr-ı B : — S : ile izhâr-ı M
13 tebdîl-i B, S : tebeddül-i M

nazar, harekât-ı bâ-berekât-ı cenâb-ı Şehriyâr-ı hikmet-âsârda hezâr esrâr-ı hafiyye ve dâ'ire-i derk-i 'ukūlden hâric niçe letâyif-i celiyye olmağla, gûyyâ şâhid-i merâm-ı enâm[1] âgāz-ı ihtizâz ü hırâm etdikce, nihüfte vü âşikâr niçe hasret-güzîn-i intizâr, nâ'il-i zevk-ı dîdâr, belki 'âmme-i sâhil-nişîn-i bahr-ı himem zuhûr-i mevce-i yemm-i kerem ile mâlik-i dînâr olmalarını mûcib[2] **[M 6a]** bir hâlet-i bâ-i'tibâr **[B 19a]** olduğundan, tırâzende-i taht ü dîhîm cenâb-ı Pâdişâh-ı heft-iklîm hazretleri evâ'il-i rebî'ulâhırda◊ -ki, evâsıt-ı hengâm-ı behâr-ı[3] rebî'-i sâl-i merkūmdur[4]- yümn ü ikbâl ve sa'âdet ü iclâl ile, **beyt**:

Kadd-i dilber gibi dil eğlencesi

Gam-güsârım Karaağac Bağçesi*

medîha-i hakk-ı edâsına mâ-sadak olan nüzhet-gâh-ı dil-ârâma teşrîf-i meymenet-redîf ve mânend-i âfitâb-ı 'âlem-tâb burc-i şitevîden burc-i sayfîye tahvîl ile ol sûy-i dil-cûya ifâza-i envâr-ı dîdâr buyurup, bir aydan ziyâde gâh gül-geşt-i çemen ve gâh seyr-i gülşen birle[5] ârâm ve bâlâda bast olunduğu üzere bu gûne hareket-i hümâyûn-i hikmet-nümûn takrîbi ile niçe müflis-i nâ-kâm tahsîl-i dest-mâye-i merâm etmekle[6], evâhır-ı cumâdelûlâda◊◊ nâzır-ı dü-deryâ olan Sâhil-serây-ı bî-hemtâ-yı Beşiktaş'a teşrîf-i kudûm-i meymenet-lüzûm buyurdılar.

'Azl ü nasb-ı[7] Voyvoda-i Eflâk

Eflâk **[B 19b]** Voyvodası olan Mihal Voyvoda, merkûz-i derûn-i dalâlet-meşhûnu olan habâset ve tama'-ı hâmı muktezâsınca, müddet-i hükûmetinde[8] ehâlî-i vilâyet ve fukarây-ı ra'iyyete rızây-ı hümâyûn-i hazret-i[9] Husrevâne'ye mugāyir irtikâb ve cesâret etdiği bida' u mezâlim ve cevr u i'tisâfı haddi tecâvüz edüp, zîr-destân-ı re'âyâ fukarâsı[10], mesfûrun dest-i te'addî ve 'udvânından perîşân-ı hâl ve mükedderu'l-ahvâl ve fîmâ-ba'd[11] tâb u tâkatleri

1 -ı enâm B : — S, M
2 mûcib B, S : + [M 6a] mûcib M
◊ 11-20 Rebî'ulâhır 1157 = 24 Mayıs - 2 Haziran 1744. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak "**rebî'ulâhır**" yazısı vardır.
3 behâr-ı B, S : — M
4 merkūmdur B, S : merkūmda M
* Metnimizde yer alan bu beytin, III. Ahmed'e âit olduğunun belirtildiği yerlerden biri olarak bk. meselâ Balıkhane Nazırı Ali Bey, *Eski Zamanlarda İstanbul Hayatı,* hzr. Ali Şükrü Çoruk, İstanbul 2001, s.97.
5 birle B : ile S, M
6 etmekle B : eyledikden sonra S, M
◊◊ 21-30 Cumâdelûlâ 1157 = 2-11 Temmuz 1744.
7 ü nasb-ı S, M : — B
8 hükûmetinde B, S : hükûmetde M
9 hazret-i S, M : — B
10 fukarâsı S, M : — B
11 ahvâl ve fîmâ-ba'd S, M : bâl ve B

mefkūd ve bî-mecâl olmalarıyla, ‘umûmen[1] memleket-i merkūmeye[2] boyarları ve ehâlîsi taraflarından müte‘addid ‘urûz ve mahzar birle[3] Mihal-i dâll-i mesfûrun keyfiyyeti Der-i devlet-medâr'a i‘lâm ve ‘azl ü te’dîb ve tenkîl ü tagrîbi istid‘â vü istirhâm olunmağla, sâbıkā Eflâk Voyvodası olup, ‘ahd-i medîdden beri Der-i[4] devlet-i ‘aliyye'de Dîvân Tercemânlığı hıdmetiyle sadakati meşhûd olan İskerlet-oğlu'nun oğlu Kostantîn Voyvoda, eban-‘anceddin sadâkat **[B 20a]** ü istikāmeti ma‘lûm bende ve bende-zâde-i Devlet-i ‘aliyye ve emekdâr ve perhîz-kâr ve hıdmeti mesbûk olmuş[5] ‘abd-i râst-girdâr-ı ‘atebe-i seniyyeden olup, bundan akdem Nemçe seferleri esnâsında Voyvoda bulunmağla, zuhûr eden hıdemât-ı sâdıkāne ve harekât-ı ‘âkılânesi makbûl ve memleket-i merkūmenin nizâmı ve re‘âyâ ve berâyânın emn ü râhatları meşhûd ü ma‘lûm ve bundan sonra dahi muntazar u me’mûl olmağla, mâh-ı rebî‘ulâhırın evâsıtında◊ tertîb olunan Dîvân-ı hümâyûn'da mesfûr Kostantîn, Eflâk Voyvodası nasb olunup[6*], ber-vech-i mu‘tâd Eflâk voyvodalarına mahsûs teşrîfât-ı hümâyûn ile nüvâziş ü iltifâta mazhar ve âfitâb-ı Gîtî-firûz ve[7] ‘inâyet-i Şehriyâr-ı re‘âyâ-perver[8] merkūmun farkına lem‘a-güster olup, mesrûr u kâm-revâ ve kānûn-i kadîm üzere ma‘iyyetine ta‘yîn olunan ricâl-i Dîvân ile memleket-i merkūmeye irsâl ve makarr-ı hükûmetine takrîr u[9] îvâ olunup, selefi mesfûrun zulmen alduğu istirdâd ile kendüsi **[B 20b]** ve oğulları ve kapu kethudâları Midillü Cezîresi'ne nefy ü iclâ ve irtikâb etdiği zulm ü i‘tisâfa cezây-ı sezâ hakkında bu vechile icrâ olundu.

Vürûd-i haber-i vefât-ı Ser‘asker-i Diyârbekir ‘Ali Paşa ve Ser‘asker-şuden-i Vâlî-i Haleb Hüseyn Paşa ve Ser‘askerî-i cânib-i[10] Bağdâd Ahmed Paşa

Diyârbekir Vâlîsi olup, cânib-i mezbûr[11] ser‘askeri olan ‘Abdî Paşa-zâde ‘Ali Paşa, bi-irâdetillâhi Te‘âlâ hulûl-i ecel-i müsemmâ ile ‘âzim-i dâr-ı bekā

1 ‘umûmen S, M : — B
2 merkūmeye B : merkūme S, M
3 birle B : ile S, M
4 beri Der-i B : beri S : berü M
5 olmuş S, M : — B
◊ 11-20 Rebî‘ulâhır 1157 = 24 Mayıs - 2 Haziran 1744. S nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**rebî‘ulâhır**” yazısı vardır.
6 olunup B : ve S : olunup ve M
* Eflâk Voyvodası Michael Rakoviza'nın azledilmesi üzerine, yerine Constantin Mauro-cordato 15 Rebî‘ulâhır 1157/28 Mayıs 1744 günü Eflâk Voyvodası nasb olunmuştur; bk. meselâ Joseph von Hammer, *Geschichte des Osmanischen Reiches: Großentheils aus bisher unbenützten Handschriften und Archiven,* Pest 1832, VIII,53.
7 ve M : — B, S
8 perver B, S : + ve M
9 takrîr u S, M : — B
10 cânib-i S, M : — B
11 mezbûr B : mezkûr S, M

olduğu haberi Âsitâne-i sa‘âdet'e varid ve ol cânibde ihtişâd eden ecnâd-ı zafer-i‘tiyâdın zabt-ı ser-rişte-i umûrlarıyla[1] irâde-i ‘aliyye-i Husrevâne üzere hıdemât-ı mebrûre ibrâzına kādir bir Vezîr-i dilîrin Ser-leşker nasb u ta‘yîn olunması muktezî olmağla[2], Haleb Vâlîsi olup, hâlâ Mûsul muhâfazasında olan **[M 6b]** Ser-bostâniyân-ı sâbık Vezîr-i mükerrem[3] Hüseyn Paşa hazretlerinden[4] **[B 21a]** bu esnâda emr-i ‘azîm-i Sipehsâlâriyye'nin temşiyet ü te’diye ve tavâyif-i askeriyyenin[5] tanzîm ü tesviyesi me’mûl ü melhûz olduğundan, mâh-ı merkūmun evâsıtında◊ cânib-i mezbûra Ser‘asker nasb u ta‘yîn ve i‘lây-ı kadr u şânı içün teşrîfât-ı hümâyûn-i Husrevâne ve on beş bin guruş ‘atıyye-i ‘aliyye-i Mülûkâne ile taltîf ü teşrîf[6] buyurılup, teblîğ u îsâline ve müteveffâ-yı mezbûr[7] ‘Ali Paşa merhûmun emvâl ü eşyâsı zabtına Mîrâhûr-i Sânî-i Sultânî Şehsüvâr-zâde Mustafa Bey me’mûr buyuruldu.

Bu hılâlde hâlâ Bağdâd Vâlîsi Vezîr-i şecâ‘at-menkabet sa‘âdetlü Ahmed Paşa hazretlerine dahi ol cânibde tehazzüb eden tavâyif-i askeriyye ile bekûrî-i ‘ayn-i a‘dâ izhâr-ı celâdet ve muhâfaza-i memlekete ihtimâm ü dikkat ve emrinde istiklâl ve bâzû-yi himmetine takviyet içün teşrîfât-ı hümâyûn ve[8] ‘atıyye-i mevhibet-makrûn ile[9] Bağdâd Cânibi Ser‘askerliği ‘inâyet ü[10] ihsân buyuruldu. **[B 21b]**

Me’mûriyyet-i Kethudây-ı dûdmân-ı Bektâşiyân be-cânib-i Erzurum berây-ı sevk u tesyîr-i[11] leşker

Mâh-ı rebî‘ulâhırın[12] evâhırında◊◊ hâlâ Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri Ocağı'nda Kul Kethudâsı olan ‘Ali Ağa, Anadolu'dan Erzurum cânibine tavâyif-i askeriyyenin sevk u tesyîrine me’mûr ve der-‘akab Üsküdar'a murûr edüp, ihtimâm ü dikkat ve sarf-ı nakdîne-i kudret ü miknet ederek bi-tevfîkıhî[13] Te‘âlâ cânib-i merkūma müddet-i kalîlede asâkir-i vefîre sevk u tesyîr ve

1 umûrlarıyla B : umûrları ile S, M
2 muktezî olmağla B : iktizâ etmekle S, M
3 -i mükerrem B : — S, M
4 Paşa hazretlerinden B : Paşa'dan S, M
5 Sipehsâlâriyye'nin temşiyet ü te’diye ve tavâyif-i askeriyyenin S : Sipehsâlâriyye'nin B : Sipehsâlârî'nin temşiyet ü te’diye ve tavâyif-i askeriyyenin M
◊ 11-20 Rebî‘ulâhır 1157 = 24 Mayıs - 2 Haziran 1744. B ve S nüshalarında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**rebî‘ulâhır**” yazısı vardır.
6 teşrîf B, S : tesrîf M
7 mezbûr B : müşârun ileyh S, M
8 ve B : ile S, M
9 ile B : ‘inâyet ü irsâl ve S, M
10 ‘inayet ü B : — S, M
11 **u tesyîr-i** B : — S, M
12 rebî‘ulâhırın S, M : merkūmun B
◊◊ 21-29 Rebî‘ulâhır 1157 = 3-11 Haziran 1744. B ve S nüshalarında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**rebî‘ulâhır**” yazısı vardır.

kendüsi dahi ta‘kīb ile Erzurum'a vusûlü haberi vârid oldukda, hıdmeti mebrûr ve[1] nüvâziş-i Pâdişâhâne ile ser-efrâz[2] ü mesrûr buyuruldu.

Vukū‘-i tevcîhât-ı ba‘zı menâsıb-ı Dîvânî

Sene-i merkūme cemâziyelûlâsının[3] on sekizinci günü◊ Tersâne-i ‘âmire Emîni Murtezâ Efendi ‘azl ve Baş-bâkī Kulu Monlacık-zâde ‘Ali Ağa Emîn-i Tersâne ve mûmâ ileyh[4] Murtezâ Efendi dahi[5] Emîn-i Matbah-ı ‘âmire nasb olunup[6], çend rûz **[B 22a]** murûrundan sonra Cizye Muhâsebesi ihsâniyle mesrûr ve Matbah Emâneti yine sâbıkı İbrâhîm Efendi'ye ibkā ve sâbıkā[7] Ziştovi Voyvodası ‘Ali Ağa, Baş-bâkī Kulu ve dâmâd-ı hazret-i Âsafî[8] ‘Abdî Ağa, Emîn-i Şa‘îr nasb olunup, huzûr-i Sadr-ı ‘âlî'de[9] telebbüs-i hıl‘at-i fâhire ile mübtehic ü mesrûr[10] oldular.

Zuhûr-i garîbe

Bi-kudretillâhi Te‘âlâ Burusa sâkinelerinden bir hatun batn-ı vâhidde def‘aten üç[11] nefer evlâd-ı zükûr tevlîd ve üçü dahi mu‘ammer olup, bi-emr-i Hudâ vâlid, mevâlîd-i selâse-i mezkûre tevellüdlerinden mukaddem ‘azm-i diyâr-ı ‘adem etmekle, vâlide-i fakīre bu cihetden giriftâr-ı pençe-i saht-gîr-i fakr u fâka ve nüfûs-i selâseyi değil, kendü nefsini infâka ‘âciz ü bî-tâka olup, kânûn-i ‘acz ü iftikārdan şerâre-i zucret cânına sirâyet ve pister-i hâkister-i hayretde üç[12] dâne kül öksüzü ile mübtelây-ı sûz ü güdâz ve esîr-i meşakkat iken, delâlet-i rehber-i tevfîk ile maksem-i ‘inâyet ü ihsân olan Âsitâne-i kerem-‘unvân savbına ‘azîmet ve niçe **[B 22b]** eyyâm *el-leyâlî hubâlâ** deyerek hâmil-i ümm-i zemâneden zâde-i himem zuhûruna intizâr ve şîr-i

---

13 murûr ….. bi-tevfîkıhî S : ‘ubûr edüp, ihtimâm ü dikkat ve sarf-ı nakdîne-i kudret ü miknet ederek bi-tevfîkıllâhi B : murûr edüp, bi-tevfîkıhî M

1 mebrûr ve S : mebrûz olup B : mebrûr ve M

2 efrâz B, S : firâz M

3 Sene-i merkūme cemâziyelûlâsının S : Sene-i merkūme cumâdelûlâsının M : Mâh-ı cumâdelûlânın B

◊ 18 Cumâdelûlâ 1157 = 29 Haziran 1744 Pazartesi. B nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**cumâdelûlâ**”, S nüshasında ise “**cemâziyelûlâ**” yazısı vardır.

4 olup ve mûmâ ileyh S : ve mûmâ ileyh B : olup M

5 dahi S, M : — B

6 nasb olunup B : oldukdan sonra S, M

7 murûrundan ….. sâbıkā B : murûrunda Cizye Muhâsebecisi olup, bu esnâda S, M

8 Âsafî B : Sadrıa‘zamî S, M

9 olunup, huzûr-i Sadr-ı ‘âlî'de B : ve huzûr-i Âsafî'de S, M

10 mesrûr B : mübâhî S, M

11 üç M : üc B, S

12 üç M : üc B, S

* حبالى الليالى = Geceler, yarın olacaklara gebedir” anlamına gelen Arapça özlü sözlerdendir.

hâreleri hemşîre-i kerem-i rûzgâr olmak me'mûlüyle gâh cünbiş-i gehvâre-i devrâna hem-hâl ile pür[1]-ıztırâb ve gâh habâb-ı ser-şiken-i âvîze-i mehd-i inkılâb ederek 'âkıbet Dîvân-ı 'âlî'ye çıkup, pîrâye-i dûş ve zînet-i âgūşu olan eytâm ile 'arz-ı hâl ve mübtelây-ı zîk-ı me'âş olduğunu ifâde vü[2] i'lâm zımnında üçler 'aşkına şâyân-ı 'inâyet-i min'âm olmasını istirhâm etmekle, cenâb-ı Sadrıa'zam ve Vekîl-i mutlak-ı kesîru'l-kerem hazretleri, mezbûrenin hâline re'ye'l-'ayn tahsîl-i ıttılâ' ile mazbût olan mahlûlât-ı gümrükden yevmî yirmi beş akça[3] **[M 7a]** 'inâyet ü ihsân buyurup, keremleri bu gûne muhtâccîne mebzûl olmasıyla mazhar-ı du'ây-ı hayr oldular.

Me'mûriyyet-i Vezîr-i mükerrem Pîr Mustafa Paşa, Vâlî-i Rumeli be-cânib-i Sivas

Bu sene-i mübâreke-i bâhiru'l-meymenede 'avn ü 'inâyet-i cenâb-ı[4] Rabbu'l-'izzet ile hıfz u hirâset-i **[B 23a]** memleket ve kahr u tedmîr-i düşmen-i bed-tıynetde[5] kemâl-i intibâh u basîret üzere hareket lâzib ve lâ-büdd olmakdan nâşî, hâlâ Kars Cânibi Ser'askeri olan Sadr-ı esbak Vezîr-i zî-şân sa'âdetlü[6] el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerinin tertîb-i levâzım-ı metânet ü takviyetine bezl-i cell-i himmet ve bir tarafdan medâr-ı temşiyet-i umûru olan asâkir ve mühimmât ve zehâyir irsâliyle bâzûy-i mikneti te'yîd ü teşyîd olunmağa ihtimâm ü dikkat ve kezâlik Bağdâd ve Basra Vâlîsi ve[7] ol havâlî Ser'askeri olan[8] Vezîr-i mükerrem sa'âdetlü Ahmed Paşa hazretlerinin ve Diyârbekir Ser'askeri Vezîr-i mükerrem Hüseyn Paşa hazretlerinin dahi kuvvet-i zahr u[9] iktidârları olan sâlifü'z-zikr[10] asâkir ve mühimmât ve zehâyiri[11] pey-der-pey ma'iyyetlerine tesyîr u irsâl ve bir[12] tarafdan me'mûr olan tavâyif-i askeriyyeyi dahi bilâ-meks yanlarına sevk u îsâl ile takviyet-i emrlerine kemer-bend-i ihtimâm olunmak içün Diyârbekir ile Kars'ın vasatında vâki' her tarafa semt ve münâsib olan nefs-i Sivas'da **[B 23b]** sâhib-i liyâkat ü iktidâr bir Vezîr-i sütûde-tedbîrin vücûdundan lâ-büdd ve lâzib olup, hâlâ Rumeli Vâlîsi Vezîr-i müşârun ileyh sa'âdetlü Pîr Mustafa Paşa hazretleri, fî nefsi'l-emr silkü'l-cevâhir-i vüzerâda kıymet-i kadr u şânı

1 pür B, S : — M
2 ifâde vü B : — S, M
3 beş akça B, S : + [M 7a] beş akça vazîfe M
4 mübâreke-i ….. cenâb-ı S, M : mübârekede 'avn ü 'inâyet-i B
5 tıynetde B, S : tıynete M
6 Vezîr-i zî-şân sa'âdetlü M : Vezîr-i zî-şân S : sa'âdetlü B
7 ve B : olup S, M
8 olan S, M : — B
9 u B, S : — M
10 sâlifü'z-zikr S, M : — B
11 zehâyiri B : zehâyir ve edevâtı S, M
12 bir B, S : bu M

ma‘lûm ve[1] hüsn-i sülûk ü kifâyet ile mevsûf ve vüfûr-i[2] fetânet ü kiyâset ile ma‘rûf, erşed ve hamiyyet-şi‘âr bir zât-ı sütûde-etvâr olmağla, mâh-ı cumâdelâhırın evâyilinde[3◊] Sivas cânibine vech-i meşrûh üzere me’mûriyyetini müş‘ir sâdır olan emr-i şerîf, Hâssa silahşörlerinden ta‘yîn olunan Mübâşir ile irsâl olunmağla[4], bilâ-tevakkuf[5] mükemmel kapusu halkı ile nehzat ü hareket ve Gelibolu ma‘berinden ‘ubûr ve seyr-i serî‘ ile Sivas'a vusûl ve duhûlü ‘akabinde muktezây-ı[6] me’mûriyyetini icrâya mübâderet ile sâlifü'z[7]-zikr ser‘askerler taraflarına sevk-ı asâkir ve nakl-i mühimmât ü zehâyir ederek rızây-ı hümâyûn-i Şehriyârî'ye muvâfık hıdemât-ı mebrûre ve[8] makbûleye muvaffak u makrûn[9] oldular.

Zuhûr-i harîk

Mâh-ı merkūmun yirmi birinci cum‘a **[B 24a]** gicesi[◊◊] sâ‘at birde iken merhûm ve mağfiret-nişân Ebulfeth Sultân Mehmed Hân Câmi‘-i şerîfinin Boyacılar Kapusu'na semt ve kurbiyyeti olup, **beyt**[10]:

Dem-i sirişki ile tutmayınca mâyesini
Bizim bu Kanlı Furun bî-nevâya nân mı verir?*

Nesr[11]: Ta‘rîfine mâ-sadak olan Kanlı Furun'dan âh-ı bî-nevâyân-ı şerâre-pâş-âsâ[12] bi-kazâ’illâhi Te‘âlâ âteş-i serkeş-i ejder-veş demkeş olup, ân-ı vâhidde furun-i merkūm ve etrâfında sagīr u kebîr[13] bir mikdâr büyût ü

1 ve M : — B, S
2 vüfûr-i B, S : vakūr M
3 cumâdelâhırın evâyilinde B : merkūmun evâyilinde S : merkūmun evâ’ilinde M
◊ 1-10 Cumâdelâhıre 1157 = 12-21 Temmuz 1744. B nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**cumâdeluhrâ**”, S nüshasında ise sayfanın sol kenarında “**cumâdelûlâ**” yazısı vardır.
4 ta‘yîn ….. olunmağla S, M : ile B
5 tevakkuf B : + mansıbından S, M
6 Sivas'a ….. muktezây-ı S : Sivas'a duhûlü ‘akībinde muktezây-ı B : — M
7 sâlifü'z B : mârru'z S, M
8 ve B : — S, M
9 u makrûn S, M : — B
◊◊ 21 Cumâdelâhıre 1157 = 1 Ağustos 1744 Cumartesi. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır. B ve S nüshalarında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**cumâdelûlâ**” yazısı vardır.
10 semt ….. **beyt** B, S : kurbiyyeti olup M
* Metnimizde geçen bu beyit, *Letâ’if-i Esnâf* adlı risâlede Ekmekçiler'le ilgili olarak zikredilen şiirlerden biri olarak gösterilmiştir; bk. Kemal Öztürk, “Letaif-i Esnâfdan: 1. Ekmekçi”, *Türk Folklor Araştırmaları,* İstanbul 1970, cilt XIII, nr. 253, s.5742.
11 **Nesr** B : — S, M
12 âh-ı bî-nevâyân-ı şerâre-pâş-âsâ B : — S, M
13 etrâfında sagīr u kebîr B : sagīr u kebîr etrâfında S, M

dekâkîn muhterik ve ba‘de'l-‘işâ muntafî olmağla, musâb olanlar mahzûn ve rehâ-yâb olanlar memnûniyyet ile şükr-i Hudâ-yı bî-çûn eylediler.

Vürûd-i düşmen be-cânib-i Kars ve vukū‘-i muhârebât-ı ‘adîde ve encâm-ı kâr-ı husrân-şi‘âr-ı û

Sahâyif-i[1] bâlâda tahrîr ve güzâriş-pezîr olduğu üzere İran Şâhlığı iddi‘âsı ile[2] ‘alem-efrâz-ı ‘utüvv ü tuğyân ve zâhib olduğu mezheb-i bâtılını[3] sûret-i hakda irâ’et ü i‘lân ile icrây-ı agrâz-ı fâsidesine sarf-ı tâb ü tüvân üzere olan **[B 24b]** Nâdir Şâh-ı nekbet-nişân, bundan akdem Devlet-i ‘aliyye-i ebed-müddete gâh izhâr-ı husûmet ve gâh evzâ‘-ı mütelevvinâne ile dostâne hareket ederek, elli dört târîhine gelince◊ bu hâlet üzere imrâr-ı vakt edüp, târîh-i merkūmda fıtrat-ı zâtı olan kibr u nahvet ve hubs-i derûn-i mekîdet-nümûnu[4] muktezâsınca dâhil-i havze-i İran olup, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemâ‘at'den[5], pâk-‘akīdet olan Dağıstân ehâlîsi **[M 7b]** ve Lezgî tâ’ifesi üzerlerine mütekebbirâne hücûm ve vücûd-i nekbet-lüzûmu İran vîrânelerine bûm-i şûm olduğu gibi, ol havâlîye dahi itâle-i dest-i husrân-ı rusûm ve vaz‘-ı kadem-i meş’ûm ile merkūmları seby ü gāret[6] ve kendüye teba‘iyyet dâ‘iyesinde olmağla, tâ’ife-i merkūmeye ‘inâyet-i Bârî yârî ve ‘avn-i Perverdigârî meded-kârîleri olmak hasebiyle[7], her hücûmunda müdemmer u makhûr ve her bir vâki‘ olan muhârebede kesr-i fâhiş ile mağlûb ve meksûr olarak bir buçuk sene mikdârı eyyâm-ı nekbet- **[B 25a]** encâmı ol havâlîde bu hâl üzere murûr etmekle, hılâl-i müddet-i merkūmede kendüye za‘f u idbâr târî oldukça, yine Devlet-i ‘aliyye tarafına merâsim-i müvâlâta murâ‘ât kaydiyle pey-der-pey tahrîrât ve muhâfızîn-i serhaddât ile mürâselâtdan hâlî olmayup, lâkin mezbûrun dimâğı fâsid ve harekâtı kâsid, mütelevvinü'l-etvâr bir habâset-şi‘âr olduğu âşikâr olduğundan, kerâmet-penâh Pâdişâh-ı dil-âgâh-i bâ-intibâh *eyyedehullâhu Te‘âlâ*[8] *ve ebkāhu*[*] hazretleri merâsim-i hazm ü ihtiyâta kemâl mertebe murâ‘ât buyurup, serhaddât-ı İslâmiyye'ye asâkir ve mühimmât ve zehâyir ve edevât ile takviyet ve Erzurum[9] ve Diyârbekir ve Van[10] ve Bağdâd câniblerine

1 Sahâyif-i B : — S, M
2 iddi‘âsı ile S : iddi‘âsıyla B, M
3 bâtılını B : bâtılasın S, M
◊ 1 Muharrem 1154 = 19 Mart 1741 Pazar.
4 hubs-i ….. nümûnu B : habâset-i cibillîsi S, M
5 Sünnet ve'l-Cemâ‘at'den B : İslâm'dan sünniyyü'l-mezheb S, M
6 gāret B, S : gārât M
7 olmak hasebiyle B : olup S, M
8 *Te‘âlâ* B : — S, M
* ایده الله تعالی و ابقاه = Yüce Allah onu güçlendirsin ve kalıcı kılsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
9 Erzurum B : + ve Kars ve Van S : + ve Kars ve Revân M
10 ve Van B : — S, M

tertîb-i ‘udde vü ‘atâd[*] ve tesrîb ü tesyîr-i ecnâd-ı vegā-i‘tiyâd[1] ve ba‘zı mahallere ser‘askerler nasb u ta‘yîn ve ma‘iyyetlerinde ictimâ‘ u ihtişâd-ı[2] erbâb-ı cihâd ile ber-vech-i mu‘tâd takviyet-i nizâm-ı serhaddâtdan hâlî olmayup, çünki el-hâletü hâzih düşmen-i bed-tıynet hudûd-i İslâmiyye'yi mücâvezet ve itâle-i dest-i **[B 25b]** mefsedete cesâret eylemedüğünden[3] ta‘arruz olunmayup, bundan sonra cesâret eder ise, şe’âmet-i nakz-ı ‘ahde ibtilâ ile mazhar-ı kahr-ı Hudâ olmasını istid‘â vechiyle[4] bu esnâda ancak muhârese-i memleket ve muhâfaza-i sugūr u ra‘iyyet ve encâm-ı kâra terakkub u intizâr ile imrâr-ı vakt olunmak muktezây-ı hâlden idüğüni ser‘asker paşalara îmâ vü işâret ve bu tarîkıyle[5] mezbûra irhây-ı ‘inân-ı ruhsat olunmuşidi[6]. Minvâl-i muharrer üzere târîh-i merkūmdan elli altı senesine gelince[◊] Şâh-ı haybet-penâh gâh Dağıstân taraflarında[7] tâ’ife-i Lezgiyân ile keşmekeş-i harb ü peykâr ve gâh Şirvân ve Mugān câniblerinde geşt ü güzâr-ı feyâfî-i idbâr olarak[8] müterassıd-ı zemân-ı fursat olmağla, eyyâm-ı husrân-encâmın bu vechile[9] imrâr edüp, zâhir-i kârı tahsîl-i dest-mâye-i edevât-ı kârzâr ile yine sâlifü'l-beyân ehâlî-i Dağıstân ehâlîsiyle[10] ceng ü peykâra ibtidâr ve ahz-ı sâr üzere olmasını zımnen iş‘âr eder iken, sene-i merkūme vekāyi‘inde[**] tafsîl ü beyân olunduğu vechile **[B 26a]** bağteten Kerkûk ve Mûsul taraflarına ilkāy-ı bâr-ı siklet eyledikde, yârî-i ‘inâyet-i cenâb-ı Bârî Te‘âlâ ile encâm-ı kârı karîn-i haybet ve mazhar-ı kahr u hezîmet olarak diyâr-ı nekbet-medârına ‘avdet ile *“Seg be-sahrâ[***]”* me’âli menkabet-i hâli olmuşidi.

Bu sene-i mübârekede[*4] hâlâ Kars Cânibi Ser‘askeri olan Sadr-ı esbak Vezîr-i dilîr sa‘âdetlü el-Hâc Ahmed[11] Paşa hazretlerinin Der-i devlet-medâr'a

---

* Burada zikredilen ‘udde vü ‘atâd kelimeleri ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.15'in sol kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “‘udde (عُهده), hâzırlamak zamm ile ve ‘atâd dahi nasb ile yaraklamakdır”.

1 -ı vegā-i‘tiyâd B, S : — M

2 ser‘askerler ….. ihtişâd B, S : — M

3 eylemedüğünden B, S : eylemediğinden M

4 vechiyle B : ve S, M

5 tarîkıyle B, S : tarîkle M

6 olunmuşidi B, S : olmuşidi M

◊ 1 Muharrem 1156 = 25 Şubat 1743 Pazartesi.

7 taraflarında B, S : taraflarından M

8 olarak [“olarak” kelimesi üzeri silinen “ve”nin üstüne yazılmıştır] B : ve S, M

9 bu vechile M : — B, S

10 ehâlîsiyle B : ile S, M

** Metnimizde söz edilen sene ile ilgili olarak S nüshasında sayfanın sol kenarında “**Sene 1156**” yazısı vardır.

*** سك بصحرا = Köpek çöle/kıra yakışır” gibi bir mânâya gelen Farsça deyimdir.

*4 Metnimizde söz edilen sene ile ilgili olarak S nüshasında sayfanın sol kenarında “**Sene 1157**” yazısı vardır.

11 Ahmed B, S : Mustafa M

vürûd eden kā'imelerinin hulâsa-i mefhûmlarında mâh-ı cumadelâhırenin[1] on dördüncü cum'a[◊] günü Şâh-ı rûbâh-meniş, sınûr-i İslâmiyye'den olan Arpaçayı'nı murûr ve ol havâlîde olan hisâra havâle-i dâs-i hasâret ve izhâr-ı gurûr ederek, mâh-ı merkūmun on sekizinci günü[◊◊] külliyyetlü asker ile Kars'ın mukābelesinde iki sâ'at bu'dü olup, kıble cânibinde vâki' olan cebelin zirvesine nasb-ı hıyâm-ı idbâr etmekle, Ser'asker-i müşârun ileyh hazretleri dahi ma'iyyetinde mevcûd ebtâl-i ricâlden talî'a vechiyle bir mikdâr süvârî ta'yîn ve ol gün düşmen-i dîni cebel-i merkūmun dâmeninde karşulayup, **[B 26b]** beş sâ'at mikdârı tervîc-i bâzâr-ı harb ü kârzâr ve vâfir kelle vü dil ahziyle celâdet-i İslâmiyye'yi izhâr[2] **[M 8a]** edüp, ertesi günü[3] mahall-i merkūmda ikāmet ve dahi ertesi pençşenbih günü[◊◊◊] Kars'a bir buçuk sâ'at mesâfesi olup, cânib-i garbîde vâki' nehrin ve Erzurum'a giden tarîk-ı câddenin üzerinde Künbed Karyesi ta'bîr olunan mahalde vâki' cebelin pîş-gâhında karâr ve nakl-i eskāl-i nekbet-bâr ile der-'akab mahall-i mezkûrda toprakdan[4] bir kal'a binâsına ibtidâr ve gûyâ asâkir-i muvahhidîni hasret-keş-i mâ'-i mu'ayyen eylemek[5] efkâr-ı fâsidesiyle nehr-i merkūmun dahi kadîmî mecrâsını tesdîd ve âhar mahalle icrâ vü isâleye sarf-ı iktidâr eyledüğünden[6] mâ'adâ, yevm-i mezbûrda derhâl[7] ordu-yi menhûsundan top menzili mesâfede câ-be-câ taburlar irâ'et ve sengerler ihtirâ'ına mübâderet etmekle, müşârun ileyh Ser'asker Paşa hazretleri dahi guzât-ı zafer-simât ile birkaç[8] mahalden sevk-ı metâyây-ı celâdet eyledikce, aslâ tâb-âver-i **[B 27a]** mukābele ve mukāvemet[9] olmayup, tabur-i makhûrunu girüye çekerek ve bu sûret ile[10] tekrâr be-tekrâr lu'bede-bâzî-i hadî'at izhâr ederek, zamîr-i habâset-tahmîrinde merkûz olan mekr u desîsesinin icrâsına müterakkıb-ı zemân-ı fursat olup, hande-fermây-ı zemân[11] olacak u'cûbe hâlet birle imrâr-ı vakt etmekle[12], Ser'asker-i müşârun ileyh hazretleri dahi mukārenet-i[13] tevfîk-ı Rabbü'l-'izzet ile kuvvetü'z-zahr-ı guzât olacak hâlât ve esbâb-ı edevâta

1 cumâdelâhırenin M : cumâdelâhırın S : cumâdeluhrânın B
◊ 14 Cumâdelâhıre 1157 = 25 Temmuz 1744 Cumartesi.
◊◊ 18 Cumâdelâhıre 1157 = 29 Temmuz 1744 Çarşamba. S nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak "**cumâdelâhır**" yazısı vardır.
2 izhâr B, S : + [M 8a] izhâr M
3 günü M : gün B, S
◊◊◊ 19 Cumâdelâhıre 1157 = 30 Temmuz 1744 Perşembe.
4 toprakdan S : tobrakdan B, M
5 eylemek B : etmek S, M
6 eyledüğünden B, S : eylediğinden M
7 yevm-i mezbûrda derhâl B : — S, M
8 birkaç M : birkac B, S
9 ve mukāvemet B : — S, M
10 sûret ile B : sûretle S, M
11 zemân B, S : zenân M
12 etmekle B : etmeğin S, M
13 mukārenet-i B, S : + ve M

mübâderet ve bâzîçe-i düşmen-i şeytanet-kârdan cenâb-ı Kibriyâ'ya isti‘âze ile imâle-i lihâza-i rağbet ve nazar-ı[1] iltifât etmeyüp, mânend-i kûh-temkîn[2] kemal-i vekār u şükûh irâ’et (ارأت) ve haysiyyet-i zât-ı fetânet-simâtından nâşî bî-bâk ü pervâ şecî‘âne ve mütebassırâne[3] hareket ederek Ordu-yi hümâyûn'un cevânibini top ve humbara ve meterisler ile istihkâm ü tesdîd ve ta‘yîn-i mevkıf-ı guzât-ı şîr-nihâd ve tebyîn-i makām-ı ecnâd-ı vegā-i‘tiyâd ile dâ’ire-i mu‘asker-i hümâyûn-i zafer-eseri tahkîm ü teşyîd edüp, kân-ı dilden cevâhir-i **[B 27b]** matbû‘u'z-zevâhir-i rüşd ü sedâd ve ‘ulüvv-i himmet-i Hudâ-dâdı temâm mahallinde ibrâza ibtidâr ve Devlet-i ‘aliyye-i ebed-müddet ve Saltanat-ı seniyye-i dâ’imü's-satvetin kuvvet-i kāhire ve şevket-i bâhiresin kemâ huve hakkuhû i‘lân ü izhâr zımnında mahkeme-i ma‘rekede isbât-ı vücûd-i dirâyet-zât ve ityân-ı şuhûd-i kiyâset-simât ile asâkir-i İslâm'a kavlen ve fi‘len bâ‘is-i gayret ve mâlen ve bedenen mûcib-i şecâ‘at olacak harekât-ı ‘âkılâne-i Âsaf-pesende muvaffak ve sîne-i pür-sekînesin kat kat dürû‘-i gayret ü hamiyyet-i dîniyye ile vakf-ı sebîl-i gazv ü cihâd eylediği, beyne'l-asâkir zâhir u muhakkak olduğundan, cümlesinin ‘urûk-ı hamiyyetleri nabzân ve irâka-i hûn-i a‘dâya birbirlerine müsâbakat ile[4] şitâbân ve bu hâl-i zafer-me’âl üzere düşmen-i bed-âyînin müdâfa‘asında pâ-ber-cây-ı merkez-i sebât ü müsâberet üzere iken, Şâh-ı nekbet-penâh mecbûl ve meftûr olduğu ihtiyâl ü ihtidâ‘ı muktezâsınca gûyyâ kulûb-i asâkir-i nusrat-me’âsire îrâs-i dehşet zımnında külle yevm yer yer taburlar irâ’et ve zu‘munca cünûd-i mansûreye izhâr-ı **[B 28a]** cebe vü ‘azamet eyledikce, asâkir-i muvahhidîn mukābele ve müdâfa‘alarına merdâne ve gayûrâne hareket ve kemâl-i hâhiş ü rağbet ile sîne-i pür-kînelerine havâle-i esinne-i kahr u mezellet etmede bezl-i makdûr ve sa‘y-i bî-kusûr ve bu minvâl üzere ceng ü cidâl ile on gün murûr edüp, sûku's-silâh-ı kifâhın[5] metâ‘-ı râyici olan tîğ-i cevher-nümâ ağır behâ kesmekle, eyâdî-i dellâlân-ı cân-furûşânda gâh ‘uryân ü mekşûf ve gâh der-bagal ü maglûf olur iken, bu hılâlde Şâh-ı bergeşte-kâr var kuvvetin bâzû-yi iktidâra getürüp, ‘umûmen asâkir-i hezîmet-peykerin ve zenbûrek ve edevât-ı harbiyyesin istishâb ve makarr-ı nekbet-eserin kollayarak ve bi'n-nefs kendüsi kā’id-i fi’e-i haybet-me’âbı olarak Kemsûr nâm karyeden dere ile aşağı doğru gelüp[6], mekr u desîsesini icrâya fursat-bîn-i kemîn-gîn olduğu, Ser‘asker-i zafer-karîn ve asâkir-i Müslimîn'in **[M 8b]** meşhûd-i bâsıra-i yakînleri oldukda, mukābelelerine rahş-rân-ı celâdet-rehîn olup, mütevekkilen ‘alallâhi'l-Mu‘în **[B 28b]** müfâdına ittikâlen rabt-ı cenân ve *neccinâ mine'l-kavmi'z-*

1 nazar-ı B : — S, M
2 mânend-i kûh temkîn B : + temkîn-i kûh S, M
3 ve mütebassırâne S, M : — B
4 ile B : ve S, M
5 kifâhın S, M : kifâfın B
6 gelüp B, S : kâb-ı M

zâlimîn[*] iktibâsını vird-i zebân ederek taraf taraf tabur-i makhûrlarına mânend-i Seylü'l-'Arim akın etmeleriyle, müşârun ileyh Sipehsâlâr-ı dil-âgâh kalben ve kāliben müteveccih-i Dergâh-ı Ehadiyyet ve cümlesini cenâb-ı Hayru'n-nâsırîn'e îdâ' u emânet ve mâye-i kuvvetü'z-zahr-ı celâdet olan 'azamet-i tekbîr ve gülbâng-ı tehlîl ile tehyîc-i a'sâb-ı salâbetlerine dikkat ve verâlarını sâ'ir şuc'ân-ı çâpük-süvâr ile sedd-i üstüvâr etmekde İskenderâne ibrâz-i kuvvet-i kāhire eyledikde, Şâh-ı tebehkâr-ı mefsedet-şi'ârın cünûd-i Ye'cûc-nümûdu, mârru'z-zikr dereden yukaru mânend-i mâr baş göstermeğe[1] 'adem-i iktidârları âşikâr ve direng eyledikleri mahal kendüleri gibi esfel ve başlarına teng ve pâları leng ve dest-i iktidârları eşell olmağla, gāziyân-ı 'âlî-himmet, 'ulüvv-i makām u menzilet ile yukarudan aşağa mu'âmele ederek üzerlerine musallat ve kahr u istîsâllerine **[B 29a]** nîrûy-i bâzû-yi celâdet[2] gösterdiklerinde, Allah Allah bir âşûb-i perhâş ve dâr u gîr-i düşmen-hırâş vâki' olmuşdur ki, Mirrîh tîğ be-dest tahsîn ü sâbâş[3] ile dûrdan nigerân ve birkaç[4] sâ'at hâl bu minvâl üzere güzerân etdikde, imdâd-ı Hayru'n-nâsırîn ve teveccühât-ı Pâdişâh-ı rûy-i zemîn ile kati vâfiri cisr-i şemşîr-i âbdâr-ı guzâtdan rehberde-i bi'se'l-karâr ve bî-hadd ü şümârı dahi cerîhan fütâde-i hufra-i bevâr olmalarıyla, lillâhi'l-hamdü ve'l-minneh Şâh-ı gümrâh-ı dalâlet-penâh bu vechile hâ'ib ü hâsir binâ eylediği senger-i haybet-eserine reh-girây-ı inkılâb ü idbâr oldu.

Bu hâl-i 'ibret-me'âl üzere evâsıt-ı şehr-i recebü'l-müreccebe gelince[◊] külle yevm muhârebe ve mukātele ve her hücûmuna dilîrâne mukābele ederek ecnâd-ı şîr-nihâd idmân ile cenge i'tiyâd ve hâhiş ü rağbetleri müzdâd olmağla, sîne-i a'dâda âzmâyiş-i tîğ u teber ve meşk-ı bâzîçe-i mutrıkada ser-i düşmeni siper edüp, kallâşân-ı A'câm-ı har-tab'âna leked-kûb-i melâm olarak, 'avn ü 'inâyet-i cenâb-ı **[B 29b]** Bârî ve te'sîr-i da'avât-ı icâbet-âyât-i hazret-i Şehriyârî berekâtiyle Ser'asker-i hamiyyet-güster hazretleri, derûn-i sadâkat-meşhûnlarında[5] misâl-i nûr sâtı' u leme'ân eden[6] ıhlâs-ı diyânet-ihtisâs muktezâsınca muhâfaza-i beyza-i İslâm ve muhârese-i nâmûs-i Saltanat-ı seniyye-i ebed-kıyâm husûsunda mânend-i dırgāme-i[7] bâsil hamelât-i şuc'ân ile şiddet-i

---

* نجنا من القوم الظالمين = Bizi o zâlimler topluluğundan kurtar!" anlamına gelen bu duâ Kur'ân, Yûnus, 10/86. âyeti olan "*Ve neccinâ bi-rahmetike mine'l-kavmi'l-kâfirîn* = ونجنا برحمتك من القوم الكافرين = Ve bizi rahmetinle o kâfirler topluluğundan kurtar!" meâlindeki âyetten hareketle söylenmiş gibi gözüküyor.

1 göstermeğe B, S : göstermekle M
2 -yi celâdet B, S : — M
3 sâbâş B, S : şâbâş M
4 birkaç M : birkac B, S
◊ 11-20 Receb 1157 = 20-29 Ağustos 1744.
5 meşhûnlarında B, S : meşhûnlarından M
6 u leme'ân eden B : leme'ân eden S : u leme'ân olan M
7 dırgāme-i (ضرغامه) B, S : dirgām-ı M

hasmı kesr u zâ'il ve'l-hâsıl cenâb-ı Zıll-ı İlâh Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin uğur-i hümâyûn-i meymenet-mevfûrlarında ez-dil ü cân sâha-i riyâz-ı şekāyık-sitân-ı gazâ vü cihâda isâle-i zülâl-i rûh-i revân etmeden tersân olmayup, kuvvet-i diyânet i'âneti ile hakk-ı ni'am-ı veliyy-i ni'meti tezkâr ederek, hamiyyet-i sâdıkāne ve şecâ'at-i dilîrâne izhâr etmekle, lillâhi'l-hamd her bir vâki' olan mu'âreke ve muhârebede cemâl-i şâhid-i fevz ü zafer mir'ât-i hâl-i İslâmiyân'dan rû-nümâ ve timsâl-i bed-çehre-i idbâr, veche-i a'dâya sîlî-zen-i fikâr olarak rû-der-kafâ olmalarıyla sa'y ü gûşişleri hebâ **[B 30a]** ve *hasire'd-dünyâ ve'l-âhıre** me'âli, hâl-i rüsvây-ı dalâlet-intimâlarına kahkaha-fermâ olmuşiken, bu esnâda Şâh-ı nekbet-me'nûs, ordu-yi menhûsun mukaddemâ vaz' eylediği Künbed nâm karyenin beri semtinde vâki' Fânî Köyü[1] ta'bîr olunan mahalle nakl ü tahyîm[2] ve anda kendüye verdiği istihkâm ve i'dâd eylediği tedârük-i 'azîmden mâ'adâ Kemsûr Karyesi'nde ve Ordu-yi hümâyûn karşusunda Âzâd Köyü nâm mahalle dahi dörder beşer bin asker tehassun edecek birer senger îcâd ve Çorak Köyü nâm mahalde vâki' depeye bir mikdâr çadır nasb ve vâfir asker ısʻâd[3] **[M 9a]** ve bu vechile dürlü dürlü sûretler ve tasavvurdan hâric hey'etler ile zu'm-i fâsidince kendünün metânetine bezl-i ictihâd edüp, mâh-ı merkūmun on dördüncü bâzâr günü◊ la'în-i dalâlet-rehîn, âyîn-i dîrîn-i idbâr-karîni üzere bi'n-nefs kendüsi asker-i hezîmet-peykerin ser-i felâket-medârına cem' ve yer yer taburların tertîb ve sağlı **[B 30b]** sollu ma'reke-i mehleke-zâya sevk u tesrîb etmeğin, berü cânibden dahi asâkir-i İslâm hezz-i esinne-i celâdet ve ibrâz-ı sebât-ı fütüvvet ü müsâberet eylediklerinde, mahzûl-i husrân-şümûl, ol gün muhârebeden nükûl ü istinkâf yüzünden mezheb-i bâtılı gibi zâhib-i vâdî-i hılâf ve tabûr-i makhûrların girüye çekerek me'vây-ı dûzah-ihtivâsına 'avd ü insırâf eylemekden nâşî, dilâverân-ı İslâm dahi hayr ile hüsn-i telâfîsini cenâb-ı Vâhibü'l-âmâl'den istid'â ederek Ordu-yi hümâyûn'a imâle-i 'inân-ı mürâca'at eylediler. Lâkin bu hılâlde asâkir-i Lezgiyye'den iki yüz mikdârı şuc'ân-ı cân-feşân, mehâzîl-i hâsirînin verâlarından bağteten hücûma iktihâm etmeleriyle, Şâh-ı bed-nâm şuc'ân-ı mezkûru kalîlü'l-ecrâm ve hafîfü'l-endâm görmekle, nahcîr-i[4] şîr-i samsâm etmek hayâli ve kendülerine[5] olan gayz u kînesine binâ'en ahz-ı sâr u intikām kasd-ı bed-me'âli ile yedi **[B 31a]** 'aded taburların birden üzerlerine havâle eylediği, Ser'asker Paşa-yı[6]

---

* خسر الدنيا و الاخره = O dünyasını da âhiretini de kaybetmiştir" anlamına gelen bu cümle ile Kur'ân, el-Hacc 22/11. âyetin sonlarına doğru yer alan kısmına telmîh söz konusudur.

1 Köyü B, S : Köy M

2 tahyîm B, S : tahmîm M

3 asker ısʻâd B, S : + [M 9a] asker ısʻâd M

◊ 14 Receb 1157 = 23 Ağustos 1744 Pazar. B ve S nüshalarında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak "**receb**" yazısı vardır.

4 nahcîr-i B : tahcîr-i S : sayd-ı M

5 kendülerine B : kendülere S, M

6 Paşa-yı B : — S, M

müşârun ileyh hazretlerinin meşhûd-i bâsıra-i yakīni oldukda, gülbâng-ı tekbîri resîde-i felek-i esîr ederek, derhâl imdâdlarına ebtâl-i ricâlden bir mikdâr asker-i müte‘ârifü'l-kıtâl sevk u irsâl ve iki buçuk sâ‘atden mütecâviz nâ’ire-i ceng ü cidâl işti‘âl ve bi-‘avnillâhi'l-Meliki'l-Müte‘âl nesîm-i fevz ü nusrat cânib-i İslâmiyân'dan vezân olup, şukka-i râyât-i zafer-âyât-ı muvahhidîn sâha-tırâz-i ihtizâz ve pelengân-ı kûhsâr-ı vegā, çeleng-i gālibiyyet ile ser-efrâz olmalarıyla, lehîb-i düşmen-sûz-i kârzârdan çehan olan şerâre-i sâ‘ika-girdâr, dûzahî-i mülhidînin harmen-i âmâllerin sûzân ve şeml-i[1] cem‘iyyetlerin perîşân etmekle, birbirlerine levm-künân me’yûs ü munfa‘il reh-girây-ı hızy ü haybet ve asâkir-i İslâm ferîh[2] u fahûr ganâyim-i sürûr ile mansûran[3] **[B 31b]** mu‘asker-i hümâyûna ‘avdet eylediler. Bi-‘avnihî Sübhânehû ve Te‘âlâ cünûd-i zafer-mev‘ûd-i İslâmiyân'ın bu gûne izhâr-ı yed-i tûlâ-yı şecâ‘at ve isbât-ı akdâm-ı sebât[4] ü müsâberet ile şîrâne hücûm u savlet ve her hâlde gālibâne hareketleri, Şâh-ı ser-be-hevây-ı Nemrûd-nümûnun[5] endâze-i fikr u hayâlinden sad çendân efzûn olduğundan, garîk-ı lücce-i istiğrâb u efkâr ve ‘ucb ü istikbârı muktezâsınca, galebe-i İslâmiyân'ı kılletinden nâşî isti‘câb ve istiksâr edüp, gûyâ kendünün ‘adem-i ihtimâmına haml ile asâkir-i hezîmet-şi‘ârının tecellüdâne hareketleri içün[6] ikbâb ü ısrar etmekle, yevm-i merkūmun ertesi isneyn günü◊ ‘ale's-seher: “Bugün her ne olmalu ise olsun” yolundan ke'l-evvel belki birkac[7] kāt ziyâde ve ekmel taburların ihrâc ve tertîb ve[8] asâkir-i muvahhidîne îrâs-i haşyet ü dehşet kasdiyle her ne kadar karaltısı var ise verâlarından **[B 32a]** bir büyük tabur dahi techîz ve ta‘kīb ederek ordu-yı nekbet-bûyundan hareket ve sâlifü'z-zikr Kemsûr Karyesi semtinde[9] beş altı bin mikdârı asker ile bir taburunda Feth ‘Ali Hân ve alt başında Karagol Depesi cânibinde tahmînen beynleri iki buçuk sâ‘at mesâfe çeker mahalde ol mikdâr A‘câm ile Şâh-ı bed-fercâmın mâder-be-hatâ oğlu Hân ve bu ikisinin beyninde ikisine deng ve müsâvât olur tabur ile bi'n-nefs kendüsi durup, aralarında bin beşer yüz, ikişer bin mikdârı asker ile on iki tabur göstermekle, tarafeynden gubâr-ı kârzâr bâlâ-gîr ve[10] **[M 9b]** sekiz sâ‘at mikdârı[11] dâd ü sitâd-ı bâzâr-ı gîrûdâr müstemirr olup, ahşâm karîb

1 şeml-i B, S : şem‘-i M
2 ferîh B, S : ferah M
3 sürûr ile mansûran B : nusratla mesrûran S, M
4 -ı sebât B : kadem S : — M
5 nümûnun B, S : nümûdun M
6 hareketleri içün [“içün” kelimesi sonradan farklı bir kaligrafi ile satırın üstüne yazılmıştır] S : hareketlerine B, M
◊ 15 Receb 1157 = 24 Ağustos 1744 Pazartesi.
7 birkac B, S : kaç M
8 ve B, S : — M
9 semtinde B, S : semtinden M
10 ve B, S : + [M 9b] ve M
11 mikdârı M : mikdâr B

oldukda, ‘avd ü insırâfları içün[1] asâkir-i İslâm'a işâret ve anlar dahi âsâyişe meyl ü rağbet eyledikce, mehâzîl-i hâsirîn hâr-ı dâmen-gîr-âsâ mümâna‘at ve guzât-ı zafer-simât dahi tekrâr üzerlerine **[B 32b]** imâle-i rûy-i savlet eylediklerinde, önlerinden gürîz ü firâr ve cünûd-i muvahhidîni rasad-nişîn-i kemîn oldukları mahalle çekmek kaydına düşüp, bu minvâl üzere keşmekeş-i musâdeme ile vakt-i mağrib hulûl ve târîkî-i[2] şeb zuhûr ve dost u düşmen temyîz olunmak meslûb olup, darebât-ı nâ-behengâmda herkes ma‘zûr u mecbûr oldukda, asâkir-i tarafeyn birbirlerinin girîbânlarından dest-keşân oldular.

Bu def‘a vâki‘ olan mükâfehada mehâzîl-i mülhidînden iki mu‘teber Hân ile bâ-defter-i îşân bin yedi yüz mürde ve birkac bin leked-hûrde mecrûhları olduğu ba‘de'l-muhârebe kendülerden mesmû‘ ve mu‘ayyen ve asâkir-i İslâm'dan Koca Hasan Paşa ile Koca İbrâhîm Paşa'nın hayât ü memâtları nâ-ma‘lûm ve şehîd ü cerîh ancak seksan nefere bâliğ olduğu ve bunların dahi ekseri hîn-i ‘avdetlerinde gice hâlinde düşmen semtinde iken hedef-i tîr-i nâgeh-res-i kazâ oldukları müsbet ü müberhen **[B 33a]** olup, bu hâl-i ‘ibret-me’âl ve bu minvâl-i ehvâl-i melâhim-i hûn-iştimâliyle[3] evâ’il-i şehr-i şa‘bâna gelince◊ vakit vakit vukū‘-i muhârebât-ı düşmen-şiken ve mu‘âmelât-ı girûdâr-ı erbâb-ı fiten mütemâdî olup, bi-hamdillâhi'l-Meliki'l-‘Allâm bu âna dek asâkir-i İslâm mehâzîl-i A‘câm'ın mukābele ve müdâfa‘alarında vücûh ile bezl-i ictihâd ve gün-be-gün ceng ü harbe i‘tiyâd ile bu gûne şedîdü'ş-şekîme düşmeni mânend-i tîğ-i tîz gözlerine kesdirüp, ânen-fe-ânen süyûf-i meslûl-i şecâ‘atleri ser-tîz ve hâhiş-i gayret-şümûl-i metânetleri sitîz-engîz olduğu, cünbiş-i dilîrânelerinden istidlâl ve bu vakte gelince ittihâd-ı kulûbdan nâşî terkîb-i bend-i yek-cihetî olup, bu gûne bast-ı mukaddime-i gālibiyyet, netîce-i hâl-i zafer-iştimâllerine dâll olur berâ‘at-i istihlâl olduğundan mâ‘adâ, asâkir-i a‘dâ vâki‘ olan ceng ü vegānın cümlesinde mağlûben rû-be-kafâ olup, kendülere ‘ârız olan **[B 33b]** fütûr u kelâlden nâşî gubâr-ı ‘âr u infi‘âl ve gerd-i ekdâr u melâl ile rûy-i hâlleri mesh[4] ve fîmâ-ba‘d ceng ü peykâra niyyetleri fesh olmak vâdîleri cümle-i efrâdından zâhir u nümâyân olmağla, tarafeynin hâl ü şânı bu minvâl üzere güzerân, ya‘nî revâfız mahzûn u perîşân ve[5] sünniyân memnûn u şâdân iken, bu hılâlde taraf-ı Şâh'dan olmak üzere mu‘teber bir[6] iki nefer âdemleri zuhûr ve taleb-i rây ü istîmân ederek Ordu-yi hümâyûn'a vürûda şitâbân ve Ser‘asker-i müşârun ileyh huzûruna ihzâr olunduklarında, takrîrlerinin netîce-i mefhûmu: “Şâh-ı İran fîmâ-ba‘d terk-i mu‘ârekeye ‘âzim ve ‘akd-i sulh u salâha câzim olmağla,

1 insırâfları içün S, M : insırâflariyçün B
2 târîkî-i B, S : târîkî-yi M
3 iştimâliyle B : iştimâl ile S, M
◊ 1-10 Şa‘bân 1157 = 9-18 Eylül 1744.
4 mesh (مسح) B, S : mesh (مسخ) M
5 ve B, S : olup M
6 bir B, S : — M

hâlâ Ordu Defterdârı Kesriyeli Ahmed Efendi ile ricâl-i Ordu-yi hümâyûn'dan münâsib olanları musâlaha mükâlemesiyçün[1] tarafına gelmelerini murâd eder" deyü[2] 'arz-ı merâm eylediklerinde, bu gûne esnâ'-i[3] tırâd ü nizâl-i ceng ü cidâlde düşmen-i haybet- **[B 34a]** ittisâmın tahrîrât ve kelâm-ı dürûğ-irtisâmına kat'â havâle-i sâmi'a-i i'tibâr olunmamak mazmûnunu hâvî bundan akdem şeref-bahş-ı sudûr olan hutût-ı hümâyûn-i hazret-i Şehriyârî mûcebince Ser'asker-i 'âkıbet-endîş hazretleri 'amel ü hareket ve mazmûn-i itâ'at-makrûnunu cümleye i'lân ü işâ'at ve zâtında olan rüşd ü sedâd ve tedâbîr-i sâ'ibe-i Hudâ-dâd muktezâsınca, vech-i muharrer üzere düşmen tarafından bu gûne bir keyfiyyet[4] zuhûru mülâhazasıyla kable'l-vukū' sâdır ve tarafına vâsıl olan hutût-ı hümâyûn-i mezkûrenin[5] **[M 10a]** letâfet-i mazmûnu bu vakitde âşikâr olmasını mülâhaza ve bu hâlet mahz-ı kerâmet-i cenâb-ı Kutb-i zemân, Halîfe-i devrân olduğunu teyakkun u tefattun ederek, vürûd eden sürh-serâna redd ile cevâb ve ordularına tard u ib'âd eyledikde, Şâh-ı hadî'a-kâr bi'l-külliyye muhârebeden ferâğ ve musâlaha emrine mükibb ü ısrâr ile tekrâr be-tekrâr âdemler irsâl ve dostâne **[B 34b]** evzâ' u etvâr izhârına ibtidâr etdikce, Ser'asker-i dakīka-dân hazretleri bir vechile rızâ-dâde olmayup, tard u redd ve zebân-ı tîğ ile kat'-ı cevâba mübâderet etmişiken[6], Şâh-ı şeytanet-kâr: "Elbette her ne tarîkıyle[7] olur ise olsun sulh olurum" deyü ikbâb ü ısrârı, beyne'l-asâkir dahi tevâtür bulup, ba'zı erâcîf-i havâdis zuhûrundan nâşî[8] kīl ü kāl-i bî-me'âl ile miyânede hâlet-i dîğer âşikâr ve mir'ât-i hâlden sûret-i âhar bedîdâr olduğundan mâ'adâ, çünki bu gûne külliyyetlü düşmen zâhir-i hâlde tarh-ı mükâfeha ile câdde-i sulh u salâha imâle-i veche-i mürâca'at ede, bâtını olan hîle vü hud'asından kat'-ı nazar meclây-ı zuhûr olan bidâyet-i hâlinden istidlâl olunduğu üzere elbette bu bâbda olan kelâmına havâle-i sâmi'a ve mes'ûlüne müsâ'afe olunmamak çendân münâsib olmaduğundan[9] gayri, zâhir-bîn olan ba'zı ricâl dahi kendü mülâhazaları iktizâsıyla idâre-i kelâm[10] **[B 35a]** ve Ser'asker-i müşârun ileyh hazretleri tarafından bu husûsa müsâ'ade olunmak emrini iltizâm eylediklerinden[11], bi'z-zarûre ordu-yi düşmene âmed ü[12] şud vukū'una bâ'is ve Defterdâr-ı mûmâ ileyh Ahmed Efendi ile mîr-i mîrândan Murtezâ Paşa ve Yeniçeri Ocağı'ndan Câmûs Hasan Ağa ve

1 mükâlemesiyçün B, M : mükâlemesi içün S
2 deyü B : + edây-ı S, M
3 esnâ'-i B : esnây-ı S, M
4 keyfiyyet B : keyfiyyât S, M
5 mezkûrenin B, S : + [M 10a] mezkûrenin M
6 etmişiken B, S : etmişken M
7 tarîkıyle B, S : tarîkle M
8 nâşî B : — S, M
9 olmaduğundan B, S : olmadığından M
10 -i kelâm B, S : — M
11 eylediklerinden B, S : eylediklerinde M
12 ü S, M : — B

Ser‘asker-i sâbık Kethudâsı ‘Ali Efendi bi'l-iktizâ Şâh'a mülâkāt ve mâdde-i musâlahayı ba‘zan mükâleme ve bu vechile iyâb u zehâb îkā‘ı encâmında Şâh-ı merkūm, mûmâ ileyh Ahmed Efendi ile bir def‘a dahi idâre-i kīl ü kāl ‘akībinde Ordu-yi hümâyûn'a ‘avdetine ruhsat göstermeyüp, kendü ordusundan doğru Âsitâne-i sa‘âdet'e gitmek üzere tarîk-ı Erzurum'a sevk u irsâl etmekle, mûmâ ileyh Ahmed Efendi dahi kazâ’en hâliyetü'z-zihn bulunup, mezbûrun kelâmına i‘timâden Âsitâne-i sa‘âdet'e teveccüh ve minvâl-i muharrer üzere ‘avdetini müş‘ir esnây-ı râhdan irsâl eylediği tahrîrât Der-i devlet'e vâsıl ve mefhûm-i keder-rusûmuna **[B 35b]** ıttılâ‘ hâsıl oldukda, kurra-i ‘uyûn-i enâm, kutb-i merkez-i dâ’ire-i İslâm olan Zıll-ı İlâh-ı kerâmet-penâh cenâb-ı Pâdişâh-ı bâ-intibâh hazretleri, mükâşefe-i derûn-i nûr-meşhûnları muktezâsınca evvel emirde keşf-i hâl ve izhâr-ı hârik-ı ‘âde misillü netîce-i kâr-ı ‘ibret-me’âlden hall-i ‘ukde-i işkâl buyurup: “Bu keyfiyyet mücerred Şâh-ı desîse-kârın keyd ü[1] hud‘asına binâ’en neş’et etmiş bir hâletdir” deyü zamîr-i ilhâm-pezîr-i Hıdîvâne'lerine lâyih ü sânih[2] olan ma‘nâyı tefevvüh ve tahrîrât-ı mezkûrenin hılâfına ‘azîmet ve teveccüh ile der-‘akab mûmâ ileyh Ahmed Efendi'nin esnây-ı râhda bulunduğu mahalden Erzurum'a ‘avdet ve ânda meks ü ikāmet eylemesiyçün emr-i ‘âlî ısdâr u irsâl ve Ser‘asker-i müşârun ileyh hazretlerine dahi hey’et-i mecmû‘a-i asâkir-i İslâm'ı tefrika vü teşettütden sıyânet ve dürûğ-i bî-furûğ ile evzâ‘-ı mekîdet[3]-ittibâ‘-ı düşmenden mücânebet **[B 36a]** tarîkını irâ’et ederek tenbîh ü inzâr ve tavsıye vü tezkârı müştemil hatt-ı hümâyûn-i celâdet-makrûn ile mu‘anven şeref-sudûr eden emr-i ‘âlî-şân ‘alâ cenâhi'l-isti‘câl cânib-i Kars'a irsâl olundukdan sonra, bu bâbda dil-âgâhî-i Pâdişâh-ı ‘âlem-penâh berekâtiyle hîle-i bed-me’âl-i Şâh-ı rûbâh-ihtiyâlden âgâh olunmağla, rağmen ‘alâ enfihî **[M 10b]** dil-beste-i rişte-i hadî‘ası olan mûmâ ileyh Ahmed Efendi'nin tekrâr Samsun Kal‘ası'nda kal‘a-bendiyçün sâdır olan emr-i şerîf Mübâşir ile irsâl olundu[4].

Ezîn-cânib Kars'da mevcûd-i Ordu-yi hümâyûn olan tavâyif-i asâkir miyânında mûmâ ileyh Ahmed Efendi'nin Âsitâne-i sa‘âdet tarafına ‘azîmet eylediği şâyi‘ oldukda, in‘ikād-ı ser-rişte-i sulh u salâh i‘tikādiyle, bî-gayret ü hamiyyet ba‘zı evgād ve Levendât makūleleri Ordu-yi hümâyûn'dan firâr ‘ârını irtikâb ile hareket ve cem‘iyyet ile Erzurum cânibine **[B 36b]** ‘azîmet etmeleriyle, asâkir-i İslâm'a bu yüzden ‘ârız olan tefrika vü teşettüt, mekkâr-ı hîlekâr Şâh-ı televvün-etvârın meşhûd ü ma‘lûmu oldukda, zu‘m-i bâtılınca füsûn u mekrinin kârger ve te’sîri ihtimâliyle muhârebe-i İslâmiyân'dan leked-hûrde ve rû-gerdân ve temâm fütûr u kelâl ile pey-siper-i vâdî-i hızlân olan asâkir-i

1 keyd ü B, S : kendü M
2 sânih B, S : sânic M
3 evzâ‘-ı mekîdet B, S : evzâ‘ ve mekîdât M
4 olundu B : buyuruldu S, M

menhûse-i makhûresine bu takrîb-i ebleh[1]-firîb ile tesliyet ve za‘f-ı bâllerine takviyet ve ke'l-evvel muhârebeye tahrîs u igrâya mübâderet edüp, derhâl teheyyü’-i esbâb-ı kıtâl ile ceng ü cidâle mübâşeret etmekle, mesned-ârây-ı Sipehsâlârî olan müşârun ileyh Vezîr-i Âsaf-tedbîr hazretleri dahi meftûr oldukları ‘akl ü sedâd ve rüşd-i mâder-zâd ve pîrâye-i zâtı olan cevher-i fetânet ve şecâ‘at-i Hudâ-dâd muktezâsınca aslâ nizâm-ı vekārına halel ve temkîn-i kalb ü kālıbına melel vermeyüp, üslûb-i hakîm **[B 37a]** üzere hareket ve bakıyye kalan cünûd-i muvahhidîne kerîme-i *“Kem min fi’etin kalîletin*”* müfâdından müdâvây-ı şerbet-i hoş[2]-çâşnî-i tesliyet ile def‘-i ‘araz-ı maraz-ı dehşetlerine kānûn-i hikem üzere tedâbîr-i müstahsene-i Felâtûn-pesend ibrâzına sarf-ı himmet ve düşmenin evzâ‘-ı gurûr-i zeber-destânesine ‘adem-i rağbet ve ke'l-evvel izhâr-ı pür-dilî vü celâdet ederek, ta‘lîm-i ‘allâme-i dâniş ve tefhîm-i hâce-i tedbîr-i[3] isâbet-verzişleri ifâdesince[4] hey’et-i mevzûn-terkîb-i Ordu-yi hümâyûn'un sükûn-i mebnây-ı aslîsine[5] hareket verüp ref‘ ve zamm-ı hıyâm ve nasb-ı nefs ile tebdîl-i makām ve kesr-i kulûb-i a‘dâya ihtimâm vechi ile ma‘iyyetlerinde olan vüzerây-ı ‘izâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm ve Kul Kethudâsı ve sâ’ir zâbitân ve ‘umûmen ecnâd-ı zafer[6]-nişân ile hâmis-i şehr-i şa‘bânda◊ ma‘mûre-i varoş-i kal‘ayı bir kāt dahi şen ve âbâdân edüp, bu vech-i vecîh üzere tekmîl-i **[B 37b]** ‘ırz-ı Devlet-i ‘aliyye ve tetmîm-i nâmûs-i Saltanat-ı seniyye'ye temâm lâyıkı üzere sarf-ı tâb ü tüvân ve muhâresesi ehemm ü akdem olup, mukābele-i düşmen olan mevâzı‘a, kā‘ide-i levend-nâme üzere tavâyif-i askeriyyeden hem-cins olup, birbirlerinin başlarına döner ve yekdîğerin hareketi âhara gayret ü şecâ‘at îrâs eder ecnâs-i asâkiri gûyyâ[7], **beyt**:

Kebûter bâ-kebûter, bâz bâ-bâz

Küned hem-cins bâ-hem-cins pervâz[**]

Nesr: Meseli masdûkunca[8] birbirlerine nisbetleri münâsebetiyle cem‘ u telfîk ve tarîk-ı leff ü neşr üzere iktizâ eden mahallere sevk u ta‘yîn ve gazây-ı

---

1 ebleh B, S : ile M

* كم من فئة قليلة = Nice az sayıda bir birlik” anlamına gelen bu cümle Kur’ân, el-Bakara 2/249. âyetin sonlarında yer alan ufak bir kısmıdır.

2 hoş B, S : hîş M

3 tedbîr-i S, M : debîr-i B

4 ifâdesince S, M : ifâdesine B

5 aslîsine B : aslına S, M

6 zafer B, S : şecâ‘at M

◊ 5 Şa‘bân 1157 = 13 Eylül 1744 Pazar.

7 gûyyâ B : gûyâ M

** كبوتر با كبوتر باز با باز * كند هم جنس با هم جنس پرواز = Her cins kendi cinsiyle uçar; güvercin güvercinle, doğan doğanla” anlamına gelen bu cümle Genceli Nizâmî'nin Hüsrev ü Şîrîn adlı mesnevîsinden alınmış Farsça bir beyittir; bk. Nizamî, *Hüsrev ve Şirîn,* trc. Sabri Sevsevil, İstanbul 1955, s.168.

8 **Nesr**: Meseli masdûkunca B : meseli mısdâkınca S, M

garrâya igrâ vü teşvîk ve üzerlerine vüzerâ ve mîr-i mîrân ve sâ'ir zâbitândan neferât i'mâline kādir olanları me'mûr ve mahall-i muhâfaza ve cây-ı direnglerin tebyîn ü tedkīk ederek, sanki varoş-i Kal'a-i Kars, lâne-i şevâhîn-i guzât ve cenâheyn mesâbesinde sağlu sollu vaz' olunan top ve humbara ve edevât ve ebtâl-i **[B 38a]** ricâl ve kümât-i şecâ'at-simât gûyyâ tîhû-peçe-i[1] a'dâyı şikâr kasdına âmâde-i pervâz ve hamelâta âgāz eder sûretlerini sahîfe-i hendese-kârîde nigârende-i Mânî-i hayâl[2] ile irâ'et ve bu vechile hey'et-i mecmû'a-i asâkire hüsn-i sûret verdikden sonra, pîş-gâh-ı kal'ada vâki' ağac köprü sâhası -ki[3] mahall-i cihâd ve kalb-i asker-gâh-i kaviyyü'l-fu'âd[4] makāmındadır- Ser'asker-i müşârun ileyh hazretleri bi'n-nefs kalb-i kavî ve salâbet-i sûrî ve ma'nevî ile ârâm ve bu gûne harekât-ı memdûha ve tertîb ü tensîk ve[5] nizâm-ı mahmûde üzere kıyâm eylediler[6]. **[M 11a]** Düşmen-i bed-kâm dahi mukaddemâ medd-i tınâb-ı siklet etdiği Künbed nâm mahalden ref'-i hıyâm-ı haybet ve kal'a varoşuna kesb-i kurbet niyyeti ile bundan akdem kat' eylediği nehrin kenârına nasb-ı ordu-yi hezîmet-şi'âr[7] edüp, cevânib-i erba'aya müceddeden müte'addid sengerler ve kulleler îcâd ve toplar vaz'ıyla[8], cünûd-i muvahhidîni **[B 38b]** tazyîka ve nihâd-ı habâset-i'tiyâdında olan fesâdı icrâya bezl-i ictihâd edüp, leyl ü nehâr ceng ü peykâr ve gûnâ-gûn hîle-i şeytanet-nümûnun izhâr ve gâh gâh mütâreke-i mu'âreke ve sûret-i âhar irâ'etine ibtidâr ederek asâkir-i İslâm'ı işgāl ve tekrâr firîfte-i mekr u âl etmek kaydına düşmekle, *"Lâ yeldegu'l-mü'minu min cuhrin merreteyni*"* fehvâsınca kümât-i guzât bir vechile iltifât etmeyüp, her ne cânibden sevk-ı fi'e-i dalâlet etdi ise meded-kârî-i tevfîk-ı Melik-i 'Allâm ve kuvvet-i baht ü ikbâl-i Halîfe-i İslâm ile asâkir-i muvahhidîn merkez-i sıdk u sebâtda direng ve i'mâl-i top u tüfeng ve sâ'ir âlât-ı harb ü[9] ceng ile tabl ve sûrnây-ı nefîr âheng-i ceng-i[10] harbî etdikce, nağme-serâyân-ı bezm-i rezm olan dilâverân-ı zafer-semîr, na'ra-i[11] dâr u gîr, ya'nî âvâze-i gülbang-ı tekbîri sâz-ı sitîz-kâr-ı kârzâra hem-âheng ederek, yed-i tûlây-ı **[B 39a]** celâdet izhâr ve kafây-ı düşmene sîlî-zen-i

---

1 tîhû-peçe-i B, S : tîhvîçe-i M
2 hayâl B : hayâli S, M
3 ki B, S : gibi M
4 fu'âd B, S : fuvâd M
5 ve B, S : — M
6 eylediler B, S : + [M 11a] eylediler M
7 şi'âr B : — S, M
8 vaz'ıyla B : vaz' etmekle S, M
* لا يلدغ المؤمن من جحر مرتين = Mümin bir yılan deliğinden iki kere sokulmaz" anlamına gelen Arapça bu cümle Buhârî, Edeb, 83; Müslim, Zühd, 63; Ebû Dâvud, Edeb, 29; İbn Mâce, Fiten, 13; Ahmed b. Hanbel, 2/115'te geçen Hz. Peygamber'in bir hadîsidir; bk. Wensinck, I,322.
9 harb ü B : — S, M
10 ceng-i B, S : — M
11 na'ra-i B, S : nağra-i M

idbâr olduklarından, la‘în-i bed-âyîn bir vechile mekr u desîsesin i‘mâle fursat-yâb olamamağla, mâh-ı merkūmun on yedinci pençşenbih[1] gicesi[◊] kal‘anın Tîmûr Paşa Tabyası dimekle ma‘rûf olan tabyanın cânib-i garbîsinde vâki‘ kûh-i ser-firâzın[2] bâlâsına mukaddemâ yapduğu birkac ‘aded sengerlerinin yanına beş senger dahi ta‘biye ve peydâ ve derûnlarına zenbûrekler nakl ve kati vâfir asker îvâ edüp, zu‘m-i fâsid ve hayâl-i kâsidince leyle-i âtiyede cevânib-i erba‘adan bağteten meterislere şebîhûn[3] tarîkıyle hücûm etmek kasdında olmağın, ‘ale's-sabâh mârru'z-zikr sengerler asâkir-i İslâm'ın meşhûd-i bâsıra-i hamiyyetleri oldukda, hemân gönlünden geçen fityân-ı guzât-ı zafer-nişân sell-i süyûf-i celâdet ve açıkdan sengerlerine yürüyüşe mübâderet edüp, ‘avn ü ‘inâyet-i hazret-i Bârî mukāreneti **[B 39b]** ve meyâmin-i teveccühât-ı cenâb-ı Şehriyârî refâkatiyle mütehassın olan rafaza-i bî-‘âr yek-lahza mukābele-i guzâta[4] pâydâr olamayup, yek-dîğerden istimdâd ile sengerden sengere firâr ve asâkir-i İslâm dahi verâlarından mânend-i ‘ukāb ‘akabgîr-i şikâr, erişdiklerin îsâl-i bi’se'l-karâr etmeleriyle, bir mahalli cây-ı necât ittihâz edemeyüp, birbirlerin pâ-mâl ederek feryâd-künân ordu-yi menhûslarına idbâr ile devân oldular. Sengerlerde Saf-şiken ta‘bîr olunan dokuz ‘aded zenbûreklerin ve sâ’ir bulunan eşyâların ahz ü igtinâm edüp, mesrûren ve muzafferen meterislerine ‘avdet eylediler. Guzât-ı İslâm'ın bu vechile dahi ‘inâyet-i Perverdigârî'ye mazhariyyeti, Şâh-ı menfûru't-tıbâ‘ın evzâ‘-ı mütekebbirânesine hâk-efşân-ı hızlân ve kendüye gāyet girân gelüp, ‘ale'l-fevr ‘umûmen piyâde ve süvârî asker-i hezîmet-eserin cem‘ u tesrîb ve kebîr u sagīr **[B 40a]** top ve zenbûrek ve sâ’ir âlât-ı harbiyyesin tertîb ve munkatı‘ olan nehrin mecrây-ı kadîme-i bî-âbı derûnundan yürüdüp, meterisler ve kal‘a mukābelesine vaz‘ ve zu‘munca asâkir-i İslâm'ı îhâş ve îrâs-i dehşet ü telâş içün ordu-yi menhûsunda her ne kadar deve ve öküz ve ‘amele ve terekeme[5] ve sâ’ir karaltı, her ne var ise kal‘a pîş-gâhında top menzilinden ba‘îd tûlen ser-tâ-ser iki sâ‘at mikdârı mesâfeye dek kāt-ender-kāt bilâ-fâsıla saf-keşîde olmağla, gûyyâ bir sevâd-ı a‘zam hareket ve[6] yâhûd haşerât-ı erâzî bi-esrihim bir yere cem‘iyyet birle siklet-i bâr-ı kesâfetleri küre-i arzın bir tarafa inhıfâz[7] ve inhıtâtına ‘illet olmak hâletleri rû-nümâ ve bu hey’et-i mûhişe ve sûret-i müdhişe-i hıred-fersâ ile[8] müretteb âlây

1 yedinci penççenbih S : yedinci pencşenbih B : birinci pencşenbih M
◊ 17 Şa‘bân 1157 = 25 Eylül 1744 Cuma. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır. B ve S nüshalarında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şa‘bân**” yazısı vardır.
2 firâzın S : efrâzın B, M
3 şebîhûn B : şeb-hûn S, M
4 guzâta B, S : guzâtda M
5 ve ‘amele ve terekeme B, S : — M
6 ve B : — S, M
7 inhıfâz B, S : inhıfâş M
8 fersâ ile M : fersâyile B, S

göstererek temâm[1] ‘arz-ı leşker-i felâket- **[M 11b]** eser eyledikden sonra piyâde ve süvârîsi ‘an-kasdin mânend-i kilâb-ı derende-nâb hâyhûy-i **[B 40b]** ‘av‘av-ı segâne ile yer yer meterisler üzerine mânend-i kelb-i[2] ‘akūr hücûma ibtidâr ve cevânib-i erba‘adan nevâ’ir-i top u tüfenge derkâr olmalarıyla, bu cânibden dahi sedd-i Ye’cûc-i revâfız olan âhenîn hısâr-ı hümât-i İslâm, cenâb-ı Rabbü'l-Müste‘ân'dan istinsâr ve müstelzim-i fevz ü zafer olan teveccühât-ı hazret-i Pâdişâh-ı İskender-iktidârdan istizhâr ederek, pâ-ber-cây-ı merkez-i sebât ü karâr ve kavârîr-i cem‘iyyet-i a‘dâyı seng-i idbâr ile berhem-zede ve inkisârda şecâ‘at-i hurde-kârî izhârına ibtidâr eylediler. Çünki Şâh-ı mahzûl-i nekbet-şümûlün bu gûne bâlâ-rev olan âteş-i kibr u gurûruna lisân-ı zemâneden, **mısra‘**[3]:

Hây serkeş hâk ber-ser bâd evzâ‘-ı tü-râ[*]

tevbîhıyle ser-i felâket-medârı gubâr-ı idbâra cây-ı karâr oldukça[4], kemâl-i infi‘âl ü inkisâr ile yürüyüşe ibrâm ü ikdâm ve nâ’ire-i harb ü kıtâl zâtü'd-dırâm olup ve'l-hâsıl tulû‘-i fecrden vakt-i gurûb-i şemse dek dâmen-i zenî-i mekr u hadî‘atleriyle **[B 41a]** lehîb-efrûz olan âteş-i kârzâr lillâhi'l-hamdü ve'l-minneh yine kendü tûde-i harmen-i emânîlerin sûzân edüp, me’yûsen ve makhûren ordu-yi menhûslarına rû-gerdân oldular.

Ferdâsı mübârek cum‘a günü◊ ve dahi ertesi ke'l-evvel tedârükât-i ekmel ile gelüp, her birinde vakt-i ‘asra dek bâzâr-ı kârzâra revâc verdikce, sûdu mahz-ı ziyân olmağla, Şâh-ı ta‘assubkâr-ı habâset-şi‘ârın bu gûne inhimâk ü ısrârından münfehim ve istiş‘âr olunan keyfiyyât, gûyyâ kasden tâ’ife-i A‘câm'ı ihlâk ve rûy-i arzı levs-i vücûdlarından pâk eylemek hâletleri bedîdâr ve fî[5] nefsi'l-emr kırılan nüfûs-i revâfızın hadd ü hasrı olmayup, maktûl ve mecrûh olan a‘dây-ı li’âma göre vikāyet-i Samedânî'de mahfûz ehl-i İslâm'dan makām-ı şehâdete kadem-nihâde olan zevât-ı kirâm ekall-i kalîl, belki sad mürde-i eşrâra[6], yek merd-i nîkû-kâr müvâzene-i mi‘yâr i‘tibâr olmağın, hamden lillâhi Te‘âlâ vâki‘ olan **[B 41b]** hücûmlarında kal‘a değil meterisler bile irâ’et olunmayup, guzât-ı İslâm ikbâl-i zafer birle top menzilinden ilerüde açıkdan düşmeni istikbâl etmeleriyle, her bir def‘asında dest-yârî-i ‘avn-i Kadîr ve meded-kârî-i te’sîr-i da‘avât-ı icâbet-pezîr-i Şehinşâh-ı kişver-gîr ile hâ’ib ü hâsir pey-siper-i semt-i gürîz oldular. Şâh-ı

1 temâm B : — S, M
2 kelb-i M : — B, S
3 zemâneden, **mısra‘** B, S : zemândan M
* هاى سركش خاك بر سر باد اوضاع ترا = Vâh dikbaşlı! Senin hâl ve hareketlerinden dolayı toprak başına olsun” anlamına gelen Farsça bir ifâdedir.
4 oldukça B : oldukca S, M
◊ 18 Şa‘bân 1157 = 26 Eylül 1744 Cumartesi. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır.
5 fî B, M : fi'n- S
6 eşrâra B, S : şerâra M

merkūmun bu vechile icrây-ı agrâz-ı derûna dest-res olamaduğundan[1], âteş-i gayz u kîni muntafî olmayup, gitdikce[2] hânumân-ı şekîb ü ıstıbârın sûzân u harâb ve tekrâr meterislere hücûm eylese, ânifen eyâdî-i bâtışe-i İslâmiyân'dan nûş eylediği[3] şerbet-i nâ-güvârın derd-i serini henûz def‘ etmedin iştidâdından ictinâb edüp, ancak uzakdan endâhte-i dâne-i top-i kal‘a-kûp[4] ile ahz-ı sâra ibtidâr ve bu vechile dâ’ire-i İslâm'a tekarrubden istinfâr ve dûrdan merhabâ şeklinde ihtiyâr-ı kenâr edüp, teskîn-i harâret-i kalb-i habâset-şi‘ârı içün mütevâliyeten[5] bir hafta dahi berîn minvâl şerâre-pâş-ı cidâl olmuşiken, hıfz u vikāyet-i **[B 42a]** cenâb-ı Bârî Te‘âlâ ile insâna değil, kal‘a dîvârının bir taşına dahi zarar isâbet etmeyüp, bu hareket-i bed-me’âl ‘abese iştigāl olduğu kendünün dahi meşhûdu olduğundan mâ‘adâ, yetmiş seksan günden berü gerek vâki‘ olan muhârebâtda ve gerek tehâlük ü ısrârından nâşî i‘mâl-i edevat-ı kârzâr kaydıyla hafr-ı erâzî ve nakl-i türâb ve binây-ı senger ve sedd-i mecrây-ı âb misillü kâr-ı düşvâra kemâl-i ikdâm ve it‘âb ile istihdâm ederek itlâf ü ihlâk ve terk-i zîr-i hâk-i megāk eylediği askerinin ta‘dâdı kābil olmayup, semâ‘î ve kıyâsî mechûlü ma‘lûm ve maznûnu meczûm u mefhûm olduğu vech üzere nüfûs-i zâ’ide-i revâfızdan müddet-i merkūme zarfında gerek ceng ve gerek sâ’ir vechile müstekarr-ı ka‘r-ı cahîm olup, nihâyet-i a‘dâd ulûfe bâliğ olan a‘dây-ı li’âma kıyâs olunduğu sûretde menzile[6]- **[M 12a]** gîr-i dâr-ı na‘îm olan şühedâ’-i İslâm **[B 42b]** mertebe-i ‘adedde gûyâ serhadd-i âhâdı tecâvüz etmediği, beyne'l-asâkir-i tarafeyn[7] mütevâtiren şâyi‘ u âşikâr olup, muzırru'n-nâs fiten-iltibâs Şâh-ı nesnâs-istînâsın dahi karîn-i ‘ilm-i dalâlet-intimâ ve rekîz-i zihn-i vesvese-fermâsı olmağla, bu gûne igvây-ı vesvâs ve idlâl-i hannâs ile irtikâb eylediği ef‘âl-i haybet-nişâna nâdim ü peşîmân ve ‘ârıza-i kemâl-i ye’s ü hirmân, pençe[8]-zen-i girîbân-ı cânı olup, idbâr-ı[9] hızlân ile hayrân ve nakz-ı ‘ahdin şe’âmetiyle perîşân ve bî-ser ü sâmân iken.

Zuhûr-i garîbe

Bu hılâlde min-tarafillah zuhûr eden umûr-i garîbe ve letâyif-i gaybiyye-i ‘acîbedendir ki, mâh-ı merkūmun selhında◊ cânib-i İslâmiyân'da nûr-i îmân gibi şems-i hidâyet tâli‘ ve zav’-i letâfet sâtı‘ olup, herkes germ-tâb-ı şa‘şa‘a-i

1 olamaduğundan B, S : olamadığından M
2 gitdikce B, S : gitdikçe M
3 eylediği B : eyledüği S, M
4 kûp S, M : kûb B
5 mütevâliyeten B, S : mütevâliyen M
6 menzile B, S : + [M 12a] menzile M
7 beyne'l-asâkir-i tarafeyn B, S : beyne ‘asâkiri't-tarafeyn M
8 pençe B, S : pence M
9 idbâr-ı M : + u B, S

âfitâbdan sâye-cûy-i istirâhat iken, ancak dâ'ire-i ordu-yi menhûs-i düşmen üzerine sehâb-ı 'azâb denmeğe şâyân gamâm-ı zulmet-nişân müstevlî **[B 43a]** olup, kesret-i emtâr ile[1] üzerlerine bir mertebe katerât-ı belâ-bâr[2] nâzil ve perde-i ebr-i târîkî rûy-i mihr-i münîre bir hâletle hâ'il oldu ki, rûzleri şeb-i târdan rû-nümâ ve gark-âb-ı seylâb-ı belâ olmak hâletleri hüveydâ olduğundan mâ'adâ, bâlâda zikri güzerân etdiği üzere kadîmden berü pây-i hisâra rû-mâl ile cereyân ve zülâl-i letâfet-bârından sükkân-ı kal'a tartîb-i ebdân edegeldikleri Nehr-i Kars'ı elli beş günden berü kat' ve habs ve âhar mahalle icrâ ve mezheb-i dalâlet-intimâsı gibi ol cûy-i dil-cûyi dahi vâdî-i hılâfda dalâlet-peymâ etmişidi. Bu esnâda cenâb-ı Müfeyyazu'l-hayri ve'l-berekât *celle şânühû* hazretleri mütemâdî olan kesret-i bârânı zâhiren sebeb-i 'âdî etmekle, Şâh-ı Şeddâd-nihâdın hezâr sa'y ü ikbâb ile sarf-ı iktidâr u it'âb ve ihlâk-i nüfûs-i bî-şümâr ederek birkaç[3] mahalde esâs-efgen olduğu sedd ü bendlerin berkende-i dest-i seylâb-ı kazâ ve nehr-i mezbûru[4] mecrây-ı **[B 43b]** sâbıkına isâle vü icrâ etmeğin, **beyt**:

Çend rûz eylese de sûy-i hılâfa cereyân

Yine mecrây-ı kadîmin bulur âb-ı ihsân*

Nesr[5]: Mısdâkınca cenâb-ı Rabbü'l-erbâb *celle zikruhû* hazretleri[6] mezâri'-i âmâl-i Müslimîn'i âb-ı letâfet-me'âb ihsâniyle kemâ-kân[7] şâdâb ü reyyân buyurup, mülhidîn-i ebed-hâsirîni bu gûne esbâb ile girdâb-ı belâda ser-gerdân ve esâs-i rehînü'l-indirâs binây-ı sebâtların harâb u perîşân ve kātıbeten ehl-i İslâm hakkında bu âna dek zuhûr eden hezâr dürlü 'inâyet ü ihsânından[8] mâ'adâ, bu yüzden dahi mesrûr u şâdân eyledi; *fe-sübhânallahi'l-Meliki'l-Kadîr ve lehu'l-hamdü ve ileyhi'l-masîr***.

◊ 29 Şa'bân 1157 = 7 Ekim 1744 Çarşamba. S nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak "**şa'bân**" yazısı vardır.

1 ile B, S : — M

2 -bâr S, M : — B

3 birkaç M : birkac B, S

4 -ı kazâ ve nehr-i mezbûru S : -ı kazâ ve nehr-i merkūmu B : ve nehr-i mezbûru M

* Metnimizdeki bu beyit, Nâbî'nin Veysî'nin Siyer'ine yazdığı zeylinde yer alan şiirlerinden biri gibi gözüküyor; bk. meselâ Abdulsamet Özmen, Nâbî'nin Siyer-i Veysî'ye Yazdığı Zeyillerde Yer Alan Türkçe Manzumeler ve Bu Manzumelerin Dil İçi Çevirileri, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,* sy. 10, 2015, s.541.

5 **Nesr** B : — S, M

6 *celle zikruhû* hazretleri B : — S, M

7 ihsâniyle kemâ-kân B : ile S, M

8 hezâr ….. ihsânından B : gûnâ-gûn ni'am-ı fevz ü nusrat ve hezâr dürlü lutf u 'inâyetinden S, M

** فسبحان الله الملك القدير و له الحمد و اليه المصير = Herşeyin mâliki ve gücü herşeye yeten Allah, her türlü noksanlıklardan uzaktır, övgü onadır ve dönüş de ancak ona olacaktır" anlamına gelen ve Allah'ın anıldığı Arapça bir ifâdedir.

Çünki Şâh-ı nekbet-penâhın bu vakte gelince müteşebbis olduğu rişte-i emeli şikeste-beste olarak pür-girih-i[1] inkılâb ve her hâlde me'mûlünün zıdd-ı kâmili sûret-yâb, belki inhimâk ü inkibâbı[2] esbâb-ı 'ârıza-i za'f u bî-tâbî ve mûcib-i pîç ü tâb-ı[3] ıztırâbı olup, tefe"ül-i hâl-i hirmân-me'âlinde[4] **[B 44a]** baht ü erven-i kasvet-nümûnu gibi zâğ-ı siyeh-bâl-i husrân zuhûrundan teşe"üm ve tetayyur ve bundan sonra her ne kadar bast-ı bûriyâ-yı siklet eylese, za'f u idbârı muzâ'af ve ber-ter olacağın teyakkun u tedebbür eylediğinden[5] gayri, bundan akdem Diyârbekir Cânibi Ser'askeri Ser-bostâniyân-ı[6] sâbık Vezîr Hüseyn Paşa ma'iyyetinde olan[7] olan tavâyif-i askeriyyeden mâ'adâ müceddeden ta'yîn olunan[8] ecnâd-ı vegā-i'tiyâd ile evvel emirde Erzurum'a varup[9], tekmîl-i 'udde vü 'atâd ve tetmîm-i edevât-ı cihâd ve asâkir-i me'mûre ile ihtişâd ederek harekete kesb-i isti'dâddan sonra, cânib-i Kars'a tahrîk-i rikâb-ı şitâb eylemek üzere me'mûr olduğu, hâyin-i merkūmun ma'lûmu ve karîne-i hâl ile karîben zuhûru me'mûl ü meczûmu olmağla, bu cihetden dahi pençe-i saht-gîr-i havf u ıztırâb, girîbân-ı ârâm u ıstıbârın ı çâk-hûrde-i inkılâb etmeğin, hâh [u] nâ-hâh mâh-ı ramazân-ı şerîfin **[B 44b]** ikinci cum'a günü◊ ye's ü hir-mân ve idbâr u husrâna hem-'inân olarak **[M 12b]** ve asâkir ve mühimmâtına bu vechile[10] kesr u noksân îrâsiyle sûdu mahz-ı ziyân olduğuna engüşt-gezây-ı nedâmet ve sîne-kûb-i müşt-i hasret ü haybet olup, kemâl-i infi'âl ile kendüye levm-i lâ-ya'kılâne ederek diyâr-ı nekbet-medârına kalb-i vîrânı[11] gibi yıkılup, gitdi.

Bu def'a kal'a altında temâm yirmi yedi gün zarfında vâki' olan meteris muhârebelerinde cemâ'at-i guzât-ı mecâmi'-i İslâm'dan bir fırka-i nâciye ki âb-ı zindegânîden vuzû-sâz ve destâr-ı fâniye-i şuhûddan ser-güşâde ve ser-efrâz ve libâs-i 'âriye-i vücûddan te'arrî ile mümtâz olup, pûşiş-i câme-i gül-reng-i şehâdet ve secde ber-dergâh-ı Ehadiyyet olan zevât-ı me'âlî-derecât, sübha-i mercân-âsâ 'aded-i mi'eye nâ-resâ ve riyâz-ı sînelerinden nev-şüküfte-i gül-i hamrâ peydâ ve rû-nümâ olan cürehâ dahi **[B 45a]** yâre-i dehen-güşâlarından ancak mi'eteyn 'idâdını gûyâ olup, emmâ gürûh-i mekrûh-i düşmenden guzât-ı pâk-simâtın alduğı dîl ü kelleden başka, mecrûhan mürd olanları dört binden mütecâviz olmağla, sâha-i orduları tûde tûde lâşe-i murdârla-

1 girih-i B : + ve S, M
2 inkibâbı B, S : ikbâbı M
3 pîç ü tâb-ı B : — S, M
4 me'âlinde B, S : me'âlinden M
5 eylediğinden B : eyledüğünden S, M
6 Ser-bostâniyân-ı B : Bostancı-başı-ı S, M
7 ma'iyyetinde olan B : ma'iyyetine me'mûr S, M
8 olunan B, M : olan S
9 varup B : gelüp S, M
◊ 2 Ramazân 1157 = 9 Ekim 1744 Cuma.
10 mühimmâtına bu vechile B : mühimmâtına vücûh ile S : mihmânına vücûh ile M
11 vîrânı S, M : vîrân B

rıyla gûyyâ sengistân-ı vâdî-i hâmûşândan nişâne olduğu, dost u düşmenin meşhûd-i bâsıra-i i'tibârları olmuşdur; *nahmedullâhe*[1] *fî küll-i hâl*[*].

Bu melhame-i kübrâ ve ma'reke-i 'uzmây-ı nusrat[2]-intimâda tevfîk-ı cenâb-ı Bârî ve 'inâyet-i hazret-i Perverdigârî *celle celâlühû* inzımâmiyle cân u başa bakmayup, merkez-i sebâtda pâ-ber-cây-ı metânet olan 'umûmen tavâyif-i askeriyye ve zâbitân-ı hulûskârın izhâr-ı gayret-i dîniyye ve[3] hamiyyet-i İslâmiyye ile bürûz eden şecâ'at ü dilâverlikleri ve husûsan Ser'asker-i fütüvvet-güsterleri Vezîr-i müşârun ileyh sa'âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerinin uğur-i hümâyûn-i meymenet-mevfûr-i cenâb-ı Şehriyârî **[B 45b]** ve tekmîl-i nâmûs-i Saltanat-ı Tâcdârî'de cân-sipârî vechi üzere vücûda gelan hıdemât-ı sâdıkāne ve tedâbîr-i 'âlem-pesend-i Âsafâne'si berîn minvâl hâme-i sâdıku'l-makāl cemâl-i sahâyif-i güzeşteye zîb-efzây-ı yâl ü bâl olan hatt u hâl-i vâki'u'l-hâli rakam-zede-i beyân, ya'nî icmâl-i ahvâl-i sadâkat-iştimâli tafsîlden ihtisâr ile tahrîr u 'iyân etdiği üzere hâlâ Sadrıa'zam-ı kerem-şiyem ve Vekîl-i mutlak-ı 'âlî-himem, hayr-hâh-ı Devlet-i 'uzmâ, sadâkat-kâr-ı Saltanat-ı kübrâ, re'fet-ârâ, 'inâyet-fermâ devletlü Seyyid[4] Hasan Paşa hazretleri taraflarından 'alâ vukū'ihî mülahhasan ma'rûz-ı pâye-i serîr-i a'lây-ı Husrevâne ve muhât-ı 'ilm-i 'âlem-ârây-ı Mülûkâne buyuruldukda, bu bâbda zuhûr eden hıdemât-ı celîletü'l-âsâr ve harekât-ı müstevcibü'l-i'tibârları, makbûl-i tab'-ı safâ-meşmûl-i Hıdîvâne buyurulmağın, haklarında neyyir-i cihân-tâb-i eltâf-ı Şehinşâhî lem'a-rîz ve bahr-ı teyyâr-ı a'tâf-ı Pâdişâhî mevc-hîz olup, **[B 46a]** Ser'asker-i[5] müşârun ileyh hazretlerine sezâvâr-ı Sipehsâlârî olan teşrîfât-ı hümâyûn ve 'atâyây-ı gûnâ-gûn 'inâyet ü ihsân ve irsâl ü îsâl buyurulmağla, anlar dahi ma'iyyetlerinde olan vüzerây-ı 'izâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm ve sâ'ir zâbitân-ı tavâyif-i[6] askeriyyeye 'alâ-merâtibihim iksâ vü i'tâ buyurup, bu vechile mazhar-ı eltâf-ı Pâdişâhî ve manzar-ı lihâza-i iltifât-ı Şehinşâhî olduklarına mübtehic ü mübâhî olarak, vâcibe-i zimmet-i 'ubûdiyyetleri olan te'yîd ü te'bîd-i Saltanat-ı seniyye ve kahr u[7] tedmîr-i a'dây-ı dîn ü Devlet-i 'aliyye da'avâtını her biri ıhlâs-ı derûn-i sadâkat-ihtisâs birle tekrâr etmeleriyle, miyâne-i akrân ü emsâlde dûş-i fahr u i'tibârları libâce-i[8] hamiyyet-tırâz-ı nâmdârî ve ser-i iftihârları destârçe-i gayret-şi'ârî ile pîrâye-dâr ve zîb-efzây-ı 'unvân-ı behcet-âsârları olup, himâyet-i beyza-i İslâm **[B 46b]** ve sıyânet-i nâmûs-i Saltanat-ı ebedkıyâmda bu gûne sâdıkāne vücûda gelan hıdemât-ı cemîle ve âsâr-ı celîleleri 'alâ mâ huve'l-vâki' sebt-i cerîde-i vekāyi'-i devrân olmağa şâyân oldu.

---

1 *Nahmedullâhe* B, S : *Bi-hamdillâhi* M

* نحمد الله فی کل حال = Her durumda Allah'a şükrederiz" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 nusrat B, S : nasr M

3 ve B, S : + ibrâz-ı M

4 Seyyid B, S : es-Seyyid M

5 Ser'asker S, M : + Paşa B

6 tavâyif-i B, S : — M

7 u B, M : — S

8 libâce-i S : lipâçe-i B : libâçe-i M

Vukū‘-i tevcîhât-ı ba‘zı menâsıb-ı Dîvânî

Evâ’il-i şehr-i recebde◊ hâlâ Silahdâr Ocağı Ağası olan Çavuş-başı-ı sâbık[1] **[M 13a]** el-Hâc Sâlih Ağa ‘azl olunup, mansıbı ile hâlâ Mîr-i ‘Alem olan Rikâbdâr Süleymân Ağa mesrûr u be-kâm ve çend rûz murûrunda mûmâ ileyh Sâlih Ağa, Mîrâhûr-i Sânî-i hazret-i Şehriyârî[2] Vekâleti hıdmetine kıyâm ve hâlâ Anadolu Muhâsebecisi Râkım el-Hâc Mehmed Efendi'nin fenn-i kitâbet ve dekāyık-ı kavâ‘id-i mîriyyede mehâreti ve vücûh ile sadâkat ü kiyâset ve temşiyet-i umûr-i mehâmda liyâkat ü lebâkati[3] olduğundan, bu esnâda berây-ı iktizâ Erzurum cânibi Defterdârlığı'na me’mûriyyet ile hıl‘at ilbâs ve ‘acâleten savb-ı maksûda[4] sevk **[B 47a]** u tesyîr buyurulmağla, Anadolu Muhâsebeciliği dahi sâbıkā Mâliyye Tezkirecisi olup, hâlâ İstanbul'da merhûme Vâlide Sultân Câmi‘-i şerîfi Mütevellîsi olan Halîl Efendi'ye ‘inâyet ü ihsân[5] buyuruldu.

Nakl-i hümâyûn ez-Sâhil-serây-ı Beşiktaş be-Serây-ı hümâyûn-i ‘âmire

Merdümek-i çeşm-i enâm, nûr-i hadeka-i İslâm, cenâb-ı Pâdişâh-ı gerdûn-gulâm *ebbedallâhu*[6] *Te‘âlâ ilâ âhıri'l-kıyâm*[*] hazretlerinin bir[7] makām-ı dil-ârâdan bir cây-ı ferah-fezâya nakl ü hırâm ve hareket-i meymenet-irtisâmlarında mestûr u âşikâr niçe letâyif-i hikmet-âsâr ve ‘âmme-i enâma envâ‘-ı menâfi‘ bedîdâr olduğu, tecribe-kârân-ı rûzgâra sezâvâr-ı mülâhaza-i i‘tibâr olmağla, bundan akdem[8] mevsim-i behâr-ı huceste-âsâr hulûlünde yümn ü ikbâl ve şevket ü iclâl ile cây-ı vâlâ-yı bâhiru'l-ibtihâc riyâz-ı nüzhetgâh-ı Karaağac, kudûm-i şeref-lüzûmlarıyla müşerref, ba‘dehû hengâm-ı sayf duhûlünde dahi **[B 47b]** letâfet-i hevâ ile bî-hemtâ olan Sâhil-serây-ı hümâyûn-i Beşiktaş'a nakl ü hareket buyurılup, bir müddet dahi ol cây-ı dil-güşâ[9], zât-ı ferişte-sıfâtlarıyla[10] kesb-i safây-ı evfâ eyledikden sonra, eyyâm-ı şitâ ‘alâyimi rû-nümâ ve husûsan mahbûb-i kulûb-i ehl-i İslâm olan şâhid-i hoş-hırâm-ı mâh-ı sıyâm dahi

---

◊ 1-10 Receb 1157 = 10-19 Ağustos 1744. S nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**receb**” yazısı vardır.

1 Çavuş-başı-ı sâbık B, S : Çavuş-başı-yı sâbık [M 13a] başı-yı sâbık M

2 Şehriyârî B : Cihân-bânî S, M

3 liyâkat ü lebâkati B, S : liyâkati M

4 maksûda B : me’mûra S, M

5 ü ihsân B : — S, M

6 *ebbedallâhu* B, S : *eyyedehullâhu* M

* ابد الله تعالى الى اخر القيام = Yüce Allah onu kıyâmet gününe kadar kalıcı kılsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

7 bir B : — M

8 akdem B, S : mukaddem M

9 güşâ B, S : güşâda M

10 sıfatlarıyla B, S : sıfatları M

karîb olmağla, mâh-ı şa‘bânın on ikinci sebt günü◊ Serây-ı hümâyûn-i ‘âmire'lerine[1] nakl ve şeref-i kudûm-i meymenet-makrûnlarıyla müşerref buyurdılar.

Âmeden-i nâme-res ez-cânib-i[2] Hind be-Âsitâne-i sa‘âdet ve ric‘at-i vey bi-murâfakat-i Sefîr-i Devlet-i ‘aliyye Sâlim Mehmed Efendi

Devlet-i ‘aliyye-i rûz-efzûn ile Hind Devleti beyninde derkâr olan ittihâd-ı dînî ve mezhebî hasebiyle ez-kadîm resm-i velâ vü mahabbet cârî ve tarafeynden refte refte irsâl-i rusül ü resâ'il ile ‘akd-i rişte-i dostî vü meveddet müstahkem ve mütemâdî olup, lâkin ber-muktezây-ı tekallübât-ı ezmân[3] sinîn-i çendînden berü vukū‘ bulan tebeddülât-ı **[B 48a]** evzâ‘-ı İran takrîbi ile süferây-ı tarafeynin berren ‘azîmetleri bir gûne ‘asîr ve bahran seyr u sülûkleri dahi bir dürlü[4] emr-i hatîr olmakdan nâşî, ‘ahd-i ba‘îdden berü âmed-şud mütekātı‘[5] ve gayr-i yesîr olmuşidi.

el-Hâletü hâzih hâlâ Bağdâd Vâlîsi[6] Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Ahmed Paşa hazretlerinin[7] tarafından Der-i devlet-medâr'a vârid olan tahrîrâtında, cânib-i Hind'den nâme ile Seyyid ‘Atâ'ullah nâm bir nefer sefîr bahran Bender-i Basra'ya vâsıl ve andan Bağdâd'a dâhil olup, ancak “Merkūmun levâyih-i tavrından rû-nümâ olan perîşânî-i hâli, elçilik rütbesinden nâkıs u dûn olmasını iktizâ eder” deyü işâret ve tastîr olunmak zımnında sudûr-i izn-i ‘âlîye terakkuben anda tevkīf ve kaleme alınan takrîrini irsâl etmekle, merkūmun Âsitâne-i ‘aliyye'ye gelmesi irâde-i seniyye buyurulduğuna binâ'en, sudûr-i izn-i ‘âlî ile sene-i merkūme şa‘bânının on yedinci gününde◊◊ Üsküdar'a gelüp, **[B 48b]** âmâde kılınan hâneye nüzûl etmeğin, Kethudây-ı hazret-i Sadr-ı ‘âlî tarafından meyve ve şükûfe ile istifsâr-ı hâtırı içün irsâl buyurılan Teşrîfâtî Nâ'ilî ‘Abdullah Efendi'ye* îrâd eylediği takrîridir.

◊ 12 Şa‘bân 1157 = 20 Eylül 1744 Pazar. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır. B ve S nüshalarında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şa‘bân**” yazısı vardır.

1 ‘âmire'lerine B : ‘âmire'ye S, M

2 ez-cânib-i S, M : — B

3 ezmân B : zemân S, M

4 dürlü M : nev‘a B, S

5 mütekātı‘ B : munkatı‘ S, M

6 Bağdâd Vâlîsi B : Vâlî-i Bağdâd S, M

7 hazretlerinin B : hazretleri S, M

◊◊ 17 Şa‘bân 1157 = 25 Eylül 1744 Cuma. B ve S nüshalarında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şa‘bân**” yazısı vardır.

* Burada kendisinden söz edilen Nâ'ilî ‘Abdullah efendi ile ilgili olarak University of Michigan, İslamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.29'un sol kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “**Merkūm** Nâ'ilî Efendi, Sadrıa‘zam-ı esbak olup, Ka‘be'de Hadîcetü'l-Kübrâ *radiyallâhu ‘anhâ* civârında medfûndur. Bu Fakīr Hatîb es-Seyyid Yahyâ ile merhûm Müjdeci-başı el-Hâc Ahmed Ağa merhûm yanında <kapu> üc sene mikdârı kapu yoldaşı olmuşdur. Hâlâ Re'îsülküttâb Şatır-

Sefîr-i mûmâ ileyh[1] Buhâriyyü'l-asıl olup, bin yüz[2] otuz beş târîhinde[◊] tavâf-ı Beytullâhi'l[3]-Harâm içün diyâr-ı Buhârâ'dan nehzat ve makarr-ı Saltanat-ı Hind olan Cihân-âbâd'a ve andan bahran cânib-i Mekke-i mükerreme'ye şedd-i zâmile-i ‘azîmet etmekle, ba‘de-edây-ı ferîza-i Hacc ‘alâ tarîkı'z-ziyâre mahmiyye-i Kostantıniyye'ye vâsıl ve Vezîr-i a‘zam-ı vakt olan merhûm İbrâhîm Paşa ile sohbet ü mülâkāt **[M 13b]** hâsıl olup, hengâm-ı ric‘atinde müşârun ileyhden İ‘timâdü'd-devle-i Hind'e mektûb-i meveddet-üslûb alup ‘azîmet ve ol tarafa vardıkda, kendüye ‘azîm ikrâm ve “Lisân-ı Devlet-i ‘aliyye'ye vâkıfdır” deyü Hind'de tevkīf birle ba‘zı hıdmetde dahi istihdâm olunup, ba‘de-zemân **[B 49a]** İran Şâhlığı iddi‘âsıyla kadem-nihâde-i ‘arsa-i tuğyân olan Nâdir Şâh-ı idbâr-nişân, iklîm-i Hindüstân'a itâle-i dest-i ‘udvân etdikde, Şâh-ı Hindüstân ile ‘akd eylediği şurûta[4] fîmâ-ba‘d Devlet-i ‘aliyye ile mükâtebe etmamelerini zu‘m-i bâtılı üzere derc ü şart ve kayd ü rabt etdikden sonra ol havâlîden ref‘-i kâr-ı bâr-ı siklet ve diyâr-ı İran'a ‘azîmet eylediği ecilden, gā’ilesi fi'l-cümle ber-taraf oldukda, hâlâ evreng-nişîn-i ülkât-ı Hind olan Muhammed Şâh ve bi'l-cümle ricâl-i Hind, bâgī-i mesfûrun kendülere etdiği cevr u sitemden dâğ-ber-dil-i ıztırâb olup, ‘ahd-i ba‘îdden berü mesdûd olan ebvâb-ı mürâselâtı feth u güşâd ve bu vesîle ile hasmdan ahz-ı sâra tahsîl-i kuvvet ü isti‘dâd niyyeti ile cümle içinden[5] merkūmu Sefîr ba‘sine intihâb ve mukaddemâ gönderdiği[6] mektûbun cevâbı olmak üzere mücerred tecdîd-i **[B 49b]** mebânî-i[7] müvâlâtı müştemil nâme ile merkūmu ta‘yîn ü irsâl ve ol dahi Bender-i Sûret'den bahran cânib-i Basra'ya ve andan Âsitâne-i ‘aliyye'ye geldüğüni[8] takrîr u ihbâr etmekle, ba‘dehû çend rûz murûrunda İstanbul'a güzâr etmesi içün[9] fermân-ı ‘âlî şeref-bahş-ı sudûr etmeğin[10], rukûbu içün bir sandal ve yirmi beş[11] nefer etbâ‘ına âteş kayıkları gönderilüp, İstanbul'a güzerân etdikde, kā‘ide-i kadîme-i Devlet-i ‘aliyye üzere âmâde olunan konağa[12] nüzûl ve mezbûrun vürûdu kubeyl-i ramazân-ı şerîfe ve kısteyn mevâcibi ihrâcına tesâdüf etmekle, ba‘de'l-‘îd tevkīf ile imrâr-ı vakt olmamak içün hemân getürdiği nâmesini bu dîvânda teslîm

---

zâde Mehmed Efendi hazretlerinin ma‘lûmlarıdır”.

1 takrîridir. Sefîr-i mûmâ ileyh B : takrîridir. Sefîr-i merkūm S : takrîrdir. Sefîr-i merkūm M
2 bin yüz B : — S, M
◊ 1 Muharrem 1135 = 12 Ekim 1722 Pazartesi.
3 Beytullâhi'l B, S : Beytü'l M
4 şurûta B, S : şurût M
5 içinden B : içinde S, M
6 gönderdiği B : götürdiği S : getürdiği M
7 mebânî-i B, S : mebânî-yi M
8 geldüğüni B : geldiğini S, M
9 içün B : — S, M
10 şeref- ….. etmeğin B : buyurulmağla S, M
11 beş B, S : + ‘aded M
12 olunan konağa B : olan konağına S, M

etmesi irâde-i ‘aliyye-i hümâyûn[1] buyurulduğuna binâ’en, ibtidâ ber-vech-i mu‘tâd hâmil olduğu Nizâmülmülk-i Hind[2] ve Vezîr-i Memâlik ve sâ’ir hânân-ı Hindiyye'den ve mülûk-i Mecûsiyye'den vükelây-ı Devlet-i ‘aliyye'ye olan mekâtîbi devletlü Sadrıa‘zam hazretlerine teslîm eylemek içün Serây-ı Âsafî'ye **[B 50a]** getürilüp, ba‘de-icrây-i[3] merâsim mektûblarını teslîm ve ‘avdetinde kendüye ferâce-i (فرّاجه) sûf kākūm kürk ve etbâ‘ına hıl‘atler ilbâs olunup, ba‘dehû mâh-ı merkūmun selhında[4◊] Dîvân-ı hümâyûn'a getürilüp, merâsim-i ‘âdî icrâsından sonra yine kendüye kākūm kürk ve etbâ‘ına hıl‘atler ilbâs ve iki nefer âdemîsiyle pâye-i serîr-i a‘lâya ruh-sûde ve nâmesin ‘arz u takdîm eyledi.

Sefîr-i merkūmun getürdiği nâmesinde tecdîd-i kavâ‘id-i müvâlâtdan gayri eğerçi nesne tahrîr olunmamış, ancak vükelây-ı Hindiyye'den[5] ve mülûk-i Mecûsiyye'den erkân-ı Devlet-i ‘aliyye'ye olan mekâtîbde Nâdir Şâh'dan ahz-ı sâr u intikām ve iklîm-i Hind'den istîlâ eylediği[6] ülkâtı istirdâd birle bi'l-ittifâk üzerine hücûm u iktihâm, karâr-dâde-i re’y-i sedâd-irtisâmları olduğu telmîh u işrâb olunarak Devlet-i ‘aliyye'nin[7] dahi mesfûr ile ‘akd-i musâlahaya cevâz-dâde olmamasını recâ vü iltimâs eyledikleri, Sefîr-i merkūmun **[B 50b]** takrîrinden dahi müstefâd olmağla, keyfiyyet ma‘lûm-i dirâyet-mersûm-i hazret-i Zıllullâhî[8] oldukda, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemâ‘at'den olanlara revâfız tarafından îsâl-i mazârr u hasâr olunmak mugāyir-i tab‘-ı hümâyûn-i diyânet-meşhûn-i Husrevâne'leri olduğuna binâ’en, haklarında merhamet-i Mülûkâne'leri mebzûl ve bî-dirîğ buyurılup, mültemisâtları karîn-i müsâ‘afe ve vesîle-i rif‘at-i şânlariyçün Sefîr-i merkūmun perîşânî-i hâlinden igmâz birle rehîn-i mekârim-i bî-nihâye olmağın, ba‘zı vücûh-i ‘ulemây-ı a‘lâm hazerâtı ve ricâl-i Devlet-i ‘aliyye, Sefîr-i merkūmu da‘vet ve def‘-i[9] külfet-i gurbet ve bast-ı rusûm-i istînâs ü ülfet eylemeleri bâbında lisânen ‘inâyet-bahş-ı sudûr olan fermân-ı hümâyûn mûcebince tahsîs kılınan kibâr-ı ‘ulemâ vü ricâl, merkūmu[10] **[M 14a]** hânelerine da‘vet ve tarh-ı encümen-i sohbet ve ‘avdetinde her biri hediyye-i behiyye ile ikrâm u ri‘âyet ve bu tarîkıyle[11] mazhar-ı ‘inâyet **[B 51a]** ü meserret buyuruldu.

1 -i hümâyûn S, M : — B
2 -i Hind B : — S, M
3 icrây-i B, S : icrâ’i'l M
4 selhında B : + vâki‘ S, M
◊ 29 Şa‘bân 1157 = 7 Ekim 1744 Çarşamba. B nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şa‘bân**” yazısı vardır.
5 Hindiyye'den B, S : Hindiyye M
6 eylediği B, M : eyledüği S
7 ‘aliyye'nin B : ‘aliyye S, M
8 Zıllullâhî B : Zıll-ı İlâhî S, M
9 def‘-i B, S : ref‘-i M
10 merkūmu B, S : + [M 14a] merkūmu M
11 tarikıyle B, S : tarîkle M

Bâlâda mezkûr olduğu üzere ricâl-i Hind haklarında karîha-i sabîha-i hazret-i Şehriyâr-ı bülend-iktidârdan sünûh eden mekârim-i bî-imtinân ve merâhim-i diyânet-nişân muktezâsınca merkūmları te'lîf ve merâmları rehîn-i müsâ'afe olduğunu tebşîr u taltîf içün Devlet-i 'aliyye ricâlinden dahi birinin sefâret ile Hind'e me'mûriyyeti ve Sefîr-i Hind olan mûmâ ileyhe terfîkan sevk u tesyîri[1] cây-gîr-i zamîr-i ilhâm-pezîr-i cenâb-ı Hıdîvâne olduğuna binâ'en, Hâcegân-ı Dîvân'dan Mâliyye Tezkirecisi olup, şi'r u inşâda akrânının müsellemi olan selîmü't-tab' Sâlim Mehmed Efendi münâsib görülmekle, vech-i muharrer üzere sefâretle Hind'e me'mûriyyetini müş'ir huzûr-i Sadr-ı 'âlî'de hıl'at ilbâs ve kendüye tahsîs kılınan nâme-i hümâyûn ve taraf-ı Sadrıa'zamî'den iktizâ eden mekâtîb-i 'aliyyeyi[2] teslîm ve sâbıkā Sadr-ı 'âlî Kapucular Bölük-başısı 'Ali Ağa* dahi **[B 51b]** kethudâsı olmak üzere hıl'at ilbâsiyle ma'iyyetine me'mûr ve mesârıf-ı râhları bâligan[3] mâ-belag 'inâyet ü ihsân buyuruldu. Sefîrân-ı mûmâ ileyhimânın cânib-i Hind'e tarîk-ı Bender-i Cidde-i ma'mûre'den irsâlleri musammem olmakdan nâşî, bu hılâlde kāfile-i huccâc-ı Şâmiyye'nin nehzat ü hareketlerinden mukaddem Şâm'a vusûl ve Şâm Vâlîsi ve Mîru'l-Hâcc'ı[4] ma'rifetiyle Bender-i Cidde'ye îsâl ü müsülleri fermân-ı hümâyûn buyurulmağla, 'îd-i fıtrın gurresinde◊ Sefîr-i Hind mûmâ ileyh Seyyid[5] 'Atâ'ullah Efendi Serây-ı Âsafî'ye da'vet ve icrây-ı merâsim-i 'âdî 'akībinde[6] ferve-i kākūm ilbâs ve 'avârif-i seniyye-i Mülûkâne'den mebâliğ-i vefîre in'âm ve murassa' bir kabza şemşîr ve bir re's mükemmel donanmış rahş ihsân ve getürdiği mektûbların cevâbı olmak üzere Nizâmülmülk-i Âsaf-câh[7] ve Kameru'd-dîn ta'bîr olunan vükelây-ı Hind'e, Sadrıa'zam ve Vekîl-i mutlak-ı mufahham **[B 52a]** u muhterem hazretleri taraflarından kā'imeli iki kıt'a mektûb-i 'âlî ve sa'âdetlü Dârussa'âdeti'ş-şerîfe Ağası hazretleri taraflarından ve semâhatlü Şeyhulislâm Efendi hazretleri ve Dergâh-ı 'âlî Yeniçerileri Ağası taraflarından de'b-i kadîm üzere tahrîr olunan mekâtîb, Sefîr-i Hind-i[8] mûmâ ileyhe teslîm buyuruldukdan sonra, nâme-i hümâyûnun[9] teslîmi içün Dîvân-ı hümâyûn

---

1 tesyîri B, S : tesyîr M
2 'aliyyeyi M : 'aliyye B, S
* Burada kendisinden söz edilen 'Ali Ağa ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.30'un sağ kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: "Mezbûr 'Ali Ağa hâlâ ahbâbımız ve sâhib-i kitâbet, semâhatlü fazîletlü mîr-i 'âlî-şân efendimize gelür erbâbdan, 'ilm-i cüz'iyyâta âşinâ, Lâz Hâcesi dimekle 'arîf ve Hâcegân-ı Dîvâniyye'ye mülhakdır".
3 bâligan S, M : belegan B
4 Mîru'l-Hâcc'ı S, M : Mîr-i Hâcc'ı B
◊ 1 Şevvâl 1157 = 7 Kasım 1744 Cumartesi.
5 Seyyid B : — S, M
6 'akībinde B, M : 'akabinde S
7 câh B : câh'a S, M
8 -i Hind-i S, M : — B
9 hümâyûnun S, M : hümâyûn B

tertîbine vakit olmamağla, ‘îd-i şerîfin[1] ikinci günü◊ Serây-ı hümâyûn'da[2] Gülhâne ta‘bîr olunan fezây-ı ferah-fezâ, teşrîf-i hümâyûn-i Pâdişâh-ı rub‘-i meskûn ile şeref-nümâ olmak de’b-i kadîm ve yevm-i mezbûrda Sadrıa‘zam hazretleri dahi mahall-i merkūmda bulunmak resm-i müstedîm olmağla, Sefîr-i Hind-i mûmâ ileyh dahi yevm-i merkūmda ol makām-ı dil-ârâma da‘vet ve tertîb-i dürriyyü'n-nizâm-ı ârâyiş ve şevket-i hazret-i Husrevâne'yi ru’yet ve temâşây-ı hayret-efzây-ı şân ü şükûh-i Saltanat-ı ebed-müddet **[B 52b]** eyledikden sonra, huzûr-i hümâyûn-i feyz-meşhûn-i Hıdîvâne'ye duhûle izn ü ruhsat buyurılup, pâye-i serîr-i mu‘allâya rû-mâl ve nâme-i hümâyûn-i mevhibet-makrûn teslîmi ‘akībinde[3] ‘avâtıf-ı ‘aliyye-i Şehriyârî'den[4] kendüye ferâce sırt[5] semmûr kürk iksâ ve müzeyyen donanmış bir esb-i sabâ-peymâ i‘tâ buyurılup, etbâ‘ına dahi hıla‘-ı fâhire ilbâsiyle mesrûren konağına irsâl olundukdan sonra, ferdâsı Üsküdar'a imrâr ve huccâc-ı Şâmiyye'ye erişmek içün refîkı mûmâ ileyh Sâlim Efendi ile savb-ı maksûda irsâl buyuruldu.

Bu gûne Hind cânibinden süferânın vürûd u sudûru ve Devlet-i ‘aliyye tarafından mukābelesi[6] zuhûru nâdiru'l-vukū‘ olduğu cihetden, tetebbu‘-i âsâr edenlerin ma‘lûmları **[M 14b]** olmak içün teberrüken Sefîr-i Hind-i mûmâ ileyhin getürdiği nâmesinin tercemesi ve Devlet-i ‘aliyye tarafından ‘inâyet buyurılan iki kıt‘a nâme-i hümâyûnun ‘aynı **[B 53a]** nakl bi'l-musattar[7] pîrâ-ye-i sahîfe-i eser kılınup, imdâd-ı hâme-i mâşita-kâr ile ‘arâyis-i vekāyi‘-i bedâ-yi‘-âsâra bu yüzden dahi zîb-i cemâl olur nakş-ı hoş-nigâra ibtidâr olundu.

Sûret-i terceme-i nâme-i Pâdişâh-ı Hindüstân Ebu'l-Feth Nâsıruddîn Muhammed Şâh be-rikâb-ı kâmyâb-ı hazret-i Zıll-ı İlâh Pâdişâh-ı ‘âlem-penâh *eyyedehullâhu Te‘âlâ*[8] *ve ebkāhu*[*]

Sultân Mahmûd Hân

Bismillâhirrahmânirrahîm. Cenâb-ı Rabbü'l-‘izzet'in zât-ı akdesine şâyân hamd ü senâ ve hazret-i Risâlet-penâh *sallallâhu*[9] *‘aleyhi ve*[10] *âlihî*[*] cenâbına lâyık salât ü selâm-ı evfâsından sonra, haşmet-nisâb, ‘azamet-me’âb,

1 ‘îd-i şerîfin S, M : ‘îdin B
◊ 2 Şevvâl 1157 = 8 Kasım 1744 Pazar.
2 hümâyûn'da B, S : hümâyûn'dan M
3 ‘akībinde B : ‘akabinde S, M
4 Şehriyârî'den B : Mülûkâne'den S, M
5 sırt S, M : — B
6 mukābelesi S, M : mukābele B
7 bi'l-musattar B, S : + ve M
8 *eyyedehullâhu Te‘âlâ* M : ***eyyedehullah*** B : ***ebbedehullâhu Te‘âlâ*** S
* ایده الله تعالی و ابقاه = Yüce Allah onu desteklesin ve kalıcı kılsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
9 *sallallâhu* M : *sallâ* B, S
10 ve M : — B, S

Behrâm-savlet, Müşterî-sîmâ, Keyvân-menzilet[1], beyzâ-ziyây-ı Husrevânî[2], müzeyyin-i mehâd-ı Cihân-bânî, muhassin-i bisât-ı kâm-rânî, râfi‘-i elviye-i dîn-i mübîn, nâsıb-ı a‘lâm-ı şer‘-i metîn, muhârib-i eşrâr-ı zeng ve mücâdil-i füccâr-ı Firenk, ‘âlî-hazret, felek-rif‘at, fermân-fermây-ı bilâd-ı Rum, hâmî-i melhûf **[B 53b]** u mazlûm, el-Muhtassu bi-vufûr-i lutfi'l-kerîmi'l-Mennân[3] *lâ zâlet şümûsü übbehetihî masûneten ‘ani'l-ufûl ve mâ berihat akmâru şevketihî me’mûneten mine'l-kufûl*** hazretlerinin mir’ât-i zamîr-i kudsî tahmîrlerine muntabı‘ kılına ki, bundan akdem ‘âlî-mertebet, vâlâ-rütbet Sultân Ahmed Hân hazretlerinin taraf-ı zâhiru'ş-şereflerinden bu meşmûlü'l-‘inâyenin cülûs-i meymenet-me’nûsu tehniyyetini müştemil sahîfe-i kirâmîleri ki siyâdet-penâh, necâbet-dest-gâh Seyyid ‘Atâ’ullah ibn Seyyid Atay Hüseynî ile firistâde buyurulmuşidi. Bi-irâdet-i[4] mevâhib-i Yezdânî, nesâyim-i te’yîdât-ı âsümânî hubûbundan nâşî e‘âlî ve edânînin gülşen-i meserret ü şâdmânîleri gül-i sad-berg ile demîde ve ezhâr-ı çemenistânları birbirine mâlîde olduğu, ezmân-ı huceste-fercâm-ı ferhunde-encâmda pîrâye-i nüzûl ve şeref-i vusûl bulup ve çünki bu zemân-ı ercümend ve evân-ı sa‘âdet-peyvend ki, kuvvet-i fazl-ı Hâlık-ı ins ü cân **[B 54a]** ve câ‘il-i mekîn ü mekân ile cemî‘-i vücûhdan esbâb-ı kâmyâbî ve hurremî âmâde ve şeş-cihetden ebvâb-ı fütûhât çehre-i ikbâle güşâdedir. Ol ‘âlî-hazret ve felek-rif‘atin taht-ı hûrşîd-i Cihân-bânî üzere cülûs-i Hılâfet-me’nûs-i Husrevânî'leri müjdesi dahi zîb-efrûz-i mesâmi‘ olmağla, sürûr-ber-sürûr ve ferah-ender-ferah hâsıl ve mütevâsıl oldu ğuna binâ’en, Sefîr-i mastûrun ol savb-ı bâ-savâba ircâ‘ u insırâfına ruhsat kılındı. Mergūb u mercûdur ki hemvâre şîve-i sütûde-i mahabbet ü ittihâd melhûz u mer‘î buyurılup, ebvâb-ı mürâselât meftûh kılına.

*Bâkī raşehât-ı fazl u ikbâl ve katerât-ı lutf u iclâlden riyâz-ı devlet ü ifdâl hemîşe ser-sebz ü şâdâb bâd, bi'n-Nebiyyi ve âlihi'l-emcâd****.

---

* صلى الله عليه و آله =Yüce Allah'ın rahmeti onun ve âilesinin üzerine olsun” anlamına gelen ve Peygamberimiz'e yapılan Arapça bir duâdır.

1 Müşterî-sîmâ, Keyvân-menzilet B, S : Keyvân-menzilet, Müşterî-sîmâ M

2 ziyây-ı Husrevânî B, S : ziyâ M

3 Mennân S, M : + [Burada boş bırakılan yere aynı kaligrafi ve kırmızı mürekkeple yan olarak şöyle bir yazı vardır: “**Bâlâda muharrer ism-i hümâyûn mahalli**”] B

** لا زالت شموس ابهته مصونة عن الافول و ما برحت اقمار شوكته مأمونة من الخفول = Onun yüceliğinin güneşleri batmaktan korunmuş, iktidârının ayları da kilitlenmiş olmaktan korkusuz olarak devam etsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

4 irâdet-i B, S : irâde-i M

*** باقى رشحات فضل و اقبال و قطرات لطف و اجلالدن رياض دولت و افضال هميشه سرسبز و شاداب باد بالنبى و آله الامجاد = Söylenecek son söz şudur. Fazîlet ve mutluluğun sızıntılarından, lütuf ve saygınlığın damlalarından, devlet ve ihsânın bahçesi, Nebî'nin ve onun şerefli âilesinin yüzü suyu hürmetine daima yemyeşil ve suya kanmış olsun” anlamına gelen bu cümleler, bazı Türkçe kuralların yer aldığı Farsça bir duâdır.

Sûret-i nâme-i hümâyûn-i hazret-i Şehriyâr-ı Hılâfet-medâr ki cevâb-nâme-i Şâh-ı Hind-est be-Sefîr-i mezbûr Seyyid ‘Atâ’ullah-râ teslîm şude-est[1]

Eltaf u ekmel-i hamd ü sipâs-i **[B 54b]** bî-hadd ü inhisâr ve eşref ü ezher-i sitâyiş-i lâ-yu‘add ü bî-şümâr ol Mâlikü'l-mülki lem-yezel ve lâ-yüzâl ve müfeyyazu'l-cûd-i ser-çeşme-i dâ’imiyyü'l-ittisâl *celle şânühû ‘an-mülâbe-seti'z-zunûni ve'l-hayâl ve Te‘âlâ sultânuhû ‘an-tasavvuri't-tagyîri*[2] *ve'l-intikāl*[*] hazretlerinin merfû‘-i bârgâh-ı übbehet ü iclâl ve ma‘rûz-ı dergâh-ı ‘azamet ü celâlî kılınmağa elyak u ahrâdır ki, zimâm-ı[3] kabz u bast-ı mülk ü saltanat ve ‘inân-ı hall ü ‘akd-ı mesâlih-i cemâhîr-i ümem ü[4] millet, dest-i kazâ vü kader ve müdgam-i meşiyyet-i ezeliyye-i *lâ-yüs’elü ‘ammâ yef‘al*[**] olup, **beyt**[5]: **[M 15a]**

Ne idrâk der-künh-i zâteş resed

Ne fikret be-künh-i sıfâteş resed[***]

Nesr[6]: Lâ cerem hengâm-ı ibdâ‘ u ihtirâ‘-ı nev‘-i beşerde kalem-i bedâyi‘-nigâr, *“Huvellezî savverakum fe-ahsene suverakum*[*4]*”* ile âsâr-ı lutf u re’fet-i bî-zınnetin izhâr ve menşûr-i kābiliyyet ü şânlarına *“Ve le-kad kerrem-nâ benî âdeme ve hamelnâhum fi'l-berri ve'l-bahri*[*5]*”* ‘unvâniyle dîbâce-tırâz-ı sa‘âdet ü ikbâl oldukdan sonra, cihet-i ittisâk **[B 55a]** ve inti-zâm-ı kâr-hâne-i ‘âlem ve bâ‘is-i refâh u[7] necâh-ı benî âdem ve ref‘-i bida‘ u[8] mezâlim ü dalâlet

---

1 **şude-est** B : ve firistâde S, M

2 tagyîr-i B, S : tegayyür-i M

* جل شانه عن ملابسة الظنون و الخيال و تعالى سلطانه عن تصور التغيير و الانتقال = Zanların ve hayâllerin bulaşmasından şânı, değişim ve başkalaşma tasavvurundan saltanatı yüce olsun” anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.

3 zimâm-ı B, S : zemân-ı M

4 ümem ü B, S : — M

** لا يسئل عما يفعل = Allah, yaptığından sorumlu tutulamaz” anlamına gelen bu cümle, Kur’ân, el-Enbiyâ’, 21/23. âyetin ilk yarısıdır.

5 beyt B, S : + [M 15a] beyt M

*** نه ادراك در كنه ذاتش رسد * نه فكرت بكنه صفاتش رسد = Ne idrâk O'nun künhüne erişebilir, ne fikir O'nun sıfatlarını hakkıyla anlar; anlamına gelen bu cümle, Sa‘dî'nin *Bostân*'ında geçen bir beyittir; bk. Şeyh Sâdî-î Şîrazî, *Bostan ve Gülistan,* trc. Kilisli Rıfat Bilge, 12. Baskı, İstanbul 1980, s.16

6 **Nesr** B : — S, M

*4 هو الذى صوركم فاحسن صوركم = Size şekillendirdi ve şekillerinizi de güzel yaptı” anlamına gelen bu cümle, baş tarafındaki “Hüvellezî” kısmı hâriç Kur’ân, Mü’min, 40/64. ve Tegābün, 64/3. âyetin ortalarında yer alan bir kısmıdır.

*5 و لقد كرمنا بنى ادم و حملناهم فى البر و البحر = Biz, hakîkaten insanoğlunu şan ve şeref sahibi kıldık. Onları, (çeşitli nakil vasıtaları ile) karada ve denizde taşıdık” anlamına gelen bu cümle Kur’ân, el-İsrâ, 17/70. âyetin ilk yarısıdır.

7 u B, M : — S

8 u B : — S, M

ve izhâr-ı şe‘â’ir-i şerî‘at içün her ‘ahd-i meymenet zımnında bir vücûd-i mahmûdü'l-‘âkıbeti teşrîf-i şeref-i Hılâfet, mûcibü'l-i‘tibâr-ı *“İnnâ ca‘alnâke*[1] *fi'l-arzı halîfeten*[*]*”* mazmûn-i ‘inâyet-merhûnu ile mümtâz ü muhtâr ve küngüre-i bârû-yi iktidârını, *“es-Sultânu Zıllullâhi fi'l-arzı*[2] *ye’vî ileyhi küllü mazlûmin ve melhûfin*[**]*”* ile hem-rütbe-i[3] kımme-i felek-i devvâr edüp, *“Ve kûnû yeden vâhideten ‘alâ men nâvâküm*[4][***]*”* mü’eddâsı üzere muvâfakat ü musâdakat-ı selâtîn-i ma‘delet-âyîni, sebeb-i itmînân ü refâhiyyet ve mûris-i in‘idâm ve izmihlâl-i ehl-i bid‘at ü gavâyet eyledi. Ve dürer-i dürûd-i nâ-mahdûd ve sılât-i salât-i[5] müte‘akıbü'l-vürûd ol Server-i seriyye-i enbiyâ ve Sipehsâlâr-ı ketîbe-i asfıyâ, mahrem-i halvet-serây-ı *mâ-evhâ* ve tûtî-i hoş-lehce-i *“Ve mâ yentıku ‘ani'l-hevâ*[*4]*”* mekhûl-i kühl-i dîde-fezây-ı **[B 55b]** *“Mâ zâga'l-basaru ve mâ tagâ*[*5]*”* Habîb-i Hudâ, Şefî‘-i rûz-i cezâ Muham-medü'l-Mustafâ *‘aleyhi mine's-salavâti enmâhâ ve mine't-tahiyyâtı esnâhâ*[*6] hazretlerinin Ravza-i mutahhere-i İrem-nazîr ve merkad-i[6] münevvere-i vâcibü't-ta‘zîmi ve't-tevkīrlerine nisâr u îsâr olunmağa hakīk u sezâdır ki, âfitâb-ı ‘âlem-tâb-ı risâleti, şa‘şa‘a-pâş-i şark u garb-ı ‘âlem ve nûr-i celîl-i hidâyeti, zulmet-güzâr-ı[7] kâffe-i ümem olup, *“V'a‘tasımû bi-hablillâhi cemî‘an*[8] *ve lâ teferrakū*[*7]*”* kelâm-ı dürriyyü'l-leme‘âniyle tenvîr-i kulûb-i eviddâ vü hullân ve tevsîk-ı rişte-i irtibât-ı dostân-ı diyânet-nişân eyledi. Ve fevâyih-ı revâyih-ı tahiyyât-i ‘abheriyyetü'n-nesemât-i ‘anber-şemîm ve erâyih-i

1 *ca‘alnâke* B, S : *ca‘alnâküm* M

* انا جعلناك خليفة فى الارض = Biz seni yeryüzünde (senden öncekilerin yerine) hükümdâr yaptık” anlamına gelen bu cümle Kur’ân, Sâd 38/26. âyetin başlarında yer alan ufak bir kısımdır.

2 *fi'l-arzı* B : — S, M

** السلطان ظل الله فى الارض يأوى اليه كل مظلوم و ملهوف = Bütün mazlûmların ve şaşkınların kendisine sığındığı sultân, Allah'ın gölgesidir” anlamına gelen Arapça bu cümlenin büyük ölçüde benzerinin, Beyhakî ve Hâkim'in İbn ‘Ömer'den merfû‘ olarak rivâyet edilen bir hadîs olarak görüldüğü yer için bk. el-‘Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ’,* nr.1487, I,456.

3 rütbe-i B : — S, M

4 *nâvâküm* S, M : *nâdâküm* B

*** و كونوا يدًا واحدة على من ناواكم = Size düşmanlık edenlere karşı tek yumruk olunuz” anlamına gelen Arapça bir ifâdedir.

5 salât-i B : salavât-i S, M

*4 و ما ينطق هن الهوى = O, arzusuna göre de konuşmaz” anlamına gelen bu cümle Kur’ân, en-Necm 53/3. âyetidir.

*5 ما زاغ البصر و ما طغى = Gözü kaymadı ve sınırı aşmadı” anlamına gelen bu cümle Kur’ân, en-Necm, 53/17. âyetidir.

*6 عليه من الصلوات انماها و من التحيات اسناها = En yüce ve en parlak salât ve selâmlar onun üzerine olsun” anlamına gelen ve Hz. Peygamber için yapılan Arapça bir duâdır.

6 merkad-i B, S : buk‘a-i M

7 güzâr-ı B, M : güdâz-ı S

8 *cemî‘an* B, M : — S

*7 و اعتصموا بحبل الله جميعا و لا تفرقوا = Hep birlikte Allah'ın ipine (İslâm'a) sımsıkı yapışın; parçalanmayın” anlamına gelen bu cümle Kur’ân, Âl-i ‘İmrân, 3/103. âyetin başında yer alan bir kısmıdır.

tefâyih-i[1] teslîmât-ı miskiyyetü'l-fevehât-ı ‘abher-nesîm, Hulefây-ı erba‘a-i güzîn ve ser-cümle-i âl ü ashâb-ı hidâyet-karîn *rıdvânullâhi Te‘âlâ ‘aleyhim ecma‘în*[*] hazretlerinin[2] ervâh-ı tayyibe-i ‘anber-ekînlerine sezâvâr u ihdâdır ki, *“Ashâbî ke'n-nücûmi bi-eyyihim ikte-deytüm ihtedeytüm*[**]*”* lâmi‘asınca her biri sâlikân-ı merâtib-i dîn-i Muhammedî ve reh-nümây-ı sünen-i seniyye-i Ahmedî olan ahyâr-ı ümeme, nücûm-i âsümân-ı hidâyet ve bedreka-i ser-menzil-i râh-ı sa‘âdet olmuşdur.

Emmâ ba‘d: ‘Âlî-hazret, sâmî-rütbet, melek-haslet, sütûde-menkabet, hûrşîd-izâ’et, kamer-inâret, gerdûn-bestat, ‘Utârid-fıtnat, Ferîdûn-meniş, Dârâ-dâniş, murabba‘-nişîn-i erîke-i Saltanat, müstenid-i visâde-i ‘adâlet, reşk-i revân-râyân-ı ekālîm-i Hind, pesendîde-i tâcdârân-ı memâlik-i vesî‘a-i Sind, el-müstağnî zâtühû ‘ani't-ta‘rîfi ve't-tavsîf, el-mahfûfu bi-sunûf-i ‘avâtıfi'l-Meliki'l-Latîf Ebu'l-Feth Nâsıruddîn Muhammed Şâh *ebkāhullâhu Te‘âlâ ve yetevellâhu*[3][***] savb-ı bâ-savâb-ı übbehet-karîn ve cânib-i müstetâb-ı ma‘delet-rehînlerine demîde, gülşen-i behişt-âsâr-ı *“Vecebet mahabbetî li'l-mütehâbbîne fiyye*[*4]*”* olan gül-berg-i müşk-bîz-i hubb u velâdan çekîde, ‘ıtr-ı şâhî-i tehâyâ-yı mahabbet-efzây-ı Pâdişâhâne -ki **[B 56b]** mu‘attar-sâz-ı mecâmi‘-i icâbet ve şâmme-efzây-ı müctemi‘ân-ı mecâlis-i insâ-ins-i muhâle-satdir- zîver-i şîşe-i hullet ve yek-cihetî kılınup, bedâyi‘-i ta‘zîm ü tekrîm ve kavâ‘id-i tevkīr u tefhîm (تفخيم) birle tuhfe-i bezm-i İrem-tev’emleri kılınmak zımnında merâsim-i selâtîn-i uhuvvet-me’âb üzere pürsiş-i hâtır-ı feyz-me’âsir-i behcet-me’âl-i bahtiyârî ve tefahhus-ı ahvâl-i rif‘at-iştimâl-i kâmkârîleri takdîm olundukdan sonra, zamîr-i serîre-dân-ı mihr-incilâ ve mir’ât-i zihn-i beyzâ-ziyâlarına perverde-i sadef-i ‘ummân-ı ıhlâs ve ber-âverde-i vedâd-ihtisâs olan cevâhir-i a‘mâl ve zevâhir-i **[M 15b]** tefakkud-i ahvâl bu vechile îmâ vü inbâ olunur ki, şi‘âr-ı ber-güzîde-i etvâr-ı âbâ’-i kirâm ve ecdâd-ı ‘izâm-ı nîkû-nâmlarına iktifâ birle, *“Se-yec‘alu lehumu'r-Rahmânu vüddâ*[*5]*”*

---

1 erâyih-i tefâyih-i B, S : erâbîh-i nekābîh-i M

* رضوان الله تعالى عليهم اجمعين = Yüce Allah onların hepsinden râzı olsun” anlamına gelen ve sahâbe için kullanılan Arapça bir duâdır.

2 hazretlerinin B : hazerâtının S, M

** اصحابى كالنجوم بايهم اقتديتم اهتديتم = Ashâbım yıldızlar gibidir, hangisine uyarsanız, doğru yolu bulursunuz” anlamına gelen bu cümle meşhûr hadîs kitaplarında olmamakla beraber, Beyhakî'de rivâyet edilen Hz. Peygamber'in hadîslerindendir; bk. meselâ el-‘Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ’,* nr 381, I,132.

3 *yetevellâhu* B, S : *tevellâhu* M

*** ابقاه الله تعالى و يتولاه = Yüce Allah onu kalıcı kılsın ve onu dost edinsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

*4 و جبت محبتى للمتحابين فى = Benim için birbirlerini sevenlere benim sevgim hak olmuştur” anlamına gelen bu cümle İmâm Mâlik, *Muvatta’, Şi‘r,* 16; Ahmed b. Hanbel, 5/229,232, 236,237,239,247'de geçen bir hadîs-i kudsîdir; bk. Wensinck, I,408.

*5 سيجعل لهم الرحمن ودا = Onlar için çok merhametli olan Allah (gönüllerde) bir sevgi yaratacaktır” anlamına gelen bu cümle Kur’ân, Meryem, 19/96. âyetin ikinci yarısıdır.

matla‘ından tâbân olan hûrşîd-i muvâhât-ı samîmî, *“Fe-asbahtum bi-ni‘metihî ıhvânen*”* maşrıkından dırahşân[1] olup, temhîd-i kavâ‘id-i musâfât ü müvâlât içün siyâdet-penâh, necâbet-dest-gâh **[B 57a]** Seyyid ‘Atâ’ullah ibn Seyyid Atay[2] el-Hüseynî vesâtatiyle münba‘is-i nesîc-i kârgâh-ı yek-cihetî ve perend-i ‘âlem-pesend-i dest-gâh-ı dostî olan nâme-i nâmî-i ‘anberîn-nikābları, hengâm-ı behiyye-i gazv ü cihâd-ı a‘dây-ı bed-nihâd ve eyyâm-ı tehaşşüd-i ecnâd-ı vegā-i‘tiyâda musâdefe edüp, lillâhi'l-hamd imdâd-ı yümn ü yüsr ve i‘dâd-ı[3] feth u nasr, karîn-i istibşâr-ı asâkir-i mansûre ve rehîn-i istizfâr-ı[4] cünûd-i mebrûremiz olarak, a‘lâm-ı sünnet-i seniyye ihtizâz-yâb-ı nesâyim-i feth u intisâr ve mencûk-ı bid‘at-i seyyi’e-i bevâdî-i hezîmet ü firârda[5] nigûnsâr olmak hasebiyle, kitâb-ı müstetâb-ı Cem-câhî'lerinin[6] böyle evân-ı fevz-iktirâna tesâdüfü, sıdk-ı hulûs-ı diyânet-penâhlarına mukaddime-i tâli‘-i hayr ‘add olunmuşdur.

Rakīme-i kerîmelerinin derûn-i belâgat-meşhûnunda bast u temhîd olunan makāl-i sıdk-iştimâl -ki, kemâl-i safây-ı bâl-i behcet-me’âlinize[7] dâldir- her vechile mesâmi‘-i kabûlde cilve-ger ve resîde-i ma‘raz-ı hüsn-i eser olup **[B 57b]** ve mûmâ ileyh Sefîr-i sâfî-zamîrleri dahi icrây-ı levâzım-ı risâlet ve îfây-ı merâsim-i sefâret zımnında ‘âdet-i hasene-i Şâhâne ve kā‘ide-i müstahsene-i[8] Tâcdârâne üzere mahzûz-ı fünûn-i ‘âtıfet ve melhûz-ı lihâza-i[9] nüvâziş ü ‘inâyet olmağla, dûş-i âmâli teşrîf-i hüsn-i icâzet ve cevâb-ı kitâb-ı müstetâb-larıyla savb-ı bâ-savâb-ı Şâhâne ve cânib-i ni‘me'l-me’âb-ı Mülûkâne'lerine[10] ruhsat-dâde-i insırâf u ‘avdet kılındı.

Bâkī hemîşe neyyir-i cihân-tâb-ı ikbâl ve ahter-i ‘âlem-efrûz-i iclâl ez-meşrık-ı Devlet-i lâ-yezâl ve ufuk-ı haşmet-i bî-zevâl tâli‘ u tâbân ve lâmi‘ u dırahşân bâd, bi'n-Nebiyyi ve âlihî ve sahbihi'l-ahyâri ve'l-emcâd”*.

---

* فاصبحتم بنعمته اخوانا = O'nun nimeti sayesinde kardeş kimseler olmuştunuz” anlamına gelen bu cümle Kur’ân, Âl-i ‘İmrân, 3/103. âyetin ortalarında yer alan bir kısmıdır.

1 dırahşân B, S : rahşân M
2 Atay B, S : Atâ’ M
3 i‘dâd-ı S, M : a‘dây-ı B
4 istizfâr-ı B, S : istinsâr-ı M
5 firârda B, S : firâra M
6 Cem-câhîlerinin B, S : Cem-câhîlerin M
7 me’âlinize B : iştimâlinize S, M
8 müstahsene-i B, S : müstahsen-i M
9 lihâza-i B, S : — M
10 Mülûkâne'lerine B, S : mülûkânlarına M

** باقی همیشه نیر جهانتاب اقبال و اختر عالم افروز اجلال از مشرق دولت لا یزال و افق حشمت بی زوال طالع و تابان و لا مع و درخشان باد بالنبی و آله و صحبه الاخیار و الامجاد = Son olarak söyleyeceğim şudur: Hz. Peygamber'in, âilesinin, fazîletli ve şerefli ashâbının yüzü suyu hürmetine ikbâlin cihânı aydınlatan güneşi, saygınlığın dünyayı aydınlatan yıldızı, ezelî olan devletin doğusundan ve ezelî olan haşmetin ufkundan dâimâ doğsun ve parıl parıl parlasın” anlamına gelen Farsça bir ifâdedir.

Sûret-i nâme-i hümâyûn-i mülâtafet-makrûn ki[1] be-cânib-i Şâh-ı Hind nüvişte-est be-sefâret-i Sâlim Mehmed Efendi firistâde

Le'âlî-i mütelâlî-i hamd ü sipâs-i bî-hadd ve cevâhir-i zevâhir-i şükr u sitâyiş-i lâ-yuhsâ ve lâ-yu'add cenâb-ı Mâlikü'l-mülki *Te'âlâ 'an-derki'l-evhâmi*[2] ***[B 58a]*** *kemâlü zâtihî ve celle 'an müsâbakati'z-zunûni celâlü sıfâtihî*[*] hazretlerinin dergâh-ı kibriyâ'-i 'azamet-penâhlarına lâyık u sezâvârdır ki, cevâhir-i mâhiyyât-ı mümkineyi, *"Küntü kenzen mahfiyyen fe-ahbebtü en*[3] *u'rafe*[**]*"* hızânesinden ibdâ' ve nev'u'l-envâ' olan nüsha-i câmi'a-i insânîyi keyfiyyet-i behcet-efzây-ı *"Le-kad halekne'l-insâne fî ahsen-i takvîm*[***]*"*de inşâ vü ihtirâ' edüp, hâme-i zîbây-ı *"Ve savverakum fe-ahsene suverakum*[*4]*"* ile tezyîn ve her heft mâşita-i medlûl-i *"Sümme enşe'nâhu halkan âhar. Fe-tebârakallâhu ahsenü'l-hâlıkīn*[*5]*"* ile tahliye vü tahsîn eyledikden sonra, ittisâk-ı ahvâl-i benî-âdem ve ıttırâd-ı umûr-i kâr-hâne-i 'âlem ve ref'-i rusûm-i bid'at ve hedm-i kavâ'id-i dalâlet ve izhâr-ı şi'âr-ı şerî'at ve îzâh-ı menâhic-i mülk ü millet içün her vakt-i sa'âdet-iktirânda havâss-ı 'ibâd-ı kerem-mu'tâddan bir bende-i sa'd-ahterini ihtiyâr ve menşûr-i âmâlini nişân-ı zî-şân-ı *"İnnî câ'ilüke li'n-nâsi imâmen*[*6]*"* ile müzeyyen ve tuğrâ-yı garrâ-yı *"İnnâ ca'alnâke halîfeten fi'l-arzı*[*7]*"* ile **[B 58b]** mu'anven, *"Ve câhidû f'illâhi*[4] *hakka cihâdih*[*8]*"* fermân-ı şerîfiyle farzıyyet-i gazâyı müberhen eyleyüp, nizâm-ı umûr-i enâm ve kam'-ı a'dây-ı li'âm içün *"Ve ca'ale beyneküm*

---

1 **ki** S : — B, M

2 evhâmi B, M : e[v]hâmi S

* تعالى عن درك الاوهام كمال ذاته و جل عن مسابقة الظنون جلال صفاته = Onun zatının kemâli, bir takım vehimlerin erişmesinden ve sıfatlarının yüceliği, zanların yarışmasından yüce olsun" anlamına gelen ve Allah için yapılan Arapça bir duâdır.

3 *en* M : — B

** كنت كنزا مخفيا فاحببت ان اعرف = Ben gizli bir hazîne idim, bilinmeye muhabbet ettim" anlamına gelen bu cümle, daha çok sûfîlerin bir sözü olarak bilinmekte, hadîs olarak sahîh veya zayıf bir senedinin bulunmadığı belirtilmektedir; bk. meselâ el-'Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ',* nr.2016, II,132.

*** لقد خلقنا الانسان فى احسن تقويم = Biz insanı en güzel biçimde yarattık" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, 95/4. âyetidir.

*4 و صوركم فاحسن صوركم = Size şekillendirdi ve şekillerinizi de güzel yaptı" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, Mü'min, 40/64. ve Tegābün, 64/3. âyetin ortalarında yer alan bir kısmıdır.

*5 ثم انشأناه خلقا اخر فتبارك الله احسن الخالقين = onra onu başka bir yaratışla insan haline getirdik. Yapıp yaratanların en güzeli olan Allah pek yücedir" anlamına gelen bu cümleler Kur'ân, el-Mü'minûn 23/14. âyetin ikinci yarısıdır.

*6 انى جاعلك للناس اماما = Ben seni insanlara önder yapacağım" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-Bakara, 2/124. âyetin sonlarına doğru yer alan bir kısmıdır.

*7 انا جعلناك خليفة فى الارض = Biz seni yeryüzünde (senden öncekilerin yerine) hükümdâr yaptık" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, Sâd 38/26. âyetin başlarında yer alan bir kısımdır.

4 *f'illâhi* B, M : — S

*8 و جاهدوا فى الله حق جهاده = Allah uğrunda, hakkını vererek cihad edin" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-Hacc 22/78. âyetin başında yer alan bir kısmıdır.

meveddeten ve rahmeten[*]*"* fehvâ-yı sa'âdet-ihtivâsıyla teveddüd ve ittihâd-ı kulûb-i eviddâyı tergīb, *"Ve elkaytü 'aleyke mahabbeten minnî*[**]*"* kerîme-i kerâmet-nişânı ile te'ellüf ü tehabbüb-i ehibbâyı[1] tahbîb eyledi. **Nazm**[2]:

Celle celâluhû 'alem-i şân-ı ûst

'Amme nevâlühû nemek-i hân-ı ûst[3] ***[M 16a]***

Çûn der-cûdeş be-eser bâz şud

Cünbiş-i nabz-ı 'adem âgāz şud

Tûbâ-i hikmet semer-endâz kerd

Tûtî-i fıtnat[4] *şükr-endâz kerd*[***]

Nesr[5]: Ve 'anâdil-i nağme-serây-ı salavât ve hezâr hoş-elhân-ı zemzeme-pîrây-ı tahiyyât ol verd-i mutarrây-ı gülistân-ı *"Ve mâ erselnâke illâ rahmeten li'l-'âlemîn*[*4]*"* ve ol gül-i zîbende-'izâr-ı gülşen-i *"Lî ma'allâhi vaktün*[*5]*"* olan hazret-i Muhammedü'l-Mustafâ *sallallâhu Te'âlâ 'aleyhi ve sellem*[*6] cenâbının vakf-ı Ravza-i mutahhere'leri olsun ki, def-i herc ü merc ve refʿ-i habt u hebt (هبت) için, *"es-Sultânu zıllullâhi fi'l-arzı ye'vî ileyhi'z-za'îfu* ***[B 59a]*** *ve yuntesaru bihi'l-mazlûme*[*7]*"* ve *"Men ekreme sultânallâhi fi'd-*

---

* و جعل بينكم مودة و رحمة = Aranızda sevgi ve merhamet peydâ etti' anlamına gelen bu cümle Kur'ân, er-Rûm, 30/21. âyetin ortalarında yer alan bir kısmıdır.

** و القيت عليك محبة منى = Sana kendimden bir sevgi verdim" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, Tâhâ, 20/39. âyetin sonlarına doğru yer alan bir kısmıdır.

1 ehibbâyı S, M : ahbâbı B

2 **Nazm** B, S : — M

3 ûst B, S : + [M 16a] ûst M

4 fıtnat B, S : hikmet M

*** جل جلاله علم شان اوست * عم نواله نمك خوان اوست * چون در جودش باثر باز شد * جنبش نبض عدم اغاز شد * طويئ حكمت ثمر انداز كرد * طوطئ فطنت شكر انداز كرد = *Celle celâlühû* [=Onun kudreti yüce olsun], onun şânının alâmetidir. *'Amme nevâlühû* [=Onun bağışı yaygın olsun], onun sofrasının tuzudur. Onun cömertliğinde eseri ortaya çıkmıştır. Mizâcındaki hareketlilik yokluğu başlatmıştır. Hikmet ağacı meyve vermiş, zihni açık papağan teşekkürü arttırmıştır" anlamına gelen Farsça bu cümleler, ihmâl edilebilir değişikliklerle Örfî'nin *Dîvân*'ından alınmıştır; bk. 'Örfî-i Şîrâzî, *Külliyyât-ı 'Örfî-yi Şîrâzî, Mesneviyyât,* nşr. Gulâmhüseyn Cevâhirî, Tahrân 1960, s.461.

5 **Nesr** B : — S, M

*4 و ما ارسلناك الا رحمة للعالمين = (Resûlüm!) Biz seni âlemlere ancak rahmet olarak gönderdik" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-Enbiyâ', 21/107. âyetidir.

*5 لى مع الله وقت = Benim Allah ile beraber olduğum bir vakit vardır" anlamına gelen bu cümle sûfîlerce çokça zikredilen sözlerdendir, bazı hadîs kitaplarında da geçmektedir; bk. meselâ el-'Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ',* nr. 2159, II,173.

*6 صلى الله تعالى عليه و سلم = Yüce Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun" anlamına gelen ve Peygamberimiz'e yapılan Arapça bir duâdır.

*7 السلطان ظل الله فى الارض يأوى اليه الضعيف و ينتصر به المظلوم = Sultân, zayıfın kendisine sığındığı ve mazlûmun da onun eliyle öcünü aldığı yeryüzündeki Allah'ın gölgesidir"

dünyâ ekremehullâhu yevme'l-kıyâmeti[*]"* ile temyîz-i miyân-ı hâdim ve mahdûm ve tebyîn-i pâye-i hâkim ü mahkûm edüp, *"İzâ erâdallâhu en yahluka halkan li'l-Hılâfeti meseha nâsıyetehû bi-yedihî*[**]*"* ikrâm u ihtirâmı ile beyne'n-nâs sedd-i derîçe-i sevdây-ı isti'dâd ve zabt-ı memerr-i vesvese-i istiklâl ü istibdâd eyleyüp, *"Hayru'n-nâsi racülün mümessikün bi-'inâni feresihî fî sebîlillâhi*[***]*"* kelâm-ı dürer-bârı ile tervîc-i gazâ ve i'lâ'-i kelimetullâhi hiye'l-'ulyâ ve nass-ı *"İsteksirû mine'l-ihvâni*[*4]*"* ve fass-ı *"el-Mütehâbbûne*[1] *f'illâhi fî zılli'l-'arşi*[*5]*"* kelimeteyn-i câmi'ateyni ile dahi tevfîr-i[2] dostân ve teksîr-i hullâna ısdâr-ı fermân eyledi, **nazm**:

Rasûl-i 'Arab, Şâh-ı ümmî-lakab
Delîl-i 'Acem, reh-nümây-ı 'Arab
Ez û hüccet-i dîn mükemmel şude
Be-mühr-i Nübüvvet müseccel şude[*6]

Nesr[3]: Ve derârî-i dürûd-i nâ-ma'dûd Hulefâ'-i erba'a-i Râşidîn ve âl ü ashâb ü tâbi'în *rıdvânullâhi Te'âlâ 'aleyhim ecma'în*[*7] hazerâtının hediyye-i pîş-gâh-ı huld-âyînleri olsun ki, şehsüvârân-ı mızmâr-ı **[B 59b]** *"es-Sâbıkū-*

---

anlamına gelen Arapça bu cümlenin, İbnü'n-Neccâr'ın Ebû Hureyre'den rivâyet ettiği bir hadîs olarak belirtildiği yer olarak bk. el-'Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ',* nr.1487, I,456.

* من اكرم سلطان الله فى الدنيا اكرمه الله يوم القيمة = Kim dünyada Allah'ın sultânına saygılı davranırsa, Allah da ona kıyâmet gününde eliaçık davranır" anlamına gelen bu cümle Ahmed b. Hanbel, 5/42,49'da geçen Hz. Peygamber'in bir hadîsidir; bk. Wensinck, VI,1.

** اذا اراد الله ان يخلق خلقا للخلافة مسح ناصيته بيده = Allah Halîfelik için birini yaratmak isterse, onun alnını eliyle sıvazlar" anlamına gelen bu cümle, her ne kadar Ebû Hureyre'den rivâyet edilen bir hadîs olduğu belirtiliyorsa da, Nâsıruddîn el-Elbânî'ye göre uydurma bir hadîstir; bk. meselâ Ebû 'Abdirrahman Muhammed Nâsıruddîn el-Elbânî, *Za'îfü'l-Câmi'u's-Sagīr ve Ziyâdetühû,* el-Mektebü'l-İslâmî, yy, ty, I,47.

*** خير الناس رجل ممسك بعنان فرسه فى سبيل الله = İnsanların hayırlısı, atının dizginini Allah yolundaki işlerde tutandır" anlamına gelen bu cümle, ihmâl edilebilir değişikliklerle Müslim, İmâre, 125; Tirmizî, Fezâ'ilü'l-cihâd, 18; İbn Mâce, Fiten, 13; ed-Dârimî, Cihâd, 6; Ahmed b. Hanbel, 1/237'de geçen Hz. Peygamber'in bir hadîsidir; bk. Wensinck, VI,222.

*4 استكثروا من الاخوان = Kardeşlerinizin çoğalmasını isteyiniz" anlamına gelen bu cümlenin İbnü'n-Neccâr'ın *Târîh*'inde Enes'ten naklettiği bir hadîs olduğunun belirtildiği yer için bk. el-'Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ',* nr. 352, I,125. Nâsıruddîn el-Elbânî ise bu hadîsi zayıf olarak değerlendirmektedir; bk. *Za'îfü'l-Câmi'u's-Sagīr ve Ziyâdetühû,* I,119.

1 *el-Mütehabbûne* M : *el-Mütehabbû* B

*5 المتحابون فى الله فى ظل العرش = Allah için birbirlerini sevenler, kıyâmet gününde arşın gölgesindedirler" anlamına gelen bu cümle Ahmed b. Hanbel, 5/233'te geçen Hz. Peygamber'in bir hadîsidir; bk. Wensinck, IV,178.

2 tevfîr-i B, M : tevkīr-i S

*6 رسول عرب شاه امى لقب * دليل عجم رهنماى عرب * از و حجت دين مكمل شده * بمهر نبوت مسجل شده = Arab'ın peygamberi, ümmî lakaplı Şâh, 'Acem'in rehberi, Arab'ın kılavuzu, onunla dînin delîli mükemmel oldu, peygamberlik mührü onunla tescillendi" anlamına gelen Farsça bu şiir, Şâh İsmâ'îl'in bir na'tında geçen iki beyit gibi gözüküyor; bk. Kāsımî Günâbâdî, Muhammed Kāsım, *Şâh İsmâ'îl-nâme,* Tehrân 1387, s.139.

3 **Nesr** B : — S, M

ne's-sâbıkūn[*]*"* ve reh-nümâyân-ı sâlik-i[1] *"Bi-eyyihim'uktedeytüm ihtedeytüm*[**]*"* ile ser-efrâz ü mümtâz olmuşlardır. **Nazm**[2]:

Râh-nümâyân zi-reh-geştegân
Hestî-i câvîd tebeh-geştegân
Micmer-i mindîl-i nizâm-ı umûr
Revgan-ı kandîl-i nizâm-ı umûr
Çâre resânî-i ramak mândegân
Nüsha-i ta'vîz-i varak-hândegân[***]

Nesr[3]: Emmâ ba'd: 'Âlî-hazret, Sâmî-rütbet, melek-haslet, sütûde-menkabet, hûrşîd-izâ'et, neyyir-inâret, gerdûn-bestat, 'Utârid-fıtnat, Ferîdûn-meniş, İskender-dâniş, Keyhusrev-hikmet, Nûşirevân-fıtrat, murabba'-nişîn-i erîke-i Saltanat, müstenid-i vesâyid-i 'adâlet, bâsitu'l-emni ve'l-emân, nâşiru'l-'adli ve'l-ihsân, Dâver-i saltanat-pîrâ, Hıdîv-i fermân-fermâ-yı[4] kişver-güşâ, hulâsa-i selâtîn-i mücâhidân, nukāve-i esâtîn-i husrevân-ı ehl-i îmân, reşk-i revân-râyân-ı ekālîm-i Hind, pesendîde-i tâcdârân-ı memâlik-i vesî'a-i Sind, el-müstağnî zâtühû 'ani't-ta'rîfi ve't-tavsîf ve't-ta'bîr[5] el-mahfûfu bi-sunûf-i 'avâtıfi'l-Meliki'l-Kadîr **[B 60a]** Ebu'l-Feth Nâsıruddîn Muhammed Şâh *ebkāhullâhu Te'âlâ li'd-dünyâ ve'd-dîn ve tevellâhu*[*4] savb-ı bâ-savâb-ı sa'âdet-karîn ve evb-i müstetâb-ı musâdakat-rehînlerine muhâfazat-i istitâbet-i teveccüh-i vedâd ve dîde-bânî-i istifâzat-nesîm-i yegânegî ve ittihâd ile demîde, gülşen-i behişt-âsâr-ı *"Vecebet mahabbetî li'l-mütehâbbîn*

---

*[7] رضوان الله تعالى عليهم اجمعين = Yüce Allah onların hepsinden râzı olsun" anlamına gelen ve sahâbe için kullanılan Arapça bir duâdır.

* السابقون السابقون = (Hayırda) önde olanlar, (ecirde de) öndedirler" anlamına gelen bu cümleler Kur'ân, el-Vâkı'a 56/10. âyetidir.

1 sâlik-i B : mesâlik-i S, M

** بايهم اقتديتم اهتديتم = [Ashâbım yıldızlar gibidir,] hangisine uyarsanız, doğru yolu bulursunuz" anlamına gelen bu cümle meşhûr hadîs kitaplarında olmamakla beraber, Beyhakî'de rivâyet edilen Hz. Peygamber'in hadîsinde geçen bir kısmıdır; bk. meselâ el-'Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ'*, nr 381, I,132.

2 **Nazm** B, S : — M

*** راهنمايان زره كشتكان * هستئ جاويد تبه كشتكان * مجمر منديل نطام امور * روغن قنديل نظام امور
چاره رسانئ رمق ماندكان * نسخه تعويذ ورق خواندكان = Yolunu kaybetmişlerin yol göstericisi, ölenlerin ebedî varlığı, işlerin düzeninin mendilinin kabı, işlerin düzeninin kandilinin yağı, âcizlere çâre ulaştıran, okuyanların sihirli nüshası" anlamına gelen bu tavsîfler, Farsça bir şiirdir.

3 **Nesr** B : — S, M

4 fermâ-yı B, S : fezây-ı M

5 ta'bîr B, S : + ve M

*[4] ابقاه الله تعالى للدنيا و الدين و تولاه = Yüce Allah din ve dünyâ için onu kalıcı kılsın ve onu dost edinsin" anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.

*fiyye**" olan gül-berg-i müşk-bîz-i hubb u velâdan çekîde ‘ıtr-ı şâhî-i tehâyây-ı mahabbet-efzây-ı Pâdişâhâne -ki mu‘attar-sâz-ı mecâmi‘-i icâbet ve lahlaha-fersâ-yı[1] müctemi‘ân-ı mecâlis-i insâ-ins-i muhâlesat dır- zîver-i şîşe-i hullet ve yek-cihetî kılınup, bedâyi‘-i ta‘zîm ü tekrîm ve kavâ‘id-i tevkīr u tefhîm birle tuhfe-i bezm-i İrem-tev’emleri kılınmak zımnında merâsim-i selâtîn-i uhuvvet-me’âb ve levâzım-ı kavânîn-i havâkīn-i[2] meveddet-intisâb üzere tefakkud-i hâtır-ı feyz-me’âsir-i sa‘âdet-me’âl-i bahtiyârî ve tefahhus-ı ahvâl-i rif‘at-iştimâl-i kâmkârîleri tetmîm ü takdîm **[B 60b]** olundukdan sonra, hacleti-resân-ı safvet-pîşânî-i âfitâb ve gıbta-fermâ-yı revzene-i tâbdâr-ı huld-i vâlâ-kıbâb olan levha-i zamîr-i serîre-dân-ı mihr-incilâ ve meclây-ı mücellây-ı zihn-i beyzâ-ziyâlarına perverde-i halvet-serây-ı ıhlâs ve rabbâtü'l-hicâl-i ihtisâs **[M 16b]** olan ‘arâyis-i âmâl bu vechile irâ’et ü inkāl olunur ki, sevâlif-i ezmine-i vâlâ-nişânda -ki her rûzu nûr-i bâsıra-i şevket ü bahtiyârî ve her şebi kühlü'l-cevâhir-i dîde-i hullet-i[3] Cihân-dârî idi- mâ-beynde râbıta-bend-i hubb ü vedâd ve mürsile-i ‘akd-i evâsır-ı kalb ü fuvâd olan ittifâk-ı dînî ve mezhebî ve ittihâd-ı âyîn-i dürüst-meşrebî üzere eslâf-ı Hılâfet-ittisâf-ı zılliyyet-me’âbımız ile hânedân-ı şâmihu'l-erkân-ı Saltanat-nisâbınız, miyâne-i nasafet-nişânelerinde derîçe-i übbehet, belki şâh-râh-ı ebvâb-ı safvet ü uhuvvet güşâde vü bâz ve esbâb-ı fütüvvet ü zafer her vechile âmâde vü ser-efrâz olup, **[B 61a]** bu nahv üzere olan mufâvezât ve mürâselât ve âmed-şud eyleyen[4] erbâb-ı ifhâm ü dirâyât niçe hâlâtda dost-kâmî-i umûra[5] bâ‘is ü bâdî olmuşiken, muktezây-ı vakt ü hâl ve mecâlî-i eyyâm ü leyâl üzere tetarruk-ı havâdis ve tehallül-i ‘avârıza binâ’en, bir müddetden beri[6] böyle pesendîde-i Hılâfet ü[7] Cihân-dârî ve ber[8]-güzîde-i mezheb ü diyânet ü cânibdârî olan emr, makbûl ü[9] mergūb ve ma‘mûl tutulmayup ve el-hâletü hâzih gül-gonçe-i merâm-ı zülâl-i eltâf-ı Yezdânî ile gülşen-i dost-kâmîde ser-sebz ü demîde ve gülbün-i kâm-rânî, nesâyim-i ‘avn-i Rabbânî ile şadâb u âremîde olup, fîmâ-ba‘d ‘avn-i Melik-i Müte‘âl ve muktezây-ı diyânet ü iclâl birle bu emrin icrâsı, ya‘nî merâsim-i yek-cihetî-i dînî ve mezhebînin kemâ fi's-sevâbık dest-hûşî-i mürâselât zımnında itmâm ü ibkāsı, bâ‘is-i revnak-ı dîn-i mübîn ve sebeb-i izdiyâd-ı[10]

---

* و جبت محبتی للمتحابین فی = Benim için birbirlerini sevenlere benim sevgim hak olmuştur" anlamına gelen bu cümle İmâm Mâlik, *Muvatta', Şi'r,* 16; Ahmed b. Hanbel, 5/229,232, 236,237,239,247'de geçen bir hadîs-i kudsîdir; bk. Wensinck, I,408.

1 fersâ-yı B, S : fermây-ı M
2 havâkīn-i S, M : — B
3 hullet-i B, S : hıl‘at-i M
4 eyleyen B : eyleyan S, M
5 umûra S : umûrda B, M
6 beri S, M : berü B
7 ü S, M : — B
8 ber S, M : — B
9 ü B : — S, M
10 izdiyâd-ı S, M : ezyâd-ı B

şân u şükûh-i selâtîn-i nasafet- **[B 61b]** âyîn olmağla, tervîcen[1] li'l-vedâd işbu nâme-i Hılâfet-'allâme-i hümâyûnumuz tensîk u îrâd ve hademe-i Devlet-i rûz-efzûnumuzdan Sâlim Mehmed Efendi[2] ile pîş-gâh-ı hullet-penâhınıza tesyîr u irfâd[3] kılınmışdır. İn-şâ'allâhu Te'âlâ lede'l-vusûl nakş-i ahvâl ve sûret-i âmâl 'aks-endâz-i âyîne-i zamîr-i übbehet-semîrleri oldukda, fîmâ-ba'd bâ'is-i tezâyüd-i irtibâh-ı fuvâd-ı[4] cânibeyn ve sebeb-i tevâfür-i incâh u zafer-i mâ-beyne'd-devleteyn olan mâ'ü'l-hayât-i mufâvezât-ı hullet-intimâ, kemâ fi'l-evvel gülbün-i âmâl-i tarafeyne isâle vü icrâ ve nesîm-i hoş-hevây-ı tehâbb ü tevâdd ile gonçe-i ser-be-mihr-i ravza-i kâmyâbı şâdâb u mutarrâ kılınmağa izhâr-ı cell-i himmet-i evfâ buyurulmak, muhavvel-i 'uhde-i fermân-fermâyî ve mufavvaz-ı dürriyyet-i[5] memleket-ârâyî olup ve peygām-resân-ı mûmâ ileyhin bu bâbda îrâd ü takrîr eylediği makālât-ı sıdk-intimâ ve sipârişât-ı[6] **[B 62a]** hakāyık-peymâya imzâ-zede-i hüsn-i i'timâd ü kabûl olmaları me'mûl ve ba'de edây-ı hıdmet-i sefâret mü'ekked-i zavâbıt-ı hullet ve müşeyyed-i revâbıt-ı râsiha-i uhuvvet olan peyâm-ı nâme-i Şâhâne'leriyle 'avdet ü kufûl etdirilüp ve bundan böyle dahi âfitâb-ı ebediyyü'l-işrâk-ı mihr u vifâkları, sipihr-i müvâlâtda nûr-efşân-ı ittifâk ve şol ki lâzime-i ittihâd-ı mezheb ü millet ve mühimme-i ıttırâd-ı levâzım-ı şerî'atdir, 'alâ zu'mi'l-a'dâ kemâ huve hakkuhû ri'âyet ve 'ale'd-devâm irsâl-i rusül ü resâ'il ile te'yîd-i hubb u vedâda nitâk-bend-i vifâk olmağa sarf-ı himmet buyurula.

Bâkī hemîşe neyyir-i cihân-tâb-ı ikbâl ve ahter-i 'âlem-efrûz-i iclâl ez-meşrık-ı Devlet-i lâ-yezâl ve ufuk-ı haşmet-i bî-zevâl tâli' u tâbân ve lâmi' u dırahşân bâd, bi'n-Nebiyyi ve âlihî ve sahbihi'l-ahyâri ve[7] *'l-emcâd*[*].

Tevcîhât-ı ba'zı menâsıb-ı vüzerâ der-'akab-i vürûd-i haber-i vefât-ı Vezîr Mustafa Paşa, Vâlî-i Trablus-Şâm

[B 62b] Trablus-Şâm Vâlîsi olan Divrikili[8] merhûm ibrâhîm Paşa-zâde Vezîr Mustafa Paşa, İran seferleri takrîbi ile bundan akdem mükemmel kapusu

---

1 tervîcen S, M : tervîhan B
2 Sâlim Mehmed Efendi M : — [Birkaç kelimelik yer boş bırakılmıştır] B, S
3 irfâd M : irkād B, S
4 irtibâh-ı fuvad S : irtiyâh-ı fu'âd-ı B : irtiyâh-ı fuvâd-ı M
5 dürriyyet-i B, S : dirâyet-i M
6 ve sipârişât-ı B, S : kelimât-ı M
7 ve S, M : — B
* باقی همیشه نیر جهانتاب اقبال و اختر عالم افروز اجلال از مشرق دولت لا یزال و افق حشمت بی زوال طالع و تابان و لامع و درخشان باد بالنبی و آله و صحبه الاخیار و الامجاد = Son olarak söyleyeceğim şudur: Hz. Peygamber'in, âilesinin, fazîletli ve şerefli ashâbının yüzü suyu hürmetine ikbâlin cihânı aydınlatan güneşi, saygınlığın dünyayı aydınlatan yıldızı, ezelî olan devletin doğusundan ve ezelî olan haşmetin ufkundan dâimâ doğsun ve parıl parıl parlasın" anlamına gelen Farsça bir ifâdedir.
8 Divrikili B, S : Divrikli M

halkı ve müstevfâ âdemleriyle Diyârbekir'e me'mûr[1] **[M 17a]** buyurulmağla, ber-vech-i me'mûriyyet Trablus-Şâm'dan nehzat ü hareket[2] ve Diyârbekir'e ba'de'l-vusûl çend rûz murûrunda bi-irâdetillâhi Te'âlâ hulûl-i ecel-i müsemmâ ile 'âzim-i dâr-ı bekā olduğu haberi, evâsıt-ı ramazân-ı şerîfde[◊] Der-i Devlet-i 'aliyye'ye[3] vârid olmağla, mansıbı olan Trablus-Şâm Eyâleti, hâlâ Aydın Muhassılı olup, Mûsul muhâfazasında olan Vezîr-i mükerrem sa'âdetlü[4] Mehmed Paşa hazretlerine ve Aydın Muhassıllığı, hâlâ Bosna Vâlîsi olan Sadr-ı esbak Vezîr-i zî-şân[5] sa'âdetlü Yeğen Mehmed Paşa hazretlerine ve Bosna Eyâleti, hâlâ Kandiye Muhâfızı Sadr-ı sâbık Vezîr-i ekrem[6] sa'âdetlü 'Ali Paşa[*] hazretlerine ve Kandiye Eyâleti, hâlâ Selânik Sancağı mutasarrıfı Köprili-zâde Vezîr-i mükerrem sa'âdetlü Ahmed Paşa **[B 63a]** hazretlerine ve Selânik Sancağı dahi Sadr-ı esbak Eğriboz Muhâfızı Vezîr-i mükerrem[7] sa'âdetlü Seyyid Mehmed Paşa hazretlerine tevcîh ü 'inâyet buyuruldu.

İhsân-ı Vezâret ez[8]-Mîr-i mîrân-ı kiram Çeteci 'Abdullah Paşa be-inzımâm-ı[9] Eyâlet-i Diyarbekir

Sene-i merkūmede vâki' olan Kars muhârebesinde mûmâ ileyh Çeteci 'Abdullah Paşa'nın[**] zâtında merkûz olan cevher-i şecâ'at muktezâsınca düş-

1 me'mûr B, S : + [M 17a] me'mûr M
2 ü hareket S, M : — B
◊ 11-20 Ramazân 1157 = 18-27 Ekim 1744. B ve S nüshalarında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak "**ramazân**" yazısı vardır.
3 Devlet-i 'aliyye'ye S, M : Devlet'e B
4 sa'âdetlü S, M : — B
5 Vezîr-i zî-şân S, M : — B
6 Vezîr-i ekrem S, M : — B
* Burada kendisinden söz edilen 'Ali Paşa ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.37'nin sol kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: "**Vezîr**-i Âsaf-nazîr yetmiş bir senesi 'îd-i adhâ gicesi [10 Zilhicce 1171 = 15 Ağustos 1758 Salı] mansûbları olan Kütahya'da 'âzim-i 'ukbâ ve anda defn olup, yirmi dokuz gün murûrunda ol toprakdan ihrâc ve İstanbul'da Altımermer'de binâ eyledüği câmi'u'n-nûru kurbünde vâki' türbelerine defn olunup, *ilâ rahmetillah.* Üc kerre Sadrıa'zam olup ve gazâda bî-nazîr ve Bermekiyyü'l-hısâl bu mahal tahrîr olunurken mahdûm-i güher-i kirâmı sâbıkā İstanbul Kadısı Mîr İsmâ'îl Efendi hânesinde hazînedârları Hasîb Ahmed Ağa dahi hâzırlar idi; rahmete vesîle olunsun içün tahrîr olundu".
7 Vezîr-i mükerrem S, M : — B
8 ez B, S : be M
9 **be-inzımâm-ı** S, M : **bâ** B
** Burada kendisinden söz edilen Çeteci Abdullah Paşa ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.37'nin sol kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: "Vezîr Çeteci mûmâ ileyh hâlâ Mîru'l-Hâc ve mümtâz-ı mükerremdir; fî 19 C[umâdelâhıre] sene 1172 [= 17 Şubat 1759 Cumartesi]".

men-i dîn-i bed-âyîne[1] hamelât-ı dilîrâne ve savlet-i şîrâne ile dîn-i mübîn ve Devlet-i ebed-karîne lâyık ve rızây-ı yümn-iktizây-ı hazret-i Cihân-dârî'ye muvâfık hıdemât-ı sâdıkāne-i cân-sipârânesi sebkat etmekle, her vechile[2] şâyân-ı ‘inâyet ve sezâvâr-ı ‘âtıfet olduğunu, hâlâ Kars Cânibi Ser‘askeri olan Sadr-ı esbak Vezîr-i celîlü'ş-şân sa‘âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretleri ‘alâ vukū‘ihî tahrîr u inhâ ve hakkında **[B 63b]** eltâf-ı şâmiletü'l-etrâf-ı cenâb-ı Şehriyârî[3] zuhûruyla mesrûr u kâm-revâ buyurulmasını istid‘â etmeleriyle, bu gûne celâdet ü yararlığı zâhir u bedîdâr ve sebîl-i dîn-i mübînde gazâ vü cihâd ile behâdırlığı bâhir u âşikâr olup, sadâkat ü istikāmet ve hüsn-i sülûk ü dirâyet ve rüşd ü sedâd ü[4] fetâneti ve rütbe-i vâlâ-yı Vezâret'e isti‘dâd ü liyâkati mir’ât-i hâlinden rû-nümâ ve husûsan hıdmeti sebkat etmekle, iltifâta lâyık u ahrâ olanlar hakkında ‘inâyât-ı bî-gāyât-ı cenâb-ı Husrevâne bî-dirîğ ve masrûf ola gelmekle, mâh-ı merkūmun yirmi altıncı gününde◊ Paşa-yı mûmâ ileyhe[5] ‘avâtıf-ı ‘aliyye-i hazret-i[6] Mülûkâne'den Diyârbekir Eyâleti'yle rütbe-i vâlâ-yı Vezâret ‘inâyet ü ihsân ve bu vechile kâm-revâ[7] ve mümtâz-i akrân buyuruldu.

Tevcîh-i Kazâ’-i İstanbul

İstanbul Kazâsı'nın müddet-i ‘örfiyyesi tekmîl olmağla, kudemây-ı tarîkden **[B 64a]** olup, sâbıkā Mekke-i mükerreme Kadısı olan Ebûbekir Efendi-zâde fazîletlü Ahmed Efendi[8*] hazretleri mâh-ı şevvâlin dördüncü gününde[9◊◊] Kazâ’-i İstanbul ile tebcîl ve mesrûr buyuruldu.

Tevcîh-i Sadâret-i Anadolu

Hâlâ Anadolu Kadı‘askeri'nin müddet-i ‘örfiyyeleri[10] temâm ve icrây-ı ahkâm-ı şer‘iyye ile vakti hüsn-i hıtâm bulmağla, sâbıkā İstanbul Kadısı olup,

1 âyîne B : âyîn üzerine S, M
2 her vechile S, M : — B
3 cenâb-ı Şehriyârî S, M : Hıdîvâne B
4 ü B, M : — S
◊ 26 Ramazân 1157 = 2 Kasım 1744 Pazartesi. B ve S nüshalarında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**ramazân**” yazısı vardır.
5 Paşa-yı mûmâ ileyhe S, M : — B
6 hazret-i S, M : — B
7 bu vechile kâm-revâ B : kâm-rân S, M
8 fazîletlü Ahmed Efendi B : fazîlet-me’âb Ahmedî S : fazîlet-me’âb Ahmedî Efendi M
* Burada kendisinden söz edilen Ahmed Efendi ile ilgili olarak University of Michigan, İslamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.38'in sağ kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Efendi hazretleri hâlâ Sadr-ı Rum'dur ve tekerrürüdür”.
9 şevvâlin dördüncü gününde B : şevvâlü'l-mükerremin dördüncü günü S, M
◊◊ 4 Şevvâl 1157 = 10 Kasım 1744 Salı. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.
10 ‘örfiyyeleri B : ‘örfiyyesi S, M

Anadolu Kadı‘askerliği Pâyesi olan fâzıl-ı bî-‘adîl Kırîmî Mehmed Efendi hazretleri, mâh-ı merkūmun on ikinci gününde◊ ol sadr-ı vâlâ-yı celîl ile mübtehic ü tebcîl buyuruldu.

Ziyâfet-i Ağa-yı Yeniçeriyân be[1]-hazret-i Sadr-ı ‘âlî

Eğerçi bu gûne tertîb-i ziyâfet vukū‘u, zâhir-bîn olanlara gûyyâ irtikâb-ı külfeti mûcib hâlet olmak hâtırası derkardır. Lâkin mülâhaza ve dikkat olunsa bu tarîkıyle[2] **[B 64b]** ricâl-i Devlet-i ‘aliyye[3] birbirleriyle kerem-i[4] ülfet ü ünsiyyet ve bâ‘is-i **[M 17b]** efzûnî-i mihr u mahabbet olur emr-i müstevcibü'l-menfa‘at[5] olduğundan başka, niçe nâ-kâm bu takrîb ile mazhar-ı in‘âm ve husûl-i âmâli ile[6] be-kâm olmalarıyla, celb-i kulûba vesîle bir âyîn-i celîl[7] olmağın, mu‘tâd-ı kadîm ve de’b-i müstedîm üzere ‘îd-i fıtrın ‘akībinde[8] tertîb olunan ziyâfete re’fetlü Sadrıa‘zam ve Vekîl-i mutlak-ı efham[9] hazretleri da‘vete icâbet keyfiyyetine ri‘âyet buyurup, ancak takımlarıyla Ağa-kapusu'na teveccüh[10] buyurduklarında, ber-vech-i merâsim-i mu‘tâde Ocak ricâlinden müstakbilîn, Eski Serây dîvârına dek ‘ale't-tertîb saf-keşîde ve Yeniçeri Ağası hazretleri dahi hâric-i bâbda Süleymâniyye Câmi‘i'nin orta kapusu mukābilinde istikbâl ve rikâb-ı ‘âlîlerinde devân olarak ‘arz-ı şevk u garâm ve[11] Kapudân-ı deryâ Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Ahmed Paşa hazretleri **[B 65a]** med‘uvven mukaddem gelmeleriyle, anlar dahi pâyîn-i nerdübân-ı serâda[12] istikbâl ve merâsim-i mu‘tâdeyi icrâ ile Tekeli Köşkü'ne şeref-bahş-ı kudûm buyuruldukda, de’b-i kadîm üzere ibtidâ Yeniçeri Ağası hazretlerine Ağalık ibkāsını müş‘ir hıl‘at-i fâhire-i[13] mahsûsa iksâ ve ba‘dehû Ocak ricâline ‘alâ merâtibihim Kapu Halîfesi'ne varınca ‘umûmen hıl‘atler ilbâs buyurılup, tenşît-ı hâtıra bâdî ba‘zı nagamât-ı sâz ü söz[14] istimâ‘ı ve bâzîçe ve melâ‘ibe[15]

◊ 12 Şevvâl 1157 = 18 Kasım 1744 Çarşamba. B nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.

1 be M : bâ B, S
2 tarîkıyle B, S : tarîkle M
3 -i ‘aliyye S, M : — B
4 kerem-i S, M : — B
5 menfa‘at B, S : menfa‘a M
6 âmâli ile B : âmâliyle mesrûr u S, M
7 celîl B : celîle S, M
8 ‘akībinde B : ‘akabinde [Sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır] S : ‘akabinde M
9 ve Vekîl-i mutlak-ı efham S, M : — B
10 teveccüh B : teşrîf S, M
11 olarak ….. ve B : ve pâyîn-i nerdübân-ı serâda S, M
12 pâyîn-i nerdübân-ı serâda B : — S, M
13 fâhire-i B : — S, M
14 sâz ü söz S, M : sâz B
15 melâ‘ibe B : melâ‘ib S, M

temâşâsı ve tenâvül-i ta‘âm ile imrâr-ı vakt ve esnây-ı ‘avdetlerinde tekrâr Ağa hazretlerine ferve-i semmûr ve Kethudâ ve sâ’ir huddâmına hıl‘atler ilbâs ve Segbân-başı Ağa'dan saff-ı ni‘âlde hıdmet-güzâr olan Ocaklu'nun her birine ‘ale't-tertîbi ve'l-merâtib[1] kapuculara varınca haddine göre zer-i sikkedâr in‘âmı ile cenâb-ı Sadrıa‘zam-ı Hâtem-şiyem hazretleri yevm-i mezbûrda birkaç[2] bin altûn bezl ü ihsân ve bu vechile cümleyi[3] memnûn u şâdân buyurdular. **[B 65b]**

Tevcîh-i Kapudânî-i deryâ ve tebdîl-i ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ

Sene-i merkūme şevvâlinin[4] on ikinci gününde[◊] hâlâ Kapudan-ı deryâ olan merhûm[5] ‘Osmân Paşa-zâde Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü[6] Ahmed Paşa hazretlerine ‘avâtıf-ı ‘aliyye-i hazret-i Cihân-dârî'den Mora Muhassıllı ğı, ber-vech-i mâlikâne ‘inâyet buyurulmağla, mansıbı olan câh-ı vâlâ-yı Kapudanî bundan akdem Deryâ Kapudanı olup, hâlâ İnebahtı muhâfazasında olan Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Mîrâhûr Mustafa Paşa hazretlerine ihsân ve İnebahtı muhâfazası dahi sâbıkā Mora Muhassılı Vezîr-i mükerrem sa‘adetlü Mustafa Paşa hazretlerinin ‘uhdelerine ihâle vü ‘inâyet buyuruldu.

Vukū‘-i[7] ziyâfet-i hümâyûn der-Serây-ı hazret-i Âsafî

Fi'l-asl Devlet-i ‘aliyye-i ebediyyü'd-devâm ve Saltanat-ı seniyye-i dâ’imü'l-kıyâmın tertîb-i kānûn u nizâm ve tensîk-ı umûr u intizâmı, mukāre-net-i tevfîk-ı Hudâ **[B 66a]** ve ‘inâyât-ı bî-gāyât-ı cenâb-ı Mevlâ *celle ve ‘alâ*[8*] ile hikmet üzere mebnâ ve mevzû‘ olduğundan başka, sâye-i Yezdân-ı cenâb-ı Halîfe-i devrân *meddallâhu zılâle saltanatihî ilâ âhırı'z-zemân*[**] hazretlerinin vücûd-i bihbûd-i ‘âlem-sûdları, cism-i ‘âlemde rûh mesâbesinde olmağla, bi'l-cümle evzâ‘ u hâlât ve harekât-ı bâ-berekâtları mahz-ı kerem ü kerâmât olup, husûsan bir makām-ı dil-ârâmdan bir cây-ı ferah-fezâya meyl ü ikbâl ve kudûm-i meymenet-iştimâlleri vukū‘unda niçe letâyif-i hafiyye ve

1 ‘ale't-tertîbi ve'l-merâtib S, M : — B
2 birkaç M : birkac B, S
3 cümleyi S, M : cümlei B
4 Sene-i merkūme şevvâlinin M : Mâh-ı merkūmun B
◊ 12 Şevvâl 1157 = 18 Kasım 1744 Çarşamba. B nüshasında sayfanın sağ kenarında, S nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.
5 olan merhûm B : merhûm Sadr-ı esbak S, M
6 sa‘âdetlü B, S : — M
7 Vukū‘-i S, M : — B
8 *celle ve ‘alâ* S, M : — B
* جل و على = Yüce ve üstün olsun” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
** مد الله ظلال سلطنته الى اخر الزمان = Allah onun saltanatının gölgesini zamanın sonuna kadar sürdürsün” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

‘avâtıf-ı celîle-i[1] celiyye cilve-ger-ı sâha-i zuhûr olduğundan gayri, öteden berü mültezem olan de’b-i kadîm ve kānûn-i müstedîme murâ‘ât ile icrây-ı merâsim-i ‘âdât zımnında niçe zuhûrât ve âsâr-ı meberrât mu‘âyene olunarak, te’sîs-i mebânî-i nizâm-ı devlet ve temşiyet-i umûr-i mehâmm-ı[2] **[M 18a]** Saltanat'a muvaffak u makrûn, **[B 66b]** belki bu cihetden niçe mağmûm ve mahzûn, husûl-i me’mûlüyle mesrûr u memnûn olageldüğ i[3], hurde-bînân-ı erbâb-ı basîrete pûşîde vü setîr değildir.

Binâ-berîn de’b-i dîrîn üzere eyyâm-ı sârreden olan ‘îd-i fıtrın ‘akībinde[4] mücerred taz‘îf-i neşât ve efzûnî-i inbisât-ı tab‘-ı hümâyûn-i Husrevâne'ye vesîle olmak irâdesiyle ber-muktezây-ı mevâsim[5] gâh etrâfda vâki‘ mesâyirin birinde ve gâh Serây-ı Sadr-ı ‘âlî'de taraf-ı hazret-i Âsafî'den tertîb-i ziyâfet olunmak merâsimine aksa'l-gāye murâ‘ât ve be-tahsîs kendülere mûcib-i fahr u mübâhât olacak hâlât-ı müstahseneden olmağla, bu sene-i mübârekede dahi ziyâfet-i hümâyûn Serây-ı Sadr-ı ‘âlî'de olması musammem ve mâh-ı merkūmun on dördüncü günü◊ tertîb olunup, mu‘tâd üzere da‘vet olunagelan ricâlden semâhatlü Şeyhulislâm Efendi hazretleri ‘illet-i mizâclarından nâşî ‘afv buyurulmağla, hâlâ[6] Kapudan Paşa hazretleri[7] ve Yeniçeri Ağası **[B 67a]** ve Defterdâr Efendi hazerâtı med‘uvven Serây-ı Âsafî'ye gelüp, muntazır-ı kudûm-i şeref-lüzûm-i Şehriyârî olmalarıyla, cenâb-ı Zıll-ı İlâh Pâdişâh-ı ‘âlem-penâh *eyyedehullâhu Te‘âlâ*[8] *ve ebkāhu*[*] hazretleri dahi şevket ü ikbâl ve devlet ü iclâl birle[9] kādime-cünbân-ı rehvâr-ı meymenet-redîf ve Serây-ı Sadr-ı ‘âlî-i[10] Vekîl-i Saltanat'ların[11] teşrîf kasdiyle Sovuk-çeşme ittisâlinde olan Bâb-ı sa‘âdet-me’âb matla‘ından âfitâb-ı ‘âlem-tâb-âsâ tâli‘ olduklarında, çavuşân *“‘Aleyke ‘avnullah*[**]*”* sadâsını çerh-resân[12] ve rikâb-ı hümâyûn ağaları ve kapucu-başı ağalar piyâde pîş-gâh-ı hümâyûnda devân ve Alay Köşkü hizâsında istikbâle âmâde olan ricâlden Yeniçeri Ağası, ba‘dehû Kethudây-ı Sadr-ı ‘âlî ve Defterdâr Efendi ve Re’îsülküttâb Efendi ve Çavuş-başı Ağa ve

---

1 celîle-i B : seniyye vü S, M
2 mehâmm-ı B, S : + [M 18a] mehâmm-ı M
3 olageldüği B, S : olageldiği M
4 fıtrın ‘akībinde B : fıtr ‘akabinde S, M
5 mevâsim B, S : mevsim M
◊ 14 Şevvâl 1157 = 20 Kasım 1744 Cuma. B nüshasında sayfanın sağ kenarında, S nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.
6 hâlâ S, M : — B
7 hazretleri S, M : — B
8 *eyyedehullâhu Te‘âlâ* M : *eyyedehullah* B : *ebbedehullâhu Te‘âlâ* S
* ایده الله تعالى و ابقاه = Yüce Allah onu desteklesin ve kalıcı kılsın” anlamında Arapça duâdır.
9 birle B : ile S, M
10 Sadr-ı ‘âlî-i B : — S, M
11 Saltanat'ların B : Saltanat'ı S, M
** عليك عون الله = Allah'ın yardımı senin üzerine olsun” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
12 çerh-resân B, S : çerha resân M

‘akablerinde Kapudan Paşa hazretleri istikbâl ile edây-ı merâsim-i zemîn-bûsîye isti‘câl ve Sadrıa‘zam hazretleri dahi **[B 67b]** kapu hâricinde zemîn-bûs ile[1] istikbâl edüp, bu vechile müstakbilîn ‘alâ merâtibihim pîşrev olarak gelüp, binek taşı mukābilinde makām-ı selâmda saf-keşîde-i kıyâm ve Sâhib-i devlet hazretleri sahn-ı nerdübânda yemînlerinde[2] ve Silahdâr Ağa yesârda şeref-i kurbet-i hıdmet-i[3] bağal-gîrî ile be-kâm olup, hûrşîd-i cihân-tâb-âsâ ‘Arz-odası'na pertev-efgen-i ikbâl ve mânend-i nûr-i mücessem mesned-ârây-ı iclâl ve ba‘de't-ta‘âm tebdîl-i makām ile Çınarlı-oda'yı şeref-i kudûmleriyle müşerref buyurmalarıyla[4], müheyyâ olan lu‘bede-bâzân ve nagam-perdâzân ve sâ’ir[5] bunun emsâli tenşît-ı hâtır-ı ‘âtır-ı hümâyûn olacak hâlât-ı neşât-efzâ esnâsında bezl-i in‘âm u ihsân ile imrâr-ı evkāt buyurılup, ba‘de'l-‘asr ta‘âm-ı şâm tenâvülünden sonra taraf-ı hümâyûndan olmak üzere Kethudây-ı Sadr-ı ‘âlî hazretlerine oda hâricinde ferâce-i semmûr kürk ve hademe-i **[B 68a]** Âsafî'den on sekiz nefer gedik ağalarına hıla‘-ı fâhire ilbâs ve bu hılâlde Vekîl-i mutlak hazretleri dahi huzûr-i fâ’izu's-sürûr-i[6] Mülûkâne'ye da‘vet ve serâsere dûhte semmûr hıl‘at-i mûrisü'l-behcet iksâsiyle taltîf ü teşrîf buyurılup ve Şeyhulislâm Efendi hazretlerinin vech-i muharrer üzere huzûrları müte‘azzir olduğundan, taraf-ı bâhiru'ş-şeref-i hazret-i Cihân-dârî'den kendülere ‘inâyet buyurılan ferve-i beyzâ, Re’îs Efendi vesâtatiyle irsâl ve anlara[7] dahi bu vechile mazhar-ı eltâf-ı şâmiletü'l-etrâf-ı Hıdîvâne buyuruldukdan sonra, Serây-ı hümâyûn'larına[8] ‘avdete ikbâl buyurmalarıyla, istikbâlde olduğu **[M 18b]** vechile teşyî‘de dahi merâsim-i ‘âdî icrâ ve ba‘dehû kapuda mevcûd bulunan ricâl-i Devlet-i ‘aliyye[9] cenâb-ı Âsafî'ye tehniye-i kudûm-i Şehriyârî ve tebrîk-i ferve-i Tâcdârî ile dâmen-bûs ve herkes rütbesince[10] nüvâziş ü iltifât ile **[B 68b]** me’nûs olduklarından mâ‘adâ, bu hengâm-ı meserret-irtisâmda niçeler mazhar-ı ihsân-ı bî-pâyân ve niçeler dahi husûl-i me’mûlüyle kâm-rân olup ve'l-hâsıl ber-mûceb-i mukaddime-i makāle, ya‘nî bu vechile icrây-ı kānûn ve ‘âde ve îfây-ı merâsim-i mu‘tâde takrîbi ile ta‘mîm-i ihsân ü in‘âm ve te’lîf-i kulûb-i hâss u ‘âmm buyurulmağla, isticlâb-ı da‘avâtdan mâ‘adâ bu gûne hikmet-nümûn olan hareket-i hümâyûn-i Şehriyârî'de hezâr letâyif-i hafiyye ve menâfi‘-i celiyye derkâr olduğu erbâb-ı itkāna vâzıh u âşikâr oldu.

1 ile S, M : ve B
2 yemînlerinde B, S : — M
3 hıdmet-i B : — S, M
4 Çınarlı-oda'yı ….. buyurmalarıyla B : Çınarlı-oda'ya teveccüh ve şeref-i kudûmleriyle S, M
5 sâ’ir [“sâ’ir” kelimesi metinde “hemze” ve “ye”li olarak yazılmıştır] S : sâ’ire B, M
6 sürûr-i B : nûr-i S, M
7 anlara B : anlar S, M
8 hümâyûn'larına B : hümâyûn'a S, M
9 -i ‘aliyye S, M : — B
10 rütbesince S, M : — B

Tevcîh-i Ser‘askerî-i Cânib-i Kars be-Sadr-ı esbak Vezîr-i zî-şân[1] Yeğen Mehmed Paşa

Hâlâ Kars Cânibi Ser‘askeri olan Sadr-ı sâbık Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü el-Hâcc Ahmed Paşa hazretlerinin ba‘zı ‘ârıza-i ‘illet sebebi ile emr-i hatîr-i Sipehsâlârî'den[2] isti‘fâsı, Der-sa‘âdet'e vârid olan tahrîrâtından ma‘lûm ve bu esnâda **[B 69a]** hâlâ Aydın Muhassılı olan Sadr-ı esbak sa‘âdetlü Yeğen Mehmed Paşa hazretleri hakkında teveccühât-ı ‘âmme derkâr olmak hasebiyle temşiyet-i umûr kendüden me’mûl ü meczûm olup, fî nefsi'l-emr Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri[3] silk-i vüzerây-ı ‘izâmda gayret ü celâdet ile şöhret-şi‘âr ve vüfûr-i salâbet ü şehâmet ile mücerrebü'l-etvâr ve vâkı‘â bundan akdem me’mûr olduğu umûr-i mehâmmda tedâbîr-i cemîle ve hıdemât-ı celîlesi bedîdâr olup, bundan sonra dahi kendüden[4] dîn ü Devlet-i ‘aliyye'ye lâyık ve şan ü şükûh-i Saltanat-ı seniyye'ye muvâfık harekât-i marzıyye zuhûru melhûz olmakdan nâşî, karîha-i sabîha-i hümâyûn-i Husrevâne'den Anadolu Eyâleti inzımâmiyle Kars Cânibi Ser‘askerliği, Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerine[5] mâh-ı zilka‘denin evâ’ilinde◊ bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh ü ‘inâyet buyurılup, ‘avâtıf-ı ‘aliyye-i Mülûkâne'den mu‘tâd üzere ser‘askerlere mahsûs olan[6] teşrîfât-ı **[B 69b]** hümâyûn ile ‘atâyây-ı Hıdîvâne'den[7] on beş bin guruş ihsân ve bu vechile terfî‘-i şân ve emr-i ‘azîm-i Ser‘askerî'de sâ’irler hakkında icrâ olunmayan istiklâl, Vezîr-i müşârun ileyhe ‘inâyet[8] buyurulduğundan mâ‘adâ, asâkir ve mühimmât ve hazâyin ve sâ’ir edevât husûslarında dahi[9] cümleden ziyâde müsâ‘ade-i hümâyûn erzânî buyurulmağla[10], ma‘iyyetine me’mûr buyurılan vüzerây-ı ‘izâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm ve ru’esâ ve zâbitân-ı asâkir[11] ile merâsim-i hüsn ü vifâk ve yek-cihetî ve ittifâk[12] üzere hareket ve ‘umûmen tavâyif-i askeriyyenin dahi zabt u rabt ve tanzîm-i umûr ve tesviye husûslarında ve'l-hâsıl kâffe-i umûr-i Sipehsâlârî'de istiklâl üzere ibrâz-ı[13] hareket ve Aydın'dan bir ân akdem nehzat ve mansıbı olan Kütahya'ya varup, gereği gibi nizâmın verdikden sonra savb-ı me’mûra tahrîk-i

---

1 Vezîr-i zî-şân B : — S, M
2 Sipehsâlârî'den B : Ser‘askerî'den S, M
3 hazretleri S, M : — B
4 kendüden M : — B, S
5 ileyh hazretlerine B : ileyhe S, M
◊ 1-10 Zilka‘de 1157 = 6-15 Aralık 1744. S nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilka‘de**” yazısı vardır.
6 olan S, M : — B
7 ‘atâyây-ı Hıdîvâne'den B : ‘atıyye-i Hıdîvâne S, M
8 ‘inâyet B : erzânî S, M
9 husûslarında dahi B : -ı seferiyye husûslarında S, M
10 erzânî buyurulmağla B : bî-dirîğ buyurılup S, M
11 -ı asâkir B : — S, M
12 vifâk ….. ittifâk B : ittifâk ve yek-cihetî S : ittifâkī ve yek-cihetî M
13 ibrâz-ı B : — S, M

rikâb-ı ‘azîmet eylemek üzere hatt-ı hümâyûn ile mu‘anven mufassal ve meşrûh şeref-bahşây-ı sudûr olan **[B 70a]** emr-i şerîf-i ‘âlî-şân Mübâşir ile irsâl buyuruldu.

Vukū‘-ı[1] tevcîhât-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ

Mâh-ı merkūmun beşinci gününden[◊] Aydın Muhassıllığı, sâbıkā Mısır Vâlîsi Vezîr-i mükerrem Yedekci Mehmed Paşa hazretlerine ber-vech-i mâlikâne tevcîh ü ihsân buyurılup, Kars cânibine tavâyif-i askeriyyeyi sevk u tesyîr içün me’mûr ve Haleb Eyâleti dahi sâbıkā Kars Cânibi Ser‘askeri Vezîr-i müşârun ileyh sa‘âdetlü el-Hâcc[2] Ahmed Paşa hazretlerine yevm-i mezkûrda tevcîh ü[3] ‘inâyet buyurılup, yine Kars ve ol havâlîde meks ü ikāmet ve hıdemât-ı ‘aliyyeye bezl-i tâb u tâkat[4] **[M 19a]** ve sarf-ı himmet eylemek üzere me’mûr buyuruldu.

Me’mûriyyet-i Çeteci Vezîr[5] ‘Abdullah Paşa, Vâlî-i Diyârbekir ve Hân-ı Erdelân Ahmed Hân be-ma‘iyyet-i müşârun ileyh[6] berây-ı tâht ü târâc-ı memleket-i[7] ‘Acem

Hâlâ İran Şâhlığı iddi‘âsıyla ‘alem-efrâz-ı ‘utüvv ü tuğyân üzere[8] olan Nâdir Şâh-ı ‘âkıbet-tebâh, mezâhib-i Şî‘a-i İmâmiyye'den **[B 70b]** olup, ba‘zı[9] kütüb-i Kelâmiyye'de[10], *“Kavmün mine'r-revâfızı lukkıbû bi'l-Ca‘feriyye*”* ta‘bîri ile musarrah ve mezkûr olan Ca‘feriyye nâm bir mezheb-i bâtılı gûyâ zu‘m-i ‘âtılınca ‘Tervîc ederim” deyü mahzâ agrâz-ı nefsâniyyesin icrâ içün sinîn-i çendînden berü Devlet-i ‘aliyye ile muhâsamaya kıyâm ve bu bâbda ehl-i İslâm beynine ilkā’-i fitne kasdiyle niçe tekâlîf-i nâ-be-câ[11] îrâdına iktihâm ve habâset-i derûnun îhâm etmekle, taraf-ı Devlet-i ‘aliyye'den tedârükât-ı kaviyye ile i‘dâm ü izâlesine sarf-ı nîrû-yi iktidâr olunacağına

---

1 mufassal ….. **Vukū‘-i** B : şeref-sudûr eden emr-i ‘âlî-şân Mübâşir ile irsâl olundu S, M

◊ 5 Zilka‘de 1157 = 10 Aralık 1157 Perşembe. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilka‘de**” yazısı vardır.

2 el-Hâcc S : — B, M

3 tevcîh ü B : — S, M

4 u tâkat B, S : + [M 19a] u tâkat M

5 Çeteci Vezîr S : Ceteci Vezîr M : Ceteci B

6 müşârun ileyh B : û S, M

7 **memleket-i** B : diyâr-ı S, M

8 üzere S : — B, M

9 ba‘zı B : — S, M

10 Kelâmiyye'de B : Fıkhıyye'de S, M

* قوم من الروافض لقبوا بالجعفريه = Râfizîler'den Ca‘feriyye diye isimlendirdikleri bir topluluk” anlamına gelen Arapça bir ifâdedir.

11 nâ-be-câ B : hâm S, M

vâkıf oldukca[1], derhâl sâlik-i tarîk-ı mekr u ihtiyâl ve sûret-i dostîde envâ‘-ı i‘tizâr ederek kenâre-gîr-i selâmet ve bu takrîb ile tekrâr izhâr-ı habâset ve icrây-ı mel‘anete cesâret eyledüğünden başka, başına cem‘ eylediği[2] revâfız-ı kızılbaş ve eşrâr u[3] evbâşın i‘lan-ı fısk u fucûrlarına rızâ gösterüp, hetk-i **[B 71a]** perde-i ‘ısmet ve şer‘-i şerîfe mugāyeret ile envâ‘-ı melâhî ve menâhîye ruhsat ve kendü dahi irtikâb-ı esnâf-ı şenâ‘at ü fezâhat ile şöhret-şi‘âr olup, muzırru'n-nâs ve sâ‘î bi'l-fesâd olduğundan gayri, dimâ’-i Müslimîn'i istihlâl ve emvâl ü ‘ıyâl-i ehl-i İslâm'ı seby ü gārete inhimâk ü ictisâr ile bagy u tuğyânı âşikâr olmağla, merkūmun ve hevâsına tâbi‘ olan rafaza-i bed-mezheb-i A‘câm'ın cümlesi tâgī ve bâgī ve kıtâlleri ‘âmme-i Müslimîn'e vâcib olup ve ehl-i İslâm'dan anları katl edenler gāzi ve Müslimîn'den maktûl olanlar şehîd olduklarına bi'd-defe‘ât verilen fetâvây-ı şerîfeler mûcebince tevfîk u te’yîd-i cenâb-ı Vâhibü'l-âmâl *celle şânuhû*ya[4] ittikâlen techîz-i asâkir-i vegā-girdâr ve tertîb-i levâzım-ı kârzâr ile diyâr-ı A‘câm-ı nekbet-medâr tâht ü târâc olunmağa ibtidâr ve pâ-mâl-i huyûl-i guzât-ı şecâ‘at-simât[5] olunmak içün irâde-i ‘aliyye-i hazret-i Şehriyâr-ı gerdûn-iktidâr te‘alluk etmekle, hâlâ **[B 71b]** Diyârbekir Vâlîsi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü[6] Çeteci ‘Abdullah Paşa hazretleri, sadâkat ü şecâ‘at ile beyne'l-akrân müşârun bi'l-benân olduğuna binâ’en Başbuğ nasb u ta‘yîn[7] buyurılup, ma‘iyyetine mîr-i mîrân-ı kirâm ve sipâh ve silahdâr [ve] serdengeçdi[8] ve terakkīlü neferâtı ve Diyârbekir ve Mûsul ve Şehrizor eyâletlerinin ‘umûmen zu‘amâ ve erbâb-ı tîmârı ve ol havâlîlerde[9] vâki‘ hükûmet ve elviye mutasarrıfları ve gılmânân-ı Âmid neferâtı ve zikr olunan eyâletlerde vâki‘ ve geşt ü güzâr eden[10] ‘aşâyir ve kabâ’ilin ceng ü harbe kādir ricâli me’mûr olduğundan başka, ol havâlîde münâsib olan mahallerden on iki bin nefer[11] süvârî Levendât tahrîr ve Vezîr-i müşârun ileyhin[12] ma‘iyyetine ta‘yîn olunmak içün Hazîne-i ‘âmire-i cenâb-ı Husrevâne'den bin yedi yüz kîse akça ‘inâyet ü ihsân buyurılup, bu husûsa nezâret nâmiyle sâbıkā Çavuş-başı ve Silahdâr Ağası olup, hâlâ Mîrâhûr-i Sânî-i Sultânî Vekîli olan el-Hâc Sâlih Ağa **[B 72a]** mahsûs me’mûr ve[13] ta‘yîn ve mukaddemâ Devlet-i ‘aliyye'ye ilticâ ve hâlâ İstanbul'da müsâfere-

1 oldukca B, S : oldukça M
2 eylediği B, M : eyledüği S
3 u M : — B, S
4 âmâl *celle şânuhû*ya S, M : âmâle B
5 ve pâ-mâl-i huyûl-i guzât-ı şecâ‘at-simât S, M : — B
6 sa‘âdetlü S, M : — B
7 u ta‘yîn B : — S, M
8 serdengeçdi M : serdengecdi B, S
9 havâlîlerde S, M : havâlîde B
10 ve geşt ü güzâr eden S, M : — B
11 nefer B : — S, M
12 ileyhin B, S : ileyh M
13 me’mûr ve S, M : — B

ten mukīm olan Erdelân Hânı Ahmed Hân dahi memleket-i A‘câm'a münâsib mahallerden duhûle delâlet etmek içün Vezîr-i müşârun ileyhin ma‘iyyetine irsâl buyurılup ve hâlâ Bağdâd Vâlîsi ve ol havâlî Ser‘askeri olan Vezîr-i mükerrem **[M 19b]** sa‘âdetlü Ahmed Paşa hazretlerine dahi mesârıfına medâr içün Hazîne-i hümâyûn'dan[1] elli bin guruş ‘inâyet ü irsâl[2] olunmağla, anlar dahi havze-i eyâletlerinde olan hükûmet ve elviye mutasarrıfları ve kabâ’il-i A‘râb ve Ekrâd'dan asâkir tertîb ü techîz ve kezâlik hâlâ Mûsul Vâlîsi ‘Abdülcelîl-zâde Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü[3] Hüseyn Paşa hazretleri dahi taht-ı eyâletinde Ekrâd beyleri ve ‘aşâ’ir ricâlinden asâkir-i vefîre ihrâc ve oğullarına irsâl olunan akça ile mîrî Levendât tahrîr ve kendü[4] kapusu halkını dahi techîz ve hâzır u âmâde edüp, Başbuğ olan **[B 72b]** Vezîr-i müşârun ileyh ‘Abdullah Paşa ile muhâbere ve mürâsele ve merâsim-i ittifâk u ittihâda mürâ‘ât ederek diyâr-ı nekbet-medâr-ı revâfız-ı A‘câm'a mânend-i Seyl-i ‘Arim akın salup, il ve memleketlerin tâht ü târâc ve kendülerin tîr-i tedmîre âmâc etmekde bezl-i yârây-ı miknet ve ibrâz-ı bâzû-yi şecâ‘at ile satvet-i Devlet-i ‘aliyye'yi irâ’et ü işâ‘at[5] edüp, imdâd ü te’yîd-i cenâb-ı Melik-i ‘Allâm ile a‘dây-ı li’âmdan ahz-ı intikām ve celâdet ü mehâbet-i İslâmiyye'yi her vechile izhâra ikdâm-ı tâmm ve ihtimâm-ı mâ-lâ-kelâm eylemeleriyçün mâh-ı merkūmun evâsıtında◊ hatt-ı hümâyûn ile mu‘anven mufassal ve meşrûh[6] iktizâ eden evâmir-i ‘aliyye[7] irsâl buyuruldu.

Me’mûriyyet-i mîr-i mîrân ez-livâhâ-i[8] Rumeli be-cânib-i Kars

Sâye-i merâhim-vâye-i re’feti müstevcib-i emn ü emân olan Pâdişâh-ı devrân *meddallâhu zılâle devletihî*[9] *ilâ âhıri'z-zemân*[*] hazretleri ‘ale'd-devâm bi-te’yîdillâhi Te‘âlâ **[B 73a]** ve tevfîkıhî def‘-i mazarrat-i a‘dây-ı li’âm ve hıfz u hırâset-i sugūr-i İslâm ve husûsan te’mîn ü tatmîn-i ra‘iyyet ve zîr-destân-ı irâdesiyle pey-der-pey bezl-i hazâ’in-i bî[10]-pâyân ve havl ü kuvvet-i cenâb-ı Mennân ile kahr u tedmîr-i[11] düşmen-i bed-nihâd ve izâle-i vücûd-i

1 Hazîne-i hümâyûn'dan S, M : — B
2 irsâl S, M : ihsân B
3 sa‘âdetlü B : — S, M
4 kendü B : — S, M
5 ü işâ‘at S, M : — B
◊ 11-20 Zilka‘de 1157 = 16-25 Aralık 1744. B nüshasında sayfanın sağ kenarında, S nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilka‘de**” yazısı vardır.
6 mufassal ve meşrûh B : — S, M
7 ‘aliyye B : ‘âlî-şân S, M
8 livâhâ-i B, S : livâhây-ı M
9 *devletihî* B : *saltanatihî* S, M
* مد الله ظلال دولته الى اخر الزمان = Allah, onun saltanatının gölgesini bütün ümmetlerin üzerinde uzun eylesin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
10 hazâ’in-i bî B : hazâyin-i bî S : hazâyin-i M
11 tedmîr-i B : istîsâl-i S, M

erbâb-ı bagy ü fesâd içün sûrî ve ma‘nevî esbâbı[1] tedârükünde sarf-ı himmet-i bî-hemtây-ı Husrevâne buyurmalarından nâşî, hâlâ Kars Cânibi Ser‘askeri Sadr-ı esbak sa‘âdetlü[2] Yeğen Mehmed Paşa hazretlerinin emrine takviyet ve ol havâlîde ihtişâd eden asâkir-i İslâm'a sebeb-i cem‘iyyet ve bâ‘is-i celâdet ü metânet içün Hazîne-i ‘âmire'lerinden[3] mebâliğ-i kesîre ifrâz ve Rumeli tarafında vâki‘ elviye mutasarrıflarından ber-vech-i arpalık İskenderiyye Sancağı mutasarrıfı Kurd Paşa-zâde ‘Abdullah Paşa iki yüz elli nefer kapusu halkı ve cânib-i mîrîden akçası verilüp, tahrîrine me’mûr olduğu iki yüz elli nefer piyâde Levendât ile **[B 73b]** ve Yanya Sancağı mutasarrıfı Kulan-zâde Mahmûd Paşa, müretteb üç yüz nefer kapusu halkı ve iki yüz nefer mîrî piyâde Levendât ve Ohri Sancağı mutasarrıfı Kaplân[4] Bey-zâde Mahmûd Paşa, dört yüz nefer kapusu halkı ve[5] iki yüz elli mîrî piyâde Levendât ve Üsküb Sancağı[6] mutasarrıfı Bosnevî Mahmûd Paşa, yüz nefer kapusu halkı ve[7] üç yüz mîrî piyâde[8] Levendât ve Prizrin Sancağı mutasarrıfı Dervîş Ahmed Paşa yüz elli nefer kapusu[9] halkı ve üç yüz mîrî Levendât[10] ve Dukagin Sancağı mutasarrıfı Gulû(كلو)-zâde ‘Ali Paşa, yüz elli nefer kapusu halkı ve üç yüz nefer mîrî piyâde[11] Levendât ve Delvine Sancağı mutasarrıfı Arslan Paşa-zâde Mehmed Paşa, üç yüz nefer kapusu halkı ve iki yüz elli nefer mîrî Levendât[12] ve Kırkkilisa Sancağı mutasarrıfı ‘Ömer Paşa, elli nefer kapusu halkı[13] ve üç yüz nefer Levendât-ı mîrî ve müretteb ve mükemmel üç yüz nefer kapusu halkı ve üç yüz mîrî Levendât[14*] ile zikr olunan mîr-i mîrânın üzerlerine Başbuğ olan Tırhala Sancağı mutasarrıfı Selo-zâde Hasan Paşa'nın ma‘iyyetine me’mûr olmalarıyla nevrûz-i fîrûzdan mukaddem Gelibolu ma‘berinden murûr[15] **[B 74a] [M 20a]** ve müsâra‘aten Kars cânibine varup, Ser‘asker-i müşârun ileyhin re’y-i rezîni üzere ‘amel ü hareket ve dîn ü Devlet-i ‘aliyye'ye sezâ

1 esbâbı B, S : esbâb M
2 sa‘âdetlü B : — S, M
3 ‘âmire'lerinden B : ‘âmire'den S, M
4 Kaplân B, S : Kablân M
5 ve B : ile S, M
6 Sancağı S, M : — B
7 halkı ve B : âdemleriyle S, M
8 piyâde S, M : — B
9 nefer kapusu M : nefer kapu S : kapusu B
10 Levendât B, M : Lev[end]ât S
11 piyâde B : — S, M
12 nefer ….. Levendât S : kapusu ve iki yüz elli mîrî B : kapusu halkı ve iki yüz nefer mîrî Levendât M
13 nefer kapusu halkı S, M : kapusu B
14 Levendât-ı ….. Levendât S, M : mîrî Levendât-ı mîriyye B
* University of Michigan, İslamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.43'ün sol kenarında buraya girmesi 7 rakamı ile işaret edilmiş ve farklı bir el tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “ve Vize Sancağı mutasarrıfı Ahmed Paşa”.
15 murûr B, S : + [M 20a] murûr M

hıdemât-ı celîleye mübâderet eylemeleriyçün evâsıt-ı zilka‘dede[1◊] şeref-sudûr eden evâmir-i ‘âlî-şân, ta‘yîn olunan mübâşirler[2] ile taraf taraf[3] irsâl buyuruldu.

Tevcîh-i câh-ı vâlâ-yı Nekābet

Sâbıkā Şeyhulislâm Seyyid Şehîd[4] Feyzullah Efendi merhûmun dâmâdı olup, bir müddetden berü Nakībüleşrâf olan, fazl u takvâ ile müşârun bi'l-benân Seyyid Mahmûd Efendi cenâbı[5] nidây-ı “Irci‘î*”ye lebbeyk-gûyân ‘âzim-i dâr-ı cinân olmağla, mâh-ı merkūmun yirmi sekizinci gününde[◊◊] ol mansıb-ı celîl ve câh-ı vâlâ-yı bî-‘adîl bundan akdem def‘aten ba‘de uhrâ Sadr-ı Rum'a şeref-bahşây-ı müsûl olup, nesl-i tâhir ve fezâ'il-i bâhiresi müsellem-i erbâb-ı besâ'ir olan merhûm[6] Mahmûd Efendi-zâde Seyyid Mehmed Zeynel‘âbidîn el-Hüseynî Efendi[7] hazretlerinin şân-ı ‘âlîlerine **[B 74b]** şâyân vechile[8] ‘inâyet ü ihsân buyurulmağla, huzûr-i Sadr-ı ‘âlî'de ferve-i semmûr iksâ ve bu cihetden dahi ikrâm ü iltifât-ı Şehinşâh-ı melek-sıfât ile mükerrem ü mesrûr ve kâm-revâ buyuruldu.

Ruh-sûden-i Hân-ı Erdelân Ahmed Hân be-pâye-i serîr-i a‘lâ

İran hânlarından Erdelân Hânı olan Ahmed Hân hâlâ İran Şâhlığı iddi‘âsıyla ehâlîsini perîşân eden Nâdir-i gādir-i tuğyân-mezâhirin evzâ‘-ı şütür-gürbesine ‘adem-i tehammül ile itâ‘atinden[9] rû-gerdân olup, bundan akdem sâye-i kerem-vâye-i Devlet-i ‘aliyye'ye ilticâ kasdiyle terk-i hânumân ve Bağdâd tarafına şitâbân olup[10], ol cânibde bir müddet ârâmdan sonra sene-i mezbûre[11] hılâlinde Kars Cânibi Ser‘askeri Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerinin ma‘iyyetlerine gelüp, vâki‘ olan muhârebe ve kârzârda Devlet-i ‘aliyye'ye sadâkat ibrâziyle düşmen-i dîne hücûm u iktihâm

1 evâsıt-ı zilka‘dede S, M : mâh-ı merkūmun evâsıtında B
◊ 11-20 Zilka‘de 1157 = 16-25 Aralık 1744. B ve S nüshalarında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilka‘de**” yazısı vardır.
2 mübâşirler B, S : mübâşir M
3 taraf taraf S, M : — B
4 Şehîd S, M : — B
5 cenâbı B : hazretleri S, M
* Metnimizde yer alan “İrci‘î = Dön!” kelimesi ile me‘âli “Sen O'ndan hoşnut, O da senden hoşnut olarak Rabbine dön!” olan Kur’ân, el-Fecr, 89/28. âyetine telmîh vardır.
◊◊ 28 Zilka‘de 1157 = 2 Ocak 1745 Cumartesi. B ve S nüshalarında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilka‘de**” yazısı vardır.
6 merhûm B : — S, M
7 el-Hüseynî Efendi B, S : Efendi el-Hüseynî M
8 vechile B : vechiyle S, M
9 itâ‘atinden B, S : itâ‘atden M
10 olup S, M : ve B
11 mezbûre B : merkūme S, M

ve sell-i seyf-i intikām ve izhâr-ı şecâ‘at birle[1] **[B 75a]** merkez-i sebâtda kıyâm edüp, bu vechile şâyeste-i ikrâm olduğundan, Âsitâne-i sa‘âdet'e da‘vet ve deydene-i müstahsene-i Devlet-i ‘aliyye üzere Vekîl-i Saltanat-ı kesîru'l-murû’et hazretleri taraflarından taltîf ile hâline şâyân ikrâm u ri‘âyet[2] olundukdan sonra, merâhim-i bî-gāyeti[3] meşmûl-i hâss u ‘âmm olan cenâb-ı Pâdişâh-ı enâm *ebbedehullâhu Te‘âlâ ilâ âhıri'l*[4]*-kıyâm*[*] hazretlerinin bu gûne sadâkat ve hulûs-ı[5] i‘tiyâd olan ‘ibâdı hakkında ‘avâtıf-ı ‘aliyye-i Mülûkâne'leri bî-dirîğ olmağla, sene-i mezbûre[6] ‘îd-i adhâsının ikinci günü[◊] de’b-i dîrîn üzere Serây-ı hümâyûn'da vâki‘ Gülhâne nâm cây-ı ferah-fezâ makdem-i hümâyûnlarıyla[7] şeref-yâb ve ber-vech-i mu‘tâd devletlü Sadrıa‘zam hazretleri dahi ol cây-ı behcet-nümâda pâ-bûs-i Şehriyârî ile kâm-yâb olagelmekle, yevm-i mezbûrda Hân-ı mûmâ ileyh dahi ol mahalle da‘vet ve merâsim-i ‘âdî icrâsından sonra huzûr-i hümâyûna duhûle ruhsat ve şeref-i **[B 75b]** rû-mâlî-i pâye-i serîr-i mu‘allâ ile müşerref ve karîn-i behcet[8] oldukda, mahz-ı ‘inâyet-i Hıdîvâne'lerinden ferâce-i semmûr kürk ilbâs ve bin altûn ‘atıyye-i hümâyûn ve müzeyyen donanmış bir rahş-ı gülgûn ihsâniyle taltîf ve memnûn buyuruldu.

Vürûd-i haber-i vefât-ı Ser‘asker-i Diyârbekir Vezîr Hüseyn Paşa

Müşârun ileyh Diyârbekir Cânibi Ser‘askeri Bostancı-başı-ı[9] sâbık Vezîr Hüseyn Paşa, bundan akdem ma‘iyyetinde olan ecnâs-i[10] asâkir ile Erzurum'a ve andan Kars'ın imdâdına erişmek üzere me’mûr buyurılup, **[M 20b]** Erzurum'a vusûlünde Diyârbekir tarafından getürdiği ve fi'l-asl Erzurum'da mücte-ma‘ olan asâkirden mâ‘adâ, müceddeden ma‘iyyetine sevk u tesyîr olunan tavâyif-i askeriyye otuz binden ziyâde[11] ve mühimmât ü edevât dahi belegan[12] mâ-belag âmâde kılınup, bir gün akdem hareket eylemesiyçün evâmir-i ‘aliy-

1 birle B : ile S, M
2 ri‘âyet S, M : ‘inâyet B
3 bî-gāyeti B : bî-gāyâtı S, M
4 *ebbedehullâhu Te‘âlâ ilâ âhıri'l* B : *ebbedallâhu ilâ yevmi'l S : eyyedehullâhu ilâ yevmi'l* M
* ابده الله تعالى الى آخر القيام = Yüce Allah onu kıyâmet gününe kadar kalıcı kılsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
5 ve hulûs-ı S, M : — B
6 mezbûre S, M : merkūme B
◊ 11 Zilhicce 1157 = 15 Ocak 1745 Cuma. B ve S nüshalarında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilhicce**” yazısı vardır.
7 hümâyûnlarıyla B, S : hümâyûnlarına M
8 ve karîn-i behcet B : — S, M
9 Bostancı-başı-i S, M : Ser-bostâniyân-ı B
10 ecnâs-i S, M : — B
11 ziyâde B : mütecâviz S, M
12 dahi belegan S : belegan B : dahi bâligan M

ye ile tenbîh ü[1] te'kîd ve tekrâr-be-tekrâr ibrâm ü teşdîd olunmuşiken, 'ârıza-i **[B 76a]** cebânlık ile: "Tekmîl-i nizâm ve tetmîm-i mehâmm edeyim" deyü behâne-cû olarak ve[2] leyte ve le'alle ile 'avk u te'hîr ederek, bî-hûde imrâr-ı evkāt etmekle, bu hılâlde yârî-i 'inâyet-i cenâb-ı Bârî ve meyâmin-i teveccühât-ı hazret-i Şehriyârî berekâtiyle cânib-i Kars'ın gā'ile-i hâ'ilesi ber-taraf ve a'dây-ı li'âm, nâvek-i idbâra hedef olduğu haberi, Âsitâne-i sa'âdet'e vârid oldukda, Vezîr-i müşârun ileyhin ser'askerliği fesh olunup, yine kendüye kerem vechiyle eğerçi Haleb Eyâleti tevcîh olunmuşidi. Lâkin hakkında tegayyür-i tab'-ı hümâyûn-i cenâb-ı Şehriyârî derkâr olmağla, der-'akab âsâr-ı bâi'tibârı zâhir ve nesta'îzü billâhi Te'âlâ[3] hılâf-ı rızây-ı Veliyyü'n-ni'amî harekâtın mücâzâtı min-tarafillah 'âcilen bâhir olup, henûz Erzurum'dan nehzat ü[4] hareket etmezden mukaddem bi-emrillâhi Te'âlâ pençe-i saht-gîr-i ecelden girîbân-ı câme-i hayâtı çâk ve hatfe enfihî üftâde-i megāk-i helâk olduğu haberi, evâ'il-i mâh-ı zilhiccede[5◊] **[B 76b]** Âsitâne-i sa'âdet'e vârid olmağla, emvâl ve eşyâsının zabtıyçün mukaddemâ ol tarafa ta'yîn buyurılan[6] Kethudây-ı Bevvâbîn-i Şehriyârî Mahmûd Bey bâ-fermân-ı 'âlî-şân[7] me'mûr buyuruldu.

VEKĀYİ'-İ SENE-İ SEMÂN ve HAMSÎN ve Mİ'ETİN ve ELF[8]

Tevcîh-i kazâhâ-i[9] Haremeyn-i şerîfeyn-i muhteremeyn[10]

Câme-i şeref-tırâz-ı Kazâ'-i Ümmü'l-Kurâ ve libâçe-i müstevcibü'l-i'zâz hükûmet-i Tîbe-i tayyibe-i behcet-fezâ, ricâl-i tarîkın akdemi olup, çesbân-ı kāmet-i isti'dâd ü liyâkatleri idiği bâhir olan sâbıkā Şâm-ı şerîf Kadısı Mes'ûdzâde İsma'îl Efendi ve Edirne'den munfasıl Şeyhulislâm-ı sâbık merhûm Mahmûd Efendi-zâde Yahyâ Efendi hazerâtına elli dokuz muharremi gurresinden[11◊◊] zabt eylemek üzere işbu[12] sene-i müteyemmine şehr-i[13] muharremü'l-

1 ü B, M : — S
2 ve S, M : — B
3 Te'âlâ S, M : — B
4 nehzat ü S, M : — B
5 evâ'il-i mâh-ı zilhiccede B : mâh-ı zilhiccenin evâyilinde S : mâh-ı zilhiccenin evâ'ilinde M
◊ 1-10 Zilhicce 1157 = 5-14 Ocak 1745. S nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak "**zilhicce**" yazısı vardır.
6 ta'yîn buyurılan M : me'mûr B
7 'âlî-şân S, M : 'âlî B
8 **ELF** [1158 tarihi ile ilgili olarak B 76b'nin sağ kenarında ve S nüshasının sol kenarında şöyle bir kayıt vardır: "**Târîh-i sâl li-münşi'ihi —/'l-Hakīr**: Sâl-i nev geldi ola hayr encâm (سال نو كلدى اوله خير انجام) **sene 1158**"] B, S : + M
9 **kazâhâ-i** B, S : kazâhây-ı M
10 **-i muhteremeyn** B : — S, M
11 muharremi gurresinden B : muharreminden S, M
◊◊ 1 Muharrem 1159 = 24 Ocak 1746 Pazartesi.
12 işbu B : — S, M
13 müteyemmine şehr-i B : merkūme S, M

harâmının yevm-i ‘âşirinde◊ bi-tarîk-ı leff ü neşr tevcîh ve bu vechile[1] her biri teşrîf ü terfîh buyurulmağla, du‘ây-ı devâm-ı ‘ömr ü devlet-i Pâdişâh-ı devrân'a sarf-ı nakdîne-i **[B 77a]** evkāt-i nâ-ma‘dûd ederek râhile-bend-i savb-ı maksûd oldular.

İrsâl-i mekâtîb-i hazret-i Âsafî be-divel-i Nasârâ

Bundan akdem Nemçe Çâsârı bilâ-veled-i[2] zükûr vefât etdikde, Nemçe Devleti'nin erkân ü ricâli ittifâkları ile[3] müteveffânın veliyy-i ‘ahdi olan kızını Çâsârîçe olmak üzere ihtiyâr u i‘tibâr etmişler idi. Lâkin Nemçe memâliki fi'l-asl yedi ve hâlâ dokuz ‘aded hükûmetden ‘ibâret olup, bu dokuz ‘aded hükûmetlerin her birine birer Hersek mâlik ve mutasarrıf olmağla, beynlerinde Çâsâr ta‘bîr eyledikleri İmperator olmağın, zikr olunan herseklerin cümlesine hâkim ve zâbit olduğu cihetden, Çâsârlık ile İmperatorluk keyfiyyeti evlâd-ı zükûra munhasır ve bu ‘âdet ancak Nemçe Devleti'ne mahsûs bir keyfiyyet olup, sâ’ir divel-i Nasârâ'da olduğu gibi evlâd-ı inâsa intikāl etmek, muhâlif-i ‘âdet-i kadîmeleri ve evlâd-ı zükûr munkarız oldukda, ittifâk-ı ârâ ile **[B 77b]** zikr olunan dokuz ‘aded herseklerden cümlenin muhtârı her kim ise intihâben Çâsâr olup, İmperator i‘tibâr olunmak âyîn-i dîrîn ve kā‘ide-i kadîmelerinden olduğuna binâ’en, bu hâdise-i nâgeh-zuhûrdan Nemçe Memleketi karîn-i ihtilâl ve zikr olunan herseklerden[4] **[M 21a]** her biri istiklâl ü istibdâd birle[5] istihkāk u isti‘dâd iddi‘â ve Çâsâr olmak dâ‘iyesiyle her biri agrâz-ı derûnun icrâ kaydında olduklarından, nizâm u intizâmları müşrif-i zevâl olmağla, bu hılâlde Françe Devleti, Nemçe Memleketi'nin bu gûne rehîn-i ihtilâl ü ihtilâf olduğunu zemân-ı fursat ve hengâm-ı ganîmet ‘add eyleyüp, tevsî‘-i dâ’ire-i memleket kasdı[6] ve İmperatorluk intihâbına müdâhale birle[7] mülâhazasını icrâ irâdesiyle[8] itâle-i dest-i tegallüb ü tesallut dâ‘iyesine düşüp ve kendü tarafında bulunan ba‘zı mülûk-i divel-i Nasârâ'yı dahi tahrîk ü ıtmâ‘ ile hem-sınûr ve hudûdu bulunup, memleketlerine kurb[9] **[B 78a]** u münâsebeti olan ba‘zı Nemçe kal‘alarını zabt u teshîre mübâderet etmekle, hâlâ İngiltere Kıralı dahi zikr olunan dokuz ‘aded herseklerin biri olmağın, beher-hâl Nemçe Devleti'ne

◊ 10 Muharrem 1158 = 12 Şubat 1745 Cuma. S nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**muharrem**” yazısı vardır.

1 vechile B, M : vechiyle S
2 veled-i B, S : evlâd-ı M
3 ittifâkları ile B : ittifâklarıyla S, M
4 herseklerden B, S : + [M 21a] herseklerden M
5 birle B : ile S, M
6 kasdı B : — S, M
7 birle B : ve S, M
8 irâdesiyle B : fikriyle S, M
9 kurb S, M : karîb B

sâhib olup, i‘ânetinde[1] bulunmak lâzime-i hâli olduğuna binâ’en[2], Françe'nin bu gûne tesallut ve İmperatorluk husûsuna müdâhalesine rızâ göstermeyüp, men‘ u def‘i kaydında olmağın, bu takrîb ile İngiltere ile Françe beyninde mün‘akıd olan sulh u musâfât, ceng ü muhârebâta mübeddel olup, bu sebeb ile Avrupa ta‘bîr olunan memâlikde vâki‘ olan[3] mülûk-i Nasârâ'nın dahi her biri tarafeynden birine meyl ü incizâb ile bulunduğu cânibe imdâd ü i‘ânet etmeleriyle, dört beş seneden berü Avrupa taraflarında sûret-yâb-ı zuhûr olan ihtilâl ü ihtilâf[4] sebebi ile berren ve bahran vukū‘-i ceng ü cidâl mütemâdî olduğundan gayri, Françe ve İngiltere memleketlerinden âmed-şud eden tüccâr sefîneleri, Bahr-ı Sefîd'de vâki‘ Devlet-i **[B 78b]** ‘aliyye'nin hirâset ve nezâretinde olan sularda[5] dahi birbirleriyle ceng ü harb ve sefînelerin ahz ü gasb eylediklerinden, tarafeynin sûdâgerân tüccâr sefâyini İstanbul'a ve sâ’ir memâlik-i İslâmiyye benderlerine iyâb u zehâbdan munkatı‘ olup, Âsitâne-i sa‘âdet'de ‘ibâdullâhın me’lûf oldukları çuka ve sâ’ir ol vilâyetlerden nakl olunan eşyây-ı mütenevvi‘anın kıllet ü nedretine bâ‘is ve bi'z-zarûrî[6] bey‘ u şirâsı dahi az‘âf u muzâ‘af behâ ile olduğundan başka, gümrük husûsunda dahi taraf-ı mîrîye zarar u noksân terettüb eylediği[7] bedîhî olmağla, mücerred terfîh-i hâl-i ‘ibâd ve tatmîn-i bâl-i sükkân-ı bilâd-ı İslâmiyye kasdiyle Devlet-i ‘aliyye-i ebed-müddet'in tevassutuyla ıslâh-ı zâtü'l-beyne, ya‘nî Avrupa memâlikinde[8] bu vechile hudûs eden[9] ihtilâf ü ihtilâl ve işti‘âl bulan[10] âteş-i ceng ü cidâlin âb-ı sâf-**[B 79a]** tedbîr-i dil-pezîr ve kavâ‘id-i divel üzere enseb[11] olan hâlât ve esbâb-ı i‘tidâli ve ‘umûmen mülûk-i Nasârâ'nın ittifâk-ı ârâlarıyla men‘ u def‘i ve nâ’ire-i fitne vü fesâdın intıfâsıyla ‘urûk-ı nizâ‘ u cidâlin[12] hasm (حسم) u kat‘ı, cenâb-ı Hudâvendigâr-ı ‘âlem *meddallâhu zılâle saltanatihî ‘alâ mefârıkı'l-ümem** hazretlerinin zamîr-i ilhâm-pezîr-i Cihânbânî'lerine lâyih u sânih olmağla, mücerred hulûs-ı niyyet ve kuvvet-i diyânet ve merhametlerinden nâşî, ‘umûmen ‘ibâdullâha şefekat buyurup, bu emr-i hatîrin[13] vech-i lâyıkı üzere pezîrây-ı hüsn-i hıtâm olmasına irâde-i ‘aliyye-i

1 i‘ânetinde B : i‘ânetde S, M
2 olduğuna binâ’en B : olduğundan S, M
3 olan S, M : — B
4 ihtilâl ü ihtilâf B : ihtilâf u ihtilâl S, M
5 sularda B : sularında S, M
6 bi'z-zarûrî B, S : bi'z-zarûre M
7 eylediği B, M : eyledüği S
8 memâlikinde B : taraflarında S, M
9 hudûs eden B : hâdis olan S, M
10 işti‘âl bulan S, M : iş‘âl olunan B
11 enseb S, M : — B
12 cidâlin B, M : + ve S
* مد الله ظلال سلطنته على مفارق الامم = Allah onun saltanatının gölgesini bütün insanlar üzerinde yaygınlaştırsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
13 emr-i hatîrin B : emrin S, M

Şehinşâhâne'leri[1] te‘alluk ve fî nefsi'l-emr husûs-ı mezbûra sarf-ı[2] himmet, mûcib-i isticlâb-ı menfa‘at olduğu cümlenin ma‘lûmu olmakdan nâşî, iktizây-ı vakt ü hâl ve kā‘ide-i yümn-iştimâl-i Devlet-i ‘aliyye-i masûnetü'z-zevâl üzere hâlâ mesned-ârây-ı Sadâret-i ‘uzmâ ve Vekîl-i mutlak-ı Saltanat-ı kübrâ hazretleri taraflarından ber-minvâl-i muharrer münâsib olduğu vech üzere **[M 21b]** ıslâh-ı zâtü'l-beyne Devlet-i **[B 79b]** ‘aliyye'nin tevassutunu iş‘âr vechiyle divel-i Nasârâ'nın baş cenerallerine bu gûne nizâ‘-ı mülkî sebebi ile Avrupa taraflarında[3] zuhûr eden ihtilâl ve mütemâdî olan ceng ü cidâlin zarar u hasâreti ‘alâ vechi'l-‘umûm cümleye sârî olduğunu[4] beyân ve sulh u salâhın ‘indallah ve ‘inde'n-nâs emr-i mergūb ve tavr-ı matlûb olup, ‘âmme-i ‘ibâdullâha şümûl-i menâfi‘ini tavzîh u ‘iyân ederek, deydene-i müstahsene-i Devlet-i ‘aliyye-i ebed-devâm üzere ta‘bîrât-ı vecîz-i hikmet-âmîzi ve nush u pend-i dil-âvîzi müştemil mekâtîb-i ‘aliyye-i Âsafî tahrîr buyurılup, işbu mâh-ı[5] muharremü'l-harâmın zarfında◊ vakit vakit ba‘zı sâhil-serâlara ve Tersâne-i ‘âmire'ye teşrîf-i kudûm-i cenâb-ı Âsafî vâki‘ oldukca, Âsitâne-i sa‘âdet'de mukīm Françe Elçisi ve Venedik Baylosu ve İsvec Elçisi ve Nemçe ve Moskov kapu kethudâları ve İngiltere ve Felemenk elçileri vekîlleri ve Siçilye[6] Elçisi ve sâ’ir iktizâ edenler ikişer üçer da‘vet olunup, merâsim-i ‘âdî **[B 80a]** icrâsından sonra vech-i meşrûh üzere her birinin devletlerinin baş cenerallerine ve cumhûrlarına tahrîr olunan mektûb-i ‘âlî teslîm ve husûs-ı mezbûr lisânen dahi müzâkere ile cevâblarının vürûdu tenbîh buyurulmağla, bu mâddenin îzâh u izhârı kasdiyle irsâl buyurılan mekâtîb-i ‘aliyyenin bir[7] sûreti tastîr-i sahîfe-i eser kılındı.

Sûret-i mektûb-i ‘Âlî[8]

Cenâb-ı Hâlik-ı ‘âlem *Te‘âlâ şânühû*[9] *ve te‘azzame*[*] hazretlerinin ‘inâyet-i ezeliyyesi, dünyâ ve mâ-fîhânın ibdâ‘ u ihtirâ‘ına te‘alluk edüp, hezârân-hezâr kûçe vü bâzâr ile dahi âbâd ü ‘imâr olması, irâde-i İlâhiyye'de mesbûk u derkâr olmağla, tekmîl-i mevâdd-ı kevn ü fesâd ve tetmîm-i esbâb-ı rüşd ü sedâddan sonra, ‘illet-i gā’iyye-i hılkat-i cihân olan ‘âlem-i insânı halk u îcâd

1 Şehinşâhâne'leri B : Şehriyârî'leri S, M
2 sarf-ı S, M : — B
3 taraflarında S, M : taraflarından B
4 olduğunu S, M : olduğun B
5 mâh-ı B : şehr-i S, M
◊ 1 Muharrem 1158 = 3 Şubat 1745 Çarşamba. B nüshasında sayfanın sağ kenarında, S nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**muharrem**” yazısı vardır.
6 Siçilye B : Sicilye S, M
7 bir B, S : — M
8 **Sûret-i mektûb-i ‘Âlî** B : Ba‘de'l-elkāb, sûret-i mektûb-i Âsafî S, M
9 *şânühû* B : *zâtühû* S, M
* تعالى شانه و تعظم = Şânı yüce ve ulu olsun” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

ve nev‘-i mezkûru cemî‘ kevânîn-i[1] süfliyye üzerlerine hâkim bi'l-isti‘dâd edüp, kütüb-i İlâhiyye nâtık olduğu vechile şânları mu‘azzam ve kendüleri envâ‘-ı mevâhib-i sûriyye ve ma‘neviyye ile **[B 80b]** mufahham kılındıkları hâlâtın beyânında vârid olan, *“Ve le-kad kerremnâ benî âdeme ve hamelnâ-hum fi'l-berri ve'l-bahri*[*]*”* kelâm-ı mu‘ciz-nizâmından infihâm olunduğu üzere nev‘-i mezkûr, fıtratlarına nazaran ‘indallah mükerrem oldukları ihbâr ve maksûd-i aslî olan me‘âş u me‘âdları emrinin tahsîl ü tekmîli dahi kendüler sâye-nişîn-i emn ü selâmet ve mesken ü memleketleri mazhar-ı[2] ‘imâr u râhat olmağa mevkūf ve bu emrin[3] itmâmı, icrây-ı envâ‘-ı sınâ‘at ü ticârete masrûf idiği[4] dahi eğerçi iş‘âr olunmuşdur. Ancak mâye-i hılkatleri ‘anâsır-ı mütezâddeden muhammere olduğuna binâ’en, küllün nizâm-ı ahvâlinde ve her fırkanın merci‘ u me’âbında emr-i i‘tidâl, mûcib-i tahsîl-i âmâl olduğu dahi cümleye i‘lân ü ifhâm olunmak hasebiyle bu kā‘ide-i külliyye dâ’imâ der-dest[5] bulunup, her ân ve her zemânın muktezây-ı ‘âdet ü şânına mugāyir hareket edenlere nâmünâsib ahvâle mübâşeretlerinde[6] ibtidâ **[B 81a]** mukaddimât-ı ma‘kūle ile bi'd-defe‘ât keyfiyyet taraflarına i‘lâm ve eğer mülzem olmazlar ise edille-i esliha ile iskât ü ifhâm, ya‘nî bilâhare ve bi'z-zarûre ceng ü harb mu‘âlecâtı üzerlerine tahmîl ü ilzâm olunup, ecsâm-ı divelde hudûs eyleyen ‘ilel, bu gûne tedbîr-i Hakîm-i lem-yezel ile mündefi‘ ve ednâ mertebe sıhhate munkalib olduğu ânda her şerî‘at ve her[7] hikmetde mergūb olan sulh u salâh -ki müstelzim-i fevz ü felâhdır- mekāsıd-ı sâ’ireye takdîm ve şerâyit u zavâbıtı hıfz u tarsîn olunarak emr olunan tehâbb ü tevâdd rusûmu icrâ ve nehy olunan tebâguz[8] **[M 22a]** ve tehâsumdan i‘râz u ittikā birle ‘imâr-ı ‘âleme kıyâm ve ma‘mûriyyet-i cihân ile me‘âş ü me‘âdlarının hüsn-i te’diyesine tekayyüd ü ihtimâm üzere olmaları, fi'l-hakīka netîce-i tanzîm-i umûr-i enâm olmağla, bu nev‘-i şerîf öz[9] zâtlarında silâh ve bisâtdan ‘ârî ve emr-i i‘tidâlin muhâfazasıyçün dahi yer yer niçe zevât-ı celîletü'ş-şân, mülûk **[B 81b]** ve selâtîn nâmiyle kendü kutr u memleketlerinin hâkim-i sâhib-i iktidârı olup, tahsîl-i i‘tidâl-i matlûb içün hîn-i iktizâda harb ü kifâha mübâşeret ve matlablarının[10] fi'l-cümle karîn-i husûlünde

---

1 kevânîn-i B : kevâyin-i S, M

* و لقد كرمنا بنى آدم و حملناهم فى البر و البحر = Biz hakikaten insanoğlunu şan ve şeref sahibi kıldık. Onları (çeşitli nakil vasıtaları ile) karada ve denizde taşıdık” anlamına gelen bu cümle Kur’ân, el-İsrâ’, 17/70. âyetin ilk yarısıdır.

2 mazhar-ı B, S : — M

3 emrin B, S : merâmın M

4 sınâ‘at ü ticârete masrûf idiği B : ticâret ve sınâ‘ate masrûf idüği S : ticâret ve sınâ‘ate masrûf idiği M

5 der-dest B, S : رست M

6 mübâşeretlerinde S, M : mübâşeretde B

7 her B, S : — M

8 tebâguz B, S : + [M 22a] tebâguz M

9 öz B, S : üzere M

10 matlablarının B : matlabların S, M

derhâl silm ü salâha rucû‘ ve rağbet birle hüsn-i tehabbub[1] ü mu‘âşerete mübâderet olunmak, tertîb-i ekvândan maksad-ı küllî ve vaz‘-ı selâtîn-i nasafet-âyînden merâm-ı tabî‘î ve cibillî olduğu cümleye rûşen bir emr-i[2] vâzıh u müberhendir.

Mukaddimât-ı mezkûreden garaz ve netîce budur ki, muktezây-ı edvâr-ı felekiyye üzere bi-irâdetillâhi Te‘âlâ bir müddetden berü tabâyi‘-i mülûk[3] ve selâtîn-i Avrupa, i‘mâl-i edevât-ı nizâ‘ u cidâle mâ’il ve istihkākları olan şân u ‘unvânın tahsîl ü tekmîli[4] vâdîlerine sâlik ü nâzil olup, der-meyân olan iddi‘â-lar eğerçi nizâm-ı ‘âlemi îcâb eyleyen i‘tidâl-i matlûbun üzerine dâ’ir ve bu siyâk üzere her bir sâhib-i iktidâr, **[B 82a]** istihsâl-i refâh-ı gül tarîkında sâ’ir olduğu, kendü ‘indinde bâhir u zâhirdir. Fe-emmâ[5] bilâ-mûcib-i şer‘î ve ‘aklî temâdî-i[6] ceng ü harb ve teselsül-i ahz u darb, müstetba‘-ı meşâkk-ı nev‘-i benî âdem ve müstelzim-i ekdâr-ı ekser-i ümem olduğundan başka, ta‘bının şiddetinden tegayyür-i hevâ resme[7] cârî, hattâ vehâmeti, hayvânât-ı beheme dahi sârî olmağla, bu gûne emrde mülûk-i zevi'l-iftihâr[8] hazerâtı taht-ı yedle-rinde olup, min-‘indillah kendülere müfavvaz olan nizâm-ı ‘ibâdı muhâfaza ve sıyânet ve hüsn-i i‘tidâle ri‘âyet birle il ve memleketleri, mazhar-ı behcet ü ‘imâret olmak re’y-i[9] memâlik-pîrâlarına zâhir u hüveydâ olan ma‘nây-ı[10] mu‘tenâ olduğuna binâ’en, beyân olunduğu üzere birkaç[11] seneden berü berr u bahr-ı Avrupa'da beyne'l-mülûki'l-‘izâm müşta‘il olan âteş-i cidâl ü hısâm -çünki umûr-i mülkiyyeye dâ’ir nesnedir- çok gitmeyüp, zülâl-i sulh u nizâm ile teskîn ü tahmîd **[B 82b]** olunmak me’mûl ve ümmîd olunur idi. Ve el-hâle-tü hâzih Devlet-i ‘aliyye-i rûz-efzûn ile kemâl-i musâfât ü müvâlât üzere olup, Der-bâr-ı Hılâfet-medâr-ı hazret-i Hudâvendigâr'da elçi ve kapu kethudâları mukīm olan divel-i ‘azîme-i mu‘teddün bihânın el-yevm hıdmetinde[12] olan elçi ve kapu kethudâları ve vekîlleri vakit vakit Avrupa ahvâline müte‘allık takrîrleri ile tehâsumun henûz derkâr idüğüni inbâ vü iş‘âr ve sene-i âtiye behârında iki tarafın külliyyetlü[13] ve şiddetlü askerleri taraf taraf hareket birle niçe niçe sefk-i dimâ’ ve nehb-i emvâl ü eşyâ olunmak zann-ı gālib idüğüni inhâ vü ihbâr eylediklerinden başka, öteden berü semere-i sulh u salâh olan

1 tehabbub B, S : tecebbüb M
2 bir emr-i B, S : birle M
3 mülûk B, S : Mülûkâne M
4 tekmîli B, S : tekmîl M
5 Fe-emmâ B, S : Emmâ M
6 temâdî-i B, S : temâdî-yi M
7 resme B : resm-i S, M
8 iftihâr B, S : iktidâr M
9 re’y-i B, S : rây-i M
10 ma‘nây-ı S, M : mu‘tâdı B
11 birkaç M : birkac B, S
12 hıdmetinde S, M : hıdmetde B
13 külliyyetlü S, M : külliyyetli B

emr-i ticâretin nev‘an pezîrây-ı ihtilâli ve husûsan tüccâr sefâyini berü[1] Memâlik-i mahrûse sularında birbirlerine hücûm ile tarafeyn sûdâgerlerinin ıztırâbı dahi zâhir u hüveydâ olmakdan nâşî, evvelâ memâlik-i Avrupa'da birkaç[2] senedir **[B 83a]** hudûs eyleyen ceng ü[3] harbin iktizâsına göre vukū‘ bulan bunca ‘ibâdullâhın katl-i nüfûs ve sefk-i dimâya ve niçe harîm-i ‘ısmet-nedîmin hetk-i a‘râza[4] ibtilâları ve sâniyen sene-i âtiyede bî-nihâye ‘ibâdullâhın giriftâr-ı bend-i ‘anâ olacakları ve sâlisen berren ve bahran emniyyetin irtifâ‘ı sebebi ile mûcib-i refâh-ı ra‘iyyet olan ticâret husûsunun ber-vech-i muharrer nev‘-i ihtilâli şevketlü kudretlü **[M 22b]** mehâbetlü kerâmetlü[5] Pâdişâh-ı rûy-i zemîn ve Zıllullâhi fi'l-erazîn efendim hazretlerinin bârgâh-ı Hılâfet-penâh-ı şefekat-hadîmlerine ‘arz u takdîm olundukca, cümle hakkında olan hüsn-i niyyet-i Pâdişâhî ve lutf-i ‘azîmet-i İskender-câhîlerinden nâşî, bu hâletin indifâ‘ı ve nizâ‘ u cidâl-i mülkînin irtifâ‘ı bâbında her gûne esbâbı mutâla‘a vü mülâhaza buyurarak, mevâdd-ı nizâ‘ı def‘ u ref‘ içün kā‘ideye mutâbık vechile esbâb-ı **[B 83b]** mu‘tâde bulunmak ve kat‘-ı hibâl-i cidâl birle niçe ‘ibâdullâhın dimâ’ ve emvâl ü a‘râzları hıfz u sıyânet olunmak ve bu takrîb ile hılkat-i ‘âlemden ve rif‘at-i mülûk-i benî âdemden maksad-ı[6] Rabb-i ekrem olan râhat ve ârâmiş-i bilâd ü ‘ibâd, tetmîm ve emniyyet-i tüccâr u züvvâr dahi tevkīr u ta‘zîm kılınmak keyfiyyâtı evvelâ dostâne ve sâdıkāne ta‘bîrât ile beyân ve yolunda olan sulh u salâhın ‘indallah ve ‘inde'n-nâs emr-i mergūb u matlûb idüği dostân-ı zevi'l-‘unvân kıbellerine îzâh u ‘iyân olunmak, taraf-ı hümâyûn-i Hılâfet-makrûnlarından müstahsen ü müstasveb görülmeğin, hâlâ Saltanat-ı seniyye ile müvâlât ü musâfât üzere olan divel-i mu‘teddün bihâ ve mu‘avvelün ‘aleyhâya re’y-i cihân-ârây-ı Pâdişâhâne'leriyle cânib-i muhlısânemden bu keyfiyyetler başka başka tezkîr ve hâssaten cenâb-ı dirâyet-kıbâbınız tarafına işbu mektûb-i **[B 84a]** dostî-üslûb tahrîr ve Der-‘aliyye-i seniyye'de mukīm[7] elçisi kıdvetü ümerâ’i'l-milleti'l-Mesîhiyye *hutimet ‘avâkıbühû bi'l-hayr** vesâtatiyle tarafınıza irsâl ü tesyîr olunmuşdur. İn şâ’e'l-Mevlâ vusûlünde ber-vech-i bâlâ Memâlik-i mahrûse sularında ticâret emniyyetinin tahsîli içün bundan akdem ba‘zı takrîrler kaleme alınup, elçi-i mûmâ ileyhe ve sâ’ir bi'l-cümle hıdmet-güzâr elçi ve kapu kethudâsı ve vükelâlarına ifhâm olunduğu dahi ol vakit ma‘lûm-i safvet-mersûmunuz olmuşdur. Ve'l-hâsıl mukaddimât-ı merkūmenin netîcesi, ya‘nî bu gûne mülkî olan ceng ü harbin der-‘akab sulh u salâha istibdâli ile refâh-ı

1 berü S, M : biri B
2 birkaç M : birkac B, S
3 ceng ü B, S : — M
4 a‘râza B, S : a‘râzına M
5 kerâmetlü S, M : — B
6 maksad-ı B, S : hikmet-i M
7 mukīm M : + [Burada biraz yer boş bırakılmıştır] B, S
* ختمت عواقبه بالخير = Allah âkıbetini hayreylesin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

ahvâl-i re‘âyâ vü memleket, nusb-i ‘ayn-ı mülûk-i bâ-nasafet olduğu dahi bu def‘a mefhûm-i nühây-ı dirâyet-intimânız kılınup, keyfiyyet-i mezkûre vesâtatiniz ile haşmetlü makarr-ı vâlâya ‘arz u takdîm[1] ve re’y-i dekāyık-rusûmlarıyla divel-i safvet-irtisâmdan iktizâ edenlere dahi ifâde vü tefhîm olundukdan sonra, **[B 84b]** fi'l-hakīka mûcib-i nizâm-ı ‘âlem ve sebeb-i refâh-ı benî âdem olan sulh u âştî ve kadîmîsi üzere tehâbb ü dostîye muktezây-ı kavâ‘id-i i‘tidâl ve mübtegāy-ı şefekat-i cenâb-ı zi'l-celâl üzere rağbet olunduğu sûretde, mâ-bihi'n-nizâmı ve'l-intizâmı[2] dahi cânib-i muhlısîye iş‘âr u ifhâm olunur ise husûs-ı merkūm nâme-i hümâyûn-i hazret-i zılliyyet-makrûn ile te’kîd ve istislâh-ı[3] mâ-beyne dâ’ir keyfiyyet dahi te’sîs ü teşyîd olunmak hâletleri, cenâb-ı Rabbü'l-‘izzet'den me’mûl olunur *ve's-selâmü ‘alâ meni't-tebe‘a'l-Hüdâ*[*].

İhsân-ı Vezâret be-Ağa-yı Yeniçeriyân ve Ağa-şuden-i Kethudây-ı Ocağ-ı Bektâşiyân

Bir müddetden berü Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri[4] Ağası olan İbrâhîm Ağa'nın mansıb-ı mezbûrda nakş-ı sahâyif-i zuhûr olan harekât-ı ‘âkılâne ve evzâ‘-ı edîbânesi, pesendîde-i tab‘-ı hümâyûn-i hazret-i[5] Şehriyârî ve hıdemât-ı sâdıkānesi, makbûl-i dergâh-ı Tâcdârî olduğundan başka, bundan akdem vâki‘ olan **[B 85a]** ba‘zı[6] esfâr ve muhârebelerde şecâ‘at-ı fıtriyyesi[7] zâhir u âşikâr[8] ve ba‘zı tedâbîr-i sâ’ibe ibrâziyle muvaffak olduğu âsâr-ı mâ-bihi'l-iftihârı[9] **[M 23a]** müsellem-i sıgār u kibâr olup, bu vechile hıdmeti mesbûk ve[10] mücerrebü'l-etvâr bir zât-ı memdûhu's-sıfât olmak hasebiyle fîmâ-ba‘d dahi kendüden[11] dîn-i mübîn ve Devlet-i ebed-karîn'e lâyık ve sezâvâr hıdemât-ı hulûs-âsâr zuhûr edeceği, nâsıye-i hâlinden bedîdâr olmağla, mâh-ı merkūmun yirmi altıncı gününde[12◊] hakkında âfitâb-ı âlem-tâb-ı eltâf-ı Cihândârî pertev-rîz olup, Erzurum Eyâleti'yle rütbe-i vâlâ-yı Vezâret ihsân ve

1 ‘arz u takdîm B, S : — M
2 mâ-bihi'n-nizâmı ve'l-intizâmı M : mâ bihî nizâm ve intizâmı B, S
3 istislâh-ı B, S : ıslâh-ı M
* و السلام على من اتبع الهدى = Selâm hidâyete tabi olanların üzerine olsun” anlamına gelen bu cümle el-Buhârî, Bed’u'l-Vahy, 6, Cihâd, 102; Müslim, Cihâd, 74; Ebû Dâvud, Edeb, 119, Ahmed b. Hanbel, 1/263, 2/58'de geçen Hz. Peygamber'in bir hadîsidir; bk. Wensinck, VII,78.
4 Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri S, M : Yeniçeri B
5 hazret-i B : cenâb-ı S, M
6 ba‘zı S, M : — B
7 fıtriyyesi B : ü celâdeti S, M
8 âşikâr B : bâhir S, M
9 mâ-bihi'l-iftihârı B, S : + [M 23a] mâ-bihi'l-iftihârı M
10 ve M : — B, S
11 kendüden M : — B, S
12 gününde B : günü S, M

şeref-bahş-ı sudûr[1] olan hatt-ı hümâyûn-i ‘inâyet-makrûn mûcebince huzûr-i hazret-i Âsafî'de vüzerâya mahsûs serâser semmûr[2] kürk ilbâsiyle mübeccel ve mazhar-ı ikrâm buyurılup[3] ve bundan akdem İran tarafına me’mûriyyet ile ba‘de edâ’i'l-hıdme ‘avdete me’zûn olan Kul Kethudâsı İbrâhîm Ağa bu esnâda Âsitâne-i sa‘âdet'e vürûd etmekle, ol dahi câh-ı vâlâ-yı Yeniçeri Ağalığı'na **[B 85b]** ıs‘âd ve hıl‘at-i fâhire iksâsiyle nâ’il-i merâm ve dil-şâd[4] buyuruldu.

Vefât-ı Şeyhulislâm es-Seyyid eş-Şeyh[5] Mustafa Efendi ve müşerref-sâzî-i makām-ı Fetvâ Pîrî-zâde Sâhib Mehmed Efendi, İmâm-ı Evvel-i Sultânî

Kırk sekiz senesi gurre-i şehr-i zilhiccede◊◊ revnak-bahşây-ı mesned-i Fetvâ olup, zemân-ı mezkûrdan berü beyne'l-‘ulemâ ‘iffet ü takvâ ile memdûh-i enâm ve dirâyet-i zât-ı nasafet-simât ile makbûl-i hâss u ‘âmm olan es-Seyyid eş-Şeyh[6] Mustafa Efendi hazretleri, evâhır-ı hâlinde ‘illet-i felce ibtilâ ile niçe müddet hânelerinden taşra harekete mefkūdü'l-kudreti iken ‘âkıbet sebeb-i ‘âdî-i rihlet olacak ‘araz-ı maraz-ı âhar istîlâsıyla sene-i merkūme muharremi selhında◊◊◊ tâ’ir-i rûh-i revânı cânib-i cevelângâh-ı Kudüs'e tayerân ve terk-i âşiyân-ı nâ-be-sâmân-ı fenâ birle nidây-ı “Irci‘î*”ye lebbeyk-gûyân ve[7] vedâ‘-ı câh u hânumân etmekle, Meşîhat-i İslâmiyye husûsıyçün Vezîr-i a‘zam ve Vekîl-i mutlak-ı efham hazretleri **[B 86a]** huzûr-i fâ’izu'n-nûr-i hazret-i Husrevâne'ye da‘vet ve ba‘de'l-müzâkere bundan akdem tekerrürü istihsân tarîkıyle iki def‘a mânend-i hûrşîd-i rahşân matla‘-ı Sadâret-i Rum'dan leme‘ân ve hâlâ İmâm-ı Evvel-i hazret-i Sultân-ı cihân olan fâzıl-ı âfâk-ı ‘ale'l-ıtlâk, sâhibü'l-mecdi ve'l-kadri ve'l-istihkāk, efdal-terîn-i sudûr-ı[8] Rum, mesned-güzîn-i[9] mantûk u mefhûm, ‘alem-i kûh-i diyânet ve

---

◊ 26 Muharrem 1158 = 28 Şubat 1745 Pazar. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**muharrem**” yazısı vardır.

1 şeref-bahş-ı sudûr S, M : sâdır B

2 semmûr B, S : — M

3 buyurılup S, M : — B

4 nâ’il-i merâm ve dil-şâd M : dil-şâd ve nâ’il-i merâm B, S

5 es-Seyyid eş-Şeyh S, M : **Seyyid** B

◊◊ 1 Zilhicce 1148 = 13 Nisan 1736 Cuma. B nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilhicce**” yazısı vardır.

6 es-Seyyid eş-Şeyh S, M : Seyyid Şeyh B

◊◊◊ 30 Muharrem 1158 = 4 Mart 1745 Perşembe. B nüshasında sayfanın sağ kenarında, S nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**muharrem**” yazısı vardır.

* Metnimizde yer alan “İrci‘î = Dön!” kelimesi ile me‘âli “Sen O'ndan hoşnut,, O da senden hoşnut olarak Rabbine dön!” olan Kur’ân, el-Fecr, 89/28. âyetine telmîh vardır.

7 ve B : — S, M

8 sudûr-i S, M : sadr-ı B

9 güzîn-i B : nişîn-i S, M

‘iffet-mendi Pîrî-zâde semâhatlü Sâhib Mehmed Efendi hazretlerinin câh-ı vâlâ-yı Fetvâ'ya vücûh ile elyak u ahrâ ve ol emânet-i kübrâya ehliyyet ile ehakk u evlâ oldukları, kadr-dân-ı erbâb-ı ‘ulûm-i kıymet-şinâs, zümre-i fezâ’il-rusûm, zıll-ı Hudây-ı bî-çûn cenâb-ı Pâdişâh-ı rub‘-i meskûn *ebbedehullâhu*[1] *Te‘âlâ ilâ âhıri'l-kurûn*[*] hazretlerinin cilve-gâh-ı şâhid-i nevâmîs-i ‘irfân olan zamîr-i ilhâm-pezîr-i Hıdîvâne'lerinde cây-gîr olup, *“İnnallâhe ye’murukum en-tü’eddü'l-emânâti ilâ ehlihâ*[**]*”* **[B 86b]** mü’eddâsınca mevlânâ-yı müşârun ileyhi dahi huzûr-i müstevcibü's-sürûr-i Mülûkâne'lerine da‘vet ile îstâde-i mevki‘-i kerem ve iksây-ı ferve-i beyzây-ı dil-ârây-ı Fetvâ ile magbût-ı ‘âlem ve irtikāy-ı câh-ı mâ-yelîk ile mesrûr u hurrem buyurup[2], bu hılâlde mücerred taltîf ü ikrâm ve teşrîf irâdesiyle cenâb-ı Sadr-ı ‘âlî hazretlerine dahi serâsere dûhte semmûr kürk ilbâs ve anları dahi mevlânâ-yı müşârun ileyh ile memnûniyyetde hem-dem ve mazhar-ı kerem[3] buyurmalarıyla, müşârun ileyhimâ[4] hazerâtı du‘ây-ı devâm-ı ‘ömr ü devlet-i cenâb-ı[5] veliyy-i ni‘met-i ‘âlem edâsiyle ratbu'l-lisân olarak hem-‘inân Serây-ı Âsafî'ye ‘avdet **[M 23b]** ve ba‘de icrây-ı merâsim-i tehniyet, mevlânâ-yı müşârun ileyh hazretleri[6] hâne-i sa‘âdetlerine mürâca‘at buyurdular.

Sâniha

Mısra‘: *Rûz ne-bâşed be-çerâğ ihtiyâc*[***]

Nesr[7]: Medlûlünce eğerçi mevlânâ-yı müşârun ileyh hazretlerinin senâ-yây-ı cemîl ve evsâf-ı bî-‘adîlleri[8] gün gibi ‘âleme rûşen ve ta‘rîf ü tavsîfden müstağnî olduğu ezher u a‘lendir. Lâkin hakk budur ki, **[B 87a]** idrâk etdiğimiz eyyâm-ı mâzıyyeden bu ân-ı meymenet-iktirâna gelince, bir niçe müddetden beri[9], mesned-i Meşîhat-i İslâmiyye ile şeref-yâb olan zevât-ı kirâmdan

---

1 *ebbedehullâhu* B, S : *eyyedehullâhu* M

* ایده الله تعالی الی اخر القرون = Yüce Allah onu asırların sonuna kadar desteklesin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

** ان الله َ یأمرکم ان تؤدّوا الأمـانات الی اهلـها = Allah size, mutlaka emanetleri ehli olanlara vermenizi emreder” anlamına gelen bu cümle Kur’ân, en-Nisâ’ 4/58. âyetin ilk yarısında yer alan bir kısmıdır.

2 buyurup B : ve S, M

3 ilbâs ….. kerem B : ilbâsiyle memnûn u muhterem S, M

4 ileyhimâ B, S : ileyhâ M

5 cenâb-ı S, M : — B

6 hazretleri S, M : — B

*** روز نباشد بچراغ احتیاج = Gündüz kandile ihtiyâç duyurmaz” anlamına gelen Farsça bu cümle, söyleneni bilinmemekle beraber dillerde dolaşan mısrâlardandır; bk. meselâ Recâ’î-zâde Ahmed Cevdet, *Zînetü'l-Mecâlis,* İstanbul 1258/1842, s.37.

7 **Nesr** B : — S, M

8 bî-‘adîlleri S, M : ‘adîlleri B

9 ân-ı meymenet ….. beri B : âna gelince S, M

mevlânâ-yı müşârun ileyh misillü kâmil ü mükemmel, fâzıl-ı müsellem-i efâzıl, câmi‘-i fünûn-i şettâ, ‘âlim-i ‘amel-pîrâ, hayyir-i dîn ü devlet bir zât-ı me‘âlî-menkabet meşhûd olmayup, vücûd-i pür-sûdu sadr-ı Fetvâ'ya revnak-ı tâze vermekle, galebe-i şevk-ı derûndan nâşî, şeref-efzây-ı mesned-i Fetvâ olduklarına ser-cümle-i ‘âlem memnûn u hurrem, husûsan nazm-âverân-ı zemân ıttırây-ı senâlarında cevher-efşân olup, kasâyid-i garrâ ve tevârîh-ı behcet-efzâların ârâyiş-i mecmû‘a-i ‘irfân etmeleriyle; **târîh-i mısra‘**[1]:

Muvaffak ede Bârî, câh-ı Fetvâ sâhibin buldu. **Sene 1158**[2]

(موفق ايده بارى جاه فتوا صاحبن بولدى)

mısra‘-ı bercestesi dahi hâme-i Nâmıku'l-hurûf'dan çekîde-i zeyl-i menkabetleri olduğundan, teberrüken pîrâye-i sahâyif-i vekāyi‘ kılındı.

Beyân-ı evâ’il-i hâl-i merhûm-i müşârun ileyh

Mevlânâ-yı müşârun ileyh merhûm es-Seyyid eş-Şeyh[3] Mustafa Efendi, **[B 87b]** cennet-mekân-ı firdevs-âşiyân vâlid-i mâcid-i zü'l-mehâmid hazret-i[4] Sultân-ı Cihân-sitân merhûm ve mağfiret-nişân Sultân Mustafa Hân *subbet ‘aleyhi şe’âbîbe'r-rahmeti ve'l-gufrân** hazretlerinin zemân-ı ma‘delet-‘unvânlarında mesned-ârây-ı Meşîhat-i İslâmiyye olan Seyyid Feyzullah Efendi merhûmun mahdûm-i muhteremleri olup, hengâm-ı Fetvâ-yı peder-i müşfiklerinde devr-i medâris ve neyl-i Mevleviyyet ederek, on üç[5] senesinde◊ Mekke-i mükerreme Kazâsı'yla terfî‘-i şân ve on dört târîhinde◊◊ bi'l-fi‘l Anadolu Kadı‘askeri ve[6] der-‘akab Sadr-ı Rumeli Pâyesi'yle mümtâz-ı akrân oldukdan sonra, *hamallâhu'd-Devlete'l-‘aliyye ‘an-vukū‘i'l-fiteni ve'l-beliyye*** ber-muktezây-ı takdîr-i hikmet-semîr-i Rabbânî on beş senesinde◊◊◊ bu tennûr-i bâzgûne-i ‘âlemden ser-zede-i zuhûr olan seylâb-ı tûfân-zâd-ı fiten-i pür-mihan,

---

1 **-i mısra‘** B : — S, M

2 **Sene 1158** B, S : — M

3 es-Seyyid eş-Şeyh S, M : Şeyh B

4 hazret-i S, M : — B

* صبت عليه شأبيب الرحمة و الغفران = Allah onun üzerine rahmet ve mağfiret yağmurlarını sağanak halinde yağdırsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

5 üç M : üc B, S

◊ 1 Muharrem 1113 = 8 Haziran 1701 Çarşamba.

◊◊ 1 Muharrem 1114 = 28 Mayıs 1702 Pazar.

6 ve B, S : — M

** حمى الله الدولة العليه عن وقوع الفتن و البليه = Allah Devlet-i ‘aliyye'yi fitne ve belâlardan korusun” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

◊◊◊ Metnimizde olumsuz ifâdelerle söz konusu edilen olay, II. Mustafa'nın tahttan indirilip, yerine III. Ahmed'in geçirildiği ve tarihlerimizde Edirne Vak‘ası diye yer alan 9 Rebî‘ulâhır 1115/22 Ağustos 1703 Çarşamba günü gerçekleşen isyân hareketidir; bk. meselâ Danişmend, *İOTK,* III,487-488.

evvelâ gark-âb-ı harâb-sâz-ı hânumân-ı Müftî-i devrân olmağa **[B 88a]** iktihâm edüp, pûşîde-i kāmet-i hayâtı olan câme-i sebzîn-târ-ı Fetvâ'yı kaba pençe-i[1] derende-i eşrâr-ı bed-girdârda[2] girîbân-çâk-i laht-laht ve ol ma'den-i iksîr-i fazîlet, libâs-i gül-reng-i şehâdet ile hırâmân-ı ravza-i cinân oldukdan sonra, mahdûmu müşârun ileyh es-Seyyid[3] Mustafa Efendi, ba'zı ihvân ve hîşânı ile Yedikulle Mahbesi'nde bir müddet mübtelây-ı 'anâ ve ba'dehû Kıbrıs Cezîresi'ne tagrîb ü iclâ ve biraz eyyâm murûrunda Burusa'da tavtîn ü îvâlarına îmâ olunmuşidi. Yirmi sekiz seneden mütecâviz Burusa'da ikāmet ve dergâh-ı Muhavvilü'l-ahvâl'den hayriyyet-i 'âkıbet istid'âsiyle encâm-ı kâra dîde-dûz-i intizâr üzere iken, bin yüz kırk üç[4] senesinde[◊] cülûs-i meymenet-me'nûs-i Şehriyâr-ı Kerûbî-girdâr ile 'âlem iktisâb-ı hayât-ı tâze eylediği[5] hîn-i meserret-karînde, mevlânâ-yı müşârun ileyh hakkında 'ummân-ı bî-gerân-ı merhamet-i **[B 88b]** Mülûkâne mevc-hîz olup, Âsitâne-i sa'âdet'e da'vet ve kırk beş senesinde[◊◊] muktezây-ı tarîk üzere Sadâret-i Rumeli ihsân ve hâtır-ı meksûru cebîre-bend-i 'inâyet-i Pâdişâh-ı devrân ile mesrûr u şâdân ve kırk sekiz zilhiccesi[6] **[M 24a]** gurresinde[◊◊◊] merhûm Dürrî Mehmed Efendi'nin 'ârıza-i sekam ile umûr-i Meşîhat-i İslâmiyye'yi ru'yete 'adem-i iktidârından nâşî, mesned-i vâlâ-yı Fetvâ'ya ıs'âd ile kâm-rân olmuşlardır. Dokuz sene iki ay revnak-efzây-ı makām-ı Fetvâ ve beyne'l-'ulemâ 'iffet ve takvâ-yı ma'delet-ârâ ve hüsn-i sîret ve dirâyet-i diyânet-intimâ ile mezkûr olup, fî hadd-i zâtihî edîb ü lebîb, fezâ'il-i mevrûse-i[7] bâhire ile ma'rûf ve fıtratda halîm ü selîm, hâsâ'il-i hasene ile mevsûf, hayrât ü meberrâta mâ'il bir zât-ı memdûhu'ş-şemâ'il olmağla, Kasaba-i hazret-i Ebî Eyyûb Ensârî muzâfâtından Nişâncılar kurbünde Tarîkat-i[8] 'aliyye-i hâcegân-ı Nakşibendiyye'ye mahsûs mâ-lezimesi **[B 89a]** mükemmel şeyh ve mürdesi efdal ü ekmel bir hânkāh-ı dervîş-penâh bünyâdiyle hasenât-ı sâriye ve İstanbul'da Serrâc-hâne başında bir çeşme-i âbdâr ihyâsıyla hayrât-ı câriyyeye muvaffak olmuşlardır. Na'ş-ı mağfiret-inti'âşları Üsküdar'da Şeyhulislâm-ı sâbık merhûm Mîrzâ[9]-zâde Şeyh

---

1 kaba pençe-i B, S : kapanîçe-i M
2 girdârda B, S : girdârdan M
3 es-Seyyid S, M : Seyyid B
4 üç M : üc B, S
◊ I. Mahmûd'un cülûsu, 18-19 Rebî'ulevvel 1143/1-2 Ekim 1754 Pazar-Pazartesi gecesidir; bk. meselâ Danişmend, *İOTK,* IV,20.
5 eylediği S, M : eyledüği B
◊◊ Feyzullah Efendi-zâde Seyyid Mustafa Efendi'nin Rumeli Kadı'askeri olması, 10 Safer 1143/24 Temmuz 1732 Perşembe günüdür; bk. meselâ Vak'anüvis Subhî Mehmed Efendi, *age,* s.165-166.
6 zilhiccesi B, S : + [M 24a] zilhiccesi M
◊◊◊ 1 Zilhicce 1148 = 13 Nisan 1736 Cuma.
7 mevrûse-i S : mûrise-i B, M
8 Tarîkat-i S, M : Tarîka-i B
9 Mîrzâ B, S : Mîr M

Mehmed Efendi merkad-i pür-envârı kurbünde defîn-i hâk-i ‘ıtr-nâk olundu; *rahmetullâhi ‘aleyh*[1*].

Nasb-ı İmâm-ı Evvel ve Sânî-i[2] hazret-i Cihân-bânî

Bâlâda bast olunduğu üzere târîh-i merkūmda İmâm-ı Evvel-i Sultânî semâhatlü Pîrî-zâde Sâhib Mehmed Efendi hazretleri, revnak-bahş-ây-ı makām-ı Fetvâ olduklarında, İmâm-ı Sânî bulunan müderrisîn-i kirâmdan ser-firâz-ı[3] hoş-nefesân, ‘andelîb-i şîrîn-elhân-ı gülşen-i Kur’ân Hâfız Mustafa Efendi hazretleri, mihrâb-ı istihkāka takdîm ile İmâm-ı Evvel nasb ve mu‘tâd üzere Enderûn-i hümâyûn'da kürk ilbâs buyurılup, anların makāmına merhûm-i fâzıl Karabaş **[B 89b]** ‘Ali Efendi'nin hafîdi olup, cihet-i ‘ilmiyyesi pesendîde-i fuhûl olan[4] müderrisîn-i zevi'l-i‘tibârdan Torun Mehmed Efendi, İmâm-ı Sânî olup, huzûr-i hazret-i Âsafî'de ferâce-i (فرّاجه) semmûr kürk iksâ ve bu vechile i‘tibâr u iltifâta sezâ ve beyne'l-emsâl husûl-i âmâl ile kâm-revâ buyuruldu.

Vukū‘-i harîk der-Tersâne-i ‘âmire

Mâh-ı saferu'l-hayrın yirmi beşinci günü◊ vakt-i duhâda Tersâne-i ‘âmi-re'de vâki‘ Mahzen-i Sürb dimekle ma‘rûf olan Mühimmât Mahzeni'nin derû-nundan[5] bi-kazâ’illâhi Te‘âlâ bedâheten âteş zuhûr ve der-‘akab sukūfa sirâyet etmekle, hükkâm ve zâbitân ve ricâl-i Tersâne ihtimâm-ı tâmm ve sa‘y-i mâ-lâ-kelâm etmeleri sebebi ile eğerçi kurb u mulâsıkında olan Mahzen-i Çûp'a isâbet etmedi ve lâkin Mahzen-i Sürb külliyyen muhterik ve derûnunda mevcûd olan mühimmât ü âlâtın ihrâcı mümkin olanlardan mâ‘adâ ekserî muzmahil olmağla, bu husûs bilâ-meyn isâbet-i ‘ayn olup, **[B 90a]** fe-emmâ ednâ taksîrâta haml ile zâbitâna şeyn olacak hâlet olduğundan, Tersâne Emîni olan Monlacık-zâde ‘Ali Ağa ve Cânib bulunan Sâlih Efendi ve mahzen-i mezbûrun kâtibleri ‘azl ve etmekleri âhara tevcîh ve kendüleri diyâr-ı âhara nefy ü tagrîb ile ta‘zîr u te’dîb olundukdan sonra, Tersâne Emâneti, Hâcegân-ı Dîvân'dan Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri Kâtibi olup, sâl-hûrde ve zât ü zemân hasebiyle umûr-dîde ve vâki‘ olan esfâr-ı hümâyûnda izhâr-ı vücûd etmiş ve ‘ömr-i ‘azîzi hıdemât-ı dîn ü Devlet-i ‘aliyye ile geçmiş, istikāmet-şi‘âr ve

1 *rahmetullâhi ‘aleyh* B : *rahimehullah* M

* رحمة الله عليه = Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 **Sânî-i** B : Sânî-yi S, M

3 firâz-ı B, S : سرفزار M

4 olan B, S : — M

◊ 25 Safer 1158 = 29 Mart 1745 Pazartesi. B nüshasında sayfanın sağ kenarında, S nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**safer**” yazısı vardır.

5 derûnundan S : derûnunda B, M

vücûh ile mücerrebü'l-etvâr olan el-Hâc Mehmed Efendi'ye tevcîh ü ‘inâyet buyurılup*, muhterik olan mahzen-i mezbûrun i‘âde-i binâsı ve pezîrây-ı telef olan âlât ve mühimmât-ı Donanma-yı hümâyûn'un **[M 24b]** müceddeden tedârük ve ihzâr ve istîfâsı husûsu, ‘uhde-i himmet ü liyâkatine ihâle vü tefvîz **[B 90b]** ve bu emr-i hatîre ta‘yîn ü tahsîs buyurulmağla, **mısra‘**[1]:

*Şeved ma‘lûm kâr-ı herkesî çûn vakt-i kâr âyed***

Nesr[2]: Mü’eddâsınca ‘avn ü ‘inâyet-i hazret-i Bârî mukāreneti ve hüsn-i teveccühât-ı cenâb-ı Şehriyârî mu‘âveneti[3] inzımâmiyle az müddetde mahzen-i muhterik-ı mezbûru vaz‘-ı sâbıkından ahsen ü a‘lâ metânet ü rezânet üzere binâ ve fenâ-pezîr olan edevât ü eşyânın dahi i‘âde-i ma‘dûm misillü müceddeden tedârük ü ihzârında istiksâ ederek[4], ke'l-evvel belki ezyed ü ekmel ahmâl ü eskāl-i mühimmât ile mahzen-i merkūmu mâl-â-mâl edüp, ıhlâs-ı istikāmet-ihtisâsı sebebi ile engüşt-gezây-ı istiğrâb olacak hıdemâta muvaffak u makrûn olmağla, istihsâl-i rızây-ı yümn-iktizây-ı Pâdişâhî'de bu vechile dahi bezl-i mechûd ve ke'l-‘alem gevher-i sadâkati manzûr u meşhûd oldu.

Ref‘-i tuğ u sancağ-ı Hamâlı[5]-zâde Ahmed Paşa, Vâlî-i Rakka ve vukū‘-i tevcîhât-ı ba‘zı [B 91a] menâsıb-ı vüzerâ ve vürûd-i haber-i vefât-ı û

Öteden berü meşhûd-i dîde-i devrân ve manzûr-i ‘ayn-ı ‘âlemiyân olduğu üzere ba‘zı eşhâs-ı habâset-ihtisâsın asl-ı hılkatleri tıbâ‘-ı sibâ‘ üzere meftûr olmağla, cibillî isti‘dâdları ancak ızrâr-ı ‘ibâd ve zulm ü i‘tisâfa mu‘tâd ve ekserinin tama‘-ı hâm-ı vehâmet-encâmı[6] sebebi ile hırs u âzı müzdâd olduğundan, çend rûz müsâ‘ade-i rûzgâr-ı[7] nâ-behencâra iğtirâr ve ârzû-yi[8] derûn-i kasvet-şi‘ârına hevâdâr olarak ve irtikâb-ı envâ‘-ı mezâlim ile iftihâr ederek, emvâl-i ‘ibâdullâha dest-i te‘addîyi[9] dirâz ve cevr u zulm ile celb ü iddihâra

---

* Buradaki bilgilerle ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.53'ün sol kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Vezîr-i a‘zam sâbıkā merhûm Tiryâkî Vezîr'dir”.

1 **mısra‘** B, S : — M

** شود معلوم کار هرکسی چون وقت کار آید = Bir kimsenin bir işi yapıp yapamayacağı, iş zamanı belli olur” anlamına gelen Farsça bu cümle, söyleneni bilinmeyen dillerde dolaşan mısrâlardandır; bk. meselâ Recâ’î-zâde Ahmed Cevdet, *Zînetü'l-Mecâlis,* s.39.

2 **Nesr** B : — S, M

3 mu‘âveneti B, S : — M

4 ederek B, M : + ederek S

5 **Hamâlı** B, S : Hamevî M

6 encâmı B, M : encâm S

7 rûzgâr-ı B, S : rûzgâ[r-ı] M

8 ârzû-yi B, S : آروزی M

9 te‘addîyi M : te‘addâyı B, S

âgāz edüp, bu tarîkıyle servet ü yesâr sâhibi olan gaddâr u[1] mekkârlar ‘ale'd-devâm mezmûm-i enâm ve menfûr-i hâss u ‘âmm ve rüsvây ü[2] bed-nâm olduklarından mâ‘adâ, kārûre-i vücûd-i bed-bûdları ednâ müddetde **[B 91b]** seng-i inkisârdan meksûr ve kahr-ı cenâb-ı Kahhâr ile makhûr olageldikleri kerrât ile meşhûd u manzûr olup, husûsan bu gûne mezâlime inhimâk ü ikdâm bi-eyy-i vechin kân emr-i uli'l-emre ‘adem-i itâ‘atden neş’et eder harekât-ı husrân-encâm olmağla, bu takrîb ile fermân-ı vâcibü'l-ittibâ‘-ı Halîfe-i devrâna ser-furû etmeyüp, tuğyân ve vâdî-i bağy u gavâyetde ser-gerdân olmaları bi'z-zarûrî[3] iktizâ etmeğin, bi-emr-i[4] Hudâ zemân-ı kalîlde yâ maktûlen helâk ve yâhûd ‘ârıza-i kātile ile hatfe enfihî üftâde-i hâk-i megāk olup, cezây-ı mâ-yelîklerin bulmağla, sâ’ire[5] mûcib-i ‘ibret ve kendüleri mazhar-ı ta‘n u me-zemmet olarak bed-nâm-ı cihân oldukları, zemân zemân belki ânen fe-ânen[6] müşâhede ve mu‘âyene olunagelmişdir.

Pes imdi bu mukaddime-i muharrerede tedkīk ve kā‘ide-i mümehhideye tatbîk olunduğu sûretde, her bâr sû’-i harekâta serî‘an mücâzât **[B 92a]** derkâr idüği zikri âtî husûsdan tahkīk olunur. Binâ-berîn *hafizanallâhu Te‘âlâ ‘an-sû’i't-tama‘i ve sû’i'l-karîn** müddet-i vâfireden berü ber-vech-i mâlikâne Rak-ka Vâlîsi olup, bundan akdem Erzurum Cânibi Ser‘askeri olan Hamâlı[7]-zâde Vezîr Ahmed Paşa, ba‘de edâ’i'l-me’mûriyye me’zûnen mansıbına ‘avdet ve mahall-i hükûmetine varup, ke'l-evvel ikāmet murâd eyledikde, ‘umûmen Rak-ka ehâlîsi ittifâk-ı ârâ ve cem‘iyyet-i ‘uzmâ ile şehrin medhal ve ma‘ber ve derîçe ve memerlerin sedd ü bend ve Vezîr-i müşârun ileyhi şehre duhûlden men‘ u sadd edüp, dûr-bâş[8] **[M 25a]** ile tard u ib‘âd ve bu gûne hılâf-ı mu‘tâd harekete cesâretleri mugāyir-i rızây-ı hümâyûn-i Şehriyârî olduğunu cümlesi ‘ilme'l-yakīn bilürler iken, ictirâ vü irtikâbları kemâl-i ‘acz ü ızdırâblarından neş’et eyledüğüni ve meşâkk-ı bâr-ı girân-ı zulm u ‘udvândan bî-tâb ü tüvân ve nâ’ire-i cevr-i bî-pâyân, **[B 92b]** hânumân-ı tehammüllerini sûzân eyledü-ğüni müş‘ir ‘umûmen ehâlî mahzar ve taraf-ı şer‘den ‘arz ve mevâdd-ı ‘adîde-den zulmen alınan mebâliğı mütebeyyin hüccetler ile birkaç[9] nefer âdemleri Âsitâne-i sa‘âdet'e gelüp, i‘lâm-ı hâl ü istirhâm etmeleriyle, husûs-ı mezkûrun

---

1 u B, S : — M
2 ü M : — B, S
3 bi'z-zarûrî B, S : bi'z-zarûre M
4 bi-emr-i B, S : bâ-emr-i M
5 sâ’ire B : sâyire S, M
6 fe-ânen S, M : fe-ân
* حفظنا الله تعالى عن سوء الطمع و سوء القرين = Yüce Allah bizi kötü hırstan ve kötü dosttan korusun” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
7 Hamâlı B : Hamevî S, M
8 dûr-bâş B, S : + [M 25a] dûr-bâş M
9 birkaç M : birkac B, S

sıhhatine kesb-i ıttılâ‘ içün mahallinden[1] sırran ve ‘alenen istiksâ[2] olundukda, fî nefsi'l-emr Vezîr-i müşârun ileyh Rakka Vâlîsi olduğu müddetden berü muktezây-ı hulkī ve lâzime-i cibillîsi üzere rekîz-i hufra-i tabî‘ati olan sû’-i tama‘ ve hırs u âz ile taht-ı hükm-i tevellâsında vedâyi‘-i Hâliku'l-berâyâ olan zîr-destân-ı ehâlî vü re‘âyâ üzerlerine ‘ayn-ı i‘tisâfı bâz ve dest-i te‘addâyı dirâz edüp, hılâf-ı vâki‘ de‘âvî peydâ ve mahz-ı ifk ü iftirâ ile bi-gayr-i hakkın ahz u habs ü ezâ[3] ederek ancak mevâdd-ı ma‘lûmeden zulmen bin kîse akçaların[4] alduğı, kazâ’-i merkūme[5] sicillâtından ma‘lûm olmağla, fîmâ-ba‘d **[B 93a]** *“Kârd be-üstühân resîd** ”* fehvâsınca fukarânın bâr-ı sengîn cevr u te‘addîye tehammülleri mefkūd ve hârhâr-ı tekdîr u ezâya sâmân-ı[6] şekîbleri nâ-bûd olmağın, ser-pençe-i saht-gîr-i zulmünden[7], girîbân-ı cân-ı ehâlî-i Ruhâ rehâ buyurılup, Vâlî-i ahar nasbı ile fukarâ müceddeden ihyâ buyurulmak bâbında istid‘ây-ı ‘inâyet etmeleriyle, husûs-ı mezkûr ‘alâ vukū‘ihî taraf-ı hazret-i Âsafî'den rikâb-ı müstetâb-ı Husrevâne'ye telhîs olunup, keyfiyyet karîn-i ‘ilm-i ‘âlem-ârây-ı Mülûkâne buyuruldukda, eyâlet-i merkūme Rumeli Vâlîsi olup, bundan akdem ba‘zı mehâmm-ı seferiyye ru’yetine me’mûriyyet ile hâlâ Sivas'da ikāmet üzere olan Vezîr-i pâk-zamîr-i diyânet-semîr sa‘âdetlü Pîr Mustafa Paşa hazretlerine, ber-vech-i mâlikâne mâh-ı saferu'l-hayrın yirmi dördüncü gününden[8◊] tevcîh ü ‘inâyet ve Rumeli Eyâleti dahi Sadr-ı esbak **[B 93b]** Muhsin-zâde Vezîr-i zî-şân sa‘âdetlü ‘Abdullah Paşa hazretlerine ihsân-ı hümâyûn[9] buyuruldukdan sonra, müşârun ileyh Ahmed Paşa'nın bu gûne zulme cesâret ve dâ’ire-i rızây-ı hümâyûndan hâric hareket eylediği içün[10] ‘ibreten li's-sâ’irîn[11] te’dîb ü tagrîbi lâzım gelmekle, tuğ ve sancağı ref‘ ve kendüsi Rodos Cezîresi'ne nefy ü iclâ olunmak üzere irâde-i ‘aliyye-i Cihân-dârî te‘alluk ve vech-i meşrûh üzere sâdır olan fermân-ı ‘âlî-şânın ‘unvânına hatt-ı hümâyûn keşîde buyurılup, hâlâ

1 mahallinden S, M : mahallinde B
2 istiksâ B, S : istifsâr M
3 ezâ B, S : îzâ M
4 akçaların B, S : akcaların M
5 merkūme B, M : merkūm S
* كارد باستخوان رسيد = Bıçak kemiğe dayandı, tahammüle can kalmadı” anlamına gelen Farsça bir deyimdir.
6 sâmân-ı B, S : + ve M
7 zulmünden B, S : zulmetden M
8 gününden S, M : gününde B
◊ 24 Safer 1158 = 28 Mart 1745 Pazar. S nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**safer**” yazısı vardır.
9 -ı hümâyûn S, M : — B
10 eylediği içün B : eyledüğüyçün S, M
11 li's-sâ’irîn B : li's-sâyirîn S, M

Mîrâhûr-i Evvel-i Şehriyârî Hasan Paşa-zâde ‘Abdullah Bey mübâşeretleriyle[1] irsâl olunmuşidi.

Bu esnâda müşârun ileyh Ahmed Paşa bâlâda tahrîr u tastîr olunduğu üzere Ruhâ'ya duhûl temennâsı nâ-makbûl[2] olduğundan, dâ’iresine ihtişâd eden haşerât-ı evgād ü Levendât ile Haleb havâlîsinde geşt ü güzâr üzere iken, Mübâşir-i **[B 94a]** mûmâ ileyh tarafına vâsıl ve hâmil olduğu hatt-ı hümâyûn ile mu‘anven emr-i şerîf-i ‘âlî-şânı ‘arz u irâ’et eyledikde, sûretâ itâ‘at gösterüp, Mübâşir-i mûmâ ileyhi birâz müddet yanında leyte ve le‘alle ile ta‘vîk ederek, muktezây-ı cibillîsi üzere pes perdeden sûret-bâzî-i dek ü desîseye âgāz ve Levendât haşerâtını[3] fetîle-firûz-i tahrîk ile eşkâl-i âhar irâ’et ü ibrâz ederek cem‘iyyet ve ‘umûm ile Mübâşir-i mûmâ ileyhin üzerine hücûm **[M 25b]** ve “Biz paşamızı vermeziz” deyü tünd-hîz evzâ‘ ve kulle-i kûh-i ‘isyâna irtikā vü irtifâ‘ ile yukarudan[4] aşağı mu‘âmele ve cevâb-ı dürüşt ile mu‘âraza ve mücâdeleleri velvele-engîz-i meydân-ı fezâhat oldukda, Vezîr-i müşârun ileyh miyânede mütevassıt şeklinde tecâhül-i ‘ârif vâdîsinden[5] teslîm ve mülâyemet göstererek ve: “Levendât'ın hâli böyledir. Bunlara âdâb-ı münazara üzere kelâm ifhâm **[B 94b]** olunmaz” deyerek, Mübâşir-i mûmâ ileyhi tahvîf ü teb‘îd kaydiyle emr-i uli'l-emre itâ‘atden rû-gerdân ve vâdî-i ‘isyâna devân olmağla, Mübâşir-i mûmâ ileyh dahi encâm-ı kâra nazaran bâr-ı girân-ı me’mûriyyeti dûş-i ibrâmdan endâhte-i kûçe-i ârâm ve iktizây-ı hâl üzere keşîde-i licâm-ı rehvâr-ı ikdâm olup, keyfiyyeti ‘alâ vukū‘ihî Âsitâne-i sa‘âdet'e tahrîr u i‘lâm eyledikde, Zıll-ı İlâh kerâmetlü Pâdişâh-ı ‘âlem-penâh hazretleri niyâm-ı zamîr-i tecellî-semîrlerinden şemşîr-i serî‘u't-te’sîr du‘â’un ‘aleyhi Vezîr-i müşârun ileyhe havâle ve izâle-i vücûduna imâle-i rûy-i makāle ve teveccüh ile, **mısra‘**:

Çok görmüşüz zevâlini gaddâr olanların*

Nesr[6]: Me’âlini tefevvüh buyurup, bu esnâda bir iki gün murûr ve nutk-ı pâk-i cenâb-ı kutb-i zemân Halîfe-i devrân hazretlerinin mukaddem ve tâlî vechiyle netîcesi zuhûr edüp, der-‘akab Mübâşir-i mûmâ ileyhin tekrâr vârid olan tahrîrâtının mefhûmunda **[B 95a]** Vezîr-i müşârun ileyh Haleb havâlîsinde vâki‘ Mercidâbık nâm mahalde ordusu ile[7] ikāmet üzere iken, sene-i merkūme cumâdelûlâsının yirminci günü◊ bi-irâdetillâhi Te‘âlâ hulûl-i

1 mübâşeretleriyle B : mübâşeretiyle S, M
2 nâ-makbûl B : nâ-kabûl S, M
3 haşerâtını B, S : haşerâtı M
4 yukarudan B, S : yukardan M
5 vâdîsinden B, S : vâdîsinde M
* Metnimizde yer alan bu mısrâ, Nâbî'nin gazellerindendir; bk. *Nābī Dīvānı,* hzr. Ali Fuat Bilkan, İstanbul 1997, II,782.
6 **Nesr** B : — S, M
7 ordusu ile B : ordusuyla S, M
◊ 20 Cumâdelûlâ 1158 = 20 Haziran 1745 Pazar.

ecel-i müsemmâ ile hatfe enfihî terk-i kâr ü[1] bâr-ı fenâ eyledüğüni ve iktizây-ı me'mûriyyeti üzere emvâl ü eşyâsını zabt ve Levendât makūlesinin aylıkların vermekle ve âhar vechile[2] cem'iyyetlerin tefrîk u teştît ve müteveffây-ı merkūmun[3] ser-i kârda olan ba'zı âdemleriyle Haleb'e geldiğini[4] 'arz u inhâ eylemiş, *fe-sübhânallâhi'l-Kadîr ve*[5] *hasbunallâhu ve ni'me'l-vekîl*[*].

Paşa-yı merkūm bu gûne cem'iyyet-i haşerât ile bir dâhiye-i dehyâ olup, bâ'is-i pâ-mâlî-i fukarâ olmak mülâhazası derkâr iken, zuhûr-i eltâf-ı hafiyye-i İlâhiyye ile in'idâm-ı vücûdu bu gā'ile-i hâ'ilenin mûcib-i indifâ'ı olduğundan başka, mücerred veliyyü'n-ni'am-i 'âlem olan kutb-i dil-âgâh cenâb-ı Pâdişâh-ı takvâ-penâh *eyyedehullâhu* ***[B 95b]*** *Te'âlâ ve ebkāhu*[**] hazretlerinin mugāyir-i rızây-ı 'âlîleri harekete cesâret ve emrine 'adem-i teba'iyyet[6] ile izhâr-ı tuğyân u gavâyet edenler hakkında ednâ teveccüh-i Hıdîvâne'leri kârger olup, ne rütbe serî'u't-te'sîr olduğunu te'emmül ve tefehhüm içün cümleye tenbîh ü tezkîr ve bu mâdde-i 'ibret-nişân itti'âza şâyân bir mev'iza-i hikmet-semîr olmağla, bast-ı makâle-i hâli, ıtnâb üzere iktitâb olunup, kerîme-i *"F'a'tebirû yâ uli'l-elbâb*[***]*"* mazmûn-i 'ibret-nümûnu hâtime-nüvîs-i faslu'l-hıtâb oldu.

Me'mûriyyet-i asâkir-i Tatar der-ma'iyyet-i Ser'asker-i Cânib-i Kars ve murûr-i îşân ez-havâlî-i İstanbul be-cânib-i[7] Üsküdar

Zikr-i evsâf-ı nekbet-ittisâfı kerrâtiyle[8] güzerân ve beyân-ı hâl-i haybet-me'âli rûy-i sahâyife sevâd-ı zulmet-nişân olan Nâdir Şah-ı husrân-iktirân, İran Şâhlığı devâ'îsi ile hurûc ve dâ'ire-i bağy u tuğyâna vülûc edelden berü **[B 96a]** gün-be-gün kibr u gurûru efzûn olduğundan, bu gûne had-nâ-şinâsâne evzâ' u[9] etvârına 'inâyet-i Bârî Te'âlâ ile mücâzât olunmak musammem ve bu hılâlde memâlik-i A'câm'ın tâht ü târâciyle[10] mezbûrun zücâce-i gurûr-i istidrâcı

---

1 ü B : — S, M
2 vechile B : vecîh ile S, M
3 merkūmun B : mûmâ ileyhin S, M
4 geldiğini S, M : geldüğüni B
5 ve M : — B, S
* فسبحان الله القدير و حسبنا الله و نعم الوكيل = Mutlak muktedir olan Allah'ı her türlü ayıp ve eksikliklerden tenzîh ederim. Allah bize yeter, O ne güzel vekîldir" anlamına gelen Arapça bu cümlelerin ikincisi Kur'ân, Âl-i 'İmrân, 3/173. âyetin son kısmıdır.
** ايده الله تعالى و ابقاه = Yüce Allah onu desteklesin ve kalıcı kılsın" anlamına gelen Arapça bir duâdır.
6 teba'iyyet B : itâ'at S, M
*** فاعتبروا يا اولى الالباب = Ey akıl sahipleri! İbret alın" anlamındaki bu cümle, sonundaki "elbâb" yerine "ebsâr" değişikliğiyle Kur'ân, el-Haşr, 59/2. âyetin son kısmıdır.
7 **cânib-i** B : — S, M
8 kerrâtiyle B, S : kerrâtla M
9 evzâ' u B, S : — M
10 târâciyle B : târâc ve S, M

seng-rîze-i idbâra âmâc kılınmak lâzım gelmekle, öteden beri[1] **[M 26a]** meşhûd olduğu üzere gāret-i a'dây-ı tebehkârda tâ'ife-i Tatar-ı vegā-girdâr, şîr-i çâlâk-i meydân-ı iştihâr olmalarıyla, tâ'ife-i merkūmeden bir mikdâr askerin[2] cânib-i İran'a sevk u tesyîri, zamîr-i ilhâm-pezîr-i cenâb-ı Şehinşâh-ı devrâna lâyih olmağın, bundan akdem on bin nefer[3] Tatar-ı 'adüv-şikâr tertîb ü techîz ve ihrâc eylemek bâbında hâlâ fermân-fermây-ı iklîm-i Kırım celâdetlü Selîm Girây Hân hazretlerine nâme-i hümâyûn-i şevket-makrûn şeref-bahş-ı sudûr ve de'b-i kadîm üzere kırk bin guruş segbân akçası ve sergerde-i tâ'ife-i mezbûreye[4] ilbâs içün kırk sevb hıl'at irsâl **[B 96b]** ve asâkir-i merkūme[5] tertîb ve ihrâc olundukda, Balıklava İskelesi'nde müheyyâ olan merâkib ü[6] sefâyine irkâb ve Anadolu cânibinde Ünye* ve Giresun iskelelerine nakl ü îsâl ve andan savb-ı maksûda sevk u isrâ' olunmalarıyçün şeref-bahş-ı sudûr olan emr-i 'âlî-şân ile Dergâh-ı 'âlî gediklülerinden İskemleci Mustafa Ağa me'mûr olmuşidi. Lâkin deryâ ahvâli muvâfık-ı rûzgâra mevkūf olup, müsâ'ade-i eyyâm olmadığı[7] sûretde tevakkuf ile imrâr-ı vakt ü zemân olması ihtimâl-i gālib ve berren 'azîmetleri münâsib görülmekle, selâtîn-i Cengîziye'den üzerlerine Başbuğ nasb u ta'yîn buyurılan[8] Nûreddîn Selîm Girây Sultân ve ma'iyyetine terfîk kılınan Kāsım Girây Sultân, on bin nefer Tatar-ı celâdet-âsâr[9] ile cânib-i Kırım'dan nehzat ü hareket ve İsakcı ma'berinden 'ubûrları hengâmında, esnâ'-i[10] râhda olan bilâd ü 'ibâdı müzâhamelerinden sıyânet içün iki fırka olmalarıyla, bir firkası mûmâ ileyh **[B 97a]** Kāsım Girây Sultân ma'iyyeti ile mâh-ı rebî'ulevvelin on[11] beşinci günü◊ havâlî-i[12] İstanbul'a vusûl ve sâdır olan fermân-ı 'âlî mûcebince Boğaz-içi'nde vâki' Büyükdere ta'bîr olunan mahalle sevk u tesyîr ve andan kayıklar ile karşu tarafda Hunkâr İskelesi dimekle ma'rûf olan mahalle imrâr ve andan Üsküdar'a nakl

---

1 öteden beri S : öteden berü B : öteden berü [M 26a] öteden beri M
2 askerin B : asâkirin S, M
3 nefer B, S : — M
4 sergerde-i tâ'ife-i kezbûreye S, M : sergerdelerine B
5 merkūme S, M : mezbûre B
6 ü M : — B, S
* Burada zikri geçen Ünye münâsebetiyle University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.57'nin sol kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: "Bu Fakīr-i sâhib-i tahrîr es-Seyyid Yahyâ Hatîb Müftî-zâde Ünye'den olup, kırk seneye karîbdir sıla-i rahm etmedim; hâzırînden (خاطريندن) du'â recâ ederim".
7 olmadığı M : olmaduğı B, S
8 buyurılan S, M : olunan B
9 -ı celâdet-âsâr S, M : — B
10 esnâ'-i B : esnây-ı S, M
11 on B, S : — M
◊ 15 Rebî'ulevvel 1158 = 17 Nisan 1745 Cumartesi. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında 80b'nin sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak "**rebî'ulevvel**" yazısı vardır.
12 havâlî-i B, S : havâlî-yi M

olunup, Sultân-ı mûmâ ileyh Behâyî yalısında tertîb olunan ziyâfete da‘vet ve Kethudây-ı Sadr-ı ‘âlî ve Defterdâr Efendi ve Re’îsülküttâb Efendi ve ba‘zı ricâl-i Devlet-i ‘aliyye[1] mahall-i merkūmu teşrîf buyurup[2], Sultân-ı mûmâ ileyhe mu‘tâd üzere ba‘de'l-ikrâm ferâce-i sûf kākūm kürk iksâ ve iki bin guruş ‘atıyye-i hümâyûn ve bir re’s donanmış rahş-ı behcet-nümûn kerem-i Husrevâne olmak üzere i‘tâ[3] ve yirmi sekiz nefer etbâ‘ına hıl‘atler ilbâs olunup, bu vechile ikrâm ile[4] mesrûren Üsküdar'a irsâl ve mâh-ı merkūmun yirmi[5] ikinci **[B 97b]** günü◊ mûmâ ileyh Nûreddîn Selîm Girây Sultân hazretleri[6] dahi bakıyye-i asâkir-i Tatar ile vürûd ve vech-i muharrer üzere mahall-i merkūmdan murûr edüp, kendüsi Sultâniyye nâm cây-ı dil-güşâda tertîb olunan ziyâfete da‘vet ve re’fetlü Sadrıa‘zam[7] hazretleri mahall-i merkūmu şeref-i kudûmleriyle teşrîf[8] buyurup, Kapudân-ı deryâ Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Mustafa Paşa hazretleri ve Sadr-ı Rum fazîletlü Es‘ad Mehmed Efendi hazretleri ve ba‘zı ricâl-i Devlet-i ‘aliyye[9] dahi da‘vet olunmağla, ba‘de't-ta‘âmi ve'l-ikrâm Sultân-ı mûmâ ileyhe ferâce (فرّاجه) çukaya kaplu semmûr kürk ilbâs[10] ve beş bin guruş ‘atıyye ve bir sîm tîrkeş ve bir çift[11] musanna‘ pištov ve bir tüfeng ve bir re’s donanmış esb-i gülgûn-fâm[12] in‘âm-ı Husrevâne ile şîrîn-kâm buyurılup[13], sergerde-i kabâ’il olan ricâline otuz beş ‘aded kerrâkeler ve etbâ‘ına iki yüz kırk ‘aded hıl‘atler ilbâs[14] ve bu vechile **[M 26b]** tebcîl ü ikrâm ile Üsküdar Sahrâsı'nda vâki‘[15] ordularına gönderilüp, bir iki gün ârâmdan sonra mübâşirleri ma‘rifetiyle **[B 98a]** Kars Cânibi Ser‘askeri ma‘iyyetine sevk u irsâl olundular.

Tevcîh-i Kazâ’-i İstanbul

İstanbul Kazâsı, sâbıkā Galata Kadısı ve Mekke-i mükerreme Pâyesi olup, hâlâ revnak-efzây-ı[16] mesned-i Meşîhat-i İslâmiyye olan sâhibü'r-

1 -i ‘aliyye B : — S, M
2 buyurup B, S : ve M
3 kerem-i ….. i‘tâ B : ihsân-ı Husrevâne S, M
4 bu vechile ikrâm ile B : — S, M
5 yirmi B, S : — M
◊ 22 Rebî‘ulevvel 1158 = 24 Nisan 1745 Cumartesi. B nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**rebî‘ulevvel**” yazısı vardır.
6 hazretleri S, M : — B
7 Sadrıa‘zam B, S : + ve düştûr-i mufahham u efham M
8 teşrîf S, M : müşerref B
9 -i ‘aliyye B : — S, M
10 kaplu semmûr kürk ilbâs S : kablu semmûr kürk B : kaplu semmûr kürk ilbâs M
11 çift B : cift S, M
12 esb-i gülgûn-fâm S, M : at B
13 buyurılup B : ve S, M
14 ‘aded hıl‘atler ilbâs B : sevb hıl‘atler iksâ S, M
15 vâki‘ S, M : — B
16 efzây-ı M : fezây-ı B, S

rütbeti's-sâmiye Pîrî-zâde semâhatli[1] Mehmed Efendi hazretlerinin necl-i kerîmleri efdal-terîn-i akrân ‘Osmân Monla Efendi* hazretlerine sene-i merkūme cumâdelûlâsının on altıncı◊ gününde ‘inâyet ü ihsân buyurılup, üç[2] ay murûrunda kendü isti‘fâlarıyla sâbıkā Medîne-i münevvere Kadısı Samâncı-zâde Hüseyn Efendi hazretlerine tevcîh ve bu vechile taltîf ü terfîh buyuruldu.

Tevcîh-i Sadr-ı Rumeli[3]

Hâlâ vücûd-i mes‘ûd-i fezâ’il-nümûdu mesned-i Rum'a şeref-bahşâ olan Mehmed Es‘ad[4] Efendi hazretlerinin müddet-i ‘örfiyyeleri ile[5] zemân-ı imtidâdları, kemâl-i ‘ifâf ü nasafet ile[6] icrây-ı ahkâm-ı şer‘iyye ederek karîn-i hüsn-i **[B 98b]** hıtâm olmağla, mâh-ı cumâdeluhrânın[7] yirmi yedinci gününde[8◊◊] ol mansıb-ı vâlâ ile kudemây-ı tarîkden sâbıkā Anadolu Kadı‘askeri olan câmi‘-i fazl u ‘irfân, muktedây-ı ehl-i itkān ‘Arab-zâde ‘Abdurrahman Efendi hazretleri mübeccel ü mükerrem buyuruldu.

Vürûd-i ba‘zı ahbâr-ı sârre ez-muhâfızîn-i serhaddât-ı mansûre

Bu hılâlde tevârîh-ı muhtelife ile ahvâl-i İran[9] ve keyfiyyât-ı düşmen-i haybet-nişâna dâ’ir müteferrikan vârid olan ba‘zı muhâfızîn-i serhaddâtın tahrîrâtı mûcebince, vukū‘ u şuyû‘u esânîd-i sahîha ile mesmū‘ olup, sebt-i cerîde-i âsâr ve kurûr-i ‘uyûn-i nuzzâr-ı zevi'l-i‘tibâr olmağa sezâvâr ba‘zı ahbâr-ı sârrenin ‘alâ vetîreti'l-icmâl[10] zîb-efzây-ı sutûr-i makāl olmasında, kalem-i bedâyi‘-nigâr bî-sabr u karâr olmağla, hadîka-i vâki‘u'l-hâle berîn-minvâl icrây-ı zülâl-i makāl-i behcet-me’âl eder ki, ‘avn ü ‘inâyet-i cenâb-ı[11] Bârî ve

---

1 semâhatli B : semâhatlü S, M

* Burada kendisinden söz edilen ‘Osmân Efendi ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.58'in sağ kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Merkūm ‘Osmân Molla Efendi, İmâm-ı Sultânî-yi sâbık ve Sadr-ı Rum-i sâbık olup, hâlâ Burusa‘da menfiyyen ikāmet üzeredir; **fi 6 Receb (چب) sene 1171** [=16 Mart 1758 Perşembe]”.

◊ 16 Cumâdelûlâ 1158 = 16 Haziran 1745 Çarşamba. S nüshasında 80b'nin sağ kenarında “**cumâdelûlâ**” yazısı vardır.

2 üç M : üc B, S

3 **Sadr-ı Rumeli** B : Sadâret-i Rum S, M

4 Mehmed Es‘ad M : Es‘ad Mehmed B, S

5 ‘örfiyyeleri ile B : ‘örfiyyeleriyle S, M

6 ile B : birle S, M

7 cumâdeluhrânın B : cumâdelâhırın S : cumâdelâhırının M

8 gününde S, M : günü B

◊◊ 27 Cumâdelâhıre 1158 = 27 Temmuz 1745 Salı. S nüshasında 80b'nin sağ kenarında “**cumâdeluhrâ**” yazısı vardır.

9 İran'a B : İran S, M

10 ‘alâ vetîreti'l-icmâl S, M : ‘ale'l-icmâl B

11 cenâb-ı S, M : — B

yümn-i[1] **[B 99a]** kuvvet-i baht-ı hümâyûn-i hazret-i Cihân-dârî ile işbu[2] sâl-i meymenet-iştimâlde, emârât-ı fevz ü ikbâl-i Devlet-i ‘aliyye-i masûnetü'z-zevâl, esbâb-ı zâhire ile umûr-i şettâdan istidlâl olunmağla tefe’’ül[3] bi'l-hayr olunmuşdur.

Ez-ân-cümle İran ehâlîsi, Nâdir-i gādir-i haybet-me’âsirden serâpâ rû-gerdân ve dâmen-i istîmâna âvîzân olarak, hânân-ı[4] İran'dan Megrî Hâkimi Muhammed Kuli Hân ve birâderi İmâm Kuli Bey iki binden mütecâviz hâne-leriyle Köy Sancağı'na ve Belbâs derûnuna gelüp, ikāmet ve Tebrîz Hâkimi Muhammed Kāsım Hân, Afşâr ve Hoy Hânı Murtezâ Kuli Hân ve Denbelî Beyi Muhammed Tâhir Bey bi'l-cümle Denbelî ‘Aşîreti'yle ve Muhammed ‘Ali Bey Keresevenli ‘Aşîreti'yle ve Melek Ağa, Akçakoyunlu ‘Aşîreti'yle ve Nûh Bey Hızırlu ‘Aşîreti'yle ve Hacı Ağa Tolulu ‘Aşîreti'yle ve İsma‘îl Ağa, Tâbneklü ‘Aşîreti'yle ve ‘Ali Rızâ Bey, Remetotoklu (رمه طوطكلو) ‘Aşîreti'yle Van taraflarına hurûc u istîmân ile[5] dâ’ire-i emn ü emâna **[B 99b]** vülûc etmeleriyle, her birlerini mahall-i münâsibe iskân ve sergerdeleri mûmâ ileyhime[6] ilbâs-i hıl‘at ile taltîf ü nüvâzişlerine dikkat ü ihtimâm eyledüğün Van muhâfızı mahsûs kā’imesiyle[7] Der-i devlet-medâr'a i‘lâm ve taraf taraf bi'l-cümle[8] ru’esây-ı A‘câm ve rîş-sefîdân-ı ‘aşâyir-i[9] be-nâm ve havâş ü huddâm, göc ve hâneleriyle kalkup, Van ve Kars ve Mûsul ve ol havâlîlere ceste ceste ve pey-der-pey vürûd ve nüzûl ve sâye-i hemâ-pâye-i Devlet-i ‘aliyye'ye ilticâ ve duhûl üzere oldukların müşârun ileyh[10] **[M 27a]** Van[11] ve Kars ve Mûsul ve sâ’ir serhaddât muhâfızları Der-sa‘âdet'e tahrîr u ifhâm edüp, kesr-i zahr-ı kuvvet-i a‘dâ ve tahrîb-i memleket-i düşmen-i bed-peymâ içün vakt-i şitâ zarfından bu esnâlara gelince Van ve Kars taraflarından çete tarîkıyle pey-der-pey Ülkây-ı İran'a varup, ganâyim-i bî-şümâr ile ‘avdet eden asâkir-i cerrâr-ı düşmen-şikârdan fazla, bundan akdem iklîm-i Kırım'dan ihrâc ve Ordu-yi hümâyûn'a tesyîr olunan **[B 100a]** on bin nefer asâkir-i Tatar-ı ‘adüv-şikâr Erzurum'da Ordu-yi hümâyûn'dan ilerüce hareket ve Bâyezîd Sancağı tarafından memleket-i a‘dâya duhûl ve Revân toprağında Ağrı Dağı nâm mahalden ‘ubûra mübâderet ile dûçâr oldukları düşmen-i habâset-semîri kahr u tedmîr ederek, ol havâlîde vâki‘ Mâkû Kal‘ası'nı dahi feth u teshîr edüp, ganâyim-i kesîre ile ‘avdet eylediklerin başbuğları olan celâdetlü

1 yümn-i B : — S, M
2 işbu B : bu S, M
3 tefe’’ül (تفأل) B, S : تقوّل M
4 hânân-ı B, S : — M
5 istîmân ile S, M : istîmâniyle B
6 ileyhime B, M : ileyhe S
7 kā’imesiyle B, S : kāyimesiyle S, M
8 bi'l-cümle S, M : — B
9 ‘aşâyir-i B, S : ‘aşâ’ir-i S, M
10 müşârun ileyh B, S : + [M 27a] müşârun ileyh M
11 Van S, M : — B

Nûreddîn Selîm Girây Sultân hazretleri[1], hâlâ İran Cânibi Ser‘askeri Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Yeğen Mehmed Paşa hazretlerine mahsûs mektûblar ile[2] inhâ vü tastîr etmekle, Ser‘asker-i müşârun ileyh dahi zikr olunan mektûb-i meserret-mashûbu Der-sa‘âdet'e irsâl ve kendüleri dahi ma‘iyyetlerinde olan asâkir-i encüm-şümâr ve gāziyân-ı nusrat-disâr ile mâh-ı cumâdeluhrânın yirmi ikinci günü◊ Erzurum'dan nehzat ü hareket ve Kars'da ba‘zı levâzım-ı cüz’iyye tekmîli içün birkaç[3] gün meks **[B 100b]** ü istirâhatden sonra mütevekkilen ‘alallâhi Te‘âlâ düşmen-i bed-tıynetin bulunduğu mahalle ‘azîmet ve ‘avn-i Hakk Te‘âlâ[4] ile kahr u istîsâline tahrîk-i esinne ve süyûf-i celâdet ü himmet üzere oldukların tahrîr eylediklerinden başka, hâlâ Diyârbekir Vâlîsi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü[5] Çeteci ‘Abdullah Paşa hazretleri dahi[6] Mûsul tarafından memâlik-i a‘dâya duhûl ü iktihâm ve dâr u diyârların tâht ü târâc ve dûçâr oldukları düşmeni, sihâm-ı kahr u istîsâle âmâc ederek, ahz-ı sâr u intikāma sa‘y ü ikdâm eylemek üzere bâlâda tahrîr u beyân[7] olunduğu vechile me’mûr-i ma‘iyyeti kılınan müretteb cüyûş-i deryâ-hurûş ile mâh-ı merkūmun sekizinci günü◊◊ Sahrây-ı Mûsul'dan ref‘-i hıyâm-ı ârâm ve savb-ı maksûdu olan diyâr-ı A‘câm'a tahrîk-i a‘lâm-ı zafer-irtisâm etmeleriyle, Şâh-ı ‘âkıbet-tebâhın[8] ahvâli perîşân ve dîğer-gûn ve livâ’-i[9] istidrâcı pest ve ser-nigûn olması, sâlifü'z-zikr hâlâtdan ber-mûceb-i esbâb-ı ‘âdî **[B 101a]** müstefâd ve imdâd-ı Bârî Te‘âlâ[10] ile me’mûl ü müsted‘â ve husûsan geçen sene Kars'dan ye’s ü hirmân ve haybet ü hızlân ile ‘avdetinden beri[11] Dağıstân üzerine birkaç[1] def‘a sevk-ı leşker-i habâset ve kendüsi dahi bi'n-nefs ‘azîmet edüp, istîsâl-i ehâlî-i Dağıstân-ı diyânet-iştimâle sarf-ı mâ-hasal-i tâb u tâkat etmişiken, baht ü erveni gibi livâ’-i gurûr-i şekāvet-nümûnu[12] ser-nigûn ve kat‘â zafer-yâb olamayup, her ‘azîmetinde vâyesi kesr u hezîmet ve çâşnî-senc-i dûrbâş-ı kahr u mezellet olup, hattâ bir def‘asında kesr-i fâhiş ile münkesir u perîşân ve kendüsi mecrûhan firâra şitâbân olup, başında[13] olan sorguc ve raht u bisât[14] ve

1 hazretleri S, M : — B
2 mektûblar ile M : mektûblarıyla B, S
◊ 22 Cumâdelâhıre 1158 = 22 Temmuz 1745 Perşembe.
3 birkaç M : birkac B, S
4 Te‘âlâ S, M : — B
5 sa‘âdetlü S, M : — B
6 dahi S, M : — B
7 u beyân S, M : — B
◊◊ 8 Cumâdelâhıre 1158 = 8 Temmuz 1745 Perşembe. B nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**cumâdelâhır**” yazısı vardır.
8 tebâhın B, M : penâhın S
9 livâ’-i S, M : livây-ı B
10 Bârî Te‘âlâ B : cenâb-ı Vâhibü'l-âmâl S, M
11 beri S, M : berü B
12 gurûr-i şekāvet-nümûnu B : gurûru S, M
13 başında B, S : başda M
14 bisât B, M : bisâta S

yedekleri ve bi'l-cümle tınâb-ı[1] hıyâm ve esbâb-ı ihtişâmı, nasîb-i dest-i intihâb ve igtinâm-ı guzât-ı Lezgiyân olup, lillâhi'l-hamdü ve'l-minne ehl-i İslâm her hâlde mansûr u muzaffer ve a'dâ'-i[2] li'âm kibr u gurûru sebebiyle[3] **[B 101b]** makhûr u müdemmer olmuşdur.

İşbu sene-i **[M 27b]** mübârekede hâmî-i dîn-i mübîn cenâb-ı Halîfe-i rûy-i zemîn *dâme fî hıfz-ı Rabbi'l-'âlemîn** hazretleri, *"İnneme'n-nasru bi-esbâbihâ*[4]***"* kelâm-ı hikmet-ittisâmı üzere 'amel buyurup, 'âlem-i esbâbın muktezıyyâtını fevka'l-haddi ve'l-gāye icrâya[5] şeref-sudûr eden emr-i hümâyûnları mûcebince ricâl-i devlet bezl-i tâb u tâkat ve vakt ü zemâniyle asâkir-i mansûrenin techîz ü tesyîri ve zehâyir ve mühimmâtlarının[6] tertîb ü takdîmi husûslarına sarf-ı makderet olunmak hasebiyle Ordu-yi hümâyûn'da cins-i zehâyirin vefreti ve asâkir-i İslâm'ın sefer-i hümâyûna rağbeti ve hâhiş-i tâmm ile a'dây-ı bed-kâm üzerine hücûm u iktihâma kemâl-i müsâra'at ü ikdâmları meşhûd ü ma'lûm olduğuna binâ'en: "İn-şâ'allâhu Te'âlâ cünûd-i gayret-nümûd-i İslâmiyye'nin mansûr u muzaffer ve fi'e-i tâgıye-i rafeza ve mülhi-dînin külliyyen makhûr u müdemmer olmaları, **[B 102a]** eltâf-ı İlâhiyye'den me'mûl ü müsted'âdır" deyü vürûd eden haberlere binâ'en, *"Ve me'n-nasru illâ min-'indillah***"* nass-ı kerîminin medlûl-i hikmet-meşmûlü üzere cenâb-ı Pâdişâh-ı diyânet-penâh, takvâ-dest-gâh *dâme mâ dâme'd-dünyâ fî hıfzı'l-İlâh**[4] hazretleri 'amel ü hareket buyurup, esbâb-ı zâhire ve tedârükât-ı kaviyye-i kāhireye istinâd ü i'timâd etmeksizin, 'umde-i erkân-ı feth u nusrat olan 'avn ü 'inâyet-i hazret-i Rabbü'l-'izzete[7] ittikâ ve rabt-ı kalb ü kālıb ile istizhâr etmeleriyle, Âsitâne-i sa'âdet'de mukīm olan sulehâ ve ebrâr ve bi'l-cümle sıgār u kibâr, istid'ây-ı fevz ü gālibiyyet ile müteveccih-i dergâh-ı cenâb-ı Vâhibü'l-âmâl ve her hâlde asâkir-i muvahhidîn, mâlik-i nisâb-ı fevz ü intisâr ve düşmen-i bed-âyîn külliyyen üftâde-i çâh-i helak ü bevâr olmasiyçün cevâmi' u mesâcidde subh u mesâ ref'-i eyâdî-i du'â olunmak üzere fermân-ı hümâyûnları **[B 102b]** şeref-sudûr eyledi.

---

1 tınâb-ı B : + ve S, M
2 a'dâ'-i B : a'dây-ı S, M
3 sebebiyle B : sebebi ile S, M
* دام فی حفظ رب العالمین = Âlemlerin rabbinin korumasında devam etsin" anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.
4 *esbâbihâ* B, S : *esbâbihî* M
** انما النصر باسبابها = Zafer ancak sebebleriyle olur" anlamına gelen Arapça bir ifâdedir.
5 icrâya S, M : — B
6 mühimmâtlarının B, S : mühimmâtların M
*** و ما النصر الا من عند الله = Zafer yalnızca Allah katındandır" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, Âl-i 'İmrân, 3/126; el-Enfâl, 8/10. âyetlerin sonlarına doğru yer alan bir kısmıdır.
*4 دام ما دام الدنیا فی حفظ الاله = Dünya devam ettiği müddetçe Tanrı'nın korumasında devam etsin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.
7 Rabbü'l-'izzete M : Rabb-i 'izzete B, S

‘Azl ü nasb-ı Ser-topî-i Dergâh-ı ‘âlî ve beyân-ı vasf-ı cüz’î-i[1] binâ’-i Tophâne-i ‘âmire

Dergâh-ı ‘âlî kapucu-başılarından olup, müddet-i medîdeden berü Topcu-başı olan Mustafa Ağa, zâtında müstakīm ü sadâkat-kâr ve fenn-i binâ ve hendese ve sâ’ir bu makūle sanâyi‘de dahi[2] mehâret-i tâmmesi bedîdâr olduğundan, bundan akdem Tophâne-i ‘âmire'nin müceddeden binâ vü ihyâsına irâde-i ‘aliyye-i hazret-i Cihân-bânî te‘alluk etdikde, mûmâ ileyh Mustafa Ağa sâ’ir ressâmân ile tasavvur-i zihnî olan tarh-ı binâ ve resm-i hey’et-i muhayyilesin hârice çıkarmak, ya‘nî bir resm-i nâ-dîde ihtirâ‘ ve bir nümâyiş-i nâ-şinîde ibdâ‘ edüp[3], itmâmına dek nezâret ile hıdmetde bulunmak üzere me’mûr buyurulmağla[4], gerek Ağa-yı mûmâ ileyh ve gerek sâ’ir hendese-kârlar resm-i binây-ı mezkûrda tasavvurları üzere tarh-efgen-i esâs ve şekl-i küngüre-hây-i[5] felek-mümâs ve hey’et-i tâkhâ’-i[6] **[B 103a]** bî-indirâsı sûret-pezîr ve bir kālıb-ı müstahsene-i bî-nazîre ifrâğ ile sımâh-ı cihâna gulgule-endâz ve kişver-i ekālîme velvele-gîr olmasında, her biri hayâl-i dikkat-me’âlleri üzere eğerçi i‘mâl olundular. Lâkin bu bâbda mücerred nazar-ı iksîr-te’sîr-i hazret-i Şehriyârî ve mahz-ı himem-i bî-hemtâ-yı cenâb-ı Cihân-dârî mülâzemesi berekâtiyle bir binâ’-i[7] matbû‘ ve bir resm-i masnû‘ sûret-yâb-ı zuhûr olmuşdur ki, eğer[8] eşkâl-i cemâl-ârâsı âyîne-i deryâya ‘aks-endâz olmasa, ‘âlemde misâli, *“Lâ ‘aynün ra’et*”* ferîdesi lâmi‘asınca nuzzâra ta‘rîf ü i‘lâm nâ-kābil ve eğer âvâze-i hey’et-i müstahsene-i[9] mergūbu, sadây-ı top-i ra‘d-âşûb gibi velvele-endâz-ı kulel-i sipihr-i mînâ-fâm ve tanîn-efgen-i sâmi‘a-i a‘dây-ı li’âm olmasa, vasf-ı hâli, *“Ve lâ üzünün semi‘at[10]**”* **[M 28a]** harîdesi tâbi‘asınca[11] huzzâra tavsîf ü ifhâm bî-tâ’il idi. Tarz-ı mebnây-ı zîbende-tırâzını seyr u temâşâ edenler, evvel-i nazarda sânîsini sâha-i ‘âlem-i imkândan selb ü ib‘âd ve: “Dîde-i ahvel-i nazar andan[12] gayri müsennâ **[B 103b]**

---

1 cüz’î-i B : cüz’î-yi S, M
2 dahi B : — S, M
3 ya‘nî ….. edüp B : ve S, M
4 buyurulmağla B : buyurılup S, M
5 hây-i B, M : hâ’-i S
6 takhâ’-i B, S : takhây-ı M
7 binâ’-i B, S : binây-ı M
8 eğer B, S : — M
* لا عين رأت = Hiçbir gözün görmediği” anlamına gelen bu ifâdede ed-Dârimî, Rikāk, 98,105; Ahmed b. Hanbel 2/313,370,407,416,438,462,495,506'da geçen ve cennet nimetlerinin tavsîf edildiği Hz. Peygamber'in hadîsinin bir kısmına (bk. Wensinck, IV,451) telmîh vardır.
9 müstahsene-i M : — B, S
10 semi‘at B, S : + [M 28a] semi‘at M
** و لا اذن سمعت = Hiçbir kulağın duymadığı” anlamına gelen bu ifâdede ed-Dârimî, Rikāk, 98,105; Ahmed b. Hanbel 2/313,370,407,416,438,462,495,506'da geçen ve cennet nimetlerinin tavsîf edildiği Hz. Peygamber'in hadîsinin bir kısmına (bk. Wensinck, IV,451) telmîh söz konusudur.
11 tâbi‘asınca S : nâbigasınca B, M
12 ahvel-i nazar andan S : ahvâl-i nazar andan B : ahvâl-i nazarından M

olmasına[1] isnâd ü i‘tikād eder nâ-yâbdır” derler. Bu cihetden ta‘rîf-i hey’et-i matbû‘ u mevzûnu dâ’ire-i idrâkden bîrûn olduğundan, kelâm-ı meşhûr olan deryâdan katre ve hûrşîdden zerre ta‘bîrini îrâda ibtidâr[2] ile hâme-i bedâyi‘-nigâr nümûne-kârlık edüp, ba‘zı vechile dahi senâsını tekrâra ictisâr[3] eder ki, derûn-i ‘ibret-meşhûnu topdolu bir mecmû‘a-i ‘irfân mânend-i nukūş-i Mânî-pesend ile pür-zîb ü zîbâ ve bîrûn-i safvet-nümûnu, musaykal-i top-i şa‘şa‘a-fermâ-âsâ mir’ât-i mücellây-ı hoş-nümâ denmeğe ahrâdır, yâhûd şekl-i hey’et-fezâsı gûyyâ kulle-i kûh-i Kāf ve her kûşesinden[4] dem-be-dem niçe ejderhây-ı[5] zehre-şikâf peydâ ve rû-nümâ olup, rûy-i hasma atılmakda ve çehre-i küffâra zehr-âbe-feşân-ı âzâr olmakda bî-sabr u karâr, belki ıktirâb-ı bârût u nârdır.

Ve'l-hâsıl vasf-ı hey’et-i gerdûn-nümâsı[6], hıyâm-ı sipihr-i nuh-kıbâb-âsâ her ne kadar kayd-ı hıbâl ta‘bîr ile ıtnâb olunsa, mânend-i gerdiş-i gerdûn **[B 104a]** netîce-yâb olmayup, sahn-ı ‘âlemde nazîr ve mânendin bulmak fikriyle cüst-cû edenlerin zahmeti top yoluna gideceği zâhir u hüveydâ ve nişângâh-ı medh u ıttırâsına nigâh-ı hayâl nâ-resâ olmağın, bu mahallin iktizâsı üzere zenbûrek-i yerâ‘a ırağa sürmeyüp, falya vermeden der-kemîn gürîz olmadan nâşî, gülle-veş bî-hûde meydâna atılmadan tehâşî ederek te‘addüd-pezîr olacak dâne-i kelâmı topdan edâ ve ihtisâra âgāz eyledi. Fî nefsi'l-emr ebniye-i[7] ma‘mûre-i mezkûrede Topcu-başı-ı mûmâ ileyh Mustafa Ağa'nın sadâkat ile hıdmeti, makbûl-i dergâh-ı Pâdişâh-ı ‘âlem-penâh olup, fenn-i binâda mehâret ü mümâreseti, karîn-i ‘ilm-i ‘âlem-ârây-ı Mülûkâne'leri[8] olmağla, zîrde tahrîr u beyân olunacak emr-i ehemme mûmâ ileyh gibi bir binâ emîni nasb u ta‘yîn olunması lâ-büdd ve muktezî olduğundan, sene-i merkūme şehr-i recebinin yirminci günü◊ Topcu-başılık'dan ‘azl ve husûs-ı âtiyyü'z-zikre Binâ Emîni nasb ve yerine sâbıkā ocağ-ı mezbûr kethudâsı olup, **[B 104b]** Belgırad'da Topcu-başı Vekîli olan dîğer Mustafa Ağa, Ser-topî-i Dergâh-ı ‘âlî olup, huzûr-i hazret-i Âsafî'de[9] hıl‘at-i fâhire ilbâsiyle mümtâz-ı akrân buyuruldu.

Binâ ve ta‘mîr-i sedd-i kebîr der-İskenderiyye-i Mısır ve me’mûriyyet-i mûmâ ileyh Mustafa Ağa, Ser-topî-i sâbık

Mukārenet-i tevfîk-ı Rabb-i Kadîr ile Pâdişâh-ı İskender-serîr hazretlerinin kahr-ı kahremânî-i Mülûkâne'leri gâh mu‘âreke ve gâh mütâreke tarîkıyle

1 olmasına B, S : olmasını M
2 îrâda ibtidâr B : tekrâr S, M
3 ba‘zı ….. ictisâr B : senâsına bu vechile ibtidâr S, M
4 kûşesinden S, M : kûşesinde B
5 ejderhây-ı M : ejdehây-ı B, S
6 nümâsı S, M : mümâsı B
7 ebniye-i B, S : âyîne-i M
8 ârâ-yı Mülûkâne'leri S, M : ârâları B
◊ 20 Receb 1158 = 18 Ağustos 1745 Çarşamba. S nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**receb**” yazısı vardır.
9 huzûr-i hazret-i Âsafî'de S, M : — B

sedd-i Ye'cûc-i a'dây-ı li'âm olduğu gibi, eltâf-ı şâmiletü'l-etrâf-ı Hıdîvâne'leri dahi i'mâr-ı memâlik-i İslâmiyye'ye mebzûl ü meşmûl olup, hüsn-i niyyet ve safây-ı taviyyet-i Şehriyârî'leri berekâtiyle bu âna dek sebt-i cerîde-i rûzgâr olan âsâr-ı cemîle-i bâ-i'tibârları dâ'ire-i ta'dâd ü[1] şümârdan bîrûn olduğundan mâ'adâ, bu def'a dahi zikri âtî muvaffak oldukları eser-i hayrın evvel emirde tedârük-i esbâb ü ricâli içün masrûf olan himmet-i bî-hemtây-ı Mülûkâne'lerini ba'zan beyân zımnında **[B 105a]** eğerçi icmâl-i makālden tafsîl-i hâl ihtiyâr olunmuşdur. Lâkin ol Pâdişâh-ı bî-nazîrin bu gûne envâ'-ı hayrât ve memâlik-i İslâmiyye'yi **[M 28b]** 'umrân kasdiyle âsâr-ı meberrâta meyl ü rağbetleri[2] ve ihtimâm ü dikkatleri ne mertebede olduğunu iş'âr ve tetebbu'-i âsâr edenlere yâdigâr-ı 'ibret-medâr olmak içün sebt-i sahîfe-i eser olundu.

Bundan akdem Bender-i İskenderiyye kurbünde vâki' Kal'a-i Ebûkīr ile Mi'addiyye nâm mahallin beyninde olan sevâhil gāyet münhafız olmakdan nâşî, Bahr-ı Mâlih'i erâzî-i İklîm-i Buhayra'ya duhûlden men' u sadd içün kadîmü'l-eyyâmdan berü mebnâ olan sedd-i kebîr, telâtum-i emvâc-ı bahr ile münhedim olup, mâ'-i Bahr-ı Mâlih[3] mahâll-i müte'addideden erâzî-i Buhayra'ya cârî olarak birkaç[4] kıt'a kurâ ve kasabâtın erâzîsini, gark-âb-ı[5] harâb edüp, sevâhili nâ-peydâ bir deryâ-yı bî-intihâ hâdis ü hüveydâ olmağla, zikr olunan bahr-i hâdisin sâhil-i cenûbîsi mâ'-i Nîl-i mübârekden Bender-i İskenderiyye'ye cereyân içün mebnâ ve ma'mûl **[B 105b]** tür'a-i Eşrefiyye'nin dîvârına muttasıl ve iki zirâ' mikdârı mahalline dek mürtefi' olduğuna binâ'en, latemât-ı emvâc ile dîvâr-ı merkūmun 'Arâkīl nâm mahalli dahi münşakk olmağın, dîvâr-ı merkūm bundan sonra münhedim olmak lâzım gelse, tür'a-i mezbûrenin ibtâline sebeb ü bâdî ve mâ'-i Bahr-ı Mâlih, iklîm-i Feyyûm'a müntehî olup, Bender-i Reşîd ve Dimyât havâlîlerinde olan mezâri'-i pirinci bi'l-külliyye gark edeceği nümâyân olmağla, bir gün akdem sedd-i mezbûrun binâsına mübâşeret olunmak ehemm-i umûrdan olup, ancak binâsının vakt-i mahsûs u[6] mu'ayyeni riyâh-ı cenûbiyyenin hubûb-i[7] iştidâdında olmağla, Der-i Devlet-i 'aliyye'ye i'lâm ü isti'lâma intizâren imrâr-ı vakt ü eyyâm olunmaksızın[8] hemân müsâ'ade-i hümâyûn-i hazret-i Cihân-bânî erzânî buyurulduğunun haberi vürûdunda, bir ucdan binâsına mübâşeret olunmak mülâhazasıyla hâlâ Mısır Vâlîsi Vezîr-i sütûde-tedbîr sa'âdetlü Râgıb Mehmed Paşa **[B 106a]** hazretleri, Mısır mi'mârını ve mukaddemâ sedd-i mezbûrun birkaç[9] def'a ta'mîrinde bulunan mühen-

1 ü S, M : — B
2 rağbetleri S, M : rağbet B
3 -i Mâlih S, M : — B
4 birkaç M : birkac B, S
5 âb-ı B, S : + ve M
6 mahsûs u S, M : — B
7 hubûb-i B : hubûbu S, M
8 olunmaksızın B : olmaksızın S, M
9 birkaç M : birkac B, S

disleri getürdüp, keşf-i sâbıkları vaktinde münhedim bulunan mahalden bu vakte dek refte refte münhedim ve binâya muhtâc olan mahalleri birbirine mukāyese ve tatbîk birle keşf yollu bir defter tertîb ve defter-i mezbûrda bilâd-ı Rûmiyye'den nakle muhtâc olan kerâste ve mühimmâtı, ecnâs ve mikdârlarıyla işâret ve tahrîr edüp, lâkin binâ'-i mezkûr emr-i küllî olduğu cihetden, yalnız ol tarafda olan bennâ ve 'amelenin re'y ü tahmînlerine ihâle ile[1] iktifâ olunmayup, gereği gibi keşf ü mu'âyene ve emr-i binâsında müşâvere ve müzâkere içün Âsitâne-i sa'âdet tarafından dahi üstâd mühendisler ve fırkate kapudanlarından olup, bu gûne ebniye husûsunda mehâreti olan Çelibâkî Kapudan birkaç kıt'a fırkateleriyle[2] ve bir kıt'a çekdirme[3] sefînesi ve mükemmel âlâtlariyle birkaç[4] nefer tulumbacılar ta'yîn ü irsâl olunmak **[B 106b]** münâsib idüğin Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri memhûr kā'imeleriyle[5] Der-sa'âdet'e i'lâm ve bu husûsa dâ'ir ümerâ'-i Mısır ve yedi ocak zâbitleri ve ihtiyârları üç[6] kıt'a mahzar irsâl etmeleriyle, cümlesi taraf-ı Sadrıa'zamî'den rikâb-ı müstetâb-ı Husrevâne'ye 'arz u takdîm olundukda, ser-tâ-ser 'arzı on ve yâhûd on iki zirâ' ve irtifâ'ı iki zirâ' ve tûlü dahi iktizâsına göre olmak şartıyla sedd-i mezbûrun yerlü cisr misillü metânet ü istihkâm üzere binâ olunmasına müsâ'ade-i 'aliyye-i[7] hümâyûn-i hazret-i Cihân-dârî erzânî kılınduğuna[8] binâ'en, bilâd-ı Rum'dan[9] gönderilmek[10] **[M 29a]** üzere tertîb olunan ecnâs-i kerâstenin Hâssa Mi'mâr-başı ve ricâl-i Tersâne-i 'âmire'nin erbâb-ı vukūf ve sâhib-i dirâyetleri ma'rifetleriyle fey'ât[11] vaz' etdirildikde, cümlesinin behâları kırk bin guruşu tecâvüz etmekle, Selânik kurbünde vâki' **[B 107a]** Sidrekapsi (سدره قیسی) Ma'deni dağlarından ve ol havâlîden kat' ve hâzır u âmâde olmasına mübâşeret olunup ve Mısır çorbacılarından mukaddemâ Kāhire-i Mısır tarafından sedd-i mezbûrun ta'mîrine mübâşir olan Mahmûd Çorbacı Âsitâne-i sa'âdet'de bulunup ve mârru'z-zikr Çelibâkî Kapudan dahi Der-sa'âdet'e getürdilüp ve bu husûsa vukūf u şu'ûru olan ba'zı kimesnelerden keyfiyyet-i ahvâli[12] tefahhus olundukda, ba'zıları[13]: "Henûz münhedim olmayan sedd-i 'atîk 'alâ hâlihî ibkā olunmak şartıyla hemân telâtum-i bahrdan münhedim

1 tahmînlerine ihâle ile B : tahmînleriyle S, M
2 birkaç kıt'a fırkateleriyle M : birkac kıt'a fırkateler ile B : birkac kıt'a fırkateleriyle S
3 çekdirme B, S : cekdirme M
4 birkaç M : birkac B, S
5 kā'imeleriyle B, S : kāyimeleri ile M
6 üç M : üc B, S
7 -i 'aliyye-i S, M : — B
8 kılunduğuna B, S : kılındığına M
9 bilâd-ı Rum'dan S, M : bâlâda B
10 gönderilmek B, S : + [M 29a] gönderilmek M
11 dirâyetleri ma'rifetleriyle fey'ât S : dirâyetleri ma'rifetleriyle fey'âtı M : dirâyeti ma'rifetleriyle fey'ât B
12 ahvâli B : ahvâl S, M
13 ba'zıları M : ba'zılar B, S

olan boğaza metânet ü istihkâm verilse kifâyet eder ve boğaz-ı mezkûrun tûlü beş yüz elli zirâ'a bâliğ olur" deyü ihbâr ve ba'zıları[1]: "Başdan başa sedd-i 'atîk tecdîd olunmadıkca, yalnız boğaz-ı mehdûma sedd yapılmağla müstekarr olmayup, az vakitde fenâ-pezîr olacağı mukarrerdir ve başdan başa sedd yapılduğu[2] sûretde tûlü ber-vech-i tahmîn altı bin zirâ'ı **[B 107b]** tecâvüz etmek gerekdir. Ve sedd-i[3] mezbûrun esâsı çatma sanduklar ve[4] ba'zı köhne sefâyin üzerine vaz' olunmak lâzım gelür ise gereği gibi istihkâm bulmayacağı emr-i bedîhî olmağla, serâpâ[5] kavî kazıklar kakılup rîhtîm olmakdan gayri bir vechile metânet bulmaz ve Der-sa'âdet'den firkate ve çekdirme sefîneleri gönderilmeğe hâcet yokdur" deyü cevâb eyledikleri ecilden, her mâddesinde muhâlif-i ârâ ve mugāyir-i şûrâ vâki' olmağın, beher-hâl mahallinden tekrâr tahkīk-ı mevâdd olunmağa muhtâc olup, ancak tahkīk-ı mevâdd oluncaya dek emr-i mezbûrun mevkūf-i 'ukde-i te'hîr u terâhî olmasında mahzûr-i küllî derkâr olmakdan nâşî, binâ'-i mezbûrun vakt-i mahsûs u mu'ayyeni olan riyâh-ı cenûbiyye hubûbu mevsimine dek ol taraflardan tedârükü mühimm olan taş ve kirec ve levâzım-ı sâ'iresi hâzır u âmâde etdirilüp ve bilâd-ı Rûmiyye'den gönderilecek ecnâs-i **[B 108a]** kerâste ve mühimmât dahi sefîneler ile irsâl olunup, mevsim-i mezkûr duhûl eylediği[6] sâ'at binâsına mübâşeret olunmak şartıyla Der-i Devlet-i 'aliyye'den mahsûs bir binâ emîni ta'yîn ve 'acâleten irsâl olunmak lâzım gelmekle, mûmâ ileyh Topcu-başı-i sâbık Mustafa Ağa, sadâkat ü istikāmet ve rüşd ü reviyyet[7] ile mevsûf ve dekāyık-ı fenn-i binâya sâ'irden ziyâde 'ârif ve[8] sâhib-i vukūf olduğuna binâ'en, hâssaten ve müstakıllen Binâ Emîni ta'yîn ve bir nefer Hâssa Mi'mâr Halîfesi ve iki nefer Tulumbacı ve fenlerinde mâhir taşcı ve burgucu ve neccâr halîfeleri terfîk ve mâh-ı merkūmun evâhırında[◊] ol cânibe irsâl ü tesyîr ve merkūm Çelibâkî Kapudan dahi mukaddem me'mûr olduğu vech üzere ol tarafa 'acâleten varmak içün te'kîd olunup ve Vezîr-i müşârun ileyh dahi kethudâsını ve yâhûd bir müte'ayyin âdemîsini[9] ve Mısır mi'mârını ve fenn-i binâda ve hendesede mehâreti olanları Binâ Emîni mûmâ ileyhin ma'iyyetine ta'yîn ve sedd-i mezbûru irâde-i 'aliyye-i **[B 108b]** hümâyûn-i Şehriyârî olduğu üzere vech-i vecîh-i münâsibi ile bi-mennihî Sübhânehû ve[10]

1 ba'zıları S, M : ba'zılar B
2 yapılduğu B, S : yapılmaduğu M
3 sedd-i S, M : — B
4 ve B, S : — M
5 serâpâ S, M : ser-i pâ B
6 mezkûr duhûl etdiği S : mezkûr duhûl eylediği B : mezkûrda duhûl etdiği M
7 ve rüşd ü reviyyet M : — B, S
8 'ârif ve M : — B, S
◊ 21-30 Receb 1158 = 19-28 Ağustos 1745. B ve S nüshalarında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak "**receb**" yazısı vardır.
9 âdemîsini B, S : âdemîsi M
10 Sübhânehû ve B : — S, M

Te‘âlâ âsâr-ı hayriyye-i Pâdişâhâne'den olmak ve ilâ mâ-şâ’allâhu Te‘âlâ müstekarr ve pâydâr kalmak **[M 29b]** üzere istihkâm ve metânet ve tekmîl ü tetmîmine mübâderet ve ihtimâm ü dikkat olunmak bâbında iktizâsı üzere mü’ekked ü müşedded ve müte‘addid evâmir-i ‘aliyyeler[1] ısdâr u irsâl buyuruldu.

Vücûd-i mes‘ûd-i bih-bûdu bâ‘is-i ‘umrânî-i cihân ve keff-i deryâ-yı[2] cûd-i kerem-nümûdu râhat-resân-ı cihâniyân olan cenâb-ı Şehinşâh-ı devrân *edâmallâhu hılâfetehû ilâ âhıri'z-zemân*[*] hazretlerinin tevfîk-ı Samedânî murâfakati ve te’yîd-i Rabbânî muvâfakati ile[3] bu âna dek muvaffak ve makrûn oldukları âsâr-ı hayriyye-i cemîle ve hasenât-ı celîle-i cezîleleri cerîdesine bu mesâ‘î-i mebrûr ve eser-i nev-zuhûr dahi sebt ü takyîd olunmağla, sahâyif-i âsâr-ı meberrât-ı Mülûkâne'lerinin revnak u nümâyişi[4] **[B 109a]** bi-‘avnihî Sübhânehû ve Te‘âlâ gün-be-gün mütezâyid ü efzûn ve mütekâsiru'ş-şu’ûn olmadadır. Cenâb-ı Hudâ-yı bî-çûn masdar-ı envâ‘-ı hayrât olan zât-ı hümâyûnların bunun emsâli me’âsir-i meberrâta muvaffak u makrûn eyleye, âmîn.

Vürûd-i haber-i meserret ez-cânib-i Çeteci Vezîr ‘Abdullah Paşa, Vâlî-i Diyârbekir

Bundan akdem memâlik-i İran'ı tâht ü târâca me’mûr asâkir-i mansûreye Başbuğ olan Diyârbekir Vâlîsi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Çeteci ‘Abdullah Paşa hazretlerinin evâ’il-i mâh-ı[5] şa‘bânda[◊] Âsitâne-i sa‘âdet'e vârid olan tahrîrâtının hulâsa-i mefhûmunda bi-‘avnihî Sübhânehû ve Te‘âlâ a‘dây-ı li’âmdan ahz-ı sâr u intikām içün ma‘iyyetine tertîb olunan asâkir-i mansûre ile muktezây-ı me’mûriyyetini icrâ vü îfâya şedd-i nitâk-ı vifâk ve cümle ile ‘ale'l-ittifâk bâlâda ber-minvâl-i icmâl zîb-i sutûr-i makāl olduğu üzere **[B 109b]** mâh-ı cumâdelâhırın[6] sekizinci günü[◊◊] Sahrây-ı Mûsul'dan leff-i tınâb-ı hıyâm-ı ârâm ve neşr-i esbâb-ı dârât ü ihtişâm ve feth-i şukka-i satevât ü fihâm ile[7] tahrîk ü ihtizâz-i a‘lâm-ı zafer-irtisâm edüp, hizebrân-ı gābe-i vegā ve şîrân-ı bîşezâr-ı heycâ olan guzât-ı celâdet-pîrâ ile memâlik-i İran'a duhûl

---

1 ‘aliyyeler B, S : ‘aliyye M
2 deryâ-yı B : — S, M
* ادام الله خلافته الى اخر الزمان = Allah onun Hılâfet'ini kıyâmet gününe kadar devam ettirsin anlamına gelen Arapça bir duâdır.
3 murâfakati ….. ile B : murâfakatiyle S, M
4 nümâyişi B : nümâyişleri S, M
5 mâh-ı B : şehr-i S, M
◊ 1-10 Şa‘bân 1158 = 29 Ağustos - 7 Eylül 1745. S nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şa‘bân**” yazısı vardır.
6 cumâdelâhırın B, S : cumâdelâhırenin M
◊◊ 8 Cumâdelâhıre 1158 = 8 Temmuz 1745 Perşembe.
7 ü fihâm ile B : fihâm birle S, M

ve harekât-ı satvet-şümûl ile her cânibe terk ü[1] tâze âgāz ve kuvvet-i kāhire-i İslâmiyye'yi i‘lân ü ibrâz ederek, diyâr-ı nekbet-medâr-ı düşmen-i bed[2]-mezhebden Sovuk-bulak havâlîsinde vâki‘ Serdeş nâm mahalle dek îsâl-i ketîbe-i tahrîb ü ihrâk ile tâht ü târâc-ı îl ve ülkây-ı A‘câm-ı haybet-encâmda yed-i tûlây-ı celâdet izhâr ve râst geldikleri rafaza-i bed-girdârı îsâl-i bi'se'l-karâr ve isticlâb-ı ganâyim-i bî-şümâr eylediklerinden gayri, mukaddemâ sâye-i ‘inâyet-vâye-i Devlet-i ‘aliyye'ye ilticâsı iş‘âr olunan **[B 110a]** Megrî ‘Aşîreti'nden sâlifü'l-beyân Sovuk-bulak Hânı Muhammed Kuli Hân ile ‘umûmen kendüye tâbi‘ olan ‘aşâ’ir[3] ve kabâ'il halkını bi'l-cümle hâneleriyle kaldırup, Köy Sancağı tarafına sevk u îsâl eyledikden sonra, Hân-ı mûmâ ileyhin itâ‘atinden hurûc ve dâ’ire-i bagy u ‘isyâna vülûc ile cânib-i a‘dâya gürîzân olmak kaydında olanları icrây-ı merâsim-i nush u pend ile def‘-i vahşetlerine ve irâ’et-i tarîk-ı hidâyet ile[4] taraf-ı İslâm'a meyl ü mahabbetlerine mübâderet olundukça[5], ‘adem-i rağbet ve habâset-i derûnları nümâyân ve cânib-i husrân-me‘âd-ı rafz u ilhâda şitâbân olanları ‘ale'l-‘umûm yağmâ vü gāret edüp, bu vechile niçe müddet memleket-i a‘dâda geşt ü güzâr ve mezâri‘ ve kişt-zârlarına havâle-i dâs-i ızrâr ve pâ-mâl-i huyûl-i cünûd-i vegā-girdâr etmekde ârâm u karâr etmeyüp, yemîn ü yesâr ve uğur-i zafer-medârlarında dûçâr **[B 110b]** oldukların hâne-harâb ve menâdîl-i nahvet-şi‘ârların galtîde-i türâb edüp, me’mûr-i mu‘ayyeni buyurılan asâkir-i zafer-me’âsirin zabt-ı (ضبط) ser-rişte-i[6] **[M 30a]** umûrlarıyla muğtenem ve mübâhî ve[7] refâkat-i vekāyet-i cenâb-ı[8] İlâhî ile mashûben bi's-selâme Kerkûk havâlîsine ‘avdet ü kufûllerin ‘arz u inbâ eylemiş Vezîr-i[9] müşârun ileyhin bu gûne sûret-yâb-ı zuhûr olan hüsn-i tedâbîr-i ‘âkılâne ve ihtimâm-ı dilîrâne-i sâdıkānesi, bâ‘is-i inşirâh-ı tab‘-ı gayret-perver-i Husrevâne olup, uğur-i dîn-i mübîn ve hıdemât-ı Devlet-i ebed-karîn'de sıdk-ı niyyet ile bezl-i mâ-hasal-i kudret ve bu vechile düşmen-i ebed-husrândan ahz-ı intikāma sarf-ı himmet ve ibrâz-ı cevher-i şecâ‘at etmeleriyle, gerek Vezîr-i müşârun ileyh ve gerek me’mûr-i ma‘iyyeti kılınan asâkir-i nusrat-me’âsir, mazhar-ı du‘ây-ı hayr-ı serî‘u't-te’sîr-i Pâdişâhâne olduklarından mâ‘adâ, tahsîl-i nîk-nâm ile şâyân-ı iltifât ve ikrâm-ı Hıdîvâne[10] oldular. **[B 111a]** Bu peyâm-ı meserret-irtisâm

1 ü S : — B, M
2 bed B, S : — M
3 olan ‘aşâ’ir B : ‘aşâyir S : ‘aşâ’ir M
4 ile B : ve S, M
5 olundukça M : olundukca B, S
6 rişte-i B, S : + [M 30a] rişte-i M
7 umûrlarıyla muğtenem ve mübâhî ve B : umûrlarıyla muğtenem ve mübâhî olarak [“olarak kelimesi sonradan ve farklı bir hatla satırın üstüne yazılmıştır] S : umûrlarına muğtenem ve mübâhî olarak M
8 cenâb-ı S, M : — B
9 Vezîr-i B : — S, M
10 Hıdîvâne S, M : — B

vürûdu hengâmından[1], hulûl-i rûz-i kāsıma müddet-i vâfire olmak hasebiyle, Vezîr-i müşârun ileyh ma'iyyetinde olan ecnâd-ı gāret-gerân-ı vegā-mu'tâd ile rûz-i kāsım hulûl ve hevâlarda burûdet zuhûr u müsûl edinceye dek ol havâlîlerde[2] meks ü ikāmet ve hey'et-i mecmû'a-i asâkiri kemâ fi'l-evvel tefrika vü teşettütden vikāyet ü sıyânet ederek, taraf-ı düşmene havâle-i çeşm ü gûş ve dûş-i gûşiş ü[3] ihtimâma zırh-pûş-i intibâh u basîret olup, mu'asker-i hümâyûn-i deryâ-hurûşu, cünbiş-i nesîm-i merdânegî birle cûşiş-pezîr u hareketden hâlî olmayup, her bâr isticlâb-ı ahbâr ve harekât-ı bed-girdâr-ı a'dây-ı mekkârdan haberdâr olarak, ke'l-evvel tâht ü târâca tahsîl-i isti'dâd ile miknet geldikce fursatı fevt etmeyüp, sell-i süyûf-i intikām ile i'dâm ü izâlelerine imâle-i licâm-ı ikdâm-ı tâmm ve her ne zemân ihtilâs-i **[B 111b]** vakt-i hücûm u iktihâm pezîrây-ı imkân olur ise, bilâ-tevakkuf süvâr-ı huyûl-i intihâb ü igtinâm ve her hâlde berzede-i dâmân-ı ihtimâm olmalariyçün tekrâr emr-i şerîf-i 'âlî-şân ısdâr u irsâl buyuruldu.

Vürûd-i haber-i vefât-ı Ser'asker-i Cânib-i Kars Yeğen Mehmed Paşa ve tevcîh-i Ser'askerî be-Sadr-ı esbak el-Hâc Ahmed Paşa, Vâlî-i Haleb

Cânib-i mezbûrda vâki' Ordu-yi hümâyûn'da olan vüzerây-ı 'izâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm ve sâ'ir ümerâ ve zâbitânın evâ'il-i mâh-ı merkūmda◊ Der-i devlet-medâr'a vârid olan 'urûz ve mahzarlarının hulâsa-i mefhûmlarında, müşârun ileyh Ser'asker Yeğen Mehmed Paşa ile 'inâyet-i Bârî Te'âlâ'ya ittikâlen a'dâ üzerine hücûm u iktihâm içün hudûd-i İran'a duhûl ve şehr-i receb-i şerîfin on ikinci günü◊◊ Revân'a karîb Tegārved[4] nâm sahrâya nüzûl olunduğu hılâlde, düşmen-i bed-mezheb dahi mahall-i mezbûra karîb bulunmağla, etrâf **[B 112a]** ü cevânibi sengerler ve meterisler ve sâ'ir edevât ile[5] istihkâm ü tarsîn ve bu vechile tehassun eylediği ordusunun üzerine guzât-ı İslâm bilâ-meteris açıkdan hücûm u iktihâm ve mahall-i merkūmda dahve-i kübrâdan ahşama değin[6] muhârebe vü mukātele ile nüfûs-i eşrâr-ı A'câm'dan kati vâfir mel'ûn tu'me-i şîr-i şemşîr-i âteş-nümûn ve perde-bîrûn olan süvârîsini taburlarına idhâl ve bâz-gûn ve ertesi gün◊◊◊ meterisler yüridilüp, der-'akab

1 hengâmından S, M : hengâmında B
2 havâlîlerde S, M : havâlîde B
3 ü B, S : — M
◊ 1-10 Receb 1158 = 30 Temmuz - 8 Ağustos 1745. B nüshasında sayfanın sağ kenarında, S nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak "**şa'bân**" yazısı vardır.
◊◊ 12 Receb 1158 = 10 Ağustos 1745 Salı.
4 Tegārved B : Tegāvürd S : Kagāvürd M
5 edevât ile B : edevâtiyle S, M
6 değin B, S : + olan M
◊◊◊ 13 Receb 1158 = 11 Ağustos 1745 Çarşamba.

Ordu-yi hümâyûn dahi verâsına nakl ve ceng ü peykâra ibtidâr ve ferdâsı ahad ve isneyn günleri◊ kezâlik refte refte tarafeynden i‘mâl-i edevât-ı harb ü kıtâl ile nüfûs-i a‘dây-ı mekkâr[1], kantara-i tîg-i âbdârdan **[M 30b]** derekât-ı nîrâna îsâl olunarak bir iki gün zarfında düşmenin topu altına dek tekrâr meterisler imrâr ve piyâde askeri derûnuna idhâl ve derhâl Ordu-yi hümâyûn dahi nakl bi'l-mekân ile verâlarını madrıb-ı hıyâm-ı ârâm **[B 112b]** u karâr ve pencşenbih günü◊◊ meterislerin yine ilerü[2] yüridilüp, ber-karâr-ı sâbık Ordu-yi hümâyûn[3] dahi verâsına nakl-i kâr-ı bâr-ı eskāl ile düşmen[4] kemâl mertebe hasr u tazyîk olundukda, nihâyet-i zucret ü ıztırâblarından nâşî, mecmû‘u cânlarını dişlerine alup, cünûd-i muvahhidînin üzerlerine hecme-i küllî ile hücûma[5] ibtidâr etmeleriyle, dilâverân-ı İslâm dahi kemâl-i keremiyyet ile istikbâl ve nâ’ire-i harb ü kıtâl taraf taraf fetîle-gîr-i işti‘âl ve encâm-ı hâlde düşmen-i hezîmet-iştimâl, haybet ü husrân ve idbâr-ı hızlân ile hem-‘inân olarak makarr-ı sekar-eserlerine duhûle şitâbân olup, yevm-i mezbûrda düşmenin kemâl-i za‘fı cümle ‘indinde zâhir u hüveydâ olmakdan nâşî, kable'l-‘asr Ordu-yi hümâyûn'da olan vüzerâ ve zâbitân bi'l-cümle ‘akd olunan encümen-i meşverete da‘vet ve ferdâsı sebt günü◊◊◊ ‘ale's-seher düşmen-i bed-peymânın meteris[6] ve sengerlerine yürüyüş olunup, ‘avn-i Hakk Sübhânehû ve[7] Te‘âlâ ile **[B 113a]** cezây-ı sezâları verilmek üzere mu‘âhede ve karâr verilmişiken, eyyâm-ı mezkûreden çend rûz mukaddem bi-meşiyyetillâhi Te‘âlâ Ser‘asker-i müşârun ileyhin mizâcına inhirâf ‘ârız ve gitdikce müştedd olup, müşâverelerde izhâr-ı vücûd edemediğinden[8] nâşî, süvârî Levendât ve dîvânegân ve gönüllüyân tâ’ifesinin[9] içlerinde bulunan ba‘zı müfsidler ve aslı râfızî olup, ehl-i İslâm ziyyinde olan habîsler, Ser‘asker Paşa'nın hastalığını ve cüz’iyyât makūlesi ba‘zı nesneleri behâne ittihâziyle kīl ü kāle tesaddî eyledikleri esnâda, Ser‘asker-i müşârun ileyh dahi ecel-i müsemmâ ile ‘âzim-i dâr-ı bekā olmağla, bu haber dahi[10] müfsidûn-i merkūmûnun ma‘lûmları oldukda, külliyyen itâ‘atden rû-gerdân ve girü ‘avdet ‘ârını irtikâb ve tuğyân etmeleriyle, bu keyfiyyet sâ’ir asâkire dahi sirâyet edüp, bâlâda tahrîr olunduğu üzere on dört günden mütecâviz çerha ve mukā-

◊ 17-18 Receb 1158 = 15-16 Ağustos 1745 Pazar-Pazartesi. Yukarıdaki çarşambaya denk gelen 13 receb tarihi doğruysa, bu tarihlerin belirttiğim gibi 17-18 receb olması gerekir.
1 mekkâr B, S : mekkâre M
◊◊ 21 Receb 1158 = 19 Ağustos 1745 Perşembe.
2 pencşenbih ….. ilerü B : pençşenbih günü meterislerine ilerüye S, M
3 Ordu-yi hümâyûn S, M : orduyu B
4 kâr-ı ….. düşmen S, M : ile B
5 üzerlerine hecme-i küllî ile hücûma B : üzerine hecme-i kelbî ile hücûm u iktihâma S, M
◊◊◊ 23 Receb 1158 = 21 Ağustos 1745 Cumartesi.
6 meteris B, S : meterisler M
7 Sübhânehû ve B : — S, M
8 edemediğinden B : edemedüğünden S, M
9 tâ’ifesinin B, S : tâyifesinin S, M
10 dahi B, S : — M

bele zımnında **[B 113b]** rûz-merre a‘dây-ı bed-tebâr ile îkād-ı nâ’ire-i ceng ü peykâr ve müdâvele-i âlât-ı kârzâr ve külle yevm imdâd-ı cenâb-ı Perverdigâr ile igtinâm-ı galebe ve fevz ü[1] nusrat Bârî Te‘âlâ'dan vâyedâr olan ecnâd-ı[2] şecâ‘at-âsâr, bî-takrîb-i ceng ü cidâl ‘avd ü insırâfa ibtidâr etmeleriyle[3], mücerred sâlifü'z-zikr müfsidlerin irtikâb etdikleri habâsetden neş’et ve bu sebeb ile derûn-i ordu-yi İslâmiyân'da meşhûd ü nümâyân olan ‘alâyim-i ihtilâl ve ihtilâf-ı zarûrî ile girü çekilmek müstahsen ü müstasveb görülmekden nâşî, bi-hasebi'l-iktizâ hey’et-i mecmû‘alarıyla girü çekilüp, ‘umûmen asâkir-i İslâm ile Kars havâlîsine vusûl buldukların i‘lâm ü iş‘âr etmişler[4]; *zâlike takdîru'l-‘azîzi'l-‘alîm**.

Tâ devr-i Âdem'den ile'l-ân belki bu hayme-i nüh-kıbâb-ı mu‘azzam, vâdî-i ‘ademden medd-i tınâb-ı sahrây-ı vücûd-i imkân olaldan berü manzûr u meşhûd-i ‘uyûn-i kurûn olduğu üzere bu meclây-ı mücellâ-nümûn olan mir’ât-i ‘ibret-nümây-ı ‘âlemden **[B 114a]** gâh cemâl-i ahsen ve[5] gâh eşkâl-i gayr-i müstahsen bedîdâr olmak, ez-kadîm şîve-i reftâr-ı rûzgâr-ı televvün-kâr ve âyîn-i dîrîn-i çarh-ı devvâr olmağla, tehâlüf-i melevân ve tekerrür-i cedîdân, ya‘nî[6] **[M 31a]** mecmû‘a-i kevnin tekallüb-i evrâk-ı eyyâm ü leyâlinde her hâlin bir gûne me’âli ve her hengâmın bir nev‘a encâm-ı ‘ibret-iştimâli olmadan hâlî olmaduğundan, bu vechile te‘âkub-i behâr u hazân ve tekārub-i sürûr u ahzân, yek-dîğeri telâzüm ile tekallübât-ı ahvâl[7] ü şânları erbâb-ı tecâribe rûşen ü ‘iyândır. Binâ-berîn zemân zemân zemîn-i sâha-i ihtizâzdan şâhid-i zîbende-i cemâl-i âmâl, gâh meyl ü ikbâl ile cilve-sâz-ı âgūş-i visâl ve gâh mütevârî-i pes-perde-i ihticâb olarak ‘arz-ı cemâlden istimhâl etmesi, *“el-Umûru merhûnetün bi-evkātihâ***” mazmûnuna işâret ü dâll olmağla, bu bast-ı dîvân-hâne-i beyân olan kālîçe-i zertâr-ı keyfiyyet bi-esrihâ ve şu nakş-ı bâlâ-tırâz-ı bedâyi‘-nigâr kılınan hâlet bi-temâmihâ **[B 114b]** mü’eyyed min-‘indillah olan cenâb-ı Zıll-ı İlâh, Pâdişâh-ı takvâ-penâh *eyyedehullâhu ve yetevellâhu*[8]*** hazretlerinin ma‘lûm-i dirâyet-mersûmları ve

1 ü S, M : — B
2 ecnâd-ı B, M : ecnâ[d-ı] S
3 etmeleriyle B : etmeleri S, M
4 etmişler B : eylemişler S, M
* ذلك تقدير العزيز العليم = Bu, o üstün ve bilen (Allah)'ın takdîridir” anlamına gelen bu cümle Kur’ân, el-En‘âm 6/96; Yâsîn 36/38; Fussilet 41/12. âyetlerinin son kısmıdır.
5 ve B, S : — M
6 ya‘nî B, S : + [M 31a] ya‘nî M
7 ahvâl B : hâl S, M
** الا مور مرهونة باوقاتها = Herşeyin olmasının belli bir vakti, saati vardır” anlamına gelen Arapça atasözüdür.
8 *eyyedehullâhu ve yetevellâhu* B : *eyyedallâhu ve yetevellâhu* S : *eyyedehullâhu ve tevellâhu* M
*** ايده الله و يتولاه = Allah onu desteklesin ve onu kendisine dost kılsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

kerîme-i *"Ve'l-'âkıbetü li'l-muttakīn*"* beşâretinin medlûl ü mefhûmu dahi meczûm-i fetânet-mevsûmları olduğundan, kuvvet-i takvâ ve metânet-i diyânet-fermây-ı Pâdişâhâne'leri muktezâsınca kazâya rızâ ve dergâh-ı Kibriyâ'dan hayriyyet-i 'âkıbet ile telâfîsini istid'â ederek, girdbâd-ı rûzgârın bu gûne berceste ve güzâşte olan gubârından igbirâr-ı âyîne-i derûn-i safvet-nümûnları olacak hâlâta 'adem-i iltifât ile der-'akab emr-i hatîr-i Sipehsâlârî'yi Haleb Vâlîsi olup, hâlâ Kars'da ikāmet üzere olan Sadr-ı esbak Vezîr-i dilîr sa'âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerinin 'uhde-i kifâyetlerine ihâle ve Anadolu Eyâleti inzımâmiyle cânib-i mezbûr Ser'askerliği'ni tevcîh ü 'inâyet ve bu bâbda sarf-ı hazâyin ü mesârıfa **[B 115a]** bir dürlü lihâza-i rağbet olmaksızın[1] cevdet-i tabî'at-ı Şehinşâhâne'lerin[2] ibrâz ü irâ'et buyurup, tekrâr iktizâ eden zehâyir[3] ve mühimmât-ı evfâ ve hazâyin[4] ve asâkir-i müstevfâ ile emrine takviyet vermek husûsunda bizzât ihtimâm ve ikdâm-ı Mülûkâne'leri masrûf u derkâr buyurulmağla meftûr ve[5] Hudâ-dâd olan cevher-i şa'şa'a-pâş-ı hamiyyet-i Pâdişâhâne'leri, hîre-sâz-ı 'ayn-i a'dâ ve rûşenâ-bahş-ı dîde-i eviddâ oldu. Binâ-berîn cenâb-ı Halîfe-i rûy-i zemîn *meddallâhu Te'âlâ*[6] *seyfe satvetihî 'alâ mefârıkı'l-a'dâ'i ve'l-muhâlifîn*** hazretlerinin dâ'ire-i itâ'atinde hoş-nişîn olan 'ibâd-ı sadâkat-i'tiyâdına ne vechile 'inâyât-ı bî-gāyâtı bî-dirîğ ve mebzûl ise, ma'âzallâhi Te'âlâ hılâfında bulunanlar hakkında dahi tîğ-i kahrı meslûl olup, berk-ı âteş-bâr-ı gazab-ı Pâdişâhâne'leri harmen-i hayât-ı muhâlifîni sûzân ve hânumân-ı zindegânîlerin harâb **[B 115b]** u perîşân eylemek nizâm-ı Saltanat ve devâm-ı ahkâm-ı 'adl ü siyâsetden olmağla, bâlâda tahrîr olunan Levendât ve dîvânegân ve gönüllüyân tâ'ifesine[7] bundan akdem beytülmâl-i Müslimîn'den altışar aylık 'ulûfe ve bahşişleri ve sâ'ir mâ-lezimeleri verilüp, her vechile iltifât ü nüvâzişleri derkâr ve haklarında hüsn-i mu'âmele ile matlûblarına müsâ'ade bedîdâr iken, nemek be-harâm ve küfrân-ı ni'am-ı min'âm olup[8], zikri murûr etdiği üzere asâkir-i İslâm beyninde ihtilâl ü fesâd hudûsuna bâ'is ü bâdî olduklarından mâ'adâ, dâ'ire-i mu'asker-i hümâyûna duhûlden imtinâ' ve hevâlarına ittibâ' ile Anadolu tarafına[9] perâkende vü perîşân ve fırka fırka geşt ü güzâr ile fukarây-ı

---

* و العاقبة للمتقين = Sonuç Allah'tan korkup günahtan sakınanlarındır" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-A'râf, 7/128. ve el-Kasas 28/83. âyetlerin son kısmıdır.

1 olmaksızın B : olunmaksızın S, M

2 Şehinşâhâne'lerin B, S : Şehinşâhâne M

3 zehâyir S, M : zehâ'ir B

4 hazâyin S, M : hazâ'in B

5 ve B, M : — S

6 *Te'âlâ* S, M : — B

** مد الله تعالى سيف سطوته على مفارق الاعداء و المخالفين = Yüce Allah kudret kılıcını düşman ve muhâliflerinin hepsinin üzerinde uzatsın" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

7 tâ'ifesine B, S : tâyifesine S, M

8 olup [Bu kelimeden sonra yazılan "lâkin"in üzeri çizilmiştir] B : olup S : olunup M

9 tarafına B, S : tarafında M

ra‘iyyete zulm ü ‘udvân ve bu vechile **[M 31b]** itâ‘atden rû-gerdân olup, tâgī ve bâgī olmalarıyla, ol makūle muzırru'n-nâs ve sâ‘î bi'l-fesâd olan eşkıyânın şer‘an ve kānûnen müstehak oldukları **[B 116a]** cezâları verilmek ve bir ferdi himâye olunmayup, i‘dâm ü izâlelerine ihtimâm u dikkat olunmak bâbında Anadolu'nun yemîn ü yesâriyle orta kollarına mü’ekked ü müşedded evâmir-i ‘aliyye[1] irsâl ve bu emr-i ehemme kemâl-i ikdâm ü ihtimâm ile tekrâr-be-tekrâr te’kîd ü tehdîd ve isti‘câl buyurulmağla, ahz ü giriftâr olunan[2] eşkıyây-ı merkūmenin ser-i maktû‘ları pey-der-pey Âsitâne-i sa‘âdet'e vârid ve Bâb-ı hümâyûn pîş-gâhında galtîde-i hâk-i mezellet ve sâ’ire mûcib-i ‘ibret olup, bir tarîkıyle[3] firâr ve gürîzân ve tahlîs-ı girîbân-ı cân edenleri dahi güm-nâm ve bî-nişân[4] olmalarıyla, bi-hamdihî Sübhânehû ve Te‘âlâ dâmen-i memleket-i İslâmiyye, levs-i vücûd-i hubs-âlûdlarından âb-ı sâf-tedbîr ile tathîr buyuruldu.

Vukū‘-i tevcîhât ve tebdîlât-ı[5] ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ

Ânifen tastîr olunduğu üzere Anadolu Eyâleti, müşârun ileyh Haleb Vâlîsi Vezîr-i zî-şân sa‘âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerine tevcîh ü ‘inâyet buyurulmağla, **[B 116b]** mâh-ı merkūmun onuncu gününden[6◊] Haleb Eyâleti dahi[7] Bosna Vâlîsi Sadr-ı sâbık Vezîr-i ‘âlî-şân sa‘âdetlü ‘Ali Paşa hazretlerine ve Bosna Eyâleti, Özi Vâlîsi olup hâlâ Hotin Muhâfızı olan sâbıkā Edirne Bostancı-başısı Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Süleymân Paşa hazretlerine ve Özi Eyâleti, Selânik Sancağı mutasarrıfı Sadr-ı esbak Vezîr-i celîlü'l-kadr sa‘âdetlü es-Seyyid[8] Mehmed Paşa hazretlerine tevcîh ü ‘inâyet buyuruldu.

İhsân-ı Vezâret bâ-Eyâlet-i Karaman be-Şerîf Halîl Efendi, Kethudây-ı hazret-i Sadr-ı ‘âlî

Mûmâ ileyh Şerîf Halîl Efendi, Hüseynî-neseb, Hasenî-meşreb, edîb ü lebîb bir zât-ı şerîf-i hasîb olup, cevher-i cibillî ve hılkat-i aslî muktezâsınca, evâ’il-i hâlinde mukārenet-i tevfîk-ı Samedânî birle ‘ulüvv-i himmeti ancak

---

1 ‘aliyye B, M : ‘aliyyeler S
2 olunan B, M : olan S
3 tarîkıyle B, S : tarîkle M
4 bî-nişân M : nişân B, S
5 ve tebdîlât-ı S, M : — B
6 gününden S, M : gününde B
◊ 10 Şa‘ban 1158 = 7 Eylül 1745 Salı. B ve S nüshalarında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şa‘bân**” yazısı vardır.
7 dahi B, M : — S
8 sa‘âdetlü es-Seyyid M : Seyyid B : sa‘âdetlü Seyyid S

mûcib-i sa‘âdet-i dâreyn ve bâ‘is-i ‘izzet-i menzileyn olan ‘ulûm-i nâfi‘a istihsâline masrûf ve kümeyt-i sebük-‘inân-ı tabî‘ati, cevelângâh-ı mizmâr-ı me‘ârifde **[B 117a]** sûy-i dil-cûy-i tehzîb-i ahlâka ma‘tûf olmağla, imdâd-ı isti‘dâd-ı Hudâ-dâd ibtigāsınca, az müddetde kesb-i ‘ulûm-i ‘akliyye ve nakliyye ve tahsîl-i san‘at-ı kitâbet ve fünûn-i edebiyye ve bâ-husûs pîrâye-i küttâb olan âzmâyiş-i tabî‘ati, mûcib-i şi‘r u inşâ ve sanâyi‘-i bedî‘iyye ile tezyîn-i cemâl-i meleke-i zâtiyye eyledikden sonra, yirmi üç[1] târîhinde◊ ze‘âmet ve kitâbet gedüğüyle Defter-i Hâkānî küttâbı zümresine iltihâka sarf-ı himmet ve kalem-i mezbûra dâ’ir kavâ‘id-i icmâl ü mufassalı tatbîk-ı rûznâmçe-i hâl ve nigâşte-i cerîde-i muhâfaza ve telhîs-ı me’âl ederek, kesb-i mümâreset-i tâmme ile beyne'l-akrân müşârun bi'l-benân olup, cennet-mekân firdevs-âşiyân merhûm Sultân Ahmed Hân *‘aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân* hazretlerinin hengâm-ı hılâfetlerinde merhûm İbrâhîm Paşa Sadâreti evânında âsâr-ı tabî‘atleri olan niçe kasâyid ve tevârîh-i pesendîdeye muvaffak olup ve ol vakitde ‘Arabî ve Fârisî **[B 117b]** müdevven ba‘zı kütüb-i tevârîhin tercemesine irâde-i ‘aliyye-i Şehriyârî te‘allukuna binâ’en, *Târîh-i ‘Aynî* ve *Matla‘u's-Sa‘deyn* ve *Hândmîr** gibi muğlaku'l-‘ibâre kütüb-i tevârîhin tercemelerine ehliyyeti zâhir, sâhib-i bizâ‘a ba‘zı kimesneler ile me’mûr buyurulmağla, sâ’ir me‘ârif-âşinâ miyânında[2] **[M 32a]** mûma ileyhin revnak-bahşây-ı sahâyif-i rûzgâr olan âsâr-ı kalem-i bedâyi‘-nigârı, sezâvâr-ı âferîn-i zû-fünûn-i devrân ve takrîz u tahsîn-i erbâb-ı ‘irfâna şâyân olduğundan, kıymet-şinâsân-ı zemân, cevher-i zât-ı me‘ârif-simâtına lihâza-i im‘ân ve nazar-ı i‘tibâr u istihsân ile tarîkat-i Hâcegân-ı Dîvân'a idhâl ve terfî‘-i şân buyurılup, ba‘de bürhetin mine'l-eyyâm mûmâ ileyhin dekāyık-ı kavâ‘id-i tevcîhât ve hall-ı mu‘zılât-i kuyûdât ve defâtir-i tîmâr ve ze‘âmetin bast-ı icmâl ve mufassalâtında[3] kalem-i serî‘u'r-rakamı, muhayyer-i ‘ukūl-i fuhûl olmağla, kırk üç[4] târîhinde◊◊ Tezkire-i Sânî **[B 118a]** ve ba‘dehû Tezkire-i

---

1 üç M : üc B, S

◊ 1 Muharrem 1123 = 19 Şubat 1711 Perşembe.

* Metnimizde söz edilen *Târîh-i ‘Aynî* ile, Türk asıllı Hanefî fakîhi, tarihçi, hadîs ve dil âlimi Bedreddîn Aynî'nin (ö.855/1451) *‘İkdü'l-Cümân fî Târîh-i Ehli'z-Zemân* adlı umûmî tarihi (bk. meselâ Ali Osman Koçkuzu, “Aynî, Bedreddin”, *DİA,* İstanbul 1991, IV,271-272); *Matla‘u's-Sa‘deyn* ile Timurlular devrinde yaşayan İranlı tarihçi ve münşî Abdürrezzâk es-Semerkandî'nin (ö.887/1482), İran İlhanlı Hükümdarı Ebû Sa‘îd Bahadır Hân'ın doğumundan (704/1305) Timurlulardan Ebû Sa‘îd Mîrzâ Hân'ın ölüm yılının (873/1469) biraz sonrasına kadar geçen olayları anlatan *Matla‘-ı Sa‘deyn ve Mecma‘-ı Bahreyn* adlı Farsça tarih kitabı (bk. meselâ Orhan Bilgin, “Matla‘-ı Sa‘deyn”, *DİA,* İstanbul 2003, XXVIII, 141); Hândmîr ile İranlı tarihçi Gıyâsüddîn b. Hâce Hümâmüddîn Hândmîr'in (ö.942/1535-1536) eserleri arasında yer alan ve yaratılıştan başlayıp Şâh İsmâil'in ölümüne kadar (930/1524) gelen *Habîbü's-Siyer fî Ahbâri Efrâdi'l-Beşer* adındaki umûmî dünya tarihi kastedilmektedir (bk. meselâ İsmail Aka, “Hândmîr”, *DİA,* İstanbul 1997, XV,550-552).

2 miyânında B, S : + [M 32a] miyânında M

3 mufassalâtında S, M : mufassalında B

4 üç M : üc B, S

◊◊ 1 Muharrem 1143 = 17 Temmuz 1730 Pazartesi.

Evvel hıdmetlerinde niçe eyyâm[1] müstahdem ve kırk dokuz senesinde[◊] Cizye Muhâsebeciliği ile mesrûr u hurrem buyuruldukdan sonra, Sadr-ı esbak Muhsin-zâde sa'âdetlü 'Abdullah Paşa hazretlerinin elli târîhinde vâki' zemân-ı Sadâret'lerinde[*] irâde-i hümâyûn-i hazret-i Şehriyârî te'alluku ile Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî olup, tekrâr iktizây-ı vakt ü hâl ile mir'ât-i hâlinden sûret-i âhar bedîdâr ve Bender tarafında vâki' Moskov'un tabur-i makhûru mukābelesinde sedd-i sedîd-i üstüvâr olan Ordu-yi hümâyûna Asâkir-i Mansûre[2] Sürücülüğü ve Nezâret-i Umûr-i Seferiyye hıdmetine me'mûriyyet ile Rumeli cânibine 'inân-rîz-i 'azîmet olmağla, mukārenet-i 'inâyet-i Rabb-i Kadîr ile ol sâl-i nusrat-iştimâlde dîn ü Devlet-i 'aliyye'ye lâyık muvaffak olduğu hıdemât-ı celîlesi, pesendîde-i tab'-ı hümâyûn-i safâ-nümûn-i[3] Pâdişâhî olduğundan, tekrâr tarîk-ı Hâcegân'a imâle-i[4] licâm ve Baş-muhâsebe ile **[B 118b]** serşâr-ı merâm ve merreten ba'de uhrâ Defter Emâneti mansıb-ı celîlesiyle tarîkında resîde-i ser-defter-i kâm olup, vakt-i merkūma gelince me'mûr olduğu her bir emr-i 'azîm ve hatb-ı cesîmin temşiyetinde zuhûra gelan etvâr-ı 'âkılâne ve harekât-ı sâdıkānesi[5], mazbût-ı cerîde-i zamâ'ir ve matla'-ı nâsıye-i hâlinden neyyir-i tedâbîr-i isâbet-pezîr, lem'a-rîz-i şuhûd-i erbâb-ı besâ'ir olduğundan başka, bu gûne umûr-dîde ve kâr-âzmûde ve telh u şîrîn-i rûzgârı çeşîde, hâl-i 'âleme vâkıf, mezâkk-ı zemâneyi[6] 'ârif olan ricâl-i Devlet-i 'aliyye'nin keyfiyyâtı, zamîr-i ilhâm-pezîr-i hazret-i Halîfe-i devrân a pûşîde vü setîr olmayup, cümlenin haysiyyât-ı zâtları, muhât-ı 'ilm-i 'âlem-ârây-ı Şehriyârî olmağla, elli altı senesi gurre-i rebî'ulevvelinde[◊◊] tekrâr Sadrıa'zam Kethudâlığı ile temşiyet-i umûr-i mehâmm, ihâle-i 'uhde-i sâdıkānesi buyurulmağla, **mısra'**[7]:

Şeved ma'lûm kâr-ı herkesî çûn vakt-i kâr âyed[**]

Nesr[8]: Mazmûnunca hak budur ki, müddet-i merkūmeden **[B 119a]** bu vakte gelince İran seferleri takrîbi ile evâ'il-i sutûr-i[9] vekāyi'de tahrîr ve güzâriş-pezîr olduğu üzere zarf-ı müstekarr-ı eyyâmdan zuhûr eden gûnâ-gûn hâlât

1 eyyâm B : müddet S, M
◊ 1 Muharrem 1149 = 12 Mayıs 1736 Cumartesi.
* Muhsin-zâde Abdullah Paşa 8 Rebî'ulâhır 1150 - 26 Şa'bân 1150 [=5 Ağustos - 19 Aralık 1737] arasında 4 ay 14 gün sadrıa'zamlık yapmıştır; bk. meselâ Danişmend, *İOTK,* V,57.
2 hümâyûna Asâkir-i Mansûre B : hümâyûn-i nusrat-âsâra Asâkir S, M
3 nümûn-i B : makrûn-i S, M
4 imâle-i B, S : mâle-i M
5 sâdıkānesi B, S : sâdıkāne M
6 zemâneyi B, S : zemâneye M
◊◊ 1 Rebî'ulevvel 1156 = 25 Nisan 1743 Perşembe.
7 **mısra'** B, S : — M
** شود معلوم کار هرکسی چون کار آید = Bir kimsenin bir işi yapıp yapamayacağı, iş zamanı belli olur" anlamına gelen Farsça bu cümle, söyleneni bilinmeyen dillerde dolaşan mısrâlardandır; bk. meselâ Recâ'î-zâde Ahmed Cevdet, *Zînetü'l-Mecâlis,* s.39.
8 **Nesr** B : — S, M
9 sutûr-i S, M : — B

ve şîme-i meşîme-i zemâneden tevellüd eden mevâlîd-i keyfiyyâtın her birinde üslûb-i hakîm üzere hareket ve hüsn-i terbiye ve ârây-ı sâ'ibe ile meşreb-i hâl-i devrâna şâyeste, gâh müdâvât-ı müdârâ ve gâh taltîf zımnında merâsim-i tehdîd ü inzârı icrâ ve husûsan tedârük ve ihzâr-ı mühimmât ve techîz-i asâkir ve tertîb-i edevâtda sarf-ı evkāt ve'l-hâsıl umûr-i cumhûrun küllîsinde bezl-i ictihâd ile ibrâz-ı tedâbîr-i hasene ve harekât-ı 'âkılâne-i müstahsenesi müsellem-i 'âlem olduğundan, her bâr iltifât-ı hazret-i Şehriyârî'ye mazhariyyet ile taraf-ı Âsafî'den[1] gâh ilbâs-i ferve-i i'tibâr ve gâh enzâr-ı **[M 32b]** re'fet-medâr-ı Hıdîvâne, hakkında nümûdâr olmağla, karîne-i hâl üzere[2] bu zât-ı memdûhu'l-hısâl, silkü'l-cevâhir-i vüzerâya **[B 119b]** şeref-efzây-ı luhûk ile bi-eyy-i hâl çırâğ-ı hâss-ı Pâdişâhî ve gars-i[3] yemîn-i kerem-ihtisâs-ı cenâb-ı Şehinşâhî olması muntazar idi. *"el-Umûru merhûnetün bi-evkātihâ*"* müfâdınca sene-i mezbûre[4] şa'bânu'l-mu'azzamının on altıncı yevm-i isneyn-i meymenet-karînde◊ maşrık-ı 'inâyetden mihr-i cihân-fürûz-i eltâf-ı Hudâvendî tâli' u tâbân ve mücerred karîha-i sabîha-i Cihân-bânî'den Eyâlet-i Karaman inzımâmiyle rütbe-i vâlâ-yı Vezâret 'inâyet ü ihsân buyurulmağla, şeref-efzây-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i mevhibet-makrûn mûcebince, huzûr-i lâmi'u'n-nûr-i hazret-i Âsafî'de vüzerâya mahsûs ferve-i semmûr-i müstevcibü's-sürûr telebbüsü ile kadr u şânı dü-bâlâ ve devletlü Sadrıa'zam hazretlerinin takımlarıyla[5] hâne-i sa'âdetlerine imâle-i licâm-ı behcet-nümâ buyurdılar.

Bu tavr-ı dil-pesend üzere zuhûr eden vüfûr-i 'inâyet[6] ve ihsân-ı hümâyûn bu gûne ehline ve mahalline masrûf u şâyân buyurulması gûş-zed-i 'âlemiyân oldukda, *"el-Mülûkü **[B 120a]** mülhemûn**"* tefevvühü ile deymûmet-i devlet ve istidâmet-i 'ömr ü Saltanat-ı Halîfe-i devrâna iştigāl ile ratbu'l-lisân oldular.

Tefvîz-ı Kethudâyî-i Sadr-ı 'âlî be-Rûznâmçe-i Evvel el-Hâc Mustafa Efendi ve tevcîh-i mansıb-ı û be-Hüseyn Beyefendi[7]

Ânifen revnak-efzây-ı sahîfe-i beyân olduğu üzere Vezîr-i müşârun ileyh Şerîf Halîl Paşa hazretleri, hıl'at-i behcet-tırâz-ı Vezâret ile kāmet-i bâlây-ı istih-

1 Âsafî'den B, S : Sadrıa'zamî'den M
2 üzere M : — B, S
3 gars-i S, M : 'arz-ı B
* الامور مرهونة باوقاتها = Herşeyin olmasının bir vakti, saati vardır" anlamında Arapça atasözüdür.
4 mezbûre S, M : merkūme B
◊ 16 Şa'bân 1158 = 13 Eylül 1745 Pazartesi. S nüshasında 99b'nin sağ kenarında bu ay ile ilgi olarak "**şa'bân**" yazısı vardır.
5 hazretlerinin takımlarıyla B : hazretleri takımıyla S, M
6 'inâyet B : 'inâyât S, M
** الملوك ملهمون = Padişahlar (Allah'ın) ilhâmına mazhar olmuş kimselerdir" anlamına gelen bu cümlenin vâizler ve hadîsçiler tarafından kullanılan bir söz olarak belirtildiği yerlerden biri için bk. meselâ 'Abdurrahman b. Ahmed b. Mes'ûd el-Kevâkibî, *Tabâ'i'u'l-İstibdâd ve Mesâri'u'l-İsti'bâd,* Haleb ts, s.121.
7 **be-Hüseyn Beyefendi** B, S : — M

kāka ihtizâz ve hırâmân-ı sâha-i i‘zâz olduğu hılâlde, mesned-i vâlâ-yı Kethudayî'ye, ricâl-i Devlet-i ebed-karâr'dan öteden berü mücerrebü'l-etvâr ve harekât ü sekenâtı memdûh-i sıgār u kibâr olup, ber-muktezây-ı isti‘dâd-ı Hudâ-dâd dâ’ire-i ‘iffetde merkez-nişîn-i rüşd ü sedâd ve sinîn-i kesîreden berü devr-i menâsıb-ı Hâcegân-ı Dîvân ve neyl-i i‘tibâr u şân ve dekāyık-ı umûr-i külliyye-i Devlet-i ‘aliyye'yi nigâşte-i cerîde-i zamîr-i safvet-nişân ederek, **[B 120b]** ıhlâs-ı sadâkat-ihtisâs ile hâ’iz-i nîk-nâm ve ahlâk-ı hasene ve şiyem-i müstahsenesi meşhûd-i enâm olan Sadr-ı esbak İbrâhîm Paşa merhûmun yeğeni, hâlâ Rûznâmçe-i Evvel el-Hâc Mustafa Efendi hazretleri ferve-i semmûr-i Kethudâyî ilbâsiyle mübtehic ü mesrûr ve Rûznâmçe-i Evvel mansıbı ile dahi[1] sâbıkā Kâtib-i Yeniçeriyân Bozoklu Vezîr Mustafa Paşa-zâde Hüseyn Beyefendi müşerref ve memnûn buyuruldu.

Vürûd-i haber-i vefât-ı Yedekci Mehmed Paşa, Muhassıl-ı Aydın ve vukū‘-i tevcîhât-ı[2] ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ

Aydın Muhassılı olup, bundan akdem İran tarafında vâki‘ Ordu-yi hümâyûn-i nusrat-makrûna[3] asâkir-i mansûre sevk u tesyîrine me’mûr buyurılan Vezîr-i mükerrem Yedekci Mehmed Paşa, seferden ‘avdet ve Kars'da ikāmet üzere iken, bi-irâdetillâhi[4] Te‘âlâ efsâr-ı cenîbet-i[5] hayâtı, kabza-i tasarrufnümây-ı ecele redd ü ilkā ve kendüsi keşmekeş-i kayd-ı dünyâdan bu vechile rehâ bulup, **[B 121a]** sebük-‘inân-ı ‘âzim-i cevelângâh-ı bekā olduğu haberi, evâhır-ı şa‘bânda◊ Âsitâne-i sa‘âdet'e vârid olmağla, Aydın Muhassıllığı, hâlâ Karaman Vâlîsi olup İstanbul'dan mansıbına nehzat ve tahrîk-i rikab-ı ‘azîmete müteheyyi’ (متهیئ) olan Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Şerîf Halîl Paşa hazretlerine, gurre-i şehr-i[6] ramazândan◊◊ zabt etmek üzere ber-vech-i mâlikâne tevcîh ü ‘inâyet ve Karaman Eyâleti dahi Vezîr-i mükerrem Çelik Mehmed Paşa hazretlerine ihsân-ı hümâyûn[7] buyuruldu.

Vukū‘-i[8] [M 33a] ziyâfet-i hümâyûn der-Serây-ı ‘âlî-i Vezîr-i a‘zam[9]

Ni‘am-i ihsân-ı bî-pâyânı mebzûl-i enâm ve hân-ı in‘âm-ı firâvânı mevsûl-i hâss u ‘âmm olan Pâdişâh-ı Dârâ-gulâm, Şehinşâh-ı İskender-

1 dahi B : — S, M
2 **tevcîhât-ı** B : tebdîlât-ı S, M
3 hümâyûn-i nusrat-makrûna S, M : hümâyûn'a B
4 bi-irâdetillâhi B : bi-emrillâhi S, M
5 cenîbet-i B, S : kemmiyyet-i M
◊ 21-29 Şa‘bân 1158 = 18-26 Eylül 1745.
6 şehr-i B : — S, M
◊◊ 1 Ramazân 1158 = 27 Eylül 1745 Pazartesi. S nüshasında 100b'nin sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**ramazân**” yazısı vardır.
7 Paşa ….. hümâyûn M : Paşa hazretlerine ihsân-ı B : Paşa'ya ihsân-ı hümâyûn S
8 **Vukū‘-i** B, S : + [M 33a] Vukū‘-i M
9 **Vezîr-i a‘zam** B : Sadrıa‘zam S, M

ihtişâm *edâmallâhu Te'âlâ simâte Saltanatihî mebsûtaten ilâ âhıri'l-eyyâm*[*] hazretlerinin perverde-i kerem-ihtisâs-ı dâru'n-ni'am-i Saltanat ve bende-i hâssu'l-hâss-ı 'atebe-i 'aliyye-i Hılâfet'leri olan Sadrıa'zam-ı kerem-şiyem ve Vekîl-i mutlak-ı mufahham u muhteremleri devletlü Seyyid[1] Hasan Paşa hazretlerinin **[B 121b]** de'b-i kadîm ve deydene-i müstedîm üzere her sene 'îd-i fıtr 'akībinde[2] nefs-i nefîs-i hümâyûn içün tertîb olunagelan ziyâfetleri, bu sâl-i meserret-iştimâlde mevsim-i şitâya tesâdüf etmek hasebiyle Serây-ı Âsafâne'lerinde olmasını ve bu takrîb ile kadem-i meymenet-tev'em-i Şehriyârî'ye bast-ı kâlây-ı rûy-i rıkkıyyet ve pây-endâz-ı kumâş-ı çehre-i 'ubûdiyyet ile celâ'il-i mefharetleri, meziyyet ü terakkī bulmasını mübârek rikâb-ı kamer-tâb-ı Tâcdârî'ye mülahhasan 'arz u inhâ ve da'vet zımnında mâ fi'z-zamîrlerin berdâşte-i ma'raz-ı inbâ eylediklerinde, zülâl-i sercûş-i 'âtıfet-i Hıdîvâne'leri riyâz-ı her-dem behâr-ı devletde gars-i yemîn-i Mülûkâne'leri olan şecere-i sadâkat-semereleri cânibine cereyân, ya'nî da'vet-i vekîl-i saltanatlarına icâbet ile[3] tecdîd-i 'inâyet ü ihsân buyuracakların tebşîr u i'lân ve mesrûr u şâdân buyurmalarıyla, mâh-ı şevvâlin[4] altıncı mübârek isneyn gününde[◊] ber-minvâl-i muharrer Serây-ı Sadr-ı 'âlî'de ziyâfet-i hümâyûn tertîb ve semâhatlü Şeyhulislâm Efendi **[B 122a]** hazretleri ve Yeniçeri Ağası ve Defterdâr Efendi mukaddem da'vet buyurulmağla, cümlesi seherî kapuda mevcûd bulunup, kudûm-i behcet-lüzûm-i cenâb-ı Veliyyü'n-ni'am-i 'âlem hazretlerine muntazır olmalarıyla, mihr-i rahşân-ı sipihr-i Saltanat, neyyir-i sa'd-iktirân-ı âsümân-ı Hılâfet hazretleri, matla'u'l-envâr-ı makarr-ı sa'âdetlerinden sâ'at ikide iken, hûrşîd-i nûr-efşân ile hem-'inân tâli' u tâbân olup, bâ-şevket ü iclâl semt-i Serây-ı Vekîl-i Saltanat'larına meyl ü ikbâl buyurduklarında, sene-i sâbıka vekāyi'inde tafsîlen beyân olunduğu minvâl üzere bi'l-cümle müstakbilîn mevkıf-i istikbâlde zemîn-bûs-i 'ubûdiyyet olup, pîş-i rehvâr-ı Şehriyârî'de pûyân ve bâlây-ı nerdübânda dahi fermân-ı hümâyûn buyurulduğu üzere Müftî-i devrân Efendi hazretleri îstâde-i makām-ı selâm ve kad-hamîde-i ikrâm ile pîş-i hümâyûnda devân olarak 'Arz-odası'nı şeref-i kudûmleriyle müşerref buyurdular. Kuşluk ta'âmı anda tenâvül buyurulduktan sonra, Kâşîli Oda'yı **[B 122b]** teşrîf ve bâ'is-i neşât ve mûcib-i inbisât olan istimâ'-ı nagamât-ı hoş-elhân ve terâne-sâz-ı nağme-perdâzân ve temâşây-ı sanâyi'-i 'acîbe-i lu'bede-bâzân sebebi ile bezl-i in'âm u ihsân ederek[5]

---

* ادام الله تعالى سماط سلطنته مبسوطة الى اخر الايام = Yüce Allah saltanatının sofrasını kıyâmete kadar açık olmakta devamlı kılsın" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

1 Seyyid B, S : es-Seyyid M

2 'akībinde B : 'akabinde S, M

3 ile B : birle S, M

4 şevvâlin B : merkūmun S, M

◊ 6 Şevvâl 1158 = 1 Kasım 1745 Pazartesi. S nüshasında 101a'nın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak "şevvâl" yazısı vardır.

5 ederek B, S : eyleyerek M

imrâr-ı vakt ü zemân buyurılup, ta‘âm-ı şâm tenâvülü ‘akībinde huzûr-i lâmi‘u'n-nûr-i Pâdişâhâne'lerinde re’fetlü Sadrıa‘zam hazretlerine serâsere dûhte sevb-i semmûr-i müstevcibü's-sürûr ve semâhatlü Şeyhulislâm Efendi hazretlerine mahsûs olan ferve-i beyzây-ı ferah-fezâ ‘inâyet ü iksâ[1] ve oda hâricinde Kethudây-ı Sadr-ı ‘âlî hazretlerine dahi ferâce semmûr kürk[2] ilbâsiyle kadri i‘lâ buyurılup, kubeyl-i şâm Serây-ı hümâyûn-i dil-ârâma hırâm-ı nâz ile ihtizâz[3] buyurduklarında, müşârun ileyhimâ hazerâtı ve sâ’ir müşeyyi‘în ber-vech-i mu‘tâd mevkıf-ı istikbâle dek hıdmet-i teşyî‘i **[M 33b]** edâ eylediklerinden sonra, birbirlerine tehniye-gûyân-ı kudûm-i Şehriyârî ve tebrîk-hân-ı ferve-i Tâcdârî olarak, icrây-ı merâsim-i ‘âdî **[B 123a]** hıtâmında, cenâb-ı Sadrıa‘zam-ı Bermekî-şiyem hazretleri bu gûne kerem-i Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âleme mazhariyyet ile müstağrak-ı lücce-i envâ‘-ı ni‘am olduklarına teşekküren, mevcûd olan ricâl-i hâss u ‘âmm ve havâşî ve huddâma bezl-i in‘âm ile cenâb-ı Şehriyâr-ı enâm hakkında cümleden isticlâb-ı da‘avât-ı icâbet-irtisâm[4] buyurdılar.

Âmeden-i Donanma-yı hümâyûn ez-Bahr-ı Sefîd

Hâlâ Kapudân-ı deryâ Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Mustafa Paşa hazretleri, Donanma-yı hümâyûn sefâyini ile mevsim-i rûz-i kāsım hulûlünden mukaddem Âsitâne-i sa‘âdet'e bâd-bân-güşây-ı teveccüh ve mâh-ı merkūmun yedinci günü◊ Halîc-i Tersâne-i ‘âmire'ye lenger-endâz-ı ikāmet oldular.

Ziyâfet-i Ağa-yı Yeniçeriyân be-Sadr-ı ‘âlî-i Âsaf-nişân

Bu gûne tertîb-i ziyâfet, mûcib-i ülfet ü mahabbet ve bu keyfiyyet yalnız havâssa muhtass olmayup, belki ‘âmme-i nâsa vesîle-i celb-i menfa‘at olduğu sâl-i güzeşte sahâyifinde mufassalan tahrîr u imlâ ve zîb-efzây-ı sutûr-i **[B 123b]** inbâ olundukda, terâkîb-i müstefâdından letâyif-i me‘ânî-i dil-ârâsı[5] ifâde vü îmâ olunmuşidi. ‘Alâ hâze'l-kıyâs bu sene-i mübârekede dahi mâh-ı merkūmun[6] sekizinci günü◊◊ de’b-i dîrîn üzere Ağa-kapusu'nda tertîb-i ziyâfet ve re’fetlü Sâhib-i devlet-i kesîru'l-murû’et[7] hazretleri da‘vete icâbet ile teşrîf-

1 iksâ B, S : ihsân M
2 kürk B, S : — M
3 ihtizâz B, S : ihtizâr M
4 irtisâm B, S : ittisâm M
◊ 7 Şevvâl 1158 = 2 Kasım 1745 Salı. B nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.
5 dil-ârâsı S : dil-ârâ B : dil-ârâsını M
6 merkūmun S, M : + yirmi B
◊◊ 8 Şevvâl 1158 = 3 Kasım 1745 Çarşamba. B ve S nüshalarında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.
7 kesîru'l-murû’et S, M : — B

sâz-ı mesned-i sa‘âdet buyurup, yevm-i mezbûrda ber-vech-i mu‘tâd Yeniçeri Ağası hazretlerine ibkāy-ı câh-ı vâlâlarını müş‘ir evvelâ hıl‘at-i hâss ve ba‘dehû ziyâfet tetmîmi ‘akībinde ferve-i semmûr-i behcet-ihtisâs ilbâs ve Ocak ricâline dahi ba‘zan iksây-ı hıla‘-ı fâhire ve ba‘zan in‘âm u[1] ihsân-ı mütekâsire ile cümleyi mesrûr buyurdılar.

Tevcîhât-ı menâsıb-ı Dîvânî

Kā‘ide-i kadîme-i Devlet-i ‘aliyye üzere her sene menâsıb-ı Dîvânî ba‘zılara ibkā ve ba‘zılara müceddeden tevcîh ü i‘tâ buyurıla[2] gelmekle, mâh-ı merkūmun on ikinci günü◊ tevcîhât vâki‘ olup, Sadâret-i ‘uzmâ Kethudâlığı kemâ-kân merhûm Vezîr[3] İbrâhîm Paşa **[B 123a]** yeğeni el-Hâc Mustafa Efendi'ye ve Şıkk-ı Evvel Defterdârlığı, Yûsuf Efendi'ye ve Riyâset, el-Hâc Mustafa Efendi'ye ve Çavuş-başılık, Yeğen ‘Ali Ağa'ya ve Tezkire-i Evvel, ‘Abdî Efendi'ye ve Sânî, Nu‘mân Efendi'ye ve Mektûbî-i Sadr-ı ‘âlî, Hamza Efendi'ye ibkā buyurılup, Nişâncılık, Darb-hâne Emîni Sa‘dullah Efendi'ye ve Defter Emâneti, sâbıkā Tevkī‘î Mehmed Sa‘îd Efendi'ye ve Baş-muhâsebe, Şıkk-ı Sânî Defterdârı bulunan Mûsâ-zâde Mehmed Efendi'ye ve Şıkk-ı Sânî, sâbıkā Cebeciler Kâtibi Göynüklü Ahmed Efendi'ye müceddeden tevcîh ve Rûznâmçe-i Evvel, Bozoklu Mustafa Paşa-zâde[4] Hüseyn Beyefendi'ye ve Darb-hâne, mûmâ ileyh[5] Sa‘dullah Efendi'ye ve Sipâh Kitâbeti, Halîl Efendi'ye ve Matbah-ı ‘âmire[6] Emâneti, İbrâhîm Efendi'ye ve Tersâne-i ‘âmire[7] Emâneti, Mehmed Efendi'ye ibkā ve Anadolu Muhâsebeciliği, sâbıkā Silahdâr Kâtibi Ahmed Bey'e ve Atlu Mukābelesi, Sipâh Kitâbeti'nden ma‘zûl Mustafa Bey'e ve Yeniçeri Kitâbeti, Şehr Emîni Mehmed Bey'e ve Şehr Emâneti, sâbıkā Tophâne Nâzırı Âmedci birâderi Yûsuf Efendi'ye ve Cizye Muhâsebesi, sâbıkı **[B 124b]** Râmî Paşa-zâde Mustafa Beyefendi'ye* ve Silahdâr Kitâbeti, sâbıkā Mâliyye Tezkirecisi Ma‘den Emîni ‘Abdullah Efendi'ye ve Mevkūfât, selefinin senesi tekmîlinde zabt etmek üzere sâbıkā Küçük Evkāf Muhâsebecisi Hasan Şâh Efendi'ye ve Mâliyye Tezkireciliği, elli dokuz

1 u B, M : — S
2 buyurıla B : oluna S, M
◊ 12 Şevvâl 1158 = 7 Kasım 1745 Pazar. B nüshasında sayfanın sağ kenarında, S nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak "**şevvâl**" yazısı vardır.
3 merhûm Vezîr S, M : — B
4 Bozoklu Mustafa Paşa-zâde S, M : Bozoklu(بوزقلو)-zâde B
5 mûmâ ileyh S, M : — B
6 -ı ‘âmire S, M : — B
7 -i ‘âmire S, M : — B
* Burada kendisinden söz edilen Mustafa Beyefendi ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.73'ün sol kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: "Mustafa Bey, Elmâs Paşa-zâde'dir; hâlâ Baş-muhâsebe'dir".

muharreminden◊ zabt etmek üzere[1] Beylikci Subhî Mehmed Efendi[2]**[M 34a]**'ye ve Beylikcilik, hâlâ Teşrîfâtî Nâ'ilî 'Abdullah Efendi'ye ve Kalyonlar Kitâbeti, sâbıkı Çavuş Ahmed Efendi'ye ve Küçük Rûznâme, Ağa-zâde İsma'îl Efendi'ye ve Piyâde Mukābeleciliği, sâbıkā Küçük Rûznâmce[3] 'Abdülbâkī Efendi'ye ve Küçük Evkāf, sâbıkā Teşrîfâtî 'Âkif Mehmed Bey'e ve Sipâh Ağalığı, sâbıkā[4] Baş-bâkī Kulu Kapucu-başı 'Ali Ağa'ya tevcîh ve Arpa Emâneti, sâbıkā Çavuş-başı olan[5] 'Abdî Ağa'ya ve Cebeci-başılık, 'Abdullah Ağa'ya ve Topcu-başılık, Mustafa Ağa'ya[6] ve Top 'Arabacı-başılık, el-Hâc Mustafa[7] Ağa'ya ibkā ve Baş-bâkī Kulluğu, Durak Bey'e ve Tophâne Nezâreti, sâbıkā Cizye Baş-bâkī Kulu Kapucu-başı Mustafa Ağa-zâde **[B 125a]** Halîl Ağa'ya ve İstanbul Barut-hânesi Nezâreti, Sarıca-zâde Mehmed Ağa'ya ve Gelibolu Barut-hânesi dahi[8] sâbıkā Sergi Nâzırı Murtezâ Efendi'ye tevcîh ü 'inâyet ve cümlesine huzûr-i hazret-i Âsafî'de ilbâs-i hıl'at ile mesrûr buyuruldu.

Beyân-ı keyfiyyet-i düşmen-i mekkâr, ya'nî Nâdir Şâh-ı hîlekâr ve der-zımn-ı netîce-i în-mukaddime me'mûriyyet-i vüzerây-ı 'izâm be-techîz-i leşker ve tertîb-i mühimmât-ı evfer berây-ı sefer-i nusrat-eser ve tasmîm-i ihrâc-i asâkir-i Tatar ez-cânib-i Kırım[9] bi-ma'rifet-i Hân-ı 'âlî-şân der-sene-i cedîde[10]

Devlet-i 'aliyye-i Hılâfet-karîn *ebbedehullâhu*[11] *Te'âlâ ilâ yevmi'd-dîn** fi'l-asl dîn-i mübînin hâris ü nigehbânı ve sünnet-i seniyye-i Seyyidü'l-mürselîn'in tervîc-saz-ı bî-imtinânı olmakdan nâşî, gâh muhâlif-i millet olan a'dây-ı dînin ve gâh mezâhib-i hakkadan[12] münharif bulunan fecere ve mülhidînin üzerlerine ferîza-i gazâ vü cihâdı icrâ vü ibkā[13] ve bu takrîb ile tahsîl-i rızây-ı hazret-i Mevlâ ve tekmîl-i **[B 125b]** nâmûs-i şerî'at-i[14] cenâb-ı

◊ 1 Muharrem 1159 = 24 Ocak 1746 Pazertesi.

1 elli ….. üzere B, S : — M

2 Efendi B, S : + [M 34a] Efendi M

3 Rûznâmce B : Rûznâme S, M

4 sâbıkā S, M : — B

5 olan B : — S, M

6 ve ….. Ağa'ya S, M : — B

7 Top 'Arabacı-başılık el-Hâc Mustafa M : — [Metinde bir iki kelimelik yer boş bırakılmıştır] B : Top 'Arabacı-başılığı [Metinde bir iki kelimelik yer boş bırakılmıştır] S

8 dahi S, M : — B

9 **Kırım** B : + der-sene-i âtiye S, M

10 **der-sene-i cedîde** B : — S, M

11 *ebbedehullâhu* B, S : *eyyedehullâhu* M

* ابده الله تعالى الى يوم الدين = Yüce Allah onu dîn gününe (=kıyâmet gününe) kadar kalıcı kılsın" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

12 mezâhib-i hakkadan S : mezheb-i hakkadan B : mezheb-i hakdan M

13 ibkā B, S : îfâ M

14 şerî'at-i B : — S, M

Rasûl-i kibriyâ *‘aleyhi salavâtullâhi Te‘âlâ* ederek âyîn-i İslâm hıfz u hirasetine[1] ve kavânîn-i şer‘-i Seyyidü'l-enâm *‘aleyhi efdalü's-salâti ve's-selâm*[2*] temşiyetine bezl-i miknet eylemek, ‘uhde-i ‘aliyye-i cenâb-ı Pâdişâhî'ye lâbüdd ve lâzım ve zimmet-i himmet-i seniyye-i hazret-i[3] Şehinşâhî'ye vâcib ve mütehattem olup, li-zâlike[4] her bâbda levâzım-ı hazm ü ihtiyâta ri‘âyet ve düşmen ‘idâdından[5] olanların keyd ü igfâlleriyle[6] ihtiyâlden ihtirâz ü mücânebet, muktezây-ı de’b-i dîrîn-i Devlet-i ‘aliyye-i[7] ebed-karâr ve mübtegāy-ı resm-i pîşîn-i Saltanat-ı seniyye-i dâ’imiyyü'l-istikrâr olduğuna binâ’en, bundan akdem bâlâda zikri kerrâtiyle murûr etdiği üzere[8] memâlik-i İran'dan ser-zede-i zuhûr ve pâ-nihâde-i ‘arsa-i istikbâr u gurûr olan Nâdir Şâh-ı hadî‘at-dest-gâh, mücerred semîr-i zamîr-i habâset-tahmîri olan agrâz-ı nefsâniyyesini icrâya vesîle ittihâziyle gûyâ: “Diyâr-ı İran'dan bida‘-ı rafz u ilhâdı ref‘ **[B 126a]** ve rusûm-i muhdese ve müfsideyi tard u def‘ ile dîn-i mübîne hıdmet eyledim” deyü ibtidây-ı zuhûrunda sûret-i hakdan[9] görinerek, bu hıdmeti mukābelesinde taraf-ı hümâyûn-i hazret-i Cihân-dâri'den is‘âf ve kabûlünü iltimâs eylediği mevâdd-ı hamseden, *“Nahnü nahkümü bi'z-zâhir*[**]*”* fehvâsınca me‘âzîr-i şer‘iyye ve mülkiyyesi olmayan mevâdd-ı selâse, ba‘de-ezîn[10] dahi tervîc-i mezheb-i ehl-i sünnet ve'l-cemâ‘ate[11] mübâderet şartıyla karîn-i müsâ‘afe olmağın, kusûr iki mâdde ki biri tasdîk-ı Mezheb-i Ca‘ferî ve biri dahi Mekke-i mükerreme'de ta‘yîn-i rükn-i mahsûs mâddeleridir. Anların redd ü[12] kabûlü, şer‘-i şerîfe te‘alluk eden umûrdan olmak hasebiyle ‘ulemây-ı a‘lâm *kesserahumullâhu Te‘âlâ ilâ yevmi'l-kıyâm*[***] hazerâtından mukaddemâ istiftâ olundukda, kabûlüne mesâğ-ı şer‘î olmadığını[13] bi'l-ittifâk îrâd ü beyân

1 ‘aleyhi ….. hirâsetine B : ederek âyîn-i İslâm hıfz u hirâset S : ederek, âyîn-i İslâm'ı hıfz u hirâset M

2 *‘aleyhi efdalü's-salâti ve's-selâm* B : *‘aleyhi's-selâm* S, M

* عليه افضل الصلوة و السلام = Salât ve selâmın en güzeli onun üzerine olsun” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

3 hazret-i S, M : — B

4 li-zâlike B, M : kezâlik S

5 ‘idâdından S : ‘idâdında B, M

6 igfâlleriyle B : igfâlleri ile S, M

7 ‘aliyye-i B, S : — M

8 bâlâda ….. üzere B : — S, M

9 hakdan B : hakda S, M

** نحن نحكم بالظاهر = Biz zâhire göre hükmederiz” anlamına gelen Arapça bu cümlenin, hadîs ve fıkıh âlimlerince çokça kullanıldığı, hadîs olarak zikredildiği, ama hadîs kitaplarında bulunmadığı ve hadîsçilerce aslının olmadığının belirtildiği yerlerden biri olarak bk. meselâ İbn Kesîr, *Tuhfetü't-Tullâb bi-Ma‘rifeti Ehâdîs-i Muhtasar-ı İbni'l-Hicâb,* thk. ‘Abdülganî b. Hamîd b. Mahmûd el-Kübeysî, Mekke 1406/1985-86, s.174.

10 ba‘de-ezîn M : ba‘de-zîn B, S

11 ve'l-cemâ‘ate B, S : ve cemâ‘ate M

12 ü B, M : — S

*** كثرهم الله تعالى الى يوم القيام = Yüce Allah onları kıyâmet gününe kadar çoğaltsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

13 olmadığını B, M : olmaduğunı S

ve a‘zâr-ı şer‘iyyelerini künh ü hakīkati ile keşf ü ‘iyân ederek mezbûra cevâb-ı şer‘î verilmişiken, maksûdu izhâr-ı hak olmaduğundan[1], şer‘an **[B 126b] [M 34b]** verilan cevâbları istimâ‘ ve şer‘-i şerîfe ittibâ‘ etmeyüp, tekrâr mugāyir-i şer‘ olan mârru'z-zikr iki mâddenin yine tasdîk ve kabûlü teklîfi ile bu âna değin[2] ne gûne izhâr-ı huşûnet ve ne vechile ibrâz-ı ru‘ûnet ü husûmet etdiği, cümlenin ma‘lûm[3] ve meşhûdu iken, şimdi muktezây-ı hubs-i tıyneti üzere sûret-i uhrâda bir gûne dahi mukaddimât-ı dekk ü hîle tertîb ve merhûm Yeğen Mehmed Paşa kazıyyesi ‘akībinde hâlâ Kars Cânibi Ser‘askeri olan Sadr-ı esbak Vezîr-i mükerrem[4] sa‘âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerine kendü mu‘teber hânlarından vâkıf-ı huzûr Mustafa Hân tarafından olmak üzere emriyle terkīm ve müte‘âkıben tesyîr etdirdiği iki kıt‘a kağıdlarını Ser‘asker-i müşârun ileyh hazretleri Der-i devlet-medâr'a göndermekle, “Derûnlarında[5] mukaddemâ iltimâs ü istid‘â olunan Mezheb-i Ca‘ferî tasdîkı ve rükn talebi teklîfi husûsları metrûken mefsûh kılınup, min-ba‘d **[B 127a]** hılâf-ı şer‘ u kānûn Devlet-i ‘aliyye'ye bir nesne teklîf olunmayup, her şeyden ferâgat olunmuşdur” deyü tahrîr olunmuşiken, sonra kendü mührüyle[6] memhûren mahsûs sefîri ile Bağdâd cânibinden rikâb-ı kâmyâb-ı hazret-i Husrevâne'ye ba‘s ü tesyîr eyledüği evrâkının terceme-i sahîhaları Der-sa‘âdet'e celb ü cezb olunup, evrâk-ı merkūme Sadrıa‘zam ve Vekîl-i mutlak-ı efham hazretlerinin huzûr-i ‘âlîlerinde evâsıt-ı mâh-ı merkūmda◊ ma‘kūd olan encümen-i şûrâda feth u kırâ’et olundukda, fîmâ-ba‘d Ehl-i İslâm miyânından şemşîr-i hısâm ref‘ ve bîh-ı ‘adâvet ü bagzâ’[7] kal‘ u kam‘ olunmak içün gûyâ sâlifü'z-zikr iki mâddenin kabûl ü is‘âfı da‘vâsından ferâgat ve semt-i musâlahaya meyl ü rağbet eyledüğüni işbu kağıdlarında dahi eğerçi derc ü tastîr ve lâkin derûn-i evrâk-ı mezkûrede müceddeden hılâf-ı şer‘ u kānûn bir nev‘ teklîf-i bâridi dahi serd ü tasrîh ederek, hubs-i[8] zamîrini işrâb ü teşvîr **[B 127b]** eylemiş. Teklîf-i merkūmun me’âl ü mefhûmu zamîme-i memâlik-i mahrûse-i İslâmiyye'den olup, sinîn-i kadîmeden berü derûnlarında âsâr-ı sünnet ü cemâ‘at ve de‘âyim-i İslâm[9] ve erkân-ı şerî‘at icrâ olunagelan Âzerbâycân hudûdları ki[10], ya‘nî Van ve ol havâlîde olan Kürdistân'dır, anları ve kezâlik ‘Irâk Ülkesi'yle[11], ya‘nî Bağdâd

1 olmaduğundan B, S : olmadığından M
2 değin S, M : dek B
3 ma‘lûm B, M : ma‘lûmu S
4 mükerrem B : zî-şân S, M
5 Derûnlarında B, S : + olan M
6 mührüyle B : mührü ile S, M
◊ 11-20 Şevvâl 1158 = 6-15 Kasım 1745. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.
7 bagzâ’ M : bagzâ B, S
8 hubs-i S, M : hubs ü B
9 -i İslâm B : — S, M
10 Âzerbâycân hudûdları ki B : Âzerbeycân hudûdları ki S : Âzerbeycân hudûdlarına M
11 Ülkesi'yle M : Ülkâsiyle B, S

ve Basra ve Meşhedeyn ve havâlîleridir, anları kendüye verilmek üzere taleb eylemesi hâlât-ı garîbesi olmağla, bu gûne me'âlleri biribirine muhâlif ve mugāyir tahrîrât-ı mekîdet-simât irsâl ü tesyîrinden merkūmun murâd u maksûdu mücerred[1] cânib-i Devlet-i 'aliyye ve Saltanat-ı seniyye *lâ zâlet mahfûzaten bi-vikāyeti'r-Rabbâniyye*[*]yi igfâl ü ta'vîk ile kendü umûruna takviyet ve zu'munca bu cânibe îrâs-i fütûr u rehâvet idüği[2] zâhir ve bundan başka sermezhebimiz olan hazret-i İmâm-ı a'zam ve hümâm-ı ekrem ü efham *radiyallâhu Te'âlâ 'anhu*[**] cenâbının merkad-i münevverelerine[3] **[B 128a]** cây-gîr-i zamîr-i mel'anet-semîri olan sû'-i kasdını[4] ma'âzallâhi Te'âlâ icrâ ile Ehl-i Sünnet ve'l-Cemâ'at'a[5] bir gûne dahi ihânet ü hıyânet olduğu âşikâr u bâhir olmağla, muhîl-i merkūmun keyd ü hud'asından fîmâ-ba'd gaflet ve tarafından bir dürlü tahsîl-i emniyyet câ'iz olmaduğundan[6] gayri, 'iyâzen billâhi Te'âlâ memâlik-i İslâmiyye *hafizahallâhu Te'âlâ*[7] *'ani'l-âfâti ve'l-beliyye*[***]den bir şibr yer ve bir kıt'a erâzî[8] ve mahal verilmesinin me'âzîr-i şer'iyye ve mülkiyyesi vâzıh u bedîdâr olmağın, bi-'avnillâhi'l-Meliki'l-Müte'âl sene-i mâzıyyeden ziyâde techîz-i 'udde vü 'atâd ve tertîb-i levâzım-ı emr-i cihâda[9] **[M 35a]** bezl-i ictihâd olunmak vâcibe-i 'uhde-i Saltanat-ı[10] diyânet-mu'tâddan idiği[11] bi'l-cümle vüzerây-ı 'izâm ve 'ulemây-ı fihâm ve ocaklar ricâlinin icmâ'-i ârâ ve ittifâk-ı kelim-i savâb[12]-intimâlarıyla karâr-dâde olduğuna binâ'en, bi-lutfihî Sübhânehû ve Te'âlâ sene-i âtiyede **[B 128b]** Kars ve Diyârbekir kollarından sefer-i hümâyûn-i nusrat-makrûn mukarrer u muhakkak olmağla, bu keyfiyyet Kars Cânibi Ser'askeri olup, li-ecli'l-maslaha bu kış Erzurum'da meştâ-nişîn-i ikāmet ve ol havâlîlerde kesret üzere zehâyir u mühimmât cem' u iddihârına dâmen-dermeyân-ı kudret olmak üzere me'mûr olan Vezîr-i mahmedet-pîrâ Sadr-ı sâbık[13] sa'âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerine hatt-ı hümâyûn-i şevket-makrûn ile[14]

---

1 mücerred B, S : — M

* لا زالت محفوظة بوقاية الربانيه = Rabbânî korumayla korunmuş olarak devam etsin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 idüği B, S : idiği M

** رضى الله تعالى عنه = Yüce Allah ondan razı olsun" anlamına gelen Arapça duâdır

3 münevverelerine B, S : münevverlerine M

4 sû'-i kasdını S : sû'-i kasdı B, M

5 ve'l-Cemâ'at'a B, S : ve Cemâ'at'a M

6 olmaduğundan B, S : olmadığından M

7 *Te'âlâ* S, M : — B

*** حفظها الله تعالى عن الافات و البليه = Yüce Allah onu âfet ve belâlardan korusun" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

8 erâzî B, S : arz M

9 emr-i cihâda B, S : + [M 35a] emr-i cihâda M

10 Saltanat-ı B, S : + ü M

11 idiği B : idüği S, M

12 savâb S, M : savb B

13 Sadr-ı sâbık M : — B, S

14 makrûn ile S, M : makrûnuyla B

mu‘anven emr-i celîlü'ş-şân ile tefhîm ü ifâde ve sâ’ir vüzerây-ı ‘izâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm ve sâ’ir[1] ru’esâ ve zâbitân-ı asâkir-i mansûreye dahi kemâl-i ihtimâm ü ikdâm ile şimdiden techîz-i asker ve tertîb-i mühimmât-ı sefer ederek hâzır u âmâde olmağa[2] sarf-ı kudret ve vakt ü zemâniyle harekete kesb-i isti‘dâd ü kuvvet ve külliyyetlü ‘udde vü ‘atâd tedârüküne bezl-i himmet ü miknet eylemeleriyçün evâmir-i ‘aliyyeler[3] ısdâr **[B 129a]** u irsâl ve cümleyi bu keyfiyyetden haberdâr ve ifâde-i hâl olunduğundan gayri, hâlâ fermânfermây-ı İklîm-i Kırım, Hân-ı ‘âlî-şân celâdetlü Selîm Girây Hân hazretlerine dahi himem-i celîle-i Kā’ânî'leriyle işbu sene-i mübâreke evâyilinde bâlâda tastîr olunduğu üzere mukaddemâ İklîm-i Kırım'dan ihrâc ve sefer-i hümâyûna tesyîr u irsâl eyledikleri asâkir-i Tatar-ı gayret-şi‘ârın gerek neferât-ı şîrsavlet ve gerek sergerdegân-ı kahremân-sıfatlarından her biri, hakkā ki şümürde-i benân-ı intihâb-ı Keyânî'leri olmakdan nâşî, ibrâz-ı cevher-i şecâ‘at ve îfây-ı resm-i diyânet ü gayret ile asâkir-i muvahhidîne i‘ânet-i ‘azîm ve cânib-i düşmene rahne-i cesîm izhâr eyledikleri, meşhûr-i âfâk olmak hasebiyle bu vechile sünûh eden hıdemât-ı gayûrâneleri, pesendîde-i tab‘-ı safâ-makrûn-i hazret-i Şehriyârî olduğuna binâ’en, bi-mennihî Te‘âlâ sene-i âtiye içün **[B 129b]** dahi İklîm-i Kırım'dan sâbıkı üzere on bin nefer Tatar-ı ‘adüv-şikârın ihrâcı husûsuna irâde-i ‘aliyye-i hazret-i Pâdişâhî[4] te‘alluk ve derkâr ve Hân-ı ‘âlî-şân hazretlerinin dahi taraf-ı Devlet-i ‘aliyye-i ebed-karâr'a olan celâ’il-i hüsn-i ıhlâs ve mehâ’il-i sıdk-ihtisâslarına[5] nazaran, tesviye-i emr-i mezbûra sâbıkından ziyâde ber-vefk-ı merâm hayr-encâm-ı Şehinşâhî, teşmîr-i sâk-ı ibtidâr edeceği zâhir u âşikâr olmağın, bi-fazlihî Sübhânehû ve Te‘âlâ bir ân ve bir sâ‘at akdem savb-ı me’mûrlarında[6] mevcûd bulunmak üzere vaktiyle irsâl ü tesyîrleriyçün matlûb olan on bin nefer asâkir-i Tatar-ı hamiyyet-şi‘ârı şimdiden tesviye vü tertîb ve müte‘ayyinân-ı selâtîn-i Cengîziyye'den üzerlerine sergerde nasb olunacak ve ma‘iyyetine terfîk kılınacak sultânânı dahi me’mûr u ta‘yîn eyledikden sonra berren ve yâhûd bahran münâsib olan tarîk-ı murûrların **[B 130a]** ve minvâl-i muharrer üzere hâzır u âmâde oldukların Der-bâr-ı Hılâfet-medâr-ı Şehriyârî'ye mukaddem ‘arz u[7] ihbâr eylemek bâbında şerefbahşây-ı sudûr olan nâme-i hümâyûn-i şevket-makrûn ve ber-vech-i mu‘tâd-ı kadîm kırk[8] bin guruş segbân akçası ve iktizâ eden ru’esây-ı kavme ilbâs içün kırk sevb hıla‘-ı fâhire, mâh-ı merkūmun evâhırında◊ eğerçi tertîb ü âmâde

1 sâ’ir B : — S, M
2 olmağa B, S : olmağla M
3 ‘aliyyeler B, S : ‘aliyye M
4 Pâdişâhî S, M : Tâc-dârî B
5 ihtisâslarına B : ihtisâsına S, M
6 me’mûrlarında B, M : me’mûrelerinde S
7 ‘arz u S, M : — B
8 kırk B, M : — S
◊ 29 Şevvâl 1158 = 24 Kasım 1745 Çarşamba. B ve S nüshalarında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.

olundu. **[M 35b]** Lâkin bâlâda mezkûr Sefîr-i İran'ın vürûduna terakkuben irsâli[1] te'hîr buyuruldu.

Tebdîl-i Sadr-ı Anadolu

Hâlâ Anadolu Kadı'askeri olan yeke-tâz-i mizmâr-ı 'ulûm Kırîmî Mehmed Efendi hazretlerinin müddet-i 'örfiyye-i 'iffet-irtisâmları temâm ve zemân-ı hükûmetleri resîde-i hüsn-i hıtâm olmağla, kudemây-ı tarîkden sâbıkā İstanbul Kadısı olan Şeyhulislâm-ı sâbık merhûm Mahmûd Efendi'nin mahdûm-i muhteremleri fazîlet-penâh mevlânâ 'Abdullah Efendi hazretleri, mâh-ı merkūmun yirmi üçüncü gününde◊ Sadr-ı **[B 130b]** vâlâ-yı Anadolu'ya ıs'âd ile mesrûr u dil-şâd buyuruldu.

Üftâden-i kalyon-i bâzergân be-sâhil-i Hısn-ı İstanbul ve beyân-ı keyfiyyet-i û

Bender-i İskenderiyye-i Mısır'dan İstanbul'a âmed-şud eden tüccâr kalyonlarından 'Arab 'Ömer nâm Kapudan'ın kalyonu, eşyây-ı gûnâ-gûn ve zehâyir-i Mısrıyye ile memlû ve meşhûn olduğu hâlde, mâh-ı zilka'denin dördüncü bâzâr gicesi◊◊ kubeyl-i şâmda Çekmece açıklarından çekilüp gelür iken, mellâh-ı sefîne-i 'azamet-nümûn-i gerdûn zevrakçe-i hûrşîd-i muşa'şa'-ı bâd-bânî, kenâre-i sâhil-i mağrib-zemîne sevk u tesyîr ve çekdirme-i[2] siyeh-endâm-ı zalâmı, mikzefe[3]-cünbân-ı keşâkeş ile velvele-gîr, ya'nî sipihr-i nîlî-fâm, perde-i siyeh-târ-ı şâmı âvîhte-i bâm-ı fushat-serây-ı cihân ve cemâl-i mihr-i 'âlem-ârâyı, verây-ı perde-i[4] hicâbda pinhân etdiği esnâda, kalyon-i merkūm Kum-kapu pîş-gâhına gelüp, bi-emrillâhi Te'âlâ leyle-i mezbûrede bâd-ı cenûb kemâl-i şiddetle vezân u hubûb eyledüğünden, **[B 131a]** târîkî-i şeb ve terâküm-i zalâm-ı müstevcibü'l-hereb istîlây-ı havf u hirâsa sebeb olmağla, Serây-burnu'ndan[5] içerü girmeğe cesâret edemeyüp, ol leyl-i pür-veyli anda imrâr ve ferdâsı Serây-burnu'nu güzâr niyyeti ile mahall-i mezkûrda lenger-endâz-ı karâr olmuşidi. Lâkin şedâyid-i telâtum-i emvâc-ı kûh-endâm bilâ-infisâm hecme-zây-ı iktihâm olmadan nâşî, vaz' olunan lenger ka'r-ı deryâda 'adem-i istikrâr ve kalyon-i mezbûru rabt-ı hibâl-i[6]

1 Sefîr-i ….. irsâli B : sefîrin vürûduna terakkuben S, M
◊ 23 Şevvâl 1158 = 18 Kasım 1745 Perşembe. B ve S nüshalarında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak "**şevvâl**" yazısı vardır.
◊◊ 4 Zilka'de 1158 = 28 Kasım 1745 Pazar. S nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak "**zilka'de**" yazısı vardır
2 çekdirme-i B, S : cekdirme-i M
3 mikzefe B, S : miczefe M
4 perde-i B : — S, M
5 burnu'ndan B, S : burnu'nda M
6 mezbûru rabt-ı hibâl-i B : merkūmu rabt-ı hibâl-i S : merkūmu rabt-ı hibâle M

üstüvâr edemediklerinden, tedâbîr-i miknetleri bî-tâ'il ve bi'z-zarûrî[1] taraf-ı sâhile mâ'il olmağla, derûnunda olan ricâl ü mellâhîn her çend ki ihtimâm-ı tâmm ve keşâkeş-i ikdâm ile zabt u rabtına sarf-ı nîrûy-i iktidâr eylediler ise mukaddime-i sa'yleri netîce-pezîr ve baht-ı lugazîde-pâları dest-gîr olmayup, rişte-i tâkatleri bürîde-i mikrâz-ı rûzgâr ve metâ'-ı miknetleri rubûde-i dest-i ıztırâr-ı bî-ıstıbâr **[B 131b]** olduğundan, çâr-nâ-çâr hall-i 'ikāl ihtiyâr ile ol at başlı kalyon, mânend-i esb-i harûn (حرون) Ahûr[2]-kapu ile Çatladı-kapu beyninde 'Arabacılar Kâr-hânesi müşrif olduğu sâhilin pîş-gâhında taşlık ve sığacık olan mahalle sevk-ı kazâ vü kader ile üftâde olmağla, taraf-ı sâhilden istimdâd kasdiyle birkaç[3] def'a top atup, i'lâm-ı hâl ve isti'ânet-i ahvâl etdiklerinden hükkâm haberdâr olup, imdâd ü i'ânet kaydında eğerçi kusûr etmediler, lâkin haylûlet-i şeb-i târ ve şiddet-i rûzgâr ile telâtum-i emvâc-ı hatar-bârdan nâşî, bir tarîkıyle[4] halâsına çâre-sâz ve dest-i i'âneti bâz etmeğe hadd-i imkân olmaduğundan, bi'z-zarûrî[5] rû-şenâ-bahşâyî-i subh-i münîr zuhûruna tevkīf[6] u te'hîr iktizâ eyledi. Bu keyfiyyet kehfü'l-emân-ı fukarâ, melce-i râhat-resân-ı zu'afâ, bahr-ı zehhâr-ı merhamet, ebr-i gevher-bâr-ı[7] şefekat ü 'inâyet, yem-himem, deryâ[8]-kerem, sebeb-i emniyyet-i **[B 132a]** 'âlem, bâ'is-i âsâyiş-i milel ü[9] ümem, sâye-i kerem-vâye-i Hudâ, pîrâye-i cemâl-ârây-ı zühd ü takvâ, cenâb-ı Pâdişâh-ı te'lîf-[10] **[M 36a]** sâz-ı kulûb-i a'lâ vü ednâ hazret-i Şehinşâh-ı refâh-bahşây-ı 'umûm-i re'âyâ vü berâyâ *lâ zâle'd-dehru müftehıran bi-vücûdihi'l-a'lâ ve mâ beriha'l-halku mütena''imen bi-lutfihî vücûdihi'l-esnâ** hazretlerinin ma'lûm-i 'atûfet-mersûm-i Hıdîvâne'leri oldukda, kalyon-i merkūmun mütehammil olduğu eşyâ ve zâd ü zevâde, Âsitâne-i sa'âdet-âşiyâne'lerinde[11] âsûde-i mazalle-i refâh olan 'ibâdullah içün isticlâb olunduğundan, sâye-i 'inâyet-vâye-i Husrevâne'lerinin hoş-nişîn-i râhat-güzîni olan 'umûmen zîr-destân ve husûsan vücûh-i a'yânın refâh-ı hâl ve itmînân-i bâlleri aksây-ı murâd-ı hümâyûn-i Mülûkâne ve müntehây-ı mekāsıd-ı mâ fi'l-fu'âd-ı[12] şefekat-nümûn-i min'amâneleri olmak

1 bi'z-zarûrî B, S : bi'z-zarûre M
2 Ahûr B, S : Ahır M
3 birkaç M : birkac B, S
4 tarîkıyle B, S : tarîkle M
5 olmaduğundan bi'z-zarûrî B, S : olmadığından bi'z-zarûre M
6 tevkīf B, S : tevakkuf M
7 gevher-bâr-ı B, S : gevher-i M
8 deryâ S, M : deryâ-yı B
9 milel ü B, M : hâl S
10 te'lîf- B, S : + [M 36a] te'lîf-i M
* لا زال الدهر مفتخرا بوجوده الاعلى و ما برح الخلق متنعما بلطفه وجوده الاسنى = Zaman onun yüce varlığıyla övünç içinde ve halk da onun yüce varlığının lutfuyla bolluk içinde devam etsin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.
11 âşiyânelerinde B, S : âşiyânelerinden M
12 fu'âd-ı B : fuvâd-ı S, M

hasebiyle, lücce-i bî-gerân-ı merhametleri mevc-hîz ve ‘ummân-ı bî-pâyân-ı ‘inâyetleri, nesîm-i letâfet-besîm[1] ile gevher-rîz olup, **[B 132b]** kalyon-i merkūmun istihlâsı ve derûnunda olan eşyânın istihrâcı bâbında şeref-sudûr eden emr-i hümâyûnları[2] mûcebince melâz-ı fukarâ, nâsır-ı zu‘afâ, mesned-ârây-ı Sadâret-i ‘uzmâ, revnak-efzây-ı Vekâlet-i kübrâ olan Vezîr-i ekrem ü efham-ı sadakat-‘alemleri Seyyid[3] Hasan Paşa hazretlerini, kalyon-i merkūmun giriftâr-ı ‘ikāl-i kazâ ve üftâde-i rîze-i seng-i ibtilâ olduğu mahalle nâzır olan ‘Arabacılar Kâr-hânesi'ne bi'n-nefs varmalarını irâde buyurup, cenâb-ı Sadr-ı ‘âlî hazretleri dahi der-‘akab mahall-i merkūma kādime-cünbân-ı rehvâr-ı himmet ve Vezîr-i mükerrem Kapudân-ı deryâ sa‘âdetlü Mustafa Paşa hazretleri ve bi'l-cümle Tersâne-i ‘âmire ricâli ve sâ’ir ru’esây-ı sefâyin ve mellâhlar ve deryâ ahvâline vâkıf olanların ve iskelelerde mevcûd mâ‘ûna[4] ve kebîr kayıkların[5] ihzârına emr u fermân buyurmalarıyla, derhâl müşârun ileyh Kapudân-ı deryâ hazretleri, ‘umûmen Tersâne-i ‘âmire ricâli ve ru’esây-ı sefâyin ve neferâtlarıyla gelüp, kesret-i ‘amele ve ‘ummâl ve vefret-i edevât-ı hibâl ve âlât-ı cerr-i eskāl ile **[B 133a]** berzede-i dâmân-ı ihtimâm ve teşmîr-sâz-ı sâk-ı akdâm olmada eğerçi kusûr u fütûr etmediler, lâkin bi-emr-i Hudâ şiddet-i rûzgâra hıffet ü sükûnet gelmeyüp, kalyonun yanına yanaşmak makūle-i muhâl iken, mücerred nutk-ı pâk-i cenâb-ı kutb-i zemân ve mahz-ı meyâmin-i teveccüh-i Halîfe-i devrân berekâtiyle, ricâl-i ‘amelenin her biri neheng-i deryâ-yı cür’et ve gavvâs-ı Kulzüm-cesâret olup, latemât-ı kûh-mânend-i dehşet-nümâ ve mevce-i pey-der-pey-i merdüm-rübâya aslâ iltifât etmeyüp, ol gün ahşama dek mâ‘ûna[6] ve kayıklar ile yüz yirmi ferde yalnız kahve ve kati vâfir pirinc kazevîleri ve sâ’ir eşyâ ihrâc olunmuşiken, anınla iktifâ olunmayup, cenâb-ı Şehriyâr-ı gerdûn-iktidâr efendimiz hazretleri[7], meclây-ı ilhâm-ı Rabbânî olan nühây-ı levh-âşinây-ı Mülûkâne'lerinden hemân o gün Tersâne-i ‘âmire'lerinde mevcûd bulunan sallarından, mikdâr-ı kifâye sallar ‘acâleten nakl ü tesyîr ve kalyondan karaya dek tanzîm ü tertîb ve ashâbı eşyâlarını ayakdan **[B 133b]** çıkarmak üzere ta‘biye vü terkîb olunmasını emr-i hümâyûn buyurmalarıyla, ber-vech-i muharrer tâ’ir-i evc-i[8] pervâzı rubûde-i çengâl-i şikâr eyleyen[9] böyle hurûş-i hûş-rübây-ı bahr-ı tûfân-nümâ hengâmında sallar gelmesi ‘adîmü'l-imkân iken, yümn-i himmet-i hazret-i Zıllullâhî ve mahz-ı teveccüh-i nîm-nigâh-ı cenâb-ı Hılâfet-penâhî

1 besîm B, S : vesîm M
2 hümâyûnları S, M : hümâyûn B
3 Seyyid B : es-Seyyid S, M
4 mâ‘ûna M : mâgūna B, S
5 kayıkların S, M : kayıklar B
6 mâ‘ûna M : mâgūna B, S
7 hazretleri B, S : — M
8 evc-i B, S : evç-i M
9 şikâr eyleyen B : şikâr eyleyan S : şenkâr eyleyan M

inzımâmiyle hemân ol gün öyle saht-vezân bâd-ı tûfân-zâd esnâsında, kadr-i kifâye sallar Tersâne-i ‘âmire'den nakl ü tesrîb ve mahall-i merkūma vaz‘ u tertîb olunmağla, fermân-ı hümâyûn-i kazâ-cereyân-ı Şâhâne'leri imzâ-pezîr-i infâz[1] olmuşdur*. **[M 36b]**

Ertesi gün yine re’fetlü Sadrıa‘zam-ı ‘âlî-himem[2] hazretleri cây-ı merkūmu teşrîf buyurup, ke'l-evvel Kapudan Paşa hazretleri ve ‘umûmen i‘mâl olunan ricâl-i Tersâne, sarf-ı gûşiş ü ihtimâm[3] ederek, nısfından ziyâde eşyâyı sâhile ihrâc ve tahfîf-i ahmâl ü eskāl ile ol gün dahi ahşama dek ikdâm-ı tâmm eylediler. Üçüncü günü berr u nevâl-i ‘adîmü'n-nihâyeti, mebzûl-i ‘âmme-i enâm ve dürr-i **[B 134a]** ‘inâyet-i bî-gāyeti, meşmûl-i kâffe-i hâss u ‘âmm olan cenâb-ı Pâdişâh-ı İskender-ihtişâm ve Şehinşâh-ı Dârâ-gulâm *meddallâhu Te‘âlâ zılâle re’fetihî ve saltanatihî ‘alâ mefârıkı'l-enâmi ilâ âhıri'l-eyyâm*** hazretleri müzâhame-i merâhim-zât ve muhâceme-i mekârim-sıfât-ı ferişte-simâtları muktezâsınca, rahmen li'l-‘ibâd bizzât sâlifü'l-beyân ‘Arabacılar Kâr-hânesi'nden nezâret olunan mahall-i müşrife, şeref-i kudûm-i meymenet-lüzûmların erzânî ve nûr-i cemâl-i mihr-incilâlarıyla, ol burc-i sa‘d-iktirânı nûrânî buyurup, ol gün devletlü Sadrıa‘zam hazretleri ve semâhatlü[4] Şeyhulislâm Efendi ve Kapudan Paşa hazerâtı ve sâ’ir ricâl-i Devlet-i ‘aliyye, cidâr-ı hısnın hâricinde vâki‘ sâhilde hayme-nişîn-i ikāmet ve cümlesi nezâret ile bakıyye kalan eşyây-ı mütenevvi‘ayı peyâ-pey ihrâca sarf-ı himmet ve yevm-i mezbûrda bâzergân fukarâsının ekser emvâl ü eşyâsı rehâ-yâb-ı sâhil-i selâmet oldukdan sonra, **[B 134b]** kalyon-i merkūmun dahi istihlâsına işâret-i ‘aliyye-i hümâyûn ile mübâderet ve gavvâslar ve bahrîler getürdilüp, ka‘r-ı deryâda mütevârî olan mahalleri yoklandıkda, teknenin vasatı taş üzerine tesâdüf etmekle, başı ve kıçı düşüp ve tahtında olan döşeme ve asl-ı mebnâsı olan onurkası seng-zede-i inkisâr ve ‘ârıza-i fenâ ile târumâr olduğu ihbâr ve kayd-ı hibâl-i ihtimâm ile ihrâcına ibtidâr olunsa dahi ba‘de-zîn medâr-ı isti‘mâl olacak metn-i esâsı pâydâr olmayacağı âşikâr olmağla, hâli üzere terk olunup, ancak derûnunda olan eşyâ ve âlâtın ihrâciyle iktifâ

---

1 infâz S, M : — B

* University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının buradaki bilgilerin yer aldığı s.79'un sol kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Bu mahal tahrîri esnâsında şevketlü Pâdişâh-i ‘âlem-penâh Sultân Mustafa Hân hazretlerinin Hibetullah ismiyle müsemmâ kerîmesi dünyâya gelüp, on gün on gice İstanbul ve etrâfı donanma ile bâ‘is-i inşirâh olmuşdur ve misli mesbûk değildir; **fî 26 Receb sene 1172** [=25 Mart 1759 Pazar]”.

2 -ı ‘âlî-himem B : — S, M

3 gûşiş ü ihtimâm B : ihtimâm ü gûşiş S, M

** مد الله تعالى ظلال رأفته و سلطنته على مفارق الانام الى آخر الايام = Yüce Allah onun merhametinin ve saltanatının gölgesini zamanın sonuna kadar bütün yaratıkların üzerinden eksik etmesin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

4 semâhatlü B : semâhatli S, M

olundu. Bu gûne bahr-ı teyyâr-ı eltâf-ı Hudâvendigârî'den kenâre-gîr-i sâhil-i zuhûr u bürûz olan asdâf-i lü'lü'-bâr-ı himem-i ceyb-i âmâle, îsâr-ı mürvârîd-i ‘inâyet ü kerem olarak emvâl ü eşyâları istihlâsına ibtidâr olunan sûdâgerân-ı tüccârın bu hâlet-i pür-bereket ve bu himmet-i me‘âlî-nehmet, **[B 135a]** meşhûd-i bâsıra-i yakînleri oldukda, ziyânları mâye-i sûd ve hüznleri, vâye-i sürûr u sürûd olup, cümlesi mübtehic ü memnûn olmuşlar iken, ancak kalyon-i merkūmun sâhibi olan mûmâ ileyh ‘Arab ‘Ömer Kapudan, ‘ârıza-i ekdâr-ı deryâ-bâr ile magmûm[1] u mahzûn olmasına mürû'et-i kerâmet-medâr-ı Şehriyârî ve ‘atûfet-i cevdet-âsâr-ı Tâcdârî cevâz-dâde olmayup, ol Hâtem-şiyem-i basîtu'n-ni‘am cenâbları, muhît-ı ‘âlem olan Kulzüm-keremlerin gevher-endâz-ı birr-i hisân ve bilâ-bedel ihsân-ı meccân olmak üzere, Tersâne-i ‘âmire'lerinde merbût olan ‘atîk kalyonlarından evren kıçlı[2] kalyonu Kapudân-ı merkūma ‘inâyet ü i‘tâ ve bu vechile anı dahi mesrûr u ihyâ buyurdılar.

Sahîfe-i beyâna musattar-zede-i yerâ‘a-i sadâkat-berâ‘a olduğu üzere, husûs-ı mezkûra bu gûne bezl-i himmet-i bî-hemtâ ve sarf-ı dikkat-i diyânet-intimâ ve husûsan ber-vech-i muharrer misli nâ-şinîde ve nâ-dîde pîrâye-i serlevha-i âsâr-ı Tâcdârî olan ‘inâyet ü ihsân-ı Hudâvendigârî zuhûru, eğerçi zâhir-i hâlde Âsitâne-i **[B 135b]** sa‘âdet'lerine zehâyir nakl eden tüccâr hakkında bedîdâr olmuşdur. Emmâ mülâhaza[3] **[M 37a]** olunsa, zımnen ‘âmme-i ‘ibâdullâha mahz-ı şefekat ü merhametden kinâyet bir hâlet ve dergâh-ı ehadiyyet-i Rabbü'l-‘izzet'de mukārenet-i kabûl ve mazhar-ı ücûr-i cezûl olacak bir hıdmet-i memdûha-i mahmûdü'l-‘âkıbet[4] olmağla, sükkân-ı Âsitâne-i[5] sa‘âdet-âşiyân olan bi'l-cümle kehân ü mehân yek-dil ü yek-zebân ferîza-i zimmet-i sadâkat-nişânları olan ed‘iye-i devâm-ı ‘ömr ü devlet-i Pâdişâhî ve kıvâm-ı ferr u şükûh-i Saltanat-ı Şehinşâhî manzûmesini müstezâd ve evrâd-ı lisân u fu'âd[6] ederek, her biri bu vechile zımnen hâ'iz-i kerem-i min‘âm olduklarına hurrem ü dil-şâd oldular.

Tevcîh-i Şemhâlî-i Kumûk be-Hâspûlâd Hân der-Ülkây-ı Dağıstân

Mâlik-i rikāb-ı milel ü ümem, bâsıt-ı eyâdî-i lutf u kerem-i cenâb-ı Pâdişâh-ı ‘âlem ve Şehinşâh-ı mu‘azzam *edâmallâhu Te‘âlâ devletehû ve saltanatehû mâ dâme'l-insânu fi'l-‘âlem** hazretlerinin eltâf-ı şâmiletü'l-etrâf-ı bî-pâyân **[B 136a]** ve feyezân-‘ummân-ı birr u ihsânları ‘ale'l-‘umûm cihân ve

1 magmûm B, S : ma‘mûm M
2 kıçlı B : kıclı S, M
3 Emmâ mülâhaza B, S : + [M 37a] Emmâ mülâhaza M
4 ‘âkıbet S : ‘âkıbe B, M
5 Âsitâne-i B : Âsitân-ı S, M
6 fu'âd B, S : fuvâd M
* ادام الله تعالى دولته و سلطنته ما دام الانسان فى العالم = Yüce Allah onun devletini ve saltanatını dünyada insân kaldığı müddetçe sürdürsün" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

cihâniyâna şâmil ve husûsan tenvîr-i menâr-ı sünen-i[1] seniyye ve izâle-i zalâm-ı küfr ve refʿ-i bidaʿ-i seyyi'e içün fî sebîlillah saʿy ü ictihâd eden havâss-ı zevi'l-ihtisâsa mütevârid ve[2] vâsıl olduğuna binâ'en, bundan akdem sâl-i güzeşte hılâlinde ümerâ'-i Dağistân'dan Cengetây Hânı Ahmed Hân hazretleri, askeriyle[3] Kars Kalʿası'na gelüp, hıdmet-i muhâfazada isbât-ı vücûd ve hıdemât-ı hümâyûn edâsında bezl-i mechûd eyledikden sonra, Âsitâne-i saʿâdet'e gelüp pâye-i serîr-i aʿlây-ı Husrevâne'ye rû-mâl ile kesb-i kemâl ve âmâl-i mâ fi'l-bâli husûlüne müsâʿade-i ʿaliyye-i Hıdîvâne erzânî buyurulmağla, ol vakitde Ülkây-ı Dağıstân'da olan mesânîd-i ʿulyâdan Kumûk Şemhâllığı mesnedi[4], müntesibân-ı Devlet-i ʿaliyye'den hâlî olmak hasebiyle baʿzı ehâlî-i Dağıstân'ın inzımâm-ı re'yleriyle bi'l-iktizâ zikr olunan Şemhâllık, mûmâ ileyh Cengetây Ahmed Hân'a taraf-ı hümâyûn-i Şehinşâhî'den ʿinâyet ü ihsân **[B 136b]** ve yedine Şemhâllık berât-ı ʿâlî-şânı, eğerçi teslîm ü iʿtâ buyurulmuşidi. Lâkin mukaddemâ Kumûk Şemhâlı olan ʿÂdil Girây Hân'ın oğlu Hâspûlâd Hân hazretleri, ebân ʿan-ceddin Kumûk Şemhâlı olmakdan nâşî, mesned-i vâlâ-yı Şemhâlî'de anların nesilleri mevcûd ve der-sıhhat oldukca âhara teveccüh[5] ü inʿitâf eylemek, münâfî-i de'b ü ʿâdetleri iken, ber-vech-i muharrer mukaddemâ müşârun ileyhden tehallüfü, mücerred ol vakitde cânib-i Devlet-i ʿaliyye'ye tahsîl-i intisâb u ʿubûdiyyet ve kesb-i müfâharet-i rıkkıyyet edemedüğünden neş'et edüp ve el-hâletü hâzih müşârun ileyh Hâspûlâd Hân hazretleri, fıtrat-ı pâkîze-tıynetinde muhammer olan mâye-i kiyâset ü sadâkat ve zamîr-i safvet-semîrinde muzmerr cevher-i hulûs u istikāmet muktezâsınca, taraf-ı muhâlif-i bed-mezheb olan Aʿcâm-ı haybet-encâmdan rû-gerdân ve inhirâf ve Devlet-i ʿaliyye-i bâhiru'l-ʿunvâna ve kezâlik hânân ve ümerâ ve müteʿayyinân-ı Dağıstân'a meyl ü intisâb ve inʿitâf ve lutf-i âmîziş **[B 137a]** ve hüsn-i imtizâc-ı sadâkat-verziş[6] ile iktisâb-ı mâye-i i'tilâf etmekle, Hân-ı müşârun ileyh mâdâmki Devlet-i ʿaliyye-i rûz-efzûnun ribka-i ʿubûdiyyetini zîver-i gerden-i[7] itâʿat, yaʿnî beher-hâl dostuna dost ve düşmenine[8] düşmen olmak merâsimini îfâya mübâderet ede. Kendüsi ve ahlâf ve aʿkābı der-hayât oldukça mesned-i vâlâ-yı Şemhâlî müşârun ileyhe ʿinâyet ü ihsân-ı Husrevâne buyurulması kānûn ve kāʿide-i Dağıstân'a evfak u ahrâ ve zâbıta-i hüsn-i nizâm-ı memlekete elyak u evlâ olduğunu **[M 37b]** tâ'ife-i Lezgî hânlarından mukaddemâ taraf-ı bâhiru'ş-şeref-i Devlet-i ʿaliyye'den mansûb olan Usmî (اوسمی) Ahmed Hân ve sâ'ir müntesibân-ı

1 sünen-i B, S : sinîn-i M
2 ve S, M : — B
3 askeriyle B, S : asker ile M
4 mesnedi B, S : mesned M
5 oldukca âhara teveccüh B, S : oldukça âhara tevcîh M
6 verziş B : vezriş S, M
7 gerden-i B, S : gerdûn-i M
8 düşmenine S, M : düşmene B

Devlet-i ‘aliyye olan ümerâ’-i Dağıstân, kağıdlarıyla i‘lâm ve tahkīk ve evrâk-ı merkūme ile Der-bâr-ı ‘inâyet-medâr'a gelan ricâl-i Dağıstân dahi keyfiyyeti şifâhen beyân ve tasdîk etmeleriyle, i‘lâm ü inhâ olunduğu vechile mûmâ ileyh Cengetây Ahmed Hân, hükûmet-i mevrûsu olan Cengetây **[B 137b]** Hânlığı ile iktifâ ve kanâ‘at eylemek beynlerinde cârî ve mu‘teber ve mer‘î tutılan kavânîn-i kadîmelerine muvâfık olmağın, li-zâlike mûmâ ileyh Ahmed Hân, Cengetây Hânlığı ile iktifâ ve müşârun ileyh Hâspûlâd Hân dahi fîmâ-ba‘d hulûs-ı tâmm ve hânân ve[1] ümerâ ve a‘yân ve ricâl-i Dağıstân ile sâlik-i mesâlik-i ittifâk u ilti’âm[2] ve izhâr-ı cevher-i fütüvvet-i mâ-lâ-kelâm ederek rafz u ilhâd âyînini icrâ dâ‘iyesinde olanları, hîta-i hükûmetine tekarrübden men‘ u sad ve ol[3] makūleleri külliyyen def‘ u tard birle mûmâ ileyhime her bâbda kuvvetü'z-zahr-ı metânet ve kezâlik hükûmetinde olan sıgār u kibār ve bi'l-cümle ehâlî-i Kumûk'dan ve ricâl-i Dağıstân'dan ‘ulemâ ve sulehâ ve ebrâr u ahyâra nüvâziş ü iltifât birle da‘avât-ı hayriyye isticlâbına sarf-ı himmet ve dîn-i mübîne hıdmet[4] ve Devlet-i ‘aliyye'ye dâ’ir umûr-i lâzimenin infâzına bezl-i miknet ve Şemhâllık rütbe-i celîlesi dahi Devlet-i ‘aliyye'ye hulûs-ı taviyyet ve dîn ü mezhebe sıdk-ı niyyet ile hıdmet ibrâzına sarf-ı kudret **[B 138a]** üzere oldukca, müşârun ileyhin hânedânına mahsûs olmak şartıyla i‘lâm ü inhâ olunduğu[5] vechile, hakkında bahr-ı zehhâr-ı ‘âtıfet-i cenâb-ı Şehriyârî mevc-engîz ve âfitâb-ı ‘inâyet-i hazret-i[6] Cihân-dârî pertev-rîz olup, mâh-ı merkūmun dördüncü gününden◊ Kumûk Şemhâllığı, müşârun ileyh Hâspûlâd Hân hazretlerine tevcîh ü ihsân buyurulduğundan mâ‘adâ, mahz-ı ‘inâyât-ı ‘adîmü'l-gāyât-ı Pâdişâhâne'den semmûr-i bâhiru'l-hubûra dûhte bir sevb hıl‘at-i bâhiru'l-behcet ve bir kabza şemşîr-i berk-te’sîr ve hazîne-i kerem-defîne-i Mülûkâne'den iki bin sikke-i hasene-i zer-i mahbûb ‘atıyye-i behiyye-i Hâkānî ‘inâyet ü i‘tâ ve yine Ülkây-ı Dağıstân'da vâki‘ Kırım Şemhâllığı ta‘bîr olunan Şemhâllık dahi müşârun ileyh Hâspûlâd Hân hazretlerinin[7] birâder-i sa‘d-ahteri[8] Sa‘âdet Girây Bey'e[9] tevcîh ü ‘inâyet ve yine ol hânedândan neş’et eden Nevsâl Bey'e dahi bu hılâlde rütbe-i mîr-i mîrânî ihsân buyurılup, teşrîfât-ı hümâyûn olan ferve-i zâhire ve hıla‘-ı fâhire ve hadlerine göre ‘atâyây-ı **[B 138b]** vâfire ile ehâlî-i Dağıstân mazhar-ı kerem-i Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlem olmalarıyla, her biri ‘atebe-i ‘aliyye-i

1 ve S, M : — B
2 ilti’âm B, S : iltiyâm M
3 ol B, M : o S
4 -i mübîne hıdmet B, S : — M
5 olunduğu S, M : olduğu B
6 hazret-i B, S : — M
◊ 4 Zilka‘de 1158 = 28 Kasım 1745 Pazar. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilka‘de**” yazısı vardır.
7 Hân hazretlerinin M : Hân'ın B, S
8 sa‘d-ahteri B, S : sa‘d-ahterleri M
9 Bey'e B, S : Bey hazretlerine M

Saltanat-ı seniyye bendeleri meslekine[1] münselik olduklarına fahr u mübâhât ile mübtehic ve hubûr-i mevfûr ile[2] mesrûr oldular.

Tevcîh-i Ser‘askerî-i Cânib-i Kars be-Sadr-ı sâbık ‘Ali Paşa Vâlî-i Haleb ve Eyâlet-i Halebü'ş-Şehbâ[3] be-Ser‘asker-i sâbık el-Hâc Ahmed Paşa

Bi-mennihî Sübhânehû ve Te‘âlâ sene-i cedîdede Kars ve Diyârbekir taraflarından iki koldan sefer-i hümâyûn-i nusrat-makrûn mukarrer u muhakkak olduğuna binâ’en, Kars kolunda tecemmu‘ u tehaşşüd edecek sunûf-i askeriyyenin zabt-ı zimâm-ı umûrlarıyla, fenn-i Sipehsâlâriyye'ye[4] vâkıf ve husûsan[5] ol havâlîde vâki‘ serhaddât-ı İraniyye'nin keyfiyyâtına ‘ârif bir Vezîr-i gayret-semîrin bu hılâlde cânib-i mezbûr Ser‘askerliği ile[6] **[M 38a]** ol tarafda bulunması vâcibât-ı umûrdan olduğu, zamîr-i ilhâm-pezîr-i cenâb-ı Halîfe-i devrâna lâyih olmağla, sâbıkā Sadrıa‘zam olup, hâlâ Haleb Vâlîsi olan Vezîr-i zî-şân sa‘âdetlü ‘Ali Paşa hazretleri, zikr olunan **[B 139a]** ta‘rîfe[7] mâ-sadak ve vâkı‘â bundan esbak bi'd-defe‘ât muhavvel-i ‘uhde-i Müşîrâne'si kılınan İran Ser‘askerlik'leri hengâmında mecbûl-i zâtı olan celâ’il-i liyâkat ü isti‘dâd ve mehâ’il-i himmet-i Hudâ-dâd muktezâsınca, hudûd-i A‘câm'ın keyfiyyâtına vukūf-i tâmmı olduğundan başka, be-tahsîs Revân ve Tebrîz ve Şirvân ve Tiflîs havâlîlerine mukaddemâ kerrât ile iyâb u zehâbları vukū‘u takrîbi ile[8], havâlî-i merkūmede bulunan ehâlî ve ricâl[9] ve ru’esây-ı kavmin dahi etvâr u girdârları, belki esâmî ve âsârları, ma‘lûm-i fetânet-mersûmları olmak hasebiyle asker-keşlik ve düşmen-küşlük hâlâtında deriyyet ü dirâyeti âşikâr ve umûr-i askeriyyede hüsn-i kifâyeti vâzıh u bedîdâr olmağla, bi-lutfihî Te‘âlâ mu‘asker-i hümâyûnun karârgâhı olan Erzurum'a mu‘accelen vusûle müsâra‘at ve anda meştâ-nişîn-i ikāmet ve evvel-behâr-ı zafer-âsâra dek umûr-i lâzimenin te’diye vü temşiyetine bezl-i miknet eylemek şartıyla hakkında bahr-ı bî-gerân-ı ‘inâyet-i Pâdişâhâne mevc-hîz **[B 139b]** ve neyyir-i re’fet-nişân-i Şehinşâhâne pertev-rîz olup, mâh-ı merkūmun on birinci gününde◊ ‘avâtıf-ı celîle-i Mülûkâne ve ‘avârif-i cezîle-i Husrevâne'den şeref-efzây-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i mevhibet-makrûn mûcebince, Anadolu

1 meslekine B : silkine S, M
2 hubûr-i mevfûr ile S, M : — B
3 Halebü'ş-Şehbâ M : Haleb B, S
4 Sipehsâlâriyye'ye B, S : Sipehsâlârî'ye M
5 ve husûsan B : — S, M
6 ile B, S : + [M 38a] ile M
7 ta‘rîfe B, S : tasrîfe M
8 takrîbi ile B, S : takrîbiyle M
9 ve ricâl B, S : — M
◊ 11 Zilka‘de 1158 = 5 Aralık 1745 Pazar. B nüshasında sayfanın sağ kenarında, S nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilka‘de**” yazısı vardır.

Eyâleti inzımâmiyle Kars Cânibi Ser‘askerliği müceddeden Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerine tevcîh ü ‘inâyet ve zimâm-ı umûr-i gayret-güsteri, kabza-i himmet ü şehâmetine ihâle vü teslîm buyurulmağın, telmî‘-i kadr u şân ve tevkī‘-i menşûr-i ‘izz ü ‘unvânı içün[1] ser‘askerlere mahsûs olan teşrîfât-ı hümâyûn ve on beş bin guruş ‘atıyye-i behcet-nümûn i‘tâ buyurılup, bi-‘avnihî Te‘âlâ sene-i cedîdede Diyârbekir ve Bağdâd kollarına dahi tertîb ve Birecik tarafından tesyîr olunacak mühimmât ve zehâyir ve edevât ve asâkirin ihrâc ü tesyîrleri husûsu, akdem-i mehâmm-ı lâzımü'l-ihtimâmdan olmak hasebiyle, bu mehâmmın dahi ber-vefk-ı merâm hayr-encâm-ı Pâdişâhâne ru’yet ü itmâmı içün bu esnâda bir Vezîr-i dilîrin dahi Haleb Eyâleti'yle **[B 140a]** anda vücûdu elzem ve hemân pey-der-pey tesviye-i umûr-i mezkûreye mübâşeret ü kıyâmı emr-i mütehattem olmakdan nâşî, Haleb Eyâleti dahi hâlâ Ser‘asker-i müşârun ileyhin selefi Sadr-ı esbak Vezîr-i sütûde-tedbîr[2] sa‘âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerine yevm-i merkūmdan bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh buyurılup, Ser‘asker-i müşârun ileyh ‘Ali Paşa hazretleri mu‘accelen Erzurum'a vardığı[3] sâ‘at, müşârun ileyh Ahmed Paşa hazretleri mansıbı olan Haleb'e müsâra‘aten ‘azîmet ve emr-i me’mûriyyeti temşiyetine mübâderet eylemesi husûsu kendüye tefhîm ü tavsıye olunduğunu ve ber-vech-i muharrer bu hılâlde Ser‘asker-i müşârun ileyhin bir ân evvel Erzurum'a vusûl ve anda bulunması niçe fevâ’id-i cemmeyi müstetba‘ bir keyfiyyet idüğüni müş‘ir iktizâ eden mufassal ve meşrûh evâmir-i ‘aliyyenin ‘unvânına hatt-ı hümâyûn-i celâdet-makrûn keşîde ve hâssaten[4] Mübâşir ile irsâl ü tesyîr[5] buyuruldu.

İhrâc-ı asâkir-i Mısır ve tesyîr-i îşân be-cânib-i Diyârbekir

Bi-‘inâyetillâhi'l-Meliki'l-Müste‘ân sene-i âtiyede Kars ve Diyârbekir **[M 38b]** kollarından sefer-i zafer-eser **[B 140b]** muhakkak ve mukarrer olmağla, Diyârbekir kolunda tecemmu‘ edecek tavâyif-i askeriyye ile ma‘an cânib-i mezbûr ordusunda bulunmak üzere mahrûse-i Mısır'dan dahi ber-vech-i mu‘tâd-ı kadîm pâk ve a‘lâ üç[6] bin nefer asâkir-i neberd-âzmâ intihâb u ihrâc ve mukaddemâ kırk beş senesinde* ihrâc olunan asâkire kıyâs ile berren savb-ı me’mûra tesyîr olunmalarına irâde-i ‘aliyye-i hazret-i Şehriyârî te‘alluk

1 ‘unvânı içün B, M : ‘unvân S
2 sütûde-tedbîr S, M : mükerrem B
3 vardığı B : varduğı S, M
4 hâssaten S, M : — B
5 ü tesyîr S, M : — B
6 üç M : üc B, S
* Metnimizde söz konusu edilen Bağdâd'a asker gönderilmesi, Receb 1145/Aralık-Ocak 1732'de olmuş gibi gözüküyor; bk. meselâ Vak‘anüvis Subhî Mehmed Efendi, *age,* s.179-185.

etmeğin, hâlâ Mısır Vâlîsi olan Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Râgıb Mehmed Paşa hazretleri ve ümerâ’-i Mısır ve yedi ocak zâbitleri ve ihtiyârları ma‘rifetleriyle bölükât-ı seb‘a neferâtının ebtâl-i ricâl-i şecâ‘at-girdârlarından temyîz ü intihâb olunarak, üç[1] bin nefer tâmmü'l-esliha güzîde ve tüvânâ Mısır askeri tahrîrine mübâderet ve ümerâ’-i Mısır'dan i‘mâl-i askere kādir mu‘teber ve behâdır olan bir Emîr-i istikāmet-semîr, asâkir-i mezkûre üzerlerine te’mîr kılınup, bezl-i cidd-i evfâ ve sarf-ı **[B 141a]** sa‘y-i müstevfâ olunarak, ‘ale'l-‘acele tahrîr u techîz ve mühimmât-ı lâzimeleri her ne ise tertîb ü tanzîm ve de’b-i kadîm üzere bir senelik mevâcibleri ber-vech-i pîşîn zâbitleri yedine[2] teslîm ve in-şâ’allâhu Te‘âlâ nevrûz-i fîrûzdan mukaddem mahall-i me’mûrlarında bulunmaları şartıyla, sâbıkı mûcebince beksemâd ve mühimmât-ı sâ’ire-i mu‘tâdeleri elli yedi senesi Mısır İrsâliyyesi mâlından görilüp, bilâ-kusûr tekmîl olundukdan sonra, berren ‘ale't-ta‘cîl Diyârbekir tarafına sevk u tesbîl olunmaları içün şurût u kuyûdu hâvî ‘ale't-tafsîl şeref-sudûr eden emr-i ‘âlî-şânın ‘unvânına hatt-ı hümâyûn-i şevket-makrûn keşîde buyurılup, taraf-ı Devlet-i ‘aliyye'den mahsûs ta‘yîn olunan Mübâşir ile mâh-ı merkūmun evâ’ilinde◊ irsâl buyuruldu.

Me’mûriyyet-i vüzerây-ı ‘izâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm ve tavâyif-i askeriyye be-ma‘iyyet-i Ser‘asker-i Cânib-i Kars

Bi-lutfillâhi'l[3]-Mennân hâlâ Kars Cânibi Ser‘askeri Vezîr-i zî-şân hazretlerinin[4], vücûh-i **[B 141b]** esbâb-ı zâhiri olan edevât ve mühimmâtiyle[5] emrine bi-kemâlihî takviyet ve kuvvetü'z-zahr-ı celâdet olan ecnâs-i asâkir-i vefîre ile mu‘asker-i hümâyûnun metânet ü cem‘iyyetine bâ‘is olacak keyfiyyete ihtimâm ü dikkat derkâr olmakdan nâşî, **nazm**[6]:

Zînet-i taht u zîver-i dîhîm

Hazret-i Pâdişâh-ı heft-iklîm[*]

Nesr[7]: Cenâbları mücerred te’mîn ve tatmîn-i zîr-destân ‘aceze ve re‘âyâ ve def‘-i mekîdet-i a‘dâ kasdiyle şâhid-i bâlâ-hırâm-ı himem-i Mülûkâne'lerin pûşiş-i câme-i hamiyyet-tırâz ile sâha-i ihtizâzda cilve-sâz ederek, bu

1 üç M : üc B, S
2 zâbitleri yedine S, M : zâbitlerine B
◊ 1-10 Zilka‘de 1158 = 25 Kasım - 4 Aralık 1745. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilka‘de**” yazısı vardır.
3 Bi-lutfillâhi'l M : Bi-lutfihî B : Bi-lutfihi'l S
4 zî-şân hazretlerinin S, M : zî-şânın B
5 mühimmâtiyle S, M : mühimmât ile B
6 **nazm** B, S : — M
* زینت تخت و زیور دیهیم * حضرت پادشاه هفت اقلیم = Tahtın ve tâcın süsü, yedi iklîmin Pâdişâhı hazret” anlamına gelen Farsça bir beyittir.
7 **Nesr** B : — S, M

bâbda hazâ'in[1] ü mesârıfa bakmayup, Anadolu ve Rumeli câniblerinde vâki'[2] elviye mutasarrıfları olan mîr-i mîrân-ı kirâma zîrde tahrîr olunacak vücûh ü şurût ile 'ulûfe ve bahşişleri mîrîden verilüp, dâ'ireleri hademesi ve kapuları levendi olmak şartıyla mîrî süvârî Levendât tahrîr ve bir ân akdem kapuları halkını dahi tertîb ü techîz eylemeleriyçün Hazîne-i 'âmire'lerinden mebâliğ-i vefîre ifrâz ü ihsân buyurmalarıyla, ez-ân-cümle Anadolu **[B 142a]** tarafından Hudâvendigâr Sancağı mutasarrıfı 'Abdurrahman Paşa, üç yüz nefer kapusu halkı ve iki yüz mîrî süvârî Levendât ve kezâlik Karesi Sancağı mutasarrıfı Cevher Paşa ve Beyşehri mutasarrıfı Küçük Ca'fer Paşa ve Akşehir mutasarrıfı Sarı Mustafa Paşa-zâde 'Ali Paşa ve Karahisâr-ı Sâhib mutasarrıfı İspir Ebûbekir Paşa ve Niğde Sancağı mutasarrıfı olan[3] 'Abdurrahman Paşa ve Ankara mutasarrıfı Hâlid Paşa[4] **[M 39a]** ve Sultân-önü Sancağı mutasarrıfı Zaralı-zâde Mehmed Paşa ve Amasya mutasarrıfı 'Ömer Paşa ve Çorum mutasarrıfı İbrâhîm Paşa ve İç-il mutasarrıfı Hamîs Paşa ve 'Alâ'iyye mutasarrıfı Seyyid Hüseyn Paşa ve Koca-ili[5] mutasarrıfı Bekir Paşa ber-vech-i münâsib her biri kapuları[6] halkından mâ'adâ, cümlesi ikişer yüz mîrî Levendât ve Adana Beylerbeyisi Murtezâ Paşa dahi beş yüz nefer kapusu halkı ve dört yüz nefer mîrî Levendât ve kezâlik Rumeli cânibinden dahi İskenderiyye Sancağı mutasarrıfı Yûsuf Paşa ve Ohri mutasarrıfı İbrâhîm Paşa ve Avlonya mutasarrıfı Kaplan Paşa **[B 142b]** ve Delvine mutasarrıfı Mustafa Paşa ve İlbasan mutasarrıfı 'Ömer Paşa ve Dukagin mutasarrıfı Dervîş Ahmed Paşa ve Prizrin (پرزرّين) mutasarrıfı Humbaracı-başı-zâde Sâlih Bey ve Üsküb mutasarrıfı Süleymân Bey ve Yanya mutasarrıfı Bosnevî Bektâş Paşa ve Selânik mutasarrıfı Receb Paşa, kapuları halkından mâ'adâ ikişer yüz nefer mîrî Levendât ve Hersek Sancağı mutasarrıfı Murâd Paşa, dört yüz nefer kapusu halkı ve dört yüz nefer[7] mîrî Levendât ve Klis mutasarrıfı Mehmed Paşa dahi üç yüz nefer[8] kapusu halkı ve dört yüz mîrî Levendât ve Bosna Eyâleti'nden dahi ta'yîn olunan Mübâşir ma'rifetiyle iki bin nefer mîrî süvârî Levendât tahrîr etmek üzere cümlesi me'mûr olup, gerek Anadolu ve gerek Rumeli'nde zikr olunan paşaların her biri havze-i hükûmetlerinde ism ü şânı ma'lûm kimesnelerden tahrîr edüp, müddetleri hıtâmına dek ma'iyyetlerinde mevcûd ve me'mûr oldukları hıdemâtda bezl-i mechûd eylemek ve eğer içlerinden birisi

1 hazâ'in B : hazâyin S, M
2 vâki' B, S : mevâki' M
3 olan S, M : — B
4 Hâlid Paşa B, S : + [M 39a] Hâlid Paşa M
5 Koca-ili S, M : koca-il B
6 kapuları B, S : kapu M
7 nefer S, M : — B
8 üç yüz nefer B, S : üc yüz M

firâr ve yâhûd hîn-i mukābelede **[B 143a]** nâ-marzî harekete ictisâr ederler[1] ise, o makūlelerin bulundukları mahalde bilâ-emân cezâları tertîb ve emvâli mîrîden zabt olunacağı hüccet-i şer‘iyye olunduğundan gayri[2], tahrîr eden paşanın dahi bilâ-emân hakkından gelinmek şartı derc olunup ve anlar dahi bu vechile esnây-ı tahrîrde teyakkuz u basîret üzere hareket ederek[3] bildikleri ve i‘timâd etdikleri kimesneleri tahrîr u defter ve hüccetlerini aklâma kayd olunmak içün Âsitâne-i sa‘âdet'e[4] irsâl eylemeleri şurûtu, sâdır olan evâmir-i ‘aliyyenin her birinde musarrah u tastîr[5] ve bu vechile nizâm-ı müstahsen ve taht-ı zâbıtaya idhâl buyurılup ve[6] vüzerây-ı ‘izâmdan dahi Kenkırı Sancağı inzımâmiyle Sivas Vâlîsi olan Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Selîm Paşa hazretleri, bin iki yüz nefer kapusu halkı ve Trabzon Vâlîsi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Velî Paşa hazretleri sekiz yüz nefer kapusu halkı ve âdemleri ve Karaman Vâlîsi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü[7] Çelik Mehmed Paşa hazretleri dahi bin nefer tâmmü's-silâh güzîde kapusu ricâli[8] ve Erzurum Vâlîsi olan sâbıkā Yeniçeri Ağası[9] Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü İbrâhîm Paşa hazretleri kezâlik bin nefer kapusu halkı ve âdemleriyle ve sipâh ve silahdâr terakkīlülerinden **[B 143b]** dört bin nefer ve bölükât-ı erba‘a bi'l-cümle neferâtı ile[10] ve Rumeli ve Anadolu ve Karaman ve Sivas ve Adana ve Rakka ve Erzurum ve Kars ve Haleb ve Mar‘aş eyâletlerinin ‘umûmen zu‘amâ ve erbâb-ı tîmârı ve Rumeli cânibinden[11] yirmi beş ve Anadolu'dan kırk beş ‘aded ‘atîk u cedîd yeniçeri serdengeçdi[12] bayrakları, münâsib olan mahallerden güşâde ve her bayrağa yüz yirmişer nefer olmak üzere tashîh be-dergâh ve[13] tahrîr u tekmîl olundukdan sonra, bu mezkûrûnun **[M 39b]** cümlesi hâlâ Kars Cânibi Ser‘askeri Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerinin ma‘iyyetine me’mûr buyurılup, bi-mennihî Sübhânehû ve Te‘âlâ nevrûz-i fîrûzda mahall-i me’mûrlarında mevcûd bulunmaları şurûtunu hâvî ve bâlâda tahrîr olunan te’kîd ü inzâr ve tehdîd ü tezkârı muhtevî şeref-sudûr eden evâmir-i ‘aliyyeler mâh-ı merkūmun evâ’ilinde◊ ta‘yîn olunan mübâşirler ile taraf taraf mahallerine irsâl buyuruldu.

1 ederler B : eder S, M
2 -i şer‘iyye olunduğundan gayri M : ve B, S
3 ederek S, M : edüp B
4 Âsitâne-i sa‘âdet'e S, M : Der-‘aliyye'ye B
5 u tastîr S, M : — B
6 ve B, S : — M
7 sa‘âdetlü B : — S, M
8 tâmmü's- ….. ricâli S, M : — B
9 olan ….. Ağası S, M : — B
10 neferâtı ile B : neferâtlarıyla S, M
11 Rumeli cânibinden M : Rumeli'nden B : Rumeli cânibden S
12 serdengeçdi B : serdengecdi S : serdengeçd[i] M
13 tashîh be-dergâh ve M : — B : tashîh ve be-dergâh ve S

Zuhûr-i te'kîd ü ihtimâm berây-ı tertîb-i cezây-ı sezây-ı eşkıyây-ı Levendât

Bâlâda tafsîlen zikri murûr etdiği üzere bundan akdem Kars Cânibi Ser'askeri merhûm Yeğen Mehmed Paşa **[B 144a]** ma'iyyeti ile sefer-i hümâyûna me'mûriyyetlerine binâ'en, altışar aylık 'ulûfe ve bahşişleri beytülmâl-i Müslimîn'den ber-vech-i pîşîn verilmişiken, esnây-ı ceng ü peykârda asâkir-i muvahhidîne ihânet ve a'dây-ı bed-mezhebe i'ânet ve emr-i uli'l-emre 'adem-i itâ'at ile düşmenden bilâ-mûcib firâr 'ani'z-zahf 'ârını irtikâb ü ihtiyâr ve Memâlik-i mahrûse'de vâki' bilâd ü 'ibâda îsâl-i envâ'-ı hasâr[1] u mazârr edüp, muzırru'n-nâs ve sâ'î bi'l-fesâd olduklarına binâ'en, bulundukları mahallerde demleri heder olmak üzere izâle vü i'dâm ve at ve bisâtları katl edenlere agnâm olunmak bâbında haklarında mukaddemâ verilan fetâvây-ı şerîfe mûcebince, evâmir-i 'aliyye sâdır olan firârî Levendât eşkıyâsının bu âna dek cezây-ı sezâları tertîb olunanlardan gayri bakıyyesinin dahi kahr u tedmîrleriyle[2] vücûd-i habâset-âlûdlarından rûy-i[3] arzın tathîri ve şerr u mefâsidlerinden emsâr ve[4] bilâd ü 'ibâdın te'mîn ü tatmîni, aksây-ı murâd-ı hümâyûn-i cenâb-ı Şehriyârî olup **[B 144b]** ve sâlifü'z-zikr evâmir-i şerîfenin mazâmîn-i münîfesi tenfîz ü icrâ olunmak bâbında dahi kerreten ba'de uhrâ bi'l-cümle memâlik-i Anadolu'ya kol kol tenbîhât ve te'kîdât olunmakdan eğerçi hâlî olunmamışdır. Lâkin el-hâletü hâzih mevsim-i şitâ duhûlü hasebiyle zikr olunan Levendât eşkıyâsı sahrâ ve beyâbânda meks ü karâr edemeyüp, lâ-mehâlete kasabât ve kurâda ve 'aşâ'ir ve kabâ'il ve göçepe[5] derûnlarında temekkün ü tevattuna muhtâc olacakları emr-i bedîhî olmağla, hengâm-ı şitâ munkazıye[6] oluncaya dek temekkün ü ihtifâ eyledikleri, gerek kurâ ve kasaba ve gerek 'aşâ'ir ve kabâ'il ve göcepe[7] derûnlarını tecessüs edüp, zikr olunan Levendât eşkıyâsının ve[8] Bölük-başı ve Oda-başı ve Bayrakdâr ve Çavuş ve Soytarı makūlelerinden olan beş sınıfından ve bunlardan başka şekâvet ile nâmdâr olanlarından ele girenleri mukaddemâ verilan fetâvây-ı münîfe mûciblerince sâdır olan evâmir-i şerîfeye imtisâlen izâle vü i'dâm ve at ve bisâtları ahz ü[9] igtinâm **[B 145a]** olunup, bu vechile cezây-ı mâ-yelîkleri tertîb olunan eşkıyânın ser-i maktû'ları Der-sa'âdet'e irsâl ve hemân bu kış içinde mezbûrların

---

◊ 1-10 Zilka'de 1158 = 25 Kasım - 4 Aralık 1745. B nüshasında sayfanın sağ kenarında, S nüshasında 120a'nın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak "**zilka'de**" yazısı vardır.

1 hasâr S, M : hasâret B
2 tedmîrleriyle B, S : tedmîrleri ile M
3 rûy-i B, S : — M
4 u mefâsidlerinden emsâr ve M : mefâsidlerinden B, S
5 ve göçepe S : göcepe B : göçepe M
6 munkazıye B, S : munkazî M
7 kabâ'il ve göcepe B : ve göçepe S : göçepe M
8 ve B : — S, M
9 ahz ü M : — B, S

hubs-i vücûdlarından rûy-i arzı tathîr ve köklerin kesmekle dîn-i mübîne hıdmet ve ‘ibâdullâha bâ‘is-i emniyyet olur hâlâta mübâderet eylemeleri bâbında Anadolu tarafında vâki‘ vüzerây-ı ‘izâm ve mîr-i mîrân-ı kirâma[1] ve sâ’ir zâbitân ve hükkâma mü’ekked ü müşedded evâmir-i şerîfeler ısdâr ve mâh-ı merkūmun evâsıtında◊ taraf taraf irsâl ü îsâl[2] buyuruldu.

Vukū‘-i harîk

Şehr-i zilhiccenin dördüncü sülâsâ[3] gicesi◊◊ sâ‘at beş buçukda iken, İstanbul'da Fenâr-[4] **[M 40a]** kapusu ile Belat-kapusu dâhili beyninde Kiremîd Mahallesi dimekle ma‘rûf olan mahalden bi-kazâ’illâhi Te‘âlâ âteş-i serkeş zuhûr ve mahall-i mezbûr gāyet sıklık ve birbirlerine mülâsık ekser ehl-i zimmet re‘âyâ hâneleri olmağla, nâr-ı ‘alev-dâr pîşrev-i rûzgâr olarak üst tarafında vâki‘ ba‘zı büyût-i ehl-i İslâm'a dahi sirâyet ve yedi sekiz yüz mikdârı menâzil muhterik olup, bi-lutfillâhi[5] Te‘âlâ hükkâmın ihtimâm ü dikkatleri sebebiyle[6] sabâha karîb muntafî ve yine mâh-ı merkūmun **[B 145b]** yirminci gicesi◊◊◊ İstanbul'da Hâce-paşa kurbünde Hûbyâr Mahallesi'nde dahi bi-irâdetillâhi Te‘âlâ ihrâk vukū‘uyla ondan ziyâde mükellef kebîr konaklar muhterik oldu.

Me’mûriyyet-i Ser‘asker-i sâbık el-Hâc Ahmed Paşa bemansıb-ı hod Halebü'ş-Şehbâ

Sahâyif-i güzeştede tahrîr olunduğu üzere, hâlâ Kars Cânibi Ser‘askeri olan Sadr-ı sâbık Vezîr-i ‘âlî-şân sa‘âdetlü el-Hâc[7] ‘Ali Paşa hazretleri Erzurum'a vâsıl oluncaya dek, selefi müşârun ileyh el-Hâc Ahmed Paşa hazretleri Ser‘asker Vekâleti ile ol tarafda meks ü ikāmet ve temşiyeti ehemm olan umûr-i mehâmmın ru’yetine[8] ihtimâm ü dikkat eylemek üzere me’mûr olmuşidi. Lâkin Birecik ve ol havâlîden Diyârbekir ve Bağdâd taraflarına gidecek mühimmât ve zehâyir ve edevât ve asâkirin pey-der-pey mahallerine sevk u irsâli içün Haleb'de bir Vezîr-i dilîrin vücûdundan lâ-büdd ve bu emr-i ehemmin dahi temşiyetine kıyâm ve mübâşeret lâzime-i hâlden olmağla,

1 -i kirâma M : — B, S
◊ 11-20 Zilka‘de 1158 = 5-14 Aralık 1745. B ve S nüshalarında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilka‘de**” yazısı vardır.
2 ü îsâl B : — S, M
3 sülâsâ B, S : sülesâ M
◊◊ 4 Zilhicce 1158 = 28 Aralık 1745 Salı. B ve S nüshalarında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilhicce**” yazısı vardır.
4 Fenâr- B, S : + [M 40a] Fenâr- M
5 bi-lutfillâhi M : bi-lutfihî B, S
6 ihtimâm ü dikkatleri sebebiyle B : ihtimâmı sebebi ile S : ihtimâmı sebebiyleM
◊◊◊ 20 Zilhicce 1158 = 13 Ocak 1746 Perşembe. B nüshasında 145a'nın sol kenarında, S nüshasında 121b'nin sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilhicce**” yazısı vardır.
7 el-Hâc M : — B, S
8 ru’yetine B, S : reviyyetine M

Ser‘asker-i müşârun ileyh hazretleri varıncaya dek **[B 146a]** hâlâ Erzurum Vâlîsi olan Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü el-Hâc[1] İbrâhîm Paşa hazretleri, ol tarafda temşiyeti lâzım gelan umûr u husûsları ru’yet edüp, Vezîr-i müşârun ileyh sa‘âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretleri mu‘accelen mansıbı olan Haleb'e varup, me’mûr olduğu üzere[2] sâlifü'z-zikr umûra kıyâm ve mübâderet eylemek bâbında mâh-ı merkūmun evâsıtında◊ emr-i şerîf ısdâr u[3] irsâl buyuruldu.

Âmeden-i Sefîr-i İran be-Âsitâne-i sa‘âdet-‘unvân

İran Şâhı Nâdir Şâh tarafından bundan akdem Der-i devlet-i ebed-karâr'a ba‘s ü tesyîr olunan Feth ‘Ali Bey nâm nâme-res sefîri, dört beş ay mukaddem Bağdâd tarafına vusûlü haberi, hâlâ Bağdâd Vâlîsi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Ahmed Paşa hazretleri tarafından Âsitâne-i sa‘âdet'e ‘arz u inhâ olunmuşidi. Muktezây-ı vakt ü hâl üzere Sefîr-i mezbûrun ol tarafda ve esnây-ı râhda ba‘zı mahallerde temkîs ü tevkīf olunarak, Âsitâne-i sa‘âdet'e gelmesi fermân-ı hümâyûn buyurulduğuna binâ’en, mâh-ı merkūmun on dokuzuncu gününde◊◊ Üsküdar'a vâsıl olacağı haberi vürûd **[B 146b]** etmekle, kā‘ide-i kadîme-i Devlet-i ‘aliyye üzere, *“Ekrimü'd-dayfe ve lev kâne kâfiran*”* fehvâsınca mihmân-nüvâzî merâsimine murâ‘ât ile yemeklik tertîbi ve istik-bâli ve sâ’ir vücûh ikrâmına işâret-i[4] hümâyûn sudûruyla, Yemeklik Nâzırı ta‘yîn buyurılan Tersâne-i ‘âmire Emîni el-Hâc[5] Mehmed Efendi ile Matbah-ı ‘âmire Emîni İbrâhîm Efendi bir gün mukaddem Üsküdar'da vâki‘ Yemişci-başı Bağçesi pîş-gâhında olan fezây-ı ferah-fezâda yemeklik takımını[6] ihzâr u tertîb ve Müstakbil ta‘yîn olunan Dergâh-ı ‘âlî kapucu-başılarından Bekir Ağa dahi kırk nefer pâk atlu ile Sefîr-i merkūmu Bostancı-başı Köprüsü'nde **[M 40b]** istikbâl ve yemeklike getürüp, ba‘de'l-ikrâm ol gice anda beytûtet ve ertesi gün Üsküdar İskelesi'nde âmâde kılınan Bostancı-başı sandalı ile İstanbul'a imrâr ve hâline münâsib ikrâm ve âlây ile müheyyâ kılınan[7] Râgıb Paşa Serâyı'na îsâl ve Mihmândâr ta‘yîn buyurılan Hâcegân-ı Dîvân'dan Nazîf

---

1 el-Hâc M : — B, S
2 üzere B : — S, M
◊ 11-20 Zilhicce 1158 = 4-13 Ocak 1746. B ve S nüshalarında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilhicce**” yazısı vardır.
3 ısdâr u S, M : — B
◊◊ 19 Zilhicce 1158 = 12 Ocak 1746 Çarşamba. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilhicce**” yazısı vardır.
* اکرموا الضیف و لو کان کافرا = Kâfir bile olsa misâfire ikrâm ediniz!” anlamına gelen bu cümle, kaynak gösterilmeksizin *Rûhu'l-Beyân*'da hadîs olarak zikredilmektedir; bk. İsmâ‘îl Hakkı el-İstanbûlî, el-Hanefî, el-Halvetî, *Rûhu'l-Beyân,* Beyrût ts, I,282.
4 işâret-i M : işâre-i B, S
5 el-Hâc S, M : — B
6 takımını S, M : takımı B
7 Bostancı-başı ….. kılınan S, M : sandal ile B

Mustafa Efendi ma‘rifetiyle mâ-lezime-i umûru ru’yet olunup, çend rûz murûrundan sonra de’b-i kadîm üzere taraf-ı hazret-i Âsafî'den da‘vet olunmağla, **[B 147a]** hîn-i mülâkātında resm-i ‘âdî olan ikrâmı icrâ ‘akībinde kendüye ferâce-i semmûr kürk ve Mihmândâr ve etbâ‘ına hıla‘-ı fâhire ilbâs ve bir re’s donanmış at ihsâniyle mutayyeben konağına i‘âde buyuruldu.

İhsân-ı Vezâret bâ-Eyâlet-i Kıbrıs be-Mîrâhûr-i Evvel-i Şehriyârî ‘Abdullah Bey

Eyyâm-ı feyz-irtisâm-ı cenâb-ı Hılâfet-makām-ı Cihân-bânî'de Memâlik-i mahrûse-i İslâmiyye'nin taraf taraf[1] nizâm ü intizâmına nezâret ve ba‘zı mertebe nümâyân olan halel ve noksânlarının izâle vü itmâmına kemâl-i ikdâm ü himmet olunmak, lâzime-i zimmet-i ümenây-ı Devlet-i ‘aliyye ve vâcibe-i ‘uhde-i vükelây-ı Saltanat-ı seniyye olmağla, ez-ân-cümle Bahr-ı Sefîd'in vasatında ve kefere-i harbiyyenin pîş-gâh-ı nazarında vâki‘ olan Kıbrıs Cezîresi fi'l-asl makarr-ı vülât ve mansıb-ı vüzerây-ı hamiyyet-simât olup, mahall-i mezbûrda bulunan hükkâm-ı gayret-irtisâmın taraflarından kal‘alarının tahsîn ü tahkîmine ve askerî ve re‘âyâsının te’mîn ü tatmînine ihtimâm ü dikkat olunagelmişiken, **[B 147b]** bundan akdem cezîre-i mezbûre bin yüz otuz târîhinde◊ eyâletlikden ref‘ u tenzîl ve âhar mahallerde olan Sadâret-i ‘uzmâ havâssından ba‘zısı Hazîne-i ‘âmire'ye tahvîl ve cezîre-i merkūme Muhassıllık vechiyle Sadâret Hâslığı'na tebdîl olunmağla, Muhassıl bulunan kimesneler kal‘a ve memleket ve askerî ve ra‘iyyete çendân nezâret edemediklerine binâ’en, zikr olunan cezîrenin kılâ‘ına vehn, târî ve neferât ve askerîsinin nizâmına halel, sârî ve Efrenc[2] tüccârı ile mu‘âmele ve âmîziş muktezâsınca[3], re‘âyâsına dahi za‘f-ı küllî ‘ârız olduğu ecilden, cezîre-i merkūmenin hey’et-i ûlâsına ircâ‘ı, vâcibât-ı umûrdan olmak hasebiyle, mâl-ı mukarreri her ne ise ol mikdâr mâl, münâsib olan âhar mukāta‘ât-ı mîriyyeden ta‘vîz olunmak şartıyla cezîre-i mezbûre[4] hâslıkdan ref‘ ve Mora Cezîresi misillü mu‘tâd üzere mu‘accele ve mâlı dahi muhassıllık tarîkıyle irsâl ve Hazîne-i ‘âmire'ye teslîm ve kılâ‘ı gereği gibi ta‘mîr u termîm ve yerlü zu‘amâ ve erbâb-ı tîmârı ve kezâlik kılâ‘ının tîmârlu ve ‘ulûfelü **[B 148a]** müstahfızları ve bi'l-cümle re‘âyâ ve umûr-i sâ’iresi hey’et-i ûlâlarına ircâ‘ ve tanzîm olunmak üzere Vezâret ile erbâb-ı istihkāk u isti‘dâddan birine ‘inâyet ü ihsân olunması vücûh ile evlâ ve husûsan bu keyfiyyet bâ‘is-i ‘umrânî-i memleket ve mûcib-i refâh-ı hâl-i ehâlî ve ra‘iyyet olacak bir ma‘nâ olduğu, ilhâm-âşinâ olan nühây-ı zilliyyet-ârâ ve zamîr-i mihr-incilây-ı Hılâfet-pîrây-ı

1 taraf B, S : — M
◊ 1 Muharrem 1130 = 5 Aralık 1717.
2 Efrenc B, S : Efrenç M
3 muktezâsınca B : muktezâsından S, M
4 mezbûre B : merkūme S, M

Şehinşâhî'ye lâyıh u rû-nümâ olmağın, Devlet-i ʻaliyye-i masûnetü'z-zevâlin ricâl-i sadâkat-iştimâlinden müddet-i medîd ve ʻahd-i baʻîdden berü mübârek rikâb-ı müstetâb-ı Cihân-bânî'leri hıdemâtiyle tehzîb-i ahlâk ve tenvîr-i aʻrâk ve ıhlâs u istikāmet[1] **[M 41a]** ve rüşd ü fetânet ile mazhar-ı lihâza-i[2] Husrevâne olmağa[3] kesb-i istihkāk edüp, hâlâ Mîrâhûr-i Evvel olan Firârî Hasan Paşa-zâde ʻAbdullah Bey hakkında hüsn-i zann-ı Hıdîvâne'leri derkâr ve bu âna dek istihdâm ile mücerrebü'l-etvâr ve bundan sonra dahi me'mûl-i tabʻ-ı pür-envâr-ı Mülûkâne'leri üzere hıdemât-ı celîletü'l-âsâr izhârına ibtidâr edeceği nâsıye-i **[B 148b]** istiʻdâdından bedîdâr olmağla, ebr-i gevher-bâr-ı[4] ʻinâyetleri katre-bâr olup, ʻavâtıf-ı ʻaliyye-i Şehriyârî'lerinden rütbe-i vâlâ-yı Vezâret ihsâniyle[5] ber-minvâl-i muharrer cezîre-i mersûme hâslıkdan refʻ ve kadîmîsi üzere ber-vech-i eyâlet ve mâlikâne mîr-i mûmâ ileyhe tevcîh ü ʻinâyet buyurulmasını müşʻir şeref-bahş-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i mevhibet-makrûn mûcebince, mâh-ı merkūmun yirmi dördüncü gününde◊ huzûr-i müstevcibü's-sürûr-i hazret-i Âsafî'de vüzerâya mahsûs olan serâsere dûhte ferve-i semmûr-i mûrisü'l-hubûr ilbâs ve bu vechile dûş-i iftihârı felek-mümâs buyuruldukdan sonra, Der-bâr-ı behcet-âsâr-ı Şehriyârî'de Büyük Mîrâhûrluk hıdmeti, hâlâ Mîrâhûr-i Sânî olup, mücerrebü'l-etvâr, ist ikāmet-şiʻâr Şehsüvâr-zâde el-Hâc Mustafa Bey'e ve Sânîlik dahi rikâb-ı hümâyûnda Kapucular Kethudâlığı ve Mîrâhûrluk vekâletlerinde bulunup, hıdmeti mesbûk ve sadâkati âşikâr olan mîr-i[6] sütûde-girdâr Nuʻmân Bey'e ʻinâyet ve her birine hılʻat-i fâhire iksâ ve bu vechile mesrûr u kâm-revâ buyuruldu. Eyâlet-i merkūme Vezîr-i müşârun ileyhe tevcîh **[B 149a]** buyurulduğu eyyâmdan re's-i sene iʻtibâr olunan elli dokuz muharremine◊◊ çend rûz kalmakdan nâşî, cezîre-i mezkûrenin cizyesi cibâyeti ve emvâl-i nüzülü[7] tahsîline mübâşeret ve vazʻ-ı yed üzere olan Kıbrıs Muhassılı, sene-i merkūmede nüzül ve cizyesini asâleten zabt u tahsîl ve hisâb ü kitâbını[8] vaktiyle görmek ve mukāta'ât-ı sâ'iresi[9] Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri tarafından zabt olunmak üzere kendüsi ol tarafa varıncaya dek anları dahi yine Muhassıl-ı mûmâ ileyh vekâleten ru'yet etmek üzere emr-i şerîf ısdâr u irsâl ve ber-minvâl-i muharrer eyâlet-i merkūme ber-vech-i mâlikâne tevcîh

1 u istikāmet B, S : + [M 41a] u istikāmet M
2 lihâza-i B, S : لحاضه M
3 olmağa S : olmağla B, M
4 ebr-i gevher-bâr-ı B, S : lutf u M
5 ihsâniyle S, M : ihsân ve B
◊ 24 Zilhicce 1158 = 17 Ocak 1746 Pazartesi. B ve S nüshalarında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak "**zilhicce**" yazısı vardır.
6 mîr-i B : — S, M
◊◊ 1 Muharrem 1159 = 24 Ocak1746 Pazartesi.
7 nüzülü S, M : nüzül B
8 kitâbını S : kitâbeti B, M
9 sâ'iresi B, S : sâyiresi M

olunmağla, mu‘accele ve sâ’ir nizâm-ı emvâl-i mîriyyesini[1] ve re’fetlü Sadrı-a‘zam hazretlerine münâsib olan âhar mukāta‘âtdan hâs ta‘vîzı husûslarını, kā‘ide-i kalem üzere tertîb ü tanzîm eylemek içün Defterdâr Efendi hazretlerine bâ-emr-i hümâyûn tefvîz ü ihâle buyuruldu[2].

VEKĀYİ‘-İ SENE-İ TİS‘A ve HAMSÎN ve Mİ’E ve ELF[3]

Ta‘yîn-i hâshâ be-cânib-i Sadr-ı ‘âlî ez-bedel-i Kıbrıs

Ânifen zikri murûr ve[4] sahîfe-i bâlâda mufassalan mastûr **[B 149b]** olduğu üzere müddet-i medîdeden berü Sadrıa‘zam hazretlerine mahsûs olan Kıbrıs Hâssı, hâlet-i ûlâsına i‘âde vü ircâ‘ ile ber-vech-i eyâlet ve mâlikâne Vezîr-i müşârun ileyh sa‘âdetlü ‘Abdullah Paşa hazretlerine[5] tevcîh olunup, hâss-ı mezbûrun senevî mâlı her ne ise âhar mukāta‘âtdan ol mikdâr mâl ta‘vîz olunmak bâbında emr-i hümâyûn şeref-bahş-ı sudûr olmağla, Kıbrıs Hâssı'ndan Sadr-ı ‘âlî hazretleri taraflarına verilegelan gayr ez-kalemiyye senevî yüz yirmi iki bin guruş, Kilis ve A‘zâz ve Rişvân mukāta‘aları mâllarından **[M 41b]** edâ ve teslîm olunmak üzere sene-i merkūmeye mahsûben mahalline kayd ü terkīm ve bu vechile tertîb ü tanzîm buyuruldu.

Ruh-sûde-i[6] Sefîr-i İran be-pâye-i serîr-i a‘lâ ve teslîm-i nâme-i hod

Sâl-i güzeşte sahâyifi zeylinde[7] nigârende-i yerâ‘a-i sadâkat-berâ‘a olduğu vechile, hâlâ hükümrân-ı İran Nâdir Şâh tarafından mukaddemâ Derbâr-ı Hılâfet-medâr-ı cenâb-ı Şehriyâr-ı gerdûn-iktidâra ba‘s ü irsâl olunan Feth ‘Ali Bey Türkmân nâm sefîri, bâlâda tahrîri güzâriş-pezîr olduğu üzere **[B 150a]** bundan akdem ber-vech-i mu‘tâd devletlü Sâhib-i devlet hazretlerine mülâkātdan çend rûz murûrunda şehr-i muharremü'l-harâmın dokuzuncu sülesâ günü◊ tertîb olunan Dîvân-ı hümâyûn-i Süreyyâ-nizâma[8] getürdilüp, de’b-i dîrîn ve merâsim-i pîşîn-i Devlet-i ‘aliyye-i ebed-karîn üzere ru’yet-i[9] umûr-i

1 mîriyyesini B : mîriyyesi S, M
2 buyuruldu S, M : + *kad temme's-senetü ve'l-hamdülillâhi vahdehû* B
3 **ELF** [1159 tarihi ile ilgili olarak B 149a'nın sol kenarında, S nüshasında sayfanın sağ kenarında şöyle bir kayıt vardır: “**Târîh-i sâl/sene li-münşi’ihî**: *Kad câ’e senetün meymenetün* (قد جاء سنة ميمنة) **sene 1159**”] B, S : + M
4 ve B : edüp S, M
5 ileyh ….. hazretlerine S : ileyh ‘Abdullah Paşa hazretlerine M : ileyhe B
6 **Ruh-sûde-i** B : Ruh-sûden-i S, M
7 zeylinde B : zeyline S, M
◊ 9 Muharrem 1159 = 1 Şubat1746 Salı. S nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak ‘**muharrem**” yazısı vardır.
8 nizâma B : nümûna S, M
9 ru’yet-i B, S : reviyyet-i M

enâm ve temşiyet-i mesâlih-i hâss u ‘âmm ve icrây-ı merâsim ü ihtişâm[1] ve tenâvül-i ta‘âmdan sonra, mesned-ârây-ı Vekâlet-i ‘uzmâ re’fetlü Seyyid[2] Hasan Paşa ve Sadreyn-i muhteremeyn hazerâtı mu‘tâd üzere evvelâ ‘arza girüp, ba‘dehû Sefîr-i mûmâ ileyhe taşrada ferâce-i (فرّاجه) kākūm kürk ve mevcûd olan etbâ‘ına hıla‘-ı fâhire ilbâs ve iki nefer mu‘teber âdemleriyle huzûr-i fâ’izu'n-nûr-i[3] Husrevâne'ye duhûle ruhsat-yâb olup, pâye-i serîr-i a‘lâ ve bisât-ı evreng-i mu‘allâya cebhe-sâ ile merâsim-i ‘ubûdiyyeti icrâ ve takdîm ve hâmil olduğu nâmesini ‘arz u teslîm edüp, mazhar-ı nazar-ı[4] iltifât-ı cenâb-ı Pâdişâh-ı heft-iklîm olmağla, kesb-i ibtihâc ü mübâhât eyledi.

Vukū‘-i müşâvere-i ‘umûm[5] der-Serây-ı hazret-i Âsafî berây-ı ahvâl-i İran ve mukaddime-i sulh u salâh

Çünki mûcib-i **[B 150b]** ‘akd-i encümen-i müşâvere ve bâ‘is-i esâs-i mâdde-i müstevcibü'l-müzâkere, Sefîr-i İran sâlifü'l-beyân Feth ‘Ali Türkmân'ın berdâşte-i dergâh-ı ma‘delet-penâh-ı Pâdişâhî eylediği nâme ve kā’imesinde tensîk u tesfîr ve tenmîk u tahrîr olunan mevâddın iş‘âr u i‘lânına vâbeste olup, tenkīh-i metâlib ve tavzîh-i me’ârib içün sûret-i tercemeleriyle Sefîr-i mûmâ ileyhin takrîri, evvelâ bi-‘aynihâ nakl ü îrâd ve nazm-ı vekāyi‘-i mazbûta bu vechile müstezâd olunmak, bu mahalle evfak u enseb ve vücûh ile fehme akreb ve zikri âtî emr-i müşâvereyi dahi bi-kemâlihî derke sebeb olmak ve husûsan tanzîm-i meclis-i şûrâ içün şeref-bahşây-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i şevket-makrûnun sûret-i behcet-nümûnu nakl bi'l-musattar zîver-i sahîfe-i eser kılınmak lâzime-i hâl ve îzâh-ı me’âl-i hayriyyet-iştimâle dâll olmağın, binâ’en ‘aleyh kalem-i çâpük-kadem berzede-i dâmân-ı himem ve ‘uhde-i istikāmet-şi‘ârına elzem ü akdem olan beyân-ı vâki‘u'l-hâli beyne't-tafsîli ve'l-icmâl pîrâye-i levha-i makāl eylemişdir.

Ber-vech-i nüvişte-i güzeşte re’fetlü **[B 151a]** Sadrıa‘zam ve Vekîl-i mutlak-ı[6] efham hazretlerine hıtâben şeref-bahş-ı sudûr olan **sûret-i hatt-ı hümâyûn-i kerâmet-nümûndur[7].**

Sen ki Vezîr-i a‘zamsın[8], rikâb-ı müstetâbıma İran tarafından irsâl olunan tahrîrâtın sûretleri, mukaddemâ ‘akd olunan encümende kırâ’et ve

1 ve ….. ihtişâm B : — S, M
2 Seyyid B : es-Seyyid S, M
3 fâ’izu'n-nûr-i B : fâyizu'n-nûr-i cenâb-ı S, M
4 nazar-ı B : nazra-i S, M
5 -i ‘umûm S, M : — B
6 mutlak-ı S, M : — B
7 **nümûndur** B, M : **nümûn** S
8 Sen ki Vezîr-i a‘zamsın S, M : — B

i‘lân olunup, muktezâlarına göre hareket olunmak husûsu asıllarının gelmesine tevkīf olunmuşidi. Ba‘s olunan Sefîr gelüp, tahrîrât-ı mezkûrenin asılları dahi manzûr u ma‘lûm-i hümâyûnum olup, lillâhi'l-hamdü ve'l-minne kol kol cünûd-i muvahhidîn dahi tertîb olunmağla, bundan böyle ittifâk-ı[1] **[M 42a]** ârâ ile işlerin iktizâsı icrâ olunmak içün bi-mennihî Te‘âlâ hamîs günü◊ efendi du‘âcımı ve vüzerâ ve a‘lâm-ı ‘ulemâyı ve ocaklarım ağalarını ve anlardan başka hâzır olmaları de’b olan ricâl-i Devlet-i ‘aliyye'mi yanına da‘vet ve sünnet-i seniyye-i meşvereti icrâ edüp, müzâkere ve müşâvere ile keyfiyyet cümlenin ma‘lûmları oldukdan sonra, dîn-i mübîn ve saltanat-ı Hılâfet-karînime lâyık olan her ne ise bi'l-ittifâk karâr-dâdesini ‘izz ü[2] huzûr-i Mülûkâne'me **[B 151b]** ‘arz u telhîs eyleyesin. Cenâb-ı Rabbü'l-‘izzeti[3] dîn ü Devlet-i ‘aliyye'mi her hâlde fevz ü behcete muvaffak edüp, hayr-hâhân-ı Saltanat-ı seniyye'mi berhûrdâr eyleye, âmîn[4].

Sûret-i terceme-i nâme-i Şâh-ı İran

Bismillâhirrahmânirrahîm

A‘lâ-hazret (اعلیحضرت), hûrşîd-tal‘at, Müşterî-sa‘âdet, Behrâm-salâbet, Keyvân-mehâbet, Halîfe-i hâfikayn, sânî-i İskender-i zü'l-karneyn[5], birâder-i Süleymân-câh, Pâdişâh-ı İslâm-penâh, Zıllullah *halledallâhu mülkehû*[*] hazretlerinin bezm-i İrem-nazm-ı hümâyûnlarına sunûf-i da‘avât-ı vâfiyât-ı icâbet-nümûn ve ulûf-i tahiyyât-ı tayyibât-ı dostî-meşhûn, fart-ı ıhlâs ve kemâl-ihti-sâsdan nâşî ihdâ kılındığı siyâkında meşhûd-i re’y-i cihân-ârây-ı âfitâb-ziyâla-rı kılınur ki, mukaddemâ rükn içün ve[6] İmâm Ca‘fer-i Sâdık *radiyallâhu Te‘âlâ ‘anhu* hazretlerinin ser-mezhebliği içün Devlet-i ‘aliyye-i Kā’âniyye'ye tek-lîf olunmuşidi. Anınla bile ki ‘akıl ‘indinde anın mâni‘ u mahzûru görünmez iken, ‘ulemây-ı a‘lâm ve a‘yân-ı Devlet-i ‘aliyye-i ebed-fercâm, îrâd-ı a‘zâr ile kabûlünden tehâşî etdiler. Ser‘asker Yeğen Mehmed Paşa **[B 152a]** kazıy-yesinden[7] sonra, bu kadar tasavvur ve hayâl eyledik ki, ehl-i İslâm beyninde dostluk ve tahsîl-i intizâmdan gayri garaz u maksûdumuz yoğiken, bu kadar sefk-i dimâ’[8] vâki‘ oldu. Andan sonra bu bâbda ısrâr eder isek, ihtimâldir ki sefk-i dimâ dahi ziyâde ola. Binâ’en ‘aleyh hüsn-i niyyetde ve[9] dîndârlık yolun-

1 ittifâk-ı B, S : + [M 42a] ittifâk-ı M
◊ 11 Muharrem 1159 = 3 Şubat1746 Perşembe.
2 ‘izz ü B : ‘izz-i S : e‘azz-i M
3 ‘izzeti B, S : ‘izze M
4 âmîn M : — B, S
5 zü'l-karneyn B : zi'l-karneyn S, M
* خلد الله ملکه = Allah mülkünü ebedî kılsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
6 ve B, S : — M
7 kazıyyesinden S, M : kıssasından B
8 dimâ’ B : dimâ S, M
9 niyyetde ve B, S : niyyet iktizâsıyla M

dan ziyâdeye cür'et olunmayup, zikr olunan[1] tekâlîfden nükûl ve terk ü ferâgat eyledik. İran'ın Hacc-ı[2] şerîf'e gidenleri, mezâhib-i erba'anın cemâ'atiyle ittifâkan kankı tarafda bulunurlar ise nemâzların edâ ederler[3]. Ve lillâhi'l-hamd ittihâd-ı mezheb ü millet hâsıl ve merâtib-i hullet ü mahabbet zâhiren ve bâtınen kâmildir. Her husûsda nizâ' gā'ilesi merfû' ve rişte-i külfet ü kelâl maktû' olmuşdur. Bir dahi da'vâ ve güft-gû bâkī kalmamışdır. 'İnâyet-i bî-gāyet-i Yezdânî ile beyne'l-hazrateyn dostî ve birâderlik kıyâmete dek ber-karâr ve esâs-i müvâlefet ve muvâfakat pâydâr olsa gerekdir. Başka kā'ime-i mahsûsamızda zikr olunduğu üzere, hıdmet-i hümâyûnlarından recâ vü niyâz olunan nesnenin redd ü kabûlü, lutf-i cihân-bahşâ ve re'y-i **[B 152b]** 'âlem-güşâlarına havâle olunmuşdur. *Bâkī eyyâm-ı Hılâfet ü 'azamet müstedâm bâd**.

Sûret-i terceme-i kā'ime-i Şâh-ı müşârun ileyh der-derûn-i nâme-eş mevzû' şude-bûd

Matrah-ı eşi"a-i envâr-ı cenâb-ı Bî-çûn olan zamîr-i münîr-i hümâyûnlarına ma'lûm u hüveydâ ola ki, te'yîdât-ı İlâhî ile mukaddemâ sebb ü rafz ve bid'at eserlerin İran'dan mahv u nesh eyleyüp ve mahabbet ü ittihâd ve dostluğa binâ'en ta'yîn-i rükn ve İmâm Ca'fer-i Sâdık *radiyallâhu Te'alâ 'anh* hazretlerinin ser-mezhebliği içün[4] ol Devlet-i **[M 42b]** ebed-peyvend tarafına teklîf olunmuşidi. Bu teklîfden garazımız, mücerred iltiyâm-ı beyne'l-İslâm ve ümmet-i Muhammed-i[5] Seyyidü'l-enâm'ın ülfetleriyçün olup, çünki andan gayri murâdımız yoğidi. Derece-i kabûl ü irtizâda bulunacağı zann-ı küllî olunurdu[6]. Ser'asker Yeğen Paşa'nın[7] kazıyyesi vukū'undan sonra çok[8] tefekkür edüp, ümenây-ı şer'-i atherin ve erbâb-ı Devlet-i 'aliyye'nin inkâr ve tehâşî eylediklerini, bir mertebe müşâhede eyledik ki, bu kadar sefk-i dimâya râzî olup, tekâlîf-i **[B 152aa]** mezbûreyi[9] kabûle râzî olmadılar. Hulefây-ı Râşidîn *rıdvânullâhi Te'âlâ 'aleyhim ecma'în*** hazretlerinin[10] hakkıyyetlerini kabûlden 'ibâret olup ve mübtedi'âtı terk ma'nâsına olan Ehl-i Sünnet ve

---

1 zikr olunan S, M : mezkûr B
2 Hacc-ı B, S : Beyt-i M
3 ederler S, M : edeler B
* باقی ایام خلافت و عظمت مستدام باد = Son söyleyeceğim şudur: Hılâfet'in ve büyüklüğün günleri sürüp gitsin, hiç bitmesin" anlamına gelen Farsça bir duâdır.
4 ser-mezhebliği içün S, M : ser-mezhebliğiyçün B
5 Muhammed-i B : hazret-i S, M
6 olunurdu B : olunur idi S, M
7 Paşa'nın B : Paşa S, M
8 çok B, S : — M
9 mezbûreyi [B nüshasında sayfalar numaralanırken 152 iki defa yazılmıştır] B : merkūmeyi S, M
** رضوان الله تعالی علیهم اجمعین = Yüce Allah onların hepsinden râzı olsun" anlamına gelen ve sahâbe için kullanılan Arapça bir duâ cümlesidir.
10 hazretlerinin B, S : hazerâtının M

Cemâ‘at Mezhebi el-hâletü hâzih ‘inâyet-i Bârî ile İraniyân beyninde kemâl-i rusûh ve şuyû‘ ve istikrâr bulmuşdur. Ve ekser ehâlî-i[1] İran ‘an-samîmi'l-kalb tav‘an kā’il ve mu‘terifler olup, eğerçi ba‘zıları cehlleri hasebiyle râzî olmamışlar idi. Anları dahi hâh u nâ-hâh işbu Mezheb-i Sünnet ve Cemâ‘at'e tâbi‘ ve râzî ve mu‘tekıd ü mukallid eyledik. Bizim murâd u[2] maksûdumuz tarafeynin hayriyyet ü salâhı olmakdan nâşî, çünki iki taraf tekâlîf-i mezbûreye râzî olmayalar, bizim dahi bu emre ısrârımızın lüzûmu yokdur. Ehâlî-i ‘Acem ve İran halkının ‘akılları olsa idi, ibtidây-ı hâlde bu gûne bid‘atleri Şâh İsma‘îl'den kabûl etmezler idi. Bizim ibtidây-ı hâlden Ümmet-i Muhammed'in salâhı ve hayriyyetleri maksûdumuz olmağla, cenâb-ı Hudâvend-i ‘âlem hazretleri dahi niyyetimize göre nazar-ı merhametlerin dirîğ buyurmadılar. **[B 152bb]** ‘Alâ eyy-i hâl asl-ı nizâ‘ ve mâdde-i da‘vâ iki taraftan tekâlîf-i ma‘hûde içün olduğundan, biz dahi tekâlîf-i mezbûreden ferâgat eyledik. Müdde‘â mevkūf olduğu hâlde, da‘vâ dahi mevkūf olmak iktizâ eder. **Mısra‘**[3]:

Güzeştem ez-ser-i matlab temâm şud matlab[*]

Nesr[4]: Lillâhi'l-hamd cümlenin maksûdu olan Ehl-i Sünnet ve Cemâ‘at Mezhebi şâyi‘ ve istimrâr üzere olup, şâ’ibe-i reyb ü halelden ‘ârîdir. Ve Allâhu Te‘âlâ göstermesün, mâdâm ki hayâtımız bâkīdir, mülk ü mâl içün bundan sonra bir dahi bâdî-i nizâ‘ u muhâlefet olup, tîğ-i hılâf gılâf u niyâmdan çıka. Ve lâkin karındaşlığa binâ’en i‘lâm olunur ki, ‘Irak ve Âzerbâycân memleketleri, kadîmü'l-eyyâmdan berü Türkmân pâdişâhlarının olmağla, muhibb-i hayr-hâhlarının -fi'l-hakīka irsîdir- Şâh İsma‘îl'in devleti zemânında, memâlik-i mezbûrenin nısfları Devlet-i ‘aliyye'nin tasarrufuna[5] dâhil olmuşidi. Mezbûr iki memleket -ki Âzerbâycân ve ‘Irak'dan ‘ibâretdir- ittihâda binâ’en birisi işbu muhibb-i sâdıku'l-velâlarına i‘tâ ve ihsân buyurılur ise, o birinin nısfı -ki taht-ı tasarruflarındadır- Devlet-i ‘aliyye-i bâhireye helâl olsa gerek **[B 153a]** ve[6] ol hazretin bu birâder-i ıhlâs-perverleri hakkında sünûh eden hüsn-i iltifâtları, ‘âlemiyâna zâhir u müberhen olur. Ve bu teklîfimiz dahi mahabbet ü ittihâd tarîkıyle[7] olup, ısrâr u ibrâm vechiyle değildir. Redd ü kabûlünde muhtârsız. Her ne gûne tab‘-ı hümâyûnlarına

1 ehâlî-i B, S : ehâlî-yi M
2 murâd u M : — B, S
3 **Mısra‘** B, S : — M
* كذشتم از سر مطلب تمام شد مطلب = İsteğimin başında olan şeyden vazgeçtim, isteğim böylece tamamlanmış oldu” anlamına gelen Farsça bu cümle, Sâ’ib-i Tebrîzî'nin gazellerinde geçen bir mısrâdır; bk. Sâ’ib-i Tebrîzî, *Külliyyât-ı Dîvân-ı Sâ’ib,* M.Ü. İlâhiyât Fakültesi Ktp. Nadir Eserler Koleksiyonu, nr.12, vr.2a; Sâ’ib-i Tebrîzî, *age,* s.2.
4 **Nesr** B : — S, M
5 tasarrufuna B : tasarruflarına S, M
6 ve S, M : gerek B
7 tarîkıyle B : tarîkı ile S, M

güvârâ ola, bu muhlıslerine dahi güvârâ olur, nev‘-i dîğere haml buyurulmaya; *bâkī âfitâb-ı Hılâfet ü Cihân-dârî lâ yezâl bâd**.

Sûret-i takrîr-i Sefîr-i İran mûmâ ileyh Feth ‘Ali Türkmân der-huzûr-i hazret-i Âsafî[1]

Re’fetlü[2] **[M 43a]** Sadrıa‘zam ve Vekîl-i mutlak-ı efham hazretlerine Nâdir Şâh'ın ferzend-zâdesi ve gûyâ İ‘timâdü'd-devle'si makāmında olan Şâhruh Mîrzâ tarafından olmak üzere Sefîr-i mûmâ ileyh, hâmil olduğu mektûbu teslîm içün Serây-ı Âsafî'ye geldikde, ber-vech-i mu‘tâd resm-i ri‘âyet icrâ ve kendüye kürk ve etbâ‘ına hıla‘-ı fâhire iksâ olundukdan sonra halvet taleb etmekle, meclis tahliye olundukda, Sâhib-i devlet hazretlerine hıtâb edüp: “Şâh hazretlerinin hâssaten cenâb-ı Vekâlet-me’âbınıza selâmları vardır. Hâtırınızı su’âl buyurdılar ve bize **[B 153b]** şöyle emr eylemişlerdir ki, sen Sadrıa‘zam hazretlerine varırsan, her ne ki vardır, anlara ifâde ile şevketlü kudretlü Pâdişâh-ı rûy-i zemîn hazretlerine varduğunda ancak nâmemi ‘arz u teblîğ ve zemîn-bûs edüp, girü çekilürsün. Ânda cevâb olmaz, bakıyye merâmını müşârun ileyh hazretlerine ifâde eyle, deyü buyurdılar. Ve ben öz zâtımda bir hayr-hâh ve hoş-kadem âdemim. İran Şâhı'nın yanında herkes nifâk gûne kelâm edegeldiklerine binâ’en, cümlesini i‘dâm edüp, benim sadâkatim, ya‘nî Devlet-i ‘aliyye'nin ve sâ’ir divelin ‘aleyhlerine dâ’ir başka tekellüm eylemediğim içün beni ibkā edüp, bu def‘a Der-‘aliyye'ye irsâl eylemişdir. Ve etrâfa gönderdiği âdemlerin ma‘iyyetlerine birer ikişer kimesne terfîk edegelmişiken, bana i‘timâden beni yalnız gönderdi. Size yemîn edeyim, İslâm'ın âyîni kaseme inanmakdır. Vallâhi ve billâhi ve tallâhi sıdkdan gayri ve hayr-hâhlıkdan başka nesne bilmem deyüp, ba‘dehû geçen sene Şâh cenâbı kendü hânlarından Mustafa Hân'a emr edüp, Ser‘asker Paşa'ya yaz ki, eğer gelür ise Arpaçayı'nın kenârına dek gelüp, anda tevakkuf eylesün. **[B 154a]** Biz dahi varalum, ceng iktizâ eyler ise ceng ve eğer sulh olmak mukadder ise sulh olalım, demiş idi. Kazârâ Ser‘asker-i merhûm içerüye girmiş ve Abârân havâlîlerine gelmiş, kezâlik[3] Şâh dahi istikbâl eyledi. Bed’en askerin ‘avdeti istimâ‘ olunmağla te‘accüb olunup, anda meks olundu ve beni Bağdâd üzerinden bu cânibe irsâl ve kendüsi Isfehân'a gidüp, sana anda muntazırım, dedi. Ve Devlet-i ‘aliyye'nin ‘izam-i şânı ve ‘ulüvv-i mekânı ma‘lûmdur ve İran'dan rafzı kaldırmak ve mezâhib-i erba‘adan kangısını[4] dilerler ise ana girsünler, deyü cümleyi yola komak tarîkı ile kendünün

---

* باقی افتاب خلافت و جهانداری لا یزال باد = Son söyleyeceğim şudur: Hılâfet ve Cihândârlık güneşi hiç batmasın” anlamına gelen Farsça bir ifâdedir.

1 Feth ….. Âsafî S, M : — B

2 Re’fetlü B, S : + [M 43a] Re’fetlü M

3 kezâlik S, M : lizâlik B

4 kangısını S, M : kankısını B

hıdmet-i ‘azîmesi vardır. Ve el-hâletü hâzih sulha tâlib olmağla, bu işbu dâ‘îleri vesâtatiyle hayr ile hıtâm bulmak ümmîd olunur” dedikde, taraf-ı Sadr-ı ‘âlî'den dahi iktizâ eyleyen cevâbları verilüp: “Ve'l-hâsıl Devlet-i ‘aliyye'ye bir nesne hafî değildir. Ve îrâd olunan hıdmetler ma‘lûmdur. Devlet-i ‘aliyye-i rûz-efzûnda dahi bir nesneye muzâyaka olmadığı[1] beyândan müstağnîdir. Farazâ bundan sonra niçe müddet dahi ceng ü harb olunsa, lillâhi'l-hamd bir be’s görünmez. **[B 154b]** Ancak ehl-i İslâm beyninde i’tilâf ü ittifâk bulunup, düşmen-i dîn olan kefere ve müşrikînin gülüncü olmamak, belki ittihâden hareket birle her bâbda İslâm'a kuvvet verilmek farz ve vâcib olmağla, bundan böyle mazâ mâ-mazâ denilüp, bir dürlü devleteynin şân u ‘unvânına halel gelmamek ve şer‘ u kānûna muhâlif olmamak vechile sulh **[M 43b]** u salâha şevketlü kudretlü ‘azametlü[2] mehâbetlü Pâdişâh-ı ‘âlem-penâh ve Halîfe-i hazret-i İlâh Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlem efendimiz hazretlerinin müsâ‘ade-i ‘aliyye ve ruhsat-ı hümâyûn erzânî buyurmalarını ümmîd ederim” deyü cevâb verildikde: “Çünki böyledir, in-şâ’allâhu Te‘âlâ bu husûsun hayr ile hıtâmı cenâb-ı Rabbü'l-‘izzet'den benim dahi me’mûlümdür” dedi. Bir mikdâr dahi Devlet-i ‘aliyye'nin nân-hûrdesi olduğunu îrâd etmekle, taraf-ı Sadrıa‘zamî'den dahi: “Pek güzel! Niyyet hayr, ‘âkıbet hayr. Bi-mennihî Te‘âlâ kağıdlarına bakılup ve nâme-i Şâhî dahi mübârek rikâb-ı kâm-yâb-ı hazret-i Hâkānî'ye ‘arz u teblîğ olundukdan sonra yine görişilüp, müzâkere olunur” deyü meclise hıtâm verildi. **[B 155a]**

Tetimme-i makāle-i müşâvere

Yerâ‘a-i[3] sâdıku'l-makāl bi'l-ıttırâz mukaddime-i hâl, ya‘nî berâ‘at-i istihlâl vâdîsinde terkîb-i bend-i me’âl olduğu üzere, serîr-ârây-ı Hılâfet-i kübrâ, erîke-pîrây-ı Saltanat-ı ‘uzmâ, iksîr-i terkîb-i[4] nizâm-ı ‘âlem, melaz ü melce’-i benî Âdem ve rûh-i eşbâh-ı hadem ü haşem, mâlik-i rikāb-ı ‘Arab ve Rum ve ‘Acem, cenâb-ı Pâdişâh-ı a‘zam ve Şehinşâh-ı mu‘azzam *meddallâhu zılâle re’fetihî ve saltanatihî ‘alâ mefârıkı'l-mileli ve'l-ümem** hazretlerinin irâde-i ‘aliyye-i Husrevâne ve işâre-i seniyye-i Hıdîvâne'leriyle Serây-ı vekîl-i Saltanat'larında mâh-ı merkūmun on ikinci mübârek hamîs günü◊ ‘akd olunan encümen-i şûrâya deydene-i kadîme-i Devlet-i ‘aliyye-i ebediyyü'l-istimrâr üzere semâhatli Şeyhulislâm Efendi hazretleri ve Kapudân-ı deryâ Vezîr-i

1 olmadığı B, M : olmaduğı S
2 ‘azametlü M : — B, S
3 Yerâ‘a-i S, M : Berâ‘a-i B
4 terkîb-i S, M : — B
* مد الله ظلال رأفته و سلطنته على مفارق الملل و الامم = Merhametinin ve saltanatının gölgesini bütün milletler ve ümmetlerin üzerinden eksik etmesin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
◊ 12 Muharrem 1159 = 4 Şubat 1746 Cuma. B ve S nüshalarında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**muharrem**” yazısı vardır.

mükerrem sa‘âdetlü[1] Mustafa Paşa ve hâlâ Kıbrıs Eyâleti'ne mutasarrıf[2] olan Vezîr-i zî-şân Firârî Hasan Paşa-zâde sa‘âdetlü[3] ‘Abdullah Paşa ve mansûb ve ma‘zûl sudûr-i kirâm hazerâtı ve bi'l-fi‘l İstanbul Kadısı Efendi'ye değin sâ’ir ‘ulemâ’-i[4] a‘lâm ve bi'l-cümle ricâl-i fihâm[5] ve ocakların ağavât ve zâbitânı da‘vet ve bast-ı kālîçe-i meşveret **[B 155b]** olundukda, evvelâ ber-vech-i muharrer-i bâlâ ârâyiş-i safha-i[6] beyzâ olup, ‘uyûn-i huzzârı tenvîr içün irsâl ü tesyîri ‘inâyet-i Mülûkâne buyurılan hatt-ı kerâmet-nukat-ı hümâyûn-fâl, kemâl-i ta‘zîm ü iclâl ile istikbâl ve simtu'l-le’âl olan tenbîh-i nebîh-i nusrat-ihtifâl-i Şehriyârî, huzzâr-ı sadâkat-şi‘âr ve bendegân-ı istikāmet-girdâr-ı Tâcdârî'ye ifhâm u iş‘âr olundukda, ibtidâ hûrşîd-i âsümân-ı Hılâfet ve şeb-çerâğ-ı ‘ummân-ı zılliyyet olan vücûd-i ‘âlem-sûd-i hümâyûn-i Şehinşâhî, kemâl-i ‘âfiyet ü iktidâr ve temâm refâhiyyet ü istibşâr ile aksa'l-merâm-ı[7] Pâdişâhâne'lerine makrûn ve râbıta-bend-i mülk ü millet olan ârây-ı cihân-ârây-ı Mülûkâne'leri, hemîşe tevfîkāt-ı seniyye-i Samedâniyye'ye merhûn olmak da‘avâtına bi'l-cümle huzzâr ‘an-samîmi'l-kalb ibtidâr ve âgāz ve dest-i niyâzı dergâh-ı bî-enbâza güşâde vü bâz eylediklerinden sonra, sefâret ile İran tarafından ba‘s olunan mûmâ ileyh Feth ‘Ali Bey Türkmân'ın bâlâda mastûr hâmil olduğu nâme ve kā’ime-i Şâhî ve makām-ı Sadâret ve mesned-i Meşîhat-i İslâmiyye'ye olan **[B 156a]** mekâtîb ve Sefîr-i mûmâ ileyhin kaleme aldırdığı takrîri bi't-tertîb kırâ’et ve i‘lân ve mazmûnlarının zîr u bâlâları gereği gibi ‘iyân u beyân olunup, Vekîl-i Saltanat hazretleri: “Bu bâbda îfây-ı rusûm-i dîn-i mübîn ve icrây-ı şevket ü şükûh-i Devlet-i ebed-karîn üzere hareket olunmak[8] **[M 44a]** husûslarında ne gûne vâdîye sülûk ve kankı tarîk meslûk olmak pây-ı rehvâr-ı istikāmete ehven ve cevelân-ı eşheb-tab‘a ne gûne fezây-ı râst-nümâ müstahsendir?” deyü cümleye hıtâb ve hayr-hâhlık vechiyle her birinden isticvâb buyurduklarında, tahrîrât-ı merkūmenin hâvî olduğu ta‘bîrât ve elfâz ve me‘ânî ve nükât mine'l-matla‘ ile'l-makta‘ bi-esrihâ tefehhüm[9] ve istiksâ olunmak zımnında Sefîr-i mûmâ ileyhin lisânen ifhâmına ihâle birle kaleme alınan takrîrinin mazmûnları dahi tefekkür ve mülâhaza olunup, işlerin şer‘î ve kānûnîsi etrâf u enhâsıyla istikrâ olunarak hulâsa-i efkâr-ı huzzâr bu vech üzere pezîrây-ı karâr oldu ki: “Fi'l-asl mâdde-i nizâ‘, ta‘yîn-i rükn ve tasdîk-ı ser-mezheb teklîfi olup, çünki el-ân o keyfiyyetler nesh ve teklîf-i mezbûr dahi fesh olunmak hasebiyle, husûmet **[B 156b]** ber-

1 sa‘âdetlü S, M : — B
2 Eyâleti'ne mutasarrıf S, M : Muhassılı B
3 sa‘âdetlü S, M : — B
4 ‘ulemâ’-i M ‘ulemây-ı B, S
5 -i fihâm M : — B, S
6 safha-i B, S : sahîfe-i M
7 merâm-ı B, S : murâd-ı M
8 olunmak B, S : + [M 44a] olunmak M
9 tefehhüm S, M : tefhîm B

taraf olmak görinür. Ve eğerçi hudûda dâ'ir ba'zı nesneleri dahi kaleme almış, ma'âzallâhi Te'âlâ Memâlik-i 'aliyye-i mahrûse'den bir şibr mahalle ecnebînin vaz'-ı kadem eylemesi, mugāyir-i rızây-ı hümâyûn-i Hılâfet-makrûn-i Cihân-bânî idüği zâhir u nümâyân ve şer'an ve kānûnen 'adîmü'l-imkân olduğu, Şâh-ı müşârun ileyhin ve cümlenin ma'lûmu ise dahi, ancak yine teklîfinin redd ü kabûlünü re'y-i 'âlem-ârây-ı Şehinşâhî'ye havâle eyledüğüne ve 'adem-i kabûlünü 'ilme'l-yakīn bile bile yazmasına binâ'en, hudûd-i kadîme[1] üzere sulh u salâha rağbeti fehm olunur" deyü zâhir-i hâle kıyâs ile izhâr-ı mâ-fi'l-bâl eylediler. Ve Der-bâr-ı Hılâfet-medâr-ı Şehriyârî'den matlûb-i İraniyân olduğu üzere başka bir Sefîr'in ba's ü tesyîri husûsunda dahi idâre-i kü'ûs-i kīl ü kāl ve serşâr-ı neş'e-i hasb-i hâlden ittifâk-ı ârâ ile netîce-i me'âl bu keyfiyyet ile karâr-dâde-i sıdk-iştimâl oldu ki, muktezây-ı hâl üzere 'atebe-i 'aliyyeden müstakıl Sefîr ba'sinde te'hîr olunduğu sûretde, gelan Sefîr-i İran ile gidecek nâme-i hümâyûnun cevâbı irsâlinde ihtimâlen tesâhül ü tegāfül eylediği takdîrce, Ser'asker Paşa hazretleri **[B 157a]** ne emre teşebbüs edeceğini fehm edemediğinden[2] nâşî, nev'an muztarib olmak iktizâ eyler. Binâ'en 'aleyh mukaddemâ Âsitâne-i sa'âdet-'unvâna Bâkī Hân ve ba'dehû Hacı Hân ile gelan nâmelere cevâb-nâme-i hümâyûn yazılup ve terfîk kılınan süferây-ı Devlet-i 'aliyye yedlerine dahi birer nâme-i hümâyûn-i übbehet-makrûn verildiği husûsa[3] kıyâsen, şimdi dahi taraf-ı Saltanat-ı seniyye'den Sefîr-i İran-ı mûmâ ileyhe mu'âdil bir âdem tahsîs ve yedine başka nâme-i hümâyûn i'tâ vü teslîm ve bi-'avnillâhi[4] Te'âlâ mahalline varup ve ba'dehû 'avdetine müddet ta'yîn ve bu vechile sevk u tesyîr olunsa, 'inâyet-i Rabbü'l-'izzet ile savb-ı maksûda 'acâleten vusûle müsâra'at ve matlûb olan umûr ve husûs ne sûretde ve harekât ü sekenât ne keyfiyyetde olduğunu ru'yet ve vâki'-i hâli 'alâ vechi's-sıhha serî'an, gerek Ser'asker Paşa hazretlerine ve gerek Der-i devlet'e i'lâm ü ifhâma bezl-i miknet ü dikkat eyler idi.

Ve'l-hâsıl[5] mu'asker-i hümâyûn-i zafer-esere asâkir-i mansûreyi ke'l-evvel sevk u tesyîr ile hudûd ve sınûr-i İslâmiyye'nin muhâfaza ve muhâresesine kemâ-kân bezl-i cell-i himmet ve ber-vech-i muharrer Der-i devlet'den münâsib bir kimesnenin **[B 157b] [M 44b]** sefâret ile ba's ü irsâline ruhsat verilmek husûsları, ittifâk-ı ârâ ile tasvîb ü tercîh olunup ve yine her emrin temyîz ü tenfîzi, re'y-i münîr-i ilhâm-semîr-i cenâb-ı Şehriyâr-ı kişver-gîre tefvîz u[6] havâle birle emr-i müşâvere ve esâs-i müzâkere resîde-i hüsn-i[7] encâm ve

1 kadîme M : kadîm B, S
2 edemediğinden B : ü mülâhaza edemedüğünden S, M
3 husûsa B, S : husûsuna M
4 bi-'avnillâhi M : bi-'avnihî B, S
5 Ve'l-hâsıl M : el-Hâsıl B, S
6 tefvîz u S, M : — B
7 hüsn-i S, M : — B

ser-halka-i meşâyıh-ı kirâm olan Efendi hazretleri, zât-ı kerâmet-âyât-i Pâdişâh-ı rûy-i zemîn niçe edvâr u sinîn temâm sıhhat ü ‘âfiyet ile kâm-bîn ve devlet-i rûz-efzûnlarının müşrikîn ve muhâlifîn üzerlerine gālibiyyet-i mutlaka ile dem-be-dem fevz ü nusrata karîn olması da‘avâtına âgāz ve dest-i niyâzı dergâh-ı bî-niyâza[1] bâz etmekle, bi'l-cümle huzzâr rikkat-i eşk-bâr ile âmîn-gûyân ve fâtiha-hân olarak, meclise hüsn-i hıtâm verildüğün mesned-ârây-ı Sadâret re’fetlü Sâhib-i devlet hazretleri mübârek rikâb-ı müstetâb-ı Cihândârî'ye ‘arz u telhîs edüp, manzûr-i hümâyûn buyuruldukda; *“Mâ ra’âhu'l-mü’minûne hasenen fe-huve ‘indallâhi hasenün*”* mısdâkınca bu bâbda hayr-hâhân-ı[2] ricâl-i Devlet-i ebed-iktirânın zîbende-cemâl-i şâhid-i ârâları mir’ât-i ‘âlem-nümâ olan tab‘-ı safâ-intimây-ı Mülûkâne'de ahsen-i sûret ile nümâyân ve bi-lutfillâhi'l-Meliki'l[3]-Mennân **[B 158a]** hayriyyet-i ‘âkıbet ile netîce-yâb olmasına rabt-ı cenân buyurmalarıyla, bâlâda tahrîr u beyân olunduğu üzere müstakıllen ba‘s-i Sefîr ve murâ‘ât-i merâsim-i hazm ü ihtiyât kaydiyle asâkir-i me’mûreyi mu‘accelen savb-ı maksûda sevk u tesyîr ve kemâ-kân sugūr u hudûdun muhâresesine sâk-ı ihtimâm teşmîr olunmak bâbında irâde-i[4] hümâyûnu müş‘ir hatt-ı celâdet-makrûn şeref-bahşây-ı sudûr olmağın, Sefîr-i İran mûmâ ileyh Feth ‘Ali Bey Türkmân'a tahsîs kılınan cevâb-nâme-i hümâyûn teslîmi içün mâh-ı saferu'l-hayrın on beşinci günü◊ tertîb olunan Dîvân-ı hümâyûn'a getürilüp, merâsim-i ‘âdî icrâsından sonra Sefîr-i mûmâ ileyhe ferâce-i semmûr kürk ve üç[5] nefer mu‘teber âdemlerine kākūm kürkler ve Mihmândâr ve etbâ‘-ı sâ’iresine otuz sevb hıl‘atler ilbâs olunup, vüzerây-ı ‘izâm ve sâ’ir ‘arza girecek ricâl temâm olduğu hînde, Sefîr-i mûmâ ileyh üç nefer âdemleriyle[6] huzûr-i lâmi‘u'n-nûr-i Şehriyârî'ye duhûle ruhsat-yâb ve pâye-i serîr-i mu‘allâya çehre-sây olmağla, şeref-i iktisâb eyledikden sonra, ber-vech-i mu‘tâd nâme-i hümâyûn-i ‘inâyet-makrûn teslîm olunup, **[B 158b]** taşraya çıkdıkda, bir re’s donanmış esb-i bâd-peymâ ve mukaddemâ i‘tâ buyurılan beş kîse akçadan mâ‘adâ, bu def‘a kendüye otuz kîse ve etbâ‘ına altı kîse-i Dîvânî ‘inâyet ü ihsân ve mübtehic ü şâdân buyuruldukdan sonra, Devlet-i ‘aliyye tarafından hâssaten ta‘yîn olunacak Sefîr dahi Hâcegân-ı Dîvân'dan olup, bundan akdem cânib-i İran'a ba‘s ile hıdmet-i sefâretde müstahdem olan yeke-tâz-i mızmâr-ı[7]

---

1 bî-niyâza B, S : bî-enyâza M

* ما رأه المؤمنون حسنا فهو عند الله حسن = Müminlerin güzel gördüğü şey, Allah'ın nezdinde de güzeldir” anlamına gelen bu cümle Ahmed b. Hanbel 1/379'da geçen Hz. Peygamber'in bir hadîsidir; bk. Wensinck, I,468.

2 hâhân-ı B, S : hâh-ı M

3 bi-lutfillâhi'l-Meliki'l M : bi-lutfihi'l B, S

4 irâde-i S, M : izn-i B

◊ 15 Safer 1159 = 9 Mart 1746 Çarşamba. S nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**safer**” yazısı vardır.

5 üç M : üc B, S

6 âdemleriyle B, M : âdemîleriyle S

7 mızmâr-ı B, S : mızmâ[r]-ı M

hüner-mendî Nazîf Mustafa Efendi'nin rüşd ü sedâd-ı Hudâ-dâd ve kiyâset ü isti‘dâd-ı mâder-zâdı aslında[1] ma‘lûm u mücerreb ve bu def‘a dahi emr-i mezkûra me’mûriyyeti vücûh ile enseb olmağın, mâh-ı merkūmun yirminci gününde[◊] huzûr-i cenâb-ı Âsafî'ye da‘vet ve Mâliyye Tezkireciliği ile İran Elçiliği hıdmeti ‘uhde-i ihtimâmına ihâle ve ilbâs-i hıl‘at-i fâhire buyurulduk-dan sonra, re’fetlü Sadrıa‘zam hazretleri ma‘iyyeti ile Serây-ı hümâyûn'a ‘azîmet ve pâye-i serîr-i a‘lâya cebhe-sây-ı ‘ubûdiyyet ve kesb-i müfâharet ve ba‘dehû Paşa-kapusu'na gelüp, şân-ı[2] **[M 45a]** übbehet-nişân-ı Devlet-i ‘aliyye'ye şâyân vechiyle tertîb ü tensîk ve tahrîr u tenmîkında ihtimâm u dikkat[3] olunan **[B 159a]** nâme-i hümâyûn-i mülâtafet-makrûn ve iktizâ eden ruhsat-nâme ve mekâtîb-i ‘aliyye yed-i emânetine teslîm ve harc-ı râh ve mesârıf-ı sâ’iresiyçün ‘atıyye-i hümâyûn olan nukūd-i vâfiyenin ‘inâyet ü i‘tâsı takdîm ve lisânen tavsıye vü tenbîhi lâzım gelan umûr u husûs dahi tefhîm buyuruldukdan sonra, yevm-i merkūmun ertesi günü[◊◊] sefîrân-i[4] mûmâ ileyhimâ Üsküdar'a imrâr olunup[5], re’s-i hudûdda mülâkāt ve ma‘iyyet etmek üzere mûmâ ileyh Mustafa Efendi bir gün evvel ve Feth ‘Ali Bey bir gün sonra nehzat ve savb-ı maksûda ‘azîmet eylediler.

Bu makāle-i mebsûta, mukaddime-i sulh u salâhı mübeyyin ve bi-‘avnillâhi Te‘âlâ pezîrây-ı nizâmı ârâmiş-i ‘ibâdullâhı müstelzim ü mu‘lin bir ma‘nâ olmağla, bi-kemâlihî îzâh-ı ahvâl içün irsâl buyurılan nâme-i hümâyûnlar[6] ve mekâtîb-i ‘aliyyelerin[7] birer sûretleri ‘aynından nakl bi'l-musattar zîver-i sahîfe-i eser kılındı.

Sûret-i nâme-i hümâyûn-i mevâhib-nümûn-i Şehriyârî ki Sefîr-i İran mûmâ ileyh Feth ‘Ali Türkmân-râ teslîm şude-bûd

Bismillâhirrahmânirrahîm. Selâmun kavlen min-Rabbi'r-Rahîm[8]. Ebhâ mâ-yüzeyyinü bihî fusûle'l-hıtâbi cevâhiru hamd[9]ullâhi'l-Meliki'l-Vehhâb, ellezî esâra[10] berâhîne ***[B 159b]*** *intizâmi'd-dünyâ ve'd-dîn ve ebâne sübülehû ‘alâ lisân-i nebiyyihi'l-meb‘ûsi rahmeten li'l-‘âlemîn sallallâhu Te‘alâ[11]*

1 aslında B, S : fi'l-asl M
◊ 20 Safer 1159 = 14 Mart 1746 Pazartesi. B ve S nüshalarında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**safer**” yazısı vardır.
2 şân-ı B, S : + [M 45a] şân-ı M
3 dikkat B : tedkīk S, M
◊◊ 21 Safer 1159 = 15 Mart 1746 Salı.
4 sefîrân-ı B, S : sefîr-i M
5 olunup S, M : ve B
6 hümâyûnlar B, S : hümâyûn M
7 ‘aliyyelerin B, S : ‘aliyyenin M
8 Rabbi'r-Rahîm M : Rabb-i Rahîm B, S
9 hamd S : hamden B, M
10 esâra B, S : enâra M
11 Te‘âlâ M : — B, S

‘aleyhi ve ‘alâ âlihî ve ashâbihî ve hulefâ’ihi'l-ekremîn ve ahbâbihî mâ hafîza hudûde'l-İslâmi ve'l-Müslimîn ve sîne sugūru'l-âdâbi'l-müstetâbeti beyne'l-mülûki ve's-selâtîn.

*Emmâ ba‘dü**: E‘âlî[1]-hazret, le’âlî-nazrat, Keyân-i kamer-tenvîr, Hıdîv-i hûrşîd-nazîr, gurre-i garrây-ı cebîn-i bahtiyârî, dürre-i yektây-ı iklîl-i kâm-kârî, mümehhid-i bünyân-ı câh u celâl, müşeyyid-i erkân-i ‘izz ü ikbâl, vâye-i tâc ü kemer-gâh[2], mâye-i fütüvvet ü kiyâset ü intibâh, ‘alem-efrâz-ı hıtta-i[3] serverî, revnak-bahşây-ı evreng-i Dâverî, behâ’ü'd-dünyâ ve'd-dîn, cemâlü'l-İslâmi ve'l-Müslimîn, masdaran li'l[4]-istirâhati ve'l-müsâlemeti ve'ş-şân, mazharan li'l[5]-besâleti ve'l-übbeheti ve'l-‘unvân, hâlâ câlis-i çâr-bâliş-i taht-ı Kisrâ vü Cem, fermân-fermây-ı Memâlik-i ‘Acem-i felek-bârgâh, el-Kā’ân Nâdir Şâh *etemmallâhu şânehû ve sânehû ‘ammâ şânehû*** cenâblarının endiye-i Dârâ-nizâm ve efniye-i Ferîdûn-makāmlarına bedâyi‘-i tefhîm ü ikrâm ve cevâmi‘-i ta‘zîm ü ihtirâmı hâvî letâyif-i teslîmât-ı mahabbet-simât-i Mülûkâne ve şerâyif-i tahiyyât-ı behcet-âyât-ı Husrevâne'miz müthaf ü mühdâ kılındıkdan sonra, levh-i[6] zamîr-i **[B 159a]** hakāyık-irtisâmlarına zîver-i[7] kilk-i maksad ü merâm bu vechile tasvîr ü ifhâm olunur ki, bundan akdem kerreten ba‘de merretin çekîde-i yerâ‘a-i keşf ü ‘iyân olduğu üzere, beyne'd-devleteyn mâddeteyn-i ma‘hûdeteynden gayri mûcib-i vahşet ü keder olacak bir nesne olmayup ve zât-ı mevhibet-âyât-ı Keyânî'leri dahi bu kadar celâ’il-i ‘inâyet-i Rabbânî ile fâ’iz-i dest-mâye-i aksa'l-emânî olmakdan nâşî: “Mâddeteyn-i mezbûreteynin îrâd olunan me‘âzîr-i şer‘iyyeleri[8] ne ân ki öyle tab‘-ı tâb-nâke

---

* بسم الله الرحمن الرحيم سلام قولا من رب الرحيم ابهى ما يزين به فصول الخطاب جواهر حمد الله الملك الوهاب الذى انار براهين انتظام الدنيا و الدين و ابان سبله على لسان نبيه المبعوث رحمة للعالمين صلى الله تعالى عليه و على اله و اصحابه و خلفائه الاكرمين و احبابه ما حفظ حدود الاسلام و المسلمين و صين ثغور الاداب المستطابة بين الملوك و السلاطين اما بعد = Rahmân ve rahîm olan Allah'ın adıyla. Onlara merhametli Rabb'in söylediği selâm vardır (Kur’ân, Yâsîn, 36/58. âyetidir). Hitap şekillerinin içinde en değerli şey, gerçek hükümdar olan ve çok bağışlayan Allah'a hamdetmektir, ki o din ve dünyanın düzeninin burhânlarını aydınlatmış, âlemlere rahmet olarak gönderilen Peygamber'in -Yüce Allah'ın salâtı onun, âilesinin, ashâbının, saygın halîfelerinin ve İslâm'ın ve müslümanların hudutlarını koruyan dostlarının üzerine olsun- diliyle de bunun yollarını açıklamıştır. Sultânlar ve melikler arasında hoşa giden âdâbın sınırları da korunsun. İmdi” anlamına gelen bu metin, Şeyhulislâm Pîrî-zâde Sâhib Mehmed Efendi'nin İran Re’îsü'l-‘ulemâsı ‘Ali Ekber'e gönderdiği mektûbun Arapça yazılmış baş kısmıdır.

1 E‘âlî B, S : ‘Âlî M

2 kemer-gâh B, S : kemer u gâh M

3 hıtta-i B, S : Hânî ve M

4 masdaran li'l B, S : masdaru'l M

5 mazharan li'l B, S : mazharu'l M

** اتم الله شانه و صانه عما شانه = Allah onun şânını tamamlasın ve lekelerden onu korusun” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

6 levh-i B, S : evc-i M

7 zîver-i B, S : زبر M

8 Mâddeteyn-i ….. şer‘iyyeleri S, M : — B

hüveydâ ve rûşen ve teklîfeynin[1] fesh u neshı o gûne zihn-i derrâk-i vehb[2]-iştibâkde emr-i müberhen olmaya" deyü ânen-fe-ânen intizâr-ı derûn-i mahabbet-nişânımız derkâr u mukarrer ve hâhiş-i ilti'âm-ı İslâm muktezâsınca anın dahi terk ü ferâgati ile pîrâmen-i **[M 45b]** memâlik ü mesâlikden izâle-i gubâr-ı şûr u şerr ve irâha-i ümmet-i hayru'l-beşer menkabesine lâbüdd mazhar olacakları me'mûl ü muntazar iken, cenâb-ı emâret-me'âb-ı 'izzet-iktisâb Feth 'Ali Bey Türkmân *zîde mecdühû*[*] vesâtatiyle bu def'a firistâde kılınan nâme-i nâmî-i Sâmî ve derûnuna mevzû' elûke-i übbehet-meslûke-i kirâmîleri ba'de'l-vusûl, esbâb-ı mûcibe-i ilf-i İslâm[3] mahz-ı tevfîk-ı Melik-i 'Allâm ile safha-i derûn-i safvet-nümûn-i **[B 160b]** vâlâlarına nigâşte-i vuzûh u incilâ, ya'nî 'indallah ve 'inde'r-Rasûl temâm mergūb u makbûl olan böyle merâm-ı hayriyyet-encâm, kıbel-i hazret-i Rabb-i min'âmdan hâtır-ı feyz-irtisâm-ı Kā'ânî'lerine ilhâm ü ilkā olunmak hasebiyle sâlifü'z-zikr tensîkāt-ı Kā'ânî-simâtlarının nukūş-i 'ibârât-ı behcet-nişânında nigâreş-yâfte-i benân-ı beyân olunduğu üzere, hâleteyn-i ma'hûdeteyn mefsûh u metrûk ve tarîka-i sedîde-i sünnet ü cemâ'at, ülkât-i İran'da mer'î ve meslûk kılınup, fîmâ-ba'd tâk-ı mu'allâ-revâk-ı hüsn-i vifâk, hîre-nih-i çeşm-i erbâb-ı şikāk olacağı tahrîr u tevsîk olunmağla, bu husûs-ı diyânet-mansûs-ı Dâverî'leri, derûn-i Hılâfet-makrûnumuzda meknûn olan me'mûlât-ı Pâdişâhâne'mizi tahkīk ve zât-ı Cem-câhî'lerine dâ'ir melhûzât-ı Hılâfet-penâhımızı tasdîk ederek sebt-i sahâyif-i rûzgâr ve ser-nâme-i kitâb-ı faslu'l-hıtâb-ı a'sâr olacak etvâr-ı pesendîde-âsâra muvaffak u musaddar oldukları ke'ş-şemsi fî vasatı'n-nehâr zâhir u âşikâr olduğundan başka, hakkā ki bu verziş-i diyânet-üslûb ve reviş-i küdûret-meslûbları, bâ'is-i revnak-ı **[B 161a]** âb-rûy-i Müslimîn ve mûcib-i ittihâd ü yegânegî-i 'âmme-i muvahhidîn olduğu ahbâb ü a'dâya bedîdâr olmuşdur. Zîrâ bu âna dek ber-vech-i muharrer beyne'l-hazrateyn mâddeteyn-i ma'hûdeteynden gayri tenvîr-i 'âlem-i safvet ü keremiyyete perde-keş-i mümâna'at olur keyfiyyet-i uhrâ nümâyân[4] olmayup ve şimdi anlar dahi bir siyâk-ı sâbık, dest-yârî-i sıdk-ı niyyet ve meded-kârî-i hüsn-i teveccüh ü himmetleri ile terk ü fesh olunmağla, ba'de-zîn sebeb-i su'ûbet ü hazer ve vesîle-i vahşet ü keder olacak bir nesne olmaduğuna[5] binâ'en, ibrâm ve ihkâmı maksad ve merâm-ı cânibeyn olan merâ'ir-i mahabbet ve evâsır-ı ülfet ü müsâlemet temâm müstahkem ü müşeyyed olmak zemânları nümâyân olmadadır. Ancak sâlifü'l-beyân elûke-i vâlâ-meslûkelerinde[6] hâleteyn-i ma'hûdeteynden başka, hudûd ve sınûra müte'allık müceddeden ba'zı husûsun

1 teklîfeynin B, S : teklîfinin M
2 vehb B, S : mevâhib M
* زيد مجده = Şan ve şerefi artsın" anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.
3 İslâm B, S : selâm M
4 nümâyân B : rû-nümâ S, M
5 olmaduğuna B, S : olmadığına M
6 elûke-i vâlâ-meslûkelerinde B, S : elûkelerinde M

kaleme getürülmesi, eğerçi hüsn-i hıtâmı sebeb-i ravh-ı ‘ibâd ü bilâd olan bünyâd-ı hubb u vedâdı sûret-i zâhirde ‘ukde-i terâhîye dûçâr eylemek tehayyül olunurdu[1]. Fe-emmâ anın dahi is‘âf ü kabûlünde ibrâm u ısrâr vâdîlerine gidilmeyüp[2], hakkāniyyet vecihlerine ri‘âyet olunarak, **[B 161b]** redd ü kabûlünde zimâm-ı ihtiyârın kabza-i tasarruf-i Mülûkâne'mize tefvîz u teslîm olunması ve o bâbda tab‘-ı Husrevâne'mize güvârâ olan taraf-ı Dâverî'lerine dahi güvârâ olup, nev‘-i dîğere[3] haml buyurulmamak ta‘bîr-i dil-pezîrlerinin keşîde-i silk-i sutûr olması, maksûd-i aslî olan delâ’il-i[4] musâfât ü müvâlâtın merkez-i hakīkatde netîce-pezîr-i istikrâr olacağını mü’eyyed olmağla, zikr olunan tevsîkāt-ı behcet-simâtlarının muktezây-ı ahkâm-ı şerî‘at ve mübtegāy-ı kavânîn-i Saltanat üzere lâzım gelan cevâb-ı karînü's-savâbları derc ü îrâd olunarak[5] **[M 46a]** şân-ı ‘azamet-nişân-ı cânibeyn ve ‘unvân-ı şevket-mekân-ı tarafeyne lâyık ve beyne'l-hazrateyn ‘âlem-i kâm-kârîde her dürlü nakīsa vü şeynden ‘ârî vechile ‘amm-i büzürgvârım Hâkān-ı cennet-merâbi‘ merhûm ve mağfûrun leh Sultân Murâd Hân-ı Râbi‘ hazretlerinin zemân-ı meyâmin-iktirânlarında sulh-i âhırînden ‘ibâret olan musâlaha ‘akdinde karâr-dâde ve mer‘î kılınan hudûd ve sınûr üzere müceddeden vaz‘-ı esâs-ı musâfât ve tarh-ı kavâ‘id-i bünyân-ı müvâlâta izn ü ruhsat-ı hümâyûnumuz erzânî ve cârî kılındığı[6], taraf-ı bâhirü'ş-şeref-i Hâkānî'mizden bu def‘a hıdmet-i pür-meymenet-i[7] sefârete **[B 162a]** me’mûr, mu‘temed ve mevsûkun bih resûl-i dirâyet-meşmûlümüz vesâtatiyle ba‘s ü îsâl kılınan dîğer nâme-i hümâyûn-i meveddet-meşhûnumuzun mutâla‘a-i mazâmîn-i hakīkat-âyînînden ma‘lûm-i übbehet-mersûm-i Dâverî-temkînleri kılınmak mukarrerdir. Mûmâ ileyh Sefîr-i firâset-semîrleri, nezd-i besâ’it-ı[8] feyz-inbisât-ı Mülûkâne'mize şeref-i müsûl ü vusûle fâ’iz olup, edây-ı hıdmet-i sefâretde şerâ’it-ı âdâb-ı bendegîye murâ‘ât ve neyl-i mevâhib ü kerâmât ile ihrâz-i rütbe-i mübâhât etmeğin, işbu nâme-i hümâyûn-i müsâlemet-nümûnumuz ile savb-ı Keyânî-ittisâflarına me’zûn-i ‘avd ü insırâf olmuşdur. İn-şâ’allâhu Te‘âlâ lede'l-vusûl ber-vech-i muharrer dîğer nâme-i hümâyûn-i hakāyık-merhûnumuz mü’eddâsınca şân u ‘unvân-ı devleteyn ve ferr-i ‘azamet-nişân-ı cânibeyne lâyık ve beyne'l-hazrateyn bir dürlü bâ‘is-i nakīsa vü şeyn olacak küdûrâtdan ‘ârî olmak merâmı ve hudûd-i kadîme-i mezbûre nizâmı üzere müceddeden te’sîs-i esâs-i müvâlât ü musâfâta ne[9] vechile izn ü ruhsat-ı Pâdişâhâne'miz erzânî kılındığı[10], mersûm-i sahîfe-i **[B 162b]** zihn-i derrâk-i mevhibet-penâhî ve

1 olunurdu B : olunur idi S, M
2 gidilmeyüp B, S : gidilüp M
3 dîğere B, S : dîğer M
4 delâ’il-i B, S : — M
5 olunarak B, S : + [M 46a] olunarak M
6 kılındığı M : kılınduğı B, S
7 pür-meymenet-i M : — B, S
8 besâ’it-ı B, S : bisât-ı M
9 ne B, S : bu M
10 kılındığı S, M : kılınduğı B

lem‘a-tırâz-ı tab‘-ı tâbnâk-i Cem-câhî'leri oldukda, siyâk-ı meşrûh üzere olan sûret-i silm ü velâ, mir’ât-i zamîr-i diyânet-masîr-i Keyânî'lerinde dahi cilveger-i kabûl ü irtizâ olduğu hâlde, fîmâ-ba‘d dest-i kudret-i mâlik-i ‘inân-ı kâm-kârî ve pây-i himmet-i zîver-i rikâb-ı bahtiyârî oldukca, gerek zemân-ı bâ-‘unvânımızda ve gerek ahlâf u a‘kāb-ı nasafet-nişân evânlarında kasr-ı müşeyyedü'l-erkân-ı tehâbb ü tevâd ve sarh-ı mümerredü'l-bünyân-ı hüsn-i vifâk u ittihâd bir dürlü kābil-i indirâs ve mütezelzilü'l-esâs olmayacağı, vâreste-i kayd-ı iştibâhdır. Binâ’en ‘aleyh Sefîr-i sadâkat-semîrimiz ile ba‘s ü tesyîr olunan dîğer nâme-i hümâyûn-i Hılâfet-makrûnumuzda[1] yâd ü îrâd olunduğu vechile, ilf ü iltiyâm-ı[2] ümmet-i Seyyidü'l-enâm'ın zâhiren ve bâtınen pezîray-ı sûret-i nizâm ü encâm olması husûsuna, taraf-ı zâhirü'ş-şeref-i kâm-rânîlerinden dahi meyl ü rağbet ve itmâmına mübâşeret ü himmet kılınmak, vâbeste-i nühây-ı hakāyık-âşinây-ı Kā’ânî'leridir.

Bâkī hemîşe neyyir-i felek-i tehâbb ü tevâd ***[B 163a]*** *tâli‘ u dırahşân ve bedr-i ‘âlem-efrûz-i vifâk u ittihâd lâmi‘ ve nûr-efşân bâd, bi-Rabbi'l-‘ibâd**.

Sûret-i nâme-i ‘inâyet-‘âllâme-i Cihân-dârî ki be-Sefâret-i Nazîf Mustafa Efendi firistâde bûd

*Bismillâhirrahmânirrahîm. Yâ eyyühellezîne âmenü'dhulû fi's-silmi kâffeten***. *Bismillâhi fâtihatü kitâbihî ve el-hamdu lillahi hâtimetü da‘vî-yi*[3] *ehl-i ihtisâsıhî ve intihâbihî,* sümme *etemmü salâti'l-musallîn ve ekremü selâmi'l-müsellimîn ‘alâ men be‘asehû li-intizâmi emri'd-dünyâ ve'd-dîn. Fekânet be‘asethu rahmeten li'l-‘âlemîn ve ‘alâ âlihî ve ashâbihî ve hulefâ’ihî ve ahbâbi-hi's-sâlikîn ‘alâ*[4] *menhecihi'l-kavîmi*[5] *ve't-târikîne mâ yuhâlifu şer‘ahu'l-müsta-kīm. Emmâ ba‘d****: E‘âlî-hazret, le’âlî-nazrat, **[M 46b]** Keyân-ı kamer-

---

1 makrûnumuzda B, S : nümûnumuzda M

2 iltiyâm-ı B : ilti’âm-ı S, M

* باقى همیشه نیّر فلك تحاب و تواد طالع و درخشان و بدر عالم افروز وفاق و اتحاد لامع و نور افشان باد برب العباد = Son olarak söyleyeceğim şudur: Kulların Rabbi'nin yardımıyla, sevgi ve dostluk feleğinin güneşi, doğsun ve parıldasın; uyuşma ve birliğin dünyâyı aydınlatan dolunayı, parlasın ve etrafı aydınlatsın” anlamına gelen Farsça bir duâdır.

** بسم الله الرحمن الرحيم يا ايها الذين امنوا ادخلوا فى السلم كافة = Rahmân ve rahîm olan Allah'ın adıyla. Ey iman edenler! Hep birden barışa girin” anlamına gelen bu cümle, Kur’ân, el-Bakara, 2/208. âyetin ilk yarısıdır.

3 da‘vî-yi B, S : da‘vâ-yı M

4 ‘alâ B, S : ilâ M

5 kavîmi B, S : kavâyimi M

*** بسم الله فاتحة كتابه و الحمد لله خاتمة دعوى اهل اختصاصه و انتخابه ثم اتم صلوة المصلين و اكرم سلام المسلمين على من بعثه لانتظام امر الدنيا و الدين فكانت بعثته رحمة للعالمين و على اله و اصحابه و خلفائه و احبابه السالكين الى منهجه القويم و التاركين ما يخالف شرعه المستقيم اما بعد = Bundan sonra; salâtların salâtının en eksiksizi, selâmların selâmının en üstünü, dîn ve dünya işinin düzen tutması için gönderilen ve gönderilişi âlemlere rahmet olana, onun âilesine, ashâbına, halîfelerine, onun doğru yoluna giren ve dosdoğru şeriatına muhâlefet edenleri terkeden

tenvîr, Hıdîv-i hûrşîd-nazîr, gurre-i garrây-ı cebîn-i bahtiyârî, dürre-i yektây-ı iklîl-i kâm-kârî, mümehhid-i bünyân-ı[1] câh ü celâl, müşeyyid-i erkân-ı ‘izz ü ikbâl, vâye-i tâc ü kemer-gâh[2], mâye-i fütüvvet ü kiyâset ü intibâh, ‘alem-efrâz-i hıtta-i serverî, revnak-bahşây-ı evreng-i Dâverî, behâ’u'd-dünyâ ve'd-dîn, cemâlü'l-İslâmi ve'l-Müslimîn, masdaran li'l[3]-istirâhati ve'l-müsâlemeti ve'ş-şân, mazharan li'l[4]-besâleti ve'l-emâneti **[B 163b]** ve'l-‘unvân hâlâ câlis-i çâr-bâliş-i taht-ı Kisrâ vü Cem, fermân-fermây-ı Memâlik-i ‘Acem, felek-bâr-gâh, el-Kā’ân Nâdir Şâh *etemmallâhu Te‘âlâ*[5] *bi'l-hayri mekāsıdehû ve şeyyede bi's-sıdkı sâdirahû ve vâridehû*[*] cenâblarının kıbel-i eşref-i Kā’ânî'lerine ebher-i ‘abher-i teslîmât-ı ‘anberiyyetü'n-nefehât-ı Husrevâne ve ezher-i cevher-i dürriyyetü'l-leme‘ât-ı Mülûkâne'miz vesâtat-i mezîd-i tekrîm ü ta‘zîm ve delâlet-i nüvîd-i ten‘îm ü tefhîm ile pîrâye-bahş-ı meclis-i sâmî ve zîver-efzây-ı mahfil-i kirâmîleri kılındıkdan sonra, meclây-ı âsâr-ı rüşd ü nühâ olan mir’ât-i zamîr-i mihr-incilâlarına çehre-i hakīkat-i mühre-i ma‘nâ ve sûret-i zılliyyet-i zînet-i hüsn-iktifâ bu vech üzere cilve-nümây-ı inbâ vü inhâ kılunur ki, mazhar-ı Hılâfet-i kübrâ ve masdar-ı Zılliyyet-i ‘uzmâ olan selâtîn-i ‘adl-âyîn ve havâkīn-i nasafet-temkîn hazerâtının, ber-muktezây-ı hikmet-i İzed-i bî-niyâz-i benî Âdem[6] nev‘inden müterakkī ve mümtâz olmaları, ancak ta‘zîm li-emrillâhi Te‘âlâ[7] ve şefekat ‘alâ halkıllah ma‘nâlarının îfâ[8] vü icrâsı ve be-tahsîs şerî‘at-i hakka-i vâzıhanın nehc-i[9] istikāmet-i lâyiha üzere **[B 164a]** infâz ü imzâsı maslahatına mebnî olduğu, ma‘lûm-i erbâb-ı nühâ olup[10], mukaddime-i lâmi‘atü'l-behâdır.

Binâ’en ‘aleyh mukademâ bu üslûba dâ’ir nâme-i hümâyûn-i safvet-mezâhirimiz ile taraf-ı zâhirü'ş-şeref-i Kā’ânî'lerine inbâ vü inhâ olunduğu üzere, niçe müddetden berü beyne'd-devleteyn bâ‘is-i tehâlüf ü tenâkuz ve mûris-i tebâ‘ud ü tebâguz olan akvâl-i fâside ve ef‘âl-i kâside, yümn-i himmet-i Keyânî'leriyle Ülkây-ı İran'dan ref‘ u izâha ve ümmet-i merhûme-i Nebeviyye bu vesîle-i asîle ile terfîh ve irâha kılındığı[11], hıdmet-i dîniyye ve

---

dostlarına olsun. İmdi” anlamına gelen Arapça bu cümleler, Sultân I. Mahmûd'un İran Şâhı Nâdir Şâh'a gönderdiği mektûbun başlangıcıdır.

1 bünyân-ı B, S : bünyâd-ı M
2 kemer-gâh B, S : kemer ü gâh M
3 masdaran li'l B, S : masdaru'l M
4 mazharan li'l B, S : mazharu'l M
5 Te‘âlâ M : — B, S

* اتم الله تعالى بالخير مقاصده و شيد بالصدق صادره و وارده = Yüce Allah onun maksatlarını hayırla tamamlasın, gelir ve gideri doğruluk üzerine kurulsun” anlamına gelen Arapça duâdır.

6 ‘Âdem M : — B, S
7 Te‘âlâ M : — B, S
8 îfâ S, M : ibkā B
9 nehc-i B, S : + ü M
10 olup B, S : olan M
11 kılındığı M : kılınduğı B, S

menkabet-i dünyeviyyeleri mukābili ol vakit irsâl-i rusül ü resâ'il[1] ile taraf-ı hümâyûn-i Hılâfet-makrûnumuzdan[2] is'âf ü istis'âdı iltimâsında oldukları mevâdd-ı hamse-i ma'lûmenin üç[3] mâddesi umûr-i mülkiyyeden olmağla, ba'de't-tesviye anlar derece-i hüsn-i kabûle mevsûl olup, bakıyye iki mâddesi şer'-i envere te'alluk eden umûrdan olduğuna binâ'en, redd ü kabûlü 'ulemây-ı a'lâm *kesserehumullâhu Te'âlâ ilâ yevmi'l-kıyâm** hazerâtından ba'de'l-istiftâ, o bâbda beyân olunan a'zâr-ı şer'iyyelerin icmâli, **[B 164b]** tensîkāt-ı safvet-simât-ı me'âlî-semîrimizden ve tafsîli dahi ol zemân Der-bâr-ı Hılâfet-medâr-ı Mülûkâne'mizden meb'ûs olan rusül-i ıhlâs-nümûnumuzun sahâyif-i takrîrlerinden pîrâye-i gûş-i hakāyık-niyûş-i Kā'ânî'leri oldukda, me'âzîr-i şer'iyye-i merkūme karîn-i sem'-i kabûl olmak hâleti, şîme-i insâf u hakkāniyetlerine müfavvaz ve mevkûl kılınmışidi. Lâkin keyfiyyetin me'âzîr-i şer'iyyeleri, mücerred 'indinizde müncelî olmamak hasebiyle çendîn müddet murûrundan sonra, ba's-i rusül ü resâ'il ile mâddeteyn-i merkūmeteynin mübhem olan me'âzîr-i şer'iyyeleri tekrâr istîzâh u istikşâf olunmağın, key-fiyyet a'lâm-ı 'ulemây-ı[4] müşârun ileyhimden merreten ba'de uhrâ isticvâb ü isticlâ olundukda, derkâr u bedîdâr olan a'zâr-ı şer'iyyelerini sarâhaten[5] **[M 47a]** keşf ü 'iyân ve şerh u beyânda şîrâze-bend-i vifâk u ittifâk oldukları, ol vakit dahi yine nâme-i hümâyûnumuza mashûben irsâl olunan tahrîrât-ı cenâb-ı Şeyhulislâmî'nin mülâhaza-i mefhûm-i kirâmîsinden mersûm-i dîbâce-i zihn-i tâbnâkleri **[B 165a]** oldukda, ber-muktezây-ı şîme-i diyânet anların dahi teklîfi nesh u fesh olunup, külliyyen ferâgat ü nükûl birle fîmâ-ba'd beyne'd-devleteyn bâ'is-i vahşet ü keder[6] olacak nesne kalmamağla, her hâlde fâ'iz-i derece-i hüsn-i kabûl, ya'nî miyânede muntazır olan safvet ü müsâlemet rütbe-i vuzûha mevsûl olması, akdem-i me'mûl bilinmişidi. Li-zâlik[7] o esnâda taraf-ı hümâyûnumuzdan muktezây-ı ahkâm-ı şerî'at-i garrâ ve mübtegāy-ı nizâm-ı Hılâfet-intimâ üzere hareket ve takdîm-i emr-i musâfâta ri'âyet ve celb-i hâtır-ı sâfâ-mezâhir-i Keyânî'lerine mübâderet hâlâtında celâ'il-i himmet-i vâlâ-nehmet-i[8] Mülûkâne'miz ne vechile mebzûl ve bî-dirîğ tutulduğu vâzıh u zâhir ve hattâ cenâb-ı me'âlî-nisâbınız[9] ol zemân hudûd-i şimâliyyede bir niçe müddet cereyân eden şevâgıl-i harb ü kıtâl ve 'amâ'il-i[10] tard ü cidâl ile

1 resâ'il S : resâyil B, M
2 Hılâfet-makrûnumuzdan B, S : Hılâfet'imizden M
3 üç M : üc B, S
* كثرهم الله تعالى الى يوم القيام = Yüce Allah kıyâmet gününe kadar onları çoğaltsın" anlamına gelen Arapça duâ cümlesidir.
4 a'lâm-ı 'ulemây-ı B, S : 'ulemây-ı a'lâm-ı M
5 şer'iyyelerini sarâhaten B : şer'iyyeleri sarâhaten S : şer'iyyelerini sarâhaten [M 47a] sarâhaten M
6 keder B, S : küdûret M
7 Li-zâlik B, S : Kezâlik M
8 nehmet-i B, S : nehbet-i M
9 nisâbınız B, S : nisâbınıza M
10 'amâ'il-i B, S : 'avâmil-i M

rû-nümây-ı iştigāl olduğunuz eyyâm-ı ihtilâs-irtisâmda ber-vech-i muharrer mücerred mâ-beynde der-dest[1] olan merâ'ir-i müvâlât ve evâsır-ı musâfât kesr u intıkāzdan masûn olmak **[B 165b]** niyyet-i hayriyyeti[2] ile mülâsık-ı hudûd u sınûr ve musâkıb-ı tuhûm u sugūr olan gümâştegân-ı serhaddât-ı seniyyemiz tarafınıza bir dürlü mûhim-i keder olur ednâ hareketden memnû' u muhazzer[3] oldukları, isbât-ı müdde'âmıza delîl-i kātı' ve burhân-ı bâhir olmağla, bu keyfiyyeti müşâhede zımnında tarafınızdan dahi misli ile mukābeleye ri'âyet iktizâ eylediği, *"Kazâyâ kıyâsâtühû ma'ahâ*"* kabîlinden bir kazıyye-i müsellemü's-sübût iken, o vâdîlere tevcîh-i veche-i i'tibâr olunmayup, yine teklîf-i ma'hûd behâne vü 'illet şümâr olunarak mugāyir-i safvet ü müsâlemet ve muhâlefet-i[4] insâf u hakkāniyyet, sûret-i 'adâvet izhâr ve hudûd u tuhûm-i Memâlik-i mahrûse'mizden ba'zı mahallere[5] hılâf-ı şer'-i şerîf vaz'-ı akdâm-ı hasâr birle ümmet-i merhûmenin târâcına cevâz ü ruhsat verilmek hâlâtı bed'en tarafınızdan sudûr u zuhûr etdüğüni, hudûd u sınûrda bulunan vükelây-ı Devlet-i 'aliyye'miz mukaddemâ i'lâm ü inhâ etmeleriyle, bu hâlet-i gayr-i meşrû'anın vukū u bürûzu, hayret-efzây-ı ümenây-ı şer'-i mutahher olmuşidi. Çünki kevkeb-i sermediyyü'z-zuhûr-i **[B 166a]** Devlet-i Hılâfet-menkabetimizin ibtidây-ı tulû'undan ile'l-ân kâffe-i umûr ve 'âmme-i hutûb-i cumhûrunda faysal-bahş-ı miyân-ı ceyyid ü redy[6] olan şerî'at-i mutahhere-i hazret-i Muhammedî'ye mürâca'at ve muktezâsıyla 'amel ü hareket eylemesi, etvâr-ı hasene ve âsâr-ı[7] müstahsenesindendir.

Binâ'en 'aleyh[8] bu bâbda dahi vech-i şer'î ne gûne idiği kerreten ba'de-ûlâ a'lâm-ı 'ulemây-ı müşârun ileyhimden istiftâ olundukda, ehl-i İslâm ile kıtâle şurû' ve Memâlik-i mahrûse'ye hücûm içün teheyyü' eden asker ile mukātele meşrû'a[9] olduğunu bi'l-ittifâk tahkīk u iftâ ve tevsîk u imzâ etmeleriyle, li-zâlik gerden-dâde-i itâ'at ü inkıyâdı olduğumuz ahkâm-ı şerî'at-i garrâya imtisâl ü mütâba'at ve her hâlde muktezâsı üzere 'amel ü hareket, ferîza-i zimmet-i mefâhir[10]-menkabet-i Hılâfet-penâhımız olmak hasebiyle, şer'an def'-i sâ'il ve ref'-i gavâ'il **[M 47b]** vâdîlerine sülûk ve kānûnen mukābele bi'l-misl tarafı meslûk kılınmişidi. Yohsa mücerred tevsî'-i dâ'ire-i

---

1 der-dest B, S : der-[de]st M
2 hayriyyeti S : hayrâniyyeti B : خيرانينى M
3 muhazzer B, S : mahzûr M
* قضايا قياساتها معها = Kıyasını da içinde barındıran önermeler" anlamına gelen bu ifâde mantık kurallarındandır; bk. meselâ Esîruddîn el-Ebherî, *Mugni't-Tullâb Şerh-i Metn-i Îsâgūcî,* thk. Mahmûd Ramazân el-Bûtî, Dimeşk 2003, s.92.
4 muhâlefet-i B, M : muhâlif-i S
5 mahallere B, S : emâkin ve mehâlle M
6 ceyyid ü redy B, S : خذ و ردى M
7 hasene ve âsâr-ı B : — S, M
8 'aleyh B, S : 'alâ-zâlik M
9 meşrû'a B, S : meşrû' M
10 mefâhir B, S : müfâharet M

memleket veyâ teba‘iyyet-i hevâcis-i nefsâniyyet misillü keyfiyyet içün mugāyir-i şer‘-i şerîf **[B 166b]** ve muhâlif-i kānûn-i münîf, sefk-i dimâ’ ve ızrâr-ı ‘ibâd ü fukarâya cevâz ü ruhsat verilmek, münâfî-i zamîr-i diyânet-semîr-i Mülûkâne'miz idüği zâhir u bâhirdir. Ancak sâlifü'z-zikr mâddelerde îrâd ü beyân olunan a‘zâr-ı şer‘iyye, def‘a-i sâniyede olan şerh u ‘iyândan sonra, rusûm-i[1] sahîfe-i fehm ü idrâkleri olmamak, zâhir-i hâlde emr-i muhâldir ve olduğu sûretde dahi bu misillü teklîf-i nâ-meşrû‘ içün bu kadar sefk-i dimâ’[2] ve hetk-i a‘râz-ı fukarâya ictirâ eylemeleri hâleti, giriftâr-ı ‘ukde-i işkâl olmağla, bu ‘ukde-i mu‘zılenin dahi dest-yârî-i rüşd ü dirâyet ve meded-kârî-i vehb-i[3] Rabbü'l-‘izzet ile hall ü tevfîkı, me’mûl ü muntazar-ı Hıdîvâne'miz iken, bu def‘a cenâb-ı emâret-me’âb-ı ‘izzet-iktisâb Feth ‘Ali Bey Türkmân *zîde mecdühû** vesâtatiyle dergâh-ı mu‘allâ-bârgâhımıza meb‘ûs olan nâme-i sâmî-i kirâmîleriyle, derûnuna pîçîde kılınan zebîre-i safvet-vetîrelerinin hulâsa-i mefhûmlarında, mahz-ı tevfîk u ‘inâyet-i Rabbânî ve yümn-i himmet-i mefâhır-menkabet-i Keyânî'leriyle ‘umûmen ehâlî-i İraniyân **[B 167a]** beynlerinde tarîka-i sünnet ü cemâ‘at mergūb ü meslûk ve mâdddeteyn-i ma‘hûdeteyn mefsûh u metrûk kılındığı[4] tevsîk u tahrîr ve binâ-berîn fîmâ-ba‘d mülk ü mâl içün bir dahi nizâ‘ u cidâl cihetiyle tîğ-i hısâm, gılâf u niyâmdan çıkmak ba‘îdü'l-ihtimâl olduğu, vücûh-i ahkâm-ı şerî‘at ü hakkāniyyete tatbîk vechiyle tensîk u tesfîr[5] olunduğu cihetden, işbu muvaffak oldukları hayr-ı cemîl ve zikr-i cezîllerinden, **beyt**:

Ez-sadây-ı sühan mihr ne-dîdem hûş-ter
*Yâdigârî ki derîn künbed-i devvâr be-mâned***

Nesr[6]: Mazmûn-i hikmet-nümûnu, temâm mutâbık-ı hâtır-hâh-ı Keyânî'leri olduğu eğerçi zâhir ve lâkin zeyl-i zebîre-i hatîrelerinde me‘âzîr-i mülkiyye, belki[7] mehâzîr-i şer‘iyyesi bâhir hudûd u sınûra[8] dâ’ir müceddeden ba‘zı teklîf îcâd ve ihtirâ‘ının kaleme getürülmesi, sûret-i zâhirde bu mefhûma mugāyir olup, ancak bu bâbda dahi ısrâr u ibrâm vâdîleri, cânib-i dirâyet-menâkıb-ı Dâverâne'lerinden metrûk ü mehcûr tutulmak zımnında bu teklîfimiz mücerred mahabbet ü ittihâd resminden[9] nâşî olmağla, redd ü

---

1 rusûm-i B : mersûm-i S, M
2 dimâ’ B : dimâ S, M
3 vehb-i B, S : mevâhib-i M
* زيد مجده = Şan ve şerefi artsın” anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.
4 kılındığı M : kılınduğı B, S
5 tesfîr S : tastîr B, M
** از صدای سخن مهر ندیدم خوشتر * یادکاریکه درین کنبد دوار بماند = Bu dönen kubbede aşk sözünün yankısından daha hoş bir yâdigar kaldığını görmedim” anlamına gelen bu cümle, Hâfız'ın gazellerinde geçen bir beyittir; bk. *Hafiz Divanı,* s.19.
6 **Nesr** B : — S, M
7 belki B, S : ve M
8 sınûra B : sınûruna S, M
9 resminden B, M : resmîden S

kabûlünde muhtârsız. Tab‘-ı hümâyûnunuza güvârâ olan tarafımıza dahi güvârâdır. Nev‘-i dîğere haml **[B 167b]** buyurulmaya” deyü zîver-i sahîfe-i sutûr olan ta‘bîr-i dil-pezîrlerinin hakīkat-i me’âli, ferâ’id-i musâfâtın keşîde-i rişte-i nizâm ü encâm olmasını iş‘âr u te’kîd ve bu ma‘nâ semîr-i zamîr-i nasafet-tahmîr-i Cem-câhîleri olduğunu tahkīk u te’yîd edüp ve bu[1] teklîf-i merkūmun dahi redd ü kabûlünde zimâm-ı ihtiyâr, dest-i ‘adâlet-peyvest-i Hıdîvâne'mize tefvîz u teslîm olunmağın, irâde-i ‘aliyye-i Mülûkâne'miz ile ma‘kūd olan encümen-i şûrâda bu keyfiyyetin dahi muktezây-ı şer‘ u kānûnîsi cümleden istifsâr u istinbâ olundukda, Memâlik-i mahrûse-i Devlet-i ‘aliyye'den bir mahalle ta‘arruz olunmak, şerî‘at-i mutahhereye mugāyir idüğün a‘lâm-ı ‘ulemây-ı kirâm keşf ü beyân ve teklîf-i merkūm ez-kadîm düstûru'l-‘amel ve mer‘î ve mu‘teber tutılan nizâma ve kānûn-i münîfe münâfî olduğunu dahi bi'l-cümle vüzerây-ı ‘izâm ve ocaklarım agavât ve zâbitân[2] ve müntesibân-ı ‘atebe-i Saltanat-ı ebed-irtisâmım[3] **[M 48a]** tahkīk u ‘iyân etdiklerinden başka, cenâb-ı me‘âlî-nisâb-ı Kā’ânî'lerinin bu âna dek taraf-ı Devlet-i ‘aliyye'mizden is‘âf ü kabûlü recâsında oldukları, fekat mevâdd-ı hamseden ‘ibâret olup, **[B 168a]** anlardan mâ‘adâ bir dürlü teklîf-i âhar lisân ü kaleme, belki hayâl ü vehme[4] getürülmek melhûz olmadığından[5] kat‘-ı nazar, el-hâletü hâzih bâ‘is-i kīl ü kāl olan mâddeteyn-i ma‘hûdeteynden ferâgat ü nükûl olunmak[6] hasebiyle fîmâ-ba‘d miyânede mûcib-i vahşet ü cedel[7] olacak bir nesne kalmayup, iki devlet beyninde mesâlih-i safvet ü keremiyyet rehîn-i nizâm olmuşiken, şimdi yine sâbıkı misillü mûris-i dağdağa vü hazer olacak bu misillü teklîf-i[8] nâ-mülâyimin yâd ü tezkârı, miyânede safvet-pezîr-i i’tilâf olan âyîne-i velâ ve müsâlemeti tagyîr ve ser-çeşme-i müvâlât ü musâfâtı tekdîr edeceği bedîhî vü peydâ ve vücûh ile münâfî-i metâlib-i rusûm güvârâ olduğu, karîn-i yakīn-i zihn-i derrâk-i Keyânî'leri oldukda, ba‘de-ezîn her husûsda mazâ-mâ-mazâ meseli mâ-beyne'd-devleteyn pezîrây-ı tahkīk u imzâ ve mugāyir-i şer‘ u kānûn olan teklîf-i cedîd-i merkūm dahi mâ-sebakları misillü kûşe-i hâtır-ı me‘âlî-mezâhir-i Dâverâne'lerinden[9], endâhte-i vâdî-i ferâmûşî vü insâ kılınarak, lâzime-i **[B 168b]** kadr ve ‘unvân-ı cânibeyn ve râtibe-i fürûşân-ı tarafeyne lâyık ve beyne'l-hazrateyn bir dürlü mûcib-i nakīza[10] vü şeyn olacak hâletlerden ‘ârî vechile ‘amm-i büzürgvârım Hâkān-ı

1 bu M : — B, S
2 zâbitân S : zâbitânı B, M
3 ebed-irtisâmım B, S : + [M 48a] ebed-irtisâmım M
4 vehme M : deme B, S
5 olmadığından M : olmaduğundan B, S
6 olunmak S, M : olmak B
7 cedel B, S : cidâl M
8 teklîf-i B, S : tekâlîf-i M
9 Dâverâne'lerinden B, S : Dâverâne'lerinde M
10 nakīza S : nakīsa B, M

cennet-merâbi‘ Sultân Murâd Hân-ı Râbi‘ hazretlerinin zemân-ı sa‘âdetlerinde karâr-dâde olan hudûd ve sınûr-i kadîme ile kemâl-i safveti mûcib ve nihâyet dostî ve ülfeti müsteclib mu‘âmele-i bi'l-mücâmele zımnında, müceddeden ‘akd-i musâlaha-i velâ-intimâya bezl-i cell-i himmet-i evfâ olunmak lâyık-ı şân-ı devleteyn ve muvâfık-ı şükûh ü ‘unvân-ı hazrateyn olmağın, işbu nâme-i hümâyûn-i hakāyık-meşhûnumuz şeref-yâfte-i sudûr ve hademe-i Saltanat-ı seniyye'mizden mu‘temed ve mevsûkun bih kıdvetü'l-emâcidi ve'l-a‘yân Mâliyye Tezkirecisi Mustafa Nazîf *zîde mecdühû*[*] ile gönderilmişdir. Ledâ şerefi'l-vusûl ber-vech-i muharrer tarafınızdan müvehhim-i burûdet ü keder ve münâfî-i ahkâm-ı şerî‘at-i[1] mutahher ve muhâlif-i levâzım-ı âdâb-ı Saltanat-ı übbehet[2]-eser olan teklîf-i cedîd-i merkūm dahi teklîfeyn-i ma‘hûdeyn-i sâbıkayn[3] misillü külliyyen mensî ve ber-taraf ve mihr-i münîr-i ‘âlem-tenvîr-i safvet ü keremiyyet, pîrâye-bahş-ı beytü'ş-şeref kılınması sûreti, **[B 169a]** mir’ât-i zamîr-i hakāyık-âşinâlarında karâr-dâde ve cilve-ger olur ise, cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı Husrevâne'mizden dahi takdîm-i ‘ulüvv-i şân-ı Hılâfet-i ‘aliyye ve tetmîm-i şükûh ü ‘unvân-ı Saltanat-ı seniyye'miz olur vechile ‘amm-i büzürgvârım müşârun ileyh Sultân Murâd Hân-ı Râbi‘ hazretlerinin zemân-ı sa‘âdetlerinde sulh-i âhırînden ‘ibâret olan musâlaha şurûtunda pezîrefte-i istikrâr u üstüvâr olan hudûd ve sınûr üzere müceddeden vaz‘-ı esâs-ı musâfât ve bast-ı mebânî-i müvâlâta müsâ‘ade-i hümâyûn-i Mülûkâne'miz[4] bî-dirîğ kılınacağından mâ‘adâ, bu gûne ma‘kūd ü müstahkem olan ser-rişte-i sulh u felâhın bundan böyle dahi Devlet-i rûz-efzûn-i Hılâfet-nümûnumuz ile ilâ mâ-şâ’allâhu Te‘âlâ ahlâf ü a‘kāb-ı Kā’ânî-nisâbınız beyninde bâ‘is-i i’tilâf ü ârâmiş ve sebeb-i ibtihâc ü âsâyiş olacağı vâreste-i kayd-ı güvâh ve bîrûn-i havsala-i zunûn u iştibâhdır. Binâ’en ‘aleyh matlûb olan âsâr-ı safvet-medâr, **[M 48b]** tensîkāt-ı hümâyûn-i mahabbet-karârımızdan ve Sefîr-i mevsûkumuzun takrîr-i sadâkat-şi‘ârından ma‘lûm-i nihâd-ı sedâd- **[B 169b]** i‘tiyâd-ı Keyânî'leri oldukda, ber-vech-i muharrer sûret-i merkūme, ya‘nî hudûd-i kadîme üzere ‘akd-i esâs-ı musâfât ve temhîd-i mebânî-i[5] müvâlât nüvîdi zımnında Sefîr-i râst-güftârımızı i‘âde vü ircâ‘a himmet-i me‘âlî-nehmet-i Cem-câhî'leri derkâr kılınmak, vâbeste-i şîme-i hakkāniyyet-temîme-i[6] Dâverâne'leridir; *bâkī hemvâre hûrşîd-i gîtî-firûz-i safvet ü ilti’âm ez-matla‘-ı câmi‘iyyet-i İslâm şârık ve pertev-efşân bâd, bi-Rabbi'l-‘ibâd*[**].

---

* زید مجده = Şan ve şerefi artsın” anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.

1 şerî‘at-i B, S : شریعه M

2 -ı übbehet B : — S, M

3 teklîfeyn-i ….. sâbıkayn S : teklîfeyn-i ma‘hûdeteyn-i sâbıkayn B : tekâlîf-i ma‘hûde-i sevâbık M

4 Mülûkâne'miz B, S : Mülûkâne M

5 mebânî-i B : mebânî-yi S, M

6 temîme-i B, S : temîm-i M

** باقی همواره خورشید کیتی فروز صفوت و التئام از مطلع جامعیت اسلام شارق ، پرتو افشان باد برب العباد = Söylenecek son söz şudur. Temizliğin ve yaraları iyileştirmenin dünyayı aydınlatan

Sûret-i mektûb-i Sadrıa'zamî be-Şâhruh Mîrzâ, İ'timâdü'd-devle-i İran be-dest-i Sefîr-i îşân firistâde-est

Cenâb-ı asâlet-me'âb, niyâbet-nisâb, vekâlet-intisâb, sa'âdet-iktisâb, sâhib-i sâ'ib-i re'y-i 'âlî-menzilet, müşîr-i Müşterî-tedbîr-i Âsaf-menkabet, müstahkem-i erkân-ı memleket, müstecma'-i esbâb-ı Saltanat, firâzende-i râyât-ı serverî, fürûzende-i çerâğ-ı mihterî, nihâl-i hadîka-i iclâl ü kâm-kârî, gonçe-i gülistân-ı ikbâl ü bahtiyârî, revâ'-i rûy-i şükûh ü şân Şâhruh Mîrzâ-yi refî'u'l-'unvân hazretlerinin meclis-i şerîf-i sa'âdet-nakş ve meydân-ı münîf-i besâlet-rahşları savbına revnak-efzây-ı serîr-i hubb u vedâd ve mesned-ârây-ı çâr-bâliş-i velâ vü[1] ittihâd **[B 170a]** olan tuhaf-i tahiyyât-ı 'âliyât-ı muhâlesât-nümâ ve nütef-i teslîmât-ı gāliyât-ı musâdakat-intimâ ithâf ü ihdâsı siyâkında ravza-i zamîr-i letâfet-semîrlerine mâ'ü'l-'azb-i merâm-ı bâhiru's-safâ enbûbe-i hâme-i râstî-'allâmeden bu vechile isâle vü icrâ[2] olunur ki, a'zam-ı selâtîn-i cihân, efham-i havâkīn-i zemân, muvattıd-i kavâ'im-i[3] serîr-i şer'-i kavîm, müşeyyid-i de'âyim-i bünyan-ı dîn-i müstakīm, gurre-i nâsıye-i millet-i beyzâ, dürre-i tâc-ı şerî'at-i garrâ, nûr-i dîde-i bî-nâyî, nîrûy-i bâzûy-i tüvânâyî, şa'şa'a-i âfitâb-ı cihân-güşâyî, pertev-i mâhçe-i râyet-i mülk-ârâyî, fermân-fermây-ı kişver-i 'adâlet, nizâm-bahşây-ı memleket-i besâlet, gülgûn-süvâr-ı mâlikiyyet-i berreyn, fülke-nişîn-i Saltanat-ı bahreyn, hâdim-i hıtta-i Haremeyn-i muhteremeyn, sânî-i İskender-i zi'l-karneyn şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü 'azametlü Pâdişâh-ı İslâm-penâh ve zıllullâh-i Hılâfet-dest-gâh veliyy-i ni'metim efendim hazretlerinin taraf-ı hümâyûn-i Mülûkâne'lerine hâlâ erîke-pîrây-ı Memâlik-i İran, revnak-efzây-ı tahtgâh-ı Keyân, sadr-ârây-ı hıtta-i Şâhî, lem'a-pîrây-ı ufuk-ı Cem-câhî, nâsih-ı ahkâm-ı rafz u bid'at, hâmî-i ülkây-ı dîn ü millet, nûr-pâş-i semâ'-i bahtiyârî, rûşenî-**[B 170b]** bahş-ı çeşm-i dâderî, e'âlî[4]-hazret, Keyvân-rütbet, le'âlî-nazrat, me'âlî-menkabet, felek-bârgâh, Şâh-ı vâlâ-câh hazretlerinin zât-ı kerûbî-sıfât-ı Keyânî'lerinde merkûz ve tıynet-i safvet-mekîne-i[5] Kā'ânî'lerinde mermûz olan hüsn-i 'akīdet ve safây-ı taviyyete binâ'en, münâfî-i sıdk u safâ olur hâlât-ı rediyyenin bi'l-külliyye izâle vü imhâsına niyyet-i sâdıka ve 'azîmet-i fâyikalarını hâvî taraf-ı fâ'izü'ş-şeref-i Dâverî'lerinden nâme-i sâmî ve kā'ime-i vedâd-'allâme-i kirâmîleri ile ba's ü tesyîr buyurılan emâret ü 'izzet-nişan Feth 'Ali Bey Türkmân[6] cenâbı, sevk-ı sâ'ik-ı Îzed-i müte'âl ve bedreka-i tevfîk-ı Hudâ-yı lâ-yezâl ile bir vakt-i feyz-iştimâl ve bir evân-ı meymenet-me'âlde südde-i

güneşi, kullarının Rabbi'nin yardımıyla daima İslâm toplumundan doğsun ve parıldasın" anlamına gelen bu cümleler Farsça bir duâdır.

1 velâ vü B, S : — M
2 icrâ B, S : اجرى M
3 kavâ'im-i S, M : kavâyim-i B
4 e'âlî B, S : 'âlî M
5 mekîne-i B, S : mekînet-i M
6 Türkmân B, M : — S

seniyye-i ‘adalet-‘unvân ve ‘atebe-i ‘aliyye-i şâmihu'l-erkâna dâhil ve sâha-i re’fet-mesâha-i mihmân-[1] **[M 49a]** nüvâzî ve istînâsa vâsıl oldukdan sonra, taraf-ı şerîflerinden cânib-i ıhlâs-kîşlerine irsâl olunan zebîre-i meveddet-vetîreleri, pîrâye-i dest-i tevkīr u tebcîl olup, zîver-i kilk-i sutûr olan ferâ’id-i kelimât-ı **[B 171a]** safvet-âyâtı, keşîde-i rişte-i nigâh-ı itkān u iz‘ân kılındıkda, vedî‘a-i dürc-i mühâdenet kılınan cevâhir-i muhâlesat ve mühâdenetleri, imâme-i sübha-i ülfet-i cânibeyn ‘add olunmuşdur.

Muktezây-ı kā‘ide-i Devlet-i ‘aliyye üzere Sefîr-i mûmâ ileyh bir zemân-ı sa‘d-iktirânda Dîvân-ı bülend-eyvân-ı hazret-i Hılâfet-‘unvâna da‘vet ve teblîğine[2] me’mûr olduğu nâme-i sâmî-i cenâb-ı Şâhî'yi, delâlet-i muhlısânemiz ile huzûr-i fâ’izu'n[3]-nûr-i İskender-hadîme ‘arz u takdîm edüp, fâ’iz-i teşrîfât-ı seniyye ve hâ’iz-i taltîfât-ı behiyye oldukdan sonra, gerek mü’eddây-ı nâme-i nâmî ve gerek mezâyây-ı kā’ime-i şehâmet-dâ’ime-i kirâmı, muhât-ı ‘ilm-i ‘âlem-şümûl-i hazret-i Zılliyyet-penâhî oldukda, bu makūle umûr-i ‘izâm ‘akd-i encümen-i şûrâ ile pezîrây-ı nizâm ü encâm olmak, öteden berü kānûn-i kadîm-i Devlet-i ‘aliyye ve deydene-i[4] müstedîm-i Saltanat-ı seniyye olduğuna binâ’en, bu def‘a dahi cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı hazret-i Şâhî'den, pîrâye-i sahîfe-i îrâd ü beyân kılınan keyfiyyât-ı müvâlefet-âyât cümleye ifhâm ü i‘lân **[B 171b]** ve muktezây-ı şer‘-i şerîf ve mübtegāy-ı kānûn-i münîf üzere iktizây-ı hâl istikşâf ü isti‘lân olunmak içün ber-mûceb-i emr-i hümâyûn-i Cihân-dârî bi'l-cümle vüzerây-ı ‘izâm ve ‘ulemây-ı fihâm ve ocaklar ricâli ve sâ’ir hayr-hâhân-ı Devlet-i ebed-kıyâm ile tarh-ı meclis-i meşveret olunup ve Sefîr-i mûmâ ileyhin teblîğine me’mûr olduğu tensîkāt-i me‘âlî-simât, cenâb-ı Şâhî'nin mefhûm ü mü’eddâları ile[5] mîr-i ma‘ziyyün ileyhin ‘arz eylediği takrîr-i sadâkat-masîr[6] cümleye i‘lân ve etrâf u enhâsı, gereği gibi ba‘de'l-itkān şer‘ u kānûna tatbîk ve zîr u bâlâları kemâ-yenbagī tedkīk olundukda, Şâh-ı müşârun ileyhin[7] teklîf-i ma‘hûddan[8] nükûl ü ferâgat birle cânib-i insaf u hakkāniyyete meyl ü rağbetleri ve ba‘de-ezîn kar‘-ı bâb-ı mu‘âdâta bir dürlü cevâz ve ruhsat gösterilmemek[9] hâletleri, mâ fi'z-zamîr-i ıhlâs-semîr-i Cem-câhî'leri idüğüni mutazammın tahrîrât-ı Keyânî'lerinde münderic olan ta‘bîrât-ı dil-pezîrleri, müceddeden ba‘zı şûriş ü şeyn[10] vukū‘u melhûz olan hâletin inmihâsına dahi delâlet **[B 172a]** etmekle, fîmâ-ba‘d

1 mihmân- B, S : + [M 49a] mihmân- M
2 teblîğine B, S : teblîğe M
3 fâ’izu'n B, M : fâyizu'n S
4 deydene-i B : deyden-i S, M
5 ile B, M : — S
6 masîr B : masîri S, M
7 ileyhin B : ileyh hazretlerinin S, M
8 ma‘hûddan M : ma‘hûdeden B, S
9 gösterilmemek S : gösterilmamek B, M
10 şûriş ü şeyn B : şûr u şeyn S : şûriş ü fiten M

miyâneden küdûret ü igbirâr mündefi‘ olup, ilf ü ilti’âm-ı ümmet-i hayru'l-enâm içün hudûd-i kadîme esâsı ve tarafeynin şân u ‘unvânları muhâfazası şartıyla ‘akd-i musâlahaya ruhsat-ı hümâyûn erzânî kılınmak münâsib idiği, ittifâk-ı ârâ ile tahkīk u imzâ olunmağla, keyfiyyet-i mersûme ma‘rûz-ı pîşgâh-ı hazret-i Zılliyyet-medârî[1] kılındıkda, taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i Pâdişâhî'den şurût-ı merkūmeyi müştemil iki kıt‘a nâme-i hümâyûn-i ‘adâlet-makrûn şeref-bahşây-ı imlâ vü tastîr ve ‘âdet-i dîrîn üzere Sefîr-i mûmâ ileyh cenâbına huzûr-i fâ’izu'n[2]-nûr-i Husrevâne'de teslîm ve mûmâ ileyh cenâbı, şerâ’it-ı[3] âdâb-ı risâlete kemâ-yenbagī murâ‘ât ve teşrîfât-ı seniyye-i Mülûkâne ile ihrâz-i müfâharet ü mübâhât eyledikden sonra, ‘avd ü insırâfa murahhas u me’zûn olup, cânib-i Devlet-i ‘aliyye-i sermediyye'den şeref-nefâz-i sudûr olan **[M 49b]** dîğer nâme-i hümâyûn-i musâdakat-nümûn ile terhîs u ta‘yîn kılınan ‘izzetlü Mustafa Nazîf Efendi'nin **[B 172b]** ma‘iyyet ü refâkati ile savb-ı me‘âlî-evbe tesyîr olunmalarıyla, taraf-ı muhibbânemizden dahi mektûb-i meveddet-üslûb tahrîr olunmuşdur. İn-şâ’allâhu Te‘âlâ lede'l-vusûl mazâmîn-i nevâmic-i hümâyûn-i nasafet-makrûndan tafsîl-i keyfiyyet ma‘lûm-i fehâmet-mersûmları ve tahsîl-i râhat-i ümmet-i Nebeviyye zımnında mûcib-i i’tilâf-ı hazreteyn ve sebeb-i emniyyet-i re‘âyây-ı cânibeyn olur hâlâtın istihsâli, lâzime-i ‘uhde-i hayr-endîşî ve râtibe-i zimmet-i sadâkat-kîşi idiği[4], Sefîr-i mûmâ ileyh cenâbının takrîr-i sıhhat-semîrinden mekşûf-i tab‘-ı nakkādları oldukda, taraf-ı Emîrâne'lerinden dahi istihkâm-ı esâs-i musâfât[5] ve müvâlât ve istikrâr-ı bünyân-ı tevâdd ü tehâbba dikkat ve ûlâ ve uhrâda bâz-hâst ü mes’ûl olunmayup, belki ‘indallah ve ‘inde'r-Rasûl mergūb ü makbûl olmağa bezl-i cell-i himmet, vâbeste-i ‘uhde-i rüşd ü reviyyetleridir[6].

Sûret-i mektûb-i Sadrıa‘zamî be-Şâhruh Mîrzâ, İ‘timâdü'd-devle-i İran bi-vesâtat-i Nazîf Mustafa Efendi firistâde-est

Ba‘de'l-elkāb hâlâ fermân-fermây-ı Memâlik-i İran, revnak-efzây-ı **[B 173a]** tahtgâh-ı Keyân, sadr-ârây-ı kişver-i Şâhî, lem‘a-pîrây-ı ufuk-ı Cem-câhî, nâsih-ı ahkâm-ı rafz u bid‘at, hâmî-i ülkay-ı ‘adl ü şehâmet, a‘nî vâlid-i mâcid-i büzürgvârları e‘âlî-hazret, Keyvân[7]-rütbet, âfitâb-tal‘at, me‘âlî-menkabet, felek-bârgâh, Şâh-ı vâla-cah hazretlerinin zât-ı kerûbî-sıfât-ı Keyânî'lerinde merkûz ve tıynet-i safvet-i tahmîr-i Kā’ânî'lerinde mermûz olan hüsn-i ‘akīdet ve safây-ı taviyyete binâ’en, münâfî-i sıdk u safâ olur

1 medârî M : medâr B, S
2 fâ’izu'n B, M : fâyizu'n S
3 şerâ’it-ı S : şerâyit-ı B, M
4 idiği S, M : idüği B
5 musâfât B, S : — M
6 reviyyetleridir S, M : ru’yetleridir B
7 Keyvân B, S : Keyân M

hâlâtın bi'l-külliyye izâle vü imhâsı emrinde münba‘is, zamîr-i nasafet-semîrleri olan niyyet-i sâdıka ve ‘azîmet-i câzimelerini hâvî cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı Dâverî'lerinden nâme-i sâmî ve kā’ime-i vedâd-‘allâme-i kirâmîleri ile ba‘s ü tesyîr buyurılan emâret ve ‘izzet-‘unvân Feth ‘Ali Bey Türkmân cenâbı, sâ’ik-ı takdîr-i Îzed-i Müte‘âl ve bedreka-i tevfîk-ı Hudâ-yı lâ-yezâl ile bir vakt-i feyz-iştimâl ve bir zemân-ı meymenet-me’âlde südde-i seniyye-i ‘adâlet-‘unvân ve ‘atebe-i ‘aliyye-i şâmihu'l-erkâna dâhil ve hayyiz-i icrây-ı merâsim-i sefârete vâsıl oldukdan sonra, **[B 173b]** taraf-ı şerîflerinden cânib-i ıhlâs-redîflerine irsâl olunan zebîre-i meveddet-vetîreleri, resîde-i derece-i vusûl olup, mü’eddây-ı[1] tahrîrleri muhâzî-i nazar-ı itkān ve ferâyid-i ta‘bîrât-ı muhâlesat-şi‘ârları, kurta-i gûş-i îkān-ı muhlısânemiz olmuşdur. Hemvâre mesned-güzîn-i şehâmet ü übbehet ve çâr-bâliş-nişîn-i sa‘âdet ve vâlâ-menzilet olalar. Rakīme-i velâ-mashûblarının hulâsa-i mefhûmunda, nâme-i nâmî-i cenâb-ı Şâhî ile mîr-i ma‘ziyyün ileyhin ba‘s ü tesyîr buyurulduğu zîver-i[2] tâk-ı beyân kılındığından[3] mâ‘adâ, pîrâye-bahş-ı kitâbe-i müvâlât olur kelimât-ı ıhlâs-âyât îrâdı ile meknûnât-ı zamîr-i safvet-nişânımız, tırâz-ı hâme-i i‘lân kılınmak hâlâtı ifâde vü îmâ buyurulmuş, hâlâ perverde-i ni‘met-i bî-minneti olduğum işbu Devlet-i ‘aliyye-i ebediyyü'd-devâm ile Devlet-i behiyye-i Şâhiyye miyânında husûl-i sâziş ile vedâyi‘-i Hâliku'l-bedâyi‘ olan ‘ibâd-ı Müslimîn'in her hâlde âsûde-nişîn-i kehfü'l-emân-ı ârâmiş olmaları, zübde-i menviyyât-ı derûn-i ıhlâs-meşhûn ve nuhbe-i **[B 174a]** melhûzât-ı nühây-ı sadâkat-nümûnumuz olmağla, bu merâm-ı hayriyyet-encâm, Devlet-i Şâhiyye'nin dahi fi'l-hakīka matmah-ı[4] **[M 50a]** enzâr-ı nasafet-medârları olduğu tahrîren ve takrîren münfehim olmak hasebiyle, Sefîr-i ma‘ziyyün ileyh ile ba‘s ü tesyîr olunan mektûb-i velâ-üslûbumuzda keşîde-i silk-i sutûr kılındığı[5] üzere, mücerred temşiyet-i maslahat-ı hayriyye niyyet-i hâlısasıyla Der-bâr-ı Hılâfet-medâr-ı Husrevânî'den nâme-i hümâyûn-i şevket-makrûn ile Dergâh-ı ‘adâlet-penâh bendelerinden bir mu‘temed kullarının hâssaten ba‘s ü tesyîri husûsu içün a‘zam-ı selâtîn-i zemân, efham-i havâkīn-i devrân, câmi‘-i âyât-i nasafet ü dîndârî, râfi‘-i râyât-i ‘adâlet ü kâm-kârî, zîver-i devha-i Cihân-bânî[6], nûr-i hadaka-i Cihân-bânî[7], nevr-i hadîka-i Gîtî-sitânî*, Şehriyâr-ı hûrşîd-i ‘âlem[8], tâcdâr-ı kevâkib-i haşem, kuvvet-bahşây-ı pençe-i ‘adl ü dâd,

1 mü’eddây-ı B, S : mürvârîd-i M
2 zîver-i B, M : زيو S
3 kılındığından M : kılınduğundan B, S
4 matmah-ı B, S : + [M 50a] matmah-ı M
5 kılındığı M : kılınduğı B, S
6 zîver-i devha-i Cihân-bânî M : — B, S
7 nûr-i hadaka-i Cihân-bânî B, S : — M
* Burada geçen bazı kelimelerle ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.108'in sağ kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Hadeka, ya‘nî gözün halkası; gîtî, ya‘nî âyîne”.
8 ‘âlem M : ‘alem B, S

miknet-fermây-ı bâzûy-i rüşd ü sedâd, müşeyyid-i erkân-ı şerî‘at-i garrâ, mümehhid-i bünyân-ı millet-i beyzâ, Sultânu'l-berreyn, Hâkānü'l-bahreyn, Hâdimü'l-Haremeyni'ş-şerîfeyn, hâmî'l-beledeyni'l-münîfeyn şevketlü kerâmetlü[1] mehâbetlü kudretlü ‘azametlü Pâdişâh-ı sipihr-iktidâr ve Hudâvendigâr-ı gerdûn- **[B 174b]** vekār veliyy-i ni‘metim efendim hazretlerinin mübârek pâye-i serîr-i a‘lâyı zılliyyet-peymâlarına cebîn-sây-ı niyâz ü istid‘â olduğumda, sûret-i niyyet-i hâlisâneme mir’ât-i temâsîl-i ilhâm-ı Sübhânî olan zamîr-i hûrşîd-nazîr-i hazret-i Zıllullâhî'den[2], pertev-endâz-i hüsn-i teveccüh ü kabûl olduğuna binâ’en, Sefîr-i mûmâ ileyhin yed-i sefâretine îdâ‘[3] olunan nâme-i hümâyûn-i mülâtafet-makrûnda îrâd olunduğu üzere âyîne-i musâfâta îrâs-i gerd-i fütûr edecek teklîf-i cedîd-i ma‘hûd, teklîfeyn-i sâbıkayn misillü derûn-i diyânet-merhûn-i Şâhî'den izâle vü imhâ kılınmak zımnında Hâkān-ı cennet-merâbi‘ merhûm ve mağfûrun leh Sultân Murâd Hân-ı Râbi‘ hazretlerinin zemân-ı bâ-‘unvânlarında ma‘kūd ü mümehhed kılınup, ile'l-ân mer‘î ve mu‘teber tutılan hudûd u sınûr esâs olmak ve kadr u ‘unvân-ı devleteyn ve şân ü şükûh-i hazrateyn bir dürlü pezîrây-ı gubâr-ı şeyn olmamak vechiyle[4] bilâ-külfetin istihkâm-ı merâ’ir-i ülfete cânib-i cenâb-ı Şâhî'den i‘tinâ’[5] buyurulduğu sûretde, taraf-ı hümâyûn-i nasafet-makrûn-i Pâdişâhî'den[6] dahi istikmâli emrine **[B 175a]** i‘tinâ buyurulacağı mukarrer idüğüni mübeyyin nâme-i hümâyûn-i safvet-nümûnlarıyla bir bendelerinin nâmzed-i emr-i sefâret kılınmasına müsâ‘ade-i Mülûkâne'leri erzânî buyurılup, binâ’en ‘aleyh ol bâbda dahi bir kıt‘a nâme-i safvet-‘allâme-i Cihân-dârî'leriyle Hâcegân-ı Dîvân-ı bülend-eyvân-ı Süleymân-mekânlarında Mâliyye Tezkirecisi olan ‘izzetlü Mustafa Nazîf Efendi terhîs u ta‘yîn ve mîr-i ma‘ziyyün ileyh cenâbı refâkatiyle ol savb-ı nasafet-evbe ba‘s ü tesyîr olunmağla, i‘lâm-ı hâl ve istikşâf-ı gonçe-i fu’âd-ı nazâret-iştimâlleri zımnında cânib-i muhibb-i ıhlâs-semîrlerinden dahi mektûb-i meveddet tahrîr ve Efendi-i mûmâ ileyh ile firistâde-i savb-ı sa‘âdet-masîrleri kılınmışdır.

İn-şâ’allâhu Te‘âlâ lede'l-vusûl hakīkat-i mazâmîn-i nevâmic-i hümâyûn tahrîrât-ı velâ-simâtımızın mü’eddâlarından ve kezâlik Sefîr-i mûmâ ileyhin takrîr-i sedâd-ihtivâsından ma‘lûmunuz oldukda, ber-vech-i muharrer idâmet-i mücâmele-i yegânegî ve müvâlât ve ikāmet-i de‘âyim-i yek-cihetî ve musâfâtın istihsâli içün kerreten ba‘de merretin ruh-sûde-i pîş-gâh-ı übbehet-iktinâh-ı hazret-i Hılâfet-penâhî olmak zımnında **[B 175b]** taraf-ı muhlısânemizden zâhir u bedîdâr olan gûşiş-i bî-şümârımız gibi cânib-i **[M**

1 kerâmetlü S, M : — B
2 Zıllullâhî'den B, S : Zıllullâhî M
3 îdâ‘ S, M : ibdâ‘ B
4 vechiyle B, M : vechile S
5 i‘tinâ’ B, S : i‘tinâ M
6 makrûn-i Pâdişâhî'den M : makrûndan B, S

50b] me‘âlî-yi Hıdîvî'lerinden dahi şecere-i tayyibe-i dostî ve muvâhât ve devha-i bâsika-i vüdd ü musâfâtın rîşe-gîr-i istikrâr ve pür-berg ü bâr olması bâbında, sâha-i mu‘allâ-bâha-ı cenâb-ı Şâhî'ye isâle-i cûybâr-ı hüsn-i güftâr ve ifâza-i raşehât-i sa‘y-i hayriyyet-simâr buyurmalarıyla, bi-‘avnillâhi'l-Meliki'l-‘Allâm ilf ü ilti’âm-ı ümmet-i hayru'l-enâmı mûcib ve ilâ mâ-şâ’allâhu Te‘âlâ beyne'l-hazrateyni'l-‘izâm ve kezâlik mâ beyne'l-ahlâfi'l-kirâm gülzâr-ı nüzhet-fezây-ı tehâbb ü tevâddın, ser-sebz ü şâdâb olmasını müstevcib hâlâtın dahi pezîrây-ı temşiyet ü husûl olmasında ihtimâm ü verziş-i Keyhânî'leri[1] masrûf buyurulmak der-hâst-ı muhibbânemizdir.

Sûret-i mektûb-i mesned-ârây-ı Meşîhat-i İslâmî be-Molla ‘Ali Ekber, Re’îsü'l-‘ulemâ’-i İran be-dest-i Nazîf Mustafa Efendi firistâde est

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذى ايّد الشرع بانوار الصدق و اليقين و ابّده[2] بتأييد الملك و السلطنة بين المسلمين [ب ١/١٧٦] و الصلوة و السلام على سيدنا و سندنا محمد خاتم الانبياء و المرسلين و على آله العظام و صحبه الكرام و من تبعهم باحسان الى ساعة القيام بعد اهداء الدعوات[3] الزاكية و اتحاف التحيات الصافية الى المولى المشرّف بالرياسة العلميه على اعلام العلماء بممالك الايران[4] فى هذا الزمان دام محفوظا عند الله[5] الملك المنّان فالذى ينهى الى الجناب العالى متبوع اعلام الموالى انه قد حرّر فى الزبيرة الملفوقة مع المفاوضة السعيدة القاآنيّة التى وردت الى ساحة الخلافة العظمى ما يتعلق بامر الحدود و هو تسطير بعض الممالك المحمية الواقعة فى التحوم[6] المحروسة بعناية الله الملك القيوم على نهج الرجاء الصادر عن الحبّ و الوداد لا على وجه الالتزام و تفويض الرد و القبول الى اختيار حضرة الخلافة الكبرى حسبما تقتضيه العقول فلما و صل هذا التحرير و لوحظ ما فيه من المعاذير و المحاذير[7] علم انّ هذا امر لا يرجى و لا يساعد عليه بالرضا كيف لا و قد ظهرت عليها السلاطين العظام العثمانية [ب ١/١٧٦ب] انار الله تعالى براهينهم و اخذوا عن ايدى المخالفين بعون الله الملك المعين فوقعت فى حوزة حضرت[8] سلطاننا الاعظم الاكرم بالارث و الاستحقاق و صارت الحقيق[9] بالاعتناء و الاعتبار ابقاء التحديد الواقع فى زمن سلطان[10] مراد خان الرابع اسكنه الله تعالى فى اطيب المساكن و المرابع فاقتضى الحال لاعلام هذا المقال ان يرسم اَلوكة

1 Keyhânî'leri B, S : Keyânî'leri M
2 ابّده B, S : ايّده M
3 الدعوات B, S : التسليمات M
4 الايران S : ايران B, M
5 الله M : — B, S
6 تحوم B, S : تخوم M
7 و المحاذير B, S : — M
8 حضرت B, S : حضرة M
9 الحقيق S, M : التحقيق B
10 سلطان B, S : السلطان M

فخيمة سلطانية مخصوصة و يبعث رسولا معيّنا[1] من الرجال حسب العادة القديمة و الديدنة المستديمة فى الدولة العلية فاستسعد بتلك السفارة من ارباب الاقلام فى الديوان العالى مصطفى نظيف الموصوف بالرشد و السداد دام فى حفظ رب العباد و شرف[2] بحمل تلك الالوكة الفخيمة السلطانية و نقلها الى تلك الحضرة القاآنية و فوّض اليه بعض الا مور المرسومة حسبما رسم فى تلك المشرفة السامية فلذلك حررت تلك الرسالة المخصوصة مع هذا السفير الرشيد فاذا وصلت الى جنابكم العالى [ب ١/١٧٧] نرجو سعيكم المشكور فى حصول تلك الامور على الوجه المسطور فى المفاوضة العلية السلطانية و[3] نرجو التوفيق من الله الملك العلام لتيسير اتمام هذا المرام*.

1 رسولا معينا B, S : رسول معين M

2 و شرف B, S : — M

3 و B, M : — S

* Rahmân ve rahîm olan Allah'ın adıyla. Şükür, doğruluk ve kesin bilgi ışıklarıyla şeriatı doğrulayan, Müslümanlar arasında desteğiyle devlet ve saltanatı kalıcı kılan Allah içindir. Salât ve selâm ise efendimiz ve dayanağımız nebîlerin ve resûllerin sonuncusu Muhammed'e, onun ulu âilesine, şerefli ashâbına ve kıyâmet gününe kadar onlara güzellikle uyanların üzerine olsun. Bundan sonra, en hâlis duâların hediye edilmesi, en duru selâmların armağan olarak gönderilmesi, bu zamanda İran Ülkesi'nde âlimlerin ileri gelenleri arasında ilmî başkanlıkla şereflendirilmiş Efendi'ye -Hükümrân olan, ihsânı bol olan Allah'ın korumasında devam etsin- olsun. Bu vesîleyle ulemânın ileri gelenlerinin tâbi olduğu yüksek zâtlarına, yüce halîfeliğin alanında olan sınır işleri ile ilgili hususlar bildirilmiştir. O mektupta Devlet-i ‘aliyye'nin memleketlerinin bir kısmında sınırlarla ilgili konular, hükümrân ve kayyûm olan Allah'ın yardımıyla, herhangi bir zorunlulukla değil, sevgi ve şefkatten doğan ricâ yoluyla, red ve kabûlü de akılların gerektirdiği şekilde Hz. Büyük Hılâfet'in ihtiyârına bırakıldığı yazılmıştır. Bu yazı ulaştığında ve içindeki mazeretler görülünce, istenilmeyen ve gönül hoşnutluğuyla müsâade edilmeyecek bir şeyin bulunmadığı anlaşıldı. Nasıl olmasın ki, büyük Osmanlı sultânları -Yüce Allah onların delîllerini ışıklandırsın- o yerlere gâlip geldiler ve o yerleri muhâliflerin ellerinden, hükümrân ve yardımcı olan Allah'ın yardımıyla aldılar. Bu husûslar babadan mîras kalması ve kendisinin hak kazanmasıyla en büyük şeref sahibi sultânımızın hükümranlık alanında meydana gelmiştir. Böylece oraları da Osmanlı'nın diğer mamûr memleketleri gibi Osmanlı ülkelerinden olmuştur. Bu konuda yapılacak tercîh, mevcut durumun aksine bir tercîh olmamalıdır. Bilakis özen ve saygı gösterilmeye lâyık olan, Sultân IV. Murâd Hân -Yüce Allah onu meskenlerin ve yeşilliklerin en güzelinde yerleştirsin- zamanındaki sınırın muhâfazası olmalıdır. Bunu bildirmek için özel pâdişâh mektûbunun yazılması gerekli olmuştur. Bu sefîrlik için Devlet-i ‘aliyye'deki eski âdet ve sürekli gelenek gereğince Dîvân-ı hümâyûn kalemleri erbâbından, akıllılık ve doğrulukla vasıflanmış Mustafa Nazîf -Kulların Rabbi'nin korumasında devam etsin- bu yüce pâdişâh mektûbunu götürmek ve onu Şâh hazretlerine nakletmek için seçildi ve bu yüce mektupta yazılan birtakım şeyler de ona yapması için havâle edildi. Bu sebeple ben de sana doğru yolu izleyen elçi ile birlikte bu özel mektûbu yazdım. Sizin yüksek huzûrunuza ulaştığında, yüce pâdişâhlıkça barış müzâkerelerinde yazıya geçirilen biçimde işlerin yerine getirilmesi için teşekkürü gerektirecek şekilde elinizden gelen gayreti göstermenizi ricâ ederiz. Bu amacın tamamlamasının kolaylaştırılması için Mülkün sahibi olan ve herşeyi bilen Allah'tan başarı niyâz ederiz” anlamına gelen Arapça bu metin, Şeyhulislâm Pîrîzâde Sâhib Mehmed Efendi'nin, Elçi Mustafa Nazîf Efendi vasıtasıyla İran Re’îsü'l-‘ulemâsı ‘Ali Ekber'e gönderdiği mektûbudur.

Te'hîr-i ihrâc-i asâkir-i Tatar ez-iklîm-i Kırım ve irsâl-i 'atıyye-i hümâyûn be-Hân-ı 'âlî-şân

Bundan akdem Kırım'dan ihrâc ve sefer-i hümâyûna sevk u tesyîr olunan asâkir-i Tatar-ı gayret-şi'ârın[1] **[M 51a]** gerek zâbitân ve gerek neferâtlarından her bir ferdi şümürde-i benân-ı intihâb olmakdan nâşî, me'mûr oldukları mahalde ibrâz-i cevher-i şecâ'at ve izhâr-ı merdânegî vü gayret ederek, yümn-i teveccüh-i cenâb-ı Pâdişâhî ile diyâr-ı düşmenden Mekû[2] Kal'ası'nı 'anveten[3] feth u teshîr ve etrâf ü havâlîsini tâht ü târâc ve a'dây-ı li'âmı sihâm-ı kahr u demâra âmâc eylediklerinden gayri, asâkir-i muvahhidîne i'ânet-i 'azîm ve cânib-i düşmene rahne-i cesîm etdikleri sâl-i güzeşte-sahâyifinde sebt ü tastîr ve bu sene-i 'amîmetü'l-meymenede dahi sâbıkı misillü ol mikdâr Tatar-ı düşmen-şikâr ihrâcı ve sefer-i hümâyûna sevk u tesyîri eğerçi musammem ve[4] meknûn-i **[B 177b]** zamîr-i safvet-semîr-i Mülûkâne olup, lâkin hâlâ hükümrân-ı İran olan Nâdir Şâh'ın bâlâda zikr u beyân olunduğu üzere nâme ve evrâkı ile Bağdâd tarafından ba's ü irsâl eylediği sefîri Der-sa'âdet'e getürdilüp, hâmil olduğu tahrîrâtına ba'de'n-nazar mazmûnlarında Şâh-ı müşârun ileyh teklîf-i sâbıkından nükûl ü ferâgat eyledüğüni beyân siyâkında hudûd ve sınûra dâ'ir hılâf-ı şer' u kānûn müceddeden ba'zı husûsu kaleme getürüp, gûyâ bu bâbda dahi ibrâm u ısrâr vâdîlerinde olmadığını[5] serd ü 'iyân ederek, tasfiye-i mâ-beyn ve def'-i şûr u şeyn içün Der-bâr-ı Hılâfet-iştimâlden bir Resûl ta'yîn ü irsâl olunmasını niyâz ü iltimâs etmekle, bu sûretde Şâh-ı mûmâ[6] ileyhin öteden berü de'b-i cibillîsi olan dekk ü hîlesine nazaran niyâz ü istid'âsı karîn-i sem'-i[7] ısgā olmayup, sefîri dahi 'alâ isrihî i'âde vü ircâ' olunmak eğerçi iktizâ eder idi, lâkin ez-kadîm bu misillü kadem-nihâde-i 'arsa-i bagy u tuğyân olanlar bilâhare dûdmân-ı Hılâfet-nişân-ı Devlet-i **[B 178a]** 'aliyye'nin ezyâl-i 'afv u safhına müteşebbis oldukları hâlde her ne kadar habâyây-ı umûr ma'lûm olsa dahi evvel emirde çehre-i iltimâslarına dest-i redd havâle olunmayup, *"Nahnü nahkümü bi'z-zâhir*"* fehvâsınca[8] ri'âyet, belki iktizây-ı vakt ü hâle göre ba'zı nâ-hemvâr evzâ'a igmâz ve irhây-ı 'inân-ı ruhsat olunageldiği, kā'ide-i

1 şi'ârın B, S : + [M 51a] şi'ârın M
2 Mekû B, S : Mekr M
3 'anveten S, M : — B
4 musammem ve S, M : — B
5 olmadığını M : olmaduğunı B, S
6 mûmâ B : müşârun S, M
7 sem'-i B, S : + u M
* نحن نحكم بالظاهر = Biz zâhire göre hükmederiz" anlamına gelen Arapça bu cümlenin, hadîs ve fıkıh âlimlerince çokça kullanıldığı, hadîs olarak zikredildiği, ama hadîs kitaplarında bulunmadığı ve hadîsçilerce aslının olmadığının belirtildiği yerlerden biri olarak bk. meselâ İbn Kesîr, *Tuhfetü't-Tullâb bi-Ma'rifeti Ehâdîs-i Muhtasar-ı İbni'l-Hicâb,* thk. 'Abdülganî b. Hamîd b. Mahmûd el-Kübeysî, s.174.
8 fehvâsınca B, S : fehvâsına M

hasene-i Devlet-i ‘aliyye ve deydene-i müstahsene-i Saltanat-ı seniyye'den olmağla, bu bâbda cenâb-ı kerâmet-medâr-ı Şehriyâr-ı gerdûn-iktidâr hazretleri sünen-i eslâf-ı kirâm ve nehc-i ecdâd-ı ‘izâmlarına iktidâ buyurup, **beyt**:

Be-hemvârî edeb kün hasm-ı serkeş-râ ki hâkister

Be-nermî zîr-dest-i hîş mî-gerdâned[1] *âteş-râ*[*]

Nesr[2]: Mü’eddâsınca nîrân-ı tuğyâna havâle-i remâd-ı mülâyemet bi-eyy-i vechin kân itfâ vü ifnâsını mûcib hâlet olduğunu istîkān ve istitlâ‘-ı hâl ve isti‘zâm-ı şân içün cevâb-nâme-i hümâyûn ile hademe-i Devlet-i ‘aliyye'den bir Resûl'ün ba‘s ü irsâline müsâ‘afe-i Hıdîvâne'leri erzânî buyuruldu. Emmâ Şâh-ı müşârun ileyhin harekât-ı hirbâ-simâtinden ba‘de-zîn[3] dahi gaflet ve tarafından **[B 178b]** vukū‘-i emniyyet bir dürlü câ’iz olmayup, her hâlde levâzım-ı hazm ü ihtiyâta ri‘âyet ve merâsim-i teyakkuz u basîrete ihtimâm ü dikkat, lâzime-i zimmet-i Devlet-i ebed-müddet olmak hasebiyle sinîn-i sâbıka misillü bir tarafdan yine tertîb-i asker ve techîz-i leşkere pey-der-pey itâre-i hammâme-i nezâret olunarak, Kars ve Diyârbekir kollarında bu def‘a dahi ecnâd ve mühimmât cem‘ u ihşâd ve teheyyü’-i ‘udde vü ‘atâda bezl-i ictihâd, münâsib-i vakt ü hâl olduğu, sâlifü'l-beyân mukaddemâ ‘akd olunan **[M 51b]** ‘umûm meşveretinde karâr-dâde-i ârâ olmağla, bu siyâk üzere harekete ibtidâr ve ancak muhâfaza-i hudûd ü sugūr nâmiyle bi'l-cümle asâkir-i mansûrenin pâ-der-rikâb-ı ‘azîmet ve mahall-i me’mûrlarına şitâb ve sür‘at üzere olmalarına fevka'l-had ikdâm derkâr ve bu emrin encâm ü[4] karârı dahi matmah-ı enzâr olup ve yine sevâbıkı misillü bir dahi ‘iyâzen billâhi Te‘âlâ kendüden bir desîse-kârlık[5] keyfiyyeti tehayyül ve istiş‘âr olunmak lâzım gelür ise bir dürlü meks ü ârâm olunmaksızın, bi-mennihî Te‘âlâ kal‘-ı ‘urûk-ı mekîdet ve kat‘-ı **[B 179a]** kam‘-ı bîh-ı hadî‘atine derhâl mübâderet ve kıyâm eylemeleri bâbında sergerdegân-ı asâkir-i mansûreye evâmir-i Cihân-mutâ‘ ile tavsıye vü tenbîh ve ihtimâm ü te’kîd buyuruldu. Çünki bu sene-i mübârekede sefer-i hümâyûna me’mûr buyurılan asâkir-i nusrat-me’âsir ber-vech-i muharrer zâhiren ancak muhâfaza-i hudûd u sınûr içün tehaşşüd ü tecemmu‘ etmeleri muhakkak u musammem olup, tez[6] elden tâht ü târâc misillü bir hâlet olmadığına[7] binâ’en,

1 *mî-gerdâned* S, M : *mî-gerâned* B

* بهمواری ادب کن خصم سرکش را که خاکستر * بنرمی زیر دست خویش میکرداند آتش را = İnatçı düşmana karşı bile edebli ol, çünkü elinin altındaki külü yumuşaklıkla âteşe döndürebilirsin” anlamına gelen Farsça bu cümleler, Sâ’ib-i Tebrîzî'nin Dîvân'ındaki gazellerinde geçen bir beyittir; bk. Sâ’ib-i Tebrîzî, *age,* s.9.

2 **Nesr** B : — S, M

3 ba‘de-zîn B, S : ba‘de-ezîn M

4 ü S, M : — B

5 desîse-kârlık B, M : desîse-kârlığı S

6 tez S, M : tîz B

7 olmadığına M : olmaduğuna B, S

şuc‘ân-ı asâkir-i Tatar bî-hûde it‘âb olunmamak içün bu senelik bu sefer-i hümâyûndan ‘afv buyurılup, ancak bu bâbda hâlâ fermân-fermây-ı iklîm-i Kırım celâdetlü Hân-ı ‘âlî-şân hazretlerinin gerek asâkir-i Tatar'ın tertîb ve ihrâcında ve gerek sâ’ir umûrda taraf-ı Saltanat-ı seniyye'ye olan celâ’il-i hüsn-i ıhlâs ve mehâ’il-i sıdk<u>-ihtisâsları, muhât-ı ‘ilm-i ‘âlem-ârây-ı Husrevâne olup, husûsan iklîm-i Kırım ve tevâbi‘inde mütemekkin ehâlî beyninde neşr-i me’asir-i ‘adâlet ve etrâf-ı şimâliyyede te’dîb ü tanzîmi lâzım gelan ulusları[1] tav‘an ve kerhen rıbka-i tav‘ u[2] ‘ubûdiyyete getürmekle, nizâm-ı umûr-i memlekete mübâderetleri ve bundan akdem Kubân hânlarının dahi[3] def‘-i ihtilâl **[B 179b]** ve nizâm-ı ahvâlleri içün[4] Kalgāy Sultân'ı ta‘yîn ü irsâl etmekle, cânib-i mezbûrun pezîrây-ı inhilâl olan husûsları sûret-yâb-ı hüsn-i nizâm ve be-tahsîs Devlet-i Rusya ve sâ’ir[5] milel-i Nasârâ beyninde vâki‘ emr-i tenâfüs[6] ve tebâguza binâ’en serhaddât-ı mansûreye ânen-fe-ânen havâle-i çeşm-i teyakkuz u im‘ân eylediği, ma‘lûm-i dirâyet-mersûm-i Şehriyârî olmağın, vech-i muharrer üzere müşârun ileyh Hân-ı ‘âlî-şân hazretlerinin Âsitâne-i Hılâfet-‘unvâna olan hulûs-ı meveddet ve sıdk-ı taviyyetleri lâzimesince nüvâziş ü[7] iltifât-ı Şehinşâhî'ye mazhar ve zîver-i sahâyif-i bâlâ olan mazmûnda nâme-i hümâyûn ile hâssaten kendülere ‘atıyye-i ‘aliyye-i Husrevâne[8] olmak üzere beş bin zer-i mahbûb ve mûmâ ileyh Kalgāy Sultân'a dahi iki bin zer-i meskûk ‘inâyet ü ihsân ve Hâcegân-ı Dîvân-ı mu‘allâ-‘unvândan sâbıkā Baş-mukāta‘acı olup, hânedân-ı Cengîziy-ye'ye ez-kadîm intisâbı olan Selâmî Efendi vesâtatiyle şehr-i muharremü'l-harâmın evâsıtında◊ irsâl ü îsâl buyuruldu.

‘Afv-i asâkir-i Mısır ez-sefer-i hümayûn bi-ilzâm-ı bedel

[B 180a] Sene-i mâzıyye vekāyi‘i hılâlinde tahrîr u tastîr olunduğu üzere Kars Cânibi Ser‘askeri ma‘iyyetinde bulunmak içün üç[9] bin nefer Mısır askerinin tertîb ü ihrâcı ve berren Diyârbekir'e ve andan savb-ı maksûda tesrîb ü tesyîrleri bâbında bundan akdem emr-i şerîf-i ‘âlî-şân ısdâr ve Mübâşir ile irsâl ve bu sâl-i meymenet-iştimâlde sefer-i hümâyûna me’mûr sâ’ir asâkir-i mansûrenin tertîb defterine idhâl olunmişiken, hâlâ Mısır Vâlîsi Vezîr-i

1 ulusları S, M : ulusların B
2 u S, M : — B
3 dahi B, S : — M
4 ahvâlleri içün B : ahvâlleriyçün S, M
5 sâ’ir B, S : sâyir M
6 tenâfüs S : tenâkuz B : tenâkus M
7 ü S, M : — B
8 ‘aliyye-i Husrevâne S : ‘aliyye-i Husrevânî B : Husrevâne M
◊ 11-20 Muharrem 1159 = 3-12 Şubat 1746. S nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**muharrem**” yazısı vardır.
9 üç M : üc B, S

mükerrem sa‘âdetlü Râgıb Mehmed Paşa* hazretlerinin Der-i devlet-medâr'a vârid olan tahrîrâtlarında[1] **[M 52a]** asâkir-i Mısrıyye'nin za‘f-ı hâl ve perîşânî-i ahvâllerinden bahs ile yerlerine anlara bedel âhar mahalden asker tahrîr ve Ser‘asker ma‘iyyetine tesyîr olunup, iki yüz kîse-i Mısrî[2] i‘ânet-i mîrî olunmak şartıyla bu sene-i mübârekeden üç[3] seneye dek seferleri kapanması bâbında izn-i hümâyûn sudûrunu gāyet-i tazarru‘ u recâ ve nihâyet-i niyâz ü istid‘â birle tahrîr etmişler.

Böyle vakitde asâkir-i Mısrıyye gibi güzîde ve tüvânâ askerin sefer-i hümâyûndan ‘afvleri misli nâ-mesbûk bir hâlet ve bu husûs **[B 180b]** karîn-i müsâ‘afe olmayacağı beyyin ve zâhir bir keyfiyyet olup, sâ’ir asâkir-i muvahhidîn misillü sefer-i nusrat-esere me’mûriyyetleri muhakkak ve ma‘lûmları oldukda, hâ’iz-i dest-mâye-i fahr u mübâhât olarak sahben (سحبا) ‘ale'l-vech cânib-i me’mûriyyetlerine[4] tevcîh-i veche-i ‘azîmet ü sür‘at ile birbirlerine müsâbakat etmek lâzime-i hâlleri ve Mısır'da olan ocaklar neferâtlarının fi'l-asl tertîb olunan ‘ulûfât ve ‘avâyidleri mücerred sefer-i hümâyûn olduğu senelerde[5] sefere gelmek ve ba‘zan dahi ol cânibde umûr-i Hicâziyye'ye me’mûriyyet ve zabt u rabt-ı kılâ‘ u memleket içün olmağla, bu âna dek me’mûr oldukları sefer-i hümâyûndan isti‘fâya bir vakitde cür’et ve cesâretleri mesbûk olmayup ve bundan böyle dahi kendülerden gayret ü hamiyyet me’mûl olmakdan nâşî, ba‘de-ezîn[6] bu misillü isti‘fâyı lisâna getürmemek ve cânib-i Devlet-i ‘aliyye'den dahi bir vechile müsâ‘ade hadd-i imkânda olmayacağını teyakkun edüp, bu keyfiyyet bir dürlü makīsun ‘aleyh olmamak şartıyla bu bâbda Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerinin **[B 181a]** şefâ‘at ve recâsı egerçi[7] hayyiz-i kabûle mevsûl oldu. Ve lâkin bu sene-i mübârekeden üç[8] seneye dek Mısır askerinin seferleri kapanduğı sûretde, zikr olunan müddetde lâ-mehâlete anlara bedel güzîde mîrî süvârî asker tahrîri lâzım gelüp, bu takdîrce bin nefer mîrî süvârînin altı aylık ‘ulûfe ve bahşişleri ve levâzım-ı sâ’ireleri[9] hisâb olundukda, yüz yirmi kîse-i Rûmî'ye bâliğ ve sene-i kâmilesi iki yüz kırk kîse edüp, üç[10] bin neferin bu siyâk üzere bir senelik mâ-lezime ve mesârıfları[11]

---

* Burada kendisinden söz edilen Râgıb Mehmed Paşa ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.112'nin sağ kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Hâlâ Sadrıa‘zam'dır; fî 16 [Şevvâ]l sene 1172 [=12 Haziran 1759 Salı]”.

1 tahrîrâtlarında B, S : + [M 52a] tahrîrâtlarında M
2 Mısrî B, S : Mısriyye M
3 üç M : üc B, S
4 me’mûriyyetlerine S, M : me’mûrlarına B
5 senelerde S, M : senelere B
6 ba‘de-ezîn M : ba‘de-zîn B, S
7 eğerçi S : gerçi B, M
8 sene-i mübârekeden üç M : seneden üc B : sene-i mübârekeden üc S
9 sâ’ireleri S, M : sâ’iresi B
10 üç M : üc B, S
11 mâ-lezime ve mesârıfları S, M : mâ-lezimeleri B

yedi yüz yirmi kîse-i Rûmî'ye resîde ve üç[1] seneliği buna mukāyese olundukda, ne mikdâra vâsıl olacağı zâhir olmağla, farazâ Mısır askerinin görilecek mesârıf-ı râhiyyeleri aşağı varıldıkdan[2] sonra, bedel-i ‘afv nâmiyle verecekleri akça kati vâfir şey’[3] olmak iktizâ eder iken, mu‘tâd-ı kadîme mugāyir ve hamiyyet-i ma‘rûfelerine muhâlif isti‘fâlarını recâ vü istid‘â eylediklerinden gayri, lâ-ekall bir senelik kendülere bedel üç bin nefer mîrî süvârî askerin mesârıf ve[4] mâ-lezimelerine vefâ edecek kadar bedel teklîfi zımnında iki seneliğin ‘afvını recâ eylemeleri, **[B 181b]** lâ-be’s olan keyfiyyâtdan iken, fekat iki yüz Mısrî kîse ile[5] dâmen-i ‘afva teşebbüs eylemeleri eğerçi mahall-i istiğrâb olup, lâkin Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerinin tahrîr u iltimâsına binâ’en, ber-vech-i muharrer ‘afvleri mukābili ve yerlerine tertîb olunacak asâkir-i mîriyye mesârıfına ‘avn ü medâr olmak irâdesiyle bedelleri keyfiyyeti, i‘tidâle karîb vech üzere tesviye vü tanzîm ve temâmen ve kâmilen ba‘de'l-ahz bu sene-i mübârekeden üç[6] seneye dek seferleri kapanmağla, bu cânibden anlara bedel[7] mîrî asker yazılmak[8] içün meblağ-ı **[M 52b]** mezbûru[9] ‘acâleten Der-sa‘âdet'e irsâl ü îsâl eylemeleri ve husûs-ı merkūm mücerred merhamet ü re’fet zımnında sünûh eden mekârim-i seniyye-i Pâdişâhâne'den olmağla, hılâfına cesâretden ve bundan sonra bu gûne isti‘fâya mübâderetden be-gāyet[10] tehâşî ve bu def‘a haklarında erzânî buyurılan müsâ‘ade-i hümayûn-i Husrevâne'yi mahz-ı kerem bilüp, fîmâ-ba‘d bu hâlet makīsun ‘aleyh olmamak şurûtunu mutazammın mufassal ve meşrûh hatt-ı hümâyûn-i şevket-makrûn ile mu‘anven şeref-bahşây-ı sudûr olan emr-i ‘âlî-şân, evâhır-ı mâh-ı merkūmda◊ cânib-i Mısır'a irsâl buyuruldu.

İrtihâl-i kıdvetü's-sâlikîn eş-Şeyh Mustafa Efendi[11] Rızâ’eddîn Nakşibendî-i Beşiktâşî

Beyt: **[B 182a]** Sana beyân edelim sergüzeşt-i ‘uşşâkı
Samâh-ı cânını tut evliyâ menâkıbıdır

---

1 üç M : üc B, S
2 varıldıkdan B, S : oldukdan M
3 şey’ B : şey S, M
4 mesârıf ve S, M : — B
5 Mısrî kîse ile B : kîse ‘arzıyla S, M
6 üç M : üc B, S
7 bedel B, S : — M
8 yazılmak B, S : yazmak M
9 mezbûru B : mezkûru S, M
10 isti‘fâya mübâderetden be-gāyet S, M : isti‘fâdan B
◊ 21-29/30 Muharrem 1159 = 13-22 Şubat 1746. B nüshasında sayfanın sağ kenarında, S nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**muharrem**” yazısı vardır.
11 **eş-Şeyh Mustafa Efendi** S, M : **Şeyh Mustafa** B

Nesr[39]: ‘Azîz-i mûmâ ileyh eş-Şeyh[40] Mustafa Rızâ Efendi, Neccâr-zâde dimekle ma‘rûf olup, velâdetleri bin doksan senesinde[◊] vâki‘ ve zât-ı velâyet-sıfâtları mehd-i Beşiktaş'da perveriş-yâfte olmağla, kasaba-i mezbûrede vâki‘ Kapudan Sinân Paşa Câmi‘-i şerîfi medresesinde niçe müddet hücre-nişîn-i istifâde olup, ‘ulûm-i zâhire tahsîline kemer-bend-i ihtimâm olmağla, imdâd ü ‘inâyet-i[41] Rabb-i Celîl ile zemân-ı kalîlde Tefsîr ve Hadîs ve sâ’ir ‘ulûm-i ‘akliyye ifâdesine kādir ve takrîr u ta‘bîrde nazîri nâdir, bülbül-i çemen-i suffe-i mevâ‘iz ü tezkâr bir merd-i nîkû-girdâr iken, nihâd-ı hamiyyet-mu‘tâdı dağdağa-i kālden fâriğ[42] olup, **mısra‘**[43]:

Bî-zebân söyleşelüm var ise bir hâl ehli*

Nesr[44]: Mısdâkınca tarîk-ı tasavvufa sâlik olmağla, bin yüz yirmi üç[45] senesinde[◊◊] pîşvây-ı tarîkat-i ‘aliyye-i Nakşibendî Edirnevî ‘Arab-zâde Hâce Mehmed Efendi hıdmetine vâsıl ve inâbetleri ‘akabinde ber-muktezây-ı isti‘-dâd-ı fıtrî, mesned-i Hılâfet'e ku‘ûd ve tâlib-i hak olanları irşâd içün kürsî-i hakīkate su‘ûd ile me’mûr olmuşdur[46]. Fi'l-hakīka **[B 182b]** ri‘âyet-i merâsim-i şer‘-i mübîn ve sıyânet-i nâmûs-i sünnet-i seniyye-i hazret-i[47] Seyyidü'l-mürse-lîn ile meşgūl takvâ-penâh[48] bir pîr-i rûşen-zamîr ve himâyet-i âdâb-ı tarîkat ü ma‘rifet ile pâ-ber-cây-ı istikāmet bir mürşid-i bî-nazîr idiler[49].

Sâlifü'l-beyân Sinân Paşa Câmi‘-i şerîfi ittisâlinde vâki‘ hânkāhda seccâde-nişîn-i ifâde vü irşâd olup, şem‘ine cem‘ olan mürîdân-ı pervâne-meşrebden çok çerâğ uyan-dırmışidi. Âsitân'ı[50], ‘uşşâkın kıble-i niyâzı ve seyyâhân-ı ‘Irak ve ‘Acem'in Hicâz'ı olmağla, leb-teşnegân-ı zülâl-i hakīkati, zemzem-i irşâd ile kandırmışidi. Kendi[51] mürşidlerinin şeyh-ı mükerremleri Şeyh Ebû ‘Abdillah Seyyid Mehmed Semerkandî hazretlerinin *Muhtasaru'l-Velâye* nâmiyle kitâbe-i ifti-hârı mevsûm olan risâle-i Fârisiyye'sini zebân-ı Türkî'ye terceme edüp, ol dahme-i ‘asîru'l-fethin heykel-i tılsım-ı mu‘zılât ve şekl-i ‘ukūd-i müşkilâtın feth u hall ve gevher-nisâr-ı esrâr-ı hakīkat ve keşf-i

39 **Nesr** B : — S, M
40 eş-şeyh S, M : Şeyh B
◊ 1 Muharrem 1090 = 12 Şubat 1679 Pazar.
41 ‘inâyet-i S, M : i‘ânet-i B
42 fâriğ B, S : kāriğ M
43 mısra‘ B, S : — M
* Metnimizde geçen bu mısrâın, şâir Belîgî'ye âit gösterildiği yerlerden biri için bk. meselâ Recâ’î-zâde Ahmed Cevdet, *Zîneti'l-Mecâlis,* s.68.
44 **Nesr** B : — S, M
45 üç M : üc B, S
◊◊ 1 Muharrem 1123 = 19 Şubat 1711 Perşembe.
46 olmuşdur S : olmuşlar B, M
47 hazret-i S, M : — B
48 takvâ-penâh S, M : — B
49 idiler S, M : idi B
50 Âsitân'ı B : Âsitân-ı reşâd-‘unvânı S, M
51 Kendi S, M : Kendü B

mahall ile ibrâz-ı cevâhir-i ahvâl-i tarîkat-i Nakşibendiyye etmeleriyle, merdân-ı çille-keşân-ı hidâyetin gûş-i hûşların mengûş-dâr eylemişlerdir[1]. Âsâr-ı tabî'atlerinden serâpâ midhat-i Nebevî ve na't-i şerîf-i Mustafavî ile memlû **[B 183a]** dört kıt'a nehc-i ma'hûd, şu'arây-ı na't-gûyân üzere pesendîde-i cenâb-ı hisân olur müretteb Dîvân-ı kerâmet-'unvânları ârâyiş-i dest-i rûzgârdır ki, şümâr-ı ebyât-ı hakāyık-medârı, resîde-i 'idâdı nüh-hezârdır. Kendülerden zuhûr u bürûz eden havârık-ı 'âdâtın zabt u tahrîrine sahîfe-i beyân mütehammil olmayup, miyân-ı sıgār u kibârda meşhûr u mütevâtir olmağla, **mısra'**[2]: **[M 53a]**

Çâre hâmûşîst şi'rî-râ ki ez-tahsîn güzeşt[*]

müfâdınca kilk-i nâtıka-ârâya ol râzı işâ'a vü i'lâna[3] ruhsat-ı beyân verilmedi. Hattâ hîn-i irtihâllerinde hâme-i kerâmet-iştimâllerinden çekîde-i zeyl-i makāl olan zülâl-i tâbnâk-i na't-i pâk-i Şâh-ı taht-gâh-ı levlâk ile âhır-ı nefesleri müşk-nâk olup ve'l-hâsıl fâtiha-i hâllerinden hâtime-i irtihâllerine dek, tevhîd-i Bârî Te'âlâ ve nu'ût-i pâk-i Habîb-i Kibriyâ'ya sarf-ı enfâs-i kudsiyye buyurduklarına delîl-i kavî[4] ve burhân-ı sûrî ve ma'nevî, hâlet-i mahmasalarında zuhûr eden bu kıt'a-i yâkūtî-lem'adır ki, **mısra'**[5]:

Da'vî-i 'aşk u mahabbet-râ yekî şâhid bes-est[**]

Nesr[6]: medlûlünce isbât-ı müdde'â ve ol gevher-i girân-behâ, zîver-i iklîl-i senâları kılındı. **[B 183b]**

Kıt'a li-Mevlânâ-yı mûmâ ileyh:

O dil kim 'aşkla bâl ü per açdı yâ Rasûlallah
Sırât'ı berk-ı hâtıf (خاطف) gibi geçdi yâ Rasûlallah
Niçe Mansûr geldi dehre emmâ 'aşk Mansûr'u
Ene'l-Hakk cur'asın çekdi ve göçdü yâ Rasûlallah

Nesr[7]: 'Azîz-i mûmâ ileyh erbâb-ı tecribe-i sâdıku'l-makālin ittifâkı üzere ekser evliyây-ı kirâmın evân-ı irtihâl ve zemân-i intikālleri olan rûz-i seşenbih -ki mâh-ı merkūmun on altıncı günüdür[◊]- ve bir cihetle dahi nezr-i Nakşibendiyye 'idâdına müsâvîdir, bu hânkāh-ı devrânın hây ü hûyundan

1 eylemişlerdir B, S : eylemişler M
2 **mısra' S : [mısra]'** B : [mısra]' [M 53a] mısra' M
* چاره خاموشیست شعریرا که از تحسین کذشت = Beğenilen bir şiirin karşısında yapılacak şey susmaktır" anlamına gelen bu cümle, Sâ'ib-i Tebrîzî'nin *Dîvân'*ındaki gazellerinde geçen bir mısrâdır; bk. Sâ'ib-i Tebrîzî, *age,* s.314.
3 işâ'a vü i'lâna S, M : 'iyâna B
4 -i kavî B, S : — M
5 **mısra'** B, S : [mısra]' M
** دعوئ عشق و محبت را یکی شاهد بس است = Aşk ve muhabbet davâsına bir şâhit yeter" anlamına gelen Farsça bu mısrâ'ın, vefâtı sebebiyle metnimizde kendisinden söz edilen Şeyh Mustafa Rızâ'eddîn Efendi'nin şiirlerinden biri olduğu belirtilmektedir.
6 **Nesr** B : — S, M
7 **Nesr** B : — S, M

ta‘tîl-i sâmi‘a içün hûş-der-dem ferîdesince, habs-i nefes ve nazar-ber-kadem harîdesince tâ’ir-i rûhu terk-i kafes eyledi.

Otuz sene mikdârı post-nişîn-i irşâd oldukları zâviye ki, sâlifü'z-zikr[1] Sinân Paşa Câmi‘i kurbünde kulûb-i evliyâ’ullah gibi bir cây-ı münevverdir, kendi vasıyyetleri üzere ol buk‘a-i latîfenin medâhılinde defîn-i hâk-i ‘ıtr-nâk olup, sâl-i ‘ömrleri altmış dokuz haddine yetmiş iken, âsûde-nişînân-ı halvet-hâne-i bekāya mülhak oldular; *rahmetullâhi ‘aleyh.*

Meşhed-i münevverlerinde âvîhte-i mîh-ı yâdigâr olan târîh-i vefâtları budur; **târîh**: **[B 184a]**

Gelüp bir âhile[2] Dervîş Nüzhet dedi târîhin

Sipehsâlâr-ı ashâb nihâyet göçdü ‘ukbâya **sene 1159**[3]

(سپهسالار اصحاب نهایت کوچدی عقبایه)

‘Azîz-i mûmâ ileyhin tekyesi meşîhati, hayru'l-halef-i bâhiru'ş-şerefleri olan veled-i necîb ve ferzend-i edîb ü lebîbleri, kıdve-i erbâb-ı tahkīk Şeyh[4] Mehmed Sıddîk Efendi cenâblarına tevcîh u ihsân olunup[5] ve ol şem‘-i nûr-pâş-i ‘irfân, vâlid-i mâcidleri[6] makāmiyle çerâğ-ı ziyâ-efşân buyurulmağla, cemâl-i zühd-ârây-ı lâmi‘u'l-envârlarından çeşm-i cân-ı fukarâ ve dîde-i ‘ibret-bîn-i[7] sâlikân-ı Hudâ rû-şenâ ve karîru'l-‘ayn[8] olup, imtidâd-ı ‘ömr ü devlet ve izdiyâd-ı ferr u şevket-i cenâb-ı Halîfe-i devrân da‘avâtiyle rûzân ü şebân le’âlî-i gülbâng-ı niyâzı kubbe-i lâciverd-gûn-i âsümâna âvîzân eyledikleri, vâreste-i kayd ü beyândır. **Beyt**:

Rûz u şeb hükmünü icrâ ede tâ şems ü kamer

Kıla Hakk Pâdişeh'i böyle du‘âya mazhar

Vukū‘-i harîk der-varoş-i Hisâr-ı Boğazkesen ve[9] vasf-ı binây-ı Câmi‘-i mu‘allâ-tâk ez-âsâr-ı meberrât-ı cenâb-ı Şehinşâh-ı âfâk

Mâh-ı merkūmun yirmi yedinci gicesi◊ sâ‘at üç buçukda iken[10] Karadeniz Boğazı'nda Rumeli tarafında Boğazkesen Kal‘ası varoşunda vâki‘

◊ 16 Muharrem 1159 = 8 Şubat 1746 Salı. B ve S nüshalarında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**muharrem**” yazısı vardır.

1 sâlifü'z-zikr B : sâlifü'l-beyân S, M
2 âhile B, S : âh ile M
3 **sene 1159** B, S : — M
4 Şeyh S, M : — B
5 Efendi ….. olunup S, M : Efendi'ye tevcîh ü ihsân B
6 vâlid-i mâcidleri S, M : vâlidleri B
7 ‘ibret-bîn-i S, M : — B
8 ve karîru'l-‘ayn S, M : — B
9 **Vukū‘-i ….. ve** B : Der- S, M

bir kahveci dükkânından bi-kazâ'illâhi Te'âlâ[1] âteş zuhûr ve şiddet-i rûzgâr ile cüz'î vakitde etrâfa sirâyet edüp, lehîb-i hayret-efzâsı cevânibe[2] zebâne-keş **[B 184b]** olmağla, ber-vech-i mu'tâd Âsitâne-i sa'âdet'den istimdâd içün kal'adan atılan topların sadâsından hükkâm haberdâr olup varınca, **[M 53b]** varoş-i mezkûrda vâki' kırkdan ziyâde dekâkîn ve zîr u bâlâsında vâfir büyût ve çârsûya muttasıl mescid-i şerîf dahi muhterik olmağla, zikr olunan mescid-i şerîf[3], erbâb-ı vukūf u şu'ûr ve târîh-şinâsân-ı eyyâm u duhûrun ihbârları üzere belde-i Kostantıniyye'nin ibtidây-ı feth u teshîri hengâmında fî evveli'l-emr sâlifü'z-zikr Boğazkesen Kal'ası'nın binâsına mübâşeret olunduğundan, hîn-i tarh-ı esâsında dâ'ire-i mu'asker-i İslâm'da mevcûd bulunan ricâlullahdan Hacı Kemâleddîn nâm sâhibü'l-hayrın ol vakitde ahşâbdan binâ eylediği[4] ma'bed-i kadîm olup, vakit vakit ta'mîr u termîm olunarak bu âna gelince hey'et-i kadîmesiyle sâha-i bekāda[5] âsûde-nişîn, ya'nî 'ibâdetgâh-ı cemâ'at-i Müslimîn ve ferah-efzây-ı kulûb-i muvahhidîn iken, muhterik olan dekâkîne mülâsık olduğundan, pençe-i iltihâb-ı âteş-i pür-tef ü tâbdan girîbân-ı endâmı[6] rehâ-yâb olamayup, külliyyen muhterik u[7] sûzân ve metn-i esâsına dek havâşîsi münderis ü perîşân ve mebnây-ı aslı mün'adim ve bî-nişân olmağla, **[B 185a]** ashâb-ı büyût ü dekâkîn kazâya rızâ deyerek, mesken ü meksebleri-nin i'mârına mübâşeret edüp ve lâkin mescid-i merkūmun i'âde-i binâsına vakfında tehammül olmadığından[8], edây-ı salavât-ı mefrûzada cemâ'at-i Müslimîn müteşettitü'l-hâtır ve bu cihetden bir kāt dahi mahzûn u mütekeddir oldukları, hâlâ erîke-ârây-ı Saltanat, müttekâ-pîrây-ı Hılâfet Sultân-ı Mahmûdü'l-hısâl Hâkān-ı memdûhu'l-fi'âl, câmi'-i hayrât-i hisân, vâzı'-ı menâr-ı lutf u ihsân, şeb-çerâğ-ı mehârîb-i ehl-i yakīn, zînet-efzây-ı menâbir-i dîn-i mübîn, zıll-ı İlâh, imâm-ı Hılâfet-penâh, Pâdişâh-ı takvâ-dest-gâh *ebbedehullâhu*[9] *Te'âlâ ve ebkāhu*[*] hazretlerinin karîn-i 'ilm-i 'âlem-ârâ ve rehîn-i zihn-i dirâyet-fermâları oldukda, bu âna dek cilve-nümây-ı sâha-i zuhûr ve revnak-bahşây-ı cerâyid-i eyyâm u duhûr olmağla, meşhûd[10] u manzûr olup, ta'rîf ü

◊ 27 Muharrem 1159 = 19 Şubat 1746 Cumartesi. S nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak "**muharrem**" yazısı vardır.

10 iken B : + bi-kazâ'illâhi Te'âlâ S, M

1 bi-kazâ'illâhi Te'âlâ B : — S, M

2 etrâfa ….. cevânibe S, M : — B

3 dahi ….. şerîf S, M : + [Bu kısım sahh kaydıyla ve buraya girmesi işaret edilerek yukarıya doğru sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] B

4 eylediği S, M : eyledüği B

5 bekāda B, S : yakāda M

6 girîbân-ı endâmı S, M : — B

7 muhterik u S, M : — B

8 olmadığından M : olmaduğundan B, S

9 *ebbedehullâhu* B, S : *eyyedehullâhu* M

* ابده الله تعالى و ابقاه = Yüce Allah onu desteklesin ve kalıcı kılsın" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

10 meşhûd B, S : meşhûr M

ta‘dâdı nâ-kābil, belki serhaddât-ı ülûfe vâsıl olan hayrât ü hasenât-ı Mülûkâne ve âsâr-ı meberrât-ı Pâdişâhâne'lerinin delâlet-i tevfîk ile nazm-ı defâtir-i mazbûtatü'n-nizâmları müstezâd ü müzeyyel ve mescid-i mezkûrun müceddeden binâ vü ihyâsıyla **[B 185b]** erâyik-i muhassenât-ı Hıdîvâne'leri müzeyyen ü mükemmel ve be-tahsîs, *“Men benâ lillâhi mesciden benallâhu lehû beyten fi'l-cenneti*”* mazmûn-i beşâret-nümûnundan sa‘âdât-i uhrevîleri[1] husûlü müberhen ü müdellel buyurulmağla, işâret-i bâhiru'l-beşâret-i[2] Şehinşâhâne'leriyle mescid-i muhterik-ı mezkûrun sâha-i ‘arsa-i kadîmesine etrâfından ba‘zı erâzî ibtiyâ‘ u izâfe ile dâ’iresi ferâh-ter ve tevsî‘ ve kârgîrî binâ ve ahcâr-ı mücellâ ile teşyîd ü tarsî‘ ve müceddeden vaz‘-ı mahfil ü minber ve ref‘-i menâre-i mu‘teber ile şân-ı me‘âlî-‘unvânı i‘lâ vü terfî‘ olunmak bâbında emr-i hümâyûnları şeref-sudûr ve hâlâ Haremeyn Muhâsebecisi ‘Ali Efendi cenâbları[3] hâssaten emr-i binâya me’mûr u ta‘yîn buyurulmağın, nazar-ı iksîr-te’sîr-i Cihân-dârî ve teveccüh-i mihr-i tenvîr-i cenâb-ı[4] Şehriyârî inzımâmiyle bir câmi‘-i şerîf-i zîbende binâ ve bir ma‘bed-i latîf-i[5] hoş-tarh-ı bî-hemtâ ibdâ‘ u inşâ buyuruldu ki, gûyyâ[6] leb-i deryâda bir dilber-i müstesnâ, hey’et-i cemâl-i hûş-rübâ ile cilve-nümâ ve husûsan müşrif-i muhâzîsi olup, Anadolu-hisârı sâhiline şeref-bahşâ olan gunûde-i pister-i gufrân Ebulfeth ve'l-Megāzî[7] **[M 54a]** Sultân Mehmed Hân Gāzî hazretlerinin **[B 186a]** âsâr-ı celîlelerinden olan ma‘bed-i kadîmin temâm mukābilinde vâki‘ olduğundan, nazar-ı imtiyâzda gûyyâ[8] iki şâhid-i mümtâz bi'l-müvâcehe bâlâ-tırâz-ı ihtizâz ve kenâre-i cedâvil-i sâhilden âyîne-i vesî‘atü's-sâha-i[9] deryâya nigâh-endâz ve ‘işve-sâz olarak izhâr-ı gunc u delâl ve ibrâz-i eşkâl-i yâl ü bâl ile birbirlerine ‘arz-ı cemâl etmeleriyle, saf-keşîde olan temâşâyiyânı dem-beste vü lâl etmişlerdir, yâhûd kûh-i ser-bülend-mânend iki kıt‘a keştî-i rahmet birbirlerine mukābele ve ‘arz-ı hey’et-i müfâharet ederek, mersâ-yı sâhileynde lenger-endâz-ı ikāmet ve sütûn-i menâre-i âsümân-sâları, ‘alem-nümây-ı hidâyet olup, salâ-hânân-ı evkāt-ı gülbâng-ı da‘avât ile kar‘-ı âzân ve mukaddesân-ı pâk-simât-i sürâdikāt-ı tekbîrâtdan, *“Ve kelimetullâhi hiye'l-*

---

* من بنى لله مسجدا بنى الله له بيتا فى الجنة = Kim Allah rızâsı için bir mescit yaparsa, Allah da onun için cennette bir ev yapar” anlamına gelen bu cümle, arada bazı ilâvelerle Müslim, Mesâcid, 24,25, Zühd, 43,44; Buhârî, Salât, 65; Ebû Dâvud, Sünnet, 24; et-Tirmizî, Salât, 12,189,204; en-Nese’î, Mesâcid, 1; İbn Mâce, Mesâcid, 1,9, İkāme, 185, Ticârât, 40'ta geçen Hz. Peygamber'in bir hadîsidir.

1 sa‘âdât-ı uhrevîleri B, S : sa‘âdet-i uhreviyyeleri M
2 işâret-i bâhiru'l-beşâret-i B : işâre-i bâhiru'l-beşâre-i S, M
3 cenâbları S, M : — B
4 cenâb-ı S, M : — B
5 latîf-i S, M : lutf-i B
6 gûyyâ B, S : gûyâ M
7 ve'l-Megāzî B, S : + [M 54a] ve'l-Megāzî M
8 gûyyâ B, S : gûyâ M
9 vesî‘atü's-sâha-i M : vesî‘u's-sâha-i B, S

‘ulyâ”* müfâdını tebşîr u[1] i‘lân etdikce, Allahu ekber galebe-i şevk u garâm ile iktihâm eden cemâ‘at-i İslâm'dan bir rütbede zihâm rû-nümâdır ki, mu‘tekifân-ı cevâmi‘-i mele’-i a‘lâ gıbta-fermâ olarak, edây-ı merâsim-i medh u[2] senâları takdîmiyle *zâdehumallâhu şerefen ve ta‘zîmen*** du‘âsını pîrâye-i tâk-ı **[B 186b]** mu‘allâ-revâk-ı icâbet ederler. Emmâ bu bâbda bebgāy-ı hâme-i nâtıka-serâ, ıttırây-ı evsâf-ı dil-ârâlarında mir’ât-i tafsîl-i hâlden sûret-i icmâl-i makāle meyl ü i‘tinâ ederek, fi'l-cümle edây-ı hakk-ı senâlarında bu vechile gûyâ olur ki, sâlifü'l-beyân câmi‘ayn-i me‘âlî-bünyân hemân iki ‘aded müşebbek kafes-i hakk-ı Kur’ân ve ‘alâ vechi't-tekābül bâm-ı sâhil-serây-ı âsümâna âvizân olup, müsebbihân-ı hoş-elhân ve mü’ezzinân-ı nağme-serâyân, murgān-ı çemen-âsâ ‘andelîbân-ı hisâr-ı âşiyânı dem-beste vü hayrân etdiklerin, zîb-efzây-ı sahîfe-i beyân edüp, mine'l-bâb ile'l-mihrâb cânib-i ihtisâra meyl ü incizâb ile ıtnāb-ı makāleden ictinâb eder. Yohsa evsâf-ı terâkîb-i letâfet-me’âb-ı me‘âlî-nisâbların kemâ huve hakkuhû zebîre-ârây-ı iktitâb eylese[3], câmi‘u'l-letâyif bir kitâb[4] olmak iktizâ eder idi.

Fî nefsi'l-emr câmi‘-i mezbûr[5] temâm mevki‘inde mebnâ, nezâfet-i şekl ü endâm ve rezânet-i hey’et ü istihkâmı hâvî ve âmîziş-i hüsn ü zînet ve nümâyiş-i letâfet ü rûhâniyyeti muhtevî bir resm-i masnû‘-i metînü'l-esâs ve bir tarh-ı matbû‘-i ‘adîmü'l-indirâs olup, kitâbe-i tâk-ı mukarnas-nıtâkında, **[B 187a]** *“Li-mescidin üssise ‘ale't-takvâ***”* ve bâlây-ı bâb-ı rahmet[6]-me’âbında, *“Ve men dahalehû kâne âminen*4”* kerîmelerinin me’âl-i kerâmet-ihtifâli, nigâşte-i levha-i hâli olup[7], husûsan kenâr-ı yemm-i dil-güşâ ve mevzi‘-i hurrem-i rûh-efzâda bu gûne ma‘bed-i latîf ü bî-hemtâ ve mahfil-i münîf-i Şehinşâh-ı zühd-ârâ ki, cevâmi‘-i uhrânın birinde misli nâ-dîde bir ma‘nâdır. Sâhil-i mezkûra şeref-bahşâ olmağla, ol havâlîde sâhib-i süknâ cemâ‘at-i Müslimîn'den şeref-i kurbü ile kâm-revâ olanlardan mâ‘adâ, etrâf ü cevânibden herkes ârzûy-i ziyâret ve tahsîl-i dest-mâye-i mağfiret ü kurbet niyyeti ile duhûl ü müsûle rağbet ve bezl-i ictihâd ve havâlîsinde istikrâ’-i

---

* و كلمة الله هى العليا = Allah'ın sözü ise zaten yücedir” anlamına gelen bu cümle, Kur’ân, Tevbe 9/40. âyetin sonlarına doğru yer alan bir kısmıdır.

1 ‘ulyâ” müfâdını tebşîr u S, M : ‘ulyâ”yı B

2 medh u S, M : — B

** زادهم الله شرفا و تعظيما = Allah onları şeref ve büyüklük açısından yüceltsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

3 eylese B, S : ile M

4 bir kitâb S : berekât B, M

5 mezbûr B : mezkûr S, M

*** لمسجد اسس على التقوى = Takvâ üzerine kurulan mescit” anlamına gelen bu ifâde, Kur’ân, et-Tevbe, 9/108. âyetin ortalarında yer alan bir kısmıdır.

6 rahmet B, S : rah[me]t M

*4 و من دخله كان امنا = Oraya giren emniyette olur” anlamına gelen bu cümle, Kur’ân, Âl-i ‘İmrân, 3/97. âyetin ortalarında yer alan bir kısmıdır.

7 olup S, M : ve B

büyûte sarf-ı nakdîne-i îrâd eylediklerinden, hadâyık-ı harîm olan menâzil-i hisârın kirâsı müzdâd olup, bu cihetden kesîru'l-cemâ‘ât[1] bir câmi‘-i nazîf-i nev-bünyâd olmağla, hakkā ki müctema‘ olan ‘ibâd-i diyânet-i‘tiyâd, evkāt-i hamsede bânî-i mebânî-i İslâm, hâmî-i beyza-i dîn-i ebed-kıyâm Sultân-ı selâtîn-i ‘âlî-makām Hâkān-ı havâkīn-i **[M 54b]** Behrâm-gulâm *meddallâhu zılâle re’fetihî ‘alâ mefârıkı'l-enâm ilâ âhıri'l-eyyâm** hazretlerinin devâm-ı ‘ömr ü devlet **[B 187b]** ve kıvâm-ı ferr u şükûh-i Saltanat'ları da‘avâtiyle tahmîs-i manzûme-i mefrûzayı tesdîs ve a‘dây-ı bed-rây-ı Devlet-i ‘aliyye'leri dâ’imâ matmûre-nişîn-i kahr u mezellet olmak istid‘âsiyle, sufûf-i[2] rahmet-sunûfların tertîb ü te’sîs eyledikleri, vâreste-i kayd ü beyândır. Câmi‘-i merkūmun tasavvur-i zihnî olan resmi hârice çıkup, nısf mertebesi sûret-pezîr oldukda, ber-vech-i mu‘tâd taraf-ı bâhiru'ş-şeref-i hazret-i Âsafî'den ve kibâr-ı ricâl-i Devlet-i ‘aliyye'den top top dîbâlar ve pestev pestev çukalar ve parça parça atlas ve kumaş ve zerdûz[3] perend ve kemhâlar âvîze-i bâm-ı bülend-endâmî ve zîb-ârây-ı sukūf-i sipihr-irtisâmî buyurulmağla, mu‘temidân-ı binâ ve sergerdegân-ı ‘amele vü ümenâ miyânında taksîm ve her biri kâlây-ı vâlâ-yı dest-mâye-i ‘azîme mâlik Şâhbender-i bender-gâh-ı servet ü yesâr oldular.

Ve hîn-i itmâmında dahi cenâb-ı Sadrıa‘zam-ı kerem-şiyem hazretleri ‘alâ tarîkı'z-ziyâre teşrîf buyurduklarında, Binâ Emîni mûmâ ileyh ‘Ali Efendi'ye ferâce-i (فرّاجه) semmûr kürk ve ser-i kârda olanlara hıla‘-ı fâhire iksâ ve sâ’ir ‘ameleye dahi zer-i meskûk i‘tâsıyla cümleyi **[B 188a]** mesrûr u kâm-revâ buyurdular. Hâlâ bâlây-ı bâb-ı mu‘allâ kıbâbına nigâşte-i kalem-i hoş-edâ olan târîh-i garrâ ve le’âlî-i manzûme-i bî-hemtâ, pîrâye-i gerden-i sahâyif-i âsâr ve halhâl-i pây-i hâtime-i makāle-i müstevcibü'l-i‘tibâr oldu[4]. **Târîh-i Nevres Efendi**[5]:

Câmi‘-i lutf u himem Husrev-i hûrşîd-‘alem
Şeh-i seyyâre-haşem hazret-i Sultân Mahmûd
O Cihân-Dâver-i rûşen-güherin sînesini
Feyz-i Hakk eylemiş âyîne-i timsâl-i şuhûd
Hâtırı mâ’il-i ta‘mîr-i kulûb-i vîrân
Fikri her hâtırada celb-i rızây-ı Ma‘bûd
Lutfu vîrân mı kodu k'etmeye ta‘mîr anı?

1 cemâ‘ât B, S : cemâ‘at M

* مد الله ظلال رأفته على مفارق الانام الى آخر الايام = Allah, onun merhametinin gölgesini bütün insanlar üzerinde kıyâmet gününe kadar uzatsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 sufûf-i B, S : safvet-i M

3 zerdûz B, S : + ve M

4 oldu B : olmuşdur S, M

5 Nevres Efendi S, M : — B

Kaldı vîrâne fekat hâtır-ı a‘dây-ı ‘anûd
Çok kilisâlere vaz‘ eyledi minber mihrâb
Açdı çok mescidin ebvâbı dururken mesdûd
Ne kadar ma‘bed-i vîrân-şude yapdıysa hele
Yıkdı ol denlü sanem-hâne o Şâh-ı mes‘ûd
Görmedik ismi gibi mislini emsâlinde
Sâye-i Hak'dır ola sâyesi dehre memdûd
Bir gün ol Husrev-i gerdûn-‘azamet haşmet ile
Etdi bu sâhile teşrîf ile îrâs-i sü‘ûd
Gördü yakmış dil-i efsürde-i ‘uşşâk gibi
İltihâb-ı şerer-i nâ’ire-i nâr-ı vekūd
Ser çeküp çerha ‘alevler çû-çınâr-ı sûzân
Âteşîn serv idi yâ bergleri dûd-i kebûd
Sâhil-i bahrda mezc eylemiş âteşle suyu
Hikem-âmûz-i rasad-hâne-i bûd u nâ-bûd **[B 188b]**
Tâs-bâz eyledi sakkāları âteş içre
Eyledi şu‘bede-bâz-ı kader isbât-ı vücûd
Âteşi çok mu idi neydi ki inbîk gibi
Su tulunbadan ederdi küre-i nâra su‘ûd
Şöyle yanmışdı ki söylerdi bu etrâfı gören
Artık olmaz bu ‘imâretle pezîrây-ı nümûd
Nârdan genc-i zer olmuşdu hisâr emmâ âh
Şu‘leler olmuş idi nâr-ı tılısm-ı marsûd
Gördü çün hazret-i Hâkān-ı Sikender-himmet
Bu bihîn mevki‘i çün nâ’ire-i kīr-endûd
Bezl-i nakdîne-i sîm ü zer edüp yanından
Etdi fermân-ı hümâyûnu[1] bu vech üzre vürûd
Ki hemân başlana bir câmi‘-i vâlâ-tâka
Reşk-i gülzâr ola bu mevkıd-i nâr-ı Nemrûd

1 hümâyûnu S, M : hümâyûn B

Kurdular resmini bir gûne ki geldi göricek
Fikret-i hendese-perdâz-ı hıred-mend-i cümûd
Sakfı revnak-şiken-i kasr-ı Havernak el-Hakk
'Arş-ı[1] **[M 55a]** Belkīs gibi ferşi dile şevk-efzûd
Revzen-i rûşeni âyîne-i endîşe gibi
Kurs-ı hûrşîde eder hande-i dendân-nümûd
Safvet-i sengine üftâde Sinimmâr-ı hayâl
Südde-i bâbına[2] ser-dâde şu mînây-ı kebûd
Ham-ı ebrûsuna mihrâbının âdem meftûn
Tâk-ı eyvânı ham-ı ebrûy-i hûra mahsûd
Beyt-i hakk cilve-geh-i saff-ı kerûbiyândır
Nûrdan olsa sezâ tâk-ı refî'inde 'amûd
Mahfil-i Şeh mi, yâhûd çıkdılar istikbâle?
Kudsiyân tâ leb-i deryâda[3] tutar micmer-i 'ûd **[B 189a]**
Nedir ol minber-i mevzûnu ki çıkdıkça[4] hatîb
Sanki makbûl du'âdır ki eder 'arşa su'ûd
Sâye, dîvâr-ı felek-sâsına Kasr-ı Şîrîn
Turra-i bâmına dil-beste Ayâz-i Mahmûd
Hakk Te'âlâ kıla ol Pâdişeh-i kâm-veri
Taht-ı ikbâlde tâ neş'et-i yevm-i mev'ûd
Sûret-i hüsn-i hıtâmın görüp erbâb-ı sühan
Oldu târîhi içün arada çok güft ü şünûd
Kimi bir mısra'a fursat, kimi bir beyte zafer
Buldular eylediler her biri isbât-ı vücûd
Ben de bir beytle yapdım iki târîh-i temâm
Ki[5] olur hârik-ı 'âdât-ı sühandan ma'dûd
Öyle bir beyt-i dil-âvîz ki mazmûnundan

1 'Arş-ı B, S : + [M 55a] 'Arş-ı M
2 bâbına S, M : pâyına B
3 deryâda S, M : deryâya B
4 çıkdıkça B : çıkdıkca S, M
5 Ki B, S : — M

Dikkat eylerse ger ihrâcına ashâb-ı şuhûd
Bî-kem ü kâst sekiz vechile olur târîh
Gelmeden lafzına ma‘nâsına tagyîr-i hudûd
Evvelâ beytin iki mısra‘-ı bercestesinin
Müstakıl her biri târîh-i temâm etdi vürûd
Mısra‘-ı evvelin âhâd ü mi’âtiyle eğer
‘Aşerât-ı düvümin mısra‘ olunsa ma‘dûd
O da evvelki gibi ola bir a‘lâ târîh
Girmeye ana da bir gayri hisâb-ı özge kuyûd
‘Aşerâtiyle eğer evvelin âhâdını da
Etseler mısra‘-ı sânîde mi’âta mevrûd
Cem‘ edüp sonra hisâb eyleseler dikkat ile[1]
Çıkar andan dahi târîh bi-vefk-ı maksûd
Evvelin olsa mi’ât ü â‘aşerâtı menkūl
Satr-ı sânîdeki âhâda bi-resm-i ma‘hûd **[B 189b]**
O da târîhi olur câmi‘-i nev-bünyâdın
Çekse ta‘dâd u şümâra kalem-i pâ fersûd
Mısra‘-ı evvele de mısra‘-ı[2] sânî olsa
‘Aks-i tertîb-i mukaddemle pezîrây-ı vürûd
Vech-i meşrûhla[3] ol dahi olup üç[4] târîh
Heşt olur cümlesi noksân ü ziyâde nâ-bûd
İşte Nevres bu o târîh-i dil-ârâdır kim
Yeridir etseler âvîze-i nüh-tâk-ı kebûd
Kıldı ıhlâsile[5] bu câmi‘-i dil-cûyu binâ **sene 1159**[6].

(قیلدی اخلاصیله بو جامع دلجویی بنا)

1 dikkat ile B : dikkatle S, M
2 evvele de mısra‘-ı S : evvele de mısr[a‘-ı] B : evveli de mısra‘-ı M
3 meşrûhla B : meşrûhiyle S, M
4 üç M : üc B, S
5 ıhlâsile B, S : ıhlâs ile M
6 **sene 1159** B, S : — M

Himmet-i şâmile-i kâmil-i Sultân Mahmûd **sene 1159**[1].

(همت شامله كامل سلطان محمود)

‘Azl ü nasb-ı Meşîhat-i İslâmiyye

Sâl-i güzeşte şehr-i muharremü'l-harâmı[2] selhında[◊] pîrâye-i makām-ı Fetvâ olan Pîrî-zâde mevlânâ Sâhib Mehmed Efendi hazretleri, müddet-i Meşîhat'lerinde bi-kazâ'illâhi Te‘âlâ ba‘zı ekdâr-ı rûzgâra mübtelâ olduklarından mâ‘adâ, vücûd-i fezâ'il-ârâlarına dahi ‘ilel-i ‘ârıza istîlâsıyla za‘f-ı kuvâları[3] rû-nümâ olup, fetk u ratk-ı mehâmda ma‘zûriyyeti zâhir ve te'diye-i umûr-i lâzimede za‘f-ı hâlleri bâhir olmak hasebiyle, ba‘de-ezîn[4] hıdemât-ı da‘avât-ı Saltanat-ı ‘ulyâya[5] hasr-ı evkāt etmek ve tedbîr-i müdâvât ile kûşe-nişîn-i ferâğ olmak istid‘âsında olduğunu lisân-ı hâli gûyâ ve beyân-ı mantûk-ı me'âli[6] bu ma‘nâyı îmâ etmekle, kadr-dân-ı erbâb-ı fazl ü itkān, kıymet-şinâs-i **[B 190a]** gevher-i ‘ilm ü ‘irfân, cenâb-ı Halîfe-i devrân Şehinşâh-ı cihân ve[7] cihâniyân *lâ-zâlet şümûsü re'fetihî tâli‘aten ilâ âhıri'z-zemân*[*] hazretlerinin nühây-ı levh-âşinây-ı ilhâm-ârâlarında bu keyfiyyet rû-nümâ olduğundan, rahmen lehû şehr-i rebî‘ulevvelin on üçüncü sülâsâ[8] günü[◊◊] mansıb-ı Fetvâ'dan ‘azl ve Beşiktaş kurbünde vâki‘ sâhil-hânesinde[9] ikāmet etmek üzere şeref-bahşây-ı sudûr olan emr-i hümâyûn mûcebince mahall-i merkūma nakl buyurulduğu esnâda, öteden beri[10] mazhar-ı lihâza-i iltifât-ı Hıdîvâne ve manzûr-i ‘ayn-ı ‘inâyet-i Mülûkâne olmakdan **[M 55b]** nâşî, haysiyyât-ı zât-ı fetânet-simâtı, meşhûd ü ma‘lûm ve mehâsin-i ahlâk-ı me‘âlî-sıfâtı, sedâd-ı sadâkat-âyât ile mevsûf u mevsûm olup, sâbıkā mesned-ârây-ı Sadâret-i Rum

---

1 **sene 1159** B, S : — M. Gerçekten Nevres Efendi'nin bu târîh manzûmesi “yanmışdı ki söylerdi” yerine “vîrân idi kim derdi”,“mâr-ı”, yerine “nâr-ı”, “üftâde” yerine “hayretde” gibi esasa tealluk etmeyen değişikliklerle ve son kısmında ilâve dört beyitle *Dîvân*'ında mevcuttur; bk. Hüseyin Akkaya, *Nevres-i Kadîm ve Türkçe Dîvânı (İnceleme, Tenkidli Metin ve Tıpkıbasım),* ed. Şinasi Tekin-Gönül Alpay Tekin, Harvard Üniversitesi 1996, s.130-135.

2 muharremü'l-harâmı S, M : muharremi B

◊ 30 Muharrem 1159 = 22 Şubat 1746 Salı.

3 kuvâları B, S : kuvâ M

4 ba‘de-ezîn B, M : ba‘de-zîn S

5 ‘ulyâya B, S : ‘aliyyeye M

6 me'âli B, S : misâli M

7 ü M : — B, S

* لا زالت شموس رأفته طالعة الى اخر الزمان = Onun merhametinin güneşleri kıyâmet gününe kadar doğmaya devam etsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

8 sülâsâ S, M : sülesâ B

◊◊ 13 Rebî‘ulevvel 1159 = 5 Nisan 1746 Salı. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**rebî‘ulevvel**” yazısı vardır.

9 sâhil-hânesinde B : sâhil-hânelerinde S, M

10 beri S, M : berü B

ve hâlâ Ser-etıbbây-ı Eflâtûn-rusûm olan Hayâtî-zâde semâhatli[1] Mehmed Emîn Efendi hazretleri, emr-i hatîr-i Fetvâ'ya zâten ve zemânen liyâkat ü lebâkat ile sâhib-i istihkāk ve ‘ale'l-ıtlâk ‘ilm ü[2] fazîlet ve ‘iffet ü dirâyetleri müsellem-i âfâk olduğundan gayri, hayr-hâh-ı dîn ü devlet ve rızâ-cûy-i hazret-i **[B 190b]** zîb-efzây-ı dîhîm ü Hılâfet oldukları dahi ez-kadîm nigâşte-i levha-i beyzâ, ya‘nî zamîr-i safvet-semîr-i mihr-incilây-ı Husrevâne'de[3] rûşen ü hüveydâ olmağla, emânet-i kübrây-ı Meşîhat-i İslâmiyye, Emîn-i müşârun ileyh hazretlerinin ‘uhde-i kifâyet ü emânetlerine ihâle vü tefvîz olunmak ehakk u evlâ ve nesîc-i târ u pûd-i fazl u[4] ‘irfân olan kâlây-ı vâlâ-yı Fetvây-ı kabâ, zîver-i dûş-i ‘iffet-pûşları kılınmak vücûh ile elyak u ahrâ olup, bu husûsda icrây-ı sünnet-i seniyye-i meşveret kasdıyla Sadrıa‘zam ve Vekîl-i mutlak-ı muhterem hazretlerini evvelâ Serây-ı hümâyûn'a da‘vet ve hîn-i müzâkerede re’y-i cihân-ârây-ı Mülûkâne'leri üzere, **mısra‘**[5]:

Sâdıku'l-kavli Muhammed ve ‘aleyhi'l-fetvâ[*]

Nesr[6]: Me’âli tefevvüh ü îmâ buyurulmağla, mevlânây-ı müşârun ileyh hazretleri dahi med‘uvven huzûr-i lâmi‘u'n-nûr-i Pâdişâhî'ye şeref-i duhûl ile mükerrem ve îstâde-i mevkıf-ı kerem ve iksây-ı ferve-i[7] beyzây-ı Fetvâ ile mübeccel ü muhterem buyuruldukdan sonra, de’b-i Saltanat-ı bâhiru'l-haşem üzere cenâb-ı Sadrıa‘zam dahi serâsere dûhte hıl‘at-i semmûr-i fâ’izu'n-nûr ve[8] müstevcibü'l-hubûr ilbâsiyle teşrîf ü taltîf buyurılup, nesîm-i ‘âtıfet- **[B 191a]** şemîm-i veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlem tenessümünden bu vechile gül-i âmâlleri şüküfte vü hurrem olmağla, devâm-ı ‘ömr ü devlet-i min‘âm ve kıvâm-ı ferr u şükûh-i Saltanat-ı ebed-kıyâm da‘avâtiyle şîrîn-kâm olarak hem-zimâm-ı murâfakat Serây-ı Âsafî'ye ‘avdet ve mazhar oldukları iltifât-ı ‘aliyye[9] ve teşrîfât-ı müteyemmine-i Pâdişâhâne'yi birbirlerine tebrîk ü tehniyet zımnında hâ’iz-i behcet ü meserret oldular. Bâlâda tahrîr olunduğu üzere müşârun ileyh mevlânây-ı ma‘zûlün müddet-i Meşîhat'lerinde ‘ârıza-i maraz ve hâdise-i ‘ilel ü ‘araz sebebi ile te’hîr u ta‘tîl ve temhîl ü ta‘lîl[10] olunan umûr-i Fetvâ ve mehâmm-ı şettâ, hâlâ şeref-efzây-ı mesned-i ‘ulyâ[11] olan emîn-i dîn ü devlet,

1 semâhatli B, M : semâhatlü S
2 ü S, M : — B
3 Husrevâne'de B, S : Husrevâne'ye M
4 fazl u B, S : — M
5 **mısra‘** B, S : — M
* صادق القول محمد و عليه الفتوى = Sözün doğrusu Mehmed Efendi'ninkidir ve fetvâ da onun görüşü üzerinedir” anlamına gelen Arapça bir cümledir.
6 **Nesr** B : — S, M
7 ferve-i B, S : + semmûr-i M
8 fâ’izü'n-nûr ve M : — B, S
9 ‘aliyye B, S : + Husrevâne M
10 ve temhîl ü ta‘lîl B, S : — M
11 ‘ulyâ B : vâlâ S, M

gars-i yemîn-i Saltanat, nihâl-i nev-bâve-i riyâz-ı mahmedet mevlânây-ı müşârun ileyh efendi hazretlerinin sıdk-ı niyyet ve hulûs-ı taviyyetleri inzımâmiyle umûr-i lâzime-i te'diye-i[1] Meşîhat-i İslâmiyye peyâ-pey ru'yet ü ta'dîl ve[2] tesviye vechiyle temşiyet buyurulmağla, 'umûmen 'ibâd ve husûsan erbâb-ı mesâlih u mevâdd hurrem ü dil-şâd, lâ siyyemâ zümre-i 'ulemây-ı a'lâm ve fuhûl-i me'ârif-irtisâm **[B 191b]** ber-vech-i ahrâ 'alâ merâtibihim sezâvâr-ı i'zâz ü ikrâm ve husûl-i me'mûlleriyle makzıyyü'l-merâm olup, senây-ı cemîl ve zikr-i cezîl-i veliyyü'n-ni'amîde şevk-ı hulûs-intimâ ile beyân-ı vâki'u'l-hâli ıttırâ ederek, niçe kasâ'id-i[3] garrâ ve resâ'il-i bî-hemtâ zımnında tevârîh-ı behcet-fezâ, ma'raz-ı inşâda rû-nümâ olup, bu gûne esbâb-ı safây-ı hâtır bedîd ü zâhir olmakdan nâşî, câmi'u'l-hurûf dâ'î-i sadâkat-me'lûfları dahi, **târîh**:

'İzziyâ târîh içün yek mısra'-ı berceste bes
Sâhibü'l-Fetvâ Mehemmed Sâdıku'l-va'dü'l-emîn **sene 1159**[4].

(صاحب الفتوى محمد صادق الوعد الامين)

Nesr[5]: Manzûmesini ârâyiş-i sahîfe-i vekāyi' eyledi.

Nasb-ı Ser-etıbbây-ı[6] [M 56a] Hâssa

Hâlâ şeref-efzây-ı mesned-i Fetvâ olan mevlânây-ı müşârun ileyh hazretlerinin kethudâlıkları makāmında olup, 'ulemây-ı a'lâmdan sâbıkā İzmir Kadısı ve Edirne Pâyesi olan vâkıf-ı mizâc-ı Saltanat, 'ârif-i enmûzec-i tabâbet, nabz-âşinây-ı zemân, meşreb-şinâs-i devrân, câmi'-i 'ilm-i ebdân ü edyân, fuhûl-i hazâkat-mahmûlün mümtâz ve ser-bülendi, me'ârif-ârâ fazîletlü Mehmed Sa'îd Efendi hazretleri, fi'l-asl mevlânây-ı müşârun ileyh cenâblarının yümn-i enzâr-ı 'aliyye ve hüsn-i terbiye-i seniyyelerine mazhariyyet ile hazâkat-i kâmile **[B 192a]** ve mehâret-i şâmilesi zâhir u bedîdâr ve 'akākīr-i hikmetde mâhir ve[7] mücerrebü'l-etvâr bir zât-ı nîkû-girdâr olup, bundan akdem dahi dâ'ire-i 'aliyye-i hümâyûnda vâfir müddet emr-i tabâbete me'mûriyyet ile hıdmeti sebkat etmekle, üslûb-i hakîm üzere harekât-i 'âkılânesi makbûl-i Şehriyârî ve haysiyyât-ı zât-ı fetânet-simâtı, ma'lûm-i

1 lâzime-i te'diye-i B : lâzimetü't-te'diye-i S : lâzimü't-te'diyeyi M
2 ve M : — B
3 kasâ'id-i B : kasâyid-i S, M
4 **sene 1159** B, S : — M
5 **Nesr** B : — S, M
6 Ser-etıbbây-ı B, S : + [M 56a] Ser-etıbbây-ı M
7 ve M : — B, S

Tâcdârî olmağın, karîha-i sabîha-i hümâyûndan Hâssa[1] Hakîm-başılık mansıbı mevlânây-ı mûmâ ileyhe ‘inâyet ü ihsân ve ber-muktezây-ı tarîk Mekke-i mükerreme Pâyesi inzımâmiyle dahi terfî‘-i kadr u şân buyurılup, de’b-i kadîm üzere huzûr-i cenâb-ı Sadr-ı ‘âlî'de ferâce-i semmûr kürk iksâsiyle mesrûr u kâm-revâ ve iltifât-ı hümâyûna sezâ[2] buyuruldu.

Nüzûl-i kalyon be-deryâ[3]

Çünki cenâb-ı Sultânu'l-berreyn ve Hâkānu'l-bahreyn *lâ zâlet şümûsü Saltanatihî şarikaten beyne'l-hâfikayn*[*] hazretlerinin himem-i bî-hemtây-ı Mülûkâne'leri mübtegāsınca ‘ale'd-devâm teksîr-i âlât-ı gazv ü cihâd ve tevfîr-i ‘udde vü ‘atâd ve tertîb-i mühimmâta sarf-ı evkāt ü ictihâd etmek, ‘âdet-i hasene ve deydene-i müstahsene-i Cihân-dârî'leridir. Binâ’en ‘aleyh himâyet-i bahreyn ve sıyânet-i sâhileyn kasdıyla **[B 192b]** Donanma-yı hümâyûn'ları sefâyininin kesret ü vefreti matlûb-i hümâyûnları olmağla, bundan akdem Tersâne-i ‘âmire'lerinde müceddeden inşâsı fermân buyurılan kalyonlardan bir kıt‘a kalyon[4] ‘inâyet-i Hudâ-yı bî-çûn ile tekmîl ü tetmîm ve mâh-ı merkūmun on beşinci pencşenbih günü[◊] deryâya tesyîri tasmîm olunmağla, yevm-i mezbûrda bizzât harekât-i bâ-berekât-ı cihân-ârâlarıyla kudûm-i meymenet-lüzûmları, Tersâne-i ‘âmire'lerine şeref-bahşâ olup, makdem-i hümâyûnlarından mukaddem re’fetlü Sadrıa‘zam hazretleri ve semâhatli[5] Şeyhulislâm Efendi ve Kapudan Paşa hazerâtı ve ricâl-i Devlet-i ‘aliyye hâzır olmalarıyla merâsim-i ‘âdî icrâsından sonra, kalyon-i mezkûr bi-mennihî Te‘âlâ ‘alâ sebîli't-teshîl deryâya tesyîr u tesbîl[6] ‘akabinde zebh-i karâbîn[7] ve bezl-i ‘atâyâ ile isticlâb-ı da‘avât-ı[8] icâbet-ârâ ve şinşine-i Şehinşâhâne'lerinden ber-vech-i tefe’’ül kalyon-i merkūm Fâtih-i Bahrî ismiyle müsemmâ buyuruldu.

İsti‘câl-i asâkir-i me’mûre be-nezd-i Ser‘asker Paşa

İşbu sâl-i meymenet-iştimâl evâ’ilinde nigâşte-i kalem-i sadâkat-rakam olduğu üzere hâlâ hükümrân-ı Memâlik-i İran Nâdir Şâh'ın **[B 193a]**

---

1 Hâssa B, S : hâssaten M
2 ve ….. sezâ S, M : — B
3 **Nüzûl-i kalyon be-deryâ** B : Şeref-i nüzûl-i kalyon-i nev-inşâ be-rûy-i deryâ S, M
* لا زالت شموس سلطنته شارقة بين المخافقين = Onun saltanatının güneşleri doğuda ve batıda parlamaya devam etsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
4 kalyon B, S : — M
◊ 15 Rebî‘ulevvel 1159 = 7 Nisan 1746 Perşembe. B nüshasında sayfanın sağ kenarında, S nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**rebî‘ulevvel**” yazısı vardır.
5 semâhatli M : semâhatlü B, S
6 tesbîl B : tenzîl S, M
7 karâbîn B : kurbân S, M
8 da‘avât-ı B, S : da‘vet-i M

mukaddemâ ısrâr eylediği[1] tekâlîf-i bâride-i bî[2]-‘â’ideden ferâgat ü nükûl ve dâmen-i sulh u[3] âştîye müteşebbis ve ba‘de-ezîn[4] ceng ü pürhâşdan keff-i yed ü ‘udûl eyledüğüni mutazammın tahrîrâti ile[5] ba‘s olunan Sefîr'i Âsitâne-i sa‘âdete[6] vürûd ve taraf-ı Devlet-i ‘aliyye'den dahi iktizâ eden cevâb-nâme ve ‘alâ-vechi'l-mukābele ‘atebe-i ‘aliyyeden ta‘yîn buyurılan Sefîr ile Şâh cânibine sevk **[M 56b]** u tesyîr ve Sefîr-i[7] İran dahi i‘âde olunduğu, sahâyif-i güzeşte hılâlinde mufassal ve meşrûh tahrîr olunup[8], Devlet-i ‘aliyye'nin emr-i sulh u salâha ber-muktezây-ı şer‘ u kānûn müsâ‘adesi derkâr olduğu, eğerçi tastîr u iş‘âr olunmişidi. Lâkin bu bâbda[9] merâsim-i hazm ü ihtiyâta kemâl-i ri‘âyet ve her hâlde müteyakkızâne hareket, lâzime-i vakt ü hâlden olduğuna binâ’en, hâlâ Kars Cânibi Ser‘askeri Sadr-ı sâbık Vezîr-i ‘âlî-şân sa‘âdetlü ‘Ali Paşa* hazretlerinin ma‘iyyetlerine mukaddemâ me’mûr u ta‘yîn buyurılan, gerek vüzerây-ı ‘izâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm ve gerek sâ’ir tavâyif-i askeriyyenin vech-i me’mûriyyetleri üzere bir ân akdem yerlerinden hareket ve Ser‘asker-i müşârun ileyh **[B 193b]** hazretlerinin ma‘iyyetine vusûle müsâra‘atda bezl-i miknet eylemeleriyçün tekrâr-be-tekrâr evâmir-i ‘aliyye ve mukdim ve mübrim mübâşirler ile te’kîd[10] ü isti‘câlden hâlî olunmamağla[11], mâh-ı merkūmun evâsıtında◊ dahi tehdîd ü inzârı müştemil ve bundan sonra tekâsül ve tesâhül üzere olanlara[12] bilâ-emân tertîb-i cezâ ile mücâzât olunacağını müş‘ir evâmir-i ‘aliyyeler ısdâr u irsâl ve istisrâ‘ u isti‘câl buyuruldu.

---

1 eylediği S, M : eyledüği B
2 bî B, S : — M
3 u S, M : — B
4 ba‘de-ezîn M : ba‘de-zîn B, S
5 tahrîrât ile B : tahrîrâtiyle S, M
6 Âsitâne-i sa‘âdete B, S : Âsitâne'den M
7 ve Sefîr-i S, M : — B
8 olunup S, M : ve B
9 bu bâbda S, M : — B

* Burada kendisinden söz edilen ‘Ali Paşa ile ilgili olarak University of Michigan, İslamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.121'in sol kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Merhûm olup Kütahya'da ve yirmi sekiz gün defîn-i hâk-i pâk ve bâ-emr ihrâc ve İstanbul'da binâ eylediği câmi‘leri kurbünde türbelerine defn olunduğu hînde bu Fakīr bulundum. Ten-i şerîfleri ter ü tâze ve nûra benzer ve ile'l-yevm ziyâretgâh olup, [bu] târîhden on bir gün mukaddem Pâdişâh-ı ‘âlem-penâh Sultân Mustafa Hân hazretleri teşrîf edüp, ziyâret etmişlerdir. Paşa-yı lâ-nazîr gāzî idi; *rahmetullâhi Te‘âlâ ‘aleyh*”.

10 te’kîd B, S : te’kîdden M
11 olunmamağla B, S : olmamağla M

◊ 11-20 Rebî‘ulevvel 1159 = 3-12 Nisan 1746. B nüshasında sayfanın sağ kenarında, S nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**rebî‘ulevvel**” yazısı vardır.

12 üzere olanlara S, M : edenlere B

Tevcîh-i kazâhây-ı Haremeyn-i şerîfeyn ve ihsân-ı Pâye-i Medîne-i münevvere[1] ve vefât-ı ‘Ali Monla Efendi

Mekke-i mükerreme *zâdehallâhu şerefen ve ta‘zîmen*[*] Kazâsı, altmış senesi muharremü'l-harâmı gurresinden[2◊] zabt olunmak üzere, sâbıkā Edirne Kadısı Şerîf-zâde es-Seyyid ‘Ali Monla Efendi hazretlerine ve Medîne-i münevvere *şerrefehallâhu ilâ yevmi'l-âhıre*[**] Kazâsı dahi kezâlik sâbıkā Burusa Kadısı Vânî-zâde[3] es-Seyyid ‘Ömer Efendi hazretlerine, mâh-ı merkūmun on dokuzuncu gününde[◊◊] tevcîh ü ‘inâyet ve bu esnâda[4] sâbıkā Şâm-ı şerîf Kadısı Fındık-zâde İbrâhîm Efendi hazretlerine ve sâbıkā Mısr-ı Kāhire Kadısı İmâm-zâde Mustafa Efendi hazretlerine dahi yevm-i mezbûrdan[5] i‘tibâr ile Medîne-i münevvere **[B 194a]** pâyeleri ihsân ve mevlânây-ı mûmâ ileyhimden her biri bu vechile mutayyeb ve in‘âm-ı Pâdişâhî ile memnûn u şâdân buyurulmuşiken, bi-emrillâhi Te‘âlâ yevm-i merkūmdan dört gün murûrunda[◊◊◊] mûmâ ileyh es-Seyyid ‘Ali Monla Efendi zâtü'l-cenb ‘illetine mübtelâ ve mansıb-ı fenâdan keşîde-pây-i istiğnâ ve ‘âzim-i dâr-ı bekā olmağla, mahlûlünden Mekke-i mükerreme Kazâsı, sâbıkā Mısr-ı Kāhire Kadısı Feyzullah Monla Efendi-zâde Sa‘deddîn Monla Efendi hazretlerine, mâh-ı merkūmun yirmi üçüncü gününden[6◊4] tevcîh ü ‘inâyet buyurılup, [**mısra]‘**:

Mesâ’ibü[7] *kavmin ‘inde kavmin fevâ’idü*[***]

mısdâkınca mevlânây-ı müşârun ileyh, hâtıra hutûr etmeyen[8] letâyif-i hafiyye-i İlâhiyye'ye mazhariyyet ile karîn-i behcet ü meserret oldu.

---

1 Medîne-i Münevvere S, M : — B

* زادها الله شرفا و تعظيما = Allah onu şeref ve büyüklük açısından yüceltsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 muharremü'l-harâmı gurresinden S : muharremi gurresinden B : muharremü'l-harâmı gurresinde M

◊ 1 Muharrem 1160 = 13 Ocak 1747 Cuma.

** شرفها الله الى يوم الاخره = Allah onu kıyâmet gününe kadar şereflendirsin” anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.

3 Vânî-zâde S, M : — B

◊◊ 19 Rebî‘ulevvel 1159 = 11 Nisan 1746 Pazartesi. B ve S nüshalarında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**rebî‘ulevvel**” yazısı vardır.

4 bu esnâda S, M : — B

5 mezbûrdan B : mezkûrdan S, M

◊◊◊ 23 Rebî‘ulevvel 1159 = 15 Nisan 1746 Cuma.

6 gününden B : gününde S, M

◊4 23 Rebî‘ulevvel 1159 = 15 Nisan 1746 Cuma. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**rebî‘ulevvel**” yazısı vardır.

7 **[mısra]‘**: mesâ’ibü B : mısra‘: musîbet-i S : mesâ’ibü M

*** مصائب قوم عند قوم فوائد = Bir kavmin başına gelen olumsuzluklarda başka bir kavim için faydalar bulunabilir” anlamına gelen Arapça bu cümle, meşhûr Arap şâiri Ebu't-Tayyib el-Mütenebbî'ye aittir; b. *Dîvânü'l-Mütenebbî*, Beyrût 1403/1983, s.320.

8 etmeyen B : etmeyan S, M

İhsân-ı rütbe-i vâlâ-yı[1] Vezâret bâ-Kapudânî-i deryâ be-Kethudây-ı Bevvâbîn-i Şehriyârî Soğanyemez[2] Mahmûd Ağa ve vukū‘-i tevcîhât-ı ba‘zı menâsıb-ı ‘ulyâ

Hâlâ Kethudây-ı Bevvâbîn-i Şehriyârî olan mûmâ ileyh[3] Mahmûd Ağa, fi'l-asl sıgar-ı sinninde Enderûn-i hümâyûn'a duhûl ve isti‘dâd-ı zâtı muktezâsınca hıdemât-ı ‘aliyye-i Pâdişâhî ile derece-i imtiyâza mevsûl ve harekât-ı pesendîdesi makbûl-i hümâyûn[4] olmağla, **[B 194b]** bundan akdem Dergâh-ı ‘âlî Kapucu-başılığı ile çırâğ buyurılup, niçe müddet gerek Rumeli ve gerek Anadolu taraflarında berren ve bahran ba‘zı hıdemât-ı Devlet-i ‘aliyye'ye me’mûriyyet ile geşt ü güzâr ve bu vechile sadâkat ü liyâkati bedîdâr[5] **[M 57a]** mücerrebü'l-etvâr olmağla, çend müddetden berü Kethudây-ı Bevvâbîn-i Sultânî hıdmet-i celîlesiyle kesb-i kurbet ve hulûs-ı taviyyet ile izhâr-ı sadâkat ü hıdmet ve ‘ayn-ı ‘inâyet-i veliyy-i ni‘met-i ‘âleme mazhariyyet hasebiyle hakkında iltifât-ı ‘aliyye-i Pâdişâhî ve lihâza-i ‘inâyet-i Şehinşâhî cilvenümây-ı zuhûr ve karîha-i sabîha-ı bâhiru'n-nûrdan rütbe-i vâlâ-yı Vezâret ile Deryâ Kapudânlığı ‘inâyet ü ihsân buyurulduğunu müş‘ir hatt-ı hümâyûn-i mevhibet-makrûn şeref-yâfte-i sûdûr olmağla, mâh-ı merkūmun[6] yirmi dördüncü günü◊ huzûr-i hazret-i[7] Âsafî'ye da‘vet ve hâssa-i Vezâret[8] olan serâsere dûhte ferve-i semmûr-i mûrisü'l-behce[9] ilbâs olunup, ber-vech-i mu‘tâd Sadr-ı ‘âlî hazretlerinin takımlarıyla[10] Tersâne-i ‘âmire'ye irsâl ve umûr-i câh-i vâlâ-yı Kapudânî, ber-vech-i istiklâl ihâle-i **[B 195a]** ‘uhde-i sadâkat-iştimâlleri kılınmağla mesrûr u kâm-revâ buyuruldu.

Bu esnâda selefi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Mîrâhûr[11] Mustafa Paşa hazretlerine dahi ber-vech-i arpalık Selânik Sancağı tevcîh ü ‘inâyet ve çend rûz sâhil-hânesinde meks ü ikāmet ve mâ-lezime-i seferiyyesini tedârük ü ru’yet[12] ve mîrî kalyonlar ile mansıbına bâd-bân-güşây-ı ‘azîmet olmuşdur. Bu esnâda[13] sâbıkā Çavuş-başı olan el-Hâc Sâlih Ağa, vücûh ile emekdâr-ı dîn ü devlet ve sadâkat ü istikāmeti bâhir zât-ı pesendîde-hareket olmağla,

1 rütbe-i vâlâ-yı S, M : — B
2 Soğanyemez S, M : — B
3 mûmâ ileyh S, M : — B
4 makbûl-i hümâyûn B : memdûh u makbûl S, M
5 bedîdâr B, S : + [M 57a] bedîdâr M
6 merkūmun B : mezbûrun S, M
◊ 24 Rebî‘ulevvel 1159 = 16 Nisan 1746 Cumartesi. B ve S nüshalarında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**rebî‘ulevvel**” yazısı vardır.
7 hazret-i B, S : — M
8 Vezâret B : vüzerâ S, M
9 'l-behce S : 'l-behcet B : 's-sürûr M
10 hazretlerinin takımlarıyla S, M : takımıyla B
11 Mîrâhûr S, M : — B
12 meks ….. ru’yet S, M : ikāmet B
13 olmuşdur. Bu esnâda S, M : ve B

Kethudây-ı Bevvâbîn-i Cihân-dârî hıdmet-i celîlesiyle hâ'iz-i 'âtıfet olup[1], pîş-gâh-ı sa'âdet-dest-gâh-ı hazret-i[2] Sadr-ı 'alî'de iksây-ı hıl'at-i fâhire[3] ile karîn-i iltifât ve rehîn-i fahr u[4] mübâhât buyuruldu.

Tertîb-i cezây-ı sezây-ı se nefer ez-Cuhûdân-ı sekar-mekar

Fi'l-asl tâ'ife-i Yehûd-i bed-bûdun ehl-i İslâm'a ve sâ'ir milele keyd ü mekr ve ilkāy-ı şerr ile ihânet ü hıyânetleri ve[5] husûsan ümmet-i Muhammed'e buğz u 'adâvetleri zâhir ve şeytanet ü mel'anetleri meşhûr[6] u mütevâtir bir gürûh-i mekrûh-i dalâlet-mezâhir olup, şekāvet-i aslî ve habâset-i cibillîlerin icrâya 'ale'd-devâm müterassıd-ı zemân-ı fursat olmalarıyla, bundan akdem ebvâb-ı hısn-ı İstanbul'dan Belat-kapusu dâhilinde Dörtyol-ağzı dimekle ma'rûf olan mecma'-ı Yehûd'dan, ba'de'l-magrib sâdât-ı kirâmdan bir Seyyid Çelebi kendü hâlinde güzer ederken[7] ehl-i İslâm'a, husûsan evlâd-ı kirâma 'adâvet-i kadîmeleri[8] muktezâsınca 'urûk-ı mefsedetleri **[B 195b]** hareket ve hengâm-ı şâmda ihtilâs-i vakt ve intihâz-i fursat ile Seyyid-i mûmâ ileyhin üzerine hücûm-i segâne ve bî-hûde[9] ba'zı behâne peydâ ederek, darb-ı şedîd ile darba ikdâm[10] ve ihlâk ü i'dâm kaydında oldukları nümâyân olmuşiken, vikāyet-i Samedânî meded-res-i hâl-i perîşânî olup, üftân ü hîzân bir tarîkıyle tahlîs-ı girîbân-ı cân ve keyfiyyeti 'alâ vukū'ihî hükkâm-ı merâhim-irtisâma[11] ifâde vü i'lâm etmekle, mahall-i merkūmda[12] sâkin tâ'ife-i mesfûreden mazanne olanlar ahz ü girift ve bu keyfiyyetin şer'an sübûtuna ihtimâm ü dikkat ile mesfûrların cemâ'at-başıları dahi ihzâr ve istintâk u istihbâr olundukda, hem-cinslerinin gayreti derkâr ve inkâr-ı Cuhûdâne'de ısrârları âşikâr iken, min-tarafillah intâk-ı hakk hâleti zuhûr edüp, zikr olunan cemâ'at-başılar, ahz olunan Yehûdîler'den ma'lûmu'l-esâmî ve'l-eşhâs üç[13] nefer Cuhûd'un 'aleyhine şehâdet **[M 57b]** ve dâ'imâ bu gûne şekāvete cesâretlerin[14] ve gicelerde âlât-ı harb ile gezdiklerin ihbâr[15] etmeleriyle, husûs-ı mezkûr ba'de't-tescîl mesfûrların[16]

1 olup S, M : ve B
2 dest-gâh-ı hazret-i S, M : — B
3 fâhire B : behcet-simât S, M
4 u S, M : — B
5 ve B : — S, M
6 meşhûr B, S : meşhûd M
7 ederken B, S : eder iken M
8 kadîmeleri B : kadîmleri S, M
9 bî-hûde S, M : — B
10 darba ikdâm S, M : darb B
11 hükkâm-ı merâhim-irtisâma S, M : hükkâma B
12 merkūmda B, S : merkūmede M
13 üç M : üc B, S
14 şekāvete cesâretlerin B, S : şekāvetlerin M
15 ihbâr S : ictisâr B, M
16 mesfûrların S, M : — B

i‘dâm ü izâleleri şer‘an lâzım gelmeğin, mâh-ı merkūmun yirmi altıncı günü◊ sâdır olan fermân-ı ‘âlî mûcebince zikr olunan üç[1] nefer Yehûdîler sâlifü'l-beyân Dörtyol-ağzı olan mecma‘-ı Yehûd'da münâsib mahallere salb olunup, tertîb-i cezây-ı sezâlarıyla sâ’ire **[B 196a]** mûcib-i ‘ibret ve bu vechile kesr-i ‘urûk-ı mefsedetleriyle icrây-ı ahkâm-ı siyâset buyuruldu.

Hareket-i Ser‘asker ‘Ali Paşa ez-Kütahya be-cânib-i Sivas ve ikāmet-i vey der-ân-havâlî bâ-Ordu-yi hümâyûn-i zafer-makrûn[2]

Zîb-efzây-ı sahâyif-i bâlâ olduğu üzere bundan akdem Anadolu Eyâleti inzımâmiyle Kars Cânibi Ser‘askerliği, Sadr-ı sâbık Vezîr-i ‘âlî-şân sa‘âdetlü ‘Ali Paşa hazretlerine tevcîh ü ‘inâyet ve Kütahya'ya varup, mâ-lezime-i seferiyyesin ru’yet eyledikden sonra, me’mûr-i ma‘iyyeti kılınan tavâyif-i asâkir-i nusrat-me’âsir ile evvelâ Erzurum'a ve ba‘dehû re’s-i hudûd olan Kars'a ‘azîmet ve ol havâlîde direng ü cem‘iyyet ile satvet-i İslâmiyye'yi izhâra[3] bezl-i cell-i himmet eylemek üzere me’mûriyyeti vaktinden çend müddet murûrunda, İran tarafından ba‘s olunan Feth ‘Ali Türkmân nâm Sefîr'in Âsitâne-i sa‘âdet'e vürûdu ve mûmâ ileyhin takrîri ile[4] hâmil olduğu evrâkın netâyic-i mefhûmları, hâlâ hükümrân-ı İran Nâdir Şâh-ı bâhiru'l-‘unvânın[5] semt-i sulh u salâha kemâl-i meyl ü rağbeti olduğunu müş‘ir u müntic olmağla, Devlet-i ‘aliyye-i müstemirrü'd-devâm[6] tarafından dahi irâha-i re‘âyây-ı cânibeyn kasdiyle müsâ‘afe buyurılup, iktizâ eden cevâb-nâmeleriyle Sefîr-i mûmâ ileyhe terfîkan Sefîr-i Devlet-i ‘aliyye'nin[7] İran cânibine sevk u tesyîr olundukları[8] ve in‘ikād-ı sulh u salâha ibtidây-ı şurû‘[9] ne sûretde cilveger-i **[B 196b]** mir’ât-i zuhûr olduğu, bundan akdemce ‘ale't-tafsîl tahrîr olunmuşidi. Vech-i meşrûh üzere emr-i mühâdene vü musâlahanın bi-‘avnihî Sübhânehû ve Te‘âlâ ahsen vechile pezîrây-ı husûlü me’mûl olmakdan nâşî, muktezây-ı vakt ü hâl üzere bu esnâda Ser‘asker ‘Ali Paşa[10] hazretlerinin külliyyetlü asker ile re’s-i hudûda varması, taraf-ı İran'a vahşet ü dehşet îrâs eder hâlet olduğundan başka, zâhir-i hâle nazaran bu vechile iyâb u zehâbda

◊ 26 Rebî‘ulevvel 1159 = 18 Nisan 1746 Pazartesi. B ve S nüshalarında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**rebî‘ulevvel**” yazısı vardır.

1 üç M : üc B, S
2 bâ- ….. makrûn S, M : — B
3 izhâra S : izhâr B, M
4 mûmâ ileyhin takrîri ile S, M : — [Buradaki “hâlâ” kelimesinin üzeri karalanmıştır] B
5 Şâh-ı bâhiru'l-‘unvânın S, M : Şâh'ın B
6 müstemirru'd-devâm B : müstemirretü'd-devâm S, M
7 ‘aliyye'nin B, S : ebed-müddet'in M
8 olundukları B, S : olunduğu M
9 ibtidây-ı şurû‘ S, M : ibtidâ B
10 ‘Ali Paşa B : müşârun ileyh S, M

tavâyif-i askeriyyenin bî-hûde it‘âbı mukarrer u vâzıh olup[1], husûsan kılâ‘-ı serhaddât-ı İslâmiyye'de müdahhar ve mevcûd-i enbâr olan zehâyirin itlâf u izâ‘atına[2] bâ‘is bir ma‘nâ olduğu melhûz olmağın, bu bâbda yine[3] merâsim-i hazm ü ihtiyâta murâ‘ât ile sugūr-i İslâmiyye'ye[4] kifâyet mikdârı asâkir ve sâ’ir esbâb-ı ‘âdî ile ber-vech-i ihtimâm[5] muhâfaza ve muhârese olunmak ve bir dürlü tesâhül ü tegāfüle rızâ gösterilmamek şartıyla[6] Ser‘asker-i müşârun ileyh hazretleri şimdilik[7] her tarafa semt olup, vasat-ı Memâlik-i mahrûse'de bulunan Sivas'da Ordu-yi zafer-pûy ile meks ü ikāmet ve her hâlde nizâm ü intizâm-ı asâkir ve mühimmât ve zehâyire bezl-i nakdîne-i himmet ü dikkat ederek, etrâf u enhâya[8] havâle-i çeşm ü[9] gûş ve itâre-i hammâme-i nezâret edüp, taraf-ı İran'dan bundan böyle vürûd ve zuhûr edecek ahbâr u âsâra intizâr ve meşîme-i rûzgârdan tevellüd eden kârın iktizâsına göre tedâbîr-i hasene ve harekât-ı **[M 58a]** müstahseneye[10] ibtidâr eylemek üzere me’mûr buyurulmağla, cüyûş-i bî-şümâr ve debdebe-i Dârâ-iktidâr ile kuvvet-i kāhire-i Devlet-i ‘aliyye'yi izhâr ederek, mâh-ı rebî‘ulâhırın evâyilinde◊ Kütahya'dan bâ-yümn ü[11] ikbâl nehzat ü hareket **[B 197a]** ve Sahrây-ı Sivas'da Ordu-yi hümâyûn ile ikāmete mübâderet eylediler.

Tertîb-i cezây-ı sezây-ı şahs-ı dalâlet-peymâ

Bosnevî İbrâhîm Efendi nâm şahs-ı mechûl, mukaddemâ İstanbul'da zuhûr ve ba‘zı elfâz-ı şenî‘aya mütesaddî ve cesûr olduğuna binâ’en[12], mübtelây-ı cünûn olmak hayâliyle Kıbrıs Cezîresi'ne nefy ü iclâ olunmuşidi[13]. Ol tarafda meks ü ikāmet ve bir müddet murûrundan sonra bundan akdem mezbûrun Paşa-kapusu'na bir kıt‘a Türkî ve iki kıt‘a Latînî kağıdları vürûd etmekle, mazmûnları kendünün sırf kâfir olduğunu ve halkı Nasrâniyyet dînine da‘vet eyledüğüni müş‘ir olmağla[14], ol vakitde hakkında vech-i şer‘î ne ise bi't-

1 vâzıh olup S, M : — B
2 serhaddât-ı ….. izâ‘atına S, M : serhaddâtda mudahhar olan zehâyirin itlâfına B
3 yine S, M : — B
4 İslâmiyye'ye M : İslâmiyye B, S
5 ve sâ’ir ….. ihtimâm S, M : ile B
6 ve bir ….. şartıyla S, M : — B
7 şimdilik S, M : — B
8 Ordu-yi ….. enhâya S, M : ikāmet ve etrâfa B
9 ü B, S : — M
10 bundan …... müstahseneye S, M : vürûd-i ahbâra intizâr ve meşîme-i rûzgârdan tevellüd edecek kârın iktizâsına göre harekete B
◊ 1-10 Rebî‘ulâhır 1159 = 23 Nisan - 2 Mayıs 1746. S nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**rebî‘ulâhır**” yazısı vardır.
11 ü S, M : — B
12 binâ’en B, S : binâ[’en] M
13 olunmuşidi S, M : olunup B
14 olmağla B : olduğundan S, M

teharrî[1] istibyân ve istiftâ olundukda: "İslâm iddi'âsında olmakdan nâşî, o[2] gûne akvâl-i fâsideden kendüye tevbe 'arz olunur[3], mecmû' edyân-ı bâtıladan teberrî edüp, tekrâr İslâm'ı kabûl ve türrehâtdan keff-i lisân eder ise[4] fe-bihâ ve illâ katl olunur" deyü verilan fetvâ-yı şerîfe mûcebince emr-i 'âlî-şân ısdâr ve Kıbrıs'a irsâl olunmuşidi. Emr-i şerîf mahalline vâsıl oldukda, mesfûr[5] ke-ennehû tâ'ib ü müstağfir olup, bu takrîb ile tahlîs-ı girîbân ve cezîre-i mezbûreden bir tarîkıyle firâr u[6] gürîzân ve doğru İstanbul'a gelüp, **[B 197b]** igvây-ı şeytânîye teba'iyyet ile habâset-i zâtî ve şekāvet-i cibillî-i mefsedet[7]-simâtı muktezâsınca, ke'l-evvel vâdî-i dalâlete kadem-nihâde-i sülûk ve mânend-i hûk çengelistân-ı küfr u gavâyetden baş gösterüp, kendü kalemi ile beş on kıt'a Türkî mektûb ve kā'ime ve yine hattı ile otuz mikdârı Latînî kağıdlar tahrîr ve Sadrıa'zam kapusuna irsâl ü tesyîr etmekle, ibtidâ Türkî'lere nazar olundukda, ekserinin imzâları "Habîbullah", "Hazret-i Serverî Muhammed Nebiyyullah" ve "Taraf-ı Hakk'dan zuhûr eden cümle cihâna hakk-ı Rasûlullah", "Bende-i muzaffer dâ'imâ" lafızlarıyla mumzâ ve hatemi ile[8] mahtûm olduğundan başka, Türkî tahrîr olunan kağıdların ba'zılarında: "Bin kırk üç[9] târîhinde göklerden Allah tarafından nüzûl edüp, Bosnevî İbrâhîm Efendi nâm Bey-zâde'ye hulûl eyledim ve o[10] sûrete girdim ve ism-i şerîfimi İbrâhîm vaz' etdim ve dîn-i 'Îsâ hak dîndir ve Allah üçden 'ibâretdir; Eb ve İbn ve Rûhu'l-kudüs. Bunun üçü İlâh-i vâhiddir ve[11] böyle îmân getürülmeğe muhtâcdır. Ve size tarîk-ı hakkı beyân içün Latîn lisânı üzere birkaç[12] kağıdlar yazdım, eyüce terceme etdirin, ahvâle vâkıf olursuz" deyü niçe akvâl-i fâside ve güftâr-ı **[B 198a]** bed-me'âl-i kâside ile memlû bulunmağla, Türkî terkîb[13] ile kağıdlarında olan 'ibârâtı, hezeyân-ı câhiliyye olmasına haml birle anınla iktifâ olunmayup, lisân-ı Latîn üzere olan[14] tahrîrâtı dahi terceme olundukda, cümlesinin mazmûnu küfr-i mahz ve 'akāyid-i İslâmiyye'ye muhâlif[15] ve şer'-i şerîfe mugāyir kelimât-ı bâtıla ve türrehât-ı 'âtıla olmağın, semâhatli[16] Şeyhulislâm Efendi hazretlerinin

1 bi't-teharrî S, M : — B
2 o B, S : ol M
3 olunur B, S : olunup M
4 ve ….. ise S, M : ederse B
5 Emr-i ….. mesfûr S, M : Mahalline vardıkda B
6 bir tarîkıyle firâr u S, M : — B
7 igvây-ı ….. mefsedet S, M : habâset-i zâtî ve mefsedet-i cibillî-i şekāvet B
8 hatemi ile S : hatemiyle B : hatem ile M
9 üç M : üc B, S
10 o B, S : ol M
11 ve B, S : — M
12 birkaç M : birkac B, S
13 terkîb B, S : terkîbi M
14 olan S, M : — B
15 muhâlif B, S : — M
16 semâhatli S, M : semâhatlü B

manzûrları **[M 58b]** oldukda, şahs-ı merkūm gâh hulûl ve gâh ittihâd vâdîlerine sülûk ve ekser da‘vâsı gûyâ ‘Îsâ tarafından gönderilmiş âhır zemân peygamberi olmak ve dîn-i ‘Îsâ'yı tervîc içün ba‘s olunmak iddi‘âsıyla ehl-i İslâm'ı tadlîl ve cenâb-ı Nübüvvet'e dahi hâşâ sümme hâşâ itâle-i zebân-ı nâsezâ ederek küfrünü izhâr u ta‘lîl kaydiyle[1] hem dâll ve hem[2] mudıll olup, bundan akdem bir def‘a istitâbe birle ‘akāyid-i İslâmiyye'yi kabûl ve akvâl-i küfriyyesinden rucû‘ u nükûl etmişiken, bu def‘a yine irtidâd gûne elfâz-ı küfriyyeyi nesak-ı vâhid üzere kaleme getürmesi, mecnûn olmadığını[3] mu‘lin, belki muzırr ve sâ‘î bi'l-fesâd olduğunu mübeyyin olmağla: “O makūlenin emr-i uli'l-emr[4] ile katli vâcibdir” deyü **[B 198b]** mevlânây-ı müşârun ileyh hazretleri lisânen beyân ü iftâ buyurmalarıyla, şahs-ı mezbûr kendü ikrâriyle fi'l-asl Mecar cinsinden olup, kefere-i Firenk tarafından sevk ve ilkāy-ı fitne kasdiyle bir desîse vü nîreng[5] olması dahi tehayyül olunmağla, merkūmu[6] ahz ve tomruğa vaz‘ ve habs olunup, tekrâr istintâk olundukda, kemâ-sebak küfründe ısrâr etmeğin, bâlâda tahrîr olunduğu vechile keyfiyyeti ‘alâ-vukū‘ihî hâlâ Sadrıa‘zam ve Vekîl-i mutlak-ı muhterem hazretleri tarafından mübârek rikâb-ı müstetâb-ı Husrevâne'ye ‘arz u telhîs olundukda, hakkında îcâb eden emr-i şer‘-i garrâ icrâ ve tertîb-i cezây-ı sezâ ile levs-i vücûd-i hubs-âlûdu, zeyl-i ‘âlemden izâle vü ifnâ olunmak bâbında emr-i hümâyûn-i Cihân-mutâ‘ şeref-bahşây-ı sudûr olmağın, mesfûru maktel[7]-gâha hîn-i îsâlde, vech-i muharrer üzere ictisâr eylediği akvâl-i küfr-iştimâlden tâ’ib ü müstağfir olması ve irtidâddan rucû‘u ve dîn-i İslâm'ı kabûl husûsları, tekrâr-be-tekrâr kendüye telkīn ü ibrâm olundukça, ‘inâdında ısrâr ve i‘tikād-ı bâtılında istimrâr ile türrehâta ibtidâr ve ke'l-evvel **[B 199a]** küfriyyâta derkâr olmağla, mâh-ı merkūmun on beşinci günü◊ pîş-gâh-ı Bâb-ı hümâyûn'da hasm-i (حسم) hüsâm-ı cellâd ile, **mısra‘**[8]:

Gördüm kafesi başka yatur, başka kafâsı*

mazmûnu üzere ‘ibret-i nuzzâr oldu.

---

1 kaydiyle B : kaydı ile S, M
2 hem B, S : — M
3 olmadığını B, M : olmaduğunı S
4 uli'l-emr M : veliyyü'l-emr B, S
5 nîreng B, M : نيرك S
6 merkūmu B : merkūm S, M
7 maktel B, S : katl M
◊ 15 Rebî‘ulâhır 1159 = 7 Mayıs 1746 Cumartesi. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**rebî‘ulâhır**” yazısı vardır.
8 **mısra‘** B, S : — M
* Metnimizde yer alan bu mısrâ, öncesine “Cellâd-ı felek boynun urup bir niçe şahsın” ilâvesiyle, söyleneni belirtilmeden Evliyâ Çelebi'de geçmektedir; bk. Evliyâ Çelebi b. Derviş Mehemmed Zıllî, *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi,* hzr. Yücel Dağlı - Seyit Ali Kahraman - İbrahim Sezgin, İstanbul 2001, V,134.

Tezyîl-i în-takrîr berây-ı tezkîr u tahzîr-est

Mütecessisân-ı edvâr ve tecribe-kârân-ı ahvâl-i rûzgârdan erbâb-ı vukūf u şu‘ûrun ihbârı ve Efrenciyyü'l-asl ba‘zı mühtedî kimesnelerin güftâr-ı sadâkat-girdârından resîde-i derece-i sıhhat ve vâsıl-ı serhadd-i tevâtür ü şöhret olmuşdur ki, tavâyif-i küffâr-ı Efrenc *demmerahumullâhu*[1] *Te‘âlâ*[*] âyîn-i ‘âtıl ve i‘tikād-ı bâtılları üzere her hâlde ve her mahalde dîn-i ‘Îsâ'yı i‘lân ü tervîc eylemek üzerlerine vâcib ve mütehattem ve ihmâl ve terkinde gûyyâ[2] mücrim ü âsim olmalarına mu‘tekıd ü câzim olduklarından nâşî[3], her bâr mekr u nîreng-i Firengî'lerin izhâr kasdiyle miyânelerinde küfr ü dalâletde metîn ü üstüvâr, şeytanet-pîşe ve İblîs-endîşe[4] bir la‘în-i mel‘anet-girdârı intihâb edüp, Türkî lisân ve hatt ve ba‘zı ıstılâhât-ı kavmi ta‘lîm ederek, Memâlik-i İslâmiyye'de hey’et-i İslâm üzere geşt ü güzâra kesb-i liyâkat **[B 199b]** ü kābiliyyet ve lâ-ubâlî edây-ı makāl ü tekellüme tahsîl-i mâye-i isti‘dâd ü kudret eyledikden sonra, vakit vakit birer ikişer Memâlik-i İslâmiyye'ye tebdîl-i kıyâfet ile sevk u irsâl etmeleriyle, mesfûrlar dahi bu bâbda fedây-ı cân ve bu yolda terk-i rûh-i revân eylemeği, i‘tikād-ı husrân-me’âlleri[5] **[M 59a]** üzere ‘ibâdet bilüp, memâlik-i İslâmiyye'de fursat buldukları yerlerde ve[6] ihtilâs-i vakt eyledikleri mahallerde[7] kudretleri mertebe tervîc-i dîn-i bâtıl ve i‘lân-ı âyîn-i ‘âtıl kaydiyle[8] beyne'l-Müslimîn ilkā’-i fitne vü fesâda sarf-ı kudret edüp, bâlâda keyfiyyeti bast olunan maktûl-i mesfûr misillü pâ-nihâde-i merkez-i helâk ve üftâde-i bevâr-ı megāk oluncaya dek, herze-gerd-i vâdî-i mefsedet ve zu‘mlarınca bu tarîkıyle[9] miyâne-i İslâm'da bâ‘is-i ihtilâl olacak hâlete bezl-i miknet edüp, hayâl-i muhâl-endîşleri üzere zimmet-i mel‘anet-şi‘ârlarına lâzım gelanı icrâ vü izhâr[10] eyledikleri ve bundan mâ‘adâ Firenk[11] râhibleri, kendü kıyâfetleriyle Memâlik-i mahrûse-i İslâmiyye'de ‘alenen geşt ü güzâra murahhas oldukça[12], ehl-i zimmet Rum ve Ermeni re‘âyâyı idlâl kaydiyle akça ve sâ’ir nesne vererek Firenk mezhebini tervîc ve âyîn-i Efrenc'i re‘âyâya irâ’et ve[13] ta‘lîm ü

1 *demmerahumullâhu* S, M : *demmerallâhu* B
* رحمه الله تعالى = Yüce Allah onları yerle bir etsin” anlamına gelen Arapça bir bedduâ cümlesidir.
2 gûyyâ B, S : gûyâ M
3 nâşî S, M : — B
4 ve İblîs-endîşe S, M : — B
5 me’âlleri B, S : + [M 59a] me’âlleri M
6 ve S : — B, M
7 mahallerde B, S : + ve M
8 kaydiyle B : kaydı ile S, M
9 tarîkıyle B, S : tarîkle M
10 edüp ….. izhâr S, M : — B
11 Firenk B : Efrenc S, M
12 oldukça B : oldukca S, M
13 irâ’et ve S, M : — B

tergīb eyledikleri ve hayâl-i dûrân-dûr ile **[B 200a]** ‘ale'd-devâm bu misillü mûcib-i fitne vü ihtilâl olacak hıyânetden hâlî olmadıkları, ehl-i vukūfun kerrât ile meşhûd ü ma‘lûmu olup, mesbûku'l-emsâl ahvâl-i ‘ibret-me’âl olduğu, dakīka-dânân-ı erbâb-ı basîrete vâzıh u[1] ‘iyândır. Ve bu keyfiyyet dahi cümlenin mesmû‘ ve ma‘lûmudur ki, divel-i Nasârâ ‘add olunan tavâyif-i Efrenc'in Devlet-i ‘aliyye-i ebediyyü'l-istimrâr[2] ile berây-ı iktizâ musâlaha ve musâfâtları[3] li-maslahatin olup, emmâ âyîn-i husrân-karînlerinde ehl-i İslâm ile terk-i muhâsama vü cidâle bir vechile mesâğ olmadığından[4], elbette bir tarîkıyle[5] bir tarafdan dîn-i mübîne ve Müslimîn'e[6] ihânet ü hıyânet ve îsâl-i gezend ü hasâret etmek üzerlerine elzem ve cümle-i umûr-i dalâlet-mahsûrlarından akdem olmağla, ehl-i İslâm ile her bâr ceng ü peykâra ısrâr eden Malta küffârına mülûk-i divel-i Nasârâ'dan her biri ‘alâ hidetin[7] asâkir ve mühimmât ve esbâb-ı takviyet olan âlât ü edevât ile bi-eyy-i vechin kân zemân zemân imdâd ü i‘ânet ve bu tarîkıyle[8] üzerlerinden gûyyâ[9] iskāt-ı mâ-lezime-i mel‘anet eyledikleri, vâreste-i kayd-ı[10] beyândır. Hudâ-yı müte‘âl ‘ibâd-ı Müslimîn'i keyd ü mekrlerinden **[B 200b]** masûn eyleye, âmîn.

Vefât-ı el-Hâc Beşîr Ağa, Ağa-yı Dârussa‘âdeti'ş-şerîfe[11]

Müşârun ileyh el-Hâc Beşîr Ağa, fi'l-asl hademe-i Enderûn-i hümâyûn emekdârlarından olduğundan, isti‘dâd-ı zât-ı fetânet-simâtı muktezâsınca bundan esbak Hazînedâr Ağalığı[12] rütbesine nâ’il ve zemân zemân şeref-i kurbet ile mümtâz-ı etrâb u[13] emâsil olmuşiken, televvün-kâr-ı[14] rûzgâr-ı nâ-behencâr iktizâsiyle âyîne-i hâlinden sûret-i âhar rû-nümâ ve bi-kazâ’illâhi Te‘âlâ ol vakitde Dârussa‘âde Ağası bulunan Süleymân Ağa ile ma‘an Kıbrıs Cezîresi'ne nefy ü iclâ olunup[15], ba‘dehû Kāhire-i Mısır'da ikāmetine[16] bâ-fermân-ı ‘âlî izn ü ruhsat zuhûr ve bir müddet murûrundan[17] sonra riyâz-ı

1 vâzıh u S, M : — B
2 -i ebediyyü'l-istimrâr S, M : — B
3 musâlaha ve musâfâtları S, M : sulh olmaları B
4 olmadığından M : olmaduğundan B, S
5 tarîkıyle S : tarîkle B, M
6 ve Müslimîn'e S, M : — B
7 hidetin B, S : haddihî M
8 tarîkıyle S : tarîkle B, M
9 gûyyâ B, S : gûyâ M
10 kayd-ı B, S : — M
11 ti'ş-şerîfe S, M : — B
12 Ağalığı M : Ağalık B, S
13 etrâb u S, M : — B
14 kâr-ı B, S : + ve M
15 olunup B, S : olup M
16 ikāmetine S, M : ikāmete B
17 müddet murûrundan B, S : müddetden M

a‘mâli[1], tarâvet-yâb-ı zülâl-i füyûzât-ı Rabbânî ve nesîm-i tevfîkāt-ı Samedânî tertîb-dâde-i nihâl-i emânî olup, ‘izzet-i sûrî ve ma‘nevî olan Şeyhu'l-Haremi'n-Nebevî[2] mansıb-ı celîlesiyle be-kâm ve niçe eyyâm ol hıdmet-i müstevcibü's-sa‘âdetde istihdâm ve ol makām-ı lâzimü'l-ihtirâmda dünyevî ve uhrevî hâ’iz-i dest-mâye-i merâm ve tahsîl-i nîk-nâm eyledikden sonra, bin yüz yirmi dokuz senesi rebî‘ **[M 59b]** ulâhırinin evâsıtında◊ **[B 201a]** bâ-emr-i hümâyûn med‘uvven ‘atebe-i ‘aliyye-i Şehriyârî'ye vâsıl ve hakkında eltâf-ı Hudâvendî[3] bî-dirîğ ve şâmil olup, birkaç[4] gün yine Hazînedâr Ağalık ve ba‘dehû Dârussa‘âdeti'ş-şerîfe Ağalığı ihsâniyle terfi‘-i şân ve zemân-ı merkūmdan bu ân-ı sa‘d-iktirâna gelince, otuz seneden mütecâviz müddetde dîn ü Devlet-i ‘aliyye'ye lâyık ve nâmûs-i Saltanat-ı seniyye'ye muvâfık hıdemât-ı celîleye muvaffak olmağla, harekât-ı ‘âkılâne ve etvâr-ı edîbânesi vücûh ile makbûl-i dergâh-ı Pâdişâh-ı ‘âlem-penâh olmakdan nâşî, za‘f-ı şeyhûhet ve ‘ârıza-i ‘illet sebebi ile bî-tâb ü tâkat iken dahi yine hıdmet-i hümâyûndan infikâke rızâ gösterilmeyüp, bu def‘a sâhil-serây-ı Vâlide Sultân'a nakl-i hümâyûn vukū‘unda, Ağa-yı[5] müşârun ileyh dahi eğerçi ber-vech-i mu‘tâd dâ’ire-i ‘aliyye ile gitmiş idi. Lâkin inhirâf-ı mizâcı iştidâd ve sebeb-i ‘âdî-i rihlet olur hastalığı müzdâd olmağla, mâh-ı cumâdelûlânın on üçüncü pencşenbih günü◊◊ bi-emrillâhi Te‘âlâ târik-i kâr [u] bâr-ı fenâ ve ‘âzim-i dâr-ı bekā olup, bâ[6]-emr-i hümâyûn hazîre-i merkad-i pür-envâr-ı hazret-i[7] Ebî Eyyûb-i Ensârî'de magbût-ı a‘lâ **[B 201b]** vü ednâ olan bir cây-ı cennet-âsâya defn olunup, hâssaten binây-ı türbe-i mu‘allâ ile kûşe-nişîn-i menzil-gâh-ı bekā oldu.

Merhûm-i müşârun ileyhin mukārenet-i tevfîk-ı Ehadiyyet ile hayrât ü hasenâta kemâl-i rağbeti olmağla, taşra memleketlerde, husûsan Medîne-i münevvere'de bî-hadd ü bî-şümâr[8] sâha-pîrây-ı zuhûr olan âsâr-ı bâhiru'l-i‘tibârından mâ‘adâ, derûn-i İstanbul'da ve havâlîsinde dâ’ire-i ta‘dâddan bîrûn çeşmeler ve Nişâncılar semtinde talebe-i ‘ulûm içün bir medrese-i mü’essese ve Paşa-kapusu kurbünde[9] bir câmi‘-i şerîf ve tarîk-ı Nakşiben-diyye fukarâsına mahsûs bir hânkāh-ı latîf ve kütüb-hâne ve sebîl binâ ve niçe

1 a‘mâli B : âmâli S, M
2 Haremi'n-Nebevî B, S : Harem-i Nebevî M
◊ 11-20 Rebî‘ulâhır 1129 = 25 Mart - 3 Nisan 1717.
3 Hudâvendî B : Tâcdârî S, M
4 şâmil olup birkaç S, M : mütevâsıl olup birkac B
5 Ağa-yı B, S : — M
◊◊ 13 Cumâdelûlâ 1159 = 3 Haziran 1746 Cuma. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır. S nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**cumâdelûlâ**” yazısı vardır.
6 bâ B, S : bi M
7 hazret-i S, M : — B
8 bî-hadd ü bî-şümâr S, M : — B
9 kurbünde B, S : kurbüne M

mahalli dahi icrâ'-i[1] mâ'-i zemzem-nümâ ile ihyâ eyleyüp, bî-reyb ü riyâ dâ'imâ cenâb-ı Halîfe-i devrân içün isticlâb-ı du'â istid'âsında olduğu âsârından ve hayr-hâhâne etvârından bâhir u hüveydâdır; *rahmetullâhi 'aleyh*[2*].

Nasb-ı Ağa-yı Dârussa'âdeti'ş-şerîfe[3] Beşîr Ağa, Hazînedâr-ı hazret-i[4] Şehriyârî

Hâlâ Hazînedâr Ağalık hıdmetinde olan müşârun ileyh sa'âdetlü Beşîr Ağa hazretleri, fi'l-asl nüvişte-i nâsıye-i hâli olan 'izz ü ikbâli lâzimesince sevk-ı sâ'ik-ı[5] takdîr **[B 202a]** ile hengâm-ı sabâvetinde Âsitâne-i sa'âdet-âşiyâne'ye[6] gelüp, dâ'ire-i hümâyûna duhûl ve huddâm-ı Süreyyâ-nizâm-ı cenâb-ı Şehinşâh-ı Behrâm-gulâm zümresine iltihâk ile şeref-yâb-ı müsûl olup, isti'dâd-ı Hudâ-dâd ve kiyâset-i zât-ı mâder-zâdları[7] muktezâsınca, karîn-i nazra-i 'inâyet ve rehîn-i hüsn-i[8] tertîb olarak tahsîl-i ma'rifet ve tekmîl-i mâ-lezime-i âdâb-ı hıdmet ve husûsan san'at-ı hatt ve fenn-i kitâbetde izhâr-ı yed-i tûlây-ı liyâkat edüp ve'l-hâsıl evâ'il-i hâlinde kesb-i dest-mâye-i kemâlâta sarf-ı nakdîne-i evkāt ederek niçe müddet hıdemât-ı 'aliyye-i[9] hümâyûnda müstahdem ve lihâza-i iltifât-ı Mülûkâne'ye peyveste[10] mazhariyyet ile mükerrem ü muhterem olmalarıyla, on beş seneden beri[11] Hazînedâr Ağalık hıdmet-i celîlesinde istihdâm ve devâm-ı sıdk u istikāmet ile be-nâm olduğundan mâ'adâ, hüsn-i sülûk-i nîkû-girdâr ve rüşd ü sedâd-ı fetânet-[12] **[M 60a]** âsâr ve fıtrat-ı zât-ı diyânet-medârı mübtegāsınca, hayr-hâh-ı dîn ü Devlet-i ebed-karâr ve rızâ-cûy-i Saltanat-ı dâ'imiyyü'l[13]-istikrâr olduğu, muhât-ı 'ilm-i 'âlem-ârây-ı Şehriyâr-ı gerdûn-iktidâr **[B 202b]** olup, 'alâ küll-i hâl harekât-ı 'âkılânesinde i'tidâl derkâr ve bu[14] âna dek sebkat eden hıdemât-ı hulûs-iştimâli netîcesinden vücûh ile mücerrebü'l-etvâr ve ba'de-ezîn[15] dahi sezâvâr-ı tab'-ı ilhâm-ârây-ı Zıllullâhî olur me'âsir-i bâhiru'l-i'tibâr vücûda gelmek, nâsıye-i hâlinden bedîdâr olmağla, hakkında

1 icrâ'-i B : icrây-ı S, M
2 ve hayr- ….. '*aleyh* S, M : hüveydâdır; *rahimehullah* B
* رحمة الله عليه = Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun" anlamına gelen Arapça bir duâdır.
3 şerîfe B : + cenâb-ı S, M
4 hazret-i S, M : cenâb-ı B
5 sâ'ik-ı B : sâyik-ı S, M
6 âşiyâne'ye M : âşiyâne B, S
7 zâdları S, M : zâdı B
8 hüsn-i B, S : + ve M
9 'aliyye-i S, M : — B
10 peyveste S, M : — B
11 ü muhterem ….. beri S, M : olmağla, on beş seneden berü B
12 fetânet- B, S : + [M 60a] fetânet- M
13 dâ'imiyyü'l B : dâ'imü'l S, M
14 bu B, S : — M
15 ba'de-ezîn M : ba'de-zîn B, S

çeşme-sâr-ı ‘âtıfetden zülâl-i feyz-bâr-ı ‘inâyet kemâ-cera'l-‘âde icrâ vü i‘âde buyurılup, hâssa-i hademe-i[1] havâss-ı kurbet-ihtisâs olan câh-ı vâlâ-yı Dârussa‘âdeti'ş-şerîfe Ağalığı, mâh-ı merkūmun on[2] üçüncü yevm-i hamîs-i meymenet-enîsde[◊] Ağa-yı müşârun ileyh hazretlerine ‘inâyet ü ihsân ve huzûr-i lâmi‘u'n-nûr-i Husrevâne'de ilbâs-i ferve-i semmûr ile terfî‘-i kadr u şân buyurılup, bu hılâlde Hazînedâr Ağalık mesnedi dahi musâhibân-ı hazret-i[3] Şehriyârî'den Bilâl Ağa'ya ‘inâyet-i Tâcdârî buyurulmağla, mesrûr ve kâm-revâ buyuruldu. Bâlâda tahrîr olunduğu üzere Ağa-yı müşârun ileyh hazretleri on beş seneden mütecâviz Hazînedâr Ağalık hıdemât-ı ‘aliyyesiyle evkāt-güzâr olup, lisân-ı devleti ‘ârif ve esrâr-ı Saltanat'a vâkıf, umûr-dîde ve[4] kâr-âzmûde **[B 203a]** zât-ı bâhiru'l-me‘ârif olduklarından, nezâret-i ‘aliyyelerinde âsûde olup, ru’yet-i umûr-i mehâmlarıyla[5] şeref-yâb oldukları Haremeyn-i şerîfeyn ve sâ’ir evkāf-ı ‘ulyânın umûr u husûslarına medâr-ı ru’yet-i[6] emr-i kitâbet olmağla, sinîn-i çendînden berü hıdmetlerinde olup, ahlâk-ı hasene-i ‘âkılâne ve etvâr-ı müstahsene-i sâdıkānesi ma‘lûm u mücerrebleri olan Dervîş Mustafa Efendi'yi hıdmet-i kitâbetlerinde istihdâm buyurdılar.

‘Afv u ıtlâk-ı Kesriyeli el-Hâc Ahmed Efendi

Elli yedi senesi vekāyi‘inde tahrîr olunduğu üzere Hâcegân-ı Dîvân-ı ‘âlî-şândan Rûznâmçe-i Evvel olup, kudemây-ı ricâl-i Devlet-i ‘aliyye'den olan Kesriyeli el-Hâc Ahmed Efendi, bundan akdem iktizây-ı vakt ü hâl üzere Kars cânibinde vâki‘ Ordu-yi hümâyûn Defterdârlığı hıdmetine me’mûr oldukda, bi-takdîrillâhi Te‘âlâ nüvişte-i nâsıye-i hâli olan keyfiyyât zuhûriyle ol vakitde Samsun Kal‘ası'nda kal‘a-bendiyçün emr-i şerîf sudûr edüp, ba‘dehû Rumeli cânibinde Orfan (اورفان) Mukāta‘ası kurbünde mutasarrıfı[7] olduğu Keçe (كچه) ta‘bîr olunur çiftliğinde sâkin **[B 203b]** olmak üzere[8] ve ba‘dehû Edirne'de gelüp, meks ü ikāmet eylemesi bâbında evâmir-i ‘aliyye sâdır olmuşidi. el-Hâletü hâzih mûmâ ileyhin ahvâl-i güzeşte-i sadâkat-iştimâline teyakkun ile i‘timâd-ı küllî hâsıl ve hakkında eltâf-ı re’fet-medâr-ı Cihân-dârî bî-dirîğ u şâmil olmağla, İstanbul'da Boğaz-içi'nde vâki‘ sâhil-

1 hâssa-i hademe-i B, S : hâssaten hıdmet-i M
2 on B, S : — M
◊ 13 Cumâdelûlâ 1159 = 3 Haziran 1746 Cuma. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır. B nüshasında sayfanın sağ kenarında, S nüshasında 180a'nın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**cumâdelûlâ**” yazısı vardır.
3 hazret-i S, M : — B
4 ve B : — S, M
5 nezâret-i ….. mehâmlarıyla S, M : — B
6 ru’yet-i B : temşiyet-i S, M
7 mutasarrıfı B, M : mutasarrıf S
8 üzere S, M : — B

hânesinde gelüp ikāmet ve devâm-ı ‘ömr ü devlet-i Pâdişâhî ed‘iyesine muvâzabet eylemek bâbında mâh-ı merkūmun evâsıtında◊ emr-i şerîf-i ‘âlî-şân şeref-bahş-ı sudûr ve mûmâ ileyh bu vechile müteselli ve mesrûr buyuruldu.

‘Azîmet-i Şeyhulislâm-ı sâbık Pîrî-zâde Sâhib Mehmed Efendi be-Hacc-ı şerîf ez-tarîk-ı Şâm[1]

Mevlânâ-yı müşârun ileyh hazretleri[2] câh-ı Fetvâ'dan bundan akdem[3] infisâlinden sonra bâ-emr-i **[M 60b]** hümâyûn Beşiktaş'da vâki‘ sâhil-hânesinde[4] ikāmet ve devâm-ı Devlet-i ebed-müddet da‘avâtına iştigāl ü[5] muvâzabet üzere iken, şâhid-i zîbende-cemâl-i tevfîk-ı Hudâ, âgūş-i âmâlinde cilve-nümâ olup, hacc-ı Beytullâhi'l-Harâm ve ziyâret-i Ravza-i Mutahhere-i hazret-i Seyyidü'l-enâm *‘aleyhi's-salâtü ve's-selâm*[6] ârzûsu, temâm-ı şevk u garâm ile dil-i safvet-irtisâmlarına iktihâm etmekle, bi-lutfillâhi'l-Meliki'l[7]-Mennân bu âna dek **[B 204a]** zevk-ı cismânî olan âmâl-i dünyevî, ber-vech-i dil-hâh[8] pezîrây-ı husûl ve ba‘de-ezîn[9] safây-ı rûhânî olacak merâm-ı hayr-encâm-ı uhrevîye dahi ber-vech-i[10] me’mûl iktirân ve vusûl niyyeti ile bu sene-i amîmetü'l-meymenede[11] ‘âzim-i râh-ı Hicâz olmak üzere ‘atebe-i ‘aliyyeye izhâr-ı sûz ü güdâz ile ‘arz-ı recâ vü niyâz etdikde, mes’ûlüne müsâ‘ade-i ‘aliyye-i Cihân-bânî ve taltîf ü teşrîf-i Gîtî-sitânî cilve-nümây-ı zuhûr olup, kendü[12] istid‘âları üzere mahdûm-i muhteremleri sâbıkā[13] İstanbul Kadısı necl-i kerîm[14] ‘Osmân Monla Efendi hazretleri[15] ve sâ’ir etbâ‘ u eşyâ‘larıyla ‘azîmetlerine izn-i hümâyûn erzânî buyurulmağla, mâh-ı merkūmun yirmi yedinci günü◊◊ Üsküdar'a nakl buyurup, çend rûz zarfında ru’yet-i mâ-lezime-i seferiyye ile müzâhame-i tarîkden ihtirâzen kāfile-i Hicâz'dan[16] mukaddem zâmile-bend-i[17] savb-ı maksûd oldular.

◊ 11-20 Cumâdelûlâ 1159 = 1-10 Haziran 1746. B nüshasında sayfanın sağ kenarında, S nüshasında sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**cumâdelevvel/cumâdelûlâ**” yazısı vardır.

1 ez-tarîk-ı Şâm S, M : — B
2 hazretleri S, M : — B
3 bundan akdem S, M : — B
4 sâhil-hânesinde B : sâhil-hânelerinde S, M
5 iştigāl ü S, M : — B
6 *‘aleyhi's-salâtü ve's-selâm* B : *‘aleyhi's-selâm* S, M
7 bi-lutfillâhi'l-Meliki'l M : bi-lutfihi'l B, S
8 ber-vech-i dil-hâh S, M : — B
9 ba‘de-ezîn M : ba‘de-zîn B, S
10 ber-vech-i B : ‘alâ sebîli'l S, M
11 ‘amîmetü'l-meymenede S, M : müteyemminede B
12 Cihân-bânî ….. kendü S, M : — B
13 sâbıkā B, S : sâbık M
14 necl-i kerîm S, M : — B
15 hazretleri S, M : — B

◊◊ 27 Cumâdelûlâ 1159 = 17 Haziran 1746 Cuma. B nüshasında bu ay ile ilgili olarak sayfanın sol kenarında “**cumâdelevvel**”, S nüshasında ise “**c[umâdelûl]â**” yazısı vardır.

16 Hicâz'dan B, M : huccâcdan S
17 zâmile-bend-i S, M : — B

Tebdîl-i Kādî-i İstanbul

Hâlâ İstanbul Kadısı olan Samancı-zâde mevlânâ[1] Hüseyn Efendi hazretlerinin müddet-i ‘örfiyyeleri temâm ve eyyâm-ı hükûmetleri resîde-i hüsn-i hıtâm olmağla, mâh-ı merkūmun yirmi yedinci gününde[◊] kazâ’-i mezkûr sâbıkā Medîne-i münevvere Kadısı olan fezâ’il-ârâ Mehmed Sâlih Efendi[*] hazretlerine tevcîh ve kudemây-ı **[B 204b]** tarîkden sâbıkā Mekke-i mükerreme Kadısı fazîletlü Şeyhî Mehmed Efendi hazretleri dahi yevm-i mezbûrda İstanbul Pâyesi ihsâniyle terfîh buyuruldu.

Tebdîl-i İmâm-ı Sânî-i Sultânî

Çerâğ-ı mihrâb-ı dîn-i mübîn, cenâb-ı Halîfe-i rûy-i zemîn hazretlerinin İmâm-ı Sânîlik'leri makāmında olan fuzalây-ı vakitden[2] Torun Mehmed Efendi hazretlerine, ber-muktezây-ı tarîk Belgırad Kazâsı tevcîh ü ‘inâyet buyurulmağla, sâbıkā dûdmân-ı Bektâşiyye'de İmâm olup, hoş-nefesân-ı zemâneden Şeyhu'l-kurrâ, mücevvid-i hûb-edâ, hamele-i Kur’ân'ın müsellem ve ser-bülendi Hâfız Hüseyn Efendi hazretleri, İmâm-ı Sânî nasb olunmak bâbında irâde-i hümâyûn te‘alluk etmeğin, mâh-ı merkūmun yirmi yedinci günü[◊◊] huzûr-i cenâb-ı Âsafî'de ber-vech-i mu‘tâd ilbâs-i ferve-i semmûr ile mesrûr u dil-şâd buyuruldu.

Nefy-i Ağa-yı Serây-ı ‘Atîk ve ba‘zı ez-ağayân-ı musâhibân-ı Şehriyârî be-Kāhire-i Mısır

Hâlâ Serây-ı ‘Atîk-ı hümâyûn[3] Ağası olan Nezîr Ağa ve hâssa musâhib-lerden[4] Kebâbcı ‘Ali Ağa ve Eyyûb Ağa nâm üç[5] nefer ağaların hılaf-ı rızây-ı hümâyûn evzâ‘ u hareketleri rû-nümûn olup, tard u te’dîbleri muktezî olmakdan nâşî[6], Mısır'a nefy ü iclâları ve Mısır'da meks ü ikāmetleri **[B 205a]** bâbında

---

1 mevlânâ S, M : — B

◊ 27 Cumâdelûlâ 1159 = 17 Haziran 1746 Cuma. B nüshasında bu ay ile ilgili olarak sayfanın sol kenarında “**cumâdelevvel**”, S nüshasında ise “**c[umâdelûl]â**” yazısı vardır.

* Metnimizde kendisinden söz edilen Mehmed Sâlih Efendi ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.130'un sağ kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Mûmâ ileyh Mehmed Sâlih Efendi hazretleri târîh-i satrdan üc gün akdemce Şeyhulislâmlık'dan ‘azl ve yerine ‘ulemâ’-i kirâmın âb u rûyu semâhatlü Küçük Çelebi-zâde ‘Âsım İsma‘îl Efendi hazretleri nasb olundu. Mevlâ mübârek eyleye, âmîn; **fî 8 Şevvâl 1172** [=4 Haziran 1759 Pazartesi]”.

2 fuzalây-ı vakitden S, M : fuzalâdan B

◊◊ 27 Cumâdelûlâ 1159 = 17 Haziran 1746 Cuma. B nüshasında bu ay ile ilgili olarak sayfanın sağ kenarında “**cumâdelevvel**”, S nüshasında ise “**c[umâdelûl]â**” yazısı vardır.

3 hümâyûn B : ‘âmire S, M

4 musâhiblerden S, M : musâhiblerinden B

5 üç M : üc B, S

6 hılâf-ı ….. nâşî S, M : — B

emr-i hümâyûn şeref-bahşây-ı[1] sudûr ve Donanma-yı hümâyûn kalyonlarından cânib-i Mısır'a âmâde-i ‘azîmet olan Bıçakcı nâm kapudanın süvâr olduğu kalyona vaz‘ olunmalarıyla, nefs-i Mısır'da ikāmet etdirilüp, sebîlleri tahliye olunmadan ve Mısır'dan hâric mahalle bir hatve tecâvüzlerine cevâz ve ruhsatdan be-gāyet[2] **[M 61a]** ittikā vü mücânebet eylemek üzere evâhır-ı mâh-ı merkūmda◊ Mısır Vâlîsi'ne hıtâben sâdır olan emr-i şerîf-i ‘âlîşân mûcebince ta‘yîn olunan Mübâşir ma‘rifetiyle[3] tesyîr u irsâl olundular.

İhsân-ı Vezâret be-Kethudây-ı Sadr-ı ‘âli bâ-Eyâlet-i Trablus-Şâm

Bundan esbak Dârussa‘âdeti'ş-şerîfe Ağası Kitâbeti'nden zümre-i Hâcegân-ı Dîvân'a duhûl ve devr-i menâsıb ve kat‘-ı merâtib ederek ser-menzil-i me’mûle vusûl ile Rûznâmçe-i Evvel olan Sadr-ı esbak merhûm İbrâhîm Paşa yeğeni el-Hâc Mustafa Efendi hazretleri, ‘atebe-i Devlet-i ‘aliyye ricâlinin kudemâsından zâten ve zemânen kadr u i‘tibârı ma‘lûm ve[4] rüşd ü dirâyet ve ‘akl ü kiyâset ile mevsûf u mevsûm olup, **[B 205b]** bu cihetden mazhar-ı lihâza-i Şehriyârî olmağla, elli sekiz senesi şa‘bânü'l-mu‘azzamı[5] evâsıtında◊◊ Sadâret-i ‘uzmâ Kethudâlığı hıdmet-i celîlesiyle kâm-revâ buyurulmuşidi. Vakt-i merkūmdan[6] bu ân-ı meymenet-iktirâna gelince, fıtrat-ı zâtı ve lâzime-i ‘uhde-i sadâkat-simâtı olan hulûs u[7] taviyyet ve vufûr-i ‘iffet ü diyânet[8] ile şâyân-ı dîn ve Devlet-i ‘aliyye olur hıdemâtda izhâr-ı gevher-i ‘ulüvv-i himmet ve îsâr-ı nakdîne-i tâb u tâkat eylediği, muhât-ı[9] ‘ilm-i ‘âlem-ârây-ı Cihân-bânî olup, bu gûne hıdmet-güzâr ve mücerrebü'l-etvâr olan ‘ibâd-ı sadâkat-kârları hakkında nesîm-i ‘âtıfetleri vezân ve Kulzüm-i ‘inâyetleri lü’lü’-feşân olagelmekle, Trablus-Şâm Eyâleti inzımâmiyle rütbe-i vâlâ-yı Vezâret ‘inâyetini[10] mutazammın şeref-yâfte-i[11] sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i mevhibet-makrûn mûcebince mâh-ı cumâdelâhırenin[12] yedinci ahad günü◊

---

1 emr-i ….. bahşây-ı S, M : fermân-ı hümâyûn şeref-bahş-ı B
2 be-gāyet B, S : + [M 61a] be-gāyet M
◊ 30 Cumâdelûlâ 1159 = 20 Haziran 1746 Pazartesi. B nüshasında bu ay ile ilgili olarak sayfanın sol kenarında “**cumâdelevvel**”, S nüshasında ise “**c[umâdelûl]â**” yazısı vardır.
3 ta‘yîn ….. ma‘rifetiyle S, M : — B
4 ve M : — B, S
5 şa‘bânu'l-mu‘azzamı M : şa‘bânı B, S
◊◊ 11-20 Şa‘bân 1158 = 8-17 Eylül 1745.
6 merkūmdan B : mezbûrdan S, M
7 u S, M : — B
8 ü diyânet S, M : — B
9 muhât-ı B : karîn-i S, M
10 ‘inâyetini B, S : ‘inâyeti M
11 yâfte-i S, M : bahş-ı B
12 cumâdelâhırenin M : cumâdeluhrânın B, S
◊ 7 Cumâdelâhıre 1159 = 27 Haziran 1746 Pazartesi. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış

huzûr-i müstevcibü'l-hubûr-i hazret-i Âsafî'de iksây-ı ferve-i Vezâret ve bu sene-i bâhiru'l-meymene martı ibtidâsından◊ i‘tibâr ile zabt etmek üzere eyâlet-i merkūme velâyeti ‘uhde-i liyâkatine ihâle vü ilzâm ve bu vechile mesrûr **[B 206a]** u be-kâm buyurılup, hademe-i bâhiru'l-haşem-i cenâb-ı Sadrıa‘zamî ile hânelerine irsâl buyuruldu. Birkaç[1] gün zarfında esbâb-ı ihtişâm ve dârât ve mâ-lezime-i Vezâret olan edevât ü mühimmâtı ru’yet edüp, ba‘zı etbâ‘ u eşyâ[2] ve ahmâl ü eskālin mukaddem bahran tesyîr u irsâl ve kendüleri dahi salt ü sebükbâr berren tahrîk-i rikâb-ı isti‘câl buyurdılar. Ve selefleri olan Trablus-Şâm Vâlîsi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretlerinin ol havâlîye dâ’ir ba‘zı umûr-i[3] mehâmm-ı lâzimü'l-ihtimâmın kemâ huve hakkuhû ru’yet ü temşiyetinde nev‘âmmâ taksîr u betâ’eti, resîde-i sem‘-i hümâyûn olmağla, berây-ı te’dîb Cezîre-i Sakız'da[4] gelüp, ikāmet ve hıdmet-i muhâfazaya kıyâm u mübâderet eylemek üzere me’mûr buyurulmuşiken, bu hılâlde Der-i devlet-medâr'a vürûd eden tahrîrâtı zımnında olan i‘tizârı ve ba‘zı erbâb-ı vukūfun ihbârı sebebi ile Cezîre-i mezbûreye ‘azîmetden ‘afv ü te’hîr ve cerîde-i taksîrine kalem-i ‘inâyet keşîde buyurılup, **[B 206b]** ber-vech-i arpalık İç-il Sancağı tevcîh buyuruldu.

Tefvîz-ı Kethudâyî-i Sadâret-i ‘uzma be-Emîn-i Tersâne-i ‘âmire el-Hâc Mehmed Efendi

Ber-vech-i nigâşte-i bâlâ Kethudây-ı Âsaf-râ[5] olan Vezîr-i müşârun ileyh sa‘âdetlü Yeğen el-Hâc Mustafa **[M 61b]** Paşa hazretleri, ilbâs-i kisve-i zâhire-i Vezâret ile karîn-i ‘ayn-i ‘inâyet ve rehîn-i yümn-i ‘âtıfet buyuruldukdan sonra, mansıb-ı vâlâ-yı Kethudâyî dahi Hâcegân-ı Dîvân-ı ‘âlî-şândan sâbıkā Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri Kâtibi ve hâlâ Tersâne-i ‘âmire Emîni olan sa‘âdetlü el-Hâc Mehmed Efendi hazretlerinin fıtrat-ı ezelî ve hılkat-i Kayyûm-i Lem-yezelî olan rüşd ü sedâd-ı Hudâ-dâd ve hadd-i isti‘dâd-ı mâder-zâdları mübtegāsınca, bu âna dek me’mûr olduğu hıdemât-ı ‘aliyye-i hümâyûnda ve ‘ale'l-husûs eyyâm-ı sâlifede vâki‘ olan Nemçe ve Moskov seferleri[6] muhârebelerinde ve hâssaten me’mûr olduğu hudûd kat‘ı esnâsında dîn-i mübîn ve Devlet-i ebed-karîn'e elyak u ahrâ ve nâmûs-i Saltanat-ı Hılâfet-

---

olmalıdır. S nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**c[umâdelâhıre]**” yazısı vardır.

◊ Rûmî takvîmde 1 Mart 1159, 18 Safer 1159 Cumartesi gününe, bugün kullandığımız takvîmde ise 12 Mart 1746 tarihine tesadüf etmektedir.

1 Birkaç M : Birkac B, S

2 eşyâ B, S : eşyâ‘ M

3 umûr-i B, S : — M

4 Sakız'da B, S : Sakız'a M

5 Âsaf-râ B, S : Sadr-ı Âsaf M

6 seferleri B : + ve S, M

rehîne ehakk u evlâ olan hıdemât-ı celîlede, cevdet-i bihbûd-i sâdıkāne ile izhâr-ı vücûd ve menhec-i cân-sipârîde **[B 207a]** bezl-i mechûd edüp, meleke-i zâtî olan hulûs u[1] taviyyet ve mâlik olduğu gevher-i liyâkat ü lebâkati lâzimesince, ‘akl-ı selîm-i selâmet-medâr ve zihn-i kavîm-i fetânet-âsârı ve her hâlde hüsn-i sülûk-i istikāmet-şi‘ârı, ma‘lûm-i dirâyet-mersûm-i cenâb-ı Şehriyârî olduğundan, bundan akdem zikri murûr etdiği üzere Tersâne-i ‘âmire'nin rükn-i a‘zamı olan Mühimmât Mahzeni, bi-kazâ’illâhi Te‘âlâ muhterik olduğu evânda emânet-i merkūme kendüye tevcîh ü ‘inâyet buyurulmağla, gerek mahzen-i mezbûrun binâsında ve gerek bi'l-külliyye pezîray-ı telef olan edevât ve âlât-ı Donanma-yı hümâyûn'un müceddeden tedârük ü ihzâr ve ke'l-evvel belki ‘ale'l[2]-vechi'l-ekmel tetmîmi esnâsında izhâr-ı yed-i tûlây-ı gayret ve ibrâz-ı nîrûy-i bâzû-yi himmet edüp, dil-hâh-ı Pâdişâhî üzere hıdemât-ı makbûle-i ‘âlem-pesende muvaffak ve makrûn ve zîb-efzây-ı riyâz-ı derûn-i safvet-meşhûnlarında zû-şücûn olan şâh-ber-şâh sıdk u[3] hulûsun semere-i letâfet-merhûnu bu def‘a dahi rû-nümûn olmağın, **[B 207b]** hakkında lihâza-i iltifât-ı Husrevâne, teceddüd vechiyle sâha-pîrây-ı zuhûr ve mâh-ı mezbûrun[4] yedinci ahad gününde◊ şeref-bahş-ı sudûr olan emr-i hümâyûn mûcebince huzûr-i cenâb-ı Âsafî'de hâssa-i Kethudâyî olan ferâce-i semmûr ilbâsiyle mazhar-ı behcet ü hubûr buyuruldu.

Beyân-ı vâki‘u'l-hâl

Bu eyyâm-ı meymenet-nizâmda zuhûr eden eltâf-ı hafiyye-i İlâhiyye inzımâmiyle, nühây-ı levh-âşinây-ı cenâb-ı Pâdişâhî'den bi-tarîkı'l-ilhâm sünûh u bürûz eden teveccühât-ı kerâmet-irtisâm, ya‘nî Sadâret-i ‘uzmâ Kethudâlığı gibi emr-i ‘azîm ve hatb-ı cesîmi bu gûne ehline tefvîz u ilzâm buyurduklarının peyâm-ı meserret-encâmı, gûş-zed-i hâss u ‘âmm oldukda, hacle-gâh-ı me’mûlden ‘arâyis-i âmâl bu vechile ‘arz-ı cemâl etmekle, herkes kesb-i safây-ı bâl ile[5] lisân ü cenânların hem-hâl ederek, tefe’’ül bi'l-hayra dâll olur makāl-i sıdk-iştimâllerin bu minvâl üzere netîce-ârây-ı me’âl eylediler ki, bu gûne erbâb-ı istihkāka tefvîz-ı umûr-i dîn ü devlet, mahz-ı mukārenet-i tevfîk-ı Samediyyet'den neş’et etmekle: “Bi-‘avnillâhi Te‘âlâ ba‘de-ezîn[6]

1 u S, M : — B
2 ‘ale'l M : ‘alâ B, S
3 u S, M : — B
4 mezbûrun B, S : merkūmun M
◊ 7 Cumâdelâhıre 1159 = 27 Haziran 1746 Pazartesi. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır. S nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**c[umâdelâhıre]**” yazısı vardır.
5 bâl ile S, M : bâlle B
6 ba‘de-ezîn M : ba‘de-zîn B, S

sezâvâr-ı mülk ü millet olur hıdemât-ı celîletü'l-âsâr **[B 208a]** rû-nümâ olmak dergâh-ı Kibriyâ'dan mes'ûl ü müsted'âdır" deyü 'âmme-i enâm yek-zebân bu nehc üzere idâre-i kü'ûs-i kelâm-ı hayriyyet-encâma derkâr oldukları[1] **[M 62a]** nâmık-ı vekāyi' u[2] ahbâr, 'İzzî-i ıhlâs-kârın lâhık-ı sem'-i sadâkat-medârı olmağla, bî-reyb ü riyâ ve bî-me'mûl ü mütemennâ bu keyfiyyet-i bâhiru'l-meymene 'alâ vukū'ı's-sıhha teyemmünen levha-pîrây-ı âsâr olundu.

Cenâb-ı Fâ'il-i mutlak *celle zikruhû* hazretleri, *"Elsinetü'l-halkı aklâmü'l-Hakkı*"* mü'eddâsınca bu bâbda 'ibâd-ı hulûs-i'tiyâdını tasdîk ve hayr-hâhân-ı ricâl-i Devlet-i 'aliyye'ye her hâlde tevfîk-ı Samedânî'sini[3] refîk eyleye, âmîn.

Tevcîh-i câh-ı vâlâ-yı Defterdârî be-Behcet Mehmed Efendi

Hâcegân-ı Dîvân-ı[4] 'âlî-şândan olup, bundan akdem devr-i menâsıb ve kat'-ı merâtib ederek Dergâh-ı 'âlî Yeniçerileri Kitâbeti ve Rikâb-ı hümâyûn Defterdârlığı ve Tersâne Emâneti gibi hıdemât-ı celîle ile mümtâz-ı akrân olan hayr-hâhân-ı ricâl-i Devlet-i 'aliyye'den 'Acem Kılıcı denmekle ma'rûf el-Hâc Mustafa Efendi merhûmun semere-i nahl-i berûmendi, ya'nî[5] necl-i muhteremleri Behcet Mehmed Efendi hazretleri, fi'l-asl ârâyiş-i zât-ı fetânet-**[B 208b]** simâtları olan cevâhir-i rüşd ü sedâd ve isti'dâd-ı Hudâ-dâdları[6] muktezâsınca, evâ'il-i hâlinde dest-mâye-i erbâb-ı kiyâset olan 'ilm ü ma'rifet tahsîline bezl-i nakdîne-i himmet eyledüğünden, bundan akdem[7] Devlet-i 'aliyye'de beş seneye karîb Defterdâr ve ba'dehû Anadolu Eyâleti ve Revân Ser'askerliği ile kâm-kâr olan 'İzzet 'Ali[8] Paşa merhûmun defterdârlığı esnâsında hıdmet-i kitâbetde müstahdem olup, merhûm-i müşârun ileyh gibi bir sâhib-i kemâle mukārenet ve hüsn-i terbiyetleri inzımâmiyle san'at-ı kitâbetde debîr-i bî-nazîr ve fenn-i inşâ ve takrîrde edîb-i me'ârif-semîr bir zât-ı nîkû-sıfât olduğundan, on üç[9] seneden mütecâvizdir ki, Defterdâr Mektûbculuğu hıdmetinde istihdâm ve imdâd-ı tevfîk-ı cenâb-ı 'Allâm ile dâ'ire-i sadâkatde nokta-

---

1 oldukları B, S : + [M 62a] oldukları M
2 u S, M : — B
* السنة الخلق اقلام الحق = Halkın lisânları, Hakk'ın kalemleridir" anlamına gelen bu cümlenin hadîs olarak bir değerinin olmadığı, sûfîlerin bir sözü olarak belirtildiği yerlerden biri olarak bk. el-'Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ',* nr. 532, I,180.
3 Samedânî'sini S, M : Samedânî'sin B
4 Dîvân-ı B, S : — M
5 ya'nî B, M : — S
6 Hudâ-dâdları S, M : Hudâ-dâdı B
7 bundan akdem S, M : mukaddemâ B
8 'Ali B, S : — M
9 üç M : üc B, S

veş be-nâm olup, umûr-i mühimme-i mütekâsiretü'l-vukū'un tahrîr u tenmîkı ve sâ'ir mehâmm-ı lâzimü'l-ihtimâmın tanzîm ü tensîkında yed-i tûlây-ı liyâkat ü lebâkati vâreste-i kayd ü[1] beyân ve fıtrat-ı cibillîsi olan ahlâk-ı hasene-i edîbâne ve etvâr-ı müstahsene-i lebîbânesinden, erbâb-ı mesâlih şükrân ve ahbâb u[2] asdıkāsı, levâyih-ı hâlinden **[B 209a]** senâ-hân olmalarıyla, vekāyet-i cenâb-ı Rabb-i Kadîr ile müddet-i merkūme zarfında dâmen-i 'iffeti bir cihetden leke-pezîr-i taksîr olmayup, mânend-i kalem istikāmetde 'alem ve ıhlâs-ı yümn-ihtisâsı müsellem-i 'âlem[3] olup, husûsan kavâ'id-i mîriyye ve zavâbıt-ı levâzım-ı mâliyyede imdâd-ı zihn-i fetânet-irtisâmı ve imtidâd-ı eyyâm-ı istihdâmı hasebiyle, ber-âverde-i dest-i isti'dâd eylediği[4] ma'lûmâtı, defâtir-i muhâsebâtda mânend-i midâd[5] cârî ve harekât-ı hulûs-âyâtı, i'tirâz-ı lisân-ı zemâneden 'ârî olduğu, 'ârif-i mekādîr-i cihâniyân, vâkıf-ı ahvâl-i bendegân cenab-ı Halîfe-i devrân *lâ zâlet şümûsü devletihî*[6] *şârikaten ilâ âhıri'z-zemân*[*] hazretlerinin muhât-ı 'ilm-i 'âlem-ârây-ı Mülûkâne'leri olmağla, sinîn-i merkūmeden berü hıdemât-ı dîn ü Devlet-i 'aliyye'de bezl-i vücûd eylediği[7], manzûr-i erbâb-ı şuhûd olup, vücûh ile mücerrebü'l-etvâr ve lihâza-i iltifât-ı hazret-i[8] Şehriyârî'ye zâten ve zemânen bi'l-istihkāk sezâvâr olmağın, kalem-i 'inâyet-rakam-ı Veliyyü'n-ni'am-i 'âlem, menşûr-i hâline imzâ-keş-i kerem olup, karîha-i sabîha-i hümâyûndan **[M 62b]** Şıkk-ı Evvel Defterdârlığı 'inâyet buyurulmasını mutazammın emr-i hümâyûnları şeref-bahş-ı sudûr **[B 209b]** ve mâh-ı mezbûrun yedinci ahad günü[◊] huzûr-i müstelzimü'l-hubûr-i cenâb-ı Âsafî'de ilbâs-i hıl'at-i fâhire ile mükerrem ü mesrûr buyuruldu. Bu hılâlde selefleri olan sa'âdetlü[9] Yûsuf Efendi hazretlerine dahi Tersâne-i 'âmire Emâneti tevcîh ü 'inâyet ve iksây-ı hıl'at ile rehîn-i sâha-i tesliyet ve karîn-i iltifât ü behcet buyurılup, emekdâr-ı dîn ü Devlet-i 'aliyye olmağla, ba'de-ezîn[10] yine hakkında enzâr-ı merâhim-âsâr derkâr olduğunu iş'âr ile tatyîb ü taltîf buyuruldu.

---

1 ü B, M : — S
2 u S, M : — B
3 -i 'âlem B, S : — M
4 eylediği S, M : eyledüği B
5 mânend-i midâd S, M : — B
6 devletihî B : re' fetihî S, M
* لا زالت شموس دولته شارقة الى اخر الزمان = Onun merhametinin güneşleri kıyâmet gününe kadar doğmaya devam etsin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.
7 eylediği B, S : eyledüği M
8 hazret-i S, M : — B
◊ 7 Cumâdelâhıre 1159 = 27 Haziran 1746 Pazartesi. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır. B nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak "**cumâdelâhır**", S nüshasında ise 187a'nın sol kenarında "**cumâdeluhrâ**" yazısı vardır.
9 sa'âdetlü S, M : — B
10 ba'de-ezîn B, M : ba'de-zîn S

Bu esnâda Defterdâr-ı mûmâ ileyh Mehmed Efendi hazretlerinin birâder-i ‘âlî-güherleri, hâlâ İstanbul Barut-hânesi Nâzırı olan Hâcegân-ı Dîvân'dan me‘ârif-âşinâ İbrâhîm Efendi cenâbları dahi Defterdâr Mektûbculuğu hıdmetine me’mûriyyet ile ilbâs-i hıl‘at ve mazhar-ı ‘ayn-ı ‘âtıfet[1] buyuruldu.

Tebdîl-i Ser-cebeciyân-ı Dergâh-ı ‘âlî ve Kethudây-ı Bevvâbîn-i cenâb-ı[2] Şehriyârî

Sinîn-i çendînden beri[3] Dergâh-ı mu‘allâda Cebeci-başı olan Ser-mehterân-ı sâbık ‘Abdullah Ağa ‘azl-i nâgeh-zuhûra mübtelâ olmağla, emekdâr ve[4] istikāmet-şi‘âr ricâl-i Devlet-i ‘aliyye'den hâlâ Kethudây-ı Bevvâbîn-i Sultânî olan Çavuş-başı-i sâbık el-Hâc Sâlih Ağa, Cebeci-başılık ile ve sâbıkā Sipâh Ağası dâmâd-ı hazret-i Âsafî ‘Abdî Ağa hazretleri[5], Kapucular Kethudâlığı hıdmet-i celîlesiyle kâm-revâ buyurılup mâh-ı merkūmun yedinci ahad günü◊ huzûr-i **[B 210a]** Sadr-ı ‘âlî'de telebbüs-i[6] hıla‘-ı fâhire ile vesîle-i müfâhare olur ‘inâyete mazhar oldular. Ve Cebeci-başı-i sâbık mûmâ ileyh ‘Abdullah Ağa, bâ-fermân-ı ‘âlî çend rûz Boğaz-içi'nde vâki‘[7] sâhil-hânesinde meks ü[8] ikāmet üzere iken, umûr-dîde ve kâr-âzmûde âdem olmağla, Mekke-i mükerreme'de vâki‘ ba‘zı su yollarının ta‘mîr u termîmi hıdmet-i bâhiru's-sa‘âdetine me’mûr ve iktizâ eden kırk bin guruş mesârıfı ve kendüsünün dahi on beş bin guruş harc-ı râhı, Kāhire-i Mısır'dan Der-sa‘âdet'e gelecek akçalardan havâle ve ihsân buyurılup, bahran savb-ı maksûda ‘âzim ü râhî[9] oldu.

---

1 buyuruldu ….. ‘âtıfet S : buyuruldu. Bu esnâda Defterdâr-ı mûmâ ileyh Mehmed Efendi hazretlerinin birâder-i ‘âlî-güherleri, hâlâ İstanbul Barut-hâne Nâzırı olan Hâcegân-ı Dîvân'dan me‘ârif-âşinâ İbrâhîm Efendi cenâbları dahi Defterdâr Mektûbculuğu hıdmetine me’mûriyyet ile ilbâs-i hıl‘at ve mazhar-ı ‘âtıfet M : buyurılup ve Defterdâr-ı mûmâ ileyh Mehmed Efendi hazretlerinin birâderleri hâlâ İstanbul Barut-hânesi Nâzırı olan Hâcegân-ı Dîvân'dan İbrâhîm Efendi dahi Defterdâr Mektûbculuğu hıdmetine me’mûriyyet ile ilbâs-i hıl‘at ve mazhar-ı ‘ayn-ı ‘inâyet B

2 cenâb-ı S, M : — B

3 beri S : Berü B, M

4 ve M : — B, S

5 hazretleri M : — B, S

◊ 7 Cumâdelâhıre 1159 = 27 Haziran 1746 Pazartesi. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır. B nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**cumâdelâhıre**”, S nüshasında ise “**c[umâdelâhıre]**” yazısı vardır.

6 telebbüs-i S, M : — B

7 Boğaz-içi'nde vâki‘ S, M : — B

8 meks ü S, M : — B

9 ü râhî S, M : — B

Tebdîl-i Ağa-yı Sipâhiyân

Mâh-ı merkūmun on dördüncü gününde◊, hâlâ[1] Sipâh Ağası olan Dergâh-ı ‘âlî kapucu-başılarından sâbıkā Ziştovî Voyvodası ‘Ali Ağa*, zişt-rûy-i ‘azle dûçâr ve hâlâ Çukadâr-ı hazret-i Şehriyârî Hasan Ağa, bâ-hatt-ı hümâyûn Sipâh Ağalığı ile kâm-kâr olup, taşra çıkacak etmeği mukābili Dergâh-ı ‘âlî Kapucu-başılığı dahi ‘inâyet buyurulmağla, mesrûr u çerâğ buyuruldu.

Tertîb-i cezây-ı sezây-ı Seyyid Fethî, Defterdâr-ı Şâm

Hâlâ Şâm-ı şerîf Hazînesi Defterdârı olan Seyyid Fethî **[B 210b]** nâm yeramazın[2] derûn-i habâset-meşhûnu, hîle vü hud‘a ve niçe mefâsid-i mütenevvi‘a ile mâl-â-mâl ve tama‘-ı hâm-ı vehâmet-encâm ile rediyyü'l-ahvâl bir şahs-ı bed-fi‘âl olmakdan nâşî, envâ‘-ı mel‘aneti irtikâba cesâret ve dâ’imâ re‘âyâ ve berâyaya[3] mezâlim ve tekâlîf tarhına mübâderet ve ‘aceze vü zu‘afâya cevr u eziyyeti ‘âdet eyledüğünden başka, belde-i merkūmede bundan akdem ser-zede-i zuhûr ve hâlâ Şâm Vâlîsi ve Mîru'l-Hacc'ı[4] Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü[5] Es‘ad Paşa hazretlerinin** sa‘y ü ikdâm ve dikkat[6] **[M 63a]** ü ihtimâmlarıyla makhûr olup, başbuğlarının vücûd-i hubs-âlûdları izâle ve niçeleri[7] tenkîl ve şerr u şûrlarından bilâd ü[8] ‘ibâd te’mîn ü tathîr olunan Şâm'ın yerlü kulu nâmiyle itâ‘atden hurûc eden erâzil ü esâfili, müfsid-i merkūm Seyyid Fethî, koluna alup sâhib olarak ve etbâ‘ından kimini Çorbacı

◊ 14 Cumâdelâhıre 1159 = 4 Temmuz 1746 Pazartesi. B nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**cumâdelâhıre**”, S nüshasında ise “**c[umâdelâhır]e**” yazısı vardır.

1 hâlâ B, S : — M

* Metnimizde kendisinden söz edilen ‘Ali Ağa ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.134'ün sağ kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Ziştovi Voyvodası-yı sâbık ‘Ali Ağa hazretleri, devr-i Sultân ‘Osmân Hân'da Kapucular Kethudâsı ve üc tûğ ile Râgıb Mehmed Paşa yerine Kā’im-makām ve târîh-i kitâbda hâlâ Özi Vâlîsi'dir. Bu Fakīr eylüklerini gördüm; fî 21 [Şevvâ]l sene 1172 [=17 Haziran 1759 Pazar]”.

2 yeramazın B : şahsın S, M

3 re‘âyâ ve berâyâya B, S : re‘âyâya M

4 Mîru'l-Hâcc'ı M : Mîr-i Hâcc'ı B, S

5 sa‘âdetlü S, M : — B

** Burada kendisinden söz edilen Es‘ad Paşa ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.134'ün sağ kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Vezîr-i mükerrem Mîru'l-Hâc iken tâ’ife-i A‘râb'dan huccâc rahnedâr olmağla, mansûbundan ‘azl ve Engürü nâm mahalde re’sini kat‘ ve on bin kîseden mütecâviz emvâli taraf-ı mîrîden zabt olundu”.

6 ve dikkat B, S : + [M 63a] ve dikkat M

7 niçeleri S, M : niçeler B

8 ü M : — B

ve kimini Yaya-başı ve zâbit ve[1] nefer ederek, eşkıyây-ı mesfûrları kendü mel‘anetinin icrâsına âlet ve bu takrîb ile[2] izhâr-ı mâ fi'l-bâl-i mefsedet-me’âline mübâderet zımnında mukaddemâ Şâm-ı şerîf'de Hâkim-i şer‘ olan Şâm-ı şerîf[3] Kadısı'nın dahi mahkemesini basmada ve ana mânend zuhûr eyleyen[4] fesâdâtın ekserinde eli ve ma‘rifeti olduğuna binâ’en, **[B 211a]** merkūm Fethî muzırru'n-nâs ve sâ‘î bi'l-fesâd olduğu ve bundan böyle dahi kayd-ı hibâl-i hayâtda kalmak lâzım gelür ise, belde-i Şâm-ı cennet-meşâm fitne vü halelden hâlî olmayacağı, bu def‘a mevsûkun bih kimesnelerden yakînen vâsıl-ı sem‘-i hümâyûn-i Husrevânî[5] ve şâmil-i ‘ilm-i Hılâfet-makrûn-i Cihân-bânî olmağın, Şâm Vâlîsi Vezîr-i müşârun ileyh ma‘rifetiyle merkūm Seyyid Fethî ahz ve şer‘an lâzım gelan cezâsı tertîb ü icrâ ve ser-i maktû‘u ta‘yîn olunan Mübâşir ma‘rifetiyle Der-‘aliyye'ye irsâl ü isrâ olunmak bâbında mukaddemâ şeref-bahşây-ı sudûr olan emr-i şerîf-i ‘âlî-şânın mazmûn-i itâ‘at-makrûnu tenfîz ü icrâ olunup, mâh-ı merkūmun on dördüncü gününde◊ mezbûrun ser-i maktû‘u Der-sa‘âdet'e vürûd etmekle, galtîde-i hâk-i mezellet ve sâ’ire mûcib-i ‘ibret kılındı.

Binây-ı Mahzen-i Çûb der-Tersâne-i ‘âmire

Beyt[6]: Hâmî-i dîn-i mübîn ve hâris-i İslâm-penâh
Pâdişâh-ı bahr u berr, Sultân-ı takvâ-dest-gâh

Nesr[7]: Hazretleri ânen-fe-ânen[8] şân-ı übbehet-nişân-ı dîn ü Devlet-i me‘âlî-‘unvânın[9] istibkā ve istikmâli niyyetiyle[10] esbâb-ı fevz ü fütûhât olan **[B 211b]** âlât-ı gazv ü[11] cihâd ve edevât-ı ‘udde vü ‘atâdın tedârük ü ihzârında te’kîd ü[12] ikdâm-ı Mülûkâne'leri derkâr ve husûsan bu gûne mühimmâtın cem‘ u iddihârına mehâzin ittihâz olunan mahallerin tarsîn ü tahkîm ve ta‘mîr u termîminde te’yîd ü ibrâm-ı Husrevâne'leri pey-der-pey bâriz ü bedîdâr[13] olduğundan, bundan akdem gerek Cebe-hâne ve gerek Tophâne-i ‘âmire'lerin

1 ve S, M : — B
2 takrîb ile S, M : takrîble B
3 -ı şerîf B : — S, M
4 eyleyen B : eyleyan S, M
5 -i Husrevânî M : — B, S
◊ 14 Cumâdelâhıre 1159 = 4 Temmuz 1746 Pazartesi. B nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**cumâdelâhıre**”, S nüshasında ise “**cumâdeluhrâ**” yazısı vardır.
6 **Çûb** ….. **Beyt** B : Çûp Dersâne-i ‘âmire Nazm S : Çûb der-Tersâne-i ‘âmire Nazm S, M
7 **Nesr** B : — S, M
8 fe-ânen S, M : fe-ân B
9 ‘unvânın S, M : ‘unvânların B
10 niyyetiyle B : niyyeti ile S, M
11 ü B, S : — M
12 ü S, M : — B
13 bedîdâr B, S : bedîd M

fevka mâ yutasavver, belki hâric-i ‘akl-ı beşer hey’et-i ahsen[1] ve sûret-i müstahsen[2] üzere binây-ı esâs-ârâ ile i‘mâr u ihkâm ve sâha-i ‘âlemde nazîri nâ-yâb olmak vechiyle mebnây-ı nizâmlarında ihtimâm-ı tâmm buyurulmağla, pezîrây-ı vücûd olan âsâr-ı bâhiru'l-i‘tibâr-ı Şehriyârî'leri gıbta-fermây-ı ervâh-ı eslâf ve ‘ibret-nümây-ı dîde-i ahlâf olmuşidi. Bu def‘a meyâmin-i teveccüh-i Hıdîvâne'leri, Tersâne-i ‘âmire'lerinin dahi i‘mârına masrûf olmağla, mukaddemâ bi-kazâ’illâhi Te‘âlâ Mahzen-i Sürb dimekle ma‘rûf olan Mühimmât Mahzeni muhterik oldukda, hey’et-i ûlâsından ekmel ü a‘lâ vechile binâ vü ibkā ve bu esnâda ittisâlinde vâki‘ Mahzen-i Çûb[3] dimekle mezkûr olan Kerâste Mahzeni **[B 212a]** dahi murûr-i eyyâm ile müşrif-i harâb ve sakfı fi'l-asl kiremîd ile örtülmüş binây-ı kadîm olmağla, mâ’il-i türâb olduğundan, külliyyen hedm buyurılup müceddeden binâ vü ihyâ ve sukūfu serâpâ kurşun pûşîde ile zîb-efzâ ve ebvâb ve cüdrânı rusûm-i nâ-dîde ve nukūş-i pesendîde ile ibdâ‘ u inşâ ve evâhır-ı mâh-ı merkūmda◊ **[M 63b]** hüsn-i hıtâmı rû-nümâ olmağla, gûyyâ[4] birbirine mülâsık mânend-i dahme-i mutalsam iki kenz-i mu‘azzam peydâ olup, dîde-i nuzzâra hayret-fezâ ve kulûb-i kāsiye-i a‘dâya dağdağa-fermâ oldu.

Şu‘arây-ı ‘asrın müsellem ve hoş-edâsı, mevâlî-i kirâmdan sâbıkā Bosna Kadısı mevlânâ Nevres ‘Abdürrezzâk Efendi'nin* yerâ‘a-i[5] belâgat-nisâbından nigâşte-i levha-i bâb-ı mehâbet-me’âbı olan târîh-i garrâ-yı behcet-nümâ, manzûr-i eviddây-ı me‘ârif-âşina olmak kasdiyle cerîde-pîrây-ı vekāyi‘ kılındı. **Târîh**:

Şeh-i Dârâ-‘azamet, Husrev-i kudsî-tıynet
Kutb-i devrân-ı zemân, Pâdişeh-i gerdûn-câh
‘Adl-perver, Şeh-i Cem-kevkebe Sultân Mahmûd
Ki Der-i devlet'idir şâhlara püşt ü penâh
Etdi vîrân-gede-i dehri serâser ta‘mîr

1 ahsen B, S : hasene M
2 müstahsen B, S : müstahsene M
3 Çûb B, M : Çûp S
◊ 21-29 Cumâdelâhıre 1159 = 11-19 Temmuz 1746. B ve S nüshalarında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**cumâdeluhrâ**” yazısı vardır.
4 gûyyâ B, S : gûyâ M
* Burada kendisinden söz edilen Nevres ‘Abdürrezzâk Efendi ile ilgili olarak University of Michigan, İslamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.135'in sol kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Târîh-i tastîrde fazîletlü Nevres Efendi hazretleri Kütahya mansûbu kendü hakkında mahrec olup, Sadr-ı esbak ‘Ali Paşa hazretlerinin hîn-i vefâtlarında mansûblarında bulunup, ‘azîm hıdmet ve târîh-i mezkûrda Âsitâne'ye teşrîf etmişlerdir; **fî [Şevvâ]l sene 1172** [=28 Mayıs - 25 Haziran 1759]”.
5 yerâ‘a-i B, M : berâ‘a-i S

Yapdı çok hâtır-ı nâ-şâdı o Şâh-ı âgâh
Kıldı ez-cümle bu nev mahzen-i gerdûn-tâkın
Der u dîvârını hem-küngüre-i matla‘-ı mâh[1] **[B 212b]**
Çâr-dîvârı olup, gayret-i[2] rub‘-i meskûn
Süllem-i bâmına kûtâh terâzû-yi nigâh
Târ-ı müjgân-ı melek turra-i bâmında girih
Kāmet-i tîr-i felek tâkına nisbetle dü-tâh
Eremez zirvesine uçsa da murg-ı fikret
Kehkeşân rif‘ati yanında hemân bir pergâh
Edüp ol Pâdişeh'in bâbını[3] şâhân melâz
‘Ömrünü devletini eyleye efzûn Allah
Gördüm[4] itmâmını Nevres dedim iki mısra‘
Ki sekiz vechile târîh göründü nâgâh
Nakl-i âhâd ü mi’ât ü ‘aşarâtiyle çıkar
Şerhini hallini pek hûb bilür Şâhenşâh
Câmi‘-i Şâh'a varup isteyen istihrâcın
Edeler andaki târîhde tafsîle nigâh
Kıldı bu mahzeni evvelkiden a‘lâ bünyâd **sene 1159**[5].

(قیلدی بو مخزنی اولکیدن اعلا بنیاد)

Hân Mahmûd-i semâ-menkabe-i a‘lâ-câh **sene 1159**[6].

(خان محمود سما منقبه اعلا جاه)

Der-zikr-i ta‘mîr-i nüzhet-gâh-ı Kasr-ı Tokad ez-hadâyık-ı Sultânî

Karadeniz Boğazı'nda Beykoz Kasabası'yla Kavak-hisârı beyninde vâki‘ leb-i deryâya çendân kurbiyyeti olup, sâhası çemen-zâr ve fezâsı behcet-disâr,

1 mâh B, S : câh M
2 gayret-i B, S : ‘ibret-i M
3 bâbını B, S : bâbına M
4 Gördüm M : Dîdem B, S
5 **sene 1159** B, S : — M
6 **sene 1159** B, S : — M. Gerçekten Nevres Efendi'nin bu târîh manzûmesi “Dârâ” yerine “gerdûn”, “ta‘mîr” yerine “ma‘mûr”, “gerdûn-tâkın” yerine “gerdûn-câhın”, “mısra‘” yerine “târîh” gibi esasa tealluk etmeyen değişikliklerle Dîvân'ında mevcuttur; bk. Hüseyin Akkaya, *age,* s.140.

etrâfı mîşezâr ve mütenevvi‘a-i eşcâr-ı mülteffe ile dâ’iran[1]-mâ-dâr muhît olan mesâyirden Tokad Bağçesi dimekle meşhûr olan nüzhet-gâh-ı Sultânî, fi'l-asl ‘ayn-ı i‘tibâra manzûr, mu‘teber ve ma‘mûr olup, cennet-mekân Sultân Süleymân **[B 213a]** merhûmun âsâr-ı mebrûresinden iken, murûr-i eyyâm u duhûr ile hıyâz u kusûru fenâ-pezîr ve nazra-i iltifâtdan dûr olmağla, evâhır-ı mâh-ı mezbûrda◊ şeref-yâfte-i sudûr olan emr-i hümâyûn mûcebince müceddeden ta‘mîr u termîmine ve hey’et-i ûlâsına nâ-dîde rusûm izâfesiyle, cilve-ger-i minassa-i zuhûr ve her vechile âbâdân ve ma‘mûr olmasına mübâşeret ve sarf-ı nakdîne-i himmet olunmağın, müte‘addid hıyâz ve selsebîller[2] ve kûşe kûşe neşîmen-gâh-ı bî-‘adîller binâ ve dil-nişîn kasrlar ibdâ‘ u inşâ ve etrâfında nev-peydâ olan mâ’-i zülâl-i hayât-bahşâ, taraf taraf tesbîl ü icrâ olunup, mânend-i ‘âşık-ı mehcûr nazar-ı i‘tibârdan dûr mahal iken, nîm-nigâh-ı[3] iltifât-ı cenâb-ı Şehinşâhî ile ma‘mûr u ihyâ ve Bâğ-ı İrem-âsâ teferrüc-gâh-ı bî-hemtâ olmağın, mastûr-i kitâbe-i kasr-ı bî-kusûru olan târîh-i zîbende sutûr, zebîre-ârây-ı vekāyi‘ kılındı.

Târîh-i Nevres Efendi[4]:

Dâver-i ced-be-ced İskender-i gerdûn-mesned
Hân Mahmûd-i felek-bârgeh-i[5] pâk-nihâd
O cihân-ı keremin meymenet-i Saltanat'ı
Eyledi ‘âlemi reşk-i İreme zâti ‘imâd
Dergeh-i devletinin bende-i cârû-keşidir[6]
Key ü Kâvûs ü Ferîdûn ile Cemşîd ü Kubâd
Fitne, emniyyet ile eyledi sulh-i câvîd **[B 213b]**
Vardı âsâyiş[7] **[M 64a]** ü ârâma zemânında fesâd
Çok yıkılmış dili ma‘mûr edüp emmâ kati çok
‘Ahd-i ‘adlinde yıkıldı dil-i erbâb-ı ‘inâd
Cây-ı seyrân iken ez-cümle şehân-ı selefe
Bu bihîn cilve-geh-i pâk-i müferrih-bünyâd

1 dâ’iran B, S : dâyiran M
◊ 21-29 Cumâdelâhıre 1159 = 11-19 Temmuz 1746. B ve S nüshalarında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**cumâdeluhrâ**” yazısı vardır.
2 selsebîller M : sersebîller B, S
3 nigâh-ı B, S : [ni]gâh-ı M
4 Nevres Efendi S, M : — B
5 bârgeh-i B, S : + ü M
6 cârû-keşidir S : çârû-keşidir B : cârûb-keşidir M
7 âsâyiş B, S : + [M 64a] âsâyiş M

Şöyle vîrân-gede etmişdi sipihr-i gaddâr
K'edemezdi anı mi‘mâr-ı tasavvur âbâd
Âbdan dîde-i tasvîr gibi havzı tehî
Hâme-i mû gibi efsürde idi anda ‘imâd
Yapdı bir gûne ki tahsîn-i zarûrî ederek
‘Akl-ı küll nâm kodu ana Hümâyûn-âbâd
Pîş-gâhı çemenistân-ı cinânın ‘aynı
Yere geçsün buna benzer mi Serây-ı Şeddâd
Ferah-âbâd'ı gider seyre temâşâdır halk
Hele seyr eyle bu kande nerede Sa‘d-âbâd?
Resm-i matbû‘una dil-şîfte Sinimmâr-ı[1] hıred
Nakş-ı rengîn-i nev-îcâdına hayrân Bihzâd
Sâdedir sakfına nisbetle sipihr-i atlas
Tengdir sahn-ı basîtına[2] nazar-ı deşt-i me‘âd
Reşk-i şâm eyledi Tokad'ı bu kasr-ı neviyle[3]
Hân Süleymân'ın edüp yâd adını rûhunu şâd
Satvet-i kevkebe-i Devlet-i rûz-efzûnun[4]
‘Ömr ile devlet ile eyleye Allah ziyâd
Ericek hüsn-i hıtâma dedim iki mısra‘
Şöyle kim eylese erbâb-ı nezâket ta‘dâd
Müstakıl her biri târîh idüğünden başka
Lafz u ma‘nâsı dil-âşûb ne noksân ne ziyâd
Mısra‘ın her biri etdikce de târîh çıkar
Âhara nakl-i mi’ât ü ‘aşerât ü âhâd **[B 214a]**
Heşt olur cümlesi tafsîle ne hâcet Nevres
Fehm eder zâbıta-i hallini erbâb-ı reşâd
Dediğim işte bu târîh-i dil-ârâdır kim

1 Sinimmâr-ı S, M : mi‘mâr-ı B
2 basîtına B, S : bastına M
3 neviyle B, S : nev ile M
4 efzûnun S : efzûn B, M

Eylemez levha yazılsa şu‘arâ istib‘âd
Bârekallah ‘aceb kâh-ı müzeyyen bünyâd **sene 1159**[1]
(بارك الله عجب كاخ مزين بنياد)
Dil-güşâ pâk-serây Kasr-ı Hümâyûn-âbâd **sene 1159**[2]
(دلكشا پاك سراى قصر همايون آباد)

Der-zikr-i[3] ta‘mîr-i çeşme-sâr-ı Beykoz

Teferrüc-gâh-ı hâss u ‘âmm olan Beykoz Çeşmesi'nin bunca eyyâmdan berü cereyân eden suyunun menba‘ı, münhafız mevzi‘de vâki‘ olduğundan, bu esnâda ba‘zı esbâb-ı ‘ârıza ile mecrâsına halel tetarruk edüp, külliyyen cereyândan munkatı‘ olmağla, ehâlî ve züvvâr tartîb-i ebdân edegeldikleri âb-ı selsâl-i hayât-efzânın bu gûne inkıtâ‘ından hâlleri perîşân ve el-‘atş-gûyân ‘atebe-i ‘aliyye-i ‘inâyet-‘unvâna i‘lâm-ı hâl ü istirhâm etmeleriyle, zülâl-i birr u ihsânı su gibi cihâna cârî ve nevâl-i der-i bî-pâyânı cism-i cihâniyâna sârî olan masdar-ı hayrât-ı hisân cenâb-ı Pâdişâh-ı devrân *lâ zâle'd-dehru müstefîzan bi-füyûzât-i zülâl-i cûdihî ilâ âhırı'z-zemân*[*] hazretlerinin ma‘lûm-i dirâyet-mersûm-i Mülûkâne'leri oldukda, mübtelây-ı tef ü tâb-ı ıztırâb olan ehâlî-i dil-teşnegânı, mâ’ü'l-‘azb-i merâhim-i Husrevâne'leriyle reyyân **[B 214b]** buyurmak irâdesiyle, bu bâbda şeref-bahş-ı sudûr olan emr-i hümâyûn-i şefekat-nişânları mûcebince, evâhır-ı mâh-ı merkūmda[◊] çeşme-i mezkûrun[4] müceddeden binâ vü ihyâsına mübâşeret olunup, ber-minvâl-i muharrer menba‘-ı âb olan mahal gāyet münhafız yer olduğundan, ‘ayn-ı serâb-âsâ eser-i mâ nâ-peydâ ve gûyyâ[5] hazîz-ı hâkden zirve-i cebele ve[6] ka‘r-i zemînden Burc-i Delv'e su çıkarmak kadar su‘ûbeti hüveydâ bir ma‘nâ iken, mahz-ı meyâmin-i teveccühât-ı Şehriyârî berekâtiyle, i‘mâl-i terâzû ve âlât ve zabt-ı menâfizde isti‘mâl-i edevât ve bast-ı kanevât olunarak, zulmet-âbâd-ı

1 **sene 1159** B, S : — M
2 **sene 1159** B, S : — M. Gerçekten Nevres Efendi'nin bu târîh manzûmesi, “Kâvûs ü Ferîdûn ile Cemşîd” yerine “İskender u Cemşîd ü Ferîdûn”, “şehân” yerine “mülûk”,“yâd adını rûhunu şâd” yerine “rûhunu şâd, adını yâd”, “deşt” yerine “dest” gibi esasa tealluk etmeyen değişikliklerle *Dîvân*'ında mevcuttur; bk. Hüseyin Akkaya, *age,* s.136-138.
3 Der-zikr-i S, M : — B
* لا زال الدهر مستفيضا بفيوضات زلال جوده الى اخر الزمان = Zaman kıyâmet gününe kadar onun cömertliğinin saf sularının çoğalmasıyla gürleşerek devam etsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
◊ 21-29 Cumâdelâhıre 1159 = 11-19 Temmuz 1746. B nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**cumâdeluhrâ**”, S nüshasında ise “**c[umâdelâhıre]**” yazısı vardır.
4 mezkûrun B : mezbûrun S, M
5 gûyyâ B, S : gûyâ M
6 ve B, S : — M

‘ademden mânend-i âb-ı hayât zuhûra getürilüp, mecrây-ı kadîmine imâle vü ilcâ ve matlûb olan mahalden isâle vü icrâya sarf-ı nakdîne-i himem-i bî-hemtâ olduğundan[1] mâ‘adâ, murûr-i eyyâm u a‘sâr ile leked-hûrde-i rûzgâr olup, ile **[M 64b]** 'l-esâs müşrif-i harâb u indirâs olan ebniye-i kadîme-i çeşme-i merkūme[2] dahi külliyyen hedm olunup, müceddeden resm-i matbû‘-i nâ-dîde ve tarz-ı masnû‘-i nâ-şinîde üzere ibdâ‘ ve binâ vü ihyâ buyurulmağla, gûyyâ[3] kubbe-i gerdûn-nümûnu, elmâs-tırâşîde bir tâs-i ser-nigûn ve lûlehây-ı dâ’imiyyü'l-cereyânı çün bülegāy-ı devrân **[B 215a]** mâ-cerây-ı âb-ı hayvândan nakl-i zülâl-i mazmûn eder zebân-ı fesâhat-i şu’ûn olup, hey’et-i çeşme-i mevzûn, ‘aynı ile[4] çeşme-i hûrşîdden nişâne ve âb-ı safvet-me’âbı, seyelân-ı âb-ı cevâhir-i ekvâna nazaran letâfet ü cereyânda bî-behâne olduğundan, şekl ü endâm ve nâm ü şân-ı bâhiru'l-‘unvânı, mânend-i nigîn-i devrân velvele-ârây-ı zemîn ü zemân olmağla, **mısra‘**:

Ol perî-çehre letâfetde bir içim sudur*

Nesr[5]: Mazmûnu üzere nezdîk ü dûrdan evsâf-ı me‘âlî-ittisâfını istimâ‘ edenler, *“Leyse'l-haberu ke'l-mu‘âyene****”* deyerek re’ye'l-‘ayn temâşâsına meyl ü incizâb ile seylâb-vâr şitâba bezl-i kudret ü tâb edüp, cenâb-ı zîb-efzây-ı dîhîm-i Hılâfet hazretlerinin deymûmet-i[6] ‘ömr ü devlet ve efzûnî-i şân ü şükûh-i Saltanat'ları da‘avâtiyle e‘âlî ve edânî ratbu'l-lisân ve nûşâ-nûş-i zülâl-i ‘inâyetleriyle tartîb-i cenân eylediklerin beyân zımnında, tekellüf-i tafsîlden hâlî icmâl-i makāle-i hâli bu vechile tavzîh u tenkīh ve âvîze-i tâk-ı mu‘allâ-nitâkı kılınan le’âlî-i manzûme-i târîh ile sadr-ı vekāyi‘ tevşîh kılınup, Nîl ve Furât-âsâ mûcib-i efzâyiş-i hayât-ı kâ’inât olan enhâr-ı hayrât ü hasenât-ı Husrevâne'den yek-katrenin **[B 215b]** telmîh u telvîhi ile iktifâ olundu. **Târîh**:

Çeşme-sâr-ı ma‘delet, deryâ-yı cûd-i mekremet

Âb-rûy-i Saltanat, dehrin Hıdîv-i a‘deli

Hazret-i Sultân Mahmûd-i Hümâyûn-fâl kim

---

1 olduğundan B, M : olunduğundan S

2 merkūme S, M : mezbûre B

3 gûyyâ B, S : gûyâ M

4 ‘aynı ile S, M : — B

* Metnimizde geçen bu mısrâ, “Küçüksu şimdi letafetde bir içim sudur” şeklinde, şâiri bilinmeyen bir mısrâdan hareketle söylenmiş gibi gözüküyor; bk. meselâ Recâ’î-zâde Ahmed Cevdet, *Zînetü'l-Mecâlis,* s.47.

5 **Nesr** B : — S, M

** ليس الخبر كالمعاينه = Bir şeyin haber verilmesi, görmenin yerini tutamaz” anlamına gelen bu cümle Ahmed b. Hanbel, İbn Menî‘ Taberânî, Askerî, İbn Hibbân ve Hâkim'in İbn Abbâs'tan naklettikleri Hz. Peygamber'in bir hadîsi olarak değerlendirildiği yer için bk. meselâ el-‘Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ’,* nr. 2137, II,168-169.

6 deymûmet-i B, S : deymûmiyyet-i M

Cebhesinde berk urur feyz-ı hafî, nûr-i celî
Tab‘ı bir âyîne-i gîtî-nümâdır kim müdâm
Hâne-i âyîne-i hûrşîdi eyler müncelî
Dâver-i ‘adl-âzmâ, dâd-âver-i memdûh kim
Zâtına hıssîsadır ‘adl-i ‘Ömer, cûd-i ‘Ali
Berk u bârân gibi verdi kahr u lutfun hükmünü
Bir eli şemşîrde, her dem keremde bir eli
Hâdim-i dergâhına şehler, kemer hançer[1] verir
Kuvvetü'z-zahr-ı Hılâfet'dir o zûr-âver belî
Berri bahr-ı bî-kenâr eyler hurûş-i lutfile[2]
Bahri berr eyler, Hudâ hıfz eyleye kahrı velî
Kulzüm-i teyyâr olup ‘ahdinde emvâc-ı serâb
Tutdu dünyâyı serâser ‘ayn-ı cûd-i eşmeli
Bir gün ez-cümle çekilmişdi suyu bu çeşmenin
Olmuşidi huşk-i leb, dil-teşneler müstaskali
Şöyle mahv olmuşdu âbı kim bilinmezdi anın
Ne ayağı ne başı ne âhırı ne evveli
Bulamazdı gözlerin ‘ayn-ı hayat-âsâ eğer
Olsa İskender, elinde âfitâbın meş‘ali
Az kalmışdı ki ismin kuru çeşme koyalar
Bir musavver kubbeli birkaç[3] mücessem lûleli
Hak Te‘âlâ Pâdişâh'ın ‘ömrin efzûn eyleyüp
Düşmenin her kande varsa eylesün müste’salı
Himmet ile eyledi evvelkiden a‘lâ binâ
Mühmeli oldu mükemmel, hem mufassal mücmeli **[B 216a]**
Şöyle ra‘nâ yapdı kim gözler nazîrin görmedi
Âsiyâb-ı tünd-i çarh-ı âsümân devr edeli
Mâ’-i berdi şöyle kim eyyâm-ı tâbistânda[4]

1 hançer S : hancer B, M
2 lutfile M : lutfuyla B, S
3 birkaç M : birkac B, S
4 Mâ’-i ….. tâbistânda S, M : + [Bu kısım metinden farklı bir kaligrafi ve **sahh** kaydıyla B 216a'nın sol kenarına yazılmıştır] B

Beykoz ehli gālibâ derpîş ederler[1] münkali
Çeşme-i hayvânidi[2] gûyâ zalâm-ı hâkde
Buldu Hızr-ı himmetiyle anı Mahmûd Hân Velî
Göricek hüsn-i hıtâmın dediler târîhini
Dehrin erbâb-ı sühan, ‘asrın ricâl-i kümmeli
Ben de tahsîn eyleyüp en sonra tahrîr eyledim
Nevresâ bir beyt-i pâkîze dü-târîh-i celî
Buldurup Beykoz suyun yapdı pek[3] a‘lâ çeşmesin **sene 1159**[4]
(بولدروب بكقوز صوين ياپدى پك اعلى چشمه سن)
Şâh-ı bâlâ-menzilet Sultân Mahmûd-i Velî **sene 1159**[5]
(شاه بالا منزلت سلطان محمود ولى)*

Tevcîh-i Eyâlet-i Adana ve Trablus-Şâm ber-vech-i[6] [M 65a] mâlikâne bâ-hatt-ı hümâyûn-i mevhibet-makrûn[7]

Bundan akdem rütbe-i vâlâ-yı Vezâret ihsâniyle be-kâm ve Eyâlet-i Trablus-Şâm tevcîhi inzımâmiyle mazhar-ı ‘inâyet ü ikrâm olan sâbıkā Kethudây-ı Sadr-ı ‘âlî Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Yeğen el-Hâc Mustafa Paşa hazretlerine bu def‘a berây-ı iktizâ şehr-i recebü'l-müreccebin evâyilinden[8◊] zabt etmek üzere Adana Eyâleti tevcîh olunmağla[9], hâlâ Şâm Vâlîsi ve Mîru'l-

1 ederler B, S : ايدلرر M
2 hayvânidi B, S : hayvân idi M
3 pek B, M : — S
4 **sene 1159** B, S : — M
5 **sene 1159** B, S : — M. Gerçekten Nevres Efendi'nin bu târîh manzûmesi, “kahr u lutfun” yerine “lutf u kahrun”, “nâmın” yerine “ismin”, “pâkîze” yerine “pâk ile”, “Buldurup Beykoz suyun yapdı pek a‘lâ çeşmesin” yerine “Beykoz’un buldu suyun yapdı bu dil-keş çeşmeyi” gibi esasa tealluk etmeyen değişikliklerle *Dîvân*'ında mevcuttur; bk. Hüseyin Akkaya, *age,* s.138-139.
* Burada bahse konu Beykoz'daki çeşme ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.139'un sol kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış kayıt şöyledir: “Bu Fakīr-i pür-taksîr Ünye Müftîsi-yi sâbık merhûm ‘Abdullah Efendi'nin oğlu es-Seyyid Yahyâ Hatîb çeşme-i mezkûr binâ olunurken Beykoz Nâ’ibi idim. Fî zemen-i Ser-etıbbâ’-i Hâssa Kâtib-zâde Efendi hâlâ Bârî Te‘âlâ sâhib-i hâze'l-kitâba ve nâzırîne ve dahi sâmi‘îne ve kāri’îne ve hâzırîne bi'l-cümle tevfîk-ı rûzî? kılup, murâdât-ı dâreynlerin ihsân eyleye, âmîn”.
6 ber-vech-i B, S : + [M 65a] ber-vech-i M
7 bâ-hatt-ı ….. -makrûn M : — B, S
8 evâyilinden B, S : evâyilinde M
◊ 1-10 Receb 1159 = 20-29 Temmuz 1746. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**receb**” yazısı vardır.
9 olunmağla B : buyurulmağla S, M

Hacc'ı[1] Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Es‘ad Paşa hazretlerinin birâderleri[2] mîr-i mîrân-ı kirâmdan Sa‘deddîn Paşa hazretlerine dahi Trablus-Şâm Eyâleti, ber-vech-i mâlikâne bâ-hatt-ı hümâyûn[3] ‘inâyet buyuruldu.

Vefât-ı Sadr-ı Rum ‘Arab-zâde ‘Abdurrahman Efendi [B 216b] ve tevcîh-i mansıb-ı û be-Nakībüleşrâf

Hâlâ Rumeli Kadı‘askeri olan ‘Arab-zâde ‘Abdurrahman Efendi'nin vücûduna ba‘zı ‘ilel istîlâ ve mâh-ı merkūmun yedinci günü◊ bi-emrillâhi Te‘âlâ ecel-i müsemmâ ile ‘âzim-i dâr-ı bekā olmağla, ol mansıb-ı vâlâ bundan akdem üç[4] def‘a şeref-bahşây-ı mesned-i Rum olup, hâlâ Nakībüleşrâf olan fuzalây-ı kümmelînden Ak Mahmûd Efendi-zâde Seyyid[5] Mehmed Zeynel‘âbidîn el-Hüseynî Efendi[6] hazretlerine ‘inâyet ü i‘tâ ve ber-vech-i mu‘tâd huzûr-i ‘âlî-i[7] cenâb-ı Âsafî'de ferâce-i semmûr iksâ buyurılup[8] ve hâlâ Ser-etıbbây-ı Hâssa olup, İzmîr Kazâsı'ndan infisâl ile Mekke-i mükerreme Pâyesi olan fazîletlü Mehmed Sa‘îd[9] Efendi hazretlerine dahi yevm-i merkūmda İstanbul Pâyesi ihsân buyurılup, bu vechile karîn-i[10] ‘inâyet-i Pâdişâh-ı devrân ile mümtâz-ı etrâb u akrân ve du‘ây-ı devâm-ı ‘ömr ü devlet-i cenâb-ı Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlem ile ratbu'l-lisân[11] oldular.

Tebdîl-i Ağa-yı zümre-i Silahdârân

Hâlâ Silahdâr Ocağı Ağası olan Kadı Halîl Ağa, mâh-ı merkūmun on ikinci günü◊◊ ‘azl-i nâgeh-zuhûra mübtelâ ve hâlâ Baş-kapucu-başı ve[12] Mîr-i ‘alem olan Rikâbdâr Süleymân Ağa, mansıb-ı mezkûr ile kâm-revâ buyurılup, berây-ı tatyîb[13] Mîr-i ‘alemlik dahi mûmâ ileyh Halîl Ağa'ya i‘tâ ve huzûr-i Sadr-ı ‘âlî'de **[B 217a]** hıla‘-ı[14] fâhire iksâ olundu[15].

---

1 Mîru'l-Hâcc'ı M : Mîr-i Hâcc'ı B, S
2 birâderleri S, M : birâderi B
3 bâ-hatt-ı hümâyûn S, M : — B
◊ 7 Receb 1159 = 26 Temmuz 1746 Salı. B nüshasında sayfanın sağ kenarında, S nüshasında 195a'nın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**receb**” yazısı vardır.
4 üç M : üc B, S
5 Seyyid B : es-Seyyid S, M
6 el-Hüseynî Efendi B, S : Efendi el-Hüseynî M
7 ‘alî-i B, S : ‘alî-yi M
8 ve ber-vech-i ….. buyurılup S, M : — B
9 Sa‘îd S, M : — B
10 karîn-i B : mukārenet-i S, M
11 ile mümtâz-ı ….. -lisân S, M : olmalarıyla mesrûr u şâdân B
◊◊ 12 Receb 1159 = 31 Temmuz 1746 Pazar. B nüshasında sayfanın sağ kenarında, S nüshasında 195a'nın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**receb**” yazısı vardır.
12 ve S, M : olup, hâlâ B
13 buyurılup, berây-ı tatyîb S, M : — B
14 ve huzûr-i ….. hıla‘-ı/hıl‘at-i S, M : buyurılup, huzûr-i cenâb-ı Âsafî'de hıla‘-ı B
15 olundu B : buyuruldu S, M

‘Azl-i Vezîr-i a‘zam es-Seyyid[1] Hasan Paşa ve ihsân-ı mühr-i hümâyûn bâ-Vezâret-i ‘ulyâ be-Kethudây-ı Sadr-ı ‘âlî[2] hazret-i el-Hâc Mehmed Paşa

Mâh-ı merkūmun yirmi ikinci sülâsâ[3] günü◊ vâki‘ olan Dîvân-ı hümâyûn'da Sadrıa‘zam es-Seyyid[4] Hasan Paşa hazretleri ber-vech-i mu‘tâd mesâlih-i ‘ibâdı ru’yet ve icrây-ı merâsim-i ‘âdî ile kendü serâylarına ‘avdet eylediklerinden sonra, **nazm**:

‘Ârif-i etvâr-ı ‘âlem, vâkıf-ı hâl-i ümem
Şehriyâr-ı Cem-haşem, Hâkān-ı Efrîdûn-hadem

Nesr[5]: *Lâ zâle'd-dehru müftehıran bi-vücûdihi'l-emcedi ve'l-ekrem** hazretleri nîm-göç[6] ile ârâm-gâh-ı Mülûkâne'lerinden olan Beylerbeyi nâm nüzhet-serâda bulunmalarıyla, yevm-i merkūmda Dîvân-ı hümâyûn takrîbi ile Serây-ı hümâyûnlarına ve ba‘de'd-Dîvân yümn ü ikbâl ile suffe ta‘bîr olunan dâ’ire-i ‘aliyyelerine şeref-bahşây-ı kudûm-i meymenet-lüzûm olmalarıyla, derhâl Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerini[7] mahall-i merkūma ‘acâleten[8] da‘vet ve hîn-i vürûdunda Silahdâr Ağa vesâtati ile[9] emânet-i kübrâ olan mühr-i hümâyûnu istirdâd buyurdılar. Ba‘de hâzâ evsâf-ı sadâkat-ittisâfı bâlâda temhîd ü tahrîr ve zikr-i zât-ı mahmedet-âyâtı, sahâyif-i güzeşteye zîb-efzây-ı ta‘bîr u takrîr olduğu **[B 217b]** üzere sinîn-i kesîre ve müddet-i vefîreden beri[10] sefer u hazarlarda sebîl-i dîn-i mübîn ve uğur-i Devlet-i ‘aliyye-i ebed-karînde sıdk-ı niyyet ve hulûs-ı taviyyet ile nisâr-ı nakdîne-i tâb u tâkat ve îsâr-ı cevâhir-i ‘ömr-i girân-kıymet **[M 65b]** birle bezl-i mâ-hasal-i miknet ederek, niçe umûr-i müşkilede mü’temen ve müstahdem ve niçe menâsıb-ı celîle ile mübeccel ü mükerrem buyurulmağla, nîk ü bed-i cihânı temyîz ü tefrîk ve semt-i istikāmet ü ıhlâsı tercîh u tahkīk etmiş, rûzgâr-dîde ve kâr-âzmûde, gurre-i cebîn-i ‘iffet, yektâ-güher-i Kulzüm-fetânet[11], **nazm**:

---

1 es-Seyyid S, M : — B
2 Sadr-ı ‘âlî S, M : Âsafî B
3 sülâsâ B : sülesâ S, M
◊ 22 Receb 1159 = 10 Ağustos 1746 Çarşamba. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında 195b'nin sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**receb**” yazısı vardır.
4 es-Seyyid S, M : Seyyid B
5 **Nesr** B : — S, M
* لا زال الدهر مفتخرا بوجوده الامجد و الاكرم = Zaman onun çok şerefli, çok cömert varlığıyla övünç içinde devam etsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
6 hazretleri nîm-göç M : hazretlerinin nîm-göc B : hazretleri nîm-göc S
7 ileyh hazretlerini S, M : ileyhi B
8 ‘acâleten S, M : — B
9 vesâtati ile S, M : vesâtatiyle B
10 beri S, M : berü B
11 fetânet B, S ‘ısmet M

Hüner-pîrâye, zât-ı ‘âlî-himmet

Me‘ârif-âşinâ, sâhib-fazîlet

me’âli mâ-sadak-ı hâli olan sâbıkā Emîn-i Tersâne-i ‘âmire sa‘âdetlü el-Hâc Mehmed Efendi hazretleri haklarında ber-minvâl-i muharrer hüsn-i i‘tikād-ı Mülûkâne muzmerr u mukarrer ve yümn-i i‘timâd[1] ve teveccühât-ı seniyye-i Hıdîvâne müstemirran cilve-ger-i sâha-i eser olduğundan, mülâhaza-i âtiyeye binâ’en bundan mukaddemce Sadr-ı ‘âlî Kethudâlığı makāmına ıs‘âd ve bu tarîkıyle[2] ihrâz-i rütbe-i vâlâ-yı Vezâret içün istis‘âd olunmuşlar idi. el-Hâletü hâzih mülâhaza-i[3] mezkûre tahtında müstetir olan zamîrin, müşârun ileyh hazretlerine rucû‘u, ya‘nî dil-i âgâh-ı **[B 218a]** safvet-semîr-i Pâdişâhî'de muzmerr u meknûz[4] olan le’âlî-i ma‘nânın bürûz ü zuhûru ve lâ-siyyemâ mukaddemâ[5] tehayyül olunan dekāyık-ı letâyifin şeref-i sudûru bu vakt-i meymenet-makrûna merhûn olmağla, yevm-i merkūmda ibtidâ müşârun ileyh Kethudây-ı ‘âlî-makām hazretleri, ba‘dehû semâhatli Şeyhulislâm Efendi cenâbları, huzûr-i hümâyûn-i behcet-nümûn-i Husrevâne'ye da‘vet ve vakfegîr-i mevkıf-ı ‘inâyet buyurılup, evvelâ müşârun ileyh hazretlerine ferve-i semmûr-i mûrisü's-sürûr-i Vezâret ilbâs ve dûş-i hamiyyet-pûşu felek-mümâs ve sâniyen Sadâret-i ‘uzmâ ve[6] Vekâlet-i kübrâ'dan ‘ibâret olan merdümek-i ‘uyûn-i vüzerâ, ya‘nî mühr-i hümâyûn-i cihân-behâ yeden-be-yed ‘inâyet ü i‘tâ buyurulduğu evânda, nâdî-i ‘âlî-i Şehinşâhî'de mesned-ârây-ı Meşîhat-i İslâmiyye müşârun ileyh efendi hazretlerinin dahi bu vechile hâzır olmaları taltîf ü teşrîfi iktizâ eder hâlet olduğundan, deydene-i kadîme-i ‘Osmâniyye üzere mevlânây-ı müşârun ileyh hazretlerine dahi tevkīran li-şânihî iksây-ı ferve-i beyzâ ve lihâza-i iltifâta mazhar u[7] sezâ buyuruldukdan sonra, müşârun ileyhimâ hazerâtı memnûn **[B 218b]** u mahzûz ve[8] efzûnî-i ‘ömr ü devlet-i Veliyy-i ni‘met-i kerâmet-menkabetleri da‘avâtiyle ratbu'l-lisân olarak, mânend-i kırân-ı sa‘deyn-i neyyireyn bârgâh-ı sipihr-iştibâh-ı cenâb-ı Zıllullâhî'den[9] beder olup, Orta-kapu'dan taşra çıkdıklarında, ber-vech-i mu‘tâd muntazır-ı kudûmleri olan peykân ve serhengân ve sâ’ir hadem ü haşem-i bâhiru'l-‘unvân rikâb ve[10] pîş-gâhlarında devân u pûyân ve bu gûne dârât-ı Dârâ-nişân ile Serây-ı Âsafî'ye şeref-resân olup, bir mikdâr ârâmdan sonra re’fetlü Sâhib-i devlet hazretleri tertîb-i Dîvân ve icrây-ı merâsim-i

1 i‘timâd B, S : i‘tikād M
2 tarîkıyle B, S : tarîkle M
3 mülâhaza-i S, M : ملاحه B
4 meknûz S : meknûn B, M
5 mukaddemâ B, S : mukaddem M
6 ve B, S : + Vekâlet-i ‘uzmâ ve M
7 mazhar u S, M : — B
8 ve B : — S, M
9 Zıllullâhî'den S, M : Zıll-ı İlâhî'den B
10 ve B, S : — M

übbehet-nişân ederek, ‘umûmen erbâb-ı menâsıba ilbâs-i hıla‘-ı fâhire ve izhâr-ı nüvâziş ü iltifât-ı mütekâsire ile cümleyi mesrûr u şâdân buyurdılar.

Tezyîl-i makāle

Emr-i ‘azîm-i Sadâret-i ‘uzmâ ve hatb-ı cesîm-i Vekâlet-i kübrâ bu gûne hayyir-i dîn ü devlet, hulûs-ârây-ı me‘âlî-menkabet, sâhib-i zât ü zemân, kâmil ü mükemmel-i devrân; libâçe-i evsâfı, ârâyiş-i ahlâk-ı hasene ile mutarraz ü mu‘lem, ârây-ı sâ’ibe-i müstahsenede ‘alem-nümây-ı hikem olan vücûd-i muhterem-i bâhiru'l-kerem cenâbına tefvîz u müsellem buyurulması, mücerred tevfîk-ı Ehadiyyet, karîn-i hâl-i dîn ü devlet **[B 219a]** ve rehîn-i fevz ü nusrat olan nizâm-ı hayriyyet-me’âle delâlet eder hâlet olmağla, bi'l-cümle ricâl-i devlet-i sadâkat-‘alem, belki ‘âmme-i ‘âlem mesrûr u hurrem olup, devâm-ı ‘ömr[1] **[M 66a]** ü devlet-i cenâb-ı min‘âm ve kıvâm-ı şükûh-i Saltanat-ı hazret-i Halîfe-i hayru'l-enâm da‘avâtiyle şîrîn-kâm ve husûsan galebe-i şevk u garâm ile sühan-perdâzân-ı eyyâm niçe kasâyid-i garrâ ve tevârîh-i behcet-fezâ inşâsiyle ‘arz-ı kâlây-ı hüner ü iltifâta mazhar olmalarıyla, kalem-i vekāyi‘-i rakam-ı ıhlâs-perverleri dahi çend beyt-i târîhe muzaffer[2] olup, zeyl-i menkabet-i Veliyyü'n-ni‘met'e düşmekle, zîver-i sahâyif-i eser eyledi.

Li-münşi’ihî[3]:

‘İzziyâ sâmi‘a-zîb oldu cihâna nâgeh
“Müjde, sad müjde!” deyü sâniha-i sît ü sadâ
Ben de hâhişger olup, aslını etdikde su’âl
Dediler cilve-nümâ oldu yine fazl-ı Hudâ
Hamdü lillah ki zuhûr etdi kırân-ı sa‘deyn
Sadra geldi şeref-i mührüyle bir Âsaf-râ
Niçe Âsaf ki anın zâtına tahsîs olmuş
Dâniş-ârây-ı zekâ, zihn-i dirâyet-fermâ
Niçe Âsaf ki bulup gevher-i ahlâkından
Şân-ı iklîl-i Vezâret, şeref-i kadr u behâ
Fusahâ, nâtıka-i pâkine lâl ü hayrân
Bülegā, hüsn-i edâsından olurlar gûyâ
Vasf-ı zâtı eder ahbâbına îrâs-ı sürûr

1 devâm-ı ‘ömr B, S : + [M 66a] devâm-ı ‘ömr M
2 muzaffer B, S : mazhar M
3 **Li-münşi’ihî** S, M : **Kıt‘a** B

Zikr-i hayrı dil-i a‘dâya mahabbet-efzâ
Mahz-ı tevfîk-ı Hudâ oldu vücûdu Sadr'a
Yâver-i hâli ola ‘avn-i cenâb-ı Mevlâ **[B 219b]**
Kimdir eyâ o kerem-pîşe-i me‘âlî-elkāb?
Kimden etsem der iken bu haberi istiksâ
Hâme oldum da hemân verdi cevâb-ı kat‘î
Zabt-ı târîhine hem kıldı bu beyti inşâ
Mecd ü ikbâle mekarr, mesned-i mühre zîver **sene 1159**[1].

(مجد و اقباله مقر مسند مهره زيور)

Sadr-ı Âsaf-hüner el-Hâc Mehmed Paşa **sene 1159**[2].

(صدر آصف هنر الحاج محمد پاشا)

Der-beyân-ı ahvâl-i ma‘zûl-i Vezîr-i müşârun ileyh ve sebeb-i ‘azl-i vey der-zâhir-i hâl

Ber-vech-i güzâriş-i bâlâ istirdâd-ı mühr-i hümâyûn-i Cihân-ârâ ‘akabinde Vezîr-i müşârun ileyh es-Seyyid[3] Hasan Paşa hazretleri, Bostancı-başı Ağa delâletiyle Balık-hâne'ye sevk ve anda meks ve hemân ol gice çekdirme sefînesiyle Rodos Cezîresi'ne tesyîr u irsâl ve anda ikāmete emr-i hümâyûn şeref-bahş-ı sudûr oldu. Müşârun ileyhin zâhir-i hâlde bâ‘is-i ‘azli, makarr-ı Hılâfet-i ‘aliyye olan mahrûse-i İstanbul ehâlîsinin akvât-ı yevmiyyeleri[4] tedârükünde taraf-ı hümâyûndan kemâl-i ihtimâm derkâr olduğuna binâ’en, Sâhib-i mühr olan zevât-ı nasafet-simât hazerâtı dahi bu emr-i hatîre ikdâmı pîşkâr edinmek, lâzime-i zimmet-i emânet-şi‘arları idüği vâzıh u âşikâr iken, müşârun ileyh hazretlerinin bu mühim lâzimede ‘adem-i mübâlâtları ve bundan gayri ba‘zı harekâtları dahi rızây-ı yümn-iktizây-ı hazret-i Şehriyârî'ye mugāyir **[B 220a]** ve bu hâlât-ı gayr-i marzıyye, igbirâr-ı derûn-i safvet-nümûn-i Mülûkâne'ye bâ‘is ü dâ’ir olmakdan nâşî, rahmen li'l-‘ibâd müşârun ileyhi ‘azl ü ib‘âd buyurmaları, yevm-i merkūmun ferdâsı◊ Serây-ı Âsafî'ye şeref-bahşây-ı vürûd olup, cümle ocaklar zâbitânı ve ricâl-i Devlet-i ‘aliyye müvâcehelerinde feth u kırâ’et olunan hatt-ı hümâyûn-i ‘inâyet-makrûnun mazmûn-i belâgat-meşhûnundan esbâb-ı zâhiri rû-nümûn oldu.

1 **sene 1159** B, S : — M
2 **sene 1159** B, S : — M
3 es-Seyyid S, M : — B
4 yevmiyyeleri M : rûziyyeleri B, S
◊ 23 Receb 1159 = 11 Ağustos 1746 Perşembe.

Tefvîz-ı Kethudâyî-i Sadr-ı ‘âlî be-Sa‘îd Mehmed Efendi, Emîn-i Defter-i Hâkānî-yi hâlâ[1]

Ânifen safha[2]-pîrây-ı beyân ve zîb-efzây-ı levha-i ‘iyân olduğu üzere makām-ı Kethudâyî'den mesned-ârây-ı Sadâret-i ‘uzmâ olan devletlü el-Hâc Mehmed Paşa hazretleri, mühr-i hümâyûn-i ‘inâyet-merhûn ile devlet-i rûz-efzûn'a makrûn oldukları hengâm-ı meymenet-irtisâmda, câh-ı vâlâ-yı Kethudâyî dahi Hâcegân-ı Dîvân-ı ‘âlî-şân'dan olup, otuz **[M 66b]** seneden mütecâvizdir ki, istihkāk-ı zât-ı hüner-perverî ve isti‘dâd-ı fetânet-âyât-ı me‘ârif-güsterî lâzimesince niçe menâsıb-ı celîle ile be-kâm ve ‘ale'd-devâm umûr-i ‘izâm-ı Devlet-i ‘aliyye'de istihdâm buyurılan hâlâ Emîn-i[3] Defter-i Hâkānî sa‘âdetlü Mehmed Sa‘îd Efendi hazretleri, mücerred tevfîk-ı Samedânî **[B 220b]** mukāreneti ve mahz-ı ıhlâs-ı sadâkat-ihtisâs-ı cibillîleri[4] mu‘âveneti ile bu âna dek ihâle-i ‘uhde-i ihtimâmları kılınan mehâmm-ı dîn ü Devlet-i ‘aliyye'nin pezîrây-ı hıtâm ve resîde-i hüsn-i encâm olmasında ibrâz-ı gevher-i hamiyyet ile bâ-‘avn-i Hakk niçe hıdemât-ı makbûleye muvaffak ve ‘ale'l-husûs bundan esbak divel-i Nasârâ'dan mülûk-i etrâfa gâh sefâret ve gâh beylerbeyilik pâyesiyle büyük elçilik hıdmetlerine ve hudûd kat‘ı gibi emr-i hatîre me’mûriyyet ile şâyân-ı şân-ı[5] dîn ü devlet ve lâyık-ı nâmûs-i Saltanat-ı ebed-müddet olur hıdemât-ı ‘adîde ve âsâr-ı bâhiru'l-leme‘ât-ı pesendîdesi, tenvîr-i ‘ayn-ı ‘alen ve zükâ’-i rüşd ü zekâsı, ufuk-ı istikāmetden gün gibi rûşen ve ruhsâre-i hâl-i sadâkat-me’âli, âyîne-i safâ-âyîn-i tab‘-ı Husrevâne'de şekl-i ahsen ile rû-nümâ ve müstahsen olduğundan başka, müddet-i medîde geşt-i memâlik etmekle umûr-dîde ve tecârüb ü te‘âyün ile kâr-âzmûde olup, dekāyık-ı esrâr-ı devlete vâkıf ve hakāyık-ı etvâr-ı ricâli ‘ârif, sâhib-i zât ü zemân bir vücûd-i bâhiru'l-me‘ârif olduğu, ma‘lûm-i dirâyet-mersûm-i Pâdişâhî ve muhât-ı ‘ilm-i kerâmet-mevsûm-i Şehinşâhî olmağla, mûmâ ileyh gibi **[B 221a]** hayyir-ı dîn ü devlet, neyyir-i sipihr-i fetânet ü kiyâset, zât-ı sütûde-menkabetin emr-i hatîr-i Kethudâyî'de istihdâmı, yârî-i ‘inâyet-i cenâb-ı Bârî ile hayr-ı mahz olup, bu gûne umûr-i ‘izâm erbâbına tefvîz u ilzâm olunmak esbâb-ı kaviyye-i zâhireye teşebbüsden ‘ibâret bir keyfiyyet olduğu cenâb-ı Zıll-ı İlâh Halîfe-i kerâmet-penâh *eyyedehullâhu Te‘âlâ fî külli'l-umûri ve yetevellâhu*[6*] hazretlerinin nühây-ı levh-âşinây-ı Mülûkâne'lerine sânih ve hâtır-ı feyz-mezâhir-i Husrevâne'lerine zâhir u[7] lâyih olmağla, bu

1 **-yi hâlâ** B : — S, M
2 safha S, M : safîha B
3 Emîn-i B, M : + Efendi S
4 cibillîleri B, M : cibilletleri S
5 şân-ı B, S : — M
6 *yetevellâhu* B : *tevellâhu* M
* ایده الله تعالی فی کل الامور و یتولاه = Yüce Allah onu her işinde kalıcı kılsın ve onu dost edinsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
7 zâhir u M : — B, S

bâbda şeref-bahşây-ı sudûr olan emr-i hümâyûnları mûcebince yevm-i merkūmda◊ mûmâ ileyh huzûr-i cenâb-ı Âsafî'ye da‘vet ve dûş-i hamiyyet-pûşuna ferve-i Kethudâyî ilbâsiyle karîn-i ‘inâyet ve rehîn-i sürûr u behcet buyuruldu.

Tevcîh-i Emânet-i Defter-i Hâkānî

Ber-vech-i muharrer-i bâlâ mansıb-ı mezbûr münhall olmağla, kudemây-ı Hâcegân-ı Dîvân-ı ‘âlî-şân'dan sâbıkā Defter Emîni olan Bekir Beyefendi'ye ‘inâyet ü tevcîh ve ilbâs-i hıl‘at-i fâhire ile tefrîh u terfîh[1] buyuruldu.

İhsân-ı Vezâret be-Silahdâr-ı hazret-i[2] Şehriyârî Mustafa Bey

Bin yüz yirmi üç[3] senesinde* Moskov keferesiyle vâki‘ olan muhârebe-i ‘azîmede ‘inâyet-i cenâb-ı **[B 221b]** Rabbü'l-‘izzet[4] ile zuhûr eden fevz ü[5] nusrata pîş-kadem olan Sadrıa‘zam ve Serdâr-ı ekrem-i zafer-‘alem Teberdâr Mehmed Paşa merhûmun necl-i muhteremleri sa‘âdetlü Mustafa Bey hazretleri, vâlid-i mâcidleri Vezîr-i müşârun ileyh ‘âzim-i dâr-ı cinân oldukları evânda sabî bulunup, çünki pederleri merhûm, dîn-i mübîn ve Devlet-i ebed-karîn'e lâyık misli nâ-mesbûk hıdmetde bulunmağla, şecere-i zindegânîden ibkā eyledikleri semere-i fu’âdları mîr-i mûmâ ileyh hakkında, merâhim-i ‘aliyye-i Mülûkâne zuhûr edüp, merhûm-i müşârun ileyhin sebkat eden hıdmetine mücâzât kasdiyle hayru'l-halef-i[6] **[M 67a]** ferzend-i bâhiru'ş-şerefleri, ol vakitde Harem-i hümâyûn'a alınmağla, karîn-i hüsn-i terbiye olup, zâtında olan rüşd ü sedâd-ı Hudâ-dâd ve isti‘dâd-ı mâder-zâdları mübtegāsınca kemâl-i hâhiş ü rağbet ile mûcib-i ‘izzet-i dâreyn olan[7] kesb-i me‘ârife hasr-ı evkāt ve bezl-i ictihâd-ı himmet-simât[8] ederek fünûn-i şettâda tahsîl-i dest-mâye-i meleke vü mehâret ve husûsan san‘at-i kitâbet ve tekmîl-i âdâb ü dirâyetde izhâr-ı yed-i tûlây-ı liyâkat ü lebâkat edüp, tehzîb-i ahlâk-ı hasene ve tenvîr-i a‘râk ve etvâr-ı müstahsene birle beyne'l-akrân müşârun bi'l-benân olmalarıyla, vakit vakit mazhar-ı enzâr-ı ‘aliyye-i Şehriyârî ve refte

◊ 23 Receb 1159 = 11 Ağustos 1746 Perşembe.
1 u terfîh S, M : — B
2 hazret-i B, S : — M
3 üç M : üc B, S
* Sadrıa‘zam Baltacı Mehmed Paşa'nın Prut Seferi'ne hareketi 20 Safer 1130/9 Nisan 1711 tarihindedir; bk. meselâ Danişmend, *İOTK,* IV,3.
4 Rabbü'l-‘izzet M : Rabb-i ‘izzet B, S
5 ü M : — B, S
6 'l-halef B, S : + [M 67a] 'l-halef M
7 kemâl-i ….. olan S, M : — B
8 -ı himmet-simât B : — S, M

refte **[B 222a]** nâ'il-i merâtib-i iltifât-i Tâcdârî olarak bin yüz kırk sekiz senesi evâsıtında◊ Silahdâr-ı Şehriyârî[1] makāmında istihdâm ve on bir seneden mütecâviz ol hıdmet-i celîle-i münticü'l-merâma hulûs-ı tâmm ile kıyâm ve sıdk-ı derûn-i safâ-nümûndan bezl-i mâ-hasal-i miknet ü ihtimâm edüp, 'inâyet-i Hakk ve yâverî-i cenâb-ı Fâ'il-i mutlak mukārenetiyle[2] meşreb-i hümâyûn-i Mülûkâne'ye evfak ve tab'-ı safâ-meşhûn-i Husrevâne'ye elyak hıdemât-ı memdûha-i mahmûdü'l-'avâkıbe[3] muvaffak olmağla, âfitâb-ı gîtî-firûz-i 'avâtıf-ı 'aliyye-i Pâdişâhâne, hakkında lem'a-pâş-i bürûz olup, ânifen zikri murûr etdiği üzere mâh-ı merkūmun yirmi ikinci sülâsâ[4] gününde◊◊ Sadrıa'zam ve Vekîl-i mutlak-ı efham devletlü el-Hâc Mehmed Paşa hazretleri, mühr-i hümâyûn ile mübeccel ü mükerrem buyuruldukları vakt-i meymenet-mürtesemde, müşârun ileyh Silahdâr-ı bâ-vekār hazretleri dahi rütbe-i vâlâ-yı Vezâret ile kâm-kâr ve Mora Muhassıllığı 'inâyetiyle behredâr ve huzûr-i lâmi'u'n-nûr-i Şehinşâhî'de telebbüs-i ferve-i semmûr ile teşrîf ve i'tibâra şâyân ü sezâvâr buyuruldu.

Bu hılâlde de'b-i dîrîn üzere Serây-ı hümâyûn'da on gün mikdârı müsâfereten ikāmet ve ba'dehû hıl'at-i vedâ' nâmiyle **[B 222b]** tekrâr taraf-ı hümâyûndan bir sevb semmûr dahi ilbâs ve taltîf ve mesrûr buyurılup, doğru Serây-ı hazret-i Âsafî'ye gelmeleriyle, huzûr-i cenâb-ı Sadr-ı 'âlî'de dahi vüzerâya mahsûs olan serâsere dûhte sevb-i semmûr-i mûrisü's-sürûr iksâ ve merâsim-i 'âdî icrâ olundukdan sonra, hadem ü haşem-i Sadrıa'zamî ile sa'âdet-hânelerine tesyîr u irsâl buyuruldu.

Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerinin ferîde-i zât-ı me'âlî-sıfâtları, silk-i cevâhir-i vüzerâya şeref-resâ oldukları târîh-i behcet-ârâ, mazbût-ı mecmû'a-i dil-i ehibbâ vü eviddâ olmak kasdiyle çend beyt-i le'âlî-i manzûme âvîze-i tâk-ı menkabetleri kılındı. **Li-münşi'ihî**[5]:

Silahdâr-ı cenâb-ı Şehriyârî, Mîr-i 'âlî-câh
Vezâretle be-kâm oldu, mübârek eyleye Mevlâ
Bu târîh oldu hâlâ 'İzziyâ 'unvân-ı menşûru
Vezîr ibn-i Vezîr ü necl-i vâlâ Mustafa Paşa **sene 1159**[6].

(وزير ابن وزير و نجل والا مصطفى پاشا)

◊ 1 Muharrem 1148 – 29 Zilhicce 1148 = 24 Mayıs 1735 – 11 Mayıs 1736.

1 evâsıtında Silahdâr-ı Şehriyârî B : Silahdâr-ı Şehriyârî hılâlinde M : hılâlinde Silahdâr-ı Şehriyârî S

2 mukārenetiyle S, M : mukāreneti ile B

3 'avâkıbe B : 'âkıbeye S, M

4 sülâsâ B : sülesâ S, M

◊◊ 22 Receb 1159 = 10 Ağustos 1746 Çarşamba. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır. B ve S nüshalarında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak "**receb**" yazısı vardır.

5 **Li-münşi'ihî** S, M : **Kıt'a** B

6 **sene 1159** B, S : — M

Çend müddet[1] İstanbul'da hânelerinde meks ü ârâm ve mâ-lezime-i dârât ü ihtişâm ve mehâmm-ı düstûrânelerin ru'yet ü itmâmdan sonra, mansıbları olan Mora'ya tahrîk-i rikâb-ı 'azîmet eylediler.

Nasb-ı Silahdâr-ı Şehriyârî

Hâlâ Enderûn-i hümâyûn'da Hazîne Kethudâsı olan 'Ali Ağa hazretlerinin, meftûr oldukları harekât-ı 'âkılâne ve etvâr-ı edîbâneleri pesendîde-i tab'-ı Hıdîvâne olmağla, yevm-i merkūmda◊ Silahdâr Ağalık hıdmet-i **[B 223a]** celîlesiyle mesrûr u[2] be-kâm ve mazhar-ı iltifât ü ikrâm buyuruldu.

Tevcîhât-ı[3] ba'zı menâsıb-ı [M 67b] vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn[4]

Vezîr-i müşârun ileyh sa'âdetlü[5] Silahdâr Mustafa Paşa hazretlerine Vezâret ile Mora Muhassıllığı 'inâyet buyurulduğu günde, selefi Mora Muhassılı 'Osmân Paşa-zâde Vezîr-i mükerrem sa'âdetlü Ahmed Paşa hazretlerine, Hanya ve Hanya Muhâfızı olan Vezîr-i rûşen-zamîr sa'âdetlü Nu'mân Paşa hazretlerine, Semendire ve Alaca-hisâr sancakları inzımâmiyle Belgırad Kal'ası Muhâfızlığı ve Belgırad Muhâfızı Vezîr-i mükerrem sa'âdetlü Yahyâ Paşa hazretlerine, Eyâlet-i Rumeli tevcîh ü ihsân buyurılup, Rumeli Vâlîsi olan Sadr-ı esbak Muhsin-zâde sa'âdetlü[6] 'Abdullah Paşa hazretleri ber-vech-i tekā'üd Varna'da ikāmet ve devâm-ı 'ömr ü devlet-i cenâb-ı Şehriyârî'ye muvâzabet eylemek üzere bâ-fermân-ı 'âlî-şân[7] me'mûr buyuruldu.

Tebdîlât-ı ba'zı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn[8]

Mâh-ı merkūmun yirmi dokuzuncu gününde◊◊ şeref-bahşây-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn mûcebince[9], hâlâ Adana Vâlîsi olan Vezîr-i mükerrem sa'âdetlü Yeğen el-Hâc Mustafa Paşa hazretlerine, Habeş Eyâleti inzımâmiyle Cidde-i

1 müddet B : rûz S, M
◊ 22 Receb 1159 = 10 Ağustos 1746 Çarşamba.
2 mesrûr u S, M : — B
3 Tevcîhât-ı B, S : Tevcîh-i M
4 bâ-hatt-ı hümâyûn S, M : — B
5 sa'âdetlü S, M : — B
6 sa'âdetlü S, M : — B
7 bâ-fermân-ı 'âlî-şân S, M : — B
8 bâ-hatt-ı hümâyûn S, M : — B
◊◊ 29 Receb 1159 = 17 Ağustos 1746 Çarşamba. S nüshasında 202b'nin sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak "**receb**" yazısı vardır.
9 şeref- ….. mûcebince S, M : — B

ma‘mûre Sancağı ve hâlâ Cidde mutasarrıfı olan Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü el-Hâc Ebûbekir Paşa hazretlerine, Adana Eyâleti tevcîh buyurılup, müşârun ileyhimânın âmed ü[1] şudları, mevsim-i iyâb u zehâb-ı huccâc-ı zevi'l-ibtihâc ile **[B 223b]** olmak üzere emr-i[2] şerîfe-i ‘âlî-şân ısdâr u irsâl buyuruldu.

‘Azl ü nasb-ı Ser-bostâniyân-ı Hâssa

Hâlâ Bostancı-başı olan Hüseyn Ağa'nın etvâr-ı ‘âkılâne ve girdâr-ı edîbânesi, pesendîde-i tab‘-ı hümâyûn olduğundan, dört seneden mütecâviz Bostancı-başılık hıdmetinde istihdâm ve mukārenet-i tevfîk-ı Melik-i ‘Allâm ile makbûlü'l-hıdme ve[3] tahsîl-i nîk-nâm etmekle, şehr-i şa‘bânın gurresinde[◊] mu‘azzezen ve mükerremen[4] ocakları kā‘idesi üzere tekā‘üdlük ihsân ve Hasekî Ağa bulunan Mustafa Ağa, Ser-bostâniyân-ı Hâssa nasb olunmağla kâm-rân buyurılup, huzûr-i cenâb-ı[5] Âsafî'de iksây-ı hıl‘at-i fâhire[6] ile mesrûr buyuruldu.

Tebdîl-i Kethudây-ı Bevvâbîn-i Şehriyârî bâ-hatt-ı hümâyûn[7]

Sadr-ı sâbık Vezîr-i ‘âlî-şân sa‘âdetlü Hasan Paşa hazretlerinin dâmâdı olup, hâlâ Kethudây-ı Bevvâbîn-i Şehriyârî olan sâbıkā Sipâh Ağası[8] ‘Abdî Ağa, muktezây-ı şîve-i rûzgâr-ı televvün-kâr üzere sûret-i istiskāl, mir’ât-i hâlinden bedîdâr ve[9] mâh-ı merkūmun on birinci gününde[◊◊] pençe-i ‘azl-i nâgeh-zuhûrdan sille-hâr-ı âzâr olmağla, hâlâ rikâb-ı hümâyûnda[10] Çukadâr-ı Şehriyârî olan Bekir Ağa, ol hıdmet-i vâlâ ile kâm-revâ buyuruldu. Ve mûmâ ileyh ‘Abdî Ağa, zehâyir iştirâsı nizâmı ve ba‘zı umûr-i mühimmenin ru’yet ü itmâmı içün Trabzon ve Erzurum ve Kars taraflarına me’mûr buyurılup, sûret-i tesellîde umûr-i ‘izâmda istihdâm ve evâmir-i ‘aliyye ile ber-vech-i isti‘câl sevk u irsâlinde ihtimâm buyuruldu[11].

---

1 ü S, M : — B
2 emr-i B : evâmir-i S, M
3 makbûlü'l-hikme ve S, M : — B
◊ 1 Şa‘bân 1159 = 19 Ağustos 1746 Cuma. S nüshasında 203a'nın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şa‘bân**” yazısı vardır.
4 mu‘azzezen ve mükerremen S, M : — B
5 olunmağla, ….. cenâb-ı S, M : olunup, huzûr-i sadr-ı B
6 -i fâhire S, M : — B
7 bâ-hatt-ı hümâyûn S, M : — B
8 sâbıkā Sipâh Ağası S, M : — B
9 muktezây-ı ….. ve S, M : — B
◊◊ 11 Şa‘bân 1159 = 29 Ağustos 1746 Pazartesi. B nüshasında sayfanın sağ kenarında, S nüshasında 203a'nın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şa‘bân**” yazısı vardır.
10 gününde ….. hümâyûnda S, M : günü ‘azl olunup, hâlâ B
11 sûret-i ….. buyuruldu M : evâmir-i şerîfe ile irsâl olundu. **Vukū‘-i** B : sûret-i tesellîde umûr-i ‘izâmda istihdâm ve evâmir-i ‘aliyye ile ber-vech-i isti‘câl irsâlinde ihtimâm buyuruldu S

Tevcîhât-ı menâsıb-ı vüzerây-ı ‘izâm [B 224a] ve mîr-i mîrân-ı kirâm

Şehr-i ramazân-ı şerîfin gurresinde◊ Habeş Eyâleti ve Mekke-i mükerreme Şeyhu'l-Haremliği inzımâmiyle Cidde-i ma‘mûre Sancağı, hâlâ[1] Saydâ Vâlîsi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü ‘Osmân Paşa hazretlerine ve Saydâ Eyâleti dahi Kefe Eyâleti mutasarrıfı Sadr-ı esbak merhûm ‘Osmân Paşa dâmâdı Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretlerine ve Trabzon Eyâleti, Aydın Muhassıllığı'na ber-vech-i mâlikâne mutasarrıf olan Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Şerîf Halîl Paşa hazretlerine[2] **[M 68a]** ve Aydın Muhassıllığı, yüz bin guruş mâl-ı mu‘accele ile yine mâlikânelik üzere Trabzon Vâlîsi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü el-Hâc Velî Paşa hazretlerine ve Adana Eyâleti, Diyârbekir Vâlîsi Vezîr-i mükerrem Çeteci ‘Abdullah Paşa hazretlerine ve Diyârbekir Eyâleti, Karaman Vâlîsi Vezîr-i mükerrem Çelik Mehmed Paşa hazretlerine ve Karaman Eyâleti, Habeş ve Cidde tevcîh olunan Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Yeğen[3] el-Hâc Mustafa Paşa hazretlerine ve Karlı-ili Sancağı ilhâkı ve[4] Eğriboz Kal‘ası muhâfazası şartıyla Livâ’-i Eğriboz, mukaddemâ Hanya tevcîh olunan ‘Osmân Paşa-zâde Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Ahmed Paşa hazretlerine ve Hanya Sancağı ve[5] kal‘ası, muhâfazası şartıyla Eğriboz Muhâfızı Vezîr-i mükerrem Köse **[B 224b]** ‘Ali Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Kars, Mûsul Vâlîsi ‘Abdülcelîl-zâde Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü[6] Hüseyn Paşa hazretlerine ve Mûsul Eyâleti, sâbıkā Sivas Vâlîsi Vezîr-i mükerrem Selîm Paşa hazretlerine tevcîh buyurılup ve[7] Girid Eyâleti, Kandiye muhâfazası şartıyla Köprili-zâde Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Ahmed Paşa hazretlerine ve Erzurum Eyâleti, Vezîr-i mükerrem İbrâhîm Paşa hazretlerine ve Özi Eyâleti, Sadr-ı esbak Vezîr-i zî-şân sa‘âdetlü Seyyid[8] Mehmed Paşa hazretlerine ve Mar‘aş Eyâleti, mîr-i mirân-ı kirâmdan Zârbûna-zâde ‘Ömer Paşa'ya, Şehrizor ve Kerkûk, muhâfazası şartıyla ve Hudâvendigâr Sancağı, mîr-i mîrân-ı kirâmdan ‘Abdurrahman Paşa'ya, Van Kal‘ası muhâfazası şartıyla ibkā buyurılup, Âsitâne-i sa‘âdet'de mukīm kapu kethudâlarına ber-vech-i mu‘tâd ilbâs-i hıl‘at buyuruldu.

◊ 1 Ramazân 1159 = 17 Eylül 1746 Cumartesi. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**ramazân**” yazısı vardır.

1 hâlâ S, M : — B
2 Paşa hazretlerine B, S : + [M 68a] Paşa hazretlerine M
3 sa‘âdetlü Yeğen S : Yeğen B : sa‘âdetlü M
4 ilhâkı ve S : ilhâkı ile B : ilhâk ve M
5 ve B : — S, M
6 sa‘âdetlü S, M : — B
7 ve M : — B, S
8 Seyyid B : es-Seyyid S, M

Vukū‘-i tebdîlât-ı ba‘zı menâsıb-ı Dîvânî[1] ve nefy ü tagrîb-i ba‘zı kesân

Mâh-ı merkūmun dokuzuncu günü◊, hâlâ Çavuş-başı olan Yeğen ‘Ali Ağa, Dergâh-ı ‘âlî Cebeci-başılığı ile be-kâm ve sâbıkā Çavuş-başı olup, hâlâ Arpa Emîni olan Seyyid[2] ‘Abdî Ağa, Çavuş-başılık ile **[B 225a]** şâyân-ı ikrâm ve Arpa Emâneti dahi kudemây-ı tarîk-ı Hâcegân'dan Matbah Emâneti ile ma‘rûf olan Halîl Efendi'ye ihsân ü ilzâm buyurılup, hıla‘-ı fâhire ilbâsiyle mübtehic ü mesrûr oldular.

Bu hılâlde[3] Cebeci-başı-i sâbık el-Hâc Sâlih Ağa Burusa'ya ve hakkında ba‘zı kīl ü kāl hudûs eden[4] sâbıkā Tersâne Emîni Monlacık-zâde[5] ‘Ali Ağa*, Edirne'ye nefy ü iclâ olunmaları bâbında sâdır olan emr-i ‘âlî-şân mûcebince yevm-i mezbûrda◊◊ sevk u tesyîr olunup, çend rûz murûrunda mûmâ ileyh Sâlih Ağa Çekmeceler beyninde vâki‘ çiftliğinde ikāmete murahhas oldu.

Zuhûr-i nâr-ı dehşet-menâr ez-bâlây-ı menâre-i Câmi‘-i merhûm[6] Sultân Bâyezîd-i Velî *enârallâhu merkadehû*[**]

Mâh-ı merkūmun yirmi beşinci gicesi◊◊◊ sâ‘at üçde iken, merhûm Sultân Bâyezîd Hân-ı[7] Velî Câmi‘-i şerîfi menâresi ‘aleminden ‘alâyim-i semâvî-veş âteş-i bâlâ-keş rû-nümâ ve ejdehâ[8]-âsâ zebâne-i dehşet-nümûnu evc-peymâ olup, lehîb-efrûz olan şerâre-i berk âsârından[9] rûy-i hevâda perende-i cemerât peydâ olmağla, bu gûne ke'n-nâri ‘ale'l-‘alem bi'l-bedâhe zuhûr u bürûz eden

1 Dîvânî B, M : Dîvân S

◊ 9 Ramazân 1159 = 25 Eylül 1746 Pazar. B ve S nüshalarında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**ramazân**” yazısı vardır.

2 Seyyid B : es-Seyyid S, M

3 Bu hılâlde S, M : — B

4 hakkında ….. eden S, M : — B

5 -zâde S, M : — B

* Burada kendisinden söz edilen Mollacık-zâde ‘Ali Ağa ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.146'nın sağ kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Bu def‘a ile üçüncüdür. Bir garîb esrâr bu mahal tastîr olunduğundan iki gün mukaddem Mollacık-zâde ‘Ali Ağa Limni Cezîresi'ne nefy ü iclâ oldu. Mevlâ-yı Rahmân anları da ve cümle mağmûmları mesrûr eyleye, âmîn; **fî 12 Zilka‘de sene 1172** [=7 Temmuz 1759 Cumartesi]”.

◊◊ 9 Ramazân 1159 = 25 Eylül 1746 Pazar.

6 merhûm S, M : — B

** انار الله مرقده = Allah onun kabrini nurlandırsın” anlamına gelen Arapça duâdır.

◊◊◊ 25 Ramazân 1159 = 11 Ekim 1746 Salı. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**ramazân**” yazısı vardır.

7 Hân-ı S, M : — B

8 ejdehâ B, S : ejderhâ M

9 âsârından B, S : âsârında M

nâ'ire-i menâre-sûz-i mûrisü'l-elemden ol havâlî sükkânı, istîlây-ı dağdağa vü perîşânî birle mübtelây-ı havf **[B 225b]** u hirâs iken, bi-vikāyetillâhi Te'âlâ bir ferde sûziş-i derûn olacak şerer-i zarar isâbet **[M 68b]** etmeyüp, der-'akab inhımâd u intıfâsı, teskîn-sâz-ı nevâ'ir-i ıztırâb-ı e'âlî vü edânî olmağla, herkes "Bir başa bir külâh fedâ olsun" meselini gûyâ oldular. Emmâ ol serkeşîde-i evc-i iftihâr olan menâre-i 'alemdâr, isâbet-i 'ayn-ı rûzgâr ile külâh-ı bâhiru'l-i'tibârı, bu gûne rubûde-i pençe-i âteş-i dest-i çarh-ı gaddâr olduğundan, ol endâm-ı latîf ve hey'et-i şerîfede nev'an tegayyür rû-nümâ ve tûl ü dirâz-ı infi'âle ibtilâ ile terk-i börk-i (بُرك) fenâ etmiş bürehne-ser bir ebdâl-ı bî-berg ü nevâya dönüp, kûşe-i inzivâda ser-be-ceyb-i ihtifâ ve kayd-ı te'alluk-ı dünyâdan âzâde-ser olmak hâletleri hüveydâ olmağla, **mısra'**[1]:

Kelle sağ olsun cihânda bir külâh eksik değil*

Nesr[2]: Mazmûnu lisân-ı hâl-i[3] akrân ü emsâlinden, tesellî-bahşây-ı derûn-i i'vicâc-nümûnu iken, câmi'u'l-lutfi ve'l-kerem, menâru'l-cûdi ve'l-himem cenâb-ı Pâdişâh-ı 'âlem *a'lallâhu şânehû ve medde ihsânehû 'alâ mefârıkı'l-ümem*** hazretlerinin bu bâbda şeref-yâfte-i sudûr olan emr-i hümâyûnları mûcebince, müceddeden binâ vü ihyâ ve hey'et-i ûlâsına ircâ' ve kemâ-kân sûfiyâne tâc ve 'alem-i **[B 226a]** bâhiru'l-ibtihâc ile mânend-i hilâl-i nev tenvîr u ilmâ' buyurılup, bu esnâda kanâdîl-firûz olan kayyımlar, zuhûr-i taksîrât ve 'adem-i mübâlâtlarından nâşî, müstehakk-ı ta'zîr u te'dîb olmuşlar iken, hengâm-ı rûze ve 'îd olmak hasebiyle, ancak inzâr u tehdîd ve tenbîh ü te'kîd ile mazhar-ı 'afv-ı sedîd oldular.

Vefât-ı Kethudây-ı Bevvâbîn-i Şehriyârî Bekir Ağa ve tevcîh-i mansıb-ı vey

Çend rûz mukaddem Çukadâr Ağalık'dan Kapucu-başılık ve Kapucular Kethudâlığı mansıb-ı celîlesiyle çırâğ ve kâm-revâ buyurılan Bekir Ağa, kendüye bu gûne ikbâl-i lâ-bekā ve müsâ'ade-i rûzgâr-ı bî-vefânın zuhûrundan gûyyâ şâd-merg olmak 'alâyimi hüveydâ olup, menâre-i mârru'z-zikrin muhterik olduğu şeb-i pür-herebde bi-emrillâhi Te'âlâ füc'eten 'âzim-i dâr-ı bekā olmağla, Mîrahûr-i Sânî bulunan Bergoslu Mehmed Ağa, Kethudây-ı Bevvâbîn-i Sultânî ve Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından Silahşor-i Hâssa 'Abdurrahman Paşa-zâde Mustafa Bey, Mîrâhûr-i Sânî nasb[4] buyurılup, huzûr-i Âsafî'de telebbüs-i hıla'-ı fâhire ile mesrûr oldular.

---

1 **mısra'** B, S : — M

* Bu mısrâ'ın, söyleneni bilinmeyen bir şâire âit olduğunu bildiren yerlerden biri için bk. meselâ Recâ'î-zâde Ahmed Cevdet, *Zînetü'l-Mecâlis,* s.58.

2 **Nesr** B : — S, M

3 lisân-ı hâl-i M : — B, S

** اعلى الله شانه و مد احسانه على مفارق الامم = Allah onun şânını yüceltsin ve iyiliklerini bütün insanlar üzerinde yaygınlaştırsın" anlamına gelen Arapça duâdır.

4 nasb B, S : — M

Tertîb-i cezây-ı sezây-ı eşkıyây-ı Levendât der-cânib-i Anadolu bi-ihtimâm-ı Sadr-ı sâbık Ser‘asker ‘Ali Paşa

[B 226b] Bundan akdem Levendât eşkıyâsının Ser‘asker-i sâbık merhûm Yeğen Mehmed Paşa vak‘asında irtikâb etdikleri fezâhat ü şenâ‘at ve ba‘dehû Anadolu cânibinde geşt ü güzâr ile re‘âyâ vü berâyâya zulm ü i‘tisâfa cesâretlerinden nâşî, levs-i vücûd-i şekāvet-âlûdlarından dâmen-i memleket tathîr olunmak bâbında hatt-ı hümâyûn ile mu‘anven şeref-bahş-ı sudûr olan evâmir-i[1] ‘âlî-şân mûcebince, mukaddemâ kati vâfirinin cezâları tertîb ü icrâ ve bakıyyesinin dahi ahz ü istîsâl ü ifnâlarına ihtimâm derkâr olduğu, bâlâda tahrîr u inbâ olunmuşidi. Hılâl-i merkūmda Kars Cânibi[2] Ser‘askerliği, Sadr-ı sâbık Vezîr-i‘âlî-şân sa‘âdetlü ‘Ali Paşa hazretlerine tevcîh ve mansıbı olan Kütahya'ya vardıkda, eşkıyây-ı merkūmeden ser-i cem‘iyyet ve bâ‘is-i mefsedet olan Genc ‘Ali ve Köçekli-oğlu Mustafa ve sâ’ir rufekālarının bi-eyy-i hâl i‘dâm ü izâleleri içün Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerine dahi mahsûs[3] hatt-ı hümâyûn-i mehâbet-makrûn şeref-sudûr olup, lâkin mezkûrların başlarında binden ziyâde Levendât[4] **[M 69a]** eşkıyâsı müctema‘ olduğundan, Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri-nin zât-ı fetânet-simâtlarında meftûr oldukları **[B 227a]** rüşd ü tedbîr ve re’y-i isâbet-pezîrleri muktezâsınca, eşkıyây-ı merkūmenin açıkdan izâlelerine[5] mübâşeret olunmakda niçe[6] mahzûr zuhûr etmek ihtimâli ile çend müddet şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûnun tenfîz ü icrâsında te’hîr ve ser-i cem‘iyyet olan mezbûrlara rıfk ile mu‘âmele ve ba‘zı mes’ûllerine müsâ‘afe ederek, pâ-beste-i ‘ikāl-i igfâl ve vakt-i fursatda bilâ-emân[7] kahr u istîsâllerine teşmîr-i sâ‘id-i ihtimâm olunmak derkâr idüğün mukaddemâ Der-sa‘âdet'e ‘arz u tahrîr etmişler idi. Ser‘asker-i müşârun ileyh hazretleri bundan akdem Kütahya'dan nehzat ü hareket[8] ve Ordu-yi hümâyûn ile Sivas Sahrâsı'nda ikāmet eyledikleri esnâda, ser-i cem‘iyyet olan mezbûrlar başlarında binden ziyâde Levendât haşerâtiyle[9] dâ’ire-i Ordu-yi hümâyûn'a duhûlden imtinâ‘ u[10] vahşet ve bir sâ‘at mesâfe mahalde direng ü cem‘iyyet ve sûret-i zâhirde yine taht-ı itâ‘atde olmaların inbâ vü[11] irâ’et eylediklerinden nâşî, Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri dahi izhâr-ı mülâyemet ve[12] irhây-ı ‘inân-ı ruhsat ile **[B 227b]** müterassıd-ı zemân-ı fursat iken, bu def‘a Der-i

1 evâmir-i B, S : emr-i M
2 Cânibi B, S : — M
3 mahsûs S, M : — B
4 Levendât B, S : + [M 69a] Levendât M
5 izâlelerine B, S : üzerlerine M
6 niçe B, S : nice M
7 bilâ-emân S, M : — B
8 ü hareket S, M : — B
9 Levendât haşerâtiyle S, M : ile B
10 imtinâ‘ u S, M : — B
11 inbâ vü S, M : — B
12 izhâr-ı mülâyemet ve S, M : — B

devlet-medâr'a vürûd eden[1] tahrîrâtlarının hulâsa-i mefhûmları[2] ve ol havâlîden gelan sikātdan ba‘zı sâhib-i vukūfun ihbâr u takrîrleri[3] üzere, çünki Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerinin mukaddemâ sâdır olan hatt-ı hümâyûnun infâz ü icrâsı, cây-gîr-i zamîr-i safvet-semîrleri olmağla, bu vechile tedbîr-i dil-pezîre şurû‘ u mübâşeret[4] eylemişler ki, hâlâ Enderûn Çukadârları olup, fi'l-asl şecâ‘at ve yararlığı ma‘lûm u âşikâr olan Abaza Mehmed Ağa'yı bu bâbda vâkıf-ı esrâr ve behâne-i sayd ü şikâr ile ser-i cem‘iyyet-i eşkıyâ olan mezbûrâna hâb-ı hargûş vererek sayd ü şikâra tahrîs[5] u igrâ ve ta‘biye-i dâm ü dâne-i igfâl ile kemîn-gâh-ı fursata sevk u ilkā ederek çadırlarından çıkarup ve cem‘iyyetden ayırup[6], şikâr ardınca gitmek ve vakt-i fursatda i‘dâmlarına ikdâm eylemek husûsunu mûmâ ileyh Çukadâr Abaza[7] Mehmed Ağa'ya ta‘lîm ü telkīn ve ma‘iyyetine on bir nefer behâdır Enderûn ağaların dahi ta‘yîn ve mütevekkilen ‘alallâhi'l-Kadîr sevk u tesyîr buyurmuşlar. Bu[8] sûret-i müstahsene üzere mûmâ ileyh dahi edevât-ı sayd ü şikâr ile Levendât'ın **[B 228a]** çadırları muhâzîsinden güzer[9] eder iken, kazârâ[10] mezbûr Genc ‘Ali mûmâ ileyh Çukadâr Mehmed Ağa'yı çadırına da‘vet ve ikrâm kaydında oldukda: “‘Avdetde icâbet edelim. Şimdilik bir mikdâr sahrâya sayd ü şikâra gidelim” deyü merkūm Genc ‘Ali ve refîkı Köçekli-oğlu Mustafa'yı on nefer Levendât ile çadırlarından ihrâc ve Toyavlar (طوی آولر) Vâdîsi'nde[11] sayd u şikâra revâc vererek, bir mikdâr çadırlarından mübâ‘adet ile igtinâm-ı vakt-i fursat eylediklerinde, hemân ‘ale'l-ittifâk üzerlerine şîr-i künâmgîr-mânend hücûma mübâderet ve mûmâ ileyh Çukadâr Mehmed Ağa evvel emirde merkūm Genc ‘Ali'yi darb ve atından ser-nigûn ve rufekāsı olan Enderûn ağaları dahi merkūm Köçekli-oğlu Mustafa ve sâ’ir Levendât[12] eşkıyâsı üzerine sell-i seyf-i celâdet ve cümlesini üftâde-i hâk-i tedmîr u mezellet ve ser-i şekāvet[13]-perestlerin bedenlerinden cüdâ ve ‘avdet eyledikleri esnâda[14] çadırlarda olan Levendât haberdâr ve ekseri süvâr ve[15] mûmâ ileyh Mehmed Ağa ve rufekāsıyla ceng ü peykâra **[M 69b]** ibtidâr etmeleriyle, sonradan gelan

1 vürûd eden M : vârid olan B, S
2 mefhûmları B : mefhûmu S, M
3 ihbâr u takrîrleri S, M : ihbârı B
4 u mübâşeret S, M : — B
5 tahrîs B, S : tahrîz M
6 ve cem‘iyyetden ayırup S, M : — B
7 Abaza S, M : — B
8 ve mütevekkilen ….. Bu S, M : — B
9 güzer B : güzâr M
10 kazârâ S, M : — B
11 Toyavlar Vâdîsi'nde S: Toyavlar Vâdîsi'yle B : Toyâverler Vâdîsi'yle M
12 Levendât M : Levend B, S
13 şekāvet B : şekā S, M
14 esnâda B, S : esnâsında M
15 ve B, S : — M

eşkıyânın dahi **[B 228b]** birkaç[1] neferi efgende-i megāk-i helâk olup, bu vechile keşmekeş-i harb ü sitîz ederek şehrin kenârına geldiklerinde, eşkıyây-ı Levendât zafer-yâb olamayup, çadırlarına me'yûsen 'avdet ve mûmâ ileyh Mehmed Ağa, rufekāsıyla ve maktûl-i mezkûrların[2] ser-i bürîdeleriyle sâlimen Ordu-yi hümâyûn'a mülhak olmağla, Ser'asker-i müşârun ileyh hazretleri taraflarından ru'ûs-i maktû'a-i mezkûre, mâh-ı merkūmun selhında◊ Âsitâne-i sa'âdet'e vârid ve galtîde-i hâk-i mezellet olunmuşidi.

Kazıyye-i mezkûre vukū'undan sonra, sâlifü'z-zikr maktûllerin 'avene ve kafâdârları olan bugāt ve haşerât-i mefsedet-simât, *"el-Hâ'inü hâ'ifun*"* mefhûmuna mâ-sadak olup[3], havf u hirâs istîlâsıyla giriftâr-ı kemend-i pîç ü tâb-ı ıztırâb ve sâ'ir Levendât dahi dâ'ire-i Ordu-yi hümâyûn'a iltihâka şitâb ve içlerinde bulunan eşkıyâyı ihrâca bezl-i tâb eylemeleri şartıyla, kendüleri pâ-bend-i töhmetden rehâ-yâb olmaları bâbında Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerinden istîmân ü istirhâm etmeleriyle, ber-vech-i meşrût[4] mes'ûllerine müsâ'ade buyurılup, keyfiyyet-i mezkûre vukū'unun ertesi günü◊◊, Levendât-ı merkūme bi-ecma'ihim oldukları mahalden hareket ve Ordu-yi hümâyûn'a iltihâka mübâderet **[B 229a]** ve içlerinde vâcibü'l-izâle olan şekāvet-pîşe tâgī-leri kendüleri ahz ve dest ve[5] gerden-beste Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerine teslîm ve bu tarîkıyle[6] dâmen-i töhmet-âlûdların çirk-âb-ı cerâyimden teb'îd ü tathîr[7] ve 'uhûd-i sâbıkaları üzere kusûr u küsûrların bu hıdmet ile tetmîm etmeleriyle, ber-minvâl-i mezkûr ahz ve der-zencîr olunan mesfûrların şer'an lâzım gelan cezây-ı mâ-yelîkleri tertîb olunup, ser-i bürîdelerin peyâ-pey Der-i devlet-medâr'a irsâle ibtidâr ve bu gā'ile-i hâ'ilenin def' u ref'ine himem-i Müşîrâne'leri derkâr olmağla[8], sâ'ir mahallerde olan mefsedet-şi'ârların dahi giriftâr-ı kemend-i bevâr olmalariyçün etrâf u eknâfa mü'ekked buyuruldular tahrîr ve mukdim ve kâr-güzâr âdemleriyle tesyîr ve kat'-ı 'urûk-ı mefsedet-lerine sâ'id-i ihtimâmı teşmîr etmeleri[9] hasebiyle, şeml-i cem'iyyetleri külliyyen müteşettit ü perîşân ve bir tarîkıyle[10] ele girmeyüp, etrâfa gürîzân olanları dahi vâdî-i hızlânda bî-nâm ü nişân olup ve tâ'ife-i merkūmeden

---

1 birkaç M : birkac B, S
2 ve maktûl-i mezkûrların B, S : mârru'z-zikr maktûllerin M
◊ 30 Ramazân 1159 = 16 Ekim 1746 Pazar. B nüshasında sayfanın sağ kenarında, S nüshasında 208a'nın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak "**ramazân**" yazısı vardır.
* الخائن خائف = Hâin korkaktır" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.
3 ve haşerât-i ….. olup S, M : — B
4 meşrût B, M : meşrûta S
◊◊ 1 Şevvâl 1159 = 17 Ekim 1746 Pazartesi.
5 dest ve B : dest S : dest-ber M
6 tarîkıyle B, S : tarîkle M
7 ü tathîr S, M : — B
8 olmağla S, M : — B
9 etmeleri S : etmeleriyle B, M
10 tarîkıyle S : tarîkle B, M

kendü hâllerinde yurd ve hâne sâhibi ehl-i ‘ırz olan Levendât, bundan böyle dahi kendü hâllerinde olmak üzere vilâyetlerine gidüp, **[B 229b]** hânelerinde ikāmet eylemelerine izn ü ruhsat ve yeri yurdu olmayan Levendât'ı dahi fîmâ-ba‘d hılâf-ı marzî hareketden mücânebet eylemeleri şurûtunu hâvî hibâle-i[1] ‘ahd ü mîsâka kayd ü bend ve taht-ı zâbıtaya idhâl ve silsile-i itâ‘atlerin halka-i devâma rabt u îsâl eyledikden sonra, beher-hâl ser-rişte-i nizâm ve zimâm-ı intizâmları ‘ale'd-devâm der-dest bulunmak içün Erzurum vâlîleri kapusunda bulunmak üzere on bayrak ve Diyârbekir'e yirmi bayrak[2] ve Van ve Çıldır[3] vâlîlerine beşer bayrak ve Karaman ve sâ’ir eyâlât[4] ve elviye mutasarrıflarına dahi tehamüllerine göre tevzî‘ u irsâl edüp, ber-vech-i muharrer tâ’ife-i merkūmenin eyledikleri ‘uhûd u mîsâka ri‘âyet edüp, dâ’ire-i itâ‘atde sâbit-kadem olanları[5] kapularında istihdâm ve hılâfına cesâret edenlerin[6] bilâ-emân haklarından gelinmek üzere cümleye[7] **[M 70a]** tenbîh ü te’kîd ve ifhâm[8] ederek, bu vech-i vecîh üzere Levendât'ın nizâm-ı hâl ve fukarây-ı ra‘iyyetin[9] itmînân-ı bâllerine bezl-i cell-i himmet ve sarf-ı nakdîne-i dikkat ü kudret buyurmalarıyla[10], hak budur ki Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri zîb-efzây-ı riyâz-ı sıdk u ıhlâsları[11] olan şecere-i ıhlâs-diyânet semereleri[12] muktezâsınca, mukārenet-i ‘avn-i hazret-i Bârî[13] **[B 230a]** ve mu‘âvenet-i yümn-i teveccüh-i cenâb-ı Şehriyâri berekâtiyle bu gā’ile-i hâ’ilenin ber-vech-i eshel def‘ u ref‘ine muvaffak ve ‘ale'l-husûs turuk ve me‘âbirin emniyyeti ve ebnâ’-i sebîl ve re‘âyânın[14] âsâyiş ü refâhiyyeti emr-i muhakkak olmağla, *“Hayru'n-nâsi men yenfe‘u'n-nâs*”* me’âline mâ-sadak oldukları, ol havâlîden vürûd eden sikāt ve erbâb-ı vukūfun tevâtüren[15] ihbârları üzere ‘alâ vukū‘ihî sebt-i cerîde-i âsâr olundu.

---

1 hibâle-i B, M : cibâle-i S
2 ve Diyârbekir'e yirmi bayrak B, S : — M
3 Çıldır B : Cıldır S, M
4 eyâlât S : eyâlet B, M
5 edüp ….. olanları S, M : edenleri B
6 edenlerin S, M : üzere olanların B
7 gelinmek üzere cümleye B : gelinmekde ihtimâm olunmak üzere cümleye [M 70a] üzere cümleye S, M
8 ve ifhâm S, M : — B
9 fukarây-ı ra‘iyyetin S, M : — B
10 sarf-ı ….. buyurmalarıyla S, M : ihtimâm u dikkat buyurmaları B
11 u ıhlâsları S : istikāmetleri B : ıhlâsları M
12 ıhlâs-diyânet semereleri B : diyânet-semere-i istikāmetleri S, M
13 mukārenet-i ….. Bârî S : mukārin-i ‘avn-i hazret-i Bârî B : mukārenet-i ‘avn-i hazret-i Rabbânî M
14 sebîl ve re‘âyânın S, M : sebîlin M
* خير الناس من ينفع الناس = İnsanların hayırlısı, insanlara faydası dokunandır” anlamına gelen bu cümlenin hadîs olmadığı, ama anlamının doğru olduğu belirtilmektedir; bk. meselâ el-‘Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ’,* nr.1254, I,393.
15 tevâtüren B, S : tevâtür M

Vukū‘-i harîk der-Galata ve İstanbul

Mâh-ı şevvâlin dördüncü gicesi◊ sâ‘at sekizde Galata Kal‘ası derûnunda vâki‘ Sandıkcılar[1] ve Kürk Yapıcılar[2] Semti'nde ve onuncu gicesi◊◊ sâ‘at altıda İstanbul'da Belat-kapusu dâhilinde bi-kazâ’illâhi Te‘âlâ harîk-ı ‘azîm vâki‘ olup, zikr olunan iki mahalde ekser Yehûdî hâneleri olmağla[3], birbirlerine iltisâk u ittihâdı ve bâd-ı şimâlin iştidâdı sebebi ile lehîb-efrûz[4] olan nâr-ı zâti'l-vekūdun şiddet-i şerâre-zâdı, nısf-ı nehâra dek mütemâdî olmakdan nâşî, kati vâfir büyût ve dekâkîn muhterik olup, o gûne rûzgâr-ı zûr-kâra pîşrev olan âteş-i serkeşin etrâfını kat‘ ederek, havl ü kuvvet-i cenâb-ı Melik-i ‘Allâm **[B 230b]** inzımâmiyle, hükkâm-ı diyânet-irtisâmın ikdâm-ı tâmm ve ihtimâm-ı mâ-lâ-kelâmları zâhir-i hâlde sebeb-i ‘âdî ve inhımâdına bâ‘is ü bâdî olmağla, bi-lutfihî Sübhânehû ve[5] Te‘âlâ vakt-i duhâda külliyyen muntafî ve gā’ilesi ber-taraf olup, ehâlî-i cevânibe âsâyiş ü itmînân hâsıl[6] oldu.

Vukū‘-i tevcîhât-ı menâsıb-ı Dîvânî ber-vech-i mu‘tâd[7]

Kā‘ide-i Devlet-i ‘aliyye üzere beher sene ‘îd-i fıtr ‘akabinde ‘umûmen menâsıb-ı Dîvânî'nin ba‘zısı ibkā ve ba‘zısı müceddeden erbâb-ı istihkāka tevcîh u i‘tâ olunageldiği cümlenin ma‘lûmu olup, eğerçi şâyeste-i tahrîr olan vekāyi‘den olmadığı bedîhîdir. Lâkin isrâf-ı midâd ve teksîr-i sevâd makūlesinden olmayup, ba‘de-zemân menâsıb erbâbının esâmîsi bilinmekde dahi çendân fâ’ide mülâhaza olunmakdan nâşî, zabt-ı târîh ile tahrîrine sarf-ı evkāt olunmuşdur[8].

Mâh-ı merkūmun dokuzuncu isneyn günü◊◊◊ huzûr-i cenâb-ı Âsafî'de ibtidâ[9] kapu ricâlinden Kethudây-ı Sadr-ı ‘âlî Mehmed Sa‘îd[10] Ağa'ya iksây-ı ferve-i ibkā ve Re’îsülküttâb el-Hâc Mustafa Efendi ve Çavuş-başı es-Seyyid[11]

◊ 4 Şevvâl 1159 = 20 Ekim 1746 Perşembe. B ve S nüshalarında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.

1 Sandıkcılar B, S : Sandûkcular M

2 Yapıcılar B, S : Yapıçılar M

◊◊ 10 Şevvâl 1159 = 26 Ekim 1746 Çarşamba.

3 olmağla S, M : vâki‘ olup B

4 lehîb-efrûz B : lehîb-efzûn S : lehb-efrûz M

5 Sübhânehû ve S, M : — B

6 külliyyen ….. hâsıl S, M : muntafî B

7 ber-vech-i mu‘tâd S, M : — B

8 olunageldiği ….. olunmuşdur S, M : olunagelmekle B

◊◊◊ 9 Şevvâl 1159 = 25 Ekim 1746 Salı. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır. B ve S nüshalarında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.

9 ibtidâ B, S : [i]btidâ M

10 Mehmed Sa‘îd M : Sa‘îd Mehmed B, S

11 es-Seyyid S, M : — B

‘Abdî Ağa ve Tezkire-i Evvel ‘Abdî Efendi ve Tezkire-i[1] Sânî Nu‘mân Efendi ve Mektûbî Hamza Efendi'ye hıla‘-i fâhire-i mukarrer ilbâs olundukdan sonra, Defterdâr-ı Şıkk-ı Evvel Behcet Mehmed Efendi ve Baş-bâkī Kulu Turak Bey ve Cizye Baş-bâkī Kulu[2] Hüseyn Ağa'ya ve ba‘dehû Sipâhîler Ağası Hasan Ağa ve Silahdâr Ağası Süleymân Ağa ve Cebeci-başı Yeğen ‘Ali Ağa ve Topcu-başı Mustafa Ağa ve Top ‘Arabacı-başı İbrâhîm Ağa ve Hâssa Kassâb-başı Mustafa Ağa ve Darb-hâne Emîni Sâdık Mehmed Ağa ve Tersâne Emîni Defterdâr-ı sâbık **[B 231a]** Yûsuf Efendi ve Matbah Emîni İbrâhîm Efendi[3] ve Şıkk-ı Sânî Göynüklü[4] Ahmed Efendi ve Şıkk-ı Sâlis Süleymân Efendi ve Defter Emîni Bekir Beyefendi[5] ve Şehr Emîni Yûsuf Efendi[6] ve Arpa Emîni el-Hâc Halîl Efendi **[M 70b]** ve Haremeyn Muhâsebecisi ‘Ali Efendi ve Yeniçeri Kâtibi Divitdâr[7] Mehmed Beyefendi ve Sipâh Kâtibi Çavuş Ahmed Efendi ve Silahdâr Kâtibi Hânım-zâde Mehmed Efendi ve Teşrîfâtî ve Beylikci Nâ’ilî ‘Abdullah Efendi'nin üzerlerinde olan mansıbları ibkā ve mukarrer buyurılup; Nişâncılık, sâbıkā Defter Emîni Hasan Efendi'ye ve Rûznâmçe-i Evvel, Kesriyeli el-Hâc Ahmed Efendi'ye ve Anadolu Muhâsebeciliği, sâbıkā Silahdâr Kâtibi Yeğen Mehmed Efendi'ye ve Baş-muhâsebe, sâbıkā Anadolu Muhâsebecisi Halîl Efendi'ye ve Süvârî Mukābelesi, sâbıkā Yeniçeri Kâtibi Seyyid[8] ‘Ali Efendi'ye ve Cizye Muhâsebesi[9], sâbıkā Baş-muhâsebe[10] Emnî Mehmed Beyefendi'ye ve Mevkūfât, zemân-ı zabtı vaktine mevkūf olmak üzere sâbıkā Mâliyye olan Yazıcı Mustafa Efendi'ye ve Mâliyye Tezkireciliği, sâbıkā Piyâde Dâmâd Ebûbekir Efendi'ye ve Küçük Rûzname, sâbıkı Bekir Paşa-zâde Süleymân Beyefendi'ye ve Piyâde Mukābelesi, sâbıkā Mâliyye Tezkirecisi ‘Ömer Efendi'ye ve Küçük Evkāf Muhâsebesi, sâbıkı ve hâlâ Vak‘a-nüvîs ‘İzzî Süleymân Efendi'ye ve Cebeciler Kitâbeti, sâbıkā Hâslar Reşîd Mehmed Efendi'ye ve Tophâne Nezâreti, sâbıkā Küçük Kal‘a ‘Âtıf Efendi-zâde ‘Ömer Efendi'ye[11] **[B 231b]** ve İstanbul Bârût-hânesi Nezâreti, sâbıkā Tezkire-i Sânî Hâşim[12] Beyefendi'ye ve Gelibolu Nezâreti, İskemleci Mustafa Ağa'ya ve

1 Tezkire-i B : — S, M
2 Kulu B, M : — S
3 ve ….. Efendi B : — S, M
4 Göynüklü B, S : كويتكلى M
5 Beyefendi S, M : Bey B
6 Efendi B : + ve Matbah Emîni İbrâhîm Efendi S, M
7 Divitdâr B, S : Devâtdâr M
8 Seyyid B : es-Seyyid S, M
9 Muhâsebesi B, S : Muhâsebecisi M
10 Baş-muhâsebe B, S : Muhâsebe-i Evvel M
11 ve Küçük Evkāf ….. Efendi'ye S, M : + [Bu kısım muhtemelen İzzî Efendi'nin bizzat kendisi tarafından buraya girmesi işaret edilerek ve sahh kaydıyla 231a'nın sol kenarına yazılmıştır] B
12 Hâşim B, S : + ‘Ali M

Selânik Nezâreti, Resmî Hacı[1] Ahmed Efendi'ye müceddeden tevcîh ü ‘inâyet ve cümlesi ilbâs-i hıl‘at ile karîn-i behcet buyuruldu.

Vukū‘-i ‘azl ü nasb-ı Meşîhat-i İslâmiyye

Bundan akdem Ser-etıbbây-ı Hâssa olup, Sadâret-i Rum'dan munfasıl olan Hayâtî-zâde Mehmed Emîn Efendi hazretleri, işbu bin yüz elli dokuz senesi rebî‘ulevvelinin on üçüncü sülâsâ[2] gününde◊, bi'l-isti‘dâd mesned-i İftâ'ya ıs‘âd buyurulmuşidi[3]. Yedi aya karîb müddet emr-i Fetvâ'ya kıyâm u mübâderet ve bi-kazâ’illâhi Te‘âlâ işbu mâh-ı şevvâlin onuncu sülâsâ[4] gicesi◊◊, Hısn-ı İstanbul ebvâbından Belat-kapusu dâhilinde zuhûr eden harîkın nâ’ire-i şiddeti ertesi duhâ vaktine dek mütemâdî olmağla, ser-çeşme-i ‘inâyetden zülâl-i selsâl-i merhametleri, teskîn-sâz-ı sûziş-i dâd-hâhân olan cenâb-ı Pâdişâh-ı devrân *meddallâhu zılâle re’fetihî ilâ âhıri'z-zemân** hazretleri, ‘ale'l-‘umûm ‘ibâdullâha kemâl-i merhamet ve şefekatlerinden nâşî, tahrîk-i rikâb-ı **[B 232a]** rehvâr-ı ikdâm ile bizzât mahall-i merkūma sâye-endâz-ı kıyâm ve hılâl-i leylden ıtfây-ı harîka dek ol havâlîde meks ü ârâm ve kable'z-zuhr Serây-ı hümâyûn'larına şeref-bahşây-ı kudûm-i meymenet-irtisâm olduklarında, derhâl Sadrıa‘zam ve Vekîl-i mutlak-ı efham ve muhteremleri re’fetlü el-Hâc Mehmed Paşa hazretlerini bi'l-bedâhe huzûr-i hümâyûn-i lâmi‘u'n-nur-i Husrevâne'lerine da‘vet ve karîha-i sabîha-i hümâyûnlarından hâlâ Nakībüleşrâf ve mesned-ârây-ı Sadr-ı Rum olan Ak Mahmûd Efendi merhûmun necl-i mükerremleri re’îsü'l-‘ulemâ ve ber-güzîde-i fuzalâ semâhatli es-Seyyid[5] Mehmed Zeynel‘âbidîn el-Hüseynî Efendi hazretlerin[6] dahi med‘uvven pîş-gâh-ı Hılâfet-dest-gâh-ı Şehinşâhâne'lerine getürdüp, lihâza-i keremleriyle mükerrem ve ‘ayn-ı ‘inâyetlerine mazhariyyet ile dil-şâd ü hurrem buyurduklarından sonra, emânet-i kübrâ olan emr-i Fetvâ'yı mevlânâ-yı müşârun ileyh hazretlerinin ‘uhde-i dirâyet-ârâlarına ihâle ve iksây-ı ferve-i beyzây-ı behcet-pîrâ ile tebcîl ü teşrîf ve deydene-i kadîme-i Saltanat-ı meymenet-redîfleri üzere nev-nihâl-i gars-i yemîn-i şeref-i ihtisâs[7] **[B 232b]** **[M 71a]** ya‘nî çırâğ-ı hâss-ı[8]

---

1 Hacı B : el-Hâcc S, M
2 sülâsâ B : sülesâ S, M
◊ 13 Rebî‘ulevvel 1159 = 5 Nisan 1746 Salı.
3 buyurulmuşidi B, S : buyuruldu M
4 sülâsâ B : sülesâ S, M
◊◊ 10 Şevvâl 1159 = 26 Ekim 1746 Çarşamba. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır
* مد الله ظلال رأفته الى اخر الزمان = Allah onun merhametinin gölgesini kıyâmet gününe kadar uzatsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
5 es-Seyyid S, M : Seyyid B
6 el-Hüseynî Efendi hazretlerin B, S : Efendi el-Hüseynî hazretlerini M
7 ihtisâs B, S : + [M 71a] ihtisâs M
8 hâss-ı B : hâssu'l-hâss-ı S, M

Mülûkâne'leri olan cenâb-ı Âsaf-ı ıhlâs-elîflerin dahi serâsere dûhte sevb-i semmûr-i mûrisü's-sürûr ilbâsiyle tekrîm ü taltîf buyurup, müşârun ileyhimâ hazerâtı, bu gûne bedâheten müstağrak-ı lücce-i ‘inâyet ü iltifât olmalarıyla, asdâf-ı derûn-i hulûs-meşhûndan le’âlî-i manzûme-i da‘avât-ı Saltanat-ı şevket-âyâtı, âvîze-i tâk-ı mu‘allâ-revâk-ı icâbet ederek, hem-‘inân-ı murâfakat Serây-ı Sadr-ı ‘âlî'ye mürâca‘at ve icrây-ı merâsim-i tehniyet ‘akabinde ber-vech-i mu‘tâd Vekîl-i Saltanat-ı mekârim-i‘tiyâd cenâbından dahi bir sevb-i semmûr ma‘raz-ı hedâyâda cilve-ger-i zuhûr ve telakkī bi'l-kabûlden sonra, mevlânâ-yı müşârun ileyh hazretleri hâne-i sa‘âdetlerine ‘avdet buyurdular.

Bu hılâlde şeref-bahş-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i itâ‘at-makrûn mûcebince mevlânâ-yı ma‘zûl-i müşârun ileyh, Çavuş-başı ‘Abdî Ağa mübâşeretiyle evvelâ sâhil-hânelerine irsâl ve ba‘dehû Burusa'da ikāmetine fermân-ı hümâyûn buyurulmağla, sevk u tesyîrinde isti‘câl buyuruldu.

Sebeb-i ‘azl-i mevlânâ-yı müşârun ileyh der-sûret-i zâhir[1]

Ber-mûceb-i tevâtür-i akvâl-i **[B 233a]** mütehâlifetü'l-me’âl mevlânâ-yı müşârun ileyhin bâ‘is-i ‘azlinde zâhir-i hâl, beyne'l-enâm meşhûr u mezkûr ve ‘alenen meşhûd ü manzûr olan za‘f-ı kuvây-ı bünye ve ‘ilel-i kadîme-i bedeniyyelerinden nâşî, külfet-i umûr-i Fetvâ ve kesret-i meşgale-i bî-intihâya vücûdları gayr-i mütehammil olmağla, bu cihetden ru’yet-i mesâlih-i ‘ibâdullah te’hîr u ta‘tîl ve temşiyet-i emr-i Fetvâ'da taksîr u ta‘lîl iktizâ etmeden neş’et etmiş bir hâlet[2] ola, yâhûd **nazm**[3]:

Dâver-i Dâd-ger-i[4] ‘adl-âyîn,

Husrev-i Husrevân-ı rûy-i zemîn

Nesr[5]: Cenâb-ı zıll-ı hazret-i[6] Rabbü'l-‘âlemîn ve[7] Halîfe-i Seyyidü'l-mürselîn *lâ-zâlet şümûsü re’fetihî şârikaten ilâ yevmi'd-dîn ve mâ berihat akmâru satvetihî sâtı‘aten fi'l-erazîn** hazretleri, merkez-i dâ’ire-i Fetvâ ve takvâda deymûmet-i teyakkuz ile sâhib-i intibâh, belki kutb-i dil-âgâh olduklarından, ber-vech-i ta‘mîm muktezây-ı şer‘-i kavîm ve mübtegāy-ı

1 mevlânâ-yı ….. zâhir S, M : **müşârun ileyh** B
2 bir hâlet S, M : — B
3 **nazm** B, S : — M
4 Dâd-ger-i B, S : Dâverân-ı M
5 **Nesr** B : — S, M
6 hazret-i M : — B, S
7 ve M : — B, S

* زالت شموس رأفته شارقة الى يوم الدين و ما برحت اقمار سطوته ساطعة فى الا رضين = Onun merhametinin güneşleri kıyâmet gününe kadar doğmakta, kudretinin ayları da dünyanın her köşesinde parlamakta devam etsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

kānûn-i müstedîm üzere, menba‘-ı birr u ihsândan âb-ı hayât-bahşây-ı evâmirleri dehre cârî ve mehebb-i menâhîden rîh-i ‘âsıf-ı nevâhîleri ‘âleme sârî olup, husûsan sebîl-i dîn-i mübîn ve uğur-i Devlet-i ebed-karîn'de ibrâz-i sıdk u ıhlâs, cây-ı menâs-ı yümn-ihtisâs **[B 233b]** idüği müsellem-i ‘avâmm u havâs olmağla, bi-esrihim ricâl-i bâhiru'l-ibtihâl-i Devlet-i ‘aliyye'leri beher-hâl şeref-i ‘afâf ile selîmü'l-etrâf ve nütef-i reyhân-deste-i mehâsin-evsâf ile ittisâfları, pîrâye-i ‘amâme-i lâzime-i hâlleri ve şemâme-i rızâ-cûyî, ‘ale'd-devâm dest-hûş-i istikāmet-me’âlleri olmak ve muttasıl umûr-i dîn-i ebed-kıyâm ve şu’ûn-i Devlet-i ‘aliyye-i müstemirretü'd-devâm da beher takdîr zuhûr u bürûz eden zerre-i tehâvün ü taksîr, mânend-i hûrşîd-i cihângîr himem-i bî-nazîr-i Şehriyârî'leri incizâbiyle imhâ ve fenâ-pezîr olmakda dikkat-i dirâyet-semîr-i Tâcdârî'leri derece-i terakkīde bulunmak ve'l-hâsıl tensîk-ı nizâm-ı ‘âlem ve tedkīk-ı ahvâl-i milel ü ümem de müstemirran bezl-i ictihâd olunmak hâletleri, aksây-ı metâlib ve a‘lây-ı me’ârib-i Pâdişâhâne'leri olmağın, bu mukaddime-i müselleme muktezâsınca, merdümek-i çeşm-i cihân-bîn-i ‘âlemiyân olan hazret-i Cihân-bân-ı[1] kerâmet-mevsûf cenâblarının nazar-ı dikkat-eserlerinde sahâyif-i ‘âlem, kitâb-ı müstetâb-âsâ demâ-dem mekşûf olup, lâ-siyyemâ[2] de’b-i ma‘rûf-i Mülûkâne'leri üzere tebdîl ‘âleminde dahi beyne'n-nâs tekavvül olunan ba‘zı ekāvîl, vâsıl-ı sem‘-i hümâyûn-i fetânet- **[B 234a]** me’lûfları olacağı bedîhîdir. **[M 71b]** Binâ’en ‘aleyh mevlânâ-yı müşârun ileyhden gûyyâ[3] ‘ulemâya nâ-sezâ evzâ‘-ı nâ-be-câya ictirâ eylemek hâletleri ve küberây-ı ‘ulemây-ı a‘lâm dil-gîr olacak ba‘zı etvâr-ı nâ-çesbân nümâyân olmak ‘alâmetleri ve husûsan hademe ve havâşî ve kurenâ’ sû’ bî-tehâşî cesâretlerinden hâdis olan ahvâl, bâ‘is-i kīl ü kāl olmak keyfiyyetleri, resîde-i sâmi‘a-i ‘âlem-i bâlâ olmağın, bu vechile mâ-sadak-ı hâli, ya‘nî mûcib-i ‘azl ü nekâli, *“Men yesma‘ yehal*”* me’âli olmuşdur.

Tevcîh-i câh-ı vâlâ-yı[4] Sadâret-i Rum

Ber-vech-i muharrer-i bâlâ mevlânâ-yı müşârun ileyh semâhatli Zeynel‘âbidîn Efendi hazretleri, câh-ı vâlâ-yı Fetvâ ile teşrîf ve[5] kâm-revâ buyuruldukdan sonra, münhall olan mansıb-ı Rumeli[6], Şeyhulislâm-ı esbak ‘allâme-i Rum İsma‘îl Efendi merhûmun matla‘-ı neyyir-i ‘ulûm olan

1 Cihân-bân-ı B, M : Cihâniyân-ı S
2 demâ-dem ….. lâ siyyemâ S, M : + [Bu kısım muhtemelen müellifce, sahh kaydıyla ve buraya girmesi işaret edilerek 233b'nin sağ kenarına yazılmıştır] B
3 gûyyâ B, S : gûyâ M
* من يسمع يخل = İnsanlarla ilgili olumsuz haberleri işiten, kalbinde onlara karşı tiksinti duyar” anlamına gelen Arapça atasözüdür; bk. el-Meydânî, *Mecma‘u'l-Emsâl,* II,300.
4 câh-ı vâlâ-yı S, M : — B
5 teşrîf ve S, M : — B
6 münhall ….. Rumeli S, M : — B

mahdûm-i sâmîleri sadr-ı sudûr-i efâzıl, bedr-i sipihr-i fezâ'il, bahr-ı teyyâr-ı ‘avârif, gevher-i şâhvâr-ı me‘ârif, fuhûl-i vaktin ‘afîf ü ser-bülendi mevlânâ Mehmed Es‘ad[1] Efendi hazretlerinin Sadr-ı Rum'dan infisâlleri sene-i kâmileyi tecâvüz etmekle, seciyye-i zekiyye-i hümâyûndan tekerrürü istihsân ü istisvâb[2] vechiyle, **[B 234b]** mevlânâ-yı müşârun ileyh hazretleri dahi yevm-i mezkûrda[◊] bâ-hatt-ı hümâyûn[3] mesned-i Rum'a ıs‘âd buyurılup, ber-vech-i mu‘tâd huzûr-i cenâb-ı Sadrıa‘zamî'de telebbüs-i ferve-i semmûr ve bu vechile dahi ‘inâyât-ı bî-gāyât-ı Şehinşâhî'ye mazhariyyet ile mübeccel ü mesrûr buyuruldu.

Tevcîh-i câh-ı vâlâ-yı Nekābet-i bâhiru'ş-şerâfe[4]

Bu hılâlde mansıb-ı ‘âlî-i[5] Nekābet dahi ber-minvâl-i meşrûh münhall olmağla, sâbıkā Anadolu Kadı‘askeri olup, bundan esbak bir def‘a dahi Nakībüleşrâf olan hasîb-i fezâ'il[6]-ârâ, nesîb-i mehâsin-pîrâ Bolevî-zâde mevlânâ es-Seyyid[7] Mehmed Emîn el-Hüseynî Efendi[8] hazretlerine bâ-hatt-ı hümâyûn ‘inâyet ü i‘tâ ve huzûr-i ‘âlî-i cenâb-ı[9] Âsafî'de ferâce-i semmûr iksâ buyurılup, karîn-i lihâza-i iltifât-ı cenâb-ı Zıllullâhî olmağla mübtehic ü kâm-revâ ve cümleden isticlâb-ı du‘ây-ı icâbet-ârâ[10] buyuruldu.

‘Azl ü nasb-ı Ser-etıbbây-ı Hâssa ve Ser-müneccimîn

Sâlifen tastîr ve ânifen güzâriş-pezîr olduğu üzere mevlânâ-yı müşârun ileyh Hayâtî-zâde Mehmed Emîn Efendi'nin hakîm-başılıkları hengâmında kethudâlıkları makāmında olup, bundan akdem kendülere Meşîhat-i İslâmiyye teveccüh eyledikde, bi'l-isti‘dâdi ve'l-istîhâl Hâssa[11] **[B 235a]** Hakîm-başılık tevcîh ve ol[12] hıdmet-i celîleye tekarrub ile Mekke-i mükerreme ve İstanbul kazâları pâyeleri ‘inâyeti ile hâl ü şânı terfî‘ u terfîh buyurılan sâbıkā İzmîr Kadısı mevlânâ Mehmed Sa‘îd Efendi hazretleri, zâtlarında olan isti‘dâd-ı Hudâ-dâd muktezâsınca, havâss-ı ‘akākīr-i ahvâl-i ‘âleme vâkıf, nabz-âşinây-ı

1 Mehmed Es‘ad M : Es‘ad Mehmed B, S
2 ü istisvâb M : — B, S
◊ 10 Şevvâl 1159 = 26 Ekim 1746 Çarşamba.
3 mezkûrda bâ-hatt-ı hümâyûn S, M : merkūmda B
4 -i bâhiru'ş-şerâfe M : — B : -i bâhiru'ş-şerâfet S
5 ‘âlî-i B, S : ‘âlî-yi M
6 fezâ'il B, S : fezâyil M
7 es-Seyyid S, M : Seyyid B
8 el-Hüseynî Efendi B, S : Efendi el-Hüseynî M
9 cenâb-ı S, M : hazret-i B
10 ve cümleden ….. ârâ S, M : — B
11 Hâssa B, S : hâssaten M
12 ol B, S : — M

zemân ve enmûzec-i evzâ‘-ı rûzgârı ‘ârif, zû-fünûn-i devrân olmak sûretleri mir’ât-i hâllerinden nümâyân olup, niçe müddetden berü bâ-tevfîk-ı Hakîm-i mutlak üslûb-i hakîm üzere harekete muvaffak olmalarıyla, tab‘-ı hümâyûn-i Mülûkâne'ye güvârâ ve gül-i nâzik-mizâc-ı Husrevâne'ye lâyık u ahrâ ihtiyâr eylediği terâkîb-i harekât ü etvârı, muvâfık-ı mezâkk-ı Şehriyârî olduğu eğerçi müsellem-i râz-dârân-ı ‘âlem idi. Lâkin ber-vech-i muharrer-i bâlâ fi'l-asl ma‘zûl-i müşârun ileyhin kethudâlıkları ve bu cihetden ol tarafa râbıta-i hibâle-i te‘allukları olmak hasebiyle, hîn-i ‘azlinde bunların hakkında dahi ba‘zı gûne güft-gûy-i turfa-mazmûn rû-nümûn ve resîde-i sem‘-i hümâyûn[1] **[M 72a]** olup, ber-muktezây-ı vakt ü zemân ol vechile **[B 235b]** cism-i hâle ‘ârız olan ‘araz-ı maraz-ı[2] kīl ü kālin def‘ u izâlesiyçün mevlânâ-yı mûmâ ileyh Mehmed Sa‘îd Efendi dahi berây-ı iktizâ[3] ‘azl-i nâgeh-zuhûra mübtelâ olup[4], Siroz'da ikāmet eylemeleri bâbında şeref-bahşây-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i celâdet-fermâ tenfîz ü icrâ buyuruldu.

Ve bu esnâda hâlâ Burusa Kadısı ve Mekke-i mükerreme Pâyesi olup, müddet-i medîdeden beri[5] Müneccim-başılık hıdmetinde[6] olan mevlânâ Ahmed Efendi hazretleri, zâtında edîb ve ‘âkıl ve beyne'l-‘ulemâ her fende mehâreti hüveydâ bir vücûd-i kâmil olup, husûsan ‘ilm-i tıbda hazâkat-i şâmilesi nümâyân, kānûn-i hikem üzere Bû ‘Ali-i[7] devrân ve nabzân-ı ‘urûk-ı ‘âlemden haberdâr ve[8] mücerreb, dakīka-dân, belki Eflâtûn-i zemân dinmeğe şâyân, ‘afîf ü perhîz-kâr zât-ı me‘ârif-‘unvân olmağla, öteden beri[9] hakkında hüsn-i zann-ı Mülûkâne derkâr ve âsâr-ı me‘ârif-medârına iltifât-ı Husrevâne bedîdâr olmakdan nâşî, yevm-i mezkûrda◊ Hâssa[10] Hakîm-başılık mansıbı, mevlânâ-yı mûmâ ileyh hazretlerine ‘inâyet ü ihsân ve huzûr-i şeref-iktirân-ı cenâb-ı Âsafî'de **[B 236a]** ilbâs-i ferâce-i semmûr ile terfî‘-i kadr u şân buyurılup, iki gün murûrunda◊◊ Müneccim-başılık dahi ‘ârif-i etvâr-ı sevâbit ü seyyâr, vâkıf-ı evzâ‘ı felek-i devvâr olup, sahâyif-i hey’etde suver-i eşkâl-i isti‘dâdı zâhir ve elvâh-ı zîcde erkām-ı istihkāk-ı Hudâ-dâdı bâhir olmağla[11], hâlâ Müneccim-i Sânî bulunan mahremân-ı esrâr-ı felekiyyenin dikkat-bîn ve ser-bülendi, me‘ârif-pîrâ Halîl Efendi niçe eyyâm ü leyâl rasad-sâz-ı metâli‘-i

1 sem‘-i hümâyûn B, S : + [M 72a] sem‘-i hümâyûn M
2 ‘araz-ı maraz-ı B, S : garaz-ı M
3 berây-ı iktizâ S, M : — B
4 olup S, M : ve B
5 beri B, S : berü M
6 hıdmetinde B, S : hıdmet-i seniyyesinde M
7 ‘Ali-i B, S : ‘Ali-yi M
8 ve M : — B, S
9 beri S : berü B, M
◊ 10 Şevvâl 1159 = 26 Ekim 1746 Çarşamba.
10 Hâssa B, S : hâssaten M
◊◊ 12 Şevvâl 1159 = 28 Ekim 1746 Cuma.
11 istihkāk-ı ….. olmağla B : istihkākı bâhir olup S, M

ahter-i ikbâl iken, bu def‘a ufuk-ı sa‘âdetden kevkeb-i tâli‘i tâbân ve şeref-i şemse iktirân ve Müneccim-başılık ihsâniyle mümtâz-i akrân buyurılup, ilbâs-i hıl‘at-i mûrisü'l-behcet ile mânend-i ‘Utârid cây-ı sâz-i sipihr-i müfâharet ve neyyir-i lihâza-i iltifât-ı Cihân-dârî'ye mukārenet ile seyyâre-i evc-i meserret buyuruldu.

Tebdîl-i ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn-i Cihân-ârâ[1]

Sâbıkā Aydın Muhassılı olup, hâlâ Trabzon Vâlîsi olan Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Şerîf Halîl Paşa hazretlerine, mâh-ı merkūmun on birinci gününde◊ İnebahtı Sancağı, **[B 236b]** kal‘ası muhâfazası şartıyla ve İnebahtı'da[2] olan Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Küçük Mustafa Paşa hazretlerine, Trabzon Eyâleti tevcîh ü ‘inâyet buyuruldu.

İhsân-ı Pâye-i Anadolu

Şeyhulislâm-ı sâbık merhûm eş-Şeyh es-Seyyid Mustafa Efendi'nin[3] birâderleri olup, İstanbul Kazâsı'ndan infisâlleri vaktinden vâfir zemân güzerân ve muktezây-ı tarîk üzere iltifâta şâyân olan es-Seyyid[4] Murtezâ Efendi ve es-Seyyid[5] Mehmed Efendi hazerâtına mâh-ı merkūmun on birinci gününde◊◊ bâ-hatt-ı hümâyûn Anadolu Kadı‘askerliği pâyeleri ‘inâyet ve beyne'l-akrân imtiyâz ile[6] her biri karîn-i behcet buyuruldu.

Me’mûriyyet-i Vezîr-i mükerrem el-Hâc Velî Paşa, Muhassıl-ı Aydın be-teftîş-i eşkıyây-ı Levendât der-cânib-i Anadolu

Bundan akdem Levendât eşkıyâsının Vilâyet-i Anadolu'da kol kol serserî geşt ü güzâr ve bilâd ü ‘ibâda eyledikleri zulm ü hasârdan nâşî[7] muzırru'n-nâs ve sâ‘î bi'l-fesâd oldukları zâhir u âşikâr olmağla, o misillülerin haklarında mukaddemâ verilan **[M 72b]** fetâvây-ı şerîfe mûciblerince, demleri heder olmak üzere katl ü i‘dâmlarına dikkat ü ihtimâm **[B 237a]** olunmak bâbında

---

1 bâ- ….. -ârâ S, M : — B

◊ 11 Şevvâl 1159 = 27 Ekim 1746 Perşembe. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında 216b'nin sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.

2 kal‘ası ….. İnebahtı'da S, M : ve İnebahtı Sancağı'nda B

3 eş-Şeyh es-Seyyid Mustafa Efendi'nin S, M : Seyyid Mustafa Efendi hazretlerinin B

4 es-Seyyid S, M : Seyyid B

5 es-Seyyid S, M : Seyyid B

◊◊ 11 Şevvâl 1159 = 27 Ekim 1746 Perşembe. B nüshasında sayfanın sağ kenarında, S nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.

6 beyne'l-akrân imtiyâz ile S, M : — B

7 nâşî B, S : — M

taraf taraf evâmir-i Cihân-mutâ‘ ısdâr u irsâl ve bu vechile te’mîn-i bilâd ve tatmîn-i kulûb-i[1] ‘ibâda bezl-i ictihâd buyurulduğundan, bu sene-i mübâreke zarfında dahi hâlâ Anadolu Vâlîsi ve Kars Cânibi Ser‘askeri olan[2] Sadr-ı sâbık Vezîr-i ‘âlî-şân sa‘âdetlü ‘Ali Paşa hazretleri, hâssaten bu husûsa me’mûr buyurulmağla, ‘avn-i cenâb-ı Müste‘ân ve yümn-i teveccüh-i Halîfe-i devrân ile eşkıyây-ı merkūmenin sergerdeleriyle şekāvetde meşhûr olanlarının ekserini ele getürüp, cezây-ı sezâların tertîb ü icrâ ve ru’ûs-i maktû‘aların[3] peyder-pey Âsitâne-i ‘aliyye'ye tesyîr u irsâlde cidd-i evfâ eylediklerinden mâ‘adâ, içlerinde yurd ashâbı olanları[4] me’zûnen vilâyetlerine ve olmayanları[5] vüzerâ ve mîr-i mîrân kapularına tevzî‘ u taksîm ve bu vechile kesr-i şiddet ve teştît-i şeml-i cem‘iyyetleriyle, ba‘de-ezîn[6] dâ’ire-i rızâda bulunmaların cümleye tefhîm ederek, ‘umûmen Levendât'ın tanzîm-i hâl ve taht-ı zâbıtaya idhâllerinde sa‘y-i ‘azîm ve bu[7] hatb-ı cesîmde vücûda gelan hıdemât-ı celîle ve âsâr-ı cemîleleri sahâyif-i bâlâda sebt ü terkīm olunmuşidi. Eğerçi[8] ber-minvâl-i muharrer **[B 237b]** Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerinin verdikleri nizâm-ı mukarrer fîmâ-ba‘d dahi mer‘î ve mu‘teber olması me’mûl ü muntazardır. Lâkin gürûh-i mezkûrun ekseri habâset ile mecbûl ü meftûr olduklarından, bu bâbda yine merâsim-i hazm u ihtiyâta murâ‘âta[9] ikdâm ve sâlifü'l-beyân nizâmlarının istikrâr ve devâmına kemâl-i ihtimâm buyurulmakdan nâşî, bu hılâlde vüzerây-ı ‘izâmdan cerî ve cesûr ve müdebbir-i umûr, kâr-güzâr ve istikāmet-şi‘âr bir Vezîr-i sâhib-i iktidârın Müfettiş nâmiyle[10] ta‘yîn olunması, lâzime-i hâlden olmağın, sâbıkā Trabzon Vâlîsi ve hâlâ Aydın Muhassılı olan Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü el-Hâc Velî Paşa hazretlerinin uğur-i dîn ve Devlet-i ‘aliyye'de ve be-tahsîs te’dîb ü gûşmâl-i eşkıyâ ve harâm-zâdede bu âna dek sebkat eden hıdemâtı, ma‘lûm-i dirâyet-mersûm-i cenâb-ı Şehriyârî olduğundan, mâh-ı merkūmun evâ’ilinde[11◊] bâ-emr-i ‘âlî Müfettiş ta‘yîn buyurılup, Trabzon'dan nehzat ü hareket ve mansıbı olan Aydın'a gelinceye dek yol üzerinde ve yemîn ü yesârında vâki‘ mahallerde **[B 238a]** ba‘de'l-yevm nizâm-ı cedîd-i mezkûra kemâl mertebede ri‘âyet ve kendü hâllerinde dâ’ire-i itâ‘atde[12] olan-

1 kulûb-i S, M : — B
2 olan S, M : — B
3 ru’ûs-i maktû‘aların S, M : ser-i maktû‘ların B
4 olanları B, S : olanlar M
5 olmayanları B, S : olmayanlar M
6 bu vechile ….. ba‘de-ezîn S, M : ba‘de-zîn B
7 bu B, S : — M
8 Eğerçi B, S : Eğerci M
9 ihtiyâta murâ‘âta B : ihtiyât murâ‘âtına S, M
10 nâmiyle S, M : — B
11 evâ’ilinde B, S : evâyilinde S, M
◊ 1-10 Şevvâl 1159 = 17-26 Ekim 1746. B nüshasında sayfanın sağ kenarında, S nüshasında 218a'nın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.
12 kemâl ….. itâ‘atde S, M : ri‘âyet ve kendü hâllerinde B

lardan mâ‘adâ, habâset-i derûnları muktezâsınca nizâma mugāyir harekete cesâret ve serserî geşt ü güzâr ile ‘ibâdullâha îsâl-i hasâret dâ‘iyesinde olan eşkıyâyı teftîş ü tefahhus ve ele getürüp tertîb-i cezây-ı mâ-yelîkleri ile âsâyiş-i bilâd ve ârâmiş-i ‘ibâda bezl-i nakdîne-i sa‘y ü ictihâd eylemek üzere me’mûr buyurılup ve ber-vech-i ihtimâl o makūle eşkıyâ bir mahalde direng ü cem‘iyyet edüp, üzerlerine külliyyetlü asker ile varılmak iktizâ eder ise, Anadolu cânibinde elviye mutasarrıfları olan mîr-i mîrân-ı kirâm, mükemmel kapuları halkı ve müstevfâ âdemleriyle hâzır u âmâde olup, Müfettiş olan Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri tarafından kendülere haber vârid olduğu sâ‘at her ne mahalde bulunurlar[1] ise, ma‘iyyetine varup erişmeğe sarf-ı kudret eylemeleri bâbında başka başka evâmir-i ‘âlî-şân[2] ısdâr u irsâl buyuruldu.

Vukū‘-i ziyâfet-i hümâyûn der-Serây-ı hazret-i Âsafî

Sinîn-i mâzıyye vekāyi‘i hılâlinde lâzimü'l-murâ‘ât olan ba‘zı de’b ü ‘âdâtın **[B 238b]** icrâ vü i‘âde[3] **[M 73a]** ve istikrâr u takrîrinden zuhûr eden fevâ’id-i ‘âmme ve menâfi‘-i hâssayı[4] mufassalan tahrîr ve imdâd-ı hâme-i hoş-takrîr ile zebîre-ârây-ı tastîr olunduğu üzere, beher sene ‘îd-i fıtr ‘akībinde[5] nefs-i nefîs-i hümâyûna ihtisâs ile taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i cenâb-ı Âsafî'den[6] ziyâfet tertîbi de’bine murâ‘ât buyurulmak, kendülere fahr u mübâhât olan keyfiyyâtdan ve niçelere dahi ‘avâyid-i cemme isticlâbına bâ‘is olur hâlâtdan[7] olduğundan, mevâsim-i behcet-telâzüm-i tesâdüfî muktezâsınca hevâlarda i‘tidâl ve germiyyet[8] derkâr ve güşâyiş ü letâfet bedîdâr oldukda, mesâyirden ikbâl-i hümâyûn rû-nümûn[9] olan nüzhet-gâh-ı ferah-efzânın[10] birinde ve hengâm-ı şitâ ve ‘adem-i müsâ‘ade-i hevâ vukū‘unda dahi Serây-ı Sadr-ı ‘âlî'de olagelmekle, bu sâl-i meymenet-iştimâlde dahi yine ârâm-gâh-ı Sadâret-i ‘uzmâ olan devlet-serâda olmak üzere, mâh-ı merkūmun on ikinci pençşenbih günü◊ tertîb ü tanzîm buyurılup, bu keyfiyyet mücerred tenşît-ı hâtır-ı ‘âtır-ı safâ-mezâhir-i Şehriyârî kasdiyle[11] bâ‘is-i i‘tinâ olur hâlet

1 bulunurlar M : — B : bulunur S
2 ‘âlî-şân S, M : ‘aliyye B
3 ‘âdâtın icrâ ve i‘âde B, S : ‘âdetin icrâ vü i‘âde [M 73a] icrâ vü i‘âde M
4 ‘âmme ve menâfi‘-i hâssayı S, M : ‘âmmeyi B
5 ‘akabinde B, M : ‘akībinde S
6 Âsafî'den B, S : Âsafî'de M
7 ve niçelere/niçeler ….. hâlâtdan S, M : — B
8 ve germiyyet M : — B
9 rû-nümûn S, M : — B
10 ferâh-efzânın S, M : ‘aliyyenin B
◊ 12 Şevvâl 1159 = 28 Ekim 1746 Cuma. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır. B nüshasında sayfanın sağ kenarında, S nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.
11 kasdiyle B : kasdı ile S, M

olduğundan gayri, bu vesîle ile[1] bezl-i ihsân ü in‘âm ve deymûmet-i Saltanat-ı ebed-kıyâm içün isticlâb-ı[2] da‘avât-ı **[B 239a]** hâss u ‘âmm buyurulmağla, gûyyâ menâfi‘-i Devlet-i ‘aliyye'den cümleyi vâye-gîr ve behre-dâr ve ‘inde'l-‘ukalâ matlûb olan celb-i kulûb hâletleri bedîdâr u âşikâr olup, senâ-yây-ı cezîle ile tezkâra bâdî olduğu vâreste-i kayd-ı beyândır[3].

Vürûd-i peyâm-ı sulh u salâh-ı hayr-encâm ez-cânib-i İran ve tesâdüf-i ân der-hengâm-ı vusûl-i Donanma-yı hümâyûn be-Âsitâne-i sa‘âdet-‘unvân ve izhâr-ı âyîn-i neşât-ı behcet-nişân

Terkîb-i bend-i resâ’il-i süferâ, ya‘nî yerâ‘a-i nâtıka-ârâ, dîbâce-tırâz-i sahâyif-i bâlâ olduğu üzere, bundan akdem Âsitâne-i sa‘âdet'e vârid olan Sefîr-i İran Feth ‘Ali Bey Türkmân'ın sulh u salâha dâ’ir getürdiği tahrîrât ve takrîrâtın bi'l-istişâre ârây-ı sâ’ibeden sûret-nümâ olup, bi't-teharrî[4] iktizâ eden cevâb-ı bâ-savâbı ile ‘avd ü insırâfı esnâsında, muktezây-ı vakt ü hâl üzere Devlet-i ‘aliyye tarafından dahi Hâcegân-ı Dîvân-ı ‘âlî-şândan Nazîf Mustafa Efendi hıdmet-i sefârete tahsîs ve yedine i‘tâ buyurılan hatt-ı celâdet-nümûn ile mu‘anven ruhsat-nâme-i hümâyûn mûcebince emr-i musâlahaya terhîs buyurılup ve sûret-i keyfiyyet-i ruhsatı dahi bu vechile meşrût buyuruldu ki, Devlet-i ‘aliyye ile Devlet-i Nâdiriyye beyninde henûz ‘akd ü temhîdi der-meyân olan musâlaha-i mübârekenin pezîrây-ı nizâm ve karîn-i hüsn-i hıtâm olması, bi-tevfîkıllâhi'l-Meliki'l-‘Allâm ancak[5] ârâmiş-i ümmet-i hayru'l-enâm niyyet-i **[B 239b]** hayriyyesiyle olmağla, esâs-ı sulh u müsâleme ancak merhûm ve mağfiret-nişân Sultân Murâd Hân-ı Râbi‘ hazretlerinin kat‘ ve tahdîd buyurdukları[6] hudûd ve sınûr kemâ-kân mer‘î ve mu‘teber tutılup ve ‘alâ vechi'l-ehemm[7] tarafeynin şân ü ‘unvânları rütbe-i etemde hıfz u îfâ ve ber-tarîk-ı elzem icrâ ve mü’eddî olunması emr-i akdem olduğundan[8], şart-ı evvel kılınmak ve ‘ale'l-husûs küllî umûrda şer‘-i şerîfe[9] ve kānûn-i münîf-i Devlet-i ‘aliyye-i ebed-redîfe mutâbakat ile fîmâ-ba‘d beyne'd-devleteyn derkâr olacak kemâl-i safvet ü keremiyyet vücûh ile emr-i mu‘tenâ olmak hâletleri meşrût kılınup, şurût-ı mezkûre-i velâ-intimâ üzere, ol tarafdan dahi kemâl-i hâhiş ü rağbet **[M 73b]** rû-nümâ olur ise, Saltanat-ı seniyye-i müstedîmenin kā‘ide-i kadîmesi üzere Murahhas-ı mûmâ ileyh Nazîf Efendi, mahallinde

1 vesîle ile S, M : tarîkıyle B
2 isticlâb-ı S, M : — B
3 buyurulmağla gûyyâ/gûyâ ….. beyândır S, M : isticlâb buyuruldu B
4 tahrîrât ….. bi't-teharrî S, M : tahrîrâtın B
5 ancak B, S : — M
6 kat‘ ve tahdîd buyurdukları B : zemân-ı sa‘âdetlerinde kat‘ ve tecdîd olunan S, M
7 ‘alâ vechi'l-ehemm B, S : ‘ale'l-‘umûm M
8 olduğundan B, S : oldığından M
9 şerîfe B, S : şerîf M

ba‘de'l-mükâleme esâs-ı temessükünü[1] tahrîr u temhîr ve bu vechile temessük alup ve temessük[2] vermek üzere keyfiyyet-i ruhsatı sûret-pezîr ve Sefîr-i İran-ı mûmâ ileyh Feth ‘Ali Türkmân'a[3] terfîkan Bağdâd üzerinden cânib-i maksûda sevk u tesyîr **[B 240a]** olunup ve hâlâ Bağdâd ve Basra Vâlîsi ve ol havâlî ser‘askeri olan Vezîr-i Aristo-tedbîr sa‘âdetlü Ahmed Paşa hazretlerinin fi'l-asl bu emr-i hatîrde re’y-i dil-pezîri munzamm olmağla, esâs ü şurût[4] u mevâdd ve tezyîl ü hâtimeden ‘ibâret olup, taraf-ı Devlet-i ‘aliyye'den i‘tâ olunacak temessükü Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri dahi Murahhas-ı mûmâ ileyh ile bi'l-ma‘iyye imzâ vü temhîr eylemek üzere bâ-hatt-ı hümâyûn murahhas ve me’zûn olduklarına binâ’en, taraflarından Dîvân kâtibleri Velî Efendi'yi Murahhas-ı mûmâ ileyh Nazîf Efendi'ye terfîk ve ma‘an ordu-yi Şâhî'ye tesyîr u irsâl eylediklerin, mukaddemâ Der-i devlet'e ‘arz u inhâ eylemişler idi. Mâh-ı merkūmun on sekizinci yevm-i erbi‘ada◊ Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerinin Tatar Baş-ağası Lutfullah Ağa yediyle Âsitâne-i sa‘âdet'e vârid olan mektûb ve kā’imelerinin hulâsa-i mefhûmunda[5], Sefîr-i mûmâ ileyh Nazîf Mustafa Efendi'nin tahrîrâtı mantûku üzere mûmâ ileyh Nazîf Efendi, refîki mezkûr ile şehr-i ṣa‘bânu'l-mu‘azzamın altıncı çehâr-şenbih günü◊◊ Kazvîn ile Tahrân beyninde ordu-yi Şâhî'ye vâsıl **[B 240b]** ve hâmil olduğu nâme-i hümâyûn-i mehâbet-makrûnu kemâl-i ta‘zîm ü tefhîm (تفخيم) ile taraf-ı Şâhî'ye teblîğ u teslîm ve savb-ı Devlet-i ‘aliyye'den lisânen kendüye tavsıye vü tefhîm buyurılan kelimât-ı hikmet-simâtı dahi yegân yegân ‘arz u takdîm eyledikden sonra, hemân ol meclisde ‘akd-i ser-rişte-i le’âlî-i musâlahaya taraf-ı Şâhî'den kemâl-i hahiş ü rağbet âşikâr ve tav‘an rızâ-cûy-i cenâb-ı Şehriyâr-ı kerâmet-medâr olduğunu izhâr ederek, mühâdene-i kadîme üzere bir ân akdem emr-i müsâlemenin pezîrây-ı hüsn-i nizâm ü hıtâm olmasına müsâra‘at ve isti‘câl ile ikdâm ü ihtimâmı rütbe-i tehakkukda hüveydâ vü[6] bedîdâr olmağla, der-‘akab ricâlinden hayr-hâh ve sâhib-i basîret ü intibâh olanları[7] emr-i mükâlemeye me’mûr ve hânân-ı İran'dan Mu‘ayyir-i memâlik Hasan ‘Ali Hân'ı hâssaten kā‘ide-i kadîme üzere[8] Murahhas ta‘yîn etmekle, mûmâ ileyh Nazîf Efendi dahi yedinde hirzü'l-emân[9] olan ruhsat-nâme-i

1 temessükünü B, S : temessükü M
2 ve temessük S, M : — B
3 ileyh ….. Türkmân'a S, M : ileyhe B
4 şurût B : şart S, M
◊ 18 Şevvâl 1159 = 3 Kasım 1746 Perşembe. Metnimizdeki gün ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır. B nüshasında sayfanın sol, S nüshasında 220b'nin sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.
5 hulâsa-i mefhûmunda S, M : mefhûmu B
◊◊ 6 Ṣa‘bân 1159 = 24 Ağustos 1746 Çarşamba.
6 rütbe-i ….. vü S : rütbe-i tahkīkde hüveydâ vü M : — B
7 hayr-hâh ….. olanları S, M : ba‘zılarını B
8 kā‘ide-i kadîme üzere S, M : — B
9 hirzü'l-emân S, M : — B

hümâyûn-i celîlü'ş-şânı[1] ibrâz ve mûcebince îfây-ı levâzım-ı ruhsat-ı kâmile[2] ve icrây-ı merâsim-i me'mûriyyet-i şâmileye[3] âgāz edüp, 'akd olunan meclis-i mükâlemede irâde-i yümn-ifâde-i Devlet-i 'aliyye'yi serd ü îrâd ederek, on gün zarfında altı yedi def'a vâki' olan encümen-i müzâkerede bi-tevfîkıllâhi'l-Meliki'l-Mennân[4] şâyân-ı şân-ı[5] Devlet-i 'aliyye üzere **[B 241a]** emr-i musâlaha, hulâsa-pezîr ve derhâl tarafeynden temessükler tensîk u tahrîr olunup, bu merâm-ı[6] hayr-encâm, dil-hâh-ı tarafeyn üzere bu vechile ednâ müddetde zîb-efzây-ı sûret-i nizâm olmağla, tekrâr[7] Âsitâne-i sa'âdet'e 'arz u i'lâm ve isti'lâm ile ol tarafda tevakkufen meks ü ârâm iktizâ etmedüğünden, hemân hıtâm-ı mükâlemede mervârîd-i manzûme-i müsâlemenin gerden-bend-i rızâ vü kabûl olduğunu mu'lin ve bu nahv üzere cilve-nümâ olan dostî[8] **[M 74a]** ve ülfeti müş'ir ve mütebeyyin tezbîr u tanzîm olunan nâme-i Şâhî, mûmâ ileyh Efendi'ye teslîm ve tarafeynden tahrîr u terkīm olunan temessükler, Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerinin mühürleriyle dahi temhîr u tahtîm olunup[9], Bağdâd-ı dâru's-selâm'da ahz ü i'tâ olunmak husûsu tasvîb ü tasmîm olunmağla, temessük kabzına vâkıf-ı huzûr-i Şâhî Mihmândâr Muhammed Hüseyn Bey ta'yîn olunup, mâh-ı şa'bânın on sekizinci günü◊ ordu-yi Şâhî'den makzıyyü'l-merâm 'avdet ve şehr-i ramazân-ı şerîfin[10] yirminci pencşenbih günü◊◊ Bağdâd'a vusûl müyesser olmağla, gerek Murahhas-ı mûmâ ileyh Efendi tarafından ve gerek Devlet-i **[B 241b]** Nâdiriyye Murahhası olan Mu'ayyir-i memâlik Hasan 'Ali Hân cânibinden ber-minvâl-i meşrûh tensîk u tahrîr olunan temessükler, bâlâda tastîr olunduğu üzere emr-i musâlahaya ruhsat-ı kâmile ve Ser'askerlik hasebiyle küllî umûrda istiklâl-i şâmilesi olan Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerinin dahi manzûrları olup, senedât-ı mezkûrenin[11] sebk-i ta'bîr ve edây-ı dil-pezîrleri temâm rızây-ı yümn-iktizây-ı Devlet-i 'aliyye'ye evfak olduğu 'indinde muhakkak oldukdan sonra, yedlerinde olan ruhsat-nâmeler mûcebince düstûr-i müşârun ileyh hazretleri ve mûmâ ileyh efendi cenâbları[12], Devlet-i 'aliyye tarafından i'tâ olunacak temessükü ba'de't-temhîr mîr-i mûmâ ileyh Mihmândâr Muhammed Hüseyn

1 -i celîlü'ş-şânı S, M : — B
2 -ı kâmile S : -ı kelâmla M : — B
3 me'mûriyyet-i şâmileye S, M : me'mûriyyete B
4 bi-tevfîkıllâhi'l-Meliki'l-Mennân M : — B : bi-tevfîkıhi'l-Mennân S
5 şân-ı B, S : — M
6 merâm-ı S, M : emr-i B
7 tekrâr S, M : tekrâren B
8 dostî B, S : + [M 74a] dostî M
9 temhîr u tahtîm olunup M : takvîm olunup B : takvîm olup S
◊ 18 Şa'bân 1159 = 5 Eylül 1746 Pazartesi.
10 ramazân-ı şerîfin S, M : ramazânın B
◊◊ 20 Ramazân 1159 = 6 Ekim 1746 Perşembe.
11 mezkûrenin B : merkūmenin S, M
12 cenâbları S, M : — B

Bey'e redd ü teslîm ve sâlifü'z-zikr Murahhas-ı İran Mu‘ayyir Hân'ın hatemiyle mahtûm olan temessükü dahi telakkī bi'l-kabûl ve tesellüm[1] ile ber-vech-i rusûm u ‘âdât istibdâl-i senedât ve ahz ü i‘tây-ı temessükât husûsu bu vech-i vecîh üzere ‘alâ ahseni'l-eşkâl cilve-nümây-ı mir’ât-i hâl ve ümmîd-i visâliyle bâ‘is-i itmînân-ı bâl olan[2] şâhid-i zîbende-cemâl-i âmâl, âgūş-i ikbâl-i cânibeynde izhâr-ı gunc ü delâl edüp, ‘avn ü ‘inâyet-i **[B 242a]** hazret-i Perverdigârî ve yümn-i teveccühât-ı cenâb-ı Şehriyârî inzımâmiyle ‘akd ü temhîdi, bâ‘is-i ârâmiş-i ‘âmme-i enâm olan sulh u salâh-ı hayr-encâm bu vechile def‘aten bilâ-külfetin pezîrây-ı hüsn-i hıtâm olduğu peyâm-ı sârreyi ‘acâleten ‘arz u i‘lâma ikdâm ve der-dest olan temessük-i mârru'z-zikri[3], Murahhas-ı mûmâ ileyh efendiden mukaddemce Tatar Ağası merkūm ile ‘alâ cenâhi'l-isti‘câl Der-i devlet'e irsâl etmelerinden nâşî, ânifen sahîfe-pîrây-ı bürûz olan rûz-i fîrûzda Âsitâne-i sa‘âdet'e vâsıl ve ittifâk-ı garîbeden ol gün Bahr-ı sefîd'den Kapudan Paşa hazretleri dahi[4] ‘umûmen Donanma-yı hümâyûn sefâyini ve ba‘zı akdarmalar ile sâlimen ve gānimen Halîc-i[5] İstanbul'a dâhil olduğu hengâm-ı meserret-irtisâma tesâdüf edüp, bu vechile her cânibden ikbâl eden selmâ-yı hasnâ-yı dil-ârâ, ya‘nî ahbâr-ı sârre-i gam-zedâ, ta‘zîm ü istikbâle şâyeste vü ahrâ olmağla, berây-ı kudûm-i matlûb fetîle-gîr olan top-i ra‘d-âşûbun dûd-i ‘anber-nümûdundan gûyyâ[6] micmere-i gerdân-ı sipihr-i mînâ-fâm, ta‘tîr-i meşâmm-ı enâm ve kumkuma-i zarf-ı eyyâm mükerrer gül-âb-ı tarâvet-nisâb[7] ile rûy-i ‘âlemi şâdâb ve behcet-tırâz-ı[8] merâm etmekle, **[B 242b]** tebşîr-i ‘âmme-i ehl-i İslâm ve tekdîr-i kulûb-i kāsiye-i a‘dây-ı li’âm kasdiyle tekrâr-be-tekrâr top şenlikleri fermân buyurılup, izhâr-ı sürûr u neşât ve ibrâz-ı şâdî vü inbisat buyuruldu. Mûcib-i fevz ü felâh olan bu sulh u salâhın tehakkuk-ı vukū‘u şevkıyle sühan-perdâzân-ı zemân, tevârîh-ı manzûme ile zîb-efzây-ı mecmû‘a-i ‘irfân olmalarıyla, verd-i turrâ-âsâ **[M 74b]** bu iki mısra‘-i garrâ, nihâl-i kilk-i Nevresî'den[9] gülbün-tırâz-ı ma‘nâ ve mânend-i gonçe-i nev-demîde câme-i nev[10]-tarz-ı mu‘ammâyîde cilve-nümâ olup, ibtidây-ı vukū‘-i mükâleme ve intihây-ı netîce-i müsâlemeye dü-târîh-i müstesnâ olmağla, hadîka-i nihâlistân-ı âsâra vasl-ı kalem-i bâhiru'l-ezhâr ile nemây-ı nümâyiş-i esmâr-ı letâfet-nigârı ibrâz ü izhâra ibtidâr olundu.

1 tesellüm B, S : teslîm M
2 bâ‘is-i itmînân-ı bâl olan M : tatmîn-i bâl olunan B, S
3 mârru'z-zikri S, M : me’hûz-i sâlifü'z-zikri B
4 hazretleri dahi S, M : — B
5 ve ba‘zı ….. Halîc-i S : ve ba‘zı akdarmalar ile sâlimen ve gānimen M : ile sâlimen Halîc-i B
6 gûyyâ B, S : gûyâ M
7 -nisâb B, S : — M
8 ve behcet-tırâzı S, M : — B
9 Nevresî'den B, S : Nevres'den M
10 nev B, S : bu M

Târîh-ı Nevres ‘Abdürrezzâk Efendi ez-mevâlî-i kirâm[1]:

Ez-meyân-ı Husrevân şud harb ü âmed imtizâc[*] **sene 1159**[2]

(از میان خسروان شد حرب و آمد امتزاج)

Târîh-ı dîğer[3]:

Ked-rübâ ceng reft ez-Rum u İran, sulh-i hayr âmed[**] **sene 1159**[4]

(کد ربا جنك رفت از روم و ایران صلح خیر امد)

Ber-minvâl-i meşrûh Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerinin tahrîrât-ı mezkûreleri zeylinde Sefîr-i mûmâ ileyh Nazîf Efendi'nin hâmil olduğu nâme-i Şâhî ile işbu şehr-i şevvâlin dördüncü pencşenbih günü[◊] Bağdâd'dan nehzat ve savb-ı **[B 243a]** Der-bâr-ı Hılâfet'e rû-be-râh-ı ‘azîmet olacağını iş‘âr u inhâ[5] eyledüğünden mâ‘adâ, yakînen sâmi‘a-ârây-ı fetânet-intimâsı olduğu üzere, hânân-ı İran'dan Mustafa Hân ile Halîfetü'l-hulefâ nâm şahsın Nevrûz-i Sultânî'den sonra taraf-ı Devlet-i ‘aliyye'ye sevk u irsâl olunmak üzere mesârıf-ı râhîleri[6] verilüp, Büyük Elçi ta‘yîn ü tahsîs kılındıkları ve ‘atebe-i ‘aliyye-i hazret-i Cihân-dârî'ye hediyye nâmiyle taraf-ı Şâhî'den yâkūt ve incü ile tarsî‘ u tezyîn olunmuş Hind-kârî bir altûn taht ve vâfir nev-zuhûr zerdûzî[7] akmişe ve on dört zencîr-i fîl tedârük ü tertîb eyledügüni tahrîr ve ‘arz u[8] inhâ ve bu vechile zımnen mukābele bi'l-misl olunmak hâletini teşvîr[9] u îmâ etmekle, Devlet-i ‘aliyye'den dahi Büyük Elçi ta‘yîni ve şâyân-ı şân-ı übbehet-nişân-ı Saltanat-ı seniyye olan hâlât ve mücâmelâtın iktizâsına göre şurû‘ u mübâşeret ve tertîb-i mukaddimât-ı esbâb-ı müvâlât ü musâfâta ‘alâ cera'l-‘âde mübâderet olundu[10].

---

1 -ı Nevres ….. kirâm S, M : — B

* Abdürrezzâk Nevres Efendi'nin Farsça söylediği bu târîh mısraı, “Hükümdarlar arasından savaş gitti, uyum geldi” anlamındadır.

2 **sene 1159** B, S : — M

3 **Târîh-ı dîğer** B : Ve lehû S, M

** Abdürrezzâk Nevres Efendi'nin Farsça söylediği bu târîh mısraı, “Ev kapan savaş Rum ve İran'dan gitti, hayırlı barış geldi” anlamındadır.

4 **sene 1159** B, S : — M. Metnimizde Abdürrezzâk Nevres Efendi'ye ait olarak gösterilen bu iki târîh mısra‘ı, onun *Dîvân*'ında yer almamış gibi gözüküyor.

◊ 4 Şevvâl 1159 = 20 Ekim 1746 Perşembe.

5 inhâ B : inbâ S, M

6 râhîleri B, S : râhları M

7 zerdûzî S, M : zerdûz B

8 ve ‘arz S, M : — B

9 teşvîr B, S : işrâb M

10 ve tertîb-i ….. olundu S : buyuruldu B : ve tertîb-i mukaddimât-ı esbâb-ı müvâlât ü musâfâta ‘alâ mâ-cerat bihi'l-‘âde mübâderet olundu M

İhsân-ı Vezâret bâ-Eyâlet-i Sivas be-Rûznâmçe-i Evvel Kesriyevî el-Hâc Ahmed Efendi berây-ı sefâret-i cânib-i İran

Bâlâda bast u temhîd olunduğu üzere, keyfiyyet-i sulh u musâfât, **[B 243b]** tarafeynin dil-hâh u rızâları üzere[1] tanzîm ü teşyîd ve hâlet-i âştî vü müvâlât te'kîd ü te'yîd olunduğunu mutazammın sâlifü'l-beyân vârid olan esâs-ı temessüklerinin 'aynı ve sûreti manzûr-i hümâyûn ve hâvî olduğu 'ibârât ve mefhûmları, ma'lûm-i dirâyet-mersûm-i cenâb-ı[2] Şehriyâr-ı rub'-i meskûn olup, havâtim-i temessükâtda tarafeynden büyük elçilerin tahsîs u ta'yîni ve in'ikād-ı sulh u salâhın tasdîk-nâmeler ile iş'âr u tebyîni[3] keyfiyyâtı münderic ü meşrût kılınmağla, kâr-âgâhân-ı[4] ricâl-i Devlet-i 'aliyye ve savab-âşinâyân-ı Saltanat-ı seniyye'den bir zât-ı fetânet-simâtın Büyük Elçilik 'unvâniyle intihâb[5] ve tahsîsı ve iktizâ eden tasdîk-nâmenin tensîk u tenmîkı ve sâ'ir levâzım-ı rusul ü resâ'il olan umûr u şevâgılın ru'yet ü tekmîli bâbında cenâb-ı Âsaf-şiyem re'fetlü Sadrıa'zam ve Vekîl-i mutlak-ı efham hazretlerine emr-i hümâyûn-i Cihân-mutâ' şeref-efzây-ı sudûr olup ve bu hılâlde lisân-ı hâl-i 'ibret-me'âlden[6] sûret-i kāle gelan beyân-ı[7] vâki'u'l-hâl ve bu makāleye bir mukaddime-i 'ibret-me'âl îrâdı[8], ya'nî zîrde tastîr olunduğu üzere Devlet-i 'aliyye-i **[B 244a]** ebed-devâm'ın kā'ide-i yümn-irtisâm ve kānûn ve[9] nizâmı ne vechile sâdır ve mütebâdir ve ne gûne[10] keyfiyyet içün sâ'ir u dâ'ir olduğu eğerçi emr-i küllîdir, lâkin bu mahallin iktizâsı ve vaktin ibtigāsı[11] **[M 75a]** üzere 'ilm-i icmâlî hâsıl olacak mertebede bilinmesi niçe fevâ'idi müstetba' ve müntec[12] olduğundan, beyne'l-ıtnâb ve'l-îcâz i'lân ü ibrâza ibtidâr olunmuşdur ki, tetebbu'-i âsâr-ı eslâf eden ahlâf-ı insâf-ittisâf[13] bu keyfiyyete kesb-i ıttılâ' u i'tilâf ile sâlik-i nehc-i tahkīk u[14] i'tirâf olalar.

Binâ'en 'aleyh öteden berü bu[15] Devlet-i 'aliyye-i Hılâfet-mekîn *eyyedehallâhu*[16] *Te'âlâ ilâ yevmi'd-dîn** 'ale'd-devâm ittibâ'-ı âsâr-ı Hulefâ'-i Râşidîn ve iktidây-ı etvâr-ı selef-i sâlihîn ile fî küll-i vaktin ve hîn icrây-ı merâ-

1 tarafeynin ….. üzere S, M : — B
2 cenâb-ı S, M : — B
3 tebyîni S : tenbîhi B, M
4 kâr-âgâhân-ı B, S : kâr-âgehân-ı M
5 intihâb S, M : imtiyâz B
6 hâl-i 'ibret-me'âlden M : hâlden B, S
7 beyân-ı S, M : — B
8 ve bu ….. îrâdı S, M : — B
9 ve S : — B, M
10 gûne S, M : — B
11 iktizâsı ve vaktin ibtigāsı S : iktizâsı B : + [M 75a] iktizâsı ve vaktin ibtigāsı M
12 ve müntec S, M : — B
13 -ı eslâf ….. -ittisâf S, M : eden erbâb-ı insâf B
14 tahkīk u S, M : — B
15 bu B, S : — M
16 *eyyedehallâhu* M : *ebbedehallâhu* B, S

sim-i dîn-i mübîn ve îfây-ı levâzım-ı sünnet-i seniyye-i[1] Seyyidü'l-mürselîn içün ikāme-i ferîza-i gazâ vü cihâd ve inâme-i ‘uyûn-i fitne vü fesâd ve kahr u tedmîr-i kefere-i habâset[2]-mu‘tâd ile tervîc-i kâlây-ı haşmet-i mü’minîn ve tefrîc-i kürûb-i muvahhidîni mûcib hâlât-ı razıyye ve hıdemât-ı marzıyye[3] izhârına kıyâm ve ta‘zîm li-emrillah ve şefekat ‘alâ halkıllah netîcesini müstelzim keyfiyyât-ı seniyye ibrâzına sarf-ı leyâlî ve eyyâm ederek, hâlâ Saltanat-ı **[B 244b]** âsümân-menkabetin mihr-i münîr-i mahmedet-serîri Pâdişâh-ı ‘âlem-penâh ve[4] zıllullâh-ı sa‘âdet-dest-gâh *dâme mâ dâme'd-dünyâ fî hıfzı'l-İlâh*** hazretleri, lillâhi'l-hamdü ve'l-minneh Hılâfet-i İlâhiyye rusûmuna mazhar ve zılliyyet-i hakka[5] ile mütehallî ve müstebşir olduklarına binâ’en, lâyık-ı şân-ı Saltanat ve şâyân-ı[6] ‘unvân-ı dîn ü devlet olduğu üzere, ez-kadîm etrâf u aktârda vâki‘ erbâb-ı dîn ü millet ve ashâb-ı yakîn ü sünnet olan mülûk-i sütûde-sülûk ile sâha-i vüdd ü velâda hüsn-i mu‘âşeret ve bâha-i hubb u safâda dâğ-ber-dil-i a‘dây-ı dîn ü millet olacak hâlât-ı makbûleye[7] mübâderet buyurdukları vâzıh u hüveydâ ve cümle ‘indinde zâhir ve merâyây-ı şuhûddan rû-nümâ olmuş bir ma‘nâ iken, bi-irâdetillâhi'l-Meliki'l-‘Allâm bu gûne eyyâm-ı letâfet-irtisâmın encâmı ve bu evân-ı beşâşet-nisâbın a‘kāb-ı garâyib-nikābında cânib-i İran'dan ser-zede-i zuhûr olan âyîn-i sahîf, dîbâce-i vifâk u ittisâkı mübtelây-ı tagyîr u tashîf edüp, li-zâlik süyûf-i İslâm ma‘nây-ı gayr-i mu‘tenâda istihdâm ve vedâyi‘-ı Hâliku'l-bedâyi‘ olan ‘ibâd-ı Müslimîn, hedef-i sihâm-ı mihan ü âlâm kılındıkları, hayret-efzây-ı nühây-ı hâss u ‘âmm olmada idi. **[B 245a]** Ba‘de bürhetin mine'z-zemân feyz-i cenâb-ı Mennân dest-gîr-i ehâlî-i İran olup, bundan akdem Devlet-i Nâdiriyye'nin mezâhib-i hakka üzere zuhûru, İran-zemîne ziyâ-nümâ ve mezâhib-i münharife-i zulmet-intimâ[8] ve rafz u ilhâd-ı dalâlet-peymâ, ol erâzî-i diyânet-müvâzîden (مواضيدن) girîve-gîr-i zevâl ü inmihâ olmak hâletleri zâhir u hüveydâ olmasından, ‘âmme-i Müslimîn'e her gûne îrâs-i meserret ve taraf-ı Devlet-i ‘aliyye'ye dahi behcet ü nazâret husûlü muntazar u me’mûl iken, bi-kudretillâhi Te‘âlâ mâbeyne hulûl eden ba‘zı kīl ü kāl gitdikçe[9] mertebe-i hısâm ü cidâle mü’eddî olup, bu âna dek mütemâdî ve igbirâr-ı derûn-i tarafeyne bâdî olmuşidi.

---

* ايدها الله تعالى الى يوم الدين = Yüce Allah onu kıyâmet gününe kadar desteklesin” anlamına gelen Arapça duâ cümlesidir.

1 seniyye-i S, M : — B

2 habâset B, S : hıyânet M

3 ve hıdemât-ı marzıyye S, M : — B

4 ve B, S : — M

** دام ما دام الدنيا فى حفظ الا له = Dünya durdukça Tanrı'nın korumasında devam etsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

5 hakka B, S : hakkıyye M

6 şân-ı Saltanat ve şâyân-ı B, S : ve şâyân-ı şân ü M

7 hâlât-ı makbûleye S, M : hâlâta B

8 intimâ S, M : ârâ B

9 gitdikçe B : gitdikce S, M

el-Hâletü hâzih, *"el-Umûru bi-evkātihâ merhûnetün*"* mazmûnu üzere tasfiye-i çeşme-sâr-ı devleteyn ve tesviye-i nazmu'l-umûr-i[1] cânibeyn bi-'inâyetillâhi'l-Meliki'l-Mennân bu evân-ı feyz-iktirâna tesvîf ü tevkīf olunmakdan nâşî, dest-yârî-i sıdk-ı niyyet ve meded-kârî-i[2] hüsn-i taviyyet ile iki tarafın şân-ı 'azamet-nişânına nakīsa vü şeyn tareyânından 'ârî ve hudûd ve sınûr-i kadîme esâsı mu'teber tutulmak şartını muhtevî murâd ve matlûb olan musâlaha-i mübârekenin müceddeden **[B 245b]** 'akd ü temhîdi bi-irâdetillâhi'l-Meliki'l-ekber bu vakt-i meymenet-güsterde müyesser ü mukadder[3] olmağla, bâlâda tahrîr olunduğu üzere mertebede müsâvî **[M 75b]** tarafeynden büyük[4] elçiler ta'yîn ve sâl-i ferhunde-fâl-i sittîn Nevrûz-i fîrûzunda◊ kabûl-i[5] in'ikād şerâ'itını[6] mübeyyin tasdîk-nâmeler ile re's-i hudûdda mübâdele-i süferâ olunmak derkâr olup, İran tarafından ba's ü tesyîr olunacak Büyük Elçi'nin rütbesi, Hânlık derece-i 'ulyâsıyla bâhiru'l-i'tibâr olduğundan[7], bervech-i meşrûh 'atebe-i 'aliyyeden dahi ta'yîn ü tesbîli musammem olan Büyük Elçi, ricâl-i Saltanat-ı seniyye'den müntehab ve mümtâz ve mekânet ü 'unvânı, rütbe-i sâmiye-i Vezâret ile mu'allâ ve ser-efrâz[8] olmak bi-hasebi'l-iktizâ lâzım gelmekle, müddet-i medîdeden berü Hâcegân-ı Dîvân-ı celîlü'l-'unvândan olup, hâlâ Rûznâmçe-i Evvel olan Kesriyeli[9] el-Hâc Ahmed Efendi hazretleri, öteden beri dürriyyet[10] ü dirâyet ve rüşd ü kiyâset ile mevsûf u meşhûr ve zînet-i zâtı olan cevher-i hulûs u istikāmeti[11] lâzimesince **[B 246a]** sedâd ü fetânet-i kâmile ile ma'rûf u meftûr ve[12] husûsan bu âna dek me'mûr olduğu hıdemât-ı 'aliyyenin küllîsinde[13] ahsen-i hâlât ile ru'yet ü temşiyetinde bezl-i makdûr ve pezîrây-ı vücûd olan âsâr-ı sadâkati mebrûr u meşkûr olduğundan[14] başka, sâl-i güzeşte vekāyi'inde zikri murûr etdiği üzere, bundan akdem Ordu-yi hümâyûn Defterdârlığı ile Kars cânibine hîn-i me'mûriyyetinde Nâdir Şâh cenâbıyla bi'l-müşâfehe ba'zı gûne mücâvebe ve mükâlemesi sebkat etmek hasebiyle, ol tarafın dahi keyfiyyetine vâkıf ve işe

---

* الامور باوقاتها مرهونة = İşlerin bir vakti zamanı vardır" anlamına gelen Arapça özlü sözlerdendir.

1 tesviye-i nazmu'l-umûr-i B, S : tesviye ve nazm-ı M
2 meded-kârî-i B, S : meded-kârî-yi M
3 mukadder B, S : makdûr M
4 büyük B, S : — M
◊ Rûmî takvîmde nevrûza denk gelen 10 Mart 1160, 9 Rebî'ulevvel 1160 Salı gününe, bugün kullandığımız takvîmde ise 21 Mart 1747 tarihine tesadüf etmektedir.
5 Nevrûz-i fîrûzunda kabûl-i B, S : Nevrûz'unda M
6 şerâ'itını S : şerâyitını B : şurûtunu M
7 olduğundan B, S : oldığından M
8 ser-efrâz B, S : ser-firâz M
9 Kesriyeli B : Kesriyevî S, M
10 beri dürriyyet S : berü dürriyyet B : berü dürbet M
11 istikāmeti S, M : istikāmet B
12 ve B, S : — M
13 küllîsinde S, M : — B
14 olduğundan B, S : oldığından M

âşinâ ve sefâret umûrunun irâdesine miknet ü iktidârı zâhir u hüveydâ olup, her vechile şâyeste-i i‘timâd ve her hâlde bâyeste-i i‘tikād ü i‘tidâd olduğundan[1], cânib-i İran'a sefâret ile[2] me’mûr buyurılup, terfî‘-i kadr u şân ve telmî‘-i ahter-i ‘unvânı içün rütbe-i esnây-ı Vezâret ile Sivas Eyâleti tevcîh ü ihsân buyurulduğunu mutazammın şeref-bahşây-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i mevhibet-makrûn mûcebince, mâh-ı merkūmun yirminci gününde[◊] huzûr-i cenâb-ı Âsafî'de ilbâs-i sevb-i semmûr-i düstûrî ile mübtehic ü mesrûr ve menşûr-i meserret-nüşûru **[B 246b]** cânib-i İran'a risâlet ile mastûr-i cerîde-i zuhûr olup, kā‘ide-i kadîme üzere hademe-i Sadrıa‘zamî ile hâne-i sa‘âdetlerine irsâl buyuruldu. Çünki Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerinin esbâb-ı dârât ü ihtişâmı ve kesret-i etbâ‘ u huddâm ve âlâyiş-i nizâmı, selefde ba‘s ü tesyîr olunan süferâdan efzûnter, belki ezyed ü evfer olmak irâdesine binâ’en cem‘iyyetleri ber-kā‘ide ordu misillü mecma‘-i asker ve ihtişâd-ı ecnâs-i leşker ile mu‘anven u mutantan[3] olmağla, dâ’ireleri halkı ve sâ’ir ma‘iyyetlerine me’mûr olan tavâyifin iktizâ eden[4] ta‘yînât-ı rûz-merrelerini vermek ve mâ-lezime-i seferiyyelerini ru’yet etmek içün Hâcegân-ı Dîvân'dan ‘İzzet ‘Ali Paşa dâmâdı Mustafa Beyefendi bi'l-istîhâl[5] Ordu Defterdârlığı ile me’mûr buyurılup ve berây-ı ihtiyât mîr-i mîrân-ı kirâmdan hâlâ ber-vech-i arpalık Hudâvendigâr Sancağı mutasarrıfı ‘izzetlü[6] Receb Paşa hazretleri dahi Elçi-i Sânî ‘unvâniyle ve müderrisîn-i kirâmdan Nu‘mân Efendi, Ordu Kadısı ve şu‘arây-ı me‘ârif-ârâdan[7] Kırîmî Rahmî Efendi Vak‘a-nüvîslik hıdmetiyle ve Dergâh-ı ‘âlî gediklülerinden muvakkar u muhteşem, sâhib-i hadem ü haşem on nefer ağalar, ba‘zı hıdemâtda istihdâm irâdesiyle ma‘iyyetlerine me’mûr **[B 247a]** ve Dergâh-ı ‘âlî kapucu-başılarından kiyâset-i zâtı ma‘lûm ‘Abdurrahman Bey dahi Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerinin[8] kethudâlıkları hıdmetinde olmak[9] **[M 76a]** üzere ta‘yîn ve selefde misli sebkat etdiği[10] üzere tevâbi‘den ba‘zı nâ-hemvâr hareket ve bî-edebâne hâlet[11] zuhûru mülâhazasıyla, Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerinin dâ’iresi halkı taht-ı zâbıtada bulunmak ve hılâf-ı rızâ hareketden tahzîr u terhîb olunmak içün Anadolu cânibinden ta‘yîn olunan zu‘amâ ve erbâb-ı tîmârdan mâ‘adâ, Âsitâne-i sa‘âdet'den dahi yüz nefer

1 olduğundan B, S : oldığından M
2 sefâret ile S, M : sefâretle B
◊ 20 Şevvâl 1159 = 5 Kasım 1746 Cumartesi. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında 227b'nin sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.
3 ve ihtişâd-ı ….. mutantan S, M : — B
4 olan ….. eden S, M : olanların B
5 bi'l-istîhâl S, M : — B
6 ‘izzetlü S, M : — B
7 şu‘arây-ı me‘ârif-ârâdan S, M : şu‘arâdan B
8 ileyh hazretlerinin B : ileyhin S, M
9 olmak B, S : + [M 76a] olmak M
10 etdiği S, M : etdüği B
11 ve bî-edebâne hâlet S, M : — B

güzîde ve tâmmü'l-esliha ve at ve bisâtları mükemmel[1] lağımcı ve humbaracı neferâtı techîz ve zâbitleriyle me'mûr buyurılup, bu vechile tertîb-i[2] esbâb-ı nizâm ve tanzîm-i dârât ü ihtişâmında ihtimâm-ı tâmm ve sa'y-i mâ-lâ-kelâm[3] buyuruldu.

Tevcîh-i Rûznâmçe-i Evvel

Ber-muktezây-ı siyâk-ı sâbık bu hılâlde münhall olan Rûznâmçe-i Evvel mansıbı ile sâbıkā Cizye Muhâsebecisi Murtezâ Efendi mübeccel ü[4] kâm-rân ve zîver-i dûş-i müfâharet olan hıl'at ile mümtâz-i etrâb ü akrân buyuruldu. Lâkin 'ayn-i 'alîli gibi kendüye isâbet-i 'ayn vukū'uyla çok geçmeyüp, terk-i mansıb-ı fenâ ve 'âzim-i dâr-ı bekā olup, mansıb-ı mezkûr bir senede üç def'a tevcîh olunmak iktizâ eyledi[5].

Me'mûriyyet-i zu'amâ ve erbâb-ı tîmâr ez-cânib-i Anadolu be-ma'iyyet-i Sefîr-i[6] İran Vezîr-i müşârun ileyh

Bi-tevfîkıllâhi'l-Meliki'l-'Allâm Vezîr-i müşârun ileyh Elçi Paşa hazretlerinin **[B 247b]** tensîk-ı levâzım-ı nizâm ve tedkīk-ı merâsim-i havl ü haşeminde ihtimâm ile karîben Âsitâne-i sa'âdet'den[7] nehzat ü hareket ve Nevrûz-i fîrûz duhûlüne dek cânib-i dâru's-selâm[8] Bağdâd'a vusûle müsâra'at etmek içün şimdiden teheyyü'-i esbâb ü edevâta ikdâm ü mübâderet[9] olunup, gidüp gelinceye dek dâ'ire ve[10] ihtişâmının münakkah ve muntazam olması, lâzime-i îfây-ı şân-ı Saltanat ve vâcibe-i icrây-ı satvet-i dîn ü devlet olduğundan[11] mâ'adâ, sâ'ir süferânın âmed-şudlarına kıyâs olunmayup, sevâd-ı cem'iyyetlerinin tertîb-i nizâmı ve kesret-i huddâm u ihtişâmı matlûb olup[12], lâkin öteden beri[13] meşhûd ü mesmû' olduğu üzere, Devlet-i 'aliyye tarafından bir cânibe me'mûr buyurılan süferânın dâ'iresinde, gerek re's-i hudûda varıncaya dek[14] ve gerek ba'de'd-duhûl niçe nâ-mülâyim hareket

1 mükemmel S, M : pâk B
2 tertîb-i B, S : — M
3 ve sa'y-i mâ-lâ-kelâm S, M : — B
4 ü B, M : — S
5 kâm-rân ve ….. eyledi S, M : mesrûr buyuruldu B
6 Sefîr-i S, M : Elçi-i B
7 Âsitâne-i sa'âdet'den S, M : İstanbul'dan B
8 dâru's-selâm M : — B, S
9 ü mübâderet S, M : — B
10 ve B, S : — M
11 olduğundan B, S : oldığından M
12 olup B, S : — M
13 beri S : berü B, M
14 varıncaya dek B : varınca S, M

zuhûr eylemesi, hademe ve tevâbi‘ taraflarından olduğu zâhir ve mütehattem olmakdan nâşî, eyâlât ve elviye zu‘amâ ve erbâb-ı tîmârından müretteb ve tüvânâ ve güzîde ve mu‘tenâ bir mikdâr neferât, Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerinin ma‘iyyetlerine ta‘yîn olunduğu sûretde, kapu huddâmı nâ-mülâyim **[B 248a]** harekete cesâretden mücânebet edecekleri ve ‘unvân-ı Saltanat kemâ huve hakkuhû izhâr u irâ’et olunacağı bedîhî olmağla, Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerinin tertîb eyledikleri kapuları huddâmının zabt u rabtına dört yüz nefer eyâlet askeri kâfî ve vâfî olmakdan nâşî, dâ’ire-i müşârun ileyhe luhûk u vusûlleri gününden vilâyetlerine gelinceye dek iktizâ eden rûz-merre ta‘yînâtları, Ordu Defterdârı ta‘yîn buyurılan Mustafa Beyefendi ma‘rifetiyle cânib-i mîrîden verilmek üzere hazîne-i kerem-defîne-i Pâdişâhî'den ‘an-nakdin akçası Defterdâr-ı mûmâ ileyh yedine teslîm olunmağla, zikr olunan dört yüz nefer zu‘amâ ve erbâb-ı tîmârın yüz neferi İstanbul'da humbaracı ve lağımcı ocaklarından tertîb ü tanzîm olunup, kusûr üç yüz neferi dahi memâlik-i Anadolu'da vâki‘ bi'l-cümle eyâlât ve elviyeden kaydlarının tehammüllerine göre tesviye vü tertîb olunmak bâbında irâde-i ‘aliyye-i hümâyûn te‘alluk etmekle, keyfiyyet-i tertîbleri dahi bu vechile **[M 76b]** nizâm-pezîr oldu ki, beher dokuz nefer tîmârlu üzerine[1] bir nefer za‘îm, zâbit misillü ta‘yîn olunmak ve her bir[2] za‘îme bir kîse akça ve bir çadır ve beher nefer tîmârluya yüz guruş ve dokuz neferine bir çerge **[B 248b]** verilmek ve bu akçayı eyâletlüsü hadd-i i‘tidâl üzere ve[3] herkesin etmekleri hâsılına göre beynlerinde tevzî‘ ve ‘acâleten tahsîl ve teslîm eylemek ve gidecek zu‘amâ ve erbâb-ı tîmâr etmekleri, hâsıllu olanlardan tertîb ve at ve bisâtları pâk, gösterişli kimesneler intihâb olunup, bu siyâk üzere Anadolu Eyâleti'nde vâki‘ sancaklardan sekiz nefer za‘îm ve yetmiş iki nefer erbâb-ı tîmâr ve Sivas Eyâleti'nden dört za‘îm ve otuz altı nefer erbâb-ı tîmâr ve[4] Karaman Eyâleti'nden iki za‘îm ve[5] on sekiz nefer erbâb-ı tîmâr[6] ve Adana Eyâleti'nden bir za‘îm, on beş[7] nefer tîmârlu ve Haleb Eyâleti'nden iki za‘îm ve on sekiz nefer ve Mar‘aş Eyâleti'nden üç[8] za‘îm ve yirmi yedi nefer ve Rakka Eyâleti'nden bir za‘îm ve on beş nefer ve Erzurum Eyâleti'nden beş za‘îm ve kırk beş nefer ve Diyârbekir Eyâleti'nden dört za‘îm ve otuz altı nefer erbâb-ı tîmâr techîz ü ihrâc ve sene-i âtiye muharremi gurresinden◊ mukaddem Adana ve Haleb ve Rakka'da mevcûd bulunup, Elçi Paşa-yı

1 üzerine B : üzerlerine S, M
2 bir B, S : — M
3 ve B, S : — M
4 Sivas ….. ve S, M : — B
5 ve S, M : — B
6 erbâb-ı tîmâr S, M : tîmârlu B
7 on beş B, S : ve on M
8 üç M : üc B, S
◊ 1 Muharrem 1160 = 13 Ocak 1747 Cuma.

müşârun ileyh hazretlerinin ordularına mülâkī ve mülhak ve emrine mütâba‘at ve hılâfından mücânebet eylemeleri bâbında şurût u kuyûdu mutazammın mufassal ve meşrûh şeref-sudûr olan evâmir-i ‘âlî-şân, mâh-ı merkūmun **[B 249a]** evâhırında◊ ta‘yîn olunan mübâşirler ile taraf taraf irsâl ve ihrâclarına isti‘câl[1] buyuruldu.

Tertîb-i ihrâc ve[2] ihzâr-ı esbân ez-cânib-i Anadolu berây-ı ihdây-ı taraf-ı[3] Şâh-ı İran

Bâlâda tahrîr olunduğu üzere müşârun ileyh Elçi Paşa hazretleri, cânib-i İran'a taraf-ı hümâyûn-i Husrevâne'den tertîb buyurılan hedâyây-ı nefîse ile savb-ı me’mûra âmâde-i teveccüh olup ve diyâr-ı İran'da esb-i Rûmî'nin nedreti cihetinden i‘tibâr ve makbûliyyeti mesmû‘ olduğundan[4], Istabl-ı ‘âmire-i Şehriyârî'den mümtâz ve müstesnâ bir mikdâr esbân-ı ra‘nâ-endâm irsâli eğerçi[5] musammem idi, lâkin Âsitâne-i sa‘âdet'de perveriş-yâfte olan atlar eyyâm-ı şitâda bu tarafdan çıkup, İran'a varıncaya dek bozulacakları bedîhî olmağın, hem ‘adedlerine zamm u iksâr ve hem vaktiyle hudûda karîb mahallerde tavlı ve kesretli bulunmalarına medâr olmak mülâhazasıyla, memâlik-i Anadolu'da olan vülâtdan ve at çıkan mahallerden hâllü hâlince birer mikdâr esb ve kısrâk tertîb ü tanzîm ve tedârük ü ihzârı[6] muktezî olmakdan nâşî, verilecek atlar seyisli ve tonları nâ-matbû‘ ve sakat olmamak **[B 249b]** ve her biri mülûke ihdâya şâyân tâmmü'l-a‘zâ ve tonları mergūb ü mu‘tenâ, sahîhu'l-cism, latîfu'r-resm, kebîr u hatîr Dîvân atları olmak üzere intihâb olunmak ve matlûb olan atları[7] herkes Der-sa‘âdet'den ta‘yîn olunan Mübâşir'den başka, tarafından dahi kadr-i kifâye sâyisler ve mu‘temedün ‘aleyh[8] âdemler ta‘yîni ile şimdiden Rakka'ya irsâl edüp, cümlesi Rakka'da cem‘ olmak ve Elçi Paşa hazretleri Rakka'ya varup, defterleriyle atlar kendüye ‘arz u irâ’et olundukda, evsâf-ı mezkûreye mutâbık olur ise yanında ibkā ve olmayanları kimlerin ise defteriyle manzûr-i hümâyûn olmak içün rikâb-ı müstetâba sevk u isrâ etmek üzere karâr ve bu tertîb ü nizâm ile ihrâc ü ihzârına ibtidâr olunmağla, hâlâ[9] **[M 77a]** Anadolu Vâlîsi'nden ber-vech-i muharrer yelegen-des olmak üzere on re’s at ve Haleb Vâlîsi'nden altı at ve iki

◊ 21-29 Şevvâl 1159 = 6-14 Kasım 1746. B nüshasında 248b'nin sağ kenarında, S nüshasında 230b'nin sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.

1 ve ihrâclarına isti‘câl S, M : — B
2 ihrâc ve S, M : — B
3 taraf-ı S, M : — B
4 olduğundan B, S : oldığından M
5 eğerçi B, S : gerçi M
6 tanzîm ….. ihzârı S, M : tanzîmi B
7 olmak ….. atları B, S : — M
8 mu‘temedün ‘aleyh S, M : mu‘temed B
9 hâlâ B, S : + [M 77a] hâlâ M

kısrâk ve Şâm Vâlîsi'nden yedi at ve üç[1] kısrak ve Rakka Vâlîsi'nden kezâlik ve Karaman Vâlîsi'nden beş re's at ve Adana ve Saydâ ve Diyârbekir ve Erzurum[2] ve Aydın ve Sivas vâlîlerinden ve Mar'aş **[B 250a]** Beylerbeyisi'nden her birinden beşer re's at ve Ankara ve Hudâvendigâr mutasarrıflarından ikişer at ve Mardin Voyvodası'ndan dört at ve bir kısrak ve İskân-başı İsma'îl Bey'den iki esb ve bir kısrak, mecmû'u doksan re's esb ve kısrak tertîb ve vakt ü zemâniyle mahall-i merkūma sevk u îsâl eylemeleri bâbında her birine hıtâben sâdır olan evâmir-i 'âlî-şân[3], mâh-ı merkūmun evâhırında[◊] mukdim ve mübrim mübâşirler ile tesyîr u irsâl olunup, ber-mûceb-i emr-i 'âlî mahall-i merkūmda vakt ü zemâniyle tedârük ü ihzâr olundu[4].

İrsâl-i teşrîfât-ı hümâyûn be-Vâlî-i Bağdâd Vezîr-i mükerrem Ahmed Paşa ve me'mûriyyet-i û be-mübâdele-i elçiyân

Çünki müşârun ileyh Vezîr-i Âsaf-nazîr sa'âdetlü Ahmed Paşa hazretleri, müddet-i medîd[5] ve 'ahd-i ba'îdden berü emekdâr-ı dîn ü devlet[6] ve vüzerây-ı 'izâmın 'atîk ve istikāmet-şi'ârından, dirâyet ü fetânet ile 'âlî-menkabet[7] olup, irsen ve aslen ve zâten ve neslen Devlet-i 'aliyye'nin sadâkatkâr ve hayr-hâhı ve vükelây-ı Saltanat-ı seniyye'nin müdebbir ve kâr-güzâr sâhib-i intibâhı olduğundan[8] gayri, zât-ı Müşîrâne'lerinde olan envâr-ı gayret ü himmet ve âsâr-ı hamiyyet ü istikāmet lâmi'asınca, dîn ve Devlet-i **[B 250b]** ebed-müddet'e nâfi' ve âsâyiş-i bilâd ü 'ibâda[9] bâdî ve ekdârı dâfi' mefâhır-i celîle-i 'âlem-pesend ve me'âsir-i cemîle-i bî-misl ü mânend[10] izhârı, hulâsa-i hayâl ve nukāve-i efkâr-ı mâ fi'l-bâli[11] olduğu ecilden, bâlâda zikri sebkat etdiği vech üzere, ruhsat-ı kâmilesi hasebiyle temhîd ü te'sîsi der-meyân olan sâlifü'l-beyân bünyân-ı musâlaha-i mübârekenin tarsîn-i hey'et-i erkân ve tahsîn-i keyfiyyât-ı bünyânı[12] şerâyitında nâmûs ve 'unvân-ı Saltanat-ı rûz-efzûn ve şân-ı 'azamet-nişân-ı Devlet-i ebed-makrûna elyak u ehakk vechile hüsn-i tedbîr u reviyyet ve re'y-i dil-pezîr-i bâhiru'd-deriyyete[13] mazhar u

1 üç M : üc B, S
2 ve Erzurum S, M : — B
3 'âlî-şân S, M : 'aliyyeler B
◊ 21-29 Şevvâl 1159 = 6-14 Kasım 1746. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak "**şevvâl**" yazısı vardır.
4 olunup ….. olundu S, M : ve isti'câl buyuruldu B
5 medîd B, S : medîde M
6 -ı dîn ü devlet S, M : — B
7 dirâyet ….. -menkabet M : — B : dirâyet ü fetânet ile me'âlî-menkabet S
8 olduğundan B, S : oldığından M
9 'ibâda S, M : 'ibâdı B
10 'ibâda ….. mânend S, M : 'ibâdı bâdî, mefâhır-i cemîle ve me'âsir-i celîle B
11 efkâr-ı mâ-fi'l-bâli B : efkârı S, M
12 keyfiyyât-ı bünyânı B : keyfiyyet-i rüchânı S, M
13 deriyyete B, S : dirâyete M

muvaffak oldukları tahrîr olunmuşidi. Lâ-cerem bu makūle masdar-ı sıdk u istikāmetden sudûr u zuhûr eden hıdemât-ı müstevcibü'l-kabûl, Dergâh-ı sipihr-iştibâh-ı Zıllullâhî'de mu'teber u makbûl ve derece-i i'tibâr u irtizâya mevsûl ü meşmûl oldukda, bi-eyy-i hâl fevka'l-me'mûl 'ummân-ı bi-gerân-ı birr u ihsân, mütemevvic ü mütelâtım ve enhâr-ı bî-pâyân-ı mekârim-i bî-imtinân, müteheyyic ü mütezâhim olmak, ez-kadîm deydene-i Saltanat-ı meymenet-hadîmden olmağla, Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri hakkında dahi sünûh u bürûz edüp, **[B 251a]** hâssa-i hıla'-i fâhire-i Mülûkâne'den bir sevb-i semmûr-i behcet-nümâ ve bir kabza şemşîr-i cevherdâr-ı girân-behâ 'inâyet ü i'tâ ve Bağdâd ve Basra eyâletleri dahi kemâ-kân kendüye mukarrer u ibkā buyurılup, bi-lutfihî Sübhânehû ve[1] Te'âlâ gerek Devlet-i 'aliyye-i ebed-'unvân cânibinden ba's ü irsâl buyurılan Vezîr-i mükerrem Elçi el-Hâc[2] Ahmed Paşa hazretlerinin ve gerek taraf-ı İran'dan ta'yîn ü ib'âs olunacak Büyük Elçi'nin ol havâlîye[3] vürûdlarında, kānûn-i dîrîn ve kā'ide-i Devlet-i 'aliyye-i[4] şerî'at-âyîn muktezâsı üzere, re's-i hudûdda merâsim-i mübâdele te'diye olunarak nüvâziş ü ikrâm ile savb-ı me'mûrlarına sevk u tesyîrlerinde **[M 77b]** şân-ı şevket-nişân-ı Saltanat-ı 'ulyâyı icrâ ve levâzım-ı emr-i musâfât ü müvâlâtı tekmîl ü îfâ eylemeleri üzere sâlifü'z-zikr[5] teşrîfât-ı hümâyûn ve bu keyfiyyâta dâ'ir iktizâ eden sâ'ir umûr u şu'ûn, 'uhde-i Müşîrâne'lerine ihâle vü tefvîz olunduğunu[6] mutazammın hatt-ı 'inâyet-nümûn ile mu'anven fermân-ı 'âlî-şân mâh-ı merkūmun evâhırında◊ irsâl ü îsâl olundu[7].

İhsân-ı Pâye-i Sadâret-i Rumeli[8] ve İstanbul

'Allâme-i Rûm-i fâzıl Halîl Efendi merhûmun **[B 251b]** necl-i muhteremleri olup, irsen ve aslen ve zâten ve neslen pîrâye-i 'ulûm ve ârâyi ş-i mantûk u mefhûm ile mümtâz-i fuhûl-i fezâ'il-rusûm olan sâbıkā Anadolu Kadı'askeri mevlânâ Mehmed Sa'îd[9] Efendi hazretleri, istihkāk-ı zât ü zemân ile şâyân-ı iltifât-ı cenâb-ı Halîfe-i devrân olmalarıyla, bin yüz elli dokuz senesi şevvâlü'l-mükerreminin[10] yirminci gününden◊◊ i'tibâr olunmak üzere işâret-i

1 Sübhânehû ve S, M : — B
2 el-Hâc S, M : — B
3 havâlîye S, M : cânibe B
4 'aliyye-i S, M : — B
5 sâlifü'z-zikr S, M : sâlifü'l-beyân B
6 şu'ûn ….. olunduğunu S, M : şu'ûnu B
◊ 21-29 Şevvâl 1159 = 6-14 Kasım 1746. B ve S nüshalarında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak "**şevvâl**" yazısı vardır.
7 u îsâl olundu S : buyuruldu B : olundu M
8 Rumeli S, M : **Rum** B
9 Sa'îd B, S : Es'ad M
10 mükerreminin B, S : mükerremin M
◊◊ 20 Şevvâl 1159 = 5 Kasım 1746 Cumartesi. S nüshasında 233a'nın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak "**şevvâl**" yazısı vardır.

‘aliyye mûcebince[1] bâ-hatt-ı hümâyûn Rumeli Kadı‘askerliği Pâyesi ‘inâyetiyle mazhar-ı ikrâm ve sâbıkā Burusa Kadısı ve Mekke-i mükerreme Pâyesi olup, hâlâ Ser-etıbbây-ı Hâssa olan müstecma‘u'l-me‘ârifi ve'l-fezâ’il mevlânâ[2] Ahmed Efendi hazretleri dahi yevm-i mezkûrdan[3] i‘tibâr ile İstanbul Kazâsı Pâyesi ihsâniyle mesrûr u be-kâm buyuruldu.

Vukū‘-i[4] ibkāy-ı menâsıb-ı vüzerây-ı ‘izâm bâ-hatt-ı hümâyûn

Mâh-ı merkūmun yirmi birinci gününde[◊] Eyâlet-i Haleb, hâlâ mutasarrıfı olan Sadr-ı esbak Vezîr-i celîlü'ş-şân sa‘âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerine ve Rakka Eyâleti, yine ber-vech-i mâlikâne Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Pîr Mustafa Paşa hazretlerine ve Şâm Eyâleti ve Mîru'l-Hâclığı[5], Kudüs-i şerîf ve Nâblûs sancakları inzımâmiyle Vezîr-i mükerrem Es‘ad Paşa **[B 252a]** hazretlerine ve Eyâlet-i Van, Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Hüseyn Paşa hazretlerine[6] ve Eyâlet-i Kıbrıs, yine[7] mâlikânelik üzere Vezîr-i zî-şân Hasan Paşa-zâde sa‘âdetlü es-Seyyid ‘Abdullah Paşa hazretlerine ve[8] Niğbolu Sancağı, Vidin muhâfazası şartıyla Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Ebûbekir Paşa hazretlerine; Livâ’-i Bender, Muhsin-zâde Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretlerine; Livâ’-i Selânik, ber-vech-i arpalık[9] Kapudân-ı sâbık Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Mîrâhûr[10] Mustafa Paşa hazretlerine ve Deryâ Kapudanlığı, Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Mahmûd Paşa hazretlerine bâ-hatt-ı hümâyûn ibkā ve ber-vech-i mu‘tâd Âsitâne-i sa‘âdet'de olan kapu kethudâlarına hıla‘-ı fâhire iksâ buyuruldu.

Tevcîh-i Sadâret-i[11] Anadolu

Hâlâ Anadolu Kadı‘askeri olan Mahmûd Efendi-zâde fezâ’il-penâh mevlânâ ‘Abdullah Efendi hazretlerinin müddet-i ‘örfiyyeleri, pezîrây-ı[12]

---

1 i‘tibâr ….. mûcebince S, M : mutasarrıf olmak üzere B
2 müstecma‘u'l- ….. mevlânâ S, M : fazîletlü B
3 mezkûrdan S, M : merkūmdan B
4 **Vukū‘-i** B : — S, M
◊ 21 Şevvâl 1159 = 6 Kasım 1746 Pazar. B ve S nüshalarında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.
5 Mîru'l-Hâclığı M : Mîr-i Hâclığı B, S
6 sa‘âdetlü ….. hazretlerine B : Hüseyn Paşa'ya S, M
7 yine B : kemâ-kân S, M
8 zî-şân ….. ve S, M : mükerrem sa‘âdetlü ‘Abdullah Paşa hazretlerine B
9 ber-vech-i arpalık S, M : — B
10 Mîrâhûr S, M : — B
11 **Sadâret-i** B : Sadr-ı S, M
12 pezîrây-ı B : karîn-i S, M

hüsn-i hıtâm olmağla, kudemây-ı tarîkden[1] Şeyhulislâm-ı sâbık Dürrî Efendi merhûmun mahdûm-i me‘ârif-mevsûmları[2], sâbıkā İstanbul Kadısı ‘iffet-ârâ, fezâ’il-pîrâ mevlânâ Mustafa Efendi hazretleri, bi'l-istîhâli ve'l-istihk āk[3] mâh-ı merkūmun yirmi ikinci gününde[◊] işâret-i ‘aliyye-i Şeyhulislâmî mûcebince, bâ-hatt-ı hümâyûn mesned-i vâlâ-yı[4] Anadolu'ya ıs‘âd ile karîn-i ikrâm ve ber-vech-i mu‘tâd-ı kadîm huzûr-i[5] cenâb-ı Âsafî'de **[B 252b]** iksây-ı ferve-i semmûr ile rehîn-i tevkīr u ihtirâm buyuruldu.

İrsâl-i teşrîfât-ı hümâyûn be-cânib-i Ser‘asker-i Sadr-ı sâbık[6] ‘Ali Paşa ve ‘avdet-i vey be-mansıb-ı hod Kütahya ve izn-dâden-i tavâyif-i askeriyye-râ

Kars Cânibi Ser‘askeri ‘unvâniyle ber-muktezây-ı vakt ü hâl[7] bu sene-i mübârekede[8] **[M 78a]** Sivas cânibinde meks ü[9] ikāmet üzere olan Sadr-ı sâbık Vezîr-i ‘âlî-şân sa‘âdetlü ‘Ali Paşa hazretleri[*], fi'l-asl meftûr oldukları hılkat-i zekiyye ve fıtrat-ı celiyyeleri[10] lâmi‘asınca bu âna dek süpürde-i ‘uhde-i kifâyet-i Müşîrâne ve ihâle-i zimmet-i düstûrâneleri[11] kılınan celâ’il-i umûr ve mehâ’il-i şu’ûn-i cumhûrda zuhûra gelan tedâbîr u reviyyet[12] ve pezîrây-ı vücûd ü şuhûd[13] olan âsâr-ı hüsn-i hareket-i Âsafâne'leri, karîn-i tahsîn ve âferîn-i[14] cenâb-ı Halîfe-i rûy-i zemîn olduğundan[15] gayri, bu def‘a nâmzed olduğu emr-i ‘azîm-i Ser‘askerî ve hatb-ı cesîm-i gayret-güsterîde dahi tahsîl-i rızây-ı

1 kudemây-ı tarîkden S, M : — B
2 me‘ârif-mevsûmları S, M : mükerremleri B
3 bi'l-istîhâli ve'l-istihkāk S, M : — B
◊ 22 Şevvâl 1159 = 7 Kasım 1746 Pazartesi. B ve S nüshalarında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.
4 işâret-i ….. vâlâ-yı S, M : bâ-hatt-ı hümâyûn bi'l-fi‘l Sadr-ı B
5 -i kadîm huzûr-i B : huzûr-i S : — M
6 be-cânib-i ….. sâbık S, M : **be-Ser‘asker** B
7 ve izn- ….. hâl S, M : Kars Cânibi Ser‘askerliği ‘ünvâniyle berây-ı iktizâ B
8 mübârekede B : ‘amîmetü'l-meymene [M 78a] 'l-meymene zarfında S, M
9 meks ü S, M : — B
* Metnimizde kendisinden söz edilen ‘Ali Paşa ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.166'nın sağ kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Vezîr Gāzî ‘Ali Paşa hazretleri İstanbul'da müceddeden binâ ve ihyâ eyledüği câmi‘u'n-nûrları kurbünde türbe-i şerîfede medfûn olmağla, derûn-i kitâbın bu mahalli ol mahalde tahrîr olunduğu bir garîb esrârdır; *rahmetullâhi ‘aleyh*”.
10 celiyyeleri B, S : cibilliyeleri M
11 -i Müşîrâne ….. düstûrâneleri M : ve ihâle-i zimmet-i emânet-i Müşîrâne'leri B : -i Müşîrâne ve ihâle-i zimmet-i emânet-i düstûrâneleri S
12 u reviyyet S : reviyyet M : u ru’yet B
13 ü şuhûd S, M : — B
14 Âsafâne'leri ….. âferîn-i S, M : düstûrâneleri karîn-i tahsîn-i B
15 olduğundan B, S : oldığından M

yümn-iktizây-ı Pâdişâhî'ye mübâderet ve me'mûr-i ma'iyyeti kılınan tavâyif-i askeriyyenin hengâm-ı meks ü ikāmetlerinde keyfiyyet-i nizâm ve zabt u rabtlarında[1] ve husûsan belvây-ı 'âmme-i memâlik-i Anadolu olan gürûh-i eşkıyây-ı Levendât sergerdelerinin bâlâda zabt u[2] tahrîr olunduğu üzere **[B 253a]** tedmîr u istîsâllerinde ve bakıyyetü's-süyûf olan şekāvet-me'lûfların süpürde-i pâ-bend-i nizâm ile gā'ilelerinin külliyyen ber-taraf olmasında[3] bezl-i miknet ve dest-yârî-i rüşd ü kiyâset ile her husûsu kemâ huve hakkuhû[4] yerlü yerinde dil-hâh-ı hazret-i Zıll-ı İlâh üzere tasfiye vü tanzîm ve tesviye vü tetmîminde sarf-ı himmet ve bezl-i nakdîne-i[5] makderet etmekle, siyâk-ı mezkûr üzere bu sene-i mübârekede sebkat eden mefâhır-i cemîle ve me'âsir-i celîleleri, rehîn-i sâbâş[6] ü âferîn ve temâm-ı rızây-ı hümâyûn üzere hareket muvaffak olup, mazhar-ı du'ây-ı hayr-ı icâbet-karîn olduğundan[7] gayri, hakkında sehâb-ı midrâr-ı 'avârif-i Mülûkâne, mezâri'-i âmâl-i Müşîrâne'lerine[8] katre-bâr ve 'uyûn-i Ceyhûn-nümûn 'avâtıf-ı Husrevâne, sûy-i dil-cûy-i düstûrânelerine[9] dâ'imü'l-inficâr olup, tenvîr-i nâsıye-i hâl ü şân ve telmî'-i cebhe-i menzilet ü mekânları kasdıyla[10], teşrîfât-ı hümâyûn olan sevb-i semmûr-i behcet-nümûn ve mücevher şemşîr-i letâfet-merhûn 'inâyet ü i'tâ ve mutasarrıf oldukları Anadolu Eyâleti dahi[11] bâ-hatt-ı hümâyûn mukarrer u ibkā buyurılup, hâlâ mevsim-i şitâ ve hengâm-ı sermâ olmağla, mu'asker-i hümâyûnda müctema' olan tavâyif-i askeriyye vatanlarına 'avdete me'zûn ve[12] Vezîr-i **[B 253b]** müşârun ileyh hazretleri dahi Sivas'dan nehzat ve mansıbları olan Kütahya'ya tahrîk-i rikâb-ı 'azîmete murahhas ve bu vechile lihâza-i 'inâyete makrûn buyuruldu. Bi-tevfîkıhî Sübhânehû ve Te'âlâ[13] bu âna dek Levendât husûsuna dâ'ir verdikleri nizâm ilâ mâ-şâ'allâhu Te'âlâ[14] ber-devâm olması me'mûl olup, lâkin ber-vech-i ihtimâl hılâfına harekete cesâret edenlerin[15] te'dîb ü gûşmâllerine bâlâda mezkûr olduğu üzere sâbıkā Trabzon Vâlîsi ve hâlâ Aydın Muhassılı Vezîr-i mükerrem sa'âdetlü el-Hâc Velî Pa şa

1 nizâm ….. rabtlarında S, M : zabt u rabtlarına B
2 zabt u M : — B, S
3 istîsâllerinde ….. olmasında S, M : istîsâllerine ve bakıyyetü's-süyûflarının 'akd-i zâbıta-i nizâmlarıyla gā'ilelerinin ber-taraf olmasına B
4 kemâ huve hakkuhû S, M : — B
5 himmet ve bezl-i nakdîne-i S, M : — B
6 sâbâş B, S : şâbâş M
7 olduğundan B, S : oldığından M
8 mezâri'-i âmâl-i Müşîrâne'lerine S, M : — B
9 sûy-i dil-cûy-i düstûrânelerine S, M : — B
10 ve telmî'-i ….. kasdıyla S, M : -ı düstûrâne ve telmî'-i cebhe-i menzilet ve mekân-ı vezîrâneleri içün B
11 dahi B, S : — M
12 ve S, M : — B
13 Bi-tevfîkıhî ….. Te'âlâ S, M : Ve B
14 Te'âlâ S : — B, M
15 nizâm ….. edenlerin S, M : nizâma mugāyir hareket edenlerin B

hazretleri Müfettiş ta‘yîn buyurulmuşidi. Bir tarafdan dahi yine Ser‘asker-i müşârun ileyh hazretleri etrâf ü eknâfa itâre-i hammâme-i nezâret ve Müfettiş-i müşârun ileyhe kuvvet-i bâzû olacak keyfiyyete mübâderet ederek, havze-i hükûmetlerine neşr-i âsâr-ı ma‘delet eyleyüp, fukarây-ı ra‘iyyet ve ehâlî-yi memleketi seferler takrîbi ile bir müddetden berü mübtelâ oldukları şedâyid-i âlâm ü kürbetden himâyet ü[1] sıyânete bezl-i cell-i himmet eylemeleriyçün iktizâ eden evâmir-i ‘aliyye ve sâlifü'z-zikr teşrîfât-ı seniyye ve ‘atâyây-ı behiyye[2], hademe-i dâ’ire-i hümâyûndan olup Silahşor-i Hâssa emekdârlarından olan[3] Mûsâ Ağa ile evâhır-ı mâh-ı merkūmda◊ irsâl ü îsâl[4] buyuruldu.

İhsân-ı [M 78b] rütbe-i vâlâ-yı[5] Vezâret bâ-Kapudânî-i deryâ be-Mîrâhûr-i Evvel-i hazret-i[6] Şehriyârî Şehsüvâr-zâde es-Seyyid[7] el-Hâc Mustafa Bey ve vukū‘-i [B 254a] tevcîhât-ı ba‘zı menâsıb

Fi'l-asl Anadolu cânibinde neşv ü nemâ bulup[8], öteden berü ‘an‘ane ile sıdk u istikāmetleri zâhir ve Devlet-i ‘aliyye'ye hulûs-ı taviyyetleri bâhir hânedân-ı kadîmden Kankırı Sancağı'nda Kal‘acikli Şehsüvâr-oğulları dinmekle ma‘rûf ve hüsn-i sülûk-i mülûk-pesend ile mevsûf olup, ‘ırk-ı asîl ile ced-be-ced hademe-i ‘atebe-i Saltanat-ı seniyye'den olan sâbıkā Trablus-Şâm Vâlîsi Vezîr-i dirâyet-mevsûm es-Seyyid[9] Mehmed Paşa merhûmun hayr-ı halef erîbi, ya‘nî semere-i şecere-i emânîsi olan ferzend-i lebîbi mîr-i mûmâ ileyh es-Seyyid[10] el-Hâc Mustafa Bey hazretleri, çünki ez-kadîm bende ve bende-zâde-i Der-i devlet-i ‘aliyye'den[11] olup, bu Âsitâne-i meymenet-iştimâle ma‘raz-ı ‘ubûdiyyetde ‘arz-ı rıkkıyyet etmek kendüye irsen intikāl etmekle, isr-i âbâ’-i kirâma iktidâ, lâzime-i ‘uhde-i uli'n-nühâ olmak hasebiyle, evâ’il-i hâlinde Der-bâr-ı Hılâfet-medâr-ı Cihân-dârî'ye mülâzemet şerefiyle müşerref ve mükerrem ve yirmi dört seneden mütecâviz Hâssa Silahşorluğu[12] hıdmetinde müstahdem olup, vakit vakit me’mûr oldukları[13] Rumeli ve Anadolu

1 himâyet ü S, M : — B
2 ve ‘atâyây-ı behiyye S, M : — B
3 emekdârlarından olan S, M : — B
◊ 21-29 Şevvâl 1159 = 6-14 Kasım 1746. B nüshasında sayfanın sağ kenarında, S nüshasında 236a'nın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.
4 ü îsâl S, M : — B
5 rütbe-i vâlâ-yı S, M : — B
6 hazret-i B, M : — S
7 es-Seyyid S, M : Seyyid B
8 cânibinden ….. bulup S, M : cânibinde B
9 es-Seyyid S, M : Seyyid B
10 es-Seyyid S, M : Seyyid B
11 ‘aliyye'den S, M : ‘aliyye B
12 Silahşorluğu S, M : silahşorluk B
13 oldukları S, M : olduğu B

câniblerinde vâki‘ olan mehâmm-ı dîn-i mübîn ve hıdemât-ı Devlet-i ebed-karîn temşiyetine kıyâm **[B 254b]** ve levâzım-ı rızâ-cûyî ve merâsim-i tekâpûyîde bezl-i mâ-hasal-i kudret ü ihtimâm ederek ‘akl ü kiyâset ve rüşd ü dirâyet ile be-nâm olduğundan[1], bundan akdem rikâb-ı müstetâb-ı Husrevâne'de Mîrâhûr-i Sânî ve Kapucular Kethudâlığı[2] hıdemât-ı celîlesinde istihdâm ve elli sekiz târîhinde[◊] Mîrahûr-i Evvel mansıbı ile mesrûr u be-kâm buyurulmuşidi. Müddet-i merkūmeden bu vakt-i sa‘d-iktirâna gelince, pîrâye-i zâtı olan cevâhir-i ıhlâs-ı diyânet-ârâ ve izâfe-i hamîr-i mâye-i sıfât-ı fetânet-simâtı kılınan ihtisâs-ı ‘iffet intiması mübtegāsınca hüsn-i niyyet ve safây-ı taviyyetden neş’et eden ve[3] vüfûr-i sıdk u istikāmetden ‘ibâret olan şâhid-i hulûs-ı zîbende-tal‘atları, cilve-nümây-ı sâha-i zuhûr olup, bâ-‘avn-i Hakk her hâlde tab‘-ı hümâyûn-i safâ-meşhûn-i Hıdîvâne'ye evfak hıdemât-ı bâhiru'l-leme‘ât-ı müstahseneye muvaffak olduğundan[4] gayri, vücûh ile etvâr-ı ‘âkılâne ve harekât-ı sâdıkānesi, pesendîde-i erkân ve makbûl-i dergâh-ı cenâb-ı Halîfe-i devrân olmağla, bu makūle mesbûku'l-hıdme ve hayr-hâh-ı dîn ü Devlet-i ‘aliyye olan **[B 255a]** ricâl-i bâhiru'l-ibtihâl ve hademe-i mücerrebü'l-ahvâl hakkında ‘avâtıf-ı ‘aliyye-i Mülûkâne bî-dirîğ ve masrûf ve lihâza-i iltifât-ı seniyye-i Husrevâne, meşmûl ü ma‘tûf olageldiğinden[5], mîr-i mûmâ ileyh hakkında dahi âfitâb-ı gîtî-firûz-i ‘inâyet, meşrık-ı envâr-ı[6] kerâmetden lem‘a-bürûz-i ‘âtıfet olup, şeref-efzây-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn[7]-nukat mûcebince, şehr-i zilka‘deti'ş-şerîfenin[8] on dördüncü mübârek yevm-i isneynde[◊◊] rütbe-i vâlâ-yı Vezâret ile Deryâ Kapudanlığı ‘inâyet ü ihsân ve huzûr-i müstevcibü's-sürûr-i hazret-i Âsafî'de hâssa-i Vezâret olan hıl‘at-i semmûr-i mûrisü'l-behcet[9] ilbâsiyle mesrûr u kâm-rân buyurılup, ber-mu‘tâd-ı kadîm hademe-i bâhiru'l-haşem-i cenâb-ı Sadrıa‘zamî ile makarr-ı hükûmetleri olan Dîvân-hâne-i Tersâne-i ‘âmire'ye bâ-tevkīr u iclâl sevk u irsâl ve ber-vech-i istiklâl umûr-i cumhûr-i Kapudânî, ‘uhde-i emânet ve dest-i kifâyetlerine tefvîz[10] **[M 79a]** u ihâle buyurulmağla, bu vechile zîb-efzây-ı mesned-i yümn ü ikbâl oldular. Vezîr-i[11] müşârun ileyh cenâblarıyla fi'l-asl

1 olduğundan B, S : oldığından M
2 Kapucular Kethudâlığı B : Kethudây-ı Bevvâbîn-i Sultânî S, M
◊ Mustafa Bey'in Mîrâhûr-i Sânîlik'ten Büyük Mîrâhûrluk görevine getirilmesi, 24 Zilhicce 1158 = 17 Ocak 1746 Pazartesi günüdür; bk. Metin, s.149.
3 eden ve B : edüp S, M
4 olduğundan B, S : oldığından M
5 olageldiğinden M : olageldüğünden B, S
6 envâr-ı S, M : — B
7 hümâyûn B : ‘inâyet S, M
8 zilka‘deti'ş-şerîfenin M : zilka‘denin B
◊◊ 14 Zilka‘de 1159 = 28 Kasım 1746 Pazartesi. B nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilka‘de**”, S nüshasında ise “**zi[lka‘de]**” yazısı vardır.
9 behcet B : behce S, M
10 tefvîz B, S : + [M 79a] tefvîz M
11 oldular. Vezîr-i S : buyuruldu. Vezîr-i B : oldular M

sâbıka-i mu‘ârefeden nâşî taraf-ı şerîflerine[1] ‘alâka ve intisâb derkâr ve bu cihetden esbâb-ı meyl ü incizâb **[B 255b]** bedîdâr olmağla, manzûme-i târîh-i vezâretleri manzûmesi[2] teberrüken ârâyiş-i cerîde-i âsâr kılındı. **Kıt‘a**:

Mekârim-pîşe Mîrâhûr-i Evvel Şehsüvâr-zâde
Vezîr ibn Vezîr oldu mübârek eyleye Mevlâ
Dedim üc tuğ alınca ‘İzziyâ bu mısra‘ı târîh
Vezîr oldu mu‘allâ hem Kapudan Mustafa Paşa **sene 1159**[3]
(وزیر اولدی معلاّ هم قپودان مصطفی پاشا)

Der-zikr-i keyfiyyet-i Kapudan Paşa-yı sâbık

Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerinin selefleri olan Soğanyemez[4] Mahmûd Paşa'nın vüzerâya nâ-sezâ ba‘zı gûne[5] evzâ‘-ı nâ-becâya ictirâ eyledüği, resîde-i sâmi‘a-i ‘âlem-i bâlâ olup, vâkı‘â kendüsi soğan yemediği hasebiyle, kalyona soğan getüren neferâtı te’dîb ü ta‘zîr ve bunun emsâli lâ-ya‘kılâne etvâr-ı şütür-gürbesinden ricâl-i Donanma-yı hümâyûn mutazarrır ve tekdîr oldukları şâyi‘ u mütevâtir[6] olmağla, tuğ ve sancağı ref‘ olunup, ber-vech-i tekā‘üd Midillü Cezîresi'nde meks ü ikāmet ve da‘avât-ı Şehinşâhî'ye iştigāl ve muvâzabet eylemek üzere şeref-bahş-ı sudûr olan emr-i hümâyûn mûcebince yevm-i mezkûrda[7◊] çekdirme sefînesiyle cezîre-i merkūmeye tesyîr u irsâl olundu.

Ve bu hılâlde Mîrâhûr-i Evvel-i Şehriyârî mansıb-ı müstevcibü'l-i‘tibârı, ber-minvâl-i muharrer münhall olmağla, hâlâ Baş-bâkī Kulu olup, rikâb-ı müstetâb-ı kamer-işrâkda istihdâma bâhiru'l-istihkāk olan Turak Bey'e ‘inâyet ü ihsân ve Baş-bâkī Kulluk[8] dahi Dergâh-ı ‘âlî kapucu-başılarından Mehter-başılık ile ma‘rûf olan hulûs-ârâ Mustafa Ağa'ya tevcîh **[B 256a]** ü i‘tâ buyurılup, iktisây-ı[9] hıla‘-ı fâhire ile mesrûr u kâm-revâ oldular.

Zuhûr-i tebdîlât-ı menâsıb-ı vüzerâ

Mâh-ı merkūmun on dördüncü gününde◊ şeref-bahş-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn mûcebince bundan akdem tuğ ve sancağı ref‘ ve ber-vech-i tekā‘üd

1 taraf-ı şerîflerine S, M : taraflarına B
2 manzûmesi B : — S, M
3 **sene 1159** B, S : — M
4 Soğanyemez S, M : — B
5 gûne S, M : — B
6 olup, vâkı‘a ….. mütevâtir S, M : — B
7 mezkûrda B : mezbûrda S, M
◊ 14 Zilka‘de 1159 = 28 Kasım 1746 Pazartesi.
8 Kulluk B : Kululuk S, M
9 iktisây-ı B, S : iksây-ı M

Varna'da meks ü ikāmeti fermân buyurılan Sadr-ı esbak Muhsin-zâde sa‘âdetlü ‘Abdullah Paşa hazretlerinin ‘afv-i taksîrât-ı mâ-mazâ ile Vezâret'i ibkā buyurılup, kal‘ası muhâfazası şartıyla Bender Sancağı tevcîh ü ‘inâyet ve muhâfaza-i mezkûrede olan oğlu Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretlerine dahi altmış senesi muharreminden◊◊ zabt etmek üzere Mar‘aş Eyâleti ve hâlâ Anadolu Vâlîsi olan Sadr-ı sâbık Vezîr-i ‘âlî-şân[1] sa‘âdetlü ‘Ali Paşa hazretlerine iktizây-ı vakt ü hâlden nâşî, ba‘zı mülâhaza zımnında Bosna Eyâleti ve Bosna Vâlîsi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Süleymân Paşa hazretlerine, Anadolu Eyâleti ve hâlâ Haleb Vâlîsi Sadr-ı sâbık sa‘âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerine, Kandiye ve Kandiye mutasarrıfı Köprili-zâde Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerine, Haleb ve Rakka Eyâleti, altmış senesi şubatından◊◊◊ zabt etmek[2] üzere yüz yirmi bin guruş mâl-ı mu‘accele ile ber-vech-i mâlikâne Kıbrıs Muhassılı Hasan Paşa-zâde Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü es-Seyyid ‘Abdullah Paşa hazretlerine ve Kıbrıs Eyâleti dahi sene-i merkūme muharreminden◊4 zabt olunmak üzere elli bin guruş[3] **[B 256b]** mu‘accele ile mâlikânelik üzere hâlâ Rakka Vâlîsi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Pîr **[M 79b]** Mustafa Paşa hazretlerine tevcîh ü ‘inâyet ve Âsitâne-i sa‘âdet'de[4] kapu kethudâlarına ilbâs-i hıl‘at buyuruldu.

Me’mûriyyet-i Vezîr-i mükerrem Yahyâ Paşa, Vâlî-i Rumeli be-Kal‘a-i Niş berây-ı def‘-i ihtilâl-i neferât-ı Yeniçeriyân

Niş Kal‘ası muhâfazasına me’mûr olan Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri neferâtının beynlerinde ba‘zı fitne-cû müfsidlerin tahrîk ü igvâlarından nâşî, bilâ-mûcib mevâciblerinin bir müddet te’hîrini behâne ittihâz ve cem‘iyyet ile ağalarını ve Mütesellim ve Cebeci-başı ve Topcu-başı ve Top ‘Arabacı-başı vekîllerini iki def‘a zindân-bend eylediklerinden gayri, hâlâ Rumeli Vâlîsi Vezîr-i müşârun ileyh sa‘âdetlü Yahyâ Paşa hazretleri bundan akdem Belgırad Muhâfızı iken, tarafından Niş'e nasb eylediği[5] mütesellimini ve ba‘dehû halefi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Nu‘mân Paşa hazretleri tarafından gelan

◊ 14 Zilka‘de 1159 = 28 Kasım 1746 Pazartesi. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilka‘de**” yazısı vardır.

◊◊ 1 Muharrem 1160 = 13 Ocak 1747 Cuma.

1 Vezîr-i ‘âlî-şân S, M : — B

◊◊◊ Rûmî takvîmde 1 Şubat 1160, 12 Safer 1161 Pazartesi gününe, bugün kullandığımız takvîmde ise 12 Şubat 1748 tarihine tesadüf etmektedir.

2 etmek B : olunmak S, M

◊4 1 Muharrem 1160 = 13 Ocak 1747 Cuma.

3 mâl-ı mu‘accele ….. guruş S, M : + [Bu kısım müellifce kontrol edilerek sahh kaydıyla ve buraya girmesi işaret edilerek 256a'nın sol alt kenarına köşeleri çerçevelenerek yazılmıştır] B

4 Âsitâne-i sa‘âdet'de S, M : — B

5 eylediği S, M : eyledüği B

mütesellimi, müfsid-i mezbûrlar[1] göz habsine koyup, ba‘dehû telef ü ihlâk edecekleri merkūmların meczûmları oldukda, bir tarîkıyle[2] firâr ve Belgırad'a varup, keyfiyyeti ihbâr eyledikleri ve fi'l-asl neferât-ı merkūmeyi tahrîk ü idlâl ve erâzil ü eşhâsa ta‘lîm-i mel‘anet ile nâ’ire-i fesâdı iş‘âl eden Niş Müftîsi Kefevî **[B 257a]** es-Seyyid[3] Hasan Efendi dimekle ma‘rûf kimesne olduğu sahîhan sem‘-i hümâyûn-i Husrevâne'ye vâsıl olmağla, neferât-ı merkūmenin müstehak oldukları mevâcibleri Âsitâne-i sa‘âdet'den gönderilüp ve bâ-işâret-i Şeyhulislâmî sâdır olan emr-i şerîf mûcebince muharrik-i fitne vü fesâd olan Müftî-i merkūmun dahi[4] eğerçi te’dîb ü gûşmâl ile tagrîb ü iclâsına[5] ibtidâr olunmuşidi. Lâkin bu makūle kapu kullarının bir vakitde mevâcibleri verilmediği olmayup ve iktizây-ı vakt ü hâle göre ba‘zı ahyânda bir mikdâr te’hîr olması dahi ihmâl ve tekâsülden olmadığı[6] zâhir, belki Devlet-i ‘aliyye'nin ba‘zı meşâgil-i mühimmesinden neş’et etmekle, derhâl yine mevâcibleri tedârük ve teslîm olunduğu cümlesinin ma‘lûmu iken, neferât-ı mezkûrenin mevâcibleri te’hîrini behâne ile şer‘-i şerîfe ve kānûna mugāyir ve ocaklarının rusûm ve kavâ‘idine muhâlif ve şekāvete dâ’ir bu misillü fitne vü fesâda cesâret etmeleri, te’dîb ü gûşmâllerini mûcib-i hâlet olmağla, Vezîr-i müşârun ileyh Yahyâ Paşa hazretleri, halefleri olan Vezîr-i müşârun ileyh Nu‘mân Paşa hazretleri[7] Belgırad'a vâsıl olduğu gibi, kendüleri nehzat ü hareket **[B 257b]** ve mansıbları olan Eyâlet-i Rumeli'ye ric‘at eylediklerinde Niş'e uğrayup, neferât-ı mezkûre taraflarına ser-rişte vermeksizin hakîmâne hareket birle içlerinde ehl-i fesâd olanları hufyeten ‘ale'l-esâmî haber aldıkdan sonra, derhâl ağaları ve zâbitleri ma‘rifetleriyle müteyakkızâne vaz‘ u tavr ile cümlesini ahz ve ele getürdükden sonra[8] içlerinde kal‘a-bendi iktizâ edenleri Şehir-köyü Kal‘ası'na ve sâ’ir ol havâlîde münâsib olan kal‘alarda bend ü habs ve âhar gûne te’dîbleri[9] lâzım gelenleri dahi yine zâbitleri ma‘rifetiyle te’dîb ü zecr ve fîmâ-ba‘d bu gûne nâ-marzî hareket zuhûr ve nâ-mülâyim bir vaz‘ ve keyfiyyet hüdûs ü sudûr etmeyecek vechile ahvâllerin kālıb-ı hüsn-i nizâma ifrâğ u tenzîl ve etrâf-ı serhaddâta dahi bâ‘is-i ‘ibret ve sebeb-i nasîhat olacak vechile husûs-ı mezkûru bir hoşca halka-i intizâma rabt u tahvîl ile dil-hâh-ı Pâdişâh-ı ‘âlem-penâh üzere itmâm-ı maslahat ve ikmâl-i hıdmetden sonra Niş'den hareket ve mansıbları olan[10]

1 mezbûrlar S, M : mezbû[r]lar B
2 tarîkıyle B, S : tarîkle M
3 es-Seyyid S, M : Seyyid B
4 dahi B : — S, M
5 gûşmâl ….. iclâsına S, M : tagrîb ile gûşmâline B
6 olmadığı M : olmaduğı B, S
7 halefleri ….. hazretleri B, S : — M
8 ele getürdükden sonra S, M : — B
9 te’dîbleri B, S : te’eddübleri M
10 olan B, S : + [M 80a] olan M

[M 80a] Rumeli Eyâleti'nde[1] makarr-ı hükûmetlerinde ikāmet eylemeleriyçün evâsıt-ı mâh-ı merkūmda[◊] sâdır olan emr-i şerîf-i ‘âlî-şân, Ocak tarafından mahsûs ta‘yîn olunan Mübâşir ile irsâl olunmağla, vâkı‘â Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri ber-mûceb-i emr-i ‘âlî ‘amel ü hareket ve o gûne zirve-i bagy u tuğyâna ‘urûc eden ehl-i şekāvetin tenkîl ü te’dîblerinde mezîd-i ihtimâm ü dikkat edüp, fîmâ-ba‘d Kal‘a-i Niş'de bir ferde nîş-âzâr ve ızrâr ser-zede-i zuhûr olmamak üzere gereği gibi nizâm-ı müstahseneye ifrâğ eyledikleri, sâ’ir serhaddâta dahi sirâyet etmekle, bi-hamdihî Te‘âlâ ser-cümle-i sügūr-i İslâmiyye'de devâm-ı emn ü emân bedîdâr ve kulûb-i a‘dây-ı bed-kâra bâ‘is-i âlâm ü ekdâr olmuşdur[2]. **[M 220a]**

‘Avdet ve[3] vusûl-i Sefîr-i İran Nazîf Mustafa Efendi [B 258a] be-Âsitâne-i sa‘âdet bi-itmâm-ı hıdmet-i sefâret ve tekmîl-i maslahat-ı müsâlemet[4]

Bundan akdem nâme-i hümâyûn-i Cihân-bânî ile İran cânibine ba‘s ü tesyîr ve emr-i sefârete tahsîs ve ruhsat-nâme-i hümâyûn mûcebince mükâleme-i sulh u salâha me’mûr ve terhîs kılınan mûmâ ileyh Nazîf Efendi, mukārenet-i tevfîk-ı Samedâniyye ve şa‘şa‘a-bâr-ı cevher-i hulûs-ı zâtiyyesi hasebiyle, ber-vefk-ı dil-hâh-ı Devlet-i ‘aliyye ve ber-tıbk-ı irâde-i Saltanat-ı seniyye[5], müddet-i kalîlede misli nâ-mesbûk hıdemât-ı celîleye muvaffak ve makrûn ve itmâm-ı me’mûriyyet ve intâc-ı hıdmet-i[6] sefâret birle muzaffer ve memnûn Bağdâd'a ‘avdet ve Bağdâd'dan dahi nehzat ve hareket ve savb-ı[7] Âsitâne-i sa‘âdet'e ‘azîmet eylediği haberi bâlâda sebkat etmişidi.

Mâh-ı merkūmun selhında[◊◊] Âsitâne-i sa‘adet'e vâsıl ve hâmil olduğu nâme-i Şâhî ile doğru re’fetlü Sadrıa‘zam hazretlerine gelüp, dâmen-bûslarıyla şeref-yâb olmağla, der-‘akab taraf-ı Âsafî'den vusûlü[8] haberi, mübârek rikâb-ı kamer-tâb-ı Şehriyârî'ye ‘arz u telhîs olundukda, huzûr-i hümâyûna getürülmesi[9] bâbında işâre-i bâhiru'l-beşâre-i Cihân-bânî sudûruna binâ’en, derhâl cenâb-ı Sadr-ı ‘âlî tahrîk-i rikâb-ı ‘azîmet ve mûmâ ileyh

1 Eyâleti'nde B, S : Eyâleti'nden M
◊ 11-20 Zilka‘de 1159 = 25 Kasım - 4 Aralık 1746. B ve S nüshalarında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilka‘de**” yazısı vardır.
2 olunmağla, vâkı‘a ….. olmuşdur S, M : buyuruldu B
3 **‘Avdet ve** B : — S, M
4 bi-itmâm-ı ….. müsâlemet S, M : — B
5 ve şa‘şa‘a- ….. seniyye S, M : ile ber-vefk-ı dilhâh-ı Devlet-i ‘aliyye B
6 hıdmet-i S, M : — B
7 Bağdâd'dan ….. savb-ı B : andan dahi cânib-i S, M
◊◊ 30 Zilka‘de 1159 = 14 Aralık 1746 Çarşamba. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında 241b'nin sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilka‘de**” yazısı vardır.
8 vusûlü S, M : vürûdu B
9 getürülmesi B : ihzârı S, M

efendi dahi bi'l-ma‘iyye pîş-gâh-ı Hılâfet-dest-gâha müsûle nâ’il-i şeref-i ruhsat ile[1] nâme-i Şâhî'yi pâye-i serîr-i sa‘âdet-nedîme ‘arz u teslîm eyledik-lerinde, gerek **[B 257b]** nâme-i merkūmun hulâsa-i[2] mefhûmu ve gerek bundan akdem vârid olan esâs-ı temessükünün mantûk u mazmûnu[3], ma‘lûm-i dirâyet-mersûm-i Tâcdârî ve makbûl-i dergâh-ı ‘âlem-penâh-ı Şehriyârî olmağla, bu hıdmet-i bâhiru'l-meymene mukābilinde mûmâ ileyh efendiye ‘avâtıf-ı ‘aliyye-i Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlem'den ‘alâ vechi'l-kerem girân-kıymet ferâce-i semmûr kürk ilbâs ve dûş-i sadâkat-pûşu felek-mümâs buyurulduğundan gayri[4], rütbesinden bâlâ-ter mergūb u mu‘teber bir[5] mansıb-ı bâhiru's-semer ile miyâne-i etrâb ü emsâlden mübâhî ve müftehır buyurulmak bâbında Sadrıa‘zam hazretlerine lisânen[6] emr-i hümâyûn sâdır ve mûmâ ileyhin zîb-efzây-ı levha-i ‘ubûdiyyet olan cevâhir-i istikāmeti, bu vechile lem‘a-pâş ü[7] mütebâdir olduğundan, lihâza-i iltifâta karîn ü şâyân tahsîn ü âferîn buyurılup, vâkı‘â hakkında sâha-tırâz-ı zuhûr u bürûz olan in‘âm u ihsân-ı Pâdişâhî bundan esbak bir elçi hakkında manzûr olmamağla, temâm mertebe şâyân-ı ikrâm-ı min‘âm ile mesrûru'l-fuvâd ve beyne'l-akrân be-nâm olmağla[8] mümtâz ü dil-şâd buyuruldu.

Vürûd-i haber-i[9] vefât-ı Velî Paşa, Müfettiş-i cânib-i[10] Anadolu

Sâbıkā Trabzon Vâlîsi ve hâlâ Aydın Muhassılı olan Vezîr **[M 80b]** el-Hâc Velî Paşa bundan akdem Anadolu cânibinde serserî geşt ü güzâr üzere olan Levendât eşkıyâsının tedmîr u istîsâlleri ve ehâlî ve fukarânın refâh-ı hâl ve itmînân-ı bâlleri irâdesiyle Müfettiş nasb u ta‘yîn olunmişidi. Ber-vech-i me’mûriyyet Trabzon'dan nehzat ü hareket edüp, yol üzerinde ve yemîn ü yesârında[11] vâki‘ kasabât ü kurâ **[B 258a]** ve me’vây-ı eşkıyâ olan mahalleri teftîş ü istiksâ ederek Kayseriyye havâlîsinde Gemerek nâm karyeye geldikde, gālibâ te’sîr-i inkisâr-ı fukarâ iktizâsıyla ‘illet-i mesâneye mübtelâ ve bi-emrillâhi Te‘âlâ ecel-i müsemmâ ile ‘âzim-i dâr-ı bekā olup, târik-i teftîş-i nâ-becây-ı fenâ ve sâlik-i tarîk-ı[12] dâr-ı cezâ olduğu haberi, selh-ı mâh-ı merkūm-

1 dest-gâha ….. ile B : dest-gâh-ı Pâdişâhî'ye duhûl ü müsûle şeref-yâb-ı nâ’il-i ruhsat olup S, M
2 hulâsa-i B, S : — M
3 mantûk u mazmûnu B, S : mazmûn u mantûku M
4 buyurulduğundan gayri S, M : buyurılup B
5 mergūb u mu‘teber bir M : — B : mu‘teber bir S
6 ile miyâne-i ….. lisânen S, M : — B
7 lem‘a-pâş ü S, M : — B
8 vâkı‘a hakkında ….. olmağla S, M : temâm mertebede mesrûru'l-fu’âd ve beyne'l-akrân B
9 haber-i B, M : — S
10 **cânib-i** B : — S, M
11 yesârında S, M : yesârda B
12 tarîk-ı S, M : — B

da◊ Âsitâne-i sa‘âdet'e vârid olmağla, emvâl ü eşyâsı zabtıyçün bâ-emr-i ‘âlî Mübâşir ta‘yîn ve fîmâ-ba‘d teftîş muzâyakasından fukarâ vü zu‘afâ te’mîn[1] buyuruldu.

İhsân-ı Pâye-i Sadâret-i Rum bâ-hatt-ı ‘inâyet-mevsûm[2]

Sâbıkā Anadolu Kadı‘askeri olan fezâ’il-penâh Fetvâ Emîni-yi sâbık mevlânâ[3] ‘Abdullah Efendi hazretlerine gurre-i şehr-i[4] zilhicceden◊◊ ve yine Anadolu'dan munfasıl Dâmâd-zâde mevlânâ Feyzullah Efendi hazretlerine dahi şehr-i mezkûrun beşinci gününden◊◊◊ i‘tibâr ile Rumeli Kadı‘askerliği pâyeleri bâ-hatt-ı hümâyûn ‘inâyet ü ihsân ve iktizây-ı tarîk üzere arpalıklar ta‘yîni ile şâyeste-i iltifât-ı Pâdişâh-ı devrân oldular[5].

İhsân-ı rütbe-i vâlâ-yı Vezâret be-Ağa-yı Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı ‘âlî

Bir müddetden beri[6] Dergâh-ı mu‘allâ'da Yeniçeri Ağası olan sa‘âdetlü İbrâhîm Ağa hazretlerinin meftûr oldukları ahlâk-ı hasene ve etvâr-ı müstahsenesi lâzimesince, ihâle-i ‘uhde-i emânet ü kifâyeti kılınan umûr u husûsda harekât-ı ‘âkılâne ve etvâr-ı sâdıkāne ibrâziyle nâsıye-i hâlinden **[B 258b]** lem‘a-i istikāmet bâhir u rûşen[7] ve ruhsâre-i sadâkat-iştimâlinden, âsâr-ı rüşd ü kiyâset zâhir u[8] müberhen olduğundan mâ‘adâ, bundan akdem vâki‘ olan esfâr-ı hümâyûnda ve Ser‘asker paşalar ma‘iyyetlerinde hıdmeti mesbûk emekdâr ve mücerrebü'l-etvâr bir zât-ı nîkû-girdâr olduğu, muhât-ı[9] ‘ilm-i ‘âlem-ârây-ı Şehriyârî olmağla, hakkında meşrık-ı ‘inâyetden şârık-ı cihân olan neyyir-i ‘âtıfet, nûr-pâş-ı zuhûr ve mâh-ı mezkûrun ikinci gününde◊4 rütbe-i vâlâ-yı Vezâret ile Ağalık ibkāsını mutazammın şeref-bahş-ı[10] sudûr olan hatt-ı

◊ 30 Zilka‘de 1159 = 14 Aralık 1746 Çarşamba. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilka‘de**” yazısı vardır.
1 ve fîmâ-ba‘d ….. te’mîn S, M : — B
2 bâ-hatt-ı ‘inâyet-mevsûm S, M : — B
3 Fetvâ Emîni-yi sâbık mevlânâ S : Fetvâ Emîni-yi sâbık M : mevlânâ B
4 şehr-i B, S : — M
◊◊ 1 Zilhicce 1159 = 15 Aralık 1746 Perşembe.
◊◊◊ 5 Zilhicce 1159 = 19 Aralık 1746 Pazartesi. B nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilhicce**” yazısı vardır.
5 ‘inâyet ….. oldular S, M : ihsân ü ‘inâyet ve her biri bu vechile karîn-i behcet ü meserret buyuruldu B
6 beri B : berü S, M
7 bâhir u S, M : — B
8 âsâr-ı ….. u S, M : rüşd ü kiyâset B
9 bir ….. muhât-ı S, M : olduğu karîn-i B
◊4 2 Zilhicce 1159 = 16 Aralık 1746 Cuma. B nüshasında sayfanın sağ kenarında, S nüshasında 243a'nın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilhicce**” yazısı vardır.
10 bahş-ı B : bahşây-ı S, M

hümâyûn-i müstevcibü'l-hubûr mûcebince huzûr-i mecma‘u's-sürûr-i cenâb-ı Sadr-ı ‘âlî'de[1] hâssa-i vüzerâ olan hıl‘at-i semmûr-i girân-behâ iksâsiyle[2] mesrûr u kâm-revâ ve kemâ-kân mesnedinde takrîr u ibkā buyurılup, Vezâret ile Ağalığ'ın şân ü i‘tibârı dü-bâlâ ve müşârun ileyh dahi kemâl-i şevk ile merâsim-i hakk-ı ‘ubûdiyyeti îfâ vü icrâda sa‘y-i evfâ eyledi[3].

Sûret-i hatt-ı kerâmet-nukat-ı hazret-i Cihân-bânî ki berây-ı i‘lân-ı sulh u salâh-ı İran ve ‘akd-i encümen-i şûrâ der-Serây-ı Sadr-ı ‘âlî-şân şeref-yâfte-i sudûr şud

Sen ki Vezîr-i a‘zam ve Vekîl-i mutlakımsın, Devlet-i ‘aliyye'm ile İran Devleti beyninde ‘akd olunmasına irâde-i hümâyûnum te‘alluk eden musâlaha bi-hamdillâhi Te‘âlâ şer‘ u kānûna mutâbık ve dil-hâh-ı Mülûkâne'me muvâfık vechile **[B 259a]** ‘akd ü temhîd olunup, husûs-ı merkūm içün gönderilan Nazîf Efendi, itmâm-ı hıdmet ile Der-‘aliyye'me vâsıl ve rikâb-ı hümâyûnuma olan nâme ve sâ’ir[4] tahrîrât-ı Şâhî'nin mefhûmlarına ıttılâ‘-ı Pâdişâhâne'm hâsıl oldukda, ‘ibâd ü bilâdın emn ü istirâhatlerini mûcib böyle emr-i hayrın cümleye i‘lânı ile zât-ı hümâyûnum içün da‘avât-ı[5] **[M 81a]** hayriyye isticlâbı muktezî görülmekle, bugün efendi du‘âcımı ve vüzerâ ve ocaklarım ağalarını ve sâ’ir mu‘tâd olan ricâl-i devletimi yanına da‘vet ve gelan tahrîrâtı müvâcehelerinde kırâ’et etdirüp, cümlesinden benim içün du‘ây-ı hayr aldırmağa ihtimâm eyleyesin.

Vukū‘-i ‘akd-i encümen-i müşâvere der-Serây-ı hazret-i[6] Âsafî

Kân-ı esrâr-ı hazret-i Mennân ve ‘ummân-ı istibşâr-ı zemîn ü zemân olan derûn-i kerâmet-nümûn-i Şehriyârî ve dil-âgâh-ı cenâb-ı Tâcdârî'nin ednâ tevcîh-i veche-i rızâ ve a‘mâl-i re’y-i münîr-i cihân-ârâları âsârından olmak üzere, Devlet-i ‘aliyye-i behiyye ile Devlet-i Nâdiriyye beyninde pezîrây-ı husûlü muntazar u me’mûl olan sulh u salâh-ı müstelzimü'l-felâhın keyfiyyet-i ‘akdini müş‘ir[7] Sefîr-i sâlifü'l-beyân Nazîf Efendi vesâtatiyle vâride olan **[B 259b]** tahrîrât ve tensîkāt-ı İraniyye'yi cümleye i‘lân ü işâ‘at ve zât-ı hümâyûn-i Şehriyârî içün da‘avât-ı hayriyye isticlâbına mübâderet olunmak bâbında bâlâda mastûr şeref-efzây-ı[8] sudûr olan hatt-ı hümâyûn mûcebince

1 Sadr-ı ‘âlî'de S, M : Âsafî'de B
2 iksâsiyle B : iksâ ve S, M
3 buyurılup ….. eyledi S, M : buyuruldu B
4 sâ’ir S, M : sâyir B, S
5 da‘avât-ı B, S : + [M 81a] da‘avât-ı M
6 hazret-i S, M : — B
7 keyfiyyet-i ‘akdini müş‘ir M : — B, S
8 efzây-ı S, M : + şeref B

Serây-ı ‘âlî-i hazret-i Âsafî'de ‘akd-i encümen-i meşveret irâdesiyle mâh-ı merkūmun üçüncü rûz-i firûz-i cum‘ada◊ semâhatli[1] Şeyhulislâm Efendi hazretleri ve vüzerây-ı ‘izâmdan Elçi el-Hâc[2] Ahmed Paşa ve Kapudân-ı deryâ Şehsüvâr-zâde Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü es-Seyyid[3] Mustafa Paşa ve Yeniçeri Ağası Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü[4] İbrâhîm Paşa ve mansûb ve ma‘zûl sudûr-i kirâm ve bi'l-fi‘l İstanbul Kadısı Efendi'ye değin sâ’ir ‘ulemây-ı a‘lâm hazerâtı ve bi'l-cümle ricâl-i Devlet-i ‘aliyye, huzûr-i müstevcibü'l-hubûr-i cenâb-ı Sadrıa‘zamî'ye da‘vet ve cümlesi hâzır bi'l-meclis olduklarında[5], evvelâ sâlifü'l-beyân ârâyiş-i sahîfe-i beyzâ olan hatt-ı hümâyûn-i ‘inâyet-nişân kemâl-i ta‘zîm ü iclâl ile ba‘de'l-istikbâl sımtu'l-le’âl-i feyz-iştimâl[6] olan ta‘bîrât-ı kerâmet-âyât-ı Tâcdârî, huzzâr-ı sadâkat-şi‘âra ismâ‘an kırâ’et olundukda, hûrşîd-i âsümân-ı Hılâfet, şeb-çerâğ-ı ‘ummân-ı devlet ü zılliyyet olan vücûd-i ‘âlem-sûd-i hümâyûn-i Şehriyârî, **[B 260a]** kemâl-i ‘âfiyet ü iktidâr ve temâm-ı refâhiyyet ü istibşâr ile aksa'l-merâm-ı Husrevâne'lerine makrûn ve râbıta-bend-i nizâm-ı mülk ü millet olan ârâ’-i cihân-ârây-ı Mülûkâne'leri hemîşe bu gûne tevfikāt-ı seniyye-i[7] Samedâniyye'ye merhûn olmak da‘avâtıyla dest-i recâ vü[8] niyâz bârgâh-ı Bî-enbâz'a güşâde vü bâz kılındıkdan sonra, sâniyen mübârek rikâb-ı kâm-yâb-ı Şehinşâhî'ye Nâdir Şâh cânibinden vârid olan nâme-i rıkkıyyet-‘allâmenin ve nebîresi Şâhruh Mîrzâ ile Molla[9]-başısı ‘Ali Ekber'den makām-ı Sadâret'e ve mesned-i Meşîhat-i İslâmiyye'ye gelan tahrîrâtın ve cümleden sonra müsâleme temessükâtının asılları ve tercemeleri birer birer huzzâr-ı encümene kırâ’et ü ifhâm ve mazmûn-i[10] mevâdları irâ’et ü i‘lâm olundukda, bu gûne şer‘-i şerîf ve kānûn-i münîfe[11] muvâfık ve cümle ittifâkına mebnî dil-hâh-ı Pâdişâhî'ye mutâbık vechile hüsn-i hıtâm ve encâm bulan müsâleme-i feyz-irtisâm, halefen ‘an-selef niçe müddetden berü huddâm-ı Devlet-i ebed-kıyâm hasret-keş olageldikleri matlab u merâm olup: “Eyâ zuhûru ne vakte merhûndur?” deyü taklîb-i evrâk-ı leyâlî vü eyyâm **[B 261b]** olunur iken, bi-hamdillâhi'l-Meliki'l-Müte‘âl bu vakt-i meymenet-iştimâlde ‘arâyis-i âmâl, cilve-ger-i

◊ 3 Zilhicce 1159 = 17 Aralık 1746 Cumartesi. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır. B ve S nüshalarında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilhicce**” yazısı vardır.

1 semâhatli S, M : semâhatlü B
2 el-Hâc S, M : — B
3 -ı deryâ ….. es-Seyyid S, M : — B
4 Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü S, M : — B
5 ve cümlesi ….. olduklarında S, M : olunup B
6 iştimâl S, M : u ikbâl B
7 seniyye-i B : — S, M
8 da‘âvâtıyla dest-i recâ vü S, M : da‘âvâtı içün dest-i B
9 Molla B : Monla S, M
10 mazmûn-i B, S : + ve M
11 kānûn-i münîfe S, M : kānûna B

minassa-i müsûl ve bu misillü husûl-i me'mûl ancak kerâmet-i Pâdişâh-ı rub'-i **[M 81b]** meskûna mevkûl ü mahmûl[1] bir emr-i hıred-kabûl olduğunu[2], 'umûmen huzzâr-ı meclis şâ'ibe-i reyb ü riyâ ve müdâheneden 'ârî[3] tevâfuk-ı zebân ü cenân ile îrâd ü beyân esnâsında, mûmâ ileyh Nazîf Efendi dahi istintâk olundukda, Nâdir Şâh meclisinde nâm-ı nâmî-i Pâdişâhî ve ism-i sâmî-i Hılâfet-penâhî yad ü tezkâr olundukca zuhûr eden ta'zîm ü ikrâmı[4] ve bi'l-cümle ricâlinin Devlet-i 'aliyye'ye olan tevkīr u ihtirâmı kemâlde olduğunu gördüğü ve istimâ' eylediği[5] gibi serd ü 'iyân etmekle, cümleden girye-i sürûr zuhûr[6] edüp: "Fi'l-hakīka tehassür-i eslâf olan böyle silm-i hayr-ittisâf, menâkıb-nâme-i Şehinşâh-ı vâlâ-cenâba dîbâce-i faslu'l-hıtâb olmuşdur" deyü bi-esrihim huzzâr-ı sadâkat-şi'âr, midhat ve senây-ı Şehriyârî'yi[7] ittifâk u[8] ittihâd-ı kalb u kālıb ile tekrâr ve 'alâ vechi't-teşekkür ta'dâd-ı ni'amâ'-i Tâcdârî'de serhadd-i mübâlagayı mütecâviz[9] ve güzâr etmeleriyle, bilâhare işâret-i hazret-i Âsafî ile Ayasofya Şeyhi Efendi du'âya ibtidâr edüp, **[B 262a]** zât-ı kerâmet-âyât-ı Pâdişâhî niçe edvâr u sinîn temâm-ı sıhhat ü refâhiyyet ile kâm-bîn ve Devlet-i 'aliyye-i rûz-efzûnları[10] cümle üzerine gālibiyyet-i mutlaka ile dem-be-dem fevz ü nusrata karîn olması da'avâtıyla ratbu'l-lisân ve bi'l-cümle huzzâr-ı kibâr u sıgār[11], âmîn-gûyân ve fâtiha-hân olarak meclise hıtâm verildi.

Mir'ât-i hâl-i kevnden[12] bu gûne zuhûr eden sûret-i müstahsene-i müsâlemenin şurût[13] u kuyûdunu tavzîh u 'iyân ve tarafeynin mu'âmele-i bi'l-mücâmelelerin tenkīh u beyân kasdiyle bâlâda zikr u tahrîr olunduğu[14] üzere mûmâ ileyh Nazîf Efendi vesâtatiyle vârid ve encümen-i meşveretde feth u kırâ'et olunan nâme-i Şâhî ve ana dâ'ir mekâtîb-i ricâl-i İran ve bu bâbda[15] ahz ü i'tâ olunan temessükâtın birer sûretleri asıllarından 'aynı ile[16] nakl bi'l-musattar zîver-i defter-i eser kılındı.

---

1 ü mahmûl S : ü ma'mûl M : — B
2 olduğunu B, S : olduğu M
3 'ârî B, S : — M
4 ikrâmı B : ikrâm S, M
5 eylediği S, M : eyledüği B
6 zuhûr B, S : zuhû[r] M
7 Şehriyârî'yi B, S : Şehriyârî M
8 ittifâk u S, M : — T
9 mütecâviz S : tecâvüz B, M
10 -i 'aliyye-i rûz-efzûnları S, M : -i rûz-efzûn B
11 kibâr u sıgār S, M : — B
12 hâl-i kevnden S, M : hâlden B
13 şurût B, M : şurûta S
14 ve tarafeynin ….. olunduğu S, M : mezkûr olduğu B
15 ana ….. bâbda S, M : mekâtîb ve B
16 'aynı ile S, M : — B

Sûret-i nâme-i Şâhî ki be-rikâb-ı[1] kamer-tâb-ı cenâb-ı[2] Cihân-bânî bi-vesâtat-i Nazîf Efendi âmede-est

Bismillâhirrahmânirrahîm[3]

Le'âlî-i mütelâlî-i da'avât-ı vâfiyât-ı icâbet-nümûn ve cevâhir-i zevâhir-i tahiyyât-ı tayyibât-ı müvâlefet-makrûn ez-mahzen-i meveddet ve 'aybe-i bî-'ayb-ı mahabbet, hediyye-i bezm-i şerîf ve mevkıf-ı münîf, a'lâ-hazret, felek-rif'at, hûrşîd-tal'at, **[B 262b]** Müşterî-sa'âdet, Dâdâr-ı[4] Cihân-dâr, 'adâlet-güster, Dâver-i Süleymân-câh, Ferîdûn-fer, Hıdîv-i memâlik-gü şây-ı kişver-gîr, Husrev-i mihr-efser, gerdûn-serîr, a'zam-ı selâtîn-i cihân, efham-i havâkīn-i devrân, kāmi'u'l-müşrikîn, zıllullâhi fi'l-arazîn Sultânu'l-berreyn, Hâkānü'l-bahreyn, sânî-i İskender-i zi'l-karneyn, Halîfe-i İslâm-penâh, Pâdişâh-ı[5] encüm-sipâh, sipihr-i bârgâh es-Sultân el-Gāzî Mahmûd Hân *lâ-zâlet zılâlu hılâfetihî mebsûtaten ve elviyetü celâlihî merfû'aten sâhatehû* meşhûd-i re'y-i Cihân-ârây-ı hümâyûn mî-dâred ki nevâmic-i behiyye ve mufâvezât-ı 'aliyye ki mashûb-i iftihâru'l-emâcidi ve'l-efâhım Mustafa Nazîf Efendi ve Feth 'Ali Bey Türkmân irsâl şude-bûd. Der-eymen-i evân ve es'ad-i zemân şeref-bahşây-ı sâha-i vürud ve şegaf-efzây-ı hâtır-ı meveddet-mevrûd gerdîd în ki der-nâme-i hümâyûn indirâc-yâfte bûd ki der-evânî ki mevkib-i nusrat-iştimâl der-cânib-i şimâl meşgūl-i ceng ü harb ü[6] cidâl bûd.

Ez-gümâştegân-ı ân Devlet-i lâ-yezâl emrî be-zuhûr ne-resîd ve ba'de ez-ân hem ki reved dostî vü velâ ez-vürûd-i cünd ü ceyş âmîhte-i gil ü lây-ı keder gerdîd mebnâ ber-icaze-i şer'-i pür-nûr ve ref'-i zarar ez-havâşî-i[7] **[B 263a] [M 82a]** sınûr bûd. Berîn niyâz-mend-i dergâh-ı İlâh ez-mebâdî-i hâl-i hüsn-i niyyet ve safây-ı taviyyet ân Şehriyâr-ı 'âlî-mikdâr ma'lûm u müberhen ve mihr-i cihân-efrûz-i mahabbet ü mihribânî-i ân-hazret çün âfitâb-ı 'âlem-tâb-ı rûşen mî-bâşed elbette ber-ân Hıdîv-i İslâm-penâh nîz[8] vâzıh hâhed bûd ki în-niyâz-mend-râ ezîn tekâlîf-i külfet-engîzî ve sell-i seyf ü[9] hûn-rîzî manzûr ne-bûd. Ve sevây-ı[10] tasfiye-i meşreb ve tecliye-i mezheb ve tevâfuk-ı devleteyn ve te'ellüf-i Müslimîn-i tarafeyn matlabî-kerd hâtır ne-mî-geşt ve yâ[11] kasd-ı hâlât-ı nâ-mülâyim ez-pîrâmûn-i[12] zamîr ne-mî-güzeşt. Lîkin bi-takdîr-i

1 be-rikâb-ı S : berekât-ı B, M
2 cenâb-ı B : — M
3 Bismillâhirrahmânirrahîm B : — S, M
4 Dâdâr-ı B, S : Dârâ-yı M
5 Pâdişâh-ı B, S : — M
6 harb ü M : — B, S
7 ez-havâşî-i B, S : + [M 83a] ez-havâşî-i M
8 nîz B, S : neyyir u M
9 ü S : — B, M
10 sevây-ı S, M : hevây-ı B
11 yâ B, S : bâ M
12 pîrâmûn-i B, S : pîrâmen-i M

İlâhî sûret-i matlûb-i cânibeyn kemâ hiye der-mir'ât-i husûl 'aks-efgen neşud, belki 'aks-i ân-ittifâk üftâd. Bedîhîst ki der-nazar-ı insâf-ı pîşegân-ı rûşen-zamîr ki ber-dekāyık-ı umûr habîrend. Mahmûlun bi-vechin sahîhin ve muhavvelün bi-mu'âmele-i *"el-A'mâlu bi'n-niyyât*"* hâhed-şud ve în ki der-husûs-ı mülk-i merkūm kilk-i dürer-i silk şude-bûd ki çün zimâm-ı ihtiyâr-râ be-serpençe-i re'y ü reviyyet-i Sultân güzâşte mâ-râ der-redd ü kabûl muhtâr sâhte âyed ez-râh-ı ittihâd-ı devleteyn binâ-râ ber-musâlaha-i zemân-ı[1] Hıdîv-i huld-merâbi' Sultân Murâd Hân-ı Râbi' **[B 263b]** güzaşte ve[2] encâm ve hıtâm-ı ân-râ mütevakkı'îm ve Devlet-i Nâdiriyye-râ cüdâ ne-mî-dânem. Nev'î şeved ki in-şâ'allâhu'l-'Azîz resm-i ittihâd der-miyâne-i devleteyn ve ahlâf u a'kāb-ı hazrateyn der-rûzgâr pâydâr be-mâned. İslâm-penâhâ çün ân Şehriyâr-ı Hılâfet-medâr în dostî-şi'âr-râ birâder-i büzürg mî-bâşend ve va'de-i în nev' mahabbet-i bî-şekkî[3] ve izhâr-ı dostî-i hemîşegî fermûde-end. Sultân-ı kişver-güşây-ı dâru'l-mülk-i dil ve fermân-revây-ı ma'mûre-i în-meşt-i gül, ya'nî meveddet-i cenânî ictiyâz ez-hudûd-i emr ve tehalluf ez-menhec-i rızây-ı a'lâ-hazret-i Hâkānî-râ mücevvez ne-dâşt. Li-hâzâ rızâ-cûyî-i hâtır-ı hümâyûn-râ lâzım dâniste me'mûl-i ân hazret-râ mumzâ ve emr-i musâlaha-râ benahvî ki sûret-i mâ-cerâ melhûz-ı a'yân-ı devlet-i behiyye mî-gerded pezîrây-ı hüsn-i kabûl ü irtizâ ve Nazîf Efendi-râ makzıyyü'l-merâm Murahhas-ı bi-insırâf ve insinâ[4] sâhtîm. Çendân ki sâd sadâkat ve lâm ülfet ve hâ'-i mahabbet be-kilk-i takdîr-i nakş-ı elvâh-ı kulûb-i benî Âdem-est. İn-şâ'allâhu'r-Rahmân în sulh serâser salâh nigâşte-i sahîfe-i 'âlem ve sebt-i bekā'-i ân bi-isbât-i levh u kalem tev'em bâd; **[B 264a]** el-bâkī[5] neyyir-i cihân-tâb-ı Hılâfet ü Şehriyârî bi-'avn ve te'yîd-i cenâb-ı Bârî nûr-pâş-ı 'arsa-i kâm-kârî ve furûğ-bahş-ı fezây-ı Cihân-dârî bâd.

Sûret-i imzâ: *Ber-güzîde-i Kādir*

Der-cihân bûd Nâdir[**]

---

* الاعمال بالنيات = Ameller niyetlere göredir" anlamına gelen bu cümle Hz. Peygamber'in Buhârî, Bed'u'l-vahy 1, 'Itk 6, Menâkıbü'l-ensâr 45, Talâk 11, Îmân 23, Hiyel 1; Müslim, İmâre 155; Dârimî, Talâk 11; Ahmed b. Hanbel, Tahâre 59, Talâk 24, Îmân 19; İbn Mâce, Zühd 26'da yer alan bir hadîsidir; bk. Wensinck, IV,385.

1 zemân-ı B, S : — M

2 ve S, M : — B

3 bî-şekkî B, S : pîşegî M

4 ve insinâ B, S : dânişnâ M

5 el-bâkī B, S : bâkī M

** بسم الله الرحمن الرحيم لالئ متلالئ دعوات وافيات اجابت نمون و جواهر زواهر تحيّات طيّبات موالفت مقرون از مخزن مودت و عَيبه بى عيب محبت هديّه بزم شريف و موقف منيف اعلى حضرت فلك رفعت خورشيد طلعت مشترى سعادت دادار جهاندار عدالت كستر داور سليمان جاه فريدون فر خديو ممالك كشاى كشوركير خسرو مهر افسر كردون سرير اعظم سلاطين جهان افخم خواقين دوران قامع المشركين ظل الله فى الارضين سلطان البرين خاقان البحرين ثانئ اسكندر ذى القرنين خليفه اسلامپناه پادشاه انجم سپاه سپهر باركاه السلطان الغازى محمود خان لا زالت ظلالُ خلافته مبسوطةً و الويةُ جلاله مرفوعة ساحته

Sûret-i terceme-i mektûb-i Şâhruh Mîrzâ be-makām-ı Sadâret-i ‘uzmâ bi-vesâtat-i Nazîf Efendi âmede-est[1]

Cenâb-ı Vezâret-me’âb-ı celâdet-nisâb, mesned-ârây-ı mahfil-i übbehet ü i‘tibâr ve visâde-pîrây-ı encümen-i ‘izzet ü iktidâr, vekîl-i[2] emîn-i Devlet-i ‘aliyye-i ‘Osmâniyye, rükn-i rekîn-i Saltanat-ı behiyye-i Sultâniyye Sadr-ı ekrem Vezîr-i a‘zam *edâmallâhu iclâlehû*[*] hazretlerine resmiyyât-ı müşfikāne edâsından sonra, münhây-ı nühây-ı isâbet-iktizâ oldur ki, mektûb-i âdab-üslûbları bir zemân-ı mergūbda vârid-i sâha-i vusûl ve mazâmîn-i hulûs-âyîni

---

مشهود رأی جهان ارای همایون میدارد که نوامج بهیه و مفاوضات علیّه که مصحوب افتخار الاماجد و الا فاخم مصطفی نظیف افندی و فتحعلی بك ترکمان ارسال شده بود در ایمن اوان و اسعد زمان شرفبخشای ساحه ورود و شغف افزای خاطر مودت موروذ کردید اینکه در نامه همایون اندراج یافته بود که در اوانی که موکب نصرت اشتمال در جانب شمال مشغول جنك و حرب و جدال بود از کماشتکان آن دولت لا یزال امری بظهور نرسید و بعد ازان هم که رود دوستی و ولا از ورود جند و جیش آمیخته کل ولای کدر کردید مبنی بر اجازه شرع پر نور و رفع ضرر از حواشئ سنور بود برین نیازمند درکاه اله از مبادی حال حسن نیّت و صفای طویّت آن شهریار عالی مقدار معلوم و مبرهن و مهر جهان افروز محبّت و مهربانئ آنخضرت چون آفتاب عالمتاب روشن میباشد البته بر آن خدیو اسلامپناه نیز و واضح خواهد بود که این نیازمند را ازین تکالیف کلفت انکیزی و سل سیف و خونریزی منظور نبود و هوای تصفیه مشرب و تجلیه مذهب و توافق دولتین و تألّف مسلمین طرفین مطلبی کرد خاطر نمیکشت و با قصد حالات نا ملایم از پیرامون ضمیر نمیکذشت لیکن بتقدیر الهی صورت مطلوب جانبین کما هی در مرأت حصول عکس افکن نشد بلکه عکس آن اتفاق افتاد بدیهیست که در نظر انصاف پیشکان روشن ضمیر که بر دقایق امور خبیرند محمول بوجه صحیح و محوّل بمعامله الاعمال بالنیات خواهد شد و اینکه در خصوص مُلك مرقوم کلك درر سلك شده بود که چون زمام اختیار را بسرپنچه رأی و رویّت سلطان کذاشته مارا در رد و قبول مختار ساخته آید از راه اتحاد دولتین بنارا بر مصالحه زمان خدیو خلد مرابع سلطان مراد خان رابع کذاشته و انجام و ختام آنرا متوقّعیم و دولت نادریه را جدا نمیدانم نوعی شود که ان شاء الله العزیز رسم اتحاد در میانه دولتین و اخلاف و اعقاب حضرتین در روزکار پایدار بماند اسلامپناها چون آن شهریار خلافت مدار این دوستی شعاررا برادر بزرك میباشند و وعده این نوع محبت بی شکی و اظهار دوستئ همیشکی فرموده اند سلطان کشور کشای دارالملك دل و فرمانروای معموره این مشت کل یعنی مودّت جنانی اجتیاز از حدود امر و تخلف از منهج رضای اعلی حضرت خاقانی را مجوّز نداشت لهذا رضاجوئ خاطر همایون را لازم دانسته مأمول آن حضرت را ممضی و امر مصالحه را بنحویکه صورت ماجری ملحوظ اعیان دولت بهیّه میکردد پذیرای حسن قبول و ارتضا و نظیف افندی را مقضیّ المرام مرخص بانصراف و انشا ساختیم چندانکه صاد صداقت و لام الفت و حاء محبت بکلك تقدیر نقش الواح قلوب بنی آدم است ان شاء الله الرحمن این صلح سراسر صلاح نکاشته صحیفه عالم و ثبت بقاء آن باثبات لوح و قلم توأم باد الباقی نیّر جهانتاب خلافت و شهریاری بعون و تأیید جناب باری نور پاش عرصه کامکاری و فروغ بخش فضای جهانداری باد **صورت امضا:** برکزیده قادر * در جهان بود نادر

= Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. Kabûl edileceği umulan eksiksiz duâların parıldayan incileri, huy edinilmeye lâyık temiz selâmların parlak kıymetli taşları, sevgi hazînesinden, dostluğun kusursuz heybesinden, mübârek meclisine ve yüce katına hediyedir. Yüce hazret, yüksekliği gök kadar olan, güneş gibi parlayan, yıldızı güzel, dünyayı tutan hükümdâr, adâlet yayan, derecesi Süleymân gibi olan insaflı hükümdâr, Ferîdûn iktidârlı, memleketler açan ve ülkeler fetheden Hidîv, güneş taçlı hükümdâr, tahtı felek gibi yüksek olan, dünya sultânlarının en büyüğü, zamanın hâkânlarının en ulusu, müşrikleri yok eden, yeryüzünde Allah'ın gölgesi, iki karanın Sultân'ı ve iki denizin Hâkân'ı, iki boynuzlu İskender'in ikincisi, İslâm'ı koruyan Halîfe, yıldız ordulu, gökyüzü gibi yüksek dîvânlı, Sultân Gâzî Mahmûd Hân -O'nun Hılâfet'inin gölgeleri yeryüzünü kaplamış, kudretinin

mefhûm-i zamîr-i hakkāniyyet-şümûl oldu. İ'lâm olunmuş ki ol vâlâ-câh beyne'd-devleteyn esâs-ı dostînin teşyîdi bâbında mesâ'î-i cezîle izhâr eylemişler. Bu taraf-ı karînü'ş-şerefden dahi bu emr-i hayr-fercâmın **[M 82b]** encâmı[1] ve hıtâmında bi-kaderi'l-imkân bezl-i teveccüh ve ibrâz-i ihtimâm oluna. Ol cenâbın tahrîrinden mukaddem bu hayriyyet-nisâbın cânibinden ıslâh-ı mevâdd ve izâle-i fesâdda şerâ'it-ı[2] muhâfaza ve sa'y-i mebzûl kılındı. Hâlâ bi-hamdillâhi Te'âlâ tevfîk-i Îzed-i Müte'âl **[B 264b]** ve meyâmin-i sıdk-niyyet-i hayr-hâhân-ı ricâl-i devleteyn ile me'mûl ü maksûd olan emr-i

---

sancaklarının alanı genişlemiş olarak devam eylesin- dünyayı süsleyen padişâhın görüşü böyledir ki, onur sahibi ve saygıya layık kimselerin övüncü olarak anılan Mustafa Nazîf Efendi ve Feth 'Ali Bey Türkmân vasıtasıyla güzel kanunlar ve yüksek işbirliği ihtivâ eden bir mektup gönderilmişti. Uğurlu ve mutlu bir zamanda şeref bahşeden bir şekilde ortaya çıkmış ve muhabbeti getiren hâtıranın sevgiyi arttıranı, hükümdârın bu mektûbunda yer almıştı. Zamanında zaferle kuşatılmış birlik, kuzey tarafında vuruşma, savaş ve mücâdele ile meşgul idi. O devlet-i ebed-müddetin görevlilerinden bir fermân ortaya çıkmamıştı. Ondan sonra da dostluk ve yakınlığın ırmağı, ordunun ve askerin gelmesinden dolayı kederin toprak ve çamuru ile karıştı. Nûr dolu şerîatin cevâz vermesine kadar dayandı ve sınırdaki adamlarından zarar kaldırıldı. Bu şekilde Allah'ın dergâhının yalvarıcısının, niyetinin güzelliği ve saflığının esasları, o derecesi yüksek Pâdişâh'a malum ve âşikâr olmuştur. Bu husus sevgi ve dostluğun cihânı aydınlatan güneşi ve dünyâyı aydınlatan ışık olan o hükümdârca artık apaçık bir hâle gelmiştir. Elbette o İslâm'ı koruyan hükümdâra parlak ve açık olmalı ki, bu külfet arttıran teklîflerden ve kan dökücü kılıcın çekilmesi gibi olaylar sebebiyle bu yalvarıcıdan bir isteği olmadı. Dînî açıdan ihtilâfı gidermek, tutulan yolu aydınlatmak, iki devletin uygunluğu, iki Müslüman tarafın dostluğu ile ilgili bir talep akla gelmiyordu, ama gönlün çevresinden uygun olmayan durumları amaç edinen birşey de geçmiyordu. Ancak Allah'ın takdîriyle, iki tarafın olmasını istediği şekil, ortaya çıkma aynasında görülmedi. Belki o ittifâkın aksi aynaya düştü. Açıktır ki insaflı bir bakışla, açık kalpli ve işlerin inceliklerine vâkıf meslek sahipleri olayı doğru bir şekilde yorumlamış ve "Ameller niyetlere göredir" kuralına hamletmişlerdir. Bu konuda adı geçen devlet husûsunda, inciler dizisinden oluşan kalem, seçim dizginlerini, bizi geçmiş hükümdârın görüş ve düşüncesinin gücünü red ve kabûlde serbest bırakmıştır. İki devletin birlikteliği sayesinde, geçmiş hükümdâr cennetmekân Sultân IV. Murâd'ın yaptığı anlaşma üzerine binayı bitirip sonlandırılmasını umuyorum ve Nâdir'in devletini de farklı bilmiyorum. Azîz olan Allah dilerse, iki devletin arasındaki bu birlik anlaşması, iki hazretin kendisinden sonra gelenler ve çocukları zamanlarında da kalıcı olsun. İslâm'ın koruyucusu, o Hilâfet'in merkezi olan Pâdişâh, bu dostluğun alâmeti büyük birâderim oldular. Bu tarz şüphe duyulmayan sevginin zamanını ve dâimî dostluğun ortaya çıkmasını emrettiler. Ülkeler fetheden Sultân, gönül mülkünün sahibi, bayındır hükümdârlık, işin sınırlarından geçip gitmiş bu gül yığınını, yani kalbî dostluğu, yüce Hâkânlığın hoşnutluk yolundan geri bırakmayı istemediler. Bundan dolayı Pâdişâh'ın hatırını hoşnut tutmaya çalışanın bilmesi gerekir ki, o hazretin bunu imzâlaması umulur. Zaten anlaşma işini güzel devletin ileri gelenleri, hatıra gelen olup biten herşeyi ihtivâ eder şekilde ortaya koymuşlardır. Güzel bir şekilde, hoşlukla ağırlanmış ve isteğine ulaşmış Nazîf Efendi'nin geri dönmesini istedik. Şundan dolayı ki, sâd, sadâkat ve lâm, ülfet ve hâ, muhabbet [yani, صلح = sulh], Allah'ın kalemiyle âdemoğlunun kalplerindeki levhalara nakşedilmiştir. Rahmân olan Allah dilerse, bu sulh dünya sayfasına baştan aşağıya barış yazılsın ve levh (=İnsanların amellerinin, başlarına geleceklerin, kısacası âlemde olup biteceklerin yazıldığı levha) ve kalemin (=bunların yazıldığı nurdan kalem) tanıklığıyla birlikte kalıcı olsun.

müyesser ve sûret-i musâlaha, manzûr-i nazar olan temessük mûcebince âyîne-i kabûl ü husûlde cilve-ger olup, iftihâru'l-emâcid Nazîf Efendi kâm-rânî ile nâ'il-i i'zâz ve ser-bülendî olup, 'avdete murahhas oldu. Ol vâlâ-câh kā'ide-i sâbıka üzere hudûd-i dostî-i devleteyni hıfz etmek gerekdir.

Bâkī eyyâm-ı Vezâret ü devlet dâ'im bâd. **Sûret-i mühr**[1]:

Zi-nâm-ı Şâhruh çûn mihr ez-te'yîd-i Rabbânî
Nümâyân-est ferr ü[2] *devlet âsâr-ı Cihân-bânî*[**]

Sûret-i mektûb-i Sadr-ı Memâlik-i İran Monla 'Ali Ekber be-mesned-ârây-ı Meşîhat-i İslâmiyye bi-vesâtat-i Nazîf Efendi âmede-est[3]

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الّذى مَنّ علينا بالاسلام و فضلنا به على الانام و جعله وصلةً للائتلاف و ذريعةً لرفع الاختلاف و صلى الله على رسوله الذى خُتم به الانبياءُ الفخام و على آله اكرام[4] و اصحابه الراشدين العظام[5] ما خُتمت الا مور الخيريةُ بالوسايط المتدربين على نهج التقوى و شُكرت المساعى المؤسسةُ على الصلاح فشُملت الضعيف و الاقوى و حُمدت عواقبُ الامور الجارية على رضى الرحمن و اُثنى منن على الله بتكميل المراسم اللطف و الاحسان [ب ٢٦٥/I] و صدحت بلابلُ اليسر و انحلّت عقدة الشدة و العسر تعرض تحيةٌ لا يحيط به الحصر و اثنيةٌ مباركةٌ فاقت كل اثنية مدى العصر يُحيّى و يُخص بها زبدة الاجلاء المحققين و نخبة الفضلاء المدققين الذى سارت فضائلهُ الجمة اديم الغبراء و علت مناقبُه العامة و كسى اشراقها كواكب الجوزاء مظهر كل مكرمة و مجلى كل مفضلة نتيجة الدهر و القياس المنتج حيث كان لاهل العصر الصدر السامى فى علاه و الرأس العالى فى مبداه و منتهاه شيخ الاسلام و المسلمين الصائب محمّد امين افندى

Son söyleyeceğim şudur. Hılâfet ve Saltanat'ın cihânı aydınlatan güneşi, Allah'ın destek ve yardımıyla, isteğine ulaşmışlığın arsasında nurlar saçsın ve dünyayı tutan hükümdârlığın ucu bucağı olmayan genişliğinde ışıklar bahşetsin. İmzânın sûreti: Allah'ın seçilmiş kulu, dünyâda Nâdir olsun" anlamına gelen Farsça bu metin, Nâdir Şâh'ın dönemin Osmanlı Pâdişâhı I. Mahmûd'a gönderdiği mektûbudur.

1 bi-vesâtat-i ….. -est S, M : — B
2 vekîl-i B, S : ve vekîl ve M
* ادام الله اجلاله = Allah onun saygınlığını devam ettirsin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.
1 encâmı B : encâm S, M
2 fesâdda şerâ'it-ı B : fesâdda şerâyit-ı s : fesâda şerâyit-ı M
1 **mühr** B : mühreş S, M
2 ü B : — S, M
** ز نام شاهرخ چون مهر از تأييد ربانى * نمايان است فر دولت آثار جهانبانى = Şâhruh'un adı, Rabbânî destekten dolayı güneş gibidir. Hükümdarlığının eserleri, devletin gücünü göstermektedir" anlamına gelen Farsça bu beyit, Şâhruh Mîrzâ'nın Nazîf Efendi vasıtasıyla Osmanlı Sadrıa'zamı'na gönderdiği mektûbun son kısmıdır.
3 Efendi âmede-est B : Efendi S : Mustafa Efendi M
4 الفخام وعلى آله الكرام B, S : العظام M
5 العظام B, S : الكرام M

حرّسه الله مما يتوقاه[1] و اناله فى الدارين ما يتمناه و بعد فقد وردت الجريدةُ الوقيعةُ الواصلة بيد السفير العزيز ذى القدر الرفيع فتحعلى بك تركمان و سائر السفرة الكرام البررة و وقفنا على مطويات رموزها و مخزونات مكنوزها و ما اوردتم فيها من الحثّ على السلِم و الموالات و الاشارة الى بذل الجهد الموفور و السعى المشكور فى حضرت السلطان الاعظم و الخاقان المعظم المفخم قطب دائرة سماء السلطنة و محور فلك الرفعة و الجلالة و الابّهة و العظمة سليل سلسلة سلاطين التركمانيه القآن الاعظم خليفة الله فى العالم الشاهنشاه نادر پادشاه خلد الله [ب ٢٦٥/ب] ظلال جلاله على مفارق العالم فبذلنا مجهودنا فى حضرته العلية و سدّته البهية و اَبرمنا فى الالحاح و اطلنا فى مسئلة الانجاح فاجاب اطال الله ظلال جلاله جواب الاسعاف بما تلخيصه هو ذا انّ قبولنا سلطنة اهل ايران بعد تحاشينا البالغ فى الشورى الكبرى الواقعة بمغان كان لازالة البدع و محو الرفض المخترع و ارشاد الخلق الى الطريقة الانيقة التى لاهل السنة و الجماعة التى هى ملة آبائنا الاسلاف بعد[2] تعهد نالهم من قبل اخينا الكبير اعنى السلطان ابن السلطان و الخاقان ابن الخاقان صاحب الدولة الباهرة و السنة العادلة الغازى فى سبيل الله سلطان البرين و البحرين[3] [م ٨٣/I] خادم الحرمين الشريفين ثانى اسكندر ذى القرنين قاطع البرهان خليفة الرحمن السلطان محمود غازى بهادر خان ادام الله ظلال جلاله على الانام الى يوم القيام ان يتفضّل عليهم بالاذن فى الصلوة[4] فى ركن من اركان الكعبة المعظمة المكرمة المشرفة[5] فلما توقف اخونا الجليل ادام الله ظلال[6] جلاله فى ذلك الامر التمسنا بازائه بعضا من الاملاك التركمانية الموروثة و فوّضنا اليه الامر فلما سمع على ما لاح من لُلوكته الفاخرة الزاهرة انه لَمر فى ذلك بالمشاورة الكبرى فاتّفق رجال دولته [ب ٢٦٦/I] و علماء دائرته و امراء سلطنته برمّتهم على ان يخلّى[7] ذلك الرجاء و نُكف عن المدعى و اشار[8] اليه اخونا الكبير النبيل اطال الله بقاه و اختار لنا هذا تعدّينا عن المرام و القينا على غاربها[9] الذمام و بنينا على السلِم و الاستسلام مترقبًا لما وعدنا بما احتوت عليه نامجته النافجة على مواخات الدوام و كمال المَحبة على نهج الاستحكام بما يبقى فى الاعقاب و الاخلاف الى يوم القيام و تم الكلام فتم الامر و السعى من قبلنا لكنّ بقى عليكم ايها العلماء الاعلام ان تبذلوا جُهدكم فى حضرة السلطان خليفة الرحمن عند الخاص و العام ان يشيّد بنيان المهادنة حتى لا يطّرق عليه طارق و يصون[10] من الحدثان و يُسلم من الزلل و يحرَس من الخلل فان حق سلطاننا فى الاسلام عزيز على[11] ما يعرفه[12] اهل التدرّب و

---

1 يتوقاه B, M : يتوفاه S
2 بعد B, S : — M
3 و البحرين B, S : + [M 83a] و البحرين M
4 فى الصلوة B : بالصلوة M
5 المكرمة المشرفة B, S : المشرفة المكرمة M
6 ظلال B, S : — M
7 يخلى B, S : نخلى M
8 اشار B, M : اشاد S
9 غاربها S : غاريها B, M
10 يصون B, S : يصان M
11 على B, S : — M
12 يعرفه B, S : + الا M

التمييز و السلام عليكم و على من يدور فى حضرتكم العلية نقش مهر او: لا اله الا الله الملك الحق المبين عبده علىّ اكبر*؛

Sûret-i temessük-i esâs-ı sulh u salâh ki, ez-taraf-ı câhiru'ş-şeref-i[1] Devlet-i ‘aliyye be-Devlet-i Nâdiriyye-râ i‘tâ fermûde-est bi-ma‘rifet-i murahhasân ve temhîr-i îşân

Bismillâhirrahmânirrahîm

* Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. Bize İslâm nimetini lütfeden, bizi onunla diğer yaratılmışların üzerinde üstün kılan, İslâm'ı kaynaşmak için bir bağ, ihtilâfı kaldırmak için bir yol yapan Allah'a hamdolsun. Büyük peygamberlerin kendisiyle son bulduğu Rasûlü'ne, onun soylu âilesine ve hak yolundaki yüce ashâbına, bu işi bilenlerin vasıtasıyla hayır işleri, takvâ üzere tamamlandığı sürece, iyilik üzerine kurulan çalışmalara şükredildikçe, bu çabalar zayıfı da güçlüyü de kapsadıkça, Rahmân'ın rızâsı üzere cereyan eden işlerin sonuçlarına şükredildikçe, lütuf ve ihsânın bütün çeşitleriyle Allah'a minnetler sunuldukça, bülbüller kolaylığı terennüm ettikçe, şiddet ve zorluk düğümü çözüldükçe, hiçbir şeyin sınırlayamadığı selâm sunuldukça, mübârek övgüler çağlar boyunca her övgüye üstün geldikçe, salât ve selâm olsun.

Bu vesîleyle kılı kırk yaran âlimlerin en seçkini, sayısız erdemleri yeryüzünün her tarafına yayılmış gerçeği bulup meydana çıkaran fazîletli kişilerin en iyisi, onların içinde bütün menkıbeleri açıklanan, parlaklığı Cevzâ (=İkizler Burcu) yıldızını örten, her türlü iyiliğin göründüğü, her türlü fazîletin ortaya çıktığı yer, zamandan hâsıl olan şey, bu çağın insanları için her durumda netîce veren kıyâs, yücelikte en yüksek âlim, her şeyin başında ve sonunda en yüce başkan, İslâm ve müslümanların Şeyhi, yanlışlık yapmayan Mehmed Emîn Efendi -Allah onu sakındığı şeyden korusun ve her iki dünyada da umduğu şeylere nâil eylesin- ayrı tutulmakta ve selamlanmaktadır.

İmdi değerli ve yüksek itibar sahibi değerli elçi Feth Ali Bey Türkmân ve diğer iyilik sever şerefli sefirler eliyle, yaşanan olaylardan bahseden mektup geldi. Böylece biz onun işâretlerinin içeriğine, gizli defînelerine ve en büyük sultânın, saygınlık kazanmış en büyük Hâkân'ın, saltanat semâsının önderi, yükseklik, saygınlık, yücelik ve büyüklük feleğinin ekseni, Türkmen sultânlarının kınından çekilmiş kılıcı, en büyük Hâkan, dünyâda Allah'ın halîfesi, şâhlar şâhı Nâdir Pâdişâh – Allah onun saygınlığının gölgesini dünyanın her yerinde ebedî kılsın- huzûrunda teşvîk ettiğiniz barış ve dostluk çağrılarına, gerekli çabaların gösterilmesine, teşekküre layık çalışmaların işâretine vâkıf olduk. Bunun ardından onun yüce katında ve güzel eşiğinde çabamızı ortaya koyduk, ısrar konusunu bitirdik ve başarı hususu belirdi. Pâdişâh – Allah onun saygınlığının gölgesini uzatsın- yardım cevabını, özeti aşağıda belirtilen şekilde verdi.

Bizim, İranlılar'ın saltanatını, Mugan'daki büyük şûrâda ciddî endişelerimizden sonra kabûlümüz, bidatlerin yok edilmesi, sonradan ortaya çıkan râfizîliğin mahvedilmesi, geçmiş atalarımızın yolu olan ehl-i sünnet ve cemaata ait zarif yola insanları irşâd etmek içindir. Bizim büyük kardeşimiz tarafından onlara ulaşan antlaşmadan sonra, yani kastettiğim Sultân oğlu Sutân ve Hâkân oğlu Hâkân, apaçık devletin ve âdil sünnetin sâhibi, Allah yolunda gâzî, iki karanın ve iki denizin Sultân'ı, Mekke ve Medîne'nin hizmetçisi, iki boynuzlu İskender'in ikincisi, sağlam ve reddi mümkün olmayan delîl, Rahmân'ın halîfesi gâzî, bahadır, Sultân Mahmûd Hân'dır – Allah onun saygınlığının gölgesini bütün halkın üzerinde kıyâmete kadar sürdürsün- Ka‘be-i mu‘azzama ve Mekke-i mükerreme'deki rükünlerden bir rükünde namaz kılmalarına izin vermek sûretiyle onlara lütufta bulundu. Saygın kardeşimiz -Allah onun saygınlığının gölgesini sürdürsün- bu işte

Lehu'l-hamdü'l-etemm ve's-salâtü ‘alâ nebiyyihi'l-ekrem ve ‘alâ âlihi'l-ebrâr ve ashâbihi'l-ahyâr. Emmâ ba‘d: Bâ‘is-i kitâb-ı sıhhat-nisâb oldur ki, **[B 266b]** Devlet-i ‘aliyye-i dâ’imü'l-karâra vürûd eden nevâmic-i behiyye-i Şâhî'de derc ü iş‘âr buyurulduğu üzere, bundan akdem tevfîk-ı cenâb-ı Melikü'l-Mennân ve ictimâ‘-ı vücûh u[1] a‘yân-ı İran ile Sahrây-ı Mugān'da vâki‘ şûrây-ı kübrâda ittifâk-ı kelim-i pîr u bernâ ile a‘lâ-hazret, le’âlî-nazrat, Hıdîv-i kamer-tenvîr, Keyân-ı hûrşîd-nazîr, behâ’u'd-dünyâ ve'd-dîn, cemâlü'l-İslâmi ve'l-Müslimîn, Şehriyâr-ı encüm-haşem hâlâ câlis-i çâr-bâliş-i Kisrâ vü Cem, felek-bârgâh el-Kā’ân Nâdir Şâh *zânallâhu şânehû ve sânehû ‘ammâ şânehû** hazretlerinin zât-ı şehâmet-simât-i Keyânî'lerin, mesned-ârâyî-i taht-gâh-ı İran'a hasran ve kasran elyak u ahrâ gördüklerinde, mezheb-i Hanîf-i Ehl-i Sünnet ol hazretin muhtâr-ı âbâ’-i kirâmları olmakdan nâşî, bunların etvâr-ı nâ-marzıyyelerinden ibâ birle saltanatlarını kabûlden tehâşî buyurmalarıyla, tâ’ife-i merkūme me’lûf oldukları ef‘âl-i nâ-şâyestelerinden rucû‘a müsâra‘at birle emir ve fermânlarına mütâba‘at etmişler idi. Şâh-ı vâlâ-câh hazretleri dahi tıynet-i nasafet-tahmîr-i Dâverî'lerinde merkûz olan mâye-i diyânet ü mürû’et muktezâsınca, müddet-i medîde[2] ve ‘ahd-i ba‘îdden berü miyâne-i Rum ve İran'da furûzîne-i nevâ’ir-i hısâm ve maskale-i merâ’ir-i[3] intikām olan harekât ve keyfiyyâtın **[B 267a]** bu vechile ref‘ u izâlesin ve

---

tereddüt edince, bunun karşılığında mîrâs kalmış Türkmen mülklerinden birini istedik ve bu işi ona havâle ettik. Seçkin ve parlak mektubundan yansıyanları duyunca, bu hususta büyük danışmayı emretti. Bunun üzerine onun devletinin ileri gelenleri, dâiresinin âlimleri ve saltanatının emirleri tümüyle o recâdan vazgeçmemiz ve iddia edilen şeyden el çekmemiz üzerinde ittifâk ettiler. Bizim soylu büyük kardeşimiz -Allah onun kalıcılığını uzatsın- buna işaret etti ve bizim bu istekten vazgeçmemizi uygun buldu ve istediğinin yapılmasını sağladı. Böylece bizden sonra geleceklere ve sonraki nesillere kıyâmet gününe kadar kalacak, sağlam bir yol üzerinde devamlı kardeşlik ve mahabbetin ileri seviyesinin güzel kokularını ihtivâ eden mektubun bize vadettiklerini umarak, barış ve teslîmiyeti bina ettik.

Bizim tarafımızdan söz, iş ve çaba bu şekilde tamamlandı, ama siz ileri gelen âlimlere düşen, Rahmân'ın herkes üzerindeki halîfesi Sultân'ın huzûrunda, ateşkes binasının güçlendirilmesi, böylece ona hiçbir felâketin yol bulmamasını, dedikodulardan uzak olmasını, hatâlardan korunmasını, düzensizliklerin giderilmesini sağlamak için bütün gücünüzü sarfetmenizdir. Muhakkak sultânımızın mübârek İslâm'daki hakkını, ancak tecrübeliler ve iyiyi kötüden ayırdedebilenler anlayabilir. Selâm sizin üzerinize ve sizin yüce huzûrunuzda bulunanların üzerine olsun.

Onun mührünün yazısı: Herşeyin sahibi, varlığı hiç değişmeyen, apaçık olan Allah'tan başka hiçbir ilâh olmayan Allah'ın kulu Ali Ekber” anlamına gelen Arapça bu cümleler, İran Monlası Ali Ekber'in Mustafa Nazîf Efendi vasıtasıyla Şeyhulislâm Mehmed Emîn Efendi'ye gönderdiği mektûbudur.

1 zâhiru'ş-şeref-i M : — B

1 u S, M : — B

* زان الله شانه و صانه عما شانه = Allah onun şânını süslesin ve şânına halel getirecek şeylerden onu korusun” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 medîde M : medîd B, S

3 merâ’ir-i B : merâyây-ı S, M

beyne'l-İslâm ilf ü ilti'âm-ı[1] kadîmînin hâlet-i ûlâsına ircâ‘ u[2] ihâlesin, emr-i ‘azîm-i saltanata takdîm ile Devlet-i ‘aliyye-i hazret-i Zıllullâhî cânibine ve kâffe-i muvahhidîne tahmîl-i minnet-i ‘azîm buyurduklarına binâ'en, işbu mazhar oldukları **[M 83b]** eser-i celîlin cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı Hudâvendigârî'den hüsn-i telâfîsi olmak üzere tevsîkāt-ı sâmiyelerinde mastûr olan vechile beş mâddenin pezîrây-ı imzây-ı tasdîk u kabûl olmalarını îrâd ü inhâ buyurduklarında, mevâdd-ı hamse-i mezkûrenin umûr-i mülkiyyeden olmak üzere[3] dâhil-i hîta-i imkân olan üç[4] mâddesi, ba‘de't-tesviye derece-i hüsn-i kabûle mevsûl olup, bakıyye iki mâddesinde derkâr olan me‘âzîr-i şer‘iyye-i kaviyye kerreten ba‘de-merretin cânib-i şehâmet-câlib-i Şâhî'ye tahrîr u ifâde birle karîn-i sem‘-i kabûl olmak hâleti, şîme-i insâf ve hakkāniyyetlerine mufavvaz u mevkûl kılınmışidi. Lâkin bi-takdîrillâhi Te‘âlâ ol vakitlerden berü matlûb olan musâlaha-i hayr-encâm pezîrây-ı hüsn-i[5] nizâm u hıtâm olmayup, yine tekâlîf-i ma‘hûde sebebiyle[6] mâ-beynde husûmet hâletleri derkâr iken, bu def‘a meb‘ûs-i bârgâh-ı Hudâvendigârî kılınan tensîkāt-ı Şâhî'de **[B 267b]** derc ü tastîr buyurulduğu üzere asl-ı[7] maksûd u merâmları, mülk ü mâl ve husûmet ü cidâl olmayup, ümmet-i merhûme-i Nebeviyye beynlerini ıslâh birle tarafeynin ârâmiş ü âsâyişleri olmakdan nâşî, yümn-i himmet-i Keyânî'leriyle ‘umûmen ehâlî-i İran beynlerinde tarîka-i enîka-i Sünnet ü Cemâ‘at mergūb ü meslûk ve mâddeteyn-i ma‘hûdeteyn bi'l-külliyye mefsûh u metrûk kılınmağla, fîmâ-ba‘d beyne'd-devleteyn in‘ikād-ı silm ü salâh ile inkıtâ‘-ı nizâ‘ u cidâle irâde-i hayriyyeleri te‘alluku iş‘âr u ifâde buyurılup, eğerçi bu tahrîrât hılâlinde erâzîye dâ'ir ba‘zı teklîf-i cedîd dahi îrâd ü tensîk olunmuşidi. Fe-emmâ anın dahi is‘âf ve kabûlünde ibrâm u ısrâr vâdîlerine gidilmeyüp, ibrâz-ı hakkāniyyete ri‘âyet ile redd ü kabûlünde zimâm-ı ihtiyâr kabza-i tasarruf-i hazret-i Hılâfet-penâhî'ye tefvîz ü teslîm olunduğu tasrîh u terkīm olunmağın, bu gûne mu‘âmele-i dostâneye binâ'en, taraf-ı hümâyûn-ı Zıllullâhî'den dahi musâlaha ve müsâleme ihtiyârı zımnında ‘akd olunan encümen-i şûrây-ı[8] kübrâda karâr-gîr olduğu üzere, ba‘de-ezîn her husûsda mazâ-mâ-mazâ meseli mâ-beyne'd-devleteyn pezîrây-ı tahkīk u imzâ ve mugāyir-i şer‘ u kānûn olan[9] **[B 268a]** teklîf-i cedîd-i merkūm dahi[10] mâ-sebakları gibi mezîd-i ilf ü ilti'âm-ı tarafeyn

1 ilti'âm-ı B, S : iltiyâm-ı M
2 ircâ‘ u S, M : — B
3 üzere S, M : hasebiyle B
4 üç M : üc B, S
5 hüsn-i B, S : — M
6 sebebiyle B : sebebi ile S, M
7 asl-ı B, S : vâsıl-ı M
8 şûrây-ı M : — B, S
9 pezîrây-ı ….. olan B, S : icrâ ve pezîrây-ı M
10 dahi S, M : — B

içün hâtır-ı me‘âlî[1]-mezâhir-i Keyânî'den endâhte-i vâdî-i ferâmûşî vü insâ kılınup, şân ve ‘unvân-ı tarafeyne bir dürlü mûcib-i nakīza[2] vü şeyn olacak hâletlerden ‘ârî vechiyle[3] Hâkān-ı cennet-merâbi‘ Sultân Murâd Hân-ı Râbi‘ hazretlerinin zemânlarında karâr-dâde olan hudûd ve sınûr-i kadîme ile ‘akd-i musâlaha-i velâ-intimâya müsâ‘ade-i hümâyûn-i Tâcdârî bî-dîrîğ ve câri buyurılup, minvâl-i muharrer üzere ‘akd-i sulh u salâh, karîn-i rızây-ı yümn-iktizây-ı Şâhî'leri olduğu hâlde fîmâ-ba‘d dest-i kudret-i[4] mâlik-i ‘inân-ı kâm-kârî ve pây-i himmet-i zîver-i rikâb-ı bahtiyârî oldukca, gerek zemân-ı bülend-‘unvânlarında ve gerek ahlâf u a‘kābları evânlarında kasr-ı müşeyyedü'l-erkân-ı tehâbb ü tevâd bir dürlü kābil-i indirâs olmayacağı ta‘bîrini hâvî nâme-i hümâyûn-i Tâcdârî tastîr u tasdîr ve bu bende-i kemîne ‘alâ tarîkı's-sefâre ta‘yîn ü tesyîr buyurılup, bu siyâk üzere ‘akd-i ser-rişte-i musâlahaya taraf-ı tâmmü'ş-şeref-i Zıllullâhî'den izn ü ruhsat-ı hümâyûnu müş‘ir u mübeşşir, hâlâ Bağdâd ve Basra Vâlîsi **[B 268b]** ve ol câniblerin Ser‘askeri devletlü re’fetlü Âsaf-ı[5] **[M 84a]** celîlü'l-‘unvân Ahmed Paşa hazretleri taraflarına ve dest-i rıkkıyyet-peyvest-i çâkerâneme dahi ruhsat-nâme-i ‘aliyye-i Hılâfet-penâhî ihsân ü teslîm buyurulmağın, müşîr-i müşârun ileyh hazretleri taraflarından ta‘yîn olunan dîvân kâtibleri dirâyetlü Velî Efendi ile bi'l-ma‘iyye savb-ı me’mûra teveccüh olunmağla, bi-mennihî Te‘âlâ Kazvîn ile Tahrân beyninde ordu-yi meymenet-pûy-i hazret-i Şâhî'ye vusûlümüz müyesser olup, nâme-i hümâyûn-i mevhibet-makrûn-i hazret-i Hılâfet-penâhî huzûr-i me‘âlî-mevfûrlarına levâzım-ı ta‘zîm-i ‘azîm birle teblîğ u teslîm ve her ne gûne tavsıye ve fermân buyurulmuş ise, ‘arz u takdîm olundukda, irâde-i ilhâm-ifâde-i Hudâvendigârî üzere ‘akd-i sulh u salâha meyl ü rağbet-i Keyânî'lerin izhâr u ifâde buyurmalarıyla, mükâlemeye me’mûr nüvvâb-ı kâm-yâblarıyla bu keyfiyyâtı ba‘de'l-müzâkere işbu müsâleme-i mübârekenin ‘akd ü temhîdine ibtidâr ve esâs ve şart kılınan mâddeler ve bunlara müteferri‘ üc mâdde ve bir tezyîl ile emr-i musâlaha def‘aten pezîrây-ı karâr oldukdan sonra, Şâh-ı felek-câh taraflarına ba‘de'l-‘arz ol vechile tarafeynden temessükler **[B 269a]** tahrîrine izn-i ‘âlîleri erzânî buyurulmağın, hâlâ Pâdişâh-ı İslâm-penâh ve Şehriyâr-ı ‘adâlet-nigâh, Dâver-i devrân, Zıllullâhi'l-Meliki'l-Mennân, Hâkān-ı encüm[6]-sipâh, Husrev-ı Hılâfet-dest-gâh, Hâdimü'l-Haremeyni'ş-şerîfeyn, mâlikü'l-berreyni ve'l-bahreyn es-Sultân ibnü's-Sultân ve el-Hâkān ibnü'l-Hâkān şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü ‘azametlü es-Sultân el-Gāzî Mahmûd Hân ibnü's-Sultân el-Gāzî Mustafa Hân *e‘azzallâhu ensârahû ve etâle bi't-te’yîdi a‘vâmehû ve*

1 me‘âlî B, S : mu‘allâ M
2 mûcib-i nakīza S : mûcib-i nakīsa B : mûcib-i — M
3 vechiyle B : vechile S, M
4 kudret-i B, S : kader-i M
5 Âsaf-ı B, S : + [M 84a] Âsaf-ı M
6 encüm B, S : encümen M

a‘sârahû[*] hazretlerinin taraf-ı hümâyûn-i Mülûkâne'lerinden ber-vech-i muharrer yedimize i‘tâ vü teslîm buyurılan ruhsat-nâme-i ‘aliyye-i Pâdişâhâne'lerine binâ’en işbu karâr-dâde olan esâs ve şart-ı evvel mâddeleri ve bunlara müteferri‘ üc mâdde ile bir tezyîldir ki, ilf ü ilti’âm-ı ümmet-i Seyyidü'l-enâm içün tarafeynden me’mûl ü matlûb olduğu vech üzere makbûl ü mergūb olup, ber-vech-i âtî zikr olunmuşdur.

Esâs-ı mevâdd: Hâkān-ı cennet-merâbi‘ Sultân Murâd Hân-ı Râbi‘ hazretlerinin zemân-ı sa‘âdet-iktirânlarında vâki‘ sulh-i âhırînden ‘ibâret olan musâlahada ‘akd ü temhîd olunup, ile'l-ân tarafeynden mer‘î ve mu‘teber **[B 269b]** tutılan hudûd ve sınûr fîmâ-ba‘d dahi bilâ-halel ve bilâ-tagyîr u zelel mer‘î ve mu‘teber tutıla.

Şart-ı evvel: Şân ve ‘unvân-ı tarafeyn temâm vech-i lâyıkı üzere icrâ vü ibkā olunmak zımnında cânibeyne gubar-ı reyn ü şeyn îrâsından ittikā oluna.

Mâdde-i ûlâ: Huccâc-ı İran, Bağdâd ve Şâm tarîklerinden[1] ‘âzim-i Beytullâhi'l-Harâm olduklarında, esnây-ı râhda vâki‘ Devlet-i ‘aliyye'nin vülât ü hükkâm ve mîru'l[2]-hâcları, bunları sâ’ir huccâc-ı Rum misillü her hâlde himâyet ü sıyânet ve âminîn ve sâlimîn birbirlerine îsâle sarf-ı dikkat eyleyeler.

Mâdde-i sâniye: İşbu iki devletin ittifâk u ittihâdını cümleye işâ‘at içün üç[3] senede bir tebdîl olunmak üzere dergâh-ı mu‘allâ bendelerinden bir kimesne ta‘yîn olunup, Dâru's-saltana-i İran'da ikāmet ve kezâlik İran mu‘temedlerinden bir kimesne dahi Âsitâne-i ‘aliyye'de ikāmet eyleye ve tarafeyn müsâfirlerinin kifâyet mikdârı masraflarını göreler.

Mâdde-i sâlise: İki tarafın esîrleri murahhas olunup[4], alınup satılmaya **[M 84b]** ve bulundukları mahalde ikāmeti murâd etmeyüp vatanlarına gitmeğe tâlib olanlara tarafeynden mümâna‘at olunmaya.

Tezyîl: Tarafeynin hudûd ve sınûru bâlâda serd ü beyân **[B 270a]** olunduğu üzere Sultân Murad Hân-ı Râbi‘ hazretlerinin zemânlarında olduğu vechile temyîz ü tahdîd olunup, iki tarafın serhad muhâfızları, üslûb-i kadîme ri‘âyet ve mesâlih-i sınûra dâ’ir hâletlerde şurût-ı müsâlemeye mugāyir hareketlerden tevakkī ve mücânebet eyleyeler. Ve bundan başka lutf-i Hakk'la[5] ehâlî-i İran, Safeviyye zemânlarında ihdâs olunan ahvâl-i nâ-şâyânı külliyyen terk ve usûl-i ‘akāyidde ke'l-evvel Ehl-i Sünnet mezhebine duhûl etmeleriyle,

---

* اعز الله انصاره و اطال بالتأييد اعوامه و اعصاره = Allah, onun yardımcılarını güçlü kılsın ve desteğiyle onun yıllarını ve asırlarını uzatsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

1 tarîklerinden S, M : taraflarından B
2 mîru'l B, S : emîru'l M
3 üç B : üc S, M
4 olunup S : olup B, M
5 Hakk'la S, M : Hakk ile B

Hulefâ'-i Râşidîn ve sâ'ir Ashâb-ı güzîn *rıdvânullâhi Te'âlâ 'aleyhim ecma'în*[*] hazerâtını hayr ve terâzî[1] ile yâd etmelerinden nâşî, ehâlî-i merkūmeynden fîmâ-ba'd Ka'be-i mükerreme ve Medîne-i münevvere ve sâ'ir bilâd-ı İslâmiyye'ye gelüp giden huccâc ve züvvârın mecmû'una mu'âmele-i bi'l-mücâmele olunarak sâ'ir Müslimîn misillü merkūmlar dahi her hâlde mer'iyyü'l-etrâf kılınup, hılâf-ı şer' dahl ü ta'arruzdan ve kendülerden durma nâmiyle bir nesne mutâlebesinden hazer u mücânebet oluna. Ve tarafeynin tüccârı ke'l-evvel emîn ü sâlim âmed-şud edüp, getürdükleri emti'anın iktizâ eden mahallerde gümrüklerin kānûn-i kadîm üzere edâ eyledikden sonra, ziyâde nesne **[B 270b]** mutâlebesiyle rencîde olunmayalar. Ve kezâlik Meşhedeyni'ş-şerîfeyn a'tâb-ı müteberrikesinde ve Bağdâd'da vâki' darâyih-i müteyemminenin ziyâretlerine bilâd-ı İran'dan gelan züvvârın mâdâm ki yedlerinde ticâret mâlı olmaya, hükkâm ve sâ'ir ehl-i 'örf taraflarından bâc talebi ve âhar tarîkıyle[2] merkūmûn bî-vech-i şer'î rencîde vü remîde olunmayalar. Ve işbu iki devletin ehâlî ve re'âyâsından olup, bu 'akd olunan musâlaha târîhinden sonra İran'dan Memâlik-i mahrûse'ye ve bu tarafdan dahi İran'a firâr eder olur ise himâyet olunmayup, taleb olundukları hâlde vükelây-ı cânibeyne teslîm olunalar. Ve mâdâm ki şurût-ı mezkûreye tarafeynden murâ'ât olundukca, bu musâlaha-i hayr-encâm ilâ mâ-şâ'allâhu Te'âlâ sâbit ve ber-devâm ve ahlâf ü a'kāb-ı tarafeyn zemânlarında dahi temşiyet ü istikrârına ihtimâm oluna.

Hâtime: 'İnâyet-i Bârî Te'âlâ ile ber-vech-i bâlâ sulh u salâh pezîrây-ı hüsn-i hıtâm olmağın, in-şâ'allâhu Te'âlâ bin yüz altmış senesi evâ'ilinde[3] vâki' Nevrûz-i sultânîde[◊] tarafeynden tasdîk-nâmeler[4] ile rütbeleri birbirine müsâvî büyük elçiler **[B 271a]** ba's ü tesyîr olunmak üzere dahi[5] karâr verilmekle, sâlifü'l-beyân esâs ü şartın ve üc mâdde ve bir tezyîlin taraf-ı hazret-i Şâhî'den kabûliyyetini mübeyyin mükâlemeye me'mûr hânân-ı zîşânın mu'teberlerinden Mu'ayyir-i Memâlik-i İran devlet-me'âb ve sa'âdet-iktisâb Hasan 'Ali Hân cenâblarının ruhsatlarına binâ'en verdikleri memhûr temessük, me'mûriyyetimize mutâbık olmakdan nâşî ahz ü kabûl olundukdan sonra, işbu temessük dahi tahrîr u imlâ ve ruhsat-ı muhakkakamıza binâ'en Âsaf-ı müşârun ileyh devletlü re'fetlü Ahmed Paşa hazretleriyle[6] bu bende-i kemînenin mühür ve imzâlarıyla mahtûm ve mumzâ kılınup, savb-ı bülend-

---

* رضوان الله تعالى عليهم اجمعين = Yüce Allah onların hepsinden râzı olsun" anlamına gelen ve sahâbe için kullanılan Arapça bir duâdır.

1 terâzî B, S : terzâ M

2 tarîkıyle B, S : tarîkle M

3 evâ'ilinde B, S : evâyilinde M

◊ Rûmî takvîmde nevrûza denk gelen 10 Mart 1160, 9 Rebî'ulevvel 1160 Salı gününe, bugün kullandığımız takvîmde ise 21 Mart 1747 tarihine tesadüf etmektedir.

4 nâmeler B, S : nâmeleri M

5 dahi B, S : — M

6 hazretleriyle B, S : + ve M

evb-i Şâhî'ye ref‘ u îdâ‘ olundu; *tahrîren fi'l-yevmi's-sâbi‘ ‘aşere fî şehr-i şa‘bâni'l-mu‘azzam senet-i tis‘a ve hamsîn ve mi’etin ve elf*◊. *el-Murahhas bi-temhîr-i temessüki'l-vedâd Ahmed Paşa*[1]*, Muhâfız-ı Bağdâd; bende Mustafa Nazîf, Murahhas*[2].

Sûret-i terceme-i temessük-i esâs-ı sulh[3] [M 85a] u salâh ki ez-cânib-i İran be-taraf-ı Devlet-i ‘aliyye-i me‘âlî-‘unvân teslîm şude-bûd be-mühr-i Mu‘ayyir Hân, Murahhas-ı îşân

[B 271b] *Bismillâhirrahmânirrahîm.*

Elhamdü lillâh'illezî enâme ‘uyûne'l-fiten, bi-îkāz-ı kulûbi's-selâtîn ve esâle ‘uyûne'l-emni beyne'l-enâmi bi-tatmîs-i mecâri'l-münâvâti min-beyni'l-havâkīni ve'l-esâtîn ve halle ‘ukūde habâ’ili'n-nizâ‘i bi-‘akdi'l-habâ’ili ve'l-‘uhûdi fi'l-‘ahdi'l-Mahmûd ve levveha âsâra'l-musâfâti fî levh-i zâlike'l-mülki'n-Nâdiri'l-mes‘ûd ve sallallâhu ‘alâ Rasûlihi'llezî efraga'l-ferâğu fî kavâlibi kulûbi'l-Müslimîn bi-tahliyeti mevâddi'l-fesâd ve feteha bâbe'l-İslâmi ve sedde[4] *tarîka'l-küfri bi-mefâtihi's-süyûfi ve mesâlihi'l-cihâd ve ‘alâ âlihî ve ashâbihî uli'n-nühâ ve'r-reşâd.*

*Emmâ ba‘d**: Şûrây-ı kübrây-ı Sahrây-ı Mugān'da nüvvâb-ı kâm-yâb-ı sipihr-i cenâb-ı kahremân, dûdmân-ı refî‘u'ş-şân-ı Türkmâniyye, berk-ı harmen-sûz-i vücûd-i serkeşân, bi-te’yîdât-i Sübhâniyye tâc-bahş-ı mülûk-i memâlik-i Hind ve Tûrân, Dâver-i Dârâ-yı[5] ‘arsa-i İran, el-Hâkānu'l-a‘zam ve el-Kā’ânü'l-

---

◊ 17 Şa‘bân 1159 = 4 Eylül 1746 Pazar.

1 Paşa M : — B, S

2 Murahhas B, S : — M

3 sulh B, S : + [M 85a] sulh M

4 *feteha bâbe'l-İslâmi ve sedde* M : *feth u sedd-i bâbi'l-İslâmi ve* B, S

* بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله الذى انام عيون الفتن بايقاظ قلوب السلاطين و اسال عيون الامن بين الانام بتطميس مجارى المناوات من بين الخواقين و الاساطين و حل عقود حبائل النزاع بعقد الحبائل و العهود فى العهد المحمود و لوّح آثار المصافات فى لوح ذلك الملك النادر الممدود و صلى الله على رسوله الذى افرغ الفراغ فى قوالب قلوب المسلمين بتخلية مواد الفساد و فتح باب الاسلام و سد طريق الكفر بمفاتح السيوف و مصالح الجهاد و على آله و اصحابه اولى النهى و الرشاد اما بعد = Rahmân ve rahîm olan Allah'ın adıyla. Şükür, sultânların kalplerini uyandırmak sûretiyle fitnelerin gözlerini uyutan ve hâkânların ve sultânların arasından çekişme kanallarını yok ederek halkın arasında güven pınarlarını akıtan; anlaşmazlık tuzaklarının düğümlerini, tuzakların ve antlaşmaların bağlanmasıyla övgüye değer bir zamanda çözen, uyumun izlerine bu nâdir hükümdârın levhasında işâret eden Allah'adır. Salât ise, fesât maddelerini tahliye etmek sûretiyle, müslümânların kalplerinde boşluklar oluşturmak için elinden geleni yapan, İslâm'ın kapısını açan ve küfrün yolunu kılıçların anahtarlarıyla ve cihâdın zarûretleriyle kapatan Allah'ın Rasûl'üne, onun âilesine, akıl ve sağduyu sâhibi ashâbının üzerine olsun. İmdi” anlamına gelen bu Arapça cümleler, barışın esâsı olarak İran tarafından gönderilen temessükün baş tarafının tercümesidir.

5 Dârâ-yı M : Dâr-ârây-ı B, S

ekrem, zıll-ı Sübhân, Şâh-ı şâhân-ı cihân es-Sultân Nâdir Pâdişâh *halledallâhu Saltanatehû ve şevketehû*[*]'dan ehâlî-i İran kabûl-i Saltanat'ı istid'â eylediler. Çünki **[B 272a]** Şâh İsma'îl Safevî'nin ibtidây-ı hurûcundan İran'da sebb ü rafz şâyi' ve bu sebeb ile Rum ve İran beyninde buğz u mu'âdât zâhir u vâki' oldu. Ol hazretin âbâ'-i kirâmının muhtârı olan Mezheb-i Hanîf, Ehl-i Sünnet ve Cemâ'at'e nazaran anların Saltanat'ından[1] tehâşî eyleyüp, ol gürûhdan ilhâh-ı mükerrer vâki' oldukdan sonra buyurdular ki, eğer ol tâ'ife lisân ü cenân ile bu 'akāyid ü akvâl-i lâ-tâ'ili târik ve Hılâfet-i Hulefâ'-i Râşidîn *radıyallâhu 'anhum* hazerâtının hakīkatine kā'il olurlar[2] ise, husûl-i mes'ûllerine nâ'il olurlar. Anlar dahi hükm-i akdesi kabûl ve hâlât-ı sâlifeden nükûl eylediler. Çünki a'lâ-hazret, felek-rif'at, hûrşid-tal'at, a'zam-ı selâtîn-i cihân ve efham-i havâkīn-i devrân, Husrev-i cihân-dâver, Hıdîv-i Ferîdûn-ferr, Hâkānu'l-bahreyn ve Sultânu'l-berreyn, sânî-i İskender-i zi'l-karneyn, Halîfe-i zıll-ı İlâh ve Pâdişâh-ı İslâm-penâh, Halîfe-i[3] ehl-i îmân ve nûr-i cihân-efrûz, hânedân-ı Türkmân es-Sultân el-Gāzî Mahmûd Hân *ebbedehullâhu*[4] *Hılâfetehû ve devletehû*[**] ve nüvvâb-ı hümâyûn-i Şâhenşâhî dahi selîl-i silsile-i **[B 272b]** Türkmâniyye'den olup, mâ-beyn-i hazrateynde mezîd-i ülfet ve miyâne-i ferîkaynden gavâ'il-i şûr u şeyni ref'[5] içün tasdîk-ı Millet-i Ca'ferî ve huccâc-ı İran'a erkân-ı Beytullâhi'l-Harâm'dan bir rükn ihtisâs ve Mısır ve Şâm kā'idesi üzere Devlet-i 'aliyye-i Nâdiriyye'den Emîru'l-Hâc[6] ta'yîn ve üserây-ı cânibeyn ıtlâk ve pây-ı taht-ı devleteynde vekîl bulunmakdan 'ibâret olan metâlib-i hamseye hâhiş-mend oldular. Süferâ ve elçiyânın tekrâr âmedşudlarından sonra ki, Pâdişâh-ı İslâm-penâh-ı Rum üç[7] mâdde-i ahîreyi kabûl ve mukaddime-i tahmîs olan mezheb ve tefvîz rüknü, me'âzîr-i şer'iyyeye mevkûl buyurup, nevâmic-i nevâfic-i hıtâm mûcibi üzere i'tizâran bu merâmın feshine tâlib olmuşlar idi. Eğerçi a'lâ-hazret-i Şâhenşâhî ki bu tekâlîfin menşe'i oldular, ref'-i tebâguz ve def'-i tenâkuz ve ilti'âm-ı ehl-i İslâm'dan mâ'adâ bir manzûr tutmadılar. Lâkin çünki takdîr-i İlâhî ile husûl-i maksûd, 'ukde-i imtinâ'da kalup, bir vakitde ki kar'-ı bâb-ı istislâh-ı bî-garaz ı ve hulûs u mahabbetden **[B 273a]** gayri bir mahmil[8] tutmadı. **[M 85b]** Mahzâ Pâdişâh-ı zıllullâh-i İskender-makāmın rızâ-cûyî-i hâtır-ı hümâyûnları ve

---

* خلد الله سلطنته و شوكته = Allah onun saltanatını ve heybetini kalıcı kılsın" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

1 Saltanat'ından B, S : Saltanat'larından M

2 olurlar S, M : olur B

3 Halîf-i B, S : hilye-i M

4 *ebbedehullâhu* S : *ebbedallâhu* B : *eyyedallâhu* M

** ابده الله خلافته و دولته = Allah onun hılâfetini ve devletini kalıcı kılsın" anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.

5 şeyni ref' S, M : şebini def' B

6 Emîru'l-Hâc M : Emîr-i Hâc B, S

7 üç S, M : üc B

8 mahmil S, M : mahal B

nâmûs-i İslâm'ın hıfzı cihetinden halka-i bâb-ı dostîyi tahrîk edüp, metâlib-i ma‘hûdeyi metrûk ve tarîk-ı müsâlemeti meslûk tutup, bu nüvîd-i ârâm-bahşı, çâpâr-ı sahâbetiyle[1] Pâdişâh-ı felek-rahşa i‘lâm eylediler. Emmâ çünki Memâlik-i ‘Irak ve Âzerbâycân'dan ba‘zı ezmine-i sâlifede selâtîn-i Türkmâniyye'ye müte‘allık idi ki, Şâh İsma‘îl'in ihtilâf-engîzliği sebebi ile Devlet-i ‘aliyye-i ‘Osmâniyye'ye intikāl eyledi. Zımnen izhâr olundu ki, eğer tab‘-ı akdes-i Pâdişâh-ı İslâm-penâha şâkk ve muhâlif-i[2] resm-i vifâk olmaz ise, ol iki memleketden biri ‘atıyye tarîkıyle havze-i memâlik-i Şâhenşâhî'ye munzamm ola ve Pâdişâh-ı İslâm-penâh'ı ol emrin redd ü kabûlünde muhtâr eylediler. Ve bu esnâda Devlet-i ‘aliyye'den Devlet-i Nâdiriyye'nin iltimâsına müsâ‘ade birle irsâl buyurılan zübdetü'l-efâhım ve'l-akrân Nazîf Efendi cenâbıyla ‘izz-i vusûl bulan nâme-i şerîf-i hümâyûnda münderic olmuş ki, **[B 273b]** eğerçi âsâr-ı bida‘ın izâle vü izâhasında[3] bu tarafdan zuhûra gelan me’âsir-i mechûre ve mesâ‘î-i meşkûreye nazaran devleteyn-i ‘aliyyeteyni müttehid bilürüz, lâkin kānûn-i Devlet-i ‘Osmâniyye'ye nazaran bu husûsun vüzerây-ı ‘izâm ve ‘ulemây-ı a‘lâm ile meşveretini[4] emr eyledik. Anın kabûlünü münâfî-i şer‘ ve mugāyir-i nizâm-ı devlet bildiler. Mevâdd-ı sâbıka mefsûh olduğu vechile, bu matlabdan dahi mezîd-i ülfet ü ilti’âm içün geçüp Hıdîv-i huld-merâbi‘ Sultân Murâd Hân-ı Râbi‘ zemânında olan musâlaha üzere binâ vaz‘ oluna tâ[5] ki, dostî ve mahabbet iki devlet-i ‘uzmâ ve ahlâf-ı kirâm miyânında ‘arsa-i rûzgârda bâkī kala. Ve bu emrin istikrârı içün ol devlet-i vâlâ cânibinden ‘âlîcâh Vezîr-i mu‘azzam ve düstûr-i mükerrem ve müşîr-i mufahham Bağdâd ve Basra Vâlîsi Ahmed Paşa ve iftihâru'l-emâcid müşârun ileyh efendi me’mûr u me’zûn olup ve ‘âlî-câh müşârun ileyh dahi kendü tarafından ‘izzet-nisâb, mahmedet-me’âb Dîvân Kâtibi Velî Efendi'yi, Efendi-i sâlifü'z-zikr **[B 274a]** ma‘iyyeti ile Der-bâr-ı ‘azamet-medâr-ı sipihr-nümûna revâne buyurup, mûmâ ileyhimâ Tahrân ve Kazvîn mâ-beyninde Ordu-yi mu‘allâ'ya vârid[6] ve telsîm-i südde-i seniyye-i[7] ‘ulyâ ile şeref-endûd oldular. Ve bu Devlet-i ‘aliyye cânibinden dahi kemterîn bende-i Âsitân-ı Hılâfet-nişân-ı Şâhenşâhî Mu‘ayyiru'l-Memâlik Hasan ‘Ali me’mûr olup, ol mahalde ki a‘lâ-hazret Pâdişâh-ı İslâm-penâh, mahabbet-i dâ’imî ve dostî-i muhalled va‘d buyurmuşlar. Nüvvâb-ı hümâyûn-i Şâhenşâhî dahi ol hazreti büyük birâder bilüp, hıfz-ı rızây-ı hâtır-ı hümâyûnlarını ve ârâmiş-i ehl-i İslâm'ı ehemm-i metâlib ve a‘zam-ı me’ârib ‘add eylediler. Binâ’en ‘aleyh nâme-i hümâyûnun vusûlünden sonra, me’mûl-i Pâdişâh-ı İslâm-penâh'ı kabûle mevsûl buyurdılar ve mûcib-i emr-i akdes ile

1 sahâbetiyle B, S : sohbetiyle M
2 muhâlif-i B, S : muhâlefet-i M
3 izâhasında B, S : izâhasına M
4 meşveretini M : meşveret B, S
5 tâ B, S : — M
6 vârid B, S : vürûd M
7 seniyye-i B, S : — M

binây-ı musâlaha bir esâs ve şart ve üç[1] mâdde ve bir tezyîl ve hâtime üzere bu üslûb ile karâr buldu.

Esâs: Hâkān-ı cennet[2]-merâbi‘ Sultân Murâd Hân-ı Râbi‘ zemânında vâki‘ olan sulh, mâ-beyn-i devleteynde mer‘î ve miyânede mukarrer olan hudûd ve sınûr ol kā‘ide üzere **[B 274b]** mu‘teber olup, ânın erkânına halel ve tegayyür yol bulmaya.

Şart: Min-ba‘d fitne, nâ’im ve tîğ, niyâmda olup, tarafeynin şânına lâyık ve devleteynin salâh u hayriyyetine makrûn olan emr, cemî‘ mevâdda ma‘mûl ve müheyyic-i gubâr-ı[3] küdûret ve münâfî-i musâlaha ve müsâleme olan[4] **[M 86a]** umûrdan ictinâb oluna.

Mâdde-i ûlâ[5]: Bağdâd veyâ[6] Şâm yolundan Beytullâhi'l-Harâm'a ‘âzim olan huccâc-ı İran'ı, yol üzerinde olan vülât ü hükkâm mahal-be-mahal sâlimîn-âminîn birbirlerine îsâl edüp, anların sıyânet-i hâl ve murâ‘ât-ı ahvâllerini manzûr tutalar.

Mâdde-i sâniye: Te’yîd-i dostî ve ittihâd-ı devleteyn içün her üç[7] senede bir şahıs, ol devletden İran'da ve bir şahıs dahi İran'dan ol devletde olup, anların mesârıfı[8] tarafeynden verile.

Mâdde-i sâlise: Tarafeynin üserâsı murahhas olup ve anların dahi[9] bey‘leri revâ görülmeyüp, her biri ki vatanına gitmek isteye, mümâna‘at olunmaya.

Tezyîl: Sultân Murâd Hân zemânında olan hudûd ve sınûr tahkīk olunup, hukkâm-ı **[B 275a]** serhaddât münâfî-i dostî olan harekâtdan ihtirâz eyleyeler. Ve andan mâ‘adâ ehâlî-i İran zemân-ı Safeviyye'de ihdâs olunan ahvâl-i nâ-şâyesteyi külliyyen târik ve usûl-i ‘akāyidden Mezheb-i Ehl-i Sünnet'e sâlik olup, Hulefây-ı Râşidîn'i hayr ve terazzî ile yâd eyleyeler. Ve ol cemâ‘at ki bundan sonra Ka‘be-i mu‘azzama'ya ve Medîne-i müşerrefe'ye ve sâ’ir memâlik-i İslâm'a âmed-şud eyleyeler, huccâc ve züvvâr-ı Rum ve ehâlî-i sâ’ir bilâd üslûbu üzere ol tarafdan cemâ‘at-i mezbûre ile sülûk olunup, anlardan durma ve sâ’ir hılâf-ı şer‘ u kānûn nesne mutâlebe olunmaya ve bu vechile ‘atebât-i ‘âliyâtda dahi mâdâm ki ol cemâ‘atin yedlerinde[10] mâl-ı

1 üç M : üc B, S
2 cennet B, S : çennet M
3 gubâr-ı B, S : + u M
4 olan B, S : + [M 86a] olan M
5 ûlâ B, M : evvel S
6 veyâ S, M : ve B
7 üç M : üc B, S
8 mesârıfı M : ihrâcâtı B, S
9 dahi M : — B, S
10 yedlerinde S, M : yedinde B

ticâret olmaya, hükkâm ve mübâşirîn-i Bağdâd bâc taleb etmeyeler. Ve her biri ki mâl-ı ticâret tuta, anlardan mâl hisâbı istenüp, ziyâde taleb olunmaya. Ve bu tarafdan dahi tüccâr ve ehâlî-i Rûmiyye'ye bu minvâl üzere ‘amel oluna. Ve dahi târîh-i in‘ikād-ı sulhdan sonra ehl-i İran'dan Rum'a ve Rum'dan İran'a gelenler himâyet olunmayup, birbirlerinin vekîllerine teslîm eyleyeler. Ve in-şâ’allâhu Te‘âlâ bu dostî ve mahabbet, **[B 275b]** iki devlet-i ‘uzmâ ve bu iki hânvâde-i kübrânın a‘kābı miyânesinde dahi muhalled ve ber-karâr ola.

Hâtime: Çün Nazîf Efendi cenâbı ki, Devlet-i ‘aliyye-i ‘Osmâniyye'den gelmiş idi, hâlâ -ki pârs yıla mutâbık bin yüz elli dokuz sene-i hicrînin şehr-i şa‘bânu'l-mu‘azzamıdır◊- şurût u kuyûd-i mezkûreyi kabûl ile yedinde olan ruhsat-nâme-i hümâyûn mûcebince, ‘âlî-câh müşârun ileyh ile temessük mühürleyüp, ser-i kâr-ı Hılâfet-medâr-ı Şâhenşâhî'ye verdi. Binâ’en ‘aleyh taraf-ı karînü'ş-şeref-i akdesden emr-i mezbûrun encâm ü hıtâmına me’mûr olan kemterîn bende-i Âsitân-ı Hılâfet-nişân bu temessükü mühürleyüp, teslîm eyledi. Bununla meşrût ki, bundan sonra tarafeynden mertebede müsâvî olan Büyük Elçi ta‘yîn ve Nevrûz'a mukārin ya andan sonra husûsât-ı mastûre ve ‘uhûd-i mezkûrenin kabûlüne dâll tasdîk-nâmeler ile irsâl oluna. *Ve kâne zâlike fi'ş-şehri'l-mezkûr ve mutâbıkan li'l-‘âmmi'l-müteyemmini'l-mastûr**. İmzâ[1]: Kemterîn bende-i Âsitân-ı Hılâfet-nişân[2]; Hasan ‘Ali, Mu‘ayyir-i[3] Memâlik-i İran.

Sûret-i takrîr-i mûmâ ileyh Nazîf Mustafa Efendi ki, [B 276a] der-keyfiyyet-i sefâret ve husûsıyyet-i[4] me’mûriyyet-i û çi-gûne sûret-pezîr ve netîce-gîr şud berây-ı îzâh-ı hâl-i beşâşet-me’âl derîn cerîde-i vekāyi‘[5] nüvişte-est

Rehberî-i tevfîkāt-ı hayriyyet-gāyât-ı cenâb-ı Perverdigârî ve meded-kârî-i[6] teveccühât-ı **[M 86b]** meymenet-simât-i hazret-i Hudâvendigârî ile elli dokuz senesi mâh-ı cumâdelûlâsının yirmi ikinci günü◊◊ Bağdâd-ı dâru's-selâm'dan me’mûriyyet-i çâkerânem üzere cânib-i İran'a ‘atf-ı zimâm-ı i‘tizâm

◊ 1-29 Şa‘bân 1159 = 19 Ağustos 1746 – 16 Eylül 1746. *Mu‘âhedât Mecmû‘ası*'nda antlaşmanın 17 Şa‘bân 1159'da [4 Eylül 1746 Pazar] aktedildiği, zilhiccenin ortalarında [25 Aralık 1746 – 3 Ocak 1747] Sultân Mahmûd tarafından tasdîk edildiği yazılıdır; bk. *Mu‘âhedât Mecmû‘ası,* İstanbul 1294/1877, II,319.

* و كان ذلك فى الشهر المذكور و مطابقا للعام المتيمن المسطور = Bu adı geçen ayda idi ve kaydedilen uğurlu yıla uygundu” anlamına gelen Arapça bir ifâdedir.

1 mutâbıkan ….. İmzâ M : mutâbık-ı li's-seneti'l-meymûneti'l-mastûr B, S

2 nişân S, M : âşiyân B

3 Mu‘ayyir-i B, S : Mîr-i M

4 husûsıyyet-i B, S : + ve M

5 beşâşet ….. vekāyi‘ S, M : — B

6 kârî-i B, S : kârî-yi M

◊◊ 22 Cumâdelûlâ 1159 = 12 Haziran 1746 Pazar.

ve sene-i merkūme cumâdelâhıresinin[1] dördüncü pencşenbih günü◊, re's-i hudûd-i İran olan Tâkayağı nâm mahalde vaz'-ı evtâd-ı hıyâm-ı ârâm olundukda, cânib-i cenâb-ı Şâhî'den Mihmândâr ta'yîn olunan vâkıf-ı huzûr Muhammed Hüseyn Bey tarafından vürûdumuzu istihbâr içün meb'ûs olan 'Ali Fakī nâm bir[2] mu'teber Bin-başı, beş on nefer Nesâkcı ta'bîr olunur âdemleriyle bizleri ol mahalde istikbâl ve der-'akab re's-i hudûda vusûlümüz haberini, Mihmândâr-ı mûmâ ileyhe irsâl eylediler. Bizler dahi yevm-i mezbûrun ertesi cum'a günü◊◊ Bağdâd ve Basra Vâlîsi düstûr-i Aristo-şu'ûr **[B 276b]** sa'âdetlü Ahmed Paşa hazretleri taraflarından refâkatimize tahsîs kılınan Dîvân kâtibleri Velî Efendi ile ma'an müsta'înen billâhi Te'âlâ cây-i merkūmdan tahrîk-i e'inne-i ester[3] u sütûr ve Rum ve İran memleketleri mâ-beyninde hadd-i fâsıl mesâbesinde olan Cebel-i Tâk'ı güzer u murûr edüp, dâhil-i memleket-i İran'a pâ-nihâde olduğumuzda, ibtidâ'en[4] mûmâ ileyh Mihmândâr Bey birkaç[5] müntehab ve mu'teber yüz-başılar ve yüz nefer mikdârı Şâh kulları ile ve ba'dehû Âsitâne-i 'aliyye'den 'avdet eden Elçi Feth 'Ali Bey dahi kendi[6] âdemleriyle istikbâlimiz merâsimini icrâ ve hâl ü hâtır su'âli levâzımını ikrâm-ı evfâ ile îfâ vü edâ ederek önümüze düşüp, Kerend (كرند) nâm harâbe karye civârında vâki' çayırlıkda kurılan çâdırlarımıza bizleri îsâl ve bu bendenin obasında kendi taraflarından düstûrları üzere yemeklik tertîbine sarf-ı vüs' u mecâl eyleyüp[7] ve hemân ol günden kifâyet mikdârı ta'yînâtımızı dahi tertîb ü tebyîn ve rûz-merre hıdmetimizde olmak üzere on nefer Nesâkcı ve gicelerde dâ'iremiz muhâfazasiyçün **[B 277a]** dahi ellişer nefer Keşekci tahsîs u ta'yîn eylediklerinden[8] sonra, ertesi sebt günü◊◊◊ mahall-i mezbûrdan kalkılup, siyâk-ı muharrer üzere kasabât ve kurâ civârlarında konılarak Kirmânşâhân nâm mahalle tekarrubümüzde, Kirmânşâhân Hânı bulunan 'Abdülkerîm Hân ki, bundan akdem 'Abdülbâkī Hân Kethudâlığı ve Beylik nâmiyle bir iki def'a Âsitâne-i 'aliyye'ye gelmişidi. Kendi hastaca

---

1 cumâdelâhıresinin M : cumâdeluhrâsının B, S

◊ 4 Cumâdelâhıre 1159 = 24 Haziran 1746 Cuma. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır.

2 Fakī nâm bir S : Takī nâm B, M

◊◊ 5 Cumâdelâhıre 1159 = 25 Haziran 1746 Cumartesi. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır.

3 ester B, S : eşter M

4 ibtidâ'en B, S : ibtidâ M

5 birkaç M : birkac B, S

6 kendi B : kendü S, M

7 eyleyüp B, S : olmayup M

8 eylediklerinden B, S : eyledikden M

◊◊◊ 6 Cumâdelâhıre 1159 = 26 Haziran 1746 Pazar. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır.

bulunmakdan nâşî, oğlu ve kethudâsını[1] ve şehrin Müftî ve Kadısı'nı[2] yedi sekiz yüz piyâde ve süvârî neferât ve kerrenây ve sâ'ir tecemmülât ile istikbâlimiz içün sevk u tesyîr ve şehre bir sâ'at mesâfe kala mahalde yemeklik tertîb etdirmekle, nüzûl ve ba'de't-ta'âm Hân-ı mûmâ ileyh tarafından bu bendeleriyle refîkım efendi[3] mûmâ ileyhe sâdece sîm raht ve bisât-ı İranî ile birer at çekilüp, şehre doğru 'atf-ı zimâm ve iki gün anda[4] istirâhat ü ârâm olundu. Pes ezîn mahall-i merkūmdan dahi nehzat ve Hemedân ve Kazvîn üzerlerinden Ordu-yi Şâhî'ye 'azîmet olunmağla, Hemedân Hânı ve Kazvîn[5] Beyi dahi bu resm ü reviş üzere istikbâl ve ikrâmımız icrâsına sa'y ü gûşişlerin ber-kemâl[6] edüp, lillâhi'l-hamdü ve'l-minne cemî' emkine vü ezminede âsâr-ı kuvvet-i baht-ı hümâyûn-i **[B 277b]** hazret-i Zıllullâhî müşâhede olunarak, tayy-ı menâzil ü merâhil ile mâh-ı meyâmin-iktinâh-ı şa'bânu'l-mu'azzamın altıncı çehârşenbih günü◊ -ki Tâkayağı'ndan hareketimizin altmış birinci günüdür- Kazvîn ile Tahrân mâ-beyninde vâki' Kerden nâm sahrâda Ordu-yi Şâhî'ye karîb mahallere[7] **[M 87a]** vâsıl olduğumuzda, mukaddemâ Hacı Hân ile Devlet-i 'aliyye-i übbe-het-'unvâna gelan vâkıf-ı huzûr Razî Hân, cânib-i Şâhî'den Mihmân-nüvâz nâmiyle istikbâlimize me'mûr u[8] ta'yîn olunmakdan nâşî, yirmi otuz nefer bin-başı ve yüz-başılar ve üç yüz mikdârı müntehab süvârî asker ile bizleri istikbâl ve taraf-ı Şâhî'den istifsâr-ı hâtırımızı müş'ir kāl ü makāl ile ordularına bir sâ'at mesâfe mahalde vaz' olunan yemeklik çadırlarına îsâl edüp, bir sâ'at mikdârı ârâm ve tenâvül-i ta'âmdan sonra, Hân-ı mûmâ ileyh tarafından olmak üzere kullarıyla refîkım efendiye muhtasarî bisât-ı İranî ile birer at keşîde kılınmağla, süvâr olup âlây ile orduları dâ'iresine duhûl ve iki cânibden[9] ceste ceste saf-beste olan piyâde asker aralarından güzer ederek, Mu'ayyir Hân ile **[B 278a]** Monla-başı'nın dâ'ireleri vasatında bizim içün teheyyü' ve i'dâd eyledikleri çadırlara nüzûl olundu. Der-'akab Mu'ayyir Hân'ın Eşik (ایشك) Ağası birkaç[10] hânçe meyve ve şekerleme ile gelüp, hânları cânibinden merâsim-i hoş-âmedî icrâsına müsâra'at ve bunun 'akabinde Mihmândârımız mûmâ ileyh dahi gelüp tarafımıza sebkat eden hıdmeti, cânib-i Şâhî'den istihsân olunduğunu ve Feth 'Ali Bey yediyle vürûd eden

1 kethudâsını B : kethudâsı S, M
2 Kadısı'nı S : Kadısı B, M
3 efendi S, M : — B
4 anda B, S : — M
5 Ordu-yi ….. Kazvîn S, M : + [Bu kısım müellifce kontrol edilerek ve buraya girmesi işaret edilerek 277a'nın sol alt köşesinde çerçeve içine yazılmıştır] B
6 gûşişlerin ber-kemâl S, M : gûşiş B
◊ 6 Şa'bân 1159 = 24 Ağustos 1746 Çarşamba.
7 mahallere B : + [M 87a] mahallere M
8 me'mûr u S, M : — B
9 cânibden B : cânibde S, M
10 birkaç M : birkac B, S

nâme-i hümâyûn-i mehâbet[1]-makrûnun hâvî olduğu ta‘bîrât-ı me‘âlî-‘unvândan şâhlarının mahzûziyyetini i‘lân ü işâ‘at eylemişdir. Rûz-i mezbûrun ahşamı yine Mihmândâr Bey gelüp, cum‘a günü huzûr-i Şâhî'ye da‘vetimiz musammem olduğunu iş‘ârdan sonra, Mu‘ayyir Hân'ın bizim ile görüşmeğe kemâl-i hâhiş ü şitâbların ve evvel emirde da‘vetimiz husûsunda şerm ü hicâbların ifâde vü işrâb etmekle, kulları dahi Hân-ı ma‘ziyyün ileyh Şâh hazretlerinin İ‘timâdü'd-devle'leri mesâbesinde olduğu meczûm ve ez-cümle etvâr-ı müstahseneleri meşhûd ü ma‘lûm olmağla: “Ne mâni‘, da‘vetlerine icâbet olunur” deyü cevâb vermişidim. Li-zâlik ertesi[2] penc-şenbih günü Mu‘ayyir Hân'ın, **[B 278b]** Nâzırı[3] ve Eşik (ايشك) Ağası ile Mihmândârımız gelüp, hânlarının da‘vet ve intizârını ifâde vü ihbâr etmeleriyle, takımımız ile süvâr olup, haymelerine vardığımızda kendüsi ve Monla-başı ve Mehdî Hân ve Nazar ‘Ali Hân ve Razî Hân kıyâm ü hareket ve musâfahaya izhâr-ı şevk u rağbet edüp, oturuldukdan sonra taraf-ı evliyây-ı ni‘amîden bu çâkerlerine emr u tavsıye buyurulduğu üzere, Devlet-i ‘aliyye'nin şimdiye dek kendülere müsâ‘ade gûne mu‘âmeleleri ve bu def‘a dahi emr-i musâlaha karâr-gîr olmadığı[4] hâlde fîmâ-ba‘d ibrâz-i liyâkat ü iktidâra sarf-ı himmet buyuracakları[5], etrâfıyla takrîr u inhâ olunmağla, Hân-ı ma‘ziyyün ileyh izhâr-ı beşâşet ü inbisât ederek, şâhlarını dâ’imâ musâlaha-i hayriyyet-ihtivâya tergîbden hâlî olmadığını[6] iş‘âr u îmâ etmeğin, bu bendeleri dahi: “Öteden berü Rum ve İran beynlerinde münâza‘un fîh olan etvâr-ı nâ-revâ el-hâletü hâzih himem-i mahsûsa-i hazret-i Şâhî ile izâle vü imhâ kılınmağla, min-ba‘d iki devlet-i İslâmiyye beynlerinde ‘akd-i revâbıt-ı müvâlât vukū‘u, tarafeyne her vechile enfa‘ u ahrâ **[B 279a]** ve bu hâletin ednâ vesîle ile sûret-nümâ olması, melhûz-i bende-i bî-merâdır” deyüp, Hân-ı mûmâ ileyh dahi: “Ednâ değil, a‘lâ vesîleye mevkūfdur. Ve bi-mennihî Te‘âlâ o vesîle-i cemîle **[M 87b]** cenâb-ı dirâyet-me’âbınız olmak içün dâ’imâ sa‘y ü ihtimâmımız masrûfdur” deyü cevâb eyledi. Bu esnâda mu‘tâdları üzere ta‘âm çekilüp tenâvülden sonra, kullarıyla refîkım mûmâ ileyhe birer at keşîde kılınmağla, çadırlarımıza ‘avdet olundu. Mâh-ı merkūmun sekizinci cum‘a günü◊ yirmi[7] otuz nefer Çârcı ve Şâh kulları ile Mihmândârımız gelüp: “Tulû‘dan iki sâ‘at murûrunda huzûr-i Şâhî'ye med‘uvsuz” dimekle, nâme-i hümâyûn-i mehâbet-makrûn-i hazret-i Zıllullâhî, tevkīrât-ı nâ-mütenâhî ile hâzır u âmâde kılındıkdan sonra, vakt-i merkūm hulûlünde erkân kürkü ve kâtibî destâr ve

1 mehâbet B, S : mevhibet M
2 ertesi B, S : erte M
3 Nâzırı B, S : Nâzır M
4 olmadığı B, M : olmaduğı S
5 buyuracakları B : buyurılacağı S, M
6 olmadığını M : olmaduğunu B, S
◊ 8 Şa‘bân 1159 = 26 Ağustos 1746 Cuma.
7 yirmi S, M : — B

yirmi nefer süvârî[1] etbâ‘ ve yirmi beş Çukadâr ile bu çâker-i bî-mikdârları süvâr olup, refîkım mûmâ ileyh ile ma‘ân çadırlarımız arasından çıkıldıkda, iki nefer müte‘ayyin karavul bin-başıları, yüz elli mikdârı müntehab süvârî ile ve bunların verâsında ber-vech-i nizâm[2] Nesâkcı-başı dahi elli altmış nefer Nesâkcı ile bizleri istikbâl **[B 279b]** ve önümüzce yürüyerek, orduları vasatından güzer birle Keşek-hâne önüne îsâl edüp, kâr-bendân-ı merâsim-i dîvânları delâletiyle ol mahalde atlardan inmekle[3], Mihmândâr-ı mûmâ ileyh bizleri Keşek-hâne ile serâ-perde-i Şâhî mâ-beyninde mahsûs ikrâmen vaz‘ olunan haymeye götürdü. Yalnız Mu‘ayyir Hân cenâbları zikr olunan çadırda olmağla, kahve ve çay merâsimini itmâm ve nısf sâ‘at mikdârı sohbet ü ârâm üzere iken, Hân-ı ma‘ziyyün ileyh taraf-ı Şâhî'den da‘vet olunup gitdiğinin ‘akabinde, Ferrâş-başı bir boğçada sâde-zerbâft, tılâ-bâft ve nukra-bâft iki hıl‘at getürüp: “Şâh hazretleri sizlere bâlâ-pûş ihsân eyledi” deyü birini kullarına ve birini refîkım mûmâ ileyhe ilbâs eyledikden sonra: “Şâh hazretlerinin kānşerînine[4] buyurun!” dediler. ‘Abd-i safiyyü'l-bâl dahi nâme-i hümâyûn-i mehâbet-me’âli berdâşte-i dest-i ta‘zîm ü iclâl edüp, Nazar ‘Ali Hân ve Ferrâş-başı delâletleriyle serâ-perdeye doğru ‘âzim olduk. Serâ-perdeden içerü tûlü tahmînen yirmi ve ‘arzı on zirâ‘, altı sütûnlu tarz-ı ‘Acem üzere bir dîbâ otak nasb ve üçüncü sütûnun **[B 280a]** önünde müstedîru'ş-şekl kürsî hey’etinde mînâlı bir altûn[5] taht vaz‘ olunup, Şâh-ı müşârun ileyhin başındaki kalpağın üzerinde bir elmâslı İstefân ve bir otağa ve kollarında incü ve zümürrüd ile rabt u tanzîm olunmuş bâzû-bendler ve gerdeninde bir elmâs tesbîh ve yemînen ve yesâran dervîşler çillesi gibi vişâhalar ve bellerinde incü ve zümürrüd ile tezyîn olunmuş kemer kuşak olup, bu hey’et üzere bir elmâslı debbûsa ittikâ’en orta kuşak tahtın üzerinde oturmuşlar ve taht-ı mezkûrun önünde bir kebîr mücevher buhûrdân ve sağ tarafında başında murassa‘ otağa ve gerdeninde tavk-ı[6] mürvârîd ve miyânında mücevher seyf ile tahmînen pânzde ve şânzde yaşında hafîdi Şâhruh Mîrzâ ve sol cânibinde haylî aşağıca Mu‘ayyir Hân ve Monla-başı durmuşlar ve verâsında altı yedi nefer zerbaft kisveli Hindî hâdımlar dahi dururlar idi. Bu bende-i Devlet-i ‘aliyye dahi zikr olunan haymeye dâhil ve taht-ı mezkûra yedi sekiz hatve karîb mahalle vâsıl olduğumda, Nazar ‘Ali Hân: “Devlet-i ‘aliyye-i ‘Osmâniyye'den gelan Elçi Mustafa Efendi hazretleridir” **[B 280b]** ve refîkım içün dahi[7]: **[M 88a]**

1 süvârî S : + ve B, M
2 ber-vech-i nizâm S, M : — B
3 inmekle B, S : inilmekle M
4 kānşerînine B, S : kānşerîne M. Metnimizdeki bu kelime, muhtemelen “Kalem Odası/ Kançılarya” anlamına gelen ve Almanca'sı “Kanzlei” olan kelimeden bozulmuş olarak Farsça'ya girmiş olmalıdır.
5 mînâlı bir altûn B : mînâlı bir S : bir M
6 tavk-ı B, S : tavâk-ı M
7 dahi B, S : [da]hi [M 88a] dahi M

“Bağdâd Vâlîsi sa‘âdetlü Ahmed Paşa hazretlerinin kâtib-i dîvânlarıdır” deyüp, Şâh-ı müşârun ileyh[1]: “Yahşî ve edîb Mustafa Efendi safâ gelmişdir” dediğinin ‘akabinde Hân-ı mûmâ ileyhe: “Nâme-i hümâyûnu getür!” deyü işâret ü îmâ etmekle, bu bende-i bî-merâ dahi: “Halîfe-i devrân ve Şehriyâr-ı kadr-tüvân şevketlü ‘azametlü mehâbetlü kudretlü Veliyyü'n-ni‘am-i zemân Sultân Mahmûd Hân hazretlerinin nâme-i hümâyûn-i mevhibet-‘unvânlarıdır” mukaddimesiyle ârâyiş-i dest-i iftihâr-ı çâkerânem olan nâme-i hümâyûn-i mehâbet-makrûnu rusûm u âdâb ile ba‘de't-telsîm Hân-ı mûmâ ileyhin yedine teslîm edüp, mûmâ ileyh dahi Şâh'a karîb mahalle vardıkda, Şâh-ı müşârun ileyh iki ellerini uzadup, kemâl-i hâhiş ü ikbâl ile nâme-i hümâyûn-i hidâyet-me’âli alup, zânûsuna berâber vaz‘ ve: “Hemîşe sağ olsunlar” deyerek dest-i râstı ile birkac def‘a mess eyledi. Ba‘dehû: “‘Mustafa Efendi! Şevketlü mehâbetlü büyük karındaşım Halîfe-i İslâm ve Pâdişâh-ı enâm hazretlerinin dimâğ-ı Mülûkâne'leri yahşî ve çağ* mıdır?” deyü su’âl etmeğin: “‘Avn ü[2] ‘inâyet-i Rabbü'l-‘izzeti ile vücûd-i hümâyûn-i mevhibet-nümûn-i[3] Zıllullâhî'leri **[B 281a]** kemâl-i ten-dürüstî ve ‘âfiyetde olup, ‘âdet-i müstemirre-i selâtîn-i ‘adl-âyîn üzere evkāt-i müteberrike-i bâhiru'l-berekeleri gâh tanzîm-i umûr-i memleket ve gâhî terfîh-i ahvâl-i ra‘iyyete masrûfdur. Bu def‘a hâssaten istifsâr-ı tab‘-ı me‘âlî-iştimâl-i Şâhî'leriyle ‘akd-i revâbit-ı musâfât içün bu bendeyi ta‘yîn ü irsâl buyurdılar” denildikde: “Eyâ o Pâdişâh-ı gerdûn-câh hazretlerinin bu bende-i dergâh-ı İlâh tarafına nev‘ammâ mahabbet ü rağbet-i hümâyûnları var mıdır?” deyü su’âl sadedinde olmalarıyla, bu çâker-i kemîne cânibinden dahi: “Şevketlü ‘azametlü kudretlü Pâdişâh-ı gerdûn-miknet ve Şehriyâr-ı Felâtûn-dirâyet hazretlerinin mübârek tab‘-ı hümâyûn-i Cihân-dârî'leri dâ’imâ ‘adl ü re’fete mâ’il ve mahabbet-i ‘adâletin cüz’-i a‘zamı olup ve ‘inde'l-‘ukalâ mahabbet, husûmetden ehven ü ahsen olduğuna ‘ilm-i ‘âlem-pesend-i Mülûkâne'leri muhît u şâmil olmak hasebiyle, her bâbda şer‘ u kānûna muvâfakati olan mahabbeti, ‘adâvet ve bagzâ üzerine tercîh, ‘âdet-i müstahsene-i Pâdişâhâne'leri olduğundan başka, bu bendeyi taraf-ı Şâhî'lerine ta‘yîn buyurdukları esnâda, a‘tâf-ı ‘aliyye-i bî-pâyânlarından hıtâb-ı **[B 281b]** müstetâb-ı Hudâvendigârî'lerine şâyân buyurup, sen ki kulum Nazîf'sin, ma‘lûmun olsun ki, benim Şâh-ı vâlâ-câh hazretlerine derûnumda aslâ buğz u ‘adâvetim ve emlâklerinden bir hatve mahalle rağbetim olmadığına[4] binâ’en, şimdiye dek külliyyet üzere ibrâz-ı husûmetden ittikā ve hemân ancak hudûd ve sınûrların muhâfazasıyla iktifâ olunur idi. Bu def‘a tahrîrleri üzere fî nefsi'l-emr ‘akd-i revâbıt-ı müvâlâta meyl ü rağbetleri sûret-

1 ileyh S, M : — B

* Burada kullanılan “çağ” kelimesi, “sıhhat ve âfiyet” anlamında kullanılan Türkçe “çağ/çak” kelimesi olmalıdır; bk. *Tarama Sözlüğü,* II,785.

2 ü B : — M

3 nümûn-i B, M : nümûd-i S

4 olmadığına M : olmaduğuna B, S

nümâ olur ise anın dahi muktezâsı icrâ olunur" deyü nutk-ı pâk-i hümâyûn-i mevhibet-makrûnları şeref-bahşây-ı sudûr olmuşdur, cevâbı verildikde, hemân: "Mustafa Efendi, berü gel, berü gel!" deyüp, çendîn[1] hatve ilerü varıldıkda: "Bizim seninle bir dürlü teklîfimiz yokdur. Dahi berü gel!" dimekle, çak* tahtın önüne varıldı. "Mustafa Efendi! Hudâ'yı seversen şevketlü mehâbetlü Pâdişâh-ı hûrşîd-tâc hazretleri, bu bende-i İlâh hakkında şimdi lisânen böyle mi buyurdılar?" dedi. "Belî! Lutfen ve 'atfen 'aynı ile böylece buyurdılar" dediğimde: **[M 88b]** "Hudâ güvâh-ı 'âdildir ki, bu nüvâziş-i mülâtafet-âmîziş-i Pâdişâhâne'leri ile[2] bu hulûs-kârı memnûn **[B 282a]** u minnetdâr buyurmuşlardır. İmdi o Pâdişâh-ı 'âlî-câh hazretleri ulu pâdişâhdır ve Halîfetullah ve Mekke ve Medîne Pâdişâhı'dır. Biz anları büyük bilürüz, eğer büyük bilmez isek şer'i ve peygamberi bilmamiş oluruz. Benim rükn ü mezheb ve mülk ü mâl manzûrum değildir. Ve[3] ol ulu ve 'azîz karındaşım hazretlerine bir dürlü husûmetim yokdur. Fi'l-asl maksad u merâmım iki İslâm devleti mâ-beynini tevfîk olduğuna binâ'en, bu devletden rafz u ilhâdı ref' edüp ve aralıkdan kılıcı[4] dahi kaldırmağla, fîmâ-ba'd bî-gâneliği yegânelik sûretine ifrâğ etmek üzere iken, aralığa pîs âdemler girüp, ba'zı harekât-ı nâ-şâyeste zuhûr eyledi. Ben dahi Yeğen Mehmed Paşa vak'asından sonra o Pâdişâh-ı 'âlî-câh hazretlerine mahsûs nâme yazup, gönderdim ve bir mu'temed ve sâdık kullarının irsâlini der-hâst eyledim. Devletleri dâ'im ve karâr-gîr olsun. Hakk'a râzî olup, seni intihâb ü tesyîr buyurmuşlar, gāyet hazz eyledim. Ve ez-cümle Feth 'Ali ile gelan nâme-i hümâyûn-i hakkāniyyet-tahrîrleri bana gāyet te'sîr eyledi. İn-şâ'allâhu Te'âlâ mâ-beynde binây-ı hulûs u mahabbet o gûne muhkem ü üstüvâr ola ki, **[B 282b]** o Pâdişâh-ı felek-câhın ve ahlâf u a'kābının bu dahi mazhar-ı himâyet ü sıyânetleri ola" deyü Şâhruh Mîrzâ'yı işâret eyledi. Cânib-i bendegîden dahi: 'Hamden lillâhi'l-Meliki'l-müte'âl Şâh-ı bülend-câh hazretlerinin himem-i seniyyeleriyle İran ehâlîsinin etvâr-ı nâ-şâyesteleri ser-cümle ref' u izâle ve sît ü sadây-ı kuvvet ü iclâl-i Şâhî'leri etrâf u eknâfa resîde olmağla, şimden sonra ibrâz-ı kuvvet ü celâdet kaydlarına bir dürlü ihtiyâc-ı Keyânî'leri olmayup, kezâlik Devlet-i 'aliyye-i bâhiru'l-liyâka-i 'Osmâniyye dahi kadîmî bir devlet-i 'azîme olmak hasebiyle tevsî'-i dâ'ire-i şân ü şükûha ihtiyâcdan her hâlde müstağnî olduklarına binâ'en, bu misillü iki devlet-i cesîme-i İslâmiyye'nin beynlerinde 'akd olunacak musâlaha-i hayriyyet-âsâr ilâ mâ-şâ'allâhu Te'âlâ[5] bâkī ve pâydâr olacağından gayri, bu emr-i hayrın vukū'uyla iki taraf

1 çendîn B : çend S, M

* Metnimizde geçen "çak" kelimesi, "ta, tam, tamam, sırf, salt, sade, yalnız, safi, hâlis" gibi bir anlama gelen Türkçe kelimelerden biri olmalıdır; bk. *Tarama Sözlüğü,* II,795-798.

2 Pâdişâhâne'leri ile B : Pâdişâhâne'leriyle S, M

3 Ve B, S : — M

4 kılıcı B, S : seyfi M

5 Te'âlâ B, S : Te'â[lâ] M

düşmenlerinin sîne-i pür-kîneleri dahi dâğdâr olacağı rûşen ü âşikârdır" deyü cevâb olundukda: "Belî hak söylersiz. Sözünüz gerçekdir ve lutf-i Bârî Te'âlâ ile böyle olur" deyüp, ba'dehû Monla-başı ile Mu'ayyir Hân'a hıtâb ve bu resme cevâb eyledi ki[1]: "Benim şevketlü kerâmetlü Halîfetullah hazretlerine **[B 283a]** derûnî mahabbetim ne rütbelerde olduğunu ve benden Memleket-i İran'ı der-hâst eylese, dirîğ etmek olmayacağını bilürsüz. İmdi bi-mennihî Te'âlâ bu Mustafa Efendi'nin re'y[2] ü ma'rifetiyle iki devlet arasında dostluk bir nahv ile 'akd olunsun[3] ki, hem büyük karındaşım şevketlü mehâbetlü Halîfe-i İslâm-penâh[4] hazretlerinin muhtârları üzere ola[5] ve hem İran Devleti'nin 'ırz u şânı sıyânetine dahi ihtimâm-ı bî-şümâr oluna" deyü mûmâ ileyhimâyı zımnen mükâlemeye me'mûr u ta'yîn eyledi[6]. Pes ezîn refîkım efendi bendelerine hıtâb edüp: "Bağdâd Vâlîsi Ahmed Paşa hazretlerinin keyfleri hoş mudur?" dediklerinde, Efendi-i mûmâ ileyh dahi devlet-i Pâdişâhî'de gāyet safâları olup, hâssaten taraf-ı Şâhî'lerine 'arz-ı ıhlâs etmişlerdir" dedi. Şâh-ı müşârun ileyh yine bu bendeye teveccüh edüp: "Paşa hazretleri, yahşî ve sâdık vezîrdir" dediklerinde, ta'zîmât-ı[7] **[M 89a]** lâyıka birle tasdîk olundu. Ba'dehû yine taraf-ı tâmmü'ş-şeref-i Hudâvendigârî'ye olan 'alâka ve[8] ıhlâsını beyâna şurû' edüp: "Dinle Mustafa Efendi! Benim ol 'âlî-câh karındaşıma meyl ü mahabbetim bir nahv üzeredir ki: 'Fi'l-asl memleketim olan Horasân'ı bir çukadâra ver!' deyü bana yazsa, dirîğ etmezem. Hemân bu emr-i hayra sarf-ı **[B 283b]** ihtimâm-ı bî-şümar ile ber-hûrdâr ol. Her etvârından sadâkatin âşikâr olmağla, bi-mennihî Te'âlâ bu işde dahi senden[9] harekât-ı mu'tedile ve marzıyye zâhir u bedîdâr olur" deyüp, ba'dehû refîkım mûmâ ileyhe dahi: "Efendi sen özünü ferâğa çekme! Nazîf Efendi'nin hicâbı[10] ve âdâbı her şey'i ifâdeye şâyed mâni' ola, ba'zı husûsları sana söylesün. Sen dahi Monla-başı ve Mu'ayyir Hân'a ifâde eyle!" dedikden sonra, tekrâr bu bendeye teveccüh edüp: "'Avn ü 'inâyet-i Kādir-i Mutlak ile bu hayırlu işler mahsûs vesâtatiniz ile encâm-pezîr olacağı muhakkakdır" deyüp, bizleri meclisden 'avdete murahhas eylediler. Kemâ fi'l-esbak Nazar 'Ali Hân ve Ferrâş-başı önümüze düşüp, kullarını Şâhruh Mîrzâ'nın haymesine götürdiler[11]. Der-'akab Mu'ayyir Hân ve Monla-başı dahi gelüp, düstûrları üzere ta'âm u ikrâmdan sonra Mîrzâ-yı müşârun ileyh tarafından

1 ve ….. ki S, M : edüp B
2 re'y B, S : rây M
3 olunsun B : olsun S, M
4 -i penâh S, M : — B
5 ola B, S : — M
6 deyü ….. eyledi S, M : deyüp B
7 ta'zîmât-ı B, S : + [M 89a] ta'zîmât-ı M
8 ve S, M : — B
9 senden B, S : — M
10 hicâbı S, M : hicâb B
11 götürdiler B, M : getürdiler S

olmak üzere kullarıyla refîkım bendelerine tefâvütlüce donanmış birer at çekilüp, çadırlarımıza ‘avdet olundu.

Ertesi gün Monla-başı çadırında ‘akd-i meclis-i mükâlemeye mübâşeret içün bu bendeyi **[B 284a]** da‘vetlerine binâ’en icâbet olundukda, mükâlemeye me’mûr Mu‘ayyir Hân ve Monla-başı ve Mehdî Hân ve Nazar ‘Ali Hân ve Razî Hân, merâsim-i kıyâm ü ikrâm edâsına müsâra‘at ve levâzım-ı hoş-âmedî ve nüvâziş icrâsına mübâderet eylediklerinden sonra[1], evvel emirde cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı hazret-i Hılâfet-penâhî'den dest-i rıkkıyyet-peyvestime takrîr u i‘tâ[2] buyurılan ruhsat-nâme-i mehâbet-‘allâmenin ru’yetine taleb ü hâhişlerin ‘arz u işâ‘at etmeleriyle, cânib-i çâkerîden dahi ruhsat-nâme-i hümâyûnun ihzâriyçün hademe-i kullarına işâret olunmağın, bir mu‘temedün ‘aleyh[3] kulları ol tomar-ı nâşiru'l-envârı bir boğça-i zertâr içinde başı berâberine alup, pîş-gâhında iki micmere ve etrâfında yedi sekiz hademe ile çadır kapusuna karîb mahalle geldikde, bu ‘abd-i müstehâmları levâzım-ı ta‘zîmât-ı bî-gāyât ile istikbâline bezl-i ihtimâm ve meclisde bulunan ricâl-i İran[4] dahi bi'l-cümle kıyâm edüp, tevkīrât-ı bî-nihâye ile ba‘de'l-ahz niçe kerre rûy-i rıkkıyyetime mâlîde kılınarak, ol[5] nüsha-i nûr-nümâyiş-i tahrîk-i enâmil-i iftihâr ile subh-i behâr-veş güşâyiş bulup, girîbân-ı matla‘ından mübârek hatt-ı hümâyûn-i Dâver-i devrân, mânend-i hûrşîd-i **[B 284b]** ‘âlem-efrûz, neşr-i envâr-ı mehâbet ü şân ederek lâmi‘ u dırahşân oldukda, kıyâm üzere bulunan nüvvâb-ı[6] mûmâ ileyhim takbîl ü ziyâret içün birbirlerine müsâbakat ve bârekallah şimdiye dek pâdişâhân-ı eslâf[7] ve şâhân-ı me‘ârif-ittisâfdan birinin bu gûne hüsn-i hatt-ı mehâbet-nukat imlâsına muvaffak oldukları mesmû‘ u manzûr olmamışdır” deyü her biri insâf u istihsânda muvâfakat edüp, ba‘de'l-ku‘ûd ol misâl-i lâzimü'l-imtisâl-i mehâbet-iştimâli, münşî-i memâlikleri olan mûmâ ileyh Mehdî Hân savt-ı bülend ile kırâ’et ve mezâyây-ı[8] mevhibet-pîrâsını huzzâr-ı meclise tefhîm ü işâ‘at **[M 89b]** ve ba‘dehû Mu‘ayyir Hân dahi taraf-ı Şâhî'den kendüye verilan ruhsat-nâmesini ‘arz[9] u irâ’et eyledikden sonra, Monla-başı takdîm-i merâsim-i du‘â vü senâ ile mükâlemeye ibtidâr[10] ve: “Bu emr-i hayrın ucunu ve ortasını bulalım” mukaddimesiyle birkaç[11] marzî ve nâ-marzî mevâdd-ı muhtelife îrâd ü inhâ

1 levâzım-ı ….. sonra S, M : — B
2 takrîr u i‘tâ B, S : i‘tâ vü teslîm M
3 mu‘temedün ‘aleyh S, M : mu‘temed B
4 bulunan ricâl-i İran S, M : bulunanlar B
5 ol B, S : el ve M
6 nüvvâb-ı B, S : tevâbb-ı M
7 eslâf B : eslâfın S, M
8 mezâyây-ı B, S : meziyyyât-ı M
9 ‘arz B, S : garaz M
10 ibtidâr M : ibtidâ B, S
11 birkaç M : birkac B, S

eyleyüp, bu çâker-i bî-merâ dahi el-minnetü lillâhi Te‘âlâ iki devlet-i İslâmiyye'nin ‘akd-i sulh u salâha rızâ vü rağbetleri sûret-nümâ olmağla, min-ba‘d tarafeynden ta‘assubu hâvî mevâdd-ı nâ-şâyeste, **[B 285a]** endâhte-i vâdî-i ferâmûşî vü nisyân ve a‘zâr-ı şer‘iyye ve kānûniyyeden mu‘arrâ mevâdd-ı lâzime-i müstahsene, insâfâne der-meyân kılınmak matlûb ve mergūb görilür ise, ruhsat-nâme-i hümâyûnda mastûr olup, henûz mesmû‘unuz olan esâs ve şart-ı evvel ve[1] mâddeleri, kıstâs-ı ‘adâlet-‘ayâr-ı Devlet-i ‘aliyye-i dâ‘imü'l-karâr'da sencîde olmuş iki mâdde-i hayriyyet-âsârdır -ki her biri dâ’ire-i[2] musâlahanın hâkk-ı vasatında bulunmuş merkezleridir- merkezde vahdet, mukarrer ve etrâfında vâki‘ ifrât ve tefrît vâdîlerine nihâyet olmadığı[3] dahi şems ü kamerden eclâ ve ezher olmağla, sizinle her hâlde ifrât ve tefrît vâdîlerine temâyülden teharrî vü ittikā ve maslahatın cihet-i vahdetinden şurû‘ u ibtidâ edelim” deyü cevâb eylediğimde, mûmâ ileyh Monla-başı: “Eyâ bizim tarafdan nev‘ammâ cânib-i ifrâta temâyül olunmak revâ görülmez mi?” deyüp, bu bende dahi: “Dünki gün Şâh-ı vâlâ-câh hazretleri sizin müvâcehe-nizde ‘Şevketlü kudretlü mehâbetlü kerâmetlü[4] Pâdişâh-ı rûy-i zemîn ve Halîfe-i Rabbu'l-‘âlemîn efendimiz hazretleri içün: ‘Anlar Halîfetullah'dırlar’ deyü buyurduklarına **[B 285b]** binâ ile cânib-i ifrâta temâyülü biz taleb ve iddi‘â etmek dahi enseb ü evlâ olmaz mı?” dediğimde, mûmâ ileyh tezye (تزيّه) cevâb bulamayup, tela‘süm üzere iken, hemân Mu‘ayyir Hân âgāz-ı kelâm edüp: “Efendi hazretleri![5] Sizin sözleriniz hak ve iki tarafın şân ü ‘unvânlarını berâberce sıyânet etmek cümlemize elzem ü elyakdır, lâkin bu sûret üzere dahi mübâhase ve mükâlemeye gāyet ü encâm olmayacağı nümâyân olmağla, bu musâlaha-i hayriyyeye ne vechile hüsn-i hıtâm verilmek eshel ü âsân ise, siz bize îzâh u beyân eylen” deyü cevâb etmeğin, bu bende dahi: “Fe[6] lillâhi'l-hamdü ve'l-minne iki devlet-i İslâmiyye arasında imtidâd-ı kīl ü kāle bâ‘is olacak hâlet kalmamağla, benim bildiğim tarafeynden insâf u i‘tidâl üzere hareket ve bu def‘a da hemân bi'l-külliyye bu emr-i hayrın pezîrây-ı hüsn-i hıtâm olmasına sarf-ı liyâkat ü himmet olunup, bi'l-cümle işler mebde’inden makta‘ına dek gerek Mehdî Hân cenâblarının ve gerek bu muhlıslerinin ma‘lûmlarımız olmağla, **[B 286a]** kankımız ihtiyâr olunur ise, emr-i mezkûrun ‘alâ vechi's-sühûle husûlü içün evvelâ mevâdd-ı lâzimeyi hâvî bir[7] temessük sûreti tensîk u terkīm ve ba‘dehû yine cümlemiz bir yere gelüp, münâsib görülmeyan mahallerini rızây-ı tarafeyn üzere tasfiye vü tenkīh ederek, bu emr-i hayrı hemân tekmîl ü tetmîm edelim” deyü cevâb verdiğimde, Hân-ı

1 ve S, M : B
2 dâ’ire-i S, M : dâ’ir-i B
3 olmadığı M : olmaduğı B, S
4 kerâmetlü M : — B, S
5 hazretleri! B, S : — M
6 Fe B, S : ve M
7 bir B, S : bu M

ma‘ziyyün ileyh temessük-i mezbûrun sûretini ibtidâ’en bu çâker-i kem-bizâ‘a tesvîd etmek şartıyla bu re’yi istisvâb ve Monla-başı dahi Hân-ı mûmâ[1] ileyhe muvâfakat edüp, ancak şâhlarının ibtidây-ı cülûsundan bu âna gelince vâki‘ olan hâlât ve keyfiyyâtın ve ba‘zı nâ-münâsib mevâddın tesvîd-i mezkûra derc olunması murâd-ı Şâhî olduğunu ifâde vü işrâb eyleyüp, bu bende-i bî-merâ[2] tarafından dahi: “İn-şâ’allâhu Te‘âlâ işin[3] **[M 90a]** heyûlâsı bir kerre kaleme alınsun, elbette ittifâk-ı cânibeyn ile bir sûret bulacağı hüveydâdır” denilüp, ba‘de'l-fâtiha def‘-i meclis olundu. Ve hemân ol gice tâ-be-sabâh dil-hâh-ı **[B 286b]** Devlet-i ‘aliyye-i devâm-iktinâh üzere temessük-i mezbûr tesvîd ü imlâ ve hâzır u müheyyâ kılınmışdır.

Ertesi gün ‘ale's-seher Mihmândâr ve Mu‘ayyir Hân'ın âdemleriyle taraf-ı Şâhî'den bu bende-i Devlet-i ‘aliyye'ye iki bin Eşrefî[4] ta‘bîr eyledikleri altûn ile on[5] bin Nâdirî ‘atıyye gelmişdir ki, kendi hisâbları üzere min-haysü'l-mecmû‘ yalnız altmış dört kîse-i Rûmî akça eder. Cânib-i çâkerîden dahi meblağ-ı mezbûrun bilâ-tevakkuf beş kîsesi ‘atıyye getürenlere ve yirmi üç[6] kîsesi dahi etbâ‘-i bendegîye tevzî‘ u taksîm olunmuşdur. Ba‘dehû yine ol gün ve ertesi gün Mu‘ayyir Hân haymesinde ve kulları[7] obasında ma‘kūd[8] meclislerde envâ‘-ı mükâleme ve mübâhase ile tesvîd-i mezbûrun iktizâ eden mahalleri mahv u isbât olunarak, emr u fermân-ı evliyây-ı ni‘amîye mutâbık vechile sûret-yâb-ı nizâm ve pezîrây-ı hıtâm oldukdan[9] sonra, Mehdî Hân cenâbları dahi Mu‘ayyir Hân cânibinden verilecek temessükü, sûret-i merkūma mutâbık **[B 287a]** olmak vechi üzere tesvîd edüp, iki meclisde dahi mûmâ ileyhin tesvîdi bast-ı mukaddimât-ı leyyine ile tenkīh u tasfiye olunmağla, ‘avn u ‘inâyet-i zi'l-minen ile mecmû‘u beş meclis-i mükâleme ile umûr-i musâlaha encâm ü pâyân bulup, mâh-ı şa‘bân-ı hayr-iktirânın on yedinci günü◊ târîhiyle tarafeynin temessükleri tebyîz u tahrîr olunmuşdur. Rûz-i merkūmda[10] taraf-ı Şâhî'den nâme-i hümâyûn-i hidâyet-makrûnun cevâbı teslîm olunmak içün yine bu kulları huzûr-i Şâhî'ye da‘vet olunmağın, resm-i sâbık üzere sâlifü'z-zikr çadıra vardığımızda, Mu‘ayyir Hân cenâbları ba‘zı mukaddimât-ı nezâket-âmîz ile şâhlarının ol gün câlis olduğu tahtı, taraf-ı vâzıhu'ş-şeref-i Tâcdârî'ye ‘alâ tarîkı'l-hediyye irsâl etmek üzere olduğunu ifâde vü beyân

1 mûmâ S, M : ma‘ziyyün B
2 -i bî-merâ S, M : — B
3 işin B, S : + [M 90a] işin M
4 Eşrefî B : İşrâfî M
5 on B, S : iki M
6 üç M : üc B, S
7 kulları B : kullarının S, M
8 ma‘kūd B, S : mün‘akıd olan M
9 pezîrây-ı hıtâm oldukdan S, M : hıtâm olundukdan B
◊ 17 Şa‘bân 1159 = 4 Eylül 1746 Pazar.
10 merkūmda S, M : mezbûrda B

eyledikden sonra, kullarıyla refîkım efendi bendelerine birer hıl‘at ü haftân ilbâs olunup, mu‘tâd üzere huzûr-i Şâhî'ye varıldıkda, bu bendeye hıtâb **[B 287b]** edüp: “Efendi sana Allah ve Rasûlü emâneti olsun. Benim hulûs u[1] mahabbetimi şevketlü kerâmetlü ‘azîz ve[2] büyük karındaşım hazretlerine ne tarîkıyle olur ise ‘arz[3] u ifâde ile benim murâdım iki devlet-i İslâmiyye'nin ittifâklarıyla dîn-i İslâm'ın takviyeti ve o Devlet-i ‘aliyye ile bu devletin her husûsda mahabbet ü ittihâdlarıdır, gayri değildir. Bunu gereği gibi huzûr-i hümâyûn-i Husrevânî'ye[4] teblîğ u ifâde etmeyorlar. Eğerçi mâ-beynde bi-hasebi'l-iktizâ ba‘zı hâlât-ı nâ-revâ rû-nümâ olmuş ise dahi mazâ-mâ-mazâ ile ‘amel olunup, lillâhi'l-hamdü ve'l-minne bu def‘ada ‘akd ü temhîd eyledüğünüz emr-i musâlaha, o Pâdişâh-ı felek-câh hazretlerinin nezd-i hümâyûnlarında dahi makbûl ü marzî olacağı rûşen ü âşikâr ve ilâ âhıri'l-eyyâm bâkī ve pâydâr olması zâhir u bedîdârdır. el-Hâletü hâzih şevketlü mehâbetlü Pâdişâh-ı enâm hazretlerinin nâme-i hümâyûnlarına cevâb yazdım ve sizi ‘avdete murahhas eyledim. Hıdmetiniz ve hareketiniz[5] makbûlümüz olmuşdur” deyüp nâmelerin teslîm etmeleriyle, ‘âdet üzere serâ-perdeden taşra çıkılup, on beş hatve mikdârı **[B 288a]** gidildikde, Nazar ‘Ali Hân **[M 90b]** gelüp: “Nâme-i Şâhî'yi bir âdeminize teslîm eylen. Sizi yalnızca Şâh hazretleri ister” dimekle, nâme-i Şâh'ı kethudâ nâmına olan kullarına verilüp, rucû‘ olundukda, Şâh'dan gayri çadırda aslâ kimesne[6] yok, halvet etmişler. Bu bendeye hıtâb edüp: “Mustafa Efendi çak* yanıma gelmelüsün” dedüğüne binâ’en, vâkı‘â çak tahtın kenârına varıldıkda, yine bast-ı mukaddimât-ı tavîle ile taraf-ı hümâyûn-i hazret-i Hılafet-penâhî'ye olan sadâkat ü ıhlâsını hâvî kelimâtının bi-‘aynihâ huzûr-i lâmi‘u'n-nûr-i hazret-i Tâcdârî'ye ‘arz u inhâ olunmasını yarım sâ‘at mikdârı takrîr u tavsıyeden sonra bu bendeyi ‘avdete me’zûn u murahhas eyledi. Yanından çıkdıkda, kemâ fi'l-evvel Nazar ‘Ali Hân ve Ferrâş-başı önümüze düşüp: “Şâh hazretleri kimse ile bu gûne halvet buyurdukları mesmû‘ u meşhûd olmamışdır” deyerek kullarını Şâhruh Mîrzâ çadırına götürdiler[7]. Sâbıkı üzere ta‘âm u ikrâmdan sonra bu çâkerleriyle refîkım efendi bendelerine incerek **[B 288b]** altûn rahtlı ve kılabdân ‘abâyîli tefâvütlüce birer at çekilüp, çadırlarımıza varıldı. Ve hemân ertesi gün hamd ü senây-ı Hâlık-ı bî-çûn ederek ordularından hareket ve ‘avdet ve Âsitâne-i ‘aliyye-i ‘inâyet-âşiyâne cânibine doğru teveccüh ü ‘azîmet olunup: “Hamden sümme hamden bast u imlâ olunan vech üzere bin yüz elli dokuz senesi

1 u B, S : — M
2 ve B, S : — M
3 ‘arz B, S : garaz M
4 Husrevânî'ye S, M : Husrevâne'ye B
5 ve hareketiniz S : — B, M
6 kimesne S, M : kimse B
* Metnimizde geçen “çak” kelimesi, “ta, tam, tamam, sırf, salt, sade, yalnız, safi, hâlis” gibi bir anlama gelen Türkçe kelimelerden biri olmalıdır; bk. *Tarama Sözlüğü,* II,795-798.
7 götürdiler B, M : getürdiler S

saferu'l-hayrının yirmi dördüncü günü◊ Der-i devlet-i ‘aliyye-i ebed-müddet'den nehzat ü hareket birle on ay altı gün zarfında tekmîl-i hıdmet ile sene-i mezbûre zilhicce-i[1] şerîfesinin gurre-i garrâsında◊◊ hâk-i pây-i meyâmin-peymây-ı evliyây-ı ni‘amîye ruh-sûde-i rıkkıyyet müyesser u mukadder olmuşdur” deyü mûmâ ileyh Nazîf Efendi'nin rikâb-ı müstetâba ‘arz eylediği takrîr bi-‘aynihâ işbu mecelle-i vekāyi‘e sebt ü tastîr olundu[2].

Tezyîl li-münşi’ihî

İşbu takrîr-i sadâkat-semîrde bast u tahrîr olunan ta‘bîrât-ı dil-pezîrden mersûm-i sahîfe-i zihn-i derrâk olan mantûk u mefhûm, mukaddemâ sinîn-i mâzıyye vekāyi‘i cerâyidinde mazbût u merkūm olan hâlât-ı nâ-revâ **[B 289a]** ve harekât-ı nâ-becâya nazaran eğerçi tebâ‘ud ü tenâkuz[3] görinür, lâkin bu def‘a terk-i tenâfüs ü tebâguz ile bilâ-idâre-i esbâb-ı mezâhir[4] ve lev fî sûreti'z-zâhir bu gûne[5] ma‘raz-ı ıhlâsda ‘arz u izhârı bedîdâr[6] olan levâzım-ı sıdk u meveddet ve makām-ı ‘ubûdiyyet-i rızâ-cûyî ve merkez-i itâ‘at ü tekâ-pûyîde ibrâz ü i‘lânına mübâderet kılınan merâsim-i dostî ve mahabbet, husûsan Şâh-ı müşârun ileyhin[7] emr-i müsâlemeye bu gûne[8] kemâl-i hâhiş ü rağbet birle Sefîr-i Devlet-i ‘aliyye, Efendi-i mûmâ ileyhe mezîd-i[9] tevkīr u ikrâm zımnında zuhûr eden müvâneset ü ülfetin muktezâsı ve'l-hâsıl takrîr-i mezkûrun[10] hâvî olduğu hâlât-ı garîbe ve keyfiyyât-ı ‘acîbenin bu nehc-i gayr-i me’mûl üzere taraf-ı Şâhî'den bürûz u zuhûrunun ‘illet-i rû-nümâ ve neş’et-i ‘ibret-intimâsı dikkat ü tedebbür ve te’emmül ü tefekkür[11] olunsa, **mısra‘**[12]:

Kâr-ı bed-kerdîm mâ eknûn peşîmânî sezâst[*]

Nesr[13]: Me’âlinin medlûlü olup, fî nefsi'l-emr mukaddemâ der-meyân olan hayâl-i muhâle gûşiş ü iştigālin encâm-ı nedâmet-iştimâli bi-eyy-i hâl[14]

◊ 24 Safer 1159 = 18 Mart 1746 Cuma.

1 mezbûre zilhicce-i B, S : mezkûre zilhiccetü'ş M

◊◊ 1 Zilhicce 1159 = 15 Aralık 1746 Perşembe.

2 mûmâ ….. olundu M : takrîr eyledi B

3 tenâkuz B, M : tenâkus S

4 idâre-i esbâb-ı mezâhir S, M : esbâb-ı merâ’ir B

5 bu gûne S, M : — B

6 bedîdâr S, M : derkâr B

7 Şâh-ı müşârun ileyhin S, M : — B

8 bu gûne S, M : — B

9 ileyhe mezîd-i S : ileyhe B : ileyhe mezîd ü M

10 mezkûrun B : mezbûrun S, M

11 taraf-ı Şâhî'den ….. tefekkür S, M : bürûz u zuhûrunun neş’et-i ‘ibret-nümâsı dikkat ve tedebbür B

12 **mısra‘** B, S : [mısra]‘ M

* کار بد کردیم ما اکنون پشیمانی سزاست = Kötü bir iş yaptık, şimdi bize pişmanlık yaraşır” anlamına gelen Farsça bir mısrâdır.

13 **Nesr** B : — S, M

14 bi-eyy-i hâl B, S : + [M 91a] bi-eyy-i hâl M

[M 91a] ‘âkıbet-i kârda[1] giriftâr-ı ‘ikāl-i infi‘âl ve vâdî-i peşîmânîde sergerdân-ı bî-me’âl olmakdan gayri **[B 289b]** netîce vermeyeceği zâhir ve evvel emirde dahi mütebâdir-i havâtır-ı erbâb-ı besâ’ir idi. Fe-emmâ bunca eyyâm mütemâdî ve[2] zâtü'd-dırâm olan âteş-i tünd-hîz-i sitîz-engîzin bu gûne ednâ mertebe isâle-i âb-ı teveccühden inhımâd u intıfâsıyla kātı‘u'n-nizâ‘ olan cevâb-ı şâfîden[3] hibâle-i cidâl ü hısâmın inkıtâ‘ u infisâmı ve habbâb-âsâ mağlûb-i hevâ olan zücâce-i gurûr u i‘tinânın inmehâ vü in‘idâmı ile kân-ı imkânda perveriş-yâfte-i mihr-i hidâyet olan cevahir-i ilf ü ilti’âmın bu vechile zîb-efzây-ı[4] girîbân-ı tehâbb ü tevâdd olarak hüsn-i intizâmı, hâtıra hutûr eder ma‘nâ değil iken, bi-tevfîkıhî Sübhânehû ve Te‘âlâ bu def‘a bilâ-külfetin fevka'l-me’mûl cilve-ger-i sâha-i husûl olmasıyla, meydân-ı vegā ‘arsa-i gülşen-i hubb u velâ ve deste-çûb-i heycâ, şâh-ı gülbün-tırâz-ı sıdk u safâ olup, gül-i yekreng-i vedâd, pîrâye-i destâr-ı ittihâd ve ba‘de-ezîn[5] şemşîr-i fûlâd-ı gazv ü cihâd, hasran havâle-i hâr-ı dâmen-gîr-i a‘dây-ı dalâlet-i‘tiyâd olmak üzere, **beyt**:

Zehr olur düşmene; pâ-zehr, dil-i ahbâba

Eser-i şıkk-ı yerâ‘amda dü-hâssıyyet var*

Nesr[6]: Mazmûnu mütevassıt-ı meyân olan erbâb-ı[7] yerâ‘a-i bâhiru'l-berâ‘adan rû-nümûn oldu. Çünki bidâyet-i **[B 290a]** hâlde derkâr olan vahşet ü ihtilâf, nihâyet-i ahvâlde zuhûr eden hüsn-i i’tilâf sebebi ile süpürde-i tâkçe-i nisyân ve kabûl-i ‘ilâc etmeyan nâsûr-i zahm-ı şikāk, pezîrây-ı ilti’âm-ı vifâk-i ittifâk ile râhat-resân-i ebdân-ı cihâniyân olmuşdur. Lâ-cerem keyfiyyet-i merkūmenin bu gûne sûret-i ahsen ve vech-i müstahsen üzere mir’ât-i ‘âlemden rû-nümâ vü[8] zuhûru, rûznâmçe-i devrânın hâvî olduğu vekāyi‘-i eslâfda mazbût u mastûr olmayup ve ‘ale'l-husûs deryâ-yı fitne vü şûr ve gürûh-i mekrûh[9] rafz u ilhâd ile mahsûr olan İran-zemînin ‘ahd-i ba‘îdden bu vakt-i sa‘îde gelince keyfiyyet-i ahvâlini muhtevî olan kütüb-i tevârîhin birinde meşhûd u manzûr olmadığından[10], bu etvâr-ı hayriyyet-âsâr ve muhâdene-i meserret-disâr, hayret-fezây-ı tecribe-kârân-ı rûzgâr olmağla, **mısra‘**[11]:

1 ‘âkıbet-i kârda S, M : — B
2 ve B, S : — M
3 kātı‘u'n- ….. şâfîden S, M : — B
4 efzây-ı S, M : ârây-ı B
5 ba‘de-ezîn M : ba‘de-zîn B, S
* Metnimizde geçen bu beyit Arpa Emîni-zâde Sâmî'nin Behâriyye Kasîdesi'ndendir; bk. *Dîvân-ı Sâmî,* Bûlâk 1253/1837, s.51.
6 **Nesr** B : — S, M
7 erbâb-ı S, M : — B
8 rû-nümâ vü S, M : rû-nümây-ı B
9 ve gürûh-i mekrûh S : ve gürûh-i mekrûh ve M : ve B
10 olmadığından M : olmaduğundan B, S
11 **mısra‘** B, S : — M

*Sübhâne men tehayyere fî sun'ihî sivâhû**

Nesr[1]: Me'âlini yâd ü tezkâr ederek husûs-ı mezkûrun nehc-i mastûrda ber-vech-i dil-hâh pezîrây-ı nizâm-ı zuhûr[2] olması değildir. İllâ eltâf-ı İlâhiyye'ye mazhariyyet-i mü'ebbede ile mü'eyyed min-'indillah olan bu Devlet-i 'aliyye-i ebed-iktinâhın mücerred hâssa-i lâzimesi iktizâsı olduğuna ittifâk-ı ârâ ile imzâ-ârây-ı tahkīk oldular. Husûsan, **[B 290b] beyt**:

Hazret-i Pâdişâh-ı[3] *heft-iklîm*

*Zînet-i tâc ü revnak-ı dîhîm***

Cenâb-ı Zıll-i İlâh, Pâdişâh-ı İslâm-penâh, kutb-i devrân, takvâ-dest-gâh *dâme mâ-dâme'd-dünyâ fî hıfzı'l-İlâh*[4]*** hazretlerinin 'avn ü te'yid-i Sübhânî ve imdâd-ı tevfîk-ı Samedânî her hâlde karîn-i hâl ü şânı olmağla, kerîme-i *"Ve'l-'âkıbetü li'l-muttakīn*[*4]*"* müfâdı üzere ezmân-ı sâlifeden bu evân-ı sa'd-iktirâna gelince, bi'l-külliyye umûr-i cumhûr-i dîn ü devlet ve 'ale'l-'umûm şu'ûn-i mülk ü[5] Saltanat-ı ebed-müddet-i Mülûkâne'lerinin 'âkıbet ü encâmı 'ale'd-devâm fevz ü zafer ve yümn ü hayr-ı evfer ile hüsn-i hıtâm olagelmekle, husûs-ı sâlifü'l-beyân[6] dahi berekât-ı teveccühât-ı seniyye-i **[M 91b]** Şehinşâhâne'leri te'sîriyle[7] bu vechile netîce-pezîr olmuşdur. Hemân hazret-i Hakk ve cenâb-ı Feyyâz-ı mutlak *celle şânühû ve behere burhânühû*[*5] hazretleri her hâlde dîn-i mübîn ve Devlet-i ebed-karîn'e imdâd ü i'ânet ve zîbende-sâz-ı tâc-ı Saltanat olan gevher-i yektây-ı zât-ı[8] mahmedet-âyât-ı Hıdîvâne'yi çâr-bâliş-nişîn-i 'âfiyet ve miknet-i Hılâfet'lerin ebed-müddet eyleyüp, sâye-i re'fet-vâye-i Husrevâne'lerinde âsûde-i mekmen-i[9] râhat ve rehîn-i emniyyet olan ehâlî ve ra'iyyeti hemîşe karîn-i sürûr u behcet eyleye, âmîn, bi-câh-ı Seyyidi'l-Emîn[10].

---

* سبحان من تحير فى صنعه سواه = Kendi dışındakileri sanatında hayretler içinde bırakan Allah, bütün noksan sıfatlardan münezzehtir" anlamına gelen Arapça bir ifâdedir.

1 **Nesr** B : — S, M

2 -ı zuhûr S, M : — B

3 *Pâdişâh-ı* B : *Şehriyâr-ı* S, M

** حضرة پادشاه هفت اقليم * زينة تاج و رونق ديهيم = Yedi iklîmin Pâdişâh hazretleri * Tâcın süsü Değerli taşlarla süslenmiş tâcın parlaklığı" anlamına gelen Farsça bir ifâdedir.

4 *hıfzı'l-İlâh* M : *hıfz-ı İlâh* B

*** دام ما دام الدنيا فى حفظ الا له = Dünya durdukça, Tanrı'nın korumasında devam etsin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

*4 و العاقبة للمتقين = Sonuç Allah'tan korkup günahtan sakınanlarındır" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-A'râf, 7/128. ve el-Kasas 28/83. âyetlerin son kısmıdır.

5 mülk ü S, M : — B

6 beyân B, S : + sulh u salâh M

7 te'sîriyle B : te'sîri ile S : te'sîr ile M

*5 جل شانه و بهر برهانه = Şânı yüce olsun ve delîli parlasın" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

8 yektây-ı zât-ı S, M : — B

9 mekmen-i B, S : mekîn-i M

10 bi-câh-ı Seyyidi'l-Emîn S : bi-câh-ı Seyyidi'l-mürselîn M : — B

Zuhûr-i keyfiyyet-i ‘acîbe-i ‘ibret-medâr ez-kerâmât-ı hazret-i Şehinşâh-ı bülend-iktidâr ki berây-ı musâlaha-i Nemçe âşikâr şud[1]

Ber-muktezây-ı irâde-i **[B 291a]** cenâb-ı Mennân nigâşte-i sahâyif-i imkân ve pîrâye-i safâyih-i suturlâb-ı zemîn ü zemân olan nukūş-i havâdis-i ‘uzmâ ve devâ’ir-i devâhî-i dehyâdan her birinin zımnında bir hikmet-i hafiyye ve her nev‘inin tahtında bir maslahat-ı zımniyye derkâr idiği, zamâ’ir-i erbâb-ı besâ’ire rûşen ü âşikârdır.

Binâ’en ‘aleyh bundan mukaddem vekāyi‘-i güzeşte esnâsında tahrîr ve güzerân-ı serhadd-i takrîr olduğu üzere, Devlet-i ‘aliyye-i dâ’imü'l-karâr ile müşeyyed ü üstüvâr olan bârûy-i musâlaha-i mü’ebbedede hacle-nişîn-i âsâyiş ve pister-ârây-ı ârâmiş iken, âvîhte-i küngüre-i aktâr u âfâk olan sitâre-i müzerkeş-târ-ı ‘ahd ü mîsâkı çâk-hûrde-i pençe-i gadr u şikāk eden Moskov Çârîçesi'yle zâhiren ittifâk u ittihâd ve hakīkaten gaddârâne kesb-i menfa‘at ve tevsî‘-i memleket mülâhazası zımnında i‘ânet ü imdâd yüzünden, gâh tasfiye ve ıslâh-ı zâtü'l-beyn ve gâh tahrîk-i silsile-i mevâdd-ı şûr u şeyn ederek, Devlet-i ‘aliyye ile muhkem ü pâydâr olan bünyân-ı ‘uhûd u[2] mîsâka bağteten havâle-i me‘âvil-i nakz u ihfâr ve *ke'l-bâhisi ‘an-hatfihî bi-zılfihî*[*] teşhîz-i hisâm-ı husûmete ibtidâr eyleyen[3] Nemçe Çâsârı Altıncı Karloş[4**] nâm Çâsâr'ın bin yüz kırk dokuz târîhinden hengâm-ı in‘ikād-ı sulh olan **[B 291b]** elli iki sâline gelince[***] üç[5] sene zarfında sû-be-sû tertîb ü tesyîr eyledüği leşker ve kû-be-kû tanzîm ü tesrîb etdiği tabur ve[6] askeri, hâmiyân-ı hamây-ı dîn ve hârisân-ı sugūr-i Müslimîn olan cünûd-i muvahhidîn-i neberd-âyînin ne gûne rânde-i dûr-bâş-ı[7] tîr u şemşîr ve ne vechile güzârende-i zahm-ı cân-hırâş-ı kahr u tedmîri oldukları ve kezâlik Çâsâr-ı nâ-bekârın dahi tılsım-ı istidrâcı ne pâyede şikest ve mülûk-i Nasârâ beyninde envâ‘-ı metânet ü menâ‘at ve esnâf-ı rezânet ü hasânet ile medâr-ı i‘tinâ vü igtirârı olan Ada-i Kebîr ve Belgırad gibi iki ‘aded kal‘a-i hürmân-bünyâd ile kurb-i Belgırad'da vâki‘ Böğürdelen nâm hısn-ı cân-şiken ve dahi niçe niçe kılâ‘ u bikā‘ ve erâzî ve

---

1 ki ….. şud S, M : — B
2 u B, S : — M
* كالباحث عن حتفه بظلفه = Tırnağıyla ölümünü araştıran gibi” anlamına gelen Arapça bir deyiştir.
3 eyleyen B : eyleyan S, M
4 Karloş M : Karoloş B, S
** Metnimizde Karloş okunacak şekilde yazılmış olan Alman İmperatoru Charles VI. (1 Ekim 1685 – 20 Ekim 1740/29 Receb 1153) için bk. meselâ “Charles VI”, *Nouvelle Biographie Universelle depuis ..,* Paris 1854, IX,782-784.
*** Metnimizde söz konusu edilen, 14 Cumâdelâhıre 1152/18 Eylül 1739 tarihinde Avusturya ve Fransa ile aktedilen Belgrad Antlaşması'dır; bk. meselâ Danişmend, *İOTK,* IV,28-29.
5 üç M : üc B, S
6 etdiği tabur ve S : etdiği tabur M : etdüği tabur B
7 dûr-bâş-ı S, M : dûr-pâş-ı B

askā‘dan dest-efşân ve ile'l-ebed, *“Yedâke evketâ ve fûke nefeha*”* meseli terânesiyle dem-sâz ü nâlân ve telehhüf-künân olarak ne derecede engüşt-hây-ı te’essüf ü nedâmet olduğu, sahâyif-i güzeştede tafsîlen eğerçi serd ü beyân olunmuşidi. Ve lâkin Çâsâr-ı tebeh-kârın bu rütbe iftizâh ve rüsvâyî, dâğ-çehre-i müdde‘âsı oldukdan sonra, ba‘de in‘ikādi's-sulh[1] tasdîk-nâmeler mübâdelesinde dahi **[B 292a]** yine irtikâb eylediği[2] sû’-i ‘ameli, ba‘de-helâkihî ahlâfının pîçîde-i pây-i emeli olmağla, berîn-minvâl mukaddemâ miyânede vâki‘ olan[3] **[M 92a]** keyfiyyet-i ahvâl ‘alâ vetîreti'l-icmâl bu vechile îrâd ü iş‘âr olunur ki, bâlâda tahrîr olunuğu üzere üç[4] sene zarfında hâric-i dâ’ire-i ta‘bîr ve bîrûn-i kalem-rev-i takrîr olan revâc-gâh-ı sûku's-silâhın keremiyyeti birle dâd ü sitâd-ı bâzâr-ı karzârın netîcesinde, muhayyem-i Ordu-yi zafer-pûy-i hümâyûn olan pîş-gâh-ı dâru'l-cihâd-ı Belgırad'da Françe Pâdişâhı'nın tevassut u kefâleti ve[5] Françe Elçisi'nin sahâbet[6] ü vekâleti ile tarafeynden bast u temhîd ve temessükât mübâdelesiyle ‘akd ü tevkîd olunan musâlahanın tasdîk-nâmeleri dahi otuz güne dek Murahhas ve Mutevassıt olan Elçi-i mûmâ ileyhin vekâletiyle mübâdele olunması mukāvele olunduğuna binâ’en, Ordu-yi hümâyûn Sahrây-ı Belgırad'dan fekk-i tınâb-ı ikāmet ve fezây-ı nüzhet-efzây-ı[7] Niş'de darb-ı hıyâm-ı istirâhat edüp, vakt-i mev‘ûd güzerân olduğundan, mukāvele olunduğu vechile elçi-i mesfûrdan tasdîk-nâme-i merkūmun vusûlü istihbâr olundukda: “Beç Kal‘ası mesâfe-i ba‘îde olmağla, birkaç[8] güne değin zuhûru me’mûldür” deyü îrâd-ı cevâb **[B 292b]** ve ba‘dehû mahall-i merkūmdan dahi ref‘-i hıyâm-ı ârâm ve tayy-ı merâhil ile menzil-i Silivri merkez-i a‘lâm-ı nusrat-irtisâm oldukda, menzil-i mezbûrda tasdîk-nâmenin vusûlünü Elçi-i mesfûr eğerçi işrâb u i‘lâm edüp, lâkin i‘tâ buyurılacak ‘ahid-nâme-i hümâyûnda ba‘zı elfâzın tebdîli iltimâsında olduklarını dahi iş‘âr etmekle, icrây-ı resm-i mübâdele bu takrîb ile Âsitâne-i sa‘âdet'e[9] tevkīf olunmuşidi. İstanbul'a ba‘de'l-vusûl Nemçe Murahhası tarafından Elçi-i mûmâ ileyh ma‘rifetiyle makām-ı Sadâret'e gelan kağıdda yirmi beş ‘aded elfâzın tebdîli istid‘â olunduğu tasrîh u inbâ olunmağla, asıllarına tatbîk ve medlûllerine imrâr-ı nazar ve im‘ân u tedkīk olundukda, ma‘nâlarında çendân mugāyeret olmayup, mücerred muhtelifü't-ta‘bîr ve müttehidü'l-ma‘nâ kabî-

---

* يداك اوكتا و فوك نفخ = Tulumu ellerin bağladı ve ağzın üfledi” anlamına gelen Arapça bu cümle, kendi helâkine sebep olanlar hakkında söylenen atasözlerindendir; bk. meselâ Sa‘îd Efendi, *Nuhbetü'l-Emsâl,* Diyârbekir 1289/1872, s.481.

1 in‘ikādi's-sulh M : in‘ikād-i sulh B, S
2 eylediği S, M : eyledüği B
3 olan B, S : + [M 92a] olan M
4 üç M : üc B, S
5 Françe ….. ve S, M : — B
6 sahâbet B, S : vesâtat M
7 efzây-ı B, S : fezây-ı M
8 birkaç M : birkac B, S
9 Âsitâne-i sa‘âdet'e S, M : Âsitâne'ye B

linden olmak hasebiyle, idrâcı mültemes olan kelimât sürh ile ve ihrâcı müsted‘â olunan elfâz dahi siyâh ile[1] asıl ‘ahid-nâme-i hümâyûn tesvîdine tahrîr u teşvîr[2] ve mesned-i Sadâret-i ‘uzmâ'da[3] bulunan ‘İvaz Mehmed Paşa merhûm tesvîd-i merkūmu bizzât huzûr-i fâ’izu'n[4]-nûr-i Hâkānî'ye ‘arz u irâ’et edüp, Re’îsülküttâb olan kiyâset-ârâ el-Hâc Mustafa Efendi cenâbları, tesvîd-i merkūmu pîş-gâh-ı hümâyûnda **[B 293a]** kırâ’et ve cümlesinin mefhûmları bi-kemâlihî ma‘lûm-i dirâyet-mersûm-i Şehriyâr-i gerdûn-haşmet oldukda, müsâ‘adesi lâ-be’s olan keyfiyyâtdan olmakdan nâşî, tard u redd buyurulmayup, bu bâbda cevelân-ı âfitâb-işrâk-ı tab‘-ı hümâyûn lâmi‘asınca kütüb-i Siyer-i Nebevî hâvî olduğu hikâyât-ı hikmet-simâtdan[5] vakt-i hidâyet-tev’em-i hazret-i Rasûl-i ekrem *sallallâhu Te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem**de Sulh-i Hudeybiyye kıssasında vâki‘ olan keyfiyyât-ı ‘ibret-simât[6] ki, küffâr-ı Kureyş'e taraf-ı kâmilü'ş[7]-şeref-i cenâb-ı Nebevî'den i‘tâ buyurılacak ‘ahid-nâme-i rahmet-‘allâmenin zîb-ârây-ı[8] sutûr olan ba‘zı elfâz-ı şerîfesine cânib-i küffâr-ı[9] Kureyş'den vaz‘-ı nokta-i i‘tirâz-ı cehâlet ve itâle-i lisân-ı sefâhet ile tebdîl ü tagyîr ve kendülerinin matlûb ve istid‘âları[10] olan kelimât terkīm ü tahrîr olunmak üzere iltimâs etmeleriyle[11], bî-fehm ve bî-edebliklerinden nâşî, lâ-ya‘kılâne zuhûr eden cesâretlerine igmâz ve müsâhele **[M 92b]** buyurılup, mes’ûllerine müsâ‘ade-i ‘aliyye-i Risâlet-penâhî, şeref-efzây-ı sudûr eylediği[12] hâlât-ı seniyye ve ol kitâb-ı rahmet-nisâb-ı hidâyet-elkābın cenâb-ı Hıdîv-i taht-gâh-ı şefâ‘at hazretlerinden emr u işâret ile tensîk u tahrîrine me’mûr olan esedullâhi'l[13]-gālib ‘Ali bin Ebî Tâlib *kerremallâhu vechehû*** **[B 293b]** hazretleri haklarında dahi zîr-i perde-i[14] sûret-bâz-ı kazâdan zuhûr edecek Sıffîn Vak‘ası'nda bu gûne sûret-i mahv u isbâtın ‘aynı rû-nümâ olacağı ve bi'l-iktizâ cenâb-ı Murtezâ'dan müsâ‘ade-i murâd-ı husamâ zuhûr edeceği[15]

---

1 siyâh ile S, M : siyâhla B
2 teşvîr B, S : tastîr M
3 Sadâret-i ‘uzmâ'da S, M : Sadâret'de B
4 fâ’izu'n B : fayizu'n S, M
5 hikâyât-ı hikmet-simâtdan S, M : hikâyâtdan B
* صلى الله تعالى عليه و سلم = Yüce Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun” anlamına gelen ve Peygamberimiz'e yapılan Arapça bir duâdır.
6 ‘ibret-simât B : ‘acîbetü'l-hâlât S, M
7 kâmilü'ş S, M : vâzıhu'ş B
8 zîb-ârây-ı B : zîb-i S, M
9 küffâr-ı B : cümle-i S : cehele-i M
10 matlûb ve istid‘âları S, M : matlûbu B
11 iltimâs etmeleriyle S, M : — B
12 eylediği S, M : eyledüği B
13 esedullâhi'l M : esedullâhi B, S
** كرم الله وجهه = Allah onun yüzünü şerefli kılsın” anlamına gelen ve Hz. Ali anıldığında söylenen Arapça bir duâdır.
14 zîr-i perde-i S : perde-i B : zîr-i perdede M
15 zuhûr edeceği B : rû-nümâ olmak üzere S, M

vak‘a-i âtiyeyi, ol mazhar-ı kerîme-i[1] *“Le‘alâ hulukın ‘azîmin ‘aleyhi'-tahiyyetü ve't-teslîm*[*] hazretleri, ol vakitde kuvvet-i kudsiyye-i i‘câz ile telmîh u işâret buyurdukları kazıyye-i marzıyye, hâtır-ı feyz-mezâhir-i Pâdişâh-ı takvâ-penâhî'ye hutûr ve mesfûrların iltimâslarına müsâ‘afe-i hümâyûn-i Mülûkâne'leri zuhûruyla, eğerçi berây-ı musâlaha müsâmaha-i Husrevâne'leri sudûru[2] manzûr olmuşidi. Lâkin mukaddemâ bi'l-müzâkere karâr-dâde olan husûsun bu gûne tagyîr-i elfâz u kelimâtı[3] recâsına cesâret eylemeleri, sû’-i edeb ile izhâr-ı mel‘anet ve[4] mugāyir-i âdâb-ı Saltanat olduğundan, mir’ât-i ilhâm-ı Rabbânî olan zamîr-i kerûbî-semîr-i hazret-i Zıllullâhî, bu hâlet-i küdûret-eserden[5] fi'l-cümle mugberr olup[6], mübârek dehân-ı lü’lü’-feşân-ı Hıdîvâne'lerinden: “İn-şâ’allâhu Te‘âlâ bu keyfiyyâta[7] vaktiyle mukābele ve mükâfât olunur” deyü nutk-ı pâk-i kerâmet-hayr-ı Pâdişâhâne'leri[8] şeref-rîz-i sudûr olmağın, Çâsâr-ı bed-girdârın[9] mücâzât-ı sû’-i sanî‘i, ba‘de-helâkihî zîrde mezkûr olduğu üzere halefinin mâ-sadak-ı hâl ü şânı olması, a‘ceb-i ‘uccâb olan kerâmet-i **[B 294a]** sarîha-i cenâb-ı Hılâfet-penâhî idüği bî-irtiyâbdır. Ol mücmelin tafsîli bu vechiledir ki[10], çünki Çâsâr-ı mesfûr in‘ikād-ı musâlahadan bir sene sonra, ya‘nî elli üç[11] târîhinde bilâ-veled-i zükûr, libâs-i hayâtdan ‘ârî[**] ve dûr ve üftâde-i matmûre-i megāk-i kubûr oldu. Li-zâlike duhteri olan Marya Tereze[***] ismiyle müsemmât-zen-i ikbâl-simât, ricâl-i Nemçe ittifâkıyla Mecar ve Çeh Kıraliçesi olmak üzere intihâb u ihtiyâr olunduğun, ol vakitde taraf-ı Devlet-i ‘aliyye'ye ihbâr ve musâlaha-i merkūmenin istikrârını iltimâs ü iş‘âr etmekle, cânib-i me‘âlî-câlib-i Şehriyârî'den dahi mes’ûlüne müsâ‘ade ve musâlaha-i mezkûrenin devâm ü ihkâmına müsâ‘afe buyurulduğu, makāle-i mâzıyyede mufassalan zikr u[12] îrâd olunmuşidi.

1 -i kerîme-i S, M : — B

* لعلى خلق عظيم عليه التحية و التسليم = Yüce bir ahlâk üzeresin -Selâm ve selâmet onun üzerine olsun-” anlamına gelen bu ifâdelerin ilki Kur’ân, el-Kalem, 68/4. âyetin baş tarafındaki “و انك = *Ve inneke* = Ve sen elbette” dışındaki kısmıdır, devâmı ise Hz. Peygamber'e yapılan duâdır.

2 sudûru B, S : sudûr ve M

3 elfâz u kelimâtı S : elfâzı B : elfâz-ı kelimâtı M

4 sû’-i edeb ….. ve S, M : — B

5 hâlet-i küdûret-eserden S, M : hâletden B

6 olup S, M : ve B

7 Hıdîvâne'lerinden ….. keyfiyyâta S, M : i‘câz-beyânlarından B

8 deyü ….. Pâdişâhâne'leri S, M : nutk-ı kerâmet-âyâtı B

9 bed-girdârın B : bed-kârın S, M

10 Ol ….. ki S, M : — B

11 üç M : üc B, S

** Metnimizde söz konusu edilen Alman İmperatoru Charles VI. (1 Ekim 1685 – 20 Ekim 1740/29 Receb 1153) için bk. meselâ “Charles VI”, *Nouvelle Biographie Universelle depuis ..,* Paris 1854, IX,782-784.

*** Metnimizde Marya Tereze okunacak şekilde yazılan Roma İmperatoriçesi Marie Thérèse (13 Mayıs 1717 - 29 Kasım 1780), Almanca söylenişi Maria Theresia için bk. meselâ “Marie Thérèse d'Autriche”, *Nouvelle Biographie Générale depuis...*, Paris 1860, XXXIII,630-640.

12 zikr u S, M : — B

Resîde-i serhadd-ı iştihâr olduğu üzere Çâsâr hânedânı[1] öteden berü Roma İmperatorluğu elkābiyle mezkûr-i elsine-i sıgār u kibâr[2] olagelmekden nâşî, el'ân İmperatorluk mahlûl olmağla, Roma'ya tâbi' olan herseklerden her biri İmperatorluk husûsunda kâm-cûyâlık ve bu bâbda[3] külâh-rübâlık vâdîsine düşmekle tünd-hîz olup, izhâr-ı sitîz-i[4] vegā-engîz ve'l-hâsıl Hersek-i derrende, sahrây-ı[5] herze-gerdîde dendân-ı tama'ı tîz etmekden nâşî, kasîr u tavîl rişte-i kāl ü kīl giderek iş'âl-i nâ'ire-i ceng ü cidâle mü'eddî olup, bilâhare yine[6] hersekler ittifâkıyla **[B 294b]** İmperatorluk elkābı Kıraliçe-i mûmâ ileyhâ ile zevci olan Toşkana Dukası Françesko[7*] nâm dukanın nâmlarında karâr ve işbu sene-i mübâreke şa'bânında[◊] hâlâ Âsitâne-i sa'âdet'de mukīm Nemçe Kapu Kethudâsı olan de Peneklü [de Penkler][**] nâm Nemçelü'ye Orta Elçilik Pâyesi'yle İmperatorluk husûsunu müş'ir, mübârek rikâb-ı kamer-tâb-ı Şehriyârî'ye nâmesi ve hâlâ şeref-efzây-ı Sadâret-i[8] 'uzmâ ve revnak-[9] **[M 93a]** bahşây-ı mesned-i Vekâlet-i kübrâ re'fetlü el-Hâc Mehmed Paşa *yesserallâhu bi'l-hayri mâ yürîdü ve mâ yeşâ'*[10***] hazretlerine mektûbu vârid olmağla, de'b-i dîrîn üzere evvel emirde Elçi-i mesfûr Serây-ı Sadr-ı 'âlî'ye gelüp, mektûb-i merkūmu 'arz u takdîm eyledikden sonra, nâmesini dahi mâh-ı merkūmda[◊◊] kısteyn mevâcibi ihrâcı içün[11] tertîb olunacak Dîvân-ı hümâyûn'da teslîm etmek içün zuhûr eden mes'ûlüne müsâ'ade-i 'aliyye erzânî[12] buyurulmuşidi. Ba'de-hâzâ mektûb-i merkūmun bu tarafda olan ve ma'an gelan tercemeleri mutâla'a ve kırâ'et olundukda, dîbâce-i mektûbda âyîn-i dîrînleri üzere İmperator-i mesfûr hâlâ mâlik ve zabtında olan vilâyetleri ta'dâd zımnında: "Ben ki fulân ve fulân ve bunca memleketlerin

1 Çâsâr hânedânı B : hânedân-ı Çâsâr S, M
2 mezkûr-i ….. kibâr-ı S, M : ma'nûn B
3 kâmcuyâlık ve bu bâbda S, M : — B
4 sitîz-i S : + ve B, M
5 düşmekle ….. sahrây-ı S, M : sülûk ile sitîz-engîz ve'l-hâsıl hersek vâdî-i B
6 yine S, M : — B
7 Françesko S, M : Francesko B
* Metnimizde Françesko okunacak şekilde yazılmış olan Alman Kralı ve Toskana Büyük Dukası François I (8 Aralık 1708 – 18 Ağustos 1765) için bk. meselâ "François I", *Nouvelle Biographie Générale Depuis les Temps ...,* Paris 1858, XVIII,493-495.
◊ 1 Şa'bân 1159 = 19 Ağustos 1746 Cuma.
** Metnimizde de Peneklü (ده پنکلی) okunabilecek şekilde kaydedilmiş, 6 Nisan 1767'de vefât eden Büyükelçi Heinrich Christof Freiherr von Penkler/Baron Joseph de Penkler için bk. meselâ *Jahrbuch des Heraldisch-Genealogischen Vereins Adler in Wien,* Wien 1874, 136-137.
8 Sadâret-i S, M : sadr-ı Sadâret-i B
9 ve revnak- B, S : + [M 93a] ve revnak-
10 *yesserallâhu ..... yeşâ'* B : — S, M
*** يسر الله بالخير ما يريد و ما يشاء = Allah onun istediğini ve dilediğini, hayırlı olacak şekilde kolaylaştırsın" anlamına gelen Arapça bir duâdır.
◊◊ 1 Şa'bân 1159 = 19 Ağustos 1746 Cuma.
11 ihrâcı içün S, M : ihrâciyçün B
12 erzânî S, M : — B

hâkim ve zâbiti ve Kudüs-i şerîf Kıralı'yım" deyü tahrîr etmekle, **[B 295a]** bu da'vây-ı fâsid ve lafz-ı kâsid, Sadr-ı 'âlî-yi tebâr, Âsaf-ı diyânet-şi'âr hazretlerine hadşe-i sâmi'a olup, der-'akab Dîvân Tercemânı'nı ihzâr ve: "Bu ta'bîr-i dil-gîr, ya'nî 'Kudüs-i şerîf Kıralı'yım' deyü iddi'ây-ı tezvîr, bundan akdem eslâfından gelan mektûblarda tahrîr olunduğu var mıdır?" deyü istintâk u istifsâr[1] buyurduklarında: "Bu âna dek Nemçe Devleti'nden gelan mektûblar mazbût-ı cerîde-i hâfızam olmağla, birinde bu gûne kelâm-ı nâ-becâ meşhûd u manzûrum değildir" deyü cevâb verüp, Elçi-i mesfûra keyfiyyet ifâde olundukda: "İmperatorumuzun ecdâdından biri evâyilde Kudüs-i şerîfe hâkim olmak hasebiyle gûyyâ[2] ana i'tibâren havze-i hükmünde olan mahallere lafz-ı mezkûru tahrîr edegeldüğünden, Devlet-i 'aliyye'ye dahi sehven yâhûd mu'tâden tahrîr eylemiş, yohsa bir gûne mülâhaza-i âhar ile Devlet-i 'aliyye'nin hılâfında olmakdan ve dostluğa ve sulh u musâfâta mugāyir hareketde bulunmakdan neş'et etmiş hâlet değildir" deyü eymân-ı mugallaza ile kelâmını eğerçi te'yîd eyledi. Emmâ Sâhib-i devlet hazretlerinin zihn-i dirâyet-fermâ ve tab'-ı fetânet-intimâları bu gûne türrehât-ı bî-ma'nâ tahrîrine **[B 295b]** rızâ-dâde olmayup, husûs-ı mezkûru mesned-ârây-ı Meşîhat-ı İslâmiyye semâhatlü[3] efendi hazretleriyle ba'de'l-müzâkere, huzûr-i sâtı'u'nnûr-i hazret-i Cihân-dârî'ye 'arz u telhîs buyurduklarında: "Lafz-ı mezbûru tayy ile nâmelerini tebdîl eyler ise kabûl olunur ve illâ 'adem-i kabûlü ile cevâb verilsün" deyü mübârek lisân-ı dürer-bâr-ı hikmet-medâr-ı Şehriyârî'den şeref-âray-ı levha-i sudûr olan nutk-ı hümâyûn-i mehâbet-nümûn, Elçi-i mesfûra ifâde vü ifhâm ve tahrîrât-ı mezkûre zecren tard u redd ile ittihâm[4] olunmağın, derhâl nâme-i fezâhat-'allâmesini girü İmperator'a[5] irsâl ve telehhüf-künân i'lâm-ı ahvâl zımnında[6] lafz-ı mezkûru tayy u izmihlâl ile ba'de't-tebdîl Âsitâne-i sa'âdet'e îsâlinde kemâl-i[7] isti'câl gösterüp, bu hılâlde elçi-i merkūm bâ-izn-i hümâyûn pâye-i serîr-i a'lây-ı Şehinşâhî'ye cebhefersây-ı zarâ'at olmağa murahhas ve me'zûn olup[8], 'arak-rîz-i şermsârî vü hacâlet ve leng ü lûk-i ma'zeret olarak nâmesin 'arz u teslîm ve lisân-ı hâli makāle-i isti'fâ-me'âli takdîm eyledi. Cenâb-ı Halîfe-i rûy-i zemîn ve Zıllullâhi fi'l-erazîn hazretlerinin ilhâmât-ı bâhire ve kerâmât-ı zâhire ile mevsûf oldukları şöhre-i âfâk ve eczây-ı 'âlem ve[9] 'âlemiyân, şîrâze-bend-i mecmû'a-i ittifâk olduğuna **[M 93b]** binâ'en, bâlâda zikri sebkat etdiği[10] **[B**

1 u istifsâr S, M : — B
2 gûyyâ B, S : gûyâ M
3 semâhatlü B : semâhatli S, M
4 ve tahrîrât-ı ….. ittihâm S, M : — B
5 fezâhat- ….. İmperator'a M : merkūmu girü Beç'e B : fezâhat-'allâmesini girü Peç'e S
6 telehhüf- ….. zımnında S, M : — B
7 kemâl-i B, S : — M
8 a'lây-ı ….. olup S, M : a'lâya cebhe-sây-ı zarâ'at ve B
9 ve S, M : — B
10 etdiği S, M : etdüği B

296a] üzere vaktiyle mukābele ve mükâfât olunur" deyü belâgat-redîf olan lafz-ı şerîf ve ta'bîr-i latîf-i ilhâm-elîfleri lâ-mehâlete ârâyiş-i tâk-ı icâbet ve zîver-i kitâbe-i isticâbet olacağı bilâ-iştibâh ma'lûm ve ber-vech-i meşrûh nutk-ı pâk-i hümâyûn elbette rûh bulacağı meczûm olup ve keyfiyyet-i merkūm ol vakitden berü[1] hâlâ Re'îsülküttâb-ı mûmâ ileyh el-Hâc Mustafa Efendi cenâblarının hâtır-nişânı ve mazbût-ı cerîde-i zamîr-i[2] sadâkat-'unvânı olmağla: "Eyâ ne vakitde zuhûr eder?" deyü müterakkıb iken, yedi sene murûrundan sonra ber-minvâl-i muharrer mesfûrun nâmesi zecren lehû tebdîl olunmağla, mukaddemâ zuhûr eden bî-edebâne ve hod-nâ-şinâsâne hareketlerine mücâzât ve bu vechile mukābele ve mükâfât olunup, 'umûmen ehl-i İslâm'a bâ'is-i iftihâr ve mûcib-i istibşâr olan âsâr-ı kerâmet-medâr-ı Şehriyârî, li-ecli't-tezkâr[3] pîrâye-i cerîde-i rûzgâr ve matmah-ı enzâr-ı i'tibâr oldu.

Hemân cenâb-ı Hâlik-ı kevn ü mekân *celle şânühû ve 'amme ihsânuhû*[*] hazretleri ol Pâdişâh-ı melek-haslet ve Şehinşâh-ı Bâyezîd-menkabet efendimizin menba'-ı zülâl-i füyûzât ve matla'-ı ehille-i ilhâmât olan **[B 296b]** zât-ı mekârim-simât-i Husrevâne'lerin hemîşe zîver-efzây-ı serîr-i ikbâl ü kâm-rânî ve behcet-ârây-ı dîhîm-i iclâl ü şâdmânî eyleyüp, 'atebe-i 'atûfet-menkabe-i devletlerin ile'l-ebed mâlişgâh-ı cibâh-i selâtîn ve südde-i mekremet-'udde-i saltanatların, cây-ı penâh-ı havakīn eyleye, âmîn bi-hürmet-i Tâhâ ve Yâsin.

Da'vet-i Hân-ı 'âlî-şân be-Âsitâne-i sa'âdet ve irsâl-i siyâb ve 'atıyye-i hümâyûn der-esnây-ı râh

Sâbıkā Kırım Hânı Kaplan Girây Hân merhûmun necl-i kerîmleri olup, hâlâ fermân-fermây-ı iklîm-i Kırım olan celâdetlü Selîm Girây Hân hazretleri, mesned-ârây-ı Hânî ve sadr-nişîn-i serîr-i Kā'ânî olaldan berü Âsitâne-i sa'âdet'e gelmeyüp, öteden berü makām-ı sâmî-i Hânî'ye zîb-efzâ olanlar, de'b-i dîrîn üzere pâye-i serîr-i şevket-masîr-i hazret-i Cihân-dârî'ye cebîn-sây-ı rıkkıyyet ve bu tarîkıyle[4] dahi karîn-i lutf u 'inâyet ve rehîn-i yümn-i[5] 'âtıfet olup, nazar-ı iksîr-eser-i iltifât-ı Husrevâne'ye mazhariyyet ile kadr u i'tibârları bâlâ-ter ve dest-mâye-i fahr u mübâhâtları tezâ'uf ve evfer olagelmekle, binâ'en 'aleyh bundan akdem Âsitâne-i **[B 297a]** sa'âdet-'unvâna da'vetlerini mutazammın şeref-bahşây-ı sudûr olan nâme-i hümâyûn-i beşâşet-nişân ile

---

1 berü B, M : beri S
2 zamîr-i B, S : — M
3 tezkâr B, S : tezkîr M
* جل شانه و عم احسانه = Şânı yüce, ihsânı geniş olsun" anlamına gelen Arapça bir duâdır.
4 tarîkıyle B, S : tarîkle M
5 yümn-i S, M : yemîn ü B

Dergâh-ı ‘âlî gediklilerinden[1] olup, Silahşor-i Hâssa Berber-başı Ahmed Ağa ta‘yîn ü irsâl olunmuşidi. Müşârun ileyh Hân-ı ‘âlî-şân hazretleri bu peyâm-ı meserret-irtisâm vürûdu ‘akabinde sad-şevk u garâm ile cânib-i Kırım'dan tahrîk-i rikâb-ı akdâm edüp, lâkin nehzat ü ‘azîmetleri bu sene-i mübâreke ‘îd-i adhâsına karîb hengâma musâdefet ve ‘îd-i şerîfden mukaddem Âsitâne-i sa‘âdet'e vürûdları hadd-i imkânda olmayup, bi'l-iktizâ esnây-ı râhda merâsim-i ‘îdi icrâ edecekleri hüveydâ olmağla, mücerred taltîf ü teşrîf kasdiyle taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i cenâb-ı[2] Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlemden ‘îdiyye olmak üzere iki kāt elbise-i fâhire-i Mülûkâne[3] ve bin ‘aded Zer-i Mahbûb ‘atıyye-i Husrevâne ile Sadr-ârây-ı efham, Âsaf-ı Bermekî-şiyem re’fetlü el-Hâc Mehmed Paşa hazretleri câniblerinden dahi şâyân-ı şân-ı[4] Kā’ânî olur **[B 297b]** ba‘zı[5] **[M 94a]** tuhaf-ı mülûk-pesend ile bin ‘aded zer-i meskûk, silahdârları sahâbetiyle[6] evâ’il-i şehr-i zilhiccede◊ irsâl buyurmalarıyla, Hân-ı ‘âlî-şân hazretlerine Aydos Kasabası'nda mülâkāt[7] ve salât-ı ‘îdi◊◊ kasaba-i merkūmede edâ ve bir gün ikāmet ve ‘akabinde Âsitâne-i sa‘âdet'e teveccüh ü ‘azîmet edecekleri haberiyle[8] mûmâ ileyh ‘avdet eyledi.

İbkāy-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn-i Cihân-ârâ

Haleb, Kandiye ile ve Rakka, Kıbrıs ile mübâdele vechi üzere bundan akdem vâlîlerine Sadr-ı ‘âlî telhîsı mûcebince[9] bâ-hatt-ı hümâyûn müceddeden tevcîh ü ihsân buyurulduğu bâlâda tahrîr olunmuşidi. Bu esnâda ba‘zı mülâhaza zımnında berây-ı iktizâ eyâlât-ı mezkûre yine mutasarrıflarına kemâ-kân ibkā olunmak bâbında mâh-ı merkūmun on sekizinci gününde◊◊◊ şeref-bahş-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn mûcebince Haleb Eyâleti, Sadr-ı esbak Vezîr-i celîlü'ş-şân sa‘âdetlü[10] el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerine ve Kandiye Eyâleti, ke'l-evvel kal‘ası[11] muhâfazası şartıyla Köprili-zâde Vezîr-i mükerrem

---

1 gediklilerinden M : gediklülerinden B, S
2 cenâb-ı B : — S, M
3 Mülûkâne B, S : املوكانه M
4 şân-ı B, S : — M
5 ba‘zı B, S : + [M 94a] ba‘zı M
6 silahdârları sahâbetiyle S : silahdârı sahâbetiyle B : silahdârları sohbetiyle M
◊ 1-10 Zilhicce 1159 = 15-24 Aralık 1746. B ve S nüshalarında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilhicce**” yazısı vardır.
7 mülâkāt S, M : tesâdüf B
◊◊ 10 Zilhicce 1159 = 24 Aralık 1756 Cumartesi.
8 ‘akabinde ….. haberiyle B : Âsitâne-i ‘aliyye'ye teveccüh ü ‘azîmet buyuracakları haberiyle/haberi ile Silahdâr-ı S, M
9 Sadr-ı ‘âlî telhîsı mûcebince S, M : — B
◊◊◊ 18 Zilhicce 1159 = 1 Ocak 1747 Pazar. B ve S nüshalarında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilhicce**” yazısı vardır.
10 sa‘âdetlü B : — S, M
11 kal‘ası M : — B : kal‘a S

sa‘âdetlü Ahmed Paşa hazretlerine **[B 298a]** ve Rakka Eyâleti, ber-vech-i mâlikâne Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Pîr[1] Mustafa Paşa hazretlerine ve Kıbrıs Muhassıllığı, yine mâlikânelik üzere Hasan Paşa[2]-zâde Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü es-Seyyid[3] ‘Abdullah Paşa hazretlerine ibkā buyurılup, kapu kethudâlarına hıl‘atler[4] iksâ buyuruldu.

Der-zikr-i hedâyây-ı hümâyûn-i hazret-i Şehriyârî ki, berây-ı cânib-i İran müretteb fermûde-end ve der-Serây-ı hazret-i Âsafî nakl ve manzûr ve tahmîn[5] ve memhûr-şud

Çünki bu Devlet-i ‘aliyye-i rûz-efzûn ve Saltanat-ı seniyye-i ebed-makrûnda, rehberî-i kuvvet-i baht u ikbâl ve peyrevî-i tâli‘-i es‘ad[6] ü iclâl birle zîb-efzây-ı tâc ü dîhîm ve fermân-fermây-ı heft-iklîm olan zevât-ı kerâmet-simât hazerâtı, ez-kadîm Hılâfet-i İlâhiyye rusûmuna mazhar ve zılliyyet-i Sübhâniyye ile mütehallî[7] ve müstebşir olduklarına binâ’en, in‘âm ü keremleri mebzûl-i ‘âlem ve âlây-ı vâlâ-yı ni‘amları, meşmûl-i etrâf-ı[8] milel ü ümem olup, ‘ale'r-re’yi ve'l-ittifâk Veliyyü'n-ni‘am-i sükkân-ı aktâr u âfâk olduklarından başka, erâzî-i[9] ‘imâret-mevâzı‘-ı[10] rub‘-i meskûnda vâki‘ erbâb-ı dîn ü millet ve ashâb-ı yakīn ve Ehl-i Sünnet'den olan **[B 298b]** mülûk-i sütûde-sülûk ile mübtegāy-ı şân-ı Saltanat ve muktezây-ı ‘unvân-ı dîn ü devlet üzere sâha-i vüdd ü velâda ittihâd-ı dînî ve mezhebî rusûmunca ilf ü ünsiyyet ve bâha-i sıdk u safâda yegânegî-i hüsn-i meşrebî lâzimesince dostâne mu‘âşeret ederek, zemân zemân irsâl-i rüsül ü resâ’il ve vakit vakit lihâza-i iltifât ve tuhaf-ı ‘inâyât-ı Şehinşâhâne'leri ‘alâ merâtibihim her birine mütevârid ü şâmil olmağla, bu sebebden ‘atebe-i me‘âlî-menkabeleri, merci‘-i havâkīn-i devrân ve südde-i meymenet-‘uddeleri, melce-i selâtîn-i cihân olagelmişdir. Binâ’en ‘aleyh nigâşte-i sahâyif-i bâlâ olduğu üzere, bu def‘a Devlet-i ‘aliyye ile Devlet-i Nâdiriyye beyninde şîrâze-bend-i vifâk olan mecmû‘a-i ittihâd ü ittifâkın hâvî olduğu manzûme-i musâfâtdan, levâyih-ı tab‘-ı selîme sânih u lâyih olan mazâmîn-i hubb u müvâlâta nazaran tarafeyn-den îrâd-ı nezâyir, ya‘nî tasdîk-ı makāle-i vedâda dâ’ir mürâselât ve süferâ tesyîriyle cânibeynden ikbâl ü ihtimâm bâriz ü zâhir olmak muktezây-ı **[M**

1 sa‘âdetlü Pîr S : Pîr B : sa‘âdetlü M
2 Hasan Paşa S, M : Firârî B
3 es-Seyyid S, M : — B
4 hılatler M : hıl‘at B, S
5 nakl ….. tahmîn S, M : manzûr B
6 es‘ad B, S : sa‘d M
7 mütehallî B, S : mütecellî M
8 ve âlây-ı ….. etrâf-ı M : vâlâ ve ni‘amları meşmûl-i B : vâlâ ve ni‘amları meşmûl-i etrâf-ı S
9 erâzî-i B, S : erâzî-yi M
10 mevâzı‘-i M : mevâzî-i B, S

94b] vakt ü hâlden olmağla, âb[1]-rûy-i Saltanat-ı **[B 299a]** kurre-i ‘ayn-ı Hılâfet, behcet-efzây-ı cebhe-i Tâcdârî, beşâşet-bahşây-ı ruh-sâre-i bahtiyârî, sâye-i merâhim-vâye-i Yezdânî, mâye-i mekârim-ârây-ı Hılâfet-i Sübhânî, Şehinşâh-ı a‘zam, sümmiye fahr-ı ‘âlem, memdûh ve mahmûd-i benî Âdem *lâ-zâlet zılâle re’fetihî mebsûtaten ‘alâ mefârıkı'l-ümem** hazretleri, karîha-i sabîha-i ‘aliyye ve seciyye-i[2] zekiyye-i Pâdişâhâne'lerinden tensîk-nâme-i mülûkî-ta‘bîr ve tasdîk-nâme-i belâgat-semîr ile ta‘yîn-i sefîr-i dirâyet-tahmîr buyurduk-larından[3] sonra, deydene-i kadîme ve ‘âdet-i kerîme-i veliyyü'n-ni‘amâneleri üzere mücerred taltîf ü teşrîf kasdiyle hâlâ hükümrân-ı İran Nâdir Şâh-ı bülend-‘unvân cenâbına ba‘zı hedâyây-ı Mülûkâne-i cihân-behâ tertîb ü i‘dâdına emr-i hümâyûnları şeref-rîz-i sudûr olmağla, hazîne-i kerem-defîne-i Husrevâ-ne'lerinde mevcûd ve mâlâmâl olan tuhaf-ı nâdîde-i bî-misâl ve turaf-ı nâ-şinîde-i ‘ibret-me’âlden zîrde tahrîr u inbâ olunduğu üzere mücevherât-ı girân-behâ ve ba‘zı zî-kıymet eşyâ müretteb ü müheyyâ olunup, nîm-nigâh-ı Pâdişâhâne'lerine şâyân oldukdan sonra, de’b-i dîrîn üzere bu gûne mülûk-i **[B 299b]** etrâfa tahsîs u irsâli musammem olan hedâyây-ı Şehinşâhî[4] evvelen vükelây-ı Devlet-i ‘aliyye'ye manzûr ve ba‘dehû hirzu'l-emân-ı cenâb-ı Âsafî olan mühr-i hümâyûn[5] ile memhûr olmak merâsimine murâ‘ât olunup, mâh-ı merkūmun on dokuzuncu gününde[◊] Hazîne-i hümâyûn Kethudâsı Ağa ma‘rifetiyle tertîb olunan hedâyây-ı zâhire, Serây-ı Sadr-ı ‘âlî'ye nakl ü îsâl ve semâhatli Şeyhulislâm Efendi hazretleri ve vüzerây-ı ‘izâmdan Kapudân-ı deryâ Şehsüvâr-zâde ve Vezîr-i sâhib-râ sa‘âdetlü es-Seyyid Mustafa Paşa ve[6] Sefîr-i İran Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü[7] el-Hâc Ahmed Paşa ve[8] Ağa-yı Yeniçeriyân Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü[9] İbrâhîm Paşa ve Sadreyn-i muhteremeyn hazerâtı ve Defterdâr Efendi ve sâbıkā Şıkk-ı Evvel ve hâlâ[10] Tersâne-i ‘âmire[11] Emîni Yûsuf Efendi ve Sa‘dullah Efendi ve Anadolu Muhâsebecisi'ne dek Hâcegân-ı Dîvân da‘vet olunup, ‘Arz-odası'nda ictimâ‘ ve zîrde mastûr olduğu üzere[12] hedâyây-ı hümâyûn ‘alâ-hidetin[13]

1 âb B, S : — M

* لا زالت ظلال رأفته مبسوطة على مفارق الامم = Onun merhametinin gölgesi bütün insanlar üzerine yayılmış olarak devam etsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 seciyye-i B, S : senîha-i M

3 tahmîr buyurduklarından S, M : tahmîrden B

4 Şehinşâhî B : Hıdîvâne S, M

5 hirzü'l- ….. hümâyûn S, M : mühr-i cenâb-ı Âsafî B

◊ 19 Zilhicce 1159 = 2 Ocak 1747 Pazartesi. B nüshasında sayfanın sağ kenarında, S nüshasında 284a'nın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilhicce**” yazısı vardır.

6 Kapudân-ı ….. Paşa ve S, M : — B

7 sa‘âdetlü S, M : — B

8 ve S, M : + Kapudân-ı deryâ Şehsüvâr-zâde Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Mustafa Paşa B

9 sa‘âdetlü S, M : — B

10 ve hâlâ M : — B, S

11 -i ‘âmire B : — S, M

12 üzere B, S : — M

13 hidetin B, S : hide M

huzzâra arz u irâ'et olunup, Kuyumcu-başı Ağa ve Bezzâzistân Kethudâsı ve sâ'ir ehl-i hibre ma'rifetleriyle behâ ve kıymetleri tahmîn ve Muhâsebe-i Evvel kâtiblerinden **[B 300a]** iki nefer efendiler ber[1]-vech-i müfredât hey'etleri tavsîfi ile sebt-i defter eylediklerinden sonra, dâniş-ârây-ı fenn-i hikem, bînişnümây-ı fetânet-i 'ilm, cenâb-ı Sadrıa'zam ve Vekîl-i mutlak-ı efham ve muhterem devletlü el-Hâc Mehmed Paşa hazretleri her birini mühr-i Âsafâne'leriyle temhîr buyurup, müheyyâ kılınan zurûf ve gılâflarına vaz' olunmak içün yine Hazîne Kethudâsı Ağa-yı mûmâ ileyh vesâtatıyle[2] Enderûn-i hümâyûn'a irsâl buyurılup, vaktiyle Elçi-i İran Vezîr-i müşârun ileyhe teslîm olunacağı, zîrde sebt ü tahrîr olunmuşdur[3]. Ancak zikr olunan tuhaf-ı 'âlîkıymet, 'izzet ü nedret cihetiyle dîde-i rûzgâr mislin görmemiş ve kân-ı imkân 'adîlin hâsıl etmamiş, *"Lâ-'aynun ra'et*"* kabîlinden olmağla, **mısra'**[4]:

*el-Hedâyâ bi-kadr-i men-yühdâ***

mazmûnu rû-nümûn olup, Kulzüm-i Devlet-i 'Osmâniyye ve 'ummân-ı Saltanat-ı Hâkāniyye'ye kıyâsen deryâdan katre mesâbesinde[5] 'add olunur bir ma'nâ olduğunu iş'âr zımnında, li-ecli't-tezkâr sebt-i cerîde-i âsâr-ı rûzgâr[6] olundu.

Sûret-i defter-i hedâyây-ı hümâyûn

Ortası bir[7] kebîr, çâr-kûşe zümürrüd ve üstü bir la'l **[B 300b]** ve etrâfı[8] **[M 95a]** ve peçesi yirmi kebîr ve sâ'ir vasat ve sagīr yüz otuz sekiz elmâs ile murassa', zemîni kakma, tâş-hâneleri müşebbek, zahrı kalemkârî altûn zencîrli, cevherdâr altûn sorgūc kıt'a **1**, ber-vech-i tahmîn guruş 30.000, **otuz bindir**[9]; ma'a tevek*** şerîdli, katîfe zarflı dîbâ kîse derûnundadır, tûtî burunu, kabzalı siyâh sıgarî kınlı, kabzası iki la'l ve sâ'ir kabza ve balça ğı ve ağızlığı ve iki bendi ve dipliği[10] dört kebîr ve üç kebîrce ve dört yüz otuz dokuz vasat

---

1 ber B, S : — M
2 vesâtatiyle B : ma'rifetiyle S, M
3 sebt ….. olunmuşdur M : tahrîr olunacakdır B : tahrîr olunmuşdur S
* لا عين رأت = Hiçbir gözün görmediği" anlamına gelen bu ifâdede ed-Dârimî, Rikāk, 98,105; Ahmed b. Hanbel 2/313,370,407,416,438,462,495,506'da geçen ve cennet nimetlerinin tavsîf edildiği Hz. Peygamber'in hadîsinin bir kısmına (bk. Wensinck, IV,451) telmîh söz konusudur.
4 **mısra'** B, S : — M
** الهدايا بقدر من يهدى = Hediyeler, hediye edenin gücü nisbetindedir" anlamına gelen Arapça özlü sözlerdendir.
5 mesâbesinde B : mesâbesinden S, M
6 -ı rûzgâr M : — B, S
7 bir B, S : — M
8 ve etrâfı B, S : + [M 95a] ve etrâfı M
9 30.000, **otuz bindir** B, S : otuz bin M
*** Metnimizde توك imlâsı ile yazılan bu kelime, asma, kavun, karpuz, kabak vb. bitkilerin dalları ve yaprakları anlamına gelen tevek olmalıdır; bk. meselâ *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü,* Ankara 1978, X,3901.
10 dipliği S : dibliği B, M

ve vasatca şark elmâs ile murassa‘, zahrı kalemkârî ve iki kemer-bend gülleri ve altmış ‘aded kemer pâftaları iki yüz elmâs ile müzeyyen altûn suya ve tokalı altûn kılıc kabza 1[1], ber-vech-i tahmîn guruş 60.000, **altmış bindir**[2], şerîdli katîfe zarflı dîbâ kîse derûnundadır; altı ‘aded düğmesiyle[3] otuz altı kebîrce elmâs ve sekiz yüz on vasat ve sagīr şark elmâs ile murassa‘ altı çift[4] altûn çeprâstlı incü ilik ve püsküllü beyâz İstanbul dîbâsına kaplu[5] sırt semmûr erkân sevb 1[6], ber-vech-i tahmîn guruş 30.000, **otuz bindir**[7], Firengî dîbâ boğça derûnundadır; **[B 301a]** tepesi[8] zümürrüd kapaklı sâ‘at olup, kabzasında üç kebîr zümürrüd, yine kabza ve kını bir kebîr on iki vasat ve sagīr yüz yirmi dört elmâs ile murassa‘, kuyruğu bir delikli zümürrüd, taş-hâneleri müşebbek, zemîni kūm kakma kalemkârî, zahrı kalemkâr ve elvân mînâ-kârî, selîmî kabzalı altûn hancer kıt‘a[9] **1**, ber-vech-i tahmîn guruş 20.000, **yirmi bindir**[10], tepesi bir elmâs ve bir la‘l ve bir incü ile altûn örme kösteklidir, şerîdli güvez katîfe zarflı dîbâ kîse derûnundadır; zümürrüdü yeşil katîfe üzere kebîr ve vasat ve sagīr altûn paftaları üç[11] kebîr ve sâ’ir vasat ve sagīr dört yüz yetmiş sekiz elmâs[12] ve iki kebîrce ve yirmi iki vasat ve sagīr zümürrüd ve yetmiş kırmızı yâkūt ve la‘l ve yetmiş ‘aded altûn kenâr suyu paftaları yüz kırk elmâs, otuz beş zümürrüd ve otuz beş kırmızı yâkūt ile murassa‘ yakalık[13] ve yeşil katîfe üzere kebîr ve vasat ve sagīr altûn paftaları iki yüz otuz vasat ve sagīr elmâs ve on dört zümürrüd ve otuz dokuz kırmızı yâkūt ve la‘l ve elli sekiz ‘aded kenâr suyu paftaları, yüz on altı elmâs ve yirmi dokuz zümürrüd ve yirmi dokuz kırmızı yâkūt ile murassa‘ dipliği bir[14] zümürrüd **[B 301b]** on iki elmâs sekiz yâkūtlu okluk, üç kat altûn zencîr başları ve üç altûn sürmesi, yirmi bir elmâslı[15] ve kemer-bend-i güllü bir zümürrüd ve beş elmâs ve beş kırmızı yâkūt ve elli ‘aded kemer-bend paftaları, yüz elli elmâs ile müzeyyen altûn suya ve toka ve çengalli tîrkeş kıt‘a **1**, ber-vech-i tahmîn guruş 30.000, **otuz bindir**[16]; şerîdli al katîfe zarflı dîbâ kîselidir; sarı İstanbul dîbâsı üzere beş la‘l yüz yirmi zümürrüd ve sâ’ir

1 1 B, M : — S
2 60.000, **altmış bindir** B, S : altmış bin M
3 düğmesiyle S, M : düğmesi ile B
4 çift B, S : cift M
5 kaplu B, S : kablu M
6 1 B, M : — S
7 30.000, **otuz bindir** B, S : otuz bin M
8 tepesi M : tebesi B, S
9 kıt‘a B : kabza S, M
10 20.000, **yirmi bindir** B, S : yirmi bin M
11 üç M : üc B, S
12 elmâs B, M : — S
13 yakalık S, M : bâylık B
14 dipliği bir S : dibliği bir B : dibliği birer M
15 elmâslı B : elmâs S, M
16 30.000, **otuz bindir** B, S : otuz bin M

incü ve sırma ile pesend işleme dört incü püsküllü tohtî (توختی) kıt‘a **1**, ber-vech-i tahmîn guruş 2.000, **iki bindir**[1]; iki başı[2] dört elmâslı münakkaş ve müzehheb ‘amel, pervâne-kemân kıt‘a **1**, guruş 100, **yüz guruşdur**[3]; gezleri şîr-mâhî, başları münakkaş altûn varaklı, nîze temrenli[4], tîr-deste **1**, ber-vech-i tahmîn[5] guruş 50, **elli guruşdur**[6]; beyâz atlas üzere zerdûzî-pesend işleme kubûr ber-vech-i tahmîn[7], guruş 100, **yüz guruşdur**[8]; orta göbeği bir kebîr elmâs ve iki yan paftalarıyla[9] yüz iki vasat ve sagīr ve hurda bin yüz iki şark elmâs ile[10] murassa‘ üç paftalı altûn kuşak kıt‘a **1**, ber-vech-i tahmîn guruş 25.000, **yirmi beş bindir**[11]; ma‘a-zerdûzî som kolan, şerîdli al katîfe zarflıdır; **[B 302a]** ortası kebîr sarı yâkūt kapaklı sâ‘at, derûnu yirmi **[M 95b]** dört elmâs, bîrûnu üc[12] kebîr ve sâ’ir sagīr doksan üç[13] elmâs, bir gök beş kırmızı yâkūt ile murassa‘, taş-hâneleri müşebbek, zemîni kum kakma altûn tenzû kutusu kıt‘a **1**, ber-vech-i tahmîn guruş 6.000, **altı bindir;** derûnuna[14] nişân-ı hümâyûn ile meskûk[15] tenzû vaz‘ olunmuşdur, tarafeyni[16] ve zahrı vasat ve sagīr yetmiş altı elmâs, sekiz damla gök yâkūt on la‘l ile murassa‘ som tarak ma‘a-atlas, üzeri[17] pesend işleme bir yâkūt zenberekli sîm çenberli zarf kıt‘a **1**, ber-vech-i tahmîn guruş 3.000, **üc bindir**[18]; göğüs tahtası[19] on iki ve basma düğmesi bir sagīr, beş hurda elmâs ve zahrı ortası bir vasat ve sâ’ir sagīr seksan sekiz elmâs ile murassa‘ sâniyeli basma ve kendüden[20] çalar kâr-ı Firenk altûn koyun sâ‘ati, ma‘a-altûn çenberli necef mahfaza kıt‘a **1**, ber-vech-i tahmîn guruş 6.000, **altı bindir**[21]; yüz elli dört elmâslı zencîr ve on elmâslı miftâhı vardır, siyâh zarflıdır, zarfının ortası bir kebîr ve[22] sâ’ir vasat ve vasatça ve sagīr altmış elmâs ile murassa‘ bir şeşhâne zümürrüd ve beş **[B**

1 2.000, **iki bindir** B, S : iki bin M
2 başı S, M : başlı B
3 100, **yüz guruşdur** B : 100 **yüzdür** S : yüz M
4 temrenli B : demrenli M
5 ber-vech-i tahmîn B : — S, M
6 50, **elli guruşdur** B : 50, **ellidir** S : elli M
7 ber-vech-i tahmîn B : — S : 1 M
8 100, **yüz guruşdur** B : 100 **yüzdür** S : yüz M
9 paftalarıyla S, M : paftaları ile B
10 ile B, S : — M
11 25.000, **yirmi beş bindir** B, S : yirmi beş bin M
12 üc B, S : — M
13 üç M : üc B, S
14 6.000, **altı bindir;** derûnuna B, S : altı bin; derûnunda M
15 meskûk S, M : — B
16 tarafeyni B : zarfı S, M
17 üzeri M : üzere B, S
18 3.000, **üc bindir** B, S : üç bin M
19 tahtası B, S : tahta M
20 kendüden M : kendiden B, S
21 6.000, **altı bindir** B, S : altı bin M
22 ve B : — S, M

302b] la‘l ve iki zümürrüd âvîzeli on beş elmâs ve iki la‘l ve kebîr incü köstekli basma altûn koyun sâ‘ati kıt‘a **1**, ber-vech-i tahmîn[1] guruş **4.000, dört bindir**[2]; zarfı vasat ve sagīr elli elmâs ile murassa‘ on iki elmâs üç[3] yâkūt bir tahta zümürrüdlü altûn köstekli basma koyun sâ‘ati kıt‘a **1**, guruş 3.000, **üc bindir**[4]; ortaları iki vasat şeşhâne ve altı sagīr la‘l, tarafeyni yirmi iki elmâs ile murassa‘, altûn zarflı çenberli[5] sekiz elmâslı baga gözlük, kıt‘a **1**, ber-vech-i tahmîn[6] guruş 1.000, **bindir**[7], yeşil atlas üzere pesend işleme kîseli katîfe zarflıdır; tarafeyni[8] altmış elmâs ile murassa‘, zemîni zer-endûd, taş-hâneleri müşebbek zarflı, altûn çenberli gözlük kıt‘a 1, guruş 1.000, **bin guruşdur**[9]; derûnu iki kıt‘a baga gözlüklü, sîm çenberli sadef zarf kıt‘a **1**, ber-vech-i tahmîn guruş 50, **ellidir**[10]; zemîni zümürrüdlü, ağızlıkları som şîr-mâhî, altmış sekiz elmâs ile murassa‘ kabza[11] dûrbîn kıt‘a **1**, ber-vech-i tahmîn[12] guruş 1.500, **bin beş yüzdür**[13]; yüz otuz sekiz elmâs ve yüz otuz sekiz zümürrüd ile burma resm, otuz sekiz kırmızı yâkūt ile murassa‘ kabza dûrbîn, kıt‘a 1[14], guruş 1.500, **bin beş yüzdür**[15]; **[B 303a]** kapağının bir tarafı bir la‘l ve bir tarafı bir gök yâkūt on iki la‘l, otuz bir elmâs bir yâkūt ve iki çenberi elli iki elmâs ile murassa‘, som şîr-mâhî üzere altûn kakma kabza dûrbîn kıt‘a **1**, guruş 1.000, **bindir**[16]; üst boğumu kırk sekiz elmâs, otuz yâkūt, altı zümürrüd ve iki çenberi kırk dört yâkūt ile murassa‘, zemîni âyîne üzere müşebbek ağızlıkları altûn dört boğum dûrbîn kıt‘a 1, ber-vech-i tahmîn[17] guruş 1.500, **bin beş yüzdür**[18]; çenberleri altûn, üst boğumu şeşhâne sadef, ağızlıkları altûn beş boğum kebîr dûrbîn kıt‘a **1**, guruş 300, **üç yüzdür**[19]; üst boğumu baga, ağızlıkları altûn beş boğum musanna‘ kebîr dûrbîn kıt‘a **1**, ber-vech-i tahmîn[20] guruş 250, **iki yüz ellidir**[21]; üst boğumu baga üzere altûn

1 ber-vech-i tahmîn S, M : — B
2 4.000, **dört bindir** B, S : dört bin M
3 üç M : üc B, S
4 3.000, **üc bindir** B, S : üç bin M
5 çenberli B : çenberî S, M
6 ber-vech-i tahmîn B : — S, M
7 1.000, **bindir** B, S : bin M
8 tarafeyni B, S : zarfeyni M
9 kıt‘a 1, guruş 1.000, **bin guruşdur** B : guruş 1000 bindir S : 1 guruş bin M
10 50, **ellidir** B, S : elli M
11 kabza S, M : — B
12 ber-vech-i tahmîn B : — S, M
13 1.500, **bin beş yüzdür** B, S : bin beş yüz M
14 1 B, M : — S
15 1.500, **bin beş yüzdür** B, S : bin beş yüz M
16 1.000, **bindir** B, S : bin M
17 dört ….. tahmîn B : dûrbîn, kıt‘a **1** S : dûrbîn, kıt‘a 2 M
18 1.500, **bin beş yüzdür** B, S : bin beş yüz M
19 300, **üç yüzdür** B, S : üc yüz M
20 ber-vech-i tahmîn B : — S, M
21 250, **iki yüz ellidir** B, S : iki yüz elli M

kakma, ağızlıkları altûn dört boğum dûrbîn kıt‘a **1**, ber-vech-i tahmîn[1] guruş 150, **yüz ellidir**[2]; üst boğumu ‘arûsek nakışlı, revganî ağızlıkları altûn, dört boğum dûrbîn kıt‘a **1**, ber-vech-i tahmîn[3] guruş 150, **yüz ellidir**[4]; baga üzere serâpâ müşebbek altûn kakma iki altûn kulplu kebîr çekmece kıt‘a 1[5], ber-vech-i tahmîn guruş 5.000, **beş bindir**[6]; çenberi ve üç bilâzikleri ve kaplaması ve iğneliği ve korkuluğu **[B 303b]** ve taban gülleri ve çenberleri üç yüz doksan[7] **[M 96a]** sekiz vasat ve sagīr elmâs ile murassa‘ iğnelik, zencîri bir zümürrüd âvîzeli tîmûru ve çakmağı üzere altûn kakma İstanbul-kârî şeşhâne, siyâh kundaklı boylu[8] tüfeng kıt‘a 1, ber-vech-i tahmîn[9] guruş 15.000, **on beş bindir**[10]; zer-nişân sadef-kârî kundaklı tîmûru[11] üzere altûn kakma ‘amel-i Mehmed Ser-tüfengî, mercân ve sîm donanmalı İstanbul-kârî şeşhâne boylu tüfeng kıt‘a 1, guruş 300, **üç yüzdür**[12]; beyâz som kundaklı ‘amel-i ‘Ali, tîmûrları üzere altûn kakma sîm donanmalı, İstanbul-kârî şeşhâne tüfeng kıt‘a 2[13], ber-vech-i tahmîn guruş 600, **altı yüzdür**[14]; yeşil som kundaklı ‘amel-i Hacı Mehmed, tîmûrları[15] üzere altûn kakma mercân ve sîm donanmalı, İstanbul-kârî şeşhâne tüfeng kıt‘a **2**[16], ber-vech-i tahmîn, guruş 600, **altı yüzdür**[17]; zer-nişân baga kundaklı, tîmûrları üzere altûn kakma, ‘amel-i Hacı Mehmed, mercân ve sîm donanmalı İstanbul-kârî şeşhâne boylu tüfeng[18] kıt‘a **2**[19], ber-vech-i tahmîn guruş 600, **altı yüzdür**[20]; siyâh kundaklı sîm ve mercân donanmalı, Cezâyir-kârî çakmaklı boylu tüfeng kıt‘a **2**, ber-vech-i tahmîn guruş 600, **altı yüzdür**[21]; kabza tepeleri birer zümürrüd ve kabza ve gülleri ve korkuluk **[B 304a]** çenberi ve çıbukları[22] yüz doksan elmâs ve yedişer zümürrüd ve yedişer kırmızı yâkūt ile murassa‘, tîmûrları ve çakmakları altûn kakma, İstanbul-kârî siyâh kundaklı pištov; ma‘a örtüleri

1 ber-vech-i tahmîn B : — S, M
2 150, **yüz ellidir** B, S : yüz elli M
3 ber-vech-i tahmîn B : — S, M
4 150, **yüz ellidir** B, S : yüz elli M
5 1 B, M : — S
6 5.000, **beş bindir** B, S : beş bin M
7 doksan B, S : + [M 96a] doksan M
8 boylu B, S : — M
9 1 ber-vech-i tahmîn B : — S : 1 M
10 15.000, **on beş bindir** B, S : on beş bin M
11 tîmûru B, S : tîmûr M
12 **1 300, üç yüzdür** B : 300 **üç yüzdür** S : 1 üc yüz M
13 2 B : 1 S, M
14 **600, altı yüzdür** B, S : altı yüz M
15 tîmûrları S, M : tîmûrlar B
16 2 S, M : 1 B
17 **600, altı yüzdür** B, S : altı yüz M
18 boylu tüfeng B, S : tüfeng boylu M
19 2 S, M : 1 B
20 **600, altı yüzdür** B, S : altı yüz M
21 **600, altı yüzdür** B, S : altı yüz M
22 çenberi ve çıbukları B, S : cenberi ve cıbukları M

ikişer kebîrce dörder vasatca zümürrüd ve sâ'ir kırk ikişer sagīr zümürrüd ve altmış ikişer yâkūt ve iki yüz elli dörder elmâs ile murassa', taş-hâneleri müşebbek altûn, güvez katîfeye kaplu piştov kubûru cift 1[1], ber-vech-i tahmîn guruş 12.500, **on iki bin beş yüzdür**[2]; ortası bir kırmızı yâkūt, etrâfı dört vasat ve sâ'ir vasatca ve sagīr yirmi altı elmâs, sekiz kırmızı yâkūt, iki zümürrüd ile murassa' zemîni kum kakma, taş-hâneleri elvân mînâ-kârî müşebbek[3], zahrı kalemkârî altûn at sorgūcu kıt'a 1, ber-vech-i tahmîn guruş 2.000, **iki bindir**[4]; ma'a tevek şerîdli katîfe zarflıdır, başlık peçesinde bir kebîr zümürrüd ve iki vasatca la'l, kırk sekiz elmâs ve iki güllerinde birer la'l ve kırk elmâs önlük ile enselik, kolları iki yüz yetmiş dört elmâs ve yolları[5] ve zencîr paftaları yüz on beş elmâs ve ense gülleri yirmi bir elmâs ve kılâdesi **[B 304b]** ve pullu[6] yetmiş sekiz elmâs ile murassa' sîne-bendinin orta göbeği bir kebîr elmâs ve sâ'ir vasat ve sagīr üç yüz yetmiş bir elmâs ve üç[7] sîne-bend, kolları vasat ve sagīr beş yüz beş elmâs ile murassa', zemîni kum kakma, taş-hâneleri ve müşebbekleri kırmızı ve yeşil ve lâcverd ve beyâz mînâ-kârî altûn kemer raht kıt'a **1**, ber-vech-i tahmîn guruş 70.000, **yetmiş bindir**[8]; ortası bir vasat damla zümürrüd ve sâ'ir iki zümürrüd dokuz yâkūt ve yedi vasat ve seksan dokuz sagīr elmâs ile murassa', zemîni kum kakma, taş-hâneleri ve müşebbekleri kırmızı ve yeşil ve[9] lâcverd ve beyâz mînâ-kârî altûn burunsalık[10] reşme kıt'a **1**, ber-vech-i tahmîn[11] guruş 3.500, **üc bin beş yüzdür**[12]; kabza tepesi bir la'l ve üç[13] gök yâkūt kabza ve balçağı ve ağızlığı ve bendleri ve dibliği, yirmi üç[14] la'l ve yâkūt ve bend ortaları iki ve dibliği bir zümürrüd ve sâ'ir iki yüz on bir elmâs ile murassa', taş-hâneleri müşebbek, zemîni kum kakma kabza ve zahrı[15] kırmızı ve yeşil ve lâcverd **[M 96b]** ve beyâz mînâ-kârî mor katîfe kınlı altûn gaddâre kıt'a **1**, ber-vech-i tahmîn guruş 6.000, **altı bindir**[16]; **[B 305a]** ortaları sekiz vasat ve sâ'ir vasat[17] ve sagīr yetmiş iki zümürrüd ve yüz otuz iki[18] elmâs ve yüz yetmiş iki la'l ve yâkūt ile murassa',

1 cift 1 B, M : çift S
2 12.500, **on iki bin beş yüzdür** B, S : on iki bin beş yüz M
3 müşebbek B, S : — M
4 2.000, **iki bindir** B, S : iki bin M
5 yolları S, M : pulları B
6 pullu S : pulları B, M
7 üç M : üc B, S
8 70.000, **yetmiş bindir** B, S : yetmiş bin M
9 ve B, S : — M
10 burunsalık (نورنصالق) B : burunsâk S, M
11 ber-vech-i tahmîn B : — S, M
12 3.500, **üc bin beş yüzdür** B, S : üç bin beş yüz M
13 üç M : üc B, S
14 üç M : üc B, S
15 zahrı M : zahr B, S
16 6.000, **altı bindir** B, S : altı bin M
17 ve sâ'ir vasat S, M : — B
18 iki B, S : — M

zemîni kum kakma, taş-hâneleri ve müşebbekleri[1] altûn, kırmızı ve yeşil ve lâcverd ve beyâz mînâ-kârî altûn yaldızlı sîm rikâb çift[2] **1**, ber-vech-i tahmîn guruş 1.500, **bin beş yüzdür**[3]; ön kaşının ortasında bir kebîr şeş-kûşe zümürrüd ve etrâfında yetmiş bir elmâs ve yetmiş üç la'l ve yâkūt ve ard kaşının üç[4] kebîr güllerinde kırk sekiz elmâs, otuz dokuz zümürrüd ve yetmiş[5] iki yâkūt ve iki vasat güllerinde otuz zümürrüd ve kırk iki yâkūt ve[6] sekiz sagīr güllerinde kırk sekiz elmâs sekiz[7] zümürrüd ve kırk sekiz yâkūt ve iki sagīr güllerinde iki zümürrüd ve on iki yâkūt ile murassa', taş-hâneleri müşebbek, mînâ-kârî altûn[8] al katîfe eğer kıt'a **1**, ber-vech-i tahmîn guruş 4.000, **dört bindir**[9]; mor katîfe üzere yetmiş iki la'l ve altı yüz dört zümürrüd ve sâ'ir incü ve sırma ile pesend işleme turuncu atlas estârlı[10], beyâz som saçaklı zîn-pûş **[B 305b]** kıt'a **1**, ber-vech-i tahmîn[11] guruş 10.000, **on bindir**[12]; al çuka üzere zerdûzî pesend işleme sarı atlas estârlı yapuk kıt'a **1**, ber-vech-i tahmîn guruş 1.000, **bindir**[13]; güvez katîfe üzere sırma işleme teğelti (تکلتی) kıt'a **1**, guruş 50, **ellidir**[14]; kenâr suyu ve üç[15] güllü sırma işleme kırmızı sâye çuka terlik, kıt'a **1**, ber-vech-i tahmîn, guruş 50, **ellidir**[16]; som güllü kırmızı sâye çuka eğer haşesi kıt'a **1**, guruş 50, **ellidir**[17]; sîm yular kıt'a **1**, guruş 100, **yüzdür**[18]; sîm licâm kıt'a **1**, guruş 50, **ellidir**[19]; som tabkūr kolanı ma'a dizgin ve kuskūn, kıt'a **1**, guruş 50, **ellidir**[20]; Beç-kârî elvân ağır dîbâ donluk 10, guruş 2.500, **iki bin beş yüzdür**[21]; Beç-kârî elvân üstûfe donluk **10**, guruş 2.500, **iki bin beş yüzdür**[22]; Venedik-kârî elvân[23] ağır dîbâ donluk **10**, guruş 800, **sekiz yüzdür**[24]; elvân İstanbul-kârî putdârî donluk **10**,

1 ve müşebbekleri B : ve müşebbekler S : müşebbek M
2 çift B, S : cift M
3 1.500, **bin beş yüzdür** B, S : bin beş yüz M
4 üç M : üc B, S
5 yetmiş B, S : kırk M
6 iki vasat ….. ve B, S : — M
7 sekiz B, S : — M
8 altûn B, S : — M
9 4.000, **dört bindir** B, S : dört bin M
10 estârlı B, S : estârı M
11 ber-vech-i tahmîn B : — S, M
12 10.000, **on bindir** B, S : on bin M
13 ber-vech-i ….. **bindir** B : guruş 1.000 **bindir** S : bin M
14 50, **ellidir** B, S : elli M
15 ve üç güllü M : üc güllü B : ve üc gülü S
16 guruş 50, **ellidir** S : 50, **ellidir** B : elli M
17 50, **ellidir** B, S : elli M
18 100, **yüzdür** B, S : yüz M
19 50, **ellidir** B, S : elli M
20 50, **ellidir** B, S : elli M
21 2.500, **iki bin beş yüzdür** B : iki bin beş yüz M
22 2.500, **iki bin beş yüzdür** B, S : iki bin beş yüz M
23 elvân B, S : — M
24 800, **sekiz yüzdür** B, S : sekiz yüz M

guruş 1.200, **bin iki yüzdür**[1]; elvân İstanbul-kârî ağır demî dîbâ donluk **10**, guruş 1.200, **bin iki yüzdür**[2]; İstanbul-kârî nev-zuhûr çiçekli ve[3] taraklı dîbâ donluk 10[4], guruş 1.200, **bin iki yüzdür**[5]; İstanbul-kârî şükûfeli nev-zuhûr dîbâ donluk **10**[6], guruş 700, **yedi yüzdür**[7]; İstanbul-kârî nev-zuhûr tel çekme büründük donluk **10**, guruş 1.200, **bin iki yüzdür**[8]; elvan şâlî ve çıbuklu sof donluk **20**; guruş 600, **altı yüzdür**[9]; elvân mûclu sof donluk **20**, guruş 700, **yedi yüzdür**[10]; **[B 306a]** İstanbul-kârî mütellâ katîfe yasdık çift **6**, guruş 300, **üç yüzdür**[11]; Burusa-kârî mütellâ katîfe yasdık cift **6**, guruş **üç yüzdür**[12]; Firengî pesend mütellâ katîfe yasdık çift **12**, guruş 1.800, **bin sekiz yüzdür**[13]; Şâm-kârî som ağır kesme kıt'a **20**, guruş 3.000, **üc bindir**[14]; elvân Sakız-kârî mütellâ seccâde kıt'a[15] **10**, guruş 400, **dört yüzdür**[16]; münakkaş 'Uşşâkī seccâde kıt'a **10**, guruş 500, **beş yüzdür**[17]; a'lâ dâne-i semmûr cift **20**, guruş 4.250, **dört bin iki yüz ellidir**[18]; elvân çuka pestev **3**, bi-hisâb-ı zirâ' **71**[19], **guruş 394.5, üç yüz doksan dört buçukdur**[20]; al sâye çuka pestev **4**, bi-hisâb-ı zirâ' **100**[21], guruş **800, sekiz yüzdür**[22]; def'a elvân çuka pestev **3**, bi-hisâb-ı zirâ' **84**[23], guruş 254.5, **iki yüz elli dört buçukdur**.

Yekûn: Guruş **385.799**; Kîse-i Rûmî **771.5**; Küsûrât **49**[24].

Teşrîf-i Hân-ı 'âlî-şân be-Âsitâne-i sa'âdet-'unvân

Hâlâ fermân-fermây-ı iklîm-i Kırım olan celâdetlü Selîm Girây Hân hazretlerinin[25], med'uvven Âsitâne-i sa'âdet'e teveccüh ü 'azîmetleri ve

1 1.200, **bin iki yüzdür** B, S : bin iki yüz M
2 1.200, **bin iki yüzdür** B, S : bin iki yüz M
3 ve B, S : — M
4 10 B, M : — S
5 1.200, **bin iki yüzdür** B, S : bin iki yüz M
6 10 B, S : 1 M
7 700, **yedi yüzdür** B, S : yedi yüz M
8 1.200, **bin iki yüzdür** B, S : bin iki yüz M
9 600, **altı yüzdür** B, S : altı yüz M
10 700, **yedi yüzdür** B, S : yedi yüz M
11 300, **üç yüzdür** B, S : üç yüz M
12 Burusa-kârî ….. **yüzdür** S, M : — B
13 1.800, **bin sekiz yüzdür** B, S : bin sekiz yüz M
14 3.000, **üc bindir** B, S : üç bin M
15 kıt'a B, S : katîfe M
16 **400, dört yüzdür** B, S : dört yüz M
17 **500, beş yüzdür** B, S : beş yüz M
18 **4.250, dört bin iki yüz ellidir** B, S : dört bin iki yüz elli M
19 **71** B, S : — M
20 **394.5, üç yüz doksan dört buçukdur** B, S : üç yüz doksan dört M
21 **100** B, S : — M
22 **800, sekiz yüzdür** B, S : sekiz yüz M
23 **84** B, S : — M
24 **254,5, …..** küsârât/küsûr guruş **49** B, S : iki yüz elli dört buçuk M
25 hazretlerinin B : hazretleri S, M

hengâm-ı ‘îd-i adhâda Kasaba-i Aydos, ârâm-gâh-ı Hânî'leri olup, ba‘dehû[1] **[M 97a]** mahall-i merkūmdan dahi tahrîk-i rikâb-ı şitâb edecekleri bâlâda tahrîr olunmuşidi.

Mâh-ı merkūmun yirmi birinci günü◊, Hısn-ı İstanbul hâricinde vâki‘ Tîmûr-kapu çiftliğine vusûl **[B 306b]** ve şeref-bahş-ı nüzûl oldukları haberi vârid olmağla, tarîka-i enîka-i mihmân-nüvâzî üzere taraf-ı hümâyûn-i mekârim-nümun-i cenâb-ı Şehriyârî'den semmûr ve sâ’ir ecnâsdan müte‘addid kürkler ve birkac[2] kat elbise-i fâhire ve sâ’ir mâ-lezime olan eşyây-ı mütenevvi‘a ‘inâyet ü ihsân buyurılup, hâlâ kapu kethudâları bulunan sa‘âdetlü Re’îsülküttâb el-Hâc Mustafa[3] Efendi cenâblarıyla irsâl ve bu vechile taltîf ü teşrîf buyuruldukdan sonra, müşârun ileyh hazretleri ol gice mahall-i merkūmda beytûtet ve ertesi gün İstanbul'a duhûllerinde kā‘ide-i kadîme-i Devlet-i ‘aliyye üzere lâzım gelan ta‘zîm ü ikrâm ve tevkīr u ihtirâmlarında kemâ-yenbagī ihtimâm ü dikkat olunmak bâbında emr-i hümâyûn-i Cihân-mutâ‘ sudûruna binâ’en, bir gün evvel Dâvud-paşa Serâyı'nda yemeklik takımı müheyyâ ve takdîm ve ber-mu‘tâd-ı kadîm zîb-ârây-ı âlây-ı vâlâ olacak ricâl-i Devlet-i ‘aliyye tertîb ü tanzîm buyurılup, vüzerây-ı ‘izâmdan Sefîr-i İran sa‘âdetlü Kesriyeli[4] el-Hâc Ahmed Paşa ve Kapudân-ı deryâ Şehsüvâr-zâde sa‘âdetlü es-Seyyid Mustafa Paşa hazretleri[5] ve Defterdâr Efendi ve Dergâh-ı mu‘allâ kapucu-başıları **[B 307a]** ve ‘umûmen Hâcegân-ı Dîvân ve müteferrikagân ve sipâh ve silahdâr ağaları, ocakları halkıyla ve sâ’ir me’mûr olan ricâl ahşâmdan yemeklik mahalline ‘âzim ve Dergâh-ı ‘âlî[6] Yeniçerileri Ağası Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü İbrâhîm Paşa hazretleri ve Cebeci-başı Ağa ve Topcu-başı Ağa ve Top ‘Arabacı-başı Ağa, ocakları ricâli ve neferâtı[7] ile kal‘adan hâric mahalde âmâde-i makām-ı selâm olup, re’fetlü Sadrıa‘zam ve Vekîl-i mutlak-ı efham hazretleri dahi teşrîf ve salât-ı subhu Dâvud-paşa'da edâ etmeleriyle, ba‘de't-tulû‘ celâdetlü Hân-ı ‘âlîşân hazretleri beytûtet etdikleri mahalden nehzat ü hareket buyurduklarında, hâzır olan ricâl yol üzere saf-keşîde-i ta‘zîm ü iclâl ve Kethudây-ı Sadr-ı ‘âlî ve Çavuş-başı Ağa, esnây-ı râhda ve vezîrân-ı müşârun ileyhimâ hazerâtı[8], yemekliğe karîb mahalde ve şeref-efzây-ı makām-ı Sadâret-i ‘uzmâ olan devletlü el-Hâc Mehmed Paşa cenâbları dahi râkiben[9] hâric-i bâbda yümn ü

1 ba‘dehû B, S : + [M 97a] ba‘dehû M
◊ 21 Zilhicce 1159 = 4 Ocak 1747 Çarşamba. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında 291b'nin sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilhicce**” yazısı vardır.
2 birkac B, S : bir M
3 Re’îsülküttâb el-Hâc Mustafa S, M : Re’îs B
4 Kesriyeli S, M : — B
5 es-Seyyid ….. hazretleri S, M : Mustafa Paşa hazerâtı B
6 ‘âlî S, M : mu‘allâ B
7 neferâtı B : neferâtları S, M
8 hazerâtı S, M : — B
9 olan ….. süvârân/râkiben S, M : cenâbları dahi süvâran B

ikbâl ile istikbâl ve yemekliğe nüzûl buyurılup, icrây-ı merâsim-i ikrâm ve tenâvül-i ta‘âmdan sonra ber-vech-i **[B 307b]** mu‘tâd taraf-ı kâmilü'ş-şeref-i hazret-i Âsafî'den al çukaya dûhte bir sevb-i semmûr, ma‘raz-ı kabûlde ‘arz olunmağla, Hân hazretleri izhâr-ı beşâşet ile telebbüs buyurup, ba‘dehû ‘umûmen ricâl ‘alâ merâtibihim süvâr ve ârâyiş-i nizâm-ı[1] âlây-ı mehâbet-efzâ oldukları ihbâr olundukda, evvelâ Sadrıa‘zam hazretleri pâ-der-rikâb rehvâr-ı hoş-reftâr[2], ba‘dehû yine taraf-ı Âsafî'den müheyyâ kılınan ağır kemer rahtlı esb-i bâd-peymâya müşârun ileyh cenâbları[3] süvâr olup, li-ecli'l-ikrâm Sadr-ı ‘âlî-makām cânib-i yesârda hem-zimâm olarak ve tarafeyne neşr-i selâm ve müstahıkkīne[4] bezl-i in‘âm ederek, huddâm-ı Süreyyâ-nizâm ve âlây-ı vâlâ-yı bâhiru'l-ihtişâm ile Top-kapusu'ndan[5] İstanbul'a duhûl ve Serây-ı Sadr-ı[6] ‘âlî'ye şeref-resân-ı vusûl ve yine tertîb-i ma‘hûd üzere nüzûl olunup, ‘Arz-odası'nda mesned-nişîn-i istirâhat ve merâsim-i ‘âdî icrâsına mübâderet olunmak esnâsında, Hân-ı **[M 97b]** ‘âlî-şân hazretleri ma‘iyyet-leriyle gelan selâtîn-i Cengîziyye'den Mes‘ûd Girây Sultân'a ve Kadı‘askeri makāmında olan efendiye ve Hazînedâr-başı ve Şîrîn Beyi'ne ferve-i semmûr ve on dört nefer sâ’ir etbâ‘ına tilki boğazı ve sincâb **[B 308a]** kürkler ilbâs ve Hân-ı müşârun ileyh hazretlerine dahi tekrâr Kethudâ Bey yediyle yeşil çukaya kaplu[7] ferve-i semmûr ‘arz u iktisâ[8] ve şâyân-ı şân-ı Devlet-i ‘aliyye olan levâzım-ı tevkīr u ikrâm kemâ yenbagī te’diye vü[9] icrâ ve binek taşına dek merâsim-i teşyî‘ u ihtirâm mü’eddâ buyurılup, ‘umûmen kapu ricâli ve hadem ü haşem-i Âsafî ile Bağçe-kapusu kurbünde mefrûşâtı müheyyâ olan Mehmed Kethudâ Serâyı'na îsâl ve sâ’ir levâzım-ı mihmân-nüvâzîde vücûh ile ihtimâm ü dikkat ve sür‘at ü isti‘câl[10] olundu.

Da‘vet-i Hân-ı ‘âlî-şân be-huzûr-i hümâyûn

Mâh-ı merkūmun yirmi dördüncü günü◊ müşârun ileyh hazretleri pâye-i serîr-i Hılâfet-masîr-i Şehriyârî'ye cebhe-sây-ı rıkkıyyet ve kesb-i mâye-i behcet ü müfâharet eylemek içün şeref-nümûn olan izn-i hümâyûn mûcebince evvelâ Serây-ı Âsafî'ye da‘vet ve teşrîfleri ‘akabinde cenâb-ı Sadrıa‘zamî ile

1 süvâr ve ârâyiş-i nizâm-ı S, M : ârâyiş-i B
2 pâ-der- ….. reftâr S, M : — B
3 cenâbları S, M : cenânı B
4 müstahıkkīne S, M : — B
5 Top-kapusu'ndan S, M : — B
6 Sadr-ı S, M : — B
7 kaplu B, S : kablu M
8 ‘arz u iktisâ S, M : iksâ B
9 kemâ ….. vü S, M : — B
10 ve sâ’ir ….. isti‘câl S, M : — B
◊ 24 Zilhicce 1159 = 6 Ocak 1747 Cumartesi. B ve S nüshalarında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilhicce**” yazısı vardır.

bi'l-ma‘iyye Serây-ı hümâyûn'a tevcîh-i veche-i ‘azîmet ve huzûr-i sâtı‘u'n-nûr-i Halîfe-i devrân'a duhûle izn ü ruhsat zuhûruyla şeref-yâb-ı müsûl olduklarında, merâsim-i zemîn-bûs ve kûşe-i dâmân-ı hümâyûn takbîli ile müfâharet-i me’nûs olup, işâre-i müstevcibü'l-beşâre-i Tâcdârî zuhûruyla, vaz‘ olunan ihrâmlar üzerlerine müşârun ileyhimâ cenâbları[1] zânû-zede-i âdâb olduklarında, ibtidâ **[B 308b]** mübârek lisân-ı ‘uzûbet-beyân-ı hümâyûndan: “Hoş geldiniz!” lafz-ı şerîfiyle taltîf ve makāma münâsib ba‘zı makāle-i belâgat-redîf ile tatyîb ü teşrîf buyuruldukdan sonra, sa‘âdetlü Ağa-yı Dârussa‘âde hazretleri yediyle ibtidâ Hân-ı ‘âlî-şân hazretlerine, ba‘dehû Sadrıa‘zam cenâblarına serâsere dûhte ferve-i semmûr ilbâs ve kemer-i Keyânî-i Husrevâne'lerinden bir mücevher hancer-i elmâs-gûn-i zî-kıymet Vekîl-i Saltanat'larının dest-i meymenet-peyvestleriyle[2] Hân-ı müşârun ileyhin miyânlarına zîb-efzâ ve yine Ağa-yı müşârun ileyh vesâtatlarıyla bir mücevher sâ‘at-i girân-behâ ceyb-i Hânî'ye lem‘a-pîrâ ve ‘adedi nâ-ma‘lûm iki kîse mâlâmâl zer-i meskûk i‘tâ buyurılup, bu vechile menba‘-ı cûd u kerem ve ser-çeşme-i zülâl-i birr u ni‘amdan şâdâb ve tarâvet-yâb[3] ve du‘ây-ı devâm-ı min‘âm-ı me‘âlî-cenâb te’diyesiyle ber-vech-i murâ‘ât-ı merâsim-i[4] âdâb me’zûnen taşra çıkdıklarında, hâssa-i hümâyûn olan Revân Odası'nda ‘alâ tarîkı'l-ikrâm meks ü ârâm eylemeleri bâbında emr-i hümâyûn olmağla, tekrâr taraf-ı Hıdîv-i mekârim-ârâdan tahmînen beş bin guruş kıymetlü envâ‘ cevâhir ile tarsî‘ **[B 309a]** olunmuş bir altûn kutu ve derûnunda nişân-ı hümâyûn ile zî-şân iki ‘aded tenzû ve bir altûn bâzû-bend içinde bî-misl bir kıt‘a bâd-zehr ‘atıyye-i behiyye-i hümâyûn olmak üzere Hân hazretlerine i‘tâ buyurılup, oda-i mezkûrede tatlı[5] ve kahve merâsimi icrâ olundukdan sonra, ber-minvâl-i meşrûh hâric ez[6]-dâ’ire-i melhûz husûl-i kâm ile memnûn u mahzûz olarak[7] Orta-kapu'dan taşra çıkdıklarında, taraf-ı hümâyûndan ‘inâyet buyurılan kemer rahtlı gāyet mükemmel donanmış rahş-ı safâ-bahşa süvâr olup[8], re’fetlü Sadrıa‘zam hazretleriyle hem-‘inân-ı murâfakat[9] **[M 98a]** Paşa-kapusu kurbuna geldiklerinde, muvâda‘a birle Hân hazretleri hademe-i Âsafî ile konaklarına ‘azîmet buyurdılar. Vech-i muharrer üzere Hân hazretleri hakkında cilve-nümây-ı zuhûr olan iltifât-ı ‘aliyye-i hümâyûn ve ‘atâyây-ı seniyye-i behcet-nümûnun keyfiyyet-i vukū‘u, mübârek lisân-ı hazret-i

1 müstevcibü'l- ….. cenâbları S, M : bâhiru'l-beşâre-i Tâcdârî ile müşârun ileyhimâ cenâbları vaz‘ olunan ihrâmlar üzere B
2 peyvestleriyle B, S : peyvestlerine M
3 kerem ….. -yâb S, M : keremden tarâvet-yâb-ı şâdâb B
4 merâsim-i S, M : — B
5 tatlı B : tatlu S, M
6 meşrûh hâric ez S, M : mezkûr hâric B
7 olarak B : — S, M
8 olup S, M : ve B
9 murâfakat B, S : + [M 98a] murâfakat M

Âsafî'den tashîh ve istimâ‘ ile bâ-fermân-ı ‘âlî[1] nakl-i cerîde-i âsâr olunmuşdur.

Teşrîf-i cenâb-ı Sadâret-i ‘uzmâ ve ‘ulemâ ve vüzerâ be-ziyâret-i Hân-ı celâdet-fermâ

De’b-i dîrîne murâ‘ât ve te’yîd-i hubb u müvâlât ve teşyîd-i hibâle-i musâfât irâdesiyle mâh-ı merkūmun yirmi **[B 309b]** beşinci günü◊, re’fet-i ‘ilm-i kerem-şiyem-i[2] cenâb-ı Sadrıa‘zam hazretleri, Hân-ı ‘âlî-şânın ziyâretleri kasdiyle oldukları serâyı teşrîf buyurmalarıyla, kemâl-i ta‘zîm ü ikbâl ile pâyîn-i nerdübân olan binek taşından istikbâl ve ‘avdetlerinde dahi mahall-i merkūma dek teşyî‘lerine isti‘câl buyurdılar. Ve ertesi gün◊◊ semâhatli[3] Şeyhulislâm Efendi hazretleri teşrîf buyurmalarıyla, anlar hakkında dahi kezâlik merâsim-i mezkûre icrâ buyurılup, ba‘dehû vüzerây-ı ‘izâm ve Sadreyn-i kirâm ve sâ’ir ‘ulemây-ı a‘lâm hazerâtı[4] ve kibâr-ı ricâl-i Devlet-i ‘aliyye ‘alâ merâtibihim ber-vech-i ikrâm[5] ziyâret ve şeref-i sohbetleriyle müşerref oldular.

Teslîm-i hedâyây-ı hümâyûn be-Sefîr-i İran Vezîr-i mükerrem Kesriyevî[6] el-Hâc Ahmed Paşa

Zîb-efzây-ı sahâyif-i bâlâ ve ânifen tahrîr u inbâ olunduğu vech üzere, matla‘-ı neyyir-i ‘inâyât-ı Husrevâne'den lem‘a-pâş-i sâha-i zuhûr olan envâr-ı mekârim-i Pâdişâhâne, ya‘nî cânib-i İran'a tertîb ü tanzîm buyurılan hedâyây-ı hümâyûn-i Mülûkâne, evvelâ Serây-ı Sadr-ı ‘âlî'ye gelüp, cümleye manzûr ve ‘ale'l-infirâd cerîde-i Muhâsebe-i Evvel'e kayd[7] u mastûr ve mühr-i Cihân-ârây-ı cenâb-ı Âsafî ile memhûr buyuruldukdan sonra, müheyyâ olan **[B 310a]** gılâflarına vaz‘ olunmak içün tekrâr Enderûn-i hümâyûn'a nakl olunmuşidi. Çünki Sefîr-i İran-ı müşârun ileyhin tanzîm-i esbâb-ı dârât ve tetmîm-i levâzım u edevât ile Âsitâne-i sa‘âdet'den nehzat ü hareket ve savb-ı maksûda teveccüh ü ‘azîmetleri karîb olmağla, mâh-ı merkūmun yirmi[8] altıncı

---

1 ve istimâ‘ ….. ‘âlî S, M : ile B
◊ 25 Zilhicce 1159 = 8 Ocak 1747 Pazar. B nüshasında 309a'nın sol kenarında, S nüshasında 294b'nin sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilhicce**” yazısı vardır.
2 kerem-şiyem-i S, M : — B
◊◊ 26 Zilhicce 1159 = 9 Ocak 1747 Pazartesi.
3 semâhatli S, M : semâhatlü B
4 hazerâtı S, M : — B
5 ber-vech-i ikrâm S, M : — B
6 **-i mükerrem Kesriyevî** S : Kesriyevî M : **-i mükerrem** B
7 Muhâsebe-i Evvel'e kayd S, M : Muhâsebe'ye mukayyed B
8 yirmi B, S : — M

günü◊ Serây-ı hümâyûn'a da‘vet ve hâzır u âmâde kılınan[1] hedâyây-ı hümâyûn sa‘âdetlü Ağa-yı Dârussa‘âde hazretleri ve Hazîne Kethudâsı Ağa ma‘rifetleriyle, ber-mûceb-i Defter-i Müfredât[2] Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerine teslîm olunmağın, techîz ü âmâde olunan katârlara tahmîl ve[3] konaklarına nakl olundu. Kad temme's-sene[4].

VEKĀYİ‘-İ SENE-İ SİTTÎN ve Mİ’E ve ELF[5]

Tertîb-i ziyâfet der-Serây-ı Sadr-ı ‘âlî be-Hân-ı ‘âlî-şân

Mihr-i sipihr-i Sadâret, bedr-i âsümân-ı Vekâlet, re’fet-ârâ devletlü el-Hâc Mehmed Paşa hazretleri, mihmân-ı bâhiru'l-‘unvân-ı Devlet-i ‘aliyye olan celâdetlü Hân-ı ‘âlî-şân cenâblarına[6] mahz-ı taltîf ü ikrâm ve mücerred tevkīr u ihtirâm niyyeti ile Serây-ı ‘âlîlerinde tertîb-i ziyâfet ve şehr-i muharremü'l-harâmın altıncı günü◊◊ müşârun ileyh hazretlerini Re’îsülküttâb Efendi[7] vesâtatiyle da‘vet **[B 310b]** buyurmalarıyla, tenşît-ı hâtır-ı ‘âtıra dâ’ir esbâb-ı sürûr u[8] neşât ve mûcib-i şevk u[9] inbisât olur ba‘zı melâ‘ib-i hande-fermâ temâşâsı ve[10] istimâ‘-ı nagamât-ı söz ü sâz-ı behcet-efzâ ve ihtirâ‘-ı edevât-ı zevk u safâ ile bir gün ve[11] bir gice temâm keremiyyet üzere hem-bezm ü[12] sohbet ve izhâr-ı şevk u beşâşet birle şân-ı ‘âlîlerine lâyık u ahrâ ikrâm[13] ve ri‘âyetlerinde vücûh ile himmet-i Âsafî- **[M 98b]** menkabetleri mebzûl buyurılup, ‘avdetlerinde dahi şâyân-ı dûş-i Kā’ânî olur girân-behâ[14] ferâce-i semmûr kürk ve envâ‘ cevâhir ile müzeyyen ü murassa‘ zî-kıymet bir kıt‘a musanna‘ bıçak ve bin ‘aded zer-i mahbûb surresi[15] ma‘raz-ı hedâyâda ‘arz ve

---

◊ 26 Zilhicce 1159 = 9 Ocak 1747 Pazartesi. B ve S nüshalarında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilhicce**” yazısı vardır.

1 kılınan S, M : olan B

2 -i Müfredât S, M : — B

3 ü ….. ve S, M : olunan katârlar ile B

4 Kad temme's-sene B : — S, M

5 **ELF** [B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında 295b'nin sağ kenarında bu yıl için müellifimizin düşürdüğü tarihle ilgili şöyle bir kayıt vardır: **Târîh-i sâl li-Münşi’ihî**: Bin yüz altmış sene-i fevz ü felâh (بيك يوز التمش سنه فوز و فلاح) **sene 1160**] B, S : + M

6 cenâblarına S, M : cenâbına B

◊◊ 6 Muharrem 1160 = 13 Ocak 1747 Cuma. B nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**muharrem**” yazısı vardır.

7 Re’îsülküttâb Efendi S, M : — B

8 sürûr u S, M : — B

9 şevk u S, M : — B

10 ba‘zı ….. ve M : ba‘zı melâ‘ib ve hande-fermâ temâşâsı ve M : — B

11 ve B, M : — S

12 hem-bezm ü S, M : — B

13 u ahrâ ikrâm S : ikrâm B : u ahrâ M

14 girân-behâ M : — B

15 surresi S, M : — B

telakkī bi'l-kabûlden[1] sonra sâlifü'l-beyân Mes‘ûd Girây Sultân ve sâ’ir etbâ‘ u eşyâ‘-ı Hânî'ye altûn sâ‘atler ve dîbâ ve çuka ve zer surreler in‘âmiyle cümleyi mesrûr u kâm-revâ ve te’diyesi lâzım gelan merâsim-i mihmân-nüvâzîyi kemâ huve hakkuhû edâ vü icrâ buyurup, bir mükemmel esb-i bâd-peymâ i‘tâsıyla keremlerin tekmîl ü îfâ[2] buyurdılar.

Tevcîh-i Muhâsebe-i Anadolu be-Sefîr-i İran Nazîf Mustafa Efendi

Bundan akdem zikri sebkat etdiği üzere mûmâ ileyh Nazîf Efendi'nin mesâha-i[3] sıdk u hulûsda zuhûra gelan hıdmeti ve makbûl-i dergâh-ı Hılâfet-penâhî olan sadâkat ü ‘ubûdiyyeti[4] mukābelesinde, rütbesinden a‘lâ bir mansıb-ı vâlâ ile mesrûr u kâm-revâ buyurulmak bâbında emr-i hümâyûn-i Cihân-mutâ‘[5] sudûruna binâ’en, **[B 311a]** mâh-ı merkūmun yedinci gününde◊ huzûr-i cenâb-ı[6] Âsafî'ye da‘vet ve Anadolu Muhâsebeciliği ‘inâyetiyle ilbâs-i hıl‘at ve karîn-i meserret buyurılup, selefi olan Yeğen Mehmed Efendi'ye dahi vaktiyle kazây-ı mâ-fât ve a‘lâsıyla mücâzât olunmak üzere tesliyet-bahş olur iltifât buyuruldu.

Teslîm-i nâme-i hümâyûn be-Sefîr-i İran Vezîr-i mükerrem el-Hâc Ahmed Paşa

Mâh-ı merkūmun yedinci günü◊◊ şeref-bahş-ı sudûr olan emr-i hümâyûn mûcebince, Elçi Paşa-yı müşârun ileyh hazretleri ve kendülere sânî olmak üzere me’mûr buyurılan mîr-i mîrân-ı kirâmdan Hudâvendigâr Sancağı mutasarrıfı Receb Paşa ve Ordu Kadısı nâmiyle ta‘yîn olunan müderrisîn-i fihâmdan Nu‘mân Efendi ve Vezîr-i müşârun ileyhe Kethudâ nasb olunan Dergâh-ı ‘âlî kapucu-başılarından ‘Abdurrahman Bey, evvelâ Serây-ı Âsafî'ye da‘vet ve ba‘dehû re’fetlü Sadrıa‘zam hazretleri ma‘iyyetleriyle Serây-ı hümâyûn'a ‘azîmet etmeleriyle[7], mahbûb-i kulûb-i hâss u ‘âmm ve[8] memdûh-i elsine-i enâm olan cenâb-ı Şehriyâr-ı Dârâ-gulâm hazretleri **[B 311b]** yevm-i mezkûrda dâ’ire-i ‘aliyye-i vâlâ-makāmlarından Mahbûbiyye nâm kasr-ı dil-

1 ve ….. kabûlden S, M : olundukdan B
2 cümleyi ….. îfâ S, M : cümlesini mesrûr B
3 mesâha-i B : sâha-i S, M
4 ve ….. ‘ubûdiyyeti S, M : — B
5 -i Cihân-mutâ‘ S, M : — B
◊ 7 Muharrem 1160 = 19 Ocak 1747 Perşembe. B ve S nüshalarında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**muharrem**” yazısı vardır.
6 cenâb-ı S, M : müstevcibü's-sürûr-i B
◊◊ 7 Muharrem 1160 = 19 Ocak 1747 Perşembe. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında 296b'nin sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**muharrem**” yazısı vardır.
7 etmeleriyle B : etmeleri ile S, M
8 ve M : — B, S

ârâmda bulunmalarıyla, bâ-izn-i hümâyûn Vekîl-i Saltanat hazretleri ma'iyyetlerinde olanlar ile huzûr-i fâyizu'n-nûr-i Husrevâne'ye ruhsat-yâb-ı duhûl olduklarında, ber-muktezây-ı vakt ü hâl ba'zı tavsıye vü tenbîhi mutazammın silkü'l-le'âl-i makāl âvîze-i gûş-i huzzâr-ı sadâkat-iştimâl buyurulduğı hînde, ibtidâ cenâb-ı Âsafî'ye hâssa-i[1] makām-ı Sadâret-i 'uzmâ olan ferve-i semmûr-i girân-behâ iksâ buyurılup, ba'dehû Elçi Paşa'ya serâsere dûhte sevb-i semmûr ve Elçi-i Sânî Receb Paşa'ya hıl'at-i hâssu'l-hâss ve Nu'mân Efendi'ye sûf ferâce-i semmûr ve Kethudây-ı müşârun ileyhe hıl'at-i fâhire[2] ilbâs buyuruldukdan sonra, hükümrân-ı İran Nâdir Şâh cenâbına olan nâme-i hümâyûn ve tasdîk-nâme-i 'inâyet-makrûn, Elçi Paşa-yı müşârun ileyhin yedine teslîm buyurulmağla, merâsim-i zemîn-bûsî takdîmiyle[3] ol hirz-i emân-ı vâcibü't-tekrîmi pîrâye-i dest-i ta'zîm ederek 'avdet eylediler.

Zîb-efzây-ı sahâyif-i bâlâ olduğu üzere, zâmin-i fevz ü felâh olan risâle-i sulh u salâhın hâvî olduğu **[B 312a]** terâkîb-i meserret-esâlîbinden husûl-i[4] **[M 99a]** ma'nây-ı inşirâh, ya'nî keyfiyyet-i vukū'-i musâfâtı bi-kemâlihî şerh u îzâh kasdiyle Elçi Paşa-yı müşârun ileyhe verilan nâme-i hümâyûn ve tasdîk-nâme-i mehâbet-nümûnun ve mûciblerince iktizâ eden mekâtîb-i 'aliyyenin birer sûretleri sebt-i cerîde-i vekāyi' kılındı.

Sûret-i nâme-i hümâyûn-i cenâb-ı Şehinşâh-ı rub'-i meskûn ki bi-vesâtat-i Sefîr-i İran Vezîr-i mükerrem el-Hâc[5] Ahmed Paşa firistâde-est

بسم الله الرحمن الرحيم و الله على ما نقول وكيل الحمد لله الذى نوّر عالمَ الائتلاف[6] بعد ما وَقَبَتْ فى سمائه غواسقُ الفتن و بسّم ثغورَ الازدلاف لثر ما قطّبتْ وجوهُها من ضباب الشحناء و الاحَن حيث اطلع شموسَ الوفاق فى آفاق اساطين الاسَلام و اسال زلال الاعتلاق[7] فى رياض اتحَاد سلَاطين الانام فاحيى به معالم الدين و السنة و سرى منه فى اجساد العباد و البلاد روحَ الامن و المنة ثم الصلوة و السلام و[8] الاتمّان و التحيةُ و الثناء الاعمّان على من بعثه رحمةً للعالمين و حجة بالغة على الناس اجمعين فرغبنا الى التمسك بسنته و التسلّك فى طرايق[9] صحابته و عترته [ب ٣١٢/ب] شعر: محمد سيد الكونين و الثقلين و الفريقين من عرب و من عجم و على اله و اصحابه مصابيح الدجى و ينابيع الهدى و الحجى ما اشتملتِ[10] الالفةُ خواقين الدين و رُفعت الكلفة مما بين سلاطين الموحدين اما بعد*

1 hâssa-i S, M : hâssaten B
2 fâhire S, M : hâss B
3 takdîmiyle M : takdîm ile B, S
4 husûl-i B, S : + [M 99a] husûl-i M
5 Vezîr-i mükerrem el-Hâc S, M : — B
6 الائتلاف B, S : الايتلاف M
7 الاعتلاق B, S : الاعتلاف M
8 و M : — B, S
9 طرايق B, S : طريق M
10 اشتملت M : شملت B, S

‘Âlî-hazret, le’âlî-nazrat, Şehriyâr-ı kamer-tenvîr, Hıdîv-i hûrşîd-nazîr, dürre-i yektây-ı efser-i nâmdârî, gurre-i garrây-ı cebîn-i bahtiyârî, mü’essis-i mebânî-i câh u celâl, müşeyyid-i erkân-ı ‘izz ü ikbâl, şâyeste-i tâc ü kemer-<u>gâh, bâyeste-i diyânet ü emânet ü intibâh, ‘alem-efrâz-ı hıtta-i serverî, revnak-bahşây-ı evreng-i Dâverî, Ferîdûn-taht[1], Cem-reviş, Husrev-i hümâyûn-baht, Dârâ-meniş, behâ’ü'd-dünyâ ve'd-dîn, cemâlü'l-İslâmi ve'l-Müslimîn, ‘avnen li'ş-şecâ‘ati ve'l-menâ‘ati ve'ş-şân, gavsen li'l-besâleti ve'r-rif‘ati ve'l-‘unvân, hâlâ câlis-i çâr-bâliş-i mesned-i Kisrâ ve Cem, fermân-fermây-ı Memâlik-i ‘Acem, felek-câh, el-Kā’ân Nâdir Şâh *zeyyenallâhu serîre saltanati-hi'z-zâhireti bi-bekā’-i âsâr-i zâtihî ve nevvera ‘uyûne devletihi'l-bâhireti bi-nekā’-i envâr-ı sıfâtihî*** hazretlerinin ser-i kâr-ı übbehet-şi‘âr-ı Şâhî ve nâdî-i nasafet-mebâdî-i Cem-câhî'leri savb-ı feyz-nâkine, tarâyif-i nezâyif-i tahiyyât-ı verdiyyetü'ş-şemîm-i musâdakāt-âyât [**B 313a**] ve sahâyif-i mesâhif-i teslîmât-ı ‘ıtriyyetü'n-nesîm-i muhâlesât-gāyât ki, fevâyih-i vefâ-revâyih-i ‘anberîn-nükheti, mu‘attar-sâz-ı dimâğ-ı hallet ve lahlaha-sây-ı meşâmm-ı uhuvvetdir, **şi‘r**:

Selâmun yefûhu'l-miskü min nefehâtihî

Ve ye’tî şemîme'l-insi min nesemâtihî

Selâmun mine's-selsâli ve'ş-şehdi a‘zebü

*Ve min nefehâti'l-verdi ezkâ ve atyebü****

---

* Rahmân ve rahîm olan Allah'ın adıyla. “Söylediklerimize Allah vekîldir (Kur’ân, el-Kasas, 28/28. âyetin son kısmı)”. Şükür, semâsında fitne karanlıkları çöktükten sonra, anlaşma dünyasını nûrlandıran, İslâm sütûnlarının ufuklarında birlik güneşlerini doğurarak kin ve öfke sislerinden dolayı yüzlerde kaşların çatılmasının peşisira hoş bir şekilde gülümseten, birinin sevgisine adanmış soğuk suları, halkın sultânlarının birlik bahçelerinde akıtan ve böylece dîn ve sünnetin önemli hususlarını düzenleyen, güven ve minnet rûhunu kulların ve ülkelerin bedenlerine sirâyet ettiren Allah içindir. Bundan sonra sâlât, esenlik, temennî, selâm, övgü, özen, âlemlere rahmet ve bütün insanlara en güçlü delîl olarak gönderilene, sünnetine sarılmaya rağbet ettirene, sahâbesinin ve soyunun yolunu tutanlara -Şiir: Her iki dünyânın, insan ve cinlerin, Arab ve Acem gibi iki fırkanın efendisi- onun âilesinin ve dîn hakânlarının dostluğunu içine alan ve tek Allah'a inananların sultânlarının arasındaki zahmetin kaldırılmasını sağlayan karanlığın kandilleri, hidâyetin ve daha doğrunun kaynakları olan ashâbının üzerine salât olsun. İmdi!” anlamına gelen Arapça bu cümleler, Sultân I. Mahmûd'un İran Şâhı'na gönderdiği mektûbun baş kısmıdır.

1 taht S, M : baht B

** زين الله سرير سلطنته الزاهرة ببقاء آثار ذاته و نور عيون دولته الباهرة بنقاء انوار صفاته = Allah onun parlak saltanatının tahtını, zâtının eserlerinin kalıcılığıyla süslesin ve apaçık devletinin güzelliklerini, kendi sıfatının nûrlarının katışıksızlığıyla nûrlandırsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

*** سلام يفوح المسك من نفحاته * و يأتى شميم الانس من نسماته * سلام من السلسال و الشهد اعذب * و من نفحات الورد ازكى و اطيب = Yaydığı kokulardan misk yayılana, esintilerinden samîmiyetin kokusu gelene selâm olsun. Soğuk su ve baldan daha tatlı ve gülün kokusundan daha iyi ve hoş olana selâm olsun” anlamına gelen bu cümleler, Arapça iki beyittir.

Murâ‘ât-ı levâzım-ı tebcîl ü tefhîm ile ithâf ü ihdâ kılındıkdan sonra, matla‘-ı nâhîd-i ‘izz ü ikbâl ve[1] meşrık-ı hûrşîd-i câh u celâl olan tab‘-ı nakkād-ı beyzâ-ziyâ ve zihn-i vekkād-ı berk-âsâlarına bu gûne îmâ vü inbâ olunur ki, cevâhir-i hürriyyet ve[2] hüsn-i vefâ ve zevâhir-i erîhiyyet-i[3] sıdk u safâ muktezâsınca, temhîd-i kavâ‘id-i musâfât ve te’kîd-i me‘âkıd-i müvâlâtı hâvî bu def‘a iftihâru'l-emâcidi ve'l-a‘yân Anadolu Muhâsebesi mansıbı[4] kendüye tevcîh u ihsânım olan Mustafa Nazîf *zîde mecdühû*[*] vesâtatiyle meb‘ûs olan nâme-i nâmî-i latîfü'l-işâre ve risâle-i kirâmî-i selîsü'l-‘ibâreleri ki, envâr-ı yerâ‘a-i lutf-i[5] beşâreti rûşen-sâz-ı çeşm-i velâ ve azvâ’-i yerâ‘a-i hüsn-i delâleti, nûr-bahş-ı dîde-i vefâdır. **Nazm**:

Be-sâ‘atî ki ***[M 99b]*** *sa‘âdet ez-û bürd-ahter*

Be-tâli‘î ki tevellâ[6] *bud ve küned takvîm*[**]

[**B 313b**] Bihterîn-i eyyâm-ı fîrûz ve huceste-terîn-i hengâm-ı gîtî-firûzda, râha-nüvâz-i vusûl ve resîde-i tâkçe-i bâlâ-hâne-i müsûl olup, ol gevher-i tâbdâr-ı dürc-i meveddet, takdîm-i resm-i tekrîm ile manzûr-i nazar-ı mahabbet oldukda, müştemil olduğu âb u tâb ve tarâvet ve pertev-i lem‘a-rîz-i safveti, şâyeste-i hirz-i bâzûy-i müsâlemet ve bâyeste-i temîme-i gerden-i musâdakat olmuşdur.

Lâ-siyyemâ zât-ı kudsî-simât-i Mülûkâne'mizi büyük birâder ‘add etmekle, hudûd-i emrden tecâvüzü ve menhec-i rızâ-cûylukdan tehallüfü bir dürlü câ’iz görmeyerek, muvâfık-ı şân-ı ‘azamet-nişân-ı devleteyn ve mutâbık-ı ‘unvân-ı gerdûn-mekân-ı hazrateyn üzere mütemessikân-ı menâşîr-i ruhsat olan vükelây-ı cânibeynin mükâlemeleri, nezd-i ferd-i Kā’ânî'lerinde pezîrây-ı imzâ ve ârâyiş-i hüsn-i kabûl ü irtizâ olması husûslarında, nûk-i hâme-i meveddet ile tasvîr u tahrîr olunan nukūş-i ‘âlem-pesend ve dil-pezîrleri bir kat dahi teshîr-i kişver-i hüsn-i ülfet ve tezyîn-i tâk-ı mu‘allâ-revâk-ı hallet etdiğinden gayri, fîmâ-ba‘d ahlâf u a‘kāb-ı hazrateyn miyânelerinde dahi teşyîd-i mebânî-i müvâneset ve te’kîd-i kavâyim-i bünyân-ı mühâdenet edeceği [**B 314a**] cây-ı kelâm değildir. Fi'l-asl âfitâb-ı ikbâl-i Devlet-i ‘aliyye-i ebed-kıyâmım, ibtidâ’-i tulû‘ u bürûzundan ilâ hâzihi'l-ân[7] tekallüd-i seyf-i

1 ve B, S : — M
2 ve B, S : — M
3 erîhiyyet-i B, S : tahiyyet-i M
4 mansıbı S, M : — B
* زید مجده = Şan ve şerefi artsın” anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.
5 lutf-i B, S : + u M
6 tevellâ (تولی) M : tevellâ (تولا) B, S
** بساعتی که سعادت از و برد اختر * بطالعی که تولی بد و کند تقویم = Bir an ki, yıldız ondan mutluluğu alıp götürdü; bir şans ki, dostluk kötüleşti ve sertleşti” anlamına gelen Farsça bir beyittir.
7 hâzihi'l-ân B, S : hâze'l-ân M

gazâ ve i‘zâz ve te’yîd-i şerî‘at-i garrâ ile mümtâz ü müstesnâ olmakdan nâşî, dâ’imâ i‘lâ’-i kelime-i ‘ulyây-ı dîn-i mübîn ve himâyet-i hamây-ı şer‘-i Hâtemü'n-Nebiyyîn içün kefere ve müşrikîn ile ikāmet-i ferîza-i gazv ü cihâda mübâderet ve erbâb-ı dîn ü millet ve ashâb-ı yakīn ü sünnet olan mülûk-i sütûde-sülûk hazerâtı ile dahi tarh-ı encümen-i ülfet ü müvâneset üzere iken, mukaddemâ diyâr-ı İran'da ser-zede-i hudûs ü zuhûr olan ‘ârıza-i âyîn-i sahîf-i (سخيف), sahîfe-i hüsn-i musâdakati temzîk u tashîf etdiği cihetden, seyf-i gazâ vü cihâd bir müddet gayr-i mâ-vuzı‘a lehinde i‘mâl ü icrâ ve bu takrîb ile ‘ibâd-ı muvahhidîn giriftâr-ı bend-i izdirâ olmuşlar idi. Fe-emmâ ehâlî-i İran haklarında ‘inâyet ü ihsân-ı Bârî, her bâbda yâver ü yârî olmakdan nâşî rahmen lehum, *“Ud‘u ilâ sebîl-i rabbike bi'l-hikmeti ve'l-mev‘izati'l-haseneti*”* matla‘ından tâbân olan kevâkib-i iclâl-i Devlet-i [**B 314b**] behiyye-i Nâdiriyye, pertev-endâz-ı derîçe-i kulûb-i İraniyân oldukda, yümn-i ‘azîmet-i Kā’ânî ve hüsn-i himmet-i Keyânî'leri ile ehâlî-i merzbûm-i merkūm, me’lûf oldukları bida‘-i seyyi’eden nükûl ve ol hazretin muhtâr-ı âbâ’-i kirâmları olan tarîka-i enîka-i Ehl-i Sünnet ve Cemâ‘at'e duhûl eyledikleri hâleti, vâkı‘â cenâb-ı me‘âlî-nisâb-ı Dâverî'lerinin dîn-i mübîne ve ‘umûmen ‘ibâd-ı muvahhidîne ilâ âhırı'l-edvâr nigâşte-i sahâyif-i rûzgâr ve[1] şîrâze-bend-i mecmû‘a-i leyl ü nehâr olan minnet-i ‘azîme ve mevhibet-i cemîleleri idüği vâzıh u âşikâr olduğundan kat‘-ı nazar, bu hıdmet-i müstelzimü'l-mefharetleri, ‘âmme-i Müslimîn'i dil-şâd ve husûsan zât-ı me‘âlî-simât-i Hılâfet-âyâtımızı mahzûz ve hâtır-âbâd etmek hasebiyle[2], *“el-Hubbu bi's-sem‘i mislü'l-hubbi bi'l-basari*”** müdde‘âsı üzere ol vakit merâ’ir-i yegânegî vü ittihâd ve evâsır-ı tevâfuk u i‘timâd, pezîrây-ı istikrâr u in‘ikād olmuşidi. Ve lâkin *“el-Umûru bi-evkātihâ merhûnetün*”** mazmûnunca tasfiye-i çeşme-sâr-ı devleteyn ve tesviye-i nazmu'l-umûr-i hazrateyn bu vakte tesvîf ü tevkīf olunmağla, mesâkîn-i hâksârân-ı ra‘iyyet-i tarafeyn ve sevâkin-i [**B 315a**] mesâkin-i[3] **[M 100a]** ‘aceze-i cânibeynin âsâyiş-i hâlleri, ber-mübtegāy-ı şefekat-fermây-ı *“Ve küllüküm mes’ûlün ‘an ra‘iyyetihî*”*4* vâcibe-i ‘uhde-i e‘âzım-ı mülûk ü

---

* ادع الى سبيل ربك بالحكمة و الموعظة الحسنة = (Resûlüm!) Sen Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle çağır” anlamına gelen bu cümle Kur’ân, en-Nahl 16/125. âyetin başında yer alan ufak bir kısmıdır.

1 ve B, S : — M

2 etmek hasebiyle S, M : etmekle B

** الحب بالسمع مثل الحب بالبصر = İşiterek sevmek, görerek sevmek gibidir” anlamına gelen Arapça özlü sözlerdendir.

*** الا مور باوقاتـها مرهـونة = İşlerin bir vakti zamanı vardır” anlamına gelen Arapça özlü sözlerdendir.

3 mesâkin-i B, S : + [M 100a] mesâkin-i M

*4 و كلكم مسئول عن رعيته = Hepiniz güttüklerinizden sorumlusunuz” anlamına gelen bu cümle Peygamberimiz'in Buhârî, Cum‘a 11, Cenâ’iz 32, İstikrâz 30, Vesâyâ 9, ‘Itk 17,19, Nikâh 81,90, Ahkâm 1; Müslim, İmâre 30; Ebû Dâvud, İmâre 1,13; Tirmizî, Cihâd 37; Ahmed b. Hanbel 2/5,54,55,108,111,121'de yer alan bir hadîsidir; bk. Wensinck, II,273.

ekyâl ve miyâne-i me‘âşir-i mü’minînde, *“V'a‘tasımû bi-hablillâhi cemî‘an*”* mü’eddâsı üzere tathîr-i mevârid-i musâfât, akvây-ı vesâ'il-i merâzî-i Melik-i Müte‘âl olduğu, muharrik-i silsile-i merâhim-i kâmile-i hazrateyn ve müheyyic-i dâ‘iye-i mekârim-i şâmile-i cânibeyn olmağla, mahz-ı nekā’-i[1] niyyet ve ‘ayn-ı safây-ı taviyyet ile vükelây-ı tarafeynin bin yüz elli dokuz senesi mâh-ı ṣa‘bânının on yedinci günü◊ târîhiyle müverrah, ahz ü i‘tâ eyledikleri temessükât-ı memhûrenin şerâyit-ı muharrere ve zavâbıt-ı mukarreresi bi'l-cümle makbûl-i devleteyn olduğu cihetden, temessüklerde şart kılındığı[2] vechile de’b-i pîşîn-i selâtîn-i musâdakat-âyîn üzere tecdîd-i libâs-i mihr u velâ ve temhîd-i esâs-ı sıdk u safâ içün mutarraz-ı tırâz-ı kabûl ü tasdîk olup, şeref-efzây-ı imlâ vü ısdâr kılınan ‘ahid-nâme-i hümâyûn-i mücâmelet-meşhûn-i Husrevâne'mizde ta‘yîn ü tasrîh ve tebyîn ü tavzîh olunduğu üzere, mâ-beynde mün‘akıd olan sulh u salâh-ı müstetba‘u'l-fevzi[3] ve'l-felâhın, *“Ve men evfâ bimâ-‘âhede ‘aleyhillâhu fe-se-yü’tîhi ecran ‘azîmâ**”* [**B 315b**] medlûlünce, de‘âyim-i istihkâm-ı mebânî-i[4] umûr u ahkâmın tezyîn ü takvîm ve fîmâ-ba‘d ilâ mâ-şâ’allâhu Te‘âlâ ahlâf u a‘kāb-ı hazrateyn beynlerinde dahi bâ‘is-i tezâ‘uf-i esbâb-ı dost-dârî ve mûcib-i terâdüf-i âsâr-ı râst-kârî olacak vech-i cemîl üzere merâsim-i hubb u müvâlâtı icrâ vü tetmîm içün rütbeleri müsâvî büyük elçiler[5] ba‘s ü tesyîri ile ref‘-i hicâb-ı mübâyenet ve bî-gânegî ve feth-i bâb-ı mübâsetat ve yegânegî kılınmak lâzım ve lâ-büdd olmakdan nâşî, kıble-i ikbâl-i şehriyârân ve mev’il-i âmâl-i tâcdârân olan Dergâh-ı devlet-medâr-ı ‘azamet-dest-gâh ve ‘atebe-i ‘aliyye-i şevket-şi‘âr-ı cihân-penâhımızda, Hâcegân-ı mu‘allâ-‘unvân-ı Dîvâniyye'mizden Rûznâmçe-i Evvel rütbesiyle emekdâr ve kâr-âzmâ ve sadâkat-kâr ve savâb-â şinâ olup, bu def‘a mertebe-i esnây-ı (اسنای) Vezâret-i ‘ulyâ'ya ıs‘âd olunan düstûr-i mükerrem, müşîr-i mufahham, nizâmü'l-‘âlem Vezîr'im el-Hâc Ahmed Paşa *edâmallâhu Te‘âlâ iclâlehû*** Büyük Elçi ta‘yîn olunmağın, taraf-ı eşref-i Şâhî'lerinden ba‘s olunan Büyük Elçi'leri Âsitâne-i sa‘âdet-nisâb-ı [**B 316a**] me‘âlî-me’âbımıza ve taraf-ı hümâyûnumuzdan meb‘ûs olan Sefîr-i müşârun ileyh dahi cânib-i menî‘u'l-cevânib-i mu‘allâ-câhîlerine müteveccih ve rû-berâh olup, bi-‘avnillâhi Te‘âlâ işbu nâme-i hümâyûn-i mülâtafet-mazmûn-i

---

* و اعتصموا بحبل الله جميعا = Hep birlikte Allah'ın ipine (İslâm'a) sımsıkı yapışın” anlamına gelen bu cümle Kur’ân, Âl-i ‘İmrân, 3/103. âyetin başında yer alan bir kısmıdır.

1 nekā’-i B, S : nefâ’-i M

◊ 17 Ṣa‘bân 1159 = 4 Eylül 1746 Pazar.

2 kılındığı B, M : kılınduğı S

3 fevzi B, S : gavri M

** و من اوفى بما عاهد عليه الله قسيؤتيه اجرا عظيما = Kim ahdini bozarsa, ancak kendi aleyhine bozmuş olur. Kim de Allah ile olan ahdine vefâ gösterirse Allah ona büyük bir mükâfât verecektir” anlamına gelen bu cümleler Kur’ân, el-Feth, 48/10. âyetin ikinci yarısıdır.

4 mebânî-i B, S : mebânî-yi M

5 elçiler B, S : elçilik M

*** دام الله تعالى اجلاله = Yüce Allah onun saygınlığını devam ettirsin” anlamına gelen Arapça duâdır.

Pâdişâhâne'miz ile vusûl buldukda, mâ-beynde esâs-ı müstahîlü'l-indirâs-ı ittihâd-ı dînî ve binây-ı resânet-mesâs-ı i'tikād-ı yakīnî üzere mânend-i *İreme zâti'l-'imâd*[*] tevkîd olunan me'âkıd-ı müvâlât-ı saht-bünyâd-ı velâ vü vedâd, *"Velâ tenkuzû'l-eymâne ba'de tevkîdihâ"*[**] mazmûn-i münîfine i'timâd ü inkıyâd ile *bi-lutfihî Te'âlâ ilâ yevmi't-tenâdi ke-seb'-i şidâd*[***] pâ-ber-cây-ı mekânet ü istibdâd ve kâmin-i mekâmin-i savâb u sedâd olan âsâr-ı hasene ve etvâr-ı müstahsenesi fîmâ-ba'd ahlâf u a'kāb-ı hazrateyn miyânelerinde[1] dahi neslen ba'de-neslin râkī-i merâkī-i terakkī vü izdiyâd olup, müteferri'-i yek-cihetî-i dîn ü millet ve müterettib-i yek-rengî-i vüdd ü hallet olan meveddet-i müte-kavvimetü'l-usûl ve mahabbet-i mütehattimetü'l-husûlün irtifâ'-ı âsâr-ı vahşet ü külfet ve iltimâ'-ı envâr-ı ülfet ü uhuvvet ile ânen-fe-ânen[2] semerât-ı hayr u berekâtı cümleye müşâhed ve nümâyân olacağı müstağnin 'ani'l-beyân olmağla, **[M 100b]** bu mu'âhede-i mü'ebbede-i murassafet [**B 316b**] ü'l-erkân ve bu mu'âkade-i muhallede-i murassasatü'l-bünyân, murâ'ât-ı zavâbıt-ı şurût u kuyûd ve muvâfât-ı revâbıt-ı rusûm u hudûd ile istitbâ'-ı letâyif-i dost-dârî ve istibzâ'-ı tarâyif-i nîkû-kârî buyurılup, müşârun ileyh Büyük Elçi'miz me'mûr olduğu üzere tevfiye-i mühimmât-ı risâlet ve te'diye-i hıdemât-ı sefâret eyledik-den sonra, şâyeste-i resm ü râh-ı tevâdd ü tehâbb olan vech-i mergūb üzere bir gün mukaddem cânib-i hümâyûn-i Husrevâne'mize i'âde vü ircâ' buyurulmak me'mûldür. *Bâkī hemîşe meyâmin-i eyyâm-ı şehâmet ü kâm-kârî ve mehâsin-i âsâr-ı menâ'at ü bahtiyârî rûz-efzûn tetâbu' u tevâlî bâd bi-Rabbi'l-ibâd*[*4].

Sûret-i imzây-ı hümâyûn: el-Mü'eyyedü'l-Müsta'în billâhi'l-Meliki'd-Deyyân, el-Müstemeddü minhu'l-'avnu fî külli hînin ve zemân, Hâdimü'l-Haremeyni'ş-şerîfeyn es-Sultân el-Gāzî Mahmûd Hân ibnü's-Sultân el-Gāzî Mustafa Hân[*5].

---

* ارم ذات العماد = Direkleri (yüksek binaları) olan İrem şehri" anlamındaki bu ifâde ile Kur'ân, el-Fecr 89/7. âyete telmîh söz konusudur.

** و لا تنقضوا الايمان بعد توكيدها = Pekiştirdikten sonra yeminleri bozmayın" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, en-Nahl, 16/91. âyetin ortalarında yer alan bir kısmıdır.

*** بلطفه تعالى الى يوم التناد كسبع شداد = Kıyâmet gününe kadar yedi kat sağlam gök gibi, Yüce Allah'ın lütfuyla" anlamına gelen Arapça bu ifâdede *"ilâ yevmi't-tenâd"* kelimeleriyle, meâli "Ey kavmim! Gerçekten sizin için o **bağrışıp çağrışma gününden (kıyâmet gününden)** korkuyorum" olan Kur'ân, Mü'min, 40/32. âyete; *"ke-seb'-i şidâd"* kelimele-riyle ise meâli "Üstünüzde **yedi kat sağlam göğü** bina ettik" olan Kur'ân, en-Nebe', 78/12. âyete telmîh vardır.

1 miyânelerinde S : miyânlarında B, M

2 ânen M : ân B, S

*4 باقى همیشه میامن ایّام شهامت و کامکاری و محاسن اثار مناعت و بختیاری روز افزون تتابع و توالی باد برب العباد = Son söyleyeceğim şudur: Kulların Rabbi'nin yardımıyla, yiğitlik ve mutluluk günlerinin bereketleri ve çetinlik ve bahtiyârlık eserlerinin güzellikleri, uzun süre birbiri ardınca gelsin ve arası kesilmeksizin devam eylesin" anlamına gelen Farsça bir duâdır.

*5 المؤيد المستعين بالله الملك الديان المستمد منه العون فى كل حين و زمان خادم الحرمين الشريفين السلطان الغازى محمود خان ابن السلطان الغازى مصطفى خان = Herşeyin mâliki, herşeyin karşılığını

Sûret-i ‘ahid-nâme-i hümâyûn-i ‘inâyet-mazmûn-i hazret-i Şehriyârî ki, be-cânib-i İran firistâde-est bi-vesâtat-i Sefîr-i Kebîr Vezîr-i mükerrem el-Hâc Ahmed Paşa[1]

بسم الله الرحمن الرحيم ذلك فضل الله يؤتيه من يشاء الحمد لله المحمود فعالهُ الممدود على خلفائه برّهُ و افضاله الذى خصّ كثيرا من السلاطين بتاج العزّ و التمكين غير انّ حميدَ العواقب [ب ٣١٧/I] فيهم و[2] سعيدَ المواهب و المناقب من بينهم عزيز نادر و رغّب على السلم كافة المؤمنين سيما اساطين ملوك هذا الدين المبين بَيْد انه لا يوفّق به الا من استنار لَه الضمایر و صفی[3] منه السرائر سبحانه سبحانه ما اعظم شانه و اتم برهانه حيث اَبْرز بين الدولتين ما استتر من عهود الوفاق بعد ما لَبْدى الشقاق نواجذه و انجز للحضرتين ماانتظر من وعود الائتلاف[4] غبّما كشف مصاف الخلاف ثغوره و منافذه فنزع بلطفه ما فى الصدور من غلّ و نفور ثم الّف بين القلوب و صرف الكروب عن سكّان الجَبوب[5] حتى اصبحوا بنعمته اخوانا على سرر الامن و المصافاة و امست عيونُ الفتن عميانا بعد ما كحلتها مَراودُ اسنة البدع و المناواة نشكره على ما سهّل لاودّائه طرق الجهاد فى سبيله على اعدائه اهل الشرك و قبيله بتحقيق ترغيب اجلّ المرسلين امّته فى الاتحاد لتحصين حوزة المسلمين حيث ارشدهم الى اعلاء كلمته و لواهم بقوله و المؤمنون يدٌ واحد[6] على من سواهم و ايّدهم باخباره اصلاح ذات البين شعبة من شعب النبوة و بشّرهم به مدى الدهر اَصاله [ب ٣١٧/ب] و غدوه صلى الله عليه و على صحبه و آله الطاهرين و جنده و حزبه و سلم و شرّف و كرّم ما تصالح من تبّاعه[7] خواقينُ العالم*؛

veren Allah'tan yardım dileyerek desteklenen, Allah'tan kendisine her an ve zamanda yardım edilen, Mekke ve Medîne gibi iki kutsal yere hizmet eden Gâzî Sultân Mahmûd Hân, Gâzî Sultân Mustafa Hân oğlu” anlamına gelen Arapça bu ifâde, Sultân I. Mahmûd'un İran Sefîri Ahmed Paşa vasıtasıyla İran Şâhı'na gönderdiği mektûbun imzâ kısmıdır.

1 bi-vesâtat-i ….. Paşa S, M : — B

2 و M : — B

3 الضمایر و صفی M : الضمار و صفا B : الضمایر و صفا S

4 الائتلاف S, M : الایتلاف B

5 الجبوب B, S : الجنوب M

6 واحد S, M : واحدة B

7 تبّاعه B, S : اتباعه M

* Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. “İşte bu Allah'ın dilediğine verdiği lütfudur” [anlamına gelen bu cümle, Kur’ân, Mâ’ide, 5/54; el-Hadîd, 57/21; el-Cum‘a, 62/4. âyetlerinde geçmektedir]. Şükür, yaptıkları övgüye değer olan, iyiliği ve bağışı halîfelerine uzanan, sultânlardan birçoğunu yücelik ve tedbîrlilik tâcıyla ayrıcalıklı kılan Allah içindir. Ne var ki onların arasında yaptıkları övgüye değer olan, meziyet ve yetenekleri mutluluk doğuranlar çok nâdirdir. Allah, gönüllerin kendisiyle aydınlandığı ve sırların onlar vasıtasıyla çözüldüğü kimseler sebebiyle bütün müminleri, özellikle de bu apaçık dînin sütûnları olan hükümdârları barışa teşvîk etmiştir. Allah'ı tenzîh ederim, Allah'ı tenzîh ederim, O'nun şânı ne yücedir, delîli de ne kadar tamdır. Öyle ki iki devlet arasında uyum anlaşmalarından gizli olanları, azı dişleri ihtilâfı gösterdikten ve iki hazret için anlaşmanın sözlerinden beklenen gerçekleştikten sonra ortaya çıkarmıştır. İhtilâfın saflarının gedikleri ve delikleri ortaya çıkınca, Allah'ın lütfuyla göğüslerindeki kin ve nefreti çekip almış, daha sonra kalplerin arasını kaynaştırmış ve yeryüzünün sâkinlerinin kederlerini gidermiştir. Böylece onlar Allah'ın nimeti sayesinde güven ve uzlaşma tahtlarında kardeşler oldular [Buradaki “Allah'ın nimeti sayesinde kardeşler oldular” kısmı ile Kur’ân, Âl-i ‘İmrân, 3/103. âyetin ortalarındaki “O gönüllerinizi birleştirmişti ve O'nun nimeti sayesinde kardeş kimseler olmuştunuz” meâlindeki kısma telmîh söz konusudur]; fitnenin gözleri, bidatin ve çekişmenin sivri uçlarının sürme çekmeye yarayan araçaları, göze sürme çekildikten sonra körleştirilmiştir. Şirk ehli ve onlar gibilerinden olan düşmanlarına karşı, müslümanların bulunduğu bölgenin güçlendirilmesi için ümmetini birlik konusunda peygamberlerin en yücesinin teşvîkinin gerçekleştirerek, dostları için cihâd yollarını kolaylaştırmasından

Pes hakāyık-ı câmi‘atü'l-âsar-ı minnet ü sipâs ve dekāyık-ı lâmi‘atü'l-envâr-ı dürûdi bî-kıyâs ol Pâdişâh-ı lâ-yezâl ve Mâlikü'l-mülki bî-zevâl *celle ‘an derki'l-idrâki menâle zâtihî ve ‘azze min en yeblugahu's*[1]*-simâkü kemâle sıfâtihî*[*] hazretlerinin dergâh-ı celâl ü ‘azamet ve bârgâh-ı cemâl-i vâhidiyyetine takdîm olunur ki, istakıssât-i ecnâs-i mümkinât ve usûlât-i envâ‘-ı mâhiyyâtı îcâd ü ibdâ‘ ve mazhar-ı imtiyâz-ı ahsen-i takvîm[2] **[M 101a]** olan nev‘-i kerîm-i insânı inşâ vü ihtirâ‘ edüp, ber-mûceb-i medlûl-i *“Ve rafa‘nâ ba‘zakum fevka ba‘zın derecât*[**]*”* takdîr-i merâtib ü kemâlât ile temyîz-i tefâvüt-i zevât eyledi. **Nazm**:

Cihân müttefik ber-İlâhiyyeteş
Furû-mânde der-künh-i mâhiyyeteş
Ne be-revâc-ı zâteş pered murg-ı fehm
Ne ber-zeyl-i vasfeş resed dest-i vehm[***]

Ve nukūd-i sılât-i salavât-ı muttasıletü'l-vürûd ve ‘ukūd-i neyyirât-ı tahiyyât-ı meşk-endûd ol Server-i enbiyâ ve kāfile-i sâlâr-ı ma‘şer-i asfiyâ, vâzı‘-ı ahkâm-ı şerî‘at ü dîn, kā’id-i ketîbe-i enbiyâ’i ve'l-mürselîn *‘aleyhi mine't-teslîmâti esnâha [**B 318a**] ve mine't-tekrîmât-ı a‘lâhâ ve enmâhâ*[*] hazretlerinin menba‘-ı feyezân-envâr-ı hidâyet ve menhel-i feverân-enhâr-ı

---

dolayı ona teşekkür ederiz. Böylece onları Hz. Peygamber'in “Müminler başkalarına karşı tek bir eldir” [anlamına gelen tırnak içindeki bu cümle, “tek bir” kısmı dışında Ebû Dâvud, Cihâd, 147, Diyât,11; en-Nese’î, Kasâme, 9,13; İbn Mâce, Diyât, 31; Ahmed b. Hanbel 1/122; 2/180,211'de geçen Hz. Peygamber'in bir hadîsidir; bk. Wensinck, V,348] sözüyle İslâm kelimesinin ve sancağının yükseltilmesine yöneltmiştir. Onları “İnsanların arasını bulmak, nübüvvetin şûbelerinden bir şûbedir” [anlamına gelen tırnak içindeki bu cümlenin “İnsanların arasını bulmak”la ilgili kısmı hakkında el-Buhârî, Sulh, 1,11; Ebû Dâvud, Edeb, 50; el-Muvatta’, Hüsnü'l-hulk, 7; Ahmed b. Hanbel 6/445'te Hz. Peygamber'in bazı hadîsleri varsa da (bk. meselâ Wensinck, III,340), “nübüvvetin şûbelerinden bir şûbedir” kısmı ile ilgili olarak sünnî literatürde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır] haberini vermek sûretiyle desteklemiş ve sabah akşam, bütün zamanlar boyunca onları bununla müjdelemiştir. Allah ona, ashâbına ve tertemiz âilesine, ordusuna, taraftarına salât eylesin ve onun takipçileri olan dünyâ hâkânları barış içinde oldukça selâmet, şeref ve kerem üzere olsunlar” anlamına gelen Arapça bu cümleler, Osmanlı Şeyhulislâmı Mehmed Zeynel‘âbidîn Efendi'nin İran Mollası Ali Ekber'e gönderdiği mektûbun sûretidir.

1 *yeblugahu's* B, S : *yebluga's* M

* جل عن درك الادراك منال ذاته و عز من ان يبلغ السماك كمال صفاته = İdrâkler, onun zâtını kavramaktan yüce olsun ve Başakçı Yıldızı, onun sıfatlarının kemâline erişemesin” anlamına gelen ve Allah için yapılan Arapça bir duâdır.

2 takvîm B, S : + [M 101a] takvîm M

** و رفعنا بعضكم فوق بعض درجات = Kimini ötekilere derecelerle üstün kıldık” anlamına gelen bu cümle Kur’ân, ez-Zuhruf, 43/32. âyetin ortasında yer alan bir kısmıdır.

*** جهان متفق بر الهيتش * فرو مانده در كنه ماهيتش * نه برواج ذاتش پرد مرغ فهم * نه بر ذيل وصفش رسد دست وهم = Bütün cihân onun ilâhlığında müttefik olmakla beraber, Zâtı'nın mâhiyyetini bilmekten âcizdirler. Anlayış kuşu ne kadar yükselse, O'nun zâtının zirvesine uçamaz, akıl ne kadar düşünse, O'nun sıfatının eteğine el eriştiremez” anlamına gelen bu cümleler, Sa‘dî'nin *Bostân*'ında geçen iki beyittir; bk. Şeyh Sâdî-î Şîrazî, *Bostan ve Gülistan,* trc. Kilisli Rıfat Bilge,12. Baskı, İstanbul 1980, s.15-16.

‘inâyet olan Türbe-i münevvere ve Ravza-i mutahhere'lerine nisâr kılınur ki, *“el-Mü’minûne ke-racülin vâhidin[**]”* fassı ile tarsî‘-i erkân-ı kasr-ı vifâk-ı Müslimîn ve *“el-Mü’minü li'l-mü’mini ke'l-bünyâni yeşüddü ba‘zuhum ba‘zan[***]”* nassı ile terfî‘-i eyvân-ı ittifâk-ı muvahhidîn eyledi. **Nazm**[1]:

Rasûl-i ‘Arab, Şâh-ı Ümmî-lakab
Delîl-i ‘Acem, reh-nümây-ı ‘Arab
Ez-û hüccet-i dîn mükemmel şude
*Be-mühr-i Nübüvvet müseccel şude[*4]*

Nesr[2]: Ve dürer-i dürûd-i nâ-ma‘dûd ve gurer-i garâyib-i sürûd ve[3] ta‘zîmât-ı gayr-i mahdûd ol yeke-tâzân-ı *“es-Sâbıkūne's-sâbıkūn[*5]”* ve pîşvâyân-ı *“Ulâ’ike'l-mukarrebûn[*6]”* olan ashâb-ı ahyâr, Muhâcirîn ve[4] Ensâr hazerâtının meşâhid-i münevvere ve merâkıd-ı mu‘attaralarına îsâr olunur ki, hafâyây-ı mezâyây-ı sünen-i Seyyidü'l-mürselîn'i tavzîh u tebyîn ile te’kîd-i de‘âyim-i dîn ve temhîd-i kavâ‘id-i yakîn eyledi. **Şi‘r**[5]:

Humu'n-nücebâ’u'l-gurru min-Âl-i Ahmed
Ve hum bâye‘ûhu tâyi‘îne lede'ş-şecer
‘Aleyhim selâmullâhi mâ-nâha tâ’irun
*Ve mâ-lâha li's-sârrîne fi'z-zulmi'l-kameri[*7]*

---

* عليه من التسليمات اسناها ، من التكريمات اعلاها و انماها = Selâmların en parlağı ve şereflerin en üstünü ve en fazlası onun üzerine olsun” anlamındaki bu cümle, Hz. Muhammed'e yapılan bir övgüdür.

** المؤمنون كرجل واحد = Müminler tek bir kişi gibidirler” anlamına gelen bu cümle Müslim, Birr, 67,68'de yer alan Peygamberimiz'in bir hadîsidir; bk.Wensinck, I,117.

*** المؤمن للمؤمن كالبنيان يشد بعضهم بعضا = Mümin diğer mümin için birbirini tutan yapılar gibidir” anlamına gelen bu cümle Buhârî, Mezâlim, 5; Salât, 88; Edeb 36; Tirmizî, Birr, 18; en-Neseî, Zekât, 67; Ahmed b. Hanbel, IV,404,405,409'da yer alan Peygambe rimiz'in bir hadîsidir; bk.Wensinck, I,113.

1 Nazm S, M : **Beyt** B

*4 رسول عرب شاه امی لقب * دلیل عجم رهنمای عرب * از و حجت دین مکمل شده * بمهر نبوّت مسجّل شده = Arab'ın Peygamberi, ümmî lakaplı Pâdişâh, Acem'in kılavuzu, Arab'ın yol göstericisi, O'nun tarafından dînin delîli mükemmel hâle gelmiş, Peygamberlik mührüyle de tescîl edilmiştir” anlamına gelen bu cümleler, Farsça bir kıtadır.

2 **Nesr** B : — S, M

3 ve S : — B, M

*5 السابقون السابقون = (Hayırda) önde olanlar, (ecirde de) öndedirler” anlamına gelen bu cümle Kur’ân, el-Vâkı‘a 56/10. âyetidir.

*6 اولئك المقربون = İşte bunlar (Allah'a) en yakın olanlardır” anlamına gelen bu cümle Kur’ân, el-Vâkı‘a 56/11. âyetidir.

4 Muhâcirîn ve B, M : ve Muhâcirîn S

5 **Şi‘r** S : — B, M

*7 هم النجباء الغر من آل احمد * و هم بايعوه طايعين لدى الشجر * عليهم سلام الله ما ناح طائر * و ما لاح للسارين فى الظلم القمر = Onlar Ahmed'in âilesinden seçkin ve soylu insanlardır; onlar ağacın

Emmâ ba‘d: Çün izhâr-ı şe‘â’ir-i[1] şerî‘at-i garrâ ve îzâh-ı me’âsir-i Hanîfiyye-i semhâ ile îfâ’-i hukūk-ı ahkâm-ı İlâhî ve icrây-ı umûr-i[2] evâmir u nevâhî içün bi-haseb-i te‘âkubi'l-edvâri [**B 318b**] ve'l-a‘sâri ve tebâ‘udi'l-aktâri ve'l-emsâr hıyâr-ı ‘ibâd-ı hakkāniyyet-mu‘tâddan bir bende-i sa‘âdet-i‘tiyâdın ıstıfâ vü ihtiyâr kılınması ve pîşânî-i menşûr-i liyâkat ü istîhâlinin tuğrây-ı garrây-ı *“İnnî câ‘ilüke li'n-nâsi imâmen*[*]*”* ile pîrâye-dâr-ı kuvvet ü iktidâr olması, muktezây-ı hikmet-i bâliga-i Samedânî[3] ve mübtegāy-ı meşiyyet-i sâyiga-i Rabbânî'dir[4]. Binâ’en ‘aleyh cenâb-ı Hudâvend-i Hallâk *celle celâlühû ‘an vasmeti'l-intikāli ve'l-iftirâk*[**] delîl-i akvây-ı *“İ‘dilû huve akrabu li't-takvâ*[***]*”* ile menâfi‘-i ecille-i ‘adâlet ü insâfı isbât ve ta‘rîf ve fermân-ı vâcibü'l-iz‘ân-ı[5] *“Etî‘ullâhe ve etî‘u'r-Rasûle ve uli'l-emri minkum*[*4]*”* birle ‘âmme-i enâma kabûl-i ribka-i mutâva‘atların teklîf etmekle, sâlik-i tarîka-i[6] ‘adl ü iktisâd ve mâlik-i meleke-i rüşd ü sedâd olan mülûk-i marzıyyü's-sülûk-i İslâm'a teklîf ve[7] dahi *“Ve ca‘ale beyneküm meveddeten*[*5]*”* muktezâsınca safây-ı mevârid-i safvet ü müvâlâtı tahbîb ve mezâhir-i ittihâd-ı *“İnneme'l-mü’minûne ihvetün*[*6]*”* olan sa‘âdet-mendân-ı îmânı vukū‘-ı şakk-ı ‘asâdan sıyânet birle ber-mûceb-i *“Fe-aslihû beyne ahaveyküm*[*7]*”* taskīl-i merâyây-ı tevâdd ü tehâbba tergīb zımnında musâdakat ve musâfât-ı selâtîn-i dîn ve muvâfakat-i[8] [**B 319a**] müvâlât-ı mülûk-i mü’minîni bâ‘is-i âsâyiş-i

altında gönüllü olarak ona biat edenlerdir. Bir kuş öttükçe ve karanlıkta yürüyenlere ay gözüktükçe Allah'ın selâmı onların üzerine olsun” anlamına gelen ve burada sahâbe için söylenmiş Arapça bir kıt‘adır.

1 şe‘â’ir-i S, M : şe‘âyir-i B

2 umûr-i S, M : umû[r]-i B

* انى جاعلك للناس اماما = Ben seni insanlara önder yapacağım” anlamına gelen bu cümle Kur’ân, el-Bakara, 2/124. âyetin sonlarına doğru yer alan bir kısmıdır.

3 Samedânî B, S : Samedâniyye M

4 Rabbânî'dir B, S : Rabbâniyye'dir M

** جل جلاله عن وصمة الانتقال و الافتراق = Değişim ve dağılma lekesinden saygınlığı yüce olsun” anlamına gelen ve Allah için söylenen Arapça bir duâ cümlesidir.

*** اعدلوا هو اقرب للتقوى = Adâletli olun; bu, Allah korkusuna daha çok yakışan (bir davranış) tır” anlamındaki bu cümle, Kur’ân, el-Mâ’ide, 5/8. âyetin sonlarına doğru yer alan bir kısmıdır.

5 iz‘ân-ı S, M : eznân-ı B

*4 اطيعوا الله و اطيعوا الرسول و اولى الامر منكم = Allah'a itâat edin, Peygamber'e ve sizden olan ululemre (idarecilere) de itâat edin!” anlamına gelen bu cümle Kur’ân, en-Nisâ 4/59. âyetin baş taraflarında yer alan ufak bir kısmıdır.

6 teklîf etmekle, sâlik-i tarîka-i B, S : sâhib-i M

7 teklîf ve M : — B, S

*5 و جعل بينكم مودة = Aranızda sevgi peydâ etmiştir” anlamına gelen bu cümle, Kur’ân, er-Rûm, 30/21. âyetin ortalarında yer alan bir kısmıdır.

*6 انما المؤمنين اخوة = Müminler ancak kardeştirler” anlamındaki bu cümle, Kur’ân, el-Hucurât 49/10. âyetin baş kısmında yer alan bir kısmıdır.

*7 فاصلحوا بين اخويكم = Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin” anlamına gelen bu cümle, Kur’ân, el-Hucurât 49/10. âyetin ortasında yer alan bir kısmıdır.

8 muvâfakat-i B, S : + ve M

bilâd ve mâye-i ârâyiş-i[1] ‘ibâd eyleyüp, husûsan rütbe-i ‘âliye-i Saltanat-ı kübrâ ve tabaka-i sâmiye-i Hılâfet-i ‘ulyâmızı menşûr-i imtiyâz-ı *“İnnâ ca‘alnâke halîfeten fi'l-arzı*[*]*”* ile müntehe'l-gāye-i cemî‘-i tabakāt ve zât-ı kudsî-simâtımızı hıdmet-i bülend-mertebet-i Haremeyn-i şerîfeyn *şerrefehumallâhu Te‘âlâ ilâ şetâti'l-* ***[M 101b]*** *ferkadeyn*[**] sa‘âdeti ile vâsıl-ı rütbe-i i‘lây-ı menâzil ü derecât edüp, mütâba‘at-i sünnet-i seniyye-i hazret-i Rasûl-i sakaleyn *sallallâhu Te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem*[***] ve mahabbet-i âl ve ashâb-ı İmâm-ı kıbleteyn ile ser-efrâz[2] ve emr-i vâcibü'l-imtisâl-i *“Ve câhidû fillâhi hakka cihâdihî*[*4]*”* mûcebince edây-ı ferîza-i gazv ü cihâd ile hâ’iz-i kasbu's-sebak-ı meydân-ı imtiyâz etmekle, eyyâm-ı rûz-efzûnumuzu karîn-i sebât ü devâm ve silsile-i Saltanat-makrûnumuzu rehîn-i istikrâr u istihkâm eyledi. Felâ-cerem şükran ‘alâ hâzihi'n[3]-ni‘am, ta‘zîmen li-emrillah ve şefekaten[4] ‘alâ-halkıllah levâzımını icrâ vü îfâya dikkat-i zât-ı kirâmî-sıfâtımıza lâzime-i zimmet ve vâcibe-i ‘uhde-i himmet olmağın, li-zâlike çemen-ârâyî-i istirâhat-i ‘ibâd ve behâr-pîrâyî-i safvet-i memâlik ü bilâd olan ‘âlî-hazret, le’âlî-nazrat, [**B 319b**] Şehriyâr-ı kamer-tenvîr, Hıdîv-i hûrşîd-nazîr, dürre-i yektây-ı efser-i nâmdârî, gurre-i garrây-ı cebîn-i bahtiyârî, mü’essis-i mebânî-i câh u celâl, müşeyyid-i erkân-ı ‘izz ü ikbâl, şâyeste-i tâc ü kemer-<u>gâh, bâyeste-i diyânet ü emânet ü intibâh, ‘alem-efrâz-ı hıtta-i serverî, revnak-bahş-ı evreng-i Dâverî, Ferîdûn-taht, Cem-reviş, Husrev-i hümâyûn-baht, Dârâ-meniş, behâ’u'd-dünyâ ve'd-dîn, cemâlü'l-İslâmi ve'l-Müslimîn, ‘avnen li'ş-şecâ‘ati ve'l-menâ‘ati ve'ş-şân, gavsen li'l-besâleti ve'l-celâleti ve'l-‘unvân hâlâ câlis-i çâr-bâliş-i mesned-i Kisrâ ve Cem, fermân-fermây-ı Memâlik-i ‘Acem, felek-câh el-Kā’ân Nâdir Şâh *zânallâhu*[5] *şânehû ve sânehû ‘ammâ şânehû*[*5] cenâblarının kıbel-i akdes ve ecmel-i Şâhî ve[6] taraf-ı enfes ü ekmel-i sipihr-iştibâhlarından bundan esbak ve akdem Der-bâr-ı Hılâfet-medâr-ı

---

1 ârâyiş-i S : ârâmiş-i B, M

* انا جعلناك خليفة فى الارض = Biz seni yeryüzünde (senden öncekilerin yerine) hükümdâr yaptık” anlamına gelen bu cümle Kur’ân, Sâd 38/26. âyetin başlarında yer alan ufak bir kısımdır.

** شرفهما الله تعالى الى شتات الفرقدين = Yüce Allah, Büyükayı yıldız kümesinin en parlak yıldızları dağılıncaya kadar o iki yeri şereflendirsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

*** صلى الله تعالى عليه و سلم = Yüce Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun” anlamına gelen ve Peygamberimiz'e yapılan Arapça bir duâdır.

2 efrâz B : firâz S, M

*4 و جاهدوا فى الله حق جهاده = Allah uğrunda, hakkını vererek cihâd edin” anlamına gelen bu cümle, Kur’ân, el-Hacc 22/78. âyetin başında yer alan bir kısmıdır.

3 hâzihi'n B, S : hâze'n M

4 ta‘zîmen ….. şefekaten M : ta‘zîm li-emrillah ve şefekat B, S

5 *zânallâhu* B, S : *zâdallâhu* M

*5 زان الله شانه و صانه عما شانه = Allah onun şânını süslesin ve şânına halel getirecek şeylerden onu korusun” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

6 ve M : — B, S

Sultânî ve bârgâh-ı gerdûn-iştibâh-ı Hâkānî'mize kerreten ba‘de-merretin vârid olan nevâmic-i behiyye-i Şâhî'lerinde derc ü iş‘âr olunduğu üzere, rehberî-i tevfîk-ı lâ-yezâl-i Hudâ-dâd ve bagal-gîrî-i isti‘dâd ü istîhâl-i mâder-zâd ile revnak-efzây-ı erîke-i Şâhî ve pîrâye-bahşây-ı serîr-i Cem-câhî oldukları evân-ı behcet-iktirân, ya‘nî şûrây-ı kübrây-ı Sahrây-ı Mugān'da ittifâk-ı kulûb [**B 320a**] ü ârâ ve ittihâd-i kelim-i pîr u bernâ ile cenâb-ı şehâmet-nisâb-ı Kā’ânî'lerin[1] fermân-fermâyî-i Memâlik-i İran ve mesned-ârâyî-i taht-gâh-ı Keyân'a hasran ve kasran elyak u ahrâ ve evfak u evlâ gördüklerinde, Mezheb-i Hanîf-i Ehl-i Sünnet ve Cemâ‘at o ‘âlî-hazretin muhtâr-ı âbâ’-i kirâm ve mâye-i hamîr-i fıtrat-ı[2] diyânet-irtisâmları olmakdan nâşî, Şâh İsma‘îl Safevî vaktinde hudûs ü zuhûr edüp, miyâne-i Rum ve A‘câm'da furûzîne-i nevâ’ir-i hısâm olan sebb ü rafz bid‘atlerinin terk ü izâle ve def‘-i izâhasın emr-i ‘azîm-i Saltanat'a takdîm eylemeleriyle, ekser ricâl-i İraniyân teklîf-i mezkûru kabûl ve teslîm eyledikleri cihetden, anlar dahi tehammül-i külfet-i Şâhî ve tekabbül-i ‘unvân-ı mu‘allâ-câhî edüp, li-zâlike işbu mazhar oldukları eser-i cemîlin hüsn-i telâfîsi olmak üzere cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı Mülûkâne'mizden ol vakit is‘âf ü istis‘âdını iltimâs eyledikleri mevâdd-ı hamse-i ma‘hûdenin üç mâddesi ba‘de't-tesviye derece-i kabûle mevsûl ve bâkī iki mâddesi ki biri tasdîk-ı Mezheb-i Ca‘ferî ve dîğeri Mekke-i mükerreme'de tahsîs-ı rükn mâddeleridir.

Anların derkâr olan me‘âzîr-i şer‘iyyeleri bi'd-defe‘ât taraf-ı eşref-i Kā’ânî'lerine ifâde vü inhâ birle [**B 320b**] metrûk ü menkûl olması şîme-i insâf[3] **[M 102a]** ve hakkāniyyetlerine mufavvaz u mevkûl kılınmışidi[4]. Lâkin bi-takdîrillâhi Te‘âlâ ol vakitlerden berü matlûb u merâm olan musâlaha-i hayriyyet-encâm, pezîrây-ı sûret-i nizâm u hıtâm olamayup, teklîfeyn-i mezkûreyn nümâyiş-i çehre-i mevâdd-ı müsâlemeye perde-keş-i mümâna‘at olmuşiken, bundan mukaddemce tekrâren[5] savb-ı eltaf-i fütüvvet-penâhîlerinden südde-i seniyye-i sidre-nigâhımıza meb‘ûs olan tensîkāt-ı behiyye-i Dâverâne'lerinde derc ü tastîr olunduğu üzere fi'l-asl mekāsıd u âmâlleri tahsîl-i mülk ü mâl ve takrîr-i husûmet ü cidâl olmayup, ancak ümmet-i merhûme-i Nebeviyye beynlerini ıslâh birle tarafeyn re‘âyâsının husûl-i sâmân ü felâhları olmak hasebiyle, yümn-i[6] himmet-i Keyânî'leriyle ‘umûmen[7] ehâlî-i İran beynlerinde tarîka-i enîka-i Sünnet ü Cemâ‘at mergūb u meslûk ve mâddeteyn-i ma‘hûdeteyn dahi bi'l-külliyye mefsûh u metrûk kılınmağla, fîmâ-ba‘d beyne'd-devleteyn in‘ikād-ı silm ü salâh ile inkıtâ‘-ı

1 Kā’ânî'lerin B, S : Kā’ânî'leri M
2 fıtrat-ı B, S : — M
3 insâf B, S : + [M 102a] insâf M
4 kılınmışidi S, M : kılınmışdır B
5 tekrâren B : tekrâr S, M
6 yümn-i B, S : — M
7 ‘umûmen S : ‘umûm B, M

nizâ‘ u kifâha irâde-i seniyye-i mûcibü'l-irtiyâhları te‘alluk eylediği ifâde vü iş‘âr ve lâkin zeyl-i tahrîrâtda erâzîye dâ’ir müceddeden ba‘zı teklîf dahi eğerçi îrâd ü tezkâr kılınup, fe-emmâ anın dahi is‘âf ü kabûlünde ibrâm u ısrâr vâdîlerine gidilmeyüp, [**B 321a**] tab‘-ı hümâyûnumuza güvârâ olan taraf-ı Şâhî'lerine dahi güvârâ olmak üzere redd ü kabûlünde zimâm-ı ihtiyâr, müsellem-i kabza-i tasarruf-i Hılâfet-medâr-ı Mülûkâne'miz olduğu tasrîh u ihbâr olunmağın, bu gûne cilve-ger-i mir’ât-i zuhûr olan sûret-i mu‘âmele-i diyânet-mevfûrlarına binâ’en, taraf-ı hümâyûnumuzdan dahi ma‘kūd olan encümen-i şûrâda karâr-dâde olduğu vechile teklîf-i cedîd-i merkūm dahi mâ-sebakları gibi endâhte-i vâdî-i ferâmûşî vü insâ ve her bâbda mazâ-mâ-mazâ meseli beyne'd-devleteyn tahkīk u imzâ kılınup, şân ve ‘unvân-ı cânibeyne mûcib-i nakīza[1] vü şeyn olacak hâletlerden her gûne ‘ârî ve berî olmak vechile Hâkān-ı cennet-merâbi‘ Sultân Murâd Hân-ı Râbi‘ hazretlerinin zemân-ı bâ-‘unvânlarında karâr-dâde olan hudûd ve sınûr-i kadîme ile ‘akd-i musâlahaya müsâ‘ade-i hümâyûn-i Husrevâne'miz erzânî ve cârî kılınmağla, bu siyâk üzere ‘akd-i sulh u salâh, o ‘âlî-hazretin dahi karîn-i rızây-ı yümn-iktizây-ı Şâhî'leri olduğu sûretde, ber-vech-i muharrer emr-i musâlaha temhîd ü tevkîd olunup, fîmâ-ba‘d gerek zemân-ı bâ-‘unvânlarında ve gerek ahlâf u a‘kāb-ı hazrateyn evânlarında kasr-ı müşeyyedü'l-erkân-ı tehâbb ü istînâs [**B 321b**] bir dürlü kābil-i tezelzül ü indirâs olmayacağını hâvî şeref-efzây-ı sudûr olan nâme-i hümâyûn-i nasafet-meşhûnumuz ile Hâcegân-ı Dîvân-ı mu‘allâ-‘unvândan Mâliyye Tezkirecisi iftihâru'l-emâcidi ve'l-a‘yân Mustafa Nazîf *dâme mecdühû* ba‘s ü irsâl ve ‘akd-i teşyîd-i bünyân-ı musâfâta başka başka ruhsat-nâme-i hümâyûnumuz ile gerek mûmâ ileyh ve gerek Bağdâd ve Basra eyâletlerine mutasarrıf olup, ol câniblerin ser‘askeri olan düstûr-i mükerrem, müşîr-i mufahham, nizâmu'l-‘âlem Vezîr'im Ahmed Paşa *edâmallâhu Te‘âlâ iclâlehû** Murahhas ta‘yîn olunmalarıyla, mûmâ ileyh o vech üzere ol savb-ı sa‘âdet-evbe tesyîr u irsâl[2] ü îsâl olunduğuna binâ’en, dâru's-sedâd-ı Bagdâd'a ba‘de'l-vusûl, Vezîr-i müşârun ileyhin tarafından **[M 102b]** ta‘yîn olunan Dîvân Kâtibi kıdvetü'l-emâcidi ve'l-a‘yân Velî *zîde mecdühû* ile bi'l-ma‘iyye savb-ı me’mûra teveccüh ü ‘azîmet ve Kazvîn ile[3] Tahrân beyninde Ordu-yi meymenet-pûy-i cenâb-ı Şâhî'lerine vaz‘-ı rihâl-i ikāmet eylediklerin-den[4] sonra, nâme-i hümâyûn-i Husrevâne'mizi[5] nezd-i Keyânî'lerine teblîğ u teslîm ve tavsıye-i hümâyûnumuz olan hâlâtı pîş-gâh-ı me‘âlî-penâhlarına ‘arz u takdîm eyledikde, irâde-i Hılâfet- [**B 322a**] ifâdemiz üzere ‘akd-i sulh u

1 nakīza S : nakīsa B, M

* ادام الله تعالى اجلاله = Yüce Allah onun saygınlığını devam ettirsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 u irsâl M : — B, S

3 ile B, S : ve M

4 eylediklerinden S, M : eyledikden B

5 Husrevâne'mizi S, M : Husrevânî'mizi B

salâh ve feth-i ebvâb-ı silm ü necâha ol Sâmî-câh cenâbları taraflarından dahi meyl ü rağbet zuhûr etmeğin, cânib-i Saltanat-ı seniyye'mizden ta‘yîn olunan mûmâ ileyhimâ ve[1] taraf-ı Şâhî'lerinden mükâlemeye me’mûr olan nüvvâb-ı kirâmîlerinden cenâb-ı Hâniyyet-me’âb, sa‘âdet-iktisâb, devlet-intisâb, Mu‘ayyir-i Memâlik-i İran Hasan ‘Ali Hân *dâme mahfûfan bi-‘inâyetillâhi'l-Meliki'l*[2]*-Mennân*[*] ile mevâdd-ı müsâlemeyi ba‘de'l-müzâkere, esâs ve şart kılınan mâddelerden başka bunlara müteferri‘ olan üç mâdde ve bir tezyîl ile emr-i[3] musâlaha-i hayriyyet-âsâr, vükelây-ı tarafeynin rızâ ve ittifâklarıyla def‘aten pezîrây-ı hüsn-i nizâm u[4] karâr oldukdan sonra, mevâdd-ı merkūme huzûr-i lâzımü'l-hubûr-i Keyânî'lerine ba‘de'l-‘arz, taraf-ı eşref-i Kā’ânî'lerinden dahi pîrâye-i[5] kabûl ü istikrâr olmağla, işbu bin yüz elli dokuz senesi mâh-ı şa‘bânu'l-mu‘azzamının[6] on yedinci günü[◊] târîhiyle müverrah, cânibeynden ma‘mûlün bih temessükler alınup verilmeğin, zikr olunan temessükler tarafeynden makbûl ü mu‘teber ve mer‘î ve mukarrer tutulduğun müş‘ir, sâl-i bâ-ikbâl-i sittîn ve mi’ede vâki‘ nevrûz-i fîrûzda[◊◊] mübâdele olunmak[7] şartıyla rütbeleri müsâvî büyük elçiler ba‘s ü irsâliyle [**B 322b**] tasdîk-nâmeler[8] getürdilüp, anlar dahi Âsitâne-i sa‘d-âşiyânelere teblîğ ve teslîm eylemeleri kavl ü karâr olunmağın, cânib-i me‘âlî-câlib-i[9] Keyânî'lerinden[10] verilan memhûr ve ma‘mûlün bih temessük, Murahhas-ı mûmâ ileyh Mustafa Nazîf *dâme mecdühû*ya terfîk kılınan vâkıf-ı huzûr-i Şâhî, emâret-me’âb, fütüvvet-nisâb Mihmândâr Muhammed Hüseyn Bey *zîde mecdühû* vesâtatiyle Bağdâd ve Basra eyâletleri mutasarrıfı Vezîr-i müşârun ileyh tarafına vâsıl ve anın cânibinden dahi Der-bâr-ı Hılâfet-medâr-ı Mülûkâne'mize vârid ü dâhil olup, kā‘ide-i kadîme-i Devlet-i rûz-efzûn ve deydene-i müstedîme-i Saltanat-ı ebed-makrûnumuz üzere düstûr-i ekrem, müşîr-i efham, nizâmü'l-‘âlem, nâzımu menâzımi'l-ümem, müdebbirü umûri'l-cumhûri bi'l-fikri's-sâkıb, mütemmimü mehâmmi'l-enâmi bi'r-re’yi's-sâ’ib[11], mümehhidü bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl, müşeyyidü erkâni's-sa‘âdeti ve'l-iclâl, mükem-

1 ve M : — B, S
2 bi-‘inâyetillâhi'l-Meliki'l M : bi-‘inâyeti'l-Meliki'l B : bi-‘inâyetillâhi'l S
* دام محفوفا بعناية الله الملك المنان = Hükümrân olan ve ihsânı bol olan Allah'ın inâyetiyle kuşatılmış olarak devâm etsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
3 emr-i B, S : — M
4 nizâm u M : — B- S
5 Kā’ânî'lerinden dahi pîrâye-i B, S : Kā’ânî'lerinde dahi karîn-i M
6 mu‘azzamının B, S : mu‘azzamın M
◊ 17 Şa‘bân 1159 = 4 Eylül 1746 Pazar.
◊◊ Rûmî takvîmde nevrûza denk gelen 10 Mart 1160, 9 Rebî‘ulevvel 1160 Salı gününe, bugün kullandığımız takvîmde ise 21 Mart 1747 tarihine tesadüf etmektedir.
7 olunmak B, M : olmak S
8 nâmeler B, S : nâme M
9 câlib-i B, S : cânib-i M
10 Keyânî'lerinden M : Keyhânî'lerinden B, S
11 sâ’ib S, M : sâyib B

milü nâmûsi's-Saltanati'l-‘uzmâ, mürettibü[1] merâtibi'l-Hılâfeti'l-kübrâ el-mahfûfu bi-sunûf-i ‘avâtıfi'l-Meliki'l-a‘lâ hâlâ Vezîr-i a‘zam-ı sütûde-şiyem ve Vekîl-i mutlak-ı kaviyyü'l-himem el-Hâc Mehmed Paşa *edâmallâhu Te‘âlâ iclâlehû ve zâ‘afe bi't-te’yîd-i iktidârahû ve ikbâlehû*[*] ma‘rifetiyle zikr olunan temessük, dergâh-ı mu‘allâ-penâhımıza [**B 323a**] ‘arz u telhîs olunmağla, derûnunda sebt ü tahrîr ve imlâ vü tastîr olunan kelimât ve mevâdda ‘ilm-i ‘âlem-şümûl-i Mülûkâne'miz muhît u şâmil oldukda, cümlesi nezd-i hümâyûn-i Pâdişâhâne'mizde karîn-i kabûl olmağın, şeref-bahş-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i zılliyyet-makrûnumuz mûcebince işbu tasdîk-nâme-i sedâd-‘allâme-i Husrevâne'miz ısdâr ve lafz-be-lafz yerlü yerinde ri‘âyet ü sıyânet olunmak[2] içün zikr olunan mevâdd ü tezyîldir ki, ‘ayniyle[3] serd ü tezkâr olunur.

Esâs: Hâkān-ı[4] **[M 103a]** cennet-merâbi‘ Sultân Murâd Hân-ı Râbi‘ hazretlerinin zemân-ı sa‘âdet-iktirânlarında vâki‘ olan musâlaha, devleteyn beyninde mer‘î tutılup ve musâlaha-i mezbûrede olan hudûd ve sınûr yine o minvâl üzere kalup, i‘tibâr oluna ve erkânına[5] tegayyür ve halel isâbet eylemeye.

Şart: Min-ba‘d fitne-i nâ’ime ve tîğ-i hısâm der-niyâm olup, ol nesne ki tarafeynin şânına lâyık ve devleteynin hayriyyet ve salâhlarına muvâfık ola, cemî‘ mevâdda ma‘mûl ola ve müheyyic-i gubâr-ı küdûret ve münâfî-i musâlaha ve müsâlemet olan umûrdan ictinâb oluna.

Mâdde-i ûlâ: Huccâc-ı İran, Bağdâd veyâ Şâm taraflarından ‘âzim-i Beytullâhi'l-Harâm olalar, [**B 323b**] yol üzerinde vâki‘ olan vülât ve hükkâm ve mîru'l-hâclar mezbûrları mahal-be-mahal âminîn ve sâlimîn birbirlerine îsâl edüp, murâ‘ât-i hâl ve sıyânet-i ahvâllerin manzûr tutalar.

Mâdde-i sâniye: İşbu iki devletin dostluğun te’yîd ve ittihâdların işâ‘at içün her üç senede bir şahıs Devlet-i ‘aliyye'mden İran'da ve bir şahıs dahi İran'dan Âsitâne-i ‘aliyye'mde olup, anların mesârıf ve mâ-lezimeleri[6] tarafeynden verile.

Mâdde-i sâlise: Tarafeynin esîrleri murahhas olup alınup satılmaya ve vatanlarına gitmeğe tâlib olanlara tarafeynden mümâna‘at olunmaya.

Tezyîl: Sultân Murâd Hân-ı Râbi‘ hazretlerinin zemânlarında olan hudûd ve sınûr tahkīk olunup, serhad muhâfızları dostluğa münâfî harekâtdan ihtirâz eyleyeler. Ve andan mâ‘adâ ehâlî-i İran, Safeviyye zemânlarında ihdâs

1 mürettibü B, S : müzeyyinü M

* ادام الله تعالى اجلاله و ضاعف بالتأييد اقتداره و اقباله = Yüce Allah onun saygınlığını devam ettirsin ve iktidârını ve ikbâlini desteğini kat kat arttırsın” anlamına gelen Arapça duâdır.

2 olunmak S, M : olmak B

3 ‘ayniyle B : ‘aynı ile S, M

4 Hâkān-ı B, S : + [M 103a] Hâkān-ı M

5 erkânına S, M : erkâna B

6 mesârıf ve mâ-lezimeleri M : ihrâcâtları B, S

olunan ahvâl-i nâ-şâyesteyi külliyyen târik ve usûl-i ‘akāyidde Ehl-i Sünnet Mezhebi'ne sâlik olmalarıyla, Hulefâ’-i Râşidîn *rıdvânullâhi Te‘âlâ ‘aleyhim ecma‘în** hazerâtını hayr ve terazzî ile yâd eyleyeler[1]. Ve ehâlî-i İran'dan fîmâ-ba‘d Ka‘be-i mükerreme ve Medîne-i münevvere ve sâ’ir bilâd-ı İslâmiyye'ye gelüp gidenlere huccâc ve züvvâr-ı Rum ve ehâlî-i [**B 324a**] sâ’ir bilâd-ı İslâmiyye misillü bu cânibden mu‘âmele-i bi'l-mücâmele olunup, kendülerden durma nâmiyle ve hılâf-ı şer‘ u kānûn sâ’ir vechile nesne mutâlebe olunmaya ve kezâlik ‘atebât-i ‘âliyât[2] züvvârının mâdâm ki yedlerinde ticâret mâlı olmaya, Bağdâd'ın hükkâm ve mübâşirleri anlardan bâc taleb etmeyeler. Ve yedinde ticâret mâlı olanların hisâbı üzere iktizâ eden gümrükleri[3], mu‘tâd-ı kadîm üzere[4] alınup, ziyâde taleb olunmaya. Ve ol[5] tarafdan dahi Devlet-i ‘aliy-ye'm tüccârına ve ehâlîsine bu minvâl üzere mu‘âmele oluna. Ve dahi târîh-i in‘ikād-ı sulhdan sonra İran'dan Memâlik-i mahrûse'ye ve[6] bu tarafdan dahi İran'a firâr eder olur ise himâyet olunmayup, taleb olundukları hâlde vükelây-ı cânibeyne teslîm olunalar. Ve in-şâ’allâhu Te‘âlâ şurût-ı mezkûreye tarafeynden murâ‘ât olundukça[7], işbu mahabbet ve dostluk bu iki devlet-i ‘uzmâ ve hânvâde-i kübrânın ve ahlâf u a‘kāblarının beynlerinde muhalled ve ber-karâr ola.

Hâtime: İşbu musâlaha-i mübârekede vâki‘ husûsât-ı mastûre ve ‘uhûd-i mezkûre in‘ikādının tarafeynden kabûlünü müş‘ir bin yüz altmış senesi evâ’ilinde[8] vâki‘ Nevrûz-i sultânîde◊ veyâ andan sonraca [**B 324b**] tasdîk-nâmeler ile rütbeleri biribirine[9] müsâvî büyük elçiler ba‘s ü tesyîr olunmak üzere karâr verilmeğin, cânibeynden alınup verilan mevsûkun bih temessükler mûcebince, Devlet-i ‘aliyye-i râsihu'l-erkânımız ile Şâh-ı vâlâ-câh müşârun ileyh cenâbları beyninde **[M 103b]** kıbel-i eşref-i hazrateynden vekâlet-i mahkiyyeler hasebiyle işbu musâlaha-i hayr-encâm ve bu müsâleme-i dost-kâm bi-tevfîkıllâhi'l-Meliki'l-Müte‘âl[10] ârâyiş-i hüsn-i itmâm ü encâm olmağla, imdi Şâh-ı Kā’ânî-yi dest-gâh[11] cenâbları ve a‘kāb-ı husûsıyyet-intisâbları cânibleri̇nden[12] mâdâm ki işbu ma‘kūd olan musâlaha-i mübâreke

* رضوان الله تعالى عليهم اجمعين = Yüce Allah onların hepsinden râzı olsun” anlamına gelen ve sahâbe için kullanılan Arapça bir duâdır.

1 eyleyeler B : edeler S, M
2 ‘âliyât S, M : ‘aliyyât B
3 gümrükleri S, M : + ber B
4 üzere S, M : — B
5 ol M : o B, S
6 ve B, S : — M
7 olundukça B : olundukca S, M
8 evâ’ilinde B, M : evâyilinde S
◊ Rûmî takvîmde nevrûza denk gelen 10 Mart 1160, 9 Rebî‘ulevvel 1160 Salı gününe, bugün kullandığımız takvîmde ise 21 Mart 1747 tarihine tesadüf etmektedir.
9 biribirine B : birbirine S, M
10 Müte‘âl M : Min‘âm B, S
11 dest-gâh B, S : dost-gâh M
12 cânibleri̇nden B, S : cenâblarından M

şerâ'itına[1] ri'âyet oluna, taraf-ı hümâyûn-i Hılâfet-makrûnumuzdan dahi 'ahd ü sevgend ve mîsâk-ı berûmend ile te'yîd-i revâbıt-ı sulh u âştî ve te'kîd-i zavâbıt-ı silm ü dostî ederiz ki, min-ba'd cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı Husrevâne ve kezâlik ahlâf-ı nasafet-ittisâf-ı Mülûkâne'mizden ve[2] vüzerây-ı 'izâm ve huddâm-ı 'âlî-makāmımızdan kâ'inen-men-kâne hiçbir[3] ferd ser-i mû hılâfına hareket eylemeye. **Nazm**:

Tâ ez-berây-ı nazm-ı[4] *mesâlih-i derîn-cihân*
Kes-râ derûn-i perde-i takdîr nîst kâr
Devrân-ı âştî ki nizâm-ı cihân ez-ûst
Bâdâ çü-fazl-ı Hakk ebediyyü'd-dehr pâydâr*

[**B 325a**] *Hemvâre tevâlî-i 'inâyet-i bî-gāyet-i İlâhî, karîn-i rûzgâr ve rusûm u âyîn-i velâ-cûyî ve nîk-hâhî ber-devâm ve ber-karâr bâd, bi'n-Nebiyyi ve 'âlihi'l-athâri*[5] *ve sahâbetihi'l-ahyâri mine'l-Muhâcirîn ve'l-Ensâr***.

Sûret-i imzây-ı hümâyûn: el-Mütevekkilü 'alallâhi'l-Kerîmi'l-Mennân, el-mufavvızu emrahû fî küll-i hâlin ve şân, Hâdimü'l-Haremeyni'ş-şerîfeyn es-Sultân el-Gāzî Mahmûd Hân ibnü's-Sultân el-Gāzî Mustafa Hân.

Sûret-i mektûb-i 'âlî-i hazret-i Sadrıa'zamî ki, be-cânib-i hükümrân-ı[6] İran cenâb-ı Nâdir Şâh-ı 'âlî[7]-câh-râ firistâde-est bi-vesâtat-i Sefîr-i İran Vezîr-i mükerrem el-Hâc Ahmed Paşa

Mâdâm ki mihr-i sipihr-i hubb u velâ ve âfitâb-ı âsümân-ı vüdd ü ıhâ, envâr-ı esbâb-ı sadâkat ve eşi''a-i levâzım-ı muvâfakat ile matla'-ı ıhlâs-

1 şerâ'itına S : şerâyitına B, M
2 ve B, S : — M
3 hiçbir M : hic B : hiç S
4 nazm-ı B, S : nizâm-ı M
* تا از برای نظم مصالح درین جهان * کس را درون پرده تقدیر نیست کار * دوران اشتی که نظام جهان از اوست * بادا چو فضل حق ابد پایدار = Bu dünyâda işlerin düzeni için hiçbir kimseye takdîr perdesinin gerisindeki şeyler bildirilmemiştir. Dünyânın düzenin sağlandığı barış da onun sayesindedir. Hakkın fazlıyla sonsuza kadar pâyidâr olsun" anlamına gelen bu cümleler Farsça iki beyittir.
5 athâri S, M : azhâri B
** همواره توالئ عنایت بیغایات الهی قرین روزکار و رسوم و آیین ولا جویی و نیکخواهی بر دوام و بر قرار باد بالنبی و آله الاطهار و صحابته الاخیار من المهاجرین و الانصار = Nebî'nin ve onun tertemiz âilesinin ve Ensâr ve Muhâcirîn'den onun seçkin ashâbının yüzü suyu hürmetine, Allah'ın sonsuz ihsânlarının arası kesilmeksizin sürmesi, daima zamanın yoldaşı olsun, dostluğu aramaklığın ve herkesin iyiliğini istemekliğin âyîn ve merâsimleri de devamlılığını ve kararlılığını sürdürsün" anlamına gelen bu cümleler Farsça bir duâdır.
6 hükümrân-ı S, M : **Şâh-ı** B
7 **'âlî** B : vâlâ S, M

zamâ'irden[1] tâli‘ ve maşrık-ı safvet-i havâtırdan sâtı‘ olup, âfâk-ı kulûb-i dostî-tıynetâna rûşenî-bahş-ı hallet ve aktâr-ı ef'ide-i yek-cihetî-i menkabetâna pertev-pâş-i meveddet ola. Ol mâh-ı gerdûn-Saltanat ü Tâcdârî ve neyyir-i felek-baht ü kâmkârî, ârâyiş-dih-i mesned-i bahtiyârî, zîbende[2]-sâz-ı evreng-i dâdârî, a‘lâ-hazret ve mu‘allâ-cây-gâh, refî‘-menzilet ve Cem şîd-dest-gâh, fermân-fermây-ı Memâlik-i İran, [**B 325b**] revnak-efzây-ı taht-gâh-ı Keyân, sadr-ârây-ı kişver-i Şâhî, lem‘a-pîrây-ı ufuk-i Cem-câhî, nûr-pâş-i semâ'-i dânâyî, rûşenî-bahş-ı çeşm-i bî-nâyî, ferhunde-fâl-i huceste-hısâl, Hıdîv-i iklîm-i câh u celâl, İsfendiyâr-ı ser-bülendî, Şehriyâr-ı bâ-iktidâr-ı mülk-i ercümendî, dâver-i Dârâ-şiyem, tensîk-fermây-ı Memâlik-i ‘Acem, ‘avnen li'l-hamâseti ve'l-celâleti[3], savnen li'd-diyâneti ve'l-emâneti, gerdûn-bârgâh-ı Hılâfet-penâh, Şâh-ı vâlâ-câh, Ferîdûn-dest-gâh *lâ-zâlet neyyirâtü devletihî şârikaten min meşârıkı's-sa‘âdeti*[4] *ve'l-ikbâl ve mâ infekket şümûsü şehâmetihî tâli‘aten min metâli‘i'l-mecdi ve'l-iclâl*[*] hazretlerinin zât-ı me‘âlî-simât ve vücûd-i mekârim-âyâtları, erîke-pîrây-ı fermân-rânî ve zîb-efzây-ı serîr-i gîtî-sitânî olup, levâmi‘-i ahkâm-ı ma‘delet-ittisâmları, ârâyiş[5]-bahşây-ı derûn-i cihâniyân ve sevâtı‘-ı evâmir-i nasafet-irtisâmları, ârâmiş-fermây-ı fu'âd-ı zîr-destân olmak da‘avâtı, muvâzabet-kerde-i zâmîr-i ıhlâs-semîr-i ikbâl-cûyları idüği, merfû‘-i pîş-gâh-ı devlet-me'âb ve ma‘rûz-ı dest-gâh-ı sa‘âdet-intisâb kılındıkdan sonra, mücellây-ı ilhâmât-ı Rabbânî ve temessül-gâh-ı [**B 326a**] ‘inâyet-i Sübhânî olan mir'ât-ı tab‘-ı pâk-i Şâhâne ve levh-i zihn-i tâbnâk-i Dâverâne'lerine ifâde-i[6] **[M 104a]** senâ-kâr-ı sadâkat-nişân, bu üslûb-i ihtirâm-mashûb ile menkūş-i sahîfe-i zikr u beyân kılınur ki, cevâhir-i hürriyyet ve[7] hüsn-i vefâ ve zevâhir-i erîhiyyet-i sıdk u safâ muktezâsınca, iş‘âr-ı temhîd-i mebânî-i musâfât ve izhâr-ı âsâr-ı tevâfuk u müvâlât zımnında cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı Dâverâne'lerinden Devlet-i ‘aliyye Sefîri olup, bu def‘a kendüye ‘avâtıf-ı ‘aliyye-i Husrevâne'den Anadolu Muhâsebesi mansıbı ihsân buyurılan ‘izzetlü[8] Mustafa Nazîf Efendi sahâbetiyle firistâde buyurılan nâme-i nâmî-i latîfü'l-işâre ve mufâvaza-i kirâmî-i karînü'l-beşâreleri, beyne'd-devleteyni'l-‘aliyyeteyn zemîn-i müvâlât üzere pezîrây-ı sûret-i hüsn-i[9] nizâm

1 zamâ'irden S : zamâyirden B, M
2 zîbende B, S : زنینده M
3 ve'l-celâleti B : ve'l-celâle S, M
4 sa‘âdeti B, S : sa‘âde M
* لا زالت نیرات دولته شارقة من مشارق السعاده و الاقبال و ما انفکت شموس شهامته طالعة من مطالع المجد و الاجلال = Onun devletinin ışıkları, saâdet ve ikbâlin doğuş yerinden parlamakta; mertliğinin güneşleri, şeref ve saygınlığın doğuş yerinden doğmakta devam eylesin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.
5 ârâyiş B : âsâyiş S, M
6 ifâde-i B, S : + [M 104a] [i]fâde-i M
7 ve S : — B, M
8 ‘izzetlü B, S : iftihâru'l-emâcidi ve'l-akrân M
9 hüsn-i B, M : — S

olan bünyân-ı rasînü'l-erkân-ı müsâlemenin mebniyyün ʻaleyhini müşʻir taraf-ı Devlet-i ʻaliyye'den iʻtâ olunan temessükât[1] misillü, cânib-i meʻâlî-menâkıb-ı Kā'ânî'lerinden verilan vesîka-i mansûsu'l-ʻibâreleri, eşref-terîn-i ezmine[2] ve esʻad-terîn-i âvinede behcet-efzây-ı vürûd ve şeref-bahş-ı hayyiz-i süʻûd olup, bir vakt-i meymenet-karîn ve bir zemân-ı saʻâdet [**B 326b**] -rehînde aʻzam-ı selâtîn-i ʻizâm, ekrem-i havâkīn-i kirâm, aʻdel-i kayâsıra-i devrân, eşref-i fermân-râŷân-ı cihân, râfiʻ-i râyât-ı Cihân-dârî, câmiʻ-i âyât-ı nasafet ü dîndârî, muvattıd-i kavâʻid-i şerʻ-i kavîm-i Muhammedî, müşeyyid-i deʻâ'im-i[3] kānûn-i müstedîm-i Ahmedî, sepîdî-yi rûy-i millet-i beyzâ, sabâhat-i vech-i şerîʻat-i garrâ, nigehdâr-ı kişver-i ʻahd ü vefâ, hirâset-bahş-ı iklîm-i hubb u velâ, nukāve-i dûdmân-ı selâtîn-i ʻOsmânî, hânvâde-i sadr-nişînân-ı gîtî-sitânî, Sultânu'l-berreyn ve Hâkānü'l-bahreyn, hâdimü'l-Haremeyni'l-muhteremeyn[4] şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü ʻinâyetlü ʻazametlü Veliyy-i niʻmetim efendim Sultânım[5] Pâdişâh-ı İslâm-penâh ve zıllullâh-ı Hılâfet-dest-gâh *lâ-zâlet neyyirâtü ikbâlihî masûneten ʻani'z-zevâli ve mâ berihat lâmiʻâtü iclâlihî tâliʻaten ʻan-metâliʻi'l-kemâl** hazretlerinin huzûr-i lâmiʻu'n-nûr-i Cihân-dârî'lerine vesâtat-i hayr-endîş-i sâfî-serîretleriyle teblîğ olunup, ol sandûka-i cevâhir-i mihr u vedâd olan kalemî-i sâmîlerinin meknûn-i derûn-i safvet-meşhûnu kılınan ferâ'id-i[6] kelimât-ı hakīkat-âyât, nezd-i hümâyûn-i Hılâfet-penâhî'de şâyeste-i insilâk-i silk-i müsâlemet ve bâyeste-i indirâc-ı derc-i musâdakat olup, [**B 327a**] husûsan zât-ı kudsî-simât-i Mülûkâne'yi büyük birâder ʻadd buyurmağla, hudûd-i emrden tecâvüzü ve menhec-i rızâ-cûyîden tehallüfü bir dürlü tecvîz buyurmayarak, muvâfık-ı şân-ı ʻazamet-nişân-ı devleteyn ve mutâbık-ı ʻunvân-ı gerdûn-vekār-ı hazrateyn üzere, mütemessikân-i menâşîr-i ruhsat olan vükelây-ı cânibeynin mükâlemeleri, nezd-i ferd-i Kā'ânî'lerinde pezîrây-ı imzâ ve ârâyiş-i hüsn-i kabûl ü irtizâ olması husûslarında, nûk-i hâme-i meveddet ile tasvîr u tahrîr buyurılan nukūş-i ʻâlem-pesend-i dil-pezîrleri, ilâ âhıri'd-duhûr ahlâf u aʻkāb-ı hazrateyn miyânelerinde dahi teşyîd-i mebânî-i müvâneset ve teʼkîd-i kavâyim-i bünyân-ı mühâdenet etmek vechile serâser teshîr-i kişver-i ülfet ve tezyîn-i tâk-ı muʻallâ-revâk-ı hallet etmekle, bu gûne cilve[7]-nümây-ı mirʼât-i zuhûr olan suver-i hasene-i ʻazîmet-i Cem-câhî'leri, taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i Dâverâne'lerine efzâyiş-dih-i[8]

1 temessükât B : temessük S, M
2 ezmine B, S : — M
3 deʻâ'im-i S : deʻâyim-i B, M
4 'l-muhteremeyn S, M : 'ş-şerîfeyn B
5 Sultânım M : — B, S
* لا زالت نيرات اقباله مصونة عن الزوال و ما برحت لامعات اجلاله طالعة عن مطالع الكمال = Onun talihinin ışıkları, yok olmaktan korunmuş olmakta ve saygınlığının parıltıları, eksiksizliğin doğuş yerlerinden doğmakta devam eylesin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.
6 ferâ'id-i S, M : ferâyid-i B
7 cilve B, S : halvet M
8 dih-i B, S : — M

incizâb-ı hâtır-ı ilhâm-mezâhir-i Mülûkâne ve füzûnî-bahş-ı meveddet[1]-fu'âd-ı nasafet-mu'tâd-ı Husrevâne olduğundan gayri, hakk-ı cenâb-ı me'âlî-nisâb-ı Şâhâne'lerinde derkâr olan hüsn-i i'tikād-ı sıgār u kibârı[2] **[M 104b]** tasdîk u te'yîd ve gayret-keşî-i [**B 327b**] dîn-i mübînde melhûz olan niyyet-i sâdıkānelerin tahkīk u te'kîd eylemişdir.

Hemvâre cenâb-ı iltiyâm[3]-bahşây-ı kulûb-i hayr-endîşân ve ittihâd-fermây-ı zamâyir-i ıhlâs-kîşân *celle şânühû ve behere burhânuhû*[*] hazretleri zât-ı sütûde-sıfât-ı mekârim-âyâtların, mukārenet-i tevfîk u te'yîd ile zîver-efzây-ı serîr-i übbehet-masîr-i iclâl ve mesned-ârây-ı eyvân-ı devlet-âşiyân-ı ikbâl eyleye, âmîn.

Bundan akdem ehâlî-i İran'ın me'lûf oldukları bida'-i seyyi'eden nükûl ve tarîka-i enîka-i Ehl-i Sünnet ve Cemâ'at'e duhûl eylemeleri husûsunda serzede-i merzbûm-i zuhûr olan mesâ'î-i cemîle-i Kā'ânî'leri, 'âmme-i Müslimîn'i dil-şâd ve husûsan zât-ı me'âlî-simât-i Husrevâne'yi mahzûz ve hâtır-âbâd etmekle, ol vakit merâ'ir-i yegânegî vü ittihâd ve evâsır-ı tevâfuk u i'timâd, eğerçi pezîrây-ı istikrâr u in'ikād olmuşidi. Ve lâkin ber-fehvây-ı *"Küllü emrin bi-vaktihî merhûnun*[**]*"* tasfiye-i çeşme-sâr-ı devleteyn ve tesviye-i nazmu'l-umûr-i hazrateyn, rehîn-i zuhûr-i devâ'î-i takdîr olmağla, mesâkîn-i hâksârân-ı ra'iyyet-i tarafeyn ve sevâkin-i mesâkin-i[4] 'aceze-i cânibeynin âsâyiş-i hâlleri, vâcibe-i himem-i e'âzım-ı müluk ü ekyâl ve miyâne-i me'âşir-i mü'minînde tathîr-i mevârid-i musâfât, akvây-ı [**B 328a**] vesâ'il-i merâzî-i Melik-i Müte'âl olduğu, muharrik-i silsile-i merâhim-i kâmile-i hazrateyn ve müheyyic-i dâ'iye-i mekârim-i şâmile-i cânibeyn olmağla, mahz-ı nekā'-i niyyet ve 'ayn-i safây-ı taviyyet ile vükelây-ı tarafeynin bin yüz elli dokuz senesi mâh-ı şa'bânının on yedinci günü[◊] târîhiyle müverrah ahz u i'tâ eyledikleri temessükât-ı memhûrenin şerâyit-ı[5] muharrere ve zavâbıt-ı mukarreresi bi'l-cümle makbûl-i devleteyn olduğu cihetden, temessüklerde şart kılındığı[6] vechile de'b-i pîşîn-i selâtîn-i musâdakat-âyîn üzere tecdîd-i libâs-i mihr u velâ ve temhîd-i esâs-ı sıdk u safâ içün mutarraz-ı tırâz-ı kabûl ü tasdîk olup, şeref-rîz-i sudûr olan 'ahidnâme-i hümâyûn-i mücâmelet-meşhûn-i Husrevâne'de ta'yîn ü tasrîh olundu-

---

1 meveddet B : me'ûdet S, M
2 kibârı B, S : kibâr M
3 iltiyâm B, S : ilti'âm M
* جل شانه و بهر برهانه = Şânı yüce olsun ve delîli parlasın" anlamına gelen Arapça bir duâdır.
** كل امر بوقته مـرهون = Her işin bir vakti saati vardır" anlamına gelen Arapça özlü sözlerdendir.
4 hâksârân-ı ….. mesâkin-i B, S : — M
◊ 17 Şa'bân 1159 = 4 Eylül 1746 Pazar.
5 şerâyit-ı B : şerâ'it-ı S, M
6 kılındığı M : kılınduğı B, S

ğu üzere, mâ-beynde mün‘akıd[1] olan sulh u salâh-ı müstetba‘u'l-fevz ü felâhın de‘âyim-i mebânî-i nusûs u ahkâmın tezyîn ü takvîm ve fîmâ-ba‘d ilâ mâ-şâ’allâhu Te‘âlâ ahlâf u a‘kāb-ı hazrateyn beynlerinde dahi bâ‘is-i tezâ‘uf-i esbâb-ı dostî ve muvâhât olacak vech-i cemîl üzere merâsim-i hubb u müvâlâtı icrâ ve tetmîm içün rütbeleri müsâvî büyük elçiler ba‘s ü tesyîri[2] ile sedd-i tarîk-ı mübâyenet ve bî-gânegî [**B 328b**] ve feth-i bâb-ı mübâsetat ve yegânegî kılınmak lâzım ve lâ-büdd olmakdan nâşî, kıble-i erbâb-ı mecd ü ikbâl ve metâf-ı ümmîd-vârân-ı câh u celâl olan dergâh-ı devlet-medâr-ı ‘azamet-dest-gâh ve ‘atebe-i ‘aliyye-i şevket-şi‘âr-ı Cihân-penâh'da[3] Hâcegân-ı mu‘allâ-‘unvân-ı Dîvâniyye'den Rûznâmçe-i Evvel rütbesiyle emekdâr ve kâr-âzmâ ve sadâkat-kâr ve savâb-âşinâ olup, bu def‘a mertebe-i esnây-ı Vezâret-i ‘ulyâya ıs‘âd olunan Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretleri Büyük Elçi ta‘yîn olunup, merâtib-i mezbûreyi hâvî ve levâzım-ı hallet ü meveddeti muhtevî şeref-efzây-ı sudûr olan nâme-i hümâyûn-i safvet-makrûn ile savb-ı übbehet-evb-i haşmet-füzûnlarına rû-be-râh-ı ‘azîmet kılınmağla, cânib-i senâkâr-ı ihlâs-şi‘ârlarından dahi te’yîd-i mebânî-i vifâk u ittihâd ve teşekkür-i şîrîn-kâmî-i tehâbb ü tevâdd zımnında, işbu rakīme-i muhâlesat-intimâ, hâme-i sıdk u hulûs ile keşîde-i silk-i imlâ ve Vezîr-i müşârun ileyh ile[4] **[M 105a]** dergâh-ı sipihr-iştibâh-ı Şâhâne'lerine ‘arz u isrâ kılınmışdır. Fîmâ-ba‘d mehebb-i i’tilâf-ı cânibeynden hıyâbân-zâr-ı âmâle vezâyiş-i nesîm-i kabûl-i dil-keş-i hubûb-i ittifâk, pezîrây-ı tezâyüd ü efzâyiş olup, pertev-i Dâver-i iklîm-hâverî, [**B 329a**] tâb-efgen-i riyâz-ı cihâniyân oldukca, envâr-ı neyyir-i meveddet-i hazrateyn, güşâyiş-bahşây-ı gülistân-ı ittihâd ve yegânegî-i devleteyn olup, tarafeynden vesâ‘il[5] ve zerâyi‘-i muvâhât ve resâ’il ve[6] vesâ’il-i müvâlât, mütetâbi‘ ve mütevâlî ve müte‘âkıb ve mütetâlî[7] olmak husûsları, muktezây-ı şîme-i kerîme-i Şâhî ve mübtegāy-ı seciyye-i marzıyye-i fütüvvet-penâhîleri idüği, vâreste-i tavsîf u tahrîr ve müstağnî-i ta‘rîf ü ta‘bîrdir.

Bâkī hemîşe âfitâb-ı cihân-tâb-ı ikbâl ve neyyir-i ‘âlem-efrûz-i iclâl, meşrık-ı Devlet-i lâ-yezâl ve matla‘-i haşmet-i bî-zevâlden tâli‘ u tâbân ve lâmi‘ u dırahşân bâd, bi'n-Nebiyyi ve âlihi'l-emcâd.*

---

1 mün‘akıd B, S : — M
2 tesyîri B, S : tesyîr M
3 Cihân-penâh'da B, S : Cihân-p[en]âh'da M
4 ile B, S : + [M 105a] <ile> M
5 vesâ’il S, M : resâ’il B
6 ve B : — S, M
7 mütetâlî B, S : mütelâlî M

* باقی همیشه آفتاب جهانتاب اقبال و نیر عالم افروز اجلال از مشرق دولت لا یزال و مطلع حشمت بی زوالدن طالع و تابان و لامع و درخشان باد بالنبی و آله الامجاد = Son olarak söyleyeceğim şudur: Hz. Peygamber'in, âilesinin ve şerefli ashâbının yüzü suyu hürmetine ikbâlin cihânı aydınlatan güneşi, saygınlığın dünyayı aydınlatan nûru, ezelî olan devletin doğusundan ve

Sûret-i imzâ[1]: el-Mütevekkilü ‘alallâhi'l-Meliki'l-ekrem el-Hâc Mehmed el-Vezîru'l-a‘zam.

Sûret-i mektûb-i ‘âlî-i hazret-i Sadrıa‘zamî ki, be-Şâhruh Mîrzâ firistâde-est bi-vesâtat-i Vezîr-i müşârun ileyh

Cenâb-ı asâlet-me’âb, niyâbet-nisâb, vekâlet-intisâb, sa‘âdet-iktisâb, sâhib-i sâ’ib-i re’y-i ‘âlî-menzilet, müşîr-i Müşterî-tedbîr-i Âsaf-menkabet, müstahkim-i erkân-ı memleket, müstecmi‘-ı esbâb-ı Saltanat, firâzende-i râyât-ı serverî, fürûzende-i çerâğ-ı mihterî, nihâl-i hadîka-i iclâl ü kâm-kârî, [**B 329b**] gonçe-i gülistân-ı ikbâl ü bahtiyârî, revâ’-i rûy-i şükûh ü şân Şâhruh Mîrzâ refî‘u'l-‘unvân hazretlerinin meclis-i şerîf-i sa‘âdet-nakş ve meydân-ı münîf-i besâlet-rahşları savbına revnak-efzây-ı serîr-i hubb u vedâd, mesned-ârây-ı çâr-bâliş-i velâ vü ittihâd olan tuhaf-ı tahiyyât-ı ‘âliyât-ı muhâlesat-nümâ ve nütef-i[2] teslîmât-ı gāliyât-ı musâdakat-intimâ ithâf ü ihdâsı siyâkında ravza-i zamîr-i letâfet-semîrlerine mâ’u'l-‘azb-i merâm-ı bâhiru's-safâ, enbûbe-i hâme-i râstî-‘allâmeden bu vechile isâle vü icrâ olunur ki, tevfîk u ‘inâyet-i Hudâvend-i cihân ve hüsn-i ‘azîmet-i hayr-endîşân ile sûret-i matlûbe-i musâfât-ı nîkû-encâm, cilve-ger-i mir’ât-i husûl ü nizâm oldukdan sonra, a‘zam-ı selâtîn-i zemân, efham-i havâkīn-i devrân, muvattıd-i kavâyim-i serîr-i şer‘-i kavîm, müşeyyid-i de‘âyim-i bünyân-ı dîn-i müstakīm, gurre-i nâsıye-i millet-i beyzâ, dürre-i tâc-ı şerî‘at-i garrâ, himâyet-fermây-ı hıtta-i ‘ahd ü vefâ, hirâset-bahşây-ı memleket-i sıdk u safâ, şa‘şa‘a-i âfitâb-ı cihân-güşâyî, pertev-i mâhçe-i râyet-i mülk-ârâyî, fermân-revây-ı kişver-i ‘adâlet, zîver-efzây-ı taht-gâh-ı Hılâfet, gülgûn-süvâr-ı mâlikiyyet-i berreyn, fülke-nişîn-i Saltanat-ı bahreyn, [**B 330a**] hâdim-i Haremeyn-i muhteremeyn, sânî-i İskender-i zi'l-karneyn şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü ‘azametlü Pâdişâh-ı İslâm-penâh ve zıllullâh-i Hılâfet-dest-gâh Veliyy-i ni‘metim efendim hazretlerinin taraf-ı fâ’izü'ş-şeref-i Husrevâne'lerine hâlâ erîke-pîrây-ı Memâlik-i İran, revnak-efzây-ı taht-gâh-ı Keyân, sadr-ârây-ı evreng-i Şâhî, lem‘a-pîrây-ı ufuk-ı Cem-câhî, hâmî-i ülkây-ı dîn ü millet, hâris-i iklîm-i kuvvet ü himmet, nûr-pâş-ı semâ’-i bahtiyârî, rûşenî-bahş-ı çeşm-i Dâdârî[3], a‘lâ-hazret, Keyvân-rütbet, le’âlî-nazrat, me‘âlî-menkabet, felek-bârgâh, Şâh-ı vâlâ-câh hazretlerinin cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı Dâverâne'lerinden bünyân-ı rasînü'l-erkân-ı müvâlâtın zemîn-i dil-hâh-ı Mülûkâne üzere pezîrây-ı hey’et-i hıtâm olduğunu hâvî nâme-i nâmî-i latîfü'l-işâre **[M 105b]** ve binây-ı musâfâtın mebniyyün ‘aleyhini muhtevî vesîka-i mansûsu'l-‘ibâre ile me’zûn-

ezelî olan haşmetin ufkundan dâimâ doğsun ve parıl parıl parlasın” anlamına gelen bu cümleler, bazı Türkçe kuralların yer aldığı Farsça bir duâdır.

1 **Sûret-i imzâ** B : — S, M

2 nütef-i B, M : nüfet-i S

3 Dâdârî B, S : Dâderî M

i ‘avd ü insırâf olup, bu def‘a kendüye ‘avâtıf-ı ‘aliyye-i Husrevânî'den Anadolu Muhâsebesi mansıbı ihsân-ı hümâyûn buyurılan Devlet-i ‘aliyye Sefîri ‘izzetlü Mustafa Nazîf Efendi, bir zemân-ı sa‘d-iktirânda südde-i seniyye-i ‘adâlet-âşiyâna[1] [**B 330b**] dâhil olup, hâmil olduğu kalemî-i sâmî-i hazret-i Şâhî'yi, huzûr-i lâmi‘u'n-nûr-i Husrevâne'ye teblîğ etmekle, mazmûn-i nâme-i belâgat-üslûb ve mantûk-ı vesîka-i hayriyyet-mashûb, muhât-ı ‘ilm-i ‘âlem-şümûl-i Mülûkâne oldukda, havî olduğu mukaddimât-ı hulûs-âyât ve şerâyit-ı müvâlât ü musâfât bi-rümmetihâ makbûl-i tab‘-ı mekârim-neb‘-i hazret-i Hılâfet-penâhî olup ve taraf-ı şerîf-i devlet-redîflerinden makām-ı Sadâret-i ‘uzmâ'ya olan kitâb-ı müşgîn-nikābları dahi dest-i hulûs-peyvest-i hayr-endîşlerine vâsıl olmağla, ol sahîfe-i latîfenin manzûm-i silk-i sutûru olan le’âlî-i âbdâr-ı safvet-iktirânı, ferden ferdâ keşîde-i rişte-i nigâh-ı dikkat ü îkān kılındıkda, zât-ı sütûde-sıfâtları cânibinden ıslâh-ı mevâdd ve izâle-i fesâd emrinde şerâyit-ı muhâfaza vü ictihâd mebzûl ü masrûf kılındığı[2] cevâhir-i zâhiresi, ârâyiş-i kılâde-i idrâk ü infihâm olmağla, cevheriyyet-i zât-ı fütüvvet-âyâtları muktezâsı üzere miyâne-i devleteyn ve mâ-beyn-i hazrateynde bu vechile ‘akd-i peyvend-i musâfât ü muvâhât olunması husûsunda ser-zede-i minassa-i zuhûr olan mesâ‘î-i cemîle-i hayr-hâhîleri[3], [**B 331a**] cânib-i me‘âlî-menâkıblarına bâ‘is-i füzûnî-i mahabbet ve sebeb-i efzâyiş-i meveddet olmuşdur. Hemvâre süvâr-ı semend-i ‘âfiyet ve müttekây-ı visâde-i ikbâl ü sa‘âdet olalar, âmîn.

Ber-minvâl-i muharrer ‘inâyet-i cenâb-ı nizâm-bahşây-ı merâtib-i neş’eteyn ve kemâl-i hulûs-ı niyyet-i hayr-hâhân-ı hazrateyn ile mâ-beyne'd-devleteyni'l-‘aliyyeteyn sûret-pezir-i sahîfe-i nizâm ve nakş-gîr-i hâtem-i hıtâm olan musâlaha-i hayr-encâmın mevâdd ü şurûtunu hâvî cânibeynden ahz ü i‘tâ olunan temessüklerde şart kılındığı[4] vechile de’b-i dîrîn-i selâtîn-i musâdakat-âyîn üzere merâsim-i hubb u müvâlâtı[5] icrâ vü tetmîm içün tarafeynden rütbeleri müsâvî büyük elçiler ba‘s ü tesyîri lâzım ve[6] lâ-büdd olmakdan nâşî, kıble-i erbâb-ı mecd ü ikbâl ve metâf-ı ümmîd-vârân-ı devlet ü iclâl olan dergâh-ı devlet-medâr-ı ‘azamet-dest-gâhda Hâcegân-ı mu‘allâ-‘unvân-ı Dîvâniyye'den Rûznâmçe-i Evvel rütbesiyle emekdâr ve kâr-âzmâ ve sadâkat-kâr ve savâb-âşinâ olup, bu def‘a mertebe-i esnây-ı (اسنای) Vezâret-i ‘ulyâya ıs‘âd olunan Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretleri, Büyük Elçi ta‘yîn olunup ve taraf-ı fâ’izü'ş-şeref-i [**B 331b**] Mülûkâne'den zavâbıt-ı mukarrere-i müsâlemenin kabûl ve tasdîkını müş‘ir bir kıt‘a ‘ahid-

1 âşiyâna B, S : âşiyâneye M
2 kılındığı M : kılınduğı B, S
3 hayr-hâhîleri S : hayr-hâhları B, M
4 şart kılındığı M : şurût kılınduğı B : şart kılınduğı S
5 müvâlâtı B, S : müvâlât M
6 lâzım ve M : — B, S

nâme-i hümâyûn-i mücâmelet-meşhûn ve merâsim-i dostî ve müvâlâtı ibkā[1] vü icrâ zımnında dîğer bir kıt‘a nâme-i hümâyûn-i muhâlesat-makrûn tastîr u imlâ ve Vezîr-i müşârun ileyh sahâbetiyle tesyîr u isrâ olunmağla, ifâde-i hulâsa-i hâl ve istikşâf-ı gonçe-i tab‘-ı[2] letâfet-iştimâlleri siyâkında cânib-i muhlisânemizden dahi cenâb-ı fütüvvet-nisâblarına işbu mektûb-i velâ-mashûb tahrîr ve Vezîr-i müşârun ileyh ile firistâde-i savb-ı nebâhet-masîrleri kılınmışdır. İn-şâ’allâhu Te‘âlâ lede'l-vusûl zât-ı me‘âlî-simâtları dahi mecbûl[3] **[M 106a]** ü mevsûf oldukları hayr-hâhî ve hamiyyet-perverî muktezâsınca, işbu muvâlât-ı serâser-musâfât ilâ âhıri'd-devvâr[4] mâ-beyn-i a‘kāb-ı hazra-teynde bâkī ve pâydâr olmak vech-i cemîli üzere levâzım-ı şerâyit u muvâ-hâtın kemâ huve hakkuhâ ibkā vü icrâsına dikkat ile istihkâm-ı merâ’ir-i ülfet ü ilti’âma[5] i‘tinâ ve resâ’il-i meveddet-vesâ’il-i mütevâliye ile tahrîk-i[6] hablü'l-metîn-i yek-cihetîye sa‘y-i evfâ buyurmaları, mübtegāy-ı şîme-i asâlet-vesî-meleridir. Ahlasu'l-fu’âd el-Hâc Mehmed el-Vezîru'l-a‘zam. [**B 332a**]

Sûret-i mektûb-i mesned-ârây-ı Meşîhat-i İslâmiyye ki, be-Sadr-ı Memâlik-i İran Molla ‘Ali Ekber firistâde-est[7] bi-vesâtat-i Vezîr-i müşârun ileyh

بسمه سبحانه الحمد لله الّذی بنعمه[8] تَتمّ الصّالحاتُ و برأفته لبریته تعمّ البرکاتُ الفایحات الّذی انارَ العلمَ و اعلی مقامَه و اثار لذویه الشّرفَ السامیَ و الفخامَه[9] و رتّب فی الافاق و الانفس اشیاءَ یتدبرُها الظنون و ما یعقلها الا العالمون و انهم اجالوا قداحَ اجتهادهم و جدّهم و تبیین رسم البلاد و العباد و تعیین حدّهم حتی اَنتج ترتیبُ مقدماتهم ما یوجب اتفاق دول الا سلام و انتهج[10] بتهذیب توجیهاتهم خلافیّات[11] المسئلة فی الوفاقیّات المعدلّة بین سَلاطین الانام فاندرج بعونه و صونه سوالب المطالب تحت ایجاب ادّی الی ارتضاء واهب الرّغائب و ابتهاج المطلوب و الطالب فلم یَقَع فی قضایا الافکار البرهانیة عکسٌ یوهم الخلل و لا فی اَقْیسَة الاراء الاقترانیة استثناءٌ یُنبی عن انفصال و نَلَل و نشکره علی اَن انتظمت[12] شرطیةُ الاتحَاد [بَ ۳۳۲/ب] بموجبة ارشادهم فی سلك الالتئام و جَمَع تعریفَ الاعتضاد افرادَه مانعاً من اغیارِ الخصام فازدادَ بدعواتهم دیوانُ الدین بهجةً و سنًا و استشادَ من توجّهاتهم عنوانُ السلاَطین نهجةً و هَناً و حقُ اذ جعلهم یداً للملة البیضا و سدًا لسیوَل

1 ibkā B, S : îfâ M
2 tab‘-ı B, S : hâtır-ı M
3 mecbûl B, S : + [M 106a] mecbûl M
4 'd-devvâr S : 'l-edvâr M : 'd-devrân B
5 ilti’âma S, M : iltiyâma B
6 tahrîk-i B, M : tahrîrin S
7 **est** B, S : — M
8 بنعمه B, S : بنعمته M
9 الفخامه B, S : الفحامه M
10 انتهج B, S : انتج M
11 خلافیات B, S : خلافیاب M
12 انتظمت M : انتظم B, S

البُغضا ان يضئ بهممهم[1] نجومُ السنن ضياءَ شمس و يطمس بنفثات فمهم و قلمهم مسالك الا حَنِ ایّ طمس ثم ازكى المصلوات مشفوعات بازكى التّسليمات على المبعوث بالهدى و الصدقِ المنعوت[2] بدعوة الخلق الى الحق واسطة عقد النبوة و الرسالة رابطة وشاخ الشرف و الجلالة مَن رغّب امّته على حسن الوفاق و حذّرهَم عما يُوهم العَنى و المشاق حيث اشار فيه الى ذوى العلم النبيل فى تكميل ذلك الامر الجليل بقوله علماءُ امّتى كانبياء بنى اسرائيل لانّهم بهم اهتدوا الى جمع آراهم حتّى صاروا يدًا واحدةً على من ناواهم و نَوّر هذا السند لامّته المدعوّة بقوله[3] اصلاحُ ذات البين شعبةٌ من شعب النّبوة و هو سيّدُ السّادات و قائد القادات [ب ۳۳۳/ا] نبيّنا و مولانا محمد الداعى الى السّداد و الساعى لما يقتضى دوام الالفة و التّوادّ بين العباد صلى الله عليه و سلم و شرّف و عظّم و على آله الاطهار مفاتيح الفلاح و صحبه الاخيار مصابيح الصلاح و الاصلاح ما ائتلفت[4] الامّة بصرايح الهمّة و ارتفعت الغمّة بطوالع شموس[5] الاهتمام فى سماء اَعلام الائمة غبّذا فيُهدى[6] من ازاهير التحيات اذكاها شميما و اناوير[7] التّسليمات اعطرها نسيما التى سقى خمائلَها زلالُ الافضال الجارى من ينابيع ودّ الافاضل و الامثال و بهّج شمائلها ماشطةُ الصّبا و القبول الناشطة من نواحى تحابّ ارباب العقول مما اخجل الرَّند و العرارَ[8] طيبُه و ضحك على ورد العَرارَ طيبُه حتّى ازرى شذاه بعبيق[9] النسرين و اربى ريّاه على العنبر الشجَرِىّ و مسك دارين الى من قصر دون مواقفه مُجلّى حلبة[10] الكمال و مصلّيها و وقف عن مقاصده[11] مُقدّمُ كتيبة الفضل و تاليها الّذى اذا حرّر مطالبَه العالية فلا يبقى للرّازى فخار او صوّر مباحثه المتلَالية فلا يُلقى للشيرازىّ فى قطب دائرته قرار[12] موضوعٌ يُبحَثُ عن معارفه الذاتية فى الفنون كلُها متبوع يُحمل عليه اوصافُ العلوم دقُّها و جلُّها [ب ۳۳۳/ب] متى ما برهن عن المسائل نوّر مدعاه باهلّة الادلة و حيث ما امعن فىَ الاستنتاج[13] الوسائل اذعَن لنُهاه المعلول و العلة الاشاراتُ نموزجةٌ عن عباراته و المقامات مبهرجة عند انتقاد مجاراته[14] يُعنى به زَيْنُ الرّتبَ العلمية[15] و عين النخب الفهميه سمّى المرتضى وَ لقيبُ حفيده المُعتلى ادام الله تعالى[16] ايام توفيقه بين الدولتين و اجرى اقلامَ توثيقه فى التئام الحضرتين و بعد فقد وصل كتابكم الشريف الى مقام العلم المنيف صحبةُ النوامج العبهريّة القاآنية الى الاندية الخاقانية

---

1 بهممهم B, S : بهم M
2 المنعوت B, S : المبعوت M
3 بقوله B, S : — M
4 ائتلفت B, S : ائتلف M
5 شموس B, S : — M
6 فيهدى B, M : فيهدا S
7 اناوير B, S : انادير M
8 العرار B, S : اَلعرع ز M
9 شذاه بعبيق S : شذاه بعبق B : شذاه بعبق M
10 حلبة B, S : حلية M
11 مقاصده B, S : مقاصد M
12 قرار S, M : و + B
13 فى الاستنتاج B, S : فى استنتاج M
14 مجاراته B, S : مجازاته M
15 العلمية S, M : العلميه B
16 تعالى M : — B, S

السلطانية اعلى الله منارها و اربى على النجوم انصارها على يد فخر الاقران ذى العز و الشّان مصطفى نطيف الممتاز بالنظر الشريف فسيَّرنا انسانَ العين فى معالمه و معاهده و اجرينا برهان التطبيق فى مقاصده و مسانده فلفينا[1] فيه انّ سلسلة السؤال و الجواب قد انتهت الى التسليم و الايجاب و مسئلة الخلاف اكتستْ حلّةَ الوفاق و الصّواب على ما اقتضاه الشريعة النبوية و السنّة السّنية المصطفوية من اثبات لوازم الاخاء و الخلة و اجراء مراسم و حدة الاراء فى اصلاح امر الدين و الملة التى هى [ب ٣٣٤/ا] وفق ما اراد و طبق ما اشار اليه و اشاد سلطانُنا الاعظم و برهانُنا الافخم خليفةُ الله فى العالم اجلّ الملوك و السلاطين قهرمان الماء و الطين مالكُ الممالك الاسلامية بالارث و الاستحقاق ناصرُ احكام الشريعة فى اطراف[2] الافاق معينُ الاسلام و المسلمين مُجهّزُ الغزاة المجاهدين ظلّ الله الممدود على الارض و فضله المورود فيها بالطول و العرض سلطان البرين و خاقان البحرين خادم الحرمين الشريفين حامى البلدين المنيفين السلطان ابن السلطان المحمود الا ثار والخاقان ابن الخاقان المسعود الاطوار خلّد الله خلافته الى يوم الدين و ابّد سلطنته دهر الداهرين حيث ابان فى اكمال[3] هذا الشّان منوّها من حضرته الناضرة مصرّحًاارادته[4] الخليفة الفاخرة الى الاندية الكيانية القاآنية من تفتح[5] له اكمام المرام من سده ثلمة الاسلام و زالت بعزايمه مفاسد المسالك حيث باهَت بمراسمه التيجانُ و الارائكُ فازهر بهمته فى الائتلاف جنان المُنى بعد ما صوّح من سموم الاختلاف رياضُه الغنّا و غَدت ثغور التهانى باسمةً لديه و اَلسنةُ [ب ٣٣٤/ب] العُلى و الملا مثنيةً عليه و هو الذى فاق بالرياسة و السياسة السّلطانية فى الممالك الوسيعة الايرانية درّةُ اكليل الاصالة و البسالة غرّةُ جباه السّعادة و الجلالة باسطُ بساط الامن و الانصاف قابض ايدى الجور و الاعتساف و هو المروّجُ لسنّة سيّد الانام و المتوّج له من الله تعالى[6] الملك العلام بهاءُ الدنيا و الدين جمال الاسلام و المسلمين الباهرُ اصلُه فى حفظ الخلة و الاخا و النّادرُ مثله فى الحظ الملة و السّنة البيضا جعل الله تعالى دعائمَ دولته راسخةً و معاَلمَ حراسته للاواصر القديمة باذخةً[7] شامخةً و لمّا عُرضت على الانظار السّلطانية و تُليت اَمامَ الاسرة الخاقانية تلك المفاوضاتُ الكيانية و المنمقاتُ القاآنيّةُ الواردةُ بيد السفير المومى اليه و اَحاط علمه[8] السلطان الكريم بما فى مطاويها من ايفاء شرائط التعظيم و التسليم[9] و انباء ما هو مقرر فى العهد القديم ابتهج من ظهور الالف التّام بين عموم اهل الاسلام ثم صدر من حضرته النضرة[10] امرٌ عال باجتماع اعالم العلماء و الرجال عندصدره الاعظم و وكيل مطلق[11] الافخم ذى الاراءِ والافكار [ب ٣٣٥/ا] الصائبة و

---

1 فالقينا : B, S فالفينا M
2 اطراف B, S : + و M
3 اكمال B, S كمال : M
4 ارادته B, S بارادة : M
5 تفتح B, S تفتحت : M
6 تعالى M : — B, S
7 بازخة S, M بازحة : B
8 علمه B, S علم : M
9 التسليم B, S التكريم : M
10 النضرة B, M النقرة : S
11 وكيل مطلق B, S وكيله المطلق : M

الاذهان النافذة الثاقبة فلاطون دهره و آوانه آصف عصره و زمانه مرتّب مراتب[1] الدولة الراسخة مهذّب طرائق السّلطنة الشامخة من يُرجع اليه فى المهام كلِّها و يُعوَّلُ عليه فى الامور دقها و جلّها فخر الوزراء العظام بدر الوكلاء الكرام حضرت[2] الوزير الاكرم و المشير الاعزّ الاَحزم الحاَج محمّد پاشا يسّر الله له[3] ما يريد و ما يشاء و ائتمرَ الجميع بالامر النّافذ الرفيع فاحتفل المجلس العام بمن له الكلام فى تمشية المهام فجُليتْ لديهم عن مخدّراتها المستأنسة و قرئتْ عليهم ما فيها من الشّروط المشيّدة المؤسّسة و عندما عملوا[4] حقايق فحواها و فهموا دقايق معناها و رأوا اَنّ الحضرة السّلطانيّة و الاندية البرهانية ارتضت هذا المرام لانتهائه الى سيد الاحكام و اقتضائه الالفَ المرغوبَ المطلوب بين عموم اهل الاسلام رضوا ما[5] رضى عنه سلطانُ السلاطين و اذعَنوا لرأيه المنير الذى ابتهج منه الدنيا والدين لانه انار[6] الله برهانَه يدور حيث ما دار الشّرع و القانون الالهى و يستبشر بالالهامات الرّبّانية كما هى فامْضَوْا صحّة هذه المصالحة المعقودة و استلزام شروطها المودودة و اَسدوْا عليها حلةً[7] القبول و التمكين كما حَبّاه [ب ٣٣٥/ب] اياها خليفة رب العالمين فَتَلوا بالاسنة و الصّدور الحمد لله الّذى اذهب عنا الحزن انّ ربّنا لغفور شكور ثمّ كُتب نمايقُ الوثايق و بُينّ عهودُها على الوجه اللايق بعد ما استحكمتَ اواصر الاخوة بين الحضرتين و اُبرمَت مرائرُ الخلة على ائتلاف الدولتين و لَنه كما يجرى زلالُ هذه الصفوة التّامّة بين خليفة الزَمان و بين قاآن ايران كذلك يَسرى ان شاء الله تعالى اثارُه العامة فيما بين اخلافهم و اعقابهم ذوى الخلافة و العنوان هذا ما عليه سلطاننا الاكرم و خاقاننا الافخم و وزراءُ دولته و علماءُ سلطنته و رؤساءُ عساكره و رجالُ مملكته كلّ ذلك بترتيب الصّدر العالى[8] و تهذيب فكره و رأيه المتلالى[9] نسئل الله بقاءَ النعمة و دوامَها كما افادنا بدأها و تمامَها و امّا ما اشيرُ اليه فى محرّركم المُعوَّلُ عليه من ذكر شَورى مغان و طلب التخميس و الاركان ثم ايراد بقية الامر و اصداره الى انّ استقرّ الحال فى نظامه و قراره فامرُ للحضرة به منّة و له[10] من صاحب السنّة اعظم امنية[11] و حيث ما آل المأل الى ظهور هذا الشرف طَوى ذكر ما جرى قوله تعالى عفى الله عمّا سلف و امّا نحن معاشر خدمة العلم فنرجوا من الله سراً و علانية اَن يَجعل بهجةَ الدولتين متلالية و وشاح[12] [ب ١/٣٣٦] الحضرتين بجواهر الاخا[13] و الوفاء متحاليةً و يُديم صفوَ هذا الائتلاف فى الاعقاب و الاخلاف فبهذا تمّ المرام و حَصَل مسكىّ اَلختام و حين ما نُظِّم شانُ المصالحةِ

---

1 مراتب B : مرتب S : — M
2 حضرت B, S : حضرة M
3 له M : — B, S
4 عملوا B, S : علموا M
5 ما B, S : بما M
6 ارنا S, M : ارنا B
7 حلة M : خلة B, S
8 العالى M : العال B, S
9 المتلالى M : المتلال B, S
10 له B, S : اعظم امنية M
11 اعظم امنية B, S : — M
12 وشاح M : وشاخ B, S
13 الاخاء S, M : الاجاء B

البهية على عادة الدولة العلية السّنيّة عُينّ للسفارة العالية الوزير الجليل ذى[1] القدر و الفخر الجزيل حضرتُ احمد پاشا وفقه الله بما[2] شاء على ما هو المبسوط فى بعض الشّروط جَالَ طرفُ القلم فى ميدان الرقم جوابا للكتاب الكريم و طلبا للانس الشّامل العميم جعل الله سعى اَلطّرفين مشكورا و اجرَ الجانبين موفورا و نسئل الله التّوفيق فى الاجمال و التفصيل و الله على[3] ما نقول وكيل

صورت امضا[4]: من الداعى لمن خصّ بالعنايات الوهبية الرّبّانيّة السّيّد محمد زين العابدين المفتى بالممالك العليّة العثمانية عفى عنه[5].

1 ذى M : ذو B, S
2 بما B, S : لما M
3 على S, M : — B
4 صورت امضا S, M : — B
5 عفى عنه B, S : — M

* O herşeyden münezzeh olanın adıyla. Şükür, nimetiyle hayırlı işleri tam olan, yaratıklarına şefkatiyle güzel kokular yayan bereketleri yaygınlaştıran Allah'adır. O Allah ki ilmi aydınlık etmiş, makâmını yüceltmiş, ona sahip olanı yüce şeref sahibi ve görkemli kılmış, üzerinde düşünülen, ancak gayret ve çaba oklarını hedefe yönelten âlim olanların anladığı şeyleri, iç dünyada ve dış dünyada bir düzene bağlamıştır. Ülkelerin ve insanların tutması gereken yolları açıklamış, hudûdlarını belirlemiş, böylece başlangıçlarının düzene sokulması, İslâm devletlerinin ittifâkını gerektiren durum olmuş, yönlendirmelerinin güzelliğiyle de, halkın sultânlarının arasındaki bozulmuş anlaşma konularındaki meselelerin ihtilâflı noktalarının halledilmesini sağlamıştır. Arzu edilen şeyleri karşılıksız verenin hoşnutluğunu gözeten, isteyen ve istenenin hoş şeylerinden gerekli olan taleplerin olumsuzları, Allah'ın yardımı ve korumasındadır. Burhâna dayalı ciddî meselelerde eksiklik hissettiren bir durum yoktur. Önermelere dayalı görüşleri ihtivâ eden kıyaslarda da kopukluk ve birtakım hatâlar olduğunu gösteren herhangi bir kuraldışılık yoktur. Kaynaşma yolunda onların irşâdının bir gereği olarak birlik şartını düzene koymasından dolayı ona şükrediyoruz. Böylece ne bir eksik ne bir fazla hasımlara karşı yardım istemenin belirlenmesi sağlanmış; dînin dîvanı, onların çağrısıyla güzellik ve yaş bakımından artmıştır. Sultânların ünvanı, onların yönelimlerinden dolayı, yol ve fayda olarak belirlenmiştir. Onları Müslümanlar'ın hepsi için bir yed-i beyzâ (beyaz el = Tevrat'a ve Kur'an'a göre Hz. Mûsâ'nın peygamberliğini kanıtlamak için gösterdiği bir mûcize) ve sünnetlerin yıldızlarını himmetleriyle güneş ışığı gibi aydınlatması için öfke sellerine bir set kılması, ağızlarının üfürükleriyle ve kalemleriyle, oluşan kinlerin yollarını tamamen kazıması haktır.

Allah'a şükrümüzü ifâde ettikten sonra salavâtların en temizi, selâmların en temizinin de ilâvesiyle hidâyetle gönderilenin, halkı hakka davette doğrulukla sıfatlanmış olanın, nübüvvet ve risâlet sözleşmesinin vasıtasının, şeref ve saygınlık kuşağının bağının üzerine olsun. Hz. Peygamber, ümmetini güzel birlikteliğe teşvîk eden ve onları zorluk ve sıkıntı doğuracak şeylerden sakındıran kişidir ki, bu husûsa belirtilen yüce işin tamamlanmasında soylu ilim sahipleri Hz. Peygamber'in "Ümmetimin âlimleri İsrailoğulları'nın peygamberleri gibidir [Burada Hz. Peygamber'e hadîs olarak atfedilen bu sözün, Süyûtî *ed-Dürer* adlı eserinde, İbn Hacer *el-Mekāsıd* adlı eserinde aslının olmadığını, bazıları da muteber kitaplarda bulunmadığını belirtmişlerdir; bk. meselâ el-'Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ,* nr.1744, II,64]" sözüyle işâret etmişlerdir. Muhakkak ki onlar (ümmet) görüşlerini birleştirmek sûretiyle onlarla doğruya yol buldular, giderek düşmanlarına karşı tek bir el oldular. Ümmet-i merhûmenin dayanağı olan bu âlimler, onun şu sözüne dayanarak

Murûr-i Sefîr-i İran be-cânib-i Üsküdar ve ‘azîmet-i vey be-savb-ı maksûd

Sâlifü'l-beyân Büyük Elçilik ‘unvâniyle cânib-i İran'a ta‘yîn buyurılan Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretleri, fevka'l-‘âde teheyyü’-i esbâb-ı dârât ve tertîb[1] ü tanzîm-i edevât ve tetmîm-i[2] mühimmât ile nehzat ü harekete[3] müteheyyi’ ve âmâde olduğundan, işbu sene-i mübâreke[4] şehr-i muharremü'l-harâmının[5] dokuzuncu sebt günü◊ [**B 336b**] İstanbul'dan fekk-i hibâle-i ârâm u ikāmet ve ref‘-i a‘lâm-ı haşmet edüp, irâ’et-i âlây-ı vâlâ

---

işlevlerini sürdürmüşlerdir: “İhtilâflı iki tarafı barıştırmak, nübüvvet şubelerinden bir şubedir” [tırnak içindeki bu cümlenin “İhtilâflı iki tarafı barıştırmak”la ilgili kısmı hakkında el-Buhârî, Sulh, 1,11; Ebû Dâvud, Edeb, 50; el-Muvatta’, Hüsnü'l-hulk, 7; Ahmed b. Hanbel 6/445'te Hz. Peygamber'in bazı hadîsleri varsa da (bk. meselâ Wensinck, III,340), “nübüvvetin şûbelerinden bir şûbedir” kısmı ile ilgili olarak sünnî literatürde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır]. O efendilerin efendisi, kumandanların kumandanı nebîmiz ve efendimiz Muhammed, doğruya çağıran, Allah'ın kulları arasında kaynaşmayı ve dostluğun devamını gerektiren hususların oluşmasına gayret edendir. Allah ona salât ve selâm eylesin, onu şereflendirsin ve yüceltsin; kurtuluşun anahtarları olan tertemiz âilesine, onun barış ve iyileştirme aydınlatıcıları olan seçkin ashâbına da ümmet, samîmî bir çaba gösterdikçe ve bulutlar, imâmların ileri gelenlerinin semâsında özenle iş görme güneşlerinin doğduğu yerlerden yükseldikçe salât ve selâm olsun. Fazîletli ve örnek kişilerin dostluk pınarlarından fışkıran bağışın tatlı suyuyla, ağaçlarının sulandığı selâm çiçeklerinden kokusu en güzel olanının, selâm nurlarından da en kokulusunun ona hediye edilmesi ne hoş bir şeydir. Onun ahlâkını sabâ rüzgarının esintileri güzelleştirmiştir. Akıl sahiplerininın dostluğunun bir neticesi olarak hayat dolu bir kabûl, öd ağacını ve dikenli ardıç ağacını kokusuyla utandırmıştır. Öküzgözü denilen hoş kokulu çiçeğin gülüne, onun kokusu gülmüştür. Hattâ o kadar ki, Mısır gülünün kokusu onun kokusunu ayıplamıştır. Onun güzel kokusu Şecer anberini ve Dârîn miskini geçmiştir. Kemâlin yarış atlarının duraksamaksızın kazananı ve önderi, arzûların durduğu yer, fazîlet bölüğünün öncüsü ve takipçisi ki, onun yüksek istekleri yazıldığı zaman Fahreddîn Râzî'nin fahri [=övüneceği bir şey kalmaz] gider, yahut parıldayan bahisleri yazıldığında, Sa‘dî-i Şîrâzî için dâiresinin mihverinde, kendine ait bilgilerin araştırıldığı konulmuş bir karârı kalmaz. Bütün fenlerde incesiyle kalınıyla ilimlerin vasıfları ona tabi olmuştur. Ne zaman ilmin meselelerinden bir şey ispatlanacaksa, ay gibi delîllerle iddiâsını aydınlatır. Elverişli durumlardan bir sonuç çıkarılmaya girişildiğinde, illet ve ma‘lûl (= olayların birbirine belirli bir şekilde bağlı olması) onun aklına uyar. İşâretler onun ibârelerinden nümûnelerdir. Onun ilgilendiği eleştirilerinin yanında makamlar değersiz süs eşyaları gibidir. İlmî rütbelerin süsü, anlayış seçkinlerinin gözüdür. Murtezâ diye isimlendirilmiştir, onun torunun lakabı da el-Mu‘telî'dir –Yüce Allah iki devlet arasındaki yardımını sürdürsün ve iki hazretin birbirleriyle dostluğunu sağlayacak sağlamlaştırma kalemlerini uygulamaya geçirsin-.

Bundan sonra esas konumuza gelecek olursak, değerli mektubunuz Kağanlığın heybetini gösteren işaretler ile birlikte yüksek ilim makâmına, sultânî Hâkânlığın -Allah onun ışık saçan yerlerini yükseltsin ve yardımcıları da yıldızlara üstün gelsin- meclislerine geldi. Şân ve izzet sâhibi akrânlarının övüncü, değerli görüşüyle seçkin Mustafa Nazîf'in eliyle, işaretlerinde ve yerlerinde en önemli konuları gerçekleştirdik, amaçlarında ve haberlerinde uygulama yolunu icrâ ettik. Burada soru ve cevap şeklindeki görüşmelerin hakîkatin teslîm edilmesi ve olumlama aşamasına geldiğini gördük. Bu uzlaşı sonucunda kardeşlik ve dostluğun gereklerinin meydana çıkarılmasında, dîn ve milletin işlerinin düzeltilmesi hakkında istenilene ve işâret edilene uygun görüşlerin birliği ile ilgili resmî

ile savb-ı maksûda ‘azîmet eylemesi bâbında emr-i hümâyûn-i şeref-nümûn olmağla, yevm-i merkūmda cenâb-ı[1] Şehriyâr-ı gerdûn-iktidâr hazretleri bâ-yümn ü iclâl Alay Köşkü'ne şeref-bahşây-ı kudûm-i meymenet-lüzûm[2] ve re’fetlü Sadr-ı ‘âlî-makām ve semâhatli Şeyhulislâm Efendi hazerâtı[3] dahi Sovuk-çeşme hizâsında vâki‘ olan konağı teşrîf ve icrây-ı rusûm[4] ile temâşâsına rağbet buyurmalarıyla, evvelâ müşârun ileyh Elçi Paşa'nın me’mûr-i ma‘iyyeti kılınan Dîvân çavuşları ve humbaracı ve lağımcı neferâtı, zâbitleriyle[5] ve Dergâh-ı ‘âlî müteferrikalarından ta‘yîn olunan ağalar ve Ordu Defterdârı ve Kadısı efendiler ve Elçi-i Sânî Receb Paşa, ‘ale't-tertîb murûr ve Alay Köşkü

muâmelelerin icrâsında, ihtilâflı meselelere Nebevî şerîatın ve Mustafavî sünnet-i seniyyenin gerektirdiği aynı düşüncede olma ve doğruluk elbisesi giydirildi. Bizim ulu sultânımız, en yüce delîlimiz, Allah'ın yeryüzündeki halîfesi, kralların ve sultânların en saygını, su ve balçığın (insanlığın) kahramanı, İslâm memleketlerinin babadan kalma ve öz liyâkatinin gereği olarak mâliki, şerî‘atin hükümlerini hemen her yerde başarıya ulaştıran, İslâm'ın ve Müslümanlar'ın yardımcısı, cihâd edenleri gazâlarında donatan, Allah'ın yeryüzüne düşen gölgesi, dünyânın her tarafına yayılmış lütfu, iki karanın Sultân'ı ve iki denizin Hâkân'ı, Mekke ve Medîne'nin hizmetkârı, bu ulu iki beldenin koruyucusu, eserleri öğülen Sultân oğlu Sultân, tavır ve hareketleri mutluluk veren Hâkân oğlu Hâkân -Allah onun Hilâfet'ini kıyâmet gününe kadar sürdürsün ve saltanatını bütün zamanlarda kalıcı kılsın- Böylece hangi durumda olursa olsun, güzel hükümdâr tarafından bu işin tamamlanması, büyük hükümdârlığın meclislerine, mükemmel halîfenin irâdesiyle vurgulanarak açıklanmış; Hâkân hazretleri, İslâm'ın gediklerini kapatarak istenen şeylerin örtülerini açmıştır. Kesin kararlılıklarıyla, sürdürülen rezâletleri sona erdirmiş, yaptığı düzenlemeleriyle tac ve taht sahipleri övünmüştür. Uyuşmadaki himmetiyle, zenginlik bahçesindeki ihtilâf zehirleri kurutulduktan sonra, gönüllerin istediği şeyler parıldamıştır. Kutlamaların en ileri seviyeleri, yüksek diller ve katlanmış topluluklar onun önünde gülümsemiştir. İran'ın geniş ülkesinde başkanlığıyla ve hükümdârlığına âit siyâsetiyle üstün olan o Şâh, asâlet ve kahramanlık tâcının incisi, mutluluk ve yücelik cephesinin en değerlisi, emniyet ve adâlet halısını yayan, haksızlık ve sapkınlığın ellerini sıkıca tutarak engelleyendir. O ayrıca Yaratılmışların Efendisi'nin sünnetini yaygınlaştırmaya çalışandır. Mülkün sahibi olan ve herşeyi bilen Yüce Allah tarafından taçlandırılmıştır. Din ve dünyânın parlaklığı, İslâm ve Müslümânlar'ın güzelliği, dostluk ve kardeşliğin korunmasında soyu üstün, din ve bembeyaz sünnet düşünüldüğünde benzeri olmayandır -Yüce Allah onun devletinin desteklerini çok sağlam, eski bağlantılarına muhâfızlığın işaretlerini yüksek ve gururlu kılsın- İşte adı geçen elçinin eliyle gelen hükümdâra âit görüşmeler ve hâkâna âit güzel yazılar, sultânın görüşlerine arzedilmiş ve hâkânın âilesinin önünde okunmuştur. Cömert Sultân, içinde yüceltmenin ve selâmette olmanın şartlarının yerine getirildiği ve eski anlaşmada yazılı olan husûsların haber verildiği bilgisini edinmiştir. Bütün Müslümanlar arasında tam bir dostluğun ortaya çıkmasından dolayı sevinmiş, sonra parlak zâtından âlimlerin ve devlet adamlarının ileri gelenlerinin Sadrıa‘zam'ı ve Mutlak Vekîl'i huzûrunda toplanmasını isteyen bir fermân yayınlamıştır. İsâbetli görüşleri ve düşünceleri olan, etkili ve keskin bir zihin sâhibi, çağının ve zamanının Eflâtûn'u, asrın ve zamanın Âsaf'ı, sağlam devletin mertebelerinin düzenleyicisi, yüce saltanatın yollarını düzelten, bütün önemli meselelerde kendisine müracaat edilen, işlerin önemlisinde de önemsizinde de kendisine güvenilen, büyük vezîrlerin övüncü, saygın vükelânın dolunayı, en asil vezîr, daha güçlü ve sağduyulu danışman Hacı Mehmed Paşa hazretleri -Yüce Allah ne dileği varsa, ne arzûsu varsa ona kolaylaştırsın- geçerli ve yüksek seviyeli meseleyi herkesle görüştü. Önemli meselelerin halledilmesi hakkındaki görüşmenin gerçekleştiği genel toplantı yapıldı. Onların önünde dostluğun rahatlığı ortaya konuldu. İçinde sağlam

mukābelesine geldiklerinde atlarından nüzûl ve her birine taraf-ı hümâyûndan hıla‘-ı fâhire ilbâs ve fevka'l-me’mûl haklarında iltifât-ı ‘aliyye meşmûl buyurılup[1], ba‘dehû Elçi Paşa hazretleri derpîş olan kalkanlı yedekleri ve hedâyây-ı hümâyûn katârı[2] verâsında güzîde ve muntazam etbâ‘ ve hadem ve pâk ve müntehab kapuları halkı ve dârât-ı düstûrâne-i bâhiru'l-haşem ile güzer ve ba‘dehû kethudâları Mehter-hâne çaldırarak birkaç yüz[3] Enderûn ağaları ve sâ’ir etbâ‘ [**B 337a**] ve eşyâ‘ıyla mükemmel ve mutantan sâha-i i‘tibârda ‘arz-ı kâlây-ı ‘unvân ederek ve müzeyyen ü mu‘anven âlây-ı debdebe-efzâ göstererek Üsküdar'a murûr edüp, çend rûz ârâm ve küsûr u kusûr-i mâ-lezimelerin ihzâr

---

yapılmış binanın şartlarının belirtildiği şeyler onların huzûrunda okundu. Konunun gerçeklerini öğrendiklerinde, anlatılanların inceliklerini kavradıklarında gördüler ki, hükümdar hazretleri ve delilli toplantılar, bu isteğin hükümlerin efendisi (=barış) ile sonuçlandırılmasını kabul ettiler. Bütün Müslümanlar arasında çok arzû edilen dostluğun gerektirdiği şeylerden toplantıdakilerin razı olduğu şeylere sultânların sultânı da razı oldu. Onun din ve dünyanın sevindiği parlak görüşünü kabul ettiler. Çünkü o -Allah onun delîlini nurlandırsın- herşeyi şerîat ve İlâhî kânûn çerçevesinde icrâ eder ve her zaman olduğu gibi Rabbânî ilhâmlara mazhar olur. Bu aktedilmiş anlaşmanın ve beğenilmiş şartlarının gerektirdiklerinin doğruluğu başarı ile tamamlandı ve dillerde ve göğüslerde dillendirilen Âlemlerin Rabbi'nin halîfesinin ona ödül olarak verdiği gibi, kabûl ve temkîn elbisesi giydirildi. “Bizden tasayı gideren Allah'a hamdolsun. Doğrusu Rabbimiz çok bağışlayan, çok nimet verendir” [anlamına gelen tırnak içindeki bu cümleler, Kur’ân, Fâtır, 35/34. âyetin “Ve kālû = derler” dışındaki kısmıdır]. Sonra belgelerin mektubu yazıldı ve iki hükümdar arasında kardeşlik bağlarının güçlenmesinden sonra, sözleşmeler olması gereken şekilde açıklandı. Dostluğun kararlılığı, iki devletin uyuşması üzerine onaylandı. Tam bir arılık ihtivâ eden bu su, zamanın Halîfe'si ve İran Kağan'ı arasında aktığı gibi, Yüce Allah dilerse, onun kapsayıcı eserleri, arkalarından gelenler ve çocuklarından hilâfet ve unvân sâhibi olanlar arasında da aksın. Bizim en değerli sultânımız, en saygın hâkânımız, devletinin vezîrleri, saltanatının âlimleri, askerlerinin reîsleri, ülkesinin devlet adamları, hepsi, Sadrıa‘zam'ın tertîbi, fikrinin güzelliği ve parlak görüşü üzerinde hemfikirdir. Bu işin başlangıcında ve tamamlanmasında ifâde edildiği gibi, Allah'tan nimetinin kalıcı ve devamlı olmasını niyâz ediyoruz. Sizin Mugân Şûrâsı'nda konuşulanlarla ilgili olarak güvenilen yazdıklarınızda işâret edilen şeylere, beşinci mezheb talebinize, Kâbe'de bir rükün daha ihdâs edilmesine, diğer hususların müzâkeresine, bir düzen ve kararlılık içinde durumun istikrâr bulmasının sağlanmasına gelince, bu hükümdârımız için bir borç ve en büyük sünnet sâhibinden bir temennîdir. Yüce Allah'ın “Allah geçmişi affetmiştir” [anlamına gelen tırnak içindeki bu cümle Kur’ân, el-Mâ’ide, 4/95. âyetin sonlarına doğru yer alan ufak bir kısmıdır] sözünde geçtiği üzere bu şerefin ortaya çıkmasına dayandırılmıştır. Biz, ilme hizmet topluluğu, Allah'tan gizli ve açık olarak bu iki devletin konuşma dilinin parlak olmasını, iki hazretin boyun atkılarının kardeşlik ve vefâ mücevherleriyle süslenmesini ve gelecek nesillerde de bu anlaşmanın parlaklığının devam etmesini diliyoruz. Böylece istenilen şey gerçekleşmiş ve mükemmel bir sonuca ulaşmış olacaktır. Anlaşma, yüce ve büyük devletin âdeti üzere düzenlendiğinde, yüksek şeref ve kudret sahibi saygın vezîr Ahmed Paşa hazretleri büyük elçilik için tayin edildiğinde -Allah onu istediği şeylerde başarılı kılsın- şartların bazısında yayılmış bir şekilde yazı meydanında kalemin ucu değerli mektuba cevap olarak ve kapsamlı bir âşinâlık talep ederek harekete geçmiştir. Allah her iki tarafın çabalarını teşekküre lâyık ve mükâfâtlarını da çokça eylesin. Allah'tan genel husûslarda ve ayrıntılarda başarı talep ediyoruz. “Söylediklerimize Allah vekîldir [Kur’ân, el-Kasas, 28/28. âyetin son kısmı]”.

u itmâm eylediklerinden sonra, Anadolu'nun orta koluyla Haleb üzerinden Rakka'ya ve andan Bağdâd'a gitmek üzere mâh-ı merkūmun on[1] altıncı şenbih günü[◊] Üsküdar'dan dahi nehzat ve savb-ı maksûda[2] tahrîk-i rikâb-ı ‘azîmet eylediler.

Teşrîf-i Hân-ı ‘âlî-şân be-ziyâret-i Şeyhulislâm

Mâh-ı merkūmun on ikinci gününde[◊◊] celâdetlü Hân-ı bâhiru'l-‘unvân hazretleri, ba‘de'l-ihbâr hadem ü haşemleriyle süvâr ve zîb-efzây-ı mesned-i Fetvâ Şeyhulislâm[3] Efendi cenâblarının hâne-i şeref-intimâlarına[4] kādime-cünbân-ı rehvâr-ı i‘tibâr olup, ziyâret-i müstevcibü'l-inbisâtlarından kesb-i neşât ve bu vechile de’b-i dîrîne murâ‘ât ve mülâkāt ve şeref-i sohbetleriyle[5] te’kîd-i hubb ü müvâlât ve icrây-ı merâsim ü[6] ‘âdât buyurdılar[7]. **[M 108a]**

Vukū‘-i ziyâfet be-Hân-ı ‘âlî-şân ez-ricâl-i Devlet-i ‘aliyye

Deydene-i Saltanat-ı seniyye üzere mihmân-ı me‘âlî-‘unvân-ı müşârun ileyh hazretlerine, küberây-ı[8] ricâl-i Devlet-i ‘aliyye taraflarından [**B 337b**]

İmzânın sûreti: Allah vergisi nimetlere mazhar olan duâcılarından Yüce Osmanlı Devleti'nin Müftüsü Seyyid Mehmed Zeynel‘âbidîn -Allah onun günahlarını affetsin-” anlamına gelen Arapça bu metin, Osmanlı Şeyhulislâmı Mehmed Zeynel‘âbidîn Efendi'nin İran Mollası Ali Ekber'e gönderdiği mektûbudur.

1 ve tertîb S, M : — B
2 tetmîm-i B : — S, M
3 nehzat ü harekete B, S : — M
4 işbu sene-i mübâreke S, M : — B
5 harâmının S, M : harâmın B
◊ 9 Muharrem 1160 = 21 Ocak 1747 Cumartesi.
1 cenâb-ı B, S : cânib-i M
2 -i meymenet-lüzûm S, M : — B
3 hazerâtı S, M : hazretleri B
4 ve icrây-ı rusûm S, M : -i meymenet-lüzûm B
5 humbaracı ve lağımcı neferâtı, zâbitleriyle M : lağımcı ve humbaracı neferâtı, zâbitleriyle B : humbaracı ve lağımcı neferâtlarıyla S
1 ve fevka'l- ….. buyurılup S, M : olunup B
2 katârı B : katârları ve S, M
3 birkaç yüz S : birkac yüz B : birkaç M
1 on B, S : — M
◊ 16 Muharrem 1160 = 28 Ocak 1747 Cumartesi. B nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**muharrem**” yazısı vardır.
2 savb-ı maksûda B : — S, M
◊◊ 12 Muharrem 1160 = 24 Ocak 1747 Salı. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında 321b'nin sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**muharrem**” yazısı vardır.
3 Şeyhulislâm M : — B, S
4 intimâlarına S, M : ârâlarına B
5 mülâkāt ve şeref-i sohbetleriyle S, M : mülâkātlarıyla B
6 ü S, M : — B
7 buyurdılar B, S : + [M 108a] buyurdılar M
8 küberây-ı B : kibâr-ı S, M

‘alâ-hidetin ta‘zîm ü ikrâmı hâvî ziyâfet tertîbi bâbında emr-i hümâyûn sudûruna binâ’en, mâh-ı mezkûrun[9] on üçüncü gününde[◊] hâlâ Kapudân-ı deryâ Şehsüvâr-zâde, Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü es-Seyyid[10] el-Hâc Mustafa Paşa hazretleri, Tersâne-i ‘âmire'de vâki‘ Dîvân-hâne'de ve ertesi gün[◊◊] bi'l-fi‘l Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri Ağası Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü İbrâhîm Paşa hazretleri, Ağa-kapusu'nda mükemmel ve mutantan ziyâfetler tertîbi ile ber-vech-i ahrâ[11] merâsim-i mihmân-nüvâzîyi[12] icrâ ve ‘alâ tarîkı'l-hedâyâ surar-ı[13] nukūd ü mücevherât ve ba‘zı tuhaf-ı girân-behâ ‘arz u ihdâ ve etbâ‘ ve vücûh-ı havâşî-i[14] Hânî'ye dahi başka hediyyeler ve zer surreleri[15] i‘tâsıyla taltîf ü kâm-revâ buyurdılar. Ve bu esnâda bâ-fermân-ı ‘âlî[16] Kethudây-ı Sadr-ı ‘âlî ve Şıkk-ı Evvel Defterdâr[17] Efendi cenâbları ve Darb-hâne Emîni Sâdık Ağa taraflarından biner guruşluk zer-i meskûk ve mükemmel donanmış atlar ve kezâlik sipâh ve silahdâr ağaları câniblerinden rikâba şâyân raht ve bisâtı ekmel birer esb-i hoş-manzar ihdâsıyla ma‘raz-ı ‘ubûdiyyet ü ikrâmda bezl-i ihtimâm edüp, mihmân-ı Devlet-i ‘aliyye-i müşârun ileyh hazretleri vücûh ile tatyîb buyuruldu[18].

Tertîb-i ziyâfet-i Hân-ı ‘âlî-şân be-cânib-i[12] Âsaf-ı me‘âlî-‘unvân

Çünki müşârun ileyhimâ hazerâtı bu hengâm-ı meserret-irtisâmda [**B 338a**] ‘ale'd-devâm umûr u şu’ûn-i dîn ü Devlet-i ‘aliyye'ye dâ’ir mükâleme ve müzâkereden hâlî olmayup, vakit vakit berây-ı vesîle-i ictimâ‘, tanzîm-i bezm-i[13] sohbet ve tarh-ı encümen-i ülfet edegelmeleriyle, işbu şehr-i muharremü'l-harâmın[14] on beşinci günü[◊◊◊] Hân-ı ‘âlî-şân hazretleri, ârâm-gâh-ı Kā’ânî'leri olan Serây-ı dil-ârâda ziyâfet tertîb ve hâssaten re’fetlü Sâhib-i devlet hazretlerini da‘vet buyurmalarıyla, **mısra‘**:

Düşdükce safâ eyleyelim sizde ve bizde

---

9 mezkûrun B, M : mezbûrun S

◊ 13 Muharrem 1160 = 25 Ocak 1747 Çarşamba. B ve S nüshalarında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**muharrem**” yazısı vardır.

10 es-Seyyid S : Seyyid B : — M

◊◊ 14 Muharrem 1160 = 26 Ocak 1747 perşembe.

11 ahrâ S, M : icrâ B

12 nüvâzîyi S, M : nüvâzî B

13 surar-ı S, M : — B

14 vücûh-i havâşî-i S, M : — B

15 hediyyeler ve zer surreleri M : hedâyâ ve zer surreler B : hediyyeler ve zer surreler S

16 bâ-fermân-ı ‘âlî S, M : — B

17 Şıkk-ı Evvel Defterdâr S : Şıkk-ı Evvel Defterdârı M : Defterdâr B

18 edüp ….. buyuruldu S, M : etdiler B

12 **be-cânib-i** B, M : **be-cenâb-ı** S

13 bezm-i S, M : — B

14 işbu ….. harâmın S, M : mâh-ı merkūmun B

◊◊◊ 15 Muharrem 1160 = 27 Ocak 1747 Cuma. B nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**muharrem**” yazısı vardır.

terennümüyle[1] ancak kapu huddâmı ve takımlarıyla ba‘de'z-zuhr teşrîf buyurup, târ-ı le’âlî-i nizâm-ı sohbet, muntasıf-ı leyle peyveste olmağla, gice sâ‘at altıda Serây-ı Âsafâne'lerine ‘avdet buyurdılar.

Tevcîh-i ba‘zı[2] menâsıb-ı vüzerâ bâ-şefâ‘at-i Hân-ı ‘âlî-şân[3]

Mâh-ı merkūmun on altıncı gününde[◊] hâlâ Belgırad Muhâfızı Vezîr-i zî-şân sa‘âdetlü Nu‘mân Paşa hazretlerine iltimâs-i Hân-ı müşârun ileyh ile[4] Özi Eyâleti ve eyâlet-i mezbûrda olan[5] Sadr-ı esbak sa‘âdetlü Seyyid[6] Mehmed Paşa hazretlerine, Alaca-hisâr ve Semendire sancakları inzımâmiyle[7] Belgırad Muhâfızlığı bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh ü ‘inâyet ve ber-vech-i mu‘tâd[8] kapu kethudâlarına iksây-ı hıl‘at buyuruldu.

İlbâs-i kabaniçe be-Hân-ı ‘âlî-şân der-huzûr-i hümâyûn

Mâh-ı merkūmun yirminci günü[◊◊] celâdetlü Hân-ı ‘âlî-şân hazretleri Serây-ı Âsafî'ye da‘vet ve ba‘de-edâ’i'z-zuhr[9] [**B 338b**] zîb-efzây-ı mesned-i Sadâret re’fetlü Sâhib-i devlet hazretleriyle Serây-ı hümâyûn'a ‘azîmet buyurup, yevm-i mezbûrda rûh-i eşbâh-ı cihân, mahbûb-i kulûb-i[10] ehl-i îmân cenâb-ı Halîfe-i devrân hazretleri, Mahbûbiyye şöhretiyle be-nâm olan dâ’ire-i ‘aliyye-i[11] Husrevâne'lerinde bulunmalarıyla, müşârun ileyhimâ hazerâtı bâ-izn ü ruhsat-ı hümâyûn huzûr-i sâtı‘u'n-nûr-i Şehinşâhî'ye[12] **[M 108b]** şeref-yâb-ı ruhsat-ı duhûl ve merâsim-i zemîn-bûsîyi[13] icrâ ederek, mevkıf-ı ‘ubûdiyyetde müsûl ile mazhar-ı lihâza-i iltifât-ı Zıllullâhî olduklarından sonra, kānûn-i behcet-nümûn-i Devlet-i ‘aliyye-i ebed-makrûn üzere ibkây-ı câh-ı vâlâ-yı Hânî ve îfây-ı merâsim-i Kā’ânî irâdesiyle ser-i sa‘âdetlerine, mağbût-ı tâcdârân-ı âfâk olan yeşil çukaya dûhte semmûr kalpak[14] ve tarafeyne iki ‘aded mücevher tüy sorgūc ve dûş-i celâdet-pûşlarına kırmızı katîfeye

---

1 mısra‘/[mısra]‘ ….. terennümüyle S, M : — B
2 **ba‘zı** B, S : — M
3 bâ- ….. şân S, M : — B
◊ 16 Muharrem 1160 = 28 Ocak 1747 Cumartesi. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında 322b'nin sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**muharrem**” yazısı vardır.
4 iltimâs-i ….. ile S, M : — B
5 eyâlet-i mezbûrda olan S : eyâlet-i mezkûrda olan M : Özi Vâlîsi B
6 Seyyid B : es-Seyyid S, M
7 Alaca- ….. inzımâmiyle S, M : — B
8 ber-vech-i mu‘tâd S, M : — B
◊◊ 20 Muharrem 1160 = 1 Şubat 1747 Çarşamba. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**muharrem**” yazısı vardır.
9 ba‘de-edâ’i'z-zuhr S, M : ba‘de'z-zuhr B
10 kulûb-i B, S : — M
11 şöhretiyle ….. ‘aliyye-i S, M : nâm dâ’ire-i B
12 ü ruhsat-ı ….. Şehinşâhî'ye M : hümâyûn B : hümâyûn huzûr-i sâtı‘u'n-nûr-i Şehinşâhî'ye S
13 zemîn-bûsîyi B : zemîn-bûsî B, S
14 kalpak B, S : kalbak M

kaplu kabaniçe[1] ta‘bîr olunan sırma çebrâstlı[2] semmûr kürk ve miyân-ı hamiyyet-peyvendlerine envâ‘-ı cevâhir ile tezyîn ü tarsî‘ olunmuş[3] bir kabza şemşîr-i bî-nazîr ve mervârîd-i girân-behâdan murassa‘ tîrkeş ve bir sandûk içinde otuz bin [**B 339a**] guruş ‘atıyye-i hümâyûn ve ma‘iyyetlerinde olan Mes‘ûd Girây Sultân'a dahi semmûr kürk ve surre-i zer in‘âm u ihsân buyurılup, kadı‘askeri makāmında[4] olan efendiye dahi taşrada beyâz tilki ferâce kürk ve sâ’ir etbâ‘-ı Hânî'ye ‘alâ merâtibihim iksây-ı hıla‘-ı fâhire ve ‘atıyyeler[5] ile cümlesi müstağrak-ı lücce-i kerem oldukları hâlde[6] mesrûr u hurrem ‘avdet ve konaklarına ‘azîmet eylediler.

Nüzûl-i kalyon be-nâm-ı[7] Perr-i Bahrî ez-Tersâne-i ‘âmire

Bundan akdem Tersâne-i ‘âmire'de müceddeden inşâsı fermân buyurılan Donanma-yı hümâyûn kalyonlarından[8] bi-lutfillâhi'l-Meliki'l-‘Allâm bir kıt‘ası resîde-i mersây-ı[9] hüsn-i hıtâm olup, mâh-ı merkūmun yirmi üçüncü sebt günü◊ deryâya tesyîr ü inzâli bâbında emr-i hümâyûn sâdır[10] olmağla, re’fetlü Sadrıa‘zam hazretleri ve semâhatlü[11] Şeyhulislâm Efendi ve celâdetlü Hân-ı ‘âlî-şân cenâbları[12] yevm-i mezkûrda seherî Tersâne-i ‘âmire'ye miczefe[13]-cünbân-ı zevrakçe-i ‘azîmet olup, nehc-i ma‘rûf ve âyîn-i[14] me’lûf üzere hâzır u âmâde olan ricâl-i Devlet-i ‘aliyye, kudûm-i meymenet-mersûm-i cenâb-ı Şehriyârî'ye müterakkıb ve muntazır ve teşrîf-i hümâyûn-i behcet-redîf[15] vukū‘unda makām-ı selâmda vakfe-gîr-i ârâm [**B 339b**] olanlardan mâ‘adâ, ‘âdetâ müstakbilîn mahal mahal merâsim-i istikbâli icrâ ve Üç[16] Enbârlı'da müheyyâ olan zîr-i sâyebânda[17] taht-ı hümâyûna şeref-bahşâ olduklarından sonra du‘â vü senâ ve zebh-ı karabîn-i[18] kurbet-intimâ takdîmiyle bi-‘avnihî

1 kaplu kabaniçe B, S : kablu kapaniçe M
2 çeprâstlı B : çebrâstlu S, M
3 tezyîn ü tarsî‘ olunmuş S, M : müzeyyen B
4 makāmında S, M : — B
5 ‘alâ ….. ‘atıyyeler M : iksây-ı hıl‘at-i fâhire B : ‘alâ merâtibihim iksây-ı hıla‘-ı fâhire ile ve ‘atıyyeler S
6 oldukları hâlde S, M : ve B
7 be-nâm-ı S, M : — B
8 Donanma-yı hümâyûn kalyonlarından S, M : kalyonlardan [Bu kelime sonradan ayrı bir hatla satırın üstüne yazılmıştır] B
9 mersây-ı S, M : — B
◊ 23 Muharrem 1160 = 4 Şubat 1747 Cumartesi. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında 323b'nin sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**muharrem**” yazısı vardır.
10 sâdır S, M : — B
11 hazretleri ve semâhatlü S : hazretleri ve semâhatli M : ve semâhatli B
12 cenâbları S, M : hazerâtı B
13 miczefe S : mikzefe B : mikzâf M
14 âyîn-i B : resm-i S, M
15 hümâyûn-i behcet-redîf S : hümâyûn-i behcet-eser B : behcet-redîf M
16 üç S, M : üc B
17 zîr-i sâyebânda S, M : — B
18 karâbîn-i B : kurbân-ı S, M

Sübhânehû ve Te‘âlâ kalyon-i mezkûr ber-vech-i teshîl deryâya tesyîr u tenzîl[1] olunup, cilve-nümây-ı mir’ât-i[2] zuhûr olan sûret-i şevk u sürûrdan nâşî, de’b-i manzûr üzere huzûr-i fâ’izu'l[3]-hubûr-i Husrevâne'de cenâb-ı Sadr-ı ‘âlî[4] ve mesned-ârây-ı Meşîhat-i İslâmiyye ve Hân-ı me‘âlî-‘unvân ve Vezîr-i mükerrem[5] Kapudan Paşa hazerâtı ‘alâ merâtibihim semmûr kürkler ilbâsiyle mazhar-ı teşrîf ve ‘umûmen ricâl-i Tersâne ve sâ’ir sergerdegân-ı ‘amele hıla‘-ı fâhire ve in‘âmât-ı mütekâsire ile mesrûr ve taltîf buyuruldu. Çünki hey’ât ve eşkâl cihetiyle kalyon-i mezbûr, çekdirme misillü kürekler isti‘mâli ve hîn-i iktizâda imdâd-ı rûzgâr olmaksızın[6] tahrîk ü isti‘câli kābil ve sanâyi‘-i ‘acîbeyi müştemil şekl ü endâm ve inşâd ü nizâmı nev-zuhûr bir resm-i matbû‘-i nâ-manzûr olmağla, seciyye-i zekiyye-i Şehriyârî'den Perr-i Bahrî ismiyle mevsûm u be-nâm buyuruldu.

Me’mûriyyet-i Vâlî-i Anadolu Vezîr Süleymân Paşa be-teftîş-i eşkıyâ

Bundan akdem Levendât eşkıyâsının Vilâyet-i Anadolu'da [**B 340a**] kol kol serserî geşt ü güzâr ile[7] bilâd ü ‘ibâda eyledikleri zulm[8] **[M 109a]** u hasârdan nâşî, muzırru'n-nâs bir tâ’ife-i dalâlet-istînâs olduklarından, mukaddemâ ba‘zı sergerdeleriyle meslek-i şekāvetde pîş-kadem olan dil-i mürdelerinin cezây-ı mâ-yelîkleri tertîb ve bakıyyelerinden yurd ve mesken ashâbı olanlar ba‘de-ezîn[9] kendü hâllerinde olmak ve yine[10] hîn-i iktizâda me’mûr oldukları hıdemât-ı ‘aliyyede mevcûd bulunmak şartıyla hânelerinde ikāmet ve kişt ü zer‘a mülâzemet eylemek üzere vilâyetlerine sevk u tesyîr ve yeri yurdu olmayanlar dahi kā‘ide-i sâbıka üzere semt ü münâsebeti ile vüzerây-ı[11] ‘izâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm kapularında hıdmetde bulunmak ve hılâf-ı rızâ harekete ictirâ edenler kahr u tedmîr olunmak[12] üzere Sadr-ı esbak Vezîr-i ‘âlî-şân sa‘âdetlü ‘Ali Paşa hazretlerinin ser‘askerlikleri evânında hibâle-i nizâmları ser-halka-i intizâma rabt ve bu vechile taht-ı zâbıtaya idhâl ve zabt olundukdan[13] sonra, Aydın Muhassılı Vezîr-i mükerrem[14] el-Hac Velî Paşa hâssaten bâ-hatt-ı

1 tenzîl S, M : tesbîl B
2 mir’ât-i S, M : — B
3 fâ’izu'l B, S : fâyizu'l M
4 Sadr-ı ‘âlî S, M : Âsafî B
5 Vezîr-i mükerrem S, M : — B
6 imdâd-ı rûzgâr olmaksızın S, M : — B
7 ile B : ve S, M
8 zulm B, S : + [M 109a] zulm M
9 ba‘de-ezîn M : ba‘de-zîn B, S
10 yine B : — S, M
11 vüzerây-ı B, M : vüzerâ’-i S
12 edenler ….. olunmak S, M : edenlerin haklarından gelinmek B
13 olundukdan S, M : olunduklarından B
14 -i mükerrem M : — B, S

hümâyûn Müfettiş nasb u ta‘yîn olunmişiken, emr-i me’mûriyyetine kıyâm ve mübâşeret [**B 340b**] esnâsında fevt olduğu, sahâyif-i bâlâda mufassalan tahrîr olunmuşidi[1]. Ber-vech-i muharrer emr-i teftîş hâlî kalup ve bu hılâlde, bi-‘avnillâhi'l-Meliki'l[2]-Müte‘âl seferler dahi ber-taraf olmağla, terfîh-i bilâd ü ‘ibâd ve tenkîl-i erbâb-ı şerr u fesâd içün Anadolu tarafında bir Vezîr-i dilîrin Müfettiş nâmiyle me’mûriyyetinden[3] lâ-büdd olmakdan nâşî, sâbıkā Bosna ve hâlâ Anadolu Vâlîsi olan Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Süleymân Paşa hazretlerinin bu âna dek te’dîb ü gûşmâl-i eşkıyâda sebkat eden hıdmeti ma‘lûm ve makbûl-i hümâyûn olduğundan, müceddeden Müfettiş nasb u ta‘yîn buyurılup, kürsî-i eyâlet-i mezkûre olan Kütahya ve etrâfında vâki‘ mahallerde ba‘de'l-yevm nizâm-ı merkūma mugāyir hareket birle serserî geşt ü güzâr ve bilâd ü ‘ibâda îsâl-i zarar u hasâr dâ‘iyesinde olan Levendât eşkıyâsını teftîş ü tefahhus[4] ve ele girenlerinin tertîb-i cezây-ı sezâları ile[5] ebnâ’-i sebîl ve ehâlî ve fukarânın tatmîn-i bâllerine ihtimâm ü dikkat eylemek bâbında sâdır olan[6] emr-i ‘âlî-şân, evâhır-ı mâh-ı merkūmda◊ Hasekî Ağa mübâşeretiyle irsâl ve umûr-i mühimmeden olmağla tekrâr isti‘câl[7] buyuruldu.

‘Azîmet-i Hân-ı ‘âlî-şân ez-Âsitâne-i [B 341a] sa‘âdet-nişân be-cânib-i iklîm-i[8] Kırım

Bâlâda zîb-ârây-ı sutûr olduğu vech üzere Hân-ı[9] müşârun ileyh hazretleri, şâyân-ı şân-ı mesned-i Kā’ânî olur ikrâm ü iltifât-ı cenâb-ı Husrevâne'ye mazhar ve makrûn ve ba‘de-ezîn[10] cânib-i Kırım'a ‘avd ü insırâfa taraf-ı hümâyûndan murahhas ve me’zûn olmalarıyla, hengâm-ı teşrîflerinde icrâ olunan merâsim-i istikbâl ve tevkīr u[11] ikrâm, hîn-i teşyî‘lerinde dahi mü’eddî, belki ber-vech-i terakkī istikmâl ü itmâm olunmak bâbında emr-i hümâyûn şeref-bahşây-ı sudûr olmağın, bir iki gün mukaddem Dâvud-paşa Serâyı'na Mehter-hâne'den mefrûşât nakli ile zîb ü zînet verilüp, Matbah-ı ‘âmire Emîni Efendi dahi yemeklik tertîbine mübâderet etmekle,

---

1 olunmuşidi B, S : olunmuşdur M
2 Meliki'l M : — B, S
3 me’mûriyyetinden S, M : bulunmasından B
4 eşkıyâsını teftîş ü tefahhus B : -ı şekāvetkârı teftîş ü istihbâr S, M
5 sezâları ile S, M : sezâlarıyla B
6 ihtimâm ….. olan B : ibtidâr olunmak bâbında ısdâr olunan S, M
◊ 21-30 Muharrem 1160 = 2-11 Şubat 1747. B nüshasında sayfanın sağ kenarında, S nüshasında ise 325a'nın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**muharrem**” yazısı vardır.
7 ve ….. isti‘câl S, M : — B
8 nişân ….. iklîm-i S, M : — B
9 Hân-ı S, M : — B
10 ba‘de-ezîn M : ba‘de-zîn B, S
11 tevkīr u S, M : — B

mâh-ı merkūmun yirmi sekizinci pencşenbih günü◊ ber-mûceb-i fermân-ı ‘âlî ‘umûmen Dergâh-ı mu‘allâ müteferrikaları ve çavuşân[1] ve kapucu-başı ağalar ve menâsıb-ârâ Hâcegân-ı Dîvân ve ümenâ ve sipâh ve silahdâr ve bölükât-ı **[M 109b]** erba‘a ağaları, ocakları ricâliyle ve hâlâ Kapudân-ı deryâ Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Mustafa Paşa hazretleri, mükemmel kapuları halkı ve Tersâne çavuşları ve sâ’ir hademe ile seherî Paşa-kapusu'nda ictimâ‘ ve Hân hazretleri dahi kendü etbâ‘ ve eşyâ‘-ı İlhânî'leri ile[2] teşrîf buyurup, yevm-i merkūmda◊◊ cenâb-ı [**B 341b**] Halîfe-i enâm[3], Husrev-i Dârâ-gulâm *meddallâhu Te‘âlâ zılâle re’fetihî ve*[4] *saltanatihî ‘alâ mefârıkı'l-enâm** hazretleri, kasd-ı temâşâ ve havâss-ı bendegân-ı dergâh-ı[5] re’fet-penâhların nîm-nigâh-ı iltifât-ı Pâdişâhâne'leriyle mesrûr u kâm-revâ buyurmak irâdesiyle Dîvân-yolu'na nâzır olup, Akserây'da Dörtyol-ağzı dimekle ma‘rûf mahalde vâki‘, mukaddemâ binâ buyurdukları sebîl-i bî-‘adîlin bâlâsında olan kasr-ı ‘âlem-nümâyı bâ-yümn ü ikbâl şeref-i kudûmleriyle müşerref buyurmalarıyla, âlâya me’mûr olan ricâl ‘alâ merâtibihim tertîb ü tanzîm olundukdan sonra, Vekîl-i mutlak-ı efham cenâb-ı Sadrıa‘zam-ı Âsaf-şiyem hazretleri, nesak-ı ma‘hûd-i mesbûk üzere Hân-ı ‘âlî-şân hazretleriyle[6] ber-vech-i müsâbaka süvâr ve hadem ü haşem-i encüm-şümâr ile etrâfa neşr-i le’âlî-i selâm ve bezl-i ihsân ü in‘âm ederek, dârât-ı Dârâ-pesend ve debdebe-i bî-misl ü mânend ile tahrîk-i rikâb-ı kamer-tâb ve irhây-ı ‘inân-ı[7] rehvâr-ı sabâ-şitâb olarak, ol rûz-i fîrûzda tertîb olunan âlây-ı vâlâ, hayret-efzây-ı dîde-i ehibbâ ve dehşet-nümây-ı ‘uyûn-i a‘dâ olup, zemân-ı karîbde bu gûne nizâm-ı dil-firîbin naz[î]ri[8] nâ-dîde, belki misli nâ-mesbûk ve nâ-şinîde bir tavr-ı matbû‘ u pesendîde [**B 342a**] olmağla, gûyyâ[9] nev-zemîn üzere müretteb dîvân-ı eş‘âr-ı bülegā-âsâ bir manzûme-i dil-ârây-ı tâze-edâ, sâha-i zuhûrda cilve[10]-nümâ oldu.

Ve'l-hâsıl mübtegāy-ı şân-ı übbehet-nişân-ı Devlet-i ‘aliyye-i ebed-kıyâm[11] üzere irâ’et-i ‘unvân u ihtişâm ve ‘arz-ı şükûh-i Süreyyâ-nizâm oluna-

---

◊ 28 Muharrem 1160 = 9 Şubat 1747 Perşembe. S nüshasında 325b'nin sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**muharrem**” yazısı vardır.

1 müteferrikaları ve çavuşân S, M : gediklüleri B

2 eşyâ‘-ı İlhânî'leri ile S : eşyâ‘-ı İlhânî'leriyle M : eşyâ‘larıyla B

◊◊ 28 Muharrem 1160 = 9 Şubat 1747 Perşembe.

3 enâm M : eyyâm B, S

4 Te‘âlâ zılâle re’fetihî ve M : zılâle B, S

* مد الله تعالى ظلال رأفته و سلطنته على مفارق الانام = Yüce Allah, onun merhametinin ve saltanatının gölgesini bütün insanların üzerinde yaygınlaştırsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

5 dergâh-ı B, S : — M

6 hazretleriyle B : cenâblarıyla S, M

7 ‘inân-ı B, M : ‘unvân-ı S

8 bu gûne ….. nazîri/naz[î]ri S, M : nazîri B

9 gûyyâ B, S : gûyâ M

10 cilve S, M : rû B

11 -i ebed-kıyâm S, M : — B

rak, Dîvân-yolu'yla murûr ve manzara-i hümâyûndan ‘ubûr olunup, Top-kapusu'ndan taşra çıkıldıkda, îstâde-i makām-ı selâm ve muntazır-ı kudûm-i zevât-ı me‘âlî-irtisâm olan Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri Ağası Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü İbrâhîm Paşa hazretleri, ‘umûmen Ocaklu ve neferâtiyle ve[1] kezâlik Cebeci-başı Ağa ve Topcu ve Top ‘Arabacı-başı ağalar ve ba‘dehû Sipâh ve Silahdâr ve Gurebây-ı Yemîn ü Yesâr ağaları ve çavuşlar[2] bi'l-cümle neferâtiyle tarafeyn-i sahâyif-i tarîka, cedâvil-i zer-endûd-mânend memdûd olmalarından nâşî, müşârun ileyhimâ hazerâtı hem-‘inân-ı murâfakat-i iltifât-ı havâşî ederek murûr ve yemeklike şeref-bahş-ı[3] nüzûl buyurdılar.

Tenâvül-i ta‘âm ve te‘âmül-i tevkīr u ikrâm hengâmında mücerred taltîf ve kā‘ide-i mihmân-nüvâzî icrâ vü tekrîm ve[4] teşrîf kasdiyle taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i cenâb-ı Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlem *lâ zâle'd-dehru müftehıran bi-vücûdihi'l*[5]*-emcedi ve'l-ekrem** hazretlerinden Hân-ı vâlâ-câh [**B 342b**] cenâbına Kethudây-ı Bevvâbîn-i Sultânî vesâtatiyle berây-ı mesârıf-ı[6] râh iki bin zer-i meskûk ‘atıyye-i hümâyûn şeref-bahşây-ı vürûd olup, devâm-ı ‘ömr ü devlet ve kıvâm-ı ferr ü şükûh-i Saltanat'ları da‘avâtiyle huzzârdan[7] dü-dest-i niyâz dergâh-ı Bî-enbâz'a bâz olundukdan sonra, hîn-i hareketlerinde taraf-ı Âsafî'den dahi Kethudâ Bey yediyle bir sevb-i semmûr[8] **[M 110a]** iksâ ve bir re’s mükemmel[9] donanmış bârgîr-i bî-nazîr binek taşında müheyyâ[10] buyurılup, mahall-i merkūmdan dahi yine Sadrıa‘zam cenâbıyla bi'l-ma‘iyye süvâr ve bir mikdâr murâfakat ile ber-vech-i sezâ-vâr merâsim-i teşyî‘ u ikrâmı tetmîme ibtidâr ve esnâ’-i râhda râkiben vedâ‘ ve ‘avdet buyurup, Hân hazretleri yalnız kapu kethudâları bulunan Re’îsülküttâb Mustafa[11] Efendi cenâblarıyla Tîmûr-kapu Çiftliği'ne ‘azîmet ve ol gice Çiftlik-i mezkûrda[12] ârâm u beytûtet ve ertesi cânib-i Kırım'a nehzat ü hareket buyurdılar.

‘Azl-i Ağa-yı Yeniçeriyân ve nasb-ı Kethudây-ı dûdman-ı Bektâşiyân[13]

Bir müddetden beri Dergâh-ı ‘âlî Yeniçeri Ağalığı mesnedinde tahsîl-i nîk-nâm ve mûcib-i husûl-i merâm olur hıdemât-ı dîn ü Devlet-i ‘aliyye'de bezl-i

1 ve B, S : — M
2 çavuşlar S, M : çavuşları B
3 şeref-bahş-ı S, M : — B
4 tekrîm ve S, M : — B
5 *vücûdihi'l* S, M : *vücûhi'l* B
* لا زال الدهر مفتخرا بوجوده الامجد و الاكرم = Zaman onun çok şerefli, çok cömert varlığıyla övünç içinde devam etsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
6 mesârıf-ı M : ihrâcât-ı B, S
7 huzzârdan S, M : — B
8 semmûr B, S : + [M 110a] semmûr M
9 mükemmel B, S : — M
10 binek taşında müheyyâ S, M : keşîde B
11 Re’îsülküttâb Mustafa S, M : Re’îs B
12 mezkûrda M : mezbûrda B, S
13 **Bektâşiyân** B, S : Bektâşiyye M

makdûr ve sarf-ı nakdîne-i ihtimâm etmekle, bundan akdem rütbe-i sâmiye-i[1] Vezâret ile be-kâm olan Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü [**B 343a**] İbrâhîm Paşa hazretlerine Aydın Muhassıllığı ki, müteveffâ Vezîr Velî Paşa mahlûlünden birkaç aydan berü[2] berây-ı iktizâ Mütesellim ile zabt olunur idi. Bu def‘a ‘avâtıf-ı ‘aliyye-i Husrevâne'den bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh ü ‘inâyet ve mâh-ı saferu'l-hayrın üçüncü gününde◊ huzûr-i cenâb-ı Âsafî'de ilbâs-i sevb-i semmûr ile karîn-i behcet ü sürûr buyurılup, Dergâh-ı mu‘allâ Yeniçerileri Ağalığı dahi hâlâ Kul Kethudâsı bulunan sadâkat-âra Mustafa Ağa'ya yevm-i merkūmda tevcîh ü ihsân ve Kul Kethudâlığı ile dahi sâbıkā Seksoncu-başı Hüseyn[3] Ağa mümtâz-i akrân ve iksây-ı hıla‘-ı fâhire[4] ile memnûn ü kâm-rân buyuruldu.

‘Azl ü nasb-ı Ser-bostâniyân-ı Hâssa

Bundan akdem Hasekî Ağalık'dan Bostancı-başı olan Mustafa Ağa'nın rızây-ı hümâyûna muvâfık hıdmeti sebkat ve şâyân-ı ‘âtıfet olmağla, ocakları kānûnu üzere tekā‘üdlük ‘inâyet buyurılup, fîmâ-ba‘d du‘ây-ı devâm-ı Devlet-i ‘aliyye'ye muvâzabet eylemek üzere hânesinde ikāmete ruhsat verilmekle, Bostancı-başı-ı sâbık Vidinli Mustafa Ağa'nın oğlu olup, bundan akdem Karakulak [**B 343b**] ve çend rûz zarfında[5] Hasekî Ağa olan ‘Ali Ağa'ya, Bostancı-başılık ihsân-ı hümâyûn olmağla, mâh-ı merkūmun yedinci günü◊◊ huzûr-i Sadr-ı ‘âlî'de ilbâs-i hıl‘at ile[6] mazhar-ı ‘âtıfet buyuruldu.

İrtihâl-i kutbu'l-‘ârifîn ve ‘umdetü's-sâlikîn eş-Şeyh es-Seyyid Nûreddîn ibn eş-Şeyh es-Seyyid ‘Alâ’eddîn ibn eş-Şeyh es-Seyyid[7] Necmeddîn Hasan ibn eş-Şeyh Mehmed ibn[8] Behâdır Bey *kaddesallâhu esrârahum ve efâza ‘aleynâ envârahum*[*]

‘Azîz-i müşârun ileyh Seyyid[9] Nûreddîn Efendi merhûmun peder-i firdevs-makarları, mazhar-ı âsâr-ı İlâhî maşrık-ı envâr-ı nâ-mütenâhî eş-Şeyh

---

1 sâmiye-i S, M : sâmî-i B
2 birkaç aydan berü S, M : birkac aydan beri B
◊ 3 Safer 1160 = 14 Şubat 1747 Salı.
3 Hüseyn B, S : Hasan M
4 fâhire B, M : zâhire S
5 zarfında B, S : — M
◊◊ 7 Safer 1160 = 18 Şubat 1747 Cumartesi. B ve S nüshalarında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**safer**” yazısı vardır.
6 ile B : ve S, M
7 **es-Seyyid** B : — S, M
8 **ibn** B : bin S, M
* قدس الله اسرارهم و افاض علينا انوارهم = Allah onların sırlarını mübârek eylesin ve onların nûrlarını bizim üzerimize bol bol yağdırsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
9 Seyyid B : es-Seyyid S, M

es-Seyyid ‘Alâ’eddîn Efendi hazretleri, bânî-i câmi‘-i felek-kıbâb merhûm Sultân Ahmed Hân-ı mağfiret-me’âb ‘asrlarında Koca Mustafa Paşa Zâviyesi'nde Şeyh-ı mübeccel ü mükerrem ve mu‘tekıd-i cümle-i ‘âlem iken, evliyây-ı yümn ve hâk-i ‘ıtr-nâk-i cenâb-ı Üveysü'l[1]-Karan ziyâretleri şevk ve ârzûsuyla ol diyârlara rihlet ve Dâru's-saltana'dan kat‘-ı ‘alâyık u hicret eyleyen kutb-i a‘zam ve gavs-i ekrem Şeyh[2] Necmeddîn Hasan Efendi hazretlerinin mahdûm-i güzîn ve necl-i necîb-i şerâfet-rehînleri olup, müşârun ileyh ‘Alâ’eddîn Efendi **[B 344a]** hazretleri[3], Zâviye-i mezkûrede bi'l-irsi ve'l-istihkāk **[M 110b]** seccâde-nişîn-i irşâd ve ‘ibâd-ı sâlikîn-i zühd-i‘tiyâda[4] delîl-i râh-ı reşâd oldukları hâlde, menba‘-ı asâlet ve matla‘-ı envâr-ı diyânet olan sulb-i pâk-i tâb-nâklerinden envâ‘-ı beşârât-i hayriyyet-simât ile bin altmış dört recebinin[5] evâsıtında◊ ‘azîz-i müşârun ileyh Seyyid[6] Nûreddîn Efendi hazretleri, Süheyl-i Yemenî-âsâ lâmi‘ u bedîdâr ve şeref-i velâdetleriyle ol Zâviye-i ezkâr-pîrâye[7] müstağrak-ı envâr-ı füyûzât-ı bî-şümâr olup, evân-ı tufûliyyetlerinde kendülerden sânih u zâhir olan hâlât-ı kerâmet-peymâ, vâlid-i murtâz ve[8] mücâhidlerinin meşhûd-i dîde-i hakāyık-bînâları oldukça, levâzım-ı terbiyetlerine sa‘y-i evfâ ederek nihâl-i istîhâlleri âb-yârî-i feyz-i Bârî ile pürneşv ü nemâ ve nûr-i mücessem olan cism-i muhteremleri, hıl‘at-i hadrây-ı isti‘dâd ile ser-sebz ü bâlâ oldukda, pederleri mûmâ ileyhden tahsîl-i levâzım-ı ‘ulûm-i şerî‘at ve niçe müddet mücâhedât birle tekmîl-i âdâb-ı tarîkat ü hakīkat etmişler. Ba‘dehû bin doksan bir senesi şehr-i recebinde◊ vâlid-i mâcidleri müşarun ileyh Şeyh[9] Alâ’eddîn Efendi hazretleri, nidây-ı irci‘îye lebbeyk-gûy **[B 344b]** ve âşüfte-ser bu vahşetgâh-ı fânîden rihlet ü[10] güzer ve nüzhet-gâh-ı cinâna sefer eylediklerinde, vasıyyetleri üzere ictimâ‘-ı ‘ulemâ’-i[11] tarîkat ve ittifâk-ı sâlikân-ı râh-ı hakīkat ile ol kutb-i pergâr-ı dâ’ire-i sipihr-i hidâyet ve sadr-ı hâssu'l-hâss-ı bâlâ-hâne-i kerâmet ü velâyet yirmi yedi yaşında Zâviye-i mezkûrede post-nişîn ve makām-ı pederîde Şeyh-ı sâhib-i ‘izz ü temkîn olmuşlar*. Ol merkez-i dâ’ire-i velâyetin zât-ı zehâdet-

1 Üveysü'l M : Veysü'l B, S
2 Şeyh B : eş-Şeyh S, M
3 hazretleri S, M : — B
4 sâlikîn-i zühd-i‘tiyâda M : sâlikîne B, S
5 recebinin M : recebi B, S
◊ 11-20 Receb 1064 = 28 Mayıs - 6 Haziran 1654.
6 Seyyid B : es-Seyyid S, M
7 pîrâye B, S : pîrâ M
8 ve S, M : — B
◊ 1 Receb 1091 = 28 Temmuz 1680 Pazar.
9 Şeyh B : eş-Şeyh S, M
10 rihlet ü S, M : — B
11 ‘ulemâ’-i S, M : ‘ulemây-ı B

* Bu kısımlarda kendisinden söz edilen Şeyh Seyyid Nûreddîn Efendi ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.217'nin sol kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Bu Fakīr

menkabetleri, külliyyet ile âlâyiş-i dünyâ ve levâzımı olan süm‘a vü riyâdan mu‘arrâ vü müberrâ ve ârâyiş-i salâh ve ‘iffet ü takvâ birle müzeyyen ü muhallâ olmağla, sagīr u kebîr ve pîr u[1] bernâ ve mîr u vezîr ve a‘lâ vü ednâ nazar ve hiddet-i manzarlarında yeksân ve envâr-ı kerâmet ve âsâr-ı vecd ü hâlet, cemâl-i sabâhat-iştimâllerinde nümâyân olup, herkes ile hâlisâne ve bî-tekellüfâne sohbet ü ülfet ve evâ’il-i hâllerinde ehibbâ’-i[2] mahsûsalarından ba‘zılarının da‘vetlerine reviş-i dervîşâne ile icâbet ve vahdet der-encümen hâlâtı mu‘tâd-ı tab‘-ı kerâmet-i‘tiyâdları olup, her hâlde safây-ı mir’ât-i hâtır ve ıhlâs-ı şevk-ı me’âsir ile ‘ibâdât ü tâ‘âta sarf-ı evkāt **[B 345a]** ve halka-i zikrullahda sermest-i rahîk-ı ‘aşk olmağla, ‘âşıkāne hâlât ve vecd ü harekât izhârı, muktezây-ı nihâd-ı şevk-mu‘tâdları olmağın, kemend-i cezbe-i mahabbetleri ‘âlem-gîr ve dergâh-ı irşâd-penâhları, kıblegâh-ı âmâl-i sagīr u kebîr olup, şeref-i sohbetlerine meşâyih ve ‘ulemâ ve vükelâ[3] ve vüzerâdan niçeleri izhâr-ı şevk u rağbet eylediklerinden mâ‘adâ, hem-‘asrları olan selâtîn-i ma‘delet-âyîn hazerâtı ve be-tahsîs Dâver-i devrân-ı takvâ-pîşe ve Halîfe-i zemân-ı salâh-endîşe[4] melikü'l-mülûki bi-cemâhîrihâ, sultânu's-selâtîni[5] bi-hazâfîrihâ es-Sultân ibnü's-Sultân es-Sultân el-Gāzî Mahmûd Hân *halledallâhu Hılâfetehû ilâ âhıri'z-zemân*[*] hazretleri dahi teberrüken ve teyemmünen ziyâretleri kasdiyle hânkāhlarını teşrîf ve tab‘-ı enver-i ‘azîz-i müşârun ileyhi tatyîb ü taltîf buyurup, isticlâb-ı da‘avât-ı hayriyyelerin mâye-i sa‘âdet ‘add[6] buyurmuşlardır. Li-hâzâ bu vech-i ıhlâs-nümâ ve nehc-i ihtisâs-intimâ üzere ol Şeyh-ı şuyûh-ı mütehecced ve ‘âbid ve pîr-i rûşen-[7] **[M 111a]** zamîr-i kesîru'l-mehâmid hazretleri, tâlib-i sohbetleri olanlar ile bî-tekellüfâne ülfet ü müvâneset ve sâlik-i râh-ı hakīkat olanlara telkīn-i zikr ve ta‘lîm-i âdâb-ı tarîkat eyleyerek niçe çerâğlar uyandırmış **[B 345b]** ve niçe ‘atşânı zülâl-i fuyûzât-ı nâ-mütenâhîden[8] kandırmış idi. Elli üç, elli dört târîhlerinde külliyyen halkdan inkıtâ‘ u inzivâ ve günc-i vahdetde genc-i mestûr-âsâ cevher-i zâtı lem‘a-pîrâ iken, işbu sene-i mübâreke saferu'l-hayrının sekizinci sebt günü ◊ salât-ı subhu edâdan sonra mu‘tâdları üzere seccâde-i füyûzât-ifâdelerinde meşgūl-i zikrul-

---

Seyyid Yahyâ Hatîb-i ‘azîz mûmâ ileyh hazretlerinin huzûrlarında kırâ’et-i Mevlid-i şerîf ve kerrât ile ilâhîler ve hîn-i irtihâllerinde Sultân Mehmed Câmi‘i'nde salât-ı cenâzeye hâzır ve Türbe-i Koca Mustafa Paşa Câmi‘i'nde defîn-i hâk-i ‘ıtr-nâkde bî-hadd ‘uşşâk-ı Hudâ ile du‘âlarında olundu; *el-hamdü lillah sümme el-hamdü lillah*”.

1 u S, M : — B
2 ehibbâ’-i B : ehibbây-ı S, M
3 ve vükelâ B, S : — M
4 takvâ-..... endîşe S, M : Halîfe-i zemân B
5 sultânu's-selâtîni S, M : sultân-ı selâtîn B
* خلد الله خلافته الى اخر الزمان = Onun hılâfeti zamanın sonuna kadar kalıcı olsun” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
6 buyurup ….. ‘add S, M : — B
7 rûşen- B, S : + [M 111a] rûşen- M
8 füyûzât-ı nâ-mütenâhîden S, M : füyûzâtdan B

lah oldukları hâlde, hılâf-ı ‘âde nihâl-i devha-i vücûd-i şerâfet-rehîn ve necl-i necîb-i bâhiru't-temkînleri olan Seyyid[1] Kutbeddîn Efendi hazretlerinin ihzârlarını îmâ vü işâret ve mûmâ ileyh dahi dest-i kerâmet-peyvest-i pederi takbîline[2] müsâra‘at eylediklerinde, sadefçe-i gûş-i hûşlarına envâ‘-ı derârî-i esrâr u hakāyık tevdî‘ u telkīn ve kendülerinin cânib-i cinâna sefer u ‘azîmetleri tehakkukunu îzâh u tebyîn edüp, ba‘dehû Âsitâne-i feyz-âşiyânelerinde bulunan[3] fukarây-ı dervîşânı taleb ü da‘vet ve meclis-i rûhâniyyet-enîslerine cem‘ olduklarında, cümle ile bizzât zikrullâha iştigāl ü mübâderet etmeleriyle, bu hâl üzere tahmînen üç[4] sâ‘at murûrunda ol **[B 246a]** nûr-i mücessem emr-i irci‘îye icâbet ve delâlet-i envâr-ı zikrullah ile gülşen-serây-ı ‘adne ‘azîmet ü rihlet eylediler. Ertesi yevm-i ahadda[5◊◊] Sultân Mehmed Hân[6] Câmi‘-i şerîfinde salâ verilmek bâbında emr-i hümâyûn sâdır ve na‘ş-ı rahmet-nakşlarının Câmi‘-i mezkûr musallâsına îsâli içün ‘ulemâ’-i[7] ‘izâm ve meşâyih-ı kirâm ve ricâl-i zevi'l-ihtirâm ve[8] husûsan revnak-efzây-ı Sadr-ı Fetvâ ve zîb-ârây-ı mesned-i takvâ Şeyhulislâm ve Müfti'l-enâm semâhatli es-Seyyid Zeynel‘âbidîn Efendi hazretleri dahi bizzât cenâzelerinde hâzır olup, pîş-gâh-ı velâyet-penâhlarında olan zikrullâh-ı rikkat-iktinâhın zemzemesi, sâmi‘a-ârây-ı kerûbiyân olarak tâbût-i nûr-nümûdları el üzere niçe bin nüfûs-i mahabbet-me’nûs refâkatiyle Câmi‘-i Sultân Mehmed Hân'a teblîğ u îsâl ve ‘akīb-i edây-ı salât-i zuhrda mevlânâ-yı müşârun ileyh Şeyhulislâm Efendi hazretleri makām-ı imâmete kıyâm ve Câmi‘-i mezkûr havlîsinde güncâyiş mertebesinden efzûn cemâ‘ât[9] ile salât-ı cenâze-i mağfiret-âyâtları **[B 346b]** edâ olunup, na‘ş-ı nûr-pâşları tavr-ı sâbık üzere yine Mustafa Paşa-yı ‘atîk Zâviyesi'ne getürüldükden sonra, Zâviye-i mezkûrenin çârsû[10] kapusu tarafında ‘azîz-i müşârun ileyh hazretleriyçün altı sene mukaddem sâbıkā Dârussa‘âdeti'ş-şerîfe Ağası el-Hâc Beşîr Ağa merhûmun binâ eyledikleri türbe-i şerîfenin vasatında hafr olunan merkad-i rahmet-karînlerine cesed-i şerîf-i letâfet-elîfleri nakl ve takbîr u tedfîn olunmak husûsunda hâlâ Sadrıa‘zam ve Vekîl-i mutlak-ı[11] efham devletlü el-Hâc Mehmed Paşa hazretleri bizzât hıdmet ve yed-i mü’eyyedleriyle lahd-i

◊ 8 Safer 1160 = 19 Şubat 1747 Pazar. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır

1 Seyyid B : es-Seyyid S, M

2 takbîline B, S : takbîle M

3 bulunan B, S : mevcûd olan M

4 üç S, M : üc B

5 ahadda B, S : ahad M

◊◊ 9 Safer 1160 = 20 Şubat 1747 Pazartesi. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır

6 Hân S : — B, M

7 ‘ulemâ’-i S : ‘ulemây-ı B, M

8 ve S, M : — B

9 cemâ‘ât B : cemâ‘at M

10 çârsû B, M : çârşû S

11 mutlak-ı S, M : — B

cennet-harîmlerine îsâle sarf-ı makderet ve bu hıdmet-i müstevcibü'l-magfiretde mevlânâ-yı müşârun ileyh Şeyhulislâm Efendi hazretleri dahi müşâreket ü müsâbakat buyurdılar. Ba‘de-hâzâ sandûka-i füyûz-âsâr ve pûşîde-i müşkîn[1]-târları yine müşârun ileyh Âsaf-ı Bermekî-cenâb hazretlerinin himem-i ‘âlem-ârâlarıyla ber-vech-i **[M 111b]** ahrâ tetmîm ve mü’eddâ ve merâsim-i ta‘zîm ü tekrîmleri kemâ huve hakkuhû te’diye vü icrâ buyuruldu. ‘Azîz-i müşârun ileyhin bâlâda bast u tahrîr olunduğu üzere **[B 347a]** zemân-ı[2] velâdet ve meşîhatleri târîhine nazaran sinn-i şerîfleri doksan altı sene yedi ay ve hengâm-ı Meşîhat ve sâlikîni tarîk-ı Hakk'a delâletleri, yetmiş dokuz sene yedi aya bâliğ olur; *rahmetullâhi ‘aleyhi rahmeten vâsi‘aten*[*].

Ta‘yîn-i sâl-i irtihâlleriyçün nazm-âverân-ı ‘asrın inşâd eyledikleri tevârîh ve merkad-i münevverlerine âvîze kılınan elvâh ın haddi ve hasrı olmayup, lâkin teberrüken ba‘zı le’âlî-i manzûme, gerden-bend-i makāleleri kılındı. Sâbıkā Sadr-ı Rûm-i fezâ’il-rusûm mevlânâ[3] Mîrzâ-zâde Neylî Ahmed[4] Efendi cenâblarının hâme-i bedâyi‘-‘allâmelerinden zîb-efzây-ı ser-levha-i i‘tinâ olan târîh-i garrâdır. **Nazm**:

Rihletinde bir mahalle cem‘ edüp ashâbını
Kıldı dünyâdan güzer tevhîd ile ol pâk-bîn[5]
Hâli oldu[6] Neyliyâ kendüye târîh-i vefât
Göçdü[7] tevhîd ile Nûreddîn-i kutb-i vâsılîn **sene 1160**[8]
(كُچدى توحيد ايله نورالدين قطب واصلين)

Zümre-i kuzât-ı me‘ârif-simât-i Kāhire'den yeke-tâz-i mızmâr-ı hünermendi Suyolcu-zâde Eyyûbî Necîb Efendi'nin kanevât-ı kilk-i zülâl-mecrâlarından icrâ eyledikleri târîh-i selâset-nümâdır. **Nazm**:

Gevher-i tâc-ı hakīkat, seyyid-i vâlâ-neseb
Sünbül-i bâğ-ı tarîkat, pîşvây-ı vâsılîn
Pîr-i meydân-ı kerâmet, mazhar-i feyz-i İlâh
Nûr-bahşây-ı tesellî, şem‘-i bezm-i sâlikîn
Mustafa Paşa Şeyhı etdi[9] devrâna vedâ‘ **[B 347b]**

1 müşkîn B, M : miskîn S
2 zemân-ı S, M : — B
* رحمة الله عليه رحمة و اسعة = Yüce Allah ona çok çok rahmet eylesin” anlamına gelen Arapça duâdır.
3 mevlânâ B, S : — M
4 Ahmed S, M : — B
5 pâk-bîn S, M : pâk-i dîn B
6 oldu B, S : gibi M
7 Göçdü B, S : Göcdü M
8 **sene 1160** B, S : — M
9 Paşa Şeyhı etdi B, S : Paşa'nın etdi Şeyhı M

Çünki oldu cây-gâhı tekye-i huld-i berîn
Savt-ı a‘lâ ile tezkîr eyle târîhin Necîb
Göçdü[1] mülk-i ‘adne Nûreddîn-i kutbu'l-‘ârifîn **sene 1160**[2]
(كچدى ملك عدنه نورالدين قطب العارفين)

Zâviye-i[3] mezbûrede hâlâ Zâkir-başı bulunan zâtın bâ‘is-i zikr-i hayrı ve intâk-ı Bârî olan târîh-i sıdk-âsârıdır. **Nazm**:

Geldi bir kemter dedi bu mısra‘ı târîhdir
Oldu Nûreddîn Efendi ‘âzim-i kasr-ı cinân **sene 1160**[4]
(اولدى نورالدين افندى عازم قصر جنان)

Küttâbdan Çavuş-zâde Sa‘îd Efendi'nin âsâr-ı kalemi olan târîh-i celîdir. **Nazm**:

Sa‘îdâ söyledim lâhûta sırr oldukda târîhin
Cihânın kutbu Nûreddîn Efendi bî-nişân oldu **sene 1160**[5]
(جهانك قطبى نورالدين افندى بى نشان اولدى)

‘Azîz-i merhûmun sulb-i pâk-i kerâmet-nümâlarından Kirâmeddîn Efendi ve Kutbeddîn Efendi ve Şihâbeddîn Efendi ve İbrâhîm Efendi isimleriyle müsemmâ dört nefer evlâd-ı kirâm-ı takvâ-intimâları, pîrâye-i tekyegâh-ı vücûd olup, mezkûr es-Seyyid İbrâhîm hengâm-ı şebâbında ‘âzim-i dâr-ı na‘îm olmuşlar. Ve mûmâ ileyh es-Seyyid[6] Şihâbeddîn Efendi dâ’imâ rızây-ı pederîye sâ‘î ve[7] *“Men samete necâ*”* mefhûmunu murâ‘î, sâhib-i sükûnet ve râgıb-ı zühd ü ‘iffet bir zât-ı sütûde-menkabet olup, sinn-i şerîfleri ‘akd-i sâdisi güzer eyledikde, bin yüz elli dört senesi cumâdeluhrânın[8] on altıncı günü◊ kevkeb-i nûrânî-i rûh-i pür-fütûhları mağrib-i vücûddan âfil ve beytü'ş-şeref-i ‘illiyyîne vâsıl olmağın, **[B 348a]** sâbıku'z-zikr türbe-i şerîfenin cânib-i yesârında defîn-i hâk-i ‘ıtr-nâk ve mûmâ ileyh Seyyid[9] Kirâmeddîn Efendi

1 Göçdü B, M : Göcdü S
2 **sene 1160** B, S : — M
3 Zâviye-i S, M : Zevâye-i B
4 **sene 1160** B, S : — M
5 **sene 1160** B, S : — M
6 mûmâ ileyh es-Seyyid S, M : Seyyid B
7 ve M : — B, S
* من صمت نجا = Dilini tutan kurtulur” anlamına gelen Arapça bu cümle, Hz. Peygamber'in et-Tirmizî, Kıyâme 50; Dârimî, Rikāk 5; Ahmed b. Hanbel 2/159,177'de yer alan bir hadîsidir; b. Wensinck, III,416.
8 cumâdeluhrânın B, S : cumâdelâhırenin M
◊ 16 Cumâdelâhıre 1154 = 29 Ağustos 1741 Salı.
9 Seyyid B : es-Seyyid S, M

cenâbları[1] dahi asl-ı fıtratda edîb ve vakūr, ‘âbid, sâhib-i şu‘ûr bir zât-ı cemîl-i bâhiru'n-nûr olmalarıyla, umûr-i fukarâ ru’yeti ve pîş-kademlik hıdmeti, taraf-ı pederîden kendülere tefvîz olunmakdan nâşî, kemâl-i ‘iffet ü diyânet ile niçe yıllar ol hıdemât-ı meymenet-me’âle iştigāl üzereler iken, sinn-i şerîfleri ‘akd-i sâbi‘a resîde oldukda, bin yüz elli[2] **[M 112a]** altı senesi recebinin on[3] dokuzuncu günü[◊] zâviye-i teng-i meydân-ı fenâdan kadem-keşîde ve füshat-serây-ı cinâna pâ-nihâde olmalarıyla, türbe-i mezkûrenin[4] cânib-i yemîninde mekîn ve ser-defter-i ehl-i yemîn olmuşlardır. Hâlâ zîb-efzây-ı mesned-i vücûd, hayru'l-halef-i kerâmet-nümûd, evlâd-ı kirâmın lebîb ü[5] ercümendi siyâdet-penâh Kutbeddîn Efendi hazretleri, reviş-i pederleri üzere etvâr-ı riyâdan müctenib ve mücâlese-i erbâb-ı fakr u zühde tâlib, temâm dervîş-sîret, ‘âbid-i salâh-ı miknet, ‘ârif-i âdâb-ı tarîkat bir zât-ı sütûde-menkabet olup, zâhir u bâtını ma‘mûr, kalben ve kāliben **[B 348b]** safây-ı taviyyet ile mezkûr olmalarıyla, ber-vech-i muharrer-i bâlâ vâlid-i kesîru'l-mehâmidlerinin irtihâllerinden sonra işâret-i kerâmet-nümâları muktezâsınca, merkez-i dâ’ire-i Meşîhat'de kutb-vâr sâbit ü ber-karâr ve mürşid-i müsterşidîn-i[6] memdûhu'l-etvâr oldular; *sellemehullâhu Te‘âlâ*[7*].

Ahvâl-i garîbe-i Şâh-zâde Mîrzâ[8] Safî ve Mîrzâ Sâm ez-hânân-ı A‘câm

Öteden berü Devlet-i ‘aliyye-i ebed-iktinâh ve Saltanat-ı seniyye-i Cihân-penâh *dâme ilâ yevmi'l-kıyâm fî hıfzı'l-İlâh*[**] cânibine hâricden gelüp, ilticâ ve Âsitâne-i sa‘âdet-âşiyânı melâz ü me’vâ eden dost ve düşmenden lâ ‘ale't-ta‘yîn her kîm olur ise olsun mihmân-ı ziyâfet-hâne-i Devlet-i ‘aliyye olmaları hase-biyle kadr u merâtiblerince mazhar-ı lutf u kerem ve şâyeste-i i‘tibâr u iltifât ile mesrûr u hurrem olageldikleri, eğerçi müstağnin ‘ani'l-beyân olup[9], emmâ o makūle müstağrak-ı lücce-i ihsân olanlardan ba‘zı hod-nâ-şinâsân kendü haklarında bî-dirîğ ve şâmil ve mütevâliyeten mütevârid ü vâsıl olan iltifât[10]

1 cenâbları S, M : — B
2 elli B, S : + [M 112a] elli M
3 on B, S : — M
◊ 19 Receb 1156 = 8 Eylül 1843 Pazar.
4 mezkûrenin B, S : mezkûre M
5 ü S, M : — B
6 müsterşidîn-i S, M : — B
7 *sellemehullâhu Te‘âlâ* S, M : — B
* سلمه الله تعالى = Yüce Allah onu korusun” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
8 **Mîrzâ** B, S : Mîr M
** دام الى يوم القيام فى حفظ الاله = Kıyâmet gününe kadar Allah'ın korumasında olarak devam etsin” anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.
9 şâyeste-i ….. olup S, M : i‘tibâr ve iltifâtiyle mesrûr u hurrem olagelüp B
10 iltifât B : ‘atâyâ S, M

ve ikrâm ve simât-i mebsûtu'n-ni‘am-i min‘âmı ganîmet-i eyyâm bilüp, hıdmet-i teşekkürüne ihtimâm lâzime-i hâlleri iken[1], za‘f-ı kuvây-ı tabî‘iyye ve sû’-i hılkat-i mizâc ve derûnu[2] emrâz-ı rediyyelerinden nâşî, ‘adem-i hazm-ı kerem birle[3] küfrân-ı ni‘am, belki cibillî ve fıtrî ahlâk-ı seyyi’eleri muktezâsınca vâdî-i gavâyete vaz‘-ı kadem **[B 349a]** edüp, evvel emirde vücûh ile mükerrem ve envâ‘-ı kâlây-ı iltifât ile[4] muğtenem iken, ba‘de-hâzâ kendü sû’-i sanî‘ ve ‘amel-i fikr-i şenî‘leriyle[5] mücrim ve müttehem olmalarıyla, o makūle muhtellü'd-dimâğ olup, muhtâc-ı ‘ilâc olan fâsid-mizâclara nabz-âşinâyân-ı Devlet-i ‘aliyye me’mûr olup[6], hakîmâne tedbîr-i müdâvât-ı nush u pend ile def‘-i gezend ve eğer ‘adem-i kabûl ile sûd-mend olmadıkları sûretde, lâ-ya‘kılâne evzâ‘larından nâşî[7] ba‘zıların tîmâr-hâne-i habs ü te’dîbe vaz‘ u[8] ilkā ve ba‘zılarını dahi izâle-i fesâd sevdâlarıyçün tagrîb[9] ü iclâ ve'l-hâsıl vücûd-i mülkü emrâz-ı sâriyeden vikāye birle, ahkâm-ı kānûniyyenin şifây-ı sadr-ı ‘alîl olmak üzere iktizâsı infāz ü icrâ oluna-geldiği[10] cümleye rûşen ü hüveydâdır. Binâ-berîn bundan akdem hükümrân-ı İran Şâh Hüseyn Safevî'nin bi-kazâ’illâhi Te‘âlâ harîm-i memâlikine istîlâ’-i[11] a‘dâ ile mübtelâ olduğu belâyây-ı bî-intihâdan nâşî, ‘iyâl ü evlâd ve a‘kāb u ahfâdının kimi esr u istirkāk ve kimisi şedd-i nitâk-ı gürîz ile etrâf u âfâka müteferrik ve giriftâr-ı kemend-i renc ü meşâkk olmuşlar idi. Ol vakitlerde evlâd-ı Şâh-ı müşârun ileyhden olmak üzere Mîrzâ Safî nâm Şâh-zâde[12], iktizây-ı rûzgâr-ı nâ-behencâr[13] ile hezâr-bâr **[B 349b]** giriftâr-ı ‘ikāl-i hâ’il ve gûnâ-gûn[14] ta‘b ü meşakkati mütehammil olarak bedreka-i tevfîk refâkatiyle hudûd-i İslâmiyye'ye dâhil[15] ve dâ’ire-i emn ü emâna nokta-âsâ vâsıl olup, sâye-i merâhim-vâye-i **[M 112b]** Devlet-i ‘aliyye'ye ilticâ ve pençe-i saht-gîr-i a‘dâdan girîbân-ı cânı rehâ bulduğundan mâ‘adâ, ber-vech-i muharrer-i bâlâ bu makūle müteşebbis-i ezyâl-i ‘inâyet ve mütemessik-i hibâle-i lutf u merhamet olanlar hakkında bâb-ı dâru'l-emân-ı Devlet-i ‘aliyye meftûh ve

1 mebsûtu'n-ni‘am-i ….. iken M : mebsût-ı ni‘amây-ı min‘âmı B : mebsûtu'n-ni‘am-i min‘amâmı ganîmet-i tâmm bilüp, hıdmet-i teşekkürüne iştigāl lâzime-i hâlleri iken S
2 hılkat-i mizâc ve derûnu M : mizâc ve B, S
3 -ı kerem birle S, M : ile B
4 envâ‘-ı kâlây-ı iltifât ile S, M : — B
5 sanî‘ ….. şenî‘leriyle S, M : sanî‘leriyle B
6 me’mûr olup S, M : — B
7 lâ-ya‘kılâne evzâ‘larından nâşî S, M : — B
8 vaz‘ u S, M : — B
9 tagrîb B, S : ta‘zîb M
10 olunageldiği S, M : olunageldüği B
11 istîlâ’-i M : istîlây-ı B, S
12 Şâh-zâde B, M : Şeh-zâde S
13 nâ-behencâr S, M : nâ-hencâr B
14 hezâr-bâr ….. gûnâ-gûn B, S : — M
15 bedreka-i ….. dâhil B, M : + [Bu kısım buraya girmesi **sahh** kaydıyla işaret edilerek 333a'nın sol kenarına yazılmıştır] S

husûl-i emn ü âsâyiş ile bîm ü hirâs-i müdâhale-i agyâr medfû‘ u matrûh olmağla, Devlet-i ‘aliyye-i ebed-kıyâmın kā‘ide-i kadîme ve deydene-i müstedîmesi üzere Şâh-zâde-i mûmâ ileyhe i‘zâz ü ikrâm ve ber-mûceb-i kavâ‘id-i mihmân-nüvâzî rûz-merre ta‘yînât ve vezâyif ve sâ’ir mesârıf[1] ile tevkīr u ihtirâm olunarak, gâh Âsitâne-i sa‘âdet'de ve gâh taşra memleketlerde niçe dühûr u eyyâm emn ü emân üzere kıyâm ve müttekâ-pîrây-ı âsâyiş ü ârâm iken, bin yüz elli beş târîhi vekāyi‘inde* mufassalan tahrîr ve zebîre-ârây-ı tastîr olunduğu üzere berây-ı iktizâ Şâh-zâde-i mûmâ ileyh Âsitâne-i sa‘âdet'e getürdilüp, müceddeden terfî‘-i kadr u şân ve in‘âm u ihsân-ı bî-pâyân ile **[B 350a]** mahsûd-i emsâl ü akrân buyuruldukdan sonra, ol vaktin muktezâsı üzere mûmâ ileyhin Erzurum cânibinde bulunup, ol havâlî serhaddâtında meks ü ârâm eylemesi çesbân-ı hâl-i eyyâm ‘add olunduğundan, mâ-lezime-i seferiyyesi ber-vech-i ihtimâm ru’yet ü itmâm ve tekmîl-i esbâb-ı ihtişâm ile savb-ı mezkûra sevk u tesyîr olunmuşidi. Karîne-i hâl üzere mezâhir-i ahvâlde muktezây-ı âdemiyyet ve mübtegāy-ı sadâkat ve hulûs-ı niyyet, ol havâlîde bulunan vüzerây-ı ‘izâm ve hükkâm-ı zevi'l-ihtirâm ile hüsn-i mu‘âşeret ve dâ’ire-i tarafdârîde bulunup, cümle ile ilf ü ünsiyyet eylemek ve ‘ale'l-husûs bunca eyyâm perverde-i nân u ni‘met ve müstağrak-ı lücce-i ‘inâyeti olduğu Devlet-i ‘aliyye'nin rızây-ı meymenet[2]-iktizasında bulunmak lâzıme-i zimmeti iken, **mısra‘**[3]:

Mâr-ı sermâ-dîdeye Tanrı güneş göstermesün**

müfâdınca şa‘şa‘a-i âfitâb-ı cihân-tâb olan iltifât ü ihsân-ı Şehriyâr-ı ‘âlî[4]-cenâbdan harâret-i garîziyye-âsâ keremiyyet-i rûh-efzâ iktisâbiyle def‘-i pîç[5] ü tâb ve ref‘-i âlâm u ıztırâb etdikçe[6], hılkat-i aslî ve fıtrat-ı cibillîsini[7] icrâya mübâderet ve şeref-sudûr olan **[B 350b]** evâmire imtisâlden mübâ‘adet ve Ser‘asker paşaların re’yine ‘adem-i mütâba‘at ile her hâlde nâ-mülâyim harekete ictirâ ve husûsan Erzurum Defterdârı'nı tekdîr u ızrâr ve nâ-be-câ tekâlîfe ictisâr eylediği[8], bundan akdem Ser‘asker Paşa tarafından Der-i devlet'e ‘arz u ihbâr olundukda, mûmâ ileyhin Âsitâne-i sa‘âdet'e gelmesi emr

1 sâ’ir mesârıf M : ihrâcât B, S

* Metnimizde Şehzâde Safî Mîrzâ hakkında 1155 tarihinde etraflıca bilgi verildiği belirtiliyorsa da burada bir hatâ yapılmış gibi gözüküyor, çünkü Safî Mîrzâ ile ilgili bilgiler 1156/1743 tarihindeki olaylar sırasında verilmiştir; bk. Vak‘anüvis Subhî Mehmed Efendi, *age,* s.789-813.

2 meymenet S, M : yümn B

3 **mısra‘** B, S : [mısra]‘ M

** Metnimizde geçen bu mısrâın, “Tanrı” yerine “Mevlâ” değişikliğiyle Tekfûrdağlı Şehrî'ye âit gösterildiği yerlerden biri için bk. Mehmed Tâhir b. Rif‘at, *Müntehabât-ı Mesârî‘ ve Ebyât,* İstanbul 1328, s.147.

4 ‘âlî S, M : me‘âlî B

5 pîç B, S : ıztırâb M

6 etdikçe S : etdikce B, M

7 cibillîsini B, M : cibillîsin S

8 eylediği S, M : eyledüği B

olunmuşken[1], bu gûne vaz‘-ı nâ-hemvâr ve etvâr-ı bed-girdârı gayr-i mülâyim harekete mü’eddî, belki zu‘m-i fâsidince ba‘zı gûne harekât-ı fitne-simâta[2] mütesaddî olması ihtimâlden ba‘îd olmamakdan nâşî, ber-muktezây-ı vakt ü[3] hâl te’dîb ü gûşmâli[4] lâzım, belki vâcib ve mütehattem olmağla, kendünün ve yanında olan hânân u a‘yân-ı İran'ın bir kal‘ada meks ü tevkīfi ve emvâl ü eşyâlarının dahi kendü mühürleriyle memhûran defteriyle bir me’men mahalde hıfz u hirâseti bâbında emr-i şerîf sâdır ve ol semte münâsib Karahisâr-ı Şarkī Kal‘ası'na ber-vech-i meşrûh vaz‘ olunmuşidi[5]. Lâkin kal‘a-i merkūme yol üzerinde vâki‘ ve ekser mahalli harâbe müşrif olduğundan[6], etrâf ve havâlîsi güşâde olup, muhâfazalarında ‘usret olduğu, âmed-şud edenlerin takrîrlerinden[7] **[B 351a]** Devlet-i ‘aliyye'nin ma‘lûmu olmağla, Der-sa‘âdet'den ta‘yîn[8] **[M 113a]** olunan Mübâşir ma‘rifetiyle Karahisâr-ı Şarkī Kal‘ası'ndan çıkarılup, Samsun Kal‘ası'na îsâli bâbında fermân-ı ‘âlî sâdır ve lâkin Şâh-zâde-i mûmâ ileyh ru‘ûnet ü huşûnet üzere meftûr, belki mecbûr olduğu[9] evzâ‘ u hareketi, mecnûn-i sırf olmak iktizâ eder mütelevvinü'l-ahvâl[10] bir şahs-ı lâ-yu‘kal olmağla, havf u haşyet ve vesâvis-i şeytâniyyeye teba‘iyyet ile[11] ba‘zı gûne hılâf-ı marzî hâlete cesâret etmesi mülâhazasıyla, ihtiyâten esnây-ı râhda kazâ-be-kazâ birkaç[12] yüz tüfeng-endâz ile muhâfaza olunarak Samsun Kal‘ası'na îsâl ve kal‘a-i merkūmede habs etdirilmek bâbında şurût u kuyûdu mutazammın iktizâ eden evâmir-i ‘aliyye, mâh-ı merkūmun evâsıtında◊ Mübâşir ile irsâl buyuruldu. Ve kezâlik hânân-ı A‘câm'dan vakt-i ihtilâl-i İran'da[13] zuhûr eden Mîrzâ Sâm nâm şahıs dahi müddet-i merkūmeden berü Devlet-i ‘aliyye'nin nân ü ni‘meti ve in‘âm u ihsân-ı bî-minneti ile güzârende-i eyyâm ü leyâl ve refâh-ı hâl-i âsâyiş-me’âl ile mekîdet-i rûzgârdan masûnu's-sâha ve mutma’innü'l-bâl iken, **mısra‘**[14]:

*Kâr-ı müdebbir hemîşe idbârest**

1 olunmuşken B, M : olunmuşiken S
2 gûne …..-simâta S, M : harekât-ı fâsideye B
3 vakt ü M : — B, S
4 gûşmâli B, M : gûşmâl S
5 olunmuşidi S, M : olunup B
6 ve ….. olduğundan S, M : olduğundan mâ‘adâ B
7 takrîrlerinden S, M : takrîrlerinde B
8 ta‘yîn B, S : + [M 113a] ta‘yîn M
9 mecbûr olduğu S, M : — B
10 mütelevvinü'l-ahvâl S, M : televvün-i hâl üzere mecbûr B
11 havf u ….. ile S, M : — B
12 birkaç S, M : birkac B
◊ 11-20 Safer 1160 = 22 Şubat - 3 Mart 1747. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında 334b'nin sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**safer**” yazısı vardır.
13 vakt-i ihtilâl-i İran'da S, M : ol vakitde B
14 **mısra‘** B, S : — M
* کار مدبر همیشه ادبارست = Tedbirli kişinin işi dâimâ ters gider” anlamına gelen Farsça bir atasözüdür.

Nesr[1]: Mefhûmunca **[B 351b]** anın dahi vesâvis-i dağdağa-fermâ ile nâsezâ harekete ictirâ eylediği ihbâr u inhâ olunmağla, hâlâ ikāmet üzere olduğu Trabzon'dan hareket etmiş değil ise, yanında bulunan a'yân-ı A'câm ile Trabzon Kal'ası'nda ve âhar mahalde bulunur ise, münâsib olan kal'ada habsi fermân ve mezbûr Tokad havâlîsinde bulunmağla, Tokad Kal'ası'na vaz' olunmuşidi[2]. Lâkin kal'a-i merkūme harâbe olduğundan kaldırılup, Sinop Kal'ası'na îsâl ve anda ikāmet etdirilüp, gerek Şâh-zâde-i mûmâ ileyhin ve gerek Hân-ı mezkûrun[3] iktizâ eden ta'yînât ve akvât-ı yevmiyyeleri kemâkân[4] taraf-ı mîrîden verilüp, zarûretlerine cevâz gösterilmamek[5] bâbında şerefsudûr olan evâmir-i 'aliyye târîh-i merkūmda[6] irsâl buyuruldu.

Tebdîl-i menâsıb-ı Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî ve Ser-çavuşân ve Emîn-i Defter-i Hâkānî

Bundan akdem Defter Emâneti'nden Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî makāmında istihdâm buyurılan Hâcegân-ı Dîvân'ın zekâ vü fıtnat ve fazl u ma'rifet ile mümtâz ve ser-bülendi sa'âdetlü Mehmed Sa'îd[7] Efendi* hazretleri, eğerçi çend müddet makarr-ı Kethudâyî'de şâyân-ı şân-ı dîn ü devlet olur hıdmete 'alâ mâ huve'l-me'mûl[8] sarf-ı himmet ve pesendîde-i sagīr u kebîr **[B 352a]** olur âsâr-ı cemîleye bezl-i makderet buyurdılar. Lâkin mahdûmları olan Sadrıa'zamî ile miyânelerinde[9] mugāyeret-i meşreb, tebâyün ü tenâfüse sebeb olup, mûmâ ileyhden menşe'-i kadîmleri olan tarîk-ı kitâbete meyl ü rağbet rû-nümâ olmağla, şehr-i rebî'ulûlevvelin[10] dördüncü yevm-i erbi'âda◊ Emânet-i Defter-i Hâkānî, Bekir Bey'in ref'inden mûmâ ileyh Sa'îd Mehmed Efendi hazretlerine 'inâyet ü[11] tevcîh ve iksây-ı hıl'at ile terfîh buyuruldukdan sonra,

1 **Nesr** B : — S, M
2 olunmuşidi S, M : olunmuş B
3 Hân-ı mezkûrun S, M : merkūmun B
4 kemâ-kân S, M : — B
5 verilüp ….. gösterilmamek S, M : verilmek B
6 merkūmda S, M : mezkûrda B
7 sa'âdetlü Mehmed Sa'îd S, M : Sa'îd Mehmed B
* Burada kendisinden söz edilen Mehmed Sa'îd Efendi ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.223'ün sol kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: "Mezbûr Sa'îd Efendi Sadrıa'zam olup, Mısır Vâlîsi oldukdan sonra hâlâ Adana Vâlîsi'dir; Yirmisekizzâde'lik ile 'arîfdir".
8 me'mûl B, S : me'mûr M
9 Sadrıa'zamî ile miyânelerinde B : Sadâret-i 'uzmâ cenâblarıyla miyânelerinde/miyâ[ne]lerinde S, M
10 rebî'ulevvelin M : rebî'ulûlânın B, S
◊ 4 Rebî'ulevvel 1160 = 16 Mart 1747 Perşembe. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır. S nüshasında 334b'nin sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak "**rebî'ulevvel**" yazısı vardır.
11 'inâyet ü S, M : — B

hâlâ Çavuş-başı olup, zât-ı fetânet-simâtı ta‘rîfden müstağnî, selîmü't-tab‘ ve şerîfü'l-etrâf[1], kerîmü'l-hulk, memdûhu'l-evsâf es-Seyyid ‘Abdî Ağa hazretleri, yevm-i merkūmda makām-ı vâlâ-yı Kethudâyî'ye ıs‘âd ve ilbâs-i sevb-i[2] semmûr ile mesrûr u dil-şâd buyurılup, Çavuş-başılık dahi Sadrıa‘zam-ı esbak[3] Şehîd ‘Ali Paşa merhûmun mühürdârlıklarından neşv ü nemâ bulmuş, bunca[4] müddet hıdemât-ı dîn ve Devlet-i ‘aliyye'de istihdâm ve sadâkat **[M 113b]** ü istikāmet ile be-nâm olup, hâlâ Dergâh-ı ‘âlî[5] kapucu-başılarından olan Mühürdâr Mustafa Ağa'ya ‘inâyet ü ihsân ve iksây-ı hıl‘at-i fâhire ile fâyik-ı emsâl ü akrân buyuruldu. **[B 352b]**

Tebdîl-i muhassılân-ı Livâ’-i Aydın ve Eyâlet-i Kıbrıs bâ-hatt-ı hümâyûn

Hâlâ ber-vech-i mâlikâne Kıbrıs Muhassılı olan Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü es-Seyyid[6] ‘Abdullah Paşa hazretleri, meftûr oldukları emânet ve sıdk-ı niyyet-i Müşîrâne'leri lâzimesince, cezîre-i mezbûreye[7] kadem-nihâde-i hamiyyet olaldan berü, ehâlîsinin muhtell ü müşevveş olan ahvâl-i perîşân-me’âllerine[8] izhâr-ı gayret ü istikāmet ile[9] bezl-i kudret ederek, bi-tevfîkıhî Te‘âlâ gereği gibi hüsn-i nizâm ve âsâyiş-i kadîmlerine i‘âde ve intizâmlarında bezl-i ihtimâm buyurdukları, ol havâlîden[10] tevârüd edenlerin ihbârlarından lâhık-ı sem‘-i hümâyûn ve bu esnâda Aydın ve havâlîsinde ba‘zı eşkıyâ ve Türkmân ve Ekrâd ve göçebe tâyifesinin[11] hılâf-ı marzî harekete cesâretleri rû-nümûn olup, ol havâlîde müşârun ileyh hazretleri[12] gibi bir Vezîr-i dilîr-i şecâ‘at-semîrin vücûdundan lâ-büdd ve muktezî olduğundan, ber-vech-i mâlikâne Aydın Muhassıllığı, yüz bin guruş mâl-ı mu‘accele ile Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerine[13] ve Kıbrıs Muhassıllığı dahi sâbıkā Cidde-i ma‘mûre mutasarrıfı olup, bu hılâlde huccâc ile Şâm-ı şerîfe vusûlü haberi vürûd eden Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü el-Hâc Ebûbekir Paşa hazretlerine elli bin guruş mu‘accele ile mâlikâne[14] bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh **[B 353a]** ü

1 etrâf B, S : etvâr M
2 sevb-i S, M : — B
3 Sadrıa‘zam-ı esbak M : Sadr-ı esbak B : Sadr-ı esbak Vezîr S
4 bunca B, S : بونيچه M
5 ‘âlî M : mu‘allâ B, S
6 es-Seyyid S : — B, M
7 mezbûreye S, M : merkūmeye B
8 ahvâl-i perîşân-me’âllerine S, M : ahvâline B
9 ü istikāmet ile B : ve S : — M
10 ve âsâyiş-i ….. havâlîden S, M : verdikleri ol havâlîde B
11 göçebe tâyifesinin M : göcepe tâ’ifesinin B : göcepe tâyifesinin S
12 hazretleri B : — S, M
13 ileyh hazretlerine M : ileyhe S, M
14 mâlikâne B : — S, M

‘inâyet ve bundan mukaddemce Yeniçeri Ağalığı'ndan Aydın mansıbı ile ol havâlîde bulunan Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü İbrâhîm Paşa hazretlerine Malatya (ملاطيّه) ve etrâfında olan eşkıyânın haklarından gelmek üzere ber-vech-i mâlikâne üzerlerinde olan Malatya Sancağı müceddeden tevcîh ve ibkā[1] ve kendülere müntefe‘un bih âhar eyâlet ve mansıb münhall oluncaya dek[2] şimdilik Malatya'da ikāmeti fermân buyurulmağla, mâh-ı merkūmun altıncı gününde◊ mu‘tâd üzere Âsitâne-i sa‘âdet'de olan kapu kethudâlarına ilbâs-i hıl‘at buyuruldu.

İkāmet-i Şeyhulislâm-ı sâbık Pîrî-zâde Sâhib[3] Mehmed Efendi ve mahdûm-i vey ‘Osmân Monla[4] der-Kazâ’-i Gelibolu

Fezâ’il-penâh mevlânâ-yı müşârun ileyh hazretleri ve İstanbul'dan munfasıl mahdûm-i necîbleri ‘Osmân Monla Efendi cenâbları, bedreka-i Tevfik refâkatiyle[5] bu sene-i mübârekede edây-ı hacc-ı şerîf zımnında taraf-ı Hicâz'dan ‘avdet ve Şâm-ı şerîfe vusûlleri haberi vârid olup, iktizây-ı vakt ü hâl üzere münâsib bir mahalde ikāmetleri, bâ‘is-i istirâhat ve refâhiyyetleri olmağla, necl-i erîb ü lebîbleri mevlânâ-yı mûmâ ileyh ile ma‘an gelüp, arpalıkları olan Gelibolu'da ikāmet ve devâm-ı ‘ömr ü devlet-i Pâdişâhî **[B 353b]** da‘avâtına muvâzabet eylemeleri bâbında bâ-işâret-i Şeyhulislâmî şeref-bahş-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn mûcebince sâdır olan emr-i ‘âlî-şân, mâh-ı merkūmun evâyilinde[6◊] taraflarına irsâl olundu.

Tebdîlât-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn

Mâh-ı merkūmun yirmi altıncı gününde◊◊ hâlâ Mar‘aş Vâlîsi olan Muh-sin-zâde Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretlerine Adana Eyâleti ve Eyâlet-i Mar‘aş dahi ânifen zikri murûr edüp, hâlâ Malatya'da ikāmet üzere olan sâbıkā Yeniçeri Ağası Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü İbrâhîm Paşa hazretlerine[7] **[M 114a]** bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh ve sâbıkā Adana Vâlîsi Vezîr-i dilîr[8]

1 ve ibkā S, M : — B
2 münhall oluncaya dek S, M : zuhûr edinceye değin B
◊ 6 Rebî‘ulevvel 1160 = 18 Mart 1747 Cumartesi. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında 336b'nin sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**rebî‘ulevvel**” yazısı vardır.
3 Sâhib S, M : — B
4 ‘Osmân Molla S, M : — B
5 refâkatiyle S, M : refâkati ile B
6 evâyilinde B : evâ’ilinde S, M
◊ 1-10 Rebî‘ulevvel 1160 = . B nüshasında sayfanın sağ kenarında, S nüshasında 337a'nın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**rebî‘ulevvel**” yazısı vardır.
◊◊ 26 Rebî‘ulevvel 1160 = 7 Nisan 1747 Cuma.
7 hazretlerine B, S : + [M 114a] hazretlerine M
8 -i dilîr S, M : -i mükerrem B

Çeteci ‘Abdullah Paşa hazretleri hakkında ba‘zı nâ-mülâyim güft ü şinîd vukū‘u hasebiyle[1] Faş Kal‘ası muhâfazasına me’mûr buyuruldu.

Tevcîh-i mansıb be-Sadr-ı sâbık es-Seyyid[2] Hasan Paşa

Bir müddetden berü Rodos Cezîresi'nde ikāmet ve da‘avât-ı Şehriyârî muvâzabeti ile evkāt-güzâr olan Sadr-ı sâbık sa‘âdetlü es-Seyyid[3] Hasan Paşa hazretlerinin haklarında bahr-ı zehhar-ı ‘inâyet-i Cihân-bânî mevc-hîz olup, cezîre-i merkūmeden ihrâcına **[B 354a]** vesîle olmak içün[4] şimdilik kendülere ber-vech-i arpalık İç-il Sancağı tevcîh ü ‘inâyet buyurulduğunu mutazammın mâh-ı merkūmun evâhırında◊ bâ-hatt-ı hümâyûn-i ‘inâyet-makrûn sudûruyla, müşârun ileyh haklarında[5] i‘âde-i iltifât-ı ‘aliyye-i Husrevâne zuhûrundan mesrûr buyuruldu[6]. Ve hâlâ livâ’-i mezbûr[7] mutasarrıfı Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretlerine dahi kal‘ası muhâfazasında olmak şartıyla Resimo Sancağı tevcîh buyurılup, evâmiri irsâl olundu[8].

Vukū‘-i müşâvere-i ‘umûm der-Serây-ı hazret-i Âsafî ba‘de-ez-vürûd-i nâme vü tahrîrât ez-cânib-i Nemçe ve karâr-dâde-i în-husûs ve te’kîd ü tecdîd-i sulh u musâfât[9]

Bâlâda tafsîlen zikri sebkat etdiği vech üzere bundan akdem Belgırad altında ‘akd ü temhîd olunan musâlaha ve müsâlemeden[10] sonra, Nemçe Çâsârı olan Altıncı Karoloş [Charles VI], elli üç[11] tarîhinde* bilâ-veled-i zükûr mütevârî-i hâk-i kubûr[12] oldukda, Nemçelü'nün ittifâk-ı ârâlarıyla müteveffây-ı merkūmun Marya Tereze[13] nâm duhterini Mecar ve Çeh Kıraliçesi olmak

---

1 hakkında ….. hasebiyle S, M : — B
2 be-Sadr-ı sâbık es-Seyyid S, M : be-Sadr-ı esbak Seyyid B
3 da‘avât-ı ….. es-Seyyid S, M : devâm-ı ‘ömr ü devlet-i Pâdişâhî da‘avâtına muvâzabet ile evkāt-güzâr olan Sadr-ı esbak sa‘âdetlü Seyyid B
4 olmak içün S, M : olmağıyçün B
◊ 21-30 Rebî‘ulevvel 1160 = 2-11 Nisan 1747. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında 337b'nin sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**rebî‘ulevvel**” yazısı vardır.
5 -i ‘inâyet ….. haklarında B : emr-i şerîf sudûruyla müşârun ileyh hakkında S, M
6 zuhûrundan mesrûr buyuruldu S, M : buyurılup B
7 mezbûr B, S : mezbûre M
8 buyurılup ….. olundu S, M : buyuruldu B
9 ve te’kîd ….. musâfât B, S : — M
10 musâlaha ve müsâlemeden S, M : musâlahadan B
11 üç S, M : üc B
* Metnimizde Karoloş okunacak şekilde yazılmış olan Alman İmperatoru Charles VI. (1 Ekim 1685 – 20 Ekim 1740/29 Receb 1153) için bk. meselâ “Charles VI”, *Nouvelle Biographie Universelle depuis ..,* Paris 1854, IX,782-784.
12 mütevârî-i hâk-i kubûr M : fevt B : mütevâtirî-i hâk-i kubûr S
13 Tereze S, M : Terere B

üzere ihtiyâr ve Nemçe Kırallığı'na mahsûs olan İmperatorluk ‘unvânı içün birkaç[1] seneden berü Nemçe hersekleri beynlerinde ihtilâl ve muhâsama ve cidâl âşikâr[2] olmuşiken, el-hâletü hâzih **[B 354b]** İmperatorluk elkābı müşârun ileyhâ Kıraliçe ile hâlâ Toşkana Dukası ve zevci olan Francesko [François I][*] nâm Duka'nın üzerlerinde karâr etmekle, hâlâ Âsitâne-i sa‘âdet'de Kapu Kethudâlık hıdmetiyle ikāmet üzere olan de Penkler[**] nâm Nemçelü'ye bundan akdem Orta Elçilik Pâyesi'yle ‘atebe-i ‘aliyye-i Cihân-bânî'ye nâmesi ve makām-ı Sadâret-i ‘uzmâya olan mektûbları, Elçi-i mûmâ ileyh vesâtatiyle ‘arz u teslîm olunmuşidi. Nâme ve mektûblarının hulâsa-i mefhûmları, İmperatorluk keyfiyyetinin netîce-i istikrârını ihbâr zımnında Çârîçe-i müşârun ileyhâ, mukaddemâ ‘akd ü temhîd olunan musâlaha ve müsâlemenin şurûtuna kemâl-i ri‘âyet ile sıyânetinde olduğunu[3] iş‘âr ve îfây-ı merâsim-i dostîde tesebbüt ile ber-karâr[4] olduğunu izhâr ederek[5], her hâlde rızâ-cûy-i Devlet-i ‘aliyye olup, mezîd-i sadâkat ve[6] medîd-i hulûs-ı niyyet ü taviyyet üzere olmasından bahs ile der-meyân olan muktezây-ı musâfât üzere mukaddemâ ta‘yîn ve ‘ahid-nâme-i hümâyûnda tebyîn olunan müddet-i müsâlemenin meddi ve yâhûd te’bîdini[7] kemâl-i hâhiş ile recâ ve Toşkana Dukalığı başka devlet ve Alikorna [=Livorno][***] **[B 355a]** ta‘bîr olunan memleketden ‘ibâret müstakil bir Dukalık olmağla, Duka-i-müşârun ileyh dahi Devlet-i ‘aliyye-i ebed-peymâ ile müceddeden dostluk peydâ ve miyânede mü’ebbeden sulh u salâh hüveydâ olmak husûsunu ziyâde rağbet birle istid‘â ve bu bâbda olan recâ vü iltimâslarının hayyiz-i kabûlde buyurulmasını[8] niyâz-mendlik yüzünden ‘arz u inhâ **[M 114b]** ve husûs-ı mezkûrlar[9] içün Elçi-i mûmâ ileyhe gelan ruhsat-nâmelerinde dahi temâm makām-ı ‘ubûdiyyetde ‘arz-ı sadâkat

---

1 birkaç S, M : birkac B
2 âşikâr B, M : — S
* Metnimizde Francesko okunacak şekilde yazılmış olan Alman Kralı ve Toskana Büyük Dukası François I (8 Aralık 1708 – 18 Ağustos 1765) için bk. meselâ “François I”, *Nouvelle Biographie Générale Depuis les Temps ...,* Paris 1858, XVIII,493-495.
** Metnimizde de Penkler (ده پنكلر) okunabilecek şekilde kaydedilmiş, 6 Nisan 1767'de vefât eden Büyükelçi Heinrich Christof Freiherr von Penkler/Baron Joseph de Penkler için bk. meselâ *Jahrbuch des Heraldisch-Genealogischen Vereins Adler in Wien,* Wien 1874, 136-137.
3 ile sıyânetinde olduğunu S, M : eyledüğüni B
4 ile ber-karâr S, M : ve bezl-i kudret üzere B
5 ederek S, M : ile B
6 ve S, M : — B
7 te’bîdini B, S : te’yîdini M
*** Osmanlı tarihleri Livorno'ya Alikorna demektedirler. Livorno Floransa'nın güneybatısında ve sahilde bulunup Toskana Eyâleti'nin meşhûr şehirlerindendi. Alikorna kağıdı denilen kağıdı ile meşhûrdu; bk. meselâ İ.H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi XVIII. Yüzyıl,* 2. baskı, Ankara 1983, IV/2,173n2.
8 buyurulmasını S, M : bulunmasını B
9 mezkûrlar S, M : mezkûr B

ederek istid‘âlarının pezîrây-ı hüsn-i[1] husûl olmasını tahrîr u inbâ edüp, hattâ Kıraliçe-i müşârun ileyhâ, Elçi-i mûmâ ileyhe gönderdiği ruhsat-nâmesinde: “Kendümüz müstakıllen hâzır bi'l-meclis olduğumuz mesâbede müddet-i musâlahanın meddi ve yâhûd te’bîdi husûsunda ihtimâm-ı tâmm eyleyesin” deyü Elçi-i mûmâ ileyhe tenbîh ü te’kîd-i mâ-lâ-kelâm eyledüğüni, Elçi-i merkūm lisânen ‘arz u ifâde ve kaleme alınan takrîrinde dahi ta‘bîr-i mezkûr “Kendümüz hâzır bi'l-meclis olduğumuz gibi” kelâmını tahrîr u i‘âde eylemiş. Keyfiyyet-i mezkûre[2] hâlâ Sadr-ârây-ı dirâyet-fermâ ve mesned-güzîn-i fetânet-pîrâ devletlü el-Hâc Mehmed Paşa **[B 355b]** hazretlerinin taraf-ı şeref-intimâlarından rikâb-ı şevket-i me’âb-ı cenâb-ı Husrevâne'ye ‘arz u telhîs ve tahrîrât-ı merkūmenin bi-‘aynihâ tercemeleri ve Elçi-i mûmâ ileyhin ruhsat-ı kâmilesi muktezâsınca[3] bu bâbda olan takrîri, manzûr-i hümâyûn buyurılup, gerek Kıraliçe ve gerek zevci[4] Duka-i müşârun ileyhimânın bu gûne merkez-i sıdk u ‘ubûdiyyetde tesebbüt ile tezellül ü ibtihâlleri ve sulh husûsunda bu rütbede tazarru‘ u su’âlleri, ma‘lûm-i zılliyyet-mersûm-i Şehinşâhî oldukda, bu husûsun ba‘de'l-istişâre iktizâsı icrâ olunmak irâdesiyle bâ-emr-i hümâyûn şehr-i rebî‘ulâhırın[5] gurresi yevm-i sülesâda◊ Serây-ı Âsafî'de ‘akd-i meclis-i müşâvere buyurılup, semâhatli Şeyhulislâm Efendi hazretleri[6] ve Kapudân-ı deryâ Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Seyyid[7] Mustafa Paşa ve mansûb ve ma‘zûl sudûr-i kirâm ve bi'l-fi‘l İstanbul Kadısı Efendi'ye değin sâ’ir ‘ulemây-ı a‘lâm hazerâtı ve ‘umûmen ocakların zâbitânı ve ricâl-i Devlet-i ‘aliyye da‘vet ve hâzır-ı encümen-i meşveret olduklarında, bu bâbda şeref-sûdûr ve meclis-i mezkûra vârid olan hatt-ı hümâyûn-i kerâmet-nümûnun **sûretidir**.

Sen ki **[B 356a]** Vezîr-i a‘zam'ımsın[8], rikâb-ı hümâyûnuma Nemçe Devleti'nden gelan nâme ve kapu kethudâlarına gönderdikleri ruhsat kağıdları ve merkūmun verdiği takrîrler manzûr-i hümâyûnum olup, iltimâsları ma‘lûm-i Pâdişâhâne'm olmuşdur. Böyle husûslar hayr-hâhân-ı Devlet-i ‘aliyye'me i‘lân ü işâ‘at ve ba‘zı mertebe meşveret olunmak kānûn-i kadîm olmağla, bugün med‘uvv olan Efendi du‘âcımın ve bulunan vüzerâ ve kibâr-ı[9] ‘ulemânın ve ocaklarım ağaları ve zâbitlerinin ve ricâl-i devletimden da‘vetleri muktezî

1 hüsn-i M : — B, S
2 mezkûr ….. mezkûre S, M : mezkûru tahrîr u i‘âde eylemiş keyfiyyet-i merkūme B
3 ruhsat-ı kâmilesi muktezâsınca S, M : — B
4 zevci S, M : — B
5 rebî‘ulâhırın M : rebî‘uluhrânın B, S
◊ 1 Rebî‘ulâhır 1160 = 12 Nisan 1747 Çarşamba. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır. B nüshasında sayfanın sağ kenarında, S nüshasında 339a'nın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**rebî‘ulâhır**” yazısı vardır.
6 hazretleri M : — B, S
7 Seyyid B : es-Seyyid S, M
8 a‘zam'ımsın B, S : a‘zam'sın M
9 kibâr-ı B, S : ekâbir-i M

olanların müvâcehelerinde recâ vü iltimâsların müş‘ir gelan kağıdları kırâ’et ve mazmûnlarını cümleye irâ’et edüp, dîn ü Devlet-i ‘aliyye'me hayırlu olan her ne ise karâr verildikden sonra, keyfiyyeti huzûr-i Mülûkâne'me ‘arz u telhîs eyleyesin. Ana göre bakılup, rikâb-ı hümâyûnumdan cevâb-nâmeleri tahrîr oluna. Hakk Sübhânehû ve Te‘âlâ hazretleri cümleyi her hâlde Saltanat-ı seniyye'me lâyık hüsn-i ittifâka muvaffak eyleye, âmîn.

Bu mazmûn-i ‘inâyet-nümûn üzere münevvir-i ‘uyûn olan hatt-ı hümâyûn-i meymenet-fâl, kemâl-i ta‘zîm ü iclâl ile istikbâl ve manzûme-i **[B 356b]** silkü'l-le’âl olan tenbîh-i nebîh-i kerâmet-iştimâli[1], huzzâr-ı ‘ubûdiyyet-makāma ‘ale'l-ikdâm ismâ‘ u ifhâm olundukda: “İbtidâ hûrşîd-i âsümân-ı Hılâfet ve şeb-çerâğ-ı ‘ummân-ı Saltanat olan vücûd-i ‘âlem-sûd-i Şehriyârî, kemâl-i ‘âfiyet ü iktidâr ve temâm-ı refâhiyyet ü istibşâr ile aksa'l-merâm-ı Tâcdârî'lerine makrûn[2] **[M 115a]** ve râbıta-bend-i mülk ü millet olan ârây-ı cihân-ârây-ı Mülûkâne'leri, hemîşe tevfîkāt-ı seniyye-i Samedâniyye'ye muvaffak ve merhûn olmak da‘avâtını mutazammın dest-i niyâz, bârgâh-ı Bî-enbâz'a bâz kılındıkdan sonra, ber-vech-i muharrer Nemçe Devleti cânibinden vârid olan tahrîrât ve takrîrâtın tercemeleri bi't-tertîb huzzâra kırâ’et ü i‘lân ve hulâsa-i[3] mazmûnlarının zîr u bâlâları gereği gibi ‘iyân u beyân olunup, bu bâbda rusûm-i[4] dîn-i mübîn ve şükûh-i Devlet-i ebed-karîni îfâ vü icrâ birle evrâk-ı mesfûrenin cevâbları yazılmak ve müşârun ileyhimâdan her birinin tahrîr u iltimâsları ki, Kıraliçe'nin medd-i müddet-i sulh veyâ te’bîdi niyâz ü istid‘âsı ve zevci Toşkana Dukası'nın dahi hemân[5] te’bîden **[B 357a]** sulh u salâh in‘ikādı recâsı husûslarında ne gûne mu‘âmeleye mübâderet olunmak ve ne tarîk ile[6] nizâmı verilmek münâsibdir?” deyü cenâb-ı Sadrıa‘zam-ı belâgat-‘alem hazretleri cümleye hıtâb ve hayr-hâhâne her birinden istis’âl ü isticvâb buyurduklarında, tahrîrât-ı merkūmede olan niyâz gûne ta‘bîrât ve tazarru‘âtın zîr u bâlâları tefehhüm ü tedebbür ve lâ ve na‘amdan her bir şıkkının mü’eddî olacağı hâlet istiksâ vü tefekkür olunarak müsted‘â ve mültemeslerinin şer‘î ve kānûnîsi etrâf u enhâsıyla istikrâ ve ba‘de'l-mülâhaza bi'l-ittifâk hulâsa-i efkâr bu vech üzre pezîrây-ı hüsn-i karâr oldu ki, Memâlik-i mahrûse-i Pâdişâhî ile Nemçe vilâyetleri hudûd-deş ve hem-civâr bulunmak hasebiyle, devlet-i mesfûrenin divel-i sâ’ireden ziyâde fikri çekilecek ma‘nâ iken, lillâhi'l-hamdü ve'l-minneh ‘inâyet-i cenâb-ı İlâhî ve kuvvet-i[7] baht-ı hümâyûn-i Hılâfet-penâhî ile Mecar Kıraliçesi: “Hâzır bi'l-meclis misillüyem” ta‘bîri ile kendüyi meydân-ı rıkkıyyete komak ve zevci dahi bendelik

1 iştimâli B, S : iştimâl M
2 makrûn B, S : + [M 115a] makrûn M
3 hulâsa-i S, M : — B
4 rusûm-i B, M : — S
5 hemân S : — B, M
6 tarîk ile S, M : tarîkle B
7 kuvvet-i M : — B, S

mertebelerini îmâ eyleyen[1] elfâz ile bu kadar ‘arz-ı hulûs u hâhiş eylemek, **[B 357b]** ancak şevketlü kudretlü kerâmetlü Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlem Pâdişâh-ı İskender-hadem efendimiz hazretlerinin zemân-ı bâ-‘unvân-ı Şehinşâhâne'lerine mahsûs ma‘nây-ı mu‘tenâ olmağla, teşekkürü hâletinde: ‘Zât-ı mevâhib-âyât-ı Şehriyârî'nin devâm ü bekāsı, bâb-ı icâbet-me’âb-ı Vehhâb'dan[2] e‘azz-i mütemennâmızdır’ deyü bi'l-cümle huzzâr, sıdk-ı ‘ubûdiyyeti îfâ vü izhâr eylediklerinden sonra, çünki Toşkana Dukası mü’ebbed-i musâlaha recâsında olup ve Dukalık memleketi dahi hudûd-i Devlet-i ‘aliyye'den ba‘îd bulunmuşdur.

Li-zâlike o gûne müsâleme bi-‘aynihî İsvec ve Sicilyateyn[3] devletleri ile ‘akd olunan musâfâta kıyâsen kat‘â vakt ü zemân zikr olunmayarak rabt olunup, nizâmı verilmek ve zevcesi olan Mecar Kıraliçesi'nin dahi medd veyâ te’bîd lafızları zikr u tahrîr[4] olunmaksızın, müddet-i ma‘lûmeden sonra yalnız müddet-i memdûde ta‘bîri ile müteveffâ babasına i‘tâ buyurılan ‘ahid-nâme-i hümâyûn ‘aynı ile bilâ-ziyâde ve lâ-noksân müşârun ileyhânın nâmına tebdîl ü tecdîd birle anın dahi merâmına müsâ‘ade buyurulmak, temâm şân ve[5] ‘unvân-ı Saltanat-ı seniyye'ye lâyık u[6] şâyân ve şer‘-i şerîf ve kānûn-i münîfe mutâbık **[B 358a]** emr-i bâhiru'l-burhân olup ve fi'l-asl bu gûne hall ü ‘akd-i umûr, yed-i mü’eyyed-i hazret-i[7] Şehriyâr-ı Saltanat-nüşûra mevkûl olan keyfiyyet olmağla, tanzîm ü tensîk ve tahkīk u tevsîkı re’y-i hümâyûn-i Husrevâne'ye mevkūf ve vâbestedir[8]” deyü her biri du‘ây-ı hayr-ı icâbet-âyât ve senây-ı memdûhu **[M 115b]** 's-sıfât[9] birle bi'l-ittifâk resm-i hayr-hâhî ve ‘ubûdiyyeti[10] îfâ vü isbât eylediler. Ba‘dehû vukū‘-i hey’et-i meclis-i mezkûr ‘aynı ile Vekîl-i Saltanat hazretleri taraflarından yevm-i mezbûrda[11] mübârek rikâb-ı kâm-yâba ‘arz u telhîs ve vech-i meşrûh üzere olan mes’ûlâta müsâ‘ade-i hümâyûn erzânî buyurulmağla, bundan sonra husûsât-ı merkūmeyi Sadrıa‘zam cenâbları bizzât ve bi'd-defe‘ât Elçi-i mûmâ ileyh ile tekrâr mükâleme ve müzâkere buyurarak, Kıraliçe-i müşârun ileyhânın iltimâsı olan imtidâd veyâ te’bîd lafızlarına akreb ve ittifâk-ı ârâ ile enseb olan müddet-i memdûde ta‘bîri inzımâmiyle der-meyân olan mevâdd-ı[12] sulh u salâh te’yîd ü tecdîd ve[13]

1 eyleyen B : eyleyan S, M
2 Vehhâb'dan B : cenâb-ı Vehhâb *celle celâlühû* hazretlerinden/hazretlerinde S, M
3 İsvec ve Sicilyateyn M : İsvec ve Siçilyateyn B : İsveç ve Sicilyateyn S
4 u tahrîr S, M : — B
5 ve S, M : — B
6 lâyık u M : — B, S
7 hazret-i S, M : — B
8 mevkūf ve vâbestedir S, M : mevkūfdur B
9 du‘ây-ı ….. sıfât M : du‘â ve senây-ı icâbet-âyât B : du‘ây-ı icâbet-âyât ve senây-ı memdûhu's-sıfât S
10 hayr-hâhî ve ‘ubûdiyyeti S, M : hayr-hâhîyi B
11 yevm-i mezbûrda S, M : — B
12 mevâdd-ı B, M : — S
13 te’yîd ü tecdîd ve S, M : — B

istihkâm ve Toşkana Dukası müşârun ileyh ile dahi ber-vech-i muharrer müddet ü zemân zikr olunmaksızın musâfât ve[1] müsâleme-i mü'ebbede pezîrây-ı hüsn-i nizâm ve resîde-i serhadd-i hıtâm ü[2] encâm olup, **[B 358b]** kā'ide-i müstedîme üzere tarafeynden ahz[3] u i'tâsı muktezî olan temessükât mübâdelesinden, müddet-i ma'lûme-i mu'ayyene munkazıye oldukdan sonra, müşârun ileyhimâ taraflarından[4] Âsitâne-i sa'âdet'e tekrâr başka başka mu'tâd üzere[5] tasdîk-nâmeler vürûdu takdîm ve Elçi-i mesfûr vesâtatiyle 'arz u teslîm[6] olunup, karîn-i 'ilm-i 'âlem-ârây-ı Mülûkâne buyuruldukdan sonra, bâ-emr-i hümâyûn muktezây-ı[7] kānûn-i Devlet-i 'aliyye-i ebed-makrûn üzere cânib-i mekârim[8]-câzib-i Şehinşâhî'den müşârun ileyhimâya başka başka 'inâyet ü ihsân-ı Husrevâne buyurılan 'ahid-nâme-i hümâyûn-i mülâtafet-makrûn-i Mülûkâne'nin[9] birer sûreti, îzâh-ı husûs-ı mezkûr içün sebt-i cerîde-i vekāyi' kılındı.

Taraf-ı müstelzimü'ş-şeref-i hazret-i Pâdişâh-ı 'âlem-penâhdan[10] hâlâ Roma İmperatoriçesi Marya Tereze [Marie Thérèse] nâm Çârîçe'ye 'inâyet ü ihsân buyurılan 'ahid-nâme-i mekârim-'allâme-i Hılâfet-penâhî'nin sûretidir

Çün hazret-i Hallâk-ı cihân-âferînin 'ulüvv-i 'inâyât-i[11] bî-gāyâtı ve Server-i enbiyâ *'aleyhi ve 'alâ âlihî ve ashâbihî efdalü't-tehâyâ*nın sümüvv-i mu'cizât-ı kesîru'l-berekâtı ile[12] "**mahall-i tuğrâdır[13]**", **[B 359a]** Ben ki Sultân-ı selâtîn-i İslâm ve[14] burhân-ı havâkīn-i enâm, tâc-bahş-ı Husrevân-ı devrân, hâdim-i esâs-ı zulm u 'udvân zıllullâhi'l-Meliki'l-Mennân olup, eşrefü'l-büldâni ve'l-emâkin ve ebrekü'l-medâyini ve'l-mesâkin, kıble-i cümle-i 'âlem ve mihrâb-ı teveccüh-i 'âmme-i ümem olan[15] Mekke-i mükerreme ve Medîne-i münevvere ve Kudüs-i şerîf-i mübârekin hâdim ve hâkimi ve hasretü'l-mülûk olan bilâd-ı selâse-i mu'azzama ki, İstanbul ve Edirne ve Burusa'dır, anların ve Şâm-ı cennet-meşâm ve Bağdâd-ı dâru's-selâm[16] ve Mısr-ı

1 ve S, M : — B
2 ü S, M : — B
3 ahz B, M : + ahz S
4 taraflarından S, M : câniblerinden B
5 mu'tâd üzere B : ber-vech-i mu'tâd S, M
6 vürûdu ….. teslîm S, M : vürûd ve Elçi-i mûmâ ileyh vesâtatiyle 'arz u inhâ B
7 muktezây-ı S, M : — B
8 mekârim S, M : 'atûfet B
9 hümâyûn-i ….. Mülûkâne'nin S, M : mekârim-'allâmelerin B
10 müstelzimü'ş- ….. penâhdan S, M : melzûmu'ş-şeref-i hazret-i Zıllullâhî'den B
11 'inâyât-ı S : 'inâyet-i B, M
12 berekâtı ile M : berekâtiyle B, S
13 tuğrâdır S, M : **tuğrâ** B
14 ve B : — S, M
15 olan B, S : — M
16 selâm B : sedâd S, M

nâdiretü'l-'asr-ı bî-hemtâ ve külliyyen 'Arabistân ve Haleb-i Şehbâ ve 'Irak-ı[1] 'Arab ve 'Acem ve Basra ve Lahsâ ve[2] Deylem ve Rakka ve Mûsul ve Şehrizor ve Diyârbekir ve Zülkadriyye ve Kürdistân ve Gürcistân ve Vilâyet-i Erzurum ve Sivas ve Adana ve Karaman ve Van ve Magrib ve Habeş ve Tûnus ve Trablus-Şâm ve Kıbrıs ve Rodos ve Girid ve Mora ve Akdeniz ve Karadeniz ve cezâyir ve sevâ-hili ve diyâr-ı Anadolu ve memâlik-i Rumeli ve husûsan ülkât-i Tatar ve Deşt-i Kıbcak[3] ve îlât-ı Tatar'a dâ'ir ol havâlîlerde vâki' 'umûm sığınak (صغناق) ve Vilâyet-i Kefe ve etrâfında vâki' cümleten[4] oymakān ve muzâfâtiyle diyâr-ı Bosna ve Sırb hükûmeti **[B 359b]** ve anda olan kılâ' ve husûn ve bilâd-ı Arna-vudluk ve Belgırad-ı dâru'l-cihâd ve bi't-temâm memâlik-i Eflâk ve Boğdan[5] **[M 116a]** ve ta'rîf ü tavsîfden müstağnî niçe bikā' u büldânın Pâdişâh-ı kişver-güşâ ve Şehinşâh-ı memleket-ârâsı es-Sultân ibnü's-Sultân ve el-Hâkān ibnü'l-Hâkān es-Sultân el-Gāzî Mahmûd Hân ibnü's-Sultân Mustafa Hân ibnü's-Sultân Mehmed Hân'ım ki, menşûr-i sa'âdet-nüşûr-i saltanatım tevkī'-i refî'-i Sultânu'l-berreyn ile muvakka' ve müzeyyen ve misâl-i bî-misâl-i Hılâfet'im 'unvân-ı 'azamet-nişân-ı Hâkānü'l-bahreyn ile mutarraz ü mu'anvendir.

Lâ-cerem şükran 'alâ tilke'n-ni'am zât-ı kirâmî-sıfât-ı Şâhâne'me lâyık ve evlâ ve himmet-i vâlâ-nehmet-i Pâdişâhâne'me muvâfık u ahrâ olmuşdur ki, melce'-i selâtîn-i 'âlî-tebâr ve melâz-ı havâkīn-i zevi'l-i'tibâr olan 'atebe-i 'aliyye-i devlet-medâr ve südde-i seniyye-i übbehet-karârıma izhâr-ı levâzım-ı dostî ve meveddet ve îfây-ı merâsim-i samîmî ve mahabbet edenlere mu'âmele-i bi'l-mücâmele ve is'âf-ı merâmlarına müsâ'ade olunup, 'akd ü temhîd olunan erkân-ı müsâleme tetarruk-ı halelden sıyânet ve şerâyit-ı musâfât **[B 360a]** bi-temâmihâ ri'âyet kılına.

Binâ'en 'aleyh bundan akdem Devlet-i 'aliyye-i dâ'imü'l-karâr ve Saltanat-ı seniyye-i sermediyyü'l-istikrârım ile Roma İmperatoru olan müteveffâ Altıncı Karoloş[Charles VI]'un hayâtında bin yüz elli iki senesi mâh-ı cumâdelâhıresinin[6] on dördüncü gününden[70] mütevâliyen yirmi yedi sene müddet ta'yîni ve Françe Pâdişâhı olan iftihâru'l-umerâ'i'l-'izâmi'l-'Îseviyye, muhtâru'l-küberâ'i'l-fihâmi'l-Mesîhiyye, muslih-i mesâlih-i cemâhîru't-tâ'ifeti'n-Nasrâniyye, sâhib-i (ساحب) ezyâlü'l-haşmeti ve'l-vekār, sâhib-i delâ'ilü'l-mecdi ve'l-i'tibâr kadîmî dostumuz haşmetlü miknetlü Onbeşinci Luyiz [=Louis XV]* *hatemallâhu 'avâkıbehû bi'l-hayri ve'r-reşâd ve elheme ileyhi sebîle'r-rüşdi*[8] *ve's-sedâd*** cenâblarının vesâtat ü kefâletleri inzımâmiyle yirmi üç[9] mâdde üzerine Belgırad altında mün'akıd olan musâlaha-i mübârekenin mevâddı ve ba'dehû

1 Haleb-i Şehbâ ve 'Irak-ı B, S : Halebü'ş-Şehbâ ve 'Irak ve M
2 Lahsâ ve B, S : — M
3 Kıbcak M : Kıbçak B, S
4 cümleten B : cümle S, M
5 ve Boğdan B, S : + [M 116a] ve Boğdan M

yine sene-i mezbûre mâh-ı şa‘bânının üçüncü gününde◊ Âsitâne-i sa‘âdet'imde karâr-dâde ve imzâ olunan husûsların temessükü ve andan başka İmperator-i müşârun ileyhin vefâtından sonra kebîre kerîmesi ve memâlik **[B 360b]** ve ülkâlerine[1] vârisesi olup, Mecar ve Çeh Kıraliçesi ve Aşterya'nın Arhı Dukasesi[2***] ve el-yevm Roma İmperatoriçesi olan müftehıratü'l-melekâti'l-‘azîmâti'l-‘Îseviyye, muhtâretü'l-muhadderâti'l-fahîmâti'l-Mesîhiyye, muslihatü mesâlîhi'l[3]-cemâhîri't-tâ’ifeti'n-Nasrâniyye, sâhibetü (ساحبة) ezyâli'l-haşmeti ve'l-vekār, sâhibetü delâ’ili'l-mecdi ve'l-i‘tibâr rağbetlü haşmetlü miknetlü dostumuz[4] Marya Tereze [=Marie Thérèse][*4] Prenc Yesâ[*5] *hatemallâhu ‘avâkıbehâ bi'l-hayri ve'r-reşâd ve ahsene ileyhâ sebîle's-savâbi ve's-sedâd*[*6] cenâblarının mukaddemâ ruhsat-ı kâmilesiyle murahhas ve me’mûru olan Korkçiyo Fonte de Ulefled [Ulfeldt][5*7] nâm Elçi-i Kebîri[6] Murahhaslığı ile bin yüz elli üç[7] senesi zilhicce-

---

6 cumâdelâhıresinin M : cumâdeluhrâsının B : cemâziyeluhrâsının S

7 gününden S, M : gününde B

◊ 14 Cumâdelâhıre 1152 = 18 Eylül 1739 Cuma. Metnimizde söz konusu edilen Belgrad Antlaşması, 12 Cumâdelâhıre 1152/16 Eylül 1739 Çarşamba günü aktedilmiş gibi gözüküyor; bk. meselâ Vak‘anüvis Subhî Mehmed Efendi, *age, s.*667.

* Metnimizde Luyiz okunacak şekilde yazılmış olan Fransa Kralı Louis XV (15 Şubat 1710 - 10 Mayıs 1774) için bk. meselâ Paul Louisy, “Louis XV”, *Nouvelle Biographie Générale depuis...*, Paris 1860, XXXI,842-858.

8 rüşdi B, S : reşâdi M

** ختم الله عواقبه بالخير و الرشاد و الهم اليه سبيل الرشد و السداد = Allah onun âkıbetini hayreylesin, doğruya iletsin ve dosdoğru yola gelmek kendilerine ilhâm olunsun” anlamında Arapça bir duâdır.

9 üç S, M : üc B

◊ 3 Şa‘bân 1152 = 5 Kasım 1739 Perşembe.

1 ülkâlerine B, S : ülkâlerinin M

2 Eşterya'nın Arhı Dukasesi B : Oşterya'nın Arhı Dukası S : Eşterya'nın Arhı Dukası M

*** Metnimizde “Eşterya'nın Arhı Dukasesi” şeklinde okumaya müsâit kelimeler, “Archiduchesse d'Autriche = Avusturya Arşidüşesi” anlamındadır.

3 mesâlîhu'l B : mesâlih-i S, M

4 rağbetlü ….. dostumuz M : rağbetlü dostumuz haşmetlü miknetlü B, S

*4 Metnimizde Marya Tereze okunacak şekilde yazılmış olan Roma İmperatoriçesi Marie Thérèse (13 Mayıs 1717 - 29 Kasım 1780), Almanca söylenişi Maria Theresia için bk. meselâ “Marie Thérèse d'Autriche”, *Nouvelle Biographie Générale depuis...*, Paris 1860, XXXIII,630-640.

*5 Metnimizde “Prenc Yesa” okunacak şekilde yazılmış olan kelimeler muhtemelen “Prince Pacifique = Barışsever Prens” anlamında olmalıdır.

*6 ختم الله عواقبها بالخير و الرشاد و احسن اليها سبيل الصواب و السداد = Allah âkıbetini hayreylesin, doğruya iletsin ve dosdoğru yola gelmek kendilerine güzelleştirilsin” anlamına gelen Arapça duâdır.

5 Korkçiyo Fonte de Ulefled B : Korkçibo Fonte de Ulefled S : Korkçiyo Fonte de Ulekled M

*7 Metnimizde Korkçiyo Fonte de Ulefled (قورقچيو فونته ده اولفلد) okunacak şekilde yazılmış olan Büyükelçi Kont Ulfeldt (15.6.1699 – 31.12.1760) için bk. meselâ Rudolph Vierhaus, “Ulfeldt, Anton Corfiz Graf”, *Deutsche Biographische Enzyklopädie,* 2. baskı, München 2008, X,162.

6 Kebîri S, M : Kebîr B

7 üç S, M : üc B

sinin on dördüncü günü◊ târîhinde dahi Devlet-i ‘aliyye'm murahhaslarıyla ba‘de'l-müzâkere karâr-dâde olup imzâ ve mübâdele kılınan mevâdd-ı temessükü, eğerçi ile'l-ân mer‘î tutulmadadır[1]. Ve lâkin beyne'd-devleteyn işbu düstûru'l-‘amel ve tarafeynden bu âna değin niçe ‘alâyim-i vâzıha ile müstahkem ve mu‘teber olan hüsn-i müvâlât ve şerâyit-ı müsâleme ve musâfât, İmperatoriçe-i müşârun ileyhânın zevc-i muhteremleri olup, **[B 361a]** hâlâ Roma İmperatoru ve Cermanya Kıralı ve Lurine ve Toşkana'nın Duka-i Kebîri olan iftihâru'l-ümerâ'i'l-‘izâmi'l-‘Îseviyye, muhtâru'l-küberâ'i **[M 116b]** 'l-fihâmi'l-Mesîhiyye, muslihu mesâlih-i cemâhîri't-tâ'ifeti'n-Nasrâniyye, sâhibü (ساحب) ezyâli'l-haşmeti ve'l-vekār, sâhibü delâ'ili'l-mecdi ve'l-i‘tibâr dostumuz haşmetlü, miknetlü Françesko [François I]* *hatemallâhu ‘avâkıbehû bi'l-hayri ve'r-reşâd ve ahsene ileyhi tarîka's-savâbi ve's-sedâd*** cenâblarıyla[2] bu def‘a müceddeden ‘akd olunan musâlaha-i dâ'imenin in‘ikādına bâ‘is ü bâdî olmakdan nâşî, İmperator-i müşârun ileyh ile[3] temhîd olunan musâfâtın işbu ‘akdi vaktinde zikr olunan Belgırad Musâlahası'nın ve kezâlik sonra Büyük Elçisi ile Âsitâne-i sa‘âdet'imde karâr-dâde olan mevâdd-ı temessükünün dahi dâ'im ve ber-karâr kalması sezâ görülmekle müzâkere ve mükâlemesine Âsitâne-i sa‘âdet'imde mukīm Kapu Kethudâsı iken Elçilik verdikleri kıdvetü'l[4]-ümerâ'i'l-milleti'l-Mesîhiyye Enrifo Hristo Kuru De Benkler[5]*** *hutimet ‘avâkıbuhû bi'l-hayr*[*4]* me'mûr ve ma‘mûlün bih ruhsat-nâme-i sıhhat-‘allâmeleriyle müstakıllen ta‘yîn eylediklerini müş‘ir gönderdikleri ruhsat-nâmeyi, **[B 361b]** Elçi-i mûmâ ileyh ibrâz ü izhâr edüp, ruhsat-nâme-i sıhhat-dâ'imelerini ve tercemesini huzûr-i fâ'izu'n-nûr-i Mülûkâne'me de'b-i dîrîn-i Devlet-i ebed-mekîn üzere düstûr-i ekrem müşîr-i efham, nizâmu'l-‘âlem, nâzımu menâzımi'l-ümem, müdebbirü umûri'l-cumhûri bi'l-fikri's-sâkıb, mütemmimü mehâmmi'l-enâmı bi'r-re'yi's-sâ'ib, mümehhidü bünyâni'd-

◊ 14 Zilhicce 1153 = 2 Mart 1741 Perşembe.

1 tutulmadadır B, S : tutulmakdadır M

* Metnimizde Françesko okunacak şekilde yazılmış olan Alman Kralı ve Toskana Büyük Dukası François I (8 Aralık 1708 – 18 Ağustos 1765) için bk. meselâ "François I", *Nouvelle Biographie Générale Depuis les Temps ...,* Paris 1858, XVIII,493-495.

** ختم الله عواقبه بالخير و الرشاد و احسن اليه طريق الصواب و السداد = Allah âkıbetini hayreylesin, doğruya iletsin ve dosdoğru yola gelmek kendilerine güzelleştirilsin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 cenâblarıyla B, S : cenâbları M

3 ile B, S : — M

4 kıdvetü'l M : kıdvetü B, S

5 Enrifo Hristo Kuru De Benkler (انريفو خرستو قورو ده بنكلر) B : Enrifo Hristo Furu de Benkler S : Enriko Harsek Furu De Benkler (انريقو خرسق فرو ده بنكلر) M

*** Metnimizde Enrifo Hristo Kuru De Benkler (انريفو خرستو قورو ده بنكلر) okunabilecek şekilde kaydedilmiş olan 6 Nisan 1767'de vefât eden Büyükelçi Heinrich Christof Freiherr von Penkler/Baron Joseph de Penkler için bk. meselâ *Jahrbuch des Heraldisch-Genealogischen Vereins Adler in Wien,* Wien 1874, 136-137.

*4 ختمت عواقبه بالخير = Allah âkıbetini hayreylesin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

devleti ve'l-ikbâl, müşeyyidü erkâni's-sa‘âdeti ve'l-iclâl, mürettibü merâtibi'l-Hılâfeti'l-kübrâ, mükemmilü nâmûsi's-Saltanati'l-‘uzmâ el-mahfûfu bi-sunûf-i ‘avâtıfi'l-Meliki'l-a‘lâ Vezîr-i a‘zam-ı sütûde-şiyem ve Vekîl-i mutlak-ı sadâkat-‘alemim es-Seyyid el-Hâc Mehmed Paşa *edâmallâhu Te‘âlâ iclâlehû ve zâ‘afe bi't-te’yîdi iktidârahû ve ikbâlehû*[*] ‘arz u telhîs edüp, mazmûnu bi'l-cümle muhât-ı ‘ilm-i ‘âlem-ârây-ı Şâhâne'm oldukda, zikr olunan Belgırad Musâlahası'nda ve sonra karâr-dâde olan mevâdd-ı temessüklerinde bir nesne tebdîl ü tagyîr olunmayup ve ol esnâda husûl-pezîr olan husûslar dahi bi-temâmihâ yerlü yerinde takrîr olunup, vechen mine'l-vücûh bir mâddesine mugāyeret gelmeksizin cümlesinin te’kîd ü teşyîdine ve musâlaha mevâddının yirmi üçüncü mâddesi mantûkunca mukaddemâ yirmi yedi seneye değin ta‘yîn olunan **[B 362a]** müddet yerine mesâğ-ı şer‘î olduğu vechile, müddet-i memdûde ile işbu musâfâtın dâ’im ve ber-karâr kılınmasına cânib-i me‘alî-câlib-i Mülûkâne'mden izn-i hümâyûn-i Hılâfet-makrûnum erzânî kılınup, li-zâlike husûs-i mezbûr vech-i muharrer u mastûr üzere pezîrây-ı teşyîd ü te’kîd kılınmak tarafeynden müstahsen ü müstasveb görülmeğin, taraf-ı melzûmu'ş-şeref-i Pâdişâhâne'mden olan ruhsat-ı muhakkaka-i kâmile ve Vekâlet-i mutlaka-i şâmilesi hasebiyle Vezîr-i a‘zam-ı müşârun ileyh, İmperatoriçe-i müşârun ileyhânın murahhasları olan Elçi-i mûmâ ileyh ile birkaç[1] meclis-i mülâkāt ve miyânede bi'd-defe‘ât sebkat eden dostâne müzâkere murûr[2] etdikden sonra, husûs-ı mezkûra böyle karâr verildi ki, sâlifü'z-zikr elli iki târîhinde Belgırad kurbünde pezîrây-ı in‘ikād ve ba‘dehû Âsitâne-i sa‘âdet'imde karâr-dâde olan musâlaha mevâddı ile sonra elli üç[3] târîhinde Âsitâne-i sa‘âdet'imde olan büyük elçileri ile ba‘de'l-müzâkere ârâyiş-i istikrâr olup[**], temessükleri mübâdele olunan mâddelerin cümlesi işbu temessükde lafz-be-lafz zikr olunmuş misillü mer‘î ve mukarrer tutılup ve anlardan başka maksûd-i aslî olduğu üzere zikr olunan musâlaha mevâddının **[B 362b]** yirmi üçüncü mâddesinin mantûkunca yirmi[4] **[M 117a]** yedi seneye değin mukaddemâ ta‘yîn olunan müddet yerine mâ-beynde olan işbu musâfât ve musâlaha muktezâsınca[5] mesâğ-ı şer‘î olduğu vechile fîmâ-ba‘d müddet-i memdûde ile dâ’im ve ber-karâr olmak üzere müceddeden ‘akd olunmağla, işbu ‘akd olunan dâ’imî sulh ve dostluk işâ‘at olunup, böyle i‘tibâr oluna. Ve ber-vech-i muharrer

---

* ادام الله تعالى اجلاله و ضاعف بالتأييد اقتداره و اقباله = Yüce Allah onun saygınlığını devam ettirsin ve desteğiyle iktidârını ve bahtını güçlendirsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

1 birkaç S, M : birkac B

2 murûr S, M : — B

3 üç S, M : üc B

** Metnimizde söz konusu edilen antlaşma Belgrad altında 12 Cumâdelâhıre 1152/16 Eylül 1739 Çarşamba günü aktedilmiş, temessüklerin mübâdelesi ise 14 Zilhicce 1153/2 Mart 1741 Perşembe günü gerçekleşmiştir; bk. meselâ Vak‘anüvis Subhî Mehmed Efendi, *age,* s.571-574, 667-672.

4 yirmi B, S : + [M 117a] yirmi M

5 muktezâsınca M : — B, S

mukaddemâ Belgırad kurbünde müşârun ileyh Roma İmperatoru müteveffâ Altıncı Karoloş [Charles VI][1*] ile ‘akd olunduğu vech üzere işbu musâlaha şöyle kavî ve muhkem ola ki, resm üzere bugünkü günde müceddeden sulh u salâh ‘akd-nâmeleri[2] ‘akd olunmuş misillü ve kezâlik musâlaha-i mezkûre ve mevâdd-ı temessüklerinde mastûr olan mâddeler bi'l-cümle tekrâr derc olunup, dâhil olmuş gibi ri‘âyet olunup, bi-temâmihâ cümlesi mer‘î ve mu‘teber tutıla.

Ve müceddeden ‘akd olunan işbu musâfât, cenâb-ı şevket-me’âb-ı übbehet-nisâbımın ism-i sâmîleri ve kezâlik İmperatoriçe-i müşârun ileyhâ cenâblarının dahi isimleriyle teşyîd olunduğundan gayri, fîmâ-ba‘d tarafeynin ahlâfı ve vârisleri isimleriyle dahi te’kîd oluna. Ve tarafeynin **[B 363a]** tarîh-i temessükden altmış güne dek Âsitâne-i sa‘âdet'ime vürûd ve mübâdeleten ahz ü i‘tâ olunacak tasdîk-nâmeler ile müşeyyed ü müstahkem kılınmak ve müceddeden ‘akd olunan işbu musâlaha-i mübâreke bu vechile düstûru'l-‘amel olmak şartıyla, işbu bin yüz altmış senesi mâh-ı cumâdelûlâsının[3] on yedinci günü[◊] târîhiyle müverrah temessükler, Sadrıa‘zam-ı müşârun ileyhin ma‘rifetleriyle mübâdele olunup, hâlâ mübâdele olunan temessükün tasdîk-nâmesi, İmperatoriçe-i müşârun ileyhâ taraflarından südde-i seniyye-i sidre-makāmımıza vârid ü vâsıl olduğunu Sadrıa‘zam-ı müşârun ileyh cenâbları de’b-i dîrîn-i Devlet-i ebed-mekînim üzere rikâb-ı kâm-yâb-ı Mülûkâne'me ‘arz u takdîm edüp, tasdîk-nâme-i sıhhat-‘allâme-i mezkûre nezd-i hümâyûnumda karîn-i kabûl olmağla, imdi ben dahi cenâb-ı Hılâfet-me’âb-ı şevket-intisâbıma elyak u sezâ olan vechile te‘ahhüd ederim ki, ‘akd olunan işbu mevâdd-ı musâlahanın şurût u kuyûd ve mevâsîk u ‘uhûduna kemâl-i ri‘âyet olunup, mâdâm ki ol cânibden hılâfına vaz‘ u hareket sâdır olmaya, taraf-ı hümâyûn-i Pâdişâhâne'mden ve ahlâf-ı nasafet-ittisâfımdan ve vükelây-ı ‘âlî-makāmım ve mîr-i mîrân-ı sâhibü'l-ihtişâm ve ümerây-ı[4] **[B 363b]** zevi'l-ihtirâm ve ‘umûmen asâkir-i nusrat-irtisâmımızdan ve bi'l-cümle ‘ubûdiyyetimiz ile şeref-yâb olan tavâyif-i[5] huddâmımızdan bir ferd hılâfına müte‘allık vaz‘ u hareket eylemeye; *tahrîren fi'l-hâdî ve'l-‘işrîn min şehr-i[6] receb li-senet-i sittîn ve mi’etin ve elf*[◊◊].

---

1 Karoloş B : Karloş S, M

* Metnimizde Karoloş okunacak şekilde yazılmış olan Alman İmperatoru Charles VI. (1 Ekim 1685 – 20 Ekim 1740/29 Receb 1153) için bk. meselâ “Charles VI”, *Nouvelle Biographie Universelle depuis ..,* Paris 1854, IX,782-784; aktedilen Belgrad Antlaşması için bk. meselâ Danişmend, *İOTK,* IV,28-29.

2 salâh ‘akd-nâmeleri B, S : + ve ‘akd-nâmeleri ile M

3 cumâdelûlâsının B, M : cemâziyelûlâsının S

◊ 17 Cumâdelûlâ 1160 = 27 Mayıs 1747 Cumartesi.

4 ümerây-ı B : ümerâ S : ümerâ’-i M

5 tavâyif-i B, S : tavâ’if-i M

6 şehr-i B, S : — M

◊◊ 21 Receb 1160 = 29 Temmuz 1747 Cumartesi.

Taraf-ı hümâyûn-i hazret-i Şehriyârî'den hâlâ müntehab Roma İmperatoru ve Toşkana'nın Duka-i Kebîri olan Françesko [François I][1] nâm Duka'ya i'tâ buyurılan 'ahid-nâme-i hümâyûn-i mehâbet-makrûnun[2] sûretidir

Hazret-i âferîd-kâr-ı Lâ-yezâl ve cenâb-ı Fâ'il-i muhtâr-ı müte'âl *celle zâtühu 'ani'ş-şebîhi ve'l-misâl ve tenezzehet sıfâtühû 'an-vasmeti'l-intikāl*[*]'in berekât-ı te'yîdât-ı ezeliyye ve füyûzât-ı lem-yezeliyyesiyle ve rûhâniyyet-i cenâb-ı[3] Şâh-ı taht-gâh-ı Risâlet ve mesned-nişîn-i bârgâh-ı Nübüvvet olan Habîb-i Hudâ, hâtem-i kâffe-i enbiyâ hazret-i Muhammedü'l[4]-Mustafa *sallallâhu 'aleyhi ve 'alâ âlihî ve ashâbihi'l[5]-etkıyâ efdalü's-salâti ve ekmelü't-tehâyâ*[**]nın mu'cizât-ı kesîretü'l-berekâtları murâfakatı ve müşeyyidân-ı erkân-ı dîn-i mübîn ve mümehhidân-ı îkân-ı şer'-i metîn **[M 117b]** olan çehâr-yâr-ı güzîn ve cumhûr-i ashâb-ı hidâyet-karîn *rıdvânullâhi Te'âlâ 'aleyhim ecma'în*[***] hazerâtının ve sâ'ir evliyây-ı velâyet-rehîn cenâblarının himem-i refî'atü'd-derecâtiyle[6] "**Mahall-i tuğrâdır**[7]", ben ki Sultân-i selâtîn-i **[B 364a]** meşârık u megārib, sâhib-kırân-ı zemîn ü zemân-ı 'âlî-menâkıb, Hâkān-ı memâlik-i fesîha-i 'Arab u 'Acem, vâris-i evreng-i Kayser u Cem, tâc-bahş-ı husrevân-ı cihân, bâsıt-ı bisât-ı emn ü emân, zıllullâhi'l-Meliki'l-Mennân, sânî-i İskender-i zi'l-karneyn, mu'zam-ı şe'âyiru'l-kıbleteyn olup, eşrefü'l-büldâni ve'l-emâkin ve ebrekü'l-medâyini ve'l-mesâkin kıble-i cümle-i 'âlem ve mihrâb-ı teveccüh-i 'âmme-i ümem olan Mekke-i mükerreme ve Medîne-i münevvere ve Kudüs-i şerîf-i mübârekin hâdim ve hâkimi ve hasretü'l-mülûk olan bilâd-ı selâse-i mu'azzama -ki İstanbul ve Edirne ve Burusa'dır- anların ve Şâm-ı cennet-meşâm ve Bağdâd-ı dâru's-selâm ve Mısır-ı nâdiretü'l-'asr-ı bî-hemtâ ve külliyyen 'Arabistân ve Halebü'ş-Şehbâ[8] ve 'Irak-ı 'Arab ve 'Acem ve Basra ve Lahsâ ve Deylem ve Rakka ve Mûsul ve Şehrizor ve Diyârbekir ve Zülkadriyye ve Kürdistân ve Gürcistân ve Vilâyet-i Erzurum ve Sivas ve Adana ve Karaman ve Van ve Magrib ve Habeş ve Tûnus ve Trablus-Şâm ve

1 Françesko M : Francesko B, S

2 hümâyûn-i mehâbet-makrûnun S, M : **hümâyûnun** B

* جل ذاته عن الشبيه و المثال و تنزهت صفاته عن و صمة الانتقال = Onun zâtı, benzeri ve örneği olmaktan yüce, sıfatları da değişiklik lekesinden uzak olsun" anlamına gelen ve burada Allah için yapılan bir duâdır.

3 cenâb-ı M : — B, S

4 Muhammedü'l M : Muhammed B, S

5 *ve ashâbihi'l* M : — B, S

** صلى الله عليه و على آله و اصحابه الاتقيا افضل الصلوة و اكمل التحايا = Allah onu, âilesini, tertemiz ashâbını salâtın en üstünü ve selâmın en mükemmeli ile kuşatsın" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

*** رضوان الله تعالى عليهم اجمعين = Yüce Allah onların hepsinden râzı olsun" anlamına gelen ve sahâbe için kullanılan Arapça bir duâdır.

6 derecâtiyle B, S : derecâtlariyle M

7 tuğrâdır S, M : **sûret-i tuğrâ** B

8 Halebü'ş-Şehbâ M : Haleb-i Şehbâ B, S

Kıbrıs ve Rodos[1] ve Girid ve Mora ve Akdeniz ve Karadeniz ve cezâyir ve sevâhili ve diyâr-ı Anadolu ve memâlik-i Rumeli ve husûsan ülkât-i Tatar ve Deşt-i Kıbçak ve îlât ve[2] Tatar'a **[B 364b]** dâ'ir ol havâlîde vâki‘ ‘umûmen sığınak ve Vilâyet-i Kefe ve etrâfında vâki‘ cümle oymak ve muzâfâtiyle Diyâr-ı Bosna ve Sırb hükûmeti ve anda olan kılâ‘ ve husûn ve bilâd-ı[3] Arnavudluk ve bi't-temâm memâlik-i[4] Eflâk ve Boğdan ve Belgırad-ı dâru'l-cihâd ve ta‘rîf ü tavsîfden müstağnî niçe bikā‘ u büldânın Pâdişâh-ı kişvergüşâ ve Şehinşâh-ı memleket-ârâsı es-Sultân ibnü's-Sultân ve el-Hâkān ibnü'l-Hâkān es-Sultân el-Gāzî Mahmûd Hân ibnü's-Sultân el-Gāzî Mustafa Hân ibnü's-Sultân Mehmed Hân'ım ki menşûr-i sa‘âdet-nüşûr-i Saltanat'ım tevkī‘-i refî‘-i Sultânu'l-berreyn ile muvakka‘ ve müzeyyen ve misâl-i bî-misâl-i Hılâfet'im ‘unvân-ı ‘azamet[5]-nişân-ı Hâkānu'l-bahreyn ile mutarraz u mu‘anvendir. Lâ-cerem şükran ‘alâ tilke'n-ni‘am zât-ı kirâmî-sıfât-ı Şâhâne'me lâyık u evlâ ve himmet-i vâlâ-nehmet-i Pâdişâhâne'me muvâfık u ahrâ olmuşdur ki, melce'-i selâtîn-i ‘âlî-tebâr ve[6] melâz-ı havâkīn-i zevi'l-i‘tibâr olan ‘atebe-i ‘aliyye-i devlet-medâr ve südde-i seniyye-i übbehet-karârıma izhâr-ı levâzım-ı dostî ve meveddet ve îfây-ı merâsim-i samîmî ve mahabbet edenlere mu‘âmele-i bi'l-mücâmele **[B 365a]** ve is‘âf ü[7] merâmlarına müsâ‘ade oluna. Binâ'en ‘aleyh iftihâru'l-ümerâ'i'l-‘izâmi'l-‘Îseviyye, muhtâru'l-küberâ'i'l-fihâmi'l-Mesîhiyye, muslihu mesâlih-i cemâhîri't-tâ'ifeti'n-Nasrâniyyeti, sâhibü ezyâli'l-haşmeti ve'l-vekār, sâhibü delâ'ili'l-mecdi ve'l-i‘tibâr hâlâ müntehab Roma İmperatoru ve Cermanya Kıralı ve Lurine [=Lorraine] ve Toşkana'nın Duka-i Kebîri ve sâ'ir niçe mahallerin Prenci ve Kontesi olan haşmetlü miknetlü dostumuz Francesko [François I] *hatemallâhu ‘avâkıbehû bi'l-hayri ve'r-reşâd ve elheme ileyhi tarîka's-savâbi ve's-sedâd** cenâbları serîr-i İmperatorî'ye iclâs olunduğunu[8], eslâflarının isrine iktifâ ile ber-mu‘tâd-ı resm-i kadîm Elçi inbi‘âsiyle dostâne mahsûs nâmesiyle ihbâr u i‘lâm edüp, miyânede müceddeden dostluk ve safvet ‘akd ü temhîdi münâsib görülmekle, zikr olunan dostluk ve müvâlâtın teşyîd ü istihkâmı ve der-meyân olan safvet ü meveddetin[9] **[M 118a]** tezâyüdü esbâbına sa‘y ü gûşiş olunduğuna binâ'en, İmperator-i müşârun ileyh hâlâ

---

1 ve Rodos B, S : — M
2 Kıbçak ve îlât ve S : Kıpçak ve îlât-ı B : Kıbçak ve îlât ve M
3 bilâd-ı M : + ve B, S
4 memâlik-i B : — S, M
5 ‘azamet S, M : saltanat B
6 ve B, S : — M
7 ü B : — S, M
* حتم الله عواقبه بالخير و الرشاد و الهم اليه طريق الصواب و السداد = Allah âkıbetini hayreylesin, doğruya iletsin ve dosdoğru yola gelmek kendilerine ilhâm olunsun" anlamına gelen Arapça bir duâdır.
8 olunduğunu S, M : olunduğu B
9 ü meveddetin B, S : + [M 118a] ü meveddetin M

Der-‘aliyye'mde mukīm Orta Elçisi olup, Roma İmperbiyomunun Kavalîri* ve Nemçe Devleti'nin Müsteşârı **[B 365b]** olan kıdvetü'l[1]-ümerâ’i'l-milleti'l-Mesîhiyye Enrifo Hristo Furu de Benkler[2**] *hutimet ‘avâkıbuhû bi'l-hayr*[***]ı ruhsat-nâmeleriyle Murahhas ta‘yîn etmeleriyle, düstûr-i ekrem, müşîr-i efham, nizâmü'l-‘âlem, nâzımu menâzımi'l-ümem, müdebbiru umûri'l-cumhûri bi'l-fikri's-sâkıb, mütemmimü mehâmmi'l-enâmi bi'r-re’yi's-sâ’ib, mümehhidü bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl, müşeyyidü erkâni's-sa‘âdeti ve'l-iclâl, mürettibü merâtibi'l-Hılâfeti'l-kübrâ, mükemmilü nâmûsi's-Saltanati'l-‘uzmâ, el-mahfûfu bi-sunûf-i ‘avâtıfi'l-Meliki'l-a‘lâ Vezîr-i a‘zam-ı sütûde-şiyem ve Vekîl-i mutlak-ı sadâkat- ‘alemim es-Seyyid el-Hâc Mehmed Paşa *edâmallâhu Te‘âlâ iclâlehû ve zâ‘afe bi't-te’yîd-i iktidârahû ve ikbâlehû*[*4] cenâbları, taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i Mülûkâne'mden olan ruhsat-ı kâmile-i şâmile ve Vekâlet-i mutlaka-i muhakkakası hasebiyle Elçi-i mûmâ ileyh ile birkaç[3] meclis-i mülâkāt ve bi'l-vâsıta bi'd-defe‘ât müzâkerât olundukda, tarafeyn tüccârının menâfi‘ u[4] emniyyetleri ve iki devletin dostluk ve mahabbetleri dâ’im ve ber-karâr olmak içün ticârete dâ’ir mevâdd ve dostluk istihkâmına müte‘allık ba‘zı husûslar tanzîm ve tesviye olunarak on yedi mâdde üzerine ‘akd-i mevâdd-ı musâlaha, **[B 366a]** tarafeynin hüsn-i rızâlarıyla karâr-dâde ve musâlaha-i mezkûre cânibeynin memâlik-i mevrûseleri ve re‘âyâ vü berâyâlarının tahsîl-i menâfi‘leriyçün kendüleri ve vârisleri ve ahlâfları beynlerinde dâ’im ve ber-karâr olmak ve miyânede cârî olan hüsn-i müvâlât cemî‘-i hâlde halel tetarrukundan bu tarîkıyle[5] hıfz u sıyânet olunmak üzere mukāvele olundukdan sonra, karâr-dâde olan mevâdd ile musâlaha-i mezkûrenin keyfiyyet-i zâbıta ve istikrârını Sadrıa‘zam-ı müşârun ileyh huzûr-i fâ’izu'n[6]-nûr-i Husrevâne'me ‘arz u takdîm eyledikde, cümlesi karîn-i kabûl-i ‘inâyet-şümûl-i Mülûkâne'm olup, mûcebince temessükleri tahrîr ve bu vechile mübâdele olunması bâbında fermân-ı hümâyûn-i übbehet-meşhûn-i Cihân-dârâne'm şeref-efzây-ı sudûr olduğuna binâ’en, tarafeynden sıdk u metânet ve ihtiyât u dikkat olunmak içün dâ’im ve

---

* Metnimizde kavalîr diye okunabilecek kelime, Fransızca atlı, binici anlamına gelen cavalier olmalıdır; bk. Bianchi, *age,* I,218. “İmperbiyum” gibi okunabilecek kelime ise “İmperium = İmparatorluk” anlamında olmalıdır.

1 kıdvetü'l B, M : kıdvetü S

2 Benkler S, M : Peykler B

** Metnimizde Enrifo Hristo Furu de Benkler okunabilecek şekilde kaydedilmiş olan 6 Nisan 1767'de vefât eden Büyükelçi Heinrich Christof Freiherr von Penkler/Baron Joseph de Penkler için bk. meselâ *Jahrbuch des Heraldisch-Genealogischen Vereins Adler in Wien,* Wien 1874, 136-137.

*** ختمت عواقبه بالخير = Allah onun âkıbetini hayreylesin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

*4 ادام الله تعالى اجلاله و ضاعف بالتأييد اقتداره و اقباله = Yüce Allah onun saygınlığını devam ettirsin ve desteğiyle iktidârını ve bahtını güçlendirsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

3 birkaç S, M : birkac B

4 u M : — B, S

5 tarîkıyle B, S : tarîkle M

6 fâ’izu'n B, S : fâyizu'n M

ber-karâr olmak üzere müceddeden sulh u salâh ‘akd ü temhîd olunup, târîh-i temessükden altmış güne dek tasdîk-nâmesi getürdilüp, Âsitâne-i sa‘âdet'imde mübâdele olunmak şartıyla işbu bin yüz altmış senesi mâh-ı cumâdelûlâsının[1] on yedinci günü[◊] târîhiyle müverrah tarafeynden yazılan temessükler mübâdele **[B 366b]** olunduğuna binâ’en, hâlâ mübâdele olunan temessükün tasdîk-nâmesi taraflarından Der-bâr-ı Hılâfet-medâr-ı Mülûkâne'me vârid ü vâsıl olmağla, ben dahi işbu ‘ahid-nâme-i hümâyûn-i mevhibet-nümûnu vermişimdir ki, sâlifü'z-zikr mevâdd bi-‘aynihâ yerlü yerinde yâd ü îrâd olunur ki[2];

Evvelki mâdde: Devlet-i ‘aliyye'm ile Devlet-i İmperatoriyye'ye tâbi‘ olan re‘âyâlar[3] beyninde berren ve bahran sulh u salâh ve dostluk, dâ’imî ve ‘ale's-seviyye ‘akd-i ticâret karâr-dâde olup, şöyle ki Roma İmperatoru'na tâbi‘ re‘âyâlar ve bâ-husûs Heddorya (هدّوريا)[*], ya‘nî Toşkana'nın Dukalığ-ı Kebîr hükûmetinde olan iskeleler[4] ve lîmân ve adaların[5] re‘âyâları ve kezâlik Hamburg ve Lubeka [=Lübeck][6**] şehirlerinin **[M 118b]** tüccârından haşmetlü Çâsâr-ı bâ-vekārın bayrak ve petantalarıyla Memâlik-i mahrûse'me gelüp bey‘ u şirâ eylemeğe ârzû-mend olanları dâhil olalar. Ve bunların cümlesi her nev‘ emti‘a ve eşyâlarıyla Memâlik-i mahrûse'me gelüp, rızk u metâ‘larını çıkarup, alış-veriş edeler. Müşârun ileyhin bayrak ve petantalarıyla yürüyan tüccârları, mahsûs kendü sefîneleriyle Devlet-i ‘aliyye'm iskelelerine âmed-şud edüp ve metâ‘larını çıkarup, **[B 367a]** bilâ-mâni‘ âminen ve sâlimen çıkup gideler ve furtuna ve ‘avârız-ı sâ’ireden mutazarrır olan sefînelerinin ta‘mîri ve kifâf-ı nefsleriyçün iktizâ eden nesnelerin akçalarıyla iştirâsı tarafeynden câ’iz ola.

İkinci mâdde: Tarafeyn tüccârları gerek berren ve gerek bahran getürdükleri emti‘adan bir def‘ada bir mahalde ve yine hudûd-i İslâmiyye'den iştirâ edüp ve memnû‘âtdan olmayup, vilâyetlerine götürdükleri emti‘adan bir def‘ada bir mahalde yüzde üç[7] hisâbı üzere resm-i gümrüklerin edâ eylediklerinden sonra, bir dürlü rencîde vü remîde olunmayup ve Devlet-i ‘aliyye'm tarafından sâ’ir dost olan devletlerin tüccârları haklarında mebzûl

1 cumâdelûlâsının B, M : cemâziyelûlâsının S
◊ 17 Cumâdelûlâ 1160 = 27 Mayıs 1747 Cumartesi.
2 ki M : — B, S
3 re‘âyâlar B : re‘âyâ S, M
* Metnimizde Heddorya (هدّوريا) okunacak şekilde kaydedilen yer, Toskana Büyük Dükalığı'nın Latince söylenişi olan **Hetruriae/Etruria** Magnus Ducatus'tan hareketle kaydedilmiş olmalıdır; bk. meselâ Gustav Mühlmann, “Toscana”, *Handwörterbuch der Lateinischen Sprache mit besonderer Rücksicht auf Lateinische Schulen, Gymnasien und Lyceen,* Würzburg 1845, II,1240.
4 iskeleler B : iskele S, M
5 adaların B, S : odaların M
6 Lubeka M : Luyeka B, S
** Metnimizde Lubeka okunacak şekilde kaydedilen yer, bugünkü Lübeck'in Latince söylenişi olan Lubeca/Lubecca'dan hareketle kaydedilmiş olmalıdır; bk. meselâ Gustav Mühlmann, “Lübeck”, *age,* II,1233.
7 üç S, M : üc B

tutılan müsâ'ade-i 'aliyye, müşârun ileyhin tüccârına dahi mebzûl ve mer'î olup, bu gûne menfa'at ve emniyyet ile müntefi' ve emîn olalar. Ve bu husûs Devlet-i 'aliyye'm tarafından giden tüccâr haklarında dahi bu vechile mer'î ola. Müşârun ileyhin gerek berren ve gerek bahran gelan tüccârının gümrükleri alınmak iktizâ eyledikde, gümrük ümenâsı ve mubassırlar, emti'a ve eşyâlarına ziyâde behâ tahmîn ederler ise eşyâlarının 'aynı ta'dâd olunup, yüzde üç[1] hisâbı üzere 'aynî **[B 367b]** eşyâ alalar. Bu husûsda ümenâ tâyifesi[2]: "'Aynî eşyâ almam, akça alurum" deyü tüccârı tazyîk u ta'cîz etmeyeler[3]. Ve resm-i gümrük içün beyne'n-nâs râyic olan akça alınup, bir vechile cevr eylemeyeler. Ve Devlet-i müşârun ileyhin tüccârı Âsitâne-i sa'âdet'de iştirâ edüp, sefînelerine tahmîl eyledikleri eşyâlarının bir def'ada resm-i gümrüklerin Âsitâne-i sa'âdet'de edâ edüp, gümrük ümenâsından yedlerine tezkire ve sened[4] aldıklarından sonra, mu'tâd üzere yol ahkâmı ile Boğaz-hisârı'na vardıklarında[5], yollarından alıkonulmaya. Ve tüccâr-ı mezkûr, sefîneleriyle getürdükleri eşyânın bir def'ada gümrüklerini verdiklerinden sonra emti'ası fürûht olunmayup, âhar iskeleye gitmek iktizâ eder ise, sâ'ir dost olan divelin tüccârı misillü nakli câ'iz ola ve gümrüklerin gümrük ümenâsına edâ eylediklerini müş'ir yedlerine tezkire verilüp, bir def'ada gümrük verilmiş emti'adan tekrâr gümrük taleb olunmaya. Ve tarafeyn tüccârı getürdükleri ve götürdükleri[6] eşyâlarının gümrüklerini edâ etmeksizin eşyâların gümrükden kaçururlar ise, ahz olundukda kānûn-i kadîm üzere zecren iki kat **[B 368a]** gümrüklerin alalar. Ve tarafeyn tüccârı yedlerinde bulunan[7] meskûk altûn ve gümüş nukūd akçalarından[8] ve sâ'ir dost olan müste'men tâ'ifesi, gümrük vermedikleri eşyâdan iyâb u zehâblarında resm-i gümrük taleb olunmaya. Ve Devlet-i müşârun ileyhe tâbi' olan tüccâr, Memâlik-i mahrûse'm iskelelerine gelüp, memnû'âtdan olmayup, vilâyetlerine götürmek içün iştirâ ve sefînelerine tahmîl eyledikleri emti'a ve eşyânın bi't-temâm resm-i gümrüklerin gümrük ümenâsına edâ eylediklerinden sonra, gümrük emînleri tarafından verilecek edâ tezkirelerini vermede 'avk u te'hîr ile yollarından alıkonmayalar[9]. Ve müşârun ileyhin[10] **[M 119a]** tüccârı, getürdükleri emti'a ve eşyâlarını Devlet-i 'aliyye'm tüccârı sefînelerine vaz' u tahmîl edüp, Memâlik-i mahrûse'm iskelelerine çıkardıklarında, kendü mâlı ve metâ'ı olduğu takdîrce: "Mücerred Devlet-i 'aliyye tüccârı sefînesiyle gelmişdir" deyü hılâf-ı 'ahd ü mîsâk yüzde üçden ziyâde gümrük talebiyle rencîde olunmayalar.

1 üç S, M : üc B
2 tâyifesi M : tâ'ifesi B, S
3 etmeyeler B, S : etmeye M
4 ve sened S, M : — B
5 hisârı'na vardıklarında B : hisârlarına vardıklarında S : hisâr'larına vârid olduklarında M
6 ve götürdükleri B, S : — M
7 bulunan S, M : olan B
8 akçalarından B, S : akcalarından M
9 alıkonmayalar B, S : alıkonulmayalar M
10 ileyhin B, S : + [M 119a] ileyhin M

Üçüncü mâdde: Devlet-i ‘aliyye'm ile musâlaha ve dostluk üzere olan kıralların müste’men tüccârı, Memâlik-i mahrûse'mden alup vilâyetlerine götürdükleri emti‘a **[B 368b]** ve eşyâyı, müşârun ileyhin tüccârı dahi iştirâ edüp, vilâyetlerine götürmek câ’iz ola ve cânibeynin memnû‘âtdan olan eşyânın bey‘ u iştirâsında millet-i sâ’ireye müsâ‘ade olunduğu üzere tarafeyn tüccârlarının[1] haklarında kezâlik mu‘âmele oluna.

Dördüncü mâdde: Memâlik-i mahrûse'min Akdeniz yalılarında ve cezîrelerinde sâ’ir müste’men kıralların konsolos ve tercemânları bulunduğu yerlerde müşârun ileyhe tâbi‘ tüccâr tâ’ifesinin emn ü râhatları ve emr-i ticâretin tezayüd ü temşiyetiyçün müşârun ileyhin Âsitâne-i sa‘âdet'imde[2] mukīm elçi veyâ kapu kethudâlarının ma‘rifetleriyle konsolos ve yâhûd konsolos vekîli veyâ tercemân vaz‘ı câ’iz olup, yedlerine sened verile ve kadîmden konsolos ve tercemân vaz‘ olunmayan iskelelerin birinde konsolos ve tercemân iktizâ eder ise[3] mûmâ ileyhim, vükelây-ı Devlet-i ‘aliyye'me i‘lâm eyleyeler. Ve her ne mahalde ki konsolos vaz‘ı iktizâ eyleye, mûmâ ileyhimin ‘arz u i‘lâmlarıyla müsâ‘ade buyurılur ise yedine sened verilüp, vardıkları mahallin hükkâm ve zâbitlerine kendülerini himâyet ü sıyânet **[B 369a]** eylemeleriyçün tenbîh oluna. Ve Memâlik-i mahrûse'min her ne mahallinde devlet-i müşârun ileyhe tâbi‘ tüccârdan biri fevt olur ise anın emvâl ve eşyâsına vechen mine'l-vücûh dahl ü ta‘arruz ve vaz‘-ı yed olunmayup, taraflarından kabzına me’mûr olanlara zabt etdirile. Ve işbu ‘akd olunan sulh u salâh muktezâsınca devlet-i müşârun ileyhin konsolos ve tercemânları ve bi'l-cümle kendü re‘âyâlarından olan tüccâr ve işgüzârları ve bunların hıdmetinde[4] bulunan huddâmı, cizye ve tekâlîf-i sâ’ire talebiyle rencîde olunmayalar. Ve devlet-i müşârun ileyhâya tâbi‘ konsolos ve tercemânları ve müste’men olan kendü âdemleri ve sâ’ir tüccâr, Memâlik-i mahrûse'mde bey‘ u şirâ ve ticâret ü kefâlet ve sâ’ir umûr ve husûslarında nizâ‘ vâki‘ olmamak içün kadıya varup, sebt-i[5] sicill etdirüp, hüccet ve ma‘mûlün bih temessük alalar. Sonra nizâ‘ olur ise hüccet ve temessük ve sicille nazar olunup, mûceb-i şer‘îsi ile ‘amel oluna. Ve Vâlî-i memleket ve mütesellim ve voyvodalar: “Da‘vâcınız vardır, sizi habs ederiz” deyü bî-vech te‘azzî[6] etmeyeler. Meclis-i şer‘a ihzârları iktizâ eyledikde, konsolos ve yâhûd tercemânları ma‘rifetiyle **[B 369b]** ihzâr olunalar ve habsleri iktizâ eyledikde, nefslerine kefîl olur ise kendüler habs eyleyeler. Ve bunlardan birinde âhar kimesnenin alacağı zuhûr eyledikde, zâbitleri ma‘rifetiyle şer‘le medyûndan tahsîl olunup, bî-vech-i şer‘î âhar kimesneden taleb olunmaya. Ve devlet-i müşârun ileyh tarafından vaz‘ u

1 tüccârlarının S, M : tüccârının B
2 sa‘âdet'imde S, M : sa‘âdet'de B
3 eder ise S, M : ederse B
4 hıdmetinde B, M : hizmetinde S
5 sebt-i S, M : + ü B
6 te‘azzî S : te‘addî B, M

ta‘yîn olunan konsolos ve[1] vekîlleri ve tercemânları ve sâ’ir etbâ‘ı ve tüccârı, sâkin oldukları mahalde mu‘tâd üzere âyînlerin icrâ ve âyînlerinin icrâsında mümâna‘at olunmaya. **[M 119b]** Ve konsolos veyâ vekîlleri veyâ tercemânları veyâ tüccârları veyâ etbâ‘ından biri ile âhar kimesnenin[2] da‘vâsı zuhûr eder ise, üç[3] bin akçadan ziyâde olan da‘vâları kenâr mahkemelerde istimâ‘ olunmayup, sâ’ir müste’menlere kıyâsen da‘vâları Âsitâne-i sa‘âdet'e havâle oluna. Eğer tüccâr-ı mesfûrûnun biribiri ile[4] da‘vâları zuhûr eder ise, konsolos ve tercemânları kendü ‘âdetlerince dinleye ve kimesne mâni‘ olmaya. Ve gitmeğe âmâde olan sefînelerinde bulunan tüccârın biri ile âharın da‘vâlar ve nizâ‘ı[5] zuhûr eyledikde, mücerred da‘vây-ı mezkûre içün sefîne-i merkûme yolundan **[B 370a]** alıkonmayup[6], konsolosları veyâ vekîlleri veyâ tercemânları ma‘rifetiyle ‘acâleten da‘vâya faysal verile. Ve tüccâr-ı mesfûrdan birinin Âsitâne-i sa‘âdet'de mahkemeye ihzârı[7] iktizâ eylese, tercemânları hâzır olmadıkça[8] ihzâr olunmaya. Ve müşârun ileyhe tâbi‘ tüccâr her ne mahalle varırlar ise, gerek vülât ve gerek kuzât ve gerek sâ’ir maslahat-güzârlar tarafından hediyye talebiyle rencîde olunmayalar.

Beşinci mâdde: Müşârun ileyhe tâbi‘ tüccâr sefîneleri, Memâlik-i mahrûse iskelelerinin birine gelüp, kendü hâlleriyle ticâretleriyçün lenger-endâz oldukda, ticâretlerine dâ’ir işlerini bitürünceye değin, ikāmetlerine mümâna‘at olunmaya. Ve kendü hüsn-i rızâlarıyla eşyâlarını ihrâc etmezler ise: “Elbette metâ‘ınızı çıkarın!” deyü ibrâm etmeyeler.

Altıncı mâdde: Devlet-i Çâsâriyye'ye tâbi‘ sefînelere deryâda furtuna muzâyaka verdikde, Devlet-i ‘aliyye'me tâbi‘ sefâyin re’îsleri ve ahvâl-i deryâda mâhir, ol mahallin kurbünde bulunanlar[9] mu‘âvenet edeler ve mu‘âvenet içün ücret-i mu‘tedileden ziyâde nesne taleb olunmaya. Ve bi-emr-i Hudâ bu makūle sefîne gark u helâk olur ise karaya çıkan eşyâsına âhardan tecâvüz olunmayup, **[B 370b]** ol havâlîye karîb bulunan konsoloslara bi't-temâm teslîm oluna ve i‘tidâlden ziyâde ücret-i nakliyye taleb olunmaya. Ve iki devletin lîmân ve iskelelerinde tarafeyn düşmenlerinin ceng sefînesi donanmak câ’iz olmaya. Ve eğer bu makūle sefîne donanmış bulunup ve yâhûd düşmen sefînesi devleteynin iskele ve lîmânlarının birinde meks üzere bulunur ise, ahad-i tarafeynin sefînesi çıkup gideli yirmi dört sâ‘at geçmedikce[10] hasmının

1 ve B, S : — M
2 kimesnenin B, S : kimsenin M
3 üç S, M : üc B
4 biribiri ile S, M : biribiriyle B
5 da‘vâlar ve nizâ‘ı S : da‘vâ ve nizâ‘ı B : da‘vâ ve nizâ‘ları M
6 alıkonmayup B, S : alıkonulmayup M
7 ihzârı B, S : ihzârları M
8 olmadıkça B : olmadıkca S, M
9 bulunanlar B, S : bulunanları M
10 geçmedikce B, S : geçmedikçe M

sefînesinin ‘azîmeti câ’iz olmaya. Ve lîmânlar içlerinde[1] ve top altlarında tarafeynin sefîneleri emîn ü sâlim olalar.

Yedinci mâdde: Malta korsanı ve izbândud tâ’ifesi[2] ahyânen Akdeniz sularında geşt ü güzâr etmeleriyle, Devlet-i ‘aliyye'me tâbi‘ re‘âyâya îsâl-i hasâret ederler ise, bu sebeb ile Çâsâr-ı müşârun ileyhin kendü hâllerinde olan tüccâr sefînelerine ta‘arruz ve rencîde olunmaya.

Sekizinci mâdde: Devlet-i ‘aliyye'me tâbi‘ olan tüccâr tâ’ifesi, Devlet-i Çâsâriyye'ye tâbi‘ tüccâr sefînelerine süvâr[3] olup, eşyâ tahmîl ederler ise, İngiltere ve Françe ve Nederlande sefînelerine süvâr olanların veregeldikleri rusûmâtı **[B 371a]** bunlara dahi vereler ve[4] dostâne mu‘âmele oluna.

Dokuzuncu mâdde: Devlet-i müşârun ileyhin tüccâr sefînelerini, mîrî eşyâ tahmîli ve asker nakli ve yâhûd âhar husûs içün ahz sadediyle rencîde etmeyeler.

Onuncu mâdde: Tarafeynin ceng sefâyini rûy-i deryâda biribiri ile mülâkī olduklarında, birbiriyle dostluk edüp, zarar u ziyân etmeyeler[5]. **[M 120a]**

On birinci mâdde: Devlet-i müşârun ileyhin tüccârından biri ticâret ve yâhûd ziyâret içün oligeldüği[6] üzere bir mahalle gitmek murâd ederler ise, varup gelmek câ’iz ola. Ve iyâb u zehâblarında esnây-ı[7] tarîkde cizyedâr olanlar ve sâ’ir kimesneler dahl ü ta‘arruz eylemamek içün yedlerine Devlet-i ‘aliyye tarafından yol emri ve tenbîh-nâmeler verile.

On ikinci mâdde: Devlet-i Çâsâriyye tüccârı, simsârlık içün Yehûdî tâ’ifesinden birini kendü hüsn-i rızâlarıyla mâdâm ki istihdâm etmeyeler, taraf-ı Devlet-i ‘aliyye'mden berât-ı ‘âlî-şân ile yâ şefî‘-i[8] mücbir ile Yehûdî tâ’ifesinden simsâr ta‘yîn olunmaya. Ve mesfûrlardan biri: “Simsârlık hıdmetinde[9] istihdâm etmediler” deyü bilâ-mûcib **[B 371b]** garazan ihânet ve zarar u ziyân kasdında olurlar ise, sâ’ire mûcib-i ‘ibret içün muhkem haklarından geline.

On üçüncü mâdde: Devlet-i Çâsâriyye tüccârından ve yâhûd konsolos ve vekîlleri ve etbâ‘ından biri mâdâm ki kendü hüsn-i rızâsıyla tercemânları müvâcehesinde kabûl-i İslâm etmeye[10], ba‘zılarının garaz u şerlerine binâ’en:

1 içlerinde S, M : içinde B
2 tâ’ifesi B, M : tâyifesi S
3 süvâr B, S : süvâ[r] M
4 ve B, S : — M
5 etmeyeler B, S : + [M 120a] etmeyeler M
6 oligeldüği B, S : olageldiği M
7 esnây-ı B, S : esnâ’-i M
8 yâ şefî‘-i B : bâ şefî‘-i S, M
9 hıdmetinde B, M : hizmetinde S
10 etmeye B, S : + ve M

“Bizim yanımızda kabûl-i İslâm etdi” deyü kavl-i mücerred ile ta‘cîz olunmayup ve hüsn-i rızâsıyla İslâm'a gelenlerin sâbit olmuş deyni var ise mâlından edâ oluna.

On dördüncü mâdde: Roma İmperatoru'nun yedinde petantası bulunan tüccâr ve re‘âyâlardan[1] bi-hasebi'l-iktizâ korsan sefînesinde bulunup, sefîne-i merkūme ahz ve korsanları esîr olur ise, mesfûr kimesne mâdâm ki korsanlıkda ‘alâkası olmaya, esîr olunmaya. Ve bundan böyle bir takrîb ile tarafeyn re‘âyâsı istirkāk olunmaya.

On beşinci mâdde: İki devlet beyninde ‘akd olunan sulh u salâh ve mahabbet ü vifâk pâydâr u üstüvâr olup, ‘iyâzen billâhi Te‘âlâ hılâfı zuhûr eder ise, berr u bahrda bulunan tarafeyn tüccâr ve re‘ âyâlarına vaktiyle ihbâr olunup, **[B 372a]** her bir[2] maslahatlarına temşiyet ve alacaklarını alup vereceklerini verdikden sonra, nefs ü mâllarıyla âminen ve sâlimen hudûdlarına idhâl oluna.

On altıncı mâdde: İşbu mevâdd-ı mün‘akıde[3] taraf-ı Devlet-i ‘aliyye'den Cezâyir ve Trablus ve Tûnus ocaklarına ihbâr olunup, müşârun ileyhin sefâyini ve tüccâr ve re‘âyâlarının, ocağ-ı merkūmûn ile emniyyet birle âmed-şudları husûsu, vech-i münâsibi ile bast u temhîd ve anlar dahi işbu mevâdda idhâl olunmak içün bu husûsu yâ Âsitâne-i sa‘âdet'de[4] müzâkere ve yâhûd Der-‘aliyye'mden[5] ocaklar cânibine mahsûs kimesne gönderilüp, müşârun ileyh Duka-i Kebîr tarafından ta‘yîn olunan kimesne ile musâlaha ve müsâleme-i mahsûsa ‘akdine sa‘y eylemeleri câ’iz ola.

On yedinci mâdde: İşbu sulh u salâh ve musâfât ve müvâlâtı ve ticâreti hâvî ‘akd ve karâr-dâde olan sâlifü'l-beyân mevâdd şurûtu, tarafeynden ruhsat-ı kâmile ile me’mûr olanların imzâ ve mühürleriyle mumzâ ve memhûr kılınmağın, fîmâ-ba‘d hılâfına bir dürlü vaz‘ u harekete cevâz ve ruhsat verilmeye. İmdi işbu mevâdd-ı[6] musâfât ve şerâyit-ı müvâlât **[B 372b]** mâdâm ki ol tarafda mer‘î ve mu‘teber ve zavâbıt u revâbıtı tetarruk-ı halelden himâyet ü sıyânet olunarak müstahkem ve mukarrer ola, ben dahi zât-ı me‘âlî-simât-i hümâyûn ve cenâb-ı Hılâfet-me’âb-ı şevket-makrûnuma şâyân ü sezâ olduğu vechile te‘ahhüd ederim ki, **[M 120b]** şurût u kuyûd-i[7] musâfâta taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i Şâhâne'mden ve ahlâf-ı sa‘âdet-ittisâfımızdan ve vükelây-ı

1 re‘âyâlardan B : re‘â[yâ]lardan S : re‘âyâlarından M
2 bir M : biri B, S
3 mün‘akıde B, S : + ve M
4 yâ Âsitâne-i sa‘âdet'de S : Âsitâne-i sa‘âdet'imde M : Âsitâne-i sa‘âdet'de B
5 ‘aliyye'mden B, M : ‘aliyye'mde S
6 mevâdd-ı S : + ü B, M
7 kuyûd-i S, M : + ve B

‘âlî-makām ve mîr-i mîrân-ı sâhibü'l-ihtişâm ve ümerâ’-i zevi'l-ihtirâm ve ‘umûmen asâkir-i nusrat-irtisâmımızdan ve bi'l-cümle ‘ubûdiyyetimiz ile şeref-yâb olan tavâyif-i huddâmımız câniblerinden ri‘âyet olunup, bir ferd hılâfına müte‘allık vaz‘ u hareket eylemeye; *tahrîren fi*[1]*'l-yevmi'l-hâdî ve'l-‘işrîn min şehr-i recebi'l-mürecceb li-senet-i sittîn ve mi’etin ve elf*◊.

İhsân-ı nişân-ı şerîf-i ‘âlî-şân be-Çârîçe-i Moskov bâ-niyâz-mendî-i îşân berây-ı te’kîd-i musâfât[2]

Hâlâ Âsitâne-i sa‘âdet'imde mukīm Adriyan Neylbof [=Neplujeff][3] nâm Moskov Kapu Kethudâsı, bundan akdem Devlet-i Rusya tarafından kendüye vârid olan ba‘zı tahrîrâtı Der-i devlet'e ‘arz u ifâde içün istîzân etmekle, Sadrıa‘zam ve Vekîl-i mutlak-ı efham re’fetlü el-Hâc Mehmed Paşa **[B 373a]** hazretleri mûmâ ileyhi huzûr-i ‘âlîlerine getürdüp, merâsim-i dostâne ve levâzım-ı safvet-nişâne icrâsından sonra, istintâk-ı mâ fi'l-bâl ve istiksây-ı ahvâl hılâlinde[4], Kapu Kethudâsı mûmâ ileyh makām-ı recâda kıyâm edüp[5], kemâl-i tezellül ü istikânet ve ziyâde ibtihâl ü zarâ‘at birle kelâma bu vechile mübâderet eyledi ki: “Çünki[6] bi'l-yümni ve's-sa‘âde Devlet-i ‘aliyye ile Devlet-i Rusya miyânında bi-lutfi'l-Meliki'l-Mennân muhkem ve üstüvâr ve müşeyyed[7] ve ber-karâr olan musâfât ve müvâlâtdan ‘umûmen Devlet-i Rusya'nın ricâl ü a‘yânı ez-derûn mesrûr u memnûn olduklarından, bu gûne mazhar oldukları sürûr u istibşâr ve hâsıl olan huzûr u âsâyiş-i sıgār u kibârı huzûr-i Âsafâne'lerine ‘arz u takdîm ve ifâde vü tefhîme[8] devletim tarafından me’mûrum. Li-zâlike izhâr-ı teşekkür ve ibrâz-ı teyemmün ü tezekkür[9] ile beyne'd-devleteyn devâmı matlûb olan musâfâtın istikrârı cümlenin ne vechile mergūb ve mu‘tenâları olduğu dahi beyândan müstağnîdir. Binâ’en ‘aleyh ‘avn-i Bârî Te‘âlâ ile miyânede bu gûne müstahkem ve pâydâr olan dostluk

1 fi M : — B, S
◊ 21 Receb 1160 = 29 Temmuz 1747 Cumartesi.
2 berây-ı te’kîd-i musâfât S, M : — B
3 sa‘âdet'imde ….. Neylbof (ادریان نیلبوف) M : sa‘âdet'de mukīm Adriban Neylyof (ادربان نیلیوف) B : sa‘âdet'de mukīm Adriyan Neylyof S. Metnimizde Neylbof okunacak şekilde yazılmış olan Rus diplomat Ivan Neplyneff/Nepluiev/Nepluyeff/Neplujeff için bk. meselâ Mary Lucille Shay, *The Ottoman Empire from 1720 to 1734 as Revealed in Despatches of the Venetian Baili*, Urbana 1944, s.164; Hammer, *Geschichte des Osmanischen Reiches,* VIII,61,88.
4 istintâk-ı ….. hılâlinde S, M : — B
5 makām-ı ….. edüp S, M : — B
6 bu ….. Çünki S, M : mübâderet edüp B
7 bi-lutfi'l- ….. müşeyyed M : üstüvâr B : bi-lutfihi'l-Mennân muhkem ve üstüvâr ve müşeyyed S
8 memnûn ….. tefhîme S, M : şâdân olup ve bu gûne istibşâr ve sürûrlarını huzûr-i Âsafâne'lerine ‘arz u takdîme B
9 ü tezekkür S, M : — B

muktezâsınca ‘atebe-i Devlet-i ‘aliyye'ye niyâz-mendlik vechiyle Devlet-i Rusya'nın bu def‘a vâki‘ olan ba‘zı iltimâs ve recâsı, kemâl-i dostluğa binâ’en[1] hayyiz-i kabûlde olmak, Çârîçe'mizin müsted‘â ve me’mûlü ve bi'l-cümle ricâl-i Rusya'nın bi'l-istikâne recâ vü mes’ûlleridir” dedikde, taraf-ı Âsafî'den dahi müsâ‘ade yüzünden istibyân-ı mâ-fi'z-zamîr ile ibâne-i tahrîr u tezbîre işâret buyurduklarında, hemân Kapu Kethudâsı mûmâ ileyh bir kat dahi izhâr-ı meskenet birle ‘arz-ı niyâza âgāz edüp: “Fîmâ-ba‘d Devlet-i ‘aliyye tarafından Devlet-i Rusya'ya vâki‘ olan **[B 373b]** tahrîrât-ı ‘aliyyede[2] İmperatorluk elkābı inzımâmı ve hânedânına İmperator Hânedânı ıtlâkı revâ vü şâyân görülmek husûsunu haşmetlü Çârîçe'miz senâ-kârları, kemâl-i[3] dostluğa binâ’en Der-bâr-ı Hılâfet-penâhî'den[4] ziyâdesiyle niyâz ü recâ eyledüğüni bu bendelerine tahrîr ve Kapu Kethudâsı bulunduğumuz[5] hasebiyle bu bâbda müsteşâr ve murahhas eyleyüp, iltimâsların hâk-i pây-i devletlerine ‘arz u ifâdeye me’mûr eylemişler. Ma‘lûm-i devletleri buyuruldukda, melâz-ı ‘âlem olan Devlet-i ‘aliyye-i ebed-devâmdan Devlet-i Rusya'nın bu recâsına müsâ‘ade-i ‘aliyye[6] erzânî buyurulmak me’mûl ü mes’ûlümüzdür” deyü makām-ı niyâzda îrâd-ı kelâm-ı zarâ‘at-irtisâm[7] etmekle, Sâhib-i devlet hazretleri dahi: “Tarafeynin derkâr olan hüsn-i niyyet[8] **[M 121a]** ve safây-ı ‘azîmetleri muktezâsınca bu gûne mültemisâta müsâ‘ade olunmak lâ-be’s olan hâletden olduğu[9] eğerçi bâhir u hüveydâdır, lâkin husûs-ı mezkûrda zuhûr-i lâ ve na‘am, bundan sonra müzâkere ve ba‘zı gûne[10] mükâlemeye menût bir ma‘nâdır” deyü cevâb-ı hakîmâne verüp, def‘-i meclis buyurdılar. Ba‘dehû Kapu Kethudâsı mûmâ ileyh defe‘ât ile[11] i‘âde-i iltimâs ve istid‘â ile pâ-ber-cây-ı husûl-i[12] recâ olmağla, bu bâbda ba‘de'l-istişâre husûs-ı mezkûra[13] müsâ‘afe buyurulmak lâ-be’s olan keyfiyyâtdan olduğu ittifâk-ı ârây-ı ricâl-i sadâkat-ârâ ile levha-pîrây-ı vuzûh olması, taraf-ı kâmilü'ş-şeref-i hazret-i Âsafî'den mübârek rikâb-ı **[B 374a]** müstetâb-ı Cihân-dârî'ye be-tahsîs ‘arz u telhîs olundukda, emr-i i‘tibârî bir ma‘nâ olduğundan[14], müsâ‘ade-i hümâyûn

1 bu ….. binâ’en S, M : ba‘zı recâ vü iltimâsı B
2 Çârîçe'mizin …... ‘aliyye'de S, M : müsted‘â ve me’mûl olduğuna binâ’en fîmâ ba‘d Devlet-i ‘aliyye tarafından Devlet-i Rusya'ya vâki‘ olan **[B 373b]** tahrîrâtda B
3 kemâl-i S, M : — B
4 Der-bâr-ı Hılâfet-penâhî'den S, M : — B
5 bulunduğumuz S, M : bulunduğum B
6 melâz-ı ….. ‘aliyye S, M : müsâ‘ade-i ‘aliyyeleri B
7 -ı zarâ‘at-irtisâm S, M : — B
8 niyyet B, S : + [M 121a] niyyet M
9 lâ be’s olan hâletden olduğu M : — B, S
10 ba‘zı gûne S, M : — B
11 defe‘ât ile S, M : defe‘âtiyle B
12 husûl-i S, M : — B
13 mezkûra S, M : merkūma B
14 ittifâk-ı ... olduğundan S, M : taraf-ı Âsafî'den rikâb-ı **[B 374a]** müstetâb-ı Cihân-dârî'ye ‘arz u telhîs olundukda B

rû-nümûn olup, ba‘dehû Kapu Kethudâsı mûmâ ileyh Sadrıa‘zam hazretleriyle birkaç[1] def‘a dahi mülâkāt ve husûs-ı mezkûru müzâkere zımnında mukaddemâ elli iki[2] senesinde[*] hîn-i ‘akd-i musâlahada ve[3] ba‘dehû elli dört târîhinde Moskovlu tarafına i‘tâ buyurılan temessüklerde[**] münderic olan üç[4] mâdde ve bir hâtimenin elfâz u ta‘bîri tagyîr u tebdîl olunmaksızın, ancak Rusya İmperatoriçesi ismiyle temessük, tecdîd ve bilâ-ziyâde ve lâ[5]-noksân fekat elkāb-ı mesfûre derûnunda tasrîh olunmak şartıyla işbu sene-i mübâreke şehr-i rebî‘ulâhırı evâ’ilinde[6◊] karîn-i nizâm ve vakt-i merkūmdan üç aya değin, tasdîk-nâmesi Âsitâne-i sa‘âdet'e gelmek üzere temessükler mübâdelesiyle kavl ü karâr ve bu vechile pezîrây-ı hıtâm olup, ba‘dehû vakt-i merkūmda tasdîk-nâmesi vürûd etmekle, bâ-izn-i hümâyûn taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i hazret-i[7] Şehinşâhî'den ber-vech-i[8] mu‘tâd Devlet-i Rusya'ya nişân-ı şerîf-i ‘âlî-şân ‘inâyet ü ihsân buyurulmağın, bu makālenin îzâhı kasdiyle sûreti **[B 374b]** sebt-i cerîde-i vekāyi‘[9] kılındı.

Sûret-i[10] nişân-ı şerîf-i vâlâ-şân-ı şevket-‘unvân

Çün ‘inâyet-i ‘aliyye-i Vâhibü'l-‘atâyâ ve hidâyet-i celîle-i[11] Hâliku'l-berâyâ ile cenâb-ı Hılâfet-me’âb-ı Husrevâne'm, a‘zam-ı selâtîn-i ‘izâm ve südde-i seniyye-i mekârim-nisâb-ı Mülûkâne'm melce’-i kayâsıra-i enâm oldu. Lâ-cerem şükran ‘alâ tilke'n-ni‘am zât-ı kirâmî-sıfât-ı Şâhâne'me lâyık u evlâ ve himmet-i vâlâ-nehmet-i Pâdişâhâne'me muvâfık u ahrâ olmuşdur ki, taraf-ı Devlet-i ‘aliyye'me izhâr-ı levâzım-ı dostî ve meveddet ve îfây-ı merâsim-i samîmî ve mahabbet edenlere mu‘âmele-i bi'l-mücâmele ve is‘âf-ı merâmlarına müsâ‘ade olunup, ‘akd ü temhîd olunan erkân-ı müsâleme tetarruk-ı halelden sıyânet ve şerâyit-ı musâfât bi-temâmihâ ri‘âyet kılına. Binâ’en ‘aleyh bundan akdem Devlet-i ‘aliyye-i dâ’imü'l-karârım[12] ile Devlet-i Rusya beyninde bin

---

1 birkaç S, M : birkac B
2 iki S, M : üc B
* Metnimizde söz konusu edilen Belgrad Antlaşması, 12 Cumâdelâhıre 1152/16 Eylül 1739 Çarşamba günü aktedilmiştir; bk. meselâ Vak‘anüvis Subhî Mehmed Efendi, *age, s.*667.
3 ve S, M : — B
** Rusya ile temessüklerin mübâdelesi 26 Cumâdelâhıre 1154/8Eylül 1741 Cuma günü gerçekleşmiştir; bk. meselâ Vak‘anüvis Subhî Mehmed Efendi, *age,* s.718.
4 üç S, M : üc B
5 lâ M : — B, S
6 rebî‘ulâhırı evâ’ilinde/evâyilinde B, S : rebî‘ulâhırenin evâyilinde M
◊ 1-10 Rebî‘ulâhır 1160 = 12-21 Nisan 1747.
7 hazret-i S, M : — B
8 ber-vech-i B, S : نروجه M
9 vekāyi‘ B : — S, M
10 Sûret-i S, M : **‘İnâyet-i** B
11 celîle-i B, M : celiyye-i S
12 karârım B, S : karâr M

yüz elli iki[1] senesi cumâdelâhıresinin[2] on dördüncü günü[◊] Belgırad altında haşmetlü Françe Pâdişâhı'nın tevassut ve kefâleti inzımâmiyle ‘akd ü temhîd olunan musâlaha-i **[B 375a]** mü’ebbedenin[3] ba‘zı mevâddında su‘ûbet zuhûrundan nâşî temâmen icrâ olunmamağla, zuhûr eden su‘ûbetin indifâ‘ıyle, mevâdd-ı merkūmenin dahi pezîrây-ı nizâm olması, tarafeynin matlûbu olduğuna binâ‘en, mukaddemâ bi'd-defe‘ât sebkat eden müzâkere-i dostâneden sonra su‘ûbet-i mezkûre, müdâfa‘a ve mevâdd-ı merkūme üç[4] mâdde ve bir hâtime üzerine karâr-dâde olup, bin yüz elli dört senesi mâh-ı cumâdelâhıresinin[5] yirmi dördüncü gününde[◊◊] **[M 121b]** temessükleri tahrîr ve mübâdele olundukdan sonra, tasdîk-nâmeler ile dahi keyfiyyet te’kîd olunup, lâkin işbu musâlaha-i mü’ebbede-i mübârekenin istikrâr ve devâmı, cânibeynin hâhiş ü merâmları olduğu cihetden, mücerred tarafeynin derkâr olan hüsn-i niyyet ve ‘azîmetlerini beyân içün târîh-i merkūm ve yevm-i mezbûrda mübâdele olunan sâlifü'z-zikr temessükün mevâdları ve hâtimesi tebdîl ü tagyîr olunmaksızın, fekat hâlâ Rusya İmperatoriçesi ismiyle tecdîd olunması husûsu, düstûr-i ekrem, müşîr-i efham, nizâmü'l-‘âlem, nâzımu menâzımi'l-ümem, müdebbirü umûri'l-cumhûri **[B 375b]** bi'l-fikri's-sâkıb, mütemmimü mehâmmi'l-enâmi[6] bi'r-re’yi's-sâ’ib, mümehhidü bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl, müşeyyidü erkâni's-sa‘âdeti ve'l-iclâl, mürettibü merâtibi'l-Hılâfeti'l-kübrâ, mükemmilü nâmûsi's-Saltanati'l-‘uzmâ el-mahfûfu bi-sunûf-i ‘avâtıfi'l-Meliki'l-a‘lâ Vezir-i a‘zam-ı sütûde-şiyem ve Vekîl-i mutlak-ı sadâkat-‘alemim es-Seyyid el-Hâc Mehmed Paşa *edâmallâhu Te‘âlâ iclâlehû ve zâ‘afe bi't-te’yîd-i iktidârahû ve ikbâlehû*[*] cenâblarının inzımâm-ı re’y ü ma‘rifetleriyle hâlâ Âsitâne-i ‘aliyye'mde mukīm Rusya Kapu Kethudâsı ve Müsteşârı olup, Devlet-i müşârun ileyhâ tarafından bu husûsa me’mûr olan kıdvetü a‘yâni'l-milleti'l-Mesîhiyye Adriban Neylbof [=Neplujeff][7] (ادريان نيليوف) *hutimet ‘avâkıbuhû bi'l-hayr*[**] ile ba‘de'l-müzâkere, tarafeynden enseb ü ahsen görüldüğünden nâşî[8], müftehıratü'l-melekâti'l-‘azîmâti'l-‘Îseviyye, muhtâratü'l[9]-muhadderâti'l-fahîmâti'l-Mesîhiyye, muslihatü mesâlih-i cemâhîri't-

1 iki S, M : üc B
2 cumâdelâhıresinin M : cumâdeluhrâsının B : cemâziyeluhrâsının S
◊ 14 Cumâdelâhıre 1152 = 18 Eylül 1739 Cuma.
3 mü’ebbedenin B, M : mü’eyyedenin S
4 üç S, M : üc B
5 mâh-ı cumâdelâhıresinin M : mâh-ı cumâdeluhrâsının B : cemâziyeluhrâsının S
◊◊ 24 Cumâdelâhıre 1154 = 6 Eylül 1741 Çarşamba.
6 enâm-i S, M : ümem-i B
* ادام الله تعالى اجلاله و ضاعف بالتأييد اقتداره و اقباله = Yüce Allah onun saygınlığını devam ettirsin ve desteğiyle iktidârını ve bahtını güçlendirsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
7 Neylbof M : Neylyof B, S
** ختمت عواقبه بالخير = Allah onun âkıbetini hayreylesin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
8 görüldüğünden nâşî B, S : görüldükden sonra M
9 muhtâratü'l B, M : muhtâru'l S

tâ'ifeti'n-Nasrâniyyeti, sâhibetü (ساحبة) ezyâli'l-haşmeti ve'l-vekār, sâhibetü delâ'ili'l-mecdi ve'l-i'tibâr hâlâ Memâlik-i Rusya'nın İmperatoriçesi ve ana tâbi' niçe yerlerin fermân-fermâ ve hükümdârı olan haşmetlü mahabbetlü dostumuz İlteraniye-i[1] Evvel'e (الترانيه اوله)* *hatemallâhu 'avâkıbehâ* ***[B 376a]*** *bi'l-hayri ve'r-reşâd ve ahsene ileyhâ sebîle's-savâbi ve's-sedâd*** ın[2] ismi tasrîhiyle mârru'z-zikr temessük bilâ-tagyîr ve lâ-tebdîl tecdîd ve zikri mesbûk üç[3] mâdde ve bir hâtime lafz-be-lafz 'aynı ile tahrîr olunup, işbu bin yüz altmış senesi mâh-ı rebî'ulevvelinin[4] yirmi dokuzuncu gününden◊ üç[5] aya değin tasdîk-nâmesi gelüp, Âsitâne-i 'aliyye'mde mübâdele olunmak şartıyla kavl ü karâr olunup, târîh-i mezbûrda bu vechile Âsitâne-i 'aliyye'mde Vezîr-i a'zam-ı müşârun ileyh ma'rifetleriyle[6] ber-vech-i mu'tâd temessükler ba'de'l-mübâdele, İmperatoriçe-i müşârun ileyhâ taraflarından bu def'a tasdîk-nâmesi vârid olduğunu Sadrıa'zam-ı müşârun ileyh resm-i dîrîn-i Devlet-i ebed-miknet üzere rikâb-ı kâm-yâb-ı şevket-nisâbıma[7] 'arz u takdîm etmeleriyle, mûcebince taraf-ı hümâyûn-i Mülûkâne'mden dahi işbu nişân-ı şerîf-i 'âlî-şân-ı übbehet-'unvânımız ile keyfiyyet-i mevâdd-ı meşrûha takrîr u tasdîk olunmağın, hıfzan li'l-asl fîmâ-ba'd dahi yerlü yerinde ri'âyet ü sıyânet olunmak içün mukaddemâ 'akd olunan mevâdd-ı merkūme ve hâtime 'aynı ile **[B 376b]** zikr u tasrîh olunur.

Evvelki mâdde: "Musâlaha-i mü'ebbedenin on ikinci mâddesinde müzâkere ve dostâne karâr verile" deyü mastûr olan İmperator[8] elkābı mâddesine hâlâ dostluk istihkâmı içün bu vechile karâr verilmişdir ki, taraf-ı hümâyûnumdan ve ahlâf-ı me'âlî-ittisâfımdan ve Devlet-i 'aliyye'm tâbi'lerinden hâlâ Memâlik-i Rusya hükümdârlarına ve fîmâ-ba'd 'ale't-tevâlî ahlâflarına İmperatorluk elkābı verilüp ve hânedânına İmperator Hânedânı ıtlâk olunup, vâki' olan muhâverât[9] **[M 122a]** ve tahrîrâtda İmperator elkābı merâsimine ri'âyet oluna.

---

1 İlteraniye-i M : İlteratibe-i B : İlteranbe-i S

* Metnimizde İlteraniye-i Evvel'e (الترانيه اوله) okunacak şekilde yazılmış olan Rusya İmparatoriçesi, Élisàbeth Petrowna (5 Eylül 1709 – 9 Ocak 1762) olmalıdır; bk. meselâ L. de Rautenstrauch-Giedroyg, "Élisàbeth Petrowna", *Nouvelle Biographie Universelle ...,* Paris 1856, XVI,868-874.

** ختم الله عواقبها بالخير و الرشاد و احسن اليها سبيل الصواب و السداد = Allah âkıbetini hayr eyle sin, doğruya iletsin ve dosdoğru yola gelmek kendilerine güzel gösterilsin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 *seddâd*ın B, S : *seddâd* M

3 üç S, M : üc B

4 rebî'ulevvelinin B, S : rebî'ulevvelin M

◊ 29 Rebî'ulevvel 1160 = 10 Nisan 1747 Pazartesi.

5 üç S, M : üc B

6 ma'rifetleriyle B, M : ma'rifetiyle S

7 nisâbıma B, S : nisâba M

8 İmperator B : İmperatorluk S, M

9 muhâverât B, S : + [M 122a] muhâverât M

İkinci mâdde: Tarafeynin üsârâsı bilâ-'avk u te'hîr redd ü teslîm olunmak üzere musâlaha-i mün'akıdenin yedinci mâddesinde karâr-dâde olup ve lâkin mâdde-i merkūme ba'zan icrâ olunup ve ba'zan[1] temâmen icrâ olunmamağla, fîmâ-ba'd üsârây-ı merkūmûn her ne mahalde ve her kimin yedinde bulunur ise, mümkin olduğu mertebe[2] 'acele ile cem' olunup, bilâ-'avk u te'hîr ve bilâ-behâne hulûs üzere redd ü teslîm olunmalarıyçün tarafeynden te'kîd ve kat'î olmak üzere te'ahhüd oluna, tâ kim mergūb **[B 377a]** 'indallah olan işbu maslahat-ı hayriyyenin temşiyeti içün iki devlet memâlikine mü'ekked tenbîh-nâmeler irsâl ve münâdîler nidâ etdirile. Rusya Devleti'nde tenassur edenler ve Devlet-i 'aliyye'mde İslâm'a gelenler istisnâ kılınalar. Lâkin Devlet-i Rusya tarafından şöyle te'ahhüd olunmuşdur ki, el-yevm devlet-i müşârun ileyhâda olan zâbitân ve a'yân ve bâ-husûs Bosna ricâlinin evvel emirde teslîmlerine ihtimâm oluna.

Üçüncü mâdde: Azak Kal'ası hedm olunmak üzere musâlahanın üçüncü mâddesinde tasrîh olunup, buna binâ'en müceddeden 'akd olunan işbu mevâdd-ı temessükü imzâ olunduğu birle, taraf-ı Devlet-i 'aliyye'mden ve Rusya Elçisi'nin tahrîrâtı ile kendü tarafından ta'yîn olunacak kimesnelerin kal'a-i merkūmeye vusûllerinde bilâ-te'hîr hedm olunmağa mübâşeret ve bir ân akdem hedmi itmâmına mübâderet oluna.

Hâtime: Bâlâda mastûr olan işbu üç[3] mâdde, tarafeynden bi'd-defe'ât müzâkerâtdan sonra cânibeynin re'y ü rızâlarıyla karâr verildiği[4] üzere bi'l-cümle mefhûmlarında mevâdd-ı **[B 377b]** musâlaha misillü müşeyyed ve mü'ekked olup, mevâdd-ı temessükü ve tasdîk-nâmelerde mastûr olan mevâdd gibi tarafeynden mer'î ve mu'teber tutulmak şartıyla Devlet-i Rusya tarafından icrâ olunacak mevâddın icrâlarına Rusya Devleti tarafından te'ahhüd olunup, mukaddemâ tasdîk-nâmesi geldikde, Devlet-i 'aliyye'm taraflarından dahi o vech üzere te'ahhüd olunup, nişân-ı hümâyûnum verilmişidi. İmdi bâlâda mastûr olduğu üzere ancak İmperatoriçe-i müşârun ileyhânın ismi tasrîhiyle sâlifü'z-zikr nişân-ı 'âlî-şânım tecdîd olunmağın, cenâb-ı Hılâfet-me'âb-ı übbehet-nisâbıma elyak u sezâ olan vechile te'ahhüd ederim ki, sâlifü'z-zikr mevâddan icrâ olunmamış var ise, anlar dahi tarafımızdan ve ahlâfımız taraflarından infâz ü icrâ oluna; *tahrîren fi'l-yevmi'r-râbi'*[5] *'aşere min-şehr-i receb li-senet-i sittîn ve mi'etin ve elf*◊.

1 ve ba'zan M : — B, S
2 mertebe M : — B, S
3 üç S, M : üc B
4 verildiği B, M : verildüği S
5 râbi' B, S : râbi'a M
◊ 14 Receb 1160 = 22 Temmuz 1747 Cumartesi.

Mübâşeret-i binâ'-i kal'a-i cedîd der-Cezîre-i Açe[1] ez-havâlî-i Kırım

Devlet-i 'aliyye-i ebed-karâr ile Rusya Devleti miyânında müstahkem ve üstüvâr olan sulh u salâha mugāyir, Kırım hâricinde vâki' Kuban tarafında mütevattın tavâyif-i Tatar'dan **[B 378a]** ba'zıları, Moskov re'âyâsına itâle-i dest-i te'addî ve îsâl-i hasâret üzere oldukları, hâlâ Âsitâne-i sa'âdet'imde[2] mukīm olan Moskov Kapu Kethudâsı tarafından Der-'aliyye'ye[3] i'lâm ve te'addîlerinin men' u def'i bâbında istirhâm olunmağla, o makūle mugāyir-i sulh u salâh hâlete cesâret edenler her kimler ise te'dîb ü gûşmâl ve kahr u nekâlleriyle[4] haklarından gelinmek ve tarafeyn re'âyâsının beher-hâl emniyyet ve âsâyişlerine dikkat ü[5] ihtimâm olunmak üzere hâlâ fermân-fermây-ı iklîm-i Kırım **[M 122b]** celâdetlü Hân-ı 'âlî-şân hazretlerine tavsıye vü inbâ buyurulduğundan mâ'adâ, ba'de-ezîn[6] Kuban halkından ber-vech-i meşrûh hılâf-ı marzî hareket zuhûrunda men' u zecrlerine vesîle-i cesîme olmak içün Memleket-i Kırım dâhilinde Açe[7] Adası havâlîsinde müceddeden bir kal'a-i metîn ve hısn-ı hasîn binâ vü inşâsına irâde-i 'aliyye-i Cihân-bânî te'alluk ve Hân-ı 'âlî-şân hazretlerinin nezâret ü ihtimâmlarıyla bi-'avnihî Sübhânehû ve[8] Te'âlâ pezîrây-ı vücûd olması bâbında emr-i hümâyûn-i Cihân-mutâ' şeref-bahş-ı sudûr olup, hafr-ı esâs-ı resânet-me'âl ve resm-i hey'et ve eşkâl-i metânet-iştimâl ile tetmîm ü ikmâline ziyâdesiyle dikkat ü ihtimâm olunmağla, bu hılâlde İstanbul'dan îsâli iktizâ eden 'amele ve bennâ ve tedârükât ve edevât-ı binâ[9] ve mühimmât-ı lâ-yuhsâ ihzâr u irsâline[10] mübâşeret ve sarf-ı nakdîne-i himmet ve bezl-i dikkat[11] buyuruldu.

Tevcîh-i Kazâhâ'-i Haremeyn-i şerîfeyn *şerrefehumallâhu Te'âlâ*[12*]

Sâbıkā Şeyhulislâm olup, **[B 378b]** hâlâ Burusa'da ikāmet üzere olan fezâ'il-karîn Hayâtî-zade Mehmed Emîn Efendi hazretlerinin bu âna değin[13]

---

1 **cedîd der-Cezîre-i Açe** M : **cedîd der-Cezîre-i Ace** B : **cedîde der-Cezîre-i Ace** S
2 sa'âdet'imde S, M : sa'âdet'de B
3 Der-'aliyye'ye S, M : — B
4 edenler ….. nekâlleriyle S, M : edenlerin te'dîb ve gûşmâlleriyle B
5 beher ….. ü S, M : emniyyetlerine B
6 ba'de-ezîn M : ba'de-zîn B, S
7 Açe M : Ace B, S
8 ihtimâmlarıyla bi-'avnihî Sübhânehû ve M : ihtimâmlarıyla bi-'avnillâhi B : ihtimâmları ile bi-'avnihî Sübhânehû ve S
9 olup ….. binâ S, M : olmağla, bu hılâlde edevât-ı binâ ve tedârükât-ı B
10 ihzâr u irsâline S, M : ihzârına B
11 ve bezl-i dikkat S, M : — B
12 **Kazâhâ'-i** ….. Te'âlâ S : Kazâhây-ı **Haremeyn-i şerîfeyn *şerrefehumallâhu Te'âlâ*** M : **Kazâhâ'-i Haremeyn-i şerîfeyn** B
* شرفهما الله تعالى = Yüce Allah o iki yeri şerefli kılsın" anlamına gelen Arapça bir duâdır.
13 değin B : dek S, M

edây-ı ferîza-i hacc-ı şerîfe fursat-yâb-ı vakt olamayup, ârzûları derkâr olmağla, altmış bir muharremi gurresinden[1◊] zabt etmek üzere Mekke-i mükerreme Kazâsı, mevlânâ-yı müşârun ileyhe ve sâbıkā Şâm-ı şerîf Kadısı ‘Ali-zâde fazîletlü Erîb Mustafa Efendi hazretlerine dahi[2] vakt-i merkūmdan zabt etmek üzere Medîne-i münevvere Kazâsı gurre-i mâh-ı rebî‘ulâhırda◊◊ işâret-i Şeyhulislâmî mûcebince bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh ü ‘inâyet buyuruldu.

Der-vasf-ı nev[3]-binây-ı Kasr-ı hümâyûn-i meyâmin-nümûn der-Sâhil-serây-ı Beşiktaş

Nüzhet-gâh-ı hümâyûndan[4] Sâhil-serây-ı Beşiktaş'ın fi'l-asl mebnây-ı mu‘tenâsı şekl-i ahsen ve hey’et-i ferah-fezâsı resm-i müstahsen üzere olup, i‘tidâl-i hevâsı, rûh-efzâ ve nezâret-i cihân-ârâsı bî-misl ü[5] bî-hemtâ, temâm mahalline mevzû‘ u[6] makbûl ve matbû‘ bir makām-ı dil-ârâm ve bir cây-ı behcet-irtisâm olduğu, imtidâd-ı cedâvil-i beyândan levha-i sâhil-i istiğnâda **[B 379a]** bulunmuş bir eser-i bâhiru'l-‘unvân olup, hâlâ esâs-ı metânet-mesâs-ı letâfet-nüşûru ve devr-i ma‘mûre-i şerâfet-manzûr[7] ve kusûr-i bî-kusûr-i müstevcibü'l-hubûru, eğerçi minassa-i i‘zâzda cilve-sâz-ı vâdî-i nâz olmuş bir ‘arûs-i mümtâzdır, lâkin zemân zemân çîre-dest-i meşşâta-i himmet, efzûnî-i mehâsin ü letâfet içün ‘ilâve-i zîb ü zînet ile ba‘zı mahall-i[8] enseb ve mevki‘-i bâhiru't-tarab olan mevâzı‘ına gâh kâh u neşîmen-gâh-ı dil-nişîn ve gâh şâhnişîn-i meymenet-mekîn ibdâ‘ u inşâsına mübâderet kıldıkca, nümâyiş-i hüsn-i sûret ve ârâyiş-i tâb u tarâveti bir kat dahi müzdâd ve bu gûne iltifât-ı Cihân-bânî ile ma‘mûr ve âbâd olacağı nazar-ı i‘tibârda bedîdâr olan âsâr-ı bedâyi‘-nigârdan olmağla, hâlâ bânî-i mebânî-i dîn-i mübin, Sultân-ı esâs-ârây-ı şer‘-i metîn, müşeyyid-i erkân-ı kasr-ı Saltanat, mü’eyyid-i taht-ı baht-ı Hılâfet, Şehinşâh-ı mansûru'l-‘alem, Pâdişâh-ı Mahmûdü'ş-şiyem, Cihân-bân-ı fülke-nişîn-i lücce-i kerem, Cihân-sitân-ı ablak-süvâr-ı ‘arsa-i himem *lâ-zâle mi‘mâru merâhimihî* ***[B 379b]*** *nâzıraten ‘alâ memâliki'l-ümem** hazretlerinin

---

1 gurresinden B, S : gurresinde M

◊ 1 Muharrem 1161 = 2 Ocak 1748 Salı.

2 sâbıkā ….. dahi B : Şâm-ı şerîf Kazâsı'ndan munfasıl ‘Arab ‘Ali-zâde me‘ârif-pîrâ Erîb Mustafa Efendi hazretlerine dahi/— S, M

◊◊ 1 Rebî‘ulâhır 1161 = 31 Mart 1748 Pazar. B ve S nüshalarında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**rebî‘ulâhır**” yazısı vardır.

3 nev S : — B, M

4 hümâyûndan B, S : hümâyûn M

5 bî-misl ü S, M : — B

6 u B, M : — S

7 manzûr B, S : manzûru M

8 mahall-i B, S : mahalle M

* لا زال معمارُ مراحمه ناظرةً على ممالك الا مم = Onun merhametlerinin mimârı, ümmetlerin ülkelerini gözeterek devâm eylesin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

tab‘-ı ilhâm-ârây-ı Mülûkâne ve zihn-i dirâyet-fermây-ı Husrevâne'leri ‘ale'd-devâm ‘umrânî-i Dâr-ı saltanat ve âbâdânî-i devâ’ir-i memleket üzere meftûr ve bu takrîb-i dil-firîb[1] ile bast-ı eyâdî-i kerem ve bezl-i ihsân u ni‘am hasâyısı ile mecbûr olduklarından, taraf taraf âsâr-ı mebnây-ı Pâdişâhâne'leri bedîdâr ve berîn-vesîle[2] **[M 123a]** sıgār u kibâr in‘âm-ı Hıdîvâne'lerinden behre-dâr olduğu vâzıh u âşikârdır. Binâ’en ‘aleyh sâlifü'l-beyân sâhil-serây-ı meymenet-erkânın mevki‘-i[3] hesnâ ve cây-ı dil-ârâ ve[4] müstesnâ olan mahalline bir kasr-ı nev-peydâ ibdâ‘ u inşâsına irâde-i ‘aliyye-i Cihân-dârî'leri rû-nümâ olup, fenn-i binâ ve rusûm-i hendese-intimâda bî-hemtâ, hâlâ Haremeyn-i şerifeyn Muhâsebecisi ‘izzetlü ‘Ali Efendi cenâbları, bâ-emr-i hümâyûn emr-i binâya me’mûriyyet ile sene-i mâzıyye eyyâm-ı harîfi hılâlinde mübâşeret buyurulmuşidi. İltifât-ı ‘aliyye-i uli'l-emre mazhariyyet ile Efendi-i mûmâ ileyh bezl-i nakdîne-i makderet[5] edüp, ruhâm-ı bellûr mînâ[6]-fâmdan tırâşîde yirmi iki ‘aded sütûn-i mevzûn-i hoş-endâm üzere bir kasr-ı dil-ârâ binâ ve bir kâh-ı cân-fezâ **[B 380a]** ibdâ‘ u inşâ eylediler ki, gûyâ leb-i deryâda bu mebnây-ı[7] safâ-âyîn, leb-i dilberde olan hâl-i (خال) ‘anberîn gibi tezyîn-i hüsn ü âna mu‘în olup[8], nüzhet-gâh-ı ‘âlemde nazîri bulunmak emr-i muhâl ve hâtıra hutûr eder ise dahi rü’yâda meşhûd olan kasr-ı hayâl ve yâhûd mir’ât-i deryâya ‘aks-endâz olan sûret-i eşkâli[9] olmak ihtimâldir. Vâkı‘â nümâyiş-i bîrûnu resm-i masnû‘ üzere pesendîde-i kulûb ve ârâyiş-i derûnu, tavr-ı matbû‘da bir[10] mahbûb-i dil-âşûb olup, nakş-i cemâline rûh-i Mânî hayrân ve tarh-ı eşkâline Sinimmâr-ı zemân ser-gerdândır. **Beyt**:

Bedîn-gûne kasr-ı mu‘allâ-kıbâb

*Ne-dîd-est çeşm-i zemâne be-hâb**

me’âli mâ-sadak-ı hâli olmuşdur. ‘Ale'l-husûs zemîn ü zemân vâdîsinde tahtânî kasr-ı nev-îcâd-i bî-‘adîlin vasf-ı cezîli, hâric-i havsala-i takrîr u tahrîr olup, endâhte-i beyâbân-ı ferâmûşî kılınan her seng-pâre-i dürüştünden niçe[11]

---

1 -i dil-firîb M : — B, S
2 vesîle B, S : + [M 123a] vesîle M
3 mevki‘-i B : mevâkı‘-ı S, M
4 dil-ârâ ve S, M : — B
5 nakdîne-i makderet S : makderet B : nakdîne-i kudret M
6 mînâ M : ney B, S
7 mebnây-ı B, S : binây-ı M
8 olup B, S : olur M
9 sûret-i eşkâli S : eşkâli B : sûret-i eşkâl M
10 bir M : — B, S
* بدین کونه قصر معلا قباب * ندیدست چشم زمانه بخواب = Bu çeşit yüksek kubbeli bir sarayı, günümüzdeki bir göz uykuda bile görmemiştir” anlamına gelen Farsça bu cümle, Şefîk Efendi'nin şiirlerinden bir beyit gibi gözüküyor; bk. Şefîk Efendi, *Şefîk-nâme,* İstanbul 1282, s.9.
11 niçe B, S : — M

kâr-nâme-i Kasr-ı Şîrîn rû-nümâ ve pes-mânde-i peygūle-i bî i‘tibârı bulunan her şikeste hıştinden birer nigâr-hâne-i Çîn ibdâ‘ u inşâ olunmak fazla bir ma‘nâdır. Nümûne-nümây-ı ebruvân-hûbân olan mukavves tâklar ve mukarnas **[B 380b]** çift ve revâklar ise birbirine peyveste olmağla, başka bir hüsn ü ân ve taraf taraf saf-keşîde olan de‘âyim-i ‘adîde hod gāyet letâfetde nâ-dîde ve nâ-şinîde denmeğe şâyân olup, misâl-i âgūş-i ikbâl, güşâyiş-nümây-i yümn ü iclâl olan bâb-ı mu‘allâ-kıbâbın rîhte-i kālıb-ı kâr-hâne-i bedâyi‘ kılınan mısra‘ayn-ı zerrîn-tâbı, mânend-i müzehheb-i pâk hem-‘ayâr-ı zeheb-i tâb-nâk olmağla, Bâb-ı Zeheb-âsâ dâ’imâ meftûh ve dil-güşâ ve husûsan iki cânibinde *‘aynân-ı tecriyân**dan nakl-i mâ-cerâ eder ‘ayneyn-i zülâl-efşân, bâ‘is-i karîru'l-‘ayn-ı ‘atşân olup, netîce-i kelâm-ı hakk-ı edâ mahall-i merkūma şeref-bahşâ ve müceddeden tarh u inşâ buyurılan ser-cümle-i ebniye-i bedâyi‘-irtisâmın mebâhis-i evsâf-ı ferah-ittisâfında her ne denlü tahkīk-ı makām ve tedkīk-ı iltizâm olunsa, *“Lâ ‘aynun ra’et***” me’âlini îhâmdan gayri kelâm-ı tâmm hâtıra hutûr etmez. Ve'l-hâsıl taht-gâh-ı Halîfetullah ve nüzhet-gâh-ı Pâdişâh-ı ‘âlem-penâh denildikden sonra, vasf-ı hâlinde ‘acz ü kusûr bedîdâr ve zeyl-i i‘tizâra teşebbüs derkârdır. ‘Avn ü ‘inâyet-i **[B 381a]** hazret-i Melik-i ‘Allâm ve yümn-i teveccühât-ı Şehinşâh-ı Dârâ-gulâm[1] inzımâmiyle işbu sene-i mübâreke mâh-ı cumâdelâhıresinin[2] evâsıtında◊ resîde-i[3] hüsn-i hıtâm ve derîn-eyyâm-ı Hâkān-ı İskender-ihtişâm cenâbları, hadîka-i nazîfe-i zâhiretü'l-ibtihâc, gülşen-serây-ı Karaağac ‘unvânı ile iştihârı revâc bulan ârâm-gâh-ı Mülûkâne'lerinde bulunmalarıyla, **[M 123b]** yümn ü ikbâl ve şevket ü iclâl ile Sâhil-serây-ı Beşiktaş'a nakl-i hümâyûn ve kudûm-i meymenet-lüzûmlarıyla kasr-ı mezbûra şeref-nümûn oldular.

Cenâb-ı Îzed-i bî-çûn hazretleri, vücûd-i bihbûd-i hümâyûnlarıyla her hâlde erkân-ı kasr-ı saltanatların müşeyyed ve şân ü şükûh-i taht-ı Hılâfet'lerin *“Nasrun ‘Azîz****” ile ‘ale'd-devâm mü’ebbed ü mü’eyyed[4] eyleye, âmîn.

---

* عينان تجريان = Akıp giden iki kaynak” anlamına gelen bu kelimelerle Kur’ân, er-Rahmân, 55/50. âyete telmîh vardır.

** لا عينٌ رأت = Hiçbir gözün görmediği” anlamına gelen bu ifâdede ed-Dârimî, Rikāk, 98,105; Ahmed b. Hanbel 2/313,370,407,416,438,462,495,506'da geçen ve cennet nimetlerinin tavsîf edildiği Hz. Peygamber'in hadîsinin bir kısmına (bk. Wensinck, IV,451) telmîh söz konusudur.

1 ve ….. gulâm B, S : — M

2 cumâdelâhıresinin M : cumâdeluhrâsının B : cemâziyeluhrâsının S

◊ 11-20 Cumâdelâhıre 1160 = . S nüshasında 363b'nin sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**cemâziyeluhrâ**” yazısı vardır.

3 resîde-i B, S : — M

*** نصر عزيز = Üstün bir zafer” anlamına gelen bu kelimeler Kur’ân, Âl-i ‘İmrân 3/126. âyetin son kısmında yer alan “و ما النصر الا من عند الله العزيز الحكيم = *Ve me'n-nasru illâ min-‘indillâhi'l-‘azîzi'l-‘alîm* = Zafer, yalnızca mutlak güç ve hikmet sahibi Allah katındandır” meâlindeki âyetten hareketle söylenmiş gibi gözüküyor.

4 mü’ebbed ü mü’eyyed S, M : mü’eyyed ü mü’ebbed B

Kasr-ı mezkûrun tâk-ı zerrîn-nitâkına ve bâlây-ı bâb-ı behcet-me'âbına nigâşte-i kalem-i bedâyi'-nigâr olan tevârîh-i garrây-ı belâgat-disâr, teberrüken[1] levha-pîrây-ı âsâr kılındı.

Târîh-i Ni'met Efendi der-dehlîz-i kasr-ı hümâyûn nüvişte-est

Husrev-i devr-i zemân, Sultân-ı şâhân-ı cihân
Dâver-i gîtî-sitân, kâm-âver-i cûd-âzmâ
Ol Muhammed-hulk-ı Mahmûdü'l-hısâlî nâmı-veş
Fâyik etmiş pâdişâhân-ı cihân içre Hudâ **[B 381b]**
Bahr u berr olsa n'ola deryûze kâr-ı himmeti
Kim keff-i dürr-pâşı, mahsûl-i yemm-i kân-ı 'atâ
Lutfu cârîdir o denlü şark u garb-ı 'âleme
Ol şehin gark-âb-ı bahr-ı cûdudur şâh u gedâ
Nehyi sârîdir cihâna tâ o rütbe havfden
Eyler etfâl-i zemân gehvârede terk-i bükâ
Her ne emre 'azm ederse ol Şeh-i 'âlî-himem
Hızr-ı tevfîk-ı Hudâ-yı Lem-yezel'dür[2] reh-nümâ
Ol muhît-i kân-ı cûd u himmetin 'ahdinde hiç[3]
Var mı âbâd olmadık kâşâne vü[4] sâhil-serâ
İşte[5] ez-cümle bu[6] sâhil-hâne-i Şâhâne'nin
Bu mu'allâ mevki'i olmağla hûb u dil-güşâ
Tab'-ı 'âlî-i hümâyûnuyla tarh u resm edüp
Kıldı ihyâ böyle bir kasr-ı letâfet-intimâ
Öyle kasr emmâ ki sûret-yâb-ı imkân olmamış
Böyle resm-i nev-zemîn ü böyle tarz-ı hoş-nümâ
Cây-ı vâlâ-yı Beşiktaş'a bu kasr-ı dil-firîb
Oldu zîb-i hüsn-i nev çûn hâl-i rûy-i dil-rübâ
Tarf-ı yemde seyr edenler tarh-ı dil-keş resmini

1 teberrüken B : — S, M
2 yezel'dür B, S : yezel'dürür M
3 hiç S, M : hic B
4 vü B, S : — M
5 İşte B, S : + gör M
6 bu B, S : — M

Dediler *cennâtun tecrî tahtehe'l-enhâr*[*] ana
Katre-i emvâc-ı yemm sanma felek dâmânına
Dest-i bâd ile nisâr eyler dür-i ‘âlem-behâ
İrtifâ‘-ı kubbe-i vâlâsı reşkinden n'ola
Çatlasa her dem habâb-âsâ kıbâb-ı nüh-semâ
Hâme-perdâz-ı hüner-mend-i nigâristân-ı çîn
Görse ger nakşın olur hayretle gark-âb-ı hayâ **[B 382a]**
Hiç[1] nümûdâr olmamış ‘âlemde bir misli anın
Kasr-ı Şîrîn ü Havernak olamaz sânî ana
Olsa şâyândır bu kasr-ı dil-güşânın hâsılı
Hâk-rûb-i dergehi şehbâl-ı Sîmurg u Hümâ
Hakk, hümâyûn eyleyüp Şâh-ı Cihân-bân'a hemân
Sâye-endâz ola ol kasra ferahla dâ’imâ
Netekim bir câ ola kasr-ı Süreyyâ-tâk-ı çerh
Pâydâr etsün Şeh'in bünyân-ı ikbâlin Hudâ
Biri bed’ ü birisi itmâmına târîh olur
Mısra‘ayni bu güzîde beyt-i pâkin Ni‘metâ
Kân-ı şevk oldu leb-i yemde bu kasr-ı cân-fezâ **sene 1159**[2]
(كان شوق اولدى لب يمده بو قصر جانفزا)
Yümn ile is‘âd ede Sultân Mahmûd'a Hudâ **sene 1160**[3]
(يمن ايله اسعاد ايده سلطان محموده خدا)

Târîh-i Nevres Efendi der-bâlây-ı bâb-ı kasr-ı tahtânî nüvişte-est.

Şeh-i gerdûn-mekar Sultân Mahmûd-i kerem-ver kim
Der-i cûdında Dârâ bendedir, Dârâb derbândır
Yapup verdi bu nev-kasr-ı Havernak-tâka bir revnak

---

* جنات تجرى تحتها الانهار = Zemininden ırmaklar akan cennetler” anlamındaki Arapça bu ifâde ile Kur’ân, et-Tevbe 9/100. âyette geçen aynı kısma telmîh vardır.

1 Hiç S : Hic B, M

2 **sene 1159** B, S : — M

3 **sene 1160** B, S : — M. Gerçekten bu şiir, üç beyit eksikliği ve ihmâl edilebilir birkaç değişiklik dışında Ni‘met Efendi'nin Dîvân'ında mevcuttur; bk. *Ni‘met Divanı, İstanbullu (İnceleme-Metin-Dizin),* hzr. Sevim Alkan, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi SBE, İsparta 2011, s.145-148.

Ki resm ü nakşına Mânî ile Bihzâd hayrândır
Serây-ı bî-sütûn-ı âsümânın ‘aynıdır sakfı
Buna nisbet esâs-ı Kasr-ı Şîrîn hayli vîrândır
Leb-i deryâda bu kasr andırır hâl-i leb-i yâri
Menâzır her biri, bir matla‘-ı mihr-i dırahşândır
Cenâhayn-ı deri, şeh-per-i ‘Ankā-yı Hılâfet'dir
Ya iki mısra‘-ı târîh Nevres dense şâyândır **[B 382b]**
Cenâhaynıyla bu der bir Hümâ-yı tayr-ı cevelândır **sene 1160**[1]

(جناحينيله بودر بر همايى طير جولاندر)

O zîbâ kasr da gûyâ ki evreng-i[2] **[M 124a]** Süleymân'dır **sene 1160**[3]

(او زيبا قصر ده كويا كه اورنك سليماندر)

Tevârîh-i müte‘addide der-bâlâyı ebvâb-ı kasr u kâşâne nigâşte-est.

Târîh[4]:

Eyler açıldıkda kalb-i düşmen-i bed-râhı çâk **sene 1160**[5]

(ايلر آچلدقده قلب دشمن بد راهى چاك)

Levha-i innâ fetahnâ*dır bu nev-dergâh-ı pâk **sene 1160**[6]

(لوحه انا فتحنادر بو نو دركاه پاك)

Dîğer:

Sezâdır bânî Dârâb olsa ursa bâd ana çârû **sene 1160**[7]

(سزادر بانى داراب اولسه اورسه باد اكه چارو)

Mümehhiddir ki Sultân Mahmûdü'ş-şiyemdir bu **sene 1160**[8]

(ممهد دركه سلطان محمود الشيمدر بو)

---

1 **sene 1160** B, S : — M
2 evreng-i B, S : + [M 124a] evreng-i M
3 **sene 1160** B, S : — M. Gerçekten Nevres Efendi'nin bu târîh manzûmesi aynen onun Dîvân'ında mevcuttur; bk. Hüseyin Akkaya, *age,* s.142-143.
4 **Târîh** S, M : — B
5 **sene 1160** B : **sene 160** S : — M
* Metnimizde geçen *“innâ fetahnâ* = Biz fetih ihsân ettik*”* kelimeleriyle Kur’ân, el-Fetih 48/1.'deki = *İnnâ fetahnâ leke fethan mübînen* = انا فتحنا لك فتحا مبينا = Biz sana doğrusu apaçık bir fetih ihsân ettik” meâlindeki âyete telmîh söz konusudur.
6 **sene 1160** B : **sene 160** S : — M
7 çârû **sene 1160** B : cârû **sene 160** S : cârû M
8 **sene 1160** B : **sene 160** S : — M

Dîğer:

Yümn-i teşrîfiyle dil târîhin etdi iktisâb
Makdem-i Sultân-ı Dârâ'dır ki[1] oldu feth-i bâb **sene 1160**[2]
(مقدم سلطان دارادر كه اولدى فتح باب)

İbkā vü[3] tevcîh-i ba‘zı menâsıb-ı vüzera bâ-hatt-ı hümâyûn

Mâh-ı merkūmun evâsıtında◊ Rumeli Eyâleti, hâlâ bi'l-fi‘l[4] mutasarrıfı olan Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Yahyâ Paşa hazretlerine ibkā buyurılup, Girid Eyâleti, Kandiye Kal‘ası muhâfazası şartıyla Resimo[5] Sancağı mutasarrıfı Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretlerine ve Hanya Sancağı, Girid Vâlîsi Köprili-zâde Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerine ve Resimo[6] Sancağı, Hanya mutasarrıfı Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Köse ‘Ali Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Haleb, Van Vâlîsi Vezîr-i mükerrem Hüseyn Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Van, Diyârbekir Vâlîsi Vezîr-i mükerrem[7] Çelik Mehmed Paşa'ya ve Diyârbekir Eyâleti, Haleb Vâlîsi Sadr-ı esbak Vezîr-i **[B 383a]** zî-şân sa‘âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerine bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh ü ‘inâyet buyurılup, mu‘tâd üzere kapu kethudâlarına ilbâs-i hıl‘at buyuruldu.

Vukū‘-i mübâdele-i süferây-ı İran der-re’s-i hudûd ve keyfiyyet-i ‘azîmet-i[8] îşân

Evâ’il-i şehr-i recebde◊◊ Bağdâd tarafından Der-i devlet'e vâride olan[9] tahrîrâtın iktizâsı üzere, İran tarafına sefâret ile[10] ba‘s ü irsâl buyurılan Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Kesriyeli[11] el-Hâc Ahmed Paşa hazretleri, bu sene-i

1 ki M : la B, S
2 **sene 1160** B : **sene 160** S : — M
3 İbkā vü S, M : İbkāy-ı B
◊ 11-20 Receb 1160 = 19-28 Temmuz 1747. B nüshasında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak "**cumâdelâhıre**" yazısı vardır.
4 bi'l-fi‘l B : — S, M
5 Resimo B, S : Resmo M
6 Resimo B, S : Resmo M
7 -i mükerrem M : — B, [Metinde yer alan "Diyârbekir ….. Paşa'ya" kısmı farklı bir hatla buraya girmesi işaret edilerek satırın üstüne yazılmıştır] S
8 **keyfiyyet-i ‘azîmet-i** S, M : **ahvâl-i** B
◊◊ 1-10 Receb 1160 = 9-18 Temmuz 1747. S nüshasında 365b'nin sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak "**receb**" yazısı vardır.
9 vâride olan B, S : vürûd eden M
10 sefâret ile S, M : sefâretle B
11 Kesriyeli S, M : — B

mübâreke mâh-ı cumâdelûlâsının[1] on dokuzuncu günü◊ Bağdâd'a vusul ve Kuşlar Kal'ası tarafında vâki' kazâya darb-ı hıyâm-ı nüzûl ile İran cânibinden gelecek elçilerin re's-i hudûda vürûdları haberin alıncaya dek mahall-i merkūmda on dört gün meks ü ârâm edüp, çünki gerek[2] Sefîr-i Devlet-i 'aliyye ve gerek İran tarafından ba's olunan elçilerin bi'l-cümle nizâm-ı umûrları[3] ve keyfiyyet-i mübâdele ve tevkīr u ihtirâmları husûsu, hâlâ Vâlî-i Bağdâd Vezîr-i mükerrem sa'âdetlü[4] Ahmed Paşa hazretlerinin 'uhde-i Müşîrâne'lerine bâ-fermân-ı 'âlî tefvîz u ihâle buyurulmağla, bu hılâlde İran elçilerinin re's-i hudûda tekarrübleri haberi vârid olup, Sefîr-i Devlet-i 'aliyye'nin dahi sevk u tesyîri lâzım gelmekle, Vâlî-i Bağdâd-ı müşârun ileyh, hamiyyet-i Hudâdâdları muktezâsınca şân-ı[5] şevket-nişân-ı Devlet-i aliyye'yi dost u düşmene izhâr u i'lan **[B 383b]** kasdiyle mâh-ı cumâdeluhrânın[6] üçüncü günü◊◊ Bağdâd kā'idesi üzere mükemmel âlây-ı behcet-peymâ[7] tertîb edüp, peykân-ı hoş-endâm ve sâ'ir hadem ü haşem-i Süreyyâ-nizâm ile Sefîr-i Devlet-i 'aliyye olan Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerini[8] mahall-i merkūmdan kaldırup, cisr-i Bağdâd'dan 'ubûr ve derûn-i kal'adan murûr ve İmâm-ı a'zam Kapusu'ndan hurûc ile taraf-ı İran'a sevk u tesyîr edüp, Rum ile İran beyninde hadd-i fâsıl mesâbesinde olup[9], Bağdâd'a on merhale mikdârı bu'du olan Tâkayağı nâm cebelden üç[10] buçuk sâ'at ilerüde Sermîl ta'bîr olunan mahalde -ki re's-i hudûddan 'ibâretdir- mâh-ı merkūmun on altıncı **[M 124b]** günü◊◊◊ İran elçileri olan Mustafa Hân ve Muhammed Mehdî Hân ile mahall-i mezkûrda mülâkāt ve 'alâ vechi't-tekābül darb-ı hıyâm-ı musâfât olunup, yevm-i mezbûrda[11] ber-mûceb-i kavâ'id-i devleteyn mübâdele merâsimi icrâsiyle Sefîr-i Devlet-i 'aliyye taraf-ı İran'a irhây-ı 'inân-ı 'azîmet ve sefîrân-ı İran cânib-i Bağdâd'a vusûle mübâderet edüp, Bağdâd Vâlîsi[12] müşârun ileyh hazretleri taraflarından Mihmândâr **[B 384a]** nâmiyle ta'yîn olunan ağaları[13] mâ-lezime-i râhlarıyla edevât-ı ikrâm-ı mihmân-nüvâzî[14] tedârükünde ihtimâm ederek ve sancağı

---

1 bu ….. cemâziyelûlâsının/cumâdelûlâsının S, M : mâh-ı cumâdelûlânın B
◊ 19 Cumâdelûlâ 1160 = 29 Mayıs 1747 Pazartesi.
2 gerek B, S : — M
3 nizâm-ı umûrları M : umûr u nizâm B, S
4 sa'âdetlü S : — B, M
5 'âlî ….. şân-ı S, M : 'âlî-şân tefvîz u ihâle buyurulmağla, şân ü B
6 cumâdeluhrânın B : cemâziyelâhırın S : cumâdelâhırenin M
◊◊ 3 Cumâdelâhıre 1160 = 12 Haziran 1747 Pazartesi.
7 -ı behcet-peymâ B : — S, M
8 olan ….. hazretlerini B : Vezîr-i müşârun ileyhi S, M
9 olup S, M : — B
10 üç S, M : üc B
◊◊◊ 16 Cumâdelâhıre 1160 = 25 Haziran 1747 Pazar.
11 yevm-i mezbûrda S, M : — B
12 Bağdâd Vâlîsi B : Vâlî-i S, M
13 ağaları S, M : ağalar B
14 edevât-ı ….. nüvâzî S, M : — B

askeriyle Derne Beyi dahi istikbâl ve ikrâmlarında sa‘y-i mâ-lâ-kelâm göstererek Bağdâd'a karîb mahalle geldiklerinde, Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri ‘umûmen kapuları halkını birkaç[1] sâ‘at mesâfeye dek istikbâllerine irsâl ve hâric-i şehirde tertîb olunan yemeklike îsâl edüp[2], satvet-i Devlet-i ‘aliyye'yi izhâr ederek her dürlü tevkīr u ihtirâmlarında ve levâzım-ı dostî îfâsında mezîd-i ihtimâm göstermişler[3].

Mâh-ı merkūmun yirmi yedinci günü[◊] pîş-gâh-ı Kal‘a-i Bağdâd'a nüzûl edüp, sekiz gün ikāmet ü[4] istirâhatlerinden sonra, sefîrân-ı mûmâ ileyhimâ Meşhedeyn-i şerîfeyn ziyâretine ‘azîmet etmeleriyle, geldiklerinde meks ü te’hîr[5] etdirilmeyüp, Âsitâne-i sa‘âdet'e sevk u tesyîr olunacakların[6] ‘alâ vechi't-tafsîl ‘arz u tahrîr eylemişler.

Der-zikr-i mukaddime ki, ibtidây-ı zuhûr-i Nâdir Şâh ve evâ’il-i hâl-i û çi-gûne vukū‘-yâfte der-zımn-ı în-mukaddime beyân şude-est

Devlet-i ‘aliyye ile Devlet-i Nâdiriyye beyninde in‘ikād-ı musâlahaya dek tarafeynden âmed-şud eden bi'l-cümle tensîkāt-ı behiyye, Dîvân Kalemi'nde hâssaten bir cerîdeye sebt ü tahrîri tasvîb **[B 384b]** ve kuyûdât-ı mezkûrenin a‘râz-ı zâtiyyesi tefehhümüne[7] cihet-i vahdet mesâbesinde olan Nâdir Şâh'ın ibtidây-ı zuhûr[8] ve evâ’il-i hâlinden bahs ile işbu mukaddimât[9] ‘alâ tarîkı'l-icmâl tertîb olunup, lâkin hulâsa-i me’âli Pâdişâh-ı rûy-i zemîn ve zıllullâhi fi'l-erazîn olan Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlem, nûr-i bâsıra-i ümem hazretlerinin nâm u şân-ı hûrşîd-medâr ve kadr u[10] ‘unvân-ı gerdûn-vekārları ilâ âhıri'l-edvâr pîrâye-i sahâyif-i rûzgâr olmak içün mânend-i âfitâb-ı şa‘şa‘a-bâr pertev-pâş-i aktâr olan envâr-ı kerâmât-ı[11] Şehriyârî'lerinden bir zerresin ve mazhar oldukları Kulzüm-i ni‘am-ı Bârî'den bir katresin ibâne vü ifâdeye medâr olmağla, sebt-i cerîde- vekāyi‘ kılındı; bâ-tesvîd-i Beylikci-i Dîvân Nâ’ilî ‘Abdullah Efendi.

---

1 birkaç S, M : birkac B
2 tertîb ….. edüp S, M : yemeklik tertîb ve B
3 tevkīr ….. göstermişler S, M : ikrâmlarında ihtimâm ile B
◊ 27 Cumâdelâhıre 1160 = 6 Temmuz 1747 Perşembe.
4 nüzûl ….. ü S, M : nüzûllerin ve sekiz gün B
5 etmeleriyle ….. te’hîr S, M : eylediklerin ve geldiklerinde meks B
6 olunacakların S, M : olunacağın B
7 tefehhümüne B, S : tefhîmine M
8 zuhûr B, S : zuhûru M
9 mukaddimât B : mukaddime S, M
10 u B, S : — M
11 kerâmât-ı S, M : kerâmet-i B

Sûret-i mukaddime-i mezkûre[1]

Çün gencûr-i hızâne-i *"Küntü kenzen*[2] *mahfiyyen"** *'azze celâlü zâtihî min en tüdrikehü'l-berâyâ*** hazretleri, nigâr-hâne-i bedî'u'n-nukūş-i imkâna tarsî'-i cevâhir-i *"Fe-ahbebtü en-u'rafe****" ile pîrâye-i kevn ü vücûd ve ârâyiş-i sübût ü şuhûd verüp, iktizây-ı[3] tekāzây-ı hubb-i irâdî cemî' mevcûdâta 'illet-i mûcibe-i **[B 385a]** îcâd ü tekvîn olmağla, ber-muktezây-ı *"Mertebetü'l-vücûdi kable mertebeti'l-îcâd**4*"* hestî-i mevhûm-i kâffe-i mükevvenât, vücûd-i mahabbete mevkūf ve kâlây-ı mezerkeş-târ-ı hubb u 'alâka, keremiyyet-efzây-ı şevk-ı neseb-i[4] 'ârif ve ma'rûf olmak hasebiyle, kâr-hâne-i süst-bünyân-ı kâ'inâtın nizâm-ı çend rûze-i devâm ü sebâtı içün ibtidâ ser-germî-i bâzâr-ı hılkat ü âferînişden berü[5] sûd-mendân-ı metâcir-i vüdd ü vifâk miyânında bu metâ'-ı girân-behânın rağbet ü i'tibârına kesâd ve nizâm-ı revâyiş-i kâr u bârına fesâd gelmeyüp, müteferri'-i dâd ü sited te'âmülü olan ticâret-i râbiha-i istirâhat ü âsâyişin nakdîne-i menâfi' u fevâ'idiyle kâffe-i 'ibâd, fâ'iz-i re'sülmâl-i yek-rengî vü ittihâd olmak, kâr-fermâyan-ı mesânid-i emere-i[6] mutâ'anın 'ale'l-infirâd husûs-ı[7] **[M 125a]** iltizâmlarına menût ve efrâd ve ahâd-i nâsdan mukaddem mütehalliyân-ı melâbis-i Saltanat-ı 'uzmâ olanlar, *"el-Hubbu bi's-sem'i mislü'l-hubbi bi'l-basari**5*"* ile gayben ve huzûran çârsûy-i mu'âmelât-ı dost-dârîyi pîrâye-i medâr-ı i'tibâr eylemelerine merbût idüği kazâyây-ı müsellemeden **[B 385b]** olmağın, binâ'en 'alâ zâlik Devlet-i 'aliyye-i dâ'imü'l-karâr ve Saltanat-ı seniyye-i sermediyyü'l-istikrâr ile Devlet-i behiyye-i Nâdiriyyetü'l-fahhâr beyninde vukū' bulan müsâleme ve musâlaha keyfiyyâtı, kurûn-i mâzıyye ve a'vâm-ı munkazıyye hılâlinde

---

1 -i mezkûre M : — B

2 *kenzen* B, S : *kenz* M

* كنت كنزا مخفيا = Ben gizli bir hazîne idim" anlamına gelen bu cümle, devamında yer alan "bilinmeye muhabbet ettim" kısmı ile birlikte daha çok sûfîlerin bir sözü olarak bilinmekte, hadîs olarak sahîh veya zayıf bir senedinin bulunmadığı belirtilmektedir; bk. meselâ el-'Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ',* nr.2016, II,132.

** عز جلال ذاته من ان تدركه البرايا = Onun zâtının saygınlığı, insanların onu kavramasından daha yüce olsun" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

*** فاحببت ان اعرف = Bilinmeye muhabbet ettim" anlamına gelen bu cümle, baş tarafında yer alan "Ben gizli bir hazîne idim" kısmı ile beraber daha çok sûfîlerin bir sözü olarak bilinmekte, hadîs olarak sahîh veya zayıf bir senedinin bulunmadığı belirtilmektedir; bk. meselâ el-'Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ',* nr.2016, II,132.

3 iktizây-ı S, M : iktizâ'-i B

*4 مرتبة الوجود قبل مرتبة الايجاد = Varlığın derecesi, meydana getirme derecesinden öncedir" anlamına gelen Arapça bir ifâdedir.

4 şevk-ı neseb-i S : sevk-ı neseb-i B : şevk-ı nisbet-i M

5 içün ….. berü B, S : — M

6 emere-i B, S : umûr-i M

7 husûs-ı B, S : + [M 125a] husûs-ı M

*5 الحب بالسمع مثل الحب بالبصر = İşiterek sevmek, görerek sevmek gibidir" anlamına gelen Arapça özlü sözlerdendir.

mesbûkatün bi'l-emsâl olan havâdisden olmayup, re'sen i'tinâya şâyân bir keyfiyyet-i 'acîbü'ş-şân olduğuna binâ'en, ibtidâ'-i[1] zuhûrundan intihâ'-i 'akdine dek tarafeynden âmed-şud eden bi'l-cümle nevâmic-i seniyye ve mekâtîb-i celiyye, istiklâlen başka bir deftere sebt ü kayd olunmak lâzım gelmekle, tensîkāt-ı behiyye-i mezkûrenin sudûr u vürûdları vecihleri ve emr-i müsâlemenin sûret-yâb-ı encâm olması keyfiyyeti ve bu münâsebet ile sinîn-i çendînden berü berhem-zen-i âsâyiş-i cihâniyân olan vukū'-i inkılâbât-ı İraniyye'nin dahi gāyeti ne dürlü hikmete müntehî olduğu hâleti icmâlen bilinmek içün husûsât-ı merkūmenin mukaddime makāmında 'alâ vetîreti'l-icmâl serd ü beyân kılınması dahi mülâhaza olunmağla, 'alâ kaderi'l-imkân bu vechile rakam-zede-i kilk-i bedâyi'-beyân kılınur ki, iki yüz seneden mütecâviz vüs'at-i dâ'ire-i devlet ve füshat-i **[B 386a]** be's ü satvet ile fermân-fermâyân-ı Memâlik-i İran olan silsile-i Safeviyye'nin kâh-ı mu'allâ-revâk-ı Saltanat'ları, resîde-i serhadd-i iştihâr olduğu üzere kendü 'idâd-ı ra'iyyetlerinden ma'dûd tâ'ife-i Afgāniyân'ın şu'le-i tîz-hîz-i[2] hurûc ve gulûlarıyla[3] 'alev-gîr ve harmen-i silsileleri sûhte ve izmihlâl-pezîr[4] olduğu hılâlde, hâlâ erîke-pîrây-ı Saltanat-ı İran olan Nâdir Şâh, ol vakit tevâbi'-i Ülkây-ı Horasân'dan Âbiverd Sultânı -ki İran ıstılâhında sancak mutasarrıfından 'ibâret- ve Eşîk Ağalığı -ki lisân-ı Devlet-i 'aliyye üzere Kapucular Kethudâlığı'ndan kinâyetdir- Sultân-ı merkūmun hıdmet-i mezbûresiyle mümtâz ve lâkin kabîlesi olan Afşâr beyninde kemâl-i rüşd ü fetânet ve nihâyet-i himmet ü şecâ'at ile ser-efrâz olduğundan nâşî, kabîlesi ricâliyle cânib-i mezbûrdan zuhûr ve gûyâ silsile-i merkūmeye i'ânet yüzünden taklîb-i evrâk-ı cerh u ta'dîl-i umûr ederek, bi'd-defe'ât tâ'ife-i Afgāniyân ile iş'âl-i nâ'ire-i kârzârdan sonra, sübha-i Devlet-i Afgāniyân güsiste-târ ve nizâm-ı sâmânları benât-ı **[B 386b]** na'ş gibi târumâr olmağla, Şâh-ı müşârun ileyh dahi ibtidây-ı zuhûrundan berü pîrâye-i hacle-i hayâli olan hem-âgūşî-i 'arûs-i Saltanat hevâsından nâşî, lâ-mehâle bu ümniyye-i kübrânın şekl-i dil-hâh üzere netîce-bahşâ olması, birâz mukaddimât-ı garîbe tertîbine mevkūf olduğu gibi, bir mikdâr teşvîş-i âmâl ve teştît-i arâ'-i ricâle dahi[5] menût olmak mülâhazasıyla sûret-i zâhirde ba'zan Devlet-i 'aliyye ile 'arsa-ı hısâmda kıyâm ve hakīkat-i bâtında bakıyye-i silsile-i mezkûreyi hal' u güm-nâm edüp, bilâhare kırk sekiz târîhinde◊ Sahrây-ı Mugān'da tertîb eylediği şûrây-ı kübrâda, ittifâk-ı ârâ ile matlûbu üzere fermân-fermâyî-i Memâlik-i İran ve

1 ibtidâ'-i B, S : ibtidây-ı M
2 hîz-i B, S : hayr-ı M
3 hurûc ve gulûlarıyla B, S : hurûclarıyla M
4 pezîr B, S : pezîrâ M
5 ricâle dahi B : ricâle S : rihâle M
◊ Metnimizde Mugān Sahrâsı'nda 1148 tarihinde tertip edildiği belirtilen büyük şûrânın, 24 Ramazân 1148/7 Şubat 1736 Cuma günü gerçekleştiği görülüyor; bk. Vak'anüvis Subhî Mehmed Efendi, *age,* s.329-331,341.

mesned-ârâyî-i taht-gâh-ı Keyân'a hasran ve kasran müşârun ileyh elyak u ahrâ görüldükde, Mezheb-i Hanîf-i Ehl-i Sünnet ve Cemâ‘at, muhtâr-ı âbâ’-i kirâmı olmak hasebiyle Şâh İsma‘îl-i Safevî vaktinde hudûs ü[1] zuhûr edüp, miyâne-i Rûm u A‘câm'da **[M 125b]** furûzîne-i nevâ’ir-i hısâm olan sebb ü rafz bid‘atlerinin terk ü izâlesin emr-i ‘azîm-i Saltanat'a takdîm eylemeleriyle, ekser ricâl-i İraniyân **[B 387a]** teklîf-i mezbûru kabûl ve teslîm eyledikleri cihetden, anlar dahi tehammül-i külfet-i Şâhî ve tekabbül-i ‘unvân-ı mu‘allâ-câhî edüp, lâkin tarh-ı esâsına şurû‘ u mübâşeret eyledikleri gülşen-serây-ı Saltanat'ın erkân ü kavâyimine mi‘vel-i halel ü indirâs yol bulmamak hâlâtı, dest-yârî-i mi‘mâr-ı Devlet-i ‘Osmânî ve ikāmet-i edille-i hendesiyye-i Saltanat-ı Cihân-bânî'ye muhtâc bir mukaddime-i ‘asîru'l-intâc idüği, sath-ı mütehayyilesinde mürtesem eşkâl, işkâl olmak hasebiyle bu ümniyyenin rütbe-i kuvveden hayyiz-i fi‘le gelmesine sebeb ü zerî‘a olmak ârzûsuyla mücerred tahsîl-i mâdde-i intisâb içün işbu mazhar olduğu eser-i cemîlin hüsn-i telâfîsi olmak üzere cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı Mülûkâne'den beş mâddenin is‘âf ü istis‘âdını iltimâs ve bu mazmûnda taraf-ı hümâyûn-i Pâdişâhî'ye nâme ve makām-ı Sadâret-i ‘aliyye ve mesned-i Meşîhat-i İslâmiyye'ye mekâtîb irsâl ve hânân-ı ‘Acem'den ‘Abdülbâkī Hân nâm mu‘teber Hân'ı iki nefer mu‘teber mollâyânı ile ‘atebe-i seniyyeye îsal edüp, Sadrıa‘zam hazretleri Ordu-yi hümâyûn ile Moskov tâ’ifesinin te’dîb ü gûşmâlleriyçün **[B 387b]** İsakcı makāmında mes‘ûdü'l-vürûd oldukları hâlde, nevâmic-i mezkûre ile sefîrân-ı Şâhî Âsitâne-i ‘aliyye'ye vâsıl olmalarıyla, çünki İran ehâlîsinin mukaddemâ min-haysü'l-mezheb mübtelâ oldukları hadşe-i pür-vahşeti üzerlerinden izâle ve nûr-i Sünnet ü Cemâ‘at'i zevâyây-ı ülkây-ı mezbûrede[2] inâre vü icâlede Şâh-ı müşârun ileyhin hüsn-i teveccüh ü himmet ve yümn-i sa‘y ü ‘azîmetleri bu vechile zuhûra geldi. Li-zâlike bu hıdmet-i me‘âlî-menkabetleri sebebi ile, **beyt**:

Hâmî-i dîn-i mu‘în, şer‘-i mübîn

Hazret-i Pâdişâh-ı rûy-i zemîn.

Nesr: Melce-i efâhım-ı ekâsire-i zemân, melâz-ı e‘âzım-ı kayâsıra-i devrân, gurre-i nâsıye-i millet-i beyzâ, sabâhat-i cebhe-i şerî‘at-i garrâ, nûr-i dîde-i bî-nâyî[3], nîrûy-i bâzûy-i tüvânâyî, ber-güzîde-i dâdâr-ı âsümân ü zemîn, hâkim-i mutlaku'l-‘inân-ı vüs‘at-âbâd-ı mâ’ ü tîn, sehâb-ı gevher-bâr-ı himmet, mevce-i kûh-endâz-i zehhâr-ı hamiyyet, şa‘şa‘a-i hûrşîd-i cihân-güşâyî, pertev-i mâhçe-i râyet-i mülk-ârâyî, cevher-i şemşîr-i ‘alem-gîr-i şecâ‘at, gevher-i iklîl-i mihr-i tenvîr-i sarâmet, hulâsa-i dûdmân-ı Saltanat-ı gîtî-sitânî, nukāve-i hânedân-ı Hılâfet-erkân-ı ‘Osmânî, muhît-i merkez-i câh **[B 388a]** u

1 ü B, M : — S
2 mezbûrede S, M : mezbûreden B
3 bî-nâyî B, M : bünyânı S

celâl, muhât-ı dâ'ire-i hıfz-ı Lâ-yezâl, hâmil-i kevkeb-i 'adâlet-tırâzî, nâ'il-i şîve-i dâd-resî ve mazlûm-nüvazî, satr-ı evvel-i risâle-i kerâmet, şâh-beyt-i 'âlem-pesend-i kasîde-i velâyet, fass-ı hâtem-i Şehriyârî, nass-ı kitâb-i Cihândârî, Sultânu'l-berreyn ve Hâkānü'l-bahreyn, hâdimü'l-Haremeyni'ş-şerîfeyn elâ ve huve es-Sultân ibnü's-Sultân ve el-Hâkān ibnü'l-Hâkān es-Sultân el-Gāzî Mahmûd Hân ibnü's-Sultân Mustafa Hân *lâ zâle ismuhu's-sâmî hilyete'l-menâbiri ve zînete'l-menâşîri ve mâ beriha nakşu vesmihi'l-'âlî gurrete ciyâhi'd*[1]*-derâhimi ve'd-denânîri*[*] hazretlerinin tab'-ı safâ-neb'-i Mülûkâne'lerinde Şâh-ı müşârun ileyh cânibine meyl ü mahabbetleri müzdâd ve nev-be-nev i'ânet-i mezheb husûsunda sa'y ü gûşişleri mesmû'-i hümâyûnları oldukça, teveccüh-i hâtır-ı hümâyûn ve incizâb-ı derûn-i mevhibet-makrûnları fevka mâ-yurâd olduğu cihetden, mukaddimede mezkûr kazıyye-i müsellemü's-sübût-i mahabbet lâzimesince, miyânede tehâbb ü tevâdd eğerçi hemân ol vakit pezîrây-ı istikrâr u in'ikād olmuşidi. Ancak sâlifü[2] **[M 126a]** 'z-zikr tensîkāt-ı Şâhî'de mezkûr olan mevâdd-ı hamse ki evveli; üsârây-ı İran'ın sebîlleri tahliye ve mutlaku'l-'inân olmaları **[B 388b]** ve sânîsi; tarafeynden Âsitâne'lerde birer kimesnelerin ikāmeti ve sâlisi; huccâc-ı İraniyye'ye Mîru'l-Hâcc-ı İran nâmına bir kimesnenin sergerde nasb olunması ve râbi'i[3]; Mezheb-i Ca'ferî tasdîkı ve hâmisi; Beyt-i mükerrem'de rükn-i mahsûs ta'yînî mâddeleri olup ve mevâdd-ı mezkûre umûr-i şer'iyye ve mülkiyyeden mürekkeb ve misli gayr-i mesbûk bir tertîb-i garîb ile müretteb hâletden olduğuna binâ'en, umûr-i şer'iyyesi beher-hâl inzımâm-ı ârây-ı 'ulemâ ve mesâğ-ı şerî'at-i garrâya ve mülkiyyesi dahi icâle-i[4] efkâr-ı ricâl-i esnâya mevkūf olmağla, vüzerây-ı 'izâmdan sâbıkā Gence Muhâfızı bulunup[5], keyfiyyete fi'l-cümle vukūfu[6] olan Vezîr Genc 'Ali Paşa ve fuhûl-i 'ulemâ'-i[7] a'lâm ve sudûr-i fuzalây-ı kirâmdan ol zemân sâbıkā şeref-efzây-ı Sadr-ı Anadolu ve İmâm-i Evvel-i hazret-i[8] Şehriyârî bulunan Şeyhulislâm-ı esbak Pîrî-zâde Mehmed Sâhib Efendi hazretleri ve kezâlik ol vakit bi'l-fi'l mesned-ârây-ı Sadr-ı Anadolu bulunan[9] fezâ'il-ârâ Ahmed Neylî Efendi hazretleri ve Anadolu Pâyesi'yle sâbıkā İstanbul Kadısı Mestci-zâde 'Abdullah Efendi ve yine sâbıkā İstanbul Kadısı 'İlmî Ahmed

---

1 ciyâhi'd S, M : cibâhi'd B

* لا زال اسمهُ السامی حليةَ المنابر و زينةَ المناشير و ما برح نقشُ وسمه العالی غرةَ جياه الدراهم و الدّنانير = Onun yüce ismi, minberlerin süsü ve buyrukların ziyneti olmakta devâm eylesin ve onun yüce damgasının nakşı, gümüş ve altın paraların şânının en değerli kısmıdır ve böyle olmakta devâm eylesin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 sâlifü B, S : + [M 126a] sâlifü M

3 râbi'i B, S : râbi' M

4 icâle-i S, M : ihâle-i B

5 bulunup S, M : olup B

6 vukūfu S, M : وتومی B

7 'ulemâ'-i M : 'ulemây-ı B, S

8 hazret-i B, S : — M

9 Sadr-ı Anadolu bulunan S : Anadolu bulunan B : Anadolu M

Efendi **[B 389a]** ve yine ol[1] hînde sâbıkā Mısır Kadısı[2] ve Mekke-i mükerreme Pâyesi olan Fetvâ Emîni Fâzıl ‘Abdullah Efendi hazretleri, taraf-ı hümâyûn-i hazret-i Cihân-dârî'den ta‘yîn buyurılup ve ricâl-i zevi'l-fihâmdan dahi Re’îsülküttâb İsma‘îl Efendi ve Beylikci-i Dîvân Mustafa Efendi ve Muhâsebe-i[3] Cizye Râgıb Mehmed Efendi cenâbları, Ordu-yi hümâyûn'dan bâ-hatt-ı hümâyûn taraf-ı Âsitâne-i ‘aliyye'ye celb olunup, cümlesi zikr olunan mevâdd-ı müsâlemenin müzâkere ve mükâlemesine me’mûr olmalarıyla, Elçi-i mûmâ ileyh ve ma‘iyyetinde olan mollâlar ile gâh makarr u me’vâları içün ta‘yîn ü tahsîs kılınan Kadırga Limânı'nda vâki‘ ‘Ali Paşa Serâyı'nda ve gâh Bağçe-kapusu ittisâlinde olan Muhsin-zâde Serâyı'nda sekiz meclis ictimâ‘ ve mülâkāt ile nüsha-i gāmızu't-terkîb müşkilât-ı müvâlâtdan istinbât-ı mes’ele-i ‘avîsa-i musâfât içün enâmil-i im‘ân u tedkīk ile taklîb-i evrâk-ı mübâhase vü cidâl ve kasr u tatvîl, rişte-i pîç-ender-pîç-i makāl olunarak ve beher meclisde vâki‘ olan muhâverât ve mücâvebât, Rikâb-ı hümâyûn **[B 389b]** Kā’im-makāmı[4] olan Vezîr-i mükerrem Köprili-zâde sa‘âdetlü Ahmed Paşa hazretlerinin vesâtatlarıyla resm-i devlet üzere mübârek pâye-i serîr-i Husrevâne'ye ‘arz u ifâde kılınarak, ba‘de-küll-i kīl ü kāl üç mâddesi karâr-dâde ve kusûr iki mâddesi ki biri tasdîk-ı Mezheb-i Ca‘ferî ve dîğeri Beyt-i mükerreme'de rükn-i mahsûs ta‘yîni mâddeleridir. Bunların me‘âzîr-i şer‘iyye ve mehâzîr-i mülkiyyesi kendülere ifhâm ü ibâne olunup, anlar dahi mücâb ve her vechile[5] mülzem olduklarından sonra, karîn-i is‘âf olan sâlifü'z-zikr mevâdd-ı selâsenin incâhiyyetini ve iki mâddenin dahi me‘âzîr-i[6] şer‘iyye ve mülkiyyesini beyân siyâkında tebrîk-i cülûs-i Saltanat'ı müş‘ir cânib-i me‘âlî-câlib-i Mülûkâne'den ‘ahd-nâme ve meveddet-nâme-i hümâyûnlar ve mekâtîb-i Âsafî ve Şeyhul-islâmî tahrîr ve Mîrahûr-i Evvel-i Şehriyârî olan Kara Mehmed Paşa-zâde Mustafa Bey'in şânı, rütbe-i vâlâ-yı Vezâret ile terfî‘ ve müceddeden taraf-ı hümâyûndan Elçi ta‘yîn ve mevlânâ-yı müşârun ileyh Fetvâ Emîni ‘Abdullah Efendi'nin Pâye-i Sadr-ı Anadolu ile kadri telmî‘ ve sâbıkā Fetvâ Emîni Halîl Efendi'ye dahi Edirne **[B 390a]** Pâyesi verilüp, Elçi Paşa **[M 126b]** ile cânib-i İran'a ta‘yîn kılınmalarıyla, cümlesi savb-ı maksûda ‘azîmet birle Kandehâr Kal‘ası pîş-gâhında teshîr-i kal‘a-i mezbûre esnâsında Ordu-yi Şâhî'ye darb-ı evtâd-ı ikāmet eylemişler idi. Ancak Ülkây-ı Hind temâşâsı behânesiyle cânib-i mezbûr ricâline dahi bir gûne îsâl-i dağdağa-i dehşet ve izhâr-ı debdebe-i satvet, Şâh-ı müşârun ileyhin cây-gîr-i zamîri olduğu cihetden, cânib-i merkūma olan ‘azîmetini tahkīk ve bu hılâlde ber-vech-i muharrer taraf-ı Saltanat-ı seniyye'den mes’ûlüne olan müsâ‘afe-i behiyye dahi

1 ol S, M : o B
2 Kadısı B, S : — M
3 Muhâsebe-i M : Muhâsib-i B, S
4 Kā’im-makāmı B, M : Kāyim-makāmı S
5 her vechile S, M : — B
6 me‘âzîr-i B, S : mugāyir-i M

meşhûdu oldukda, rişte-i nâ-te'bîde-i[1] âz ü tama'ını pîçîde-i engüşt-i tevsîk etmekle, gûyâ bakıyye kalan iki mâddenin dahi is'âfına vesîle olur hayâliyle hibâle-i âştî ve musâfâtı irhâ ve tekrâr mâddeteyn-i ma'hûdeteynin dahi is'âfını ilticâ ve o vechile 'ahid-nâme-i hümâyûnun tebdîlini recâ siyâkında müşârun ileyhimi andan i'âde ve kendüsi sevâd-ı cem'iyyeti ile cânib-i Hind'e müteveccih olduğunu ifâde eylemişidi. Keşîde-i silk-i şöhret olduğu vech üzere iklîm-i Hind'de **[B 390b]** bir müddet geşt ü güzâr ve sevdây-ı dimâğı olan ferr u şânını dil-hâhı üzere icrâ vü izhâr birle kalem-rev-i hükûmeti olan diyâr-ı İran'a ric'at ve makarr-ı Saltanat'ına vaz'-ı rihâl-i istirâhat edüp, ancak müşârun ileyh iklîm-i Hind'de iken birâderleri olan Tebrîz Hânı İbrâhîm Hân, tâ'ife-i Dağıstân'ın ru'ûnet ü huşûnet ve taraflarına olan 'adem-i itâ'at ve tavâyif-i A'câm'a eyledikleri cevr u hasâretlerinden dil-gîr olmağla, kahr u tedmîrleri içün tertîb-i asker ve üzerlerine cerr-i ketâ'ib-i evfer edüp, tekābül-i saffeyn vukū'unda bi-emrillâhi Te'âlâ Hân-ı mezbûr eyâdî-i düşmenden çeşîde-i zehr-âbe-i merg u helâk ve üftâde-i megāk-i hâk olmağla, bu hâlet Şâh-ı müşârun ileyhe bâ'is-i nabzan-ı 'urûk-ı gayret ve mûris-i heyecân-ı lücce-i hamiyyet olduğundan, hemân diyâr-ı İran'a pâ-nihâde olduğu gibi, gubâr-ı akdâm ile tâ'ife-i mezbûreden ahz-ı sâr ve birâderi demi içün cümlesini âmâc-ı sihâm-ı kahr u demâra niyyet ve sevâd-ı cem'iyyeti ile üzerlerine tevcîh-i râyet ü hareket eylediği, mesmû'-i Devlet-i 'aliyye-i[2] ebed-miknet **[B 391a]** oldukda, de'b-i dîrîn-i Devlet-i ebed-mekîn üzere kānûn-i hazm ü ihtiyâta ri'âyet ve hudûd ü sugūr-i Saltanat-ı 'uzmâ'yı, sirâyet-i âşûb u fiten ihtimâlinden sıyânet zımnında asâkir ve edevât ile hudûdlara takviyet verildiği, Şâh-ı müşârun ileyhin gûş-zedi oldukda, tekrâr nâme ve mekâtîb ile Hâcı Hân nâm mu'teber hânını Elçi gönderüp, gelan tahrîrâtının me'âlleri yine mâddeteyn-i ma'hûdeteynin is'âfını ilticâ olmağla, ba'de-'akdi'l-müşâvere husûs-ı mezbûrun karîn-i kabûl olması, münâfî-i şer'-i şerîf ve mugāyir-i kānûn-i münîf olduğunu mübeyyin tekrâr gelan elçisine başka ve taraf-ı Devlet-i 'aliyye'den sefâret ile me'mûr Mâliyye Tezkirecisi Münîf Efendi ile Hâcegân-ı Dîvâniyye'den Mustafa Nazîf Efendi'ye başka nâmeler ve mektûblar verilüp, bu vechile savb-ı maksûda îsâl ve tesyîr olundukdan sonra, me'mûrân-ı mûmâ ileyhimânın tekrâr getürdükleri nâme-i Şâhî'de yine dâ'iye-i sâbıkasın îrâd ve mâddeteyn-i merkūmeteynin incâhını istis'âd etmekle*, cânib-i Devlet-i 'aliyye'den **[B 391b]** icrây-ı mu'âmele-i sükût ile

1 nâ-te'bîde-i B, M : nâ-tâbîde-i S

2 'aliyye-i S, M : — B

* University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının bu kısımlarının yazıldığı s.251'in sol kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: "**Fî 4 Safer sene 1173** [=27 Eylül 1759 Perşembe] Bu mahalle gelindikde, tahrîri veliyy-i ni'metim, gerçek bâ'is-i server-i şân-ı 'izzet ve evlâdım sâbıkā Sadr-ı Rum devletlü semâhatlü re'fetlü Hattât Veliyyüddîn Efendi *nâle mâ netemennâhu* hazretleri târîh-i zâhirde ziyâret-i 'aliyyelerine vardığımda,

husûl-i maslahatı vakt-i mukadderine te'hîr ve encâm-ı kâra nazaran gümâştegân-ı serhaddi mü'eddî-i keder olacak hâletlerden men' u tahzîr etmişler idi.

Şâh-ı müşârun ileyh bu kazıyyeden, ya'nî nâme-i merkūmesini irsâlden[1] **[M 127a]** sonra kuvvet ü miknetini tecribe vü ihtibâr zımnında gâh Bağdâd ve Kerkûk ve Mûsul taraflarına ve gâh Kars havâlîlerine itâle-i akdâm-ı peykâr ve nîrûy-i mevcûdîni âverde-i bâzû-yi cehd ü iktidâr ve vâdî-i tecribe vü imtihânda icâle-i[2] kümeyt-i sa'y ve dikkat-i[3] bî-şümâr edüp, lâkin her ne cânibe teveccüh ü 'azîmet ve ne semte hücûm ve hareket etdi ise, re'sü'l-mâl-i âmâli levm ü peşîmânî ve şîrâze-i sâmânı teferruk-sâz-ı perîşânî olduğun, karîn-i rütbe-i yakīn ü tasdîk ve bilâhare Devlet-i 'aliyye-i 'Osmâniyye'nin hılâfında bulunmak, mânend-i bîd ve hılâf-ı bî-semer ve sûr-i ma'mûr-i kadr u şânına mi'vel-i endîşe vü 'amel 'adîmü'l-eser idüğün tevsîk u tahkīk etmekle, müteveffâ Ser'asker Yeğen Mehmed Paşa vak'asından sonra Feth 'Ali Bey Türkmân nâm sefîrini müceddeden nâme ve mekâtîb ile Bağdâd üzerinden südde-i seniyye-i sidre-nigâha irsâl **[B 392a]** eylemişidi. Mûmâ ileyh ile celî ve hafî gelan tahrîrâtının mazâmîn-i sadâkat-zamînlerinde: "Fi'l-asl mekāsıd u âmâlimiz tahsîl-i mülk ü mâl ve takrîr-i husûmet ü cidâl olmayup, ancak ümmet-i merhûme-i Nebeviyye beynlerini ıslâh birle tarafeyn re'âyâsının husûl-i sâmân ü felâhları olmağla, el-ân 'umûmen ehâlî-i İran beynlerinde tarîka-i enîka-i Sünnet ü Cemâ'at, mergūb u meslûk tutulmuşdur. Li-zâlike mâddeteyn-i ma'hûdeteyn dahi mefsûh u metrûk kılındığı[4] cihetden, fîmâ-ba'd beyne'd-devleteyn in'ikād-ı silm ü salâh ile inkıtâ'-ı nizâ' u kifâh murâdımızdır" deyü ifâde vü iş'âr ve lâkin zeyl-i tahrîrâtında[5] erâzîye dâ'ir müceddeden ba'zı teklîfi dahi eğerçi îrâd ü tezkâr edüp, fe-emmâ anın dahi is'âf ü kabûlünde ibrâm u ısrâr vâdîlerine gitmeyüp: "Tab'-ı hümâyûn-i Hılâ-fet-makrûna[6] güvârâ olan tarafımıza dahi güvârâdır" deyü redd ü kabûlünde zimâm-ı ihtiyârı kabza-i tasarruf-i Mülûkâne'ye teslîm eyledüğüni tasrîh u ihbâr etmekle, taraf-ı hümâyûn-i 'inâyet-nümûndan dahi bâ-fermân-ı 'âlî ma'kūd olan encümen-i şûrâda karâr-dâde olduğu vechile teklîf-i **[B 392b]** cedîd-i merkūm dahi mâ-sebakları, ya'nî mâddeteyn-i ma'hûdeteyn gibi endâhte-i vâdî-i ferâmûşî vü insâ ve her bâbda mazâ-mâ-mazâ meseli beyne'd-

---

Şeyh Halîl Efendi mahzarında kendi sûf ferâcelerinden bir ferâce ilbâs buyurup, kalb-i perîşânımı ma'mûr ve beyne'l-akrân şânımı terfî' eyledi. Rabbü'r-Rahîm *celle ve 'alâ* merâtib-i 'ulyâlar ile melce-i hayr edüp, dünyâ ve âhıret rütbeleriyle evlâd-ı muhterem molla efendilerimiz ile etbâ'ı ile mesrûr eyleye, âmîn".

1 irsâlden B, S : + [M 127a] irsâlden M
2 icâle-i S, M : ihâle-i B
3 dikkat-i S, M : — B
4 kılındığı M : kılınduğı B, S
5 tahrîrâtında B, S : tahrîrâtda M
6 makrûna S, M : meşhûna B

devleteyn tahkīk u imzâ kılınup, şân ve ‘unvân-ı cânibeyne mûcib-i nakīza[1] vü şeyn olacak hâletlerden ‘ârî olmak vechiyle[2], Hâkān-ı cennet-merâbi‘ Sultân Murâd Hân-ı Râbi‘ hazretlerinin zemân-ı bâ-‘unvânlarında karâr-dâde olan hudûd ve sınûr-i kadîme ile ‘akd-i musâlahaya müsâ‘ade-i hümâyûn-i Husrevâne erzânî ve cârî kılınmağla, bu siyâk üzere ‘akd-i sulh u salâh müşârun ileyhin dahi karîn-i rızây-ı Şâhî'leri olduğu sûretde, ber-vech-i muharrer emr-i musâlaha temhîd ü tevkîd olunup, fîmâ-ba‘d gerek zemân-ı bâ-‘unvânlarında ve gerek ahlâf u a‘kāb-ı hazrateyn evânlarında kasr-ı müşeyyedü'l-erkân-ı tehâbb ü istînâs bir dürlü kābil-i tezelzül ü indirâs olmayacağını hâvî şeref-efzây-ı sudûr olan nâme-i hümâyûn-i nasafet-meşhûn ve mekâtîb-i Âsafî ve Şeyhulislâmî ile tekrâr mûmâ ileyh Mustafa Nazîf Efendi, Sefîr ta‘yîn ve ‘akd ü teşyîd-i bünyân-ı musâfâta başka başka ruhsat-nâme-i hümâyûn ile gerek mûmâ ileyh ve gerek Bağdâd ve Basra **[B 393a]** Vâlîsi ve Ser‘askeri Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Ahmed Paşa hazretleri iştirâken terhîs kılındıkdan sonra, savb-ı me’mûra ‘azîmet hılâlinde mûmâ ileyh Nazîf **[M 127b]** Efendi bizzât Sadrıa‘zam hazretleri ile huzûr-i fâyizu'n[3]-nûr-i Mülûkâne'ye takrîb ve mübârek lisân-ı dürer-bâr-ı hikmet-medâr-ı hazret-i Hılâfet-penâhî'den şeref-bahşây-ı sudûr olan cevâhir-i ‘âlem-behây-ı tavsıye ve tenbîhât-ı Husrevâne gûş-i intibâhına ta‘lîk u teşbîb buyurılup, ba‘dehû Sefîr-i İran ile ol cânibe tesyîr olundukdan sonra, mûmâ ileyh Bağdâd'a ba‘de'l-vusûl Ser‘asker-i müşârun ileyh tarafından kendüye terfîk kılınan Dîvân Kâtibi Velî Efendi ile cânib-i Bağdâd'dan hareket ve Kazvîn ile Tahrân beyninde Ordu-yi Şâhî'ye vaz‘-ı raht-ı ikāmet edüp, nezd-i Keyânî'ye ba‘de'd-duhûl nâme-i hümâyûn ve mekâtîbi[4], zîver-i dest-i tebcîl ve zîb-efzây-ı leb-i takbîl birle dest-i Şâhî'ye îsâl ü teblîğ ve kân-ı ilhâm-ı hazret-i Mennân olan mübârek zebân-ı kerâmet-nişân-ı Pâdişâhî'den sa‘dü's-sü‘ûd-i su‘ûd olan yevâkīt-i hûş-rubây-ı me‘ânîyi dahi[5] şifâhen ifâde vü takrîr **[B 393b]** etmekle, Şâh-ı müşârun ileyh dahi nutk-i hümâyûna icâle-i efkâr u im‘ân ve tensîkāt-ı behiyye-i Mülûkâne'nin müştemile oldukları le’âlî-i düvâl ve medlûlâtına imrâr-ı nazar-ı itkān eyledikde, cümlesini pîrâye-i sâmi‘a-i cân ve kurta-i gûş-i cenân edüp, bî-ihtiyâr etdüği kâr-i nâdir-berâberinden nâdim ü peşîmân ve: “Hemân hâl-i men dahi Devlet-i ‘aliyye'nin bir kemter çâkerlerindenim” lafzını zîver-i zebân-ı hâl ü şân ederek teklîf-i cedîd-i merkūmdan dahi külliyyen dest-efşân[6] ve murâd-ı hümâyûn üzere ‘akd-i müvâlâta ez-dil ü cân tâlib ü hâhân olduğunu ifâde vü beyân ve derhâl havânîn-i[7] mu‘teberesinden Mu‘ayyir-i Memâlik-i İran Hasan ‘Ali Hân'ı

1 nakīza B : nakīsa S, M
2 vechiyle B : vechile S, M
3 hazretleri ….. fâyizu'n M : hazretleriyle huzûr-i fâ’izu'n B, S
4 mekâtîbi S : mekâtîb B, M
5 dahi B, S : — M
6 efşân S, M : feşân B
7 havânîn-i B, S : hâkān-ı M

mükâlemeye ta‘yîn etmekle, ol dahi mûmâ ileyh Nazîf Efendi ile dört beş meclis mevâdd-ı müsâlemeyi müzâkere ederek tarafeynden rîhte-i kālıb-ı takrîr u ta‘bîr olan sebîke-i kīl ü kāl hadde-i im‘ân ü ihtiyâtdan imrâr ve mahall-i[1] mihakk-i te’emmül ü mülâhazada imtihân ü ihtibâr olundukdan sonra, murâd-ı Devlet-i ‘aliyye üzere esâs ve şart kılınan mâddelerinden başka, bunlara müteferri‘ olan üç mâdde ve bir tezyîl ile **[B 394a]** emr-i musâlaha karâr-dâde ve sene-i mezbûre mâh-ı şa‘bânının on yedinci günü◊ târîhiyle müverrah tahrîr[2] olunan ma‘mûlün bih temessükler mübâdele ve tarafeynden rütbeleri müsâvî büyük elçiler ba‘s ü irsâliyle tasdîk-nâmeler getürdülmesi[3] mukāvele olunmağın, ber-vech-i meşrûh temessüklerin sûretleri sene-i merkūme[4] mâh-ı ramazânının muntasıfında◊◊ Âsitâne-i[5] ‘aliyye'ye vâsıl ve ba‘dehû aslı dahi mûmâ ileyh Nazîf Efendi sahâbetiyle makarr-ı Hılâfet-i ‘aliyye'ye dâhil olmağla, taraf-ı Devlet-i ‘aliyye'den Büyük Elçi olmak üzere Rûznâmçe-i Evvel Kesriyeli el-Hâc Ahmed Efendi hazretlerinin kadr u şânı, rütbe-i vâlâ-yı Vezâret ile terfî‘ ve cânib-i İran'a ta‘yîn ve ‘ahid-nâme ve nâme-i[6] hümâyûnlar ve mekâtîb-i Âsafî ve Şeyhulislâmî ile hemân sene-i merkūme[7] zarfında ol savba sevk u tesyîr olunmuşdur. Fe-hamden, sümme hamden, sümme hamden. **Nazm**:

Şükr Hudâ-râ ki zi-lutf-i Ezel
Sulh u safâ şud zi-husûmet bedel
Nâdî-i ikbâl derîn-köhne-deyr
*Velvele-efgende[8] ki es-Sulhu hayr**

Nesr[9]: Çünki Pâdişâh-ı dekāyık-şu‘ûr hazretlerinin küll-i umûrlarında tevfîkāt-ı ‘aliyye-i Samedânî[10] refîk ve her ‘azm ü tasmîmlerinde, te’yîdat-ı seniyye-i Rabbâniyye, bedreka-i tarîk olmak hasîsa-i zât-ı kerâmet-

1 mahall-i S, M : — B
◊ 17 Şa‘bân 1160 = 24 Ağustos 1747 Perşembe.
2 tahrîr B, M : ta‘yîn S
3 getürdülmesi S : getürülmesi B, M
4 merkūme S, M : mezbûre B
◊◊ 15 Ramazân 1160 = 20 Eylül 1747 Çarşamba.
5 Âsitâne-i S, M : Âsitân-ı B
6 nâme-i B, S : — M
7 merkūme S, M : mezbûre B
8 efgende B : efgend S, M
* شکر خدا را که زلطف ازل * صلح و صفا شد ز خصومت بدل * نادئ اقبال درین کهنه دیر * ولوله افکند الصلح خیر که = Şükür Allah'a ki onun ezelî lütfundan, husûmete karşılık sulh ve safâ gerçekleşti. Bu dünyada mutluluğun habercisi, “Barış hayırlıdır” diye bir gürültü kopardı” anlamına gelen Farsça bu cümlelerden ikinci beyit “nâdî” yerine “münhî”, “velvele-efgend” yerine “gulgule-endâht” değişikliğiyle Hândmîr'in eserinde geçmektedir; bk. Hândmîr, *Târîh-i Habîbü's-Siyer,* hzr. Muhammed Debîr Siyâkī, IV,204; http://www.noorlib.ir/view/ar/book/bookview/text/6715/2/72 (erişim tarihi 3.VIII.2017).
9 **Nesr** B, S : — M
10 Samedânî B : Samedâniyye S, M

meşhûnlarından[1] olduğu zâhir u hüveydâ ve ta‘rîf ü tavsîfden **[B 394b]** bâhiru[2] **[M 128a]** 'l-istiğnâdır. Li-zâlike siyâk-ı sâbık[3] üzere ber-vefk-ı merâm resîde-i serhadd-i ihtitâm olan işbu musâlaha-i mübâreke-i hayriyyet-encâm, mücerred semere-i teveccühât-ı Sultâniyye ve eser-i baht-fîrûz ve meymenet-endûz-i[4] Hâkāniyye idüği, zamâyir-i erbâb-ı nühâya rûşen ü hüveydâdır. Zîrâ Halîfe-i rûy-i zemîn ve zıllullâhi fi'l-erazîn olan Pâdişâh-ı dil-âgâh hazretleri, mâlik-i rikāb-ı cismâniyye-i ümem oldukları gibi, vâkıf-ı esrâr-ı[5] zamâyir-i ‘âlem olup, kerâmât-ı bâhire ve ilhâmât-ı zâhire ile mevsûf olmaları hasebiyle zât-ı hümâyûn-i füyûzât-meşhûnları zâhiren ve bâtınen mazhar-ı Hılâfet-i İlâh ve ‘ale'l-ıtlâk Veliyyullah oldukları bî-iştibâh olmağla, Nâdir Şâh misillü bir zât-ı şehâmet-simât fi'l-cümle kendüde müşâhede eylediği kuvvet-i baht[6] muktezâsınca, niçe müddetden berü nâ’il olduğu zuhûr u eser ve diyâr-ı İran'ı eyâdî-i ecânibden tahlîs bâbında ve tahvîl-i mezheb husûsunda fâ’iz olduğu garâyib-i muhber ânen-fe-ânen melhûzu[7] oldukça, tâli‘ine i‘tinâsı, resîde-i sermenzil-i Süreyyâ olup ve Devlet-i ‘aliyye-i rûz-efzûn ile dahi bir gûne bâzîçe-i tarhı ihtimâli cây-gîr-i zamîri[8] olmakdan nâşî, sa‘bu'l-menâl **[B 395a]** böyle birkaç ahvâli teklîf ve bu behâne ile pây-ı ‘inâd ü ısrârı bir müddet ‘arsa-i nizâ‘ u cidâlde tesbît ü tevkīf etmekle, böyle husûs-ı bî-insicâmın pezîrây-ı nizâm ü[9] encâm olması, beyne'n-nâs emr-i muhâl olmak üzere mezkûr-i elsine ve mürtesem-i ef’ide iken, yümn-i kerâmet-i hazret-i Zıllullâhî böyle emr-i sa‘bın su‘ûbetini teshîl ve Devlet-i ‘aliyye'nin murâdı üzere işin husûlünü tahsîl eylemesi, bir ‘asr u evân[10] ve bir vakt ü zemânda meşhûd ü nümâyân olmadığı, müsellem-i tevârîh-şinâsân-ı cihândır. Lillâhi'l[11]-hamdü ve'l-minne ‘avn ü ‘inâyet-i cenâb-ı Perverdigâr ve kuvvet-i baht-ı Şehriyâr-ı kaviyyü'l-iktidâr ile ‘âmme-i İslâmiyân'ın dîde-dûz-i terassud u intizâr oldukları kevkeb-i dünbâle-dâr-ı silm ü musâfât ve mâh-ı ‘âlem-efrûz-i âştî ve müvâlât, zemân-ı sa‘âdet-iktirân-ı Saltanat'larında tâli‘ u dırahşân ve dil ü dîde-i cihâniyân nûr-i sürûr ile leb-rîz ü mel’ân olmağın, vücûd-i bihbûdu cümle-i Ehl-i İslâm ve ‘âmme-i ümem-i enâma sa‘dü's-sü‘ûd olan böyle bir Pâdişâh-ı dîn-penâh ve zıll u uref-i İlâh'ın, devâm ü[12] bekāy-ı devlet ve râhat ü refâhiyyet-i zât-ı kerâmet-menkabetleri da‘avâtı -ki fevâ’idi ‘âmme-i ‘âlemiyâna sârî ve cârîdir-

1 meşhûnlarından S, M : meşhûnlarında B
2 bâhiru B, S : + [M 128a] bâhiru M
3 sâbık S, M : sibâk B
4 endûz-i S, M : — B
5 esrâr-ı S, M : — B
6 baht B, S : نجت M
7 melhûzu S, M : melhûz B
8 cây-gîr-i zamîri M : cây-gîr-i zamîr B : çây-gîr-i zamîri S
9 ü S : — B, M
10 evân B, S : ev[â]n M
11 Lillâhi'l B, S : Lehu'l M
12 ü S, M : — B

lisânen ve cenânen cümlenin üzerlerine **[B 395b]** edâsı lâzım ve ferden ferdâ her şahsa icrâsı vâcib ve mütehattem olduğuna binâ'en, kalemen dahi sebt-i[1] sahâyif-i rûzgâr ve ser-sübha-i a'sâr u edvâr kılınmışdır.

Cenâb-ı berârende-i serîr-i Dâverî ve tâc-bahşende-i Husrev-hâverî[2] *celle şânühû ve behera burhânehû*[*] hazretleri Hıdîv-i kişver-i celâ'il-i hısal ve Şehriyâr-ı ma'delet-güster-i Mahmûdü'l-fi'âl olan Pâdişâh-ı İslâm-penâh ve Zıllullâh-i ma'delet-dest-gâh cenâblarının gevher-i 'âlem-behây-ı kân-ı imkân ve şa'şa'a-pâş-ı zemîn ü zemân olan zât-ı mecdûd[3] ve vücûd-i hayyir u[4] mes'ûdların hemvâre revnak-ı nigîn-i Saltanat ve pîrâye-i dîhîm-i devlet edüp, dâ'imâ emn ü râhat, çille-nişîn-i hâne-i gümân-ı sa'âdet ve tevfîk u 'inâyet-i cenâb-ı Ehadiyyet, mu'tekif-i Âsitâne-i devletleri ola. *Allâhümme hallid zılâle ma'deletihî ve re'fetihî 'alâ basîtı'l-erazîn ve ebbid envâra Saltanatihî ve Hılâfetihî 'alâ kātıbeti'l-Müslimîn v'ec'al râyâtihî merfû'aten fevka'l-kubbeti'l-hadrâ'*[5] ***[M 128b]*** *ve ahkâmihî nâfizeten fî cemî'-i eskā'i'l-gabrâ'*[6]*, âmîn, âmîn, lâ-arzî bi-vâhidetin hattâ uzîfe ileyhâ elfü âminen*[**].

Vürûd-i ba'zı ahbâr-ı ihtilâf u[7] ihtilâl ve muhâsamât ü cidâl ez-cânib-i İran

Hâlâ Erzurum Vâlîsi Vezîr-i rûşen-zamîr[8] sa'âdetlü İbrâhîm Paşa hazretlerinin evâ'il-i şehr-i recebü'l-müreccebde[9◊] Âsitâne-i sa'âdet'e vârid olan **[B 396a]** tahrîrâtlarının hulâsa-i mefhûmlarında, Gence ve Tiflîs ve Revân taraflarında vâki' a'yân ve ehâlî-i A'câm beynlerinde hâk-i İran'ın

1 sebt-i B, S : — M
2 ve ….. -hâverî B, S : — M
* جل شانه و بهر برهانه = Şânı yüce olsun ve delîli parlasın" anlamına gelen ve Allah için kullanılan Arapça bir duâdır.
3 mecdûd B, S : mahmûd M
4 u S, M : — B
5 *hadrâ'* B : *hadrâ* S, M
6 *gabrâ'* B : *gabrâ* S, M
** اللهم خلّد ظلال معدلته و رأفته على بسيط الارضين و ابّد انوارَ سلطنته و خلافته على قاطبة المسلمين و اجعل راياته مرفوعةً فوقَ القبة الخضراء و احكامه نافذة فى جميع اصقاع الغبراء آمين آمين لا ارضى بواحدة حتّى اضيف اليها الف امينا = Allahım! Yeryüzünde onun adâleti ve merhametini sürekli kıl! Onun saltanatının ve hilâfetinin nûrlarını bütün müslümanlar üzerinde ebedî kıl! Onun sancaklarını Yeşil Kubbe'nin üzerinde yükselt ve hükümlerini hemen yeryüzünün hemen her yerinde yürürlükte kıl! Allahım duâmı kabul et! Allahım duâmı kabul et! Bin âmîn ilâve etmedikçe tek bir âmîne razı değilim" anlamına gelen Arapça bir duâdır.
7 ihtilâf u S, M : — B
8 -i rûşen-zamîr S, M : -i mükerrem B
9 recebü'l-müreccebde S, M : recebde B
◊ 1-10 Receb 1160 = 9-18 Temmuz 1747. S nüshasında 378a'nın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak "**receb**" yazısı vardır.

hâssa-i lâzimesinden olan münâfese vü ihtilâl ve münâkaşa vü cidâl zuhûr edüp, günden güne nâ'ire-i fesâd-ı 'alev-dâr ve dem-be-dem tennûr-i fitne, lehîb-efrûz ve âteş-bâr olmak hasebiyle ez-ân-cümle[1] hâla Revân ehâlîsi, Nâdir Şâh tarafından kendülere vâride olan tekâlîf-i bâride-i[2] gûnâ-gûne 'adem-i iktidârların izhâr u istirhâm ve isti'fâya ibtidâr etdiklerince, şiddet-i terhîbât ile mutâlebât derkâr olmağla, 'ârıza-i be's ü ye's cihetinden külliyyen dâ'ire-i itâ'atden[3] hurûc ve kulle-i 'isyâna vülûc eyledikleri ve beynlerinde sergerde nasb ve Revân Kal'ası'na tehassun ile âmâde-i peykâr oldukları Şâh tarafına ihbâr olunmağla, kal'a-i merkūmenin müceddeden feth u teshîri ve ehâlîsinin ser-cümle-i kahr u tedmîrleri esbâbına teşebbüs ile Emîr Arslan Hân nâm bir mu'teber Hân'ı ile vâfir asker ta'yîn ü tesyîr etmekle, Hân-ı[4] merkūm dahi gelüp, Revân'ı muhâsara ve tazyîka mübâderet ve ehâlîsi dahi ölüm eri olup, Revân yoluna fedây-ı revân etmek hâlâtını irâ'et ve bî-tehâşî ceng ü harbe mübâşeret etmeleriyle[5], el-ân keyfiyyetleri minvâl-i muharrer üzere olduğundan mâ'adâ, Gence ve Tiflîs ve Tebrîz ve 'umûmen ol havâlî ehâlîsi dahi miyânelerinde kīl ü kāl-i bî-me'âl ile şerr-i[6] şûr-engîz ve fitne-hîz olarak bagy ü tuğyân ve[7] Nâdir Şâh'ın zevâl-i devleti tefevvühü ile itâ'atden rû-gerdân ve vâdî-i 'isyâna devân[8] olduklarını ol câniblerden Erzurum ve Kars'a âmed-şud eden ba'zı[9] tüccârın ihbâr u takrîrleriyle Der-i devlet'e 'arz u tahrîr eylemişler. Vâkı'â işbu tahrîrât vürûdundan sonra çok geçmeyüp, zîrde tahrîr u tafsîl olunduğu üzere Şâh'ın zevâl-i devleti mesmû' u ma'lûm ve *"en-Nâdiru ke'l-ma'dûm*"* mefhûmu âşikâr olmuşdur[10].

'Azl ü nasb-ı Voyvoda-i Boğdân bi-iştikâ'-i[11] re'âyâ

Hâlâ Boğdân Voyvodası olan İskerlet oğullarından[12] Yenaki nâm **[B 396b]** Voyvoda'nın 'ârıza-i hıffet ve hubs-i derûn-i mefsedet-şi'ârı[13] muktezâsınca,

---

1 hâk-i ….. cümle S, M : 'azîm ihtilâl, muhâsama vü cidâl zuhûr edüp B
2 bâride-i S, M : — B
3 u istirhâm ….. itâ'atden S, M : ve bu cihetden külliyyen dâ'ire-i itâ'atinden B
4 ve beynlerinde ….. Hân-ı S, M : Şâh'ın ma'lûmu olmağla, Kal'a-i Revân'ın müceddeden feth u teshîri ve ehâlîsinin kahr u istîsâlleri kasdiyle Emîr Arslan Hân nâm bir mu'teber Hânı ile asâkir-i vâfire ta'yîn ü irsâl etmeğin B
5 ölüm ….. etmeleriyle S, M : ceng ü harbe mübâşeret ve B
6 şerr-i B, M : — S
7 'umûmen ….. ve S, M : ol havâlîlerin ehâlîsi B
8 itâ'atden ….. devân S, M : itâ'atinden rû-gerdân ve tarafına izhâr-ı 'isyân u tuğyân üzere B
9 Erzurum ….. ba'zı S, M : âmed-şud eden ba'zı tâ'ife-i B
* النادر كالمعدوم = Nâdir olan yok hükmündedir" anlamına gelen bu cümle, Arapça olarak söylenen genel kurallardan biridir; bununla ayrıca Nâdir Şâh'ın ölümüne de telmîhte bulunulmuştur.
10 eylemişler ….. olmuşdur S, M : eylemiş B
11 iştikâ'-i B : iştikây-ı S, M
12 oğullarından S, M : oğlu B
13 'ârıza-i ….. -şi'ârı S, M : hubs-i derûnu B

zîr-destân-i re‘âyâ vü berâyâya zulm ü i‘tisâfa cesâret ve bu vechile hılâf-ı rızây-ı hümâyûn harekete mübâderet eyledüği, bundan akdem Der-i devlet'e ehâlî ve re‘âyâ[1] ‘arz u inhâ ve ‘azl ü tenkîli iktizâ etmekle, mâh-ı merkūmun evâ’ilinde[◊] mesfûr tard u ib‘âd ve re‘âyâdan zulmen aldığı temâmen istirdâd olunmak bâbında ekîd ü şedîd emr-i ‘âlî ile Mübâşir ta‘yîn[2] ü irsâl olundukdan sonra, sâbıkā Boğdân Voyvodası olup, İstanbul'da ikāmet üzere olan yine İskerlet oğullarından[3] Ligor nâm Voyvoda'nın öteden berü ahvâli mücerreb ve harekâtı i‘tidâle akreb olduğundan, Boğdân Voyvodası nasb olunmağla[4], mu‘tâd-ı kadîm üzere Dîvân-ı hümâyûn'da hıl‘at ve[5] kuka geydirilüp de’b-i dîrîn muktezâsınca[6] ma‘iyyetine me’mûr ricâl ile makarr-ı Voyvoda[7] olan Boğdân'a sevk u tesyîr ve zulme **[M 129a]** cesâretden tenzîr[8] olundu*.

İhrâc-ı Şâh-zâde-i sâlifü'z-zikr[9] Mîrzâ Safî ez-Kal‘a-i Samsun ve irsâl ü[10] tesyîr-i û be-Cezîre-i Rodos

Bundan akdem Samsun Kal‘ası'nda ikāmeti fermân buyurılan Şâh-zâde Mîrzâ Safî ki, **mısra‘**:

Çu bed-kerdî me-şev[11] *eymen zi-âfât*[**]

medlûlünce kendü sû’-i sanî‘i sebebi ile birkaç def‘adır irtikâb eylediği kâr-ı bed-girdârına mükâfât olunmuşiken, yine kendü hâlinde durmayup, olduğu mahallin ehâlîsini ta‘cîz ü rencîde ve ‘ibâdullâhı bilâ-mûcib kendüden tenfîr u remîde eyledüği Der-sa‘âdet'e i‘lâm u inhâ olunduğundan mâ‘adâ, mukaddemâ hakkında menvî olan hâlet ber-taraf ve ba‘de-ezîn mûmâ ileyhin İran tarafına meyl ü incizâbı bâ‘is-i fıkdân u telefi olacağı bedîhî olmağla, yanında olan

---

1 rızây-ı ….. re‘âyâ S, M : hılâf-ı marzî hareketi bundan akdem Der-i devlet'e B

◊ 1-10 Receb 1160 = 9-18 Temmuz 1747. B nüshasında sayfanın sağ kenarında, S nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**receb**” yazısı vardır.

2 evâ’ilinde/evâyilinde ….. ta‘yîn S, M : evâ’ilinde mesfûr ‘azl ve re‘âyâdan zulmen aldığı istirdâd ü ihkāk-ı hakk olunmak bâbında emr-i ‘âlî-şân ısdâr B

3 oğullarından S, M : oğlu B

4 olunmağla S, M : — B

5 hıl‘at ve S, M : — B

6 muktezâsınca S, M : üzere B

7 Voyvoda M : Voyvodalığı B, S

8 ve zulme cesâretden tenzîr S : ve zulme [M 129a] ve zulme cesâretden tehdîd ü tenzîr M : ve zulme B

* Boğdan Voyvodası İskerlet-zâde Johann Maurocordato halkın şikâyeti üzerine azledilip yerine Gregor Gika 17 Şa‘bân 1160/24 Agustos 1747'de Boğdan Voyvodası nasb olunmuştur; bk. meselâ Hammer, *Geschichte des Osmanischen Reiches,* VIII,93.

9 sâlifü'z-zikr S, M : — B

10 irsâl ü S, M : — B

11 *me-şev* B, M : *me-kün* S

** چو بد كردى مشو ايمن ز آفات = Kötülük yaparsan, başına gelecek belâlardan emîn olamazsın!” anlamına gelen bu cümle, Genceli Nizâmî'nin *Hamse*'sinin *Husrev ü Şîrîn* kısmından alınmıştır; bk. Nizâmî-i Gencevî, *Külliyyât-ı Hamse-i Hakîm Nizâmî-i Gencevî*, s.471.

ricâl-i İran mutlaku'l-‘inân-ı *“Ve*[1] *arzullâhi vâsi‘a*[*]*”* mazmûnu üzere şeml-i cem‘iyyetleri müteşettit ü perîşân kılınmak fermân olunup ve kendüsi[2], **[B 397a]** etbâ‘-ı mahsûsasından sekiz dokuz nefer âdemleriyle Rodos Cezîresi'ne sevk u irsâl ve ba‘de'l-îsâl cezîre-bend olunması bâbında emr-i[3] hümâyûn şeref-sudûr ve mukaddemâ ümerâ’-i deryâdan Karadeniz'e[4] me’mûr çekdiri ve fırkateler üzerlerine Başbûğ olan ümerâ’-i deryâdan Rodos Sancağı mutasarrıfı Mustafa Paşa'nın ihâle-i zimmeti kılınan hıdmet-i lâzimesini edâ vü tetmîmden sonra, çekdirmesiyle ‘avdetde Samsun'a uğrayup, bu bâbda mahsûs ta‘yîn olunan Mübâşir ma‘rifetiyle Şâh-zâde-i mezbûru[5] ber-vech-i meşrûh etbâ‘ıyla çekdiri sefînesine alup, andan doğru Rodos Cezîresi'ne îsâl eylemesi bâbında mâh-ı merkūmun evâsıtında[◊] emr-i ‘âlî ısdâr u irsâl olundu.

Tevcîh-i Sadâret-i Rûm be-cânib-i Neylî Ahmed Efendi[6]

Hâlâ mesned-ârây-ı Sadâret-i Rûm olan fezâ’il-mevsûm, sa‘dü's-sü‘ûd-i âsümân-ı ‘ulûm mevlânâ Es‘ad Mehmed Efendi hazretlerinin vakt-i hükûmetlerinden ‘ibâret olan müddet-i ‘örfiyyeleri, kemâl-i ‘iffet ü hakkāniyyet ile resîde-i derece-i hüsn-i hıtâm olmak hengâmı eğerçi karîb olup, lâkin henûz ‘azl ü infisâlleri vakti değil iken[7], mâh-ı merkūmun yirmi dördüncü günü[◊◊] ki *“İzâ câ’e'r-recebü*[8] *tera'l-‘aceb*[**]*”* mefhûmu üzere[9] bilâ-sebeb-i zâhir sâhil-hânelerinde ikāmet ü istirâhatleri irâdesi rû-nümâ ve mütebâdir ve bu

---

1 Ve B, M : — S

* و ارض الله واسعه = Allah'ın yeri geniş değil miydi?” anlamına gelen bu cümle, Kur’ân, en-Nisâ’, 4/97. âyetin sonlarına doğru yer alan ufak bir kısmıdır.

2 ki **mısra‘**/[mısra]‘ ….. kendüsi S, M : kendü hâlinde durmayup, vardığı mahallerin ehâlîsini ta‘cîz ü rencîde ve ‘ibâdullâhı mutazarrır ve remîde etdüği Der-sa‘âdet'e i‘lâm ü inhâ olunmağla [B 397a] mûmâ ileyh B

3 irsâl ….. emr-i S, M : tesyîr ve cezîre-bend olunmak bâbında fermân-ı B

4 ümerâ’-i deryâdan Karadeniz'e B : Bahr-ı Siyâh tarafına S, M

5 olan ümerâ’-i ….. mezbûru S, M : olup, Rodos Sancağı mutasarrıfı olan Mustafa Paşa edây-ı hıdmet-i me’mûresinden sonra ‘avdetinde Samsun'a uğrayup, bu bâbda mahsûs Mübâşir ile mufassalan ısdâr ve berren irsâl buyurılan hükm-i hümâyûn mûcebince Şâh-zâde-i mûmâ ileyhi B

◊ 11-20 Receb 1160 = 19-28 Temmuz 1747. B ve S nüshalarında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**receb**” yazısı vardır.

6 evâsıtında ….. Efendi S, M : evâsıtı târîhiyle emr-i ‘âlî-şân ısdâr u irsâl buyuruldu. **Tevcîh-i Sadâret-i Rumeli** B

7 eğerçi ….. iken S, M : tekarrub etmişiken B

◊◊ 24 Receb 1160 = 1 Ağustos 1747 Salı. B nüshasında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**receb**” yazısı vardır.

8 *câ’e'r-recebü* S : *câ’e recebün* B, M

** اذا جاء المرجب ترى العجب = Receb ayı geldiğinde, ilginçlikler görürsün” anlamına gelen Arapça bir ifâdedir.

9 ki ….. üzere S, M : — B

bâbda fermân-ı ‘âlî dahi sâdır olmuşidi. Kerîme-i *“‘Asâ en-tekrehû*”* mazmûn-i hayriyyet-meşhûnu rû-nümûn[1] olup, **[B 397b]** çend rûz murûrunda tekallübât-ı kevniyye zuhûr ve tebdîl-i sadr-ı sudûr iktizâ etmekle, mevlânâ-yı müşârun ileyh[2] haklarında ez-kadîm mü’ebbed[3] ve müstedîm olan iltifât-ı seniyye-i Husrevâne ve enzâr-ı ‘aliyye-i Pâdişâhâne kemâ-kân derece-i terakkīde derkâr olduğunu iş‘âr zımnında hatt-ı hümâyûn-i kerâmet-nümûn şeref-bahş-ı sudûr olup, evvelkinden ez‘âf-ı muzâ‘af mazhar-ı tevkīr u ihtirâm ve bu gûne[4] mir’ât-i hâlden cilve-nümây-ı zuhûr olan sûret-i ûlâ ve sânî, bâ‘is-i teceddüd-i ikrâm olmuşdur.

Ve yevm-i merkūmda◊ mansıbları[5] Sadr-ı Rûm'dan munfasıl neyyir-i sipihr-i fezâ’il Mîrzâ-zâde mevlânâ Neylî Ahmed Efendi hazretlerine[6] bâ-hatt-ı hümâyûn ‘inâyet buyurılup, tekerrür-i mansıb-ı Rûm ile anlar dahi[7] mübeccel ü mükerrem ve de’b-i dîrîn üzere huzûr-i Sadr-ı ‘âlî'de ferâce-i semmûr kürk ilbâsiyle mazhar-ı lutf u kerem ve bu vechile cümleden isticlâb-ı du‘ây-ı hayriyle muğtenem[8] buyuruldu.

Ta‘mîr ve tecdîd-i Kasr-ı Sinân Paşa der-sâhil-i deryâ ve tasnî‘ u tarsî‘-i taht-ı sîmîn-i bî-misl ü bî-hemtâ

[M 129b] Serây-ı hümâyûn-i ‘âmire hâricinde leb-i deryâda vâki‘ Sinân Paşa Köşkü dinmekle[9] ma‘rûf ve resm-i letâfet ve hüsn-i hey’et ü işrâf ile mevsûf ârâm-gâh-ı Mülûkâne'den[10] olan kasr-ı hümâyûn-i şerâfet-nümûnun murûr-i eyyâm ve kürûr-i a‘vâm ile ba‘zı mahalleri ta‘mîr u termîme muhtâc ve bu gûne makarr-ı Hılâfet ve ârâm-gâh-ı hazretin nev-be-nev tecdîd ü iltifâtı **[B 398a]** mûcib-i safâ vü ibtihâc olup, husûsan tab‘-ı hümâyûn-i Mülûkâne ise peyveste-i ihyây-ı remîm ve min külli'l-vücûh erkân-ı şân ü şükûh-i devleti ikmâl ü tetmîm etmeğe mecbûr u meftûr olmakdan nâşî, bundan mukaddemce bâ[11]-emr-i hümâyûn ta‘mîrine mübâşeret olunmağla[12], neşîmen-gâh-ı ‘adîde

---

* عسى ان تكرهوا = Bir şeyi sevmemeniz mümkündür” anlamına gelen bu cümle, Kur’ân, el-Bakara, 2/216. âyetin ortalarında yer alan bir kısmıdır.

1 ve bu ….. rû-nümûn S, M : — B
2 iktizâ ….. ileyh S, M : ile B
3 mü’ebbed B, S : mü’eyyed M
4 olup, evvelkinden/evvelkiden ….. gûne S, M : ve B
◊ 24 Receb 1160 = 1 Ağustos 1747 Salı.
5 olmuşdur ….. mansıbları S, M : u hubûr oldu. Ve esnây-ı mezkûrda yine B
6 hazretlerine S, M : hazretleri B
7 buyurılup ….. dahi S, M : -i rakam mükerreren mansıb-ı merkūm ile B
8 ve bu ….. muğtenem S, M : — B
9 dinmekle S, M : dimekle B
10 ârâm-gâh-ı Mülûkâne'den S, M : — B
11 bâ B, S : bi M
12 olunmağla S, M : olunup B

ve sukūf-i pûşîde ve müşrif-i indirâs olan mahâll-i sedîdesi ba‘zan ta‘mîr ve ba‘zan tecdîd olunduğundan gayri, ruhâme-i sütûn-i mevzûnları, maskale-i cilâ-dâde-i mühre-i bârîk-bîn ile telmî‘ u tahsîn ve ârâyiş-i derûn u bîrûnu zer-i tılâ ile tezhîb ü tezyîn olunup ve'l-hâsıl mebnây-ı kadîm-i mu‘tenâsına bir kat dahi ‘ilâve-i zîb ü zinet ve izâfe-i hüsn ü letâfet olunduğu esnâda, **nazm**:

Zîver-i tâc-ı Saltanat-ı mutlak

Taht u baht-ı Hılâfet'e revnak

Nesr[1]: Hazret-i Şehriyâr-ı dâd-ârâ *ebbedallâhu zâtehû ebeden*[2*] cenâblarının cilve-gâh-ı füyûzât-ı İlâhî olan hâtır-ı ‘âtır-ı ilhâm-mezâhir-i Pâdişâhî'lerine sünûh u hutûr ve kasr-ı mezkûra maksûr u mahsûs olup[3], ol bünyân-ı marsûsun mevki‘-i menî‘-i şerâfet-rasîni, sâ’ir mevâzı‘-ı dil-nişîninden imtiyâz ile müşerref ve manzûr olmak irâdesiyle müceddeden yek-pâre sîm-i hâlisden **[B 398b]** bir taht-ı nev îcâd ve bir serîr-i şerâfet-bünyâd tarsî‘ u inşâd olunması bâbında emr-i hümâyûnları şeref-bahşây-ı sudûr olmağın, hâssaten Kuyumcu-başı Ağa ma‘rifetiyle mehere-i zer-gerân ve sayyâgān-ı çîre-destân i‘mâliyle irâde-i ‘aliyye-i Mülûkâne[4] üzere tûlen ve ‘arzan bi-hisâb-ı terbî‘î cirm-i mazbût-ı hendese-kârî ve sath-ı mebsût-ı cilâ-dârı yedi zirâ‘ mikdârı olmak ve ecrâm-ı[5] dâ’iresi dört ‘aded visâdeyi istî‘âb etmek vechile ol çâr-bâlişin[6] tasavvur-i zihnî olan hey’et-i pesendîde ve resm-i nâ-dîdesi hârice çıkarıldıkdan sonra, mânend-i kurs-ı kamer yüz on dört bin dirhem lüceyn-i sâf-i mu‘teberden bir taht-ı nev ihtirâ‘ tarsî‘ u ibdâ‘ olundu ki, resmin gören ressâmân-ı sihr-âferînân, engüşt ber-dehân ve vasfın gûş eden nükte-perdâzân-ı cihân, dem-beste vü hayrân olup, sevâbık[7] u levâhık-ı ezmânda misl ü nazîri pezîrây-ı sâha-i vücûd-i imkân olmak değil, belki heyûlâsı dahi hâtır-ı rusûm-âzmâya[8] hutûr etmek hayyiz-i istihâlede bir ma‘nâdır[9]. Vâkı‘â bir taht-ı Şâhî-i dil-nişîn ve bir serîr-i Şehinşâhî-i kürsî-temkîn olmuşdur ki, evvelîn-i pâye-i süllemi yanında taht-ı Keykâvûs, mânend-i pây-ı tâvûs, menhûs ve zişt-endâm ve evreng-i Keykubâdî, reng-i **[B 399a]** bî-furûğ-i[10] berbâdîde ma‘kûs ve güm-nâm olmuşdur.

---

1 **Nesr** B : — S, M
2 dâd-ârâ ….. ebeden B : dâd-ârâ *ebbedallâhu zâtehû ebeden* **Nesr** S : dâd-edâ ebbedallâhu zâtehû ebeden Nesr M
* ابد الله ذاته ابدا = Allah onun zâtını gerçekten kalıcı kılsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
3 u mahsûs olup B : olup, mahsûs S, M
4 Mülûkâne S, M : hümâyûn B
5 ecrâm-ı S, M : — B
6 vechile ol çâr-bâlişin S, M : vechiyle B
7 sevâbık B, M : sâbık S
8 hâtır-ı rusûm-âzmâya S, M : hâtıra B
9 ma‘nâdır S, M : ma‘nâ ve B
10 bî-furûğ-i S, M : — B

Hemân cenâb-ı[1] Hudâ-yı bî-çûn *cellet ‘azametühû ‘ani'ş-şükûki ve'z-zunûn*[*] hazretleri müşeyyid-i erkân-ı kasr-ı Saltanat ve mü’eyyid-i şân-ı taht-ı ‘âlî-baht-ı Hılâfet olan[2] Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlem, Şehinşâh-ı deryâ-kerem-i me‘âlî-himem[3] efendimiz hazretlerinin pâye-i serîr-i übbehet-masîr-i[4] Husrevâne'lerin hemîşe mâlişgâh-ı cibâh-ı selâtîn-i ‘izâm ve sâye-i merâhim-vâye-i Hıdîvâne'lerin ilâ âhıri'l-eyyâm[5] mefârık-ı enâm üzere memdûd[6] **[M 130a]** ve ber-devâm eyleye, âmîn bi-hürmeti'l-mürselîn[7].

‘İlâve-i zîb ü zînet ve izâfe-i hüsn ü[8] letâfet be-mevki‘-i Hırka-i şerîfe-i bâhiru'l-envâr ve be-makām-ı perde-i latîfe-i Seyyidü'l-ebrâr[9] ez-âsâr-ı hidâyet-medâr-ı cenâb-ı Şehriyâr-ı kerâmet-girdâr *edâmallâhu Te‘âlâ*[10] *zılâle Saltanatihî mâ te‘âkabe'l-leylü ve'n-nehâri*[**]

‘Avn ü ‘inâyet-i Sübhânî'ye mazhariyyet ve fevz ü[11] nusrat-ı Samedânî'ye mukārenet ve masdariyyet ile işbu dûdmân-ı ebed-‘unvân-ı ‘Osmânî ve hânedân-ı ‘azîmü'ş-şân-ı gîtî-sitânî, mânend-i tebâşîr-i subh-i sa‘âdet, ibtidây-ı tulû‘ ve infilâk-ı ikbâl ve refte refte irtifâ‘ ve iltisâk-ı neyyir-i burc-i câh u celâl olaldan bu ân-ı meymenet-iktirân ve bu evân-ı Mahmûdî-‘unvân-ı übbehet-nişâna gelince, zemân zemân insilâk-i gazv ü[12] cihâd ve inhimâk-i seyf-i meslûl-i **[B 399b]** ictihâd ile fermân-fermâ oldukları eşref-i büldân u emsâr ve eltâf-ı cenâb-ı Vehhâb ile mülk-i yemîn ve dest-i tasarruf-i şeref-karîne getürdükleri tuhaf ve[13] yâdigâr-ı bî-şümârın ta‘dâd ü takrîri, güncâyiş-pezîr-i havsala-i tahrîr u tastîr olmayup, ferâ’id-i[14] ta‘rîfi sâmi‘a-ârâ ve harâyid-i tavsîfi elsine-pîrây-ı bülegā[15] olmağla, îrâd ü îmâsı günc-i gencîne-i[16]

---

1 cenâb-ı S, M : — B

* جلت عظمتُه عن الشكوك و الظنون = Onun büyüklüğü şüphe ve kuruntulardan uzak olsun” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 olan S, M : — B

3 -i me‘âlî-himem S, M : — B

4 masîr-i B, M : masar-i S

5 vâye-i ….. -eyyâm S : vâyelerin ilâ âhıri'l-eyyâm B : vâye-i Hıdîvâne'lerin âhıru'l-eyyâm M

6 memdûd B, S : + [M 130a] memdûd M

7 bi-hürmeti'l-mürselîn B : — S, M

8 ü S, M : — B

9 ve be- ….. ebrâr S, M : — B

10 ***Te‘âlâ*** B, M : — S

** ادام الله تعالى ظلال سلطنته ما تعاقب الليل و النهار = Yüce Allah gece ve gündüz birbirini takip ettiği müddetçe onun saltanatının gölgesini sürdürsün” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

11 ü B, S : — M

12 ü B, S : — M

13 ve S, M : — B

14 ferâ’id-i B : ferâyid-i S, M

15 pîrây-ı bülegā S, M : pîrâ B

16 gencîne-i B : genc-i S, M

istiğnâda bulunmuş bir ma‘nâ olduğu ma‘lûm-i uli'n-nühâdır. Ancak o makūle tuhaf-ı ‘âlem-behâ ve taraf-ı bî-misl ü bî-hemtâ miyânında sûrî ve ma‘nevî şerâfetde akdem ve celâlet-i kadr ile hûrşîd-‘alem ve cevher-i i‘tibâr u şânı, müsellem-i ‘âlem[1] olan Livâ’-i şerîf-i Nebevî ve Hırka-i latîfe-i Mustafavî ki, mü’eyyed min-‘indillah olan bu Devlet-i ‘aliyye-i[2] ebed-iktinâha mahsûsıyyet ile cilve-gâh-ı şevâhid-i tecelliyât-ı ezelî ve mevârid-i ‘atıyyât-ı bî-gāyât-ı lem-yezelî olup, ol iki gevher-i mu‘teber ve tuhfe-i latîfe-i hayru'l-beşerin her biri ‘alâ sebîli'l-istibdâd ve'l-istis‘âd[3] peyveste-i bâ‘is-i fahr u[4] mübâhât ve muttasıl-ı câlib-i envâ‘-ı meyâmin ü sa‘âdât olmalarıyla, hirzü'l-emân-ı sünnet-i[5] seniyye-i İslâmiyân ve ta‘vîz-kerden-i cân-ı ehl-i îmân olup, bunlardan başka ba‘zı enbiyâ’-i ‘izâm *salavâtullâhi ‘alâ nebiyyinâ ve ‘aleyhimü's-selâm*[*] hazerâtının ‘amâme ve ridâ’-i hidâyet-pîrâ ve kisve-i müteberrike-i mevhibet-ârâlarından mâ‘adâ ba‘zı[6] esyâf ü a‘lâm-ı ashâb-ı güzîn ve dürû‘[7] u rumâh-ı mücâhidîn-i **[B 400a]** dîn ve sâ’ir bunların emsâli niçe niçe nevâdirât-ı behiyyâtdan tuhaf ve yâdigâr-ı evliyây-ı kibâr-ı mütekaddimîn[8] makūlesinin hıfz u hirâset ve vikāyet ü sıyânetleriyçün Serây-ı hümâyûn-i ‘âmire'de vâki‘ Hâne-i hâssa mukābilinde künûz-i cevâhir-i meknûz-i cihândan makbûl-ter ve defâyin-i iksîr-mezâhir-i ‘âlemden memdûh u mu‘teber olan buk‘a-i hâssu'l-hâss-ı şerâfet-i ‘alen, ya‘nî Hırka-i şerîfe[9] Odası ‘unvâniyle mu‘anven olan Hazîne-i kerâmet-defîne ve gencîne-i iksîr-hazînenin ba‘zı mahallerinde fi'l-asl selâtîn-i mâzıyye *enârallâhu Te‘âlâ berâhînehum*[**] hazerâtının her biri birer gûne âsâr-ı bâhiretü'l-i‘tibâr ibkāsıyla merâsim-i ta‘zîm ve levâzım-ı tevkīr u[10] tekrîmi eğerçi icrâ vü îfâ[11] buyurmuşlar, lâkin hâlâ evreng-nişîn-i Saltanat, gevher-güzîn-i iklîl-i Hılâfet, hâkānü'l-mücâhidîn, burhânü'l-murâbıtîn, mâlikü'l-emâneti'l-‘uzmâ ve es-Sultânu'l-bâhir, vârisü'l-Hılâfeti'l-kübrâ kâbiran ‘an-kâbir, el-müfteharu bi-hıdmeti'l-Haremeyni'l-celîleyni'l-mu‘azzameyn ve el-müstazheru bi-himâyeti'l-makāmeyni'l-cemîleyni'l-

---

1 ve cevher-i ….. ‘âlem S, M : — B
2 ‘aliyye-i S, M : — B
3 ‘alâ sebîli'l-istibdâd ve'l-istis‘âd B, S : ‘ale'l-istibdâd M
4 u S, M : — B
5 sünnet-i M : — B, S
* صلوات الله تعالى و سلامه على نبينا و عليهم = Yüce Allah'ın salât ve selâmı bizim nebîmize ve onların üzerine olsun” anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.
6 enbiyâ’-i ….. ba‘zı S : — B : enbiyâ’-i ‘izâm *salavâtullâhi Te‘âlâ ve selâmühû ‘alâ nebiyyinâ ve ‘aleyhim* hazerâtının ‘amâme ve ridâ’-i hidâyet-pîrâ ve kisve-i müteberrike-i mevhibet-ârâlarından müsâ‘iden ba‘zı ba‘zı M
7 dürû‘ B, S : der‘ B
8 bunların ….. mütekaddimîn S, M : niçe niçe nevâdirâtdan tuhaf-ı behîn B
9 şerîfe B, S : şerîf M
** انار الله تعالى براهينهم = Yüce Allah onların delîllerini güçlü kılsın” anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.
10 tevkīr u S, M : — B
11 îfâ B, M : ibkā S

mufahhameyn, Sâhibü'l-megāzî fi'l-aktâri ve'l-emsâr, mâlikü **[M 130b]** 'l-fütûhâti'l-mezkûreti[1] fî sahâyifi'l-esfâr elâ ve huve es-Sultân ibnü's-Sultân es-Sultân el-Gāzî Mahmûd Hân **[B 400b]** ibnü's-Sultân el-Gāzî Mustafa Hân ibnü's-Sultân el-Gāzî Mehmed Hân *lâ-zâlet silsiletü Saltanatihî müselseleten ilâ intihâ'-i silsileti'z-zemân*[*] hazretlerinin ber-vech-i iltizâm icrây-ı Sünnet-i Ahmedî ve i'lây-ı a'lâm-ı dîn-i Muhammedî, 'ale'l-ittisâl nuhbe-i efkâr-ı hayriyyet-me'âl ve aksây-ı âmâl-i Mahmûdî-hısâlleri olmağla, hazret-i Sultân-ı serîr-ârây-ı Levlâk[**], zînet-efzây-ı taht-gâh-ı Ve mâ erselnâke[***] *sallallâhu Te'âlâ 'aleyhi ve 'alâ âlihî mâ-dâreti'l-eflâk*[*4] cenâblarının mücerred ta'zîm-i şân-ı Risâlet-'unvân-ı Nebevî'leri[2] niyyet-i fâyika ve 'azîmet-i sâdıkasıyla sâlifü'z-zikr Hırka-i şerîfe Odası'nın zînet-i kadîm ve letâfet-i müstedîmi bir kat dahi efzûn ve âsâr-ı cemîle-i ebed-makrûn-i Husrevâne'lerinden olmak irâde-i hayriyyesi, tab'-ı hümâyûn-i ilhâm-meşhûnlarına lâyih u sânih olmağla, evvelâ[3] safahât-ı cüdrân-ı derûn ve kubbe-i lâcverd-gûn-i âsümân-nümûnu, hutût-ı tılâ[4]-menkūt ile dâ'iren-mâ-dâr tevkī' u tezyîn ve gülşen-i cennet-âsâ fıkra fıkra rusûm-i ezâhîr ve nukūş-i bî-nazîr ile telmî' u tahsîn buyurılup, mânend-i ser-levha-i kitâb-ı ebrâr, i'mâl-i kalem-i zerrîn-nigâr ile serâpâ müzehheb ü mücellâ buyurulduğundan mâ'adâ, **[B 401a]** ol kenz-i kudsî-remzde meknûz ve ol terkîb-i pâkîze-tertîbde ma'nây-ı mermûz olan sandûka-i Hırka-i şerîfe ve sâ'ir mehâfil ü şebâyik misillü edevât-ı latîfe ve taraf taraf sütûn-i mevzûnlar ve ceste ceste ta'lîka-i 'ibret-nümûnlar ve husûsan nukūş-i âyât-i beyyinât ile âvîze-i çâr-cihât olan zerdûzî sitâre ve sürâdikātın halka-bend-i revâbıt olan mahalleri bi'l-levâhıkı ve's-sevâbık bi'l-cümle sîm-i hâlisden olmak üzere müceddeden rîhte-i kālıb-ı inşâ vü ibdâ' ve tarsî' u ihtirâ' buyurılup, bu vechile ta'zîm ü tekrîm ve tezyîn ü tanzîminde tevfîk-ı Hudâ-dâd ile bezl-i ictihâd buyurulmağın, ol buk'a-i güzîn ve mevki'-i şeref-âyîn, gıbta-fermây-ı behişt-berîn ve nazar-gâh-ı mele'-i 'illiyyîn olup,

---

1 mezkûreti B, M : mezkûri S

* لا زالت سلسلة سلطنته مسلسلة الى انتهاء سلسلة الزمان = Zamanın sonuna kadar süren bir dizi olarak saltanatının sürekliliği devam etsin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

** لولاك = Sen olmasaydın" anlamına gelen bu cümle ile "*Levlâke levlâke lemâ halaktü'l-eflâk* = لولاك لولاك لما خلقت الافلاك = Ya Muhammed! Sen olmasaydın felekleri (kâinâtı) yaratmazdım" anlamına gelen, halk nazarında Kudsî Hadîs olarak kabul edilen, es-Sagānî tarafından uydurma olarak nitelendirilen ve hadîs olarak bir değerinin bulunmadığı belirtilen söze (bk. el-'Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ'*, nr. 2123, II,164) telmîh söz konusudur.

*** و ما ارسلناك = Biz seni gönderdik" anlamına gelen bu cümle ile meâli "(Resûlüm!) Biz seni âlemlere ancak rahmet olarak gönderdik" anlamına gelen Kur'ân, el-Enbiyâ', 21/107. âyetine telmîh vardır.

*4 صلى الله تعالى عليه و على آله ما دارت الافلاك = Yüce Allah'ın salâtı kâinât durdukça onun ve âilesinin üzerine olsun" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 'unvân-ı Nebevî'leri S, M : 'unvânları B

3 evvelâ S : — B, M

4 tılâ S, M : tılâk-ı B

cenâb-ı Pâdişâh-ı ‘âlem-penâh ve zıllullâh-i takvâ-dest-gâh efendimiz hazretlerinin bu âna dek sahâyif-i ‘âlemde nakş-bend-i zuhûr olan şe‘â’ir-i hasenât ve âsâr-ı meberrât-ı Şehinşâhâne'leri mecmû‘asına bu eser-i cemîl, ‘alâ sebîli't-tebcîl ser-levha-i dîbâce-i bî-misl ü ‘adîl olmuşdur. Hakk budur ki cenâb-ı kudsî-me’âb-ı mekârim-nisâb-ı Husrevâne'leri, bu gûne hayrât-ı hisân ve mahalline bezl-i in‘âm ü ihsân etmekde **[B 401b]** bi't-tab‘ meftûr u mecbûr ve min-‘indillah küll-i umûrlarında muvaffak ve manzûr olmalarıyla, her bâr ‘ummân-ı bî-gerân-ı himemleri, sâhil-i a‘mâli[1] lü’lü’-bâr ve kân-ı şâygân-ı keremleri, dünyâya gevher-nisâr olmakdan nâşî, eser-i sâlifü'z-zikre dahi mebâlig-ı[2] bî-şümâr ve sad-hezâra bâliğ dînâr-ı hâlisu'l-‘ayâr su gibi bezl ü îsâr buyurulduğundan gayri, ancak tekmile-i edevât-ı mahfaza-i Hırka-i şerîfe içün yetmiş sekiz bin dirhem sîm-i hâm sarfıyla evâhır-ı şehr-i recebde◊ tekmîl ü itmâm buyurdılar. Hazret-i cihân-âferîn ve nesak-sâz-ı âsümân ü zemîn *cellet ‘azametühû ve ‘ammet âlâ’uhû** cenâbları kutb-i merkez-i Hılâfet-penâhî ve şems-i sipihr-i şevket-i Şehinşâhî, kerâmet-medâr-ı zehâdet-iktidâr cenâb-ı Şehriyâr-ı ‘âlî-tebâr efendimiz hazretlerinin vücûd-i bihbûd-i hümâyûnların ber-vech-i[3] **[M 131a]** kemâl serîr-ârây-ı sıhhat ü ‘âfiyet ve ‘ale'l-ittisâl müttekâ-pîrây-ı Hılâfet ü Saltanat eyleyüp, hem-vâre yümn ü istibşâr ile bunun emsâli âsâr-ı meyâmin-nümûna muvaffak ve makrûn eyleye, âmîn bi-câh-i Seyyidi'l-mürselîn

Tezyîl-i în-makāle-i behcet-asâle

Rahmet-tırâz ve mağfiret-şi‘âr sâlifü'z-zikr Hırka-i şerîfe-i Risâlet-disâr fi'l-asl **[B 402a]** mefhar-i her dü-serâ cenâb-ı Rasûl-i kibriyâ *‘aleyhi mine's-salavâti ezkâhâ ve mine't-teslîmâti enmâhâ*** hazretlerinin zemân-ı sa‘âdet[4]-‘unvânlarında emlah-ı şu‘arâ’-i ‘azbü'l-beyân, efsah-i bülegā’-i melâhat-nişândan hazret-i Ka‘b ibn Züheyr *radiyallâhu Te‘âlâ*[5] *‘anh* cenâbları, evâ’il-i hâllerinde kendülerden bi-hasebi'l-beşeriyye rû-nümâ olan taksîrâtı[6] isti‘fâ zımnında meclis-i akdes-i Nebevî'de inşâd ü îrâd buyurdukları kasîde-i nazîde-i meşhûre ki, matla‘-ı garrây-ı cihân-ârâsı, **nazm**:

Bânet sü‘âdü fe-kalbî el-yevme metbûlü

---

1 a‘mâli B : âmâli S, M
2 mebâlig-i S, M : mübâlaga B
◊ 21-30 Receb 1160 = 29 Temmuz - 7 Ağustos 1747.
* جلت عظمته و علت آلاؤه = Onun büyüklüğü yüce, ihsânları geniş olsun” anlamına gelen Arapça duâdır.
3 ber-vech-i B, S : + [M 131a] ber-vech-i M
** عليه من الصلوات ازكاها و من التسليمات انماها = En temiz ve en yüce selâmlar O'nun üzerine olsun” anlamındaki bu cümle, Hz. Muhammed'e yapılan bir övgüdür.
4 sa‘âdet S, M : sadâret B
5 Te‘âlâ B, S : — M
6 taksîrâtı M : hatâyâyı B, S

Müteyyemün isrehâ lem-yüfde mekbûlü[*]

Nesr[1]: Le'âlî-i manzûmesidir. Mine'l-matla‘ ile'l-makta‘ kırâ'et esnâsında, **nazm**:

İnne'r-Rasûle le-seyfun yüstezâ'u bihî

Mühennedün min süyûfillâhi meslûlü[**]

Nesr[2]: Beyt-i ma‘mûre-i melâ'ik-pesendi, metâf-ı lisân-ı letâfet-beyân-ı cenâb-ı Ka‘b[3] oldukda, ol ‘atâ-pâş-i ‘âlem ve hatâ-pûş-i cemî‘-i ümem *sallallâhu Te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem* hazretleri, dûş-i hamiyyet[4]-pûş-i Nebevî'leriyle şeref-yâb olan Bürde-i şerîfe-i kevneyn-behâyı lutfen ve keremen mûmâ ileyh Ka‘bü'bnü Züheyr *radiyallâhu Te‘âlâ*[5] *‘anhu* cenâblarına bi-tarîkı's-sıla i‘tâ ve güzeşte hatâyâsından mazâ mâ-mazâ me'âlini îmâ ve fark-ı fahr u[6] mübâhâtını ferkad-sâ buyurdukları, târ u pûd-i nesîc-i rivâyât-dest-gâh-ı iştihârda sübût-yâfte-i **[B 402b]** deffe-i elsine-i sikātdır.

Kasîde-i mezkûre şurrâhından olup, müte'ahhırînden mevlânâ[7] ‘Aliyyü'l-Kārî merhûm ve sâ'irlerinin sahâyif-i beyâna çekîde-i yerâ‘a-i sıhhat-berâ‘aları olan rivâyât-ı sahîha ve işârât-ı sarîhaları[8] üzere ol Bürde-i şerîfe, tedâvül-i eyâdî-i kirâm ve tenâvüb ü tedâhul-i hazâyin-i mülûk-i ‘izâm ile her birine dest-hûş-i devlet ve mâye-i iksir-i sa‘âdet olarak sevk-ı sâ'ik-ı[9] takdîr ve delâlet-i tevfîk u ‘inâyet-i Rabb-i Kadîr ile cânib-i Rum'a nakl ü tesyîr olunmağla, ‘ulemây-ı a‘lâmdan mevlânâ es-Seyyid ‘Ali el-Geylânî'nin *Bulûğu'l-Buğye fî Şerh-i Manzûmeti'l-Hilye*[***] nâm te'lîf-i latîfinde *"Ve hiye'l*[10]*-Bürdetü'lletî ‘inde selâtîn-i Âl-i ‘Osmân nasarahumu'r-Rahmân yetevâresûnehâ ile'l-*

---

* بانت سعاد فقلبی الیوم متبول * متیم اثرها لم یفد مکبول = Suat ayrılıp gitti, bugün gönlüm çok üzgündür. Onun peşinde kurtulması imkansız, ayağı bukağılı bir köle gibiyim" anlamına gelen bu cümleler, Ka‘b b. Züheyr'in Kasîde-i Bürde'sindendir; bk. *Dîvânü Ka‘b b. Züheyr,* thk. ve şerh ‘Ali Fâ‘ûr, Beyrût 1417/1997, s.60.

1 **Nesr** B : — S, M

** انّ الرّسول لسیفٌ یُسْتضاء به * مهنّدٌ من سیوف الله مسلول = Şüphe yok ki Peygamber, kendisiyle nûra ve hidâyete erişilen kınından çekilmiş Allah'ın en keskin kılıçlarından bir kılıçtır" anlamına gelen bu cümleler, Ka‘b b. Züheyr'in Kasîde-i Bürde'sindendir; bk. *Dîvânü Ka‘b b. Züheyr,* thk. ve şerh ‘Ali Fâ‘ûr, Beyrût 1417/1997, s.67.

2 **Nesr** B : — S, M

3 -ı Ka‘b B, S : — M

4 hamiyyet B : rahmet S, M

5 Te‘âlâ B : — S, M

6 u S, M : — B

7 mevlânâ S : — B, M

8 olan ….. sarîhaları B, S : — M

9 sâ'ik-ı B, S : sâyik-ı M

*** Burada zikri geçen eserle ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.260'ın sağ kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: "**Hırka-i şerîfe'yi beyândır**".

10 hiye'l M : hiye B, S

*yevm**"* fezlekesiyle tasrîh u ta'yîn ve *Târîh-i Hamîs* sâhibi *"Ve hiye'l-Bürdetü'lletî 'inde's-selâtîni ile'l-yevm***" makālesiyle kendü istidrâk eylediği vakti tasrîhan tashîh u tebyîn eylemesi ve mûmâ ileyh 'Aliyyü'l-Kārî *'aleyhi rahmetü'l-Bârî**** cenâblarının kasîde-i mezkûreden beyt-i sâlifü'z-zikri şerh u beyân eyledikleri hılâlde, *"Ve hiye'l-Bürdetü'lletî*[1] *el-yevme 'inde selâtîni'l-Ervâm**4" ta'bîrinden murâd ve cem'-i Rûm olan Ervâm lafzını tasrîh u îrâdları, ol hümâyı evc-i devlet, ya'nî Bürde-i şerîfe-i me'âlî-menkabetin[2] ilâ yevminâ hâzâ bu Devlet-i 'aliyye-i ebed-kıyâm *hafizehallâhu Te'âlâ ilâ âhıri'l-eyyâm**5 farkına sâye-güster olduğunu iş'âr u ifhâm olup ve el-hâletü hâzih beyne'n-nâs **[B 403a]** lisân-ı Türkî'de ol Bürde-i münîfenin Hırka-i şerîfe ile mu'abber olması, terâdüf-i ma'nâya binâ'en olduğu, me'ârif-şinâsân-ı rûzgâra hafî vü setîr[3] değildir.

Ba'zı mü'ellefât-ı mu'teberâtda tahrîr u tensîk ve tasrîh u tahkīk olunduğu üzere cenâb-ı Ka'b *radiyallâhu Te'âlâ 'anh* hazretleri, teşerrüf-i Bürde-i mübâreke ile 'âlî-ka'b olduklarından sonra, **[M 131b]** ridây-ı[4] hayât ile mütereffil-i sâha-i 'âlem-i fânî ve sübha-şümâr-ı evkāt-ı 'ömr-i 'azîz-i zindegânî oldukça, Ashâb-ı güzîn *rıdvânullâhu Te'âlâ*[5] *'aleyhim ecma'în* hazerâtı, ol nesîc-i müşkîn-târ-ı rahmet-irtisâm, ya'nî Bürde-i şerîfe-i Seyyidü'l-enâm'ı 'ale'd-devâm sad-şevk u garâm ile ziyâret ve tarf-ı zeyl-i mübârekin iblâl ile ol mâ'-i zülâlden istişfâ'-i[6] merzâya mübâderet ve bu keyfiyyet miyân-ı Ashâb-ı kirâmda icrâ ve muvâzabet cihetiyle[7] sünnet olmuşidi. Ol cevher-i mu'teber, zîver-i efser-i pâdişâhân-ı Rum-i 'adâlet-mersûm[8] olaldan berü, güzâriş-pezîr-i

---

* و هى البردة التى عند سلاطين آل عثمان نصرهم الرحمن يتوارثونها الى اليوم = O hırka Osmanlı sultânlarının elindedir. Rahmân onu mîrâs olarak bugüne kadar birbirlerine nakledenlere yardım eylesin" anlamına gelen Arapça ifâdenin burada, Seyyid Ali el-Geylânî'nin *Bulûgu'l-Bugye fî Şerh-i Manzûmeti'l-Hilye* adlı eserinden alındığı belirtiliyor.

** و هى البردة التى عند السلاطين الى اليوم = O hırka bugüne kadar sultânların elindedir" anlamına gelen Arapça cümlenin burada, Seyyid Ali el-Geylânî'nin *Bulûgu'l-Bugye fî Şerh-i Manzûmeti'l-Hilye* adlı eserinden alındığı belirtiliyor.

*** عليه رحمة البارى = Yaratıcı'nın rahmeti onun üzerine olsun" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

1 *'aleyhi/'aleyhi'r- ..... Bürdetü'lletî* S, M : merhûmun B

*4 و هى البردة التى اليوم عند سلاطين الاروام = O hırka bugün Rum sultânlarının elindedir" anlamına gelen Arapça cümlenin burada, Seyyid Ali el-Geylânî'nin *Bulûgu'l-Bugye fî Şerh-i Manzûmeti'l-Hilye* adlı eserinden alındığı belirtiliyor.

2 murâd ..... menkabetin S, M : murâdları bu hümâ-yı evc-i devletin B

*5 حفظها الله تعالى الى آخر الايام = Yüce Allah onu son güne kadar korusun" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

3 vü setîr S, M : — B

4 cenâb-ı ..... ridây-ı S, M : hazret-i Ka'b *radiyallâhu Te'âlâ 'anh* ridâ'-i B

5 *Te'âlâ* S, M : — B

6 istişfâ'-i B : istişfây-ı S, M

7 icrâ ..... cihetiyle S, M : — B

8 pâdişâhân-ı ..... mersûm B : pâdişâhân-ı Rum-i ma'delet-mevsûm S : Pâdişâh-ı Rum-i ma'delet-mevsûm M

kalem-i ıhlâs-rakam olduğu üzere, ol Sünnet-i seniyye-i Ashâb-ı kirâm ile'l-eyyâm murâ'ât-i tâmm ile kemâ-yenbagī icrâsında ihtimâm olunmağla, mâlişgâh-ı cibâh-ı havâss-ı ricâl-i be-nâm olup, 'ale'd-devâm muntasıf-ı şehr-i sıyâmda* vüzerây-ı 'izâm ve 'ulemây-ı a'lâm ve meşâyih-ı kirâm ve ricâl-i zevi'l-ihtirâm hâssaten bizzât[1] mübârek dest-i 'inâyet-peyvest-i Şehriyârî'den kûşe-i dâmân-ı mübârekini[2] takbîl **[B 403b]** ü telsîm ile şeref-yâb ve ol gül-berg-i gülbün-i Nübüvvet'den rîzeş-pezîr-i enbîk-ı ta'zîm olan gül-âb-ı zemzem-me'âbdan niçe 'atşân, zülâl-i şefâ'at ve tefsîde-lebân, âb-ı mağfiret reyyân ü şâdâb ve bu takrîb-i zîbende-tertîb ile cümleden da'avât-ı icâbet-âyât isticlâb olunmak, deydene-i müstahsene-i Şehinşâh-ı mu'allâ-cenâb olduğu, vâreste-i kayd-ı ıtnâbdır. Ancak bu gûne tezyîl-i makāle-i hâl ve tatvîl-i hibâle-i me'âlden irâde-i mâ-fi'l-bâl mücerred tetebbu'-i âsâra meyl ü i'tibâr ve istiksây-ı ahvâl[3] eden hurde-bînân-ı rûzgâr ve dil-âgâhân-ı basîret-medâra dest-âvîz-i yâdigâr kasd olunup, sülme-i i'tirâz-ı bî-hûde sedd[4] olunmuşdur; *rahimallâhu*[5] *'alâ men nazara bi-'ayni'l-insâfi v'ahtezera 'ani'l-i'tirâzı ve'l-i'tisâf***.

Tevcîh-i Kazâ'-i İstanbul be-Üsküdârî mevlânâ İsma'îl Efendi bâ-hatt-ı hümâyûn[6]

Hâlâ İstanbul Kadısı olan fezâ'il-pîrâ mevlânâ Mehmed Sâlih Monla[7] Efendi hazretlerinin salâh-ı hâl-i zîbende-sülûk ile icrây-ı ahkâm-ı şer'iyye ederek müddet-i 'örfiyyeden 'ibâret sene-i kâmileleri temâm ve medd olunan eyyâm dahi resîde-i hıtâm ve kendülerden dahi isti'fâ gûne hâlet, meclis-i Âsafî'de zebân-güzâr ve îhâm olunmağla[8], gurre-i şehr-i şa'bânu'l-mu'azzam-da◊ sâbıkā Medîne-i münevvere Kadısı Üsküdârî mevlânâ İsma'îl Efendi hazretleri bi-hasebi't-tarîkı ve'l-istîhâl İstanbul Kazâsı'yla tebcîl ü iclâl buyurılup, beyne'l-etrâbi ve'l-emsâl husûl-i âmâl ile müreffehü'l-bâl ve huzûr-i Âsafî'de ilbâs-i ferâce-i semmûr-i behcet-me'âl[9] buyuruldu.

---

* 15 Ramazân 1160 = 20 Eylül 1747 Çarşamba.

1 hâssaten bizzât S, M : — B

2 mübârekini B : mübârekin S, M

3 ve istiksây-ı ahvâl S, M : — B

4 olunup ….. sedd S, M : — B

5 *rahimallâhu* B, S : *rahmetullâhi* M

** رحم الله على من نظر بعين الانصاف و احتذر عن الاعتراض و الاعتساف = Allah, insâf gözü ile bakana, itiraz ve sapmadan sakınana rahmet eylesin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

6 bâ-hatt-ı hümâyûn S, M : — B

7 Monla S, M : — B

8 eyyâm ….. olunmağla S, M : eyyâmı dahi resîde-i hüsn-i hıtâm olmağla B

◊ 1 Şa'bân 1160 = 8 Ağustos 1747 Salı. S nüshasında 387b'nin sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak "**şa'bân**" yazısı vardır.

9 hazretleri ….. me'âl S, M : İstanbul Kazâsı'yla terfî'-i şân ve beyne'l-akrân mümtâz ü şâdân B

Teşrîf-i cenâb-ı es-Seyyid ‘Abdullah Paşa be-makām-ı Sadâret-i ‘uzmâ [B 404a] ba‘de-ez-‘azl-i Vezîr el-Hâc Mehmed Paşa

Bir sene müddetden berü Vekâlet-i mutlaka ile mazhar-ı ‘ayn-ı ‘inâyet ve masdar-ı ‘izz ü sa‘âdet olan müşârun ileyh Vezîr-i a‘zam el-Hâc Mehmed Paşa hazretleri, mâh-ı merkūmun on yedinci yevm-i hamîsde◊ kā‘ide-i Devlet-i ‘aliyye üzere ba‘zı umûr-i ‘izâmı şifâhen mübârek[1] rikâb-ı kamer-tâb-ı Cihân-penâhî'ye[2] ‘arz u ifâde zımnında ba‘de'l-istîzân semâhatli[3] Şeyhulislâm Efendi hazretleri ma‘iyyetleriyle ârâm-gâh-ı hümâyûn-i Mülûkâne olan Sâhil-serây-ı Beşiktaş'a miczefe[4]-cünbân-ı zevrakçe-i ‘azîmet ve ol makām-ı ‘adâlet-irtisâma vusûllerinde, huzûr-i hümâyûn-i Husrevâne'ye[5] kable'd-duhûl taşrada bir mikdâr tevkīf ü ârâma[6] **[M 132a]** işâret-i ‘aliyye sudûr ve der-‘akab Silahdâr Ağa vesâtatiyle emânet-i kübrâ olan[7] mühr-i hümâyûn-i sa‘âdet-intimânın istirdâdı zuhûr edüp, müşârun ileyh bilâ-imhâl ber-vech-i istinkâl Bostancı-başı Ağa sandalı ile Serây-ı hümâyûn'da vâki‘ Balık-hâne ta‘bîr olunan mahall ü mahbese[8] irsâl buyuruldu.

Bu hılâlde keyfiyyet-i mezkûre hudûsiyle hâzır olan ricâl dem-beste vü lâl iken, ‘ârif-i dakīka-dân-ı zemân, vâkıf-ı nîk ü bed-i cihân cenâb-ı Halîfe-i devrân, Pâdişâh-ı İskender-tüvân *meddallâhu tınâbe ‘adlihî* ***[B 404b]*** *ve ihsânihî ilâ âhıri'z-zemân** hazretlerinin mehbit-ı ilhâmât-ı Rabbâniyye olan seciyye-i zekiyye ve şinşine-i seniyyelerinde bu bâbda misli nâ-mesbûk cilve-nümây-ı sâha-i zuhûr olan tedâbîr-i isâbet-pezîr-i Eflâtûn-pesend ve ârây-ı cihân-ârâ-yı bî-misl ü mânend-i Husrevâne'leri mübtegāsınca, yevm-i merkūmdan on iki gün mukaddem bu emr-i ehemmin ‘alâ vechi'l-etemm tedârük ü ihzârında i‘mâl-i zihn-i dirâyet-‘ilm buyurup, Sadâret-i ‘uzmâ'ya ni‘me'l-bedel olmak üzere hufyeten bâ-hatt-ı hümâyûn-i beşâret-nümûn Der-i devlet'e da‘vet buyurdukları, hâlâ Aydın Muhassılı Vezîr-i fetânet-ârâ, hasîb-i diyânet-pîrâ re’fetlü es-Seyyid ‘Abdullah Paşa hazretleri ki, vasf-ı hâl-i sadâkat-me’âl ve rûznâmçe-i ahvâl-i besâlet-iştimâlleri, sahâyif-i güzeşte vekāyi‘inde mastûr ve zîb-ârây-ı sufûf u[9] sutûr olduğu üzere, müşârun ileyh

---

◊ 17 Şa‘bân 1160 = 24 Ağustos 1747 Perşembe. B ve S nüshalarında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şa‘bân**” yazısı vardır.

1 mübârek S, M : — B

2 Cihân-penâhî'ye B, S : Cihân-bânî'ye M

3 semâhatli S, M : semâhatlü B

4 miczefe S : mikzefe B, M

5 ‘adâlet ….. Husrevâne'ye B : şeref-irtisâma vusûl ve huzûr-i hümâyûna S, M

6 u ârâma B, S : + [M 132a] u ârâma M

7 olan S, M : — B

8 Balık-hâne ….. mahbese S, M : Balık-hâne'ye B

* مد الله طناب عدله و احسانه الى آخر الزمان = Allah onun adâletinin ve ihsânının iplerini kıyâmet gününe kadar uzatsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

9 ârây-ı sufûf u B : efzây-ı sufûf-i S : efzây-ı safvet-i M

hazretleri vüzerây-ı kudemây-ı Devlet-i ‘aliyye-i ebed-mersûmdan Firârî[1] Hasan Paşa merhûmun mahdûm-i güzîn ve necl-i mekârim-rehînleri olup, hengâm-ı şebâblarında[2] vakt-i fursatı ganîmet bilerek, yârî-i ‘inâyet-i Bârî Te‘âlâ ile envâr-ı ‘ulûm u ma‘rifetden tenvîr-i a‘râk ve tetebbu‘-i âsâr-ı eslâfdan tehzîb-i ahlâk eyleyüp, hüsn-i hatda ketbe ve fenn-i silahşorîde hezâr mertebe emsâlinden mümtâz ve kasbu's-sebak-ı hüner-mendî ile kesb-i imtiyâzdan sonra, **[B 405a]** rikâb-ı kâm-yâb-ı Şehinşâhî mülâzemeti ile müftehır u mübâhî olarak niçe eyyâm Hâssa Silahşorluk hıdmetinde istihdâm ve çend[3] müddet dahi gâh[4] Kethudây-ı Bevvâbîn-i Sultânî ve gâh Mîrâhûr-i Evvel ve Sânî menâsıb-ı celîlesiyle be-kâm buyurılup, vakt-i merkūmdan ‘ibâret otuz sene müddet zarfında dâ’ire-i hümâyûnda temâm tertîb ve nazar-i iksîr-te’sîr-i Cihân-bânî ile tahsîl-i hüsn-i taviyyet edüp, gerek Rumeli ve gerek Anadolu câniblerinde Devlet-i ‘aliyye'nin vâki‘ olan mehâmm-ı lâzimü'l-ihtimâmına me’mûriyyet ile zât-ı me‘âlî-simâtında vedî‘a-i Bârî olan rüşd ü sedâd ve isti‘dâd-ı Hudâ-dâdları muktezâsınca küllî[5] umûr-i me’mûrelerinde mukārenet-i ‘inâyet-i Rabb-i Kadîr ve metânet-i zamîr-i diyânet-semîrleri berekâtiyle, dâ’ire-i rızây-ı meyâmin-iktizây-ı Mülûkâne'de pergâr-âsâ sâbit-kadem ve uğur-i câlibü's-sürûr-i Sultânî'de bâlây-ı istikāmet-şi‘âr ile ‘alem ve râsih-dem[6] olduklarından mâ‘adâ, Memâlik-i mahrûse'nin ekserinde me’mûran geşt ü güzâr ve her mahalde niçe ahvâl ve[7] âsâr-ı ‘ibret-medâr kendülere manzûr u bedîdâr olduğundan, cihân-dîde ve telh u şîrîn-i rûzgârı çeşîde, temyîz-i vazî‘ u şerîf ve tefrîk-ı kesîf ü latîf etmiş kâr-âzmûde, mücerrebü'l-etvâr **[B 405b]** bir zât-ı nîkû-girdâr olmağın, bu gûne şekl-i hasen ve sûret-i müstahsen mir’ât-i sâf-ı[8] kerâmet-ittisâf, ya‘nî zamîr-i münîr-i ilhâm-pezîr-i cenâb-ı Şehinşâh-ı kişver-gîrde cilve-sâz-ı imtiyâz ve aks-endâz-ı ihtizâz olduğundan, **[M 132b]** bin yüz elli sekiz sâl-i ferhunde-fâlinde◊ ‘avârif-i müstevcibü'l-letâyif-i Pâdişâhî'den rütbe-i vâlâ-yı Vezâret ile kadr u şânı terfî‘ ve i‘lâ ve ber-vech-i mâlikâne Kıbrıs Eyâleti tevcîhi ile kâm-revâ ve târîh-i merkūmdan ‘ahd-i karîbe gelince cezîre-i[9] merkūmenin pezîrây-ı inhilâl olan ser-rişte-i ahvâline bi-‘avnillâhi'l-Meliki'l-‘Allâm fıtrî ve mâder-zâd olan hüsn-i niyyet ve hulûs-ı taviyyet-i düstûrâneleri inzımâmiyle gereği gibi nizâm verüp, her hâlde ve her mahalde tahsîl-i rızây-ı hümâyûna ikdâm ü

1 Firârî S, M : — B
2 şebâblarında B, M : şebâbetlerinde S
3 hıdmetinde ….. çend B : hızmetinde istihdâm ve çend S : hıdmetinde istihdâm ve cend M
4 gâh B, S : — M
5 küllî B, S : — M
6 dem B, S : kadem M
7 ve S, M : — B
8 sâf-ı B, S : — M
◊ Abdullah Paşa'nın Vezâret'le Kıbrıs Beylerbeyiliği'ne tayini, 24 Zilhicce 1158 = 17 Ocak 1746 Pazartesi günüdür; bk. Metin, s.148-149.
9 cezîre-i S : cizye-i B, M

ihtimâm-ı Âsafâne'leri ez-kadîm ma‘raz-ı incilâda gün gibi rûşen ve âsâr-ı celîletü'l-i‘tibârlarından vâzıh u müberhen olduğundan, bundan akdem Aydın cânibinde vâki‘ göçepe tâ’ifesinden[1] ba‘zı îlât ve ahşâmâtın karîn-i ihtilâl olan nizâm-ı ahvâl ve ol havâlîde zuhûr eden eşkıyânın[2] ve harâm-zâdenin kahr u istîsâlleriyle bilâd ü ‘ibâdın âsâyiş ü itmînân-i bâlleri matlûb-i hümâyûn ve bi-tevfîkıhî Te‘âlâ müşârun ileyh cenâbları, öteden beri[3] irâde-i ‘aliyye **[B 406a]** üzere harekete muvaffak ve makrûn olageldikleri, tab‘-ı secencel-i âsâr-ı Zıllullâhî'de mutasavver ve istikrâr u istibdâdı muhakkak ve merhûn olmağla, işbu sene-i bâhiru'l-meymene şehr-i rebî‘ulevveli evâ’ilinde[4◊] karîha-i sabîha-i hümâyûndan Aydın Muhassıllığı tevcîh buyurılup, irâde-i mâ fi'z-zamîri icrâya bu vechile tebdîl-i mansıb, tertîb-i mukaddimâta sebeb ve takrîb-i mezkûr ile kurb-i dergâh-ı şevket-penâha celb olunduklarından gayri, elbette bu gûne çırâg-ı hâss ve gars-i yemîn-i nahl-i şeref-ihtisâs olan zât-ı bâhiru'l-ıhlâs, karîne-i hâl iktizâsı üzere hâtır-ı ‘âtır-ı ilhâm-mezâhir-i Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlemde mânend-i nûr, nazar-ı ‘ayn-i i‘tibârda cilve-ger ve evâ’il-i[5] hâlden bu hengâm-ı meserret-me’âle gelince beher takdîr-i eltâf-ı hümâyûn ile taltîf ü teşrîf buyurulması me’mûl ü muntazar olmağla, bi-hamdihî Sübhânehû ve Te‘âlâ *“el-Umûru merhûnetün bi-evkātihâ*”* me’âli zuhûr ve bâlây-ı makālede mastûr olduğu üzere müşârun ileyh hazretleri, ber-mûceb-i hatt-ı hümâyûn-i beşâret-me’âl kürsî-i eyâlet-i merkūme olan Güzelhisâr'dan tebdîl-i hey’et birkaç[6] nefer tevâbi‘ ile nehzat ve hatt u tirhâlde isti‘câl ü sür‘at ederek Mudanya İskelesi'ne vâsıl olup, derhâl bir kayığa süvâr **[B 406b]** ve imdâd-ı cenâb-ı Mürsilü'r-riyâh ile muvâfık-ı eyyâma tesâdüf ve yevm-i merkūmdan bir gün evvel -ki çehârşenbih günüdür◊◊- vakt-i duhâda Üsküdar muzâfâtından Fenâr-bâğçesi[7] sâhiline lenger-endâz-ı vusûl ve derûn-i zevrakçede vakfe-gîr-i ârâm oldukların sa‘âdetlü Ağa-yı Dârussa‘âdeti'ş-şerîfe hazretleri taraflarına ifâde vü i‘lâm buyurduklarında, hengâm-ı haylûlet-i şâmda Sâhil-serây-ı Beşiktaş kurbünde vâki‘ emlâk-i Mülûkâne'den olan Cânibî Bağçesi dimekle ma‘rûf hadîka-i nazîfeye gelmeleri işâret ve ber-mûceb-i irâde-i hümâyûn ol gice anda beytûtet ve ertesi yevm-i hamîs-i meymenet-enisde Sâhil-serây-ı hümâyûna da‘vet buyurılup, sûret-i hâlin zuhûruna müterakkıb olmuşlar.

---

1 göçepe tâ’ifesinden B : göcepe tâ’ifesinden S : göcepe tâyifesinden M
2 eşkıyânın M : eşkıyâ B, S
3 beri S : berü B, M
4 rebî‘ulevveli evâ’ilinde B : rebî‘ulevveli evâyilinde S : rebî‘ulevvel evâyilinde M
◊ 1-10 Rebî‘ulevvel 1160 = 13-22 Mart 1747.
5 evâ’il-i B, S : evâyil-i M
* الامور مرهونة باوقاتها = İşlerin olmasının bir vakti saati vardır” anlamına gelen Arapça atasözlerindendir.
6 birkaç S, M : birkac B
◊◊ 16 Şa‘bân 1160 = 23 Ağustos 1747 Çarşamba.
7 bâğçesi B, S : bâğçe M

Emmâ garâbet bunda ki, ma‘zûl-i müşârun ileyh bilâ-da‘vet rikâb-ı hümâyûna kendü hâhişiyle ba‘de'l-istîzân gelmesi ve yevm-i merkūma tesâdüf eylemesi, kazıyye-i ittifâkıyyeden olup, **mısra‘**[1]:

Her ân saydî ki mî-hâhem be-dest-âyed be-pây-i hîş[*]

Nesr[2]: mazmûnu[3] **[M 133a]** rû-nümûn olup[4], keyfiyyet-i mezkûrenin bu tavr-ı matlûb üzere bürûz u zuhûru, mücerred karîn-i tevfîkāt-ı İlâhî olan teveccühât-ı Pâdişâhî ve kerâmât-ı Zıllullâhî olduğu, sıgār u kibârın ma‘lûm u manzûru olmuşdur. Ve'l-hâsıl ber-vech-i muharrer **[B 407a]** mühr-i hümâyûnun istirdâdı ‘akabinde müşârun ileyh hazretleri huzûr-i lâmi‘u'n-nûr-i Husrevâne'ye da‘vet ve Şeyhulislâm Efendi cenâbları dahi ma‘iyyet etmeleriyle, mâlişgâh-ı cibâh-ı selâtîn olan pîş-gâh-ı hümâyûna şeref-yâb-ı duhûl ve merâsim-i zemîn-bûsî icrâsıyla mevkıf-ı ‘ubûdiyyetde müsûl ve nazra-i ‘aliyye-i Şâhane ve hıtâb-ı müstetâb-ı Pâdişâhâne ile derece-i iltifâta vusûllerinde kā‘ide-i kadîme üzere hâssa-i vüzerâ olan sevb-i semmûr-i girân-behâ ile[5] evvelâ müşârun ileyh cenâblarının dûş-i hamiyyet-pûşlarına iksâ ile şeref-bahşâ[6] ve sâniyen ferve-i beyzâ ile mevlânâ-yı müşârun ileyh dahi bi't-teba‘ teşrîfe ahrâ vü sezâ buyuruldukdan sonra, merdümek-i dîde-i vüzerâ olan mühr-i hümâyûn-i cihân-ârâ yeden-be-yed ‘inâyet ü ihsân ve ol vedî‘a-i kübrâ ve emânet-i ‘uzmâya sezâvâr u şâyân buyurılup, devâm-ı Saltanat-ı min‘âm ve kıvâm-ı Devlet-i ‘aliyye-i ebed-kıyâm da‘avâtıyla şîrîn-kâm olarak ‘avdet ve zevrakçe-i bâhiru'l-behcet[7] ile doğru Yalı Köşkü kapusundan Serây-ı hümâyûn'a duhûle mübâderet[8] eylediklerinde, ber-mu‘tâd-ı kadîm ihzârı takdîm olunan peykân u serhengân ve sâ’ir hadem ü haşem-i bâhiru'l-‘unvân ile Sovuk-çeşme kapusundan Serây-ı Âsâfâne'lerin kudûm-i meymenet-redîfleriyle teşrîf buyurup[9], de’b-i dîrîn üzere icrây-ı tehniye-i mübârek-bâd[10] ‘akabinde **[B 407b]** mevlânâ-yı müşârun ileyh hazretlerine taraf-ı Âsafâne'lerinden dahi ferâce-i semmûr kürk, ma‘raz-ı hedâyâda ‘arz olundukdan sonra, tertîb-i Dîvân ve Sadreyn efendiler ve Nakībüleşrâf ve İstanbul Kadısı ve Ser-etıbbây-ı Hâssa efendilere semmûr kürkler ve ‘umûm üzere erbâb-ı menâsıb ve ocaklar zâbitlerine[11] hıla‘-ı fâhire

1 **mısra‘** B, S : — M

* هر آن صیدی که میخواهم بدست آید بپای خویش = Bir avı ne zaman avlamak istersem, kendi ayağıyla ele gelir” anlamına gelen Farsça bir ifâdedir.

2 **Nesr** B : — S, M

3 mazmûnu B, S : + [M 133a] mazmûnu M

4 olup S, M : ve B

5 ile M : — B, S

6 ile şeref-bahşâ B, S : — M

7 behcet B, S : behce M

8 Köşkü ….. mübâderet S, M : Köşkü'nden Serây-ı hümâyûn'a duhûl B

9 Âsâfâne'lerin ….. buyurup S : Âsâfâne'lerin kudûm-i meymenet-redîflerine teşrîf buyurup M : Âsafâne'lerine teşrîf ve B

10 -bâd B, S : — M

11 Sadreyn ….. zâbitlerine S, M : ‘umûmen menâsıba B

ilbâsiyle cümleyi taltîf ü şâdân buyurdılar. Bu peyâm-ı meserret-eser ve bu gûne verâ'-i perde-i takdîrden sâha-i zuhûrda cilve-ger olan şâhid-i gül-çehre-i hayr-haber, sâmi'a-ârây-ı ehâlî vü ricâl oldukda, kemâl-i sürûr u behcet ve neşât u inbisâtı mûcib hâlet ile rûşen-dilân-ı cihân ve nazm-âverân-ı zemânın kimi tebrîk-i câha şitâbân ve kimi kasâyid ü tevârîh inşâdiyle mazhar-ı iltifât ü ihsân olmalarıyla, Câmi'u'l-hurûf dâ'îleri dahi imdâd-ı şevk-ı hâme-i ferruh-me'âl ile[1] hem-çü silkü'l-le'âl bu ebyât-ı bî-misâli[2], hırâmân-ı sâha-i gunc ü delâl olan hasnây-ı makāle-i hâle halhâl-i pây-i i'tibâr, ya'nî târîh-i manzûme-i beyân-ı vâki'u'l-ahvâl ile dahi tezyîl-i âsâr eyledi. **Li-münşi'ihî**:

Hamdü lillah kim güşâyiş üzredir baht-ı cihân
Bir Vezîr ibn Vezîr'e mühr ile oldu fütûh
Gözler aydın müjdesi gûyâ tebâşîr-i sabâh
Lem'a-rîzân 'âleme nûr-i sürûr mânend-i yûh
'İzziyâ tafsîle hâcet yok oku târîhini
Oldu 'Abdullah Paşa sadrın ihyâsına rûh **sene 1160**[3]
(اولدی عبدالله پاشا صدرك احیاسنا روح)

Sebeb-i 'azl-i müşârun ileyh el-Hâc Mehmed Paşa

[B 408a] Mühr-i hümâyûnun istirdâdı vâki' olan yevm-i merkūmun ferdâsı cum'a günü◊ ber-vech-i mu'tâd Sadrıa'zam'a ve 'umûmen ocaklar zâbıtânına[4] hıtâben Paşa-kapusu'nda cümle müvâcehesinde feth u kırâ'et olunan hatt-ı hümâyûn-i 'ibret-nümûnun mefhûm-i nesâyih-mazmûnu ve müşârun ileyh zemânında meşhûd olan hâlât-ı garîbenin **[M 133b]** muktezây-ı nedâmet-merhûnu üzere gerek ârâyiş-i mesânid-i 'ulyây-ı şerî'at-i garrâ olan 'ulemây-ı a'lâm *kesserahumullâhu Te'âlâ ilâ yevmi'l-kıyâm** hazerâtı ve gerek Devlet-i 'aliyye'nin ahsen-i[5] hâl üzere güzârende-i eyyâm ü leyâl olan ricâl-i bâhiru'l-ibtihâl-i sadâkat-iştimâli, bilâ-mûcib tekdîr u ızrâr ve bu cihetden hakkında tenfîr-i kulûb bedîdâr olmağla, pençe-i saht-gîr-i 'azl ü tenkîle giriftâr[6] olmasına 'illet-i müstakılle olduğu âşikâr olmuşdur. Vâkı'â mahall-i istiğrâb ü isti'câb olunacak hâlât-ı hıred-fersây-ı erbâb-ı elbâb dandır ki, vekāyi'-i sâlife

1 imdâd-ı ….. ile S, M : — B
2 bî-misâli B, S : bî-misâl M
3 **sene 1160** B, S : — M
◊ 18 Şa'bân 1160 = 25 Ağustos 1747 Cuma.
4 Sadrıa'zam'a ….. zâbitânına S, M : 'umûmen ricâle B
* كثرهم الله تعالى الى یوم القیام = Yüce Allah onları kıyâmet gününe kadar çoğaltsın" anlamına gelen Arapça bir duâdır.
5 ahsen-i B, S : hüsn-i M
6 giriftâr B, S : giriftâ[r] M

hılâlinde evâ'il-i[1] hâlinden bahs ile keyfiyyet-i mezâhir-i ahvâli tahrîr u tenmîk ve sûret-i zâhirde olan bidâyet-i kâr-ı memdûhu'l-eşkâli tahkīk u tedkīk olunduğu üzere müşârun ileyh fi'l-asl Hâcegân-ı Dîvân'dan umûr-dîde ve fenn-i kitâbet ve me'ârif-i cüz'iyyede[2] meleke-i tâmmı **[B 408b]** pesendîde olan ricâlden olup, efendiliği 'âleminde herkes ile ülfet ü ünsiyyet ile rüşd ü fetâneti ma'lûm-i sâhib-i kiyâset olduğundan, ekser evkātde umûr-i mühimme-i hatîrede müstahdem ve niçe menâsıb-ı celîle ile mültefet ü mükerrem olup, vücûh ile ahsen-i[3] hâlât ve evzâ' u harekât-ı pesendîde-simâtı, 'âlem-i bâlâya mün'akis ü ma'lûm ve zâhir-i hâle kıyâs ile ber-vech-i meczûm dîn ü Devlet-i 'aliyye'ye şâyân âsâr-ı cemîle ve etvâr-ı cezîle zuhûru me'mûl ü muntazar olduğundan, bundan akdem iktizây-ı vakt ü hâl üzere Sadrıa'zam Kethudâlığı'ndan eğerçi makām-ı Sadâret'e ıs'âd ü istis'âd buyurulmuşidi. Lâkin bâirâde-i 'aliyye-i Fâ'il-i mutlak, umûrunda muvaffak olamayup, me'mûl olan vâdîye rehyâb-ı sülûk olmadığından[4] nâşî, her hâlde kendüyi bî-hûde it'âb ile teng-meşreb ve 'ale'd-devâm bilâ-sebeb izhâr-ı gazab ve kâr-âgâhân-ı ricâli mübtelây-ı ta'b etmekle, ber-vech-i meşrûh mazmûn-i hatt-ı hümâyûn üzere sünûh eden hılâf-ı marzî harekâtı, bâ'is-i tard u ib'âdı olup, yevm-i mezkûrun ertesi günü◊ bâ-emr-i hümâyûn Rodos Kal'ası'nda ikāmet eylemek üzere çekdirme sefînesiyle **[B 409a]** cezîre-i mezkûreye sevk u irsâl buyuruldu.

Tebdîl-i Kethudây-ı Sadâret-i 'uzmâ ve Ser-cebeciyân-ı Dergâh-ı mu'allâ

Fi'l-asl Dergâh-ı 'âlî müteferrikalarından olup, sâbıkā Mısır Vâlîsi Yedekci el-Hâc Mehmed Paşa merhûmun yeğeni olan sa'âdetlü 'Ali Ağa hazretleri, bundan akdem niçe müddet umûr-i mühimme-i dîn ü Devlet-i 'aliyye'de müstahdem ve sıdk u emâneti sebebiyle[5] beyne'r-ricâl memdûh ve her vechile mükerrem olduğundan, bundan esbak Arpa Emâneti kendüye 'inâyet buyuruldukda, dirâyet ü emâneti zâhir ve hakkında lihâza-i iltifât-ı Şehriyârî mütebâdir olup, Dergâh-ı 'âlî kapucu-başıları zümresine ilhâk ile mazhar-ı ihsân ve ba'dehû Dîvân-ı hümâyûn'da Çavuş-başılık mansıb-ı celîlesiyle terfî'-i şân buyurılup, berây-ı iktizâ karîbü'l-'ahdde Dergâh-ı mu'allâ Cebeci-başılığı ile kâm-revâ buyurulmuşidi. Bâlâda tahrîr u inbâ olunduğu üzere mûmâ ileyhin her hâlde etvâr u harekâtı ve 'âkılâne sülûk ü hâlâtı, ma'lûm-i dirâyet-mersûm-i[6] Mülûkâne ve husûsan menâkıb-ı celîlesi,

1 evâ'il-i B : evâyil-i S, M
2 cüz'iyyede B, M : cüz'îde S
3 ahsen-i S, M : hüsn-i B
4 olmadığından B, M : olmaduğundan S
◊ 19 Şa'bân 1160 = 26 Ağustos 1747 Cumartesi.
5 sebebiyle B, S : sebebi ile M
6 mersûm-i B : mevsûm-i S, M

karîn-i ‘ilm-i Âsafâne olmağla, şeref-efzây-ı Sadâret-i ‘uzmâ oldukları rûz-i fîrûzun ferdâsında◊ telhîs u inhâlarıya bâ-emr-i hümâyûn Ağa-yı mûmâ ileyhi Kethudâlık makāmına ısʻâd **[B 409b]** ve iksây-ı ferve-i semmûr ile mesrûr u dil-şâd[1] **[M 134a]** buyurup, selefleri es-Seyyid ‘Abdî Ağa cenâbları dahi ber-vech-i bâlâ münhall olan Cebeci-başılık mansıbı ile[2] ırzâ ve iksây-ı hıl‘at-i behcet-ârâ ile kâm-revâ buyuruldu.

Vürûd-i haber-i vefât-ı hükümrân-ı İran Nâdir Şâh ez-cânib-i Bağdâd ve zikr u beyân-ı[3] ahvâl-i husrân-me’âl-i û

Nazm:

Çok görmüşüz zevâlini gaddâr olanların

Kûtâh olur hayâtı sitemkâr olanların*

Nesr: Müfâdı üzere meşhûd-i tecribe-kârân-ı erbâb-ı besâ’ir ve ma‘lûm-i kâr-âmûzân-ı ashâb-ı zamâyirdir ki, öteden beri[4] mü’eyyed min-‘indillah olan Devlet-i ‘aliyye-i ebed-iktinah ile dâ’ire-i muhâsama ve mu‘âdâta kadem-nihâde olan mekkârân-ı husrân-me’âlin evvel emirde nâ’ire-i mekr u ihtiyâlleri çend rûz işti‘âl ve şerâre-pâş-i sâha-i mükâfeha[5] vü cidâl olur ise de yine çok sürmeyüp, derhâl zülâl-i ‘inâyet-i cenâb-ı Kahhâr-ı zi'l-celâl ile inhımâd-ı nâr-ı fesâd ve intıfây-ı âteş-i ısrâr[6] u ‘inâdları bedîdâr olup, îkād-ı nevâ’ir-i fitneye sebeb olanların ekseri der-‘akab dest-i rûzgâr-ı cezâ-kârdan çeşîde-i zehr-âbe-i merg ü helâk ve bed-nâm ü rüsvâyî ile üftâde-i hâk-i megāk olageldikleri, ma‘lûm-i ‘âlemiyân **[B 410a]** ve ‘ale'l-husûs vekāyi‘-i güzeşte hılâlinde tafsîl ü beyân olunduğu üzere ‘ahd-i karîbde gerden-bend-i musâfât olan ta‘vîz-i sulh u salâha ‘adem-i rağbet ile vesâvis-i ebâlise-i ebleh-firîbe mütâba‘at ve hevây-ı nefs-i dağdağa-fermâya teba‘iyyet göstererek, bundan akdem Devlet-i ‘aliyye-i dâ’imü'l-karâr ile mücâdele vü peykâra ictisâr eden Nemçe Çâsârı ve Moskov Çârîçesi'nin evvel emirde vukū‘ bulan keyfiyyât-ı[7] harekât ve haysiyyet-i mel‘anet-simâtları ve ba‘dehû ihtirâk-ı ahter-i hayâtlarıyla ikisinin dahi müte‘âkıben giriftâr-ı pençe-i emân-ı nedân-memât olup, üftâde-i derekât-ı bi’se'l-masîr oldukları peygām-ı ‘ibret-semîri, sâmi‘a-ârây-ı İslâmiyân

---

◊ Seyyid Abdullah Paşa'nın Sadrıa‘zamlığa getirilişi, biraz yukarıda belirtildiği gibi 17 Şa‘-bân 1160 = 24 Ağustos 1747 Perşembe günüdür (bk. vr.131b-132a). Bu durumda burada söylenmek istenen gün 18 Şa‘bân 1160 = 25 Ağustos 1747 Cuma günü olmalıdır.

1 u dil-şâd B, S : + [M 134a] u dil-şâd M

2 mansıbı ile S, M : mansıbıyla B

3 zikr u ahvâl-i M : der-zikr-i B, S

* Metnimizde yer alan bu beyit, Nâbî'nin gazellerindendir; bk. *Nābī Dīvānı,* II,782-783.

4 beri B : berü S, M

5 mükâfeha B : kifâh S, M

6 ısrâr B, S : ızrâr M

7 keyfiyyât-ı S : + ve B, M

oldukda, hemân ol vakit, *"eş-Şey'u lâ yüsennâ illâ ve kad yüselles*"* me'âlini îrâd ü kāle getürüp, sâlifü'l-beyân ma'raz-ı zevâlde bî-nâm ü nişân[1] olan müsennâya müselles, ya'nî hâlikân-ı mesfûrân Çâsâr ve Çârîçe gibi iki bed-kârın üçüncüsü[2] olmak üzere Nâdir-i gādirin dahi zevâl-i devlet ü ikbâli ile vücûd-i bed-bûdunun in'idâm u izmihlâline dâll olur güftâr-i ferah-fâl, zebân-güzâr-ı sıgār u kibâr olup, muhâlif-i dîn ü Devlet-i 'aliyye olanlar, kemân-gîr-i[3] kazâdan nâvek-i merg u demâra hedef ve gā'ile-i İran dahi karîben muzmahil ve ber-taraf olmak hâletlerine intizâr[4] derkâr iken, bu hılâlde hâlâ Sefîr-i İran Vezîr-i mükerrem Kesriyeli sa'âdetlü el-Hâc Ahmed[5] Paşa hazretleri emr-i Sefâret ile Hemedân'da bulunmağla[6], taraflarından Bağdâd'a ve Vâlî-i Bağdâd Vezîr-i mükerrem sa'âdetlü Ahmed Paşa hazretleri cânibinden mâh-ı merkūmun on yedinci günü◊ Der-i devlet'e vârid ü vâsıl olan tahrîrâtın **[B 410b]** hulâsa-i[7] mefhûmlarında hâlâ fermân-fermây-ı İran olan Nâdir Şâh'ın ahvâl-i vehâmet-iştimâlinden bahs ile fi'l-asl fıtrat-ı cibillî-i nâ-pâki fettân ü fettâk ve meşreb-i mel'anet-nâki 'ale'd-devâm itlâf ü ihlâk-i nüfûs ile mecbûr-i[8] kattâl ü seffâk olduğundan başka, aslında Şâh ve 'ırk-ı Şâh'dan olmadığından[9], ehâlî-i İran kendüsüyle mahabbeten[10] kerem-i ülfet olmak ve tav'an dâ'ire-i itâ'atinde bulunmak makūle-i muhâl olup, kendüden sonra evlâd **[M 134b]** ü a'kābiyle dahi 'akd-i peyvend-i imtizâc ü müvâneset olmayacakları mahall-i işkâl olmadığından[11], bu ma'nây-ı dağdağa-fermâ, Şâh'ın[12] cezm-kerde-i hazm u ihtiyâtı olmak hasebiyle[13] Memâlik-i İran'da kendüye ve ba'de-zemân evlâd ü ahlâfına muhâlefete kādir ve hurûc u savlete cesûr ve mütebâdir olur bir ferdi kayd-ı hayâtda ibkā etmeyüp, Safeviyye ricâlinin külliyyen bîh-ı zindegânî-lerin berkende kılmak[14] sevdây-ı hâm-ı vehâmet-encâmına giriftâr ve ekser askerîsi dahi Özbek ve Afgān ve Kaçar tâ'ifesinden[15] olmağın, İran askerine

---

* الشئ لا يثنى الا و قد يثلث = İkilisi olan bir şeyin üçlüsü de olur" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

1 bî-nâm ü nişân S, M : — B
2 ya'nî ….. üçüncüsü S, M : — B
3 kemân-gîr-i B, M : kemân-gere-i S
4 zevâl-i ….. intizâr S, M : in'idâm-ı vücûduna dâll ve gā'ile-i İran'ın izmihlâline intizâr B
5 Ahmed B, S : Mehmed M
6 bulunmağla M : bulunmalarıyla B, S
◊ 17 Şa'bân 1160 = 24 Ağustos 1747 Perşembe. B ve S nüshalarında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak "**şa'bân**" yazısı vardır.
7 hulâsa-i B, S : — M
8 mecbûr-i B, S : + ve M
9 olmadığından B, M : olmaduğundan S
10 mahabbeten S, M : — B
11 olmadığından B : olmamağla S, M
12 Şâh'ın S, M : — B
13 olmak hasebiyle S, M : olmağla B
14 ve hurûc ….. kılmak S, M : komamak B
15 Kaçar tâ'ifesinden S, M : Kacar tâyifesinden B

külliyyen ‘adem-i rağbetinden nâşî tezlîl ü pâ-mâl, belki kahr u demârları dâ‘iyesi nuhbe-i efkârı olup, *“el-Mülkü yebkā ma‘a'l-küfri ve lâ yebkā ma‘a'z-zulmi*[*]*”* nüktesinden gaflet ve agniyâ ve ra‘iyyete ‘ale'l-‘umûm teklîf-i[1] mâ-lâ-yutâk tarhına mübâderet etmekle, niçe hâne-i Hudâ-hâne cüdâ ve mesâ'ib-i sâmân-rübâya mübtelâ olduklarından mâ‘adâ, müddet-i medîdeden beri[2] a‘yân ü eşrâf-ı Memâlik-i İran'ın **[B 411a]** ekserini birer behâne-i nâ-becâ ile katl ü i‘dâm ve tereke ve mâlların[3] gasb u iğtinâm ve bakıyyelerinin dahi ba‘zan gözlerine mîl çekmek ve ba‘zan a‘zâlarını kat‘ etmek misillü ‘ukūbat-ı haybet-encâma ictirâ vü ikdâm eyledüğünden gayri, ordusunda istishâb eylediği[4] tavâyif-i askeriyye sergerdelerinin dahi bilâ-mûcib envâ‘-ı siyâset ile istîsâl ve i‘dâmlarına[5] mükibb ü sâ‘î olup, bu gûne gadr u i‘tisâfa me’nûs ve ekseriyyâ zîr-i hükmünde ve hıdmetinde olan tavâyif-i asâkirin başbûğlarından emniyyet mürtefi‘ ve külliyyet ile hayâtlarından me’yûs olduklarından nâşî, **mısra‘**[6]:

Ke-sinnevrin mağlûbin yesûlu ‘ale'l-kelbi[**]

mefhûmunca ekserî dâ’ire-i itâ‘atinden hurûc ve[7] rû-gerdân ve vâdî-i tuğyân u ‘isyâna şitâbân ve her hirre-i nâ-tüvân, gābe-i salâbetde bir hizebr-i savlet-nişân olduğundan gayri, ber-muktezây-ı rûzgâr-ı nâ-behencâr, behâr-ı nâ-pâydâr, istidrâc-ı leked-hâr-ı hazân-ı hasâr ve her cihetden ebr-i belâ-bâr-ı idbâr zâhir u âşikâr olup, sipihr-i ikbâlini[8] dâ’iren-mâ-dâr muhît u şâmil ve misâl-i şâhika-i cibâl, Şâh'ın bârgâh-ı bâlâ-endâm-ı Saltanat'ına sâ‘ika-i zevâl nâzil, belki tınâb-ı ‘ömrü be-güsiste ve nizâm-ı kârgâh-ı hayâtı muzmahil ü zâ’il olduğu haberi, Hemedân'da Sefîr[9] Vezîr-i müşârun ileyhe vârid ü vâsıl olmağla, bu gûne ahbâr-ı müdhişenin netîcesi **[B 411b]** istiksâ vü istihbâr ve tahkīk-ı vâki‘-i[10] hâle ibtidâr olundukda, vâkı‘â âmed-şud eden ba‘zı kesânın

---

* الملك يبقى مع الكفر و لا يبقى مع الظلم = Devlet küfür ile devam edebilir, zulm ile devam edemez” anlamına gelen bu cümlenin daha çok filozofların bir sözü olarak nakledildiği yerlerden biri için bk. meselâ Mecdüddîn Ebû Tâhir Muhammed b. Ya‘kūb el-Fîrûzâbâdî, *Besâ’iru zevi't-Temyîzi fî Letâ’i'l-Kitâbi'l-‘Azîz,* thk. Muhammed ‘Ali en-Neccâr, Kâhire 1416/1996, III,543.

1 teklîf-i B : tekâlîf-i S, M

2 medîdeden beri S : medîdeden berü M : ma‘lûmeden beri B

3 tereke ve mâlların S, M : terekelerin B

4 eylediği S, M : eyledüği B

5 ile istîsâl ve i‘dâmlarına B : ve cevr ü eziyyetlerine S, M

6 nâşî, **mısra‘** S : **mısra‘** B : nâşî, [mısra]‘ M

** كسنور مغلوب يصول على الكلب = Mağlup kedi köpeğe hücûm ettiği gibi, [insan da ye’se düşünce ağzına geleni söyler]” anlamına gelen bu cümle, Sa‘dî'nin *Gülistân*'ında geçen bir mısrâdır; bk. Şeyh Sâdî-î Şîrazî, *Bostan ve Gülistan,* s.322.

7 hurûc ve S, M : — B

8 ikbâlini S, M : ikbâli B

9 Sefîr S, M : — B

10 vâki‘-i B : vukū‘-i S, M

ve Şâh'ın ordusundan gürîzân olup, Hemedân'a gelan ricâl-i vâkıfu'l-ahvâlin[1] takrîr u ihbârları iktizâsı[2] üzere evvel emirde hânân-ı A'câm'dan Kirmânşâhân Hânı Celîl Hân'ın karındaşı oğlu olup, Şâh'ın Tophâne Nâzırı olan Emîr Hân ve Kürd Muhammed[3] Hüseyn Hân, vâdî-i 'isyâna kadem-nihâde ve her biri asâkir-i vâfire ile birer mahalle tehassun u kıtâle âmâde olduklarından mâ'adâ, Şâh'ın karındaşı İbrâhîm Hân'ın oğlu 'Ali Kuli Hân dahi otuz bin mikdârı ecnâs-i muhtelife asker[4] ile hurûc u tuğyân ve Şâh'ın izâlesine dâmen-dermeyân edüp, bu esnâda Şâh'ın ordusunda olan Keşekci-başı Koca Bey ve Cezâyirci-başı Sâlih Bey ile merkūm 'Ali Kuli Hân mükâtebe ve Şâh'ın bir tarîkıyle katl ü i'dâmı husûsu beynlerinde mukāvele ve mu'âhede olunup[5], vakt-i fursat müşâhedesine müterakkıb ve müttehi'[6] ve âmâde olmuşlar.

Bu eyyâm-ı ihtilâl-irtisâmda ber-vech-i meşrûh pâ bîrûn-i dâ'ire-i itâ'at ve vâsıl-ı serhadd-i gavâyet olan sâlifü'l-beyân hânânın[7] **[M 135a]** te'dîb ü[8] gûşmâl ve kahr u istîsâlleriyçün[9] Şâh-ı müşârun ileyh ordusuyla ikāmet üzere olduğu Meşhed tarafından hareket **[B 412a]** ve Koçan nâm mahalle bast-ı bûriyây-ı siklet oldukda[10], ehâlî-i İran'ın kendüye sû'-i kasd ve zamîr-i habâset-semîrleri hıyânet ü ihânet üzere olduğundan habîr u âgâh ve 'ârıza-i vahşet ile gürîz-gâh-ı ihtiyâta rû-be-râh olup[11], oğulları Nasrullah Mîrzâ ve Rızâ Kuli Mirzâ ve Safevî 'ırkına mütevâsıl Tahmâsb Şâh duhterinden hâsıl olan oğlunun oğlu ve veliyy-i 'ahdi olmak üzere lisâna getürdiği hafîdi Şâhruh Mîrzâ'yı dahi haremi halkı ve ekser[12] emvâl ü eşyâsıyla Kelât Kal'ası'na irsâl ü tesyîr ve ma'iyyetinde olan Afgān ve Özbek askerini kendüye mu'în ü zahîr 'add eyleyüp, tâyife-i kızılbaş ve tuğyân eden evbâşlar üzerlerine teslît ve katl-i 'âmm ve cümlesini kahr u i'dâm[13] eylemeleriyçün sergerdelerine tenbîh ü te'kîd ve bu kâr-ı mûcibü'l-idbâra 'azm ü cezmini izhâr u te'yîd eylediği haberi dahi mütevâtir u[14] şâyi' olup, bu cihetden ekser ricâl-i İran ve hânân-ı A'câm[15], hayâtlarından ye's-i tâmm ile izâle vü i'dâmına kemer-bend-i ittifâk

1 gelan ricâl-i vâkıfu'l-ahvâlin S, M : gelenlerin B
2 iktizâsı S, M : — B
3 Muhammed B, S : — M
4 asker B : asâkir S, M
5 olunup S, M : ve B
6 ve müttehî' S, M : — B
7 hânânın B, S : + [M 135a] hânânın M
8 ü S, M : — B
9 istîsâlleriyçün S, M : istîsâlleri içün B
10 bast-ı ….. oldukda S : bast-ı bûriyây-ı siklet eyledikde M : nüzûlünde B
11 zamîr-i ….. olup S, M : hıyânet üzere olduklarından habîr olmağla B
12 Safevî ….. ekser S, M : İmâm Kuli Mîrzâ ve oğlunun oğlu Şâhruh Mîrzâ'yı ekser haremi halkı ve B
13 tâyife-i ….. i'dâm S, M : tâ'ife-i kızılbaş üzere musallat ve katl-i 'âmm B
14 mütevâtir u S, M : — B
15 ve hânân-ı A'câm S, M : — B

u ikdâm ve teşmîr-i sâk-ı ihtimâm etmeleriyle mâh-ı cumâdelâhırenin[1] on birinci gicesi[◊] bâlâda zikri sebkat eden Keşekci-başı Koca Bey[2] ve Cezâyirci-başı Sâlih Bey, mu‘tâdları ve kānûn u kā‘ideleri üzere gûyyâ[3] muhâfaza sûretinde Şâh'ın dâ’iresini askerleriyle muhâsara ve mukaddemâ merkūm ‘Ali Kuli Hân ile olan ittifâk ve mu‘âhedelerine[4] binâ’en, sû’-i kasdların rütbe-i kuvvetden hayyiz-i fi‘le getürüp, Şâh firâşında gunûde ve hâb-âlûde iken ‘ale'l-gafle[5] beş on nefer çâlâk ü fettâk ile bî-bâk haymesine[6] duhûle iktihâm u inhimâk **[B 412b]** ve sell-i seyf-i hayf ile[7] katl ü helâk eylediklerinden sonra, ser-i maktû‘unu ve üzerinde bulunan ba‘zı mücevherât ve[8] edevât ve sorgūc ve âlâtını[9] ahz ve mezkûr ‘Ali Kuli Hân tarafına irsâl eylemişler.

İttifâk-ı garîbedendir ki, ba‘zı erbâb-ı nücûmun ihbârı üzere: “Şâh'ın kevkebi Mirrîh olup, vakt-i merkūmda Mirrîh'ın ihtirâkı muhakkak olmakdan nâşî, iktizây-ı te’sîri ile bu yüzden katl ü[10] helâki zuhûr eyledi” deyü ol tarafdan gelan[11] ba‘zı tahrîrâtda işâret olunmuş ve'l-hâsıl[12] leyle-i merkūmenin ferdâsında Şâh'ın helâki haberi miyân-i askerde şâyi‘ olup, meyyiti dahi ‘alenen müşâhede olundukda, tavâyif-i Afgān ve Özbek ibrâz-ı hamiyyet ve kızılbaş gürûhundan müfârakat edüp ve birbirlerine[13] kadîmî husûmetlerine binâ’en, beynlerinde mukātele ve muhârebe vukū‘uyla çendân kahr u[14] galebe göstermeleriyle kudretleri mertebe dest-res oldukları devâbb ve mevâşî intihâbiyle Meşhed tarafına râhî ve sâ’ir asâkir-i A‘câm dahi hey’et-i mecmū‘alarıyla mevcûd olan hazîne-i Şâhî ve eşyâ ve top ve cebehâneyi[15] kaldırup, sâlifü'l-beyân ‘Ali Kuli Hân olduğu mahalle şitâbân olmuşlar.

Ve yevm-i merkūmda Şâh'ın mu‘teber ve kibâr-ı ricâlinden Nazar ‘Ali Hân'ı asker ahz u katl ve Mu‘ayyir Hân'ın **[B 413a]** ve Monla-başı'nın emvâl ve eşyâların nehb ü gārât ve kendüleri firâr u gaybet ile tahlîs-ı girîbân-ı hayât eylemişler. Bu esnâda Şâh'ın ser-i bürîde-i cesedi ve mevcûd olan haremi

1 etmeleriyle mâh-ı cumâdelâhırenin M : olmalarıyla mâh-ı cumâdeluhrânın B : olmalarıyla mâh-ı cemâziyeluhrânın S
◊ 11 Cumâdelâhıre 1160 = 20 Haziran 1747 Salı.
2 Koca Bey B, S : — M
3 mu‘tâdları ….. gûyyâ S, M : gûyyâ mu‘tâdları üzere B
4 merkūm …... mu‘âhedelerine S : ‘Ali Kuli Hân ile olan ittifâk ve mu‘âhedelerine M : olan ittifâklarına B
5 gunûde ….. ‘ale'l-gafle S : gunûde ve hâb-âlûde iken ‘ale'l-gafle M : hâb-âlûde iken B
6 haymesine B, S : haymesinde M
7 ve ….. ile S, M : ‘ale'l-ittifâk kılıc üşürüp B
8 ve B : — S, M
9 sorgūc ve âlâtını S, M : sorgūcunu B
10 katl ü S, M : — B
11 gelan B : tevârüd eden S, M
12 ve'l-hâsıl S, M : — B
13 gürûhundan ….. birbirlerine M : askerinden müfârakat edüp, birbirine B : gürûhundan müfârakat edüp, birbirlerine S
14 kahr u S, M : — B
15 eşyâ ve top ve cebehâneyi B : hıyâm ve bârgâhı S, M

halkı meydânda kalmağla, Şâh'ın mühürdârı, haremini **[M 135b]** atlara süvâr ve cesedi dahi bir deveye tahmîl ve Meşhed tarafına râhî oldukda, esnây-ı tarîkde Ekrâd tâ'ifesinden[1] bir gürûh üzerlerine hücûm etmeleriyle, muhârebe esnâsında[2] lâşeyi bir dere içine ilkā ve üzerine toprak vaz'ıyla takbîr u[3] ıhfâ eylemişler. Ve keyfiyyet-i merkūmenin[4] vukū'undan sonra İran'ın her cânibinde fitne vü ihtilâl rû-nümâ olup ve[5] gasb u gārât ve mukātele ve muhârebât ve envâ'-ı fesâd ü[6] şenâ'ât vukū'undan mâ'adâ, da'vây-ı Şâhlık ve bu hengâm-ı ihtilâs-i fursatda[7] külâh-rübâlık vâdîsinde olanlar taraf taraf cem'iyyet ve 'alem-efrâz-ı enâniyyet ve tahsîl-i dest-mâye-i kudret ü miknet kaydında olup, ez-ân-cümle Şâh Hüseyn Safevî evlâdından olmak üzere Sâm Mîrza nâm şahs-ı mechûl[8], mâdde-i merkūme vukū'undan sonra Âzerbâycân havâlîsinden zuhûr u müsûl etmekle[9], da'vây-ı Şâhî ile be-nâm ve[10] ba'zı hânân-ı A'câm'a îsâl-i erkām ve başına otuz bin mikdârı kızılbaş ictimâ' u iktihâm edüp, kā'ide-i A'câm üzere Erdebil'de **[B 413b]** şâhlığa mukallid-i seyf ile sâhib-i i'tibâr olduğu haberi, tevâtür ve şöhret-şi'âr ve'l-hâsıl bâlâda temhîd[11] olunan ahbâr-ı dehşet-âsâr, müşârun ileyh Elçi Paşa hazretlerinin Hemedân'da ikāmetleri eyyâmında gereği gibi ma'lûmları olup ve bu esnâda Hemedân ehâlîsi dahi dâ'ire-i itâ'atden hurûc ve girîve-i şekāvete vülûc edüp, ba'zı Afgān ve Özbek tâ'ifesiyle ceng ü peykâra âheng[12] edüp, bu vechile sû-be-sû ser-zede-i zuhûr olan fitne vü şekāvet, sedd-i râh-ı sefâret olduğundan mâ'adâ, bu esnâda Vezîr-i müşârun ileyhe ve ma'iyyetinde olan hedâyâya sû'-i kasd niyyeti ile[13] İbrâhîm Hân nâm şakī altı bin mikdârı haşerât ile Hemedân'a dört sâ'at mahalde ârâm-ı kemîn-fursat ve dört bin mikdârı Özbek askeri[14] dahi havâlî-i Hemedân'a medd-i tınâb-ı siklet etmeleriyle, Vezîr-i müşârun ileyh içün bir vechile pîş ü pese hareket nâ-kābil ve Hemedân'da hod ikāmet bî-tâ'il, belki niçe[15] mahzûru müştemil olup, bu gûne inkılâbât-ı 'azîme ve dâhiye ve beliyyât-ı[16] cesîme zuhûruyla cümleye zucret ü ıztırâb ve hayret-efzây-ı pîç ü tâb 'ârız olmuşiken, imdâd ü 'inâyet-i Bârî Te'âlâ ile Vezîr-i müşârun ileyh

1 râhî ….. tâ'ifesinden B : tahvîl etdikde, esnây-ı râhda Ekrâd tâyifesinden S, M
2 muhârebe esnâsında S, M : — B
3 takbîr u S, M : — B
4 Ve keyfiyyet-i merkūmenin B : Keyfiyyet-i merkūmenin S : Ve keyfiyyet-i merkūme M
5 ve B, M : — S
6 fesâd ü S, M : — B
7 hengâm-ı ihtilâs-fursatda S, M : tarîkle B
8 -ı mechûl S, M : dahi B
9 müsûl etmekle S, M : — B
10 be-nâm ve S, M : — B
11 mukallid-i/tekallüd-i ….. temhîd S, M : kılıc kuşatdığı haberi tevâtür ile şöhret-şi'âr ve'l-hâsıl bâlâda tahrîr B
12 tâ'ifesiyle ….. âheng B : tâyifesiyle âheng-i ceng S, M
13 ve ….. ile S, M : sû'-i kasd niyyetiyle B
14 askeri B : tâyifesi S, M
15 niçe B, S : — M
16 ve beliyyât-ı S, M : — M

hazretleri, zâtlarında olan rüşd ü sedâd muktezâsınca **[B 414a]** bu bâbda tedâbîr-i sâ'ibeyi pîş-nihâd ve ma'iyyetlerinde olan ricâl ile ba'de'l-müşâvere ittifâk u ittihâd edüp, dâ'irelerinde mevcûd asâkir-i İslâm'a kuvvet-i kalb olur tesliyet ve hey'et-i mecmû'alarını teşettütden sıyânet ve her hâlde takviyet ü metânetlerinde sarf-ı nakdîne-i[1] himmet ederek, mütevekkilen 'alallâhi Te'âlâ ve müsta'înen billâhi Te'âlâ pîş-gâh-ı Hemedân'dan fekk-i tınâb-ı[2] nehzat ve matmah-ı enzâr-ı gāret-gerân olan hedâyây-ı hümâyûnu, kalb-i asker mesâbesinde hıfz u hirâset ve celâdet göstererek Bağdâd'a semt olan Sîne[3] Kasabası cânibine 'inân-rîz-i 'azîmet olmuşlar ve esnây-ı râhda dahi hezâr varta-i hevl-nâk ve tecemmu' u tecâsür eden haşerât-ı fettâk-i bî-idrâk, nehc-i 'azîmetlerine ilkāy-ı hass ü hâşâk şerr u şûra inhimâk etdiklerince, ma'iyyetlerinde olan dilâverân-ı[4] asâkir-i İslâm ile müttefiku'l-kulûb[5] vâdî-i cân-sipârîye esb-rân-ı ihtimâm olup, itâle-i dest-i te'addîye cesâret[6] **[M 136a]** eden zulmet-nişînân-ı gavâyete ilmâ'-ı tîg-i âteş-tâb ile izhâr-ı nevâ'ir-i kudret ve her biri dırgām-ı bîşe-zâr-ı celâdet ve rûy-i a'dâya pençe-zen-i savlet olarak bi-vikāyetillâhi'l-Meliki'l-'Allâm ârây-ı sâ'ibe-i Müşîrâne'leri inzımâmiyle, hâr-ı dâmen-gîr-i eşrârdan **[B 414b]** rehâ-yâb ve semt-i necâha şitâb ve eyâdî-i ızrar u intihâbdan masûnu'l-cenâb oldukları hâlde, şehr-i recebin on sekizinci günü◊ Kasaba-i Sîne'ye[7] vusûlleri müyesser ve mahall-i merkūmdan dahi seyr u sefer ile hudûd-i İslâmiyye'ye dâhil ve evâsıt-ı şa'bânda◊◊ bi'l-emni ve's-selâme Bağdâd-ı dâru's-selâma vâsıl oldukların[8], Sefîr-i müşârun ileyh hazretleri ve Bağdâd ve Basra Vâlîsi olan Vezîr-i zî-şân sa'âdetlü Ahmed Paşa cenâbları mahsûs mektûb ve kāyimeleriyle Der-i devlet-medâr'a[9] 'arz u i'lâm etmeleriyle, bu bâbda şeref-efzây-ı[10] sâha-i zuhûr olan ârây-ı sâ'ibe-i cenâb-ı Pâdişâhî muktezâsınca ba'de-zîn keyfiyyet-i nizâm-ı İran bundan böyle ne vechile karâr-dâde ve pezîrây-ı encâm olur ve şatranc[11]-bâz-ı eyyâm kankı piyâde-i bî-nâm ü şânı[12] rütbe-i 'unvân-ı Şâhî ile be-nâm ve vâsıl-ı merâm[13] eder ve bu gûne 'ukde-i ihtilâl-i bî-infisâm ne gûne nâhun-i ihtimâm ile

1 takviyet ….. nakdîne-i S, M : takviyetlerine sarf-ı B
2 Te'âlâ ve ….. tınâb-ı M : ve müsta'înen billah pîşgâh-ı Hemedân'dan B : ve müsta'înen billâhi pîş-gâh-ı Hemedân'dan fekk-i tınâb-ı S
3 Sîne S, M : Sine B
4 dilâverân-ı S, M : — B
5 müttefiku'l-kulûb B : pür-dilâne S, M
6 cesâret B, S : + [M 136a] cesâret M
◊ 18 Receb 1160 = 26 Temmuz 1747 Çarşamba.
7 Sîne'ye S, M : Sine'ye B
◊◊ 11-20 Şa'bân 1160 = 18-27 Ağustos 1747.
8 oldukların B, S : oldukları M
9 kāyimeleriyle Der-i devlet-medâr'a S, M : kā'imeleriyle Der-i devlet'e B
10 efzây-ı S, M : ârây-ı B
11 şatranc S, M : satranc B
12 nâm ü şânı S : nâm ü nişânı M : nâmı B
13 ve vâsıl-ı merâm S, M : — B

pezîrây-ı[1] inhilâl ü intizâm olacağına şimdilik intizâren Devlet-i ‘aliyye Sefîri Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri ve sâlifü'l-beyân taraf-ı İran'dan vürûd eden elçiler[2] el-hâletü hâzih Bağdâd'da meks ü ikāmet eylemek ve[3] iktizâ eden mesârıfları taraf-ı mîrîden görülmek bâbında[4] emr-i ‘âlî-şân ısdâr u irsâl ve ol havâlînin küllî umûru kemâ-kân Bağdâd Vâlîsi **[B 415a]** ve Ser‘askeri Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerinin ‘uhde-i ihtimâmlarına ihâle ile bundan sonra serzede-i zuhûr olan havâdis-i rûzgârı ‘arz u inhâ eylemeleri tavsıye[5] buyuruldu.

Vukū‘-i müşâvere-i ‘umûm der-Serây-ı hazret-i Âsafî berây-ı ihtilâl-i cânib-i İran ve nizâm-ı serhaddât-ı İslâmiyân[6]

Ânifen zikri güzâriş-pezîr ve sâlifen ber-vech-i tafsîl[7] tahrîr u tastîr olunduğu üzere, vezîrân-ı sâlifü'l-beyân Bağdâd Vâlîsi ve Elçi Paşa taraflarından Der-bâr-ı Hılâfet-medâr-ı Husrevâne'ye vârid ü vâsıl olan tahrîrâtın hulâsa-i mefhûmlarında Elçi Paşa-yı müşârun ileyhin Sefâret ile Hemedân'a vusûlünden sonra, İran-zemînde vukū‘ bulan nâ’ire-i ihtilâl gitdikce ‘alev-gîr-i işti‘âl olup, ehâlî-i İran'ın ser-rişte-i nizâmları külliyyen münhall ü perîşân ve Nâdir Şâh dahi izâle vü i‘dâm ile zücâce-i kasr-ı istidrâc-ı Nâdiriyye, isâbet-i seng-i inkisârdan nâşî bî-nâm ü nişân olmak hasebiyle, oğulları ve birâderzâdeleri[8] ve Mîr Mahmûd Afgānî'nin oğlu ve ehâlî-i İran'ın sergerdelerinden her biri sû-be-sû ‘alem-efrâz-ı hurûc u guluvv olup, nat‘-ı şatranc-bâzan-âsâ her tarafda şâhlar peydâ ve husûsan dûdmân-ı Safeviyye'den **[B 415b]** olmak üzere Sâm Mîrzâ nâm şahıs dahi Erdebil cânibinden zuhûr ve şâhlık iddi‘â[9] edüp, bu hılâlde Elçi Paşa-yı müşârun ileyh dahi[10] Hemedân'dan hedâyây-ı hümâyûn ile ‘avdet ve âminen Sîne tarafına ve andan Bağdâd'a gelüp[11], ol tarafda tevkīf ü tavtîn ve kezâlik İran elçilerinin dahi yanlarında lüzûmu olmayan[12] neferâta izin ve kendüleri sebükbâr Bağdâd'da meks ü temkîn etdirildiği ve sâ’ir **[M 136b]** buna dâ’ir keyfiyyât ve vâki‘ olan bi'l-cümle hâlât-ı İraniyye, ma‘lûm-i ‘âlem-şümûl-i Şehriyârî oldukda, Elçi Paşa'nın[13] bu

1 gûne ….. pezîrây-ı S, M : tarîkle B
2 taraf-ı ….. elçiler B : cânib-i İran'dan ba‘s olunan sefîrân S, M
3 ve B, S : — M
4 bâbında B, S : bâbınd[a] M
5 inhâ eylemeleri tavsıye S, M : inhâya me’mûr B
6 ve ….. İslâmiyân S, M : — B
7 ber-vech-i tafsîl M : — B : ber-vech-i tafsîl ve S
8 zâdeleri S, M : zâdesi B
9 cânibinden ….. iddi‘â B : cânibinde zuhûr ve şâhlık iddi‘â S : cânibinde zuhû[r] ve şâhlık da‘vâsıyla hurûc M
10 dahi S, M : — B
11 gelüp S, M : vusûl ile B
12 lüzûmu olmayan S, M : olan B
13 İraniyye ….. Paşa'nın S, M : ma‘lûm-i ‘ilm-i ‘âlem-şümûl-i Cihân-dârî oldukda, Elçi Paşa-yı müşârun ileyhin B

gûne ‘âkılâne ve müdebbirâne harekât-ı Müşîrâne'leri, karîn-i istihsân-ı Mülûkâne buyuruldukdan sonra husûs-ı merkūme[1], umûr-i cesîme ve hutûb-i ‘azîmeden olmak cihetiyle el-hâletü hâzih Devlet-i ‘aliyye-i sermediyye tarafından ne gûne hareket iktizâ eylediği[2], ârây-ı cihân-ârây-ı Tâcdârî üzere cümlenin ma‘lûmu olarak Sünnet-i seniyye-i istişâre icrâ olunmak üzere irâde-i hümâyûn te‘alluk etmeğin, bu bâbda şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i meymenet-meşhûnun **sûretidir**.

Sen ki Vezîr-i a‘zam ve Vekîl-i mutlakımsın. Bağdâd Vâlîsi'nden ve Elçi Paşa'dan İran'a dâ’ir gelan kağıdlar bi'l-cümle manzûr-i Mülûkâne'm olup, **[B 416a]** mazmûnları ma‘lûm-i Husrevâne'm olmuşdur. Zuhûr eyleyan ihtilâllerine binâ’en, Elçi Paşa Sîne'den Bağdâd'a ‘avdet ve İran süferâsı dahi ziyâretlerinden mahall-i merkūma ric‘at eylediklerinden sonra, cümlesi bir yere gelüp, bu keyfiyyetler müzâkere ve hudûdlardan muhâbere ederek birkaç gün zarfında işin hakīkati neye müncer olur ise ifâde olunacağı çünki tahrîr olunmuş, vürûduna intizâr olunur. Ancak şimdiki hâlde sana fermânım olduğu üzere serhadlerde olan paşalar ve zâbitler ‘akd olunan musâlahaya kemâl-i ri‘âyet birle edebâne[3] ve müteyakkızâne durmalariyçün fermânlar yazup, gönderesin. Böyle umûr-i hayr-hâhân-ı ricâl[4] ve bi'l-cümle hademe-i Devlet-i ‘aliyye'me tebyîn olunmak de’b-i dîrîn olmağla, fazîletlü efendi du‘âcımı ve a‘lâm-ı ‘ulemâ dâ‘îlerimi ve ocaklarım ağavât ve zâbitânları kullarımı ve ricâlden bulunmaları lâzım olan bendelerimi yanına da‘vet ve işbu hatt-ı hümâyûnumu cümleye kırâ’et eyledikden sonra, gelan kağıdları dahi mücerred ma‘lûmları olmağıyçün müvâcehelerinde okudasın. İn-şâ’allâhu Te‘âlâ bundan sonra gelecek tahrîrâtın iktizâsına göre hareket olunur. Hemân cenâb-ı Rabbü'l-‘izzet Devlet-i ‘aliyye'mi[5] hemîşe behcet ü beşâşete mazhar eyleyüp, **[B 416b]** ‘ibâd ü bilâd-ı Müslimîn'e emniyyet ü râhatlar müyesser eyleye, âmîn.

Ber-mûceb-i hatt-ı[6] hümâyûn mâh-ı merkūmun yirmi ikinci yevm-i sülesâda◊ Serây-ı ‘âlî-i cenâb-ı Âsafî'de ‘akd olunan encümen-i şûrâya semâhatli[7] Şeyhulislâm Efendi ve mansûb ve ma‘zûl sudûr-i kirâm ve bi'l-fi‘l İstanbul Kadısı Efendi'ye değin[8] sâ’ir ‘ulemây-ı a‘lâm hazerâtı ve Yeniçeri Ağası ve zâbitânı ve sipâh ve silahdâr ve cebeci ve topcu ve ‘arabacı ocaklarının ağavât ve zâbitânı ve Hâcegân-ı Dîvân ve sâ’ir bulunmaları[9] muktezî olan

1 merkūme B : merkūm S, M
2 eylediği S, M : eyledüği B
3 edebâne B, S : edîbâne M
4 -ı ricâl M : — B, S
5 ‘aliyye'mi B, S : ‘aliyye'yi M
6 hatt-ı S, M : emr-i B
◊ 22 Şa‘bân 1160 = 29 Ağustos 1747 Salı. B ve S nüshalarında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şa‘bân**” yazısı vardır.
7 semâhatli S, M : semâhatlü B
8 Efendi'ye değin B, S : Efendi ve M
9 bulunmaları S, M : gelmeleri B

ricâl-i sadâkat-‘unvân da‘vet buyurılup, ber-vech-i meşrûh hâzır bi'l-meclis olan hayr-hâhân-ı Devlet-i ‘aliyye, evvelâ ‘uhde-i sadâkat-‘uddelerine[1] lâzım olan bekāy-ı Saltanat-ı Hılâfet-iştimâl ve devâm-ı zât-ı hümâyûn-fâl-i Şehriyârî'nin kemâl-i safâ vü sürûr ve nihâyet-i behcet ve neşât-ı[2] vüfûr ile mazharı feyz-ı Ehadiyyet olmasiyçün da‘avât-ı icâbet-âyâtıyla[3] müşâvereye ibtidâr eyledikleri esnâda, ilhâm-ı rakam olan mübârek kalem-i ‘Utârid-tev’em, zılliyyet-i ‘alem ile ârâyiş-i sahîfe-i[4] beyzâ olan hatt-ı hümâyûn-i[5] ‘inâyetnukat, kemâl-i ta‘zîm ü iclâl ile ba‘de'l-istikbâl simtu'l-le’âl olan ta‘bîrât-ı hikmet-âyât-ı Pâdişâhî ve tenbîhât-ı maslahat-simât-i Hılâfet-penâhî, huzzâr-ı sadâkat-şi‘âra ismâ‘an kırâ’et **[B 417a]** ü irâ’et olundukda, tekrâr du‘ây-ı isticâbet-ârây-ı[6] **[M 137a]** Hudâvendigârî'ye âgāz ve dest-i niyâzı bârgâh-ı Bî-enbâz'a bâz eylediklerinden sonra, ber-vech-i muharrer-i bâlâ Bağdâd'dan vürûd eden tahrîrât ve tensîkāt-ı mu‘avvelün ‘aleyhâ dahi cümle müvâcehesinde kırâ’et ve mazmûn-i mevâdları ifhâm u işâ‘at olundukda, eğerçi ahbâr-ı mezkûre üzere Nâdir Şâh terk-i kâr u bâr-ı dâr-ı[7] fenâ ve Memâlik-i İran destbürd-i nehb ü yağmâ olmuş ve lâkin bundan mukaddem Şâh-ı mûmâ ileyh ile ‘akd olunan musâlaha-i hudûd ve sınûr-ı kadîmeye ri‘âyet olunmak vech ile[8] rabt u bend olunmuş bulunduğuna binâ’en, Devlet-i ‘aliyye-i ebed-kıyâm musâlaha-i merkūmede izhâr-ı sebât-ı akdâm eylemek ve hılâfına müsâ‘ade göstermemek lâzime-i hâlden olmağla, ibtidâ[9] keyfiyyet-i mezkûre İran hudûduna mülâsık olan serhaddât-ı Devlet-i ‘aliyye'nin vülât ve hükkâm ve sâ’ir[10] zâbitânına i‘lân ü işâ‘at ve herkes muhâfazasına me’mûr oldukları kılâ‘ ve memleketleri gereği gibi hıfz u hirâset ve İran tarafından re‘âyâ ve ‘aceze makūlesinden berü tarafa tav‘an gelür olur ise, ancak o makūlelerin müsâfereten münâsib mahallere şimdilik vaz‘ olunmalarına[11] ihtimâm ve dikkat olunup, cânib-i **[B 417b]** Saltanat-ı seniyye'den İran hudûdlarına: “İhtilâs-i vakt-i fursatdır” deyü nehb ü gāret ve îsâl-i hasâret dâ‘iyesiyle bir ferdin bir hatve tecâvüz ve tecâsürüne ruhsat ve cevâzdan mübâ‘adet olunarak el-hâletü hâzih encâm-ı kâra havâle-i gûş-i basîret ile bundan böyle Bağdâd tarafından gelecek haberlere terakkub u intizâr olunup, ber-minvâl-i meşrûh evâmir-i şerîfe ile iktizâ edenlere tenbîh ü tefhîm olunmak ve bundan sonra meşîme-i rûzgârdan işlerin tevellüdüne göre hareket derkâr olmağla, şimdilik

1 sadâkat-‘uddelerine S, M : sadâkatlerine B
2 ve neşât-ı B, M : — S
3 âyâtıyla B, S : âyâtla M
4 sahîfe-i S, M : safha-i B
5 hümâyûn-i M : — B, S
6 ârây-ı B, S : + [M 137a] ârây-ı M
7 dâr-ı B, S : — M
8 vech ile B : vechile S, M
9 ibtidâ B, S : — M
10 sâ’ir S, M : — B
11 olunmalarına S, M : olmalarına B

ser-rişte-i musâfât der-dest bulunmak münâsib-i vakt ü hâlden idiği[1], karîha-i sabîha-i hümâyûn ve seciyye-i zekiyye-i kerâmet-meşhûn-i Zıllullâhî'den rûnümûn ve şeref-bahşây-ı meclis-i meşveret olan mantûk-ı hatt-ı hümâyûn dahi bu mazmûn-i hikmet-merhûna makrûn olmağın, huzzâr-ı encümen ittifâk[2]-ârây-ı rûşen ile müstasveb ü müstahsen görüp, böyle Şâhâne tedbîr-i ilhâm-pezîre sad-hezâr tahsîn ü âferîn ederek, evrâd-ı elsine-i hâss u ‘âmm olan ed‘iye-i icâbet-irtisâm-ı Halîfe-i enâm ile meclis-i müşâvere pezîrây-ı hüsn-i[3] hıtâm bulduğu, taraf-ı hazret-i Âsafî'den rikâb-ı müstetâba ‘arz u telhîs ve tekrâr şeref-yâfte-i[4] sudûr olan emr-i hümâyûn mûcebince serhaddât-ı İslâmiyye'de **[B 418a]** bulunan vülât ü hükkâma[5] vech-i vecîh-i mezkûr üzere ‘amel ü hareket ve hılâfından mücânebet eylemeleri bâbında mufassal ve meşrûh evâmir-i ‘aliyye[6] ısdâr ve mukdim mübâşirler ile irsâl buyuruldu.

‘Afv u ıtlâk-ı Ser-etıbbây-ı sâbık mevlânâ Sa‘îd[7] Mehmed Efendi

Bundan akdem Şeyhulislâm-ı sâbık Hayâtî-zâde Mehmed Emîn Efendi hazretlerinin hîn-i ‘azllerinde Ser-etıbbây-ı Hâssa bulunan mevlânâ-yı mûmâ ileyh Mehmed Sa‘îd[8] Efendi hazretleri dahi bi't-teba‘ ‘azl-i nâgeh-zuhûra mübtelâ olup, Siroz'da ikāmet eylemek üzere fermân-ı ‘âlî sudûruna binâ’en mahall-i mezbûra ‘inân-rîz-i ‘azîmet ve da‘avât-ı Pâdişâhî hıdemâtıyla[9] güzârende-i evkāt iken, mukaddemâ vukū‘ bulan hayr-hâhâne hıdmet ve kemâl-i sadâkat ve hulûs-ı[10] taviyyetleri berekâtiyle hakkında neyyir-i ‘inâyet-i Şehriyârî, matla‘-ı[11] merhametden lem‘a-pâş-i zuhûr olup, mâh-ı mezkûrun evâhırında◊ bâ-işâret-i ‘aliyye-i Şeyhulislâmî şeref-bahş-ı **[M 137b]** sudûr olan emr-i ‘âlî mûcebince mahall-i merkūmdan ‘afv u ıtlâk ve gelüp İstanbul'da sâhil-hânelerinde[12] meks ü ikāmetlerine izn ü ruhsat ve teveccühât-ı kadîme berekâtiyle[13] mazhar-ı ‘inâyet buyuruldu.

---

1 ü halden idiği S : ü hâlden idüği B : -i hâl olduğu M
2 ittifâk B : ‘ale'l-ittifâk S, M
3 hüsn-i B, S : — M
4 yâfte-i S, M : bahşây-ı B
5 hükkâma S, M : hükkâm B
6 -i ‘aliyye S, M : -i ‘âlî-şân B
7 **Sa‘îd** B, S : Seyyid M
8 Mehmed Sa‘îd S, M : Sa‘îd Mehmed B
9 hıdemâtıyla S, M : ile B
10 sadâkat ve hulûs-ı S, M : hulûs u B
11 Şehriyârî, matla‘-ı S, M : meşrık-ı B
◊ 21-29 Şa‘bân 1160 = 28 Ağustos - 5 Eylül 1747. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında 403b'nin sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şa‘bân**” yazısı vardır.
12 hânelerinde S, M : hânesinde B
13 teveccühât-ı kadîme berekâtiyle S, M : — B

Vürûd-i ba‘zı ahbâr-ı fevz-âsâr ez-cânib-i Mısr-ı Kāhire

Hâlâ Mısır Vâlîsi olan Vezîr-i rûşen-râ sa‘âdetlü Râgıb Mehmed Paşa hazretlerinin **[B 418b]** şehr-i ramazân-ı şerîfin gurresinde◊ Âsitâne-i sa‘âdet'e vâride olan tahrîrâtlarının hulâsa-i mefhûmlarında, Mısr-ı nâdiretü'l-‘asr-ı bî-hemtâ, Ümmü'd-dünyâ ve Kinâne-i Hudâ olmağla, ‘ale'd-devâm ‘ukde-i intizâmı pezîrây-ı istikrâr ve muhıll-i nizâm-ı diyâr olanlar ‘urza-i[1] kahr u demâr olmak lâzime-i zimmet-i diyânet ve vâcibe-i ‘uhde-i siyâset ü emânet olmakdan nâşî, umûr-i Mısrıyye'nin bâ‘is-i nizâmı olanlar hemîşe masdar-ı nüvâziş ü iltifât-ı Pâdişâhâne ve mugāyiri hareket edenler hemvâre mazhar-ı gazab-ı âteş-bâr-ı Husrevâne olacaklarını hâvî, bundan akdem evâmir-i Cihân-mutâ‘ ile cümleye tenbîh ü te’kîd ve keyfiyyet-i sülûk ve hareketlerinin muktezayâtı herkese ta‘lîm ü tevkîd olunmak her bâr derkâr ve vülât-ı Mısır tarafından bu emr-i ehemme sa‘y ü ibtidâr zâhir u bedîdâr[2] iken, birâz müddetden beri[3] Kāhire-ı Mısır'da ‘alem-efrâz-ı bagy ü tuğyân olan Katâmışlu tâ’ifesi[4], dâ’imâ kendü cerr-i menfa‘atlerine sa‘y ü gûşiş eylediklerinden gayri, vâki‘ olan umûr-i mühimmede vülât ü hükkâma i‘ânet değil, belki muzâheret kaydında olanları[5] tahkīr u tezlîl ve umûr-i mühimmeyi te’hîr u ta‘tîl etmek ‘âdet-i mevrûseleri olmağla, mücerred iş görenleri tenkîl dâ‘iyesiyle tâ’ife-i merkūme ru’esâsından İbrâhîm Bey nâm şakī ve[6] müfsid, Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerinin **[B 419a]** müddet-i tevliyetlerinin sene-i sâlisesinde taraflarına tereddüd ve izhâr-ı keremiyyet ve gûyâ umûr-i Mısrıyye külliyyen kendüye[7] tefvîz olunduğu takdîrce temşiyetlerine sarf-ı kudret eder hâletlerin irâ’et etmekle, bu gûne nâ-marzî keyfiyyât-ı mel‘anet-simâtları, ma‘lûm-i Devlet-i ‘aliyye olduğundan[8], tâ’ife-i merkūme ru’esâsının i‘dâm ü izâleleriyle umûr-i Mısrıyye'nin hüsn-i nizâma ifrâğ olunması bâbında bundan akdem hatt-ı hümâyûn ile mu‘anven şeref-yâfte-i sudûr olan fermân-ı ‘âlî-şân ile Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri me’mûr olduklarına[9] binâ’en, intihâz-ı vakt-i fursata vesîle olmak mülâhazasıyla müfsid-i mezbûrun me’mûlüne[10] sûret-i istimâletde eğerçi mümâşât ve irhây-ı ‘inân ile müdârât etmişler[11]. Lâkin Hazîne-i ‘âmire mâlını vermeyan ve Haremeyn-i muhteremeyn gılâlini

◊ 1 Ramazân 1160 = 6 Eylül 1747 Çarşamba. S nüshasında 404a'nın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**ramazân**” yazısı vardır.

1 ‘urza-i S, M : ‘arsa-i B
2 ve vülât-ı ….. bedîdâr S, M : — B
3 beri B, S : berü M
4 tâ’ifesi B, S : tâyifesi M
5 kaydında olanları S, M : edenleri B
6 şakī ve M : — B, S
7 külliyyen kendüye S, M : kendüsüne B
8 bu gûne ….. olduğundan S, M : Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri dahi B
9 -şân ….. olduklarına S, M : -şâna B
10 müfsid-i mezbûrun me’mûlüne S, M : — B
11 eğerçi ….. etmişler S, M : mümâşât edüp M

ekl eyleyan ekserî Katâmışlu tâ'ifesi olmağla, birkaç meclis mâl ü gılâl içün merkūm İbrâhîm Bey'e müşâfeheten te'kîd olundukda, dîvâna çıkacak yüzü kalmadığı[1] cihetden, birkaç aydan beri[2] dîvânı terk ve zâhir-i hâlde müdâhale-i umûrdan keff-i yed edüp, ancak yine kendü hâlinde durmayup, hubs-i tıyneti muktezâsınca Ocak ricâlinden hayr-hâh-ı dîn ü devlet ve sâhib-i gayret ü hamiyyet ve vâki' olan umûr-i mühimmenin temşiyetinde dâmen-der-meyân-ı makderet olan Kazdağlı **[B 419b]** İbrâhîm Çavuş'a rahne olmak üzere Sa'îd tarafında[3] ba'zı gûne fitne tahrîkine cesâret etmekle, bunun emsâli mefâsidi hîta-i ta'bîrden bîrûn olduğu ve yine Katâmışlu tâ'ifesinin ru'esâsından Mîru'l-Hâcc-ı Mısır Halîl Bey nâm şakī-i bed-tıynet dahi iyâb u zehâbında tüccâr ve züvvârı ta'cîz[4] **[M 138a]** ve rencîde ve Emâret-i Hâcc'ın kendüye ibkāsı husûsunda Katâmışlu tâ'ifesini Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerinin üzerlerine teslît ve Megāribe tâ'ifesinden bî-cürm bir tâciri mücerred mâlına tama'an 'alenen katl edüp ve tasarrufunda olan kurâyı âhara bey' u ferâgat[5] ve bedel-i ferâğların hevâsına sarf ve mîrîden i'ânet mutâlebesiyle her bâr tekdîr ve bu sene-i mübârekede dahi 'avn-i mesârıf-ı Mîru'l-Hacc olan meblağı mukaddem ahz u istihlâk ve ba'dehû Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri taraflarına varup: "Harekete iktidârım yokdur" deyü zimmeti olan hulvân-ı kurâya mahsûben mesârıf-ı hâcdan tenzîl olunan yirmi beş kîse akçanın kendüye verilmesini ve müceddeden yüz kîse dahi müsâ'ade olunmasını îrâd ve bunun emsâli niçe gûne hıyânet ü mel'anet îkā'ına ictisâr eylediği[6] ve yine tâ'ife-i merkūme ru'esâsından **[B 420a]** Defterdâr-ı Mısır[7] Dimyâtlı 'Ali Bey nâm şerîr-i mefsedet-engîz dahi tâ'ife-i mezkûrenin kuvvetü'z-zahr-ı mel'anetleri ve sâbıkā Buhayra Hâkimi olan Pûlâd 'Ömer Bey nâm şekāvet-pîşe dahi Büyük İbrâhîm Bey'in âlet-i şerr u fesâdı ve sâbıkā Hazîne Beyi Çolak Mehmed Bey nâm habâset-âlûd dahi Küçük[8] 'Ömer Bey'in tutar eli olmakdan nâşî, mezkûrların her biri muzırr-ı 'ibâd ve sâ'î bi'l-fesâd olan vâcibü'l-izâlelerden olmalarıyla, kahr u istîsâlleriyçün mukaddemâ haklarında hatt-ı hümâyûn-i mehâbet-makrûn[9] şeref-bahş-ı sudûr olup, Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri dahi ol tarafa me'mûriyyetlerinden beri[10] yedlerinde olan hatt-ı hümâyûnun tenfîz ü icrâsına 'ale'd-devâm bir takrîb-i dil-firîb-i hayâl ve bir gûne nesîc-i tâze-nakşa tahrîk-i deffe-i nîreng ü ihtiyâl etmek hulâsa-i emânı ve âmâli olduğundan, bu hılâlde meded-kârî-i 'avn-i Bârî ve yâverî-i baht-ı

1 kalmadığı M : kalmaduğı B, S
2 beri B : berü S, M
3 tarafında S, M : tarafından B
4 ta'cîz B, S : + [M 138a] ta'cîz M
5 âhara bey' u ferâgat S : âhara bey'u furûht M : bey' u furûht B
6 eylediği S, M : eyledüği B
7 -ı Mısır S, M : — B
8 Küçük B, S : Kücük M
9 makrûn M : nümûn B, S
10 beri B : berü S, M

sa‘îd-i hazret-i Cihân-dârî ile ber-minvâl-i me’mûl pezîrây-ı nakş-ı dil-keş safha-pîrây-ı husûl olup, tâ’ife-i Katâmişiyye kibârından dîvâna gelenleri, ibtidâ dîvânda izâle vü i‘dâm ve ba‘dehû rukye-i da‘vet ile dîvâna gelmez ve efsûn tutmaz hannâs ü vesvâs[1] makūlelerinin dahi der-‘akab hânelerine **[B 420b]** hücûm u iktihâm ile istîsâllerine ihtimâm olunmak üzere dâ’ire-i itâ‘atde bulunan ümerâ’-i Mısrıyye ve ocaklar ricâli ile râbıta-bend-i hüsn-i vifâk ve rişte-tâb-ı ‘ahd ü mîsâk olduklarına binâ’en, beynlerinde bi'l-muhâbere yevm-i mî‘âd ittihâz olunan şa‘bân-ı şerîfin üçüncü hamîs günü◊ Katâmışlu tâ’ifesinin pîş-âheng-ı katâr-ı mel‘anet ve ser-nâme-i cerîde-i mefsedetleri olan Mîru'l-Hâcc Halîl Bey ve Defterdâr Dimyâtlı ‘Ali Bey ve Buhayra Hâkimi sâbık Pûlâd ‘Ömer Bey ve Hazîne Beyi sâbık Çolak Mehmed Bey ki, bunların her biri zâtlarında hamîr-i mâye-i şerr u fesâd ve cüz’-i a‘zam-ı terkîb-i ‘utüvv ü ‘inâd olduklarından mâ‘adâ, mukaddemâ zuhûr eden ‘Osmân Bey vak‘asının ba‘zan müheyyic ü müdebbiri ve ba‘zan bi'l-fi‘l mukdim ve mübâşiri olmalarıyla, mezbûrlardan Mîru'l-Hâcc Halîl Bey ile Pûlâd ‘Ömer Bey, meclis-i dîvânda birer darbe-i gulû-gîr ile hemân yerlerinde pey[2]-siper-i dereke-i sa‘îr ve Defterdâr-ı merkūm ile Çolak Mehmed Bey'in zahm u cerhleri çendân mü’essir vâki‘ olmamağla, miyân-ı müzâhameden mecrûhan gürîzân ve dâ‘iye-i firâr ile Kara-meydân kapusuna doğru şitâban olduklarında, der u dîvâr ve cây-ı halâs u firârı, derece-i ikbâlleri gibi muğlak u mesdûd **[B 421a]** ve kenâre-i necât ü rehâyı nâ-peydâ **[M 138b]** ve nâ-bûd bulmalarıyla nâ-çâr ve bî-ihtiyâr derûn-i serâyda vâki‘ Çavuşân Ocağı'nın Nevbet-hâne ta‘bîr olunur odalarına düşmeleriyle, ocakları ricâli ahz ve ihrâca ihtimâm ve ânîce ikisinin dahi maslahatları ba‘de'l-itmâm Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri ma‘iyyetlerinde bulunan ümerâ ve etbâ‘larıyla doğru ‘Azeb-kapusu'na müsâra‘at ve bu def‘a Mîru'l-Hâcc nasb olunan Bilifyâlı İbrâhîm Bey dahi mükemmel etbâ‘ı ile Yeniçeri-kapusu hâricinde vâki‘ Mahcer (محجر) ta‘bîr olunan mahalli zabta mübâderet ve Kazdağlı İbrâhîm Çavuş, Yeniçeri-kapusu'nu ve Rıdvân Kethudâ Bey etbâ‘ ve neferâtiyle Sultân Hasan Câmi‘i ve Sebîlü'l-Mü’minîn nâm mahalleri zabta ikdâm ve her cânibinin[3] takviyet ü istihkâmı ba‘de'l-hıtâm cümlenin ekber ve[4] el‘anı ve be-tahsîs Devlet-i ‘aliyye'nin bed-hâh ve düşmeni, *‘utullin zenîm** Büyük İbrâhîm Bey ile İblîs-peçe-i mekkâr Küçük[5] ‘Ömer Bey dedikleri hâ’in-i[6] kebîr-i bed-tebârın ber-

1 hannâs ü vesvâs S, M : — B
◊ 3 Şa‘bân 1160 = 10 Ağustos 1747 Perşembe.
2 pey B, S : bî M
3 cânibinin S, M : cânibin B
4 ekber ve B, S : — M
* Buradaki“*‘utüllin zenîm* = kaba ve haşin, soysuz” kelimeleriyle, meâli “Kaba ve haşin, bütün bunlardan sonra bir de soysuzlukla damgalanmış” olan Kur’ân, el-Kalem, 68/13. âyete telmîh söz konusudur.
5 Küçük B : Kücük S, M
6 hâ’in-i B, M : hâyin-i S

vech-i musammem ve muharrer hâneleri üzerlerine hücûm u iktihâm tedârüküne kıyâm u ihtimâm esnâsında, mezbûr Küçük[1] ‘Ömer Bey ve bakıyye-i Katâmişiyye'den Deşîşe[2] Nâzırı Süleymân Bey ve Buhayra Hâkimi sâbık Hasan Bey bi'l-cümle darb u harba yarar Katâmışlular'ı başlarına cem‘ ve cümlesi Büyük İbrâhîm Bey'in ma‘iyyetine mültehak ve kendü hânesinde ve kurb **[B 421b]** u ittisâllerinde[3] vâki‘ etbâ‘ ve havâşîsi hânelerinde müctema‘ ve müttefak ve taraf taraf toplar bindirüp ve meterisler alup, altı binden mütecâviz fi’e-i bâgıye ile ceng u harba âmâde ve müteheyyi’ler olup, **mısra‘**[4]:

İki müfsid ki şehirden sürecek

me’âli mâ-sadak-ı hâlleri olan merkūmân İbrâhîm[5] Bey ve ‘Ömer Bey birbirleriyle hem-dest-i vifâk u ittihâd olarak, ma‘iyyetlerinde ictimâ‘ u ihtişâd eden erâzil ü evbâşa kati vâfir bezl-i ‘atâ ve cûd ü sehâ şîvelerinden mâ‘adâ, müte‘ayyinân-ı tâ’ife-i mezbûreden ba‘zıların kavllerine bedel Mısır'a Hâkim ve Kā’im-makām[6] ve ba‘zıların dahi Emâret-i Hâcc ve Defterdârî ile be-nâm ederek tevcîh-i mansıb[7] ve ilbâs-i hıla‘ ile sâde-dilân eclâfı bagy ü tuğyâna tahrîz[8] u igrâ eyledikleri ihbâr u inhâ olunmağla, etbâ‘dan ve yeniçeri ve Garb[9] ocaklarından Vezîr-i müşârun ileyhin yanlarında mevcûd ve müheyyâ olan neferât ve dört kıt‘a top ve sâ’ir[10] edevât ile ümerâ’-i Mısrıyye'den Cerce Beyi sâbık Mustafa Bey ve Sefer Beyi Halîl Bey'i[11] ta‘yîn ve cümlenin üzerlerine Defterdâr-ı Mısır olan Abaza Mehmed Bey, Sergerde nasb olunup, hey’et-i mecmû‘alarıyla tesyîr olunduklarından[12] sonra, Mısır'ın fârisân ocaklarının[13] dahi bir ân akdem ma‘iyyetlerine iltihâkları **[B 422a]** bâbında mü’ekked buyuruldılar ile zâbitân ve ihtiyârlarına Mübâşir[14] ta‘yîn olunmağla, bir mikdâr tevakkuf ve te‘allülden sonra anlar dahi neferât ve bayraklarıyla gelüp, Sebîlü'l-Mü’minîn nâm mahalde müctema‘ oldukları hengâmda[15] ceng u harbin iştidâd ü izdiyâdı i‘lâmıyla, me’mûrîn taraflarından istizhâr ve istimdâd olunduğuna binâ’en, cümleyi tergīb u teşvîk zımnında piyâde ve süvârî

1 Küçük B : Kücük S, M
2 Katâmişiyye'den Deşîşe B : Katâmişiyye'den S, M
3 ittisâllerinde M : ittisâlinde B, S
4 **mısra‘** B, S : [mısra]‘ M
5 İbrâhîm B, S : [İ]brâhîm M
6 Kā’im-makām B, M : Kāyim-makām S
7 mansıb B : menâsıb S, M
8 tahrîz B, M : tahrîs S
9 Garb S : ‘azeb B, M
10 sâ’ir S, M : — B
11 Sefer Beyi Halîl Bey'i B : Sefer Beyi Halîl Bey S : Şefer Beyi Halîl Bey M
12 olunduklarından B, S : olundukdan M
13 ocaklarının B, S : ocakları M
14 Mübâşir M : mübâşirler B, S
15 Sebîlü'l- ….. hengâmda S, M : — B

ocaklarının ber-vech-i pîşîn[1] iktizâ eden ‘atıyye ve bahşişleri içün mebâliğ-i vâfire tevzî‘ u tefrîk olunduğundan başka, sâbıklarda olduğu misillü iş mütemâdî olmayup, hemân bir ân akdem hıtâm ü temşiyeti ile şân ü şükûh-i Saltanat-ı seniyye'nin i‘lân ü işâ‘atı içün yedi ocakdan üç bin nefer güzîde dilâver asker tertîb ü techîz ve bilâ-tevakkuf ve bî-tehâşî açıkdan yürüyüş ile bu gā’ile-i[2] **[M 139a]** hâ’ileyi erteye komayup, ahşama dek resîde-i encâm etmek şartıyla üç bin nefere altı bin akça temam bir sefer terakkīsi verilmek üzere yedlerine buyruldu i‘tâsıyla teşvîk u igrâ ve sevk u isrâ olunduklarında, ezân-ı magribe karîb açıkdan yürüyüş ve hücûm ile top bindirdikleri mahallerini zabt ve ‘amellerin ta‘tîl ü habt ve ba‘dehû Büyük İbrâhîm Bey'in hânesi etrâfında **[B 422b]** vâki‘ hânelere duhûl ü iktihâm ve her tarafdan tazyîk u tenkîllerine ikdâm-ı tâmm eylediklerinden sonra, mecma‘-ı vücûh-i eşkıyâ olan hâne-i merkūmun dîvârları altına varup, nakb u hedmi içün i‘mâl-i mu‘âvele derkâr oldukları mahsûrînin meşhûd ü ma‘lûmları ve ba‘de-ezîn[3] sebât ü mukāvemete ‘adem-i iktidâr müteyakkan u meczûmları oldukda, *“el-Leylü cünnetü'l-hâribi*”* sâyesine ilticâ ile perde-i sürme-reng-i zalâm, sedd-i derîçe-i dîde-i hâss u ‘âmm edinceye dek bir cânibden harekât-ı mezbûhiyyelerin[4] irâ’et ü izhâr ve cânib-i dîğerden firâr tedârüklerin teheyyü’ ve ihzâr etmeleriyle, merkūmûn-i mahzûlûn Büyük İbrâhîm Bey ve Küçük ‘Ömer Bey ve Deşîşe Nâzırı Süleymân Bey ve Buhayra Hâkimi sâbık Hasan Bey, yüz elli mikdârı havâss u[5] etbâ‘larıyla hengâm-ı zulmetde fürce-i imkân buldukları mahalden hurûca ibtidâr ve şıkk-ı râcih[6] olmak üzere cânib-i Sa‘îd'e doğru pey-siper-i râh-ı idbâr ve bakıyyelerinin dahi derhâl perîşân ve târumâr oldukları haberi vârid oldukda, ber-fehvây-ı *“Fe-kutı‘a dâbira'l-kavmi'llezîne zalemû ve'l-hamdu lillâhi Rabbi'l-‘âlemîn**”* îfây-ı levâzım-ı hamd ü senâdan sonra der-‘akab cevf-i leylde **[B 423a]** Yeniçeri Ağası ve Su-başı ve ümerâ’-i Mısrıyye'den birkaç beyler, neferât ve tevâbi‘leriyle kol kol bindirilüp, taraf taraf ichâr-ı nidây-ı emn ü emân ve cümleye îrâs-i sükûn ü itmînân olunmağla, vakt-i seher -ki sabâh-ı yevm-i cum‘adır- dekâkîn-i sûk u bâzâr bi'l-cümle feth u güşâd ve herkes meşgūl-i ahz u i‘tâ ve dâd ü sitâd olup, tâ’ife-i mezkûreye tâbi‘ olanlardan[7] ve kurb-i civârlarında bulunan hadem ü havâşîlerinden mâ‘adâ sükkân-ı vilâyet ve kuttân-ı memleketden bir ferdin dükkân ve hânesi

1 pîşîn S : peşîn B, M
2 bu gā’ile-i B, S : + [M 139a] bu gā’ile-i M
3 ba‘de-ezîn M : ba‘de-zîn B, S
* الليل جنة الهارب = Gece kaçağın kalkanıdır” anlamına gelen Arapça atasözlerindendir; bk. el-Meydânî, *Mecma‘u'l-Emsâl,* II,258.
4 mezbûhiyyelerin B, S : mezbûhaların M
5 u B : — S, M
6 râcih B, S : râhic M
** فقطع دابر القوم الّذين ظلموا و الحمد لله رب العالمين = Böylece zulmeden toplumun kökü kesildi. Hamd, âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur” anlamına gelen bu cümle, Kur’ân, el-En‘âm, 6/45. âyetidir.
7 mezkûreye tâbi‘ olanlardan S, M : merkūme tâbi‘lerinden B

nehb ü gāret ve bir ahada îsâl-i zarar u[1] hasâret olunmayup, lillâhi'l-hamdü ve'l-minneh böyle dâhiye-i dehyâ olan melâ'înden sekiz nefer be-nâm ve mu'teberlerinin def'aten dördü maktûl ve dördü matrûd u mahzûl olduklarından sonra, gā'ilelerinin bir gün zarfında ahsen vechile indifâ' u encâmı, *"Ve kâne lem yekün şey'en*"* cümlenin sükûn ü ârâmı, sâbıklarda misli mesbûk hâletlerden olmayup, ancak kuvvet-i[2] baht ü ikbâl ve hüsn-i teveccühât-i tevfîk-ı ihtifâl-i hazret-i Şehinşâhî'den neş'et etdüğün, vekāyi'-i dîdegân-ı Mısrıyye tahkīk u îkān eylediklerin tahrîr u teşvîr ve firâriyyûn-i mezbûrûnun dahi bir mahalde kabûl ve îvâ olunmamaları bâbında ekālîm-i seb'a-i Mısrıyye'ye **[B 423b]** ve meşâyih-ı 'Urbân'a Türkî ve 'Arabî buyuruldılar tahrîr ve der-'akab irsâl ü tesyîr eylemişler[3]. *"Fe-leyse lehum berrun yakīhim ve lâ bahrun**"* fehvâsınca ba'de-ezîn[4] kendülere felâh u necât mutasavver değil ise dahi meferr u makarları kemâ-yenbagī tahkīk olunduğu gibi, yine iktizâ eden tedbîr ve tedârükâtlarında[5] dahi kusûr u fütûr olunmayacağı hâlâtı, mufassalan tezbîr u tastîr zımnında ru'ûs-i maktû'a-i maktûlîn-i mezkûrîni Âsitâne-i sa'âdet'e irsâl ü tesyîr eylemişler. Şehr-i ramazân-ı şerîfin gurresinde◊ vâsıl olmağla, *"'İbreten li's-sâ'irîn***"* pîş-gâh-ı Bâb-ı hümâyûn'a ilkā olunup, dest-bürd-i çevgân-ı **[M 139b]** kazâ ve galtîde-i meydân-ı cezâ olmuş kûy-i mel'abe-âsâ 'ibret-nümây-ı harâm-zâde ve[6] eşkıyâ oldu.

Hak budur ki, düstûr-i Felâtûn-tedbîr, Müşîr-i şecâ'at-semîr müşârun ileyh[7] Vezîr-i rûşen-zamîr hazretlerinin fânûs-i şem'-i fıtratları, me'nûs oldukları[8] envâr-ı şa'şa'a-bâr-ı rüşd ü zekâ ve hamîr-i mâye-i hılkat-fetânet, tahmîrlerinde merkûz olan iksîr-i bî-nazîr-i sıdk u safâ muktezâsınca, bu bâbda pezîrây-ı vücûd olan hıdemat-ı makbûle-i bihbûdları, bi-lutfillâhi[9] Te'âlâ fîmâ-ba'd umûr-i memâlik-i Mısrıyye'nin vücûh ile nizâm ü intizâmına vesîle ve tetâvül-i eyâdî-i mütegallibe ve cebâbireden sükkân ü kuttân-ı Kāhire'nin emn ü

---

1 zarar u S, M : — B

* و كان لم يكن شيئا = Hiç yokmuş, hiç olmamış gibi" anlamına gelen bu ifâdede "Ke'en = gibi" dışındaki kısmı ile Kur'ân, el-İnsân, 76/1. âyetine telmîh söz konusu gibi gözüküyor.

2 kuvvet-i B, S : — M

3 eylemişler S, M : edüp B

** فليس لهم بر يقيهم و لا بحر = Onları kurtaracak ne bir kara ne de bir deniz vardır" anlamına gelen bu cümle, "*lehum* = onları" yerine "*lehû* = onu" değişikliğiyle, Ebû Firâs el-Hamedânî'nin Dîvân'ındaki şiirlerinde geçen bir mısrâdır; bk. *Dîvânü Ebî Firâs el-Hamedânî,* şerh Halîl ed-Düveyhî, 2. baskı, Beyrût 1414/1994, s.165.

4 ba'de-ezîn M : ba'de-zîn B, S

5 tedârükâtlarında M : tedârüklerinde B, S

◊ 1 Ramazân 1160 = 6 Eylül 1747 Çarşamba.

*** عبرة للسائرين = Başkalarına ibret olmak üzere" anlamına gelen Arapça bir ifâdedir.

6 harâm-zâde ve S, M : — B

7 düstûr-i ….. ileyh B, M : — S

8 oldukları B : olduğu S, M

9 bi-lutfillâhi M : bi-lutfihî B, S

râhatlarına sebeb ü zerî‘a olacak **[B 424a]** bir hıdmet-i ‘azîme ve menkabet-i cesîme olup ve be-tahsîs Şehinşâh-ı rub‘-i meskûn cenâblarının irâde-i hümâyûn-i kerâmet-nümûn-i Mülûkâne'leri Kāhire-i Mısır'dan ancak zaleme ve cebâbire gürûhunun ‘alâ eyy-i hâl kahr u istîsâlleri ve ahkâm-ı şer‘-i şerîf ve rusûm-i kānûn-i münîfin icrâ vü infâziyle vedî‘a-i Hâliku'l-berâyâ olan ehâlî ve fukarânın nizâm-ı hâl ve itmînân-ı bâllerine masrûf ve zimâm-ı rehvâr-ı[1] merâhim-i Husrevâne'leri, kazây-ı[2] râhat-fezây-ı ‘adl ü dâda ma‘tûf olmağla, sâlifü'z-zikr firârîlerin dahi ahz ve tertîb-i cezâlarına sa‘y-i evfâ ve i‘dâm ü izâleleriyle sahn-ı basît-ı gabrây-ı Mısrıyye, levs-i vücûd-i bed-bûd-i eşkıyâdan tathîr u mu‘arrâ ve dâ’imâ ahkâm-ı şer‘-i mutahher ve kānûn-i mukarrer tenfîz ü icrâ olunmak bâbında tekrâr buna dâ’ir[3] her husûs içün hutût-ı hümâyûn ile mu‘anven mufassal ve meşrûh iktizâ eden evâmir-i ‘aliyyeler ısdâr u irsâl ve Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri tevliyet-i Mısır ile müşârun bi'l-benân olaldan beri[4] ‘uhde-i yümn-i kifâyet ve zimmet-i hüsn-i emânetlerine ihâle vü tefvîz[5] olunan zabt ve tevsîk-ı kavânîn-i Kāhire ve hall ü tensîk-ı ‘ukde-i mehâmm-ı Mısrıyye'de meşhûd u manzûr ve cerîde-i rûzgâra sebt ü mastûr olan harekât-ı Müşîrâne **[B 424b]** ve bâ-husûs bu def‘a ber-vech-i muharrer ricâl-i sadâkat-ahvâl-i Mısrıyye ile bi'l-ittifâk vücûda gelan hıdemât-ı hayr-hâhâneleri nezd-i hümâyûn-i Mülûkâne'de makbûl ü mergūb olduğuna binâ’en, ‘avâtıf-ı ‘aliyye-i Husrevâne'den şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i ‘inâyet-makrûn mûcebince Eyâlet-i Mısr-ı Kāhire altmış bir senesi tûti ibtidâsından◊ zabt olunmak üzere kemâ-kân Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerine ibkā vü mukarrer ve sebkat eden hıdmet-i[6] vâlâ-menkabetleri mukābili, nihâl-i kāmet-i kadr u şân-ı Müşîrâne ve hadîka-i nazîfe-i menzilet ve mekânet-i[7] düstûrâneleri, feyz-i zülâl-i[8] ser-çeşme-i ifdâl-i Hıdîvâne ile ser-sebz ü muhaddar[9] buyurılup, ihsân-ı sevb-i semmûr-i mûrisü's-sürûr ile sezâvâr-ı teşrîf ü ikrâm[10] ve hayr-hâhân-ı Devlet-i ‘aliyye olan ricâl-i Mısrıyye'ye iksâ içün otuz sevb hıla‘-ı fâhire irsâliyle cümlesi taltîf ü be-kâm[11] buyuruldu. Bu hılâlde ber-mûceb-i kā‘ide-i kadîme zikr olunan maktûl ve firârîlerin kendü isimleriyle iltizâmlarında olan ve

1 rehvâr-ı S, M : — B
2 kazây-ı B, S : fezây-ı M
3 buna dâ’ir S, M : — B
4 beri B, S : berü M
5 tefvîz B, S : ta‘vîz M
◊ Tût: Mısır'da Kıptîler'in yılbaşı olan ve eylülün dördünde başlayan ay olduğuna göre (bk. Pakalın, *OTDTS,* III,535), 4 Eylül 1161 = 22 Ramazan 1161 Pazar'a, bugün kullandığımız takvîmde ise 15 Eylül 1748 tarihine tesadüf etmektedir.
6 hıdmet-i B, M : hizmet-i S
7 mekânet-i M : mekân-ı B, S
8 zülâl-i B, S : — M
9 muhaddar B, S : turrâ M
10 ü ikrâm S, M : — B
11 ü be-kâm S, M : — B

etbâ‘ları isimlerinde olup, tasarruflarında[1] bulunan kurâları hulvânı ve mevcûdât-ı kurâları cânib-i mîrîye ‘â’id[2] ü râci‘ olmağla, cümlesini ahz u kabz ve zabt ve Hazîne-i ‘âmire'ye nakl ü îsâl **[B 425a]** eylemek[3] içün iktizâ eden evâmir-i ‘aliyye ile[4], Dergâh-ı ‘âlî kapucu-başılarından Re’îs Kethudâsı Mustafa Ağa, Mübâşir ta‘yîn ü irsâl buyuruldu.

Vukū‘-i tevcîhât-ı ba‘zı menâsıb-ı[5] [M 140a] vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn-i Cihân-ârâ

Bundan akdem iktizâ hasebiyle Faş Kal‘ası muhâfazasına me’mûr u ta‘yîn buyurılan Vezîr-i sadâkat-semîr[6] sa‘âdetlü Çeteci ‘Abdullah Paşa hazretleri, kal‘a-i merkūmeye varup emr-i muhâfazaya kıyâm ve münhall olan ser-rişte-i umûruna gereği gibi nizâm verüp, sıdk u istikāmeti ma‘lûm-i Devlet-i ‘aliyye ve fi'l-asl muhâfaza-i merkūmeye me’mûriyyeti, mukaddemâ hakkında ba‘zı ekāvîl-i garaz-âmîze binâ’en olup, müddet-i ikāmeti hayli müddet ve şâyeste-i ‘afv ü merhamet[7] olmağla, Van Eyâleti Vezîr-i müşârun ileyhe ve Van'da[8] olan Vezîr-i mükerrem Çelik Mehmed Paşa hazretlerine ber-vech-i arpalık, Karahisâr-ı sâhib ve ‘Alâ’iyye sancakları mâh-ı merkūmun üçüncü gününde◊ bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh ü ‘inâyet buyuruldu.

Tevcîh-i Kazâ’-i Mekke-i mükerreme ez-ref‘-i Hayâtî-zâde Mehmed Emîn Efendi, Şeyhulislâm-ı sâbık

Bundan akdem[9] Mekke-i mükerreme *şerrefehallâhu Te‘âlâ ilâ yevmi'l-âhıre** Kazâsı, Şeyhulislâm-ı sâbık fezâ’il-rehîn Hayâtî-zâde Mehmed Emîn Efendi hazretlerine ikrâmen bâ-hatt-ı hümâyûn[10] tevcîh ü ‘inâyet ve ikāmet üzere oldukları Burusa'dan nehzat ü hareket ve Şâm-ı şerîfe râhile-bend-i[11]

1 tasarruflarında B, S : tasarrufunda M
2 ‘â’id B, M : ‘âyid S
3 eylemek S, M : — B
4 ile B, S : — M
5 menâsıb-ı B, S : + [M 140a] menâsıb-ı M
6 sadâkat-semîr S, M : mükerrem B
7 merkūmeye ….. merhamet S : merkūmeye me’mûriyyeti, mukaddemâ hakkında ba‘zı ekāvîl-i garaz-âmîze binâ’en olup ve vakt-i ikāmeti hayli müddet ve şâyeste-i ‘afv ü merhamet M : merkūmede ikāmet ve nizâm-ı memlekete dâ’ir hıdmeti ma‘lûm-i devlet B
8 Van'da B, S : anda M
◊ 3 Ramazân 1160 = 8 Eylül 1747 Cuma. B ve S nüshalarında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**ramazân**” yazısı vardır.
9 akdem B, M : — S
* شرفها الله تعالى الى يوم الا خره = Yüce Allah onu kıyâmet gününe kadar şerefli kılsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
10 ikrâmen ….. hümâyûn S : keremen bâ-hatt-ı hümâyûn M : — B
11 râhile-bend-i S, M : ‘inân-rîz-i B

‘azîmet olmuşlar idi. Şâm-ı şerîfe vusûllerinden sonra bâ-emr-i Hudâ-yı Te‘âlâ ba‘zı gûne[1] ‘ilel ü eskāma ibtilâ ile ‘adem-i kudretleri hüveydâ ve[2] sefer-i râh-ı Hicâz'dan **[B 425b]** isti‘fâ gûne ‘arz u inhâları Der-i devlet'e vârid olup, mes’ûlüne müsâ‘afe rû-nümâ[3] olmağla, Mekke-i mükerreme Kazâsı, mevlânâ-yı müşârun ileyhin ref‘inden sâbıkā Şâm-ı şerîf Kadısı olup, Medîne-i münevvere Pâyesi olan Fındık-zâde fazîletlü İbrâhîm Efendi hazretlerine, altmış bir senesi[4] muharremi gurresinden zabt etmek üzere bâ-işâret-i ‘aliyye ve bâ-hatt-ı hümâyûn, mâh-ı merkūmun onuncu gününde◊ tevcîh ü ‘inâyet buyurılup, mevlânâ-yı mûmâ ileyh bu takrîb ile tahsîl-i dest-mâye-i[5] sürûr u behcet ve sad şevk u garâm ile savb-ı maksûda mahmil-bend-i teveccüh ü ‘azîmet olup, vaktiyle mevsim-i hacc hulûlünden mukaddem Şâm-ı şerîfe vusûle kemâl-i isti‘câl ü sür‘at birle bu sefer-i hidâyet-eseri kendüye ‘ayn-ı sa‘âdet bilüp, mesrûr u kâm-rân ve bu tarîkıyle[6] mahsûd-i akrân oldular.

Vürûd-i haber-i vefât-ı Hayâtî-zâde Mehmed Emîn Efendi Şeyhulislâm-ı sâbık der-Şâm-ı cennet-meşâm

Ânifen zikri murûr etdiği üzere mevlânâ-yı müşârun ileyhin ‘illet-i mizâc ve za‘f-ı vücûdları sebebi ile sefer-i râh-ı[7] Hicâz'dan ‘afvleri ve Âsitâne-i sa‘âdet tarafına ‘avd ü rucû‘ları bâbında emr-i şerîf ısdâr u irsâl buyurulmuşidi. Emr-i şerîfin henûz vusûlü esnâsında bi-emrillâhi Te‘âlâ mübtelâ oldukları dâ’-i ‘udâl-i hayât-zedâ kābil-i[8] pezîrây-ı devâ olmayup, sefer-i âhıret kendülere rû-nümâ olmağla, Şâm-ı cennet-meşâmda dest-şûy-i kâr-ı bâr-ı fenâ ve râhile-bend-i râhat-cûy-i sûy-i[9] dâr-ı bekā oldukları haberi, şehr-i[10] şevvâlü'l-mükerremin gurresinde◊◊ Âsitâne-i sa‘âdet'e **[B 426a]** vârid olmağla, haremi halkı ve emvâl[11] ve eşyâsını sâlimen İstanbul'a îsâl ve esnây-ı râhda hıfz u hirâset içün Sadrıa‘zam ağalarından Bahrî-zâde ‘Abdî Ağa, bâ-fermân-ı ‘âlî mahsûs[12] me’mûr ve ta‘yîn ü irsâl buyuruldu.

---

1 bi/bâ-emr-i ….. gûne S, M : bi-emr-i Hudâ ba‘zı B
2 ‘adem-i ….. ve S, M : — B
3 olup ….. rû-nümâ S, M : — B
4 senesi S, M : — B
◊ 10 Ramazân 1160 = 15 Eylül 1747 Cuma. B ve S nüshalarında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**ramazân**” yazısı vardır.
5 takrîb ….. mâye-i S, M : vechile karîn-i B
6 teveccüh ü ….. tarîkıyle S, M : ‘azîmet ve vaktiyle Şâm-ı şerîfe vusûle isti‘câl ve müsâra‘at ile bu sefer-i hidâyet-eser kendüye ‘ayn-ı sa‘âdet olmağla B
7 râh-ı S, M : — B
8 mübtelâ ….. kābil-i S, M : marazları B
9 olmağla ….. sûy-i S, M : ve terk-i kâr-ı bâr-ı fenâ ve ‘âzim-i B
10 şehr-i S, M : mâh-ı B
◊◊ 1 Şevvâl 1160 = 6 Ekim 1747 Cuma. S nüshasında 412a'nın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.
11 ve emvâl B, S : — M
12 mahsûs S, M : — B

Vukū‘-i tevcîhât-ı menâsıb-ı erbâb-ı Dîvân[1]

Menâsıb-ı Dîvâniyye'nin **[M 140b]** ba‘zıları ibkā ve ba‘zıları müceddeden tevcîh ü i‘tâ olunmak, eğerçi beher sene mer‘î olan kavânîn-i mukarrereden bir ma‘nâ olup, lâkin vekāyi‘e zabt u tahrîrinde menâsıb ile şeref-yâb olan zevâtın ism ü resmleri ve vakt ü zemân-ı rif‘at-mürtesemleri bilinmekde, erbâb-ı istiksâya çendân fâ’ideden hâlî olmamağla, sebt-i cerîde olunmuşdur[2].

Bu sene-i mübâreke şevvâlinin dokuzuncu gününde[3◊] bâ-emr-i hümâyûn tevcîhât vâki‘ olmağla[4], evvelâ hademe-i bâb-ı Âsafî olan Sadâret-i ‘uzmâ Kethudâlığı, Yeğen ‘Ali Ağa'ya ve Riyâset, el-Hâc Mustafa Efendi'ye ve Çavuşbaşılık, Mühürdâr Mustafa Ağa'ya ve Tezkire-i Evvel ‘Abdî Efendi ve Sânî Nu‘mân Efendi ve Mektûbculuk, Hamza Efendi'ye ibkā ve ferve ve hıla‘ iksâ buyurılup; Kethudâ Kitâbeti[5], Piskopos Mukāta‘acılığı inzımâmiyle Safâyî Mustafa Efendi'ye müceddeden tevcîh ü ‘inâyet buyuruldu. Ba‘dehû[6] Şıkk-ı Evvel Defterdârlığı, Behcet Mehmed Efendi hazretlerine ve Sânî, Göynüklü Ahmed Efendi'ye ve Sâlis, Süleymân Efendi'ye ve Nişâncılık, ramazân-ı şerîfin onuncu gününde[◊◊] Hasan Efendi merhûmun mahlûlünden Sa‘dullah Efendi hazretlerine tevcîh olunmuşidi, bu def‘a ibkā buyuruldu. Defter Emâneti sâbıkā **[B 426b]** Anadolu Muhâsebecisi Râkım el-Hâc Mehmed Efendi'ye müceddeden tevcîh ve Rûznâmçe-i Evvel, bundan akdem ramazân-ı şerîfin on altıncı gününde[◊◊◊] Murtezâ Efendi merhûmun mahlûlünden Yeğen Mehmed Efendi'ye tevcîh olunmağla, bu def‘a ibkā buyuruldu. Baş-muhâsebecilik, sâbıkā Defter Emîni Ebûbekir Beyefendi'ye tevcîh ve Şehr Emâneti, Âmedci birâderi Yûsuf Efendi'ye ve Tersâne Emâneti, sâbıkā Şıkk-ı Evvel Yûsuf Efendi hazretlerine ve Darb-hâne Emâneti, Emîn-zâde Mehmed Sâdık Ağa'ya ve Matbah-ı ‘âmire Emâneti, Monlacık-zâde Kapucu-başı ‘Ali Ağa'ya ve Arpa Emâneti, el-Hâc Halîl Efendi'ye ibkā buyuruldu. Anadolu Muhâsebeciliği, Mûsâ-zâde Mehmed Efendi'ye; Mukābele-i Süvârî, Elmâs Paşa-zâde Mustafa Beyefendi'ye; Kitâbet-i Yeniçeriyân, sâbıkā Rûznâmçe-i Evvel Bozoklu-zâde Hüseyn Beyefendi'ye; Kitabet-i Sipâh, sâbıkā Ordu Defterdârı Belgıradî[7]

---

1 erbâb-ı Dîvân S, M : **Hâcegân-ı Dîvânî** B
2 olunmak ….. olunmuşdur S : buyurulmak mer‘î olan kavânîn-i mukarrereden bir ma‘nâ olup, lâkin vekāyi‘e zabt u tahrîrinde menâsıb ile şeref-yâb olan zevâtın ism ü resmleri ve vakt ü zemân-ı rif‘at-mürtesemleri bilinmekde, erbâb-ı istiksâya çendân fâ’ideden hâlî olmamağla, sebt-i cerîde-i âsâr olunmuşdur M : olunmak beher sene mu‘tâd olup B
3 gününde S, M : günü B
◊ 9 Şevvâl 1160 = 14 Ekim 1747 Cumartesi.
4 tevcîhât vâki‘ olmağla S, M : vukū‘ bulmağla B
5 Kitâbeti S, M : Kâtibi B
6 Ba‘dehû M : — B, S
◊◊ 10 Ramazân 1160 = 15 Eylül 1747 Cuma.
◊◊◊ 16 Ramazân 1160 = 21 Eylül 1747 Perşembe.
7 Belgıradî M : — B, S

Ahmed Efendi'ye* ve Kitâbet-i Silahdâr, sâbıkā Yazıcı İsma‘îl Efendi'ye tevcîh buyuruldu. Haremeyn Muhâsebeciliği, ‘Ali Efendi'ye[1] ve Mukāta‘acılığı, Mehmed Emîn Efendi'ye ibkā ve Cizye Muhâsebeciliği, mevkūfen[2] sâbıkā Mevkūfât Nûrî Efendi'ye tevcîh olunmuşidi. Zilka‘denin yirmi altıncı gününde◊ fevtinden[3] **[B 427a]** sâbıkā Tezkire-i Sânî ve hâlâ İstanbul Barut-hânesi[4] Nâzırı Hâşim Mehmed Beyefendi'ye[5] tevcîh buyuruldu. Mevkūfât, hâlâ mutasarrıfının senesi temâmından sonra zabt etmek üzere sâbıkā Anadolu Muhâsebecisi ‘Osmân Paşa-zâde Ahmed Beyefendi'ye tevcîh olunup, Baş-bâkī Kulluğu[6], Mehter-başı Kapucu-başı Mustafa Ağa'ya ibkā ve Mâliyye Tezkireciliği, sâbıkā Silahdâr Kâtibi Ma‘den Emîni ‘Abdullah Efendi'ye** ve Küçük Rûznâmçe, sâbıkā[7] Kethudâ Kâtibi ‘Ali Efendi'ye ve Piyâde Mukābelesi, sâbıkı[8] ‘Abdülbâkī Efendi'ye tevcîh ve Teşrîfât, Beylikci-i Dîvân[9] Nâ’ilî ‘Abdullah Efendi'ye*** ibkā ve Küçük Evkāf Muhâsebesi, hâlisan ‘Osmân Kethudâ-zâde ‘Ali Efendi'ye tevcîh buyurılup, Dîvân-ı hümâyûn'da üst geymeyan sâ’ir menâsıb-ı Dîvânî dahi[10] **[M 141a]** erbâb-ı istihkāka ‘inâyet ve tevcîh ve cümlesi[11] nâ’il-i teşrîf ve niçeler dahi ‘atıyye-i Devlet-i ‘aliyye ile terfîh u taltîf buyuruldu. Bu hılâlde Deryâ Kapudanlığı, Şehsüvâr-zade Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü es-Seyyid el-Hâc Mustafa Paşa hazretlerine ve Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri Ağalığı, Mustafa Ağa cenâblarına[12] ibkā ve Sipâh Ağalığı, sâbıkā Cebeci-başı Sâlih Ağa'ya ve Silahdâr Ağalığı, sâbıkā Kethudây-ı

* Burada kendisinden söz edilen Ahmed Efendi ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.280'in sağ kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Mezkûr Ahmed Efendi hâlâ İnebahtı Vâlîsi'dir; Kâmil Ahmed Paşa deyü şehîrdir”.

1 Muhâsebeciliği ‘Ali Efendi'ye B : Muhâsebesi ‘Ali Efendi'ye S : Muhâsebecisi ‘Ali Efendi M

2 mevkūfen S, M : — B

◊ 26 Zilka‘de 1160 = 29 Kasım 1747 Çarşamba.

3 fevtinden S, M : fevt olmağla B

4 Barut-hânesi B : Barut-hâne S, M

5 Beyefendi'ye S, M : Efendi'ye B

6 olunup ..... Kulluğu M : buyuruldu. Baş-bâkī Kulluk B : olunup, Baş-bâkī Kululuk S

** Muhtemelen burada kendisinden söz edilen ‘Abdullah Efendi ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.280'in sağ kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Mar‘aş'da Vâlî olup, anda vefât etmişdir”.

7 sâbıkā B, S : sâbık M

8 sâbıkı S, M : — B

9 -i Dîvân S, M : — B

*** Burada kendisinden söz edilen Nâ’ilî ‘Abdullah Efendi ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.280'in sağ kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Mezkûr Teşrîfâtcı Nâ’ilî Paşa, Vezîr-i a‘zam olup ve ‘azl ve Ka‘be'de hazret-i Hadîce *radiyallâhu ‘anhâ* yanında medfûndur”.

10 Dîvânî dahi S : Dîvânî B : Dîvânî [M 141a] Dîvânî M

11 ‘inâyet ….. cümlesi S, M : tevcîh ve B

12 cenâblarına S, M : hazretlerine B

Bevvâbîn-i Sultânî Kapucu-başı **[B 427b]** Bergoslu Mehmed Ağa'ya tevcîh ve Cebeci-başılık, es-Seyyid ʻAbdî Ağa'ya ve Topcu-başılık, el-Hâc Mehmed Ağa'ya ibkā ve Top ʻArabacı-başılık, hâlâ Ocak Kethudâsı bulunan Mustafa Ağa'ya müceddeden tevcîh ü ʻinâyet[1] buyuruldu.

İbkāy-ı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn-i[2] ʻinâyet-fermâ

Ber-vech-i arpalık Tırhala Sancağı, Sadr-ı esbak Muhsin-zâde[3] saʻâdetlü ʻAbdullah Paşa hazretlerine ve[4] Bağdâd ve Basra eyâletleri, Vezîr-i rûşen-zamîr[5] saʻâdetlü Ahmed Paşa hazretlerine; Kıbrıs Eyâleti, ber-vech-i mâlikâne Vezîr-i muhterem[6] saʻâdetlü el-Hâc Ebûbekir Paşa hazretlerine; Trabzon Eyâleti, Vezîr-i mükerrem saʻâdetlü Küçük Mustafa Paşa hazretlerine ve Vidin ve Niğbolu sancakları, ber-vech-i arpalık Vezîr-i mükerrem saʻâdetlü Bekir Paşa hazretlerine; Karlı-ili ve Eğriboz sancakları, ʻOsmân Paşa-zâde Vezîr-i zî-şân[7] saʻâdetlü Ahmed Paşa hazretlerine; Özi Eyâleti, Vezîr-i celîlü'ş-şân[8] saʻâdetlü Nuʻmân Paşa hazretlerine; Mûsul Eyâleti dahi[9] ʻAbdülcelîl-zâde Vezîr-i mükerrem saʻâdetlü Hüseyn Paşa hazretlerine; Semendire Sancağı inzımâmiyle Belgırad Muhâfızlığı, Sadr-ı esbak saʻâdetlü es-Seyyid Mehmed Paşa hazretlerine ve ber-vech-i arpalık Selânik Sancağı, Kapudân-ı sâbık Vezîr-i mükerrem saʻâdetlü Mîrâhûr Mustafa Paşa hazretlerine; Adana Eyâleti, Muhsin-zâde Vezîr-i muhterem[10] **[B 428a]** saʻâdetlü Mehmed Paşa hazretlerine; Rakka Eyâleti, ber-vech-i mâlikâne mutasarrıfı Vezîr-i rûşen-zamîr[11] Pîr Mustafa Paşa hazretlerine; mülhakātiyle Şâm-ı şerîf Eyâleti ve Mîr-i Hâclığı, Vezîr-i mükerrem saʻâdetlü el-Hâc Esʻad Paşa hazretlerine; Anadolu Eyâleti, sâbıkā Edirne Bostancı-başısı Vezîr-i zî-şân[12] saʻâdetlü Süleymân Paşa hazretlerine; İnebahtı Sancağı, Vezîr-i şerâfet-semîr saʻâdetlü Şerîf Halîl Paşa hazretlerine, Çıldır[13] Eyâleti, Vezîr-i müşîr[14] saʻâdetlü İshak Paşa hazretlerine; Marʻaş Eyâleti, sâbıkā Yeniçeri Ağası Vezîr-i rûşen-zamîr[15] saʻâdetlü İbrâhîm Paşa hazretlerine, mâh-ı merkūmun yirmi sekizinci

1 ü ʻinâyet S, M : — B
2 hümâyûn-i B : — S, M
3 Sadr-ı esbak Muhsin-zâde S, M : Muhsin-zâde Sadr-ı esbak B
4 ve S, M : — B
5 rûşen-zamîr S, M : mükerrem B
6 muhterem S, M : mükerrem B
7 zî-şân S, M : mükerrem B
8 celîlü'ş-şân S, M : zî-şân B
9 dahi S, M : — B
10 muhterem S, M : mükerrem B
11 rûşen-zamîr S, M : mükerrem saʻâdetlü B
12 zî-şân S, M : mükerrem B
13 Çıldır B : ve Cıldır S, M
14 müşîr S, M : mükerrem B
15 rûşen-zamîr S, M : mükerrem B

gününde[10◊] bâ-hatt-ı hümâyûn ibkā vü mukarrer[2] ve mu‘tâd üzere kapu kethudâlarına iksây-ı hıla‘-ı fâhire ile[3] cümlesi mesrûr u müstebşer buyuruldu.

Te’kîd ü teşdîd-i yesağ-ı ümmü'l-fesâd hamr-ı fitne-zâd

Vücûh-i hürmeti âyet-i kerîme ile sâbit ü bâhir ve âsâr-ı mefsedeti ‘aklen ve naklen zâhir ü mütebâdir olan hamr-ı habîse-i tebehkârın halî‘u'l-‘izâr ve[4] perde-bîrûn rû-nümâ ve keşf-i kınâ‘ ile[5] zuhûr u bürûzu memnû‘ ve menhiyyün ‘anhâ olan keyfiyyâtdan olup[6], bâ-husûs makarr-ı Hılâfet-i ‘aliyye olan[7] mahmiyye-i Kostantıniyye'de ve etrâf u havâlîsinde[8] sâkinîn ve kātınîn olan ‘ibâd-ı Müslimîn'in **[B 428b]** emn ü râhat ve âsâyiş ü refâhiyyetleri, matlûb-i hümâyûn ve ümmü'l-fesâd olan hamrdan tevellüd eden fitne vü fesâd ise dâ’ire-i ta‘dâddan bîrûn olup, erbâb-ı fısk u fucûrun icrây-ı mezâkk-ı mefsedet ve i‘lân-ı fısk u mel‘anet etmelerine[9] bâ‘is ü bâdî bir keyfiyyet olmasıyla, birâz müddet[10] **[M 141b]** sûret-i igmâz u tesâmüh irâ’et olunmak lâzım gelse[11], maksûd olan emniyyet beyne'n-nâs meslûb ve taraf taraf gavgā vü âşûb vukū‘u derkâr ve na‘ra-i mestân ile samâh-ı rûzgâr velvele-zây-ı âzâr olacağı bedîhî vü âşikâr olmağla, men‘ u def‘ ve tard u izâlesi[12] şer‘an ve kānûnen lâzım ve zimmet-i himmet-i hükkâm ve zâbitâna vâcib ve mütehattem olduğundan[13], bundan akdem şeref-yâfte-i sudûr olan evâmir-i ‘aliyye ile iktizâ edenlere tenbîh ü te’kîd ve bilâ-emr-i şerîf bir katre hamrın İstanbul[14] ve etrâf ve havâlîsine[15] nakli men‘-i küllî ile men‘ ve temâm yesağ ile eğerçi tahzîr u tehdîd olunmuşidi. Lâkin Âsitâne-i sa‘âdet'de mukīm müste’men tâ’ifesinin ve berât-ı ‘âlî-şân ile müsellem olanların ancak[16] kendü nefsleriyçün taşradan Galata ve sâ’ir sâkin oldukları mahallere getürecekleri

1 gününde S, M : günü B
◊ 28 Şevvâl 1160 = 2 Kasım 1747 Perşembe. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında 414b'nin sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.
2 mukarrer S, M : takrîr B
3 ile S, M : buyurılup B
4 tebehkârın ….. ve M : halî‘u'l-‘izârın B : tebehkârın halî‘u'l-‘izâr âşikâr ve S
5 ile S, M : — B
6 menhiyyün ….. olup S, M : menhî olup ve B
7 olan B : — S, M
8 havâlîsinde S, M : havâlîlerinde B
9 mezâkk-ı ….. etmelerine S, M : mefâsid ü mel‘anetlerine B
10 olmasıyla birâz müddet S, M : ve B
11 olunmak lâzım gelse S, M : olundukca B
12 gavgā ….. izâlesi M : mûcib-i îkā‘-ı gavgā-yı âşûb olmağla, men‘ u def‘i B : gavgā vü âşûb vukū‘u derkâr ve na‘ra-i mestân samâh-ı rûzgâr velvele-zây-ı âzâr olacağı bedîhî vü âşikâr olmağla, men‘ u def‘ ve tard u izâlesi M
13 olduğundan B, S : olduğu[n]dan M
14 İstanbul S, M : Âsitâne-i sa‘âdet'e B
15 havâlîsine S, M : havâlîlerine B
16 müsellem olanların ancak S : mu‘âf olanların ancak M : müsellem olanların B

şîra içün kendü lisân-ı mefsedet-beyânları üzere medre ta‘bîr eyledikleri vezn ve kantârın ‘aded ü mikdârı beyân olunarak her birlerinin yedlerine **[B 429a]** şurûtu hâvî evâmir-i şerîfe verilmedikce, bir destî ve yâhûd bir fuçı hamr getürmeleri hadd-i imkânda değil iken, birkaç seneden berü o makūleler sefâyin ile getürüp, Galata ve İstanbul ve havâlîde vâki‘ makarr-ı nuhûset-eserlerine nakl etmeğe fürce-i cesâret ile[1] memnû‘âtdan olan meygede misillü mahaller peydâ olmasına bâ‘is ü ‘illet olmalarıyla, fîmâ-ba‘d o makūle müste’men tâ’ifesi ve müsellem olanların[2] yedlerine verilan evâmir-i ‘aliyye[3] mûcebince kendü nefsleriyçün nakl olunandan mâ‘adâ bilâ-emr-i şerîf bir katre hamrın[4] nakline ruhsat gösterilmamek bâbında mâh-ı merkūmun evâhırında◊ Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri[5] Ağası'na ve Hâssa[6] Bostancı-başı Ağa'ya ve Galata Voyvodası'na hıtâben tehdîd ve inzârı hâvî evâmir-i ‘aliyyeler şeref-bahşây-ı[7] sudûr ve men‘ u def‘inde kemâl-i dikkat ü ihtimâm rû-nümâ vü[8] zuhûr olmağla, vâkı‘â şûriş-efgen-i[9] bâzâr-ı rüsvâyî ve pûyende-i verziş-nümây-ı[10] kûçe-i bî-hayâyî olan bintü'l-‘ineb dedikleri mekkâre-i tannâz, her mahalde serpûş-endâz[11] ve taraf taraf encümen-ârâ ve[12] velvele-endâz-ı ihtizâz iken, ber-vech-i muharrer muhtesib-i rûzgârın bu def‘a zuhûr eden yesağ-ı pür-zûrundan kûşe-i inzivâda bir mertebede mestûre oldu ki, mübtelâsı olanlar ânîce görmek **[B 429b]** ve dil-dâdesi bulunanlar yek-cur‘a-i visâline ermek makūle-i muhâl olup, ba‘de-ezîn[13] bî-hûde sarf-ı emvâl ile ‘abese iştigāl olduğuna câzim ü intikāl ile, **nazm**:

Mâlik gibi âb-ı ruhunu (رخکی) bâde verir heb

Meyl etme sakın bâde gibi ehl-i fesâda

Nesr[14]: Me’âlini yâd ü tezkâr ederek ekser zurefây-ı zemâne, zurûf-i fağ-fûrî-i kahveyi sâgar-ı billûrîn-sahbâ ile[15] istibdâl ve eslâfda emsâli sebkat etmamiş[16]

1 fürce-i cesâret ile S, M : cesâret ve B
2 müsellem olanların S : mu‘âf olanların M : müsellem olanlar B
3 ‘aliyye S, M : şerîfe B
4 hamrın S, M : hamr B
◊ 21-29 Şevvâl 1160 = 26 Ekim - 3 Kasım 1747. B nüshasında sayfanın sol kenarında. S nüshasında 415b'nin sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.
5 Yeniçerileri B : Yeniçeri S, M
6 Hâssa B, S : hâssaten M
7 bahşây-ı S, M : bahş-ı B
8 rû-nümâ vü M : rû-nümây-ı B, S
9 efgen-i S, M : — B
10 verziş-nümây-ı S, M : — B
11 endâz B, S : enzâr M
12 ârâ ve S, M : ârâyîde B
13 olup, ba‘de-ezîn M : ve B : olup, ba‘de-zîn S
14 **Nesr** B : — S, M
15 kahveyi ….. ile B, S : kahveye sagar-ı billûrîn sahbâyı M
16 etmamiş B : etmiş S, M

keyfiyyâtdan olmağla, köhne-makāl-i mecmû‘a-i hasb-i hâl olan bu nazm-ı te’essüf-me’âli[1] ki, **beyt**:

Humlar şikeste, câm tehî, yok vücûd-i mey
Etdin esîr-i kahve bizi hey zemâne hey*

Nesr[2]: Beytini kimi tahmîs ve kimisi tesdîs ederek, imdâd-ı kahve-i mümessek ile tahsîl-i dimâğ ve sûy-i kûy-i mey-furûşdan ayağ çekmekle, râhat-güzîn-i kûşe-i ferâğ oldular. Vâkı‘â bu gûne infâz-ı ahkâm-ı şerî‘at ve icrây-ı merâsim-i zabt u siyâset sebebi ile niçe kesân ol mekr-i ‘azîm ve vizr-i cesîmden halâs ve masûnu's-sâha olmalarıyla, bâ‘is-i âsâyiş-i ‘âlem, rûh-i eşbâh-ı ümem, cenâb-ı Şehinşâh-ı mu‘azzam hazretleriyçün bu mâdde dahi ber-vech-i istiklâl isticlâb-ı[3] **[M 142a]** da‘avât-ı isticâbet-me’âle[4] bâdî bir ma‘nây-ı mu‘tenâ oldu.

İhsân-ı Riyâset be-Beylikci-i Dîvân Nâ’ilî ‘Abdullah Efendi ba‘de ez-‘azl-i el-Hâc Mustafa Efendi [B 430a] ve tevcîh-i ba‘zı menâsıb-ı Dîvânî[5]

Mûmâ ileyh Nâ’ilî[6] ‘Abdullah Efendi cenâbları, bin yüz yirmi beş[7] târîhinde◊ Dîvân-ı hümâyûn[8] Kalemi'ne mülâzemet ve kırk üç senesine gelince◊◊ bilâ-infisâl müdâvemet ile tahsîl-i ‘ilm ü ma‘rifet ve tekmîl-i fenn-i kitâbet edüp, târîh-i merkūmda bedreka-i rüşd ü isti‘dâd ile Kalem Kîsedârlığı hıdmetinde istihdâm ve kırk dokuz senesinde◊◊◊ Ordu-yi hümâyûn ile Babadağı meştâsında Beylikci bulunan mûmâ ileyh el-Hâc Mustafa Efendi hazretleri, mesned-i vâlâ-yı Riyâset'e ıs‘âd olundukda, mûmâ ileyh Nâ’ilî ‘Abdullah Efendi cenâbları dahi Kîsedârlık'dan irşâd-ı istîhâl ü sedâd ile Beylikcilik hıdmetine[9] intihâb buyurılup, müddet-i merkūmeden elli altı

---

1 me’âli B, S : me’âl M
* Metnimizde yer alan bu beytin, şâir Sânî'ye âit olduğunun belirtildiği yerlerden biri olarak bk. meselâ Balıkhane Nazırı Ali Bey, *age,* s.179,209.
2 **Nesr** B : — S, M
3 isticlâb-ı B, S : + [M 142a] isticlâb-ı M
4 me’âle S, M : ârâya B
5 **Dîvânî** B : — S, M
6 Nâ’ilî B, S : — M
7 beş B, S : — M
◊ 1 Muharrem 1120 = 23 Mart 1708 Cuma.
8 -ı hümâyûn B, S : — M
◊◊ 1 Muharrem 1143 = 17 Temmuz 1730 Pazartesi.
◊◊◊ Hacı Mustafa Efendi'nin Beylikcilik'ten Reîsülküttâp olması, 11 Receb 1149/15 Kasım 1736 Perşembe günüdür (bk. meselâ İ.H.Danişmend, *İOTK,* V,341); Nâ’ilî Abdullah Efendi'nin Beylikci olması da o gün olmalıdır.
9 hıdmetine B, M : hizmetine S

senesi ramazân-ı şerîfine◊4 dek sefer u hazarda ru'yet-i hıdemât-ı lâzimesine ibtidâr ve emr-i me'mûrunda niçe mesâ'î-i cemîleye masdariyyet ile manzûr-i dîde-i i'tibâr olmuşiken, târîh-i mezbûrda sefer-i nâ-be-hengâm-ı İran'ı tasmîmi hılâlinde vâki' olan tevcîhâtda, Rikâb-ı hümâyûn Beylikciliği nâmiyle 'azl-i çend mâhaya mübtelâ olduğundan[1], 'avâtıf-ı 'aliyye-i Mülûkâne'den teşrîf-i behcet-tırâz-ı Teşrîfât ile mesrûr ve girîbân-ı 'uşşâk-âsâ **[B 430b]** çâk ü perîşân olan kuyûdât-ı müteşettitetü'l-eczây-ı defâtir-i teşrîfâtın nazm u tevfîk ve cem' u telfîkı[2] emrine me'mûr buyurulmağla, rûz u şâm terk-i hâb u ârâm ile defâtir-i merkūmenin[3] 'alâ ahseni'n-nizâm müddet-i kalîlede tenkīh u tertîbi ile şîrâze-bend-i hıtâm ve bu hıdmetleri karîn-i istihsân-ı hazret-i Şehriyâr-ı enâm oldukda, Teşrîfâtcılık ile ma'an tekrâr Beylikcilik hıdmetine me'mûriyyet ile hâ'iz-i şeref-evfâ ve hakkında 'inâyet ü teşrîfât-ı Sultânî dü-bâlâ olmağla, bir müddet dahi hıdemât- merkūmede tek ü tâz ile rubâyende-i kasbu's-sebak-ı meydân-ı imtiyâz olduklarından mâ'adâ, âb-rîz-i hâlisu'l-'ayâr-ı 'iffet ü sadâkati bi'd-defe'ât rîhte-i kālıb-ı tecribe vü imtihân ve 'azâyim-i umûrda istihdâma ehliyyet ü liyâkati ma'lûm-i hazret-i Şehinşâh-ı kadr-dân olmağla, işbu sene-i mübâreke şehr-i zilka'desinin onuncu mübârek yevm-i isneynde◊◊ takdîr-i mümteni'u't-tagyîr-i hazret-i Melik-i Kadîr ve irâde-i seniyye-i cenâb-ı Şehriyâr-ı mekârim-semîr ile câh-ı vâlâ-yı Riyâset bi'l-istîhâl kendülere 'inâyet ü ihsân ve huzûr-i cenâb-ı Âsafî'de iksây-ı hıl'at-i fâhire ile mümtâz-i emsâl ü akrân buyuruldu.

Ve ber-vech-i muharrer münhall olan Beylikcilik **[B 431a]** mansıbı ile kırk üç târîhinden beri◊◊◊ Mektûbî-i Âsafî ma'iyyetinde tahrîrât-i mühimme ve hıdemât-ı Devlet-i 'aliyye ile imrâr-ı evkāt ve her hâlde merâsim-i tahsîl-i rızây-ı yümn-iktizây-ı evliyây-ı ni'amîye[5] murâ'ât üzere olup, etrâb u akrânı[6] beyninde isti'dâdı zâhir olmak hasebiyle elli üç senesinden beri[7◊4] Ser-hulefây-ı Mektûbî-i Sadr-ı 'âlî olan 'Avnî es-Seyyid Mehmed Efendi* cenâbları bekâm ve yine hulefânın mümtâz ve ser-bülendi Şâtır-zâde Mehmed Emîn

---

◊ 1 Ramazân 1156 = 19 Ekim 1743 Cumartesi.
1 olduğundan M : oldukdan sonra B, S
2 telfîkı B, M : tevfîkı S
3 merkūmenin B, S : me[r]kūmenin M
◊◊ 10 Zilka'de 1160 = 13 Kasım 1747 Pazartesi. S nüshasında 417b'nin sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak "**zilka'de**" yazısı vardır.
4 beri B, S : berü M
◊◊◊ 1 Muharrem 1143 = 17 Temmuz 1730 Pazartesi.
5 iktizây-ı evliyây-ı ni'amîye S : iktizây-ı [e]vliyây-ı ni'amîye M : iktizâya B
6 u akrânı S, M : — B
7 beri B, S : berü M
◊4 1 Muharrem 1153 = 29 Mart 1740 Salı.
* Burada kendisinden söz edilen Seyyid Mehmed Efendi ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.283'ün sol kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: "Mezbûr hâlâ Baş-muhâsebe'dir".

Efendi*, pîrâye-i zâtı olan me‘ârif sebebi ile bi'l-istihkāk Halîfe-i Evvel makāmıyla nâ’il-i merâm olup, ber-minvâl-i meşrûh münhall olan Teşrîfât hıdmeti dahi Vak‘a-nüvîs-i Devlet-i **[M 142b]** ‘aliyye, menkabe-pîrây-ı Saltanat-ı seniyye ‘abd-i ‘âciz-i bî-mâye nâmıku'l-hurûf ‘ İzzî-i sadâkat-me’lûf bendelerine i‘tâ buyurulmağla, tatyîb ü teşrîf ve ilbâs-i hıl‘at-i zâhire ile telmî‘ u taltîf buyuruldu.

Riyâset'den ma‘zûl mûmâ ileyh el-Hâc[1] Mustafa Efendi hazretlerinin** def‘a-i sâniyede müddet-i Riyâset'leri dört seneye karîb olup, bu def‘a hakkında bâriz ü âşikâr olan şîve-i rûzgâr-ı nâ-be-hencâr zâhir-i hâle nazaran mücerred imtidâd-ı zemândan neş’et eyledüği bedîdâr olmağla, sâhil-hânelerinde meks ü ârâm eylemeleri **[B 431b]** fermân buyurulmuşiken, çend rûz murûrunda ba‘zı kīl ü kāl zuhûru[2] hasebiyle, dâmâdları olup hâlâ Mâliyye Tezkirecisi olan Ebûbekir Efendi ile varup Edirne'de ikāmet ve du‘ây-ı devâm-ı ‘ömr ü devlet-i cenâb-ı Pâdişâhî'ye iştigāl ve muvâzabet eylemeleri bâbında tekrâr emr-i şerîf sâdır olmağla, mahall-i me’mûrlarına ‘âzim olmuşlar idi. Müddet dü-mâha murûrundan sonra haklarında yine bahr-ı zehhâr-ı eltâf-ı Husrevâne ve teyyâr-ı bî-bün ü kenâr-ı a‘tâf-ı Mülûkâne mevc-rîz-i zuhûr olup, mahz-ı mekârim-i ahlâk ve mehâsin-i işfâk-ı[3] Pâdişâhâne'den ikisi ma‘an Edirne'den kalkup, İstanbul'da vâki‘ hânelerinde meks ü karâr ve efzâyiş-i devlet-i[4] ömr ü ikbâl-i Şehriyârî da‘avâtına müdâvemet ü ibtidâr eylemeleri fermân-ı hümâyûn buyurulmağla, hasbe'l-emri'l-‘âlî gelüp, hânelerinde ferâğ-ı bâl ile[5] istirâhat ve bu yüzden dahi mazhar-ı ‘ayn-ı ‘inâyet ve karîn-i sürûr u behcet oldular.

Zuhûr-i harîk-ı ‘azîm der-dâhil-i Hısn-ı hasîn-i İstanbul ez[6]-cânib-i Samatya

Mâh-ı merkūmun on beşinci sebt gicesi◊ sâ‘at dokuz buçukda iken, Samatya semtinde ekser ehl-i zimmet hâneleri vâki‘ olan mahalden bi-

* Burada kendisinden söz edilen Mehmed Emîn Efendi ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.284'ün sağ kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Mezbûr Riyâset'den ma‘zûldür; **fî 13 Re[bî‘ulevvel] sene** 1173 [=4 Kasım 1759 Pazar]”.

1 el-Hâc S : — B, M

** Burada kendisinden söz edilen Mustafa Efendi ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.284'ün sağ kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Mezbûr Tavukcu-başılık ile şehîrdir”. Yine aynı kişi ile ilgili olarak bu yazının biraz aşağısında şöyle bir kayıt daha vardır: “**Mezkûr** Efendi Riyâset ve Kethudâlık'an ma‘zûl, hâlâ hânelerinde ma‘kūddur”

2 zuhûru B, M : — S

3 işfâk-ı B, S : şefâk-ı M

4 devlet-i M : rûdbâr-ı B, S

5 bâl ile S, M : bâliyle B

6 **hasîn-i İstanbul ez** B : **İstanbul ez** S : İstanbul be M

kazâ'illâhi Te'âla âteş-i zebâne-keş zâhir ve şiddet-i hubûb-i rûzgâr sebebi ile **[B 432a]** lehîb-i[1] şerâre-pâşı mütekâsir olup, mahall-i merkūm birbirine mülâsık fevkānî büyût olmağla, ertesi zevâl vaktine dek[2] mütemâdî olmuşidi. Bi-lutfihî Te'âlâ ihtimâm-ı hükkâm-ı diyânet-irtisâm sebebi[3] ile şiddet-i iltihâbı teskîn ve etrâfında vâki' olan mahallât ve büyût-i Müslimîn rehâ-yâb ü te'mîn buyuruldu.

Vürûd-i haber-i vefât-ı Vâlî-i Bağdâd Vezîr Ahmed Paşa ve vukū'-i tevcîhât-ı ba'zı menâsıb-ı vüzerâ

Hâlâ Bağdâd ve Basra Vâlîsi olan Hasan Paşa-zâde Vezîr Ahmed Paşa, bundan akdem 'isyân eden Bebân Hâkimi Selîm Hân üzerine asâkir-i vefîre ve mühimmât ve edevât-ı[4] kesîre ile bâ-fermân-ı 'âlî me'mûr olmağla, bi-hasebi'l-me'mûre 'azîmet ve merkūmun tehassun eylediği[5] kal'ayı muhâsara ve tazyîka mübâderet eyledikde, Hân-ı merkūm 'adem-i kudret ve mukāvemetinden nâşî, teşebbüs-i zeyl-i istîmân ve dâhil-i havze-i emn ü emân olup, ol havâlînin karîn-i ihtilâl olan umûruna[6] gereği gibi hüsn-i nizâm verdikden sonra, berây-ı emniyyet Hân-ı mezbûrdan[7] ahz olunan rehînler ile[8] Vezîr-i müşârun ileyh 'avdet ve Bağdâd'a üç merhale karîb mahalle gelüp, ikāmet eyledikde, bi-emrillâhi Te'âlâ dâ'-i 'udâl-i hunnâka mübtelâ ve dest-i ecel-i müsemmâ gulû-gîr-i hayât-ı bî-bekā olup, **[B 432b]** terk-i kâr-ı bâr-ı fenâ ve râhile-bend-i râh-ı dâr-ı 'ukbâ olduğu haberi, mâh-ı merkūmun on altıncı günü◊◊ Âsitâne-i sa'âdet'e vârid ve Bağdâd ve Basra eyâletleri bu vechile mahlûl olmağla, hâlâ Diyârbekir Vâlîsi olan Sadr-ı esbak Vezîr-i zî-şân sa'âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerine Bağdâd Eyâleti ve Sivas Vâlîsi olup, bundan akdem Sefâret-i İran hasebiyle Bağdâd'da berây-ı iktizâ meks ü ikāmet üzere[9] **[M 143a]** olan Vezîr-i mükerrem Kesriyeli sa'âdetlü[10] el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerine, Basra Eyâleti ve İç-il Sancağı'na mutasarrıf Sadr-ı sâbık Vezîr-i celîlü'ş-şân sa'âdetlü es-Seyyid Hasan Paşa hazretlerine,

---

◊ 15 Zilka'de 1160 = 18 Kasım 1747 Cumartesi. B ve S nüshalarında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak "**zilka'de**" yazısı vardır.

1 lehîb-i B, S : lehb-i M

2 dek M : değin B, S

3 sebebi S, M : — B

4 ve edevât-ı M : — B : edevât-ı S

5 bi-hasebi'l- ….. eylediği S, M : 'azîmet ve tehassun eyledüği B

6 umûruna M : keyfiyyet-i ahvâline B, S

7 Hân-ı mezbûrdan S, M : – B

8 rehînler ile S, M : rehînleriyle B

◊◊ 16 Zilka'de 1160 = 19 Kasım 1747 Pazar. B ve S nüshalarında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak "**zilka'de**" yazısı vardır.

9 üzere B, S : + [M 143a] üzere M

10 Kesriyelü sa'âdetlü S, M : sa'âdetlü Kesriyeli B

Diyârbekir Eyâleti ve Cezîre-i Rodos'da meks ü ârâm üzere olan Sadr-ı sâbık Vezîr-i ‘âlî-şân sa‘âdetlü el-Hâc Mehmed Paşa hazretlerine, ber-vech-i arpalık İç-il Sancağı bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh ü ‘inâyet buyuruldu. Müteveffây-ı müşârun ileyh Ahmed Paşa, pederi merhûm Hasan Paşa'dan sonra otuz seneye karîb müddet Eyâlet-i mezkûreye mutasarrıf olup, sinîn-i merkūmeden beri[1] mevâdd-ı müteferrikadan cânib-i mîrîye düyûn-i kesîresi zâhir u âşikâr olmakdan nâşî, müteveffây-ı müşârun ileyhin **[B 433a]** Bağdâd'da ve sâ’ir mahallerde mâlik olduğu nukūd ü eşyâ ve hayvânât ve zıyâ‘ ve ‘akārât ve mahsûlât ve'l-hâsıl telîd ü tarîf ve sâmit ü nâtık mâ-melekinden her nesi var ise ‘urza-i zıyâ‘ u telef olmamak ve mektûm ve mahfî kalmamak vechiyle cümlesi hârice çıkarılup, Der-i devlet'den hâssaten Mübâşir ta‘yîn buyurılan hâlâ Mîrâhûr-i Sânî-i Sultânî Halîl[2] Paşa-zâde Mustafa Bey ma‘rifeti ve mübâşeretiyle[3] Âsitâne-i sa‘âdet'e nakl ü îsâl olunmak bâbında hâlâ Bağdâd Vâlîsi Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerine ve müteveffây-ı müşârun ileyhin kethudâsı mîr-i mîrân-ı kirâmdan Süleymân Paşa'ya hıtâben mü’ekked ve müşedded iktizâ eden[4] evâmir-i ‘aliyye ısdâr u irsâl buyuruldu.

İ‘âde-i hedâyây-ı hümâyûn be-Âsitâne-i şeref-nümûn ve ber-hasb-i hâl bâz der-Bağdâd tevkīf ü te’hîr-i û râ[5] fermân şud

Bundan akdem zikri sebkat etdiği vechile muktezây-ı vakt ü zemân ve hasbe'l-hâl-i[6] devrân lâzimesince, îfây-ı merâsim-i şân-ı bülend-‘unvân-ı Devlet-i ‘aliyye ve ibkāy-ı[7] levâzım-ı übbehet-nişân-ı Saltanat-ı seniyye'ye mürâ‘ât ile lutfen ve keremen taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i hazret-i Cihân-dârî'den hükümrân-ı İran Nâdir Şâh cânibine **[B 433b]** tertîb ü tahsîs ve ol vakit Sefâret ile me’mûr Vezîr-i mükerrem Kesriyeli sa‘âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretleri vesâtatlarıyla irsâl ü tesyîr olunan hedâyây-ı hümâyûn, bundan akdem Nâdir[8] Şâh'ın irtihâli ve Memleket-i İran'ın ihtilâli hasebiyle berây-ı iktiza Hemedân'dan Bağdâd'a i‘âde olunup, İran ahvâline terakkub u intizâr ile ol tarafda gerek Sefîr-i müşârun ileyh ve gerek hedâyây-ı hümâyûn bu âna dek tevkīf ü te’hîr olunduğu, sahâyif-i güzeştede sebt ü tahrîr olunmuşidi. el-Hâletü hâzih Sefîr-i müşârun ileyh hazretlerine Basra Eyâleti tevcîh buyurılup, hedâyây-ı hümâyûnun fîmâ-ba‘d Bağdâd'da meks ü te’hîrinin iktizâsı olma-

1 beri B, S : berü M
2 Halîl B, S : ‘Abdurrahman M
3 ma‘rifeti ve mübâşeretiyle S, M : ma‘rifetiyle B
4 iktizâ eden S, M : — B
5 **şeref-nümûn ….. râ** B : **fermân şude-bûd, ba‘dehû ber-hasb-i hâl bâz der-Bağdâd tevkīf M : fermân şude-bûd, ba‘dehû ber-hasb-i hâl bâz der-Bağdâd tevkīf-i û** S
6 hasbe'l-hâl-i S, M : hasb-i hâl-i B
7 ibkāy-ı S, M : îfây-ı B
8 Nâdir B : — S, M

mağla, sâbıkā Bağdâd Vâlîsi müteveffâ Ahmed Paşa'nın emvâl ü eşyâsı zabtına Mübâşir ta‘yîn buyurılan Mîrâhûr-i Sânî-i Sultânî Halîl[1] Paşa-zâde Mustafa Bey ma‘rifetiyle zikr olunan hedâyây-ı hümâyûn dahi hey’et-i mecmû‘asıyla Âsitâne-i sa‘âdet'e nakl ü îsâl olunmak bâbında mâh-ı merkūmun evâsıtı◊ târîhiyle eğerçi emr-i şerîf ısdâr u irsâl[2] olunmuşidi. Lâkin ba‘zı mülâhaza zımnında hedâyây-ı merkūmenin el-hâletü hâzih yine Bağdâd'da tevkīf ü ibkāsı murâd olunmağla, tekrâr fermân-ı **[B 434a]** ‘âlî ısdâr u irsâl buyuruldu. Ve bu hılâlde mukaddemâ Sefîr-i İran Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerinin me’mûr-i ma‘iyyetleri kılınup, Elçi-i Sânî nâmiyle ta‘yîn **[M 143b]** olunan hâlâ[3] Kayseriyye Sancağı mutasarrıfı Receb Paşa ve Ordu Kadısı olan müderrisîn-i kirâmdan mevlânâ Nu‘mân Efendi ve Defterdâr nasb olunan Hâcegân-ı Dîvân'dan Mustafa Beyefendi ve Vak‘a-nüvîs Rahmî Efendi ve Dîvân çavuşları ve gediklüler[4] ve humbaracı ve lağımcı[5] neferâtı ve Anadolu eyâletlerinden ta‘yîn olunan zu‘amâ ve erbâb-ı tîmârın cümlesine herkes vatanlarına ‘avdet eylemelerini müş‘ir izn-i hümâyûn erzânî buyurılup, iktizâ eden evâmir-i ‘aliyye ısdâr u irsâl buyuruldu.

İhsân-ı rütbe-i vâlâ-yı Vezâret be-inzımâm-ı[6] Eyâlet-i Sivas be-Zâralı-zâde Mehmed Paşa ez-mîr-i mîrân-ı kirâm bâ-hatt-ı hümâyûn[7]

Mîr-i mîrân-ı kirâmdan olup[8] Sivas'da mütemekkin Zâralı ‘Osmân Paşa merhûmun mahdûmu sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretleri, zâtında yarar ve kâr-güzâr ve hıfz u hirâset-i memleket ve te’dîb ü[9] gûşmâl-i erbâb-ı şekāvet ve terfîh-i ahvâl-i ehâlî vü ra‘iyyete sarf-ı iktidâr eder bir merd-i[10] sâhib-i şân ü i‘tibâr olup, birkaç seneden beri[11] **[B 434b]** ‘uhde-i ihtimâmına ihâle kılınan gerek zehâyir-i askeriyye ve mühimmât-ı seferiyye ve gerek ru’yet ü temşiyeti lâ-büdd olan sâ’ir hıdemât-ı ‘aliyyede cilve-ger-i sâha-i kabûl olan mesâ‘î-i cemîle ve âsâr-ı cezîlesi karîn-i sem‘-i hümâyûn-i Pâdişâhâne[12] olup, fîmâ-ba‘d dahi vâki‘ olan hıdemât-ı dîn ü Devlet-i ebed-nişân'da[13] ez-dil ü cân bezl-

1 Sânî-i Sultânî Halîl B, S : Sânî ‘Abdurrahman M
◊ 11-20 Zilka‘de 1160 = 14-23 Kasım 1747. S nüshasında 420b'nin sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilka‘de**” yazısı vardır.
2 u irsâl S, M : — B
3 hâlâ B, S : — M
4 ve gediklüler S, M : — B
5 ve lağımcı B, S : — M
6 be-inzımâm-ı S, M : **bâ** B
7 bâ-hatt-ı hümâyûn S, M : — B
8 olup B, S : — M
9 ü S, M : — B
10 bir merd-i M : — B, S
11 beri B : berü S, M
12 -ı Pâdişâhâne B : — S, M
13 dîn ü Devlet-i ebed-nişân'da S, M : Devlet-i ‘aliyye'de B

i tâb ü tüvân ile uğur-i Saltanat-ı seniyye'de me'âsir-i hamîde ve harekât-ı pesendîde zuhûru, melhûz-i tab'-ı Mülûkâne olmakdan nâşî, mâh-ı merkūmun on yedinci gününde◊ 'avâtıf-ı 'aliyye-i meymenet-merhûn[1] ve 'avârif-i seniyye-i 'inâyet-nümûn-i[2] Husrevâne'den bâ-hatt-ı hümâyûn-i mevhibet[3]-makrûn rütbe-i vâlâ-yı Vezâret-i 'ulyâ ile kadr u şânı terfî' u i'la ve ber-vech-i muharrer-i bâlâ mahlûl[4] olan Sivas Eyâleti'nin müceddeden tevcîh ü i'tâsıyla mesrûr u kâm-revâ buyurılup[5], mu'tâd üzere Âsitâne-i sa'âdet'de bulunan[6] Kapu Kethudâsı 'Abdullah Ağa'ya huzûr-i Âsafî'de hıl'at-i fâhire[7] iksâ buyuruldu.

Tevcîh-i Kazâ'-i İstanbul be-mevlânâ Hattât İsma'îl Efendi[8]

Hâlâ mesned-ârây-ı kazâ'-i İstanbul olan fezâ'il-pîrâ[9] Üsküdârî İsma'îl Efendi hazretlerinin fezâ'il-i[10] zâtları müsellem olup, lâkin umûr-i hâriciyyede mümâresetleri olmamakdan nâşî[11], zemân-ı nasblarından dört ay murûrunda berây-ı iktizâ 'azllerine irâde-i 'aliyye zuhûr ve mevlânâ-yı mûmâ ileyh müstevfâ arpalıklar ile mesrûr buyurulmağla, sâbıkā Mısr-ı Kāhire Kadısı olup[12], İstanbul Pâyesi olan **[B 435a]** 'Osmân Kethudâ-zâde mevlânâ Hattât İsma'îl Efendi hazretleri öteden berü[13] 'iffet ü dirâyet ile mevsûf ve ahvâl-i 'âlemden haberdâr ve[14] umûr-i hâriciyye ile ma'rûf zât-ı fezâ'il-me'lûf olmaları hasebiyle, bâ-işâret-i 'aliyye şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn mûcebince[15] mâh-ı merkūmun yirmi ikinci gününde◊◊ İstanbul Kazâsı kendülere tevcîh ü 'inâyet buyurılup, huzûr-i cenâb-ı Âsafî'de ilbâs-i ferâce-i semmûr-i mûrisü's-sürûr ile mazhar-ı nüvâziş ü ikrâm oldular[16].

◊ 17 Zilka'de 1160 = 20 Kasım 1747 Pazartesi. B ve S nüshalarında sayfanın sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak "**zilka'de**" yazısı vardır.

1 meymenet-merhûn S, M : Pâdişâhâne B
2 'inâyet-nümûn-i S, M : — B
3 mevhibet S, M : 'inâyet B
4 muharrer-i bâlâ mahlûl S, M : bâlâ münhall B
5 buyurılup S, M : — B
6 bulunan B, S : — M
7 -ı fâhire S, M : — B
8 be- ….. Efendi S, M : — B
9 İstanbul ….. pîrâ B : merkūm olan fezâ'il-mevsûm S, M
10 fezâ'il-i S : — B, M
11 zâtları ….. nâşî S, M : — B
12 berây-ı iktizâ ….. olup S, M : 'azlleri iktizâ etmekle, sâbıkā Mısır Kadısı ve B
13 öteden berü S, M : — B
14 ve B, M : — S
15 ile mevsûf ….. mûcebince S, M : ve umûr-i hâriciyye ile ma'rûf ve mevsûf olmaları hasebiyle B

◊◊ 22 Zilka'de 1160 = 25 Kasım 1747 Cumartesi. B ve S nüshalarında sayfanın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak "z**ilka'de**" yazısı vardır.

16 -i mûrisü's- ….. oldular S, M : ile mesrûr buyuruldu B

Tevcîh-i Sadâret-i Anadolu be-mevlânâ es-Seyyid Murtezâ Efendi[1]

Hâlâ Anadolu Kadı‘askeri olan Şeyhulislâm-ı sâbık Dürrî Mehmed Efendi merhûmun mahdûm-i sâmîleri fezâ’il-âra, mehâmid ve mekârim-pîrâ[2] mevlânâ Mustafa Efendi hazretleri, müddet-i ‘örfiyyelerinden ‘ibâret olan zemân-ı ‘iffet-nişânların itmâmdan sonra medd buyurılan **[M 144a]** eyyâmları dahi ber-vech-i hakkāniyyet[3] hüsn-i hıtâm bulmağla, kudemây-ı tarîkden Şeyhulislâm-ı esbak es-Seyyid Feyzullah Efendi merhûmun evlâd-ı emcâdından olup, bundan akdem kendülere bâ-hatt-ı hümâyûn Anadolu Pâyesi ihsân buyurılan kıdve-i fuzalâ’-i kâmilîn, üsve-i ‘ulemâ’-i ‘âmilîn mevlânâ es-Seyyid Murtezâ Efendi hazretleri, bâ-işâret-i ‘aliyye şeref-bahşây-ı sudûr[4] olan hatt-ı hümâyûn mûcebince şehr-i zilhiccetü'ş-şerîfenin gurresinde[◊] bi'l-fi‘l Sadr-ı Anadolu olmalarıyla **[B 435b]** ber-vech-i mu‘tâd meclis-i ‘âlî-i hazret-i Âsafî'de ilbâs-i ferve-i semmûr ile karîn-i behcet ü hubûr buyuruldu.

Vürûd-i üsârây-ı Müslimîn ez-Memleket-i Alikorna be-Âsitâne-i sa‘âdet[5]

Devlet-i ‘aliyye-i dâ’imü'l-karâr ile bundan akdem müceddeden sulh u salâha ibtidâr ve ‘alâyim-i dostî ve sadâkati âşikâr olan hâlâ Roma İmperatoru ve Toşkana Dukası bulunan Francesko [François I][*] nâm Çâsâr ile müsâleme-i mezkûreyi hîn-i mükâlemede Alikorna [=Livorno][**] ta‘bîr olunan Toşkana Memleketi'nde mevcûd[6] bulunan üsârây-ı Müslimîn'in sebîlleri tahliye ve kendü sefîneleriyle[7] Âsitâne-i sa‘âdet'e îsâlleri husûsu, ol vakitde[8] mukāvele ve Çâsâr-ı mûmâ ileyhin te‘ahhüd ü iltizâmına[9] binâ’en memleket-i

---

1 be- ….. Efendi S, M : bâ-hatt-ı hümâyûn B

2 mahdûm-i ….. -pîrâ S : mahdûm-i sâmîleri fezâ’il-âra ve mekârim-pîrâ M : necl-i kerîmleri asîl fezâ’il-ârâ, iftihâru'l-efâhım, câmi‘u'l-mekârim B

3 nişânların ….. hakkāniyyet S, M : iştimâllerin istikmâl edüp, imtidâd-ı eyyâmları dahi hakkāniyyet vechiyle B

4 bahşây-ı sudûr S, M : yâfte-i zuhûr B

◊ 1 Zilhicce 1160 = 4 Aralık 1747 Pazartesi. B nüshasında sayfanın sol kenarında, S nüshasında 422b'nin sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilhicce**” yazısı vardır.

5 **be-Âsitâne-i sa‘âdet** B : — S, M

* Metnimizde Francesko okunacak şekilde yazılmış olan Alman Kralı ve Toskana Büyük Dukası François I (8 Aralık 1708 – 18 Ağustos 1765) için bk. meselâ “François I”, *Nouvelle Biographie Générale Depuis les Temps ...,* Paris 1858, XVIII,493-495.

** Osmanlı tarihleri Livorno'ya Alikorna demektedirler. Livorno Floransa'nın güneybatısında ve sahilde, Toskana Eyâleti'nin meşhûr şehirlerindendi. Alikorna kağıdı denilen kağıdı ile meşhûrdu; bk. meselâ İ.H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi XVIII. Yüzyıl,* IV/2,173n2.

6 olunan ….. mevcûd S, M : olunur Toşkana Memleketi'nde B

7 kendü sefîneleriyle S, M : — B

8 ol vakitde S, M : — B

9 ileyhin ….. iltizâmına S, M : ileyh te‘ahhüd eyledüğüne B

merkūmede bulunan üsârây-ı Müslimîn'i cem‘ u ihzâr ve cümlesi yüz beş nefere bâliğ olmağla, kendü beylik ceng gemilerinden şehtiye misillü iki kıt‘a sefîneye süvâr ve zâd ü zahîreleriyle mu‘azzezen İstanbul'a tesyîr u irsâle ibtidâr edüp[1], Çâsâr-ı mûmâ ileyhin tenbîh ve tavsıyesi üzere hâlâ Âsitâne-i sa‘âdet'de mukīm Kapu Kethudâsı bulunan[2] Nemçe Elçisi dahi[3] üsârây-ı merkūmenin her bir neferine birer âl çukadan nîmten ve şalvar ve birer[4] yelek ve fes ve destâr ile mükemmel ilbâs[5] ve yedlerine dörder altûn harclık verüp, mâh-ı merkūmun altıncı günü◊ Elçi-i mûmâ ileyh ba‘de'l-istîzân[6] üsârây-ı mezkûreyi bi'n-nefs Serây-ı Âsafî'ye getürüp, teslîm etmekle, **[B 436a]** bu hıdmeti mukābelesinde Elçi-i mûmâ ileyhe huzûr-i cenâb-ı Âsafî'de ferâce-i semmûr pâçe[7] kürk ve üsârây-ı Müslimîn'i getüren sefâyin kapudanlarına ve bey-zâdelerine çuka kerrâkeler ve etbâ‘larına[8] hıl‘atler iksâ ve ‘unvân-ı übbehet-nişân-ı merâsim-i Devlet-i ‘aliyye icrâ buyuruldu.

Ve yevm-i mezbûrda◊◊ cenâb-ı Pâdişâh-ı ‘âlem-penâh zıllullâh-i merâhim-dest-gâh *dâme mâ-dâme'd-dünyâ fî hıfzı'l-İlâh** hazretleri Serây-ı hümâyûnlarında vâki‘ nüzhet-gâh-ı dil-ârâ, Ağa Bâğçesi dimekle ma‘rûf[9] riyâz-ı dil-güşâda bulunmalarıyla, üsârây-ı mezkûre manzûr-i re’fet-nüşûr-i Husrevâne'leri olmak içün huzûr-i fâ’izu'n-nûr-i Mülûkâne'lerine[10] ihzâr olunmaları bâbında emr-i hümâyûnları şeref-sudûr ve Serây-ı Âsafî'den Kethudây-ı Teberdârân ve Telhîsî Ağa önlerine düşüp, ikişer ikişer pîş-gâh-ı hümâyûndan murûr ve haklarında iltifât-ı nazra-i Tâcdârî zuhûruyla her biri manzûr-i ‘ayn-i ‘inâyet-me’sûr buyuruldukdan sonra, mecmû‘una bin beş yüz guruş ihsân-ı hümâyûn ve ba‘dehû sa‘âdetlü[11] Dârussa‘âdeti'ş-şerîfe Ağası hazretleri taraflarından[12] dahi bin guruş ikrâm ile tekrâr Bâb-ı Âsafî'ye geldiklerinde, **[B 436b]** Sadrıa‘zam ve Vekîl-i mutlak-ı efham re’fetlü es-Seyyid ‘Abdullah Paşa

---

1 üsârây-ı ….. edüp S, M : yüz beş nefer üsârây-ı Müslimîn'i kendüler sefînelerine süvâr ve İstanbul'a tesyîr u irsâl etmekle B
2 bulunan S, M : nâmiyle B
3 dahi S, M : — B
4 birer S, M : — B
5 ilbâs S, M : geydirüp B
◊ 6 Zilhicce 1160 = 9 Aralık 1747 Cumartesi. S nüshasında 423a'nın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilhicce**” yazısı vardır.
6 ba‘de'l-istîzân S, M : — B
7 ferâce-i semmûr pâçe B, M : pâçe semmûr ferâce S
8 etbâ‘larına S, M : etbâ‘ına B
◊◊ 6 Zilhicce 1160 = 9 Aralık 1747 Cumartesi.
* دام ما دام الدنيا غى حفظ الاله = Dünya durdukça Tanrı'nın korumasında devam etsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
9 dimekle ma‘rûf B : ‘unvâniyle mu‘allâ S, M
10 fâ’izu'n-nûr-i Mülûkâne'lerine B : fâ’izu'n-nûr-i Husrevâne'lerine S : fâyizu'n-nûr-i Mülûkâne'lerine M
11 sa‘âdetlü S, M : devletlü B
12 hazretleri taraflarından S, M : hazretlerinden B

hazretlerinden[1] dahi bin guruş ve Kethudây-ı muhteremleri Yeğen ‘Ali Ağa cenâblarından dahi[2] bin, cem‘an dört bin beş yüz guruş mezkûrlara in‘âm ve bu vechile mazhar-ı iltifât ü ikrâm olduklarından[3] mâ‘adâ, eyyâm-ı şitâ olmağla, evvel-behâra değin Tersâne-i ‘âmire[4] Kethudâsı'nın konağında ikāmet ve me’kûlât ve mâ-lezimeleri taraf-ı mîrîden ru’yet olunmak[5] bâbında fermân-ı **[M 144b]** hümâyûn buyurulmağla, her biri müceddeden hayât-ı tâze iktisâb ve zülâl-i birr ü ihsân ve nevâl-i min‘am-i devrân ile mütena‘‘im ü şâdâb olup, evân-ı evvel-behârda her biri sılalarına gitdiler[6].

İhsân-ı rütbe-i vâlâ-yı Vezâret-i ‘ulyâ be-Kethudây-ı Sadrıa‘zamî[7] Vezîr-i mükerrem Yeğen ‘Ali Paşa bâ-mansıb-ı Cezîre-i Mora ber-vech-i mâlikâne[8] bâ-hatt-ı hümâyûn-i Cihân-ârâ

Fi'l-asl Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri sâbıkā Mısır Vâlîsi Yedekci el-Hâc Mehmed Paşa merhûmun yeğeni ve Dergâh-ı ‘âlî müteferrikaları zümresinin kâr-âzmâ ve mümtâz ve müstesnâlarından olup, sinîn-i kesîre ve müddet-i vefîreden beri[9] umûr-i mühimme-i dîn ü devlet ve şu’ûn-i mülk ü millet olan hıdemât-ı ‘aliyyeye vakit vakit me’mûriyyet ile Rumeli ve Anadolu câniblerinde geşt ü güzâr etmiş, rûzgâr-dîde **[B 437a]** ve ahvâl-i ‘âlemden haberdâr olmuş, çille-i[10] âzmâyiş-i dehri keşîde bir zât-ı pesendîde-simât olup, vücûh ile i‘tibâr u iltifâta elyak ve küllî umûrda istihdâma evfak olduğundan, bundan esbak Arpa Emâneti kendüye ‘inâyet buyuruldukda, dirâyet ü emâneti zâhir ve hakkında lihâza-i iltifât-ı ‘aliyye mütebâdir olup, Dergâh-ı ‘âlî Kapucu-başılığı ile dahi şâyân-ı ikrâm ve ba‘dehû Dîvân-ı hümâyûn'da Çavuş-başılık mansıb-ı celîlesiyle be-kâm ve niçe eyyâm ol merkezin dahi dâ’ire-i icrây-ı ahkâmında tesebbüt-i akdâm ile ihtimâm ü ikdâm göstererek rüşd ü sedâd-ı mâder-zâd ve hüsn-i ahvâl-i Hudâ-dâdı rû-nümâ ve ba‘dehû çend müddet dahi Dergâh-ı mu‘allâ Cebeci-başılığı ile kâm-revâ buyurulmuşidi. Çünki müşârun ileyh hazretlerinin bâlâda tahrîr u inbâ olunduğu üzere ahvâl ü ef‘âli mücerreb ve etvâr[11] u ahlâkı mühezzeb, mezâkk-ı devlete vâkıf, mekādîr-i ricâli ‘ârif, kâr-güzâr, medâhil ve mehâric-i etrâf-ı memâlikden haberdâr, mümeyyiz-i rûzgâr bir zât-ı nîkû-girdâr olduğundan, bundan akdemce mûsıl-i pâye-i[12] Vezâret-i

1 hazretlerinden S, M : hazretleri taraflarından B
2 Kethudây-ı ….. dahi S, M : Kethudâ Bey cânibinden B
3 olduklarından S, M : olunduklarından B
4 -i ‘âmire S, M : — B
5 ru’yet olunmak S, M : verilmek B
6 olup ….. gitdiler S, M : oldular B
7 Sadrıa‘zamî M : **Sadâret-i ‘uzmâ** B, S
8 ber-vech-i mâlikâne S, M : — B
9 beri S : berü B, M
10 çille-i M : cille-i B, S
11 mücerreb ve etvâr B, S : mücerrebü'l-etvâr M
12 pâye-i S, M : — B

‘ulyâ olan Sadâret-i ‘uzmâ Kethudâlığı makāmına terfî‘ u i‘lâ buyurulmağla, çend müddetden beri[1] **[B 437b]** ol makāmın dahi hükmünü icrâya sarf-ı himmet ve bezl-i makderet buyurup, hakk budur ki lâyık-ı şân-ı Saltanat-ı seniyye ve muvâfık-ı dîn ü Devlet-i ‘aliyye olan hıdemât-ı celîle ve âsâr-ı cemîleye muvaffak u makrûn ve herkes ile âmîziş ü[2] ülfet ve küllî umûru vech-i vecîh ve sühûlet ile ru’yet ederek kâr-âgâhân-ı ricâl-i[3] devlet, evzâ‘ ve ahlâkından kemâl-i mahzûzıyyet ile kendüye meyl ü mahabbet eylediklerinden başka, bi'l-cümle etvâr u harekât ve hıdemât-ı pesendîde-simâtı, karîn-i ‘ilm-i ‘âlem-şümûl-i Mülûkâne olmağla, bu gûne hıdmet-güzâr ve memdûhu'l-âsâr olan ricâl-i bâhiru'l-ibtihâl hakkında ihsân-ı bî-pâyân-ı Husrevâne bî-dirîğ u şâmil ve ber-vech-i ahrâ herkese kadr u isti‘dâdınca mütevârid ve vâsıl olageldüğünden[4], müşârun ileyh hakkında dahi ebr-i gevher-bâr-ı ‘inâyet, katre-pâş-i ‘âtıfet olup[5], mücerred karîha-i sabîha-i hümâyûndan mâh-ı merkūmun yirmi ikinci mübârek yevm-i isneynde◊ şeref-yâfte-i[6] sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i mevhibet-makrûn mûcebince rütbe-i vâlâ-yı[7] Vezâret ile kadr u şânı terfî‘ u i‘lâ ve huzûr-i behcet-nüşûr-i cenâb-ı Âsafî'de vüzerâya mahsûs olan sevb-i semmûr-i müstevcibü'l-hubûr iksâ ve ber-vech-i mâlikâne Mora Muhassıllığı tevcîhi ile[8] mesrûr u kâm-revâ buyurılup, re’fetlü **[B 438a]** Sadrıa‘zam hazretlerinin hadem ü haşem ve kapu takımlarıyla ber-vech-i ikrâm u tevkīr hâne-i sa‘âdetlerine sevk u tesyîr buyuruldu. Vezîr-i müşârun ileyh cenâbları dahi bu sürûr u neşât ve husûl-i âmâl-i mûrisü'l-inbisât[9] ile fâ’iz-i dest-mâye-i kâm olduklarına teşekküren bezl-i ‘atâyâ **[M 145a]** ve[10] in‘âm ederek çend müddet[11] zarfında esbâb-ı ihtişâm-ı düstûrâne ve edevât-ı nizâm-ı Müşîrâne'lerini tekmîl ü itmâm ve makzıyyü'l-merâm mansıbları olan cezîre-i mezkûreye tahrîk-i rikâb-ı akdâm ve ahbâba vedâ‘ ile[12] ‘atf-ı zimâm-ı cânib-i merâm oldular[13]. Vezîr-i müşârun ileyh cenâblarına ez-kadîm hukūk cihetinden[14] intisâb derkâr olduğundan, zemân-ı vezâretlerine teberrüken târîh-i manzûm inşâdiyle dahi makāle-i celîlelerin tezyîl ü tezyîn ve bu[15]

1 beri S : berü B, M
2 ü S, M : — B
3 kâr-âgâhân-ı ricâl-i S : kâr-âgehân-ı ricâl-i M : kâr-âgâhân-ı B
4 olageldüğünden S, M : olup B
5 olup S, M : ve B
◊ 22 Zilhicce 1160 = 25 Aralık 1747 Pazartesi. B nüshasında sayfanın sağ kenarında, S nüshasında 425a'nın sol kenarında bu ay ile ilgili olarak “z**ilhicce**” yazısı vardır.
6 yâfte-i M : bahşây-ı B
7 vâlâ-yı S, M : — B
8 ile S, M : inzımâmiyle B
9 mûrisü'l-inbisât S, M : mûris-i inbisât B
10 ‘atâyâ ve S, M : — B
11 müddet B : eyyâm S, M
12 ahbâba vedâ‘ ile S, M : — B
13 -ı cânib-i merâm oldular S, M : buyurdılar B
14 hukūk cihetinden S, M : — B
15 bu B, M : — S

mecmû‘a-i vekāyi‘ nesr u nazm-ı senâlarıyla tekmîl ü tahsîn olunmuşdur[1]. **Li-münşi’ihî**:

Tefe’’ül eyleyüp hayra, dedim târîhini ‘İzzî
Muvâfık-ı yümn ü ikbâle Vezîr oldu ‘Ali Paşa **sene 1160**[2]
(موافق یمن و اقباله وزیر اولدی علی پاشا)

Tefvîz-ı Kethudâyî-i Sadr-ı ‘âlî be-Emîn-i Tersâne-i ‘âmire cenâb-ı[3] Yûsuf Efendi, Defterdâr-ı Şıkk-ı Evvel der-sâbık[4]

Mûmâ ileyh Efendi cenâbları, ricâl-i bâhiru'l-ibtihâl-i Devlet-i ‘aliyye'den sıdk u ıhlâs ve kuvvet-i[5] fetk u ratk-ı kiyâset-ihtisâs ile fâyik-ı emsâl ü akrân ve hayr-hâhî[6] ve kâr-âgâhîde müşârun bi'l-benân olan mehere-i küttâb-ı me‘ârif-‘unvândan **[B 438b]** olmaları hasebiyle, bundan akdem üç def‘a bi'l-istîhâl[7] Şıkk-ı Evvel Defterdârlığı mansıb-ı celîlü'l-i‘tibâriyle kâm-kâr[8] buyurılup, her bir def‘asında niçe müddet ol câh-ı vâlâya zînet-bahşâ olarak[9] i‘mâl-i zihn ü dirâyet-fermâ ve izhâr-ı rüşd-i sedâd-intimâ ile şu’ûn-i nizâm-ı[10] kalemiyye olan umûr-i mehâmm-ı mâliyye ve medâhil ü mehâric-i mülkiyyeye dâ’ir îrâdât ve ihrâcât-ı Devlet-i ‘aliyye'de yed-i tûlâ-yı liyâkat ve lebâkati müsellem-i ‘âlem ve sahâyif-i rûzgâra sebt-i âsâr-ı cezîle etmekde, mânend-i kalem ‘alem olup, selîmü't-tab‘, cemîlü'ş-şiyem bir zât-ı kerîm-i ‘âlî-himem olmalarıyla, elli dokuz târîhinde◊ sâ’ik-ı[11] takdîr-i bâhiru'l-i‘tibâr ve muktezây-ı rûzgâr-ı televvün-kâr lâzimesince, câh-ı vâlâ-yı Defterdârî'den infisâl ile Tersâne-i ‘âmire Emâneti hıdmetinde istihdâm ve subh u şâm esbâb-ı fevz ü cihâd olan Donanma-yı hümâyûn mâ-lezimesine bezl-i ictihâd ü ihtimâmları fevka mâ-yutesavver ve suver-i âsâr-ı hasnâları mir’ât-i hâlde cilve-ger olup, cenâb-ı Şehriyâr-ı dil-âgâh ve mekādîr-şinâs-ı me‘ârif-penâh[12] hazretlerinin muhât-ı ‘ilm-i ‘âlem-ârâları olmağla, Kethudây-ı Sadâret-i ‘uzmâ olan selefleri müşârun ileyh Yeğen ‘Ali Paşa hazretlerine rütbe-i ‘ulyây-ı Vezâret ihsân ü

1 olunmuşdur S, M : olundu B
2 **sene 1160** B, S : — M
3 cenâb-ı S, M : — B
4 **Şıkk-ı Evvel der-sâbık** S, M : **-ı sâbık** B
5 kuvvet-i S, M : — B
6 hayr-hâhî B : hayr-hâh S, M
7 bi'l-istîhâl S, M : — B
8 kâm-kâr S, M : be-kâm B
9 ol ….. olarak S, M : — B
10 nizâm-ı S, M : ‘izâm-ı B
◊ Yûsuf Efendi'nin Şıkk-ı Evvel Defterdârlığı'ndan azledilerek Tersâne Emîni olması, 7 Cumâdelâhıre 1159 = 27 Haziran 1746 Pazartesi günüdür; bk. Metin, s.216.
11 sâ’ik-ı B : sâyik-ı S, M
12 me‘ârif-penâh S, M : Cihânbân-ı ‘âlem-penâh B

‘inâyet buyurulduğu rûz-i fîrûz-i meymenet-endûzda mûmâ ileyh Efendi cenâbları dahi **[B 439a]** ber-vech-i mu‘tâd ilbâs-i ferve-i semmûr ile makām-ı Kethudâyî'ye ıs‘âd buyuruldu. **Li-münşi’ihî:**

Kethudây-ı ahsen-ârâ Yûsuf-i ‘âlî-himem **sene 1160**[1]

(کتخدای احسن آرا یوسف عالیهمم)

mısra‘ı, mücevher-i tuhfe-âsâ mansıb-ı vâlâlarına târîh-i garrâ olmağla, levha-pîrây-ı vekāyi‘ kılındı.

Ve ber-vech-i muharrer münhall olan Tersâne Emâneti dahi Hâcegân-ı Dîvân'dan sâbıkā Yeniçeri Kâtibi olan[2] Devâtdâr Mehmed Beyefendi* cenâblarına bi'l-istihkāk[3] tevcîh ü ‘inâyet ve iksây-ı hıl‘at buyuruldu.

Vukū‘-i[4] tevcîhât-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn[5]

Ânifen sahâyif-i sâlifede ârâyiş-i sutûr u beyân olduğu üzere müceddeden Vezâret ihsân buyurılan müşârun ileyh sa‘âdetlü[6] Yeğen ‘Ali Paşa hazretlerine Mora Muhassıllığı ber-vech-i mâlikâne tevcîh buyurulmağla, selefi Mora Muhassılı Vezîr-i mükerrem[7] sa‘âdetlü Silahdâr Mustafa Paşa hazretlerine Karlı-ili Sancağı inzımâmiyle Eğriboz Kal‘ası Muhâfızlığı ve muhâfaza-i mezkûrede bulunan ‘Osmân Paşa-zâde Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Ahmed Paşa hazretlerine ber-vech-i mâlikâne Aydın Muhassıllığı işbu bin **[M 145b]** yüz altmış senesi şehr-i zilhicceti'ş-şerîfenin yirmi ikinci gününden[8◊] bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh ü ‘inâyet buyuruldu. **[B 439b]**

Hâtime-i kelâm-ı behcet-nizâm der-izhâr-ı şükr-i Hudâ-yı min‘âm berây-ı itmâm-ı cild-i evvel ezîn-erkām ve ârâsten ve hıtâm-yâften-i sühan-ı vekāyi‘-i eyyâm be-du‘ây-ı devâm-ı ‘ömr ü Saltanat-ı Şehinşâh-ı Dârâ-gulâm *meddallâhu zılâle saltanatihî ilâ yevmi'l-kıyâm**

Nazm: *Şükr Hudâ-râ ki zi-lutf-i ezel*

---

1 **sene 1160** B, S : — M
2 Kâtibi olan B : Efendisi S, M
* Metnimizde kendisinden söz edilen Devâtdâr Mehmed Efendi ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.290'ın sağ kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Merkūm Divitdâr Beyefendi, Sadrıa‘zam-ı esbak olup ve Mısır'da vefât eyledi”.
3 Beyefendi cenâblarına bi'l-istihkāk S, M : Beyefendi'ye B
4 **Vukū‘-i** B : — S, M
5 **bâ-hatt-ı hümâyûn** B : — S, M
6 sa‘âdetlü B : — S, M
7 mükerrem S, M : celîlü'ş-şân B
8 gününden B : gününde S, M
◊ 22 Zilhicce 1160 = 25 Aralık 1747 Pazartesi. S nüshasında 426b'nin sağ kenarında bu ay ile ilgili olarak “**zilhicce**” yazısı vardır.

V'ez sebeb-i mekrümet-i Lem-yezel

Geşt be-sa'y-i kalem-i hoş-hırâm

Cild-i nuhustîn zi-vekāyi' temâm

Ravza-i în-nâme-i nâmî eser

Geşt zi-feyz-ı kalemem bâr-ver

Her ki der-âyend derîn-bûstân

Bâz-güşâyend[1] *be-tahsîn-i zebân*

Sâz-nümâyend nevây-ı kerem

Der-güzerend ez-ser sehv-i kalem[**]

Lillâhi'l-hamdü ve'l-minneh bu 'abd-i 'âciz-i bî-mikdâr Süleymân 'İzzî-i perîşân-kâr, müsâ'ade-i tevfîk-ı Bârî ve muvâfakat-i te'yîd-i cenâb-ı Kirdgârî ile ibtidây-ı me'mûriyyetim olan bin yüz elli yedi muharremi gurresinden◊ altmış senesi zilhiccesi gāyetine◊◊ gelince temâm dört sene-i kâmile-i meymenet-şâmile zarfında gerek Âsitâne-i 'aliyye ve gerek Memâlik-i mahrûse-i 'Osmâniyye'de, husûsan nezdîk ü dûr hudûd u sugūr-i İslâmiyye'de bâ-zâbıta-i sinîn ü şuhûr sünûh u zuhûr eden **[B 440a]** vekāyi'-i yevmiyye ve kazâyây-ı Dîvâniyye'yi ve[2] kezâlik ba'zı nevâdir hâlât ve gazevât ve fütûhât ve me'ârik ve muhârebâtdan cilve-ger-i fezây-ı vukū' ve netîce-pezîr-i hudûs ü şuyû' olan keyfiyyâtı, şîve-i tekellüfâtdan[3] dûr ve kemâl-i vuzûh u zuhûr ile 'alâ vechi't-tashîh tahrîr u tenkīh ederek cild-i evvel i'tibâriyle bu muhaddere-i latîfe-peyker ve bu mecmû'a-i[4] cemîle-i bedâyi'-manzar, minassa-i zuhûrda cilve-ger, ya'nî kınâ'-i cild ve şîrâze-i zer-târ ile hacle-pîrây-ı dest-i i'tibâr u iftihâr ve meşhûd-i enzâr-ı[5] devlet-

---

* مد الله ظلال سلطنته الی یوم القیام = Allah onun saltanatının gölgesini kıyâmet gününe kadar uzatsın" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

1 *güşâyend* B, M : *güşâyende* S

** شکر خدارا که ز لطف ازل * وز سبب مکرمت لم یزل * کشت بسعی قلم خوش خرام * جلد نخستین ز وقایع تمام * روضه این نامه نامی اثر * کشت ز فیض قلمم بار ور * هر که در آیند درین بوستان * باز کشایند بتحسین زبان * ساز نمایند نوای کرم * در کذرند از سر سهو قلم = Şükür Allah'a ki ezelî lutfundan ve zevâl bulmaz Allah'ın cömertliğinden, güzel gidişli kalemin çabasıyla birinci cildin olayları tamamlandı. Eser namındaki bu mektûbun bahçesi, kalemimin bereketinden dolayı verimli oldu. Kim bu bahçeye gelirse, dilinin güzelliğiyle tekrar açarlar, cömertliğin nağmesini hediye gösterirler. İşin başında kalemin hatâsından geçerler" anlamına gelen Farsça bu cümleler, ihmâl edilebilir değişikliklerle Hândmîr'in eserinin birinci cildinin birinci cüzünü bitirirken söylediği şiirlerinden biri gibi gözüküyor; bk. Gıyâsüddîn Hümâmüddîn el-Hüseynî Hândmîr, *Târih-i Habîbü's-Siyer fî Efrâd-ı Beşer,* hzr. Muhammed Debîr Siyâkī, Tehrân 1333, I,172-173. http://arqir.blogsky.com/1395/10/24/post-183/ (erişim tarihi 19.5.2017)

◊ 1 Muharrem 1157 = 15 Şubat 1744 Cumartesi.

◊◊ 29 Zilhicce 1160 = 1 Ocak 1748 Pazartesi.

2 ve B, S : — M

3 tekellüfâtdan S, M : tekellüfden B

4 mecmû'a-i S, M : — B

5 i'tibâr ….. enzâr-ı S, M : iftihâr ve meşhûd-i B

mendân-ı mekârim-şi‘âr olması, mücerred butûn-i evrâk-ı rûzgâr ve mütûn-i sahâyif-i etbâk-ı leyl ü nehâr, me’âsir-i ‘azîmetü'l-mefâhır ve menâkıb-ı celîletü'l-me’âsiri ile müzeyyen ü mu‘anven olan ser-levha-i Şâh-nâme-i Saltanat, dîbâce-tırâz-ı cerîde-i Hılâfet, mazhar-ı ‘avâtıf-ı ‘aliyye-i Rabbânî, nûr-i dîde-i selâtîn-i ‘Osmânî, Şehriyâr-ı gerdûn-vekār, Şehinşâh-ı sipihr-iktidâr, hâmî-i havme-i merâhim ü insâf, mâhî-i âsâr-ı cevr u i‘tisâf, hârisü'l-berreyni ve'l-bahreyn, hâdimü'l-Haremeyni'ş-şerîfeyn, es-Sultân ibnü's-Sultân ve el-Hâkān ibnü'l-Hâkān es-Sultân el-Gāzî Mahmûd Hân *halledallâhu mülkehû ve sultânehû ilâ âhıri'd-devrân** **[B 440b]** hazretlerinin kā‘ide-i ecdâd-ı emcâd-ı ‘izâm ve kānûn-i eslâf-ı eşrâf-ı kirâmlarına[1] mürâ‘âta ikdâm ile eyyâm-ı Saltanat-ı ma‘delet-encâm ve hengâm-ı Hılâfet-i meserret-irtisâmlarında sânih u hâdis olan vekāyi‘-i ‘âlem tahrîr u tenmîk ve fezleke-i bedâyi‘-i ahvâl-i mülk ü ümem tezbîr[2] ü tahkīk olunmak husûsunda derkâr u bedîdâr olan i‘tibâr-ı yümn-âsâr-ı Şehriyârî ve iltifât-ı ‘inâyet-medâr-ı Tâcdârî'lerinden neş’et edüp, belki bu mecmû‘a-i ‘ibret-me’âle ‘alâ vechi'l-istiklâl şîrâze-dûz-i sebeb ü ‘illet olduğundan başka, meyl ü rağbet-i Cihân-bânî'leri lâzimesince hâlâ Vekâlet-i kübrâ ve Sadâret-i ‘uzmâ'larıyla müşerref ve mu‘tenâ olan Vezîr-i fetânet-tahmîr, müşîr-i kiyâset-semîr, mücerreb-i Şehinşâh-ı[3] ‘âlem, mürettib-i umûr-i mülk ü ümem, ‘avâkıb-bîn, dûr-endîş, gayret-keş ve hamiyyet-kîş, ‘âlî-câh[4] ve dervîş-nihâd, tevâzu‘-kâr ve kerem-i‘tiyâd, hasîb-i hulûs-ârâ, nesîb-i sadâkat-pîrâ re’fetlü es-Seyyid ‘Abdullah Paşa *yesserallâhu bi't-tevfîkı mâ-yürîdü ve mâ yeşâ’u*** cenâbları dahi[5] **[M 146a]** ‘ale'd-devâm rızâ-cûy-i Veliyy-i ni‘met ve hayr-hâh-ı **[B 441a]** dîn ü devlet olmalarından nâşî, peyveste-i tab‘-ı hümâyûn-i Şehinşâhî'ye evfak ve muttasıl seciyye-i zekiyye-i Hılâfet-penâhî'ye elyak umûr-i cumhûrun küllîsinde kalben ve kāliben cell-i ihtimâmları masrûf ve husûsan vâdî-i tetebbu‘-i tevârîh u âsâr ve semt-i istikrâ’ ve istitlâ‘-ı vekāyi‘-i mûcibetü'l-i‘tibâra zimâm-ı rehvâr-ı ikdâm-ı Âsafâne'leri[6] ma‘tûf olmağla, bi-‘avnillâhi'l-Meliki'l-‘Allâm bu mücellede-i me‘âlî-nizâm bâlâda tahrîr u ifhâm olunduğu üzere cild-i evvel nâmiyle zîver-i sutûr-i itmâm ve resîde-i eyâdî-i hüsn-i ihtitâm olup, in-şâ’allâhu'r-Rahmân cild-i sânî ‘unvânına şâyân olacak cerîde-i pür-harîde dahi imdâd-ı ‘inâyet-i Melik-i Mennân ile bin yüz altmış bir senesi şehr-i muharremü'l-harâmı gurresinden◊ ibtidâ olunmak üzere[7] tasmîm-kerde-i Hakīr-i nâ-tüvândır.

---

* خلد الله ملكه و سلطانه الى اخر الدوران = Allah onun devletini ve saltanatını kıyâmet gününe kadar kalıcı kılsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

1 kirâmlarına B, S : kirâmîlerine M

2 tezbîr S, M : tezyîn B

3 Şehinşâh-ı M : Şehinşeh-i B, S

4 dûr-endîş ….. ‘âlî-câh B, S : — M

** يسر الله بالتوفيق ما يريد و ما يشاء = Allah onun istediğini ve dilediğini yardımıyla kolaylaştırsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

5 dahi B, S : + [M 146a] dahi M

6 ikdâm-ı Âsafâne'leri S, M : ikdâmları B

◊ 1 Muharrem 1161 = 2 Ocak 1748 Salı.

7 üzere M : — B, S

Hemân Hakk Sübhânehû ve Te‘âlâ hazretleri Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlem, bâ‘is-i âsâyiş-i benî Âdem, kutb-i zemân, rûh-i cüssemân-ı cihân, merdümek-i ‘ayn-ı ‘âlemiyân, ‘inâyet-kâr, kerâmet-medâr, zıllullâh-i merâhim-âsâr efendimiz hazretlerinin vücûd-i bihbûd-i ‘âlem-sûd-i hümâyûnların hemîşe zînet-efzây-ı **[B 441b]** taht-ı Hılâfet ve a‘day-ı dîn ü devletlerin hem-vâre mazhar-ı kahr u mezellet ve Vekîl-i saltanatları bulunan müşârun ileyh hazretlerini dahi ‘ale'l-istimrâr dâ’ire-i rızây-ı yümn-iktizây-ı Mülûkâne'lerinde sâbit ve ber-karâr ve ber-vech-i istikrâr haklarında olan hüsn-i zann-ı Veliyyü'n-ni‘amâne ve ‘avâtıf ve re’fet-i Mülûkâne'lerin[1] müzdâd ve mü’ebbed[2] ü pâydâr etmekle, bâ‘is-i emn ü râhat-ı cihân ü cihâniyân eyleyüp, zıll-ı zalîl-i Husrevâne'lerinde âsûde-nişîn-i mesânid-i ‘ulyâ olan ‘ulemây-ı a‘lâm ve vükelây-ı zevi'l-ihtirâmların dahi ilâ âhıri'l-eyyâm ahkâm-ı şerî‘at-i mutahhere üzere ber-devâm ve meyâmin-i ilf ü ilti’âm ve berekât-ı hüsn-i nizâmlarıyla ‘âmme-i ümmet-i merhûmeyi karîn-i hayr u ‘âfiyet ve rehîn-i sürûr u behcet ile be-kâm[3] eyleye; *âmîn, sümme âmîn ve sallallâhu ‘alâ seyyidinâ ve mevlânâ*[4] *Muhammedin ve âlihî ve sahbihî ecma‘în ve selâmun ‘ale'l-mürselîn ve'l-hamdü lillâhi Rabbi'l-‘âlemîn*[*5]. **[B 441b] [M 146b]**

---

1 Mülûkâne'lerin S, M : Pâdişâhâne'lerin B

2 mü’ebbed B, S : mü’eyyed M

3 ile be-kâm B : — S, M

4 ve mevlânâ S, M : — B

* آمين ثم آمين و صلى الله على سيدنا و مولانا محمد و آله وصحبه اجمعين و سلام على المرسلين و الحمد لله رب العالمين = Allahım duâmızı kabûl eyle, kabûl eyle! Allah, liderimiz ve efendimiz Muhammed'e, onun âilesine ve bütün ashâbına salât, peygamberlerine selâm eylesin. Şükür âlemlerin Rabbi olan Allah'adır” anlamına gelen Arapça bu duâ ile müellifimiz Süleymân ‘İzzî Efendi *Târîh*'inin birinci cildini bitiriyor.

5 Rabbi'l-‘âlemîn ….. S, M : *Ve kâne'l-ferâğu mine'l-yevmi's-sâmin ‘aşere min şehr-i cumâdelâhır li-sene isnâ ve sittîn ve mi’etin ve elf mine'l-hicreti ‘aleyhi etemmü't-tahiyyeti ve ene'l-fakīru'l-muhtâcu ilallâhi'l-Meliki'l-Mu‘în Ahmed Hüsâmeddîn, Şeyh-ı ‘Uşşâkī bi-Âsitâne, kutbu'l-‘ârifîn, sultânu'l-‘âşıkīn, pîrunâ ve senedünâ ve mürşidünâ Hüsâmeddîn el-‘Uşşâkī el-Buhârî kaddesallâhu ve nefe‘anallâhu (يفعنا الله) bi-ervâhihî. Allâhumma'hşurnâ fî zümreti's-sâlihîn ma‘allezîne en‘amte ‘aleyhim mine'n-nebiyyîne ve's-sıddîkīn ve'l-hamdü lillâhi Rabbi'l-‘âlemîn* [Sonda 4-5 varak boş bırakılmıştır] = و كان الفراغ من اليوم الثامن عشر من شهر جمادى الاخر لسنه و ستين و مائة و الف من الهجره عليه اتم التحيه و انا الفقير المحتاج الى الله الملك المعين احمد حسام الدين شيخ عشاقى باستانه قطب العارفين سلطان العاشقين پيرنا و سندنا و مرشدنا حسام الدين العشاقى البخارى قدس الله و بفعنا الله بارواحه اللهم احشرنا فى زمرة الصالحين مع الذين انعمت عليهم من النبيين و الصديقين و الحمد لله رب العالمين = Hicretin -selâmın en mükemmeli onun üzerine olsun- 1162 senesinin cumâdelâhıresinin 18. gününde [5 Haziran 1749 Perşembe] yazma işi sona erdi. Bunu yazan, hükümrân ve yardımcı olan Allah'a muhtâc olan ben Fakîr, âriflerin kutbu ve âşıkların sultânı, pîrimiz, dayanağımız, mürşidimiz Buhârâlı Hüsâmeddîn Uşşâkî'nin -Allah onu mukaddes kılsın ve ruhlarıyla bizi faydalandırsın- Âsitânesi'nde Uşşâkî Şeyhi Ahmed Hüsâmeddîn'im. Allahım bizi kendile-

rine nimet verdiğin nebîlerden ve sıddîklardan sâlih kullarınla haşret. Övme ve övülme, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsûstur" anlamına gelen Arapça bu cümlelerle, müstensih olan Ahmed Hüsâmeddîn ilk cildin yazımını bitirdiğini belirtmektedir. B

Bismillâhirrahmânirrahîm

el-Hamdü li-men ca‘ale vekāyi‘a'l-eslâfi ‘ibreten li'l-ahlâfi ve's-salâtü ve's-selâmü ‘alâ men beyyene sebîle'r-rüşdi ve'l-‘afâfi ve ‘alâ âlihî ve ashâbihi'l-emcâdi ve'l-eşrâfi mâ te‘âkabe'l-melevânü bi'l-ihtilâfi v'enteşera'l-azvâ’u ile'l-âfâkı ve'l-etrâfi.

Emmâ ba‘dü*: Hakīkat-bînân-ı erbâb-ı besâ’ir ve hilye-dârân-ı ‘ilm ü ‘irfân-ı bâtın u zâhire pûşîde vü setîr değildir ki, istinbât-ı mesâ’il-i şer‘-i mübîn ve istitlâ‘-ı ahkâm-ı dîn-i metîn, dest-yârî-i enfâs-i kudsiyye ve meded-kârî-i ‘ulûm-i ‘akliyye vü nakliyye ile kelimât-ı i‘câz-simât-ı Furkāniyye ve ehâdîs-i Nebeviyye-i Mustafaviyye'den cilve-ger-i merâyây-ı ezhân-ı erbâb-ı elbâb ve ictihâd ve vesâtat-i şurûh ve tefâsîr-i hakāyık-semîr ile ma‘lûm-i kâffe-i Mü’minîn ü ‘ibâd olduğu gibi, ahbâr u etvâr-ı divel-i eslâf ve ahvâl ü âsâr-ı mülûk-i mâzıyye-i şehâmet-ittisâf dahi ancak mutâla‘a-i kütüb-i tevârîh ve siyer ve mülâhaza-i tavâmîr ve desâtîr-i ‘acîbü'l-eser ile **[Ü 2a]** dest-dâde-i husûl ve niçe niçe hâlât-ı ‘acîbe-i hıred-fersâ ve keyfiyyât-ı garîbe-i hayret-ihtivâya ‘usûr u ıttılâ‘ zımnında nazar-ı i‘tibâr ile nâzır ve mu‘tebir olanlar, dahme-i fevâ’id-i cemme-i hikem ü nesâyih ve iksîr-i menâfi‘-i ‘âmme-i ‘iber u mesâlihe mevsûl olageldiği, müftekır-i tafsîl ü beyân ve muhtâc-ı delîl ü burhân olmayup, husûsan menâkıb-ı cemîletü'l-me’âsir-i selâtîn-i ‘Osmâniyân ve merâtib-i celîletü'l-mefâhır-i husrevân-ı şerî‘at-‘unvândan lem‘a-zây-ı kân-ı imkân olan cevâhir-i zevâhir-i nevâdiru'z-zemân, gûş-vâre-i gûş-i cân olmağa

* بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لمن جعل وقايع الاسلاف عبرة للاخلاف و الصلوة و السلام على من بين سبيل الرشد و العفاف و على اله و اصحابه الامجاد و الاشراف ما تعاقب الملوان بالاختلاف و انتشر الاضواء الى الافاق و الاطراف اما بعد = Rahmân ve rahîm olan Allah'ın adıyla. Şükür, geçmişin olaylarını, sonradan gelenlere ibret kılan içindir. Salât ve selâm ise gece ve gündüz değişerek devam ettiği müddetçe ve ışıklar dünyanın her yerinde yayıldıkça, doğruluk ve namusluluk yolunu açıklayanın, onun âilesinin, şerefli ve saygın ashâbının üzerine olsun. İmdi!” anlamına gelen Arapça bu cümlelerle Süleymân İzzî Efendi, *Târîh*'inin ikinci cildini başlatmaktadır.

şâyân olduğu müstağnin ‘ani'l-beyândır. el-Hakk ol hâfizân-ı hudûd-i dîn ü devlet ve ol hârisân-ı sugūr-i mülk ü millet hazerâtının mazhar ve müstebşir oldukları eltâf-ı İlâhî ve a‘tâf-ı kerâmât-ı nâ-mütenâhîlerine kesb-i ıttılâ‘ ve câdde-i irşâd ü ihtidâlarına iktifâ vü ittibâ‘, isticlâb-ı fevâ’id-i dünyevî ve istikmâl-i menâfi‘-i uhrevî, belki neşât-efzây-ı keyfiyyât-ı sûrî ve gam-zedây-ı hâlât-ı ma‘nevî bir ma‘nây-ı mu‘tenâ olduğu, zamâyir-i uli'n-nühâya rûşen ü hüveydâdır. Zîrâ bu bâbda ekseriyyâ kibâr-ı ‘ulemâ ittifâk-ı ârâ ile levha-pîrây-ı tevârîh-ı garrâ ve suhuf-ârây-ı mü’ellefât-ı esnâ olmuşlardır ki, **[Ü 2b] [M 147a]** revnak-efzây-ı şân ü şevket-i[1] eyyâm olan debdebe-i devlet-i İslâm ve tantana-i dîn-i mübîn-i ebed-kıyâm, velvele-endâz-ı künbed-i mînâ-fâm olaldan beri[2] Hulefây-ı Râşidîn, ya‘nî çâr-bâliş-nişîn-i taht-gâh-ı dîn, çâr-yâr-ı ‘adl-âyîn *rıdvânullâhi Te‘âlâ ‘aleyhim ecma‘în*[*] hazerâtından sonra zemân zemân serîr-ârây-ı ‘izz ü temkîn ve taraf taraf pîrâye-dâr-ı tâc ü nigîn olan mülûk ü selâtîn-i mâzıyye ve husûsan ‘ale'l-ıtlâk şöhret-şi‘âr-ı âfâk olan Emeviyye ve ‘Abbâsiyye ve ashâb-ı divel-i sâ’ire-i İslâmiyye'nin sebt-i cerîde-i dühûr u a‘sâr olan a‘mâl ü[3] girdâr ve ef‘âl ü etvârları, bu Devlet-i ebed-müddet-i kaviyyü'l-bünyân ve bu[4] Saltanat-ı me‘âlî-menkabet-i menî‘u'l-erkânın fâ’iz olduğu celâ’il-i hısâl ve mehâ’il-i ahvâl-i bâ-ikbâli ile mîzân-ı ihtiyâr ve mi‘yâr-ı i‘tibârda vezn ü sencîde olunsa, işbu Hılâfet-i ‘azîmü'ş-şânın tefavvuk u rüchânı ve mâ‘adâsının tedennî ve noksânı zâhir u celî olacağı mukarrer olduğundan mâ‘adâ, mülûk-i sütûde-sülûk-i sâlifü'l-beyânın[5] her biri el-ân pîrâye-dâr-ı vücûd ve erîke-ârây-ı hayât ü şuhûd olmak lâzım gelse, böyle mücâhid fi sebîlillah ve mücâhir li-hudûdillah olan muzhir-i Hılâfet'in gāşiye-dâr-ı ‘ubûdiyyet ve cenîbe-keş-i ciyâd-ı übbeheti olmağa bin cân ile mâ’il ve edille-i ‘akliyye vü nakliyye ile kendülerinin menkaset ü menkabet ve işbu Devlet-i rûz-efzûnun ‘ulüvv-i mekânet ü meziyyetine bi't-tav‘ı ve'r-rızâ kā’il olacakları, cezm-kerde-i kâr-âgehân-ı cihândır. Zîrâ[6] bu

1 olmuşlardır ….. şevket-i [Burada yer alan “revnak-efzây-ı şân ü şevket-i” kelimeleri, üstü çizilen “gurre-i garrâ-yı cebîn” kelimelerinin üzerine yazılmıştır] Ü : olmuşlardır ki, olmuşlardır ki, revnak-efzây-ı şân ü şevket-i M

2 beri Ü : berü M

* رضوان الله تعالى عليهم اجمعين = Yüce Allah onların hepsinden râzı olsun” anlamına gelen ve sahâbe için kullanılan Arapça bir duâdır.

3 ü M : — Ü

4 bu Ü : — M

5 beyânın Ü : beyân M

6 ve ashâb-ı divel-i ….. Zîrâ M : + [Bu kısım, metinde üstü çizilen “gürûhundan dahi eğerçi ekserîsi emânet ü diyânet ile tahsîl-i nîk-nâm eylemişlerdir. Ve lâkin içlerinden ba‘zıları vekāhet ve sefâhate iktihâm ile mezmûm-i enâm oldukları ve lâ-siyyemâ bunlardan mâ‘adâ etrâf u eknâfda ref‘-i livâ’-i tesallutun ve izhâr-ı tesallut u tebâyün eden divel-i sâ’ire ashâbının dahi ekserî ‘araz-ı maraz-ı bid‘at ve garaz-ı nefs-i hevâ-perest ile bed-nâm ve sakīmü'l-endâm olup, şifâ-hâne-i ihtidâdan şerbet-i şerî‘at-i garrâ ile şîrîn-kâm olmadıkları cây-ı kelâm olmayup, ammâ” kelimelerinin yerine müellifce sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü

dûdmân-ı şerî‘at-âyîn-i ‘Osmânî ve hânedân-ı diyânet-rehîn-i gîtî-sitânî, mânend-i inficâr-ı subh-i bâhiru'l-envâr pertev-pâş-i nevâhî **[Ü 3a]** vü aktâr olaldan ilâ hâze'l-ân mukārenet-i tevfîk-ı cenâb-ı Mennân ile[1] menhec-i ‘adl ü insâfa sâlik ve hablü'l-metîn-i şer‘-i mübîni[2] mütemessik, mâlik-i rikāb-ı ümem ü eslâfa nisbetle a‘del-i mülûk-i ‘âlem olup, haklarında nigâşte-i levha-i rûzgâr olan ehâdîs ü âsâr ve ahbâr-ı ahyâr mübtegāsınca[3] ‘ale'd-devâm nuhbe-i efkârları fî sebîlillah gazv ü[4] cihâd ve leyl ü nehâr şugl ü i‘tibâr u iştihârları i‘lâ’-i kelimetullâha sa‘y ü ictihâd olmağla, hemîşe pîşeleri tefrîk-ı mecâmi‘-i küffâr-ı Rûm ve hem-vâre endîşeleri temzîk-ı ‘ısâbe-i eşrâr-ı[5] füccâr-ı merzbûm olduğundan, peyveste tîğ-i mîğ-i sâ‘ika-girdârları hûnbâr ve muttasıl sinân-ı cân-sitânları ciğer-dâr olup, müseccel-i mahkeme-i ezel olan zafer-nâme-i imdâd ve Hudâ-yı Lem-yezel ile mü’eyyed ve müstebşer[6] ve her hâlde mansûr u muzaffer olmalarıyla, bu ‘ırk-ı ‘arîk-ı athere müyesser u mukadder olan eltâf-ı Rabbânî ve ‘inâyât-ı bî-gāyât-ı Samedânî, eslâfdan bir silsile-i kaviyyü'l-erkâna verilmamiş ve bu masdar-ı birr u ihsân olan zümre-i sa‘âdet-ittisâfa ifâza kılınan füyûzât-ı Sübhânî, sâbıkda bir âl-i bâhiru'l-iclâle rû-nümâ olmamışdır. Hakk budur ki mü’eyyed min-‘indillah, mazhar-ı füyûzât-ı İlâh olan bu Devlet-i ‘aliyye-i ebed-iktinâhın imâme-i sübha-i dürriyyü'n-nizâm-ı lâmi‘u'l-imtiyâzı, merhûm ve mağfiret-nişân Sultân ‘Osmân Hân-ı Gāzî hazretleri, evâhır-i ‘akd-i tâsi‘[-i sitte-mi’e gāyetin]de◊ serîr-ârây-ı Saltanat ve bu i‘tibâr-ı zâhiru'l-iftihâr ile re’s-i mi’e ashâbından bedr-i büdûr-i sipihr-i sa‘âdet olup, **[Ü 3b]** zînet-efzây-ı taht-ı Hılâfet oldukları sene-i hicriyye-i seb‘a-mi’e evâyilinden◊◊ bu evân-ı Mahmûdî-‘unvâna gelince simt-ı le’âl-i ikbâl ve vâsıta-i ‘ikde-i[7] iclâl olan dört yüz altmış üç[8] sâl-i ferhunde-fâl hılâlinde, silsiletü'z-zeheb-i me‘âlî-neseblerinden zîver-i tâc **[M 147b]** ve revnak-ı dîhîm olan zevât-ı kerâmet-simâtdan her bir ferdi, müsâ‘ade-i baht-ı Hudâ-dâd ve incâh-ı[9] yümn-i tâli‘-i mâder-zâd birle ahkâm-ı

---

1 mukārenet-i ..... ile [Bu kelimeler metinde üzeri çizilen “bi-esrihâ intihâb ve ıstıfâ olunmuş silkü'd-derârî-i şâhvâr-âsâ mukārenet-i tevfîkāt-ı ‘aliyye-i Kibriyâ ile” kelimelerinin yerine satırın üstüne yazılmışlardır] Ü : + M

2 mübîni Ü : mübîne M

3 haklarında ….. mübtegāsınca M : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sol kenarına yazılmışlardır] Ü

4 ü Ü : — M

5 eşrâr-ı Ü : şi‘âr-ı M

6 i‘lâ’-i kelimetullâha ….. müstebşer M : + [Bu kısım metinde üzeri çizilen “i‘lâ’-i kelimetullâhi'l-‘ulyâya peyveste sa‘y ü ictihâd ve küffâr-ı Rum ve füccâr-ı merzbûma muttasıl gazv ü cihâd ile tevfîk-ı Hudâd-dâd'a mazhar/‘avn ü imdâd-ı Lem yezeliyye'ye mazhar” kelimelerinin yerine sayfanın sol kenarına yazılmıştır] Ü

◊ 29 Zilhicce 699 = 15 Eylül 1300 Perşembe.

◊◊ 1 Muharrem 700 = 16 Eylül 1300 Cuma.

7 ‘ikde-i Ü : ‘ikd-i M

8 üç M : üc Ü

9 incâh-ı Ü : encâm-ı M

şerî‘at-ı Ahmedî ve mezheb-i Hanîf-i Muhammedî üzere münferid olup, hâmî-i hudûd-i ‘adl ü insâf ve mâhî-i zalâm-ı cevr u i‘tisâf olmakda bi't-tab‘ mecbûr u meftûr ve bi-esrihim ‘akīdet-i Ehl-i Sünnet ve diyânet ü emânet ile meşhûr u mezkûr olmalarıyla, berekât-ı kudûm-i meyâmin-âyât ve füyûzât-ı zülâl-i birr u hasenâtlarıyla basît-ı gabrây-ı ‘âlemde vâki‘ ser-cümle-i erâzî-i emvât[1] nev-be-nev iktisâb-ı hayât ve kurâ vü kasabât ve kılâ‘ u serhaddât, mi‘mârî-i himem-i Hıdîvane ve neşr-i bezr-i kerem ve ifâza-i yemm-i ni‘am-i kerîmâneleriyle ‘ayn-ı ‘imâret ve çeşme-sâr-ı hayrât-ı câriyât olup ve'l-hâsıl ta‘dâd-ı meberrât ü muhassenât ve îrâd-ı gazevât ü fütûhât ve ta‘rîf-i nu‘ût ve havâss-ı zâtları[2] sahâyif-i evrâk-ı mülevvenü'l-etbâk-ı[3] leyl ü nehâra güncâyiş-pezîr-i **[Ü 4a]** tahrîr u tastîr olmak mertebesin-den dûr olduğu, ma‘lûm-i ‘âlem ü ‘âlemiyân ve müsellem-i tevârîh-şinâsân-ı zemân olmağın, bu fezây-ı hurrem-efzâda kümeyt-i serî‘u's-seyr-i kalem, tayy-ı mesâfe-i evsâflarında nesîm-i tîz-kâma hem-dem ve bu du‘ây-ı icâbet-ârâ ile cânib-i merâma imâle-i zimâmı ehemm ü elzem ‘add eylemişdir.

Allâhumme sebbit silsilete saltanatihim müselseleten ilâ intihâ’-i silsileti'z-zemân ve eyyid ve ebbid[4] *esâse devletihim mü’eyyeden ilâ esâs-ı âhıri'd-devrân, âmîn yâ Müste‘ân*[*]. **Nazm:**

Garazım vasf-ı dehânı iken îcâz üzere

Bahs-i zülfeyne düşüp dil, söz uzandı gitdi

Nesr: Me‘âlince maksûd-i aslî ve matlûb-i hafî vü celî ancak menâkıb-ı celîle-i selefden merâtib-i fezâ’il-i halefi telmîh u ‘ıyân ve tenkīh u beyân zımnında pûyende-i deşt ü cibâl-i efkâr olan seyyâh-ı hayâl ber-âverde-i âgūş-i visâl olduğu, bu muhaddere-i şebistân-ı letâyif, safâyih-i sahâyifde izhâr-ı gunc ü delâl ve minassa-i etbâk-ı evrâkdan ‘arz-ı cemâl eylemek, mücerred pîrâye-i mehâmid ü medâyih-i hazret-i Pâdişâh-ı devrân ile müraşşah ve bu mahtûbe-i dil-keş-edây-ı tarayîf, nesîc-i zerrîn-târ-ı behcet tırâz ile halbe-i[5] nâzda cilve-nümây-ı ihtizâz olmak, **[Ü 4b]** ancak cevâhir-i elkāb-ı me‘âlî-nisâb-ı Şehinşâh-ı zemân ile müveşşah kılınmak, eğerçi vâcibe-i zimmet-i himmet-i menkabe-hânân ve râtibe-i liyâkat ü libâkat-i vak‘a-nüvîsân-ı zemândır, ammâ **nazm:**

---

1 erâzî-i emvât Ü : arz-ı mevât M

2 zâtları Ü : zâtiyyeleri M

3 mülevvenü'l-etbâk-ı M : + [Bu kelimeler metinde üstü çizilen “dü-reng-i” kelimelerinin üstüne yazılmışlardır] Ü

4 ve ebbid Ü : — M

* اللهم ثبت سلسلة سلطنتهم مسلسلة الى انتهاء سلسلة الزمان و ايد اساس دولتهم مؤيد الى اساس آخر الدوران آمين يا مستعان = Allahım onların saltanat zincirini, zaman zincirinin sonuna kadar sâbit kıl ve onların devletinin temelini, zamanın sonuna kadar destekle. Sadece kendisinden yardım istenen Allahım duâmı kabûl et!” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

5 halbe-i Ü : hacle-i M

Nîst hadd-i zerre-i bî-dest ü pâ
*Tâ zi-medh-i Şeh şeved destân-serâ**

Nesr: Mü'eddâsınca bu 'abd-i 'âciz-i 'adîmü'l-istitâ'a Süleymân 'İzzî-i bî-mâye ve bî-bizâ'anın benân-ı kalem-i perîşân-rakamı ile kemâ-huve hakkuhû keşîde-i silk-i sutûr-i beyân ve resîde-i ser-safha-i 'iyân olmak mahz-ı hayâl-i hâm ve netîce-i mukaddime-i evhâm olup, lâkin *"İnne'l-kalîle 'ale'l-kesîri delîlün**"* müfâdı üzere *"Harfen mine'd-dehri garfen mine'l-bahri***"* deyerek, temâm sıdk-ı niyyet ve kemâl-i garâm ve şevk-ı 'azîmet ile ziyâ-pâş-i 'uyûn-i 'ibâd ü bilâd[1] olan evsâf-ı mihr-iltimâ'larından[2] yek-lem'a ve bûy-i gül-berg-i senâlarından bir şemme îrâdiyle ta'tîr-i dimâğ-ı 'âlem ve tenvîr-i ebsâr-ı mülk ü ümem kasd olunmuşdur. Hakkā ki bir Pâdişâh-ı dîn-penâh ve bir Şehinşâh-ı nasafet-dest-gâhdır ki, kilk-i[3] kudret-i 'unvân-ı menşûr-i Hılâfet'in, **nazm:**

Âmir-i 'örf ü nâhî-i münker
Nâşir-i hükm-i şer'-i Peygamber
Bâsitu'l-'adli bâzilü'l-ihsân
*Kâsiru'z-zulmi, hâzilu't-tuğyân**[4]

Nesr: Manzûmesiyle nigâşte-i levha-i beyân **[Ü 5a]** ve elsine-i hutabây-ı zemân, hutbe-i şân ü şevketin Sultânu'l-mülûki ve's-selâtîn zıllullâhi Te'âlâ fi'l-erazîn kehfü'l-meşrıkayn, melâzü'l-hâfikayn, 'âmir-i bilâdullah, nâsır-ı 'ibâdullah, hâfiz-ı (خافض) cenâh-ı merhamet, hâfız-ı sugūr-i dîn ü devlet, Hudâygân-ı ferhunde-cenâb, Hudâvendi[4] **[M 148a]** gâr-ı hümâyûn-elkāb, gurre-i nâsıye-i millet-i beyzâ, sabâhat-i cebhe-i şerî'at-i garrâ, hulâsa-i dûdmân-ı gîtî-sitânî, nukāve-i hânedân-ı 'Osmânî, mâlik-i berreyn, hâmî-i bahreyn, hâdim-i hıtta-i Haremeyn-i muhteremeyn, neyyir-i lem'a-tâb-ı maşrıkayn, **nazm:**

---

* نیست حد ذره بی دست و پا * تاز مدح شه شود دستان سرا = Pâdişâhın övgüsünü ihtivâ eden bir destân okumak, elsiz ve ayaksız bir zerrenin haddi değildir" anlamına gelen Farsça bu beyit, muhtemelen Süleymân İzzî Efendi'ye âittir.

** ان القلیل علی الکثیر دلیل = Muhakkak ki azda çoğa delîl vardır" anlamına gelen Arapça özlü sözlerdendir.

*** حرفا من الدهر غرقا من البحر = Sonsuzluktan bir harf ve denizden bir avuç olarak" anlamına gelen Arapça ifâdedir.

1 ziyâ-paş-ı ….. bilâd M : + [Bu kelimeler metinde üzeri çizilen "pertev-pâş-ı bilâd ü emsâr" kelimelerinin üstüne yazılmışlardır] M

2 iltimâ'larından M : + [Bu kelimeler metinde üzeri çizilen "âsârlarından, bâhiru'l-envârlarından" kelimelerinin üstüne yazılmışlardır] M

3 kilk-i Ü : — M

*4 آمر عرف و ناهئ منکر * ناشر حکم شرع پیغمبر * باسط العدل باذل الاحسان * کاسر الظلم خاذل الطغیان = İyiliği emreden, kötülüğü yasaklayan; Peygamber'in şeriatinin hükmünü yayan; Adâletin yaygınlaştırıcısı, ihsânı en çok yapan; zulmü yok eden, azgınlığı yüzüstü bırakan" anlamına gelen Arapça bur kıt'a, muhtemelen Süleymân İzzî Efendi'ye âittir.

4 Hudâvendi Ü : + Hudâvendi M

Tab‘ı mir’ât-i cemâl-i cân-fezây-ı Saltanat
Sînesi âyîne-i ‘âlem-nümây-ı Saltanat
Âsitânı tobrağıdır, tûtiyây-ı çeşm-i baht
Hâk-i pâyi cevheridir, kîmyây-ı Saltanat

Nesr[1]**:** es-Sultân ibnü's-Sultân ve el-Hâkān ibnü'l-Hâkān es-Sultân el-Gāzî Mahmûd Hân *meddallâhu zılâle Saltanatihî ilâ âhıri'd-devrân*[*] fıkarâtiyle hutbe-hânân-ı belâgat-‘unvân, hilye-pîrây-ı menâbir-i ehl-i îmân olup, **mısra‘:**

Medh-i tû hemîn nâm-ı tû guften bes bûd[**]

mısdâkınca kalb-i memdûh olan nâm-ı nâmî ve ism-i sâmîlerin yâd ve du‘ây-ı bekāy-ı vücûd-i hümâyûnlarıyla dest-i münâcâtı güşâd ederek, **nazm:**

Tâ ebed Hakk dehre Sultân eylesün
‘Âleme ‘adlin nigehbân eylesün

Nesr[2]**:** Ferîdesini îrâd etmekle şîrîn-kâm ve mesrûru'l-fu’âd olurlar. **[Ü 5b]**

Bi-hamdillâhi'l-Meliki'l-Mennân bu ‘Abd-i hakīr-i nâ-tüvân böyle bir sâhib-i zemân-ı me‘âlî-hılkat ve cihâniyân-ı ferişte-haslet, mürebbî-i ümem-i Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlem, kerâmet-medâr efendimiz hazretlerinin eyyâm-ı Saltanat-ı müstevcibü'l-behcet[3] ve hengâm-ı Hılâfet-i bâhiru'l-meymenetlerinde[4] Vak‘a-nüvîs-i Devlet ve menkabe-ârây-ı hazret olmak hıdmet-i celîlesine me’mûriyyet ile mazhar-ı ‘izz ü rif‘at olup, târîh-i sene seb‘a ve hamsîn ve mi’etin ve elf [muharremi] evâ’ilinden[◊] evâhır-i sittîne gelince[◊◊] hılâl-i çehâr sâlde hâdis ü sânih olan vekāyi‘-i bedâyi‘-i rub‘-i meskûn ve garâyib-i ahbâr-ı kevn-i bukalemûn, ya‘nî hulâsa-i kazâyây-ı eyyâm u şuhûr ve fezleke-i havadis-i a‘vâm u duhûrdan, şâyeste-i mazbata-i kabâle-i tahrîr u tenkīh ve bâyeste-i merbata-i hıbâle-i takrîr u tashîh olan hâlât-ı mükevvenât cem‘ u tensîk olunarak, mahz-ı lutf u kerem-i İlâhî ve yümn-i iltifât-ı cenâb-ı Pâdişâhî inzımâmiyle pezîrây-ı hüsn-i hıtâm ve cild-i evvel ‘unvâniyle benâm olmağla, bâ-fermân-ı ‘âlî cild ve şîrâze-i zerrîn ile tezyîn ve eyâdî-i ricâl-i me‘ârif-âyînde rehîn-i takrîz-i tahsîn oldukdan[5] sonra, **mısra‘:**

1 **Nesr** Ü : — M
* مد الله ظلال سلطنته الى آخر الدوران = Allah onun saltanatının gölgesini zamanın sonuna kadar uzatsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
** مدح تو همين نام تو كفتن بس = Seni övmek için sadece adını söylemek yeter” anlamına gelen Farsça bir mısrâdır.
2 **Nesr** Ü : — M
3 behcet Ü : behce M
4 meymenetlerinde Ü : meymenelerinde M
◊ 1 Muharrem 1157 = 15 Şubat 1744 Cumartesi.
◊◊ 29 Zilhicce 1160 = 1 Ocak 1748 Pazartesi.
5 takrîz-i tahsîn oldukdan Ü : takrîz ü tahsîn olundukdan M

Kemâl-i lutf-i tû bâyed ki dâr-ı dem ma'zûr[*]

me'âliyle 'özr-künân, bi'l-'aybi ve'n-noksân ma'rûz-ı hâk-i pây-i devlet-pîrây-ı cenâb-ı[1] Âsaf-ı devrân olundu. Niçe Âsaf ki bi'l-yümni ve'ş-şeref hayru'l-halef ve necîbü's-selef olup, **[Ü 6a] nazm:**

Süleymân-ı zemân-râ ûst Âsaf

Serîr-i Âsafî ez-vey müşerref[**]

Nesr[2]**:** Emîn-i Saltanat-ı bâhire, yemîn-i dîn ü devlet-i kāhire, düstûr-i hümâyûn-fâl, müşîr-i mihr-i ikbâl, hamîr-i mâye-i rüşd ü kiyâset, iksîr-i terkîb-i fehm ü firâset, defîne-i mehâsin-i ahlâk, güzîne-i merâhim ü eşfâk, hayr-hâh-ı Veliyyü'n-ni'am, sâhib-i intibâh-ı me'âlî-himem, hakk-gûy ve râst-girdâr, hûb-rûy ve hoş-güftâr, hasîb-i şeref-ârâ, sadr-ı sudûru'l-vüzerâ devletlü re'fetlü es-Seyyid[3] 'Abdullah Paşa *dâme mâ dâme'd-dünyâ fî sadrıhi'l-a'lâ*[***] hazretleri, **mısra':**

Reng-i ruhsâre haber mî-dehed ez-sırr-ı zamîr[*4]

mü'eddâsınca ümmîd-vârî-i Hakīr ve cây-gîr-i zamîr-i kesîr (کسیر) olan mes'ûl-i Fakīr'i, nâsıye-i âsârımdan keşf ü irâ'et ve ol mücellede-i mümehhedeyi serâpâ tetebbu' u kırâ'et buyurup, reşkîn-sâz-ı şa'şa'a-i âfitâb olan mübârek rikâb-ı kamer-tâb-ı cenâb-ı Husrevâne'ye 'arz u takdîm ve hüsn-i terbiye-i Âsafâne'leri inzımâmiyle kusûr u küsûrunu tekmîl ü tetmîm buyurmalarıyla, berîn-mûcib ol zebîre-i hasnây-ı müstesnâ, nim-nigâh-ı i'tibâr-ı Şehriyârî'ye ahrâ ve tûmâr-ı gonçe-i nev-şüküfte-âsâ, ârâyiş-i[4] eyâdî-i küremâ olup, hakkımda lihâza-i iltifât-ı seniyye ve 'inâyât-ı bî-gāyât-ı 'aliyye rû-nümâ olmağla, bi-'inâyetillâhi'l-Meliki **[M 148b]** 'l-'Allâm kümeyt-i hâme-i zîbende-hırâm sad şevk u garâm ile tekrâr bi'l-me'mûriyye **[Ü 6b]** mızmâr-ı

---

* کمال لطف تو باید که دار دم معذور = Senin lütfunun kemâline yakışan, o anda özür dilemendir" anlamına gelen Farsça bir mısrâdır.

1 devlet-pîrây-ı cenâb-ı M : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek satırın üstüne yazılmışlardır] Ü

** سلیمان زمانرا اوست آصف * سریر آصفی ازوی مشرف = Zamanın Süleymân'ına Âsaf odur, Âsaflık tahtı onunla şereflenmiştir" anlamına gelen Farsça bu cümle, Hândmîr'in eserinde geçen bir beyit gibi gözüküyor; bk. Hândmîr, *Târîh-i Habîbü's-Siyer fî Efrâd-ı Beşer,* I,16 http://arqir.blogsky.com/1395/10/24/post-183/ (erişim tarihi 29.10.2017)

2 **Nesr** Ü : — M

3 es-Seyyid M : + [Bu kelime buraya girmesi işaret edilerek satırın üstüne yazılmıştır] Ü

*** دام ما دام الدنیا فی صدره الاعلی = Dünya durdukça onun sadrıa'zamlığı devam etsin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

*4 رنك رخساره خبر میدهد از سر ضمیر = Yüzünün rengi gönlünden geçen sırrı haber veriyor" anlamına gelen bu cümle, Sa'dî'nin gazellerinde geçen bir mısrâdır; bk. Sa'dî, *Dîvân-ı Eş'âr,* Gazeliyyât, gazel no: 359 https://ganjoor.net/saadi/divan/ghazals/sh309/ (erişim tarihi 12.VIII.2017).

4 şüküfte-âsâ, ârâyiş-i Ü : şüküfte-i âsâyiş-ârâ M

zabt-ı vekāyi‘-i eyyâma icâle-i licâm-i ikdâm ve semt-i fezây-ı sebt-i havâdis-i a‘vâma ‘inân-rîz-i ihtimâm olup, işbu cild-i sânî ‘unvânına şâyân olan mecmû‘a-i dâstân-ı zemânın dahi manzûme-i silkü'l-le’âl sinîn-i hicriyyeden ihdâ ve sittîn muharremu'l-harâmı matla‘ı ile dîbâce-tırâz-ı tahrîr u tenmîk ve nesak-sâzî-i tezbîr u telfîkında telmîh-i hâme-i tedkīk ile telvîh-i levha-i tahkīk olunmuşdur; *ve minallâhi'l-‘avnu ve't-tevfîk, ni‘me'l-mu‘în ve ni‘me'r-refîk*[*].

VEKĀYİ‘-İ SENE-İ İHDÂ ve SİTTÎN ve Mİ’E ve ELF[1]

‘Akd-i hibâle-i nikâh-ı Sultân-ı ‘ısmet-nişân ve tertîb-i mukaddimât-ı sûr-i sürûr-i behcet-iktirân[2]

Hudâvendigâr-ı sâbık merhûm ve mağfiret-nişân Sultân Ahmed Hân *subbet ‘aleyhi şe’âbîbe'r-rahmeti ve'l-gufrân*[**] hazretlerinin kerâyim-i me‘âlî-perver ve duhterân-ı sa‘d-ahterlerinden olup, hâlâ Harem-i muhterem-i hümâyûnda perverde-i âgūş-i dâye-i ‘ismet ve nemâ-yâfte-i nev-nihâl-ı riyâz-ı Saltanat, ferîde-i tâc-ı muhadderât, harîde-i iklîle-i muhassanât olan[3] ‘iffet-nişân Zübeyde Sultân *dâmet ‘ismetuhâ*[***] hazretleri henûz mihr-i sipihr-ârây-ı evc-i furû‘[4] ve bedr-i münîr-i âsümân-ı sinn-i bulûğ olmalarıyla, bundan esbak Edirne Bostancı-başılığı'ndan rütbe-i vâlâ-yı Vezâret ile karîn-i iltifât-ı ‘âlî olup, hâlâ Memleket-i Anadolu'ya Vâlî olan Vezîr-i celîlü'ş-şân sa‘âdetlü Süleymân Paşa hazretleri[5], **[Ü 7a]** zâtında asîl ü nesîl ve edîb ü nebîl, düstûr-i pesendîde-sîret[6] olmak hasebiyle hakkında neyyir-i burc-i ‘inâyet lem‘a-pâş-ı

---

* و من الله العون و التوفيق نعم المعين و نعم الرفيق = Yardım ve başarı Allah'tandır; O ne iyi bir yardımcı ve ne iyi dosttur” anlamına gelen Arapça bir ifâdedir.

1 **ELF** M : + [Bu seneye düşürülen tarihlerle ilgili olarak sayfanın sağ kenarında şu kayıtlar vardır: “**Li-hazret-i Es‘ad Efendi *sellemehullâhu Te‘âlâ*** Edüp tebrîk hâtif Es‘ad-âsâ * Dedi târîh sâl-i istirâhat (سال استراحت) **sene 161**. **Li-münşi’ihî:** Mübârek sâl-i nev âmed ferah-ârâ safâ âmed (مبارك سال نو آمد فرح ارا صفا آمد) **sene 161**”] Ü

2 **iktirân** M : + [Bu kelime metinde üzeri çizilen “‘unvân” kelimesinin üstüne yazılmıştır] Ü

** صبت عليه شأبيب الرحمة و الغفران = Onun üzerine rahmet ve mağfiret yağmurları dökülsün” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

3 ve nemâ- ….. olan [Burada yer alan “ve nemâ- ….. muhassenât” kelimeleri, buraya girmeleri işaret edilerek metinde üzeri çizilen “seyyidetü'l-muhadderât, iklîletü'l-muhassenât” kelimelerinin üstüne ve altına yazılmışlardır] Ü : nemâ-yâfte-i nev-nihâl-ı riyâz-ı Saltanat, ferîde-i tâc-ı muhadderât, harîde-i iklîle-i muhassanât M

*** دامت عصمتها = Masûmiyyeti devam etsin” anlamına gelen ve kadınlar için kullanılan Arapça bir duâdır.

4 mihr-i sipihr- ….. furûğ M : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek satırın üstüne yazılmışlardır] Ü

5 hazretleri M : + [Bu kelimeden sonra metinde yazılmış olan “nâ’il-i ‘izz-i musâheret ve fâ’iz-i dest-mâye-i sa‘âdet olmak irâdesi” kelimelerinin üzeri çizilmiştir] Ü

6 pesendîde-sîret M : + [Bu kelimeler metinde üzeri çizilen “mekârim-nüşûr” kelimelerinin üstüne yazılmıştır] Ü

‘âtıfet olup, nâ’il-i ‘izz-i musâheret ve fâ’iz-i dest-mâye-i sa‘âdet olmak irâdesi taraf-ı hümâyûndan rû-nümûn ve şeref[1]-efzây-ı Sadâret-i ‘uzmâ olan Âsaf-ı Felâtûn-râ ve Vekîl-i mutlak-ı mahmedet-pîrâ re’fetlü es-Seyyid ‘Abdullah Paşa hazretlerine şeref-bahşây-ı sudûr olan emr-i hümâyûn[2] mûcebince Vezîr-i müşârun ileyh tarafına mektûb-i meserret-üslûb-i Âsafâne'leriyle i‘lâm-ı hâl ve bu gûne teveccüh-i yümn ü iclâl ve ikbâl-i sa‘âdet-iştimâl kendüye tebşîr u îsâl olundukda, bu peyâm-ı müfâharet-irtisâmdan müstebşir ve lihâza-i iltifât-ı Mülûkâne'ye mazhar olduğuna[3] sad hamd ü şükr ederek, kā‘ide-i kadîme üzere şâyeste-i şân-ı übbehet-nişân-ı Sultânî olur vechile sıdâk (صداق) ta‘bîr olunur mehr-i mu‘accel ve mücevherâtdan nişân-ı mükemmel tertîb ü ihzâr etmek üzere Âsitâne-i sa‘âdet'de Kapu Kethudâsı bulunan Cebeci-başı es-Seyyid ‘Abdî Ağa'nın birâder-i kihteri Mehmed Emîn Ağa'nın zimmet-i himmetine ihâle vü tahmîl ve emr-i celîlü'l-kadr-i ‘akd içün dahi mûmâ ileyhi tevkîl ve ber-vech-i ta‘cîl iki nefer mu‘teber ağaların isbât-ı vekâlete şehâdet içün irsâl ü tesyîr ve teşekkkür-nâme ile keyfiyyeti Der-i devlet'e ‘arz u tahrîr etmekle, Vekîl-i mûmâ ileyh dahi sâbıkda vukū‘una mukāyese ile ber-mûceb-i defter-i teşrîfât harekete ibtidâr[4] **[Ü 7b]** ve bezl-i tâb u iktidâr edüp, de’b-i dîrîn üzere evvelâ mübârek rikâb-ı müstetâb-ı Şehriyârî'ye cedîr u sezâvâr donanmış bir esb-i sabâ-reftâr ve bâ-fermân-ı ‘âlî mehr-i mu‘accel olan yedi bin beş yüz guruş nukūd-i sikke-dâr ile ber-vech-i tahmîn kıymetde altmış bin guruşa bâliğ olur hâtem ve sorgūc misillü edevât-ı mücevherât ve sîm nahıl ve sâ’ir tetimmâtın tekmîl ve tedârükünde sarf-ı nakdîne-i iktidâr ve bi-temâmihâ Serây-ı Sadr-ı ‘âlî'ye nakl ü ihzâr edüp, her biri tuhaf-ı zî-kıymet olmağla, nezâret-i hazret-i Âsafî ile şâyeste-i tahsîn oldukdan sonra, kā‘ide-i kadîme-i[5] Devlet-i ebed-karîn üzere hâlâ Kethudây-ı Sadâret-i ‘uzmâ sa‘âdetlü Yûsuf Ağa[6] **[M 149a]** cenâbları bâ-emr-i[7] hümâyûn dâmâd-ı mükerrem Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerine sağdıc[8] olup, işbu sene-i bâhiru'l-meymene şehr-i muharremu'l-harâmının beşinci◊ *bârekallâhu's-sebte*[9*] ‘unvânıyla mu‘anven olan rûz-i fîrûzda âlây-ı vâlâ-yı behcet-efzâ tertîb ü müheyyâ buyurılup, Paşa-kapusu'ndan me’mûr olan ricâl-i zevi'l-ihtişâm

1 şeref Ü : شرق M
2 hümâyûn M : + [Bü kelimeden sonra metinde yer alan“Cihân-mutâ‘” kelimelerinin üzeri çizilmiştir] Ü
3 olduğuna Ü : olduğundan Ü
4 ber-mûceb-i ….. ibtidâr M : + [Bu kelimeler üzeri çizilen “hareket” kelimesi yerine buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü
5 kadîme-i Ü : — M
6 Ağa Ü : + Ağa M
7 bâ-emr-i Ü : bi-emr-i M
8 sağdıc Ü : sağdûc M
◊ 5 Muharrem 1161 = 6 Ocak 1748 Cumartesi. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**muharrem**” yazısı vardır.
9 bârekallâhu's-sebte Ü : bârekallâhu fi's-sebt M

ceste ceste mahallerinde kıyâm ve vekār u nizâm ile tahrîk-i rikâb ve irhây-ı zimâm ederek kādime-cünbân-ı şâh-râh olduklarında[1], evvelâ Telhîsî Ağa ve Teşrîfâtî Efendi, ba'dehû envâ'-ı ezhâr ve envâ'-ı[2] nev-bâve-i esmâr u şükûfe tablaları ve Muhzır Ağa neferâtiyle yirmiden mütecâviz nahıllar ve şeker bağçeleri ve nahl-ı sîmîn ve mücevveze ve erkân kürklü piyâde Vezîr ağaları yedleriyle sîmîn tepsîler[3] içinde envâ'-ı mücevherât ve dîbâ ve akmişe cinsinden tuhaf-ı behiyyât ve akça kîseleri ve rikâb-ı hümâyûna 'arz olunacak rahş-ı hoş-hırâm ve 'akablerinde mûmâ ileyh Kethudây-ı 'âlî-makām hazretleri Selîmî ve erkân kürk ve 'abâyîlü esb ile[4] **[Ü 8a]** ve verâlarında Vekîl-i mûmâ ileyh ve şâhid olan ağalar destâr-ı 'âdî ile[5] ve süvârî Vezîr ağaları mücevveze ve erkân kürk ile pîş ü pes ve iki tarafda saf-beste olarak yürinüp, bu tertîb-i zîbende-terkîb ile irâ'et-i şân u şükûh ve gürûhen gürûh ricâl-i enbûh âlây göstererek Serây-ı hümâyûn'a varılup, ihzâr olunan nişân-ı zî-şân devletlü Ağa-yı Dârussa'âdeti'l-'aliyye hazretlerinin nezâret ve ma'rifetleriyle mahalline îsâl ve teslîmi takdîm olundukdan sonra, yevm-i mezbûrda semâhatli Şeyhulislâm Efendi hazretleri Serây-ı hümâyûn'a mukaddem da'vet ve Ağa-yı müşârun ileyh hazretlerinin müsâfir odalarını teşrîf buyurmalarıyla, Kethudâ Bey hazretleri ve sâyirleri dahi hâzır ve Sünnet-i seniyye üzere 'akd-i meclis olunup, Sultân-ı müşârun ileyhâ taraflarından Ağa hazretleri, vekâletlerin iki nefer Musâhib-i Şehriyârî ağalar ile ve dâmâd paşanın vekîli dahi hâzır bi'l-meclis şâhidler ile mevlânâ-yı müşârun ileyh hazretlerinin huzûrlarında isbât eylediklerinden sonra, ba'de't-tahmîd ve't-tasliye bir hutbe-i belîga kırâ'et ve mehr-i mu'accel ve mü'eccel zikriyle icrây-ı merâsim-i Sünnet buyurılup, levâzım-ı 'akd-i hibâle-i nikâh itmâmında, devâm-ı 'ömr ü devlet-i Pâdişâhî ve kıvâm-ı ferr-i Saltanat-ı Şehinşâhî da'avâtiyle meclise hıtâm verildi.

Bu hılâlde şîme-i kerîme-i Cihân-dârî üzere taraf-ı hümâyûndan mevlânâ-yı müşârun ileyhe ferve-i beyzâ ve Kethudâ Bey **[Ü 8b]** ve vekîl-i mûmâ ileyhe ferâce-i semmûr kürkler iksâ ve dâmâd paşa tarafından olmak üzere dahi Ağa-yı müşârun ileyh hazretlerine ve müşârun ileyhânın Baş-

* بارك الله السبت = Allah cumartesi gününde mübârek eylesin" anlamına gelen Arapça bu duâya, "بارك الله السبت و الخميس = Allah cumartesi ve perşembe gününü mübârek eylesin" şeklindeki benzer bir hadîsin Taberânî tarafından rivâyet edildiği belirtilmekle beraber aslının olmadığı, halkın dilindeki sözlerden biri olarak değerlendirildiği yerlerden bk. meselâ Ahmed b. İsmâ'îl b. 'Osmân b. Muhammed el-Gûrânî, *el-Kevseru'l-Cârî ilâ Rıyâzı Ehâdîsi'l-Buhârî,* thk. eş-Şeyh Ahmed 'Azv el-'İnâyeti, Beyrût 1429/2008, V,494.

1 Paşa-kapusu'ndan ….. olduklarında M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü

2 envâ'-ı M : — Ü

3 ağaları yedleriyle sîmîn tepsîler Ü : ağalarıyla sîmîn tebsîler M

4 ile M : + [Metnin bu kısmında yazılmış olan "ve dahi girüden" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] Ü

5 ile M : + [Metnin bu kısmında yazılmış olan "ve iki cânibe saf-beste olan" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] Ü

ağası'na sırt semmûr kürkler ve mu‘tâd üzere Teşrîfâtî ve sâyirlere hıl‘atler ilbâs buyurılup, surreler ve boyama ve makrameler ve in‘âmât-ı hümâyûn ile hâzır olan ricâl mesrûr buyuruldu.

Sefâret-i Hattî el-Hâc Mustafa Efendi ez-Hâcegân-ı Dîvân be-cânib-i Nemçe berây-ı[1] murâ‘ât-i merâsim-i sulh u salâh

Bundan akdem Nemçe Çâsârı ve Roma İmperatoru olan Altıncı Karoloş [Charles VI]*, bilâ-veled-i zükûr üftâde-i teng-nây-ı hufra-i kubûr oldukda, Nemçe Devleti'nin dokuz ‘aded hersekleri ittifâkıyla hâlik-i mûmâ ileyhin Marya Tireze [Marie Thérèse]** nâm duhterini mülk-i mevrûsu olan Mecar ve Çeh memleketlerinin Çâsârîçesi olmak üzere beynlerinde ihtiyâr edüp, lâkin Roma İmperatorluğu mâddesinde zikr olunan herseklerin her biri müşettitü'r-re’yi ve'l-akvâl olmalarıyla, miyânelerinde hudûs-i kīl ü kāl ve vukū‘-i ihtilâf ü ihtilâl **[M 149b]** sebebi ile âyîn-i dalâlet-rehînleri muktezâsınca her biri İmperatorluk postuna dendân-ı âz-ı gürâzı tîz ve birbirleriyle mükâlebe vü sitîz ederek encâm-ı kâr-ı husrân-me’âlleri, muhâsama vü cidâl ve muhârebe vü kıtâle mü’eddî olup, ol vakitde Françe Devleti tarafından dahi mâdde-i mezkûreye berây-ı temşiyet itâle-i dest-i ta‘arruz ve ba‘zı herseklere muzâheret ve ba‘zılarına gadr u ihânet olunmak **[Ü 9a]** hâletleri, manzûr u meşhûd ve İngiltere Kıralı dahi zikr olunan herseklerden ma‘dûd olmakdan nâşî, Françe ile beynlerinde müşeyyed ü üstüvâr olan ser-rişte-i ülfet ü musâfât, ‘ukde-i ‘adâvet ü muhâsamât ile mûy-i zengî-i Firengî gibi girih-gîr ve birbirlerini kahr u tedmîr ve ızrâr[2] u tekdîr kasdiyle müddet-i medîdeden beri[3] ceng ü peykâra ibtidâr ve Avrupa ta‘bîr olunan Memâlik-i Firengistân'ın her tarafında bu sebeb ile fitne vü fesâd âşikâr olmuşidi. Esnây-ı mezkûrda sâlifü'z-zikr herseklere intibâh ile bî-hûde nebâh-ı segâneden çendân sükûnet ve birbirlerine savlet-i ‘akūrâneden ferâgat gelüp, ittifâk-ı ârâ ile mûmâ ileyhâ Çâsârîçe'nin zevci olup, ber-vech-i istiklâl Toşkana Memleketi'nin Dukası olan Françesko [François I]*** nâm Duka'yı[4] zevcesi Çâsârîce-i mûmâ ileyhâ

---

1 **berây-ı** [Burada yer alan “**te’kîd-i**” kelimesinin üzeri çizilmiştir] Ü : + te’kîd-i M

* Metnimizde Karoloş okunacak şekilde yazılmış olan Alman İmperatoru Charles VI. (1 Ekim 1685 – 20 Ekim 1740/29 Receb 1153) için bk. meselâ “Charles VI”, *Nouvelle Biographie Universelle depuis ..,* Paris 1854, IX,782-784.

** Metnimizde Marya Tireze (ماریه تیره زه) okunacak şekilde yazılmış olan Roma İmperatoriçesi Marie Thérèse (13 Mayıs 1717 - 29 Kasım 1780), Almanca yazılışı Maria Theresia için bk. meselâ “Marie Thérèse d'Autriche”, *Nouvelle Biographie Générale depuis...*, Paris 1860, XXXIII,630-640.

2 ve ızrâr u Ü : — M

3 beri Ü : berü M

*** Metnimizde Françesko okunacak şekilde yazılmış olan Alman Kralı ve Toskana Büyük Dukası François I (8 Aralık 1708 – 18 Ağustos 1765) için bk. meselâ “François I”, *Nouvelle Biographie Générale Depuis les Temps ...,* Paris 1858, XVIII,493-495.

4 Françesko nâm Duka'yı (دوقه یی) M : Francesko nâm Duka'yı (طوقه یی) Ü

ile ‘ale'l-iştirâk Roma İmperatoru olmak üzere beynlerinde kavl ü karâr ve bu vechile kadîmî nizâm-ı husrân-encâmlarını tecdîd ü temhîde ibtidâr etmeleriyle, bu hılâlde Devlet-i ‘aliyye ile Nemçe Devleti beyninde vakt-i mev‘ûd ile ber-karâr olan cidâr-ı musâfâtın üstüvâr u istimrârı, Çâsârîçe-i mûmâ ileyhânın netîce-i âmâl ü efkârı olduğundan mâ‘adâ, zevci Toşkana Dukası mûmâ ileyhin dahi öteden beri[1] Devlet-i ‘aliyye-i dâ’imü'l-karâr ile müstakıllen Toşkana Devleti'nin müceddeden peyvend-i sulh u salâha râbıtabend-i istikrâr olmasına kemâl-i hâhiş ile meyl ü i‘tibârı olmağla, **[Ü 9b]** gerek İmperatorluk mâddesinin vech-i meşrûh üzere karâr-dâde ve pezîrây-ı nizâmı ve gerek mevâdd-ı müsâlemenin resîde-i derece-i hüsn-i hıtâm olması husûslarını hâvî başka başka nâme ve tahrîrâtları bundan akdem Orta Elçilik Pâyesi'yle Âsitâne-i sa‘âdet'de mukīm Nemçe[2] Kapu Kethudâsı'na vârid ü vâsıl ve Elçi-yi mesfûr dahi ba‘de'l-istîzân ‘atebe-i ‘aliyye-i şevket-hadîme ‘arz u teslîme me’zûn u murahhas ve iltifâta nâ’il olmağla, ber-muktezây-ı vakt ü hâl, kā‘ide-i Devlet-i ‘aliyye-i ebed-iştimâl üzere ba‘de'l-istişâre ittifâk-ı ârây-ı ricâl ile dîn ü Devlet-i ‘aliyye'ye enfa‘ u evlâ hâlet olduğu mecma‘un ‘aleyhâ olmağla, bu bâbda olan mes’ûl ü müsted‘âlarına müsâ‘ade-i ‘aliyye-i Husrevâne ve niyâz ü recâlarına müsâ‘afe-i Mülûkâne erzânî buyurılup, Çâsârîçe-i mûmâ ileyhâ ile musâlaha-i medîde ve Toşkana Memleketi hudûd-i İslâmiyye ile mülâsık olmayup, bu‘d u[3] mesâfesi olmağla, Duka-i mûmâ ileyh ile dahi müsâleme-i mü’ebbede ‘akd ü temhîd ve mevâdd-ı musâfât zabt u tevkîd olunup, ol esnâda her birine iktizâ eden nevâmic-i hümâyûn ve ‘ahidnâme-i mehâbet-makrûn ‘inâyet ü ihsân buyurılup, Elçi-yi mesfûr vesâtatiyle tesyîr u irsâl ve bu keyfiyyet beyne't-tafsîli ve'l-icmâl cild-i evvel makālesi hılâlinde rakam-zede-i hâme-i sadâkat-me’âl olmuşidi. el-Hâletü hâzih kā‘ide-i kadîme-i Devlet-i ‘aliyye-i müstedîme üzere te’kîd-i zavâbıt-ı sulh u salâh ve teşyîd-i revâbıt-ı müsâleme-i müstevcibü'l-felâh irâdesiyle **[Ü 10a]** taraf-ı bâhiru'ş-şeref-i Devlet-i ‘aliyye'den dahi müceddeden bir Sefîr-i fetânetsemîrin[4] **[M 150a]** ba‘s ü tesyîri husûsunda mesfûrların iltimâs ü istid‘âları derkâr olduğundan başka, ez-kadîm bu hânedân-ı ebed-‘unvân-ı ‘Osmâniyye'nin eyâdî-i ni‘am ve envâ‘-ı lutf u keremi cihân ü cihâniyâna mebzûl ü şâmil ve kadr u isti‘dâdınca mütesâviyeten dost ve düşmene mütevârid ve vâsıl olmağla, bunların hakkında dahi a‘tâf-ı Şehinşâhî bî-dirîğ buyurılup, Hâcegân-ı Dîvân'dan bundan akdem mansıb-ı Mevkūfât ile be-nâm olup, ‘ilm ü ma‘rifet ve rüşd ü fetânet ile etrâb ve akrânının mümtâz ve serbülendi Hattî el-Hâc Mustafa Efendi cenâbları, emr-i Sefâret'e intihâb u istishâb ve Nişâncılık Pâyesi'yle me‘âlî-elkāb buyurılup, mâh-ı mezkûrun on sekizinci

1 beri Ü : berü M
2 Nemçe Ü : — M
3 bu‘d u Ü : bu‘d M
4 semîrin Ü : + semîrin M

gününde◊ huzûr-i ‘âlî-yi cenâb-ı Âsafî'de hıl‘at-i fâhire iksâ ve keremen ferâce-i semmûr kürk dahi i‘tâ buyurılup, iktizâ eden nâme-i hümâyûn-ı celâdet-nişân ve şân-ı Saltanat-ı Hılâfet-‘unvâna şâyân mûmâ ileyhimâya ‘inâyet ü ihsân-ı Husrevâne buyurılan ba‘zı tuhaf makūlesi eşyâ dahi Sefîr-i mûmâ ileyhe teslîm ve levâzım-ı seferiyye ve mesârıf-ı sâyiresi[1] takdîm ü tetmîm buyurılup, Orta Elçilik ‘unvâniyle savb-ı me’mûra ‘inân-tâb-ı ‘azîmet oldu. Keyfiyyet-i merkūmenin îzâhı kasdiyle i‘tâ buyurılan nâme-i hümâyûnun ‘aynı bir sûreti sebt-i cerîde-i vekāyi‘ kılındı[2]. **[Ü 10b]**

Rikâb-ı müstetâb-ı hazret-i Hılâfet-penâhî'den hâlâ Roma İmperatoru Françesko'ya[3] Devlet-i ‘aliyye'nin Orta Elçisi mûmâ ileyh Hattî Efendi ile isrâ buyurılan nâme-i hümâyûn sûretidir.

İftihâru'l-ümerâ’i'l-‘izâmi'l-‘İseviyye, muhtâru'l-küberâ’i'l-fihâmi'l-Mesîhiyye, muslihu mesâlih-i cemâhîr-i tâ’ifeti'n-Nasrâniyye, sâhibü (ساحب) ezyâli'l-haşmeti ve'l-vekār, sâhibu delâ’ili'l-mecdi ve'l-i‘tibâr hâlâ müntehab Roma İmperatoru ve Çarmanya Kıralı ve Lurine ve Toşkana'nın Duka-i Kebîri ve sâ’ir niçe mahallerin Prenci ve Kontesi olan haşmetlü miknetlü dostumuz Francesko [François I] *hatemallâhu ‘avâkıbehû bi'l-hayri ve'r-reşâdi ve elheme ileyhi sebîle[4]'s-savâbi ve's-sedâd** tevkī‘-i refî‘-i hümâyûnumuz vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki, mültecây-ı kayâsıra-i cihân ve melâz-i ekâsira-i devrân olan Devlet-i ‘aliyye-i kavî-bünyâd-ı ‘Osmânî ve Saltanat-ı seniyye-i[5] me‘âlîmu‘tâd-ı Cihân-bânî'mize izhâr-ı merâsim-i ıhlâs ve ibrâz-ı levâzım-ı dostî vü ihtisâs eden mülûk-i marziyyü's-sülûk haklarında vücûh-i a‘tâf ü ‘inâyet ve sunûf-i eltâf u mekremet-i Mülûkâne'miz mebzûl ve bî-dirîğ tutulmak, ecdâd-ı ‘izâmımız *enârallâhu Te‘âlâ berâhînehum*** hazerâtından müntakıl ve mevrûs, şîme-i kerîme ve haslet-i cemîle-i Pâdişâhâne'mizden olduğu ma‘lûm-i ‘âlemiyân olmağla, binâ’en ‘aleyh cenâbınız mukaddemâ serîr-i İmperatorî'ye iclâs olunduğunuzu eslâfınız isrine iktifâ ile ber-mu‘tâd resm-i kadîm-i dostâne, mahsûs nâme-i mahabbet-‘allâmeniz ile Der-bâr-ı Hılâfet-karâr-ı Husrevâne'mize i‘lâm ü tefhîm ve müceddeden tahrîk-i ser-halka-i **[Ü 11a]** âşinâyî ve ülfet

◊ 18 Muharrem 1161 = 19 Ocak 1748 Cuma. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “muharrem” yazısı vardır.

1 sâyiresi Ü : sâyiresini M

2 kılındı M : + [Metnin bu kısmında yer alan “**Sûret-i nâme-i hümâyûn**” kelimelerinin üzeri çizilmiştir] Ü

3 Françesko'ya M : Francesko'ya Ü

4 sebîle Ü : سبل M

* ختم الله عواقبه بالخير و الرشاد و الهم اليه سبيل الصواب و السداد = Allah âkıbetini hayreylesin, doğruya iletsin ve dosdoğru yola gelmek kendilerine ilhâm olunsun” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

5 seniyye-i Ü : — M

** انار الله براهينهم = Allah onların delîllerini ışıklandırsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

zımnında Âsitâne-i sa‘âdet'imizde mukīm Nemçe Kapu Kethudâsı olup, Roma İmperbiyomunun Kavalîri* ve Nemçe Devleti'nin müsteşârı olan kıdvetü'l-ümerâ'i'l-[1]milleti'l-Mesîhiyye İrinfo Hıristo Furu de Penkler** *hutimet ‘avâkıbu-hû bi'l-hayr****ı* Orta Elçilik rütbesiyle pîrâye-dâr-ı temşiyet ü tanzîm etmenizden nâşî, miyânede müceddeden dostluk ve safvetin ‘akd ü temhîdi münâsib görüldüğü ecilden, de'b-i dîrîn-i Devlet-i ebed-karînimiz üzere Vezîr-i a‘zam'ımız vesâtatiyle izn ü ruhsat-ı hümâyûnumuz sudûrundan sonra, elçiniz mûmâ ileyh pîş-gâh-ı sa‘âdet-dest-gâhımızda kā‘ide-i cebhe-sâyî merâsimin edâ vü takdîm ve nâme-i musâdakat-‘allâmenizi teblîğ **[M 150b]** u teslîm ‘akabinde teşrîfât-ı seniyye-i Mülûkâne'mize mazhar u sezâ olup, resm-i pîşîn-i Cihân-bânî üzere nâme-i sadâkat-makrûnunuzun tercemesi, pâye-i serîr-i ‘inâyet-masîr-i Hâkānî'mize ‘arz u telhîs olundukda, hulâsa-i mazmûnunda müceddeden mâ-beyninde dostluk ve meveddet ‘akdi, cây-gîr-i zamîriniz olmak hasebiyle bu gûne vaz‘-ı dostâne ve tavr-ı sâdıkānenizden tab‘-ı hümâyûn-i safâ-makrûnumuz münbasıt u mahzûz olduğuna binâ'en, zikr olunan dostluk ve müvâlâtın teşyîd ü istihkâmı esbâbına tarafeynden sa‘y ü gûşiş olunarak, dil-hâh-ı cânibeyn üzere mebânî-yi musâfât, pezîrây-ı istikrâr u in‘ikād olmağın, tasdîk-nâme-i sıhhat-dâ'imeler bundan mukaddem Âsitâne-i ‘aliyye'mizde ahz ü i‘tâ ve taraf-ı Saltanat-ı seniyye'mizden şeref-yâfte-i sudûr olan ‘ahid-nâme-i Husrevâne'miz **[Ü 11b]** elçiniz mûmâ ileyh tevassutuyla mukaddemâ tarafınıza tesyîr u isrâ kılındığından[2] başka, bu gûne musâfâtın te'kîdi ve tarafınızdan elçiniz mûmâ ileyhe gelan memhûr kağıdınız muktezâsınca bundan böyle dahi Orta Elçilik rütbesiyle Der-bâr-ı Hılâfet-karâr-ı Pâdişâhâne'mizde ikāmetinin terhîsi içün ‘âdet-i hasene-i Saltanat-ı seniyye'miz üzere düstûr-i ekrem, müşîr-i efham, nizâmü'l-‘âlem, nâzımu menâzımi'l-ümem, müdebbiru umûri'l-cumhûri bi'l-fikri's-sâkıb, mütemmimü mehâmmi'l-enâmi bi'r-re'yi's-sâyib, mümehhidü bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl, müşeyyidü erkâni's-sa‘âdeti ve'l-iclâl, mürettibü merâtibi'l-Hılâfeti'l-kübrâ, mükemmilü nâmûsi's-Saltanati'l-‘uzmâ el-mahfûfu bi-sunûf-i ‘avâtıfi'l-Meliki'l-a‘lâ bi'l-fi‘l Vezîr-i a‘zam-ı sütûde-şiyem ve Vekîl-i mutlak-i kaviyyü'l-hime[mi]miz ‘Abdullah Paşa *edâmallâhu Te‘âlâ iclâlehû ve zâ‘afe bi't-te'yîdi iktidârahû ve ikbâlehû**[4]*nun

* Metnimizde kavalîr diye okunabilecek kelime, Fransızca atlı, binici anlamına gelen cavalier olmalıdır; bk. Bianchi, *age,* I,218. "İmperpiyom" gibi okunabilecek kelime ise "İmperium = İmparatorluk" anlamında olmalıdır.

1 kıdvetü'l-ümerâ'il- M : kıdvetü ümerâ'-i Ü

** Metnimizde İrinfo Hıristo Furu de Penkler (ایرنفو خرستو فورو ده پنکلر) okunabilecek şekilde kaydedilmiş olan 6 Nisan 1767'de vefât eden Büyükelçi Heinrich Christof Freiherr von Penkler/Baron Joseph de Penkler için bk. meselâ *Jahrbuch des Heraldisch-Genealogischen Vereins Adler in Wien,* Wien 1874, 136-137.

*** ختمت عواقبه بالخير = Allah âkıbetini hayreylesin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 kılındığından M : kılınduğundan Ü

*4 ادام الله تعالى اجلاله و ضاعف بالتأييد اقتداره و اقباله = Yüce Allah onun saygınlığını devam ettirsin ve desteğiyle iktidârını ve bahtını arttırsın" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

vesâtat-i Âsaf-menkabetleriyle elçiniz mûmâ ileyh ‘atebe-i ‘aliyye-i bâhiretü'l-mevhibetimize cebîn-sâyî şerefin ihrâz ile nâ’il-i etemm-i ruhsat-ı ikāmet ve teşrîfât-ı behiyyemiz ile meşmûl-i ‘inâyet ü mekremet olup, bu siyâkda eğerçi başka nâme-i dostî-‘allâmemiz yedine def‘ u teslîm olunmuşdur. Ancak sizin ber-vech-i muharrer taraf-ı câhiru'ş-şeref-i Şâhâne'mize olan hulûs u sadâkat ve kemâl-i ihtisâsa meyl ü rağbetiniz, vesîle-i tezâyüd-i ikrâm ve zerî‘a-i tevâfür-i ihtirâm olduğundan gayri, böyle müceddeden te’sîs-i bünyân-ı mühâdene ile teşyîd-i erkân-ı musâfaha esnâsında, mücerred tevkîd-i me‘âkıd-i hubb ü velâ ve te’kîd-i kavâ‘id-i safvet-i **[Ü 12a]** selâmet-intimâ içün mahsûs elçi tesyîri dahi kānûn-i kadîm-i Saltanat-ı müstedîmimizden olmağın, istifsâr-ı hâtırınız içün Hâcegân-ı Dîvân-ı hümâyûnumuzdan olup, Devlet-i ‘aliyye'mizde mertebe-i a‘lâ ve derece-i esnâ ‘add olunan Tevkī‘îlik pâye ve menzileti ile şânı i‘lâ ve terfî‘ ve Orta Elçilik rütbesiyle dahi menşûr-i kadr u mekânı vâlâ ve tevkī‘ kılınan reşîd ü erîb ve mu‘temed ü edîb iftihâru'l-emâcidi ve'l-a‘yân el-Hâc Mustafa Hattî *dâme mecdühû*[*] me’mûr u ta‘yîn kılınmağla, işbu nâme-i vedâd-‘allâme-i Mülûkâne'miz ısdâr ve mûmâ ileyh ile tesyîr u irsâl olunmuşdur. Lede'l-vusûl mûmâ ileyh lihâza-i ‘ayn-ı istînâs ü vedâd ile manzûr u meşmûl oldukdan sonra, bu cânibe irhây-ı ‘inân-ı ric‘ate izn ü ruhsat verilüp, ilâ mâ-şâ’allâhu Te‘âlâ melhûz u me’mûl olan ıhlâs u meveddet ve ihtisâs u mahabbetin yevmen fe-yevmen müzdâd olmasına tarafınızdan sıdk-ı ‘azîmet birle ri‘âyet olundukca, cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı Mülûkâne'mizden dahi devâm ü istimrâr ve sebât ü istikrârına sarf-ı cell-i himmet olunacağı ma‘lûmunuz ola; *ve's-selâmu ‘alâ meni't-tebe‘a'l-hüdâ*[1]**. **[M 151a]**.

‘Atebe-i ‘aliyye-i hazret-i Şehriyârî'den hâlâ Roma İmperatoriçesi Marya Tereze'ye ‘inâyet ve i‘tây-ı Mülûkâne buyurılan nâme-i mevhibet-‘allâmenin sûretidir ki, mûmâ ileyh Hattî Efendi ile irsâl olunmuşdur.

Müftehıratü'l-melekâti'l-‘azîmâti'l-‘Îseviyye, Muhtâretü'l-muhadderâti'l-fahîmâti'l-Mesîhiyye, **[Ü 12b]** muslihatü mesâlih-i cemâhîri't-tâ’ifeti'n-Nasrâniyye, sâhibetü ezyâli'l-haşmeti ve'l-vekār, sâhibetü delâ’ili'l-mecdi ve'l-i‘tibâr Mecar ve Çeh Kıraliçesi ve Avuşturya'nın Arhı Dukasesi[***] ve hâlâ Roma

---

* دام مجده = Şân ve şerefi devâm eylesin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

1 'l-hüdâ Ü : + 'l-hüdâ M

** و السلام على من اتبع الهدى = Selâm hidâyete tabi olanların üzerine olsun” anlamına gelen bu cümle el-Buhârî, Bed’u'l-Vahy, 6, Cihâd, 102; Müslim, Cihâd, 74; Ebû Dâvud, Edeb, 119, Ahmed b. Hanbel, 1/263, 2/58'de geçen Hz. Peygamber'in bir hadîsidir; bk. Wensinck, VII,78.

*** Metnimizde “Avuşturya'nın Arhı Dukasesi” şeklinde okumaya müsâit kelimeler, “Archiduchesse d'Autriche = Avusturya Arşidüşesi” anlamındadır.

İmperatoriçesi olan dostumuz haşmetlü miknetlü Marya Tereze [Marie Thérèse][*] Brenc Besa[**] *hatemallâhu ʻavâkıbehâ bi'l-hayri ve'r-reşâdi ve ahsene ileyhâ sebîle's-savâbi ve's-sedâd*[***] tevkī‘-i refī‘-i hümâyûnumuz vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki cenâb-ı Vâcibü'l-vücûd ve müfeyyaz-ı vücûd-i her-mevcûd *tenezzehe zâtühû ʻani't-tenâhî ve'l-hudûd*[*4]un ‘inâyet-i bî-gāyeti ve iki cihân serveri Habîb-i Hudâ, şefī‘-i rûz-i cezâ Muhammedü'l-Mustafâ *ʻaleyhi efdalü't-tehâyâ*[*5] hazretlerinin mu‘cizât-ı kesîretü'l-berekâtiyle melce’-i selâtîn-i rûy-i zemîn ve melâz-i havâkīn-i sâhib-i temkîn olan ‘atebe-i ‘aliyye-i ‘inâyet-medâr ve südde-i seniyye-i übbehet-karârımıza izhâr-ı levâzım-ı dostî ve meveddet ve îfây-ı merâsim-i samîmî ve mahabbet eden mülûk-i marziyyü's-sülûkün merâmlarına müsâ‘ade ve dil-hâhlarına müsâ‘afe ile teşyîd-i erkân-ı musâlaha ve te’kîd-i kavâyim-i müsâlemeye bezl-i cell-i himmet olunmak, ecdâd-ı me‘âlî-nijâd-ı behiştî-rifâdımız *enârallâhu Teʻâlâ berâhînehum*[*6] hazerâtından muntakal ve mevrûs şîme-i kerîme-i Mülûkâne ve haslet-i cemîle-i Şâhâne'mizden idüği ma‘lûm-i ‘âlemiyân olup, binâ’en ‘aleyh bundan akdem Belgırad altında mün‘akıd olan musâlaha-i mübârekenin mevâddı ve ba‘dehû Âsitâne-i sa‘âdet'imde karâr-dâde ve imzâ olunan husûsların temessükü ve sonra Elçi-i Kebîr'inizin murahhaslığı ile bi'l-müzâkere **[Ü 13a]** karâr-dâde olup, imzâ ve mübâdele kılınan mevâdd-ı temessükü tarafeyden mer‘î ve mu‘teber tutılup ve lâkin beyne'd-devleteyn işbu düstûru'l-‘amel tutılan ve tarafeynden bu âna değin niçe ‘alâyim-i vâzıha ile müstahkem ve mu‘teber olan hüsn-i müvâlât ve şerâyit-ı müsâleme ve musâfât, zevc-i muhtereminiz olup, hâlâ müntehab Roma İmperatoru ve Cermanya[1] Kıralı ve Lurine ve Toşkana'nın[2] Duka-i Kebîr'i olan iftihâru'l-ümerâ’i'l-‘izâmi'l-‘Îseviyye, muhtâru'l-küberâ’i'l-fihâmi'l-Mesîhiyye, muslihu mesâlih-i cemâhîri't-tâ’ifeti'n-Nasrâniyye, sâhibu (ساحب) ezyâli'l-haşmeti ve'l-vekār, sâhibu[3]

* Metnimizde Marya Tereze okunacak şekilde yazılmış olan Roma İmperatoriçesi Marie Thérèse (13 Mayıs 1717 - 29 Kasım 1780), Almanca yazılışı Maria Theresia için bk. meselâ “Marie Thérèse d'Autriche”, *Nouvelle Biographie Générale depuis...*, Paris 1860, XXXIII,630-640.

** Metnimizde “Prenc Besa” okunacak şekilde yazılmış olan kelimeler muhtemelen “Prince Pacifique = Barışsever Prens” anlamında olmalıdır.

*** ختم الله عواقبها بالخير و الرشاد و احسن اليها سبيل الصواب و السداد = Allah âkıbetini hayreylesin, doğruya iletsin ve dosdoğru yola gelmek kendilerine güzel gösterilsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

*4 تنزه ذاته عن التناهى و الحدود = Onun zâtı her tür sınırlamalardan uzaktır” anlamına gelen Arapça bir ifâdedir.

*5 عليه افضل التحايا = Selâmların en üstünü onun üzerine olsun” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

*6 انار الله تعالى براهينهم = Yüce Allah onların delîllerini parlatsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

1 Cermanya Ü : Çermanya M

2 Toşkana'nın Ü : Toşka[na]'nın M

3 sâhibu M : sâhibü'd- Ü

delâ'ili'l-mecdi ve'l-i'tibâr dostumuz haşmetlü miknetlü Francesko [François I] *hatemallâhu 'avâkıbehû bi'l-hayri ve'r-reşâdi ve ahsene ileyhi tarîka's-savâbi ve's-sedâd*[*] cenâblarıyla müceddeden 'akd olunan musâlaha-i dâ'imenin in'ikādına bâ'is ü bâdî olmakdan nâşî, İmperator-i müşârun ileyh ile temhîd olunan musâfâtın 'akdi vaktinde zikr olunan Belgırad Musâlahası'nın ve kezâlik sonradan gerek Âsitâne-i sa'âdet'imizde imzâ olunan husûsların ve gerek büyük elçiniz[1] ile ba'de'l-müzâkere karâr-dâde olan mevâddın temessükleri dahi dâ'im ve ber-karâr kalmak sezâ görülmekle, müzâkere ve mükâlemesine Âsitâne-i sa'âdet'imizde kapu kethudâlığınız ile mukīm iken Orta Elçilik verilan kıdvetül-ümerâ'i'l-milleti'l-Mesîhiyye İrifo Hristo Furu de Penkler[**] *hutimet 'avâkıbuhû bi'l-hayr*[***]*ı* me'mûr ve 'akd ü temhîdiyçün ma'mûlun bih ruhsat-nâme-i sıhhat-'allâmeniz ile müstakıllen nâmzed-i umûr eylemeniz hasebiyle ruhsat-nâmenizin **[Ü 13b]** asıl ve tercemesi, ber-vech-i mu'tâd Vezîr-i a'zam'ımız vesâtatiyle rikâb-ı kâm-yâb-ı Mülûkâne'mize 'arz u telhîs olunup, mazmûn-i velâ-nümûnu ma'lûm-i hümâyûnumuz olmağla, bu gûne etvâr-ı **[M 151b]** dostâne ve reftâr-ı sâdıkāneniz bâ'is-i inbisât-ı derûn-i Şehinşâhâne'miz olmak hasebiyle zikr olunan Belgırad Musâlahası'nda ve sonra karâr-dâde olan mevâdd-ı temessüklerinde bir nesne tebdîl ü tagyîr olunmayup ve ol esnâda husûl-pezîr olan husûslar dahi bi-temâmihâ yerlü yerinde takrîr olunup, vechen mine'l-vücûh bir mâddesine mugāyeret gelmeksizin cümlesinin te'kîd ü teşyîdine ve musâlaha mevâddının yirmi üçüncü mâddesi mantûkunca mukaddemâ yirmi yedi seneye değin ta'yîn olunan müddet yerine, mesâğ-ı şer'î olduğu vechile müddet-i memdûde ile işbu musâfâtın dâ'im ve ber-karâr kılınmasına cânib-i me'âlî-yi Mülûkâne'mizden izn-i hümâyûn-i Hılâfet-makrûnumuz erzânî kılınup, kezâlik husûs-ı mezkûr vech-i muharrer u mastûr üzere pezîrây-ı teşyîd ü te'kîd kılınmak tarafeynden müstahsen ü müstasveb görülmeğin, elçiniz mûmâ ileyh ile ba'de'l-müzâkere 'akd olunan dâ'imî sulh ve dostluğun tasdîk-nâmeleri bundan mukaddemce Âsitâne-i sa'âdet'imizde ahz ü i'tâ ve taraf-ı melzûmü'ş-şeref-i Husrevâne'mizden verilan 'ahid-nâme-i hümâyûn-i mevhibet-nümûnumuz, elçiniz mûmâ ileyh vesâtatiyle tarafınıza irsâl ü isrâ kılındığından[2] başka, bu gûne musâfâtın te'kîdi tarafınızdan elçi-i mûmâ

---

* حتم الله عواقبه بالخير و الرشاد و احسن اليه طريق الصواب و السداد = Allah âkıbetini hayreylesin, doğruya iletsin ve dosdoğru yola gelmek kendilerine güzel gösterilsin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

1 elçiniz Ü : elçiler M

** Metnimizde İrifo Hıristo Furu de Penkler (ايريفو خرستو فورو ده پنكلر) okunabilecek şekilde kaydedilmiş olan 6 Nisan 1767'de vefât eden Büyükelçi Heinrich Christof Freiherr von Penkler/Baron Joseph de Penkler için bk. meselâ *Jahrbuch des Heraldisch-Genealogischen Vereins Adler in Wien,* Wien 1874, 136-137.

*** ختمت عواقبه بالخير = Allah âkıbetini hayreylesin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 kılındığından M : kılınduğundan Ü

ileyhe gelan memhûr kağıdınız muktezâsınca bundan böyle dahi Orta Elçilik **[Ü 14a]** rütbesiyle Der-bâr-ı Hılâfet-karâr-ı Pâdişâhâne'mizde ikāmetinin terhîsı içün ‘âdet-i hasene-i Saltanat-ı seniyyemiz üzere düstûr-i ekrem, müşîr-i efham, nizâmü'l-‘âlem, nâzımu menâzımi'l-ümem, müdebbiru umûri'l-cumhûri bi'l-fikri's-sâkıb, mütemmimü mehâmmi'l-enâmi bi'r-re’yi's-sâ’ib, mümehhidü bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl, müşeyyidü erkâni's-sa‘âdeti ve'l-iclâl, mürettibü merâtibi'l-Hılâfeti'l-kübrâ, mükemmilü nâmûsi's-Saltanati'l-‘uzmâ el-mahfûfu bi-sunûf-i ‘avâtıfi'l-Meliki'l-a‘lâ Vezîr-i a‘zam-ı sütûde-şiyem ve Vekîl-i mutlak-ı sadâkat-‘alemim ‘Abdullah Paşa *edâmallâhu Te‘âlâ iclâlehû ve zâ‘afe bi't-te’yîdi iktidârahû ve ikbâlehû*[*]nun vesâtat-i Âsafî-menkabetleriyle elçiniz mûmâ ileyh, ‘atebe-i bâhiru'l-mevhibetimize cebîn-sâyî şerefin ihrâz ile nâ’il-i tâmm-ı ruhsat-ı ikāmet ve teşrîfât-ı seniyye-i Pâdişâhâne'miz ile meşmûl-i kerem ü ‘inâyet olmuşdur. Ve lâkin sizin Devlet-i ‘aliyye'mize olan hulûs u sadâkat ve kemâl-i ihtisâsa meyl ü rağbetiniz, vesîle-i tezâyüd-i i‘zâz ve zerî‘a-i tevâfür-i[1] imtiyâzınız olduğundan gayri, böyle dâ’imî sulh ve dostluk ‘akd ü temhîdi esnâsında, mücerred te’kîd-i me‘âkıd-ı hubb u velâ ve te’yîd-i kavâ‘id-i safvet-i selâmet-intimâ içün mahsûs elçi tesyîri dahi de’b-i dîrîn-i Saltanat-ı ebed-karînimizden olmağın, istifsâr-ı hâtırınız içün Hâcegân-ı Dîvân-ı mu‘allâ-‘unvânımızdan olup, Devlet-i ‘aliyye'mizde mertebe-i a‘lâ ve derece-i esnâ ‘add olunan Tevkī‘îlik pâye ve menzileti ile şânı terfî‘ u i‘lâ ve Orta Elçilik rütbesiyle dahi cebîn-i ‘unvânı telmî‘ u vâlâ **[Ü 14b]** kılınan mu‘teber ve sadâkatkâr ve mu‘temed ve dirâyet-şi‘âr, iftihâru'l-emâcidi ve'l-ekârim el-Hâc Mustafa Hattî *dâme mecdühû* me’mûr u ta‘yîn kılınmağla, işbu nâme-i vedâd-‘allâme-i Mülûkâne'miz ısdâr ve mûmâ ileyh ile tesyîr u irsâl kılınmışdır. Lede'l-vusûl mûmâ ileyh tarafınızdan dahi lihâza-i ‘ayn-ı istînâs ü vedâd ile meşmûl kılındıkdan sonra, bu cânibe ‘atf-ı licâm-ı ric‘ate izn ü ruhsat verilüp, ba‘de-ezîn[2] ilâ mâ-şâ’allâhu Te‘âlâ melhûz u me’mûl olan erkân-ı ıhlâs u meveddet ve kavâ’im-i ihtisâs u mahabbetin devâm u keremiyyetine tarafınızdan sıdk-ı niyyet ve nekā’-i taviyyet ile ri‘âyet olundukça, cânib-i me‘âlî-câlib-i[3] **[M 152a]** Şehinşâhâne'mizden dahi idâme vü üstüvâr ve ikāme vü istikrârına sarf-ı cell-i himmet olunacağı ma‘lûmunuz ola; *ve's-selâmü ‘alâ meni't-tebe‘a'l-hüdâ*[**].

---

* ادام الله تعالي اجلاله و ضاعف بالتأييد اقتداره و اقباله = Yüce Allah onun saygınlığını devam ettirsin ve desteğiyle iktidârını ve bahtını arttırsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

1 tevâfür-i Ü : — M

2 ba‘de-ezîn M : ba‘de-zîn Ü

3 câlib-i Ü : + câlib-i M

** و السلام على من اتبع الهدى = Selâm hidâyete tabi olanların üzerine olsun” anlamına gelen bu cümle el-Buhârî, Bed’u'l-Vahy, 6, Cihâd, 102; Müslim, Cihâd, 74; Ebû Dâvud, Edeb, 119, Ahmed b. Hanbel, 1/263, 2/58'de geçen Hz. Peygamber'in bir hadîsidir; bk. Wensinck, VII,78.

İrtihâl-i Şeyh-ı şuyûhu'l-vâsılîn, muktedây-ı gürûh-i sâlikîn ‘Abdullah Efendi el-ma‘rûf bi-Bıçakcılar İmâmı

Mevlânâ-yı mûmâ ileyhin ecdâd-ı ‘âlî-makāmları meşâyih-ı kirâmdan olup, vâlid-i mâcidleri eş-Şeyh el-Hâc Mehmed Efendi dahi belde-i tayyibe-i İstanbul'dan neş’et eden ‘ulemây-ı ‘âmilîn ve fuzalây-ı kâmilînden tedrîs ile meşgūl ve[1] erbâb-ı fuhûlun memdûh u makbûlü olmağla, mevlânâ-yı mûmâ ileyh dahi[2] evâ’il-i hâllerinde vâlid-i şefekat-rehîn ve sâ’ir kümmelînden tahsîl-i ‘ulûm-i ‘akliyye ve nakliyye ederek, tehzîb-i ahlâk ve tenvîr-i a‘râk ve tekmîl-i me‘ârif-i celîle ile şöhre-i âfâk olduklarından sonra, dâ‘î-i nâdî-i hidâyet ile vâdî-i zühd ü takvâya meyl ü rağbet ve altmış seneden mütecâviz müddet tedrîs-i ‘ulûm-i zâhiretü'l-menfe‘ati birle çeşme-sâr-ı fazl[3] u ifzâlden tullâb-ı teşne-hâle isâle-i zülâl-i ma‘rifet edüp, eyyâm-ı mütedâvile ve hengâm-ı mütevâliyede sâmi‘a-âra **[Ü 15a]** ve gûşvâre-i gûş-i asdıkā olur nisâr-ı cevâhir-i va‘z u nasîhat ile vücûd-i pür-sûd-i fezâyil-nümûdu, ‘ibâd-ı Müslimîn'e mahz-ı rahmet ve zerî‘a-i ‘ayn-i menfa‘at bir zât-ı melek-haslet olmağla, mer‘î ve mu‘teber olan tarîkat-i ‘aliyye-i meşâyih-ı kirâma fi'l-asl duhûllerinden nâşî, kā‘ide-i kāyid-i tarîk üzere cennet-mekân[4] merhûm Ebu'l-feth Sultân Mehmed Hân Câmi‘-i şerîfinde vâ‘iz-i me‘âlî-menkabet olmuşlar idi.

Vâkı‘â kendülerinin pîrâye-i zât-ı mahmedet-âyâtları olan salâh u takvâ ve hüsn-i sülûk-i su‘lûk-intimâ ve yümn-i vera‘ u zehâdet-âra[5]larından nâşî, kelâm-ı dürriyyü'n-nizâm-ı sadâkat-irtisâmları, te’sîr-i tâmm ile cây-gîr-i zamîr-i enâm ve meclis-i kudsî-enîs-i va‘z u tedrîsleri, mecma‘-ı zihâm-ı havâss u ‘avâmm olup, mahbûb-i kulûb-i sagīr u kebîr ve memdûh-i elsine-i bernâ vü pîr olmuş Şeyh-ı kerâmet-semîr idiler. ‘İllet-i pîrî sebebi ile birâz müddetden beri[6] hânelerinden taşra hareketleri nâ-kābil iken, yine hâlî durmayup, şîme-i hasene ve etvâr-ı müstahseneleri muktezâsınca tahdîs ü tedrîs ile meşgūl ve neşr-i ‘ulûm-i nâfi‘a ile ifâde vü ifâzaları tullâba meşmûl olup, sinn-i şerîfleri seksan altı derecesine resîde-i hüsn-i encâm ve nüsha-i ‘ömrleri temme bi'l-hayr ile miskiyyü'l-hıtâm olmuş idi ki, bu sene-i mübâreke şehr-i muharrem'ü'l-harâmının yirmi üçüncü yevm-i sülesâda◊ nidây-ı irci‘îye lebbeyk-gûyân

---

1 ve M : — Ü

2 erbâb-ı ….. dahi M : + [Bu kısım metinde üzeri çizilen “erbâb-ı fuhûlden olup, mûmâ ileyh dahi” yerine buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü

3 menfa‘ati birle çeşme-sâr-ı fazl Ü : menfe‘a birle çesme-sâr-ı fasl (چسمه سار فصل) M

4 kā‘ide-i ….. -mekân M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek sonradan satırın üstüne yazılmıştır] Ü

5 su‘lûk ….. -ârâ M : + [Bu kısım üzeri çizilen “zühd-intimâ” kelimelerinin üstüne sonradan yazılmıştır] Ü

6 beri Ü : berü M

◊ 23 Muharrem 1161 = 24 Ocak 1748 Çarşamba. Aşağıda 26 muharremin bizim de tesbit ettiğimiz gerçek takvime göre cumartesi olarak gösterilmesi sebebiyle, metnimizde 23 muharremin salı günü olarak gösterilmesi, dikkatsizlikten kaynaklanmış olmalıdır. Ü

bülbül-i rûh-i pür-fütûhları, gülzâr-ı cinâna tayerân eyledi. Salât-ı cenâzeleri Ebulfeth Câmi'i'nde edâ ve bi-emr-i Hudâ yevm-i mezbûrda kesret-i berf u bârân ile şiddet-i şitâ kemâlde iken, ictimâ' eden nâs dâ'ire-i kıyâsdan bîrûn olup, na'ş-ı pâkin tahmîl-i dûş-i i'zâz ile götürürler[1] iken, zuhûr eden hâlât-ı garîbedendir ki, esnây-ı râhda Kadı Çeşmesi demekle ma'rûf mahalle vusûllerinde, **[Ü 15b]** gurebâdan bir zât-ı şerîf mahall-i mezkûrda vâki' bir dükkân kûşesinde, *"Men mâte garîben fe-kad mâte şehîden*"* tebşîrine mazhar ve bî-kes ü bî-yâver olmağla, hengâm-ı şebde fâreler[2] ba'zı a'zâsına itâle-i dendân-ı câriha ile zahm-zenân ve hûn-i şehâdet her tarafından seyelân olup, keyfiyyet-i merkūm ma'lûm-i ehâlî oldukda, eğerçi gasl ü tekfîn ve mahall-i mezbûrda vâki' Yârhisâr Câmi'i musallâsına vaz' eylemişler, emmâ yevm-i[3] mezbûrda şiddet-i şitâ ve nüzûl-i berf-i bî-intihâdan nâşî, ol bâr-ı kerâmet-disârı istihmâle izhâr-i mecâl ve mekābire teblîğ u îsâlde bir kesde yârây-ı iktidâr âşikâr olmayup, ol **[M 152b]** Şâh-ı melek-fenâyı serîr-i seng-i musallâda tek ü tenhâ ibkā eylemişler. Bu esnâda mevlânâ-yı merhûm-i müşârun ileyhin na'şı tarîk-ı âhardan murûr iktizâ eder iken, bi-hikmetillâhi Te'âlâ sevk-ı sâ'ik-ı gaybî ile mahall-i merkūmdan güzerân ve ma'iyyetlerinde müşâya'a eden gürûh-i enbûh-i cemâ'atden vücûh-i a'yân, hâl-i garîb-i mezkûra 'ayn-ı i'tibâr ile nigerân olup, vâkıf-ı keyfiyyet olmalarıyla der-'akab nemâzını edâ ve anı dahi dûş-i ikrâma irtikā ile mevlânâ-yı müşârun ileyh pîşrev olarak Ok-meydânı tarafında Âyîneli-kavak İskelesi verâsında vâki' mezâristâna îsâl ve Şeyh-ı merhûmun merkadi ittisâlinde şehîd-i mezkûr dahi meşhed-ârâ ve ol garîb-i bî-kes ü bî-nevâ böyle bir zât-ı takvâ-intimâ ile murâfakaten 'âzim-i dâr-ı bekā **[Ü 16a]** olması, hâlât-ı garîbe-i 'ibret-nümâdan vâki' olmuşdur; *rahmetullâhi Te'âlâ*[4] *'aleyhimâ***.

'Akd-i nikâh-ı Hânım Sultân ve icrây-ı merâsim-i behcet-nişân

Cennet-mekân firdevs-âşiyân merhûm Sultân Ahmed Hân *eskenehullâhu Te'âlâ fî gurafi'l-cinân**** hazretlerinin duhter-i sa'd-ahterlerinden dürre-i tâc-ı

---

nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak "**muharrem**" yazısı vardır.

1 götürürler Ü : getürürler M

* من مات غريبا فقد مات شهيدا = Kim garip olarak ölmüşse, şüphesiz şehit olarak ölmüştür" anlamına gelen bu cümlenin Hz. Peygamber'in sözü olmaya layık sözlerden biri olarak değerlendirildiği yerlerden biri için bk. meselâ 'Abdülmelik b. Muhammed b. İsmâ'îl Ebû Mansûr es-Se'âlibî, *el-İ'câz ve'l-Îcâz,* Kâhire ts, I,32.

2 fâreler Ü : fâr[e]ler M

3 emmâ yevm-i Ü : lâkin eyyâm-ı M

4 Te'âlâ M : — Ü

** رحمة الله تعالى عليهما = Yüce Allah'ın rahmeti o ikisinin üzerine olsun" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

*** اسكنه الله تعالى فى غرف الجنان = Yüce Allah onu cennetin odalarında yerleştirsin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

mestûrât, gurre-i nâsıye-i muhassanât, zâtü'l-‘ula ve's-sa‘âdât devletlü ‘iffetlü Sâliha Sultân-ı *‘aliyyetü'ş-şân* hazretlerinin bundan akdem dâhil-i Harem-serây-ı izdivâcları olan Hüseyn Paşa-zâde Vezîr Mustafa Paşa merhûmdan zîb-efzây-ı mehd-i vücûd ve erîke-pîrây-ı ‘âlem-i şuhûd olan kerîme-i mükerreme-i ‘ismet-nişân ‘iffetlü Fâtıma Hânım Sultân hazretlerini hâlâ Sultân-ı müşârun ileyhânın halîl-i celîlü'n-nebîlleri Rumeli Vâlîsi Vezîr-i rûşen-zamîr sa‘âdetlü Yahyâ Paşa hazretlerinin birâder-i kihterleri mîr-i ‘âlî-güher İbrâhîm Bey cenâblarına tezvîc ile fark-ı mübâhâtını ferkad-sâ buyurulmak[1] irâdesi rû-nümâ olmağla, de’b-i kadîm ve şâyân-ı şân-ı Saltanat-ı ebed-müstedîm üzere sıdâk nâmiyle iktizâ eden mehr-i mu‘accel ve nişân ta‘bîr olunan huliyy ü hulel, ya‘nî edevât-ı mücevherât ve sâyir levâzımât-ı mühimmât, Vezîr-i müşârun ileyhin Âsitâne-i sa‘âdet'de Kapu Kethudâsı bulunan Cebeci-başı es-Seyyid ‘Abdî Ağa ma‘rifetiyle tedârük ü ihzâr ve bâ-emr-i hümâyûn mâh-ı merkūmun yirmi altıncı yevm-i sebtde[2] **[Ü 16b]** me’mûr olan ricâl, âlây-ı behcet-iştimâl ile tertîb ü âmâde kılınan nişân-ı mezkûru Kapu Kethudâsı mûmâ ileyhin hânesinden kaldırup[3], Sultân-ı müşârun ileyhâ hazretlerinin serây-ı ‘âlîlerine nakl ü îsâl eylediler.

Ve kā‘ide-i hasene-i Saltanat-ı seniyye üzere sultânân-ı celîletü'ş-şânın ‘akd-i nikâhları Şeyhulislâm efendilere mahsûs olduğu gibi, Hânım sultânların dahi Kadı‘asker efendilere munhasır olmağla, yevm-i mezkûrda hâlâ Sadr-ı Rûm-i fezâ’il-mevsûm mevlânâ Neylî[4] Ahmed Efendi hazretleri med‘uvven Serây-ı merkūmu teşrîf buyurmalarıyla, ber-vech-i Sünnet-i Nebevî ‘akd-i meclis-i şer‘-i Mustafavî buyurup, tarafeynden mütekallid-i ‘izz-i vekâlet olan gerek mûmâ ileyh ‘Abdî Ağa ve gerek Harem ağalarından Musâhib-i Şehriyârî Ağa, vekâletlerin ber-vech-i şer‘î isbât eylediklerinden sonra, berây-ı hıtbe bir hutbe-i belîga inşâdiyle ol kamer-tal‘at ile bu zühre-i evc-i ‘ismet miyânesinde in‘ikād-ı râbıta-i münâkehat pezîrây-ı husûl ve ber-mısdâk-ı kānûn-i şerî‘at, nitâk-ı zevciyyet tarafeynden kemer-bend-i kabûl olduğu derece-i sıhhate mevsûl kılındıkdan sonra, Sultân-ı müşârun ileyhâ hazretlerinden ve dâmâd-ı muhterem mîr-i mûmâ ileyh taraflarından mevlânâ-yı müşârun ileyh cenâblarına ve tarafeynden şeref-i vekâlet[5] **[M 153a]** ile müşerref olan ağayân-ı mûmâ ileyhimâya başka başka ikişer kat kākūm ve semmûr kürkler iksâ ve hâzır bi'l-meclis olan ricâle dahi kâlây-ı mu‘teber i‘tâsıyla merâsim-i ‘âdî **[Ü 17a]** icrâ buyurılup, târîh-i merkūmdan çend rûz

1 buyurulmak Ü : buyurmak M
2 26 Muharrem 1161. 27 Ocak 1748 Cumartesi. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**muharrem**” yazısı vardır.
3 tertîb ü ….. kaldırup M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek satırın üstüne yazılmıştır] Ü
4 Neylî Ü : Nâ’îlî M
5 vekâlet Ü : + vekâlet M

murûrunda mîr-i mûmâ ileyh birâder-i mihterleri[1] Vezîr-i müşârun ileyhin nezd-i ‘âlîlerinden Âsitâne-i sa‘âdet'e vürûd etmeleriyle, müsâ‘ade-i baht-ı Hudâ-dâd ve meyâmin-i tâli‘-i mâder-zâdları muktezâsınca Hıdîv-i kişver-i celâ’il-hısâl, Husrev-i ‘inâyet-güster-i Mahmûdü'l-fi‘âl hazretlerinin lihâza-i iltifât-ı Şehriyârî'lerine mazhar olup, Dergâh-ı mu‘allâ Kapucu-başılığı inzımâmiyle Silahşorân-ı Hâssa zümresine ilhâk ve çırağ-ı hâss-ı şeref-iltisâk buyurulmağla, vücûh ile mesrûr u kâm-rân ve mümtâz-ı emsâl ü akrân buyuruldu. Ve vakt-i zifâflarında vâki‘ olan sûr-i pür-sürûr dahi târîhiyle zîrde muharrer u mastûrdur.

‘Azl ü nasb-ı Ser-etıbbây-ı Hâssa bâ-hatt-ı hümâyûn

Bundan akdem mevâlî-i kirâmdan İstanbul Pâyesi'yle bi'l-istîhâl Ser-etıbbây-ı Hâssa olan hâzık-ı Aristo-yi zemân, fâyık-ı zû-fünûn-i devrân, hikmet-şinâsân-ı dehrin ser-bülendi[2] mevlânâ Mehmed Sa‘îd Efendi hazretleri, ‘âdet-i rûzgâr-ı televvün-kâr mağzâsınca[3] eğerçi çend müddetden beri[4] hıdmet-i celîle-i mezkûreden mufârakat ve hâne ve sâhil-hânesinde devâm-ı ‘ömr ü devlet-i Pâdişâhî ed‘iyesine muvâzabet ile imrâr-ı vakt üzere idi. Lâkin ez-kadîm gül-i nâzik-mizâc-ı nezâket-imtizâc-ı cenâb-ı Şehinşâhî'ye vâkıf ve tab‘-ı letâfet-neb‘-ı Hılâfet-penâhî'yi ‘ârif olup, edîb-i sâhib-i kemâl bir zât-ı mücerrebü'l-ahvâl[5] olmalarıyla, **mısra‘**[6]:

Yine mecrây-ı kadîmin bulur âb-ı ihsân

müfâdınca hakkında kadîmden cârî ve sârî olan[7] rûd-bâr-ı ‘inâyet, ser-çeşme-i ‘âtıfetden **[Ü 17b]** zülâl-rîz-i feyzân-feyz-ı re’fet ü merhamet olup, mâh-ı merkūmun yirmi yedinci gününde◊ şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i ‘inâyet-nümûn mûcebince tekrâr Hâssa Hakîm-başılık mansıbı ile dil-şâd ve hâtır-ı meksûr ve cerîha-i fu’âdı cebîre-bend-i eltâf-ı Husrevâne'den pezîrây-ı ilti’âm ve hurrem-âbâd olup[8] ve ber-vech-i mu‘tâd evvelâ huzûr-i hazret-i Âsafî'de, ba‘dehû sa‘âdetlü Dârussa‘âdeti'ş-şerîfe hazretleri nezd-i ‘âlîlerinde

---

1 birâder-i mihterleri [Buradaki “mihter” kelimesi sonradan satırın üstüne yazılmıştır] Ü : birâderleri M
2 hikmet- ….. -bülendi M : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek sonradan satırın üstüne yazılmışlardır] Ü
3 mağzâsınca Ü : muktezâsınca M
4 beri Ü : berü M
5 ahvâl Ü : etvâr M
6 **mısra‘** Ü : [mısra]‘ M
7 olan Ü : — M
◊ 27 Muharrem 1161 = 28 Ocak 1748 Pazar. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**muharrem**” yazısı vardır.
8 ve hâtır-ı ….. olup M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü

semmûr kürkler iksâ ve i‘âde-i teveccühât-ı esnâ ve îrâd-ı kelimât-ı behcet-intimâ ile mazhar-ı teşrîfât-ı şeref-ârâ ve bu vechile mesrûr u kâm-revâ buyurılup, selefleri olan fezâ'il-me'âb mevlânâ Ahmed Efendi cenâbları dahi mukaddemâ kendülere ihsân buyurılan Pâye-i İstanbul ve sâ'ir haklarında bî-dirîğ ve meşmûl olan tecellî-i ‘inâyât ile mütesellî ve mir'ât-i jeng-zedây-ı hâtırları, saykal-kârî-i mevâ‘îd ile tâb-nâk ve müncelî[1] buyuruldu.

Vukū‘-i tevcîhât-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn

Bundan akdem cild-i evvel zeylinde muhâfaza-i Eğriboz ve Aydın Muhassıllığı tevcîhi rakam-zede-i kilk-i beyân olunmuşidi. İktizây-ı vakt ü hâlden nâşî[2] işbu sene-i mübâreke şehr-i muharremü'l-harâmının yirmi yedinci gününde◊ şeref-bahşây-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn mûcebince hâlâ Kandiye Muhâfızı olan sâbıkā Kethudây-ı Bevvâbîn-i Sultânî[3] Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretlerine altmış bir senesi martından◊◊ zabt etmek üzere Aydın Muhassıllığı ve mukaddemâ Eğriboz muhâfazasına ta‘yîn buyurılan Mora Muhassılı-yı sâbık Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Silahdâr Mustafa Paşa hazretlerine Kandiye muhâfazası şartıyla Girid Eyâleti ve Aydın'a me'mûr olan ‘Osmân Paşa-zâde Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Ahmed Paşa **[M 153b]** hazretlerine kemâ-kân **[Ü 18a]** Karlı-ili Sancağı inzımâmiyle Eğriboz Muhâfızlığı müceddeden tevcîh ve Âsitâne-i sa‘âdet'de mukīm kapu kethudâlarına hıl‘at ilbâs buyuruldu.

Nüzûl-i kalyon-i nev be-rûy-i deryâ be-nâm-ı Nâsır-ı Bahrî müstesnâ şud

Bâ‘is-i âsâyiş-i bahreyn ve mûcib-i ârâmiş-i sâhileyn olan Donanma-yı hümâyûn kalyonlarının kesret ü vefreti ve tanzîm ü takviyetleri emrinde deryâ-yı himem-i Şehinşâhî her hâlde cûşiş-nümâ olmak hasebiyle bundan akdem Tersâne-i ‘âmire'de müceddeden inşâsı fermân buyurılan kalyonlardan bir kıt‘ası, bi-‘avnillâhi'l-Meliki'l-‘Allâm resîde-i hüsn-i hıtâm olup, işbu sene-i mübâreke şehr-i muharremü'l-harâmının yirmi sekizinci mübârek yevm-i isneynde◊ deryâya sevk u tesyîri bâbında emr-i hümâyûn sudûruna binâ'en, yevm-i mezbûrda re'fetlü Sadrıa‘zam hazretleri ve semâhatli

---

1 ve mir'ât-i ….. müncelî M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü

2 iktizây-ı ….. nâşî M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sol kenarına yazılmıştır] Ü

◊ 27 Muharrem 1161 = 28 Ocak 1748 Pazar. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak "**muharrem**" yazısı vardır.

3 sâbıkā ….. Sultânî M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sol kenarına yazılmıştır] Ü

◊◊ 1 Mart 1161 = 12 Rebî‘ulevvel 1161 = 12 Mart 1748 Salı.

Şeyhulislâm Efendi ve sa‘âdetlü Kapudan Paşa hazerâtı ve sâir ricâl ‘ale's-seher Tersâne-i ‘âmire'ye ‘azîmet ve kudûm-i meymenet-lüzûm-i Pâdişâhî ile dahi mahall-i mezbûr kesb-i şerâfet eyledikden sonra, zebh-i kurbân[1] ve ed‘iye-i icâbet-nişân ile bi-mennihî Sübhânehû ve Te‘âlâ deryâ[ya] tesyîri[2] müyesser olup, ber-vech-i de’b-i dîrîn huzûr-i fâyizu'n-nûr-i Husrevâne'de müşârun ileyhime semmûr kürkler ve huzûr-i cenâb-ı Âsafî'de Tersâne Emîni Efendi'ye ve sâyir[3] ru’esâya hıl‘atler ilbâs buyuruldu. Bu esnâda kalyon-i mezkûr nazra-i im‘ân ile manzûr ve pesendîde-i Şehriyâr-ı mekârim-nüşûr olup, **[Ü 18b]** vâkı‘â hey’et ü letâfetde nazîri nâ-yâb, her hâlde mansûru'l-livâ olmak tefe’’ülüyle[4] şâyeste-i me‘âlî-elkâb olduğundan, ilhâm-nümûn olan tab‘-ı hümâyûndan Nâsır-ı Bahrî ismiyle tesmiye ve bu meclây-ı mücellâ ile tecliye buyurılup, hemân ol vakitde bedâheten[5] hâtıra sânih olan mısra‘-ı târîh, pesendîde-i evliyây-ı ni‘amî olmağın, sebt-i mecmû‘a-i vekāyi‘ kılındı. Li-münşi’ihî:

Böyle yazdı kartaya (قرطيه) târîhin ‘İzzî bendeniz

Nâsır-ı Bahrî gibi gevher-nümâdır yâdınız **sene 1161**[6]

(ناصر بحرى كبى كوهرنمادر يادكز)

İrtihâl-i İmâm-ı Evvel-i Sultânî Hâfız Mustafa Efendi

Hâlâ İmâm-ı Evvel-i Sultânî Sarmısakcı-zâde Hâfız Mustafa Efendi mücevvid, hoş-elhân ve nağme-serây-ı ‘andelîb-i gülşen-i Kur’ân olmak hasebiyle makām-ı imâmetde mazhar-ı ikrâm ve i‘zâz ü iltifât-ı seniyye-i câmi‘-i âyât-ı hasenât, ya‘nî lihâza-i imâm-ı devrân-ı mekârim-simât ile[7] ser-efrâz olup, bundan akdem İzmîr Kazâsı'yla dahi beyne'l-‘ulemâ rütbe ihrâz ve etrâb ü akrânından mümtâz olmuşidi. Bi-emr-i Hudâ isâbet-i ‘ayn-i kazâ ile ba‘zı ‘illete mübtelâ ve mâh-ı saferu'l-hayrın altıncı gününde◊◊ târik-i mihrâb-ı fenâ ve ‘âzim-i câmi‘-i şehristân-ı bekā olmağla, hoş-nefesân-ı zemâneden hâmil-i Kur’ân İmâm-ı Sânî bulunan Hâfız Hüseyn Efendi cenâbları bi'l-

◊ 28 Muharrem 1161 = 29 Ocak 1748 Pazartesi. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**muharrem**” yazısı vardır.

1 kurbân M : + [“kurbân” kelimesi, üzeri çizilen “karâbîn” kelimesinin stüne yazılmıştır] Ü

2 deryâ[ya] tesyîri Ü : deryâya tesyîr M

3 sâyir Ü : sâ’ir M

4 tefe’’ülüyle Ü : tefe’’ülü M

5 ve bu meclây-ı ….. bedâheten M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü

6 **sene 1161** Ü : — M

7 makām-ı ….. ile M : + [Bu kısımda yer alan “ve iltifât-ı seniyye” dışındakiler sonradan buralaar girmesi işaret edilerek satırın üstüne ve altına yazılmışlardır] Ü

◊◊ 6 Safer 1161 = 6 Şubat 1748 Salı. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**safer**” yazısı vardır.

isti‘dâd makām-ı evvele takdîm ü ıs‘âd ve erbâb-ı istihkākdan Şeh-zâde Câmi‘-i şerîfi İmâmı es-Seyyid el-Hâc Mehmed Efendi dahi Hâce-i Ağa-yı Dârussa‘âde olmak hasebiyle[1] Sânîlik ile istis‘âd[2] ü dil-şâd buyurılup, ber-vech-i mu‘tâd evvelâ Serây-ı hümâyûn'da, ba‘dehû huzûr-i cenâb-ı Âsafî'de mûmâ ileyhimâya semmûr kürkler ilbâs ile[3] mesrûr buyuruldu.

Tebdîl-i Voyvoda-i Boğdân ve Eflâk

Sâye-i merâhim-vâye-i Husrevâne'de âsûde-nişîn olan re‘âyâ vü berâyâ ve zîr-destân ve ‘aceze[4] ve mesâkîn ü fukarâ **[Ü 19a]** ‘ale'l-ittisâl refâh-ı hâl ve itmînân-ı bâl üzere olmaları matlûb-i hümâyûn ve râhat ü âsâyişlerinde ihtimâm-ı tâmm rû-nümûn olmakdan nâşî, İskerlet-oğulları'ndan olup birâz müddetden berü Boğdan Voyvodası olan Ligor ve Eflâk Voyvodası bulunan Kostantîn nâm voyvodaların voyvodalıklarında tûl-i meksleri sebebi ile memleketde tegallüb ü cesâretleri[5] **[M 154a]** ziyâde ve vedî‘a-i Hudâ olan re‘âyâ fukarâsı rencîde vü remîde olunmaları mülâhazası derkâr olup, voyvodalıkların birbirleriyle mübâdele birle tebdîl-i mekân ve terfîh-i ahvâl-i ehâlî vü sükkân olunmak, muktezây-ı vakt ü hâlden olmağla, mâh-ı merkūmun onuncu gününde◊ Boğdan Voyvodası olan mesfûr Ligor, Eflâk Voyvodası ve Eflâk Voyvodası bulunan[6] Kostantîn dahi Boğdan Voyvodası olmak üzere Âsitâne-i sa‘âdet'de mukīm kapu kethudâlarına hıl‘at ilbâs buyuruldu*.

‘İsyân-kerden-i üsârây-ı[7] çekdirme-i Mustafa Paşa ez-ümerâ’-i deryâ der-Bahr-ı sefîd ve netîce-i ahvâl-i îşân

‘Ukūl-i selîme ve tıbâ‘-ı müstakīme ashâbına vâzıh u âşikârdır ki, âhâd-i nâsdan her zât-ı bâhiru'l-i‘tibâra, husûsan ru’esây-ı kavm bulunan ricâl-i kaviyyü'l-iktidâra rütbe-i vücûbda lâzım u mütehattem olan hâlâtdandır ki,

1 Hâce-i ….. hasebiyle M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sol kenarına yazılmıştır] Ü
2 istis‘âd Ü : is‘âd M
3 ile M : — Ü
4 ve ‘aceze Ü : — M
5 cesâretleri Ü : + cesâretleri M
◊ 10 Safer 1161 = 10 Şubat 1748 Cumartesi. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**safer**” yazısı vardır.
6 Voyvodası bulunan M : olan Ü
* Boğdan Voyvodası olan Gregor Gika'nın, Eflâk Voyvodası ve Eflâk Voyvodası bulunan Constantin Maurocordato'nun Boğdan Voyvodası olması, metnimizden farklı olarak 1 Şa‘bân 1161/27 Temmuz 1748 tarihinde olmuş gibi gözüküyor; bk. meselâ Hammer, *Geschichte des Osmanischen Reiches*, VIII,114
7 **üsârây-ı** Ü : — M

küllî umûrun ru'yet ü temşiyetinde evvelâ cenâb-ı Bârî Te'âlâ hazretlerinden istimdâd ü isti'ânet, ba'dehû encâm-ı kârı mülâhaza vü istiksâ ederek 'âkılâne ve müteyakkızâne hareket ve izhâr-ı reviyyet ü dirâyet ile her hâlde merâsim-i hazm u ihtiyâta kemâl-i ri'âyet edüp, sû'-i kurenâya istinâd ve düşmen makūlesine i'timâddan hazer u mücânebet **[Ü 19b]** eylemek muktezây-ı şân-ı fetânet ve mübtegāy-ı rüşd ü kiyâset idiği bedîhiyyü'z-zuhûr ve bu tarîka-i enîkaya sülûk ve 'adem-i sülûkün hüsn ü kubhu cümlenin ma'lûm ve manzûru olmuş ma'nây-ı meşhûrdur. Binâ'en 'aleyh zikri âtî vukū' bulan mâdde-i garîbe ve vak'a-i fecî'a-i 'acîbenin pes-perde-i kazâdan sûret-yâb-ı hudûs ü zuhûruna bâ'is ü bâdî olan esbâb-ı 'âdî, ancak tekâsül ü tesâhül olduğuna nazaran, mücerred erbâb-ı basîrete mûcib-i teyakkuz u 'ibret ve sebeb-i pend ü nasîhat olmak içün bu mukaddime-i müselleme 'alâ vetîreti't-tezkîr bast u takrîr ve mâdde-i mezkûre dahi bu vechile tahrîr u tastîr olunur ki, bundan akdem Rodos Cezîresi'nde ikāmeti fermân buyurılan Sadr-ı sâbık Vezîr-i rûşen-zamîr sa'âdetlü el-Hâc Mehmed Paşa hazretleri hakkında bahr-ı zehhâr-ı merâhim-i Şehinşâhî mevc-hîz olup, hall-i İlâhî olan İç-il[1] Sancağı, 'avârif-i seniyye-i Pâdişâhî'den ber-vech-i arpalık kendülere tevcîh u 'inâyet ve ümerâ'-i deryâdan hâlâ[2] Rodos Sancağı mutasarrıfı Kapudân-ı sâbık Vezîr Süleymân Paşa-zâde Mustafa Paşa'nın cezîre-i mezbûrede lenger-endâz-ı ikāmet olan çekdirmesine süvâr ve Anadolu sâhilinde vâki' Meğri[*] İskelesi'ne güzâr ve andan mansıbı olan İç-il'e tahrîk-i rikâb-ı 'azîmete mübâderet eylemesi bâbında emr-i şerîf-i 'âlî-şân sâdır u irsâl olunduğu, cild-i evvel vekāyi'i hılâlinde tahrîr **[Ü 20a]** olunmuşidi. İşbu sene-i mübâreke mâh-ı saferu'l-hayrın evâyilinde[3◊] Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerinin Der-i Devlet-i 'aliyye'ye vârid olan mektûb ve kāyimelerinin hulâsa-i mefhûmlarında, taraflarına şeref-vürûd eden sâlifü'z-zikr emr-i 'âlî-şân mûcebince, şehr-i muharremü'l-harâmın sekizinci yevm-i isneynde[◊◊] Cezîre-i Rodos'dan Paşa-yı mûmâ ileyhin çekdirmesine süvâr ve savb-ı me'mûra bâd-bân-güşây-ı isti'câl olup, ol gün Anadolu sâhiline 'ubûr ve gice sâ'at beşde Meğri İskelesi mukābelesine vusûlleri müyesser olmağla, ol gice sefînede beytûtet ve ferdâsı yevm-i sülesâda[◊◊◊] taşraya çıkup, menzil bârgîrleri tedârükü şuglü ile ahşâma kalmalarıyla, leyle-i mezbûrede mûmâ ileyh Mustafa Paşa, çekdirmesiyle

1 İç-il M : İc-il Ü
2 hâlâ Ü : — M
* Metnimizde مکری imlâsı ile kaydedilen yer, antik çağda Telmessos, Türk döneminde Meğri olarak bilinen, Akdeniz bölgesinin batısında Muğla İli'ne bağlı bir ilçe olan Fethiye'dir; bk. meselâ "Fethiye", *Büyük Larousse,* VIII,4063.
3 mâh-ı ….. evâyilinde Ü : saferu'l-hayrının evâ'ilinde M
◊ 1-10 Safer 1161 = 1-10 Şubat 1748. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak "**safer**" yazısı vardır.
◊◊ 8 Muharrem 1161 = 9 Ocak 1748 Salı. Yukarıda muharrem ayının günlerinin bizim tespitlerimize göre bazen doğru bazen yanlış olarak gösterilmesi, pazartesi gösterilerek yanlışlık yönünde burada devam ediyor.

sâhilden müfârakat ve Meğri Lîmânı ağzında lenger-endâz-ı ikāmet oldukda, sefînesinde mevcûd olan üsârâ mukaddemâ **[M 154b]** Tersâne-i ‘âmire'de cesâret eyledikleri fesâd ü mel‘anetleri muktezâsınca yine icrây-ı şekāvet, cây-gîr-i zamîr-i habâset-semîrleri olup, müterakkıb-ı vakt-i fursat oldukları zâhir u âşikâr ve Paşa-yı mûmâ ileyh mesfûrların keyfiyyetlerine vâkıf ve sû’-i kasdlarından haberdâr olup, gereği gibi zabt u rabtlarında ihtimâm ü dikkat ve sâhil-i mezkûr gibi tek ü tenhâ mahall-i hatar-nâkde[1] ‘adû-yi[2] cânı olan üsârâya i‘timâddan ihtirâz ü mücânebet ve'l-hâsıl her hâlde kā‘ide-i hazm u ihtiyâta ri‘âyet, lâzime-i hâli iken bi-kazâ’illâhi Te‘âlâ ru’yet-i umûrdan gaşve-i gaflet, basar u basîretini **[Ü 20b]** ta‘tîl ve müzâhame-i esbâb-ı idbâr, veche-i ikbâl-i hâlini tahvîl etmekle, bundan akdem Menteşa Sancağı'nda sâkin Tuhfe-oğlu nâm kimesneyi katl eden sekiz nefer kātil-i zengî esîrleri, veresesi getürüp Rodos'da furûht eylediklerinde, Paşa-yı mûmâ ileyh alup, sefînesine vaz‘ ve bunlardan mâ‘adâ dîv-sîret ve ‘ifrît-hey’et dört beş nefer zengî esîrleri dahi olup, hattâ bir neferi mukaddemâ Tersâne-i ‘âmire'de izhâr-ı şekāvet eden esîrleri tahrîk ve ızlâl edüp, kayd-ı ittifâkda râbıta-bend-i ittihâd ve icrây-ı mevâdd-ı fesâd üzere mecbûr[3] olduğunu bilür iken, mesfûru yine bilâ-kayd geşt ü güzâra me’zûn u murahhas ve Vardeyan-başılık hıdmetinde dahi istihdâm eylediğinden[4] gayri, çekdirmesinde ceng ü harbe ve üsârâyı zabt u rabta kādir, iş-güzâr Levendât makūlesi olmaduğundan, bu def‘a Meğri İskelesi'ne gelmek içün Rodos sükkânından ba‘zı ‘aceze ve nâ-tüvân kimesneleri Levendât nâmına[5] cebren ve meccânen bilâ-seleb ü silâh çekdirmeye vaz‘ edüp ve'l-hâsıl esbâbı idbâr her tarafda âşikâr ve kendünün dahi bu gûne[6] lâ-ya‘kılâne harekete ibtidârından nâşî, leyle-i merkūme hılâlinde lenger-endâz olduğu mahalde terâküm-i zulmet-i gaflet, perde-dâr-ı dîde-i basîret olduğu hâlde[7] Paşa-yı mûmâ ileyh ve Levendât nâmına muhâris-i sefîne olanların cümlesi pister-i emn ü emânda fâriğu'l-bâl hâb-i gafletde hoş-hâl iken, üsârây-ı mesfûre ihtilâs-i vakt-i fursat ve bu hengâmı ganîmet bilüp[8], bilâ-kayd ü ‘ikāl[1] geşt ü güzâr eden zengî-i mesfûr, hem-cinsi olan on beş nefer kattâl zengîleri ve ba‘zı esîrleri, mukayyed oldukları pây-bendden

◊◊◊ 9 Muharrem 1161 = 10 Ocak 1748 Çarşamba. Yukarıda muharrem ayının günlerinin bizim tespitlerimize göre bazen doğru bazen yanlış olarak gösterilmesi, salı gösterilerek yanlışlık yönünde burada devam ediyor..

1 ve sâhil-i ….. -nâkde M : + [Bu kısım üzeri çizilen “ve böyle vakt ü mahalde” kelimeleri yerine sayfanın sol kenarına yazılmıştır] Ü

2 ‘adû-yi Ü : ‘adüvv-i M

3 ve icrây-ı ….. mecbûr [“ve icrây-ı ….. üzere” kısmı buraya girmesi işaret edilerek satırın üstüne yazılmıştır] Ü : ve icrây-ı mevâdd-ı fesâd üzere M

4 eylediğinden M : eyledüğünden Ü

5 nâmına Ü : nâmiyle M

6 bu gûne Ü : — M

7 terâküm-i ….. hâlde M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek satırın üstüne yazılmıştır] Ü

tahlîs ve esliha ve âlâta dahi dest-res olmalarıyla evvelâ kıç tarafına hücûm ve nevbetci nâmına nâ'im olan hûn-girifteleri[1] darb u katl ve Paşa-yı mûmâ ileyh **[Ü 21a]** kamarasında hâb-âlûd yatur iken, kapusunu üzerine bend ve yedi sekiz nefer huddâmını deryâya ilkā ve kıc tarafına temâm galebe vü istîlâ eylediklerinden sonra[2], mankalarda[3] olan Firenk esîrlerin dahi pırankaların alup, baş tarafına izhâr-ı savlet-i segâne eylediklerinde, Levendât'ın ekseri mest-i harâb-ı hâb-nûşîn ve serâsime ve bî-temkîn olduklarından gayri, esliha vü bisâtdan 'ârî ve derûnlarına havf u hirâs sârî olmağla, bir vechile cür'et[4] ve mukāvemete kādir olamayup, ancak dört beş nefer kimesnelerin yedlerinde âlât bulunmağla, anlar muhârebeye tesaddî ve yirmi mikdârı kâfirleri eğerçi katl ü cerh ile ibrâz-ı şecâ'at[5] eylemişler. Lâkin yüz seksan nefer melâ'înin yedlerine silâh girmekle kuvvet bulup, bi'z-zarûrî[6] Levendât makūlesi tahlîs-ı cân kaydiyle kendülerin deryâya ilkā ve gice hâlinde yüzerek sâhil-i necâta kadem-nihâde olanlardan[7] birkaç neferi feryâd-künân Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerinin olduğu mahalle gelüp, keyfiyyeti haber vermeleriyle, iskele-i mezbûrede mevcûd[8] **[M 155a]** bulunan bir iki kıt'a kayıklara vâfir tüfeng-endâz âdemler vaz' ve der-'akab irsâl ve mümkin olan tedârükâtda eğerçi bezl-i iktidâr olunmuş, emmâ[9] bunlar varıncaya değin, çekdirme vâfir mesâfe kat' eyledüğünden başka, derûnunda ehl-i İslâm'dan ferd kalmayup, top ve cebehâne mesfûrların yedlerinde bulunmağla, irsâl olunan kayıklar yanaşmak değil, etrâfına varmağa dahi 'adem-i kudretleri zâhir ve bi'z-zarûrî[10] 'avdet ve rûy-i deryâda gavta-hâr olanları kayıklara ve çekdirmenin sandal ve filikesiyle halâs olanları ma'iyyetlerine alup, Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerine getürmüşler. İçlerinden keyfiyyete vâkıf olanları[11] istintâk olundukda: "Bâlâda tahrîr olunduğu üzere, zuhûr eden hâlât-ı hâyileye bâ'is ü bâdî ancak Paşa-yı

8 ihtilâs-i ….. bilüp M : + [Bu kısım metinde üzeri çizilen "fursat-yâb olup" kelimelerinin üstüne yazılmıştır] Ü

1 ü 'ikāl Ü : — M

1 nâmına ….. -girifteleri M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek sayfanın alt kenarına yazılmıştır] Ü

2 ve kıç ….. sonra M : + [Bu kelimeler metinde üzeri çizilen "ve ba'dehû ve kıc üzere" kelimeleri yerine, buraya girmeleri işaret edilerek sayfanın sağ kenarına ve yukarıya doğru yazılmışlardır] Ü

3 mankalarda M : + [Burada metinde yer alan "ve baş tarafda" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] Ü

4 ekserî ….. cür'et M : + [Bu kısım, metinde üzeri çizilen "ekserinde silâh olmadığından" kelimeleri yerine sayfanın sol kenarına yazılmıştır] Ü

5 ve cerh ….. şecâ'at M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek sonradan satırın üstüne yazılmıştır] Ü

6 bi'z-zarûrî Ü : bi'z-zârûre M

7 gice ….. olanlardan M : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek satırın devamına sayfanın sol kenarına yazılmıştır] Ü

8 mevcûd Ü : + mevcûd M

9 der-'akab ….. emmâ M : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek satırın devamına sayfanın sol kenarına yazılmıştır] Ü

10 bi'z-zarûrî Ü : bi'z-zârûre M

mûmâ ileyhin ‘adem-i mübâlât ve şe’âmet-i taksîrâtından neş’et etmişdir” deyü takrîr **[Ü 21b]** eylediklerinden başka, Levendât sergerdelerinden umûrdîde kimesneler te’essüf-künân bu gûne işâ‘a-i ahvâl eylemişler ki: “Keyfiyyet-i merkūme vukū‘undan mukaddem üsârâ makūlesinin fursat-bîn olup, fürce-yâb-ı mecâl olduklarında bi-eyy-i hâl fikr-i fasidlerin icrâya ibtidâr edeceklerin[1] ve ‘ale'l-husûs mârru'z-zikr kattâl ve[2] fettâk ve ehrimen-i bî-bâk olan[3] zengîlerin cibillî mel‘anet ü şekāvetleri âşikâr ve evzâ‘ u etvârlarından fesâd-ı derûn-i zulmet-nâkleri bedîdâr olduğun her bâr Paşa-yı mûmâ ileyhe yâd ü tezkâr etdiğimizde, *“İzâ câ’e'l-kazâ ‘amiye'l-basar*”* fehvâsınca dîde-i basîreti, ‘ârıza-i sebel-i gaflet ile nâ-bînâ olmağla, bu bâbda makāle-i hayr-hâhânemizi[4] sem‘-i kabûl ile ısgā etmeyüp: ‘Benim umûruma ve esîrlerime karışman’ deyü mu‘âmele-i dürüşt ile ‘itâb-âmîz cevâb ve sâlifü'z-zikr müseyyeb gezen ve Vardeyan-başı olan zengî-yi dîv-sîrete[5] kemâl-i i‘timâd ve küllî umûrunda istishâb eyledüğünden, işte encâm-ı kâr buna müncer oldu” deyü haber vermeleriyle, Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri dahi oldukca tedârük-i kâra mübâşeret ve ihtimâm ü dikkat buyurup, der-‘akab Rodos Kadısı'na ve Dizdâr ve ‘Azebân Ağası'na ve İstanköy'de vâki‘ fırkate kapudanlarına ve fırkatelere başbûğ olan Sakızlı Emeksiz Mehmed Bey'e başka başka mü’ekked buyuruldılar irsâl ve çekdirme-i merkūmu cüst-cû ile üzerine varup, ele getürmelerini tenbîh ü te’kîd eylediklerinden başka, Meğri İskelesi'ndan Antalya'ya varınca leb-i deryâda ve Finike ve ol sevâhilde bulunan zâbitler ve iskele emînlerine dahi buyuruldılar ile husûs-ı mezbûra tekayyüd ü ihtimâmların tavsıye vü tevkîd[6] buyurduklarından sonra, kendüleri Meğri** İskelesi'nden bi'l-me’mûriyye mansıbları olan İç-il'e[7] ‘azîmet eylediklerin **[Ü 22a]** ‘arz u inhâ eylemişler.

---

11 içlerinden ….. olanları M : + [Bu kelimeler metinde üzeri çizilen “her biri” kelimeleri yerine satırın devamına yazılmışlardır] Ü

1 makūlesinin ….. edeceklerin M : + [Bu kısım, metinde yer alan “nın fikr-i fâsidlerin” kelimelerinin üzeri çizilerek ve buraya girmeleri işaret edilerek sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü

2 kattâl ve Ü : — M

3 ve ehrimen-i ….. olan M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek satırın üstüne yazılmıştır] Ü

* اذا جاء القضا عمى البصر = Kazâ (Allah'ın takdîr ettiği şey) gerçekleşince, insanın basîreti bağlanır” anlamına gelen bu cümlenin İbn ‘Abbâs'ın sözü olarak belirtildiği yerlerden biri için bk. meselâ Muhammed b. Ahmed b. Ebî Sehl Şemsü'l-E’imme es-Serahsî, *el-Mebsût,* Beyrût 1414/1993, X,30.

4 “İzâ ….. hâhânemizi M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü

5 ve Vardeyân ….. sîrete M : + [Bu kelimeler metinde üzeri çizilen “zengî-yi mesfûra” kelimelerinin üstüne yazılmışlardır] Ü

6 tevkîd Ü : te’kîd M

** Metnimizde مكرى imlâsı ile kaydedilen yer, antik çağda Telmessos, Türk döneminde Meğri olarak bilinen, Akdeniz bölgesinin batısında Muğla İli'ne bağlı bir ilçe olan Fethiye'dir; bk. meselâ “Fethiye”, *Büyük Larousse,* VIII,4063.

7 Meğri ….. İç-il'e M : + [Bu kelimeler metinde üzeri çizilmeyen “mansıblarına” kelimesinin üstüne yazılmışlardır]

Keyfiyyet-i merkūme ma‘lûm-i Devlet-i ‘aliyye oldukda, der-‘akab Bahr-ı sefîd'de vâki‘ sevâhil ve cezâyirde olan hükkâm ve zâbitân ve ru’esâ ve kapudanlara evâmir-i ‘aliyye ve mukdim mübâşirler ile tenbîh ü te’kîd olunup, eğerçi kemâl-i cüst-cû ile mezîd-i dikkat ü ihtimâm ve ele getürmekde ikdâm-ı tâmm olundu. Lâkin bi-emr-i Hudâ bir mahalde rû-nümâ olmayup, nâ-bûd ve nâ-peydâ olmağla, ba‘de-zemân mesfûrlar Malta'ya varup, teba‘iyyet ve Paşa-yı mûmâ ileyh el-ân hayâtda olduğu haberi Âsitâne-i sa‘âdet'e vârid olan müste’men sefînelerinden istimâ‘ ile tahdîş-i sâmi‘a-i müstemi‘în olmuşdur; *hafizanallâhu Te‘âlâ ‘an-sû’i't-tedbîri ve sû’i'l-kurenâ*[*].

Vukū‘-i tevcîhât ve ibkāy-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ[1]

Bundan akdem Bosna Eyâleti'nde ser-zede-i zuhûr olan ba‘zı gûne ihtilâl ve ehâlîsi beyninde vukū‘ bulan muhâsama vü cidâl sebebi ile hâlâ Bosna Vâlîsi Sadr-ı esbak Vezîr-i ‘âlî-şân sa‘âdetlü **[M 155b]** ‘Ali Paşa hazretlerinin tebdîl-i menâsıb ile eyâlet-i merkūmeden infisâlleri, münâsib-i vakt ü hâlden olup, bu tarîkle def‘-i ihtilâl-i memleket ve tatmîn-i bâl-i ehâlî vü ra‘iyyet olur hâlâta mübâderet, ya‘nî tebdîl-i Vâlî-yi Vilâyet ile teskîn-i nâ’ire-i mefsedet mülâhazası derkâr olmağla[2], ber-vech-i arpalık Tırhala Sancağı, Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerine ve Tırhala mutasarrıfı Sadr-ı esbak Muhsin-zâde Vezîr-i celîlü'ş-şân sa‘âdetlü ‘Abdullah Paşa hazretlerine, Bosna Eyâleti bâ-hatt-ı hümâyûn mâh-ı merkūmun yirmi yedinci gününden[◊] tevcîh ve Rumeli Eyâleti, Vezîr-i rûşen-zamîr sa‘âdetlü Yahyâ Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Haleb, Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Hüseyn Paşa hazretlerine yevm-i merkūmda ibkā ve mukarrer buyuruldu. **[Ü 22b]**

Zuhûr-i hâlet-i garîbe ve evzâ‘-ı ‘acîbe ez-Kālgāy-ı sâbık Şâhîn Girây Sultân

Mûmâ ileyh Şâhîn Girây Sultân bundan akdem berây-ı iktizâ Kālgāylık'dan ‘azl olundukda, Yanbolu'da vâki‘ çiftliğinde varup sâkin olması irâde olunmuşiken, ba‘zı mülâhaza ve mahzûr zımnında[3] İnöz Kasabası'nda

---

* حفظنا الله تعالى عن سوء التدبير و سوء القرنا = Yüce Allah bize tedbîrin ve dostların kötüsünden korusun” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

1 **vüzerâ** M : + [Bu kelimeden sonra yazılmış olan “**bâ-hatt-ı hümâyûn-i celâdet-pîrâ**” kelimelerinin üzeri çizilmiştir] Ü

2 olup ….. olmağla M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sol kenarına yazılmıştır] Ü

◊ 27 Safer 1161 = 27 Şubat 1748 Salı. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**safer**” yazısı vardır.

3 ba‘zı ….. zımnında M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek satırın üstüne yazılmıştır] Ü

ikāmet etmek üzere mâh-ı merkūmun evâhırı◊ târîhiyle[1] bâ-emr-i ‘âlî me’mûr olmuşidi. Bu hılâlde mûmâ ileyh bî-hûde ba‘zı evhâm ü hayâlâta teba‘iyyet ile çiftliğinden kalkup, hâlâ fermân-fermây-ı iklîm-i Kırım, Hân-ı ‘âlî-şân celâdetlü Selîm Girây Hân hazretlerinin ma‘iyyetlerine gitmek cevâbıyla Bahr-ı Siyâh iskeleleri taraflarına etbâ‘-ı vâfiresiyle ‘azîmet eylediği ihbâr ve hakkında bir dürlü sû’-i kasd yoğiken, bu makūle hayâl-i bâtıl ve vesvese-i ‘âtıla teba‘iyyet ile hılâf-ı emr-i ‘âlî-şân harekete cesâret eylemesi, mücerred yanında bulunan ba‘zı bed-endîş müfsidlerin sû’-i ilkālarından neş’et edüp, mûmâ ileyhin bu gûne hılâf-ı marzî harekâta ictisârı sebebi ile hakkında ba‘zı gûne kīl ü kāl şâyi‘ ve gitdikce havf u haşyete tâbi‘ olup, külliyyen dâ’ire-i itâ‘atden hâric evzâ‘ u etvârı âşikâr ve bî-hûde irtikâb eylediği hâlât-ı şe’âmet-simâtın endîşe vü efkârîyle cân havfına düşüp, bi'z-zarûrî[2] Leh Memleketi'ne firâr ve diyâr-ı küffârda ikāmet ihtiyâr etmişidi. Ba‘dehû ol tarafda ‘adem-i istikrâr ile te’essüf-künân Bucak taraflarına hurûca sarf-ı tâb ü tüvân edüp ve ber-vech-i meşrûh galebe-i sevdâ ve havfından nâşî, ahkâm-ı ‘akl ü tedbîri külliyyen mensûh olup, kemâ-kân[3] fikr-i fâsid ve endîşe-i kâsid hükmüne teba‘iyyet ve izhâr-ı mefsedet tarîkına ‘inân-rîz-i ‘azîmet ile Bucak Memleketi dâhilinde vâki‘ Şeklâk[4] nâm karyeye varup, tarh-endâz-ı bâr-ı siklet olmağla, ma‘iyyetinde mevcûd olan hevâsına tâbi‘ etbâ‘ u eşyâ‘ ve ba‘zı eşkıyâdan mâ‘adâ Rumeli'nin **[Ü 22aa]**[5] Kıbtî tâyifesinden[6] ve sâ’ir bu makūle edânî ve esâfil-i nâsdan kati vâfir haşerât ü evbâşı başına cem‘ u direng ve âmâde-i ceng olup[7] ve mahall-i mezkûrda zu‘m-i fâsidince kendüye takviyet ve tehassun u metânet vererek îkāz-ı fitne vü fesâd ve icrây-ı mâ-fi'l-fuvâd[8] kaydında olduğu, hâlâ Bucak Ser‘askeri Hacı Girây Sultân'ın ma‘lûmu oldukda, mezbûra mahsûs âdem irsâl ve bu âna dek kendüden sudûr eden cürm ü kusûr ‘alâmet-i sevdâdan neş’et etmekle, ma‘zûr tutılup, cerâyim-i güzeştesi ma‘fuvv olduğunu, iş‘âr eder tahrîrât îsâl eyledüğünden gayri, taraf-ı Devlet-i ‘aliyye'den[9]

◊ 21-29 Safer 1161 = 21-29 Şubat 1748. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**safer**” yazısı vardır.

1 mâh-ı ….. târîhiyle M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek satırın üstüne yazılmıştır] Ü

2 bi'z-zarûrî Ü : bi'z-zarûre M

3 galebe-i ….. kemâ-kân M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü

4 Şeklâk Ü : Şeflâk M

5 Ü nüshasında 22. varaktan sonra gelen varak numaralanmamıştır.

6 tâyifesinden Ü : tâ’ifesinden M

7 u direng ….. olup M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek satırın üstüne yazılmıştır] Ü

8 ve icrây-ı mâ-fi'l-fuvâd M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek satırın üstüne yazılmıştır] Ü

9 ‘alâmet-i ….. ‘aliyye'den M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek metinde üzeri çizilen “çünki taraf-ı Devlet-i ‘aliyye'den çiftliğinde ikāmete ruhsat” yerine satırın üstüne yazılmıştır] Ü

hakkında şefekat ü ‘inâyet ve çiftliğinde ikāmetine[1] izn ü ruhsat zuhûrunu hâvî şeref-bahş-ı sudûr olan fermân-ı ‘âlî-şân kendüye ‘arz-ı irâ’et ve her cihetden müşfikāne[2] **[M 156a]** nasîhat eyledikde, kat‘â ısgā ve sâmi‘a-i kabûle ilkā etmeyüp: “Benim bu tarafa vürûdum mücerred bu memleketi zabt etmek içündür” deyü mağrûrâne cevâba mütesaddî ve birkaç def‘a Ser‘asker-i Sultân-ı mûmâ ileyh tarafından kendüyi himâyet ü sıyânet vechiyle bu gûne harekât-ı vehâmet-encâmın netîcesi nedâmet olduğu ifâde olundukca, mücâb ü müstefâd[3] olmayup, vâdî-i ısrârda ‘utüvv ü tuğyânı müzdâd olmağla, Ser‘asker-i mûmâ ileyh dahi ma‘iyyetine me’mûr olan mîrzâyân ve ümerâ’-i şîrînyân ve sâyir asâkir-i Tatar ile yine mezbûrun salâh-ı hâli kasdiyle üzerine vardıkda, dahi ba‘zı kelâm-ı leyyin ile def‘-i fesâdı kaydında olmuşiken, mezbûra te’sîr etmeyüp, ma‘iyyetinde cem‘iyyet eden haşerâta i‘timâden ceng ü cidâle ikdâm ve muhârebe vü kıtâle iktihâm etmekle, Ser‘asker-i mûmâ ileyh dahi müsta‘înen billâhi Te‘âlâ ahz ü istîsâline mübâderet ve evvel emirde **[Ü 22bb]** şîrâze-bend-i mecmû‘a-i vifâk olan ehl-i nifâk, ‘adem-i mukāvemet ile teşettüt-i şeml-i cem‘iyyet edüp[4], ekserî mazhar-ı kahr u demâr ve bakıyyetü's-süyûf olanları[5] dahi perâkende vü târumâr olup, Sultân-ı mezbûr dahi bir[6] iki nefer âdemleriyle hudûd-i küffâra karîb ormanlık olan cebele gürîzân ve yine Leh Memleketi'ne duhûle şitâbân ve bundan sonra dahi kendü hâlinde durmayacağı zâhir u nümâyân olmağla, taraf-ı Devlet-i ‘aliyye'den sâdır olan fermân-ı ‘âlî mûcebince[7], hâlâ Özi Vâlîsi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Nu‘mân Paşa hazretleri taraflarından Leh Hatmânı'na tahrîr u irsâl olunan mektûbda, Sultân-ı mezbûr Leh Memleketi'nde hudûd-i İslâmiyye'den ba‘îd mahalde ikāmet etdirilüp, fîmâ-ba‘d Devlet-i ‘aliyye hudûduna gerek kendüsünün ve gerek âdemlerinin tecâvüzlerine cevâz ve ruhsat gösterilmemek üzere tavsıye vü sipâriş olunduğundan mâ‘adâ, Leh hudûduna mülâsık olan Eflâk ve Boğdan voyvodaları ve ol havâlîlere karîb bulunan vüzerâ ve mîr-i mîrân ve sâ’ir zâbitân, ittifâk ile encâm-ı kâra nigerân olup, Sultân-ı mûmâ ileyh kankı tarafdan zuhûr u hurûca ikdâm eder ise ahz ve ele getürülmesinde ihtimâm-ı tâmm eylemeleriyçün evâmir-i ‘aliyye ısdâr u irsâl olunmuşidi. Bu keyfiyyet vukū‘undan çend müddet murûrundan sonra Sultân-ı mûmâ ileyh kendüye istîlâ eden galeyân-ı sevdây-ı dağdağa-fermâ hasebiyle[8] bilâ-mûcib

1 ikāmetine Ü : ikāmete M
2 müşfikāne Ü : + müşfikāne M
3 müstefâd Ü : mülzem M
4 şîrâze- ….. edüp M : + [Bu kısım metinde üzeri çizilen “cem‘iyyet eden haşerât, ‘adem-i mukāvemet ile tâb-âver olamayup, rû-gerdân oldukları hâlde” kelimeleri yerine satırın üstüne yazılmışlardır] Ü
5 olanları Ü : olanlar M
6 bir Ü : — M
7 ve bundan ….. mûcebince M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü
8 kendüye ….. hasebiyle M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek satırın üstüne yazılmıştır] Ü

irtikâb eylediği kâr-ı nâ-hemvâr-ı husrân-me'âle nâdim ü peşîmân ve Leh Memleketi'nde dahi ârâm u istikrârı dâ'ire-i imkândan hâric hâlet-i nâ-çesbân olduğunu mülâhaza vü itkān ve üftân ü hîzân ve şerm-künân yine Devlet-i 'aliyye-i kesîru'l-ihsânın dâmen-i 'afv ü emânına teşebbüsden gayri ârâmiş-i cân 'adîmü'l-imkân olmasını tefattun u iz'ân etmekle[1], tekrâr Boğdan tarafından hudûd-i İslâmiyye'ye çıkup, fîmâ-ba'd merkez-i itâ'atde pâ-ber-câ ve cerâyim-i güzeştesinden isti'fâ ile melce'-i 'âlem olan Der-i devlet-medâr'a ilticâ eylemeği istişfâ' gûne Hân-ı 'âlî-şân hazretleri taraflarına 'arz u inhâ ve bu bâbda Âsitâne-i 'aliyye'ye hakkında tahrîrât-ı şefekat-simâtları vukū'unu recâ vü istid'â eylemiş. **[Ü 23a]** Vâkı'â Devlet-i 'aliyye-i ebed-müddetin ez-kadîm 'âdet-i hasene ve şîme-i kerîme-i müstahsenesindendir ki, bu gûne irtikâb-ı cerâyime nâdim ü peşîmân ve tavk-ı[2] itâ'ate gerden-dâde ve istîmân ve müteşebbis-i zeyl-i 'afv ü emân olanlar hakkında 'inâyet ü ihsândan gayri nesne nümâyân olmayup, husûsan[3] dûdmân-ı Cengîziyye'den[4] 'ulüvv-i kadr ü şân ve sümüvv-i rif'at ü 'unvânı ma'lûm ve hânedân-ı merkūmeye müntesib olanlar dahi Devlet-i 'aliyye-i dâyimü'l-karârın kemâl-i 'ubûdiyyetinde ve Kırım hânlarının dâ'ire-i itâ'atinde sebât-kadem üzere oldukları **[M 156b]** muhakkak ve meczûm olmakdan nâşî, ol silsile-i vâlâ-şândan nâ-marzî hâlet[5] zuhûru değil, belki zelle sudûru bile vukū' bulmak emr-i muhâl bir ma'nâ iken, ber-vech-i muharrer-i bâlâ Sultân-ı mûmâ ileyhden zâhir u hüveydâ olan vaz'-ı nâ-ber-câ mücerred sû'-i kurenâ belâsı olduğu, ma'lûm-i uli'n-nühâ olup, fi'l-asl mûmâ ileyh hânedân-ı Cengîziyye'den asîl ü nesîl olmağla, fîmâ-ba'd ribka-i itâ'ati zîver-kerden-i rızâ vü 'ubûdiyyet edeceği mukaddemâ[6] giriftâr olduğu hibâle-i âlâm ü şedâyid netîcesinden zâhir ve el-ân[7] nâsıye-i hâlinde[8] leme'ân eden istitâbe ve rucû'undan mütebâdir u bâhir olduğunu Hân-ı müşârun ileyh hazretleri Âsitâne-i sa'âdet'e tahrîr u inhâ ve 'afvı husûsunu iltimâs ü recâ eylediklerine binâ'en, fîmâ-ba'd ta'yîn olunan sâlyânesiyle varup Rodos Cezîresi'nde ikāmet eylemesi bâbında emr-i şerîf sâdır ve Dergâh-ı 'âlî müteferrikalarından 'Abdurrahman Ağa Mübâşir ta'yîn ü irsâl olunmuşidi. Bu esnâda yine Hân-ı 'âlî-şân hazretlerinin Der-i Devlet-i 'aliyye'ye vârid olan tahrîrât-ı Kā'ânî'leri mefhûmunda Sultân-ı mûmâ ileyh, zâtında olan rüşd ü kiyâset ve asâlet ü necâbeti muktezâsınca dûdmânlarının

1 olduğunu ….. etmekle M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü
2 tavk-ı Ü : taraf-ı M
3 Devlet-i ….. husûsan M : + [Bu kısım metinde üzeri çizilen "ve Devlet-i 'aliyye-i 'Osmâniyye 'indinde" kelimelerinin yerine buraya girmesi işaret edilerek sayfanın üst kısmına yazılmıştır] Ü
4 dûdmân-ı Cengîziyye'den Ü : — M
5 hâlet Ü : hâlât M
6 mukaddemâ Ü : bedîhî bir ma'nâ olması M
7 el-ân Ü : — M
8 hâlinde Ü : hâlinden M

revnak u ‘izzeti olan mâdde-i itâ‘at ü inkıyâdı îfâ ve ni‘am-i ‘afv ü ‘inâyet-i Husrevâne **[Ü 23b]** teşekkürünü icrâ zımnında bilâ-te’hîr emr-i şerîfe itâ‘at ve Mübâşir-i mûmâ ileyh ma‘iyyeti ile savb-ı me’mûra ‘azîmet edüp, lâkin mûmâ ileyhin Rodos Cezîresi'ne me’mûriyyetinden ke'l-evvel kendüye havf u haşyet ‘ârız olmağla, külliyyen vâhimesini def‘ içün cezîre-i mezbûreye ‘azîmetden ‘afv ve şimdilik varup, Sakız Cezîresi'nde ikāmet ve ma‘iyyetinde olan karındaşı Mahmûd Girây Sultân dahi Yanbolu'da vâki‘ çiftliğinde sâkin ve devâm-ı ‘ömr ve[1] devlet-i Pâdişâhî ed‘iyesine müdâvim olmaları husûsunu ve Sultân-ı mûmâ ileyhin hod-kerde zellesine nedâmeti ve fîmâ-ba‘d hüsn-i hareket ve evâmir-i ‘aliyyeye sür‘at-i imtisâl ü mutâva‘ati zâhir olmak hasebiyle, hakkında rû-nümâ olan gerd-i küdûret ve igbirâr u nefret, nâsıye-i hâlinden bi'l-külliyye izâle buyurulmak hâletlerini ‘arz u inhâ ve iltimâs ü recâ buyurmalarıyla, Hân-ı müşârun ileyh hazretlerinin bu gûne hayr-hâhâne ve müşfikāne iltimâslarına müsâ‘ade-i ‘aliyye-i Cihân-bânî erzânî buyurılup, vech-i meşrûh üzere tekrâr emr-i şerîf-i ‘âlî-şân ısdâr u irsâl buyurulmağla, Mübâşir-i[2] merkūm ma‘rifetiyle Sultân-ı mûmâ ileyh Sakız Cezîresi'ne sevk u tesyîr olundu.

Tevcîh-i kazâhâ’-i Haremeyn-i şerîfeyn *şerrefehumallâhu Te‘âlâ*[*]

Bin yüz altmış iki şehr-i muharremü'l-harâmı gurresinden[◊] zabt etmek üzere Mekke-i mükerreme Kazâsı, sâbık Haremeyn müfettişi olup, Edirne Kazâsı'ndan munfasıl mâyedâr-ı fezâ’il Mehmed Efendi hazretlerine ve kezâlik Medîne-i münevvere *‘alâ sâkinihâ efdalü't-tahiyye*[**] Kazâsı dahi sâbıkā[3] Şâm-ı şerîf Kadısı fazîletli Kefevî Mehmed Efendi cenâblarına, işbu sene-i mübâreke şehr-i rebî‘ulevvelinin on birinci gününde[◊◊] bâ-işâret-i ‘aliyye şeref-bahşây-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn mûcebince tevcîh ü ‘inâyet buyurılup, mûmâ ileyhimâ cenâbları tarîk-ı Şâmî'den[4] murâfakat-i huccâc-ı zevi'l-ibtihâc ile izhâr-ı şevk u meserret ederek, savb-ı maksûd-i müstevcibü'l-behcete râhile-bend-i ‘azîmet oldular[5].

---

1 ve Ü : — M

2 Mübâşir-i Ü : + emr-i M

* شرفهما الله تعالى = Yüce Allah o iki yeri şereflendirsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

◊ 1 Muharrem 1162 = 22 Aralık 1748 Pazar.

** على ساكنها افضل التحيه = Selâmın en üstünü oranın sâkininin üzerine olsun” anlamına gelen ve Hz. Peygamber için yapılan bir duâdır.

3 sâbıkā Ü : sâbık M

◊◊ 11 Rebî‘ulevvel 1161 = 11 Mart 1748 Pazartesi. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**rebî‘ulevvel**” yazısı vardır.

4 Şâmî'den Ü : Şâm'dan M

5 **Tevcîh-i** ….. oldular M : + [Bu uzunca kısım buraya girmesi işaret edilerek ters bir şekilde sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü

‘Azl ü nasb-ı Ağa-yı dûdmân-ı Bektâşiyân bâ-hatt-ı hümâyûn

Hâlâ Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri Ağası olan Mustafa Ağa'nın hakkında ba‘zı gûne kīl ü kāl rû-nümâ ve ‘azlini mûcib ahvâl hâdis ü hüveydâ olup, resîde-i sâmi‘a-i ‘âlem-i bâlâ olmakdan nâşî[1], **[M 157a]** mâh-ı rebî‘ulevvelin yirmi beşinci yevm-i isneynde◊ berây-ı iktizâ ‘azl ve Gelibolu'ya **[Ü 24a]** gitmek üzere fermân-ı ‘âlî sâdır[2] olmuşiken, kendünun iltimâsiyle Tekfûr-dağı'nda ikāmete müsâ‘ade buyuruldu.

Yevm-i merkūmda hâlâ Kul Kethudâsı olan Hüseyn Ağa, Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri Ağası nasb olunup, tarîkleri üzere Zağarcı-başı el-Hâc Hasan Ağa, Kul Kethudâsı ve Seksoncu-başı dîğer el-Hâc Hasan Ağa, Zağarcı-başı olmalarıyla, mu‘tâd üzere huzûr-i cenâb-ı Âsafî'de hıl‘atler ilbâs buyuruldu.

‘Azl ü nasb-ı Ser-bostâniyân-ı Hâssa bâ-hatt-ı hümâyûn

Hâlâ Hâssa Bostancı-başı olan Vidinli-zâde ‘Ali Ağa'nın ‘azlini mûcib hâlet zuhûrundan nâşî, mâh-i merkūmun yirmi beşinci gününde◊◊, ocakları kā‘idesi üzere tekā‘üdlük ihsân ve Hasekî Ağa olan Hüseyn Ağa, mansıb-ı mezbûr ile mesrûr u kâm-rân buyurılup, huzûr-i Sadr-ı ‘âlî'de iksây-ı hıl‘at buyuruldu. Ve ma‘zûl-i mûmâ ileyh ‘Ali Ağa, işbu sene-i mübârekede hıdemât-ı celîleden olan Surre Emâneti hıdmet-i celîlesiyle mazhar-ı ‘âtıfet ve karîn-i behcet ü tesliyet ve mu‘azzez ü mesrûr savb-ı maksûda zâmile-bend-i ‘azîmet eyledi[3].

Tebdîl-i câh-ı vâlâ-yı Sadâret-i Rum

Hâlâ mesned-ârây-ı Sadâret-i Rum olan fezâ’il-mevsûm Mîrzâ-zâde Neylî Ahmed Efendi hazretlerinin vücûd-i mes‘ûd-i me‘ârif-nümûdlarına bi-emr-i Hudâ ba‘zı ‘ilel ü eskām istîlâsıyla fetk u ratk-ı umûrda ‘adem-i kudretleri hüveydâ ve mansıblarından isti‘fâları rû-nümâ olmağla, kudemây-ı tarîkden Anadolu'dan munfasıl olup, Rumeli Pâyesi'yle zâten ve zemânen[4] ‘ulemânın ekrem ü akdemi Halîl Efendi-zâde fâzıl-ı yegâne, kâmil ve[5] mükemmel-i zemâne mevlânâ Mehmed Sa‘îd Efendi hazretleri, bâ-i şâret-i

---

1 nâşî Ü : + nâşî M

◊ 25 Rebî‘ulevvel 1161 = 25 Mart 1748 Pazartesi. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**rebî‘ulevvel**” yazısı vardır.

2 sâdır M : — Ü

◊◊ 25 Rebî‘ulevvel 1161 = 25 Mart 1748 Pazartesi. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**rebî‘ulevvel**” yazısı vardır.

3 eyledi Ü : oldu M

4 zemânen M : zemâ[nen] Ü

5 ve M : — Ü

‘aliyye şeref-yâfte-i sudur olan hatt-ı hümâyûn mûcebince[1] bi'l-istîhâl mesned-i Rum ile be-nâm ve hakkında derkâr olan **[Ü 24b]** teveccühât-ı Şehriyârî ile mazhar-ı ikrâm buyurılup, mâh-ı merkūmun yirmi dokuzuncu yevm-i isneynde◊ mu‘tâd üzere re’fetlü Sadrıa‘zam hazretlerinin nâdî-i[2] sa‘âdetlerinde ilbâs-i ferve-i semmûr ile taltîf ü mesrûr buyuruldu.

Âmeden-i Sefîr-i İran Muhammed ‘Abdülkerîm Hân be-Âsitâne-i sa‘âdet-âşiyân

Bundan akdem hükümrân-ı İran Nâdir Şâh'ın hîn-i vefâtında ol havâlîde hudûs eden keyfiyyât ve vakt-i merkūmda ser-zede-i zuhûr olan hâlât, beyne'l-icmâl ve't-tafsîl cild-i evvel sahâyifinde tahrîr u tastîr olunmuşidi. Müşârun ileyhin vefâtından sonra birâder-zâdesi ‘Ali Kuli Hân bi'l-irsi ve'l-istihkāk icmâ‘-ı ârâ vü ittifâk ile İran Şâhlığı'na intihâb u ihtiyâr ve taht-gâh-ı selâtîn-i Keyân olan evreng-i Saltanat-ı İran üzere cülûs ve istikrârına i‘tibâr olunmağla, ‘Ali Şâh ‘unvâniyle ehâlî-yi İran miyânında tahsîl-i nâm u şân ve tekmîl-i kerr u ferr-i celâdet-nişân edüp, mukaddemâ sitem-dîde ve elem-keşîde olan re‘âyâ vü berâyâya medd-i eyâdî-i nasafet ve hâtır-ı münkesirlerine cebîre-bend-i tesliyet olduğundan gayri, ber-muktezây-ı hâk-i İran taraf taraf ‘alem-efrâz-i tuğyân olan ba‘zı müdde‘î rukabânın dahi tard u ib‘âdında sarf-ı cell-i ihtimâm ve mesned-i Şâhî'de istiklâl ü istibdâd üzere kıyâm eyledikden sonra, kendüsünün lâyık-ı dîhîm-i Şâhî ve fâyık-ı serîr-ârây-ı Cem-câhî olduğunu de’b-i dîrîn ve kā‘ide-i pîşîn üzere ‘arz u tebyîn eylemek kasdiyle, **[Ü 25a]** mazhar-ı Hılâfetullah olan Devlet-i ‘aliyye-i ebed-iktinâh ve Saltanat-ı seniyye-i cihân-penâh tarafından kabûl ve müsellem olmak ve hâris-i mahrûse-i Haremeyn-i **[M 157b]** mu‘azzameyn olan cenâb-ı Şehinşâh-ı maşrıkayn hazretlerinden vesîle-i hıtâb-ı müstetâb olur nâme-i hümâyûn-i ‘inâyet-makrûn sudûruyla beyne'l-ehâlî iftihâr u i‘tinâsı derece-i terakkīde bulunmak hâletlerin mülâhaza vü tefekkür ve bu tarîka-i enîka üzere Şâhlığı'nın dahi istikrâr u istibkāsı müyesser u mukarrer olacağını teyakkun u tedebbür ederek, ber-vech-i muharrer taht-gâh-ı Keyân'a cülûsunu hâvî ve Nâdir Şâh vaktinde beyne'd-devleteyn mün‘akıd olan revâbıt-ı sulh u salâh-ı müstevcibü'l-felâhın te’bîd ü te’yîdini muhtevî, tarafından ‘atebe-i ‘aliyye-i Cihân-dârî'ye nâme ve kibâr-ı ricâl-i İran'dan İ‘timâdü'd-devle makāmında

1 bâ-işâret-i ….. mûcebince M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek sayfanın alt kenarına yazılmıştır] Ü

◊ 29 Rebî‘ulevvel 1161 = 29 Mart 1748 Cuma. Metnimizde bugünün pazartesi olarak belirtilmesi, verilen tarih veya günde bir yanlışlığın olduğunu düşündürmektedir. Zaten aşağıda 5 rebî‘ulâhırın doğru olarak perşembe şeklinde yazılması, bu tarihin 25 rebî‘ulevvel olmasının daha doğru olacağını göstermektedir. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**rebî‘ulevvel**” yazısı vardır.

2 nâdî-i Ü : nâdî-yi M

olan birâder-i kihteri İbrâhîm Hân'dan makām-ı Sadâret-i ‘uzmâ'ya ve Monla-başısı Monla ‘Ali Ekber tarafından mesned-i Meşîhat-i İslâmiyye'ye mekâtîb ile Kirmânşâhân Hânı olan Muhammed ‘Abdülkerîm nâm Hân'ı Elçi ta‘yîn ve ba‘s ü tesyîr etmekle, Elçi-i mûmâ ileyhin Bağdâd-ı dâru's-selâma vusûlünü bundan akdem Vâlî-i Bağdâd Sadr-ı esbak Vezîr-i zî-şân[1] sa‘âdetlü el-Hâc[2] Ahmed Paşa hazretleri Âsitâne-i sa‘âdet'e ‘arz u tahrîr eylemiş idi. Berây-ı iktizâ Sefîr-i mûmâ ileyh ol tarafda bir müddet meks ü ikāmet etdirildikden sonra, Dergâh-ı ‘âlî müteferrikalarından Seyyid Mehmed Ağa, Mihmândâr ta‘yîn ve Âsitâne-i sa‘âdet'e getürülmesi fermân-ı ‘âlî buyurulmağla, mâh-ı rebî‘ulâhırın beşinci pencşenbih günü◊ Üsküdar'a geleceği **[Ü 25b]** ihbâr olundukda, Kadıköyü kurbünde Yemişci-başı Bağçesi mukābilinde vâki‘ fezây-ı ferah-fezâda mu‘tâd-ı kadîm üzere yemeklik çadırları kurılup, Matbah-ı ‘âmire Emîni Monlacık-zâde ‘Ali Ağa ta‘âm tedârüküne ve Tersâne-i ‘âmire Emîni Mehmed Beyefendi, Yemeklik Nâzırı nâmiyle me’mûr ve istikbâline Dergâh-ı ‘âlî kapucu-başılarından Cüce-zâde[3] ‘Ali Ağa ta‘yîn buyurılup yevm-i mezbûrda yemeklike nüzûl ve iki gice mahall-i merkūmda beytûtet eyledikden sonra, Üsküdar İskelesi'nde âmâde kılınan iki kıt‘a çekdirme ve kayıklar ile İstanbul'a nakl ü tesyîr ve ber-mûceb-i kā‘ide-i teşrîfât Çavuş-başı Ağa Vekîli olmak üzere Dergâh-ı ‘âlî kapucu-başılarından sâbıkā Sipâh Ağası Zištovili ‘Ali Ağa* ve sâyir[4] ta‘yîn olunan ricâl, ber-vech-i ikrâm tertîb-i âlây ile Şehr-emîni semtinde vâki‘ elçiye tahsîs kılınan Bârût-hâne Serâyı'na îsâl olundu.

Ve çend müddet murûrundan sonra devletlü Sadrıa‘zam hazretlerine Dîvân-ı hümâyûn'a gelmesi husûsu zîrde mastûrdur.

Vukū‘-i tevcîhât-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ ve sebeb-i ‘azl-i Vâlî-i Bağdâd Sadr-ı esbak el-Hâc Ahmed Paşa

Bağdâd Kal‘ası muhâfazasına me’mûr Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri ve sâ’ir piyâde askerî tâyifesi[5], müstehak oldukları elli dokuz ve altmış seneleri

---

1 Sadr-ı ….. zî-şân M : + [Bu kısım metinde üzeri çizilen “Vezîr-i mükerrem” kelimeleri yerine buraya girmesi işaret edilerek sonradan satırın üstüne yazılmıştır] Ü

2 el-Hâc Ü : — M

◊ 5 Rebî‘ulâhır 1161 = 4 Nisan 1748 Perşembe. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**rebî‘ulâhır**” yazısı vardır.

3 Cüce-zâde Ü : Hâce-zâde M

* Ali Ağa ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Tarih-i İzzî* nüshasının s.318'in sağ kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Ağa-yı merkūm Sadrıa‘zam-ı zemân Râgıb Paşa yerine Kā’im-makām ve hâlâ Özi Vâlîsi'dir. Eylüğün gördüm, Hudâ'ya emânet”.

4 sâyir Ü : sâ’ir M

5 tâyifesi Ü : tâ’ifesi M

mevâciblerinin havâle olunan mahallerden bir gün evvel cem‘ u tahsîli ve taraflarına îsâliyçün hâlâ Bağdâd Vâlîsi Sadr-ı esbak **[Ü 26a]** Vezîr-i zî-şân sa‘âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerinin serâylarına cem‘iyyet ile varup, i‘lâm-ı hâl eylediklerinde, Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri dahi Der-i devlet-medâr'a tahrîr ile altmış güne değin havâle olunan mahallerden tahsîl ve ber-vech-i isti‘câl getürilüp, tekmîlen teslîmine te‘ahhüd ve bu bâbda mezîd-i ihtimâm ü dikkat[1] edeceklerin cümleye tefhîm ü işâ‘at ve bu vechile tesliyet-gûne hâlete mübâderet etmişler iken, ol tarafda Vâlî-i sâbık müteveffâ Ahmed Paşa'nın tevâbi‘inden ba‘zı müfsid-i mâder-zâdın ‘illet-i derûnları olan şerr u fesâd[2] ve sâ’ir erbâb-ı agrâzın dahi i‘tirâz-ı umûrda nihâd-ı hased-i‘tiyâdları muktezâsınca, fi'l-asl askerî nâmına olan gavâyet-peymâları tahrîk ü igvâ ederek bu gûne cem‘iyyet ü ictirâlarına[3] bâ‘is ü bâdî olduklarından mâ‘adâ[4], **[M 158a]** fürce-yâb-ı vakt ü fursat olup, Vezîr-i müşârun ileyhin zîr-i itâ‘atde[5] munkād kapusu halkı ile pâ-ber-cây-ı şikāk u ‘inâd olan askerî beynlerine ilkāy-ı nifâk u fesâd etmeleriyle, tarafeynin sitîze-hîz ve ‘arbede-cûy ve fitne-engîz olanları, birbirlerine itâle-i lisân-ı şenâ‘at beyân ederek, leked-kûp-i sâmi‘a olan müşâtemeleri müşâcereye mübeddel ve mukāzefe-i muhâsama-iktizâları, mütekāzî-yi âşûb u cidâl olup, birbirlerin tedmîr u istîsâl kaydıyla âlât-ı harbe el urmalarıyla, ber-kā‘ide âgāz-ı harb u[6] ceng ve askerî tâyifesi, top ve tüfeng i‘mâline âheng edüp, Vezîr-i müşârun ileyhin serâyını muhâsara ve her tarafdan tazyîk u tenkîle mübâdere birle, bir gün bir gice nâ’ire-i muhârebe mütemâdiyen müşta‘il ve tarafeynden niçe nüfûs lâbe-kûy-i efsûs olarak kûçe-i telefde nâ-bûd ve muzmahil olup, bu keyfiyyet mücerred tezvîr-i semîr-i ba‘zı erbâb-ı agrâz-ı nesnâs-sîretin tahrîklerinden neş’et etmekle, Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri dahi zât-ı müşîrânelerinde olan rüşd ü sedâd **[Ü 26b]** lâzimesince bu gûne sefk-i dimâya bâdî olan hâlete rızâ-dâde olmayup, def‘-i şûriş ü fesâd içün etbâ‘ ve Levendât'ını gereği gibi zabt u rabt ve muhârebeden keff-i yed ile teskîn-i nâ’ire-i kıtâl ve izâle-i kīl ü kāl-i fiten-me’âl irâdesiyle Kal‘a-i Bağdâd'dan istirhâl ve Nehr-i Dicle'nin karşu tarafında vâki‘ Cûbe nâm mahalle nakl-i eskāl edüp, bu gûne ‘âkılâne etvâr ile irâha-i hâl-i ra‘iyyet ve izâha-i ihtilâl-i memlekete bezl-i nakdîne-i himmet eylediklerinden sonra, Tevliyet-i Eyâlet-i merkūmeden isti‘fâlarını hâvî ve vekāyi‘-i hâ’ile-i mezkûreyi muhtevî tahrîrât-ı sâdıkāneleri, Âsitâne-i sa‘âdet'e vârid ü vâsıl olmağla, fi'l-asl müşârun ileyh hazretlerinin hüsn-i sîret

1 ve ber-vech-i ….. dikkat M : + [Bu kısım metinde üzeri çizilen “ve getürülmesine te‘ahhüd ve ihtimâm” kelimeleri yerine buraya girmesi işaret edilerek satırın üstüne yazılmıştır] Ü
2 fesâd M : + [Bu kelime önce “fesâdları” yazılmış, sonra “ları” ekinin üzeri çizilmiştir] Ü
3 ictirâlarına Ü : ictirâya M
4 mâ‘adâ Ü : + mâ‘adâ Ü
5 itâ‘atde Ü : itâ‘atinde M
6 harb u Ü : — M

ve kemâl-i ‘akl ü dirâyeti ma‘lûm-i Devlet-i ‘aliyye ve mücerreb-i Saltanat-ı seniyye olmakdan nâşî, hakkında bir vechile igbirâr-ı derûna bâdî olacak hâlet zuhûr etmeyüp, tahrîrâtları mûcebince mukaddemâ Bağdâd'da ikāmete me’mûr ve nifâk u fitne ile mahbûr u meşhûr olup, ma‘lûm ve manzûr olan zevâtın agrâz-ı fâsidelerine mebnî zuhûr eden hâlâtın mücâzâtı vaktine te’hîr u ihâle olunup, Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerini bu dağdağadan halâs ve mansıb-ı âhar ‘inâyeti ile karîn-i tesliyet ve rehîn-i ihtisâs irâdesiyle bu hılâlde[1] kal‘a-i merkūme muhâfazasında olan askerî tâyifesinin elli dokuz ve altmış seneleri mevâcibleri tekmîli içün Hazîne-i ‘âmire'den ‘an-nakdin yüz elli bin guruş ihrâc ve elli beş[2] bin guruş dahi müteveffâ Bağdâd Vâlîsi Ahmed Paşa'nın metrûkâtından havâle buyurılup, Kethudây-ı[3] Bevvâbîn-ı Sultânî Nu‘mân Bey mübâşeretiyle ‘acâleten irsâl ve bu esnâda berây-ı iktizâ Bağdâd Eyâleti, Basra Vâlîsi olup, mukaddemâ Sefâret hasebiyle ol tarafa me’mûr ve hâlâ Bağdâd'da ikāmet üzere olan Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Kesriyeli el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerine ve müşârun ileyh Sadr-ı esbak el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerine dahi ber-vech-i arpalık İç-il Sancağı ve livâ’-i mezbûr mutasarrıfı olan Sadr-ı sâbık sa‘âdetlü el-Hâc Mehmed Paşa hazretlerine Mûsul Eyâleti ve Mûsul'da olan[4] ‘Abdülcelîl-zâde Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Hüseyn Paşa hazretlerine Basra Eyâleti, mâh-ı merkūmun yedinci gününde◊ bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh ü ‘inâyet buyuruldu.

Ta‘yîn ü tahsîs-şuden-i Cezîre-i Kıbrıs berây-ı Hâss be-Sadâret-i ‘uzmâ ber-minvâl-i sâbık bâ-hatt-ı hümâyûn

Kıbrıs Cezîresi fi'l-asl sadrıa‘zamlara Hâss ta‘yîn olunmakdan nâşî, **[Ü 27a]** taraflarından hafîfü'l-me’ûne birer vekîl ile zabt u cibâyet olunageldüğünden, fukarâ ve re‘âyâsı vücûh-i te‘âddîden emîn iken, cild-i evvel vekāyi‘inde zikr olunduğu üzere berây-ı iktizâ Hâslığı ref‘ ve vüzerây-ı ‘izâma verilelden beri[5] dâ’irelerini beslemekde ve kapuları **[M 158b]** halkını gözetmekde lâ-mehâlete evvelkiden ziyâde fukarânın şeyleri alınup, bu vechile tarh-ı tekellüfât ve mutâlebât az‘âf u muzâ‘af olduğundan, zu‘afânın kadîmî nizâmları ve râhat ü ârâmları münselib olup, zâbitân ve ağavât ve

1 ile teskîn ….. hılâlde M : + [Bu kısım metinde esasta bir farklılık göstermeyen benzer kısmın sayfanın üst kısmında düzeltilmiş şeklidir] Ü
2 beş Ü : — M
3 elli dokuz ….. Kethudây-ı M : + [Bu kısım metinde üzeri çizilen “iktizâ eden güzeşte mevâcibleri Hazîne-i ‘âmire'den ‘an-nakdin ihsân ve Kethudây-ı” kelimelerinin yerine buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü
4 olan M : — Ü
◊ 7 Rebî‘ulâhır 1161 = 6 Nisan 1748 Cumartesi. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**rebî‘ulâhır**” yazısı vardır.
5 beri Ü : berü M

askerîsi bir gûne ve re‘âyâ vü berâyâ fukarâsı dahi âhar gûne zahmet ü meşakkate giriftâr ve her biri ‘iyâl ü evlâdlarıyla geçinmekde niçe niçe ıztırâba dûçâr olduklarından gayri, cezîre-i mezbûreye bundan akdem ber-vech-i eyâlet mutasarrıf olup, hâlâ revnak-efzây-ı Sadâret-i ‘uzmâ ve zînet-bahşây-ı mesned-i vâlâ-yı Vekâlet-i kübrâ olan Âsaf-ı fetânet-pîrâ re‘fetlü es-Seyyid ‘Abdullah Paşa hazretleri, zât-ı me‘âlî-simâtlarında vedî‘a-i Rab-bü'l-‘izzeti olan merâhim-i fıtrî ve şefekat-i cibillîleri lâzimesince, fukarâ vü zu‘afânın mu‘în ü dest-gîri ve pîr u bernânın yâver u zahîri[1] olup, cümleye hayr-hâhâne mu‘âmele ve müşfikāne mücâmele ile re‘âyâ-perver ve[2] her hâlde merhamet-güster, ahlâk-ı hamîde ile yegâne-i ‘âlem ve lutf u keremde müsellem-i ümem, müşârun bi'l-benân, memdûh-i ‘âlemiyân zât-ı melek-haslet iken, **[Ü 27b]** anların dahi zemân-ı vilâyetlerinde medâr-ı mesârıfları olur îrâdâtın cem‘ u tedârükünde ehâlînin ‘adem-i kudretleri zâhir u âşikâr ve her hâlde ‘inâyet ü re’fete eşedd-i ihtiyâcları bedîdâr olup[3] ve'l-hâsıl cezîre-i mezbûre kemâ fi'l-evvel sadrıa‘zamlara Hâss ta‘yîn olunmadıkca, fukarâ vü zu‘afâ ve ehâlî vü agniyâ ez-kadîm olan nizâm u râhatların bulmayacakları bedîhiyyü'z-zuhûr olduğundan gayri, öteden berü cezîre-i mezbûre ehâlîsi muhassıllara mu‘tâd olan virgülerin edâda sarf-ı tâb u kudret ve emr u nehyine sür‘at-i imtisâl ü mutâva‘at ve hılâfına vaz‘ u hareketden mücânebet ve mübâ‘adet üzere olduklarına binâ’en, zîr-destân fukarâ haklarında ‘inâyet ü şefekat-i Şehriyârî sudûruyla refâh-ı hâl ve itmînân-i bâllerini mûcib olan kadîmî nizâm-ı râhat-iştimâlleri i‘âde olunması bâbında müşârun ileyh Sadrıa‘zam-ı ‘âlî-himem hazretleri, hâssaten rikâb-ı müstetâb-ı Cihân-dârî'ye ‘arz u telhîs ile recâ vü şefâ‘at buyurmalarıyla, nezd-i hümâyûn-i Husrevâ-ne'de recâları hayyiz-i kabûlde vâki‘ olmak hasebiyle[4], bu bâbda ancak isticlâb-ı du‘â ve sıyânet-i fukarâ kasdiyle şeref-efzây-ı sahâyif-i beyzâ olan hatt-ı hümâyûn-i hayât-bahşâ[5] mûcebince, mâh-ı merkūmun evâ’ili târîhinde[6] Cezîre-i Kıbrıs kemâ fi'l-evvel vezîr-i a‘zamlara Hâss olmak üzere ta‘yîn ü tahsîs buyurılup, ber-muktezây-ı kavâ‘id-i aklâm kuyûdâtı tenkīh u tashîh ve mahallerine kayd ü tasrîh olundukdan sonra, de’b-i dîrîn üzere **[Ü 28a]** müşârun ileyh Âsaf-ı bâhiru'ş-şeref cenâbları taraflarından ber-vech-i emânet âhara tefvîzı lâzım gelmekle, iş-güzâr ve emekdâr ve mücerrebü'l-etvâr âdemlerinden Süleymân Ağa nâm bendelerin Kapucu-başılık Pâyesi'yle

1 ve pîr ….. zahîri M : + [Bu kısım sonradan buraya girmesi işaret edilerek satırın üstüne yazılmıştır] Ü
2 ve Ü : — M
3 eşedd-i ….. olup M : + [Bu kelimeler metinde üzeri çizilen “sezâvar oldukları” kelimeleri yerine satırın üzerine yazılmışlardır] Ü
4 olmak hasebiyle Ü : olmağla M
5 -i hayât-bahşâ Ü : — M
6 1-10 Rebî‘ulâhır 1161 = 31 Mart - 9 Nisan 1748. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**rebî‘ulâhır**” yazısı vardır.

mesrûr u hurrem ve cezîre-i merkūmeye müceddeden Mütesellim nasb u ta‘yîn ve ehâlî-i cezîreye keyfiyyet-i merkūmeyi i‘lân ü tebyîn ile cümleyi karîn-i behcet ve rehîn-i tesliyet buyurduklarından sonra, ber-vech-i eyâlet mutasarrıf olan[1] Muhassıl-ı sâbık Vezîr-i celîlü'ş-şân sa‘âdetlü el-Hâc Ebûbekir Paşa hazretleri dahi haber-i merkūmenin[2] kendülere vürûdu ‘akabinde cezîre-i merkūmeden fekk-i tınâb-ı ikāmet ve ‘acâleten nehzat ü hareket ve sevâhilden münâsib mahalde bast-ı bisât-ı ikāmet edüp, mahall-i ikāmetlerin Der-i devlet-medâr'a ‘arz u ihbâr ve bundan sonra kendülere verilecek âhar mansıb haberi vürûduna müterakkıb ve intizâr üzere olmaları husûslarını hâvî iktizâ eden evâmir-i ‘aliyye ısdâr ve Mübâşir ile tesyîr u irsâl buyuruldu.

Tertîb-i sûr-i pür-sürûr-i[3] [M 159a] Fâtıma Hânım Sultân-ı *‘aliyyetü'ş-şân*

Hâlâ Rumeli Vâlîsi Vezîr-i mahmedet-pîrâ sa‘âdetlü Yahyâ Paşa hazretlerinin hem-hâbe-i izdivâclarıyla şeref-yâb oldukları halîle-i celîletü'l-ensâbları ‘ismet-nişân devletlü Sâliha Sultân hazretlerinin kerîme-i muhteremeleri ‘iffetlü Fâtıma Hânım Sultân hazretleri Vezîr-i müşârun ileyhin birâder-i kihterleri İbrâhîm Bey'e ‘akd ü tezvîc olunduğu, ber-vech-i tafsîl ânifen bâlâda tahrîr olunmuşidi.

İşbu mâh-ı rebî‘ulâhırın on ikinci yevm-i hamîsde◊ âyîn-bend-i zifâf-ı bâhiru'l-hubûr ve tertîb-i sûr-i pür-sürûrları bâbında emr-i hümâyûn şeref-bahş-ı sudûr olmağla, ber-mûceb-i kā‘ide-i teşrîfât icrây-ı kānûn ü ‘âdât ve merâsim-i müstedîmeye murâ‘ât olunup, âlâya süvâr olmak içün me’mûr olan ricâl-i devlet bi'l-cümle destâr-ı ‘âdî **[Ü 28b]** ve erkân kürk ve kemer rahtlı atlar ile Sultân-ı müşârun ileyhâ hazretlerinin Vâlide Hammâmı ardında vâki‘ serây-ı ‘âlîlerinde ‘ale's-seher mevcûd bulunmalariyçün Sadrıa‘zam re’fetlü es-Seyyid ‘Abdullah Paşa hazretleri taraf-ı zâhiru'ş-şereflerinden tenbîh ü te’kîd buyurılup ve yevm-i mezbûrda selâtîn-i sâ’ire hazerâtı dahi serây-ı mezbûra da‘vet ve cümleye tertîb-i ziyâfet ve merâsim-i velîme icrâsına mübâderet olundu. Ve Vezîr-i müşârun ileyhin kapu kethudâları bulunan hâlâ Cebeci-başı es-Seyyid ‘Abdî Ağa hazretlerinin birâderleri Emîn Ağa, bâ-

1 ber-vech-i emânet ….. olan M : + [Bu kısım metinde üzeri çizilen “de’b-i kadîm-i müsellem olmak üzere Kapucu-başılık Pâyesi'yle mücerrebü'l-etvâr Süleymân Ağa nâm hıdmet-güzâr âdemlerin me’mûr u ta‘yîn ve cezîre-i mezbûrede sâkin zâbitân ve a‘yâna keyfiyyet-i merkūmenin ber-vech-i muharrer vukū‘u işâ‘at ü i‘lân” yerine, buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sol kenarına yazılmıştır] Ü

2 merkūmenin Ü : merkūmun M

3 **pür-sürûr-i** Ü : + pür-sürûr-i M

◊ 12 Rebî‘ulâhır 1161 = 11 Nisan 1748 Perşembe. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**rebî‘ulâhır**” yazısı vardır.

fermân-ı ‘âlî sağdıc[1] ta‘yîn buyuruldu. Ve müşârun ileyhâ Hânım Sultân hazretleri bir gün mukaddem Ayasofya kurbünde vâki‘ Kaya Sultân Serâyı dimekle ma‘rûf, hâlâ ‘ismetlü Zeyneb Sultân hazretleri mütemekkine oldukları serâyı teşrîf ve müheyyâ olan iki kıt‘a kebîr ve altı kıt‘a sagīr nahıllar dahi serây-ı merkūmda âmâde etdirildi.

Me’mûr olan ricâl ol rûz-i fîrûzda serây-ı evvel-i mezkûrda hâzır oldukları hâlde hareket olunup, tertîb-i âlây-ı vâlâ bu vechile cilve-nümây-ı sâha-i i‘tinâ oldu ki, ibtidâ kulağuz Çavuş Ağa önünde iki nefer piyâde kapu kethudâları, ba‘dehû ağayân-ı Sadr-ı ‘âlî ve çavuşân-ı Dîvân ve selâtîn cevâmi‘i kâtibleri ve Haremeyn kîsedârları ve hulefâsı, ba‘dehum selâtîn mütevellîleri ve ‘umûmen Dergâh-ı ‘âlî müteferrikaları ve Çavuşlar Kâtibi Efendi ve Emîn'i Ağa, ba‘dehum Haremeyn Muhâsebecisi ve Mukāta‘acısı ve Haremeyn Müfettişi efendiler, ba‘dehum sağdıc[2] olan mûmâ ileyh Emîn Ağa ve selâtîn hazerâtı kethudâları ağalar, ba‘dehum birkaç yüz dâlfes Tersânelü neferâtı ve Teşrîfâtî Efendi ve Mîrâhûr-i Sânî Ağa ve Harem baş-ağaları, ba‘dehum gerdûnhây-ı sultânân*[-ı ‘aliyyetü'ş-şân]* ve Mehter-hâne-i Husrevâne **[Ü 29a]** ve cevârî ‘arabaları murûr edüp, bu tertîb ile serây-i sânî-i mezkûra varıldı. Merâsim-i ikrâm icrâsı ‘akabinde ‘arûs-i ‘ismet-me’nûs hazretleri, gerdûne-i gerdûn-medârlarına süvâr oldukdan sonra, bi'l-cümle ‘arabalara ve nahıl-revânlara ve neferât-ı Tersâne ve hıdmetde devân olanlara top top akmişe ve dîbâlar âvîzân ve surreler ihsân olunup, Serây-ı ‘atîk-i ‘âmire Teberdârlar Kethudâsı Ağa dahi zerdûzî yüz yasdığı üzere vaz‘ olunmuş Kelâm-ı kadîm'i zîver-i âgūş-i ikrâm etmekle, nahıllar pîş-gâhında Teşrîfâtî Efendi ile hem-‘inân olarak tertîb-i sâbık üzere âlây-ı vâlâ-yı hayret-efzâ ile Alay Köşkü pîş-gâhından güzerân ve ‘unvân-ı Saltanat-ı me‘âlî-nişân temâm izhâr u i‘lân ederek serây-ı ma‘hûd-i mezkûra îsâl ve istikmâl-i hıdmet hılâlinde ber-mûceb-i defter-i teşrîfât iktizâ eden ricâle semmûr kürkler ve hıl‘at-i zâhireler iksâ ve kâlây-ı **[M 159b]** girân-behâdan lâ-yu‘add ve lâ-yuhsâ hedâyâ i‘tâ buyurılup, zıll-ı Yezdân cenâb-ı Halîfe-i devrân içün bu vechile dahi isticlâb-ı du‘âya vesîle olur merâsim-i müstahsene icrâ olundu.

Bu makāle-i behcet-me’âbın sûret-yâb olan tertîb-i ‘acîbü't-terkîbi ‘alâ vechi'l-vukū‘ sebt-i cerîde-i vekāyi‘ kılınmasına bâ‘is ü bâdî Câmi‘u'l-hurûfun mevkūfun ‘aleyhi olan şeref-i hıdmet-i Teşrîfât ile dahi müşerref olmasından neş’et etmekle, tetebbu‘-i âsâr eden ihvân-ı safâya bu gûne düğûn fuzûlâtından nümâyân olan harekât-ı ‘ibret-nümâ ve hâlât-ı hande-fermâ temâşâsından hâsıl keyfiyyât-ı neşât-efzâyı beyân zımnında bi-tarîkı'l-‘âriye izhâr-ı ‘unvân, ya‘nî ber-vech-i müste‘âr zîr-rân olan esb-i hâme-i turfa-reftâra ruhsat-ı cevelân verildi.

1 sağdıc Ü : sağdûc M
2 sağdıc Ü : sağdûc M

İrtihâl-i Mîrzâ-zâde mevlânâ Neylî (نانیلی) Ahmed Efendi Sadr-ı Rum-i sâbık

Mevlânâ-yı mûmâ ileyh hazretleri bi-emr-i Hudâ ‘ahd-i karîbden berü mübtelâ oldukları maraz-ı sû’-i kınyeden muztarib ü pîçân ve âlâyiş-i dünyây-ı deniyyeden dâmen-keşân ve hem-hâl-i Ahmed-i bî-cân* olup, ‘ukad-i sinn-i şerîfleri ‘akd-i sâbi‘i güzerân etmiş idi ki, işbu bin yüz altmış bir senesi[1] şehr-i rebî‘ulâhırın on dokuzuncu hamîs günü◊ ba‘de'l-‘asr temâşây-ı ravza-i rıdvân ümmîdiyle fedâ-sâz-ı nakdîne-i revân ve ertesi cum‘a günü merâkib-i müsâfirân-ı dâr-ı cinân olan taht-ı revân, tâbût-i rahmet-menhût ile musallâ-yı Câmi‘-i Mehmed Hânî'ye **[Ü 29b]** revân olup, hâzır olan havâss u ‘avâmm ve ‘ulemây-ı a‘lâm ve meşâyih-ı kirâm edây-ı nemâz-ı dü-gâneye kıyâm ile hıdmet-i lâzime-i du‘â vü senâyı temâm etdiklerinden sonra, hâk-i pâk-i Üsküdar'da gunûde-i pister-i rahmet-i Perverdigâr olan vâlid-i büzürgvâr ve birâder-i mihter-i fazîlet-âsârları civârında mevzû‘ mezâr-ı rahmet-meşhûn ve dirîğ u efsûs ki, öyle bir gencîne-i cevâhir-i me‘ârif u ‘ulûm, zîr-i hâk-i siyâhda medfûn kılındı.

Sadr-ı ‘âlî-kadr-i müşârun ileyh *rahmetullâhi Te‘âlâ ‘aleyh,* meşâhîr-i fuzalây-ı devlet-i Mehmed Hânî'den İstanbul Kazâsı'ndan ma‘zûlen ‘azm-i behişt-i câvidânî eyleyen Mîrzâ Mehmed Efendi merhûmun ferzend-i bihteri ve Hudâvendigâr-ı ‘âlem-penâh ve Zıllullâhi sa‘âdet-dest-gâh efendimiz hazretlerinin hîn-i cülûs-i meymenet-me’nûslarında revnak-efzây-ı mak ām-i İftâ olan Muhyi's-sünne merhûm eş-Şeyh Mehmed Efendi hazretlerinin birâder-i kihterleri olup, bin seksan dört târîhinde◊◊ verây-ı perde-i ‘ademden ‘arz-ı cemâl ve mânend-i hilâl ânen-fe-ânen istifâde-i envâr-ı kemâl eyleyüp, seksan dokuz târîhinde◊◊◊ lezzet-i şehd-i mülâzemetle şîrîn-kâm ve yüz dokuz senesinde◊4 kâlây-ı bukalemûn-reng-i fezâ’il ü me‘ârifleri karîn-i temgāy-ı i‘tibâr olmağla, Dâru'l-Hadîs-i Ca‘fer Ağa Hârici'yle nâ’il-i kâm olmuşlar idi. Ber-muktezây-ı ‘âde niçe medâris-i mü’essesede ferş-i seccâde-i ifâde eyleyüp, yirmi dokuz târîhinde◊5 Medrese-i Süleymâniyye'den vâlid-i mâcid-lerinin maklûb-i lakabları olan İzmîr Kazâsı'na neyl ile dâhil-i ‘idâd-ı mevâlî ve otuz dokuzda◊6 Kazâ’-i Mısr-ı Kāhire ile müretteb-sâz-ı esbâb-ı me‘âlî

---

* Metnimizde söz konusu edilen Ahmed-i Bî-cân [=Cansız Ahmed] ifâdesiyle, *Envâru'l-Âşıkîn* adlı eseriyle tanınan âlim ve mutasavvıfa bir telmîh söz konusu gibi gözüküyor; bk. Âmil Çelebioğlu, “Ahmed Bîcan”, *DİA,* İstanbul 1989, II,49-51.

1 ‘akd-i ….. senesi M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü

◊ 19 Rebî‘ulâhır 1161 = 18 Nisan 1748 Perşembe.

◊◊ 1 Muharrem 1084 = 18 Nisan 1673 Salı.

◊◊◊ 1 Muharrem 1089 = 23 Şubat 1678 Çarşamba.

◊4 1 Muharrem 1109 = 20 Temmuz 1697 Cumartesi.

◊5 1 Muharrem 1129 = 16 Aralık 1716 Çarşamba.

◊6 1 Muharrem 1139 = 29 Ağustos 1726 Perşembe.

olup, **[Ü 30a]** kırk dört senesinde◊ Kazâ'-i Mekke-i mükerreme ile Anadolu Pâyesi'ne şâyân ve kırk dokuzda◊◊ tahkīk-ı rütbe ile revnak-efzây-ı Dîvân-ı 'âlî-şân olup, elli dört târîhinde◊◊◊ Sadr-ı 'âlî-kadr-i Rum ve fâ'iz-ı gāyetü'l-gāyât-ı matlab u merûm olduklarından sonra, altmış senesi hılâlinde ber-fehvây-ı *"el-'Avdu ahmedü*"* tekerrür-i Sadâret ile bünyân-ı 'izz ü şânları müşeyyed kılınup, mukaddemâ eyyâm-ı hükûmetlerinde icrâ edegeldikleri etvâr-ı Şüreyhâne'yi** ihyâya tekayyüd-i tâmları meşhûd-i enâm olup, [mısra]'[1]:

*Ahmed pârîne-râ bâz hemân hâl şud****

meseli zebân-güzâr-ı havâss u 'avâm olmuşiken, mizâc-ı letâfet-imtizâclarında[2] **[M 160a]** karîn-i zuhûr olan za'f u fütûr sebebi ile tu'me-i şîrîn-güvâr mansıbdan hazz-ı derûnlarını istîfâ ve vefâtlarından yirmi gün mukaddem meşgale-i sadâretden isti'fâ buyurmuşlar idi.

Âsâr-ı 'ilmiyyelerinden İmâm Ebu'l-ferec İbnü'l-Cevzî'nin *Kitâbü'l-vefâ fî ta'rîf-i şerefi'l-Mustafa* nâm te'lîf-i şerîfi ve tasavvufdan *el-Cânibü'l-garbî fî hall-i müşkilât-ı İbnü'l-'Arabî* nâm nüsha-i nâfi'anın mevâ'id-i fevâ'idlerini ta'mîm ve fehvâ-yı şeref-ihtivâlarını 'avâmma tefhîm kasdiyle terceme ve fenn-i nahvde ba'zı müte'ahhırînin manzûmesine tahrîr buyurdukları şerhde îrâd-ı fevâ'id-i cemme eyleyüp ve birkaç def'a Re'isülküttâb olan efâzıl-ı 'asrının ser-bülendi 'Acem Ebûbekir Efendi merhûmun *Târîh-i Vassâf*'ın lugāt-ı 'Arabiyye'sin cem' ve hall kasdiyle **[Ü 30b]** bed' buyurdukları nüsha nâkıs ve

---

◊ Neylî Ahmed Efendi, 1 Muharrem 1144'ten [=6 Temmuz 1731 Cuma] itibaren Mekke Kadılığı'na getirilmiştir (bk. meselâ Vak'anüvis Subhî Mehmed Efendi, *age,* s.56); Anadolu Kadı'askerliği Pâyesi'ni alması ise 1147 cumâdelûlâsında [=Eylül-Ekim 1734] olmuş gibi gözüküyor; bk. meselâ Vak'anüvis Subhî Mehmed Efendi, *age,* s.240.

◊◊ Neylî Ahmed Efendi, 26 Muharrem 1149'da [=6 Haziran 1736 Çarşamba] fiilen Anadolu Kadı'askeri olmuştur; bk. meselâ Vak'anüvis Subhî Mehmed Efendi, *age,* s.299.

◊◊◊ Neylî Ahmed Efendi, 16 Cumâdelâhıre 1154'te [=29 Ağustos 1741 Salı] Rumeli Kadı'askeri olmuştur; bk. meselâ Vak'anüvis Subhî Mehmed Efendi, *age,* s.715.

* احمد العود = Dönmek daha güzeldir" anlamına gelen Arapça atasözlerindendir; bk. el-Meydânî, *Mecma'u'l-Emsâl,* II,34-35. Bu sözle aynı zamanda Ahmed Neylî'nin adına telmîh söz konusudur.

** Metnimizde "etvâr-ı Şüreyhâne" denilirken, verdiği kararlarla İslâm tarihinde adâletin sembollerinden biri haline gelen Tabi'în devrinin fakîhlerinden, Kûfe Kadısı Kadı Şüreyh'e (ö.80/699?) telmîh söz konusudur; bk. meselâ Şükrü Özen, "Kādî Şüreyh", *DİA,* İstanbul 2001, XXIV,119-121.

1 [mısra]' Ü : — M

*** احمد پارینه را باز همان حال شد = Ahmed geçen yılın aynı hâlini aldı" anlamına gelen ve burada atasözü olarak nitelendirilen Farsça bu cümle, "*Bâz hemân hâl şud Ahmed pârîne râ* = باز همان حال شد احمد پارینه را" şekliyle, Emîr Husrev Dihle-vî'nin gazellerinden birinde geçen bir mısradır; bk. Emîr Hüsrev-i Dihlevî, *Dîvân-ı Emîr Hüsrev,* Matba'a-i Kampûr, yy, ty, s.50.

2 imtizâclarında Ü : + imtizâclarında M

perîşan kalmağla, merhûm-i mebrûr niçe fevâ'id-i cezîle zammiyle tertîb ü tekmîl edüp, bir eser-i cemîl buyurmuşlardır. Ve vâdî-yi nazm-ı kelâm-ı fesâhat-irtisâmda dahi reh-vâr-ı hâme-i hoş-reftârları müsellem-i rûzgâr olmağla, mehâret-i tâmmelerini iş'âr ve envâ'-ı nazm-ı 'âlem-pesend ile tertîb-i dîvân-ı eş'âr buyurduklarından ma'adâ, mutâla'a ve tedrîs buyurdukları kütüb-i celîleden dört yüz kadar nüshanın havâmişine tahrîrât-ı metâlib ve fevâ'id ve gürisnegân-ı bevâdî-i talebe bast-ı mevâ'id etmişlerdir.

Ve cümle-i hayrât-ı 'amîmetü'l-berekâtlarından zikri âtî muvaffak ve manzûr oldukları eser-i mebrûr ki, fî hadd-i zâtihî i'tinâya sâlih sa'y-i meşkûr olmağla, mütekaddimînden bir ferd neyl-i visâliyle mesrûr olmak değil, belki hâtır-ı âhâda hutûr etmeyan ma'nây-ı mestûr olup, mukārenet-i tevfîk-ı Ehadiyyet ve meyâmin-i hüsn-i niyyet ve 'azîmetleri sebebi ile kendülere nasîb ü kısmet olmağın, fart-ı ıhlâsdan nâşî, sahâyif-i 'âlemde sûret-yâb-ı terkîb olan eser-i zîbende tertîbleri reşk-âver-i ervâh-ı ashâb-ı hayrât-ı selef ve gıbta-fermây-ı erbâb-ı meberrât-ı halef olmuşdur. Ol eser-i ferhunde-cemâl, bu şekl-i iclâl üzere izhâr-ı gunc ü delâl etmişdir ki, kıdve-i 'ulemây-ı Rum, üsve-i fuzalây-ı kurûm mevlânâ Birgili Mehmed Efendi merhûmun *Risâle-i Kelâmiyye-i Türkiyye'*si, fi'l-hakīka nazar-ı havâsda bir mecmû'a-i küberây-ı hakāyık ve sandûka-i girân-kadr-i dekāyık olduğundan mâ'adâ, 'avâmm-ı nâsa dahi fevâyidi mevsûl ve menâfi'-i cemmesi[1] meşmûl olup, te'allüm ve kırâ'eti mütehattem ve vâcib ve hıfz u mülâzemeti lâzım ve lâzib bir kenz-i meknûzü'l-cevâhir ve ravz-ı mermûzü'z-zevâhir, gül-i sad-berg-i gülbün-i 'akāyid, dürre-i iklîl-i menâfi' u fevâ'id bir kitâb-ı müstetâb olmağla, mevlânâ-yı müşârun ileyh ol risâle-i hikmet-makāleden altmış mikdârı nüsha-i sahîha tahrîr u tezbîr ve cild ü şîrâze ile tanzîm ü tevkīr buyurup, sandûka-i mahsûsa ve vezâyif-i mu'ayyene-i mansûsa ile otuz kıt'asın bir dersiyye olmak üzere mahsûs müderris ile Câmi'-i şerîf-i Ayasofya-i Kebîr'e ve kezâlik otuz kıt'asın dahi Câmi'-i Sultân Mehmed Hân-ı gufrân-hatîre vaz' etmeleriyle, mu'allim ve müte'allim ifâde vü istifâdelerinde nüsah-ı mezkûre-i âmâdeye mürâca'at ile 'akāyid-i dîniyyelerin tashîh u tekmîl ve şerâyit-ı İslâmiyye'lerin tenkīh u tahsîl eylemelerinde emr-i su'ûbetleri bu vechile tesyîr u teshîl ve bu bâbda berây-ı ihrâcât, vezâyif-i 'akārât-ı vâfiye vakf u tesbîl buyurmuşlardır. Ve'l-hâsıl mevlânâ-yı müşârun ileyhin[2] fezâ'il ve me'ârifleri gibi âgāze-i cûd u mekremet ve âvâze-i tevâzu' u meskenetleri resîde-i mesâmi'-i sükkân-ı âfâk, **şi'r**:

Ve[3] *leyse minallâhi bi-müstağrabin*

1 -i cemmesi Ü : menâfi'i M
2 ve cümle-i ….. ileyhin M : + [Bu uzunca kısım buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü
3 *Ve* Ü : — M

En-yecme'a'l-'âleme fî vâhidin[*]

mefhûmuna mâ-sadak nüsha-i câmi'a-i mekârim-i ahlâk olup, manzûm ve mensûr elsine-i selâsede mehâretleri müsellem ve sehâ ve cevdet-i tabî'atleri pesendîde-i 'âlem olmağla, 'aded-i mahlaslarından istifâde olunduğu üzere **[M 160b]** bu 'asrın sâhib-i mi'esi bir zât-ı şerîf idiği vâreste-i kayd-ı tavsîfdir. Tûmâr-ı a'mâr-ı zindegânîsi, pîçîde-i dest-i rûzgâr, ya'nî hîn-i hâlet-i ihtizâr ve nefes-i pesîn-i kerâmet-âsârlarında bu beyt-i 'âşıkāne-i hikmet-şi'âr, güzâriş-pezîr-i zebân-ı belâgat-şi'ârları olmuşdur. **Nazm**:

Gönlümü aldın İlâhî, beni de al bârî

Koyma gurbetde gönülsüz bu ten-i bîmârı[1]

Rahmetullâhi 'aleyh 'ulemây-ı a'lâmdan Medîne-i münevvere Kazâsı'ndan munfasıl fâzıl-ı yegâne-i[2] bî-'adîl Çelebi-zâde 'Âsım İsma'îl Efendi hazretlerinin zâde-i tab'-ı vekkādları olan târîh-i belâgat-medâr ki, nigâşte-i[3] levha-i mezârları kılınmışdır.

Mîrzâ-zâde Ahmed Neylî

Sahn-ı firdevsi eyledi mesken **sene 161**[4]

(صحن فردوسی ایلدی مسکن)

Vürûd-i hedâyâ ve üsârây-ı Efrencî ez-Cezâyir-i Garb be-Âsitâne-i sa'âdet

Cezâyir-i Garb Ocağı ricâli öteden beri[5] zîr-i livây-ı nusrat-iltivây-ı Devlet-i 'aliyye'de âsûde-nişîn ve dâ'ire-i itâ'atde **[Ü 31a]** râhat-güzîn olan mücâhidîn-i dîn ve murâbıtîn-i gazâ-âyîn 'idâdından ma'dûd ebtâl-i ricâl-i şecâ'at-şi'âr ve gayret-keşân-ı dîn ü Devlet-i ebed-karâr olduklarından nâşî, haklarında 'ale'l-istimrâr enzâr-ı merâhim-âsâr-ı Şehriyârî bedîdâr ve lihâza-i iltifât-ı Tâcdârî zâhir u âşikâr olmağla, her bâr esbâb-ı fevz ü fütûhât ve âlât-ı gazv ü cihâd olan edevât ü mühimmâtdan esliha-i gûnâ-gûn ve forsa donanmış kalyonlar i'tâsıyla nizâm-ı hâllerine kemâl-i takviyet verilmekde mezîd-i ihtimâm rû-nümûn ve bâ-emr-i hümâyûn Memâlik-i mahrûse'den

---

* ليس من الله بمستغرب * ان يجمع العالم فى واحد = Allah'ın bütün âlemi bir yerde toplaması şaşılacak şeylerden değildir" anlamına gelen bu cümle "müstağreb" kelimesi yerine "müstenker" değişikliğiyle Ebû Nüvâs'ın *Dîvân*'ında geçen bir beyittir; bk. *Dîvânü Ebî Nüvâs bin el-Hasen Hânî' el-Hikemî,* thk. Ewald Wagner, 2. baskı, Beyrût 1422/2001, I,205.

1 idiği ….. bîmârı M : + [Bu kısım buraya girmesi 9 rakamı ile işaret edilerek sayfanın sağ üst kenarına yazılmıştır] Ü

2 yegâne-i Ü : + ve M

3 medâr ki nigâşte-i Ü : medârdır ki nüvişte-i M

4 **sene 161** Ü : — M

5 beri Ü : berü M

asker tahrîri ve mâ-lezimeleri tekmîline dahi murahhas u me'zûn olageldiklerinden, vücûh ile karîn-i 'inâyet-i Devlet-i 'aliyye ve rehîn-i himâyet-i Saltanat-ı seniyye oldukları vâreste-i kayd-ı beyândır. Binâ'en 'aleyh müddet-i medîdeden beri[1] rütbe-i Mîr-i mîrânî ve Ocağ-ı mezbûr Dayısı 'unvâniyle Maslahat-güzâr ve kâr-dânları olan İbrâhîm Paşa, bi-emrillâhi Te'âlâ hulûl-i ecel-i müsemmâ ile 'âzim-i dâr-ı bekā olmağla, müteveffây-ı mûmâ ileyhin akrıbâsından olup, 'âkıl ve kâr-güzâr ve kâmil, şecâ'at-şi'âr, ebtâl-i ocağın bülend-iktidârlarından olan Mehmed nâm nâmdârı, cümlenin hüsn-i vifâk ve kemer-bend-i ittifâkları inzımâmiyle bâ-rütbe-i Mîr-i mîrânî Ocağ-ı mezbûra Dayı nasb u ta'yîn ve bu bâbda olan mes'ûl ü müsted'âları kabûle karîn buyurulmak husûsunu **[Ü 31b]** hâvî tahrîrâtlarıyla ocağ-ı mezbûrun söz sâhibi sergerdelerinden yirmi nefer 'atîk yoldaşları, mâh-ı merkūmun yirmi birinci gününde◊ bir kıt'a İsvec sefînesiyle[2] Âsitâne-i sa'âdet'e vâsıl ve Vezîr-i zî-şân sa'âdetlü Kapudan Paşa hazretleri ma'rifetleriyle taraf-ı hazret-i Âsafî'ye 'arz ve kapuya gelmeleri fermân buyurulmağla, ol tarafın tuhaf ve yâdigârından olmak üzere bu takrîb-i dil-firîb ile mübârek rikâb-ı müstetâb-ı Cihân-dârî'ye elli nefer üsârây-ı Efrencî ve zî-kıymet bir kıt'a elmâs hâtem ve musanna' mercân tesbîhler ve envâ' ihrâmlar ve Cezâyir-kârî tüfengler ve pištov ve murassa' palaskalar ve kemer-i gayret ve mukaddem kuşaklar ve kaplan postları ve hayyen arslan ve kaplanlar ve tavâşî zengî hâdımlar ve beş kafes murg-ı bebgā ve bunun emsâli tuhaf makūlesi nekre eşyâ 'arz u ihdâ ve kezâlik hâmil-i emânet-i Vekâlet-i kübrâ, nâ'il-i mihr-i cihân-ârây-ı Sadâret-i 'uzmâ re'fetlü es-Seyyid 'Abdullah Paşa hazretlerine ve Ağa-yı Dârussa'âdeti'l-'aliyye sa'âdetlü Beşîr Ağa cenâblarına ve Vezîr-i mükerrem Kapudân-ı deryâ sa'âdetlü es-Seyyid Mustafa Paşa hazretlerine ve sâyir[3] kibâr-ı ricâl-i Devlet-i 'aliyye'ye kıyâs-ı meşrûh üzere 'alâ merâtibihim 'arz-ı hedâyâ ile merkez-i sadâkatde pâ-ber-cây-ı 'ubûdiyyet oldukların îmâ vü inhâ eylemelerinden nâşî, ez-kadîm haklarında bî-dirîğ ve müstedîm olan[4] 'inâyât-ı bî-gāyât-ı Mülûkâne muktezâsınca, mes'ûllerine müsâ'ade-i 'aliyye rû-nümâ ve mûmâ ileyhe[5] **[M 161a]** müceddeden Beylerbeyilik tevcîhi ile kadr u şânı terfî' u i'lâ **[Ü 32a]** buyurulduğundan mâ'adâ, cenâb-ı nesak-sâz-ı mücâhidîn-i dîn, kerem-perdâz-ı murâbıtîn-i gazâ-âyîn, Melikü'l-berreyni ve'l-bahreyn, mâlikü'r[6]-rıkābi'l-meşrıkayn Şehinşâh-ı 'âlem, Veliyyü'n-ni'am-i kerâmet-'alem efendimiz

1 beri Ü : berü M
◊ 21 Rebî'ulâhır 1161 = 20 Nisan 1748 Cumartesi. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak "**rebî'ulâhır**" yazısı vardır.
2 sefînesiyle Ü : sefînesi ile M
3 sâyir Ü : sâ'ir M
4 olan Ü : olan (ولان) M
5 ileyhe Ü : + ileyhe M
6 mâlikü'r Ü : mâlikü M

hazretleri, ber-vech-i muharrer-i bâlâ Ocağ-ı mezbûrun her hâlde takviyet ü metâneti ve berr u bahrda ser-efrâz olan ‘alem-i ictihâdlarının nusrat ü gālibiyyeti[1] irâdesiyle, rûd-bâr-ı ‘inâyetlerinden kadîmî taraflarına cârî olan zülâl-i ifdâl-keremlerin icrâ buyurup[2], karîha-i sabîha-i hümâyunlarından Tophâne-i ‘âmire'lerinde rîhte-i kālıb-ı nev-îcâd olan top-i zerrîn-peyker envâ‘ından birer buçuk kıyye[3] dört kıt‘a şâhî ve dört kıt‘a hâven, mükemmel takım ve dâne ve humparalariyle ve Tersâne ve Cebe-hâne-i ‘âmireleri mevcûdundan dahi âlât-ı sefâyin-i guzât olan bin kantâr tel ve bin top[4] kirpâs ve bin kantâr âhen-i hâm ve reçine ve bunun emsâli bî-nihâye mühimmât ve edevât ihsâniyle mezbûrları mesrûr u ihyâ buyurdılar. Ve bâlâda mezkûr hedâyâ getürdükleri elli nefer üsârây-ı Efrenc'i Tersâne-i ‘âmire'de i‘mâl ve istihdâm içün bâ-fermân-ı ‘âlî üsârây-ı sâ’ire gürûhuna ilhâk buyuruldu. Ve ecnâs ü eşkâlleri sebt-i defter olundu.

Tertîb-i cezây-ı sezây-ı şakī-i bed-kâr ez-korsânân-ı ‘atîk Kapudan Pavlo

Malta keferesi korsânlarından Kapudan Pavlo nâm kâfir-i tebeh-kâr, niçe eyyâmdan berü şöhret-şi‘âr ve Bahr-ı sefîd'in Devlet-i ‘aliyye hükmünde olan sularında ve cezîreler arasında geşt ü güzâr ve âyende vü revendeye itâle-i dest-i te‘âddî ve îsâl-i hasâr kaydında olduğu, bundan akdem Der-‘aliyye'ye ihbâr olundukda, sâdır olan emr-i ‘âlî mûcebince ahz u istîsâline ihtimâm derkâr iken, adalar ve sevâhil muhâresesine me’mûr olan ebtâl-i ricâl-i Donanma-yı hümâyûn'dan[5] İstanköy sâkinlerinden Eyyûb Kapudan-zâde İbrâhîm Kapudan, **[Ü 32b]** muktezây-ı gayret ü hamiyyet ve bu bâbda me’mûriyyetine binâ’en, bundan mukaddem esnây-ı şitâda gönüllü neferât ile bir kıt‘a firkateyi forsa donadup, süvâr ve adalar arasında korsân sefâyini istihbârı ile geşt ü güzâr ederek Değirmenlik-i Sagīr Lîmânı'na vusûlünde, korsân-ı mesfûr Pavlo, Kapudan'ın zikr olunan Değirmenlik Cezîresi'ne dâhil olup, re‘âyâ hânelerinde ihtifâ eylediği haberi, câsûs sâmi‘asına vâsıl ve bu tarîkıyle matlûbuna dest-res kābil olduğuna kendüye kuvvet-i kalb hâsıl olmağla, der-‘akab meczefe-cünbân-ı[6] zevrakçe-i himmet ve seyr-i sür‘at ile üzerine ‘azîmet ve birkac nefer Levendât'iyle taşra çıkup, re‘âyâ hânelerini tecessüs ederek ve[7] bi-lutfihî Te‘âlâ zafer-yâb-ı fursat olup, mesfûru hayyen

1 takviyet ….. gālibiyyeti M : + [Bu kısım metinde üzeri çizilen “takviyetleri” kelimesi yerine buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü
2 rûd-bâr-ı ….. buyurup M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sol kenarına yazılmıştır] Ü
3 kıyye Ü : vakıyye M
4 top Ü : kirpâs M
5 adalar ….. hümâyûndan M : + [Bu kısım sonradan satırın devamına yazılmıştır] Ü
6 meczefe-cünbân-ı Ü : — M
7 ve Ü : — M

ahz ve der-zencîr İstanköy'e getürüp, habs eyledüğüni sa‘adetlü Kapudan Paşa hazretleri taraflarına i‘lâm ü tahrîr[1] eyledikde, ‘acâleten Âsitâne-i sa‘âdet'e îsâle bâ-emr-i şerîf me’mûr olduğuna binâ’en, ber-vech-i me’mûriyyet mûmâ ileyh İbrâhîm Kapudan bi'n-nefs mesfûr Pavlo'yu firkatesiyle İstanbul'a getürüp, teslîm-i Zindân-ı Tersâne eylediğini Vezîr-i müşârun ileyh Kapudân-ı deryâ sa‘âdetlü es-Seyyid Mustafa Paşa hazretleri taraf-ı hazret-i Âsafî'ye i‘lâm ü inhâ ve mesfûrun ‘atîk korsân eşkıyâsından olduğu, vukūf-i tâmmı olanların ihbâriyle ma‘lûm ü hüveydâ olmağla, mâh-ı merkūmun yir[mi][2] altıncı yevm-i hamîsde◊ Donanma-yı hümâyûn kalyonları taşra gitmek içün ber-vech-i mu‘tâd Tersâne-i ‘âmire mersâsında fekk-i hibâl ve alarga oldukları hılâlde mesfûr Pavlo ‘ibreten li's-sâ’irîn Kapudâne-i hümâyûn kalyonunun cundasına salb ve cezây-ı sezâsı icrâ olundu.

Âmeden-i Sefîr-i İran Muhammed ‘Abdülkerîm Hân der- [M 161b] Serây-ı ‘âlî-i hazret-i Âsafî [Ü 33a] ve ba‘de-ezân der-Dîvân-ı hümâyûn-i ebed-‘unvân berây-ı teslîm-i nâme ve tahrîrât-ı îşân

Bâlâda zikri sebkat etdiği üzere bundan akdem Âsitâne-i sa‘âdet'e vürûd eden Sefîr-i mûmâ ileyh çend müddet konağında ârâm u râhat eyledikden sonra, mâh-ı merkūmun yirmi altıncı yevm-i hamîsde◊◊ Serây-ı cenâb-ı Âsafî'ye da‘vet olunmağla, ber-vech-i mu‘tâd Istabl-ı ‘âmire'den kendüsi ve etbâ‘iyçün[3] elli altı re’s donanmış atlar gönderilüp ve kā‘ide-i kadîme üzere Çavuş-başı Ağa Vekîli nâmiyle Dergâh-ı ‘âlî kapucu-başılarından sâbıkā Sipâh Ağası Ziştovili ‘Ali Ağa ve Çavuşlar Kâtibi ve Emîni ve otuz nefer Çavuşân-ı Dîvân ve neferâtiyle ‘Ases-başı ve Su-başı me’mûr u ta‘yîn ve ‘ale's-seher mûmâ ileyhi konağından âlây ile Serây-ı Âsafî'ye getürmeleriyle merâsim-i ‘âdî-i mihmân-nüvâzî icrâsından sonra, cânib-i İran'dan getürdiği mektûblarını teslîm etmekle, ikrâmen kendüye ferâce-i semmûr erkân ve ma‘iyyetinde olan Mîrzâ ve üç nefer oğullarına kākūm kürkler ve etbâ‘ına hıl‘atler ilbâs ve yine kendüye bir re’s donanmış at ihsân buyurılup, geldiği minvâl üzere mutayyeben konağına i‘âde olundu. Bu esnâda çend rûz fâsıla ile Sefîr-i mûmâ ileyh mâh-ı cumâdelûlânın üçüncü yevm-i sülesâda◊◊◊ vâki‘

1 ü tahrîr Ü : — M
2 yir[mi] Ü : — M
◊ 26 Rebî‘ulâhır 1161 = 25 Nisan 1748 Perşembe. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**rebî‘ulâhır**” yazısı vardır.
◊◊ 26 Rebî‘ulâhır 1161 = 25 Nisan 1748 Perşembe. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**rebî‘ulâhır**” yazısı vardır.
3 etbâ‘iyçün Ü : etbâ‘ı içün M
◊◊◊ 3 Cumâdelûlâ 1161 = 1 Mayıs 1748 Çarşamba. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**cumâdelûlâ**” yazısı vardır.

olan Dîvân-ı hümâyûn'a ber-minvâl-i sâbık ta‘yîn olunan ricâl ile getürilüp, tenâvül-i ta‘âm ve kā‘ide-i Devlet-i ebed-kıyâm icrâsından sonra merâsim-i sâlifü'l-beyâna kıyâs ile kürkler ve hıl‘atler ilbâs ve ba‘dehû pâye-i serîr-i şevket-semîr-i cenâb-ı Pâdişâh-ı kişver-gîre **[Ü 33b]** ruh-sûde olmağla, mazhar-ı i‘tibâr u tevkīr olup, hâmil olduğu nâme-i Şâh'ı ‘arz u takdîm ve lâzime-i ‘uhde-i ‘ubûdiyyeti olan hıdmetini edâ vü tetmîm etmekle, taraf-ı hümâyûndan dahi kendüye müzeyyen bir esb-i hoş-endâm ‘inâyet ü in‘âm buyuruldu.

Hâlâ Şâh-ı İran ‘Ali Şâh'ın nâmesi tercemesi sûretidir

Huvallâhu'l-mahmûdu fî küll-i fi ‘âlihî[*]

Bismillâhirrahmânirrahîm

Tebârekellezî bi-yedihi'l-mülkü ve huve ‘alâ küll-i şey’in kadîr. Ellezî yu’ti'l-mülke men-yeşâ’u ve yu‘izzu men-yeşâ’u[1] *ve lehu'l-‘azametü ve'l-kibriyâ, innehû bi-zâlike cedîr*[**]. ‘Add ü hisâbdan efzûn niyâyiş ve havsala-i defter u kitâbdan bîrûn sitâyiş bir Hudâvendigâr-ı Mahmûd'a sezâdır ki, bi-medlûl-i kerîme-i *“‘Asâ en-yeb‘asake Rabbüke makāmen mahmûden*[***]*”* taht-ı fîrûz-baht-ı selâtîn-i bâ-dâd ü dînî, zîver-i le’âlî-i büzürgî ve büzürgvârî ve derârî-i Saltanat-ı Şehriyârî ile reşk-fermây-ı erîke-i Süreyyâ eyledi. Ve hamd-i bî-hadd ve şükr-i bî-‘add bir Pâdişâh-ı ‘aliyy-i ‘azîm-i vedûda yeraşur ki, bi-mantûk-ı âye-i vâfî-hidâye-i *“Ve rafa‘nâ mekânen ‘aliyyen*[*4]*”* mertebe-i fermân-fermâyân-ı ma‘delet-âyîni, zirve-i ber-terîye i‘lâ ve derece-i serverîye ıs‘âd ile karîn-i kımme-i kubbe-i semâ buyurdu. **[Ü 34a]** Ve katerât-ı emtârdan ber-ter salavât ü tahiyyât-ı evfer, na‘t-ı hıtâb-ı *“Levlâke*[*5]*”* ile

---

* هو الله المحمود فی کل فعاله = O, her yaptığından dolayı övülmüş olan Allah'tır” anlamına gelen Arapça bir ifâdedir.

1 yeşâ’u M : yeşâ Ü

** بسم الله الرحمن الرحيم تبارك الذى بيده الملك و هو على كل شئ قدير * الذى يؤتى الملك من يشاء و يعز من يشاء و له العظمة و الكبريا انه بذلك جدير = Rahmân ve rahîm olan Allah'ın adıyla. Mutlak hükümranlık elinde olan Allah, yüceler yücesidir ve O'nun her şeye gücü yeter. O mülkü dilediğine verir ve dilediğini yüceltir. Büyüklük ve ululuk onundur ve o buna lâyıktır” anlamına gelen mektuptaki bu cümlelerin “Rahmân ve ….. yeter” kısmı Kur’ân, el-Mülk, 67/1. âyetidir. “O mülkü ….. yüceltir” kısmında ise Kur’ân, Âl-i ‘İmrân, 3/26. âyetine bir telmîh söz konusudur.

*** عسى ان يبعثك ربك مقاما محمودا = (Böylece) Rabbinin, seni, övgüye değer bir makama göndereceği umulur” anlamına gelen bu cümle, Kur’ân, el-İsrâ, 17/79. âyetin ikinci yarı-sıdır.

*4 و رفعنا مكانا عليا = Onu üstün bir makama yücelttik” anlamına gelen bu cümle, “رفعنا = yücelttik” kelimesi, “رفعناه = onu yücelttik” değişikliğiyle Kur’ân, Meryem, 19/57. âyetidir.

*5 لولاك = Sen olmasaydın” anlamına gelen bu cümle ile “*Levlâke levlâke lemâ halaktü'l-eflâk* لولاك لولاك لما خلقت الافلاك = Ya Muhammed! Sen olmasaydın felekleri (kâinâtı) yaratmazdım”

mu‘azzez ve teşrîf-i *“Ve mâ erselnâke*”* ile müşerref olan Seyyid-i ebrâr Ahmed-i Muhtâr'ın revân-ı cân-perver ve rûh-i pür-fütûh-i feyz-güsterine olsun ki, vücûd-i zî-cûdu ‘illet-i gā’iyye-i âferinîş-i cihân ve menşe’-i nizâm ve iltiyâm-ı[1] ‘âlem-i imkândır. Dahi evlâd-ı ahyâr ve ashâb-ı kibârı üzerlerine olsun ki, ‘âlem-i sûret ü ma‘nâ kumâşının târ u pûdu[2] nesîc ü te’lîf olduğu vakitden berü, *“Yuhibbuhum ve yuhibbûnehû*”* müfâdı ile tahbîb ve teveddüd-i ümmet-i Hayru'l-enâm'a bâ‘is ve beyne'l-hâssu ve'l-‘âmm[3] ref‘-i gubâr-ı tebgīz u te‘ânnüde mûcibdirler[4]. Bast-ı bisât-ı safvet-simât, da‘avât-ı muhâlesat-‘alâmât-ı sâfiye-i vâfiyeden sonra, a‘lâ-hazret, felek-rif‘at, gerdûn-bestat, âsümân-şevket, âfitâb-tâb, kamer-rikâb, Behrâm-intikām, Müşterî-gulâm, Süreyyâ-serîr, ‘Utârid-debîr, Zuhal-[5] **[M 162a]** çâker, Zühre-râmişger, felek-i Saltanat ü kâmkârînin neyyir-i ‘âlem-efrûzu ve evc-i ‘azamet ü bahtiyârînin kevkeb-i fîrûzu, fass-ı hâtem-i Şehriyârî, nass-ı kitâb-ı Hudâvendigârî, gülistân-ı îcâdın nihâl-i pür-şükûfe-i rahmet ü hüdâsı, bustân-ı ‘âlem-i imkânın şâhsâr-ı bâ-berg ve bâr-ı re’fet ü sehâsı, Sultânu'l-berreyn ve Hâkānu'l-bahreyn, Hâdimü'l-Haremeyni'ş-şerîfeyn Sânî-i İskender-i zî'l-karneyn, ‘aynü'l-insâni ve insânü'l-‘ayni, **nazm**:

Pâdişâh-ı dîn ü devlet, Server-i rûy-i zemîn

Şehriyâr-ı mülk ü millet, zıll-ı Hakk, Sultân-ı dîn

Sultân-ı Sultân-nişân, Hudâvendigâr-ı âsümân-şân, Halîfe-i İslâm *lâ zâle kevkebü devletihî **[Ü 34b]** fî veted-i semâ’i'l-‘izzeti ve'l-irtikā’i tâli‘aten ve necmü sa‘âdetihî fî beyt-i şerefi's-Saltanati ve'l-i‘tilâ’i sâtı‘aten*** hazretlerinin câm-ı gîtî-nümây-ı suver her gûne müdde‘â olan re’y-i rezîn-i güzîn ve zamîr-i münîr-i ‘atûfet-karîn, bendegân-ı Dârâ-derbân sipihr-i şâdurvânlarına merfû‘ u mekşûf olan oldur ki, be-muktezây-ı hikmet-i cenâb-ı Rabbü'l-‘ibâd, pîrâyiş-i

---

anlamına gelen, halk nazarında Kudsî Hadîs olarak kabul edilen, es-Sagānî tarafından uydurma olarak nitelendirilen ve hadîs olarak bir değerinin bulunmadığı belirtilen söze (bk. el-‘Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ’*, nr. 2123, II,164) telmîh söz konusudur.

* و ما ارسلناك = (Resûlüm!) Biz seni gönderdik” anlamına gelen bu cümle ile Kur’ân, el-Enbiyâ’, 21/107'deki “*Ve mâ erselnâke illâ rahmeten li'l-‘âlemîn* = و ما ارسلناك الا رحمة للعالمين = (Re-sûlüm!) Biz seni âlemlere ancak rahmet olarak gönderdik” meâlindeki âyete telmîh vardır.

1 iltiyâm-ı Ü : ilti’âm-ı M

2 pûdu Ü : bûdu M

** يحبهم و يحبونه = Onlar Allah'ı severler, Allah da onları sever” anlamına gelen bu cümle Kur’ân, el-Mâ’ide, 5/54. âyetin baş taraflarında yer alan ufak bir kısmıdır.

3 hâssu ve'l‘âmm Ü : hâss ve ‘âmm M

4 mûcibdirler Ü : mûciblerdir M

5 Zuhal- Ü : + Zuhal-i M

*** لا زال كوكب دولته فى وتد سماء العزة و الارتقاء طالعة و نجم سعادته فى بيت شرف السلطنة و الاعتلاء ساطعة = Onun devletinin yıldızı, izzet ve yükseliş semâsının direğinde doğmakta, onun mutluluğunun burcu, saltanat ve yükselişin şerefli evinde parlamakta devam eylesin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

behâr-ı îcâd-ı ‘âlem-i kevn ü fesâd ol vechiledir ki, her bir gülşen ki kābil-i neşv ü nemâ ola, gül-i ra‘nây-ı mihnet ü râhat ile pür-berg u bârdır ve tayy-ı murûr-i duhûr-i ‘âlem-i gayb u şuhûdda her bir sâl ki geçmekdedir, fasl-ı hazân ve behâr-ı ni‘met ü nakamet ile şümâr olunmakdadır, her zahmete rahmet ü teraha ferah-karîndir.

Kazıyye-i hâ’ile-i Pâdişâh-ı kavî-dest-gâh ‘ammim[1] Sultân Nâdir Şâh -ki makrû‘-i mesâmi‘-i ümenây-ı Devlet-i ‘aliyye-i Sultâniyye olmuşdur- vukū‘undan sonra ‘inâyet ve meşiyyet-i kâmile-i Hâlik-ı arz u semâ ve Kādir-i kayyûm-i tüvânâ ile bu niyâz-mend-i dergâh-ı İlâh ve muhlis-ı bilâ-iştibâh, irsen ve istihkākan ve icmâ‘an taht-gâh-ı selâtîn-i Keyân olan evreng-i Saltanat-ı İran üzere cülûs ü temekkün bulup, âsâyiş ü ârâm-ı havâss u ‘avâmm ve nizâm-ı mehâmm-ı kâffe-i enâma -ki vedâyi‘-i bedâyi‘-i Melik-i ‘Allâm'dır- sarf-ı himmet olunmuşdur. Çünki bu merâtibin[2] ol Devlet-i ‘aliyye'nin savb-ı sa‘âdet-evbine ve ol südde-i seniyye-i behiyyenin cânib-i hayriyyet-menâkıbına i‘lâmı, levâzımdan idi. Bu evân-ı meymenet-iktirânda irâdet-i bâtınî ve ‘akīdet-i sâfî ve mezîd-i istihkâm-ı bünyân-ı ittihâd ü iltiyâma nazaran bu zerî‘a-i muhlisâne ve nemîka-i yek-cihetâne **[Ü 35a]** tahrîr u tersîline mübâderet ve kadîmî mu‘temed ve âşinây-ı râh u resm-i âdâb-ı sefâret ü risâlet olan ‘âlî-câh, şehâmet-dest-gâh Muhammed Kerîm Hân ile mashûben müsta‘celen irsâl olunmuşdur. Ol mihr-i fürûzân-ı sipihr-i Saltanat ü serverî ve bedr-i kâmilü'n-nûr-i âsümân-ı übbehet ve bülend-ahterî, Halîfe-i İslâm ve mazhar-ı âsâr-ı rahmet ü mekremet-i hazret-i Melik-i ‘Allâm ve menhec-i makāsıd u merâm, kātıbe-i enâm-ı havâss u ‘avâmm olup ve kadîmü'l-eyyâmdan ile'l-ân şâri‘-i dostî ve mahabbet, bu iki devlet-i ebed-müddet-i ‘uzmâ ve Saltanat-ı devrân-ı ‘uddet-i kübrâ miyânında meftûh ve tarîk-ı âmed-şud-i süferâ ve elçiyân-ı nüktedân heme vakt mâ-beynde meslûk ve resm-i mugāyeret ü mübâyenet metrûk olduğu ecilden, bu mahlas-ı bilâ-iştibâhın dahi mekârim-i ahlâk-ı Mülûkâne ve mehâmid-i evsâf-ı Pâdişâhâne'den terakkub u istid‘âsı öyledir ki, muvâfık-ı şân-ı büzürgî ve[3] büzürgvârî ve büzürg-menişî olduğu üzere düstûr-i sâbık-ı şîme-i kerîme ve kā‘ide-i müstahsene-i ittihâd ü i’tilâf-i beyne'd-devleteyni'l-‘aliyyeteyn -ki elbette mûcib-i rızâ ve hoşnûdî-i cenâb-ı Rabbü'l-‘âlemîn ve refâh-ı hâl-i ümmet-i hazret-i Seyyidü'l-Mürselîn *salavâtullâhi ve selâmuhû ‘aleyhi ve ‘alâ âlihî ve ashâbihi't-tâhirîne'l-ahyâri'l-encebîn**dir- mer‘î ve melhûz ve peyveste âmed-şud-i mufâvezât-ı müşfikāne ve irsâl ü iblâğ-ı mükâtebât ve rakīm-cât-ı

1 ‘ammim Ü : — M
2 merâtibin Ü : vâkı‘anın M
3 büzürgî ve Ü : — M
* صلوات الله و سلامه غليه و على آله و اصحابه الطاهرين الاخيار الاتجبين = Allah'ın salât ve selâmı onun, âilesinin ve temiz, hayırlı, asîl ashâbının üzerine olsun” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

dostâne ile şârî‘-i şefekat ü re’fet ve ‘atûfet-i **[M 162b]** yegânegîyi mugāyeret ve bî-gânegî tetarrukundan masûn ve me’mûn u mahfûz buyuralar.

İn-şâ’allâhu'l-‘Azîz tâ hayme-i zengâr-ı kevn-i **[Ü 35b]** sipihr-i tınâb ve sütûn-i irâdât ve meşiyyet-i Kādir-i bî-çûn ile ber-pâ ve çehâr ‘anâsır-ı ‘arsa-i ahşîcân, Sultân-ı hestî-i revha-i müttekâ oldukca, ber-vefk-ı temennây-ı kulûb-i muhlisân-ı ‘akīdet-nişân ve muhibbân-ı yek-cihetân-ı sadâkat-bînân, atnebe-i şâdurvân-ı âsümân, sâyebân-ı Hılâfet ü Cihân-bânî ve ‘âlem-medârî ve sürâdik-i sipihr-i musâdakat-i Saltanat ü kâm-kârî vü Şehriyârî, evtâd-ı hulûd ü ubûd ile müşeyyed ve âfitâb-ı ‘âlem-tâb-ı devlet ü ‘azamet ve iktidâr u kâm-rânî, vesatu's-semâ’-i sa‘âdet ve ferhundeğî ve fîrûzî ve ikbâl-i bî-zevâlden tâbân u rahşân ve sâye-i bülend-pâye-i çetr-i himâyet ü ‘inâyet-i Hunkârî, mefârik-ı İslâm ü İslâmiyân üzere muhalled ü mü’ebbed bâd; bi-hakk-ı Ka‘be ve ân kû binây-ı Ka‘be-nihâd. **Nakş-ı mührü.** Bende-i Şâh-ı Velâyet ‘Ali.

Makām-ı Sadâret-i ‘uzmâ'ya ‘Ali Şâh'ın birâderi ve İ‘timâdü'd-devle'si makāmında olan İbrâhîm Mîrzâ Hân'dan Sefîr-i mûmâ ileyh vesâtatiyle gelan mektûbun tercemesi sûretidir.

İn-şâ’allâhu[1] Te‘âlâ dâ’imâ kevkeb-i dırahşende-i Vezâret ve übbehet-fîrûzî ve ikbâl ve ahter-i fürûzende-i haşmet ü nebâlet ü Bihrûzî ve iclâl-i matla‘-ı sa‘âdet-i nîk-bahtî vü kâm-rânîden tâli‘ u lâmi‘ olup, meyâmin-i te’yîdât-ı Îzed-i Müte‘âl ve imdâd-ı baht-ı ferhunde-fâl ile mesned-ârây-ı Sadâret ve devlet-i nîkû-mahzarı ve visâde-pîrây-ı ‘izzet ü mekremet ve hidâyet-güsterî olalar. Azvâ’-i da‘avât-ı tayyibât-ı dostî-âyât neşrinden ve revâyih-i tahiyyât-ı gāliyât-ı **[Ü 36a]** miskiyyetü'l-fevehât neseminden sonra, meşhûd-i re’y-i mir’ât-i sîmâ ve mekşûf-i zamîr-i münîr-i mihr-incilâ kılınur ki, rahmet ü mağfiret-me’âl-i Pâdişâh-ı kavî-dest-gâh Sultân Nâdir Şâh'ın ibtidây-ı zuhûrundan hakīkat-i ahvâli ve ahter-i ikbâlinin ‘urûcu ve galebe ve kişver-güşâlığı cenâb-ı ‘âlîlerine ve cumhûr-i ‘âlemiyâna zâhir olup, evâhır-i hâlinde galebe-i sevdânın heyecânından mâl-i hûlyâ misillü bir maraza mübtelâ olup, tab‘ı ‘adl ü dâd-güsterî haddinden ve re’fet ü ra‘iyyet-perverî zâbıtasından inhirâf ve tarîka-i zulm ü te‘addîye meyl edüp, ‘umûm e‘âlî ve edânî-i İran üzerine kâr-ı sa‘b ü düşvâr olup, bu sâle dek -ki semt-i Vilâyet-i ‘Irâk'dan mu‘âvedet ve Horasân'a vürûd eyledi- halk üzerine te‘addîsi sâbıkdan ziyâde olup, bir mertebeye vâsıl oldu ki, Nâdir Şâh'ın ordusunda şeb u rûz etrâf-ı hıyâmında kendüyi hıfz u hirâset eden Afşâr Kabîlesi a‘yânından cem‘-i kesîr, sâ’ir asker sergerdeleriyle Nâdir Şâh'ı itlâf ve tazyî‘ emrinde yek-dil olup ve Nâdir Şâh'dan ve evlâd ü ahfâdından kemâl mertebe ikrâh u inzicâr tutdılar. Ve fi'l-hakīka anlarda dahi temşiyet-i umûr-i ‘azîmeye kābiliyyet ü istihkāk yok idi. Ve Nâdir Şâh'ı tazyî‘de olan ittifâk u icmâ‘dan

1 İn-şâ’allâhu Ü : İn-şâ’e M

sonra Süreyyâ-mekân, Ferîdûn-re'y, Dârâ-derbân, Pâdişâh-ı Çemşîd[1]-câh, Süleymân-haşmet, Hudâvendigâr-ı **[Ü 36b]** gerdûn-dest-gâh, Kā'ân-i şevket-âfitâb, 'âlem-gîr-i burc-i 'azamet ü kâm-kârî, neyyir-i fürûzân-ı âsümân-ı Saltanat ü[2] Şehriyârî, âyet-i rahmet-i kitâb-ı İlâhî, sâye-i re'fet-i hûrşîd-i 'atûfet-i nâ-mütenâhî, gülistân-ı imkâna sehâb-ı lutf u ihsân, bûstân-ı 'âlem-i vücûda nesîm-i merhamet ü imtinân, Pâdişâh-ı Süleymân-şân es-Sultân 'Ali Şâh *eyyedehullâhu Te'âlâ bi-'avnihî ve nusratihî*[*] cenâbının huzûr-i sa'âdet-vüfûruna keyfiyyet-i[3] mezbûreyi 'arz u tezallum etdiler. Ve ol esnâda Şâh-ı müşârun ileyh Sîstân Memleketi'nde ol tarafların[4] **[M 163a]** intizâm-ı umûrlarına müteveccih idiler. Şâh-ı müşârun ileyh bu zulm ü 'udvânı ref' içün yârî-i hazret-i Bârî ve 'avn-i cenab-ı Müste'ân ile Vilâyet-i Meşhed tarafına 'atf-ı 'inân eyledi. Ve ol vakit Nâdir Şâh, vilâyet-i mezbûrede tevakkuf ve halkı zecre ısrâr etmişidi. Ve Şâh-ı müşârun ileyh himmet-i vâlâ-nehmeti bu husûsda sarf eylediler. Ehl-i ordu her bâbda bî-tâkat ü 'âciz kaldığına binâ'en, Şâh-ı müşârun ileyhin vürûdü vaktine dek tehammül etmeyüp, Afşâr Kabîlesi'nin gāzîleri şehr-i cumâdeluhrânın[5] on birinci gicesi◊ Nâdir Şâh'ı katl edüp ve bu esnâda Şâh-ı müşârun ileyh kurb u civârda olmalarıyla, üç dört gün içinde devlet ü sa'âdet ile Belde-i Meşhed'e dâhil oldular. Ve bu keyfiyyet vâki' oldukdan sonra, bi'l-cümle İran'ın sergerdegân ve ümerâsı ve a'yân ve kabâ'ili belde-i mezkûrede hâzır olmalarıyla, Şâh hazretlerinin pâ-bûsluğu 'izzetiyle ser-efrâz olup, kendülerinin intizâm-ı umûr ve ilti'âm-ı şikestegî ve ictimâ'-ı perâkendegîlerin **[Ü 37a]** 'aczen ve tezallumen huzûr-i Şâhî'den recâ vü istid'â edüp ve bu emr-i cesîm ve kâr-ı 'azîm, te'yîdât ve tefazzulât-ı Vehhâb-ı 'aliyyü'l-'azîme[6] menût olmağla, Şâh-ı müşârun ileyhde hidâyet-i ezelî ve evleviyyet ve istihkāk-ı zâtî ve isti'dâd ve ekberiyyet-i evlâd cihetleri bulunduğuna binâ'en, bu zemân-ı feyz-nişânda fîrûzî ve mübârekî ile taht-ı Saltanat ü serverî üzere temekkün ve cülûs ve birkaç seneden berü Nâdir Şâh'ın harâret-i âfitâb-ı şiddet-i zulm u bid'atinde 'âciz kalan cumhûr-i ehl-i İran'ın mefârıkı üzere bast-ı cenâh-ı rahmet ü re'fet buyurup, zulm ü te'addîyi ref' ve bî-hisâb vücûh-i bâtıla ahzını men' eylediklerinden mâ'adâ, üç senelik asl-ı hukūk-ı Dîvânî'yi dahi tahfîf edüp, bi-hamdillâhi Te'âlâ şimdi cümle ehâlî-i İran karîn-i refâh u âsâyiş ve nîk ü bedden gunûde-i pister-i ârâmiş olup, hiç bir vechile elem ü keder tutmazlar. Çünki bu iki Devlet-i 'ulyâ mâ-

1 Çemşîd Ü : Cemşîd M
2 ü Ü : — M
* ایده الله تعالی بعونه و نصرته = Yüce Allah onu koruma ve yardımıyla desteklesin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.
3 keyfiyyet-i Ü : keyf[iyy]et-i M
4 ol tarafların Ü : + ol tarafların M
5 cumâdeluhrânın Ü : cumâdelâhırenin M
◊ 11 Cumâdelâhıre 1161 = 8 Haziran 1748 Cumartesi.
6 'aliyyü'l-'azîme Ü : 'aliyyün ve 'azîme M

beyninde dâ'imâ esâs-ı ittihâd ü iltiyâm[1] kā'im ü dâ'imdir. Bu bâbda cümle-i mu'temidân-ı devlet-hâhdan olan 'âlî-câh-ı şehâmet-dest-gâh Muhammed Kerîm Hân'ı isti'câl üzere Devlet-i 'aliyye-i 'Osmâniyye'ye revâne ve nâme-i dostî-hıtâma irsâl buyurduklarına binâ'en, 'âlem-i hulûs-'akīdetde[2] tahrîr-i vesîletü'l-meveddete mübâderet olundu. Bedîhîdir ki siz 'âlî-câh-ı refî'-dest-gâh dahi hüsn-i ahlâk-ı kerîmenize binâ'en, rızây-ı hazret-i Kirdgâr'a ve refâh u âsûdegî-i ümmet-i Seyyid-i ebrâr'a makrûn olan devleteyn-i 'aliyyeteynin ilf ü iltiyâmları[3] ve mâ-beynde olan bünyân-ı mahabbet **[Ü 37b]** ü dostînin istihkâmı emrinde her vechile üslûb-i sâbık üzere mesâ'î-i cemîle izhâr buyurup, hem-vâre riyâz-ı meveddet ve velâyı, münşiyân-ı 'Utârid-şânın sehâb-ı kilk-i dürer-bârları bârâniyle karîn-i hurremî ve hazret buyuralar.

Bâkī gülzâr hemîşe behâr, Vezâret ü Sadâret-i übbehet ve haşmet ü kâm-kârî, âb-yârî-i ebr-i rahmet-i Bârî'den reyyâhîn ve ezhâr ve her gûne merâm u enzâr ile meşhûn ola. **Nakş-ı mührü:**

Ez-'inâyât-ı Kirdgâr-ı kerîm
Dâred ümmîd-i rahmet-i İbrâhîm

Makām-ı Meşîhat-ı İslâmiyye'ye Molla-başı'dan Sefîr-i mûmâ ileyh vesâtatiyle gelan mektûbun tercemesi sûretidir.

Ol hazret-i 'Alîm-i 'Allâm ki, medrese-i kemâl ve havze-i fazl u ifzâlinde müsebbihân-ı mele'-i a'lâ, *"Sübhâneke lâ 'ilme lenâ illâ mâ 'allemtenâ*"* zikr u dersini **[M 163b]** tekrâr ile vazîfe-i iştigāl tutarlar. Zât-ı kâmilü's-sıfât-ı mevfûru'l-hasenât, 'âlî derecâtınızı havâdis-i rûzgâr u mekkâra leyl ü nehârın inkılâbından masûn u mahrûs edüp, zînet-efzây-ı visâde-i fazîlet ü şerî'at ve ifâdet ü ifâzat ve hidâyet ü irşâd olalar. Da'avât-ı vâfiyât-ı icâbet-âyât ve tahiyyât-ı zâkiyât-ı 'anberîn-nesemât teblîğ u tersîlinden sonra, meşhûd-i re'y-i mir'ât-i sîmâ ve mekşûf-i zamîr-i münîr-i isâbet-iktizâ kılınur ki, merhamet ü mağfiret-me'âl-i Pâdişâh-ı kavî-dest-gâh, Sultân Nâdir Şâh'ın ibtidâ zuhûrundan, hakīkat-i ahvâli ve ahter-i ikbâlinin 'urûcu ve galebe ve cihangîrliği cenâb-ı 'âlîlerinin ve cumhûr-i 'âlemiyânın ma'lûmları olup, **[Ü 38a]** evâhır-i hâlinde galebe-i sevdânın heyecânından mâl-i hûlyâ misillü bir[4] maraza mübtelâ olup, tab'ı 'adl ü dâd-güsterî haddinden ve re'fet ü ra'iyyet-perverî zâbıtasından inhirâf ve tarîka-i zulm ü te'addîye meyl edüp, 'umûm e'âlî ve

1 iltiyâm Ü : ilti'âm M
2 'âlem-i hûlûs-'akīdetde Ü : nâme-i hulûs-'allâme 'akabinde M
3 iltiyâmları Ü : ilti'âmları M
* سبحانك لا علم لنا الا ما علمتنا = Yâ Rab! Seni noksan sıfatlardan tenzîh ederiz, senin bize öğrettiklerinden başka bizim bilgimiz yoktur" anlamına gelen bu cümle, Kur'ân, el-Bakara, 2/32. âyetin başlarında yer alan bir kısmıdır.
4 bir Ü : — M

edânî-i İran üzerine kâr, sa‘b ü düşvâr olup, bu sâle dek ki, semt-i Vilâyet-i ‘Irâk'dan mu‘âvedet ve Horasân'a vürûd eyledi. Halk üzerine te‘addîsi sâbıkdan ziyâde olup, işi bir mertebeye erişdirdi ki, Nâdir Şâh'ın ordusunda şeb u rûz etrâf-ı hıyâmda kendüyi hıfz u hirâset eden Afşâr Kabîlesi a‘yânından cem‘-i kesîr, sâ’ir asâkir sergerdeleriyle Nâdir Şâh'ı itlâf u tazyî‘ emrinde yek-dil olup ve Nâdir Şâh'dan ve evlâd ü ahfâdından kemâl mertebe ikrâh u inzicâr tutdılar. Ve fi'l-hakīka anlarda dahi temşiyet-i umûr-i ‘azîmeye kābiliyyet ü istihkāk yok idi. Nâ-çâr Nâdir Şâh'ı tazyî‘de olan ittifâk u icmâ‘-dan sonra Süreyyâ-mekân, Ferîdûn-re’y, Dârâ-derbân, Pâdişâh-ı Çemşîd[1]-câh, Süleymân-haşmet, Hudâvendigâr-ı gerdûn-dest-gâh, Kā’ân-ı şevket-i âfitâb-ı ‘âlem-gîr, burc-i ‘azamet ü kâm-kârî, neyyir-i fürûzân-ı âsümân-ı Saltanat u Şehriyârî, âye-i rahmet-i kitâb-ı İlâhî, sâye-i re’fet-i hûrşîd-i ‘atûfet-i nâ-mütenâhî, gülistân-ı imkâna sehâb-ı lutf u ihsân, bûstân-ı ‘âlem-i vücûda nesîm-i merhamet ü imtinân, Pâdişâh-ı Süleymân-şân es-Sultân ‘Ali Pâdişâh *eyyedehullâhu bi-te’yîdâtihi'l-ezeliyye** cenâbının[2] huzûr-i sa‘âdet-mevfûruna keyfiyyet-i mezbûreyi **[Ü 38b]** ‘arz u tezallum eylediler. Ve ol esnâda Şâh-ı müşârun ileyh Sîstân Memleketi'nde ol tarafların intizâm-ı umûrlarına meşgūl idiler. Şâh-ı müşârun ileyh bu zulm ü ‘udvânı def‘ içün yârî-i hazret-i Bârî ve ‘avn-i cenâb-ı Müste‘ân ile Vilâyet-i Meşhed tarafına ‘atf-ı ‘inân eylediler. Ve ol vakit Nâdir Şâh vilâyet-i mezbûrede tevakkuf ve halkı[3] zecre ısrâr etmişidi. Şâh-ı müşârun ileyh himmet-i vâlâ-nehmeti bu husûsda sarf eylediler. Ehl-i ordu her bâbda tâkat ü ‘âciz olduğuna binâ’en, Şâh-ı müşârun ileyhin vürûdu vaktine dek tehammül etmeyüp, Afşâr Kabîlesi'nin gāzîleri şehr-i cumâdeluh-rânın[4] on birinci gicesi◊ Nâdir Şâh'ı katl edüp ve ol esnâda Şâh-ı müşârun ileyh kurb u civârda olmalarıyla, üç dört gün içinde devlet ü sa‘âdet ile Belde-i Meşhed'e dâhil oldular.

Ve bu keyfiyyet vâki‘ oldukdan sonra, bi'l-cümle İran'ın sergerdegân ve ümerâ ve a‘yân [ve] kabâ’ili belde-i mezkûrede hâzır olmalarıyla, Şâh hazretlerinin pâ-bûsluğu şerefiyle ser-efrâz olup, kendülerinin intizâm-ı umûr ve ilti’âm-ı şikestegî ve ictimâ‘-ı perâkendegîlerin ‘aczen ve tezallumen huzûr-i Şâhî'den recâ vü istid‘â edüp ve bu emr-i cesîm ve kâr-ı ‘âzîm te’yîdât ve tefazzulât-ı Vehhab-ı ‘aliyyün ve ‘azîme menût olmağla, Şâh-ı müşârun ileyhde tevfîkāt-ı ezelî ve evleviyyet ve istihkāk-ı[5] **[M 164a]** zâtî ve isti‘dâd ve ekberiyyet-i evlâd cihetleri bulunduğuna binâ’en, bu zemân-ı feyz-nişânda

1 Çemşîd Ü : Cemşîd M

* ايده الله بتأييداته الازليه = Allah onu ezelî destekleriyle desteklesin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 cenâbının Ü : cenâblarının M

3 halkı Ü : halefi M

4 cumâdeluhrânın Ü : cumâdelâhırenin M

◊ 11 Cumâdelâhıre 1161 = 8 Haziran 1748 Cumartesi.

5 ve istihkāk-ı Ü : + ve istihkāk-ı Ü

fîrûzî ve mübârekî ile taht-ı Saltanat [ü] serverî üzere cülûs ve birkaç[1] seneden berü Nâdir Şâh'ın harâret-i âfitâb-ı şiddet **[Ü 39a]** ve kahr u bid‘atinde[2] ‘âciz kalan ‘umûm ehl-i İran'ın mefârıkı üzere bast-ı cenâh-ı rahmet ü re’fet buyurup, zulm u bid‘ati ref‘ ve vücûh-i bâtıla ve bî-hisâb ahzını men‘ eylediklerinden mâ‘adâ, ziyâde şefekat-i bî-nihâyet-i merhamet-i Pâdişâhî'lerinden nâşî, üç senelik asl-ı hukūk-ı Dîvânî'yi dahi tahfîf edüp, bi-hamdillâhi Te‘âlâ cümle e‘âlî ve edânî ve karîb ü ba‘îd kâffe-i cumhûr, karîn-i refâh u âsayiş ve gunûde-i pister-i ârâmiş olup, Şâh hazretlerinin devâm-ı ‘ömr u devlet ve irtikāy-ı şevket ü Saltanat'ı du‘âsına meşgūldürler. Hiçbir vechile elem ü keder tutmazlar. Çünki bu iki Devlet-i ‘ulyâ mâ-beyninde dâ’imâ esâs-ı ittihâd ü iltiyâm[3] kāyim ü dâ’imdir. Cümle-i mu‘temidân-ı devlet-hâhdan olan ‘âlî-câh, ıhlâs-dest-gâh Muhammed Kerîm Hân'ı nâme-i hümâyûn ile bu haber-i meserret-eseri îsâl içün ol savb-ı sa‘âdet-perver ve Devlet-i ‘aliyye-i ma‘delet-güstere revâne eylemeleriyle[4], bu dâ‘î-i devleteyn-i kerîmeteyn dahi bu merâtibi tahrîre ibtidâr eyledi. Bedîhîdir ki siz ‘âlî-câh-ı mu‘allâ-şân, ‘âlem-i âgâhî ve hayr-hâhîde te’kîd-i esâs-ı dostî ve muvâfakat içün lâzım bildikleri emri takdîme sa‘y ü ihtimâm buyurup, riyâz-ı ittihâdı bârân-ı sehâb-ı midrâr[5], hâme-i müşkîn-hıtâm ile karîn-i hazâret ü nazâret ve hurremî ve sebzî buyuralar.

Bâkī eyyâm-ı ferhunde-encâm-ı şerî‘at ü fazîlet ve hidâyet ü ifâdet ve ifâzat ü dîn-perverî müstedâm bâd, bi'n-nûni ve's-sâdi. **Nakş-ı mührü**: *Ve rafa‘nâ mekânen ‘aliyyen**.**[Ü 39b]**

İhsân-ı Pâye-i Sadâret-i Rum bâ-hatt-ı hümâyûn-i ‘inâyet-mevsûm

Bi-tevfîkıhi'l[6]-Mennân cenâb-ı kadr-dân-ı Şehinşâh-ı zemân, mürebbî-yi dânişverân-ı devrân hazretlerinin mazhar oldukları kerâmât-ı ezeliyye ve füyûzât-ı lem-yezeliyyenin edây-ı vezâyif-i teşekkürü zımnında sâye-i re’fet-vâye-i Vezîr-i cenâh-ı hümâ-pâye-i Husrevâne'lerinde refâh-i i‘tiyâd olan ‘ibâd-ı sâf-nihâdları, fevka'l-me’mûl karîn-i husûl-i emânî ile fâ’iz-i dest-mâye-i sürûr u şâdmânî olup, husûsan ‘ilm-i ‘âlem-ârâ ve ‘allâme-i dâniş-i zihn-i dirâyet-fermâları ifâdesince, tarîkat-i ‘aliyye-i ‘ilmiyyeye bâ[7]-incizâb-i

1 birkaç Ü : birkac M
2 bid‘atinde Ü : bid‘atinden M
3 esâs-ı ….. iltiyâm Ü : âsâyiş-i ittihâd ü ilti’âm M
4 eylemeleriyle Ü : eylemeleri M
5 sehâb-ı midrâr M : sehâb-medâr Ü
* و رفعنا مكانا عليا = Onu üstün bir makama yücelttik” anlamına gelen bu cümle, “رفعنا = yücelttik” kelimesi, “رفعناه = onu yücelttik” değişikliğiyle Kur’ân, Meryem, 19/57. âyetidir. Burada geçen “‘aliyyen” kelimesiyle, aynı zamanda İran Mollabaşısı'nın adına telmîh söz konusudur.
6 Bi-tevfîkıhi'l Ü : Bi-tevfîkı'l M
7 bâ Ü : bi M

derûn-i safâ-meşhûn, kemâl-i meyl ü rağbetleri rû-nümûn olmakdan nâşî, hayr-hâhân-ı devlet ve du‘â-gûyân-ı saltanatları olan ‘ulemây-ı a‘lâm dâ‘îleri haklarında şâhid-i zîbende etvâr-ı ‘avârif-i Hıdîvâne'leri, gâh sâha-i tevakku‘da cilve-kâr ve gâh süllem-i terakkīde pâye-dâr olmak hâletleri, şîme-i kerîme-i Şehriyârî'leri olmağın, sâbıkā[1] Anadolu Kadı‘askeri olup, hâlâ Nakībüleşrâf olan nesîb-i şeref-ittisâf Bolevî-zâde mevlânâ es-Seyyid Mehmed Emîn Efendi hazretlerine ve yine Sadr-ı Anadolu'dan munfasıl dîbâce-tırâz-ı cerîde-i efâzıl Dürrî-zâde mevlânâ Mustafa Efendi cenâblarına[2] gurre-i mâh-ı cumâdelûlâda[◊] bâ-hatt-ı hümâyûn Rumeli pâyeleri tevcîh ü ‘inâyet ve menşûr-i kadr u menziletleri, ‘unvân-ı iltifât-ı Cihân-bânî ile pâye-dâr-ı yümn ü behcet ve karîn-i ‘ayn-ı meserret buyuruldu.

Ber-haseb-i iktizâ vukū‘-i tebdîlât-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ

Nefs-i Trabzon havâlîsinde mütemekkin olan **[Ü 40a]** Lâz ve Çepnî[3] tâ’ifesinin asl-ı hılkat ve cibillî tabî‘atleri muktezâsınca öteden berü birbirleriyle muhâsama vü cidâl ve sibâ‘-i derrende-misâl ‘ale'l-ittisâl gavgā vü sitîze kâr **[M 164b]** ‘âdet-i nekbet-iştimâlleri olup, bu def‘a dahi mûcib-i fitne vü ihtilâl-i memlekete bâ‘is olur harekât-ı husrân-me’âlleri, Der-i devlet'e ‘arz u i‘lâm olunmağla, o makūle reh-girây-ı vâdî-yi dalâl olan eşkıyânın te’dîb ü gûşmâl ve taht-ı zâbıtaya idhâlleri ve iktizâ edenlerin tenkîl ü istîsâlleri, lâzime-i vakt ü hâlden olup, ol tarafda bir Vezîr-i dilîr-i şecâ‘at-semîrin vücûdundan lâ-büdd olmak hasebiyle hâlâ Van Vâlîsi[4] Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Çeteci ‘Abdullah Paşa hazretlerinin bu makūle zabt u rabt-ı eşkıyâda şehâmet ü salâbeti ve nizâm-ı memleketde hüsn-i hareket ü dirâyeti ma‘lûm u meşhûd olmakdan nâşî, gurre-i mâh-ı merkūmda[◊◊] Trabzon Eyâleti, Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerine ve Van Eyâleti dahi kal‘ası muhâfaza şartıyla sâbıkā Trabzon mutasarrıfı Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Küçük Mustafa Paşa hazretlerine bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh ü ‘inâyet buyuruldu.

İhsân-ı nâme-i hümâyûn berây-ı ‘avdet-i Elçi-i Françe

Devlet-i ‘aliyye-i dâ’imü'l-karâr ile bi'l-iktizâ musâfât üzere olan divel-i Nasârâ'nın öteden beri reviyyet-i[5] maslahatlariyçün istîmân ü istîzân ile

1 sâbıkā Ü : sâbık M
2 cenâblarına Ü : hazretlerine M
◊ 1 Cumâdelûlâ 1161 = 29 Nisan 1748 Pazartesi. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**cumâdelûlâ**” yazısı vardır.
3 Çepnî Ü : Çebnî M
4 Vâlîsi Ü : Muhâfızı M
◊◊ 1 Cumâdelûlâ 1161 = 29 Nisan 1748 Pazartesi. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “cumâdelûlâ” yazısı vardır.
5 beri reviyyet-i Ü : berü ru’yet-i M

Âsitâne-i sa‘âdet'de ikāmetlerine ruhsat erzânî buyurılan **[Ü 40b]** kapu kethudâları ve baylos ve elçileri birkaç senede bir tebdîl ü tecdîd olunmak de’b-i dîrîn olup, müceddeden vürûd edenler, devletleri tarafından ‘atebe-i ‘aliyye-i Cihân-dârî'ye nâme ve hedâyâ ile gelüp ve vilâyetlerine ‘azîmet edecekler[1] dahi nâme-i hümâyûn ile me’zûnen ‘avdet eylemeleri, kā‘ide-i kadîme-i Devlet-i ‘aliyye'den olmağla, bundan akdem Françe[2] Devleti'nden Âsitâne-i sa‘âdet'e müceddeden elçi vürûd ve ‘atîk elçinin me’zûnen ‘avd ü insırâfını müş‘ir nâme-i hümâyûn-i ‘inâyet-makrûn i‘tâ buyurulmak iktizâ etmekle, mâh-ı merkūmun altıncı günü◊ re’fetlü Sadrıa‘zam hazretleri biniş tarîkıyle Tersâne-i ‘âmire'yi teşrîf ve Elçi-i mûmâ ileyh dahi getürdilüp, merâsim-i ‘âdî icrâsından sonra kendünün devletinden gelan nâmesin ‘arz u takdîm ve ba‘dehû ber-vech-i meşrûh vilâyetine me’zûnen i‘âde olunduğunu müş‘ir nâme-i hümâyûn-i Husrevâne dahi dest-i kerem-peyvest-i Âsafî ile Elçi-yi mûmâ ileyhe teslîm ve iktizâ eden mektûb-i ‘âlîleri dahi i‘tâ buyurılup, ber-mûceb-i teşrîfât kendüye semmûr kürk ve etbâ‘ına hıl‘atler iksâ buyuruldu.

Zikr-i tekmîl-i ebniye-i ‘aliyye der-Sâhil-serây-ı Beşiktaş ve vukū‘-i nakl-i hümâyûn der-ân-nüzhet-gâh-ı letâfet-nümûn

el-Minnetü lillâhi Te‘âlâ ve tekaddes[3] hâlâ serîr-ârây-ı bâlâ, hâne-i şevket ü Saltanat ve erîke-pîrây-ı kasr-ı devlet ü Hılâfet, mazhar eltâf-ı Hudâ-yı bî-çûn **[Ü 41a]** cenâb-ı Şehinşâh-ı rub‘-i meskûn *meddallâhu zılâle Saltanatihî ilâ âhırı'l-kurûn** hazretlerinin nefs-i nefîs-i hümâyûnlarına mahsûs olup, taraf taraf pîrâye-i hüsn ü ân-ı sevâhil ve sû-be-sû leb-i deryâda hâl-i hesnâya mümâsil olan dil-güşâ gülşen-serâlar ve ‘âlem-ârâ ve nüzhet-gâh-ı bî-hemtâlarının tavsîf ü îrâdı, nücûm-i âsümânın ta‘rîf ü ta‘dâdı-âsâ bir ma‘nây-ı mübhem olup, lâkin miyânelerinde letâfet-i hevâ ile mücerreb ve mümtâz ve nezâret ü şerâfetde cümleden mu‘allâ ve ser-efrâz[4] olan Sâhil-serây-ı Beşiktaş‘ın fi'l-asl mebnây-ı kadîmi, mevzi‘-i hurrem ve mevki‘-i mergūb u muhteremde vâki‘ olduğu, teslîm-kerde-i tecribe-kârân-ı ‘âlem olup, husûsan iltifât-ı Şehriyârî ve kudûm-i meymenet-âyât-ı Tâcdârî ile neşîmenleri matla‘-ı envâr-ı meserret ve gülbün-i riyâz-ı gülşenleri her dem

---

1 edecekler Ü : edeceklerinde M

2 Françe M : France Ü

◊ 6 Cumâdelûlâ 1161= 4 Mayıs 1748 Cumartesi. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “cumâdelûlâ” yazısı vardır.

3 ve tekaddes M : + [Bu kelimeler buraya girmesi 7 rakamı ile işaret edilerek sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü

* مد الله ظلال سلطنته الى آخر القرون = Yüce Allah onun saltanatının gölgesini yüzyılların sonuna kadar uzatsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

4 ser-efrâz Ü : ser-firâz M

behâr-ı nazâret ü behcet olduğundan gayri, ba‘zı mahallerine müceddeden ebniye-i nev-rusûm-i hûş-rübâ ve ta‘lîkāt-ı muhassenât-ı hayret-fezâ ‘ilâve[1] **[M 165a]** vü izâfe buyurılarak, sene-i mâzıyye hılâlinde Muhâsib-i Haremeyn ‘Ali Efendi nezâretiyle müceddeden te’sîs-i hey’et ve tezyîn-i hüsn-i sûret ile zîr u bâlây-ı cânibeyni müsâvî zü'l-ciheteyn ve nezâret-i tarafeyni hâvî, ‘adîmü'n-nazîr-i fi'l-maşrıkayn olan Kasr-ı hümâyûn-i nev-îcâdın inşâd-ı nazm-ı ferah-zâdı, kasîde-i sâhil-serây-ı merkūma müstezâd manzûme-âsâ müstakıl müstelzim-i hüsn ü behâ vâki‘ olmağla, senây-ı mevzûn-i mazmûn-tırâzı, **[Ü 41b]** velvele-endâz-ı mesâmi‘i nükte-dânân ve gulgule-hîz-i mecâmi‘-i cihâniyân olduğu, cild-i evvel sahâyifinde tahrîr u beyân olunmuşidi.

Bu sâl-i behcet-iştimâl evâ’ilinde dahi sâlifü'z-zikr Sâhil-serây-ı Beşiktaş'ın semt-i kıbleye teveccüh i‘tibâriyle cânib-i yemîni ittisâlinde vâki‘ mevzî‘-i hâlîye, müceddeden esâs-efgen ve sahîfe-i deryâya mânend-i gülmîh serâpâ veted-zen olarak kâh ve eyvân-ı nâ-dîdeyi müştemil ve kasr u kâşâne-i ‘adîdeyi şâmil müstakıl bir dâ’ire-i sa‘âdet-medâr inşâdına irâde-i ‘aliyye-i Husrevâne'leri bedîdâr olup, hâlâ Şehr Emîni Yûsuf Efendi eğerçi emr-i binâya me’mûr u ta‘yîn buyurulmuşidi. Lâkin tabî‘at-i zekiyye-i Mülûkâne ve hendese-kârî-i seciyye-i Hıdîvâne imdâdiyle fünûn-i hendesiyyât ve sunûf-i işkâlâtın bi'l-kuvve tasavvur-i zihnî olan hey’et-i rusûm-i ahseni bi'l-fi‘l hâricde[2] ‘arz u irâ’et olunmağla, kusûr-i bî-kusûr-i vâlâ ve eyâvîn-i meyâmin-nüşûr-i mu‘allâdan ‘ibâret bir dâ’ire-i yektâ-yı zîbende binâ ve tarh-ı bî-hemtâ-yı neşât-efzâ, nakş-pezîr-i sâha-i zuhûr-i i‘tilâ oldu ki, yerâ‘a-i münşiyân-ı zemân ve berâ‘a-tırâzân-ı hoş-tab‘ân-ı cihân ta‘rîf ü tavsîfinde ‘âciz ü kāsır olup, **mısra‘**[3]:

İzhâr-ı ‘acz ü meskenetî kâr-ı ‘âkılest[*]

medlûlünce ‘âmil ve ‘aczlerine mu‘terif ü mukırr oldukları zâhir u mütebâdir iken, bu ‘Abd-i ‘âciz-i pür-kusûr sa‘bu'l-umûrdan olan vekāyi‘-i Devlet-i ‘aliyye zabtına me’mûr olmak **[Ü 42a]** hasebiyle bi'l-me’mûriyye bu gûne ‘âlem-ârâ olan âsâr-ı vâlâ-yı Husrevâne'yi mücerred zerî‘a-i telmîh u tezkîr içün cerîde-i mazbata-i vekāyi‘e sebt ü tahrîr etmek husûsu, hıdmet-i lâzime-i Fakīr ve vazîfe-i hâl-i kalem-i kesîr (کسیر) olduğuna binâ’en, ebniye-i mezkûrenin kubeyl-i tekmîlinde ru’yet ü temâşâsına murahhas u me’zûn ve re’ye'l-‘ayn müşâhedesiyle dahi müzâhame-i şevk-ı derûn, dâ’ire-i kıyâsdan bîrûn olmuşidi. Emmâ **mısra‘**[4]:

---

1 ‘ilâve Ü : + ‘ilâve M

2 -i ahseni bi'l-fi‘l hâricde Ü : bi'l-fi‘l hâricinde M

3 **mısra‘** Ü : [mısra]‘ M

* اظهار عجز و مسکنتی کار عاقلست = Acizlik ve miskinliğini göstermek akıllı adamın işidir” anlamına gelen Farsça bir deyiştir.

4 **mısra‘** Ü : [mısra]‘ M

Ki men kiyem zi-ser-i kilk-i men çi-kâr âyed[*]

me'âliyle izhâr-ı 'acz ü kusûr derkâr iken, yine *"el-Me'mûru ma'zûrun*[**]*"* nüktesiyle ma'zeret-hâh olarak tab'-ı kelîl ve imdâd-ı kilk-i felîl[1] ile beyne'l-icmâl ve't-tafsîl makāle-i senâsı bu vechile tahrîr u tesvîl olundu ki, ol âsâr-ı zılliyyet-medâr-ı Şehriyârî, ya'nî beytü'ş-şeref-i şems-i zât-ı Tâcdârî'nin tarh-ı dil-pesendi ve resm-i mevzûn-i bî-misl ü bî-mânendi, pençe-i hüsn-i mihr-i münîr gibi âfâk-gîr olup, berhem-zen-i nizâm-ı pervîn ve çâk-efgen-i girîbân-ı Kasr-ı Şîrîn olduğu müsellem-i 'âlem ve hey'et-i matbû'-i dil-firîbi ve şekl-i masnû'-i terkîb ü tertîbi ise "Zer u gevherden murassa' hem-hâne-i fass-ı nigîndir" denmek hakkında teşbîh-i etemm olmağla, saykal-kârî-i üstâdân-ı Sinimmâr-etvâr ile şa'şa'a-bâr olan her levha-i dîvârında rusûm-i ecniha-i rûhâniyân, cilve-künân ve her sahîfe-i ferş-i ruhâm-ı mînâ-fâmında 'aks-i nevâsî-i perî-veşân nümâyân; zînet-i tâk-ı eyâvîni, **[Ü 42b]** reng-şiken-i sakf-ı âsümân ve ârâyiş-i sukūf u şerefâtı, ta'ne-zen-i mecâmi'-i ahterân olduğundan gayri, pervâze-i etrâf-ı rufûfu, pervâz-gâh-ı murg-ı neşât ve âyîne-i câm-i cihân-nümâlarının her biri **[M 165b]** mutazammın-ı sûret-i dil-firîb-i inbisât olup, revzene-i şehnişînleri, hem-hâl-i dîde-i 'uşşâk ve revâk-ı vâlâ-nitâkları, dest-be-dest ittifâk-ı vifâk olmuşdur. **Zirve**-i kubbe-i felek-ittisâmında cirm-i hûrşîd bir top-i zerrîn ve bâlâ-yı tâk-ı Cevzâ-nitâkında bedr-i münîr bir âvîze-i sîmîn olup, sâkinân-ı âsümân ü zemîn, mekîn-i Hılâfet-temkînin deymûmet-i 'ömr ü devleti da'avâtına sarf-ı evkāt ve zemzeme-senc-i âmîn olmalarıyla, debîr-i sipihr-i berîn olan 'Utârid-i vâlâ-şân -ki, münşî-i dîvân-ı âsümân ve şâ'ir-i melâhat-beyân-ı seher-âferîndir- bu gûne nev-zemîn resm-i dil-nişîne ruk'a-nüvîs-i tebrîk ü tahsîn ve bu mesnevî-yi rengîn-edâ ile senâ-âferîn olmuşdur. **Li-münşi'ihî**:

Olunca böyle olsun cây-ı hurrem
Ki resminde safâ olmuş mücessem
Zihî nüzhet-serây-ı dil-güşâ kim
Basît-ı hâki mir'ât-i 'avâlim
Nesîm-i zikri câri bahr u berde
Şemîm-i vasfı sârî huşk ü terde
Nümâyişde serâpâ hüsn ü ândır

---

* كه من كيم ز سر كلك من چه كار آيد = Ben kimim? Kalemimin ucundan ne iş gelebilir?" anlamına gelen bu cümle, Hâkânî'nin kıt'alarında geçen bir mısrâdır; bk. *Dîvân-ı Efdalüddîn Bedîl b. 'Ali Neccâr Hâkānî-yi Şirvânî,* tashîh Ziyâ'eddîn Seccâdî, Tehrân ts, s.881.

** المأمور معذور = Emir alanın bir günahı yoktur" anlamına gelen Arapça özlü sözlerdendir.

1 felîl Ü : kalîl M

Ki bir nâ-dîde şûh-ı nev-civândır
Nedir ol cezbe-i rûhânî anda?
Nedir ol cilve-i cismânî anda?
O endâm ve o erkân-ı müretteb
Letâfetden nezâketden mürekkeb
Olup her tâkı ebrû-yi dil-ârâ
Girih-gîr-i cebîni mevc-i deryâ
Güşâde revzeni çeşm-i bütândır
Hoşâ medd-i nigâha şâygândır
Dimâğ-ı şevk içün serdir kıbâbı
Çerâğ-ı şemsesi bil mâh-tâbı
O dil-keş-i kāmet, mevzûn sütûnlar
Saff-ârâ serv-kad huddâma benzer
Bu vâdîde bu resm-i nâzik-endâm
Sürûr-i sîne olmuş câna ârâm
O mahbûbu tutar el üzere dünyâ
Ayağına sürer yüzünü deryâ
Ki zîrâ cây-gâh-ı Saltanat'dır
Mu‘allâ kasr-ı vâlâ-menkabetdir
Şehinşâh-ı cihânın zâtı-âsâ
Bu âsârın da yokdur misli hâlâ
Mekînin ede Mevlâ dâ’imâ şâd
Mekânın eyleye ma‘mûr u âbâd

neşîdesi[1] sebt-i cerîde-i eyvân-ı[2] devrân ve ser-satr-ı tûmâr-ı sitâyiş ü istihsân olmuşdur.

el-Hakk ‘Ankā-yı Kāf-ı Saltanat'a âşiyâne ve Hümâ-yı devlet ü Hılâfet'e lâne olmağa şâyân olup, ibtidây-ı binây-ı **[Ü 43a]** çâr-erkân ‘anâsır-dan bu evân-ı meymenet-iktirâna gelince zât-ı me‘âlî-i sıfât-ı Pâdişâhî gibi Cihân-bân-ı gîtî-sitân ve Şehinşâh-ı mekârim-nişân[3], zıll-i Yezdân, meşhûd-i çeşm-i zemân ve hâtır-dâşt-ı pîr-i gerdûn-i gerdân olmaduğı gibi, böyle ma‘mûre-i nev-zemîn dahi çeşm-güzâr-ı sipihr-i hod-bîn olmaduğundan[4], ol şâhid-i dil-

1 debîr-i sipihr-i berîn ….. neşîdesi M : + [Bu uzunca kısım buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü
2 eyvân-ı Ü : dîvân-ı M
3 nişân Ü : şân M
4 hod-bîn olmaduğundan Ü : hûrde-bîn olmadığından M

ârâ ve mahtûbe-i ra‘nâyı, pîrâye-i âgūş-i temâşâ etmek sevdâsiyle çarh-ı sergerdân dâ’iresinde bi'z-zarûre meşgūl-i devrân olmuşdur. Nazar-ı im‘ân olunsa, küngüre-i eyvân ve elvâh-ı ebvâb ve cüdrânında nigârende-i hâme-i ressâmân-ı sihr-âsâr ve nigâşte-i kalem-i nakkāşân-ı dakīka-kâr olan sanâyi‘-i rusûm-i hûş-rübâ ve bedâyi‘-i rukūm-i hayret-efzâsı, gayret-i Bihzâd ve Mânî* ve reşk-i sûret-gerân-ı Çîn ü Yemânî olup, binâ’en ‘alâ hâzâ erbâb-ı ‘akl u nühâ, sûret-i dîvâr-âsâ mânde-i makām-ı temâşâ ve güm-kerde-i havâss ü kuvâ oldukları bî-reyb ü mirâdır. Ve'l-hâsıl matbû‘iyyet-i eşkâl ve mevzûniyyet-i hey’et-i letâfet-iştimâli, bir derecede derîçe-güşây-ı zuhûr olmuşdur ki, ancak zât-ı hümâyûna elyak u ahrâ bî-misl ü bî-hemtâ müstakıl bir dâ’ire-i nüzhet-serâ olmağın, **mısra‘**[1]:

Ger devlet-i visâl-i tu yâbem zihî şeref[**]

me’âlini sâmi‘a-i hümâyûna ilkā kasdıyla lisân-ı hâli gûyâ olur. Husûsan nigâreş-pezîr-i kitâbe-i bâb-ı güşâyiş-me’âbı olan, **mısra‘**[2]:

Zihî be-âmedeneş baht merhabâ kerde[***]

[Ü 43b] mefhûmu, kudûm-i behcet-lüzûm-i Mülûkâne'ye dâ‘iye-i tesâbuk-ı istikbâl ile hâric-i bâb-ı mu‘allâda îstâde-i mevkıf-ı intizâr ve çâr-cihâta güşâde olan ‘uyûn-i manzaralar, ‘aynek-i câm-ı nezâret-medâr ile, **nazm**:

Der-dîde ‘aynek[3] ***[M 166a]*** *mî-nehem çûn mevsim-i dîdâr şud*

Ârzû-yi rûyi tû be-nîger ki çeşmem çâr şud[*4]

beytini müterennem olarak muterassıd-ı şâh-râh-ı intizâr[4] ve dîdâr-ı pür-envâr-ı hazret-i Şehriyâr-ı vâlâ-tebâr ile karîru'l-‘ayn ve rehînü'l-i‘tibâr olmak ârzûsuna dûçâr olmuşlar idi ki, lillâhi'l-hamdü ve'l-minne ebniye-i mezkûre-i

---

* Metnimizde Bihzâd denilirken, tanınmış minyatür sanatçısı Üstâd Kemâleddin Bihzâd (ö.942/1535-36?); bk. meselâ Filiz Çağman, “Bihzâd”, *DİA,* İstanbul 1992, VI,147-149; Mânî denilirken ise Maniciliğ'in İranlı kurucusu Mani ya da Mani-i Nakkaş (215-275) kastedilmektedir; bk. meselâ “Mani”, *Büyük Larousse,* XV,7757.

1 **mısra‘** Ü : [mısra]‘ M

** كر دولت وصال تو يابم زهى شرف = Eğer seninle buluşma gibi bir devlete erişirsem ne güzel bir şeref!” anlamına gelen bu cümle, Hilâlî-yi Cagatâyî'nin gazellerinde geçen bir mısrâdır; bk. *Dîvân-ı Hilâlî-yi Cagatâyî,* tashîh Sa‘îd Nefîsî, Tahrân 1337, s.99.

2 **mısra‘** Ü : [mısra]‘ M

*** زهى بامدنش بخت مرحبا كرده = Onun gelmesine kaderin merhaba demesi ne hoş!”anlamına gelen Farsça bir mısrâdır.

3 ‘aynek Ü : + ‘aynek M

*4 در ديده عينك مينهم چون موسم ديدار شد * در آرزوى روى تو بنكر كه چشمم چار شد = Göze gözlük takmalıyım, çünkü görme mevsimi geldi. Senin yüzünü görmek arzûsu sebebiyle bak gözüm dört oldu” anlamına gelen bu cümleler Hoca Kemâl'in şiirlerinden bir beyittir; bk. meselâ Hasan b. ‘Abdullah el-Halebî Şu‘ûrî, *Lisânü'l-‘Acem (Ferheng-i Şu‘ûrî),* İstanbul 1155/1742-43, I,336-337.

4 intizâr Ü : enzâr M

müteyemmine bi'l-medâhıli ve'l-mehâric pîrâye-i zemîn-i hıtâm ve zîver-i sâhil-i itmâm olmak hasebiyle işbu mâh-ı cumâdelûlânın on birinci mübârek yevm-i hamîsde◊ teşhîz-i tab‘-ı hümâyûn-i mekârim-intimâ ve tefrîh ve taltîf-i[1] nev-dâ’ire-i dil-ârâ içün ol cây-ı vâlâya göç-i hümâyûn ve nakl-i meyâmin-nümûn vukū‘uyla ol merba‘-ı latîf ve mevki‘-i münîf, fîrûzî-i kudûm-i bereket-lüzûm-i Mülûkâne'den bir kat dahi kesb-i şerâfet ü nezâhet ve der u dervâzeleri güzâr-gâh-ı nesîm-i behcet ü ‘âfiyet ve tâk-ı nezâket-ittisâkları memerr-i sabây-ı hoş-dilî vü meserret olup, her ruhâm-ı safvet-nişânı âyîne-i çehre-nümây-ı inşirâh u şâdmânî ve her sütûn-i mevzûnu vâdî-i ser-firâzîde kāmet-i bâlây-ı[2] neşât-âsâ serkeşîde-i sâha-i inbisât ü handânî olmuşdur.

Hemân hazret-i[3] Hudâ-yı bî-çûn ve cenâb-ı ‘İmâret-sâz-ı rub‘-i meskûn *Te‘âlâ şânuhû ‘an tetarruki'z-zunûn** hazretleri **[Ü 44a]** vesîle-i âbâdî-i cihân, zerî‘a-i ‘umrânî-i kusûr-i kulûb-i cihâniyân olan mübârek vücûd-i kerâmet-nümûd-i Husrevâne'yi hem-vâre serîr-ârây-ı bâlâ-hâne-i Saltanat ü Şehriyârî ve zîver-efzây-ı gülşen-serây-ı devlet-i übbehet-i Cihân-dârî edüp, niçe niçe cây-ı dil-güşâ ve serây-ı nüzhet-fezâyı ihrâz-ı şeref-i ruhsâyî-i kadem-i bih-rûzî-tev’emleriyle ma‘mûr u âbâdân ve pertev-i eşi“a-i iltifât-ı ‘inâyetleriyle büyût-i ef’ide-i bendegân-ı sadâkat-nişânların mesrûr u şâdân eyleye, âmîn bi-hürmeti'n-nebiyyîn.

Muzâfât-ı ebniye-i mezkûreden olup, ‘ilâve-i muhassenât kabîlinden olan cânib-i berrde vâki‘ ferş-i zümürrüdîn ile tezyîn olunmuş bir sâha-i nev-zemîn ve fezây-ı dil-nişîn ittisâlinde deryâdan müfrez bir havz-ı kebîr-i safâ-âyîn tarh u ihtirâ‘ olunup, derûn-i havzda envâ‘-ı mâhîler mânend-i nûn, ‘ummân-ı zîrde cilve-künân ve bâlây-ı[4] sâha-i fezây-ı mezkûrda esbân-ı hoş-endâm ile silahşorân-ı mâh-cebînân her tarafa ‘atf-ı ‘inân-ı cevelân ve vâdî-i lu‘bede-bazîde nâzân ü hırâmân olduklarınca, **li-münşi’ihî**:

Kıyıcıklar tek oturmaz esb-i tâzîn tâ leb-i cûda

Balıklar hem-çû mâhîler o mâhın ‘aksi de[5] suda

medlûlünü seyr u temâşâ etmek içün bir tarafı havz u fezâya ve bir cânibi rûy-i deryâya nâzır olan kasr-ı nev-bünyâdın kitâbe-i zerrîn cedâviline **[Ü 44b]** nigâşte-i hâme-i ‘İmâdî olan hoş-tab‘ân-ı zemânın mümtâz ü ser-bülendi

---

◊ 11 Cumâdelûlâ 1161 = 9 Mayıs 1748 Perşembe. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**cumâdelûlâ**” yazısı vardır.

1 ve taltîf-i Ü : — M

2 bâlây-ı Ü : bâlâ M

3 hazret-i Ü : — M

* تعالى شانه عن تطرق الظنون = Onun şânı, şüphelerin kendisine erişmesinden uzak olsun” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

4 bâlây-ı Ü : bâlâ M

5 ‘aksi de Ü : عسكيده M

müderrisîn-i kirâmdan hâlâ Müfettiş-i Evkāf-ı Haremeyn me‘ârif-ârâ Ni‘met Efendi cenâblarının zâde-i tab‘-ı hüner-mendi olan târîh-i garrây-ı dil-pesendi ile tezyîn-i makâle-i kasr-ı nev-bünyâd ve tazmîn-i ma‘nây-ı müstezâd olur nazm-ı ferah-zâd tebyîn ü îrâd olundu[1]. **Târîh-i mezkûr**:

Bahr-ı zehhâr-ı himem, ma‘den-i eltâf u kerem
Menba‘-ı cûd u ni‘am, Pâdişeh-i pâk-nijâd
Kutb-i ‘âlem o Şehinşâh-ı kerâmet-kârın
Dâ’ir-i me’menidir cümle ricâl-i evtâd
Öyle Şâhenşeh-i dânâ-yı hıred-fersâ kim
Nûr-i re’yinden eder mihr-i felek istimdâd
O Cihân-bân-ı ‘Ömer-‘adl-i ‘inâyet-kârın
Fikr u endîşesi te’mîn-i ekālîm ü bilâd
Hükmü cârî o Şeh'in tâ o kadar bahr u bere
K'oldu şâhân-ı cihân emrine yekser munkād
Mihr-i rahşende-i burc-i şeref-i devletdir
Rûh-i ‘âlemdir, **[M 166b]** o Sultân-ı cihân-ı nûr-fu’âd
Çarh-ı yek-rûze-i eltâfına olmaz vâfî
Genc-i bâd-âvere sad dahmede olsa îrâd
Kerem ü ma‘delet ü feyz-ı kerâmet anda
Gelmedi dehre dahi öyle Şeh-i sâhib-i dâd
Herkesin hâne-i âmâlini etdi ma‘mûr
Oldu lutfuyla cihân halkı serâpâ dil-şâd
Şehriyârân-ı selef etmediler ‘âlemde
Etdiği hayr u meberrâtı o ‘âlî-ecdâd
Kıt‘a-i cennet eden her tarafı himmetidir
Nev-be-nev etmede âsâr-ı bedî‘a îcâd
İşte ez-cümle leb-i yemde dür-i zâtı içün
Reşk-i esdâf-ı bihâr oldu bu dil-cû bünyâd **[Ü 45a]**
Habbezâ cây-ı ferah-perver u rûh-efzâ kim

1 tezyîn-i ….. olundu M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü

Her gören tarhın olur kayd-ı elemden âzâd
Olur üftâde-i deryâ-yı hased bî-şübhe
Görse bu kasrı Sinimmâr-ı Havernak inşâd
Ne kasr kasr-ı felek-sây-ı bülend-eyvân kim
Reşk eder tâk-ı mu‘allâsına bu seb‘-i şidâd
Hem-çu ebrû-yi bütân rây-ı revâk-ı tâkı
Her sütûnu elf kıt‘a-i nev-resm-i ‘İmâd*
Hâme-i mûyunu eylerdi benân-ı hayret
Görse nakşında olan şîve-i kilki Bihzâd**
‘Aks-i çiftinden olur reng-i pezîrây-ı eser
Sanmanız kavs-i kuzahda ola bu isti‘dâd
Top-i zîb-i ‘alem kubbe değil, dest-i felek
Etdi kandîl-i meh-i bâm-ı sipihri îkād
Atlas-ı âl-i şefak-gûnunu hem-vâre seher
Ferşe şâyân ola mı deyü eder pîş-nihâd
Sâhasında eder envâr-ı letâfet leme‘ân
Çâr-dîvâr-ı mücellâsı birer âyîne-zâd
Âl salar şâhid-i feyz-ı sehere revzenesi
Şevkıle bâb-ı mu‘allâsı olur sîne-güşâd
Her neşîmen-geh-i zîbendesi bir kasr-ı cinân
Her çemen-i suffe-i ferhundesi Nüzhet-âbâd
Hâhişi dâmen-i kasr-ı Şeh'e yüz sürmekdir
Mevc-hîz etdi kıyâs eyleme rûy-i yemmi bâd
Hâsılı ‘adne değişmez gören âdem zîrâ
Oldu reşk-âver-i kasr-ı İreme zât-i ‘imâd
Ni‘metâ kasr-ı kelâm ile kusûrun zâhir

* Metnimizde ‘İmâd denilirken, Nesta‘lik yazıyı güzelliğinin zirvesine ulaştıran Safevî hattâtı İmâd-ı Hasenî (ö.1024/1615) kastediliyor olmalıdır; bk. meselâ Ali Alparslan, “İmâd-ı Hasenî”, *DİA,* İstanbul 2000, XXII,169-171.

** Metnimizde Bihzâd denilirken, tanınmış minyatür sanatçısı Üstâd Kemâleddin Bihzâd (ö.942/1535-36?) söz konusu edilmektedir; bk. meselâ Filiz Çağman, “Bihzâd”, *DİA,* İstanbul 1992, VI,147-149

Nazmın olursa da reşk-âver-i İbn-i ‘Abbâd*
Yümnile zîver-i burc-i **[Ü 45b]** şeref ü şevket ede
Mihr-i zâtiyle bu nev kasrı ebed Rabb-i ‘ibâd
Sâye-endâz olup, ikbâl ü sa‘âdetle müdâm
Ola ol Pâdişeh'in şevk u safâsı müzdâd
Mündericdir iki târîh bu beyt-i pâke
Mısra‘ayni biribirine edince imdâd
Cây-ı nev dergeh-i şevk-âver-i Sultân Mahmûd **sene 1161**[1]
(جای نو درکه شوق اور سلطان محمود)
Bî-behâ Kasr-ı Beşiktaş-ı Hümâyûn-âbâd **sene 1161**[2]
(بی بها قصر بشکطاش همایون آباد)

Zikr-i binây-ı latîf ve ihyây-ı câmi‘-i şerîf der-kurb-i Sâhil-serây-ı Beşiktaş

Bi-tevfîkıhî Sübhânehû ve Te‘âlâ seciyye-i zekiyye-i Halîfe-i hidâyet-ârâdan sâha-tırâz-ı bürûz u i‘tilâ olan her bir eser-i celâdet-medâr zımnında elbette matmah-ı enzâr ve celîlü'l-i‘tibâr bir hayr-ı menâfi‘-i âsâr dahi bâhir u âşikâr olmak ‘âdet-i hasene-i Şehinşâhî ve şîme-i kerîme-i Zıllullâhî olmakdan nâşî, ebniye-i ‘âliye-i sâlifü'l-beyânın tekmîli esnâsında Beşiktaş Serâyı kurbünde vâki‘ olan mescid-i sagīru'l-cirm köhne binânın dâyiresini tevsî‘ ve tâk u revâkını i‘lâ vü terfî‘ içün emr-i hümâyûnları şeref-bahşây-ı sudûr olmağla, der-‘akab ihzâr-ı edevât-ı ahşâb u ahcâr ve i‘mâl-i ‘amele-i encüm-şümâr ile tarh-ı hey’et-i hasnâ ve resm-i dil-ârây-ı müstesnâda[3] müceddeden bir câmi‘-i şerîf ve ma‘bed-i latîfi bî-hemtâ te’sîs ü binâ ve menâre-i engüşt-nümâ ile edây-ı nemâz ve penc-gâneye salâ ve himem-i ‘aliyye-i Husrevâne'leriyle müddet-i kalîlede itmâm u ihyâ buyurulmağla, vaz‘-ı minber u mehâfil ve ta‘lîk-ı âvîze ve kanâdîl ile tezyîn ü tekmîl ve hayrât-ı sâyireleriyçün vakf ve tesbîl buyurdukları îrâdât-ı evkāflarından

---

* Metnimizde İbn ‘Abbâd denilirken, Büveyhîler'den Mü’eyyidü'd-Devle ile Fahru'd-Devle'nin vezîri ve devrinin en büyük edip, şâir ve âlimi olan Ebu'l-Kâsım İsmâ‘îl b. ‘Abbâd b. el-‘Abbâs b. ‘Abbâd b. İdrîs et-Tâlekânî (938-995) kastediliyor olmalıdır; bk. meselâ Ahmed Ateş, “İbn Abbâd”, *İA,* İstanbul 1987, V/1,692-693.

1 **sene 1161** Ü : — M

2 **sene 1161** Ü : — M. Gerçekten bu şiir, bazı beyitlerin yerlerinin farklılığı ve ihmâl edilebilir birkaç değişiklik dışında Ni‘met Efendi'nin Dîvân'ında mevcuttur; bk. *Ni‘met Divanı,* s.145-148.

3 müstesnâda Ü : müstesnâ M

câmi‘-i mezbûr içün dahi müstakıl hademe ve vazîfe-hârânı tertîb ü tanzîmde ikdâm ü ta‘cîl buyurılup, bâlâda zikr olunduğu üzere **[Ü 46a]** Sâhil-serây-ı Beşiktaş'a nakl-i hümâyûn vâki‘ olan yevm-i hamîsin ferdâsında◊ salât-ı cum‘ayı câmi‘-i mezkûr-i nev-ihyâda edâ ve hademesine bezl-i ‘atâyâ[1] ve bu tarîkıyle dahi cümleden isticlâb-ı du‘â buyurdılar. Mûmâ ileyh Ni‘met Efendi'nin levha-pîrây-ı kitâbe-i bâbı olan[2] **[M 167a]** târîh-i belâgat-nisâbı teberrüken bu mahalle sebt olundu. **Târîh-i câmi‘-i mezkûr**:

Câmi‘-i ‘ilm ü ‘amel Pâdişeh-i devrânın
Etdi sît-i keremi minber-i eflâke su‘ûd
‘Ahdidir bâ‘is-i ma‘mûrî-i rub‘-i meskûn
Zâtıdır ‘âleme mahz-ı kerem-i Rabb-i vedûd
Kıldı ez-cümle kemâl-i kereminden ihyâ
Kalmamişken bu ‘ibâdet-gededе cây-ı sücûd
Eyleyüp vüs‘at ü füshatle anı tarh u binâ
Oldu bir ma‘bed-i pür-nûr-i letâfet-endûd
Bast-ı seccâde-i mihrâb-ı meberrât ede tâ
Ola tâ‘at-geh-i ‘âlemde kıyâm ile ku‘ûd
Mahfil-ârây-ı cihân-ı kerem etsün dâ’im
O Şeh'in zât-ı hümâyûnunu feyz-ı Ma‘bûd
Yazdı târîhini Ni‘met dü-zebân-ı hâme
Oldu pâkîze-eser Câmi‘-i Sultân Mahmûd **sene 161**[3]
(اولدی پاکیزه اثر جامع سلطان محمود)

İhsân-ı Pâye-i Sadâret-i Anadolu be-mevlânâ Mehmed Sa‘îd Efendi, Ser-etıbbây-ı Hâssa

Çünki dâ’ire-i ‘aliyye-i hümâyûnda leyl ü nehâr hıdmet-güzâr olan hademe-i havâss-ı sadâkat-ihtisâsın pâye-i i‘tibârları, süllem-i derece-i terakkīde bulunmak ümniyyesi derkâr olmağla, lâ-cerem taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i Hıdîvâne'den dahi kadr u isti‘dâdlarınca lihâza-i iltifâta sezâvâr olmaları bi-

◊ 12 Cumâdelûlâ 1161 = 10 Mayıs 1748 Cuma.

1 ve ….. ‘atâyâ M : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek sonradan satırın üstüne yazılmışlardır] Ü

2 olan Ü : + olan M

3 **sene 161** Ü : — M. Görebildiğim kadarıyla bu şiir, Ni‘met Efendi'nin *Dîvân*'ında yer almıyor.

tarîkı'l-mülâzeme zâhir u âşikârdır. Husûsan rûh-i eşbâh-ı cihân olan vücûd-i pür-sûd-i hazret-i[1] Cihân-bânî hıdmetinde bezl-i makdûr[2] eden **[Ü 46b]** etıbbây-ı hazâkat-kârın benân-ı âmâlleri, nabz-gîr-i dest-mâye-i kâm-kârî olmak şîme-i mekârim-perver-i Şehriyârî'den olduğuna binâ'en, 'ulemây-ı a'lâmdan hâlâ İstanbul Pâyesi'yle Ser-etıbbây-ı Hâssa olan mevlânâ Mehmed Sa'îd Efendi hazretlerinin eczây-ı hılkatleri sıdk u safâdan 'ibâret olmak hasebiyle hokka-i derûn-i safvet-nümûnları, ma'cûn-i cevâhir-terkîb-i ıhlâs ile meşhûn olup, her hâlde tab'-ı hümâyûna evfak hıdemât-ı Eflâtûn-pesende muvaffak ve makrûn olageldiklerinden, 'ale'd-devâm haklarında nümâyân olan pertev-enzâr-ı 'aliyye lem'a-zây-ı hâl ü şânları olmağın, işbu mâh-ı cumâdelûlânın yirmi yedinci gününde◊ bâ-işâret-i Şeyhulislâmî şeref-bahş-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn mûcebince Anadolu Pâyesi'yle dahi vâye-dâr-ı sürûr u behcet ve ber-muktezây-ı tarîk arpalıklar 'inâyet[3] buyuruldu.

Tevcîh-i Kazâ'-i Medîne-i münevvere *nevverehallâhu Te'âlâ ilâ yevmi'l-âhıre*[*]

Bundan akdem Medîne-i münevvere Kazâsı bin yüz altmış bir senesi şehr-i muharremü'l-harâmı gurresinden◊◊ zabt olunmak üzere altmış senesi rebî'ulâhırı[4] gurresinde◊◊◊ sâbıkā Şâm-ı şerîf Kadısı 'Arab 'Ali-zâde Erîb Mustafa Efendi'ye tevcîh ü 'inâyet ve ol savb-ı sa'âdete râhile-bend-i 'azîmet olmuşidi. **[Ü 47a]** Lâkin mevlânâ-yı mûmâ ileyh ârâyiş-i zâtı olan fazl u kemâl ve pîrâye-i salâh-ı hâl ile fâyik-ı etrâb u emsâl olup, 'ilmiyle 'âmil[5], dervîş-nihâd bir merd-i pâk-i'tikād olduğundan, bu sefer-i meserret-eseri sefer-i ticâret-i âhıret 'add ederek, mûcib-i sa'âdet-i dâreyn olan ziyâret-i makāmeyn-i muhteremeyn ve husûl-i metâlib-i menzileyn ile karîru'l-'ayn olup, hakkında 'inâyet-i ezelî olan fuyûzât-ı Samedânî'den müstefyaz olduğu rütbede husûl-i zevk-ı rûhânî ve safây-ı hâlet-i vicdânî iktizâsınca, ol emâkin-i müteberrike-i rahmet-intimâdan ba'de-ezîn[6] müfârakat ve hicreti 'âlem-i

---

1 hazret-i Ü : meserret-i M

2 makderet [Bu kelime önce "makdûr" yazılmış, sonradan "makderet"e dönüştürülmüştür] Ü : makdûr M

◊ 27 Cumâdelûlâ 1161 = 25 Mayıs 1748 Cumartesi. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak "**cumâdelûlâ**" yazısı vardır.

3 ve ber ….. 'inâyet M : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek sonradan satırın üstüne yazılmışlardır] Ü

* نورها الله تعالى الى يوم الاخره = Yüce Allah onu kıyâmet gününe kadar nurlandırsın" anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.

◊◊ 1 Muharrem 1161 = 2 Ocak 1748 Salı.

4 rebî'ulâhırı Ü : rebî'ulâhır M

◊◊◊ 1 Rebî'ulâhır 1160 = 12 Nisan 1748 Çarşamba.

5 'ilmiyle 'âmil Ü : — M

6 ba'de-ezîn M : ba'de-zîn Ü

ma‘nâda kendüye revâ görmeyüp, seccâde-nişîn-i şerî‘at-i garrâ olduğu Tîbe-i tayyibe'nin hâk-i pâk-i ‘ıtr-nâkinde ibkây-ı cism-i hâki ile âsâyiş ve hırâmân-ı riyâz-ı hâmûşân olan zümre-i sa‘âdet-mendân ile ülfet ü âmîziş dâ‘iyesi gûyya rûznâmçe-i nâsıye-i hâlinden rû-nümâ olmağın, vâkı‘â sebeb-i ‘âdî-i rihlet olan ba‘zı ‘ârıza-i ‘illetin zuhûr u şuhûdu hasebiyle kâlây-ı devlet-i visâle **[M 167b]** îsâr-ı nakdîne-i vücûd edüp, bülbül-i rûh-i pür-fütûhu, lâne-sâz-ı gülzâr-ı cinân ve zümre-i mebrûre-i sükkân-ı Bakī‘'e iltihâk cihetinden, hem-hâl-i îşân olduğu haberi Âsitâne-i sa‘âdet'e vürûd etmekle, bundan akdem Kazâ’-i İzmîr'den munfasıl ve hâlâ Edirne Pâyesi olan Şeyhulislâm-ı sâbık es-Seyyid Mustafa Efendi merhûmun mahdûm-i güzînleri me‘âlî-neseb es-Seyyid ‘Abdullah Efendi hazretleri, ber-vech-i muharrer münhall olan Medîne-i münevvere Kazâsı'na gurre-i şehr-i recebden◊ mutasarrıf olmaları i‘tibâriyle[1] **[Ü 47b]** kerem ü ‘inâyet bedîdâr olduğundan mâ‘adâ, haklarında[2] derkâr olan hüsn-i iltifât-ı ‘aliyye lâzimesince İstanbul Pâyesi ‘ilâvesiyle dahi pâye-i i‘tibârları dü-bâlâ ve mesrûr ve kâm-kâr olmalarıyla, bu gûne enzâr-ı feyz-bâr-ı evliyây-ı ni‘amîden müstağrak-ı lücce-i ihsân ve vücûh ile mahsûd-i emsâl ü akrân olup, ancak Kazâ’-i Medîne-i münevvere'nin senesi âhırına değin mu‘ayyen olan cemî‘ îrâdı, selefi merhûm-i mûmâ ileyhin ‘iyâl ü evlâdı tarafından ahz u kabz olunmak şartıyla mâh-ı cumâdelûlânın yirmi yedinci gününde◊◊ hâlâ Şeyhulislâm ve Müftî'l-enâm Ak Mahmûd-zâde semâhatli Zeynel‘âbidîn Efendi hazretlerinin cilve-nümây-ı sâha-i zuhûr olan işâret-i ‘aliyyeleri mûcebince bâ-hatt-ı hümâyûn Kazâ’-i Medîne-i münevvere tevcîh ve Pâye-i İstanbul ile dahi taltîf ü terfîh buyuruldu.

Tevcîh-i Hâniyyet-i Kırım be-Kālgāy-ı sâbık Arslan Girây Sultân ba‘de-ez-vürûd-i haber-i vefât-ı Selîm Girây Hân

Ez-kadîm muzâfât-ı Memâlik-i mahrûsetü'l-mesâlik-i Devlet-i ‘aliyye'den olan iklîm-i Kırım ehâlîsinin tanzîm-i ahvâl ve tertîb ü tetmîm-i esbâb-ı âmâl-leriyçün dûdmân-ı İlhâniyân-ı Cengîziyye'den bir Hân-ı ‘âlî-şân-ı sadâkat-mend, taklîd-i hükûmet ile ercümend ve tefvîz-ı tevliyet-i memleket ve Hâniyyet birle mükellil ve ser-bülend kılınmak, kā‘ide-i kadîme-i Saltanat-ı Cihân-bânî ve deydene-i müstedîme-i Devlet-i ‘aliyye-i gîtî-sitânî olduğuna binâ’en, bundan akdem Kaplan Girây Hân merhûmun şiblü'l-esed-i necl-i sa‘âdet-mendi olup, bir müddetden beri[3] fermân-fermây-ı iklîm-i Kırım olan müşârun ileyh Selîm Girây Hân, ‘ahd-i karîbde bi-kazâ’illâhi Te‘âlâ ‘illet-i

◊ 1 Receb 1161 = 27 Haziran 1748 Perşembe.
1 i‘tibâriyle Ü : + haklarında M
2 haklarında Ü : — M
◊◊ 27 Cumâdelûlâ 1161 = 25 Mayıs 1748 Cumartesi. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**cumâdelûlâ**” yazısı vardır.
3 beri Ü : berü M

istiskāya mübtelâ ve tedbîr-i hukemâ ile pezîrây-ı devâ olmak nâ-kābil olup, gitdikce za‘f-ı mi‘de ve sû’-i kınye hâletleri rû-nümâ ve sebeb-i ‘âdî-i terk-i fenâ olan ‘ârıza-i mühlike vücûduna istîlâ etmekle, **[Ü 48a]** bu esnâda hulûl-i ecel-i müsemmâ ile rihlet-girây-ı menzil-i bekā olduğu haberi, gurre-i mâh-ı cumâdeluhrâda[1◊] Âsitâne-i sa‘âdet'e vârid olmağla, yine hânedân-ı Cengîziy-ye'den sâbıkā Kırım Hânı Devlet Girây Hân merhûmun hayru'l-halef-i bâhiru'ş-şerefi olup, bundan akdem Kālgāy ve hâlâ Vize Sancağı'na mutasarrıf olan celâdetlü Arslan Girây Sultân hazretlerinin serîre-i etvârında şemâ’il-i necâbet zâhir u nümâyân ve nâsıye-i girdârında delâ’il-i asâlet ü besâlet bâhir u rahşân olup, müşârun ileyhden tedbîr-i sedîd ve tavr-ı sa‘îd ile ol diyâr-ı celîlü'l-i‘tibârda mesâ‘î-i cemîletü'l-âsâra ibtidâr eylemeleri, melhûz-ı tab‘-ı kerâmet-neb‘-ı Cihân-dârî olmakdan nâşî, hakkında neyyir-i ‘âlem-efrûz-i ‘inâyet-i Pâdişâhî leme‘ân ve bihâr-ı zehhâr-ı ‘âtıfet-i Hılâfet-penâhî feyezân edüp, şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn mûcebince mesned-i vâlâ-yı İlhânî ve serîr-i mu‘allâ-yı Kā’ânî müşârun ileyh hazretlerine tevcîh ü ‘inâyet buyurılup, memleket-i merkūmenin icrây-ı merâsim-i revâbıt-ı âyîn ve ibkāy-ı zavâbıt-ı kavânîn-i[2] **[M 168a]** dîrîni ‘uhde-i kifâyetlerine tefvîz u taklîd ve şân-ı celâdet-nişânları bu teşrîf-i ‘inâyet-elîf ile terfî‘ u tas‘îd buyurulmağla, ber-mu‘tâd-ı kadîm ‘avârif-i cesîme-i müstedîmeden kabanîçe[3] ta‘bîr olunur sevb-i semmûr ve hıl‘at-i müstevcibü's-sürûr ve iklîl-i fağfûrdan makbûl-ter semmûr kalpak-ı mu‘teber[4] ve zîver-efser-i Hâniyyet-semîr[5] iki ‘aded mücevher sorgūc-i bî-nazîr, bir kabza şemşîr-i ‘aduv-tedmîr ve miyân-bend-i celâdet olan envâ‘-i cevâhir ve incüden murassa‘ tîrkeş-i mehâbet-nümûn ve dört bin altûn ‘atıyye-i hümâyûn ile eslâfı **[Ü 48b]** nâ’il olageldikleri on kerre yüz bin akça sâlyâne-i mu‘ayyeneye müşârun ileyh hazretleri kemâ-sebeka mutasarrıf olmak üzere iktizâ eden menşûr-i behcet-nüşûr-i Hâniyyet, hâlâ Mîrâhûr-i Evvel-i Sultânî Durak Mehmed Bey vesâtatiyle ‘acâleten Vize'de Hân-ı müşârun ileyhe[6] irsâl olundukdan sonra, bu gûne müceddeden nâ’il-i mesned-i Hânî olanlar ‘âdetâ Âsitâne-i sa‘âdet'e da‘vet ve şeref-i rû-mâlî-i pâye-i serîr-i a‘lâ ile müşerref ve mazhar-ı lihâza-i ‘âtıfet olmak eğerçi de’b-i dîrîn olup, lâkin el-hâletü hâzih müşârun ileyhin bir ân akdem cânib-i Kırım'a ‘inân-rîz-i ‘azîmet ve bir gün evvel mesned-i Kā’ânî'ye bast-ı bisât-ı celâdet ve zabt u rabt-ı memlekete müsâra‘at eylemesinde niçe fevâ’id-i cemme ve

1 cumâdeluhrâda Ü : cumâdelâhırede M
◊ 1 Cumâdelâhıre 1161 = 29 Mayıs 1748 Çarşamba. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**cumâdeluhrâ**” yazısı vardır.
2 kavânîn-i Ü : + kavânîn-i M
3 kabanîçe Ü : kabanîce M
4 -ı mu‘teber Ü : — M
5 semîr Ü : + mu‘teber M
6 ‘acâleten ….. ileyhe M : + [Bu kelimeler buraya girmesi işeret edilerek satırın üstüne yazılmışlardır] Ü

temşiyet-i umûr-i mühimmeye bâ‘is hâlet zuhûru mülâhaza olunmak hasebiyle bi-meşiyyetillâhi Te‘âlâ ba‘de-zemânin ol kā‘ide-i marzıyye dahi vaktiyle icrâ ve murâ‘ât îfâ olunacağını müş‘ir tekrâr şeref-bahşây-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn ve harc-ı râh olmak üzere ‘inâyet buyurılan bin ‘aded altûn, Hâsekî Ağa yediyle irsâl buyurılup, Hân-ı müşârun ileyh hazretleri mûmâ ileyh Mîrâhûr Ağa ile Vize'den hareket ve cânib-i Kırım'a tahrîk-i rikâb-ı ‘azîmet eyledikleri haberiyle Hâsekî Ağa ‘avdet eyledi[1].

Tebdîl-i ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn-i Cihân-ârâ

Ekser vakitde bi-hasebi'l-iktizâ vukū‘-i tebdîlât-ı menâsıb-ı vüzerâ, eğerçi zâhire nazaran pâ-mâlî-i re‘âyâ vü berâyâya bâ‘is bir ma‘nâ görinür, lâkin bu bâbda olan mülâhaza-i hafiyye tahtında vülât-ı nasafet-simâtın bir mahalden mahall-i âhara nakl ü hareketlerinde mahzûr-i mezkûr âşikâr ise de, elbette nizâm-ı memlekete dâ’ir niçe umûrun dahi ru’yet ü temşiyeti derkâr olup, ba‘zı dâd-hâhânın mes’ûllerine müsâ‘afe bedîdâr ve istirdâd-ı hukūk ve def‘-i mezâlime ibtidâr etmeleri, iyâb u zehâbları letâyifinden şumâr olunmakdan nâşî, ber-vech-i arpalık Tırhala Sancağı'na mutasarrıf olan Sadr-ı esbak **[Ü 49a]** Vezîr-i ‘âlî-şân sa‘âdetlü ‘Ali Paşa hazretlerine, Bender Kal‘ası muhâfazası şartıyla Özi Eyâleti ve eyâlet-i merkūme mutasarrıfı Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Nu‘mân Paşa hazretlerine, Tırhala Sancağı, mâh-ı cumâdeluhrânın[2] on dokuzuncu gününde◊ bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh ü ‘inâyet buyuruldu.

İhsân-ı rütbe-i vâlâ-yı Vezâret be-Mîr-i mîrân-ı kirâm[3] Süleymân Paşa

Bundan akdem Bağdâd Vâlîsi müteveffâ Ahmed Paşa merhûmun kethudâlıklarından Beylerbeyilik ile çırâğ olup, ‘ahd-i karîbde kendüye Adana Eyâleti tevcîh olunan mîr-i mîrân-ı kirâmdan Süleymân Paşa hazretleri, zâtında yarar ve şecâ‘at-şi‘âr ve müddet-i medîdeden berü Vezîr-i müşârun ileyhin hüsn-i terbiye ve lutf u tezkîr ve tavsıyesinden behre-dâr olup, Bağdâd ve Basra ve ol havâlîlerde niçe[4] niçe umûr-i ‘izâmda istihdâm ve istikāmet-i tâmm ile tahsîl-i nîk-nâm eylemiş, kâr-güzâr ve mücerrebü'l-etvâr ve merâsim-i hükûmet [ü] Vezâret'den haberdâr olmuş, rüşd ü iktidâr ve servet ü yesâr ile be-nâm olduğundan mâ‘adâ, müteveffâ-yı müşârun ileyh Ahmed

1 buyurılup ….. eyledi M : + [Bu kelimeler buraya girmesi işeret edilerek sayfanın sol kenarına yazılmışlardır] Ü
2 cumâdeluhrânın Ü : cumâdelâhırenin M
◊ 19 Cumâdelâhıre 1161 = 16 Haziran 1748 Pazar. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**cumâdeluhrâ**” yazısı vardır.
3 **be-Mîr-i mîrân-ı kirâm** M : ez-Mîr-i mîrâm-ı kirâm Ü
4 niçe Ü : — M

Paşa'nın **[M 168b]** imtidâd-ı zemân hasebiyle Bağdâd'da ashâb-ı hukūka düyûn-i müsbetesi olan bin sekiz yüz kîse akçayı ve bundan akdem Bağdâd'da ikāmetleri fermân buyurılan İran elçilerine müteveffâ-yı müşârun ileyh vaktinde rûz-merre verilan ta'yînâtdan esnâfa olan kırk dokuz[1] bin yüz otuz dört guruş deyn-i mîrîyi mîr-i mîrân-ı mûmâ ileyh kendü mâlından vermek üzere te'ahhüd ü iltizâm edüp, mukaddemâ ber-vech-i muharrer te'ahhüdünü müş'ir Âsitâne-i sa'âdet'e tahrîrâtı ile i'lâm ve ashâb-ı düyûn dahi bu bâbda istirhâm etmişler idi. Vâkı'â mebâliğ-i sâlifü'l-beyânın vücûh-i uhrâ ile **[Ü 49b]** edâ ve istîfâsı nâ-kābil ve ber-minvâl-i meşrûh tarîk-ı merkūm ile maksûd hâsıl olduğundan başka ihtilâl-i şûr-engîz, ahvâl-i İran'dan sirâyet ile Basra ve ol havâlîde 'Urbân eşkıyâsının 'utüvv ü tuğyânları zâhir olup, mîr-i mîrân-ı mûmâ ileyhin tedmîr-i ehl-i fesâdda miknet ü isti'dâdı ma'lûm ve bu bâbda kendüden hıdemât-ı makbûle melhûz u meczûm olmağla[2], te'ahhüdü mûcebince düyûn-i merkūmeyi ashâb-ı hukūka bi't-temâm edâ vü teslîm ve ibrâ'-i zimmet eyledüğüni müş'ir senedâtını Der-sa'âdet'e irsâl ü takdîm eylemek şartıyla rahmen li'l-'ibâd 'avâtıf-ı 'aliyye-i Mülûkâne'den bâ-hatt-ı hümâyûn mâh-ı merkūmun yirminci gününde◊ Mîr-i mîrân-ı mûmâ ileyhe rütbe-i vâlâ-yı Vezâret ihsân ü 'inâyet ve Basra Eyâleti'nin tevcîhi inzımâmiyle dahi mazhar-ı 'âtıfet buyurılup, selefi Basra Vâlîsi 'Abdülcelîl-zâde Vezîr-i mükerrem sa'âdetlü[3] Hüseyn Paşa hazretlerine dahi Eyâlet-i Adana tevcîh olunmağla, iktizâ eden menşûr-i Vezâret ve 'Urbân nizâmına ve zabt u rabt-ı memlekete dâ'ir sâ'ir evâmir-i 'âlî-şân Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından 'Abbâs-zâde Mehmed Ağa mübâşeretiyle sevk u irsâl buyuruldu.

Vefât-ı el-Hâc Sâlih Ağa, Ağa-yı Sipâhiyân ve tevcîh-i mansıb-ı û

Bundan akdem birkaç def'a Çavuş-başı ve Cebeci-başı olup, hâlâ Sipâh Ağası olan Moralı el-Hâc[4] Sâlih Ağa, bir müddetden berü 'avârız-ı cismânî olan ba'zı 'ilel ü eskām istîlâsı sebebi ile mâh-ı merkūmun selhında[5] 'âzim-i dâr-ı bekā olup, mansıbı mahlûl olmağla, hâlâ Çukadâr-ı hazret-i Şehriyârî olup, emekdâr ve iltifâta sezâvâr olan Halîl Ağa'ya 'avârif-i seniyye-i Cihândârî'den taşra çıkacak etmeği mukābili bâ-hatt-ı hümâyûn Sipâh Ağalığı tevcîh ü 'inâyet ve Dergâh-ı 'âlî Kapucu-başılığı ihsâniyle dahi **[Ü 50a]**

1 dokuz Ü : sekiz M
2 olduğundan ….. olmağla M : + [Bu kısım metinde üzeri çizilen "olacağı mülâhaza olunmağla, rahmen li'l-'ibâd" kelimeleri yerine buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü
◊ 20 Cumâdelâhıre 1161 = 17 Haziran 1748 Pazartesi. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak "**cumâdeluhrâ**" yazısı vardır.
3 sa'âdetlü Ü : — M
4 el-Hâc Ü : — M
5 29 Cumâdelâhıre 1161 = 26 Haziran 1748 Çarşamba. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak "**cumâdeluhrâ**" yazısı vardır.

mazhar-ı ‘âtıfet buyurulduğundan mâ‘adâ, irâde-i ‘aliyye-i hümâyûn ile hâlâ Defterdâr-ı Şıkk-ı Evvel sa‘âdetlü Behcet Mehmed Efendi hazretlerine* karâbet-i sıhriyyet ile çırâğ u ihyâ ve müteveffâ-yı mûmâ ileyhin Darb-hâne-i ‘Atîk kurbünde vâki‘ taraf-ı mîrîden zabt olunan hâne-i bî-behânesi ve derûnunda hezâr ta‘b ü tekellüfât ile celb ü iddihâr olunmuş esâs-i (اثاث) beyt ıtlâk olunan bisât ve mefrûşât ve sâ’ir edevât ve âlât-ı sipâhiyânesi taraf-ı mirîden takdîr olunan kıymet ile[1] Ağa-yı mûmâ ileyhe i‘tâ buyurılup, vücûh-i ‘adîde ile mesrûr u kâm-revâ buyuruldu.

Zuhûr-i tuğyân-ı ba‘zı erâzil ü esâfil-i şekāvet-nişân der-Âsitâne-i sa‘âdet-âşiyân ve kahr u tedmîr-i îşân

Bundan akdem sinîn-i çendînden berü müte‘âkıben vâki‘ olan seferler takrîbi ile kesret-i tekâlîfi behâne ederek, gerek Anadolu memleketlerinden ve gerek Rumeli câniblerinden re‘âyâ ve ırgād ve erâzil ü evgād ve göçebe[2] ve Ekrâd makūlesi tavâyif-i muhtelifetü'l-usûl haşerât-ı behâyim-simât, evtân-ı kadîmeleri olan kasabât ve kurâ ve mesâkin ve me’vâların terk ü fedâ ile bilâ-mûcib İstanbul'a gelüp, kesret ü vefretleri ‘ibâdullâha min külli'l-vücûh[3] **[M 169a]** îrâs-ı müzâhamet ü siklet eyledüğünden mâ‘adâ, kendü hâllerinde durmayup ve oldukca kâr u kisbe dahi meyl ü rağbet etmeyüp, zihâm ü iktihâmları sebebi ile emr-i te‘ayyüşde kendülere zarûret târî oldukça envâ‘-ı habâset irtikâbına cesâret ve sûk u bâzârda serserî geşt ü güzârı ‘âdet edinüp, izhâr-ı mefsedetden hâlî olmadıklarından nâşî, **[Ü 50b]** kā‘ide-i nizâm-ı Devlet-i ‘aliyye üzere o makūle bî-kisb ü kâr herze-gerd-i kûçe vü bâzâr olanların vilâyetlerine ircâ‘ u i‘âdeleri husûsunda mülâhaza-i hükkâm-ı sadâkat derkâr iken, bi-irâdetillâhi'l-Meliki'l-Kahhâr def‘ u izâlelerinde lâzım gelan esbâb-ı zafer-me’âb kendü taraflarından zâhir u bedîdâr ve mazmûn-i mesel-i *“Ke'l-bâhisi ‘an-hatfihî bi-zılfihî**”* me’âli kendü sû’-i sanî‘leriyle haklarında mütebâdir ü âşikâr olup, *“İzâ câ’e'r-recebü[4] tera'l-‘acebe***”*

---

* Burada zikri geçen Behcet Efendi ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Tarih-i İzzî* nüshasının s.344'ün sağ kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Bu mahal tahrîr olunurken Behcet Efendi merhûmun mahdûmu ma‘rifet-ârâ’ Mustafa Efendi hâzır idi, *bi-hikmetillâhi Te‘âlâ;* **fî 6 C[umâdelûl]â sene 1173** [=26 Aralık 1759 Çarşamba]”.

1 hâne-i bî-behânesi ….. ile M : + [Bu kısım metinde üzeri çizilen “hânesi dahi behâ ile” kelimeleri yerine buraya girmeleri işaret edilerek sayfanın sol kenarına yazılmıştır] Ü

2 göçebe M : göcepe Ü

3 'l-vücûh Ü : + ‘il-vücûh M

** كالباحث عن حتفه بظلفه = Tırnağıyla ölümünü araştıran gibi” anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

4 *câ’e'r-recebü* Ü : *câ’e recebün* M

*** اذا جاء الرجب ترى العجب = Receb ayı geldiğinde, ilginçlikler görürsün” anlamına gelen Arapça bir ifâdedir.

mefhûmunca işbu şehr-i recebü'l-ferdin altıncı yevm-i sülesada◊ Bezzâzistân kurbünde vâki‘ revâc-gâh-ı metâ‘-ı kehl ve şâb, Bit-bâzârı dimekle şöhret-yâb olan çârsûda o makūle erâzil ü esâfil-i nâsdan ba‘zıları ve diyâr-ı Anadolu'da vâki‘ İzoli ve ol havâlî Ekrâdı'nın kuttâ‘-ı tarîk ve harâm-zâdelerinden iken, mu’âhaze-i hükkâmdan firâren bu tarafa gelüp, tevattun edenlerden çend nefer Ekrâd eşkıyâsı, mücerred celb-i mâl ve tahsîl-i sermâye-i hâl-i yesâr içün âlât-ı harb ile bâzâr-ı mezbûrda bağteten rû-nümây-ı zuhûr olup, ba‘zı hezeyân ve türrehât ve “Dükkânlarınızı kapayınız!” deyü uglûta ve şetehâta[1] âgāz ve kende-dehân-ı zehr-âbe-feşânlarından, bu makūle makâl-i fitne-engîz ile hadî‘a-sâz olarak ‘ibâdullâhın zîb-i rûy-i dükkân olan emvâl ü eşyâlarına enbân-ı[2] hırs u âzı bâz ve nehb ü yağmâya dest-i te‘addîlerin dirâz etmeleriyle[3], def‘-i mazarratlariyçün ol havâlîde olan kollukların zâbitân ve neferâtından üzerlerine varanlara ‘adem-i itâ‘at ve mukābele ve muhârebeye cesâret edegeldikleri Paşa-kapusu'na ihbâr olundukda, hâlâ mesned-ârây-ı Sadâret-i ‘uzmâ ve erîke-pîrây-ı Vekâlet-i kübrâ, Âsaf-ı şecâ‘at-‘alem, düstûr-i gayret-nüşûr-i ‘âlî-himem re’fetlü es-Seyyid ‘Abdullah Paşa hazretleri derhâl huddâm-ı Süreyyâ-nizâmlarıyla bizzât eşheb-i berk-reftâr-ı ikbâl-şi‘ârlarına süvâr ve mülâzım-ı rikâb hıdmetleri olanlara âlât-ı cârihadan bir nesne aldırmayup, fekat *“el-‘Asâ li-men ‘asâ*”* mısdâkınca her birleri dest-i iktidârlarına birer sopa almak üzere fermân buyurmalarıyla, bu hey’et-i celâdet-âsâr ve isâre-i gubâr-ı mehâbet-reftâr ile nesîm-i zafer gibi mahall-i ma‘reke-i mezkûrda âşikâr ve cem‘iyyet-i eşkıyâya derhâl tefrika-sâz-ı kahr u demâr olmuşlar idi. Ancak çünki bu mel‘anete cesâret eden şakīler hırsız ve yağmâgerân makūlesi bir mikdâr hazele-i bed-tıynet olmak hasebiyle, Âsaf-ı müşârun ileyh hazretlerinin teşrîflerine dek, gerek Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri Ağası'yla Sultân Bâyezîd **[Ü 51a]** ve Parmak-kapu[4] ve Mercân kolluklarının çorbacıları ve zâbitânı ve gerek ol havâlîde vâki‘ gayret-şi‘ârân-ı ehl-i sûkdan ba‘zı behâdır kimesnelerin evvel emirde sîlî-zen-i hecme vü iktihâmları mezbûrlara göz açdırmayup, bir mikdârını leked-kûp-i[5] ızrâr olarak hayyen ahz ve birkaç neferini dahi katl ü i‘dâm ile ‘ibret-i nuzzâr edüp, gāyile-i[6] fesâdların ber-taraf ve ibkāy-ı şân-ı diyânet ve îfây-ı tekmîl-i nâmûs-i Saltanat'da

---

◊ 6 Receb 1161 = 2 Temmuz 1748 Salı. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**receb**” yazısı vardır.

1 şetehâta Ü : şetemâta M

2 enbân-ı Ü : dehân-ı M

3 ba‘zıları ve ….. etmeleriyle M : + [Bu uzunca kısım metinde üzeri çizilen “birkaç nefer eşkıyâ bağteten peydâ ve ba‘zı hezeyân ve türrehât îrâdına dehen-güşâ olduklarından mâ‘adâ, dükkânlarda olan ‘ibâdullâhın emvâl ve eşyâlarını yağmâya dest-i te‘addîlerin dirâz ve” yerine sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü

* العصى لمن = Sopa isyân eden içindir” anlamına gelen Arapça bir ifâdedir.

4 Parmak-kapu Ü : Barmak-kapu M

5 kûp-i Ü : kûb-i M

6 gāyile-i Ü : gā’ile-i M

manzûme-i pervîn hulûs u sadâkatlerin, ârâyiş-i kitâbe-i beytü'ş-şeref etmeleriyle, bu bâbda cümlenin icrây-ı hakk-ı ‘ubûdiyyetde olan safây-ı taviyyetleri ve ez-kadîm bi'l-husûsıyye[1] Devlet-i ‘aliyye-i ebed-karârın sefer u hazarda hıdmet-güzârı ve Saltanat-ı seniyye'nin her hâlde hayr-hâh ve istikāmet- **[M 169b]** şi‘ârı olan dilâverân-ı dûdmân-ı Bektâşiyye'nin bu def‘a dahi hüsn-i niyyet ü sadâkat ile gayûrâne hareket ve merdâne savlet ve hıdmetleri sezâvâr-ı senây-ı[2] tahsîn ve husûsan ehl-i sûkun dahi bu gûne erbâb-ı bagy u ‘ukūkun kahr u istîsâllerinde bedîdâr olan etvâr-ı hamiyyet-disârları şâyân-ı sâbâş[3] ü âferîn olup, bi-mennihî Sübhânehû ve Te‘âlâ temâm ehl-i İslâm'ın hüsn-i nizâm ve yümn-i ilf ü iltiyâmlarıyla[4] her fırkanın merkez-âsâ dâ’ire-i ‘ubûdiyyetde ber-devâm oldukları cây-ı kelâm olmamağla, bi-‘inâyetillâhi'l-Meliki'l-Mu‘în nâsıye-i vakt ü hâlden gubâr-ı küdûrâtın bu vech-i vecîh üzere pezîrây-ı safvet ü incilâsı kemâ-kân beyne'l-asâkir efzûnî-i mihr u mahabbet ve âmîziş-i ilf ü ünsiyyete delâlet eder bir hâlet-i mahmûdü'l-‘âkıbeti olmuşdur.

Ber-vech-i meşrûh gā’ile-i merkūme indifâ‘ından sonra şu‘bede-bâzân-ı zemânın meydân-ı imtihanda evvelâ bu gûne peyker-i zişt-manzar izhârıyla mir’ât-i havâtır-ı nüzzârı muğber ve ba‘dehû der-‘akab sûret-i hasnâ-yı dil-ârâ irâ’etiyle def‘-i igbirâr u keder ve bu vechile nümûne-nümây-ı hüner-i müstevcibü'l-‘iber olması, ya‘nî keyfiyyet-i merkūme-i hayriyyet-eserin cilveger-i sâha-i zuhur-i meymenet-encâm olduğu haberi, ‘alâ vukū‘ihî **[Ü 51b]** taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i hazret-i Âsafî'den mübârek rikâb-ı müstetâb-ı Cihândârî'ye ‘arz u i‘lâm ve hıdmetde bezl-i tâb u tüvân edenlerin hâl ü şânları ifâde vü ifhâm olundukda, bâ‘is-i âsâyiş-i ‘âlem, mûcib-i ârâmiş-i mülk ü ümem cenâb-ı Şehinşâh-ı Cihân-penâh ve Zıllullâh-i sa‘âdet-dest-gâh *eyyedehullâhu Te‘âlâ bi-tevfîkıhî ve nasarahullâhu Te‘âla*[5*] hazretleri bu hıdemât-ı celîlede bezl-i vücûd-i ictihâd eden ‘ibâd-ı sadâkat-i‘tiyâdlarının cümlesini du‘ây-ı hayr-ı icâbet-eser-i Pâdişâhâne'lerine mazhar buyurduklarından gayri, Vekîl-i Saltanat'ları Âsaf-ı müşârun ileyh hazretleri haklarında ‘inâyât-ı bî-gāyât ve iltifât-ı kerâmet-simât-ı Veliyyü'n-ni‘amâne'leri derece-i terakkīde rû-nümâ olduğundan mâ‘adâ, Sâhil-serây-ı Beşiktaş'da huzûr-i fâyizu'n-nûr-i Husrevâne'lerine da‘vet ve ifâzat-i envâr-ı behcet ve meşkûriyyet-i hıdmet zımnında zât-ı hümâyûnlarına ihtisâs ile fâ’iz-i şeref-i bî-intihâ olan kesâ-yı meyâmintırâz-ı Mülûkâne'lerinden sûf-i letâfet-mevsûfa dûhte ferâce-i semmûr kürk iksâsiyle fark-ı mübâhâtların felek-sâ ve zîver-i miyâne-bend-i hamiyyetleri

1 bi'l-husûsıyye Ü : — M
2 senây-ı Ü : senâ’ ü M
3 sâbâş Ü : şâbâş M
4 iltiyâmlarıyla Ü : ilti’âmlarıyla M
5 *nasarahullâhu Te‘âlâ* M : *nasarallahu* Ü
* ایده الله تعالی بتوفیقه و نصره الله تعالی = Yüce Allah onu başarısıyla desteklesin ve Yüce Allah onu zafere ulaştırsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

olmak irâdesiyle bir kabza mücevher hançer-i girân-behâ dahi dest-i kerâmet-peyvest-i Hıdîvâne'leriyle ‘inâyet ü i‘tâ buyurılup, bu esnâda[1] Dergâh-ı mu‘allâ Yeniçerileri Ağası'na dahi bâ‘is-i irtifâ‘-ı kadr u şânı olur ilbâs-i hıl‘at-i hâssa ve zî-kıymet hançer-i murassa‘ ihsâniyle mahsûd-i akrân buyuruldukdan sonra, hazîne-i kerâmet-defînelerinden sâlifü'z-zikr üc ‘aded kollukların her birine bin beşer yüz ve Salma-kolu Çukadârı ve neferâtına beş yüz ve ehl-i sûkdan âzürde-i hâr-ı âzâr-ı eşkıyâ olanlara dahi iki bin beş yüz guruş ve sâ’irlere[2] dahi ta‘dâddan efzûn ihsân-ı hümâyûn buyurulmağın, cümlenin bu vechile taltîf ve tatyîb-i hâtırlarına murâ‘ât buyurmaları, kibâr u sıgārdan da‘avât-ı icâbet-âyât isticlâbına vesîle ve her tarafdan ebvâb-ı mihr u mahabbet güşâyiş-yâb olup, incizâb-ı kulûb-i pîr u bernâya zerî‘a olmuşdur. Vâkı‘â kerîme-i hikmet-temîme-i *“‘Asâ en-tekrehû şey’en ve huve hayrun lekum*[*]*”* medlûl-i şerîf-i hayriyyet-redîfi üzere **[Ü 52a]** bu misillü zuhûrât-ı kerâhet-nümânın encâmı hayr u berekât olduğunda iştibâh olmayup, tahtında hezâr esrâr-ı hafiyye-i İlâhiyye ve niçe niçe hükm-i celiyye-i nâ-mütenâhiyye olduğu ma‘lûm-i uli'n-nühâ ve tavâyif-i[3] **[M 170a]** askeriyye ve esnâfın hüsn-i vifâk ile bu def‘a meşhûd olan harekât-ı sâdıkāne ve celâdet-i müttefi-kānelerine nazaran min-ba‘d bu makūle mahzûrun zuhûru rütbe-i istihâlede bir ma‘nâ olduğu, cezm-kerde-i pîr u bernâ olmağla, cümlenin dehânından lisân-ı hâl-i zemân[4], *“Lâ yezurru's-sehâbu bi-niyâhi'l*[5]*-kilâbı*[**]*”* müfâdını yâd *“Ve ahter be-hayr güzeşt*[***]*”* meselini îrâd eylemişdir. Hemân Hakk Sübhânehû ve Te‘âlâ hazretleri her hâlde hayr-hâhân-ı Devlet-i ‘aliyye'yi müzdâd ve ber-devâm ve gümrâhân-ı tugāt-ı bagıyyeyi[6] nâ-bûd u güm-nâm eyleye, âmîn.

Keyfiyyet-i merkūme vukū‘ u indifâ‘ından sonra cenâb-ı Âsaf-ı ‘âlî-himem, Vekîl-i mutlak u mufahham hazretleri bâ-emr-i hümâyûn ve bâ[7]-irâde-i ‘aliyye-i hazret-i Halîfe-i rub‘-i meskûn, tevfîk-ı cenâb-ı Hudây-ı bî-çûna istinâd ile bu bâbda tekayyüd-i tâmm ve gûşiş ü ihtimâmı[8] rû-nümûn olup, âsâyiş-i ‘âlem ve ârâmiş-i mülk ü ümem kasdıyla gerek İstanbul'da ve gerek

---

1 olduğundan mâ‘adâ ….. esnâda M : + [Bu uzunca kısım buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü

2 sâyirlere Ü : sâ’irden M

* عسى ان تكرهوا شيئًا و هو خير لكم = Sizin için daha hayırlı olduğu halde bir şeyi sevmemeniz mümkündür” anlamına gelen bu cümle, Kur’ân, el-Bakara, 2/216. âyetin ortalarında yer alan bir kısmıdır.

3 ve tavâyif-i Ü : + ve tavâ’if-i M

4 olmağla ….. zemân Ü : olmakda cümlenin lisân-ı hâli M

5 *bi-niyâhi'l* Ü : *nebâha'l* M

** لا يضر السحاب نياح الكلاب = Köpeklerin havlaması bulutlara zarar vermez [=İt ürür, kervan yürür]” anlamına gelen Arapça bir atasözüdür, bk. el-Meydânî, *Mecma‘u'l-Emsâl,* II,215.

*** و اختر بخير كذشت = Yıldız hayırla geçti” anlamına gelen Farsça bir atasözüdür.

6 -ı bagıyyeyi Ü : ü bugātı M

7 bâ Ü : bi M

8 ihtimâmı M : ihtimâm Ü

havâlî ve Üsküdar'da bu gûne herze-gerd-i bâdiye-i fesâd olan erâzil ü evgād ve tavâ'if-i muhtelifeden göçebe[1] ve Ekrâd makūlelerini gereği gibi tecessüs ve su'âl ve ele girenleri bilâ-imhâl vilâyetlerine sevk u irsâl ile ba'zan te'dîb ü gûşmâl ve ba'zan tenkîl ü istîsâl olunarak def' u ref'-i gā'ile-i mekr u ihtiyâllerinde sa'y ü ihtimâm ve terk-i ihmâl buyurulmak hasebiyle bi-hamdillâhi'l-Meliki'l-Müte'âl kâffe-i umûr-i Dâru's-saltanat'i taht-ı zâbıtaya idhâl ve esbâb-ı nizâm ve âsâyiş-i enâm 'alâ vefkı'l-merâm itmâm u ikmâl olunup, **[Ü 52b]** hattâ bu hılâlde çârsû ve bâzâr-ı İstanbul'da arka kûfesiyle ba'zı me'kûlât furûhtuna mu'tâd olan Niğdeli keferesinin 'ahd-i karîbden berü kesret ü vefretleri haddi mücâvezet ve turuk u esvâkda müzâhameleri 'ibâdullâhın âmed-şudlarına bâ'is-i zahmet ü meşakkat olduğundan gayri, mesfûrlar meyve ve sâ'ir me'kûlât makūlesini sefînelerden hücûm u guluvv ile iştirâ ve ziyâde behâ ile bey' u şirâ ederek es'ârın terakkī ve tezâyüdüne müstakıl sebeb ü 'illet olmalarından nâşî, bâ-fermân-ı 'âlî cümlesi vilâyetlerine nefy ü iclâ ile 'imâret-i etrâf-ı Memâlik-i mahrûse'ye himmet ve terfîh-i hâl-i sekene-i Dersa'âdet'e dikkat ü mübâderet buyurduklarından başka, Anadolu ve Rumeli câniblerinden bilâ-mûcib İstanbul'a gerek ev göçü (او کوچی) ve gerek bilâ-mesâlih bir ferdin gelmesine ruhsat u cevâz gösterilmamek bâbında vüzerây-ı 'izâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm ve sâyir[2] zâbitân ve hükkâma hıtâben inzâr u tehdîd ve te'kîd ü teşdîdi müştemil evâmir-i 'aliyyeler ısdâr ve mübâşirler ile irsâl buyurılup, küllî umûrda cell-i ihtimâm-ı sâdıkāneleri masrûf u derkâr ve vakit vakit te'kîd-i yesâğ[3] zımnında tecdîd-i evâmir-i 'aliyye ve tenfîz-i ahkâm-ı şer'iyye ve kānûniyye ederek tanzîm-i[4] umûr-i memleket ve tetmîm-i[5] nizâm-ı ehâlî ve ra'iyyete sa'y ü ibtidâr buyurdukları bedâheten ma'lûm u âşikârdır. Hemân cenâb-ı[6] Hudâ-yı bî-çûn her hâlde tahsîl-i rızây-ı hümâyûna muvaffak u makrûn eyleyüp, ber-muktezây-ı şer' u kānûn 'amel ü harekete muvâfakat ile zemân-ı devletlerin eyyâm-ı hayr u bereket ve hengâm-ı sürûr u behcet eyleye, âmîn. **[Ü 53a]**

'Avdet-i Sefîr-i İran Muhammed 'Abdülkerîm Hân be-cânib-i İran

Bâlâda zikri sebkat etdiği üzere Sefîr-i mûmâ ileyh birâz müddet Âsitâne-i sa'âdet'de meks ü ikāmet ve kā'ide-i mihmân-nüvâzî üzere bâ-fermân-ı 'âlî kibâr-ı ricâl-i Devlet-i 'aliyye taraflarından vakit vakit kendüye tertîb-i ziyâfet ve hâline münâsib hedâyâ keremiyle küllî ri'âyet olundukdan sonra, 'avd ü insırâfına irâde-i 'aliyye te'alluk etmekle, mâh-ı **[M 170b]**

1 tavâ'if-i muhtelifeden göçebe M : tavâyif-i muhtelifeden göcepe Ü
2 sâyir Ü : sâ'ir M
3 yesâğ Ü : mesâlih M
4 tanzîm-i Ü : — M
5 ve tetmîm-i Ü : tetmîm ve M
6 cenâb-ı Ü : — M

cumâdeluhrânın[1] yirmi sekizinci gününde[◊] tertîb olunan Dîvân-ı hümâyûn'a kā‘ide-i kadîme üzere ihzâr olunup, yevm-i mezbûrda bir kıst lezez mevâcibi ihrâcına tesâdüf etmeğin, Sefîr-i mûmâ ileyh ve ma‘iyyetinde olan Mîrzâ ve sâ’irleri tevzî‘-i mevâcibi ve mânend-i tilâl-i feyâfî tûde tûde âmâde[2] kılınan mebâliğ-i bî-hisâbı seyr u temâşâ ve bu bâbda güm-kerde-i nakdîne-i şu‘ûr ile kendülere hayret istîlâ ve husûsan tertîb-i nizâm-ı Süreyyâ-intizâm Divân-ı ‘âlî-şânı ‘ayn-ı ‘ibret ile ru’yet etdikce, lâl ü hayrân ve engüşt ber-dehân olarak bi'z-zarûrî[3] du‘â vü senâya dehen-güşâ olmuşidi. Ba‘de-itmâm-i mesâlih-i ‘ibâd ve icrây-ı merâsim-i ‘âdât, Sefîr-i mûmâ ileyhe ber-vech-i mu‘tâd ferâce-i semmûr ve Mîrzâ ve üç nefer oğullarına kākūm kürkler ve etbâ‘-ı mahsûsalarına hıl‘atler ilbâs ve hey’ât-ı Sünniyyâne'ye iltibâs ile iltifâta makrûn olduklarından sonra[4], huzûr-i lâmi‘u'n-nûr-i hümâyûna duhûle murahhas ve me’zûn olmağla, şeref-i ruh-sâyî-i pâye-i serîr-i a‘lâ birle müşerref ve mu‘tenâ olup, cevâb-ı rakīme-i **[Ü 53b]** müsâlemet ve te’diye-i hıdmet-i Sefâret'i müş‘ir iktizâ eden nâme-i hümâyûn-i celâdet-makrûn teslîm ve mübârek lisân-ı ‘uzûbet-beyân-ı Husrevâne'den ba‘zı husûsun tavsıye vü tenbîhi, vesâtat-i cenâb-ı Âsafî ile tefhîm ü takdîm olunup, ol temîme-i gerden-i emânı kemâl-i tekrîm ile[5] zîver-i dest-i ta‘zîm ederek taşra cıkdıkda, bir re’s donanmış esb-i bâd-peymâ i‘tâ ve mukaddemâ ‘inâyet buyurılan on kîse akçadan mâ‘adâ bu def‘a dahi altmış kîse akça ‘atıyye-i hümâyûn ile mesrûr u kâm-revâ buyurılup, çend rûz murûrunda huzûr-i Sadr-ı ‘âlî'ye dahi da‘vet ve icrây-ı merâsim-i ‘âdîden sonra nâme-i hümâyûn mûcebince tahrîri mu‘tâd olan mekâtîb-i vükelây-ı Saltanat verildüği esnâda kendüye ve oğullarına ve Mîrzâ'ya semmûr ve kākūm kürkler iksâ ve başka başka müzeyyen atlar ‘inâyet ü i‘tâ buyurılup, mebzûl-i ‘âlem ü ‘âlemiyân olan ‘atâyây-ı Devlet-i ‘aliyye-i şâmiletü'l-ihsândan vücûh ile memnûn ve kâm-kâr ve şehr-i recebü'l-müreccebin on beşinci gününde[◊◊] geldüği siyâk üzere çekdirme ile Üsküdar'a imrâr olunmağla, Dergâh-ı ‘âlî müteferrikalarından olup, Elçi-i merkūm iltimâsiyle kendüye[6] bu def‘a Kapucu-başılık Pâyesi verilan Seyyid Mehmed Ağa, Yol Mihmândârı ta‘yîn olunmağla, cânib-i Bağdâd-ı dâru's-sedâda[7] tesyîr u irsâl buyuruldu.

---

1 cumâdeluhrânın Ü : cumâdelâhırenin M
◊ 28 Cumâdelâhıre 1161 = 25 Haziran 1748 Salı.
2 âmâde Ü : — M
3 bi'z-zarûrî Ü : bi'z-zarûre M
4 ve etbâ‘-ı ….. sonra M : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek sonradan satırın üstüne yazılmışlardır] Ü
5 ve mübârek ….. ile M : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sağ kenarına yazılmışlardır] Ü
◊◊ 15 Receb 1161 = 11 Temmuz 1748 Perşembe. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**receb**” yazısı vardır.
6 Elçi-i ….. kendüye M : + [Bu kelimeler sonradan sayfanın sağ kenarına yazılmışlardır] Ü
7 dâru's-sedâda Ü : dâ[ru]'s-sedâda M

Sefîr-i mûmâ ileyh vesâtatiyle hâlâ Şâh-ı İran ‘Ali Şâh'a ‘inâyet ü ihsân-ı Mülûkâne buyurılan cevâb-nâme-i hümâyûn-i mülâtafet-makrûnun sûretidir.

Bismillâhirrahmânirrahîm

V'allâhu yü'tî mülkehû men yeşâ'u[*]. Hamd-i senây-ı lâ-yuhsâ ve şükr-i sipâs-i bî-intihâ, seyyâh-ı cihân-gerd-i berk-ı şitâb-ı vehm ü hayâl, resîde-i serhadd-i künh-i zâtî ve vâsıl-ı ülkây-ı hakk-ı ma‘rifeti **[Ü 54a]** olmayan cenâb-ı Melik-i Müte‘âl ve Hudâvend-i bî-misl ü lâ-yezâl dergâhına sezâ vü halîkdır ki, iktizây-ı hikmet-i ezeliyye ve istid‘ây-ı meşiyyet-i lem-yezeliyyesiyle vakten-fe-vakten pertev-i isti‘dâd-ı mâder-zâd ile şârık-ı meşârık-ı imkân ü şuhûd olanların kabây-ı endâm-ı istîhâllerin tırâz-i *“Ve rafa‘nâhu mekânen ‘aliyyen*[**]*”* ile mutarraz u müte‘âlî ve ser-i ibtihâcların tâc-ı vehhâc-ı *“Ve âtâhullâhu'l-mülke*[***]*”* ile müzeyyen ü mütelâlî edüp, hall ü ‘akd-i mesâlih-i il ve[1] ülkâyı, dest-i nasafet ü i‘tidâllerine i‘tâ ile vesîle-i intizâm-ı şevârid-i umûr ve bâ‘is-i âsâyiş ve sükûn-i ehâlî vü cumhûr eyledi. Ve nu‘ût ve tahiyyât-ı bî-‘add ü bî-hemtâ, sîmurg-i bülend-pervâz-ı ‘akl-ı küll, hevây-ı idrâk-i câh u celâlinde süst-cevelân ve yek-rân-ı kerem-i ‘inân-ı[2] zebân, na‘t-ı zât-ı bâ-kemâlinde teng-meydân olan Habîb-i[3] Hudâ ve Rasûl-i kibriyâ *‘aleyhi mine's-salavâti ezkâhâ ve enmâhâ*[*4] hazretlerinin meşhed-i[4] **[M 171a]** pâk ü mu‘attar ve merkad-i mukaddes ü münevverlerine şâyeste vü hakîkdir ki, mantûka-i *“Lâ yüslimü ahadüküm hattâ yuhibbe li-ahîhi mâ yuhibbu li-nefsihî*[*5]*”* ile ref‘-i mâdde-i mübâyenet ve ta‘lîm ü irâ’et-i merâsim-i yegânegî ve uhuvvet kıldı. Ve esnâf-ı tarzıye ve dürûd-i nâ-ma‘dûd, ‘umûmen âl ve Ashâb-ı kirâm ve husûsan çehâr rükn-i bârû-yi İslâm olan Hulefâ’-i Râşidîn ve nücebâ’-i mücâhidîn hazretlerinin tuyûr-i Hızır-ı cinân

---

* بسم الله الرحمن الرحيم و الله يؤتى ملكه من يشاء = Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. Allah mülkünü dilediğine verir” anlamına gelen bu cümle, Kur’ân, el-Bakara, 2/247. âyetin sonlarına doğru yer alan ufak bir kısmıdır.

** و رفعناه مكانا عليا = Onu üstün bir makama yücelttik” anlamına gelen bu cümle, Kur’ân, Meryem, 19/57. âyetidir.

*** و آتاه الله الملك = Allah ona hükümdarlık verdi” anlamına gelen bu cümle, Kur’ân, el-Bakara, 2/251. âyetin ortalarında yer alan ufak bir kısmıdır.

1 mesâlih-i il ve Ü : mesâlih ile M

2 ve tahiyyât-ı ….. ‘inân M : + [Bu kısım “sahh” kaydıyla buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sol kenarına yazılmıştır] Ü

3 Habîb-i Ü : Habîb-i (جبيب) M

*4 عليه من الصلوات ازكاها و انماها = En temiz ve en yüce salâtlar onun üzerine olsun” anlamına gelen ve Hz. Peygamber için yapılan Arapça bir duâdır.

4 meşhed-i Ü : + meşhed-i M

*5 لا يسلم احدكم حتى يحب لاخيه ما يحب لنفسه = Sizden biriniz kendisi için sevdiğini kardeşi için de sevmedikçe müslüman olamaz” anlamına gelen bu cümle, ihmâl edilebilir değişikliklerle el-Buhârî, Îmân, 7; Müslim, Îmân, 71,72; et-Tirmizî, Kıyâmet, 59; en-Nese’î, Îmân, 19,33'te geçen Hz. Peygamber'in bir hadîsidir; bk. meselâ Wensinck, I,35.

olan ervâh-ı tayyibe-i huld-âşiyânlarına olsun ki, her biri ber-haseb-i mefhûm-i *"Ashâbî ke'n-nücûmi*"* reh-nümây-ı sebîl-i hüdâ ve Hızır-ı tarîk-ı sa'âdet-ihtivâdır.

Emmâ ba'd: **[Ü 54b]** A'lâ-hazret, sipihr-iktidâr, 'Utârid-dirâyet, hûrşîd-iştihâr, Behrâm-rezm, Keyvân-rif'at, nâhîd-i bezm-i Bercîs-sa'âdet, zînet-efzây-ı erîke-i serverî, revnak-bahşây-ı mesned-i Dâverî, nîrûy-i bâzû-yi rüşd ü kiyâset, kuvvet-i ser-pençe-i şehâmet ü besâlet, müşeyyid-i erkân-ı kâm-ranî, mümehhid-i bünyân-ı dost-kânî, 'avnen li'l-hamâseti ve'l-'adâleti, savnen li'd-diyâneti ve'l-asâleti, hayru'l-halef-i evreng-nişînân-ı Kisrâ ve Cem, ni'me'l-bedel-i serîr-ârâyân-ı Memâlik-i 'Acem, felek-bârgâh el-Kā'ân 'Ali Şâh *lâ zâlet neyyirâtü necdetihî tâli'aten min meşârıkı'l-'izzi ve'l-ikbâli ve mâ berihat şümûsü 'izzetihî masûneten 'an vasmeti'l-husûfi ve'z-zevâli*** hazretlerinin matla'-ı neyyir-i hubb u velâ ve meşrık-ı âfitâb-ı silm ü safâ olan savb-ı me'âlî-evb-i Şâhî'lerine zîver-efser-i mihr u vedâd ve pîrâye-i iklîl-i dostî vü ittihâd olmağa sezâ ferâyid-i tahiyyât-ı mahabbet-âyât ve mürvârîd-i teslîmât-ı meveddet (مؤدت)-gāyât, ithâf ü ihdâsıyla zamîr-i münîr-i mihr-tenvîr ve hâtır-ı 'âtır-ı hûrşîd-nazîrlerine suver-i müdde'ây-ı tehâbb ü mühâdenet bu vechile irâ'et olunur ki, Der-bâr-ı Hılâfet-karâr-ı Sultânî ve bârgâh-ı 'inâyet-iştihâr-ı Hâkānî'mize hânân-ı sütûde-nişânlarından 'âlî-câh, şehâmet-dest-gâh Muhammed Kerîm Hân *dâme mahfûfen bi-'inâyeti'l-Meliki'l-Mennân**** Sefâret ve vesâtatiyle tesyîr olunan nâme-i nâmî-i Şâhî ve mufâveza-i kirâmî-i Cem-câhî'leri, bir vakt-i fîrûz ve hîn-i behcet-endûzda **[Ü 55a]** Sefîr-i müşârun ileyh vesâtatiyle rikâb-ı müstetâb-ı Husrevâne'mize mevsûl ve mefhûm-i mahabbet-mersûmuna ıttılâ'-ı Mülûkâne'miz meşmûl olup, mehebb-i kelimât-ı letâfet-âyâtından vezân olan nesîm-i me'ânî-i kabûlîsi revzen-i idrâk-i Pâdişâhâne'mizden 'ubûr ile nefha-nisâr-ı kâşâne-i zamîr-i safvet-semîr-i hümâyûnumuz oldukda, revâyih-ı 'anberiyyetü'l-fevâyih-ı sıdk-ı niyyet ve hulûs-ı serîretleri, mu'attar-sâz-ı dimâğ-ı istînâs ü ülfet ve kuvvet-bahş-ı kuvây-ı nâmiye-i mihr u mahabbet olduğundan başka, tafsîl-i keyfiyyete dâ'ir nüvvâb-ı kâm-yâbları tarafından ümenây-ı Devlet-i 'aliyye ve vükelây-ı Saltanat-ı seniyye'mize 'arz u iş'âr olunan vâkı'a-i fâkı'a ve bâdire-i nâdireden nâşî, zât-ı me'âlî-simâtları irsen ve istihkākan ve icmâ'an ve

---

* اصحابی کالنجوم = Ashâbım yıldızlar gibidir" anlamına gelen bu cümle devamında yer alan "hangisine uyarsanız, doğru yolu bulursunuz" kısmı ile birlikte meşhûr hadîs kitaplarında olmamakla beraber, Beyhakî'de rivâyet edilen Hz. Peygamber'in hadîslerindendir; bk. meselâ el-'Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ',* nr 381, I,132.

** لا زالت نیرات نجدته طالعة من مشارق العز و الاقبال و ما برحت شموس عزته مصونة الخسوف و الزوال = Onun kahramanlığının ışıkları, yücelik ve talihin doğuş yerlerinden doğmakta; onun kudretinin güneşleri, tutulmaktan ve yok olmaktan korunmuş olmakta devam eylesin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

*** دام مخفوفا بعنایة الملك المنان = Hükümrân olan ve ihsânı bol olan Allah'ın inâyetiyle kuşatılmış olarak devâm etsin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

ittifâkan taht-gâh-ı selâtîn-i Keyân olan evreng-i Saltanat-ı İran üzere cülûs ü temekkün bulup, âsâyiş ü ârâm-ı havâss u ‘avâmm ve nizâm-ı mehâmm-i kâffe-i enâma sarf-ı himmet üzere oldukları tahrîr u işrâb buyurulmağla, çünki maksûd-i aslî, salâh-ı hâl-i İslâmiyân ve râhat ü sâmân-ı hilye-dârân-ı îmân olup ve cenâb-ı me‘âlî-nisâblarının dahi bu ma‘nâlar menvî-i fu’âd ve ‘umde-i metâlib ü murâdlarıdır. Ber-vech-i muharrer cülûs-i meymenet-me’nûs-i Şâhî'leri, şîrâze-i risâle-i tevâfuk u iltiyâm[1] ve mikrâz-ı rişte-i tenâfür u tezâdd-ı mâ-beyne'l-İslâm olmak mülâhazasıyla tab‘-ı hümâyûn-i Cihân-bânî'mize îrâs-ı keyfiyyet-i inbisât ve îdâ‘-ı mâdde-i **[Ü 55b]** hubûr u neşât eylemişdir. Cenâb-ı Hudâvend-i bî-çûn, tâc ü taht-ı Şâhâne'lerin mübârek ve meymûn ve her hâlde a‘mâl ve harekâtınızı tevfîk u rızâsına makrûn eyleye, âmîn.

Zikr olunan nâme-i sâmiyelerinde[2] mekârim-i ahlâk-ı Mülûkâne ve mehâmid-i evsâf-ı Pâdişâhâne'mizden **[M 171b]** ber-düstûr-i sâbık şîme-i kerîme ve kā‘ide-i müstahsene-i ittihâd ve i’tilâf-ı beyne'd-devleteyni'l-‘aliyyeteyn mer‘î ve melhûz ve peyveste âmed-şud-i mufâvezât-ı müşfikāne ve irsâl-i mükâtebât ve rakīme-cât-ı dostâne ile şâri‘-i şefekat ü re’fet ve ‘atûfet ü yegânegî, mugāyeret ve bî-gânegî tetarrukundan masûn u mahfûz olması husûsu iltimâs ü istid‘â buyurulmuş, Hılâfetullâhi'l-kübrâ ve hüccetü'l-Hakkı ‘alâ-kâffeti'l-verâ olan işbu Devlet-i Hudâ-dâd ve Saltanat-ı şer‘-i bünyâdımızın öteden berü her hâlde ta‘zîm li-emrillah ve şefekat ‘alâ halkıllah merâsimine ri‘âyet, *“Ve evfû bi'l-‘ahdi inne'l-‘ahde kâne mes’ûlâ*”* fermânına imtisâl ü itâ‘at, şi‘âr-ı şân-ı şevket ü übbehetleri olmakdan nâşî, tarh u te’sîs-i mebânî-i musâfât ve rabt-ı peyvend-i ittihâd ü müvâlâta tahrîk-i dest ü enâmil hâhiş ü rağbet ve min külli'l-vücûh merâsim-i hüsn-i ‘akīdet ü ıhlâsa mübâderet edenler cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı Hilâfet-penâh'ımızdan nâ’il-i nisâb-ı müsâ‘ade vü is‘âf ve mazhar-ı mefâhır-i teveccühât ü eltâf olageldikleri bedîhî olup ve hattâ ‘amminiz merhûm Nâdir Şâh ile kubeyl-i vefâtında in‘ikād-pezîr olan **[Ü 56a]** merâ’ir-i musâfâtın ‘uhûd u kuyûdunu tetarruk-ı halelden sıyânet ve vefâ’-i ‘ahd ü mîsâka kemâl-i i‘tinâ vü dikkat olunarak, gümâştegân-ı serhaddât-ı Memâlik-i mahrûse'miz câniblerinden îsâl-i zarar u hasâret kasdiyle bir ferd hudûd-i İraniyye'ye bir hatve tecâvüz ü tesaddî ve ehâlîsine vechen mine'l-vücûh cevr u te‘addî etmamek ve edenler olur ise derhâl ahz ve bilâ-emân sezâ oldukları cezâları verilmek üzere vülât ve hükkâm-ı kılâ‘ ve serhaddât-ı Hâkāniyye'mize hutût-ı hümâyûn-i şevket-makrûn-i Şâhâne'mizle mu‘anven evâmir-i Cihân-mutâ‘ı'mız ile tenbîh ü te’kîd olunduğundan gayri, pey-der-pey keyfiyyet-i mersûmeye mezîd-i

1 iltiyâm Ü : ilti’âm M

2 sâmiyelerinde Ü : nâmiyelerinde M

* و اوفوا بالعهد ان العهد كان مسئولا = Çünkü verilen söz, sorumluluğu getirir” anlamına gelen bu cümle, Kur’ân, el-İsrâ’ 17/34. âyetin ikinci yarısıdır.

dikkat ve itâre-i hammâme-i basîret eylemeleri tehdîd ü telkīn olunmadan hâlî olunmayup, binâ'en 'aleyh siyâk-ı meşrûh üzere taraf-ı kâmilü'ş-şeref-i hümâyûnumuzdan muhâfaza-i 'uhûd ü mevâsîk emrine ne gûne himmet-i vâlâ-nehmet-i Husrevâne'miz mebzûl ve derkâr idiği ma'lûm-i dûr u nezdîk-i Türk ü Tâcîk olmağla, tafsîlden müstağnîdir. Bi-mennihî Te'âlâ zât-ı nasafet ü fütüvvet-simâtlarının mebâdî-i hâl ve gurre-i[1] nâsıye-i hakkāniyyet ü i'tidâllerinden nümûdâr olan âsâr-ı hulûs u safvet ve envâr-ı diyânet ü emânet muktezâları üzere fîmâ-ba'd dahi şâh-râh-ı silm ü yegânegî, hass ü hâr-ı mugāyeret ve bî-gānegîden masûn ve semere-i şecere-i mihr u müvâlât, âb-yârî-i hüsn-i niyyet-i tarafeyn ile mütezâyid ü efzûn olması, melhûz-i tab'-ı Mülûkâne'mizdir. Bu def'a **[Ü 56b]** Sefîr-i müşârun ileyh huzûr-i hümâyûnumuza şeref-yâb-ı müsûl ve pertev-enzâr-ı 'inâyet-âsâr-ı Mülûkâne'miz ile meşmûl olup, merâsim-i Sefâret'i kemâl-i âdâb ü ta'zîm ile edâ ve levâzım-ı hıdmet-i risâleti, vüfûr-i âgâhî ve tefhîm (تفخيم) birle tekmîl ü îfâ edüp, hâ'iz-i teşrîfât-ı behiyye-i mu'âvedet ve fâ'iz-i nisâb-ı ruhsat-ı mürâca'at olmağla, tebrîk-i cülûs-i meymenet-me'nûsları siyâkında nâme-i hümâyûnumuz ısdâr ve Sefîr-i müşârun ileyhe mashûben irsâl olunmuşdur. İn-şâ'allahu Te'âlâ ledâ-şerefi'l-vusûl ber-siyâk-ı mezkûr mi'mârî-i himmet-i bülend-rütbet-i Şehriyârâne'miz ile bünyân-ı kaviyyü'l-erkân-ı 'ahd ü mîsâk-ı *"İnne'l-'uhûde ledâ ehli'n-nühâ zimemun*"* mısdâkınca râsî ve râsih ve sâmî ve şâmih idiği, karîn-i zihn-i derrâk-i Keyânî'leri oldukda, merâtib-i mezbûre cânib-i me'âlî-câlib-i Husrevâne'mizden mer'î ve mu'teber olduğu misillü, fîmâ-ba'd dahi taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i Şâhî'lerinden nesîm-i ihlâs u meveddet ve kabûl-i hüsn-i 'akīdet ü niyyet vezân ve zülâl-i sâf-ender-[2] **[M 172a]** sâf musâdakat u mühâdenet pezîrây-ı cereyân u feyezân oldukca, gülşen-i serî'u'n-nemây-ı ittihâd ü ülfet, tef ü tâb-ı mugāyeret ve sarsar-ı berg u bâr-efgen-i bî-gânegî ve münâferet den masûn u me'mûn olup, ictinây-ı simâr-ı müvâlât ü musâfât ile ehâlî ve sükkân-ı tarafeyn âsûde hırâm-ı hıyâbân-ı ârâm ve âmed-şud-i mufâvezât-ı müşfikāne bî-infisâm olmak mukarrerdir.

Bâkī hemîşe neyyir-i Cihân-tâb-ı ***[Ü 57a]*** *ikbâl ez-ufuk-ı dost-dârî ve râst-kârî tâli' u tâbân ve lâmi' u dırahşân bâd, bi'n-Nebiyyi ve âlihi'l-emcâdi**.*

---

1 gurre-i Ü : 'izze-i M

* ان العهود لدى اهل النهى ذمم = Çünkü ahitler, akıl ve kemâl sahiplerine borçtur" anlamına gelen Arapça bu cümle, metnimizde geçen "ledâ ehl" yerine "'inde melîk" değişikliğiyle Hâfız'ın gazellerinde geçen bir mısrâdır; bk. *Hafız Divanı,* s.347.

2 ender- Ü : + ender- M

** باقی همیشه نیر جهانتاب اقبال از افق دوستداری و راستکاری طالع و تابان و لامع و درخشان باد بالنبی و آله الامجاد = Son olarak söyleyeceğim şudur: Hz. Peygamber'in ve onun şerefli âilesinin yüzü suyu hürmetine, ikbâlin cihânı aydınlatan güneşi, dostluğun ve doğruluğun ufkundan daima doğsun ve parıl parıl parlasın" anlamına gelen Farsça bir duâdır.

Sûret-i imzây-ı hümâyûn: el-Mümehhidü li-de‘â’imi'ş-şer‘i'l-müstebân el-müşeyyidü li-kavâ’imi'l-‘uhûdi ve'l-eymân Hâdimü'l-Haremeyni'ş-şerîfeyn es-Sultân el-Gāzî Mahmûd Hân ibnü's-Sultân Mustafa Hân.

Nâme-i hümâyûn mûcebince taraf-ı hazret-i Âsafî'den İran Şâhı ‘Ali Şâh'a Sefîr-i mûmâ ileyh ile irsâl buyurılan mektûbun sûretidir

Mâdâm ki mihr-i sipihr-i hubb u velâ ve âfitâb-ı âsümân-ı vüdd ü ihâ, envâr-ı esbâb-ı sadâkat ve eşi“a-i levâzım-ı muvâfakat ile matla‘-ı ıhlâs-ı zamâyirden tâli‘ ve maşrık-ı sâff-ender-sâff-ı havâtırdan sâtı‘ olup, âfâk-ı kulûb-i dostî-tıynetâna[1] rûşenî-bahş-ı hallet ve aktâr-ı ef’ide-i yek-cihetî-i menkabetâna pertev-pâş-i meveddet ola. Ol mâh-ı gerdûn-i Saltanat ü Tâcdârî ve neyyir-i felek-taht ü kâm-kârî, ârâyiş-dih-i[2] mesned-i bahtiyârî, zîbende-sâz-ı evreng-i Dâdârî, a‘lâ-hazret ve mu‘allâ-cây-gâh, refî‘-menzilet ve Cemşîd-dest-gâh, fermân-fermây-ı Memâlik-i İran, revnak-efzây-ı taht-gâh-ı Keyân, sadr-ârây-ı kişver-i Şâhî, lem‘a-pîrây-ı ufuk-ı Cem-câhî, nûr-pâş-i semâ’-i dânâyî, rûşenî-bahş-ı çeşm-i bînâyî, ferhunde-fâl, huceste-hısâl, Hıdîv-i iklîm-i câh u celâl, İsfendiyâr-ı diyâr-ı ser-bülendî, Şehriyâr-ı bâ-iktidâr-ı mülk-i ercümendî, Dâver-i Dârâ-şiyem, tensîk-fermây-ı Memâlik-i ‘Acem, ‘avnen li'l-hamâseti ve'l-celâleti, savnen li'd-diyâneti ve'l-emâneti, gerdûn-i bârgâh-ı celâdet-penâh, Şâh-ı vâlâ-câh, Ferîdûn-dest-gâh **[Ü 57b]** *lâ-zâlet neyyirâtü devletihî şârikaten min meşârikı's-sa‘âdeti ve'l-ikbâl ve mâ infekket şümûsü şehâmetihî tâli‘aten min metâli'l-mecdi ve'l-iclâl** hazretlerinin zât-ı ma‘delet-simât ve vücûh-i mekârim-âyâtları, serîr-ârây-ı fermân-rânî ve zîb-efzây-ı erîke-i Cihân-bânî olup, levâmi‘-i ahkâm-ı şefekat-ittisâmları, âsâyiş-bahş-ı derûn-i cihâniyân ve sevâtı‘-ı evâmir-i nasafet-irtisâmları, ârâmiş-fermây-ı fu’âd-ı zîr-destân olmak da‘avâtı, muvâzabet-kerde-i zamîr-i ıhlâs-semîr-i ikbâl-cûyları idüği merfû‘-i pîş-gâh-ı devlet-penâh ve ma‘rûz-ı dest-gâh-ı sa‘âdet-iktinâh kılındıkdan sonra, meclây-ı suver-i hakāyık ve temessül-gâh-ı temâsîl-i dekāyık olan mir’ât-i tab‘-ı pâk-i Şâhâne ve âyîne-i zihn-i tâb-nâk-i Dâverâne'lerine suver-i tibyânât-i[3] senâkâr-ı sadâkat-nişân bu üslûb-i âdâb-ı mashûb ile menkūş-i safha-i sahîfe-i zikr u beyân kılınur ki, mûdi‘-i zât-ı me‘âlî-simât-ı Tâcdârî'leri olan cevher-i sıdk-âşinâyî ve vefâ-perverî ve iksîr-i hakīkat-şinâsî ve dostî-güsterî muktezâsını îfâ vü icrâ zımnında a‘zam-ı selâtîn-i ‘izâm, ekrem-i havâkīn-i kirâm, a‘del-i kayâsıra-i

---

1 tıynetâna Ü : طنيتانه M

2 ârâyiş-dih-i Ü : ârâyişinde M

* لا زالت نيّرات دولته شارقة من مشارق السعادة و الاقبال و ماانفكت شموس شهامته طالعة للمجد و الاجلال = Onun devletinin ışıkları, saâdet ve ikbâlin doğuş yerinden parlamakta; mertliğinin güneşleri, şeref ve saygınlık için doğmakta devam eylesin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

3 suver-i tibyânât-ı Ü : sûret-bînây-ı M

devrân, eşref-i fermân-râyân-ı cihân, bâsıt-ı ‘adl ü insâf, kâşit-ı zulm u i‘tisâf, muvattıd-i kavâ‘id-i şer‘-i kavîm-i Muhammedî, müşeyyid-i de‘âyim-i kānûn-i müstedîm-i Ahmedî, sepîdî-i rûy-i millet-i beyzâ, sabâhat-i vech-i şerî‘at-i garrâ, nigehdâr-ı kişver-i ‘ahd ü vefâ, hirâset-bahş-ı iklîm-i hubb u velâ, nukāve-i dûdmân-ı selâtîn-i ‘Osmânî, hânvâde-i erîke-pîrâyân-ı gîtî-sitânî, Sultânu'l-berreyn ve Hâkānu'l-bahreyn, **[Ü 58a]** Hâdimü'l-Haremeyni'l-muhteremeyn şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü ‘azametlü Veliyy-i ni‘metim Efendi'm Pâdişâh-ı İslâm- **[M 172b]** penâh ve Zıllullâh-i Hılâfet-dest-gâh *lâ zâlet neyyirâtü ikbâlihî sâtı‘aten ‘an-tavâli‘i'l-ikbâli ve mâ berihat lâmi‘âtü iclâlihî tâli‘aten ‘an-metâli‘i'l-kemâl** hazretlerinin Der-bâr-ı Hılâfet-karâr-ı Sultânî ve bârgâh-ı ‘inâyet-iştihâr-ı Hâkānî'lerine, hânân-ı sütûde-nişânlarından eyâlet-me’âb ve şehâmet-‘unvân ‘izzetlü Muhammed Kerîm Hân cenâbları Sefâret ve vesâtatiyle tesyîr buyurılan nâme-i nâmî-i Şâhî ve mufâveza-i kirâmî-yi Cem-câhî'leri, bir vakt-i fîrûz ve bir hîn-i behcet-endûzda deydene-i dîrîne-i Devlet-i ‘aliyye ve kā‘ide-i müstedîme-i Saltanat-ı seniyye üzere bu hayr-endîş sâfî-serîretlerinin hüsn-i delâleti ve Sefîr-i müşârun ileyhin vesâtati ile huzûr-i fâyizu'n-nûr-i Husrevâne'lerine ‘arz u teblîğ olunup, gül-destehây-ı mazâmîn-i fıkarât-ı müvâlât-âgîninden vâsıl-ı şâmme-i ıttılâ‘-ı Mülûkâne'leri olan revâyih-i ‘anberiyyetü'l-fevâyih-ı sıdk-ı niyyet-i Şâhî'leri mu‘attar-sâz-ı dimâğ-ı istînâs ü ülfet olduğundan mâ‘adâ, tafsîl-i keyfiyyete dâ’ir asâlet-me’âb ve nebâhet[1]-nisâb, ‘âlî-câh ve mu‘allâ cây-gâh İbrâhîm Mîrzâ-yı sa‘âdet-dest-gâh cenâbları tarafından cânib-i hayr-hâhlarına tahrîr olunan nemîka-i hakīkat-enîkada zât-ı me‘âlî-simâtları irsen ve istihkākan ve icmâ‘an ve ittifâkan taht-gâh-ı selâtîn-i Keyân olan evreng-i Saltanat-ı İran üzere cülûs ile temekkün-yâb ve âsâyiş-i havâss u ‘avâmm ve nizâm-ı mehâmm-ı kâffe-i enâma sarf-ı himmet ile ma‘delet-bahş-ı Cem-câhî oldukları tastîr u imlâ buyurulmağla, **[Ü 58b]** çünki maksûd-i aslî salâh-ı hâl-i İslâmiyân ve râhat ü sâmân-ı hilye-dârân-ı îmân olup ve cenâb-ı me‘âlî-nisâb-ı Dâverâne'lerinin dahi bu ma‘nâlar menvî-i fu’âd ve ‘umde-i metâlib ü murâdlarıdır. Ber-vech-i muharrer cülûs-i meymenet-me’nûs-i Şâhî'leri şîrâze-i risâle-i tevâfuk u iltiyâm[2] ve mıkrâz-ı rişte-i tenâfür-i beyne ehli'l-İslâm olmak mülâhazasıyla tab‘-ı hümâyûn-i Cihân-bânî'ye bâ‘is-i güşâdegî ve neşât ve sebeb-i hoş-vaktî vü inbisât olmuşdur.

Hem-vâre cenâb-ı Hudâvend-i bî-çûn tâc u taht-ı Şâhâne'lerin mübârek ve meymûn ve her hâlde irâdât ve harekât-ı Cem-câhî'lerin tevfîk u rızâsına makrûn eyleye, âmîn.

---

* لا زالت نيرات اقباله ساطعة عن طوالع الاقبال و ما برحت لامعات اجلاله طالعة عن مطالع الكمال = Onun talihinin ışıkları, talihin doğuş yerlerinden doğmakta ve saygınlığının parıldayanları, eksiksizliğin doğuş yerlerinden doğmakta devam eylesin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

1 nebâhet M : penâhet Ü

2 iltiyâm Ü : ilti’âm M

Zikr olunan nâme-i sâmîlerinde mekârim-i ahlâk-ı Mülûkâne, mehâmid-i evsâf-ı Pâdişâhâne'den düstûr-i sâbık-ı şîme-i kerîme üzere ittihâd ü i'tilâf-i beyne'd-devleteyni'l-'aliyyeteyn mer'î ve melhûz ve peyveste-i âmed-şud, mufâvezât-ı müşfikāne ile şârî'-i şefekat ve yegânegî, mugāyeret ve bî-gânegî tetarrukundan masûn u mahfûz olması husûsu iltimâs ü istid'â buyurulmuş, mazhar-ı Hılâfet-i kübrâ olan işbu Devlet-i Hudâ-dâd ve Saltanat-ı şer'-i bünyâd-ı Husrevâne'nin öteden beri[1] her hâlde ta'zîm-i emr-i Hudâ ve şefekat-ı hâl-i berâyâ merâsimine ri'âyet ve havze-i vefây-ı 'ahd ü mîsâkı sıyânet, şi'âr-ı şân-ı şevket ü übbehetleri olmakdan nâşî, bast-ı bisât-ı musâfât ve rabt ü peyvend-i ittihâd ü müvâlâta meyl ü rağbet edenler, cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı Hılâfet-penâhî'den nâ'il-i müsâ'ade vü is'âf **[Ü 59a]** olageldikleri bedîhî olup ve hattâ vâsıl-ı mağfiret-i İlâh 'amm-i cenâb-ı mekârim-nisâbları merhûm Nâdir Şâh ile kubeyl-i vefâtında üslûb-i kadîm üzere in'ikād-pezîr olan merâ'ir-i musâfâtın 'uhûd u kuyûdunu tetarruk-ı halelden sıyânet ve vefâ'-i 'ahd ü mîsâka kemâl-i i'tinâ vü dikkat olunarak gümâştegân-ı serhaddât-ı Memâlik-i mahrûse câniblerinden îsâl-i zarar u hasâret kasdiyle bir ferdin hudûd-i İraniyye'ye bir hatve tecâvüz ü tesaddî ve ehâlîsine vechen mine'l-vücûh cevr u te'addî etmamek ve edenler olur ise cezây-ı sezâları icrâ olunmak üzere vülât ve hükkâm-ı kılâ' ve serhaddât-ı Hâkāniyye'ye hutût-ı hümâyûn-i ma'delet-makrûn ile mu'anven evâmir-i Cihân-mutâ' ile tenbîh olunduğundan gayri, pey-der-pey[2] **[M 173a]** işbu emr-i mu'tenâ 'aleyhe mezîd-i dikkat eylemeleri dahi te'kîd olunmağla, siyâk-ı meşrûh üzere taraf-ı fâ'izü'ş-şeref-i hümâyûndan muhâfaza-i 'uhûd u mevâsîk emrine ne gûne himmet-i vâlâ-nehmet-i Husrevâne mebzûl ü derkâr idiği ma'lûm-i enâm[3] olup ve bi-mennihî Te'âlâ zât-ı nasafet ü fütüvvet-simâtlarının mebâdî-i hâl-i hayriyyet-me'âllerinden nümûdâr olan âsâr-ı hulûs u safvet-muktezâları üzere fîmâ-ba'd dahi şâh-râh-ı silm ü yegânegî, hass ü hâr-ı mugāyeret ü bî-gânegîden masûn ve semere-i şecere-i mihr u müvâlât, âb-yârî-i hüsn-i niyyet-i tarafeyn ile mütezâyid ü efzûn olması melhûz-ı zamîr-i ilhâm-semîr-i hazret-i Zıllullâhî olmağla, bu def'a Sefîr-i müşârun ileyh huzûr-i sâtı'u'n-nûr-i hümâyûna şeref-yâb-ı müsûl ve pertev-enzâr-ı 'inâyet-âsâr-ı Mülûkâne ile **[Ü 59b]** meşmûl olup, merâsim-i Sefâret'i kemâl-ı âdâb ü ta'zîm ile edâ ve levâzım-ı hıdmet-i risâleti vüfûr-i âgâhî vü tefhîm (تفخيم) ile tekmîl ü îfâ edüp, hâ'iz-i teşrîfât-ı behiyye-i mu'âvedet ü mürâca'at olmağla, tebrîk-i cülûs-i meymenet-me'nûs-i Şâhî'leri siyâkında nâme-i hümâyûn-i ma'delet-makrûn şeref-rîz-i sudûr olup, Sefîr-i müşârun ileyhe mashûben irsâl-i cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı Dâverî'leri kılınmağın, taraf-ı hayr-endîş-i sadâkat-kîşlerinden dahi îfây-ı levâzım-ı senâ-kârî zımnında işbu zebîre-i ıhlâs-intimâ,

1 beri Ü : berü M
2 pey-der-pey Ü : + pey-der-pey M
3 -i enâm Ü : — M

keşîde-i silk-i imlâ ve Sefîr-i müşârun ileyh ile Dergâh-ı sipihr-iştibâh-ı Şâhâne'lerine ‘arz u isrâ kılınmışdır. İn-şâ’allâhu Te‘âlâ ledâ şerefi'l-vusûl bersiyâk-ı mezkûr mâ-beyne'd-devleteyni'l-‘aliyyeteyn bünyân-ı ‘ahd ü mîsâk-ı kaviyyü'l-esâs, râsih ve şâmih ve gerdûn-mümâs idiği karîn-i zihn-i tâb-nâk-i Cem-câhî'leri oldukda, merâtib-i mezbûre cânib-i me‘âlî-câlib-i Husrevâne'den mer‘î ve mu‘teber tutulduğu misillü fîmâ-ba‘d dahi taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i Şâhî'lerinden nesîm-i ıhlâs u meveddet vezân ve zülâl-i sâff-ender-sâff-ı musâdakat dâ’imü'l-cereyân oldukça, gülşen-i serî‘u'n-nemây-ı ittihâd ü ülfet, tef ü tâb-ı mugāyeretden masûn olup, ictinây-ı semâr-ı müvâlât ile ehâlî ve sükkân-ı tarafeyn şîrîn-kâm-ı âsûdegî vü râhat ve âmed-şud-i mufâvezât-ı müsâlemet-âyât-ı mütevâliye ile hıyâbân-zâr-ı dostî ve ittihâd-ı devleteyn-i ‘aliyyeteyn, pezîrây-ı revnak ve efzâyiş-i mihr u mahabbet olmak, muktezây-ı şîme-i kerîme-i fütüvvet-penâhîlerî idiği vâreste-i tavsîf ü tahrîr ve müstağnî-i ta‘rîf ü ta‘bîrdir.

Bâkī hemîşe âfitâb-ı Cihân-tâb-ı ikbâl ***[Ü 60a]*** *ve neyyir-i ‘âlem-efrûz-i iclâl, meşrık-ı Devlet-i lâ-yezâl ve matla‘-ı haşmet-i bî-zevâlden tâli‘ u tâbân u dırahşân bâd, bi'n-Nebiyyi ve ‘âlihi'l-emcâd*[*].

Sûret-i imzâ[1]: el-Mütevekkilü ‘alallâhi'l-Meliki'l-ekrem es-Seyyid ‘Abdullah el-Vezîru'l-a‘zam.

Hükümrân-ı İran ‘Ali Şâh'ın birâderi İbrâhîm Mîrzâ'dan makām-ı Sadâret-i ‘uzmâ'ya vârid olan tahrîrâta cevâb olmak üzere Sefîr-i mûmâ ileyh ile gönderilan mektûb-i ‘âlî-i cenâb-ı Âsafî'nin sûretidir

Cenâb-ı asâlet-me’âb, nebâhet-nisâb, şehâmet-intisâb, sa‘âdet-iktisâb, pîrâye-bahş-ı mesned-i ‘ulüvv-i menzilet ve revnak-dih-i eyvân-ı sümüvv-mertebet, bâ‘is-i istihkâm-ı erkân-ı devlet ve nîrûy-i bâzû-yi yâverân-ı Saltanat, firâzende-i râyât-ı serverî, fürûzende-i çerâğ-ı mihterî, nahl-i berûmend-i hadîka-i ikbâl ü kâm-kârî ve nihâl-i sâye-güster-i gülistân-ı iclâl ü bahtiyârî, ruvâ’-i rûy-i şükûh[2] ü şân İbrâhîm Mîrzâ-yi refî‘u'l-‘unvân hazretlerinin nâdî-i sa‘âdet-karâr ve meclis-i besâlet-medârları savbına ârâyiş-i serîr-i hubb ü vedâd ve pîrâye-i mesned-i hallet ü ittihâd olmağa şâyân tuhaf-ı tahiyyât-ı ‘âliyât-ı muhâlesat-nümâ ve nütef-i teslîmât-ı gāliyât-ı musâdakat-

---

* باقی همیشه آفتاب جهانتاب اقبال و نیر عالم افروز اجلال مشرق دولت لا یزال و مطلع حشمت بی زوالدن طالع و تـابان و درخـشان باد بالنبی و آله الامـجاد = Son olarak söyleyeceğim şudur: Hz. Peygamber'in ve şerefli âilesinin yüzü suyu hürmetine ikbâlin cihânı aydınlatan güneşi, saygınlığın dünyayı aydınlatan güneşi, ezelî olan devletin doğusundan ve ezelî olan haşmetin doğduğu yerden dâimâ doğsun ve parıl parıl parlasın” anlamına gelen bu cümleler, bazı Türkçe ku-ralların yer aldığı Farsça duâdır.

1 Sûret-i imzâ M : — Ü

2 şükûh Ü : şükûfe M

intimâ ithâf u ihdâ kılındığı siyâkda, gülzâr-ı zamîr-i letâfet-semîrlerine selsâl-i merâm-ı safvet-nümâ, mîzâb-ı kalem-i dostî-rakamdan bu zemîn-i dilnişîn üzere isâle vü icrâ olunur ki, a‘zam-ı selâtîn-i zemân, efham-i havâkīn-i devrân, **[M 173b]** câmi‘-i âyât-ı nasafet ü dîndârî, râfi‘-i râyât-ı ‘adâlet ü kâm-kârî, nûr-i hadeka-i Cihân-bânî, nevr-i hadîka-i gîtî-sitânî, Şehriyâr-ı hûrşîd-‘alem, Tâcdâr-ı kevâkib-haşem, kuvvet-bahşây-ı pençe-i ‘adl ü dâd, **[Ü 60b]** miknet-fermây-ı bâzû-yi rüşd ü sedâd, müşeyyid-i erkân-i şerî‘at-i garrâ, mümehhid-i bünyân-ı millet-i beyzâ, Sultânu'l-berreyn ve Hâkānu'l-bahreyn Hâdimü'l-Haremeyni'ş-şerîfeyn hâmi'l-beledeyni'l-münîfeyn şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü ‘azametlü Pâdişâh-ı sipihr-iktidâr ve Hudâvendigâr-ı gerdûn-vekār Veliyy-i ni‘metim efendim hazretlerinin Der-bâr-ı Hılâfetmedâr ve südde-i seniyye-i sa‘âdet-karârlarına hâlâ fermân-fermây-ı Memâlik-i İran, revnak-efzây-ı taht-gâh-ı Keyân, mihr-i sipihr-i Saltanat ü Tâcdârî, neyyir-i tâbende-i evc-i übbehet ü kâm-kârî, a‘lâ-hazret, Keyvân-rütbet, Bercîs-fıtnat, hûrşîd-tal‘at, ferhunde-fâl, huceste-hısâl, felek-bârgâh, Şâh-ı vâlâ-câh hazretlerinin te’kîd-i mebânî-i hubb u velâ zımnında irsâl buyurdukları nâme-i sâmî-i Şâhî'lerini teblîğ u îsâl içün nâmzed-i sefâret ü risâlet olan hânân-ı sütûde-nişândan eyâlet-me’âb ve şehâmet-‘unvân ‘izzetlü Muhammed Kerîm Hân cenâbıyla tasvîr-i tefâsîl-i vekāyi‘-i hâl ve ta‘bîr-i hâhiş-i müvâlât-ı hayriyyet-me’âl siyâkında irsâl buyurılan rakīme-i muhâlesat-vesîmeleri bir zemân-ı sa‘d-iktirân ve bir evân-ı fîrûzî-nişânda vesâtat-i Sefîr-i müşârun ileyh ile resîde-i hayyiz-i vusûl olup, münderic-i zurûf-i kelimât-ı hakīkat-âyâtı kılınan ferâyid-i mazâmîn-i safvet-âgîni yegân yegân zîver-i silk-i nigâh-i itkān kılındıkda, merhûm Nâdir Şâh'ın çigûnegî-i[1] netîce-i hâli beyânıyla hâlâ[2] fermân-fermây-ı Memâlik-i İran olan Şâh-ı vâlâ-câh-ı müşârun ileyh hazretlerinin irsen ve istihkākan ve icmâ‘an ve ittifâkan evreng-i Saltanat-ı İran üzere cülûs-i meymenet-me’nûs ile temekkün-yâb-ı Şâhî ve zât-ı me‘âlî-simât-ı **[Ü 61a]** Tâcdârî'lerinde meknûz olan cevher-i şefekat ü nasafet muktezâsınca âsâyiş-i havâss u ‘avâm ve nizâm-ı mehâmm-i kâffe-i enâma sarf-ı himmet ile ma‘delet-bahş-ı Cem-câhî oldukları levâmi‘-i hayriyyet-sevâtı‘ı, le’âlî-i fıkarât-ı mektûb-i sa‘âdet-mashûblarından rûşen ü tâbân olmağla, Şâh-ı müşârun ileyh hazretlerinin işbu cülûs-i meymenet-me’nûsları, şîrâze-i risâle-i tevâfuk u iltiyâm-ı devleteyn-i ‘aliyyeteyn[3] olmak melhûzuyla vesîle-i güşâyiş-i ef’ide-i hayr-endîşân olduğundan mâ‘adâ, cenâb-ı fetânet-nisâblarının ârâyiş-i tâk-ı meveddet ve tezyîn-i kitâbe-i kasr-ı dostî vü safvet siyâkında tahrîk-i hâme-i muhâlesat-‘allâme buyurmaları, bâ‘is-i inbisât-ı derûn-i velâ-meşhûn ve sebeb-i inkişâf-ı tab‘-ı mahabbetmakrûn olmuşdur.

1 çigûnegî-i Ü : çi[g]ûnegî-i M
2 hâlâ Ü : — M
3 ‘aliyyeteyn Ü : — M

Hem-vâre mesned-güzîn-i şehâmet ü übbehet ve çâr-bâliş-nişîn-i sa‘âdet-i vâlâ-menzilet olalar. Sâlifü'z-zikr zebîre-i sadâkat-vetîrelerinde rızây-ı hazret-i Kirdgâr ve refâh u[1] âsûdegî-yi ümmet-i Seyyid-i ebrâr'a makrûn olan devleteyn-i ‘aliyyeteynin ilf ü iltiyâmı ve mâ-beynde olan bünyân-ı mahabbet ü dostînin istihkâmı emrinde cânib-i sâfî-serîretlerinden[2] üslûb-i sâbık üzere mesâ‘î-i cemîle izhâr ve nahlistân-ı hubb u vedâd, âb-yârî-i sehâb-ı kilk-i hulûs-midâd ile pür-berg u bâr kılınmak matlûb-i hayr-hâhâneleri idiği tahrîr u inbâ buyurulmuş, öteden berü bast-ı bisât-ı musâfât ve rabt-ı peyvend-i ittihâd ü müvâlâta meyl ü mahabbet edenler cânibine izhâr-ı rûy-i mülâtafet ve tevcîh-i veche-i mu’âlefet tarîka-i enîkası, meslûk-i şîme-i kerîme-i[3] Devlet-i ebed-müddet olup **[Ü 61b]** ve hattâ merhûm Şâh-ı müşârun ileyh ile kubeyl-i vefâtında üslûb-i kadîm üzere in‘ikād-pezîr olan merâ’ir-i musâfâtın ‘uhûd u kuyûdunu tetarruk-ı halelden sıyânet ve vefâ’-i ‘ahd ü mîsâka kemâl-i i‘tinâ vü dikkat olunarak gümâştegân-ı serhaddât-ı Memâlik-i mahrûse câniblerinden îsâl-i zarar u hasâret kasdiyle bir ferd hudûd-i İraniyye'ye bir hatve tecâvüz ü tesaddî ve ehâlîsine vechen mine'l-vücûh cevr u te‘addî etmamek ve edenler olur ise cezây-ı[4] **[M 174a]** sezâları icrâ olunmak üzere vülât ve hükkâm-ı kılâ‘ ve serhaddât-ı Hâkāniyye'ye hutût-ı hümâyûn-i ma‘delet-makrûn-i Mülûkâne ile mu‘anven evâmir-i Cihân-mutâ‘ ile tenbîh olunduğundan gayri, pey-der-pey işbu emr-i mu‘tenâ ‘aleyhe mezîd-i dikkat eylemeleri dahi te’kîd olunmağla, siyâk-ı meşrûh üzere taraf-ı fâ’izü'ş-şeref-i hümâyûndan muhâfaza-i ‘uhûd u mevâsîk emrine ne gûne himmet-i vâlâ-nehmet-i Husrevâne mebzûl ü derkâr idiği ma‘lûm-i enâm olup ve bi-mennihî Te‘âlâ Şâh-ı vâlâ-câh-ı müşârun ileyh hazretlerinin mebâdî-i hâl-i hayriyyet-me’âllerinden nümûdâr olan âsâr-ı hulûs u safvet muktezâları üzere fîmâ-ba‘d dahi mâ’ü'l-‘azb-i yegânegî, gubâr-ı mugāyeret ü bî-gânegî-den masûn ve semere-i şecere-i mihr u velâ, âb-yârî-i hüsn-i niyyet-i tarafeyn ile mütezâyid[5] ü efzûn olması, melhûz-ı zamîr-i ilhâm-semîr-i hazret-i Zıllullâhî olmağla, bu def‘a Sefîr-i müşârun ileyh huzûr-i sâtı‘u'n-nûr-i hümâyûna şeref-yâb-ı müsûl ve pertev-enzâr-ı ‘inâyet-âsâr-ı Mülûkâne ile meşmûl olup, merâsim-i Sefâret'i kemâl-i âdâb ü ta‘zîm ile edâ vü îfâ eyledüğüne[6] binâ’en, tebrîk-i cülûs-i meymenet-me’nûs-i **[Ü 62a]** hazret-i Şâhî siyâkında şeref-rîz-i sudûr olan nâme-i hümâyûn-i ma‘delet-makrûn ile me’zûn-i ‘avd ü insırâf olmağla, cânib-i muhlıs-ı sâfî-taviyyetlerinden dahi te’kîd-i mebânî-i hubb u vedâd ve istikşâf-ı tab‘-ı hakīkat-i‘tiyâdları zımnında mektûb-i muhâlesat-üslûb tahrîr ve Sefîr-i müşârun ileyh ile firistade-i nâdî-i şehâmet-

1 u Ü : — M
2 serîretlerinden Ü : sîretlerinden M
3 kerîme-i Ü : — M
4 cezây-ı Ü : + cezây-ı M
5 mütezâyid Ü : mütezâ’id M
6 eyledüğüne Ü : eylediğine M

masîrleri kılınmışdır. İn-şâ'allâhu Te'âlâ lede'l-vusûl ber-minvâl-i sâbık mâ-beyne'd-devleteyni'l-'aliyyeteyn mübrem ve müstahkem olan merâ'ir-i müvâlât ü musâfâtın sıyânet-i 'uhûd u mevâsîkı ile müstevcib-i takviyet ü istihkâmı olur hâlâtın istikmâline taraf-ı Devlet-i 'aliyye-i ebediyyü'l-istim-rârdan i'tinâ olunduğu misillü cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı hazret-i Şâhî ve sıdk-ı niyyet-i zât-ı hayr-hâhîlerinden dahi kemâ-yenbagī ihtimâm ü ibtidâr olunup, pey-der-pey irsâl-i resâ'il-i mütevâliye ile efzâyiş-i hubb u meveddet ve fuzûnî-i safvet ü muhâlesate sa'y-i evfâ buyurmaları, mübtegāy-ı asâlet-vesîmeleridir.

Bâkī hemîşe neyyir-i[1] *sa'âdet ü nebâhet ve envâr-ı rif'at ü şehâmet, tâli'-i meşrık-ı ikbâl ve sâtı'-ı ufuk-i lâ-yezâl bâd. Sûret-i imzâ*[2]*: Ahlesu'l-fu'âd es-Seyyid 'Abdullah el-Vezîru'l-a'zam*[*]*.*

Makām-ı Meşîhat-i İslâmiyye'ye Sefîr-i İran-ı mûmâ ileyh vesâtatiyle hâlâ mesned-nişîn-i Meşîhat-i İran olan Molla 'Ali cânibinden gelan mektûba tahrîr olunan cevâb-nâmenin sûretidir

نحمد الله الذى ايّد الشرعَ و اعزّ انصارَه و اَحكم قواعده و اشاد منارَه بانعقاد الكلمة فى كل اقليم من الاقاليم الاسلامية [٦٢ ا] على سلطان[3] تَنتظم به اَحوالُ الخاص و العام مَن الرعيّة ناشرِ الويةَ العدل فى الوَرى بفحوى قوله تعالى و[4] اعدلوا هو اقرب للتّقوى و نصلّى على نبيّه الذى منِ اَعظم معجزاته الباقية فى الانام علماءُ امّته الذين هم اعلامُ اهتداء الى معرفة الحلال و الحرام و الال و الصّحبَ ثم التابعين لهم اهل التقى و النّقى و الحلم و الكرم امّا بعد فَنُهدى الى مجلسه الرفيع الذى منه مبداءُ الفضائل و اليه منتهى رغباتُ ذوى المجد من الانكياء و الاماثل دعوات تُرجى من الله[5] اجابتها بصدورها عن كامل المودة واردةً منا على ذلك المجلس وُرودَ الفرح و المحبّة و تحايا مبداءُ اَرَجها طيّبُ الخلّة و غايتُه صدقُ المصادقة المشعرة بالوفاق يتضوع بها ذلك النادى اذا فُضّتْ عن مسكى ختامها الاوراقُ هذا و قد وَرَد علينا كتابُكم المعبّرُ عما فى مرأة خاطركم الجليل[6] من الودّ الذى لا شبهة فيه فقابلناه بالتبجيل سيّما و قد تضمّن اخباركم ايّانا با نموزج الالوكة المرسلة الى باب اجلّ السلاطين العظام و افخم [١٧٤\ب] الخواقين الكرام رافع رايات الدين المتين جامعَ آيات العدل و النصفة للمسلمين ظل الله الذى قد تفيّأه الانام و خليفته فى الارض لتنفيذ ما شرع من الاحكام سلطاننا المعظم و ولىّ امرنا المفخم من المجلس السامى الذى جَلَس على[7] سرير

1 neyyir-i Ü : bâ-neyyir-i M
2 Sûret-i imzâ M : — Ü
* باقى همیشه نیّر سعادت و نباهت و انوار رفعت و شهامت طالع مشرق اقبال و ساطع لا یزال باد اخلص الفواد السید عبدالله الوزیرالاعظم = Son olarak söylenecek olan şudur: Mutluluk ve şerefin cisimlenmiş nûru, yücelik ve yiğitliğin nurları, dâimâ tâlihin doğduğu yerden doğmakta ve meydana çıkmakta devam etsin. En temiz duygularla Vezîr-i a'zam Seyyid Abdullah" anlamına gelen Farsça duâ ihtivâ eden bir cümledir.
3 سطان : سلطان Ü M
4 و Ü : — M
5 الله Ü : + تعالى M
6 الخليل Ü : الجليل M
7 على Ü : — M

الشاهية و دانت لعزّة سائر البلاد الايرانيّة صحبةَ السفير الجليل محمد كريم خان دام محفوفا بعناية الملك المنّان متضمّنةً للاخبار[٦٢ ب] بالجلوس الميمون الشاهى المقرون بحركة السعد التى دورها ليس بمتناهى[1] و بعد ما فهمنا ما انتظم فى سلكه من درر العبارات الرائقه و الجمل التى حُرّرت على مقتضى الحال متناسقه[2] و اطّلعنا منه على انّ المرحوم نادر شاه قد عَرضَ له فى اواخر عمره تخيّلُ مقدمات عسيرة النتايج سلك بسببها فيافىَ اوهامٍ غير بيّنة المناهج و انّه لما تَرائي للعقلاءُ من تصوّره ايّاها اختلالَ معاقد نظام الجمهور لَمعت تدابير[3] المشرقة عن اتفاق اراء العقلاء حتى جَعَلته مجاورا لاهل القبور فى هذا الحال لما وُجد الشاهُ الجديدُ المحفوفُ بصنوفَ عواطف الملك المجيد فى اقرب مكان الى المعسكر و هو المشهد المسعود و لاح من مخايل جدّه انّ نجم مجده لا ينفكّ متحركا الى جهة الصّعود اتفق الامراءُ و وجوهُ الاعيان الايرانيّه على السّعى للتشرّف و الاستسعاد بتقبيل مواطئ اقدامه العليه[4] و قد ابصروا من جبينه اشراق شموس الاولويّة و التوفيق و علموا له الاستحقاق الذاتى الذى بغيره لا يليق فَوُسِدَ الامرُ اليه بوراثة التّعصيب التى لم يُفرض لغيره بها معه نصيب فانعُقدت الكلمةُ عليه و توجهت خَواطرُ اهل الحلّ و العقد اليه و صار جالسا على اسرّة السلطنة و اُطلقتْ بَالثناء على حسن سياسته منهم الالسنه حيث رَفعَ اللهُ به اعباء الظلم و الاعتساف عن مناكب اولئك الرعَايا و الاكابر و الاشراف [٦٣ ب] و انّكم فى تشديد دعائم المحبّه[5] و الاتّفاق بينهم صرفتم السعى و الهمة[6] و انجلت بلوامع ارائكم غياهبُ تلك الشدائد المد لهمّه[7] و لا شك انّ المقدّرات الالهيّه ظهرت على مقتضى قوله **شعر**[8] نجوم سماء كلّما غاب كوكب * بدا كوكبٌ تَأوى اليه كواكبُه * و على كل [حال] فكافّة الاسلام * و عامّةُ الرعايا من الانام * قد اصبحوا فى اَنعمِ بال و اَرفه حال. و لما كان حصولُ هذه[9] الحال لهم عمدةَ مطالبه الشاهيّه و اجلّ شئ عُقدت عليه من صدوره المحروس النّيه[10] غدا جلوسه المَيمون يلحظ منه انّه صار موجبًا لنظام البلاد و مستلزمًا لراحة كافّة العباد و كان ذلك اجلُّ ذريعة لادائنا اياه ادعيةَ التبريك و سؤالنا ثبوتَ قدمه فى سرير الملك من الله المليك فنرجو من واهب الاَمال سَبحانه ان يكون هذا الجلوس على الدوَام وسيلةً الصلاح الامّة و انتظامهم فى سلك الرفاهية الذى لا يخشى عليه الانفصام و نُنهى انّ دولتنا العلية الدائمه من الاعصار السالفة و الاعوام المتقاومه زمامُ اهتمامها و سعيها الى تعظيم لامر[11] الله مصروف و الى فسحة الشفقة على خلق الله معطوف و انّ حركاتَها و معاملاتَها ثابتةٌ على مقتضى اثر حسن العهد من الايْمان و انّ[12] ذلك من اجلّ ما يُحافظ عليه من المعدل و الاحسان و قد كان قبيل وفاة المشار اليه بوساطة سفراء الطرفين و امناء حَمل[13] الرسائلُ بين الدولتي [٦٤ ا] قد تشيّد مُحكَمُ بناء المصافاة و انعقدت عُرى المودة و الموَالاة و لاجل رعاية تلك العهود و القيود من ان يتطرق اليهَا الخلل او يحصل فى اركانها شئ من الفساد و اَلزّل

1 بمتناهى : Ü بالمتناهى M
2 المتناسقة : Ü المتناسقه M
3 التدابير : Ü تدابير M
4 العلية : Ü العليه M
5 المحبة : Ü المحبه M
6 الهمه : M الهمة Ü
7 لهمة : Ü لهمه M
8 شعر Ü : — M
9 هذا : Ü هذه M
10 افكاره بصدق النية : Ü من صدوره المحروس النيه M
11 امر : Ü لامر M
12 — : Ü و ان M
13 حملة : Ü حمل M

حصل من جانب[1] سلطاننا الاعظم و خاقاننا المفخم اهتمامُه العالى فى المنع و التحذير لمَن هو فى حدود مملكته العامره[2] خشيَةَ ان لا تكون على تلك العهود محافظةً مثابره[3] فكُتبتْ و ارسلَتْ بذلك للذين يقومون فى ثغورنا المحروسه المناشيرُ الخسروانيه متحليةً بالخطوط السلطانيه و الغرضُ المقصود من[4] [١٧٥\ ] كلامنا هذا انّ من الزمان السابق الى هذا الاوان حضرت سلطاننا الاكرم مُهتّمٌ فى ابراز صيانة الودود اهتماما لا يحتاج ظهوره الى برهان فمن جانب شاهكم العالى ايضًا يكون كذلك صدق الطويّة و مَزيد خلوص السريرة و النيّه فانّه اذا شُيّد معاقدُ الخلّة و سُدّد[5] مناهجُ المودة التى بها تكون الاكدار مضمحلّه لا يكون من عالى همّة سلطاننا الا المساعدة و الاسعاف و اللطف الذى به كمال الائتلاف و الودّ الذى هو من كدر الريب و الشك صافّ و لا شك اننا فيما يلزم منه صلاحُ حال المسلمين و فراغُ بال اهل الايمان[6] الموحدين صرنا نَبْذُل كلَ الهمّة و الاجتهاد اذ فى ذلك تمام الصّلاح و السّداد و الان لما كان سفيركم المحترم المشارَ اليه مأذونًا من طرف سلطاننا الاعظم بالعَود بحسن جواب ما استصحبه من الالوكة الشاهيّه [٦٤ ب] و مستصحبا للنامة الجليلة السلطانيه و معززا مكرّما بالملاطفة الكريمة الخسروانيه شرعنا لاعلامكم بحقيقة الحال و تَصدينا لا ستعلام طبعكم الشامل للمعالى و الافضال فكتبنا هذه المجلّة الناشئة عن اخلاص الفؤاد و ارسلناها لِتَردَ صَفو مَناهِل مجلسكم السعيد الذى هو مزدحم مناكب فضلاء العباد و بعد ما علمتم منها الحَقايقَ المرسومه و الدقايقَ التى هى بالصدق موسومه فَلْيعلم اننا فى المحافظة على بقاء حدود المصافاة و المثابره على مواثيق عهود الموالاة من جانب الدولة العلية الابديه التى قد بُنى اساسُها على محكم الدعائم الشرعيّه صرفنا مزيدَ السعى و الاجتهاد و بذلنا الوسع فيما يكون به انتظام احوال البلاد و العباد من الكلمات الحكمية التى فى بسطها و تبليغها[7] ائتلافُ اهل الاسلام و حصول الراحة التى بها تمام الالتئام فكما انعَدم من طرفنا التّراخى و القصور كذلك من جنابكم العالى تَرتجى تُجرى هذه الامور فانّ[8] يجريان زلال كلامكم البديع تُصبحُ حدائقُ المحبة و الموالاة نَضرةً مُخضّره و يَحصل بتسريح الَطرف فى رياضها لاهل الاسلام كمال الحبور و المسرة لانكم بفحوى قوله تعالي: انما يخشى اللهَ من عباده العلماءُ. متّصفون و على قَدم الوفاء بصريح: العلماءُ امناءُ الله على خَلقه، ثابتون ثبتك اللهُ على افادة الفضل الذى غدت به رباعُ تلك الَجهات [٦٥ب] معموره[9] مخضّلة الَارجاء بمزن افاداتك ممطورة **شعر:** و دُم كما شئتَ من عمرٍ تُمد الى * العلياء باعًا يسامى هامةَ الفلك * ما استقبلت بمزيد العزّ اَثنيةٌ * بالوُدِ من مَلِكٍ تأتى الىَ مَلِكٍ. صورت امضَا[10]: من المحب القديم و المخلص المستديم السيد محمد زينى المفتى بالممالك العلية السنية العثمانيه عفى عنه*؛

1 جانب Ü : جناب M
2 العامره Ü : العامرة M
3 المثابره Ü : المثابرة M
4 الغرض المقصود من Ü : الغرض و المقصود من من M
5 سدد Ü : شدد M
6 الايمان Ü : الايمان و M
7 فى بسطها و تبليغها Ü : التى فيه M
8 فان Ü : فانه M
9 معموره Ü : معمورة و M
10 صورت امضا M : — Ü

* Şeriatı destekleyen, ona yardım edenleri azîz kılan, kurallarını sağlam yapan, İslâm bölgelerinin her yerinde emri altında olanların özel ve genel bütün hallerini düzenleyen, Yüce Allah'ın "Adâletli olun; bu, Allah korkusuna daha çok yakışan bir davranıştır" [Kur'ân, el-Mâ'ide, 5/8. âyetin sonlarına doğru yer alan bir kısmıdır]" şeklinde buyurduğu gibi, halkın içinde adâletin sancaklarını dalgalandıran bir sultân etrafında sözbirliği edilmesiyle şeriatin alâmetlerini binâ eden Allah'a şükrederiz. İnsanlar arasında geride

‘Azl ü nasb-ı Ser-çavuşân-ı Dîvân-ı hümâyûn ve Ser-cebeciyân-ı Dergâh-ı ‘âlî

İşbu şehr-i recebü'l-müreccebin yirminci gününde◊ hâlâ Çavuş-başı olan Mühürdâr Mustafa Ağa, bi-hasebi'l-iktizâ ‘azl-i nâgeh-zuhûra mübtelâ ve Dergâh-ı ‘âlî kapucu-başılarından olup, hâlâ Baş-bâkī Kulu olan Mehter-başı Mustafa Ağa, Çavuş-başı ve yine Ser-bevvâbîn-i Dergâh-ı ‘âlî'den dâmâd-ı Âsafî Yûsuf Paşa-zâde Mustafa Bey, Baş-bâkī Kulu nasb olunup ve yine kapucu-başı ağalardan sâbıkā Cebeci-başı olup, Mehter-başılık ile ma‘rûf olan

---

bıraktığı mucizelerinin en büyüğü, helâl ve harâmı öğretmede hidâyet nişâneleri olan ümmetinin âlimleri olan nebîsine, onun âilesine, ashâbına, sonra takvâ sâhibi, tertemiz, hoşgörülü ve asîl olanlardan onlara tâbi olanlara da salât ederiz.

Bundan sonra: Fazîletlerin başlangıcının kendisinden olduğu, zekîlerden ve meşhûr olanlardan şeref sahiplerinin arzularının varacağı yer olan yüce makâmına, mutluluk ve dostluğu ortaya çıkaran bu meclise tam bir sevgiden ortaya çıkması sebebiyle Allah tarafından kabul edilmesi umulan duâlar sunuyoruz. Dostluk ve selamlarımız da, kokusunun başlangıcı dostluk kokusu, amacı bu meclisin güzel kokular yaymasına sebep olan ittifâkı işaret eden dostluğun doğrulanması olan ve işin sonunun en güzel şekilde bağlandığı bu meclisedir. Yüce düşüncenizin aynasındaki kendisinden şüphe olmayan sevgiyi açıklayan mektûbunuz bize geldi. Biz bu mektûbunuzu, özellikle sizin haberlerinizin, sağlam dînin sancaklarını yükselten, adâlet ve hakkâniyetin işâretlerini kendisinde toplayan, halkın gölgesinde gölgelendiği Allah'ın gölgesi, şer’î hükümleri gerçekleştirmek için Allah'ın yeryüzündeki halîfesi büyük sultânların en yücesine, seçkin hakânların en büyüğünün kapısına gönderilen mektûbun örneklerini ihtivâ etmesinden ve en büyük sultânımız, en saygın âmirimiz, şâhlık makâmına oturduğu ve İran'ın diğer beldelerinin kudretine boyun eğdiği yüce meclisten, saygıdeğer elçi Muhammed Kerîm Hân -hükümrân olan ve ihsânı bol olan Allah'ın inâyetiyle kuşatılmış olarak devâm etsin- ile gönderilen ve içinde devrinin sonlanmayacağı mutlu bir harekete yaklaştırılmış uğurlu şâhlığa geçişinin haberlerini bize bildirmesinden dolayı saygıyla kabul ettik. Mektubun içinde, ipinde düzenlenmiş parlak ifâdelerin incileri ve halihazırdaki durumun gerektirdiği uyumla ilgili yazılan cümleleri anladıktan sonra, mektuptan merhûm Nâdir Şâh'ın ömrünün sonlarında, sonuçları çok zor olan şeylerin başlangıçlarını düşünmeye girişti̇ğinde, yöntemleri açık olmayan vehim çöllerine yöneldiğine dair bilgimiz oldu. Böylece akıllılar için halkın düzeninin problemlerinin çözüleceğine dair düşünceler belirince, akıllıların görüşlerinin ittifâkından ortaya çıkan birtakım çözümler kendini parlak bir şekilde gösterdiğinde, Allah onu kabir ehline komşu kıldı. Bu gelinen durumda Mecîd ve Melik'in (Allah'ın) iyilikseverlik vasıflarıyla donatılmış olan yeni şâh, mutluluk yeri olan ordugâha en yakın yerde bulunduğunda ve dedesinin hayâllerinden olan yükselişe doğru hareket halindeki ululuk yıldızı parladığında, İran'ın emîrleri ve ileri gelenleri, onun ayaklarının bastığı yüce yerleri öpmek suretiyle şereflenmek ve uğurluluk kazanmak için koşuşturmak hususunda ittifâk ettiler. Onlar onun alnında üstün tutulmaya lâyık olmanın ve başarı güneşlerinin parladığını gördüler, ondan başkası için uygun olmayan özel bir hak sahibi olduğunu anladılar. O varken bir başkasına hiçbir payın verilmesi düşünülemeyen atalarından gelen başkanlık işi ona teslim edildi ve bu husus üzerine de söz birliği gerçekleşti. Devlet başkanını seçmek ve gerektiğinde azletmekle yetkili olan heyetin (Ehlü'l-hâl ve'l-‘akd) başkanlıkla ilgili düşünceleri ona yöneldi ve saltanat tahtına oturdu. Diller onun güzel siyâsetine övgülerle çözüldü. Böylece Allah o kişi eliyle halkın, devlet adamlarının ve ileri gelenlerin omuzlarındaki zulüm ve doğru yoldan sapma yüklerini kaldırdı. Muhakkak ki siz onların arasında sevgi ve ittifâk

el-Hâc ‘Abdullah Ağa bundan akdem cânib-i Haremeyn-i muhteremeyn'de vâki‘ ba‘zı su yolları ta‘mîrine me’mûriyyet ile ol hıdmet-i celîleyi fevka'l-me’mûl ru’yet ü temşiyetden sonra, edây-ı ferîza-i hacc ile[1] Âsitâne-i sa‘âdet'e ‘avdet ve hânesinde ikāmet üzere olmağla, yevm-i merkūmda hıdmet-i mezbûre mukābelesinde Cebeci-başılık ile mazhar-ı ‘ayn-ı ‘inâyet olup, selefi es-Seyyid ‘Abdî Ağa, kibâr-ı ricâl-i Devlet-i ‘aliyye'den kat‘-ı merâtib etmiş, ahlâk-ı hasene ve etvâr-ı müstahsene ile be-nâm ve vücûh ile şâyeste-i ikrâm olan zevât-ı fetânet-simâtdan **[M 175b]** olduğundan, hakkında derkâr olan iltifât-ı ‘aliyye kemâ-kân bedîdâr ve bundan sonra kendüye münâsib mansıb

direklerinin dikilmesi husûsunda çaba ve gayretlerinizi sarfettiniz. Görüşlerinizin parlaklığıyla, bu konuların düşünülmesinden dolayı, sürekli sıkıntıların zifîrî karanlıkları aydınlandı. Şüphesiz Allah'ın takdîr ettiği şeyler, onun şu sözü gereğince ortaya çıktı. **Şiir:** Gökyüzündeki yıldızlardan biri ne zaman batsa, kendisine sığınılacak başka bir yıldız doğar. Her durumda bütün müslümanlar ve halktan reâyâdan olanların hepsi, büyük gönül rahatlığında ve en müreffeh bir durumda oldular. Onların bu hallerinin gerçekleşmesi, Şâh'ın isteklerinin en esaslısı ve en üstünü olunca, hâlisâne bir düşünceyle de karara bağlanınca, onun alışılmış olan cülûsunun, ülkenin nizâmını ve bütün kulların rahatını gerektiren bir durum olduğu kabul edilecektir. Böyle olunca da ona uğurlu olmasını dileme duâsını yapmamız ve mülkün mâliki olan Allah'tan, onun ayaklarının saltanat tahtında sâbit olmasını dilememiz, bizim için en yüce bir davranış olacaktır. Bu sebeple istekleri gerçekleştiren herşeyden münezzeh olan Allah'tan, bu cülûsun, üzülmenin olmadığı refâh yolunda ümmetin iyiliğine ve düzeninin devamına vesîle olmada sürekli olmasını dileriz. Muhakkak ki geçmiş asırlar ve birbiri ardınca gelen yıllar boyunca devam edecek olan bizim yüce devletimizin, Allah'ın emrine saygı gösterme ve Allah'ın yaratıklarına gösterilen şefkatin genişliğine yönelik gayret ve çaba yularını elinde tutmasını isteriz. Şüphesiz o devletin hareketleri ve davranışları, yemînlerden oluşan antlaşmanın güzel eserinin ve korunan adâlet ve ihsânın en üstününün gerektirdiği konular üzerinde belirlenmiştir. Kendisinden söz ettiğimizin ölümünden az önce her iki tarafın sefirleri ve her iki devletin arasında mektupları taşıyan emîn kimselerin aracılığıyla, samîmî dostluk binasının sağlam bir şekilde kurulmuş, sevgi ve dostluk bağları ile bağlanmıştır. Bizim yüce sultânımız ve kerem sahibi hâkânımız, antlaşmalara ve kurallara riâyette bir noksanlık arız olmasın, onların maddelerinde bir bozgunculuk ve eksiklik ortaya çıkmasın diye ve sözü geçen antlaşmalara gerekli özen gösterilmeyebilir endişesiyle bayındır memleketinin sınırlarında bulunanları uyarmak ve yasaklamak konusunda büyük bir çaba içinde oldu. Bu sebeple antlaşmalarla ilgili olarak korunaklı sınır boylarımızda bulunanlara Şâhlığ'ın hatlarıyla süslü menşûrlar yazıldı ve gönderildi. Bizim bu sözlerimizden maksadımız, geçmiş zamandan bu zamana kadar, yüce sultânımız hazretlerinin ortaya çıkması için bir delîle ihtiyaç duyulmayan sevginin korunmasındaki özenini göstermekle ilgilidir. Sizin yüce pâdişâhınız tarafından da aynı şekilde inancın içtenliği ve gönlün ve niyetin samîmiyetinin artması söz konusu olacaktır. Kederleri yok eden dostluk bağları ve sevgi yolları güçlendiğinde, yüce himmet sâhibi bizim sultanımızdan, ancak yardım, isteklerin yerine getirilmesi ve lütuf ortaya çıkar ki, kuşku bulanıklığından ve şüpheden arınmış sevgi ve kaynaşmanın zirvesi bunlarla olur. Şüphe yok ki biz Müslümanlar'ın durumunun düzgün olması, îmân ehlinin ve Allah'ın birliğine inananların gönül ferahlığı için bütün himmet ve çabamızı sarfettik; çünkü barış ve doğruluk ancak bu şekilde tamamlanacaktır. Şimdi bizim sultanımız tarafından sözü edilen bu sizin saygın sefîrinize, cömert hükümdârlara lâyık bir lütufla ikrâm edilerek ve saygı gösterilerek izin verilince, durumun iç yüzünü bildirmeye başladık ve derin fikirlerle dolu tabiatınızın bilgilendirilmesine giriştik. En kalbî hislerden doğan bu mektubu yazdık ve kulların

ile mazhar-ı enzâr-ı i‘tibâr **[Ü 65b]** olunacağı[1] tebşîr u ihbâr olunarak karîn-i nüvâziş ü tesliyet ve şimdilik hânelerinde ikāmet ve devâm-ı Devlet-i ‘aliyye da‘vâtına muvâzabet ile imrâr-ı vakt eylemeleri fermân buyuruldu.

Ve yevm-i mezbûrdan çend rûz murûrundan sonra Çavuş-başı-yı sâbık mûmâ ileyh Mühürdâr Mustafa Ağa, Rumeli ve Tuna sevâhilinde vâki‘ kasabât ve kurâda müstekarr ba‘zı muhtekirler yedlerinde müctema‘ ve mudahhar olan ecnâs-ı zehâyiri, mektûm u mestûr olan yerlerden ihrâc ve tüccâra si‘r-i râyici üzere furûht etdirdüp, sefâyine tahmîl ve pey-der-pey Âsitâne-i sa‘âdet'e sevk u tesyîr eylemek bâbında müte‘addid evâmir-i ‘aliyye ile me’mûr u ta‘yîn buyurulmağla, vâkı‘â Ağa-yı mûmâ ileyh bu bâbda hulûs-ı niyyet ve sıdk-ı ‘azîmeti sebebi ile tevfîka mukārenet ve ol emr-i ‘azîmi ru’yet ve sükkân-ı Âsitâne-i sa‘âdet olan ‘ibâdullaha vaktiyle hıdmet edüp,

---

erdemlilerinin omuzlarının birbirine değdiği kalabalık mutluluk meclisinizin bulunduğu yere gönderdik. Siz bu doğrulukla işaretlenmiş resmî gerçeklikleri ve incelikleri öğrendikden sonra bilinsin ki, şer‘î esaslar üzerinde sağlam bir şekilde temelleri atılmış ebedî yüce devlet tarafından dostluğun anlaşmalarının tasdîk edilmesi husûsunda samîmî dostluğun ve sürekli olan çabanın sınırlarının kalıcılığının korunmasında bütün imkan ve gayretimizi gösterdik. Bu suretle beldelerin ve insanların durumlarının düzeltilmesini sağlayan Müslümanlar'ın kaynaşmasına yönelik bilgece söylemler ve kaynaşmanın tamamlanmasıyla rahatlığın gerçekleşmesi için bütün gücümüzü sarfettik. Böylece bizim tarafımızdan ihmâl ve eksiklik söz konusu olmayacağı gibi, yüce zâtınız tarafından da bu işlerin yollu yolunca ilerlemesini ümit ederiz. Çünkü sizin eşi benzeri olmayan sözünüzün tatlı suyu, olacak olan şeyleri yemyeşil sevgi ve dostluk bahçelerine çevirir. Böylece etrâfın dertlerinin giderilmesi ile bahçesinde Müslümanlar için sevgi ve neşenin en ileri derecesi gerçekleşir. Muhakkak ki siz Yüce Allah'ın şu sözü gereğince: “Kulları içinden ancak âlimler Allah'tan (gereğince) korkar” [anlamına gelen bu cümle Kur’ân, Fâtır, 35/28. âyetin ortalarında yer alan bir kısmıdır] buyurularak özellikleri belirtilen kişilersiniz. “Halkın içinde âlimler, Allah'ın en güvendiği kişilerdir” [anlamına gelen bu cümle, Kuzâ‘î ve İbn ‘Asâkir'in Enes'den rivâyet ettikleri, el-‘Ukaylî'nin zayıf hadîsler arasında zikrettiği, el-‘Âmirî'nin hasen olarak nitelendirdiği Hz. Peygamber'in hadîslerinden biridir; bk. el-‘Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ’,* nr.1749, II,65] sözünde ifâdesini bulduğu üzere vefâ ayağı üzere sâbitlersiniz, sözünde duranlarsınız. Dünyanın dört bir bucağını bayındır hale geldiği, her tarafın ıslaklığının senin sözlerinin bulutu ile yağmurlandığı (=bereketlendiği) fazîleti ifâde etme konusunda Allah seni sâbit kılsın. Şiir: Ömründe dilediğin gibi devam et. Kollarını yücelere ne kadar açarsan aç, felekle yücelikte yarışamazsın. Bir hükümdardan bir hükümdara sevgiyle gelirsen, saygınlığı arttıran övgülerle karşılaşırsın.

İmzânın sûreti: Eski seveniniz ve devamlı gerçek dostunuz Yüce Osmanlı'nın Büyük Memleketlerinin Müftüsü Seyyid Mehmed Zeynî'den -Allah günâhlarını affeylesin-” anlamına gelen Arapça bu metin, İran Şeyhulislâm'ı olan Molla Ali'nin İran Sefîri vasıtasıyla Osmanlı Şeyhulislâmı Mehmed Zeynel‘âbidîn Efendi'ye gönderdiği mektûba, Mehmed Zeynel‘abidîn Efendi'nin verdiği cevâbın sûretidir.

◊ 20 Receb 1161 = 16 Temmuz 1748 Salı. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**receb**” yazısı vardır.

1 edây-ı ferîza-i hacc ile M : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek sonradan satırın üstüne yazılmışlardır] Ü

1 olunacağı Ü : olacağı M

def‘-i muzâyakaya bâ‘is olmağla, mazhar-ı du‘ây-ı hayr-ı icâbet-ârâ ve taraf-ı devletden dahi iltifâta sezâ oldular.

Teşrîf-i mesned-i vâlâ-yı Fetvâ cenâb-ı fezâ'il-me'âb mevlânâ Mehmed Es‘ad Efendi *sellemehullâhu Te‘âlâ bi-lutfihi's-sermedî** ba‘de-ez-‘azl-i Şeyhulislâm Ak Mahmûd-zâde es-Seyyid Mehmed Efendi

Müşârun ileyh es-Seyyid Mehmed Efendi eğerçi bir müddet Şeyhulislâm ve müşkil-güşây-ı enâm olup, lâkin sinn-i şerîfleri ‘akd-i mi’eye mütenâhiz ve hall ü ‘akd-i ‘avîsât-i umûr-i mehâmda ma‘zûriyyetleri zâhir u mütebâriz olmakdan nâşî, şevâgıl-i râhat-fersây-ı umûr-i Fetvâ'dan kenâre-gîr-i ferâğ u istirâhat ve savma‘a-güzîn-i ‘ibâdet ü tahiyyet olup, **[Ü 66a]** safây-ı bâl ve nekāy-ı hâl ile du‘ây-ı devâm-ı ‘ömr ü devlet-i Pâdişâhî'ye muvâzabetleri keyfiyyeti, havâlî-gerd-i füshat-serây-ı zamîr-i[1] mekârim-tahmîr-i Mülûkâne olmağla, mesned-i mu‘allâ-yı Fetvâ'ya lâyık u ahrâ ve benî nev‘ u etrâbı beyninde müftâ bih-i imtiyâz ü istisnâ olanları, pîş-i hâce-i mütehayyile-i hads ü vicdânlarında lede'l-imtihân Şeyhulislâm-ı esbak İsma‘îl Efendi merhûmun necl-i necîbleri olup, mükerreren Sadr-ârây-ı Sadâret-i Rum ve takrîr u tahrîri makbûl ü müsellem-i fuhûm[2] u kurûm olan semâhatli fazîletli mevlânâ Mehmed Es‘ad Efendi hazretlerinin sadr-ı mu‘allâ-yı Fetvâ'ya ehliyyet ü isti‘dâdları zâhir u celî ve levha-i hâtır-ı ilhâm-mezâhir-i Husrevâne'de mevlânâ-yı müşârun ileyh hazretlerinin ism-i sâmîleri nigâreş-pezîr-i a‘le'l-e‘âlî olduğuna binâ’en**, işbu bin yüz altmış bir senesi şehr-i recebü'l-müreccebinin yirmi dördüncü mübârek yevm-i sebtde◊ müntezihât-ı Şâhâne'lerinden Neşât-âbâd nâm-ı nâmîsi ile ‘arîf sâhil-serây-ı letâfet-ihtivâların teşrîf buyurup, evvel emirde hâlâ zîver-efzây-ı sadr-ı Sadâret-i ‘uzmâ ve müttekâ-pîrây-ı mesned-i[3] vâlâ-yı Vekâlet-i kübrâ mekârim-ârâ re’fetlü es-Seyyid ‘Abdullah Paşa hazretlerini da‘vet buyurmalarıyla, hasbe'l-emr gelüp müterakkıb-ı emr u

---

* سلمه الله تعالى بلطفه السرمدى = Yüce Allah onu ezelî ve ebedî lütfuyla korusun” anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.

1 zamîr-i Ü : — M

2 fuhûm Ü : fuhûl M

** Burada Şeyhulislâm olduğundan bahsedilen Mehmed Es‘ad Efendi vesîlesiyle University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Tarih-i İzzî* nüshasının s.360'ın sağ kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Müşârun ileyhin Sadr-ı Rum Kadı‘askerliği'nde ‘Ali Paşa hazretlerinin ikinci Sadâret'lerinde bu Fakīr ‘Arz-odası nâm dil-güşâya da‘vet ve huzûrlarında salât-ı terâvîhi Sûre-i Meryem ile imâmet ve du‘ây-ı hayrlarına muvaffak olundu; *ilâ rahmetillâhi Te‘âlâ*”.

◊ 24 Receb 1161 = 20 Temmuz 1748 Cumartesi. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**receb**” yazısı vardır.

3 mesned-i Ü : — M

işâret iken, ber-vech-i müşâvere emr-i Fetvâ'yı bi'l-müşâfehe müzâkere buyurup, irâde-i hümâyûnlarından kat‘-ı nazar fî hadd-i zâtihî mevlânâ-yı müşârun ileyhin istihkākı lisân-ı Âsafî'den dahi istintâk ve anlar dahi nitâk-bend-i hüsn-i vifâk olup, gûyâ-yı hakk edâ ve bu bâbda ittifâk-ı ârâ rû-nümâ oldukdan sonra[1], Koz Bekci Ağa yedi çifte ile müşârun ileyh hazretlerinin da‘vetlerine tahrîk-i miczâf-ı isti‘câl **[Ü 66b]** ve Bebek nâm mahalde vâki‘ sâhil-hânelerinden alup, Neşât-âbâd'a îsâl etmekle, Sadrıa‘zam-ı müşârun ileyh hazretleriyle bi'l-ma‘iyye huzûr-i lâmi‘u'n-nûr-i Pâdişâhî'ye şeref-yâb-ı duhûl ve pertev-i nüvâziş ve lem‘a-i iltifât-ı hazret-i Zıllullâhî[2] **[M 176a]** ile meşmûl-i me’mûl olduklarından sonra, ‘avâtıf-ı ‘aliyye-i Mülûkâne'den mevlânâ-yı müşârun ileyh hazretlerine rütbe-i esnây-ı Fetvâ ve Meşîhat-i ‘ulyây-ı İslâmiyye i‘tâ ve dûş-i fezâ’il-pûşlarına semmûr-i fâyiz'u's-sürûra dûhte kisve-i vâlâ-yı beyzâ iksâsiyle endâm-ı istîhâlleri dü-bâlâ ve bu esnâda de’b-i dîrîn-i Saltanat-ı ebed-karîn üzere re’fetlü Sadrıa‘zam hazretlerine dahi serâsere kaplu ferve-i semmûr-i letâfet-mevfûr ilbâsiyle vâye-dâr-ı huzûz-ı evfâ buyurulmağla, edây-ı vezâyif-i ed‘iye-i Saltanat ve icrây-ı merâsim ü ‘ubûdiyyet zımnında zemîn-bûs-i mu‘âvedet ve taşra çıkdıklarında, devletlü Ağa-yı Dârussa‘âdeti'l-‘aliyye hazretleriyle hem-zânû-yi sohbet olup, hıtâm-ı merâsim-i tebrîk ü tehniyet ile hareket buyurulmağla, mahall-i mezbûrdan Âsaf-ı müşârun ileyh hazretleriyle bi'r-refâka sandal-süvâr-ı ‘avd ü kufûl ve Serây-ı Sadr-ı ‘âlî'ye teşrîf-sâz-ı vusûl olup, hılâl-i musâhabet ve mühâdenetde ber-mu‘tâd-ı kadîm taraf-ı hazret-i Âsafî'den olmak üzere dahi[3] yeşil şâle kaplu bir sevb ferâce-i semmûr kürk boğça ile mevlânâ-yı müşârun ileyh cenâblarına ma‘raz-ı hedâyâda irâ’et ve âdemlerine teslîm ile îfây-ı rusûm-i meveddet ve ahşâm karîb olmağla, tenâvül-i ta‘âm-ı şâm ile dahi tekmîl-i zâ’ika-i hallet ve ba‘dehû fezâ’il-hânelerine bâ-yümn ü ikbâl **[Ü 67a]** ‘azîmet buyurdılar.

Hakkā ki mevlânâ-yı müşârun ileyh hazretleri ‘ulûm-i ‘akliyye ve nakliyyede karî‘-i dehr ve muktedây-ı ‘ulemây-ı ‘asr olup, husûsan ‘ulûm-i edebiyye ve lugat-ı ‘Arabiyye'de ber-âverde-i *Kāmûs-i Muhît* fazl u ‘irfânları olan sıhâhu'l-cevâhir-i kütüb ü resâ’il isbât-ı müdde‘âya akvây-ı berâhîn ü mehâ’il olduğundan mâ‘adâ, ifâza-i zülâl-i ‘ilm ü ifzâl ile hall-i işkâl-i fünûn-i gāmıza ve tenmîk ve telfîk-ı mesâ’il-i ‘avîsaya iştigālleri hılâlinde ahyânen tab‘-ı letâfet-neb‘leri, *“İnne mine'ş-şi‘ri le-hikmeten** ve *“İnne mine'l-beyâni*

1 iken ber-vech-i ….. sonra M : + [Bu kısım metinde üzeri çizilen “oldular, ba‘dehû” yerine buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sol kenarına yazılmıştır] Ü

2 Zıllullâh Ü : + Zıllullâhî M

3 dahi Ü : — M

* ان من الشعر لحكمة = Muhakkak ki şiirde hikmet vardır” anlamına gelen bu cümle, el-Buhârî, Edeb, 90; et-Tirmizî, Edeb, 69; İbn Mâce, Edeb, 41; ed-Dârimî, İsti’zân, 68; Ahmed b. Hanbel 1/269,273,303,309,313,327,332, 3/456, 5/125'te geçen Hz. Peygamber'in bir hadîsidir; bk. Wensinck, III,140.

le-sihran[*]*"* mecrâsına sâ'il ve icrây-ı cedâvil-i eş'âr-ı belâgat-şi'âra mâ'il olup, hayât-bahş-ı dil ve cân-ı müstemendân ve rûh-efzây-ı cüsmân-ı erbâb-ı dâniş ü 'irfân olur nu'ût-i pâkîze-i Nebevî'de *Kasîde-i Bürde* ve *Hemziyye*[**] tahmîsleri gibi âsâr-ı belâgat-disâr, hâme-i 'allâme-etvârlarından bedîdâr olup[1], Türkî ve 'Arabî niçe niçe nazm-ı rengîn ve neşîde-i i'câz-temkînleri, zîver-i devâvîn-i fuzalâ ve pîrâye-i mecmû'a-i üdebâ olmağın, ol vâdîde dahi hâtır-ı vekkādları müfteri'-i me'ânî-i bikr ve tab'-ı nakkādları muhteri'-i mebânî-i fikr olduğu vâreste-i zihâf-irtiyâb ve rehâ-yâfte-i ihcâf-ı mevzûn-tab'ân-ı şeyh u şâbdır. Ve'l-hâsıl mevlânâ-yı müşârun ileyh hazretleri câmi'-i eştât-ı 'ulûm u fezâ'il, hâvî-i kemâlât-ı evâhır u evâ'il olup, istidrâk etdiğimiz evân, belki niçe a'sâr[2] u ezmândan berü mesned-ârây-ı Meşîhat-i İslâmiyye olan zât-ı me'âlî-simâta kıyâsen bunların kesbî ve vehbî 'ilm ü fazîlet ve câmi'iyyet-i 'iffet ü 'ısmetde eslâfa ruchâniyyeti müsellem-i 'âlem olmağla[3], evsâf-ı şerîfesinin tahkīk u beyânı, hâric-i 'uhde-i zebân-hâme-i mantîk ve ceriyyü'l-lisân olduğuna binâ'en, fezây-ı ta'dâd-ı haysiyyât ve bîdây-ı ta'rîfât-ı zât-ı sütûde-sıfâtlarında kümeyt-i yerâ'a-i Fakīr bundan ziyâde icâle olunmayup, **[Ü 67b]** sâha-i du'ây-ı devlet ü ikbâllerine imâle olunmuşdur.

Cenâb-ı Nesak-sâz-ı eczây-ı kâ'inât ve şîrâze-dûz-i mesâhif-i mevcûdât *celle şânühû*[***] hazretleri kenzü'l-hakāyık-ı fazîlet ve nüsha-i nefîse-i kütüb-hâne-i devlet olan vücûd-i mekârim-nümûdların, hısn-ı hasîn-i vikāye-i Same-dânî'sinde masûn ve eyyâm-ı 'ömr ü devletlerin mütezâyid ü efzûn edüp, dîn ü Devlet-i 'aliyye'ye nâfi' niçe niçe me'âsir-i Hudâ-pesende mazhariyyet ile memdûh-i enâm ve mahmûd ve mevdûd-i cenâb-ı Pâdişâh-ı İslâm eyleye, âmîn. **Nazm**:

Ey derhor-i i'zâz u sezây-ı **[M 176b]** ta'zîm
Ey sâhib-i lutf-i sühan ve tab'-ı selîm
Kadrin meh-i nev gibi terakkīde olup
Câhın ede ferhunde Hudâvend-i kerîm

---

* انّ من البيان لسحرا = Muhakkak ki güzel konuşmada büyüleyici bir taraf vardır" anlamına gelen bu cümle, el-Buhârî, Tıb, 51, Nikâh, 47; Müslim, Cum'a, 47; Ebû Dâvud, Edeb, 86; et-Tirmizî, Birr, 79; ed-Dârimî, Salât, 199; el-Muvatta', Kelâm, 7; Ahmed b. Hanbel 1/269,273,303,309,313,327,332,397,454; 2/16,59,62,94; 3/470; 4/263'te geçen Hz. Peygamber'in bir hadîsidir; bk. Wensinck, II,435.

** Metnimizde söz konusu edilen *Kasîde-i Bürde* ve *Hemziyye*, Hz. Peygamber için yazdığı kasîdelerle üne kavuşan şair Bûsırî'nin (ö.695/1296?) Hz. Peygamber için yazdığı kasîdelerinden meşhûr olan iki kasîdesidir; Mahmut Kaya, "Bûsirî, Muhammed b. Saîd", *DİA,* İstanbul 1992, VI,468-470.

1 nu'ût-i ….. olup M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek sonradan sayfanın sol kenarına yazılmıştır] Ü

2 a'sâr Ü : a'sâ M

3 istidrâk ….. olmağla M + [Bu kısım sonradan sayfanın sol kenarına yazılmıştır] Ü

*** جل شانه = Şânı yüce olsun" anlamına gelen ve Allah için yapılan Arapça bir duâdır.

kıt‘ası makta‘-ı nazm-ı senâları olmak üzere ‘uhde-i yerâ‘a-i dikkat- me’âle ihâle ve kelâl-âver olan ıtnâb u iksârdan semt-i ihtisâra imâle olunmuşiken, işbu Devlet-i ‘aliyye'nin nâmzed-i zabt-ı umûr-i me‘âlî-perdâzı ve rakam-ı senc-i merâtib-i fazl u rif‘at ve ‘İzzî dâ‘îleri ez-kadîm müşârun ileyh hazretlerinin nuhbetü'l-ezkâr olan du‘ây-ı devlet ü ikbâllerine müdâvim ve bâb-ı eyvân-ı hucurât-ı mecd ü ifzâllerine mülâzım olduğuna binâ’en, tebrîk-i fetvâ ve târîh-i mansıb-ı mu‘allâların hâvî yenbû‘-i ıhlâsdan cârî olan çend beyt-i selîsü'l-edâ ile bir târîh-i garrâ teberrüken ketb ü imlâ ve kā’ili-âsâ zeyl-i makāle-i devletlerine düşmekle kesb-i mübâhât-ı evfâ edüp, sahâyif-i cerîde-i vekāyi‘-i terkîb-i nazm u nesr **[Ü 68a]** senâlarıyla mânend-i tertîb-i zîbâ müzehheb ü muhallâ kılındı. **Li-münşi’ihî**:

‘İzziyâ envâr-ı behcet tâb verdi ‘âleme
Eyleyince burc-ı fazla neyyir-i Fetvâ su‘ûd
Hazret-i Es‘ad Efendi gibi nihrîr-i zemân
Mesned-ârây-ı Meşîhat oldu bâ-‘avn-i Vedûd
Mahz-ı tevfîk-ı Hudâ'dır zâtı dîn ü devlete
Hâmesinden feyz olur dâ’im şeref-rîz-i vürûd
Bahr u kân-âsâ cihâna her dem îsâr eylesün
Dürr-i şehvâr-ı me‘ârif, gevher-i âsâr-ı cûd
Levha-pîrâdır ‘Utârid böyle bir târîhiyle
Sâhibü'l-Fetvâ Mehemmed Es‘ad-ı sa‘dü's-sü‘ûd **sene 1161**[1]
(صاحب الفتوى محمد اسعد سعد السعود)

Keyfiyyet-i hâl-i ma‘zûl-i müşârun ileyh

Ber-siyâk-ı sâbık hılâl-i mezkûrda ma‘zûl-i müşârun ileyh hazretlerinin mahall-i ikāmetleri husûsu, kendi hâhiş ü istid‘âlarına ihâle ile mes’ûllerine müsâ‘afe-i hümâyûn erzânî buyurulmağla, Boğaz-içi'nde letâfet-i âb u hevâ ile elsine-pîrâ olan İstinye nâm mahalde sâhil-hânelerinde âşiyân-sâz-ı istirâhat ve zemzeme-perdâz-ı du‘ây-ı devâm-ı ‘ömr ü saltanat[2] olmaları bâbında bâ-işâret-i ‘aliyye emr-i hümâyûn şeref-bahş-ı sudûr ve anlar dahi bu vechile karîn-i ‘ayn-ı ‘inâyet ve rehîn-i yümn-i tesliyet olmağla memnûn u mesrûr buyurılup, müstevfâ arpalıklar ile terfîh-i hâl[3] buyuruldu.

1 sene 1161 Ü : — M
2 ü saltanat Ü : -i devlet M
3 buyurılup ….. hâl M : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sol kenarına yazılmışlardır] Ü

‘Azl ü nasb-ı Ağa-yı dûdmân-ı Bektâşiyân

Bir müddetden beri[1] Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri[2] Ağası olan Hüseyn Ağa'nın eğerçi fetk u ratk-ı umûr ve zabt u rabt-ı kavânîn-i cumhûrda haysiyyât-ı zâtı **[Ü 68b]** ma‘lûm u manzûr olup, lâkin ba‘zı gûne tama‘-ı hâma teba‘iyyet ile bundan akdem bâlâda zikri sebkat etdiği üzere Âsitâne-i sa‘âdet'de zuhûr eden eşkıyânın kahr u istîsâllerinden sonra mûmâ ileyhin kendüyi bilmez ba‘zı etbâ‘ı fürce-yâb-ı fursat ve niçe bî-cürmlere isnâd-ı töhmet ve celb-i mâla mübâderet edüp, bu gûne[3] hılâf-ı rızây-ı hümâyûn harekât-ı vahîmetü'l-‘âkıbete[4] cesâret eyledikleri, vâsıl-ı sâmi‘a-i ‘âlem-i bâlâ ve ‘azl ü teb‘îdi iktizâ etmekle, mâh-ı merkūmun[5] yirmi beşinci gününde◊ te’dîb-i tevbîh-nümâ olan ‘azl ü tenkîle mübtelâ ve bâ-fermân-ı ‘âlî Burusa'ya nefy ü iclâ buyurılup, hâlâ Kul Kethudâsı olan el-Hâc Hasan Ağa, öteden berü mücerrebü'l-etvâr, reşîd, kâr-güzâr olup, temkîn ü vekār ile fâ’iz-i dest-mâye-i iktidâr olduğundan, yevm-i mezbûrda huzûr-i ‘âlî-i cenâb-ı Âsafî'de Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri Ağalığı ‘inâyeti ile taltîf ve iksây-ı hıl‘at-i fâhire ile sezâvâr-ı teşrîf buyurılup, kā‘ide-i ocağ üzere Zağarcı-başı bulunan dîğer Hasan Ağa Kul Kethudâsı ve Seksoncu-başı bulunan Seyyid el-Hâc Ahmed Ağa dahi Zağarcı-başı ve Zarbuna-zâde Nu‘mân Ağa, Seksoncu-başı olunmağla, cümlesi mesrûr buyuruldu.

Me’mûriyyet-i Vâlî-i Mar‘aş Vezîr-i mükerrem İbrâhîm Paşa ve zu‘amâ ve erbâb-ı tîmâr-ı eyâlât be-muhâfaza ve ta‘mîr u termîm-i Kal‘a-i Bağdâd

Sedd-i sedîd-i İslâmiyye'den Bağdâd Kal‘ası muhâfazasında olan tavâyif-i askeriyyeden, mukaddemâ rû-nümâ olan ba‘zı gûne evzâ‘-ı nâ-be-câ ve cânib-i İran'ın[6] **[M 177a]** dahi ile'l-ân[7] mümtedd olan ihtilâl-i ahvâl-i hayret-efzâsı bundan akdem bâlâda tahrîr u inbâ olunmuşidi. el-Hâletü hâzih Kal‘a-i merkūmenin ba‘zı harâb olan mahallerini ta‘mîr ve hendeklerini tanzîf u tathîr hıdmetinde istihdâm olunmak **[Ü 69a]** ve hâric-i kal‘a ve enhâsında vâki‘ kurâ ve mezâri‘ ashâbının mahsûlât ve mezrû‘âtlarını dahi dest-i tetâvül-i eşkıyây-‘Urbân'dan hıfz u sıyânet eylemek husûslarını der-miyân ederek mülâhaza-i

1 beri Ü : berü M
2 Yeniçerileri Ü : Yeniçeri M
3 bundan akdem ….. gûne M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek sayfanın üst kenarına yazılmıştır] Ü
4 ‘âkıbete Ü : ‘âkıbeye M
5 merkūmun Ü : merk[ūm]un M
◊ 25 Receb 1161 = 21 Temmuz 1748 Pazar.
6 İran'ın Ü : + İran'ın M
7 ile'l-ân Ü : el-ân M

âhar[1] zımnında şimdilik kal‘a-i merkūmeye kapusu mükemmel bir Vezîr-i ‘âlîşân ile semt ve münâsib olan eyâletlerden birkaç eyâlet askeri ta‘yîn ve bervech-i isti‘câl tesyîr u irsâl olunmak bâbında hâlâ Bağdâd Vâlîsi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretleri Der-sa‘âdet'e ‘arz u inhâ ve ‘alâ vechi'l-iltizâm istid‘â eylemişler. Tahrîrât-ı merkūmeden evvel emirde hâtıra hutûr eden İran gāyilesi olup, fe-emmâ lillâhi'l-hamdü ve'l-minne Devlet-i ‘aliyye-i ebed-kıyâm, hükümrân-ı İran Nâdir Şâh'ın kubeyl-i vefâtında bi'l-cümle Ülkây-ı İran ile musâlaha olmakdan nâşî, müşârun ileyhin fevti haberi vürûdundan sonra dahi muktezây-ı ‘uhûd u eymân üzere ‘umûmen diyâr-ı İran ve derûnunda bulunan kâffe-i sükkân ü kuttânı haklarında merâhim ü eşfâk-ı Pâdişâhâne mebzûl ve bî-dirîğ buyurılup, sulh-i merkūmda mevâsîk-ı sâbıka üzere sâbit-kadem ve ibkāy-ı şerâyit-ı musâfât ve îfây-ı levâzım-ı müvâlâtda râsih-dem olmalarından nâşî, Memâlik-i mahrûse'den bir ferd îsâl-i te‘addî kasdiyle hudûd-i İraniyye'ye bir hatve tecâvüz etmamek içün hutût-ı hümâyûn ile mu‘anven evâmir-i Cihân-mutâ‘ ile bi'l-cümle serhaddâtda bulunan vülât ü hükkâma tenbîh ü te’kîd ve inzâr u tehdîd olunmak hasebiyle bi-‘avnihî Sübhânehû ve Te‘âlâ bundan böyle dahi ilâ mâ-şâ’allâhu Te‘âlâ niyyet-i mezkûre, merkûz-i zamîr-i ilhâm-semîr-i Mülûkâne ve ‘ale'd-devâm **[Ü 69b]** murâ‘âtında ihtimâm, mültezem-i Husrevâne olduğu zâhir u âşikâr ve ma‘lûm-i sıgār u kibâr olduğundan başka, ânifen zikri güzâr etdiği üzere hâlâ taht-gâh-ı İran'a müceddeden cülûs eden ‘Ali Şâh tarafından meb‘ûs sefîri vesâtatiyle ‘atebe-i ‘aliyyeye vürûd eden nâme ve tahrîrâtının hulâsa-i me’âli, ancak mukaddemâ temhîd olunan sulh u salâhın te’bîd ü ibkāsını kemâl-i hâhiş ü rağbet ile istid‘â olup, taraf-ı Devlet-i ‘aliyye'den dahi iltimâsına müsâ‘ade olunmuşiken, bu esnâda Vezîr-i müşârun ileyhin taraf-ı ihtimâle meyl ü i‘tibârı li-maslahatin mülâhaza zımnında olup, bu bâbda[2] iltimâsına müsâ‘ade olunmak enseb ve merâsim-i hazm u ihtiyâta murâ‘ât cihetiyle emr-i asveb olduğundan, evkāt-ı hazarda eyâlât askerinden[3] mîrî içün bedeliyye akçası tahsîl olunmak resm-i kadîm iken, bedeliyye mutâlebesinden ‘afv olunmak şartıyla Mar‘aş ve Rakka ve Diyârbekir eyâletlerinin ‘umûmen zu‘amâ ve erbâb-ı tîmârı ile hâlâ Mar‘aş Vâlîsi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü İbrâhîm Paşa hazretleri mükemmel kapuları halkı ve müstevfâ âdemleriyle me’mûr u ta‘yîn buyurulmağla, Vezîr-i müşârun ileyh eyâlet-i mezkûre askerini yerlerinden ihrâc ve[4] ma‘iyyetine istishâb ile Bağdâd'a nakl ü îsâl eyledikden sonra, hâlâ Bağdâd Vâlîsi Vezîr-i müşârun ileyh hazretleriyle bi'l-ittifâk harekete mübâderet ve emr-i muhâfazada ve temşiyeti lâzım gelan

1 âhar Ü : uhrâ M
2 olduğundan başka ….. bâbda M : + [Bu kısım metinde üzeri çizilen “dir. Ancak bu esnâda Vezîr-i müşârun ileyhin tahrîr u” yerine buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü
3 eyâlât askerinden Ü : eyâlet askerinden gayri M
4 ve Ü : — M

umûr ve husûsda re'y-i rezînine muvâfakat eylemesini hâvî iktizâ eden evâmir-i 'âlî-şân ısdâr ve mâh-ı merkūmun evâhırında[1] mübâşirler ile tesyîr u irsâl buyuruldu.

Ber-mûceb-i me'mûriyyet-i Vezîr-i müşârun ileyh, eyâlet askeri ve mükemmel kapusu Levendât'ıyla Bağdâd'a dehşet-endâz-ı vusûl oldukda, bâlâda zikr olunduğu üzere muhâfaza-i merkūmede nâ-be-câ harekete cesâret eden tavâyif-i askeriyyenin huşûnetleri mülâyemete tebdîl **[M 177b]** ve serkeşlikleri itâ'ate tahvîl olup, derûn u bîrûn-i kal'a-i merkūmede mülâhaza olunan gā'ile-i hâyile ber-taraf ve şeref-i âsâyiş ile ehâlîsi müşerref oldukları haberi Âsitâne-i sa'âdet'e vürûd eyledi[2].

Vukū'-i küsûf ü husûf

Bâ-meşiyyet-i Samedâniyye ve irâdet-ı Rabbâniyye işbu bin yüz altmış bir senesi şehr-i recebü'l-müreccebin yirmi dokuzuncu penç şenbih günü ki şuhûr-i Rûmiyye'den temmûzun on dördüncü rûz-i dehşet-endûzda[3◊] tulû'-i şemsden altı sâ'at üç dakīka murûrunda âfitâb-ı 'âlem-tâb 'ukde-i zenebde ve Burc-ı Esed'de **[Ü 70a]** inkisâfa âgāz edüp, sâ'at yediye resîde oldukda, sülüsânı mikdârından ziyâdesi münkesif olup, der-'akab incilâya tahvîl ve sâat sekizde külliyyen müncelî oldu.

Ve şehr-i şa'bânın on dördüncü cum'a gicesi◊◊ gurûb-i şemsden beş sâ'at yirmi dakīka murûrunda kamer-i münîr 'ukde-i re'sde inhısâfa âgāz edüp, altı sâ'at otuz dört dakīka murûrunda cirm-i kamerden nısf mikdârı münhasif olup, vasat-ı husûf vâki' oldu; *yef'alullâhu mâ yeşâ'u** ve *yahkümü mâ yürîd***.

Tevcîh-i Eyâlet-i Anadolu bâ-hatt-ı hümâyûn

Hâlâ ber-vech-i arpalık Karahisâr-ı sâhib Sancağı'na mutasarrıf olan Vezîr-i mükerrem Çelik Mehmed Paşa hazretlerine Anadolu Eyâleti ve Vâlî-i

---

1 21-30 Receb 1161 = 17-26 Temmuz 1748. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak "**receb**" yazısı vardır.

2 Ber-mûceb-i ….. eyledi M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü

3 şuhûr-i ….. endûzda M : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek sonradan satırın üstüne yazılmışlardır] Ü

◊ 29 Receb 1161 = 25 Temmuz 1748 Perşembe.

◊◊ 14 Şa'bân 1161 = 9 Ağustos 1748 Cuma.

* يفعل الله ما يشاء = Allah dilediğini yapar" anlamına gelen bu cümle, Kur'ân, İbrâhîm, 14/27. âyetin sonunda yer alan bir kısmıdır.

** يحكم ما يريد = Allah dilediğine hükmeder" anlamına gelen bu cümle, Kur'ân, el-Mâ'ide, 5/1. âyetin sonunda yer alan ufak bir kısmıdır.

Anadolu Vezîr-i zî-şân sa‘âdetlü Süleymân Paşa hazretlerine livây-ı mezbûr, şehr-i şa‘bânu'l-mu‘azzamın onuncu gününde◊ şeref-bahşây-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn mûcebince tevcîh olunup, Âsitâne-i sa‘âdet'de mukīm kapu kethudâlarına mu‘tâd üzere hıl‘at ilbâs buyuruldu.

Vürûd-i haber-i hatt u tenzîl-i Vezîr-i mükerrem Râgıb Mehmed Paşa ez-hükûmet-i Mısr-ı Kāhire ve tevcîh-i eyâlet-i mezbûre

‘Umûmen memâlik-i fesîhatü'l-mesâlik-i İslâmiyye'de vâki‘ eyâlât ve elviyenin[1] tefvîz ve hükûmetleriyle be-nâm olan vülât ve hükkâma ve husûsan **[Ü 70b]** bi'l-intihâb Eyâlet-i Mısır tevcîh ü taklîd olunan vüzerây-ı ‘izâma beher-hâl itâ‘at ü inkıyâd şer‘an ve ‘örfen cümlenin üzerlerine vâcib ve mütehattem ve eğer câdde-i ‘adl ü insâfdan hurûc ve ehrâmât-ı zulm ü i‘tisâfa ‘urûc eder olur ise, ehâlî taraflarından itâle-i dest-i ta‘arruza cesâret olunmayup, rızâ-cûy-i Devlet-i ‘aliyye olarak hakīkat-i hâl ve keyfiyyet-i mâ fi'l-bâllerin Der-sa‘âdet'e ‘arz u i‘lâm ve ‘azl ü tebdîl ve hatt u tenzîl husûsunda taraf-ı hümâyûndan isti‘tâf u istirhâm eylemeleri lâ-büdd ve lâzım ve belki her hâlde emr-i uli'l-emre gerden-dâde-i teslîm olmak rütbe-i vücûbda emr-i mühimm iken, üç seneden berü Vâlî-yi Mısır olan Vezîr-i müşârun ileyh sa‘âdetlü Râgıb Mehmed Paşa hazretlerinin ârâyiş-i zât-ı me‘ârif-simâtları olan cevher-i rüşd ü sedâd-i Hudâ-dâd muktezâsınca ahlâk-ı hasene ve tedbîr-i dil-pezîr-i müstahsene ile küllî[2] umûrda izhâr-ı reviyyet ü dirâyet ve hüsn-i niyyet ve ‘azîmete mukārin vâdî-i insâf u hakkāniyyetde râsih-dem ve evzâ‘ u harekât-ı pesendîdeleri müsellem-i ‘âlem olup, bundan akdem sene-i mâzıyye vekāyi‘inden keyfiyyât-ı Mısır'a dâ’ir cild-i evvel sahâyifinde sebt ü tahrîr olunan hâlâtın iktizâsı üzere mukaddemâ pey-siper-i râh-ı idbâr ve bâdiye-peymây-ı bevâr-ı firâr olan Katâmışlu tâyifesinin isâre eyledikleri gubâr-ı fitne vü fesâdın âsârı, Memleket-i Mısrıyye'nin dâmen-i nizâmın telvîs ve meşreb-i ‘azb **[Ü 71a]** ü râhat u ârâmını tekdîr etmekle, henûz âb-ı sâf-tedbîr ile şüste vü tathîr olunarak mûcib-i ekdâr olan keyfiyyâtın külliyyen izâle vü izmihlâli Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerinin aksây-ı âmâli olup, nefs-i Kāhire ve aktâr u enhâsının nizâm-ı kadîmi üzere ârâmiş ve ehâlîsinin birbirleriyle hüsn-i mu‘âşeret[3] **[M 178a]** ü âmîzişleri husûsunda kalben ve kāliben sa‘y ü gûşişleri derkâr iken, Ümmü'd-dünyâ olan hâk-i Mısır'ın te’sîr-i terbiyeti inzımâmiyle ber-muktezây-ı hılkat-i ru‘ûnet ü huşûnetleri müzdâd ve birbirlerine izhâr-ı husûmet ü enâniyyet mu‘tâdları olmak hasebiyle vücûh-i

◊ 10 Şa‘bân 1161 = 5 Ağustos 1748 Pazartesi. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**şa‘bân**” yazısı vardır.

1 elviyenin Ü : elviye M

2 küllî Ü : her M

3 mu‘âşeret Ü : + mu‘âşeret M

ümerây-ı Mısrıyye ve ocakları ricâlinin mütekellim vahde olan ba‘zı a‘yânı beynlerinde gûnâ-gûn zuhûr eden kelâm-ı zû-şücûnları[1] mu‘âraza vü nifâka ve ‘adem-i ittifâkları münâfese vü şikāka mübeddel olup, Şeyhul'l-beled Huşşâb Hüseyn Bey ve Defterdâr-ı Mısır Abaza Mehmed Bey ve Şarkıyye Hâkimi Halîl Bey ve Anbâr Emîni-yi sâbık ‘Osmân Bey ve sâbıkā Müteferrika-başı dîğer ‘Osmân Bey'i ve bunlara müte‘allık olan tevâbi‘ ve levâhıklarını bilâ-mûcib def‘ u izâle kasdiyle muhârebe ve mukāteleye tesaddî ve hâneleri üzerine varup ahz ü istîsalleriyle agrâz-ı mefsedet-şi‘ârların icrâ dâ‘iyesinde oldukların Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerine ‘arz u ihbâr ve izn ü ruhsatı mutazammın buyuruldu talebinde ibrâm u ısrâr etmeleriyle, müşârun ileyh dahi Mısır Kadısı Efendi'yi serâylarına da‘vet ve bi'l-ma‘iyye mezbûrlara envâ‘-ı pend ü nasîhat ederek: “Bu keyfiyyet rızâ’ullâha muhâlif ve rızây-ı Pâdişâhî'ye mugāyir nâ-şer‘î hareket **[Ü 71b]** ve bî-hûde sefk-i dimâ’ ve hetk-i a‘râzı mûcib hâlet olmağla, vehâmet-i ‘âkıbeti mukarrerdir” deyü işin her sûretini iş‘âr u irâ’et ile hüsn-i müdâfa‘alarında idâre-i kelâm-ı hayriyyet-encâm ve imâta-i ezâ ve mefsedetlerine ikdâm ü ihtimâm olundukça, bir dürlü müfîd ve mü’essir olmayup, ısrâr u ibrâm ve netîce-i kelâm-ı şe’âmet-irtisâmları: “Elbette (البتة) husûs-ı mezbûra izn ü ruhsatı müş‘ir yâ buyuruldu verirsiz ve yâhûd nüzûlü ihtiyâr edersiz” vâdîlerin irâ’et ü îhâm ederek cem‘iyyet ile hücûm u iktihâm eylediklerinde, Vezîr-i müşârun ileyh dahi ehven-i şerreyn olan şıkk-ı sânîyi ihtiyâr ve bu gune hûn-i nâ-hakk-ı Müslimîn'in sefkine cevâz göstermeyüp, ‘adem-i mümâşâtlarında tesebbüt ü metânet izhâr etmeleriyle, beynlerinde mu‘tâd olduğu üzere Vezîr-i müşârun ileyhin önüne düşen ‘azeb ve yeniçeri baş-çavuşları ve sâ’ir ocakların dahi birer ikişer nefer ve ihtiyârları ile serâydan çıkup, memerr olan ‘Azeb-kapusu hizâsına geldiklerinde, matlûbları olan buyurulduyu hâh u nâ-hâh tahrîr etdirmek dâ‘iyesiyle müşârun ileyhi ‘Azeb-kapusu'nda tevkīf ü te’hîr ve bir mikdâr süfehây-ı bed-meşreb, izhâr-ı sû’-i edeb ile ‘inân-gîrâ olmak dâ‘iyesinde olmalarıyla, *“el-Meniyyetü ve le'd-deniyye[2]*”* me’âliyle bir vechile teslîm-i zimâm etmeyüp, tahrîk-i rikâb-ı akdâm ve ‘inân-rîz-i sür‘at ü ihtimâm olduklarında, cem‘iyyet-gâh-ı haşerâtdan üzerlerine havâle-i dâne-i tüfeng ve velvele-i âşûb-i harb ü ceng hüveydâ ve ol mazîk-ı[3] tengde i‘dâm ü ihlâke tesaddîleri rû-nümâ olup, bir vechile necât ü rehâ[4] mutasavver değil iken, hısn-ı hasîn-ı sıyânet-i cenâb-ı Mevlâ'ya ilticâ ile zarar u gezend **[Ü 72a]** erişmeyüp, sad gûne mehâtır u mehâlikden kat‘-ı mesâlik ederek masûnu'l-vücûd mu‘ayyen olan menzile vürûd edüp, ma‘iyyetlerinde bulunan etbâ‘-

1 zû-şücûnları Ü : müşâceret-me’âlleri M

2 le'd-deniyye Ü : لا الدينه M

* المنية و لا الدنيه = Ölüme evet, rezilliğe hayır” anlamına gelen Arapça atasözlerindendir; bk. el-Meydânî, *Mecma‘u'l-Emsâl,* II,303.

3 ve ol mazîk-ı Ü : ol cây-ı M

4 ü rehâ Ü : — M

larından İrsâliyye Ağası ve birkaç nefer çukadâr ve[1] mehterleri hâ'iz-i rütbe-i şehâdet ve bir mikdârı vâye-dâr-ı cerâhat ve raht u bisât ve sâz ü selebleri yağmâ vü gāret olduğu, kendülere câlib-i sermâye-i selâmet olmuş. Bu esnâda cem'iyyet eden haşerât ü hevâmm bagy u tuğyâna ikbâb u ikdâm ve ümerây-ı sâlifü'l-beyânın hânelerine hücûm u iktihâm ile tarafeynden vakt-i gurûba dek muhârebeye kıyâm eylediklerinden sonra, ümerây-ı mûmâ ileyhim tevâbi' ve levâhıklarıyla ba'de'l-gurûb pey-siper-i râh-ı firâr olup, cümlesi terk-i hânumân ve kâr u bâr ve kürbet-i gurbet ihtiyâriyle bâzîçe-i dest-i rûzgâr olmuşlar.

*Kasîratün 'an-tavîletin** yevm-i mezbûrun **[M 178b]** ferdâsında Vezîr-i müşârun ileyhin oldukları menzile izhâr-ı nedâmet ü hacâlet ederek, ocak ihtiyârları ve söz sâhibleri, ya'nî "Bâzî-yi fitnede er-başı ve buk'a-i şerde kemer-başı" olan evbâşlar gelüp, leng u lûk îrâd-ı kelâm-ı vâhiye vâdîsine sülûk ile ma'zeret-hâh-ı ca'lî ve setr-i mel'anet-i cibillî dâ'iyesinde olduklarında, müşârun ileyh hazretleri aslâ infi'âl ü mugāyeret göstermeyüp, ke'l-evvel vekār u metânet-i Müşîrâne ve etvâr ve salâbet-i düstûrâneleri üzere hareket ve keyfiyyet-i mezbûre olmamış misillü izhâr-ı beşâşet ederek mu'âhaze ve mu'âtebeden keff-i lisân ve zımnen cezây-ı 'amellerin havâle-i cenâb-ı Mennân eylemişler. Ba'dehû ber-vech-i muharrer mâdde-i mezkûrenin vukū'unu 'arz u i'lâm zımnında **[Ü 72b]** Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri taraflarından mektûb ve kāyime ve ehâlî-i Mısır lisânından irsâl olunan mahzar, mâh-ı merkūmun evâhırında[2] Der-sa'âdet'e vârid ve vâsıl olup, hulâsa-i mefhûmları ma'lûm-i hümâyûn oldukda, mezbûrların bu gûne harekete cesâretleri temâm merâsim-i 'ubûdiyyete münâfî ve rızây-ı 'aliyyeye mugāyir muktezây-ı şer'-i şerîfin hılâfı olmak hasebiyle bu keyfiyyet zâhir-i hâle nazaran muharrik-i nâ'ire-i gazab-ı Husrevâne ve nüzûl-i şühüb-i 'ateb-i Mülûkâne olmasını eğerçi iktizâ eder idi, lâkin ser-zede-i zuhûr olan hâdise-i mezkûre cem'iyyet-i 'umûmdan sudûr etmekle, cümleyi mu'âhaze ve tenkîl nâ-kābil olduğundan mâ'adâ, henûz güneh ü hakīkati ve menşe' ve 'illeti nâ-ma'lûm olup, içlerinde evâmir-i 'aliyyeye mutâva'at ve rızây-ı hümâyûn tahsîline sarf-ı makderet edenler ile bu bâbda cürm ü kabâhati ve 'adem-i itâ'ate cesâreti mütehakkak olanlar kankı tâ'ifeden ve kimler idiği mu'ayyen ve meczûm olmaduğundan[3] gayri, bu keyfiyyetin vukū'u gılâl-i Haremeyn-i muhteremeyn irsâli ve hulvân-ı kurâ ve İrsâliyye Hazînesi'nin tahsîli vakitleri olup, husûsan techîz-i huccâc-ı Mısrıyye mevsimine tesâdüf eyledüğüne

1 ve Ü : — M

* قصيرة عن طويلة = Hurma, hurma ağacındandır" gibi bir anlama gelen bu cümle, sözün uzatılmaması anlamında kullanılan Arapça atasözlerindendir; bk. el-Meydânî, *Mecma'u'l-Emsâl,* II,106.

2 21-29 Şa'bân 1161 = 16-24 Ağustos 1748. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak "**şa'bân**" yazısı vardır.

3 olmaduğundan Ü : olmadığından M

binâ'en, lâzımü'l-ihtimâm olan mevâdd-ı merkūmeyi 'urza-i tesvîf ü te'hîr ve bâ'is-i ta'tîl ü taksîr olacak hâletden sıyânet ve cârullah olan ehâlî-i Haremeyn'i hafakān u ıztırâb-ı bâlden vikāyet ü himâyet zımnında husûsât-ı merkūmeye mikdâr-ı zerre tedennî ve noksân ve menkasat ü ziyân târî olmayup, cümlesi vakt ü zemâniyle **[Ü 73a]** karîn-i temşiyet ve itmâm-ı umûr-i Mısrıyye mecrây-ı tabî'îsinden çıkmayup, nizâm-ı aslîsi üzere rehîn-i ru'yet ü intizâm olmak şartıyla bu bâbda vâki' olan cürm ü taksîrât ve zuhûr eden cesâret ve seyyi'âtları, mehâsin-i işfâk-ı Şâhâne ve mekârim-i ahlâk-ı Pâdişâhâne'den 'afv u safh buyurılup, Tevliyet-i Mısır bin yüz altmış bir senesi tûtu ibtidâsından◊ zabt olunmak üzere 'avatıf-ı 'aliyyeden şeref-bahş-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn mûcebince sâbıkā Sadrıa'zam Kethudâsı olup, bundan mukaddemce rütbe-i vâlâ-yı Vezâret ile Mora mansıbı ihsân buyurılan Vezîr-i 'âlî-şân sa'âdetlü[1] Yeğen 'Ali Paşa hazretlerine, mâh-ı merkūmun yirmi üçüncü gününde◊◊ eğerçi tevcîh buyurulmuşidi. Lâkin Mora Muhassıllığı kesîru'l-îrâd olan mukāta'âtdan olup, Vezîr-i müşârun ileyh henûz tahsîline mübâşeret etmişiken, bu vechile me'mûriyyeti, mâl-ı mîrînin kesr u noksânına bâ'is olur hâlet olduğundan gayri, Vezîr-i müşârun ileyh 'illet-i mizâcından bahs ile 'adem-i iktidârını dahi tahrîr u beyân ve dâmen-i i'tizâr u isti'fâya âvîzân[2] olmağla, mansıb-ı mezkûruna Vezîr-i müşârun ileyhe ibkā ve mukarrer ve ber-vech-i arpalık hâlâ İç-il Sancağı'na mutasarrıf olan Sadr-ı esbak Vezîr-i celîlü'ş-şân sa'âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretleri fi'l-asl Mısır'ın[3] **[M 179a]** ahvâline vâkıf ve dekāyık-ı umûr-i Kāhire'yi 'ârif düstûr-i huceste-zuhûr olmalarıyla, yine[4] sene-i mezkûre tûtünden zabt etmek üzere◊◊◊ şehr-i ramazân-ı şerîfin on dokuzuncu gününde◊4 bâ-hatt-ı hümâyûn Eyâlet-i Mısır müşârun ileyhe tevcîh ve nakl ü îsâl içün Donanma-yı hümâyûn kalyonları ta'yîn olunup, ber-vech-i meşrûh münhall olan İç-il Sancağı dahi **[Ü 73b]** hâlâ Resimo Kal'ası muhâfızı Vezîr-i mükerrem sa'âdetlü Köse 'Ali Paşa hazretlerine 'inâyet buyuruldu. Bu hılâlde müşârun ileyh sa'âdetlü Râgıb Mehmed Paşa hazretlerinin meftûr oldukları safây-ı[5] tab'-ı istikāmet-nümûn ve ıhlâs-ı

◊ Tût: Mısır'da Kıptîler'in yılbaşı olan ve eylülün dördünde başlayan ay olduğuna göre (bk. Pakalın, *OTDTS,* III,535), 4 Eylül 1161 = 22 Ramazan 1161 Pazar'a, bugün kullandığımız takvîmde ise 15 Eylül 1748 tarihine tesadüf etmektedir.

1 sa'âdetlü Ü : — M

◊◊ 23 Şa'bân 1161 = 18 Ağustos 1748 Pazar. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak "**şa'bân**" yazısı vardır.

2 olduğundan ….. âvîzân M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sol kenarına yazılmıştır] Ü

3 Mısır'ın Ü : + Msır'ın M

4 yine Ü : — M

◊◊◊ Tût: Mısır'da Kıptîler'in yılbaşı olan ve eylülün dördünde başlayan ay olduğuna göre (bk. Pakalın, *OTDTS,* III,535), 4 Eylül 1161 = 22 Ramazan 1161 Pazar'a, bugün kullandığımız takvîmde ise 15 Eylül 1748 tarihine tesadüf etmektedir.

◊4 19 Ramazân 1161= 12 Eylül 1748 Perşembe.

5 safây-ı Ü : — M

derûn-i sadâkat-meşhûnları ez-kadîm ma‘lûm-i hümâyûn ve haklarında iltifât-ı ‘aliyye-i Husrevâne dâ’imiyyü'z-zuhûr ve ebed-makrûn olup, bu bâbda berây-ı tesliyet mücerred mir’ât-i hâlden def‘-i jeng-i küdûret[1] ve terfî‘-i şân ü menziletleri kasdiyle mu‘azzez ü muhterem[2], bir gün akdem Mısır'dan nehzat ü hareket ve cânib-i Rûm'a ‘atf-ı zimâm-ı ‘azîmet eylemelerine vesîle olmak içün Dîvân-ı bülend-erkan-ı Devlet-i ‘aliyye'de kubbe-nişînlik ile câh-ı vâlâ-yı Nişâncılık ‘inâyet ü ihsân olunduğunu müş‘ir şeref-bahş-ı sudûr olan emr-i ‘âlî-şân cânib-i Mısır'a tesyîr u irsâl ve tekrâr te’kîd ü isti‘câl dahi buyurulmağla, vâkı‘â bu vechile hakkında enzâr-ı ‘aliyye derkâr olduğu cihetden müşârun ileyhin hisâb u kitâb kaydıyla Mısır'da te’hîr u tevkīfi iktizâ etmeyüp, debdebe-i düstûrâneleriyle berren ‘inân-tâb-ı cânib-i Rûm oldular[3]. Hattâ Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerinin âsâr-ı tab‘-ı me‘ârif-disârlarından olup, bundan akdem zîb-efzây-ı mecmû‘a-i iştihâr olan gazel-i belâgat-şi‘ârlarından, **nazm**:

Kelâl geldi tasarrufdan Ümm-i dünyâ'yı
Yeter şu Kāhire'nin kahrı ‘azm-i Rûm edelim*

beytinin me’âli bu def‘a tefe’’ül gûne hasb-i hâl-i hayriyyet-iştimâlleri vâki‘ olmuşdur.

Sâniha

Çünki Mısır-ı nâdiretü'l-‘asr-ı bî-hemtâ, kinâne-i cenâb-ı Kibriyâ olup, kesret-i ecnâs-i akvât ve vefret-i envâ‘-ı hubûbât ile memlû bir enbâr-ı kesîru'l-berekât olmağla, nevâle-i zevâdesi etrâf u enhâ-yı ‘âleme mebzûl ve râygân ve sedd-i seleme-i iştihây-ı cihân ü cihâniyân olduğu gibi, Ümmü'd-dünyâ künyesiyle dahi mükennâ olduğundan nâşî, meşîme-i hâkinden zemân zemân tevellüd eden mevâlîd-i fiten-i mâder-be-hatâ ve zâde-i hâdise-i şekā-intimânın cünbiş-nümâ-yı gehvâre-i şuhûd olan velvele-i felek-peymâ ve gulgule-i ferkad-sâsı, tahdîş-i sâmi‘a-i ‘âlemiyân olmadan hâlî olmayup, her bâr manzûr-i dide-i i‘tibâr ve hîre-sâz-ı çeşm-i rûzgâr olmadadır. Vâkı‘â hîn-i fethinden bu âna gelince belde-i Kāhire'de vakit vakit **[Ü 74a]** gubâr-engîz-i vukū‘ olan gird-bâd-ı inkılâbât ve mesmû‘ u şuyû‘ bulan fitne vü fesâdât gûyyâ ‘âdet-i kadîme ve kavâ‘id-i müstedîme icrâsı misillü bir hâlet-i ‘ibret-nümâ ve peyâ-pey zuhûr eden ceng ü cidâl ve ‘azl ü nasb-ı ihtilâl, ‘örf-i beled ve ilf-i nîk ü bed mesâbesinde bir ma‘nâ olduğu tevârîh-şinâsân-ı zemâneye rûşen ü hüveydâdır. Bi-hamdihî Sübhânehû ve Te‘âlâ yümn-i teveccühât-ı cenâb-ı Cihân-

1 meftûr ….. küdûret M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü
2 ve muhterem Ü : — M
3 ve tekrâr ….. oldular M : + [Bu kısım metinde üzeri çizilen “buyuruldu” kelimesi yerine buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sol kenarına yazılmıştır] Ü
* Gerçekten bu beyit Râgıb Paşa'nın gazellerindendir; bk. Mehmed Râgıb Paşa, *Dîvân-ı Râgıb*, İstanbul 1253/1837, s.39.

bânî ve hüsn-i nezâret-i hazret-i gîtî-sitânî inzımâmiyle iklîm-i Mısır'ın bu gûne münhall olan ‘ukde-i ser-rişte-i nizâmı derhâl pezîrây-ı hüsn-i intizâm ve efzâyiş-i sâmân ile[1] âsâyiş ü ârâm olup, tenfîz-i evâmir-i ‘aliyye ve tenvîr-i menâr-ı ahkâm-ı şer‘iyye olunarak, gılâl-i Haremeyn-i muhteremeyn[2] sâl-be-sâl nakl ü îsâl ve hulvân-ı kurâ ve emvâl-i mîriyye dahi ber-vech-i isti‘câl evvel-be-evvel Hazîne-i ‘âmire['ye][3] tesyîr u irsâl olunup[4], ol erâzî-yi mukaddesenin sükkân ü kuttânı bi-mennihi'l-Mennân hem-hâbe ve dûşîze-i refâh-ı hâl ve râhat-güzîn-i ferâğ-ı bâl olmalarıyla, el-ân ruhsâre-i Memâlik-i İslâmiyye'de envâr-ı râhat ü beşâşet leme‘ân ve neyyir-i emn ü emân, tâbiş ü rahşân olduğu ke'ş-şems-i fî râbi‘ati'n-nehâr zâhir u nümâyân ve müstağnin ‘ani'l-beyândır. Cenâb-ı Hudâyı min‘âm[5], memdûd-i mefârık-ı enâm olan zıll-ı zalîl-i Hıdîvâne'yi ilâ âhıri'l-eyyâm mü’ebbed ve ber-devâm ve tırâz-ı dâmen-i yevmü'l-kıyâm eyleye, âmîn.

Vürûd-i [M 179b] haber-i vefât-ı Vezîr Süleymân Paşa, mutasarrıf-ı Karahisâr

Bundan akdem Anadolu Vâlîsi olup, hâlâ ber-vech-i arpalık Karahisâr-ı sâhib Sancağı'na mutasarrıf olan sâbıkā Edirne Bostancı-başısı müşârun ileyh Vezîr Süleymân Paşa, bi-emrillâhi Te‘âlâ hulûl-i ecel-i müsemmâ ile târik-i kâr u bâr-ı fenâ ve ‘âzim-i dâr-ı bekā olduğu haberi, şehr-i ramazân-ı şerîfin on dokuzuncu gününde◊ Âsitâne-i sa‘âdet'e vârid olmağla, emvâl ü eşyâ ve devâbb ü mevâşîsini **[Ü 74b]** zabt içün emr-i şerîf ile Mübâşir ta‘yîn olunup, bâlâda zikr olunduğu üzere Vezîr-i müşârun ileyhin taht-ı nikâhında olan ‘iffet-nişân Zübeyde Sultân hazretlerinin şer‘an iktizâ eden mehr-i mü’ecceli terekesinden tahsîli takdîm ve ma‘adâsı erbâb-ı düyûna taksîm olunmak üzere veresesine redd ü teslîm olunmak fermân buyuruldu.

Haber-i vefât-ı Vâlî-i Cıldır Vezîr İshak Paşa ve tevcîh-i eyâlet-i mezbûre be-ferzend-i hod Ahmed Paşa* ez-mîr-i mîrân

Hâlâ Cıldır Vâlîsi olan Vezîr İshak Paşa, bunca zemândan berü eyâlet-i mezbûreye mutasarrıf ve hânedân ve hıdemât-ı Devlet-i ‘aliyye'de sadâkat ile

---

1 ve efzâyiş-i sâmân ile M : + [Bu kelimeler metinde üzeri çizilen “ve müstelzim-i” yerine buraya girmesi işaret edilerek satırın üstüne yazılmışlardır] Ü
2 -i muhteremeyn Ü : — M
3 ‘âmire['ye] Ü : ‘âmire ile M
4 olunup Ü : olunmağla M
5 min‘âm Ü : müte‘âl M
◊ 19 Ramazân 1161= 12 Eylül 1748 Perşembe.
* Burada adı geçen Ahmed Paşa ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Tarih-i İzzî* nüshasının s.369'un sol kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Mezbûr Ahmed Paşa tûğ-i sâlise mâlik ve bu mahal tahrîrinden on bir gün akdem re’s-i maktû‘u Âsitâne'ye gelmişdir; *ilâ rahmetillah*”.

tahsîl-i nâm ü şân ve sinni ‘akd-i ‘âşiri güzerân etmiş[1] pîr-i nâ-tüvân olmağla, hânumân-i nâ-be-sâmân-ı fenâdan rû-gerdân ve râhile-bend-i râh-revân-ı vâdî-yi hâmûşân olduğu Der-sa‘âdet'e ‘arz u inhâ olunmağla, mîr-i mîrân-ı kirâmdan hâlâ Oltı Sancağı mutasarrıfı olup, müteveffây-ı müşârun ileyhin hayru'l-halef-i necl-i bâhiru'ş-şerefi olan el-Hâc Ahmed Paşa hazretleri hakkında âfitâb-ı gîtî-firûz-i ‘avâtıf-ı Cihân-bânî leme‘ân ve ol hânedân-ı kadîmin kemâ-kân ma‘mûr u âbâdân olması irâdesiyle merâhim-i bî-pâyân-ı Cihân-bânî, ‘unvân-ı menşûr-i hâl ü şânı olmağla, mâh-ı merkūmun yirmi sekizinci gününde◊ Rumeli Beylerbeyiliği Pâyesi'yle Cıldır Eyâleti, mîr-i mîrân-ı mûmâ ileyhe tevcîh ü ‘inâyet ve ihrâz-ı rütbe-i Vezâret'e kesb-i liyâkat ile karîn-i sürûr u behcet buyurılup, ol hânedân-ı kadîmin ibkā vü ihyâsına mûcib hâlet-i hayr u bereket oldu.

Nüzûl-i kesret-i emtâr ve hubûb-i şiddet-i rûzgâr

İşbu sene-i mübârekede gurre-i şehr-i şevvâlü'l-mükerrem -ki evvel-i yevm-i ‘îd-i fıtrdır- şuhûr-i Rûmiyye'den mâh-ı eylûlün on ikinci gününde◊◊ vâki‘ olup, meşiyyet-i ezeliyye-i cenâb-ı Kirdgâr ve hareket-i kasrî-i çerh-ı devvâr ile **[Ü 75a]** yevm-i mezbûrda şems ü kamer ve ‘Utârid'in Burc-i Mîzân'a tahvîlleri birden tesâdüf etmek hasebiyle câsûs-i eflâk olan erbâb-ı fenden ba‘zı tecribe-kârân-ı zemân: “Bu gûne tahvîlât-ı neyyirât-ı selâsenin burc-ı vâhidde ictimâ‘ı, *‘Lâ ya‘lemu'l-gaybe illallah**’ gālibâ şiddet-i hubûb-i riyâh ve kesret-i katerât-ı emtâr vukū‘una delâlet eder bir ma‘nâdır” deyü mukaddemâ lisâna getürüp, tefevvüh etmişler idi.

Vâkı‘â bi-emr-i Hudâ yevm-i isneyn-i ‘arefeden ‘îd-i sa‘îdin ikinci gününe gelince◊◊◊ bir rütbede katerât-ı bârân rîzân ve tünd-bâd-ı saht-vezân hîzân oldu ki, şâh-râh-ı kûçe vü bâzârda seyelân eden seyl-i deryâ-bârdan mânend-i Rûd-i Nîl niçe enhâr bedîdâr olmağla, derûn-i şehr-i İstanbul'da ve etrâf u enhâda vâki‘ niçe köhne cidâr ve menâzil, hazîz-ı hâke mâ’il ve niçe karîn-i indirâs olmuş ebniye-i ‘âliye esâsından zemîne nâzil olup, semt-i Sa‘d-

---

1 bunca zemândan ….. etmiş M : + [Bu kısım muhtemelen sonradan sayfanın sol kenarına yazılmıştır] Ü

◊ 28 Ramazân 1161 = 21 Eylül 1748 Cumartesi. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**ramazân**” yazısı vardır.

◊◊ 1 Şevvâl 1161 = 24 Eylül 1748 Salı. Burada belirtilen 12 Eylül, o gün kullanılan Jülyen takvîmine göredir. Bununla beraber bu tarih, Jülyen'e göre TTK'nun sitesinde 13 Eylül olarak görünmektedir.

* لا يعلم الغيب الا الله = Allah'tan başka kimse gaybı bilmez” anlamına gelen bu cümle “*Lâ ya‘lemü men fi's-semâvâti ve'l-arzı'l-gaybe illallâh* = لا يعلم من فى السموات و الارض الغيب الا الله Göklerde ve yerde, Allah'tan başka kimse gaybı bilmez” meâlindeki Kur’ân, en-Neml 27/65. âyetin baş taraflarında yer alan kısımdan hareketle söylenmiş gözüküyor.

◊◊◊ 2 Şevvâl 1161 = 25 Eylül 1748 Çarşamba.

âbâd'da memerr-i seyl olan nehirlerin kurb-i civârında vâki‘ niçe bağçe ve besâtînin eşcâr ve mahsûlât ve sebzevâtını ve sâ’ir bu makūle eşyâyı ve ehâlînin ba‘zı hayvânâtını sürüp, halîc-i Kostantıniyye'ye tesrîb ü ilkā ile Seylü'l-‘Arim hâletleri rû-nümâ ve Boğaz-içi'nde vâki‘ Göksu Deresi'nde dahi bir gûne seyl-i ‘azîm peydâ olmuşdur ki, ol havâlîde olan fezây-ı bî-intihâda mânend-i deryâ sûret-i telâtum hüveydâ olup, nehr-i mezbûr üzerine memdûd olan cisr-i mümteni‘u'l-indirâsı esâsından perâkende ve külliyyen deryâya sevk u tesyîr eyledüğünden mâ‘adâ[1], ba‘zı kāyık-hâne ve sâhil-hâneler[2] **[M 180a]** darebât-ı emvâc-ı seylâbdan müşrif-i harâb ve ba‘zısı dahi kemâl-i ıztırâb ile secde-ber-i seccâde-i türâb oldu. Hattâ yevm-i mezbûrda bir sefîne-i kûh-endâm **[Ü 75b]** ‘adem-i müsâ‘ade-i eyyâm ile nehr-i mezbûru lîmân-ı emân ittihâz edüp, ahmâl-i piyâz ile bâr-sâz-ı nizâm ve ol mersâ-yı râhat-irtisâmda lenger-endâz-ı ârâm olmuşiken, tezâhum-i seyl-i Kulzüm-cûş, sefîne-i mezbûreyi keştî-i Nûh-âsâ dest-hûş-i hurûş ederek, *“Tecri'r-riyâhu bimâ lâ-teştehi's-süfün**”* mü’eddâsı üzere cânib-i sâhilde çayırlık olan sahrâ intihâsında bir mîl mikdârı nehirden mesâfe mahalde vâki‘ bir dıraht-ı müntehâ hizâsına isrâ vü ilkā[3] edüp, derûnunda olan mellâhîn-i celâdet-âyîn, mesâyir-i berr u bahrı ve mesâlik-i huşk ü teri ân-ı vâhidde seyr u temâşâ etmeleriyle, bu gûne cilve-nümâ olan şîve-i rûzgâra hande-fermâ oldular. Lâkin bi-vikāyetillâhi Te‘âlâ sefîne-i mezbûreye mevce-i zarar u gezend bir dürlü latma-zen-i hasâret olmayup, nihâyetü'l-emr karadan deryâya tesyîrinde i‘mâl-i âlât-ı cerr-i eskāl ve ibdâ‘-ı edevât-ı hibâl ve sanâyi‘-i eşkâl ile fünûn-i hendesiyyede tefennün ve merâkib-i[4] süfün, erâzî ve deryâda bâd-peymây-ı vâdî-i te‘ayyün olmasını[5] teyakkun eylediler.

Bi-hamdihî Sübhânehû ve Te‘âlâ gerek İstanbul'da ve gerek hâricinde nüfûs-i insândan bir müteneffis, leked-hûrde-i dest-i rûzgâr ve pâ-mâl-i seyl-i nâ-pâydâr olmayup, katerât-ı nâzile mahz-ı rahmet ve ‘ayn-ı zülâl-i hayr u bereket olduğuna herkes tefe’’ül gûne izhâr-ı reviyyet ü beşâşet ederek, tahdîs-i ni‘met zımnında vâcibe-i şükrü edâya mübâderet eylediler.

Zuhûrât-ı mezkûre, nâdiretü'l-vukū‘ olan hâlât-ı garîbe-i mev‘iza-simâtdan müstevcibü'l-‘ibret bir keyfiyyet olmağla, **[Ü 76a]** müstakbilîne tezkîr-i mâ-mazâ kasdiyle sebt-i cerîde-i vekāyi‘ kılındı.

---

1 nehr-i mezbûr ….. mâ‘adâ M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sol kenarına yazılmıştır] Ü

2 ve sâhil-hâneler Ü : + ve sâhil-hâneler M

* تجرى الرياح بما لا تشتهى السفن = Rüzgâr bazen gemilerin istemediği yönden eser” anlamına gelen bu cümle, meşhûr Arap şâirlerinden el-Mütenebbî'nin (915-965) şiirlerinde geçen bir mısrâdır; bk. *Dîvânü'l-Mütenebbî*, Beyrût 1403/1983, s.472; sonradan atasözü haline gelmiş gözüküyor; bk. el-Meydânî, *Mecma‘u'l-Emsâl,* I,151.

3 isrâ vü ilkā Ü : ilkā vü isrâ M

4 hendesiyyede tefennün ve merâkib-i Ü : hendesede tefennün edenler, merâkib ve M

5 olmasını Ü : olmalarını M

Der[1]-zikr-i binây-ı kasr-ı hümâyûn-i letâfet-nümûn der-kurb-i Sâhil-serây-ı Beşiktaş

Nüzhet-gâh-ı hümâyûndan Sâhil-serây-ı Beşiktaş'ın verâsı ve Dolmabağçe'nin kurb-i hizâsında vâki‘ bir tarafı sahrây-ı nihilistân ve bir cânibi sebze-zâr-ı hadâyık-ı dil-sitân olup, rûy-i deryâya ve ruhsâre-i fezây-ı ferah-fezâya nezâret-i kâmile ve nesîm-i ‘abîr-âmîz-i hevâ ile letâfet-i şâmilesi erbâb-ı tab‘-i selîme hüveydâ olan mevki‘-i mu‘allâ ve tell-i refî‘-i dil-güşâ üzerine bundan akdem ber-muktezây-ı mevâsim ü ezmân gâhîce sâyebân-ı gerdûn-nişân vaz‘ıyla teşrîf-i hümâyun vukū‘undan nâşî, teşhîz-i hâtır-ı safâ-mezâhir-i Mülûkâne'ye bâdî olarak iltifât ü i‘tibâra ahrâ bir cây-i dil-ârâ olmağla, tell-i mezbûrun bâlâsına bir kasr-ı cihân-nümâ binâsına irâde-i ‘aliyye zuhûr ve hâlâ Şehr Emîni Yûsuf Efendi emr-i binâya me’mûr olup, zemân-ı kalîlde kesîru'l-enhâ bir eser-i cemîl rû-nümâ ve vâkı‘â zamâyim ü levâhıkıyla iki kasr-ı ra‘nâ ibdâ‘ u inşâ olundu ki, irtifâ‘-ı zemîn-i dil-nişîn ve imtidâd-ı medd-i nigâha imdâdı zâhir-i safâ-âyîn bir teferrüc-gâh-ı güzîn olup, **mısra‘**[2]:

Riyâz-ı cennete nezâre kābildir zemîninden*

me’âli temâm vasf-ı hâli olmuşdur. İttisâlinde vâki‘ sâha-i fesîhanın neşîb ü firâz ve nâ-hemvâr mevâzı‘ı, i‘mâl-i me‘âvil-i ihtimâm ile musattah bir fezây-ı hazrâ-fâm ve atım atım çemen suffeler ile ârâyiş-pezîr-i nizâm olup, ol makām-ı dilkeş ü dil-ârâya hâhiş ü dil-dâdelik ve safâ-efzây-ı temâşâsında güşâyiş ü âzâdelik derkâr olmağla, evâyil-i mâh-ı merkūmda◊ **[Ü 76b]** ber-vech-i ta‘cîl bisât u mefrûşât ile tezyîn ü tekmîl olunmuşidi. Çünki bu eyyâm-ı behcet-irtisâmda cenâb-ı Şehinşâh-ı Dârâ-gulâm hazretleri göç-i hümâyûn ile Sâhil-serây-ı mezkûrda bulunmaları hasebiyle, de’b-i dîrîn-i Saltanat-ı ebed-karîn üzere ‘îdeynin ikinci günü◊◊ Seray-ı hümâyûn-i ‘âmirede vâki‘ **[M 180b]** Gülhâne nâm mevzi‘-i hurrem, makdem-i sa‘âdet-tev’em-i Husrevâne ile gıbta-zây-ı gülzâr-ı İrem olup, yevm-i mezbûrda re’fetlü[3] Sadrıa‘zam ve semâhatli Şeyhulislâm Efendi hazerâtı dahi mahall-i mezbûra da‘vet ile mükerrem ve pâ-bûs-i hümâyûn ile mazhar-ı lihâza-i ‘inâyet ü kerem ola gelmeleriyle, bu sene-i mübâreke ‘îd-i fıtrında ber-vech-i muharrer icrâsı mu‘tâd olan Gülhâne merâsimi, bu def‘a Gülhâne-i nev i‘tibâr olunan sâlifü'l-beyân kasr-ı nev-bünyân[4] ve fezây-ı letâfet-iktirânda olmak üzere fermân

1 Der Ü : — M
2 **mısra‘** Ü : [mısra]‘ M
* Bu mısrâın İstanbullu Abdurrahmân Efendi'ye âit olarak gösterildiği yerlerden biri için bk. meselâ Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri,* İstanbul 1333, II,315.
◊ 1-10 Şevvâl 1161 = 24 Eylül - 3 Ekim 1748. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.
◊◊ 2 Şevvâl 1161 = 25 Eylül 1748 Çarşamba.
3 re’fetlü Ü : — M
4 -bünyân Ü : — M

sudûruna binâ'en, mahall-i mezbûrda vâki‘ taraf taraf çemen suffe ve neşîmenler, hıyâm ve sâyebânlar ile mânend-i Kasr-ı Havernak her biri bir gûne ârâyiş ü revnak bulup, husûsan makarr-ı hâssa-i Mülûkâne olan kasr-ı safâ-âyîn, ferş-i zerrîn ve[1] envâ‘-ı ezâhîr ile tezyîn olunmağla, ol gül-i bâğ-ı Hılâfet ve gülbün-tırâz-ı gülşen-i Saltanat hazretleri teşrîf ve ber-vech-i mu‘tâd[2] müşârun ileyhimâ hazerâtı dahi şeref-i huzûr ile taltîf buyurulmağın, bâ‘is-i tenşît-ı hâtır olur ba‘zı melâ‘ib ü mezâhik temâşâsı ve ol cây-ı ferah-zânın iktizây-ı hevây-ı rûh-efzâsından kesb-i neşât ve tahsîl-i dest-mâye-i[3] inbisât ile herkes safâ-yâb olup, Câmi‘u'l-hurûf dâ‘îleri dahi hıdmet-i teşrîfât ile bi'l-me'mûriyye[4] mahall-i mezbûrda bulunmak hasebiyle zemân ve mekâna[5] münâsib işbu târîh-i hoş-âyende, vesâtat-ı hazret-i Âsafî ile manzûr-i hümâyûn ve hakkımda ‘inâyet ü iltifât-ı seniyye rû-nümûn olmuşdur. **Li-münşi'ihî**:

Şehinşâh-ı cihân Sultân Mahmûd
Deri derbânı Keykâvus ü Husrev **[Ü 77a]**
Sehâb-ı lutfu ihyâsıdır aktâr
Sadây-ı kahrıdır âfâka bahnev (بخنو)
‘İbâda cûd u in‘âmı peyâ-pey
Bilâda cünd-i ahkâmı revâ-rev
Her âsârı olup, memdûh-i ‘âlem
Senâyeş ez-zebân-ı hâme bişnev
Kudûmüyle bu nüzhet-gâha dirler
Hümâyûn şev, masûn şev, pür-safâ şev
Tulû‘-i ‘îd-gâh-ı behcet olsun
Hilâl ü mihr-i ikbâli nevâ-nev
Şümûs-i zât-ı zılliyyet-medârı
Felek döndükce salsun dehre pertev
Çü-berg u gonca-i ‘İzzî iki târîh
Bu âsâra gül-âsâ oldu peyrev

1 ferş-i zerrîn ve Ü : — M
2 ve ber-vech-i mu‘tâd Ü : buyurup M
3 dest-mâye-i Ü : — M
4 bi'l-me'mûriyye Ü : me'mûren M
5 zemân ve mekâna Ü : mahalle M

Dü-zîbâ kasr ile ra‘nâ açılmış **sene 1161**[1]

(دو زیبا قصر ایله رعنا اچلمش)

Ferah-efzâ zihî Gülhâne-i nev **sene 1161**[2]

(فرح افزا زهی کلخانه نو)

Vukū‘-i tevcîhât-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ ba‘de ez-vürûd-i haber-i vefât-ı Vezîr Mehmed Paşa, Muhassıl-ı Livâ’-i Aydın

Bundan akdem Kethudây-ı Bevvâbîn-i Sultânî iken mertebe-i vâlâ-yı Vezâret ‘inâyet ve çend müddetden berü ba‘zı eyâlet zabtı ile[3] mesned-ârây-ı hükûmet olup, hâlâ Aydın Muhassılı olan müşârun ileyh Vezîr Mehmed Paşa, dâ’-i bî-devâ’-i inkisâr-ı fukarâya mübtelâ ve hulûl-i ecel-i müsemmâ ile ‘âzim-i dâr-ı cezâ olduğu haberi, evâ’il-i mâh-ı merkūmda◊ Âsitâne-i sa‘âdet'e vârid ve mansıb-ı mezbûr mahlûl olmağla, ber-vech-i mâlikâne yüz bin guruş mâl-ı mu‘accele ile altmış iki senesi muharreminden◊◊ zabt etmek üzere hâlâ Rumeli Vâlîsi Vezîr-i rûşen-zamîr[4] sa‘âdetlü Yahyâ Paşa hazretlerine ve Rumeli[5] Eyâleti, hâlâ Eğriboz Muhâfızı merhûm ‘Osmân Paşa-zâde Vezîr-i merâhim-semîr[6] sa‘âdetlü Ahmed Paşa hazretlerine **[Ü 77b]** ve Eğriboz Muhâfızlığı, Karlı-ili Sancağı inzımâmiyle sâbıkā Kıbrıs Muhassılı olan Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü el-Hâc Ebûbekir Paşa hazretlerine bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh ü ‘inâyet[7] buyuruldu.

İbkā ve tevcîh-i menâsıb-ı Dîvânî

Kā‘ide-i Devlet-i ‘aliyye üzere beher sene ‘îd-i fıtr ‘akabinde menâsıb-ı Dîvânî ve piyâde ve süvârî ağalıkları tevcîh ve ibkā olunagelmekle, bu def‘a dahi mâh-ı merkūmun onuncu yevm-i hamîsde◊◊◊ vâki‘ olmağla, sene-i mâzıyyede tahrîr u işâret olunduğu üzere bâb-ı Âsafî'de istihdâm olunan ricâl mansıbları ve Defterdârlık ve ekser ümenâ ve ağalıklar kemâ-kân ibkā ve

1 **sene 1161** Ü : — M
2 **sene 1161** Ü : — M
3 ile M : — Ü
◊ 1-10 Şevvâl 1161 = 24 Eylül - 3 Ekim 1748. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.
◊◊ 1 Muharrem 1162 = 22 Aralık 1748 Pazar.
4 rûşen-zamîr Ü : mükerrem M
5 Rumeli Ü : [Ru]meli M
6 merâhim-semîr Ü : mükerrem M
7 ü ‘inâyet Ü : — M
◊◊◊ 10 Şevvâl 1161 = 3 Ekim 1748 Perşembe. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.

mukarrer buyurılup, ancak Mîr-i ‘alemlik, Kapucu-başı ‘Abdülbâkī Ağa'ya ve Sipâh Ağalığı, Kadı Halîl Ağa'ya ve Silahdâr Ağalığı[1], Rikâbdâr Süleymân Ağa'ya ve Nişâncılık, sâbıkā Defter Emîni Sa‘îd Efendi'ye ve Defter Emâneti, Arpa Emîni el-Hâc Halîl Efendi'ye ve Büyük Rûznâme, sâbıkā[2] Re’îsülküttâb el-Hâc Mustafa Efendi'ye ve Baş-muhâsebe sâbıkı Halîl Efendi ve Anadolu, sâbıkā Cizye Muhâsebecisi Râmî Paşa-zâde Mustafa Beyefendi'ye ve Yeniçeri Kâtibi, Cizye-i sâbık Emnî Mehmed Beyefendi'ye[3] **[M 181a]** ve Arpa Emâneti, sâbıkā Mâliyye Subhî Mehmed Efendi'ye ve Mukābele-i Süvârî, sâbıkā Anadolu Nazîf Mustafa Efendi'ye ve Cizye Muhâsebesi, sâbıkā Mukābeleci Seyyid ‘Ali Efendi'ye ve Mevkūfât, muvakkaten sâbıkā Küçük Rûznâme Bekir Paşa-zâde Süleymân Beyefendi'ye ve Mâliyye, sâbıkā Ordu Defterdârı ‘İzzet Paşa dâmâdı Mustafa Beyefendi'ye ve Sipâh Kitâbeti, sâbıkı Hânım-zâde Mehmed Efendi'ye **[Ü 78a]** ve Silahdâr Kitâbeti, Büyük Kal‘a Tezkirecisi Mahmûd Efendi'ye ve Küçük Rûznâme, sâbıkı Subhî-zâde ‘Abdullah Efendi'ye ve Piyâde Mukābelesi, sâbıkā Küçük Rûznâme Ağa-zâde İsma‘îl Beyefendi'ye ve Kalyonlar Kitâbeti, sâbıkā Tophâne Nâzırı Sa‘dullah Efendi yeğeni Mustafa Efendi'ye ve Cebeciler Kitâbeti, sâbıkı Mehmed Efendi'ye ve Tophâne Nezâreti, sâbıkı Köse İsma‘îl Efendi'ye ve İstanbul Barut-hânesi Nezâreti, sâbıkā Cizye Baş-bâkī Kulu Hacı Hamza Ağa'ya ve sâ’ir[4] hıl‘at ilbâs olunmayup, ancak ru’ûs-i hümâyûn verilan menâsıb dahi erbâb-ı istihkāka müceddeden tevcîh ü ‘inâyet buyurılup, niçeleri dahi ber-vech-i nakd ‘atıyye-i Pâdişâhî ile mesrûr buyuruldu.

Tertîb-i ziyâfet-i Sadrıa‘zam-ı ‘âlî-makām berây-ı Pâdişâh-ı İslâm ve Şehinşâh-ı Dârâ-gulâm *edâmallâhu Te‘âlâ ilâ yevmi'l-kıyâm*[*]

Devlet-i ‘aliyye-i dâ’imü'l-karâr ve Saltanat-ı seniyye-i ebediyyü'l-istimrârda mesned-ârây-ı Sadâret-i ‘uzmâ ve müttekâ-pîrây-ı Vekâlet-i kübrâ olan vüzerây-ı ‘izâm ve vükelây-ı fihâm hazerâtı, îfây-ı merâsim-i ‘ubûdiyyet ve izhâr-ı şükr-i eyâdî-i Veliyy-i ni‘met zımnında a‘kāb-ı a‘yâd-ı bâhiretü'l-is‘âd-ı fıtrda, iktizây-ı mevâsim ü ezmâna göre birer cây-ı letâfet-âşinây-ı behcet-nişânda tertîb-i ziyâfet ve da‘vet-i hazret-i Şehriyâr-ı mülk ü millet ile tahsîl-i kurbet ve başka bir gûne dahi tekmîl-i zâ’ika-i şân ü menzilet edegelmeleriyle, binâ’en ‘aleyh hâlâ zîver-efzây-ı dîhîm-i Saltanat ü Cihân-bânî **[Ü 78b]** ve erîke-pîrây-ı kasr-ı muhalledü'l-erkân-ı devlet ü übbehet-i

1 Ağalığı M : — Ü
2 sâbıkā Ü : sâbık M
3 Beyefendi'ye Ü : + Efendi'ye M
4 sâ’ir Ü : sâ’ire M

* ادام الله تعالى الى يوم القيام = Yüce Allah onu kıyâmet gününe kadar devam ettirsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

gîtî-sitânî, gurre-i garrây-ı cebîn-i mecd ü ikbal, dürre-i yektây-ı iklîl-i übbehet ü iclâl, Şehriyâr-ı sitâre-sipâh-ı encüm-gürûh[1] Cihân-dâr-ı hûrşîd-i külâh-ı Dârâ-şükûh, **nazm**:

Şehinşâh-ı Cem-kadr u ‘âlî-tebâr

Peder-ber-peder Husrev ü Tâcdâr

a‘nî Halîfe-i rûy-i zemîn ve Zıllullâhi Te‘âlâ[2] fi'l-erazîn *ebbedallâhu zılle devletihî şeyyedallâhu kasra şevketihî*[*] hazretlerinin gars-i yemîn-i devlet ve nişânde-i dest-i mekârim[3]-peyvest-i Hılâfetleri olup, hâlâ tırâzende-i sadr-ı[4] Sadâret-i ‘uzmâ, şeref-bahşende-i mesned-i ‘ulyây-ı Vekâlet-i kübrâ, hulâsa-i terkîb-i rüşd ü kiyâset, iksîr-i eczây-ı fehm ü firâset, vâkıf-ı dekāyık-ı umûr, ‘ârif-i serâyir-i cumhûr, hayr-hâh-ı Veliyy-i ni‘met, âgâh-dil ve sâfî-serîret, ya‘nî es-Seyyid ‘Abdullah Paşa *yesserallâhu Te‘âlâ*[5] *mâ yerûmu ve mâ yeşâ*[**] hazretleri dahi işbu sene-i meymene ‘îd-i fıtrı ‘akabinde tertîb-i mühimmât-ı ziyâfet ve îfây-ı levâzım-ı husûsıyyet ü ‘ubûdiyyete kemer-bend-i niyyet ve müteşemmir-i ezyâl-i rıkkıyyet olup, lâkin Sadrıa‘zam-ı müşârun ileyhin haseben ve neseben, zâten ve iktisâben ka‘bı ‘âlî ve hâssaten tertîb-kerde-i yed-i mü’eyyed-i Şâhâne ve nemâ-yâfte-i gülşen-i devlet-i mü’eyyed-i Pâdişâhâne'leri olup, semere-i şecere-i sadâkat ve envâr-ı ezâhîr-i ıhlâs u istikāmeti ma‘lûm-i hümâyûn ve çeşîde-i tab‘-ı hakāyık-mersûm-i hazret-i Hâkān-ı rub‘-i meskûn olmakdan nâşî, nezd-i hümâyûnda olan i‘tibâr u mekânet **[Ü 79a]** ve meziyyet[6] ü menziletleri dahi eslâflarından hezâr mertebe ziyâde fâ’ik ve müte‘âlî olduğuna binâ’en, berg u sâz-ı şevk u garâm ile tasmîm-kerde-i tertîb ü nizâm oldukları ziyâfet-i hümâyûn dahi letâfet-i mevki‘ ve mahal cihetinden eslâfa gālib ve esbâb-ı neşât u inbisâtı, câmi‘ u câlib olmak hâlât-ı dikkat-semîri, havâlî-gerd-i nüzhet-serây-ı zamîr-i münîr-i Âsafâne'leri olup, Boğaz-içi'nde ve Üsküdar ve Sa‘d-âbâd havâlîlerinde vâki‘ pîrâyede kenâr-ı deryâ ve ‘aks-endâz-ı âyîne-i âb-ı musaffâ olan niçe niçe sâhil-serây ve kusûr-i mütenezzihât-ı (منتزهات) letâfet- **[M 181b]** ihtivânın her birine sevk-ı zevrakçe-i tab‘-ı nakkād ve cihât-ı sanâyi‘-i ebniye ve mehâsin-i sâ’irelerin peymûde-i endâze-i zihn-i vekkād buyurduklarında, eğerçi her birinde bir gûne hüsn ü letâfet ve ârâyiş ü zînet derkâr ve envâ‘-ı sanâyi‘-i

1 -ı encüm-gürûh Ü : — M
2 Te‘âlâ Ü : — M
* ابد الله ظل دولته شيد الله قصر شوكته = Allah onun devletinin gölgesini kalıcı kılsın ve onun kudret sarayını binâ eylesin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
3 dest-i mekârim Ü : mekârim-dest-i M
4 sadr-ı Ü : — M
5 Te‘âlâ Ü : + lehû M
** يسر الله تعالى له ما يروم و ما يشاء = Yüce Allah ne dileği varsa, ne arzûsu varsa ona kolaylaştırsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
6 ve meziyyet Ü : — M

hıred-firîb ile her biri ta‘ne-zen-i heft-kıbâb-ı çerh-ı devvâr olup, lâkin leb-i deryâda vâki‘ Dolma-bağçe dedikleri cây-ı dil-ârâ ve mahall-i behcet-ihtivânın cânib-i bâlâsında olan fezây-ı zümürrüdîn ve sâha-i ‘anber-âgîn kurbünde ânifen zikri sebkat etdiği üzere mi‘mârî-i himmet-i Husrevâne ve meded-kârî-i hüsn-i tab‘ ve dikkat-i Mülûkâne ile tarh u te’sîs olunan kasr-ı hümâyûn ve ebniye-i nev-rusûm-i i‘câz-nümûn, matbû‘iyyet-i şekl ü hey’et ve mevzûniyyet-i intizâm u ferhat cihetleriyle cümleden mümtâz ve müstesnâ ve ta‘rîf ü tavsîfi hâric-i ser-zemîn-i beyân ü[1] imlâ **[Ü 79b]** olan vücûh-i işrâfât-ı sûriyye ve fünûn-i muhassenât-ı mâddiyyesi, hayret-dih-i erbâb-ı nühâ olduğundan mâ‘adâ, manzara-i sabâ-memerrinden fezây-ı sebz-gûn, Bahr-ı ahzar-nümûn def‘aten bir bakışda cilve-ger-i mücellây-ı şuhûd ve yemyeşil lafz-ı nezâket-tırâzının ma‘nâsı zâhir u meşhûd olageldiği ve'l-hâsıl câmi‘iyyet-i mecmû‘-i letâfet ve kâmiliyyet-i kâffe-i esbâb-ı safâ vü nezâhet hasebiyle tertîbi musammem olan ziyâfet-i Âsafî'nin mevki‘-i münîf-i merkūmda müretteb olması hâlâtı, cilve-ger-i zamîr-i safvet-semîrleri idi. Ancak her hâlde rızâ-cûy-i Veliyy-i ni‘met ve bin cân ile tâlib-i safây-ı hâtır-ı mekârim-me’asir-i cenâb-ı Hılâfet olup, **mısra‘**:

Re’y-i ânçi tu-endîşî hükm-i ânçi tu fermâyî[*]

mü’eddâsınca re’y-i hümâyûn ‘indinde kendülerinin[2] re’y ü irâdeleri külliyyen mütezâ’il ve münhamî ve[3] mücerred dil-hâh-ı hümâyûnun icrâsıyla mesrûr ve mübâhî[4] olmalarıyla, hod-be-hod tahsîs-ı mahall keyfiyyetini, münâfî-i resm-i edeb-i ‘ubûdiyyet ‘add buyurmuşlar idi. Lâkin mahrem-i esrâr-ı lâhût ve âşinây-ı serâ’ir-i mevârid-i ‘âlem-i mülk-i[5] melekût olan zamîr-i sâff-ender-sâff-ı Pâdişâhî ve samîm-i safâ-ittisâf-ı hazret-i Zıllullâhî hibye- (خبيّه) nihâd ve murâd-ı mâ-fi'l-fu’âd-ı cenâb-ı Sadrıa‘zamî'ye vâkıf ve muttalı‘ u ‘ârif olmalarıyla, i‘mâli de’b-i kadîm-i Devlet-i ‘aliyye ve resm-i müstedîm-i Saltanat-ı seniyye olan Gülhâne-i cerîdi temâşâsiyçün ‘îd-i fıtrın ücüncü günü◊ **[Ü 80a]** mevzı‘-i latîf-i mezkûrda ruhsâyî-i rikâb-ı kamer-tâb-ı hazret-i Şehriyâr-ı rahîbü'l-cenâb ile şeref-yâb olup, icrây-ı zülâl-i münâsebât-ı kelâm ve ifzây-ı selsâl-i mukaddimât-ı merâm birle husûs-ı da‘veti der-miyân ve mevki‘ ve mahallini istîzân eylediklerinde, tasmîm-i samîm-i Âsafî olan cây-ı vâlâ-yı merkūmda tertîb-sâz-ı ziyâfet olmalarıyla fermân ve serîre-i zamîrlerin keşf ü ‘iyân ile, **mısra‘**:

1 ü Ü : — M

* رأی آنچه تو اندیشی حکم انچه تو فرمایی = Görüş, ne düşündüysen odur; hüküm, ne buyurursan o!” anlamına gelen bu cümle, “re’y = görüş” yerine “lütuf” değişikliğiyle Hâfız'ın gazellerinde geçen bir mısrâdır; bk. *Hafız Divanı,* s.498.

2 kendülerinin Ü : kendilerinin M

3 münhamî ve Ü : — M

4 mübâhî Ü : şâd-dil M

5 mülk-i Ü : mülk ü M

◊ 3 Şevvâl 1161 = 26 Eylül 1748 Perşembe.

Zi-dil be-dil güzerî hest tâ mahabbet hest[*]

nüktesini telmîh u beyân buyurmalarıyla, el-hakk bu keyfiyyet dahi kerâmât-ı bâhirelerinden ma‘dûd ve zât-ı hümâyûnları kutb-i ‘âlem-i imkân ü şuhûd olduğu vâreste-i kayd-i işkâl olduğundan gayri, işbu tevâfuk-ı hâtıra-i behiyye, zât-ı Âsaf-simât-ı müşârun ileyhin kemâl-i sıdk u taviyyet ve mezîd-i hüsn-i niyyet ü irâdetlerine dâll ve bundan böyle ilâ mâ-şâ’allâhu Te‘âlâ hıdemât-ı Devlet-i ‘aliyye'lerine iştigāl ve istihsâl-i rızây-ı hümâyûnlarına muvaffak olmalarına[1] berâ‘at-i istihlâl olmuşdur.

Cenâb-ı Hudâvend-i bî-çûn eyyâm-ı ‘ömr ü devlet-i hümâyûnların mütezâyid[2] ü efzûn ve ezmân-ı meyâmin-iktirânların envâ‘-ı ibtihâc ü meserrâta makrûn edüp, sâye-i hümâ-pâye-i Veliyyü'n-ni‘amâne'lerinde Sadrıa‘zam-ı müşârun ileyhi ve hâ’iz-i şeref-i kurbet-i a‘lâ ve fa’iz-i derece ve menzilet-i esnâ olan sâ’ir zevât-ı kirâmı mesned-i vâlâlarında müstedâm ve nâ’il-i nisâb-ı kâm ü merâm eyleye, âmîn[3]. *Mâ ber-ser-i kıssa-i hod-âyîm*[**].

Çün tekābül-i merâyây-ı süveydâ ile sûret-i re’y ve niyyet-i Âsaf-ı müşârun ileyh nezd-i hümâyûnda **[Ü 80b]** mütebeyyen ve mevzi‘-i ziyâfet, mansûs u müte‘ayyen oldukda[4], **[M 182a]** Sadrıa‘zam-ı muhterem hazretleri, **nazm**:

Hudâvendâ esâs-ı kasr-ı zâtın üstüvâr olsun

Cihân durdukça devr-i kutb-i vücûdun ber-karâr olsun

Nesîm-i iltifâtınla açılsun gonça-veş diller

Rikâbın şu‘lesinden erba‘în içre behâr olsun

du‘âsıyla hâtime-bend-i kasîde-i ‘ubûdiyyet ve serây-ı ‘âlîlerine ‘avdet ile tehiyye-fermây-ı levâzım u mühimmât-ı ziyâfet olup, işbu sene-i mübâreke şehr-i şevvâlü'l-mükerreminin on dördüncü düşenbih günü◊ teşrîf-i hümâyûn buyurulmak üzere bir gün mukaddem cây-ı dil-ârây-ı merkūma matbah-ı Keykâvus irsâliyle nefs-i nefîs-i hümâyûna sezâ metâ‘ım ve me’âkil-i latîfe ve evânî ve edevât-ı nazîfe tedârük ü ihzârına ihtimâm ve istizlâl-i sudûr-i kirâm

---

* زدل بدل کذری هست تا محبت هست = Muhabbet olduğu müddetçe gönülden gönüle geçersin” anlamına gelen Farsça bu mısrânın, Feyzî mahlasını kullanan Ebu'l-Feyz Nâgûrî'nin (ö.1004/1595) şiirlerinden biri olduğu görülüyor; bk. meselâ http://psis.blogfa.com/?p=8 (erişim tarihi 18.VII.2017).

1 hümâyûnlarına muvaffak olmalarına Ü : hümâyûna muvaffak olmalarıyla M

2 mütezâyid Ü : mütezâ’id M

3 ü kam ….. âmîn Ü : merâm eyleye M

** ما بر سر قصه خود آییم = Biz kendi hikayemizin başına geliyoruz” anlamına gelen Farsça bir ifâdedir.

4 oldukda Ü : + oldukda M

◊ 14 Şevvâl 1161 = 7 Ekim 1748 Pazartesi.

ve meşâhîr-i ricâl-i be-nâm içün mulâsık-ı kasr-ı mezkûr olan fezây-ı dil-ârâma taraf taraf nasb-ı hıyâm-ı Süreyyâ-nizâm ile reşk-endâz-ı nuh-çâder-i sipihr-i nîlî-fâm kılınup, tertîb-i mühimmât-ı ziyâfet ve tanzîm-i nüzül-i ‘ubûdiyyet için Kethudâ Bey ve Defterdâr Efendi ve Çavuş-başı Ağa bir gün evvel mahall-i mezbûra ‘azîmet ve isneyn gicesi anda beytûtet ile dâmen-be-miyân-ı hıdmet oldular. Minvâl-i muharrer üzere yevm-i ahadda her husûs ve keyfiyyet rütbe-i kemâle iblâğ u ıs‘âd ve levâzım-ı sûr-i ziyâfetden olan erbâb-ı çeng ü melâhî dahi ber-vech-i mu‘tâd tertîb ü i‘dâd olundukdan sonra, ferdâsı ‘ale's-seher -ki dem-i infilâk-ı fecr-i meserret ve vakt-i isfirâr-ı subh-i yümn ü beşâretdir- Sadrıa‘zam-ı efham hazretleri Bağçe-kapusu'ndan **[Ü 81a]** fülke-süvâr-ı devlet ü ikbâl ve hâlâ revnak-efzây-ı mesned-i ‘ulyây-ı Fetvâ ve zîver-ârây-ı kütüb-hâne-i fazl u takvâ, keşşâf-ı mu‘zılât-ı umûr-i dîn ü devlet, hayr-hâh ve sadâkat-kâr-ı cenâbı Hılâfet semâhatli fütüvvetli mevlânâ Es‘ad Mehmed Efendi *sellemehullâhu Te‘âlâ bi-lutfihi's-sermedî** hazretleri dahi ber-vech-i mu‘tâd Re’îsülküttâb Efendi vesâtatiyle da‘vet ve ma‘iyyeti ile fazîlet-hânelerine semt ve münâsib olan Cübbe‘ali-kapusu'ndan zevrak-pîrây-ı semâhat ü ifzâl olup, vakit ve mesâfe cihetleriyle fark u ihtilâf zâhir u âşikâr idiği bilâ-hılâf iken, ân-ı vâhidde tev’emân Dolma-bağçe İskelesi'ne Sadrıa‘zam-ı müşârun ileyh ile[1] ma‘an yanaşmaları[2], zâhir-bînân ‘indlerinde eğerçi ittifâkıyyât-ı haseneden ‘add olunur[3] ve lâkin mülâhaza-i ‘avâkıb-ı umûr eden nübelây-ı kâr-dânâna göre müşârun ileyhimâ hazerâtının keyfiyyet-i ittifâk-ı vusûl ü idrâkleri, mahzâ safây-ı ‘akīdet ve yek-dîğere kemâl-i hulûs u mahabbetlerinden neş’et eylediği bedîhî olmakdan nâşî, bu hâlet gāyet-i ittihâd-ı derûn ve nihâyet-i ittifâk-ı kulûb-i meymenet-makrûnlarına burhân u ‘alâmet ve bu vesîle ile bi-mennihî Te‘âlâ din ü Devlet-i ‘aliyye'ye nâfi‘ niçe niçe mesâ‘î-i cemîle ibrâziyle memdûh-i enâm ve mazhar-ı du‘ây-ı hayr-ı Pâdişâh-ı İslâm olacaklarına fâl-i hayr-ı[4] beşâret olmağla, fâ’iz-i hazz-ı evfây-ı sitâyiş ü tahsîn ve nâ’il-i da‘avât-ı icâbet-karîn olmuşlardır.

Cenâb-ı Hayy-i Vedûd, zıll-ı zalîl-i hazret-i Cihân-dâr-ı mekârim-nümûdu üzerlerinde ber-karâr ve memdûd ve enzâr-ı ‘inâyet-âsâr-ı[5] Mülûkâne'leriyle her hâlde mevdûd ü mes‘ûd eyleye, âmîn.

Müşârun ileyhimâ hazerâtı iskele-i mersûma[6] ba‘de'l-vusûl **[Ü 81b]** birbirleriyle dehân-güşây-ı teslîm ü tahiyyet ve hem-‘inân-ı sohbet ü

---

* سلمه الله تعالى بلطفه السرمدى = Yüce Allah onu ezelî ve ebedî lutfuyla korusun” anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.

1 ile M : — Ü
2 yanaşmaları Ü : yanaşmalarıyla M
3 olunur Ü : olunup M
4 hayr-ı Ü : — M
5 asâr-ı Ü : — M
6 mersûma Ü : mersûmeye M

murâfakat olarak mazîf-i ma‘hûde şeref-bahş-ı vürûd ve feyz-pâş-ı su‘ûd olup, ba‘dehû anda salât-ı subhu edâ ve devâm-ı ‘ömr ü devlet-i Pâdişâhî da‘avâtını lisân-ı sıdk u safâ ile tertîl ü îfâ buyurduklarından sonra, Şeyhulislâm Efendi hazretleri ‘alâ vechi'l-mu‘tâd istikbâl-i hazret-i Cihân-gîr-i ‘adl ü dâd içün binek taşında ve Sadr-ı Âsaf-câh-ı mu‘allâ-cây-gâh dahi kasr-ı hümâyûna karîb yeşil parmaklık hizâsında rasad-güzîn-i intizâr ve Kethudâ Bey ve Defterdâr ve Re’îsülküttâb efendiler ve Çavuş-başı Ağa dahi aşağıda Dolma-bağçe'nin[1] bâb-ı sagīri **[M 182b]** hâricinde müterakkıb-ı selâm ve iltifat-ı Şehriyâr-ı vâlâ-tebâr oldular.

Husrev-ı târum-i çârum-i[2] zerrîn-külâh, ya‘nî şems-i münîr-i âfâk-mesîr-i eşi‘‘a-sipâh, şikâf-ı bâb-ı ufukdan şa‘şa‘a-pâş-ı zuhûr ve gül-gûne-i gerdûne-süvâr ile basît-ı gabrâya nigâh-endâz-ı nûr olduğu dem-i hurremde Şehsüvâr-ı ‘arsa-i Hılâfet ve Cihân-dâr-ı âfitâb-ı rikâb ve kamer-tal‘at hazretleri kemâl-i yümn ü ikbâl ve gāyet-i übbehet ü iclâl ile bâb-ı Saltanat-me’âblarından hırâmende-i sahn-ı serây-ı devlet ve eşheb-süvâr-ı haşmet ü celâlet ü şevket olup, velvele-i sadây-ı alkış ve zemzeme-i du‘â vü sitâyiş ile kubbe-i lâcverd-i heft-mîn pür-tanîn oldığı hılâlde, Dergâh-ı mu‘allâ kapucu-başıları râcilen zemîn-bûs-i ‘ubûdiyyet ve pîş-i hümâyûnda[3] cilve-nümây-ı müsâra‘at ve bu vechile âlây-ı hâss u vâlâ ile mazîf-i Âsafî'ye doğru kerâmet-endâz-ı ‘azîmet buyurılup, îstade-i **[Ü 82a]** mevkıf-ı selâm olan gürûh-i enbûh-i müteferri-kagândan mâ‘adâ, mahall-i istikbâlde müterassıd-ı kudûm-i meymenet-iştimâl olan ricâl-i müstakbilîn, vakfe-gîr oldukları makām-ı[4] mahsûslarında takdîm-i resm-i zemîn-bûsîye şitâban ve şeref-i iktisâb-ı nîm-nigâh-ı Mülûkâne ile tâc-ı mübâhâtları vâsıl-ı fark-ı ferkadân olmağla, cümlesi sehben (سحبا) ‘ale'l-vech peyk-i ikbâl-âsâ râcilen pîş-gâh-ı Hılâfet-dest-gâhlarında pûyân olarak kasr-ı hümâyûna pertev-pâş-i vusûl ve semend-i hümâyûnlarından haşmet-rîz-i nüzûl olduklarında, tekrâr alkış nidâsıyla hayr-ı makdem du‘âsı velvele-endâz-ı tâk-ı mu‘allâ-revâk-ı felek-i a‘lâ olup, kasr-ı hümâyûna sâye-endâz-ı behcet ve müşâhede-i dîdâr-ı pür-envâr-ı hümâyûnlarıyla sıgār u kibâr, karîru'l-‘ayn-ı hubûr u meserret olduklarından mâ‘adâ, bu gûne tertîb-i dil-fırîb ile müheyyâ-sâz olan ziyâfet-i pür-bereket ve sûr-i sürûr u ferhat sevâlif-i eyyâm ve sevâbık-ı duhûr u a‘vâmda meşhûd-i pîr u bernâ ve belki hâtır-dâşt-ı ‘acûz-i dehr-i dü-tâ olmamak hasebiyle bî-‘add ü ahsâ seyr u temâşâsiyçün gelan ricâl ü nisâ makūlesinin seniyye-i ârzûlarına havâle-i dest-i redd ve dîde-i nezâretleri gışâve-i men‘ u sadd ile sedd olunmayup, belki her emirde cârî ve cümleye sârî olan ‘adâlet-i kâmile ve nasafet-i şâmile-i Mülûkâne'lerin

1 Dolma-bağçe'nin Ü : Dolma-bağçe M
2 çârum-i Ü : — M
3 hümâyûnda Ü : hümâyûnlarında M
4 selâm ….. makām M : + [Bu kısım metinde üzeri çizilen “istikbâl olan müstakbilîn mevkıf-i” kelimeleri yerine buraya girmesi işaret edilerek satırın üstüne yazılmıştır] Ü

icrâ ve tâ'ife-i[1] nisvânı ihtilât ve tezâhüm-i zükûrdan ittikā zımnında kasr-ı hümâyûnun zîr-i sakf-ı emân ve nezd-i kehf-i istirâhat ü itmînânına cerr u ifzâ buyurdılar. Yevm-i mezbûrdan mukaddem çend rûz hevâlar kesret-i riyâh u emtâr vukū'uyla rûz-i kāsımdan nümûdâr olmuşiken, kuvvet-i baht-ı hümâyûn-i Cihân-dârî ile ol gün gûyyâ **[Ü 82b]** eyyâm-ı behârdan müste'âr bir rûz-i fîrûz-i sürûr u istibşâr olmağla, germiyyet-i hevâdan nâşî 'atşân olan 'aceze-i nisvân u sıbyân makūlesi, raşehât-ı mâ'i'l-ma'în-i[2] harâret-zedâ ile saky u irvâ olunmak fermân ve ba'zan 'aynü'z-zeheb-i 'avârif ü ihsânlarından şerbet-i dînâr-ı zinde-dâr ile mesrûru'l-cenân buyuruldu.

Bu hılâlde zümre-i sâzendegân gûşmâl-i 'ûd ü sâz ve nüvâziş-i tanbûr ve nâliş-i nây ü nevâya âgāz ile zîr u bemden dem-sâz ve tâ'ife-i[3] hânendegân ve hunyâ-gerân dahi deff gibi sîne-kerem-i şevk u tarab ve sîlî-zed-i[4] dâ'ire-i vecd ü şagab olarak usûl-i sakīl ve hafîf ve nagamât-ı rengîn ve latîf ile terâne-perdâz olup, zâ'ika-dârân-ı 'aşk u 'irfân, istimâ'-ı egānî ve elhân ile güm-kerde-i şu'ûr u idrâk ve çâk-endâz-ı ceyb-i 'akl ü istidrâk olmuşlardır. Gızâ'-i[5] rûhânîye inzımâm-ı gızâ'-i[6] cismânî, muvâfık-ı re'y-i kānûn-şinâsân-ı hikmet olduğuna binâ'en, ta'âm-ı çâşt ihzârına bâ-emr-i hümâyûn mübâderet ve pîş-gâh-ı mekârim-iktinâh-ı Husrevâne'ye takdîm-i pîş-hân ve edevât-ı Şâhâne ile 'arz-ı nüzül-i 'ubûdiyyet ve Şeyhulislâm-ı müşârun ileyh hazretlerine ve sâ'ir mütehayyizân-ı ricâl ve hademe-i Devlet-i 'aliyye-i ebed-iştimâle 'alâ tabakāt-ı ahvâlihim neşr-i pîşgîr-i zerrîn-târ-ı ziyâfet ve bast-ı mevâ'id-i kesîretü'n-nevâl-i ni'met-i pür-bereket olunup, tenâvül-i et'ıme-i gûnâ-gûn ve igtidâ'-i nevâle-i şîrîn ve letâfet-nümûn ile gızâ'-i[7] cismânî dahi hâsıl ve her biri havsala-i isti'dâdı mertebesi nüvâziş ü ikrâm-ı[8] **[Ü 83a] [M 183a]** mîzbâna mütevâsıl oldukdan sonra, fezây-ı kasr-ı hümâyûnda envâ'-ı bâzî ve esnâf-ı melâ'ib-i[9] hüner-perdâzîye ruhsat-ı Cihân-bânî erzânî buyuruldukda, ibtidâ küştî-gîrân-ı[10] celâdet-nişân, dest-zenân ve pây-kûpân, cilve-nümây-ı meydân-ı mübârezet ve sâha-i fenn-i küştî-gîrîde[11] her biri 'alâ-kader-i bâ'ihim izhâr-ı zeber-destî ve kuvvet ile mazhar-ı ihsân ü 'inâyet olduklarından sonra, tâ'ife-i çengiyân ba'zan şekl-i garîb ve heykel-i 'acîb üzere rû-nümây-ı zuhûr ve perde-bîrûn nagamât ü sadâ ve evzâ' u harekât-ı kahkaha-fermâ ile envâ'-ı

1 tâ'ife-i Ü : tâyife-i M
2 ma'i'l-ma'în-i Ü : mâ'-i ma'în-i M
3 tâ'ife-i Ü : tâyife-i M
4 zed-i Ü : zen-i M
5 Gızâ'-i (غذاء) Ü : Gıdâ'-i M
6 gızâ'-i Ü : gıdâ'-i M
7 gızâ'-i Ü : gıdâ'-i M
8 ü ikrâm-ı Ü : + ü ikrâm-ı M
9 melâ'ib-i Ü : melâ'ib ve M
10 küştî-girân-ı Ü : güst-gîrân-ı M
11 küştî-gîrîde Ü : küşt-gîrîde M

şu‘bede-bâzî ve gûne gûne lu‘bet-sâzîye bezl-i makdûr eyledikleri hengâmda, rakkāsân-ı sîm-tenân[1] ve zühre-cebînân, kamer-tal‘atân etvâr-ı hûş-rübâ ve harekât-ı hıred-fersâ ile hırâmân-ı sahn-ı safâ ve çakāçak-ı çâr-pâre mevzûn sadâları, perîşân-sâz-ı sâmân-ı ehl-i hevâ olarak yâl ü bâl ve gunc ü delâl ile raks-âver ve lerziş-i sümm[2] ü sâk ve verziş-i gerden-şikenlik ile velvele-rîz-i âfâk olup, hezâr ‘işveler ile her sû[3] cilve-güster oldukça, etrâf u eknâfdan hâle-vâr âgūş-güşây-ı nezâret olanların kimi, **nazm**[4]:

Visâle bâ‘is olsa âh-ı âteş-zâd kābildir

Figānı perde perde eylemek müzdâd kābildir*

neşîdesiyle zemzeme-rîz-i leb-i hırs u âz ve kimi dahi bî-tâkatî-i nezzâre-i âyîne-rûyân ile bî-gâne-i dil ü cân olup, **mısra‘**[5]:

*Ne nâle mâned der-dil ve ne âh der-ciğer***

ma‘nâsıyla mukābele-perdâz olarak her biri ser-germ-i temâşâ ve anların dahi seyrinden husûl-i **[Ü 83b]** hazz-ı evfâ ile vâye-dâr-ı in‘âm u ‘atâyâ olduklarından sonra, ol havâlîye karîb verây-ı kûhda i‘dâd ü ta‘kīd olunan fîl-i kûh-endâm-ı mehâbet-‘adîlin firâz-ı cebelden sâha-i kasr-ı hümâyûna doğru sevk u tenzîli emr u işâret buyurulmağla, sübhânallah deh-hezâr nüfûsdan mütecâviz seyirci makūlesi, pîş ü pes ve etrâf u enhâsın ihâta vü istî‘âb ve âlây misillü bir gûne vaz‘-ı ‘ucâb ile meydâna getürmüşlerdir ki[6], letâfet-i temâşâsı kābil-i ta‘bîr u imlâ değildir. Bundan mâ‘adâ vuhûş-i sibâ‘dan ma‘dûd âyu ve sâmsûn makūlesinin mugāyeret-i nev‘iyyet ve ‘adâvet-i cibilliyyetleri hasebiyle ıtlâk ve teslîtlerinde başka bir hâlet olmağla, anlar dahi getürdilüp, mükâlebe ve mudârabeleri temâşâsı, tenşît-ı tabâyi‘a bâ‘is ü bâdî olmuşdur.

Ancak, **nazm**[7]:

Temâşâya gelenler başka gûne

Temâşaya gelür, bak dikkat eyle!

---

1 sîm-tenân Ü : sîm-senân M
2 sümm Ü : sîne M
3 sû Ü : sûya M
4 nazm Ü : — M
* Metnimizde yer alan bu beyit, Haşmet'in, Vecdî'nin gazelini tahmîsindendir; bk. Mehmet Arslan – İ. Hakkı Aksoyak, *Haşmet Külliyatı: Divan, Sened'üş-şu‘arâ, Vilâdet-nâme (Sûr-nâme), İntisâbü'l-mülûk (Hâb-nâme),* Sivas 1994, s.191.
5 **mısra‘** Ü : — M
** نه ناله ماند در دل و نه آه در جکر = Ne gönülde inleme, ne de ciğerde âh kaldı” anlamına gelen Farsça bu cümle, Ferâhî Cûnpûrî'nin şiirlerinden bir mısrâ gibi gözüküyor; bk. meselâ *Şîrâz-ı Hind Cûnpûr der-‘ahd-i İbrâhîm Şâh-ı Şarkī,* s.151. http://fa.newdelhi.icro.ir/uploads/18-jaonpur.pdf (erişim tarihi 17.V.2017)
6 ki Ü : — M
7 nazm Ü : — M

mü'eddâsınca fi'l-hakīka erbâb-ı seyr u temâşânın bu gûne kesret ü zihâmı bir ziyâfetde meşhûd-i enâm ve bir târîhde meslûk-i akdâm-ı aklâm olmayup, mahall-i lu'bet ü bâzî ve mevzi'-i kıyâm-ı fîl-i hevl-endâzın kurb u civârları seyirciden hâlî olmağla, gûyâ birer havz-ı sagīr u kebîr ve cevânib ü etrâfları, esnâf-ı gûnâ-gûn insân ve aksâm-ı rengâ-reng cüsmândan leb-i hiyâzda masnû' cedâvil-i pür-nakş ü nigâr-ı letâfet-semîr ve âb ü tâbı, ikbâl ü 'inâyet-i hazret-i Şehriyâr-ı mekârim-tahmîr olduğu, cilve-ger-i kuvvet-i[1] mütehayyile-i zurefâ olup ve hattâ Dolma-bağçe'de cedvel-âsâ magrûs-i **[Ü 84a]** eyâdî-i kudemâ olan servân-ı felek-fersâ ve dırahtân-ı ser-be-hevânın[2] agsân ü efnânına niçe nüfûs-i hevâ-me'nûs su'ûd u irtikā ve berây-ı temâşâ kuşca cânların o makūle meşâkk ve tekellüfât-ı nâ-ber-câya ilkā eyledikleri, hayret-efzây-ı erbâb-ı 'akl ü nühâ olduğundan gayri, hûbân-ı mevzûn-endâma kāmet-i mübâhât ve ser-efrâzî 'arz u irâ'et eden derd-mend servler, bâr-ı girân-ı temâşâ'iyân ile kad-hamîde ve berg u bâr rîhte olup, üzerlerinde olan kesret-i insândan şecer u kavaka müşâbehet ile ser-ber-âverde-i nev-zemîn-i şöhret ve uhdûse-i tâze-tarh-ı ashâb-ı dürbet ü dirâyet olmuşdur.

Temâşây-ı melâ'ib ve 'acâyib-i mersûme hıtâmında vakt-i zuhr dahi duhûl etmekle, salât-ı zuhr edâ ve vâcibe-i du'ây-ı devâm-ı 'ömr ü devlet-i hazret-i Sultân-ı memâlik-ârâ kema-yenbagī tetmîm ü îfâ olundukdan sonra, cündî tâyifesi[3] beydây-ı şehâmet ve hüner-verîde icâle-i ciyâd ve lâzime-i **[M 183b]** erbâb-ı cihâd olan cirîd-bâzlık ve merdüm-endâzlık emrinde hayli tek ü pû ve ictihâd ile mazhar-ı 'inâyet-i Hudâvend-i mekârim-nijâd olmuşlardır. Bunlardan sonra tâ'ife-i resen-bâzân hatt-ı istivâya müvâzî rabt-ı aktâb-ı âsümân eyledikleri hibâl-ı hatarnâke bî-havf ü bâk 'ankebût-âsâ kadem-nihâde-i i'tilâ ve hatve-cünbân-ı lu'bede-ârâ olarak menzil-i maksûda irtikā ve dâ'ire-i makdûr-i beşerden hâric niçe sanâyi'-i sihr-âzmây-ı[4] hayret-efzâ ibrâzı ile fenn-i mezbûrda yed-i tûlâ ve kıdem-i râsih u vâlâ gösterüp, müteşebbis-i hablü'l-metîn-i ihsân ve tahsîn-i Dâver-i 'âtıfet-rehîn oldular. **[Ü 84b]** Bu esnâda evân-ı 'asr hulûl etmekle, sadây-ı keşkeş-i mıkrâz-ı rişte-i keşiş ü gûşişleri olup, edây-ı salât-ı vustâya mübâderet ve du'ây-ı icâbet-ihtivây-ı hazret-i Şehinşâhî'ye müsâberet 'akībinde ta'âm-ı şâm ve hânendegân ve sâzendegân-ı tarab-ittisâm ihzâr ve tenâvül-i mâ'ide-i şîrîn-güvâr ve istimâ'-ı sâz ve egānî-i letâfet-âsâr olunup, ba'dehû mübârek rikâb-ı müstetâb-ı Cihândârî'ye vakt ü hâle evfak u ahrâ ba'zı tuhaf ve hedâyâ 'arz u takdîmiyle merâsim-i 'ubûdiyyetin tekmîl ü tetmîmi muktezî olduğuna binâ'en, taraf-ı Âsaf-ı müşârun ileyhden mukaddemce tertîb olunan esbân-ı hoş-hırâm-ı müzerkeş-licâm, silahşorân-ı hâssa ile pîş-gâh-ı nazar-ı hümâyûndan imrâr ve

1 kuvvet-i Ü : kuvve-i M
2 ser-be-hevânın Ü : ser-ber-hevânın M
3 tâyifesi Ü : tâ'ifesi M
4 âzmây-ı Ü : âzmâ ve M

hedâyây-ı fâhire-i sâ'irenin dahi mu'tâd üzere Kethudâ Bey vesâtatiyle 'arz u takdîmine ibtidâr olunup, devletlü Dârussa'âdeti'ş-şerîfe Ağası hazretleri ma'rifetleriyle defteri, pâye-i serîr-i şevket-masîr-i Husrevâne'ye 'arz u irâ'et ve izhâr-ı 'acz ü kusûr ile edây-ı rusûm-i rıkkıyyet-zemîninde bast-ı ma'zeret olundukda, mahzâ şîme-i kerîme-i bende-perverâne ve seciyye-i razıyye-i Veliyyü'n-ni'amâne'lerinden hediyye-i Âsafâne karîn-i kabûl ve nigâh-ı iltifât-ı Mülûkâne'leriyle meşmûl buyurulmağla, müşârun ileyh Ağa-yı Dârussa'âde hazretleri taşra çıkdıklarında, 'avâtıf-ı 'aliyye-i Husrevâne'den mûmâ ileyh Kethudâ Bey'e bir sevb-i semmûr kürk ilbâsiyle müftehar u handân ve ma'iyyetinde olan hademe-i Âsafî'ye dahi hıla'-ı fâhire **[Ü 85a]** iksâsiyle münşerihu'l-cenân buyurılup, ba'dehû Sadrıa'zam-ı 'âlî-makām ile Şeyhulislâm-ı fezâ'il-irtisâm hazerâtı, huzûr-i lâmi'u'n-nûr-i Şâhâne'ye şeref-yâb-ı duhûl ve hâ'iz-i rehîne-i nüvâziş ve telattufât-ı[1] Şehriyâr-ı mekârim-şümûl olduklarından mâ'adâ, birer sevb ferve-i semmûr-i şerâfet-mevfûr ilbâsiyle dûş-i 'ubûdiyyet ü ıhlâsları tezyîn ve ma'lûmiyyet ve meşkûriyyet-i hıdmet ü ihtisâsları iş'âr u tebyîn buyuruldu. Bu esnâda Şehriyâr-ı hâver-zemîn, ya'nî neyyir-i me'âlî-tedvîr-i sipihr-i çârumîn, seyr-i fezây-ı dûr-pehnây-ı felek-i ahzardan istîfây-ı hazz-ı evfer ile 'âzim-i râhat-serây-ı bâhter olduğu hengâmda Pâdişâh-ı rûy-i zemîn ve Şehinşâh-ı âsümân-temkîn hazretleri dahi semend-i devlet-mend-i hümâyûnlarına rukûb ile sâhil-serây-ı mu'allâları cânibine teveccüh ü 'azîmete niyyet buyurup, zînet-efzây-ı zeyn-i devlet ü übbehet olduklarında, sadây-ı alkış-ı çavuşân, evc-gîr ve du'ây-ı ıhlâs[2]-meniş-i bendegân, resîde-i felek-i esîr olup, müşârun ileyhimâ hazerâtı ve sâ'ir müşeyyi'in, icrây-ı merâsim-i teşyî'-i hümâyûna ibtidâr ve hîn-i zemîn-bûsî-i vedâ'-ı Âsafî'de tekrâr bir kat dahi alkış sadâsı 'aks-endâz-ı künbed-i çerh-ı devvâr olup, **şi'r**[3]:

Ve kün fi'l-hükmi yâ hayra'l-beriyye

Süleymânen ve kün fi'l-'ömri Nûhan[*]

du'âsı tezkâriyle Sadr-ı 'âlî-cenâb ve Şeyhulislâm-ı semâhat-nisâb hazerâtı ba'de't-tevdî', tevcîh-i veche-i mu'âvedet ve serây-ı 'âlîlerine 'azîmet ve sâ'irleri dahi[4] 'alâ merâtibihim edây-ı vezâyif-i 'ubûdiyyet ile merâbi' u mahallerine mürâca'at etmişlerdir.

---

1 telattufât-ı Ü : lutf-i M
2 ıhlâs Ü : hulûs M
3 şi'r Ü : — M
* سلیمانا و کن فی العمر نوحا * و کن فی الحکم یا خیر البریه = Ey yaratılmışların en hayırlısı! Hüküm vermede Süleymân gibi, ömrün uzunluğunda Nûh gibi ol" anlamındaki Arapça bu beytin ihmâl edilebilir bir değişiklikle Ebu'l-'Alâ el-Ma'arrî'ye âit olduğunun belirtildiği yerlerden bk. meselâ http://bonyadhad.ir/lib/hozeh/nahw/10/content-15.html (erişim tarihi 27.IV.2017).
4 tevcîh-i ….. dahi Ü : — M

Hemân Hakk Sübhânehû ve Te‘âlâ vücûd-i merâhim-endûd-i Husrevâne'lerin **[Ü 85b]** serîr-i şevket-masîr-i Mülûkâne'lerinde müstedâm ve ablak-ı gerdûnu zîr-rân-ı iclâllerinde râm edüp, müşârun ileyhimâ hazerâtını dahi zıll-ı zalîl-i Şâhâne ve sâye-i ‘atûfet-vâye-i Veliyyü'n-ni‘amâne'lerinde hem-vâre râyiz-ı cevâd-i ikbâl ü kâm-rânî ve lâbis-i hıla‘-ı ‘âfiyet[1] **[M 184a]** ü zindegânî etmekle, kâffe-i Cihân-bânî mesrûr ve ‘âmme-i ‘âlemiyânı mahzûz u mahbûr eyleye, âmîn bi-câhi'n-Nebiyyi'l-Emîn. **Nazm**:

Cüz du‘ây-ı devleteş çün nîst mârâ müdde‘î
Müdde‘ây-ı hod be-âhır mî-resânem ve's-selâm[*]

İşbu yevm-i ziyâfet-i pür-meserretde seyr u temâşâ ile kâm-revâ olan ‘âmme-i ricâl ü nisâ ve kâffe-i pîr u bernâdan her birlerinin kîse-i hâtırları bir rütbede mâlî-i nukūd-i sürûr u safâ ve ceyb-i ârzûları[2] bir derecede mâlâmâl-i cevâhir-i huzûz-ı evfâ olmuşdur ki, herkes mâ-hasal-i vicdânî olan tuhaf-ı ferah u neşât ve nütef-i hubûr u inbisâtı[3] ilâ mâ-şâ’allâhu Te‘âlâ niçe sinîn ü a‘sâr ber-âverde-i pîş-gâh-ı âyendegân-ı rûzgâr ve pîraye-i nakl-i bezm-i dâstân-şinâsân-ı edvâr edecekleri zebân-güzâr-ı sıgār u kibâr olduğundan gayri, bu gûne cem‘iyyet-i ‘uzmâ ve müzâhame-i kübrâ vukū‘unda, ‘avâmm-ı nâsdan ba‘zı jajhâyân-ı sâde-levhân, mevkıf-ı seyr ve mahall-i temâşâ içün birbirleriyle nizâ‘[4] ve itâle-i lisân edegeldikleri böyle cem‘iyyetlerde meşhûd-i tecribe-kârân iken, yümn-i re’fet-i pür-bereket-i Şehriyârî ve kuvvet-i baht-ı ikbâl-i menkabet-i Tâcdârî ile mevzi‘-i mezkûrda müctema‘ olan âhâd-ı nâsdan bir ferdi âharına şetm ü itâle eylemek değil, belki târ-ı nigâhı medd ü imâle ve yek-dîğere kec[5]-mu‘âmele ile “Gözün üstünde kaşın var” meselini îrâddan bile beste-dehân-ı ictinâb ve murâ‘ât-ı merâsim-i âdâbı birbirlerine tavsıye vü işrâb ederek, her birleri dil-hâh ve murâdları üzre teferrüc ve temâşâdan safâ-yâb[6] **[Ü 86a]** oldukları ezmân-ı sâlifede vâki‘ cem‘iyyet-gâhlarda bu gûne tertîb-i nizâm-ı emn ü emân, manzûr-i dîde-i devrân olmadığı cihetden, bu hâlet-i müstevcibü'l-mefharet dahi mücerred Âsaf-ı müşârun ileyh hazretlerinin semere-i hulûs-i fu’âdlarından ‘add olunmuşdur.

Şeyhulislâm-ı müşârun ileyh hazretlerinin dahi her hâlde taraf-ı hümâyûn-i Cihân-dârî'ye olan sıdk-ı taviyyet ve hulûs-ı serîret ve cenâb-ı Âsaf-ı ikbâl-menât ile dahi bâz-beste-i irtibât olan merîre-i[7] müzerkeş-târ-ı

1 ‘âfiyet Ü : + ‘âfiyet M

* جز دعای دولتش چون نیست مارا مدعی * مدعای خود باخر میرسانم و السلام = Bizim onun devletine duâdan başka bir iddiâmız yoktur. Kendi duâmı da bu şekilde sona erdiriyorum, işte o kadar” anlamına gelen Farsça bir beyittir.

2 ârzûları Ü : ârzûların M

3 inbisâtı Ü : inbisât M

4 nizâ‘ Ü : + u cidâl M

5 kec Ü : kej M

6 temâşâdan safâ-yâb Ü : temâşâ-ger M

7 merîre-i Ü : merâ’ir-i M

mihr u mahabbetden nâşî, işbu ziyâfet-i pür-hubûr u meserretin zemân-ı tertîb ve vasf-ı nizâm-ı dil-firîbini hâvî tab‘-ı me‘ârif-neb‘-i fâzılânelerinden irticâlen cârî olan târîh-i garrâ ve neşîde-i bî-hemtâ nezd-i hümâyûnda dahi be-gāyet mevki‘-i kabûle karîn ve zîb-i mecmû‘a-i takrîz u tahsîn olmağla, teberrüken cerîde-i vekāyi‘e sebt ü tahrîr ve hâtime-pîrây-ı makāle-i ziyâfet-i bî-nazîr olmuşdur.

Târîh-i mezkûr:

Cenâb-ı Pâdişeh-i berr u bahra kılmağıyçün
Vezîr-i a‘zam'ı da‘vetle kulluğun inhâ
Reh-i semend-i hümâyûna kıldı ferşîde
Setebrak-ı* dil ü cânın o Âsaf-ı vâlâ
Olur mu nüzüline hemtâ simât-ı Keykâvus
Bu şân u şevketi hâbında görmedi Dârâ
Mahal mahal çekilan sad simât et‘imenin
Husâresiyle doyar sad hezâr mi‘ad-âsâ
Çıkınca ni‘met-i ahlâ dedim o dem târîh
Zihî ziyâfet-i vâlâ-yı Sadr-ı ‘âlî-câ **sene 1161**[1**]

(زهی ضیافت والای صدر عالیجا)

Tevcîh ve ibkāy-ı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı şeref-ârâ

İşbu şehr-i şevvâlü'l-mükerremin on beşinci gününde◊ hâlâ İnebahtı Kal‘ası Muhâfızı olan Vezîr-i celîlü'ş-şân sa‘âdetlü Şerîf Halîl Paşa hazretlerine, Semendire Sancağı inzımâmiyle Belgırad Kal‘ası Muhâfızlığı ve selefi Sadr-ı esbak **[Ü 86b]** Vezîr-i ‘âlî-şân sa‘âdetlü es-Seyyid[2] Mehmed Paşa hazretlerine, kal‘ası muhâfazası şartıyla ber-vech-i arpalık İnebahtı Sancağı

---

* Metnimizde “Setebrak” kelimesiyle Kurân, el-Kehf, 18/31; ed-Duhân, 44/53; er-Rahmân, 55/54; el-İnsân, 76/21'de geçen “İstebrak = ince ve kalın süslü ipekli kumaş” kelimesine telmîh söz konusu gibi görünüyor.

1 **sene 1161** Ü : — M

** Metnimizde yer alan bu şiir gerçekten dönemin Şeyhulislâm'ı Mehmed Es‘ad Efendi'ye âittir; bk. Muhammet Nur Doğan, *Şeyhülislâm Es‘ad Efendi ve Divanının Tenkitli Metni,* İstanbul 1997, s.121-122.

◊ 15 Şevvâl 1161 = 8 Ekim 1748 Salı. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.

2 es-Seyyid Ü : — M

müceddeden tevcîh ü ‘inâyet buyurılup, târîh-i merkūmda Kandiye Eyâleti, Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Silahdâr Mustafa Paşa hazretlerine ve Erzurum Eyâleti, sâbıkā Yeniçeri Ağası Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü İbrâhîm Paşa hazretlerine ve[1] Diyârbekir Eyâleti, Sadr-ı esbak Vezîr-i rûşen-zamîr sa‘âdetlü es-Seyyid Hasan Paşa hazretlerine ve Rakka Eyâleti, ber-vech-i mâlikâne Vezîr-i fetânet- **[M 184b]** semîr sa‘âdetlü Pîr Mustafa Paşa hazretlerine ve[2] Bosna Eyâleti, Hersek Sancağı ilhâkıyla Sadr-ı esbak Muhsin-zâde Vezîr-i celîlü'ş-şân ‘Abdullah Paşa hazretlerine ve Saydâ Eyâleti, Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretlerine ve Mar‘aş Eyâleti, Vezîr-i mükerrem sâbıkā[3] Yeniçeri Ağası sa‘âdetlü İbrâhîm Paşa hazretlerine ve Sivas Eyâleti, Zaralı-zâde Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Kars, mîr-i mîran-ı kirâmdan Rumeli Beylerbeyiliği Pâyesi olan Yûsuf Paşa hazretlerine bâ-hatt-ı hümâyûn ibkā ve mukarrer ve kapu kethudâlarına hıla‘-ı fâhire ilbâsiyle ‘inâyet-i ‘aliyyeye[4] mazhar buyuruldu.

Nakl-i hümâyûn ve teşrîf-i meymenet-makrûn be-Serây-ı cedîd-i ‘âmire

Çünki âblâk-süvâr-ı Hılâfet-i berreyn, fülke-nişîn-i Saltanat-ı bahreyn cenâb-ı Hâkān-ı hâfikayn *edâmallâhu zılâle re’fetihî memdûdeten beyne'l-meşrikayn** hazretleri bundan akdem evvel-behâr ve mevsim-i rebî‘-i ferah-âsârda göç-i[5] hümâyûn ile Sâhil-serây-ı Beşiktaş'a işâ‘a-i envâr-ı cemâl ve ifâza-i zülâl-i yümn ü ikbâl buyurmuşlar idi. Ol cây-ı dil-ârâ ve etrâfda vâki‘ **[Ü 87a]** ba‘zı nüzhet-serây-ı bî-hemtâlarda gâh gül-geşt-i çemen ve gâh seyr u temâşây-ı riyâz-ı gülşen ederek, eyyâm-ı şehr-i sıyâm ve hengâm-ı ‘îd-i sa‘îd-i meserret-irtisâm, sâhil-serây-ı mezkûrda güzâriş-pezîr-i hüsn-i encâm olup, ba‘de-zîn takrîb-i[6] mevsim-i şitâ ve ta‘kīb-i burûdet-i hevâ ve sermâ hasebiyle sûdâgerân, bender-gâh-ı letâfet-i mesâyifden meştâlara nakl-i kâr u bâr-ı ric‘at etmeleriyle, şehr-i şevvâlü'l-mükerremin on yedinci mübârek yevm-i hamîsde◊ ol neyyir-i âsümân-ı Hılâfet hazretleri dahi burc-i sayfîden, burc-i şitevîye, ya‘nî makarr-ı Saltanat'ları olan Serây-ı cedîd-i hümâyûna lem‘a-pâş-i envâr-ı sürûr u behcet oldular.

---

1 ve Ü : — M
2 ve M : — Ü
3 sâbıkā Ü : sâbık M
4 ‘inâyet-i ‘aliyyeye Ü : ‘inâyete M
* ادام الله ظلال رأفته ممدودة بين المشرقين = Allah onun merhametinin gölgesini doğu-batı arasında yaygın olarak sürdürsün” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
5 göç-i Ü : göc-i M
6 ba‘de-zîn takrîb-i Ü : ba‘de-ezîn tekarrub-i M
◊ 17 Şevvâl 1161 = 10 Ekim 1748 Perşembe. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.

Vürûd-i haber-i ba‘zı havâdis ü ahbâr ez-ahvâl ü âsâr-ı Memâlik-i İran

Bağdâd ve Erzurum ve Çıldır vâlîleri taraflarından tevârîh-ı muhtelife ile İran'a dâ’ir pey-der-pey Der-i devlet'e vârid olan havâdis kağıdlarının hulâsa-i mefhûmlarında hâlâ hükümrân-ı İran olan ‘Ali Şâh'ın birâder-i kihteri İbrâhîm Mîrzâ ile bundan akdem muktezây-ı uhuvvet üzere birbirlerine hüsn-i mu‘âmele ve mihr u mahabbetleri âşikâr ve mesned-i Şâhî'ye cülûsunda ve sâ’ir küllî umûrunda i‘ânet ü muzâhereti derkâr iken, ba‘zı erbâb-ı nifâk ilkāsiyle beynlerinde sûret-i hılâf u şikāk hüveydâ olup, giderek ceng ü cidâle mü’eddî olmağla, Şâh-ı müşârun ileyh asker ile Mîrzâ-yı mûmâ ileyhin bir def‘a üzerine hücûm ve tegallüb izhâr ve mûmâ ileyh mukāvemete ‘adem-i iktidâr ile ihtiyâr-ı firâr edüp, **[Ü 87b]** ba‘dehû Mîrzâ-yı mûmâ ileyh dahi Afgān ve Özbek ve sâ’ir tavâyif-i muhtelifeden başına cem‘ u ihtişâd eylediği bedâvet-mu‘tâd[1] ecnâd-ı vegā-i‘tiyâd ile tahsîl-i kuvvet ve bu esnâda Âzerbâycân taraflarında da‘vây-ı istiklâl ve celâdet ve bîşe-zâr-ı salâbetde ‘alem-efrâz-ı cidâl ü husûmet olan Emîr Arslan Hân'ı dahi asâkir-i vâfiresiyle tertîb-i mukaddimât-ı ebleh-firîb ederek ma‘iyyetine celb ve bu takrîb ile bir kat dahi kesb-i miknet ü kudret etdikden[2] sonra ‘azîm cem‘iyyet ve ‘udde vü ‘atâd ve haşmet ile Şâh-ı müşârun ileyhin ikāmet üzere olduğu ordugâhına ‘azîmet ve Sultâniyye ile Zencân kasabaları beyninde vâki‘ sahrây-ı şe’âmet-iktizâda mukābele ve mukāteleye mübâderet eylediklerinde, na’ire-i ceng ü peykâr, şu‘le-dâr ve henûz tarafeynden gālibiyyet ü maglûbiyyet bedîdâr olmadın, Şâh'ın ma‘iyyetinde nemek-be-harâm olan asâkir-i bed-fercâmın ekseri Mîrzâ tarafına meyl ü rağbet etmelerinden nâşî Şâh'a inhizâm vâki‘ olup, bir mikdâr âdemleriyle tahlîs-ı cân ve semt-i necâta ‘atf-ı ‘inân ve gürîzân oldukda, Mîrzâ-yı mûmâ ileyh bâr u büngâh ve top ve cebehâne ve hargâhını zabt ve firârî-yi mezbûrun verâsından âdemler[3] **[M 185a]** ta‘yîn ü irsâl ve ‘akab-gîrân, mezbûru hayyen ahz u îsâl eylediklerinde, katle bedel bilâ-emân gözlerine mîl çekmekle gā’ile-i hâ’ilesin ber-taraf eyledikden sonra, Mîrzâ-yı mûmâ ileyh bu gûne gaddârâne etvâr ile firîfte-i müsâ‘ade-i rûzgâr-ı nâ-behencâr olarak bilâ-müzâhim-i agyâr Şâhlık mesnedinde rîşe-gîr-i istikrâr ve ber-vech-i istiklâl hükûmet-i gîrûdâra ibtidâr edüp, emmâ[4] ol sevdây-ı husrân-me’âl mûmâ ileyh Emîr Arslan[5] Hân'ın dahi cây-gîr-i zamîri olan aksây-ı âmâlinden olmağla, nitâk-bend-i vifâk olmayup, anınla dahi miyânelerinde **[Ü 88a]** münâfese vü şikāk zuhûrundan nâşî, Hân-ı mezkûr Âzerbâycân tarafına ‘avdet ve mûmâ ileyh İbrâhîm Mîrzâ dahi Kazvîn

1 bedâvet-mu‘tâd Ü : — M
2 etdikden Ü : etdiğinden M
3 âdemler Ü : + âdemler M
4 emmâ Ü : — M
5 Arslan Ü : ارسلان M

câniblerinden Tebrîz'e ‘azîmet ve beynlerinde buğz u ‘adâvet derkâr olduğundan, nevâhî-i Tebrîz'de tekrâr mezbûr Emîr Arslan Hân ile tertîb-i sufûf-i ceng ü peykâr ve tarafeynden âmâde-i kârzâr olduklarında, Hân-ı merkūmun ma‘iyyetinde olan askeri, hey’et-i mecmû‘asıyla Mîrzâ-yı mûmâ ileyhe teba‘iyyet etmeleriyle, Hân-ı mezkûru ve karındaşı Sarı Hân ve Hasan Mîrzâ ve sâ’ir hevâdârlarını ahz ve cümlesini Tebrîz'de katl ü i‘dâm edüp, bu vechile agyârı mâni‘ ve efrâd-ı asâkiri câmi‘ olmak tarîkasından kendüye rû-nümâ olan ikbâl -ki maklûb-i lâ-bekādır- devâmı ümniyyesiyle reh-girây-ı hayâl-i muhâl[1] ve sa‘bu'l-menâl olan husûl-i âmâle bu nehc üzere iştigāl edüp, Şâhlık ve mesned-ârâlık vâdîsine icâle-i semend-i istiklâl ederek, esbâb-ı nizâm ve edevât-ı ihtişâma ibrâz-ı cell-i ihtimâm ve etrâfa irsâl-i erkām ile behâyim-minşân-ı İraniyân'ı tarafına celbe ikdâm-ı tâmm üzere iken, bu esnâda Şâh Hüseyn Safevî kızından müteveffâ Nâdir Şâh'ın hafîdi olan Şâhruh Mîrza ki, Nâdir Şâh'ın veliyy-i ‘ahdi olduğu, vücûh-i a‘yân-ı İran'ın ma‘lûmu olduğundan başka[2], Şâh'ın hazîne-i defînesine ve sâ’ir âlât ve mühimmât-ı kesîresine dest-res ve mâlik olup, Koçan Ekrâdı ve Horasân ve sâ’ir mahallerden altmış bin mikdârı tavâyif-i muhtelifeyi başına cem‘ ve Meşhed'e gelüp, taklîd-i seyf-i Şâhî ile: “Taht-ı İran irsen ve istihkākan benimdir” deyü ol dahi Şâhlık ‘unvânını izhâr ve mûmâ ileyh İbrâhîm Mîrzâ ile âzmâyiş-i kârzâra ibtidâr üzere olmağla, ber-muktezây-ı takdîr-i Hudây-ı bî-çûn, Memâlik-i İran'da **[Ü 88b]** bu vechile gûnâ-gûn fitne vü âşûb rû-nümûn olduğundan, her mahallinde fesâd ü ihtilâl ber-kemâl ve nâ’ire-i harb u kıtâl işti‘âl ve sû-be-sû muhâsama vü cidâl beyne'r-ricâl bilâ-infisâm vü infisâl olup, ol havâlîden vürûd eden bu gûne peygām-ı ‘ibret-me’âl ile sâmi‘a-i cihân mâlâmâl iken, işbu şehr-i şevvâlin yirmi üçüncü gününde[3◊] hâlâ Bağdâd Vâlîsi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Kesriyeli el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerinin ba‘zı husûsu hâvî mektûb ve kā’imeleriyle bundan akdem Nâdir Şâh zemânında berây-ı Sefâret ba‘s ü tesyîr olunup, hâlâ Bağdâd'da ikāmet üzere olan Elçi Mustafa Hân'ın tahrîrâtı Âsitâne-i sa‘âdet'e vârid olup, hulâsa-i mefhûmlarında, taraf-ı Devlet-i ‘aliyye'ye olan sadâkat ü ıhlâs ve nisbet ü ihtisâsını izhâr zımnında bâlâda zikr olunduğu üzere mûmâ ileyh İbrâhîm Mîrzâ'nın karındaşı ‘Ali Şâh'a gālibiyyet ile el-hâletü hâzih sâhib-i ihtiyâr-ı umûr-i İran olduğunu îrâd ü beyân ederek, Devlet-i ‘aliyye ile der-miyân olan müsâleme ve musâlaha husûsunu hâvî ve ibkā[4] vü istikrârını muhtevî Mîrzâ-yı mûmâ ileyh tarafından vürûd eden rakamında[5], Elçi-i mûmâ ileyhi vekâlet ile

1 hayâl-i muhâl Ü : cibâl-i mahâll M
2 ki Nâdir ….. başka M : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek sonradan satırın üstüne yazılmışlardır] Ü
3 işbu ….. gününde M : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek sonradan sayfanın sağ kenarına yazılmışlardır] Ü
◊ 23 Şevvâl 1161 = 16 Ekim 1748 Çarşamba.
4 ibkā Ü : îfā M
5 rakamında Ü : rakamından M

emr-i Sefâret'e me’mûr eyledüğüni iş‘âr ve cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı **[M 185b]** Saltanat-ı seniyye'ye olan lâzime-i hayr-hâhîlerin ‘arz u îfâ içün Sefîr-i mûmâ ileyh Âsitâne-i sa‘âdet'e rû-mâle hâhiş ü rağbet izhâr eylemiş. Fi'l-asl cânib-i İran'a dâ’ir olan hâlât ve keyfiyyât, sahâyif-i bâlâda mahal-be-mahal tahrîr u teşvir ile ma‘lûm olmuş idi ki, bundan akdem gerek Elçi-i mûmâ ileyh Mustafa Hân ve gerek refîkı olan Mehdî Hân'ın cânib-i İran'dan ba‘s ü tesyîr ve Bağdâd'a vürûdları esnâsında, kā‘ide-i kadîme üzere südde-i seniyye-i Husrevâne'ye **[Ü 89a]** celb olunmalariyçün mahsûs mihmândâr ta‘yîn ü irsâl olunmuşidi. Ba‘dehû Nâdir Şâh'ın hakkında mufzî olan şîve-i takdîr-i Rabb-i Kadîr çehre-nümây-ı mir’ât-i zuhûr oldukda, berhem-zede-i dest-i ihtilâl-i zemân olan nizâm-ı hâl-i İran, pezîrây-ı emn ü emân ve zemân-ı âsâyiş nümâyân olmasına intizâran şimdilik elçiyân-ı mûmâ ileyhimâ Bağdâd-ı dâru's-sedâdda ikāmet ve merâsim-i mihmân-nüvâzî îfâsına mübâderet ile mâ-lezimeleri ru’yet olunmak üzere emr-i hümâyûn şeref-bahş-ı sudûr olup, çünki müteveffâ Nâdir Şâh ile olan musâlaha yalnız anın zemân-ı hayâtıyla meşrût olmayup, ahlâf u a‘kābı, belki ‘umûmen ülkât-ı İran ile pezîrây-ı istikrâr u istihkâm ve temessükât ahz u i‘tâsıyla emr-i musâlaha pîrâye-i nizâm u[1] itmâm olduğuna binâ’en, Ülkây-ı İran'a ve ehâlî ve zîr-destâna bu tarafdan bir dürlü keç[2]-nazar vâki‘ olmayup, bu husûs evâmir-i ‘aliyye ile serhaddât-ı İslâmiyye'de olan vülât ü hükkâma tavsıye vü tenbîh ve devâmına vücûh ile ihtimâm olunduğu, bundan esbak Der-sa‘âdet'e vürûd eden Sefîr-i İran Muhammed ‘Abdülkerîm Hân vesâtatiyle irsâl buyurılan mektûb-i ‘âlî-i hazret-i Âsafî'de mûmâ ileyh İbrâhîm Mîrzâ'ya ‘ale't-tafsîl tahrîr u terkīm ve ifâde vü tefhîm olunduğundan başka, ber-vech-i muharrer-i bâlâ ile'l-ân Memâlik-i İran'ın nizâm u intizâmı muhtell ü perîşân iken, Elçi-i mûmâ ileyhin iltimâsına müsâ‘ade ve Âsitâne-i sa‘âdet'e gelmesine izn **[Ü 89b]** ü ruhsat erzânî buyuruldığı sûretde, kâr-ı pür-teşvîş-i İraniyân'a nazaran bî-hûde bir ma‘nâ olduğundan mâ‘adâ, niçe sâde-levhân ve sebük-mağzan, mâdde-i mezkûreyi ser-rişte-i güft ü şenîd edüp, ba‘zı erâcîf ü ebâtîl tefevvühüne cesâret edecekleri mülâhazadan ba‘îd olmadığı[3] ve bu esnây-ı fitne-ihtivâda cânib-i İran'a ‘avdet ve ric‘at eylemelerinde dahi şıkk-ı evvelde melhûz olan mahzûrât derkâr ve mehâlike ilkāy-ı nefs sûretleri, mir’ât-i hâlden bedîdâr olmağla, taraf-ı İran'a âsâyiş ü sâmân ve ârâmiş-i emn ü emân rû-nümâ olunca, şimdilik kemâ-kân Bağdâd-ı dâru's-selâmda meks ü ârâm eylemeleri, elçiyân-ı mûmâ ileyhimânın haklarında mülâhaza-i selâmet-encâm idüği kendülere ifhâm zımnında re’fetlü Sadrıa‘zam ve Vekîl-i mutlak-ı efham hazretleri taraflarından mekâtîb ve kavâyim-i ‘aliyye ile tebyîn ü i‘lâm ve bu bâbda taltîf ü nüvâzişleri kasdiyle hazîne-i mekârim-defîne-i Husrevâne'den

1 u Ü : — M
2 keç Ü : kej M
3 olmaduğı Ü : olmadığı M

mûmâ ileyh Mustafa Hân'a iki bin ve Mehdî Hân'a bin ‘aded zer-i meskûk ‘atıyye-i hümâyûn in‘âm ve cânib-i cenâb-ı Âsafî'den dahi her birine birer mücevher sâ‘at ‘inâyet ü ikrâm buyurılup, Bağdâd Vâlîsi Vezîr-i müşârun ileyh ma‘rifetiyle kendülere teslîm ü îsâl olunmak içün irsâl olunmağla, bermuktezây-ı rusûm-i musâfât mûmâ ileyhimânın levâzım-ı zarûriyye ve mâyahtâcu rûz-merreleri[1] ke'l-evvel bâligan mâ-belag verilmekde ihtimâm ü dikkat olunmak bâbında evâmir-i ‘aliyye ile tenbîh ü te’kîd ve her hâlde itmînân-ı bâlleri husûsu[2] **[M 186a]** tavsıye vü tevkîd buyuruldu. **[Ü 90a]**

Tevcîh-i Kazâ’-i İstanbul be-cânib-i Çelebi-zâde İsma‘îl Efendi*

Hâlâ İstanbul Kazâsı'nda seccâde-nişîn-i şerî‘at-i garrâ olan merhûm ‘Osmân Kethudâ-zâde me‘ârif-pîrâ mevlânâ Hattât İsma‘îl Efendi hazretlerinin müddet-i ‘örfiyyeden ‘ibâret zemân-ı ‘iffet-nişânları tekmîl olmağla, kudemây-ı tarîkden Medîne-i münevvere Kazâsı'ndan munfasıl levha-pîrây-ı cerîde-i fezâ’il, ‘ısmet-ârây-ı mehâfil-i efâzıl Çelebi-zâde mevlânâ ‘Âsım İsma‘îl Efendi hazretlerine şehr-i zilka‘deti'ş-şerîfenin ikinci yevm-i hamîsde◊ bâ-işâret-i ‘aliyye şeref-bahş-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn mûcebince Kazâ’-i İstanbul tevcîh ve huzûr-i ‘âlî-i cenâb-ı Âsafî'de iksây-ı ferve-i semmûr ile taltîf ü terfîh buyuruldu.

Vürûd-i Donanma-yı hümâyûn be-Âsitâne-i sa‘âdet ve ibkāy-ı câh-ı vâlâ-yı Kapudânî ve ba‘zı ahbâr-ı meserret ez-Bahr-ı sefîd

Mâh-ı merkūmun on ikinci gününde◊◊ Bahr-ı sefîd'den Donanma-yı hümâyûn sefâyini ile hâlâ Kapudân-ı deryâ Şehsüvâr-zâde Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü es-Seyyid Mustafa Paşa hazretleri sâlimen ve gānimen Âsitâne-i sa‘âdet'e vâsıl ve ber-vech-i mu‘tâd hakkında şâmil olan teşrîfât-ı Husrevâne ile lihâza-i iltifât-ı Pâdişâhâne'ye nâ’il oldukdan sonra, mâh-ı merkūmun on dördüncü gününde◊◊◊ şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i ‘inâyet-makrûn mûcebince câh-ı vâlâ-yı Kapudânî yine Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerine ibkā

---

1 rûz-merreleri Ü : rûz-merre[ler]i M

2 husûsu Ü : + husûsu M

* Burada zikri geçen Çelebi-zâde İsma‘îl Efendi ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.385'in sol kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Efendi hazretleri bu mahal tahrîrinde Şeyh-ı Meşâyihu'l-İslâm idi”.

◊ 2 Zilka‘de 1161 = 24 Ekim 1748 Perşembe. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**zilka‘de**” yazısı vardır.

◊◊ 12 Zilka‘de 1161 = 3 Kasım 1748 Pazar. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**zilka‘de**” yazısı vardır.

◊◊◊ 14 Zilka‘de 1161 = 5 Kasım 1748 Salı.

ve mukarrer **[Ü 90b]** ve huzûr-i cenâb-ı Sadr-ı ‘âlî'de serâsere dûhte sevb-i semmûr ilbâsiyle mesrûr u müftehar buyurılup, dîn ü Devlet-i ‘aliyye'ye hıdemât-ı sâdıkāne ve muktezây-ı rüşd ü fetânet ile etvâr-ı müşîrâneleri makbûl-i hümâyûn olmağla, her bâr teveccühât-ı seniyyeden behre-dâr ve ‘inâyât-ı ‘aliyyeye sezâvâr olmadan hâlî değillerdir[1]. el-Hakk Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerinin şecere-i sıdk u hulûsları semeresindendir ki, bu sene-i mübârekede Bahr-ı sefîd muhâfazasına me’mûr u ta‘yîn olunan Donanma-yı hümâyûn kalyonlarından Riyâle-i hümâyûn ile refîkı olan bir kıt‘a kalyon bundan akdem Anabolu ve ol havâlîde geşt ü güzâr ederek Gösterelik nâm cezîreye vardıklarında, cezîre-i mezbûre lîmânı derûnunda üç direkli bir kıt‘a Dimyât sefînesi, câsûs-i bâsıralarına dûş olup, lîmân-ı mezbûrun boğazından duhûl eylediklerinde, Malta keferesinden olmak üzere iki kıt‘a korsân işkampavyaları sâlifü'z-zikr üç direkliye istîlâ ve içinde olanları bir mahalle ilkā ve ancak sefîne-i merkūmeyi lîmân-ı mezbûra getürüp, henûz hamûlesi olan eşyâyı ahz u yağmâ kaydında iken, sâyik-ı takdîr ile bunlar dahi üzerlerine varup, işkampavyalar, lîmân-ı merkūmun âhar boğazından firâr u gürîzân ve bunlar dahi târîkî-i şeb zuhûruna dek ta‘kīb ile şitâbân olup, dest-res kābil olmamağla, dönüp akdarma-i mezbûre üç direkliyi derûnunda mevcûd bir mikdâr pirinc ve hasîr yükü ile zabt eylemişler. **[Ü 91a]** Emmâ garâbet bunda ki, firâr eden iki kıt‘a korsân işkampavyaları havf u hirâs ile gürîzân olarak Meyis Cezîresi kurbünde Kara-ada ta‘bîr olunan lîmâna cây-ı emân olmak i‘tikādıyla vusul ve lenger-endâz-ı ikāmet olmuşlar. Bu esnâda firkate kapudanlarından İstanköylü ‘Ivaz-zâde İbrâhîm Kapudan dahi Vezîr-i müşârun ileyh Kapudan Paşa hazretleri taraflarından me’mûr olduğu ba‘zı husûsun temşiyeti içün rûy-i deryâda bulunup, zuhûr-i bâd-ı muhâlif ile furtunaya tesâdüf etmekle, keyfe m'ettefak cevf-i leylde lîmân-ı mezkûra vusûl ve kendü selâmeti içün bi'z-zarûrî[2] duhûl **[M 186b]** edüp, sâlifü'z-zikr işkampavyalar pîş-gâh-ı bâsırasında müsûl etmekle, hemân ma‘iyyetinde olan dilâverân-ı rezm-âyîn ittifâkıyla üzerlerine hücûm ve bir mikdâr muhârebe vukū‘undan sonra, ‘inâyet-i Rabb-i Kadîr ile bir kıt‘asını feth u teshîr edüp, birisi bu esnâda mukābeleye ‘adem-i iktidârından nâşî, karârı firâra tebdîl eylemiş. Kapudân-ı merkūm ahz eylediği işkampavyayı ve içinde katl ü mecrûh olandan mâ‘adâ, hayâtda kalan on dokuz nefer Malta keferesi esîrleriyle Tersâne-i ‘âmire'ye irsâl ü îsâl etmeğin, bi-mennihî Te‘âlâ teveccühât-ı yümn-âyât-ı cenâb-ı Şehriyârî berekâtiyle Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerinin istihdâm buyurdukları Donanma-yı hümâyûn ricâli, ekser bu gûne hıdemât-ı pesendîdeye muvaffak ve makrûn olmaları, **[Ü 91b]** mücerred müşârun ileyhin hulûs-ı tâmm ile umûr-i dîn ü Devlet-i ‘aliyye'de bezl-i nakdîne-i ihtimâm buyurmalarından rû-nümâ olduğu zâhir u hüveydâdır.

1 olmadan hâlî değillerdir Ü : olmakdan hâlî değildir M
2 bi'z-zarûrî Ü : bi'z-zarûre M

Âmeden-i Baylos-i Venedik be-Âsitâne-i sa‘âdet ve icrây-ı merâsim ber-vech-i ‘âdet

Şurût-ı zavâbıt-ı müsâleme ve kuyûd-i revâbıt-ı miyân-bend-i musâlaha iktizâsı hasebiyle divel-i Nasârâ'dan elçi ve baylos ve kapu kethudâsı nâmiyle Âsitâne-i sa‘âdet'de mukīm olan müste’men tâyifesinin[1] hîn-i sulhda yedlerine i‘tâ buyurılan ‘ahid-nâme-i hümâyûn şurûtu ve Devlet-i ‘aliyye'nin kā‘ide-i kadîmesi üzere Der-i devlet'e hîn-i vürûdlarında her birinin hadlerine göre merâsimi bir gûne icrâ olunagelüp, ancak beş altı senede bir def‘a Venedik cumhûru tarafından ‘atebe-i ‘aliyyeye rû-mâl içün nâme ve hedâyâsıyla gelan Baylos'u hakkında ‘ahid-nâme-i hümâyûn mûcebince öteden berü ber-mûceb-i defter-i teşrîfât icrâ olunan rusûm, sâyir[2] elçiyân vürûdunda ma‘rûf ve mersûm olmayup, ancak Venedik Baylosu'na mahsûs olmağla, fi'l-asl bu gûne icrây-ı rusûm meşhûd ü ma‘lûmu olmayanların nazar-ı i‘tibârında bâ‘is-i istiğrâb olacak emr-i garîb ve melce’-i ‘âlem olan Devlet-i ‘aliyye-i kesîru'l-keremin dostluk tarîkıyle dâ’ire-i itâ‘atinde izhâr-ı sebât-kadem eden divel-i Nasârâ haklarında dahi kānûn-i kadîme murâ‘ât olunarak, vâki‘ olan hüsn-i mu‘âmelât ve hâlâta ‘adem-i vukūfu olanlar ‘indinde keyfiyyât-ı âtiyyü'l-beyân, tavr-ı ‘acîbü't-tertîb olduğundan[3], bu mâddenin ‘alâ vukū‘ihî bast u tahrîri, terk ü te’hîrine tercîh ve bu vechile tenkīh u telmîh olunur ki, cumhûr-i mesfûrun beş altı seneden berü Âsitâne-i sa‘âdet'de mukīm olan Baylos'u me’zûnen vilâyetine ‘avdet ve bu def‘a cumhûr tarafından ta‘yîn ü irsâl olunan Baylos-i cedîd, kendü sefîneleriyle Boğaz-hisârları'nın taşrasına gelüp, içerü girmek mugāyir-i kānûn olmakdan nâşî, **[Ü 92a]** mahall-i mezbûra vürûdunu ihbâr etmekle, mu‘tâd üzere Devlet-i ‘aliyye tarafından çekdiri irsâl ve mesfûru alup, Âsitâne-i sa‘âdet'e îsâl eyledikden sonra, mâh-ı merkūmun on beşinci gününde◊ de’b olan rusûm icrâ olunmak bâbında fermân-ı ‘âlî sâdır olmağın, ber-mûceb-i kā‘ide-i teşrîfât evvelâ Tersâne Kethudâsı Paşa'nın Gammâz ta‘bîr olunan[4] altı çifte kayığı Tophâne İskelesi'ne irsâl ve Baylos-i mesfûru etbâ‘ıyla alup Tersâne-i ‘âmire'de vâki‘ Kalafatcılar Kârhânesi'ne getürüp, ber-vech-i mu‘tâd Galata Voyvodası tarafından kahve ve şerbet ile ve ba‘dehû mahall-i mezbûrdan hareket olundukda, rukûbiyçün Istabl-ı ‘âmire'den Ahûr Kethudâsı Ağa ma‘rifetiyle elli bir re’s donanmış atlar ihzâr olunup, vakt-i mev‘ûdda Çavuş-başı Ağa ve bölükât-ı erba‘a ağalarından Ak-bayrak Ağası ve Kapucu-başı olmak hasebiyle Galata Voyvodası bi'l-cümle erkân semmûr kürk ve selîmî ve dîvân bisâtlı atlar ile Teşrîfâtî Efendi destâr-ı ‘âdî ve erkân kürk ile Çavuşlar[5] **[M**

1 tâyifesinin Ü : tâ’ifesinin M
2 sâyir Ü : sâ’ir M
3 ‘acîbü't-tertîb olduğundan Ü : ‘acîb üzere tertîb olunduğundan M
◊ 15 Zilka‘de 1161 = 6 Kasım 1748 Çarşamba. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**zilka‘de**” yazısı vardır.
4 Gammâz ta‘bîr olunan M : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek sonradan satırın üstüne yazılmışlardır] Ü
5 Çavuşlar Ü : + Çavuşlar M

187a] Kâtibi ve Emîni ve otuz nefer Çavuşân-ı Dîvân ve Kulagūz Çavuş, mücevvezeler ve ‘Ases-başı ve Galata Corbacısı, sorgūclar ve neferâtları, üsküfleriyle ve Su-başı, mintârîsi[1] ile mahall-i merkūmda hâzır ve ber-kā‘ide âlây tertîb olunup, Çavuş-başı Ağa sağda ve Ak-bayrak Ağası solda ve Baylos ortada ve sâyir ricâl dahi ‘alâ merâtibihim murûr ile ‘Azeb-kapusu'ndan **[Ü 92b]** duhûl ve Galata Kal‘ası derûnundan ‘ubûr ve Tophâne-kapusu'ndan çıkılup, Kârhâne-kapusu önünde Baylos-i mesfûrun konağına varılup, ikrâm-ı ‘âdî icrâsından sonra ber-mûceb-i defter-i teşrîfât Baylos tarafından verilmesi mu‘tâd olan ‘avâyidât-ı ricâl, mûmâ ileyhime ‘alâ merâtibi-him teslîm olunup, ‘avdet eylediler.

Bâlâda zikr olunduğu üzere tertîb-i mezkûr Venedik cumhûruyla ibtidây-ı sulh u salâh vukū‘undan beri ‘ahid-nâmelerinde mastûr olduğu üzere baylosları hakkında cârî ve manzûr olup, sâ’ir divel-i Nasârâ elçileri vürûdunda bu gûne olmayup, nâdiru'l-vukū‘ ve şâzzü'ş-şüyû‘ olduğu cihetden, sebt-i cerîde-i vekāyi‘ kılındı.

Tevcîh-i Sadâret-i Anadolu ve ihsân-ı Pâye-i Rumeli

Hâlâ Anadolu Kadı‘askeri olan Şeyhulislâm-ı esbak mersûm es-Seyyid Feyzullah Efendi'nin necl-i kerîmleri ‘âlim-i ‘amel-pîrâ, câmi‘-i zühd ü takvâ mevlânâ es-Seyyid Murtezâ Efendi hazretlerinin ahlâk-ı hasene-i Hudâ-dâd ve etvâr-ı müstahsene-i müstelzimü'r-reşâdları muktezâsınca zemân-ı ‘iffet-nişân ve evân-ı hakkāniyyet-‘unvânları, tenfîz-i ahkâm-ı şerî‘at ve tenvîr-i menâr-ı tarîkat ederek müddet-i ‘örfiyyeden ‘ibâret zemânları resîde-i derece-i hüsn-i hıtâm ve pezîrây-ı merâtib-i hayr-encâm olmağla, mâh-ı merkūmun on sekizinci gününde◊ ‘avârif-i seniyye-i Hıdîvâne'den bâ-hatt-ı hümâyûn Rumeli Pâyesi ihsâniyle zât-ı vâlâ-tebârlarına lâyık ikrâma şâyân ve bu vechile dahi mahsûd-i akrân buyurılup, **[Ü 93a]** Sadâret-i Anadolu dahi bundan akdem İstanbul Kazâsı'ndan infisâl ile tarîkat-i‘aliyye-i ‘ilmiyyenin bâhiru'l-ikbâl ve'l-istîhâllerinden ser-defter-i efâzıl-ı Rum, sâbıkā Şeyhulislâm İsma‘îl Efendi merhûmun mahdûm-i mükerremleri ‘irfân-penâh mevlânâ Lutfullah Efendi hazretlerine bâ-işâret-i ‘aliyye şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn mûcebince tevcîh ü ‘inâyet ve yevm-i mezbûrda◊◊ huzûr-i müstevcibü'l-hubûr-i cenâb-ı Âsafî'de ilbâs-i ferve-i semmûr ile karîn-i sürûr u behcet buyuruldu.

Vukū‘-i tevcîhât ve tebdîlât-ı menâsıb-ı vüzerâ

Sedd-i sedîd-i İslâmiyye'den Bağdâd-ı dâru's-sedâd Kal‘ası muhâfazasında olan yerli kulu ve yamakān ve sâ’ir tavâyif-i askeriyyenin müddet-i

1 mintârîsi Ü : mintâriyesi M

◊ 18 Zilka‘de 1161 = 9 Kasım 1748 Cumartesi. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**zilka‘de**” yazısı vardır.

◊◊ 18 Zilka‘de 1161 = 9 Kasım 1748 Cumartesi.

karîbeden berü miyânelerine fürce-i duhûl bulan ba‘zı eşhâs-ı fitne-cûnun tahrîk ü ifsâd ve ilkāy-ı şerr u fesâdlarından nâşî birbirleriyle ‘adem-i ülfet ve hılâf-ı marzî harekete cesâret eyledikleri, bundan akdem ‘arz u inhâ olunup, bu esnâda kal‘a-i merkūmede zabt u rabta kādir bir Vezîr-i fetânet-semîrin vücûdundan lâ-büdd olmak hasebiyle hâlâ Mûsul Vâlîsi Sadr-ı sâbık[1] düstûr-i vakūr-i zî-şân sa‘âdetlü[2] el-Hâc Mehmed Paşa hazretleri, fi'l-asl Yeniçeri Ocağı emekdârlarından olup, ahvâl-i neferâta vâkıf olduğundan gayri[3], ârâyiş-i zâtları olan rüşd ü kiyâset ve te’dîb ü terbiyet-i[4] askerîde şehâmet ü dirâyetleri karîn-i ‘ilm-i ‘âlem-ârây-ı Mülûkâne ve bu bâbda kendüden hıdemât-ı pesendîde, me’mûl-i Husrevâne olduğundan, işbu şehr-i zilhicceti'ş-şerîfenin on birinci gününde◊ Bağdâd Eyâleti, Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerine tevcîh buyurılup, selefleri Kesriyeli Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretleri şimdilik Bağdâd'dan nehzat ü hareket ve Anadolu taraflarına ‘atf-ı ‘inân-ı ‘azîmet ve bundan sonra kendüye verilecek mansıbın **[M 187b]** emr-i şerîfi vusûlünde icrây-ı merâsim-i me’mûriyyet eylemek üzere tavsıye vü işâret olundu[5]. Ve bundan mukaddemce ber-vech-i mâlikâne **[Ü 93b]** Aydın Sancağı tevcîh olunan sâbıkā Rumeli Vâlîsi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Yahyâ Paşa hazretlerinin ba‘zı a‘zâr îrâdiyle livâ’-i mezbûrdan isti‘fâyı mutazammın tahrîrâtları vârid olmağla, Mûsul Eyâleti dahi yevm-i mezbûrda◊◊ Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerine ve ber-vech-i meşrûh münhall olan Aydın Muhassıllığı dahi yine mâlikânelik üzere sâbıkā Mısır Vâlîsi Vezîr-i zî-şân sa‘âdetlü Râgıb Mehmed Paşa hazretlerine bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh ü ‘inâyet buyuruldu.

İhsân-ı rütbe-i vâlâ-yı Vezâret be-mutasarrıf-ı Eyâlet-i Cıldır el-Hâc Ahmed Paşa ez-mîr-i mîrân-ı kirâm

Sâbıkā Cıldır Vâlîsi Vezîr İshak Paşa'nın hîn-i vefâtında eyâlet-i mezbûre mîr-i mîrân-ı kirâmdan oğlu mûmâ ileyh Ahmed Paşa hazretlerine, Rumeli Beylerbeyiliği Pâyesi'yle ‘inâyet ü ihsân buyurulduğu bâlâda tahrîr olunmuşidi. Bunca eyyâmdan berü eyâlet-i mezbûreye gerek müteveffâ-yı müşârun ileyh ve gerek oğulları mutasarrıf olup, ol etrâfın her[6] ahvâline tahsîl-i vukūf-i

1 sâbık Ü : esbak M
2 sa‘âdetlü Ü : — M
3 fi'l-asl ….. gayri M : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek sonradan satırın üstüne yazılmışlardır] Ü
4 te’dîb ve terbiyet-i Ü : tertîb-i M
◊ 11 Zilhicce 1161 = 2 Kasım 1748 Cumartesi. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**zilhicce**” yazısı vardır.
5 tevcîh ….. olundu M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek sayfanın alt kenarına yazılmıştır] Ü
◊◊ 11 Zilhicce 1161 = 2 Kasım 1748 Cumartesi.
6 her Ü : — M

tâmm ve zîr-destân ehâlî ve re‘âyânın nizâm ü intizâm ve âsâyiş ü ârâmişlerine sa‘y-i mâ-lâ-kelâm eylediklerinden gayri, fi'l-asl maskat-ı re’sleri olan vilâyetleri olduğundan, esbâb-ı sâmân ile kadîmî hânedân-ı sadâkat-nişân ve bende ve bende-zâde-i Saltanat-ı übbehet-‘unvândan olmaları hasebiyle hakkında âfitâb-ı âfâk-tâb-ı ‘avâtıf-ı Cihân-dârî pertev-pâş-ı zuhûr olup, ‘avârif-i seniyyeden mâh-ı mezbûrun on birinci gününde◊ **[Ü 94a]** şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i mevhibet-makrûn mûcebince rütbe-i vâlâ-yı Vezâret ile eyâlet-i merkūme kemâ-kân ibkā ve bu vechile dahi kadr ü şânı terfî‘ u i‘lâ ve nazra-i iltifât-ı Husrevâne ile ol hânedân-ı kadîm müceddeden ihyâ buyurulmağla, ber-vech-i mu‘tâd iktizâ eden serâsere dûhte semmûr hıl‘at ve menşûr-i behcet-nüşûr-i Vezâret'i, hâlâ Mîrâhûr-i Evvel-i Sultânî Durak Bey ile tesyîr u irsâl buyuruldu.

Vürûd-i haber-i vefât-ı Sadr-ı esbak es-Seyyid Hasan Paşa, Vâlî-i Diyârbekir ve vukū‘-i tevcîhât-ı menâsıb-ı vüzerâ

Merhûm-i müşârun ileyh fi'l-asl Karahisâr-ı Şarkî Sancağı'nda Eskefser Nâhiyesi'ne tâbi‘ İdrîn nâm karyeden neş’et* ve yeniçeri ocağında kesb-i te‘ayyün ü miknet ederek, kırk altı senesinde◊◊ Kul Kethudâlığı ile İran seferlerine me’mûr ve niçe müddet ol taraflarda izhâr-ı liyâkat ü libâkat ve bezl-i mâ-hasal-i kudret etmekle, elli târîhinde Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri Ağalığı** ‘inâyet buyurılup, Ağalık ile Ada-i Kebîr Kal‘ası fethinde ve Hisârcık muhârebesi ve Belgırad'ın[1] muhâsara ve teshîrinde ibrâz-ı gayret ü hamiyyet ile isbât-ı vücûd ve uğur-i dîn ü Devlet-i ‘aliyye'de bezl-i mechûd edüp, celâ’il-i hüsn-i hareket ve mehâ’il-i ıhlâs u sadâkati hasebiyle sezâvâr-ı ‘inâyet ve şâyeste-i ‘âtıfet olduğundan, elli iki sâlinde*** rütbe-i vâlâ-yı Vezâret inzımâmiyle **[Ü 94b]** ağalığı ibkā ve niçe zemân Ağa Paşa ‘unvâniyle dahi pesendîde-i tab‘-ı safâ-intimâ olur hıdemât-ı mebrûre ve âsâr-ı meşkûreleri rû-

---

◊ 11 Zilhicce 1161 = 2 Kasım 1748 Cumartesi. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**zilhicce**” yazısı vardır.

* Metnimizde söz konusu edilen Tokad'ın Eskefser adını taşıyan ilçe merkezine 1909 yılında Reşâdiye adı verilmiş (bk. meselâ “Reşadiye”, *Büyük Larousse,* XIX,9788), Reşâdiye'nin köylerinden biri olan İdrin'in ismi (bk. meselâ *Son Teşkîlat-ı Mülkiyyede Köylerimizin Adları,* İçişleri Bakanlığı Yayınlarından, Ankara 1928, s.510), cumhuriyet döneminde Gülkonak Köyü olarak değiştirilmiştir (bk. meselâ http://memleketimtokat.webnode.com.tr/reşadiye/ erişim tarihi 9.V.2017)

◊◊ 1 Muharrem 1146 – 29 Zilhicce 1146= 14 Haziran 1733 – 2 Haziren 1734.

** Hasan Paşa'nın Kul Kethudâlığı'ndan Yeniçeri Ağası olması elli tarihinde değil, 20 Rebî‘ulevvel 1151/8 Temmuz 1738'de gerçekleşmiş gibi gözüküyor; bk. meselâ Vak‘anüvis Subhî Mehmed Efendi, *age,* s.455-456.

1 Belgırad'ın Ü : Belgırad M

*** Yeniçeri Ağası Hasan Ağa'ya Vezâret verilmesi, 22 Cumâdelâhıre 1152/26 Eylül 1739 Cumartesi günü gerçekleşmiş gibi gözüküyor; bk. meselâ Vak‘anüvis Subhî Mehmed Efendi, *age,* s.601-602.

nümâ olmağla, hakkında hûrşîd-i cihân-tâb-ı ‘avârif-i Şehriyârî pertev-pâş-ı zuhûr olup, elli altı senesinde* ihsân-ı mühr-i hümâyûn ile memnûn ve kâmrevâ ve mesned-i Sadâret-i ‘uzmâ ve makām-ı Vekâlet-i kübrâ'ya lâyık u ahrâ buyurulmağla, müddet-i Vezâret'inde dahi berekât-ı lihâza-i iltifât-ı Cihânbânî ve safvet-i derûn-i ihlâs-meşhûn-i bî-müdânî lâzimesince niçe niçe âsâr-ı celîle ve hıdemât-ı cemîleye muvaffak ve makrûn ve evzâ‘ u etvârından sıgār u kibâr mahzûz u memnûn olup, hall ü ‘akd-i umûr ve fetk u ratk-ı şu’ûn-i cumhûrda hadd-i i‘tidâle kemâl-i murâ‘ât ve kıstâs-ı insâfiyle hüsn-i mu‘âmelât ederek güzârende-i evkāt olmuşidi. Elli dokuz sâli hılâlinde◊ ser-levha-i nâsıye-i hâle kalem-i takdîrin[1] **[M 188a]** tahrîr-i ‘adîmü't-tagyîri muktezâsınca, nigâreş-pezîr-i sûret-i tenfîr olan hâlâta binâ’en, birâz müddet Cezîre-i Rodos'da ikāmet, ba‘dehû ber-vech-i arpalık İç-il Sancağı'na nakl ü hareket ve geçen sene Eyâlet-i Diyârbekir ‘inâyetiyle karîn-i tesliyet olup, du‘ây-ı devâm-ı ‘ömr ü devlet-i Pâdişâhî'ye muvâzabet üzere iken, esbâb-ı rihlet olan ba‘zı gûne ‘ârıza-i ‘illet, perîşân-sâz-ı terkîb-i cism-i nâ-tüvân ve sûziş-fermây-ı sâmân-ı hânumân[2] olup, nidây-ı irci‘îye lebbeyk-gûyân, vâsıl-ı sermenzil-i rahmet-i Rahmân olduğu **[Ü 95a]** haberi Âsitâne-i sa‘âdet'e vârid olmağla, mâh-ı merkūmun yirmi beşinci gününde◊◊ Diyârbekir Eyâleti, çend rûz mukaddem Mûsul tevcîh olunan Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Yahyâ Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Mûsul, Mar‘aş Vâlîsi olup, bundan akdem ba‘zı eyâlâtın zu‘amâ ve erbâb-ı tîmârıyla Bağdâd muhâfazasına me’mûr olan Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü İbrâhîm Paşa hazretlerine ve Mar‘aş Eyâleti dahi Bağdâd'dan ma‘zûl Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Kesriyeli el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerine bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh buyuruldu.

İhsân-ı rütbe-i vâlâ-yı Vezâret be-Kethudây-ı Bevvâbîn-i Sultânî Nu‘mân Bey ve vukū‘-i tevcîhât-ı menâsıb-ı vüzerâ

Mîr-i mûmâ ileyh fi'l-asl Selânik a‘yânından sâhib-i servet ü yesâr el-Hâc Ahmed Ağa dimekle şöhret-şi‘âr olan zâtın necl-i hayru'l-halefi ve hâlâ Rakka Vâlîsi Vezîr-i fetânet-semîr sa‘âdetlü Pîr Mustafa Paşa hazretlerinin rebîb-i bâhiru'ş-şerefi olup, bundan akdem elli dört târîhi evâ’ilinde Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerinin Sadrıa‘zam Kethudâlığı esnâsında mûmâ ileyh

---

* Hasan Paşa Hekimoğlu Ali Paşa'nın azlinden sonra 4 Şa‘bân 1156/23 Eylül 1743'te Sadrıazamlık makâmına getirilmiş, 21 Receb 1159/9 Ağustos 1746'da azledilmiştir; bk. meselâ Fikret Sarıcaoğlu, *agm,* XVI,339-340.

◊ Hasan Paşa azledildikten sonra Balıkhâne'ye sevkedilmiş ve o gece Rodos Adası'na sürülmüştür; bk. Metin, s.232.

1 takdîrin Ü : + takdîrin M

2 sâmân-ı hânumân Ü : hânumân-ı sâmân M

◊◊ 25 Zilhicce 1161 = 16 Aralık 1748 Pazartesi. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**zilhicce**” yazısı vardır.

Nu‘mân Bey, Silahşorân-ı Hâssa zümresine duhûl ve bu vechile husûl-i me’mûl ile beyne'l-akrâni ve'l-emsâl zîr-rân-ı semend-i ikbâl ve kerem-‘inân-ı mızmâr-ı sâha-i âmâl olup, bir müddet dâ’ire-i ‘aliyye-i hümâyûnda terbiyet ve ba‘zı umûr-i mehâmm ru’yetine me’mûriyyet ile Rumeli ve Anadolu taraflarında geşt ü güzâr ve ahvâl-i ‘âlemden haberdâr olarak isti‘dâd-ı zât ve istihkāk-ı **[Ü 95b]** sümüvv-i haysiyyât ve hüsn-i harekâtı sebebi ile enzâr-ı mekârim-âsâr-ı Hıdîvâne'ye mazhar ve gülbün-i ‘inâyetden gül-çehre-i iltifât-ı manzara-i i‘tibârda cilve-ger olup, gâh Mîrâhûr-i Evvel ve Sânî, asâlet [ve] vekâletlerinde istihdâm ve gâh bi'l-fi‘l Kethudây-ı Bevvâbîn-i Sultânî hıdmetlerinde tahsîl-i nîk-nâm ederek, temâm husûl-i esbâb-ı intisâb ile vâye-dâr-ı nisâb-ı merâm olmuşidi. Vâkı‘â mîr-i mûmâ ileyhin ârâyiş-i zât-ı fetânet-simâtı olan pîrâye-i rüşd ü zekâ ve dâniş-i tab‘-ı kiyâset-intimâları muktezâsınca ber-mûceb-i karîne-i hâl karîben ‘unvân-ı Vezâret ile fâ‘iz-i dest-mâye-i ‘izz ü şân ve hâ’iz-i ‘ulüvv-i menzilet ü mekân olmak sûretleri merâyây-ı ahvâlinden nümâyân olmağla, li-zâlik hakkında neyyir-i a‘tâf-ı Hıdîvâne, matla‘-ı ‘avârifden tâli‘ ve kevkeb-i pür-envâr-ı ikbâl, burc-i eltâfdan lâmi‘ u sâtı‘ olup, işbu şehr-i zilhicceti'ş-şerîfenin yirmi beşinci yevm-i sülesâda◊ vaki‘ olan Dîvân-ı hümâyûn merâsimi icrâ ve temşiyet ve cenâb-ı Âsafî serây-ı ‘âlîlerine ‘avdet eyledikden sonra, bedâheten şeref-bahşây-ı sudûr[1] olan hatt-ı hümâyûn-i mevhibet-nümûn mûcebince mîr-i mûmâ ileyh huzûr-i Sadr-ı ‘âlî'ye da‘vet ve rütbe-i vâlâ-yı Vezâret* ile ber-vech-i arpalık Selânik ve Kavala sancakları ihsân ü ‘inâyet ve ber-vech-i mu‘tâd serâser sevb-i semmûr-i bâhiru'l-hubûr ilbâsiyle karîn-i sürûr u behcet buyurılup, huddâm-ı Süreyyâ-nizâm, Âsaf-ı kerîmü'l-hısâl ile hâne-i sa‘âdetlerine irsâl ü îsâl buyuruldu. **[Ü 96a]**

Ber-minvâl-i meşrûh çünki Selânik Sancağı Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerine ‘inâyet ü tevcîh buyurulmağla, selefi olan livâ’-i mezbûr mutasar-rıfı Kapudan-ı sâbık Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Mîrâhûr Mustafa Paşa hazret-lerine dahi kal‘ası **[M 188b]** muhâfazası şartıyla Hanya Sancağı ve muhâfaza-i merkūmede olan Köprili-zâde Vezîr-i zî-şân sa‘âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerine ber-vech-i arpalık Tırhala Sancağı bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh

◊ 25 Zilhicce 1161 = 16 Aralık 1748 Pazartesi. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**zilhicce**” yazısı vardır.

1 şeref-bahşây-ı sudûr Ü : sâdır M

* Burada zikri geçen Nu‘mân Paşa'ya Vezîrlik verilmesi ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.390'ın sağ kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Vezîr-i mûmâ ileyh Nu‘mân Paşa hazretleri Çekmece-i Sagīr'e nüzûl ve bu Fakīr anda Nâ’ibü'ş-şer‘ bulunup, Bâb Kethudâsı Emîn Ağa ve sultânının Kethudâsı dahi bu Fakīr'e müsâfir ve Vezîr-i muhterem hazretlerinden yirmi beş altûn mikdârı ikrâm görüldü; Bârî Te‘âlâ işini âsân eyleye, **âmîn**”.

buyurılup, münhall olan Kapucular Kethudâlığı dahi hâlâ Mîrâhûr-i Evvel Vekîli olan Mehmed Emîn Ağa[1]-zâde Sâdık Ağa'ya ‘inâyet ü ihsân ve iksây-ı hıl‘at-i fâhire ile mesrûr u kâm-rân buyuruldu.

VEKĀYİ‘-İ SENE-İ İSNÂ ve SİTTÎN ve Mİ’ETİN ve ELF*

İşbu sâl-i meserret-iştimâlin bâ-yümn ü ikbâl misâl-i ‘îd-i sa‘îd, hilâl-i şehr-i muharremu'l-harâmı[2] mu‘âyene ve bedîdâr olduğu hengâmda, ba‘zı hoş-tab‘ân-ı zemân mücerred tefe’’ül bi'l-hayr kasdıyla bâ‘is-i tenşît-ı hâtır ve teşhîz-i tab‘-ı safâ-mezâhir olur mânend-i manzûmetü'l-le’âl târîh-i nev-sâl-i behcet-me’âl inşâdiyle zîb-efzây-ı mecmû‘a-i rûzgâr ve her biri sıla-i tahsîn ü âferîne sezâvâr olmalarıyla, Hakīr-i bî-mikdâr dahi anlara taklîde ibtidâr ve karîn-i ‘ayn-ı i‘tibâr-ı evliyây-ı ni‘amî olmağla, mûcib-i ‘izz ü iftihârım olan işbu târîh-i sâl-i ferah-disâr, sebt-i cerîde-i âsâr olundu. **[Ü 96b] Li-münşi’ihî**:

Şâhenşeh-i zemânın rûz-nâme-i ezelde
Her vakti vakt-i es‘ad, her sâli sâl-i eymen
Eyyâm-ı fıtratında hem-zâdı yümn ü iclâl
Hengâm-ı hılkatinde hem-hâli hâl-i eymen
Keffi ‘inâyetidir sahrây-ı bî-nihâye
Ketif-i himâyetidir tâk-ı cibâl-i eymen
Behcet-dih-i Hılâfet ol cebhe-i münevver
Tal‘at-ı firûz-i devlet ola meh-cemâl-i eymen
Devr-i kamerle eyyâm oldukça tehniyet-gû
Tebrîk-i sâle her dem geldikce fâl-i eymen
Ma‘nây-ı zât-ı pâkin kılsun ihâta dâ’im
Zarf-ı zemân-ı sıhhat, lafz-ı me’âl-i eymen
İlhâmdır mücerred ‘İzzî bu iki târîh
Bâ-‘avn-i Rabb-i Zi'l-menn **sene 1162**[3]
(با عون رب ذی المن)

1 Ağa Ü : — M
* 1162 tarihi ile ilgili olarak Ü nüshasında 96a'nın sol kenarında yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “**Li-hazret-i Es‘ad Efendi** *Habbezâ sâl-i neşât* (حبّذا سال نشاط) **sene 1162**”.
2 harâmı Ü : harâm M
3 **sene 1162** Ü : — M

Hoş geldi sâl-i eymen **sene 1162**[1]

(خوش كلدى سال ايمن)

‘Akd-i hibâle-i nikâh-ı Zübeyde Sultân-ı ‘iffet-nişân be-Vezîr-i ‘âlî-şân Nu‘mân Paşa ve tertîb-i sûr-i meserret-intimâ

Bundan akdem altmış bir senesi vekāyi‘i hılâlinde tahrîr u tastîr olunduğu üzere Sultân-ı müşarun ileyhâ hazretleri, Anadolu Vâlîsi Vezîr Süleymân Paşa'ya ‘akd-i nikâh vukū‘undan çend mâh murûrundan sonra, kable'z-zifâf Vezîr-i müşârun ileyh terk-i minassa-i fenâ ve ‘âzim-i hacle-gâh-ı bekā olmağla, ânifen tahrîr u beyân olunduğu üzere gars-i yemîn-i cenab-ı Şehinşâh-ı cihân olan nev-nihâl-i hadîka-i vüzerâ, furûzende-i çerâğ-ı mehâsin-pîrâ müşârun ileyh sa‘âdetlü Nu‘mân Paşa hazretlerinin henûz ber-âverde-i âgūş-i visâl oldukları, mahtûbe-i Vezâret'lerine dest-i meşşâta-i ‘inâyet bir kat dahi ‘ilâve-i zîb ü zînet ve gālibe-sây-ı ‘âtıfet olup, nâ’il-i ‘izz-i musâheret ve dâhil-i **[Ü 97b]** hacle-gâh-ı harem-serây-ı karâbet buyurulmak sûretleri mir’ât-i hâlinden nümâyân ve hâtıb-ı devrân, kıbâle-i mecâmi‘-i kaderde ‘akd-i hibâle-i izdivâc içün hutbe-hân olmak hasebiyle hâlâ mürettib-i umûr-i devlet, mükemmil-i nâmûs-i Saltanat, şeref-efzây-ı Sadâret-i ‘uzmâ ve mesned-ârây-ı Vekâlet-i kübrâ re’fetlü es-Seyyid ‘Abdullah Paşa hazretlerine keyfiyyet-i mezbûreyi hâvî bu bâbda şeref-bahşây-ı sudûr olan emr-i hümâyûn-i Cihân-dârî mûcebince Vezîr-i müşârun ileyhin kapu kethudâları bulunan ‘Abdî[2] Ağa'nın birâderi Emîn Ağa vesâtatiyle taraflarına ifâde-i müfâd-ı[3] hâl ve bu nüvîd-i beşâret-me’âlden sâmi‘a-i âmâllerin mâlâmâl buyurmalarıyla, hâtıra hutûrdan dûr ve güncâyiş-pezîr-i havsala-i hayâl olmadan mehcûr bu gûne mütevâliye-tü's-sudûr olan kerem ü ‘inâyet, ya‘nî rütbe-i Vezâret ve devlet-i sıhrıyyet-i müstevcibü'r-rif‘atin ber-vech-i te‘âkub bu vechile bürûz u zuhûru, Vezîr-i müşârun ileyhi müstağrak-ı lücce-i şâdî vü sürûr edüp, **nazm**[4]:

Zihî ikbâl-i vakt-i şâdmânî

Hoşâ-bahtî karîn-i kâm-rânî

mazmûnunu pîrâye-i zebân ve edây-ı lâzime-i[5] şükr-i Yezdân ederek ber-vech-i mu‘tâd lâyık-ı şân-ı Saltanat-ı seniyye ve muvâfık-ı kā‘ide-i Devlet-i ‘aliyye olduğu üzere envâ‘-ı mücevherât-ı girân-behâdan mühimmât-ı[6] **[M 189a]** nişân-ı bî-hemtâdan ve sâ’ir iktizâ eden sîm nahıllar ve şeker bağçeleri ve

1 **sene 1162** Ü : — M
2 ‘Abdî M : ‘Abd Ü
3 müfâd-ı Ü : makāl-i M
4 **nazm** Ü : — M
5 lâzime-i Ü : — M
6 mühimmât-ı Ü : + mühimmât-ı M

buna dâ'ir mürâ'ât olunacak merâsim-i 'âdât ve levâzım-ı edevât tedârük ve müheyyâ buyuruldukdan sonra, bâlâda mufassalan tahrîr u inbâ olunan tertîb-i dil-firîb üzere **[Ü 97b]** icrây-ı kavâ'id-i kadîme-i 'Osmânî ve îfây-ı merâsim-i müstedîme-i Sultânî olunarak işbu sene-i müteyemmine şehr-i muharremü'l-harâmının on altıncı yevm-i isneynde◊ de'b-i dîrîn üzere semâhatli Şeyhulislâm Efendi cenâbları[1] Serây-ı hümâyûn'a da'vet ve ber-vech-i vetîre-i sünnet bir hutbe-i belîga kırâ'etiyle 'akd-i hibâle-i temîme-i nikâh, gerden-bend-i musâheret olundukdan sonra, Ayasofya kurbünde Sultân-ı müşârun ileyhâ hazretlerine tahsîs ve zîb ü zînet ile tarsîs buyurılan Serây-ı 'âlî'ye şehr-i merkūmun yirmi beşinci çehârşenbih günü◊◊ deydene-i dîrîn-i Devlet-i ebed-karîn üzere me'mûr olan ricâlden gürûh-i enbûh ibrâz-ı şân u şükûh ederek Serây-ı cedîd-i 'âmire'den nakl-i cihâz olundu.

Ferdâsı rûz-i fîrûz-i hamîsde◊◊◊ devletlü Sadr-ı 'âlî-makām ve semâhatli Şeyhulislâm Efendi hazerâtı ve sa'âdetlü Kapudan Paşa ve Sadreyn-i muhteremeyn ve Nakībüleşrâf Efendi cenâbları ve 'umûmen piyâde ve süvârî ocaklarının zâbitân ve ser-bevvâbân ve Hâcegân-ı Dîvân ve sâ'ir ricâl-i bâhiru'l-'unvân, âlât-ı ihtişâm ve dârât-ı Süreyyâ-nizâm ile med'uvven 'ale's-seher Serây-ı hümâyûn'da mevcûd bulunup, öteden berü manzûr-i 'ayn-ı i'tibâr olan âlây-ı 'arûs-i 'ısmet-me'nûs-i Sultânî, bu def'a dahi sâha-tırâz-ı nizâm ve zînet-sâz-ı şâh-râh-ı intizâm olmağla, pîş-gâh-ı hümâyûndan güzerân ve hayret-fezây-ı dîde-i temâşâyiyân olarak serây-ı merkūma şeref-bahşây-ı kudûm-i behcet-lüzûm ve çend rûz âyîn-bend-i sûr-i şevk-efrûz ile icrây-ı rusûm olundu.

Bu bâbda tafsîl-i keyfiyyât ve tesvîl-i vukū'-i hâlât, ihâle-i 'uhde-i defter-i teşrîfât olunmağla, hâme-i sühan-perdâz-ı demdeme-sâz, makāle-i tûl u dirâz ve düğûn fuzûlî olmakdan ihtirâz ile kûşe-gîr-i peygūle-i îcâz olmuşdur. **[Ü 98a]**

İnzâl ü tesyîr-i kalyon-i Nusrat-nümâ be-rûy-i deryâ ve vaz'-ı esâs-ı câmi'-i mu'allâ ez-âsâr-ı kerâmet-disâr-ı Şehinşâh-ı cihân-ârâ

Yemm-i himem-i deryâ-kerem-i cenâb-ı Şehinşâh-ı a'zam ve Hudâvendigâr-ı kerâmet-şiyem *meddallâhu zılâle re'fetihî 'alâ mefârıkı'l-ümem** hazretlerinin hemîşe nuhbe-i efkâr ve endîşe-i hayriyyet-âsâr-ı Tâcdârî'leri, tetmîm-i levâzım-ı Devlet-i ebed-karîn ve tesdîd ü te'yîd-i merâsim-i dîn-i mübîn olmakdan nâşî, muhârese-i bahreyn ve muhâfaza-i sâhileyn içün Donanma-yı hümâyûn kalyonlarının teksîr ve i'dâd ü tevfîr-i 'udde vü 'atâdlarında sûrî ve

◊ 16 Muharrem 1162 = 6 Ocak 1749 Pazartesi.

1 cenâbları Ü : hazretleri M

◊◊ 25 Muharrem 1162 = 15 Ocak 1749 Çarşamba.

◊◊◊ 26 Muharrem 1162 = 16 Ocak 1749 Perşembe.

* مد الله ظلال رأفته على مفارق الامم = Allah onun merhametinin gölgesini bütün insanlar üzerinde yaygınlaştırsın" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

ma‘nevî sa‘y ü ictihâd buyurmaları hasebiyle, bundan akdem ber-vech-i mu‘tâd Tersâne-i ‘âmire'lerinde müceddeden teşyîd ü inşâdı fermân-ı hümâyûn buyurılan kalyonlardan bi-‘avnihi'l[1]-‘Allâm bir kıt‘ası bu def‘a resîde-i mersâ-yı hıtâm ve fılandıra-efrâz-ı sevâhil-i itmâm olmağla, mâh-ı merkūmun yirmi sekizinci yevm-i sebtde◊ bi'n-nasri ve'l-meymene sevk u tesyîr ile sahîfe-i bahra mânend-i tasvîr-i bî-nazîr nakş-pezîr olup, matbû‘iyyet-i şekl ü endâm ve nevresm hey’et-i dil-ârâmı peyker-i ejdehâ-âsâ heybet-nümây-ı dîde-i a‘dâ olmağla, seciyye-i zekiyye-i Husrevâne'den Nusrat-nümâ ismiyle müsemmâ buyuruldu.

Ve yevm-i mezbûrda kalyon-i mezkûr nüzûlünden sonra ol râfi‘-i râyât-ı muhassenât, câmi‘-i hayrât ü meberrât, mihrâb-ı istifâde-i ehl-i yakīn, İmâm-ı pîşvâyân-ı dîn-i mübîn şevketlü kerâmetlü efendimiz hazretlerinin İstanbul'da Bezzâzistân-ı ‘Atîk kurbünde vâki‘ mecma‘-ı cemâ‘ât-i Müslimîn **[Ü 98b]** ve mevki‘-i makbûl ü dil-nişîn olan mahalde müceddeden **[M 189b]** bir câmi‘-i şerîf ve ma‘bed-i latîf binâ vü ihyâsına irâde-i ‘aliyye-i Mülûkâne'leri hüveydâ olup, bundan akdem mahall-i mezbûrda erâzî-i müstevfâ iştirâ ve mevâzı‘-ı esâsını hafr u müheyyâ olmakdan nâşî, kalyon-i mezkûrun nüzûlü ‘akabinde bâ-emr-i hümâyûn devletlü Sadrıa‘zam hazretleri ve semâhatli Şeyhulislâm Efendi cenâblarıyla hem-‘inân-ı murâfakat mahall-i merkūmu teşrîf buyurup, Ayasofya Şeyhi Efendi ve ba‘zı kibâr-ı ricâl ve ‘amele ve ‘ummâl hâzır olmağla, ihtiyâr olunan vakt-i mübârekde dergâh-ı Kādiyyü'l-hâcât'a da‘avât-ı icâbet-âyât takdîmiyle câmi‘-i mersûmun esâs-ı metânet-mesâsı vaz‘ u tarsîn ve tûlen ve ‘arzan devâ’iri ta‘yîn ü tebyîn olunup, fî sebîlillahi'l-Meliki'l-Mennân[2] zebh-i kurbân ve bezl-i in‘âm ü[3] ihsân olunarak binâsına mübâşeret olundu.

Hemân Hakk sübhânehû ve Te‘âlâ[4] hazretleri mûcib-i âsâyiş-i bahreyn ve bâ‘is-i âbâdânî-i berreyn olan Hâkān-ı hâfikayn, Husrev-i gîtî-firûz-i meşrikayn cenâbların hemîşe fülke-nişîn-i Kulzüm-i Saltanat ve mihrâb-ârây-ı İmâmet ü Hılâfet eyleyüp, berren ve bahran bunun emsâli âsâr-ı celîletü'l-i‘tibâra muvaffak ve makrûn ve devlet-i rûz-efzûnların te’yîdât-ı ezeliyyesiyle ebed-merhûn eyleye, âmîn.

Âmeden-i Hattî el-Hâc Mustafa Efendi ez-cânib-i Nemçe ba‘de edây-ı hıdmet-i Sefâret ve tevcîh-i Muhâsebe-i Evvel

Bundan akdem Nemçe Çâsârîçesi ve Toşkana [=Toskana/Toscana] Dukası'yla başka başka ‘akd olunan sulh u salâh ve müsâlemenin te’kîd-i mevâddı

1 bi-‘avnihi'l Ü : bi-‘avni'l M
◊ 28 Muharrem 1162 = 18 Ocak 1749 Cumartesi. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**muharrem**” yazısı vardır.
2 i'l-Meliki'l-Mennân Ü : — M
3 in‘âm ü Ü : — M
4 sübhânehû ve Te‘âlâ Ü : celle ve ‘alâ M

zımnında, taraf-ı Devlet-i ‘aliyye'den Nişâncılık rütbe-i sâmiyesiyle Hâcegân-ı Dîvân-ı hümâyûndan sâbıkā Mevkūfâtî mûmâ ileyh Hattî el-Hâc Mustafa Efendi, **[Ü 99a]** Orta Elçi ta‘yîn ve bu bâbda şeref-bahşây-ı sudûr olan iki kıt‘a nâme-i hümâyûn-i celâdet-makrûn ve de’b-i dîrîn üzere ba‘zı münâsib hedâyây-ı ‘inâyet-nümûn ile bin yüz altmış bir senesi muharremi evâsıtında◊ ba‘s ü tesyîr olunduğu, bâlâda tahrîr u tebyîn olunmuşidi. Mûmâ ileyh edây-ı hıdmet-i Sefâret ile ‘avdet ve işbu sene-i mübâreke şehr-i muharremü'l-harâmı selhında◊◊ vâsıl-ı Âsitâne-i sa‘âdet olup, temşiyet-i umûr-i me’mûresinde, zâtında merkûz olan cevher-i rüşd ü sedâd lâzimesince rızây-ı yümn-iktizây-ı Devlet-i ‘aliyye üzere harekât ü etvârı ve ol tarafda vâki‘ olan edîbâne mu‘âmelât-ı fetânet-girdârı, ma‘lûm u manzûr ve bu bâbda[1] hâyr-hâhâne pezîrây-ı vücûd olan hıdmet-i sadâkat-âsârı makbûl ü meşkûr olmağla, hâmil olduğu cevâb-nâmeleri hâk-i pây-i hazret-i Âsafî'ye ‘arz u teslîm eylediği esnâda, ilbâs-i hıl‘at-i fâhire-i hâssu'l-hâss ile mazhar-ı nüvâziş ü ihtisâs buyurmuşlar idi. Çend rûz murûrunda mûmâ ileyhin iyâb ü zehâb ve ol cânibde vâki‘ olan hâlât-ı ‘ibret-me’âbdan zabt u tahrîr eylediği takrîr-i sadâkat-semîri, taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i cenâb-ı Âsafî'den pâye-i serîr-i übbehet-nedîm-i hazret-i Cihân-dârî'ye ‘arz u takdîm buyuruldukda, nîm-nigâh-ı i‘tibâra şâyân ve hüsn-i terbiye-i evliyây-ı ni‘amî ile mazhar-ı şeref-i istihsân olmağla, terfî‘-i kadr u menzilet ve telmî‘-i sitâre-i hıdmet ü sadâkat irâdesiyle **[Ü 99b]** ‘avâtıf-ı ‘aliyyeden Muhâsebe-i Evvel mansıbı tevcîh ü ‘inâyet buyurılup, şevvâlü'l-mükerremden◊◊◊ zabt etmek üzere ru’ûs-i hümâyûnu ihsân ve bu vechile fevka'l-me’mûl mesrûr u kâm-rân buyurulduğundan mâ‘adâ, şifâhen dahi ba‘zı gûne takrîri sâmi‘a-güzâr-ı cenâb-ı Şehriyârî buyurulmak irâdesiyle huzûr-i fâ’izu'n-nûr-i Hıdîvâne'ye ruhsat-yâb-ı duhûl ve zemîn-i ‘ubûdiyyete ruhsâre-sây-i müsûl olup, meşhûd ü ma‘lûmu olan keyfiyyâtı ve Nemçelü'nün etvâr u harekâtı yegân[2] **[M 190a]** yegân ‘arz u beyân zımnında iktizâ eden su’âl ü cevâba mukārin hıtâb-ı müstetâb-ı Mülûkâne ve lihâza-i iltifât-ı Pâdişâhâne ile şeref-yâb olmağla[3], fahr u mübâhâtı dü-bâlâ ve i‘tinâya sezâ ikrâm ile mesrûr u kâm-revâ buyuruldu Bu bâbda îzâh-ı vâkı‘u'l-hâl kasdıyla Sefîr-i mûmâ ileyhin takrîri sebt-i cerîde-i vekāyi‘ kılınmışdır.

Sûret-i takrîr-i mezkûr

Bundan akdem Âsitâne-i sa‘âdet'den nehzat ü hareket ve savb-ı maksûda teveccüh ü ‘azîmet olunup, kat‘-ı menâzil ve tayy-ı merâhil olunarak elli

◊ 11-20 Muharrem 1161 = 12-21 Ocak 1748.
◊◊ 30 Muharrem 1162 = 20 Ocak 1749 Pazartesi.
1 bâbda Ü : bâbd[a] M
◊◊◊ 1 Şevvâl 1162 = 14 Eylül 1749 Pazar.
2 yegân Ü : + yegân M
3 olmağla Ü : olmağın M

iki günde Belgırad-ı dâru'l-cihâda pâ-nihâde-i vusûl olmuşuzdur. Nemçelü'nün Zemûn tarafında olan zâbitleri ve bizi tesellüme me'mûr olan kumandanları ve Bec'den ma'iyyetimize me'mûr eyledikleri İkinci Tercemân ve sır kâtibleri ve mukaddemâ Büyük Elçilik ile giden Cânibî 'Ali Paşa merhûma ta'yîn eyledikleri komisar-başıları, vürûdumuzu haber aldıkları gibi der-'akab taraflarından Belgırad Muhâfızı Vezîr-i mükerrem sa'âdetlü Seyyid Mehmed Paşa hazretlerine tercemânlarını gönderüp: **[Ü 100a]** "Teslîm ve tesellüm ne gûne olacakdır?" deyü su'âl eylediklerinde, Belgırad'a vusûlümüzün yedinci, şehr-i rebî'ulevvelin on dokuzuncu bâzârertesi günü[10] teslîm olunmak üzere Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri tarafından cevâb verilmekle, der-sâ'at Nemçelü tarafından mu'tâd üzere müşterek sâl inşâsına ve Belgırad tarafından dahi defterdârı Dervîş Mehmed Efendi ma'rifetiyle filike yapdırılmasına mübâşeret ve tekmîl ve mev'ûd olan yevm-i mezbûrda Muhâfız-ı müşârun ileyh hazretleri tarafından bizi teslîme me'mûr eyledikleri Belgırad Defterdârı mûmâ ileyh efendi ba'de'z-zuhr gelüp, konağımızdan ma'an süvâr ve Belgırad Kal'ası'nın Dizdâr-kapusu'nda olan iskeleye vusûlümüzde mukaddemâ kavl olunduğu üzere hîn-i teslîmde karâr-dâde olan etbâ'-ı ma'dûde ile süvâr olmak içün iskele-i mezbûrede âmâde kılınan filikeye beri[2] tarafdan biz ve Zemûn burnunda Nemçelü tarafından âmâde eyledikleri şaykaya kumandanları binüp, tarafeynden ve Kal'a-i Belgırad'dan toplar atılarak Nehr-i Sava'nın ortasında lenger-endâz-ı karâr olan sâla berâberce yanaşup, berâberce çıkdıkdan sonra sâl-ı merkūmun üzerinde emr-i teslîm ve tesellüm 'ale'l-'âde itmâm olunduğu gibi, bizi ve nâme-i hümâyûn ve hedâyây-ı 'atûfet-nümûnu kemâl-i tevkīr u ihtirâm ve nihâyet-i ta'zîm ü ikrâm ile şaykalarına alup, karadan Nehr-i Tuna kenârında tertîb-sâz oldukları âlâylarında izhâr-ı vüfûr-i meserret ü şâdî ederek, nehren Zemûn kenârına îsâl eylediklerinde, bu 'abd-i hakīr, **[Ü 100b]** Nemçelü'nün ihzâr eyledikleri altı bârgîrlü hintoları ve nâme-i hümâyûn içün[3] mukaddem geçirdiğimiz al çukalu müzehheb ve müzeyyen koçı 'arabamız ile Kasaba-i Zemûn'a duhûl olunmuşdur.

Bu kadar müddetden berü kefere beyninde emr-i mütehattemü'l-icrâ olan Nazarete 'âdeti, mukaddemâ Cânibî 'Ali Paşa'ya olduğu gibi bu def'a olmayup, devletleri tarafından hakkımızda ikrâm-ı tâmm olmak zu'mu ile bi'l-külliyye Nazarete resmi metrûk olup, fekat Nazarete-hâne dedikleri mükellef ve müzeyyen bir serâylarına inzâl ile iktifâ ve kahve ve şerbet ve şekerleme makūlesi ile[4]

---

1 günü Ü : gün M

◊ 19 Rebî'ulevvel 1161 = 19 Mart 1748 Salı. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır. Hammer tercümesinde bu günü 18 Mart olarak kaydetmiştir; bk. *Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst,* Wien 3-5 Mart 1823, sy. 27-28, s.141.

2 beri Ü : berü M

3 içün M : — Ü

4 ile Ü : — M

rusûm-i ri‘âyetlerini icrâ ve bir ân akdem bizi Beç'e götürmek içün pey-der-pey devletleri tarafından poştaları gelüp, me’mûr olduklarını ifâde vü inhâ ederek, bir sâ‘at mikdârı ârâmdan sonra müheyyâ-sâz oldukları mihmân-hânelerine îsâl eylemişler.

Hedâyây-ı hümâyûn olan atların istirâhati içün bir iki günden sonra Zemûn'dan hareket olunmak üzere iken bi-emrillâhi Te‘âlâ mizâc-ı hakīrânemizde bir mikdâr inhirâf zuhûr edüp, nev-‘ammâ ‘âfiyet tahsîl ve bu behâne ile **[M 190b]** mastûr-i cerîde-i takdîr olan âb ü dânemizi istîfâ ve tekmîl içün çend rûz Zemûn'da[1] merîzan ikāmet ve bi-hamdihî Te‘âlâ birkaç günden sonra fi'l-cümle şifâ-yâb olup[2], şehr-i rebî‘ulevvelin selhı olan cum‘a günü◊ savb-ı maksûda ‘azîmet olunmuşdur. Zemûn Kumandanı mesfûr, etbâ‘ı ile bizi teşyî‘ ve mevcûd olan her ne mikdâr topları var ise cümlesini birkaç yaylım **[Ü 101a]** fürûzân ve kemâl-i behcet ü inbisâtların i‘lân eylediler. Bir sâ‘at müşâya‘adan sonra ağır boyama ve yağlık ve işleme yemeniler ile kumandana ve ‘atıyyeler ile etbâ‘ına ri‘âyetler olunup, insırâfa ruhsat verilmişdir. Kā‘ideleri üzere ma‘iyyetimize ta‘yîn eyledikleri iki nefer zâbitân ile yetmiş seksan mikdârı mülebbes soltatları, pîş-gâhımızda revân ü devân[3] olarak ‘azm-i râh olunup, ol gün beş sâ‘at mikdârı mesâfe kat‘ ve Kabolonice [Golubinci] nâm karyelerinde beytûtet olunmuşdur. Ferdâsında menzil-i mezbûrdan hareket olunup, Erek (ارك = Irig) dedikleri bir mu‘azzam kasabalarına nüzûl ve menzil-i mezbûrda yine mizâcımızda olan za‘f u futûr, metâ‘ib-i tarîk ile müzdâd olup, zarûrî üç gün ikāmetden sonra berçîde-i raht-ı karâr olduğumuz konağın kapusundan hurûca ibtidâr üzere iken, ma‘iyyetimizde olan zâbitân gûyyâ bize ikrâm olmak zu‘muyla meçlerini[4] gılâfından ihrâc ve neferâtını selâmımıza durmak içün tertîb eyledikleri müşâhede olunduğu sâ‘at, ol mahalde tevakkuf ve: “Beç'den hıdmetimize me’mûr olan sır kâtiblerini ihzâr edüp, mukaddem Zemûn'dan hareketimiz esnâsında bu evzâ‘-ı nâ-mülâyim zuhûr etmamek içün sana tenbîh olunmuşiken, şimdi böyle bu zâbitlerin meç ihrâclarının aslı nedir?” deyü ‘azîm âzârdan sonra: “Seni fîmâ-ba‘d hıdmetimde istemem” deyü tard u ib‘âd olundukda: “Benim haberim yokdur” deyü eymân-ı gılâz ile i‘tizâra ser-âgāz ve: “Bundan sonra bir dahi olmasun!” deyü **[Ü 101b]** recâ vü niyâz ile zâbitlere tekrâr tenbîh ve anlar dahi gelüp, ‘özr-hâh olduklarında, şüfe‘â tevassutu ile küstâhlıkları karîn-i ‘afv u safh olunup, vâkı‘â fîmâ-ba‘d o misillü hareketleri meşhûd olmamışdır. Kasaba-i

1 Zemûn'da Ü : müddetde M
2 şifâ-yâb olup Ü : şifâ bulup M
◊ 30 Rebî‘ulevvel 1161 = 30 Mart 1749 Cumartesi. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır. Hammer tercümesinde bu günü 29 Mart olarak kaydetmiştir; bk. *Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst,* sy. 27-28, s.142.
3 ü devân Ü : — M
4 meçlerini M : meclerini Ü

mezbûreden hareket ve birkaç merhale murûrundan sonra sâhil-i Nehr-i Tuna'da bir sâha-i zümürrüd-fâm cilve-gâh-ı hıyâm-ı ârâm olup, Osek Kal‘ası sekiz sâ‘at mesâfede olmağla, Osek Cenerali ve ol havâlîlerin Ser‘asker-i sâhib-i istiklâli olan Koça Kovedan* nâm cenerallerinin tarafından kethudâsı gelüp, istikbâlimize me’mûr olduğunu beyân ve ertesi gün ‘avdetini istîzân etmekle, kendüsüne ve ma‘iyyetinde olan Osek Tercemânı'na ağır boyamalar ile[1] i‘âde olunmuşdur. Menzil-i mezbûrdan dahi irtihâl ve Osek Kal‘ası'na üç sâ‘at mesâfesi olan Dalya [Dalj]** nâm menzile ilkāy-ı rihâl olundukda, ma‘iyyetimizde olan Sır Kâtibi'ne ceneral-i mesfûrdan mektûb gelüp, mefhûmunda: “Yarınki gün Elçi Efendi Osek'e nüzûl ve istirâhatden sonra ertesi gün devletimiz tarafından me’mûr olduğum[2] vech üzere kendülere merâsim-i ikrâm ü ri‘âyeti icrâ vü itmâm etmek içün kal‘ada olan serâyımızı teşrîf, ba‘dehû biz dahi kendülere gidüp, bu vechile tarafeynden izhâr-ı müvâlât olunmağı niyâz eder” deyü tahrîr eyledüğüni, mesfûr Sır Kâtibi gelüp teblîğ ve takrîr eyledikde, mezâyâ hüveydâ olmağla: “İn-şâ’allâhu Te‘âla Osek'e nüzûlümüzde vech-i münâsibi ne ise ana göre hareket olunur” deyü def‘ u iskât olunmuşidi. **[Ü 102a]**

Ertesi gün Osek Kal‘ası'nın varoşunda tehyi’e vü ihzâr[3] eyledikleri menzile nüzûl olunup, ferdâsında ibtidâ Ceneral tarafından Sır Kâtibi gelüp: “Sultânım! Ceneralimiz cenâbınıza[4] **[M 191a]** ikrâm etmek içün me’mûrdur. Da‘vetlerine ibtidâ siz teşrîf buyurursuz. Hattâ bu ceneral mukaddemâ büyük elçiniz Cânibî ‘Ali Paşa'yı ‘avdetde Zemûn'da mübâdeleye me’mûr olup, ibtidâ ‘Ali Paşa anlara, ba‘dehû Ceneral dahi ‘Ali Paşa'ya gitmişlerdir” deyü ifâde-i hâl etdikde[5]: “Mukaddemâ ‘Ali Paşa Osek'e geldikde, Osek'de Ceneral bulunan, ‘Ali Paşa'nın istikbâline gelüp, kā‘ide-i Devlet-i ‘Osmâniyye[6] üzere Paşa-yı müşârun ileyh tarafından mükerremen ‘avdet etdikden sonra ‘Ali Paşa'yı da‘vet eylediği, işte ‘Ali Paşa'nın takrîrinde mastûrdur. Bizi Ceneral

---

* Metnimizde Koça Kovedan (قوچه قُوَدَان) okunacak şekilde yazılmış olan Osek Generali, Ascanio Guadagni (27 Nisan 1685 – 27 Şubat 1759) olmalıdır; bk. meselâ Luigi Passerini, “Asconia”, *Genealogia e storia della famiglia Guadagni,* Firenze 1873, s.110-113.

1 ile Ü : verilüp M

** Zemun'dan hareket edildikten sonra, metindeki imlâlarına göre Kabolonice, Erek ve Dalya şeklinde okumaya çalıştığım uğranılan yerler, harita üzerinde takip edilirse, bana göre bu yerlerin adları sırasıyla Colubinci, Irig ve Dalj olmalıdır. Bu kısımları tercüme edip yayınlayan Hammer'e göre ise bu yerler muhtemelen Kabulunidsche/Golubinze, Erik/Wernik ve Dalia denilen yerlerdir; bk. Joseph von Hammer, “Gesandtschafsbeschreibung des im Jahre 1748 nach Wien geschickten türkischen Internuntius Chatti Efendi, aus der Reichssgeschichte Isi's”, *Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst,* Wien 3-5 Mart 1823, sy.27-28 s.142.

2 olduğum Ü : olduğumuz M

3 vü ihzâr Ü : — M

4 cenâbınıza Ü : + cenâbınıza M

5 etdikde Ü : + cevâbında M

6 ‘Osmâniyye Ü : ‘Osmânî M

istikbâl etmiş olsa, biz dahi da‘vetine icâbet ederdik. Yohsa ibtidâ bizim anların da‘vetine icâbet etmemiz bir vechile mutasavver değildir. Bizi ‘afv etsünler” deyü kavl-i leyyin ile def‘ine ihtimâm olundukca, makām-ı ibrâmda pâ-ber-cây-ı ısrâr olup: “Elbette ben devletim tarafından Elçi Efendi bize teşrîf ve levâzım-ı ikrâmı îfâ içün me’mûr olmuşumdur” deyü Sır Kâtibi'ni ve kendünün Kapucular Kethudâsı'nı gönderüp, teklîf-i icâbet ile ilhâh eyledikce: “Görüşmekden maksûd dostluk ve ikrâm ise her vechile Ceneral tarafından mükerrem olmuşuzdur. Ancak ibtidâ ben ana varmak hadd-i imkânda değil iken, bize niçün böyle hareket ederler. Bu dâ‘iyeden ferâgat etsünler” deyü **[Ü 102b]** cevâb verilüp, âdemleri i‘âde olundukda, yine ibrâmında ısrâr etmekle, âhıru'l-emr gelan âdemlerine: “Ben Pâdişâh-ı cihân-penâh efendimiz hazretleri taraflarından Roma İmperatoru ve[1] İmperatoriçesi taraflarına me’mûr elçiyim. Esnây-ı tarîkde olan ceneraller ile mülâkāt ve mükâleme iktizâ eder bende bir şey yokdur. Bî-hûde ibrâmdan ferâgat etsünler, dostluğa lâyık olan mu‘âmele bu değildir” deyü kat‘î cevâb verilüp, âdemleri i‘âde vü ircâ‘ olundukdan sonra tekrâr ric‘-i[2] kahkarî ile âdemleri gelüp: “Kendüleri bize gelmedikleri sûretde devletim tarafından mu‘âteb ve mu’âhaze olunurum. Bâ-husûs Büyük Elçi ‘Ali Paşa dahi Beç'den ‘avdetinde ben ana Murahhas ta‘yîn olunmuşidim. İbtidâ anlar bize geldi. Ba‘dehû ben dahi anlara vardım. Niçün bu kā‘ideye murâ‘ât etmezler?” deyü ‘inâdını[3] izhâr zımnında ısrâr ve: “Böyle olmadığı hâlde keyfiyyet Beç'e i‘lâm olunup, haberi gelmeğe muhtâc olur” deyü bizi tevkīf edeceğini telmîh u îhâm eylemiş, cevâbında: “Ceneral, ‘Ali Paşa'ya Murahhas ta‘yîn olunmağla, beynlerinde emr-i mülâkāt lâzime-i hâlden olduğuna binâ’en, ne vechile etmişler ise mülâkāt etmişler. Ceneral ne benim murahhasımdır ve ne kendü ile mülâkātımı iktizâ eder bir hâlet vardır. Ben müsâferet tarîkıyle havze-i hükûmetinden savb-ı maksûda ‘âzim elçiyim. *‘el-Kādimü yüzâru**’* müfâdınca gelür benimle mülâkāt eder ise sonra ben dahi giderim. Kaldı ki “‘Ali Paşa ibtidâ bize geldi görüşdü’ dediğiniz sizin kavl-i mücerredinizdir. **[Ü 103a]** Bizim ‘indimizde müsbet değildir Hâsılı bu kīl ü kāl-i bî-me’âlden maksûdunuz bizi ta‘cîz olduğu[4] ma‘lûm oldu. Siz bu keyfiyyeti Beç'e tahrîr ederseniz, ben dahi Devlet-i ‘aliyye-i ebediyyü'l-istimrâra ifâde ve ‘inân-ı ‘azmi cânib-i Belgırad'a i‘âde ederim. Elçiye böyle mu‘âmele-i nâ-revâ câ’iz değildir. Bu makūle teklîfât Ceneral tarafından değil, Beç'de taraf-ı Çâsârî'den dahi hılâf-ı ‘âde[5] teklîfât zuhûr eder ise, şevketlü kerâmetlü Pâdişâh'ımızın mübârek başiyçün kabûl etmek ihtimâlim yokdur” deyü kat‘î cevâb verildi. Bizi üç gün böyle keşmekeş ile meks ü

1 İmperatoru ve Ü : — M
2 ric‘-i Ü : ric‘at-i M
3 ‘inâdını Ü : ‘inâd-âyini M
* القادم يزار = Bir yerden gelenin ziyâretine gidilir” anlamına gelen Arapça atasözlerindendir.
4 olduğu Ü : eylemek M
5 ‘âde Ü : — M

tevkīf etdirdikden sonra, keyfiyyet-i mülâkāt rütbe-i istihâlede olduğunu müşâhede ve tahsîl-i yakīn etmekle, dördüncü günü iktizâ eden **[M 191b]** ‘araba ve bârgîrlerimizi tehyi’e[1] vü ihzâr ve Nehr-i Dırava üzerinde inşâ eyledikleri cisr-i memdûddan imrâr ve kal‘adan üç yaylım toplar atılmağla, şâdmânîlik izhâr etmişlerdir[2]. Gerek mukaddem Kasaba-i Erek [Irig]'de olan meç[3] husûsunda ve gerek bu def‘a bu mâddede zuhûra gelan metânetin semeresi, sonra Bec'de müşâhede olunmuşdur. Zemûn'dan ma‘iyyetimize ta‘yîn olunan piyâde ve süvârî zâbitleri, soltatlarıyla Osek'de tebdîl ve ayu kalpaklu soltatlar ve âhar zâbitler ta‘yîn olunmak kā‘ideleri olmağla, Zemûn'dan gelan üç nefer zâbitlerine hıla‘-ı fâhire ilbâs ve ağır boyamalar ile ikrâm ve neferâtlarına dahi ‘atıyyeler verilüp ircâ‘ olunmuşlar idi. Miyânede güzerân olan kīl ü kāl, Ceneral'e vesîle-i şerm ü hicâb **[Ü 103b]** olmuşiken, zâbitân-ı asker dûşlerinde olan hıl‘atler ile doğru Ceneral'e varup irâ’et eylediklerinde, bu keyfiyyet dahi kendüye ‘ilâve-i endûh u ıztırâb olduğunu, ‘akabimizden gelan Nemçelüler haber vermişlerdir. Ceneral-i[4] mesfûrun bu gûne şiddetle mülakāta musırr olmasından, gerek etbâ‘ımız ve gerek Osek'de olan tüccâr-ı Müslimîn endîşe-nâk iken, bi-hamdihî Te‘âlâ tesebbüt-i akdâm-ı mesfûru kavmi beyninde rüsvây ü bed-nâm eylediği, cümlenin ma‘lûmu olmağla, eşkrîz-i sürûr olarak evliyây-ı ni‘am efendilerimize du‘ây-ı firâvân eylemişlerdir.

Zemûn'dan Osek'e gelince bu mahallerin ekser ehâlîsi Sırb tâyifesi olup, bundan akdem Nemçe Çâsârı Karloş'un* fevtinden sonra Devlet-i Çâsâriyye'ye târî olan ihtilâl sebebi ile zarûrî zâbitleri kendü cinslerinden nasb olunmağla, Çâsârice'ye inkıyâdları huşûnet üzere olduğu müşâhede olunmuşdur. Osek'den nehzat ve birkaç merhale kat‘ olundukdan sonra, mücâhid fî sebîlillah merhûm Sultân Süleymân Hân hazretlerinin Mecar Kıralı ile ceng ü peykâr ile gālib-i a‘dây-ı bed-tebâr oldukları sahrây-ı rahbü'l-fezâ-yı Mohâc, cilve-gâh-ı hıyâm-ı ibtihâc olup, âsâr-ı sun‘-ı Perverdigâr'dan menzil-i merkūmda üç ayaklu bir kaz yavrusu meşhûd-i dîde-i i‘tibâr olmuşdur. Çend merâhil tayy olundukdan sonra, kılâ‘-ı kadîmeden İstoni-Belgırad'a vusûl ve beri başında olan kapusundan vülûc ve dîğer tarafında olan dervâzeden hurûc olunup, **[Ü 104a]** varoşunda nüzûl olunmuşdur. Kal‘a-i mezbûre cenerali pîr-i fânî olduğundan, oğlunu istikbâlimize irsâl ve harekete iktidârı olmaduğunı[5] i‘tizâr ve kal‘adan üç def‘ada on sekiz pâre topların fürûzân ve kudûmümüzden gāyet ile şâdmân olduklarını i‘lân ü izhâr eylemişlerdir. Kal‘a-i merkūmenin etrâfını

1 tehyi’e M : tehiyye Ü
2 şâdmânîlik izhâr etmişlerdir Ü : şâdmânlık izhâr etmişler M
3 meç Ü : mec M
4 Ceneral-i M : Çeneral-i Ü
* Metnimizde Karloş okunacak şekilde yazılmış olan Alman İmperatoru Charles VI. (1 Ekim 1685 – 20 Ekim 1740/29 Receb 1153) için bk. meselâ “Charles VI”, *Nouvelle Biographie Universelle depuis ..,* Paris 1854, IX,782-784.
5 olmaduğunı Ü : olmadığını M

Nehr-i Merîc mikdârı bir su dâ'iren-mâ-dâr ihâta edüp, iç-il olmağla, çendân muhâfız ve neferâtdan hâlî ve hilye-i 'imâretden biri olduğu müşâhede olunmuşdur. Birkaç merhale dahi murûr olundukdan sonra, Kal'a-i üstüvâr-ı Yanık menzil-gâhımız olup, kal'a-i mezbûreyi bir tarafdan Nehr-i Raba ve bir taraf-dan[1] dahi Nehr-i Tuna'nın bir kolu dâ'iren-mâ-dâr birkaç kat etrâf-ı erba'a-sından muhît olup, hasânet ü mesâbetine dahi ânen-fe-ânen ihtimâmları derkârdır.

Yanık'dan dahi hareket ve tayy-ı merâhil olunarak Beç Kal'ası'na iki sâ'at mesâfesi olup, cüz'-i muttasılı makāmında olan İşvekîn [=Schwechat]* nâm kasaba-i mergūbelerine nüzûl olunup, beş gün ikāmet ve tahsîl-i istirâhat olundukdan sonra, mu'tâd üzere Çâsâr ve Çâsâriçe taraflarından müte'ayyin ve mahsûs âdemleri gelüp, Beç'e da'vet etmeleriyle, müretteb ve mükellef âlây ile mâh-ı cumâdelûlânın on beşinci bâzârertesi günü◊ Şehr-i Beç'e duhûl müyessser olmuşdur. Bu def'a Devlet-i 'aliyye'den elçi vürûdu, Nemçelü'nün Françe ile muhârebeleri zemânına musâdefe etmekle, gāyet mahallinde **[Ü 104b]** vaktiyle dostluk ve tarafdârlık 'add olunup, ziyâdesiyle mahzûz ve minnetdâr olmuşlar[2] **[M 192a]** dır.

Gerek yollarda ve gerek Beç'e yakīn geldiğimiz menzillerde ve 'ale'l-husûs nefs-i Beç'de etrâf ü eknâfdan fevc fevc seyre gelan ricâl ü nisvânın hadd ü hasrı yoğidi. Âlây ile yemeklike nüzûl olunduğu gün, ricâl-i devletleri ve Çâsâr ve Çâsâriçe'leri libâs-ı münekker ile gelüp, seyr u temâşâ eylediklerini haber vermişlerdir. Yemeklikden hareket olundukda, Nemçelü tarafından Baş-vekîl'in akrıbâsından istikbâlimize ta'yîn olunan iki nefer müte'ayyin grofları [Graf=Kont] yüzden mütecâviz geyimlü soltatlarıyla gelüp âlây tertîb olunmağla, ibtidâ mesfûrlar ba'dehû hedâyây-ı hümâyûn atları ile iki nefer hâs âhûrlular ve anların verâsında al çuka pûşîdelü üç 'aded 'arabalara mahmûl hedâyây-ı hümâyûn sepetleri ve ba'dehû müzehheb ve müzeyyen dört bârgîrlü nâme-i hümâyûn koçisi ve ba'dehû Ahûr Kethudâsı ile Yedekci-başı ve anların verâsında Hâs Ahûr Hazînesi'nden verilan Mülûkâne raht u bisât ile ârâyîde yedi re's yedekler ve ba'dehû Dîvân Efendisi ile Kapucular Kethudâsı nâmına olan zevât ve anların verâsında bu 'abd-i ahkar iki nefer dîvân dolmalı ve serâser kuşaklu al beratalı Hâs Ahûr eskileri ve yirmiden mütecâviz mülebbes çukadârlar ve verâmızda otuzdan mütecâviz enderûn ağaları ve anların 'akabinde kethudâmız ve cümleden sonra al çuka pûşîdelü altı bârgîrlü 'arabamız ve ağırlığımız murûr edüp, **[Ü**

1 tarafdan ….. tarafdan Ü : tarafından Nehr-i Raba bir tarafından M

* Metnimizde İşvekin okunacak şekilde yazılmış olan bu yer Schwechat olmalıdır; bk. meselâ Joseph von Hammer, "Gesandtschafsbeschreibung des im Jahre 1748 nach Wien geschickten türkischen Internuntius Chatti Efendi, aus der Reichssgeschichte Isi's", *Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst,* Wien 10-12 Mart 1823, sy.30-31 s.160.

◊ 15 Cumâdelûlâ 1161 = 13 Mayıs 1748 Pazartesi.

2 olmuşlar Ü : + olmuşlar M

105a] bu vechile tertîb-i âlây ü haşmet izhâr ve Beç Kal‘ası'nın kenârından güzâr ve varoşda tehiyye[1] vü ihzâr eyledikleri konağımıza nüzûl olunmuşdur. Ve şehr-i rebî‘ulevvelin selhında[◊] serhadd-i diyâr-ı küffâr olan Zemûn'dan hareket olunup, kırk yedinci günde ki şehr-i cumâdelûlânın on beşinci günü[◊◊], vech-i meşrûh üzere Beç'e vusûl müyesser olmuşdur. Birkaç gün istirâhat ve istîfây-ı hakk-ı müsâferet olundukdan sonra Nemçelü'nün re’îs-i devletleri ve mutasarrıf-ı zimâm-ı umûr-i memleketleri olan şahıs konağımıza gelüp, kudûmümüzü terhîb ve makāmımızı tebrîk ‘akībinde: “Bu âna gelince Devlet-i ‘aliyye-i ‘Osmâniyye'den böyle mahabbet ve iltifât-ı Pâdişâhâne'yi muhtevî iki kıt‘a nâme-i hümâyûn ve iki kat hedâyâ-yı Husrevâne-i ‘atûfet-meşhûn ile Devlet-i Çâsâriyye'ye elçi vürûdu mesbûk olmayup, gāyet mahallinde kerem ü ‘inâyet ve temâm vaktinde dostluk ve himmet olduğunu devletimiz bilüp, memnûn u minnetdâr olmuşlardır. Bu dostluk ve mahabbet bir vechile ferâmûş olunmaz” deyü Kıral ve Kıraliçe taraflarından ‘azîm ‘arz-ı tahiyyet ve senâdan sonra, zâhir yortı günleri olup, anın geçmesini behâne ve vâkıf-ı mezâyâ olanların takrîr u ihbârlarına göre Beç'in mevsim-i penayırı karîb olmağla, ekāsî-i memleketlerinden ve diyâr-ı sâ’ire-i küffârdan gelecek kesret-i nüfûsun ictimâ‘ına terakkub içün emr-i mülâkātın birkaç gün te’hîrini îhâm ü i‘tizâr eyledüğüne binâ’en, birkaç gün murûrundan sonra baş-tercemânları gelüp, mu‘tâdları üzere **[Ü 105b]** ibtidâ baş-vekîlleri tarafından da‘vet ve ba‘dehû Çâsâr ve Çâsâriçe'ye mülâkāt olunacağını ihbâr zımnında: “Çâsâr'ımıza buluşdukda ne söyleyecek ve ne gûne buluşacaksız? İbtidâ anı bir kağıda tahrîr edüp vermelüsüz. Zîrâ eslâfınız olan elçiler dahi böyle etmişlerdir” deyü Cânibî ‘Ali Paşa ve Elçi İbrâhîm Paşa'nın sahhları ve imzâlarıyla mumzâ ve musahhah takrîr ve mevâdd kağıdların ibrâz ü irâ’et etmeleriyle, biz dahi: “İşte böyle buluşur ve böyle söylerüz[2]” deyü bir takrîr kağıdı tahrîr ve tercemânları ile irsâl eyledik. Ba‘dehû baş-vekîlleri tarafından da‘vet ve baş-tercemânlarına bir mu‘teber pâye i‘tibâr eyledikden sonra, altı bârgîrlü bir mükellef hinto ile gelüp ma‘an süvâr ve ferâce-i semmûr kürk ve kâtibî destâr ve müretteb âlây ile **[M 192b]** mihmân-hânemizden hareket ve yollarda neşr-i dirhem[3] ü denânîr olunarak kal‘ada olan baş-vekîl serâyına varıldıkda, menşe’-i umûr u ahkâmları olan Ceng Dîvânı ta‘bîr eyledikleri dîvânın ricâlinden ve Baş-vekîlin Kethudâsı ve sâ’ir mu‘teber etbâ‘ından binek taşı mahallinde istikbâlimiz içün âmâde olanlar önümüze düşüp, Baş-vekîl olduğu odaya duhûl olundu. Bizi gördüğü gibi iskemlesinden kıyâm ve

1 tehiyye Ü : tehyi’e M

◊ 30 Rebî‘ulevvel 1161 = 30 Mart 1748 Cumartesi. Hammer, tercümesinde bu günü 29 Mart olarak kaydetmiştir; bk. *Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst,* Wien 25 Nisan 1823, sy. 50, s.265-266.

◊◊ 15 Cumâdelûlâ 1161 = 13 Mayıs 1748 Pazartesi.

2 söylerüz Ü : söyleşürüz M

3 dirhem Ü : derâhim M

birkaç hatve infisâl ile istikbâl ve biz dahi mukaddem içerüye duhûl edüp, muntazır-ı selâm olan etbâ‘ımızı selâmlayarak varup, mülâkāt ve âşinâlıklar eyledikden sonra iskemlelere ku‘ûd ve bir mikdâr âfâkī ve enfüsî **[Ü 106a]** musâhabetden sonra Kıral ve Kıraliçe'nin baş-vekîlleri bir olup, ikisi dahi kendüsi olmağla, iki kıt‘a mektûb-i ‘âlî-i Sadâret-i ‘uzmâ'yı Dîvân Efendisi yedinden ahz ve teslîm içün iskemlemizden biz kıyâm eylediğimiz gibi Baş-vekîl dahi iskemlesinden kıyâm ve iki tarafdan ikişer üçer hatve meşy ve ta‘zîm ü ihtirâm ile ahz ve kafâsında pâ-ber-cây-ı ârâm olan re’îs-i devletlerine teslîm, ol dahi kumaş pûşîdelü bir sandalî üzerine vaz‘ eyledi. Ba‘dehû iskemlelere ku‘ûd olunup: “Devlet-i ‘aliyye'nin bu def‘a Devlet-i Çâsâriyye'ye olan teveccüh ve mahabbetleri mesbûk olmayup, şevketlü ‘azametlü Âl-i ‘Osmân Pâdişâhı hazretlerinin tarafından zuhûr eden bu dostluk ferâmûş olunmak muhtemel değildir” deyü teşekkür zımnında izhâr-ı vüfûr-i memnûniyyet ve mekâtîb-i şerîfe-i hazret-i Âsafî'den gāyetü'l-gāye ibrâz-ı meserret eyleyüp, kahve ve şerbet ve şekerleme makūlesi resm-i ri‘âyetlerini icrâdan sonra vedâ‘ ve geldiğimiz gibi ‘izz ü ihtişâm ile mihmân-hânemize ric‘at olunmuşdur.

Hâlâ Dâru'l-mülk-i Memâlik-i Çâsâriyye olan Beç'de iki devlet olmağla, birkaç gün murûrundan sonra mâh-ı cumâdelâhırenin[1] onuncu pencşenbih günü◊ evvelâ Çâsâr tarafından da‘vet ve gönderdikleri altı bârgîrlü hinto ve pâye verdikleri baş-tercemânları ile süvâr ve yine müretteb âlây ile serâylarına varılup, Çâsâr'a mahsûs olan binek taşı üstüne nüzûl ve tarafeynde saf-beste olan etbâ‘ımıza neşr-i le’âlî-i selâm ederek, istikbâlimize me’mûr **[Ü 106b]** eyledikleri ricâl-i devletleri ile beynlerinde Tertîb-hâne ta‘bîr olunan odaya su‘ûd ve hedâyây-ı hümâyûn sepetleri ol mahalle gelüp ihrâc ve boğçaları tertîb oluncaya dek Cânibî ‘Ali Paşa merhûm gibi anda bir mikdâr ku‘ûd olundu. Ba‘dehû Çâsâr tarafından Kapucular Kethudâsı makāmında olan şahıs gelüp: “Çâsarımız kıyâmen kudûmünüze müterakkıbdır, buyurun!” deyü da‘vet eyledikde, dîvân kürkü olan muvahhidî[2] ve mücevveze ol mahalde telebbüs olunup, Çâsâr olduğu odanın kapusunda Dîvân Efendisi yedinden nâme-i hümâyûn dest-i ta‘zîme alınup, on nefer müte‘ayyin âdemlerimiz ile duhûl ve üç mahalde takbîl-i nâme-i hümâyûn ile icrây-ı rusûm-i ta‘zîm olunarak Çâsâr'ın kā’imen durduğu suffenin kenârında müsûl olundukda, bundan akdem kendülere verdiğim takrîr kağıdında tahrîr etdiğim üzere elkāb-ı belîğa-i hümâyûnu müştemil bu gûne bir hutbe-i pesendîde ile sefâretimi

1 cumâdelâhırenin M : cumâdeluhrânın Ü

◊ 10 Cumâdelâhıre 1161 = 7 Haziran 1748 Cuma. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır. Hammer, tercümesinde bu günü 6 Haziran Perşembe günü olarak kaydetmiştir; bk. *Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst,* Wien 16 Mayıs 1823, sy. 59, s.303.

2 olan muvahhidî Ü : — M

beyân, ya‘nî: “Mekke-i mükerreme ve Medîne-i münevvere ve Kudüs-i şerîf-i mübârekenin hâdimi ve hâkimi olup, Sultân-ı selâtîn-i hâfikayn, mâlikü'l-berreyni ve'l-bahreyn Pâdişâh-ı felek-taht-ı Cihân-penâh ve Şehinşâh-ı civân-baht, Süleymân-câh şevketlü kudretlü ‘azametlü mehâbetlü kerâmetlü efendim Gāzî Sultân Mahmûd Hân hazretlerinin südde-i seniyye-i gerdûn-mertebelerinden hâlâ siz ki Roma İmperatoru ve ulu dostları haşmetlü miknetlü Çâsâr-ı sâhib-i vekārsız. Bu def‘a mücerred te’kîd-i bünyân-ı mahabbet ve teşyîd-i erkân-ı[1] **[M 193a]** meveddet içün müceddeden vukū‘ bulan işbu mübârek sulh u salâhın ‘akībinde[2] ‘ale'l-‘âde tarafınıza nâme-i hümâyûn-i mevhibet-makrûn ve hedâyây-ı gûnâ-gûn-i ‘atûfet-meşhûn-i Husrevâne'leriyle meb‘ûs orta elçileri kullarıyuz. **[Ü 107a]** Dostluğa lâyık ve ahrâ olduğu vechile hâtır-ı hakīkat-me’âsirinizi su’âl ederler” dediğimde, cânib-i yesâr-ı Çâsârî'de saf-beste olan ricâl-i devletlerinden cümleden büyük bir cenerali yanına çağırup, çend harf tekellümden sonra, ceneral-i mesfûr makām-ı evveline ‘avdet ve suffe kenârında Lisân-ı Latînî ile taraf-ı Çâsârî'den kelâma derkâr olup, nâme-i hümâyûn-i mevhibet-makrûn ve hedâyây-ı mekremet-meşhûnun vürûdundan fevka't-ta‘rîf memnûn olduğunu tasrîh ve kemâl mertebe makbûl ve mergūbları olup, mülûk-i Nasârâ beyninde kendüye vesîle-i tezâyüd-i i‘tibâr u i‘tinâ olduğunu telmîh ile itmâm-ı tahiyyet ü senâ eylediklerini tekrâr tercemânları bize ifâde vü inhâ eyledikden sonra, bizzât Çâsâr, nâme-i hümâyûnun teslîm olunmasını ikbâl birle işâret eyledi. Ol mahalde suffenin üzerine su‘ûd ve şifâh-ı ihtirâm ile nâme-i hümâyun takbîl ve ‘arz olundukda, dest-i ta‘zîm ile alup, yanında mürtefi‘ olan kemhâ pûşîdelü suffecenin üzerine vaz‘ eyledikden sonra makām-ı evvelimize gelüp, kethudâmız yedinden sorgūc-i hümâyûn ve mücevher mec ve mektûb-i şerîf-i hazret-i Âsafî ahz ve yine pîş-gâh-ı Çâsârî'ye varup: “Bu sorgūc-i hümâyûn ve bu mücevher mec hedâyây-ı Husrevâne'dir ve bu dahi Sadrıa‘zam-ı ekrem ve Vekîl-i mutlak-ı Şehriyâr-ı Cem-hadem devletlü re’fetlü ‘Abdullah Paşa efendimiz hazretlerinin mektûb-i mahabbet-üslûbları ve bu dahi hedâyây-ı hümâyûn defteridir” deyü ri‘âyet-i âdâb ve şerâyit-ı ta‘zîm ile birer birer[3] ta‘rîf ve suffe-i mezbûrenin üzerine vaz‘ ve yine suffe kenârına ‘avdet olunup, **[Ü 107b]** ba‘dehû hedâyây-ı sâ’ireden hîregî-bahş-ı ‘uyûn-i nuzzâr olan mücevher bisât ile ârâyîde bir re’s esb-i hoş-hırâm ve yedi re’s yelegen-dest esbân-ı be-nâmın Mîrâhûr-i Çâsârî'ye teslîm olunmasını tenbîh ve hedâyây-ı sâ’irenin dahi içerüye nakl olunmasını işâret eyledikde, her bir boğça birer iç oğlanlarının âgūşunda getürdilüp, pîş-gâh-ı Câsârî'de mefrûş ibrişim kālîçe üzerine yemînen vaz‘ olunmuşdur. Bu vechile emr-i teslîm ve tesellüm karîn-i hıtâm ve hıdmet-i sefâretim resîde-i derece-i itmâm oldukdan sonra, rusûm-i

1 erkân-ı Ü : + erkân-ı M
2 ‘akībinde Ü : ‘akabinde M
3 birer birer Ü : bir bir M

‘âdî-i vedâ‘ ile ‘avdet ve yine geldiğimiz gibi müretteb âlây ile konağımıza ric‘at olunup, re’îs-i devletleri ve Çâsâr'ın birkaç mu‘teber ricâli konağımızda Çâsâr tarafından tertîb ve bizim aşcılara tabh etdirdikleri et‘ime ve sâ’ir şekerleme-i mütenevvi‘a ile devletlerinde cârî olan resm-i ri‘âyet ü ikrâmı itmâm eylemişlerdir. Tarafımızdan dahi ba‘de't-ta‘âm hîn-i ‘azîmetlerinde resm-i ‘Osmânîyân üzere kahve ve şerbet ve buhûr ile icrây-ı merâsim-i ri‘âyet ve her birine birer ağır boyama ve pesend-kârî yağlık ve yemenîler ile ikrâm ve Çâsâr'ın Vekîl-harcı'na ve bizim Mihmândâr'a hâssu'l-hâss hıl‘atler ilbâs ve surreler i‘tâ ve hıdmetde olan hademe-i Çâsârî'ye bezl-i denânîr-i vâfire olundukdan sonra, serây havlîsinde müctema‘ olan seyirciler mecma‘ına dahi darb-hânelerinde beşlik ve pâre misillü Kıraş ve Kırayçar* ta‘bîr eyledikleri nukūd-i meskûkelerinden bezl ü nisâr olunmuşdur.

Bundan sonra mâh-ı mezbûrun on dördüncü bâzârertesi günü◊ **[Ü 108a]** Çâsârîçe tarafından dahi da‘vet olunup, yine müretteb âlây ile derûn-i kal‘ada olan serây-ı mezkûra varılup, Çâsâr'a mülâkāt eylediğimiz odada Çâsârîçe'ye dahi ayak üzerinde **[M 193b]** olduğu hâlde üslûb-i sâbık üzere buluşup, sefâretimi i‘lân ve teslîm-i emânet-i hümâyûn içün istîzân eylediğimde, gāyetü'l-gāye izhâr-ı beşâşet ve ibrâz-ı inbisât u meserret ederek cilve-künân cânib-i yesârında olan zenâna iltifât ve ba‘dehû taraf-ı yemîninde olan ricâl-i devletinden sâbıkā Cânibî ‘Ali Paşa merhûma bedel Devlet-i ‘aliyye'ye Büyük Elçilik ile gelan Fonti Ülfet [=Ulfeldt]** nâm Ceneral'e işâret ve kurb-i Çâsârîçe'ye varup birkaç harf tekellümden sonra, Ceneral-i mesfûr makām-ı evveline ‘avdet edüp, lisân-ı Çâsârîçe'den kelimât-ı hoş-âmedî edâsına müte‘âkıb bu vechile kelâma âgāz edüp: “Siz ki şevketlü ‘azametlü Âl-i ‘Osmân Pâdişâhı hazretleri tarafından hâlâ Roma İmperatoru olan zevc-i me’nûsuma tehniyet-i cülûsları içün meb‘ûs Orta Elçi'siz, anlara getürdiğin nâme-i hümâyûndan memnûn u mesrûr olduğumdan başka, bu takrîb ile Pâdişâh-ı ‘âlem-penâh hazretleri bizi dahi yâd ü dil-şâd buyurup, bana dahi getürdiğin nâme-i hümâyûn ve hedâyây-ı mahabbet-makrûndan fevka'l-hadd minnetdârları oldum.

---

* Metnimizde Kıraş, Kırayçar okunabilecek şekilde yazılmış olan bu kelime, Florin'in yüzde biri değerinde eski Avusturya-Macaristan bakır parası olan Kreuzer olmalıdır; bk. meselâ, “Kreuzer”, *Büyük Larousse,* XIV,7093. Bu kısımları metnimizden alıp tercüme ederek yayınlayan Hammer ise bu paraları Groschen [=Kuruş] ve Kreuzer [=eskiden Metelik] olarak tercüme etmiştir; bk. Joseph von Hammer, “Gesandtschafsbeschreibung des im Jahre 1748 nach Wien geschickten türkischen Internuntius Chatti Efendi, aus der Reichssgeschichte Isi's”, *Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst,* Wien 16 Mayıs 1823, sy.59, s.304.

◊ 14 Cumâdelâhıre 1161 = 11 Haziran 1748 Salı. Hammer, tercümesinde bu günü 10 Haziran Pazartesi olarak kaydetmiştir; bk. *Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst,* Wien 16 Mayıs 1823, sy. 59, s.304.

** Metnimizde Fonti Ülfet (فونتی الفت) okunacak şekilde yazılmış olan Büyükelçi Kont Ulfeldt (15.6.1699 – 31.12.1760) için bk. meselâ Rudolph Vierhaus, “Ulfeldt, Anton Corfiz Graf”, *Deutsche Biographische Enzyklopädie,* 2. baskı, München 2008, X,162.

Mukaddemâ pederim vefât edüp, zimâm-ı umûr-i Çâsâriyye bana intikāl eyledikde, ibtidâ cell-i himmetimi ‘azametlü Pâdişâh-ı ‘âlem-penâh hazretleriyle pederim beyninde vukū‘ bulan bünyân-ı sulh u müsâlemenin teşyîd ü istihkâmına **[Ü 108b]** sarf edüp, ol zemân Âsitâne-i sa‘âdet'lerinde bulunan büyük elçimiz yediyle bu maksûd hâsıl olmağla, memnûnları olmuşidim. Bu def‘a dahi matlûbumuz olan musâlaha-i mümteddeye erzânî buyurılan müsâ‘ade-i hümâyûnlarından bir kat dahi rehîn-i minnet-i ‘aliyyeleri oldum. Getürdiğin nâme-i hümâyûn ve hedâyây-ı mahabbet-meşhûn-i Pâdişâhî kemâl mertebe makbûl ve mergūbum olmuşdur, teslîm olunsun” deyü cevâb verdikde, ibtidâ nâme-i hümâyûn üslûb-i sâbık üzere teslîm ve ba‘dehû mücevher kuşak ve murassa‘ çeleng ve mektûb-i şerîf-i hazret-i Sadrıa‘zamî ve hedâyâ defteri birer birer ta‘rîf ü teblîğ ve hedâyây-ı sâ’ire boğcalarıyla ber-minvâl-i sâbık teslîm olunmuşdur. Bu vechile hıdmet-i sefâretim tetmîm ve ‘avdet ve mihmân-hânemize ric‘at olunup, Çâsâriçe tarafından dahi tertîb-i ziyâfet ve mukaddemâ vukū‘u üzere tarafımızdan ikrâmlarına murâ‘ât olundu.

Bu vechile edây-ı hıdmet ve îfây-ı levâzım-ı sefâret olunduğunu müş‘ir tahrîrât-ı hakīrânemiz ile Hazînedâr'ımız Der-i devlet-medâr'a irsâl ü i‘lâm-ı hâl olunmuşdur. Bu hılâlde mukaddemâ Cânibî ‘Ali Paşa merhûm ile irsâl olunan on iki re’s hedâyây-ı hümâyûn atlarından donanmış ve yelegen-dest altısı Çâsâr'a **[Ü 109a]** ve ikisi baş-vekîllerine ve dördü ricâl-i devletlerine verilmiş, bizden dahi su’âl eylediklerinde: “Getürdiğim atlardan Baş-vekîl'e ve gayra verilmek üzere devletim tarafından bana sipâriş ve tenbîh olunduğu[1] yokdur. Cümlesi Çâsâr'adır, kaldı ki ba‘de't-teslîm mu‘tâdınız ne ise anı yine siz bilürsüz” deyü cevâb verilüp, cümlesi taraf-ı Çâsârî'ye teslîm olunmuşidi. Lâkin Baş-vekîl'e at verilmedüğünden[2] gāyet müte’essir olup, infi‘âlini Baş-tercemânları gelüp, sarâhaten ihbâr ve: “Tarafınızdan olsun beher-hâl bir donanmış at verilmek münâsibdir” deyü ihtâr etmekle[3] bu teklîf câna minnet ‘add olunup, Hâs Ahûr Hazînesi'nden ber-vech-i isti‘âre bu ‘abd-i kemtere verilan raht u bisâtın bir takımı ile kendü atlarımızdan bir re’s güzîde at tarafımızdan olmak üzere Mîrâhûr'umuz ile irsâl ü ihdâ ve re’îsleri dahi devletlerinde sâhib-i nüfûz-i kelâm bir şahs-ı be-nâm olup, ‘Ali Paşa vaktinde ana dahi donanmış at verildüğünden[4], ol dahi ol me’mûlde olduğu ihbâr olunmağla, tekmîl-i şân ü şükûh-i Devlet-i ‘aliyye içün ana dahi Baş-vekîl'e verildiği gibi yine Hâs Ahûr Hazînesi takımlarından bir at donadılup, tarafımızdan ihdâ olunmuşdur. Defterdârlarına ve Baş-tercemân ve İkinci tercemânlarına birer yelegen-dest[5] **[M 194a]** atlar verilmişdir. Bu esnâda gerek Çâsâr ve gerek

1 olunduğu Ü : olduğu M
2 verilmedüğünden Ü : verilmediğinden M
3 etmekle Ü : etmek ile M
4 verildüğünden Ü : verildiğinden M
5 birer yelegen-dest Ü : + birer yelegen-dest M

Çâsârîçe taraflarından Devlet-i ‘aliyye-i ebed-müddete olan hulûs-ı taviyyet ve kemâl-i mahabbetlerinden nâşî Baş-vekîl'lerine ve re’îs-i devletlerine **[Ü 109b]** ve sâ’ir tenfîz-i umûra me’mûr ricâllerine: “Elçi Efendi bizim ‘azîz müsâfirimiz ve Devlet-i ‘aliyye'nin elçisidir, ri‘âyet ü ikrâmında kusûr olunmasun” deyü her bâr tenbîhleri sudûr eylediğini re’îsleri, gâh tercemânları vesâtatiyle ve gâh mülâkāt eyledikce lisânen ihbâr u iş‘ârdan hâlî olmazlar idi.

Hattâ devletlerinde Opara ve Komadina[1] dinmekle ma‘rûf birer bâzîçeleri ve mükellef dört beş tabakalu lu‘bet-hâneleri olup, cem‘ oldukları günlerinden gayri her gün ikindiden sonra ricâl ve nisâları ve ekseriyyâ Çâsâr ve Çâsârîçe'leri gelüp kendülere mahsûs olan maksûrelerde Nemçe'nin[2] nâzenîn dûşîzegânı ve sâde-rû tâze-civânânı, kendülere mahsûs olan[3] libâs-i zer-endûd-i gûnâ-gûn ile gâh raks-künân izhâr-ı sanâyi‘-i ‘acîbe ve gâh pây-kûpân ibrâz-ı garîbe eylediklerini ve gâh *İskender-nâme* ve sâ’ir ‘aşk ve mahabbete dâ’ir hikâyât-ı şûr-engîz ile berk-ı harmen-sûz-i sabr u sükûn olur bâzîçeler ‘arz eylediklerini seyr u temâşâ ‘âdetleri olmağla, Çâsâr ve Çâsârîçe'ye buluşdukdan sonra bizim içün dahi mahall-i ma‘hûdun ikisinde de birkaç odalar tahliye ve tahsîs eylediklerini cânib-i Çâsârî'den ihbâr ve da‘vet eylemişler idi. Tarafımızdan çendân rağbet olunmaduğundan muğber olduklarını ifâde eylediklerinde, ibrâmlarına binâ’en da‘vetlerine icâbet olunup varıldıkda, tahliye eyledikleri odalar Çâsâr'ın neşîmen-gâhına nâzır olmağla, lu‘bet-hâne-i mezbûrenin nihâyetinde olan bir sâha-i füshat-mesâhada **[Ü 110a]** bâlâda tahrîr olunduğu üzere icrâ eyledikleri san‘atlarını seyr u temâşâ ederek ahşâm vakti hulûl etmekle, edây-ı salât-ı mağrıb içün bir mahal taleb olundukda, karâr-gâh-ı kıral olan mahallin mukābilinde bizi odaya îsâl ve: “Edây-ı salâtdan sonra bu mahal bâzîçegâha dahi akrebdir. Bundan temâşâ buyurun!” deyü üzerimize Mihmândâr ta‘yîn eyledikleri bir müte‘ayyin grofları [Graf=Kont] iskemleler getürdüp, bizi ik‘âd ve andan seyr u temâşâ eder iken, beyne'l-mağrib ve'l-‘işâ Çâsâr ve Çâsârîçe mahall-i ma‘hûdlarına gelüp, ku‘ûd ve geldiklerini bizden ketm ü ihfâ üzereler iken, Çâsâr bizzât karşudan işâret-i enâmil ile yanımızda olan sır kâtiblerini çağırup: “Elçi Efendi Opara'mızdan hazz eylediler mi?” su’âl ve Sır Kâtibi dahi[4]: “Sizin geldüğünüzi biz anlardan ketm üzere iken, kendüleri mütefattın olup, ‘Yerimize gidelüm’ deyü ibrâm ve hattâ kürk getürdüp icrây-ı merâsim-i ihtirâm etmişlerdir” deyü hazz eylediğimizi ve bu keyfiyyeti haber verdikde: “Yok elbette gitmesünler. Ol mahalde olsunlar, pek hazz eyledim, var benden selâm eyle! Bu bizim Küçük Opara'mızdır. İşbu çehârşenbih gicesi hem büyük ve hem bir yeni Opara îcâd eylemişlerdir. Ol gice içün mahsûs kendüleri

1 Komadina Ü : Komadya M
2 Nemçe'nin M : Nemçe Ü
3 olan M : — Ü
4 dahi Ü : — M

da‘vet eylediğimi söyle!” deyü birkaç tabak şekerleme ve eşribe-i mütenevvi‘a ve dondurma ta‘bîr eyledikleri hulviyyât ile Sır Kâtibi'ni i‘âde ve gelüp sipâriş-i Çâsâriyye'yi ifâde etdikden sonra, der-sâ‘at yine Sır Kâtibi'ni taleb edüp: “Elçi Efendi'nin **[Ü 110b]** şâ‘ir olduğu mahlasından ma‘lûm olduğundan gayri mesmû‘um dahi olmuşdur. Eş‘âr u âsârından bir şeylerini isterim” dediğüni haber verdi. Çünki Nişâncılık hıdmeti fermânlarda olan tuğrây-ı şerîfi çekmekden ‘ibâret olduğunun müzâkeresi bi'l-vesâta sebkat etmiş idi. Fî nefsi'l-emr tuğrây-ı şerîf beynlerinde şekl-i garîb ve hey’et-i ‘acîb[1] olmağla, ertesi gün nîlî-fâm bir tabak Büyük İstanbul Kağıdı'nın nısfına bir matbû‘ ve garrâ altûn tuğrây-ı hümâyûn çekilüp, tahtında zâde-i tab‘-ı fâkīrânemiz[2] olan tuğrâ **[M 194b]** kıt‘alarından, **nazm**:

Şehinşâh-ı cihân Sultân Mahmûd'un budur işte
Bütün dünyâyı teshîr eyleyen tuğrây-ı fermânı
Temâşâ et nişân-ı hükmünü seyr etmek istersen
Medâr-ı zabt-ı ins ü cân olan mühr-i Süleymân'ı

Kıt‘a-i mergūbesi tuğrâ[3] tahtına tahrîr u irsâl olundukda, gāyet istihsân ve tuğrây-ı mezbûru teberrüken dîvân-hânelerine âvîzân eylediklerini gelüp, haber verdiler.

Sübhânallah! Şevketlü kerâmetlü Pâdişâh-ı Ferîdûn-intibâh efendimiz hazretlerinin bu âna gelince elçiler hakkında gayr-i mesbûk olan Nişâncılık rütbe-i sâmiyesini bu ‘abd-i ahkarlarına[4] ‘inâyet ü ihsân buyurdukları, bu takrîb ile nâm-ı nâmî-i hümâyûnlarını ârâyiş-pezîr-i dîvân-hâne-i Dâru'l-mülk-i Nemçe ve Mecaristân edeceklerine berâ‘at-i istihlâl olduğu hakkā ki[5] kerâmet-i bâhire-i Hılâfet-penâhî'lerinden idiği müstağnin ‘ani'l-beyândır.

Hakk sübhânehû ve Te‘âlâ[6] mâye-i emn ü emân-ı cihân ve pîrâye-i evreng-i Hılâfet-i ‘Osmâniyân olan vücûd-i hümâyûn-i übbehet-makrûn-i Husrevâne'lerin serîr-i Saltanat'da müstedâm eyleye, âmîn.

Şehr-i receb-i şerîfin **[Ü 111a]** selhı olan pençşenbih günü◊ kable'z-zuhr hûrşîd-i ‘âlem-tâb iki sâ‘at-i nücûmî mikdârı giriftâr-ı ‘ukde-i küsûf olacağını müneccim-başıları istihrâc edüp, mukaddem taraf-ı Çâsârî'ye haber vermekle,

1 ve hey’et-i ‘acîb Ü : — M
2 tab‘-i fakīrânemiz Ü : — M
3 tuğrâ M : — Ü
4 ahkarlarına Ü : hakīrlerine M
5 hakkā ki Ü : — M
6 sübhânehû ve Te‘âlâ Ü : celle ve ‘alâ M
◊ 30 Receb 1161 = 26 Temmuz 1748 Cuma. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır. Hammer, tercümesinde bu günü 25 Temmuz Perşembe olarak kaydetmiştir; bk. *Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst,* Wien 2-4 Haziran 1823, sy.79-80, s.419.

yevm-i ma‘hûdun sabâhında kıral tarafından tercemânları gelüp, tarafımıza dahi haber vermişler idi. Nefsü'l-emr ol günde ta‘yîn eyledikleri vakitde ‘alâyimi zuhûr edüp, on iki ısbı‘a munkasem olan cirm-i şems-i tâbânın bu iklîmde on kısmı vâsıl-ı derece-i inkisâf olup, tahmînen üç dört gicelik cirm-i kamer gibi bedîdâr ve kıble tarafında ba‘zı sitâreler dahi âşikâr olduğu meşhûd-i ebsâr-ı nuzzâr olmuşdur. Şehr-i Beç'in İstanbul'dan derece hisâbı üzere ‘arzında dört ve tûlünde on beş derece tefâvütü vardır. İstanbul'da[1] on buçuk ısbı‘ mikdârı ve mağrib taraflarında dahi ziyâde münkesif olmuşdur” deyü sonra müneccim-başıları müzâkere ve haber verdiğinden gayri, müneccim-hânelerinde olan ba‘zı sanâyi‘-i ‘acîbe ve âsâr-ı garîbelerini temâşâ etdirmek içün tenbîh-i Çâsârî ile bizi müneccim-hânelerine da‘vet eyledi. Birkaç günden sonra icâbet olunup varıldıkda, yedi sekiz tabaka binâsı şemmâsî kârgîr odaları ve fevkānî tabakasında miskab tahtalardan rasad-hâneleri ve âlât-ı rasadiyyeleri ve sagīr u kebîr şems ü kamer ve sitâre dûrbînleri ferden-ferdâ manzûr-i çeşm-i i‘tibâr oldukdan sonra, irâ’et eyledikleri sanâyi‘den biri biri mukābilinde iki odanın birisinde **[Ü 111b]** bir çarh ve ol çarhın üstünde billûrdan iki ‘aded büyük kûrî[2] toplar vaz‘ olunmuş, ol topların fevkında kalemden ince, derûnu mücevvef tenekeden enbûbelü bir silsile-i tavîle nin bir başı merkūm çarhın bir tarafına bâz-beste ve ol bir başı karşusundaki odaya mümtedd olmağla, çarh devrân etdikce hiddetinden hâsıl olan bir âteşîn rûzgâr, silsilenin derûnundan güzerân olarak karşusunda olan odada silsile-i memdûdenin beri başından çıkayor, silsile-i mezbûrenin ağzını eliyle mess eden âdemin rûzgâr parmağına isâbet eylediği gibi yekpâre endâmı lerze-nâk olayor. Bundan agreb ol mess eden kimesnenin dîğer yedine gayri kimesne ve anın dahi yedine bir gayri kimesne yapışup, yirmi otuz mikdârı âdem halka olup, rûzgâr ma‘hûd[3] şahs-ı evvelin parmağına ısâbet eyledikde, anın endâmında hâsıl olan lerze ve te’sîr ‘ale'l-ittisâl birbirlerinin ellerine yapışan âdemlerin dahi endâmında hâsıl olmasıdır[4] ki, kendümüz dahi bi'n-nefs tecribe etmişüzdür. Aslından pürsân olduğumuzda, ‘akla mülâyim bir cevâb-ı kat‘î vermediklerinden nâşî, melâ‘ib makūlesinden olmağla, gereği gibi[5] **[M 195a]** tahsîl-i vukūfa i‘tibâr olunmadı.

Temâşâ etdirdikleri san‘atlarının biri dahi iki ‘aded nuhâs tasları, mâ-beynleri üç zirâ‘ mesâfe-i ba‘îd, birbirine mukābil birer iskemlenin üzerine vaz‘ eyleyüp, bir nâr-ı müşta‘ili tasın birinin içinde imsâk ve dîğer tasın ol kadar mahalden bu nârın harâretinden müte’essir olup, yedi sekiz dirhem tüfeng sadâsı gibi âvâze vermesidir. İrâ’et eyledikleri üçüncü san‘atları,

1 İstanbul'da Ü : İstanbul'dan M
2 kûrî Ü : kürevî M
3 ma‘hûd M : ma‘hûdun Ü
4 olmasıdır Ü : olmuşdur M
5 gereği gibi Ü : + gereği gibi M

sagīru'l-cirm billûr şîşeleri **[Ü 112a]** getürüp taşa ve tahtalara gereği gibi[1] darb eylediler. Bir vechile şikest olmaduğı[2] re'ye'l-'ayn müşâhede olunup, ba'dehû şîşelerin derûnlarına çakmak taşı rîzesi vaz' eylediklerinde, taşa darb ile müte'essir olmayan parmak kalınında şîşeler un gibi rîze rîze olmuşdur. Bunun hikmetinden su'âl olundukda: "Âteşden çıkdığı gibi şîşe der-sâ'at mâ'-i bâride ilkā vü ıhmâd olunsa böyle olur" deyü 'akla muhâlif cevâbları, nîreng-i Firengî'lerine haml olunmuşdur.

Bâzîçelerinden biri dahi bir sandûkanın içinde bir âyîne ve ol sandûkanın taşradan iki tarafında iki 'aded burma ağacları olmağla, ol ağaclar döndükce sandûkanın içinde melfûf olan tûlânî kağıdlar ceste ceste münkeşif olup, her birinde tasvîr olunmuş mücessem gûnâ-gûn bağçeler ve serâylar ve hayâl-ender-hayâl rusûm-i garîbe nümâyân olmuşdur. Bu gûne melâ'ibleri temâşâdan sonra, müneccim-başılarına ferâce ilbâs olunup, hademe-i Müneccim-hâne'ye bir mikdâr 'atıyye verildi. Çâsârîçe'nin 'ammîsi olan Yasef Kıral*, Kal'a-i Beç'den bir sâ'at mesâfe mahalde vâki' tarh-efgen olduğu sayfiyye serâya Kıraliçe gāyet rağbet eyleyüp, musanna' âyîneler ve kasrlar 'ilâve ve havzlar ve şâdırvânlar ve hadîkalar îcâd ve her kûşesinde neşîmenler ve maksûreler bünyâd edüp, mükellef bir binây-ı 'azîm olmağla, seyr u temâşâ etdirmek içün ramazân-ı şerîfin dokuzuncu bâzârertesi günü[3◊] Çâsârîçe tarafından Kapucular Kethudâsı ve baş-tercemânları gelüp, bu 'abd-i kemteri **[Ü 112b]** da'vet eyledi. Çünki maksûdu kendüye mahsûs olan odaları ve harem dâ'irelerini irâ'et olmağla, muhtasarı varılmağı sipâriş ü iltimâslarına binâ'en ancak havâss-ı etbâ'ımız ile varıldıkda, bir müte'ayyin grofları [Graf=Kont] bizi serây kapusu hâricinde istikbâl ve mu'tâdları üzere eşribe ve şekerleme ve sâ'ir hulviyyât ile ârâyîde olunmuş bir tahtânî odaya îsâl edüp, serâyın medâhıl ve mehâricini seyr u temâşâ etdirmek ve it'âm-ı ta'âm ile ikrâm etmek içün me'mûr olduğunu ifâde eyledi. Ramazân-ı şerîf olmağla, ekl ü şürbden memnû' olduğumuzu Çâsârîçe'ye ba'de'l-'arz odaları seyre mübâşeret olunup, ibtidâ Çâsâr'ın dâyiresini[4] temâşâ, ba'dehû harem odalarını dahi seyr ederek Çâsârîçe'nin mahsûs dâyiresine[5] varıldıkda, mesfûr Grof [Graf=Kont], Çâsârîçe'den teblîğ-i selâm edüp: "Bu makāmda bir mikdâr ârâm buyurun. Kıraliçe'miz kıral-zâdelerimizi cenâbınız ile görüşmek içün göndereceklerdir" deyü ifâde-i merâm eyledi. Bu esnâda on yaşında büyük

1 gibi M : — Ü
2 olmaduğı Ü : olmadığı M
* Metnimizde Yasef Kıral okunacak şekilde kaydedilmiş olan kişi, Almanya İmparatoru Joseph I (1678-1711) olmalıdır; bk. meselâ Lavrence P. Phillips, *The Dictionary of Biographical Reference Containing One Hundred Thousand Names,* London 1871, s.533.
3 günü Ü : gün M
◊ 9 Ramazân 1161 = 2 Eylül 1748 Pazartesi.
4 dâyiresini Ü : dâ'iresini M
5 dâyiresine Ü : dâ'iresine M

oğlu ile üç nefer sagīre kızları lalaları ve dâyeleriyle gelüp, mesfûr Grof her birini ta‘rîf zımnında tarafeynden iktizâ eden mu‘âmele-i âşinâyî icrâ olundukdan sonra, tekrâr bir gayri Grof gelüp: “Kıraliçe'miz size selâm eylediler. Bunlar benim evlâdlarımdır. İn-şâ’allâhu Te‘âlâ şevketlü ‘azametlü Âl-i ‘Osmân Pâdişâhı hazretlerinin südde-i seniyyelerine ruh-sûde olduğunuzda birer birer ta‘rîf ve üzerlerinden **[M 195b]** şevketlü Pâdişâhımız hazretleri **[Ü 113a]** hüsn-i nazar-ı Mülûkâne'lerini dirîğ buyurmamaları recâsında olduğumu ‘arz ve tavsîf eylesünler, deyü emânet eylediler” dedi.

Bunlar vedâ‘ edüp gitdikden sonra, Petro ve Karlos* nâmında iki oğlu ile bir küçük kızını dahi gönderüp: “Bunları Çâsârîçe'miz mahsûs ben terbiye ederim. İn-şâ’allâhu Te‘âlâ bâliğ-i mertebe-i rüşd ü sedâd olduklarında, Devlet-i ‘aliyye'nin rızâsında ve dostluğunda olmalarını dâ’imâ tavsıye ederim. Bu iki devlet kemâl-i musâfât üzere olmağla, miyânede şiddet-i mahabbet hâsıl olmuşdur. Siz dahi elçi olmak takrîbi ile dostumuz oldunuz. Sizden dahi fîmâ-ba‘d fursat-yâb-ı güftâr oldukca, te’lîf-i kulûb-i cânibeyn ve te’kîd-i mahabbet-i tarafeyni îcâb eder hüsn-i takrîr u terbiye isterim” deyü ‘azîm nüvâzişkârlıklar ve şevketlü kudretlü efendimiz hazretlerinin taraf-ı hümâyûnlarına bî-nihâye senâkârlıklar eylediğini takrîr u beyân ‘akībinde kıralzâdelerden: “Elçi Efendi kankısını beğendiler” deyü bir âhar Grof [Graf =Kont] gelüp Çâsarîçe tarafından su’âl eyledi. “Bunların cümlesi bir şecere semereleri olup, biri birinden fark ve temyîzi tercîh-i bilâ-müreccah kabîlinden olmağla, gavâyil-i fark u temyîzden cümlesi vâreste olmuşlardır” deyü verdiğimiz cevâbı der-sâ‘at Çâsarîçe'ye ifâde eylediklerinde mahzûz olup, istihsân eyledüğüni haber verdiler.

Bu fakīr Şehr-i Beç'de oldukca, gerek Çâsârîçe ve gerek Çâsâr'ın dâ’imâ etvâr ve mu‘âmelelerinden cânib-i hazret-i Şehriyâr-ı gerdûn-vekār ve Saltanat-ı seniyye-i **[Ü 113b]** ebediyyü'l-istimrâra kemal-i dostluk ve rızâ-cûyluk ‘alâmetleri ve bâ-husûs Françelü[1] ile muhârebeleri hengâmında taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i Devlet-i ‘aliyye'den me’mûllerinin hılâfı müşâhede eyledikleri ‘inâyet ve kerem-i Mülûkâne'den nâşî, bu def‘a mültemisâtlarına müsâ‘ade-i ‘aliyye-i Cihân-bânî erzânî buyurulduğundan mâ‘adâ, ikisine dahi başka başka nâme-i hümâyûnlar ve hedâyây-ı nefîseler ihsânı, kendülerini müstağrak-ı bahr-ı mekârim etmekle, mezîd-i ferhat ü beşâşet izhâr eyledikleri mu‘âyene olunmuşdur. Hattâ bu mâddeleri vükelây-ı devletleri hîn-i mülâkātda telmîhan ve tavzîhan zikr u îrâd ederek bi'd-defe‘ât du‘ây-ı devâm-ı ‘ömr ü devlet-i Pâdişâhî ile ratbu'l-lisân olmuşlardır. Çâsârîçe kendü kavmi beyninde ‘akl ü

* Metnimizde Maria Theresia'nın Petro ve Karlos adlarında iki oğlu olarak zikredilenler, Peter Leopold (1747-1792 ve Karl Joseph (1745-1761) olmalıdır; bk. meselâ Beate Hammond, *Jugendjahre grosser Kaiserinnen: Maria Theresia - Elisabeth - Zita,* Ueberreuter 2002, s.60.

1 Françelü Ü : Francelü M

dirâyet ve vüfûr-i fetânet ü kiyâset ile mevsûfa ve ma‘rûfe olup, memleketinin umûrunu ve külle yevmin verilan ‘arz-ı hâllerin[1] cevâbını bizzât kendüsi ru’yet ve tahrîr eyledüğüni nakl ü hikâyet ve Avusturya hânedânında zuhûr eden ricâl ü nisâda nâdiretü'l-akrân olduğunu rivâyet ve mefharet ederler. Çâsârîçe'nin müddet-i hamli tekmîle karîb olup, vaz‘-ı haml etmezden akdem ve bu takrîb ile Çâsâr'dan mukaddem ahz-ı nâme içün Çâsâriçe'ye buluşulmak beynlerinde istisvâb olunmağla, Beç'e duhûlümüzün yüz elli beşinci ve mâh-ı ramazân-ı şerîfin yirmi dördüncü bâzârertesi günü◊ da‘vet ve mukaddemâ teslîm-i nâme-i hümâyûn içün gitdiğimiz gibi, yine âlây ile serây-ı Çâsârî'ye[2] varılup, Çâsârîçe'nin olduğu odada **[Ü 114a]** üslûb-i sâbık üzere suffe-i mezbûrenin kenârında tevkīf ve mu‘tâd üzere bu vechile kelâma şurû‘ olunmuşdur[3] ki: “Hâlâ revnak-efzây-ı mesned-i Hılâfet ve pîrâye-bahşây-ı dîhîm-i Saltanat şevketlü kudretlü kerâmetlü ‘azametlü mehâbetlü efendim Gāzî Sultân Mahmûd Hân *halledallâhu Te‘âlâ Hılâfetehû ilâ inkırâzı'd-devrân** hazretlerinin ‘atebe-i felek-mertebe-i ‘âlem-penâhîlerinden cânib-i Çâsârîce'lerine Orta Elçilik ile meb‘ûs bendeleri olduğum ma‘lûmlarıdır. Siz ki hürmetlü ve mezîd mahabbetlü ulu dostları Roma İmperatoriçesi[4] **[M 196a]** ve Çeh ve Mecaristân Kıraliçesi Çâsârîçe-i bâ-vekārsız. Müsâferetimiz eyyâmında hakkımızda ser-zede-i zuhûr olan hüsn-i mu‘âmele ve mihmânnüvâzlıklarınızdan memnûn ve mahzûz olmuşuzdur. Devletlerin elçileri icrây-ı hıdmet ve tekmîl-i emr-i Sefâret eyledikden sonra, me’zûnen ‘avdet ve ircâ‘ olunmak kavânîn-i divelden olmağla, binâ’en ‘aleyh devletinize şâyân olduğu üzere bizim dahi ‘avdetimiz içün izn ü ruhsat iktizâ eder” deyü rişte-i ferâyid-i kelâma infisâm verilüp, tercemânları tefhîm-i merâm eyledikde, ber-minvâl-i sâbık yine mesfûr Fonti Ülfet [=Kont Ulfeldt]** Ceneral suffe kenârına gelüp, bu vechile kelâma ibtidâr eyledi ki: “Sizin şevketlü ‘azametlü Âl-i ‘Osmân Pâdişâhı hazretleri taraflarından devletimize Orta[5] Elçilik ile geldüğünüzden ve müddet-i müsâferetinizde vukū‘ bulan hüsn-i hareket ve mu‘âmelenizden mahzûz ve hoşnûd olduğumuz ma‘lûmunuz olsun. **[Ü 114b]** Ve bizim işbu

---

1 ‘arz-ı hâllerin Ü : ‘arz-ı hâllerinin M

◊ 24 Ramazân 1161 = 17 Eylül 1748 Salı. Eğer yukarıda ramazânın 9'unun pazartesi olarak gösterilmesi doğruysa, buradaki tarihin 23 ramazân olması gerekir. Hammer de tercümesinde bu yanlışlığı görmüş ve olması gerekenin 23 ramazân / 16 eylül olduğunu belirtmiştir; bk. *Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst,* Wien 18 Temmuz 1823, sy.86, s.447.

2 Çâsârî'ye Ü : Çâsâriyye'ye M

3 olunmuşdur Ü : olunmuşd[ur] M

* خلد الله تعالى خلافته الى انقراض الدوران = Yüce Allah onun hılâfetini kıyâmet gününe kadar kalıcı kılsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

4 İmperatoriçesi Ü : + İmperatoriçesi M

** Metnimizde Fonti Ülfet (فونتى الفت) okunacak şekilde yazılmış olan Büyükelçi Kont Ulfeldt (15.6.1699 – 31.12.1760) için bk. meselâ Rudolph Vierhaus, “Ulfeldt, Anton Corfiz Graf”, *Deutsche Biographische Enzyklopädie,* 2. baskı, München 2008, X,162.

5 Orta Ü : — M

nâmemizin derûnunda münderic olan sulh u salâh ve mahabbete dâ'ir maksûdumuzu in-şâ'allâhu Te'âlâ şevketlü 'azametlü Sultân Mahmûd Hân hazretlerinin südde-i seniyyelerinde gereği gibi hüsn-i terbiye ile edâ ve ifâde eylemeniz me'mûl olunur. Bizim tarafımızdan şerâyit-ı sulh u salâha ihtimâm olunmakda[1] mikdâr-ı zerre kusûr olunmaz. Cânib-i Husrevâne'lerinden dahi merâsim-i müsâlemeye fîmâ-ba'd dahi hürmet buyurulmak me'mûlündeyüz" deyü hatm-i kelâm eyledikden sonra, nâmesini bizzât Ceneral-i mesfûr vesâtatiyle bu 'abd-i bî-mikdâra teslîm etmekle, ric'at olunmuşdur. Bu def'a Çâsarîçe'nin üzerinde olan libâsı, taraf-ı hazret-i Şehriyârî'den ihdâ buyurılan kâlây-ı zerrîn-târ-ı girân-behâdan olmağla, bu takrîb ile dahi taraf-ı Saltanat-ı seniyye'ye izhâr-ı mahabbet eylediği vâzıhdır. Mâh-ı şevvâlü'l-mübârekin onuncu çehârşenbih günü◊ Çâsâr'ın dahi nâmesi siyâk-ı sabık üzere ahz olunmuşdur. Çâsâr dahi taraf-ı hazret-i Cihân-dârî'den kendüye i'tâ buyurılan mücevher meçi miyân-bend-i iftihâr ve sorgūcu dahi zîb-i ser-i ibtihâc ü i'tibâr eylemişidi. Hattâ üzerinde olan bâlâ-pûşun dâmeni, ser-i meçi setr etdikce, eliyle ref' u izâle ve bize irâ'et kasd eder idi.

Mâh-ı mezbûrun on sekizinci penççşenbih günü◊◊ Câsâr ve Çâsârîçe'nin ve Baş-vekîl'in devletlü 'inâyetlü Sâhib-i devlet hazretlerine olan mektûblarını ahz içün Baş-vekîl tarafından **[Ü 115a]** da'vet olunup vardığımızda, bir mikdâr âfâkī musâhabetden sonra Çâsâr ve Çâsârîçe taraflarından ve kendü tarafından tertîb eyledikleri hedâyâlarını irâ'et ve Devlet-i 'aliyye tarafından bu def'a te'kîd-i mahabbet-i tarafeyn ve teşyîd-i bünyân-ı müvâlât-ı devleteyn içün geldiğimizden nâşî, şi'âr-ı süferây-ı kibâr olan altûn zencîrler ile ikrâm eylediklerini 'arz u i'tizâr eylediklerinde, tarafımızdan dahi: "Devlet-i Pâdişâh-ı Cihân-penâhî'de bizim o kaydlarda olmadığumuz[2] ma'lûmunuz olmuşdur. Maksûd-i bizzât olan hemân bu iki devletin dostluk ve mahabbetleri ve re'âyây-ı tarafeynin âsâyiş ü istirâhatleridir. Hedâyâ makūlesi dahi mahabbetden neş'et eder bir hâlet olmağla ve husûsan büyük elçilere mahsûs olan zencîrler ile i'tibâr eylediğinizden mutayyeb olmuşuzdur" deyü cevâb verildikde, Baş-vekîl gāyet mahzûzıyyet izhâriyle Çâsâr ve Çâsâriçe'den olmak üzere iki 'aded altûn zencîrler bir sîm tebsi üstünde getürilüp, Baş-vekîl kıyâmen kendi yedi ile bize teslîm ve biz dahi ba'de'l-ahz âdemlerimize teslîm etmişüz-

1 olunmakda Ü : olunmağla M

◊ 10 Şevvâl 1161 = 3 Ekim 1748 Perşembe. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır. Hammer, tercümesinde bu günü 2 Ekim Çarşamba olarak kaydetmiştir; bk. *Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst,* Wien 18 Temmuz 1823, sy.86, s.447.

◊◊ 18 Şevvâl 1161 = 11 Ekim 1748 Cuma. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır. Hammer, tercümesinde bu günü 10 Ekim Perşembe olarak kaydetmiştir; bk. *Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst,* Wien 18 Temmuz 1823, sy.86, s.447.

2 olmaduğumuz Ü : olmadığımız M

dür. Ba‘dehû evânî-i sîmden tertîb eyledikleri hedâyâları ira’et ile konağımıza îsâl eylediler. Bundan sonra süvâr olacağımız **[Ü 115b]** câm[1] sefîneleri tekmîl oluncaya dek on üç gün dahi Beç'de ârâm olunup, şehr-i zilka‘denin[2] ikinci pençşenbih günü[3◊];

Gönül durmaz akar sular gibi, sûy-i Sitanbul'a **[M 196b]**

Sıla lâzımdır elbette Efendi mâ’-i mevsûla

beytini zebân-güzâr ederek çâm sefînelerine süvâr ve bâd-ı şurta-i tevfîk ile neşr-i şirâ‘-ı mu‘âvedete ibtidâr olunup, hareketimiz gününe gelince, yüz altmış dokuz gün Beç'de ikāmet olunmuşdur. Sefîneye[4] süvâr ve nehren müddet-i murûrumuz dahi otuz altı güne bâliğ ve şehr-i zilhiccenin sekizinci günü◊◊ Zemûn sâhiline lenger-endâz-ı vusûl müyesser olup, ferdâsı yevm-i ‘arefe ve Belgırad'a bayram gāyilesi olmakdan nâşî, ‘îd-i adhânın ikinci günü◊◊◊ Zemûn'dan hareket ve Nehr-i Sava üzerinde mukaddemâ inşâ olunan sâlda emr-i teslîm ve tesellüm temâm oldukdan sonra Belgırad'a güzâr olunmuşdur[5]. Zemûn'dan Belgırad'a ‘ubûrumuz günü Nemçe ricâlinden ma‘iyyetimize ta‘yîn olunan mihmândâr-başıları ve Sır Kâtibi[6] ve sâ’ir sergerde ve zâbitân ve soltatlara **[Ü 116a]**[7] ‘alâ merâtibihim atlar ve ba‘zı zî-kıymet eşyâ ve bahşîşler i‘tâsıyla cümlesi tatyîb olundu. Belgırad'da iki gün ikāmet ve tedârükümüz ru’yet olunup, şehr-i zilhiccenin on üçüncü çehârşenbih günü◊[4] hareket olunmağla, Nemçelü tarafından bu ‘abd-i ahkara verilan yedi kıt‘a çâmlar ve Belgırad tarafından dahi fermân buyurılan kifâyet mikdârı üstü açıklar ve bir kıt‘a şayka ile nehren Ruscuğ'a vâsıl olup, andan berren sevk-ı matıyye-i ‘azîmet

---

1 câm Ü : çâm M

2 zilka‘denin M : zilka‘de Ü

3 günü M : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan “sâ‘at nehârî yedide iken” kelimelerinin üzeri çizilmiştir] Ü

◊ 2 Zilka‘de 1161 = 24 Ekim 1748 Perşembe.

4 Sefîneye M : Sefîne Ü

◊◊ 8 Zilhicce 1161 = 29 Kasım 1748 Cuma.

◊◊◊ 11 Zilhicce 1161 = 2 Aralık 1748 Pazartesi.

5 olunmuşdur M : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan “Beç'den çıkup Belgırad'a gelince esnây-ı tarîkde olan kal‘alarına nüzûl ve irtihâlde her biri on sekiz pâre toplar atup izhâr-ı sürûr u şâdmânî ederler idi” kelimelerinin üzeri çizilmiştir] Ü

6 Kâtibi M : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan “olup ikinci tercemânları ve zâbitleri ve Câmlar Ağası gelüp bizimle vedâ‘ eylediklerinde, mihmândâra iki yüz front (فرونط) ve bir re’s be-nâm at ve birer donluk mevcli? (موجلی) zikr olunan” kelimelerinin üzeri çizilmiştir] Ü

7 soltatlara M : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan “ve şâlî sûflar ve bir kutnî ve on vakıyye kahve ve tercemân-ı mesfûra dahi kezâlik iki yüz front? ve üc donluk şâlî ve bir kutnî ve on vakıyye kahve ve Beç'de hengâm-ı ikāmetimizde dahi mesfûra yüz ‘aded Çâsârî altûn ve ba‘zı eşyâ ve bir re’s at verilmişdir. Ma‘iyyetimize me’mûr sâ’ir zâbitân ve sergerdelerine ve tevâbi‘ ve soltatlara ve câm sefîneleri hademesine” kelimelerinin üzeri çizilmiştir] Ü

◊[4] 13 Zilhicce 1161 = 4 Aralık 1748 Çarşamba.

ve bi-‘avnihî Te‘âlâ şehr-i muharremül-harâmın yirmi yedinci pençşenbih giçesi[1◊] ba‘de'l-mağrib Âsitane-i sa‘âdet'e vâsıl olup, getürdiğim nâmeler ve mekâtîb, hâk-i pây-i hazret-i Âsafî'ye ‘arz u teslîm olunmağla, lillâhi'l-hamdü ve'l-minneh hıdmet-i me’mûremiz bu vechile karîn-i hıtâm olmuşdur, deyü takrîr eder.

Teslîm-i nâme-i hümâyûn be-Baylos-i Venedik ve ‘avdet-i vey be-Vilâyet-i hod

Ber-mu‘tâd-ı kadîm Venedik cumhûru tarafından iktizâ eden mesâlihlerini ru’yet içün Âsitâne-i sa‘âdet'de ikāmet üzere olan baylosları **[Ü 116b]** dört beş senede bir tebdîl ve tecdîd olunagelmekle, bâlâda mufassalan zikri murûr etdiği üzere bu def‘a müceddeden gelan baylosları, ‘atebe-i ‘aliyyeye ruhsâre-sây-i ‘ubûdiyyet ve Baylos-i ‘atîkleri vilâyetine me’zûnen ric‘at iktizâ etmekle, de’b-i dîrîn üzere mesfûrun me’zûnen ‘avdete murahhas olduğunu müş‘ir Venedik Dojı'na hıtâben şeref-bahşây-ı sudûr olan nâme-i hümâyûn-i mehâbet-makrûn ve[2] mûcebince iktizâ eden mektûb-i ‘âlî-i hazret-i Âsafî, mâh-ı saferu'l-hayrın altıncı günü◊◊ Baylos-i ‘atîk-ı mesfûra huzûr-i müstevcibü's-sürûr-i[3] cenâb-ı Sadr-ı ‘âlî'de ba‘de't-teslîm keremen kendüye bol yenlüce semmûr pâçe[4] kürk ve etbâ‘ına hıl‘atler ilbâs buyurılup, mutayyeben memleketine ‘avd ü insırâfa izn ü ruhsat erzânî buyuruldu.

İrtihâl-i Yûsuf Efendi, Kethudây-ı Sadr-ı ‘âlî

Fi'l-asl mûmâ ileyh Ma‘den Kalemi küttâbından olup, fenn-i kitâbetde be-nâm ve umûr-i mâliyyede mehâret-i tâmmı olmak hasebiyle bundan akdem üç def‘a Şıkk-ı Evvel Defterdârlığı ile be-kâm ve ba‘dehû bir müddet dahi Tersâne-i ‘âmire Emâneti'nde istihdâm olunup, altmış senesi zilhiccesinde◊◊◊ bi'l-isti‘dâd Sadrıa‘zam Kethudâlığı makāmına ıs‘âd olunmuşidi. Vakt-i merkūmdan bu âna gelince ihâle-i zimmet-i himmeti kılınan umûr-i mehâmm-ı Devleti ‘aliyye'yi kemâl-i hulûs u sadâkat birle ru’yet ü temşiyet ve herkes ile “Kardaşcığım!” edâsıyla ve lev[5] bi-tarîkı'l-ca‘lî izhâr-ı uhuvvet[6] ve âmîziş ü ülfet ve husûsan tahsîl-i rızây-ı **[Ü 117a]** evliyây-ı ni‘amîde bezl-i makderetde

---

1 giçesi M : gice Ü

◊ 27 Muharrem 1162 = 17 Ocak 1749 Cuma. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır. Hammer, tercümesinde bu günü biraz yanlış olarak 26 Ocak Perşembe olarak kaydetmiştir; bk. *Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst,* Wien 18 Temmuz 1823, sy.86, s.448.

2 ve Ü : — M

◊◊ 6 Safer 1162 = 26 Ocak 1749 Pazar.

3 müstevcibü's-sürûr-i Ü : — M

4 pâçe Ü : — M

◊◊◊ 1 Zilhicce 1160 = 4 Aralık 1747 Pazartesi.

5 lev Ü : — M

serhadd-i mübâlagayı mücâvezet ederek, vücûh-i hüsn-i etvâr ve sülûk-i fetânet-girdârı, makbûl-i enâm ve pesendîde-i hâss u ‘âmm olup, her hâlde mültefet ü mükerrem ve simât-ı mebsûta-i ni‘am-i ‘âlemden zâ’ika-dâr-ı muğtenem olmağla, şîrîn-kâm ve henûz neyl-i visâl-i muhaddere-i âmâl ile müteşebbis-i ezyâl-i merâm olmak hâletleri, eğerçi mir’ât-i hâlinde sûret-pezîr-i irtisâm olmuşidi. Lâkin *“Ve eyyü na‘îmin lâ-yükeddiruhu'd-dehru*”* mü’eddâsınca bi-emr-i Hudâ[1] **[M 197a]** ‘illet-i sû’-i mi‘deye mübtelâ ve vücûduna ‘ilel ü eskām istîlâ etmekden nâşî, za‘f-ı kuvâ hüveydâ olup, gitdikce iştidâd-ı[2] ‘illet ile bî-tâb u tâkat olmuşiken, yine izhâr-ı gayret ve umur-i ‘ibâdı ru’yet zımnında mansıbdan ferâgat ve kapudan mufârakata meyl ü rağbet göstermeyüp, gûyyâ nefes-i pesîne dek îstâde-i makām-ı hıdmet olmak[3] niyyetiyle kapuda beytûtet ve ‘âkıbet kendüde ‘alâmet-i mevt mu‘âyene olundukda, mâh-ı merkūmun on beşinci isneyn gicesi◊ taht-ı revân ile hânesine irsâl olunmağla, ol leyle-i mübârekede teslîm-i emânet ve civâr-ı rahmete rıhlet eyledi.

Merhûm-i mûmâ ileyh dervîş[4]-nihâd ve pâk-i‘tikād, evrâd ü ezkâra müdâvim ve işrâk u teheccüde kā’im bir zât-ı salâh-i‘tiyâd olup, tarîkat-i ‘aliyye-i sûfiyyeye dahi intisâb-ı küllîsi olmağla, karşu Kāsımpaşa Kasabası'nda vâki‘ Âsitâne-i ‘Uşşâkī olan tekye-i köhne-binâyı müceddeden ta‘mîr u ihyâ ve icrây-ı mâ’u'l-‘azb ile ol mahalli irvâ edüp, bu gûne bir eser-i cemîl îfâsıyla târik-i kâr u bâr-ı fenâ ve ‘âzim-i dâr-ı bekā olmuşdur; *rahmetullâhi ‘aleyh.*

Tefvîz-i Kethudâyî-i Sadâret-i ‘uzmâ be-cânib-i siyâdet-penâh ‘Abdî Ağa

Ağa-yı mûmâ ileyh kibâr-ı ricâl-i Devlet-i ‘aliyye'nin ahlâk-ı hasene ve etvâr-ı müstahsene ile **[Ü 117b]** mümtâz ve ser-efrâzlarından olup, bundan akdem niçe menâsıb-ı Dîvânî'de ve iki def‘a Çavuş-başılık hıdmet-i celîlesinde müstahdem ve ba‘dehû altmış senesi rebî‘ulevveli evâyilinde[5◊◊] Sadrıa‘zam

---

6 Kardaşcığım ….. uhuvvet M : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek satırın ve sayfanın altına yazılmışlardır] Ü

* و ایّ نعیم لا یکدّره الدّهر = Zamanın bulandırmadığı hangi nimet vardır” anlamına gelen Arapça bu mısrâ için bk. meselâ İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kıra'd-dayf,* thk. ‘Abdullah b. Hamd el-Mansûr, Riyâd 1997, III,384.

1 bi-emr-i Hudâ Ü : + bi-emr-i Hudâ M

2 iştidâd-ı M : iştidât-ı Ü

3 olmak M : — Ü

◊ 15 Safer 1162 = 4 Şubat 1749 Salı. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**safer**” yazısı vardır.

4 dervîş Ü : دورویش M

5 rebî‘ulevveli evâyilinde Ü : rebî‘ulevvelinin evâ’ilinde M

◊◊ 1-10 Rebî‘ulevvel 1160 = 13-22 Mart 1747.

Kethudâlığı ile mübeccel ü mükerrem olmuşiken, ber-muktezây-ı vakt ü hâl Dergâh-ı ‘âlî Cebeci-başılığı ihsâniyle makzıyyü'l-âmâl ve senesi tekmîlinde mansıb-ı mezbûrdan dahi sûret-i infisâl ile çend müddetden berü hânelerinde devâm-ı ‘ömr ü devlet-i Pâdişâhî da‘avâtına muvâzabet ü iştigāl üzere iken, ber-vech-i muharrer-i bâlâ hall-i İlâhî rû-nümâ olmak hasebiyle Ağa-yı mûmâ ileyhin zâten ve zemânen rütbe-i kadr u şânı ve sıdk u ıhlâs ve kemâl-i rüşd-i fetânet-ihtisâs ile ‘ulüvv-i menzilet ü mekânı, muhât-ı ‘ilm-i ‘âlem-ârây-ı hazret-i Cihân-bânî olduğundan başka, be-tahsîs Sadrıa‘zam ve Vekîl-i mutlak-ı efham re’fetlü es-Seyyid ‘Abdullah Paşa hazretlerinin ma‘lûm-i Âsafâne'leri olup, vâkı‘â mûmâ ileyh cenâbları otuz seneye karîb zemândan berü niçe umûr-i ‘izâm ve hıdemât-ı mehâmda istihdâm ile mücerrebü'l-etvâr ve ahvâl-i ‘âlemden haberdâr olunmalarından[1] nâşî, mizâc-ı Devlet-i ‘aliyye ve mezâkk-ı Saltanat-ı seniyye'ye vâkıf ve ricâl-i sadâkat-iştimâlin kadr u i‘tibâr ve herkesin istihkāk ve istîhâllerini ‘ârif, memdûh-i sıgār u kibâr, ta‘rîf ü tavsîfden müstağnî bir zât-ı nîkû-girdâr olmaları hasebiyle, hakkında lihâza-i hüsn-i zann-ı **[Ü 118a]** Mülûkâne ve enzâr-ı yümn-âsâr-ı Âsafâne derkâr u bedîdâr olduğuna binâ’en, bi-tevfîkıhî Sübhânehû ve Te‘âlâ bundan böyle dahi dîn-i mübîn ve[2] Devlet-i ‘aliyye-i ebed-karîn'e sezâvâr hıdemât-ı celîletü'l-mikdâr ibrâz ü izhâriyle ez-kadîm ârâyiş-i zât-ı fetânet-simâtları olan cevâhir-i şa‘şa‘a-bâr-ı hulûs u sadâkatları, fîmâ-ba‘d dahi tırâz-ı girîbân-ı mefharet ve zîb-efzây-ı zeyl-i menkabetleri olacağı zâhir u âşikâr olmağın, emr-i ‘azîm-i Kethudâyî mûmâ ileyh hazretlerine tefvîz olunmak husûsu, taraf-ı hazret-i Âsafî'den mübârek rikâb-ı müstetâba ‘arz u inhâ ve bu bâbda şeref-bahşây-ı sudûr olan emr-i hümâyûn-i behcet-fermâ mûcebince mâh-ı mezbûrun on beşinci mübârek yevm-i isneynde◊ huzûr-i fâyizu's[3]-sürûr-i Âsafî'ye da‘vet ve ilbâs-i ferve-i semmûr-i mûrisü'l-meserreti ile mazhar-ı ‘ayn-ı[4] ‘inâyet buyuruldu.

Câmi‘u'l-hurûf ‘İzzî-yi sadâkat-me’lûfları, yevm-i mezbûrda mâ-lezime-i teşrîfât olan hıdemâta kıyâm esnâsında sâniha-i garîbeden Seyyid ‘Abdî Ağa terkîbi bedâheten hâtır-ı fâtıra lâyih **[M 197b]** ve teşrîf-i câh-ı vâlâlarına târîh-i latîf vâki‘ olup, pesendîde-i evliyây-ı ni‘amî olmağla, bir kıt‘a zımnında teberrüken sebt-i cerîde-i vekāyi‘ kılınmışdır. **Li-münşi’ihî**:

Yümn ile oldu Kethudây-ı be-nâm

1 olunmalarından Ü : olmalarından M
2 ve Ü : — M
◊ 15 Safer 1162 = 4 Şubat 1749 Salı. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**safer**” yazısı vardır.
3 fâyizu's Ü : fâ’izu's M
4 ‘ayn-ı M : ‘ayn ü Ü

Hem-neseb hem-semmi sadr-ı güzîn
Seyyid ‘Abdî Ağa[1] olup târîh
(سید عبدی اغا)
Emri tevfîk-ı Hakk'a ola karîn

Te’dîb ve gûşmâl-i eşkıyây-ı ‘Urbân der-havâlî-i Eyâlet-i Basra

Bundan akdem rütbe-i vâlâ-yı Vezâret ile Basra Eyâleti tevcîh ü ‘inâyet **[Ü 118b]** buyurılan sâbıkā Bağdâd Vâlîsi müteveffâ Ahmed Paşa merhûmun Kethudâsı Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Süleymân Paşa hazretlerinin işbu mâh-ı rebî‘ulevvelin gurresinde◊ Âsitâne-i sa‘âdet'e vârid[2] olan tahrîrâtının hulâsa-ı mefhûmunda, Basra ‘Urbânı'ndan râfızî mezheb ve şekāvet-meşreb olup, öteden berü mel‘anet ü mefsedet ile ma‘rûf olan Müntefik ‘Aşîreti'nin mecbûl oldukları habâset ü şekāvetleri muktezâsınca, bundan akdem Bağdâd Vâlîsi Vezîr-i müşârun ileyhin vefâtından sonra ihtilâs-i vakt ile dâ’ire-i itâ‘atden hurûc ve zirve-i ‘isyâna vülûc[3] edüp, ez-kadîm zabt u rabtlarına kemer-bend-i sa‘y ü ictihâd olan şeyhlerini miyânelerinden tard u ib‘âd ve hevâlarına tâbi‘ Bender nâm şakīyi Şeyh ittihâz edüp, Huveyze ‘Urbânı ve Benî Lâm ‘Aşîreti'ni ve Ehvâz'da sâkin Mu‘aydî ta‘bîr olunan ‘Urbân eşkıyâsıyla ittifâk u ittihâd ve Kurna nâm mahal mukābelesinde tecemmu‘ u ihtişâd edüp, ‘alem-efrâz-ı şekāvet ve kurâ ve nevâhî re‘âyâsına itâle-i dest-i hasâret ile bi'l-külliyye câdde-i itâ‘atden rû-gerdân ve vâdî-i dalâlet ü gavâyete irhây-ı ‘inân ve tuğyân üzere oldukları resîde-i serhadd-i tevâtür olup, Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri bundan akdem mükemmel kapuları halkı ve şân-ı übbehet-nişân-ı Vezâret olan müstevfâ etbâ‘ ve havâşî ile Bağdâd'dan nehzat ve mansıbı olan Basra'ya ‘azîmet **[Ü 119a]** edüp, Haseke'ye vürûdunda Basra'nın ‘umûmen ‘ulemâ ve sulehâ ve ehâlîsi mezbûr Şeyh Bender'in şekāvet ve şukka-efrâz-ı mefsedet olup, Basra havâlîsinde kemâl-i fezâhat ile re‘âyâ fukarâsına hadden bîrûn te‘addî ve hasâret eyledüğünden[4] mâ‘adâ, Vezîr-i müşârun ileyhin ol havâlîye teveccüh ü ‘azîmeti mesmû‘u olmağla, hâlâ cem‘iyyet ile mukāteleye hâzır u müheyyâ olduğunu mahzar birle ‘arz u inhâ etmeleriyle, müşârun ileyh çend rûz Haseke'de ikāmet ve iktizâ eden ba‘zı mesâlihini ru’yet ve asker ve etbâ‘ına nizâm ü temşiyetden sonra mütevekkilen ‘alallah eşkıyây-ı mezbûrenin mahall-i cem‘iyyetlerine ‘inân-tâb-ı ‘azîmet oldukda, mukābeleye bir vechile tâb-âver olmayacakların mülâhaza

1 Ağa M : + [Metinde bu kelimeden sonra “**sene 162**” yazısı vardır] Ü
◊ 1 Rebî‘ulevvel 1162 = 19 Şubat 1749 Çarşamba. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**rebî‘ulevvel**” yazısı vardır.
2 sa‘âdet'e vârid M : sa‘âde vâride Ü
3 vülûc Ü : ‘urûc M
4 eyledüğünden Ü : eylediğinden M

ve tahkīk ile şeml-i[1] cem‘iyyetleri müteşettit ü perîşân ve ser-rişte-i girih-gîr-i ittifâkları münhall ve miyânelerine tefrika tetarrukuyla semt-i mukāvemetden rû-gerdân olup, şakī-yi mezbûr bi'z-zârûrî[2] tavâyif-i ‘Urbân'dan istishâb edebildiği mertebe kilâb-ı derende-nâb ile *“Seg be-sahrâ**” vâdîsine şitâb edüp, çöl taraflarına firâr ve sâlik-i râh-ı idbâr olmağla, bakıyye-i ehl-i tuğyân ile Mühenne'l-‘Osmân[3] nâm şakī, mahall-i merkūmda ârâm u karâr edemeyüp, Ehvâz semtine güzâr ve Mu‘aydî tâ’ifesiyle ittifâk u istizhâra ibtidâr etmeleriyle, Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri dahi ‘Urca nâm mahalle vusûlünde askerine piyâde neferât ile takviyet ü istihkâm ve salt ü sebükbâr süvârî bayrakları ve ağavât **[Ü 119b]** ve enderûn halkı ile askerine nizâm verdikden sonra, Murâd Şattı'nı[4] ‘ubûr ve Hûr Benî Mâlik'de sâlifü'z-zikr Mühenne'l-‘Osmân[5] nâm şakī ile ma‘iyyet eden ‘Urbân ve kendülere[6] mu‘în olan Mu‘aydî tâyifesinin[7] üzerlerine ılgār ve bir gün bir gicede otuz sâ‘at mikdârı mesâfe kat‘ edüp, eşkıyây-ı merkūmenin ihtişâd eyledikleri mahalle sitîz-i[8] **[M 198a]** gubâr-engîz ile âşûb-i dehşet-hîz olmuşlar. Ancak tehassun eyledikleri mahall, neyistân ve hevr olmağla, Vezîr-i müşârun ileyh ma‘iyyetinde olan askerin ‘umûmen piyâde edüp, üzerlerine hücûm u iktihâm ve bilâ-infisâm dört sâ‘at mikdârı ol neyistânda nâ’ire-i ceng ü kıtâl işti‘âl ve meterisler ve kemîn-gâhları zabt ve şâhid-i zafer ‘arz-ı cemâl eyledikden sonra, pây-i sebât ü karârları mütezelzil ve firâr u gürîze mütehavvel olup, şikest-i fâhiş ile kesr u inhizâmlarından nâşî, binden mütecâviz ricâli ve benâmlarından Berhâm nâm şakī ve oğlu Kelb-i ‘Ali ve dört nefer ma‘lûmu'l-esâmî şeyhleri i‘dâm ü ifnâ ve devâbb ü mevâşîleri nehb ü yağmâ olunup, ol havâlîye dâhiye-i dehyâ olan eşkıyânın te’dîb ü gûşmâl ve i‘dâm ü izâleleriyle Basra etrâfını tesallut-ı ‘Urbân ve levs-i vücûd-i ehl-i tuğyândan tathîr edüp ve bu esnâda Basra'nın deryâ cânibinde yolları kat‘ ve âmed-şud eden ebnâ’-i sebîl ve sefâyine ta‘arruz ve ‘ibâdullâha îsâl-i hasârete cesâret üzere olan Mastûr Ka‘bî nâm şakī-i vâcibü'l-izâlenin üzerlerine **[Ü 120a]** hâlâ Basra Mütesellimi techîz-i asker ve deryâ boğazında sâkin dâ’ire-i itâ‘atde olan Devâsir ‘Aşîreti'ni ta‘yîn etmekle, anlar dahi zikr olunan Mastûr Ka‘bî nâm şakīnin makarr-ı mekîdetleri olan mahalle ılgār ve yirmi beş nefer ma‘lûmu'l-eşhâs şeyhlerin tu‘me-i şîr-i şemşîr ve sefînelerin ihrâk bi'n-nâr etmeleriyle bi-hamdihî Te‘âlâ ol havâlîde ‘ibâdullâha refâh-ı hâl ve ba‘de-ezîn deryâdan

1 şeml-i Ü : — M
2 bi'z-zarûrî Ü : bi'z-zarûre M
* سك بصحرا : Köpek çöle/kıra yakışır” gibi bir mânâya gelen Farsça deyimdir.
3 Mühenne'l-‘Osmân Ü : Mühennâ ‘Osmân M
4 Şattı'nı M : Şattı Ü
5 Mühenne'l-‘Osmân Ü : Mühennâ ‘Osmân M
6 kendülere Ü : kendilere M
7 tâyifesinin Ü : ta’ifesinin M
8 sitîz-i Ü : + sitîz-i M

Basra'ya tevârüd edenlere itmînân-ı[1] bâl hâsıl olup, husûsan Bağdâd ve Basra miyânında berren ve nehren iyâb u zehâb edenlere husûl-i emniyyet, mücerred eşkıyây-ı ‘Urbân'ın kesr-i ‘urûk-ı mefsedetleriyle rû-nümâ ve bu bâbda Vezîr-i müşârun ileyhin hıdemât-ı sâdıkānesi makbûl-i Dergâh-ı mu‘allâ olmağla, fîmâ-ba‘d dahi o makūle ehl-i şekāvete fürce-i ruhsat verilmeyüp, def‘-i mekîdetlerine bezl-i himmet ve ehâlî ve ra‘iyyet her vechile himâyet ü sıyânet ve nizâm u ârâmiş-i memlekete sarf-ı miknet olunmak bâbında tekrâr evâmir-i ‘aliyye ile tenbîh ü te’kîd buyuruldu.

İbkāy-ı Livây-ı Cidde-i ma‘mûre ve tevcîh-i kazâhây-ı Haremeyn-i şerîfeyn

İşbu mâh-ı rebî‘ulevvelin on ikinci gününde◊ şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn mûcebince hâlâ Habeş Eyâleti ilhakı ve Mekke-i mükerreme Şeyhu'l-Haremliği inzımâmiyle Cidde-i ma‘mûre Sancağı'na mutasarrıf olan Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü el-Hâc ‘Osmân Paşa hazretlerine altmış iki senesi şa‘bânının on beşinci gününden◊◊ i‘tibâr ile ol menâsıb-ı vâlâ ibkā ve iktizâ eden emr-i şerîfi irsâl buyurılup, **[Ü 120b]** yevm-i mezkûrda Mekke-i mükerreme Kazâsı dahi altmış üç muharremi gurresinden◊◊◊ zabt olunmak üzere İstanbul Pâyesi olup, sâbıkā Ser-etıbbây-ı Hâssa olan fezâ’il-ârâ mevlânâ Ahmed Efendi hazretlerine ve kezâlik Kazâ’-i Medîne-i münevvere *şerrefehallâhu Te‘âlâ ilâ yevmi'l-âhıre** dahi Burusa'dan munfasıl ‘Ivaz Paşa-zâde İbrâhîm Beyefendi** hazretlerine ve Edirne Kazâsı'ndan munfasıl olup, rütbe-i Haremeyn-i şerîfeyn'e müteheyyi’ Mehmed Efendi-zâde mevlânâ Feyzullah Efendi hazretlerine Mekke-i mükerreme Pâyesi ve Mısır'dan munfasıl rütbe-i merkūmeye müteheyyi’ Muhsin-zâde mevlânâ Ahmed Efendi hazretlerine Medîne-i münevvere Pâyesi[2], işâret-i Şeyhulislâmî ile bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh ü ‘inâyet buyuruldu.

---

1 itmînân-ı Ü : itmi’nân-ı M

◊ 12 Rebî‘ulevvel 1162 = 2 Mart 1749 Pazar.

◊◊ 15 Şa‘bân 1162 = 31 Temmuz 1749 Perşembe.

◊◊◊ 1 Muharrem 1163 = 11 Aralık 1749 Perşembe.

* شرفها الله تعالى الى يوم الاخره = Yüce Allah o beldeyi kıyâmet gününe kadar şereflendirsin” anlamına gelen Arapça duâdır.

** ‘Ivaz Paşa-zâde İbrâhîm Beyefendi ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.413'ün sol kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Merkūm Beyefendi Anadolu'dan ma‘zûl, hâlâ İstanbul Kadısı'dır, ikincisidir; **fî 18 C[umâdelâhıre] sene 1173** [=6 Şubat 1760 Çarşamba]”.

2 ve Edirne ….. Pâyesi M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek sonradan sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü

Vukū‘-i kesret-i berf u bârân ve zuhûr-i şiddet-i rûzgâr-ı saht-vezân

Hükm-i Hâlık-ı kevn ü mekân ve emr-i Sâni‘-i zemîn ü âsümân ile işbu bin yüz altmış iki senesi şehr-i rebî‘ulevvelinin[1] on dördüncü[◊] ve[2] şuhûr-i Rûmiyye'den mâh-ı şubâtın yirmi birinci cemre-i sâlis vukū‘u i‘tibâr olunan rûz-i fîrûza gelince, eyyâm-ı şitâ hengâm-ı behâr-âsâ kemâl-i i‘tidâl üzere güzerân ve taraf taraf ezâhîr-i eşcâr nümâyân olup, İstanbul ve havâlîsinde öteden berü meşhûd-i ‘ayn-ı i‘tibâr olan ahkâm-ı fasl-ı şitâ temâm germiyyet-i hevâ ile murûr **[M 198b]** ve ber-kā‘ide her tarafda ‘alâyim-i mevsim-i behâr zuhûr etmişiken, yevm-i mezbûrda şiddet-i nüzûl-i emtâr katre katre reşhabâr-ı enzâr olarak gitdikce kārru'z-zât olan berf-i kesîru'l-berekâta tahvîl ve ân-ı vâhidde kâlây-ı âteşîn-reng-i germâ kirpâs-i[3] sefîd-fâm-ı sermâya tebdîl olup, mikdâr-ı zirâ‘ berf-i ‘azîm vukū‘undan gayri, şiddet üzere hubûb eden[4] bâd-ı şimâlî bir rütbede saht-vezân oldu ki, etrâf u cevânibde vâki‘ mevâzı‘-ı ‘adîdede birkaç yüz servler ve müntehâ dırahtlar hâk-i hazîz-ı fenâya sernihâde olduğundan mâ‘adâ, Kasaba-i Üsküdar'da vâki‘ iki ‘aded menâre-i rasîne, esâsından secde-ber-seccâde-i zemîn olup, İstanbul ve etrâfında **[Ü 121a]** niçe ser-be-hevâ olan menârât-ı ‘alem-nümânın dahi külâh-ı iftihârları rubûde-i pençe-i rûzgâr-ı zûr-i kâr ve niçe mürtefi‘ eyvân u kusûrun erkân[5] ve sukūfu mütezelzil ve rahnedâr ve kurşun ve kiremîd pûşîdeler, mânend-i evrâk-ı hazân rûy-i hevâda perrân ve müteferrik u târumâr olup, bi-vikāyetillâhi Te‘âlâ ol rûz-i dehşet-efrûzda taraf taraf münhedim olan köhne cidâr ve ebniyeden sâkıt olan eşcâr ve ahcâr hasebiyle müteneffisden bir ferde zarar u gezend isâbeti bedîdâr olmayup, ancak bu gûne şiddet-i hubûb-i riyâh, bâ‘is-i fevz ü felâh olan kesret-i istiğfâra bâdî mûcib-i teyakkuz u intibâh olur hâlât-ı ‘ibret-iktinâha mü’eddî olmağla, li-ecli't-tezkîr cerîde-i vekāyi‘e sebt ü tastîr olundu.

Tertîb-i cezây-ı sezây-ı sâhte-kârân

‘Aşâyir-i Ekrâd beylerinden bundan akdem katl olunan Baban Sancağı mutasarrıfı Hânâ[6] Paşa'nın oğlu olmak iddi‘âsıyla bir müddetden berü İstanbul'da meks ü ârâm eden Kürd İbrâhîm Bey nâm şahs-ı mechûlü'l-ahvâl ‘adem-i istihkāk u istîhâlinden nâşî, dil-hâhı üzere zafer-yâb-ı husûl-i[7] âmâl

1 rebî‘ulevvelinin Ü : rebî‘ulevvelin M
◊ 14 Rebî‘ulevvel 1162 = 4 Mart 1749 Salı.
2 ve Ü : — M
3 kirpâs-i Ü : kirbâs-i M
4 şiddet-i nüzûl ….. eden M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek sonradan sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü
5 erkân Ü : derekât M
6 Hânâ Ü : Hâne M
7 husûl-i Ü : — M

olamaduğundan, hevâcis-i nefsâniyye ve vesâvis-i şeytâniyyeye teba‘iyyet ü intihâl ile reh-giray-ı vâdî-yi dalâl[1] olup, kendü gibi dâll ve mudıll İstanbul'da Sultân Mehmed Hân Câmi‘-i şerîfi havlîsinde Yazıcılık ile te‘ayyüş eden ‘Ömer Efendi nâm sâhte-kâr kimesneye mukārenet ve fikr-i muhâl ve tama‘-ı husrân-me’âle teba‘iyyet ile Baban Sancağı mezbûr İbrâhîm Bey'e tevcîh olunduğunu müş‘ir merkūm ‘Ömer Efendi sâhte evâmir tahrîr ve tuğrâsını **[Ü 121b]** keşîde ve Sultân Bâyezîd Câmi‘i'nde olan hakkâklardan birisine mühür hakk etdirüp, sâhte evâmir mûcebince taraf-ı Âsafî'den olmak üzere sâhte mekâtîb dahi tahrîr u temhîr ve sâ’ir buna dâ’ir Paşalık mâ-lezimesinde sâ‘id-i mefsedeti teşmîr eyledikden sonra, bu gûne dekk ü hîle ile İstanbul'da ba‘zı za‘îfü'l-‘akl ve bî-idrâk ırgād ve evgād makūlesi Etrâk ve[2] serserî geşt ü güzâr eden bîkârlardan otuzdan mütecâviz eşhâsı başına cem‘ ve: “Bana Mîr-i mîrânlık ile Baban Sancağı tevcîh ü ihsân olundu” deyü iddi‘â ve igtirâsına dil-beste ederek kendüye teba‘iyyet ve bu gûne sâhte ‘unvân ile İstanbul'dan hareket ve: “İzmîr'de zimmet-i ba‘zı kesânda alacağım vardır” deyü ol tarafa ‘azîmet edüp, esnây-ı râhda Balıkesrî Kazâsı civârında vâki‘ bir karyeye ba‘de'l-vusûl tevâbi‘iyle cebren hânelere nüzûl edüp, yedinde olan sâhte evâmir ve tahrîrâtı ibrâz ve ehâlî ve re‘âyâdan meccânen zehâyir mutâlebe ve celb-i mâl sevdâsıyla dest-i te‘addîyi dirâz ile merkûz-i derûnu olan habâsete âgāz etmekle, Balıkesrî Na’ibi Efendi yedinde olan kağıdlara im‘ân-ı nazar u dikkat eyledikde, sâhte olduğuna mütefattın olup, bir tarîkıyle mektûbun birini ahz ve Âsitâne-i sa‘âdet'e irsâl ve i‘lâm-ı hâl eyledüğüne binâ’en, şahs-ı mezbûr bulunduğu mahalde ‘alâ eyy-i hâl ele getürilüp, yedinde olan evrâk ve tahrîrât ahz ve memhûren Der-sa‘âdet'e îsâl[3] **[M 199a]** ve kendüsi ve etbâ‘ı kurb u civârda münâsib olan kılâ‘dan birinde muhkem habs ve kal‘a-bend olunmaları bâbında **[Ü 122a]** Anadolu ve Karaman ve Aydın ve İzmîr taraflarına müte‘addid evâmir-i ‘aliyye ısdâr ve mâh-ı merkūmun evâhırında◊ mukdim mübâşirler ile irsâl olunmuşidi.

Şahs-ı mezbûr Balıkesrî Kazâsı'ndan doğru İzmîr'e varup, fikr-i fâsid ve endîşe-i kâsid ile kâr-ı husrân-encâmını temşiyet kaydında iken, İzmîr'e sâdır olan emr-i şerîf o esnâda vârid olup, İzmîr Kadısı Efendi, voyvoda ve serdâr ma‘rifetleriyle ber-mûceb-i emr-i şerîf merkūmu tecessüs ederek etbâ‘ıyla ele getürüp, İzmîr Kal‘ası'na vaz‘ ve muhkem habs eylediklerinden sonra, yedinde olan sâhte kağıdları ahz ve mezbûr istintâk olundukda, ketm-i esrâr ve inkâr etmeyüp, bâlâda tahrîr olunduğu üzere merkūm ‘Ömer Efendi i‘ânetiyle sâhte-kârlık irtikâbına cesâretini ikrâr u i‘tirâf eyledüğüni İzmîr

1 dalâl Ü : dalâlet M
2 ve Ü : — M
3 îsâl Ü : + îsâl M
◊ 21-30 Rebî‘ulevvel 1162 = 11-20 Mart 1749. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**rebî‘ulevvel**” yazısı vardır.

Kadısı ve Voyvodası Der-i devlet-medâr'a i‘lâm-ı hâl ve evrâk-ı mezkûreyi dahi[1] irsâl etmeleriyle, bu makūle bâ‘is-i fitne vü fesâd olur habâsete cesâret eden mezbûr[2] ‘Ömer Efendi evvel emirde İstanbul'da ahz ve töhmet-i merkūmeye binâ’en cezây-ı sezâsı tertîb ve sâ’ire mûcib-i ‘ibret kılındıkdan sonra, mezkûr Kürd İbrâhîm Bey dahi İzmîr'de bâ-fermân-ı ‘âlî katl ve ser-i maktû‘u Âsitâne-i sa‘âdet'e gelüp, bu bâbda etbâ‘ makūlesi olan eşhâsın keyfiyyet-i merkūmeden haber ve âgâhları olmayup, maktûl-i mezbûrun dekk ü desîsesine firîfte oldukların tekrâr İzmîr Kadısı Efendi i‘lâm ve haklarında istirhâm etmekle, içlerinden bir ferdi İstanbul ve havâlîsine **[Ü 122b]** gelmeyüp, doğru vilâyetlerine ‘azîmet ve eğer gelmeğe cesâret ederler ise, tertîb-i cezâ olunmak şartıyla cümlesi kal‘adan ıtlâk ve sebîlleri tahliye olunmak bâbında tekrâr emr-i şerîf ısdâr u irsâl buyuruldu.

Zuhûr-i defîne der-cânib-i Mûsul

Bundan akdem Bağdâd Eyâleti tevcîh olunup, Mûsul'dan harekete müteheyyi’ olan Sadr-ı sâbık Vezîr-i rûşen-zamîr sa‘âdetlü el-Hâc Mehmed Paşa hazretlerinin işbu rebî‘ulâhırın[3] evâyilinde◊ Âsitâne-i sa‘âdet'e vâride olan tahrîrâtlarında, Mûsul Kal‘ası'nın hâricinde vâki‘ Nehr-i Şatt pîş-gâhında, Kızıl Câmi‘ ile kal‘a cidârı beyninde olan ‘arsa-i hâliyede ezmine-i sâlifeden mânde ‘atîk esâslardan rencberân tâyifesi ahcâr ihrâc eder iken[4], bir şikeste tobrak ibrîk zuhûr etmekle, ba‘de'l-ihbâr Mûsul Kadısı ve a‘yân ile Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri mahall-i mezbûra varup, ibrîk-ı mezbûr ihrâc ve etrâfı birâz hafr ile evvelkiye mümâsil şikestece bir tobrak ibrîk dahi zuhûr etmekle, cevânib-i erba‘asından onar zirâ‘ mikdârı mahalleri hafr olunup, gayri bir nesne zuhûr etmamekle, zikr olunan iki ibrîkde olan altûnlar vesah-ı hâkden ba‘de't-tathîr cümle müvâcehesinde ta‘dâd olundukda, kebîr u sagīr üç bin üç yüz elli dört altûn olup, veznleri muttarıd olmamağla[5], vezn olundukda cümlesi dört bin dokuz yüz yetmiş beş[6] dirheme bâliğ ve Hulefây-ı ‘Abbâsiyye sikkesiyle meskûk olup, râyic-i vakte mukāyese ve onu on bir dirhem hisâbı üzere cümlesi dört bin beş yüz yirmi üç altûn olduğun ihbâr ve her bir[7] nev‘inden nümûnesin irsâl ve manzûr u ma‘lûm-i hümâyûn oldukdan sonra[8],

1 dahi Ü : — M
2 mezbûr Ü : — M
3 rebî‘ulâhırın Ü : rebî‘ulâhır M
◊ 1-10 Rebî‘ulâhır 1162 = 21-30 Mart 1749. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**rebî‘ulâhır**” yazısı vardır.
4 tâyifesi ….. iken Ü : tâ’ifesi ahcâr ihrâc ederken M
5 olmamağla Ü : olmağla M
6 beş Ü : — M
7 bir Ü : — M
8 ve manzûr ….. sonra Ü : etmekle M

taraf-ı Mûsul'dan îrâd-ı bâd-ı heva olmak üzere bâ-fermân-ı ‘âlî taraf-ı mîrîye zabt olunmuşdur.

Bu gûne zuhûrât ve fütûhât, mücerred ‘inâyet-i cenâb-ı Müyesseru'l-murâdât ile kuvvet-i baht-ı hümâyûndan neş’et etmekle, Hakk Sübhânehû ve Te‘âlâ hazretleri dîn ü Devlet-i ‘aliyye'yi her hâlde ‘avn ü nusratıyla te’bîd ü[1] te’yîd eyleye, âmîn[2].

Vukū‘-i temhîd-i sulh u salâh der-miyân-ı Cezâyir ve Tûnus ve Trablus-Garb bâ-Duka-i Toşkana İmperator-i Nemçe be-irâde-i Devlet-i ‘aliyye

Bundan akdem cild-i evvel sahâyifinde mufassalan bast u tahrîr olunduğu üzere Devlet-i ‘aliyye-i ebediyyü'l-istimrâr ile **[M 199b]** hâlâ müntehab Roma İmperatoru olan Toşkana [=Toskana/Toscana] Dukası beyninde müceddeden ‘akd ü temhîd olunan mevâdd-ı musâfâtı havî tarafeynden ahz u i‘tâ olunan temessükât mantûkunca ‘inâyet buyurılan ‘ahid-nâme-i hümâyûnun on altıncı mâddesinde: “İşbu mevâdd-ı menfa‘at, taraf-ı Devlet-i ‘aliyye'den Cezâyir ve Trablus ve Tûnus ocaklarına ihbâr olunup, İmperator-i mûmâ ileyhin sefâyini ve tüccâr ve re‘âyâlarının Ocağ-ı merkūmûn ile emniyyet birle âmed-şudları husûsu, vech-i münâsibi ile bast u temhîd ve anlar dahi işbu mevâdda idhâl olunmak içün bu husûsu yâ Âsitâne-i sa‘âdet'de müzâkere ve yâhûd mahallerinde mükâleme ve ocaklar ile dahi emr-i müsâlemeye sa‘y eylemeleri câ’iz ola” deyü zikr u tasrîh kılınduğuna binâ’en, ber-mûceb-i ‘ahid-nâme-i hümâyûn mevâdd-ı sulh u salâhın ocaklar ile müzâkere ve ‘akdi içün Toşkana Dukası mûmâ ileyh tarafından iki nefer mu‘teber murahhaslar ta‘yîn ve Âsitâne-i sa‘âdet'e tesyîr ve Devlet-i ‘aliyye'den dahi bir Mübâşir tahsîs olunup, bi'l-ma‘iyye mukaddemâ Toşkana'dan **[Ü 123a]** üsârây-ı Müslimîn ile Der-sa‘âdet'e gelan iki kıt‘a sefîneleri ile ocaklar taraflarına gidüp, mevâdd-ı musâlahayı vech-i lâyıkı üzere müzâkere ederek bir kālıb-ı müstahseneye[3] ifrâğ ve tarafeynden memhûr ve mumzâ[4] temessükât ahz u i‘tâ olunması husûsu İmperator-i mûmâ ileyh tarafından kemâl-i hâhiş ü rağbet birle iltimâs olunduğun Der-‘aliyye'de mukīm Nemçe Elçisi ‘arz u inhâ ve müsâ‘ade-i hümâyûn erzânî buyurulmasını recâ vü istid‘â etmekle, ber-vech-i meşrûh iltimâslarına müsâ‘afe buyurılup, işbu altmış iki senesi mâh-ı rebî‘ulâhırın evâyilinde[5◊] hatt-ı hümâyûn ile mu‘anven şeref-bahş-ı sudûr olan emr-i ‘âlî-şân mûcebince öteden berü

1 te’bîd ü Ü : — M
2 **Zuhûr-i defîne** ….. âmîn M : + [Bu uzunca kısım buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü
3 müstahseneye Ü : müstahsene M
4 memhûr ve mumzâ Ü : mumzâ ve memhûr M
5 evâyilinde Ü : evâ’ilinde M
◊ 1-10 Rebî‘ulâhır 1162 = 21-30 Mart 1749. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**rebî‘ulâhır**” yazısı vardır.

ocakların ahvâline vukūf-i tâmm ve kapu kethudâlıklarıyla be-nâm olan Sadrıa'zam ağalarından Sungūr el-Hâc 'Ali Ağa mahsûs Mübâşir ta'yîn ve ez-kadîm ocakların umûru Kapudan Paşa olanların vesâtatleriyle görilegeldüğüne binâ'en, hâlâ Kapudân-ı deryâ Şehsüvâr-zâde Vezîr-i zî-şân sa'âdetlü es-Seyyid el-Hâc Mustafa Paşa hazretleri taraflarından dahi kā'ide-i kadîme üzere Mübâşir-i mûmâ ileyhin yedine buyuruldu verilüp, Mübâşir-i mûmâ ileyh ve İmperator tarafından me'mûren[1] zikr olunan iki nefer murahhaslar sâlifü'l-beyân İstanbul'da bulunan Toşkana sefînelerine süvâr ve evvel emirde Cezâyir Ocağı'na varmalarıyla, ber-mûceb-i hatt-ı hümâyûn Ocağ-ı mezbûr ricâli 'amel ü harekete mübâderet ve mevâdd-ı sulh u salâhı müzâkereye müsâra'at gösterüp, bi't-tav'ı ve'r-rızâ husûs-ı mezkûra temşiyet ü ihtimâm ve dikkat ederek fîmâ-ba'd **[Ü 123b]** mazmûnu düstûru'l-'amel ve mer'î ve mu'teber olmak üzere tarafeynden ittifâk-ı ârâ ile memhûr temessükât ahz ü i'tâ olundukdan sonra, Tûnus ve Trablus-Garb ocaklarına varup, anlar ile dahi ba'de kīl ü kāl ber-minvâl-i meşrûh mevâdd-ı musâfât 'akd ü temhîd ve cânibeynden ahz-ı senedât ile hibâle-i müsâleme tevkîd ü teşyîd olunup, Mübâşir-i mûmâ ileyh itmâm-ı hıdmet ile Âsitâne-i sa'âdet'e 'avdet etmekle, verdiği takrîr îzâh-ı hâl içün cerîde-i vekāyi'e tahrîr olundu.

Sûret-i takrîr-i Mübâşir-i mûmâ ileyh Sungūr el-Hâc 'Ali Ağa

Bâ-hatt-ı hümâyûn-i şevket-makrûn me'mûr olduğumuz üzere Toşkana Dukası murahhaslarıyla Cezâyir ve Tûnus ve Trablus ocaklarının musâlahalariyçün işbu bin yüz altmış bir senesi mâh-ı şevvâlinin altıncı bâzârertesi günü◊ Cezâyir Ocağı'na dâhil olduğumuzda, bu kullarını doğru dîvânlarına getürdiler ve hatt-ı hümâyûnu cehren kırâ'et eylediklerinde, cümlesi "Sem'an ve tâ'aten[2]" deyüp: "Fermân-ı hümâyûn buyurulduğu üzere musâlaha oluruz ve ne vakit bozuşurlar ise bizler de ol vakit bozuşuruz, her hâlde emr-i hümâyûnlarına mutî' u munkādız" dediklerinde, taraf-ı Devlet-i 'aliyye'den i'tâ buyurılan hıl'atleri iksâ olunup[3], **[M 200a]** üçüncü günü murahhaslar ile dahi mülâkāt ve emr-i musâlahaya rağbet birle 'arz-ı musâfât eylediklerinden sonra, ertesi günü murahhaslara haber göndermişler ki: **[Ü 124a]** "Öteden berü bu gûne musâlahamızda sulh mukābili nesne verilegelmişdir. Hattâ beş altı ay mukaddem Danimarka Kıralı ile musâlahamızda anlar şu mikdâr şey verdiler, sizler de şu mikdâr şey verirsiz" deyü defter verüp, murahhaslar dahi bir mikdâr nesne vermek üzere va'd eylemişler. Keyfiyyet bu kullarının

1 me'mûren M : me'mûr Ü
◊ 6 Şevvâl 1161 = 29 Eylül 1748 Pazar. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır.
2 tâ'aten M : tâ'a Ü
3 olunup Ü : + olunup M

mesmû‘u oldukda, Cezâyir Beylerbeyisi Paşa'ya varup: “Bu bâbda Devlet-i ‘aliyye'nin tevassutu bulunmağla, tekâlîf-i bâride âdâba mugāyir hâletdir” deyü ba‘zı ecvibe-i ilzâmâne ile şey mutâlebesinden ferâgat ve üslûb-i hakîm üzere münâsib-i vakt ü hâl olan kāl ü makāl îrâdıyla hareket olunarak ‘akd-i musâlahaya tergīb ve mukaddime-i re’y-i tasvîb-i dil-hâh üzere tertîb olunup, te’sîr-i kelâm ile vâdî-i muhâlefetden ‘atf-ı zimâm ve birkaç gün ârâmdan sonra ocakları kā‘idesi üzere tertîb-i Dîvân ve cem‘iyyet-i vücûh-i a‘yân ile ‘akd-i encümen-i meşveret ve bu kulların dahi da‘vet eylediler. Meclis-i mezkûrda dahi ba‘zı gûne müzâkereden sonra cümlesi mücerred tahsîl-i rızây-i hümâyûn içün meccânen musâlahaya râzî olmalarıyla, hemân Paşa-yı mûmâ ileyh kā‘id olduğu makāmdan kıyâm ve cümle ehl-i Dîvân dahi bi't-teba‘ pâber-cây-ı ârâm oldular. Ve Paşa-yı mûmâ ileyh bu niyyete Fâtiha dimekle, itmâm-ı Fâtiha'da el yüze sürüp oturdular. Ba‘dehû Paşa bu Hakīr'e hıtâben: “‘Ali Ağa! Murahhaslara haber gönder gelsünler, temessükâtlar[1] tahrîr olunsun! Bizim musâlahamız kā‘idemiz üzere ancak bir Fâtiha-i şerîfe kırâ’etiyle mün‘akıd olur” deyü cevâb eyledi. Biz dahi tarafımızdan âdem irsâliyle **[Ü 124b]** derhâl murahhasları meclise ihzâr ve “Ne gûne sulh istersüz?” deyü istihbâr olundukda, “İngiltere şurûtu üzere isterüz” deyü cevâb vermeleriyle, Paşa-yı mûmâ ileyh Cezâyir Defterdârı'na hıtâb edüp: “İngiltere şurûtuna nazar ve ana kıyâs ile temessükleri şimdi tahrîr edüp getür!” deyü tenbîh eylediler. Hemân ol gün temessükâtı tahrîr u temhîr ve bu kulları konağımda[2] iken irsâl ü tesyîr[3] eylediler. Bizler dahi murahhaslara teslîm edüp, anlar dahi iktizâ eden kağıdları tahrîr ve ma‘rifetimiz ile Paşa-yı mûmâ ileyhe îsâl ve bu minvâl üzere Cezâyir Ocağı ile emr-i musâlaha pezîrây-ı encâm ve ba‘dehû Tûnus ve Trablus ocaklarıyla dahi Cezâyir'e tebe‘an bilâ-kīl ü kāl nizâm-ı sulh u salâh hüsn-i[4] hıtâm bulup, bi-‘avnihî Te‘âlâ üç ay zarfında üç ocak ile dilhâh üzere tekmîl-i maslahat-i me’mûle ve itmâm-ı hıdmet-ı me’mûre ile Âsitâne-i sa‘âdet'e ‘avdet ve vusûl müyesser oldu. Bu kulları otuz seneden mütecâvizdir ki ocakların umûrunu ru’yet ederim. Bunun gibi taraf-ı Mülûkâne'ye olan itâ‘at ü[5] inkıyâdları bir târîhde meşhûd ü[6] mesmû‘um olmamışdır.

Bu eyyâm-ı sa‘âdet irtisâmda ser-cümle-i memâlik-i İslâmiyye ve nezdîk ü dûr sugûr-i mansûrenin bu[7] gûne ârâmiş-i hüsn-i nizâm ve ârâyiş-i intizâmı, mücerred muktezây-ı baht-ı hümâyûn-i Şehriyârî ve teveccühât-ı meymenetmakrûn-i Tâcdârî âsârından olmağla, mârru'z-zikr murahhaslar ve baş terce-

1 temessükâtlar Ü : temessükât M
2 ve ….. konağımda Ü : bu kulları konağında M
3 ü tesyîr Ü : — M
4 u salâh hüsn-i Ü : — M
5 itâ‘at ü Ü : — M
6 meşhûd ü Ü : — M
7 bu Ü : bir M

mânları makzıyyü'l-merâm memnûnen ve mutayyeben bu bende-i Devlet-i ‘aliyye ma‘iyyeti ile Âsitâne-i sa‘âdet'e **[Ü 125a]** vâsıl ve ocaklar taraflarından kendülere bu vechile emniyyet hâsıl olduğuna izhâr-ı teşekkür ederek, ‘atebe-i ‘aliyyeye çehre-sây-ı ‘ubûdiyyet ve riyâz-ı her dem behâr-ı Devlet-i ‘aliyye-i ebed-müddet'e bâ-hüsn-i niyyet mağrûs olan şecere-i sadâkatin semeresini bu vechile ictinâ ve iktitâf ile vilâyetlerine me’zûn-i ‘avd ü insırâf olup, ber-mûceb-i ‘ahid-nâme-i hümâyûn ocaklar ile ‘akd ü[1] temhîdi meşrût ve matlûb olan mâdde-i musâfât bu kullarının hakkında olan teveccühât-ı evliyây-ı ni‘amî ile ber-vech-i me’mûl resîde-i derece-i husûl olmuşdur, deyü takrîr eder[2].

Tevsî‘-i dâ’ire-i Mahbûbiyye ve tetmîm-i ebniye-i ‘aliyye der- [M 200b] Serây-ı hümâyûn ve vukū‘-i nakl-i meymenet-makrûn-i Şehriyâr-ı rub‘-i meskûn

Nazm;

Pâdişâh-ı bahr u berr Sultân Mahmûd Hân kim
Hurrem-âbâd eyledi dünyâyı yümn-i himmeti
Şems-i zâtına serîr-i Saltanat beytü'ş-şeref
Beyt-i ma‘mûr-i mu‘allâ, kasr-ı dîn ü devleti
Niçe kasr-ı dîn ü devlet kim hazîz-ı hâkine
Yüz sürerler[3] ‘âlemin şâhân-ı sahib-şevketi
Tâ kıyâmet kasr-ı dîn ü devleti ma‘mûr ola
Ber-devâm etsün Hudâ-yı lem-yezel ol hazreti

mukaddimesi berâ‘at-i istihlâl ve dîbâce-tırâz-ı me’âl olmak zımnında ol ‘imâd-ı dîn ü devlet ve ol esâs-efgen-i bünyân-ı Saltanat *lâ zâle kasru ‘ömrihî ‘âmiran ve ‘ömru hasmihî kāsıran*[4*] hazretlerinin her hâlde tevfîk-ı Lâ-yezâl bedreka-i tarîk-ı sa‘âdet-ihtifâlleri olmak hasebiyle, seciyye-i zekiyye-i Dâverî ve şençene-i marzıyye-i Hılâfet-perverîleri mübtegāsınca[5] bu ân-ı behcet-iktirâna gelince muvaffak ve mazhar ve fâ‘il ü masdar oldukları

1 ‘akd ü Ü H — M
2 olup, ber- ….. eder M : + [Bu kısım metinde üzeri çizilen “oldular, deyü takrîr eder” kelimeleri yerine buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sol kenarına yazılmıştır] Ü
3 sürerler M : sürler Ü
4 *lâ zâle ….. kāsıran* M : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek sonradan sayfanın sol kenarına yazılmışlardır] Ü
* لا زال قصر عمره عامرا و عمر خصمه قاصرا = Ömrünün kısalığı bereketli olmakta, hasmının ömrü de kısa olmakta devam eylesin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
5 mübtegāsınca Ü : muktezâsınca M

hayrât-ı hisân ve meberrât-ı bî-pâyân ve husûsan[1] **[Ü 125b]** taraf taraf bünyân-ı müşeyyedü'l-erkân yek-be-yek şümürde-i benân-ı beyân kılınmak, bîrûn-i yârây-ı tehayyül ve hâric-i hayyiz-i tasavvur u te'emmüldür.

Ez-ân-cümle bundan akdem Serây-ı hümâyûn-i 'âmirelerinde[2] vâki' Top-kapusu ittisâlinde ebniyeden hâlî cây-ı dil-ârâ ki, üç tarafı deryâ ve bir cânibi fezây-ı cân-fezâ olup, elsine-pîrây-ı şöhret olan cinân-ı erba'a-i cihâna izâfe ile evsâf-ı İstanbul'da şâ'ir-i mâhir Mülhemî merhûmun, **nazm**[3]:

Sogd u Şu'b ve Übülle vü Gūta

Der-cihân şöhret-i cinân dâred

Her dü Boğaz-ı Şehr-i İstanbul

Der-cinân şöhretî çünân dâred[*]

kıt'asının mü'eddây-ı mazmûn-tırâzı olan boğazlara işrâf ü nezâret ve letâfet-i hevâdan 'ibâret bir mahall-i müstevcibü'l-behceti iken, bunca müddet eslâfın dîde-i basîretlerinden dûr ve gûyyâ Sâhib-i zemân, Kutb-i devrân kerâmetlü efendimiz içün çeşm-i i'tibârdan mestûr olup, 'ale'l-husûs ekser ebniye-i kadîme-i Serây-ı hümâyûn berây-ı resânet ü rezânet dûr-üftâde-i vâdî-i nezâket, kâr-i pîşîn ve tarz-ı mütekaddimîn olmak hasebiyle muvâfık-ı meşreb-i nâzenînleri olmaduğuna binâ'en, 'ahd-i hümâyûn ve 'asr-ı sa'âdet-makrûnlarında sû-be-sû hîre-sâz-ı çeşm-i Sinimmâr ve külâh-efgen-i mühendisân-ı rûzgâr olur nev-resm ü nev-peydâ niçe kasr-ı 'ibret-nümâ ihtirâ' u inşâsıyla kutb-i hâne-i vefk-ı Hılâfet ve beytü'ş-şeref-i hûrşîd-i Saltanat olan **[Ü 126a]** makarr-ı sa'âdet ve cây-gâh-ı gerdûn-mertebetlerin derece-i tecdîd ü ihyâya resîde buyurup, her kâh-ı müstesnâ, perde-i jenkâr-gûn-i sebz-nümâ ile bir fass-ı zümürrüd-fam-ı 'âlem-behâ-yı[4] şa'şa'a-fermâ olmağla, rûşenâ-bahş-ı dîde-i asdıkā ve kûr-sâzî-i çeşm-i ef'î-nihâdân-ı a'dâ olmuşdur. Binâ'en 'aleyh sâlifü'l-beyân Topkapu ittisâlinde mahall-i mevsûf u mezkûrda nefs-i nefîs-i hümâyûnlarına mahsûs birkaç sene mukaddem müceddeden tarh-efgen-i bünyân ve Mahbûbiyye nâm-ı nâmîsiyle bâhiru'l-'unvân buyurdukları ebniye-i

---

1 ve husûsan M : + ve husûsan Ü

2 hümâyûn-i 'âmirelerinde Ü : hümâyûnlarında M

3 **nazm** Ü : — M

* سغد و شعب و ابله و غوطه * در جهان شهرت جنان دارد * هر دو بوغاز شهر استانبول * در جنان شهرتی چنان دارد = Sogd (Semerkant'ta), Şu'b (Hemedân'da), Übülle (Basra'da) ve Gûta (Şâm'da), dünyada bahçelerinin şöhreti ile bilinmektedir. İstanbul Şehri'nin her iki boğazının (Boğaziçi ve Kağıdhâne) bahçelerinin dünyada şöhreti de öylecedir" anlamına gelen bu kıtanın, 1063/1653 yılında Behâ'î Efendi'nin yalısında verilen ziyâfette Hind Elçisi Seyyid Muhammed'e şâir İbrâhim Mülhemî tarafından söylendiğinin belirtildiği yerlerden biri olarak bk. meselâ Naîmâ Mustafa Efendi, *Târih-i Na'îmâ (Ravzatü'l-Hüseyn fî Hulâsati Ahbâri'l-Hâfikayn),* hzr. Mehmet İpşirli, Ankara 2007, III,1484.

4 behâ-yı Ü : behâ ve M

nev-rusûm fi'l-hakīka revnak-şiken-i kusûr-i merzbûm olup, gûyyâ *"el-Esmâ'u tenzilü mine's-semâ'"** bir şûh-ı gül-endâm-ı nuzzâre-firîb ve bir ‘arûs-i dil-keş-hırâm-ı pür-zînet ü zîb olmuşidi. Lâkin mânend-i bütân-ı şeng, havsala-i tehammülü teng ve dâ'ire-i hümâyûn-i Husrev-i sipihr-evreng ‘umûmen huddâm u havâşiyle âsâyiş ü direng etmek nâ-kābil, belki nîm-göç ile nakle gayr-i mütehammil olduğundan, ol şâh-beyt-i nazm-ı dil-nişîn, birkaç fıkra-i rengîn ile müstezâd, ya‘nî asl-ı asîline izâfe-i nev-bünyâd-ı meymenet-nihâd ile dü-bâlâ büyût-i ‘adîde-i Şâhâne ve kâh ü kâşâne-i Husrevâne ve huddâm ü havâşî içün müstakıl bir dâ'ire-i Mülûkâne inşâd ü âbâd olmak irâdesi zuhûr ve fenn-i binâda mehâret-i tâmmı ve ‘arz-ı ‘ubûdiyyetde gûşiş-i mâ-lâ-kelâmı ma‘lûm Haremeyn Muhâsebecisi **[Ü 126b]** ‘izzetlü ‘Ali Efendi emr-i binâya me'mûr buyurılup, sahîfe-i beyzây-ı zihn-i dirâyet-fermây-ı Cihân-bânî'de mersûm-i kilk-i kudret olan rusûm-i nâ-dîde-i makbûlü't-tıbâ‘ ve eşkâl-i nâ-şinîde-i nev-ihtirâ‘ Binâ Emîni mûmâ ileyhe bi'l-müşâfehe ismâ‘ u tefhîm ve mâ-lezime-i edevât fevka'l-hadd ihzâr[1] **[M 201a]** u tetmîm olundukdan sonra, derhâl i‘mâl-i mühendisân-i [A]risto-misâl ve dest-yârî-i çîre-destân-ı müzd-verân-ı kûh-ken-i emsâl ile sâl-i güzeşte hılâlinde ber-vech-i isti‘câl emr-i binâya iştigāl olunmuşidi.

Bi-‘inâyeti'l-Meliki'l-‘Allâm işbu bin yüz altmış iki senesi rebî‘ulâhırı evâyilinde[2◊] ‘alâ vefkı'l-merâm bi-cümleti't-tevâbi‘i ve'l-levâhık resîde-i derece-i hüsn-i hıtâm olup, vâkı‘â bir resm-i dil-firîb ve tarz-ı ‘acîbü't-terkîbde tarsîn ü[3] tertîb olundu ki, her rükn-i rekîni mânend-i ehl-i vekār kemâl-i temkîn ile müstahkem ve metîn olup ve her çift ve revâk-ı zerrîn-nitâkı, çün tâk-ı ebruvân-ı bütân peyveste birbirleriyle be-hem-ittifâk olmalarıyla, ârâyiş ü tezyîn-i hüsn ü behâya mu‘în olup, manzaralar memerr-i[4] sabây-ı safâ-âver ve mesârı‘-ı bâblar makāl-i hâl ile merhabâ-gûyây-ı tehniyet-güster olduklarından[5] mâ‘adâ, sütûn-i mevzûnlar makām-ı istikbâlde kıyâm ve sahâyif-i mir'ât-i cüdrân[6] ise irâ'et-i hüsn-i sûret ve ‘aks-i nuzzâr ile nezârete cidd ü ihtimâm gösterüp, hey'et-i mecmû‘a-i dâ'ire-i mezkûra nezâket ü letâfetden ‘ibâret manzûme-i nizâmî-âsâ bir rütbede pesendîde-i fuhûl-i hurde-bînân-ı[7] zemân olmuşdur ki, gûyyâ bu nazm-ı garrâ, nigâşte-i tâk-ı vâlâ-nitâkı olmağla, elsine-pîrây-ı ‘ibâd-ı sadâkat-i‘tiyâdları olmadadır. **Şi‘r**:

---

* الاسماء تنزل من السماء = İsimler gökten iner" anlamına gelen bu cümle, başındaki "*el-Esmâ'ü*" yerine "*el-Elkābü* = İsimler, lakaplar" şekliyle Arapça atasözlerindendir; bk. el-Meydânî, *Mecma'u'l-Emsâl,* II,257.

1 ihzâr Ü : + ihzâr M
2 evâyilinde Ü : evâ'ilinde M
◊ 1-10 Rebî‘ulâhır 1162 = 21-30 Mart 1749.
3 tarsîn ü Ü : — M
4 memerr-i Ü : — M
5 olduklarından Ü : اولدقرنلرندن M
6 cüdrân Ü : cidâr M
7 bînân-ı Ü : bünyân-ı M

Lem yeka‘ fi'l-bilâdi sânîhâ ***[Ü 127a]***
Halledallâhu mülke bânîhâ[*]

Husûsan dâ’ire-i aliyye-i Hılâfet-penâhın pîş-gâh-ı nüzhet[1]-iktinâhında nev-peydâ riyâz-ı dil-ârâ ve hiyâz-ı rûh-efzâlar ve fıkra fıkra neşîmen-i bî-‘adîl ve taraf taraf fevvâre ve selsebîller ve mânend-i manzûme-i Peren tâze-zemîn üzere tarh-efgen olan lâle-zâr-ı behcet-âsâr ve üşkûfe-i gûnâ-gûn ile müzeyyen gülşen-i gülbün-tırâz-ı her-dem-behâr ve çartak ve kameriyye ile mu‘anven hıyâbân-zâr-ı bâhiru'l-ezhâr tanzîm ü tezyîn ve muhayyer-i ‘ukūl-i fuhûl olur ihtirâ‘ât-ı letâfet-meşmûl ile tensîk u tahsîn olunup, nümûne-nümây-ı cennet-i dünyâ ve reşk-âver-i çâr-bâğ-ı cihân-ârâ olmuşdur. Vâkı‘â ol hadîka-i cân-fezâ ve ravza-i gülşen-serâ bir sâhire-i fesîhu'l-ercâ ve bir dâ’ire-i vesî‘u'l-enhâ olmağla, iktisâb-ı safây-ı çerâgâna temâm makām-ı dil-ârâm olup, gülşen-efrûz olan lâle-i âteşîn-i gaddâr, ezâhîr-i mevsim-i behâr ile bedîdâr oldukda, kayyim-i câmi‘-i ahterân, meş‘al-sûz-i şeb-hengâm-ı meymenet-endûz ve çerâgāna kanâdîl-i zâhire-i nücûm-i şeb-tâbı ta‘lîk-ı resîmân-ı zertâr-ı şihâb etmekle, taraf taraf niçe mâh-tâblar peydâ ve pertev-i şa‘şa‘a-bâr-ı zulmet-sûzdan şekl-i kür[ev]îde hezâr işâre-i bâhiru'l-beşâreler hüveydâ olup, ol şeb-i pür-tarab, ta‘na-zen-i rûz-i rûşen olduğu, dîde-i hayrân-temâşâyiyândan müberhen olduğundan, **nazm**:

Pençe-i hayret zi-girîbân girift
‘Akl-ı serâsîme şud ender şigift[**]

me’âli nakş-ı sahîfe-i hâli olmuşdur. Ve'l-hâsıl ebniye-i latîfe-i mezkûre **[Ü 127b]** ve hadîka-i nazîfe-i mastûra, zât-ı ferişte-sıfât Şehriyâr-ı kerâmet-simâta mahsûs olan nüzhet-gâh-ı bî-hemtâ olduğu ma‘lûm-i uli'n-nühâ oldukdan sonra, kāmet-i bâlây-ı ta‘rîf-i vâlâ-şânına çesbân perniyân-ı ‘ibârât-ı esâci‘-tırâzân, dest-gâh-ı tahrîr u takrîrden nümâyân olmak ‘adîmü'l-imkân olup, kemâ yenbagī tavsîf ü tahkīk ve hakk-ı senây-ı mâ-yelîk olur şâyeste-i ta‘bîr-i dil-pezîr, vâbeste-i hibâle-i ‘acz ü taksîr olmağla, binâ-berîn ressâm-ı hâme-i şîrîn-kâr sûret-i makāle-i hâli berîn-minvâl ‘alâ vetîreti'l-icmâl keşîde-i âsâr eylemişdir. Dâ’ire-i mezkûrede[2] vâki‘ kusûr-i bî-kusûr-i müte‘addide[3] miyânında cümleden ziyâde zîb ü zînetde tekellüf ve ekser kudûm-i meymenet-lüzûm-i Hıdîvâne ile teşerrüf üzere olan makām-ı dil-ârâm ve kasr-ı ferah-

---

* خلد الله ملك بانيها * لم يقع فى البلاد ثانيها = Hiçbir ülkede onun bir ikincisi olmadı. Allah onu binâ edenin devletini pâyidâr kılsın” anlamına gelen Arapça bir beyittir.

1 nüzhet Ü : nezâhet M

** پنـچه حيرت ز كريبان كرفت * عقل سراسمه شد اندر شكفت = Hayret pençesi, onu yakasından tuttu. Sersemlemiş akıl hayretler içinde kaldı” anlamına gelen Farsça bu beyit, Nâbî'nin *Tuhfe*'sinde geçmektedir; bk. Yûsuf Nâbî, *Tuhfetü'l-Haremeyn,* İstanbul 1265, s.99.

2 Dâ’ire-i mezkûrede Ü : Dâ’irede M

3 müte‘addide Ü : müte‘addid M

irtisâmın cevânib-i pervâzgâh-ı rufûfuna nigâşte-i kalem-i ‘İmâdî-rakam olan târîh-i garrây-ı bî-nazîr ki, hâlâ Dîvân-ı hümâyûn'da Tezkire-i Evvel hıdmetiyle be-nâm olan zümre-i küttâb-ı me‘ârif-mendin vücûh ile mümtâz ve ser-bülendi sa‘âdetlü el-Hâc ‘Abdî Efendi cenâblarının hâme-i **[M 201b]** belâgat-‘allâmelerinden pîrâye-i mecmû‘a-i iştihâr olmağla, sebt-i defter-i âsâr kılındı. **Târîh**:

Şeh-i vâlâ-himem Sultân-ı a‘zam, Dâver-i ekrem
Hıdîv-i Cem-hadem, râyât-ı ‘adl ü dâdı memdûde
Cihân-ı himmet, mu‘în-i dîn ü devlet, âsümân-miknet
Zemân-ı devrinde râhat-ı halk-ı ‘âlem cümle âsûde
İmâret-sâz-ı devrân, **[Ü 128a]** kâm-bahş ü mekremet-unvân
Dilîr u kahremân, dergâhına şehler cebîn sûde
Cenâb-ı hazret-i Sultân Mahmûd Hân Gāzî kim
Hamîr-i fıtratında münderic ahlâk-ı mahmûde
Esâs-endâz-i kasr-ı dîn ü devlet kim zemânında
‘İmâret olmadık kâşâne yok berrde, leb-i cûde
Nefâz-i emrine esbâb-ı miknet olmuş âmâde
Safây-ı tab‘ına mahsûs olan âsâr-ı mevcûde
Dil-i derrâki el-hakk merci‘-i ilhâm-ı Bârî kim;
Olur mülhem zuhûr etmezden evvel savb-ı maksûde
Derûnu mehbıt-ı envâr-ı feyz-i cûd-i Rabbânî
Zebânı şükr-gûyâ ni‘met-i Rahmân-ı ma‘bûde
‘Itr-sây-ı meşâmm-ı ‘âlem olmuş bûy-i ahlâkı
Bakılmaz nâfe-i müşg-i Hoten'le ‘anber u ‘ûde
O rütbe emri nâfiz, cem‘-i ezdâdı murâd etse
Olurdu lâne-i şâhîn-i şehbâl, pür-sütûde
Hirâsândır nehîb-i savlet-i düşmen güdâzından
Mecâli yok bi-hamdillah ‘adûnun bûd u nâ-bûde
Cihângîrlik rusûmun kıldı icrâ rûy-i gabrâda
Okutdu hutbesin seyfiyle tâ Derbend-i Bâkû'de

Göreydi satvet-i Şâhâne'sin kişver-güşâlıkde
Olurdu zümre-i Tatar yine mülhak Hülâgû'da
Kalur mı târ-ı pûd-i lafz u ma‘nâ dest-gâhında
Kumâş-ı vasfını nessâc ma‘nâ etse peymûde
Gelüp görseydi bezm-i dâniş ü hikmetde ‘irfânın
Olurdu lâl ü ebkem Bû ‘Ali Sînâ, Aristo de
Fiten, ‘asrında nâ-bûd oldu ol Sultân-ı zî-şânın **[Ü 128b]**
Meğer kim gamze-i hûbân ile pinhândır âbrûde
Nigâh-endâz olup, bu mevki‘-i zîbâya emr etdi
Yapılsun böyle bir kasr-ı dil-ârâ resm-i dil-cûde
Mühendis-kâr-ı tab‘-ı pâki kıldı resm-i nev-îcâd
Sinimmâr-ı hayâli tarhı ile hayret-âlûde
Hoşâ kasr-ı mu‘allâ-tâk-ı vâlâ-yı ferah-zâ kim
Kamer, âvîze-i tâkında bir top-i zer-endûde
Münakkaş gülleri revnak-fezây-ı gülşen-i ‘âlem
Mücessem sünbülüyle sünbül-i gülzâr-ı bir bûde
Şefak altûn varakdur nakş-ı ezhârını tahrîre
Şeb-i deycûr ise gûyâ ezilmiş bir tabak dûde
Şu rütbe câm-ı billûru safâ-bahş-ı dil-ârâ kim
Hamîr-i mâyesi zann olunur elmâsıyla sûde
Nisâr-ı pîş-gâhı etmede gevherlerin deryâ
Derûnunda sabâ hıdmet içün her dem[1] tekâ-pûde
Zihâm-ı sâfı bir âyîne-i ‘ibret-nümâdır kim[2]
Döner envâ‘-ı şekliyle bakılsa yevm-i meşhûde
‘Aceb üşkûfe-zâr-ı bî-bedeldir nakş-ı ezhârı
Nümâyişde bulunmaz rengi gülde bûy-i şebbûde
Sühan-sencân-ı devrân eylesünler vasfını ıttırâ

1 her dem [Metinde yer alan “dâ’im” kelimesinin üzeri çizilmiştir] Ü : dâ’im M
2 kim Ü : ki M

Havernak Kasrı'na teşbîh ise bir lafz-ı bî-hûde
Bu bir gencîne-i feyz-i Hudâ'dır kim derûnunda
Nümâyân gevher-i şevk u meserret tûde-ber-tûde
Eğer sencîde kılsan gayri kasr-ı bî-kusûrile
Gelür bunun şükûhu pek girân çeşm-i terâzûde
Nazîrin görmemiş çeşm-i cihân bu kasr-ı zîbânın
Nazar-endâz olanlar belki ‘aksin gördüler sude
Eğer görseydi nakş-ı dil-keşin bu tarzile Bihzâd **[Ü 129a]**
Olurdu dest-i şûy-i i‘tinâ ol hâme-i mûde
Gelüp her subh-dem mihr-i sa‘âdet-i pertev-i ikbâl
Eder revzenlerinden iktibâs envâr-ı mes‘ûde
Hudâ bânîsinin ‘ömrün füzûn bahtın kavî etsün
Ola şâhân-ı devrân dergehinde cebhe-fersûde
Kılup ihyâ bu kasr-ı bî-kusûru lutf-ı tab‘ından
Serây-ı dil-güşânın hüsnü oldu reng-i mînûde
Bu bir ‘âlem-behâ pâkîze-gevherdir ki hikmetle
Çıkardı kân-ı dilden ol Şehinşâh-ı melek-hûde
Hıtâmın gûş edince bende-i dîrînesi ‘Abdî
Muvaffak oldu el-hak böyle bir târîh-i dil-cûde
Du‘â gûne yazılsun tâk-ı ‘arşa böyle târîhi
Ola bâkī bu kasr-ı dil-güşâ Sultân Mahmûd'e sene 1162[1]

(اوله باقی بو قصر دلکشا سلطان محموده)

Bi-eltâfi's-Samedâniyye sâlifü'l-beyân dâ’ire-i ‘aliyye-i Mahbûbiyye tekmile-i makbûlün ‘aleyh, ya‘nî ebniye-i muzâf ve muzâfun ileyh olan sâbık ve lâhık bi-cümleti't-tevâbi‘i ve'l-levâhık tekmîl ü[2] tetmîm ve bisât-ı zerrîn-i nev-zuhûr ve mefrûşât-ı rengîn-i müstevcibü'l-hubûr ile tezyîn ü tanzîm **[M 202a]** olundukdan[3] sonra, mâh-ı merkūmun sekizinci yevm-i hamîs-i

1 sene 1162 Ü : — M
2 tekmîl ü Ü : — M
3 tezyîn ü tanzîm olundukdan Ü : tanzîm tanzîm oldukdan M

meymenet-enîsde◊ bi'l-yümni ve'l-ikbâl nakl-i hümâyûn-i meserret-iştimâl vukū'uyla neşîmenleri makarr-ı rûhâniyân ve revzenleri memerr-i sabây-ı hoş-vezân olup, rûh-i cismân-ı 'âlem olan vücûd-i bihbûd-i Şehinşâh-ı mu'azzam şerefiyle o bünyâd-ı hurrem-âbâd-ı ferah-zâdın bir kat dahi şerâfet ü letâfeti terakkī-pezîr ve müzdâd olduğu evânda tebrîk-i kudûm ve tehniye-i nev-dâyire-i behcet-rusûm içün **[Ü 129b]** deydene-i kadîme üzere re'fetlü Sadrıa'zam hazretleri ve semâhatli Şeyhulislâm Efendi cenâbları bi'l-ma'iyye kâdime-cünbân-ı rehvâr-ı şitâb olup, rûy-i âmâllerine güşâyiş-i ebvâb-ı iltifât ve efzâyiş-i 'inâyât-ı bî-gāyât-ı Hıdîvâne ile âmîziş-i fahr u mübâhât olmalarıyla mezîd-i şevket ü şân ve medîd-i 'ömr ü devlet-i mahmedet-nişân-ı Veliyyü'n-ni'amî da'avâtını tekrâr ve ârâyiş-i tâk-ı icâbet-âsâr ederek karîru'l-'ayn-i i'tibâr oldular.

Hemân Hudây-ı müte'âl *tenezzehe zâtühû 'ani'ş-şebîhi ve'l-misâl** hazretleri, 'amûd-i ser-efrâz-ı hânumân-ı dîn ü devlet ve ber-câ-sâz-ı kavâyim-i Saltanat ü Hılâfet, Hudâygân-ı Sikender-menkabet cenâbların kemâl-i safây-ı derûn ve ikbâl ü istibşâr-ı rûz-efzûn ile taht-gâh-ı 'imâret-makrûnlarında müttekâ-pîrây-ı celâlet ve çâr-bâliş-nişîn-i şevket ü übbehet eyleyüp, mede'l-eyyâm sâye-i merâhim-vâye-i Hıdîvâne'lerin memdûd-i mefârık-ı enâm ve bed-hâh-ı dîn ü devletlerin kâ'inen men kân ma'dûm ü güm-nâm eyleye, âmîn.

Vürûd-i haber-i vefât-ı Vezîr Kesriyeli el-Hâc Ahmed Paşa, Vâlî-i Mar'aş ve vukū'-i tevcîhât

Bundan akdem kendü isti'fâ ve istid'âsına binâ'en Bağdâd Eyâleti'nden ma'zûl ve Mar'aş Eyâleti tevcîhi ile vâsıl-ı me'mûl olan müşârun ileyh Kesriyeli Vezîr-i mükerrem el-Hâc Ahmed Paşa, mansıbı olan Eyâlet-i merkūmeye tehiyye-i[1] esbâb-ı 'azîmet ve henûz Bağdâd hâricinde meks ü ikāmet üzere iken, bi-emrillâhi Te'âlâ vücûduna ba'zı gûne illet istîlâ ve hulûl-i ecel-i müsemmâ ile 'âzim-i dâr-ı bekā olduğu haberi, mâh-ı cumâdelûlânın on üçüncü günü◊◊ **[Ü 130a]** Âsitâne-i sa'âdet'e vusûl ve Eyâlet-i Mar'aş ol vechile mahlûl olmağla, ber-vech-i arpalık İç-il Sancağı'na mutasarrıf olan Vezîr-i mükerrem sa'âdetlü Köse 'Ali Paşa hazretlerine bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh ve livâ'-i mezbûr dahi mîr-i mîrân-ı kirâmdan Sarı Kethudâ dimekle ma'rûf 'Abdurrahman Paşa'ya 'inâyet ile terfîh buyuruldu.

◊ 8 Rebî'ulâhır 1162 = 28 Mart 1749 Cuma. Metnimizde gün isminin perşembe olarak gösterilmesi, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak "rebî'ulâhır" yazısı vardır.

* تَنَزَّهَ ذاتُه عن الشبيه و المثال = Onun zâtı, eşi ve benzeri olmaktan münezzehtir" anlamına gelen ve Allah'ı tavsîf eden Arapça bir cümledir.

1 tehiyye-i Ü : tehyi'e-i M

◊◊ 13 Cumâdelûlâ 1162 = 1 Mayıs 1749 Perşembe. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak "cumâdelûlâ" yazısı vardır.

Terceme-i ahvâl-i merhûm Vezîr-i müşârun ileyh

Bundan akdem teşrîf-i latîf-i Vezâret ile kāmet-i i‘tibârı ârâyiş-pezîr-i şân ve emr-i Sefâret-i Kübrâ ile ‘âzim-i kalem-rev-i İran olan müşârun ileyh merhûm el-Hâc Ahmed Paşa'nın maskat-ı re’sleri Rumeli'nde vâki‘ Gölü Kesriye (كولي كسريه) dimekle mevsûm medîne ve a‘yândan Seyyid Sâdık Ağa nâm kimesnenin mahdûmu olup, bin yüz on dört târîhinde◊ taraf-ı Âsitâne-i ‘aliyye'ye kadem-zen-i vusûl ve ba‘zı cizye ve mukāta‘ât zabtıyla meşgūl iken, yirmi altı senesinde◊◊ Surre Emîni olan Hasan Ağa merhûm-i müşârun ileyhin akreb-i akrıbâsından olmağla, cânib-i Hicâz'a ma‘an ‘azîmet ve Misis nâm menzilde mezbûr Hasan Ağa taraf-ı âhırete zâmile-bend-i rihlet oldukda, Devlet-i ‘aliyye'den Surre Emâneti müşârun ileyhin ‘uhdesine tefvîz olunup, ol tarîkıyle edây-ı ferîza-i hacc-ı şerîf ve tetmîm-i hıdmet-i celîle ile Âsitâne'ye vürûdunda, kalem-misâl müşârun bi'l-benân-ı ricâl olan Emîn-i Defter-i Hâkānî Sarı Mustafa Efendi'ye tereddüd ile Kethudây-ı Sadr-ı ‘âlî Mehmed Ağa'ya intisâb ve Sakız Cezîresi'nin Muhassıllığı ile kâm-yâb olup, cezîre-i mezbûrede vâki‘ câmi‘-i kebîri mûmâ ileyh Mehmed Kethudâ tarafından müceddeden binâ ve ta‘mîr ve tanzîm-i îrâd ve tetmîm-i musakkafâtında sa‘y-i dil-pezîr etmeleriyle, harekât-ı hayr-hâhâneleri sene-i âtiyenin zabtını iktizâ ve muhassıllık yine ‘uhdelerine ihâle ile ibkā olunmuş, ba‘de bürhetin mine'z-zemân kırk üç senesinde◊◊◊ Mora Cezîresi'nin Muhassıllığı kendüye ihsân **[Ü 130b] [M 202b]** buyurılup, bir sene zabtına kıyâm ve re‘âyâ-perverlikde tahsîl-i nîk-nâm edüp, sene-i mezbûre hıtâmında ma‘zûlen Âsitâne-i sa‘âdet'e ric‘ati ve menâsıb-ı uhrâdan biriyle müstes‘id olmak zımnında va‘d bi'l-vefâ zuhûr ve mesrûren vâsıl-ı Dâru's-saltana oldukda, iktizây-ı fıtrat-ı sadâkat-menkabetleri üzere ricâl-i Devlet-i ‘aliyye[1] ile hem-çû şîr u şekker âmîziş ü ülfet esnâsında, ‘Osmân Paşa merhûmun dûş-i iftihârı, teşrîf-i Vezâret-i ‘uzmâ ile müzeyyen ve menşûr-i i‘tibârı, ‘unvân-ı Vekâlet-i kübrâ ile mu‘anven olup, fi'l-asl miyânede ‘alâka-i münâsebet ve sıdk-ı emânetleri ma‘lûm-i dirâyet-mevsûmları olduğuna binâ’en, haklarında bezl-i ‘inâyet ve Şehr Emâneti mansıbı ile mazhar-ı ‘âtıfet ve tarîk-ı Hâcegân'a idhâl birle karîn-i sürûr u behcet buyurmuşlar. Şehr Emâneti'nin lâzime-i hâli olan ebniye-i hümâyûn hıdemâtında zât-ı sadâkat-simâtlarında merkûz cevher-i istikāmetleri, karîn-i ‘ilm-i ‘âlem-ârâ-yı[2] Mülûkâne olmağla, Arpa Emâneti'ne nakl ile mesrûr u hurrem ve anda dahi kişt-zâr-ı emânetlerinden hâsıl olan hulûs u taviyyetleri berekâtiyle Muhâsebe-i Evvel mansıbı ile rûznâmçe-i liyâkatleri rakam-pezîr-i kerem olup, beyne'l-emsâli ve'l-etrâb pertev-i kevkeb-i

◊ 1 Muharrem 1114 = 28 Mayıs 1702 Pazar.
◊◊ 1 Muharrem 1126 = 17 Ocak 1714 Çarşamba.
◊◊◊ 1 Muharrem 1143 = 17 Temmuz 1730 Pazartesi.
1 Devlet-i ‘aliyye Ü : devlet M
2 ‘âlem-ârâ-yı Ü : — M

ikbâlleri, hîre-sâz-i çeşm-i âfitâb ve lihâza-i ‘inâyet-me’âb-ı Pâdişâh-ı İskender-cenâb ile ekser umûrda mu‘avvelün ‘aleyh ve istishâb olunmağla, ricâl-i Devlet-i ‘aliyye miyânında müte‘ayyin ve nâmdâr ve nüfûz-i kelâm ile şöhret-şi‘âr olduklarından, ba‘zı umûr-i müşkile zuhûrunda kerrât ile rikâb-ı hümâyûna da‘vet ve zerre-vâr âfitâb-ı ‘âlem-tâba mukārenet tahsîli ile îfây-ı edây-ı hakk-ı kelâma murahhas u me’zûn ve hıtâb-ı hümâyûn şerefiyle defe‘âtiyle[1] iltifât-ı Zıllullâhî'ye makrûn olmuşlar. Ba‘dehû Rûznâmçe-i Evvel mansıbı ile kesb-i şeref-i terakkī eylediklerinde, **[Ü 131a]** ‘umde-i erbâb-ı istişâreden olup, bin yüz kırk sekiz târîhinde◊ mansıb-ı mezbûrdan ma‘zûl ve İran tarafından vürûd eden Elçi ‘Abdülbâkī Hân ile taraf-ı İran'a me’mûriyyeti musammem iken, Mekke-i mükerreme'nin su yolları ta‘mîri ve bâb-ı şeref-nisâbı tecdîdi umûr-i ‘izâmdan olmağla, mücerred karîha-i hümâyûndan ol hıdmet-i bâhiru'l-meymeneye me’mûriyyet ile karîn-i ‘âtıfet ü behcet olup, sad şevk u garâm birle râhile-bend-i semt-i Hicâz ve mes‘ây-ı Safâ'da hervele-nümây-ı ihtizâz olarak savb-ı maksûda ba‘de'l-vusûl emânet ü diyânetleri lâzimesince bezl-i mechûd ve sa‘y ü dikkat-i nâ-mahdûd ederek ol hıdmet-i müstevcibü'r-rahmenin temşiyetine meşgūl olup, niyyet-i sâdıka ve ‘azîmet-i fâyikalarının i‘ânet-i te’sîri ile müddet-i kalîlede hıdemât-ı kesîrenin husûlüne muvaffak ve nâ’il ve beyne'l-ehâlî celb-i kulûb ile sûrî ve ma‘nevî kesb-i fezâ’il edüp, Medîne-i münevvere'ye ‘avdet ve kurb-i Harem-i Nebevî'de Bâbü's-Selâm'ın[2] hâricinde bir müddetden[3] berü memşâ ihdâs olunmağla, mahall-i merkūmun tathîri ve âhar mahalle nakli husûsunda bezl-i himmet eylediklerinden mâ‘adâ, sâbıkā Ağa-yı Dârussa‘âde el-Hâc Beşîr Ağa merhûmun evkāfı mülhakātından olmak üzere ol mahalde râsihu'l-bünyân ve şâmihu'l-erkân bir medrese-i mü’essese[4] binâsına müceddeden vaz‘-ı esâs ve bu gûne meberrât-ı bî-indirâs ibkāsına incizâb-ı derûn ile istînâs ederek berzede-i dâmân-ı ihtimâm ve ol beldeteyn-i muhteremeynde meks ü ârâmları hengâmında ehâlî-i Haremeyn'in hıdemât-ı sâ’irelerin dahi tahmîl-i dûş-i iltizâm edüp, sahîfe-i ‘âlemde mede'd-dehr bekāsı melhûz ve muntazar niçe âsâr-ı hayriyyet-medâra masdar ve efrâd-ı muhtâccînden yüz elli neferden mütecâviz erbâb-ı fakr u fâkanın berât-ı me‘âşların yevmiyye yirmişer otuzar, ba‘zına ellişer ve altmışar akca vazîfe ta‘yîni ile meşmûl-i ‘âlem olan in‘âm-ı Pâdişâhî'den behre-ver olmalarına ‘illet-i müstakılle ve du‘ây-ı hayra[5] mazhar olmuşlar. Ve ba‘de itmâmi'l-hıdme med‘uvven ‘atebe-i ‘aliyyeye rû-mâl

1 defe‘âtiyle Ü : defe‘ât ile M
◊ Kesriyeli Ahmed Efendi'nin ilk defa Rûznâmçe-i Evvel olması, 11 Cumâdelûlâ 1148/29 Eylül 1735 Perşembe günüdür; bk. Vak‘anüvis Subhî Mehmed Efendi, *age,* s.260. Bu görevinden azledilmesine ise temas edilmiyor.
2 Selâm'ın Ü : Selâm M
3 müddetden M : müddet Ü
4 -i mü’essese Ü : — M
5 du‘ây-ı hayra Ü : du‘âya M

eyledikleri hılâlde **[Ü 131b]** Matbah-ı ‘âmire Emâneti ile enbâr-ı mükâfât hıdmetleri mâlâmâl-i nevâle-i iltifât-ı Husrevânî olup, üç sene ‘ale't-tevâlî emânet-i mezbûreye kıyâm ve ba‘dehû birer sene ‘azl ü nasb ile def‘a-i sâniye ve sâlisede Rûznâmçe-i Evvel mansıbı ile be-kâm ve eşbâh ve emsâle kasbu[1] **[M 203a]** 's-sebak-ı imtiyâz ile be-nâm olmuşlar idi.

Bin yüz elli yedi senesinde◊ Ordu-yi zafer-cûy Defterdârlığı ile Kars cânibine me’mûr ve hıdmet-i mezbûre ile bezl-i nakdîne-i makdûr üzere iken, ba‘zı hâdise-i[2] müşkile zuhûr ve Nâdir Şâh tarafına irsâl-i Sefîr, hulâsa-i tedbîr-i vücûh-i asâkir-i mansûre olmağla, kerreten ba‘de-merretin ba‘zı kimesneler ta‘yîn olundukda, külfe-i âmed-şudları netîce-pezîr olmaduğundan, Şâh-ı İran: “Bu ‘ukde-i ihtilâlin inhilâli, hâlâ Ordu-yi hümâyûn Defterdârı müşârun ileyhin nâhun-i efkâr-ı sâ’ibesine vâbeste bir ma‘nâ olmağla, tarafımıza anların vürûdu cümle-i zarûriyyâtdandır” deyü müşârun ileyhi talebde ibrâm-ı mâ-lâ-kelâm etmekden nâşî, Ser‘asker Paşa ve a‘yân-ı asâkirden mâ‘adâ ‘âmme-i perhâş-cûyân-ı düşmen-efgenin ekseri, bu emr-i ‘asîr-i müşkil-tedbîrin karîn-i husûl olmasıyçün müşârun ileyhe ibrâm ve cânib-i Şâh-ı İran'a müsâra‘at birle ‘azîmetine ikdâm ü ihtimâm ve bu bâbda ser-cümle-i esnâf-ı askeriyye ve zâbitân, ittifâk-ı ârâ ile kıyâm edüp, bi-takdîrillâhi Te‘âlâ verâ’-i perde-i hafâdan nîk ü bed her ne hüveydâ olur ise cümleye râci‘ olmak şartıyla müşârun ileyhin yedine hüccet vermeleriyle, mütevekkilen ‘alallah uğur-i dîn ü devletde terk-i cân ve ‘âzim-i taraf-ı Şâh-ı İran olup, çend rûz ikāmet esnâsında sâha-i mükâleme ve mücâdelede pûyân olarak, kazıyye-i kīl ü kālin netîcesi Âsitâne-i ‘aliyye'de ricâl-i hikmet-makāl ile halka-bend-i meşveret olmağa vâbeste olmağın, Erzurum tarafından Âsitâne'ye licâm-engîz-i ric‘at ve Merzifon'a vusûllerinde Der-i devlet'de ba‘zı kesân müşârun ileyhin vürûdundan çendân mahzûz olmadıkları cihetden, ‘âlem-i bâlâya hılâf-ı inhâ ve bulunduğu mahalden ‘avdet **[Ü 132a]** ve Samsun Kal‘ası'nda ikāmeti bâbında sâdır olan fermân-ı ‘âlî, Mübâşir yediyle vâsıl ve sür‘at-i imtisâl ile kal‘a-i merkūmede yirmi gün mikdârı bâr-ı ârâma mütehammil oldukları esnâda, Edirne'de meksleriyçün tekrâr emr-i şerîf sâdır ve bir müddet bu vechile mütebâdir[3] olan şîve-i lubede-bâz-ı rûzgâra nâzır olup, ba‘dehû haklarında ‘avâtıf-ı ‘aliyye-i[4] Husrevâne zuhûr ve Âsitâne-i sa‘âdet'e ‘avdetleri bâbında emr-i ‘âlî şeref-bahş-ı sudûr ve vusûlleri hılâlinde yine Rûznâmçe-i Evvel mansıbı ‘inâyeti ile karîn-i tesliyet ve mesrûr buyurulmuşiken, çend rûz murûrunda âfitâb-ı gîtî-firûz-i Mülûkâne haklarında

1 kasbu Ü : + kasbu M

◊ 1 Muharrem 1157 = 15 Şubat 1744 Cumartesi. Kesriyeli Ahmed Efendi'nin ikinci defa Rûznâmçe-i Evvel iken Ordu Defterdarlığı ile Kars tarafına memur edilmesi, 30 Muharrem 1157/15 Mart 1744 Pazar günüdür; bk. Metin, s.21-22.

2 hâdise-i Ü : mâdde-i M

3 mütebâdir Ü : mütebâd M

4 ‘aliyye-i Ü : — M

lem‘a-rîz-i bürûz olup, rütbe-i vâlâ-yı Vezâret ile Eyâlet-i Sivas kendülere tevcîh ü ‘inâyet ve Büyük Elçilik ‘unvâniyle İran cânibine me’mûriyyetleri bâ-hatt-ı hümâyûn rû-nümûn olup, altmış senesi muharremü'l-harâmı evâ’ilinde◊ ba‘de tekmîl-i edevât-ı Vezâret, ‘unvân-ı Sefâret ile Üsküdar'dan nehzat ü hareket ve Bağdâd'da bir mikdâr istirâhatden sonra re’s-i hudûd i‘tibâr olunan Tâkayağı nâm mahalde Sefîr-i İran Mustafa Hân ile ba‘de'l-mülâkāt mûmâ ileyh taraf-ı Bağdâd'a ve Vezîr-i müşârun ileyh hudûd-i İran'a pâ-nihâde olup, Hemedân'a vusûllerinde Nâdir Şâh'ın defîn-i zîr-i hâk-i helâk olduğu haberi rütbe-i tevâtüre resîde olmağla, mahall-i mezbûrdan der-‘akab ric‘at ve mashûben bi's-selâme vâsıl-ı Kal‘a-i Dâru's-selâm oldukları evânda, Bağdâd ve Basra Vâlîsi Hasan Paşa-zâde Ahmed Paşa, reh-rev-i dâr-ı bekā olmak hasebiyle Eyâlet-i Bağdâd, Sadr-ı esbak Vezîr-i zî-şân sa‘âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerine ve Basra Eyâleti dahi sâhib-i terceme Vezîr-i müşârun ileyhe tevcîh olundukdan sonra, Basra'yı Mütesellim ile zabt ve kendüsi Bağdâd'da Sefâret ‘unvâniyle ikāmet eylemek üzere tekrâr bâ-fermân-ı ‘âlî me’mûr ve bu hılâlde hâlâ Vâlî-yi Bağdâd müşârun ileyh el-Hâc Ahmed Paşa'nın ba‘zı sû’-i kurenâ sebebi ile ehâlî ve askerî ile beynlerinde münâfese rû-nümâ ve ‘azli iktizâ etmekle, Eyâlet-i Bağdâd Vezîr-i müşârun ileyhe tevcîh olunup, bir müddet tanzîm-i umûr-i kal‘a-i mezbûre ile i‘mâl-i efkâr ve ‘alâ ahseni'l-hâl evkāt-güzâr olup, lâkin öteden berü Bağdâd Eyâleti asâkir-i bî-şümâr ile zabt ve dâ’imâ ‘Urbân eşkıyâsı **[M 203b]** ceng ü cidâl ile peyvend-i nizâma rabt olunageldüğünden mâ‘adâ, kapu halkının mesârıf ve ihrâcâtı, ‘Urbân'dan kahran alınan emvâl-i gārât ile idâre olunduğu, Vezîr-i müşârun ileyhin ma‘lûmu oldukda, âhır ‘ömrlerinde böyle bir emr-i kabîha masdar olmak rızâ-dâde-i cenâb-ı Hakk olmaduğundan[1] başka, tâ’ife-i ‘Urbân ile pey-â-pey ceng ü cidâl ve rukûb ü nüzûl ve hatt u tirhâle esbâb-ı ‘illet-i pîrî ve za‘f-ı kuvâları müzâhamesiyle ‘adem-i kudretlerin ve âb ü hevây-ı Bağdâd ile mizâcları ülfetden mübâ‘adetlerin **[Ü 132b]** kirâren ve mirâren Der-i devlet'e ‘arz u i‘lâm ve cânib-i Rûm'da ednâ bir mansıb ile be-kâm buyurulmak üzere istirhâm eylediklerine binâ’en, Bağdâd Eyâleti Sadr-ı sâbık el-Hâc Mehmed Paşa'ya tevcîh ve Mar‘aş Eyâleti ‘inâyeti ile dahi Vezîr-i müşârun ileyh terfîh buyurulmağla, ber-vech-i kā‘ide-i serhad ‘umûmen kapusu halkı ile hâric-i Bağdâd'da darb-ı hıyâm-ı ârâm ve halefi müşârun ileyhin vürûduna müterakkıben kıyâm ve mansıbları olan Mar‘aş tarafına ‘azîmete pâ-der-rikâb-ı ihtimâm ü ikdâm üzere iken, mısra‘:

Yâ türâbı çeker, yâhûd âbı

müfâdınca meşâhid-i evliyâ olan ol erâzî-i mukaddesenin türâb-ı nezâfet-me’âbına incizâb-ı derûn rû-nümâ olup, bi-emrillâhi Te‘âlâ mübtelâ oldukları

◊ 1-10 Muharrem 1160 = 13-22 Ocak 1747.

1 olmaduğundan Ü : olmadığından M

hastelikleri bâ‘is-i irtihâl olur dâ’-i bî-devâ olduğu hüveydâ ve nidây-ı irci‘îye lebbeyk-gûyâ olarak ‘âzim-i dâr-ı bekā ve târik-i kâr u bâr-ı fenâ olmalarıyla, İmâm Hümâm-ı cenâb-ı fekāhet-nisâb, Ebû Hanîfeti'l-Kûfî *rahmetullâhi ‘aleyh* hazretlerinin civâr-ı rahmet-âsârlarında visâde-güzîn-i kûşe-i istirâhat olmuşlar.

Merhûm-i müşârun ileyh zâtında sâ‘î-i bi'l-hayr olmaları hasebiyle bâlâda tahrîr olunduğu üzere Haremeyn-i muhteremeyn ehâlîsine ve sâ’ir pâzede-i huyûl-i ihtiyâc olan muhtâccîne medâr-ı me‘âş olur hâlâta vücûh ile sarf-ı himmet ve def‘i muzâyakalarına müstakıllen ‘illet olmak ve ‘âmmenin teshîl-i umûruna kalben ve kāliben i‘ânet eylemek misillü harekât-ı ‘âkılâne, ahlâk-ı hasene ve şiyem-i müstahsenelerinden olmağla, Galata muzâfâtından Kuruçeşme Kasabası'nda[1] vâki‘ harâbe-müşrif câmi‘-i şerîfi müceddeden binâ vü ihyâ ve evkāfına ba‘zı müsakkafât ilhâkıyla mürtezikaların çeşme-sâr-ı tasaddukātdan irvâ ve Kasaba-i Kāsımpaşa'da sadakāt-ı câriyeden bir çeşme-i ra‘nâ binâsiyle ‘atâşa sılây-ı mâ edüp, Ebû Eyyûb Ensârî *radiyallâhu*[2] *‘anhu'l-Bârî* muzâfâtından Nişâncılar Mahallesi'nde vâki‘ meşâyih-ı Nakşibendiyye'den cenâb-ı Şeyh Murâd *kuddise sırruhu'l-‘azîz* hazretlerinin âsitânelerinde şeyh olanlara mahsûs olan hâne-i[3] köhne binâyı esâsından kal‘ ve tevsî‘ u terfî‘[4] ile müceddeden binâ ve ehlullah taraflarına zülâl-i sâf mahabbetlerin bu vechile icrâ eylediklerinden mâ‘adâ, maskat-ı re’sleri olan Gölü Kesriye'de on bir ‘aded hucurâtı hâvî kârgîr bir medrese-i celîle ve evkāt-ı hamse edâ olunur ders-hâne-i kebîr ve kütüb-hâne-i bî-nazîr binâsına ve kütüb-i nefîse vaz‘ıyla ihyâsına muvaffak ve îrâdât-ı vâfiye ile ta‘yîn-i müderris ve ol havâlîde esâs-ı bünyâd-ı ‘ulûma mü’esses olup, niçe mahalde icrây-ı mâ’-i câriye ile riyâz-ı a‘mâllerin seyrâb-sâz-ı meberrât ve hadâyık-ı hasenâtların gülbün-tırâz-ı da‘avât etmekle mazhar-ı fuyûzât olmuşlardır; *rahmetullâhi ‘aleyh.* **[Ü 133a]**

Vürûd-i haber-i vefât-ı Sadr-ı esbak Muhsin-zâde Vezîr ‘Abdullah Paşa, Vâlî-i Bosna ve zuhûr-i tevcîhât-ı menâsıb-ı vüzerâ

Hâlâ Bosna Vâlîsi olan Sadr-ı esbak müşârun ileyh Muhsin-zâde ‘Abdullah Paşa, hulûl-i ecel-i müsemmâ ile mansıb-ı fenâdan keşîde-pâ ve ‘âzim-i dâr-ı bekā olduğu haberi, mâh-ı cumâdelûlânın on dokuzuncu günü◊ Âsitâne-i sa‘âdet'e vusûl ve eyâlet-i merkūme mahlûl olmağla, hâlâ Karlı-ili Sancağı ilhâkıyla Eğriboz Muhâfızı olan Vezîr-i rûşen-zamîr sa‘âdetlü el-Hâc Ebûbekir Paşa hazretlerine Livâ’-i Hersek ilhâkıyla Bosna Eyâleti ve hâlâ ber-

1 Kuruçeşme Kasabası'nda Ü : Kuruçeşme'de M
2 *radiyallâhu* M : *radiye* Ü
3 hâne-i Ü : — M
4 u terfî‘ Ü : — M
◊ 19 Cumâdelûlâ 1162 = 7 Mayıs 1749 Çarşamba. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**cumâdelûlâ**” yazısı vardır.

vech-i arpalık Tırhala Sancağı'na mutasarrıf Köprili-zâde Vezîr-i celîlü'ş-şân[1] sa‘âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerine, Karlı-ili Sancağı inzımâmiyle Eğriboz Muhâfızlığı ve Tırhala[2] **[M 204a]** Sancağı dahi hâlâ Bender'de ikâmet eden[3] Vezîr-i zî-şân sa‘âdetlü Nu‘mân Paşa[4] hazretlerine yine Bender'de muhâfaza hıdmetinde olmak şartıyla bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh ve iktizâ eden tevcîhât ve me’mûriyyet evâmir-i ‘aliyyeleri ‘acâleten taraflarına îsâl ve müteveffâ-yı müşârun ileyhin dahi[5] emvâl ü eşyâsı taraf-ı mîrîden zabt olunmak üzere bâ-fermân-ı ‘âlî Mübâşir[6] irsâl buyuruldu.

Zuhûr-i tebeddülât-ı menâsıb-ı vüzerâ ber-mûceb-i hatt-ı hümâyûn-i cihân[7]-ârâ

İşbu mâh-ı cumâdelâhırenin yirmi ikinci gününde◊ Karaman Eyâleti, hâlâ Vidin Muhâfızı Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Silahdâr Ebûbekir Paşa hazretlerine ve Niğbolu Sancağı ilhâkıyla Vidin Muhâfızlığı, Karaman Vâlîsi Vezîr-i sütûde-tedbîr sa‘âdetlü Yeğen el-Hâc[8] Mustafa Paşa hazretlerine **[Ü 133b]** ve Adana Eyâleti, İç-il mutasarrıfı mîr-i mîrân-ı kirâmdan Rumeli Beylerbeyiliği Pâyesi olan ‘Abdurrahman Paşa'ya ve İç-il Sancağı dahi Adana Vâlîsi olan[9] Vezîr-i mükerrem ‘Abdülcelîl-zâde Hüseyn Paşa hazretlerine bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh olunup, evâmiri irsâl buyuruldu.

Tebdîl-i Sadâret-i Rum

Hâlâ Rumeli Kadı‘askeri olan fazl u ‘irfânda müsellem-i efâzıl Kara Halîl Efendi-zâde mevlânâ Mehmed Sa‘îd[10] Efendi hazretlerinin müddet-i ‘örfiyyelerinden fazla medd olunan eyyâmları dahi kemâl-i ‘iffet üzere hüsn-i hıtâm ve muktezây-ı tarîk üzere ol mesned-i bâhiru'l-ihtirâm ile erbâb-ı istihkākdan birinin şeref-yâb-ı merâm olması lâzım gelmekle, Sadr-ı Anadolu'dan munfasıl olup, Rumeli Pâyesi olan kudemây-ı tarîkden Fetvâ Emâneti ile şöhret-şi‘âr[11], fâzıl-ı nâmdâr mevlânâ[12] ‘Abdullah Efendi

1 celîlü'ş-şân Ü : mükerrem M
2 ve Tırhala Ü : + ve Tırhala M
3 eden M : üzere Ü
4 Paşa M : — Ü
5 dahi Ü : — M
6 îsâl ….. Mübâşir M : + [Bu kısım satırın soluna ve sayfanın sol kenarına yazılmıştır] Ü
7 **cihân** Ü : ‘âlem M
◊ 22 Cumâdelâhıre 1162 = 9 Haziran 1749 Pazartesi. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**cumâdeluhrâ**” yazısı vardır.
8 el-Hâc Ü : — M
9 olan Ü : — M
10 mevlânâ Mehmed Sa‘îd Ü : Seyyid Mehmed M
11 şöhret-şi‘âr M : şehr-i şi‘âr Ü
12 mevlânâ Ü : — M

hazretlerine şehr-i recebü'l-müreccebin ikinci gününde◊ işâret-i Şeyhulislâmî ile[1] bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh ve mu‘tâd üzere huzûr-i Sadr-ı ‘âlî'de iksây-ı ferve-i semmûr ile teşrîf ü terfîh buyuruldu. Ma‘zûl-i müşârun ileyh hazretlerine dahi haklarında derkâr olan iltifât-ı seniyye-i[2] Hudavendî muktezâsınca, şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn mûcebince me’mûlünden ziyâde arpalıklar ihsâniyle ikrâm buyuruldu.

İrtihâl-i Pîrî-zâde Sâhib Mehmed Efendi, Şeyhulislâm-ı sâbık

Mevlânâ-yı müşârun ileyhin hilâl-i vücûdu, matla‘-ı ehille-i fazl u kemâl olan Dâru's-saltanati'l-‘aliyye mahmiyye-i Kostantıniyye'den bedîdâr ve Dergâh-ı ‘âlî **[Ü 134a]** Yeniçerileri ağayânından Pîrî Ağa nâm pîr-i sa‘âdet-mendin ferzend-i[3] edîb ve necl-i necîbi olmağla, bin seksan beş senesi evâ’ilinde◊◊ tekyegâh-ı hânedân-ı pîr-i[4] pederîye pîrâye-bahş-ı iftihâr olup, sinn-i dehsâlede tahsîl-i ‘ilm-i kırâ’et ve tecvîd ve tekmîl-i vücûhât-ı Kur’ân-ı mecîd etdikden sonra, cevher-i isti‘dâdın ‘arz-ı pîş-gâh-ı[5] ashâb-ı fazl u kemâl edüp, niçe eyyâm merhûm-i fâzıl eş-Şeyh Süleymân Efendi telâmizesi silkine intizâm, ba‘dehû Tâhir Efendi ve Burusevî İshak Hâcesi Ahmed Efendi'den dahi istifâza-i envâr-ı ‘ulûm ve istifâde-i fevâ’id-i mantûk u mefhûm ederek sadru'l-ifâde Şeyhulislâm-ı merhûm Mîrzâ-zâde Efendi hıdmetlerinde gevher-i kân-ı ‘ilm ü ‘irfânı hüsn-i nizâm buldukdan sonra, bin yüz altı târîhinde◊◊◊ Emîn-i Fetvâ Gelibolulu Mahmûd Efendi merhûmun Kudüs-i şerîf Kazâsı'na teşrîflerinden mülâzemetle be-kâm olup, hasbe'l-‘âde tayy-ı merâtib-i mu‘tâde ederek pâye-i erba‘îniyyeye[6] vâsıl ve andan dahi ma‘zûl ve muntazır-ı neyl-i me’mûl iken, Şeyhulislâm-ı be-nâm merhûm es-Seyyid Feyzullah Efendi'nin dâ’ire-i ‘aliyyelerine incizâb ile intisâb ve Kitâbcılık hıdmetiyle şeref-yâb iken, merhûm-i müşârun ileyhin emirleriyle Sadrıa‘zam bulunan Daltaban Mustafa Paşa'ya İmâm ve ba‘dehû Sâhib-i devlet Râmî Mehmed Paşa merhûma dahi muktedây-ı be-nâm* olup, bin yüz on üç senesi saferu'l-hayrında◊4 İbtidâ Hâric

◊ 2 Receb 1162 = 18 Haziran 1749 Çarşamba. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**receb**” yazısı vardır.

1 işâret-i Şeyhulislâmî ile Ü : bâ-işâret-i Şeyhulislâmî ve M

2 seniyye-i Ü : hasene-i M

3 ferzend-i Ü : فرزند M

◊◊ 1 Muharrem 1085 = 7 Nisan 1674 Cumartesi.

4 pîr-i Ü : — M

5 pîş-gâh-ı Ü : nezd-i M

◊◊◊ 1 Muharrem 1106 – 30 Zilhicce 1106 = 22 Ağustos 1604 - 11 Ağustos 1605.

6 erba‘îniyyeye Ü : erba‘îne M

* Daltaban Mustafa Paşa 11 Rebî‘ulâhır 1114/4Eylül 1702 Sadrıa‘zam olmuş, 6 Ramazân 1114/24 Ocak 1703'te azledilmiştir; ardından gelen Râmî Mehmed Paşa'nın tayini 6 Ramazân 1114/24 Ocak 1703, azli ise 6/7 Rebî‘ulâhır 1703/19/20 Ağustos 1703'tür; bk. meselâ İ.H.Danişmend, *İOTK,* V,50.

◊4 1 Safer 1113 = 8 Temmuz 1701 Cuma.

ile ‘Âlîcân Medresesi'ne ‘âric **[Ü 134b]** ve on yedi târîhinde◊ Dâru'l-Hadîs-i İbrâhîm Ağa Medresesi'ne hareket-i misliyye ile intikāl ve mübtehic olmuşlar. Yirmi senesinde◊◊ İbtidâ Dâhil ve yirmi ücde◊◊◊ Hareket-i Dâhil ile ‘Abdullah Ağa Medresesi'ne[1] ferş-i seccâde-i tedrîse nâ’il ve bir sene murûrunda Mûsıla-i Sahn olan **[M 204b]** Hâfız Paşa Medresesi'nde sadr-ı meclise vâsıl olup, ba‘dehû bâ[2]-hareket-i misliyye Koca Mustafa Paşa Müderrisliği ile be-kâm ve yirmi yedi muharreminde◊4 Sahn-ı Semâniyye'nin birine kādime-cünbân-ı rehvâr-ı hırâm ve bu esnâda ‘Abdurrahîm Efendi, Şeyhulislâm olduklarında* sâhib-i tercemeyi Teftîş-i Evkāf ile[3] be-nâm buyurmuşlar. Sene-i mezbûrede İbtidâ Altmışlı ve yirmi dokuz sâlinde◊5 İkinci Altmışlı ile mazhar-ı i‘zâz ve otuz bir sâlinde[4] Mûsıla-i Süleymâniyye ile ‘İlmî Ahmed Efendi yerine Kalender-hâne Medresesi'yle ser-firâz olup, otuz üçde◊6 Hâmise-i Süleymâniyye i‘tibâriyle Şeh-zâde Medresesi'yle tekrîm ve bu esnâda ‘İlmî Ahmed Efendi yerine Teftîş-i Evkāf-ı Haremeyn ile ta‘zîm olunmuşlar[5]. Ba‘dehû Dâru'l-Hadîs-i Süleymâniyye'de seccâde-nişîn ve Re’îsü'l-müderrisîn olup, bin yüz otuz beş senesinde◊7 idâre-i kü’ûs-i rahîk-ı[6] tedrîs ü tahkīkleri miskiyyü'l-hıtâm olmağla, Hâce-zâde es-Seyyid ‘Ömer Efendi yerine Selânik Kazâsı Mevleviyyeti ile ber-murâd ve ba‘dehû Yenişehir-i fenâr Kazâsı'na nakl ile manzûme-i ikbâlleri müstezâd kılınup, ‘âm-ı erba‘înde◊8 İmâm-ı Sânî-yi Sultânî ‘Abdullah Efendi mahlûlünden İmâm-ı Sânî ve Mu‘allim-i şeh-zâdegân-ı Hâkānî ta‘yîn ve zamîme-i revâtibleri kılınan müstevfâ arpalıklar ve Burusa Kazâsı Pâyesi'yle kâm-bîn olup, kırk iki sâlinde◊9 bi'l-fi‘l Burusa Mevleviyyeti ile **[Ü 135a]** Kete Kazâsı dahi zamîme-i havme-i hükûmetleri kılınup, sene-i mezbûrede Mekke-i mükerreme Pâyesi ihsân ve kırk üçde◊10 İmâm-ı Evvel-i

◊ 1 Muharrem 1117 – 30 Zilhicce 1117 = 25 Nisan 1705 – 14 Nisan 1706.
◊◊ 1 Muharrem 1120 – 30 Zilhicce 1120 = 23 Mart 1708 – 12 Mart 1709.
◊◊◊ 1 Muharrem 1123 – 30 Zilhicce 1123 = 19 Şubat 1711 – 8 Şubat 1712.
1 Medresesi'ne Ü : Medresesi'nde M
2 bâ Ü : — M
◊4 1 Muharrem 1127 = 7 Ocak 1715 Pazartesi.
* Menteş-zâde Abdürrahîm Efendi 24 Cumâdelâhıre 1127/27 Haziran 1715 tarihinde Şeyhulislâm olmuş, 18 Zilhicce 1128/3 Aralık 1716'da azledilmiştir; bk. meselâ I.H.Danişmend, *İOTK,* V,137.
3 ile M : — Ü
◊5 1 Muharrem 1129 = 16 Aralık 1716 Çarşamba.
4 1 Muharrem 1131 – 30 Zilhicce 1131 = 24 Kasım 1718 - 13 Kasım 1719.
◊6 1 Muharrem 1133 – 29 Zilhicce 1133 = 2 Kasım 1720 – 21 Ekim 1721.
5 olunmuşlar Ü : ve M
◊7 1 Muharrem 1135 = 12 Ekim 1722 Pazartesi.
6 rahîk-ı Ü : — M
◊8 1 Muharrem 1140 = 19 Ağustos 1727 Salı.
◊9 1 Muharrem 1142 = 27 Temmuz 1729 Çarşamba.
◊10 Pîrî-zâde Sâhib Mehmed Efendi'nin İmâm-ı Evvel tayin edilmesi, 19 Rebî‘ulevvel 1143/2 Ekim 1730 Pazartesi günüdür (bk. Vak‘anüvis Subhî Mehmed Efendi, *age,* s.33-34); İstanbul Kadısı olması ise 20 Zilka‘de 1143/27 Mayıs 1731 Pazar günüdür (bk. Vak‘anüvis

Sultânî ve Dâru's-saltanati's-seniyye[1] İstanbul Kazâsı hükûmetiyle tebcîl ü ikrâma şâyân olup, bu hılâlde Pâye-i Anadolu ‘inâyeti ile mahsûd-i etrâb u emsâl ve kırk altı rebî‘ulevvelinde[◊] bi'l-fi‘l Anadolu Sadrı'yla bülend-ikbâl olmuşlar. Ba‘de-hâzâ kırk dokuzda[◊◊] Pâye-i Rum menşûr-i hümâyûnuyla memnûn olup, sene-i hamsîn muharreminde[◊◊◊] Zeynel‘âbidin Efendi yerine bi'l-fi‘l mesned-nişîn-i Sadr-ı Rum ve nâ’il-i gāyetü'l-gāyât-ı merûm olduklarından sonra, elli bir şevvâlinde ma‘zûl[◊4] ve ber-vech-i arpalık Tokad Kazâsı'na mevsûl olup, elli altı muharreminde[◊5] sâniyen mesned-ârây-ı Sadr-ı Rum ve senesi tekmîlinde ma‘zûlen Kütahya ve Bayramic ve Sabanca kazâları arpalıklarıyla revâtibleri ma‘lûm olmuşidi.

Elli sekiz mâh-ı saferu'l-hayrının ikinci gününde[◊6] Şeyhulislâm es-Seyyid eş-Şeyh[2] Mustafa Efendi merhûm olmağla, bi'l-istîhâl mevlânâ-yı müşârun ileyh huzûr-i hümâyûna da‘vet ve emr-i Meşîhat ‘uhde-i kifâyetlerine ihâle vü ‘inâyet esnâsında, ilbâs-i ferve-i Beyzâ-ziyâ ile pertev-endâz-ı makām-ı Fetvâ ve kandîl-i mihrâb-ı fazl u takvâ olup, elli dokuz rebî‘ulevvelinin on üçüncü gününde[◊7] ‘illet-i mizâcları hasebiyle Sadr-ı Fetvâ'dan infisâl ve Beşiktaş'da vâki‘ sâhil-hânelerinde ikāmet birle du‘ây-ı devâm-ı devlet-i Zıllullâhî'ye muvâzabet ü iştigāl ve makām-ı vâlâlarına Sadr-ı Rum'dan munfasıl Re’îsü'l-etıbbâ Hayâtî-zâde Mehmed Emîn Efendi mesned-güzîn-i ‘izz ü ‘alâ olup, sâhib-i terceme-i müşârun ileyh çend eyyâm yalılarında meks ü ârâm üzereler iken, mahzâ rehberî-i kā’id-i tevfîk-ı Lem-yezelî ve reh-revî-i sâyik-ı **[Ü 135b]** takdîr-i Ezelî ile ez-kadîm tab‘-ı müstakīmlerinde cây-gîr ve derûn-i takvâ-meşhûnlarında müstetir-i mâ-fi'z-zamîrleri olan dâ‘iye-i iskāt-ı ferîza-i hacc-ı şerîf, kat‘-ı rişte-i sabr u ârâm etmeğin, bilâhare ‘atebe-i ‘aliyye-i Hılâfet-penâhî ve südde-i seniyye-i cenâb-ı Zıllullâhî'ye ‘arz-ı ruk‘a-i[3] istirhâm etdiklerinde, mes’ûllerine müsâ‘ade-i hümâyûn ruhsat-fermây-ı izn ü icâzet olmağla, sene-i mezbûre cumâdelâhıresinin[4] beşinci gününde[◊8] Üsküdar'dan

---

Subhî Mehmed Efendi, *age,* s.85). Pîrî-zâde 6 ay 23 gün sonra 13 Cumâdelâhıre 1144/13 Aralık 1731 Perşembe günü görevinden istifa etmiş, kendisine arpalıklar ve Anadolu Kadı‘askerliği Pâyesi verilmiştir; bk. Vak‘anüvis Subhî Mehmed Efendi, *age,* s.125.

1 Dâru's-saltanati's-seniyye Ü : Dâru's-saltana olan M

◊ 1 Rebî‘ulevvel 1146 = 12 Ağustos 1733 Çarşamba.

◊◊ 1 Muharrem 1149 = 12 Mayıs 1736 Cumartesi.

◊◊◊ Pîrî-zâde Sâhib Mehmed Efendi'nin Rumeli Kadı‘askeri olması, 23 Muharrem 1150/23 Mayıs 1737 Perşembe günüdür; bk. Vak‘anüvis Subhî Mehmed Efendi, *age,* s.359

◊4 1 Şevvâl 1151 = 12 Ocak 1739 Pazartesi.

◊5 1 Muharrem 1156 = 23 Şubat 1743 Pazartesi.

◊6 2 Safer 1158 = 6 Mart 1745 Cumartesi.

2 eş-Şeyh Ü : — M

◊7 13 Rebî‘ulevvel 1159 = 5 Nisan 1746 Salı.

3 Zıllullâhî'ye ‘arz-ı ruk‘a-i Ü : Zıllullâhî'den M

4 cumâdelâhıresinin M : cumâdeluhrâsının Ü

◊8 5 Cumâdelâhıre 1159 = 25 Haziran 1746 Cumartesi.

hareket ve edây-ı nüsük-i haccetü'l-İslâm ve ziyâret-i Ravza-i mutahhere-i hazret-i Seyyidü'l-enâm *'aleyhi efdalü's-salâti ve's-selâm*[*] ile 'avdetlerinde Gelibolu Kasabası'nda meks ü ârâm etmeleri fermân buyurulmağla, altmış senesi cumâdelâhıre[1] gurresinde[◊] mahall-i mezbûra vâsıl ve altmış bir muharreminde[◊◊] civâr-ı Saltanat-ı 'aliyye[2] olan Tekfûrdağı Kasabası'nda ikāmete nâ'il olup, müddet-i çâr-mâha murûrunda Medîne-i Üsküdar'da[3] **[M 205a]** vâki' hânelerinde istirâhate me'zûn ve iltifât-ı hümâyûn-i Pâdişâhî'den tekrâr hisseyâb ve memnûn olup, du'ây-ı devâm-ı 'ömr ü devlet-i Veliyyü'n-ni'am-i 'âleme iştigāl ve mübâşeret ve kemâl-i perhîz ü 'iffet ve ezkâr u 'ibâdâta muvâzabet üzere iken, işbu bin yüz altmış iki senesi receb-i şerîfinin dokuzuncu yevm-i sülesâda[◊◊◊] nidây-ı irci'îye lebbeyk-gûyân dâru'l-gurûr-i fânîden dâru's-sürûr-i bâkīye rihlet ve hilâl-i vücûd-i rıyâzat-nümûdun[4] mazhar-ı envâr-ı tecelliyât etmeğe müsâra'at edüp, **mısra'**[5]:

Murg-ı revânı göklere uçdu Hümâ gibi[**]

Ertesi gün na'şları Medîne-i Üsküdar'da Vâlide Sultân Câmi'-i şerîfine ihzâr ve edây-ı tekbîr-i çâr ile yine Üsküdar'da vâlidleri cenbinde medfen-i mu'ayyenlerine îsâl **[Ü 136a]** ve ol gevher-i kân-ı fazl u ifzâl, gencîne-i hâk-i 'ıtr-nâke idhâl olundu.

Mevlânâ-yı müşârun ileyhin sinn-i şerîfleri heftâd ü heştâd sâle miyânında olup, "Her fende mehâret-i tâmmesi vardır" denmeğe şâyân fâzıl-ı yegâne-i devrân olmağla, âsâr-ı kalemiyye-i celîletü'l-i'tibârlarından *Mukaddime-i Haldûniyye Tercemesi* ve tetebbu' etdiği nüsah-ı mu'tebereye hezâr ta'lîkāt ve hâşiyesi olduğundan mâ'adâ, 'Arabî ve Fârisî ve Türkî eş'âr-ı mezâmîn-medâr ve inşây-ı letâfet-şi'ârı, makbûl-i tabâyi'-i fuhûl ve husûsan nâtıka-i pâkîze edâsı muhayyer-i 'ukūl olup ve'l-hâsıl nüsha-i memdûha-i vücûdu, mesâ'il-i me'ârif-i hikemiyye ve fezâ'il-i 'avârif-i celiyye[6] ile memlû bir zât-ı sütûde-hısâl-i nîk-hû idi; *rahmetullâhi 'aleyhi rahmeten vâsi'aten*[***].

---

* عليه افضل الصلوة و السلام = Salât ve selâmın en güzeli onun üzerine olsun" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

1 cumâdelâhıre M : cumâdeluhrâ Ü

◊ 1 Cumâdelâhıre 1160 = 10 Haziran 1747 Cumartesi.

◊◊ 1 Muharrem 1161 = 2 Ocak 1748 Salı.

2 'aliyye Ü : 'aliyye'de M

3 Üsküdar'da Ü : + Üsküdar'da M

◊◊◊ 9 Receb 1162 = 25 Haziran 1749 Çarşamba. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır.

4 riyâzat-nümûdun Ü : riyâzıyyet-nümûdunu M

5 **mısra'** Ü : [mısra]' M

** Metnimizde yer alan bu mısrâ, "uçdu" yerine "irdi" değişikliğiyle meşhûr şâir Bâkî'nin musammatlarından birinde geçmektedir; bk. *Bâkî Dîvânı,* hzr. Sabahattin Küçük, e-kitap, www.kulturturizm.gov.tr s.57.

6 celiyye Ü : celîle M

*** رحمة الله عليه رحمة و اسعة = Yüce Allah ona çok çok rahmet eylesin" anlamında Arapça duâdır.

İbkā'-i menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn-i meserret-fermâ

Hâlâ Özi Eyâleti, Sadr-ı esbak Vezîr-i 'âlî-şân sa'âdetlü 'Ali Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Rumeli, Vezîr 'Osmân Paşa-zâde düstûr-i Aristo-zuhûr sa'âdetlü Ahmed Paşa hazretlerine ve Sivas, Zaralı-zâde Vezîr-i mükerrem sa'âdetlü Mehmed Paşa hazretlerine şeref-bahş-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn mûcebince şehr-i şa'bânın on üçüncü gününde◊ ibkā ve mukarrer ve iktizâ eden müjde evâmiri[1] tesyîr u irsâl olundu.

Vürûd-i nâme ve hedâyâ ez-canib-i Nemçe be-'atebe-i 'aliyye-i Husrevâne

Vekāyi'-i güzeşte hılâlinde mufassalan tahrîr u beyân olunduğu minvâl üzere hâlâ Nemçe ve Mecar Kıraliçesi olan Marya Tereze [Marie Thérèse]* ve zevci Toşkana [=Toskana/Toscana] Dukası Francesko [François I]**, bundan akdem ber-vech-i iştirâk Roma İmperatorluğu ile tahsîl-i nâm eyledikleri eyyâmda, Devlet-i 'aliyye-i ebed-devâma ihtimâm-ı tâmm ile **[Ü 136b]** ilticâya ikdâm ve hablü'l-metîn-i sulha teşebbüs ile makām-ı rızâda kıyâm edüp, 'arz-ı sıdk u musâfât ve izhâr-ı 'ubûdiyyet ü müvâlât ile mübâhât ederek, bundan akdem Nemçe Devleti ile müddet-i memdûde ve Toşkana Devleti ile dahi sulh-i mü'ebbed ile müsâleme ve mühâdene vukū'undan berü mûmâ ileyhimâ 'ale'd-devâm taraf-ı Devlet-i 'aliyye'ye sûret-i dostîde 'arz-ı ıhlâs ve vakit vakit nâme ve hedâyâ ile izhâr-ı sadâkat ü ihtisâs etmeleriyle, hâlâ Âsitâne-i sa'âdet'de mukīm Nemçe Elçisi tevassutuyla bundan akdem taraf-ı hazret-i Âsafi'ye mektûbları ve hedâyâ olmak üzere iki nev' pîşrev çalar ve haftada bir kurılur altûn ile müzeyyen gāyet musanna' nâ-dîde bir kebîr sâ'at ve bir kıt'a mücevher girân-behâ basma altûn sâ'at ve ayaklı bir kebîr sîm şem'dan ve üç kollu dört kıt'a sagīr sîm şem'dân ve bir kebîr sîm sini ve kebîr sîm kahve ibriği ve şeker kutusu ve on iki dâne sîm şeker kaşığı ve musanna' zencîrli sîm kahve askısı ve sîm saksı ve on iki dâne lâ-nazîr fağfûrî fincân ve müşebbek zarflar ve sîmden kebîr kâse ve çay ibriği ve çay kutusu ve altı 'aded sîm kaşık ve iki sîm şem'dân, musanna' fânûslarıyla ve

◊ 13 Şa'bân 1162 = 29 Temmuz 1749 Salı. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak "**şa'bân**" yazısı vardır.

1 müjde evâmiri Ü : müjdelü emri M

* Metnimizde Marya Tereze okunacak şekilde yazılmış olan Roma İmperatoriçesi Marie Thérèse (13 Mayıs 1717 - 29 Kasım 1780), Almanca yazılışı Maria Theresia için bk. meselâ "Marie Thérèse d'Autriche", *Nouvelle Biographie Générale depuis...*, Paris 1860, XXXIII,630-640.

** Metnimizde Francesko okunacak şekilde yazılmış olan Alman Kralı ve Toskana Büyük Dukası François I (8 Aralık 1708 – 18 Ağustos 1765) için bk. meselâ "François I", *Nouvelle Biographie Générale Depuis les Temps ...,* Paris 1858, XVIII,493-495.

yine Elçi-yi mesfûrun yediyle ‘atebe-i ‘aliyye-i Husrevâne'ye nâme ve hedâyâları ki, bükme sırma ile üstûka[1] üzerine işleme nâ-dîde ve nev-zuhûr gāyet matbû‘ on iki ‘aded yasdık ve bir **[M 205b]** cift bâlîn[2] ve üc mak‘ad ve altı ayaklı kebîr sîm sini ve altı sîm kebîr sahan ma‘a-kapak ve sîmden üç ayaklı iki kebîr ve iki sagīr şem‘dânlar ve iki kebîr buhûrdân ve kebîr tebsi ve kebîr tabak ve on iki kaşık ve şeker tabağı ve çay ibriği **[Ü 137a]** ve on iki ‘aded nâ-dîde fağfûrî fincân, musanna‘ zarflarıyla ve üstûka[3] ta‘bîr olunur kırk altı zirâ‘ ağır Firengî dîbâ ve elli zirâ‘ beyâz nev-zuhûr dîbâ ve sîm pervâzlı endâm âyînesi ve dokuz kıt‘a sîm pervâzlı ve âyîneli şükûfe-dân, Elçi-yi mesfûr yediyle Serây-ı hümâyûn'a îsâl ve teslîm olunup, çend müddet murûrunda tekrâr işbu mâh-ı merkūmun evâsıtında◊ dahi yine Elçi-yi merkūm tevassutuyla taraf-ı hazret-i Âsafî'ye vürûd eden meveddet-nâmelerine mashûben evânî-yi sîm ve tuhaf-ı gunâ-gûnden kati vâfir hedâyâ ve pîşkeşleri ‘arz olunduğundan başka, rikâb-ı müstetâb-ı Cihân-dârî'ye müstakıl İmperator-i mûmâ ileyhden olmak üzere bir kabza mücevher girân-behâ hancer ve nâ-dîde cânibeyne nâzır mücevher dûrbîn ve altûndan musanna‘ tabak üzere altûn zencîrli ve zarflı bir kıt‘a kebîr bâd-zehr ve altûn kebîr sini ve altûn şeker kutusu ve mücevher zarflı altı ‘aded fağfûrî fincân ve Firenk-pesend ağır kesme ve İmperatoriçe-i mûmâ ileyhâdan dahi başka küri'ş-şekl altûn ve cevâhirden masnû‘ ‘acîb ü garîb asma sâ‘at ve mücevher lâciverd taşdan ibrîk ma‘a altûn leğen ve yeşim-i Hatâyî'den mücevher bir kebîr kutu ve[4] kapağında sâ‘at-i billûr üzere mücevher dîğer kutu ve yeşim-i Hatâyî'den envâ‘ cevâhir ile müzeyyen buhûrdân ve altûn gülâbdân ve ağır Firenk-pesend dört top üstûka[5] ta‘bîr olunan kâlây-ı girân-behâ ‘arz u takdîm ve Elçi-yi mesfûr yediyle îsâl ü teslîm olunup ve'l-hâsıl ibtidây-ı sulhdan bu târîhe gelince pey-â-pey vürûd u zuhûr eden hedâyây-ı gûnâ-gûnün[6] ta‘dâdı ta‘bîrden bîrûn olup, tatvîl-i kelâmdan tehâşî olunmakdan nâşî tayy-ı tomâr-ı takrîr u tahrîr olunmuşdur. **[Ü 137b]**

Bi-mennihî Sübhânehû ve Te‘âlâ cenâb-ı Zıll-ı Hudâ Hudâvendigâr-ı Cihân-gîr-i kişver-güşâ hazretlerinin her hâlde eltâf-ı Bârî hem-dem ve refîk ve imdâd-ı tevfîk-ı Kirdgârî, bedreka-i tarîk-ı enîkleri olmak hasebiyle zemân-ı sâlifede taraf taraf ser-zede-i zuhûr olan muhâsamât-ı muhâlifîn-i dîn ve muhârebât-ı a‘dây-ı bed-âyînden çekilan ta‘b ü küdûrâta min-tarafillah latîfe-i

1 üstûka Ü : üstûfe M
2 bâlîn Ü : na‘leyn M
3 üstûka Ü : üstûfe M
◊ 11-20 Şa‘bân 1162 = 27 Temmuz - 5 Ağustos 1749. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**şa‘bân**” yazısı vardır.
4 ve Ü : — M
5 üstûka Ü : üstûfe M
6 gûnâ-gûnün Ü : gûnâ-gûn M

mücâzât zuhûru ile eyyâm-ı Saltanat-ı meserret-irtisâmları[1], ârâmiş-i ‘ibâd ve hengâm-ı Hılâfet-i kerâmet-nizâmları, âsâyiş-i emsâr u bilâd ve serâpâ sugūr u serhaddât-ı İslâmiyye ma‘mûr u âbâd olduğundan başka, tantana-i kûs-i[2] şevketleri sımâh-ı ‘âlemiyâna velvele-gîr ve debdebe-i be’s ü celâletleri, teshîr-i cihâniyâna gulgule-hîz-i celâdet-semîr olup, teveccühât-ı ‘aliyye-i Hılâfet-simâtları, zümre-i muhâlifîni gerden-bend-i tavk-ı mutâva‘at ve tevessülât-ı seniyye-i kerâmet-âyâtları, mu‘âdât-ı kadîmeye mu‘tâd-ı divel-i Nasârâ ‘idâdında olanlara evvelâ[3] havâle-i samsam-ı ‘adüvv-iltikām ile kesr-i şiddet ve ru‘ûnet ve ba‘dehû ‘ikāl-i sulh u salâh isti‘mâliyle dâ’ire-i itâ‘atde giriftâr-ı pâ-bend-i rıkkıyyet olmalarına himmet buyurup, her biri bi'z-zarûrî[4] makām-ı dostîde kıyâm ve teşekkür-i ni‘am-ı râhat ü ârâm zımnında ‘arz-ı sadâkat ve izhâr-ı ‘ubûdiyyeti iltizâm ederek muttasıl irsâl-i rusül ü resâ’il ve tuhaf u pîşkeşleri dergâh-ı übbehet-penâha mütevârid ü vâsıl olmağla, ‘alâ merâtibihim nazra-i iltifât ve ‘inâyât-ı Pâdişâhâne'ye mazhariyyet ile nâ’il-i husûl-i âmâl olmadan hâlî değillerdir.

Hemân Hakk Sübhânehû ve Te‘âlâ Hâkān-ı hafikayn ve Şehinşâh-ı meşrıkayn cenâbların erîke-i Saltanat'larında sıhhat ü istibşâr ile ber-karâr ve a‘dây-ı dîn ü devletlerin ‘urza-i kahr u demâr eyleye, âmîn. **[Ü 138a]**

Tevcîh-i Muhâsebe-i Haremeyn

Sinîn çendînden berü Haremeyn-i şerîfeyn Muhâsebeciliği ile kâm-kâr ve kalem-misâl sahîfe-pîrây-ı cerîde-i[5] istikrâr olan Yazıcı-ı sâbık Mehterzâde ‘Ali Efendi'nin etvâr-ı ‘âkılâne-i hıred-pesendi[6] makbûl-i sıgār u kibâr olup, lâkin mansıb-ı mezbûrda müddet-i medîde sûret-i te’bîd[7] **[M 206a]** de istimrârı, isâbet-i ‘ayn-ı rûzgâra mü’eddî olur hâlet olduğundan başka, hakkında itâle-i lisân-ı emsâl ü akrân nümâyân olmağla, çend rûz mütehammil-i merârât-ı iftirâk ve bundan sonra dahi a‘lâ mansıb ile şîrîn-mezâk olmak va‘diyle mütesellî ve mâh-ı merkūmun yirmi üçüncü günü◊ mir’ât-i hâlinden sûret-i ‘azl müncelî olmağla, hâlâ Ağa-yı Dârussa‘adeti'ş-şerîfe sa‘âdetlü Beşîr Ağa hazretlerinin hıdmet-i kitâbetlerinde bunca eyyâm sadâkat ü istikāmet ile be-nâm olan Dervîş Mustafa Efendi hakkında iltifât-ı evliyây-ı

1 irtisâmları Ü : + bâ‘is-i M
2 kûs-i Ü : gûş-i M
3 evvelâ Ü : — M
4 bi'z-zarûrî Ü : bi'z-zarûre M
5 cerîde-i Ü : — M
6 ‘âkılâne-i hıred-pesendi Ü : ‘âkılâneleri M
7 te’bîd Ü : + te’bîd M
◊ 23 Şa‘bân 1162 = 8 Ağustos 1749 Cuma. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**şa‘bân**” yazısı vardır.

ni‘amî ser-zede-i zuhûr ve Haremeyn Muhâsebeciliği mansıbı ile müceddeden çırâğ u mesrûr buyuruldu.

Teşrîf-i mesned-i Fetvâ cenâb-ı Mehmed Sa‘îd Efendi

Hâlâ mesned-ârây-ı Fetvâ olan nihrîr-i zemân, zû-fünûn-i devrân mevlanâ Es‘ad Mehmed Efendi hazretlerinin[1], muhît-ı zât-ı fezâ’il-simâtları olan salâbet-i dîniyye ve celâlet-i ‘ilmiyye ve ‘ameliyyeleri muktezâsınca harekât-ı fuhûl-pesendleri eğerçi memdûh u makbûl olup, lâkin mizâc-ı vakte evfak imtizâca muvaffak olamadıkları cihetden, berây-ı iktizâ ‘azl ve inzivâlarıyla tesviye-i umûr-i maksûrun ‘aleyhânın te’diye vü icrâsı lâzime-i hâlden olmak hasebiyle, mâh-ı merkūmun yirmi yedinci yevm-i isneynde◊ hâlâ Sadrıa‘zam ve Vekîl-i mutlak-ı efham re’fetlü es-Seyyid ‘Abdullah Paşa hazretleri bedâheten huzûr-i hümâyûna da‘vet **[Ü 138b]** ve husûs-ı mezkûr ba‘de'l-müzâkere Sadr-ı Rum'dan munfasıl, zâten ve zemânen istihkāk ve istîhâli zâhir fâzıl ibn fâzıl Kara Halîl Efendi-zâde mevlânâ Mehmed Sa‘îd Efendi cenâbları hakkında enzâr-ı ‘inâyet-medâr-ı Şehriyârî bedîdâr ve med‘uvven Serây-ı hümâyûn'a ihzâr olunup, huzûr-i fâ’izu'n-nûr-i Husrevâne'ye ruhsat-yâb-ı müsûl ve emânet-i kübrâ olan emr-i Fetvâ'yı ba‘de'l-‘arz telakkī bi'l-kabûl esnâsında iksây-ı ferve-i beyzâ ile teşrîf-i latîfe mazhar ve kā‘ide-i Saltanat-ı seniyye üzere cenâb-ı Âsafî'ye dahi bi't-teba‘ ilbâs-i hıl‘at-i semmûr-i Vezâret ile haklarında şâhid-i iltifât-ı Şâhâne'leri sâha-i i‘tibârda cilve-ger olup, mesrûren bi'l-ma‘iyye serây-ı Sadr-ı ‘âlî'ye mu‘âvedet ve icrây-ı merâsim-i tehniyetden sonra ber-vech-i mu‘tâd taraf-ı hazret-i Âsafî'den dahi ferâce-i sebz-gûne dûhte bir sevb-i semmûr-i behcet-nümûn ‘arz u ihdâ buyurılup, mevlânâ-yı müşârun ileyh-i şâkiru'n-ni‘am, temşiyet-i umûr-i ‘ilmiyyeye sarf-ı nakdîne-i himem buyurdılar.

Yevm-i mezbûrda ma‘zûl-i müşârun ileyh Çavuş-başı Ağa[2] ma‘rifetiyle Üsküdar'a imrâr olunup, bu hılâlde a‘râz-ı hâl-i rûzgâr olan agrâz-ı dil-fikâr mevlânâ-yı müşârun ileyh hakkında zâhir u âşikâr olmağla, kurb-i Saltanat'da meks ü ârâmına ruhsat gösterilmeyüp, teb‘îdine isti‘câl ve sür‘at ve esnây-ı râhda mâ-lezime-i seferiyyesin ru’yet etdirüp, Şâm-ı şerîfe ‘azîmet ve andan huccac ile murâfakat ve Mekke-i mükerreme'de ikāmet eylemek üzere işâret-i Şeyhulislâmî mûcebince emr-i ‘âlî sâdır olmuşiken, tekrâr hakkında ‘inâyet-i Şehriyârî bedîdâr ve şimdilik varup, Sinob Kasabası'nda muvazabet-i da‘vât-ı Pâdişâhî ile evkāt-güzâr olmaları bâbında şeref-bahş-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn mûcebince berren savb-ı me’mûra ‘atf-ı zimâm-ı rehvâr eylediler.

---

1 hazretlerinin Ü : hazretleri M

◊ 27 Ṣa‘bân 1162 = 12 Ağustos 1749 Salı. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**ṣa‘bân**” yazısı vardır.

2 Ağa M : — Ü

Tebdîl-i Sadr-ı Anadolu

Bu def'a Meşîhat-i İslâmiyye'den munfasıl **[Ü 139a]** mevlânâ-yı müşârun ileyhin birâderleri olup, hâlâ Anadolu Kadı'askeri olan mevlânâ Lutfullah Efendi hazretlerinin[1], sâf-dilâne ba'zı gûne etvâr u[2] harekâtları bâ'is-i tekdîr-i merâyây-ı havâtır olur hâlâtdan olmağla, mâh-ı merkūmun yirmi yedinci gününde◊ 'azl-i bî-vakte mübtelâ ve sâhil-hânelerinde ikāmet ü inzivâları bâbında fermân-ı 'âlî sâdır olup, Anadolu Pâyesi'yle hâlâ Seretıbbây-ı Hâssa olan fezâ'il-ârâ mevlânâ Mehmed Sa'îd Efendi hazretleri Rumeli Pâyesi inzımâmiyle bâ-hatt-ı hümâyûn[3] **[M 206b]** bi'l-fi'l Anadolu Sadrı'na iclâs ve ber-vech-i mu'tâd huzûr-i cenâb-ı Âsafî'de ferâce-i semmûr ilbâs olundu.

Vefât-ı Bolevî-zâde es-Seyyid Mehmed Emîn Efendi, Nakībüleşrâf

Sâbıkā Anadolu Kadı'askeri olup, Rumeli Pâyesi'yle hâlâ Nakībüleşrâf olan Bolevî-zâde es-Seyyid Mehmed Emîn Efendi pîr u ihtiyâr ve sinleri 'akd-i sâbi'i güzâr ile ba'zı 'illete dûçâr olmalarıyla selh-ı şehr-i şa'bânda◊◊ da'vet-i irci'îye icâbet ve zâmile-bend-i râh-ı âhıret olup, câh-ı vâlâ-yı Nekābet mahlûl olmağla, mevâlî-yi kirâmdan Kudüs-i şerîfden munfasıl, fazl u takvâda müsellem-i akrân, hasîb-i 'iffet-nişân mevlânâ es-Seyyid Mehmed Sa'îd Efendi hazretlerine bu esnâda Burusa Pâyesi ihsâniyle câh-ı vâlâ-yı Nekābet 'inâyet ve huzûr-i Âsafî'de ferâce-i semmûr ilbâsiyle karîn-i sürûr u behcet buyuruldu.

Vukū'-i ba'zı havâdis der-Bağdâd

Bundan akdem Eyâlet-i Bağdâd Sadr-ı sâbık Vezîr-i zî-şân sa'âdetlü el-Hâc Mehmed Paşa hazretlerine ve Basra Eyâleti dahi rütbe-i vâlâ-yı Vezâret'le sâbıkā Bağdâd Vâlîsi merhûm Ahmed Paşa Kethudâsı Vezîr-i mükerrem sa'âdetlü Süleymân Paşa hazretlerine tevcîh olunup, müşârun ileyh el-Hâc Mehmed Paşa hazretleri **[Ü 138bb]**[4] Bağdâd'a ba'de'l-vusûl müşârun ileyh Süleymân Paşa dahi mansıbı olan Basra'ya 'azîmet esnâsında, beynlerinde ba'zı gûne kīl ü kāl hâdis ve gitdikce münâfese ve husûmete bâ'is olup, her ne hâl ise müşârun ileyh Basra'ya 'atf-ı zimâm ve varup bir müddet nizâm-ı memlekete kıyâm eyledikden sonra, Basra'nın kemâl-i kaht u galâsından nâşî,

---

1 hazretlerinin Ü : hazretleri M
2 u Ü : — M
◊ 27 Şa'bân 1162 = 12 Ağustos 1749 Salı. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak "**şa'bân**" yazısı vardır.
3 Pâyesi ….. hümâyûn Ü : Pâyesi'yle M
◊◊ 29 Şa'bân 1162 = 14 Ağustos 1749 Perşembe.
4 Ü 138a'dan sonra gelen sayfa numaralanmadan atlanmıştır.

kapusu halkı ve Levendât'ı ile ârâma mecâl olmaduğundan, bi'z-zarûrî[1] hareket ve bu hılâlde ol havâlîde ‘Urbân eşkıyâsının dahi tuğyânı olmak hasebiyle Vezîr-i müşârun ileyh Basra'dan nehzat ve bu takrîb ile mesârıfa hıffet ve gûşmâl-i eşkıyâya mübâderet kasdıyla keyfiyyeti Bağdâd Vâlîsi müşârun ileyhe i‘lâm ve ba‘de'l-istîzân vâkı‘â ‘Urbân eşkıyâsını te’dîb ve nizâm-ı kadîmlerine ircâ‘a ihtimâm üzere iken, Basra hâricinde geşt ü güzâra kıyâm edüp, bu hılâlde miyânede ba‘zı müfsidlerin ve husûsan ehl-i Bağdâd'dan nifâk-meşreb ve hılâf-ı mezheb ehl-i fesâdın li-garazın ifsâd ü[2] ilkālarıyla vezîrân-ı müşârun ileyhimâ beynine îkā‘-ı şerr u şûr ve hudûs-i erâcîf ile miyânelerinde nefret ü ‘adâvet zuhûr etmekle, müşârun ileyh Süleymân Paşa hakkında birkaç bin Levendât ile Basra hâricinde ve Bağdâd etrâfında serserî geşt ü güzâr ve sükkân-ı memlekete îsâl-i hasâr eylediğinden mâ‘adâ: “Ol havâlîde erâzil-i ‘Urbân ve Ekrâd ile ihtişâd ve Bağdâd'a hücûm kasdıyla dimâğında fesâd vardır” deyü müşârun ileyh Vezîr Mehmed Paşa tarafından Der-i devlet'e ‘arz u mahzar birle i‘lâm ve nâ’ire-i fesâdı zebâne-keş-i etrâf olmazdan mukaddem ıtfâ vü ıhmâdına ihtimâm olunmak bâbında ifâde-i merâm olunduğuna binâ’en, Devlet-i ‘aliyye dahi bidâyet-i hâlden zuhûr eden ‘illet-i ihtilâlin bu keyfiyyet üzere vukū‘una istidlâl ve ‘ale'l-husûs ol havâlî ricâlinin fi'l-asl müsta‘idd-i fitne vü fesâd olduklarından kat‘-ı nazar, cânib-i İran'ın perîşân olan nizâm-ı ahvâli hasebiyle bu keyfiyyet giderek bir nâ-mülâyim hâlet zuhûruna bâ‘is ve serhaddât-ı İslâmiyye'de **[Ü 139aa]** mûcib-i teşvîş olur fitne hâdis olmak ihtimâli ile müşârun ileyh Mehmed Paşa'nın tahrîr u i‘lâmına binâ’en taraf-ı Devlet-i ‘aliyye'den müşârun ileyh Süleymân Paşa'nın ol vechile zuhûr eden hılâf-ı marzî harekâtının def‘ u ref‘ine mübâderet ve evvel emirde nush u pend ile dâ’ire-i itâ‘ate da‘vet olunup, imtisâle sür‘at göstermediği hâlde kahr u istîsâline bezl-i kudret olunmak bâbında Bağdâd Vâlîsi müşârun ileyhe mü’ekked emr-i şerîf-i ‘âlî-şân irsâl olunduğundan mâ‘adâ, tekrâr kā‘ide-i hazm u ihtiyâta murâ‘ât ile hâlâ Sivas Vâlîsi Zaralı-zâde Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretleri Bağdâd tarafına Ser‘asker nasb[3] **[M 207a]** ve Haleb ve Rakka ve Diyârbekir ve Mûsul vâlîleri ve Ekrâd beyleri ve ‘aşâ’ir ve kabâ’il ricâliyle Mardîn Voyvodası, Ser‘asker-i müşârun ileyhin ma‘iyyetine me’mûr ve şimdiden hâzır u âmâde olmalarına evâyil-i[4] şehr-i ramazânda◊ evâmir-i ‘aliyye şeref-sudûr eyledüğünden mâ‘adâ, berây-ı iktizâ hâlâ Mar‘aş Vâlîsi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü İbrâhîm Paşa, kapusu halkı ve eyâlet-i merkūmenin zu‘amâ ve erbâb-ı tîmârıyla ‘acâleten nehzat ve muhâfaza-i

1 olmaduğundan, bi'z-zarûrî Ü : olmadığından, bi'z-zarûre M
2 ü Ü : — M
3 nasb Ü : + nasb M
4 evâyil-i Ü : evâ’il-i M
◊ 1-10 Ramazân 1162 = 15-24 Ağustos 1749. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “ramazân” yazısı vardır.

Bağdâd'a varup ikāmet eylemesiyçün başka emr-i şerîf ile me'mûr olmuşidi. Lâkin müşârun ileyh Süleymân Paşa'dan bu gûne hılâf-ı marzî hâlâtın zuhûru me'mûl olmayup, mukaddemâ kendüye rütbe-i vâlâ-yı Vezâret ihsân ve Basra gibi mansıb-ı zî-şân ile mahsûd-i akrân olmuşiken, nâ-be-câ mugāyir-i rızâ harekete ictirâ ve zirve-i 'isyâna i'tilâ eylemesi, ber-vech-i zann-ı gālib cevâz-dâde-i 'ukalâ olmayup, vâkı'â çend rûz murûrunda müşârun ileyh Süleymân Paşa tarafından Âsitâne-i sa'âdet'e hakīkat-i hâli mutazammın vâride olan tahrîrâtda, hakkında sû'-i zanndan neş'et eden hâlâtdan ibrâ'-i zimmet ve Devlet-i 'aliyye'nin bende-i direm-harîde ve müstağrak-ı lücce-i 'inâyeti olan kerem-dîdelerinden iken, ma'âzallâhi Te'âlâ küfrân-ı ni'am olmak vehâmetini beyân ve mukaddemâ kendünün mansıbı olan Basra'dan **[Ü 139b]** nehzat ü hareketi kaht u galâ sebebi ile bi'z-zarûrî[1] iktizâ eyledüğüni tahrîr u i'lân edüp: "İrâde-i Devlet-i 'aliyye buyurılur ise bi'n-nefs 'atebe-i 'aliyyeye varup rû-mâl ve şifâhen i'lâm-ı hâl ederim" deyü tebri'e-i[2] zimmet-i töhmet ve gerden-dâde-i hibâle-i itâ'at olduğunu i'lâm ü istirhâm etmekle, istikşâf-ı hâl içün[3] husûs-ı mezbûra[4] ricâlden mu'temedün 'aleyh ve mevsûku'l-kelim Mübâşir ta'yîn ü irsâl olunmak lâ-büdd olduğundan, hâlâ Mîrâhûr-i Sânî Mustafa Bey evâmir-i 'aliyye ile 'acâleten sevk u tesyîr olundu[5].

Bu keyfiyyet-i garîbe ve[6] müdhişe, îrâs-i telâş ü hadşeye bâ'is hâlet iken, 'âkıbetü'l-emr ne vechile netîce-pezîr olduğu, vakit ve târîhiyle zîrde tahrîr olunmuşdur.

'Azl ü nasb-ı Defterdâr-ı Şıkk-ı Evvel

Birkaç seneden berü Defterdâr olup, beyne'r-ricâl memdûhu'l-etvâr ve hüsn-i hâl ve tahsîl-i mâl ile şöhret-şi'âr olan Behcet Mehmed Efendi hazretleri, işbu sene-i mübâreke şa'bânı evâhırında◊ ihrâcı mu'tâd olan kısteyn mevâcibinin tahsîl ü tekmîlinde bezl-i nakdîne-i ihtimâm ve sinîn-i sâbıkadan çend rûz mukaddem ihrâc ve tevzî'inde dahi sa'y-i mâ-lâ-kelâm edüp, itmâm-ı hıdemât ile mazhar-ı iltifât olmak melhûz iken, şehr-i ramazânın dördüncü gününde◊◊ 'azl-i nâgeh-zuhûra mübtelâ olduğundan mâ'adâ, ba'zı cünha-i[7] taksîrât isnâdıyla berây-ı te'dîb diyâr-ı âhara nefy ü tagrîb hâletleri hakkında

1 bi'z-zarûrî Ü : bi'z-zarûre M
2 tebri'e-i Ü : berâ'et-i M
3 hâl içün Ü : — M
4 mezbûra Ü : mezbûr içün M
5 ve irsâl ….. olundu M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü
6 ve Ü : — M
◊ 21-29 Şa'bân 1162 = 6-14 Ağustos 1749 Perşembe.
◊◊ 4 Ramazân 1162 = 18 Ağustos 1749 Pazartesi.
7 cünha-i Ü : — M

rû-nümâ oldu. Ba‘de-hâzâ Muhâsebe-i Evvel Kalemi küttâbının erbâb-ı istîhâl-i bâ-ikbâl ve emekdâr-ı şöhret-şi‘ârlarından Defterdâr-ı esbak merhûm el-Hâc İbrâhîm Efendi'nin yeğeni olup, umûr-i mâliyye ve şu’ûn-i kalemiyyede tefennün ile kesb-i te‘ayyün etmiş, hâlâ Zimmet Halîfesi olan Memiş Efendi'nin eşkâl-i isti‘dâdı, pes-perde-i hafâdan âşikâr ve i‘tidâl-i ahvâl ü girdârı, nigâşte-i tâk-ı iştihâr olarak **[Ü 140a]** yevm-i mezbûrda Defterdârlık husûsıyçün Paşa-kapusu'na ihzâr olunup, huzûr-i Âsafî'ye duhûlünde: “Şıkk-ı Evvel Defterdârlığı'nı şevketlü Pâdişâhımız size ‘inâyet buyurdılar” deyü ilbâs-i hıl‘at olundu. Ber-vech-i muharrer keyfiyyet-i mezkûre gûyyâ bedâheten zuhûrundan nâşî, mûmâ ileyh destâr-ı ‘âdî ve esvâb-ı ihtişâmdan ‘ârî bulunmalarıyla[1], derhâl kâtibî destâr ve sâ’ir edevât-ı ihtişâm-ı Defterdârî ihzâr olunup, ahvâl-i tekallübât-ı rûzgâra sûretâ hayrân ve ta‘accüb-künân olarak mesrûr u handân, takım ile Defterdâr-kapusu'na ‘atf-ı ‘inân-ı ‘azîmet ve medâr-ı umûr olan hıdemâta ber-vech-i me’mûr mübâderet eylediler.

Bu bâbda selefi mûmâ ileyhin hakkında derkâr olan bevâ‘is-i hafiyyeden kat‘-ı nazar mûcib-i ‘azli olacak sebeb-i zâhir bir yüzden ma‘lûm ü mütebâdir **[M 207b]** olmayup, ancak elsine-i nâsda dâ’ir olduğu üzere, sâkin oldukları peder-mânde hâne-i köhne-binânın tecdîd ü ta‘mîri bi'z-zarûrî[2] iktizâ ve havâşî ve etbâ‘iyle[3] güncâyiş-pezîr olacak[4] rütbede bundan mukaddemce binâ edüp, akrân u emsâl ve ol rütbede olan kibâr-ı ricâl hânelerine mukāyese ile teb‘îd ü teksîr ve hadden efzûn isrâf u tebzîr vâdîlerinden dûr iken ve hâl bu ki İstanbul'da ehl-i sûkdan ba‘zı agniyâ, belki ehl-i zimmet re‘âyâ makūleleri yetmiş seksan[5] kîse mesârıf ile ihdâs eyledikleri mükellef hâne ve sâhil-hânelerin ta‘dâdı nâ-kābil, bir ferdden itâle-i lisân olunmak değil[6], şâyân-ı nazra-i i‘tibâr olunmaz iken, garîbdir ki mûmâ ileyhin **[Ü 140b]** lüzûmu mertebe kifâyet mikdârı ve[7] tekellüfden ‘ârî yapduğı hâne, nazar-gâh-ı hüssâd-ı zemâne olmadan nâşî, bu takrîb ile icrây-ı agrâz zımnında dahl ü i‘tirâzları rû-nümâ ve: “Ber-vech-i bâlâ emr-i zarûriyyâtdan olan mesârıf-ı binâya dürlü dürlü askīlar asup vesîle-i fasl u gıybet ve mâl-ı mîrîyi izâ‘ata cesâretdir” deyü kadh u mezemmet ederek, **beyt**[8]:

Çûn hasûdân dîde-i şerm ü hayâ ber-hem nehend
Töhmet-âlûdegî ber-dâmen, Meryem nehend[*]

---

1 bulunmalarıyla Ü : olmalarıyla M
2 bi'z-zarûrî Ü : bi'z-zarûre M
3 etbâ‘iyle Ü : etbâ‘ı ile M
4 olacak Ü : olacağı M
5 seksan Ü : — M
6 değil Ü : + belki M
7 ve Ü : — M
8 **beyt** Ü : — M

* چون حسودان دیده شرم و حیا برهم نهند * تهمت آلوده کی بر دامن مریم نهند = Hasetçiler hayâ ve utanmaya gözlerini kapadılar. Kirlilik suçlamasını Meryem'in eteğine koydular” anlamına

mefhûmu üzere kīl ü kāl-i bî-me'âlleri giderek resîde-i sâmi'a-i 'âlem-i bâlâ olmak hâletleri hüveydâ olmağla, *"Men yesma' yehal*"* meselinin me'âli karîne-i hâli olup, hecme-i zann-ı gālib mûmâ ileyhin ârâyiş-i bâlây-ı zâtı[1] olan elbise-i sıdk u emâneti sâlib olmağla, 'azl ü teb'îd ve Siroz'da varup ikāmet eylemek bâbında bâ-fermân-ı 'âlî tenbîh ü te'kîd olundu. Eğerçi iktizây-ı vakt ü hâl üzere mûmâ ileyhin hakkında şîve-i rûzgâr bu gûne zuhûr ve lâkin çend mâha murûrunda tekrâr 'inâyet-i 'aliyye şeref-sudûr ve İstanbul'a gelüp, mansıb-ı âhar ile manzûr u mesrûr oldukları zîrde mastûrdur.

Vürûd-i ba'zı havâdis-i Hicâziyye der-Âsitâne-i 'aliyye

Hâlâ Emîr-i Mekke-i mükerreme Şerîf Mes'ûd bin Sa'd *dâme sa'dühû*** hazretlerinden Âsitâne-i sa'âdet'e vâride olan tahrîrâtlarında Mekke-i mükerreme *şerrefehallâhu Te'âla ilâ yevmi'l-âhıre**** havâlîsinde vâki' Necid karyelerinden 'Uyeyne ta'bîr olunur karye ehâlîsinden Muhammed bin 'Abdulvehhâb nâm bir mülhid, cihât-ı şarkīden zuhûr ve ol havâlî ehâlîsini[2] mezâhib-i erba'aya muhâlif ictihâdât-ı bâtıla ile semt-i dalâlete sevk u tergībe sa'y-i mevfûr edüp, karye-i mezbûre ehâlîsinin kendüye ittibâ'ları, mevsim-i hacda Şerîf-i müşârun ileyh hazretlerinin mesmû'u olduğundan mâ'adâ, 'ulemây-ı cihât-ı şarkıyye, müfsid-i mezbûrun 'akāyid-i fâsidesini tahrîr etmeleriyle **[Ü 141a]** dâll ve mudıll olan merkūmun hakkında şer'an ne lâzım geldiği, 'ulemâ'-i Mekke-i mükerreme'den istiftâ olundukda, şakī-yi mezkûrun zecren âyîn-i bâtılasından ihrâcı ve şerî'at-i mutahhereye sevk u idrâcı lâzım ve akvâl-i fâsidesinde ısrâr eder ise üzerine hurûc ve kıtâli vâcib ve mütehattem olduğun iftâ eylediklerine binâ'en, girîve-i ilhâddan terhîb ve şâh-râh-ı hidâyete tergībini hâvî Şerîf-i müşârun ileyh hazretleri taraflarından mesfûra kağıd tahrîr u tesyîr ve cevâbı vürûdu te'hîr olunduğun[3] ve şakī-yi mezbûra teba'iyyet eden eşhâsdan mevsim-i hacda altmış nefer kimesneler i'tirâflarına binâ'en ahz u habs ve tenkîl olundukların Der-sa'âdet'e i'lâm etmeleriyle: "Bu makūle hılâf-ı şer'-i şerîf vaz' u harekete cesâret ve 'ibâdullâhı tarîk-ı dalâlete sevk u delâlet eden erbâb-ı mekr u dalâlin ber-muktezây-ı şer'-i şerîf red' u men' ve iktizâsına göre kal' u kam' ve istîsâllerinde te'hîr u terâhî câyiz

---

gelen Farsça bu beyit için bk. Sâ'ib-i Tebrîzî, *Dîvân-ı Eş'ar, Gazeliyyât,* nr.2417.

* من يسمع يخل = İnsanlarla ilgili olumsuz haberleri işiten, kalbinde onlara karşı tiksinti duyar" anlamına gelen Arapça atasözlerindendir; bk. el-Meydânî, *Mecma'u'l-Emsâl,* II, 300.

1 zâtı Ü : fâtı M

** دام سعده = Onun mutluluğu devam etsin" anlamına gelen Arapça duâdır.

*** شرفها الله تعالى الى يوم الاخره = Yüce Allah onu kıyâmet gününe kadar şereflendirsin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 ehâlîsini Ü : ehâlîsi M

3 olunduğun Ü : olduğun M

olmamağla, müfsid-i merkūmun ve etbâ‘ının muktezây-ı[1] şer‘-i mutahher üzere zecr u tehdîd ve gûşmâl ve semt-i salâha imâle ve ircâ‘larına sa‘y-i bî-hemâl olunup, akvâl-i fâside ve i‘tikādât-ı bâtıla ve kâsidelerinde ısrâr u istimrârları zâhir olur ise ber-muktezây-ı şer‘-i kavîm lâzım gelanı tenfiz ü icrâya sa‘y-i ikdâm ile havme-i İslâm'ı hâr-ı eşrâr-ı dalâlet-âsârdan tathîre bezl-i cehd-i[2] **[M 208a]** mâ-lâ-kelâm eyleyesiz” deyü Şerîf-i müşârun ileyhe ve Mekke-i mükerreme Kadısı'na hıtâben mufassal ve meşrûh emr-i şerîf, evâsıt-ı mâh-ı merkūmda◊ ısdâr u irsâl ve hâlâ Habeş Eyâleti ve Mekke-i mükerreme Şeyhu'l-Haremliği inzımâmiyle Cidde-i ma‘mûre Sancağı mutasarrıfı olan Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü el-Hâc ‘Osmân Paşa hazretlerine dahi Şerîf-i müşârun ileyh hazretleriyle **[Ü 141b]** her hâlde hüsn-i zindegânî üzere ülfet ü ünsiyyete sarf-ı nakdîne-i himmet ve ru’yet ü temşiyeti mühimm olan umûr-i memleket ve nizâm-ı refâh-ı hâl-i ra‘iyyet ve sâ’ir fermân olunan hıdemât-ı dîn ü devletde ittihâd-ı re’y (رای) ü müşâveret[3] ile bezl-i makderet eylemelerini hâvî ve hasretü'l-vüzerâ olan Cidde-i ma‘mûre'nin bu sene-i mübârekede Vezîr-i müşârun ileyhe ibkā ve mukarrer buyurulduğunu muhtevî iktizâ eden evâmir-i ‘âlî-şân taraflarına îsâl olundu.

Ve bu hılâlde Kāhire-i Mısır'dan mu‘tâdü'l-irsâl olan gılâl-i Haremeyn-i şerîfeyn, akvât-i ehâlî-i beldeteyn-i muhteremeyn olmağla: “Vakt ü zemâniyle cem‘ u tahsîl ve pâk ve nazîf olmak üzere temâmen ve kâmilen sefâyine tahmîl ve mahallerine irsâl ü îsâlde kemâl-i ihtimâm ve dikkat ve zerre kadar hılâfına rızâ göstermekden ziyâde tevakkī ve mücânebet eyleyesin” deyü hâlâ Mısır Vâlîsi Sadr-ı esbak Vezîr-i zî-şân sa‘âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerine hatt-ı hümâyûn-i celâlet-makrûn ile mu‘anven mü’ekked[4] ve müşedded evâmir-i ‘aliyyeler mukdim Mübâşir ile irsâl buyuruldu.

Hakk budur ki, kutb-i dil-âgâh cenâb-ı Pâdişâh-ı İslâm-penâh *eyyede-hullâhu Te‘âlâ ve ebkāhu** hazretlerinin ‘âmme-i ‘âlemiyâna şâmil olan ‘inâyât-ı Mülûkâne ve hâssaten ehâlî-i Haremeyn-i şerîfeyne bî-dirîğ buyurılan eltâf-ı Hıdîvâne'leri mesmû‘ u meşhûd-i cihâniyân oldukça, du‘ây-ı icâbet-ârâları elsine-pîrây-ı pîr u bernâ olmadan hâlî değildir.

Hakk Sübhânehû ve Te‘âlâ her hâlde mukārenet-i tevfîk-ı Samedânî'si ile zahîr u dest-gîrleri olup, bed-hâh-ı dîn ü devletlerin kahr u tedmîr eyleye[5], âmîn.

---

1 muktezây-ı M : muktezâ Ü
2 cehd-i Ü : + cehd-i M
◊ 11-20 Ramazân 1162 = 25 Ağustos - 3 Eylül 1749. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**ramazân**” yazısı vardır.
3 müşâveret Ü : meşveret M
4 mü’ekked Ü : müvekked M
* ایده الله و ابقاه = Allah onu desteklesin ve kalıcı kılsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
5 eyleye Ü : ede M

‘Azl ü nasb-ı Voyvoda-i Boğdân

Hâlâ Boğdân Voyvodası olan İskerlet-oğlu Kostantîn Voyvoda, bundan akdem müddet-i medîde **[Ü 142a]** Eflâk Voyvodalığı'nda istikrâr bulup, ‘azlini me’mûl etmez iken, yine İskerlet-oğulları'ndan ol vakitde Boğdân Voyvodası olan Ligor Voyvoda, altmış bir senesi evâyilinde◊ berây-ı iktizâ Eflâk'a ve mezbûr Kostantîn, Boğdân'a Voyvoda nasb olunmağla, bu gûne mübâdeleden mezbûr Kostantîn gûyyâ mağbûn u mahzûn ve etvâr u harekâtında ‘acz ü rehâvet rû-nümûn olup, Memleket-i Boğdân'dan evâmir-i ‘aliyye ile temşiyeti matlûb olan umûrda tehâvün ü taksîr ve me’mûlünün hılâfı zuhûrundan munkabız ve dil-gîr olmağla, tehâcüm-i sevdây-ı müsâbakat ve tezâhüm-i hafakān-ı sekāmetden hâsıl olan pîç ü tâb gitdikçe cism-i memlekete bâ‘is-i za‘f u ıztırâb olup, bu gûne istîlây-ı ‘illet-i züheyr, sürmekle tedbîr olunmadan gayri ‘ilâc-pezîr olmayacağı rû-nümâ ve mâh-ı merkūmun evâyilinde◊◊ ‘azl ü teb‘îd ile müdâvâ ve Bozca-ada'ya nefy ü iclâ olunmak bâbında sâdır olan emr-i şerîf-i ‘âlî-şân ile Dergâh-ı mu‘allâ kapucu-başılarından İskemleci Mustafa Ağa, Mübâşir ta‘yîn ü irsâl ve Voyvoda-i mesfûru Boğdân'dan kaldırup, Gelibolu'ya ve andan cezîre-i merkūmeye îsâl eyledi.

Ve ber-vech-i muharrer münhall olan Voyvodalık, bundan akdem otuz kırk sene zarfında kerreten ba‘de-merretin Boğdân'a ve birkaç def‘a Eflâk'a Voyvoda olup, vâki‘ olan esfâr-ı hümâyûnda hıdemâtı sebkat ve muhârebe-i a‘dâda izhâr-ı sadâkat ile mücerrebü'l-ahvâl[1] ve hıdmet ü ‘ubûdiyyetde bî-hemâl[2] olan Koca Mihal Voyvoda'nın oğlu Kostantîn, bulûğ-i sinn-i liyâkat ve babasından mevrûs sıdk u istikāmeti muktezâsınca nâsıye-i hâlinden himâyet-i ra‘iyyet ve zabt-ı memleket ile temşiyet-i umûra bezl-i kudret eylemesi me’mûl olmağla, tertîb olunan Dîvân-ı hümâyûn'da Boğdân Voyvodalığı'na mu‘tâd üzere kuka ve hıl‘at iksâ ve tuğ ve ‘alem ihsâniyle kâm-revâ buyurılup, **[M 208b]** kā‘ide-i kadîme üzere ma‘iyyetine me’mûr olan hademe-i Dîvân ile Memleket-i Boğdân'a sevk u isrâ ve makarr-ı hükûmetine takrîr u îvâ olundu*. **[Ü 142b]**

Tevcîh-i Rûznamçe-i Evvel be-Muhâsib-i Haremeyn-i sâbık ‘Ali Efendi

Hâlâ Rûznâmçe-i Evvel olan sâbıkā[3] Re’îsülküttâb el-Hâc Mustafa Efendi cenâblarının bi-emr-i Hudâ bir müddetden berü vücûduna ‘ilel ü eskām

◊ 1 Muharrem 1161 = 2 Ocak 1748 Salı.

◊◊ 1-10 Ramazân 1162 = 15-24 Ağustos 1749. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**ramazân**” yazısı vardır.

1 ahvâl Ü : etvâr M

2 bî-hemâl Ü : bî-ihmâl M

* 1162 Ramazân'ında Boğdan Voyvodası Konstantin Maurocordato azledilmiş, yerine Michael Rakoviza'nın oğlu Constantin Rakoviza getirilmiştir; bk. meselâ Hammer, *Geschichte des Osmanischen Reiches,* VIII,130.

3 sâbıkā Ü : sâbık M

istîlâ ve za‘f-ı kuvâya ibtilâ ile tedbîr-i[1] müdâvâ kaydında olup, kalem-i mezbûrun umûr-i mehâmmı te’hîr u ta‘tîl iktizâ etmekle, bundan akdem Haremeyn Muhâsebeciliği'nden infisâl ile yirmi gün mukaddem giriftâr-ı kayd-ı melâl olan Yazıcı-yı sâbık ‘Ali Efendi'nin def‘-i infi‘âli kasdıyla mâh-ı merkūmun on üçüncü gününde◊ Rûznâmçe-i Evvel tevcîhi ile terfîh ü tebcîl ve haml-i sakīl olan[2] idâre-i umûr-i mansıb zımnen mûmâ ileyh Mustafa Efendi üzerinden def‘ u tenzîl buyuruldu.

İrtihâl-i Re’îsülküttâb-ı sâbık el-Hâc Mustafa Efendi

Mûmâ ileyh Mustafa Efendi fi'l-asl Belde-i Kastamonî kurbünde vâki‘ Göl nâm karyede bin yüz târîhi zarfında◊◊ a‘yân-ı belde-i mezkûreden Mehmed Ağa nâm kimesnenin sulbünden ârâyiş-i mehd-i vücûd olup, zemân-ı sabâvetinde pederi merhûm olmağla, sâ’ik-ı takdîr kendüyi İstanbul'da Mahmûd-paşa kurbünde sâkin ‘ammîsi Telhîsî ‘Abdullah Ağa'nın hacr-i terbiyesine sevk u îsâl eyleyüp, bir müddet merkūmun yanında imrâr-ı[3] eyyâm ü leyâl ve imkânı mertebe mukaddimât-ı me‘ârif ve ‘ulûmu kılâde-i ceyyid-i şân ü hâl ederek yine Mahmûd-paşa'da Tavukcu-başı ‘Ali Ağa'ya dâmâd ve bu vechile izhâr-ı kābiliyyet ü isti‘dâd ve bi'l-iktizâ yüz otuz târîhinde◊◊◊ ‘Ali Ağa yerine gerçi Tavukcu-başı olmuşidi. Emmâ husûs-ı mezbûr ile tekayyüd etmeyüp, ekser evkātı ashâb-ı fezâyil ü ‘irfân ile ülfet ü ihtilâta masrûf ve eşbâh ve emsâli miyânında zekâvet ü dirâyetle ma‘rûf olmağın, **[Ü 143a]** bin[4] yüz kırk üç senesi muharreminde◊4 Baş-mukāta‘a Hâceliği ile dâhil-i dâ’ire-i ketebe-i Dîvân-ı ‘avâlî-nişân ve sene-i mezbûre rebî‘ulevveli evâ’ilinde cülûs-i hümâyûn-i cenâb-ı Sultân Mahmûd Hân, şeref-efzây-ı zemîn ü zemân olduğu evân-ı meymenet-iktirânda◊5 zümre-i erbâb-ı ‘irfâna i‘tibâr nümâyân olduğundan, sâhib-i terceme-i mûmâ ileyh ‘ilm ü ma‘rifetde emsâli nâdir, vücûhla idâre-i kelâma kādir, âdâb-ı meclis ü muhâverede ceriyy ü mâhir idüği zâhir olduğuna binâ’en, sene-i mezbûre cumâdelûlâsında◊6 Nemçe tarafına ihbâr-ı cülûs-i meymenet-me’nûs içün emr-i Sefâret'e me’mûriyyet ile tahsîl-i nâm u şân eyleyüp, temâm rızây-ı Devlet-i ‘aliyye üzere itmâm-ı hıdmetle ‘avdetden

1 tedbîr-i Ü : tedbîr ve M
◊ 13 Ramazân 1162 = 27 Ağustos 1749 Çarşamba. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**ramazân**” yazısı vardır.
2 olan Ü : — M
◊◊ 1 Muharrem 1100 – 29 Zilhicce 1100 = 26 Ekim 1688 – 14 Ekim 1689.
3 imrâr-ı Ü : imrâr ve M
◊◊◊ 1 Muharrem 1130 = 5 Aralık 1717 Pazar.
4 bin Ü : — M
◊4 1 Muharrem 1143 = 17 Temmuz 1730 Pazartesi.
◊5 Sultân Mahmûd'un tahta cülûsu, 19 Rebî‘ulevvel 1143/2 Ekim 1730 Pazartesi günüdür; bk. Vak‘anüvis Subhî Mehmed Efendi, *age,* s.33.
◊6 1 Cumâdelûlâ 1143 = 12 Kasım 1730 Pazar.

sonra kırk dört senesi zilhiccesinde◊ Büyük Kal'a Tezkirecisi ve kırk beş senesi şevvâlinde◊◊ Piyâde Mukābelesi ve yine sene-i merkūme zilhiccesinde◊◊◊ bitarîkı'n-nakl Dîvân-ı hümâyûn Kalemi'nde Beylikci olup, mansıb-ı mezbûrun iktizâsı olan hıdmet-i izhâr-ı ma'rifet ve îfây-ı fenn-i kitâbet olmağla, *"Vâfeka Şennün Tabaka*"* mantûkunca icrây-ı hasâfet ü belâgat ederek kırk dokuz senesinde◊4 hudûs eden Moskov seferi takrîbi ile Re'îsülküttâb bulunan İsma'îl Efendi'ye mashûben Babadağı meştâsına me'mûr olmuşidi.

Sene-i mezbûre hılâlinde Nâdir Şâh tarafından Âsitâne-i 'aliyye'ye vürûd eden 'Acem elçileriyle mükâleme içün mûmâ ileyh Re'îsülküttâb İsma'îl Efendi ile İstanbul'a gelüp, fuhûl-i ricâl ile mükâlemeye me'mûr ve esnây-ı mezkûrda zuhûra gelan edîbâne takrîr u tahrîrinden mâhiyyet ü recâhati ma'lûm u manzûr-i[1] Şehinşâh-ı me'ârif-şu'ûr olmağın, mazhariyyet-i 'avâtıf-ı Husrevâne ve melhûzıyyet-i lihâza-i kâm-bahşây-ı Dâverâne'den nâşî, yine Babadağı'nda Ordu-yi zafer-pûya 'avdeti eyyâmında -ki yüz kırk dokuz senesi şa'bânı evânıdır◊5- bâ-emr-i hümâyûn İsma'îl Efendi yerine Re'îsülküttâb olup, anda dahi iktizây-ı vakt ü hâl ile sünuh u bürûz eden Rusya mükâlemeleri hıdmetiyle murahhasan **[Ü 143b]** Nimrava (نيمراوه = Niemirów) nâm mahalle 'âzim ü 'âmid ve elli senesi zarfında[2] **[M 209a]** Âsitâne'ye 'â'id olmuşidi. Elli bir senesinde Ada ve elli iki senesinde Belgırad fetihlerinde mevcûd** ve idâre-i umûr-i mühimmede sâhib-i vücûd olmağın, hıdemât-ı pesendîdesi rûnümûn ve şöhret-i kâmileye makrûn olmuşiken, elli üç senesi zilka'desinde Riyâset'den infisâl*** ve hasbe'l-me'mûriyye vilâyeti olan[3] Kastamoni'de

◊ 1 Zilhicce 1144 = 20 Ekim 1732.

◊◊ 1 Şevvâl 1145 = 17 Mart 1733 Salı.

◊◊◊ 1 Zilhicce 1145 = 15 Mayıs 1733 Cuma.

* وافق شن طبق = Şenn, Tabaka'ya uygun oldu (=Kap, kapağını buldu)" anlamına gelen Arapça bu cümle, birbirine uygun düşen kişiler için söylenen ve Türkçe'de "Tencere yuvarlandı kapağını buldu" diye ifâde edilen atasözlerindendir; bk. el-Meydânî, *Mecma'u'l-Emsâl,* II,359-360,379.

◊4 Moskov üzerine sefer için 23 Muharrem 1149/3 Haziran 1736'da Davudpaşa Sahrâsı'na tuğ ve çadırlar çıkarılmış, 6 Safer 1149/16 Haziran 1736 Cumartesi günü Edirne'ye hareket edilmiştir; bk. Vak'anüvis Subhî Mehmed Efendi, *age,* s.300.

1 manzûr-i Ü : manzûr ve M

◊5 1 Şa'bân 1149 = 5 Aralık 1736 Çarşamba.

2 zarfında Ü : + zarfında M

** Re'îsülküttâp Mustafa Efendi'nin İstanbul'a gelişi, ordunun Niemirów'dan hareket ederek İstanbul'a geliş tarihi olan 26 Şa'bân 1150/19 Aralık 1737 Perşembe günü olmalıdır; bk. meselâ Vak'anüvis Subhî Mehmed Efendi, *age,* s.419-427. Ada'nın fethi 28 Rebî'ulâhır 1151/15 Ağustos 1738 Cuma günü (Vak'anüvis Subhî Mehmed Efendi, *age,* s.470-478); Belgırad fethedilip Nemçe ile barış yapılması ve temessüklerin Nemçe Murahhası'na verilmesi ise 14 Cumâdelâhıre 1152/18 Eylül 1739 Cuma günü gözüküyor; bk. Vak'anüvis Subhî Mehmed Efendi, *age,* s.577.

*** Re'îsülküttâp Mustafa Efendi'nin Riyâset'ten azledilip doğum yeri olan Kastamonu'ya sürülmesi, 19 Zilka'de 1153/5 Şubat 1741 Pazartesi günüdür, fakat Subhî'de Pazar günü gözüküyor; bk. meselâ Vak'anüvis Subhî Mehmed Efendi, *age,* s.662-663.

3 olan M : — Ü

ikāmete teveccüh ü tirhâl eyleyüp, kırk seneden berü hasret-keş-i visâl olan ekārib ü hışânı ile altı yedi ay mikdârı müddetde icrây-ı levâzım-ı sılât-ı erhâm ve teskîn-i uvâm-ı şevk u garâm etdikden sonra, hacc-ı şerîfe me'zûniyyet ile meclây-ı mesârr u istibşâr ve elli dört senesi recebinde◊ İstanbul'a uğramaksızın Kızıladalar önünde Mısır kalyonuna süvâr ve hareket-i kāfile-i huccâca dek Mısır'da meks ü karâr ve ba'dehû berren cânib-i Haremeyn'e geşt ü güzâr ederek, iskāt-ı ferîza-i cenâb-ı Kirdgâr ile Şâm tarîkından Âsitâne-i sa'âdet'e rucû'a ibtidâr eyleyüp, bu nehc üzere elli beş senesi rebî'ulâhırı evâ'ilinde◊◊ İstanbul'a duhûl ve elli altı ramazânında◊◊◊ Defter Emâneti'ne mevsûl ve elli yedi senesi rebî'ulevveli evâsıtında◊4 sâniyen Râgıb Mehmed Efendi yerine Riyâset'e menkūliyyet ile nâ'il-i me'mûl olmuşidi. Üç bucuk sene kadar Riyâset'de müstemirr oldukdan sonra, altmış senesi zilka'desinde◊5 ma'zûl ve bu def'a Edirne'de ikāmete me'mûr olup, iki üç ay meksinden sonra İstanbul'a kufûle me'zûn ve altmış bir senesi şevvâlinde◊6 Rûznâmçe-i Evvel ile memnûn kılınmışidi[1].

Bu mansıbda *"Li-külli ecelin kitâb*"* fehvâsınca rûznâmçe-i 'ömrü matviyyü'l-elkāb olmağla, dört beş ay 'illet-i mizâc zımnında altmış iki senesi ramazânının on sekizinci günü◊7 Boğaz-içi'nde Kayalar nâm mahalde vâki' yalısında merhûm olup, **[Ü 144a]** kendi ihtiyârı ve vasıyyeti üzere hazret-i Ebî Eyyûb Ensârî *radiye 'anhu'l-Bârî*** türbe-i şerîfelerinin Bostân İskelesi tarafında olan kapunun cânib-i yesârında medfûn olmuşdur.

Mûmâ ileyh merbû'u'l-kāme, vefîru'l-mehâsin, ekser fünûnda husûsan 'ulûm-i edeb ve muhâzarada kesîru'l-ıttılâ', 'aliyyü'l-ka'b ve medîdü'l-ba', kuvve-i hâfıza ve talâkat-ı nâtıkada bî-'adîl zât-ı cemîl olmağın, bir rütbede lezîzü'l-musâhabe ve melîhu'l-icâbe idi ki, fusahây-ı enâm ve fuzalây-ı fihâmdan mecmû' u mun'akıd olan mecâlis-i 'azîme ashâbını îrâd-ı letâ'if[2] ü me'ârifle dem-beste vü ifhâm ve 'alâ vechi'l-insâf iskât ü ilzâm ederdi. Hezel ve fuhş ve muharremât makūlesinden mücânib ve vekār u sekîne ile memzûc,

---

◊ 1 Receb 1154 = 12 Eylül 1741 Salı.

◊◊ 1-10 Rebî'ulâhır 1155 = 5-14 Haziran 1742.

◊◊◊ 1 Ramazân 1156 = 19 Ekim 1743 Cumartesi.

◊4 11-20 Rebî'ulevvel 1157 = 24 Nisan - 3 Mayıs 1744.

◊5 1 Zilka'de 1160 = 4 Kasım 1747 Cumartesi.

◊6 1 Şevvâl 1161 = 24 Eylül 1748 Salı.

1 kılınmışidi Ü : olmuşidi M

* لكل اجل كتاب = Her müddetin (yazıldığı) bir kitap vardır" anlamına gelen bu cümle, Kur'ân, er-Ra'd, 13/38. âyetin son kısmıdır.

◊7 18 Ramazân 1162 = 1 Eylül 1749 Pazartesi. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak "**ramazân**" yazısı vardır.

** رضى عنه البارى = Allah ondan razı olsun" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 letâ'if-i Ü : letâyif-i M

tevâzu‘ u telattufa mâ’il ve râgıb ve evrâd ü[1] ezkâra müdâvim, salavât-ı[2] mefrûzayı cemâ‘atle edâya kā’im, hâzırcevâblıkda ‘adîmü'l-misâl, âbiyyü'n-nefs ve kerîmü'l-hısâl idi.

Elsine-i selâsede nazm u nesre bilâ-külfetin sâhib-i miknet olup, ekseriyyâ ‘ulemây-ı ‘Arab'la ülfet ü sohbete mugrem ve mükâleme ve muhâvereleri ‘Arabiyye ile olmak mültezem olmağın, bülegāy-ı ‘Arab hüsn-i tekellüm ve cezâlet-i edâsından mebhût ü hayrân ve “Hâzâ suhbânu'r-Rûm ve Kudâmetü'z-zemân*” deyü istihsân ederler idi.

Âsâr-ı hayriyyeden Belgırad-ı dâru'l-cihâdda câmi‘ ve medrese ve Kastamoni'de ve mârru'z-zikr Göl nâm karyede ve Kırvâc** nâm karyede ve Karaman'da müte‘addid mesâcid ve mekteb ve medrese ve kütüb-hâne binâ etdirüp, İstanbul'da dahi mekteb ve çeşme ve müte‘addid dersiyye ve cihât-ı hayriyye ve Haremeyn-i şerîfeyn kuttânına surre-i câriye tertîb eylemişdir. Hakk budur ki, emsâli beyninde müşârun bi'l-benân, nâdire-i ‘asr u evân olması, şehâdet-kerde-i erbâb-ı tecribe vü rüchândır; *tecâvezallâhu ‘an seyyi’âtihî ve eskenehû buhbûhate cennâtihî****.

İrtihâline söylenan tevârîhdendir. **[Ü 144b]** Ezkiyây-ı dehrden hazret-i[3] Şeyh ‘Abdülkādir Geylânî evlâdından ‘Abdurrahman Efendi'nin âsâr-ı kalem-i belâgat-rakamından, **târîh**:

Re’îsün tenâhe'l-medhu fî cenb-i fazlihî

Fe-lakkıbhu ferde'd-dehri fe-huve hariyyü

‘Aleyhi selâmun me's-selâmü tazammenet

Li-târîh-i beytin halledethu vuhiyyu

---

1 ü Ü : — M

2 salavât-ı Ü : salât-ı M

* هذا صحبان الروم و قدامة الزمان = Bu Rum'un dostu ve zamanın Kudâme'sidir” anlamına gelen Arapça bir ifâdedir. Burada kastedilen İbn Kudâme, Hanbelî fakîhi ve usûlcüsü Muvaffakuddîn İbn Kudâme olmalıdır, bk. meselâ Ferhat Koca, “İbn Kudâme”, *DİA,* İstanbul 1999, XX,139-142.

** Metnimizin burasında ve biraz yukarıda söz konusu edilen Göl, Kastamonu Vilâyeti'nin merkez kazâsının köylerinden biri olan Göl olmalıdır; bk. meselâ *Son Teşkîlat-ı Mülkiyyede Köylerimizin Adları,* Ankara 1928, s.782; metnimizde Kırvâc (قرواج) okunacak şekilde yazılmış olan yer ise, gerçekten Kastamonu'nun Devrekânî Nâhiyesi'ne bağlı bir köydür (bk. meselâ *Son Teşkîlat-ı Mülkiyyede Köylerimizin Adları*, s.782). Tabi bu durumda bu köyün ismini *‘İzzî Târîhi*'nden alarak Ferwadsch şeklinde kaydeden Hammer hatâ yapmış olmaktadır; bk. Hammer, *Geschichte des Osmanischen Reiches,* VIII,121.

*** تجاوز الله عن سيئاته و اسكنه بحبوحة جناته = Allah onun günâhlarını affetsin ve onu cennetin orta yerine yerleştirsin (=Mekânını cennet eylesin)” anlamına gelen bu cümleler, Arapça bir duâdır.

3 hazret-i Ü : — M

Bi-cûd-i İlâhi'l-kevni menzili Mustafa
er-Re'îsi mekânun fi'l-cinâni 'aliyyun[*] ***sene 1162***[1]
(الرئيس مكان فى الجنان على)

Şu'arây-ı **[M 209b]** 'asrdan Rahmî Efendi'nin [inşâd etdiği] **târîh**:

Yâ Rabb Re'îs-i fülk-i deryâyı rahmet eyle
Küttâba iki def'a etmiş idi Riyâset
Fazl u edebde mutlak mümkin değildi el-hakk
Etmek gubârını şakk, ehl-i dil-i belâgat
Târîh-i fevti Rahmî nakş-ı zamîrim oldu
Göçdü Re'îs-i sâbık ola mukīm-i cennet[**] **sene 162**[2]
(كوچدى رئيس سابق اوله مقيم جنت)

İhsân-ı Vezâret be-Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî es-Seyyid 'Abdî Ağa

Müşârun ileyh hazretleri sulehâdan es-Seyyid Halîl Efendi'nin necl-i muhteremi olup, evâ'il-i hâlinde Kıbleli-zâde merhûm Mehmed Bey'in hüsn-i terbiye vü ihtimâmı ve zâtlarında olan rüşd ü sedâd ve isti'dâd-ı mâder-zâdları inzımâmiyle niçe hıdemât-ı 'aliyyede istihdâm olunarak, tahsîl-i dest-mâye-i nîk-nâm ile müşârun bi'l-benân ve vâki' olan esfâr-ı hümâyûnda umûr-i müşkileden inşây-ı cisr ve istihsâl-i zehâyir ve Ordu-yi hümâyûn'a dâ'ir der-'uhde-i me'mûriyyeti olan hıdemât-ı sâ'irede bezl-i tâb ü tüvân eylediği, müsellem-i emsâl ü akrân olduğundan, bundan akdem Arpa Emâneti ve Dîvan-ı hümâyûn'da iki def'ada müddet-i vâfire Çavuş-başılık mansıb-ı

---

* رئيس تناهى المدح فى جنب فضله * فلقبه فرد الدهر فهو حرى * عليه سلام ما السلام تضمنت * لتاريخ بيت خلدته وحى * بجود اله الكون منزل مصذفى * الرئيس مكان فى الجنان على = O öyle bir Reîsülküttâb'tır ki, onun fazîletinin yanında övgü yetersiz kalır. Onu çağın biricik kişisi olarak vasıflandırsan, bu ona yakışır. Sözlerinin kendisini ebedîleştirdiği beytin târîhini ihtivâ eden selâm onun üzerine olsun. Kâinâtın İlâhı'nın lütfuyla, Re'îsülküttâp Mustafa'nın makamı, cennette yüksek bir yerdedir" anlamına gelen ve Re'îsülküttâp Mustafa Efendi'nin vefâtına Abdurrahman Efendi'nin söylediği Arapça bir şiirdir.

1 **sene 1162** Ü : — M

** Muhtemelen burada yazılanlarla ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.440'ın sağ kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: "Bu satır temâm oldukda Şeyhulislâm olan Çelebi-zâde 'Âsım İsma'îl Efendi hazretleri cenâb-ı Gā'iyât'a (Gā'ibât'a?) teşrîf eyledikleri, Kum-kapu Nişancısı kurbünde Berber Süleymân Çelebi merhûmun dükkânında haber verdiler; *rahmetullâhi 'aleyh;* **fî 23 Cemaziyelâhır sene 1173** [=11 Şubat 1760 Pazartesi]. Yerine Veliyyüddîn Efendi Şeyhulislâm olmuşdur".

2 **sene 162** Ü : — M

celîlesiyle güzâriş-pezîr olan hıdemât ü harekâtı memdûh u mu‘teber ve vücûh ile şâyeste-i hüsn-i nazar olmak hasebiyle, mukaddemâ Sadâret-i ‘uzmâ Kethudâlığı ile kâm-revâ ve ba‘dehû berây-ı iktizâ Dergâh-ı mu‘allâ Cebeci-başılığı ile kâr-fermâ olup, tebeddülât-ı eyyâm ile tekrâr makām-ı Kethudâyî'ye ıs‘âd ve şeref-i kudûmüyle hademe-i Devlet-i ‘aliyye mesrûr u dil-şâd olmalarıyla, hüsn-i senâları elsine-pîrâ ve vâkı‘â müşârun ileyhin yirmi otuz sene zarfında müstahdem olduğu hıdemâtın küllîsinde[1] ahlâk-ı hasene ve etvâr-ı müstahsene ibrâziyle lisânen ve mâlen herkese ikrâm ü nüvâziş ve ricâl ile kemâl-i ülfet ü âmîziş ederek insân-ı kâmil ve îfây-ı merâsim-i âdemiy-yetde ser-defter-i emâsil olup ve'l-hâsıl harekât-ı makbûle-i fetânet-şümûlleri, şevk-engîz-i tabâyi‘-i fuhûl ve kat‘-ı merâtib ve derecât etdikce tevâzu‘ u sekenâtları hıred-fersâ-yı **[Ü 145a]**[2] erbâb-ı ‘ukūl olduğundan, taraf taraf senây-ı mahmedet-ârâları[3] velvele-gîr ve giderek zamîr-i safvet-semîr-i Sadâ-ret'e ‘illet-i rekābet şâ’ibesi te’sîr etmekle, dâ’ireden teb‘îde[4] zerî‘a-cûyâ olarak yine sûret-i hüsn-i senâların ıttırâ ile taraf-ı ‘âlem-i bâlâya ‘arz u inhâ ve çerâğ-efrûhte buyurulmak istid‘âsı hüveydâ olup;

Fetîl-i şem‘-i bahtım gerçi sultânım uyandırdı

Çerağ etdi beni emmâ ve lâkin yakdı yandırdı*

me’âli sûziş-nümây-ı lisân-ı hâli olarak, şehr-i şevvâlü'l-mükerremin üçüncü yevm-i isneynde◊ şeref-sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i ‘inâyet-makrûn mûcebince huzûr-i hazret-i[5] Âsafî'de hıl‘at-i semmûr-i Vezâret iksâ ve ber-vech-i arpalık Tırhala Sancağı ‘inâyetiyle kâm-revâ buyurılup, hadem ü haşem-i Sadrıa‘zamî ile sa‘âdet-hânesine[6] tesyîr u irsâl ve tûl ü dirâz mekslerine dahi ‘adem-i cevâz ile bir gün akdem hareketlerine isti‘câl buyuruldu. Müşârun ileyh hazretleri dahi izhâr-ı gayret ü hamiyyet ve çend rûz zarfında tekmîl-i edevât-ı dârât-ı Vezâret edüp, mâ-lâ-büdd olan nizâm ve mükemmel kapusu halkı ve ihtişâm-ı tâmm ile mansıbları tarafına[7] ‘atf-ı zimâm-ı rehvâr-ı merâm eylediler. Emmâ müşârun ileyh hazretlerinin Âsitâne-i sa‘âdet'den dûr olduklarına me’lûf-i ikrâmı olan ahbâb u asdıkāsında mahzûniyyet derkâr, belki kendü ile ülfeti olmayan bî-gânelerden dahi ancak senâların istimâ‘ ile meyl ü mahabbet

1 küllîsinde Ü : + ve M
2 fersâ-yı M : + [Sayfanın üst kenarında “**Tebyîz olunmuşdur**” yazısı vardır] Ü
3 ârâları Ü : edâları M
4 teb‘îde Ü : teb‘îdine M
* Metnimizdeki bu beyit, Fethî adlı bir şâire ait gözüküyor; bk. meselâ Recâ’î-zâde Ahmed Cevdet, *Zînetü'l-Mecâlis,* İstanbul 1258/1842, s.70.
◊ 3 Şevvâl 1162 = 16 Eylül 1749 Salı. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.
5 hazret-i Ü : — M
6 hânesine M : hâne Ü
7 mansıbları tarafına Ü : mansıblarına M

âşikâr olup, ‘âmme-i ‘âlem du‘ây-ı hayrlarına ibtidâr eyledikleri müşâhede olunmuşdur.

Vâkı‘â müşârun ileyhin bu gûne celb-i kulûb-i enâm ile memdûh-i hâss u ‘âmm olmaları, mücerred ahlâk-ı hasene ve etvâr-ı kerîmâne-i[1] müstahsene semeresi olmağla, tetebbu‘-i âsâr eden erbâb-ı iktidârı her hâlde tahsîl-i hısâl-i hamîdeye teşvîk u igrâ kasdıyla tevsen-i kalem-i çâpük-pâya bu gûne ruhsat-ı cevelân verildi.

Tefvîz-ı Kethudâyî-i cenâb-ı Sadr-ı ‘âlî be-mîr-i mükerrem Mehmed Emîn Efendi, Emîn-i Tersâne-i ‘âmire

Ber-vech-i muharrer-i bâlâ Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü es-Seyyid ‘Abdî Paşa hazretleri[2] **[M 210a]** câh-ı vâlâ-yı Kethudâyî'den rütbe-i ‘ulyây-ı Vezâret ile kâm-revâ oldukları rûz-i meymenet-endûzda, münhall olan makām-ı mezkûra Hâcegân-ı Dîvân-ı ‘âlî-şândan olup, niçe müddet Şehr Emâneti ve birkaç sene Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri Kitâbeti ile **[Ü 145b]** tahsîl-i rızây-ı hümâyûna bezl-i makdûr ve hâlâ Tersâne-i ‘âmire Emâneti'nde dahi hıdemât-ı bî-kusûru makbûl ü meşkûr olan Aşcı-zâde Vezîr Mehmed Paşa merhûmun hayru'l-halef mahdûm-i bâhiru'ş-şerefleri Mehmed Emîn Beyefendi hazretleri, müddet-i medîdeden berü ahvâli mücerreb ve ahlâkı mühezzeb, hasîb ü nesîb, fuhûl-i ezkiyâdan edîb ü lebîb zât-ı sadâkat-simât olduğu, ma‘lûm-i dirâyet-mevsûm-i Cihân-bânî olmağla, bâ-emr-i hümâyûn bi'l-isti‘dâd Kethudâlık makāmına ıs‘âd buyurılup, huzûr-i cenâb-ı Âsafî'de ilbâs-i ferâce-i semmûr ile tebcîl ü taltîf ve ol câh-ı vâlâyı yümn-i kudûmleriyle teşrîf buyurdılar.

Bu hılâlde mahlûl olan Tersâne-i ‘âmire[3] Emâneti, Hâcegân'dan Bozoklu Vezîr Mustafa Paşa-zâde Hüseyn Beyefendi'ye[4] tevcîh olunmuşiken, çend rûz murûrunda ‘adem-i idâre-i umûr ve isti‘fâsı zuhûr etmekle, yine Hâcegân'dan sâbıkā Ma‘den Emîni olup, Mâliyye'den ma‘zûl olan kâr-âzmâ ve istikāmet-pîrâ ‘Abdullah Efendi'ye* ‘inâyet ve ilbâs-i hıl‘at ile karîn-i iltifât ü behcet buyuruldu.

Âmeden-i hedâyâ ve üsârâ ez-Cezâyir ve Tûnus be-‘atebe-i ‘ulyâ

‘Atebe-i ‘aliyye-i hazret-i Cihân-dârî'ye Cezâyir-i Garb Ocağı'ndan tecdîd-i ‘ubûdiyyet ve temhîd-i merâsim-i rıkkıyyet zımnında el-Hâc ‘Osmân

1 kerîmâne-i Ü : — M
2 hazretleri Ü : + hazretleri M
3 -i ‘âmire Ü : — M
4 Beyefendi'ye Ü : Bey'e M

* Burada zikri geçen ‘Abdullah Efendi ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.442'nin sağ kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Mezbûr ‘Abdullah Efendi nazîf-endâm ve Kethudây-ı Sadr-ı ‘âlî ve tûğ-ı sânî ile Mar‘aş Vâlîsi olup, anda vefât eyledi; ziyâde keremini gördüm bu Fakîr”.

nâm âdemleri yediyle şehr-i şevvâlü'l-mükerremin evâsıtında◊ vürûd eden hedâyâlarıdır ki zikr olunur. Tersâne-i ‘âmire'de umûr-i Donanma-yı hümâyûn'da i‘mâle şâyeste İspanyol tâyifesinden[1] yüz re’s tüvânâ üsârây-ı Efrencî ve nazra-i iltifâta şâyân girân-behâ bir kıt‘a elmâs hâtem ve[2] zî-kıymet mücevher sâ‘at ve ol tarafın tuhafından olan mercân tesbîhler ve tavâşî hâdımlar ve sırmalı döşeme ve Cezâyir ihrâmları ve tüfeng ve pîştov ve gayret kuşağı ve musanna‘ palaskalar[3] ve kaplan postları ve hayyen arslan ve kaplan ve devekuşları ve kezâlik Tûnus Ocağı'ndan dahi bunun emsâli tuhaf eşyâ rikâb-ı hümâyûna ‘arz u ihdâ ve re’fetlü sâhib-i devlet ve sa‘âdetlü Dârussa‘â-deti'ş-şerîfe Ağası hazerâtına **[Ü 146a]** ve Kapudan Paşa ve Kethudâ Bey ve Silahdâr Ağa ve Hazînedâr[4] Ağa ve sâyir[5] ricâl-i Devlet-i ‘aliyye'ye berminvâl-i meşrûh[6] ol câniblerin makbûl ve mu‘teber olan tuhaf ve yâdigârından mercân tesbîh ve ihrâm ve tüfeng ve tavâşî hâdımlar misillü kati vâfir eşyâ ‘arz u ihdâ ve takrîb-i mezkûr ile kendülerinin zîr-i cenâh-ı Devlet-i ‘aliyye-i ebed-müddetde emn ü râhat ve dâ’ire-i itâ‘atde müsâberet ile izhâr-ı rıkkıyyete mübâderet eylediklerin îmâ ve ‘arz u inhâ etmeleriyle, bu gûne ibrâz-ı ‘ubûdiyyet zımnında ‘arz olunan hedâyâları kabûle karîn olduğundan, gelan âdemlerine hıla‘-ı fâhire iksâ ve zer surreler i‘tâ buyurulduğundan mâ‘adâ, matlûb gayr-i matlûb Tersâne-i ‘âmire'den âlât-ı sefâyin ve top ve sâ’ir edevât-ı harbiyyeden lâ-yu‘add ve lâ-yuhsâ eşyâ ‘inâyet ü ihsân buyurılup, ol gāzî ocakların ricâli ‘ale'l-‘umûm mazhar-ı iltifât-ı Pâdişâhâne olmalarıyla, gelan âdemleri mesrûren vilâyetlerine ircâ‘ olundular[7].

Tevcîh-i Kazâ’-i İstanbul

Hâlâ mesned-ârây-ı hükûmet-i İstanbul olan mevâlî-yi ‘izâmın fâzıl u me‘ârif-mendi[8] Celebi-zâde mevlânâ ‘Âsım İsma‘îl Efendi hazretlerinin müddet-i ma‘lûmeden ‘ibâret olan evkāt-ı ‘ismet-âyâtları, kemâl-i ‘iffet ü memdûhiyyet ile hüsn-i hıtâm bulmağla, kudemây-ı tarîkden olup, Burusa'dan ma‘zûl ve[9] Mekke-i mükerreme Pâyesi'yle müddet-i medîdeden berü müterakkıb-ı husûl-i me’mûl olan[10] zübde-i efâzıl Kara Bekir Efendi-zâde mevlânâ

◊ 11-20 Şevvâl 1162 = 24 Eylül - 3 Ekim 1749. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.

1 tâyifesinden Ü : tâ’ifesinden M
2 hâtem ve Ü : خاوتم M
3 palaskalar Ü : palaska M
4 Hazînedâr M : Hazîne Ü
5 sâyir Ü : sâ’ir M
6 meşrûh Ü : pîşîn M
7 olundular Ü : olundu M
8 u me‘ârif-mendi Ü : me‘ârifinden M
9 ve Ü : — M
10 olup ….. olan M : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek sonradan satırın üstüne yazılmışlardır] Ü

‘Osmân Efendi hazretleri, mâh-ı merkūmun on sekizinci gününde◊ bâ-hatt-ı hümâyûn İstanbul Kazâsı tevcîhi ile terfîh buyurılup, ber-vech-i mu‘tâd huzûr-i Âsafî'de ilbâs-i ferve-i semmûr ile mesrûr u dil-şâd **[M 210b]** buyuruldu.

İbkāy-ı eyâlât be-vüzerây-ı ‘izâm

Mâh-ı merkūmun on sekizinci gününde◊◊ Rakka Eyâleti, ber-vech-i mâlikâne Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Pîr Mustafa Paşa hazretlerine ve Diyârbekir Eyâleti, Vezîr-i zî-şân sa‘âdetlü Yahyâ Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Mûsul sâbıkā Yeniçeri Ağası Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü[1] Kürd İbrâhîm Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Mar‘aş, Vezîr-i mükerrem Köse ‘Ali Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Trablus-Şâm[2], ber-vech-i mâlikâne Vezîr-i mükerrem Sa‘deddîn Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Saydâ, ‘Osmân Paşa dâmâdı Vezîr-i mükerrem[3] Mehmed Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Haleb, Vezîr-i mükerrem İsma‘îl Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Erzurum, sâbıkā Yeniçeri Ağası İbrâhîm Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Çıldır Vezîr-i mükerrem el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Şâm[4], mülhakātı olan Kudüs-i şerîf ve Nâblûs sancakları ve Mîr-i Hâclık ile Vezîr-i mükerrem Es‘ad Paşa hazretlerine **[Ü 146b]** ve Eyâlet-i Girid, Kandiye Kal‘ası muhâfazası şartıyla Vezîr-i mükerrem Silahdâr Mustafa Paşa hazretlerine ve Deryâ Kapudanlığı[5], Şehsüvâr-zâde Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü es-Seyyid Mustafa Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Kars, Rumeli Pâyesi olan Yûsuf Paşa'ya ve Semendire Sancağı inzımâmiyle Belgırad Muhâfızlığı, Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü[6] Şerîf Halîl Paşa hazretlerine bâ-hatt-ı hümâyûn ibkā ve mu‘tâd üzere kapu kethudâlarına hıla‘-ı fâhire iksâ buyuruldu[7].

İhsân-ı rütbe-i vâlâ-yı Vezâret be-Mîrâhûr-i Evvel-i Sultânî mîr-i muhterem Durak Mehmed Bey, ba‘de vürûd-i haber-i vefât-ı Silahdâr Ebûbekir Paşa, Vâlî-i Karaman

İşbu şehr-i zilka‘denin yirmi beşinci gününde◊◊◊ hâlâ Karaman Vâlîsi olan Vezîr[8] Silahdâr Ebûbekir Paşa'nın bi-emrillâhi Te‘âlâ[9] ‘âzim-i dâr-ı bekā

◊ 18 Şevvâl 1162 = 1 Ekim 1749 Çarşamba. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.

◊◊ 18 Şevvâl 1162 = 1 Ekim 1749 Çarşamba.

1 sa‘âdetlü Ü : sa‘â[de]tlü M

2 -Şâm Ü : — M

3 Vezîr-i mükerrem Ü : — M

4 Şâm Ü : + ve M

5 Deryâ Kapudanlığı M : Kapudanlık-ı Deryâ Ü

6 sa‘âdetlü Ü : — M

7 buyuruldu M : + [Bu kelime, metinde üzeri çizilen “der-‘akab tahsîl-i cevâ’iz ile tazyîka mübtelâ oldukları ru-nümâ oldu” kelimeleri yerine buraya girmesi işaret edilerek satırın üstüne yazılmıştır] Ü

◊◊◊ 25 Zilka‘de 1162 = 6 Kasım 1749 Perşembe. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**zilka‘de**” yazısı vardır.

8 Vezîr Ü : + -i mükerrem M

9 bi-emrillâhi Te‘âlâ Ü : bi-emr-i Hudâ M

olduğu haberi Âsitâne-i sa‘âdet'e vusûl ve eyâlet-i merkūme ol vechile mahlûl olmağla, ümerây-ı deryâdan İbrâhîm Paşa merhûmun mahdûm-i fetânet-mevsûmu olup, bundan akdem Baş-bâkī Kulu ve ba‘dehû birkaç seneden berü Mîrâhûr-i Evvel-i Şehriyârî hıdmet-i celîlesiyle kâm-kar ve ârâyiş-i zâtı olan cevâhir-i rüşd ü sedâd ve isti‘dâd-ı Hudâ-dâd muktezâsınca etvâr-ı ‘âkılânesi bedîdâr ve me’mûr olduğu hıdemât-ı ‘aliyyede sıdk u istikāmeti âşikâr olup vücûh ile[1] iltifât-ı Husrevâne'ye şâyân ve hakkında hüsn-i zann-ı Mülûkâne ve lihâza-i müstevcibü'ş-şân-ı Pâdişâhâne derkâr ve nümâyân olduğundan, yevm-i mezbûrda◊ şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i ‘inâyet-makrûn mûcebince rütbe-i vâlâ-yı Vezâret ile Karaman Eyâleti kendüye ‘inâyet ü ihsân ve huzûr-i hazret-i Âsafî'de hıl‘at-i semmûr ilbâsiyle mahsûd-i akrân olup, çend rûz zarfında mâ-lezime-i seferiyyesin tedârük ü ru’yet ve menzil ile eyâlet-i merkūma[2] tahrîk-i rikâb-ı ‘azîmet eyledi. Ve müteveffâ-yı[3] Vezîr-i müşarun ileyhin emvâl ü eşyâsı, ta‘yîn olunan Mübâşir ma‘rifetiyle taraf-ı mîrîye ahz u kabz olunup, Vezîr-i müşârun ileyh Durak Mehmed Paşa hazretlerine iktizâ eden âlât-ı Vezâret, müteveffânın eşyâ’-i metrûkesinden verilmek ve lâzım gelan behâsını ‘alâ mehlin edâ etmek şartıyla emr-i şerîf ihsân[4] buyuruldu. Bu esnâda münhall olan Mîrâhûr-i Evvel mansıbı, hâlâ Mîrâhûr-i Sânî olan Köse Halîl Paşa-zâde mîr-i muhterem Mustafa Bey* cenâblarına[5] bâ-emr-i hümâyûn ‘inâyet ve ilbâs-i hıl‘at ile terfî‘-i kadr u menzilet buyuruldu. **[Ü 147a]**

Havâdis-i İraniyye ki ez-cevânib-i serhaddât âmede-est

Bu esnâlarda tevârîh-ı muhtelife ile Kars ve Çıldır ve Erzurum vâlîlerinden Âsitâne-i sa‘âdet'e tevârüd[6] eden havâdis-i İraniyye'den[7] müteveffâ Nâdir Şâh'ın Çârcı-başısı olup, Cevânşîr ‘Aşîreti rîş-i sefîdlerinden

1 olup vücûh ile Ü : ve her vechile M
◊ 25 Zilka‘de 1162 = 6 Kasım 1749 Perşembe.
2 merkūma Ü : merkūmeye M
3 müteveffâ-yı Ü : müteveffâ M
4 ihsân Ü : [i]hsân M
* Burada zikri geçen Mustafa Bey ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.444'ün sağ kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Mustafa Bey iki def‘a Sadrıa‘zam olup, hâlâ Mısır Vâlîsi'dir”.
5 cenâblarına Ü : hazretlerine M
6 tevârüd Ü : vürûd M
7 Bu esnâlarda ….. İraniyye'den M : + [Bu kısım metinde üzeri çizilen “İşbu şehr-i zilhiccenin evâsıtında hâlâ Erzurum Vâlîsi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü İbrâhîm Paşa hazretleri tarafından Âsitâne-i sa‘âdet'e vürûd eden tahrîrâtına mashûben havâdis-i İraniyye'ye dâ’ir zuhûr eden kāyimede tahrîr olunduğu üzere” kelimeleri yerine buraya girmesi işaret edilerek satırın üstüne yazılmıştır] Ü

Bergüşâd'da sâkin Sarıcalı Penâh nâm şahs, il ve ‘aşîreti ve etrâf u havâlîsinden on bin mikdârı asker cem‘ ve zu‘munca hâlâ Tiflîs Hânı olan Tahmûras Hânı kal‘ u kam‘ ve Kal‘a-i Tiflîs'i zabt ve sergerdelik iddi‘âsında olduğu haberi, Tahmûras Hân'a resîde oldukda, ol dahi derhâl kendü takviyetine mübâderet ve Kâhet Hânı olan oğlu Erekli [Heraklius] Hânı Çârtâle[1] [Carutale][*] **[M 211a]** tarafına gönderüp, anda olan Lezgî beylerine ba‘zı hedâyâ irsâliyle ikrâm ve birine dahi karındaşı kızını nâmzed etmekle be-nâm ve bu takrîb ile celb-i kulûb ederek Lezgî beylerini kendüye teba‘iyyete ikdâm eyledüğünden gayri, Tîmûr-kapu tarîkından Moskov tarafına dahi ba‘zan irsâl-i çâpâr ile istimdâda ihtimâm ve bu vechile umûruna gereği gibi nizâm vermiş, bu esnâda müteveffâ Nâdir Şâh'ın fi'l-asl kātili olmak üzere meşhûr olan Kāçâr Afşâr ‘Aşîreti'nden Necebli Mehmed Hân dahi Şâhruh Şâh'dan emîn olmayup: “Pederinin intikāmını benden alur” deyü havfa düşmekle, mahall-i ikāmeti olan Kernî tarafından ecnâs-i haşerât ile tecemmu‘ u hareket ve Revân Kal‘ası'nı teshîr kasdıyla akrıbâsından olup, sâbıkā Revân Hânı olan Ca‘fer Hânı ilerüye sevk u tesyîr ve kendü dahi ‘akabgîr oldukda, Revân'da Şâh Vekîli olan Hasan ‘Ali Bey dahi Revân'dan asker ile çıkup mukābele ve Uluhânlu nâm mahalde ceng ü mukātele esnâsında mezbûr Mehmed Hân dahi verâlarından erişüp, Revân askeri münhezim ve Hasan ‘Ali Bey'i hayyen ahz u habs ve Revân'ı muhâsara ve tazyîk etmekle, asıl Revân Hânı Hüseyn Hân ile muhâfızı ‘Abdullah Hân hufyeten mûmâ ileyh Tiflîs Hânı Tahmûras Hân'a âdemler gönderüp, yüz bin guruş va‘di ile kendüden istimdâd etmeleriyle, Hân-ı mesfûr dahi derhâl oğlu Erekli [Heraklius] Hân ile ma‘an on beş[2] binden mütecâviz Gürcü askeriyle Tiflîs'den hareket ve ‘acâleten Revân'a gelüp, mezbûr Mehmed Hân ile Revân altında mukātele eylediklerinde, mezbûr Mehmed Hân mukāvemet edemeyüp, salt ü sebükbâr bir iki nefer âdemleriyle firâr ve askerinin ekseri ‘urza-i tîg-i bevâr ve emvâl ü eşyâları yağmâ-gerân dest-i istîlâlarına giriftâr oldukdan sonra, **[Ü 147b]** mesfûr Erekli [Heraklius] Hân firârî-i mezkûru ta‘kīb[3] ve sâkin olduğu Kernî nâm mahalde hânesine varup, tahrîb ile bi'l-cümle nukūd ve eşyâsını nehb ü gāret ve gānimen ‘avdet eylemiş.

Bu hılâlde ahz u habs olunan Şâh Vekîli mezbûr Hasan ‘Ali Bey selâmet bulup, eğerçi Revân üzerinden bu gā’ile bu vechile ber-taraf olmuş, lâkin

1 Çârtâle Ü : + Çârtâle M

* Metnimizde Erekli (ارکلی) okunabilecek şekilde yazılmış olan Tahmûras Hân'ın oğlu, Hammer'e göre Heraklius'tür; bk. meselâ Hammer, *Geschichte des Osmanischen Reiches,* VIII, 134; gönderildiği yer olarak zikredilen Çârtâle (چارتاله) ise, Carutale olmalıdır; bk. meselâ *Osmanlı Devleti ile Azerbaycan Türk Hanlıkları Arasındaki Münâsebetlere Dâir Arşiv Belgeleri (Karabağ-Şuşa, Nahçıvan, Bakü, Gence, Şirvan, Şeki, Revan, Kuba, Hoy) I (1578-1914),* hazırlayanlar İsmet Demir ve diğerleri, Ankara 1992, s.85,107,110.

2 beş Ü : iki M

3 ta‘kīb M : تقیب Ü

mesfûr Tahmûras Hân Revân Kal‘ası'na duhûle iktihâm ve ibrâm-ı tâmm etmekle, zikr olunan Revân Hânı Hüseyn Hân ve muhâfazasında bulunan ‘Abdullah Hân sedd-i bâba şitâb ve: “Şâh-ı İran Şâhruh tarafından emr olmadıkca Revân'a duhûl kābil değildir” deyü kat‘î cevâb verüp men‘ u def‘[1] etmeleriyle, Tahmûras Hân dahi Üç-kilisa ile Revân beyninde Bardakcı nâm mahalde ikāmet birle Bezdevâr ve Arpaçayı kurbüne gelince, ol havâlîlerde vâki‘ karyeleri ve ‘Acem Şûregili'nde mütemekkin olan İrmelü (ایرملو) ve Taşanlu[2] nâm ‘aşîretler cemâ‘atlerini urup, nehb ü gāret ve ‘aşîret sergerdeleri olan Hakverdi Hân ve Necef ‘Ali Hân, ‘adem-i mukāvemet ile firâr u gaybet etmeleriyle, mesfûr Tahmûras Hân vücûh ile ol havâlîye[3] izhâr-ı galebe ve mukaddemâ kendüye va‘d olunan yüz bin guruşu nefs-i Revân ehâlîsine sâlyâne ve bir tarafdan tahsîline mübâderet eylemiş. Bu esnâda Tebrîz Hânı mesfûr Tahmûras'a mektûb gönderüp: “Bu gûne vaz‘ u harekete ne vechile cesâret edersin, yohsa Şâh tarafından me’mûr misin?” deyü istimzâc ve isticvâb eyledikde: “Devleteyn-i ‘aliyyeteyn beyninde olan sınûrlarda eşkıyâ peydâ olmağla, bâ‘is-i fitne vü ihtilâl olmamak içün şerr u şûrları[4] müdâfa‘ası ve Şâh-ı İran'ın tahsîl-i rızâsiyçün ederim” deyü ruk‘a-i cevâb tahrîr ve gelan âdemîsini ircâ‘ u tesyîr edüp, ke'l-evvel tahsîl-i mâl ve izhâr-ı satvet ü celâl kaydıyla tecrîm-i re‘âyâ vü berâyâya iştigāl eylemiş.

Bu hılâlde mukaddemâ ser-zede-i zuhûr ve asker cem‘iyle Tiflîs'e kasd-ı şerr u şûr eden sâlifü'z-zikr Sarıcalı Penâh nâm şahıs dahi mesfûr Tahmûras Hân'ın bu mertebe galebe ve ibrâz-ı kuvvet ile muhârebesin istimâ‘ ve kendüye havf u haşyet istîlâ etmekle, ol sevdâdan ferâgat **[Ü 148a]** ve mezbûr Tahmûras Hân'a teba‘iyyet kasdiyle Gence Molla-başısı'nı miyânede **[M 211b]** mütevassıt ve ber-vech-i ‘ubûdiyyet esb ve tüfeng ve ba‘zı hedâyây-ı sâ’ire ile Tahmûras Hân'a irsâl ve kendüye ilticâ ve mütâba‘ata isti‘câl edüp, el-ân Revân ve Tiflîs ve Gence ve Şemâhı ehâlîleri ve sergerdeleri ve hânları[5], mesfûr Tahmûras Hân'a rızâ’en ve kerhen bi'l-cümle teba‘iyyet ve her hâlde emrine mutâva‘at eylemişler[6].

Ve bundan akdem Tebrîz'de katl olunan Mehdî Hân'ın karındaşı Rûmiyye Hânı asâkir-i vâfire ile gelüp, Tebrîz'i muhâsaraya ikdâm ve karındaşı kānını da‘vâ behânesiyle ahz-ı intikām kaydına düşüp, hâlâ ehâlî-yi Tebrîz ile mukātele ve muhârebe üzere oldukları ve Şâh-ı İran olan Şâhruh Mîrzâ dahi ihtilâl-i ülkâ ve kesret-i rukabâdan nâşî ma‘iyyetinde olan haşerâtdan ‘adem-i emniyyet ve gûyyâ bir tarafa hareket, bâ‘is-i selâmet olmak mülâhazasıyla

1 u def‘ Ü : — M
2 Taşanlu Ü : Taşanlar M
3 havâlîye Ü : havâlîde M
4 şerr u şûrları Ü : şerleri M
5 ve hânları Ü : — M
6 eylemişler Ü : etmişler M

Kazvîn'den Isfehân tarafına ‘avdet ve andan dahi Horasân cânibine ‘azîmet edüp, Horasân'da Âmân nâm Hân'ı kahr u istîsâle mübâşeret eyledikde, Hân-ı merkūma Mîr Veys evlâdından kaviyyü'l-iktidâr bir şahs-ı namdâr on beş bin mikdârı asker ile gelüp imdâd ve birbirleriyle ittifâk u ittihâd etmeleriyle, ba‘de'l-muhârebe Şâhruh münhezim ü şikest ve gurûr u istikbârından nâşî kadr u i‘tibârı bu vechile pest olmuş ve sâbıku'z[1]-zikr Rûmiyye Hânı, Tebrîz'i muhâsara ve mütemâdiyen tazyîka mübâdere[2] ile âhır-i kâr taşra mahallâtını zabt ve içlerinde olan emvâl ve ehâlîyi ihrâc ve etrâf karyeleri dahi tâht ü târâc edüp, yine Rûmiyye tarafına ‘avd ü insırâf eylemiş. Ehâlî-i Tebrîz bu vakte gelince mübtelâ oldukları belâyâdan nâşî: “Bizim bunda fîmâ-ba‘d meks ü ikāmete imkânımız kalmadı. Hemân memleket-i İslâmiyye'ye rihlet ve taraf-ı Devlet-i ‘aliyye'ye ilticâ ve bir Serdâr istid‘â ederiz. Müsâ‘ade buyurılur ise fe-bihâ ve illâ Memâlik-i İslâmiyye'ye perîşân ve tevattun ederiz” deyü beynlerinde meşveret ve henûz ihtilâs-i vakt-i fursat edemedikleriyçün[3] te’hîr üzereler iken, **mısra‘**:

Belây-ı derd-mendân ez-der u dîvâr mî-âyed[*]

mefhûmunca Afgān hânlarından Âzâd Hân nâm-ı bed-fercâm dahi Özbek ve Afgān askeriyle zuhûr ve Tebrîz ve havâlîsini külliyyen zabt ve ehâlîsini makhûr edüp, ba‘dehû Hoy Kal‘ası'nı feth ve Rûmiyye Kal‘ası'nı bir ay mikdârı muhâsara ile feth u teshîr ve muhâfazasında olan Sefyâr (سفيار) nâm Hânı ahz ve gözlerine mîl çeküp ve'l-hâsıl mezbûr Âzâd Hân[4] ol havâlîde da‘vây-ı istiklâl ve Erdelân ve Megrî ve ol havâlîde olan ümerây-ı A‘câm kendüye teba‘iyyetde sür‘at ü isti‘câl etmeleriyle, Hân-ı mezbûr dahi ol taraflarda başka bir cem‘iyyet ve elinden geldiği mertebe izhâr-ı şekāvet ü mefsedet üzere olduğu[5] tevâtüren şöhret bulup, el-yevm ülkât-ı İran'ın ekserinde fitne vü âşûb ve taraf taraf Şâhlık iddi‘âsında olanlar birbirleriyle ceng ü hurûb vukū‘undan nâşî, târâc-gerân-ı zemânın itâle-i dest-i te‘addîlerinden emvâl-i ehâlî menhûb u mağsûb ve akviyâ ve zu‘afâ bunun emsâli âlâm ü kürûb ile mağlûb u mekrûb olup, gûyâ bu gûne esbâb-ı ihtilâl ile nizâmlarının sûret-i izmihlâli, fi'l-asl İraniyân'ın ekserî irtikâb eyledikleri rafz u şenâ‘âta el-hâletü hâzih mücâzât zuhûr ve min-‘indillah mağsûb u makhûr oldukları nümâyân olmuşdur.

Bu keyfiyyet pey-der-pey mesmû‘-i Devlet-i ‘aliyye oldukca aslâ iltifât ü rağbet olunmayup, mukaddemâ ‘akd ü temhîd olunan ser-rişte-i sulh u

---

1 sâbıku'z Ü : mârru'z M

2 mübâdere Ü : mübâderet M

3 edemedikleriyçün M : edemedikleri Ü

* بلای دردمندان از در و دیوار می آید = Dertlilerin belâsı, kapıdan ve duvardan [= ansızın, umulmadık yerden] gelir” anlamına gelen bu cümle, Farsça bir mısrâdır.

4 Hân Ü : + ve M

5 ve andan dahi ….. olduğu M : + [Bu uzunca kısım buraya girmesi işaret edilerek Ü149 ve 148b'nin sayfa kenarı ve sayfanın üst kısımlarına yazılmıştır] Ü

salâhı yine kemâ-kân tevkîd ü te'yîd ve bir dürlü tenâkusdan[1] asâkir-i etrâfı tehdîd ü teb'îd ederek 'Acem sınûruna mulâsık serhaddâtın vülât ü hükkâmına şurût-ı musâlahaya mugāyir hareketden ve: "İhtilâs-i vakt-i fursatdır" deyü bir ferdin hudûd-i A'câm'a bir hatve tecâvüzüne ruhsat göstermekden tevakkī ve mücânebet ve ehâlî ve ra'iyyetden havze-i İslâmiyye'ye rihlet ve tevattuna mürâca'at eder olur ise, ol makūleler dahi[2] **[Ü 148b]** hîn-i talebde yine taraf-ı İran'a 'avdet şartıyla münâsib mahallere iskânlarına ruhsat verilüp ve'l-hâsıl mugāyir-i şurût-ı müsâleme bir dürlü vaz' u harekete cevâz gösterilmekden kemâl-i ihtirâz olunmak bâbında[3] **[M 212a]** vülât-i serhaddâta pey-der-pey evâmir-i 'aliyye irsâl ve 'ale'd-devâm te'kîd ü isti'câl olunup, her hâlde bir tarafdan yine kā'ide-i Devlet-i 'aliyye[4] üzere merâsim-i hazm u ihtiyât mer'î ve mü'eddî ve bi'l-cümle sugūr-i İslâmiyye'ye bâ'is-i takviyet olur asâkir ve zehâyir ve mühimmât-i müstevfâ ile nizâm ve esbâb-ı istihkâmlarına ihtimâm-ı tâm rû-nümâ olmadadır.

Lillâhi'l-hamdü ve'l-minne birkaç seneden berü seferler ber-taraf olmağla, gerek Rumeli ve gerek Anadolu câniblerinde bir dürlü tahdîş-i sâmi'a olur hâlet olmayup, 'inâyet-i Rabbü'l-'izzeti ve mukārenet-i tevfîk-ı Ehadiyyet ile cenâb-ı Şehriyâr-ı kerâmet-menkabet hazretlerinin zemân-ı Saltanat'ları fevz ü nusrat ve emniyyet ü râhatdan 'ibâret olmağla, bu gûne ârâmiş ü âsâyiş ve a'dây-ı dîn ü devlet 'idâdında olanlar ile dahi safvet ü âmîziş hâletleri, eğer selefinde[5] sebkat etmiş ise dahi nedret ile 'adem-i şöhreti, ma'lûm-i erbâb-ı basîretdir. Hemân Hakk Sübhânehû ve Te'âlâ hazretleri sâye-i merâhim-vâye-i Pâdişâh-ı İslâm'ı, mefârık-ı enâm üzere ber-devâm ve bed-hâh-ı dîn ü devletlerin makhûr u güm-nâm eyleye, âmîn.

Tevcîh-i eyâlât be-vüzerây-ı 'izâm

Mâh-ı merkūmun yirmi altıncı gününde◊ Anadolu Eyâleti, hâlâ Diyârbekir Vâlîsi olan Vezîr-i mükerrem sa'âdetlü Yahyâ Paşa hazretlerine ve Diyârbekir Eyâleti[6], Trabzon Vâlîsi Vezîr-i mükerrem[7] Çeteci 'Abdullah Paşa hazretlerine[8] ve Trabzon dahi Anadolu'dan ma'zûl Vezîr[9] Çelik Mehmed Paşa'ya tevcîh olunmuşiken, çend rûz murûrunda Çelîk lakabının 'amel-i

1 tenâkusdan Ü : tenâkuzdan M
2 dahi Ü : — M
3 bâbında Ü : + bâbında M
4 -i 'aliyye Ü : — M
5 selefde Ü : selefinde M
◊ 26 Zilka'de 1162 = 7 Kasım 1749 Cuma. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak "**zilka'de**" yazısı vardır.
6 Diyârbekir Eyâleti Ü : — M
7 -i mükerrem Ü : — Ü
8 Paşa hazretlerine Ü : Paşa'ya Diyârbekir Eyâleti M
9 Vezîr Ü : — M

metânet ve te'sîr-i salâbeti hasebiyle şehr-i zilhiccenin yirmi üçünde◊◊ Rakka Eyâleti mu'accele-i mu'ayyenesiyle ber-vech-i mâlikâne altmış üç senesi muharreminden◊ zabt etmek üzere Trabzon verilan müşârun ileyh Çelîk Mehmed Paşa'ya **[Ü 149a]** ve Saydâ Eyâleti, altmış üç muharreminden zabt etmek üzere Rakka'dan ma'zûl Vezîr-i mükerrem sa'âdetlü Pîr Mustafa Paşa hazretlerine[1] ve Trabzon Eyâleti, Saydâ'dan munfasıl 'Osmân Paşa dâmâdı Vezîr-i mükerrem Mehmed Paşa hazretlerine bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh buyuruldu.

Havâdis-i memâlik-i Avrupa[2], vukū'-i muhâsamât ve muhârebât der-miyân-ı Nemçe ve İngiltere ve Françe ve musâlaha-i îşân

Avrupa ta'bîr olunan divel-i Nasârâ'nın mâlik oldukları memleketlerde bâlâda zikri sebkat etdiği üzere Roma İmperatorluğu kazıyyesiyçün bir müddetden berü birbirleriyle mükâlebe vü cidâl ve muhâsama vü kıtâlleri *selletallâhu'l-kelbe 'ale'l-hınzîri** mantûkunca mütemâdî ve 'umûmen Firengistân'da fitne vü ihtilâl zuhûruna bâdî olup, mısra'[3]:

*Be-her taraf ki şeved küşte sûd-i İslâmest***

müfâdı âşikâr olmağla[4], Âsitâne-i sa'âdet'de[5] mukīm Baylos ve elçilere keyfiyyet-i mezkûreye dâ'ir vilâyetlerinden vârid olan havâdis kağıdlarının hulâsa-i mefhûmları Dîvân-ı hümâyûn[6] Tercemânı vesâtatiyle celb olunup ve işbu sene-i mübâreke hılâlinde beynlerinde musâlaha ile cidâlleri netîce-pezîr olduğundan, 'alâ vetîreti'l-icmâl bu mahalle kayd ü tahrîr olundu.

Bin yüz elli üç senesinde Françe Kıralı olan Onbeşinci Luyiz [=Louis XV] ile Nemçe Devleti beyninde*** zikri âtî husûs içün münâfese ve münâkaşa-

---

◊◊ 23 Zilhicce 1162 = 4 Aralık 1749 Perşembe.

◊ 1 Muharrem 1163 = 11 Aralık 1749 Perşembe.

1 Paşa hazretlerine Ü : Paşa'ya M

2 **memâlik-i Avrupa** Ü : Avrupa ve M

* سلط الله الكلب على الخنزير = Allah köpeği domuza musallat kılsın (=Dinsizin hakkından imansız gelir)" anlamına gelen Arapça atasözlerindendir.

3 mısra' Ü : — M

** بهر طرف كه شود كشته سود اسلامست = Her taraftan ölülerin olması İslâm'ın faydasınadır" anlamına gelen Farsça özlü sözlerdendir; bk. meselâ Fakhrezzaman Schirazi-Mahmoudian, *Literarische Verwendung Persischer Termini und Redewendungen im Werke Ṣādeq Hedāyats,* Wiesbaden 1999, s.654.

4 mısra' ….. olmağla M : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek satırın devamına, sayfanın sol kenarına yazılmışlardır] Ü

5 Âsitâne-i sa'âdet'de Ü : Âsitâne'de M

6 hulâsa-i ….. hümâyûn Ü : mefhûmları Dîvân M

*** Fransa ve Avusturya devletleri arasındaki verâset savaşları Aralık 1740-17 Ekim 1748/Ramazân 1153-24 Şevvâl 1161 arasındadır; bk. meselâ M. Em. Lefranc, *Histoire Moderne Depuis le Grand Schisme d'Occident (1378) Jusqu'à 1789,* 10. baskı, Paris 1860, II,386-396.

ları gitdikce mukāteleye mübeddel ve birkaç sene mümtedd[1] ve müselsel olup, bu sebebden Avrupa memâlikinde olan kırallar fırkateyn olmalarıyla, Françe ve İspanya ve Siçilyateyn kıralları birbirlerine i‘ânet etmek[2] üzere bir fırka ve Nemçe ve İngiltere ve Sardunya[3] kıralları dahi mu‘âzada vechiyle fırka-i uhrâ olmağla, ber[4]-vech-i muharrer berren ve bahran birbirleriyle ceng ü harb ve mânend-i ‘akūr kelben-kelb olmalarına sebeb, bu hâdise bu'l-‘acebdir ki, sene-i mezkûre evâ’ilinde Devlet-i ‘aliyye-i ebed-devâm ile Nemçe Çâsârı olan Altıncı Karoloş [Charles VI], Belgırad Kal‘ası pîş-gâhında Belgırad Kal‘ası'nı teslîm şartıyla hezâr niyâz ile ‘akd-i musâlahaya nizâm* ve pençe-i saht-gîr-i guzât-ı İslâm'dan girîbân-ı cânı tahlîs ve sükûn ü ârâmdan sonra, Çâsâr-ı merkūm çünki fi'l-asl nakz-ı ‘ahd irtikâbı takrîbi ile kavmi beyninde menfûr u mezmûm ve rüsvâ’î-yi mağlûbiyyet ile melûm ve vücûh ile mağbûn u mağmûm olduğundan mâ‘adâ, mâl-i firâvân sarf eylediği Belgırad gibi hısn-ı hasîni meccânen bedel-i sulh olmak üzere **[M 212b]** teslîm ve recây-ı ‘azîm izhâr ederek müsâlemeyi takdîm eylemesi, kendünün me’lûf olduğu gurûr u istikbârına göre kemâl-i tezellül ve ihtikārı âşikâr ve bu bâbda dâğ-ber-dil olacak müzâhame-i ekdâr ve emsâlinden ‘âr u şinârdan nâşî, dâ’-i ‘uzâl-i fezâhat ‘illet-i Efrencî-âsâ vücûduna sirâyet ve hadşe-i idbâr ve hasret ile sîne-hırâş olarak sene-i mezkûre âhırında bilâ-veled-i zükûr Bec Şehri'nde dâhil-i megāk-i kubûr olmağla, mülk-i mevrûsu olan Avuşturya memâlikine tâbi‘ Mecar ve Çeh kırallıkları ve ülkât-ı sâ’ire, hâlik-i mesfûrun vasıyyeti üzere Marya Tereze nâm duhterine intikāl etmekle, mezbûre dahi bi'l-istiklâl zabt u rabtına iştigāl edüp, bu hılâlde sâbıkā Nemçe Çâsârı iken mürd olan hâlik-i mesfûrun karındaşı Yozef** nâm Çâsâr'ın iki nefer kızları ki, biri Bevariya [Bavaria/Bayern] ve biri Saksonya herseklerinin zevceleri bulunmalarıyla, ülkât-ı mezkûreden hisse-mend olmak dâ‘iyesiyle her biri kendü istihkākını beyân **[Ü 149b]** ve verâset iddi‘âsıyla husûmetin ‘iyân eylediklerinden mâ‘adâ, bu esnâda mesfûr Bevariya Herseki, Françe Kıralı'na ilticâ ve Françe Kıralı dahi mesfûrun istid‘âsını icrâya cünbiş-i rızâ gösterüp, iltizâm-ı mâ-lem-yelzem tarîkıyle sarf-ı ihtimâm ve Nemçe Devleti'nin bu gûne ihtilâl-i nizâmı temâm ihtilâs-i eyyâm-ı fursat olduğundan, ba‘zı memleketine dest-res ve[5] istîlâ kasdıyla sefer tedârüküne ikdâm edüp, Nemçe'ye mahsûs Avuşturya ülkâtından[6]

---

1 ve birkaç sene mümtedd Ü : — M
2 etmek Ü : eylemek M
3 Sardunya Ü : Sarunya (سارونيه) M
4 ber Ü : — M
* Metnimizde söz konusu edilen Belgrad Antlaşması, 12 Cumâdelâhıre 1152/16 Eylül 1739 Çarşamba günü aktedilmiştir; bk. meselâ Vak‘anüvis Subhî Mehmed Efendi, *age, s.*667.
** Metnimizde Yozef okunacak şekilde kaydedilmiş olan kişi, Almanya İmparatoru Joseph I (1678-1711) olmalıdır; bk. meselâ Lavrence P. Phillips, *The Dictionary of Biographical Reference Containing One Hundred Thousand Names,* London 1871, s.533.
5 dest-res ve Ü : — M
6 ülkâtından Ü : + Mecar ve M

Çeh Kırallığı'nın kürsî-i memleketi olan Praga [=Prag/Praha] nâm şehir tarafına külliyyetlü Françe askerini tesyîr u isrâ ve bu takrîb ile zikr olunan Bevarya [Bavaria/Bayern] Herseki kuvvet peydâ ve ol dahi mâlik olduğu askeriyle bir koldan Bec Kal'ası havâlîsine dek tâht ü târâca ictirâ eylediklerinde, Nemçe askeri kendü memleketlerinden def'-i ızrâra bezl-i[1] iktidâr ve Bevariya [Bavaria/Bayern] askerini ol havâlîden tard u ib'âda cehd-i bî-şümâr edüp ve Françe askeri dahi bâlâda mezkûr Praga Şehri'nin muhâsarasında iken, şiddet-i şitâ zuhûr etmek hasebiyle tâb-âver-i ikāmet olmak muhâl olduğundan, zafer-yâb olduğu rütbe-i kahr u nekâlleriyle tahsîl-i âmâl eylemiş ve bu hılâlde mârru'z-zir Saksonya Herseki dahi verâset da'vâsıyla asker tedârüküne iştigāl ve âmâde-i ceng ü cidâl iken, mısra'[2]:

Dehen-i seg be-lokma dûhte bih[*]

me'âliyle ol Hersek'in dahi Nemçelü tarafından bedel-i sulh olmak üzere edâsı mültezem ba'zı mevâ'îd-i musâfâtı tecdîd ve beynlerinde olan sulh-i kadîmi te'kîd eylemiş[3] ve bu hengâmda kemîn-gîr-i vakt-i[4] fursat olan Nemçe herseklerinden Prusya Kıralı dahi tama'-ı hâma teba'iyyet ve mânend-i seg herze-gerd-i vâdî-i gavâyet olup: "Hâlâ Nemçe zabtında olan Silazya [=Silésie] nâm memleket fi'l-asl benim zabtımda idi" deyü da'vâya mübâşeret ve ol dahi bir tarafdan Nemçelü'nün 'aleyhine hareket ve[5] husûmete mübâderet etmekle, asâkir-i vâfire ve tedârükât-ı mütekâsiresi hasebiyle cümleden ziyade kuvvet ü mikneti olduğundan, 'ale'l-gafle hücûma iktihâm ve müddet-i kalîle-de memleket-i merkūmede Nemçe'nin beş altı pâre kal'asını zabt u teshîr[6] ile tahsîl-i merâm eyledikden sonra, tekrâr Nemçelü ile ke'l-evvel gālibâne müsâlemeye nizâm ve 'akd-i şurût ile emr-i sulha istihkâm vermiş ve bâlâda zikri murûr etdiği üzere Françe Kıralı istishâb eylediği Bevariya [Bavaria/Bayern] Herseki'ni Nemçe Çâsârlığı'na sevk ve bu bâbda birkaç nefer Nemçe Herseki'ni kendü tarafına celb ve kā'ideleri üzere merkūmların ma'rifetleriyle Bevariya [Bavaria/Bayern] Herseki'ni Frankofurt [Frankfurt] Şehri'nde Yedinci Karoloş [Charles VII][**] nâmiyle Roma İmperatoru nasb etmişiken, bi-

1 bezl-i Ü : — M

2 mısra' Ü : — M

* دهن سك بلقمه دوخته به = Köpeğin ağzını lokma ile kapamak daha uygun olur" anlamına gelen bu cümle Sa'dî'nin *Gülistân'*ından alınmış Farsça bir mısrâdır; bk. Şeyh Sâdî-î Şîrazî, *Bostan ve Gülistan,* s.360.

3 iken ….. eylemiş M : + [Bu kısım metinde üzeri çizilen "Nemçelü ile beynleri bir tarîkıyle salâh-pezîr olup" kelimeleri yerine buraya girmesi işaret edilerek sonradan sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü

4 vakt-i Ü : — M

5 Nemçelü'nün ….. ve Ü : Nemçelü ile M

6 u teshîr Ü : — M

** Metnimizde kendisinden Yedinci Karoloş diye söz edilen, 21 Şubat 1742'de Frankfurt'ta İmparator ilan edilen Charles VII (6 Ağustos 1697-20 Ocak 1745) için bk. meselâ "Charles

emr-i Hudâ ‘ömrü vefâ etmeyüp, şehr-i mezkûrda hâlik olmağla, sâlifü'l-beyân[1] mukaddem fevt olan Altıncı Karoloş[*] nâm İmperator'un duhteri Marya Tereze [Marie Thérèse][**] Çâsâriçelik merkezinde kāyim[2] olup, Mecar ve Çeh ve Nemçe a‘yânının ibrâm ü ikdâmlarıyla[3] zevci Toşkana [=Toskana/Toscana] Dukası'nı **[Ü 150a]** Françesko Evvel [François I][***] nâmiyle Nemçe Çâsârlığı ve Roma İmperatorluğu ‘unvâniyle be-nâm eyledikden sonra, Françe ve İspanya devletlerinden mâ‘adâ bi'l-cümle divel-i Nasârâ-yı Avrupa'ya kabûl etdirüp, hattâ taraf-ı Devlet-i ‘aliyye'ye dahi bu bâbda kemâl-i ilticâ ile iltimâs-nâmesi gelüp, kabûlünü müş‘ir müsâ‘ade ile cevâb verildiğinden mâ‘adâ, sâlifü'l-beyân[4] **[M 213a]** Çâsâr olan Toşkana Dukası'nın fi'l-asl mâlik olduğu Toşkana Devleti ile dahi Devlet-i ‘aliyye müceddeden ‘akd-i sulh u salâh ve Âsitâne-i sa‘âdet'de elçisi ikāmetine izn ü ruhsat ve dostluk ve musâfât şurûtunu hâvî ‘ahid-nâme-i hümâyûn ihsân ü ‘inâyet buyurulduğu, sene-i güzeşte vekāyi‘i hılâlinde mastûrdur.

Keyfiyyet-i mezkûrenin bu tavr üzere vukū‘ u şuyû‘undan sonra, Françe ve İspanya kıralları birbirleriyle hem-dest-i ittifâk ve Nemçe ve İngilterelü ile husûmete şedd-i nitâk edüp, berren ve bahran bir niçe müddet ceng ü cidâl ve harb u kıtâl ve tarafeynden itlâf-ı emvâl ve ihlâk-i ricâl ile Françe Kıralı bizzât Nemçe'ye tâbi‘ Fiyandıra [=Flandre][5] Memleketi'ne külliyyetlü asker ile hücûm ve istîlâ ve müddet-i kalîlede memleket-i merkūmeden birkaç ‘aded metîn ve müstahkem kal‘alar zabt u teshîr ile kâm-revâ olduğundan mâ‘adâ, fi'l-asl Felemenk cumhûru Nemçelü ile müttefik ve müttehid bulunduklarından, Françe Kıralı Felemenklü ile dahi îkād-ı nâ’ire-i husûmet ve anın dahi bir iki kıt‘a kal‘alarını ahz ve îsâl-i hasâret eylemiş. Bu esnâda Felemenk ve İngilterelü'ye imdâd olmak üzere Moskov Kıralı tarafından dahi otuz binden mütecâviz müretteb asker ihrâc ü irsâl olunmuş, emmâ Françe Kıralı zafer-yâb

VII (Charles-Albert)”, *Nouvelle Biographie Générale depuis...*, Paris 1854, IX,784.

1 sâlifü'l-beyân Ü : — M

* Metnimizde Altıncı Karoloş okunacak şekilde yazılmış olan Alman İmperatoru Charles VI. (1 Ekim 1685 – 20 Ekim 1740/29 Receb 1153) için bk. meselâ “Charles VI”, *Nouvelle Biographie Universelle depuis ..,* Paris 1854, IX,782-784.

** Metnimizde Marya Tereze (ماریه تره زه) okunacak şekilde yazılmış olan Roma İmperatoriçesi Marie Thérèse (13 Mayıs 1717 - 29 Kasım 1780), Almanca yazılışı Maria Theresia için bk. meselâ “Marie Thérèse d'Autriche”, *Nouvelle Biographie Générale depuis...*, Paris 1860, XXXIII,630-640.

2 kāyim Ü : kā’im M

3 ibrâm ü ikdâmlarıyla Ü : ibrâmlarıyla M

*** Metnimizde Françesko Evvel okunacak şekilde yazılmış olan Alman Kralı ve Toskana Büyük Dukası François I (8 Aralık 1708 – 18 Ağustos 1765) için bk. meselâ “François I”, *Nouvelle Biographie Générale Depuis les Temps ...,* Paris 1858, XVIII,493-495.

4 sâlifü'l-beyân Ü : mârru'z-zikr mârru'z-zikr M

5 Fiyandıra Ü : Finandıra M. Metnimizde “Fiyandıra/Finandıra (فیاندوه/فناندره) Memleketi” denilen yer ise, Avrupa'nın orta-batı kesiminde bir bölge olan Flandre ya da Flanders olmalıdır; bk. meselâ “Flandre/Flanders”, *Büyük Larousse,* VIII,4154.

olduğu memleketlere kanâ‘at ve ziyâdeye mücâvezet etmeyüp, ba‘de-ezîn ıslâh-ı zâtü'l-beyne meyl ü rağbet etmekle, İspanya Kıralı'nın ikinci oğlu olan Don Filipoş [=Philip] nâm Kıral-zâde'ye İtalya ülkesinde olan Parma ve Piyaçença [=Piacenza] ve Gostale [=Guastalla] nâm üç eyâleti Dukalık nâmiyle Nemçelü'den alıverüp, mukābelesinde Fiyandıra [=Flandre][1] Memleketi'nde müstevlî olduğu Nemçe kal‘alarını ba‘de'l-hedm bi't-tav‘ı ve'r-rızâ Nemçelü'ye redd ü teslîm şartıyla bin yüz altmış iki senesi hılâlinde* *“el-Küfrü milletün vâhide**”* me’âliyle terk-i muhâsama vü cidâl ve âyîn-i kadîm-i küfr-iştimâlleri üzere deyr-i musâfâta nakş-ı nigâr-ı sûret-i musâlaha ve zünnâr-bend-i miyâne-i müsâleme olup, ke'l-evvel beynlerinde çelîpây-ı musâfâta rağbet ve nâkūs-i dalâlet birle i‘lân-ı mühâdeneye mübâderet eylemişler; *demmerahumullâhu Te‘âlâ bi'l-hızyi ve'l-hızlân****.

Der-zikr-i VEKĀYİ‘-İ SENE SELÂSE ve SİTTÎN ve Mİ’ETİN ve ELF[2]
Tevcîh-i kazâhâ’-i Haremeyn-i şerîfeyn

İşbu sâl-i ferhunde-fâl-i şehr-i muharremü'l-harâmı gurresinde◊ teberrük kasdıyla umûr-i ‘izâmdan tevcîhât-ı Haremeyn-i şerîfeyn ile bed’ olunup, sâbıkā Edirne Kadısı ve hâlâ Mekke-i mükerreme Pâyesi olan Lâdîkī-zâde fezâ’il-penâh mevlânâ Feyzullah Efendi hazretlerine, infisâli pâyesi târîhinden i‘tibâr olunmak ve altmış dört muharremi gurresinden◊◊ zabt etmek üzere Mekke-i mükerreme Kazâsı ve sâbıkā Mısır Kadısı **[Ü 150b]** olup, Medîne-i münevvere Pâyesi olan Muhsin-zâde fazîletlü mevlânâ Ahmed Efendi

---

1 Fiyandıra Ü : Finandıra M

* Metnimizde “Parma (پارمه), Piyaçinça (پیاچنچا), Gostale (غوستاله)” imlâlarıyla yazılmış olan ve 18 Ekim 1748/25 Şevvâl 1161 tarihindeki Aix la Chapelle Antlaşması ile İspanya Kralı Ferdinand'ın, oğlu Don Philip'e Nemçe'den aldığı dükalıkların gerçek yazılışları sırasıyla Parma, Piacenza/Placenz/Placentia, Guastalla şeklindedir bk. meselâ “Aix la Chapelle”, *Encyclopædia Americana*, editör: Francis Lieber, Philadelphia 1857, I,120-122; “Fiyandıra/Finandıra (فیاندوه/فناندره) Memleketi” denilen yer ise, Avrupa'nın orta-batı kesiminde bir bölge olan Flandre ya da Flanders olmalıdır; bk. meselâ “Flandre/Flanders”, *Büyük Larousse,* VIII,4154.

** الكفر ملة واحده = Küfür tek millettir” anlamına gelen Arapça bir ifâdedir.

*** دمرهم الله تعالى بالخزى و الخذلان = Yüce Allah onları zelîl ve rezîl olarak yerle bir eylesin” anlamına gelen Arapça bir bedduâdır.

2 **ELF** M : + [1163 senesi ile ilgili olarak Ü 150a'nın sol kenarında şöyle kayıtlar vardır: “**Târîh**: Senetü'l-bereketi (سنة البركة) **sene 1163; Târîh** li-münşi’ihi'l-Fakīr **sene 1163**: Sâl-i meserret-i ikbâl k'âmed bi-yümni ve iclâl (سال مسرت اقبال كامد بيمن و اجلال). ‘İzzî bu kısımda ayrıca yazdığı “‘İzziyâ lutf-i Hudâ'dan bu sene * Heme-zâ şâdî-i efzûn âmed * Feyz-i Hakk'dır n'ola düşse târîh * Geldi bi-yümni ve iclâl sâl-i meserret-i ikbâl” şeklindeki tarih şiirinin üzerini karalamıştır] Ü

◊ 1 Muharrem 1163 = 11 Aralık 1749 Perşembe.

◊◊ 1 Muharrem 1164 = 30 Kasım 1750 Pazartesi.

hazretlerine[1] dahi kezâlik infisâli pâyesi târîhinden i‘tibâr olunmak ve altmış dört senesi muharremi gurresinden[◊] zabt etmek üzere Medîne-i münevvere *‘alâ sâkinihâ efdalü't-tahiyye*[*] Kazâsı işâret-i ‘aliyye-i Şeyhulislâmî ve bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh ü ‘inâyet buyurılup, bu gûne eltâf-ı Şehriyârî'ye mazhariyyet ile mesrûren râhile-bend-i savb-ı maksûd oldular.

Binây-ı bend-i cedîd ve inşây-ı sedd-i sedîd der-menba‘-ı âb-ı Tophâne[2]

Ser-çeşme-i zülâl-i birr u ihsân, ser[3]-defter-i erbâb-ı hayrât-ı hisân cenâb-ı Şehinşâh-ı devrân *ca‘alallâhu zülâle işfâkıhî câriyeten ilâ âhıri'z-zemân*[**] hazretleri bâ-tevfîk-ı cenâb-ı Vedûd, meşreb-i bihbûd-i bâhiru'l-cûd-i Mülûkâne'leri[4] muktezâsınca, hemîşe cûy-bâr-ı keremlerin mecrây-ı kulûb-i ‘âleme isâle vü icrâya vesîle-cû[5] olmalarından nâşî, bundan akdem Tophâne ve Fındıklı ve Beşiktaş ve Kāsımpaşa ve ol havâlî ehâlîsinin eyyâm-ı sayfda sunun kıllet ü nedretinden[6] ‘azîm meşakkatleri olup, ekser mahalde âbâr u sahârîce muhtâc ve her bâr mess-i zarûret ile lâ-‘ilâc İstanbul ve sâyir yerlerden nakl ile def‘-i ihtiyâc edüp ve'l-hâsıl su tedârükü husûsunda ehâlî ve fukarânın kemâl-i zahmet ü zarûretleri ma‘lûm-i hümâyûn ve haklarında işfâk-ı **[M 213b]** Hıdîvâne'leri rû-nümûn olmağla, Boğaz-içi'nde vâki‘ Büyük-dere semtinde su mazanne olunan mahaller müceddeden hafr ve istiksâ olunarak bâ-‘avn-i Hudâ müstevfâ mâ’ü'l-‘azb-i hayât-efzâ peydâ ve müstakıllen kemerler ve lağımlar inşâsıyla Kasaba-i Tophâne'nin bâlâsında her semte münâsib olan mahalde bir mu‘azzam maksem binâ ve Kasaba-i Kāsımpaşa'dan Beşiktaş nihâyetine gelince ol havâlîde suya muhtâc olan sûk ve bâzâr ve mahallâta bast-ı kanevât ederek taraf taraf yüzden mütecâviz ‘uyûn-i câriye binâsıyla ‘atşânı irvâ vü ihyâ buyurmuşlar idi. Lâkin ba‘zı senelerde eyyâm-ı sayfın şiddet-i harâret ve vefret-i yebûsetinden nâşî sulara kıllet ‘ârız oldukca, fukarâ her bâr me’lûf oldukları mâ’-i mu‘ayyenden gereği gibi icrây-ı mezâkk ile tartîb-i ebdân edemedikleri nümâyân olmağla, işbu sene-i mübâreke hılâlinde sâlifü'l-beyân sunun menba‘ına karîb münâsib olan

---

1 Efendi hazretlerine Ü : Efendi'ye M

◊ 1 Muharrem 1164 = 30 Kasım 1750 Pazartesi.

* على ساكنها افضل التحيه = Selâmların en üstünü oranın sâkininin üzerine olsun” anlamına gelen ve Hz. Peygamber için yapılan Arapça bir duâdır.

2 Tophâne M : + [Başlığın üstünde “**Fî M{uharrem} sene 163**” tarihi vardır] Ü

3 ser Ü : — M

** جعل الله زلال اشفاقه جارية الى آخر الزمان = Allah onun şefkatinin soğuk sularını zamanın sonuna kadar (kıyâmet gününe kadar) akıtsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

4 cûd-i Mülûkâne'leri Ü : cûdları M

5 vesîle-cû Ü : vesîle M

6 kıllet ü nedretinden Ü : kılletinden M

mahalde bir dağdan bir dağa bir sedd-i sedîd ve bend-i cedîd binâ ve buhayra misillü bir mahzen-i mâ ihtirâ‘ u inşâ buyurılup, külliyyen def‘-i zarûret ile ehâlî ve fukarâyı müceddeden ihyâ ve bu vechile dahi cümleden isticlâb-ı hayr du‘â buyurdılar.

Müderrisîn-i kirâmdan Ni‘met Efendi'nin bu mecrâda kanevât-ı hâme-i letâfet-medârlarından cârî olan târîh-i âbdârlarıyla çeşme-sâr-ı cerîde-i âsâr reşha-bâr[1] kılındı. **Târîh**:

Yegâne gevher-i kân-ı Hılâfet, ma‘den-i re’fet
Muhît-ı cûd-i himmet, tâcdâr-ı âsümân-pâye
Güzîn-i şehriyârân, dürre-i tâc-ı Şehinşâhân
Cenâb-ı hazret-i Sultân Mahmûd-i girân-mâye
O Sultân Süleymân-taht, İskender-ferr-i devrân
Umûr-i dîn ü devletde muvaffak hüsn-i ârâya
Hulâsa ol kerem-fermâya mahsûs u müsellemdir
Kemâl-i ‘adl ü dâd ü merhamet insâf-ı bî-gāye
Husûsan emr-i hayra etdiği sarf-ı himem el-Hakk
Müyesser olmadı bir Pâdişâh-ı ‘âlem-ârâya
Olup sîrâb-cûy-i lutfu evvel semt-i Tophâne
Eğerçi[2] minnet etmez oldular âbâr u sekāya
Tedennî hiss edüp emmâ yine hengâm-ı germâda
Mücedded-sâz-ı himmet oldu feyz-ı cûdu irvâya
‘İtâşa bezl içün hem-çün güher vakt-i zarûretde
Bu vâlâ bend ile yapdı hazîne menba‘-ı mâya
Ne-bend-i dil-pesend-i bî-bedel kim tarh-ı dil-cûsu
Nümûne havz-ı kevserden müşâbih Bahr-ı Hadrâ'ya
Çeküp bu bendile sedd-i şöhret-i İskender u Hızr'a
Firâz-ı tâkı bâdî oldu kesr-i şân-ı Kisrâ'ya
O rütbe dil-güşâ olmuş ki mi‘mâr-ı hıred görse

1 bâr Ü : yâb M
2 Eğerçi Ü : Gerçi M

Olur dil-bend-i hüsn resmi vardıkda temâşâya
Bi-hakk-ı Sûre-i Kevser, Hudâ dest-i güher-pâşın
Hemîşe maksem etsün cûy-i âsâr-ı ‘âtâyâya
Safây-ı hâtır u ‘ömr-i tavîl ü ‘izz ü şevketle
Ede zât-ı hümâyûnun mü’ebbed dehre pîrâye
İki târîh-i zîbâ derc edüp Ni‘met-i du‘â-gûyu
Muvaffak oldu bâ-feyz-ı Hudâ bir beyt-i garrâya
Hazâyin-i bend-i cûdu yümn ile Sultân Mahmûd'un sene 1163[1]
(خزاين بند جودى يمن ايله سلطان محمودك)
Bu seddi yapdırup mecrây-ı mâya verdi sermâye[2] sene 163[3]
(بو سدى ياپديروب مجراى مايه ويردى سرمايه)

Tevcîh-i Eyâlet-i Bağdâd ve Basra ve Cidde-i ma‘mûre

Bundan akdem sahâyif-i bâlâda tastîr olunduğu üzere hâlâ Bağdâd Vâlîsi Sadr-ı sâbık Vezîr-i zî-şân sa‘âdetlü[4] Mehmed Paşa hazretleriyle hâlâ Basra Vâlîsi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü[5] Süleymân Paşa hazretleri miyânelerinde mukaddemâ ser-zede-i zuhûr ve ol havâlî kuttânına mâni‘-i ârâmiş ü huzûr olan münâfese ve şikāk gitdikce tanîn-endâz-ı sâmi‘a-i âfâk olduğuna binâ’en, bâlâda tafsîl olunduğu üzere kulûb-i ‘âleme bâ‘is-i hadşe olan işbu mâdde-i müdhişeye Devlet-i ‘aliyye ricâlinden vücûh ile mu‘temedün ‘aleyh olup, ol vakitde Mîrâhûr-i Sânî bulunan Mustafa Bey mahsûs Mübâşir ta‘yîn ve mahalline varup, tarafeynin keyfiyyet-i ahvâline gereği gibi vukūf-i tâmm ile vâki‘-i hâli sıhhati üzere Der-i devlet'e ‘arz u[6] i‘lâm eylemek bâbında bâ-emr-i ‘âlî-şân me’mûr ve sevk u tesyîr olunmuşidi.

1 sene 1163 Ü : — M
2 **Binây-ı bend** ….. sermâye M : [Buraya girmesi 9 rakamı ile işaret edilen bu uzunca kısım için Ü 150b'nin sol kenarına kırmızı mürekkeple şöyle yazılmıştır: “**Bu mahalle şukka ki binây-ı bend-i cedîd tahrîr olundu**”. Gerçekten Tophâne'de yapılan çeşme ile ilgili bilgiler nüshanın burasında yoktur. Ayrı bir kağıda yazılmış olduğunu gördüğümüz ve başına 9 rakamı konularak araya konulması gerekenin burası olduğu işaret edilen bu kısım, nüshanın sonunda, numaralansaydı 244b-245a olacak olan numarasız bir sayfada bulunmaktadır]
3 sene 163 Ü : — M. Metnimizde yer alan bu şiir, Ni‘met Efendi'nin *Dîvân*'ında yer almamış gibi gözüküyor.
4 Vezîr-i zî-şân sa‘âdetlü Ü : — M
5 Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Ü : — M
6 ‘arz u Ü : — M

Evâ'il-i mâh-ı merkūmda◊ Mübâşir-i mûmâ ileyhin Âsitâne-i sa'âdet'e vâride[1] olan tahrîrâtının hulâsa-i mefhûmunda Vezîr-i müşârun ileyh bi-emr-i Hudâ rızây-ı yümn-iktizây-ı[2] Pâdişâhî üzere harekete muvaffak olamayup, sedd-i sedîd-i sugūr-i İslâmiyye'den olan Bağdâd Kal'ası'nın derûn u bîrûnu kendüden müteneffir ve ser-çeşme-i[3] **[M 214a]** safvet ü ârâmişleri mütegayyer u mütekedder olduğuna ve[4] bu bâbda Basra Vâlîsi müşârun ileyhin dâ'ire-i itâ'at ve merkez-i istikāmetden ser-i mû tecâvüz ve inhirâfı olmayup, mukaddemâ hakkında sânih olan kīl ü kāl, icrây-ı agrâz zımnında iftirây-ı bî-me'âl olduğuna Mübâşir-i mûmâ ileyh 'ilme'l-yakīn tahsîl-i ıttılâ' edüp, hakīkat-i hâli 'alâ vechi's-sıhha 'arz u i'lâm etmekle, Eyâlet-i Bağdâd Vezîr-i müşârun ileyhin ref'inden, Basra Vâlîsi Vezîr[5] Süleymân Paşa hazretlerine bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh ve kemâ-kân Basra Eyâleti dahi kendüye ibkā ve mukarrer kılınmağla, tebcîl ü terfîh buyurılup, ol havâlînin kâffe-i umûruna hüsn-i nizâm ve refâh-ı hâl-i bilâd ü 'ibâda bezl-i ihtimâm eylemek üzere evâmir-i âlî-şân ile tavsıye vü tenbîh buyuruldu. Ve bu esnâda ma'zûl-i müşârun ileyh hakkında sünûh eden mahz-ı merhamet ü şefekat-i Husrevâne'den nâşî, hasretü'l-vüzerâ olan Mekke-i mükerreme Şeyhu'l-Haremliği inzımâmiyle **[Ü 151a]** Habeş Eyâleti ve Cidde-i ma'mûre Sancağı, bâ-hatt-ı hümâyûn 'inâyet ü ihsân ve iktizâ eden emr-i şerîfi tarafına irsâl ü îsâlde kemâl-i isti'câl ve bu tarîkıyle def'-i teşvîş-i hâl irâde olunup, imtinâna şâyân ve bu vechile mazhar-ı 'inâyât-ı bî-pâyân olmuşiken, çend eyyâm murûrunda ol mansıb-ı celîleden isti'fâ gûne ba'zı a'zarı hâvî Der-i devlet'e vâride olan tahrîrâtı, ne gûne hâlât ve keyfiyyâtı müntic olduğu zîrde tahrîr ve bu bâbda 'âkıbet-endîşlikde 'adem-i mübâlâtın hecneti tavzîh u tezkîr olunmuşdur.

İhsân-ı Vezâret-i 'uzmâ ve i'tây-ı mühr-i cihân-ârâ be-cenâb-ı Emîn Mehmed Paşa ba'de ez-'azl-i es-Seyyid 'Abdullah Paşa

Fi'l-asl Donanma-yı hümâyûn ricâlinden, mîr-i mîrân-ı kirâmdan, rüşd ü sedâd ve şecâ'at-i Hudâ-dâd ile be-nâm ve sefer u muhârebeler vukū'uyla Bahr-ı sefîd'de ve Tuna Kapudanlığı'nda te'ayyün-i tâmm kesb edüp, bin yüz on iki târîhinde Kurna ve Basra kal'alarının dest-i istîlây-ı muhâlifînden istihlâsı içün Birecik'de müceddeden Donanma-yı hümâyûn sefâyini inşâdına

◊ 1-10 Muharrem 1163 = 11-20 Aralık 1749. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak "**muharrem**" yazısı vardır.

1 vâride Ü : vârid M
2 yümn-iktizây-ı Ü : — M
3 ve ser-çeşme-i Ü : + ve ser-çeşme-i M
4 ve Ü : binâ'en M
5 Vezîr Ü : — M

me'mûr ve ber-vech-i tekmîl Bağdâd'a sevk u tesyîrine bezl-i makdûr ve Bağdâd'da tertîb-i edevât ve techîz-i Levendât'dan sonra berren asâkir-i mevfûre ve nehren Donanma-yı mansûre ile sâlifü'z-zikr Kurna ve Basra kal'alarının üzerlerine dilîrâne[1] 'azîmet ve bi-'avnihî Te'âlâ dest-i tegallüb-i düşmenden tahlîs u teshîrlerine* müstakıllen sebeb ü 'illet ve ba'dehû rütbe-i vâlâ-yı Vezâret ile Basra Eyâleti kendüye 'inâyet buyurılan Vezîr-i şecâ'at-semîr Aşcı-zâde Mehmed Paşa merhûmun, hâlâ şeref-efzây-ı mesned-i Vezâret ve revnak-bahşây-ı makām-ı Sadâret olan müşârun ileyh re'fetlü Emîn Mehmed[2] Paşa hazretleri, mahdûm-i hayru'l-halef ve necl-i güzîn-i bâhiru'ş-şerefleri olup, bende ve bende-zâde-i Devlet-i 'aliyye ve hayr-hâh ve ferzend-i[3] hayr-hâh-ı Saltanat-ı seniyye'den olduklarından mâ'adâ, erûmeten ve cürsûmeten asîl ü hasîb ve nebîl-i[4] erîb ü lebîb olmalarıyla, evâyil-i hâllerinde tahsîl-i 'ilm ü ma'rifete gûşiş ve tekmîl-i âdâb ve fenn-i kitâbete verziş ile be-nâm ve bir niçe eyyâm Sadr-ı esbak Şehîd İbrâhîm Paşa merhûmun Devâtdârlığı hıdmetinde istihdâm ve ba'de-bürhetin mine'l-eyyâm Dîvân-ı hümâyûn Kalemi gedüğüyle zümre-i küttâb-ı Dîvân'a iltihâk ve be-kâm olduklarından sonra, bir niçe müddet umûr-i kitâbetde azmâyiş-i zihn-i vekkād ve efzâyiş-i rüşd ü sedâd ve 'arz-ı isti'dâd-i mâder-zâd ederek nîk ü bed-i cihândan haberdâr ve etvâr u evzâ'-ı rûzgârı imtihân ü ihtibâr birle erbâb-ı tecârüb ü 'ukūlden müsellem-i fuhûl bir zât-ı kiyâset-mahmûl olmala-rıyla, evvel emirde Mukāta'a-i İstanbul Muhâsebesi'yle tarîk-ı Hâcegân'a duhûl ve der-akab Şehr Emâneti mansıb-ı celîlesine mevsûl olup, vâki' olan ebniye-i hümâyûn ve âsâr-ı meberrât-ı Şehriyâr-ı rub'-i meskûn hıdemât-ı 'aliyyesinde niçe eyyâm u duhûr sa'y-i bî-kusûr edüp, cevdet-i himmet ve fıtrî ve cibillî sıdk u[5] istikāmeti ma'lûm u manzûr-i Cihân-bânî **[Ü 151b]** ve cilve-nümây-ı sâha-i zuhûr olan şâhid-i dil-ârây-ı hıdemâtı, makbûl-i tab'-ı safâ-neb'-i Hâkānî **[M 214b]** olduğundan, iki sene mütevâliyeten Dergâh-ı 'âlî Yeniçerileri Efendiliği ile mükerrem ve ba'dehû Tersâne-i 'âmire Emâneti gibi emr-i ehemde müstahdem olmağla, ibrâz-ı 'ulüvv-i himem ve izhâr-ı sümüvv-i mecd ü şiyem birle her ahvâli memdûh ve müsellem-i 'âlem olup, bu gûne refte refte karîn-i terbiyet-i Şehinşâhî ve rehîn-i lihâza-i 'inâyât-ı nâ-mütenâhî olarak temâm mücerrebü'l-etvâr ve manzûr-i enzâr-ı cenâb-ı Pâdişâhî oldukdan sonra, bin yüz altmış iki senesi şehr-i şevvâlü'l-mükerreminin üçüncü yevm-i isneynde◊ bâ-emr-i hümâyûn Sadrıa'zam Kethudâlığı makāmına ıs'âd ve ol mesnedin dahi

1 dilîrâne Ü : — M

* Basra ve Kurna'nın İran elinden tekrâr Osmanlı hâkimiyetine girmesi, 17 Ramazân 1112/25 Şubat 1701 Cuma günü gerçekleşmiştir; bk. meselâ Mehmed Râşid, *Târîh-i Râşid Efendi,* İstanbul 1281/1865, II,516-518.

2 Emîn Mehmed Ü : Mehmed Emîn M

3 hayr-hâh ve ferzend-i Ü : — M

4 nebîl-i Ü : — M

5 sıdk u Ü : — M

îfây-ı sıdk u sedâd ederek temâm hükmünü icrâda bezl-i ictihâd etmekle, müşârun ileyh hazretleri hakkında derkâr olan hüsn-i zann-ı Veliyyü'n-ni‘amî fevka mâ-yürâd efzâyiş-pezîr ve müzdâd olup, bu gûne medâr-ı enzâr olan dâ’ire-i kurba isticlâb, ya‘nî merkez-i Kethudâyî'de istis‘âd ü istishâb olunmaları, mücerred zamîr-i ilhâm-ârây-ı Mülûkâne'de tele’lü’ eden le’âlî-i ma‘nây-ı hayriyyet[1]-me’âlin karîben zuhûr u bürûzuna istidlâl olunur karîne-i hâl olduğu, elsine-pîrây-ı ricâl-i kiyâset-intikāl olmuşidi ki, işbu bin yüz altmış üç senesi şehr-i muharremü'l-harâmının[2] yirmi üçüncü◊◊ mâ-sadak-i *“Bârekallâhu's-sebte[3]*”* olan rûz-i fîrûzda Sadrıa‘zam es-Seyyid ‘Abdullah Paşa hazretleri, Serây-ı hümâyûn'a med‘uvven ihzâr ve ba‘zı gûne bevâ‘is-i hafiyye îrâdiyle mühr-i hümâyûn istirdâd ve kendüsi Bostancı-başı Dâ’iresi'ne irsâl ü ib‘âd olundukdan sonra, derhâl müşârun ileyh hazretleri ve hâlâ mesned-arây-ı Meşîhat-i İslâmiyye semâhatli Mehmed Sa‘îd Efendi cenâbları huzûr-i sâtı‘u'n-nûr-i hümâyûna da‘vet olunmalarıyla, mübârek lisân-ı ‘uzûbet-beyân-ı Husrevâne'den münâsib-i vakt ü hâl olan ba‘zı makāl-i manzûmü'l-le’âl-i Mülûkâne hılâlinde tavsıye vü tenbîh-i Zıllullâhî zuhûr ve umûr-i cumhûra dâ’ir evâmir ve nevâhî-i Pâdişâhî şeref-bahşây-ı sudûr oldukdan sonra, müşârun ileyh hazretlerine ilbâs-i sevb-i semmûr-i Vezâret ve mevlânâ cenâblarına dahi bi't-teba‘ iksây-ı ferve-i beyzây-ı Meşîhat takdîmiyle emânet-i kübrâ olan mühr-i hümâyûn-i cihân-ârâ yeden-be-yed teslîm buyurılup, devâm-ı ‘ömr ü devletleri da‘avâtı tetmîmi ile ratbu'l-lisân olarak taşra çıkdıklarında, sa‘âdetlü Ağa-yı Dârussa‘âdeti'l-‘aliyye[4] hazretlerine mahsûs olan cây-ı istibşâr-ı vâlâda celse-i istirâhat ve edây-ı merâsim-i mübârek-bâd ve tehniyetden sonra, hâssaten hâzır u müheyyâ olan peykân ve serhengân ve huddâm-ı Süreyyâ-nişân ile bi'l-yümni ve'l-iclâl serây-ı Âsafâne'lerine bi'l-mürâfaka ikbâl buyurup, ber-vech-i mu‘tâd taraf-ı Âsafâne'lerinden dahi **[Ü 152a]** mevlânâ-yı müşârun ileyh cenâblarına bir sevb, semmûr, ma‘raz-ı hedâyâda ‘arz u i‘tâ ve hâlâ Kapudân-ı deryâ Şehsüvâr-zâde Vezîr-i sadâkat-pîrâ sa‘âdetlü es-Seyyid el-Hâc Mustafa Paşa hazretlerine dahi mahsûs-ı

◊ 3 Şevvâl 1162 = 16 Eylül 1749 Salı. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır.

1 hayriyyet Ü : hayret M

2 harâmının Ü : harâmın M

◊◊ 23 Muharrem 1163 = 2 Ocak 1750 Cuma. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır.

3 's-sebte Ü : fi's-sebti M

* بارك الله السبت = Allah cumartesi gününü mübârek eylesin” anlamına gelen Arapça bu duâya, “بارك الله السبت و الخميس = Allah cumartesi ve perşembe gününü mübârek eylesin” şeklindeki benzer bir hadîsin Taberânî tarafından rivâyet edildiği belirtilmekle beraber aslının olmadığı, halkın dilindeki sözlerden biri olarak değerlendirildiği yerlerden bk. meselâ Ahmed b. İsmâ‘îl b. ‘Osmân b. Muhammed el-Gûrânî, *el-Kevseru'l-Cârî ilâ Rıyâzı Ehâdîsi'l-Buhârî,* thk. eş-Şeyh Ahmed ‘Azv el-‘İnâyeti, Beyrût 1429/2008, V,494.

4 sa‘âdetlü ….. ‘aliyye Ü : Ağa-yı Dârussa‘âde M

vüzerâ olan serâsere dûhte sevb-i semmûr-i behcet-nümâ ve ‘ulemây-ı a‘lâmdan sudûr-i kirâm ve Nakībüleşrâf-ı ‘âlî-makām ve Ser-etıbbây-ı Hâssa ve İstanbul Kadısı ve İmâm-ı Evvel-i Sultânî efendiler hazerâtına dahi ‘alâ merâtibihim semmûr ferâceler iksâ buyuruldukdan sonra, mesned-i hükûmet olan Dîvân-hâne'yi şeref-i kudûm-i meymenet-lüzûmlarıyla teşrîf ve ‘umûmen ricâle ‘ale't-tertîb iksây-ı hıla‘-ı zâhire ve ibkāy-ı menâsıb-ı fâhıre ile cümleyi terfîh u[1] taltîf buyurdılar. Vâkı‘â yevm-i mezbûrda ‘âmme-i enâma bir yüzden dahi neşât-ı tâze ve inbisât-ı bî-endâze hâsıl olup, **mısra‘**[2]:

Re’y-i ânçi tû endîşî hükm ânçi tû fermâyî[*]

medlûlünce *“el-Mülûkü mülhemûn*[**]*”* mazmûnunu tefevvüh ve memnûn olarak medâr-ı devâ’ir-i devlet, müdebbir-i fülk-i Hılâfet ü[3] Saltanat, hayyir-i cümle-i enâm, neyyir-i sipihr-i İslâm, Halîfe-i pâk-nihâd, cenâb-ı[4] Şehinşâh-ı vâlâ-nijâd hazretlerinin deymûmet-i[5] ‘ömr ü devlet ve istidâmet-i kıvâm-ı Saltanat-ı kerâmet-menkabetleri da‘avâtını ârâyiş-i tâk-ı icâbet eylediklerinden mâ‘adâ, vâdî-i ıttırây-ı evsâf u senâlarında niçe kasâyid-i garrâ ve tevârîh-ı bî-hemtâ inşâdiyle hoş-tab‘ân-ı zemân mazhar-ı iltifât ü ihsân oldukları esnâda, ‘Abd-i hakīr-i[6] **[M 215a]** bî-mikdâr dahi zabt-ı vekāyi‘e me’mûriyyet ve müşârun ileyh efendimize kadîmî münâsebe-i[7] ‘ubûdiyyetim hasebiyle ‘arz-ı iktidâra mübâderet edüp, bir mısra‘-ı târîhe muvaffak olmak ârzûsuyla gâh tab‘-ı kelîl ve gâh kilk-i kalîlden istimdâd ederek hâne-i Fakīrâne'mde kûşe-nişîn-i[8] inzivâ ve şevk-ı vicdânîden istiksây-ı mezâyâda gûşiş-nümâ olmuşidim ki, ziyy-i meşâyihde mechûlüm olan bir zât bedâheten zuhûr ve mu‘âmele-i âşinâyî ve mücâmele-i hoş-âmedî vukū‘undan sonra: “Sizde bir gûne şugl ve i‘mâl-i fikr meşhûdum oldu” deyü hıtâb ve isticvâb-ı Fakīr dahi: “Belî bu eyyâm-ı meserretde tebrîk-i Sadâret ve târîh-i manzûm-i Vezâret içün vâdî-i[9] nâ-refte bir mısra‘-ı berceste bulmak mülâhazasındayım” deyü cevâb olun-dukda, “Sübhânallah bu bâbda şecere-i hulûsun semeresindendir ki, kutbu'l-

1 terfîh u Ü : — M
2 **mısra‘** Ü : — M
* رأی آنچه تو اندیشی حکم آنچه تو فرمایی = Görüş, ne düşündüysen odur; hüküm, ne buyurursan o!” anlamına gelen bu cümle, “re’y” yerine “lütuf” değişikliğiyle Hâfız'ın gazellerinde geçen bir mısrâdır; bk. *Hafiz Divanı,* s.498.
** الملوك ملهمون = Padişahlar (Allah'ın) ilhâmına mazhar olmuş kimselerdir” anlamına gelen bu cümlenin vâizler ve hadîsçiler tarafından kullanılan bir söz olarak belirtildiği yerlerden biri için bk. meselâ el-Kevâkibî, *Tabâ’i‘u'l-İstibdâd ve Mesâri‘u'l-İsti‘bâd,* s.121.
3 Hılâfet ü Ü : — M
4 cenâb-ı Ü : — M
5 deymûmet-i Ü : deymûmiyyet-i M
6 ‘Abd-i hakīr-i Ü : + ‘Abd-i hakīr-i M
7 kadîmî münâsebe-i Ü : münâsebet-i M
8 nişîn-i Ü : güzîn-i M
9 vâdî-i Ü : v[â]dî-yi M

‘ârifîn hazret-i Şeyh-ı Ekber Muhyiddîn ‘Arabî *kuddise sırruhu'l-‘azîz* hazretlerinin kelâm-ı dürer-bârlarından olmak üzere sâmi‘a-ârây-ı yakînim olan terâkîb-i ‘acîbesinden *fî şehr-i muharremi'l-harâm* (فی شهر محرم الحرام) terkîbi bu sene-i meymenet irtisâma târîh-i tâmm vâki‘ olmuşdur. Ba‘îd değildir ki eğer terkîb-i kerâmet-tertîb-i mezkûrdan bi-tarîkı'l-mu‘ammâ ve yâhûd ‘alâ nehci'l-îmâ medlûl-i ism-i Mehmed ve münâsib-i makām ve cihet-i câmi‘a-i bedâyi‘-insicâm olur **[Ü 152b]** âhar gûne bir terkîb-i mümehhid istihrâcına muvaffak olabilürsünüz. Kati a‘la, nâ-şinîde târîh-i pesendîde olur idi” deyü teşvîk u igrâ ve terkîb-i mezbûru tahrîr ve vedâ‘ edüp gitdi. Fakīr-i bî-bidâ‘a dahi vâdî-i istitâ‘ada pûyende-i feyâfî-i efkâr ve cûyende-i cevâhir-i kân-ı esrâr olarak, terkîb-i sâlifü'l-beyânda edât-ı zarf olan fî kelimesi, beyyinâtı[1] i‘tibâriyle fâ ve yâ olup, hisâbda doksan iki olmağla, ism-i Mehmed'in ‘adedine mutâbık ve bâkī kalan *şehr-i muharremü'l-harâm* ‘idâdına dahi *“Kad eşrefe'l-Vezîru'l-Emîn”* terkîbi muvâfık gelüp, ifâza-i hazret-i Bârî ve imdâd-ı cenâb-ı Kirdgârî inzımâmiyle;

Fî şehr-i muharremi'l-harâm **sene 1163**[2]

(فی شهر محرم الحرام)

Kad eşrefe'l-Vezîru'l-Emînü Mehmed **sene 1163**[3]

(قد اشرف الوزير الامين محمد)

cümlesi başka başka iki târîh-i garrây-ı mu‘avvelün ‘aleyh ve hayret-efzây-ı ‘ukalâ olan kerâmât-ı Şeyh-ı Ekber-i müşârun ileyhden olduğundan gayri, nâm-ı Mehmed ile mu‘anven olan terkîb-i sânî yirmi üç harfden mürekkeb olup, şehr-i mezbûrun yirmi üçünde◊ nâ’il-i mühr-i hümâyûn oldukları rûz-i fîrûz-i meymenet-endûza tesâdüf ve bu makūle havârık-ı ‘âdât misillü hâlât birbirine terâdüf etmekle, iki fıkra terkîb-i zîbende tertîbde hem[4] târîh-i sâl-i mübârek-fâl ve hem şehr ve yevm-i meyâmin-iştimâl mastûr ve ber-vech-i tahsîs nâm-ı nâmî-yi Vezâret ve emânet-i sâmîleri münderic ve mezkûr olması, te’emmül-i hakīkat ile i‘tibâra şâyeste emr-i ‘acîb ve çeşm-i ‘ibretle enzâra bâyeste sırr-ı garîb vâki‘ olmuşdur.

İn-şâ’allâhu'l-Vedûd vücûd-i mes‘ûdları, ‘âmme-i ümmet-i merhûmeye mahz-ı hayr u bereket ve küllî umûrlarında tevfîk-ı Ehadiyyet'e mukārenet ile eyyâm-ı ebed-irtisâmları, hengâm-ı râhat ü meserret olmak eltâf-ı cenâb-ı Kibriyâ'dan mes’ûl ü müsted‘âdır.

---

1 beyyinâtı Ü : binâsı M
2 **sene 1163** Ü : — M
3 **sene 1163** Ü : — M
◊ 23 Muharrem 1163 = 2 Ocak 1750 Cuma.
4 tertîbde hem Ü : — M

Sebeb-i ‘azl-i Vezîr-i müşârun ileyh es-Seyyid ‘Abdullah Paşa

Yevm-i mezbûrun ferdâsında[◊] ber-vech-i mu‘tâd Kethudây-ı Bevvâbîn-i Şehriyârî vesâtatiyle Paşa-kapusu'na şeref-bahşây-ı vürûd olup, piyâde ve süvârî bi'l-cümle ocakların zâbitân ve mansıbda olan Hâcegân-ı Dîvân ve huzûru lâzım sâ’ir ricâl-i Devlet-i ‘aliyye-i ebed-nişân müvâcehelerinde cehren ve ‘umûma ismâ‘an feth u kırâ’et olunan hatt-ı hümâyûn-i hikmet-nümûnun mazmûn-i nesâyih-makrûnundan münfehim olduğu üzere, Sadr-ı sâbık-ı müşârun ileyhin sugūr-i İslâmiyye'den olan ba‘zı serhaddât ve elviye ve eyâlâtın umûr-i ‘izâm ve tedârükât-ı mehâmmında nev‘ammâ taksîrât ve ‘adem-i mübâlâtı zuhûr ve bu gûne keyfiyyât, rızây-ı yümn-iktizây-ı Mülûkâne'ye mugāyir hâlâtdan olduğu sâlifü'l-beyân hatt-ı hümâyûn-i celâdet-nişânda[1] mastûr olmağla, müşârun ileyh bu takrîb ile ‘azl ve tagrîbe mübtelâ **[Ü 153a]** ve bâ-emr-i hümâyûn ertesi gün[◊◊] çekdiri ile Rodos **[M 215b]** Cezîresi'nde ikāmet ve du‘ây-ı hayr-ı Pâdişâhî'ye muvâzabet eylemek üzere sevk u isrâ olundu. Bu esnâda müşârun ileyhin dâd ü sitâda müte‘allık iktizâ eden hisâb ü kitâbı, hazînedârı ‘Ömer Ağa ve Hazîne Kâtibi ‘Ali Efendi ve ba‘zı etbâ‘-ı havâssının ‘uhdelerine ihâle olunup, ashâb-ı hukūkun ırzâsı bâbında bâ-fermân-ı ‘âlî tenbîh ü te’kîd ve çend rûz firîfte-i ikbâl-i lâ-bekā ve âmîhte-i gil-i lây-ı gurûr u i‘tinâ olan Telhîsî[2] Mehmed Ağa vilâyetine nefy ü iclâ ile tard u teb‘îd olundu.

Tefvîz-ı Kethudây-ı hazret-i Sadr-ı ‘âlî

Ber-vech-i muharrer-i bâlâ münhall olan Kethudâyî-i Sadâret-i ‘uzmâ, bundan akdem ol mesned-i muhteremden infisâl ile hâlâ câh-ı vâlâ-yı Tevkī‘î'de müreffehü'l-bâl ve karîn-i nizâm-ı hüsn-i hâl olan Yirmisekiz Efendi-zâde Mehmed Sa‘îd Efendi hazretleri, bâ-emr-i hümâyûn yevm-i mezbûrda[◊◊◊] tekrar Kethudâlık umûr-i ‘izâmıyla işgāl olunup, huzûr-i cenâb-ı Âsafî'de ilbâs-i ferve-i semmûr ile mübtehic ü mesrûr buyuruldu. Ve mansıb-ı refî‘-i Tevkī‘î dahi Hâcegân-ı Dîvân'ın emekdâr ve me‘ârif-şi‘ârlarından Hâşimî birâderi es-Seyyid ‘Ali Efendi cenâblarına i‘tâ ve hıl‘at-i fâhire iksâ buyuruldu.

Vukū‘-i husûf u küsûf

Hükm-i Hâlik-ı kevn ü mekân ve emr-i Sâni‘-i zemîn ü âsümân birle işbu sene-i mübâreke şehr-i muharremü'l-harâmının on üçüncü çehârşenbih

◊ 24 Muharrem 1163 = 3 Ocak 1750 Cumartesi.
1 hümâyûn-i celâdet-nişânda Ü : hümâyûnda M
◊◊ 25 Muharrem 1163 = 4 Ocak 1750 Pazar.
2 Telhîsî Ü : + üzere M
◊◊◊ 25 Muharrem 1163 = 4 Ocak 1750 Pazar.

gicesi◊ gurûb-i âfitâbdan üç sâ‘at otuz sekiz[1] dakīka murûrunda, mâh-ı münîr ‘ukde-i zenebde Burc-i Seretân'da inhısâfa âgāz ve dört sâ‘at elli iki dakīka murûrunda on iki ısbı‘ takdîr olunan cirm-i kamerden dörd buçuk ısbı‘ mikdârı münhasif olup, vasat-ı husûf vâki‘ oldu.

Ve yine şehr-i merkūmun yirmi sekizinci hamîs günü◊◊ tulû‘-i şemsden üç sâ‘at on dakīka murûrunda âfitâb-ı ‘âlem-tâb, Burc-i Cedy'de ‘ukde-i re’sde inkisâfa başlayup dört sâ‘at on yedi dakīka geçdikde, on iki ısbı‘ mukadder olan cirm-i şemsden on bir ısbı‘ mikdârı münkesif olup: “Der-‘akab incilâya âgāz ve beş sâ‘at yirmi dakīka murûrunda jeng-i küsûfdan bi't-temâm münkeşif ola” deyü muktezây-ı fenn-i nücûm üzere Müneccim-başı Efendi istihrâc ve tahrîr ve havâsdan mâ‘adâ a‘vâmm-ı nâsa münteşir olan takvîmlerde dahi tastîr olunduğundan gayri, *“Bi-küm se-tenkeşifü'ş-şemsü* (بكم ستنكشف الشمس)” **sene 1163**[2], *“Ve'l-kameru mahsûfun* (والقمر مخسوف)” **sene 163**[3], *“Fî şehr-i muharremi'l-harâm* (فى شهر محرم الحرام)” **sene 163**[4] terkîbleri*, cenâb-ı Şeyh-ı Ekber Muhyiddîn ‘Arabî *kuddise sırruhu'l-‘azîz*** hazretlerinin kelimât-ı hikmet-simâtlarından olmak üzere elsine-i nâsda mütedâvel ve vâkı‘â fıkarât-ı merkūmenin ‘idâd-ı hurûfundan sene-i mezkûre târîhi hâsıl olması ve ber-vech-i muharrer münteşir olan takvîmlerde dahi küsûf-i küllî vukū‘u tahrîr olunması, kable‘l-vukū‘ miyân-ı halkda **[Ü 153b]** ‘azîm güft-gûya bâ‘is ve sâf-dilâna telâş-i bî-hûde hâdis olup, “Karanlık olacak imiş” deyü kimi dükkânını açmamak ve kimisi hânesinden taşra çıkmamak üzere vukū‘undan mukaddem bu gûne türrehât-ı bî-ma‘nâ zuhûr etmiş idi. Bâ-emr-i Hâlık-ı bî-çûn yevm-i mezbûrda◊◊◊ rûy-i hevâda kemâl-i gılzat üzere perde-i hicâb olur sehâb-ı ‘azîm ve gaym-i ‘amîm rû-nümûn olup, ber-vech-i muharrer küsûfun vukū‘u ve ‘adem-i vukū‘u meşhûd ü ma‘lûm-i ahad olmayup, bi-hamdihî Te‘âlâ nâsa ‘ârız olan havf u hirâs bu vechile mündefi‘ oldu.

Ve lâkin bu gûne esrâr-ı felekiyye ve ‘alâyim-i[5] semâviyyeyi takvîme yazmak ve ‘avâmm-ı nâsa neşr etmek hâlâtı münâsib olmamağla, fîmâ-ba‘d

---

◊ 13 Muharrem 1163 = 23 Aralık 1749 Salı. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır.

1 sekiz Ü : — M

◊◊ 28 Muharrem 1163 = 7 Ocak 1750 Çarşamba. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır.

2 **sene 1163** Ü : — M

3 **sene 163** Ü : — M

4 **sene 163** Ü : — M

* Metnimizde söz konusu edilen Arapça terkiplerin anlamları sırasıyla “Sizin sâyenizde güneş ortaya çıkacaktır”, “ay görünmez olacaktır” ve “muharrem ayında” şeklindedir.

** قدس سره العزيز = Onun şerefli sırrı mukaddes olsun” anlamına gelen ve velî kabul edilenler için yapılan Arapça bir duâdır.

◊◊◊ 28 Muharrem 1163 = 7 Ocak 1750 Çarşamba.

5 ‘alâyim-i [Bu kelime metinde önce “‘alâyimât” şeklinde yazılmış, sonradan “‘alâyim-i” şekline dönüştürülmüştür] Ü : ‘alâyimât-ı M

takvîmlere bu gûne bâ‘is-i kīl ü kāl olur keyfiyyât tahrîr olunmakdan men‘ u teb‘îd ve Müneccim-başı Efendi'ye bâ-fermân-ı ‘âlî tenbîh ü te’kîd olundu.

Tevcîhât-ı eyâlât be-vüzerây-ı ‘izâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm

İşbu mâh-ı saferu'l-hayrın evâsıtı◊ târîhinde Vidin Kal‘ası, muhâfazası şartıyla Vidin ve Niğbolu ve İlbasan sancakları, ber-vech-i ilhâk hâlâ Özi Vâlîsi Sadr-ı esbak Vezîr-i celîlü'ş-şân sa‘âdetlü[1] **[M 216a]** ‘Ali Paşa hazretlerine ve Özi Eyâleti hâlâ Hotin Kal‘ası muhâfazasında olan Muhsin-zâde Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretlerine ve Hotin Sancağı, kal‘ası muhâfazası şartıyla hâlâ Vidin Muhâfızı Vezîr-i rûşen-zamîr sa‘âdetlü Firârî Yeğen Mustafa Paşa hazretlerine ve Mûsul Eyâleti, sâbıkā Mar‘aş Beylerbeyisi ve Rumeli Pâyesi olup, sâbıkā Bağdâd Vâlîsi Ahmed Paşa merhûmun Kethudâlığı'ndan neş’et eden mîr-i mîrân-ı kirâmdan Mehmed Paşa'ya ve Şehrizor Eyâleti, sâbıkā Hudâvendigâr Sancağı mutasarrıfı Receb Paşa'ya bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh ü ‘inâyet buyuruldu.

‘Azl ü nasb-ı Ser-çavuşân-ı Dîvân-ı hümâyûn

Bir müddetden berü ber-muktezây-ı hükm-i sâ’ik-ı takdîr, Çavuş-başılık mesnedinde takrîr olunan Mehter-başı dimekle ma‘rûf Giridli Mustafa Ağa, zâtında cehl-i mürekkeb ve tünd-hû ve teng-meşreb olmağla, câriha-i lisân-ı zehr-âbe-feşânından niçeler mecrûh u mutazarrır ve hademe-i Dîvân ve erbâb-ı mesâlih evzâ‘-ı magrûrânesinden hârib ü müteneffir oldukları ma‘lûm ve mütebâdir olduğuna binâ’en, mâh-ı merkūmun yirminci gününde◊◊ kevkeb-i ikbâli âfil ve[2] zevâl-i idbâra mâyil[3] olup, Çavuş-başılık'dan ‘azl ve tard u ib‘âd ve Gümülcine Kazâsı'nda vâki‘ çiftliğinde ikāmeti bâbında nefy ü iclâsıyla terfîh-i ‘ibâd buyuruldukdan sonra, ricâl-i Devlet-i ‘aliyye mu‘teberlerinden Zülfekār Efendi-zâde Kara ‘Osmân Paşa merhûmun hafîdi olup, bundan akdem Cizye Baş-bâkī Kulu olan Uzun Bey ‘unvâniyle zî-şân mîr-i muhterem el-Hâc İbrâhîm Bey hazretlerinin öteden berü rüşd ü sedâd ve herkes ile âmîziş ü ülfete i‘tiyâd ile hüsn-i hâl ve isti‘dâdları ma‘lûm olmak hasebiyle Çavuş-başılık mesnedine ıs‘âd ve ilbâs-i hıl‘at-i fâhire ile mesrûr u[4] dil-şâd buyuruldu.

◊ 11-20 Safer 1163 = 20-29 Ocak 1750. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**safer**” yazısı vardır.

1 celîlü'ş-şân sa‘âdetlü Ü : mükerrem sa‘âdetlü sa‘âdetlü M

◊◊ 20 Safer 1163 = 29 Ocak 1750 Perşembe. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**safer**” yazısı vardır.

2 âfil ve Ü : ufuk-ı M

3 mâyil Ü : mâ’il M

4 mesrûr u Ü : — M

‘Azl ü nasb-ı Ağa-yı Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı ‘âlî

Birkaç seneden berü Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri Ağalığı ile kâm-revâ olan Hasan Ağa'nın bu esnâda hılâf-ı rızâ **[Ü 154a]** ba‘zı evzâ‘ u etvârı rû-nümâ ve teb‘îd ü te’dîbi iktizâ etmekle, mâh-ı merkūmun yirmi beşinci gününde◊ ‘azl-i nâgeh-zuhûra mübtelâ ve Ma‘nîsâ'ya[1] nefy ü iclâ olunup, bundan akdem yine ağalıkdan ma‘zûlen Gelibolu'da ikāmet üzere olan Kelleci Mustafa Ağa Âsitâne-i sa‘âdet'e ihzâr olunmağla, yevm-i mezbûrda huzûr-i cenâb-ı Âsafî'ye da‘vet ve ilbâs-i hıl‘at ile tekrâr Yeniçeri Ağalığı mesnedi ‘inâyet ve karîn-i behcet buyuruldu. Bu esnâda Kul Kethudâsı dahi berây-ı iktizâ ‘azl ü teb‘îd olunmağla, Zağarcı-başı es-Seyyid Ahmed Ağa, Kul Kethudâsı ve Seksoncu-başı Zarbuna-zâde Nu‘mân Ağa, Zağarcı-başı ve Muhzır Ağa bulunan Segban-başı-zâde Çelebi Mehmed Ağa, Seksoncu-başı olup, kudemây-ı tarîkden Süleymân Ağa, Muhzırlık hıdmetiyle kâm-revâ oldu.

Vukū‘-i harîk-ı dehşet-nişân ve şurû‘-i bünyân-ı rasîfü'l-erkân bâb-ı Ağa-yı Bektâşiyân

Ber-muktezây-ı takdîr-i hikmet-nümûn-i Hudâ-yı bî-çûn ve ber-mübtegāy-ı merâsim-i gerdiş-i gerdûn, ta‘ayyünât-ı havâdis-i gûnâ-gûn ve televvünât-ı ‘avârız-ı bukalemûndan bürûz u sudûr ile rû-nümûn olan ahkâm-ı kazâya gerden-dâde-i rızâ ve irtikâb olunan hâlât-ı taksîrât-ı mâ-mazâya i‘tirâf u isti‘fâdan gayri tedârükât-ı evfâ olmaduğı[2] ‘inde'l-‘ukalâ vâzıh u hüveydâ bir ma‘nâ olduğu müsellem-i fuhûl bir mukaddime-i hıred-kabûldür.

Binâ’en ‘aleyh işbu mâh-ı saferu'l-hayrın yirmi altıncı leyle-i erbi‘â◊◊ ve sâ‘at iki buçuğu tecâvüz etdiği esnâda, bi-kazâ’illâhi Te‘âlâ İstanbul'da Ayazma-kapusu dâhilinde Kücük-bâzâr nâm mahall-i teng ü târdan şerâre-pâş-ı zuhûr olan nâr-ı şu‘le-bâr-ı harîk, şiddet-i hubûb-i ‘avâsıfa pîşrev ü refîk olup, havâlî-i kurb u civârı mümâsil-i küre-i nâr ve nevâhî-i yemîn ü yesârı âteş-gede-i Mecûs'dan nümûdâr ederek, bir kolu Süleymâniyye Bîmâr[3]-hânesi verâsında vâki‘ hem-serây-ı tâk-ı eflâk olan kebîr konakları ihrâk ve bir kolu **[M 216b]** dahi Vefâ Câmi‘i hizâsından murûr ve Defterdâr-ı sâbık ‘Âtıf Efendi merhûmun hânesine iltisâk ile bu hudûdda mevcûd ‘arsa-i şuhûd olan niçe[4] bünyân-ı rasîn ve büyût ve dekâkîn, lisân-ı hâl ile ashâbına gûyây-ı el-firâk olduğundan mâ‘adâ, bir şu‘be-i meşgabesi dahi Ağa-kapusu cenbine[5]

◊ 25 Safer 1163 = 3 Şubat 1750 Salı. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**safer**” yazısı vardır.
1 Ma‘nîsâ'ya Ü : Mağnîsâ'ya M
2 olmaduğı Ü : olmadığı M
◊◊ 26 Safer 1163 = 4 Şubat 1750 Çarşamba.
3 Bîmâr Ü : Tîmâr M
4 niçe Ü : — M
5 cenbine Ü : cenbinde M

dâ'-i zâtü'l-cenb-âsâ sirâyet ü istîlâ ve mukaddime-i sa'y ü gûşiş-i sugrâ ve kübrâdan netîce-i selâmet rû-nümâ olmayup, ân-ı vâhidde ol serây-ı ser-be-âsümân, derûn-i düşmen gibi sûzân ve ol hânedân-ı refi'u'l-bünyân, hânumân-ı a'dây-ı haybet-nişân gibi vîrân olup, bî-hadd ü bî-pâyân mâl ü menâl, kesân-ı eyâdî-i tâlân-gerânda ifnâ vü perîşân oldu. Ve'l-hâsıl gice sâ'at iki buçukdan ertesi beyne's-salâteyne değin ol âteş-i ejder-veş etrâfa zehr-âbe-feşân ü demkeş olup, 'umûmen hükkâm ve[1] husûsan Pâdişâh-ı İslâm hazretleri **[Ü 154b]** merâhim-i eşfâk-ı Hıdîvâne'lerinden nâşî, ru'b-endâz-ı kulûb olan ol nâr-ı şehr-âşûbun pîrâmeninde bizzât kıyâm ve şîme-i kerîme-i min'amâneleri muktezâsınca zülâl-i in'âm-ı bî-pâyânların mânend-i ebr-i rahmet-bâr etrâfa isâle vü icrâda yenâbî'-i cûd-i ihtimâmları, cûşiş-nümây-ı iktihâm olup, ıtfâ vü ıhmâdına bâ'is olur tedârük-i esbâb-ı celiyye ve hafiyyede ikdâm-ı tâmm olunmağla, bi-lutfihî Sübhânehû ve Te'âlâ mukadder olan dâ'ireden mâ'adâ etrâfa sirâyetden teskîn ü ilgā ve kubeyl-i 'asrda bi'l-külliyye pezîrây-ı intıfâ ile karîb olan süknây-ı zu'afâ rehâ-yâb olmağla, mesrûr u ihyâ buyuruldu. Bu esnây-ı pîç ü tâbda ber-vech-i muharrer iltihâb-ı âteş-i pür-tâbdan ihtirâk-ı derûn u bîrûn ile harâb u yebâb olan Ağa-kapusu ricâlinin sûziş-i hânumân-sûz-i ıztırâbların âb-ı letâfet-me'âb-ı tesliyet ve haklarında zuhûr-i 'inâyet derkâr olduğunu irâ'et irâdesiyle mehbit-ı âsâr-ı ilhâmât-ı gaybî ve meşrik-ı envâr-ı vâridât-ı lâ-raybî olan tab'-ı hümâyûna lâyih ve hâtır-ı safâ-makrûna sânih olan, **beyt**:

Sebeb-i rif'at olur gam yeme üftâde isen
Bir binâ tâ ki harâb olmaya ma'mûr olmaz*

mazmûn-i tesliyet-nümûnu, pîrâye-i zebân-ı melâhat-beyân olarak bahr-ı bî-pâyân-ı himmet-i Şâhâne'leri mevce-rîz-i cûş ve lücce-i zehhâr-ı hamiyyet-i Mülûkâne'leri telâtum-zen-i sâhil-i hurûş olup, derhâl ol dergâh-ı mehâbet-iştimâlin 'alâ rağmi'l-a'dâ vaz'-ı kadîm ve tarh-ı müstedîminden birkaç kat a'lâ vechile taraf-ı mîrîden 'umrân u ihyâ olunması bâbında fermân-ı kazâ-cereyânları şeref-bahşây-ı sudûr ve dûdmân-ı[2] Bektâşiyye'nin şen ve ma'mûr ve ol gāzî ocak erbâbının her hâlde memnûn u mesrûr olmaları husûsuna derkâr olan 'inâyât-ı bî-gāyât-ı Hıdîvâne'leri sâha-pîrây-ı zuhûr olmağla, emr-i binâya ricâl-i Devlet-i 'aliyye'den bir mukdim-i âzmûde-kâr ve bir mübrim-i sütûde-etvârın me'mûr u ta'yîn olunmasından lâ-büdd olduğundan, hâlâ Matbah-ı 'âmire Emîni olup, i'mâl-i 'amele-i bennâ ve idâre-i umûr-i 'uzmâya kādir, vukūf u şu'ûr ve isti'dâd-ı nâ-mahsûru bâhir Mehmed Emîn Ağa-zâde Hüseyn Ağa'nın 'uhde-i ihtimâmına ihâle ve 'ale'l-hisâb taraf-ı mîrîden ber-

1 ve Ü : — M
* Metnimizde yer alan bu beyit Fehîm-i 'Atîk'e âit gözüküyor; bk. meselâ Recâ'î-zâde Ahmed Cevdet, *Zînetü'l-Mecâlis,* s.50.
2 sudûr ve dûdmân-ı Ü : صدودرودمان M

vech-i pîşîn seksan kîse akça verilmekle, ‘acâleten mübâşeret ve itmâmı dûş-i ikdâmına havâle kılınup, irâde-i hümâyûn buyurulduğu üzere, resm-i hey’et ve tarz-ı letâfeti merâyây-ı şuhûdda ne gûne sûret-i hasnâda nakş ü tersîm olunacağı Emîn-i mûmâ ileyhe ta‘lîm ü tefhîmi takdîm ve teveccühât-ı kerâmet-âyât-ı Şehriyâr-ı heft-iklîm berekâtiyle az müddetde tekmîl ü tetmîm[1] olmağla, serây-ı sâlifü'l-beyânın nezâket-i binây-ı gerdûn-mümâs ve rezânet[2] ü resânet-i tarh-ı esâsında ‘akl-ı ‘amîk-ı ‘akīle-dân ve fikr-i dakīk-ı hendese-kârân-ı zemân dem-beste vü hayrân ve ser-furû-bürde-i zânûy-i istiğrâb ve sebbâbe-gezây-ı hayret ü isti‘câb oldukları nümâyân olmuşdur. Vâkı‘â zemîn-i rif‘at-temkîni, zirve-i kûh-âsâ bülend ü bâlâ ve bünyâd-ı dil-nişîni, matbû‘ u mu‘allâ serây-ı vâlâ olup, dîde-i temâşâyiyân-ı ehl-i İslâm'a, *“Tesurru'n-nâzırîn*”* me’âlini tebyîn **[Ü 155a]** ve çeşm-i a‘dây-ı hased-âyîni kör ve hazîn[3] **[M 217a]** eder bir eser-i güzîn-i şerâfet-karîn olduğu[4] ma‘lûm-i ‘âlemiyândır. Husûsan Yankın Köşkü ismiyle müsemmâ olan kasr-ı âsümân-sâ bir cevsak-ı vâlâ olmuşdur ki, gûyyâ ber-hevâ âşiyâne-i Hümâ ve yâhûd şekl-i tâ’ir-i evc-peymâ denmeğe sezâ bir cây-ı cihân-nümâ olup, meselâ evcât-ı derecât-ı vâlâ ve mirkāt-ı[5] küngüre-i mu‘allâsından harîk-ı rûy-i zemîn değil, ihtirâk-ı ahterân-ı sipihr-i berîn dahi nazra[6]-peymây-ı dîde-i istiksâ olmak kābil olduğu, çeşm-i rûşenâya hüveydâ bir ma‘nâdır. Bi-‘avnihî Te‘âlâ hüsn-i hıtâmı müyesser ve mukarrer ve neşîmenler zer ü zîverden mu‘abber mefrûşât-ı mahsûsa ile zînet ü ferr buldukdan sonra, bundan akdem zuhûr eden ahvâl-i pür-melâlden ocak ricâlinin kânûn-i derûnları âteş-i şu‘le-hîz-i gayret ile meşhûn ve mağmûm u mahzûn iken, bu def‘a semere-i şecere-i sıdk u ıhlâsları berekâtiyle öteden berü Devlet-i ‘aliyye ve Saltanat-ı seniyye'nin[7] bende-i hâs ve cünûd-i zafer-mev‘ûd-i istikāmet-ihtisâsından olmalarından nâşî, haklarında bu gûne eltâf-ı Veliyyü'n-ni‘amî rû-nümûn olmağla mesrûr u memnûn ve şükr-i Hudâ-yı bî-çûn ederek, bâ-emr-i hümâyûn serây-ı nev-ihyây-ı meymenet-makrûna nakl ü iskâna murahhas ve me’zûn olmalarıyla, zebh-i karâbîn ve da‘avât-ı icâbet-rehîn ile râhat-nişîn ve behcet-karîn[8] olup, *“Şerefü'l-mekân bi'l-mekîn**”* terkîbinin maklûbu olan *“Şerefül-mekîn bi'l-mekân*”* nüktesi[9] nümâyân oldu. Dâhiliyye ve hâriciyye olan bâlây-ı ebvâb ve kitâbe-i çeşme ve

1 ü tetmîm Ü : — M
2 rezânet M : zerânet Ü
* تسر الناظرين = Bakanların içini açan” anlamına gelen bu ifâde ile Kur’ân-ı Kerîm, el-Bakara 2/69. âyetin son kısmına telmîh vardır.
3 ve hazîn Ü : + ve hazîn M
4 olduğu Ü : olunduğu M
5 evcât-ı ….. mirkāt-ı Ü : evcât ve derecât-ı M
6 nazra Ü : nazîre M
7 Devlet-i ….. seniyye'nin Ü : Devlet-i ‘aliyye'nin M
8 ve behcet-karîn Ü : — M
** شرف المكان بالمكين = Bir mekânın şerefli olması, orada oturan ile ilgilidir” anlamına gelen Arapça atasözüdür.

şâdırvân-ı safvet-me'âbın zînet-yâb oldukları tevârîh-ı belâgat-nisâblar, evsâf-ı Şehinşâhî'yi mutazammın âsâr-ı hümâyûndan olmağla, teberrüken bu mahalle iktitâb olundu.

Ağa-kapusu'nun[1] hâricine yazılan Ni'met Efendi'nin târîhidir:

Dâd-ger Sultân Mahmûd Hân Gāzî'nin Hudâ
Kim esâs-i devlet-i iclâlin etmişdir metîn
Seb'a-i seyyâre-veş olsa 'aceb mi lem'a-tâb?
Yedi ocağıyla pür-zîb oldu çün erkân-ı dîn
Dûdmân-ı Hâcı Bektâş-ı Velî'dir birisi
Kim odur ser-defter-i ceyş-i Şeh-i nusrat-karîn
Her ocağın zîb ü zînetle görüp i'mârını
Eyledi bî-sabr olup izhâr-ı âh-ı âteşîn
Gerçi kim evvel-i der-i vâlâsı zîb-efzâ idi[2]
Şimdi ihyâ etdi kalbinde Emîru'l-Mü'minîn
Ya'nî bu cây-ı mu'allâyı yeniden tarh edüp
Bî-bedel yapdırdı lutfundan Şeh-i rûy-i zemîn
Resm-i nev-îcâdı el-hakk mâye-bahş-ı inbisât
Her mahall-i dil-keşi, mânende-i fass-ı nigîn
İmtidâd-ı şevket ü 'ömr-i Cihân-bânî içün
Sürdü yüz dergâh-ı Mevlâ'ya guzât-ı Müslimîn
Bâbına bu resme tahrîr eyledi târîhini
Çâker-i dîrîne Ni'met bende 'abd-i kemterîn
'İzzile Sultân Mahmûd-i mücâhid bî-bedel
Yapdı hakkā kim bu dergâh-ı mu'allây-ı güzîn **sene 163**[3]
(یاپدی حقا کیم بو درکاه معلای کزین)

---

* شرف المکین بالمکان = Bir yerde oturanın şerefi, oturduğu yerle ilgilidir" anlamına gelen Arapça bir sözdür.

9 nüktesi Ü : — M

1 kapusu'nun [Metinde yazılmış olan "**taşra**" kelimesinin üzeri çizilip üstüne "**hâricine**" yazılmıştır] Ü : + taşra M

2 idi Ü : olup M

3 **sene 163** Ü : — M

Dâhil-i bâbına[1] **yazılan târîh**:

Cenâb-ı hazret-i Sultân Mahmûd Hân-ı zî-şânın
Şehinşâhân-ı ‘âlem içre zâtı gevher-i nâ-yâb
Vücûd-i pâkidir ser-levha-i dîbâce-i şevket
‘Ulüvv-i himmetinin nüshasında hayrıdır bir bâb
O Sultân-ı megāzî-pîşe vü Hân-ı kerem-kârın
Demâdem cûybâr-ı cûdu dehri etmede sîrâb
Bu dergâh-ı mu‘allâ-tarhı dahi mahz-ı cûdundan
Edüp ihyâ yeniden ol Şeh-i himmetde aktâb
Kapu-kullarına bu bâbda etdiği kerem el-hakk
Selefde etmamiş sebkat ki vasf ede anı kitâb
Hudâ devlet-serây-ı ‘izz ü iclâlin ede ma‘mûr
Ki tâ zıll-efgen ola dergehine mihr-i ‘âlem-tâb
Yazup bu iki târîhi n'ola Ni‘met-i du‘â-gûyu
Tefavvuk etse akrâna bi-lutf-i hazret-i Vehhâb
Bu nev dergâh-ı vâlâ-tarhı seyr edüp du‘â birle **sene 163**[2]

(بو نو درکاه والا طرحی سیر ایدوب دعا برله)

Sitâyiş eyledi Sultân Mahmûd'a uli'l-elbâb **sene 163**[3] **[Ü 155b]**

(ستایش ایلدی سلطان محموده اولی الالباب)

Orta[4]**-kapu'ya yazılan târîh**:

Şeh-i gerdûn-‘azamet, Dâver-i Dârâ-himmet
Mihr-i evc-i nasafet, zıll-ı Hudâvend-i Vedûd
Milket-ârây-ı haşem hazret-i Mahmûd Hân kim
Lâ-mekân ile olur sâha-i câhı mahdûd
Râtib-efrâz-ı eser, Şâh-ı hümâyûn-ferr kim
Sû-be-sû olmadadır sâye-i ‘adli memdûd

1 **bâbına** Ü : bâbında M
2 **sene 163** Ü : — M
3 **sene 163** Ü : — M
4 Orta M : Öte Ü

İşte ez-cümle bu dergâh-ı refî‘u'ş-şâna
Verdi bu tarh-ı dil-i âşûb ile bu resme vücûd
Böyle pâkîze eser vaz‘ına olmak mazhar
Olmamışdır hele şâhân-ı selefde meşhûd
Dâ’imâ masdar-ı **[M 217b]** hayrât olup ef‘âlinde
Ede âsâr-ı meberrâtını Mevlâ mes‘ûd
Açılup rûyuma dervâze-i i‘câz-ı sühan
Etdi ‘iffet dile bu beyt ile târîhi vürûd
Yenilendi bu kühen dergeh-i zîbende-nümûd
Geçdi eslâfını bu bâbda Sultân Mahmûd **sene 163**[1]

(کچدی اسلافنی بو بابده سلطان محمود)

Çeşme kitâbesine[2] **yazılan târîh**:

Çeşme-sâr-ı merhamet Sultân Mahmûd'un müdâm
Reşha-i ihsânıdır gülzâr-ı dehrin şebnemi
Öyle Sultân-ı Cihân-gîr-i ‘adâlet-pîşe kim
Şimdi oldur şehriyârân-ı güzînin a‘zamı
Katre olmaz cûybâr-ı cûduna nisbet Muhît
Behre-dâr-ı lutfu almaz ‘aynına kân ü yemi
Maksem edüp, cûy-i hayra dergehin dâ’im Hudâ
Eylesün bu resme ihyâ niçe cây-ı hurremi
Biri birisinden a‘lâ-ter iki târîh ile
Oldu bu beyt-i güzînin tab‘-ı Ni‘met mülhemi
Çeşme-i Sultân Mahmûd-i hayât-efzâda gel **sene 163**[3]

(چشمه سلطان محمود حیات افزاده کل)

İç be-‘aşk-ı Hâcı Bektâş-ı Velî mâ-zemzemi **sene 163**[4]

(ایچ بعشق حاجی بکتاش ولی مازمزمی)

1 **sene 163** Ü : — M
2 **kitâbesine** Ü : üzerine M
3 **sene 163** Ü : — M
4 **sene 163** Ü : — M

Şâdırvâna yazılan târîh[1]:

Dâd-ger Sultân Mahmûd-i mücâhid-perverin
Sâye-i ‘adli demâdem ‘âleme zıll-ı zalîl
Ol Şeh-i İskender-âyînin bihâr-ı himmeti
Mevc-hîz olmakda Mısr-ı ‘âleme mânend-i Nîl
Nüsha-i nâ-yâb-ı zâtı, me’haz-i ehl-i kerem
Mebhas-i âsâr-ı ihsânında olmaz kāl ü kīl
Dergehi ashâb-ı hâcâta melâz ü mültecâ
Zimmet-i erbâb-ı ümmîde keff-i cûdu kefîl
Öyle serşâr etdi âb-ı lutfu dehri kim Muhît
Kulzüm-i ihsânına nisbet ile şey’-i kalîl
Hâcı Bektâş-ı Velî erkânının dergâhını
Eyledi ihyâ esâsından o Sultân-ı celîl
Yapdı bu şâdırvân-ı pâk-i dil-cûyi dahi
Âb-ı Hızr u kevser-i cennet ana olmaz ‘adîl
Sû-be-sû bu remzi her bir lûlesi işrâb eder
Nûş eden bir katre nâçîzini olmaz ‘alîl
Pâydâr edüp serîr-i saltanatda ol Şeh'i
Hıfz ede zâtın hatâdan, Hakk vere ‘ömr-i tavîl
Cûybâr-ı lutfu dâ’im dehri serşâr eylesün
Hızr-ı tevfîk-ı Hudâ ola reh-i hayra delîl
‘Âfiyetler nûş eden dil-teşnegâna Ni‘metâ
İki târîh-i dil-ârâ oldu bu beyt-i cemîl
Cûy-i cûdun etdi bu şâdırvân-ı pâkden **sene 163**[2]
(جوی جودین ایتدی بو شادروان پاکدن)
Hân Mahmûd-i mücâhid fî sebîlillah sebîl **sene 163**[3]
(خان محمود مجاهد فی سبیل الله سبیل)

1 **Şâdırvâna yazılan târîh** Ü : Şâdırvân târîhi M
2 **sene 163** Ü : — M
3 **sene 163** Ü : — M. Metnimizde Ni‘met Efendi'ye âit olarak gösterilen bu şiirler, onun *Dîvân*'ında yer almamış gibi gözüküyor.

Ber-minvâl-i meşrûh Ağa-kapusu resîde-i hüsn-i hıtâm ve derûnuna nakl ile ‘umûmen ocak ricâli mesrûr u şâd-kâm olup, bu gûne müstağrak-ı lücce-i ni‘am-i min‘âm ve mazhar-ı iltifât-ı Pâdişâh-ı İslâm olduklarına kemâl-i teşekkür zımnında merfû‘-i rikâb-ı kamer-tâb-ı Husrevâne eyledikleri ‘arz-ı hâl-i sadâkat-me’âllerinin sûreti bu mahalle tahrîr olundu.

Ma‘rûz-ı kulları budur ki, ‘ummân-ı cûd u kerem-i Veliyyü'n-ni‘am-i ümem, Zıllullâhi[1] fi'l-‘âlem, kahremânü'l-ma’i ve't-tîn, Halîfe-i Rasûl-i Rabbi'l-‘âlemîn şevketlü ‘azametlü mehâbetlü kerâmetlü Veliyy-i ni‘metimiz Pâdişâh-ı rûy-i zemîn *halledallâhu Hılâfetehû ilâ yevmi'd-dîn*[*] hazretlerinin rikâb-ı kevâkib-güher ve türâb-ı iksîr-eserlerine cibâh-ı ‘ubûdiyyetimiz sûde **[Ü 156a]** ve ruhsâre-i rıkkıyyetimiz fersûde kılup, bünyân-ı ‘ömr ü devlet ü ikbâlleri mâ-dâme'z-zemân dâ’im ve eyvân-ı ferr u şevket ü[2] iclâlleri ilâ inkırâzı'd-devrân kā’im olup, yevmen fe-yevmen kulûb-i ‘ibâd-ı pâk-i‘tikād gibi bikā‘ ve bilâd-ı Saltanat'ları ma‘mûr u âbâdân ve zamîr-i ilhâm-pezîr-i âfitâb-nazîrlerinde[3] cilve-ger olan mekāsıd-ı müşkileleri te‘alluk-ı tevfîk-ı Rabbânî ile âsân olup, hemîşe gülbün-i gülzâr-ı Hılâfet-i kübrâ olan vücûd-i mes‘ûdları, âsîb-i kevniyyeden masûn ve gül-i şâdâb gibi her hâlde şüküfte ve handân olmak ed‘iye-i icâbet-âyâtiyle dest-i berdâşte-i dergâh-ı cenâb-ı Mücîbü'd-da‘avât kılınmak eserinde, Dergâh-ı ‘âlî Yeniçeri kullarının zâbitân ve hıdmet-güzâr ve emekdâr[4] ve sâ’ir sîne-fikârlarının sâkin oldukları süknâ, kendü cürm ü ‘isyânlarımız kesretinden nâşî mazhar-ı kahr-ı Kahhâr ve dil-i ‘âşık-ı zâr misâl ihrâk bi'n-nâr ve ‘arsası şûre-zâr-ı kıfâr olmağla, cümlemiz hâne-ber-dûş ve ser-gerdân ve medhûş iken, deryâ-yı mekârim-i Cihân-bânî'leri cûşân ve zu‘afâ kullarına merhamet ü şefekat ile karîha-i sabîha-i hümâyûnlarından sünûh eden vech-i etemm ve üslûb-i mergūb-i muhterem üzere müceddeden binâ vü ihyâsı ‘inâyet ü ihsân buyurılan cedîd Ağa-kapusu'na lutfen ve keremen şeref-bahş-ı sudûr olan emr-i hümâyûn ve izn-i meserret-makrûnları mûcebince es‘ad-i ahyân ve eymen-i ezmândan bu gün -ki mübârek yevm-i isneyndir[◊]- ba‘de't-tulû‘ sâ‘at[5] **[M 218a]** bir ve çehâr-yek murûrunda cem‘iyyet-i meşâyih-ı cevâmi‘-i selâtîn ve ma‘iyyet-i sulehâ’-i sâlikîn ve gürûh-i ‘ulemâ ve e’imme ve hutabâ dâ‘îleri ve zâbitân-ı hıdmet-güzârân kullarıyla devâm-ı ‘ömr ü devlet-i rûz-efzûn-i Şehinşâhî ve kıvâm-ı ferr u şevket-i ebed-makrûn-i Zıllullâhî da‘avâtı hıdmetin edâ ve zebh-i

1 Zıllullâhı Ü : Zıll-ı İlâhi M

* خلد الله خلافته الى يوم الدين = Allah onun hılâfetini kıyâmet gününe kadar sürdürsün” anlamına gelen Arapça duâdır.

2 ü Ü : — M

3 pezîr-i âfitâb-nazîrlerinde Ü : pezîrlerinde M

4 ve emekdâr Ü : — M

◊ 2 Rebî‘ulevvel 1163 = 9 Şubat 1750 Pazartesi.

5 sâ‘at Ü : + sâ‘at M

nuhûr-i karâbîn ile merâsim-i ‘ubûdiyyet icrâ olundukdan sonra, ol zerbaft-ı dîbâ ve ferş-i atlas-ı zîbâ ile reşk-sâz-ı Kasr-ı Havernak-ı Nu‘mânî ve gıbta-fermây-ı eyvân-ı rıdvânî olan Tekeli Köşkü'ne bast-ı kālîçe-i ikāmet ve hamden sümme hamden refâh-ı bâl ile hıdmet-i Veliyyü'n-ni‘amî'ye bezl-i tâb u tâkat üzere meşgūl olmuşuzdur; bâkī emr u fermân Pâdişâh-ı İskender-zemânındır.

Tevcîhât-ı eyâlât be-vüzerâ ve tekā‘üd-i Sadr-ı esbak el-Hâc Mehmed Paşa

Bundan akdem Trabzon Vâlîsi Vezîr Çelîk Mehmed Paşa'ya Rakka Eyâleti ve Rakka Vâlîsi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Pîr Mustafa Paşa hazretlerine Saydâ Eyâleti ve Saydâ'da bulunan merhûm ‘Osmân Paşa dâmâdı Vezîr-i mükerrem Mehmed Paşa hazretlerine Trabzon Eyâleti tevcîh olunmuşiken, berây-ı iktizâ işbu mâh-ı rebî‘ulevvelin dördüncü gününde◊ Trabzon Eyâleti, sâbıkā Yeniçeri Ağası olup, hâlâ Mar‘aş Vâlîsi olan Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Kürd İbrâhîm Paşa hazretlerine ve Mar‘aş Eyâleti, müşârun ileyh dâmâd Mehmed Paşa hazretlerine ve Selânik Sancağı, mülhakātı[1] olan Kavala Sancağı'yla İnebahtı mutasarrıfı olan Sadr-ı esbak Vezîr-i zî-şân sa‘âdetlü es-Seyyid Mehmed Paşa hazretlerine ve İnebahtı Sancağı, **[Ü 156b]** sâbıkā Selânik mutasarrıfı olan sâbıkā[2] Kethudây-ı Bevvâbîn-i Sultânî Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Nu‘mân Paşa hazretlerine bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh ü ‘inâyet buyuruldu.

Bu esnâda mukaddemâ Cidde-i ma‘mûre Sancağı tevcîh olunan Sadr-ı sâbık[3] Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü el-Hâc Mehmed Paşa hazretlerinin Der-i devlet-i ‘aliyye'ye vâride olan tahrîrâtlarının iktizâsına göre hakkında bu vechile mu‘âmele zuhûruna bâ‘is oldu ki, bundan akdem Vezîr-i müşârun ileyhin sûret-i zâhirde icrây-ı rüşd ü sedâddan tertîb olunmuş terkîb-i harekât-ı dil-firîbine binâ’en, kendüsünden beher-hâl dîn ü Devlet-i ‘aliyye'ye hayırlu ve nâfi‘ iş zuhûr etmek me’mûlüyle mesned-i Sadâret-i ‘ulyâdan infisâlı, çend müddet murûrunda ber-vech-i arpalık İç-il Sancağı ile ikrâm ve der-‘akab Mûsul Eyâleti ile be-kâm buyuruldukdan sonra, ârâyiş-i zâtı olan ‘akl ü zekâ muktezâsınca merâsim-i hüsn-i tedbîri icrâ ve ol havâlîye ‘ârız olan ‘illet-i ihtilâli ıslâha sa‘y-i evfâ eylemek mülâhazasıyla Bağdâd-ı dâru's-sedâd Eyâleti tevcîhi ile mükerrem ve bu gûne iltifât-ı ‘aliyye ile makzıyyü'l-merâm ve hurrem olmağla, işbu âlâ’-i vâlâ ve ni‘am-i ‘uzmây-ı bî-hemtânın teşekkürü

◊ 4 Rebî‘ulevvel 1163 = 11 Şubat 1750 Çarşamba. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**rebî‘ulevvel**” yazısı vardır.

1 mülhakātı Ü : mülhakı M

2 sâbıkā Ü : sâbık M

3 sâbık Ü : esbak M

ve hakk-ı edâsı zımnında ibrâz-ı mehâsin-i evzâ‘ u etvâr ve izhâr-ı şe‘âyir-i[1] hakkāniyyet ü i‘tidâle ibtidâr ederek Bağdâd Kal‘ası'nın üslûb-i sâbıkı üzere zabt ve muhâfazasına kıyâm ve ru’esâ ve zâbitân ve eşrâf ü a‘yânının ‘alâ merâtibihim taltîf ü nüvâzişlerine ihtimâm ve hâric ü dâhilinde olan sükkâna nefret ü küdûret verecek hâletden[2] mücânebet ve cümlesine irâ’et-i sûret-i safvet ü meveddet ve te’lîf ü istimâletlerine ikdâm ve husûsan hâlâ Basra Vâlîsi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Süleymân Paşa hazretleriyle[3] hakk-ı civâra ri‘âyet ve muktezây-ı vakt üzere âmîziş ü ünsiyyet ile min külli'l-vücûh me’mûnü'l-gā’ile olacak hâlâta sa‘y-ı tâmm ve bu takrîb ile sâmi‘a-i hümâyûn-i Pâdişâh-ı rub‘-i meskûnu ol tarafın tanîn-endâz olan ahbâr-ı ihtilâlinden vikāyet ü sıyânete tekayyüd-i mâ-lâ-kelâm eylemek, lâzime-i zimmet-i ‘ubûdiyyet ve vâcibe-i ‘uhde-i sadâkati iken, ser-nüvişt-i ezelî muktezâsınca umûrunda muvaffak olamayup, ba‘zı gûne hevâcis-i nefsâniyye ve agrâz-ı kâsideye mebnî akvâl-i münâfıkāneye firîfte olarak sedd-i sedîd-i İslâmiyye olan Bağdâd-ı dâr **[M 218b]** u's-selâmın derûn u bîrûnunu kendüden teb‘îd ü tenfîr ve ser-çeşme-i safvet ü ıhlâsların tagyîr u tekdîr eyledüğünden başka, bi-gayr-ı hakkın sefk-i dimâ ve ihtilâl-i nizâm-ı memâlik ü ülkâ olur hâlâta ictirâ ile pey-â-pey vürûd eden tahrîrâtı ve ceng ü cidâle harîs olmak hâlâtı, sımâh-ı âzân-ı nâsa velvele-ârâ ve Vezîr-i müşârun ileyh Süleyman Paşa hakkında sû’-i zanna bâ‘is hâlet rû-nümâ olmuşiken, lillâhi'l-hamdü ve'l-minne bedreka-i mülhim-i gaybî imdâdiyle, meclây-ı ilhâm-ı Rabbânî olan karîha-i sabîha-i hümâyûna sânih u lâyih olduğu vechile o makūle hılâf-ı marzî harekât ve vehâmet-i ‘âkıbete bâdî hâlâta taraf-ı bâhiru'ş-şeref-i cenâb-ı Şehriyârî'den cevâz u ruhsat bedîdâr olmayup, ıslâh-ı hâl-i ‘ibâd ve nizâm-ı ahvâl-i bilâd içün sahâyif-i **[Ü 157a]** bâlâda zikri murûr etdiği üzere bi'l-iktizâ Bağdâd Eyâleti, hâlâ Basra Vâlîsi olan müşârun ileyh Vezîr Süleymân Paşa hazretlerine ilhâkan tevcîh ve müşârun ileyh el-Hâc Mehmed Paşa hazretleri ‘azl ü ref‘ ve şer‘an ve ‘aklen mezmûm olan harekât ü etvârdan sadd ü men‘ olundukdan sonra, mücerred hakkında kemâl-i şefekat-i Şâhâne ve mahz-ı merhamet-i Pâdişâhâne zuhûrundan nâşî, ibkāy-ı şân ve ‘unvân-ı Vezâret'i kasdiyle Habeş Eyâleti ve Mekke-i mükerreme Şeyhu'l-Haremliği inzımâmiyle Cidde-i ma‘-mûre gibi bir mansıb-ı mübârek ihsân buyurulmağla, bu ni‘met-i celîlenin kadrini bilüp, *“Be-ser [ü] çeşm*”* deyerek taraf-ı Hicâz'a meşyen ‘ale'l-vech ‘azîmet ve izhâr-ı teşekküre müsâra‘at eylemek lâzime-i zimmeti ve vâcibe-i sıdk u istikāmeti iken, bâ-emr-i Hudâ ‘adem-i tevfîkden nâşî igfâl-i sû’-i kurenâ ve idlâl-i etbâ‘-ı bed-fermâ sebebi ile münâsib-i şân-ı Vezâret olmayan ba‘zı gûne îrâd-ı i‘tizârât ve leyte ve le‘alle ile imrâr-ı evkāt ve hakkında

1 şe‘âyir-i Ü : şe‘â’ir-i M
2 hâletden Ü : hâlâtdan M
3 hazretleriyle Ü : hazretlerine M
* بسر چشم = Baş ve göz üstüne, başüstüne” anlamına gelen Farsça bir ifâdedir.

keremen ihsân-ı Mülûkâne olup, mûcib-i sa‘âdet-i dünyâ ve âhıret olan ol mansıb-ı yegâneyi kabûlden imtinâ‘ ve âhar vechile mükâfât kaydında olduğu, Der-sa‘âdet'e gelan tahrîrâtından müstefâd ve bizzât ma‘lûm-i hümâyûn ve bu hâlet bâ‘is-i tekdîr-i ser-çeşme-i tab‘-ı safâ-makrûn olduğu cihetden, bu bâbda şeref-bahş-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn mûcebince müşârun ileyhin Vezâret ve tûğ ve sancağı ref‘ u ilgā (الغا) ve Girid Cezîresi'nde vâki‘ Resimo'da[1] ikāmet ile emr-i te’dîbinde iktifâ olunmağla, bu gûne sû’-i tedbîr ve cünha vü taksîr mukābili ma‘âzallahi Te‘âlâ[2] âhar vechile mu‘âmeleden havf olunur iken, yine hakkında sünûh eden hâlet, mahz-ı ‘inâyet ü merhametden neş’et edüp, me’mûr olan Mübâşir refâkatiyle varup Resmo'da ikāmet ve cânib-i mîrîden mu‘tâd üzere ta‘yîn olunan senevî altı bin guruş ma‘îşet ile devâm-ı ‘ömr ü devlet-i Pâdişâhî da‘avâtına muvâzabet eylemek bâbında evâ’il-i mâh-ı merkūmda◊ mufassal ve meşrûh emr-i ‘âlî-şân ısdâr ve Mübâşir ile irsâl olundu.

Zuhûr-i harîk ez-hâne-i Şeyhulislâm Mehmed Sa‘îd Efendi

Mâh-ı merkūmun on dördüncü sebt gicesi◊◊ sâ‘at dokuzda hâlâ Şeyhulislâm ve Müfti'l-enâm[3] semâhatli Mehmed Sa‘îd Efendi hazretlerinin Bağçe-kapusu dâhilinde vâki‘ sâkin oldukları hânelerinin tahtânîsinden bi-kazâ’illahi Te‘âlâ[4] bedâheten âteş zuhûr ve sükkân-ı hâne bi-esrihim hâb-âlûd-i huzûr iken, ma‘âzallahi Te‘âlâ bu gûne dâhiye-i dehyâ serâpâ hâne-i mezbûru istîlâ etmekle, cümlesi bî-şu‘ûr olduklarından esvâb ü eskālden bir şey rehâ-yâb olmak nâ-kābil ve bu kadar tuhaf-ı girân-behâ ve kütüb-i nefîse ve sâyir tecemmülât olan eşyâ bi'l-cümle ihrâk bi'n-nâr olmağla muzmahil[5] olup, mevlânâ-yı müşârun ileyh hazretleri harem[6] halkı ve tevâbi‘i ile bulundukları hey’et üzere kenâre-gîr-i selâmet oldular. Ân-ı vâhidde menzil-i mezbûr serâpâ muhterik ve civâr ve ittisâlinde vâki‘ büyûta aslâ şerâre-i zarar isâbet etmeyüp, hıfz-ı Bârî'de masûn **[Ü 157b]** ve mevlânâ-yı müşârun ileyh hazretleri[7] “Kazâya rızâ” deyerek, hem-civârlarının bu vechile rehâ bulduklarına ve kendü yüzünden bir ferd mutazarrır ve mahzûn olmaduğuna[8] memnûn ve vücûdlarının selâmeti ile tesliyet-bahş-ı derûn oldular*.

---

1 vâki‘ Resimo'da Ü : — M
2 Te‘âlâ Ü : — M
◊ 1-10 Rebî‘ulevvel 1163 = 8-17 Şubat 1750. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**rebî‘ulevvel**” yazısı vardır.
◊◊ 14 Rebî‘ulevvel 1163 = 21 Şubat 1750 Cumartesi. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**rebî‘ulevvel**” yazısı vardır.
3 ve Müfti'l-enâm Ü : — M
4 Te‘âlâ Ü : — M
5 muzmahil Ü : zâyi‘ M
6 harem Ü : haremi M
7 hazretleri Ü : — M
8 olmaduğuna Ü : olmadığına M
* Metnimizde adı geçen Şeyhulislâm ve yanan evi ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.465'in sol kenarında Seyyid

Keyfiyyet-i merkūme vukū‘uyla **[M 219a]** mevlânâ-yı müşârun[1] ileyhin bu gûne musâb ve mağmûm oldukları ma‘lûm-i hümâyûn oldukda, muhterik olan hânenin mukābilinde vâki‘ Mehmed Kethudâ menzili dimekle ma‘rûf mîrî serây bâ-emr-i hümâyûn derhâl müceddeden mefrûşât ve mâ-lezime-i esâs (اثاث) ile tezyîn ve müşârun ileyh hazretleri etbâ‘ ve eşyâ‘ıyla tavtîn buyuruldukdan sonra, gerek taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i hazret-i Şehriyârî'den ve gerek cânib-i cenâb-ı Âsafî'den[2] mâ-lezime-i vakt olan ba‘zı eşyâ ve ‘atâyây-ı behiyye ‘inâyet ü i‘tâ buyurulduğundan mâ‘adâ, ahbâb u asdıkālarından dahi hedâyây-ı behiyye[3] ihdâsiyle nâ’ire-i zarûretleri teskîn buyuruldu.

Nüzûl-i kalyon-i mehâbet-nümûn be-rûy-i deryâ

Yemm-i himem-i deryâ-kerem-i cenâb-ı Şehinşâh-ı ‘âlem *edâmallâhu Te‘âlâ zılâle merâhimihî ‘alâ mefârıkı'l-ümem** hazretlerinin fıtrat-ı pâkîze[4]-nijâdları muktezâsınca, ‘ale'd-devâm kā‘ide-i hazm ü ihtiyâtı pîş-nihâd ve esbâb-ı zaferden i‘dâd olunup, mâ-lezime-i ecnâd-ı vegā[5]-i‘tiyad olan âlât ü edevât-ı gazâ vü cihâdın tedârük ve iddihârında muttasıl bezl-i ictihâd buyurmalarından nâşî, vikāyet-i bahreyn ve himayet-i sâhileyn kasdıyla merâkib-i bahrî olan süfün-i Donanma-yı hümâyûn'un tevfîr u teksîrine deryâlar kadar sarf-ı nukūd ve emvâc-ı Kulzüm-âsâ pey-â-pey bezl-i mechûd buyurmalarıyla, mesmû‘ ve meşhûd-i a‘dây-ı ‘anûd oldukca, hufra-i bevârdan ser-ber-âverde-i sâha-i iktidâr ve vâdî-i ızrârda[6] herze-gerd-i ictisâr olmayacakları vâzıh u âşikâr olduğuna binâ’en, bundan akdem Tersâne-i ‘âmire'de müceddeden inşâdı fermân-ı hümâyûn buyurılan kalyonlardan bir kıt‘ası bi-‘avnihî Sübhânehû ve Te‘âlâ mersâ-yı hüsn-i hıtâma resâ ve zîb-efzây-ı rûy-i deryâ olmak eyyâmı hüveydâ olmağla, ber-mu‘tâd-ı kadîm mâh-ı merkūmun yirmi dördüncü yevm-i sülesâda◊ re’fetlü Sadrıa‘zam hazretleri ve semâhatli Şeyhulislâm Efendi ve sa‘âdetlü Kapudan Paşa cenâbları ve Yeniçeri Ağası ve Defterdâr Efendi ve sâ’ir[7] ricâl-i

Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Merhûm Müfti'l-enâm efendimize terâvîh nemâzına imâm olup, harîk olan hânede edâ olundukda, Yeniköy Niyâbeti ile mesrûr edüp, bu Fakīr hâssaten keremlerin müşâhede eyledim; *ilâ rahmetillah*”.

1 mevlânâ-yı müşârun Ü : — M
2 Âsafî'den Ü : Sadr-ı ‘âlî'den M
3 behiyye Ü : behiyyeler M
* ادام الله تعالى ظلال مراحمه على مفارق الامم = Yüce Allah ümmetlerin üzerindeki rahmetinin gölgelerini devam ettirsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
4 pâkîze Ü : pâk M
5 vegā Ü : zafer M
6 ızrârda Ü : ısrârda M
◊ 24 Rebî‘ulevvel 1163 = 3 Mart 1750 Salı. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**rebî‘ulevvel**” yazısı vardır.
7 sâ’ir Ü : — M

me'mûre 'ale's-seher Tersâne-i 'âmire'de[1] hâzır ve kudûm-i Şehriyârî'ye muntazır olup, vakt-i mev'ûdda makdem-i sa'âdet-tev'em-i Zıllullâhî ile mahall-i ma'hûd vâye-dâr-ı envâr-ı şuhûd oldukda, 'umûmen[2] hâzır olan ricâl, takdîm-i zemîn-bûs[3] ile istikbâl ve bi'l-yümni ve'l-iclâl bârgâh-ı felek-iştibâha veche-i ikbâl ve 'arz-ı cemâl-i bâ-kemâl ile[4] kalyonun inzâline emr u işâret buyurmalarıyla, da'avât-ı icâbet-âyîn ve zebh-i nuhûr-i karâbîn 'akabinde bi-teseyyürihi'l[5]-Mennân ednâ mertebe tahrîki, müşkil-i insân olan ol kûh-i bülend-'unvân ber-vech-i âsân rûy-i deryâya tesyîri nümâyân olduğu evânda, kā'ide-i Devlet-i 'aliyye[6] üzere huzûr-i fâyizu'n-nûr-i Cihân-bânî'de evvelâ cenâb-ı Âsafî'ye, ba'dehû Şeyhulislâm Efendi ve Kapudan Paşa hazerâtına 'alâ merâtibihim her birine mahsûs olan ferve-i semmûrlar iksâ ve ba'dehû Sadrıa'zam hazretleri huzûrunda Tersâne Emîni ve Kethudâ Paşa **[Ü 158a]** ve sâ'ir ricâl-i Tersâne'ye ilbâs-i hıla'-ı fâhire ve bezl-i 'atâyây-ı vâfire ile bây ü gedâ mazhar-ı 'inâyât-ı Mülûkâne olmağla mesrûr ve kâm-revâ oldular.

Kalyon-i mezkûrun ârâyiş-i hey'et ü binâsı[7] gāyet ile matbû' ve pâk ve nümâyişde cünbiş ü reftârı cüst ü çâlâk olup, mânend-i levend-i şûh-endâm, sâha-i deryâda zîbende-hırâm ve pesendîde-i tab'-ı safâ-neb'-i Şehinşâh-ı enâm olmağla, şinşine-i zekiyye-i hümâyûndan Berîdü'z-Zafer 'unvânıyla nâm-ver buyurdular[8].

Hatm-i Buhârî-i şerîf der-Câmi'-i latîf-i Ebu'l-feth[9] Sultân Mehmed Hân ve teşrîf-i Pâdişâh-ı devrân der-ân-encümen-i mağfiret-nişân

Câmi'u'l-hayrât, nâşiru'l-meberrât[10], ebu'l-muhassenâti ve'l-fütûhât, İslâm-penâh, cenâb-ı[11] Şehinşâh-ı takvâ-dest-gâh *dâme mâ-dâme'd-dünyâ fî hıfzı'l-İlâh** hazretleri fıtrat-ı ezelî ve mukārenet-i 'inâyet-i Lem-yezelî birle mehâ'il-i mes'ûde ve hasâ'il-i memdûha ve mahmûdeleri muktezâsınca bi't-tab' hayrât-ı hisâna[12]

1 Tersâne-i 'âmire'de Ü : Tersâne'de M
2 'umûmen Ü : — M
3 zemîn-bûs Ü : zemîn-bûsi M
4 veche-i ikbâl Ü : nüzûl ve M
5 bi-teseyyürihi'l Ü : bi-tesyîri'l M
6 -i 'aliyye Ü : — M
7 ü binâsı Ü : -i bekāsı M
8 buyurdular M : + [Bu kelimeden sonra sayfanın sol kenarına yakın olan kısmına yazılmış şöyle bir kayıt vardır. "**Musîb Efendi'nin bu kalyona gāyet a'lâ târîhi vardır. İn-şâ'allâhu Te'âlâ tahsîl olunup bu mahalle yazıla**"] Ü
9 Ebu'l-feth M : Ebi'l-feth Ü
10 nâşiru'l-meberrât Ü : — M
11 cenâb-ı Ü : — M
* دام ما دام الدنيا فى حفظ الاله = Dünya devam ettiği müddetçe Tanrı'nın korumasında devam etsin" anlamına gelen Arapça duâdır.
12 hayrât-ı hisâna Ü : hayrâta M

mâ'il ve envâr-ı neyyir-i 'âlem-tâb-ı ni'am ü ihsânı âfâka münteşir u şâmil olup, muttasıl ibkāy-ı eser ve icrây-ı sünnet-i Hayru'l-beşer eylemek niyyet-i hayriyyeti, hıssîsa-i zât-ı semâhat-simâtları olmakdan nâşî, bundan akdem Ka'betü'l-fukarâ olan Ayasofya-i Kebîr Câmi'-i şerîfinde binâ vü ihyâ buyurdukları **[M 219b]** kitâb-hâne-i latîfede hırz-i sîne-i emn ü emân ve ta'vîz-kerden-i ehl-i îmân olan[1] ehâdîs-i Nebevî ve sünen-i seniyye-i Mustafavî'yi hâvî *Kitâb-ı müstetâb-ı Buhârî* külle yevm kırâ'et ve 'akīb-i hatm-i câlibü'l-mağfiretde nusrat-ı İslâm ve râhat ü[2] selâmet-i ümmet-i merhûme-i Seyyidü'l-enâm *'aleyhi efdalü's-salâti ve's-selâm*[*] içün dest-i niyâz, berdâşte-i bârgâh-ı Bî-enbâz kılınmak üzere 'ulemây-ı kümmelînden on nefer zât-ı salâh-âyîn yevmiyye yirmişer akça vazîfe ile tahsîs u ta'yîn buyurdukları misillü kezâlik Ebu'l-feth ve'l-megāzî merhûm Sultân Mehmed Hân-ı Gāzî Câmi'-i şerîf-i bî-nazîri hazîresinde dahi bir kitâb-hâne-i bî-misl ü bî-hemtâ müceddeden binâ ve kütüb-i nefîse vaz'ı ile serâpâ teşhîn ü imlâ ve ol semtin talebe-i 'ulûmunu dahi mesrûr u ihyâ buyurduklarından mâ'adâ, ber-vech-i muharrer-i bâlâ Câmi'-i Kebîr-i Ayasofya'da tertîb-i zîbâ olan kırâ'et-i *Buhârî*-yi mağfiret-ârâ bu mahalde dahi kırâ'et ve tanzîm-i le'âlî-i cem'iyyet ile kesb-i rızây-ı Hudâ ve mâye-dâr-ı iksîr-i rahmet-i Mevlâ olmağa vesîle olur eser-i celîlü'l-mu'tenâ ibkāsına, irâde-i hümâyûnları rû-nümâ olduğuna binâ'en, tertîb-i sâlifü'l-beyâna mukāyese ile cerîde-i intihâb u istishâba dâhil olan kâmil ve mükemmel on nefer fâzıl ol hıdmet-i celîleye nâmzed kılınmağla, mümtâz-ı emâsil ve i'tây-ı menşûr-i vazîfe-i mu'ayyene-i mezkûreden nisâb-ı sürûr u ibtihâca nâ'il ve bu emr-i hayra dâ'ir ve[3] sâ'ir mehâmm dahi derece-i nizâma vâsıl oldukdan sonra işbu mâh-ı rebî'ulevvelin yirmi altıncı yevm-i hamîsde[◊] **[Ü 158a]**[4] ol emr-i rahmet-enîse ibtidâ olunmak ve teşrîf-i meymenet-redîf-i Şehriyârî ile ricâl-i Devlet-i 'aliyye dahi ol encümen-i mağfiret-nişânda bulunmak bâbında şeref-bahşây-ı sudûr olan emr-i hümâyûn mûcebince Sadrıa'zam ve Vekîl-i mutlak-ı efham re'fetlü Emîn Mehmed Paşa hazretleri ve mesned-ârây-ı Meşîhat-i İslâmiyye semâhatli Mehmed Sa'îd Efendi ve Kapudân-ı deryâ Şehsüvâr-zâde sa'âdetlü[5] es-Seyyid Mustafa Paşa ve sadreyn-i muhteremeyn efendiler hazerâtı ve Yeniçeri Ağası ve Defterdâr Efendi ve sâ'ir me'mûr olan ricâl yevm-i mezbûrda Sultân Mehmed Câmi'-i şerîfinde zikr olunan kitâb-hâne-i hümâyûna varup, hâzır ve kudûm-i behcet-lüzûm-i Cihân-bânî'ye müterakkıb u muntazır oldular. Vakt-i

1 olan Ü : — M
2 râhat ü Ü : — M
* عليه افضل الصلوة و السلام = Salât ve selâmın en güzeli onun üzerine olsun" anlamına gelen Arapça bir duâdır.
3 ve M : — Ü
◊ 26 Rebî'ulevvel 1163 = 5 Mart 1750 Perşembe. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak "**rebî'ulevvel**" yazısı vardır.
4 Ü 158b'de sayfanın üst kenarında "**tebyîz olunmuşdur**" kaydı vardır.
5 sa'âdetlü Ü : — M

mev‘ûdda ber-kā‘ide âlây-ı vâlâ ile makdem-i hümâyûn-i Şehriyârî vukū‘uyla müşârun ileyhim icrây-ı merâsim-i istikbâl ve îstâde-i makām-ı selâm olan ricâl, nîm-nigâh-ı iltifât-ı Mülûkâne ile muhassal-ı âmâl olup, kitâb-hâne-i mezbûreye muttasıl derûn-i câmi‘de müceddeden binâ buyurılan müşebbek ders-hâneyi teşrîf ve huzzârdan ricâl-i müşârun ileyhimi lihâza-i ‘inâyetleriyle taltîf buyurdılar. Vakt-i zuhr hulûl etmekle, edây-ı salât ‘akabinde sâlifü'z-zikr ârâm-gâh-ı Pâdişâhî olan ders-hâne pîş-gâhında tertîb olunan meclis-i insâ-inse hâzır olan vüzerâ ve ‘ulemâ ve ricâl ‘alâ merâtibihim câlis olup, micmer micmer sûzân olan[1] ‘ûd u ‘anberden meşâmm-ı müctemi‘în mu‘attar olduğu esnâda, Buhârî-hân efendiler halka-i cem‘iyyet ve havâtim-i eczâdan bakıyye mahalli kırâ’ete ibtidâr ve hatm-i şerîf-i *Kitâb-ı Buhârî* ile lahlaha-sây-i dimâğ-ı huzzâr olduklarında, ibtidâ Sultân Mehmed Câmi‘i Şeyhi ‘Abdülhalîm Efendi, ba‘dehû Re’îsü'l-Muhaddisîn olan Efendi cenâbları dergâh-ı Mücîbü'd-da‘avâta ber-dâşte-i dest-i du‘â ve câmi‘-i mezbûrda mâlâmâl olan cemâ‘ât-i Müslimîn kemâl-i sûz ü güdâz ile âmîn-gûyâ olup, ba‘dehû mûmâ ileyh Şeyh ‘Abdülhalîm Efendi hazretleri mahall-i mezbûrda âmâde olan kürsîye revnak-bahş-ı su‘ûd ve lisân-ı ‘uzûbet-beyân-ı fesâhat-mevrûddan ol meclis-i ‘âlîye münâsib berâ‘at-i istihlâli hâvî bir Hadîs-i Nebevî nakli ile sebeb-i vürûdunu bir vechile serd ü beyân buyurdular ki, vâkı‘â sâmi‘a-ârâ olan safây-ı vicdânîden hâsıl müzâhame-i zevk-ı rûhânî bir rütbede safâyih-ı kulûba lem‘a-tâb-ı îkān olmuşdur ki, ser-cümle-i huzzâr leb-rîz-i rahîk-ı şevk u garâm ve bu encümen-i safâ-irtisâmda kulûba teveccüh eden ibtihâc-ı tâmm, tahrîr ile kābil-i ifhâm değildir.

Nâmıku'l-hurûf dâ‘îleri hıdmet-i Teşrîfât ile cem‘iyyet-i mezbûrede hâzır olmak **[M 220a]** hasebiyle[2] ol safây-ı rûhânîden behre-ver ve vâki‘-i hâli ber-vech-i icmâl bu minvâl üzere **[Ü 159a]**[3] sebt-i defter eylemişdir. Ve'l-hâsıl muhtasar ve vecîz gāliye-sây-ı meşâmm-ı cân olan va‘z-ı dil-âvîz, ol meclis-i Sâmî'ye ‘anber-rîz-i şevk u garâm olarak miskiyyü'l-hıtâm ve cenâb-ı Şehinşâh-ı enâm hazretleri yümn ü ikbâl ile Serây-ı hümâyûn'larına ‘atf-ı zimâm buyurduklarından sonra, devletlü Sadr-ı ‘âlî-makām hazretleri bir mikdâr ârâm ve mücerred taltîf ü ikrâm kasdıyla huzûr-i Âsafâne'lerinde hâlâ kitâb-hâne-i hümâyûn vakfı mütevellîsi olup, Haremeyn Muhâsebecisi olan Dervîş Mustafa Efendi'ye ve mûmâ ileyh Şeyh ‘Abdülhalîm Efendi ve Ser-defter-i Buhârî-hân ve Câmi‘-i mezbûr Hatîbi efendilere ‘alâ merâtibihim semmûr ve sâ’ir envâ‘[4] kürkler iksâ buyurduklarından mâ‘adâ, mûmâ ileyhime ve Buhârî-hân efendilere ve ‘umûmen huddâm-ı vakfa zer surreler i‘tâ ve cümleyi

1 micmer ….. olan Ü : — M
2 olmak hasebiyle Ü : olmak olmak cihetiyle M
3 Ü 159a'da sayfanın boş bırakılan üst yarısında “**beyâz sahh**” kaydı vardır. Ayrıca sayfanın boş yerlerinde sonradan başka bir kişi tarafından yapılmış yazı denemeleri görülmektedir.
4 ve sâ’ir envâ‘ Ü : — M

mesrûr ve ‘avârif-i[1] seniyyeleriyle kâm-revâ buyurarak cenâb-ı Pâdişâh-ı İslâm-penâh ve Veliyyü'n-ni‘am-i mekârim-dest-gâh *dâme fî hıfzı'l-İlâh*[*] hazretleriyçün bu tarîkıyle dahi[2] cümleden isticlâb-ı hayr-du‘âya bezl-i nakdîne-i sa‘y ve cidd-i evfâ buyurduklarından gayri, mahall-i merkūmda ictimâ‘ eden niçe fukarâ ve mesâkîne hezâr hezâr direm ü dînâr bezl ü îsâr[3] olunup, meclis-i ma‘kûd-i mezkûra şeref-yâb-ı huzûr olanlar, menâfi‘-i dünyevî ve mesûbât-ı uhrevî ile me’cûr olmalarıyla, yevm-i mezbûr mânend-i ‘îd-i sürûr cümleye bâ‘is-i neşât u hubûr olmuşdur. **[Ü 159b]**

Tecdîd-i pûşîde-i şerîfe ve nitâk-ı latîfe-i Ravza-i mutahhere-i Nebeviyye *‘alâ sâhibihâ efdalü's-salâti ve't-tahiyye*[**] ve ihdây-ı âvîze-i mücevhere ve sâ’ir tuhaf-ı mu‘tebere ez-taraf-ı hümâyûn-i cenâb-ı Şehinşâh-ı rub‘-i meskûn *edâmallâhu Te‘âlâ Saltanatehû ilâ âhırı'l-kurûn*[***]

Cenâb-ı Sultân-ı serîr-ârây-ı Levlâk[*4] ve zînet-efzây-ı taht-gâh-ı *Ve mâ erselnâke*[*5] *sallallâhu Te‘âlâ*[4] *‘aleyhi ve ‘alâ âlihî mâ-dâreti'l-eflâk ve sebbehati'l-emlâk*[*6] hazretlerinin riyâz-ı firdevs-berînden mu‘tebere olan Ravza-i mutahhere-i vâcibü't-ta‘zîm ve meşhed-i münevvere-i lâzımü't-tekrîmlerinin pûşîde-i latîfe-i rahmet-ârâ ve nitâk-ı kerâmet-iltisâk-ı ‘âlem-behâlarının iktizâ etdikce tebdîl ü tecdîdi hıdmeti, ez-kadîm taraf-ı Saltanat-ı seniyye-i müstedîmeye mahsûs hıdemât-ı müstevcibü'l-mübâhâtdan olup, müddet-i medîd

---

1 ‘avârif-i Ü : ‘avâtıf-ı M

* دام فى حفظ الاله = Tanrı'nın korumasında devam etsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 tarîkıyle dahi Ü : tarîkle M

3 bezl ü îsâr Ü : nisâr M

** على صاحبها افضل الصلوة و التحيه = Salât ve selâmın en üstünü oranın sâhibinin üzerine olsun” anlamına gelen ve Hz. Peygamber için yapılan bir duâdır.

*** ادام الله تعالى سلطنته الى آخر القرون = Yüce Allah onun saltanatını yüzyılların sonuna kadar sürdürsün” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

*4 لولاك = Sen olmasaydın” anlamına gelen bu cümle ile “*Levlâke levlâke lemâ halaktü'l-eflâk* = لولاك لولاك لما خلقت الافلاك = Ya Muhammed! Sen olmasaydın felekleri (kâinâtı) yaratmazdım” anlamına gelen, halk nazarında Kudsî Hadîs olarak kabul edilen, es-Sagānî tarafından uydurma olarak nitelendirilen ve hadîs olarak bir değerinin bulunmadığı belirtilen söze (bk. el-‘Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ’*, nr. 2123, II,164) telmîh söz konusudur.

*5 و ما ارسلناك = (Resûlüm!) Biz seni gönderdik” anlamına gelen bu cümle ile Kur’ân, el-Enbiyâ’, 21/107'deki “*Ve mâ erselnâke illâ rahmeten li'l-‘âlemîn* = و ما ارسلناك الا رحمة للعالمين = (Resûlüm!) Biz seni âlemlere ancak rahmet olarak gönderdik” meâlindeki âyete telmîh vardır .

4 Te‘âlâ Ü : — M

*6 و ما ارسلناك صلى الله عليه و على آله ما دارت الافلاك و سبحت الاملاك = Biz seni gönderdik” anlamına gelen bu cümle ile Kur’ân, el-Enbiyâ’, 21/107'deki “*Ve mâ erselnâke illâ rahmeten li'l-‘âlemîn* = و ما ارسلناك الا رحمة للعالمين = (Resûlüm!) Biz seni âlemlere ancak rahmet olarak gönderdik” meâlindeki âyetten hareketle Hz. Peygamber kastedilmektedir] -Allah, felekler döndükçe ve hükümdarlar Allah'ı yücelttikçe ona ve âilesine salât eylesin-” anlamına gelen Arapça bu cümleler, Hz. Peygamber'e yapılan duâlardandır.

ve ‘ahd-i ba‘îdden berü ol kâlây-ı vâlâ-yı mağfiret-ârânın isticdâdiyle istimdâd ve istis‘âd olunmaduğı[1] cenâb-ı Pâdişâh-ı dil-âgâh ve Zıllullâhi zehâdet-dest-gâh *dâme mâ-dâme'd-dünyâ fî hıfzı'l-İlâh*[*] hazretlerinin tab‘-ı safâ-neb‘-i Mülûkâne'lerine lâyih ve hâtır-ı ‘âtır-ı ilhâm-mezâhirlerine sânih olup, elbette her bâr kesb-i zâd-ı âhıret ve neyl-i devlet-i şefâ‘at dâ‘iyesi derkâr olduğundan, ol dergâh-ı rahmet-penâha bi'l-‘ubûdiyye intisâb, etemm-i a‘lây-ı metâlib-i Şehriyâr-ı ‘âlem ve aksây-ı me’ârib-i Cihân-dâr-ı gerdûn-haşem olduğuna binâ’en, tecdîd-i kisve-i ‘aliyye ve zikri âtî hedâyây-ı behiyyenin ber-vech-i ta‘cîl tedârük ve tekmîl ve îsâl ü tebcîlinde sad şevk u garâm-ı hayr-encâm ile rağbet-i tâmm ve meyl ve mahabbet-i mâ-lâ-kelâmı hâvî ihtimâm ve ikdâm-ı Hıdîvâne'leri bedîdâr ve ol hıdmet-i müsteclibü'r-rahme te’diyesine cell-i himmet-i Husrevâne'leri âşikâr olup, bin yüz altmış iki sene-si hılâlinde şeref-bahş-ı sudûr olan emr-i hümâyûnları mûcebince hâlâ Enderûn-i hümâyûn'da Hazîne-i ‘âmire Kethudâsı olan Hasan Paşa-zâde mîr-i muhterem-i sadâkat-‘alem necâbetlü Halîl Bey cenâbları ma‘rifetiyle ve hâlâ hıdmet-i kitâbet-i hazret-i Ağa-yı Dârussa‘âdeti'ş-şerîfe ile müşerref olan me‘ârif-ârâ ‘Osmân Efendi mübâşeret ve nezâretiyle müceddeden ol nesîc-i sebzîn-târ, ya‘nî pûşîde ve nitâk-ı gufrân-medâr, dest-gâh-ı i‘tinâ vü i‘tibârda deffe-zenî-i gûşiş-i bî-şümâr olunarak bi-‘inâyetillâhi'l-Meliki'l-Müte‘âl tırâzen-de-i tırâz-ı i‘zâz ü iclâl olup, gerek ol nesîc-i mu‘teber ve gerek taraf-ı hümâ-yûndan ihdâ olunacak âvîze-i mücevher ne vechile zîb-efzây-ı derece-i ikmâl **[M 220b]** ve ne sûretde pezîrây-ı hüsn-i işkâl olduğunu müş‘ir mûmâ ileyh ‘Osmân Efendi cenâbları[2] bu hıdmet-i celîleye mübâşeretleri hasebiyle âsâr-ı hâme-i belâgat-‘âllâmelerinden olmak üzere teberrüken ve teyemmünen bir risâle-i bedâyi‘-terkîb tenmîk u tertîb edüp, berdâşte-i rikâb-ı hümâyûn ve sezâvâr-ı takrîz-ı tahsîn ve şâyeste-i âferîn ile[3] pesendîde-i tab‘-ı safâ-meşhûn olduğuna binâ’en, ol risâle-i le’âlî-mekālenin silk-i tafsîl-i me’âlinden bu gûne icmâl-i hâl olunur ki, şeb-çerâğ-ı dîhîm-i devlet, gevher-i muzî-i iklîl-i Saltanat, Şehriyâr-ı tâc-bahş-ı havâkīn-i devrân, Tâcdâr-ı cevher-pâş-ı vâdî-i birr ü ihsân, ebu'l-fütûhâti ve'l-megāzî Sultân Mahmûd Hân[4] *lâ-zâlet neyyirât-ı cevher-i*[5] *ikbâlihî lâmi‘aten ilâ âhıri'z-zemân*[**] hazretlerinin ânen-fe-ân[6] ta‘zîm-i meşhed-i Nebevî ve tefhîm-i mazca‘-ı Mustafavî içün izhâr-ı safây-ı

---

1 olunmaduğı Ü : olunmadığı M

* دام ما دام الدنيا فى حفظ الا له = Dünya durdukça Tanrı'nın korumasında devam etsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 cenâbları Ü : — M

3 sezâvâr-ı ….. ile Ü : — M

4 Hân Ü : + Gāzî M

5 cevher-i Ü : — M

** لا زالت نيرات جوهر اقباله لامعة الى آخر الزمان = Onun bahtının mücevher nurları kıyâmet gününe kadar parlasın” anlamında Arapça bir duâ cümlesidir.

6 fe-ân Ü : fe-ânen M

hâtır-ı ilhâm-mezâhir ve ibrâz-i meyl ü mahabbet-i şevk-ı me'âsir buyurarak kûşe-i[1] kubbe-i 'arş-âsâları, tâ'irân-ı rûhâniyâne âşiyâne ve kenâre-i[2] küngüre-i felek-fersâları, murgān-ı uli'l-ecniha-i kudsiyâna lâne olup, dîde-i şebîkeleri 'aynek-i çeşm-i uli'l-ebsâr ve gubâr-ı 'anber-nisâr-ı ferş-i ravzaları, kühlü'l-cevâhir-i ashâb-ı enzâr olan, **nazm**[3]:

Pîrâye-i kitâbe-i ümmü'l-kitâbsın
Ser-nâme-i sahîfe-i faslu'l-hıtâbsın
Memlû hurûf-i zîver-i na'tınla dört kitâb
Peygamber-i nesîb ü hasîbü'l-cenâbsın

'unvânı, kitâbe-i bâb-ı mu'allâ-kıbâbına zer-efşân-ı senâ olan hücre-i mutahhere-i Seyyidü'l-verâ ve[4] Ravza-i mu'attare-i Sultân-ı her-dü-serâ *'aleyhi efdalü's-salâti ve*[5] *ekmelü't-tehâyâ*[*]ya mücerred teberrük kasdiyle taraf-ı hümâyûn-i kerâmet-nümûnlarından bu def'a dahi ihdâ buyurılan murassa' âvîze-i letâfet-âmîzin **[Ü 160a]** ta'rîf-i sûret-i safâ-rîzi bu vechiledir ki, hey'etde müsellesü'ş-şekl olup, vasatına[6] mevzû' cihât-ı sitt-i 'âlemde misli nâ-yâb, şeş kûşe bir kıt'a zümürrüd-i şeb-tâb ki, âb ü tâb-ı letâfetde ezâhîr-i sebzîn-çemenîye hem-reng ve safvet ü leme'âtda **Süheyl-i Yemenî**[**]'ye hem-seng olup, mîzân-ı i'tibârda yedi yüz elli iki kırâtdır. Ve kezâlik bir tarafında[7] dahi 'ayn-ı hûrşîd gibi nûr-bahş-ı dîde-i temâşâyiyân ve hîre-sâz-ı çeşm-i nazzâragiyân yedi yüz altmış sekiz kırât ve hem-çünân cânib-i dîğerinde[8] necm-i subhla pâdâş-ı envâr ve âfâka lem'a-pâş-ı iştihâr olup, hayret-efzây-ı 'ukūl-i cevheriyân-ı rûzgâr bir kıt'a zümürrüd-i tâb-dâr ki ol dahi yedi yüz elli iki kırâta bâliğ[9] olmağla, min-haysü'l-mecmû' iki bin iki yüz yetmiş iki kırât eski ma'den ta'bîriyle şöhret-gîr-i evc-i esîr üç kıt'a zümürrüd-i bî-nazîrin dâ'iren-mâ-dâr etrâf ü[10] bâlâsını hem-şekl-i burûc-i âsümânî[11] ihâta ile şa'şa'a-

1 kûşe-i Ü : — M
2 kenâre-i Ü : — M
3 **nazm** Ü : — M
4 ve Ü : — M
5 *efdalü's-salâti ve* Ü : — M
* عليه افضل الصلوة و اكمل التحايا = Salâtın en üstünü ve selâmın en mükemmeli onun üzerine olsun" anlamına gelen Arapça bir duâdır.
6 vasatına Ü : — M
** Metnimizde Süheyl-i Yemenî denilerek kendisinden söz edilen, müneccimlerce Yemen'e mensup sayılan ve akîk taşının kırmızılığının bunun ışıklarından ileri geldiği düşünülen parlak bir yıldızdır; bk. meselâ Sadettin Nüzhet Ergun, *Tanzimat'a Kadar Muhtasar Türk Edebiyatı Tarihi ve Nümuneleri,* İstanbul 1931, s.387.
7 Ve ….. tarafında Ü : Bir tarafda M
8 dîğerinde Ü : dîğerde M
9 kırâta bâliğ Ü : kırât M
10 ü Ü : — M
11 burûc-i âsûmânî Ü : burc-i âsümân M

bâr olan on iki kıt‘a kebîr mihr-i tenvîr ve kırk vasat ve altmış altı karîb-i vasat ki, kebîre nazaran[1] sagīr elmâs-i ‘adîmü'l-ecnâs ile murassa‘ ve mânend-i kûy-i âfitâb, pertev-endaz-ı nuh-kıbâb olan top-i lem‘a-tâbı dahi[2] çün hurûf-i mukatta‘a-i sî-pâre mukatta‘ elmâs-ı muhayyeru'l-havâss ile mülemma‘ olup, ecrâm-ı çarh-ı bâhiru'l-ferahda mehâkî-i elvân-ı kavs-i kuzah olan top-i mezbûrun cenber-i mu‘teberi[3] on dokuz ‘aded elmâs-i behcet-istînâs ile müzeyyen ve hâle-i bedr-i münîr gibi rişte-i nûr-i bâsırayı girih-gîr-i hayret eden halka-i mu‘allakası, dört kıt‘a elmâs-i nûr-iltibâs ile mu‘anvendir ve üç yüz elli iki ‘aded kıymet-şiken-i dürr-i yetîm, hürmüz[4] incüden tanzîm olunmuş on üc surre püsküller ve uclarına ta‘lîk olunan on üç dâne zümürrüd habbeleriyle hem-kevkebe-i[5] necm-i gîsûdâr, belki âvîze-i ‘izâr-ı hûr olmağa sezâvârdır. Bunlardan gayri hadd-i şümârdan pîş-ter cây-gâh-ı nazar olan mahallerinde dahi niçe niçe dürer-i gurer ve cevher-i mu‘teberden sâhte-i çîre-destân-ı erbâb-ı hüner olmuş niçe eser-i pür-‘iber olmağla, suver-i garîbeyi câmi‘ bir mecmû‘a-i müstecma‘u's-sanâyi‘ ve müşebbek hâneleri ise ârâm-gâh-ı ‘anâdil-i bedâyi‘ olmuşdur. Rûy-i elvâhında olan nakş-ı nigâr-ı seher-âsârı, kıt‘a-i yâkūtî-âsâ serâpâ kalemkârî olmağla, gûyyâ hâme-i meşşâta-i zemân ol ‘arûs-i devrânı hacle-gâh-ı enzârda pîrâye-dâr-ı hüsn ü ân edüp, bir gûne letâfet-i eşkâl-i dil-ârâ ile rû-nümâdır ki, *“Lâ ‘aynun ra’et ve lâ üzünün semi‘at*”* kabîlinden bir ma‘nâdır. Ve'l-hâsıl ol âvîze-i ‘ibret-rehîn[6], silsile-i zerrîn[7] **[M 221a]** -bend ile ta‘lîk-ı kubbe-i sipihr-i berîn olmak hâlâtı, şekl-ârây-ı hayâl ve hâricde farz-ı eşkâl olmak lâzım gelse, zertop-i âfitâbdan fark u temyîzi, makāle-i muhâl olduğuna binâ’en, **mısra‘**[8]:

Rütbede hûrşîd ile pehlû-be-pehlû olmuşuz

me’âli, lisân-ı hâlinden makāle-i ‘ibret-iştimâli olmuşdur. Vâkı‘â misli nâ-dîde ve ‘adîli nâ-şinîde kabîlinden olmağla, cevher-i cân gibi kıymet ü behâsı takvîm ü takdîrinde ‘ukūl-i cevheriyân ‘âciz ü hayrân ve mi’ât ü ulûf ile tahmîn-i semen-i ma‘rûf ‘adîmü'l-imkân olduğu vâreste-i kayd-ı beyândır. Evsâf-ı mezkûre ile mastûr olan hediyye-i seniyye, ya‘nî ol âvîze-i behiyye ber-vech-i elyak[9]

---

1 nazaran Ü : nazar M
2 dahi Ü : — M
3 cenber-i mu‘teberi Ü : çenberi M
4 hürmüz Ü : her ferd M
5 hem-kevkebe-i Ü : mükevkebe-i M
* لا عين رأت و لا اذن سمعت = Hiçbir gözün görmediği ve hiçbir kulağın işitmediği” anlamına gelen bu ifâdede ed-Dârimî, Rikāk, 98,105; Ahmed b. Hanbel 2/313,370,407,416,438,462, 495,506'da geçen ve cennet nimetlerinin tavsîf edildiği Hz. Peygamber'in hadîsine (bk. Wensinck, IV,451) telmîh söz konusudur.
6 ‘ibret-rehîn Ü : rehîn-i ‘ibret M
7 zerrîn Ü : + zerrîn M
8 **mısra‘** Ü : — M
9 elyak Ü : — M

u ahrâ hâzır u müheyyâ buyuruldukdan sonra, kitâbe-i bâb-ı felek-cenâbında nigâşte-i kalem-i sitâyiş-me'âb olup, **nazm**[1]:

Künbed-i hadrâst çi mî-pürsîş
'Arş bedân-pâye şude kürsîş
Ber-ser her[2] *küngüre-eş tâ felek*
Cây giriftest mülk-ber-mülk[*]

tavsîfi nakş-pezîr-i ta'rîfi olan Ravza-i mutahhere-i melâ'ik-hadem ve Meşhed-i münevvere-i kudsî-harem içün mâkûy-i himem-i Pâdişâh-ı 'âlem[3] ile müceddeden bâfte-i dest-gâh-ı tevkīr u 'azm olan nesîc-i behîc-i pûşîde-i kerâmet-'alem ve 'ale'l-ıtlâk münevvir-i âfâk ve her târı rişte-i cân-ı 'uşşâk olan nitâk-ı mükerrem ü muhteremin vasf-ı dil-ârâsı bu vechile şevk-bahşây-ı dil-i müştâkān-ı velâ-intimâdır ki, evvelâ pûşiş-i cidâr-ı merkad-i pür-envâr olan kisve-i 'âlî-mikdârı dâ'iren-mâ-dâr ihâta ve der-âgūş içün ihtirâ'-ı mütekaddimîn olan nitâk-ı 'azamet-temkînin zemîn-i dil-nişîni altmış zirâ' güvez atlas ve estârı kezâlik zümürrüdî atlas olup, yedi bin miskāle bâliğ zer-endûd sırma sarfıyla üzerine beşîr-i hazz-ı mekârim ve müşîr-i va'd-i nusrat u megānim olan sûre-i şerîfe-i *"İnnâ fetahnâ*[**]*"* tahrîr u imlâ ve te'âmül-i hutût-ı cedâvil-i zîb ü zînet ile müveşşâ kılınup, gûyyâ bir sûret-i hasnâ cilve-gâh-ı melâhatde hüveydâ ve bedîdâr ve yâhûd kemer-i ufuk olan şefak-ı şa'şa'a-dâr, sâha-i i'tibârda tecessüm ile âşikâr oldu. Ve rıdvân-ı cennet, zeyl-i mübârekine ruh-sûde olmağa ârzû-mend-i hasret olduğu pûşîde-i şerîfe-i bî-mânend içün dahi her topu on dörder zirâ' olmak üzere elli sekiz top-i gıbta-sâz, atlas-ı felek olur perend-i sebzâ-reng[4] üzerine mütâba'at-i rusûm-i kadîm olunarak, ba'zı âyât-ı beyyinât ve kelime-i şehâdet ve şerâyif-i salavât, tezbîr u tersîm ve sâ'ir edevât ü levâzımâtıyla ber-vech-i ta'zîm tekmîl ü tetmîm olundukdan sonra, gül-i gülzâr-ı Nübüvvet ve semere-i Sidretü'l-müntehây-ı Risâlet, bânûy-i harem-serây-ı 'iffet, zîver-i beytü'ş-şeref-i sa'âdet, dürrî-i derârî-i âsümân-ı Siyâdet, lü'lü'-i lâlây-ı 'ummân-ı 'ismet, Seyyidetü'n-nisâ, çiğer[5]-kûşe-i Habîb-i Hudâ hazret-i Fâtımatü'z-zehra *radıyallâhu Te'âlâ 'anhâ ve 'aleyhâ 'ukūdu*

---

1 **nazm** Ü : — M

2 Ber-ser her Ü : Ber-zi-ber M

* کنبد خضر است چه می پرسیش * عرش بدان پایه شده کرسیش * بر سر هر کنکره اش تا فلك * جای کرفتست ملك بر ملك = Onu ne soruyorsun, işte Yeşil Kubbe'dir. Arş, o basamakla onun kürsüsü olmuştur. Tepesi üzerinde onun her kubbesi, tâ feleğe kadar mülk üstüne mülk şeklinde yer tutmuştur" anlamına gelen Farsça bu iki beyit, Nâbî'nin *Tuhfe*'sinde geçmektedir; bk. Yûsuf Nâbî, *Tuhfetü'l-Haremeyn,* İstanbul 1265, s.95.

3 -ı 'âlem Ü : — M

** Metnimizde *"İnnâ Fetahnâ"* ile kastedilen, Kur'ân-ı Kerîm'in 48. Sûresi olan Fetih Sûresi'dir.

4 perend-i sebzâ-reng Ü : berend-i sebz-reng M

5 çiğer M : ciğer Ü

cümâni't-tehâyâ[*] cenâblarının[1] **[Ü 160b]** kāmet-i cidâr-ı türbe-i müstesnâ ve bâlây-ı mazca‘-ı nûr-ârâlarının dahi pûşîde-i mübârekelerinden mâ‘adâ nitâk-ı rahmet-pîrâları bu esnâda tecdîd olunmak bâbında irâde-i ‘aliyye-i hazret-i Cihân-bânî rû-nümâ olmağla, zemîni güvez ve estârı zümürrüdî on birer bucuk a‘lâ atlas üzerine sırma-i zerrîn ile ber-vech-i resm-i dîrîn ba‘zı ehâdîs-i şerîfe-i i‘câz-rehîn, yerâ‘a-i sûzen-i üstâd-ı hurde-bîn ile tahrîr u tezyîn olunup, ol dahi sâ’ir levâzımıyla ber-vech-i ikmâl resîde-i derece-i kemâl oldukdan sonra, bu hılâlde hâtır-ı ‘âtır-ı mekârim-simât-ı Hıdîvâne'ye sünûh eden hâlât-ı meberrât cümlesindendir ki, sâha-i behişt-mesâha-i Mescid-i Nebevî ve harem-i cennet-tev’em-i ma‘bed-i Mustafavî'ye ferş içün mânend-i dîbây-ı peren[2] envâ‘-ı nukūş-i ezâhîr ve gûnâ-gûn rusûm-i bî-nazîr ile müzeyyen seksan sekiz ‘aded kālîçe-i girân-behây-ı bî-hemtâ ihdâsına i‘tinâ buyurdılar ki, bi-hisâb-ı terbî‘î dâ’ire-i süs‘ati üç bin seksan bir zirâ‘a bâliğ olup ve hem-çünân ber-mûceb-i Hadîs-i şerîf-i *“Beyne kabrî ve minberî ravzatün min riyâzı'l-cenneti*[**]*”* tebşîriyle mübeşşer ve tâk-ı mihrâb-ı rahmet-me’âbı, âsâr-ı ecniha-i rûhâniyân ile bâhiru'l-‘iber olan mahalde **[M 221b]** şa‘şa‘a-endâz-ı etrâf ve lem‘a-perdâz-ı eknâf olmak kasdıyla hem-şekl-i neyyireyn ve hem-kevkebe-i ferkadeyn şekl-i musattah, dâ’ire-i kür[ev]îde (كُرِيده) müteşekkil ve envâ‘-ı rusûm-i bedâyi‘-mevsûmu müştemil iki ‘aded sofra-i zer-endûd ile iki ‘aded zerrîn kebîr şem‘dânlar ki, ol mehbit-ı kerûbiyânda îstâde-i makām-ı hıdmet olmak içün furûzende-i çerâğ-ı hâss buyurup, bu cihetden dahi cenâb-ı Şehriyâr-ı kerâmet-ihtisâs hazretleri, ol mihrâb-ı melekûta fetîle-firûz-i ıhlâs olarak, ser-defter-i rûşen-dilân-ı kāfile-i hâssu'l-hâss olmuşlardır; *câdallâhu Te‘âlâ şevkahû ve mahabbetehû ve edâme Saltanatehû ve devletehû*[***].

Zikr olunan kālîçeler ve sofra ve şem‘dânlar haml-i girân ve berren naklinde su‘ûbet nümâyân olmağla, bahran cânib-i Mısır'a ve andan sefâyin-i Süveys ile Yenbû‘ İskelesi'nden mahalline mürsel ve mühdâ ve firistâde ve mesrâ kılınup, sâlifü'z-zikr irsâl ü ihdâya müheyyâ olan âvîze-i girân-behâ ve pûşîde-i cây-ı rahmet-intimâlar dahi bin yüz altmış iki senesinde Surre-i hümâyûn Emâneti hıdmet-i celîlesiyle tekmîl-i dest-mâye-i sa‘âdet ve tahsîl-i ucûr-i âhıret eden hulûs-ârâ el-Hâc İbrâhîm Ağa vesâtatiyle berren ol savb-ı sa‘âdet-evbe irsâl ü isrâ olunup, bedreka-i tevfîk ve murâfakat-i huccâc-ı hidâyet-refîk ile sene-i mezbûre şehr-i zilka‘deti'ş-şerîfesinin yirmi beşinci

---

* رضى الله تعالى عنه و عليها عقود جمان التحايا = Yüce Allah ondan razı olsun ve selâmların inci gerdanlıkları onun üzerine olsun” anlamına gelen Arapça duâdır.

1 cenâblarının Ü : hazretlerinin M

2 peren Ü : beren M

** بين قبرى و منبرى روضة من رياض الجنه = Kabrim ve minberim arasında cennet bahçelerinden bir bahçe vardır” anlamına gelen bu cümle Ahmed b. Hanbel, 2/534'te geçen Hz. Peygamber'in bir hadîsidir; bk. Wensinck, VI,345.

*** زاد الله تعالى شوقه و محبته و ادام سلطنته و دولته = Yüce Allah onun şevk ve muhabbetini arttırsın, saltanat ve devletini devam ettirsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

yevm-i hamîsde◊ Medîne-i münevvere *dâmet bi'l-envâr-i müsevvere**ye bi'l-emni ve's-selâme vusûlü müyesser olmağın, bu bâbda şeref-bahşây-ı sudûr olan evâmir-i Cihân-mutâ‘ mûcebince hâlâ Şâm Vâlîsi ve Mîr-i Hâccı Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Es‘ad Paşa ve İstanbul Pâyesi'yle sene-i mezbûrede Mekke-i mükerreme Kadısı olan mevâlî-yi ‘izâmın ser-bülendi sâbık ā Ser-etıbbây-ı Hâssa mevlânâ Ahmed Efendi ve Kazâ’-i Tîbe-i Tayyibe ile şeref-yâb olan fezâ’il-me’âb[1] mevlânâ Kefevî Mehmed Efendi ve hâlâ Şeyhu'l-Haremi'n-Nebevî iftihâru'l-havâssı ve'l-mukarrebîn, mu‘temedü'l-mülûki ve's-selâtîn el-Hâc ‘Abdurrahman Ağa *dâme ‘ulüvvühû*** hazerâtı ve ‘ulemâ ve hutabâ ve eşrâf-ı Belde-i tâhire ve sekā-başı ağalar ve a‘yân-ı huccâcdan vücûh-i sâ’irenin nezâret ve ma‘rifetleri munzamm olmak üzere me’mûriyyetleri hasebiyle ber-vech-i mufassal ve mevzûh ve mübeyyen ve[2] meşrûh zümürrüd ü elmâs ve le’âlî-i bedî‘atü'l-ecnâs ile şeb-çerâğdan efzûn ziyâ-nümûn-i ‘uyûn olan âvîze-i hümâyûn, huzzâr-ı mezkûrûnun mu‘âyene ve manzûrları oldukdan sonra, merâsim-i âdâb ve levâzım-ı huşû‘ u hicâba kemâl-i ri‘âyet ve dürûd-i selâm ü tahiyyete mübâderet olunarak, hücre-i mutahhere-i Seyyidü'l-verâ *‘aleyhi efdalü's-salavâtü ve enme't-tehâyâ****da mahall-i münâsib ittihâz olunup, bundan akdem yine taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i hazret-i Cihân-dârî'den ihdâ buyurılan âvîze-i ûlânın bâlâsına vaz‘ u ta‘lîk ve bu iki ahter-i ziyâ-güsterin bir yerde telfîk u tensîkı, mânend-i ferkadân kutb-i felek-i hakīkate tekarrüb ile bir kat dahi tal‘at-firûz-i ‘âlem oldukların ta‘yîn ü tahkīk eylediler.

Ba‘de-hâzâ nesîc-i deffe-i ‘izz ü iclâl ve tırâzende-i tırâz-ı kemâl olan kumâş-ı letâfet-intikāş-ı vâlâ, ya‘nî kisve-i şerîfe-i hadrây-ı kevneyn-behâ dahi rusûm-i de’b-i kadîm ve lüzûm-i ta‘zîm ü tekrîm birle cidâr-ı rahmetdâr-ı meşhed-i Nebevî'ye ‘alâka-bend-i istînâs ve ol libâçe-i mehâbet-efzâ kāmet-i bâlây-ı ‘arş-fersây-ı Ravza-i mükerreme-i Sultân-ı dü-serâ'ya iksâ vü[3] ilbâs ve târ-ı şa‘şa‘a-bâr-ı âfitâb-âsâ lem‘a-tâb-ı âfâk olan nitâk-ı latîf dahi bi'l-ittifâk[4] mevzi‘-i lâyıkı olan kisve-i şerîfe-i nûr-iltibâs üzerine râbıta-i mesâs ile vücûh-i tevkīr u iclâlde sa‘y-i bî-kıyâs olundukdan sonra, müheyyâ olan dîğer nitâk-ı vâlâyı dahi kenâre-i ufuk-ı şems-i zâhire-i zehrâ, ya‘nî cidâr-ı meşhed-i mukaddes-i hazret-i Fâtımatü'z-zehrâ *‘aleyhâ vişâhu düreri't-tehâyâ**⁴*ya îsâl

---

◊ 25 Zilka‘de 1162 = 6 Kasım 1749 Perşembe.

* دامت بالانوار المسوره = Etrâfı nurlarla kuşatılsın” anlamında Arapça bir duâ cümlesidir.

1 fezâ’il-me’âb Ü : — M

** دام علوه = Yüceliği sürüp gitsin” anlamına gelen bu cümle Arapça bir duâdır.

2 ve Ü : — M

*** عليه الصلوات و انمى التحايا = Salâtlar ve selâmların en fazlası O'nun üzerine olsun” anlamına gelen ve H. Peygamber için yapılan Arapça duâdır.

3 iksâ vü Ü : — M

4 bi'l-ittifâk Ü : — M

*4 عليها وشاح الدرر التحايا = Selâmların incilerinin şalı onun üzerine olsun” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

ve pîrâye-bend-i iclâl ve levâzım-ı tarzıye ve ta‘zîmi[1] icrâya iştigāl ile herkes mesrûru'l-bâl oldukları hılâlde, cemî‘an sükkân-ı Belde-i Tayyibe ve kâffe-i huzzâr-ı mâ fi'l-Harem ve'r-Ravza devâm-ı ‘ömr ü devlet-i Zıllullâhî ve imtidâd-ı eyyâm-ı Saltanat-ı Şehinşâhî ve izdiyâd-ı ferr u şevket-i Hılâfet-penâhî ed‘iyesine sad şevk u[2] garâm izhâr ederek kıyâm edüp, eyâdî-i tazarru‘ u niyâzların[3] **[Ü 161a] [M 222a]** mihrâb-ı melekûta güşâde vü bâz[4] ve ferîza-i rikāb-ı ‘ibâd olan hıdemât-ı da‘avât-ı icâbet-âyât-ı Husrevâne'ye kemâl-i sûz ü güdâz ile ‘umûmen sıgār u kibâr dem-saz oldukları esnâda, tarîk-ı Mısır'dan bahran firistâde buyurılan sâlifü'l-beyân seksan sekiz ‘aded kālîçe-i bedî‘u'l-intikāş dahi Harem-i şerîf-i Nebevî ve sâha-i Ravza-i mutahhere-i Mustafavî'ye bast u iftirâş olundu. Ve kezâlik iki ‘aded murassa‘ sofra ve müzehheb ve musanna‘ şem‘dânlar dahi şem‘a-i kâfûrî-yi sûzân, hem-rütbe-i ‘arşu'r-Rahmân[5] olan mihrâb-ı Nebevî-i ‘azîmü'ş-şânın cânibeynine vaz‘ ile tarafeyne izâfe-i zernişân ve ‘ilâve-i zîver-i ‘unvân olunup, bu esnâda Surre-i hümâyûn ve sadaka-i ‘amîme-i ‘inâyet-nümûn dahi ber-mûceb-i defter ve ma‘rifet-i şer‘-i kavîm ile tevzî‘ u taksîm ve ashâbına i‘tâ vü teslîm ve cümleden ed‘iye-i lâyıka-i Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlem ve esniye-i fâyıka-i Şehriyâr-ı mu‘azzam isticlâbıyla hıdmet-i me’mûriyyetleri ihtitâm[6] ve tetmîm olunduğunu müş‘ir Medîne-i münevvere Kadısı mevlânâ-yı mûmâ ileyhin imzâsıyla mumzâ verdiği hüccet-i bâ-behceti mahalline kayd içün Surre Emîni mûmâ ileyh yediyle Âsitâne-i sa‘âdet'e[7] irsâl eylemişler ve ber-vech-i muharrer merfû‘-i eyâdî-i tekrîm olan pûşîde-i şerîfe-i ‘atîka bi'l-cümle tetimmâtiyle Şeyhu'l-Haremi'n-Nebevî olanlara mahsûsıyyet ile ‘inâyet ve anlar dahi şeref-i temellükü ile karîn-i meserret buyurulmak eğerçi kā‘ide-i kadîme-i[8] Devlet-i ‘aliyye'den olup, lâkin Şeyhu'l-Haremi'n-Nebevî Ağa-yı mûmâ ileyh cenâbları, ancak nitâk-ı şerîf-i hidâyet-redîfi ‘alâ tarîkı'l-hedâyâ[9] teberrüken taraf-ı hümâyûn-i Zıllullahî'ye ithâf ü ihdâ ve ‘avdet-i huccâc-ı zevi'l-ibtihâcda kethudâsı tevassutuyla isrâ etmekle, işbu bin yüz altmış üç senesi rebî‘ulevveli hılâlinde◊ râha-i ta‘zîm ü iclâle şeref-bahşây-ı vusûl ve ol matlûb-i dil ü cân ber-vech-i me’mûl sadr-ı sîne-i[10] ârzûda cilve-sâz-ı husûl olup, sükkân-ı mele’-i a‘lâ istişmâm-ı bûy-i rûh-efzâsıyla gāliye-sây-ı dimâğ-ı mübâhât oldukları, ol kâlây-ı vâlâ-yı rahmet-ârânın her zerre-i gubârın basar-ı basîrete

1 tarzıye ve ta‘zîmi Ü : tarzıyeyi M
2 şevk u M : şevk Ü
3 u niyâzların Ü : + u niyâzların m
4 vü bâz Ü : — M
5 ‘arşu'r-Rahmân Ü : ‘arş-ı Rahmân M
6 ihtitâm Ü : intizâm M
7 Âsitâne-i sa‘âdet'e Ü : Âsitâne'ye M
8 kadîme-i Ü : kadîm-i M
9 hedâyâ Ü : hediyye M
◊ 1 Rebî‘ulevvel 1163 = 8 Şubat 1750 Pazar.
10 sîne-i Ü : seniyye-i M

iktihâl ve her târ-ı ‘abîr-âsârın rişte-i cân ile istibdâl ve târ u pûd-i sa‘âdet-mevrûdun mâlişgâh-ı cibâh-ı ‘ubûdiyyet eden kudsiyân ile hem-hâl olarak cenâb-ı Hılâfet-penâh-ı Pâdişâh-ı takvâ-dest-gâh hazretleri[1] kemâl-i şevk u ikbâl ile ber-vech-i elyak u ahrâ ta‘zîm ü iclâlinde sa‘y-i bî-hemâl buyurduklarından sonra, çünki şîme-i kerîme-i Cihân-bân-ı kerâmet-menkabet, her bâr inâre-i envâr-ı mekârim-i ahlâkdan ‘ibâretdir. Lâ-cerem ‘âdet-i kerîmâne ve etvar-ı Mülûkâne'leri üzere bu ni‘am-i celîleden ervâh-ı eslâf ve kulûb-i ‘ibâd-ı havâss-ı sadâkat-ittisâfı dahi münşerih ve hisse-mend buyurmak kasdıyla sâlifü'z-zikr şeref-vürûd eden nitâk-ı şerîf-i kevneyn-behâdan bir kıt‘asın[2] cenâb-ı Hâlid bin Zeyd Ebî Eyyûb Ensârî *radiye ‘anhu'l-Bârî*[*] hazretlerinin merkad-i bâhiru'l-envârlarına ihdâ ve mezâcı‘-ı selâtîn-i mâzıyyeyi dahi kıta‘âtdan hısas-ı mahsûsa ile ihyâ buyurduklarından mâ‘adâ, ba‘zı huddâm-ı mukarrebîn ve ‘ibâd-ı havâss-ı hulûs-âyîni dahi bu ‘inâyetden behre-ver ve[3] kâm-revâ buyurdılar. **Nazm**[4]:

Be-rûzgâr-ı Hümâyûn-i û muhakkak şud
Ki çîst ma‘nî-i lafz-ı mekârim-i ahlâk[**]

medîhasın her biri gûyâ olarak emsâliyle teşerrüfünü istid‘â eylediklerinden başka, bu gûne mazhar-ı kerem olanlara tebe‘an mecmû‘-i ‘âlem mecmû‘a-i dilden manzûme-i ed‘iye-i icâbet-enîslerin hamse-i mefrûza ile tesdîs ve bünyân-ı büyût-i ef’ide ve erkân-ı ‘ubûdiyyetlerin tarsîn ü te’sîs eylediler.

Cenâb-ı Hudâ-yı bî-çûn zât-ı hümâyûnların savn-ı Samedânî'sinde masûn ve bunun emsâli hayrât ü meberrâta muvaffak ve makrûn eyleye, âmîn bi-câh-ı Seyyidi'l-mürselîn[5].

‘Azl ü nasb-ı Kethudây-ı Sadâret-i ‘uzmâ ve Ser-çavuşân-ı Dîvân-ı mu‘allâ

İki ay mukaddem Sadrıa‘zam Kethudâlığı ile ber-vech-i tekerrür memnûn u hurrem olan Yirmisekiz Efendi-zâde Sa‘îd Mehmed Ağa cenâbları[6], nüvişte-i nâsıye-i hâli olan hükm-i kazâ muktezâsınca ârâyiş-i zâta dâ’ir esbâb-ı zevâhir -ki cevâhir-i fazl[7] u ma‘rifet ve derârî-i sıdk u[8] emânetden ‘ibâretdir-

1 hazretleri Ü : hazretlerinden M
2 kıt‘asın Ü : kıt‘a M
* رضی عنه الباری = Allah ondan razı olsun” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
3 mukarrebîn ….. ve Ü : mukarrebîni bu ‘inâyetden M
4 **Nazm** Ü : — M
** بروزکار همایون او محقق شد * که چیست معنی لفظ مکارم اخلاق = O Hümâyûn'un zamanı gerçekleşti ki: “Mekârim-i ahlâk [=Güzel ve üstün ahlâk]” lafzının manâsı nedir?” anlamına gelen Farsça bu beyit, Şerefüddîn ‘Ali Yezdî'ye ait gibi görünüyor; bk. *Zafer-nâme-i Tîmûrî,* thk. Seyyid Sa‘îd Mîr Muhammed Sâdık, tashîh ‘Abdülhüseyn Nevâ’î, Tehrân 1387, I,356.
5 bi-câh-ı Seyyidi'l-mürselîn Ü : — M
6 cenâbları Ü : — M
7 fazl Ü : — M
8 sıdk u Ü : — M

ber-vech-i mülkiyyet der-dest iken, bi-hükm-i takdîr-i Rabbü'l-'izzeti merâyây-ı bahtdan sûret-i müsâ'ade **[M 222b]** müşâhede olunmayup, cevher-i i'tibârı bâzâr-ı rağbetde bâliğ-ı nisâb-ı kıymet olmadığından[1], işbu şehr-i rebî'ulâhırın üçüncü yevm-i hamîsde◊ bilâ-esbâb-ı zâhir 'azli bâbında emr-i şerîf sâdır olduğundan mâ'adâ, **[Ü 161b]** hânesinde ikâmete 'adem-i rızâ ve semt-i Hicâz'a tergīb ü îmâ ile cânib-i Kāhire'ye tagrîb ü iclâ hâleti, hakkında hüveydâ olmuşiken, tekrâr bâ-fermân-ı 'âlî Gelibolu'da meks ü ârâmına müsâ'ade-i 'aliyye rû-nümâ oldu. Ba'de-hâzâ mûmâ ileyhin nüsha-i zât-ı sadâkat-âyâtı istikrâ olunarak, keyfiyyeti ma'lûm-i uli'n-nühâ olmağın, **mısra'**[2]:

*İnne ma'a'l-'usri ki yüsreş kazâst**

mazmûnu zuhûr ve çend eyyâm murûrunda cây-ı vâlâ-yı Tevkī'î ile mesrûr buyurulduğu, zîrde târîhiyle mastûrdur.

Bu hılâlde ber-vech-i muharrer münhall olan cây-ı vâlâ-yı Kethudâyî'ye hâlâ Dîvân-ı hümâyûn'da Çavuş-başı olan Uzun Bey 'unvânıyla mu'allem mîr-i muhterem el-Hâc İbrâhîm Bey hazretleri, sâyık-ı takdîr iktizâsıyla bi'l-isti'dâd ıs'âd ve telebbüs-i ferve-i semmûr ile mesrûr u dil-şâd buyurılup, Çavuş-başılık dahi Sadr-ı esbak Vezîr-i 'âlî-şân sa'âdetlü[3] 'Ali Paşa hazretlerinin kethudâlıklarından munfasıl Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından Bosnevî el-Hâc[4] Mehmed Ağa'ya 'inâyet ve ilbâs-i hıl'at ile karîn-i sürûr u behcet buyuruldu.

Vürûd-i nâme ve hedâyâ be-'atebe-i 'aliyye-i Şehriyârî ez-cânib-i Şâh-ı Hindüstân bi-vesâtat-i el-Hâc[5] Yûsuf Ağa

Bundan akdem bin yüz elli yedi senesi hılâlinde◊◊ hâlâ Pâdişâh-ı Hindüstân olan Ebu'l-feth Nâsıruddîn Muhammed Şâh hazretleri cânib-i şerîflerinden Seyyid 'Atâ'ullah nâm sefîrleri vesâtatiyle 'atebe-i 'aliyye-i Husrevâne'ye[6] vürûd eden nâmesinde münderic olan ba'zı mültemisâtına binâ'en, ol vakitde iktizâ eden cevâb-nâme-i hümâyûn, Sefîr-i mûmâ ileyh ile irsâl olunduğundan mâ'adâ, taraf-ı Devlet-i 'aliyye'den dahi mahsûs bir Sefîr tesyîri muktezî olmak hasebiyle, Hâcegân-ı Dîvân'dan Mâliyye Tezkirecisi olup, me'ârif-âşinâ edîb-i dirâyet-pîrâ Trabzonî Sâlim Mehmed Efendi emr-i Sefâret'e me'mûr ve yedine müstakıl i'tâ buyurılan nâme-i hümâyûn-i mülâtafet-makrûn ile Sefîr-i Hind mûmâ ileyhe terfîk ve tarîk-ı Şâmî'den Cidde'ye

1 olmaduğundan Ü : olmadığından M
◊ 3 Rebî'ulâhır 1163 = 12 Mart 1750 Perşembe.
2 **mısra'** Ü : — M
* ان مع العسر كه يسرش قضاست = Muhakkak zorluğun yanında kolaylığın olması vâciptir" anlamına gelen Arapça-Farsça karışık bir cümledir.
3 Vezîr-i ….. sa'âdetlü Ü : — M
4 el-Hâc Ü : — M
5 **el-Hâc** Ü : — M
◊◊ Sefîr'in Üsküdar'a gelişi 17 Şa'bân 1157 = 25 Eylül 1744 Cuma günüdür (bk. M 13a-b).
6 'aliyye-i Husrevâne'ye Ü : 'aliyyeye M

‘azîmet ve andan dahi cânib-i Hind'e bâd-bân-güşây-ı zevrakçe-i müsâra‘at olduğu sene-i mezbûre vekāyi‘i hılâlinde takrîr u[1] tahrîr olunmuşidi.

Mûmâ ileyh Sâlim Efendi Cidde'den nehzat ve Memleket-i Hind hudûduna mücâvezetden sonra, bi-emr-i Hudâ savb-ı maksûda kable'l-vürûd esnây-ı râhda hulûl-i ecel-i mev‘ûd ile terk-i râhile-i vücûd etmekle, müteveffây-ı merhûmun ma‘iyyetinde mevcûd bulunup, ol cânibin ahvâlinden haberdâr reşîd ve sadâkat-kâr el-Hâc Yûsuf Ağa nâm zât-ı fetânet-girdâr niyâbeten merâsim-i hıdmet-i Sefâret'i te’diye vü icrâya kemer-bend-i ihtimâm olmağla, vâkı‘â nâme-i hümâyûnu ve tahrîrât-ı ‘aliyye-i sâ’ireyi levâzım-ı ta‘zîm ü tekrîmi takdîm ederek götürüp, hâlâ Pâdişâh-ı Hindüstân olan müşârun ileyh Nâsıruddîn Muhammed Şâh cenâbına bizzât yeden-be-yed ‘arz u teslîm ve müteveffây-ı mûmâ ileyhin[2] tavsıyesi üzere şifâhen edâ olunacak ba‘zı makāli dahi ifâde vü tefhîm edüp, kā‘ide-i Devlet-i ‘aliyye üzere emr-i Sefâret'de edîbâne harekete ibtidâr ve vücûh ile şâyeste-i[3] ikrâm u i‘tibâr olundukdan sonra, Hind Pâdişâhı müşârun ileyh hazretlerinden ‘atebe-i ‘aliyye-i Şehriyârî'ye nâme ve hedâyâ ve Nizâmülmülk-i Hindüstân'dan ‘arîza-i ‘ubûdiyyet-intimâ ile ‘avd ü insırâfa me’zûn ve mu‘tenâ olup, muvâfakat-i bâd-ı şurta-i tevfîk ile sâlimen Bender-i Cidde'ye vâsıl ve andan dahi hem-râh-ı huccâc-ı Şâmî olmağla, işbu mâh-ı rebî‘ulâhırın altıncı gününde◊ İstanbul'a dâhil olup, hâmil olduğu nâme ve hedâyâyı rikâb-ı müstetâb-ı[4] Şehinşâhî'ye ‘arz u teslîm ve bu vechile merâsim-i hüsn-i taviyyet ve levâzım-ı sıdk u ‘ubûdiyyetini tetmîm etmekle, mazhar-ı nüvâziş ü ikrâm ve beyne'l-akrân mümtâz ü şâd-kâm olmuşdur.

Bu gûne keyfiyyâtın vukū‘ ve zuhûru üzere tahrîr u i‘lânı ba‘zı erbâb-ı talebe-i dâniş nazarında bâ‘is-i zevk-ı vicdânî olduğundan, mûmâ ileyhin getürdiği nâme ve ‘arîzanın sûretleri[5] ve hedâyânın ‘aynı **[Ü 162a]** defteri[6], **[M 223a]** sebt-i cerîde-i vekāyi‘ kılındı.

Sûret-i terceme-i nâme-i Pâdişâh-ı Hindüstân ki, be-rikâb-ı kamertâb-ı Şehriyârî vâsıl şude-bûd bi-vesâtat-i el-Hâc Yûsuf Ağa

Bismillâhirrahmânirrahîm

Endâze-i kıyâsdan müberrâ sipâs-i bülend-esâs, sürâdikāt-i kibriyây-ı Ehadiyyet'e nisâr kılınur ki, ol Vâcibü'l-vücûb'un[7] bir lem‘a-i tecellî-i cûdundan

1 takrîr u Ü : — M
2 mûmâ ileyhin Ü : merkūmun M
3 şâyeste-i Ü : شاايسته M
◊ 6 Rebî‘ulâhır 1163 = 15 Mart 1750 Pazar.
4 müstetâb-ı Ü : — M
5 nâme ve ‘arîzanın sûretleri Ü : nâmenin sûreti M
6 defteri Ü : defter defteri M
7 vücûb'un Ü : vücûd'un M

sidre vü arzda olan mahlûkāt-ı hılʻat-i hılkat ve vücûd ve[1] kisvet-nümûd u şuhûd iktisâ eylemişlerdir. Ve ʻudde vü hasrdan muʻarrâ sitâyiş-i bârgâh-ı celâl-i Samediyyet'e pîşkeş kılınur ki, ol Vâhid-i lem-yezel'in bir katre sehâb-ı feyzinden ʻarş u ferşde olan mevcûdât, müddeʻâlarının sîrâbı ve temennâlarının kâm-yâbı olmuşdur. *Sübhânehû mâ aʻzame şânehû ve ezhere burhânehû*[*] ve salât-i nâ-mahdûd ve evsâf-ı nuʻût-i gayr-i maʻdûd, mukīm-i makām-ı Mahmûd, şefîʻ-i rûz-i mevʻud, şehsüvâr-ı ʻarsa-i Nübüvvet, Şehriyâr-ı iklîm-i Risâlet hazretlerine takdîm olunur ki, ol Server-i enbiyâ cenâblarının kadr-i bülend-pâyeleri, *"Ve mâ erselnâke illâ rahmeten li'l-ʻâlemîn*[**]*"* âyet-i kerîmesinin fehvâsından zâhir ü peydâ ve mikdâr-ı rifʻat-i şân ve ʻulüvv-i mekânları *"Levlâke levlâke lemâ halaktü'l-eflâk*[***]*"* kelâm-ı kudsî-nizâmının mazmûn-i feyz-meşhûnundan hüveydâdır. Hâtemü'l-enbiyâ'i ve'r-rusül, Seyyidü'l-külli fi'l-küll, gencîne-i râz-ı[2] **[Ü 163a]** gaybü'l-gayb, gencûr-i esrâr-ı lâ-rayb, şeref-i dûdmân-ı âdem, maksûd-i îcâd-ı âdem ü ʻâlem, **nazm**[3]:

Muhammed k'asl-ı hestî şud vücûdeş

Cihân kerdî zi-şâd-revân-ı cûdeş

Şehinşâh-ı serîr-i kābe kavseyn

İmâm-ı enbiyâ Sultân-ı kevneyn[*4]

Ve esniye-i sâmiye, ol Fahr-ı ʻâlem cenâblarının Âl-i kerâmet-me'âl ve Ashâb-ı hidâyet-intisâblarının ʻatebât-ı ʻâliyelerine pîşkeş kılınur ki, ol zevât-ı celîlenin mefâhır u menâkıbları hadd ü ihsâdan bîrûn ve hîta-i istiksâdan efzûndur. *Allâhümme salli ve sellim ʻaleyhi ve ʻalâ âlihi'l-ʻizâm ve ashâbihi'l-kirâm.* Emmâ baʻdü[*5].

---

1 ve Ü : — M

* ما اعظم شانه و اظهر برهانه = Şanı ne büyük! Delîli ne kadar da açık!" anlamına gelen Arapça bir ifâdedir.

** و ما ارسلناك الا رحمة للعالمين = (Resûlüm!) Biz seni âlemlere ancak rahmet olarak gönderdik" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-Enbiyâ', 21/107. âyetidir.

*** لولاك لولاك لما خلقت الافلاك = Ya Muhammed! Sen olmasaydın felekleri (kâinâtı) yaratmazdım" anlamına gelen, halk nazarında Kudsî Hadîs olarak kabul edilen, es-Sagānî tarafından uydurma olarak nitelendirilen ve hadîs olarak bir değerinin bulunmadığı belirtilen bu söz için bk. el-ʻAclûnî, *Keşfü'l-Hafâ'*, nr. 2123, II,164.

2 Ü 162a'da sayfanın boş bırakılan bundan sonraki kısmında "**Bundan aşağı kağıda geçer**" ve "**beyâz sahh**" kayıtları ile yine boş bırakılan 162b'de "**sahh**" kaydı vardır.

3 **nazm** Ü : — M

*4 محمد كاصل هستى شد وجودش * جهان كردى ز شاد روان جودش * شهنشاه سرير قاب قوسين * امام انبيا سلطان كونين = Hz. Muhammed'in vücûdu, varlığın aslı oldu. Dünya onun cömertliğinden mutlu oldu. Kâbe-kavseyn (iki kavis arasındaki mesafe = Mirac gecesinde Hz. Muhammed'in Cenâb-ı Hakk'a olan yakınlık derecesinden kinâye) tahtının en büyük padişahı, nebîlerin imâmı, her iki dünyanın sultânı" anlamına gelen Farsça cümlelerdir.

*5 اللهم صل و سلم عليه و على اله العظام و اصحابه الكرام اما بعد = Allahım! Ona, onun ulu âilesine ve şerefli ashâbına sâlat ve selâm eyle! İmdi" anlamına gelen Arapça ifâdelerdir.

Şevket-nisâb, ‘azamet-me’âb[1], Behrâm-savlet, Müşterî-sîmâ, Keyvân-menzilet, beyzâ-ziyâ, müzeyyin-i mehâd-ı Cihân-bânî, muhassin-i bisât-ı kâmrânî, râfi‘-i elviye-i dîn-i mübîn, nâsıb-ı a‘lâm-ı şer‘-i metîn, ‘âlî-hazret, felek-rif‘at, fermân-fermây-ı[2] bilâd-ı Rûm, hâmî-i melhûf u mazlûm el-mahsûsu bi-vüfûr-i[3] lutfi'l-kerîmi'l-Mennân *lâ zâlet şümûsü übbehetihî masûneten ‘ani'l-ufûli ve mâ berihat akmâru şevketihî me’mûneten mine'l-kufûl** hazretlerinin zamîr-i mihr-incilâ ve kamer-ziyâlarına[4] mürtesem olur ki, bu eyyâm-ı meymenet-fercâm-ı huceste-encâmda[5] ki hadâyık-ı ferhat ü şâd-mânî ve riyâz-ı meserret ü kâm-rânî, hubûb-i nesâyim-i eltâf-ı Rabbânî ile şüküfte ve şâdâb olmuşidi. Güldeste-i behâristân-ı meveddet ü vedâd ve şemâme-i câmi‘a-i revâc-ı hüsn-i murâfakat ü ittihâd, ya‘nî ol zînet-bahş-ı serîr-i Saltanat-ı ‘aliyye-i[6] ‘Osmâniyye hazretlerinin te’kîd-i esâs-ı musâdakat ve vifâk ve teşyîd-i mebânî-i muhâlesat ü[7] ittifâkı müştemil iki kıt‘a nâme-i mahabbet-hıtâmeleri ki, bir kıt‘ası esnây-ı râhda fevt olan Mehmed Sâlim Efendi'nin Sefâret'iyle irsâl buyurulmuşidi. Efendi-yi mûmâ ileyhin yol refîklerinden Hacı Yûsuf ile vâsıl oldu ve dîğer bir kıt‘ası dahi Seyyid ‘Atâ’ullah sahâbetiyle şeref-vusûl bulup, neşr-i fevâyih-i müvâlefet ü ittihâd ile meşâmm-ı yek-cihetî ve yegânegîyi pür-‘abîr eyledi. Ve tesnîm-i nesîm-i mazâmîn-i sadâkat-âyîn ile gonca-i hâtır-ı ıhlâs-me’âsiri, şüküfte vü handân kıldı. Üslûb-i sütûde-i hullet ü musâfât ve seciyye-i marzıyye-i müvâlât ü muvâhât anı iktizâ eder ki, mâ-beynde aslâ bir vechile mugāyeret ü mübâyenet matmah-ı nazar-ı kudsî-manzar tutulmayup, dâ’imâ sıhhat-i zât-ı kâmilü's-sıfâtları müjdesinin i‘lânıyla zamîr-i dostî-tahmîre meserret-efzâ ve behcet-pîrâ olalar. Ve bâ‘is-i emniyyet-i kâffe-i enâm ve mûcib-i refâhiyyet-i hâss u ‘âmm olan murâfakat-i selâtîn-i nâmdâr ve muvâfakat-i havâkīn-i zevi'l-iktidâr veche-i him-met-i ‘âlî-nehmet kılınup, muktezây-ı i’tilâf ü iltiyâm üzere ebvâb-ı mufâvezât ü mürâselâtı meftûh tutalar ki, revâbıt-ı dostî ve ittihâd-ı samîmî, evvelkiden ziyâde istihkâm-pezîr ola. Ve bundan esbak cevâb-nâme-i düstûrîde bulunduğu üzere hic bir matlab, Seyyid ‘Atâ’ullah'ın zebânına havâle olunmamışdır.

Bâkī peyveste gülşen-i ***[M 223b]*** *übbehet ü ikbâl ez-reşehât-ı sehâb-ı ‘inâyet ü ifzâl-i Dâdâr-ı bî-hemâl ser-sebz ü sîrâb ve şiküfte vü şâdâb bâd, bi'n-Nebiyyi ve âlihî ve ashâbihi'l-emcâd**.

---

1 ‘azamet-me’âb Ü : — M
2 fermây-ı Ü : dih-i M
3 bi-vüfûr-i Ü : bi- M
* لا زالت شموس ابهته مصونة عن الافول و ما برحت اقمار شوكته مأمونة من القفول = Onun yüceliğinin güneşleri batmaktan korunmuş olarak, kudretinin ayları da kilitlenmiş olmaktan güvende olarak devam eylesin” anlamına gelen Arapça duâdır.
4 incilâ ve kamer-ziyâlarına Ü : incilâlarına M
5 fercâm-ı huceste-encâmda Ü : fercâmda M
6 ‘aliyye-i Ü : — M
7 ü Ü : — M

Sûret-i terceme-i ‘arîza-i Nizâmülmülk-i Hindüstân be-pâye-i serîr-i a‘lây-ı[1] hazret-i Cihân-bânî be-vesâtat-i el-Hâc Yûsuf Ağa

Envâ‘-ı ‘ubûdiyyât-ı fâyika ve esnâf-ı teslîmât-ı lâyıka ithâf ü ihdâ olunup, sâha-i bârgâh-ı âsümân-câh-ı halâyık-ı secde-gâhın türâbı üzere takbîl-i şifâh ve telsîm-i cibâh olundukdan sonra, mu‘tekıd-i râsihu'l-i‘tikādın ‘arza-dâştı, ‘arz-ı akdes ü[2] a‘lâya îsâl olunur ki, irşâdât-ı ta‘attuf-simât ki ‘avârif-i Şâhâne ve nüvâzişât-ı Pâdişâhâne'ye nazar-ı pîş-gâh-ı ‘atebe-i Keyvân-iştibâhdan ‘izz-i sudûr bulup, ‘izzet ü mekremet-âyât Mehmed Sâlim Efendi anın sefâret ve teblîğine me’mûr olmuşidi. Efendi-yi mûmâ ileyhin esnây-ı râhda takdîr-i Rabbânî ile ‘âlem-i fânîden intikālinden sonra şerâfet ve necâbet-penâh Hacı Yûsuf Ağa lisânen takrîr etmekle, bu gûne bir sa‘âdetin husûlünden mu‘tekıd-i ‘akīdet-güzînin ser-i mübâhâtı, ferkadân gibi **[Ü 163b]** âsümâna berâber oldu. Bu evân-ı sa‘âdet-iktirânda, *“Ve le-kad nasarakumullâhu fî mevâtına kesîretin*[**]*”* mısdâk-ı sıdk-siyâkı üzere sûret-i vukū‘ bulan fütûhât-ı tevfîk-âyâtın müjdesi, cihân cihân i‘zâz ü sürûra bâdî oldu. *el-Hamdü lillâh'illezî ezhebe ‘anne'l-hazen. İnne rabbenâ le-gafûrun şekûr*[***]. Ve bu zemân-ı şerâfet-tev’emânda *“Ve kâne hakkan ‘aleynâ nasru'l-Mü’minîn*[*4]*”* tıbk-ı mazmûn-i i‘câz-meşhûnu üzere teyessür-pezîr olan te’yîdât-ı nusrat-beyyinâtın nüvîdi, ‘âlem ‘âlem imtiyâz ve hubûr-i gayr-i mahsûra bâ‘is oldu. *el-Hamdü lillâhi vahdehû ve nasara ‘abdehû ve e‘azze cündehû*[*5] hazret-i Mâlikü'l-mülk-i Müte‘âl ve Pâdişâh-ı Lem-yezel ve lâ-yezâl hem-vâre merv-i cân-ı şer‘-i metîn hazret-i Hâtemü'l-mürselîn ve hâmiyân-ı dîn-i cenâb-ı Seyyidü'n-nebiyyîn olan selâtîn-i felek-ihtişâm ve havâkīn-i gerdûn-makām hazerâtının seyf-i hûn-âşâm ve

---

* باقی پیوسته کلشن ابهت و اقبال از رشحات سحاب عنایت و افضال دادار بیهمال سر سبز و سیراب و شکفته و شاداب باد بالنبی و اله و اصحابه الامجاد = Son olarak söyleyeceğim şudur: Hz. Peygamber'in ve onun şerefli âilesinin ve ashâbının yüzü suyu hürmetine, yücelik ve talihin gül bahçesi, eşsiz Allah'ın lütuf ve iyilik bulutunun sızıntılarından, dâimâ yemyeşil, suya kanmış, çiçekleri açılmış ve sevinçli olsun” anlamına gelen Farsça bu cümleler, Hindistân Pâdişâhı'nın Sultân I. Mahmûd'a gönderdiği mektûbun son kısmıdır.

1 **a‘lây-ı** Ü : — M

2 ü Ü : — M

** لقد نصركم الله فی مواطن كثيرة = Andolsun ki Allah birçok yerde (savaş alanlarında) size yardım etmişti” anlamına gelen bu cümle Kur’ân, et-Tevbe, 9/25. âyetin başında yer alan bir kısmıdır.

*** الحمد لله الذی اذهب عنا الحزن ان ربنا لغفور شكور = Bizden tasayı gideren Allah'a hamdolsun. Doğrusu Rabbimiz çok bağışlayan, çok nimet verendir” anlamına gelen bu cümleler, Kur’ân, Fâtır, 35/34. âyetin, baş tarafındaki “و قالوا = *Ve kālû* = derler” dışında kalan bölümüdür.

*4 و كان حقا علينا نصر المؤمنين = (Onları dinlemeyip) günaha dalanların ise cezalarını hakkıyla vermişizdir. Müminlere yardım etmek de bize düşer” anlamına gelen bu cümleler, Kur’ân, er-Rûm, 30/47. âyetin ikinci yarısıdır.

*5 الحمد لله وحده و نصر عبده و اعز جنده = Şükür tek olan Allah'adır. O kuluna yardım etsin ve askerlerini güçendirsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

hisâm-ı zafer-fercâmlarını mefârık-ı a‘dâ üzere kātı‘ ve şe‘âyir-i münîf-i millet-i Hanîf'in[1] envâr-ı zuhûrunu sâha-i cihân üzere sâtı‘ eylesün. *Allâhümme'nsur men nasara dîne Muhammedin ve ahzele men hazele dîne Muhammedin*[2] *muhâlifân-ı dîn ve devlet ve mu‘ânidân, âmîn*[*]. Şerî‘ate verilan cevâbda, *“Ve şâvirhum fi'l-emri*[**]*”* vefkı üzere ‘ulemây-ı ‘izâm ve ‘ukalây-ı zevi'l-ihtirâmın meşveretleriyle sudûr-i hakkāniyyetden zuhûr bulan emr-i ilhâm-ı gaybî ve vahy-i lâ-raybîdir. *“Lâ ye’tîhi'l-bâtılu min beyn-i yedeyhi ve lâ min-halfihî*[***]*”*. Ba‘zı umûra müte‘allık kelimât-ı tefazzul-âyât, zebân-ı kerâmet-beyân ile şeref-i nefâz bulmuş. Eğerçi bu esnâda cemî‘ cihet ile hulûs-ı i‘tikāda binâ’en ‘âlî-hazret, mu‘allâ-bârgâh, refî‘-menzilet, mekârim-dest-gâh, Hıdîv-i ki şver-i câh ü celâl, zîb-i evreng-i devlet ü ikbâl, Pâdişâh-ı Cem-câh, zıll-ı Yezdânî Muhammed Şâh *edâmallâhu Te‘âlâ*[3] *zılâle iclâlihî*[*4] cenâblarının hıl‘at-i itâ‘atleri ber-dûş ve halka-i irâdetleri der-gûş olup, emmâ şimdiki hâlde emr-i vahy-misâle imtisâlen levâzım-ı inkıyâd ve devlet-hâhı evvelkiden ziyâde hıfz olunup ve merâtib-i rızâ-cûyîden bir dakīka fevt olunmaz. Ol eşyânın ‘inâyeti ki anın tafsîlinin bir ferdi bu rusûhıyyet-tırâzın melfûf-i ‘arîza-i niyâzıdır. Bu ‘akīdet-disârın medâric-i iftihârını refî‘ ve bu irâdet-şi‘ârın me‘âric-i i‘tibârını menî‘ eyledi. **Nazm**[4]:

Ez-dest ü[5] *zebân ki ber-âyed*
K'ez ‘uhde-i şükreş be-der-âyed[*5]

Ba‘zı husûs, necâbet-penâh Hacı Yûsuf ile[6] ve siyâdet-penâh Seyyid ‘Atâ’ullah ile bi'l-müşâfehe mezkûr oldu. Mahfil-i firdevs-müşâbihin bisâtını takbîl sa‘âdetinden sonra mukīmân, pâye-i serîr-i gerdûn-masîre ‘arz ederler.

Bâkī âfitâb-ı ‘âlem-tâb-ı Saltanat ve Cihân-bânî ve neyyir-i gerdûn-kıbâb-ı kişver-sitânî-i ân ber-güzîde-i dergâh-ı hazret-i Sübhânî ve hulâsa-i

1 Hanîf'in Ü : Hanîfî'nin M
2 ahzele ….. Muhammedin Ü : — M
* اللهم انصر من نصر دين محمد و اخذل من خذل دين محمد مخالفان دين و دولت و معاندان آمين = Allahım! Muhammed'in dînine yardım edene yardım et, Muhammed'in dînini bırakıp gideni yüzüstü bırak, dîn ve devletin muhâliflerini ve inatla karşı çıkanları [da yüzüstü bırak], Allahım duâmı kabûl et!” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
** و شاورهم فى الا مر = İş hakkında onlara danış” anlamına gelen bu cümle, Kur’ân, Âl-i ‘İmrân 3/159. âyetin sonlarında yer alan ufak bir kısmıdır.
*** لا يأتيه الباطل من بين يديه و لا من خلفه = Ona önünden de ardından da bâtıl gelemez” anlamına gelen bu cümle, Kur’ân, Fussilet, 41/42. âyetin ilk yarısıdır.
3 Te‘âlâ M : — Ü
*4 ادام الله تعالى ظلال اجلاله = Yüce Allah onun saygınlığının gölgesini sürdürsün” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
4 **Nazm** Ü : — M
5 ü M : — Ü
*5 از دست و زبان كه بر آيد * كز عهده شكرش بدر آيد = Elden ve dilden birşey çıkarsa, onun şükrünün yapılması içeri girer” anlamına gelen Farsça bir beyittir.
6 ile Ü : — M

bârgâh-ı cenâb-ı Yezdânî peyveste ez-sipihr-i hulûd ve felek-i Câvidânî dırahşân ü nûrânî bâd[*].

Sûret-i terceme-i ‘arîza-i dîğer ez-cânib-i mûmâ ileyh

Hûrşîd-i enver-i Saltanat-ı ‘uzmâ, neyyir-i a‘zam-ı devlet-i kübrâ, ‘âric-i me‘âric-i Hılâfet-i Nebevî, dâric-i medâric-i ahlâf-ı Mustafavî, bânî-i mebânî-i emn ü emân, bâsit-ı mehâd-ı ‘adl ü ihsân, mâhî-i merâsim-i küfr ü tuğyân, hâdim-i[1] **[M 224a]** esâs-i cevr u ‘isyân, gıyâsü'l-İslâm, mugīsü'l-Müslimîn *edâmallâhu Te‘âlâ zılâle devletihî ‘ale'l-‘âlemîn*[**] hazretlerinin cenâb-ı havâkīnme’âblarına takdîm-i âdâb-ı edeb ve edây-ı tahiyyât-ı mâ-vecebe olunup ulûf-i esniye, temhîd ve sunûf-i ed‘iye, iblâğ olundukdan sonra ‘arz olunur ki, ibtisâm-ı subh-i âferînişin ibtidâsından, âfitâb-ı ‘âlem-tâb-ı[2] fermân-revâyî-yi kalem-rev-i Rûm, sutûh-i ekālîm-i seb‘aya ziyâ-bahşdır. Ve selâtîn-i nâmdâr ol devlet-i bâhirenin envâr-ı merâhim ü ‘âtıfeti sâye-perverdidir. Zihî satvet ü iclâl-i Saltanat ki, Furkān-ı Mecîd anın ‘azamet ü kibriyâsını nâtık ve habbezâ şevket ü iktidâr-ı Hılâfet ki, sa‘âdet-i hıdmet-i Haremeyn-i şerîfeyne şâyeste vü lâyık olmuş. Lehu'l-hamdü ve'l-minneh[3] ki himmet-i vâlâ-nehmet-i Zıllullâhî, âb-yârî-i tevfîkāt-ı ezelî ile nezâret(نضارت)-efzây-ı gülşen-i millet-i beyzâ **[Ü 164a]** ve hadîka-i şerî‘at-i garrâ ve dest-yârî-i mesâ‘î-i ma‘delet ile mü’essis-i mebânî-i dîn-i mübîn ve mümehhid-i kavâ‘id-i şer‘-i metîn olup, yâverî-i[4] ‘akl-ı cihân-güşâ ile nâzım-ı mesâlih-i ra‘iyyet-perverî ve muhâfız-ı kānûn-i ‘adâlet[5]-güsteridir. Bu niyâz-mend-i samîmî ki, kendüyi[6] mütevessilân-ı cenâb-ı mekremet ve mu‘tesımân-ı ‘urvetü'l-vüskāy-ı ‘inâyetin cümlesinden bilür. Kemâl-i irâdet ile ol ârzûdadır ki, hüsn-i ittifâkāt ile kâm-yâb-ı şeref-i mülâzemet ola.

“Fe-vâ şevkāhu ilâ telsîmi's-süddeti's-seniyyeti ve yâ gıbtatâhu[7] *li-huzzâri'l-‘atebeti'l-‘aliyye, yâ leytenî küntü ma‘ahum fe-efûze fevzen ‘azîmâ*[*]” himmet-i bülend-i selâtîn-i kirâm ve nehmet-i ercümend-i havâkīn-i ‘izâma

---

* باقی آفتاب عالمتاب سلطنت و جهانبانی و نیر کردون قباب کشورستانی ان برکزیده درکاه حضرت سبحانی و خلاصه بارکاه جناب یزدانی پیوسته از سپهر خلود و فلك جاودانی درخشان و نورانی باد = Son olarak söylenecek şudur: Saltanatın ve hükümdarlığın dünyayı aydınlatan güneşi, ülkeleri alan dünyâ kubbelerinin cisimlenmiş nuru, o Hz. Allah'ın dergâhının seçilmişi ve Cenâb-ı Yezdân'ın bârgâhının hulâsası, dâimâ bâkîlik semâsından ve ebedîlik feleğinden parlasın ve ışıklar saçsın” anlamına gelen Farsça bu cümleler, Hindistân Nizâmülmülkü'nün Sultân I. Mahmûd'a gönderdiği mektûbun son kısmıdır.

1 hâdim-i Ü : + hâdim-i M

** ادام الله تعالى ظلال دولته على العالمين = Yüce Allah onun devletinin gölgesini âlemlerin üzerinde devâm ettirsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 ‘âlem-tâb-ı Ü : — M

3 ve'l-minneh Ü : — M

4 yâverî-i Ü : yâ[ve]rî-yi M

5 ‘adâlet Ü : — M

6 kendüyi Ü : — M

7 gıbtatâhu Ü : gıbtâhu M

lâzım ve vâcib olduğu ecilden, sünnet-i seniyye-i Hâtemü'l-mürselîn ve tarîka-i razıyye-i Habîb-i Rabbü'l-'âlemîn'in muktezâsı üzere levâzım-ı gazâ vü cihâdı takdîm buyurup, zulmet-i küfrü sâ'ir bilâdullahdan ve zalâm-ı zulmü, kâffe-i 'ibâdullahdan mahv buyuralar. Husûsan melce'-i selâtîn-i rûy-i zemîn[1] olan cenâb-ı Hılâfet-intisâb üzerine elzem ve müntesibân-ı vâlâ[2]-'atebe-i felek-rütbe üzerine mütehattemdir, eğerçi bu peyrev-i sünen-i Mustafavî, şerâyit-ı gazây-ı garrâyı icrâda ve levâzım-ı cihâdı temşiyetde vüs'-i imkân mertebesinde[3] bezl-i gûşiş ü cehd eder. Eğer nümûne-i emr-i kün fe-yekûn olan teveccüh-i hâtır-ı melekût-nâzıra te'yîdât[4] ve murâ'ât-ı Hudâvendî ve imdâd ü[5] i'ânet-i bende-perverî ile hâl-i 'akīdet-iştimâle mebzûl olur ise, ekser emsârda mevâdd-ı fesâd-ı küfr ü 'isyânın kal' u kam'ı ve bünyân-ı zulm ü tuğyânın istîsâli, hüsn-i vücûh ile cilve-i zuhûr bulur ve sermâye-i nîk-nâmî ve[6] kâm-rânî-i kevneyn ve salâh u felâh-ı neş'eteyn husûl-pezîr olup, mesûbât-ı cemîle ve hasenât-ı cezîle, pîş-gâh-ı Hılâfet ü[7] Cihân-bânî'ye 'âyid[8] olur ve tafsîl-i sıdk-ı 'akīdet ve niyâz-ı siyâdet ve nekābet-mertebet Hacı Yûsuf'un teblîğiyle ma'rûz-ı mahfil-i mu'allâ olur.

Bâkī neyyir-i cihân-efrûz-i Saltanat ve fermân-revâyî, ez-matla'-ı ikbâl-i Sermedî tâli' u lâmi'[9] *bâd, bi'n-Nebiyyi ve âlihi'l-emcâd*[**].

Sûret-i defâtir-i hedâyây-ı Hind

Mûmâ ileyh el-Hâc[10] Yûsuf Ağa vesâtatiyle rikâb-ı kamer-tâb-ı hazret-i Şehriyârî'ye Şâh-ı Hind-i müşârun ileyhden[11] gelan hedâyânın zer-efşân kağıd üzerine tahrîr olunan üç kıt'a Fârisî defterlerin ekser ta'bîrâtı ıstılâh-ı Hind

---

* فوا شوقاه الى تلثيم السدة السنية و يا غبطتاه لحضار العتبة العليه يا ليتنى كنت معهم فافوز فوزا عظيما = Yüce eşiğini öpmeye arzu duymamak ve yüce eşiğine varanlara imrenmemek ne mümkün! Keşke onlarla beraber olsaydım da ben de büyük bir başarı kazansaydım, der" anlamına gelen bu cümlelerin "Keşke ….. der" kısmı Kur'ân, en-Nisâ, 4/73. âyetin son kısmıdır.

1 -i rûy-i zemîn Ü : — M
2 vâlâ Ü : — M
3 vüs'-i imkân mertebesinde Ü : imkân mertebe M
4 nâzıra te'yîdât Ü : nâzır M
5 imdâd ü Ü : — M
6 nîk-nâmî ve Ü : — M
7 ü Ü : — M
8 'âyid Ü : 'â'id M
9 u lâmi' Ü : — M

** باقى نير جهان افروز سلطنت و فرمانروايى از مطلع اقبال سرمدى طالع و لامع باد بالنبى و آله الامجاد = Son olarak söyleyeceğim şudur: Hz. Peygamber'in ve onun şerefli âilesinin yüzü suyu hürmetine, saltanatın ve hükümdârlığın cihânı aydınlatan güneşi, ebedî ikbâlin doğduğu yerden doğsun ve parıl parıl parlasın" anlamına gelen Farsça bir duâdır.

10 el-Hâc Ü : — M
11 Hind-i müşârun ileyhden Ü : Hind'den M

üzere olmağla, tercemesi bu vechiledir ki; hânesi altûn ve elvân[1] mînâ-kârî ile kebîru'l-cirm elmâslu Vebân[2] ta'bîr etdikleri bayrak resminde tûlânî behldâr hâşiyelü ve beşer kıt'a elmâs ve birer kıt'a kebîr yâkūt ve on ikişer sagīr yâkūt ile murassa' üç güllü ve yaprak yeri ezilmiş zümürrüdlü ve iki kıt'a elmâs beyninde[3] ezilmiş yâkūt ile tarsî' olunmuş ve depesi zümürrüdlü bir kıt'a bînazîr ve nâ-dîde sorgūc, altûn kakma kâfûrî yeşim kabzalu ve yâkūt ile ve ezilmiş zümürrüd ile murassa' ve ağızlığı ve dibliği altûn üzere zümürrüd ve bendi yirmi yedi 'aded mînâ-kârî altûn bâftelü ve kebîr zümürrüd ile tarsî' u tasnî' olunmuş bir kabza hançer ve on bir tâka destâr-ı şâhgerî ve on beş tâka destâr-ı çalta-zerî ve[4] dokuz tâka alaca-i Gucerâtî ve iki tâka[5] kâlây-ı kâr çûb ve dokuz tâka sâde pûte-dârî ve dört tâka elvân câme-ver ve üç tâka Kerbelâyî ve yedi tâka basma çît ve on sekiz tâka Benderî-yi sâde ve dokuz tâka **[M 224b]** Multân ve on bir tâka devreviyye-i Sîkâkûl-i sefîd ve dokuz tâka Sencer Hânî-i sefîd ve on dört tâka evreng-i Şâhî ve beş tâka Rızâyî şâl ve on sekiz tâka kemhâb-ı zerî ve bâfte-i Gucerâtî ve dokuz tâka kemer-bend-i Gucerâtî ve yedi tâka kemer-bend-i Tebnî* ve yedi tâka kemer-bend-i Câlta ve yedi tâka kemer-bend-i Şâlî ve dokuz tâka şîle-i Şâkirî ve on beş tâka şîle-i Kernânkî** ve on bir tâka beyâz ağabânî ve on dört tâka beyâz bâfte-i Bihrûc ve iki tâka basma şâl ve dokuz top[6] sâde şâl ve yedi tâka dübeyye-i[7] zerî ki, mecmû'u iki yüz otuz bir parça eşyâdır. **[Ü 164b]**

Ve ecnâs-ı 'ıtriyyâtdan dahi tulca ta'bîri ile ki beher tulcası ikişer miskāl ve yarımşar dirhem olmak üzere on dokuz tulca 'ıtr-ı gül-i şebbûye ve yirmi tulca 'ıtr-ı Melâgîr ve yirmi altı tulca 'ıtr-ı Cenbe ve yirmi sekiz tulca 'ıtr-ı Molserî ve yirmi altı tulca 'ıtr-ı Sandal.

İşbu zikr olunan ecnâs-i kâlây-ı behiyyât ve envâ'-ı 'ıtriyyât, musanna' zarflar ve Hind-kârî sandûklara mevzû' olmağla, mûmâ ileyh el-Hâc Yûsuf Ağa ber-mûceb-i defter-i müfredât rikâb-ı hümâyûna 'arz u teslîm ve bu vechile levâzım-ı 'ubûdiyyet ve merâsim-i sadâkati te'diye vü tetmîm eylemişdir.

---

1 ve elvân Ü : — M
2 Vebân Ü : Debân M
3 beyninde Ü : beynde M
4 ve Ü : — M
5 tâka Ü : — M
* Metnimizde Tebnî (تبنى) okunacak şekilde yazılmış olan bu kelimeyi Hammer, Tibetî şeklinde kaydetmiştir; bk. Hammer, *Geschichte des Osmanischen Reiches,* VIII,501.
** Metnimizde Kernanki (كرنانكى) okunacak şekilde yazılmış olan bu kelimeyi Hammer, Nanquin olmalı diye düşünmüştür; bk. Hammer, *Geschichte des Osmanischen Reiches,* VIII,501.
6 top Ü : tâka M
7 dübeyye-i Ü : dübte-i M

İrtihâl-i fâzıl-ı yegâne, üstâd-ı zemâne Kazâbâdî el-Hâc Ahmed Efendi, Kādî-i Mekke-i mükerreme der-sâbık

Mevlânâ-yı mûmâ ileyhin evâyil-i hâl ve evâhır-ı a‘mâl ü girdârından min külli'l-vücûh haberdâr olan bir zât-ı sadâkat-kâr, terceme-i ahvâlini ‘alâ vechi's-sıhha tahrîr u takrîrde eğerçi hakkāniyyet izhâr ve vâki‘u'l-hâli beyâna ibtidâr edüp, lâkin merhûmun tarîkat-i ‘aliyye ve zümre-i sûfiyyeye dahl ü inkâr ve itâle-i lisânda ısrârından bahs ile, *“Men dakka dukka*”* fehvâsınca nâkıl-i mezkûrun dahi yerâ‘a-i beyânı, berâ‘a-i edây-ı hakk-ı ta‘bîrde itâle-i zebân tarafına çendân meyelân eylemiş, emmâ hâtime-i tahrîrinde yine merhûmun mazhar-ı hüsn-i hâtime olmasına delâlet eder hâleti dahi takrîr u ‘iyân etmekle, makāle-i merkūma nakl tarîkıyle sebt-i cerîde-i âsâr olundu.

Fâzıl-ı mûmâ ileyhin sinni, derece-i ‘akd-i tâsi‘e resîde ve bu eyyâmda ba‘zı ‘illet ve za‘f-ı şeyhûhet sebebi ile âb ü dâne-i zindegânîden dest-keşîde ve murg-ı rûhu tengnây-ı kafes-i bedenden remîde olmak hâletleri nümâyân olmağla, işbu şehr-i rebî‘ulâhırın yirmi beşinci gününde◊ nidây-ı irci‘îye lebbeyk-gûyân ‘âzim-i dâr-ı cinân olmuşdur. Merhûmun fi'l-asl menbit-i nahl-i berûmend-i vücûdu ve maskat-ı re’s-i sa‘âdet-nümûdu, memâlik-i Anadolu'dan Kāzova[1] nâm zemîn-i dil-nişîn olup, mebâdî-i hâl ve hadâset-i sinn ü sâlinde ârzû-yi iktisâb-ı dest-mâye-i[2] fünûn ve dâ‘iye-i intisâb-ı nisâb-ı[3] ‘ulûm-i gûnâ-gûn ile;

Te‘allem yâ fetâ ve'l-‘ûdü ratbun

Ve tînüke leyyinün ve't-tab‘u kābilün

Fe-hasbüke fi'l-verâ şerefen ve fahran

Sükûtü'l-hâzırîn ve ente kā’ilün[**]

mazmûnu ile ‘âmil olmağla[4], sevâd-ı kişver-âbâd-ı Tokad'a zâmile-bend-i ‘azîmet ve şedd-i zeberteng-i müsâra‘at olup, fuzalây-ı dehr ve meşâhîr-i

---

* من دق دق = Çalma kapıyı, çalarlar kapını” anlamına gelen Arapça atasözlerindendir.

◊ 25 Rebî‘ulâhır 1163 = 3 Nisan 1750 Cuma. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**rebî‘ulâhır**” yazısı vardır.

1 Kāzova Ü : Kāzâbâd M

2 dest-mâye-i Ü : — M

3 nisâb-ı Ü : — M

** تعلم يا فتى و المعود رطب * و طينك لين و الطبع قابل * فحسبك فى الورى شرفا و فخرا * سكوت الحاضرين و انت قائل = Ey genç! Dalın tazeyken, hamurun yumuşakken ve tabiatın almaya yatkın iken öğren. Sen konuşurken etrafta bulunanların susması, övünç ve şeref olarak sana yeter” anlamına gelen ve “Ağaç yaşken eğilir” atasözünün Arapça ifâdesi olan bu cümlelerin, ihmâl edilebilir birkaç değişiklik dışında Şâfi‘î fakîhlerinden Ebû Bekir eş-Şâşî'ye ait şiirlerden biri olarak gösterildiği yerlerden bk. meselâ Ebu'l-Fidâ’ İsmâ‘îl bin ‘Ömer bin Kesîr el-Kureşî ed-Dımeşkī, *el-Bidâyetü ve'n-Nihâyetü,* thk. ‘Abdullah b. ‘Abdülmuhsin et-Türkî, Cîze 1419/1998, XVI,224.

‘asrdan ol havâlîde me’zûn bi'l-iftâ olan Âmedî Yûsuf Efendi ve Turhâlî-zâde[1] ‘Osmân Efendi ve Zorlu-zâde Hasan Efendi ve bunların emsâli fuhûl-i ricâlden[2] mâlik-i serv-i sâmân-ı bizâ‘a ve nâ’il-i servet ü yesâr-ı istitâ‘a olarak fehhâme-i zemân, ‘allâme-i devrân Tefsîrî Mehmed Efendi merhûmun hâle-i mâh-tâb-ı sipihr-i fazîlet ve kılâde-i gerden-i erbâb-ı dirâyet olan halka-i ders ü ifâdelerine râbıta-bend-i hibâle-i derûn ile makrûn olup, ol nihrîr-i mütebahhirden istifâza-i me‘ârif-i zülâl-nümûn ve dest ber-âverde-i ferâyid-i fünûn olarak tekmîl-i nüsah-ı şurûh u mütûn ve neşr-i menâşîr-i[3] ‘ilm-i şerîfe murahhas ve me’zûn oldukdan sonra, mahatt-ı kârvân-ı ‘ulûm ve bender-gâh-ı kâlây-ı efâzıl-ı etrâf-ı merzbûm olan[4] ma‘mûre-i mu‘azzama-i cennet-rusûm Şehr-i İstanbul'a bin yüz on beş târîhi◊ hılâlinde kadem-nihâde-i vusûl ve Süleymâniyye medârisi hucurâtından birine duhûl ve Câmi‘-i Süleymân Hânî'de ta‘lîm ü[5] tedrîse meşgūl olup, nazm[6]:

Genc-i dil-râ güşâd bî-minnet

Kerd bezl-i nukūd-i fazl ü kemâl

Behre yâftend ez-û heme kes

Tâlibâneş şudend ferruh-fâl[*]

me’âli hasb-i hâli olmuşiken[7], Şeyhulislâm-ı sâbık[8] merhûm Mehmed Sâdık Efendi'nin **[M 225a]** def‘a-i sâniyesinde neyl-i ruk‘a-i pâre-i mülâzemetle varak-gerdân-ı nüsha-i tevfîk ve yüz yirmi bir senesinde◊◊ Müftî Ebe-zâde ‘Abdullah Efendi merhûmun tekerrüründe İbtidâ Hâric Medresesi'yle münselik-i silsile-i tarîk ve sâ‘id-i me‘âric-i medâric-i[9] medâris olarak bilâ-sebak-ı refîk İbtidâ Altmışlı rütbesine ‘âric ve ol esnâda Kütüb-hâne-i hümâyûn Hâceliği inzımâmiyle şiryân-ı ‘unvânı mütehâyic ve refte refte

---

4 Te‘allem ….. olmağla M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek sonradan sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü

1 zâde Ü : — M

2 fuhûl-i ricâlden Ü : fuhûlden M

3 menâşîr-i M : menâsîr-i Ü

4 olan Ü : ola M

◊ 1 Muharrem 1115 = 17 Mayıs 1703 Perşembe.

5 ta‘lîm ü Ü : — M

6 nazm Ü : — M

* كنج دلرا كشاد بى منت * كرد بذل نقود فضل و كمال * بهره يافتند از و همه كس * طالبانش شدند فرخ فال = Gönül hazînesini sıkıntısız bir şekilde açtı. Fazîlet ve kemâl parasını bol bol harcadı. Ondan herkes pay aldılar. Onu talep edenlerin bahtları açık oldu” anlamına gelen Farsça iki beyittir.

7 olup ….. olmuşiken M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek sonradan sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü

8 sâbık Ü : — M

◊◊ 1 Muharrem 1121 = 13 Mart 1709 Çarşamba.

9 medâric-i Ü : — M

resîde-i gāyet-i menâsıb-ı mehâric olup, yüz kırk altı sâl-i hılâlinde[1◊] Selânik ve elli üç senesinde Mevleviyyet-i Ümmü'd-dünyâ ve elli sekizde[◊◊] Kazây-ı cennet-fezây-ı[2] Bathâ ile iktisâb-ı şeref-i evfâ ve safâ-yâb-ı zemzem ü safâ olmuşlar. Fi'l-hakīka mevlânâ-yı mûmâ ileyhin nihân-hâne-i sîneleri gencîne-i cevâhir-i ʻulûm-i âliye ve defîne-i iksîr-i[3] hazîne-i nevadir-i fünûn-i gāliye[4] olup, rubʻ-i meskûnda misli nâdir bir fâzıl-ı yegâne ve Serahsî-i zemâne[*] **[Ü 165a]** olduklarına âsâr-ı kalem-i belâgat-rakamından, **nazm**[5]:

Bedîn letâfet ü hûbî kesî neyâr âyed

Be-hulluhây-ı ʻibâret ʻarûs-i maʻnâ-r[â]

Be-hacle-i hüner ez-fâzılân-ı dehr kesî

Ne-bürde dest-i[6] *çünîn nev-ʻarûs-i raʻnâ-râ*[**]

müfâdı üzere[7] *Şerh-i Âdâb-ı Birgivî* ve *İstiʻâre-i Semerkandî* ve *Mukaddimât-ı Erbaʻa*'ya havâşî-yi ʻadîde ve *İsbât-ı Vâcib* misillü tesânîf-i sedîde ve sâʼir mumzây-ı tekārîz-ı fuhûl ve beyne'l-fuzalâ muʻteber ve[8] makbûl olan âsâr-ı ferîde ve resâʼil-i müfîdeleri hakk budur ki, isbât-ı müddeʻây-ı ehliyyetine hüccet-i kādî-i muvâzîdir. **Kıtʻa**[9]:

Bülend-pâye-i kadreş çi cây-ı fehm ü kıyâs

Ferâh-mâye-i fazleş çi cây-ı hasr u beyân[***]

---

1 sâl-i hılâlinde Ü : sâlinde M

◊ 1 Muharrem 1146 = 14 Haziran 1733 Pazar.

◊◊ 1 Muharrem 1158 = 3 Şubat 1745 Çarşamba.

2 cennet-fezây-ı Ü : — M

3 defîne-i iksîr-i Ü : — M

4 gāliye Ü : ʻâliye M

* Kazâbâdî el-Hâc Ahmed Efendi'nin kendisine benzetildiği, *el-Mebsût* adlı eseriyle tanınan meşhûr Hanefî fakîhi Şemsüleimme Serahsî (ö.483/1090?) için bk. meselâ Muhammed Hamîdullah, "Serahsî, Şemsüleimme", *DİA,* İstanbul 2009, XXXVI,544-547.

5 **nazm** Ü : — M

6 dest-i Ü : est M

** * بدین لطافت و خویی کسی نیار اید * بحجله هنر از فاضلان دهر کسی نبرده دست چنـین نو عروس رعـنارا = Hiç kimse bu letâfet ve güzelliğe, mânânın gelininin ibârelerinin çözümüne güc yetiremedi. Zamanın fazîletli kişilerinden hiçbiri hüner gerdeğine, mânânın böyle bir yeni gelinini götürememiştir" anlamına gelen Farsça bu iki beyit metnimizde Kazâbâdî el-Hâc Ahmed Efendi'ye ait olarak gösterilmektedir.

7 müfâdı üzere Ü : — M. "**nazm** ….. üzere" kısmı buraya girmesi işaret edilerek sonradan Ü 165a'nın üst kenarına yazılmıştır.

8 muʻteber ve Ü : — M

9 **Kıtʻa** Ü : — M

*** بلند پایه قدرش چه جای فهم و قیاس * فراخ مایه فضلش چه جای حصر و بیان = Onun kadrinin derecesi o kadar yüksektir ki, anlama ve kıyâsın burada yeri yoktur. Onun fazîletinin mayası o kadar geniştir ki, onu bir şeyle tahsîs etme ve açıklamaya kalkışmanın gereği yoktur" anlamına gelen Farsça bu cümleler, "kadreş" yerine "kahreş [=kahrının]"

mü'eddâsınca efdal-i efâzıl-ı fezâ'il-güster ve ecell-i ecille-i me'ârif-perver olup, celâ'il-i fezâ'il-i bâhire ve letâyif-i 'avârif-i zâhirede sânî-yi İbn Hacer* idi[1]. Emmâ mânde-i 'amîmü'l-fâ'ide-i bevâtın-ı 'ulûm dan çendân sukāta-çîn-i nasîb olmak hâletinden dûr ve zevk-ı rûhânî olan vicdân-ı erbâb-ı hâl keyfiyyetinden mehcûr olmakdan nâşî, gavâmız-ı sûfiyye ve serâ'ir-i hafiyye-i semiyyeye[2] dâ'ir dekāyık-ı mermûze ve hakāyık-ı meknûzeye tevcîh-i veche-i müvâneset ve icâle-i nigâh-ı rağbet etmeyüp, ol semte idâre-i çeşm-i dûr-bîn-i dikkat olmak hılâf-ı mezâkk-ı kışrî-serîretleri olmağla, **beyt**[3]:

Âşüfte-i semâ'-ı riyâ-pîşegân me-şev

*Ser-geşte-end behr-i gulû hem-çü âsiyâ***

müfâdını gûyâ olarak çille-i gümân-ı saht-inkârı elden kaçırup, felâhun-i dahl ü ısrârı zirve-i hadd-i i'tidâlden aşırmağla, **beyt**[4]:

Mevkūf be-vaktest semâ'-ı dil-i 'ârif

*Her rûz der-eczây-ı zemîn-i zelzele nîst****

neşîde-i pesendîdesi mağzâsınca hâlât-ı cezbetün min-cezebâti'r-Rahman ile mânende-i kâh bî-mikdâr meslûbü'l-ihtiyâr ve meczûb-i kâhrübây-ı 'aşk-ı Perverdigâr olan peşmîne-pûşân-ı tekye-gâh-ı fenâ ve telhâbe-nûşân-ı bezm-gâh-ı terk-i sevânik-i dâ'ire-i zikr u tevhîdlerin hedef-i müstedîru'ş-şekl-i nâvek dahl etmeden nîrûy-i bâzû-yi ta'rîfine, fütûr ve neşşâbe-i tîrkeş-i teşnî'ine naks-ı kusûr gelmeyüp, bunca müddetden berü sûfiyyenin ricâl-i kibârına ta'n-ı hezâr ile evkāt-güzâr iken, rûz-i vâpesîn-i irtihâlinde perde-ber-endâz-ı meclây-ı inkişâf olan ittifâkāt-ı garîbedendir ki, gasl ü telkīn emrine kıyâm eylemek üzere telâmizesinden Kilîsî 'Ali Efendi nâm kimesneyi

---

değişikliğiyle Sa'dî'nin 'Alâ'eddîn Cüveynî'yi öven kasîdesinde geçen bir beytidir; bk. Muslihiddîn Sa'dî-i Şîrâzî, "Kasâyid-i Fârisiyye", *Külliyyât-ı Şeyh Muslihuddîn Sa'dî-i Şîrâzî,* yy. 1308/1891, s.29.

* Metnimizde söz konusu edilen meşhûr Hadîs âlimi ve hâfızı İbn Hacer el-Askalânî (ö.852/1449) için bk. meselâ M. Yaşar Kandemir, "İbn Hacer el-Askalânî", *DİA,* İstanbul 1999, XVI, 514-531.

1 Kıt'a ….. idi M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek sonradan sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü

2 hafiyye-i semiyyeye Ü : hafiyyeye M

3 **beyt** Ü : — M

** آشفته سماع ریا پیشکان مشو * سرکشته اند بهر کلو همچو آسیا = İki yüzlülerin semâ'ına karışma, bir boğaz için onların değirmen gibi başları dönmüştür" anlamına gelen bu cümle Şefîk Efendi'nin şiirlerinden bir beyit gibi gözüküyor; bk. Şefîk Efendi, *age,* s.5.

4 **beyt** Ü : — M

*** موقوف بوقتست سماع دل عارف * هر روز در اجزای زمین زلزله نیست = Ârifin gönlünün hissiyatı bir zamana bağlıdır; her gün dünyanın bir bölgesinde zelzele olmaz" anlamına gelen Farsça bu cümle, Sâ'ib-i Tebrîzî'nin gazellerinde geçen bir beyittir; bk. Sâ'ib-i Tebrîzî, *age,* s.264.

kable'l-vefât tahsîs u ta‘yîn etmekle, hîn-i iktizâda merkūm ‘Ali Efendi gûyyâ ‘an-kasdin ba‘zı a‘zâr-ı vâhiye îrâdiyle sûret-i imtinâ‘da dest-şûy-i âb-i ictinâb olduğundan, bi'z-zarûrî[1] emr-i mezkûr mahallesi imâmı olup, fukarây-ı Kādiriyye'den Sâlih Efendi nâm zât-ı şerîf, verese tarafından tatyîb ü taltîf ile da‘vet ve hıdmet-i gasl ü tekfîn, mûmâ ileyh yediyle ru’yet olunduğundan mâ‘adâ, na‘şı Sultân Mehmed Hân Câmi‘-i şerîfine nakl ü isrâ ve yevm-i mezbûrda bâ-hikmet-i Hudâ ‘âzim-i gülşen-serây-ı bekā olan meşâyih-ı Halvetiyye'den Keşfî-zâde eş-Şeyh Ahmed Efendi *kuddise sırruhu'l-‘azîz*[*]in na‘ş-ı şerîfi ile mahfil-i musallâda hem-nişîn-i muvâfakat ve Şeyh-ı müşârun ileyhin ba‘de-edây-ı salât-i çâr-tekbîr, tâbûtu ârâyiş-i ektâf-ı bernâ vü pîr oldukda, bi'l-iktizâ müsâbakat ile pîşrev ve mevlânâ-yı mûmâ ileyh dahi ehl-i tecrîd, mürîd-i reşîd gibi ‘azîz-i merhûma **[M 225b]** peyrev olup, hâdim ve mahdûm misillü müte‘âkıbân olduklarında, ehibbâ ve dervîşân cehren zikr u tevhîd-i Sübhânî ile nâle-künân ve bi'l-ma‘iyye sâhib-i tercemenin cenâzesi dahi isrinde devân ve murâfakate şitâbân olarak gûyyâ lisân-ı hâl ile inkâr-ı sâbıkdan peşîmân olmak hâletleri nümâyân olmağın, esrâr-ı hafiyye-i[2] Bârî ve habâyây-ı[3] hikmet-i Kirdgârî'den bu keyfiyyetin bu sûretde bedîdâr olması, hayret-efzây-ı uli'l-ebsâr olmuşdur. Ve ma‘a-hâzâ hâl-i hayâtlarında kendüleri ta‘yîn ve tavsıye etdikleri üzere makīl ü medfenleri, zevâyây-ı sûfiyyeden hâneleri muhâzîsinde vâki‘ Şeyh Elvân Dede Zâviyesi sâhasında i‘dâd ü ihzâr olunup, sâhib-i mekân olan Dede-i ‘âlî-şân *nevverahullâhu*[4] *darîhahû*[**] cenâbının pây-ı akdesleri cânibine dûçâr olmağla, gûyyâ sâlik-i tarîkat-i ‘âlî-mikdâr oldukları hâlde mânend-i mürîd-i tecerrüd-kâr, halvet-hâne-i teng ü târ-ı mezâra duhûlü ihtiyâr ve vâkı‘â bu hâletden rû-nümâ ve âşikâr olduğu üzere hayâtlarında ‘ale'l-‘amyâ dahl-i nâ-be-câları derûnî olmayup, sûrî bir ma‘nâ olmağla, isti‘fâ gûne kadem-i şeyhe ser-nihâde-i i‘tizâr olmuşlardır. Mevlânâ-yı merhûmun bu tarîkıyle[5] ricâlullâha mukārenet-i rûhânî birle kasd-ı kurbet ve hâl ü şânı hüsn-i hâtimeye delâlet eder ‘inâyet-i Sübhânî olmağla, bi-fazlihi'l[6]-Mennân gunûde-i pister-i Gufrân olmaları, dergâh-ı Ehadiyyet'den mes’ûl-i ihvân-ı[7] hullândır; *rahmetullâhi ‘aleyhi rahmeten vâsi‘aten*[***]. **[Ü 165b]**

---

1 bi'z-zarûrî Ü : bi'z-zarûre M

* قدس سره العزيز = Onun şerefli sırrı mukaddes olsun” anlamına gelen ve velî kabul edilenler için yapılan Arapça bir duâdır.

2 hafiyye-i Ü : — M

3 habâyây-ı Ü : — M

4 *nevverahullâhu* Ü : *nevverallâhu* M

** نوره الله ضريحه = Allah onun türbesini nurlandırsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

5 tarîkıyle Ü : tarîkle M

6 bi-fazlihi'l Ü : bi-fazli'l M

7 ihvân-ı Ü : — M

*** رحمة الله عليه رحمة و اسعة = Yüce Allah ona çok çok rahmet eylesin” anlamına gelen Arapça duâdır.

Vürûd-i haber-i vefât-ı Vezîr Mehmed Paşa, Vâlî-i Mar‘aş

Hâlâ Mar‘aş Vâlîsi olan A‘rec ‘Osmân Paşa dâmâdı Vezîr Mehmed Paşa, hulûl-i ecel-i müsemmâ ile ‘âzim-i dâr-ı bekā olduğu haberi, şehr-i rebî‘ulâhırın evâhırında◊ Âsitâne-i sa‘âdet'e vârid olmağla, zimmetinde olan düyûnu[1] içün emvâl ve eşyâsı taraf-ı mîrîden ahz u kabz olunmak bâbında sâdır olan emr-i şerîf ile Hâssa silahşörlerinden Mîrâhûr Mustafa Paşa-zâde ‘Ali Bey irsâl ve mahlûl olan Mar‘aş Eyâleti, mîr-i mîrân-ı kirâmdan Anadolu Beylerbeyiliği Pâyesi olan Murtezâ Paşa'ya bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh ü i‘tâ ve bu hılâlde Van Eyâleti dahi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü[2] Küçük Mustafa Paşa'ya ibkā buyuruldu.

Itlâk-ı Defterdâr-ı sâbık Behcet Mehmed Efendi

Ber-muktezây-ı ser-nüvişti-i kalem-i kazâ, esbâb-ı ‘âdî rû-nümâ olup, bundan akdem ba‘zı erbâb-ı agrâzın sû’-i ilkāları te’sîriyle[3] mansıb-ı Defterdârî'den fekk-i hıbâle-i ârâm ve çend rûz Kazâ’-i Siroz'da kıyâm eylemesi fermân olunan mûmâ ileyh Behcet Mehmed Efendi'nin mukaddemâ hakkında hâdis olan kīl ü kāl-i nâ-be-câ mahz-ı ifk ü[4] iftirâ olduğu, ricâl-i uli'n-nühâ inhâsıyla ma‘lûm-i ‘âlem-i bâlâ olmağla, ber-vech-i istikrâr hakkında müstebid ve ber-karâr olan hüsn-i enzâr-ı Mülûkâne muktezâsınca, o gûne hayr-hâh-ı Devlet-i ‘aliyye olan zât-ı nîkû-girdâr ve vücûd-i sadâkat-şi‘ârın müddet-i medîdeden berü bî-hûde giriftâr-ı ‘ıkāl-i kürbet-i[5] gurbet ve mübtelây-ı âlâm ü meşakkat olması, müheyyic-i ‘urûk-ı şefekat ü rahmet[6] olmağla, evâhır-ı mâh-ı merkūmda◊◊ şeref-bahşây-ı sudûr[7] olan emr-i hümâyûn mûcebince Âsitâne-i ‘aliyye'ye rû-mâle murahhas ve me’zûn ve tesliyet-bahş-ı derûn olur mansıb ‘inâyeti va‘diyle dahi mesrûr u memnûn buyuruldu.

Mûmâ ileyhin selâmet-i tab‘-ı nezâket-perverî lâzimesince, çend müddet iftirâk-ı ahbâb ve ihtirâk-ı nâ’ire-i gurbet ile çekilan pîç ü tâbı telmîh eder hasb-i hâli mutazammın bir gazel-i nev-zemînleri, Siroz'da ârâmları eyyâmında İstanbul'a vârid olmağla, hemşerîleri[8] olan asdıkāy-ı sühan-ârâ tahmîs ü

◊ 21-29 Rebî‘ulâhır 1163 = 30 Mart - 7 Nisan 1750. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**rebî‘ulâhır**” yazısı vardır.

1 düyûnu Ü : düyun M

2 sa‘âdetlü Ü : — M

3 ilkāları te’sîriyle Ü : ilkālarıyla M

4 ifk ü Ü : — M

5 kürbet-i Ü : kürbet ü M

6 ü rahmet Ü : — M

◊◊ 21-30 Rebî‘ulâhır 1163 = 30 Mart - 7 Nisan 1750. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**rebî‘ulâhır**” yazısı vardır.

7 şeref-bahşây-ı sudûr Ü : sâdır M

8 hemşerîleri Ü : hem-şehrîleri M

tesdîs ve nazîreler ile elsine-pîrâ ve selâmet-i hâline vesîle-i isticlâb-ı hayr-du‘â olduğundan, gazel-i mezkûr teberrüken[1] bu mahalle sebt olundu.

Gazel-i Behcet Mehmed Efendi[2]

O mehin sanma hemân hüsnü gülû-sûz oldu
Tâbiş-i sîne-i sâfîde dil-efrûz oldu
Yâr ile cilvemizi seyre rakīb-i kej-bîn
Nâzır-ı hasbî gibi küreğe nigeh-dûz oldu
Rızk-ı maksûma rızâ-dâdeliğinden sadefin
Dürc-i cevfinde ‘Aden dürrleri meknûz oldu
Kimi gördün garaz icrâsına düşmüşlerdir
Kârının evveli sa‘d, âhırı fîrûz oldu
Şerer-i şûr saçar âteşe de yansa ‘aduvv
Bu eser tab‘-ı furûzînede merkûz oldu[3] **[M 226a]**
Durmayup harcamada su gibi nakd-vârın
Ne yemân tıfl-ı siriş kim seref-âmûz oldu
Beni lerzende eden mevsim-i sermâ-yı firâk
Âhara fasl-ı rebî‘ u dem-i nevrûz oldu
A gönül sabr edelim biz de cefây-ı dehre
Sabrda çünki ferec nüktesi mermûz oldu
Erba‘în niyyetine cille-i gam çekmedeyüz
Behcetâ meskenimiz şimdi ki Sî-rûz oldu[4]

Tevcîhât-ı eyâlât be-vüzerây-ı ‘izâm

İşbu mâh-ı cumâdelûlânın gurresinde◊ hâlâ Bosna Vâlîsi olan Vezîr-i rûşen-zamîr sa‘âdetlü el-Hâc Ebûbekir Paşa hazretlerine, berây-ı iktizâ ber-vech-i arpalık Tırhala Sancağı ve Bosna Eyâleti dahi Hersek Sancağı inzımâmiyle Tırhala'dan munfasıl Vezîr-i zî-şân sa‘âdetlü[5] es-Seyyid ‘Abdî Paşa hazretlerine bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh ü ‘inâyet buyuruldu.

---

1 teberrüken Ü : — M
2 **Gazel-i ….. Efendi** M : — Ü
3 oldu Ü : + oldu M
4 O mehin ….. oldu M : + [Bu uzunca kısım ters olarak sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü
◊ 1 Cumâdelûlâ 1163 = 8 Nisan 1750 Çarşamba.
5 sa‘âdetlü Ü : — M

Zuhûr-i harîk der-etrâf-ı Bezzâzistân ve vukū‘-i ‘inâyet ü[1] ihsân-ı Padişâh-ı devrân der-hakk-ı mesâ’ib-zedegân

Mâh-ı merkūmun yirminci isneyn gicesi◊ sâ‘at beşde iken, çârsûda Mercân Kolluğu kurbünde bir tahta hândan âteş zuhûr ve der-‘akab Sadrıa‘zam ve sâ’ir hükkâmın huzûru ve ihtimâm-ı vüfûrları sebebi ile[2] ber-vech-i âsân inhımâdı nümâyân olmuşiken, bir iki sâ‘at murûrunda bi-kazâ’illâhi Te‘âlâ Bît-bâzârı verâsında bir hallâc mahzeni derûnundan bedâheten tekrâr âteş-i âsümân-sâ peydâ olup, hubûb-i şiddet-i[3] rûzgâr ile nâr-ı şerâre-bâr etrâfa sirâyet ve gitdikce zâtü'd-dırâm ve[4] şiddet ve etrâfdan kat‘ u ıtfâya ihtimâm ü dikkat olundukca, lehîb-efrûz-i iştidâdı kuvvet bulmağla, evvel emirde Bît-bâzârı başında Sâlih Ağa'nın bu vakte gelince birkaç def‘a muhterik olan konağı, ba‘dehû Bît-bâzârı içinden yüriyüp kârgîr ve metîn ve âfet-i âteşden her vechile emîn olan dekâkîn-i ehl-i sûk ve Abacılar ve Yorgâncılar ve Yağlıkcılar ve ol havâlîde vâki‘ niçe kârgîr hânlar ve mahzenler bi'l-külliyye muhterik ve sûzân ve ol gûne ahcârdan mebnâ kârgîr binâları ahşâb-ı huşk-âsâ âteş-i kazâ ân-ı vâhidde muzmahil ve ifnâ edüp, bî-hadd ve[5] bî-şümâr birkaç bin kîselik emvâl ü eşyâ yek-lahzada telef-kerde-i nâr-ı hasâr ve gāret-zede-i[6] eşkıyây-ı bed-girdâr **[Ü 166a]** olduğundan mâ‘adâ, taşra Parmak-kapu havâlîsi ve Okcılar ve verâsında olan dekâkîn ve menâzile sirâyet ve Tatlu-kuyu kurbüne varınca niçe hâneler dahi ihrâk bi'n-nâr ve ertesi sâ‘at-i nehârî beşe varınca ol havâlî âteş-i kazâ’-i İlâhî ile[7] küre-i nârdan nümûdâr olup[8], bi-lutfihî Te‘âlâ hükkâmın ihtimâmı sebebi ile[9] etrâfı kat‘ olunarak teskîn-i şiddet ve cevânibe isâbetden himâyet ve ıtfâsına bezl-i kudret ü miknet[10] olundu.

Ma‘âzallâhi Te‘âlâ bu kazây-ı sâmân-sûza mübtelâ olan birkaç bin nefer erbâb-ı sûkun ancak medâr-ı[11] me‘âşları kisb ü kâra mevkūf iken, meksebleri muhterik ve nâ-bûd ve sermâye-i mevcûdeleri külliyyen mün‘adim[12] ü mefkūd olup, fîmâ-ba‘d bey‘ u şirâ içün dükkân peydâsı zemân murûruna

---

1 **‘inâyet ü** Ü : — M
◊ 20 Cumâdelûlâ 1163 = 27 Nisan 1750 Pazartesi. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**cumâdelûlâ**” yazısı vardır.
2 sebebi ile Ü : sebebiyle M
3 şiddet-i Ü : — M
4 ve Ü : — M
5 bî-hadd ve Ü : niçe M
6 gāret-zede-i Ü : yağmâ-kerde-i M
7 İlâhî ile Ü : İlâhi'yle M
8 olup Ü : oldu M
9 sebebi ile Ü : sebebiyle M
10 ü miknet Ü : — M
11 medâr-ı Ü : — M
12 mün‘adim Ü : telef M

menût bir keyfiyyet olduğu ma‘lûm u meşhûdları oldukda, bir kat dahi sûziş-i derûn ile mağmûm ve mahzûn ve her birine mess-i[1] zarûret hasebiyle ciğerleri[2] hûn olduğu, ‘aks-endâz-ı mir’ât-i tab‘-ı hümâyûn olmağın, ol bahr-ı teyyâr-ı ‘inâyet, Kulzüm-i zehhâr-ı merhamet ü şefekat, Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlem Şehinşâh-ı deryâ-kerem *edâmallâhu zılâle Saltanatihî ve re’fetihî ‘alâ mefârıkı'l-ümem*[*] hazretlerinin ‘umrânî-i erkân-ı dîn ü devlet ve âbâdânî-i diyâr u memleket, aksây-ı metâlib ve a‘lây-ı me’ârib-i Pâdişâhâne'leri olmağla, ‘umûmen çârsûda muhterik ve münhedim olan kârgîr dekâkîn ashâbı bu gûne hasâretle musâb-ı pür-ıztırâb ve ihtiyâc-ı tâmm hasebiyle mübtelây-ı pîç ü tâb olup, kūt-i lâ-yemût tahsîlinde ‘aczleri derkâr iken, her biri dükkânların ke'l-evvel kârgîr olmak üzere tîz elen binâ eylemeleri, makūle-i muhâl olduğu hüveydâ ve bu ma‘nâ nühây-ı levh-âşinây-ı Zıllullâhî'de cilvenümâ olmağın, ser-çeşme-i ‘inâyetleri cûşân ve nâ’ire-i kulûb-i hasâret-dîdegânı teskîn-sâz-ı zülâl-i birr ü ihsân buyurup, çârsû ıtlâk olunan kârgîr mahalleri ve[3] gerek muhterik ve münhedim ve gerek **[M 226b]** esâsına tezelzül ve indirâs ‘ârız olan ebniyenin taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i Mülûkâne'lerinden müceddeden serâpâ ber-vech-i istihkâm binâ vü ihyâ ve vücûh ile ma‘mûr u âbâdân olmasına fermân-ı kazâ-cereyânları şeref-bahşây-ı sudûr ve hâlâ Sermi‘mârân-ı Hâssa emr-i binâya me’mûr ve bezl-i makdûr ederek bi-‘avnihî Te‘âlâ müddet-i kalîlede bilâ-kusûr sûret-i tekmîli manzûr olup, bu vechile mazhar-ı ‘inâyât-ı bî-gāyât olan fukarâ vü zu‘afâ ve ‘ale'l-‘umûm sükkân-ı[4] Dâru's-saltana olan a‘lâ vü ednâ mesrûr ve ihyâ buyurulmağla, bu gûne ‘adîmü'l-vukū‘ ve misli nâ-mesmû‘ kân-ı imkândan cevâhir-i zevâhir-i ‘inâyât-ı bî-pâyânın sudûr u[5] zuhûru, eslâfdan bir zâta müyesser olmayup, böyle vaktiyle mahalline[6] mebzûl ve râygân olan birr ü ihsân, gıbta-fermây-ı ervâh-ı güzeştegân olduğu nümâyân olmuşdur. Binâ’en ‘aleyh cenâb-ı Pâdişâh-ı İslâm-penâh *eyyedehullâhu ve yetevellâhu*[7] hazretlerinin bu bâbda dahi ‘ibâdullahdan isticlâb buyurdukları hayr-du‘ây-ı icâbet-ârâ, güncâyiş-pezîr-i havsala-i ta‘bîr u tahrîr değildir.

Cenâb-ı Hudâ-yı bî-çûn bâ‘is-i ‘umrânî-yi ‘âlem olan vücûd-i hümâyûnların ekdâr-ı kevniyyeden masûn u me’mûn ve niçe sinîn-i kurûn bunun emsâli hayrât ü meberrâta muvaffak ve makrûn eyleye, âmîn bi-hürmeti'n-nebiyyîn.

---

1 birine mess-i Ü : biri M
2 ciğerleri Ü : ciğeri M
* ادام الله ظلال سلطنته و رأفته على مفارق الامم = Allah onun saltanatının ve merhametinin gölgesini bütün insanlar üzerinde devam ettirsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
3 ve M : — Ü
4 sükkân-ı Ü : sâkinân-ı M
5 sudûr u Ü : — M
6 vaktiyle mahalline Ü : — M
7 *eyyedehullâhu ve yetevellâhu* Ü : — M

‘Azl ü nasb-ı Ağa-yı Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı ‘âlî

Hâlâ Yeniçeri Ağası olan Kelleci Mustafa Ağa'nın mukaddemâ def‘a-i ûlâda Ağalık mesnedine kadem-nihâde olduğu hengâmda[1], İstanbul'da kesret-i harîk vukū‘undan nâşî, bu def‘a yine ol mesnede tekerrür-i kudûmunda lisân-ı nâsdan hakkında tekellüm-i şûm hâdis ve: “Yine Yangıncı Ağa geldi” deyü hayli kīl ü kāle bâ‘is olmuşidi. Vâkı‘â mûmâ ileyh Ağa olup, Ağa-kapusu'nda beytûtet etdiği leyl-i pür-veylde bâlâda tahrîr u beyân olunduğu üzere Ağa-kapusu külliyyen sûzân ve ol dûdmân-ı[2] Bektâşiyân küre-i nârdan nişân verüp ve'l-hâsıl mûmâ ileyhin ibtidâ Ağa olduğu günden bu vakte gelince iki ay müddet zarfında bi-kazâ’illâhi Te‘âlâ taraf taraf harîkler hüveydâ olmak takrîbi ile ‘ibâdullâha remîde ve[3] bu def‘a dahi havâlî-i Bezzâzistân, sadme-i nârdan ifnâ mertebesine resîde olmağla, *“Elsinetü'l-halkı aklâmü'l-Hakk*”* mantûkunca mûmâ ileyhin hakkında kāle gelan makāle-i şûm, şe’âmet-i kudûmuna delâlet eder lakab-ı mezmûm olduğu meczûm ü ma‘lûm olmakdan nâşî, mâh-ı merkūmun yirmi dördüncü günü[4◊] ‘azl-i nâgeh-zûhûra mübtelâ **[Ü 166b]** ve bâ-fermân-ı ‘âlî yine Gelibolu'ya nefy ü iclâ olunup, hâlâ Kul Kethudâsı bulunan es-Seyyid Ahmed Ağa hazretleri, Ağalık mesnedine ıs‘âd ve huzûr-i cenâb-ı[5] Asafî'de ilbâs-i hıl‘at-i fâhire ile dil-şâd buyuruldu. Bu esnâda Zağarcı-başı bulunan Zarbuna-zâde Nu‘mân Ağa, Kethudây-ı dûdmân-ı Bektâşiyân ve Seksoncu-başı Segbân-başı-zâde Çelebi Mehmed Ağa**, Ser-zağarcıyân ve Turnacı Bostancı-zâde el-Hâc ‘Osmân Ağa, Ser-seksoncuyân olup, Bektâş Ağa-zâde Mehmed Ağa, Muhzır oldu.

Tevcîhât-ı eyâlât ve tebdîlât-ı menâsıb-ı vüzerây-ı ‘izâm

Hâlâ Cezîre-i Rodos'da ikāmet üzere olan Sadr-ı sâbık Vezîr-i[6] celîlü'ş-şân sa‘âdetlü es-Seyyid ‘Abdullah Paşa hazretleri hakkında enzâr-ı ‘inâyet-

---

1 hengâmda Ü : hengâmdan M

2 dûdmân-ı M : dû[d]mân-ı Ü

3 ‘ibâdullâha remîde ve Ü : — M

* السنة الخلق اقلام الحق = Halkın lisânları, Hakk'ın kalemleridir” anlamına gelen bu cümlenin hadîs olarak bir değerinin olmadığı, sûfîlerin bir sözü olarak belirtildiği yerlerden biri olarak bk. el-‘Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ’,* nr. 532, I,180.

4 günü M : — Ü

◊ 24 Cumâdelûlâ 1163 = 11 Nisan 1750 Cumartesi. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**cumâdelûlâ**” yazısı vardır.

5 cenâb-ı Ü : — M

** Burada kendisinden söz edilen Segbânbaşı-zâde Çelebi Mehmed Ağa ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.485'in sol kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Mezbûr Çelebi Ağa hâlâ Edirne Ağalığı ile birkac senedir meşgūll[er]dir. Hîn-i tahrîrde شمار İskelesi Molla ‘Ali ziyâretlerine gitmişdir; **fî 12 Receb sene 1173** [=29 Şubat 1760 Cuma]”.

6 Vezîr-i Ü : — M

âsâr-ı Şehriyârî bedîdâr olup, işbu mâh-ı cumâdelâhırenin[1] evâsıtında[◊] şeref-yâfte-i sudûr[2] olan hatt-ı hümâyûn-i ‘inâyet-makrûn mûcebince Karaman Eyâleti, Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerine tevcîh ü ‘inâyet ve mîrî kalyonlar ile Rodos'dan İzmîr'e gelüp, mâ-lezime-i seferiyyesin tedârük ü ru’yet ve andan mansıbı olan Eyâlet-i Karaman'a ‘azîmet eylemek bâbında[3] fermân-ı ‘âlî-şân ısdâr u irsâl olundu Ve selefi Karaman Vâlîsi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Durak Mehmed Paşa hazretlerine, Eyâlet-i Kars tevcîh ve hâlâ Mısır Vâlîsi olan Sadr-ı esbak Vezîr-i zî-şân[4] sa‘âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerine dahi tevliyet-i mezbûre ibkā buyuruldu. Ba‘dehû çend rûz murûrunda berây-ı iktizâ Mısır Vâlîsi Vezîr-i müşârun ileyhin ‘azli zuhûr edüp, altmış üç senesi tûtünden[◊◊] zabt etmek üzere Eyâlet-i **[M 227a]** Mısr-ı Kāhire, Vezîr-i müşârun ileyh Sadr-ı sâbık sa‘âdetlü es-Seyyid ‘Abdullah Paşa hazretlerine bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh ü[5] ihsân ve selefi müşârun ileyh ile hisâbları görülmek fermân buyuruldu. Ve bu esnâda Karaman Eyâleti yine Vezîr-i müşârun ileyh sa‘âdetlü Durak Mehmed Paşa hazretlerine ibkā ve Rumeli Eyâleti, hâlâ Mora Muhassılı Vezîr-i rûşen-zamîr sa‘âdetlü Yeğen ‘Ali Paşa hazretlerine ve Mora Muhassıllığı, ber-vech-i mâlikâne hâlâ Rumeli Vâlîsi ‘Osmân Paşa-zâde Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Ahmed Paşa hazretlerine ve Semendire ve Alaca-hisâr sancakları inzımâmiyle Belgırad Kal‘ası Muhâfızlığı, hâlâ Eğriboz Muhâfızı Köprili Nu‘mân Paşa-zâde Vezîr-i ‘âlî-şân sa‘âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerine ve Karlı-ili Sancağı ilhâkıyla Eğriboz Kal‘ası Muhâfızlığı, hâlâ Belgırad Muhâfızı olan Vezîr-i muhterem sa‘âdetlü Şerîf[6] Halîl Paşa hazretlerine ve Kars Eyâleti dahi sâbıkā Şehrizor Beylerbeyisi ve Rumeli Pâyesi olan Zarbuna-zâde ‘Ömer Paşa'ya bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh ü ‘inâyet buyuruldu.

Itlâk-ı Ser-çavuşân-ı sâbık Girîdî Mustafa Ağa

Bundan akdem herkese itâle-i sü‘bân-lisân ile zehr-âbe-feşân olmak hasebiyle Çavuş-başılık'dan ‘azl ü te’dîb ve varup Gümülcine'de vâki‘ çiftliğin-de meks ü ikāmeti fermân olunan mûmâ ileyh Giridli Mustafa Ağa, bir müddetden berü mübtelâ olduğu kürbet ü gurbet ile karîn-i hüsn-i terbiyet olmak mülâhazasıyla hakkında merhamet ü ‘inâyet zuhûr ve evâsıt-ı mâh-ı

1 cumâdelâhırenin M : cumâdeluhrânın Ü
◊ 11-20 Cumâdelâhıre 1163 = 18-27 Mayıs 1750. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**cumâdelâhır**” yazısı vardır.
2 şeref-yâfte-i sudûr Ü : sâdır M
3 bâbında M : — Ü
4 Vezîr-i zî-şân Ü : — M
◊◊ Tût: Mısır'da Kıptîler'in yılbaşı olan ve eylülün dördünde başlayan ay olduğuna göre (bk. Pakalın, *OTDTS,* III,535), 4 Eylül 1163 = 13 Şevvâl 1163 Salı'ya, bugün kullandığımız takvîmde ise 15 Eylül 1750 tarihine tesadüf etmektedir.
5 tevcîh ü Ü : — M
6 Şerîf Ü : es-Seyyid M

mezkûrda◊ sâdır olan emr-i şerîf mûcebince kayd-ı nefyden ‘afv ü ıtlâk ve gelüp hânesinde ikāmet üzere iken, cibillî olan evzâ‘ u istikbârını ke'l-evvel bâriz[1] ü âşikâr ve etvâr-ı nâ-şâyesteye derkâr olmakdan nâşî, tekrâr def‘ u tagrîbi lâzım gelmekle, İstanbul'a vürûdundan çend rûz murûrunda cizye evrâkıyla cânib-i Mısr-ı Kāhire'ye sevk u irsâl ve bu vechile tard u teb‘îdinde isti‘câl olundu.

Tebdîl-i Sadâret-i Rum

Hâlâ Rumeli Kadı‘askeri olan fâzıl-ı yegâne Fetvâ Emînî-yi sâbık mevlânâ ‘Abdullah Efendi hazretlerinin sene-i kâmileden fazla mümtedd olan eyyâm-ı ‘iffet-irtisâmları hüsn-i hıtâm bulmağla, elli dokuz senesinde◊◊ Rumeli Pâyesi ihsân buyurılan kudemây-ı tarîkden Dâmâd-zâde fazîletlü mevlânâ Feyzullah Efendi hazretleri, mâh-ı merkūmun on ikinci gününde◊◊◊ bâ-hatt-ı hümâyûn Sadâret-i Rum-i behcet-rusûm ile memnûn buyurılup, ber-vech-i mu‘tâd huzûr-i cenâb-ı Sadr-ı ‘âlî'de ilbâs-i ferâce-i semmûr ile mübtehic ü mesrûr buyuruldu. **[Ü 167a]**

Tevcîh-i Emânet-i Tersâne-i ‘âmire be-Defterdâr-ı sâbık Behcet Mehmed Efendi

“el-Kerîmü izâ ‘ahide vefâ”* ifâdesince mûmâ ileyh Behcet Mehmed Efendi hazretlerine bundan akdem tesliyet-bahş-ı derûn olur bir münâsib mansıb va‘d ve el-hâletü hâzih[2] incâz buyurılup, mâh-ı merkūmun on sekizinci gününde◊4 Tersâne-i ‘âmire Emâneti ‘inâyeti ile mazhar-ı nüvâziş ü[3] ikrâm ve selefi ‘Abdullah Efendi'ye dahi hâlâ Kethudây-ı Bevvâbîn-i Şehriyârî Sâdık Mehmed Ağa ref‘inden Darb-hâne-i ma‘mûre Emâneti tevcîh ü ‘inâyet[4] buyurulmağla, ceyb-i âmâli derâhim-i sürûra cây-ı ârâm ve iksîr-i nazra-i iltifât-ı min‘âm ile mesrûr u[5] be-kâm buyuruldu.

◊ 11-20 Cumâdelâhıre 1163 = 18-27 Mayıs 1750. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**cumâdeluhrâ**” yazısı vardır.

1 bâriz Ü : bâz M

◊◊ Dâmâd-zâde Feyzullah Efendi'ye Rumeli Kadı‘askerliği Pâyesi, 5 Zilhicce 1159/19 Aralık 1746 Pazartesi gününden itibaren tevcîh edilmiştir; bk. Metin, s.279.

◊◊◊ 12 Cumâdelâhıre 1163 = 19 Mayıs 1750 Salı. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**cumâdeluhrâ**” yazısı vardır.

* الكريم اذا عهد وفا = Haydi bakayım! Kişizâde verdiği sözü yerine getirir”anlamına gelen bu cümle, ihmâl edilebilir bir değişiklikle Sa‘dî'nin *Gülistân*'ında geçen bir ifâdedir; bk. Şeyh Sâdî-î Şîrazî, *Bostan ve Gülistan,* s.316.

2 va‘d ve el-hâletü hâzih M : va‘dine el-hâletü Ü

◊4 18 Cumâdelâhıre 1163 = 25 Mayıs 1750 Pazartesi.

3 nüvâziş ü Ü : — M

4 ü ‘inâyet Ü : — M

5 mesrûr u Ü : — M

Teşrîf-sâzî-yi câh-ı vâlâ-yı mesned-i Fetvâ mevlânâ es-Seyyid[1] Murtezâ Efendi *sellemehullâhu Te'âlâ*[*]

Hâlâ makām-ı Meşîhat-i İslâmiyye'de mazhar-ı ikrâm ve merci'-i hâss u 'âmm olan Halîl Efendi-zâde mevlânâ Mehmed Sa'îd Efendi hazretleri fi'l-asl ma'mûru'l-etrâf bir zât-ı fezâ'il-ittisâf iken, bi-hükm-i Hakîm-i mutlak umûrunda çendân muvaffak olamayup, ba'zı etbâ' ve havâşî ve sû'-i kurenây-ı bî-tehâşî ilkāsıyla, kā'ide-i tarîkat-i 'aliyye-i 'ulemâya mugāyir hareket ve vefret üzere mülâzemet verdikleri, lâhık-ı sem'-i hümâyûn ve buna dâ'ir ba'zı bevâ'is-i hafiyye hudûsü dahi rû-nümûn olmak hasebiyle işbu mâh-ı cumâdel-uhrânın[2] yirmi sekizinci yevm-i sülesâda[◊] merâyây-ı muktezây-ı hâlden sûret-i 'azlleri rû-nümâ olmağın, mevlânâ-yı müşârun ileyh hazretleri ve hâlâ Selânik Kadısı olup, Edirne Pâyesi olan mahdûmları **[M 227b]** 'Abdurrahîm Monla[3] Efendi ile varup Burusa'da ikāmet eylemeleri bâbında şeref-yâfte-i sudûr olan emr-i hümâyûn mûcebince Çavuş-başı Ağa ma'rifetiyle mahall-i me'mûra sevk u[4] tesyîr olundular. Keyfiyyet-i merkūme vukū'u hılâlinde mazhar-ı füyûzât-ı İlâhî, masdar-ı kerâmât-ı nâ-mütenâhî olan hâtır-ı 'âtır-ı ilhâm-mezâhir-i cenâb-ı Zıllullâhî'ye[5] min-tarafillah sünûh u hutûr eden irâde-i 'aliyye-i tevfîk-medâr ve vâride-i Samedâniyye-i hakīkat-âsâr muktezâsınca, seciyye-i zekiyyelerinde[6] cilve-ger olan suver-i me'ârib-mu'teberin bu def'a pezîrây-ı husûlü mukarrer olmağla, erbâb-ı istihkāk u istîhâlden Şeyhulislâm-ı esbak es-Seyyid Feyzullah Efendi merhûmun mahdûm-i hayru'l-halef ve necl-i güzîn-i bâhiru'ş-şerefleri olup, bundan akdem Sadr-ı Anadolu'dan munfasıl ve hâlâ Pâye-i Sadr-ı Rum ile mütebeccel olan takvâ-penâh, 'iffet-dest-gâh, ferîdü'z-zemâni fi'l-'ilmi ve'ş-şerâfe, vahîdü'd-devrâni bi'z-zühdi ve'n-nezâfe,

1 es-Seyyid Ü : — M

* سلمه الله تعالى = Yüce Allah onu korusun" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 mâh-ı cumâdeluhrânın Ü : cumâdelâhırenin M

◊ 28 Cumâdelâhıre 1163 = 4 Haziran 1750 Perşembe. Gün isminin salı olarak gösterilmesinde bir yanlışlık olmalıdır. Azledilen Şeyhulislâm Halîl Efendi-zâde Mehmed Sa'îd Efendi ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.487'nin sol kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: "Mâh-ı yevm-i mezkûrda Bu Fakīr es-Seyyid Yahyâ Çekmeçe-i Kebîr Nâ'ibi ve giride (كيريده) temâşâ ederken, mûmâ ileyh Efendi'nin 'azli mesmû' ve Fakīr'i, Efendi nasb etmekle 'azîm endîşe ve Eyyûb'e dahi Hatvânî-zâde Ahmed Efendi Nâ'ib olup, îfâya mürâca'at ve kerîmeciğim Şerîfe Fâtıma'm iki aylık olmağla ve ibtidâ evlâdım. Ve'l-hâsıl gurre-i ramazânda [1 Ramazân 1163 = 4 Ağustos 1750 Salı] 'azl [olmağla], nâ-geh râhda, husûsan Harem-deresi'nde tesâdüf olan şiddet-i şemse ma'sûm tâkat getüremeyüp, inkisâra bâ'is olmuşdur. Ve mâhiyyelerden harc-ı bâbdan yüz elli guruş zarar isâbet etmişdir. Hemân Mevlâ cümlesine rahmet eyleye, bugün sıhhatdeyüz *el-hamdü lillah*".

3 Monla Ü : — M

4 sevk u Ü : — M

5 Zıllullâhî'ye Ü : Zıll-ı İlâhî'ye M

6 zekiyyelerinde Ü : zekiyyelerinden M

hasîb-i siyâdet-ârâ, nesîb-i fetânet-pîrâ mevlânâ es-Seyyid Murtezâ *dâme fi'l-emni ve'r-rızâ hattâ en*[1] *yukāle mazâ mâ-mazâ*[*] cenâbları yevm-i mezbûrda[◊] Re'îsülküttâb Efendi vesâtatiyle huzûr-i fâyizu'n-nûr-i Husrevâne'ye da'vet ve hâlâ mesned-ârây-ı Sadâret-i 'uzmâ, şeref-efzây-ı Vekâlet-i kübrâ[2] re'fetlü Emîn Mehmed Paşa hazretleri dahi icâbet-i da'vetde müsâbakat buyurmalarıyla, emr-i Meşîhat ve ol emânet-i pür-meymenet mevlânâ-yı[3] müşârun ileyh hazretlerinin 'uhde-i dirâyetlerine tefvîz u 'inâyet buyurılup, iksây-ı ferve-i beyzâ ile sezâvâr-ı teşrîf ve ber-vech-i mu'tâd ilbâs-i hıl'at-i semmûr ile Âsaf-ı müşârun ileyh cenâbları dahi tekrîm ü[4] taltîf buyuruldukdan sonra, da'avât-ı icâbet-nişân ile ratbu'l-lisân olarak taşra çıkdıklarında, sa'âdetlü Ağa-yı Dârussa'âdeti'ş-şerîfe[5] hazretlerine mahsûs makāmda bir mikdâr ârâm ve sohbet-i hâsdan sonra bi'l-ma'iyye serây-ı Sadr-ı 'âlî'ye mu'âvedet ve birbirlerine tehniyet-i "Mübârek bâd" ile icrây-ı merâsim-i 'adet isrinde cânib-i riyâ-mücânib-i hazret-i Âsafî'den dahi 'alâ nehci'l-mahabbe ma'raz-ı hedâyâda bir ferâce-i semmûr 'arz u ihdâ ve telakkī bi'l-kabûl hüveydâ olup, tarafeynin bu gûne 'âlem-i ervâhdan müntakıl birbirlerine olan kemâl-i hulûs u[6] mahabbetleri muktezâsınca **[Ü 167b]** her hâlde tevfîk-ı latîf-i Ehadiyyet'e mazhariyyet ve kemâl-i hüsn-i niyyet ü muvâfakat birle kesb-i rızây-ı Pâdişâhî'ye muvaffak ve mukārenet içün ol iki zât-ı sadâkat-simât gönül birliği isbât ve dergâh-ı Mücîbü'd-da'avât'a 'arz-ı hâcât zımnında zuhûr eden hâlât-ı rikkat-engîz bir rütbede[7] zevk-bahşây-ı derûn-i erbâb-ı temyîz olmuşdur ki, hâzır bi'l-meclis olan Nâmıku'l-hurûf 'İzzî-i sadâkat-me'lûf dâ'îlerine dahi te'sîr edüp, bu gûne ittihâd-ı kulûb-i vükelâ elbette mûcib-i esbâb-ı[8] istirâhat-i fukarâ olduğundan mâ'adâ, dünyâ ve mâ fîhâya mahz-ı hayr u berekât-ı evfâ olduğu hâtır-ı Fakīr'de[9] cilve-nümâ olmakdan nâşî, cenâb-ı Rabb-i Kadîr her hâlde mu'în ü zahîr ve imdâd-ı 'avn ü nusratıyla yâver u dest-gîrleri olmak ed'iyesine ez-derûn iştigāl ve ol encümende dikkat-i hâl ve tetebbu'-i me'âl eden ricâl-i bâ-ibtihâl[10] dahi Fakīr ile hem-hâl olmuşlardır.

---

1 en Ü : — M

* دام فی الامن و الرضا حتی ان یقال مضی ما مضی = Emniyet ve hoşnutluk içinde devam etsin ve giderek 'Geçen geçti' denilsin" anlamına gelen Arapça bir ifâdedir.

◊ 28 Cumâdelâhıre 1163 = 4 Haziran 1750 Perşembe. Metnimizde yukarıda gün isminin salı olarak gösterilmesinde bir yanlışlık olmalıdır.

2 şeref- ….. kübrâ Ü : — M

3 mevlânâ-yı Ü : — M

4 tekrîm ü Ü : — M

5 Dârussa'âdeti'ş-şerîfe Ü : Dârussa'âdeti M

6 hulûs u Ü : — M

7 rütbede Ü : rütbe M

8 esbâb-ı Ü : — M

9 hâtır-ı Fakīr'de Ü : hâtırda M

10 -i bâ-ibtihâl Ü : — M

Hakk Sübhânehû ve Te‘âlâ hazretleri semere-i şecere-i ıhlâs u mahabbet olan ittihâd-ı kulûb-i vükelây-ı Devlet-i ‘aliyye'yi müzdâd ve[1] ber-devâm ve esbâb-ı nizâm-ı enâm olan icrây-ı ahkâm-ı şer‘-i metînde ihtimâmların müstedâm eyleye[2], âmîn bi-hürmeti'n-nebiyyîn.

Çünki cenâb-ı[3] Pâdişâh-ı İslâm-penâh ve Şehinşâh-ı bâ-intibâh *eyyede-hullâhu Te‘âlâ mâ yetevellâhu*[4] hazretlerinin nizâm-ı Saltanat-ı seniyye-i ebed-devâmlarıyla tev’emân[5] olan intizâm-ı tarîkat-i ‘aliyye-i[6] ‘ilmiyyenin kemâ huve hakkuhû murâ‘âtı ‘indlerinde derkâr ve ke'l-evvel ihtimâmda ibtidâr[7] olunmak bâbında irâde-i ‘aliyyeleri bedîdâr olduğundan, bâlâda zikr olunan rûz-i fîrûzun ferdâsında◊ umûr-i ‘ilmiyyeden tedrîs ve mülâzemet ve te’sîs-i bünyân-ı ma‘rifet ü fazîlet husûslarına dâ’ir Sadrıa‘zam-ı sadâkat-‘alem ve Vekîl-i muhterem-i kerem-şiyemleri müşârun ileyh hazretlerine[8] hıtâben ârâyiş-i sahîfe-i beyzâ olan hatt-ı hümâyûn-i cihân-ârâları cânib-i Âsafî'ye şeref-bahşâ olup, ol ta‘vîz-i cân ve ol temîme-i gerden-i emânı nâtık olduğu üzere nesak-sâz-ı rusûm ve dîbâce-tırâz-ı ‘ulûm olan mevlânâ-yı[9] **[M 228a]** müşârun ileyh hazretleri yedlerinde ibkā ve fîmâ-ba‘d düstûru'l-‘amel olmak kaydıyla revnak-efzây-ı cerîde-i ‘ulemâ buyurulmağla, ol nüsha-i belâgat-zebîr-i ahvâl-i mâ-mazâyı ihtâr u[10] tezkîre bâ‘is olur mev‘iza-i hikmet-semîr ve işâre-i engüşt-i teşvîk u tahzîr olduğundan, suver-ârây-ı kalem-i hurde-gîr, sûret-i hasnây-ı bî-nazîrin sahâyif-i şâh-nâme-i vekāyi‘e nigâreş-pezîr-i tastîr eyledi.

Sûret-i hatt-ı kerâmet-nukat[11]

Sen ki Vezîr-i a‘zam ve Vekîl-i mutlakımsın, mâ-sadak-ı kerîme-i *“Kul hel yestevi'llezîne ya‘lemûne ve'llezîne lâ ya‘lemûn**”* olan ‘ulemây-ı a‘lâmın el-yevm mer‘î olan tarîkat-i resmiyyelerinin fi'l-asl vaz‘ u tertîbi, ehl-i ‘ilmi nâ-ehilden tefrîk ve talebe-i ‘ulûmu tekmîl-i mevâdd-ı fünûna hass ü teşvîka

---

1 müzdâd ve Ü : — M
2 eyleye Ü : ede M
3 cenâb-ı Ü : — M
4 ve Şehinşâh-ı ….. *yetevellâhu* Ü : — M
5 tev’emân Ü : تومأن M
6 ‘aliyye-i Ü : — M
7 ibtidâr Ü : imtidâd M
◊ 29 Cumâdelâhıre 1163 = 5 Haziran 1750 Cuma.
8 ileyh hazretlerine Ü : ileyhe M
9 mevlânâ-yı Ü : + mevlânâ-yı M
10 ihtâr u Ü : — M
11 **kerâmet-nukat** Ü : **hümâyûn-i kerâmet-makrûn** M
* قل هل يستوى الذين يعلمون و الذين لا يعلمون = (Resûlüm!) De ki: Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?” anlamına gelen bu cümle Kur’ân, ez-Zümer 39/9. âyetin sonlarına doğru yer alan bir kısmıdır.

mebnî iken, ‘ahd-i karîbden berü ba‘zan kesret-i şufe‘â ve ba‘zan tezâhüm-i şefâ‘at ü recâ zuhûru, meşâyih-ı İslâmiyye du‘âcılarımın ‘adem-i i‘tinâlarını mûcib ve bu hâlet dahi tâlib-i medrese ve mülâzemet olanların ibtidây-ı duhûllerinde gereği gibi tenkīh u temyîz olunmamalarını müstevcib olduğu cihetden, ‘ukde-i nizâmı münhall ve kā‘ide-i intizâmı müşevveş ü[1] muhtell olduğu sem‘-i hümâyûnuma lâhık olmağın, medâr-ı iftihâr-ı dîn-i mübîn olan böyle bir tarîk-ı mergūb u metînin[2] pezîrây-ı ihtilâli bir dürlü câyiz olmaduğuna[3] binâ’en, fîmâ-ba‘d bu mühim hatîre Meşâyih-ı İslâmiyye dâ‘îlerim taraflarından fevka‘l-gāye ihtimâm ü[4] dikkat ve nâ-ehl ve nâ-müstehakka medrese ve belki mülâzemet verilmeyüp, *“İnnallâhe ye’murukum en tü’eddü'l-emânâti ilâ ehlihâ*”* mantûk-i şerîfine ri‘âyet ve devâm-ı ‘ömr ü devlet ve kıvam-ı ferr u şevketim içün cümleden isticlâb-ı da‘avât-ı hayriyyeye mübâderet eylemeleriyçün hâssaten şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i diyânet-meşhûnum mahalline kayd u hıfz olunup, mazmûn-i itâ‘at-makrûnu ilâ mâ-şâ’allâhu Te‘âlâ[5] mu‘teber ve düstûru'l-‘amel tutıla. **[Ü 168a]**

Tezyîl

Hakk budur ki işbu hatt-ı şerîf-i keramet-redîf, karîha-i sabîha-i hümâyundan şeref-bahş-ı sudûr olup, tarîkat-i ‘aliyye-i ‘ilmiyyenin temâm-ı[6] nizâmını hâvî elde bir sened-i kavî[7] olduğundan gayri, mevlânâ-yı müşârun ileyh hazretlerinin meftûr oldukları hüsn-i sîret ve safây-ı ‘akīdet ü ‘iffetleri muktezâsınca kerîme-i *“Ve tevâ sav bi'l-hakk**”* emrine mütâba‘at birle gûyây-ı Hakk olarak zümre-i ‘ulemâyı himâyet ve her hâlde hayra delâlet ve sıyânetleri zımnında ebvâb-ı recâ vü şefâ‘at mesdûd ve fîmâ-ba‘d medrese değil, belki ba‘de'l-imtihân ehliyyeti ma‘lûm ve meşhûd olmadıkca mülâzemet verilmek ve himâyet olunmak hâletleri dahi metrûk ü matrûd olmağla, erbâb-ı ‘ilme bu gûne ikrâmât-ı mahmûde ve nizâm-ı hallerine olan teveccühât-ı mes‘ûde ehl-i insâf olan zevât-ı fezâ’il-ittisâfa bâ‘is-i terfî‘-i kadr u[8] şân ve mûcib-i telmî‘-i hâl ü ‘unvân olduğundan, bu âsâr-ı haseneye masdar olanlar

---

1 müşevveş ü Ü : — M
2 mergūb u metînin Ü : mergūbun M
3 câyiz olmaduğuna Ü : câ’iz olmadığına M
4 ihtimâm ü Ü : — M
* ان الله يأمركم ان تؤدوا الامانات الى اهلها = Allah size, mutlaka emânetleri ehli olanlara vermenizi emreder” anlamına gelen bu cümle Kur’ân, en-Nisâ 4/58. âyetin başındaki bir kısımdır.
5 Te‘âlâ Ü : — M
6 temâm-ı Ü : — M
7 kavî Ü : — M
** و تواصو بالحق = Birbirlerine hakkı tavsiye edenler” anlamına gelen bu ifâde Kur’ân, el-‘Asr, 103/3. âyetin sonlarına doğru yer alan bir kısmıdır.
8 kadr u Ü : — M

her hâlde tevfîk ve ‘avn-i[1] Samedânî'ye mazhar olmalariyçün silkü'l-le’âl-i hayr du‘âları, âvîze-i tâk-ı icâbet ve manzûme-i sitâyiş ü senâları, mecmû‘a-i kulûb-i fuzalâya efzâyiş-i meyl ü mahabbet ve bahşâyiş-i zîb ü zînet[2] olmuşdur.

Mevlânâ-yı müşârun ileyh hazretleri taraflarına vüfûr-i ıhlâs ve incizâb-ı derûn-i sadâkat-ihtisâsdan nâşî, işbu târîh-i manzûme-i dil-ârâ dahi zeyl-i mekāle-i menkabetlerine çehre-sâ ve teberrüken bu mahalle sebt ü imlâ olundu.

Târîh li-münşi’ihi'l-Fakīr:

‘Ömrün efzûn ede Hakk Pâdişeh-i devrânın
Sıhhat ü behcet ola hem-demi bâ-‘avn-i Hudâ
Lutfunun mazheridir gerçi ‘umûmen ‘âlem
Lîk ikrâmına mahsûs havâss-ı ‘ulemâ
Cüst-cû eyleyerek ‘iffet ü ehliyyetini
Buldu bir fâzılı kim ‘ilm ü ‘amelde yektâ
Eyledi rağbet ü ikbâl ile Şeyhulislâm
Reşk eder ‘ısmetine zümre-i ehl-i takvâ
Seyyid-i pâk-neseb, zât-ı Hüseynî-meşreb
Murtezâ, ya‘nî rızâ-cûy-i cenâb-ı Mevlâ **sene 163**[3]
Hayyir-i Saltanat ü neyyir-i dîn ü devlet
Lem‘a-i nûr-i Hudâ, şem‘a-i fânûs-i hayâ
Hakk Te‘âlâ ede tevfîk-i ‘azîzin rehber
Kim tarîkında ola isrine peyrev fuzalâ
‘İzziyâ mülhem olup iki târîh-i celî
Kalemim zümre-i evtâda karışdı gûyâ **[M 228b]**
Buldular kutbu bu dem dâ’ire-i Fetvâ'da sene 1163[4]
(بولديلر قطبى بو دم دائره فتواده)
Bunca dem idi arardı anı ehl-i takvâ sene 1163[5]
(بونجه دم ايدى ارردى انى اهل تقوى)

1 ve ‘avn-i Ü : — M
2 zîb ü zînet Ü : hüsn-i niyyet M
3 **sene 163** Ü : — M
4 sene 1163 Ü : — M
5 sene 1163 Ü : — M

Âmeden-i Mehmed Sa‘îd Efendi ez-Gelibolu be-Âsitâne-i sa‘âdet

Bundan akdem Nişancılık'dan def‘a-i sâniyede Sadrıa‘zam Kethudâlığı ihsân ve ba‘dehû iki ay murûrunda tekallüb-i hâl-i devrân iktizâsıyla sûret-i ‘azl nümâyân ve Mısır'a me’mûriyyet ile revân olmuşiken, tekrâr Gelibolu'da meks ü[1] ikāmeti fermân olunan Yirmisekiz Efendi-zâde Mehmed Sa‘îd Efendi hazretleri, bir müddetden berü vatanından dûr olmağla, hakkında merâhim-i evliyâyı ni‘amî zuhûr edüp, Âsitâne'ye gelmelerini müş‘ir mâh-ı mezbûrun yirmi sekizinci gününde◊ şeref-sudûr[2] olan fermân-ı ‘âlî-şân taraflarına irsâl ve tevcîhât-ı şevvâlde◊◊ yine Nişâncılık câh-ı vâlâsıyla mesrûru'l-bâl oldular. **[Ü 168b]**

Der-zikr-i havâdis-i İranî ki, ez-cânib-i Bağdâd âmede-est

Hâlâ Bağdâd'da meks üzere olan Elçi-i İran Mustafa Hân'ın ma‘iyyetine bundan akdem Dergâh-ı ‘âlî kapucu-başılarından Mihmândâr ta‘yîn olunan ‘Abdurrahman Bey, Bağdâd'dan ‘avdet ve işbu şehr-i recebin on beşinci gününde◊◊◊ vâsıl-ı Âsitâne-i sa‘âdet olmağla, Elçi-i mûmâ ileyh tarafından getürdiği mektûb ve kāyimenin[3] hulâsa-i mefhûmlarına ve mûmâ ileyh ‘Abdurrahman Bey'in şifâhen takrîrine havâle olunan mevâddın mezâyâ ve mü’eddâlarına tahsîl-i vukūf ve ıttılâ‘dan sonra, Hân-ı mûmâ ileyhin husûs-ı ‘âtiyyü'z-zikre dâyir ifâde vü istid‘âsı, Devlet-i ‘aliyye'nin şân-ı mürû’etine münâfî bir hâlet olmakdan nâşî karîn-i istihsân olmayup, ‘adem-i müsâ‘adeyi mutazammın Hân-ı mûmâ ileyhe taraf-ı Âsafî'den mektûb-i ‘âlî irsâl olunmağın, mâdde-i mezkûreyi[4] tavzîh ve gereği gibi tefhîm ü[5] tenkīh içün Elçi-i mûmâ ileyhin gönderdiği kāyimenin sûreti ve muktezây-ı vakt ü hâle göre lâzım gelan cevâbın hulâsası ve taraf-ı hazret-i Âsafî'den irsâl buyurılan mektûb-i ‘âlînin sûreti zîrde tahrîr olunmuşdur.

Sûret-i kā’ime-i[6] Elçi Mustafa Hân be-cânib-i Devlet-i ‘aliyye firistâde-bûde[7]

Bundan akdem bu bendelerin Nâdir Şâh, Sefâret ile ta‘yîn eyledikde, cümleten memâlik-i İran'ın kibâr u sıgārına vekâleten gelmişidim. Ez-takdîr-i

1 meks ü Ü : — M
◊ 28 Cumâdelâhıre 1163 = 4 Haziran 1750 Perşembe. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**cumâdeluhrâ**” yazısı vardır.
2 şeref-sudûr Ü : sâdır M
◊◊ 1 Şevvâl 1163 = 3 Eylül 1750 Perşembe.
◊◊◊ 15 Receb 1163 = 20 Haziran 1750 Cumartesi. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**receb**” yazısı vardır.
3 kāyimenin Ü : kā’imenin M
4 mezkûreyi M : mezkûre Ü
5 tefhîm ü Ü : — M
6 **kā’ime-i** Ü : kāyime-i **M**
7 **bûde** Ü : bûd **M**

Hudâ henûz rû-mâl-i hâk-i pây-i ‘aliyyeleri birle her bir ahvâli ‘arz u ifâde müyesser olmadı. Bundan esbak Nâdir Şâh'ın Moskov keferesiyle olan ‘akd-i musâlahası kendünün zürriyyeti inkıtâ‘ına şart u ta‘lîk olunup, bu def‘a Şâhruh Mîrzâ katl olunmağla, zürriyyeti munkatı‘ ve bundan sonra Moskov keferesi Gîlân taraflarına gelmek zann-ı gālib ve hâlâ Moskov'da İran hânlarından iki nefer Hân olmağla, İran'ın ahvâl ü ihtilâlinden âgâh ve dâ’imâ tedârük üzerelerdir, zuhûr etdikleri hâlde İran re‘âyâsı kesret-i ihtilâl ve zulm ü cevrden bî-tâb ve bî-mecâl olmalarıyla, hezâr iştiyâk[1] ile Moskov keferesini istikbâl edecekleri bedîhîdir. Ve hâlâ bu def‘a Şâh eyledikleri kimesne öteden berü derûn-i İran'da sâhib-i şöhret olmayup, memâlik-i İran'ı zabt u tasarrufa ‘adem-i iktidârı olmağla, memleketi, *“el-Hükmü li-men galebe**”* misüllüdür. Bu bendeleri Devlet-i ‘aliyye'ye sadâkat ile hıdmet ederim ve sühûletle Memâlik-i İran'ın ekserini kabza-i tasarrufa alup, Moskov keferesine sedd-i sedîd olurum. El-yevm on binden mütecâviz kendü ‘aşîretim askeri mevcûd olmağla, Devlet-i ‘aliyye'nin sâyesiyle ibtidây-ı emrde Kirmânşâhân ve Hemedân ve Isfehân ve Kazvîn ve sâyir bilâdı bilâ-müzâhim zabt ederim. Bu bendelerine Tatar Hân Pâyesi'yle hıl‘at ihsân ve Devlet-i ‘aliyye ricâlinden yüz nefer hademelü bir mu‘ayyen ağa kulları ta‘yîn ve Bağdâd Vâlîsi hazretlerinin re’y-i savâb-dîdleriyle Kürdistân askeri ma‘iyyetime me’mûr kılınup, üsârâ almayup ve yağmâ olunmamak üzere ancak ez-kadîm İran şâhlarına veregeldikleri medâhillerinden[2] ziyâde bir şey taleb olunmamak şartıyla memleketleri teshîr ve sikke ve hutbe icrâ olunmak vech-i sehldir. Öteden berü bu bendeleri Devlet-i ‘aliyye'nin sâdık kulu olmağla, bu husûsda izhâr-ı sadâkat ve ba‘de-zemân evlâdlarım dahi bu rütbeye[3] **[M 229a]** nâ’il olmak me’mûl ve ümmîd ederim. Bâkī fermân men lehu'l-emrindir.

Ber-vech-i muharrer-i bâlâ kāyime-i mezkûreden mâ‘adâ, mûmâ ileyh Mihmândâr ‘Abdurrahman Bey'in verdiği takrîr üzere mukaddemâ Nâdir Şâh Moskovlu tâyifesini memâlik-i Gîlânât'dan[4] ihrâc ü teb‘îd **[Ü 169a]** ve tâyife-i[5] merkūme ile mukaddimât-ı sulh u musâfâtı ‘akd ü temhîd eyledüğünde, tâ’ife-i[6] merkūmenin mugāyir-i şerâyit-ı musâfât hareket eylemameleri[7] hâlâtı, Nâdir Şâh'ın ve evlâd ve evlâdının hayâtda olmalarıyla meşrût kılınup, el-

1 iştiyâk Ü : meşâkk M

* الحكم لمن غلب = Hüküm, galebe çalanındır” anlamına gelen Arapça bu cümle, halkın dilinde hadîs olarak bilinmekle beraber, böyle olmayan ve bir hukuk kuralı olduğu belirtilen “*el-Hükmü li'l-gālibi* = الحكم للغالب = Hüküm gâlibindir” sözünden hareketle söylenmiş olmalıdır; bk. el-‘Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ’,* nr.1162, I,364.

2 medâhillerinden Ü : medhallerinden M

3 rütbeye Ü : + rütbeye M

4 Gîlanât'dan Ü : Gîlâ[nâ]t'dan M

5 tâyife-i Ü : tâ’ife-i M

6 tâ’ife-i Ü : tâyife-i M

7 eylemameleri Ü : eylemeleri M

hâletü hâzih şart-ı mezbûr müntefî, ya‘nî Nâdir Şâh'ın ve zürriyyetinin şem‘a-i hayâtları muntafî olmakdan nâşî, Moskovlu tâyifesinin[1] Gîlânât üzerine hareket edecekleri meczûm ve memâlik-i mezbûre ve ‘umûmen İran ehâlîsinin pâ-zede-i havâdis-i eyyâm olmaları hasebiyle müdâfa‘aya ‘adem-i iktidârları âşikâr ve hemân tâyife-i merkūme pâ-nihâde-i iklîm-i İran olduklarında, cümleten ehâlîsi dâhil-i dâ’ire-i itâ‘atleri olacakları zâhir u[2] bedîdâr olmağla, Moskovlu'nun müddet-i yesîrede İran'a mâlik olmaları emr-i mahsûm olduğundan başka, dâru'l-hükûmet-i Gîlânât olan Reşt[3] Kal‘ası'ndan Mugān Sahrâsı'na ve andan kā‘ide-i Memâlik-i Gürcistân-ı İran olan Tiflîs'e[4] ve hudûd-i memâlik-i Husrevâne'ye sühûlet ile hareket mümkin olduğunu ve bu vâkı‘anın ‘ilâcını vukū‘undan evvel ru’yet ve tâ’ife-i merkūmenin müdâfa‘alarına mübâşeret zımnında Elçi Hân-ı mûma ileyhin ma‘iyyetine bilâ-hazîne fekat Kürdistân askeri ta‘yîn ve cânib-i Isfehân'a sevk u[5] tesyîr olunduğu sûretde kendü cânibinde olan ‘aşâyir ve kabâyil-i[6] İraniyye'nin dahi inzımâm-ı i‘ânetleriyle evvelâ Kirmânşâhân ve Hemedân ve Isfehân cânîblerini bilâ-müzâhim zabt u teshîre sa‘y ü ikdâm ve sâniyen tâ’ife-i merkūmenin müdâfa‘alariyçün cânib-i Gîlânât'a ‘atf-ı licâm edeceğini iş‘âr eylemiş, bu bâbda cenâb-ı Sadrıa‘zam ve Vekîl-i mutlak-ı efham, Âsaf-ı Arisṭo-tedbîr, müşîr-i hûrşîd-zamîr re’fetlü Emîn Mehmed Paşa hazretleri, ‘ukalây-ı ricâl-i Devlet-i ‘aliyye istishâbiyle Hân-ı mûmâ ileyhin tahrîr u takrîr ve iltimâs ü tezkîrinin zîr u bâlâ ve etrâf ü enhâsını kemâl-i teharrî ile fikr u te’emmül ve mülâhaza vü tedebbür eylediklerinde, netîce-i me’âlden hakīkat-i hâl bu vechile münkeşif olmuşdur ki, bu makūle divel beyninde vesîle-i cidâl ü hısâm olan emr-i küllîye mübâşeret ü ikdâm, öteden berü yâ celb-i menfa‘at ve yâhûd def‘-i mazarrat fâyidelerinden birine mebnî olageldiği ma‘lûm-i ashâb-ı ‘ukūl ü nühâ olup, Devlet-i aliyye-i dâ’imü'l-karâr ise şâhân-ı İraniyye ile temhîd-i esâs-ı sulh-i mü’ebbed edelden berü Memâlik-i İraniyye'den ihtilâs-i fursat takrîbiyle fâ’ide ve menfa‘at dâ‘iyelerini külliyyen sahîfe-i hâtırdan selb ü ihrâc etmekle, bu sûretde iktisâb-ı menfa‘at şıkkı cârî olmayup, fekat def‘-i mazarrat cânibi manzûr olmağla, şıkk-ı mezbûr dahi mülâhaza olundukda, evvelâ Moskovlu'nun Gîlânât cânibine harekete dâ’ir henûz bir gûne vaz‘ u hâletleri zâhir olmayup, tâ’ife-i merkūmenin Gîlânât'a istîlâ edecekleri emr-i mevhûm ve sâniyen Moskovlu'nun memâlik-i mezbûreye duhûle ikdâmları vâki‘ olduğu sûretde dahi hâlâ Memâlik-i İran'da nâmzed-i emr-i Şâhî olan şahıs tarafından Kazvîn'de asâkir ve serdâr var iken, kat‘â müdâfa‘alarıyla mukayyed olmayup, Hân-ı mûmâ

1 tâyifesinin Ü : tâ’ifesinin M
2 zâhir u Ü : — M
3 Reşt Ü : Deşt M
4 Tiflîs'e Ü : Tiflîs M
5 sevk u Ü : — M
6 kabâyil-i Ü : kabâ’il-i M

ileyhin takrîri üzere hemân bilâ-müzâhim Memâlik-i İran'a mâlik olacakları dahi emr-i gayr-i meczûm olduğundan mâ‘adâ, tâ’ife-i merkūme ile Devlet-i ‘aliyye berü câniblerden hem-hudûd iken, sugūr-i memâlik-i Husrevâne'ye ba‘îd[1] ve kendü memleketlerine eb‘ad-i ba‘îd olan Gîlânât tarafından Memâlik-i mahrûse'ye ta‘arruz eylemeleri dahi ihtimâl-i za‘îf olmağla, bu misillü mazarrat-ı mevhûme içün Hân-ı mûmâ ileyhin mes’ûlüne müsâ‘ade olunduğu hâlde mertebe-i ûlâda İraniyân ile nakz-ı ‘ahd ve tecdîd-i husûmet ve mertebe-i sâniyede Moskovlu ile tahsîl-i küdûrete bâdî bir hâlet olduğundan başka, Hân-ı mûmâ ileyh ber-vech-i muharrer Kürdistân askeriyle Isfehân'a teveccüh **[M 229b]** eylediğinde, emrinde muvaffak olur ise dahi Devlet-i ‘aliyye yine nakz-ı ‘ahdi irtikâb etmiş olduklarından fazla, Hân-ı mûmâ ileyh Moskovlu'nun müdâfa‘asında hâlâ nâmzed-i mesned-i Şâhî **[Ü 169b]** olan kimesneden akvâ olacağı dahi emr-i mechûl ve eğer emrinde muvaffak olmayup, teveccühünde hâ’ib olur ise kederi Devlet-i ‘aliyye'ye râci‘ ve yine nakz-ı ‘ahd ve tecdîd-i husûmet mahzûrlarını müstelzim ve müstetba‘[2] olacağı dahi ma‘lûm olmağla, bâlâda zikr olunduğu üzere Hân-ı mûmâ ileyhin iltimâsı ne celb-i menfa‘at ve ne def‘-i mazarrat fâ’idelerinden birine müte‘allık olmayup, belki Devlet-i ‘aliyye'ye niçe mahzûr ve zararı müstelzim olmağın, bu misillü fâ’idesi ma‘dûm ve zararı gayr-i meczûm olan emre şurû‘, mugāyir-i merâsim-i mülâhaza vü ihtiyât olmağla, Devlet-i ‘aliyye hıfz-ı şerâyit-ı ‘ahd ü mîsâkda sâbit-kadem ve râsih-dem olup, bu makūle mugāyir-i merâsim-i sulh u salâh emre mübâşeret etmeyeceğin müş‘ir Hân-ı mûmâ ileyhe müdâfa‘a gûne cevâb yazılmak enseb mülâhaza olunduğun Sadrıa‘zam-ı müşârun ileyh hazretleri, rikâb-ı müstetâb-ı Husrevâne'ye ‘arz u telhîs ve husûs-ı mezbûr muhât-ı ‘ilm-i ‘âlem-ârây-ı Mülûkâne oldukdan sonra, bâ-emr-i hümâyûn minvâl-i meşrûh üzere taraf-ı hazret-i Âsafî'den Hân-ı mûmâ ileyhe mektûb-i emr-i üslûb tahrîr ve bu gûne bî-hûde mülâhaza ve sevdâdan men‘ u tahzîr olunmuşdur.

Sûret-i mektûb-i Âsafî ki, be-Sefîr-i İran Mustafa Hân-râ firistâde bûd

Ba‘de'l-elkāb muktezây-ı gerdiş-i rûzgâr ve mübtegāy-ı tekallübât-ı çerh-ı devvâr ile bu def‘a Memâlik-i İran'da sûret-nümây-ı vukū‘ olan tebdîlât ve tagyîrâtdan nâşî, mukaddemâ cenâb-ı vâlâ-câhlarına Mihmândâr ta‘yîn olunan ‘izzetlü ‘Abdurrahman Bey senâverlerinin zât-ı me‘âlî-sîmâtlarıyla murâfakatinden ‘ibâret olan me’mûriyyeti, pes-mânde-i te’hîr olduğuna binâ’en, hâlâ Bağdâd Vâlîsi Vezîr-i mükerrem ‘izzetlü Süleymân Paşa hazretleri taraflarından ruhsat-yâfte-i ‘avd ü insırâf olmağla, zikr olunan

1 ba‘îd Ü : — M
2 ve müstetba‘ Ü : — M

kazıyye-i İraniyye'nin keyfiyyet-i vukū‘unu mübîn mîr-i mûmâ ileyh senâverleri yediyle taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i Hânî'lerinden irsâl buyurılan mektûb-i vâlâ-‘unvân ve bir kıt‘a takrîr gûne kā’ime-i sadâkat-nişân ve varaka-i tasvîr-i hey’et-i İran bi-ecma‘ihim vârid ü vâsıl olup, her biri manzûr-i nazar-i im‘ân ve meşmûl-i nigâh-ı dikkat ü itkān olunmak zımnında nükât ve mazâmînleri, nakş-ı bend-i sahîfe-i iz‘ân olduğundan mâ‘adâ, mîr-i mûmâ ileyh senâverlerinin takrîr-i şifâhîsine havâle buyurılan hâlât ve keyfiyyâtın dahi ba‘de'l-istintâk suver-i me‘ânîleri ‘aks-endâz-i âyîne-i idrâk ve îkān-ı muhlısânemiz olmağla, eğerçi umûr-i âtiyeyi tefekkür ve hutûb-i müstakbeleyi te’emmül ü tedebbür zımnında Devlet-i ‘aliyye-i dâ’imü'l-karârın sadâkat-kârlığına müte‘allık vâki‘ olan îmâ vü işârât ve tasrîh u kinâyâtları cânib-i Devlet-i ‘aliyye-i ebed-karâra olan delâ’il-i sadâkatlerin tenvîr etmekle, vesîle-i inşirâh-ı fu’âd ve zerî‘a-i irtiyâh-ı derûn-i velâ-i‘tiyâd-ı muhlisânemiz olmuşdur. Ancak işâret buyurılan hâlâtın merci‘ u me’âli ve netîce-i mukaddimât-ı eşkâli bir cânibden celb-i menfa‘at ve cânib-i dîğerden def‘-i mazarrat ma‘nâlarına müte‘allık olup, Devlet-i ‘aliyye-i ebediyyü'l-istimrâr ise mukaddemâ kâr-fermâyân-ı cânibeynin hüsn-i sa‘y ü ihtimâmları ile müddet-i Nâdiriyye'de esâs-ı sulhu[1] mü’ebbed ve tarsîn-i[2] bünyân-ı silmi[3] müşeyyed etdiği hengâmda, musâlaha-i ma‘kūdeyi yalnız Nâdir Şâh'ın ve zürriyyetinin hayâtlarıyla şart u takyîd etmeyüp, hablü'l-metîn-i ri‘âyet şurûtu, merbût-ı ‘urvetü[4] **[M 230a]** 'l-vüskāy-ı devâm ü karâr olmak üzere ‘umûmen İraniyân ile ‘akd ü temhîd eylediği cihetden, ol vakitden berü ‘ale'd-devâm[5] hıfz-ı şerâ’it u kuyûd ve zabt-ı kavâ‘id-i mevâsîk u ‘uhûdunda sâbit-kadem ve râsih-dem olup, ihtilâs-i fursat takrîbiyle Memâlik-i İraniyye'den celb-i menfa‘at dâ‘iyesini külliyyen sahîfe-i hâtırdan selb ü ihrâc ve bu esnâlarda gümâştegân-ı hudûd u sınûr **[Ü 170a]** ve hükkâm ve zâbitân-ı serhadd ü sugūr taraflarından Memâlik-i İraniyye'ye bir hatve tecâvüz ü duhûle cesâret ve mugāyir-i sulh u salâh ednâ harekâta mübâderet ve müsâberet[6] olunmamak içün va‘îdât-ı ekîde ve tehdîdât-ı şedîdeyi[7] müştemil tenbîhât ve te’kîdât ile vakit vakit vülât ve hükkâm-ı serhaddât tahzîr u iz‘âc olunduğuna binâ’en, cânib-i vâlâ-câhlarından işâret buyurılan hâlât, Devlet-i ‘aliyye-i dâ’imü'l-karârın ber-vech-i muharrer zavâbıt-ı şurût u kuyûdunu hıfz u himâyetde pâber-cây-ı merkez-i istikrâr u istimrâr olduğu sulh u musâfâta mugāyir ve münâfî bir keyfiyyet olmağla, dâ‘iye-i iktisâb-ı menfa‘at zımnında işâret buyurdukları hâlâta, cânib-i Devlet-i ‘aliyye'den müsâ‘ade vü is‘âf ‘adîmü'l-

1 sulhu M : sulh Ü
2 tarsîn-i Ü : — M
3 silmi M : silm Ü
4 ‘urvetü Ü + ‘urvetü M
5 ‘ale'd-devâm Ü : — M
6 müsâberet Ü : mübâşeret M
7 ekîde ….. şedîdeyi Ü : ekîdeyi M

imkân olduğundan mâ‘adâ, zebîre-i hakāyık-vetîrelerinde tasrîh u beyân buyurılan mahâll ve emâkine ba‘de'l-istîlâ hudûd-i memâlik-i Husrevâne'ye ta‘arruz zemîninde mazarratları mülâhaza olunan tâ’ifenin dahi ol câniblere harekete dâ’ir bir gûne vaz‘ u hâletleri zâhir olmaduğundan[1] gayri, tâ’ife-i mezbûre Devlet-i ‘aliyye-i ebed-devâm ile nat‘-endâz-ı şatranc-ı kifâh u cidâl olmakda fâ’ide ve zîr-desti mülâhaza etmek lâzım gelseler, berü câniblerden kürsî-yi memleketlerine karîb ve erâzîsi erâzîmize mülâsık ve musâkıb hudûd ve sınûrumuza ta‘arruz ve tecâvüzlerine dahi çesbân ve münâsib olmağla, iş‘âr buyurdukları cânibden tâyife-i[2] merkūmenin şimdiki hâlde Devlet-i ‘aliyye'ye gā’ilesi çekilecek mazarratları dahi melhûz olmadığı, karîn-i zihn-i dekāyık-âşinâları buyurulmak içün mektûb-i meveddet-semîr, keşîde-i silk-i tahrîr ve firistâde-i nâdî-i sa‘âdet-masîrleri kılınmışdır. İn-şâ’allâhu Te‘âlâ lede'l-vusûl[3] keyfiyyet vech-i meşrûh üzere olduğu ma‘lûm-i zihn-i vekkād ve mersûm-i hâtır-ı nekkādları buyuruldukda, bundan böyle dahi vesîle-i te’kîd-i mebânî-i müvâlât olan zebîre-i latîfeleriyle tenşît-ı fu’âd-ı muhlisânemizden hâlî olmamaları me’mûldür.

Bâkī hemîşe eyyâm-ı ‘izzet-i Hânî ber-devâm bâd[*].

Sâniha

İşbu bast olunan keyfiyyâtın muktezâsı üzere Hân-ı mûmâ ileyhin bu bâbda ber-minvâl-i muharrer tahrîr ü iltimâsı, ‘inde'l-mülâhaza iki sûretden hâlî değildir. Sûret-i ûlâ budur ki, Memâlik-i İran'ın bu hılâlde kemâl-i ihtilâli cümleye ma‘lûm ve gitdikce müzdâd olması dahi mahsûm u meczûm olmakdan nâşî: “Eyâ taraf-ı[4] Devlet-i ‘aliyye'den ihtilâs-i vakt ile mugāyir-i sulh[5] bir dürlü hareket ve İraniyân'a itâle-i dest-i hasârete niyyet var mıdır?” deyü tecribe kaydına düşüp, kendü sekāmet-i derûnundan nâşî istişfây-ı sudûr kasdıyla nabz-gîrâna enâmil-i tedbîri bu vechile itâle vü izhâr ve nabzân-ı şiryân-ı ahvâl-i Devlet-i ‘aliyye'yi imtihân ü ihtibâr etmiş ola, yâhûd sûret-i sânî üzere hâlâ Memâlik-i İran'ın mânend-i küre-i âhengerân-ı nâ’ire-i fesâd ü tuğyânı gitdikce şerâre-bâr ve her tarafında birer Şâh-ı haybet-penâh ser-zede vü âşikâr, belki her bir edânî-i bî-müdânî-i dehkānîlerinde efser-i Şâhî ile sâhib-i külâh olmak dâ‘iyesi derkâr olduğundan, bu hâlet-i husrân-‘âkıbet Elçi-i mûmâ ileyh Mustafa Hân'a dahi sirâyet ve bu makūle galebe-i sevdây-ı Saltanat,

1 olmaduğundan Ü : olmadığından M
2 tâyife-i Ü : tâ’ife-i M
3 lede'l-vusûl Ü : ledâ es‘adi'l-vusûl M
* باقی همیشه ایام عزت خانی بر دوام باد = Son söyleyeceğim şudur: Hânlığın kudret günleri dâimâ sürekli olsun” anlamına gelen Farsça bir ifâdedir.
4 taraf-ı Ü : — M
5 sulh Ü : + u salâh M

olanca mülâhaza ve şu‘ûrunu gāret etmekle, bu bâbda olan iltimâs ve tahrîri tasnî‘ u tezvîr olmayup, hakīkaten Şâhlık rütbesini tahsîl içün Devlet-i ‘aliyye'den istimdâd ü isti‘ânet etmiş ola. **Mısra‘**[1]:

Zihî tasavvur-i bâtıl, zihî hayâl-i muhâl[*]

‘Alâ kile **[M 230b]** 't-takdîreyn âyîne-i tedbîr ü irâdesinde **[Ü 170b]** sûret-i müsâ‘ade müşâhede etmeyüp, Devlet-i ‘aliyye-i istikāmet-‘alem, dâ’ire-i ‘uhûdunda merkez-âsâ sâbit-kadem ve akvâl-i mev‘ûdunda bi-tarîkı'l-evfâ râsih-dem olmağla, kemâ-kân İraniyân hakkında her cihetden esbâb-ı himâyet ü sıyânet nümâyân olup, hablü'l-metîn-i sulh u musâfâtı bir kat dahi tevkîd zımnında vülât-ı serhaddâta tenbîh ü te’kîd ve hudûd-i İran'a mücâvezet ve ehâlîsine bir dürlü hasâretden mücânebet olunmak bâbında va‘îd-i şedîd ve inzâr[2] u tehdîdi müştemil evâmir-i ‘aliyyeler ısdâr ve taraf taraf irsâl olunup, bi-hamdihî Sübhânehû ve Te‘âlâ muvâfık-ı takdîr olan bu gûne esbâb-ı tedbîr-i dil-pezîre teşebbüs cihetiyle ol tarafın gulgule-i gā’ile ve velvele-i hâ’ilesi sımâh-ı Devlet-i ‘aliyye'den dûr ve ber-taraf olmuşdur.

Tevcîh-i Eyâlet-i Habeş ve Livâ’-i Cidde-i ma‘mûre ve Meşîhat-i Harem-i Mekke-i mükerreme

Bundan akdem Eyâlet-i Bağdâd'dan ma‘zûl Sadr-ı sâbık Vezîr el-Hâc Mehmed Paşa hazretlerine Habeş Eyâleti ve Mekke-i Mükerreme Şeyhu'l-Haremliği inzımâmiyle Cidde-i ma‘mûre Sancağı, Vezîr-i mükerrem el-Hâc ‘Osmân Paşa hazretlerinin ref‘inden tevcîh ü ‘inâyet olmuşiken, bi-takdîrillâhi Te‘âlâ müşârun ileyhin ol mansıb-ı şerâfet-rehînden i‘râz u isti‘fâsı sebebi ile[3] Vezâret'den mütekā‘id oldukları bâlâda zikri sebkat etmişidi. İşbu gurre-i şehr-i şa‘bânda[◊] Cidde-i ma‘mûre Sancağı, mülhakātıyla yine Vezîr-i müşârun ileyh el-Hâc ‘Osmân Paşa hazretlerine tevcîh ü ibkā ve Kapu Kethudâsı'na hıl‘at iksâ buyuruldu.

Vukū‘-i harîk der-Üsküdar

Mâh-ı merkūmun on dördüncü gününde[◊◊] ba‘de'z-zuhr Üsküdar'da Ayazma Serâyı'nın verâsında vâki‘ mahallât-ı Müslîmîn'de fukarâdan bir

1 **Mısra‘** Ü : — M

* زهی تصور باطل زهی خیال محال = Ne kadar hoş yanlış bir düşünce ve ne kadar güzel olmayacak bir hayâl!” anlamına gelen Farsça bu ifâde, Ubeyd-i Zâkânî'nin kasîdelerinde geçen bir mısrâ‘ıdır; bk. ‘Ubeyd-i Zâkânî, *Külliyyât-ı ‘Ubeyd-i Zâkanî,* nşr. ‘Abbâs İkbâl Âştiyânî, Tahrân 1331, s.71.

2 inzâr Ü : endâz M

3 isti‘fâsı sebebi ile Ü : istîfâsı sebebiyle M

◊ 1 Şa‘bân 1163 = 6 Temmuz 1750 Pazartesi. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**şa‘bân**” yazısı vardır.

◊◊ 14 Şa‘bîn 1163 = 19 Temmuz 1750 Pazar.

derd-mendin hânesinden bi-kazâ'illâhi Te'âlâ âteş-i serkeş zuhûr ve der-'akab etrâfına isâbet ile şerâre-pâş-ı şerr u şûr olup, şiddet-i hubûb-i bâd-ı cenûb hasebiyle vâfir büyût ve dekâkîn ve birkaç 'aded mesâcid ve me'âbid muhterik oldukdan sonra, bi-'avnihî Te'âlâ ba'de'l-'asr muntafî oldu.

Tebdîl-i Sadr-ı Anadolu

Hâlâ Anadolu Kadı'askeri olan Ser-etıbbây-ı Hâssa mevlânâ Mehmed Sa'îd Efendi hazretlerinin sene-i kâmileden 'ibâret olan müddetleri, tenfîz-i ahkâm-ı şerî'at ederek hüsn-i hıtâm bulmağla, mâh-ı merkūmun yirmi ikinci gününde◊ mansıb-ı merkūm Şeyhulislâm-ı esbak Mahmûd Efendi merhûmun mahdûm-i güzîn-i vera'-âyînleri olup, İstanbul'dan munfasıl 'Abdurrahîm Efendi hazretlerine[1] işâret-i 'aliyye-i hazret-i Şeyhulislâmî ve bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh ve huzûr-i Sadr-ı 'âlî'de ilbâs-i semmûr ile tebcîl ü terfîh buyuruldu[2].

'Azl ü nasb-ı Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî ve Defterdâr-ı Şıkk-ı Evvel

Hâla Defterdâr-ı Şıkk-ı Evvel olan Memiş Efendi hazretlerinin bu âna gelince hüsn-i etvâr ve harekât-ı fetânet-girdârı, pesendîde ve makbûl ve bundan sonra dahi kendüden dîn ü Devlet-i 'aliyye'ye lâyık ve rızây-ı yümn-iktizây-ı Şehriyârî'ye muvâfık hıdemât-ı lâyıka ve hâlât-ı sâdıka zuhûru muntazar u me'mûl olmakdan nâşî, mâh-ı merkūmun yirmi dördüncü gününde◊◊ huzûr-i Sadr-ı 'âlî'ye da'vet ve Kethudâlık umûru kendüye tefvîz ve ilbâs-i semmûr ile mazhar-ı 'âtıfet buyurılup, yevm-i mezbûrda Kethudây-ı sâbık el-Hâc İbrâhîm Bey hazretlerine dahi Tersâne-i 'âmire Emâneti ve Emîn-i Tersâne bulunan Behcet Mehmed Efendi hazretlerine def'a-i sâniye olmak üzere Defterdârlık tevcîh ü 'inâyet ve iksây-ı hıl'at ile her biri karîn-i tesliyet ve rehîn-i sürûr u behcet buyuruldu.

Tevcîh-i Kazâ'-i İstanbul

Hâlâ İstanbul Kadısı olan **[Ü 171a]** zât-ı 'iffet-nişân merhûm Kara Bekir Efendi-zâde mevlânâ 'Osmân Efendi hazretlerinin kā'ide-i tarîk üzere müd-

◊ 22 Şa'bân 1163 = 27 Temmuz 1750 Pazartesi. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak "**şa'bân**" yazısı vardır.

1 hazretlerine Ü : + bâ- M

2 buyuruldu M : + [Bu kelimeden sonra yazılmış olan "Mevlânâ-yı müşârun ileyh Re'îsü'l-etıbbâ Mehmed Sa'îd Efendi hazretlerinin hazâkatleri hayret-efzây-ı fuhûl ve vücûd-i mes'ûd-i hümâyûna olan hıdmetleri vücûh ile makbûl olup, haklarında envâr-ı lihâza-i Cihân-bânî leme'ân ve mâh-ı merkūmun yirmi sekizinci gününde bâ-hatt-ı hümâyûn Pâye-i Sadr-ı Rum ihsâniyle ser-efrâz ü akrân buyuruldu" kısmın üzeri çizilmiştir] Ü

◊◊ 24 Şa'bân 1163 = 29 Temmuz 1750 Çarşamba. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak "**şa'bân**" yazısı vardır.

det-i hükûmetleri, icrây-ı ahkâm-ı şer‘iyye ederek derece-i hıtâma resîde **[M 231a]** olmağla, işbu şehr-i şevvâlü'l-mükerremin yirminci gününde◊ Şeyhul-islâm-ı sabık Mahmûd Efendi merhûmun mahdûm-i kihteri mevlânâ Yahyâ Efendi hazretlerine kudemây-ı tarîkden olmaları hasebiyle eğerçi ihsân olunmuşidi, lâkin İstanbul'un es‘âr husûsu efendiler hazerâtının hüsn-i sülûk ü ihtimâmlarıyla nizâm-pezîr olageldüğünden[1], bu esnâda hılâf-ı melhûz ba‘zı gûne nâ-be-câ hâlet rû-nümâ-yı[2] zuhûr ve on gün murûrunda ‘azli bâbında emr-i hümâyûn şeref-bahş-ı sudûr olmağla, sâbıkā bir def‘a İstanbul Kadısı olup, fünûn-i ‘ilmiyyede mâhir ve umûr-i hâriciyyede fetk u ratka k ādir, mücerrebü'l-ahvâl, ‘iffet ü salâhı zâhir mevlânâ[3] Mehmed Sâlih Efendi hazretlerinin tekerrürü istihsân olunarak Kazâ’-i İstanbul ile mükerrem ve huzûr-i hazret-i Âsafî'de ilbâs-i semmûr ile mesrûr u hurrem buyuruldu.

Tevcîh ve ibkāy-ı menâsıb-ı vüzerây-ı ‘izâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm

Beher sene şehr-i şevvâlü'l-mükerrem hılâlinde◊◊ gerek Dâru's-saltana-i ‘aliyye'de[4] ve gerek taşra Memâlik-i mahrûse'de olan menâsıbın kimi müced-deden tevcîh ve kimisi ibkā olunmak kā‘ide-i Devlet-i ‘aliyye'den olmağla, mâh-ı merkūmun yirmi birinci gününde◊◊◊ Eyâlet-i Trabzon, Sivas Vâlîsi Zaralı-zâde Vezîr-i mükerrem Mehmed Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Sivas, Trabzon Vâlîsi sâbıkā Yeniçeri Ağası Malatyalı Vezîr-i mükerrem İbrâhîm Paşa hazretlerine bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh olunup, Eyâlet-i Saydâ, Vezîr-i rûşen-zamîr sa‘âdetlü[5] Pîr Mustafa Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Erzurum, sâbıkā Yeniçeri Ağası Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü İbrâhîm Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Haleb, merhûm ‘Osmân Paşa-zâde Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü İsma‘îl Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Anadolu, Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Yahyâ Paşa hazretlerine ve Livâ’-i Aydın, ber-vech-i mâlikâne Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Râgıb Mehmed Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Diyârbekir, Vezîr-i mükerrem Çeteci ‘Abdullah Paşa hazretlerine ve Şâm-ı şerîf Eyâleti ve Mîr-i Hâclığı, Kudüs-i şerîf ve Nâblûs sancakları inzımâmiyle Vezîr-i mükerrem Es‘ad Paşa'ya ve Eyâlet-i Rakka, Vezîr Çelik Mehmed Paşa'ya ve Eyâlet-i Trablus-Şâm ber-vech-i mâlikâne Vezîr Sa‘deddîn Paşa'ya ve Eyâlet-i

◊ 20 Şevvâl 1163 = 22 Eylül 1750 Salı. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.
1 olageldüğünden Ü : olageldiğinden M
2 rû-nümâ-yı Ü : — M
3 mevlânâ Ü : — M
◊◊ 1 Şevvâl 1163 = 3 Eylül 1750 Perşembe.
4 Dâru's-saltana-i ‘aliyye'de Ü : Dâru's-saltanati'l-‘aliyye'de M
◊◊◊ 21 Şevvâl 1163 = 23 Eylül 1750 Çarşamba. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.
5 sa‘âdetlü Ü : — M

Çıldır, ber-vech-i yurtluk ve ocaklık İshâk Paşa-zâde Vezîr el-Hâc Ahmed Paşa'ya ve Bağdâd ve Basra, Vezîr Süleymân Paşa'ya ve ber-vech-i arpalık Karahisâr-ı sâhib Sancağı, Vezîr-i mükerrem Köse ʻAli Paşa hazretlerine ve İlbasan ve Niğbolu ve Vidin sancakları, Vidin muhâfazası şartıyla Sadr-ı sâbık Vezîr-i ʻâlî-şân saʻâdetlü ʻAli Paşa hazretlerine ve ber-vech-i arpalık Selânik ve Kavala sancakları, Sadr-ı esbak Vezîr-i zî-şân saʻâdetlü es-Seyyid Mehmed Paşa hazretlerine ve Livâ'-i Bender, Karayılan Kethudâsı Vezîr-i mükerrem saʻâdetlü[1] Nuʻmân Paşa hazretlerine ve[2] Eyâlet-i Özi, kalʻasını muhâfaza şartıyla Muhsin-zâde Vezîr-i mükerrem Mehmed Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Girid, Kandiye Kalʻası[3] muhâfazasıyla Vezîr-i mükerrem Silahdâr Mustafa Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Adana, mîr-i mîrân-ı kirâmdan Sarı Kethudâ ʻAbdurrahman Paşa'ya ve ber-vech-i arpalık Tırhala Sancağı, Vezîr-i mükerrem saʻâdetlü el-Hâc Ebûbekir Paşa hazretlerine ve Hanya Sancağı'yla[4] Hotin muhâfazası, Vezîr-i mükerrem saʻâdetlü Mîrâhûr Mustafa Paşa hazretlerine ve Deryâ Kapudanlığı, Şehsüvâr-zâde Vezîr-i mükerrem saʻâdetlü es-Seyyid el-Hâc Mustafa Paşa hazretlerine bâ-hatt-ı hümâyûn ibkā ve muʻtâd üzere kapu kethudâlarına hılʻatler iksâ buyuruldu.

Vürûd-i haber-i vefât-ı Giridî Mustafa Ağa ve tebdîl-i Ağa-yı zümre-i Silahdârân

Dergâh-ı ʻâlî kapucu-başılarından olup, sâbıkā Çavuş-başı olan Giridli Mustafa Ağa, bundan akdem menfâ olduğu mahalden ıtlâk ve İstanbul'a vusûlünden sonra kendü hâlinde halkdan keff-i lisân etmek lâzime-i hâli iken, mukaddemâ berây-ı **[M 231b]** te'dîb mübtelâ olduğu belây-ı nefy ü tagrîbi ferâmûş ve muʻtâd olduğu haml-i sakīl-i bed-evzâʻı hammâlâna ber-dûş edüp, ke'l-evvel türrehât-ı bî-maʻnâya ibtidâr ve itâle-i lisân ile baʻzı nâ-mülâyim harekâta ictisârı âşikâr olmağla, berây-ı iktizâ bir tarafa dahi sefer-ber olmadıkca, terbiye kabûlü müyesser olmayacağı mukarrer olduğuna binâ'en, bundan akdem cizye evrâkıyla cânib-i Mısır'a me'mûr ve meks-i durân-dûru iktizâ eder emr-i cibâyet ile dahi mecbûr olup, bi'z-zarûre savb-ı Kāhire'ye bu vechile makhûren bâd-bân-güşây-ı ʻazîmet olmuşidi. Lâkin mûmâ ileyh ziyâdesiyle ekl ü şürbe mübtelâ ve ʻale'd-devâm buzlu su içmekle harâret-i derûnunu ıtfâ eder iken, bilâd-ı hârreden Mısır gibi mahalle bu gûne tard u ibʻâdı, mücerred cânib-i ʻadem-âbâda sefer etmesine bâdî olup, Mısır'a vusûlünden **[Ü 171b]** çend müddet murûrunda bi-emr-i Hudâ ecel-i müsemmâ ile ʻâzim-i dâr-ı bekā olduğu haberi, mâh-ı mezbûrun yirmi birinci gününde◊ Âsitâne-i saʻâdet'e[5] vâsıl ve üzerinde olan külliyyetlü müntefeʻun bih mâlikânelerin muʻaccele-

1 saʻâdetlü Ü : — M
2 ve M : — Ü
3 Kalʻası Ü : — M
4 Sancağı'yla Ü : Sancağı ve M

lerinden ve nukūd-i müdahharından taraf-ı mîrîye emvâl-i kesîre hâsıl ve Mısır Cizyesi[1] cibâyetine hâlâ Silahdâr Ağası olan Re'îs Kethudâsı Türk Mustafa Ağa me'mûr olmağla, anın dahi siklet-i vücûdu Âsitâne'den zâ'il ve hâlâ Rikâbdâr-ı hazret-i Şehriyârî Mehmed Ağa, mahlûl olan Kapucu-başılık ve hâlî kalan zümre-i Silahdârân Ağalığı ile çırâğ buyurulmağla, ol dahi merâmına nâ'il olup, bu hılâlde lisân-ı hâl-i zemân, *"Mesâ'ibu[2] kavmin 'inde kavmin fevâ'idü[*]"* me'âlini kā'il olmuşdur.

Teşrîf-i hümâyûn be-Nüzhet-gâh-ı Sa'd-âbâd

el-Berekâtü fi'l-harekât[**] medlûlunce bir makām-ı dil-ârâmdan bir cây-ı ferah-irtisâma nakl-i hümâyûn ve harekât-i bâhiru'l-berekât-i Şehinşâh-ı rub'-i meskûn rû-nümûn oldukca, elbette iktizâ eden ihrâcât ve bezl olunan in'âmât-ı bî-gāyâtdan hezâr hezâr[3] giriftâr-ı pençe-i fakr u fâka olan fukarây-ı bî-tâka behre-dâr ve niçe erbâb-ı ıztırâr u iftikār dahi husûl-i ümniyyeleriyle kâm-kâr oldukları beyândan müstağnî ve hudûs u zuhûru hikmete mebnî bir hâlet olmağla, binâ'en 'aleyh hazret-i Şehriyâr-ı cihân-ârâ *halledallâhu mülkehû ve sultânehû ebeden*[***] cenâbları bundan akdem eyyâm-ı rebî' ve hengâm-ı sayfda Sâhil-serây-ı Beşiktaş'da ârâm buyurup ve[4] hâlâ fasl-ı harîf hulûl etmekle, sevâhil-i Kasaba-i Eyyûb ve ol havâlînin temâm[5] mevsim-i letâfet ve vakt-i nazâret ü nezâreti olduğundan, ol tarafda vâki' sâhil-serây-ı nezâfet-meşhûna nîm-göç ile nakl-i hümâyûn vâki' olup, bu hılâlde nüzhet-gâh-ı ferâh-zâd, ya'nî sûy-i dil-cûy-i Sa'd-âbâd'a meyl ü ikbâl buyurulmağla, evvelâ Mehter-hâne-i 'âmire'den ol fezây-ı şevk-efzâya otâk-ı Cevzâ-nitâk nasbına ikdâm ve hıyâm-ı zeberced-fâm ve sürâdikāt-ı behcet-irtisâm ile âyîn-bend-i nizâm ve mefrûşât-ı fâhire ile tezyîn-i tâmm olunup, gûyyâ bir şehr-i mu'azzam ve yâhûd bir sevâd-ı a'zam ân-ı vâhidde sûret-pezîr-i hüsn-i nizâm ve sâniyen ber-mu'tâd taraf-ı hazret-i Âsafî'den tertîb-i ziyâfete bezl-i nakdîne-i ihtimâm

---

◊ 21 Şevvâl 1163 = 23 Eylül 1750 Çarşamba. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak "**şevvâl**" yazısı vardır.

5 Âsitâne-i sa'âdet'e Ü : Âsitâne'ye M

1 Cizyesi M : Cizye Ü

2 Mesâ'ibü M : Musîbet-i Ü

* مصائب قوم عند قوم فوائد = Bir kavmin başına gelen olumsuzluklarda başka bir kavim için faydalar bulunabilir" anlamına gelen Arapça bu cümle, meşhûr Arap şâiri Ebu't-Tayyib el-Mütenebbî'ye aittir; bk. *Dîvânü'l-Mütenebbî*, Beyrût 1403/1983, s.320.

** البركات فى الحركات = Hareketlerde bereketler vardır" anlamına gelen Arapça atasözlerindendir.

3 hezâr Ü : — M

*** خلد الله ملكه و سلطانه ابدا = Allah onun devletini ve saltanatını ebedî olarak kalıcı kılsın" anlamına gelen Arapça duâdır.

4 ve M : — Ü

5 temâm Ü : — M

olundu. Ve bu esnâda ârâm-gâh-ı hümâyûn olan mahallin cevânib-i erba‘asından yarım sâ‘at mikdârı mesâfe münâsib olan semtlere halvet çadırları tertîb ü[1] tanzîm ve ‘umûmen Bostâniyân-ı Hâssa neferâtı ve hadâyık ustaları ta‘yîn ve halvet kā‘idesi üzere etrâfı muhâfaza emri takdîm olundu. Ve bundan akdem ihzârı fermân olunan Cebe-hâne ve Tophâne ve Tersâne-i ‘âmire ve Hâssa Fişengci-başı taraflarından birkaç gün şenliğe kâfî envâ‘-ı nâ-dîde fişengler ve esbâb-ı neşâtdan erbâb-ı söz ü sâz ve sâ’ir lu‘bede-bâzân ve buna dâ’ir olan mâ-lezime-i hâl ü şân birkaç gün mukaddem mahall-i mezbûrda hâzır u âmâde olduklarından sonra, işbu şehr-i zilka‘denin üçüncü yevm-i isneynde◊ yümn ü ikbâl ve sa‘âdet ü iclâl birle teşrîf-i hümâyûn vâki‘ olup, serâ-perde-i sipihr-i mînâ-fâmdan lem‘a-tab-ı cemâl-i[2] **[M 232a]** eyyâm olan neyyireyn-i şems ü kamer üç def‘a ‘arz-ı peyker, ya‘nî, *“Se şebâne ve*[3] *rûzek âmed şud** zuhûr u bürûzu cilve-ger-i sâha-i hıtâm olunca, ol makām-ı bâhiru'l-ibtisâmda ârâm buyurılup gündüzlerde gâh teferrüc-künân, hırâmân-ı cevânib-i fezâ ve gâh istimâ‘-ı âheng-i söz ü sâz-ı nağme-serâ ve melâ‘ib-i garâyib-nümâyi temâşâ ve gicelerde dahi envâ‘-i fişengler ve sanâyi‘-i âteş-bâzlıklar nezzâresi şevk-efzây-ı ef’ide-i pîr u bernâ olarak kesb-i neşât ve tahsîl-i inbisât esnâsında, ber-vech-i ‘âmm havâss-ı huddâmdan mâ‘adâ sâyir havâss u ‘avâmm in‘âm-ı mâ-la-kelâm ile şâd-kâm ve izhâr-ı hüner eden eşhâs-ı be-nâm dahi mazhar-ı ikrâm ve vücûh ile muhassıl-ı dest-mâye-i kâm oldular. Ve[4] bu gûne halvet-i hümâyûndan ‘ibâret olan rusûm-i Saltanat her ne mahalde icrâ olunsa, elbette taraf-ı hazret-i Âsafî'den tertîb-i ziyâfet **[Ü 172a]** ve ba‘zı tuhaf ve hedâyâ berdâşte-i ma‘raz-ı rıkkıyyet ve bu tarîkıyle dahi ‘arz-ı ‘ubûdiyyet olunmak de’b-i kadîm-i Sadâret olduğundan, hıtâm-ı ziyâfetde cânib-i Sadr-ı ‘âlî'den bisât-ı zerrîn ile bî-nazîr esbler ve nevâdir makūlesi ba‘zı tuhaf-ı mu‘teber, rikâb-ı kamer-tâb-ı Husrev-i kişver-güşâya ‘arz u ihdâ ve bu vechile dahi merâsim-i bendegî icrâ olundukda, nîm-nigâh-ı Mülûkâne'ye şâyân ve Vekîl-i Saltanat'ları müşârun ileyh hazretleri lihâza-i iltifât-ı seniyyeleriyle mesrûr u handân buyuruldu. Ve'l-hâsıl cenâb-ı Pâdişâh-ı ‘âlem-penâh hazretlerinin bu gûne efzâyiş-i safâ vü neşâtları te’sîri ile[5] ‘âmme-i kulûb-i enâm hisse-yâb-ı inbisât olmağla, du‘ây-ı hayr-ı icâbet-ârâları tekrâriyle evkāt-güzâr olmuşlardır.

Hakk Sübhânehû ve Te‘âlâ hazretleri her hâlde safây-ı derûnların müzdâd ve bed-hâh-ı dîn ü devletlerin makhûr u berbâd eyleye, âmîn.

---

1 tertîb ü Ü : — M

◊ 3 Zilka‘de 1163 = 4 Ekim 1750 Pazar. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**zilka‘de**” yazısı vardır.

2 cemâl-i Ü : + cemâl-i M

3 ve M : — Ü

* سه شبانه و روزك آمد شد = Üç gece ve gündüzcüğün geldi” anlamına gelen Farsça bir ifâdedir.

4 Ve Ü : — M

5 te’sîri ile Ü : te’sîriyle M

Tebdîl-i Kapudân-ı deryâ ve ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ

Dört seneden mütecâviz müddetden berü kemâl-i hüsn-i sîret ve celâ'il-i sadâkat ü istikāmet ile Deryâ Kapudanlığı'nda tahsîl-i rızây-ı Şehriyârî ve tekmîl-i nâmûs-i Saltanat-ı Cihân-dârî'de bezl-i nakdîne-i himmet eden Şehsüvâr-zâde Vezîr-i celîlü'ş-şân sa‘âdetlü[1] el-Hâc Mustafa Paşa hazretleri, bu sene-i mübârekede dahi Donanma-yı hümâyûn sefâyini ile cânib-i[2] Bahr-ı sefîd'e bâd-bân-güşây-ı ‘azîmet ve cezâyir ve sevâhil muhâfazasına ihtimâm ü[3] dikkat üzere iken, mücerred temâdî-i eyyâm hasebiyle Kulzüm-i mülâhaza-i bî-pâyândan[4] mevce-i dûr-bâş-i zevrakce-i me’mûle latma-zen-i telâş olup, hakkında ba‘zı gûne hibâle-i kīl ü kāl, ‘ukde-pezîr-i girîh-gîr-i ahvâl olduğundan, berây-ı iktizâ mir’ât-i hâlde sûret-i ‘azli rû-nümâ olmağla, mâh-ı merkūmda[5] şeref-bahşây-ı sudûr[6] olan hatt-ı hümâyûn mûcebince Deryâ Kapudanlığı, hâlâ Tırhala Sancağı mutasarrıfı Vezîr-i rûşen-zamîr sa‘âdetlü[7] el-Hâc Ebûbekir Paşa hazretlerine[8] tevcîh ü ‘inâyet ve Donanma-yı hümâyûn her ne mahalde bulunur ise varup, hıdemât-ı ‘aliyyeye mübâderet etmek üzere me’mûr olup, selefi Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerine[9] dahi Hanya Sancağı, muhâfazası şartıyla ihsân olunmağla, münâsib olan mîrî kalyonların biriyle mahall-i mezbûra neşr-i şirâ‘-ı ‘azîmet etmeğe me’mûr oldular.

Ve bu esnâda Tırhala Sancağı, Hanya Muhâfızı Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü[10] Mîrâhûr Mustafa Paşa hazretlerine ve Rakka Eyâleti, ber-vech-i mâlikâne altmış dört şubatı ibtidâsından◊ zabt etmek üzere hâlâ Saydâ Vâlîsi Vezîr-i sâhib-i tedbîr sa‘âdetlü[11] Pîr Mustafa Paşa hazretlerine ve Saydâ Eyâleti, altmış dört senesi martı ibtidâsından◊◊ zabt olunmak üzere Aydın Muhassılı Vezîr-i zî-şân sa‘âdetlü[12] Râgıb Mehmed Paşa hazretlerine ve Aydın Muhassıllığı, ber-vech-i mâlikâne sâbıkā Rakka Vâlîsi Vezîr Çelik Mehmed Paşa hazretlerine[13] ve Şehrizor Eyâleti, mîr-i mîrân-ı kirâmdan Receb Paşa'ya ve sâbıkā Mısır Vâlîsi Sadr-ı esbak Vezîr-i zî-şân sa‘âdetlü[14] el-Hâc Ahmed Paşa

1 celîlü'ş-şân sa‘âdetlü es-Seyyid Ü : mükerrem M
2 cânib-i Ü : — M
3 ihtimâm ü Ü : — M
4 bî-pâyândan Ü : bî-[pâ]yândan M
5 merkūmda M : + [Sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**zilka‘de**” yazısı vardır] Ü
6 mâh-ı ….. sudûr Ü : sâdır M
7 rûşen-zamîr sa‘âdetlü Ü : mükerrem M
8 Paşa hazretlerine Ü : Paşa'ya M
9 ileyh hazretlerine Ü : ileyhe M
10 sa‘âdetlü Ü : — M
◊ 1 Şubat 1163 = 16 Rebî‘ulevvel 1164 = 12 Şubat 1751 Cuma.
11 sâhib-i tedbîr sa‘âdetlü Ü : mükerrem M
◊◊ 1 Mart 1164 = 14 Rebî‘ulâhır 1164 = 12 Mart 1751 Cuma.
12 zî-şân sa‘âdetlü Ü : mükerrem M
13 Paşa hazretlerine Ü : Paşa'ya M
14 zî-şân sa‘âdetlü Ü : mükerrem M

hazretlerine Adana Eyâleti, ‘Abdurrahman Paşa'nın ref‘inden bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh olunup, Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri İskenderiyye'den mîrî kalyonlar ile İzmîr'e ve andan mansıbına rû-be-râh olmak üzere emr-i ‘âlî-şân ısdâr u[1] irsâl olundu.

‘Azl ü nasb-ı Defterdâr-ı Şıkk-ı Evvel ve Emîn-i Tersâne-i ‘âmire

İki ay mukaddem Tersâne Emâneti'nden def‘a-i sâniyede Defterdârlık ile mükerrem olan Behcet Mehmed Efendi **[M 232b]** henûz nîk ü bed-i ahvâlinden bir mâdde zâhir ve ‘azlini mûcib hâlet mütebâdir değil iken, hâlâ Kethudây-ı Sadr-ı ‘âlî bulunan Memiş Ağa hazretleriyle bundan akdem Defterdârlık husûsunda birbirlerine halef ve selef olarak beynlerinde husûmet-i rekābet peydâ ve bu gûne münâfese iktizâsıyla icrây-ı garaz hâletleri hüveydâ olmak hasebiyle, gûyyâ umûr-i mühimmeden olan emvâl-i mîriyyenin cem‘ u tahsîlinde rehâvet ve kusûr ve[2] tesâmuh u fütûru olmak üzere ‘âlem-i bâlâya sevk u ilkā olunmakdan nâşî, mâh-ı merkūmun onuncu gününde◊ Defterdâr-ı mûmâ ileyh ‘azl-i bî-hûde ile tekdîr olunduğundan gayri, Âsitâne-i sa‘âdet'den tard u teb‘îdine sâ‘id-i ihtimâm teşmîr olunup, iki tûğ ile ‘Alâ’iyye Sancağı tevcîh ve hânesinde bir gice beytûtet etmeğe rızâ gösterilmeyüp, esnây-ı râhda kapusunu düzmek üzere ‘acâleten ‘azîmetine bâ-fermân-ı ‘âlî tenbîh ü te’kîd olunarak bahran taraf-ı İzmîr'e sevk u tesyîr olundu. **[Ü 172b]** Garâbet[3] bundadır ki, çend mâh murûrunda ‘aynı mücâzât zuhûr eylediği târîhiyle[4] zîrde mastûrdur. Ve ber-vech-i meşrûh mûmâ ileyh Kethudâ Bey, Memiş Ağa hazretlerinin ber-muktezây-ı eyyâm nüfûz-i kelâm-ı hulûs-irtisâmı hasebiyle bu bâbda olan ta‘rîf ü inhâsı kârger olmakdan nâşî, Hâcegân-ı Dîvân'dan hâlâ Tersâne Emîni bulunan Belgıradî Ahmed Efendi* yevm-i mezbûrda mansıb-ı Defterdârî ile kâm-kâr olup, Tersâne-i ‘âmire Emâneti dahi kudemây-ı Hâcegân-ı Dîvânî'den bundan akdem Şıkk-ı Sânî Pâyesi'yle bir def‘a Tersâne Emîni olup, bu sene-i mübârekede Defter Emâneti'nden munfasıl Râkım el-Hâc Mehmed Efendi cenâblarına ‘inâyet ve ilbâs-i hıl‘at buyuruldu. Emânet-i mezkûre Devlet-i ‘aliyye'nin a‘zam-ı umûrundan olmağla, öteden berü erbâb-ı istihkākdan bir zâta tefvîz olundukda, elbette biraz müddet istikrârına müsâ‘ade derkâr iken, bu sene-i mübâreke zarfında berây-ı iktizâ birkaç nefer Emîn tebdîl olunmakdan nâşî,

1 ısdâr u Ü : — M
2 ve Ü : + esbâb-ı M
◊ 10 Zilka‘de 1163 = 11 Ekim 1750 Pazar.
3 Garâbet Ü : Garâyib M
4 târîhiyle Ü : târîhi[y]le M
* Burada adı geçen Belgradlı Ahmed Efendi ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.500'ün sağ kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Mezbûr Ahmed Efendi hâlâ Hanya'da tuğ-ı sâlis ile mustahfızdır, Kâmil Ahmed Paşa deyü tesmiye olunmuşdur”.

vaktiyle temşiyeti lâzım gelan umûr, ta‘tîl ve tedârükât-ı mâ-lezime mevsiminden tahvîl etmekle, mûmâ ileyh Râkım el-Hâc Mehmed Efendi'nin zâten ve zemânen isti‘dâd-ı fetânet-simâtı hasebiyle tekrâr Emânet-i mezkûrede istihdâm ve taraf-ı hazret-i Âsafî'den dahi küllî umûruna müsâ‘ade-i ‘aliyye ve ihtimâm-ı mâ-lâ-kelâm buyurulmağla, bi-‘avnihî Te‘âlâ Tersâne-i ‘âmire ke'l-evvel pezîrây-ı hüsn-i nizâm olmuşdur[1].

Âmeden-i kalyonhâ ez-cânib-i Memleket-i Aligorna be-Âsitâne-i sa‘âdet

Bundan akdem Aligorna'dan ‘ibâret Memleket-i Toşkana Dukası olup, Nemçe Çâsâriçesi'nin zevci olmak takrîbi ile hâlâ Nemçe İmperatoru olan Françesko nâm Çâsâr'ın mukaddemâ elçisi vesâtatiyle ‘atebe-i ‘aliyye-i Husrevâne'ye vürûd eden niyâz-nâmesinde, hâlâ Devlet-i ‘aliyye-i dâ’imü'l-karâr ile musâfât üzere olan sâ’ir divel-i Nasârâ misillü Toşkana Devleti dahi mü’ebbeden ‘akd-i hibâle-i sulh u salâh ile kesb-i mübâhât eylemek hâlâtını ‘azîm recâ vü istid‘â ve zevcesi olan Nemçe Çâsâriçesi mûmâ ileyhâ dahi bu husûsa müsâ‘afe buyurulmak bâbında çehre-i niyâzı sûde-i pâye-i serîr-i a‘lâ eylediklerine binâ’en, ol vakitde Devlet-i ‘aliyye'den mes’ûllerine müsâ‘ade rû-nümâ ve tarafeynden ba‘de'l-mükâleme kā‘ide-i Devlet-i ‘aliyye üzere ‘ahid-nâme-i hümâyûn i‘tâ buyurılup, ol esnâda temhîd olunan musâfâta murâ‘ât ile Aligorna ve ol havâlîde mevcûd olan üsârây-ı Müslimîn'i kendü sefîneleriyle İstanbul'a îsâl ve teslîm eyledikleri ve ba‘dehû Cezâyir ve Tûnus ve Trablus-Garb ocaklarıyla dahi Devlet-i ‘aliyye-i ebed-devâmın müsâ‘ade ve emr u fermânıyla beynleri salâh-pezîr olduğu, sahâyif-i güzeşte hılâlinde ‘ale't-tafsîl bast u tahrîr olunmuşidi. el-Hâletü hâzih Aligorna taraflarından tüccâr sefînelerinin âmed-şudlarına mukaddime ve Memâlik-i mahrûse'de vâki‘ meşhûr olan iskele ve benderleri evvel emirde mu‘âyene ve ru’yet ve ehâlîsiyle kesb-i ülfet[2] **[M 233a]** ü ünsiyyete vesîle olmak niyyeti ile Toşkana Memleketi'nin vücûh-i a‘yânından intihâb olunan on beş nefer ceneral-zâdeler üç kıt‘a mîrî kalyonlarına süvâr ve geşt ü güzâr ederek Boğaz-hisârlar hâricine gelüp meks ü ikāmet ve İstanbul'a gelmeğe izn ü ruhsat recâsında oldukların Âsitâne-i sa‘âdet'de mukīm olan elçileri hâk-i pây-i hazret-i Âsafî'ye rû-mâl ve dostluğa binâ’en recâ vü iltimâsların ‘arz ve i‘lâm-ı hâl etmekle, keyfiyyet-i merkūme telhîs-ı Sadrıa‘zamî ile ma‘lûm-i hümâyûn oldukdan sonra, sâdır olan emr-i ‘âlî mûcebince İstanbul'a gelmeğe murahhas ve me’zûn olmalarından nâşî, üç kıt‘a harbî kalyon, evâsıt-ı şehr-i zilka‘dede[3] Halîc-i İstanbul'a duhûl ve Kurşunlu Mahzen muhâzîsine lenger-endâz-ı vusûl olup, âyînleri

1 Emânet-i mezkûre ….. olmuşdur M : + [Bu uzunca kısım buraya girmesi 9 rakamı ile işaret edilerek sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü

2 ülfet Ü : + ülfet M

üzere ‘azîm top şenlikleriyle izhâr-ı sürûr ve mültefet olduklarına memnûn u mesrûr oldular. Mesfûrların bu gûne gelmeleri bir mâdde zımnında olmayup, ânifen zikr olunduğu üzere ancak tâ’ife-i tüccârın tarîk-ı âmed-şudların inbâ ve mersâ-yı sefâyinlerin istiksâ ve bu behâne ile Memâlik-i mahrûse sevâhilini ve Şehr-i İstanbul'u seyr u temâşâ kasdiyle olup, gûyyâ bu gûne gelmeleri mücerred dostluğa binâ’en müsâferet yollu bir ma‘nâ olduğundan, *“Ekrimu'd-dayfe ve lev kâne kâfiren*”* mü’eddâsı üzere taraf-ı Devlet-i ‘aliyye'den bir mikdâr koyun ve sığır ve ba‘zı me’kûlât ihsâniyle behre-dâr-ı ni‘am-i Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlem olduklarından mâ‘adâ, bu bâbda recâ vü mes’ûllerine dahi müsâ‘ade-i ‘aliyye erzânî buyurılup, fi'l-asl metâlib-i aksâları olan Ayasofya-i Kebîr ve Sultân Ahmed Hân Câmi‘-i şerîflerini ve ba‘zı niyâz-mend oldukları mahalleri bâ-fermân-ı ‘âlî seyr u[1] temâşâ ve kesb-i huzûz-ı evfâ edüp, rûy-i arzda nazîri muhâl olan garâyib-i İstanbul'a sarf-ı nazar-ı ‘ibret ve müstağrak-ı lücce-i hayret olarak birkaç gün dahi meks ü ikāmetden sonra ‘avdete me’zûn olmalarıyla, bâlâda tahrîr olunduğu üzere iltimâs ü istid‘âları olan Bahr-ı sefîd'de vâki‘ meşhûr u mu‘teber ekser müste’men sefâyini âmed-şud eder **[Ü 173a]** iskele ve benderlerden İzmîr ve İskenderiyye ve İskenderûn[2] taraflarına dahi ‘azîmete bâ-emr-i ‘âlî murahhas olmalarıyla mesrûren ‘avd ü insırâf eylediler.

İhsân-ı Pâye-i Sadr-ı Anadolu bâ-hatt-ı hümâyûn

Sâbıkā İstanbul Kadısı Ebûbekir Efendi-zâde mevlânâ Ahmed Efendi hazretlerine işbu şehr-i zilka‘denin yirmi birinci gününden[◊] ve yine İstanbul'dan munfasıl Pîrî-zâde ‘Osmân Monla Efendi hazretlerine, mâh-ı merkūmun yirmi yedinci gününden[◊◊] ve hâlâ Kazâ’-i İstanbul'da seccâde-nişîn-i şerî‘at-i garrâ olan mevlânâ Mehmed Sâlih Efendi hazretlerine dahi şehr-i zilhicceti'ş-şerîfenin üçüncü gününden[◊◊◊] i‘tibâr ile işâret-i ‘aliyye-i Şeyhulislâmî mûcebince bâ-hatt-ı hümâyûn Anadolu pâyeleri ihsân ve her biri sebkat-i akrân ile mesrûr u şâdân olmalarıyla, bi-hulûsı'l-cenân[3] devâm-ı ‘ömr ü devlet-i Pâdişâh-ı devrân da‘avâtiyle ratbu'l-lisân oldular.

---

3 11-20 Zilka‘de 1163 = 12-21 Ekim 1750. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**zilka‘de**” yazısı vardır.

* اكرموا الضيف و لو كان كافرا = Kâfir bile olsa misâfire ikrâm ediniz!” anlamına gelen bu cümle, kaynak gösterilmeksizin *Rûhu'l-Beyân*'da hadîs olarak zikredilmektedir; bk. İsmâ‘îl Hakkı el-İstanbûlî, el-Hanefî, el-Halvetî, *Rûhu'l-Beyân,* Beyrût ts, I,282.

1 seyr u Ü : — M

2 İskenderiyye ve İskenderûn Ü : İskenderûn ve İskenderiyye M

◊ 21 Zilka‘de 1163 = 22 Ekim 1750 Perşembe.

◊◊ 27 Zilka‘de 1163 = 28 Ekim 1750 Çarşamba.

◊◊◊ 3 Zilhicce 1163 = 3 Kasım 1750 Salı.

3 bi-hulûsı'l-cenân Ü : — M

Vaz‘-ı kānûn-i cedîd-i hikmet-intimâ bâ-hatt-ı hümâyûn-i Cihân-ârâ der-dûdmân-ı Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı mu‘allâ

Mü’eyyed min-‘indillah olan Devlet-i ‘aliyye-i ebed-iktinâh *ebkāhullâhu Te‘âlâ ve yetevellâh*[1*]ın ibtidây-ı zuhûrundan bu evân-ı meymenet-iktirâna gelince vâki‘ olan gazevât-ı zafer-âyât ve fütûhât-ı kesîru'l-berekâta[2] vesîle-i celîle ve zerî‘a-i müstakılle olan dûdmân-ı Bektâşiyye'nin dilâverân-ı cân-sipârân ve hizebrân-ı salâbet-nişânı, öteden berü ibrâz-ı gayret-i dîniyyede mümtâz ve izhâr-ı sıdk-ı yakīniyye ile ecnâd-ı sâ’ireden ser-efrâz olmalarıyla, ol gürûh-i celâdet-şükûh gûyyâ kabza-i bâ-iktidâr-ı Devlet-i ‘aliyye'nin şemşîr-i ‘aduv-tedmîri ve sâ‘id-i meyâmin-müsâ‘id-i Saltanat-ı seniyye'nin şehbâz-ı bülend-pervâz-ı şikâr-gîri olup, divel-i Nasârâ ‘idâdında olan **[M 233b]** erbâb-ı i‘tidâya ocağ-ı mezbûr gāzîleriyle iftihâr ve samsâm-ı ‘aduv-iltikāmlarından şikâf-ı sîne-i düşmen bedîdâr ve rahnedâr olmak hasebiyle ber-de’b-i dîrîn *bel küllü vaktin ve hînin*[**] sâ’ir[3] tavâyif-i askeriyyeden ezyed ü evfer ‘inâyât-ı bî-gāyât-ı Hıdîvâne'ye mazhar olageldikleri müsellemü's-sübût bir da‘vây-ı mu‘avvelün ‘aleyhâ ve ol zümre-i celîlenin bu ni‘am-i cemîle teşekküründe el-ân zuhûra gelan hıdemât-ı sadâkat-simâtı, isbât-ı müdde‘âya berâhîn-i akvâdır.

Binâ’en ‘aleyh merhûm ve mağfiret-nişân Gāzî Sultân Süleymân Hân *subbet ‘aleyhi şe’âbîbü'r-rahmeti ve'l-gufrân*[***] hazretlerinin vaz‘ buyurdukları kānûn-i hikmet-nümûnlarından olmak üzere Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri kışlalarından Eski Odalar'ın Şeh-zâde Câmi‘-i şerîfi cânibinde vâki‘ olan kapusu pîş-gâhı, güzergâh-ı Pâdişâh-ı İslâm-penâh oldukda, Altmış Bir Cemâ‘atin Oda-başısı nefs-i nefîs-i hümâyûna sezâvâr kâse-i fağfûrî ile şerbet-i şîrîn-güvâr, ‘arza-dâşt-ı nazar-gâh-ı Şehriyâr-ı ‘âlî-tebâr edüp, lutfen ve keremen leb-nihâde-i iltifât ve bu vesîle ile mazhar-ı in‘âmât-ı bî-gāyât ve bi't-teba‘ Dârussa‘âdeti'ş-şerîfe Ağası olanlara dahi oda-i mezbûrun Vekîlharcı yediyle zurûf-i mahsûsa ile şerbet-i hoş-çâşnî verilmek merâsimine murâ‘ât ile fahr u mübâhât eyledikleri ve husûsan Sadâret-i ‘uzmâ ve Vekâlet-i kübrâ makāmıyla karîn-i ikrâm olan zevât-ı sütûde-sıfât hazerâtı dahi ekseriyyâ kol tarîkı ve âhar vech ile mahall-i mezkûrdan kādime-cünbân-ı rehvâr-ı mahmedet-âsâr olduklarında, kâse-i leb-rîz-i ma‘hûda berdâşte-i dest-i ta‘zîm ve makām-ı hıdmetde ‘arz u takdîm olunmak kānûn-i kadîm ve ‘ale'd-devâm icrâsı de’b-i

---

1 yetevellâh Ü : tevellâhu M

* ابقاه الله تعالى و يتولاه = Yüce Allah onu kalıcı kılsın ve onu dost edinsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 kesîru'l-berekâta Ü : kesîretü'l-berekâta M

** بل كل وقت و حين = Bilakis her vakit ve zamanda” anlamında kullanılan Arapça bir ifâdedir.

3 sâ’ir Ü : sâyir M

*** صبت عليه شأبيب الرحمة و الغفران = Rahmet ve mağfiret yağmurları onun üzerine sağnak halinde yağsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

müstedîm olmağla, binâ-berîn bundan akdem sebeb-i ‘umrânî-i ‘âlem, bâ‘is-i itmînân-ı kulûb-i benî Âdem, müşeyyid-i erkân-ı dîn ü devlet, mümehhid-i bünyan-ı kasr-ı Hılâfet, kutb-i devrân, takvâ-penâh, Husrev-i gîtî-sitân-ı zılliyyet-dest-gâh, ebu'l-fütûhâti ve'l-megāzî cenâb-ı Sultân Mahmud Hân Gāzî *lâ zâle'd-dehru müftehıran bi-vücûdihi'l-a‘lâ ve mâ berihati'l-‘ibâdu mütena“imîne bi-lutfihî vücûdehu'l-esnâ** hazretleri ‘ale'd-devâm eslâf-ı ‘izâma iktidâ **[Ü 173b]** ve ahlâf-ı kirâma âsâr-ı celîle ibkā kasdıyla Ocağ-ı mezbûra i‘tibâr ve i‘tinây-ı Mülûkâne'leri efzûn ve haklarında nazra-i iltifât ve hüsn-i teveccühât-ı Şehinşâhâne'leri gün-be-gün derece-i terakkīde rû-nümûn olmağla, vekāyi‘-i güzeşte hılâlinde zîb-efzây-ı sutûr olduğu üzere bundan mukaddemce Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri Ağası'na mahsûs Ağa-kapusu ta‘bîr olunan serây[1] müceddeden nev-resm-i dil-ârâ ve hey’et-i bî-misl ü bî-hemtâ üzere binâ vü ihyâ buyurup, Ocağ-ı mezbûru mahsûd-i ‘âlem ve ricâlini kemâl-i keremleriyle memnûn u hurrem buyurduklarından sonra, bâlâda mastûr resm-i mezkûr-i şîrîn-kâr, ya‘nî şerbet-i hoş-güvâr verilmek kānûn-i letâfet-nümûnu, ânifen tahrîr ve sâlifen güzâriş-pezîr olduğu minvâl üzere Ağa-kapusu pîş-gâhında dahi icrâ ve Ocağ-ı mezbûrun zevk-ı dimâğ-ı fahr u mübâhâtı dü-bâlâ olmak irâdesi ve Eski Odalar'da hıdmet-i merkūmeyi orta-i sâlifü'l-beyânın oda-başısı te’diye etdiği misillü, Ağa-kapusu'nda dahi Kul Kethudâsı Ağa kâseyi tutup, Yeniçeri Ağası olanlar ‘arz eylemek hâleti, hâtır-ı ‘âtır-ı ilhâm-mezâhir-i Hıdîvâne'lerine hutûr ve bu tertîb-i dil-pezîr karîha-i sabîhalarından ser-zede-i zuhûr ve mazmûn-i mezkûr üzere işbu sene-i mübâreke zilhiccesinin yedinci mübârek yevm-i sebtde◊ hatt-ı hümâyûn-i kerâmet-nümûnları şeref-bahşây-ı sahîfe-i sudûr olup, hâlâ şeref-efzây-ı Sadâret-i ‘uzmâ ve mesned-ârây-ı Vekâlet-i kübrâ devletlü re’fetlü Emîn Mehmed Paşa hazretleri taraflarına vârid oldukda, anlar dahi Ocağ-ı mezbûr ricâline ba‘de'l-ihbâr ârâyiş-i sahîfe-i beyzâ olan sâlifü'l-beyân hatt-ı kerâmet-nukat-ı Pâdişâhâne'yi hâlâ Re’îsülküttâb ‘izzetlü Nâ’ilî ‘Abdullah Efendi** tevassutuyla Ocağ-ı mezbûra irsâl buyurmalarıyla, yevm-i mezbûrda[2] **[M 234a]** Ağa-kapusu'nda Büyük Selâmlık ta‘bîr olunur kā‘ideye ri‘âyet ve ‘umûmen Oda-başı ve Çorbacı ve sâ’ir zâbitân ve ricâl-i Ocak, cem‘iyyet ve hatt-ı hümâyûn-i mevhibet-makrûnu

---

* لا زال الدهر مفتخرا بوجوده الاعلى و ما برحت العباد متنعمين بلطفه وجوده الاسنى = Zaman onun yüce varlığıyla övünç içinde ve kullar da onun yüce varlığının lutfuyla bolluk içinde devam eylesin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

1 olunan serâyı Ü : olunanı M

◊ 7 Zilhicce 1163 = 7 Kasım 1750 Cumartesi. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**zilhicce**” yazısı vardır.

** Burada kendisinden bahsedilen Re’îsülküttâb Abdullah Efendi ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.503'ün sol kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Mezbûr ‘Abdullah Efendi, Sadr-ı esbak Nâ’ilî Paşa merhûmdur”.

2 mezbûrda Ü : + mezbûrda M

Ağa-kapusu hâricinde istikbâle müsâra‘at edüp, Re’îs Efendi Süleymâniyye Câmi‘i pîş-gâhında atdan nüzûl ve hatt-ı hümâyûn-i ‘inâyet-meşmûlü zîver-i dest-i ta‘zîm ederek müsûl eyledikde, evvelâ Ocak Baş-çavuşu ve Kethudâyeri ağalar ve sâ’ir[1] bu pâyede olan ricâl ve sâniyen Turnacı-başı ve Seksoncu-başı ve Zağarcı-başı ve Kul Kethudâsı ve Segbân-başı ağalar ve Yeniçeri Efendisi taşra kapu hâricinde ve hâlâ Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri Ağası olan sa‘âdetlü es-Seyyid Ahmed Ağa hazretleri dahi Orta-kapu hâricinde istikbâl ve Re’îsülküttâb Efendi elinden kemâl-i ta‘zîm ile alup, leb-i tebcîl birle takbîl ve ser-nihâde-i tekrîm ü iclâl ederek ve iki tarafda saf-beste-i ikrâm olan oda-başılara selâm vererek bu yüzden hâsıl olan hezâr beşâşet ü meserret-i tâmm ile Dîvân-hâne'ye vâsıl ve Dîvân-hâne'de hâzır olan çorbacılar ve ocak ricâli, makām-ı temennâ vü iclâlde kıyâm ve kad-hamîde-i ikrâm olup[2], Ağa-yı mûmâ ileyh makāmlarında tekrâr sad şevk u garâm ile telsîm ve rûy-mâl ederek zarfından ihrâc edüp, ‘ayn-ı ‘ubûdiyyetine mâlîde ve Re’îsülküttâb Efendi mûmâ ileyhin dest-i ta‘zîmine i‘âde eyledikde, anlar dahi cehren kırâ’et ve mazmûn-i beşâşet-meşhûnunu cümleye i‘lân ü işâ‘at eyledikden sonra, Ocak İmâmı Efendi dest-i niyâzı dergâh-ı Bî-enbâz'a bâz ve kemâl-i şevk u güdâz ile devâm-ı ‘ömr ü devlet-i min‘âm ve kıvâm-ı ferr u şevket-i[3] Sultân-ı enâm da‘avâtına lehce-i pâkîze ile âgāz eyledikde, **mısra‘**[4]:

Bir du‘â etdi ki âmîn dedi Cibrîl-i Emîn

müfâdı üzere huzzâr-ı meclis, hâlet-i rikkat-engîz ile eşk-rîz-i sürûr olarak velvele-i âmîni âvîze-i tâk-ı icâbet **[Ü 174a]** ve Fâtiha ile hâtime-i meclise mübâderet eyledikleri esnâda, Ağa-yı mûmâ ileyh bu gûne müstağrak-ı lücce-i ihsân-ı Şehinşâh-ı cihân olduğuna binâ’en, hâsıl olan sürûr ve ibtihâc-ı bî-intihâdan nâşî, Re’îsülküttâb Efendi'ye teberrüken ferâce-i semmûr iksâ ve mazmûn-i hatt-ı hümâyûn-i ‘inâyet-makrûndan münfehim olan iltifât-ı iksîr-nazîr-i Şehinşâh-ı kişver-gîrden Ocağ-ı mezbûr müceddeden ihyâ buyurulmak mertebeleri hüveydâ olmağla, bu mevhibet-i kübrâ ve ‘inâyet-i ‘uzmâyı birbirlerine tebrîk birle tehniyet-gûyâ olup, Nâmıku'l-hurûf Vak‘a-nüvîs ve Teşrîfâtî bendeleri dahi meclis-i mezkûrda makām-ı hıdmet-i nizâma kıyâm etmekle, mazhar-ı nüvâziş ü ikrâm olmuşdur.

Hakk Sübhânehû ve Te‘âlâ hazretleri şevketlü kudretlü kerâmetlü Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlem efendimizi her hâlde bu gûne sürûr-i kulûb-i ‘ibâdullâha bâ‘is olur âsâr-ı meberrâta muvaffak ve mazhar ve eynemâ kânû a‘day-ı dîn ü devletlerin makhûr u müdemmer eyleye, âmîn bi-hürmeti'l-mürselîn[5].

1 sâ’ir Ü : sâyir M
2 olup Ü : olan M
3 min‘âm ….. şevket-i Ü : – M
4 **mısra‘** Ü : — M
5 bi-hürmeti'l-mürselîn Ü : bi-hürmet-i Seyyidi'l-mürselîn M

Sûret-i hatt-ı şerîf-i letâfet-redîf

Dergâh-ı mu‘allâ Yeniçerileri Ocağı fi'l-asl mazhar-ı du‘ây-ı hayr-ı Zıllullah ve nazar-gâh-ı ehlullah olmuş bir gāzî ocak olmağla, ‘ulüvv-i şân ve i‘tibârına i‘tinâ vü dikkat, vesîle-i sa‘âdet-i dünyâ ve âhıret olup, husûsan zemân-ı sa‘d-iktirân-ı hümâyûnumda Ocağ-ı[1] mezbûr ricâli ve ‘umûmen nefe-râtı kullarımın seferler ve hazarlarda sadâkat ile zuhûra gelan gayret ü hıdmet-leri bi'l-cümle pesendîde ve makbûl-i tab‘-ı Husrevâne'm olmakdan nâşî, taraflarına kemâl-i incizâb-ı derûn-i Şâhâne'm derkâr ve şân ü i‘tibârları-nın yevmen fe-yevmen müzdâd ve müterakkī olması esbâbında ‘inâyet-i seniyye-i Pâdişâhâne'm mebzûl ve bî-şümâr olmağla, ecdâd-ı kirâmımdan merhûm ve mağfiret-nişân Gāzî Sultân Süleymân Hân *‘aleyhi'r-rahmeh* hazretlerinin eyyâm-ı meymenet-irtisâmlarında Eski Odalar kapusu pîş-gâhı güzergâh-ı hümâyûn oldukda, Altmış Bir Cemâ‘atin Ortası'ndan kâse ile şerbet-i şîrîn-güvâr ‘arz olunması kānûn-i müstahsenelerinden olduğu gibi, zemân-ı bereket-nişân-ı Hıdîvâne'mde dahi Ocağ'ın revnak **[M 234b]** u i‘tibârına bir kat dahi vesîle-i zîver-i iftihâr olmak irâdesiyle fîmâ-ba‘d Ağa-kapusu pîş-gâhı her ne vakit güzergâh-ı Mülûkâne olur ise, Eski Odalar'a kıyâsen anda dahi kul kethudâları bulunan ağalar kâse ile şerbet-i hoş-güvâr tutup ve yeniçeri ağaları kâseyi Kul Kethudâsı Ağa'dan alup, bizzât kendüsi huzûr-i hümâyûna ‘arz etmek husûsu müceddeden kānûn-i münîf olup, kānûn-i sâbık misillü bu dahi ilâ mâ-şâ’allâhu Te‘âlâ düstûru'l-‘amel ve mer‘î ve mu‘teber tutulmak ve Ocak'da hıfz u zabt olunmak içün hâssaten işbu hatt-ı hümâyûn-i mevhibet-nümûnum şeref-yâfte-i sudûr olmuşdur.

Cenâb-ı Hakk böyle gāzî Ocağ'ın ‘izz ü rif‘atini ânen-fe-ânen müzdâd ve bed-hâh ve[2] a‘dâsı olanları sarsar-ı kahr-ı Samedânî'si ile makhûr u berbâd eyleye, âmîn.

Tezyîl-i în-makāle-i sükkerîn-me’âl

Yevm-i mezbûrda[◊] Ağa-yı mûmâ ileyh ve sâ’ir Ocak ricâlinin kibâriyle işbu müceddeden vaz‘ buyurılan kānûn-i behcet-nümûnun tetimmesi bu gûne sûret-pezîr ve sebt-i cerîde-i teşvîr olundu ki, mantûk-ı hatt-ı hümâyûn-i ‘inâyet-makrûn üzere cenâb-ı rûh-i ‘âlem Şehinşâh-ı Cem-hadem hazretlerine hıdmet-i mezbûrede Kul Kethudâsı Ağa ve Yeniçeri Ağası cenâbları[3] **[Ü 174b]** şeref-i me’mûriyyet ile müşerref ü mesrûr[4] oldukları misillü, Dârus-sa‘âdeti'ş-şerîfe ağaları cenâblarına dahi Seksoncu-başı ve Zağarcı-başı ağalar

1 Ocağ-ı Ü : Ocak-ı M
2 ve Ü : — M
◊ 7 Zilhicce 1163 = 7 Kasım 1750 Cumartesi.
3 cenâbları Ü : — M
4 ü mesrûr Ü : — M

tahsîs ile vâye-dâr-ı behcet olup ve kezâlik Ağa-kapusu pîş-gâhı, güzergâh-ı rehvâr-ı hazret-i Âsafî ile şeref-yâb oldukda, dahi yeniçeri ağaları kapuda bulundukları hâlde de'b-i kadîm üzere Sadrıa'zam hazretlerini kapu hâricinde selâmlayup, takbîl-i zeyl-i keremleriyle mazhar-ı iltifât oldukları esnâda, şerbet verilmek merâsimine dahi Ocağ'ın ricâl-i be-nâmından Kethudâ-yeri Ağa ile Kul Kethudâsı Ağa müsâra'at ve kesb-i şeref-i müfâharet eylemek üzere cümle ittifâkıyla karâr-dâde ve cerâyid-i vekāyi' u teşrîfâta bu vechile tezbîr u tahrîrine kalem-i irâde âmâde olmağla, sûret-i hatt-ı hümâyûn üzere şeref-sudûr eden fermân-ı 'âlî mûcebince Defter-i Teşrîfât'a kayd ve sûret-i mezbûre kalem-i merkūmda hıfz olunup, ana tebe'an cerîde-i vekāyi'e dahi sebt ü tastîr olunmuşdur. **[Ü 175a]**

Bu hılâlde müderrisîn-i kirâmdan olup, hâlâ Haremeyn-i şerîfeyn Müfettişi olan Ni'met Efendi'nin meşreb-i sâff, şîrîn-kâr ve tab'-ı selâset-ittisâf-ı 'uzûbet-şi'ârlarından bu bâbda ıttırây-ı senây-ı cenâb-ı Şehriyâr-ı mekârim-kârı hâvî ve fi'l-asl zarf-ı zemâneden zâyika-i[1] 'âlemiyâna zevk-bahşâ olan şerbet kānûnunun ibtidây-ı zuhûrunu muhtevî inşâd eyledikleri kasîde-i nazîde ve le'âlî-i manzûme-i sedîdeleri bu mahalle sebt olundu. **Nazm**[2]:

Ni'metâ destine al kilk-i şeker-efşânı
Başla vasf etmeğe âsâr-ı Şeh-i devrânı
Öyle Şeh kim olalı zîb-i serîr-i şevket
Mihr-i lutfu ile olmakda cihân nûrânî
Dâdger-i hazret-i Sultân-ı cihân Mahmûd Hân
Fahr eder zâtı ile silsile-i 'Osmânî
'Ahd-i 'adlinde nümâyende olan feth u zafer
Kılmadı Hakk anı bir pâdişehe erzânî
Ol Şeh'in 'âleme neşr etdiği lutf u cûdu
Hiç etmiş mi işitdin mi selef şâhânı
Dâ'im endîşesi ihsân ü kerem kullarına
Eser-i hayrının ez-cümle ki yok pâyânı
Eyledi Câmi'-i Şeh-zâde'yi bir gün teşrîf
Cum'a takrîbi ile ol Şeh-i himmet-kânı
Görüp Altmış Bir'e mahsûs odanın pîşinde
Bir neşîmen-geh-i vâlâ ki felek derbânı

1 zâyika-i Ü : zâ'ika-i M
2 **Nazm** Ü : — M

Edicek aslın o cây-ı ferahın istifsâr
Dediler hikmete mebnîdir anın bünyânı
Garka-i rahmet-i Hakk, ya‘nî Süleymân Hân kim
Bu behîn Câmi‘i Şeh-zâde'ye oldur bânî
Nazar-endâz-ı temâşây-ı binâ olmak içün
Gâh ü geh yümnile oldukca kadem-cünbânî
Âşiyâne idi her dem Şehinşâh'a bu câ
Andan eylerdi Hümâ-yı nazarı cevlânî
Germî-i tâb-ı hevâ ile o kân-ı keremin
Âb ihzârına etdi cereyân fermânı
Şerbet[1] **[M 235a]** âmâde edüp, su yerine kâse ile
Sundular pîş-i Şeh'e ol odanın erkânı
Nûş edüp tab‘ına hoş geldi bu tavr-ı mergūb
Oldular mazhar-ı lutf u kerem-i Sultânî
Dedi kānûn olup, icrâ edeler şevketle
Her ne dem etse güzer bahr u berrin Hâkānı
Gûş edince o Şehinşâh-ı megāzî-pîşe
Gördü müstahsen o kānûn-i Süleymân Hân'ı
Dedi el-hakk bu Ocak rağbete şâyân-terdir
Gayri ecnâda nazar, vardır anın rüchânı
Dûdmân-ı Hacı Bektâş-ı Velî'dir bunlar
Bezl eder devlet ü dîn uğruna bâş u cânı
Değil esfâr-ı hazarda dahi rûzân ü şebân
Sıdk u ıhlâsıla kullukda bütün erkânı
Çünki etmişdi[2] Ağa-kapusu'n evvel âbâd
Olup ol vechile eltâf-ı Şeh'in şâyânı
Lutf-ı dîğerle de ihyâ içün i‘tâ etdi

1 Şerbet Ü : + şerbet M
2 etmişdi Ü : etmişidi M

Böyle bir hatt-ı hümâyûn-i kerem-‘unvânı
Ki ne dem ola güzergâh-ı hümâyûn-i şehân
Odalar gibi Ağa-kapusu'nun eyvânı
Kethudây-ı Kul olan şerbeti âmâde edüp
Vire Ağa kuluna ‘arz ede ol da anı
Nûş edüp sıhhat ü ikbâliyle Şâhenşeh-i cûd
Olalar lâyık-ı in‘âm-ı Cihân-dârânî
Evvelâ yümnle icrâ edüp, ol kānûnu
Rû-nümâ oldu bu vechiyle reh-i âsânı
‘Îd-i adhâda biniş kasdın edüp ber-mu‘tâd
‘İzziyle Eski Serây'a Şeh-i himmet-kânı
Edüp ol cânibe tahrîk-i ‘inân-ı şevket
Rûşenâ-bahş olıcak rîze-i semm yek-rânî
Hâk-i pây-i Şeh'e ruh-sûde-i ikbâl olarak
Evvel icrây-ı rusûm etdi Ocak erkânı
Olduğu demde Ağa-kapusu'nun pîş-gehi
Ol Şeh'in vakfe-geh-i rahş-ı sebük-cevlânı
‘Arz edüp şerbet-i şîrîni be-resm-i meşrûh
Bende-i dergehi Ağa-yı celîlü'ş-şânı
Nûş edüp devletile kâse-i ümmîdlerin
Etdi pür-şerbet dînâr-ı keremle anı
Göricek böyle Veliyyü'n-ni‘am'ından keremi
Vaz‘ edüp, secde-geh-i şükre hemân pîşânî **[Ü 175b]**
Cân ü dilden olıcak dest-güşây-ı Mevlâ
Doldu gülbâng du‘âsıyla felek-i eyvânı
‘Îd-i ekber edüp ol günde yeniden yoluna
Oldu bi'l-cümle Ocak halkı kulu kurbânı
Böyle bir Pâdişeh-i bende-nüvâzı dehrin

Hic görülmüş mü felek devr edeli akrânı?
Tûl-i ‘ömrüyle olup zîver-dîhîm-i kerem
Böyle dâ’im ola âfâka güher-efşânı
Müterakkī ola günden güne heb kullarının
Sâye-i devlet-i ‘ahdinde ‘ulüvvü'ş-şânı[1]
Ni‘metâ dahi kulun kendü senâ-hândır
Ey olan milket-i cûd u keremin Sultânı
Nazar-ı lutfun ola n'ola olursa mümtâz
Eser-i midhatinin şimdi odur Hassân'ı
Lîk tâ böyle sühan-perver edende el-hakk
İltifâtındır eyâ bahr-ı me‘ârif-kânı
Kâm-bahş-ı dil-i ümmîdim olup Hunkâr'ım
Devletinde bulayım ben de serv-i sâmânı
Etme tasdî‘ yeter sıdkla kullukda olup
Eyleme medh u du‘âsında hemân noksânı
Râyet-i baht-ı Cihân-gîr'ini tâ-rûz-i kıyâm
Ede mansûr u muzaffer kerem-i Rabbânî*

Ber-vech-i meşrûh teyemmünen vaz‘ buyurılan işbu kānûn-i cedîd-i hikmet-sedîdin te’yîd ü te’kîdi kasdiyle sene-i mezbûre ‘îd-i adhâsının üçüncü gününde◊ cenâb-ı Şehriyâr-ı gerdûn-vekār hazretleri, kā‘ide-i kadîme üzere Serây-ı ‘Atîk-ı ‘âmire'ye tevcîh-i veche-i ‘azîmet ve Ağa-kapusu pîş-gâhı olan şâh-râha ‘atf-ı zimâm-ı rehvâr-ı zîbende-hırâm ile ‘arz-ı şevket ü übbehet buyurduklarında, ‘umûmen Ocak ricâli makām-ı selâmda kıyâm edüp, Yeniçeri Ağası nısf-ı tarîkde istikbâl ve mübârek rikâb-ı hümâyûna rû-mâl ile mahall-i ma‘hûda vürûd esnâsında, ber-vech-i muharrer-i bâlâ kānûn-i Şehinşâh-ı cihân-ârâ olan şerbet merâsimi icrâ ve ‘ale'l-‘umûm ricâl-i Bektâşiyye ‘atâyây-ı müstevfâ ve lihâza-i iltifât[2] ile mesrûr u kâm-revâ buyuruldu[3]. **[Ü 174b]**

---

1 ‘ulüvvü'ş-şânı Ü : ‘ulüvv-i şânı M

* Metnimizdeki bu şiir, Ni‘met Efendi'nin *Dîvân*'ında yer almamış gibi gözüküyor.

◊ 12 Zilhicce 1163 = 12 Kasım 1750 Perşembe.

2 ve lihâza-i iltifât Ü : — M

3 buyuruldu [“Bu hılâlde ….. buyuruldu” şeklindeki uzunca kısım, “**Bu mahalle şukka tahrîr olunmuşdur**” ve “fî sene 163 Şerbet makālesine şukkadır” kayıtlarıyla ve buraya girmesi 9 rakamıyla işaret edilerek 175a-b diye numaralandırılan ayrı bir kağıda sonradan

Der-zikr-i havâdis-i garîbe-i İraniyân ve ahvâl-i ‘acîbe-i mâ-cerây-ı şâhân-ı îşân

Hudûd-i ‘Acem'e mülâsık serhaddât-ı Devlet-i ‘aliyye'den olan Kars ve Erzurum ve Çıldır ve Bağdâd vâlîleri taraflarından ihtilâl-i nizâm-ı **[M 235b]** İran ve pey-der-pey teceddüd-i şâhân ile ahvâl-i perîşân-ı İraniyân'a dâ’ir vakit vakit tevârîh-i muhtelife ile Âsitâne-i sa‘âdet'e[1] vâride olan tahrîrâtın hulâsa-i mefhûmundan ber-vech-i icmâl tenkīh-i me’âl olunan ahvâl bu minvâl üzeredir ki, bin yüz altmış senesi hılâlinde* Nâdir Şâh'ın vefâtından işbu altmış üç senesi evâhırına◊ gelince üç sene mikdârı müddet zarfında birbirlerini ihlâk ü itlâf ve izhâr-ı tegallüb ile istihlâf ederek taht-gâh-ı İran'a ma‘lûmu'l-esâmî altı yedi nefer Şâh câlis ve kazıyyeleri ‘ibret-nümây-ı mecâlis olduğundan başka ma‘lûm ve meşhûr olmayup, her tarafda a‘yân nâmına olan kallâşân-ı ‘Acem, belki edânî-i dehkānîlerinden niçe har-ı lâ-yefhem Kâve-i Ferîdûn neslinden dem urup, hezâr müflis-i su‘lûk, mülûk-i Keyân meslekine sülûk birle müddetü'l-‘ömr mestûre-i denânire nâ-mahrem ve ârzû-mend-i husûl-i direm iken, ziyy-i erbâb-ı tena‘‘umde fakīr-i muhteşem olmalarıyla, sâhte ‘unvân ile mânend-i şukka-i sâ’ilân taraf taraf ‘alem-efrâz-ı tuğyân olarak her gümrâh-ı vâdî-i husrân, bulunduğu mahalde re’sen da‘vây-ı Şâhlık ve her rûbâh-minşân-ı dagal-bâzân, bir tarîkıyle külâh-rübâlık semtine rû-be-râh olup, etvâr-ı rediyye-i hırs u âz ile kendü ebnây-ı cinslerine gadr ve bed-hâh ve âteş-zen-i harmengâh-ı emsâl ü eşbâh ve bu vechile zîr-dest-i istîlâlarında olan büldân ve kurâyı harâb u tebâh etmeleriyle, bi-hükm-i takdîr-i hazret-i Cihân-âferîn ‘umûmen ehâlî-i İran-zemîn birbirlerine kibr u kîn izhârında meslûbu'l-ihtiyâr ve peyveste-i musâvele üzere mu‘âmeleye derkâr olup, mânend-i sibâ‘-ı sitîze-kâr, herze-tâz sahrây-ı kıfâr-ı âzâr olduklarından, *“el-Hükmü li-men galebe***”* mefhûmuyla taraf taraf âheng-i ceng ü harb ve seleb ve nehb-i emvâl ve ahz u darb-ı ricâl misillü ahvâl-i bu'l-‘aceb zuhûrundan nâşî, *“el-Emnü li-men herebe****”* deyerek niçe hâne-hudâ, hâne-cüdâ[2] ve niçe agniyây-ı servet-nemâ, fakr u fâkaya mübtelâ olduğundan mâ‘adâ, bi[3]-emr-i Hudâ ol makūle zulme ikbâb eden hâne-harâb gaddârların dahi **[Ü 176a]** vakt-i kalîlde mendîl-i istidrâcları galtîde-i türâb-ı

---

yazılıp araya ilâve edilmiştir. Metin bundan sonra 174b'de kalınan yerden devam etmektedir] Ü : oldu M.

1 Âsitâne-i sa‘âdet'e Ü : Âsitâne'ye M

* Nâdir Şâh, hayatlarından endîşe eden bazı kumandanları tarafından Fethâbâd'da çadırında 11 Cumâdelâhır 1160/20 Haziran 1747 tarihinde öldürülmüştür; bk. meselâ Azmi Özcan, “Nâdir Şâh”, *DİA,* İstanbul 2006, XXXII,277.

◊ 21-29 Zilhicce 1163 = 21-29 Kasım 1750.

** الحكم لمن غلب = Hüküm, galebe çalanındır” anlamına gelen Arapça özlü sözlerdendir.

*** الامن لمن هرب = Güvende olmak kaçmakla olur” anlamına gelen Arapça özlü sözlerdendir.

2 hâne-cüdâ Ü : — M

3 bi Ü : bâ M

idbâr olduğu âşikâr olmuşdur. Ve'l-hâsıl ber-vech-i muharrer üç sene müddet zarfında mücerred ma‘lûmu'l-esâmî olan altı yedi nefer şahsın ‘ale'l-infirâd dest-i tegallüb ü istîlâlarına vülûc ü hurûc eden nigîn-i Şâhî bu resm-i ma‘kûs üzere nakş-ı nigâr-ı fass-ı rûzgâr olmuşdur ki, bundan akdem Nâdir Şâh'ın ihlâk ü i‘dâmıyla merd-i meydân-ı tuğyân olan birâder-zâdesi ‘Ali Hân şiddet-i şekîme ile kesret-i ‘avene ve edevât-ı ‘azîmeye mâlik olmak hasebiyle tegallüben câ-nişîn-i hâlik-i sâlifü'l-beyân olacağı nümâyân olduğundan, **mısra‘**[1]:

Kedû üftâd ve bâdencân ber-âmed[*]

meselini îrâd ü[2] beyân ederek, a‘yân-ı İran bi'z-zarûrî[3] mezbûru taht-gâh-ı Keyân'a iclâs ve ol dahi oldukça herkes ile âmîziş ü[4] istînâs etmekle, zıddı Murâd ‘Âdil Şâh ‘unvâniyle nâm u şân tahsîl ve hattâ Şâhlık emrini te’yîd ve[5] mevâdd-ı sulh u salâhı te’bîd ârzûsuyla kā‘ide-i kadîme üzere ‘atebe-i ‘aliyye-i Devlet-i sermediyyeye mahsûs sefîri ‘Abdülkerîm Hân vesâtatiyle nâme-i zarâ‘at-‘allâmesi vâsıl ve cevâb-nâme-i hümâyûn-i Husrevâne i‘tâsıyla merâmına nâ’il olduğu, vekāyi‘-i güzeşte hılâlinde mufassalan tahrîr olunmuşidi. Ol vakitde Sefîr-i mûmâ ileyh Âsitâne-i sa‘âdet'den me’zûnen ‘avdet ve memleketine rû-be-râh-ı ‘azîmet olup, henûz Bağdâd'a vusûlü hengâmında Şâh-ı müşârun ileyhin gadr-i ihvân-ı fettâk ile üftâde-i çâh-ı helâk ve sayyâd-ı idbâra nahcîr-i fitrâk olduğu haberi etrâfa şuyû‘ ve bu mücmelin mufassalı bu vechile mesmû‘dur ki, müşârun ileyh ‘Ali[6] Şâh'ın birâder-i kihteri Mîrzâ İbrâhîm nâm *‘utüllin zenîm*[**] Şâh'ın İ‘timâdü'd-devle'si makāmıyla be-nâm ve zimâm-ı umûr-i mehâmm dest-i ihtimâmına ilzâm ve vücûh-i ikrâm ile i‘tibâr-ı tâmm bulmuşiken, **beyt**[7]:

Bâ-hasûdân lutf-i hoş bâşed velî ne-tüvân be-âb

Küşten-i ân-âteş ki ender seng ü âhen[8] ***[M 236a]*** *muzmerr-est*[***]

---

1 **mısra‘** Ü : — M

* كدو افتاد و بادنجان بر آمد = Kabak gitti, patlıcan geldi” gibi bir anlama gelen ve olumsuzlukların sürdüğünü ifâde eden bu cümle, Farsça atasözlerindendir; bk. meselâ Recâ’î-zâde Ahmed Cevdet, *Zînetü'l-Mecâlis,* s.38.

2 îrâd ü Ü : — M

3 bi'z-zarûrî Ü : bi'z-zarûre M

4 âmîziş ü Ü : — M

5 te’yîd ve Ü : te’yîden M

6 ‘Ali Ü : — M

** Metnimizde Mîrzâ İbrâhîm'i tavsîf için kullanılan “‘utüllin ve zenîm” kelimeleriyle, meâli “عتل بعد ذلك زنيم = ‘*Utüllin ba‘de zâlike zenîm* = Kaba ve haşîn ve bütün bunlardan sonra bir de soysuzlukla damgalanmış” olan Kur’ân, el-Kalem 68/13. âyetine telmîh söz konusudur.

7 bulmuşiken, **beyt** Ü : hâsıl etmişiken M

8 ü âhen Ü : + ü âhen M

*** با حسودان لطف خوش باشد ولی نتوان بأب * كشتن ان آتش كه اندر سنك و آهن مضمر است = Hasetçilerle geçinmek hoş olur, fakat demir ve taşın içinde gizli olan o ateşi söndürmek

mefhûmunca[1] mezbûrun cây-gîr-i kânûn-i zamîr-i habâset-semîri olan dîk-i hasedi galeyân ve tabl-zen-i fesâd pinhân olarak, pes-perde-i hafâdan bedâheten izhâr-ı tuğyân etmekle, Şâh-ı müşârun ileyh dahi def‘-i sâ’il (صائل) kaydıyla mukātele ve musâveleye[2] ibrâz-ı celâ’il eyledikde, mezbûr ‘adem-i iktidârından nâşî, ihtiyâr-ı firâr ve bir müddet terk-i kârzâr ile etrâfda[3] geşt ü güzâr ederek kendüye takviyet ve tavâyif-i muhtelifeden Özbek ve Afgān ve Ekrâd ve Türkmân ile cem‘iyyet ve tahsîl-i kuvvet ü miknet eyledikden sonra, ‘ale'l-gafle Ordu-yi Şâhî'ye hücûma ibtidâr ve Sultâniyye ile Zencân kasabaları beyninde vâki‘ sahrâda âgāz-ı ceng ü peykâr eylediklerinde, bi-kazâ’illâhi Te‘âlâ asâkir-i Şâhî beynine[4] sebeb-i hulûl-i nifâk ve ‘adem-i ittifâkdan nâşî kesr-i fâhiş vukū‘uyla, Şâh-ı müşârun ileyh vâdî-i gürîzde mütelâşî ve mütevahhiş iken, pâ-bend-i idbâr iktizâsıyla kemend-i hasm-ı gaddâra giriftâr olup, ol bed-gevher birâder-i mihterinin katl ü i‘dâmını mukarrer etdikde, **mısra‘**[5]:

Ey dirîgā ‘akreb etmez akrıbâdan gördüğüm

me’âl-i rikkat[6]-engîzi, lisân-ı Şâh'dan velvele-rîz-i levm-âmîz olmağla, gûyyâ hakkında olan husûmeti merhamete mübeddel ve izhâr-ı şefekat ile katle bedel merdümek-i dîdelerin mîl-i hayf ile telef ve ‘ayn-ı i‘tibâr-ı Saltanat'dan ber-taraf eyledikden sonra, mahtûbe-i Saltanat -ki metrûke-i birâder-i müstehânından ‘ibâretdir- nev-hırâm-ı ‘arûs-i merâm olmak zannı ve zûr-bâzû ile râm eylemek zu‘muyla mesrûr ve şâd-kâm olmuş, *“Heyhât eyne's-Süreyyâ ve's-serâ*”,* emmâ garâbet bunda ki, zahm-hûrde-i dest-i birâderi olan mezkûr ‘Ali Şâh bundan akdem **[Ü 176b]** ‘ammîsi ve veliyy-i ni‘meti olan Nâdir Şâh hakkında irtikâb eylediği sû’-i harekâta der-‘akab bu vechile mücâzât ve ba‘dehû katl ile dahi mükâfât zuhûru, mahall-i ‘ibret bir keyfiyyetdir. **Nazm**[7]:

Çü bed-kerdî me-şev eymen zi-âfât

*Bedî râ bed bûd âhır mükâfât***

---

için su bulunamaz” anlamına gelen Farsça bu cümle, Şeyh Behâyî'nin *Keşkûl* adlı eserinde geçen beyitlerdendir; bk. http://www.nosokhan.com/Library/Topic/0HXM (erişim tarihi 4.11.2017).

1 mefhûmunca Ü : mazmûnunca M

2 mukātele ve musâveleye Ü : mukāteleye M

3 etrâfda Ü : etrâfdan M

4 beynine Ü : beyninde M

5 **mısra‘** Ü : — M

6 rikkat Ü : dikkat M

* هیهات این الثریا و الثری = Ne kadar da yanlış! Aralarında yerle gök kadar fark vardır” anlamına gelen Arapça deyimlerdendir.

7 **Nazm** Ü : — M

** چو بد کردی مشو ایمن ز آفات * بدی را بد بود آخر مکافات = Kötülük yaparsan, başına gelecek belâlardan emîn olamazsın, çünkü sonunda kötülüğün karşılığı da kötü olur” anlamına

esnây-ı mezkûrda mûmâ ileyh İbrâhîm Mîrzâ bu gûne gaddârâne etvâr ile firîfte-i müsâ'ade-i rûzgâr olarak bilâ-müzâhim-i agyâr Şâhlık mesnedinde istikrâra[1] karâr vermişiken, ma'iyyetinde 'avenesinden olan hânân-ı A'câm'dan Emîr Arslan Hân'ın dahi hecme-i vesvese-i hannâs ile dimâğında Şâhlık sevdâsı ihsâs olunmağla, miyânelerinde sûret-pezîr olan hüsn-i vifâk derhâl münâfese ve şikāka mübeddel olup, Hân-ı mezkûr müfârakat ile Âzerbâycân tarafına mu'âvedet ve İbrâhîm Mîrzâ dahi Kazvîn câniblerinden Tebrîz'e 'azîmet ve anda ikāmet esnâsında Hân-ı mezkûr ile tertîb-i sufûf-i kârzâr ve 'âkıbet kendüyi, karındâş[2] ve ekser 'avenesini ahz ü giriftâr ve i'dâmiyle def'-i ekdâr eyledikden sonra, sa'bu'l-menâl olan husûl-i âmâl-i Saltanat dâ'iyesine temâm iştigāl gösterüp, Şâhlık ve mesned-ârâlık vâdîsine icâle-i semend-i istiklâl etmekle, İbrâhîm Şâh 'unvaniyle tedârük-i esbâb-ı nizâm-ı ihtişâma ibrâz-ı cell-i ihtimâm ve taraf taraf irsâl-i erkām ile behâyim-minşân-ı İraniyân'ı tarafına celbe ikdâm edüp, bundan akdem Nâdir Şâh tarafından nâme ve hedâyâ ile ba's ve hâlâ Bağdâd'da meks üzere olan Elçi Mustafa Hân'a dahi Devlet-i 'aliyye ile der-miyân olan sulhu mü'ekked ve Âsitâne-i sa'âdet'e rû-be-râh olmasını mü'eyyed olur rakamı vürûd etmekle, altmış bir senesi şevvâli hılâlinde◊ rakam-ı mezbûrun sûreti ve bâlâda mastûr vâki' olan hâlâtın sıhhati, Bağdâd Vâlîsi cânibinden Der-i devlet-medâr'a 'arz u i'lâm olundukda, dûr-endîşân-ı ricâl-i Devlet-i 'aliyye'nin ittifâk-ı âralariyle 'avâkıb-ı hâlin ne yüzden zuhûruna ve bundan sonra meşîme-i rûzgârdan işin tevellüdüne nazaran Elçi-i merkūmun kemâ-kân Bağdâd'da ârâmı ve hakkında oligelan[3] hüsn-i mu'âmele ve ikrâmı kemâ-cerâ icrâ olunmak üzere fermân ve encâm-ı kâra nigerân olunup[4], bu keyfiyyet ber-vech-i tenkīh sene-i mezkûre vekāyi'i hılâlinde ârâyiş-i cerîde-i tasrîh olunmuşidi.

Bu hâdise vukū'undan sonra ber-minvâl-i meşrûh müşârun ileyh **[M 236b]** Şâh İbrâhîm'in Tebrîz ve ol havâlîde da'vây-ı istiklâl ve temâm gurûr-i ikbâli esnâsında, Şâh Hüseyn Safevî'nin evlâd-ı inâsından mütevellid olup, müteveffâ Nâdir Şâhın hafîdi olan Şâhruh Mîrzâ ki, Nâdir Şâh'ın vasıyyeti üzere Veliyy-i 'ahdi olduğu vücûh-i a'yân-ı İran'ın ma'lûmları olduğundan başka, Şâh'ın hazîne-i vefîre ve edevât-ı kesîresine Mîrzâ-yı mezkûr dest-res ve mâlik olmağla, Koçan Ekrâdı ve Horasân ecnâdından elli altmış bin mik-dârı tavâyif-i[5] muhtelifeyi başına cem' ve Meşhed'e gelüp, kā'ideleri üzere mütekallid-i seyf-i Şâhî oldukdan sonra: "Taht-ı İran irsen ve istihkāken

---

gelen bu cümle, Genceli Nizâmî'nin *Hamse*'sinin *Husrev ü Şîrîn* kısmından alınmıştır; bk. Nizâmî-i Gencevî, *Külliyyât-ı Hamse-i Hakîm Nizâmî-i Gencevî*, s.471.

1 istikrâra Ü : istikrâr M
2 karındâş Ü : — M
◊ 1 Şevvâl 1161 = 24 Eylül 1748 Salı.
3 oligelan Ü : olagelan M
4 olunup Ü : olup M
5 tavâyif-i Ü : tavâ'if-i M

benimdir" deyü ol dahi Şâhlık 'unvânın izhâr ve mûmâ ileyh Şâh İbrâhîm ile âzmâyiş-i kârzâra ibtidâr üzere olduğu âşikâr oldukda, mûmâ ileyhin tarafında ihtişâd eden milel-i muhtelife-i rafz u ilhâd Safevî neslinden Şâh zuhûru mesmû'ları oldukda, ol taraf ile ittifâk u ittihâd ve mûmâ ileyh Şâh İbrâhîm'in bâzârı iştihârına bu vechile kesâd 'ârız olup, sitâre-i ikbâli der-'akab ufuk-ı idbâra mütehavvel ve kâlây-ı râyic-i istidrâcdan me'mûlü olan sûdü ziyâna mütebeddel olmağla, bundan sonra ser-encâm-ı kârı, giriftâr-ı 'ikāl-i demâr ve bend-i belây-ı varta-i cân-fikâr olmağın, mefkūdü'l-vücûd olunca taleb-i bî-hûdesinde bezl-i mechûd ve 'âkıbet mürtekib olduğu kâr-ı bed-bûdun, **[Ü 177a]** ya'nî birâder-i mihteri 'Ali Şâh'a etdiği gadr-i ma'hûdun cezây-ı sezâsı meşhûdu olup, sahîfe-i 'âlemden nâm ü nişânı hakk-kerde-i gezlek-i nâ-bûdî oldu. **Mısra'**[1]:

Biz hamleyi[2] savdık hele nevbet sana kaldı

me'âli üzere bu kerre meydân-ı iştihârda nîrûy-i bâzûy-i iktidâr ile sâhib-i sandalî-i Şâh olan Şâhruh Mîrzâ dahi: "Bî-müzâhim-i agyâr şâhid-i gül-ruh-i âmâli, zîb-i âgūş ve hıl'at-i zerbaft-i Saltanat'ı dest-i ikbâl-i esbâb-ı kaviyyeden ber-dûş eyledim" deyü vâdî-i hâmûşânda vâ-güzeşte-i medhûşu olan eslâfının sergüzeştini ferâmûş edüp, **mısra'**[3]:

Kâr-ı devletdir bu kâr olmaz müyesser herkese

müfâdından bî-haber ve nat'-ı şatranc-bâzân-ı rûzgârda ruh-ı (خ) makām-ı Şâh'a kā'im olmak kā'ide-i mel'abe-bâzân-ı zemâna mugāyir olduğundan kat'ı nazar, öz zâtında sinn-i sıgar ve lüknet-i lisân hasebiyle bast-ı kelâm ve edây-ı merâmda 'acz ü kusûru mukarrer ve'l-hâsıl idâre-i umûr-i Saltanat'da 'adem-i kudreti ezher iken, yanında vükelâ nâmına merbût-ı tavîle-i umûr olan harân-ı hoş-'alefân, mücerred celb-i menfa'at-i vekâlet ve vâ-güzeşte-i Nâdirî olan hazîne ve nevâdiri ekl ü izâ'at kaydıyla ol derd-mend-i vâleh ü hayrânı, bir zemân etrâf ü eknâfda serserî hatt u rihâl ve ceng ü cidâl-i bî-me'âl ile ser-gerdân eylemişler. Ve ber-muktezây-ı fitne-zâd-ı hâk-i İran, bü'l-hevesân-ı zemâneden ol eyyâm-ı fetret-irtisâmda nesl-i Safevî'ye müntemî olmak üzere Süleymân Şâh nâm bir şahs-ı sâhte, ihtişâm-ı debdebe-i Saltanat ve kevkebe-i satvet ü celâdet peydâsıyla ol dahi bir tarafdan ber-efrâhte-i a'lâm-ı Şâhî ve zahme-zen-i kûs-i memâlik-penâhî ile be-nâm olmağla, halka-i silsile-i Safevî'den mûmâ ileyh Süleymân Şâh'ın zuhûr-i tafra-furûşu, gürûh-i mekrûh-i ehrimen-sîretân revâfıza mengûş-i gûş oldukda, ol mağlûb-i hevâ olan haşerât-ı bâd-peymâ, **mısra'**[4]:

O Süleymân-ı zemânest ki hâtem bâ-ûst[*]

1 **Mısra'** Ü : — M
2 hamleyi Ü : cümleyi M
3 **mısra'** Ü : — M
4 **mısra'** Ü : — M

mısra‘ıyla[1] müterennimâne nağme-sâz-ı hurûş olarak mânend-i sibâ‘-ı vuhûş sevâhil dâyiresinde[2] deryâlar gibi cûş eylediler. Ma‘a-hâzâ bu Şâh-ı bî-intibâh dahi bir tarafdan hall ü ‘akd-i umûr ve fetk u ratk-ı hutûb-i cumhûra âgāz ve âşiyâne-i bûm olan cevânib-i vîrân-gede-i İran'a hammâme-i erkāmı pervâz ve âvâze-i nefîr-i kerrenây-ı istiklâli sâmi‘a-i muhâlifâna velvele-endâz olmuşiken, ol dahi zihn-i sakīmden nâşî, ibkâr-ı efkar-ı ‘âkılâne ile mu‘âmeleden ‘akīm olup[3], **[M 237a]** zimâm-ı umûru dest-i sû’-i kurenâya teslîm eylediği cihetden, rezîl-i pâ-dergil Kör Selîm Hân nâm şahs-ı kûr-dil temşiyet-i umûruna mütekeffil olmağla, cânib-i ‘Irâk'a nâmzed-i Sipehsâlârî ile tahsîl-i kâm ve Serdâr-ı A‘ver nâmiyle be-nâm olup, bunun emsâli esâfil ü erâzil-i A‘câm'ı teslît-ı hâss u ‘âmm ederek istihdâm eyledüğünden, bir eyyâm anın dahi dâ’-i ‘udâl-i ihtilâlinden cism-i teb-zede-i İran bir kat dahi giriftâr-ı hummây-ı halecânî ile muztarib ü lerzân oldukdan sonra, bi-hükm-i hikmet-i takdîr, ol maraz-ı ‘arazın dahi bir yüzden terkîb-i bend-i zuhûr olan esbâb-ı sikencebîn-i tedbîr, galebe-i safrây-ı fesâdını izâlede te’sîr edüp, ber-mûceb-i üslûb-i hakîm, tetmîm-i edviye-i hâl-i sakīm ile nizâm-ı şikeste-mizâc bir mikdâr pezîrây-ı ‘ilâc olmağın, pîrâmen-i havâtır-ı memâlikden bu vechile izâha-i dâhiye-i hâ’il ve ifnây-ı vücûd-i Süleymân Şâh ile dahi def‘-i gā’ile olundukda, **mısra‘**[4]:

Bilürsün kalmadı bâkī cihân mülkü Süleymân'a*

me’âli lisân-ı zemâneden ahlâfının mev‘iza-i hasb-i hâli olmuşdur.

Ba‘de-hâzâ bâlâda tahrîr u inbâ olunduğu üzere **[Ü 177b]** bu gûne bismilgâh-ı gadr u ifnâda tîğ-i cefây-ı eşirrâya gerden-dâde-i rızâ olan mûmâ ileyh Şâhruh Mîrzâ dahi, **mısra‘**[5]:

Benimdir nevbet, feryâd-ı bülbüller hâmûş olsun**

âgāzesiyle gül-geşt-i hıyâbân-zâr-ı[6] riyâz-ı ikbâl olarak berîn-minvâl tedâvül-i esbâb-ı takviyet-me’âl ile neşîmen-gâh-ı iclâl-i Şâhî'de temâm mest-i gurûr-i sahbây-ı istiklâl olup, hâr-ı dâmen-gîr-i gülşen-i âmâl olan ba‘zı ricâli kam‘ u istîsâle mütesaddî ve etrâfa itâle-i dest-i te‘addî ile evzâ‘-ı şütür-gürbeye

---

* او سلیمان زمانست که خاتم با اوست = O zamanın Süleymân'ıdır ve mühür de ondadır” anlamına gelen bu cümle, Hâfız'ın gazellerinde geçen bir mısrâdır; bk. *Hafız Divanı,* s.19.

1 mısra‘ıyla Ü : mısrâ‘ıyla M

2 dâyiresinde Ü : dâ’iresinde M

3 olup Ü : + olup M

4 **mısra‘** Ü : — M

* Metnimizde yer alan bu mısrâ, “Bilürsin kalmamışdur çün cihân mülki Süleymâne” şekliyle Revânî'nin gazellerinden birinde geçmektedir; bk. *Revânî Dîvânı,* hzr. Ziya Avşar, http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78396/revani-divani.html; 370. gazel. (erişim tarihi 18.X.2017).

5 **mısra‘** Ü : — M

** Metnimizde yer alan bu mısra, şâir Vecdî'ye âittir; bk. Vecdî, *Dîvânçe-i Vecdî,* 2. baskı, İstanbul 1308/1890-1891, s.44.

6 hıyâbân-zâr-ı Ü : — M

iştigāl göstermekle, hayr-hâh-ı devlet nâmına olan gümrâh-ı bî-intibâhlar bermuktezây-ı sadâkat ibkāy-ı vücûduyla îfây-ı merâsim-i hüsn-i tertîb eylemek lâzime-i hâlleri iken, ednâ behâne ile hal‘-ı Şâhî'ye cesâreti ‘âdet ve bu gûne irtikâb-ı mefsedet, vesîle-i celb-i menfa‘atleri olduğundan, Şâh-ı mûmâ ileyhin hadâset-i sinn ve lüknet-i lisân sikletini ‘illet ve fi'l-asl fikdân-ı liyâkat ile dâ’ire-i Saltanat'da karâr-dâde-i merkez-i istis‘âd olmasına ‘adem-i kābiliyyetini pîş-nihâd ederek encümen-sâz-ı ittifâk u ittihâd ve mûmâ ileyh Şâhruh Mîrzâ'yı dahi mesned-i Şâhî'den tard u ib‘âd eylediklerinden gayri, hilye-i insâf u mürü’etden bî-behre olan ol eşirrây-ı mâder-zâd, ‘âdet-i mezmûm-i şenâ‘at-mu‘tâdları üzere murg-i bâlâ-pervâz olan dîde-i nazar-bâzların kayd-ı bî-nâyîden âzâd edüp, ol nâ-murâdı bu vechile ma‘yûb u meslûb, künc-i rüsvâyîde mağlûb-i eyâdî-i âlâm ü kürûb eylediklerinden sonra, sâlifü'l-beyân müteveffâ Şâh Süleymân'ın duhter-zâdelerinden olup, sâbıkā Meşhed-i Rızâ Mütevellîsi Dâvud Mîrzâ'nın semere-i fu’âdı olan Seyyid Muhammed'i bi't-tav‘ı ve'r-rızâ ittifâk-ı ârâ ile Horasân'da mesned-i Şâhî'ye ıs‘âd edüp, cümlesi inâbet ve medâr-ı Saltanat olan makām-ı vekâletde erbâb-ı tegallüb ke'l-evvel ikāmet eylemişler iken, kiştzâr-ı sünbüle-dâr-ı ittifâkları tekrâr târâc-kerde-i seylâb-ı nifâk u şikāk olup, bu mâ-cerây-ı hayret-fezâ zuhûrundan tahmînen iki ay murûrunda, mezbûr Seyyid Muhammed Şâh'ın dahi sa‘bu'l-‘ubûr olan firâz ü neşîb-i vâdî-i Saltanat'da reviş-i lebîbânesi har-tab‘ân-ı ricâl-i Horasan'ın pesendîdeleri olmamak takrîbi ile anın dahi her etvârını ta‘yîr u ta‘yîb ederek hal‘i esbâbını tertîb edüp, birkaç nefer bî-günâh evlâdlarıyla çeşm-i cihân-bînlerin nâ-bînâ eylediklerinden mâ‘adâ, hürmet-i siyâdete ‘adem-i ri‘âyetleri hüveydâ ve âhıru'l-emr kemâl-i ihânet ile katl ü ifnâsına dahi ictirâ etmekle, hakkında merâsim-i gadr-i Îrecî'yi* icrâ eylemişler. Ba‘dehû taht-ı hâliye-i İran'a sezâvâr Şâh-ı fetânet-şi‘âr bulmak ve ol dahi kendü **[M 237b]** meşrebleri nce olmak makūle-i muhâl olduğu, ‘indlerinde rûşen ü âşikâr olmağla, ol eşrâr-ı bed-girdâr, şerm ü hayâdan ‘ârî halî‘u'l-‘izâr bir tâyife-i[1] gaddâr olduklarından, bu bâbda ‘ârız olan ‘âr u şinârı gûyyâ ber-taraf ve izhâr-ı telehhüf ü te’essüf ederek, kendü dest-i hayflarıyla dîde-i gam-dîdesin vâbeste-i mu‘ciz-i seref ü telef eyledikleri, mûmâ ileyh Şâhruh Mîrzâ'yı tekrâr derece-i i‘tibâra mevsûl ve ‘aybı ile telakkī bi'l-kabûl ve kā’idân-ı kûrân gibi kûçe-bend-i serîr-i Şâhî'ye îsâl ile nâ'il-i me’mûl-i husrân-şümûl eylemişler. Ol makūle mağdûr u ma‘zûr ve hilye-i hükûmetden dûr u mehcûr olan şahs-ı mezkûru, taht-ı Şâhî'ye **[Ü 178a]** iclâs ile istînâs eden bir gürûh-i vesvâs ü hannâs[2], Vekâlet-i mutlaka ile ihtilâs-i vakt edüp, hân-ı yağmâya ‘arz-ı iştihâ ederek dil-hâhların

* Metnimizde söz konusu edilen Îrec, İran millî destân kahramanı Ferîdûn'un kendisine İran'ı verdiği üç oğlundan biridir. Diğer oğulları Tur ve Selm kıskançlıklarından dolayı İrec'i öldürmeleri üzerine Ferîdûn onun intikamını almayı torunu Minûçihr'e bırakır; bk. meselâ Tahsin Yazıcı, *“Ferîdun”,* DİA, İstanbul 1995, XII,396.

1 tâyife-i Ü : tâ’ife-i M

2 vesvâs ü hannâs Ü : hannâs ü vesvâs M

icrâ ve olanca hazâyini, bahş-ı kalenderî ile izâ‘at ü ifnâ etmeleriyle, şîrâze-i hâli karîn-i tefrika-i halecân olan mecmû‘a-i nizâm-ı İran, tekrâr bu gûne herc ü merc vukū‘uyla dahi bi'l-külliyye be-güsiste-târ ve perîşân olmak hâletleri nümâyân olmuşiken, işbu sene-i mübâreke şehr-i şevvâli evâyilinde◊ hâlâ Bağdâd ve Basra[1] Vâlîsi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Süleymân Paşa hazretlerinin Âsitâne-i sa‘âdet'e vâride olan tahrîrâtına mashûb, İran havâdisine dâ’ir kavâyim ve mektûbları nâtık olduğu üzere, ricâl-i Horasân iki fırka olup, her bir fırka kendü celb-i nef‘lerine dâ’ir îkād-i nâ’ire-i fitneye sâ’ir olmalarından nâşî, o makūle eclâf-ı bî-insâfın ekseri kendü sû’-i sanî‘leriyle zahm-hûrde-i deste-çûb-i kürûb ve telef-kerde-i leked-kûb-i âşûb olup, bakıyye kalan fettâk-i bî-idrâkler dahi pây-âlûde-i çirkâb-ı gurûr u nahvet iken, el-hâletü hâzih kûşe-i nedâmetde engüşt-gezây-ı hayret olmalarıyla, bu esnâda miyânelerinde erbâb-ı besâyirden tedâbîr-i haseneye kādir ba‘zı ricâlin ittifâk-ı ârâları mütebâdir olmakdan nâşî, oldukca beynlerin tevfîk ve semt-i salâha igrâ vü teşvîk ve bu gûne tefrika-i sû’-i tedbîr şe’âmetinden netîce-pezîr olacak vehâmet-i encâm-ı kârı cümleye tefhîm ve tahkīk ederek, jeng-i ekdâr-ı ihtilâfdan mir’ât-i havâtır bir mikdâr sâff olmak sûretleri nümâyân olmağla, cânib-i Isfehân'da bulunan vücûh-i İran ve hânân ve a‘yân, müttefiku'l-kelim: “Fîmâ-ba‘d tedârük-i mâ-fât levâzımına mülâzım ve makām-ı nizâm-ı hâllerinde sâbit ü kā’im olmak üzere kavl ü karâr ve ittifâk-ı sıgār u kibâr ile evvelâ mezkûr Şâhruh Mîrzâ'nın zâtı ve ‘ârızı olan ‘uyûb-i mezbûresi münâfî-i kavâ‘id-i Şâhî'dir” deyü mesned-i Şâhî'den tekrâr hal‘ u tenzîl ve hakkında olan ‘izzet ü hürmetlerin hakāret ü zillete tebdîl edüp, mûmâ ileyhi[2] dâ’ire-i Saltanat'dan tard u ib‘âd ve zu‘mlarınca imâta-i fitne vü fesâd eylediklerinden sonra cümle ittifâkıyla yine Şâh Hüseyn Safevî duhter-zâdelerinden silsile-i Safeviyye'ye râbıta-bend-i intisâbı şöhret-yâb olan İsma‘îl Mîrzâ'yı intihâb u istishâb ve merkez-i Şâhî'ye ihtiyâr u istisvâb eylemişler. Emmâ mûmâ ileyh İsma‘îl Mîrzâ, eslâfının sergüzeşt-i felâket-karîn ve mâ-cerây-ı dehşet-rehînleri ‘ayne'l-yakīn meşhûd-i dîde-i ‘ibret-bîni olmakdan nâşî, evvel emirde kabûlden mütelâşî ve bu gûne varta-i hevl-nâke ilkāy-ı nefs etmeden mütecânib ve mütehâşî olmağla, tekrâr ricâl-i kibâr cümlesi müttehiden hüsn-i vifâk ve ‘uhûd u mîsâk ile mûmâ ileyhi ırzâ ve i‘timâd-ı küllî ile teşvîk u igrâ ederek muvâlefe ve istînâs ile kürsî-i memleket olan Isfehân'da taht-ı Şâhî'ye iclâs eylemişler.

Hâlâ fermân-fermây-ı Memâlik-i İran ve çâr-bâliş-nişîn-i taht-gâh-ı[3] **[M 238a]** Keyân müşârun ileyh Şâh İsma‘îl-i bâhiru'l-‘unvân olmak üzere etrâfa işâ‘at ü i‘lân zımnında İ‘timâdü'd-devle'si olan ‘Ali Merdân Hân'dan ve sâyir

◊ 1-10 Şevvâl 1163 = 3-12 Eylül 1750.

1 ve Basra Ü : — M

2 ileyhi Ü : ileyh M

3 taht-gâh-ı Ü : + taht-gâh-ı M

sergerdegân-ı[1] İran'dan, Vâlî-i Bağdâd Vezîr-i müşârun ileyh Süleymân Paşa hazretlerine mektûbları ve Bağdâd'da olan mûmâ ileyh Elçi Mustafa Hân'a Şâh-ı müşârun ileyhin bir kıt‘a rakamı vârid olmağla, ber-vech-i meşrûh İran'a dâ’ir Bağdâd'a vürûd eden tahrîrâtın cümlesi **[Ü 178b]** Vezîr-i müşârun ileyh tarafından bundan akdem Der-sa‘âdet'e irsâl ve ifâde-i hâl olunmuşidi.

el-Hâletü hâzih işbu şehr-i zilhiccenin[2] evâhırında[◊] yine Bağdâd cânibinden Der-i Devlet-i ‘aliyye'ye vârid olan havâdis kā’imeleri mantûku üzere bundan akdem Şâhlık'dan iki def‘a mahlû‘an tard u ib‘âd olunan sâlifü'l-beyân Şâhruh Mîrzâ'nın bir gözünde bir mikdâr eser-i bînâyî olmağla, ba‘zı erbâb-ı mefsedetin tahrîk ü i‘ânetiyle Meşhed'e varup cem‘iyyet ve tekrâr Şâhlık da‘vâsına mübâderet edüp, emrine takviyet içün Horasân cânibine ‘atf-ı ‘inân-ı ‘azîmet eylemiş. Ve[3] bu esnâda Şîrâz ve ol havâlîde bir mikdâr şu‘bede-bâz ile kesb-i imtiyâz eden Sâlih Hân nâm şahs-ı tâlih dahi kendüde müşâhede-i salâhiyyet ve da‘vây-ı istiklâl-i Saltanat ile müşârun ileyh Şâh İsma‘îl'e ‘adem-i itâ‘at üzere olmağla, te’dîb ü gûşmâl ve def‘-i ihtilâli kasdıyla Şâh-ı müşârun ileyh on iki bin mikdârı güzîde asker tedârük ve ichâz ve satvet ü celâdetini i‘lân ü ibrâz içün Isfehân'dan hareket ve cânib-i Şîrâz'a tahrîk-i a‘lâm-ı ‘azîmet olmuş ve yine bu esnâda Afgān hânlarından Âzâd Hân nâm bed-peymân, bundan akdem Âzerbâycân tarafı hükûmeti ile mukayyed-i hibâle-i itmînân iken, ol dahi kayd-ı mahkûmiyyetden kendüyi âzâd ve kadem-nihâde-i feyâfî-i bagy ü ‘inâd olmağla, îlât ve ahşâmât makūlesi evgād ile ihtişâd ederek, dâ’iresi zuhâm-pezîr ve Afşâr tâyifesi[4] yedlerinde olan Rûmiyye Kal‘ası'nı cebren zabt u teshîr ve hânân ve sergerdelerini külliyyen kahr u tedmîr eyledikden sonra, bu vechile kendüye rû-nümâ olan ikbâl-i lâ-bekāya igtirâ ile Merâga ve Erdelân taraflarında ser-gerdân ve zu‘afây-ı zîr-destânı nevâ’ir-i zulm ü ‘udvâniyle sûzân ederek lehîb-efrûz-i âteş-i tuğyân olup, **mısra‘**:

Yansa cihân içinde anın bir hasîri yok

me’âli, mâ-sadak-ı hâli olmağla, *her-çi-bâd-âbâd** deyerek: “Baht u erven-i mâder-zâdî, taht-ı (تـخت) ber-murâdî ile bir kerre tecribeye bezl-i ictihâd[5] ederim” deyü ol dahi rübâyende-i tâc-ı Şâhî ile mübâhî olmak dâ‘iyesinde ser-cünbân-ı kûçe-bend-i hızlân olmuş ve kezâlik erbâb-ı tuğyândan Kerîm Hân nâm bir le’îm dahi redâ’et-i hâl ile mübtelây-ı sevdây-ı istiklâl ve def‘-i

1 sergerdegân-ı Ü : sergerdân-ı M
2 zilhiccenin Ü : zilhicce M
◊ 21-29 Zilhicce 1163 = 21-29 Kasım 1750. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**zilhicce**” yazısı vardır.
3 Ve Ü : — M
4 tâyifesi Ü : tâ’ifesi M
* هر چه باد آباد = Ne olursa olsun” anlamında kullanılan Farsça bir ifâdedir.
5 ictihâd Ü : ichâd M

ihtilâl-i erbâb-ı dalâl nâmiyle mezbûr Âzâd Hân'ın üzerine varup, mübâşir-i ceng ü cidâl olmak dâ'iyesinde olmağla, re'âyâ vü berâyâya leked-kûb-i hasâr olarak Kazvîn ile Hemedân beyninde direng ü cem'iyyete âheng edüp, tutuk-bend-i ihticab olan 'arûs-i kâmı, ber-âverde-i dest-i merâm eylemek tama'-ı hâmıyla, ol dahi suhra-i eyyâm olmuş ve hâlâ Tiflîs Hânı olan Tahmûras Hân dahi ihtilâs-i vakt-i fursat ve Gürcü askeriyle cem'iyyet ve tavâyif-i A'câm'a izhâr-ı savlet ü celâdet ederek Revân ve Gence ve Tiflîs ve ol havâlîyi 'ale'l-'umûm kabza-i teshîre alup ve bu esnâda Lezgî tâyifesiyle[1] dahi karâbet-i sıhriyyet cihetiyle ülfet ü ünsiyyet ve anların i'ânetleriyle gûyyâ[2] tahsîl-i dest-mâye-i kuvvet ü miknet eylemekden nâşî ol dahi *"Şâh menem dîğer nîst*"* zemzemesiyle lâf u güzâf ve sadây-ı **[M 238b]** kerrenây istîlâsı velvele-endâz-ı simâh-ı etrâf olmuş ve'l-hâsıl her cânibde üç beş yüz âdem cem'ine kādir olan vücûh-i 'aşâyir, mukallid-i etvâr-ı Nâdirî olup, taraf taraf 'acâyibât-ı nevâdir-i İranî, zîr-i serâ-perde-i ekvândan zâhir ve mütebâdir olmağla, 'umûmen Memâlik-i İran, cüyûş-i âşûb u mihen ile mahsûr ve: "Bu eyyâmda ser-zede-i zuhûr olan fitne-i şerr u şûr **[Ü 179a]** bir zemânda mesmû' u manzûr olmamışdır" deyü etrâf-ı serhaddâtdan tevârîh-i muhtelife ile tevârüd eden tahrîrâtın muktezây-ı mefhûmundan, bu bast etdiğimiz minvâl üzere tenkīh-i me'âl olunmuşdur. Yohsa gereği gibi tahkīk-ı makāl ve 'ale's-sıhha tafsîl ve tedkīk-ı ahvâl makūle-i muhâl olmakdan nâşî, dâ'iye-i *"Mâ lâ yüdrekü küllühû lâ yetrükü küllühû**"* iktizâsı üzere bu bâbda 'ilm-i icmâlîden hâsıl olan keyfiyyet, 'alâ vetîreti'l-ihtisâr bu vechile sebt-i cerîde-i âsâr olundu.

Sâniha-i 'ibret-semîr ki berây-ı tenbîh ü tezkîr nüvişte ve tahrîr şude-est

Mısra': *Tâ çerh-râ medâr buved arz-râ karâr****

müfâdına istinâd ile ber-mûceb-i kā'ide-i câriye-i kevn ü fesâd, umûr-i külliyye ve cüz'iyyenin eşkâl-i mevâddı evvelâ sûret-gîr-i tekvîn ü îcâd ve ba'dehû fenâ-pezîr ve 'urza-i fesâd olması, eğerçi fi'l-asl levha-i kazâda suver-ârây-ı takdîrin tahrîk-i kalem-i bârîk-i hikmet-semîrine vâbeste bir ma'nây-ı mu'tenâdır. Lâkin esbâb-ı mezâhirden bahs ile cilve-ger-i sâha-i eser olan

1 tâyifesiyle Ü : tâ'ifesiyle M

2 gûyyâ Ü : gûyâ M

* شاه منم دیکر نیست = Pâdişâh benim, diğerlerinin bir değeri yoktur" anlamına gelen Farsça ifâdedir.

** ما لا یدرك كله لا یترك كله = Bir şey tamamen elde edilemiyor diye, tamamen de bırakılmaz" anlamına gelen Arapça bu cümle, anlamı bazı âyet ve hadîslere uygun olmakla birlikte hadîs değil, İslâmî fıkıh kurallarından biridir; bk. meselâ el-'Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ',* nr. 2757, II,305.

*** تا چرخ را مدار بود ارض را قرار = Yeryüzü var oldukça feleğin dönüşü olacaktır" anlamına gelen Farsça bu mısrâ, Şerefüddîn 'Ali Yezdî'ye ait gibi görünüyor; bk. *Zafer-nâme-i Timûrî,* thk. Seyyid Sa'îd Mîr Muhammed Sâdık, tashîh 'Abdülhüseyn Nevâ'î, Tehrân 1387, I,405.

havâdis-i hayr u şerr, yâ hablü'l-metîn-i şer‘-i athere teşebbüs ile vâsıl-ı derece-i necât ve nâ’il-i metâlib-i kemâlât olmakdan ‘ibâret ve yâhûd irtikâb-ı taksîrât ve ‘adem-i mübâlâtdan neş’et eden şe’âmet ile ‘âkıbetü'l-emr engüşt-gezây-ı nedâmet ve pesmândegân-ı vâ-esefâya münâdemetden kinâyet olduğu ‘inde'l-‘ukalâ rûşen ü hüveydâdır. Binâ-berîn ehâlî-i İran-zemînin bunca müddetden berü hılâf-ı şer‘-i şerîf mürtekib oldukları âyîn-i sahîf ki, bi-eyy-i hâl ahlâk-ı seyyi’e-i kesîfe îrâs eder şenâ‘at-i nekbet-redîf olup, bu cihetden mezmûm-i erbâb-ı divel ve menfûr-i ‘umûm-i milel ü nihal olan erdiye-i âteşîn-târ-ı kibr u nahvet ve eksiye-i kîn-i âgîn-i gurûr u ‘adâvet, ekser ricâlinin gerden-bend-i şi‘âr ve bâlâ-pesend-i kāmet-i iştihârları olmağın, zemân zemân miyânelerinde bu gûne nâ’ire-i sâmân-sûz-i mefsedet, lehîb-efrûz-i şiddet oldukca, lâ-mehâlete rişte-i girih-gîr-i ‘alâka-i mihr u mahabbetleri, bürîde-i mıkrâz-ı mübâyenet olup, inkıtâ‘-ı levâzım-ı mahabbet ise elbette teşettüt-i ârâya bâdî ve bu teşettüt dahi ‘adâvet ve bagzâyı mü’eddî olmağla, bu sebebden iktizâ eden ‘adem-i ittihâd ü ittifâk, envâ‘-ı fesâd ü şikāk hudûsünü îcâb ve beynlerinde bu gûne esbâb-ı hâlât-ı rediyye[1] sûret-yâb-ı zuhûr olduğundan, bunca müddetdir giriftâr-ı pençe-i inkılâb u ıztırâb olarak birbirleriyle mukāteleye inhimâk ve bî-hûde yere ma‘raz-ı helâkde galtîde-i hâk-i megāk olanlarından[2] mâ‘adâ, bakıyye kalan kallâşân-ı felâket-me’âblarının dahi kadîmden haklarında zebân-zed-i enâm olan “Hânumân harâb, mendîl be-türâb” latîfesi, elsine-pîrây-ı şeyh u şâb olmuşdur. Vâkı‘â bâlâda zikr u inbâ olunduğu üzere üç sene müddet zarfında nasb u ‘azl ve cerh u katl ile tebâh eyledikleri altı yedi nefer Şâh'ın aralarında tesviye-i umûra kādir ve[3] oldukca i‘tidâl-i ahvâli zâhir âdem olmamak ne ihtimâldir? Lâkin ehâlî-i mezkûre-i ser-be-hevânın mecbûr u meftûr oldukları bâd-ı tünd-hîz-i kibr u gurûrları, deryâ-yı fitne vü âşûbun mevce-rîz-i şerr u şûr olmasına bâdî olup, ‘umûmen Ülkây-ı İran'ın her şahne-i kej-külâhı taraf taraf efser-i Şâhî ile mübâhî olmalarıyla[4], şûre-zemîn-i İran gûyyâ her kişt [5]**[M 239a]** -zârında inbât-ı Şâh-ı kiyâh etmekle, Şâh-sitân olmak ta‘bîr-i galatına şâyân olduğundan gayri, evvel emirde karîn-i ikbâl-i bî-me’âl olan her bir Şâh'ın ‘avenesiyle tahsîl-i dest-mâye-i istiklâl etmesi, bi-eyy-i hâl Şâh-ı âharın ma‘a-ensârihî kahr u izmihlâlini muktezî olmak hasebiyle bu tavr-ı mezmûm ve şugl-i ‘abes-meş’ûmdan nâşî, ‘urza-i tîğ-i telef olan nüfûsun şümârı nâ-ma‘lûm ve ekser hânumân-ı Şâhâne'leri âşiyâne-i bûm-i şûm olmuşdur; *f'a‘tebirû yâ uli'l-elbâb*[*].

---

1 -ı esbâb-ı hâlât-ı rediyye Ü : ve hâlât-ı rediyye bu sebebden M
2 olanlarından Ü : olanlardan M
3 ve Ü : — M
4 olmalarıyla Ü : olmaları M
5 her kişt Ü : + her kişt M
* فاعتبروا يا اولى الالباب = Ey akıl sahipleri! İbret alın” anlamına gelen bu cümleler, sonundaki “*Uli'l-elbâb* = akıl sahipleri” yerine “*Uli'l-ebsâr* = akıl sahipleri” değişikliğiyle Kur’ân, el-Haşr, 59/2. âyetin son kısmıdır.

Ber-mûceb-i mukaddime-i mezkûre tâ'ife-i mezbûrenin ekseri fi'l-asl ahkâm-ı münîfe-i şer'-i şerîfe 'adem-i itâ'at ve bu sebeb ile îrâs eden ahlâk-ı seyyi'eden nâşî, 'alâka-i meveddet ü mahabbet külliyyen dest-zede-i zevâl ü hasâret olup, miyânelerinde dâ'ire-i itâ'at **[Ü 179b]** ve tarîka-i enîka-i sünnet-i seniyyede bulunanlar dahi mübtelây-ı şe'âmet-i mukārenet olduklarından gayri, ceyb-i derûn-i gılzat-meşhûnlarından hâssa-i lâzime-i insânî olan cevher-i mihr u mahabbetin fikdânı ve mânend-i hayvân-ı sibâ'î, ihtiyâr eyledikleri buğz u 'adâvetin ziyân ü husrânı nümâyân oldukdan sonra, bakıyyetü's-süyûf-i haybet-me'lûflarından zinde-dâr-ı hayât-ı müste'âr olanları dahi, **mısra'**:

el-Vedâ' ey hânumân ve el-firâk ey mâl ü cân

deyerek o gûne eyyâm-ı rustâhîz-i sitîz-engîzde giriftâr oldukları, 'ikāle-i renc ü mihnet ve hibâle-i şikence vü meşakkat ki, **mısra'**:

Dûr bâdâ yâ Rabb în ez-nâkılân ü sâmi'ân[*]

du'âsıyla isti'âze olunan keyfiyyâtdan 'ibâretdir. Bir kerre i'mâl-i fikr-i dakīk ve mülâhaza-i 'amîk ile bu gûne ahvâl-i pür-ehvâl, zîr-i perde-i lihâza-i hayâlde sûret-bâz-ı eşkâl olmak lâzım gelse, hâsıl olan hevl ü hirâs-i cânhırâşın ednâ rütbede ta'rîf ü takrîri tehammül-güdâz-ı yârây-ı ta'bîr u tahrîrdir; *hafizanallâhu Te'âlâ ve iyyâküm bi-hamdihî Sübhânehû ve Te'âlâ*[**].

Hâlâ zılâl-i şecere-i tûbâ-misâlinde hoş-nişîn ve bâ-refâh-ı güzîn-i istirâhat-karîn olduğumuz Devlet-i 'aliyye-i ebed-devâm *ebbedehallâhu Te'âlâ ilâ yevmi'l-kıyâm*[***]ın bi-imdâd-ı tevfîk-ı Hudâ-yı Müte'âl, şir'atü'l-İslâm olan ahkâm-ı şerî'at-i Nebevî'ye sür'at-i imtisâl ve Sünnet-i seniyye-i Mustafavî'ye rağbet ü ri'âyeti ber-kemâl olup, miyâne-i ricâl-i bâ-ibtihâl-i Devlet-i 'aliyye'de dahi envâr-ı neyyireyn-i mihr ü mahabbet masûnu'z-zevâl olmağla, bu cihetden kāmet-i bâlây-ı nizam-ı devlet, libâçe-i zerrîn-târ-ı deymûmiyyet ile cilve-künân-ı sâha-i istikrâr u istimrâr olduğu âşikâr olup, husûsan bu gûne Devlet-i bâhiru'l-meymenetden 'ibâret olan Saltanat-ı seniyye-i ebed-müddet -ki Zıllullâhi fi'l-erazîn ve Halîfe-i Rasûl-i Rabbü'l-'âlemîn olmadan kinâyetdir- ile'l-ebed min-'indillah mü'eyyed olduğundan, memdûd-i mefârık-ı 'âlem olan sâye-i merâhim-vâyelerinde 'umûmen 'ibâdullah gunûde-i pister-i râhat ve âsûde-nişîn-i merâbi'-i emn ü selâmet olmalarıyla, bu ni'am-i celîlenin

---

* دور بادا یا رب این از ناقلان و سامعان = Yâ Rabbi! Beni bu nakledenlerden ve dinleyenlerden uzak tut!" anlamına gelen Farsça bir ifâdedir.

** حفظنا الله تعالی و ایاکم بحمده سبحانه و تعالی = Yüce Allah bizi ve sizi, o yüce ve herşeyden münezzeh olan Allah'a hamdimizi sürdürdüğümüz halde korusun" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

*** ابدها الله تعالی الی یوم القیام = Yüce Allah onu kıyâmet gününe kadar kalıcı kılsın" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

edây-ı merâsim-i şükr-i cemîli niyyeti ile devâm-ı ‘ömr ü devlet-i hazret-i Pâdişâh-ı İslâm-penâhî da‘avâtına şevk-ı derûn-i sıdk-ihtivâ ile subh u mesâ müdâvemet, lâzime-i zimmet-i ‘ubûdiyyetdir.

Hakk Sübhânehû ve Te‘âlâ hazretleri her hâlde mansûr u muzaffer ve a‘dây-ı bed-kârların makhûr u müdemmer eyleyüp, bâ‘is-i hayât-ı câvidânî olan ebr-i rahmet-bâr-ı şer‘-i ather, mezâri‘-i âmâl-i Müslimîn'i müstefyaz ve şâd-ı ebter eylediği gibi, sebeb-i ‘âdî-i zindegânî olan zülâl-i[1] mihr u mahabbet dahi mecrây-ı kulûb-i ricâl-i Devlet-i ‘aliyye'de dâ’imü'l-cereyân ve nesâyim-i hüsn-i ülfet, sîne-i ehâlî-i Saltanat-ı sermediyyede ebediyyü's-sereyân olmağla, ‘ale'd-devâm nizâm-ı râhat-irtisâm ve kıvâm-ı intizâm-ı behcet-ibtisâm ile bi'l-cümle enâmı mesrûr u şâd-kâm eyleye, âmîn bi-hürmeti'n-nebiyyîn.

VEKĀYİ‘-İ SENE-İ ERBA‘A ve SİTTÎN ve Mİ’ETİN ve ELF[2]

Tevcîh-i kazâhây-ı Haremeyn-i [M 239b] şerîfeyn *şerrefehumallâhu Te‘âlâ ilâ âhıri'l-meleveyn*[*]

Silsiletü'z-zeheb-i tarîkat-i ‘aliyye-i ‘ilmiyye de cevâhir-i zevâhir-i ‘ulûm u fezâ’il ile nâ’il-i ârâyiş-i zât-ı fetânet-şemâ’il ve mümtâz-ı etrâb ü emâsil olan ‘ulemây-ı a‘lâm *kesserahumullâhu Te‘âlâ ilâ yevmi'l-kıyâm*[**] hazerâtının bi'l-cümle etvâr-ı mahmadet-âsârları, reşk-âver-i kulûb-i hâss u ‘âmm olduğundan başka, zerî‘a-i rif‘at-i dâreyn ve vesîle-i sa‘âdet-i menzileyn olan hükûmet-i Haremeyn-i şerîfeyn ile kâm-yâb ve ol makāmeyn-i **[Ü 180a]** muhteremeyne mu‘azzez ü mükerrem iyâb u zehâb ile vâsıl-ı nisâb-ı âmâl ve nâ’il-i dest-mâye-i merâm-ı şerâfet-ittisâl oldukları hâlet-i kerâmet-irtisâm dahi müstakıllen mağbût-ı enâm olup, ol tarîk-ı sa‘âdet-refîkın gubâr-ı rahmet-âsârın iktihâl-i dîde-i ârzû ve sahârî-yi mugaylân-zârın ârâm-gâh-ı pây-ı cüst-cû eden hasret-keşân-ı ehl-i İslâm'a bâ‘is-i tehyîc-i[3] ‘urûk-ı şevk u garâm olduğu, muhtâc-ı i‘lân ü ifhâm değildir.

Binâ-berîn işbu sene-i meymenet-rehîn şehr-i muharremü'l-harâmının on ikinci gününde[◊] bâ[4]-işâret-i ‘aliyye-i hazret-i Şeyhulislâmî şeref-yâfte-i

---

1 zülâl-i Ü : — M

2 **ELF** M : + [1164 senesi ile ilgili olarak Ü 179b'nin sağ kenarına yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “**Târîh-i sene-i cedîde li-münşi’ihi'l-Fakīr:** Merhabâ sâl-i ferah-dem ki safâlar geldi (مرحبا سال فرح دمكه صفالر كلدى) **sene 164.** Senetü'l-berekat (سنة البركات) **sene 1164**”].

* شرفهما الله تعالى الى آخر الملوين = Gündüz ve gece ardarda geldiği müddetçe (kıyâmete dek) Yüce Allah o iki yeri şereflendirsin” anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.

** كثرهم الله تعالى الى يوم القيام = Yüce Allah onları kıyâmet gününe kadar çoğaltsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

3 tehyîc-i Ü : heyecân-ı M

◊ 12 Muharrem 1164 = 11 Aralık 1750 Cuma.

4 bâ Ü : — M

sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i mevhibet-makrûn mûcebince altmış beş senesi muharremi gurresinden◊ zabt etmek üzere Mekke-i mükerreme *şerrefehallâhu Te'âlâ bi'ş-şerâfeti'd-dâ'ime** Kazâsı bundan akdem Şâm-ı şerîf'den munfasıl Madrûb Yûsuf Efendi merhûmun necl-i güzîni me'ârif-rehîn mevlânâ Mehmed Emîn Efendi hazretlerine ve kezâlik Medîne-i münevvere '*alâ sâkinihâ efdalü't-tahiyye*** Kazâsı dahi kudemây-ı tarîkden Edirne'den ma'zûl Müslim-zâde fezâ'il-penâh mevlânâ 'Abdullah Efendi hazretlerine tevcîh u 'inâyet ve bu gûne ikrâm-ı şâyeste ile karîn-i sürûr u behcet buyurılup, mu'tâd olan mesârıf-ı râhları kemâ-cerâ i'tâ ve mevlânâ-yı mûmâ ileyhimâ dahi: "Mâ-melek fedâ" deyerek ârzû-yi tâmm ile ol savb-ı sa'âdet-evbe râhile-bend-i hırâm oldular.

Tebdîl ve ibkāy ez-menâsıb-ı[1] vüzerâ

İşbu şehr-i muharremü'l-harâm evâyilinde◊◊ hâlâ Haleb Vâlîsi 'Osmân Paşa-zâde Vezîr-i mükerrem sa'âdetlü İsma'îl Paşa hazretlerine, Trablus-Şâm Eyâleti ve Eyâlet-i merkūme mutasarrıfı Vezîr-i muhterem Sa'deddîn Paşa hazretlerine, Haleb Eyâleti bâ-hatt-ı hümâyûn müceddeden tevcîh ve Rumeli Eyâleti dahi Vezîr-i 'âlî-şân sa'âdetlü Yeğen 'Ali Paşa hazretlerine kemâ-kân ibkā ve mukarrer buyuruldu.

Tebdîl-i Kâtib-i hazret-i Ağa-yı Dârussa'âde

Hâlâ Ağa-yı Dârussa'âdeti'ş-şerîfe sa'âdetlü Beşîr Ağa hazretlerinin bir müddetden berü hıdmet-i kitâbetlerinde istihdâm ve sadâkat ü ist ikāmetle benâm olup, vücûh ile mümtâz-ı emâsil ü eşbâh olan 'Abdullah Efendi'nin bu âna gelince harekât ü sekenâtı pesendîde-i tab'-ı evliyây-ı ni'amî olmağla, hakkında olan hüsn-i nazar-ı sa'âdet-eser bu vechile müsmir olup, işbu sene-i mübâreke şehr-i saferu'l-hayrının[2] gurresinde◊◊◊ Hâcegân-ı Dîvânî zümresine ilhâk ve sene-i merkūme cumâdelâhırının yirminci gününden◊4 zabt etmek

---

◊ 1 Muharrem 1165 = 20 Kasım 1751 Cumartesi.

* شرفها الله تعالى بالشرافة الدائمه = Yüce Allah onu devam eden bir şerefle şereflendirsin" anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.

** على ساكنها افضل التحيه = Selâmın en üstünü oranın sâkininin üzerine olsun" anlamına gelen ve Hz. Peygamber için yapılan bir duâdır.

1 **ibkāy ez-menâsıb-ı** Ü : ibkāy-ı menâsıb-ı M

◊◊ 1-10 Muharrem 1164 = 30 Kasım - 9 Aralık 1750. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak "**muharrem**" yazısı vardır.

2 şehr-i saferu'l-hayrının M : saferu'l-hayrın Ü

◊◊◊ 1 Safer 1164 = 30 Aralık 1750 Çarşamba. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak "**safer**" yazısı vardır.

◊4 20 Cumâdelâhıre 1164 = 16 Mayıs 1751 Pazar.

üzere Mevkūfât mansıbı ile hâssaten çırâğ buyurılup, Kitâbet-i Ağa-yı müşârun ileyh ile erbâb-ı isti‘dâddan me‘ârif-‘unvân Baş-halîfe ‘Osmân Efendi mesrûr u handân buyuruldu.

Ta‘mîr u tarsîn-i hısn-ı hasîn-i Belgırad-ı dâru'l-cihâd

Çünki cenâb-ı Pâdişâh-ı İslâm-penâh *eyyedehullâhu Te‘âlâ ve yetevellâhu*[1]* hazretlerinin ber-vech-i mu‘tâd temhîd-i bünyân-ı dîn ü devlet ve teşyîd-i erkân-ı Saltanat ü Hılâfet'de fevka mâ-yürâd bezl-i ictihâd-ı Cihân-bânî'leri ta‘rîf ü beyândan müstağnî ve ma‘lûm ve manzûr-i cihâniyândır. Binâ’en ‘aleyh kuttân-ı Memâlik-i mahrûse'lerinin ‘ale'd-devâm nizâm-ı âsâyiş ü itmînânları irâdesiyle ‘umûmen kılâ‘-ı serhaddât-ı mansûreyi tarsîn-i bünyân ile ma‘mûr u âbâdân ve tertîb-i edevât-ı gazv[2] ü cihâd ile müşeyyedü'l-erkân buyurduklarından, bundan akdem Belgırad-ı dâru'l-cihâdın kal‘a-i bî-nazîri bi-‘inâyetillâhi'l-Meliki'l-Kadîr dâhil-i kabza-i teshîr olduğu müddetden bu vakte gelince sâl[3] **[M 240a]** -be-sâl tertîbât-ı mühimmât-ı müte‘âkıbetü'l-irsâl ve ta‘yîn ü tesyîr-i ‘amele vü ricâl ile sarf ve ibzâl-i hazâyin ü emvâl olunarak, emr-i binâ ve ta‘mîrine kemâl-i gûşiş ve sa‘y-i bî-hemâl olunmuşiken, [vü]s‘at-i[4] dâ’ire ve vefret-i ebniye-i mütekâsire olmakdan nâşî, henûz mevâzı‘-ı ‘adîdesi dil-hâh üzere serhadd-i itmâm u istihkâma resîde olmamağla, bi-‘avnihî Sübhânehû ve Te‘âlâ işbu sene-i mübârekede külliyyen ikmâl ve tetmîm ve def‘-i dağdağa-i ta‘mîr u termîm kılınmak husûsuna irâde-i kat‘iyye-i Mülûkâne'leri te‘alluk eyledüğüne binâ’en, kusûr kalan binânın tekmîli ve murâd-ı hümâyûn üzere ol serhadd-i cemîlin tahkîm ü tebcîli içün iktizâ eden edevât ve mühimmâtın rûz-i hızırdan mukaddem mahallinde tehiyye[5] ve âmâde etdirilmesi karâr-dâde olduğundan, evvel emirde Devlet-i ‘aliyye ricâlinden mu‘temed ve sadâkat-kâr ve emr-i binâda mehâretle şöhret-şi‘âr olup, Dergâh-ı ‘âlî kapucu-başılarından sâbıkā Topcu-başı Mustafa Ağa'nın, mukaddemâ Tophâne-i ‘âmire'yi ve İskenderiyye'de vâki‘ sedd-i kebîri binâda mehâret ve sadâkati âşikâr olmağla, bu def‘a dahi cümle beyninden intihâb u ihtiyâr olunup, bu sene-i mübârekede hıtâm-ı binâya sa‘y-i bî-şümâr olunmak üzere müstakıllen Binâ Emîni nasb ve mahalline sevk u irsâl ve hıdemât-ı merkūmede i‘mâl içün Vilâyet-i Eflâk'den cerâhor ve ‘arabalar ve Belgırad ve Semendire ve Alaca-hisâr sancaklarından ücretleri Binâ Emîni yedinden verilmek üzere ‘amele ve rencberân tertîb olunup, ebniye husûsunda bu

1 *yetevellâhu* Ü : *tevellâhu* M

* ايده الله تعالى و يتولاه = Yüce Allah onu desteklesin ve dost edinsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 gazv Ü : gazâ M

3 sâl Ü : + sâl M

4 [vü]s‘at-i Ü : semt-i M

5 tehiyye Ü : tehyi’e M

vechile levâzım-ı esbâb ihzârına ‘azîmet-i sâdıka ve teveccühât-ı fâyika[1] birle sarf-ı nakdîne-i dikkat derkâr olduğundan gayri, müceddeden hafr olunacak hendeklerin hafr u tathîri ve tabyalar ile top sepetlerinin **[Ü 180b]** toprak ta‘biyesiyle tanzîm ü teksîri, umûr-i mu‘azzamadan bir emr-i hatîr olmakdan nâşî, sâlifü'z-zikr Eflâk ve elviyeden ihrâcı tertîb olunan cerâhor ve rencberân ile bir senede itmâm ü ikmâli rütbe-i istihâlede olmak hasebiyle, bu makūle serhadlerin iktizâ eden hafr-i hendek ve nakl-i tobrak hıdemâtı, husûsan top sepetlerinin meremmât ve müceddeden tedârük-i mühimmâtına eyâlât ve elviyenin zu‘amâ ve erbâb-ı tîmârı me’mûr kılınmak kavâ‘id-i kadîme-i Devlet-i ‘aliyye'den olmağla, Semendire Sancağı'yla ‘umûmen Eyâlet-i Rumeli'nin sağ ve sol kollarından ‘ibâret bi'l-cümle elviyenin alaybeyileriyle zu‘amâ ve erbâb-ı tîmârı me’mûr kılınmak ve cümlesi rûz-i hızırda Belgırad'da mevcûd bulunmak ve bunlardan ma‘âdâ serhadlerde cârî olan kā‘ide-i mer‘iyye üzere muhâfaza-i Belgırad'da bulunan ‘umûmen kapukulları ve yerlü neferâtı[2] ağavât ve zâbitânı ma‘rifetleriyle imeci edüp, bedenen hıdemâtda bulunmaları bâbında iktizâ eden evâmir-i ‘aliyye ısdâr ve evâ’il-i şehr-i saferu'l-hayrda[3] mukdim ve mübrim mübâşirler yedleriyle taraf taraf irsâl ve sedd-i sedîd-i İslâmiyye'den olan dâru'l-cihâdın tarsîn ü istihkâm ve ‘umrân u nizâmına bu vechile te’kîd ü isti‘câl olundu.

Vâkı‘â bâ‘is-i âsâyiş-i bilâd ve sebeb-i itmînân-ı kulûb-i ‘ibâd olan sugūr-i mansûre-i Devlet-i ‘aliyye'nin ‘umrân u âbadân ve vücûh-i takviyet ü sâmânlarıyla dâğ-ber-dil-i a‘dâyı karînü'l-husrân olmak rütbesinde bezl-i tâb ü tüvân olunmak fî[4]-külli vaktin ve ânin şîme-i kerîme-i Pâdişâh-ı devrân olmağla, Hakk Sübhânehû ve Te‘âlâ hazretleri tedbîr-i isâbet-pezîr-i Mülûkâne'lerin muvâfık-ı takdîr ve her hâlde mu‘în ü zahîr ve yâver u dest-gîrleri olup, zemân-ı merhamet-‘unvânların, zemân-ı ma‘mûrî-i kurâ ve bilâd ve eyyâm-ı Hılâfet ve saltanatların[5], hengâm-ı râhat-ı ‘ibâd etmekle, sâye-i merâhim-vâyelerin mefârık-ı enâm üzere ber-devâm ve bed-hâhların makhûr u gümnâm eyleye, âmîn **[M 240b]**

Vürûd-i haber-i vefât-ı Vezîr Pîr Mustafa Paşa, Vâlî-i Rakka ve tevcîh-i eyâlet-i merkūme

Mukaddemâ Saydâ Vâlîsi olup, bundan akdemce ber-vech-i mâlikâne Eyâlet-i Rakka tevcîh olunan Vezîr-i müşârun ileyh Pîr Mustafa Paşa, ‘âlem-i pîrîde ba‘zı ‘ilel ü eskāma mübtelâ olup, henûz Saydâ'dan mansıbı olan

1 fâyika Ü : fâ’ika M
2 neferâtı Ü : + ve M
3 1-10 Safer 1164 = 30 Aralık 1750 - 8 Ocak 1751. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “safer” yazısı vardır.
4 fî Ü : ve M
5 saltanatların Ü : sa[l]tanatların M

Rakka'ya ‘azîmete müttehî’ olduğu esnâda bi-emr-i[1] Hudâ sayyâd-ı ecel, murg-ı rûhunu dâm-ı sayda ilkā ve ecel-i müsemmâ ile[2] ‘âzim-i dâr-ı bekā ve târik-i kâr u bâr-ı fenâ olduğu haberi, işbu saferu'l-hayrın sekizinci gününde[◊] Der-i devlet'e vârid olup, Vezîr-i müşârun ileyh fi'l-asl küll-i umûrunda mücidd ü muhassıl ve kemâl-i iddihâra mâ’il, ma‘mûr ve mütemevvil olduğundan başka, bunca müddetden berü mütehavvel-i ‘uhde-i ihtimâmı kılınan mukāta‘ât-ı mîriyyeden zimmetinde emvâl-i kesîre olmak hasebiyle nukūd ve eşyây-ı mevcûdesi taraf-ı mîrîden zabt olunmak üzere Hâssa silahşörlerinden ‘Ivaz Mehmed Paşa-zâde Halîl Bey bâ-emr-i ‘âlî-şân Mübâşir ta‘yîn olunup, müteveffây-ı müşârun ileyhin gerek Saydâ ve Rakka[3] ve gerek sâ’ir mahalde olan nukūd-i müdahhara ve muhallefât-ı muharreresin Mübâşir-i mûmâ ileyh dest-res olduğu mertebe zabt u takvîm ve bin kîseden mütecâviz nukūd ve eşyâsını Hazîne-i hümâyûn'a îsâl ü teslîm eyledi. Ve mahlûl olan Rakka mansıbı dahi bundan akdemce Aydın Muhassıllığı'ndan Eyâlet-i Saydâ tevcîh olunup, mâye-i rüşd ü sedâd ve mâdde-i liyâkat ü isti‘dâdı muktezâsınca bu âna dek muhavvel-i ‘uhde-i dirâyet ve süpürde-i zimmet-i himmet ü hamiyyeti kılınan mehâmm-ı umûrda hakîmâne ve müdebbirâne hareket ve istihsâl-i levâzım ve esbâb-ı temşiyet-i maslahata dikkat ile her husûsu vech-i lâyık ve üslûb-i mergūb ve fâyik[4] üzere ru’yet ü ikmâline[5] muvaffak ve masdar ve bu zerî‘a ile ‘inâyet-i bî-gāyet-i[6] Husrevâne'ye nâ’il ve mazhar olan vüzerây-ı ‘izâmın be-nâm-ı sadâkat-ârâsı sa‘âdetlü Râgıb Mehmed Paşa hazretlerine mâh-ı merkūmun onuncu gününde[◊◊] karîha-i sabîha-i hümâyûndan şeref-bahş-ı sudûr olan hatt-ı ‘inâyet-makrûn[7] mûcebince ber-vech-i mâlikâne tevcîh olunup, Saydâ'dan nehzat ü hareket ve Eyâlet-i Rakka'yı şurût-ı mâlikâne üzere zabta mübâderet ve fukarây-ı ra‘iyyeti ve tavâyif-i iskân ve ehâlî ve sükkânı hıfz u himâyet ve her hâlde neşr-i envâr-ı hakkāniyyet eylemek üzere iktizâ eden evâmir-i ‘aliyye taraflarına irsâl olundu.

İhsân-ı rütbe-i vâlâ-yı Vezâret be-inzımâm-ı Eyâlet-i Saydâ be-Ağa-yı Yeniçeriyân es-Seyyid Ahmed Ağa ve tebdîlât-ı menâsıb-ı dûdmân-ı Bektâşiyye

Ânifen zikri murûr ve zebîre-ârây-ı sutûr olduğu üzere münhall olan Saydâ Eyâleti, bir Vezîr-i bâhiru't-tedbîre verilmek muktezî olma ğla, bir

1 bi-emr-i M : باحد Ü
2 ve ecel-i müsemmâ ile M : ile ecel-i müsemmâ Ü
◊ 8 Safer 1164 = 6 Ocak 1751 Çarşamba.
3 ve Rakka Ü : — M
4 fâyik Ü : fâ’ik M
5 ikmâline Ü : ikmâle M
6 bî-gāyet-i Ü : bî-gāyât-ı M
◊◊ 10 Safer 1164 = 8 Ocak 1751 Cuma.
7 ‘inâyet-makrûn Ü : hümâyûn M

müddetden berü Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri Ağası olup, sâf-serîret ve hüsn-i[1] ‘akīdet ü istikāmet ile be-nâm ve hıdemât-ı ‘aliyye-i dîn ü devletde bezl-i nakdîne-i ihtimâm eden mûmâ ileyh es-Seyyid Ahmed Ağa hazretlerinin her hâlde harekât-ı ‘âkılâne ve bu âna gelince etvâr-ı hâlisâne-i edîbânesi manzûr u bedîdâr ve bundan sonra dahi pesendîde-i tab‘-ı Şehriyârî olup, hıdemât-ı sadâkat-âsâr vücûda getürmesi nâsıye-i ahvâlinden zâhir u âşikâr olmağla, hakkında âfitâb-ı gîtî-firûz-i ‘âtıfet, lem‘a-bürûz-i ‘inâyet olup, mâh-ı merkūmun onuncu gününde◊ şeref-bahşây-ı sahîfe-i[2] sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i mevhibet-makrûn mûcebince mûmâ ileyhe ihsân-ı rütbe-i ‘ulyây-ı Vezâret ve münhall olan Saydâ Eyâleti inzımâmiyle mazhar-ı ‘inâyet ve ber-vech-i mu‘tâd huzûr-i hazret-i Âsafî'de ilbâs-i hıl‘at-i semmûr ile vâye-dâr-ı sürûr u behcet **[Ü 181a]** buyurulmağın, çend rûz zarfında tekmîl-i edevât-ı Vezâret ve Eyâlet-i Saydâ'ya bahran neşr-i şirâ‘-ı ‘azîmet eyledi.

Ve yevm-i mezkûrda Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri Ağalığı dahi bermuktezây-ı tarîk Kul Kethudâsı bulunan Zarbuna-zâde es-Seyyid Nu‘mân Ağa hazretlerine ve Kul Kethudâlığı[3] **[M 241a]** hâlâ Ser-zağarcıyân Segbânbaşı-zâde Celebi Mehmed Ağa'ya ve anın rütbesi dahi hâlâ Seksoncu-başı Bostancı-zâde el-Hâc ‘Osmân Ağa'ya ve Seksoncu-başılık dahi Muhzır bulunan sâbıkā Yeniçeri Ağası ‘Abdülbâkī Ağa'nın dâmâdı Mustafa Ağa'ya ‘inâyet ve Kethudâ-yeri Mahmûd Ağa, Muhzır ve Baş-bölükbaşı Şehrî ‘Abdurrahman Ağa, Kethudâ-yeri olup, cümlesi ilbâs-i hıl‘at ile karîn-i behcet buyuruldu.

Vürûd-i haber-i vefât-ı Muhassıl el-Hâc ‘Osmân Paşa, mutasarrıf-ı Cidde

Haleb Muhasıllığı ile ma‘rûf olup, hâlâ Cidde-i ma‘mûre mutasarrıfı olan Vezîr el-Hâc ‘Osmân Paşa bi-emr-i Hudâ ba‘zı ‘ilel ü emrâza mübtelâ ve altmış üç senesi zilhiccesinin yirmi yedinci günü◊◊ hulûl-i ecel-i müsemmâ ile ‘âzim-i dâr-ı bekā olduğu haberi, işbu mâh-ı saferu'l-hayrın on beşinci gününde◊◊◊ hâlâ Emîr-i Mekke-i mükerreme Şerîf Mes‘ûd *dâme sa‘duhû** hazretlerinin tahrîrâtlarıyla Âsitâne-i sa‘âdet'e vârid olup, müteveffâ-yı müşârun ileyhin Cidde'de olan emvâl ve eşyâsı, Şerîf hazretlerinin ma‘rifeti

1 hüsn-i Ü : — M
◊ 10 Safer 1164 = 8 Ocak 1751 Cuma.
2 sahîfe-i Ü : — M
3 Kethudâlığı Ü : + Kethudâlığı M
◊◊ 27 Zilhicce 1163 = 27 Kasım 1750 Cuma.
◊◊◊ 15 Safer 1164 = 13 Ocak 1751 Çarşamba. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**safer**” yazısı vardır.
* دام سعده = Mutluluğu devam etsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

ve ma‘rifet-i şer‘le temhîr ve etbâ‘ını hıfz u hirâset ve iktizâ eden[1] umûru ru’yet içün kethudâsı bulunan el-Hâc Mustafa Ağa mu‘tâd üzere Cidde Kāyim-makāmı nasb u ta‘yîn olunup, lâkin ehâlî-i Mekke-i mükerreme ve Medîne-i münevvere'nin ve[2] asâkir-i Cidde ve ‘Abîdu'l-‘uyûn neferâtının altmış üç senesine mahsûben Mekke hisâbiyle beş aylık ‘ulûfeleri olan altmış bir bin seksan bir guruş, müteveffây-ı müşârun ileyhin zimmeti olduğundan mâ‘adâ, altmış dört senesine mahsûben ‘ulûfât-ı mezkûre ile Mekke-i mükerrreme ve Medîne-i münevvere kadılarının ‘ulûfeleri ki, min-haysü'l-mecmû‘ yine Mekke hisâbiyle yüz altmış beş bin üç yüz otuz dört guruş bir senelik ‘ulûfâtın dahi verilmesi muktezî olup, düyûn-i merkūme ve vezâyif-i mersûme ve kapusu halkının ta‘yînât-ı rûz-merreleri mebâliğ-i vâfireye bâliğ olduğuna binâ’en, Cidde mansıbı yüz altmış dört senesi zilhiccesine◊ dek Kethudây-ı mûmâ ileyh tarafından zabt ve hâsıl olan îrâddan sâlifü'z-zikr düyûn ve vezâyif ve etbâ‘ının mesârıfı verilmek husûsuna müsâ‘ade-i hümâyûn erzânî buyurulmasını Şerîf-i müşârun ileyh hazretleri tahrîr u iltimâs eylemiş, ehâlî-i Haremeyn-i muhteremeynin istîfây-ı hukūk-ı ‘ulûfât ile husûl-i esbâb-ı refâhiyyetleri, matlûb-i cenâb-ı Şehriyârî olduğundan mâ‘adâ, Şerîf hazretlerinin intâc-ı mukaddimât-ı re’y ü merâmları ile ‘alâ ahseni'l-hâl temşiyet-i mesâlih-i enâm maksûd-i aslî olduğuna binâ’en, düyûn-i merkūmeyi sene-i mezkûre zarfında bi-temâmihâ ashâbına edâ ve şerâyit ve levâzım-ı hıdmet ü sadâkati kemâ-yenbagī ikmâl ü îfâ eylemek şartıyla Kethudây-ı mûmâ ileyh mansıb-ı merkūmu altmış dört senesi zilhiccesi gāyetine dek◊◊ zabt ve ber-vech-i mu‘tâd ‘avâyid ü mahsûlâtını ahz u kabz ve bu îrâddan düyûn ve bir senelik vezâyif ve ‘ulûfât-ı merkūmeyi edâ etmek şartıyla bâ-fermân-ı mûmâ ileyh Cidde Kāyim-makāmı[3] nasb olunup ve işbu bin yüz altmış dört senesinde müşârun ileyh Şerîf hazretlerinin ibkāsını mutazammın nâme ve teşrîfât-ı hümâyûn îsâline me’mûr olan sâbıkā Kudüs Muhassılı Bekir Ağa, müteveffâ-yı müşârun ileyhin ba‘de-edâ’i'd-düyûn mevcûd ve memhûr olan emvâl ve eşyâsını zabt ve Âsitâne-i sa‘âdet'e îsâl etmek üzere bâ-emr-i ‘âlî-şân me’mûr ve tesyîr u irsâl olundu.

Tevcîh-i Cidde-i ma‘mûre ve tebdîl-i Kapudân-ı deryâ ve ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ

Ber-vech-i muharrer-i bâlâ münhall olan Cidde-i ma‘mûre Sancağı, altmış beş senesi muharremi gurre **[M 241b]** sinden◊◊◊ zabt olunmak üzere

1 eden M : — Ü
2 ve Ü : — M
◊ 1 Zilhicce 1164 = 21 Ekim 1751 Perşembe.
◊◊ 30 Zilhicce 1164 = 19 Kasım 1751 Cuma.
3 Kāyim-makāmı M : Kāyim-makā[mı] Ü
◊◊◊ 1 Muharrem 1165 = 20 Kasım 1751 Cumartesi.

hâlâ Kapudân-ı deryâ Vezîr-i mükerrem Ebûbekir Paşa hazretlerine ve ‘avâtıf-ı ‘aliyye-i Husrevâne'den mansıb-ı vâlâ-yı Kapudânî dahi hâlâ Karaman Vâlîsi Vezîr-i rûşen-zamîr sa‘âdetlü[1] Durak Mehmed Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Karaman dahi ber-vech-i arpalık İç-il Sancağı mutasarrıfı Vezîr-i muhterem sa‘âdetlü[2] Küçük Mustafa Paşa hazretlerine ve Livâ’-i İç-il, mîr-i mîrân-ı kirâmdan Gāzî Mehmed Paşa'ya işbu saferu'l-hayrın on sekizinci gününde◊ şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn **[Ü 181b]** mûcebince tevcîh olunup, rütbe-i vâlâ-yı Kapudânî ile şeref-yâb olan müşârun ileyh Durak Mehmed Paşa hazretlerini Âsitâne-i sa‘âdet'e da‘vet içün Hâssa silahşörlerinden re’fetlü sâhib-i devlet hazretlerinin mahdûm-i güzînleri mîr-i muhterem necâbetlü ‘Abdullah Bey, bâ-fermân-ı ‘âlî ta‘yîn ü irsâl olundu. Ve Vezîr-i müşârun ileyh el-Hâc Ebûbekir Paşa hazretleri ‘illet-i pîrî hasebiyle Cidde mansıbından isti‘fâ etmekle âhara tevcîh ve kendüye tekā‘üdlük ihsâniyle terfîh olunduğu târîhiyle zîrde mastûrdur.

Vürûd-i haber-i vefât-ı Vezîr Köse ‘Ali Paşa, mutasarrıf-ı Livâ’-i Karahisâr-ı sâhib

Vezîr-i müşârun ileyh pîr u ihtiyâr ve ‘ahd-i karîbde ba‘zı ‘ilel ü eskāma dûçâr olup, ‘âkıbet târik-i kâr u bâr ve ‘âzim-i dâr-ı karâr olduğu haberi, evâsıt-ı mâh-ı merkūmda◊◊ Âsitâne-i sa‘âdet'e vusûl ve livâ’-i mezbûr ol vechile mahlûl olmağla, mîr-i mîrân-ı kirâmdan es-Seyyid Hasan Paşa'ya bâ-hatt-ı hümâyûn ‘inâyet ü ihsân buyurılup, müteveffâ-yı müşârun ileyh Köse ‘Ali Paşa'nın ma‘dûd olan şa‘arât-i mehâsininden efzûn nukūd-i mevcûde ve emvâl ve eşyây-ı mazbûtası berây-ı edây-ı düyûn taraf-ı mîrîden zabt olunmak üzere bâ-fermân-ı ‘âlî Mübâşir ta‘yîn ü irsâl olundu.

Tebdîl-i Ağa-yı Ebnâ’-i Sipâhiyân

Hâlâ Sipâhîler Ağası olan Ser-bevvâbân-ı Sultânî'den Monlacık-zâde ‘Ali Ağa'nın eğerçi senesi hıtâmına değin bir müddet dahi istikrârı karâr-dâde-i ‘ayn-ı i‘tibâr idi. Lâkin berây-ı iktizâ mir’ât-i hâlden sûret-i ‘azli rû-nümâ olmağla, mâh-ı merkūmun on sekizinci gününde◊◊◊ yine Dergâh-ı ‘âlî kapucu-başılarından Akkermânî Seyyid İbrâhîm Ağa, Sipâh Ağalığı ile kâm-revâ ve hıl‘at iksâ olundu.

---

1 sa‘âdetlü Ü : — M
2 sa‘âdetlü Ü : — M
◊ 18 Safer 1164 = 16 Ocak 1751 Cumartesi.
◊◊ 11-20 Safer 1164 = 9-18 Ocak 1751. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**safer**” yazısı vardır.
◊◊◊ 18 Safer 1164 = 16 Ocak 1751 Cumartesi. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**safer**” yazısı vardır.

Zuhûr u hudûs-i ba‘zı ahbâr ez-cânib-i Bahr-ı sefîd

Hâlâ İnebahtı Muhâfızı olan Vezîr-i mükerrem Nu‘mân Paşa hazretlerinin bu def‘a vürûd eden tahrîrâtlarının hulâsa-i mefhûmunda Trablus-Garb Ocağı'ndan Murâd Kapudan nâm Re’îs, süvâr olduğu bir kıt‘a sagîr kalyonuyla bundan akdem İnebahtı Lîmânı'na duhûl ve lenger-endâz-ı vusûl olup, keyfiyyet-i vürûdundan istintâk olundukda, ticâret tarîkıyla Ocağı tarafından çıkup, hubûb-i bâd-ı muhâlif ile Kefalonya Boğazı'na düşmekle, öteden berü Venediklü ile Ocaklar ricâli dâ’imâ muhârebe üzere olduklarından, mahall-i merkūmda vardakosta bir kıt‘a Venedik kalyonuna dûçâr ve îsâl-i hasâr kasdıyla Re’îs-i merkūmun sefînesine hücûma ibtidâr ve beynlerinde ma‘hûd fişeng işâretiyle ol havâlîde olan sâ’ir Venedik sefînelerini dahi haberdâr eylemek misillü hâlât iş‘ârıyla ta‘kīb ü terhîbe ictisâr eyledüğüne binâ’en, Re’îs-i merkūmun sefînesi sagīr ve üzerlerine gelan kalyon-i kebîr ve sâ’ir imdâd erişmek havfıyla ‘adem-i mukāvemet derkâr ve bi'z-zarûrî[1] gürîz ü firâr ihtiyâr edüp, peyrev-i rûzgâr olarak İnebahtı Lîmânı'nda resen-bend-i karâr oldukların ihbâr ve el-yevm Venediklü sefâyini Kefalonya ve ol havâlîde bunlara intizâren geşt ü güzâr üzere olduklarına binâ’en, ba‘de-ezîn ocakları tarafına ‘avd ü insırâfa ‘adem-i iktidâr izhâr eylediklerin ve mashûben bi'l-emni ve's-selâme ‘avdetleri[2] **[M 242a]** emrinde hubûb-i şurta-i ‘inâyet ve ‘âtıfet-i hazret-i Cihân-bânî istid‘âsında oldukların takrîr u inhâ eylediklerinden mâ‘adâ, Balyabadra'da mukīm Venedik Konsolosu dahi Re’îs-i merkūmun hâl ü takrîrini mektûbuyla te’yîd ve ol sularda tarafeynin def‘-i mazarratları emrinde ne vechile irâde-i hümâyûn sudûr eder ise muktezâsıyla hareket ve şurût-ı ‘ahid-nâme-i hümâyûn ibkā ve te’kîd olunmak üzere keyfiyyet-i merkūme ‘arz u tahrîr olunmuş.

Fi'l-hakīka öteden berü Ocaklar ricâli kehfü'l-emân-ı ‘inâyet-i cenâb-ı Şehinşâhî'de masûn ve sefîneleri dahi mersâ-yı mekârim-i Pâdişâhî'de me’mûn olduklarına binâ’en, keyfiyyet-i merkūme Âsitâne-i sa‘âdet'de mukīm Venedik Baylosu'na tefhîm ve sefîne-i merkūmenin âminen ve sâlimen Ocağı tarafına ‘avd ü kufûlü emrinde iktizâ eden tedbîr ü hareketin icrâ ve takdîmi husûsu tavsıye vü tenbîh buyurulmağla, Baylos-i mesfûr kendi tarafından bu husûsu Venedik cumhûruna tahrîr ve sefîne-i merkūmenin istihsâl-i levâzım-ı emn ü selâmeti, matlûb-i hümâyûn idüğüni devleti tarafına inhâ vü tastîr eyledüğünden mâ‘adâ, Balyabadra Konsolosu mesfûra dahi kendü lisânları üzere mahsûs kağıd irsâl ü tesyîr etmekle, der-‘akab cumhûr tarafından tahsîl-i rızây-ı Devlet-i ‘aliyye'yi şâmil Konsolos-i mesfûra haber vâsıl ve itmînân ü emniyyet hâsıl oldukdan sonra, mûmâ ileyh Murâd Re’îs sefînesiyle mashûben bi's-selâme Trablus-Garb cânibine ‘avdet ve bâd-bân-güşây-ı ‘azîmet ve lâkin

1 bi'z-zarûrî Ü : bi'z-zarûre M
2 ‘avdetleri Ü : + ‘avdetleri M

fîmâ-ba‘d Ocak sefîneleri Devlet-i ‘aliyye sularında geşt ü güzâr ve ta‘yîn olunan hudûd dâhilinde **[Ü 182a]** Venediklü'ye îsâl-i hasâr eylemamek üzere tenbîh ü te’kîd ve bundan sonra bu gûne hareketde bulunurlar ise sâhib çıkılmayacağını iş‘âr ile tenzîr u tehdîdi müştemil şeref-sudûr eden emr-i ‘âlî-şân evâhır-ı mâh-ı merkūmda◊ irsâl olundu.

Tefvîz-i Kethudâyî-yi hazret-i Sadr-ı ‘alî be-cânib- Nazîf Mustafa Efendi ba‘de ez-‘azl-i Memiş Ağa

Erbâb-ı menâsıb-ı ‘âliyeden olan ricâl-i kibâr, bulunduğu mansıb-ı celîlü'l-mikdârın kadr u i‘tibârın bilüp, şükr-güzâr-ı cenâb-ı min‘am-ı Perverdigâr olmak lâzime-i rüşd ü sedâd ve zâtında her ne kadar liyâkat ü isti‘dâd var ise dahi elbette imtidâd-ı zemân munzamm olmak lâ-büdd idüğün fehm ü idrâk ederek sabr u te’ennîye i‘tiyâd edüp, meselâ mir’ât-i derûnunda sûret-i hasnây-ı menâsıb-ı uhrâya meyl ü hâhiş rû-nümâ olduğu hâlde dahi yine izhârıyla tehâlük vâdîlerine sâlik olmayarak işi vakt-i mukadderine ihâle ve cenâb-ı Vâhibü'l-âmâlin kemâl-i keremine i‘timâd ü istinâd eylemek ve zarar-ı ‘ayn isâbet etmeyecek mertebe yoluyla gelmek, kâr-ı ma‘kūl idiği müsellem-i ‘âmme-i fuhûl olan ma‘nây-ı hıred-kabûldür.

Binâ-berîn bundan akdem bir buçuk sene mikdârı müddet zarfında Baş-muhâsebe'de Zimmet Halîfeliği'nden Defterdâr-ı Şıkk-ı Evvel ve zemân-ı ekall murûrunda makām-ı Sadâret-i ‘uzmâ Kethudâlığı ile mesrûr u mübeccel olan Memiş Ağa, ber-mûceb-i mukaddime-i bâlâ kendüye teveccüh eden bu gûne menâsıb-ı vâlânın kadrine i‘tinâ ile hılâf-ı rızâ hareketden ittikā lâzime-i hâli iken, ez-kazâ mağlûb-i hevâ ba‘zı sû’-i kurenâ kelâmına dil-şîfte ve maklûb-i lâ-bekā olan ikbâl-i fenâya firîfte olarak mesmû‘-i enâm olduğu üzere selefine gadri mûcib ba‘zı hâletde bulunduğundan mâ‘adâ, Vekîl-i Saltanat Kethudâlığı gibi makām-ı ‘âlîye kāni‘ olmayup, *el-‘uhdetü*[1] *‘ale'r-râvî*[*] gûyyâ ‘ulüvv-i himmeti hâvî hareket ile tahsîl-i Vezâret, belki baht-ı dâniş-ârây-ı mevki‘-i imtihân-ı i‘tibârda cerîde-i a‘le'l-e‘âlîye sebt dâ‘iyesinde olduğu güft-gû ile şöhret ve bu şöhret kendüye ‘ayn-ı kemâl ve mûcib-i **[M 242b]** hasâret olur âfet olmağla, işbu şehr-i rebî‘ulevvelin ikinci yevm-i sebt◊◊ -ki âhır-ı erba‘în-i şitâdır- her bu'l-hevesde ba‘de'l-erba‘în nev-behâr-ı me’mûle[2] dest-res ümniyyesi hüveydâ iken, Ağa-yı mûmâ ileyh sermây-ı bî-hengâm-ı[3]

◊ 21-29 Safer 1164 = 19-27 Ocak 1751.

1 *el-‘uhdetü* M : *el-‘ahdü* Ü

* العهدة على الراوى = Bu bilginin doğru olup olmamasının sorumluluğu haberi verene aittir” anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

◊◊ 2 Rebî‘ulevvel 1164 = 29 Ocak 1751 Cuma. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**rebî‘ulevvel**” yazısı vardır.

2 behâr-ı me’mûle Ü : behârla M

3 bî-hengâm-ı Ü : nâ-behengâm-ı M

‘azle mübtelâ ve dâ’ire-i iltifâtdan[1] tard u tenkîl ile Bozça-ada'ya nefy ü iclâ olunup, **mısra‘**:

Kâr-ı devletdir bu kâr olmaz müyesser herkese

me’âli elsine-pîrâ oldu.

Bu esnâda otuz seneden mütecâviz hıdemât-ı ‘aliyyede emekdâr ve niçe umûr-i ‘izâmda istihdâm ile mücerrebü'l-etvâr olup, ez-ân-cümle iki def‘a Nâdir Şâh'a Sefâret ile me’mûr ve husûsan def‘a-i sâniyesinde -ki vekāyi‘-i cild-i evvel hılâlinde mufassalan mastûrdur- bâ‘is-i server-i cihâniyân olan in‘ikād-ı sulh u salâhda zuhûra gelan hıdemât-ı mebrûre ve meşkûresi Zıllullâhi fi'l-‘âlem cenâb-ı Şehinşâh-ı a‘zam hazretlerinin ma‘lûm ve manzûr-i Hıdîvâne'leri olup, temâm rızây-ı Devlet-i ‘aliyye-i rûz-efzûn ve hâhiş-i Saltanat-ı seniyye-i ebed-makrûna muvâfık hıdmet-i sadâkat-nümûn olduğundan, pesendîde ve makbûl-i tab‘-ı hümâyûn olmağla, ol vakitde misli nâmesbûk iltifâta şâyân ve huzûr-i fâyizu'n-nûr-i Husrevâne'de iksây-ı ferve-i semmûr ile mazhar-ı lihâza-i lutf u ihsân ve bâ-emr-i hümâyûn Anadolu Muhâsebeciliği ile mesrûr u kâm-rân buyurduklarından sonra, bir müddet murûrunda Mukābele-i Süvârî ‘inâyet ve ba‘dehû Şehr Emâneti'yle dâ’ire-i hümâyûnda bulunup, ebniye ve sâ’ir hıdemât-ı ‘aliyyeye bezl-i makderet üzere olan sa‘âdetlü[2] Nazîf Mustafa Efendi cenâblarının ber-vech-i muharrer her ahvâli ma‘lûm-i hazret-i Âsafî olduğundan gayri, bi't-tecribeti ve'l-imtihân cenâb-ı Pâdişâh-ı devrân hazretlerinin muhât-ı ‘ilm-i ‘âlem-ârây-ı Mülûkâne'leri olup, vâkı‘â mûmâ ileyh zâtında olan cevher-i rüşd ü sedâd ile pîrâyedâr ve ahlâk-ı hasene-i mâderzâd ile memdûh-i sıgār u kibâr olduğundan mâ‘adâ, fenn-i kitâbetde sâhib-i yed-i tûlâ ve vücûh ile me‘ârif-âşinâ olup, taşra memleketlerde kesret-i siyâhat hasebiyle çâşnî-senc-i telh u şîrîn-i ‘âlem ve dâ’ir-i devâ’ir-i ahvâl-i mülk ü ümem olarak temâm tebyîn ve vazî‘ u şerîf ve ta‘yîn-i kesîf ü latîf etmiş, mekādîr-i hâli bilüp ve lisân-ı devleti anlar, zekî-i sadâkat-kâr ve reşîd-i istikāmet-girdâr bir zât-ı memdûhu'l-etvâr olduğuna binâ’en, yevm-i mezbûrda taleb ve rağbet-i hazret-i Âsafî inzımâmiyle bâ-emr-i hümâyûn Kethudâlık makāmına ıs‘âd ve ber-vech-i mu‘tâd huzûr-i Sadr-ı ‘âlî'de iksây-ı ferve-i semmûr ile mesrûr u dil-şâd buyuruldu. Mûmâ ileyh cenâblarıyla uhuvvet-i kadîme ve meveddet-i müstedîmeye binâ’en bu neşîde-i pesendîde ve hurûf-i sâdeden mürekkeb târîh-i nâ-şinîde îrâd ile manzûme-i menkabetleri müstezâd kılınmışdır. **Li-münşi’ihi'l-Hakīr**:

Bi-hamdillah ki Dâdâr-ı cihân Sultân Mahmûd'un

Zemânında keder güm-nâm olup ‘âlem safâ buldu

1 iltifâtdan Ü : iltifâtlarından M
2 sa‘âdetlü Ü : — M

Husûsan bir Vezîr-i Âsaf-ı zî-şâna mâlik kim
Gedâ-yı bî-nevâlar cûd-i mahzından gınâ buldu
Ne Âsaf, dîn ü devlet hayr-hâhı zâten ü irsen
Ne Âsaf, âb-ı re'yinden cihân neşv ü nemâ buldu
Ne Âsaf, niyyet-i hayrı giderdi jeng-i âlâmı
Safây-ı meşrebinden kalb-i 'âlem incilâ buldu
Bi-'avn-i Hakk muvaffakdır umûr-i dîn ü devletde **[Ü 182b]**
Nizâm-ı mülk içün redd ü kabûlü irtizâ buldu
Sadâkatle 'alem bir zâtı hâlâ Kethudâ etdi
Riyâ ehline bîgâne hulûsa âşinâ buldu
Zihî re'y-i hasen etvâr-ı müstahsen ki devrinde
Cemâl-i emn ü râhat nev-be-nev hüsn ü behâ buldu
Mü'ebbed ede Mevlâ Şehriyâr-ı 'âlem-ârâyı
Be-sıdk-ı Âsafî celb-i du'âya pîşvâ buldu
Melek-haslet o zâtı Hakk Te'âlâ eyleye dâ'im
K'anı gökde ararken halk yerde hâliyâ buldu
Zihî imdâd-ı tevfîk-i Hudâ kim nüsha-i halkın
Tetebbu' eyleyen bâb-ı senâ fasl-ı du'â buldu
Değildir maksadım 'arz-ı sühan lîkin nî-hâmem
Beyân-ı vâki'u'l-hâle edây-ı gamzedâ buldu
Bu eyyâm-ı[1] **[M 243a]** ferahda rû-nümây-ı dil olan şevkım
Makām-ı bendegîde ferş-i ıhlâsı be-câ buldu
Değil tâb-âver 'İzzî nokta-i ta'rîze bu nazmım
Ki levh-i dil sevâd-ı külfeden şimdi rehâ buldu
Kalem oldu bu beytin sâde-rû elfâzına mâ'il
Bu dil-keş tâze târîhe sezâ rengîn-edâ buldu
Bu da 'avn-i Hudâ'dır kim ki hâlâ Âsaf-ı devrân

1 Bu eyyâm-ı Ü : + Bu eyyâm-ı M

Nazîf-i pâk-meşreb gibi kâmil Kethudâ buldu **sene 1164**[1]

(نظيف پاك مشرب كبى كامل كتخدا بولدى)

Tevcîh-i Emânet-i Şehr be-Mehmed Ağa

Ber-vech-i muharrer-i bâlâ Şehr Emâneti mansıbı münhall olmağla, Kesriyeli Vezîr el-Hâc Ahmed Paşa merhûmun kethudâlığından neş'et eden hâlâ Gelibolu Barut-hânesi Nâzırı olan Mehmed Ağa, zâtında merkûz cevher-i sadâkat ü emânet ve ârâyiş-i vücûd olan fenn-i kitâbet ü dirâyet ile kayd-ı ta'rîfden vâreste ve iltifât ü istihdâma şâyeste, mücerrebü'l-ahvâl ricâl-i bâhiru'l-ibtihâlden olduğuna binâ'en, yevm-i sâlifü'l-beyânda mansıb-ı mezkûr ile mükerrem ve ilbâs-i hıl'at ile mesrûr u hurrem buyurulduğundan gayri, çend mâh murûrundan sonra mûmâ ileyhin liyâkat ü isti'dâdı ve hıdemât-ı hümâyûnda dil-hâh üzere ihtimâm ü ictihâdı zâhir olmağla, hengâm-ı tevcîhâtda ibkāy-ı mansıb-ı mezkûr ile zümre-i Hâcegân-ı Dîvân'a ilhâk buyuruldu.

Tevcîh-i Defterdârî-i Şıkk-ı Evvel be-cenâb-ı Mustafa Efendi, Kîsedar-ı Rûznâmçe-i Evvel ba'de ez-'azl-i Ahmed Efendi

Ânifen zikri murûr eden Sadâret-i 'uzmâ Kethudâsı Memiş Ağa'nın istiklâl-i tâmm ve sevk u ilkāsı inzımâmiyle dört ay mukaddem Behcet Mehmed Efendi ref'inden mansıb-ı Defterdârî 'inâyet ve gûyyâ vekâlet yollu hıdmete mübâderet üzere olan Belgıradî Ahmed Efendi'nin bevâ'is-i hafiyyeden kat'-ı nazar sûret-i zâhirde 'azlini îcâb eder hâlet yoğiken, ma'zûl-i mûmâ ileyhe tebe'an yevm-i mezbûrda tâb ü[2] teb-i pür-ıztırâb-ı 'azle mübtelâ ve mahmûm-i mehmûm-âsâ lerzende-i bîm-i kazâ olarak, **şi'r**:

Gayrî cenâ ve ene'l-mu'akıbu fihim

Fe-ke-ennenî sebbâbetü'l-müteneddimi[*]

müfâdını lisân-ı hâli gûyâ ve bâ-fermân-ı 'âlî Limni Cezîresi'ne tagrîb ü iclâ olundu. Berîn-takrîb Devlet-i 'aliyye'nin mehâmm-ı 'azîme ve hutûb-i cesîmesinden medâr-ı husûl-i emvâl-i mîriyye olan câh-ı vâlâ-yı Defterdârî münhall

1 **sene 1164** Ü : — M

2 ü M : — Ü

* غيرى جنى و انا المعاقب فيهم * فكاننى سبابة المتندم = Suçu işleyen benden başkası, ama cezalandırılan ben oldum. Sanki ben pişman olan kişinin (parmağın suçu olmadığı halde) ısırdığı işaret parmağı gibiyim" anlamına gelen bu cümleler el-Kayrevânî'nin bir beytidir; bk. Ebû 'Abdullah Muhammed b. Sa'îd b. Ahmed İbn Şeref el-Kayrevânî, *Dîvânü İbn Şeref el-Kayrevani,* thk. Hasan Zikrî Hasan, Kâhire 1983, s.97.

olmağla, zâten ve zemânen liyâkat ü istihkākı zâhir ve irsen ve kesben libâkat ü isti‘dâdı bâhir, umûr-i kalemiyyede misli nâdir ve şü’ûn-i mâliyyede kemâl-i vukūf ile fetk u ratka kādir, me‘ârif-pîrâ, umûr-âşinâ, hâlâ Rûznâmçe-i Evvel Kîsedârı bulunan sa‘âdetlü Mustafa Efendi hazretleri mukaddemâ yirmi üç sene mütevâliyeten kalem-i mezbûrda pederleri ‘Ali Efendi merhûm Kîsedârlık hıdmetiyle be-nâm oldukları gibi, kendüleri dahi on dokuz seneden mütecâviz Kîsedârlık makāmında istihdâm olunup, ber-muktezây-ı isti‘dâd-ı Hudâ-dâd fünûn-i aklâmda mehâret-i evfâ ile mânend-i kalem-i istikāmet-ârâ ve ahlâk-ı hasene ve etvâr-ı müstahseneleri elsine-pîrâ olduğundan mâ‘adâ, vücûh ile ehliyyet ü sadakati ma‘lûm-i dirâyet-mevsûm-i cenâb-ı Sadâret-i ‘uzmâ olmakdan nâşî, erbâb-ı istîhâlden bu gûne zât-ı me‘ârif-rehîn, müceddeden çırâğ-ı güzîn ve nihâl-i gars-i yemîn buyurulmak bâbında mübârek rikâb-ı kâm-yâb-ı Husrevâne'ye ‘arz u telhîs ve be-tahsîs ‘alâmet-i cebîn-i hâli olan berâhîn-i sıdk u emânetiyle tansîs buyurmalarıyla, hakkında mekârim-i seniyye-i Şehriyârî bî-dirîğ u şâmil ve bâ-emr-i hümâyûn Defterdârlık rütbe-i esnâsına vâsıl u nâ’il olup, mâh-ı merkūmun ikinci yevm-i sebtde[1◊] huzûr-i bâ‘isü'l-hubûr-i hazret-i Âsafî'de ilbâs-i hıl‘at-i fâhire ile mübtehic ü mesrûr buyuruldu.

Fakīr-i nâmıku'l-hurûf, mûmâ ileyh hazretlerinin şâhid-i gül-çehre-i hulûslarıyla me’lûf bulunmağla, târîh-i mansıbları nazmen dahi **[M 243b]** hâme-i senâkârîden çekîde-i zeyl-i menkabet ve teberrüken cerîde-i vekāyi‘a sebt olunmuşdur. **Li-münşi’ihî**:

‘İzziyâ tebşîr içün besdir bu târîh-i celî

Geldi a‘lâ kâr-fermâ cây-ı Şıkk-ı Evvel'e **sene 1164**[2]

(کلدی اعلا کار فرما جای شق اوله)

Ref‘-i tûğ ve ‘alem ve zuhûr-i ‘afv ü kerem der-hakk-ı Behcet Mehmed Efendi, Defterdâr-ı sâbık

Mûmâ ileyh Behcet Mehmed Efendi bundan akdem def‘a-i sâniyede Defterdâr olduğu eyyâmdan iki ay mikdârı zemân murûr ve henûz nîk ü bed-i ahvâlinden bir nesne zuhûr etmiş değil iken, ber-vech-i muharrer-i bâlâ mûmâ ileyh Memiş Ağa ile mansıb-ı Defterdârî'de **[Ü 183a]** birbirlerine halef ve selef olmaları takrîbi ile beynlerinde münâfese ve husûmet-i rekābet sûret-

1 sebtde Ü : sebtinde M

◊ 2 Rebî‘ulevvel 1164 = 29 Ocak 1751 Cuma. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**rebî‘ulevvel**” yazısı vardır.

2 **sene 1164** Ü : — M

pezîr ve bu bâbda mûmâ ileyhin mücerred sevk u ilkāsı te'sîri, ser-çeşme-i hâtır-ı evliyây-ı ni'amîyi, *"Men yesma' yehal*"* müfâdınca tekdîr eylediği esnâda ber-hükm-i kazâ'-i[1] mümteni'u't-tagyîr keyfiyyet-i merkūmenin bu gûne bürûz u zuhûru, Behcet Efendi'nin ser-nüvişt-i hâli olan âsâr-ı kalem-i takdîre muvâfık emr-i makdûr olduğuna binâ'en, bî-hengâm ve bilâ-esbâb-ı zâhir merârât-i hanzal-i 'azl ile telh-kâm ve mütekeddir olduğundan mâ'adâ, mücerred Âsitâne-i sa'âdet'den teb'îd kasdıyla 'azliyle iktifâ olunmayup, derhâl Mîr-i mîrânlık ile 'Alâ'iyye Sancağı tevcîh ve emr-i şerîfi 'acâleten hânesine irsâl ve varup İzmîr'de kapusunu düzmek üzere ol gün İstanbul'dan hareket ü 'azîmetine isti'câl olunmağla**, mûmâ ileyh dahi, **nazm**:

Sırr-ı çûn ü çi-gûne-râ be-güzâr

*er-Rızâ bi'l-kazâst âhır-ı kâr****

deyerek bi'z-zarûrî[2] savb-ı me'mûruna bahran 'azîmet ve bu gûne sûret-i mağdûriyyet mir'ât-i kulûb-i asdıkāya bâ'is-i inkisâr u küdûret olmağla, *"İctenibû da'vete'l-mazlûmi*[*4]"* mefhûmunu îrâd ederek karîben bu dâhiyeden halâsı ve hayriyle telâfîsi da'avâtına muvâzabet etmişler idi. Vâkı'â çok geçmeyüp, sahâyif-i bâlâda zikri murûr etdiği üzere Kethudây-ı mûmâ ileyhin 'azli zuhûr etmekle bâ-hikmet-i Hudâ ol dahi bi'l-iktizâ bahran sefer-ber ve cezîre-nişîn olması mukarrer ve der-'akab sûret-i mücâzât bu vechile sâha-i i'tibârda cilve-ger olduğu evânda mûmâ ileyh Behcet Efendi'nin mübtelâ olduğu keyfiyyet garaza mebnî hâlet olup, vücûh ile mağdûriyyeti zâhir ve o misillü vücûd-i me'ârif-nümûdun Mîr-i mîrânlık ile kenâr memleketlerde zâyi' olmasına 'adem-i rızâ ile hakkında 'inâyet-i evliyây-ı ni'amî mütebâdir

---

* من يسمع يخل = İnsanlarla ilgili olumsuz haberleri işiten, kalbinde onlara karşı tiksinti duyar" anlamına gelen Arapça atasözüdür; bk. el-Meydânî, *Mecma'u'l-Emsâl,* II,300.

1 kazâ'-i Ü : kazâ M

** Burada kendisinden söz edilen Behcet Efendi ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.526'nın sağ kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: "Bu Hakīr Küçük Çekmece Nâ'ibi olup, mûmâ ileyh Behcet Efendi kefere şehdiyesine râkib, hevâ lîmân olup, üç günden ziyâde Çekmece önlerinde ve ol hâli müşâhede[de]: 'Bunda hikmet-i âhar vardır" deyü elsine-i nâsda tevâtür idi".

*** سر چون و چه كونه را بكذار * الرضا بالقضاست آخر كار = Nasıl ve niçinin sırrını çözmeyi bırak, çünkü işin sonunda istenen şey, Allah'ın onu gerçekleştirmesine bağlıdır" anlamına gelen Farsça bir beyittir.

2 bi'z-zarûrî Ü : bi'z-zarûre M

*4 اجتنبوا دعوة المظلوم = Mazlûmun bedduâsından sakınınız!" anlamına gelen bu cümle, hemen hemen aynı anlama gelen "واتق دعوة المظلوم = *Vettakı da'vete'l-mazlûmi* = Mazlûmun bedduâsından sakın!" şekliyle Hz. Peygamber'in bir hadîsi olarak meşhûr hadîs kitaplarında yer almaktadır (bk. meselâ Wensinck, IV,82); metnimizde geçen şekliyle hadîs olarak zikredildiği yerlerden biri için ise bk. meselâ el-Beyhakī, *es-Sünenü'l-Kübrâ,* thk. Muhammed 'Abdülkādir 'Atâ, Beyrût 1424/2003, III,305.

olmağla, bu bâbda şeref-bahşây-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i mevhibet-makrûn mûcebince üzerinde olan Mîr-i mîrânlık kaydı, mahallinden ref‘ u terkīn ve şimdilik kendüye irâha-i temkîn ve tefrika-sâz-ı hâtır olan metâ‘ib-den te’mîn ü tatmîn içün gelüp Edirne'de meks ü ikāmet ve devâm-ı ‘ömr ü devlet-i Pâdişâhî da‘avâtına iştigāl ve müdâvemet eylemek üzere mâh-ı merkūmun evâ’ili◊ târîhiyle şeref-sudûr olan emr-i ‘âlî taraflarına irsâl ve mektûb-i meserret-üslûb-i hazret-i Âsafî ile cebîre-bend-i kesr-i ahvâl ve vücûh ile mütesellî ve mesrûru'l-bâl buyuruldu.

Havâdis-i havâlî-i Basra ve def‘ u ref‘-i[1] ihtilâl-i ân-diyâr

Hâlâ Bağdâd ve Basra Vâlîsi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Süleymân Paşa[2] hazretlerinden işbu şehr-i rebî‘ulevvelin on birinci gününde◊◊ Âsitâne-i sa‘âdet'e vâride olan tahrîrâtlarının hulâsa-i mefhûmunda bundan akdem Eyâlet-i Basra ve Bağdâd'a ilhâkan kendülere tevcîh ü ‘inâyet buyurulduğu evânda Basra ehâlîsine envâ‘-i istimâlet ve nizâm-ı kadîmlerine ihtimâm ü dikkat zımnında Şattu'l-‘arab Kapudanı bulunan mîr-i mîrândan Mustafa Paşa'ya kemâl-i iltifât ü ri‘âyet ve Vezîr-i müşârun ileyh tarafından Basra'ya ta‘yîn olunan Mütesellim dahi herkes ile hüsn-i[3] **[M 244a]** mu‘âşeret ve celb-i kulûba mübâderet üzere iken, Vezîr-i müşârun ileyhin bi-hasebi'l-iktizâ Bağdâd'da mevcûd kapusu halkı mukaddemâ Kürdistân nizâmına ta‘yîn ü isrâ olundukda, Şattu'l-‘arab Kapudanı Paşa-yı mûmâ ileyh, zâtında merkûz olan ahlâk-ı rediyye muktezâsınca hakkında bî-dirîğ olan ni‘am-i iltifâtı ‘adem-i hazm ile dimâğına su‘ûd eden buhâr-ı enâniyyetden nâşî, vesâvis-i şeytâniy-yeye[4] teba‘iyyet ve me’lûf olduğu kibr u nahvet ile kendüde çendân kuvvet ü kudret hiss edüp, taht-ı zâbıtadan hurûc ve da‘vây-ı istiklâl ile zirve-i ‘isyâna vülûc etmekle, ol havâlîde vâki‘ dâ’imâ bağy ü tuğyâna mu‘tâd olan Müntefik ‘Urbânı eşkıyâsıyla ittifâk u ittihâd ve Basra Mukāta‘âtı kurâsına teslît ile izhâr-ı fesâd eyledüğünden[5] mâ‘adâ, Şatt kapudanlarına mahsûs olan Mennâvî Kal‘ası'na tehassun ve kendü teba‘asından mâ‘adâ Cezâyirli eşkıyâsından külliyyetli tüfeng-endâz ile temekkün ve zu‘munca kendüye takviyet ve kesb-i te‘ayyün eyledikden sonra, Basra ehâlîsine tesallut kaydıyla itâle-i dest-i te‘addî ve ceng ü muhârebe ve zabt u teshîr dâ‘iyesine tesaddî eyledüğüni

---

◊ 1-10 Rebî‘ulevvel 1164 = 28 Ocak - 6 Şubat 1751. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**rebî‘ulevvel**” yazısı vardır.

1 **u ref‘-i** Ü : — M

2 Paşa M : — Ü

◊◊ 11 Rebî‘ulevvel 1164 = 7 Şubat 1751 Pazar. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**rebî‘ulevvel**” yazısı vardır.

3 hüsn-i Ü : + hüsn-i M

4 şeytâniyyeye M : seytâniyyeye Ü

5 eyledüğünden Ü : eylediğinden M

Basra Mütesellimi ve ehâlîsi Vezîr-i müşârun ileyh tarafına mahzar birle ‘arz u i‘lâm ve: “İtfây-ı nâ’ire-i fesâd u hısâm içün ta‘cîli rütbe-i vücûbdadır” deyü istimdâd ile *ba‘de-harâbi'l-Basra*[*] meseli zebân-zed-i enâm olmazdan evvel imdâda ikdâm olunmak bâbında istirhâm etmeleriyle, Vezîr-i müşârun ileyh dahi ber-vech-i isti‘câl ‘umûmen kapusu halkı ile kethudâsını der-‘akab ta‘yîn ü irsâl eyledikde, zikr olunan Müntefik ‘Urbânı eşkıyâsını **[Ü 183b]** evvel emirde Basra'ya mesâfe-i ba‘îde mahalden memerr u ma‘beri sedd ü bende mübâderet ve ser-i râhda cem‘iyyet ile müdâfa‘a ve muhârebeye cesâret eylemişler iken, bi-‘avnihî Te‘âlâ derûnlarına ru‘b u hirâs istîlâ ve tâb-âver-i mukāvemet[1] olamayacakların teyakkun u iz‘ân ile şîrâze-i eczây-ı cem‘iyyetleri perâkende vü perîşân ve vâdî-yi hızlâna devân ve ba‘zıları dahi Ehvâz'a ilticâ edüp, niyâz-mend-i ‘afv ü emân olmalarıyla, cerâyim-i güzeştelerinden igmâz-ı ‘ayn ile üzerlerine Şeyh-ı cedîd nasb ve nizâm-ı kadîmlerine ircâ‘ olundukdan sonra, Kethudây-ı mûmâ ileyh ‘umûmen asker ile Basra üzerine ‘azîmet ve Kapudân-ı mezkûrun mütehassın olduğu Mennâvî Kal‘ası'na varup, muhâsara, evvel emirde mezbûra pend ü nasîhat ile dâ’ire-i itâ‘ate da‘vet eyledikde, *“el-Hâ’inü ha’ifün*[2]*[**]”* mantûkunca istîmân ile hurûca cür’et edemeyüp, mukāvemete dahi ‘adem-i kudretinden nâşî beyne'l-mağrib ve'l-‘işâ *“el-Leyletü cünnetü'l-hâribi[***]”* deyerek hevâdârları olan eşhâs-ı husrân-me’âb ile kal‘ayı bırağup, donanma sefâyininden firkate ve sâ’ir mevcûd olan merâkibe süvâr ve nehren Deryâ Boğazı cânibine firâr eyledikleri ihbâr olundukda, der-sâ‘at Kethudây-ı mûmâ ileyh asâkir ile kal‘a-i merkūmeye hücûm u iktihâm ve ru’esây-ı eşkıyâdan bakıyye kalanları ahz u girifte ikdâm esnâsında, ol havâlîde mevcûd tüccâr sefînelerini ihzâr, vâfir piyâde asâkir teşhîn ile nehren ta‘kîbi esbâbını tertîb ve bin nefer Levendât'ı dahi berren ılgâr birle sevk u tesrîb olunmağla, bi-‘avnihî Te‘âlâ Deryâ Boğazı'nda firârî-i mezbûrlara erişüp, Kapudân-ı mezkûr yalnız iki nefer âdemîsiyle Küleyk[*4] ta‘bîr olunur bir zevrakçeye ilkāy-ı cân ve Boğaz'dan taşra Ebûşehr nâm derbend tarafına şitâbân olup, bi'l-cümle Donanma-yı hümâyûn sefâyini ve firkateler derûnunda olan ru’esâ ve neferâtlarıyla kabza-i teshîre getürilüp, mansûran ‘avdet ve Mennâvî Kal‘ası pîş-gâhında **[M 244b]** lenger-endâz-ı ikāmet eylediklerinden sonra, ehâlî-i memlekete îsâl-i mazarrata cesâret eden vâcibü'l-izâlelerin

---

* بعد خراب البصره = Basra harap oldukdan sonra” anlamına gelen ve Türkçe'de “İş işten geçtikten sonra” denilecek yerlerde kullanılan Arapça deyimlerdendir.

1 mukāvemet Ü : mu‘âvenet M

2 hâ’ifün M : hâyifün Ü

** الخائن خائف = Hâin korkaktır” anlamına gelen Arapça atasözlerindendir.

*** الليلة جنة الهارب = Gece kaçağın kalkanıdır” anlamına gelen Arapça atasözlerindendir; bk. el-Meydânî, *Mecma‘u'l-Emsâl,* II,258.

*4 Metnimizde Küleyt (كليت) okunabilecek şekilde yazılmış olan kelime, “ırmaklarda işleyen ve şişirilmiş tulumlar üzerine kurulan bir çeşit sal” anlamındaki kelek kelimesinden hareketle “küçük sal” anlamında “Küleyk” olmalıdır.

tertîb-i cezâlarıyla dâmen-i memleketi levs-i vücûd-i eşkıyâdan tathîre mübâderet ve ârâmiş-i bilâd ü ‘ibâda bezl-i kudret edüp, bu hılâlde ber-vech-i meşrûh Kapudanlık mesnedi bilâ-sâhib kalmak niçe mahzûrâtı müstetba‘ olur hâlet olmağla, sâbıkā yine Şattu'l-‘arab Kapudanı olup, sadâkat ü istikāmeti mücerreb olan mîr-i mîrândan İbrâhîm Paşa'yı Kapudanlık makāmında istihdâma ikdâm ve sefâyin-i donanmaya gereği gibi hüsn-i nizâm ve Kapudanlık-ı mezkûr Devlet-i ‘aliyye'den mûmâ ileyhe müceddeden tevcîh ü ihsân olunmasını ‘arz u i‘lâm etmekle, mes’ûlüne müsâ‘ade-i ‘aliyye erzânî buyurılup, Kapudanlık emr-i şerîfi ısdâr u irsâl ve Vezîr-i müşârun ileyhin bu gûne hıdemât-ı müşîrânesi pesendîde-i tab‘-ı evliyây-ı ni‘amî olmağla, tahsîn ü âferîni müştemil taraf-ı hazret-i Âsafî'den nüvâziş-nâme îsâliyle mümtâz-ı etrâb u emsâl buyuruldu.

Vefât-ı Kadı Halîl Ağa, Mîr-i ‘Alem

Mısra‘: *Yâ Rabb me-bâd ân ki gedâ mu‘teber şeved*[*]

mefhûmunca müteveffây-ı merkūm fi'l-asl Etrâk-i nâ-be-sâmândan bir gedâ-yı bî-nâm ü nişân iken, Âsitâne-i sa‘âdet'e gelüp bir tarîkıyle[1] zümre-i teberdârâna duhûl ve refte refte derece-i me’mûle vusûl ve Kapucu-başılık ile ziyy-i ricâle müsûl edüp, cehlinden ‘ibâret Kadı nâmiyle şöhret-i tâmm ve bermuktezây-ı hükm-i sâ’ik-ı takdîr bin yüz on târîhinde[◊] Dîvân-ı ‘âlî'de Çavuşbaşılık mansıb-ı celîli ile be-kâm oldukdan sonra, târîh-i merkūmdan bu âna gelince vakit vakit on sekiz def‘a Sipâh ve Silahdâr Ağalığı ile kâm-kâr ve bu gûne kesîru'l-menâfi‘ menâsıbdan nukūd-i bî-şümar iddihâr edüp, Mısır'da mahsûldâr kurâ ve ‘ulûfât ve müte‘addid mâlikâne ve ‘akārât peydâ ederek mu‘ayyen îrâdı, serhadd-i ta‘dâdı güzâr etmişiken, fi'l-asl gedâ-meşreb ve tevsen-i ‘âteş-‘inân-ı hırs u âzı vâdî-i tama‘da müseyyeb olduğundan, farazâ mâlik-i mâl-ı Kārûn olsa dahi harekât-ı nefsâniyyesine kanâ‘at ve sükûn gelmeyüp, **mısra‘**:

Ey hâm-tama‘ niçeye dek bu tama‘-ı hâm[**]

müfâdı, hakkında îrâd olunur iken, ‘âkıbet işbu şehr-i rebî‘ulevvelin on dokuzuncu gününde[◊] hatfe enfihî ‘âzim-i dâr-ı bekā oldukda, ânifen zikr olunduğu üzere Sipâh ve Silahdâr ocaklarından on sekiz def‘a ağalığı

---

* یا رب مباد انکه کدا معتبر شود = Yâ Rabb! Dilenci itibar sahibi olmasın, yüce mesnetlere ulaşmasın” anlamına gelen Farsça bu cümle, Hâfız'ın gazellerinde geçen bir mısrâdır; bk. *Hafız Divanı,* s.192.

1 tarîkıyle Ü : tarîkle M

◊ 1 Muharrem 1110 = 10 Temmuz 1698 Perşembe.

** Metnimizde yer alan bu mısrâ, Bağdâdlı Rûhî'nin Dîvân'ındandır; bk. Rûhî-i Bağdâdî, *Külliyyât-ı Eş‘âr-ı Rûhî-i Bağdâdî,* İstanbul 1287/1870-1871, s.77

eyyâmında mahlûl olan ağır esâmîlerden cem‘ u iddihâr eylediği ibtidâ ve terakkī tezâkiri pîş-tahtasından[1] zuhûr ve her bir ocakdan yevmiyye bin üçer yüz akçadan mütecâviz ‘ulûfe alduğı ‘alenen manzûr ve bu vechile beytülmâl-i Müslimîn'e zarar u hasâreti tevâtüren meşhûr olmuşdur.

Garîbdir ki sinni serhadd-i tis‘îni güzerân ve a‘kāb u ahlâf nâmına **[Ü 184a]** veresesi bî-nâm u nişân ve ber-vech-i muharrer mâl-ı müdahhar ve îrâd-ı mukarrer bî-hadd ü bî-pâyân iken, yine taleb-i mansıb ile devr-i ebvâb ve hemvâre ‘arz-ı hâcât zımnında isticlâb dâ‘iyesinde olup, bu def‘a Mîr-i ‘Alem iken ‘alem-efrâhte-i vâdî-i hâmûşân ve vâreste-i kayd-ı sâmân-ı hânumân olmağla, bi'l-cümle nukūd-i müdahhara ve ‘akārât-ı ma‘lûme ve îrâdât-ı mukarrere ve ‘ulûfât-ı mersûmesi dest-i rûzgâr-ı cezâ-kârda hebâ’en mensûr*-âsâ *eyâdî-yi Sebâ***, ya‘nî gāret-zede-i[2] **[M 245a]** yağmâ-gerân-ı kurenâ olup, elli altmış sene zarfında ikbâb ü tehâlük ile cem‘ u iddihâr olunan mâl ü menâl ân-ı vâhidde muzmahil ve karînü'z-zevâl[3] olmağla, kendüye ancak vizr u vebâl-i husrân-me’âlden gayri nesne hem-hâl olmadı; *tecâvezallâhu ‘an seyyi’âtihî ve hafızanallâhu Te‘âlâ ve iyyâküm ‘an şe’âmeti'l-hırsı ve nedâmetihî****.

Def‘-i[4] ihtilâl-i Eyâlet-i Bosna ve tanzîm-i ahvâl-i sükkân-ı ân-serhadd-i mansûre

Bundan akdem Serây-ı Bosna sükkâniyle Eyâlet-i Bosna ehâlîsinin miyânelerinde birkaç seneden berü hudûs u zuhûr eden ihtilâl-i bî-me’âl ve husûmet ü cidâlin fi'l-asl mebde’ ve menşe’i, **nazm**:

İki müfsid ki şehirden sürecek

Çifte kurşunla urup öldürecek*[4]

◊ 19 Rebî‘ulevvel 1164 = 15 Şubat 1751 Pazartesi. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**rebî‘ulevvel**” yazısı vardır.

1 pîş-tahtasından Ü : çekmecesinden M

* هباء منثورا = Saçılmış zerreler haline” anlamına gelen bu ifade ile, aynı anlamdaki Kur’ân, el-Furkân 25/23. âyetin son kısmına telmîh söz konusudur.

** Metnimizde “eyâdî-yi Sebâ” denilirken, “و تفرقوا ايدى سبا = Sebe kavmi gibi fırkalara ayrıldılar (=Çil yavrusu gibi dağıldılar)” anlamına gelen ve topluluğun bir daha bir araya gelemeyeceğini ifâde için kullanılan Arapça atasözüne (bk. el-Meydânî, *Mecma‘u'l-Emsâl,* I,275) telmîh söz konusudur.

2 gāret-zede-i Ü : + gāret-zede-i M

3 karînü'z-zevâl Ü : karîn-i zevâl M

*** تجاوز الله عن سيأته و حفظنا الله تعالى و اياكم عن شأمة الحرص و ندامته = Allah onun günahlarını affetsin. Yüce Allah bizi ve sizi hırs ve pişmanlığın kötülüğünden korusun” anlamına gelen bu cümleler, Arapça bir duâdır.

4 **Def‘-i** Ü : — M

*[4] Metnimizde yer alan bu beyit, Sâbit'in şiirlerindendir; bk. Sabit, *Derename (ya da) Hace Fesad ve Söz Ebesi,* hzr. Turgut Karacan, Sivas 1990, s.37.

mantûkuna mâ-sadak olan Serây-ı Bosna sükkânından Muharremî ‘Abdurrahman Efendi ve hâricden Dervîş Kapudan nâm iki şahs-ı nâdân birbirine muhâsama-künân izhâr-ı ‘udvân ederek, biri nefs-i Medîne-i Serây'da[1] nâfizü'l-kelâm a‘yân ve biri hâricinde sâhib-i cem‘iyyet-i erbâb-ı tuğyân olup, her biri bu tarîkden rütbe-i A‘yânlık ile tahsîl-i nâm u şân ve da‘vây-ı enâniyyet cihetinden ehâlî ve zu‘afâya tafra-künân olarak sâhte ‘unvân peydâ ve gitdikce beynlerinde münâfese ve şikāk hüveydâ olup, birbirlerine izhâr eyledikleri ‘adâvet ü husûmet, her birinin tarafında bulunan hevâdâr ve ‘avenelerine dahi sirâyet etmekle, nefs-i Serây-ı Bosna sükkâniyle Eyâlet-i Bosna ehâlîsi firkateyn olup, nevâ’ir-i[2] fesâd ü ihtilâlleri gitdikce işti‘âl ve birbirlerin kahr u istîsâl kasdıyla şiddet-i âteşbâr-ı muhâsama vü cidâlleri fetîle-fürûz-i ceng ü kârzâr ve sugūr-i İslâmiyye'den Bosna gibi serhadd-i mansûrede envâ‘-ı fitne vü fesâd âşikâr olup, hem-civâr olan a‘dây-ı li’âmın şemâtetine bâdî olacak hâlet bedîdâr olmuşiken, bundan akdem Eyâlet-i Bosna, Vezîr-i Aristo-tedbîr, müşîr-i rûşen-zamîr sa‘âdetlü es-Seyyid ‘Abdî Paşa hazretlerine tevcîh ü ‘inâyet ve ber-vech-i muharrer ehâlî-i merkūme miyânında hâdis olan münâfese ve ‘adâvetin indifâ‘ına bezl-i hüsn-i himmet eylemek üzere me’mûriyyetine binâ’en, Vezîr-i[3] müşârun ileyh hazretleri eyâlet-i merkūmeye ‘inân-rîz-i ‘azîmet olup, meftûr oldukları hüsn-i hasâ’il-i lebîbâne ve sîret ü şemâ’il-i ‘âkılâneleri muktezâsınca her birine rıfk ile mu‘âmele ve celb-i kulûblarıyla huşûnetlerin izâle ederek bi-‘inâyetillâhi'l-Meliki'l-Celîl ‘adâvetlerin mahabbete tebdîl ve ahvâl-ı perîşânların[4] hüsn-i nizâma tahvîl eyledikden sonra, keyfiyyet-i merkūmeyi sıhhati üzere Der-i devlet-medâr'a ‘arz u i‘lâm[5] ve cerâyim-i güzeştelerinin ‘afv u safhı bâbında haklarında[6] istirhâm eyledüğüne binâ’en, ‘umûmen serhaddât-ı İslâmiyye'nin ‘ale'd-devâm pezîrây-ı hüsn-i nizâm olması, aksây-ı merâm-ı Pâdişâh-ı enâm olmakdan nâşî, bu bâbda Vezîr-i[7] müşârun ileyhin tahrîrât ve i‘lâmına müsâ‘ade-i ‘aliyye erzânî ve mezbûrların irtikâb eyledikleri cürm ü kabâyihden igmâz birle şeref-bahş-ı sudûr olan evâmir-i ‘aliyyenin ‘unvânına tenzîr u tehdîdi hâvî ve fîmâ-ba‘d yine kendü hâllerinde olmak üzere tenbîh ü teşdîdi muhtevî hatt-ı hümâyûn-i celâdet-makrûn keşîde buyurılup, Dergâh-ı ‘âlî kapucu-başılarından **[M 245b]** Bergosî Mehmed Ağa mahsûs Mübâşir ta‘yîn ü irsâl olunmuşidi. Mübâşir-i mûmâ ileyh mahalline vardıkda, ehâlîden a‘lâ vü ednâ[8] haklarında ‘inâyet ü[9]

1 Serây'da Ü : Bosna-Serâyı'nda M
2 nevâ’ir-i Ü : nüvâziş-i M
3 Vezîr-i Ü : + rûşen-zamîr M
4 perîşânların Ü : perîşânları M
5 u i‘lâm Ü : — M
6 haklarında Ü : + kemâl-i lutf u M
7 Vezîr-i Ü : + rûşen-zamîr M
8 ednâ Ü : + ve pîr u bernâ M
9 ü Ü : + merhamet ve lutf u M

keremi müştemil şeref-sudûr eden emr-i[1] Cihân-mutâ‘ı istimâ‘ ile mesrûr u[2] handân ve dâ’ire-i itâ‘ate bi-hulûsı'l-cenân[3] şitâbân olup, evvelâ Kasaba-i Serây-ı Bosna'nın kadı ve zâbitânı ve ‘umûmen a‘yân ü eşrâf ve odalu ve yamakān ve zümre-i Yeniçeriyân'ı[4] bir sâ‘at mesâfe mahalde hatt-ı hümâyûnu[5] istikbâl ve izhâr-ı beşâşet ü şâdmânî ederek Mübâşir-i mûmâ ileyhi kasabaya îsâl ve derhâl hırz-i cân-ı emânîleri olan hatt-ı şerîf-i ‘inâyet-redîfin feth u kırâ’etiyle def‘-i hadşe vü melâle isti‘câl etmeleriyle, Serây Kadısı Efendi leb-i edeb-i ta‘zîm ile takbîl ü telsîm ederek, cümle müvâcehesinde feth u kırâ’et ve mazmûn-i kerâmet-meşhûnunu herkese i‘lân ü işâ‘at eyledikde, bi'l-cümle huzzâr eşk-rîz-i sürûr u istibşâr olarak devâm-ı ‘ömr ü devlet[6] ve kıvâm-ı ferr u şevket-i hazret-i Cihân-dârî[7] da‘avâtına muvâzabet **[Ü 184b]** ve mukaddemâ irtikâb eyledikleri vaz‘-ı nâ-sezâya peşîmân ve izhâr-ı nedâmet ü hacâlet zımnında çünki cürm ü isâ’etlerine Devlet-i ‘aliyye'den lutf u ‘inâyet ile mukābele ve kabâhatlerinin ‘afv u safhı ile mu‘âmele buyurulmağla, ba‘de-zîn[8] tavk-ı itâ‘ati gerden-bend-i ‘ubûdiyyet ve ke'l-evvel evâmir-i ‘aliyyeye ve vâlî ve zâbitlerine inkıyâd ü mütâba‘at edüp, içlerinden birisi vaz‘-ı nâ-hemvâra cesâret etmek lâzım gelür ise kendüleri ahz ve zâbitâna teslîme mübâderet eylemek üzere bi'l-ittifâk ‘ahd ü mîsâk eylediklerinden mâ‘adâ, Mübâşir-i mûmâ ileyh ile ikāmet-gâh-ı Vâlî-i Vilâyet olan Kasaba-i Travnik'e varup, Vezîr-i[9] müşârun ileyh huzûrunda dahi te‘ahhüdlerin takrîr ve sicillâta tastîr eylemişler. Ve merkūmân Muharremî ‘Abdurrahman Efendi ve Dervîş Kapudan'ın bu esnâda cezây-ı sezâları verilmek ve sâ’ire mûcib-i ‘ibret kılınmak niyyeti derkâr iken, i‘dâm ü ifnâlarından vücûd[10] ve ibkāları tarafı tercîh olunmağla, sû’-i hareketden keff-i yed ve min-ba‘d kendü hâllerinde olmak şartıyla merhameten anların dahi cürmleri ‘afv ve birbirleriyle musâfât ve müsâleme ve etbâ‘ ve levâhıkları dahi def‘-i mevâdd-ı muhâsama ile ‘akd-i revâbıt-ı[11] uhuvvet ve miyâneden ref‘-i gubâr-ı[12] husûmet edüp, gerek nefs-i Serây ve gerek sâyir[13] kasabât ü kılâ‘ ehâlîleri ke'l-evvel ittihâd-ı kulûb ile hüsn-i mu‘âşeret ve ber-vech-i meşrûh mevâsîk ve ‘uhûdlarını müş‘ir başka başka hüccet-i şer‘iyye vermeleriyle, lillâhi'l-hamd[14] teveccühât-ı seniyye-i

1 emr-i Ü : + u fermân-ı lâzımü'l-iz‘ân-ı M
2 u Ü : + mecbûr ve kâm-rân u M
3 cenân Ü : + pûyân u M
4 Yeniçeriyân'ı Ü : Yeniçeriyân M
5 hümâyûnu Ü : hümâyûn-i mevhibet-makrûnu M
6 devlet Ü : +-i Zıllullâhî M
7 Cihân-dârî Ü : ‘Âlem-penâhî M
8 ba‘de-zîn Ü : ba‘de-ezîn M
9 Vezîr-i Ü : + rûşen-zamîr-i M
10 vücûd Ü : vücûda M
11 revâbıt-ı Ü : + meveddet ü mahabbet ve sadâkat u M
12 ref‘-i gubâr-ı Ü : def‘-i gubâr-ı ‘adâvet ü M
13 sâyir Ü : sâ’ir M
14 hamd Ü : + ve'l-minne M

Cihân-bânî berekâtiyle ahvâlleri kālıb-ı hüsn-i sûrete ifrâğ ve düşmen nazarında olan Bosna misillü serhadd-i ‘azîmin mehâmm-ı lâzimesi nizâm-ı ûlâsına i‘âde vü iblâğ olunmağla, Vezîr-i[1] müşârun ileyh hazretlerinin tahrîrâtlarıyla Mübâşir-i mûmâ[2] ileyh ‘avdet ve zikr olunan hüccetler Baş-muhâsebe ve Dîvân-ı hümâyûn kalemlerine kayd ile tekrâr istikrâr-ı nizâm-ı hâl içün evâhır-ı rebî‘ulevvelde◊ evâmir-i ‘aliyyeler irsâl olundu. Ve bu esnâda[3] **[M 246a]** Bosna kılâ‘ı muhâfazasında olan Dergâh-ı ‘âlî yeniçerilerinin dahi miyânelerine erâzil ü esâfilden mechûlü'l-ahvâl ba‘zı eşhâs duhûl ve ervâh-ı habîse-âsâ içlerine ecnebî hulûl etmekle, sâ’ir tavâyif-i askeriyyeden mümtâz ve ser-efrâz olan ol gāzî ocağın kavâ‘id-i kadîme ve erkân-ı müstedîmesine muhâlif harekât-ı nâ-hemvâra mütesaddî ve birbirlerine evzâ‘-ı şütür-gürbe ile cerb ü şütûmları gitdikce darb u harba bâdî olduğundan gayri, bu hılâlde mevâcib talebi behânesiyle sâhib-i esâmî olan ‘atîk neferâtı tahrîk ü igfâl ve anlar dahi bir yüzden bâ‘is-i kīl ü kāl olur harekât-ı müstevcibü'l-ihtilâle ictisâr eyledikleri ihbâr olunmağla, hakîmâne nush u pendi müştemil evâmir-i ‘aliyye ile ocakdan Mübâşir ta‘yîn ve o makūle müfsidlerin miyânelerinde bulunması kendülere şeyn-i ‘azîm olduğunu tebyîn ile ocaklarının erkân-ı menî‘aları kemâ-kân tecdîd ü tarsîn olunup, mevâciblerinin dahi havâle olunan mahallerden ‘acâleten tahsîl ü îsâli ile nâ’ire-i şiddetleri teskîn ve bekûrî-i a‘dây-ı dîn-i serhadd-nişîn olan mücâhidînin nizâm-ı hâlleri evvelkiden ezyed rehîn-i takviyet ve hüsn-i mu‘âşeret birle terfîh ü te’mîn buyuruldu.

Tertîb-i cezây-ı sezây-ı erbâb-ı tuğyân der-Eyâlet-i Karaman

Bundan akdem Karaman Vâlîsi olan Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Durak Mehmed Paşa hazretlerine Deryâ Kapudanlığı ihsân olunduğu esnâda, Kayseriyye tarafına teftîş nâmiyle Baş-ağası Müslim nâm Bölük-başı'yı ta‘yîn ü irsâl etmiş bulunup, Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri bâ-emr-i ‘âlî med‘uvven Âsitâne-i sa‘âdet'e teveccüh ü ‘azîmet ve Karaman Eyâleti, İç-il mutasarrıfı Vezîr-i muhterem sa‘âdetlü Küçük Mustafa Paşa hazretlerine tevcîh ü ‘inâyet olunduğu evânda, Eyâlet-i merkūme bir müddet vâlîden hâlî ve mezbûr Müslim Bölük-başı gûyyâ kapusuz kalduğundan[4], ihtilâs-i vakt-i fursat ve merkûz-i derûnu olan habâset ü şekāvet muktezâsınca gāret ü hasâret-i ra‘iyyete cesâret edüp, yanında olan Levendât haşerâtiyle Kayseriyye Sancağı'nda vâki‘ Epîç[5]

1 Vezîr-i Ü : + rûşen-zamîr-i M
2 mûmâ M : + mûmâ Ü
◊ 21-30 Rebî‘ulevvel 1164 = 17-26 Şubat 1751. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**rebî‘ulevvel**” yazısı vardır.
3 Ve bu esnâda Ü : + Ve bu esnâda M
4 kalduğundan Ü : kaldığından M
5 Epîç Ü : İplîç (ايليچ) M. Kayseri'nin Erkilet Nâhiyesi'nde Ebîç adında bir köy vardır; bk. meselâ *Köylerimizin Adları,* s.866.

nâm karyeyi basup, ehâlîsinin emvâl ve eşyâların nehb ü gāret eyledüğünden[1] gayri, karye-i merkūme ehâlîleri bi'z-zarûrî[2] karyelerin bırağup, havf u haşyetlerinden nâşî cânların tahlîs ümmîdiyle ittisâl-i cebelde gār şeklinde in ta‘bîr olunur mahall-i mahsûslarına ihtifâ ve ilticâ eylemişler iken, kâfir-i bî-rahm olan mezkûr Müslim Bölük-başı izhâr-ı gayz u gazab birle zikr olunan inin ağzına otluk ve hâr u hâşâk misillü nesneler cem‘ ve âteş verüp, içinde olan ‘ibâdullâhı ihrâc kasdıyla duhân ile tazyîk u iz‘âc etmekle, mezbûrlardan yirmi altı nefer ricâl ve yirmi dokuz nefer nisvân ve kırk üç nefer sagīr ve sagīre mecmû‘u doksan sekiz nefer insân helâk olduğu bundan akdem **[Ü 185a]** Der-‘aliyye'ye ‘arz u mahzar birle i‘lâm olundukda, bu mâdde-i fâci‘anın sıhhat ü hakīkati, matlûb-i hümâyûn olduğuna binâ’en, mahalline mahsûs Mübâşir ta‘yîn ve şakī-i mezbûr Müslim Bölük-başı dahi hâlâ Karaman Vâlîsi Vezîr-i müşârun ileyh ma‘rifetiyle ahz olunmağla, keyfiyyet-i merkūme sırran ve ‘alenen teftîş ü tefahhus ve ber-vech-i meşrûh vukū‘u ‘ale't-tahkīk tekrâr i‘lâm ve menba‘-ı şûrâbe-i fitne vü fesâd olan mesfûr Müslim, hâlâ Konya Kal‘ası'nda der-zencîr olduğu tahrîr u ihbâr olunmağla, müfsid-i mezbûr istintâk ve mel‘anet-i mezbûrede kendüye refîk ve pâ-dâş olan evbâşları su’âl ü istifsâr ile ma‘lûm oldukdan sonra[3] **[M 246b]** şakī-i mezbûr Müslim'in cezây-ı mâ-yelîkın tertîb ü icrâ ve haber verilan rufekāsını dahi bi-eyy-i hâl ele getürüp, cümlesinin i‘dâm ü izâleleriyle ihkāk-ı hak olunmakda dikkat-i evfâ olunması bâbında şeref-bahş-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i celâdet-makrûn mûcebince mâh-ı merkūmun evâhırı◊ târîhiyle emr-i ‘âlî-şân ısdâr u irsâl ve zikr olunan ehl-i fesâdın ‘umûmen kahr u istîsâllerine ihtimâm ü isti‘câl olundu.

Tekā‘üd-i Vezîr el-Hâc Ebûbekir Paşa, mutasarrıf-ı Cidde ve tevcîhât-ı menâsıb-ı vüzerâ

Bâlâda zikri sebkat etdiği üzere çend rûz mukaddem Vezîr ‘Osmân Paşa merhûmun mahlûlünden Cidde-i ma‘mûre Sancağı tevcîh olunan Kapudân-ı sâbık Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü el-Hâc Ebûbekir Paşa hazretleri, müsinn ü ihtiyâr ve mesâfe-i ba‘îde olan ol mansıb-ı celîlü'l-mikdâra ‘azîmetde ‘adem-i iktidâr izhâr ederek îrâd-ı a‘zâr ve isti‘fâ ve fîmâ-ba‘d Vezâret'den tekā‘üd ile Saltanat-ı ebed-peymânın du‘ây-ı icâbet-ârâsıyla evkāt-güzâr olmak recâsında olduğu taraf-ı hazret-i Âsafî'den[4] rikâb-ı hümâyûna ‘arz u inhâ olundukda, hakkında şefekat-i Mülûkâne zuhûr ve şehr-i rebî‘ulâhırın on altıncı gününde◊◊

1 eyledüğünden Ü : eylediğinden M
2 bi'z-zarûrî Ü : bi'z-zarûre M
3 oldukdan sonra Ü : + oldukdan sonra M
◊ 21-29-30 Rebî‘ulevvel 1164 = 17-26 Şubat 1751. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**rebî‘ulevvel**” yazısı vardır.
4 Âsafî'den Ü : Âsafî'de M
◊◊ 16 Rebî‘ulâhır 1164 = 14 Mart 1751 Pazar. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**rebî‘ulâhır**” yazısı vardır.

şeref-bahşây-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i câlibü's-sürûr[1] mûcebince müşârun ileyhin üzerinde olan Vezâret kaydı, mahallinden terkîn ü ilgā olunup, ref‘-i tûğ u ‘alem ve tekā‘üdlük ihsâniyle memnûn u hurrem buyurulduğundan mâ‘adâ, ber-vech-i mu‘tâd taraf-ı mîrîden senevî altı bin guruş vazîfe-i îrâd ta‘yîn ü i‘tâ buyurılup, hâlâ şeref-i izdivâciyle müşerref olduğu ‘ısmet-nişân devletlü Safiyye Sultân hazretlerinin serây-ı ‘âlîlerinde refâh-ı hâl üzere mesned-güzîn-i ikāmet ve bi'l-guduvvi ve'l-âsâl da‘avât-ı Pâdişâhî'ye iştigāl ve muvâzabet birle kûşe-nişîn-i istirâhat oldular.

Ve ber-vech-i muharrer münhall olan Cidde-i ma‘mûre Sancağı dahi mülhakātı olan Habeş Eyâleti ve Mekke-i mükerreme Şeyhu'l-Haremliği inzımâmiyle yevm-i mezbûrda hâlâ Selânik Sancağı mutasarrıfı Sadr-ı esbak Vezîr-i zî-şân sa‘âdetlü[2] es-Seyyid Mehmed Paşa hazretlerine bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh ü ‘inâyet ve mîrî kalyonlar ile Selânik'den cânib-i Mısır'a ve andan savb-ı maksûda ‘azîmet eyledi. Ve Selânik Sancağı dahi ber-vech-i arpalık hâlâ Hotin Kal‘ası Muhâfızı olan Vezîr-i rûşen-zamîr[3] sa‘âdetlü Yeğen Mustafa Paşa hazretlerine ve Kal‘a-i Hotin muhâfazası, İnebahtı Muhâfızı bulunan Vezîr-i celîlü'l-‘unvân sa‘âdetlü[4] Nu‘mân Paşa hazretlerine ve İnebahtı dahi mîr-i mîrân-ı kirâmdan Mehmed Paşa'ya bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh ü ‘inâyet buyuruldu.

‘Azl ü nasb-ı Ser-bostâniyân-ı Hâssa

Birkaç seneden berü Hâssa Bostancı-başı olup, ber-vefk-ı rızây-ı hümâyûn hıdemât-ı me’mûresinde bezl-i iktidâr eden el-Hâc Hüseyn Ağa vücûh ile emekdâr ve ‘inâyet ü iltifâta sezâvâr olmağla, mâh-ı merkūmun on altıncı gününde◊ bâ-emr-i hümâyûn ocakları kānûnu üzere tekā‘üdlük ‘inâyet ve sene-i âtiyede ‘azîmete müttehî’ olmak üzere Surre Emâneti hıdmet-i celîlesiyle karîn-i ‘âtıfet ve muktezây-ı tarîk üzere Bostancı-başılık, Hasekî Ağa bulunan el-Hâc Halîl Ağa'ya ve Hasekîlik dahi Koz Bekci-başı Mehmed Ağa'ya ‘inâyet ve cümlesine huzûr-i Âsafî'de ilbâs-i hıl‘at buyuruldu[5]. **[Ü 185b]**

---

1 -i câlibü's-sürûr Ü : — M

2 zî-şân sa‘âdetlü Ü : mükerrem M

3 -i rûşen-zamîr Ü : — M

4 sa‘âdetlü Ü : — M

◊ 16 Rebî‘ulâhır 1164 = 14 Mart 1751 Pazar. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**rebî‘ulâhır**” yazısı vardır.

5 buyuruldu M : + [Bu kısımdan sonra metinde 185a'nın sonlarında ve 185b sayfasının ilk yarısında “**Şeref-vürûd-i kisve-i ‘atîka-i Ravza-i mutahhere *‘alâ sâkinihâ efdalü's-salâti ve't-tahiyye*”** başlığı altında verilen bilgilerin üzeri çizilmiştir. Sayfa kenarında bu bilgilerin daha geniş olarak 1163 olayları arasında anlatıldığına “**İşbu sûret ber-vech-i tafsîl altmış üç senesi vekāyi‘ine yazılmışdır. Buna i‘tibâr olunmaya; madrûb ve matrûhdur**” şeklinde işaret edilmiştir. Gerçekten burada anlatılanlar daha geniş olarak ve bazı ilâvelerle M 220-222a'da “**Tecdîd-i pûşîde-i şerîfe ve nitâk-ı latîfe-i Ravza-i mutahhere-i Nebeviyye** …..” başlığı altında bulunmaktadır] Ü

Firâr-ı mücrimân ve esîrân ez-Zindân-ı Tersâne

El-ân mahbes-i mücrimân ve esîrân olan Tersâne-i ‘âmire Zindânı'nın etrâfı birkaç kat kârgîr dîvârlar ile muhît ve mahfûz ve derûn u bîrûnunda Tersâne ricâlinden muhâfızân ve pâsbânân, vakt-i gurûbdan tâ-be-sabâh etrâfında ser-gerdân ve emr-i muhâfaza ve muhâresesinde bezl-i tâb ü tüvân ile[1] **[M 247a]** bir ferdin hurûc u vülûc ve firârı gayr-i melhûz iken, işbu mâh-ı cumâdelûlânın ikinci günü◊ vakt-i seherde mu‘tâd üzere zindâniyânlar derûn-i zindândan mücrim ve esîrleri taşrada i‘mâl ve istihdâm içün ihrâc eylediklerinde, yirmi altı neferi nâ-mevcûd ve tecessüs ve tefakkud olundukda, isrleri nâ-bûd olup, mazanne ve vâkıf-ı hâl olanlar darb u tehdîd ile istintâk olundukda, zindânının[2] derûnunda mahfî bir mahallinden[3] birkaç ay mukaddem zemîni hafra mübâşeret ve çıkan toprağı tedrîciyle taşra nakl ü ilkāya bezl-i kudret ederek, zindânın birkaç kat misâl-i hısn-ı hasîn müstahkem ve metîn dîvârlarının zîr-i zemînde vâki‘ dört beş zirâ‘dan ziyâde nihâyet-i esâsına değin, hafr ve lağım edüp, zindân dîvârlarından mâ‘adâ miyânede fâsıla ile Tersâne'yi muhît olan taşra dîvârının esâsından geçüp, hâricde olan şâh-râha âdem sığacak kadar bir fürce peydâ ve yevm-i mezbûrun gicesinde mücrim ve esîrden kudreti olup, pırankalarından birer takrîb ile rehâ bulanlar firâr ve gaybete ictirâ eyledikleri ma‘lûm ü hüveydâ olmağla, yevm-i mezbûrda hâdise-i merkūmeyi Zindân Kâtibi Efendi gelüp, bâb-ı Âsafî'de takrîr u inhâ etmeğin, der-‘akab ol havâlîye Bostânî hasekîleri ve ricâl-i Tersâne ta‘yîn ü tesyîr ve tefakkud u tecessüsde sâk-ı ihtimâmı teşmîr eylediklerinden mâ‘adâ, kurb u civârda olan kazâların hükkâm ve zâbitân ve hadâyık-ı hâssa ustalarına mü’ekked evâmir-i ‘aliyyeler ile mukdim mübâşirler irsâl olunmağın, birden ikiden kayd-ı silsile-i giriftârîye fütâde olanlar yine cây-ı firârlarına i‘âde olundu. Emmâ ber-vech-i meşrûh bu hâdisenin vukū‘ u zuhûru eğerçi bâ‘is-i tekdîr-i zamîr olacak hâlet olmayup, lâkin Tersâne ricâlinin bu bâbda gaflet ile ‘adem-i ihtiyâtlarından nâşî te’dîb ü ta‘zîrleri lâzım ve tenbîhât-ı ekîde ile tehdîd ü tahzîrleri mütehattem olup, haklarında ahkâm-ı merâsim tertîb ü tenfîz ve icrâ ve levâzım-ı şart-ı ihtiyât takrîr u ibkā olunmağla, ba‘de-ezîn[4] kemâl-i teyakkuz u intibâh üzere ‘amel ü hareket ve her vakit ahvâl ve etvâr-ı mahbûsâna muttali‘ ve âgâh olmalarına bâ‘is hâlet olmuşdur. **[Ü 186a]**

Vukū‘-i tebdîlât-ı menâsıb-ı vüzerâ

Tebdîl-i menâsıb ile vüzerânın mübtelây-ı metâ‘ib-i sefer u hareket olmaları eğerçi sûretâ zîr-destân-ı ‘aceze ve re‘âyâya zarar u hasârete mü’eddî

1 bezl-i tâb ü tüvân ile Ü : + bezl-i **[M 247a]** bezl-i tâb ü tüvân ile M

◊ 2 Cumâdelûlâ 1164 = 29 Mart 1751 Pazartesi. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**cumâdelûlâ**” yazısı vardır.

2 zindânının Ü : zindânın M

3 mahallinden Ü :mahallinde vâki‘ M

4 ba‘de-ezîn M : ba‘de-zîn Ü

bir keyfiyyet olup, lâkin muktezây-ı vakt ü hâle nazaran bu gûne tebdîlâtda esrâra dâ'ir niçe mülâhaza-i hafiyye olmakdan nâşî, mâh-ı merkūmun on dördüncü gününde◊ şeref-bahş-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn mûcebince hâlâ Vidin Muhâfızı Sadr-ı esbak Vezîr-i 'âlî-şân sa'âdetlü 'Ali Paşa hazretlerine* Trabzon Eyâleti ve Vâlî-i Trabzon Zaralı-zâde Vezîr-i mükerrem sa'âdetlü[1] Mehmed Paşa hazretlerine Niğbolu ve Vidin sancakları inzımâmiyle Vidin Kal'ası muhâfızlığı ve Erzurum Vâlîsi, Yeniçeri Ağası-yı sâbık Vezîr-i mükerrem sa'âdetlü[2] el-Hâc İbrâhîm Paşa hazretlerine, Diyârbekir ve Vâlî-i Diyârbekir Vezîr-i dilîr sa'âdetlü[3] Çeteci 'Abdullah Paşa hazretlerine, Erzurum Eyâleti tevcîh ü 'inâyet ve kapu kethudâlarına ilbâs-i hıl'at buyuruldu.

Giriftârî-yi sefâyin-i korsân ve üsârâ der-Bahr-ı sefîd be-dest-i Emeksiz Kapudan

Bu eyyâmda mevsim-i şitâ hulûl ve Donanma-yı hümâyûn içre duhûlden sonra Bahr-ı sefîd'in cezâyir ve sevâhil benâdirine âmed-şud eden sefâyin-i tüccâra korsân keferesinin îsâl-i hasâret kasdıyla cesâretleri melhûz olmağla, Cezîre-i Sakız'da sâkin firkateler üzerine Başbuğ olan mûmâ ileyh Emeksiz Mehmed Kapudan, müstevfâ donanmış firkatesiyle emr-i muhâfazaya bâ-fermân-ı 'âlî me'mûr ve me'vây-ı korsân olan mahallerde murûr u 'ubûr ve cüst-cûlarında bezl-i makdûr üzere iken ba'zı **[M 247b]** câsûsların ihbârı üzere Malta keferesinden Kavaler ta'bîr eyledikleri iki tûğ pâyesi olan bir bey-zâdesi bundan akdem Mora Cezîresi'nde vâki' Manya Dağı keferesi mecma'aları[4] olan lîmâna sefînesiyle gelüp dâhil ve kendü ile gelan Maltalı'dan mâ'adâ Manya'dan dahi vâfir kâfir istishâbıyla kuvvet hâsıl edüp, müceddeden on bir oturak bir kıt'a forsa firkate tedârük ve ihzâr ve mükemmel donadup süvâr ve Atina sevâhiline altmış mîl mikdârı açıkda Bora Adası mukābilinde geşt ü

◊ 14 Cumâdelûlâ 1164 = 10 Nisan 1751 Cumartesi. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak "**cumâdelûlâ**" yazısı vardır.

* Burada kendisinden söz edilen Ali Paşa ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.534'ün sağ kenarında Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: "**Cemâziyelûlâ**. Merhûm-i mezkûr Hakîm-başı-zâde Sadrıa'zam-ı Sâlis 'Ali Paşa hazretlerinin Altımermer'de olan câmi'lerinde mi'râc gicesi mi'râciyye kırâ'eti vakıflarından olup, sene 1173 senesi recebi yirmi yedisinde [27 Receb 1173 = 15 Mart 1760 Cumartesi] oğulları ve etbâ'ı mevcûd ve menârede kandîller yanup, 'işâya bir çeyrek mahalle İstanbul Kadısı bulunan 'Ayyûtî (عيوطى)-zâde İbrâhîm Efendi tekerrüründe söyündürdüler. Tenbîhlerinde bir garîb ma'nâ ve mesbûk değil. Ve bu mahal Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri türbeleri kurbünde tastîr olundu ve gice-i mezbûreye isâbet eyledi".

1 sa'âdetlü Ü : — M
2 sa'âdetlü Ü : — M
3 dilîr sa'âdetlü Ü : muhterem M
4 mecma'aları Ü : mecma'ları M

güzâr üzere iken, mûmâ ileyh Emeksizin Kapudan[1] ‘ale's-seher dûçâr olup, üzerine hücûma ibtidâr eyledikde, ikâme-i kârzâra ‘adem-i iktidâr ile semt-i necâha gürîz ü firâr ve Kapudân-ı mûmâ ileyh dahi ta‘kīb ederek çüst ü çâlâk kafâsından ‘adem-i infikâk ile celâdet izhâr etmekle, mesfûr girdâb-ı havf u hirâsa dûçâr ve halâsdan ye’s ile gark-âb-ı bahr-ı fikâr[2] iken, zalâm-ı şâm perde-keş-i dîde-i eyyâm olmağla, Atina sevâhilinde vâki‘ şenlikden hâlî bir berriyye-i kıfâra başdan kara edüp, derûnunda olan zahm-hûrde gürâzân, kûh ve çengelistâna gürîzân ve Kapudân-ı mûmâ ileyh dahi fılandıra-efrâz-ı sâlâ-bet-nişân olarak mânend-i ‘ukāb-ı ‘akab-gîr yetişüp, mesfûrların firkatesini bilâ-ta‘b Emeksiz zabt ve içinde pes-mânde üç nefer kefereyi ahz ve enbârında der-zencîr sekiz nefer Müslimân esîr bulunmağla, mezbûrları dahi bend-i belâdan rehâ ve keyfiyyeti Atina Voyvodası'na ‘arz u inhâ eyledikde, Voyvoda-i mûmâ ileyh dahi derhâl ehâlî-yi vilâyetden nefîr-i ‘âmm ve gürîzgâhların sedd ü bende ikdâm ile firkate-i mazbûtadan firâr eden hanâzîrden on yedi neferin ahz ve der-zencîr ve bu hılâlde Gördös Voyvodası dahi keyfiyyetden habîr olmağla, ol dahi beş neferin ele getürüp, Der-i devlet-medâr'a ba‘de'l-ihbâr cümlesi Âsitâne-i sa‘âdet'e ihzâr olunmak bâbında evâmir-i ‘aliyyeler irsâl ve getürdilüp mîrî üsârâ silkine idhâl olundular.

Ba‘de-hâzâ mûmâ ileyh Emeksizin Kapudan[3] dahi ber-vech-i muharrer zabt u teshîr eylediği üç nefer esîri ile firkateyi yedekleyüp, Sakız'a ‘avdet ve vâki‘ olan keyfiyyeti Kapudan Paşa hazretleri tarafına i‘lâma mübâderet etmekle, bâ-fermân-ı ‘âlî Vezîr-i müşârun ileyh tarafından kendüye vârid olan buyuruldu mûcebince firkate-i mezbûru donadup, içinde olan esîrleriyle Âsitâne-i sa‘âdet'e ‘azîmete müttehî’ ve âmâde iken, bu esnâda meşhûr olan Malta korsânlarından Masko (ماسقو) nâm mel‘ûnun karındaşı, bir kıt‘a şehtiye ile adalar arasında geşt ü güzâr ve âyende vü revendeye itâle-i dest-i hasâr üzere iken, İpsara nâm cezîre kurbünde imdâd-ı şiddet-i rûzgâr ile dümeni şikest ve sefînesi sâhile düşüp pest olduğunu cezîre-i mezbûre koca-başısı Sakız'da mûmâ ileyh Emeksiz Kapudan'a âdem irsâl ve ifâde-i hâl eyledikde, mûmâ ileyh dahi der-‘akab iki kıt‘a sagīr firkateler donadup, ‘acâleten cezîre-i merkūma vâsıl oldukda, zikr olunan korsân şehtiyesi, latemât-ı deryâdan târumâr ve içinde olan kefereden otuz dört neferi filikeleriyle firâr etmeleriyle, girü kalup cezîre-i mezbûrede ihtifâ edenlerden on neferini ele getürüp ve şikest olan şehtiyenin dahi dokuz ‘aded tîmûr toplarını deryâdan ihrâc edüp, mukaddemâ ve hâlâ on üç[4] **[M 248a]** nefer esîr ve dokuz top ve firkate-i mazbûta ile mâh-ı merkūmun yirminci gününde◊ gānimen Âsitâne-i

1 Emeksizin Kapudan Ü : Emeksiz Kapudan'a M
2 fikâr Ü : efkâr M
3 mûmâ ileyh Emeksizin Kapudan Ü : Emeksiz Kapudan'ın M
4 on üç Ü : + on üç M
◊ 20 Cumâdelûlâ 1164 = 16 Nisan 1751 Cuma. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**cumâdelûlâ**” yazısı vardır.

sa‘âdet'e gelüp, Tersâne-i ‘âmire'ye teslîm ile mazhar-ı nüvâziş ü ikrâm oldu. **[Ü 186b]**

Havâdis-i İraniyye[1] ez-cânib-i Bağdâd zuhûr yâfte-şud

Hâlâ Bağdâd ve Basra Vâlîsi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Süleymân Paşa hazretlerinin işbu mâh-ı cumâdeluhrânın[2] on ikinci gününde◊ Âsitâne-i sa‘âdet'e vâride olan tahrîrâtına mashûben zuhûr eden havâdis-i İraniyye'dendir ki, bundan akdem vekāyi‘-i güzeşte hılâlinde zikri sebkat etdiği üzere Tebrîz ve Rûmiyye Kal‘ası'na ve ol havâlîye musallat olan Afgān hânlarından Âzâd Hân tarafından firâr ile bu def‘a Bağdâd'a vürûd eden âdemîsi Mehmed Bey nâm şahsın takrîri ve sâyirden sıhhate karîb istimâ‘ ile Vezîr-i müşârun ileyhin tahrîri üzere el-yevm mûmâ ileyh Âzâd Hân Rûmiyye'de olup, ancak birkaç ay mukaddem Revân Kal‘ası'nı feth u teshîr kasdıyla muhâsarasına Mûsâ Hân nâm bir şahsı bir mikdâr asker ile tesyîr u irsâl ve Hân-ı merkūm dahi Nahcevân tarafına vusûlünde hâlâ Tiflîs Hâkimi olan Tahmuras Hân cem‘iyyet-i vâfire ile Nahcevân'a karîb mahalle geldiğini Hân-ı mezbûr haber alduğuna binâ’en ilerü gidemeyüp, mûmâ ileyh Âzâd Hân'dan imdâd taleb etmekle, ol dahi Ahmed Hân nâm şahsı asâkir-i vefîre ile mezbûr Mûsâ Hân'ın ma‘iyyetine tesyîr edüp, mülâkāt ile eğerçi fi'l-cümle kesb-i kuvvet ü miknet eylemişler, lâkin mezbûr Tahmuras Hân'ın cem‘iyyet ve külliyyeti sad-çendân olduğundan, bir vechile mukābele ve mukāteleye ‘adem-i kudret ile izhâr-ı cesâret edemediklerin tekrâr Âzâd Hân'a tahrîr u inhâ ve bi'n-nefs imdâd ü i‘ânetlerinde bulunmasını istid‘â etmeleriyle, mezbûr Âzâd Hân dahi Revân teshîri kaydıyla yerinden hareket ve ‘umûmen hânları ve askeriyle gelüp, Revân kurbünde mezbûrlara mülâkī ve Tahmûras Hân dahi askeriyle ol havâlîye karîb mahalde bulunmağla, bağteten bir tarafdan zuhûr ve tarafeynden talî‘a-i asker bir mikdâr muhârebeye bezl-i makdûr esnâsında, Tahmuras Hân tarafı hîleye binâ’en inhizâm sûretin izhâr ve girüye firâr etmeleriyle, Âzâd Hân tarafından bu gûne galebe zuhûruna mağrûr olarak merâsim-i hazm u ihtiyâta murâ‘atında izhâr-ı kusûr eyledüğünden mâ‘adâ, düşmen mukābelesinde makām-ı temekkünde nizâm bulan hıyâm-ı orduyu bozup, âhar mahalle nakl eylemek bâ‘is-i inhizâm olacak hâlet olduğunu fikr u mülâhazadan gaflet-i tâmm ile hemân olduğu mahalden fekk-i tınâb-ı ârâm ve Revân'a karîb Metrîs (متريس) Köyü nâm menzile nüzûle ikdâm ve ordusuna nizâm vermek kaydında iken, merkūm Tahmûras ‘umûmen askerini altı fırka edüp, ihtilâs-i vaktiyle[3] Âzâd Hân'ın henûz nüzûl etdiği mahalle cevânibinden

1 **İraniyye** Ü : + ki M
2 cumâdeluhrânın Ü : cumâdelâhırenin M
◊ 12 Cumâdelâhıre 1164 = 8 Mayıs 1751 Cumartesi.
3 vaktiyle Ü : vakt ile M

hücûma iktihâm ve mezbûr dahi perîşânlık ile hıyâm arasından[1] hurûca ikdâm ve mümkin mertebe askerine nizâm ve mukābeleye ihtimâm gösterüp, tarafeynden velvele-i gîrûdâr sımâh-ı âfâkı pür-ıztırâr[2] ederek, iki üç sâ‘at mikdâr ceng ü peykâr vukū‘undan sonra, âhır-ı kâr mezbûr Âzâd Hân tarafında ‘adem-i iktidâr âşikâr olup, firâr ‘ârını irtikâb ve semt-i gürîze şitâb etmekle, altı konak mikdârı mahalle dek ta‘kīb ve terhîb olunarak askerîsinin ekseri tu‘me-i şîr-i şemşîr ve niçeleri dahi giriftâr-ı bend-i zencîr olmuş, bu esnâda mezbûr Âzâd Hân kayd-ı ta‘allukdan âzâde-ser[3] **[M 248b]** leng ü lûk meslek-i halâsa sülûk ile cây-ı me’meni olan Rûmiyye Kal‘ası'na birkac nefer âdemîsiyle vâsıl olup, ibtidây-ı hurûcunda ber-mûceb-i defter on iki bin askerinden bakıyyetü's-süyûf ancak dört bin mikdârı ehl-i idbâr ile kal‘a-ı merkūmeye siklet-nümây-ı vülûc olmuş mezbûr Âzâd Hân'ın bir müddetden berü ol havâlîde da‘vây-ı istiklâli ve zîr-destâna evzâ‘-ı husrân-me’âli dağdağa-fermây-ı ahvâl-i İraniyân olmuşiken, ber-vech-i muharrer zücâce-i istidrâcı seng-zede-i inkisâr ve ser-i hevâ-perest ve istikbârı, sâyîde-i hâk-i idbâr olduğu, bu def‘a Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri tarafından Der-i devlet-medâr'a ifâde vü ihbâr olundu.

Vürûd-i nâme ve haber-i vefât-ı Kıral-ı İsvec be-‘atebe-i ‘aliyye

Devlet-i ‘aliyye-i ebediyyü'l-istimrâr ile müddet-i medîdeden berü dâ’ire-i sulh u musâfâtda pâ-ber-cây-ı merkez-i sebât ü karâr olup, bundan akdem Devlet-i ‘aliyye'nin müstağrak-ı lücce-i ‘inâyeti olduğuna binâ’en, el-ân merâsim-i dostî ve sadâkate kemâl mertebe murâ‘ât[4] ve ‘ale'd-devâm tertîb-i mukaddimât-ı musâfât üzere olan İsvec Devleti'nin Feriderikoş [Frédéric][*] nâm kıralı bu def‘a hatfe enfihî hâlik olmağla, kā‘ide-i kadîme-i devletleri muktezâsınca hâlik-i mesfûrun vasıyyeti üzere Veliyy-i ‘ahdi olup, cümlesinin müntehab ve muhtârı olan Adolko[**] nâm şahıs Kırallık mesnedine irtikā ve bu keyfiyyeti Der-i devlet-medâr'a ‘acâleten ‘arz u inhâ, lâzime-i zimmet-i sadâkat-intimâları olmakdan nâşî, Kıral-ı cedîd-i mesfûrun mahsûs ‘ubûdiyyet-nâmesi vürûd edüp, Âsitâne-i sa‘âdet'de mukīm elçisi vesâtatiyle teblîği istid‘âsında oldukların ‘arz u ihbâr ve çend müddet murûrundan sonra

1 arasından Ü : arasında M
2 ıztırâr Ü : ıztırâb M
3 -ser Ü : + -ser M
4 murâ‘ât Ü : — M

* Metnimizde Feriderikoş okunacak gibi yazılmış olan İsveç Kralı Frédéric I (1676-1751) için bk. meselâ “Frédéric I”, *Nouvelle Biographie Universelle ...,* Paris 1858, XVIII,736-737.

** Metnimizde Adolko okunabilecek şekilde yazılmış olan İsveç Kralı Adolphe-Frédéric de Holstein-Gottorp-Eutin (14 Mayıs 1710-12 Şubat 1771) için bk. meselâ “Adolphe-Frédéric”, *Nouvelle Biographie Universelle ...,* Paris 1852, I,289-290.

teslîmi bâbında fermân-ı ‘âlî buyurulmağın, **[Ü 187a]** hâlâ şeref-efzây-ı Sadâret-i ‘uzmâ ve mesned-ârây-ı Vekâlet-i kübrâ re’fetlü Emîn Mehmed Paşa hazretleri, işbu şehr-i recebü'l-müreccebin yirmi üçüncü gününde◊ biniş tarîkıyle Kasr-ı Sa‘dâbâd'ı şeref-i kudûmleriyle müşerref ve elçi-i mesfûr dahi mahall-i merkūma getürülmekle, merâsim-i mu‘tâde icrâsından sonra Elçi-yi mesfûr, taraf-ı[1] Devlet-i ‘aliyye-i ebed-müddete izhâr-ı vüfûr-i sadâkat ü ‘ubûdiyyet takdîmiyle iki kıt‘a nâmesin ‘arz u teslîm edüp, cevâb-nâme olmak üzere şeref-bahşây-ı sudûr olan nâme-i hümâyûn-i ‘inâyet-makrûn-i Cihânbânî dahi hemân yine ol meclisde ber-vech-i mu‘tâd mühr-i hümâyûn ile temhîri takdîm ve pîrâye-i dest-i ta‘zîm olarak müşârun ileyh hazretleri yeden-be-yed Elçi-i mesfûra teslîm buyurup, kā‘ide-i divel-i Nasârâ üzere Kıral-ı cedîd-i mesfûrun eslâfı misillü mesned-i dostî ve sadâkatde istikrârına Devlet-i ‘aliyye tarafından bu vechile rızâ ve ruhsat erzânî buyurulduğu, kendüler hakkında ‘azîm minnet ü ‘inâyet olduğunu Elçi-i mesfûr teşekkür zımnında sürûr izhâr ve sâ’ir kırallar beyninde vesîle-i iftihârları olacağını ikrâr ederek, memnûnen ‘avdet eyledi. Vürûd eden nâme ve cevâb-nâme-i hümâyûnun ta‘bîrâtından erbâb-ı istifâde oldukca müstefîd olmak mülâhazasıyla sûretleri ‘aynı ile sebt-i cerîde-i vekāyi‘ kılınmışdır.

Rikâb-ı hümâyûn-i Şehriyârî'ye hâlâ İsvec Kıralı'ndan gelan nâmenin sûret-i tercemesidir.

Biz ki Adolko Feriderikoş [Adolphe-Frédéric] bi-lutfillâhi Te‘âlâ İsvec ve Got ve[2] Vandal tâ’ifelerinin Kıralı ve Turukeya ve Senevbici [Holstein ve Schleswig] ve Osturmarya [Stormarie] ve Denmarsiya [Dithmarsie] memleketlerinin irs ile dukası ve Oldemburg [Oldenbourg] ve Desmemburg[Delmenhorst]'un* ve ana tâbi‘ sâ’ir yerlerin kontesi ve hükümdârı dâ‘îleriyiz. Mekke-i mükerreme ve Medîne-i münevvere ve Kudüs-i mübârekenin[3] **[M 249a]** ve bilâd-ı selâse-i mu‘azzama, ya‘nî Kostantıniyye ve Edirne ve Burusa'nın ve Şâm ve Bağdâd ve Mısır ve temâmen ‘Arabistân ve Haleb ve ‘Irâk-ı ‘Acem ve Mûsul ve Van ve Diyârbekir ve Kürdistân ve Gürcistân ve Erzurum ve Sivas ve Adana ve Karaman ve Magrib ve Habeş ve Tûnus ve Trablus ve Cezâyir ve Trablus-Şâm ve Akdeniz ve Karadeniz ve temâmen

◊ 23 Receb 1164 = 17 Haziran 1751 Perşembe.

1 taraf-ı Ü : — M

2 ve Ü : — M

* Metnimizde Adolko Feriderikoş okunabilecek şekilde yazılmış olan Adolphe-Frédéric de Holstein-Gottorp-Eutin (14 Mayıs 1710-12 Şubat 1771) için bk. meselâ “Adolphe-Frédéric”, *Nouvelle Biographie Universelle ...,* Paris 1852, I,289-290; Frédéric'in ünvânında geçen yer isimlerinin doğru imlâlarının tesbiti için bk. ayrıca Auguste Geffroy, *Histoire des États Scandinaves: (Suède, Norvége, Danemark),* Paris 1851.

3 mübârekenin Ü : + mübârekenin M

Anadolu ve Rumeli'nin ve Tataristân ve Bucak ve Deşt-i Kıpçak ve Eflâk ve Boğdan ve ana tâbi‘ niçe eyâlât[1] ve büldânın sâhibi ve mâliki şevketlü kudretlü Pâdişâh-ı Âl-i ‘Osmân Sultân[2] Mahmûd Hân ibnü's-Sultân Mustafa Hân ibnü's-Sultân Mehmed Hân ibnü's-Sultân[3] İbrâhîm Hân hazretlerinin pîşgâh-ı hümâyûn-i Şehriyârî'lerine taraf-ı dâ‘îlerinden devâm-ı ‘ömr ü devlet-i Pâdişâhâne'lerinin da‘avât-ı lâyıkası takdîminden sonra hulûsâne ‘arz u i‘lâm olunur ki, şevketlü kudretlü Pâdişâh-ı a‘zam mu‘azzez ü mükerrem dostumuz hazretleri bundan akdem pederimiz makāmında i‘tibâr olunup, nüvâziş-i gûnâ-gûnesiyle me’lûf olduğumuz mülûk-i memdûhatü'l-etvârdan Feriderikoş [Frédéric]* nâm İsvec ve Got ve[4] Vandal tâyifelerinin[5] Kıralı ve ana tâbi‘ niçe yerlerin hükümdârı iken bi-takdîrillâhi Te‘âlâ dâr-ı fenâdan dâr-ı bekāya rihlet edüp, gerek bu dâ‘îlerinin ve gerek ricâl ve a‘yân ve bi'l-cümle ehâlî-i İsvec'in âlâm u ekdârlarını mûcib ve müstelzim olan işbu keyfiyyetin hudûsü mesmû‘-i Pâdişâhâne'leri oldukda, şâyân-ı ‘inâyet buyurılacağında iştibâhımız olmayup ve müşârun ileyhin vefâtı ‘akībinde[6] bu dâ‘î-i dîrîneleri İsveclü'nün ricâl ve a‘yânının re’y ü ittifâklarıyla İsvec Kırallığı hükûmeti makāmına ku‘ûd eylediğimizin i‘lâm ü[7] ihbârı, bâ‘is-i inşirâh-ı tab‘-ı Mülûkâne'leri olacağı meczûm-i dâ‘îleri olmakdan nâşî, hakkımızda zuhûr eden işbu meserret-eserin ‘avk u te’hîri sezâ görülmeyüp, der-‘akab i‘lâmı mutazammın nâme-i musâdakat-üslûbumuz tahrîrine müsâra‘at ve evvel emirde Allâhu ‘azîmü'ş-şân vücûd-i hümâyûn-i Pâdişâhâne'lerin cemî‘ âlâm ü ekdârdan mahfûz u masûn eylemek da‘avât-ı hâlisânesine mübâderet birle Der-i saltanat-ı Pâdişâhâne'lerine mahsûs ulağıyla irsâl ü tesyîr olunmuşdur. Mazmûn-i muhâlesat-meşhûnu, muhât-ı ‘ilm-i ‘âlem-ârây-ı Mülûkâne'leri buyuruldukda, Devlet-i ‘aliyye-i ebed-peyvendleriyle beynimizde cârî olan musâfât-ı kadîme ve müvâlât-ı sâbitenin tezâyüd[8] ü istikrârına bundan böyle müsâ‘ade-i Pâdişâhâne'leri mebzûl ve bî-dirîğ buyurulması istid‘â ve iltimâs olunur.

Bâkī serîr-i Saltanat-masîr-i Mülûkâne'lerinde tûl-i ‘ömr ü devlet ü şevket birle dâ’im ve ber-karâr olmaları, dergâh-ı hazret-i Hak'dan mütemennâ ve mütevakka‘dır. Mîlâd-ı hazret-i ‘Îsâ'nın bin yediyüz elli bir senesinde mâh-ı

1 eyâlât Ü : eyâlet M
2 Sultân Ü : es-Sultân M
3 ibnü's-Sultân Mustafa ….. -Sultân M : ibn Sultân Mustafa Hân ibn Sultân Mehmed Hân ibn Sultân Ü
* Metnimizde Feriderikoş okunacak gibi yazılmış olan İsveç Kralı Frédéric I (1676-1751) için bk. meselâ “Frédéric I”, *Nouvelle Biographie Universelle ...,* Paris 1858, XVIII,736-737.
4 ve Got ve Ü : Got M
5 tâyifelerinin Ü : tâ’ifelerinin M
6 ‘akībinde Ü : ‘akabinde M
7 i‘lâm ü Ü : — M
8 tezâyüd Ü : tezâ’üd M

martın yirmi altıncı gününde◊ İstokholm [Stockholm] Şehri'nde tahrîr olunmuşdur.

'Atebe-i 'aliyye-i Cihân-dârî'den cevâb olmak üzere İsvec Kıralı'na yazılan nâmenin hümâyûn-i Şehriyârî'nin[1] sûretidir.

İftihâru'l-ümerâ'i'l-milleti'l-Mesîhiyye[2], muhtâru'l-küberâ'i'l-fihâmi'l-'Îseviyye, muslihu mesâlih-i cemâhîri't-tâ'ifeti'n-Nasrâniyye, sâhibü (ساحب) ezyâli'l-haşmeti ve'l-vekār, sâhibü delâ'ili'l-mecdi ve'l-i'tibâr **[Ü 187b]** hâlâ İsvec ve Got ve Vandal tâ'ifelerinin Kıralı ve Turukeyâ ve Senevbici [Holstein ve Schleswig] ve Ostomarya [Stormarie] ve Denmarsiya [Dithmarsie] memleketlerinin irs ile dukası ve Oldemburg [Oldenbourg] ve Desmemburg[Delmenhorst]'un[3] ve ana tâbi' sâ'ir yerlerin kontesi ve hükümdâr-ı bâ-i'tibârı olan rağbetlü hürmetlü dostumuz Adolko Feriderikoş [Adolphe-Frédéric][*] *hatemallâhu 'avâkıbehû bi'l-hayri ve'r-reşâd ve ahsene ileyhi sebîle's-savâbı ve's-sedâd*[**] cenâblarına tevkī'-i refī'-i hümâyûnumuz vâsıl olıcak ma'lûmunuz ola ki, merci'-i selâtîn-i 'izâm ve melce-i havâkīn-i kirâm olan südde-i seniyye-i râsihu'l-erkân ve 'atebe-i 'aliyye-i **[M 249b]** şâmihu'l-bünyânımıza miyânede cârî olan selsâl-i musâfât ve zülâl-i sâf-ender-sâf-ı dostî ve müvâlât muktezâsı üzere bu def'a irsâl olunan iki kıt'a nâme-i sadâkat-'allâmeniz Der-'aliyye'-mizde Orta Elçilik Pâyesi'yle ikāmet ve tarafeyne hıdmet ü sadâkati sebkat eden kıdvetü'l-ümerâ'i'l-milleti'l-Mesîhiyye Gustav de Selsin[***] *hutimet 'avâkıbuhû bi'l-hayri*[*4] vesâtatiyle vâsıl olup, ber-mu'tâd-ı kadîm 'aynı ve tercemeleri düstûr-i ekrem, müşîr-i efham, nizâmü'l-'âlem, nâzımü menâzımü'l-ümem, müdebbiru umûri'l-cumhûri bi'l-fikri's-sâkıb, mütemmimü mehâmmi'l-enâmi bi'r-re'yi's-sâ'ib, mümehhidü bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl, müşeyyidü erkâni's-sa'âdeti ve'l-iclâl, mürettibü merâtibi'l-Hılâfeti'l-kübrâ, mükemmilü

◊ 26 Mart 1751 = 28 Rebî'ulâhır 1164 = 15 Mart 1164 Cuma.

1 **-i Şehriyârî'nin** Ü : — M

2 Mesîhiyye Ü : Mesîh[iyy]e M

3 Oldemburg ve Desmemburg'un Ü : Oldomburg ve Desmemburg'da M

* Metnimizde Adolko Feriderikoş okunabilecek şekilde yazılmış olan Adolphe-Frédéric de Holstein-Gottorp-Eutin (14 Mayıs 1710-12 Şubat 1771) için bk. meselâ "Adolphe-Frédéric", *Nouvelle Biographie Universelle ...,* Paris 1852, I,289-290; Frédéric'in ünvânında geçen yer isimlerinin doğru imlâlarının tesbiti için bk. ayrıca Auguste Geffroy, *Histoire des États Scandinaves: (Suède, Norvége, Danemark),* Paris 1851.

** ختم الله عواقبه بالخير و الرشاد و احسن اليه سبيل الصواب و السداد = Allah âkıbetini hayreylesin, doğruya iletsin ve dosdoğru yola gelmek kendilerine güzel gösterilsin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

*** Metnimizde Gustav de Selsin şeklinde kendisinden söz edilen kişi, aynı adı taşıyan İsveç Elçisi'nin oğlu ve yine elçi olan Gustaf Celsing (9 Ocak 1723 – 30 Ocak 1789) için bk. meselâ https://sok.riksarkivet.se/sbl/Presentation.aspx?id=14753 (erişim tarihi 9.VII.2017).

*4 ختمت عواقبه بالخير = Âkıbeti hayırla sonlansın" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

nâmûsi's-Saltanati'l-‘uzmâ el-mahfûfu bi-sunûf-i ‘avâtıfı'l-Meliki'l-a‘lâ Vezîr-i a‘zam-ı sütûde-şiyem ve Vekîl-i mutlak-ı sadâkat-‘alemim Mehmed Paşa *edâmallâhu Te‘âlâ iclâlehû ve zâ‘afe bi't-te’yîdi iktidârahu ve ikbâlehû*[1*] vesâtatlarıyla pâye-i serîr-i a‘lâ ve pîş-gâh-ı taht-ı felek-fersâmıza ‘arz u telhîs olunmağla, mazâmîn-i sadâkat-zamînlerinde münderic olduğu üzere bundan akdem pederiniz makāmında i‘tibâr olunup, nüvâziş-i gûnâ-gûnî ile me’lûf olduğunuz sâlifü'z-zikr tavâyifin kıralı ve ana tâbi‘ niçe yerlerin hükümdârı olan Feriderikoş [Frédéric][**] nâm İsvec Kıralı bi-takdîrillâhi Te‘âlâ târik-i mülk-i fenâ ve ‘âzim-i dâr-ı bekā olup, bu keyfiyyet siz dostumuza ve bi'l-cümle ricâl ve a‘yân ve ehâlî-i İsvec'e mûcib-i elem ü melâl ve mûris-i keder u infi‘âl olduğunu beyân zımnında cenâb-ı sadâkat-me’âbınız, ricâl ü a‘yânınızın re’y ü ittifâklarıyla İsvec Kırallığı makāmına ku‘ûd ve irtikā eylediğinizin beşâreti tahrîr u inbâ ve elçiniz mûmâ ileyh kemâ-kân Orta Elçilik Pâyesi'yle Der-sa‘âdet-medârımızda meks ü karâr ve pîş-tâk-ı (پیشطاق) mu‘allâ-revâk-ı bârgâh-ı Husrevâne'mize yüz sürmek şerefiyle hâ’iz-i rehîne-i iftihâr ve dostluğa dâ’ir tarafınızdan kendü isminiz ile ‘arz edeceği husûsâta i‘timâd-ı Şâhâne'miz derkâr kılınması iltimâs ü istid‘â olunmuş, fi'l-hakīka dostân-ı kadîmî ve sadâkatkârân-ı samîmînin rihlet-i ‘ukbâ ve terk-i ta‘alluk u irtibât-ı ‘âlem-i fenâ eylemesi, îrâs-i te’essüf ve îcâb-ı telehhüf etmamek mümkin değildir. Ancak siz dostumuzun anlara câ-nişîn ve makām-ı hükûmetlerinde mekîn olmanız, dâfi‘-i küdûret ü feşel ve belki mâ-sadak-ı mefhûm-i ni‘me'l-bedel olması mülâhazadan ba‘îd olmaduğuna binâ’en, müteveffây-ı mûmâ ileyhin yerine Kırallık mesnedine ku‘ûdunuz câlib-i neşât-ı fu’âd-ı Şâhâne ve bâ‘is-i inbisât-ı tab‘-ı mekârim-menât-ı Pâdişâhâne'miz olduğundan mâ‘adâ, iltimâsınız üzere elçiniz mûmâ ileyhin kemâ-kan tarafınızdan ta‘yîn olunduğu üzere Orta Elçilik hıdmetiyle Âsitâne-i sa‘âdet'imizde ikāmetine ruhsat-ı Şâhâne'miz erzânî ve bî-dirîğ ve tarafınızdan ‘arz u takdîm edeceği husûsât ve mevâdda i‘tikād-ı Husrevâne'miz masrûf ve tesvîğ kılınacağı mukarrer olmağın, icrây-ı merâsim-i ta‘ziye ve îfây-ı levâzım-ı cülûs-i bâhiru't-tenmiyenizi hâvî işbu nâme-i hümâyûn-i mülâtafet-makrûn-i Mülûkâne'miz ısdâr ve elçiniz mûmâ ileyh vesâtatiyle tarafınıza irsâl olunmuşdur.

Lede'l-vusûl Devlet-i ‘aliyye-i ebediyyü'l-istimrârımız ile İsvec Devleti beyninde ez-kadîm mün‘akıd olan merâ’ir-i musâfât ve hablü'l-metîn-i silm ü müvâlât, selefiniz vaktinde olduğu gibi ve belki andan dahi ezyed ü a‘lâ

---

1 *edâmallâhu ..... ikbâlehû* Ü : *yesserallâhu lehû mâ yeşâ* M

* ادام الله تعالى اجلاله و ضاعف بالتأييد اقتداره و اقباله = Yüce Allah onun saygınlığını sürdürsün, desteğiyle onun iktidâr ve bahtını kat kat yapsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

** Metnimizde Feriderikoş okunacak gibi yazılmış olan İsveç Kralı Frédéric I (1676-1751) için bk. meselâ “Frédéric I”, *Nouvelle Biographie Universelle ...,* Paris 1858, XVIII,736-737.

tarafınızdan murâ'ât ve icrây-ı şerâyit-ı 'ahid-nâme-i hümâyûna i'tinâ ve sarf-ı evkāt olundukca, taraf-ı hümâyûnumuzdan dahi mukābele-i bî-misl merâsimine ri'âyet ve her hâlde izhâr-ı levâzım-ı dostî ve meveddet ile ismâr-ı eşcâr-ı safvet ve Memâlik-i mahrûse'mize âmed-şud eden tüccâr ve züvvârınız himâyet ü sıyânet olunacağı mukarrerdir *ve's-selâmü 'alâ meni't-tebe'a'l-hüdâ*[*].

Tebdîl-i kuzât-ı 'Asâkir-i Rumeli ve Anadolu ber-vech-i mu'tâd

Hâlâ mesned-ârây-ı Sadâret-i Rum olan fezâ'il-penâh Dâmâd-zâde[1] **[M 250a]** mevlânâ Feyzullah Efendi ve şeref-efzây-ı Sadr-ı Anadolu olan 'iffetnedîm Mahmûd Efendi-zâde mevlânâ 'Abdurrahîm Efendi hazerâtının icrây-ı ahkâm-ı şerî'at-i garrâ ederek, sene-i kâmileden 'ibâret müddet-i 'örfiyyeleri pezîrây-ı hüsn-i hıtâm olmağla, işbu şehr-i şa'bânü'l-mu'azzamın ikinci yevm-i sebtde[◊] işâret-i 'aliyye-i Şeyhulislâmî ile şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn mûcebince sâbıkā Anadolu'dan munfasıl ve hâlâ Pâye-i Rum ile mütebeccel 'ismet-ârâ, fezâ'il-intimâ Dürrî-zâde mevlânâ Mustafa Efendi hazretleri bi'l-fi'l mesned-i Rum'a irtikā **[Ü 188a]** ve sâbıkā İstanbul'dan ma'zûl ve 'ahd-i karîbde Anadolu Pâyesi'yle nâ'il-i me'mûl olan fâzıl-ı diyânet-mend Kara Bekir Efendi-zâde mevlânâ Ahmed Efendi hazretleri dahi Sadr-ı Anadolu ile kâm-revâ buyurılup, huzûr-i 'âlî-i cenâb-ı Âsafî'de 'ale't-tertîb telebbüs-i ferve-i semmûr ve iltifât-ı mevfûr-i müstevcibü'l-hubûr ile mübtehic ü mesrûr buyuruldular.

Ez-âsâr-ı merâhim-disâr-ı cenâb-ı Dâdâr-ı cihân-ârâ binâ ve ihyây-ı Kışlahây-ı Cebeciyân-ı Dergâh-ı mu'allâ

Cenâb-ı Pâdişâh-ı a'zam ve Şehinşâh-ı emced ü ekrem *meddallâhu Te'âlâ zılâle re'fetihî dâ'imeten 'alâ mefârıkı'l-ümem*[**] hazretlerinin deydene-i mekârim-şiyemleri mübtegāsınca gerek Âsitâne-i sa'âdet-âşiyâne ve gerek Memâlik-i mahrûse-i Husrevâne'lerinde kātınîn ve hoş-nişîn olan 'âmme-i milel ü ümem, bi'l-vâsıta ve bilâ-vesâyit[2] envâ'-ı ihsân ü keremleriyle demâdem muğtenem ve memnûn u hurrem olduklarından, bu haysiyyet ile

---

* و السلام على من اتبع الهدى = Selâm hidâyete tabi olanların üzerine olsun" anlamına gelen bu cümle el-Buhârî, Bed'u'l-Vahy, 6, Cihâd, 102; Müslim, Cihâd, 74; Ebû Dâvud, Edeb, 119, Ahmed b. Hanbel, 1/263, 2/58'de geçen Hz. Peygamber'in bir hadîsidir; bk. Wensinck, VII,78.

1 Dâmâd-zâde Ü : + Dâmâd-zâde M

◊ 2 Şa'bân 1164 = 26 Haziran 1751 Cumartesi.

** مد الله تعالى ظلال رأفته دائمة على مفارق الامم = Yüce Allah onun merhametinin gölgesini, dâimî olarak bütün mahlûkât üzerinde kapsayıcı kılsın" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 vesâyit Ü : vâsıta M

zât-ı ferişte-sıfât-ı Hılâfet-penâhî'leri bi'l-fi‘l Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlem ve bi'l-kuvve rûh-i cüsmân-ı benî Âdem oldukları ‘inde'l-‘ukalâ müsellem olan ma‘nây-ı mu‘tenâdır. Husûsan tarîk-ı hidâyet-refîk-ı gazâ vü cihâdda bezl-i vücûd ü ictihâd eden ecnâd-ı zafer-i‘tiyâdları hakkında hâssaten ‘inâyât-ı bî-gāyât-ı Cihân-bânî'leri mebzûl ü meşmûl ve me’mûlleri derece-i kabûlde şeref-ârây-ı müsûl olduğundan başka, bi-imdâd-ı tevfîk-ı Kibriyâ her hâlde tefrîh-i kulûb-i asdıkā ve kûrî-i ‘ayn-ı a‘dâ kasdıyla ‘ale'l-‘umûm tavâyif-i askeriyyenin ânen-fe-ânen terfî‘-i mekân-ı celâdet-nişân ve telmî‘-i i‘tibâr-ı salâbet-‘unvânları müstelzim ve her bâr haklarında ibrâz ü izhâr-ı birr u ihsân, mültezem-i tab‘-ı safâ-neb‘-i Pâdişâhâne'leri olmağla, bundan akdem Tophâne-i ma‘mûre ve Tersâne-i ‘âmire'lerin[1] müceddeden tarh-efgen-i esâs-i bî-indirâs olarak ma‘mûr u âbâdân ve kemâl-i menâ‘at ü resânet üzere pezîrây-ı hüsn-i sûret ile engüşt-nümây-ı hendese-kârân-ı zemân olup, ‘ale'l-husûs ‘ahd-i karîbde Dergâh-ı mu‘allâ Yeniçerileri ağalarına tahsîs ile Ağa-kapusu ta‘bîr olunan serây-ı dil-güşâ dahi ahsen-i eşkâl-i dil-ârâ ve rusûm-i bî-nazîr u bî-hemtâ üzere müceddeden binâ vü ihyâ ve envâ‘-ı kerem ü ‘atâyâ ile ol gāzî ocağın ricâl-i bâhiru'l-ibtihâli mesrûr u kâm-revâ buyurulduğu, vekāyi‘-i güzeşte hılâlinde mufassalan tahrîr u inbâ olunmuşidi. **Şi‘r**[2]:

Ve li'l-hîtâni âzânün ve li'l-bünyânı ‘unvânun ve li'l-âsâri ‘ale'l-mü’essiri burhânun[*]

masdûku üzere bu gûne âsâr-ı behcet-şi‘âr-ı Pâdişâhâne'yi seyr u temâşâ ve dîde-i ‘ibret ile letâyif-i hikmet-intimâsın istibsâr u istiksâ eden pîr u bernâ, neşât-efrûz-i sâha-i sıdk u safâ olarak efzûnî-yi ‘ömr ü devlet-i Cihân-bânî da‘avâtını, hem-rütbe-i ezkâr-ı mele’-i a‘lâ etdiklerinden mâ‘adâ, **şi‘r**:

Fî bâbihî şerefü'l-akyâli[3] *ve'd-diveli*

Fî şânihî âyetü'l-ahlâkı ve's-siyeri[**]

me’âlini lisân-ı hâlden zebân-ı kāle getürmüşlerdir. Binâ-berîn bu hılâlde kâr-ı kadîm-i kühen-sâl ve binây-ı müstedîm-i müşrifü'z-zevâl olup, el-ân ekser mahalli münderis ü vîrân ve esâs ve hîtânı mütezelzilü'l-erkân olan Dergâh-ı ‘âlî Cebecilerinin Kışlaları'na dahi kâr-ı be-nevbet muktezâsınca lihâza-i

1 ‘âmire'lerin Ü : ‘âmire'leri M

2 **Şi‘r** Ü : — M

* و للحيطان آذان و للبنيان عنوان و للاثار على المؤثر برهان = Yerin kulağı, binâların adı, eserlerde müessiri gösteren bir delîl vardır” anlamına gelen bu cümle, Arapça atasözlerindendir. Metinde ilk zikredilen “Yerin kulağı vardır” kısmının atasözü olarak belirtildiği yer için bk. meselâ el-Meydânî, *Mecma‘u'l-Emsâl,* I,87.

3 *akyâl-i* Ü : *ikbâl-i* M

** فى بابه شرف الاقيال و الدول * فى شانه آية الاخلاق و السير = Kapısı, kralların ve devletlerin şe-reflendiği yerdir; şânında (Hz. Peygamber'in) ahlâkının ve sîretinin işâretleri vardır” anlamına gelen Arapça bir beyittir.

‘inâyet masrûf **[M 250b]** ve enzâr-ı merâhim-âsâr-ı Hıdîvâne ma‘tûf buyurılup, ol kemer-bend-i hıdmet-i ‘ubûdiyyet ve îstâde-i mevkıf-ı sadâkat olan gürûh-i pür-şükûhun dahi ta‘mîr-i büyût-i fu’âd ve tefrîh-i kulûb-i hulus-i‘tiyâdları kasdıyla mesken ü me’vâ ve ağalarına mahsûs cây-gâh-ı köhne binâ, ihyây-ı remîm-âsâ müceddeden ta‘mîr u termîm ve tarsîn ü tahkîm olunmak bâbında emr-i hümâyûn-i kerâmet[1]-nümunları şeref-bahşây-ı sudûr olmağla, bâ-ma‘rifet-i Ser-mi‘mârân kesret-i ‘amele ve müzdverân ve vefret-i mühimmât ve edevât-ı bî-pâyan ihzârıyla ednâ müddetde tekmîl ü tetmîmi müyesser ve zîb ü zînetden ‘ibâret mânend-i ‘arâyis-i hesnâ, sûret-i sâha-i enzârda cilve-ger olup, her mahall-i dil-nişîni nümûne-nümây-ı Kasr-ı Şîrîn ve her bir manzara-i safâ-rehîni cevelângâh-ı sabây-ı safâ-âyîn olmuşdur. Husûsan bâb-ı dil-ârâsı dâ’ima şâhid-i ikbâle âgūş-güşâ ve nukūş-i hayret-fezâsı ‘ayn-ı âfitâba şa‘şa‘a-fermâ olup, iki cânibinde vâki‘ *‘aynâni tecriyân** ise dil-teşnegâna zülâl-efşân olur menâbî‘-i[2] kesîru'l-cereyândır.

Ve'l-hâsıl derûn u bîrûnu envâ‘-ı sanâyi‘ ve rusûm-i bedâyi‘ birle reşkîn-sâz-ı nigâr-hâne-i Çîn ve bisât-ı rengîn ve vesâyid-i zerrîn ile ferşîde vü tezyîn olundukdan sonra, işbu şehr-i şa‘bânü'l-mu‘azzamın ikinci yevm-i sebtde◊ derûnuna nakl ü iskân fermân olunmağla, hâlâ Cebeci-başı el-Hâc ‘Abdullah Ağa ma‘rifetiyle Ocağ-ı mezbûrun zâbitân ve neferâtı izhâr-ı sürûr-i behcet ederek yevm-i mezbûrda ihtiyâr olunan mübârek sâ‘atde ol cây-ı ferah-fezâya nakl-i kâr u bâr-ı haşmet ve bast-ı kālîçe-i ikāmet esnâsında, da‘vet olunan meşâyih-ı selâtîn ve e’imme ve hutabây-ı salâh-âyîn ictimâ‘an dest-i tazarru‘ u niyâzı dergâh-ı kibriyây-ı Bî-enbâz'a bâz ve kemâl-i şevk-ı sûz ü güdâz birle sebeb-i ârâyiş-i cihân ve mûcib-i ârâmiş-i cihâniyân olan vücûd-i bihbûd-i hümâyûn-i Cihân-bânî, hemîşe revnak-bahşây-ı dîhîm-i istibşâr u ‘âfiyet ve zîb-efzây-ı taht-ı sâmî-yi Hılâfet **[Ü 188b]** olmak da‘avâtını âvîze-i tâk-ı icâbet ve zebh-i karâbîn ile tahsîl-i kurbet ve tahdîs-i ni‘met-i Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlem zımnında birbirlerine tehniyet-gûyâ izhâr-ı beşâşet ve tecdîd-i gerden-bend-i ‘ubûdiyyet ile râhat-güzîn cây-gâh-ı sürûr u behcet oldular. **[Ü 199a]**[3]

Müderrisîn-i kirâmdan hâlâ Haremeyn Müfettişi Ni‘met Efendi'nin âsâr-ı yerâ‘a-i letâfet-berâ‘alarından; **târîh-i bâb-ı Cebe-hâne**:

Şehinşâh-ı megāzî-pîşe, Sultân-ı zafer-yâver

---

1 kerâmet Ü : kerâm[et] M

* عينان تجريان = Akıp giden iki kaynak” anlamına gelen bu kelimelerle Kur’ân, er-Rahmân, 55/50. âyete telmîh vardır.

2 menâbî‘-i Ü : menâbi‘-i M

◊ 2 Şa‘bân 1164 = 26 Haziran 1751 Cumartesi.

3 oldular M : + [Buradan, araya sonradan ilâve edilmiş bir kağıda yazılmış, yanlış olarak 199a diyerek numaralanmış, üst kısmına da “**Cebe-hâne makālesine zeyldir**” diye bir kaydın olduğu sayfaya geçilmektedir] Ü

Melâz etmiş Hudâ dergâhını şâhân-ı devrâna
Cenâb-ı hazret-i Sultân Mahmûd-i kerem-perver
Şerefdir zât-ı pâki hânedân-ı Âl-i ‘Osmân'a
O Sultân-ı cihân-gîr-i zemân kim ceyş-i mansûru
Dedirdi (دیدردی) el-emân küffâr-ı bed-kâr-ı Alamane
Müsahhardır yed-i te’yîdine tâ şark u garb ‘âlem
Revân ahkâm-ı ‘adli Milket-i İran u Tûrân'a
Cihân ol denlü âbâd oldu kim ‘ahdinde her bûmun
Karârı kalmayup hasret-keş oldu cây-ı vîrâna
Husûsan kim cihâd erbâbının bünyân-ı âmâli
Yapıldı devletinde oldular şâyeste ihsâna
Der u kâşânesin her bir ocağın eyleyüp ma‘mûr
Bu bâbda gālib oldu himmeti Sultân Süleymân'a
Bu vâlâ dergeh-i zîbendeye dâhi[1] ‘inâyetle
Nigeh-endâz olup, emr eyledi tecdîd ü ‘umrâna
Hemândem böyle dil-keş resm-i nevle etdiler bünyâd
Cebe satsa n'ola tâk-ı bülend-eyvân-ı keyvâna
Müzeyyen bâb-ı dil-cû tarhının gülmîh-i zerkârı
Olur pertev-dih-i nûr-i ziyâ hûrşîd-i rahşâna
Hemîşe bârgâh-ı ceyş-i ikbâlin edüp ma‘mûr
Hudâ tevfîk ede böyle niçe âsâr-ı ihsâna
Temâşâ edicek sâbâş[2] ile Ni‘met-i du‘â-gûyu
Dedi bu beyt-i bâlâ ile târîhin edîbâne
Ebu'l-feth-i zemân Sultân[3] **[M 251a]** Mahmûd-i kerem-dâdın **sene 1164**[4]

(ابو الفتح زمان سلطان محمود كرم دادك)

1 dahi Ü : dâ‘î Ü
2 sâbâş Ü : şâbâş M
3 Sultân Ü : + Sultân M
4 **sene 1164** Ü : — M

Yapıldı bî-bedel lutfuyla dergâh-ı Cebe-hâne **sene 1164**[1]

(یاپلدی بی بدل لطفیله درکاه جبه خانه)

Târîh-i Çeşme-i Cebe-hâne:

Pâdişâh-ı heft-kişver, Husrev-i hûrşîd-ferr
Şehriyâr-ı dâd-ger, zıll-ı zalîl-i Kibriyâ
Hazret-i Sultân Mahmûd-i megāzî-pîşe kim
'Adl-i 'âlem-gîridir râhat-res-i bây ü gedâ
Sâyesi ecnâd-ı fevz ü nusrata hısn-ı hasîn
Dergeh-i devlet-me'âbı kehf-i erbâb-ı vegā **[Ü 199b]**
Ol Süleymân-bârgâh, Cem-sipâh u haşmetin
Fikri tanzîm-i cüyûş u de'bi ihsân ü 'atâ
Her ocak 'ahdinde âbâdân olup buldu suyun
Oldular ser-tâ-be-pâ sîrâb-ı lutfu siyyemâ
Cebbe-hâne dâr u dergâhın dahi ihyâ edüp
Verdi bu nev-çeşme-i dil-cû ile hüsn ü behâ
Ceşme emmâ kim bu âb-ı sâf u dil-keş tarh ile
Çeşme-i mihre n'ola eylerse 'arz-ı i'tilâ
'Ömr-i Hızr ile serîrinde mukīm edüp müdâm
Cûy-veş fermânını icrâ ede dehre Hudâ
Cûybâr-ı lutfu serşâr eylesün böyle hemân
Bendegân-ı dergehin durdukca hûrşîd ü semâ
Mısra'-ı evvel ahîre feyz edüp oldu dûçâr
Kilk-i ter bir böyle târîh-i selîse Ni'metâ
Çeşme-i Sultân Mahmûd-i mekârim-kârdan **sene 1164**[2]

(چشمه سلطان محمود مکارمکاردن)

Aç du'âya destin iç âb-ı hayât-ı cân-fezâ **sene 1164**[3] **[Ü 188b]**[4]

(آچ دعایه دستك ایچ آب حیات جانفزا)

1 **sene 1164** Ü : — M
2 **sene 1164** Ü : — M
3 **sene 1164** Ü : — M. Metnimizde Ni'met Efendi'ye âit olarak gösterilen bu şiirler, onun *Dîvân*'ında yer almamış gibi gözüküyor.
4 **sene 1164** M : + [Araya konulmuş ve metnin bu kısmına girmesi işaret edilmiş 199b'den tekrar kaldığımız yere dönüyoruz] Ü

‘Azl ü nasb-ı Ağa-yı Yeniçeriyân

Bundan akdem Kul Kethudâlığı'ndan Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri Ağası nasb olunan Zarbuna-zâde Nu‘mân Ağa'nın sûretâ hüsn-i hâl ve hareket-i sadâkat-me’âl ile hıdemât-ı ‘aliyyede cidd-i evfâ ve tahsîl-i rızây-ı yümn-iktizây-ı evliyây-ı ni‘amîde bulunmak hâletleri nâsıye-i hâlinden hüveydâ iken, bi-emr-i Hudâ umûrunda muvaffak olamayup, ba‘zı sû’-i kurenâ ilkāsıyla celb-i mâl ve tama‘-ı hâm-ı husrân-me’âl kendüden rû-nümâ olmakdan nâşî, tard u teb‘îdi iktizâ etmekle, mâh-ı merkūmun dördüncü gününde◊ bâ-hatt-ı hümâyûn-i celâlet-ârâ fâci‘a-i ‘azl ü te’dîbe mübtelâ ve Erzurum Eyâleti'nde İspir Sancağı'nda vâki‘ çiftliğinde ikāmet ü îvâ içün bâ-fermân-ı ‘âlî tagrîb ü iclâ olundu. Ve bundan mukaddem Kul Kethudâlığı'ndan ma‘zûlen Kasaba-i Herazgırad'da meks ü ârâm ve da‘avât-ı Pâdişâhî ile güzârende-i eyyâm olup, zâtında istikāmet-şi‘âr ve umûr-dîde, mücerreb-i rûzgâr ve vücûh ile i‘tibâr u istihdâma sezâvâr olan el-Hâc Hasan Ağa hakkında ‘avâtıf-ı ‘aliyye-i evliyây-ı ni‘amî zuhûr ve keyfiyyet-i mezkûre vukū‘undan çend rûz mukaddem Ağalık mesnedine da‘veti mutazammın emr-i ‘âlî-şân şeref-sudûr etmişidi. Ber-mûceb-i emr-i ‘âlî mûmâ ileyh ber-vech-i isti‘câl Âsitâne-i sa‘âdet'e rû-mâl ve yevm-i mezbûrda ilbâs-i hıl‘at-i fâhire ile muhassılü'l-âmâl ve mesrûru'l-bâl buyuruldu.

Tebdîl-i Ağa-yı zümre-i Silahdârân

Bundan akdem Rikâbdâr-ı hazret-i Şehriyârî iken Kapucu-başılık ve Silahdârân Ocağı Ağalığı ile çırâğ buyurılan Bosnevî Mehmed Ağa, bir seneye karîb lezzet-i mansıb-ı mezkûr ile şîrîn-kâm ve çelebilik[1] evzâ‘ıyla nev-hırâm-ı vâdî-i merâm iken, ber-muktezây-ı etvâr-ı eyyâm, merârât-ı ‘azl ile dahi çâşnî-senc-i telhî-i âlâm olmak kā‘ide-i rûzgâr-ı televvün-irtisâmdan olduğu kendüye ifhâm irâdesiyle, mâh-ı merkūmun dördüncü gününde◊◊ zümre-i Silahdârân Ağalığı, sâbıkā Kethudây-ı Sadr-ı ‘âlî olup, Tersâne Emâneti'nden ma‘zûlen hânesinde ikāmet ve ed‘iye-i Pâdişâhî'ye muvâzabet ve vücûh ile şâyeste-i ‘âtıfet olan Uzun el-Hâc İbrâhîm Bey cenâblarına ‘inâyet ve ilbâs-i hıl‘at ile karîn-i tesliyet buyuruldu.

İhrâc-ı mevâcib-i kısteyn ve takdîm-i vey ez-vakt-i mu‘ayyen

Beher sene mu‘tâdü'l-ihrâc olan mevâcib-i askeriyyenin vakt **[M 251b]** ü istihrâcı eğerçi zabt u tahrîre şâyân olan vekāyi‘-i zemân makūlesinden

◊ 4 Şa‘bân 1164 = 28 Haziran 1751 Pazartesi.
1 çelebilik M : celeblik Ü
◊◊ 4 Şa‘bân 1164 = 28 Haziran 1751 Pazartesi.

olmayup, lâkin bu bâbda neş'e-i rahîk-ı hulûs ve müdâme-i şevk-ı mahsûsdan 'ibâret her hâlde bezl-i makderet ve sarf-ı nakdîne-i himmet ile Devlet-i 'aliyye-i ebed-devâmın hıdemât-ı mehâmmında hayr-hâhâne vaz' u hareket eden zevât-ı uli'n-nühânın i'mâl-i mu'âvil-i ihtimâm ile zemîn-i istikāmete gars-i yemînleri olan şecere-i sadâkatin semeresini beyân ve ittifâk-ı kulûb-i 'ummâl ve ittihâd-ı mahabbet-meclûb-i ricâlden hâsıl olan fevâ'id-i cemmenin menâfi' u 'avâyidini îzâh u 'iyân zımnında ceyb-i hâme-i halkârîden, îsâr-ı nakdîne-i senâyây-ı nîkû-hısâl ve ıttırây-ı mehâmid-i pesendîde-fi'âl kasdıyla berây-ı tezkîr-i halef, ahvâl-i mâ-mazây-ı selef tahrîr u tebyîn ve bâ'is-i 'ibret ü mev'izat olan hâlet bu vechile tenkīh u telkīn olundu.

Vâkı'â öteden berü kısteyn mevâcibi, gurre-i ramazân◊ ve yâhûd ramazân-ı şerîfe birkaç gün kala verilmek mu'tâd yollu bir ma'nâ iken, mübtegāy-ı hüsn-i ahvâl ve muktezây-ı ahlâk-ı hasene-i sütûde-hısâl berekâtiyle hemîşe karîn-i eltâf-ı lâ-yezâl-i cenâb-ı Zi'l-celâl olan Sadrıa'zam ve Vekîl-i mutlak-ı efham re'fetlü Emîn Mehmed Paşa *yesserallâhu bi'l-hayri*[1] *mâ yürîdü ve mâyeşâ*[*] hazretlerinin bu bâbda kemâl-i ihtimâm-ı Âsafâne'leri inzımâmiyle hâssaten çerâğ-efrûhteleri olup, hâlâ Şıkk-ı Evvel Defterdârı olan Halîmî[2] Mustafa Efendi'nin küllî umûrlarında müsâ'ade-i 'aliyye-i sâhibâneleri zuhûr ve anlar dahi vüfûr-i mehâsin-i 'ubûdiyyet ile mecbûr olmakdan nâşî, rızây-ı sa'd-iktizây-ı evliyây-ı ni'amî üzere bezl-i makdûr-i nâ-mahsûr ederek bu def'a kısteyn olan masar ve recec mevâcibine verilmek içün ber-mûceb-i defter-i icmâl, 'an-hazîne olandan mâ'adâ yalnız dört bin üç yüz on altı kîse-i Dîvânî ile otuz[3] bin dört yüz yetmiş bir akça küsûr iktizâ eden mebâliğ-i kesîre-i hıred-fersâyı, vakt-i mu'tâddan evvel tahsîl olunacak mahallerden cem' u iddihâr ve evâ'il-i şehr-i şa'bânda◊◊ tekmîlen tedârük ve ihzârında yed-i tûlây-ı iktidâr izhâr etmekle, mâh-ı merkūmun on ikinci yevm-i sülesâda◊◊◊ tertîb olunan Dîvân-ı hümâyûn-i Süreyyâ-nümûnda, iki kıst mevâcib kâmilen ihrâc ve mânend-i tilâl ü cibâl tûde tûde ârâyiş-i revâc-gâh-ı âmâl olan ekyâs-i bâhiru'l-ibtihâc ta'dâd ve tevzî' ile intâc ve vakt-i mev'ûd-i ma'hûddan mukaddem sihâm-ı intizâra âmâc olan erbâb-ı zarûrâtdan def'-i ihtiyâc buyurulmağın, bu tarîkıyle dahi Veliyyü'n-ni'am-i 'âlem cenâb-ı Şehinşâh-ı mekârim-şiyem hazretleri hakkında 'âmme-i nâsdan isticlâb-ı du'ây-ı icâbet-ârâ ve cerâyid-i i'tibârda senâyây-ı cemîle ibkāsıyla merkez-âsâ zîb-efzây-ı dâ'ire-i rızâ oldular.

◊ 1 Ramazân 1164 = 24 Temmuz 1751 Cumartesi.

1 bi'l-hayri Ü : lehû M

* يسر الله بالخير ما يريد و ما يشا = Allah onun isteğini ve dileğini hayırla kolaylaştırsın" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 Halîmî Ü : — M

3 otuz Ü : + sekiz M

◊◊ 1-10 Şa'bân 1164 = 25 Haziran - 4 Temmuz 1751.

◊◊◊ 12 Şa'bân 1164 = 6 Temmuz 1751 Salı.

Zuhûr-i ‘atâyây-ı hümâyûn-i Cihân-bânî berây-ı binây-ı kışlahây-ı Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı ‘âlî ba‘de ez-vukū‘-i harîk

İşbu sene-i mübâreke şehr-i şa‘bânının yirmi altıncı yevm-i sülesâda◊, merhûm ve mağfiret-nişân Ebu'l-feth Sultân Mehmed Hân Câmi‘-i şerîfi kurbünde Büyük Karamân Çârsûsu'nda vâki‘ etmekci furunu derûnundan vakt-i inficâr-ı subhda bi-kazâ’illâhi Te‘âlâ bedâheten âteş-i pür-tef ü tâb zebâne-keş-i iltihâb olup, hubûb-i şiddet-i rûzgâr ile derhâl etrâfa şerâre-bâr ve Atbâzârı cânibine güzâr ve ol havâlîyi ihrâk bi'n-nâr eyledikden sonra, ihtimâm-ı hükkâm ile teskîn ü ıtfâ hâletleri hüveydâ olmuşiken, bi-emr-i Hudâ hevâda mugāyeret peydâ olup, **[Ü 200a]**[1] der-‘akab kemâl-i iştidâd üzere bâd-i şimâl-i şarkī âgāz-ı vezân ve âteş-i lehbânı etrâfa şerâre-feşân etmekle, Kıztaşı ta‘bîr olunan mahalle isâbet ve ol havâlîyi ihrâk ile şiddet bularak Yeni Odalar ‘unvâniyle mu‘anven olan Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri kışlalarına sirâyet etmeğin, gitdikce ‘alev-efrûz ve mültehib[2] **[M 252a]** ve gusûn-i eşcâr gibi zû-şücûn ve taraf taraf münşa‘ib olup, bir kolu Sarıgörez'den aşağı Halıcılar Köşkü nâm mahalle varınca ol havâlîyi muhterik ve bir kolu dahi taraf-ı âhardan Et-meydânı kapusu hizâsına değin mülâsık olmağla, bu dâ’irede bulunan birkaç bin menâzil-i Müslimîn ve hân ve hâne ve dekâkîn ve yeniçeri kışlaları ve Orta Câmi‘-i şerîfi ve niçe mesâcid ve me‘âbid ân-ı vâhidde tu‘me-i âteş-i ejder-veş ve bu gûne dâhiye-i dehyâ’-i müdhişeden ehâlî-i havâlî-i merkūmenin ahvâli dîğer-gûn ve müşevveş olup, eğerçi ‘umûmen hükkâm ve zâbitân taraf taraf ıhmâd ü ıtfâsı esbâbını iltizâm ile i‘mâl-i âlât-ı ihtimâm ve tulumbalardan nehr-i cârî mânend îsâl-i seyl-i âteş-i iltikām etmede ikdâm-ı tâmm ve sa‘y-i mâ-lâ-kelâm ederler idi. Lâkin bi-takdîrillâhi Te‘âlâ tezâyüd-i iştidâd ve tesallut u imtidâdı[3] bir kat dahi müzdâd olduğundan mâ‘adâ, her birinde cemerât, semender-i âteş-bâz gibi şerâre-perdâz olarak bir mahalden birkaç menâzil âşuru mevzi‘-i âhara pervâz ve bir semt muntafî olmadın bir gayri yeri dahi yakmağa âgāz ederdi. Bu hâlet-i garîbe, dîde-i ‘ibret ile mahsûs ve sa‘y ü ikbâb-ı ‘aceze-i mahlûk ile ıtfâ-pezîr olmasından herkes me’yûs olup, dergâh-ı Hâlik-ı[4] Perverdigâr'a kemâl-i ‘acz ü iftikār ve sûz ü güdâz izhâriyle[5] münâcât ve seyelân-ı zülâl-i rahmet-i Bârî ile teskîn-sâz olmasına ‘arz-ı hâcât eylediler. Temâm on sekiz sâ‘at ol âteş-i hânumân-sûz-i cihân, semend-i mutlaku'l-‘inân gibi yemîn ü yesâra devân olup, bi-lutfihi'l[6]-Mennân pergâr-vâr dâ’ire-i mukadderini güzerân etmamekle

◊ 26 Şa‘bân 1164 = 20 Temmuz 1751 Salı.

1 olup M : + [188b'den sonra biraz önce yazdığımız araya sonradan konulmuş ve yanlışlıkla 199a-b diye numaralanmış sayfayı takiben numaralama 200a'ya geçerek devam ediyor] Ü

2 ve mültehib Ü : + ve mültehib M

3 iştidâd ve tesallut u imtidâdı Ü : iştidâdı M

4 Hâlik-ı Ü : — M

5 ‘acz ….. izhâriyle Ü : sûz u güdâz ile M

6 bi-lutfihi'l Ü : bi-lutfi'l M

der-‘akab intıfâ vü inhımâdı nümâyân ve cevânibinde pîç ü tâb-ı ıztırâb ile perîşân olan sükkân, pençe-i âteş-i pür-tef ü tâbdan tahlîs-ı girîbân ve mesrûr u şâdân oldular. *Hafizanallâhu Te‘âlâ ve iyyâküm*[1*].

Esnây-ı mezkûrda ricâl ü nisvân ve sıbyândan bu kadar nüfûs, genc-i sâmân ve âsâyişe me’nûs iken, mesken ü me’vâdan bî-zâr ve esâs-i (اثاث) büyût ü tecemmülât telef-kerde-i nâr-ı bevâr olmağla, kazâya rızâ deyerek her biri bir mahalle ilticâ eylediler. Bu hılâlde kışlaları gāret-zede-i nâr-ı sûzân olan gürûh-i pür-şükûh-i Bektâşiyân dahi hâne-ber-dûşâne bî-ser ü sâmân ve kânûn-i dûdmân-ı derûnları, vîrân-ı kül öksüzü gibi mahzûn u perîşân olup, sûret-i hâl ü şânları ‘aks-endâz-ı tab‘-ı secencel[2]-nümây-ı Şehinşâh-ı cihân oldukda, neferât ü[3] zâbitân ve galeyân-ı âteş-dân-ı ahzân olan erbâb-ı kazgāndan şimdilik ikişer üçer orta[4] iktizâsı üzere Eski Odalar'a ve muhterik olmayan kışlalara nakl ü iskân ve va‘d bi'l-vefâ ile tesliyet-bahşâ olarak el-hâletü hâzih oldukca ârâmişlerine nizâm verilmek fermân olundukdan sonra, cenâb-ı Zıll-ı Yezdân hazret-i Cihân-bân-ı kişver-sitân *halledallâhu bünyâne Saltanetihî ilâ âhıri'z-zemân*[**] hazretleri ‘âdet-i me’lûfe-i Mülûkâne'leri üzere vakit vakit tetebbu‘-i tevârîh-i eslâf-ı ‘ibret-ittisâf ile i’tilâf buyurmalarından nâşî, sâlifü'z-zikr Yeni Odalar'ın[5] bin yüz beş senesinde[◊] bir def‘a dahi muhterik ve perîşân olduğu hâtır-nişân-ı Mülûkâne'leri olmağla, ol eyyâmda ne gûne pezîrây-ı nizâm olduğu Baş-muhâsebe defâtirinden ihrâcı fermân buyurılup, vâkı‘â târîh-i mezbûrda muhterik olan yirmi dört ‘aded bölükât ve kırk dokuz ‘aded segbânân ve cemâ‘ât mecmû‘u yetmiş üç kışla iken, ba‘de'l-ihrâk beş sene mikdârı zemân murûr ve ber-muktezây-ı vakt ü hâl imhâl ü ihmâl olunarak binâ ve ‘imârına lihâza-i ‘inâyet ü himmet zuhûrundan dûr u mehcûr olup, bunca müddet ta‘tîl ü te’hîri mukārenet ile metrûk, harâbe-zâr ve şen ve âbâdânîden kat‘-ı ümmîd hâletleri bedîdâr ve erâzî-i kıfârdan nümûdâr olmuşiken, bin yüz on târîhinde[◊◊] **[M 252b]** i‘âde-i ma‘dûm-âsâ binâ ve ihyâlarına irâde rû-nümâ oldukda, bölüklerin her birine bin dokuz yüz otuz üçer buçuk ve cemâ‘at ve segbânâna dahi bin yüz altmış altışar buçuk guruş mesârıf-ı ebniye tertîb ve cümlesinin yekûnü iki yüz on iki kîseye bâliğ

---

1 *ve ..... iyyâküm* Ü : eylediler M

* حفظنا الله تعالى و اياكم = Yüce Allah bizi ve sizi korusun” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 secencel Ü : âyîne M

3 ü M : — Ü

4 orta Ü : oda M

** خلد الله بنيان سلطنته الى آخر الزمان = Allah onun saltanat binasını kıyâmet gününe kadar kalıcı kılsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

5 Yeni Odalar'ın Ü : — M

◊ Daha önce Yeni Odalar'ın da yandığı yangın, 4 Muharrem 1105/5 Eylül 1693 Cumartesi günü çıkmıştır; bk. Mehmed Râşid, *Târîh-i Râşid,* İstanbul 1282, II,234-235.

◊◊ Yapım masrafları belirlenip Yeni Odalar'ın tamirine başlanması, 1110 tarihinin Ramazân-Şevvâl/1699 Mart-Nisan ayları içerisindedir; bk. Mehmed Râşid, *Târîh-i Râşid,* II,482-483.

olmağla, meblağ-ı mezbûrun fekat yetmiş kîsesi ol vakitde Hazîne-i ‘âmire'den verilüp, kusûru ricâl-i devlete ve Yeniçeri Ocağı ağavâtına ‘alâ merâtibihim tevzî‘ ve ceste ceste tahsîl ve bu vechile halka tahmîl-i bâr-ı sakīl olunarak, hezâr ta‘b ü meşakkat zımnında kışlaların ebniyesi resîde-i derece-i tekmîl olduğu, Baş-muhâsebe defterlerinde mukayyed bulunmağla, bu def‘a bi-irâdetillâhi Te‘âlâ nâ’ire-i kazâ ile ifnâ olan kışlalardan kırk bir bölükât ve yüz yirmi bir ‘aded segbânân ve cemâ‘ât olup, mecmû‘unun ‘idâdı yüz altmış iki haddine vâsıl ve kesret ü vefret cihetinden sâbıkın za‘fı mertebesine mütesâ‘id ve mütevâsıl olmağla, mukaddemâ verilan akçaya mukāyese ile hisâb olundukda, ber-vech-i sâbık bu def‘a iktizâ eden mesârıf-ı ebniye dört yüz kırk bir kîse-i Rûmî'ye bâliğ olmakdan nâşî, bu gûne mebâliğ-i vefîrenin def‘aten verilmesi mesbûku'l-emsâl olmamak hasebiyle güncâyiş-pezîr-i havsala-i hayâl olmak değil, belki rütbe-i istihâlede **[Ü 200b]** makūle-i muhâl bir ma‘nâ olduğundan mâ‘adâ, eslâf-ı kirâm-ı evsâf-ı bâhiru'l-cûddan cilve-sâz-ı sâha-i vücûd olmak gayr-i ma‘hûd ve kütüb-i tevârîhde dahi misli nâ-bûd ve nâ-meşhûd olmağla, mebâliğ-i makīsün ‘aleyhâya el-hâletü hâzih dest-res bulmak, kenz-i dakīk-ı mutalsam gibi ‘adîmü'l-imkân ve bu cihetden kışlaların ‘imârı sâbıkı misillü endâhte-i vâdî-yi nisyân olacağı cezm-kerde-i ‘âlemiyân olup, karîbü'l-‘ahdde haklarında kerem zuhûru, pîrâmen-i havâtır-ı cihâniyâna hutûr etmek değil, tehayyül-i hûlyâ-gerândan dahi mehcûr olan hayâl-i dûran-dûr iken, gürûh-i Bektâşiyân'ın riyâz-ı derûn-i safvet-meşhûnlarında kadîmî rîşe-dâr-ı usûl olan şecere-i ıhlâs-semerelerinin ‘ale'd-devam terakkī-i neşv ü nemâ ve ol gāzî ocağın Devlet-i ‘aliyye-i ebed-karîn ve Saltanat-ı seniyye-i Hılâfet-rehîn uğurunda cân-sipârî vechiyle hıdemât-ı sadâkat-nümâ ve istikāmet-i ‘ubûdiyyet-intimâları berekâtı te’sîriyle ihtirâk-ı derûn-i kânûn-nümûn ile mağmûm u mahzûn oldukları eyyâmdan üç dört gün murûrunda nâ-gâh haklarında nesîm-i ‘inâyet-vesîm-i hazret-i Zıllullâhî, mehebb-i işfâkdan vezân ve ‘ummân-ı bî-gerân-ı mekârim-i cenâb-ı Pâdişâh-ı Hılâfet-penâhî mevc-zenân olup, zülâl-i merâhim-i Mülûkâne'leri teskîn-sâz-ı âteş-i dil-i derd-mendân ve dest-gîr-i pâ-dergil-i gam-zedegân olmak niyyet-i fâyika-i[1] ilhâm-ârâ ve ‘azîmet-i sâdıka-i mekârim-pîrâları muktezâsınca masdar-ı esrâr-ı gaybî ve mazhar-ı eltâf-ı lâ-raybî olan tab‘-ı safâ-neb‘-i semâhat-güster ve seciyye-i zekiyye-i kerâmet-perverlerinden, **nazm**:

Keremden özge kerâmet olur mu âdemde?

‘Ale'l-husûs ola vakt ü nisâbına makrûn*

mazmûnunu yâd ü tezkâr ederek sâlifü'z-zikr mukāyese ki, dört yüz kırk bir kîseden ‘ibâretdir, nezd-i Mülûkâne'lerinde in‘âm-ı min‘âm denmeğe nâ-çesbân

1 fâyika-i Ü : fâ’ika-i M

* Metnimizdeki bu beytin, söyleneni bilinmeyen şiirlerden biri olarak gösterildiği yerlerden biri için bk. meselâ N. Ahmet Özalp, *Bilgelikler Divanı,* İstanbul 2012, s.297.

ekall-i kalîl ve mi‘yâr-ı keremde[1] nisâbdan noksân şey’-i hakīr u nezîl ‘add olunmağla, ‘avâtıf-ı bî-pâyân-ı kerîmâne ve ‘avârif-i me‘âlî-şân-ı min‘amânelerinden sâbıkda bölüklere verilan meblağ-ı merkūmun üzerine beşer yüz altmış altışar buçuk guruş zamm u tahmîl birle küsûrların tekmîl ve ber-vech-i meşrûh muhterik olan kırk bir ‘aded bölüklerin her birine ikişer bin beşer yüz guruş ve kezâlik yüz yirmi bir ‘aded cemâ‘ât ve segbânân odalarına dahi ber-vech-i zamm ikişer bin guruş, min-haysü'l-mecmû‘ altı yüz seksan dokuz kîse-i Rûmî, Enderûn-i hümâyûn'da vâki‘ Hazîne-i kerem-defîneleri mevcûdundan verilmek ve bu akçayı Ocaklu[2], Serây-ı cedîd-i ‘âmire'de vâki‘ Dîvân-hâne-i[3] **[M 253a]** ‘atîk'den ‘ulûfe misillü kaldırmak ve Defterdâr-ı Şıkk-ı Evvel Mustafa Efendi ve Çavuş-başı Bosnevî el-Hâc Mehmed Ağa hazerâtı ve Teşrîfâtî ve Vak‘a-nüvîs bulunan Nâmıku'l-hurûf Süleymân ‘İzzî bendeleri ber-vech-i nezâret hâzır ve mahzarlarında ta‘dâd ve teslîm olunmak bâbında emr-i hümâyûnları şeref-bahş-ı sudûr olmağla, hâlâ revnak-efzây-ı Sadâret-i ‘uzmâ ve mesned-ârây-ı Vekâlet-i kübrâ, hayr-hâh-ı[4] Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlem, şefekat-fermây-ı milel ü ümem, re’fet-pîrâ devletlü Emîn Mehmed Paşa hazretlerinin bu bâbda himem-i celîle-i Âsafâne'leri derkâr ve bu emr-i ehemde levâzım-ı isti‘câle ibtidâr buyurılup, ihrâk vukū‘unun yedinci ve şehr-i ramazân-ı şerîfin üçüncü yevm-i isneynde◊, ocağın rüknü olan Kul Kethudâsı Ağa ve Zağarcı ve Seksoncu ve Turnacı-başı ağalar ve Baş-çavuş ve sâ’ir zâbitân ve kışlaları muhterik olan ortaların Çorbacı ve Oda-başı ve neferâtları, yevm-i mezbûrda salât-ı zuhru Süleymâniyye Câmi‘-i şerîfinde ba‘de'l-edâ âlây ile Serây-ı hümâyûn'a gelmeleri fermân buyuruldu. Ve ber-vech-i meşrûh Dîvân-hâne-i ‘atîk ve etrâfında vâki‘ neşîmenler mefrûşât-ı fâhire ile tezyîn ve hâlâ Hazîne-i ‘âmire Kethudâsı Halîl Bey hazretleri ma‘rifetleriyle[5] in‘âm-ı hümâyûn olan altı yüz seksan dokuz kîse cümlesi beyâz akca olmak üzere Enderûn-i hümâyûn Hazînesi'nden ihrâc ve hazîneli ağalar vesâtatlarıyla Dîvân-hâne-i ‘atîk'a nakl ü idrâc olunup, misâl-i tilâl tûde tûde cem‘ u istikmâldan sonra, nezârete me’mûr mûmâ ileyhim ve ber-vech-i muharrer ba‘de'z-zuhr ocak ricâli Dîvân-hâne-i ‘atîk'de hâzır oldukları hâlde, mûmâ ileyh Hazîne Kethudâsı mîr-i muhterem cenâbları ma‘rifetleriyle[6], ibtidâ’en[7] kırk kîse akça ifrâz ü i‘dâd ve Ocaklu tarafından dahi tekrâr ta‘dâd olunup, mevcûd olan ortaların her[8] biri ismi ile da‘vet ve neferâtı guluvv u hurûş ve ‘ulûfe misillü kîseleri ber-dûş eylediler. Bu siyâk üzere her bir ortaya kırkar

1 keremde Ü : kereminde M
2 Ocaklu Ü : ocaklular M
3 Dîvân-hâne-i Ü : + Dîvân-hâne-i M
4 hayr-hâh-ı Ü : + ve M
◊ 3 Ramazân 1164 = 26 Temmuz 1751 Pazartesi.
5 ma‘rifetleriyle Ü : ma‘rifetiyle M
6 ma‘rifetleriyle Ü : ma‘rifetiyle M
7 ibtidâ’en Ü : ibtidâ M
8 her M : — Ü

kîse akca tevzî‘ u taksîm ve zikr olunan altı yüz seksan dokuz kîse akça temâmen teslîm olundukdan sonra, müretteb âlây-ı vâlâ ile Ağa-kapusu'na îsâl eylediler. Bu hılâlde yalnız Teşrîfâtî-i mûmâ ileyh, Ağa-kapusu'na dahi me’mûr ve meblağ-ı mezbûr tekrâr Yeniçeri Ağası hazretlerinin[1] mahzarında dahi ta‘dâd ve cümlenin manzûru oldukda, sandıklara vaz‘ u temhîr ve Süleymâniyye Câmi‘-i şerîfi[2] hazînesine îsâl ve takrîr olundu. Ebniyeye şurû‘ ve akçanın teslîmi husûsuna[3] dahi fi'l-asl müzâkeresi sebkat etdiği üzere bu vechile nizâm verildi ki, muhterik olan yüz altmış iki ‘aded kışlanın def‘aten binâsı müte‘assir ve mevâzı‘-ı ‘adîde olmak cihetiyle ‘amele ve mühimmât tedârükü dahi müte‘azzir olduğundan, **[Ü 202a]**[4] evvel emirde otuz ‘aded kışlaya bed’ olunup, iktizâ eden akçaları zâbitân-ı ocak ma‘rifetiyle ifrâz ve teslîm ve bu tarîkıyle[5] cümle kışlaların ebniyesi tekmîl ü tetmîm olunca, cümlesi nezâret ve ‘atâyây-ı hümâyûn ancak mesârıf-ı binâya sarf olunup, âhar mahalle seref ü telef olunmamak husûsunda ihtimâm ü dikkat ve Hâssa Mi‘mâr-başı Ağa, emr-i binâya me’mûriyyet ile ‘acâleten mübâşeret olunacağını hâvî ve teşekkür-i ‘in‘âm-ı ‘adîmü'l-emsâl ve da‘avât-ı min‘âm-ı kerîmü'l-hısâli muhtevî hâlâ Yeniçeri Ağası el-Hâc Hasan Ağa hazretleri[6] taraflarından memhûr ‘arz-ı hâl tahrîr ve Teşrîfâtî-i mûmâ ileyh yediyle Paşa-kapusu'na irsâl ü tesyîr olunup, taraf-ı hazret-i[7] Âsafî'den dahi mübârek rikâb-ı müstetâba ‘arz u telhîs ve makbûl-i cenâb-ı Şehriyârî olmağla, bi-lutfihi'l[8]-Kadîr ednâ müddetde cümle meştâlar evvelkiden a‘lâ ve cümle binâ itmâmı husûl-pezîr olmuşdur.

Ol vakt-i bu'l-‘acebde zuhûr eden emr-i müstağribdendir ki, sâlifü'z-zikr harîk-ı cihân-sûz, kemâl-i şiddet üzere ‘alev-efrûz olduğu hâlde, cemâ‘ât kışlalarından doksan dokuzuncu cemâ‘atin ortası öteden berü cenâb-ı Hacı Bektâş Velî *kuddise sırruhu'l-‘azîz** hazretlerine mensûb olup, ez-kadîm mesken-i dervîşân **[M 253b]** ve cây-ı direng-i fukarây-ı dil-rîşân olmağla, vakt-i merkūmda şedâyid-i âteş-i kazâ, câr-ı mülâsıkların imhâ vü ifnâ ve kışlay-ı merkūmun dahi cevânibinden ahşâb sukūf-i köhne-binâsına itâle-i dest-i istîlây-ı nâr ile hâzır olan hükkâma halâsından sûret-i ye’s rû-nümâ olmuşiken, bi-vikāyetillâhi Te‘âlâ nazar-ı kerâmet-eser-i fukarâ berekâtiyle ızrâr-ı iltihâb-ı âteşden külliyyen rehâ-yâb olduğundan mâ‘adâ, sükkânının hüsn-i

1 hazretlerinin Ü : — M
2 -i şerîfi Ü : — M
3 husûsuna Ü : husûsunda M
4 olduğundan M : + [200b'den, araya sonradan ilave edilmiş ve 201a-b diyerek numaralanmış sayfayı geçerek 202a diye numaralanmış sayfaya geçiyoruz. Aradaki sayfaya ise biraz sonra döneceğiz] Ü
5 tarîkıyle Ü : tarîkle M
6 el-Hâc ….. hazretleri Ü : Hasan Ağa M
7 hazret-i Ü : — M
8 bi-lutfihi'l Ü : bi-lutfi'l M

* قدس سره العزيز = Onun şerefli sırrı mukaddes olsun” anlamına gelen ve velî kabul edilenler için yapılan Arapça bir duâdır.

i‘tikād ve pîrleri[1] müşârun ileyh hazretlerine istinâd ü i‘timâdları kemâlde olmak hasebiyle ahmâl ü eskāllerin dahi ihrâcda te’hîr u ihmâl ve bu hılâlde ba‘zı sâhib-i hâl zarar-ı âteşden masûnu'l-ahvâl olacakların ‘alenen kāle getürdükleri hâzır bulunan ba‘zı kibâr-ı ricâlden mesmû‘ olmuşdur.

Bâlâda tahrîr u inbâ olunduğu üzere sadme-i nâr-ı sâ’il (صائل) ile muhterik u muzmahil ve erkân ü cüdrânı külliyyen münhedim ü zâ’il olan ba‘zı mesâcid ve hânkāh ve me‘âbidin ta‘mîr u ihyâsı ve izâfe olunarak hâssaten Orta Câmi‘-i şerîfi dahi ebu'l-hasenât ve'l-meberrât cenâb-ı Cihânbân-ı mekârim-simât hazretlerinin taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i Hıdîvâne'lerinden[2] müceddeden binâ vü ihyâsına irâde-i hümâyûnları rû-nümâ ve hâlâ Matbah-ı ‘âmire Emîni Mehmed Emîn Ağa-zâde Hüseyn Ağa, emr-i binâya me’mûriyyet ile mu‘tenâ olup, mebâliğ-i bî-şümâr sarfına ruhsat ile müceddeden vaz‘-ı esâs-ı bî-indirâsında sarf-ı nakdîne-i himmet ve kemâl-i metânet ü resânet ve hey’et-i ûlâsına meziyyet birle terfî‘ u tevsî‘ ve resm-i bedî‘ üzere tezyîn ü tarsî‘inde bezl-i kudret ederek, kubbe-i mu‘allâsı[3] âsümân-sâ ve menâr-ı vâlâyı şerâfet-intimâsı, engüşt-nümây-ı mele’-i a‘lâ olmağla, bir ma‘bed-i latîf-i bî-hemtâ ve ol dahi kışlalar miyânında müstakıllen eser-i yektây-ı Şehinşâh-ı cihân-ârâ olduğundan mâ‘adâ, zikr olunan bölükât kışlalarının fi'l-asl bâb-ı kebîri ki, Ağa-kapusu denmekle şehîrdir, anın dahi lutfen ve keremen taraf-ı hümâyûndan inşâd[4] ü âbâdı bâbında işâre-i bâhiru'l-beşâre-i Husrevâne zuhûrundan nâşî, derhâl ‘amele-i çîre-destân-ı Sinimmâr-hayâl ve seng-tırâşân-ı kûh-ken-emsâl i‘mâliyle kavâyim ve ‘imâd ve tâk-ı zerrîn-nitâk-ı menî‘u's-sedâdı, serâpâ ruhâm-ı billûrînden tarsîn ve revâk-ı sukūf-i letâfet-mevkūfu, nukūş-i rengîn ile zer-ender-zer tezhîb ü tezyîn olunup, resm-i matbû‘ ve mevzûn ve fünûn-i hendese ve nezâketden hâsıl rusûm-i eşkâl-i bedâyi‘i şâmil bir bâb-ı ‘ibret-nümûn olmuşdur ki, bâb-ı feth-âsâ dâ’imâ meftûh ve dil-güşâ olmağla, gûyyâ kitâb-ı mutâyebeden bir bâb-ı letâfet-me’âb altûn hall ile iktitâb olunup, hall-i nüket ü mezâyâsı, muhayyer-i ‘ukūl-i uli'l-elbâbdır. Vâkı‘â seyr u temâşâsına gürûh-i enâm izhâr-ı hâhiş-i tâmm ve evâ’il-i hâlinde pîş-gâhından bilâ-tevakkuf şitâba ikdâm edenler, el-hâletü hâzih vakfe-gîr-i ârâm olup, hüsn-i dil-ârâsı temâşâsında dikkatle nazar-bâz olanların dîdeleri hayretle bâz ve: “Bu bâbda kapuya çıkmak ne sa‘âdetdir” deyü ocağa meyl-i mahabbet izhârında sâ’irleriyle dem-sâz olmuşlardır. **Şi‘r**:

İnne âsârenâ tedüllü ‘aleynâ
F'enzurû f'enzurû ilâ âsârî[5]*

1 pîrleri Ü : peyrevleri M
2 Hıdîvâne'lerinden Ü : Hıdîvâne'lerinde M
3 mu‘allâsı Ü : mu‘allây-ı M
4 inşâd Ü : inşâ M
5 ilâ âsârî Ü : ile'l-âsâri M

* ان اثارنا تدل علينا * فانظروا فانظروا الى اثارى = Eserlerimiz bizim kim olduğumuzu gösterir. Onun için eserlerime bakınız, iyice bakınız!” anlamına gelen bu cümleler, şâiri belli

medlûlünce bu gûne mahal-be-mahal lem‘a-bâr olan envâr-ı âsâr-ı bâhiru'l-i‘tibâr-ı cenâb-ı Şehriyârî, ta‘rîf ü ta‘dâddan dûr ve mevâdd-ı ma‘dûde-i sâlifü'l-beyâna hemân bu def‘a sarf olunan nukūd-i mevfûre, hudûd-i ulûfu murûr ve bu gûne semâhat ve cûd-i Kulzüm zuhûr ve sevâbık u levâhık-ı eyyâmda misli mesmû‘ ve manzûr olmuş değildir.

Husûsan dûdmân-ı Bektâşiyye ricâli hakkında şeref-sudûr olan vüfûr-i kerem ü ‘inâyet ve ol gāzî ocak ebtâline zuhûr eden lihâza-i şefekat ü ‘âtıfet, güzâriş-pezîr-i emsâl ü nazîr olan keyfiyyetden olmayup, ma‘a-hâzâ ber-vech-i mu‘tâd sâ’ir tavâyif-i[1] ecnâd-ı sadâkat-i‘tiyâdları dahi ‘ale'l-infirâd belki bi'l-izâfe ‘âmme-i ‘ibâd, meşmûl-i ‘âlem olan nevâl-i[2] **[M 254a]** keremlerinden behre-yâb ve zülâl-i ‘inâyetlerinden şâdâb olmalarıyla, hakk budur ki bu gûne şâmilü'l-etrâf olan mekârim-i eltâf ve sîret-i hasene-i kâmiletü'l-evsâf-ı Mülûkâne'leri gıbta-fermây-ı ervâh-ı eslâf ve ‘ibret-nümây-ı ‘uyûn-i ahlâf olmuşdur.

Hemvâre cenâb-ı Hudâ-yı bî-çûn, vücûd-i hümâyûnların ekdâr-ı kevniyyeden vikāyet-i Samedânî'sinde mahfûz u masûn ve envâ‘-ı istibşâr ve kemâl-i ‘âfiyet birle serîr-i Saltanat'larında ebed-makrûn eyleyüp, bed-hâh-ı dîn ü devletlerin makhûr u berbâd ve merâhim-i Veliyyü'n-ni‘amâne'lerin ‘ibâd ü bilâd üzere terakkī-pezîr ve müzdâd eyleye, âmîn bi-hürmeti'n-nebiyyîn. **[Ü 201a]**[3]

Müderrisîn-i kirâmdan olup, hoş-tab‘ân-ı zemânın ser-bülendi ve nazm-âverân-ı devrânın vücûh ile me‘ârif-mendi, hâlâ Müfettiş-i Haremeyn Ni‘met Efendi cenâblarının âsâr-ı kalem-i belâgat-rakamlarından olup, gerek sâlifü'l-beyân câmi‘-i mu‘allâ-bünyâna ve gerek Ağa-kapusu ta‘bîr olunan kışlaların bâb-ı kebîrine nigâşte-i hâme-i ‘İmâdî olan tevârîh-i sultân-pesend-i bî-‘adîl bu mahalle sebt ü tahrîriyle[4] makāle tezyîl olundu.

Târîh-i Câmi‘-i şerîf-i sâlifü'z-zikr[5]:

Penâh-ı dîn ü devlet, muktedây-ı fırka-i ümmet
İmâm-ı mülk ü millet, tâc-pîrây-ı mekârim-dâd
Şehinşâh-ı megāzî-pîşe, Sultân-ı zafer-yâver
Cenâb-ı hazret-i Sultân Mahmûd güzîn-i ecdâd

olmayan Arapça şiirden bir beyittir.

1 tavâyif-i Ü : tavâ’if-i M
2 nevâl-i Ü : + nevâl-i M
3 nebiyyîn M : + [Buradan sayfa sona ermeden sol kenara yazılan “**Bu mahalle şukka tahrîr oluna**” kaydıyla da işaret edildiği gibi aradaki 201a diye numaralanan sayfaya geçiyoruz. Bu sayfanın üst kısmında da “**İşbu târîhler zîrde tahrîr olunan mahalle yazıla**” kaydı vardır] Ü
4 tahrîriyle Ü : tahrîr ile M
5 zikr M : + [Buraya aşağıdaki tarihin ilâvesi olarak yazılan “**Bu târîh mukaddem yazıla**” kaydındaki işarete dayanılarak metindeki tarih kısımları arasında takdîm-te’hîr yapılmıştır] Ü

O Sultân-ı mücâhid-perver u nusrat-i menâkıb kim
Cihân ‘ahd-i güzîn-i devletinde oldu heb âbâd
Husûsan dûde-i Bektâşiyân dergâh u meştâsın
Serâpâ lutf u cûd u himmetiyle[1] eyledi inşâd
Bu zîbâ ma‘bed-i pür-nûra da evvelkiden a‘lâ
Mücedded-sâz-ı bünyân oldu ol Sultân-ı Kisrâ-dâd
Mu‘allâ tâkla bir Câmi‘-i gerdûn-nitâk oldu
Olur dil-beste-i hüsn-i rusûmu seyr eden üstâd
Görüp bu lutfu oldu rû-nihâde secde-i şükre
Bölük bölük cemâ‘at saf-keşîde ser-be-ser ‘ubbâd
Güşâde eyleyüp subh u mesâ dest-i münâcâtı
Du‘ây-ı devlet-i Sultân-ı zî-şânı edüp evrâd
Vücûdun hıfz edüp, dâ’im hatâdan ‘ömr-i sermedle
Mukīm etsün serîr-i Saltanat'da Hayy-ı bî-endâd
Değil fahriyye tahdîs-i ni‘amdır etdi Hakk ilhâm
Bu elfâz-ı hadîsi eyledikde Ni‘metâ ta‘dâd
Sezâ hayru'l-umûri evsat olsa bî-bedel târîh **sene 1164**[2]
(سزا خير الامور اوسط اولسه بى بدل تاريخ)
Ki Orta Câmi‘i Sultân Mahmûd etdi nev-bünyâd **sene 1164**[3]
(كه اورطه جامعى سلطان محمود ايتدى نو بنياد)

Târîh-i dîğer:

Şâhenşeh-i muzaffer, kâm-âver u kerem-ver
Sultân-ı bende-perver, zıll-i zalîl-i ‘Allâm
Etdi Yeni Odalar dergehlerini yek-ser
İ‘mâr ile münevver ol Pâdişâh-ı nîk-nâm
Câmi‘lerinde zîbâ evvelkiden mu‘allâ

1 himmetiyle Ü : himmetle M
2 **sene 1164** [Tarih mısrâ‘ının altına yazılmışlardır] Ü : — M
3 **sene 1164** [Tarih mısrâ‘ının altına yazılmışlardır] Ü : — M

Yapdırdı kıldı ihyâ, hüsnüyle buldu encâm
Gāyetle oldu enver, kasr-ı cinâna benzer
Görseydi resmini ger nakşın alurdu ressâm
Ol dâver-i mekârim, mahkûmudur ‘avâlim
Sadrında ola dâ’im, a‘dâsı ola güm-nâm
Câmi‘-i pâk Sultân Mahmûd'a oldu Ni‘met
Hayru'l-umûr-i evsat târîh-i tâmmı ilhâm **sene 1164**[1]

(خير الامور اوسط)

Kışlaların Ağa-kapusu'na târîh:

Hazret-i Sultân Mahmûd-i megāzî-pîşenin
Bendedir şâhân-ı ‘âlem bâb-ı nusrat-yâbına
Öyle Sultân-ı mücâhid-perver-i Dârâ-dârın
Nâm-ı gāzî ser-i sühandır nüsha-i elkābına
Gerçi kim âsâr u ihsân-ı Şeh'e yok hadd ü ‘add
Lîk lutf u cûdu gālibdir cihâd erbâbına
Dûde-i Bektâşiyân meştâların ser-tâ-be-pâ
Eyleyüp, ihyâ yeniden verdi zînet bâbına
Sakf-ı zerrîn-kâr u tâk-ı dil-keş-i zîb-âveri
Gıbta-fermâ oldu çerhın mihr-i ‘âlem-tâbına
Kullarına ol Şeh'in böyle nigâh-ı rağbeti
Tâ ebed sermâye-bahş-ı fahrdır ensâbına
Hakk bu kim dûde-i gayret-keş-i[2] ceng-âverin
Bâb-ı kullukda söz olmaz sıdkla âdâbına
Pâdişâh-ı ‘âlemi Allah hatâdan hıfz edüp
Düşmen-i dîni kul etsün hâcib ü bevvâbına
Bî-behâ Ni‘met tefe’’ül ile târîhin dedim
Fethiyle Nasrun minallah oldu zîb ebvâbına **sene 1164**[3]

(فتحيله نصر من الله اولدى زيب ابوابنه)

1 **sene 1164** [Tarih mısrâ‘ının altına yazılmışlardır] Ü : — M
2 gayret-keş-i Ü : + ve M
3 **sene 1164** Ü : — M

Târîh-i dîğer der-bâb-ı mezbûr:

Şeh-i iklîm-i himem, hâris-i ecnâd-ı ümem
Dâver-i mülk-i kerem hazret-i Sultân Mahmûd
Öyle Sultân-ı ebu'l-feth-i zemân kim dâ'im
Fikr u endîşe-i **[M 254b]** Şâhâne'si tanzîm-i cünûd
İşte ez-cümle Yeni Odalar'ı nâr-ı kader
Yakup eyvânını etmişken esâsın nâ-bûd **[Ü 201b]**
Yeniden cümlesin i'mâr u binâya derhâl
Etdi ol Pâdişeh'in emr-i hümâyûnu vürûd
Her oda başına gencîne-i ihsânından
Tesliye-bahş olarak eyledi i'tây-ı nukūd
Etdiler her birin evvelkiden a'lâ bünyâd
Oldu ma'mûre, ihsân-ı cihân-âver-i cûd
Gerçi her vechile eslâfını etdi sebkat
Gecdi bu bâbda da misli değildir meşhûd
Bâ'is-i sûziş ü gam idi bu hâlet emmâ
Oldu ma'nâda velî kullarına mâye-i sûd
Her ocağın göricek böyle 'imâr u zîbin
Düşdü âteş dil-i a'dâya çü-nâr-ı Nemrûd
Hâsılı böyle olur Pâdişeh-ı bende-nüvâz
Ede Hakk zıll-ı hümâyûnunu dehre memdûd
Eyleyüp râyet-i ikbâlini dâ'im mansûr
Ede a'dâsını makhûr u müdemmer Ma'bûd
Yazdı bir beyte iki vech-i hasenle târîh
Ni'metâ bende-i dîrînesi bâ-'avn-i Vedûd
Hacı Bektâş Velî dergehin edüp bünyâd sene 1164[1]

(حاجی بکتاش ولی درکهن ایدوب بنیاد)

1 sene 1164 Ü : — M

Etdi ihyâ yeniden ceyşini Sultân Mahmûd sene 1164[1] **[Ü 202a]**

(ایتدی احیا یکیدن جیشنی سلطان محمود)

Der-beyân-ı ‘aded-i meştâhây-ı Yeniçeriyân

Makāle-i sâlifü'l-beyân münâsebetiyle İstanbul'da vâki‘ Yeniçeri kışlalarının ‘aded ve mikdâr ve esnâf ve i‘tibarını beyân ve ma‘lûmu olmayanlara ve olanlara tezkîr u ‘iyân kasdıyla tahrîr u i‘lânı bu mahalle çesbân görüldü. ‘Umûmen Yeniçeri kışlaları yüz doksan dokuz olup, yalnız yüz ‘adedi cemâ‘ât ve altmış biri bölükât **[Ü 202b]**[2] ve otuz dördü segbânân[3] ve dört kıt‘ası dahi solaklara mahsûs olmağla, ber-vech-i mahlût yalnız yirmi altı ‘aded kışla Eski Odalar nâm mevzi‘de ve yüz yetmiş üç ‘adedi dahi Yeni Odalar ta‘bîr olunan mevki‘de vâki‘ olup, bu def‘a yüz altmış ikisi müceddeden binâ ve ihyâ ve on bir ‘adedi masûnu's-sâha olmağla, anların dahi bi't-teba‘ ta‘mîr u tecdîdiyle safâ-bahşây-ı kulûb-i asdıkā ve dâğ-ber-dâğ-ı dil-i a‘dâ oldu.

Cenâb-ı Perverdigâr-ı bî-çûn cümlesini âfetden masûn ve ricâlini her hâlde dîn-i mübîn ve Devlet-i ebed-karîne lâyık hıdemât-ı memdûhaya muvaffak ve makrûn eyleye, âmîn.

Vürûd-i haber-i vefât-ı Sadr-ı esbak el-Hâc Mehmed Paşa

Hâlâ Girid Cezîresi'nde vâki‘ Resimo Kal‘ası'nda mütekā‘iden ikāmet üzere olan müşârun ileyh Sadr-ı esbak el-Hâc Mehmed Paşa, hulûl-i ecel-i müsemmâ ile ‘âzim-i dâr-ı bekā olduğu haberi, işbu şehr-i ramazân-ı şerîfin sekizinci gününde◊ Âsitâne-i sa‘âdet'e vârid olup, bu esnâda resîde-i derece-i iştihâr ve sâmi‘a-ârây-ı rûzgâr olan ahbâr-ı ‘ibret-âsârdandır ki, ânifen zikri murûr etdiği üzere bundan akdem Büyük Karaman Çârsûsu'ndan ser-zede-i zuhûr olan harîkde mûmâ ileyh Mehmed Paşa'nın Yeni Odalar kurbünde vâki‘ hâne-i bî-behânesi dahi sûzân ve etbâ‘ u eşyâ‘ı bezl-i tâb ü tüvân ederek emvâl ve eşyây-ı müdahhara ve bunca müddetden berü hezâr irtikâb ile cem‘ u tedârük eylediği zî-kıymet tuhaf-ı mu‘teberesini, envâ‘-ı meşakkat ile istihlâsda bezl-i ihtimâm ve ba‘zı gûne mahzûr zuhûru mülâhazasıyla der-‘akab

---

1 sene 1164 [Sayfanın boş bırakılan geri kalan kısmına sadece “**Bundan sonra ‘Der-beyân-ı ‘aded-i kışlahây-ı Yeniçeriyân’ makālesi yazıla**” yazılmış ve buradan daha önce bıraktığımız 202a'daki kısma geçilmiştir] Ü : — M. Metnimizde Ni‘met Efendi'ye âit olarak gösterilen bu şiirler, onun *Dîvân*'ında yer almamış gibi gözüküyor.

2 bölükât M : + [Sayfanın üst kısmında “tebyîz olunmuşdur” kaydı vardır] Ü

3 segbânân Ü : segbân M

◊ 8 Ramazân 1164 = 31 Temmuz 1751 Cumartesi.

bir sefîneye vaz‘ u tahmîl ve mûmâ ileyhin tarafına ‘acâleten tesyîr u irsâlde ikdâm-ı tâmm eylemişler. Sefîne-i mezbûre Gelibolu pîş-gâhından murûr ve henûz Boğaz'dan taşra ‘ubûr esnâsında, bi-emr-i Hudâ hubûb-i sarsar-ı kazâ ve şiddet-i telâtum-i deryâdan nâşî gark-âb-ı fenâ olup, eşyây-ı mezkûre külliyyen telef-kerde-i dest-i hebâ olmuş, emmâ garâbet bunda ki, mûmâ ileyhin sitâre-i ‘ömrü âfil-i fey’-i zevâl ve işbu dâr-ı gurûr-i bî-me’âlden irtihâl ve intikāli vakti, ber-vech-i muharrer bu tarafda hâne ve hânumân ve emvâl ü eşyânın fenâ-pezîr-i eyâdî-i zemân olduğu vakte tesâdüf edüp, ‘ibret-nümây-ı cihâniyân olmuşdur. Bu keyfiyyetin vukū‘u, vefâtını muhbir ol taraf-dan gelan tahrîrâtın târîhinden tashîh olundu; *rahmetullâhi ‘aleyh*[1]. **[M 255a]**

Havâdis-i İraniyye ez-cânib-i Bağdâd zuhûr-yâfte-est

Hâlâ Bağdâd ve Basra Vâlîsi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Süleymân Paşa hazretlerinin işbu şehr-i ramazân-ı şerîfin on birinci gününde◊, Der-sa‘âdet'e vâride olan tahrîrâtlarının hulâsa-i mefhûmlarında, bu esnâda Horasân ve Isfehân ve sâyir memâlik-i İran'dan Bağdâd'a vürûd eden huccâc ve züvvâr ile Isfehân müte‘ayyinlerinden Mîrzâ ‘Abdülmü’min nâm kimesne yediyle Isfehân'ın eşrâf ve ‘ulemâ ve a‘yânından hâlâ Bağdâd'da mütemekkin Elci Mustafa Hân'a olmak üzere bir kıt‘a mahzarları vürûd edüp, mazmûnunda Memâlik-i İran el-ân pâ-zede-i havâdis-i teşvîş ve sükkânı câriha-i âlâmdan dil-rîş olup, ekseri giriftâr-ı ‘ikāl-i ıztırâr ve serâpâ memleketleri ihtilâle dûçâr olmak hasebiyle, ehâlî ve re‘âyâsının hücûm-i leşker-i şûriş ü fitneden rehîn-i bî-karârî ve âzâr oldukları mebsûtan tahrîr u inbâ ve rahmen li'l-‘ibâd silsile-i Safeviyye'den birinin üzerlerine emîr ve sâhib-i ihtiyâr nasb olunması emrinde imdâd ü i‘ânet recâ vü istid‘â’ etmeleriyle, Elçi Hân-ı mûmâ ileyhin iltimâsıy-la mahzar-ı mezbûrun ‘aynı ve tercemesi Vezîr-i müşârun ileyh tarafından Âsitâne-i sa‘âdet'e îsâl olunmağın, taraf-ı hazret-i Sadr-ı ‘âlî'den telhîs-ı mevâdd birle mahzar-ı merkūm mübârek rikâb-ı kamer-tâb-ı Şehriyârî'ye ‘arz ve mazmûnu ma‘lûm-i hümâyûn oldukdan sonra, zikr-i ‘âtî mazmûn-i hikmet-meşhûn üzere taraf-ı cenâb-ı Âsafî'den Hân-ı mûmâ ileyhe mektûb-i nasîhat-üslûb tahrîri bâbında emr-i hümâyûnları şeref-sudûr etmekle, ber-vech-i meşrûh tahrîr u irsâl buyurılan nemîka-i merkūmenin sûreti bu mahalle sebt olundu.

Sûret-i mektûb-i hazret-i Sadr-ı ‘âlî

Ba‘de'l-elkāb muktezây-ı takdîr-i Mümteni‘u't-tagyîr ile Memâlik-i İran'ın bu gûne karîn-i şûriş ü ihtilâl ve ehâlîsinin bu vechile mübtelây-ı

1 ‘aleyh Ü : + ‘aleyh M

◊ 11 Ramazân 1164 = 3 Ağustos 1751 Salı.

ıztırâb-ı bâl olmaları, bâ‘is-i tahrîk-i silsile-i rikkat ü meveddet ve tehyîc-i ‘urûk u şefekat ü merhamet olduğunda iştibâh yokdur. Ancak Devlet-i İran ile mukaddemâ merbût-ı evtâd-i kaviyye-i ‘uhûd-i mevsûka kılınan merâ’ir-i musâlaha ve müvâlâtın mevâdd ü şerâyitı[1], gereği gibi ma‘lûm-i Hânî'leri olup ve öteden berü Devlet-i ‘aliyye-i dâ’imü'l-karâr dâ’ire-i ‘ahd ü mîsâkında pâ-ber-cây-ı merkez-i sebât ü istikrâr olmağı nasb-ı ‘ayn-ı ihtimâm ve hâric-i hudûd-i ‘uhûd olan hâlâtın vukū‘undan ihtirâz-ı tâmm edegeldiği dahi vâsıl-ı zâyika-i ‘irfân-ı Hânî'leri olmuşdur. Bu sûretde taraf-ı Devlet-i ‘aliyye'den mahzar-ı merkūmun muktezâsına is‘âf tarafı ihtiyâr olunsa, sûret-i zâhirde ma‘kūd olan şerâyit-ı musâfâta mugāyir olduğundan mâ‘adâ, mekâmin-i verây-ı takdîrden rû-nümâ olacak suverin muvâfık-ı hâhiş ü merâm olacağı mahall-i nazar olduğuna binâ’en, encâm-ı emirde cânib-i Devlet-i ‘aliyye'ye nakz-ı ‘ahd şâ’ibesinin ‘azv ü nisbetini îcâb etmek dahi mülâhazadan ba‘îd olmadığı cihetden, husûs-ı mezbûra taraf-ı fâ’izü'ş-şeref-i Saltanat-ı seniyye'den ta‘arruz ve müdâhale olunmamak şıkkı ihtiyâr olunup, Memâlik-i İran'ın karâr-ı nizâm umûruyla ehâlîsinin râhat ü ârâmişleri keyfiyyeti, kârger-i kudret-i Sübhânî ile **[Ü 203a]**[2] husûl-i tabî‘îsine havâle olunmak münâsib ve muvâfık-ı hâl mülâhaza olunmağla, cenâb-ı dirâyet-nisâbları dahi hilye-i dûrbînî ve dakīka-şinâsî ile mütehallî ve ma‘rûf ve zîver-i mû-şikâfî ve hayr-hâhî ile mütezeyyin ü mevsûf oldukları cihetden, husûs-ı mezbûra ‘ayn-ı hayr-endîşî ve hakkāniyyet ile havâle-i nigâh-ı dikkat buyurup, Devlet-i ‘aliyye mahzûr-i sâbıka binâ’en bu bâbda şeyn-i bî-rahmîden masûn idüğüni tasdîk ve ehâlî-i İran'a dahi bu emirde Devlet-i ‘aliyye'nin ma‘zûriyyetini beyân ile kendülere bâ‘is-i rû-gerdânî[3] olmayacak vech üzere irâde-i hayriyyet-‘âkıbet-i Saltanat-ı seniyye'yi tedkīk u tahkīk buyurmaları me’mûlüyle mektûb-i meveddet tahrîr **[M 255b]** u irsâl olunmuşdur. İn-şâ’allâhu Te‘âlâ lede'l-vusûl ber-minvâl-i muharrer nizâm-ı umûr-i Memleket-i İran ile ehâlîsinin râhat ü ârâmişleri, Devlet-i ‘aliyye'nin eğerçi matlûbu olup, ancak keyfiyyet-i nizâmına ta‘arruz sûreti, mahzûrâtı müstelzim ve ‘adem-i müdâhale şıkkı, mehâzîrden sâlim olmak melhûz olduğu ecilden, *“İzâ erâdallâhu şey’en heyye’e esbâbehû**”* mü’eddâsına i‘timâden nizâm-ı umûr-i İran'ı yine kendü içlerinden bir sâhib-i ihtiyârın meşiyyet-i Sübhânî ile zuhûruna havâle birle ‘ibâd-ı Hudâ'ya samîmî i‘ânet ve her hâlde lâzime-i zimmet olan ibkāy-ı şerâyit-ı musâfâta dikkat ü ri‘âyet olunmak münâsib-i re’y olunduğu ma‘lûm-i Hânî'leri oldukda, cenâb-ı Hakkāniyyet-nisâbları dahi bu bâbda muktezây-ı hayr-endîşî ve dakīka-dânîlerin ibrâz ile Devlet-i ‘aliyye'nin ehâlî-i İran haklarında hüsn-i

1 şerâyitı Ü : şurûtu M
2 ile M : + [Sayfanın üst kısmında “**tebyîz olunmuşdur**” kaydı vardır] Ü
3 rû-gerdânî Ü : rû-gerdân M
* اذا اراد الله شيئا هيأ اسبابه = Allah bir şeyin olmasını murâd ettiği zaman sebeplerini yaratır” anlamına gelen Arapça özlü sözlerdendir.

teveccüh ve enzâr-ı şefekati bî-dirîğ idüğüni ve mahzûr-i sâbıka binâ'en mültemislerine is'âfda ma'zûr olduğunu Bağdâd Vâlîsi Vezîr-i müşârun ileyh ile bi'l-istişâre üslûb-i mergūb ile iktizâ edenlere tarafınızdan ifâde vü inbâya sa'y ü himmet buyurmaları muntazardır.

İşbu mazmûn-i hikmet-nümûn üzere şeref-sudûr eden mektûb-i 'âlî, hazret-i Âsafî Bağdâd Vâlîsi Vezîr-i müşârun ileyhe irsâl ve anın tarafından Elçi Hân-ı mûmâ ileyhe teslîmi fermân buyuruldu.

Zuhûr-i havâdis-i garîbe-i İraniyye ez-cânib-i Bağdâd

Hâlâ Bağdâd ve Basra Vâlîsi Vezîr-i mükerrem sa'âdetlü Süleymân Paşa hazretleri tarafından işbu şehr-i ramazân-ı şerîfin on birinci gününde◊ Âsitâne-i sa'âdet'e vürûd eden tahrîrâtlarında Şâh Hüseyn Safevî evlâdından Nâdir Şâh'dan mukaddem câlis-i taht-gâh-ı İran olan Tahmâs Şâh'ın oğlu olmak iddi'âsıyla Hüseyn Mîrzâ nâmında bir şahıs iki üç ay mukaddem iki nefer âdemîsiyle Âzerbâycân tarafından Bâne nâm mahalle vürûd ve Bâne'den Devlet-i 'aliyye-i ebediyyü'l-istimrâra ilticâ dâ'iyesiyle Bağdâd'a gelüp merkūmun mücerred kavl-i hoduyla şâh-zâdelik[1] da'vâsına i'timâd ü i'tibar olunmayup, keyfiyyet-i ahvâli nev-'ammâ vuzûh u inkişâf rütbelerine resîde olmak içün nüvâziş ü ikrâmında berây-ı iktizâ te'hîr olunmuş. Bu hılâlde mûmâ ileyh çend rûz Bağdâd'da tevakkufdan sonra kendü irâdesiyle Meşhedeyn-i şerîfeyn ziyâretlerine gidüp, İmâm 'Ali Kasabası'na varduğunda[2], mahall-i mezbûrda İran'ın hâvânîn-i[3] kadîme ve a'yân-ı meşâhîrlerinden inzivâ ve tevattun ve süknâ ihtiyâr eden vücûh-i kibâr-ı İraniyân'dan sâbıkā Korucu-başı Muhammed Rızâ Hân ve Nâdir Şâh'ın vaktinde İmâm 'Ali Kubbe-i şerîfesi ta'mîrine me'mûr Mehdî Hân ve Mîrzâ İbrâhîm ve sâ'ir o makūle kibâr-ı ehl-i İran merkūmu gördüklerinde, Şâh Tahmâs'ın oğlu olduğun iz'ân ve tasdîk ve mukaddemâ Nâdir Şâh, Tahmâs Şâh'ı hal' u habs eyledikde, bir takrîb ile Moskov tarafına kacurdukları Şâh-zâde bu olduğun ba'zı emârât ve karâyin ile tahkīk etmeleriyle, hâlâ Bağdâd'da ikāmet üzere olan Elçi Mustafa Hân dahi husûs-ı mezbûru imzâ ve tasdîk eylemiş. Ma'a-zâlik yine Vezîr-i müşârun ileyhe çendân yakīn ve i'timâd hâsıl olmayup, her ne ise muktezây-ı şân-ı Devlet-i 'aliyye üzere merkūma İmâm 'Ali Kasabası'nda yevmiyye bir mikdâr medâr-ı me'âş olacak ta'yînât i'tâ ve hâlâ kasaba-i mezbûrede kûşe-nişîn-i inzivâ olduğun Der-i devlet-medâr'a tahrîr u inhâ eylemiş. Keyfiyyet-i mezkûre re'fetlü Sadrıa'zam hazretleri taraflarından

◊ 11 Ramazân 1164 = 3 Ağustos 1751 Salı. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak "**ramazân**" yazısı vardır.

1 şâh-zâdelik Ü : şeh-zâdelik M

2 varduğunda Ü : vardığında M

3 havânîn-i Ü : hânân-ıM

mübârek rikâb-ı hümâyûna ‘arz u telhîs olundukda, nazar-gâh-ı Melik-i ‘Allâm ve meclây-ı mücellây-ı ilhâm **[Ü 203b]** olan mübârek kalb-i safâ-meşhûn-i Şehriyârî'ye lâyih u sânih olan re’y-i rezîn ve tedbîr-i isâbet-[1] **[M 256a]** karîn üzere, ber-vech-i meşrûh zuhûr eden şahs-ı mechûlün sıhhat-i sübût-i nesebi, farz olunduğuna göre Devlet-i ‘aliyye taht-ı mevrûsuna iclâs murâd eylese, husûlüne irâde-i İlâhiyye munzamm olduğu takdîrce evvel emirde ‘akla mütebâdir olan çendîn hezâr itlâf-ı nüfûs ve it‘âb-ı ricâl ve ifnây-ı emvâlden sonra sûret-pezîr olacak bir keyfiyyetdir. Bu ma‘nâ ise evvelâ maksûd olan şurût-ı musâlahaya münâfî ve sâniyen niçe mefâsid ü mekârih hudûsuna mü’eddî olacağı bedîhîdir. Bu mahzûrâtı mülâhaza zımnında hîn-i in‘ikād-ı müsâlemede bu gûne dâ‘iyelerinden Devlet-i ‘aliyye külliyyen dâmen-keş-i ferâğ olmuşdur. Binâ’en ‘aleyh şahs-ı merkūmun matlûbuna müsâ‘ade olunmak emr-i müşkildir. Kaldı ki Ülkây-ı İran el-yevm ‘urza-i ihtilâl ü şûr ve emn ü râhat ehâlîsi üzerlerinden dûr ve mehcûr olmak hasebiyle, bi-eyy-i hâl bir devlet-i ‘azîmü'ş-şâna istinâd ü i‘tizâd etmedikce nizâmları bulunmayacağını ‘ukalâsı tahkīk ve imzâ etdikleri cihetden, bu mes’ûllerine müsâ‘ade sûretinde i‘mâl-i cüyûş-i efkâr ile hemîşe zemîn-i iltimâs ü istid‘âda niçe niçe rikkat-engîz ve re’fet-âmîz suver-i mukaddimât-ı ‘acîbe ve eşkâl-i muhtere‘ât-ı garîbe izhâr u irâ’et edecekleri ve hattâ işbu nakş-ı dil-firîb dahi cümle-i tasannu‘âtdan ve ânifen tahrîr olunan mahzar kazıyyesi dahi bu gûne muhtere‘âtdan olması ihtimâlden ba‘îd değildir. ‘Alâ küll-i hâl Devlet-i ‘aliyye-i dâ’imü'l-karâra dahi dâ’imâ nef‘ u darrına dâ’ir hâlâtdan bahs ü teftîş eylemek pîrâye-i ‘unvân ü şi‘âr olmağla, bu mâddeye terettüb edecek vücûh-i mahzûr (محذور) ve sunûf-i mahzûr (محظور) muktezâ-sınca, bir vechile müsâ‘ade iktizâ eylemez. Kaldı ki şahs-ı ma‘hûd içün kibâr-ı ricâl-i İran, Şâh-zâdeliğ'ini ikrâr ve sıhhat-i nesebini i‘tirâf ü iş‘âr ederler iken, sûret-i istiskālde müdâfa‘ası lâyık-ı şân-ı Saltanat ve muvâfık-ı ‘unvân-ı Devlet-i ebed-miknet olmayup, Bağdâd'da ve sâ’ir Memâlik-i mahrûse'de ikāmeti dahi tavâyif-i merkūmenin nev-be-nev mâ fi'z-zamîrleri îkā‘ına vesîle ve ‘illet ve bî-hûde ‘akd-i cem‘iyyet ve hadşe-i havâtırı mûcib hâlet olmağla, bu bâbda irâde-i kerâmet-ifade-i Mülûkâne üzere hıfz-ı nâmûs-i Saltanat-ı seniyye zımnında şahs-ı mezbûrun nüvâziş ü ikrâmı derkâr ve hâssaten ‘atıyye-i behiyye-i Şehriyârî'den bin ‘aded zer-i mahbûb-i meserret-meclûb dahi endâhte-i ceyb-i iftihârı kılınarak, girü geldiği mahalle ‘avd ü kufûlüne hakîmânece ibtidâr olunmak üzere devletlü Sadrıa‘zam hazretleri taraf-ı şerîflerinden Bağdâd Vâlîsi Vezîr-i müşârun ileyhe mufassalan tahrîr ile ifâde-i hâl olunmak bâbında emr-i hümâyûn-i Cihân-bânî'leri şeref-yâfte-i sudûr etmekle, ber-mûceb-i fermân-ı Cihân-mutâ‘, taraf-ı hazret-i Âsafî'den Vezîr-i müşârun ileyhe hıtâben yazılan kāyimenin hulâsa-i me’âli bu vechiledir ki, zât-ı fetânet-simât-ı Müşîrane'lerinde merkûz olan cevher-i kâr-âgâhî ve

1 isâbet- Ü : + isâbet M

basîret ve mâye-i dekāyık-şinâsî ve reviyyet muktezâsınca netâyic ve gāyât-ı umûru te'emmül ü tefekkür birle her hâlde üslûb-i hikmete ri'âyet ve kā'ide-i hazm ü ihtiyâta havâle-i nigâh-ı dikkat olunacağı meczûl olmağla, husûs-ı sâlifü'z-zikr dahi agrâz-ı nefsâniyye ile meşûb olması agleb-i ihtimâlden olduğundan, akvâl-i bî-me'âl-i A'câm'a evvel emirde firîfte olmayup, istiknâh-ı hakīkat-i hâle dikkat zımnında vâki' olan harekât-ı hakîmâne karîn-i şâbâş ü istihsân ve rehîn-i sitâyiş-i bî-pâyân olmuşdur.

Devlet-i 'aliyye-i dâ'imü'l-karâr ile İraniyân beynlerinden mukaddemâ sûret-yâb-ı in'ikād ü istihkâm olan musâlaha-i mü'ebbedenin hıfz-ı şurût u kuyûd ve zabt-ı mevâsîk u 'uhûdunda Devlet-i 'aliyye-i ebediyyü'l-istimrâr pâ-ber-cây-ı sebât ü karâr olup, mugāyir-i **[M 256b]** şurût-ı silm ü musâfât ednâ hareketi müstelzim olacak hâlât ve keyfiyyâta tevcîh-i veche-i iltifât etmamek üzere 'azm ü niyyet ve niyyet-i merkūmede sâbit-kadem ve râsih-dem olduğu bedîhîdir. Şahs-ı merkūmun ise sâye-i Devlet-i 'aliyye'ye iltiyâz ü ilticâdan meknûn-i zamîri olan hâlât, Devlet-i 'aliyye-i ebed-kıyâmın hıfz-ı zavâbıt-ı[1] kuyûdu, nasb-ı 'ayn-ı ihtimâmı olan musâlaha-i mü'ebbedenin münâfî-i mevâdd-ı şurût ve mugāyir-i merâsim-i 'uhûd-i himâyet-meşrûtu olduğundan mâ'adâ, **[Ü 204a]** niçe mefâsid ve mehâzîri dahi müstetba' olduğuna binâ'en, mertebe-i müsâ'adeden dûr ve hayyiz-i i'tinâ vü i'tibârdan sâkıt u mehcûr olduğu, dekāyık-şinâsân-ı 'avâkıb-ı umûr olanlara hafî ve mestûr değildir. Ancak mûmâ ileyhin vesîka-i iddi'âsı, mutâbakat-i vâki' ile imzâ-pezîr olduğu takdîrce, şâh-râhdan mes'ûlüne 'adem-i müsâ'ade ile rûy-i ümmîdine havâle-i dest-i redd olunmak, lâyık-ı şân-ı 'inâyet-unvân-ı Devlet-i 'aliyye olmadığı gibi, havâlî-i merkūmede ve Memâlik-i mahrûse'de terk ve ibkāsı dahi tâyife-i A'câm'ın ictimâ' ve ihtişâdlarıyla bâ'is-i kīl ü kāl olacağı mülâhazadan ba'îd olmamağla, merkūmu olduğu mahalden Bağdâd'a ihzâr ve öteden berü Devlet-i 'aliyye-i dâ'imü'l-karâr, rabt-ı peyvend-i sulh u musâfât eylediği divel-i etrâf ile 'akd ü temhîd etdiği şurût u[2] müvâlâtı hıfz u himâyete meftûr ve mugāyir-i merâsim-i mühâdene ve musâfât harekâtdan istinkâf ü ictinâba mecbûl ü mecbûr olduğunu kendüye hakîmâne ifâde vü iş'ârdan mâ'adâ, müsâ'afe-i merâmından hâsıl olacak irtizâ ve inşirâh rütbelerinde taltîf ü nüvâzişine ihtimâm ve cebr-i hâtırına vesîle olacak vechile ikrâm u ihtirâmına dikkat ü ikdâm ile geldiği mahalle 'avd ü rucû'a tahrîz u igrâ olunmak murâd-ı hümâyûn-i hazret-i Cihân-dârî olduğuna binâ'en, mücerred irâde-i tatyîb ü te'lîfi ile hazîne-i mekârim-defîne-i Husrevâne'den bin 'aded zer-i mahbûb ihsân ü irsâl olunmağın, 'atâyây-ı behiyye-i hümâyûnu kendüye teslîm ve envâ'-ı nüvâziş ü ihtirâmdan her ne tarîkıyle ırzâ vü te'lîfi sûret-pezîr olur ise, ol vechile tatyîb ü taltîf ve hâle çesbân edây-ı dil-pezîr ile te'lîf ederek mutayyeben ve memnûnen geldiği mahalle i'âde vü ircâ'a teşvîk u igrâ

1 zavâbıt-ı Ü : + ve M
2 u Ü : — M

eyleyesiz, deyü Vezîr-i müşârun ileyhe tavsıye vü inhâ olunmuşdur. Bu re'y-i ahsen ve tedbîr-i müstahsen, mücerred karîha-i sabîha-i Zıllullâhî ve hâtır-ı 'âtır-ı ilhâm-mezâhir-i Şehinşâh-ı Hılâfet-penâhî'den sünûh etmekle, tetebbu'-i âsâr-ı eslâfa heveskâr olan erbâb-ı enzâr-ı basîret-medâra tezkire vü yâdigâr kasdıyla ber-vech-i tafsîl sebt-i cerîde-i i'tibâr olundu.

Nüzûl-i kesret-i bârân ve zuhûr-i şiddet-i seyl-i bî-pâyân

Erbâb-ı tencîmin nüsah-ı mu'teberâtından *Tuhfe* ve *Tenbîhât*[*] nâm kütüb-i ahkâmiyyelerinde vâki' olan 'ibârât-ı tecârib-simâtlarındandır ki, *"İttisâl-i mâh be-Zühre ez-hâne-i 'Utârid ebr u bârân-engîzed; fe-keyfe ki 'Utârid muttasıl be-Zühre yâ be-Müşterî buved[**]"* kavilleri üzere işbu bin yüz altmış dört senesi şehr-i ramazân-ı şerîfinin yirmi üçüncü ve mâh-ı ağustosun dördüncü yevm-i ahadda[◊] mâh-ı münîrin hâne-i 'Utârid'de Zühre'ye ve 'Utârid'in dahi Müşterî'ye ittisâlleri vâki' olmağla, hikmet-i ezeliyye-i Rabbânî ve irâde-i 'aliyye-i Sübhânî birle yevm-i merkūmda evvelâ ebr-i bârân-engîz ile 'azîm ra'd ü berk zuhûr ve sîmây-ı âsümân, hicâb-ı sehâbdan mahcûb u mestûr olup, der-'akab kebîru'l-ecrâm katerât-ı bî-infisâm ile bir rütbede şiddet-i nüzûl-i emtâr-ı heybet-âsâr bedîdâr oldu ki, 'âdetâ reşha-bâr[1] olan ebr-i katre-nisâr gûyyâ bu def'a mânend-i cûybâr cûşân ve sâha-i zemîne seyl-i hurûşân oldu. Ve temâm on sâ'at mütemâdî ve taraf taraf süyûl-i deryâ-şümûlün zuhûruna bâdî olup, İstanbul'da[2] **[M 257a]** vâki'-i mesîl olan turuk u zukākları, hendek-misâl hark ve ba'zı munhafız ve mesdûd olan mahalleri gark etmek hâletleri nümâyân ve ekser köhne cidâr ve münderis olmuş ebniye-i rahnedârı hedm ü perîşân eyledüğünden mâ'adâ, Kasaba-i Kāsım-paşa'nın iki tarafında vâki'-i memerr olan derelerden bir rütbede seyl-i 'azîm gelmişdir ki, gerek memerr-i mezbûrlarda ve gerek mahall-i zîrde bulunan hânelerden yüz altmış beş 'aded menzil ve altı kıt'a etmekci ve çörekci furunları ve değirmanleri ve altmışdan mütecâviz 'attâr ve kahve ve dekâkîn-i sâyireyi esâsından kal' u harâb ve niçe mahaller dahi **[Ü 204b]** hücûm-i seylden gark-âb olmak mertebelerine vardı.

---

* Metnimizde söz konusu edilen *Tuhfe,* Kutbeddîn Şîrâzî'nin (ö.710/1311) Nücûm İlmi'nin muteber eserlerinden sayılan astronomiye dâir *et-Tuhfetü'ş-Şâhiyye fi'l-Hey'e* adlı eseri olmalıdır; bk. meselâ Azmi Şerbetçi, "Kutbeddîn Şîrâzî", *DİA,* İstanbul 2002, XXVI,487-489. *Tenbîhât* adlı eser ise, muhtemelen Ebû Muzaffer Kâsım b. Muhammed'in *Tenbîhâtü'l-Müneccimîn* adlı eseri olmalıdır.

** اتصال ماه بزهره از خانه عطارد ابر و باران انکیزد فکیف که عطارد متصل بزهره یا بمشتری بود = Ay Utârid evinden Zühre ile birleşirse yağmur ve fırtına olur. Utârid, Zühre veya Müşterî'yle birleşirse olacakları sen bir düşün!" anlamına gelen Farsça bir ifâdedir.

◊ 23 Ramazân 1164 = 15 Ağustos 1751 Pazar. Bu tarih Rûmî takvimde 4 Ağustos 1164'e denk düşmektedir.

1 reşha-bâr Ü : reşha-i bârân M

2 İstanbul'da Ü : + İstanbul'da M

Garîbdir ki besâtîn ve açık yerlerde olan âbârın mânend-i cûybâr suyu birkaç gün taşraya cârî olduğundan gayri, ba‘zı hânelerde cevânibi seylden mahfûz ebniye altında vâki‘ kuyular dahi zîr-i zemînden[1] galeyân eden âb ile mel’ân ve taşra cereyân etmek sûretleri nümâyân olup, gûyyâ[2] “Gökden yağar, yerden çıkar” hâletleri müşâhede olundu. Ve Kadıköyü'nde vâki‘ mezâristâna uğrayan seyl-i firâvân, henûz takbîr olunmuş ecsâdı ihrâc ve deryâya ilkā eylediği, tevâtüren istimâ‘ olunmuşdur. Bi-emr-i Hudâ vakt-i merkūmda nâzil olan bârân-ı bî-pâyânın suyu mâ’-i Bahr-i Mâlih gibi telh ve nemgîn olmakdan nâşî, bu hâdise-i pür-dehşet, mûcib-i ‘ibret olan hâletden olmağla, ‘âlemi gark-âb-ı hayret edüp, niçe ehl-i basîrete bâ‘is-i itti‘âz ve niçe erbâb-ı gafleti îkāz ile müstelzim-i havf u haşyet ve isti‘fâ ve istiğfâra bâdî ve tehdîd ü inzârı hâvî hâlet-i pür-hikmet vâki‘ olmuşdur; *ne‘ûzü billâhi Te‘âlâ min gazabihî ve ‘ikābihî**.

İrtihâl-i şâ‘ir-i mâhir Rahmî-i Kırîmî

Tersâne-i ‘âmire'de vâki‘ Mahzen-i Sürb kâtiblerinden olup, hoş-tab‘ân-ı zemânın ser-bülendi ve nazm-âverân-ı vaktin makbûl ve dil-pesendi mûmâ ileyh Kırîmî Rahmî Mustafa Efendi, zâtında merkûz olan rüşd ü sedâd ve cevâhir-i isti‘dâd-ı Hudâ-dâdî muktezâsınca me‘ârif-i cüz’iyyeden haberdâr ve fünûn-i edebiyyeden behre-dâr, hoş-tab‘, belâgat-şi‘âr olduğundan gayri, mâ’il-i salâh u ‘iffet ve herkes ile bilâ-garaz âmîziş ü ülfet ve riyâ vü süm‘adan ‘ârî izhâr-ı mihr u mahabbet edüp, sâf-hılkat ve pûyende-i vâdî-yi hakīkat bir zât-ı pâkîze-‘akīdet iken, bi-emr-i Hudâ bu sene-i mübârekede zuhûr eden kesret-i tâ‘ûn ve vebâdan kendüye havf u haşyet müstevlî olmakdan nâşî, hadşe-i endîşe-i derûn ile mütevahhiş ve mütelâşî olup, irtihâlinden birkac ay mukaddem vebâ isâbet eden mahalden güzer[3] etmek değil, zikri îrâd olunan meclisden firârı mukarrer ve bu vechile müteneffir ve muztarr iken, bi-takdîrillâhi Te‘âlâ ‘âkıbet havf u gürîzi müfîd olmayup, ramazân-ı şerîfin yirmi yedinci◊ Leyle-i mübareke-i Kadr'in sabâh-ı bâhiru'l-felâhında mat‘ûnen şehîd ve ‘azm-i gülşen-serây-ı câvîd eyledi.

Mûmâ ileyh fi'l-asl Memleket-i Kırım'dan neş’et ve Tatar Rahmî ‘unvâniyle nâm-âver-i şöhret olmağla, latîfe gûne bu mısra‘-ı berceste vefâtına târîh vâki‘ olmuşdur. **Li-münşi’ihi'l-Hakīr**[4]:

---

1 zîr-i zemînden M : zîr-i [ze]mînden Ü

2 gûyyâ Ü : gûyâ M

* نعوذ بالله تعالى من غضبه و عقابه = Onun gazabından ve cezâsından Yüce Allah'a sığınırız” anlamına gelen Arapça bir ifâdedir.

3 güzer Ü : güzâr M

◊ 27 Ramazân 1164 = 19 Ağustos 1751 Perşembe. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**ramazân**” yazısı vardır.

4 **Li-münşi’ihi'l-Hakīr** Ü : Li-münşi’ihî M

Kırîmî Rahmî çün kıldı şehâdet rütbesin ihrâz

Fenâdan menzil-i kurba sezâdır gitmeğe evse

Me'âl-i *İrci'î**den yazdım 'İzzî fevtine târîh

Konak gel bunda îmâsıyla Rahmî çapdı firdevse **sene 1164**[1]

(قوناق كل بونده ايماسيله رحمى چاپدى فردوسه)

Merhûm-i merkūm[2] lehce-i pâkîzeye mâlik ve letâfet-i ta'bîr ile vâdî-i hüsn-i edâya sâlik, şâ'ir-i mâhir olmağla, deydene-i şu'arây-ı devrân üzere müretteb dîvân-ı eş'âr-ı belâgat-'unvân ve ba'zı âsâr-ı 'irfândan tahrîrât-ı fevâyid-nişânı olmağla, **nazm**[3]:

Şâ'ir odur ki beslemesin tab'-ı pâkinin

El üzre tuta ehl-i belâgat oğul gibi

müfâdı üzere ekseriyyâ pâ-zede-i tab'-ı ercümendi ve eser-i nihâl-i kalem-i berûmendi, 'inde'l-hullân şâyeste-i nazar ve makbûl ü mu'teberdir; *rahmetullâhi 'aleyh*[4].

Merhûmun kasîde-i na'tiyyesinden birkac beyt-i sâdıkāne ve bir iki gazel-i 'âşıkānesi rahmetle yâd ü[5] tezkîri **[M 257b]** kasdıyla bu mahalle sebt ü tahrîr olundu.

Na't-ı şerîf:

Ey Şehinşâh-ı melâ'ik-hâdim ü Hayru'l-beşer

Hâk-i pây-i ekremi kerûbiyâna tâc-ı ser

Hıl'at-i zerdûz câhı rahmeten li'l-'âlemîn

Kuhl-i çeşm-i dil-keşi, mazmûn-i *mâ zâga'l-basar***

Ebruvânı *kābe kavseyn****, melâhatden nişân

Tîr-i engüşti, şikâf-endâz-ı âmâc-ı kamer

---

* Metnimizde yer alan "İrci'î = Dön!" kelimesi ile me'âli "Sen O'ndan hoşnut, O da senden hoşnut olarak Rabbine dön!" olan Kur'ân, el-Fecr, 89/28. âyetine telmîh vardır.

1 **sene 1164** Ü : — M

2 -i merkūm Ü : — M

3 **nazm** Ü : — M

4 *rahmetullâhi 'aleyh* Ü : — M

5 yâd ü Ü : — M

** Mısrâda geçen "*mâ zâga'l-basar* = ما زاغ البصر = Gözü kaymadı" kelimeleriyle Kur'ân, en-Necm, 53/18. âyetin ilk yarısına telmîh söz konusudur.

*** Mısrâda geçen "Kābe kavseyn = قاب قوسين = Birleştirilmiş iki yay arası kadar" ifâdesiyle, meâli "O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu" olan Kur'ân, en-Necm, 53/9. âyetine telmîh vardır.

Enbiyâ, minnet-keş-i feyz-i nigâh-ı şefkati
Dergehinde evliyâ hâhişger-i hüsn-i nazar

Gazel:

Fezây-ı meclisi pür-mey, dönen piyâle midir?
Gül-i şüküfte-i bâğ-ı tarab mı, lâle midir?
Hamîde halka-i destâr u cebhe-i pâkin
Biri kamer midir eyâ, birisi hâle midir?
'Irkımı taraf-ı 'izâr-ı hatt-âverinde yâhûd
Çemende berg-i semen, yâsemende jâle midir?
Hayâl-i zülf-i siyâhın dü-çeşm-i pür-nemde
Derûn-i şîşede bir sünbül-i külâle midir?
Elinde hâme-i dil-keş-hırâmın ey Rahmî
Nihâl-i tâze-res, gülşen-i makāle midir? **[Ü 205a]**

Ve lehû gazel[1]:

Seyr et o mâhı mihr-i felek söylerim sana
Hüsn-i perriyle reşk-i melek söylerim sana
'Uşşâka hatt-ı 'ârızıdır ders-i imtihân
Hâl-i lebin çü-nokta-i şekk söylerim sana
Eyler 'iyân 'ayâr-ı mecâz ü hakīkati
Hatt-ı bütân-ı 'aşka mihekk söylerim sana
Nerm olmayor sirişt-i bütân sûz-i âh ile
Fûlâd ü sengden dahi pek söylerim sana
Emsem deyü hemîşe leb-i yâri Rahmiyâ
Çekdiklerim göreydin emmek söylerim sana

Ve lehû kıt'a:

Başım üzre hümâ-yı vuslât-ı yâr
Olmadıysa 'aceb mi sâye-fiken?
Mihr-bândır felek o rütbe bana
Şöyle kim kuş uçurmaz üstümden

1 **gazel** Ü : — M

İbkāy-ı menâsıb-ı vüzerây-ı ‘izâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm

İşbu mâh-ı şevvâlü'l-mükerremin[1] yedinci gününde[◊] şeref-bahş-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn mûcebince Rumeli Eyâleti, Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü[2] Yeğen ‘Ali Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Bosna, Vezîr-i muhterem es-Seyyid ‘Abdî Paşa hazretlerine ve Tırhala Sancağı, Kapudân-ı sâbık Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Mîrâhûr Mustafa Paşa hazretlerine ve Özi Eyâleti, Muhsin-zâde Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretlerine ve Kandiye Eyâleti, Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Silahdâr Mustafa Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Adana, Sadr-ı esbak Vezîr-i celîlü'ş-şân sa‘âdetlü Ahmed Paşa hazretlerine ve Anadolu Eyâleti, Vezîr-i zî-şân sa‘âdetlü Yahyâ Paşa hazretlerine ve Rakka Eyâleti, ber-vech-i mâlikâne Vezîr-i fetânet-semîr sa‘âdetlü Râgıb Mehmed Paşa hazretlerine ve Halebü'ş-şehbâ, Vezîr-i mükerrem Sa‘deddîn Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Çıldır, İshak Paşa-zâde Vezîr-i mükerrem sa‘adetlü Ahmed Paşa hazretlerine ve Saydâ Eyâleti, Yeniçeri Ağası-yı sâbık Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü es-Seyyid Ahmed Paşa hazretlerine ve Trablus-Şâm, ‘Osmân Paşa-zâde Vezîr-i muhterem sa‘âdetlü İsma‘îl Paşa hazretlerine ve[3] Deryâ Kapudanlığı, Vezîr-i zî-şân sa‘âdetlü Durak Mehmed Paşa hazretlerine ve Aydın Muhassıllığı, ber-vech-i mâlikâne Vezîr Çelik Mehmed Paşa'ya ve Bağdâd ve Basra eyâletleri, Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Süleymân Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Van, mîr-i mîrân-ı kirâmdan Rumeli Beylerbeyili ği Pâyesi olan Zarbuna-zâde ‘Ömer Paşa'ya ve Eyâlet-i Mar‘aş, mîr-i mîrândan Rumeli Pâyesi olan ‘Abdurrahman Paşa'ya ve Eyâlet-i Mûsul, ‘Abdülcelîl-zâde Vezîr-i mükerrem Hüseyn Paşa hazretlerine ibkā ve mukarrer olunup, çend rûz murûrunda[4] berây-ı iktizâ Mûsul Eyâleti, hâlâ Hânya Muhâfızı tevcîh olunan Kapudan-ı sâbık Şehsüvâr-zâde Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü es-Seyyid el-Hâc Mustafa Paşa hazretlerine ve müşârun ileyh ‘Abdülcelîl-zâde'ye Sivas Eyâleti bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh buyuruldu.

Vürûd-i ba‘zı havâdis ez-cânib-i Bağdâd

İşbu şehr-i şevvâlin on altıncı gününde[◊◊] hâlâ Bağdâd ve Basra Vâlîsi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Süleymân Paşa hazretlerinin Âsitâne-i sa‘âdet'e vâride olan tahrîrâtlarının hulâsa-ı mefhûmunda, bundan akdem kurb-i Bağdâd

---

1 şevvâlü'l-mükerremin Ü : şevvâlin M

◊ 7 Şevvâl 1164 = 29 Ağustos 1751 Pazar. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.

2 sa‘âdetlü Ü : — M

3 ve M : — Ü

4 murûrunda Ü : murû[ru]nda M

◊◊ 16 Şevvâl 1164 = 7 Eylül 1751 Salı. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.

ve ol havâlîde olan ümerây-ı Kürdistân birbirleriyle[1] te‘âzud ü ittifâk birle ‘adem-i itâ‘at-i fermân ve ref‘-i livây-ı bagy[2] **[M 258a]** ü tuğyân eylediklerine binâ’en, Vezîr-i müşârun ileyh li-ecli'l-iktizâ üzerlerine hareket ve te’dîb ü gûşmâllerine ihtimâm ü dikkat ederek, cem‘iyyet-i haybet-me’âlleri gereği gibi tefrîk ve girîbân-ı gurûr u nahvetleri, pençe-i hızlân[3] ile temzîk olunup, ol makūle eşkıyânın ekseri kahr u tedmîr ve Ülkây-ı Kürdistân gûyyâ müceddeden feth u teshîr ve levs-i vücûd-i erbâb-ı fesâddan eğerçi tahliye vü[4] tathîr olunmuş, lâkin ehâlî-i Kürdistân'ın bu gûne hılâf-ı marzî cünbiş-i hareketlerine bâ‘is ü bâdî fi'l-asl Köy Sancağı mutasarrıfı ‘Osmân Paşa olmağla, esnây-ı mezkûrda ele girmeyüp firâr u gaybet eyledüğünden, Vezîr-i müşârun ileyh bulunduğu mahalde ahz ü tenkîline mübâşeret edeceğin bundan akdem Der-i devlet'e ba‘de'l-‘arz kendüsi firârî-yi merkūmun tahkīk-ı ahvâli içün çend müddet Kerkûk'de ikāmet eylediği esnâda, merkūm ‘Osmân Paşa evvel emirde Köy Sancağı'na firâr ve askerinin nev-‘ammâ nizâmına ibtidâr edüp, andan dahi livâ’-i[5] mezbûra üç sâ‘at mesâfede vâki‘ kemend-i evhâm zirvesine nâ-resâ olan Evehgird (اَوَهْ كِرْد) nâm cebel-i felek-sânın firâzında[6], bu gûne eyyâm-ı zîkda tehassun içün binâ ve inşâ ve asâkir-i vefîre ve zehâyir-i kesîre ile teşhîn ü müheyyâ eylediği hısn-ı hasîn **[Ü 205b]** ve ma‘kıl-i metîne ilticâ edüp, etrâfını muhît müte‘addid meterisler ile üstüvâr ve bin beş yüz mikdâr tüfeng-endâz eşrâr[7] ile bâ-emn ü ferâğ kal‘a-i merkūmede karâr eylediği, Vezîr-i müşârun ileyhin mesmû‘u oldukda, derhâl Kerkûk'den hareket ve ol cânibe müsâra‘at birle dâmen-i cebel-i merkūma vusûl ve kal‘a-i mezkûre[8] pîş-gâhında müsûlü hîninde der-‘akab cevânib-i erba‘asından askere meterisler mahalli ta‘yîn ve top ve humbara ile tarsîn olunup, üç tarafdan kal‘a derûnuna câri suları kat‘ ve meterisler kal‘aya takrîb ve bu vechile hasr u tazyîk olundukdan sonra, ‘umûmen süvârî askeri piyâde ve kal‘aya hücûm eylediklerinde, derûnunda cem‘ u ihtişâd eden mehâzîl-i Ekrâd müdâfa‘ada bezl-i ictihâd edüp, bir vechile karîn-i zafer ve hücûm-i askere tâb-âver olamadıklarından, ibtidâ meterislerin ve ba‘dehû kal‘ayı bırağup firâr ve bu esnâda kimi maktûl ve kimi giriftâr-ı dest-i idbâr ve emvâl ü eşyâları eyâdî-i yağmâ-gerânda târumâr olduğundan gayri, merkūm ‘Osmân Paşa ve birâderleri İbrâhîm Bey ve Süleymân Bey ve oğlu Hasan Bey, dest-i gerden-beste Vezîr-i müşârun ileyhin pîş-gâhına ihzâr olunup, merkūmlar öteden berü cebelî ve mâder-zâd-ı mûkız-ı fitne vü fesâd olduklarından, te’mîn-i bilâd ü ‘ibâd ve sâ’ire mûcib-i ‘ibret içün

1 birbirleriyle Ü : birbiriyle M
2 bagy Ü : + bagy M
3 hızlân Ü : hızlâl M
4 tahliye vü Ü : — M
5 livâ’-i Ü : livây-ı M
6 firâzında Ü : firâzından M
7 eşrâr Ü : eşirrâ M
8 mezkûre Ü : merkūme M

ser-i hevâ-perestlerin bürîde-i şemşîr-i siyâset etmekle, def‘-i ihtilâl ve ru’ûs-i maktû‘aların ‘atebe-i ‘aliyyeye irsâl edüp, bu vechile ‘ırk-ı fitne vü fesâdın kal‘ u istîsâliyle ol memleketleri müceddeden dâ’ire-i tasarrufa idhâl eylemişler.

Ve merkūm ‘Osmân Paşa'nın hân-vâde-i şekāvet-mu‘tâdesi, ez-kadîm şerr u fesâd ile ma‘rûf ve beyne'n-nâs ızrâr-ı ‘ibad ü habâset ile mezkûr u mevsûf olmakdan nâşî, içlerinden bakıyyetü's-süyûf olan karındaşı Koç Paşa -ki kebş-i ketîbe-i eşkıyâdır- bu esnâda serhaddât-ı mansûreden Erbîl Kal‘ası'na tehassun ve metânetine i‘timâd ve yanında olan haşerât ile i‘tizâd ederek izhâr-ı miknet ü te‘ayyün eyledüğünden gayri, evâmir-i cihân-mutâ‘-ı Husrevâne'ye ‘adem-i itâ‘at ve hılâf-ı şurût-ı musâfât, ehâlî-i İran'a îsâl-i hasârete cesâretine binâ’en havfa teba‘iyyet ve ba‘de-zîn[1] kendüye takviyet vermek kaydına düşüp, kal‘a-i merkūme ehâlîsinden kendüye muhâlefet edenleri ehl ü ‘iyâlleriyle ihrâc ü iclâ ve hevâsına teba‘iyyet gösterenleri istishâb u ibkā ve temâm **[M 258b]** muhâsara tedârükin müheyyâ ve bâb-ı itâ‘ati sedd ile ‘alem-efrâz-ı kûçe-i şekā olduğu, Vezîr-i müşârun ileyhin kar‘-ı sâmi‘a-i istiksâsı oldukda, derhâl kal‘a-i merkūme üzerine ‘azîmet ve hasr u tazyîka mübâşeret ve evvel emirde ilkāy-ı hüccet ve icrây-ı merâsim-i sünnet içün şakī-yi mezbûra rây ü emân buyuruldusu îsâliyle cânib-i itâ‘ate tergīb ve da‘vet eyledikde, kat‘â ısgā etmeyüp, şekāvet ve ‘inâdında ısrâr ve muhârebeye bezl-i iktidâr eyledüğüne[2] binâ’en, *“es-Seyfü asdaku inbâ’en mine'l-kütüb*”* mefhûmuyla ‘amel ve bi'l-iktizâ dokuz gün muhâsara birle mütehassın olduğu kal‘anın erkânı mütezelzil ve pezîrây-ı halel oldukdan sonra, ikdâm ü[3] iktihâm-ı cüyûş-i vegā-irtisâm ile o gûne burûc-i müşeyyede-misâl ma‘kıl-ı sa‘bu'l-menâl ber-vech-i teshîl feth u teshîr ve şakī-yi merkūm giriftâr-ı bend-i zencîr ve anın dahi ba‘zı ‘avenesiyle ser-i maktû‘u Âsitâne-i sa‘âdet'e irsâl ü tesyîr olunup, merkūm ‘Osmân Paşa'nın erûme-i zalûmeleri öteden berü şecere-i habîse-i fesâd ü mel‘anet ve devha-i mezkûreden münşa‘ib ve müteferri‘ olan ağsân bi'l-cümle bâr-âver-ı şekāvet olup, kam‘ u istîsâlleri müstelzim-i nizâm-ı memleket ve müstevcib-i refâh-ı hâl-i ra‘iyyet olmağla, ol dıraht-ı rîşe-dâr-ı habâset teber-i zeyyin-i tenkîl ü siyâset ile kal‘ ve ‘ırk-ı fitne vü fesâd bi'l-külliyye kat‘ u def‘ olunup, ol memleketler gûyyâ müceddeden eyâdî-i muhâlifînden istihlâs ile gerek Kal‘a-i Kerkûk ve gerek hısn-ı bî-‘adîl Erbîl'in sükkânı ve'l-hâsıl ol havâlînin ehâlî ve kuttânı, dest-i tetâvül-i zalemeden halâs oldukların ‘arz u tahrîr eylemiş. Vâkı‘â Vezîr-i müşârun ileyhin bu vechile havze-i eyâletinde vâki‘ gerden-keşân-ı ‘utüvv ü tuğyânın kahr u ted-

1 ba‘de-zîn Ü : ba‘de-ezîn M

2 eyledüğüne Ü : eylediğine M

* السيف اصدق انباء من الكتب = Kılıç, [müneccimlerin) kitaplarından daha doğru haber verir” anlamına gelen Arapça bu cümle, Ebû Temmâm'ın şiirlerinden bir mısrâdır; bk. *Şerhu Dîvâni Ebî Temmâm,* takdîm Râcî el-Esmer, Beyrût 1414/1994, I,32.

3 ikdâm ü Ü : — M

mîriyle tathîr-i memleket **[Ü 206a]** ve tahzîr-i erbâb-ı ‘inâd ü gavâyet zımnında muhâfaza-i hudûd ve şurût-ı musâfât-ı İraniyye'de sünûh eden ihtimâm ü dikkat ve istikāmet ü sadâkat üzere hıdmeti, eğerçi nezd-i hümâyûnda hayyiz-i kabûlde olup, lâkin müşârun ileyhin hudûd-i İraniyye'ye mütekārib ve mütelâsık olan mahallerde ecnâd-ı vefîre ve ‘udde vü ‘atâd-ı kesîre ile cevelân ü hareketden lâ-mehâlete ehâlî-i İran hâyif[1] ü lerzân ve husûsan tavâyif-i[2] askeriyyeden ‘adem-i emniyyet ile esbâb-ı râhat ü itmînânları güm-kerde ve perîşân olması melhûz u muhakkak ve mukarrer olduğuna binâ’en, bu husûsun dahi tedârük ve telâfîsine mübâderet zımnında ehâlî-i İran'dan bi'l-külliyye def‘-i vahşet ile celb-i esbâb-ı emniyyet ve tahsîl-i ârâmiş ü râhatlarına müsâra‘at olunmak matlûb-i hümâyun olmağın, fi'l-hakīka hukūk-ı hem-civârî ve sulh u müvâlât min külli'l-vücûh mer‘î ve mu‘teber ve emvâl ve a‘râz ve nüfûsları sıyânetinde dikkat ü ihtimâm hâletleri evvelkiden sad-çendân ziyâde ve ber-ter olup, Devlet-i ‘aliyye'nin serhaddât-ı mansûrelerinde bulunan ahâd-i asker ve efrâd-ı leşkere mikdâr-ı zerre zarar u hasâret îkā‘ına cevâz u ruhsat gösterilmeyeceğini hâvî Vezîr-i müşârun ileyh tarafından buyuruldular tahrîr ve kendülere itmînân-ı kalb hâsıl olacak vechile ‘uhûd u mevâsîk-ı ekîde iş‘âr u tastîriyle taraf taraf hudûda mütekārib olan kasabât ve kurâda sâkin ehâlî-i İraniyye'ye itâre vü tesyîr olunup, tahsîl-i cem‘iyyet-i hâtır ve def‘-i vesâvis ü[3] havâtırlarına dikkat ve bu takrîb ile ‘aceze-i İraniyye'nin cümlesinden taraf-ı hümâyûn-i Şehinşâhî'ye isticlâb-ı hayr-du‘âya mübâderet eylemek ve ba‘de'l-yevm Vezîr-i müşârun ileyhin sınûr-i İran'a mülâsık Erbîl Kal‘ası ve ol havâlîden fekk-i tınâb-ı ikāmet ve Bağdâd-ı dâru's-sedâda ‘avdet eylemesi babında mâh-ı merkūmun evâhırı◊ târîhiyle şeref-sudûr olan[4] **[M 259a]** emr-i ‘âlî-şân ber-vech-i isti‘câl tesyîr u irsâl olundu.

Zuhûr-i havâdis-i İraniyye ez-cânib-i Erzurum

Hâlâ Erzurum Vâlîsi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Çeteci ‘Abdullah Paşa hazretlerinin işbu şehr-i şevvâlü'l-mükerremin yirminci gününde◊◊ Âsitâne-i sa‘âdet'e vürûd eden[5] tahrîrâtlarında, Ülkây-ı Âzerbâycân'dan i‘tibâr olunan Tebrîz ve Rûmiyye ve Karacadağ ve Erdebîl ve Denbelî ve Merâga ve sâ’ir ol havâlînin hânân ve a‘yânından olmak üzere memhûr mahzar ve ‘arz-ı hâl ve tahrîrât-ı sâ’ireleriyle hâlâ Tebrîz Dîvân Beyi olup, Feth ‘Ali Hân'ın oğlu ‘Ali

1 hâyif Ü : hâ’if M
2 tavâyif-i Ü : tavâ’if-i M
3 ü Ü : — M
◊ 21-29 Şevvâl 1164 = 12-20 Eylül 1751. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.
4 olan Ü : + olan M
◊◊ 20 Şevvâl 1164 = 11 Eylül 1751 Cumartesi.
5 vürûd eden Ü : vâride olan M

Rızâ Hân nâm bir şahıs, bundan akdem Erzurum'a vürûd edüp, rû-be-râh-ı Âsitâne-i sa‘âdet olmak üzere izhâr-ı hâhiş ve istîzân eyledikde, Vezîr-i müşârun ileyh, Hân-ı merkūmu Erzurum'da tevkīf ve merâsim-i mihmân-nüvâzî icrâsıyla taltîf edüp, hâmil olduğu mahzar ve ‘arz-ı hâl ve sâ’ir tahrîrât ve hulâsa-i mefhûm-i mutâlebâtların Der-i devlet'e irsâl ve i‘lâm-ı hâl eylemiş.

Tahrîrât-ı mezkûrenin hulâsa-i mefhûmu, Nâdir Şâh'ın vefâtından sonra ‘Ali Kuli Hân ve Sâm Mîrzâ ve İbrâhîm Mîrzâ ve Şâhruh Mîrzâ ve bunların emsâli şimdiye dek birkaç senenin zarfında zuhûr u bürûz eden yedi sekiz nefer şâhların her biri başka başka da‘vây-ı Saltanat ve birisi nâ’il-i merâm-ı tâc u taht olamayup, netîce-i kârları husrân u haybet olmağla, bu gûne esbâb-ı zâhirîden kat‘-ı nazar mübtegāy-ı takdîr-i Mümteni‘u't-tagyîr ile Memâlik-i İran'ın rûz-be-rûz zuhûr u bürûz eden ihtilâf u ihtilâli ve mesned-i Şâhî'de bir zâtın ‘adem-i istikrâr ve istiklâli cihetinden Memleket-i Âzerbâycân'ın pâzede-i leşker-i hasâret olduğunu beyân ve mûcib-i şefekat ve rikkat-âmîz hâlâtı ‘iyân ederek, rahmen li'l-‘ibâd taraf-ı Devlet-i ‘aliyye'den bir Ser‘asker ta‘yîn ve memleket-i merkūmenin müstakıllen zabt u rabtıyla ehâlîsi itâle-i dest-i zalemeden te’mîn buyurulmak istid‘âsında olmuşlar.

Tahrîrât-ı merkūme cenâb-ı Sadrıa‘zam ve Vekîl-i mutlak-ı efham re’fetlü Emîn Mehmed Paşa hazretleri taraflarından **[Ü 206b]** mübârek rikâb-ı hazret-i Cihân-dârî'ye ‘arz u telhîs olundukda, kâffe-i ‘ibâdullâhın ve husûsan dâhil-i dâ’ire-i silm ü müvâlât olan İran ehâlîsinin mezâlim ve te‘addiyâtdan masûn ve esbâb-ı ârâmiş ü râhata makrûn olmaları, e‘azz-i metâlib-i hümâyûn-i Mülûkâne'leri olduğu gibi, öteden berü muktezây-ı ‘ahd ü mîsâkı icrâya kemâl mertebe i‘tinâ vü dikkat dahi ehemm-i me’ârib-i Husrevâne'leri olmağla, Devlet-i İraniyye ile miyânede merâ’ir-i devâma mukayyed olan musâlaha-i mü’ebbedenin şerâyit u kuyûdunu kemâ-yenbagī îfâya taraf-ı fâyizü'ş-şeref-i Saltanat-ı seniyye'lerinden ibrâz-ı himmet-i vâlâ-nehmet derkâr ve hattâ hudûd-i İraniyye'ye ferd-i vâhidin hatve-cünbân-ı güzâr ve îsâl-i zarar u hasâr eylemamesi emrine gümâştegân-ı serhaddât taraflarından nezâret ü dikkat olunmak bâbında pey-der-pey tenbîhât-ı celîle bâriz ü âşikâr ve hutût-ı celâdet-menkūt ile mu‘anven evâmir-i ‘aliyyeler ısdâr u irsâl olunması, i‘tinây-ı muhâfaza-i şurût-ı musâfâta delâlet-i vâzıha ile dâll olur bir keyfiyyet iken, bu hılâlde ricâl-i Âzerbâycân'ın istid‘âları olan Ser‘asker ta‘yîni, şerâyit-ı sulh u salâha mugāyir olduğu zâhir ve ma‘a-hâzâ ednâ mertebe şurût-ı musâfâta münâfî mikdâr-ı zerre vaz‘ u hâlâta aslâ ve kat‘â rızây-ı hümâyûn olmaduğı[1] vücûh ile bâhir olmağla, hâlâ Erzurum Vâlîsi Vezîr-i[2] müşârun ileyh hazretleri bâlâda tafsîl olunduğu üzere hılâf-ı şurût u kuyûd ve münâfî-i mîsâk u ‘uhûd olan hâlâtı, Memleket-i Âzerbâycân'ın hânân ü[3] a‘yânına hüsn-

1 olmaduğı Ü : olmadığı M
2 Vezîr-i Ü : — M
3 ü Ü : — M

i ta‘bîr-i dil-pezîr ve müdâfa‘a-i ‘ibret-semîr tarîkıyle tahrîr ve yine Devlet-i ‘aliyye tarafından kemâ-kân **[M 259b]** râhat ü refâhiyyetleri matlûb idüğüni dahi ifâde vü tastîr ve Erzurum'a vürûd eden Hân-ı mûmâ ileyhi, cevâb-ı mülâyim ile i‘âde vü tesyîr eylemesi içün bâ-emr-i hümâyûn taraf-ı hazret-i Âsafî'den Vezîr-i müşârun ileyhe tefhîm ü işâret olundu.

Vâkı‘â cenâb-ı kutb-i dil-âgâh hazret-i Pâdişâh-ı kerâmet-penâh *eyyede-hullâhu Te‘âlâ ve ebkāhu*[*] hazretlerinin bu bâbda ber-vech-i meşrûh tab‘-ı ilhâm-ârâlarından sünûh u bürûz eden tedbîr-i isâbet-pezîrin muktezâsı üzere, mezbûrların mes’ûllerine ‘adem-i müsâ‘ade sûretinde olan hüsn-i letâfet ve ma‘âzallâhi Te‘âlâ hılâfında zuhûr edecek zarar u hasâret, ‘inde'l-‘ukalâ rûşen ü hüveydâ olan ma‘nây-ı mu‘tenâdır. Hakk Sübhânehû ve Te‘âlâ hazretleri her hâlde yâver u dest-gîr ve hüsn-i tedbîr-i dil-pezîrlerin muvâfık-ı takdîr eyleyüp, bed-hâh-ı dîn ü devletlerin bi-rummetihim[1] kahr u tedmîr eyleye, âmîn bi-hürmeti'n-nebiyyîn.

Hudûs-i ihtilâl ve zuhûr-i muhâsama vü cidâl der-miyân-ı ehâlî-i Ruscuk ve Herazgırad[2] ve ân-havâlî ve te’dîb ü gûşmâl-i eşkıyây-ı îşân ve te’mîn-i fukarâ vü sükkân

Bundan akdem Ruscuk ve ol havâlîde vâki‘ karyelerde sâkin mağlûb-i hevâ ba‘zı eşkıyâ, bir müddetden berü halî‘u'l-‘izâr mezâkların icrâ ederek, gitdikce fürce-yâb-ı mekmen-i şekā ve cibillî mel‘anetleri muktezâsınca celb-i mâl ve husûl-i âmâl dâ‘iyesi kendülere istîlâ etmekle, a‘yân-ı vilâyetden ba‘zı sâhib-i servet olan kimesnelerin üzerlerine vâki‘ ve gayr-i vâki‘ de‘âvî peydâ ve cem‘iyyet-i ‘azîme ile icrây-ı fesâd ü şekāvete ictirâ edüp, bu hılâlde kendü hâlinde olan kasaba ve kurâ ehâlî ve re‘âyâsını dahi gasb ve gāret-i emvâl misillü harekât-ı husrân-me’âl ile rencîde vü remîde eyledikleri, mukaddemâ Âsitâne-i sa‘âdet'e ‘arz u inhâ olundukda, teştît-i cem‘iyyet ve def‘-i fesâd ü şekāvetleriyçün evâmir-i ‘aliyye ile ol havâlîde vâki‘ hükkâm ve zâbitân me’mûr ve ber-vech-i sühûlet pend ü nasîhat ile izâle-i ihtilâllerine bezl-i makdûr olundukca, fitne vü fesâdları müzdâd ve nâ’ire-i şekāvet ü ‘inâdları iştidâd üzere olup, âhıru'l-emr o makūlelerin şer‘an lâzım gelan cezây-ı sezâları icrâ ve vedâyi‘-i Hâliku'l-berâyâ olan zîr-destân-ı re‘âyâ ve fukarânın husûl-i esbâb-ı ârâmiş ve vücûh-i âsâyişlerinde **[Ü 207a]** gûşiş-i tâmm ve sa‘y-i evfâ olunmak bâbında hatt-ı şerîf-i celâdet-redîf ile mu‘anven emr-i ‘âlî-şân şeref-sudûr ve Dergâh-ı ‘âlî kapucu-başılarından sâbıkā Sipâh Ağası ve bu def‘a Kethudây-ı Bevvâbîn-i Şehriyârî Pâyesi'yle bâhiru'l-i‘tibâr olup,

---

* ایده الله تعالی و ابقاه = Yüce Allah onu desteklesin ve kalıcı kılsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

1 bi-rummetihim Ü : bi-ecma‘ihim M

2 **Herazgırad** Ü : Hezargırad M

ol havâlînin ahvâline vâkıf ve sükkânının meşreb ü etvârlarını ‘ârif olan Ziştovili ‘Ali Ağa, mahsûs Mübâşir olmak üzere me’mûr ve Yeniçeri Ocağı'ndan sâbıkā Turnacı-başı Mehmed Ağa dahi ma‘iyyetine ta‘yîn ve emr-i mezkûrun bir gün akdem husûlü kendülerden matlûb u manzûr olduğunu tefhîm ü tebyîn ile ‘acâleten sevk u irsâl olunmalarıyla, mûmâ ileyhimâ evvel emirde Ruscuk Kasabası'na vusûl ü nüzûlleri ‘akabinde kasaba ve kurâ ehâlîsini meclis-i şer‘a da‘vet ve bu bâbda me’mûriyyetlerini hâvî hatt-ı şerîf-i bâhiru'l-celâleti ile emr-i ‘âlî-şânı cümle müvâcehesinde feth u kırâ’et ve mazmûn-i münîfini ‘umûma i‘lân ü işâ‘at eylediklerinde, cümlesi yek-zebân “Sem‘an ve tâ‘a*” deyerek izhâr-ı mutâva‘at eylediklerinden sonra, bu gûne fesâd ü ihtilâle bâ‘is ü bâdî olanlar teftîş ü istifsâr olundukda, kazâ’-i mezbûra tâbi‘ Bâlâ Nâhiyesi'nde vâki‘ dokuz ‘aded kurâ ehâlîsi, içlerinde fitne-cû erbâb-ı şekāya tebe‘an ‘alem-efrâz-ı gavâyet ve cem‘iyyet ile sâ’ir kurâ ehâlîsini dahi mâlların gāret ve hânelerin ihrâk bi'n-nâr ederek cebren ve kahran kendülere teba‘iyyet etdirüp: “A‘yân-ı vilâyetden şer‘î da‘vâmız vardır” deyü bundan akdem Kasaba-i Ruscuğ'a hücûma cesâret ve envâ‘-ı[1] **[M 260a]** zarar u hasâret eylediklerin cümle ehâlî haber vermeleriyle, der-‘akab zikr olunan dokuz ‘aded karyelerin ricâli meclis-i şer‘a ihzâr ve tekrâr keyfiyyetleri, müvâcehelerinde istihbâr olundukda, içlerinden ma‘lûmu'l-esâmî ve'l-eşhâs on altı nefer Müslimân ve dokuz nefer ehl-i zimmet re‘âyâyı ifrâz ve bi'l-müvâcehe: “Bu şekāvete sebeb ü ‘illet ve bâ‘is, cumhûr ve ser-i cem‘iyyet olan bunlardır” deyü üzerlerine şehâdet ve sebt-i sicill ü hüccet olundukdan sonra, zikr olunan yirmi beş nefer eşkıyânın ‘ibreten li's-sâ’irîn şer‘an lâzım gelan cezây-ı sezâları[2] tertîb ü icrâ ve mezbûrlara hufyeten ve ‘alenen mu‘în ü hem-pâ ve kenâre-gîr-i kûşe-i inzivâ olup, te’dîb ü gûşmâlleri iktizâ edenlerden dahi elli üç nefer Müslim ve zimmî cümlenin inhâsıyla ahz ü[3] habs ve vesîle-i salâh-ı nefs içün Niğbolu ve Silistire ve Varna ve Yergöğü kal‘alarına irsâl ve kal‘a-bend olunup ve fîmâ-ba‘d bu misillü fesâda cesâret ve hılâf-ı emr-i ‘âlî harekete mübâderet etmamek şartıyla nefs-i Kasaba-i Ruscuk ve nevâhî ve kurâ[4] ehâlîleri birbirlerine kefîl ve bundan sonra hılâfı zuhûr eder ise, taraf-ı mîrîye yüz otuz bin guruş nezre kat‘ ve mehâkimde tescîl ve başka başka hüccet-i şer‘iyye olundukdan sonra, buna kıyâs ile Herazgırad[5] Kazâsı dahi pezîrây-ı nizâm ve def‘-i ihtilâl ü hısâm birle[6] kālıb-ı hüsn-i intizâma ifrâğ ve anların dahi ferâğ-ı bâlleri husûsuna bezl-i[7] ihtimâm

---

* سمعا و طاعه = Başüstüne!” anlamına gelen Arapça bir ifâdedir.

1 ve envâ‘ı Ü : + ve envâ‘-ı M
2 sezây-ı sezâları Ü : cezâların M
3 ahz ü Ü : — M
4 ve kurâ Ü : — M
5 Herazgırad Ü : Hezargırad M
6 birle Ü : ile M
7 bezl-i Ü : — M

olunmağla, bi-‘avnihî Sübhânehû ve Te‘âlâ yümn-i teveccühât-ı Şehriyârî berekâtiyle jeng-i küdûretden mir’ât-i memleket karîn-i incilâ ve sûret-i hasnây-ı üns ü ülfet kemâ-kân rû-nümâ olup, bu bâbda şeref-bahş-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i celâdet-makrûnun[1] mazmûn-i hikmet-nümûnu tenfîz ü icrâ ve dâmen-i vilâyetden levs-i vücûd-i mefsedet ber-vech-i sühûlet izâle vü imhâ olunduğun Kapucu-başı mûmâ ileyh ‘arz u inhâ etmekle, sâlifü'z-zikr nezr hüccetleri Baş-muhâsebe'ye kayd olundukdan sonra, tekrâr ol havâlînin ibkāy-ı nizâm-ı ahvâliyçün ber-vech-i ihtimâm mübâşirân-ı mûmâ ileyhimâya ve sâ’ire hıtâben evâmir-i ‘aliyyeler ısdâr ve şehr-i şevvâlin evâsıtında◊ ber-vech-i isti‘câl irsâl olundu. Bu gûne gûşiş-i mâ-lâ-kelâm, cenâb-ı Pâdişâh-ı enâm inzımâmiyle ‘ale'd-devâm âsâyiş-i bilâd ve ârâmiş-i ‘ibâd derkâr ve muttasıl isâle-i zülâl-i ‘inâyet-i şefekat-âsârlarıyla, fezây-ı gülbün-tırâz-ı gülşen-serây-ı memâlik neşv ü nemâda her dem behâr ve deşt-pehnây-ı mesâlik-i hıyâbân-zâr gülzârdan nümûdâr[2] olmuşdur.

Cenâb-ı Hudâ-yı bî-çûn her hâlde hâr-ı dâmen-gîr-i ekdârdan zeyl-i eyyâm-ı Saltanat'ların vikāyet-i Samedânî'sinde masûn ve meşâmm-ı ikbâl-i safâ-irtisâmların gül-bûy-i sürûr u istibşâra ebed-makrûn edüp, bed-hâh-ı dîn ü devletlerin mânend-i lâle-i hâmûn dağdâr-ı derûn ile ciğerlerin hûn eyleye, âmîn.

Isdâr u irsâl-i ‘adâlet-nâme-i Cihân-ârâ be-eyâlât-ı Anadolu ve Rumeli bâ-hatt-ı hümâyûn-i celâdet-fermâ

İşbu şehr-i şevvâlü'l-mükerremin evâsıtı◊◊ târîhiyle Anadolu ve Rumeli'nin sağ ve sol ve orta kollarında vâki‘ vüzerây-ı ‘izâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm ve mevâlî-i fihâm ve ümerâ’-i zevi'l-ihtirâm ve kuzât ve[3] nüvvâb ve mütesellimler ve voyvodalar ve kethudâ-yerleri ve yeniçeri serdârları ve zu‘amâ ve erbâb-ı tîmâr ve mîrî mukāta‘ât mültezimleri ve havâss ve evkāf zâbitânı ve mütevellîler ve câbîleri ve a‘yân-ı vilâyete hıtâben hatt-ı hümâyûn-i mehâbet-makrûn ile mu‘anven şeref-bahşây-ı sudûr olan[4] evâmir-i ‘âlî-şân-ı ‘adâlet-‘unvân **[Ü 207b]** taraf taraf irsâl olunmağla, bir sûreti ‘aynından tastîr ve bu mahalle sebt ü tahrîr olunup, cenâb-ı Pâdişâh-ı dil-âgâh ve Zıllullâh-ı Hılâfet-penâh *eyyedehullâhu Te‘âlâ bi-nasrihî ve tevfîkıhî ve yetevellâhu*[5*] hazretlerinin dâ’imâ âsâyiş-i ehâlî vü fukarâ ve ârâmiş-i re‘âyâ vü berâyâ ile ber-vech-i mu‘tâd ‘umrânî-i bilâd ve refâh-ı hâl ve itmînân-ı bâl-

1 hümâyûn-i celâdet-makrûnun Ü : hümâyûnun M
◊ 11-20 Şevvâl 1164 = 2-11 Eylül 1751. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.
2 gülbün- ….. nümûdâr Ü : gülşen-i memâlik neşv ü nemâda her dem behâr M
◊◊ 11-20 Şevvâl 1164 = 2-11 Eylül 1751.
3 kuzât ve Ü : — M
4 olan M : ola Ü
5 *eyyedehullâhu ….. yetevellâhu* Ü : — M

i ‘ibâd içün mebzûl-i ‘âlem olan himem-i ‘aliyye-i Husrevâne ve meşmûl ve bî-dirîğ buyurılan merâhim ü işfâk-ı Hıdîvâne'leri ne rütbede cihân-gîr idüğüni îzâh u beyân ve tetebbu‘-i âsâr edenlere tezkîr u ‘iyân **[M 260b]** kasd olunmuşdur.

Sûret-i ‘adâlet-nâme-i hümâyûn

Memâlik-i mahrûse'mde olan bi'l-cümle ehâlî ve re‘âyâ yerlerinde ve yurdlarında oturup, herkes kâr u kisblerinde ve ekinlerinde ve biçimlerinde olarak evlerinde ve yerlerinde evlâd ü ‘iyâlleriyle râhat u safâ ve devâm-ı ‘ömr ve Devlet-i ‘aliyye'me hayr du‘â eylemeleri, matlûb-i Pâdişâhâne'm olmakdan nâşî, mukaddemâ nizâm verildiği üzere seferler vukū‘unda paşalara verilmesi fermân olunan imdâd-ı seferiyye ve sefersiz vakitlerde imdâd-ı hazariyyeden hak ve ‘adl üzere herkes hisselerine düşeni şurûtları üzere eyâlet ve sancak mutasarrıflarına verdikden sonra, eyâlet ve sancak mutasarrıfları taraflarından devr nâmı ve kaftân-behâ ve zahîre ve na‘l-behâ ve ‘öşr-i diyet ve sâyir[1] behâne ve ‘illet ile bir akçaları[2] alınmamak ve müsvedde ile Mübâşir gönderilmeyüp, nâ-hak yere bir kimesne tecrîm olunmamak ve de‘âvî-i şer‘iyye içün bâ-fermân-ı ‘âlî Mübâşir gönderilmesi iktizâ etdikde, da‘vâsına göre bir ve iki, hâsılı dört ve beş neferden ziyâde âdem ile bir mahalle Mübâşir gönderilmamek ve giden mübâşirler dahi vardıkları yerlerde bir ferdin müft ve[3] meccânen yem ve yiyecek ve bir nesnesin[4] almayup ve me’mûr olduğu da‘vâda taraf tutmayup, hak ve ‘adl üzere hareket eylemek ve bilâ-emr-i şerîf bir kazâdan âhar kazâya âdem ihzâr olunmamak husûsları mübâşirlere gereği gibi tenbîh ü te’kîd olunmak ve eğer hılâfına hareket eder olur ise, ol Mübâşir'in vâlîsi derhâl muhkem hakkından gelmek üzere bi'l-cümle vülâta bu vechile tenbîh-i hümâyûnum olup ve kadılar ve nâ’ibler dahi verdikleri hüccetlerden ve ‘arzlardan ve sicillâta yazılan kazâyâdan ve sâ’ir umûr-i mahkemeye dâ’ir mevâddan harc-ı kitâbet nâmiyle kānûn üzere ta‘yîn olunan şeyden ziyâde bir akça almamak ve hılâf-ı şer‘-i şerîf hareketden ve bir tarafdan ahz-ı rişvet ile cânib-i âhara bir dürlü gadr u himâyeden be-gāyet mücânebet eylemek ve kezâlik mukāta‘ât voyvodaları ve havâss-ı hümâyûn ve evkāf zâbitânı ve mütevellîleri ve câbîleri ve zu‘amâ ve erbâb-ı tîmâr makūlesi, ellerinde olan berâtları ve Defter-i Hâkānî sûretleri ve evâmir-i ‘aliyyemde ta‘yîn olunan şey her ne ise kānûn ve defter mûcebince anı alup,

---

* ایده الله تعالی بنصره و توفیقه و یتولاه = Yüce Allah onu yardımıyla ve başarı kazanmakla desteklesin ve onu dost edinsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

1 sâyir Ü : sâ’ir M

2 akçaları Ü : akça ve bir habbeleri M

3 ferdin müft ve Ü : ferdden M

4 nesnesin Ü : nesne M

Yazıcı Akçası ve Sarrâfiyye ve Akça-başı ve müft ve meccânen yem ve yiyecek ve sâ'ir nesneler istemeyüp, lâzım gelan a'şâr ve rusûmât içün kānûn ve defterden ziyâde bir akça almamak ve kethudâ-yerleri ve yeniçeri serdârları dahi Harc-ı Ma'kūl nâmiyle ve sâ'ir vechile bir dürlü fukarâyı incitmamek ve a'yân-ı vilâyet dahi vâki' olan sâlyâne ve tekâlîfden kendüler içün re'âyâya bir akça yükletmeyüp ve emr-i şerîfimle olan tekâlîflerini hak ve 'adl[1] üzere görmek ve vedî'atullah olan re'âyâ fukarâsı bu vechile hoş tutulmak ve cizyedârlar dahi yedlerinde olan berât-ı 'âlî-şân şurûtundan ziyâde cizye almamak içün eğerçi bundan akdem 'adâlet-nâme-i hümâyûnlarım yazılup, taraf-be-taraf gönderilmişidi. Lâkin arası birâz vakit geçüp, tenbîhât-ı hümâyûnum unudulduğundan nâşî, vâlîler ve hâkimler ve kadılar ve nâ'ibler ve sâ'ir voyvodalar ve zâbitler ve a'yânlar tama'-ı hâma düşüp yine hılâf-ı şer'-i şerîf ve tenbîh-i Pâdişâhâne'me mugāyir re'âyâ fukarâsına[2] el uzadup, olur olmaz behâneler ile tecrîm eylediklerine binâ'en, re'âyâyı yerlerinden kaçırup perîşân etmeğe başladıkları, Anadolu ve Rumeli'nden gelenlerin ihbâr ve takrîrleriyle sahîhan ma'lûm-i hümâyûnum **[Ü 208a]** olmuşdur. Re'âyâ fukarâsı hazret-i Hallâk-ı cihân tarafından cenâb-ı Hılâfet-me'âb-ı Husrevâne'me emânet olmağla, anların vücûh-i mezâlim ve te'addiyâtdan sıyânetleri ve emn ü râhat ile yerlerinde ve yurdlarında oturup, kâr u kisb ve zer' u harslarıyla meşgūl olarak isticlâb-ı du'ây-ı hayrları, zimmet-i himmet-i[3] **[M 261a]** Mülûkâne'me vâcib ve lâzım olmağla, fîmâ-ba'd kānûn üzere ta'yîn olunandan ziyâde fukarây-ı ra'iyyetden bir akça alınmayup, her hâlde hoşca tutılarak vilâyetlerin şen ve ma'mûr olmasına sa'y ü dikkat olunmak bâbında müceddeden fermân-ı hümâyûnum sâdır olup, Anadolu'nun ve Rumeli'nin üçer kollarına başka başka evâmir-i 'âlî-şânlar yazılup gönderilmişdir.

İmdi vusûlünde re'âyânın hoşca tutulması ve vilâyetlerin ma'mûr olması murâd-ı hümâyûnum olmakdan nâşî, öteden berü ta'yîn olunan seferiyye ve hazariyyeden ve emr-i şerîfimle vâki' olan tekâlîfden ziyâde nesne alınmamak ve etrâfa fermân-ı hümâyûnumdan ziyâde âdem ile Mübâşir gönderilmamek ve giden mübâşirler fukarâya te'addî etmamek ve hademe-i şer' taraflarından rişvet nâmiyle bir nesne alınmamak ve sâ'irleri dahi a'şâr ve rusûmâtların kānûn ve defter mûcebince almak ve cizyedârlar dahi berât şurûtu üzere cizyelerini cibâyet etmek ve a'yân makūlesi, evâmir-i şerîfe ile olan sâlyâne ve tekâlîfe kendüler içün şey koymamak üzere taraf-be-taraf âdemler gönderilüp yoklandırılması musammemdir. Eğer fîmâ-ba'd o misillülerden hılâf-ı fermân hareket eder olur ise, zulm eden vülât gürûhundan iseler paşalıkları ref' ve kendüleri te'dîb ü tenkîl ve kuzâtdan iseler cerîde-i kazâdan isimleri hakk ü nefy ve kal'a-bend ile emr-i 'adâlet tekmîl ve mütesellimler ve

1 ve 'adl Ü : — M
2 re'âyâ fukarâsına Ü : re'âyâya M
3 himmet-i Ü : + himmet-i M

voyvodalar ve mukāta‘ât ve evkāf zâbitânı ve mütevellîler ve câbîler ve zu‘amâ ve erbâb-ı tîmâr ve sâyir[1] zâbitân ve cizyedârlar ve a‘yân makūlesinden iseler cezâları tertîb ve fukarânın hakkı tahsîl olunmak muhakkak idiği cümlenizin ma‘lûmu oldukda, fîmâ-ba‘d “Bilmedik ve işitmedik” dimeyüp, eğer dünyâda ve âhıretde size selâmet ve necât lâzım ise ‘adl ü insâf kapusuna yapışup, bâlâda zikr u beyân olunan sebebler ve behâneler ile fukarây-ı ra‘iyyetden bir akça ve bir habbe almayup ve almak sadedinde olanları men‘ u zecr ve mütenebbih olmazlar ise haklarından gelinmek üzere bi'l-ittifâk isim ve resmleriyle Der-sa‘âdet'ime bildürüp ve işbu fermân-ı Cihân-mutâ‘'ımı mahkemelerde cümle müvâcehelerinde kırâ’et ve kazâ-be-kazâ sicillâta kayd ü sebt edüp ve bu siyâk üzere ‘adâlet-nâme-i hümâyûnlarım sâdır olduğunu etrâf ü eknâfda dellâllar çağırdarak ve âdemler göndererek her birinizin taht-ı eyâlet ve hükûmet ve kazâlarınızda olanlara i‘lân ü işâ‘at ve fukarây-ı ra‘iyyeti yerlerinde ve yurdlarında oturdup, hoşca tutarak ve zulm ü te‘addîden cümleniz keff-i yed ederek vilâyetlerin ma‘mûr ve şen ve âbâdân olmasına sa‘y ü dikkat ve fîmâ-ba‘d re‘âyâyı bir dürlü rencîde etmekden ve bir ferdin zulm ü cevrine ruhsat göstermekden her biriniz be-gāyet ihtirâz ve mücânebet eyleyesiz. Şöyle ki bundan sonra işbu fermân-ı hümâyûnumun hılâfı tarafınızdan mikdâr-ı zerre hareket vukū‘uyla re‘âyâ fukarâsını incitdiğiniz haber verilmek lâzım gelür ise vebâli boyununuza. Her kim olur ise olsun ceddim rûhiyçün bilâ-emân cürmüne göre hakkından gelinmekde aslâ ve kat‘â taraf-ı Pâdişâhâne'mden imhâl ü ihmâl olunmaz. Ana göre her biriniz gereği gibi ‘âkıbet-i kârınızı fikr u mülâhaza ederek re‘âyâyı hoşca tutup, zulm etmeyerek olduğunuz vilâyetlerin şen ve âbâdân olmasına cümleniz ihtimâm ve[2] dikkat ve hılâfından be-gāyet tehâşî ve mücânebet eyleyesiz, deyü tenbîh ü te’kîd ve inzâr u tehdîdi müştemil şeref-sudûr olan evâmir-i ‘âlî-şân karîha-i **[M 261b]** sabîha-i hümâyûndan Kapucu-başı ve sâyir mübâşir ağalar ile gönderilmeğe rızâ verilmeyüp, mücerred fukarâya merhameten ve bu takrîb ile dahi tecrîmden sıyâneten taraf-ı mîrîden harc-ı râhları verilüp, yalnız birer Tatar yediyle mahallerine **[Ü 208b]** irsâl ü îsâl olunmuşdur.

Hakk Sübhânehû ve Te‘âlâ hazretleri Pâdişâh-ı İslâm-penâh ve Zıllullâhi merâhim-dest-gâh cenâblarının her hâlde yâver ü dest-gîr ve mu‘în ü zahîri olup kemâl-i teyakkuz u intibâh üzere karîn-i ‘adl ü dâd ve fukarâya şefekat ü merhametlerin[3] müzdâd ve bed-hâh-ı dîn ü devletlerin makhûr ve berbâd eyleye, âmîn bi-hürmeti'n-nebiyyîn.

1 sâyir Ü : sâ’ir M
2 ve M : — Ü
3 merhametlerin Ü : merhametleri M

İrsâl-i nâme-i hümâyûn ve teşrîfât-ı seniyye-i behcet-nümûn be-cânib-i fermân-fermây-ı iklîm-i[1] Kırım celâdet-nişân cenâb-ı Arslan Girây Hân

Hân-ı müşârun ileyh hazretleri mesned-ârây-ı İlhânî olaldan berü mukārenet-i tevfîk-ı cenâb-ı Bârî ve teveccühât-ı kerâmât-âyât-i hazret-i Şehriyârî berekâtiyle ol havâlînin nizâm ü intizâmında gereği gibi kıyâm ve her hâlde istihsâl-i rızây-ı yümn-iktizây-ı Cihân-dârî'de bezl-i cell-i ihtimâm ü ikdâm üzere olmalarıyla, bu gûne makām-ı irtizâda bürûz u zuhûr eden sîret-i haseneleri mebrûr ve ıhlâs-ı sadâkat-ihtisâs birle cilve-ger-i sâha-i i'tibâr olan hıdmet-i müstahseneleri meşkûr u manzûr olduğunu müş'ir bu def'a nâme-i hümâyûn-i mülâtafet-nümâ ve teşrîfât-ı behiyye-i girân-behâ ve 'atâyây-ı 'aliyye-i meserret-efzâ ile taltîf ü teşrîf buyurılup, işbu şehr-i şevvâlin evâhırında◊ irsâl ü îsâl buyurulmağla, îzâh-ı hâl içün şeref-sudûr olan nâme-i hümâyûnun 'aynı bu mahalle sebt olundu.

Sûret-i nâme-i hümâyûn-i 'inâyet-makrûn

Cenâb-ı emâret-me'âb, eyâlet-nisâb, sa'âdet-iktisâb, devlet-intisâb, zü'l-kadri'l-etemm ve'l-fahri'l-eşemm, 'alem-efrâz-ı hıtta-i şehâmet, yeke-tâz-ı 'arsa-i celâdet, sülâle-i hânedân-ı Hânî, nukāve-i dûdmân-ı İlhânî hâlâ Kırım Hânı olan Arslan Girây Hân *dâmet me'âlîhi** tahiyyât-ı Şâhâne ve teslîmât-ı selîmât-ı Pâdişâhâne ki, hüsn-i teveccüh-i bî-gerâne-i Husrevâne'den fâyiz-ı mütâla'a kılındıkdan sonra, ma'lûmunuz ola ki cenâb-ı şehâmet-nisâbları rütbe-i vâlâ-yı Hâniyyet ile revnak-dih-i gülşen-serây-ı Hânî ve pîrâye-bahş-ı mesned-i İlhânî olduğunuz müddetden berü her husûsda hazm ü ihtiyâtı pîş-nihâd ve her mâddede icrây-ı levâzım-ı rüşd ü reviyyeti pîşe ve mu'tâd ederek, 'uhde-i ihtimâmınıza ihâle kılınan mehâmm-i lâzimenin dil-hâh-ı Mülûkâne'm üzere hüsn-i temşiyet ü itmâmına sa'y ü ikdâm ve Devlet-i Rusya ve Leh cumhûru ile miyânede mün'akıd olan şerâyit-ı dostî ve musâfâtın ri'âyet ü icrâsına dikkat-i mâ-lâ-kelâm üzere olduğunuzdan mâ'adâ, Ribât Kal'ası'nın müceddeden neferâtları tertîbi ve yerlü yerine vaz' u takrîri husûsunda ve Ûr Kal'ası'nın şeranpoları vaz' ve tertîbinde ve Kefe'den gidecek neferât ve mühimmâtın mahallerine nakl ü tesyîrinde ve sâ'ir bunlara müteferri' olan umûr ve hâlât ve levâzım ve mühimmâtın istihzâr ve istikmâllerinde ve'l-hâsıl ol havâlînin vücûh-i nizâm ve takviyetlerinde cilve-ger-i sâha-i zuhûr olan gayret ü himmet-i Hânî ve mezîd-i i'tinâ ve dikkat-i Kā'ânî'leri nezd-i

---

1 **iklîm-i** Ü : [i]klîm-i **M**

◊ 21-29 Şevvâl 1164 = 12-20 Eylül 1751. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak "**şevvâl**" yazısı vardır.

* دامت معاليه = Onun şerefli oluşu devam etsin" anlamına gelen Arapça duâdır.

hümâyûnumda be-gāyet mevki‘-i tahsîne mevsûl ve endâm-ı isti‘dâd ü istîhâliniz pertev-enzâr-ı ‘inâyet-âsâr-ı Husrevâne'mle meşmûl olup, bu def‘a ‘avâtıf-ı kâmile-i Husrevâne ve ‘avârif-i şâmile-i Mülûkâne'mden tarafınıza olan vüfûr-i teveccühât-ı mekârim-âyât-ı Şâhâne'mi cümleye muhbir ve müş‘ir ve nezd-i Husrevâne'mde olan kemâl-i vak‘ u i‘tibâr ve mezîd-i istikrâr u istiklâlinizi mu‘lim ve mübeşşir olmak üzere semmûr-i fâyizu's-sürûra dûhte[1] **[M 262a]** bir sevb hıl‘at-i mûrisü'l-behcet-i[2] Sultânî ve bir kıt‘a murassa‘ tîr-keş-i Süreyyâ-veş-i Hâkānî ve bir kabza murassa‘ şemşîr-i bî-nazîr-i Husrevânî i‘tâ ve hazîne-i mekârim-defînemizden dahi hâssaten cenâbınıza olmak üzere yalnız bin[3] zer-i mahbûb-i mergūb ‘inâyet ü ihsânım olmağın, cümlesi işbu nâme-i hümâyûnuma mashûben kapu kethudâlığınız hıdmetiyle be-kâm olan Hâcegân-ı Dîvân-ı mu‘allâ-‘unvânımdan[4] kıdvetü'l-emâcidi ve'l-ekârim es-Seyyid Selâmî *zîde mecdühû** ile irsâl olunmuşdur.

Lede'l-vusûl işbu teşrîfât-ı hümâyûnumu hatevât-ı ta‘zîm ile istikbâl ve ser ve dûş ve miyân ve ceyb-i celâdet-nişânınıza vaz‘ u ta‘lîk ve rabt u ilkā ile levâzım-ı temahhuz u[5] ihtisâsı ikmâl eyledikden sonra, fîmâ-ba‘d dahi bu hareket-i razıyye ve şîve-i marzıyye üzere sâbit ve ber-karâr ve belki evvelki-den ezyed ü evfer rızây-ı hümâyûnum tahsîline vesîle olacak hıdemât ü harekâtın **[Ü 209a]** izhâr u ibrâzına bezl-i iktidâr ile teveccühât-ı mekârim-âyât-ı Şâhâne'min mütezâyid ü müterakkī olmasına sa‘y ü ibtidâr zımnında zabt u rabt-ı memleket ve tanzîm-i umûr-i mülk ü millet ve himâyet ü sıyânet-i ehâlî vü ra‘iyyet ve nüvâziş ü iltifât-ı ‘ulemâ ve sulehâ ve ümerâ ve mîrzâyân ve sâ’ir ashâb-ı rütbet ü şerâfet husûslarına ziyâde ihtimâm ü dikkat ve Rusya Devleti ile mün‘akıd olan musâlaha-i mü’ebbedenin zavâbıt ü şerâyitını ‘ârıza-i inhizâmdan sıyânet ve kezâlik Leh Devleti ve cumhûru ile ez-kadîm miyânede merbût olan merâ’ir-i silm ü safvetin vikāyeti ile şerâyit-ı müvâlâtın kemâ-yenbagī icrâ ve ri‘âyetine sarf-ı makderet ve her hâlde izhâr-ı merâsim-i dostî ve hem-civârî ile üslûb-i hakîm üzere hareket ederek hıfz-ı hudûd u sugūr-i musâlahaya bezl-i miknet ve husûsât-ı merkūmede ve bunlara dâ’ir sâ’ir keyfiyyâtda rızây-ı hümâyûnuma muvâfık reviş ü reftâr-ı hikmet-şi‘âr ibrâziyle teveccühât-ı hümâyûnumun tezâyüd ü istimrârına ve midrârât-ı ‘inâyât ve eltâf-ı Husrevâne'min dâ’imü'l-idrâr olmasına nisâr-ı nakdîne-i gayret ü sadâkat ve lâzımü'l-inhâ olan ahvâl ü ahbârı pey-der-pey Der-sa‘âdet'ime i‘lâm ü işâret eyleyesiz.

---

1 dûhte Ü : + dûhte M
2 behcet-i Ü : behce-i M
3 bin Ü, M : Bu kelime İ. Ü. Nâdir Eserler Ktp., nr. T 6020'deki nüshanın vr.380a'sında “üc bin” olarak kaydedilmiştir.
4 ‘unvânımdan Ü : ‘unvândan M
* زيد مجده = Şan ve şerefi artsın” anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.
5 u Ü : — M

İhsân-ı pâye ve tevcîh-i Kazâ'-i İstanbul

Şeyhulislâm-ı esbak İsma'îl Efendi merhûmun mahdûm-i fezâ'il-mevsûmu mevlânâ Şeyhî Mehmed Monla Efendi hazretlerine bundan akdem İstanbul Kazâsı Pâyesi 'inâyet ve bir niçe müddetden berü da'avât-ı hayriyye-i Pâdişâhî'ye muvâzabet birle mahall-i 'âtıfet olduğundan, bu def'a hakkında enzâr-ı merâhim-âsâr-ı Şehriyârî sezâvâr olup, işbu şehr-i zilka'denin onuncu gününden◊ i'tibâr ile bâ-hatt-ı hümâyûn Anadolu Pâyesi ihsân ve kā'ide-i tarîkat-i 'aliyye üzere müstevfâ arpalıklar ta'yîni ile memnûn ve şâdmân buyuruldu. Ve Anadolu Pâyesi'yle hâlâ İstanbul Kadısı olan fezâ'il-ârâ mevlânâ Mehmed Sâlih Efendi hazretlerinin müddet-i 'örfiyyesi temâm ve zemân-ı hükûmeti ber-vech-i 'iffet hayr-encâm olmağla, İstanbul Kazâsı'ndan munfasıl kudemây-ı tarîkden merhûm 'Osmân Kethudâ-zâde mevlânâ Hattât İsma'îl Efendi hazretleri hakkında teveccühât-ı seniyye ve hüsn-i zann-ı 'aliyye-i evliyây-ı ni'amî derkâr olduğundan, mâh-ı merkūmun on beşinci gününde◊◊ bâ-işâret-i Şeyhulislâmî şeref-sudûr olan hatt-ı hümâyûn mûcebince Anadolu Pâyesi inzımâmiyle ber-vech-i tekerrür İstanbul Kazâsı tevcîh ü 'inâyet ve huzûr-i cenâb-ı Âsafî'de iksây-ı ferve-i semmûr ile karîn-i sürûr u behcet buyuruldu.

İrtihâl-i Şeyhulislâm-ı sâbık Ak Mahmûd Efendi-zâde es-Seyyid Mehmed Zeynel'âbidîn el-Hüseynî

Mevlânâ-yı müşârun ileyh bin yetmiş sekiz senesi cumâdelûlâsının on dokuzuncu leyle-i ahadda◊◊◊ dehlîz-i 'ademden ârâyiş-i mehd-i vücûd ve hânedân-ı Ak Mahmûdî'ye mânend-i bîdây-ı beyzâ-nümûd, ziyâ-pâş-ı envâr-ı şuhûd **[M 262b]** ve "Şeyhu'l-'âbidîn (شيخ العابدين)" terkîbi, târîh-i velâdet-mes'ûdları olup, sinn-i temyîzde hırâmân-ı sâha-i bulûğ ve cevher-i isti'dâdı lem'a-rîz-i furûğ oldukdan sonra, pîrâye-i bâlây-ı insânî olan libâçe-i 'ilm ü ma'rifet telebbüsüyle 'arz-ı kāmet-i liyâkat ederek, tarîkat-i 'aliyye-i 'ilmiyyeye duhûl ve neyl-i mülâzemet birle evvel-i pâyîn-i süllem-i me'mûle mevsûl olup, Ankaravî Mahmûd Efendi merhûmun zemân-ı fetvâsında dâhil-i meslek-i Hâric ve refte refte kat'-ı medâric kılarak Mahrec-i Selânik ile vâsıl-ı me'âric oldukdan sonra, ber-muktezây-ı îsâl-i tarîk Bilâd-ı Erba'a'dan kenef-i himâyet-i Ümmü'd-dünyâ'ya ilticâ, ya'nî Hükûmet-i Mısr-ı nâdiretü'l-'asr ile mezâri'-i âmâli neyl-i merâmdan irvâ ve bin yüz yirmi yedi senesinde◊4

◊ 10 Zilka'de 1164 = 30 Eylül 1751 Perşembe. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak "**zilka'de**" yazısı vardır.

◊◊ 15 Zilka'de 1164 = 5 Ekim 1751 Salı.

◊◊◊ 19 Cumâdelûlâ 1078 = 6 Kasım 1667 Pazar.

◊4 Ak Mahmûd Efendi-zâde Seyyid Mehmed Zeynel'âbidîn Efendi'nin, Tabîb Süleymân Efendi'nin yerine İstanbul Kadısı olması, 18 Rebî'ulâhır 1127/23 Nisan 1715 Salı günüdür;

Kazây-ı İstanbul ile kâm-revâ olup, otuz iki[1] sâlinde[◊] evvelâ câh-ı vâlâ-yı Nekābet ile kesb-i şerâfet ve otuz dört şa‘bânında[◊◊] mesned-i Anadolu ‘inâyet ve ba‘dehû kırk senesi şevvâlinde[◊◊◊] tekmîl-i erba‘în ve Sadr-ı Rum ile karîn-i behcet buyurılup ve'l-hâsıl bin yüz elli dokuz târîhine[◊4] gelince vakit vakit dört def‘a Sadr-ı Rum ile tebcîl ve mansıb-ı celîl-i Nekābet'e dahi çâr-bâr teşrîf ile temâm şerâfet-i zâtı tekmîl eyledikden sonra, sene-i mezkûre şevvâlinin onuncu gününde[◊5] Hayâtî-zâde Mehmed Emîn Efendi ref‘inden Şeyhulislâm ve Müfti'l-enâm olup, altmış bir senesi recebinde[◊6] mesned-i Fetvâ'dan infisâl ve Kanlıcak[2] sevâhilinde vâki‘ sâhil-hânelerinde da‘avat-ı hayriyye-i Pâdişâhî'ye muvâzabet ve iştigāl üzere iken, sinni ‘akd-i sâmini güzerân ve kemâl-i herem kendüde nümâyân olup, **[Ü 209b]** işbu bin yüz altmış dört senesi zilka‘desinin selhında[◊7] sebeb-i ‘âdî-yi rihlet olan ba‘zı ‘araz-ı maraz rû-nümâ ve ‘illet ve za‘f-ı pîrî vücûduna istîlâ etmekle, âhıru'l-emr nidây-ı irci‘îye lebbeyk-gûyân ve ‘alâyık-ı fenâdan dest-efşân olup, murg-ı rûhu gülzâr-ı cinâna tayerân eyledi. Merkad-i pür-envâr-ı hazret-i Ebî Eyyûb Ensârî *‘aleyhi rıdvânü'l-Bârî*[*] hazîresinde vâlid-i mâcidleri Ak Mahmûd Efendi merhûmun kabri kurbünde defîn-i hâk-i ‘ıtr-nâk olunmuşdur; *nevverallâhu ‘aleyhi merkadehû*[3**].

Merhûm-i müşârun ileyh zâtında hüsn-i ‘akīdet ve pîrâye-i salâh u ‘iffet ile ârâste ve gürûh-i fukarâ ve dervîşâna meyl ü mahabbet ve kemâl-i şefekat ü merhamet ile pîrâste olup, vücûh ile mahbûb-i erbâb-ı kulûb olduğundan, bi'l-cümle hâss u ‘âmm, hakkında hüsn-i hâline şehâdet ve hüsn-i hâtimeye delâlet eder[4] hâlet, hîn-i vefâtında meşhûd-i ‘ayn-ı ‘ibret olmağla, gûyyâ lisân-ı ricâl-i gaybden “Hüsn-i hâtime (حسن خاتمه)” terkîbi, irtihâllerine târîh-i garîb vâki‘ olmağın, çend beyt tazmîn ile nigâşte-i levha-i mezâr-ı bâhiru'l-envârları olmuşdur. **Li-münşi’ihî**:

---

bk. Mehmed Râşid, *Târîh-i Râşid,* İstanbul 1282, IV,46.

1 iki Ü : — M

◊ Ak Mahmûd Efendi-zâde Seyyid Mehmed Zeynel‘âbidîn Efendi, 1 Cumâdelûlâ 1132/11 Mart 1720 Pazartesi günü Nakîbüleşrâf tayin edilmiştir; bk. Mehmed Râşid, *Târîh-i Râşid,*V,194.

◊◊ 1 Şa‘bân 1134 = 17 Mayıs 1722 Pazar.

◊◊◊ 1 Şevvâl 1140 = 11 Mayıs 1728 Salı.

◊4 1 Muharrem 1159 = 24 Ocak 1746 Pazartesi.

◊5 10 Şevvâl 1159 = 26 Ekim 1746 Çarşamba.

◊6 Ak Mahmûd Efendi-zâde Seyyid Mehmed Zeynel‘âbidîn Efendi'nin Şeyhulislâmlık'tan azli, 24 Receb 1161/20 Temmuz 1748 Cumartesi günüdür; bk. Metin, s.592-593.

2 Kanlıcak Ü : Kanlıca M

◊7 30 Zilka‘de 1164 = 20 Ekim 1751 Çarşamba.

* عليه رضوان البارى = Allah'ın rızâsı onun üzerine olsun” anlamına gelen Arapça duâdır.

3 olunmuşdur ….. merkadehû Ü : olmuşdur; *rahmetullâhi Te‘âlâ ‘aleyh* M

** نور الله مرقده = Allah onun kabrini nurlandırsın” anlamına gelen Arapça duâdır.

4 eder Ü : ederek M

Seyyid-i pâkîze-meşreb, ya‘nî Zeynel‘âbidîn
Olmuşidi virdi dâ’im âh hüsn-i hâtime
Fârigu'l-bâl inzivâda şuğlu zikrullah olup,
Kârı, lillah matlabı her kâr hüsn-i hâtime
‘Âkıbet-endîş[1], dervîş-kîş, sâhib-hâl idi
Kılmışidi anı dil-âgâh hüsn-i hâtime
Gerçi kim vâdî-i hâmûşâna tenhâ gitdi lîk
Oldu hem hâdî ana hem-râh hüsn-i hâtime
Rihletinde hüsn-i hâl vaktini tasdîk ile
Dedi târîhin ricâlullah hüsn-i hâtime sene 1164[2]

(حسن خاتمه)

Bârî'den berf-i bî-hengâm, vezîden-i bâd-ı saht-ı dehşet-irtisâm

Arz-ı Kostantıniyye, ekālîm-i seb‘adan iklîm-i[3] râbi‘a nisbet olunduğu, kavl-i meşhûr üzere ‘âdetâ fusûl-i erba‘a vaktiyle ahkâmın icrâ ve hevâsında çendân i‘tidâl hüveydâ olup ve ekser vakitde şiddet-i şitâ hengâm-ı behâra karîb eyyâmda rû-nümâ olduğu dahi tecribe-kerde-i pîr u bernâ olduğundan, bundan akdem İstanbul'da bin[4] altmış dört sâlinde rûz-i kāsımdan beş gün[5] **[M 263a]** murûrunda◊ gûyyâ bî-hengâm berf-i ‘azîm zuhûrunu istiğrâben ba‘zı erbâb-ı târîh tahrîr u tensîk ve hılâf-ı mâdde olmak üzere vekāyi‘-i rûzgâr hılâlinde sebt-i cerîde-i tahkīk eylemişler. Temâm yüz yıl murûrunda kazıyye-i ittifâkıyyeden yine işbu bin yüz altmış dört senesi şehr-i zilhiccenin on[6] üçüncü ve şuhûr-i Rûmiyye'den teşrîn-i evvelin yirmi birinci◊◊ rûz-i kāsımdan beş gün mukaddem bi-emr-i Hâlık-ı bî-çûn kemâl-i şiddet-i rûzgâr ile bir gûne berf-i ‘azîm rû-nümûn olmuşdur ki, hezâr müntehâ dırahtlar usûlünden ser-nigûn ve basît-ı hâkde münşa‘ib ü zû-şücûn olup, niçe köhne ebniye ve cüdrân

1 endîş Ü : + ve M
2 sene 1164 Ü : — M
3 ekālîm-i seb‘adan iklîm-i Ü : iklîm-i seb‘adan ekālîm-i M
4 bin Ü : + yüz M
5 beş gün Ü : + beş gün M
◊ Kasım, Kasım ayının 8'inde başladığına göre (bk. Pakalın, OTDTS, II,205), bu tarih 13 Kasım 1654 = 3 Muharrem 1065 Cuma günü olmalıdır.
6 şehr-i zilhiccenin on Ü : zilhiccenin M
◊◊ 13 Zilhicce 1164 = 22 Ekim 1164 = 2 Kasım 1751 Salı. Metnimizde 21 Ekim denmesi hilâlin görülmesi ile ilgili olmalıdır. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**zilhicce**” yazısı vardır.

esâsından lerzân ve zemîne rîzân ve ekser kurşun pûşîdeler cevv-i hevâda perrân oldu. Bu esnâda herkese havf u haşyet istîlâ ve etrâf-ı sevâhilden vürûd eden ahbâr-ı dehşet-efzâ muktezâsınca, yalnız halîc-i İznikmid'de vâki‘ mersânişîn olan sefâyinden kırk ‘aded sefîneler ve iskeleler latme-i emvâcdan zîr u zeber olduğundan mâ‘adâ, Karadeniz'e iyâb u zehâb ve İstanbul'a zehâyir nakline şitâb üzere olan sefâyinden ve sevâhilinde merbût-ı hibâle-i istikrâr olan sâ’ir merâkib-i bahriyyeden iki yüzden mütecâviz yalnız sefâyin-i tüccâr telef-kerde-i dest-i rûzgâr olduğu ihbâr olunmağla, İstanbul'a zehâyir nakline âlât-ı ‘azîme ve esbâb-ı cesîmeden olan sefâyine bu vechile kesr u noksân târî olduğundan, ‘ibâdullah kaht u galâ istîlâsından hirâsân iken, bi-‘inâyetillâhi'l-Meliki'l-Mennân taraf-ı hümâyûn-i şefekat-makrûn-i Pâdişâhâne'den ikdâm-ı tâmm inzımâmiyle, sâlimü'l-ahvâl olan sefâyin tedârükünde kemâl-i ihtimâm ve ke'l-evvel müstevfâ nakl-i zehâyir ile def‘-i vâhime-i enâm buyuruldu. Ve[1] bu hılâlde kārcıların günü doğmağla, bî-sabr u bî-karâr olup, basît-ı hâke[2] mefrûş kārru'z-zât olan berf-i ‘azîm, çeşm-i i‘tibârlarında nümûdâr-ı varak-ı sîm olmağla, havsala-i mehâzin-iktidârlarına güncâyiş-pezîr olduğu mikdâr, mânend-i derâhim-i sikke-dâr cem‘ u iddihâr ve bu cihetle bâhiru'l-vekār sermâye-dâr-ı rûzgâr-ı sermâ-güzâr oldular.

Ve bu sene-i mübârekede ber-vech-i muharrer-i bâlâ eğerçi kāsımdan evvel şiddet-i şitâ rû-nümâ olup, lâkin bi-emr-i Hudâ çend rûz murûrunda çehre-i ‘abûs-i hevâda küşâyiş-i tâmm zuhûr[3] ve serd-i mizâc olan zücâce-i berd fi'l-cümle meksûr olmakdan nâşî, eyyâm-ı şitâ hengâm-ı behâra değin ber-vech-i i‘tidâl güzârân ve zu‘afâ ve ‘aceze bu vechile dahi mazhar-ı ‘inâyet-i cenâb-ı Mennân olmağla memnûn ve bu esnâda kārcıların sürûrundan efzûn, kömürcüler mağmûm ve mahzûn oldular[4].

Tertîb-i cezây-ı sezây-ı ba‘zı eşkıyâ der-Eyâlet-i Anadolu

Anadolu Vâlîsi Vezîr-i muhterem sa‘âdetlü Yahyâ Paşa hazretlerinin işbu şehr-i zilhiccenin on beşinci gününde◊ Der-i devlet-medâr'a vürûd eden tahrîrâtlarının hulâsa-i mefhûmunda sâhib-i cem‘iyyet ve ser-i eşkıyâdan olan Simavlı Deli Ahmed nâm şakī bir müddetden berü pâ[5]-nihâde-i vâdî-yi gavâyet olduğundan gayri, bundan akdem kemâl-i şekāvetinden nâşî Simav

1 Ve Ü : — M
2 hâke Ü : hâkde M
3 zuhûr Ü : zuhû[r] M
4 Ve bu hılâlde ….. oldular M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek muhtemelen sonradan sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü
◊ 15 Zilhicce 1164 = 4 Kasım 1751 Perşembe. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**zilhicce**” yazısı vardır.
5 pâ Ü : ser M

Kasabası Su-başısı'nı cem‘iyyet ile basup, katl ve emvâl ve eşyâsını gāret ve bunun emsâli ‘ibâdullâha niçe zarar u hasâret eyledüğüne binâ’en, her ne tarîkıyle olur ise olsun, şakī-yi mezbûrun ahz ü istîsâli ve gā’ile-i hâyilesinin[1] ol havâlîden **[Ü 210a]** def‘ u izmihlâli bâbında mukaddemâ sâdır olan fermân-ı ‘âlî mûcebince, eğerçi Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri me’mûr olup, lâkin mezbûr Deli Ahmed'in yanında vâfir haşerât cem‘ olduğundan, ber-vech-i sühûlet ele getürülmesi esbâbına teşebbüs ile bir müddet irhây-ı ‘inân ve imhâl ve hâb-ı hargûş ve igfâl olunup, bu hılâlde Teke Sancağı'ndan mîrî mâl tahsîli behânesiyle Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri, kapusu halkını techîze mübâderet **[M 263b]** ve şakī-i mezbûrdan dahi bir mikdâr Levendât talebiyle kendüye sûret-i emniyyet irâ’et ederek temâm intihâz-ı vakt-i fursat ve bu keyfiyyeti hufyeten Aydın Muhassılı'na ve Hudâvendigâr ve Karesi sancakları mutasarrıflarına ve Kara ‘Osmân-oğlu el-Hâc Mustafa Ağa'ya tahrîr u ihbâr ile etrâfı sedd ü bende ihtimâm ü dikkat eyledikden sonra, bi'l-ittifâk Simav Kasabası'nda şakī-i mezbûrun üzerine gāfilâne hücûm ve muhârebeye mütesaddî olduklarında, Vezîr-i müşârun ileyhin kapusu halkından vâfir âdemleri maktûl ve bir mikdârı dahi mecrûh ve zahm-dâr ve bu cihetden zafer-yâb olmamak hâletleri âşikâr olmuşiken, bi-‘inâyetillâhi Te‘âlâ şakī-yi mezbûra havf u hirâs istîlâ ve yanında olan dil-mürde-i haşerâtın dahi ekseri zahm-hûrde olmağla, mukāvemetden me’yûsen birkaç nefer âdemîsiyle melce-i halâs i‘tikād etdiği cibâl-i şâhikaya ‘urûc kasdıyla tehassun eylediği mahalden hurûc ve firâr ve muhâsara eden asâkir dahi ta‘kîbe ‘arz-ı iktidâr etmeleriyle, Alaşehir havâlîsinde Sacayak nâm karye kurbünde erişüp, etrâfını zabt ve mezbûr Deli Ahmed'i üc nefer ‘avenesiyle ahz ü giriftâr ve ser-i hevâ-perestlerin bürîde-i tîğ-i cezâ-kâr eylediklerinden mâ‘adâ, Kasaba-i Simav ve etrâf-ı kurâlarında ‘alef-i tîğ-i telef olanlarından gayri, be-nâm bölük-başılarından sekiz nefer eşkıyâ dahi ele getürülmekle, şer‘an lâzım gelan cezây-ı sezâları tertîb ve icrâ ve cümlesinin ser-i maktû‘ların[2] Âsitâne-i sa‘âdet'e isrâ olunmağla, pîş-gâh-ı Bâb-ı hümâyûn'a ilkā ve mûcib-i ‘ibret-i eşkıyâ olup, bu vechile icrây-ı merâsim-i siyâset[3] ol havâlî sükkânına bâ‘is-i emniyyet ü râhat oldu.

Vürûd-i Donanma-yı hümâyûn der-Halîc-i İstanbul ve giriftâr-şude-i sefâyin-i korsân ez-Bahr-ı sefîd

Hâlâ Kapudân-ı deryâ Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Durak Mehmed Paşa hazretleri, Donanma-yı hümâyûn sefâyini ile muhâfaza-i Bahr-ı sefîd kasdıyla mevsim-i evvel-behârda ‘azîmet ve ber-vech-i mu‘tâd eyyâm-ı kāsım

1 hâyilesinin Ü : hâ’ilesinin M
2 maktû‘ların Ü : maktû‘ları M
3 siyâset Ü : + ve M

hulûlünde bâ-fermân-ı ‘âlî ‘avdet etmekle, mâh-ı mezkûrun yirmi üçüncü gününde◊ bi'l-yümni ve's-selâme İstanbul'a hibâle-bend-i vusûl ve Tersâne lîmânına lenger-endâz-ı duhûl olup, ma‘iyyetinde bandıraları ser-nigûn üç kıt‘a korsân akdarmaları olmağla[1], giriftârî-i dest-i iğtinâm oldukları bu vechile ‘arz u i‘lâm olunmuşdur ki, Vezîr-i müşârun hazretleri bundan akdem Donanma-yı hümâyûn ile Bahr-ı sefîd'de geşt ü güzâr ve etrâfa itâre-i hammâme-i enzâr üzere iken, korsân eşkıyâsından Kapudan Pavlo* nâm şekāvet-girdâr, süvâr olduğu bir kıt‘a üç direkli ve iki kıt‘a şehtiye ve müceddeden inşâ eylediği bir kıt‘a firkate ile Mora Cezîresi'nde vâki‘ Manya keferesi sâkin olduğu mahallin lîmânlarından Vitilöz (وتيلوز = Vitylo/Oitylo) nâm lîmâna bir tarîkıyle duhûl ve ol kelb-i ‘akūr şikâr almak me’mûlüyle dendân-ı tama‘ı tîz ve zikr olunan dört kıt‘a sefâyini techîz edüp, bilâd ü[2] ‘ibâda îsâl-i hasâret fikr-i fâsidinde olduğu, Vezîr-i müşârun ileyhin mesmû‘u oldukda, der-‘akab Bahr-ı sefîd firkatelerine Başbuğ olan Emeksiz Mehmed Kapudan ile Donanma-yı hümâyûn kalyonlarından Perr-i Bahrî kalyonuna süvâr olan İbrâhîm Kapudan'ı lîmân-ı mezkûr ve ol havâlîyi varup yoklayup, korsân-ı mesfûru ‘alâ eyy-i hâl ele getürmek içün me’mûr ve ‘alâ cenâhi'l-isti‘câl tesyîr u irsâl etmekle, Kapudân-ı mûmâ ileyhimâ bâ-şurta-i tevfîk-ı Samedânî zikr olunan Vitilöz Lîmânı pîş-gâhına varup, sâlifü'z-zikr korsân sefînelerini lîmânda merbût olduklarını müşâhede ve derhâl muhârebeye rûzgârdan[3] **[M 264a]** müsâ‘ade birle üzerlerine hamle-i şîrâne gösterdiklerinde, korsân-ı mesfûr tâb-âver-i mukāvemet olamayup, sefînelerini tahliyeye ibtidâr ve Manya dağlarına firâr ve Manyalu tâyifesi[4] beyninden ahz ü giriftâr olmaları müte‘assir olduğu âşikâr olmağla, lîmân-ı mezkûrda olan mârru'z-zikr üç direkli on iki ‘aded tîmûr toplarıyla ve şehtiyeler ve firkate âlât ü bisâtlarıyla zabt u iğtinâm olunup, lâkin şehtiyenin biri ‘amel-mânde ve direk ve bisâtdan hâlî olmağla, ihrâk bi'n-nâr olundukdan sonra, ber-vech-i meşrûh akdarmaları olan üç kıt‘a sefîneler ile Donanma-yı hümâyûn bulunduğu mahalle bâd-bân-güşây-ı isti‘câl ve bu def‘a Âsitâne-i sa‘âdet'e ser-nigûn şukkalarıyla îsâl edüp, mazhar-ı nüvâziş ü ikrâm oldular. **[Ü 210b]**

Tebdîl ü tecdîd-i Silahdâr-ı hazret-i Şehriyârî

Enderûn-i hümayûn'da mümtâz-i hademe-i sadâkat-âyîn ve ser-firâz-ı havâss-ı mukarrebîn olup, Silahdâr Ağalık makām-ı sâmîsinde bir müddetden

◊ 23 Zilhicce 1164 = 12 Kasım 1751 Cuma. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**zilhicce**” yazısı vardır.

1 olmağla Ü : — M

* Metnimizde Pavlo okunacak şekilde yazılmış olan bu kelimeyi Hammer Paulo şeklinde kaydetmiştir; bk. Hammer, *Geschichte des Osmanischen Reiches,* VIII,146.

2 ü Ü : — M

3 rûzgârdan Ü : + rûzgârdan M

4 tâyifesi Ü : tâ’ifesi M

berü istihdâm ile be-kâm olan ‘Ali Ağa'nın etvâr-ı edîbâne ve hüsn-i girdâr-ı lebîbâne ve bî-behânesinden cenâb-ı Pâdişâh-ı bende-perver ve hazret-i Cihân-bân-ı mekârim-güster vücûh ile râzî ve şükrân ve her hâlde pertev-i enzâr-ı mihr-i iltifât-ı Hıdîvâne'leri hakkında bî-dirîğ ve lem‘a-rîzân iken, bi-emr-i Hudâ ‘ahd-i karîbde mûmâ ileyhin vücûduna ba‘zı ‘ilel istîlâ ve bi'z-zarûrî[1] ol kurb-i sa‘âdetden isti‘fâ zımnında nân-pâre ile çırâğ u ihyâ buyurulmasını istid‘â etmekle, işbu şehr-i zilhiccenin yirmi üçüncü gününde◊ bahr-ı zehhâr-ı kerem olan ‘avâtıf-ı Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlemden yevmiyye üç yüz akça Bâb-ı hümâyûn'dan ‘ulûfât ve rûz-merre müstevfâ ta‘yînât ile mazhar-ı eltâf u ni‘am ve bu vechile mütekā‘idîn-i râhat-nişîn zümresine ilhâk ile memnûn u hurrem buyurulduğundan mâ‘adâ, bu sene-i mübârekede edây-ı menâsik-i hacc-ı şerîf etmek irâde-i ‘aliyyesiyle Mısır ve Cidde vâlîleri mukarrerleri ve ber-vech-i mu‘tâd Şerîf hazretlerine mahsûs olan teşrîfât-ı hümâyûn kendüye ‘inâyet ve kemâl-i memnûniyyet ile savb-ı maksûda ‘azîmet eyledi. Ve Silahdâr Ağalık mesned-i vâlâsı, hâlâ Çukadâr-ı Şehriyârî bulunan edîb ü lebîb-i necâbet-âsâr, hasîb-i celîlü'l-mikdâr, zât-ı sütûde-etvâr sa‘âdetlü dîğer ‘Ali Ağa'ya ‘inâyet buyurılup, kavâ‘id-i Saltanat-ı seniyye-i müstevcibü'ş-şeref üzere halef ü selef huzûr-i lâmi‘u'n-nûr-i Pâdişâhî'de telebbüs-i ferve-i semmûr ile müşerref olduklarından gayri, selef-i mûmâ ileyh tekrâr Sadrıa‘zam cenâbları[2] huzûrunda dahi iksây-ı sevb-i semmûr ile mesrûr ve envâ‘-ı nüvâziş ü ikrâm birle karîn-i behcet ü hubûr buyuruldu.

VEKĀYİ‘-İ SENE-İ HAMSE ve SİTTÎN ve Mİ’ETİN ve ELF min-hicretin men lehû'l-‘izzü ve'ş-şeref[3]

Târîh-i sâl li-münşi’ihi'l-Fakīr

Hıdîv-i zıll-ı Hakk Sultân Mahmûd Hân-ı Gāzî'nin
Ki devrinde safâlar munkasemdir sâle eyyâma
Tulû‘-i kevkeb-i ikbâli te’sîriyle olmuşdur
Meserret-nâme-i nev her kühen takvîm ü rûz-nâme
Heme sâ‘ât ü rûz u mâh ü sâli es‘ad-i ahyân
Müşâheddir bu ma‘nâ her biri erdikce encâma
Nesîm-i lutfu sârîdir ‘umûmen dehre ol rütbe

1 bi'z-zarûrî Ü : bi'z-zarûre M
◊ 23 Zilhicce 1164 = 12 Kasım 1751 Cuma.
2 cenâbları Ü : — M
3 şeref M : + [1165 senesi ile ilgili olarak Ü 210b'nin sağ kenarına yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “**Târîh-i sene-i cedîde:** *Felâ havfun ‘aleyhim ve lâ hum yahzenûn* (فلا خوف عليهم و لا هم يحزنون) **sene 1165**”. Bu kaydın alt tarafında bu târîhin sağlaması yapılmıştır] Ü

Sirâyetde letâfet-hâl ü müstakbelde a‘vâma
O Şâhenşâh-ı devrânın zülâl-i vasfın imlâda
Cihâna reşha-rîz-i nâvdân-ı feyz olur hâme
Gül-i her dem behâr halkının yek-şemme îrâdı
‘Itr-sây-ı husûl-i kâm olur her kâm-ı nâ-kâma
Hilâl-i sâl-i nev, engüşt-nümây-ı ‘âlem oldukca
Rusûm-i **[M 264b]** tehniyet düşdükce her dem kilk-i ressâma
Ola dâ’im serîr-i Saltanat'da hurrem ü handân
Meserret-bahş ola her dem sürûru hâss ile ‘âma
Şu‘â‘-i neyyir-i ikbâli-âsâ virsün ârâyiş
Furûğ-i cevher-i zât-ı şerîfi silk-i eyyâma
Bu nev-sâl-i ferah-fâlin kudûm-i behcet-ârâsı
Sezâ hem-hâl olursa mevkıt-i[1] nevrûz u bayrâma
Beşîr-i gaybı tebşîr eyledi ‘İzzî bu târîhi
Mübârek sâl-i nev geldi ferahlar ehl-i İslâm'a **sene 1165**[2]
(مبارك سال نو كلدى فرحلر اهل اسلامه)

Tevcîh-i Mevleviyyet-i bâ-sa‘âdet kazâhây-ı Haremeyn-i muhteremeyn-i mecâmi‘-i meymenet

Nazm: Hoşâ hüsn-i tefe’’ül yümn-i sâle
Ki mazhar olanda bu makāle
Umûr-i Yesrib ü Bathâ'yı câmi‘
Sezâdır olsa ser-tâc-ı vekāyi‘

Nesr: Cemmâze-keşân-ı bâdiye-i tahkīk ve hevdec-nişînân-ı kāfile-i tedkīk olan erbâb-ı uli'n-nühâya rûşen ü hüveydâdır ki, Memâlik-i mahrûse-i fesîhatü'l-mesâlik-i İslâmiyye'nin ânen-fe-ânen ma‘mûr ve âbâdân ve husûsan Haremeyn-i şerîfeyn ve beldeteyn-i münîfeynin hemîşe masdar-ı emn ü emân olması, pertev-i mihr-i hidâyet ve lem‘a-i neyyir-i ahkâm-ı şerî‘at neşriyle rûşenâ-bahş-ı çeşm-i nizâm ve taklîd-i kazâda kemâl-i ihtimâm ve bezl-i

1 mevkıt-i Ü : mevsim-i M
2 **sene 1165** Ü : — M

ictihâd-ı mâ-lâ-kelâm olunmakdan ‘ibâret olmağla, hemvâre muvâfık-ı emr-i Rabb-i Kadîr olan hüsn-i tedbîr-i dil-pezîr ile te’diye-i umûr-i ‘âlem ve tesviye-i ahvâl-ı cumhûr-i mülk ü ümemde sarf-ı himem olunmak, a‘zam-ı mehâmm-ı Devlet-i ‘aliyye ve akdem-i merâm-ı Saltanat-ı seniyye'den olup ve fi'l-hakīka bu mukaddime-i müsnedün ileyhin mevkūfun ‘aleyhi, nâşir-i menâşîr-i şer‘-i Nebevî ve nâzır-ı hudûd-i evâmir-i dîn-i Mustafavî olan gencûr-i hazâyin-i ‘ulûm-i diyânet-irtisâm, gürûh-i bâ-şükûh-i ‘ulemây-ı a‘lâm *kesserahumullâhu Te‘âlâ ilâ yevmi'l-kıyâm** hazerâtının[1] ‘ale'd-devâm nizâm-ı hâl-i ra‘iyyet ve devâm-ı kıyâm-ı ‘umrânî-i **[Ü 211a]** memleket husûsunda gāyet teharrî ve ‘iffet ve nihâyet hazm ü dirâyetlerine menût olduğu kayd-ı ta‘rîfden vâreste ve bu ser-rişte-i mehâmm-ı lâzımu'l-ihtimâm, ol silsile-i ‘aliyyeye bâz-beste olduğuna binâ’en, kelâm-ı kadîm-i Rabbü'l-enâmdan meserret-bahş-ı kulûb-i ehl-i İslâm olan, *“Felâ havfun ‘aleyhim ve lâ hum yahzenûn*** *”* kerîmesi, târîh-i tâmm vâki‘ olan işbu ‘âmm-ı meymenet-irtisâm şehr-i muharremü'l-harâmının beşinci gününde◊ bâ-işâre-i bâhiru'l-beşâre-i hazret-i Şeyhulislâmî şeref-rîz-i ser-sahîfe-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i mevhibet-makrûn mûcebince emânet-i kübrâ-yı Mevleviyyet-i Mekke-i mükerreme *şerrefehallâhu Te‘âlâ ilâ yevmi'l-kıyâm****e ile kudemây-ı tarîkat-i ‘aliyye-i ‘ilmiyyeden cevheriyân-ı Sûku'l-‘ukâz-ı fazl ü ‘irfânın sermâyedâr ve ser-bülendi, dâru'n-nasrı ve'l-meymene mahmiyye-i Edirne'den munfasıl ‘Arab ‘Ali Efendi-zâde mevlânâ Ziyâ’eddîn ‘Abdurrahîm Efendi hazretleri, muktebis-i azvâ’-i fevz-i ‘azîm ve müstenîr-i envâr-ı tefhîm (تفخيم) ü ta‘zîm olup ve kezâlik hükûmet-i ‘uzamây-ı Medîne-i münevvere-i hayru'l-verâ *‘alâ sâkinihâ efdalü't-tehâyâ**4 ile dahi nahlistân-ı dirâyet ü îkānın[2] nihâl-i berûmendi, mahrûse-i dil-nişîn-i Burusa'dan mün‘azil Şeyh-zâde dâmâdı mevlânâ İbrâhîm Efendi cenâbları kâm-revâ ve mağbût-ı akrân ü ekiffâ buyurılup, **nazm**:

Key buved yâ Rabb ki rû der-Yesrib ü Bathâ künem

*Geh be-Mekke menzil ü geh der-Medîne câ künem**5

---

* كثرهم الله تعالى الى يوم القيام = Yüce Allah kıyâmet gününe kadar onları arttırsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

1 hazerâtının Ü : hazretlerinin M

** فلا خوف عليهم و لا هم يحزنون = Onlar için herhangi bir korku yoktur ve onlar üzüntü çekmezler” anlamına gelen bu cümle, Kur’ân, el-Bakara, 2/38. ve diğer 12 kadar âyetin son kısımlarında yer alan bir kısmıdır.

◊ 5 Muharrem 1165 = 24 Kasım 1751 Çarşamba.

*** شرفها الله تعالى الى يوم القيام = Yüce Allah onu kıyâmet gününe kadar şerefli kılsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

*4 على ساكنها افضل التحيا = Selâmların en üstünü oranın sâkininin üzerine olsun” anlamına gelen ve Hz. Peygamber için yapılan bir duâdır.

2 îkānın Ü : ittikānın M

*5 كى بود يا رب كه رو در يثرب و بطحا كنم * كه بمكه منزل و كه در مذينه جا كنم = Ey Rabbim! Yesrib [=Medîne] ve Bathâ'nın [=Mekke'nin] kapısına nasıl yüz süreyim. Bazen Mekke'yi, bazen

zemzemesiyle zâmile-bend-i mihacce-i beyt-i Hudâ ve terâne-i **nazm**:

Sa‘y kün ez-Merve-dih dil-râ Safâ
*Leyse li'l-insâni illâ mâ sa‘â**

demdemesiyle Hudâ-hân-ı tarîka-i Ümmü'l-kurâ olmak devlet-i müstelzimü'l-mefhareti ile sîrâb-ı zemzem-i sürûr ve bin yüz altmış altı muharremü'l-harâmı[1] gurresinden◊ zabt etmek üzere me’mûr ve yedlerine ber-vech-i meşrûh i‘tây-ı menşûr buyuruldu.

İbkā ve tebdîl-i[2] [M 265a] menâsıb-ı vüzerâ ve tecdîd-i Ser-gulâm-ı bâkī

İşbu saferu'l-hayrın ikinci gününde◊◊ şeref-bahşây-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i ‘inâyet-makrûn mûcebince Şâm Eyâleti ve Gazze ve Nâblûs sancakları inzımâmiyle Şâm Mîr-i Hâclığı, Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Es‘ad Paşa hazretlerine kemâ-kân ibkā ve mukarrer ve hâlâ Saydâ Vâlîsi sâbıkā Yeniçeri Ağası Vezîr-i mükerrem es-Seyyid Ahmed Paşa hazretlerine Halebü'ş-şehbâ[3] Eyâleti ve dâd-hâhî-i şükât sebebi ile Haleb'den tard u ib‘âdı[4] iktizâ eden ‘Azm-oğullarından Vezîr Sa‘deddîn Paşa'ya ber-vech-i mâlikâne Saydâ Eyâleti ve hâlâ Eğriboz Muhâfızı Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Şerîf Halîl Paşa hazretlerine, Eyâlet-i Bosna ve Vâlî-i Bosna Vezîr-i muhterem es-Seyyid ‘Abdî Paşa hazretlerine Karlı-ili Sancağı inzımâmiyle muhâfaza-i Eğriboz tevcîh olunup ve yevm-i mezbûrda Baş-bâkī Kulu mansıbı dahi Vezîr Hasan Paşa dâmâdı sadâkat-ârâ ‘Abdî Ağa'nın bilâ-mûcib ref‘inden şefî‘-i[5] mücbir tekāzâsı hasebiyle, ricâl-i nev-zuhûrdan sâbıkā İstanbul Cizyedârı Köstendîlî Hasan Efendi nâm şahsa bâ-fermân-ı ‘âlî ihsân ve bâ‘is-i istiğrâb-ı ‘âlemiyân oldu. Lâkin birkaç ay murûrunda yine mûmâ ileyh ‘Abdî Ağa'ya teveccüh eylediği zîrde mastûrdur[6].

Medîne'yi mesken edineyim” anlamına gelen Farsça bu beyit, Nâbî'ye âittir; bk. Yûsuf Nâbî, *Tuhfetü'l-Haremeyn,* İstanbul 1265, s.59.

* سعی کن از مروه ده دلرا صفا * لیس للانسان الا ما سعی = Merve'den sa‘y yap ki gönüle Safâ versin. Bilsin ki insan için kendi çalışmasından başka bir şey yoktur” anlamına gelen Farsça bu beyit, Nâbî'ye âit olmakla beraber (bk. Yûsuf Nâbî, *Tuhfetü'l-Haremeyn,* İstanbul 1265, s.68), ikinci mısrâ Kur’ân, en-Necm, 53/39. âyetidir.

1 muharremü'l-harâmı Ü : muharremi M

◊ 1 Muharrem 1166 = 8 Kasım 1752 Çarşamba.

2 **ve tebdîl-i** Ü : + ve tebdîl-i M

◊◊ 2 Safer 1165 = 21 Aralık 1751 Salı. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**saferu'l-hayr**” yazısı vardır.

3 Halebü'ş-şehbâ M : Haleb Ü

4 ib‘âdı Ü : ib‘âd M

5 şefî‘-i M : şefî-i Ü

6 lâkin ….. mastûrdur M : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek sonradan satırın üstüne yazılmışlardır] Ü

‘Afv u ıtlâk-ı Memiş Efendi ez-Cezîre-i Bozca-ada

Bundan akdem ber-haseb-i iktizâ Bozca-ada'ya nefy ü iclâ olunmağla, bir seneye karîb tagrîb ü te’dîb ile ehl ü ‘iyâlinden dûr ve vatan-ı me’lûfünden mehcûr olup, şâyeste-i re’fet ve bâyeste-i merhamet ü ‘âtıfet olan sâbıkā Defterdâr ve Sadr-ı ‘âlî Kethudâlığı'ndan munfasıl Memiş Efendi'nin hâl-i perîşânı, ma‘lûm-i evliyây-ı ni‘amî olmağla, hakkında cilve-nümây-ı sudûr olan müsâ‘ade-i hümâyûn mûcebince İstanbul'a gelüp, hânesinde ikāmet ve devâm-ı ‘ömr ü devlet-i Pâdişâhî da‘avâtına iştigāl ü muvâzabet eylemek bâbında, mâh-ı merkūmun evâsıtı◊ târîhiyle şeref-yâfte-i sudûr olan fermân-ı ‘âlî tarafına irsâl olunup, Âsitâne-i sa‘âdet'e vürûdundan sonra tesliyet-bahş-ı derûn olur nüvâziş ile mükerrem ve mansıb va‘diyle memnûn u hurrem buyuruldu.

Tebdîl-i Vâlî-i eyâlât-ı Diyârbekir ve Erzurum bâ-hatt-ı hümâyûn

İşbu şehr-i rebî‘ulevvelin gurresinde◊◊ şeref-rîz-i sahîfe-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn mûcebince hâlâ Diyârbekir Vâlîsi Yeniçeri Ağası-yı sâbık Erzurumî Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü İbrâhîm Paşa hazretlerine, Eyâlet-i Erzurum ve hâlâ Vâlî-i Erzurum Vezîr-i dilîr sa‘âdetlü Çeteci ‘Abdullah Paşa hazretlerine Eyâlet-i Diyârbekir tevcîh ü ‘inâyet ve tarafeynin ehâlî ve re‘âyâsına bâ‘is-i âsâyiş ü râhat olur hâlete mübâderet olundu*. **[Ü 211b]**

Tesyîr-i kalyon-i Zîver-i Bahrî be-rûy-i deryâ

Cenâb-ı Sultânu'l-berreyn ve Hâkānü'l-bahreyn *lâ zâle zılâlu re’fetihî mebsûtaten ‘ale'l-meşrikayn*** hazretleri, ‘ale'd-devâm şîme-i kerîme-i de’b-i müstedîmeleri muktezâsınca muhâfaza-i bahreyn ve muhârese-i sâhileyn içün merâkib-i bahrî olan sefâyin donanmalarının tevfîr u teksîri bâbında ihtimâm-ı tâmm, husûsan esbâb-ı cihâddan olan mühimmât ve edevât-ı sâ’ire ihzârında bezl-i ictihâd-ı mâ-lâ-kelâm buyurmalarından nâşî, bundan akdem Tersâne-i ‘âmire'lerinde müceddeden inşâdı fermân buyurılan kalyonlardan lisân-ı

◊ 11-20 Safer 1165 = 30 Aralık 1751 - 8 Ocak 1752.

◊◊ 1 Rebî‘ulevvel 1165 = 18 Ocak 1752 Salı.

* Bu paragrafın kenarına University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.574'ün sağ kenarında müstensih Seyyid Yahyâ Hatîb tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Bu mahal tahrîr olunurken Vezîr-i mükerrem ‘Abdurrahman Paşa'nın oğulları ref‘ ve ikāmet-i Cezîre-i Resmo (?) ve birkaç gün mukaddem Gül Ahmed Paşa-zâde ıtlâk ve İç-il mansûb verilmişdir; fî 3 Şa‘bân sene 1173 [=21 Mart 1760 Cuma]”.

** لا زال ظلال رأفته مبسوطة على المشرقين = [Allah] onun merhametinin gölgesini doğuda ve batıda yayılmış olarak sürdürsün” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

‘uzûbet-beyân-ı hümâyûndan Zîver-i Bahrî ismiyle müsemmâ olan elli beş zirâ‘ kalyon-i bî-hemtâ, bi-‘avnillâhi Te‘âlâ kemâl-i hüsn ü[1] letâfet ve envâ‘-i pîrâye-i zîb ü zînet birle tekmîline bezl-i himmet olunup, işbu şehr-i rebî‘ulevvelin **[M 265b]** yedinci yevm-i isneynde◊ deryâya inzâl ü tesyîri fermân olunmağla, deydene-i kadîme üzere yevm-i mezbûrda devletlü Sadrıa‘zam hazretleri ve semâhatli Şeyhulislâm Efendi cenâbları ve Kapudan Paşa ve Yeniçeri Ağası ve Defterdâr Efendi ve sâ’ir ricâl ‘ale's-seher Tersâne-i ‘âmire'de hâzır olup, kudûm-i behcet-lüzûm-i hazret-i Şehriyârî ve iltifât-ı cenâb-ı Tâcdârî ile bi'l-cümle huzzâr karîn-i sürûr u istibşâr oldukdan sonra, nuhûr-i[2] karâbîn ve da‘avât-ı icâbet-âyîn ‘akībinde nüzûlü muntazar olan ol kalyon-i kûh-peyker, ber-vech-i eshel tesyîri müyesser ve sahîfe-i deryâda nokta-i zafer-âsâ cilve-ger olup, fılandıra-efrâz ve şukka-ber-endâz olarak ihtizâza âgāz esnâsında, sîne-kûp-i a‘dâ olan top-i velvele-âşûb ile izhâr-ı sürûr ve huzûr-i fâyizu'n-nûr-i Cihân-bânî'de müşârun ileyhim hazerâtına ilbâs-ı sevb-i semmûr ve Tersâne ricâline dahi iksây-ı hıla‘-ı fâhire ve bezl-i in‘âmât- ı mütekâsire ile sıgār u kibâr mübtehic ü mesrûr ve husûsan bu sene-i mübârekede erbâb-ı istîhâl ü isti‘dâddan Tersâne Emîni nasb olunan ‘İzzet ‘Ali Paşa dâmâdı Mustafa Beyefendi'nin sa‘y-i bî-hemâl-i[3] gayret ve teşmîr-i sâ‘id-i ihtimâm ü dikkati hasebiyle kalyon-i mezbûrun tekmîl ü tetmîminde vücûda gelan hıdmeti meşkûr ve sadâkatden ‘ibâret etvâr u hareketi makbûl ü mebrûr olmağla, bu gûne sercûş-i istikāmet-i tabî‘atden ser-zede-i zuhûr olan sa‘y ü gûşiş, elbette tekābül-i ‘ayn-ı ‘iberde pesendîde vü mu‘teber ve ‘ayâr-ı sebîke-i ahvâl, mihakk-i enzârda cilve-ger olmakdan nâşî, Emîn-i mûmâ ileyh hâssaten nüvâziş ü ikrâma şâyeste vü mazhar[4] buyuruldu.

Ve bu evân-ı beşâşet-‘unvânda şu‘arây-ı devrân niçe kasâyid ü tevârîh ile ‘arz-ı ‘irfân ve hâlâ Tezkire-i Sânî bulunan Enîs Nu‘mân Efendi'nin zâde-i tab‘-ı me‘ârif-mendi olan târîh-i vâki‘u'l-beyân, cümle beyninde tahrîre şâyân olmağla, **şi‘r**:

E‘idd zikra Nu‘mânin lenâ inne zikrahû

Huve'l-miskü mâ kerrertehû yetezavve‘u[*]

---

1 ü Ü : — M

◊ 7 Rebî‘ulevvel 1165 = 24 Ocak 1752 Pazartesi. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**rebî‘ulevvel**” yazısı vardır.

2 nuhûr-i Ü : nahv-i M

3 bî-hemâl-i Ü : + ve M

4 ve husûsan ….. mazhar M : + [Bu kısım buraya girmesi işaret edilerek muhtemelen sonradan sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü

* اعد ذكر نعمان لنا ان ذكره * هو المسك ما كررته يتضوع = Nu‘mân'ın adını çokça an, çünkü onun adının anılması, her sürüldüğünde güzel kokular yayan misk gibidir” anlamına gelen bu cümlenin, yolcuların dillerinde dolaşan şiirlerden biri olarak gösterildiği yer için bk. meselâ ‘Â’id el-Kurazî, *Ebyâtün Sâret bihi'r-Rukbân,* 3. baskı, Riyâd 1428/2007, s.12.

müfâdınca berây-ı tezkîr bu mahalle sebt ü tahrîr olundu. **Târîh**:

Bahr-ı mevvâc-ı kerem, Kulzüm-i zehhâr-ı himem
Şeh-i ferhunde-şiyem, gevher-i kân-ı nâ-yâb
Dâver-i devr-i zemân hazret-i Mahmûd Hân kim
‘Acemî bir kuludur sanki derinde Dârâb
Çerh-ı atlas ana bir bârgeh-i nusratdır
Top-i zerrîn ‘alemi mihr u meh-i ‘âlem-tâb
Şehsüvârân-ı zafer-yâfte-i rûy-i zemîn
Ser-te-ser şân-ı şükûhundan eder şerm ü hicâb
Mihr-i bahtından eder kesb-i ziyâ mâh-ı münîr
Mevce-i yemm, keff-i cûdundan alur feyz-i nisâb
Tâzelendi varak-ı gül gibi sahn-ı ‘âlem
Devr-i ‘adlinde suyun bulalı bu köhne dolab
Çâr rükne erişüp sît u sadây-ı kahrı
Âb-ı lutfuyla olur gülşen-i ‘âlem sîrâb
Böyle ma‘mûrluğun gördü mü dehrin kimse?
Yazmamış vak‘a-nüvîsân-ı selef işte kitâb
Nev-be-nev himmet-i Şâhâne'sini sarf ederek
‘Ahd-i lutfunda hele kalmadı bir cây-ı harâb
Bâ-husûs cânib-i Tersâne-i ma‘mûresi kim
Çeşm-i nuzzârı eder tarh-ı garîbi i‘câb
‘İzam-i cüsse vü heykelde ‘adîmü'l-emsâl
Nakş-ı nev-tarh bedî‘-i şekli cihânda nâ-yâb
Etmamiş levh-i dile resmini ressâm-ı ezel
Böyle bir kalyonun inşâsı zihî re’y-i savâb
Kuvvet-i himmet-i ikbâl-i Şehinşâhî ile
Az müddetde ricâl etdiler itmâma şitâb
Çok görülmüşdü Donanma-yı hümâyûn içre

Kûh-peyker niçe keştî-i hümâyûn elkāb
Lîk nev-resm-i dil-ârâya nazîr olmaz hiç
Çeşm-i ahvelde meğer misli ola sûret-yâb
Müstedâm eyleye Hakk Pâdişeh-i devrânı
Tâ ki oldukca yem-i himmeti pür-mevc ü habbâb
Beyt-i vâhidde Enîsâ bu mücevher târîh[1] **[M 266a]**
Oldu silk-i sühanın zîneti çün fasl-ı hıtâb
Bahr-i cûd, Şeh-i Cem-kudrete sürdü yüzünü
Süzilüp Zîver-i Bahrî yemme mânend-i ‘ukāb sene 1165[2] **[Ü 212a]**
(سوزیلوب زیور بحری یمه مانند عقاب)

İstirdâd-ı hedâyây-ı hümâyûn ez-Bağdâd be-Âsitâne-i sa‘âdet

Vekāyi‘-i cild-i evvel hılâlinde mufassalan tahrîr olunduğu üzere bundan akdem Der-sa‘âdet'den Sefâret ile Nâdir Şâh tarafına ba‘s ü tesyîr olunup, kable'l-mülâkāt Şâh-ı müşârun ileyh vefât etmek hasebiyle Bağdâd'a ‘avdet eden Kesriyeli Vezîr Ahmed Paşa'ya hîn-i ‘azîmetinde Devlet-i ‘aliyye'den verilan elçilik takımı ve edevât ve hedâyây-ı hümâyûn ve sâyir evrâk ve tahrîrât, Vezîr-i müşârun ileyhin ol tarafda vefâtı esnâsında ma‘rifet-i şer‘le tahrîr ve mahfûz mahalle memhûren vaz‘ u takrîr olunup, Memâlik-i İran'ın bir Şâh-ı nâfizü'l-kelâm ile pezîrây-ı nizâm olmasına terakkuben Bağdâd'da ibkāsı iktizâ etmişidi. Ol vakitden bu eyyâma gelince işbu cild-i sânî câmi‘ olduğu vekāyi‘de tevârîh-i muhtelife ile vakit-be-vakit tastîr-i sahîfe-i beyân olunduğu üzere el-ân nâ’ire-i sâmân-sûz-i ihtilâl-i İran, dem-be-dem terakkī-pezîr ve müzdâd ve zemân zemân teceddüd-i şâhân ve[3] taraf taraf hurûc-i erbâb-ı tuğyân ile icrây-ı nizâm-ı hâlleri begüsiste-târ ve perîşân ve fi'l-asl ma‘mûr u[4] âbâd olan memleketleri demâ-dem harâb u berbâd olmak hasebiyle el-hâletü hâzih iktizây-ı vakte nazaran eşyây-ı mezkûrenin Bağdâd'da meks ü[5] te’hîrinin lüzûmu olmayup, Der-i devlet'e i‘âdesi muktezî olmağla, işbu şehr-i rebî‘ulevvelin evâsıtı◊ târîhiyle sâdır olan emr-i ‘âlî-şân mûcebince ber-minvâl-i meşrûh memhûren mahfûz olan eşyây-ı mezkûre, hâlâ Bağdâd Vâlîsi

1 târîh Ü : + târîh M
2 sene 1165 Ü : — M
3 ve Ü : — M
4 ma‘mûr u Ü : — M
5 meks ü Ü : — M
◊ 11-20 Rebî‘ulevvel 1165 = 28 Ocak - 6 Şubat 1752.

Vezîr-i mükerrem Süleymân Paşa hazretlerinin nezâreti ve ma‘rifet-i şer‘le yegân yegân mu‘âyene ve hey’et-i mevcûdesiyle tahrîr ve defter ve mumzâ ve mahtûm defteriyle Mübâşir ta‘yîn olunan hâssa silahşörlerinden Telhîsî-yi sâbık Mehmed Ağa ma‘rifetiyle Âsitâne-i sa‘âdet'e[1] îsâl olunup, teslîm-i Hazîne-i hümâyûn olundu.

Tevcîhât-ı menâsıb-ı vüzerâ bâ-hatt-ı hümâyûn

Mâh-ı merkūmun yirminci gününde◊ şeref-sudûr olan hatt-ı hümâyûn mûcebince Cezîre-i Mora Muhasıllığı, hâlâ Girid Muhâfızı olan Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Silahdâr Mustafa Paşa hazretlerine[2] ve Girid Eyâleti, Tırhala Sancağı mutasarrıfı Kara Mehmed Paşa-zâde Vezîr-i muhterem Mîrâhûr Mustafa hazretlerine[3] ve ber-vech-i arpalık Tırhala Sancağı dahi Mora'dan ma‘zûl ‘Osmân Paşa-zâde Vezîr-i ‘âlî-şân Ahmed Paşa hazretlerine ve Sivas Eyâleti, hâlâ Vidin Muhâfızı Zaralı-zâde Vezîr Mehmed Paşa'ya ve Vidin ve Niğbolu sancakları, hâlâ Hotin muhâfazasında olan sâbıkā Kethudây-ı Bevvâbîn-i Sultânî Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Nu‘mân Paşa hazretlerine ve Hotin muhâfazası, hâlâ Bender'de olan Giridî Vezîr-i muhterem sa‘âdetlü Nu‘mân Paşa hazretlerine ve Van Eyâleti, Sivas'dan ma‘zûl ‘Abdülcelîl-zâde Vezîr Hüseyn Paşa hazretlerine müceddeden tevcîh ve Belgırad Kal‘ası Muhâfızlığı, Semendire Sancağı inzımâmiyle Köprili-zâde Vezîr-i celîlü'ş-şân sa‘âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerine ve Selânik Sancağı, Kavala ilhâkıyla Vezîr-i rûşen-zamîr sa‘âdetlü Firârî Mustafa Paşa hazretlerine ibkā ve mukarrer buyuruldu.

Havâdis-i İran ez-cânib-i Bağdâd âmede-est

Memleket-i İran'da müddet-i vâfireden berü müstekarr olan ihtilâl hasebiyle ba‘zı hânân ve ricâl taraf taraf sevdây-ı Saltanat ve istiklâl ile tertîb-i mukaddimât-ı ser-efrâzîye tesaddîleri haberi, ba‘zan resîde-i sâmi‘a-i Devlet-i ‘aliyye olup, cânib-i merkūmun ahbâr-ı sahîhası, ekser Bağdâd vâlîleri tarafına ve andan Der-bâr-ı Hılâfet-medâr-ı Hâkānî'ye vâsıl ve bâ-husûs Bağdâd'da mütemekkin Elçi Mustafa Hân'a dahi cânib-i merkūmun havâdisi, ehâlî-i İran taraflarından tastîr **[M 266b]** olunagelmekle, memleket-i mezkûrun rütbe-i tahkīka resîde olan ahbâr u âsârı isti‘lâm ve: “El-yevm mesned-i Şâhî'ye irtikā eylemiş zât var mıdır ve olduğu sûretde kuvvet ve

1 Âsitâne-i sa‘âdet'e Ü : Der-i devlet'e M

◊ 20 Rebî‘ulevvel 1165 = 6 Şubat 1752 Pazar. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**rebî‘ulevvel**” yazısı vardır.

2 Paşa hazretlerine Ü : Paşa'ya M

3 Paşa hazretlerine Ü : Paşa'ya M

külliyyeti ve levâzım-ı Saltanat ve kemmiyyet ve tehaşşüd ve cem‘iyyeti ne derecelerdedir ve emr-i Şâhî'de olan mu‘ârızlarını def‘ ile istikrâr u istiklâle isti‘dâdı mu‘âyene midir, yohsa Âzerbâycân taraflarından zuhûr eden nev-hevesân-ı ‘arûs-i Saltanat misillü bî-ser u sâmân makūlelerinden midir? Vücûh-i merkūme ile emr-i Şâhî'ye dâ’ir ahbâr u âsâr ‘acâleten Der-sa‘âdet'e tahrîr u ihbâr murâd-ı hümâyûn olmağla, keyfiyyet-i merkūmenin bir gün evvel ber-vech-i tafsîl i‘lâm ü iş‘ârı” bâbında hâlâ Bağdâd ve Basra Vâlîsi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü **[Ü 212b]** Süleymân Paşa hazretlerine hıtâben emr-i ‘âlî-şân ısdâr u irsâl olunduğuna binâ’en, işbu şehr-i rebî‘ulevvelin yirmi yedinci gününde◊ Vezîr-i müşârun ileyh tarafından Âsitâne-i sa‘âdet'e vâride olan havâdis-i İran'a dâ’ir tahrîrâtın hulâsa-i mefhûmları bu vechile tenkīh olunmuşdur ki, “Vezîr-i müşârun ileyhin lâzime-i teyakkuz u intibâh, ‘ale'd-devâm mülâzeme-i hâli olup, müteretteb-i ‘uhde-i sâdıkānesi olduğu üzere memleket-i merkūmeden celb-i havâdis ü ahbâr içün taraf taraf cevâsîs irsâliyle isticlâb-ı peyâm-ı vekāyi‘ u keyfiyyât ve cânib-i Bağdâd'a vürûd eden züvvâr ve sâ’ir vâridîn ve sâdırînden dahi istitlâ‘ ve istikşâf-i âsâr u hâlât husûsundan hâlî olmayup, memleket-i merkūmenin her ahvâli vakit vakit Vezîr-i müşârun ileyh tarafından Der-i devlet-medâr'a ‘arz u inhâ olunmakda ihtimâm eğerçi derkâr idi, lâkin bir müddetden berü şeref-bahş-ı sudûr olan evâmir-i ‘aliyyede musâlahaya mugāyir memleket-i merkūmeye bir kadem tehattî ve tecâvüz olunmamak husûsu merreten ba‘de-uhrâ ziyâde tenbîh ü te’kîd ve tahzîr u teşdîd olunmağla, şâyed gayri ma‘nâya haml olunmak mülâhazasıyla mutlakā ol tarafların havâdisi celb ve kaleme alınmakda, Vezîr-i müşârun ileyh tarafından bir mikdâr te’hîr u terâhî gösterilmiş idi. Çünki bu def‘a istifsâr ve tahrîr[1] u iş‘ârı irâde buyurulmağla, gerek câsûslardan ve gerek ebnâ’-i sebîl lisânından ve Mustafa Hân'a gelan tahrîrâtdan müstefâd olan ahbâr u âsâr birbirini te’yîd ü tasdîk vechiyle kadr-i müştereki hadd-i tevâtüre vâsıl olan hâlât ve keyfiyyât bu sûretde keşîde-i silk-i ‘arz u i‘lâm olunmuşdur ki, Nâdir Şâh'ın sohbet-i yesâvili olan Afgān Ahmed Hân, Nâdir Şâh'dan sonra Kandehâr'ı zabt ve Şâhlık iddi‘âsıyla Hind ve Sind semtlerine varup, ba‘zı mahalleri tâht ü târâc ve gārete bezl-i kudret ve Kandehâr'a ‘avdet ve ba‘dehû İran-zemîn'den Nîşâbûr ve Herât taraflarına ‘azîmet ve zaferden me’yûsen girü ric‘at etdiği ve Hân-ı merkūm bu esnâlarda Kandehâr ile Hindüstân beyninde mütemekkin Belûc tâ’ifesi üzerlerine gitdiği muhakkak olup, lâkin mesâfe-i ba‘îde olmağla, encâm-ı kârı neye müncer olduğu henûz gereği gibi ma‘lûm değildir. Ba‘zı ol havâlîden Bağdâd'a gelenler, merkūm Ahmed Hân'ın ‘ammî-zâdesi kendüyi gayleten katl etdüğün haber vermişler ve Nâdir Şâh'ın nebîresi olan Şâhruh Mîrzâ iki gözünden a‘mâ ve Meşhed'de bir ism-i bî-müsemmâ olup, Horâsân Ekrâdı ve ba‘zı hânlar üzerine musallat

◊ 27 Rebî‘ulevvel 1165 = 13 Şubat 1752 Pazar.

1 ve tahrîr Ü : — M

ve hevâdârlık sûretinde Nâdir Şâh'ın hâsıl-ı ‘ömrü olan hazâyin ve defâyin ve cevâhir ve taht-ı tâvusî ve incülü[1] çadır ve sâ’ir tuhaf ve nevâdirini bi'l-cümle tav‘an ve kerhen birer takrîb ile elinden alup, her biri bir tarafa gitmeleriyle merkūm Şâhruh Mîrzâ dermânde ve mütehayyir ve nâ-çâr ve el-yevm Meşhed'de kemâl-i ‘acz ü iftikār ile evkāt-güzâr ve kūt-i yevmiyye tedârükünde dahi bî-[2] **[M 267a]** iktidâr ve gûyyâ ‘adem hükmünde mücerred bir lafz-ı bî-ma‘nâ olduğu âşikâr olup, Şâhlığa dâ’ir esbâb-ı devlet ve levâzım-ı Saltanat bi'l-külliyye muzmahil olmağla, ancak nefs-i Meşhed ve nevâhîsi olan beş altı sâ‘atlik mahallerde kendüye Şâh lafzı[3] ıtlâk ve bu cihetden ahvâl-ı husrân-me’âli netîce-pezîr olmayacağı şöhre-i âfâk olmuşdur. Ve bundan mâ‘adâ hâlâ Isfehân'da dahi Şâh ‘unvânıyla mu‘anven İsma‘îl Mîrzâ, Şâh Hüseyn'in duhter-zâdelerinden on beş yirmi yaşında bir şahıs olup, Nâdir Şâh'dan sonra İran'da zuhûr eden herc ü merc ü ihtilâlde Bahtiyârî[4] ‘Ali Merdân nâm Hân, birkaç nefer hânân-ı A‘câm ile ittifâk u ittihâd ve memleketi tasarrufa bir vesîle olmak ve tavâyif-i[5] muhtelife-i haşerât-ı A‘câm taht-ı zâbıtaya girmek kasdiyle Mîrzâ-yı merkūmu hâh u nâ-hâh mesned-i Şâhî'ye ıs‘âd ve merkūm ‘Ali Merdân Hân kendüyi İ‘timâdü'd-devle makāmıyla dil-şâd ve ber-murâd edüp, zimâm-ı tasarrufu kabza-i tegallüb ü istibdâdına ve emr u nehy ve redd ü kabûlü kendü irâdesine hasr ile Mîrzâ-yı merkūmun Şâhlığ'ını İraniyân beynlerinde i‘lân ü işâ‘at ederek bir mikdâr tahsîl-i esbâb-ı miknet ü cem‘iyyet ve Şâh-ı merkūm ile Şîrâz taraflarına medd-i tınâb-ı hareket edüp, **[Ü 123a]** ol havâlîde bir müddet serserî geşt ü güzârdan sonra ‘avdet esnâsında Isfehân'a karîb mahallerde sâkin Ekrâd'dan Zend nâm ‘aşîretin ihtiyârı olan Kerîm Hân nâm şahs-ı le’îm: “Bu vakitlerde kesb-i te‘ayyün ve tahsîl-i nâm u şân ve temekkün edecek eyyâm-ı fursatdır” deyü ‘alem-efrâz-ı şekā ve zirve-i ser-efrâzî ve imtiyâza i‘tilâ ve bu esnâda Isfehân'ı hâlî ve ber-âverde-i dest-i istîlâ olacağı çeşm-i i‘tinâsına hüveydâ olmağla, îkād-ı nâr-ı fitneye ibtidâr edüp, ber-muktezây-ı etvâr-ı rûzgâr hevâsına tâbi‘ birkaç Hân-ı nekbet-medârı[6] dahi kendüye redîf ve pîşe-i endîşesine harîf etmekle, siyeh-kârî mîl-i sürme-âsâ Isfehân'a duhûl ve nâ’il-i me’mûl ile tegallüben zabt ve ba‘zı serkeşânı ribka-i itâ‘ate ve yağmâ vü gārete mübâderet ederek ser-rişte-i hükûmeti ‘amûd-i tesalluta rabt eyledikden sonra, merkūm ‘Ali Merdân'ın Isfehân'da olan mâl ve ‘iyâlini igāre ve izhâr-ı savlet ve icrây-ı âb-yârî-yi miknet ile âsiyây-ı umûrunu idâre edüp, bu vaz‘-ı nâ-hemvâr[7] üzere bir mikdâr haşerât ve ecâmireyi dahi başına[8]

1 incülü Ü : inciüli M
2 dahi bî- Ü : + dahi bî M
3 lafzı Ü : — M
4 Bahtiyârî Ü : نجتیاری M
5 tavâyif-i Ü : tavâ’if-i M
6 medârı M : medâr Ü
7 hemvâr Ü : + ve nâ-be-câ M
8 başına Ü : + celb ve M

cem‘ ve merkūmân Şâh İsma‘îl ve ‘Ali Merdân'ı Isfehân'a duhûlden men‘ eyledüğünden gayri üzerlerine hücûm ve muhârebe ile mezbûrâna gālib ve sâz ü seleb ve eşyâların sâlib olmağla, merkūm ‘Ali Merdân Hân İ‘timâdü'd-devlesi olduğu Şâh-ı mezbûru bî-ihtiyâr teslîm-i agyâr ve kendüsi dahi terk-i kâr u bâr ile vilâyeti olan Bahtiyâr[1] tarafına imâle-i licâm-ı firâr eylemiş. Mezbûr Kerîm Hân dahi ber-vech-i muharrer mansûr u muzaffer ve bir piyâde-i bî-nâm iken, Şâh'a tekarrüb birle mu‘teber ve nâm-âver olup, mısra‘:

Kedû üftâd ve bâdencân der-âmed[*]

mefhûmu üzere merkūm ‘Ali Merdân Hân'ın yerine İ‘timâdü'd-devle makāmında kıyâm ve ber-husûl-i merâm Isfehân'da ârâm eylemiş. Berîn minvâl bâzîçe-i dest-i rûzgâr-ı ‘ibret-me’âl olan Şâh-ı mûmâ ileyh ke'l-evvel bunun yedinde dahi mağlûb ve ibtilây-ı âlâm ü kürûb ile ru’yet-i cemâl-i tasarrufdan[2] mahcûb olmakdan nâşî, hall ü ‘akd-i umûr ve ahz ü i‘tâ ve fetk u ratk-ı şu’ûn-i[3] cumhûr Hân-ı mezbûrun dest-i istîlâsında dâyir ve Mîrzâ-yı merkūm mücerred nâm-ı Şâhî ile kāni‘ ve ta‘arruz-ı umûrdan kāsır olup, **mısra‘**:

Nâmîst ki men bâ-men ve bâkī heme ûst[**]

mazmûnu, Şâh-ı hayret-penâhın mü’eddây-ı lisân-ı hâli olmuşdur. el-Hâletü hâzih merkūm Kerîm Hân da‘vây-ı istiklâl ile pâ-ber-cây-ı merkez-i i‘tilâ ve zâtında gāyet zâlim ve gaddâr-ı hod-râ olduğundan mâ‘adâ, envâ‘-ı menhiyyâtı mürtekib ve katl-i nüfûs ve hetk-i a‘râza mükibb **[M 267b]** olmakdan nâşî, kendüye hem-pâ ve küllî umûrunda i‘âneti hüveydâ olan Kör Selîm Hân kör gözü mesâbesinde iken[4] bilâ-mûcib katl ü ifnâsına ictirâ[5] edüp ve ehâlî-yi Isfehân'ı dahi ifrât-ı zulm ü ta‘cîz[6] ile mütezaccir ve zîr-destinde olanların ekserini kendüden mütekeddir ve mütezarrır oldukları[7] tevâtüren sâmi‘a-ârâ olmuşdur. el-Hâletü hâzih bunların dahi ahkâm-ı tasarrufları ancak nefs-i Isfehân'a ve kurb u[8] civârında vâki‘ nevâhîye munhasır olmağla, ‘umûm

1 Bahtiyâr Ü : Nectyâr M

* کدو افتاد و بادنجان بر آمد = Kabak gitti, patlıcan geldi” gibi bir anlama gelen ve olumsuzlukların sürdüğünü ifâde eden bu cümle, Farsça atasözlerindendir; bk. meselâ Recâ’î-zâde Ahmed Cevdet, *Zînetü'l-Mecâlis,* s.38.

2 tasarrufdan Ü : teferrukdan M

3 şu’ûn-i Ü : — M

** نامیست که من با من و باقی همه اوست = Benden bana ancak bir isim kaldı ve gerisi hep o oldu” anlamına gelen Farsça bu cümle, ufak bir değişiklikle “نامیست ز من بر من و باقی همه اوست = *Nâmîst zi-men ber-men ve bâkī heme ûst*” şekliyle Mevlânâ'nın rubâ‘îlerinde geçen bir mısrâdır; bk. Muhammed b. Muhammed b. Hüseyin Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, *Külliyyât-ı Şems yâ Dîvân-ı Kebîr*, tashîh ve hâşiye: Bedî‘uzzemân Fürûzânfer, Tahrân 1342, s.55; Asaf Halet Çelebi, Mevlânanın Rubaileri, İstanbul 1939, s.84-85.

4 Hân ….. iken Ü : Hân'ı M

5 ifnâsına ictirâ Ü : ifnâ M

6 ü ta‘cîz Ü : — M

7 kendüden mütekeddir ve mütezarrır oldukları Ü : mütezarrır etdiği M

8 kurb u M : kurb Ü

memlekete izhâr-ı levâzım-ı Saltanat ve ibrâz-ı esbâb-ı kudret ü miknet ve def‘-i agyâr misillü hâlet kendülerden mefkūd ve sahâyif-i hâllerinde reng-i bekā ve istimrâr ve mehâ’il-i etvârlarında âsâr-ı sebât ü istikrâr nâ-bûd olup, lem‘a-i serâb ve nakş ber-âb kabîlinden bir ma‘nâ oldukları bî-irtiyâbdır. Ve kezâlik Şîrâz ve Kirmânân ve Yezdâbâd ve benâdirin her birini ehâlîsinden birer mütegallibe zabt ile izhâr-ı tuğyân ve yekdîğere[1] mutâva‘atdan rû-gerdân ve Huveyze ve Lûristân ve Şüşter ve Zerkūl ve Devrek nâm vilâyetler fi'l-asl Ocaklık olduğundan, hâkimleri kendü memleketlerini pâ-zede-i ecnebî olmadan hıfz u hirâsete bezl-i tâb u tüvân edüp, etrâf ve cevânibde mesned-i Şâhî'ye câlis ve kazıyyeleri kahkaha-fermây-ı ashâb-ı mecâlis olan Şâh-ı gümrâhlara itâ‘at değil, zikr-i ahvâllerini kendülere şe’âmet bilürler ve Memleket-i Kazvîn'de ‘Askerî Hân nâm bir şahs-ı lâ-yu‘kal sergerdelik iddi‘âsıyla derece-i i‘tilâya vâsıl olmuşiken, ehâlîsi mezbûrun evzâ‘-ı şütür-gürbesine müteham-mil olmayup, tecemmu‘ ile mezbûru katl etmeleriyle, hâlâ Kazvîn gibi bir memleket-i zî-şân bî-ser ü sâmân Lûtî dedikleri tâ’ife elinde kalmışdır ve Ülkây-ı Tahrân dahi Mîrzâ Nizâm nâm dâniş-ârâ bir âdemin zîr-dest-i istiklâl ve ihtimâmında olmağla, sâ’ire nazaran bir mikdâr pezîrây-ı nizâm ve Şehr-i Hemedân ise külliyyen harâbe-zâr olduğundan[2], ancak bir kûşesinde iki yüz hâne mikdârı fukarâ ârâm[3] edüp, içlerinde hâkim ve hârisleri olmaduğundan[4], anlar dahi ol havâlîde sâkin Karagözlü nâm ‘aşîretin bâzîçe-i dest-i tegallüb-leri olmuşlardır. Ve sâlifü'z-zikr Bahtiyârî[5] ‘Ali Merdân Hân dahi Ülkây-ı Bahtiyâr'ı zabt ve tasarruf ve dört beş bin mikdârı süvârî askere kādir olmağla, âhara mütâba‘atda tarh-ı tekellüf eylemişdir. Ve Memleket-i Kirmânşâhân, Nâdir Şâh vaktinden berü Horâsânlı ‘Abd-i ‘Ali Hân nâm şahsın zîr-i hükmünde ve Nâdir Şâh'ın top ve cebehâne ve mühimmât-ı sâyiresi[6] bunun zabt u tasarrufunda olmağla, bu dahi ol havâlîde müstakıl bi-nefsihî hâkim ve vâdî-i terk-i itâ‘atde dâ’im olup, lâkin Isfehân'da olan sâlifü'l-beyân Kerîm Hân'a nev‘an müdârâ yüzünden mu‘âmele ve ihtiyâtan mürâsele birle mücâ-mele etmekle, def‘-i gāyile eylemişdir. **[Ü 213b]**

Ve Âzerbâycân taraflarında çend müddetden berü istiklâl ve istibdâd da‘vâsında olan Afgān Âzâd Hân dahi vekāyi‘-i güzeşte hılâlinde zikri sebkat etdiği üzere bundan akdem Gürcistân Hânı ile muhârebe ve kesr-i fâhiş ile şikest olup ve top ve cebehâne ve temâm ordusu dest-i a‘dâya giriftâr ve askerinin ekseri telef ü târumâr olup, bu takrîb ile ‘Acem ve sâyir tavâyif[7] kendüden rû-gerdân ve ancak Özbek ve Afgān tâ’ifesinden birkaç bin âdem

1 yekdîgere Ü : + inkıyâd ü M
2 olduğundan Ü : ve M
3 ârâm Ü : + u karâr M
4 olmaduğundan Ü : olmadığından M
5 Bahtiyârî Ü : Nectyârî M
6 sâyiresi Ü : sâ’iresi M
7 sâyir tavâyif Ü : sâ’ir tavâ’if M

ile üftân ü hîzân cây-ı emân[1] ittihâz eyledüği Rûmiyye Kal‘ası'na şitâbân olup, ba‘dehû müceddeden kendüye tahsîl-i esbâb-ı nizâm içün yanında mu‘temedi olan Mûsâ Hân'ı bir mikdâr süvârî ile Zencân ve Sultâniyye semtlerine gāret içün irsâl etmekle, ol havâlîye karîb Engûran nâm mahalde sâkin Kör Bîsütû[n] Hân'ın oğlu Safîyâr nâm Hân, zîr-i hükmünde olan askeriyle mukābele ve vukū‘-i mukātele esnâsında, mezbûr Mûsâ Hân askeri bi'l-cümle tu‘me-i şîr-i şemşîr oldukları haberi[2] **[M 268a]** Âzâd Hân'a vâsıl oldukda, *“Tekessereti'n-nisâlü ‘ale'n-nisâl**”* medlûlünce, bu gûne bâ‘is-i perîşânî olan hâdise-i müte‘âkıbetü'z-zuhûrdan mihr-i ikbâli karîn-i zevâl ve kevkeb-i bahtı vebâlde olduğuna istidlâl ederek, vâye-dâr-ı hüzn ü infi‘âl ve yevmen fe-yevmen nahs-i idbâr ile hem-hâl olup, iki üç bin mikdârı bî-ser u pâ âdem ile el-ân Kal‘a-i Rûmiyye'de furû-mânde-i kûşe-i inzivâ ve keyfiyyât-ı mezkûre vukū‘undan berü her ahvâlinde inhitât tetarruku hüveydâ olmağla, hâl-i ikbâlinde kemâl-i itâ‘at ve ser-gerdân olanlar el-yevm vakt-i idbârında kendüye ‘isyân, belki üzerine hurûc u tuğyân eylemişlerdir. Bunun dahi mihr-i ikbâl[i], serî‘u'z-zevâl ve nahs-i müstemirr, idbâr-ı husrân-iştimâle hem-hâl olduğundan, bûd u nâ-bûdunda me’âl ve muhassal olmaduğı zâhir ve sahâyif-i ahvâlinden telâşî ve izmihlâl emâreti mütebâdir olup ve'l-hâsıl Memleket-i İraniyye el-ân bilâ-sâhib ve ehâlîsi dahi muhtelifetü'l-mezâhib olup, meşreb-i nifâk ve ‘adem-i ittifâklarından nâşî, birbirlerinden mütevahhiş ü hârib olmalarıyla, her tarafda tehâlüf-i ârâ ve tenâzu‘-i ehvâ esbâbı rû-nümâ olduğundan, her müflis-i bî-mâye, metâ‘-ı kâlây-ı riyâset ü tesaddura harîdâr ve ekser mahallinde niçe edânî-i bî-ser u pâ cem‘iyyet ile sâhib-i külâh-ı iştihâr olup, memleket-i mezkûre hurûş-i seyl-i şûriş ü ihtilâl ve âteş-i cihân-sûz-i ceng ü cidâl ile meşhûn ve ehâlî ve ra‘iyyet, pâ-zede-i leşker mihan ü zucret ve herc ü merc hâletleri rû-nümûn olduğuna binâ’en[3], *“Men ‘azze bezze ve men galebe selebe***”* medlûlü üzere akviyâ, zu‘afâdan câlib ve zu‘afâ dahi akviyânın zevâline tâlib olarak ‘ale'l-ittisâl birbirleriyle muhâsama vü cidâl ve kifâh u kıtâle iştigāl edüp, şeyh u şâb giriftâr-ı kemend-i pîç ü tâb-ı ızturâb ve bu gûne esbâb-ı fitne-i âşûba ısrâr u ikbâbdan nâşî memleket harâb u yebâb olmağla, **şi‘r**[4]:

1 emân Ü : + ü âsâyiş M

2 haberi Ü : + haberi M

* تكسرت النصال على النصال = Okların demirlerinin uçları, okların demirlerinin uçları ile kırıldı” anlamına gelen ve “Demir, demiri keser” anlamına gelen bu cümle, meşhûr Arap şâirlerinden el-Mütenebbî'nin (915-965) şiirlerinden bir mısrâdır; bk. *Dîvânü'l-Mütenebbî*, Beyrût 1403/1983, s.265.

3 olduğuna binâ’en [Bu kelimeler metinde üzeri çizilen “olup” kelimesi yerine sonradan satırın üstüne yazılmışlardır] Ü : olup M

** من عز بز و من غلب سلب = Kim muktedir olursa, galip gelir. Kim galip gelirse, karşı tarafın herşeyini alır” anlamına gelen bu cümle Arapça atasözlerindendir; bk. el-Meydânî, *Mecma‘u'l-Emsâl,* II,307,328.

4 **şi‘r** Ü : — M

Erâ elfü bânin lâ-yekūmu bi-hâdimin

*Fe-keyfe bi-bânin (بيانٍ) halfehû elfu hâdimin**

mefhûmunca bi-hükm-i takdîr-i Hâlik-ı bî-çûn ta‘mîr-i bünyân-ı nizâmlarına sâ‘îlerinden tahrîb-i esâs-ı hâllerine dâ‘îleri efzûn olduğu tevâtüren[1] rütbe-i sihhate resîde ve ber-vech-i mu‘âyene ol tarafdan tevârüd edüp, zulm-dîde ve dilremîde olanların velvele-i âh u enînleri felek-i esîre keşîde olduğu” Bağdâd Vâlîsi Vezîr-i müşârun ileyh tarafından mufassalan ‘arz u tahrîr ve hulâsa-i me’âlinden bu vechile icmâl-i makāl, cerîde-i vekāyi‘e sebt ü tastîr olundu.

Vürûd-i haber-i vefât-ı Vezîr Şerîf Halîl Paşa ve tevcîhât-ı menâsıb-ı vüzerâ

Bundan akdem Eğriboz Muhâfızı iken, ‘ahd-i karîbde Eyâlet-i Bosna tevcîh ve taleb ü hâhişine binâ’en bu vechile taltîf ü terfîh kılınan müşârun ileyh Vezîr Şerîf Halîl Paşa, ârzû-yi derâgūş-i şâhid-i âmâl, ya‘nî eyâlet-i merkūme zabtına bâl-güşây-ı isti‘câl olup, ber-vech-i sür‘at Eğriboz'dan nehzat ü hareket ve seyr-i serî‘ ile hatt u tirhâl ederek esnây-ı râhda İzdin Kasabası'na nakl-i rihâl eyledikde, **mısra‘**:

Ya türâbı çeker yâhûd âbı

mü’eddâsınca kasaba-i mezbûrenin âb ü hevâsı kendüye gāyet letâfet-âmîz ve hâk-i ‘ıtr-nâki, meşâmm-ı cânına müşg-bîz olmak üzere zebân-güşây-ı senâ olarak, mahall-i mezbûrda birkaç gün ârâma niyyet ve ‘illetden ‘ârî zâhir-i vücûdu mültebis-i câme-i sıhhat iken, bi-emr-i Hudâ ol gün kendüye Damla ta‘bîr etdikleri dâ’-i mühlik isâbet ve füc’eten ‘âzim-i dâr-ı âhıret olup, bu keyfiyyet ile terk-i kâr [u] bâr-ı fenâ ve meyl-i gülşen-serây-ı ‘ukbâ eylediği haberi, mâh-ı merkūmun yirmi yedinci gününde◊ Âsitâne-i sa‘âdet'e vârid olmağla, müteveffây-ı müşârun ileyhin muhallefât-ı vezîrânesi her ne ise bâfermân-ı ‘âlî bi't-temâm vereseye redd ü teslîm ve erbâb-ı düyûna ber-vech-i garâmet tevzî‘ **[M 268b]** u taksîm olunmuşiken, niçe temessükât-ı düyûn mahşerde çâk olmak üzere yed-i emânında merhûn kaldı; *tecâvezallâhu Te‘âlâ ‘an-seyyi’âtihî***.

---

* فكيف بيان خلفه الف هادم * ارى الف بان لا يقوم بهادم = Binâ eden bin kişinin bir yıkıcıya karşı duramadığını görüyorum. Arkasında bin yıkıcı olan bir yapıcı ise ne yapabilir?” anlamına gelen ve söyleyeni belli olmayan Arapça bir beyittir.

1 tevâtüren Ü : tevâtür M

◊ 27 Rebî‘ulevvel 1165 = 13 Şubat 1752 Pazar. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**rebî‘ulevvel**” yazısı vardır.

** تجاوز الله تعالى عن سيئاته = Yüce Allah onun günâhlarını affetsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

Ve ber-minvâl-i meşrûh metrûke-i müteveffâ-yı müşârun ileyh olup mahlûle olan Eyâlet-i Bosna, **[Ü 214a]** Hersek Sancağı inzımâmiyle Belgırad Muhâfızı Köprili-zâde Vezîr-i şehâmet-ârâ sa‘âdetlü el-Hâc[1] Ahmed Paşa hazretlerine ve Semendire Sancağı ilhâkıyla dâru'l-cihâd Belgırad bundan akdem Bosna Eyâleti'nden infisâl ile Eğriboz tevcîh olunan Vezîr-i şerâfet-pîrâ sa‘âdetlü es-Seyyid ‘Abdî Paşa hazretlerine ve Eğriboz Muhâfızlığı, Karlı-ili Sancağı zamîmesiyle sâbıkā İnebahtı muhâfazasında olan mîr-i mîrân-ı kirâmdan Hacı-zâde Mustafa Paşa'ya bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh ü ‘inâyet buyuruldu[2].

Şeref-i vürûd-i perde-i şerîfe-i[3] bâb-ı Mekke-i mükerreme be-taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i hazret-i Cihân-bânî

Öteden berü hacc-ı ekber vâki‘ olduğu senelerde Beytullâhi'l-Harâm *şerrefehallâhu Te‘âlâ ilâ yevmi'l-kıyâm**ın âvîze-i bâb-ı rahmet-me’âbları olan perde-i şerîfe-i mağfiret-nisâbları, Emîr-i Mekke-i mükerreme Şerîf hazretleri câniblerinden teberrüken ber-vech-i hedâyâ taraf-ı hümâyûn-i Pâdişâh-ı İslâm-penâha ihdâ vü îsâl olunmak de’b-i kadîm ve resm-i müstedîm olup, bin yüz altmış dört senesinde hacc-ı ekber vukū‘una binâ’en◊, ol kā‘ide-i müstahseneye murâ‘ât ve icrây-ı resm-i ‘âdât birle hâlâ[4] Şerîf-i Mekke-i mükerreme necâbet-ârâ Şerîf Sa‘îd *dâme sa‘dühû* hazretleri taraflarından ol serâ-perde-i me‘âlî-inşâd ber-vech-i mu‘tâd âdemleri Sa‘îd Ağa vesâtatiyle taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i cenâb-ı Şehinşâhî'ye irsâl ve işbu bin yüz altmış beş senesi rebî‘ulâhırinin beşinci yevm-i isneynde◊◊ İstanbul'a şeref-yâb-ı vusûl olup, evvelâ ber-vech-i teberrük serây-ı Âsafî'de cilve-nümây-ı müsûl olması irâde buyurulmağla, re’fetlü Sadrıa‘zam hazretleri ve Kethudâ Bey ve Re’îsülküttâb Efendi ve sâ’ir ricâl kemâl-i iclâl ile istikbâl edüp, sandûkasıyla tâ bâlâ-yı sadra vaz‘-ı ihtirâm ve mukābelesinde ber-vech-i âdâb-ı kıyâm ve ancak sandûka üzerinden şeref-i ziyâretiyle müşerref ve izhâr-ı şevk u garâm ederek mûmâ ileyh Sa‘îd Ağa'ya ikrâm-ı tâmm birle merâsim-i mu‘tâde icrâsından sonra, hıl‘at-i hâssu'l-hâs iksâ ve ‘atâyây-ı vâfire ile kemâl-i iltifâta sezâ buyurılup, Serây-ı hümâyûn'a tesyîr u îsâl olunmağla, ol hediyye-i behiyye-i vâcibü't-tekrîme cenâb-ı Pâdişâh-ı ‘âlem-penâh ve Şehinşâh-ı zehâdet-destgâh *dâme fî hıfzı'l-İlâh*** hazretleri gāyet ta‘zîm ü ikrâm ve nihâyet-i tefhîm ü

1 el-Hâc Ü : — M
2 buyuruldu Ü : olundu M
3 **şerîfe-i** Ü : şerîf M
* شرفها الله تعالى الى يوم القيام = Yüce Allah onu kıyâmet gününe kadar şerefli kılsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
◊ 10 Zilhicce 1164 = 30 Ekim 1751 Cumartesi.
4 hâlâ Ü : — M
◊◊ 5 Rebî‘ulâhır 1165 = 21 Şubat 1752 Pazartesi.
** دام فى حفظ الاله = Tanrı'nın korumasında devam etsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

ihtirâmda mübâlaga buyurup, kendüleri bizzât dest-i kerâmet-peyvestleriyle sandûkadan ihrâc ve izhâr-ı sürûr u ibtihâc ile Kulzüm-i güher-rîz eşvâkı mevvâc ederek telsîm ve rû-mâl ve rütbe-i kemâlde tevkīr u iclâl buyurup, bu hılâlde havâss-ı mukarrebîni dahi sa‘âdet-i ziyâret ve cebhe-sâyî-yi zarâ‘at ile mesrûru'l-bâl buyurmuşlar.

Hakk budur ki ol memdûhu'l-fi‘âl-i celiyyü'l-himem ve mahmûdü'l-hısâl-i bâzilü'l-kerem zıllullâhi fi'l-‘âlem cenâb-ı Halîfe-i ferişte-şiyem hazretlerinin bi-tevfîkıhi'l[1]-Müte‘âl incizâb-ı derûn-ı safâ-me’âlden nâşî, Haremeyn-i şerîfeyn ve ol makāmeyn-i münîfeyne bi-hulûsı'l-bâl ta‘zîm ü iclâl ve ‘ale'l-ittisâl tekrîm ü ikbâlleri ânen-fe-ânen mütezâyid ve rûz-efzûn ve husûsan ehâlî ve fukarâsına teveccühât-ı merâhim-simât-i Mülûkâne'leri hasebiyle müte‘âkıbetü'l-irsâl olan in‘âmât-ı seniyye-i Pâdişâhâne'leri dâ’ire-i ta‘dâddan bîrûn olmağla, ‘âmme-i ‘âlemiyân bu cihetden dahi ‘âzim-i da‘avât-ı hayriyye-i icâbet-âyâtlarıyla ratbu'l-lisân olmadadır.

Hakk Sübhânehû ve Te‘âlâ hazretleri eyyâm-ı devlet ve hengâm-ı Saltanat'ların müzdâd ve ber-devâm ve a‘dâ ve bed-hâhların makhûr u gümnâm eyleye, âmîn.

Tebdîl-i Kethudây-ı dûdmân-ı Bektâşiyân

[M 269a] Bir müddet[den][2] berü istihkāk-ı zât ve ber-muktezây-ı tarîk ibrâz-ı hıdemât ile Kul Kethudâsı olan Segbân-başı-zâde Çelebi Mehmed Ağa, zâtında vakūr ve sâhib-i miknet ve ahlâk-ı hasene ile nîkû-haslet ve ocağın pertevlice bâhir[3] sadâkatkârlarından olup, sûret-i zâhirde ‘azl ü teb‘îdini mûcib bir dürlü hâlet yoğiken, hâlâ Ağa-yı Bektâşiyân ile beynlerinde husûmet-i rekābet peydâ ve ‘azliyle iktifâ etmeyüp, nefy ü iclâsını ‘arz u inhâ etmekle, bi'l-iktizâ iltimâsına müsâ‘ade-i ‘aliyye rû-nümâ olup, mâh-ı[4] rebî‘ulâhırın onuncu gününde◊ şeref-yâfte-i sudûr olan fermân-ı ‘âlî mûcebince mûmâ ileyh Zağra-i ‘atîk Kasabası'nda varup ikāmeti me’mûr[5] buyuruldu. Ve ber-vech-i muharrer münhall olan Kul Kethudâlığı, ocağın emekdâr ve baht-ı etvârlarından hâlâ Zağarcı-başı bulunan ‘Abdülbâkī Ağa dâmâdı Mustafa Ağa'ya ve Zağarcı-başılık, Seksoncu Zorlu-zâde Erzurûmî Mehmed Ağa'ya ve anın makāmı dahi Turnacı-başı el-Hâc Mehmed Ağa'ya ‘inâyet ve ilbâs-i hıl‘at buyuruldu. **[Ü 214b]**

1 bi-tevfîkıhi'l Ü : bi-tevfîkı'l M
2 Bir müddet[den] Ü : Hâlâ bir müddetden M
3 bâhir Ü : bendegân M
4 mâh-ı Ü : — M
◊ 10 Rebî‘ulâhır 1165 = 26 Şubat 1752 Cumartesi.
5 me’mûr [Bu kelime metinde üzeri çizilen “fermân” kelimesi yerine buraya girmesi işaret edilerek satırın altına yazılmıştır] Ü : fermân M

Tevcîh-i Emânet-i Defter-i Hâkānî be-Kethudây-ı sâbık Memiş Efendi ba‘de-ez-vefât-ı ‘Ali Efendi

Mûmâ ileyh ‘Ali Efendi mihter-zâdelik ile şöhret-şi‘âr ve bundan akdem Dârussa‘âde Ağası kitâbetinden neş’edâr-ı rahîk-ı i‘tibâr olup, on seneden mütecâviz Muhâsib-i Haremeyn olmağla, tahsîl-i nâm u şân ve umûr-i ‘izâmda sâhib-i kelâm, ceriyyü'l-lisân iken, mahdûm ve zahîri olan Hacı Beşîr Ağa'nın irtihâlinden sonra, kendüye hâsıl olan hüzn ü infi‘âlden nâşî, riyâz-ı âmâlinden âb u tâb u i‘tinâ bir mikdâr zâ’il ve kedû-yi istidrâcı, çınâr-ı ikbâlden sükūta mâ’il olmuşiken, “Ak akça kara gün içündür” meseli ile ‘âmil olup, bunca müddetden berü hezâr gûne irtikâb ile cem‘ u iddihârını bermuktezây-ı rûzgâr telef-kerde-i dest-i agyâr ederek tekrâr tahsîl-i dest-mâye-i i‘tibâr etmekle, Muhâsebe-i Haremeyn'den çend rûz mufârakat ‘akabinde Rûznâmçe-i Evvel mansıbı ile be-kâm ve ba‘dehû Defter Emâneti makāmıyla itmâm-ı merâm edüp, **mısra‘**:

Tevakka‘ zevâlen izâ kīle temme[*]

me’âli bu def‘a sahîfe-i hâlinde mürtesem olmağın, ‘ahd-i karîbde sebeb-i ‘âdî-yi rihlet olan ba‘zı ‘illete mübtelâ ve mâh-ı cumâdelûlânın on altıncı gününde[◊] bi-emr-i Hudâ ‘âzim-i dâr-ı bekā olup, üzerinde olan Defter Emâneti mansıbı mahlûl olmağla, sâbıkā Defterdâr-ı Şıkk-ı Evvel ve ba‘dehû Kethudâ’î-yi Sadrıa‘zamî ile mübeccel olup, berây-ı iktizâ bir müddetden berü ma‘zûlen kûşe-gîr-i inzivâ olan Memiş Efendi cenâbları mansıb-ı mezkûr ile mazhar-ı ‘inâyet ve ilbâs-i hıl‘atde taraf-ı hazret-i[1] Âsafî'den cebîre-bend-i kesr-i hâtır olur nüvâziş ü iltifât ile tesliyet buyuruldu.

Zuhûr-i izn ü ruhsat-ı hümâyûn berây-ı âmeden-i Şeyhulislâm-ı sâbık cenâb-ı Mehmed Es‘ad Efendi be-sâhil-hâne-i hod

Çend müddetden berü Gelibolu'da ikāmet ve deymûmet-i ‘ömr ü devlet-i Zıllullâhî da‘avâtına muvâzabet üzere olan Şeyhulislâm-ı sâbık zû-fünûn-i muhakkak Es‘ad Mehmed Efendi hazretleri hakkında ez-kadîm lem‘a-rîz-i müstedîm olan âfitâb-ı cihân-tâb-ı ‘avâtıf-ı Şehriyârî, matla‘-ı merâhimden şârık olup, mâh-ı merkūmun on altıncı gününde[◊◊] şeref-ârây-ı sahîfe-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i müstevcibü'l-hubûr mûcebince İstanbul'da Boğaz-

---

* توقع زوالا اذا قيل تم = Tamam oldu denildiğinde, sona hazırlıklı ol!” anlamına gelen Arapça bu cümle, Ziya Paşa'ya göre Ebûbekr el-Harizmî'ye ait bir mısrâdır; bk. Ziya Paşa, *Harâbât,* İstanbul 1292/1875, II,467.

◊ 16 Cumâdelûlâ 1165 = 1 Nisan 1752 Cumartesi.

1 hazret-i Ü : — M

◊◊ 16 Cumâdelûlâ 1165 = 1 Nisan 1752 Cumartesi. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**cumâdelûlâ**” yazısı vardır.

içi'nde İncirli Karyesi'nde vâki‘ bu esnâda müceddeden iştirâ ile mâlik oldukları sâhil-hânelerinde gelüp, ikāmet ve kûşe-güzîn-i râhat olmalarına izn ü ruhsat-ı hümâyûn rû-nümûn ve şâhid-i gülçehre-i ‘âtıfete bu vechile makrûn olup, mülâkāt-ı evlâd ü ‘iyâl ve sıla-i erhâm-ı meserret-iştimâl ile mevlânâ-yı müşârun ileyh müceddeden mazhar-ı ‘inâyet ve mübtehic ü[1] memnûn buyuruldu.

‘Afv ü ıtlâk-ı Behcet Mehmed Efendi ve Belgıradî Ahmed Efendi defterdârân der-sâbık

Bundan akdem üzerinde olan mîr-i mîrânlığı ref‘ ve Edirne'de ikāmeti fermân olunan Defterdâr-ı sâbık Behcet Mehmed Efendi ve kezâlik bâ-fermân-ı ‘âlî Defterdârlık'dan infisâlinden berü Midillü Cezîresi'nde **[M 269b]** ikāmet üzere olan Belgıradî Ahmed Efendi haklarında ber-vech-i me’mûl merâhim-i ‘âlem-şümûl-i evliyây-ı ni‘amî mebzûl buyurılup, mâh-ı mezkûrun altıncı gününde◊ şeref-sudûr olan fermân-ı ‘âlî mûcebince gelüp, İstanbul'da hânelerinde ikāmetlerine izn ü ruhsat erzânî buyurulmağla, mûmâ ileyhimâ bu vechile mazhar-ı ‘ayn-ı ‘inâyet ve karîn-i sürûr u behcet oldular.

Zuhûr-i fitne vü fesâd-ı şakī-i mâder-zâd Kalender-zâde-i bed-nihâd der-Livâ’-i Malatya ve tertîb-i cezây-ı sezây-ı vey ve def‘-i fesâd

Bundan akdem Malatya Sancağı'nda vâki‘ Elhâslı ‘Aşîreti Ekrâdı'ndan Kalender-oğlu dimekle ma‘rûf ‘Ali nâm şakī, muktezây-ı hılkat-i bed-tıynetinden nâşî, bir müddetden berü izhâr-ı mefsedet fikriyle vesâvis-i şeytâniyye ve hevâcis-i cismâniyyeye teba‘iyyet ederek, hem dâll ve hem mudill bir şahs-ı bed-asl-ı[2] lâ-yu‘kal olduğundan mâ‘adâ, Şeyh-ı Necdî-sıfat Meşîhat ve Velâyet iddi‘âsıyla ol havâlîde vâki‘ bir gāra duhûl ve ervâh-ı habîse-âsâ müsûl ile ihtiyâr-ı ‘uzlet ve çend müddet meks ü ikāmet edüp, ba‘dehû gārdan hurûc ve zirve-i kûh-i dalâlete ‘urûc ile hılâf-ı şer‘-i şerîf niçe dürlü türrehât ve erâcîf işâ‘asıyla ‘aşîret-i merkūme ve ba‘zı ‘aşâ’ir-i sâyire[3] ricâlinden dîn ü diyânetden bî-haber behâyim makūlesi niçe ebteri ifsâd ü idlâl ve: “Evkāt-i hamse-i mefrûzadan size iki vakit nemâzı bağışladım. Fîmâ-ba‘d işiniz olduğu zemân kılman” deyü mugāyir-i şer‘-i enver bu gûne akvâl-i bâtıla-i küfr-iştimâl ile hayvân-sıfat niçe cehele-i husrân-me’âlin ‘akāyid-i za‘îfelerin külliyyen ibtâl ve ‘ayn-ı dalâlete istibdâl ile nizâm-ı ra‘iyyet ü

1 mübtehic ü Ü : — M
◊ 6 Cumâdelûlâ 1165 = 22 Mart 1752 Çarşamba. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**cumâdelûlâ**” yazısı vardır.
2 bed-asl-ı Ü : — M
3 sâyire Ü : sâ’ire M

memlekete bâ‘is-i teşettüt ü ihtilâl olarak ve nefs ü hevâlarının ârzû-mend olduğu fesâdâta tahrîs u igrâ ederek ‘aşâyir ve kabâ’ilden başına birkaç bin bî-mezheb **[Ü 215a]** ve bî-dîn haşerât-ı dalâlet-âyîni cem‘ u ihtişâd ve bu gûne ecnâd-ı şeyâtîn-nihâd ile izhâr-ı fesâd kaydında olduğun, hâlâ Mar‘aş Beylerbeyisi Rişvân-zâde Süleymân Paşa ve etrâf kazâların kadıları Der-i devlet-medâr'a ‘arz u inhâ ve ehâlî ve fukarâ dahi mahzar birle def‘-i fesâdı bâbında istirhâm ve istid‘â etmeleriyle, bu bâbda şeref-bahş-ı[1] sudûr olan ekîd ü şedîd emr-i ‘âlî-şân mûcebince Mar‘aş Beylerbeyisi mûmâ ileyh mükemmel kapusu halkı ve Levendât'ı ve ol havâlîde vâki‘ îlât ü ahşâmâtdan darb u harba kādir ebtâl-i ricâlin imdâd ü i‘âneti ile şakī-i mezbûrun üzerine varup, şeml-i cem‘iyyetlerin teştît ü tefrîk ve müfsid-i mezbûrun ve ‘avenesinin cezây-ı şer‘îlerin tensîk ve ‘ırk-ı mefsedetlerin temzîk ile sıyânet-i millet-i Muhammedî ve hıfz-ı nâmûs-i dîn-i Ahmedî'ye mübâderet ve bezl-i nakdîne-i gayret ü hamiyyet ederek cevânib-i erba‘asın sedd ve muhâsara ve tazyîka mübâşeret ve izhâr-ı satvet ü celâdet eyledikde, tâb-âver-i mukāvemete[2] mefkūdü'l-mecâl ve bir tarafa firâr u gürîz dahi makūle-i muhâll olduğundan, bi'z-zarûre ‘aşîret-i mezbûre ihtiyârları şe’âmet-i encâm-ı kârı fikr u mülâhaza ve kendülerin bu gûne varta-i hevl-nâkden sıyânet ve muhâfaza kasdıyla şakī-i mezbûru ve karındaşını ahz ve kayd ü bendiyle Paşa-yı mûmâ ileyhe getürüp teslîm ve kendüleri töhmet-i merkūmeden ibrâ’-i zimmet ve inkıyâd ü itâ‘ati ‘arz u takdîm etmeleriyle, Paşa-yı mûmâ ileyh dahi kapusu halkını, ‘avenesi olan haşerât-ı behâyim-simât üzerlerine irsâl ve kati vâfirini ahz u istîsâl ile ber-vech-i sühûlet cem‘iyyetlerin perîşân ve ekserî dahi cibâl-i Elbistân ve ol havâlîde vâki‘ sa‘bu'l-menâl kûhistâna gürîzân ve bî-nâm u nişân olmalarıyla, ber-vech-i muharrer ahz olunan şakī-i mezbûr Kalender-oğlu'nun ve ‘avenesinden elli iki nefer eşkıyânın cezây-ı sezâların tertîb ü icrâ ve ru’us-i maktû‘aların Der-sa‘âdet'e irsâl ü isrâ edüp, işbu mâh-ı cumâdelâhırın on üçüncü[3] gününde◊ Âsitâne-i sa‘âdet'e[4] **[M 270a]** vâsıl olmağla, bâ-fermân-ı ‘âlî pîşgâh-ı Bâb-ı hümâyûn'a ilkā ve sâyire[5] mûcib-i ‘ibret ile ahkâm-ı siyâset icrâ olundu.

Bu hılâlde tekrâr Paşa-yı mûmâ ileyhin Der-sa‘âdet'e vâride olan tahrîrâtı mefhûmunda şakī-i mezbûrun oğulları ve ‘avenesinden kati vâfiri dahi ahz ve hâlâ habsinde ibkā olunduğu inhâ olunmağla[6], mâdde-i şikāk u ihtilâlin külliyyen izmihlâli ve şecere-i fesâd u dalâlin usûl ve furû‘u ile bi-temâmihâ izâle vü istîsâli vâcibât-ı umûrdan olmakdan nâşî, ber-vech-i meşrûh mahbûs

1 bahş-ı Ü : — M
2 mukāvemete Ü : mukāvemetde M
3 cumâdelâhırın on üçüncü Ü : cumâdelâhırenin onuncu M
◊ 13 Cumâdelâhıre 1165 = 28 Nisan 1752 Cuma.
4 sa‘âdet'e Ü : + sa‘âdet'e M
5 sâyire Ü : sâ’ire M
6 olunmağla Ü : olmağla M

olan ‘avene ve oğullarının dahi ‘acâleten cezây-ı mâ-yelîklerin tertîbe mübâderet ve bundan mâ‘adâ firâr u gaybet eden a‘vân-ı şakī-i mezbûru tecessüs ederek ele getürüp, kahr u tedmîrleriyle ol havâlîyi levs-i vücûd-i eşkıyâdan bi'l-külliyye tathîre bezl-i miknet ve âsâr-ı dalâletden bir nesne kalmamak vechiyle emr-i nizâmına sarf-ı kudret eylemek üzere müceddeden sâdır[1] olan emr-i şerîf-i ‘âlî-şân ve Paşa-yı mûmâ ileyhin bu hıdmeti mukābelesinde ‘avâtıf-ı ‘aliyye-i Husrevâne'den kendüye ‘inâyet buyurılan bir sevb hıl‘a-i mûrisü'l-behceti, Mübâşir ile irsâl ü îsâline müsâra‘at buyuruldu.

Vürûd-i haber-i vefât-ı Emîr-i Mekke-i mükerreme Şerîf Mes‘ûd ve birâdereş Şerîf Müsâ‘id be-câyeş Emîr-i Mekke-i mükerreme şud

Müddet-i medîd ve ‘ahd-i ba‘îdden berü Emâret-i Mekke-i mükerreme ile nesak-sâz-ı umûr-i Hicâziyye ve emniyyet-bahş-ı turuk u mesâlik-i aktâr-ı mukaddese-i Tîbe-i tayyibe olup, elsine-i huccâc ve züvvâr, ol havâlîde mukīm sulehâ ve ebrâr-ı ahlâk-ı hasene-i siyâdet-ârâ ve etvâr-ı müstahsene-i şerâfet-pîrâsını tezkâra mübâderet ve her hâlde hısâl-i hamîde ve ef‘âl-i sa‘îdesine şehâdet ederek **[Ü 215b]** dâ’imâ hayr du‘â ve ıttırây-ı medh u senâsı, zebân-güzâr-ı ‘âmme-i enâm-ı ehl-i İslâm[2] olan Şerîf Mes‘ûd bin Sa‘îd hazretleri, işbu bin yüz altmış beş senesi şehr-i rebî‘ulâhırının ikinci gününde◊ vücûd-i mes‘ûduna isâbet eden ba‘zı ‘illet, sebeb-i ‘âdî-yi rihlet olup, nidây-ı irci‘îye lebbeyk-zen-i icâbet ve ‘âzim-i ser-menzil-i rıdvân-ı rahmet olduğu haberi, işbu mâh-ı cumâdeluhrânın[3] yirmi beşinci gününde◊◊ Âsitâne-i sa‘âdet'e vâsıl olup, lâkin keyfiyyet-i mezkûrenin ol tarafda vukūʻu esnâsında muktezây-ı vakt ü hâl üzere emr-i zarûriyyâtdan olan zabt u rabt-ı şevârid-i umûr-i Haremeyn-i muhteremeyn ve tanzîm ü te’mîn-i ahvâl-i züvvâr ve sekene-i beldeteyn-i mu‘azzameteyn ve sâ’ir bunlara müteferri‘ olan hâlât ve keyfiyyât-ı Hicâziyye'nin nesak-ı kadîm ve zâbıta-i nizâm-ı kavîm-i müstedîm[4] üzere temşiyet ü icrâsı ve te’diye-i merâsim-i mevkūfun ‘aleyhâ ile levâzım-ı emniyyetin bilâ-infisâl mer‘î ve mü’eddî olunması içün eşrâf-ı necâbet-ittisâfdan birinin mesned-i emâret ve sadr-ı şerâfete ıs‘âd ü takrîri vâcibât-ı umûrdan olduğuna binâ’en[5], hâlâ Mekke-i mükerreme Şeyhu'l-Haremliği inzımâmiyle Cidde-i ma‘mûre Vâlîsi olan Sadr-ı esbak Vezîr-i fetânet-semîr sa‘âdetlü es-Seyyid Mehmed Paşa hazretleriyle Mekke-i mükerreme Kadısı Yûsuf Efendi-zâde mevlânâ Mehmed Emîn Efendi ve bi'l-cümle sâdât ve

1 sâdır Ü : ısdâr M
2 ‘âmme-i ….. İslâm Ü : enâm M
◊ 2 Rebî‘ulâhır 1165 = 18 Şubat 1752 Cuma.
3 cumâdeluhrânın Ü : cumâdelâhırenin M
◊◊ 5 Cumâdelâhıre 1165 = 20 Nisan 1752 Perşembe.
4 nizâm-ı kavîm-i müstedîm Ü : kavîm M
5 binâ’en Ü : binâ M

eşrâf ve kibâr-ı kabâ'il ve ehâlî-i Mekke-i mükerreme'den ‘ulemâ ve sulehâ ve müderrisîn ve sâyir[1] ashâb-ı hall ü ‘akd beynlerinde îrâ'-i zenâd-ı meşveret ve emr-i mezkûra ve muhâbereye ri‘âyet olunarak merhûm-i müşârun ileyhin birâder-i kihter-i sa‘d-ahteri olup, bu emr-i ‘azîm ve hatb-ı cesîme liyâkat ü isti‘dâdı zâhir ve vücûh ile ehliyyet ü istihkākı bâhir olan Şerîf Müsâ‘id bin Sa‘îd *dâme sa‘duhû* cenâblarını cümle beyninden intihâb u ihtiyâr ve umûr-i celîle-i emâret ü şerâfete istîhâl ü isti‘dâd birle miknet ü iktidârı olduğunu iş‘âr ederek imzâ ve tasdîk ve ikrâr zımnında ve vâsıl-ı rahmet-i Ma‘bûd olan müşârun ileyh Şerîf Mes‘ûd'un dîğer birâderlerinin hüsn-i rızâ ve ittifâk-ı ârâları cilve-nümây-ı zuhûr olduğu hâlde bilâ-mâni‘ u müzâhim makām-ı menî‘-i emâret ve mesned-i refî‘-i şerâfete ıs‘âd ü takrîr ve bu vechile kulûb-i endûh-nâk-i fukarâyı tenvîr ve safâ-pezîr eylediklerin ‘arz u tahrîr **[M 270b]** ve ehâlî-i Haremeyn-i muhteremeyn dahi mahzarlarıyla[2] inhâ vü iltimâs ve istid‘âların sahîfe-i zarâ‘ate tastîr eylemişler.

Tahrîrât-ı merkūme hâlâ Sadrıa‘zam ve Vekîl-i mutlak-ı efham re'fetlü Emîn Mehmed Paşa hazretleri taraflarından huzûr-i fâyizu'n-nûr-i[3] Pâdişâhî'ye ‘arz u inhâ ve bu keyfiyyetin ber-vech-i mültemes nezd-i hümâyûnda makbûliyyeti zımnında taraf-ı kâmilü'ş-şeref-i Husrevâne'den müşârun ileyh Şerîf Müsâ‘id *edâmallâhu Te‘âlâ sa‘dehû** cenâbına müceddeden tevcîh ve berât-ı şerîf ve teşrîfât-ı Mülûkâne-i sa‘âdet-redîf i‘tâsıyla terfîh u taltîf buyurılup, emr-i şerâfetlerinin te'kîd ü takrîri bâbında telhîs ve istid‘â olunmağla, elbette baht-ı Müsâ‘id, müsâ‘ade-i kevkeb-i ikbâl cihetinden derece-i vâlâ-yı maksûda mütesâ‘id olması muntazar ve me'mûl ve bâ-husûs şîme-i kerîme-i Şehriyârî ve seciyye-i radıyye-i Tâcdârî muktezâsınca peyveste-i mevâhib ve eltâf-ı Cihân-bânî, erbâb-ı isti‘dâd ve istîhâl hakkında mebzûl ve revâtib-i me‘âlî ve merâtib-i kişver-sitânî ‘ale'd-devâm ashâb-ı reşâd ü kemâl üzerlerine meşmûl olup ve ber-minvâl-i meşrûh hâlâ Şerîf-i müşârun ileyh hazretlerinin emr-i hatîr-i emârete ehliyyet ü liyâkat ve rüchân ü meziyyeti ittifâk-ı kelime ile sâbit ve riyâz-ı efkâr ve ârây-ı cemm-i gafîr ve cem‘-i kesîr-i Müslimîn'de müstekarr u sâbit[4] olduğu, muhât-ı ‘ilm-i ‘âlem-şümûl-i Hıdîvâne olduğuna binâ'en, *“Mâ ra'âhu'l-mü'minûne hasenen fe-huve ‘indallâhi hasenün***” mantûk-ı hakīkat-masdûku üzere müşârun ileyhin bu vech-i vecîh[5] üzere emr-i şerâfet ü emâreti nezd-i hümâyûnda dahi mu‘teber u

---

1 sâyir Ü : sâ'ir M

2 mahzarlarıyla Ü : mahzarlar ile M

3 fâyizu'n-nûr-i Ü : fâ'izu'n-nûr-i M

* ادام الله تعالى سعده = Yüce Allah onun mutluluğunu devam ettirsin” anlamına gelen Arapça duâdır.

4 sâbit M : nâbit M

** ما رأه المؤمنون حسنا فهو عند الله حسن = Müminlerin güzel gördüğü şey, Allah'ın nezdinde de güzeldir” anlamına gelen bu cümle Ahmed b. Hanbel 1/379'da geçen Hz. Peygamber'in bir hadîsidir; bk. Wensinck, I,468.

5 -i vecîh Ü : — M

makbûl tutılup, ‘avâtıf-ı ‘aliyye-i Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlem ve ‘avârif-i seniyye-i Pâdişâh-ı Cem-haşemden Sadrıa‘zam-ı müşârun ileyh hazretlerinin telhîsleri üzerine şeref-bahş-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn mûcebince Emâret-i Mekke-i mükerreme ve hükûmet-i emkine-i muhtereme ile emr-i şerâfete **[Ü 216a]** merbût ve müretteb olan küllî mehâmmın cemî‘ şurût u kuyûdu ve rusûm u ‘uhûduyla temşiyet ü icrâsına ‘ale'd-devâm ihtimâm-ı tâmm ve şerâyit-ı emâretden olan tathîr-i tarîk mâddesine ve huccâc-ı Müslimîn'i Medîne-i münevvere'ye dek teşyî‘ u istikbâl ve iyâb u zehâblarında kemâl-i emn ü itmînânlarına vesîle olacak vechile muhâfaza ve sıyânetlerine sa‘y-i bî-hemâl ve husûsan beyne'l-Haremeyn Benî Harb Kabîlesi'nden ve sâ’irden huccâc-ı Müslimîn'e îsâl-i mazarrat dâ‘iyesinde olan ‘Urbân-ı şekāvet-nişânın i‘dâm ü izâleleriyle huccâc-ı sa‘âdet-minhâcın mashûben bi'l-emni ve's-selâm âmed-şudlarına bezl-i cehd ü ikdâm olunmak şartıyla emâret ü şerâfet-i merkūme müşârun ileyh cenâblarına müceddeden tevcîh ve taklîd buyurılup, şurût u kuyûdu hâvî iktizâ eden berât-ı ‘âlî-şân tahrîr ve ihsân olunduğundan mâ‘adâ, Şerîf-i müşârun ileyh cenâblarından eslâf-ı necâbet-ittisâflarından ziyâde âsâr-ı cemîle ve me’âsir-i celîle zuhûru melhûz-ı tab‘-ı hümâyûn olduğuna binâ’en, haklarında neyyir-i ‘âlem-efrûz-i ‘inâyet, tâli‘ ve mihr-i münîr-i âfâk-tenvîr-i ‘âtıfet, lâmi‘ olup ‘ulüvv-i kadr u şân ve sümüvv-i menzilet ü mekânlarını, *“Ke'ş-Şemsi fi râbi‘ati'n-nehâr*”* ehâlî-i aktâr-ı[1] Hicâziyye'ye i‘lân ü iş‘âr içün hâssaten hıla‘-ı fâhire-i Şâhâne'den semmûr-i fâyizu's[2]-sürûra dûhte bir sevb hıl‘at-i mûrisü'l-behce ihsân ü ‘inâyet buyurılup, bu bâbda i‘lâm-ı keyfiyyet-i hâl ve izhâr-ı nüvâziş-i mülâtafet-me’âl zımnında zîb-âver-i sahîfe-i sudûr olan nâme-i hümâyûn-i mevhibet-makrûn ve ber-vech-i muharrer teşrîfât-ı Mülûkâne-i meserret-nümûn bundan akdem vekāyi‘-i güzeşte hılâlinde icmâlen zikr u tastîr olunduğu minvâl üzere, sâlifü'z-zikr Şerîf Mes‘ûd merhûmun haber-i vefâtı vürûdundan mukaddem nâme ve teşrîfât-ı hümâyûn ile ol tarafa me’mûr olup, ba‘dehû haber-i irtihâli zuhûrunda esnây-ı râhda meks ü te’hîr olunan sâbıkā Silahdâr-ı hazret-i Şehriyârî sa‘âdetlü ‘Ali Ağa vesâtatiyle irsâl ü teblîği ‘inâyet buyurulmağla, Ağa-yı mûmâ ileyh garîk-ı lücce-i[3] **[M 271a]** sürûr olarak tarîk-ı Mısrıyye'den merâkib-i bahriyye ile seyr-i sür‘at ve neşr-i şirâ‘-ı ‘azîmet eyledi.

Kahr u tedmîr-i Ser-i iskân-ı ‘Aşîret-i Millî-i Kebîr der-Eyâlet-i Rakka

Hâlâ Rakka Vâlîsi Vezîr-i Aristo-tedbîr sa‘âdetlü Râgıb Mehmed Paşa hazretlerinin işbu şehr-i recebü'l-mürecceb gurresinde◊, Âsitâne-i sa‘âdet'e

* كالشمس فى رابعة النهار = Gün ortasındaki güneş gibi” anlamına gelen Arapça bir deyiştir.
1 aktâr-ı Ü : — M
2 fâyizu's Ü : fâ’izu's M
3 lücce-i Ü : + lücce-i M
◊ 1 Receb 1165 = 15 Mayıs 1752 Pazartesi.

vârid olan mektûb ve kā'imeleri mefhûmunda, bundan akdem Vezîr-i müşârun ileyh hazretlerine Rakka Eyâleti tevcîh olunup, henûz vürûdundan mukaddem Millî-i Kebîr 'Aşîreti İskân-başısı olan Beşşâr nâm mel'anet-şi'ârın mücerred icrây-ı tekāzây-ı nefsâniyyet ve celb-i menfa'at ile tahsîl-i kudret ü miknet zımnında ol tarafda vâki' Döğerli 'Aşîreti'ne ve 'umûmen Eyâlet-i Rakka'nın kurâ ve nevâhîsi sükkânına eylediği gadr u hasâret ve katl-i nüfûs ve nehb-i emvâl ve hetk-i a'râz misillü fezâhat ü şenâ'ate ikdâm ü cesâreti, eyâlet-i mezbûreye ba'de'l-vürûd, Vezîr-i müşârun ileyhin mû-be-mû ma'lûmları olduğuna binâ'en, şakī-i mezbûrun çâşnî-senc-i mücâzât-ı 'amel olması mukaddimâtına şurû' u mübâşeret, akdem-i a'mâl 'add olunduğundan mâ'adâ, şakī-yi mezbûrun bi'd-defe'ât zahm-hûrde-i sinân-ı zulm ü gadri olan sâlifü'z-zikr Döğerli 'Aşîreti ehâlîsinden birkaç neferi, Der-bâr-ı Hılâfet-medâr-ı Husrevâne'ye ref'-i ruk'a-i iştikâ ile müfsid-i merkūmdan müşâhede eyledikleri bî-dâd ü hasâreti mesâmi'-i Devlet-i 'aliyye'ye dahi **[Ü 216b]** ilkā eylediklerinde, hâllerine merhameten şakī-i merkūmun te'dîb ü tenkîli zemîninde Vezîr-i müşârun ileyhe hıtâben şeref-yâfte-i sudûr olan evâmir-i 'aliyyenin dahi vürûdları, hizâm ü[1] i'tizâm-ı müşârun ileyhe vesîle-i iştidâd olmağla, 'ale'd-devâm netîce-bahş-ı maksûd u merâm olacak mukaddimât-ı lâzimenin tertîb ü telfîkıne dikkat ü ihtimâm edüp, lâkin küştenî-i mezbûr Millî-i Kebîr 'Aşîreti'nden fesâd ü şekāvete mecbûl olanların hevâlarınca hareket ve 'ibâdullâha zulm ü te'âddî ile celb-i emvâl misillü hâhişlerine mümâşât ve muvâfakat eyledüğünden, 'aşâyir-i sâ'ireden dahi bu gûne niyyet-i fâsidede olan şekāvet-pîşeler başına müctema' olup, müfsid-i mezbûra ta'lîm-i hiyel ü desâyis ile meşgūl olduklarından gayri, zâtında dahi kizb ü durûğ ile me'lûf ve ihtiyâl ü televvün vâdîlerine meşgūf olup, dâ'imâ şebîke-i tedâbîr-i vülâta vukū'undan havf u hirâs üzere olmağın, bu makūle müfsid-i müstahzerin endâhte-i hibâle-i teshîr olunması, bir müddet ri'âyet-i üslûb-i hikmet ve i'mâl-i cüyûş-i fikr ü reviyyete muhtâc olmağla, bundan akdem müfsid-i mezbûrun İskân-başı nasb olunması ve bu âna dek vâki' olan cerâyim ve zellâtına kalem-i 'afv-ı Mülûkâne keşîde kılınmak üzere iltimâsına binâ'en, emr-i şerîf ısdâr etdirilmesi, dâm-ı dânâ-firîb makūlesinden olmağla, zikr olunan emr-i 'âlî-şânın vürûdundan sonra kendüye fi'l-cümle i'timâd geldüğünden fazla, bu âna dek vâki' olan mes'ûlâtının cümlesine ve kendüye vesîle-i menfa'at olacak ba'zı recâlarına dahi mümâşât ve müsâ'ade olunmağla, nâ'il-i gencîne-i emniyyet-i tâmme olmak zu'muyla bu esnâlarda 'aşîreti evleriyle Kasaba-i Ruhâ'ya on iki sâ'at mesâfede vâki' mahallere nüzûl edüp, bir müddet mahall-i mezbûrda kendü hâlinde ikāmet ve ba'dehû rây ü emân talebiyle Vezîr-i müşârun ileyh tarafına gelmeğe izhâr-ı rağbet etmekle, hâhişi üzere rây buyuruldusu tahrîr ve derûn-i Ruhâ'ya celb ü takrîr ile vürûdundan izhâr-ı inbisât ederek, endâze-i tehayyülünden ber-ter elbise ve

1 ü Ü : — M

hıl‘at ilbâs ve her vechile ikrâm ü iltifât ile gereği gibi te’mîn ü istînâs olundukdan sonra, çend rûz murûrunda bağteten ahz ve kal‘a-bend ve cezây-ı mâ-yelîkın tertîb ve pençe-i tesallutundan ‘ibâd ü bilâd te’mîn ü tahlîs ile ser-i bürîde-i hevâ-perestin Âsitâne-i sa‘âdet'e irsâl etmekle, Bâb-ı hümâyûn pîş-gâhında **[M 271b]** hindüvâne-i meydân-ı ‘ibret kılındı.

Hakk budur ki bu misillü kesret-i haşerât-ı muhtelife ile ihtişâd ve vefret-i ‘udde vü ‘atâd ve şiddet-i be’s ü fesâdı gün-be-gün müzdâd olmağla, meşhûr-i âfâk olan müfsid-i mekkâr-ı mâder-zâdın bu tavr-ı hakîmâne üzere ber-vech-i sühûlet ahz u i‘dâmı, mücerred yümn-i teveccühât-ı hazret-i Şehriyârî'den ‘ibâret tedbîr-i hikmet-semîr-i Vezîr-i müşârun ileyhe muhavvel bir keyfiyyetdir.

Hakk Sübhânehû ve Te‘âlâ hazretleri cenâb-ı Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlem ve sâye-ber-endâz-ı mülk ü ümem-i Şehriyâr-ı gîtî-sitân, Tâcdâr-ı râhat-bahş-ı cihân ve[1] cihâniyân hazretlerinin tınâb-ı hıyâm-ı ‘ömr ü devletlerin merbût-ı evtâd-ı ebedü'l-âbâd ve âsitân-ı celâdet-nişânların bunun emsâli mahatt-ı ru’ûs-i ashâb-ı şekā vü fesâd edüp, eynemâ kânû bed-hâh-ı dîn ü devletlerin makhûr u berbâd eyleye, âmîn yâ Mücîbe's-sâ’ilîn. **[Ü 217a]**

Tekmîl-i ebniye-i dâ’ire-i dil-cû der-Nüzhet-gâh-ı Küçük-su

Boğaz-içi'nde vâki‘ çeşm-i temâşâda cilve-nümâ olan mesâyirden Küçük-su nâm mesîre-i bâhiru's-safâ, leb-i deryâya müşrif fezây-ı rûh-efzâ ve i‘tidâl-i âb ü hevâ ile hadâyık u çemen-zârdan ‘ibâret bir nüzhet-gâh-ı gam-fersâ olup, kâr-ı kadîm bir iki kasr-ı müstedîm ile ol havâlîde sâ’ir teferrüc-gâha takdîm olunur letâfet-ârâ makām-ı müstesnâ olduğundan, vakit vakit şeref-i kudûm-i meserret-lüzûm-i cenâb-ı Şehriyârî ile müşerref ve gâhîce meyl ü rağbet-i hümâyûn bürûzundan neşîmen-i dil-nişînleri, iktisâb-ı ‘izz ü şeref ederek nazra-i i‘tibâra lâyık ve meşreb-i nâzik-terîn-i Cihân-dârî'ye muvâfık bir çemen-i hazîre-i bî-nazîr olduğun cenâb-ı Sadrıa‘zam ve Vekîl-i mutlak-ı efham fetânet-ârâ re’fetlü Emîn Mehmed Paşa hazretleri, dûrbîn-i nûr-i firâsetle yakīnen ma‘lûm edinüp, çünki hemvâre rızây-ı meymenet-iktizây-ı hazret-i Veliyyü'n-ni‘amî isticlâbında müteşemmir-i sâ‘id-i ikdâm ve ‘arsa-i ‘arz-ı ‘ubûdiyyetde berzede-i dâmân-ı ihtimâm olmalarından nâşî, bir vakt-i neşât-engîz ve hengâm-ı inbisât-âmîzde sâye-misâl pâye-i serîr-i iclâle rû-mâl ve perniyân-ı zarâ‘at ü ibtihâl ile *“el-‘Abdü ve mâ yemlikühû kâne li-mevlâhu*”* meselin pây-endâz-ı rehvâr-ı şâhrâh-ı ikbâl ve ‘arz-ı mâ-fi'l-bâl ederek, hâtır-hâh-ı Şehinşâhî üzere o nüzhet-gâh-ı bî-hemtâ, tâze-rusûm ebniye-i dil-ârâ ile

1 ve M : — Ü

* العبد و ما يملكه كان لمولاه = Köle ve sahip olduğu şeylerin hepsi efendisine aittir” anlamına gelen ve hukûkî bir kuralı ifâde eden Arapça cümledir.

müceddeden tarh-efgen-i esâs ve binâ vü ihyâ ve taraf-ı Sadâret-i ‘uzmâ'dan bu tarîkıyle[1] tezkîre bâ‘is bir eser-i nev-peydâ ibkāsı zımnında makām-ı recâda ‘arz u istid‘â olundukda, hazret-i Şehriyâr-ı bende-nüvâz bu bâbda nağme-i niyâz-ı esâci‘-tırâz-ı Âsafî ile dem-sâz olup, sûret-i müsâ‘afede kabûl-i iltimâs ve fark-ı mübâhâtların felek-mümâs buyurmalarıyla, derhâl a‘yân-ı ricâl-i Hâcegân'dan olup, bundan akdem Şehr Emâneti mülâbesesiyle fenn-i binâda meleke-i isti‘dâdı âşikâr ve cevdet-i tab‘-ı hendese-kârîde yed-i tûlây-ı iktidârı bedîdâr olan hâlâ Muhâsebe-i Evvel Âmedci birâderi Yûsuf Efendi hulûs-mendlerin hâssaten emr-i binâya me’mûriyyet ile ber-vech-i müsâra‘at mübâşeret olunup, zihnî ve hâricî sahîfe-i eşkâlde müsvedde-i terâkîb-i hey’et ‘arz u irâ’et ve taraf-ı hümâyûndan dahi mahv u isbâta iltifât ü rağbet olunarak, bir resm-i nâ-dîde tertîb ve tavr-ı ‘acîbü't-terkîbde tâze-edâ şâhid-i nâzenîn-âsâ bir tarh-ı dil-firîb, cilve-nümây-ı sâha-i zuhûr ve hîre-sâz-ı ‘uyûn-i mühendisân-ı duhûr olmuşdur ki, **mısra‘**:

Şenîden key buved mânend-i dîden[*]

mü’eddâsınca cevher-i tâb-âver-i ta‘rîfi, mengûş-i gûş ve edây-ı hakk-ı tavsîfi, nigâşte-i ser-levha-i idrâk-i hûş olmağla, bilinmek ve tahrîr-i hâme-i hoş-ta‘bîrden sûret-i dil-pezîri ‘aks-endâz-ı mir’ât-i hayâl olmak, makūle-i muhâl olmağla, *Lâ ‘aynun ra’et*[**] kabîlinden bir eser-i ‘ibret-me’âl ve yâhûd *ve lâ üzünün semi‘at*[***] makūlesinden bir neşîde-i[2] **[M 272a]** nev-zemîn-i hoş-âyende-makāl, sahîfe-pîrây-ı mecmû‘a-i ‘âlem-i eşkâl olmuşdur. Vâkı‘â cevânib-i safâ-mecâlibinden âyîne-i deryâ ve levha-i hazrây-ı fezâya yek-lahzada medd-i sâ‘id-i nezâret kābil ve her mahallinden bâ‘is-i inşirâh-ı rûh u[3] sudûr olan nesîm-i ‘abher-şemîm, letâfet-i bâd-ı hevâdan hâsıl olup, **mısra‘**:

Ez-bâd-ı hevâ âmed ve der-bâd-ı hevâ reft[*4] **[Ü 217b]**

---

1 tarîkıyle Ü : tarîkle M

* شنیدن کی بود مانند دیدن = İşitmek, görmek gibi olabilir mi?” anlamına gelen bu cümle Farsça atasözlerindendir; bk. meselâ Hıfzî Mehmed Efendi, *Manzûme-i Durûb-i Emsâl,* İstanbul 1262/1846, s.24.

** لا عین رأت = Hiçbir gözün görmediği” anlamına gelen bu ifâdede ed-Dârimî, Rikāk, 98,105; Ahmed b. Hanbel 2/313,370,407,416,438,462,495,506'da geçen ve cennet nimetlerinin tavsîf edildiği Hz. Peygamber'in hadîsinin bir kısmına (bk. Wensinck, IV,451) telmîh söz konusudur.

*** و لا اذن سمعت = Hiçbir kulağın duymadığı” anlamına gelen bu ifâdede ed-Dârimî, Rikāk, 98,105; Ahmed b. Hanbel 2/313,370,407,416,438,462,495,506'da geçen ve cennet nimetlerinin tavsîf edildiği Hz. Peygamber'in hadîsinin bir kısmına (bk. Wensinck, IV,451) telmîh söz konusudur.

2 neşîde-i Ü : + neşîde-i M

3 rûh u Ü : — M

*4 از باد هوا آمد و در باد هوا رفت = Bedavadan gelen bedavaya gider (=Havadan gelen havaya gider)” anlamına gelen bu cümle Farsça atasözlerindendir; bk. meselâ Hıfzî Mehmed Efendi, *Manzûme-i Durûb-i Emsâl,* İstanbul 1262/1846, s.24.

mefhûmunu lisân-ı hâli kā'il olarak ezmine-i devr-i âfitâb-ı ‘âlem-tâba mukāyese ve harâret-i pertev-i şu‘â‘ından muhârese vechi üzere mahallinde vâki‘ ve tetimmât ü[1] tekmileyi câmi‘ âsümânî-hey'et ve zemîni nisbet, ya‘nî fevkānî ve tahtânîden kinâyet taraf taraf esâs-ârây-ı şeref olan kusûr ve eyâvîn-i Mülûkâne ve müte‘addid büyût-i dil-nişîn-i Şâhâne'ler, husûsan tûlu seksan ve ‘arzı yirmi üç bi-hisâb-ı terbî‘î sekiz yüz kırk zirâ‘ ‘arsa üzerine resm-i dâ'ire-i müsettah-ı beyzâda tarh olunan dîvân-hâne-i fesîhatü'l-ercâ ki bir mahalde misli binâ ve manzûr olmak değil, belki tehayyül-i havâtırdan dahi dûr olup, eğer edây-ı hüsn-i ta‘bîr hâme-i ter-zebâna nazaran mübâlagaya haml olunmasına[2]: “Gûyyâ bir sahrây-ı bî-intihâ ve dûrbîn-i nigâh-ı i‘tinâ gāyetine nâresâdır” denmek tahrîre sezâ bir ma‘nâdır. Hâsıl-ı kelâm-ı vasf-irtisâm biniş tarîkıyle kudûm-i hümâyûn-i Şehriyâr-ı enâm vukū‘unda, dâ'ire-i ‘aliyyede bulunan havâss-ı mukarrebîn-i ‘âlî-makām ve sâ'ir huddâm-ı Süreyyâ-nizâm ol makām-ı ferâh-ı ferah-ibtisâma lâ'übâlî güncâyiş ve ‘ale'l-‘umûm istizlâl ve âsâyiş edecek rütbede merâbi‘ u mekân ve müte‘addid ârâm-gâh-ı safâ-‘unvân binâ ve müstakıl tetimmesiyle matbah-ı ‘âlî revâk ve nehr-i mezbûr üzerine memdûd müceddeden cisr-i vâlâ-tâk inşâ olunduğundan mâ‘adâ, mahall-i mezbûrun cânib-i cenûbunda vâki‘ kûhsâr-ı ser-efrâzın kemer-gâh-ı tarâvet-sâzı cüst-cû olunarak, su mazanne olunan mahallerinden hafr-ı âbâr ile misâl-i cedâvil enhâr-ı âb-ı lezîz-i hoş-güvâr peydâ ve ‘arz-ı teşnegî eden hıyâz ve fıskıyye ve sâ'ir zevâyây-ı behiyyeye isâle vü icrâ olunmağla, bu bâbda efvâh-ı enâmdan cârî olduğu üzere “Kuru-dere'den su getürmek” ve “Küçük-su henûz suyun bulmak” meselleri îrâd ve ber-vech-i istiklâl mahall-i mezbûrda bu gûne bir dâ'ire-i hümâyûn-i nev-îcâd, mülâzeme-i himem-i Âsaf-ı bâhiru'r-reşâd ile ma‘mûr u âbâd buyurılup, bi-‘avnihî Sübhânehû ve Te‘âlâ temâm dil-hâh-ı Pâdişâh-ı Dârâ-gulâm üzere pezîrây-ı hüsn-i hıtâm ve nefs-i nefîs-i hümâyûna mahsûs mesânid-i büyût ü kusûr-i letâfet-irtisâm, vesâyid-i zerrîntâr ve besâyit-ı zerbaft-ı hoş-nigâr ile fevka mâ yutasavveruhu'l-evhâm nizâm-ı ârâyişinde bezl-i cell-i ihtimâm olundukdan sonra, işbu şehr-i recebü'l-müreccebin on beşinci gününde◊ yümn ü iclâl ve devlet ü ikbâl birle teşrîf-i sa‘âdet-redîf-i Şehinşâh-ı ‘âlî-cenâbdan ol cây-ı mu‘allâ-elkâb, bir kāt dahi iktisâb-ı âb u tâb ile şeref-yâb olup, neşîmenleri tâze-safây-ı hoş-nişîne mâlik ve revzenleri bâdiye-peymây-ı nesîm-i sabâya memerr u mesâlik olduğundan başka, gûyyâ ol dâ'ire-i ‘aliyye dest-i râmeşger-i eyyâmda bir dâ'ire-i nağme-perdâz ve âgāze-i mübârek bâd ile dem-sâz olup, gûş-i erbâb-ı hûşa derîçe-i sâmi‘adan îrâs-i zevk-ı vicdânî ve safây-ı hâl-i rûhânîye bâdî olduğu, meşhûd-i ‘ayn-ı a‘yân-ı zevi'l-i‘tibârdır. Binâ-berîn bu[3] tensîk-ı ‘acîbü't-tertîb üzere

1 ü Ü : — M
2 olunmasına Ü : olunmasa M
◊ 15 Receb 1165 = 29 Mayıs 1752 Pazartesi.
3 bu Ü : ve M

‘anâsır-ı safvet-me’âsirden terekküb ve tecessüm eden ol cây-ı dil-ârâm-ı nâzik-endâm, peyâ-pey terbiyet-yâfte-i dest-i ihtimâm olmakdan nâşî, nev-be-nev kesb-i hayât-ı tâze ve celb-i kâlây-ı letâyif-i bî-endâze ederek hakk budur ki, mesâyir-i sâ’ireden **[Ü 218a]** vücûh ile mümtâz ve hîre-sâz-ı çeşm-i ‘ukūl olur cilve-i nümâyiş-i nev-ihtizâz-ı hesnâ-tırâzı, müsellem-i erbâb-ı **[M 272b]** imtiyâz olup ve'l-hâsıl bî-misl ü nazîr bir eser-i müstevcibü't-tezkîr, sâha-i enzârda sûret-yab ve vücûd-pezîr olmuşdur.

İtmâm-ı ebniye-i mezkûre hılâlinde şu‘arây-ı tâze-gûyân-ı zemândan îfây-ı merâsim-i tebrîk zımnında elliden mütecâviz tevârîh-i hoş-edâ zîb-i nazra-i dikkat-intimâ olup, lâkin hâlâ Rumeli-hisârı Dizdârlığı ‘unvâniyle kulle-i ‘irfânın mesned-güzîn-i ser-bülendi Râsih Mehmed Efendi'nin bir beyt-i dil-ârâda muvaffak olduğu iki târîh-i garrâ cümleden a‘lâ ve Küçük-su'ya münâsib edây-ı tarâvet-fermâ olmağla, bu mahalle tahrîr u imlâ olundu. **Târîh-i mezbûr**:

Şehinşâh-ı mu‘azzam, Pâdişâh-ı emced ü ekrem
Der-i cûdunda ‘âlem, mazhar-ı lutf u ‘atâ oldu
Esâs-ı ma‘delet Sultân Mahmûd Hân-ı meh-tal‘at
Hılâfet-i Saltanat, zâtı ile revnak-fezâ oldu
Bütün dünyâyı ma‘mûr eyledi mi‘mâr-ı ikbâli
Niçe hayr-ı hisânı her tarafda rû-nümâ oldu
Safây-ı tab‘-ı pâk-i Şehriyârî muktezâsıyla
Müferrah çok mahal yümn-i eserle pür-safâ oldu
Ez-ân cümle Küçük-su'ya büyük rağbet olup zâhir
Bu def‘a ol dahi melhûz-ı ‘ayn-ı i‘tinâ oldu
Ferahda misli yok, âb u hevâda bî-nazîr el-hakk
Ne denlü iltifât olsa sezâ-ender-sezâ oldu
‘Ukûs-i sebze-zârı, bahrı berre eylemiş hem-hâl
Urur mevc-i letâfet, yemyeşil deryâ fezâ oldu
Eder ârâm gül-bûy-i çemen her bir neşîmende
Güşâyiş-kâr revzenler güzergâh-ı sabâ oldu
Husûsan böyle bünyân-ı mu‘allâ kasr-ı bî-hemtâ
‘Adîlin görmemiş dünyâ ‘aceb sâhil-serâ oldu

Boğaz içre niçe nüzhet-geh-i Şâhâne var emmâ
Bu nev-tarh-ı mücessem cümleden rûh-âşinâ oldu
Zihî tertîb-i zîbâ muntazam ârâm-geh-i ra‘nâ
Ki nakş-ı dil-keşi, bir gülşen-i behcet-fezâ oldu
Nigârişde zer-ender-zer müzehheb levhalar yekser
Rusûmu cilve eyler ‘işve-ârâ dil-rübâ oldu **[Ü 218b]**[1]
Kalur mı jeng-i gam âyîne-i dilde, temâşâ et
Çû-râh-ı (چو راح) pür-safâ bu cây-ı hurrem, gam-zedâ oldu
Girelden dest-i nakkāş-ı hayâle hâme-i fikret
Bu resm-i tâze ancak bir düşüp ‘ibret-nümâ oldu
Hümâyûn ede Mevlâ yümniyle Şâh-ı Cihân-bâna
Mahallinde yapıldı bu eser hakkā be-câ oldu
Bu beytin müstakıllen mısra‘ayn-ı dil-pesendinden
İki târîh-i garrâ Râsihâ feyz-i Hudâ oldu
Çün ihyâsı olup Sultân Mahmûd Hân-ı Cem-câhın sene 1165[2]
(چون احیاسی اولوب سلطان محمود خان جمجاهك)
Küçük-su bir büyük nüzhet-geh-i kân-ı safâ oldu sene 1165[3] **[Ü 219a]**
(كوچك صو بر بیوك نزهتكه كان صفا اولدی)

Ta‘mîr u âbâd ve tenvîr u îkād-ı Kandilli-i harâbe-zâd

Emlâk-i hümâyûndan Boğaz-içi'nde vâki‘ Kandilli ‘unvâniyle fetîle-firûz-i nâm ü şân olan sâhil-serây-ı letâfet-nişân, ezmân-ı sâbıkda[4] ma‘mûr u âbâdân ve vaktiyle lihâza-i iltifât-ı eslâfa şâyân olup, nezd-i erbâb-ı rağbetde bî-misl ü bî-müdânî sırça-serâya sânî iken, bir müddetden berü bi-hasebi'l-ahvâl tâkçe-i ikbâlden sâkıt ve sâha-i peygūle-i nisyâna hâbit olup, berây-ı iktizâ revgan-i i‘tibârında kıllet peydâ ve latme-i enfâs-i rûzgârdan ıtfâsı

1 oldu M : + [Sayfanın başında “**tebyîz olunmuşdur**” kaydı vardır] Ü
2 sene 1165 Ü : — M
3 sene 1165 [Sayfanın boş bırakılan alt kısmında “beyâz sahh” kaydı vardır. Ayrıca sayfanın en alt kısmında karşı sayfayı işaret eden “Gecid budur” kaydının olduğunu da belirtelim. Ü 218a'nın başında ise “**tebyîz olunmuşdur**” kaydı ile sayfa aralarında birkaç tane “beyâz sahh” kaydı görülmektedir] Ü : — M
4 sâbıkda Ü : sâbıkada M

hüveydâ olduğundan mâ‘adâ, *“Lâ tükessiri'l-kandîle*”* tahzîrinden ‘adem-i ictinâb ile kesr u ifnâsına ikbâb olunarak, ‘ahd-i ba‘îdden berü harâb u yebâb olup, ancak ba‘zı mahallerinde âsâr-ı cidâr bedîdâr ve erâzî-yi mevâtdan bir berriyye-i kıfâr olmuşiken, sebeb-i ‘umrânî-i ‘âlem, mûcib-i âbâdânî-yi mülk ü ümem cenâb-ı Pâdişâh-ı a‘zam ve Şehinşâh-ı mu‘azzam u mufahham *lâ zâle'd-dehru müftehıran bi-vücûdihi'l-emcedi ve'l-ekrem*** hazretleri ol püf-kerde-i eyyâm olan kandîl-i şikeste-endâmı, inkisâr-ı küllîden vikāye ve târîkî-yi harâbe-zârda zulmet-zede-i fikâr olmadan himâye buyurup, inâre-i şu‘le-i rağbet birle tenvîr u âfâk-gîr olan evkāf-ı bî-nazîrlerine ilhâk güzârende-i zamîr-i münîrleri olmakdan nâşî, işbu sene-i mübâreke evâyilinde[1◊] evvelâ istikşâf-ı erâzî ile hudûd u sınûru ta‘yîn ve evkāf-ı hümâyûna iltihâkı tansîs u tebyîn olundukdan sonra, mecma‘-i nâs[2] **[M 273a]** olacak bir mahall-i nazîfe câmi‘-i şerîf ve ma‘bed-i latîf binâsıyla mihrâb-ı ‘arşa âvîze-i kandîl-eser ve leme‘ât-ı envâr-ı kanâdîl-i menârdan ol havâlîyi münevver ve bâng-ı Allahu ekber ile gûş-i hûş-i müstemi‘ânı pür-zîver buyurup, etrâfını hammâm ve dekâkîn ile tezyîn ü tanzîm ve ihyây-ı remîm-âsâ mahall-i mezbûrun ‘imârında mahz-ı ‘inâyetleri ta‘mîm buyurduklarından gayri, ber-vech-i meşrûh vakf olup, leb-i deryâ olan sevâhili taraf-ı evkāf-ı hümâyûndan icâreteyn ile tâlibine ve sevâhilin gayri mahalleri yalnız icâre-i mü’eccele kaydıyla rağbet edenlere ‘inâyet buyurulmağla, ol mevki‘-i latîfden hâhişi mikdâr erâzî ile kâm-kâr olanlar, i‘mâl-i mu‘âvil-i iktidâr ve bezl-i nukūd-i bî-şümâr ederek hendese-kârî tabâyi‘-i muhtelifetü'l-âsâr muktezâsın-ca biribirinden a‘la taraf taraf sâhil-hâneler binâ ve bu takrîb ile mahall-i mezbûr nev-âbâd bir kasaba-i mu‘allâ olup, mekân ü mekîn ihyâ-kerde-i Pâdişâh-ı cihân-ârâ olmağın, ol vechile karîn-i refâh olan ‘ibâdullâh, eyyâm-ı merhamet-irtisâm-ı Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlemde gunûde-i pister-i râhat ve istizlâl-i ârâmiş ile mekîn-i harem-serây-ı emniyyet olup, gûyyâ ârâm-gâh-ı Kandîlli ile her biri müstakıllen furûzende-i çerâğ ve kemâl-i sürûr ve ferâğ-ı bâl ile mısbâh-ı rûşendilân-âsâ şu‘le-hîz-i şevk u safâ olarak, şu‘â‘-ı nâr-ı istid‘âların gāye-i sabâh-ı felâha iblâğ edüp, hemîşe vücûd-i bihbûd-i ‘âlem-sûd-i hümâyûn, kemâl-i sıhhat ü ‘âfiyet birle erîke-pîrây-ı Saltanat ve bed-hâh-ı dîn ü devletleri karîn-i kahr u mezellet olmak da‘avâtına kalben ve kāliben şugl ü muvâzabetleri, sâmi‘a-ârây-ı Fakīr olmakdan nâşî, lem‘a-i makāle-i Kandîlli ile kûşe-i havâtırı tenvîr ve berây-ı tezkîr târîh-i rûşen-ta‘bîr ile icmâl-i hâl, berîn-minvâl cerîde-i âsâra sebt ü tahrîr olundu. **Li-münşi’ihî**:

---

* لا تكسر القنديل = Kandili söndürme!” anlamına gelen Arapça bu cümle, bu söyleyişin Arapça'daki daha kibar bir ifâde şeklidir. Burada ise Kandillî'ye bir telmîh söz konusudur.

** لا زال الدهر مفتخرا بوجوده الامجد و الاكرم = Zaman onun çok şerefli, çok cömert varlığıyla övünç içinde devam etsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

1 evâyilinde Ü : evâ’ilinde M

◊ 1 Muharrem 1165 = 20 Kasım 1751 Cumartesi.

2 mecma‘-i nâs Ü : + mecma‘-i nâs M

Yeter bir mısra‘-ı berceste ‘İzzî zabt-ı târîhe
Yeniden şu‘le-bâr-i sâhil oldu köhne Kandîlli sene 1165[1] **[Ü 219b]**
(یکیدن شعله بار ساحل اولدی کهنه قندیللی)

Tevcîh-i Sadreyn-i muhteremeyn ve Kazâ’-i İstanbul

Hâlâ Sadr-ı Rûm-i fezâ’il-mevsûm Dürrî Mehmed Efendi merhûmun mahdûm-i güzînleri mevlânâ Mustafa Efendi hazretlerinin ve mesned-ârây-ı Anadolu Kara Bekir Efendi-zâde mevlânâ Ahmed Efendi cenâblarının müddet-i ‘örfiyyeden ‘ibâret sene-i kâmileleri ber-vech-i ‘iffet pezîrây-ı hüsn-i gāyet olmakdan nâşî, bâ-işâret-i hazret-i Şeyhulislâmî şeref-bahşây-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn mûcebince işbu şehr-i şa‘bânü'l-mu‘azzamın dördüncü gününde◊ Sadâret-i Rum, sâbıkā ol câh-ı vâlâdan munfasıl ebu'l-‘ulûmi ve'l-fezâ’il mevlânâ ‘Abdullah Efendi hazretlerine ve mesned-i Anadolu dahi mukaddemâ pâyesiyle kâm-rân olan Pîrî-zâde mevlânâ ‘Osmân Monla Efendi cenâblarına ve yine Anadolu Pâyesi'yle hâlâ İstanbul Kadısı olan ‘Osmân Kethudâ-zâde mevlânâ Hattât İsma‘îl Efendi hazretlerinin dahi zemân-ı hükûmetleri icrây-ı ahkâm-ı şerî‘at-i garrâ ederek güzerân ve dil-hâh-ı Pâdişâhî üzere hüsn-i sülûk ü sadâkatleri nümâyân olmağla, yevm-i mezbûrda tahsîs-i revâtib ile tahvîl-i merâtib buyurulmağla, Medîne-i münevvere'den munfasıl ‘İvaz Mehmed Paşa **[Ü 220a]** -zâde ‘iffet-nedîm mevlânâ İbrâhîm Efendi cenâbları İstanbul Kazâsı'yla tekrîm buyurılup, mevlânây-ı müşârun ileyhim huzûr-i Âsafî'de ber-vech-i mu‘tâd ilbâs-i sevb-i semmûr ile mesrûr u dil-şâd buyuruldu.

Vukū‘-i harîk der-Mahalle-i Gedik-paşa ve ba‘de-ez-ân der-ba‘zı mahâll-i İstanbul pey-der-pey zuhûr yâfte

Kazıyye-i ‘acîbe-i ittifâkıyyedendir ki, işbu şehr-i şa‘bân zarfında◊◊ ba‘zı keder-âmîz keyfiyyât zuhûr etmek ve ba‘dehû neşâtı mûcib harekât ile def‘-i gā’ile-i mahzûrât olunmak sûretleri gûyyâ levha-i zamâyir-i erbâb-ı besâyirde[2] mürtesem ve mâh-ı merkūm duhûlünden mukaddem efvâh-ı nâsdan şuyû‘ ile mesmû‘-i ‘âlem olmuşidi. *“Elsinetü'l-halkı aklâmü'l-Hakkı*”* fehvâsınca bi-hükm-i kazâ’-i Rabbânî **[M 273b]** mâh-ı merkūmun altıncı bâzâr günü◊ kubeyl-i ‘asrda İstanbul'da Gedik-paşa Hammâmı kurbünde vâki‘ Sabuncu

1 sene 1165 [“bed-hâh-ı dîn ….. 1165” kısmı buraya girmesi 9 rakamı ile işaret edilerek ters olarak sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] Ü : — M
◊ 4 Şa‘bân 1165 = 17 Haziran 1752 Cumartesi.
◊◊ 1 Şa‘bân 1165 = 14 Haziran 1752 Çarşamba.
2 zamâyir-i erbâb-ı besâyirde Ü : zamâ’ir-i erbâb-ı besâ’irde M
* السنة الخلق اقلام الحق = Halkın lisânları, Hakk'ın kalemleridir” anlamına gelen bu cümlenin hadîs olarak bir değerinin olmadığı, sûfîlerin bir sözü olarak belirtildiği yerlerden biri olarak bk. el-‘Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ’,* nr. 532, I,180.

Hânı dimekle ma‘rûf kebîr tahta hândan bedâheten âteş zuhûr ve hân-ı mezkûra bi'l-külliyye istîlâ ile etrâfa şerâre-pâş-ı şerr u şûr olarak gitdikce ittisâlinde olan ebniye-i ‘âlîye sârî ve mütemâdî olup, ol havâlîden Kum-kapu'ya varınca yemîn ü yesârda vâki‘ büyût ve dekâkîni **[Ü 220b]** sâhil-i bahra varınca hâric-i sûrda olan ebniye-i kesîreyi bi'l-külliyye ihrâk u ifnâ edüp, yevm-i mezbûrda bi-emr-i Hudâ esbâb-ı kazâ her tarafdan zâhir u hüveydâ ve bâ‘is-i iştidâd-ı âteş olan hâlet gûyyâ hâzır u müheyyâ oluğundan mâ‘adâ, bâd-ı şimâlî dahi bir rütbede şiddet üzere vezân ve lehîb-efrûz olan âteş-i serkeşi deryâlar gibi hurûşân etdürüp, önüne hâ’il olmak muhâl mertebelerine resîde ve def‘ine çâre-cû olan ricâl, ‘ârıza-i ‘acz ve za‘f-ı hâl ile etrâfa remîde olmalarıyla, ibtidây-ı zuhûrundan yirmi sâ‘at mikdârı zemân murûr eyledikden sonra, ‘avn ü ‘inâyet-i İlâhî ve teveccühât-ı seniyye-i Zıllullâhî berekâtiyle teskîn ü ıtfâsı müyesser oldu. Bu esnâda hasâret-zede ve musâb olan ‘ibâdullah vücûh ile perîşân-ı hâl ve mesken ve mâ-lezime-i büyût[1] tedârükünde muztaribü'l-bâl olup, her biri ba‘zı akrıbâ ve ehibbâ menzillerine ilticâ ve mess-i zarûret ile ifnây-ı vücûd hâletleri hüveydâ olmuşiken, birkaç gün murûrunda Sultân Selîm tarafında ve ba‘dehû Sultân Bâyezîd cânibinde ve der-‘akab Koska semtinde ve peyâ-pey ba‘zı mahallerde ‘azîm ihrâklar vukū‘undan mâ‘adâ, hılâl-i eyyâm ü leyâlîde[2]: “Fülân hânede âteş zuhûr” ve: “Fülân yerde ocak tutuşdu ve basıldı” deyü haberler mesmû‘ ve taraf taraf kundaklar ilkā olunmak erâcîfi dahi şuyû‘ bulup, bu hâlet-i pür-vahşet hadşe-i sâmi‘a-i nâs oldukca, ‘umûmen ‘ibâdullâha kemâl-i havf u haşyet istîlâ ve gürûh gürûh her cânibe sür‘at ü hareket ve envâ‘-ı telâş ve fikr-i fâsideye[3] mübtelâ olmalarıyla, eğerçi bu beliyye-i ciğer-sûzun def‘i bâbında dergâh-ı Çâre-sâz'a ‘arz-ı niyâz ile izhâr-ı sûz u güdâz eylediler. Lâkin muktezây-ı vakt üzere bu esnâda esbâb-ı zâhirî olan ahvâlden bahs ile zuhûr eden kīl ü kāl **[Ü 221a]** me’âli ne gûne keyfiyyâta mü’eddî ve bu hüzn ü terahın encâmı ne sûretde sürûr u feraha bâdî olduğu ve halel tetarruk eden emn ü âsâyiş ne vechile nizâm bulduğu, vukū‘ ve zuhûru târîhiyle zîrde mastûrdur.

Tevcîh-i Eyâlet-i Haleb ez[4]-Mîr-i mîrân-ı kirâm ‘Abdurrahman Paşa ve tefvîz-ı umûr-i Cerde[5]

Hâlâ Haleb Vâlîsi olan Yeniçeri Ağası-yı sâbık Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü es-Seyyid Ahmed Paşa hazretlerinin, ehâlî-i eyâlet-i merkūme ile

---

◊ 6 Şa‘bân 1165 = 19 Haziran 1752 Pazartesi. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır

1 büyût Ü : — M
2 ü leyâlîde Ü : leyâlde M
3 fâsideye Ü : fâside M
4 **ez** Ü : be M
5 Cerde M : **de** Ü

hüsn-i zindegânîsi olmayup, hılâf-ı marzî harekete cesâretinden nâşî, cümlesi mükedderu'l-ahvâl ve ‘arz u mahzar birle Âsitâne-i sa‘âdet'e tezallum-i hâl etmeleriyle, işbu şehr-i şa‘bânın onuncu gününde◊ şeref-bahşây-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i mehâbet-makrûn mûcebince Vezîr-i müşârun ileyhe Kars Eyâleti tevcîh ve Haleb'den tard u teb‘îd ile ehâlîsi terfîh buyurılup, bu esnâda Haleb Eyâleti, sâbıkā Kars mutasarrıfı olup, Rumeli Beylerbeyiliği Pâyesi olan Mîr-i mîrân-ı kirâmdan Sarı Kethudâ dimekle şöhret-şi‘âr ‘Abdurrahman Paşa'ya tevcîh ü ihsân ve bu sâl-i huceste-fâlde umûr-i mehâmm-ı huccâc-ı zevi'l-ibtihâcdan olan Cerde hıdmeti Başbuğluğu ‘inâyeti ile dahi bâ-hatt-ı hümâyûn terfî‘-i kadr u şân buyuruldu. **[Ü 221b]**

İhsân-ı mühr-i hümâyûn-i Cihân-ârâ[1] [M 274a] be-cenâb-ı Mustafa Paşa ibn ‘Abdurrahman Paşa ba‘de ez-‘azl-i Emîn Mehmed Paşa

Ânifen güzâriş-pezîr ve[2] tahrîr u tastîr olunduğu üzere, bi-kazâ’illâhi Te‘âlâ İstanbul'da kesret-i harîk vukū‘undan nâşî, ‘ibâdullah istîlây-ı ru‘b u haşyet ile muztaribü'l-kulûb ve ‘âmme-i nâsdan câme-i emn ü râhat meslûb olup, bi'z-zarûrî[3] esbâb-ı zâhirî ve ‘adem-i mübâlât-ı hükkâmdan bahs ile taraf taraf güft ü gûya bâ‘is ve niçe türrehât-ı bî-ma‘nâ hâdis olarak, kimi taraf-ı Sadrıa‘zamî'ye itâle ve kimi Yeniçeri Ağası'nın taksîrine imâle vü ihâle ile velvele-i kīl ü kāl tanîn-endâz-ı sâmi‘a-i ‘âlem olup, bu hılâlde sûret-i hâl-i ‘ibret-me’âl, ‘aks-endâz-ı mir’ât-i ‘âlem-nümây-ı Cihân-dârî oldukda, cenâb-ı kutb-i dil-âgâh hazret-i Zıllullâhi Hılâfet-penâh *dâme mâ dâme'd-dünyâ fî hıfzı'l-İlâh** cenâbları, öteden berü mazhar-ı[4] tevfîk-ı Samedânî birle mü’eyyed min-‘indillah olup, ‘ale'd-devâm niyyet-i hayriyye-i Pâdişâhâne ve ‘azîmet-i celiyye-i Mülûkâne'leri tanzîm-i bilâd ve terfîh-i hâl-i ‘ibâd olmak hasebiyle bu bâbda karîha-i sabîha-i Şehriyârî ve seciyye-i zekiyye-i Tâcdârî'lerinden ârây-ı cihân-ârây-ı Eflâtûn-pesend ve tedâbîr-i sâ’ibe-i (صابيه) bî-misl ü mânend-i Şehinşâhâne'leri bu vechile cilve-nümây-ı zuhûr ve mücerred ‘ibâdullâhın kemâ-kân emn ü râhat **[Ü 222a]** ve âsâyiş ü refâhiyyetlerine irâde-i ‘aliyyeleri masrûf u maksûr buyurılup, işbu şehr-i şa‘bânü'l-mu‘azzamın on dokuzuncu mübârek yevm-i sebtde◊◊ hâlâ Kethudây-ı Bevvâbîn-i Sultânî Vekîli Bergosî Mehmed Ağa'yı bâ-hatt-ı hümâyûn ve lisânen tenbîhât-ı hikmet-nümûn ile

---

◊ 10 Şa‘bân 1165 = 23 Haziran 1752 Cuma.

1 **Cihân-ârâ** Ü : + Cihân-ârâ M

2 ve Ü : — M

3 bi'z-zarûrî Ü : bi'z-zarûre M

* دام ما دام الدنيا فى حفظ الاله = Dünya durdukça Tanrı'nın korumasında olsun” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

4 mazhar-ı Ü : mazhariyyet-i M

◊◊ 19 Şa‘bân 1165 = 2 Temmuz 1752 Pazar. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır.

bâb-ı Âsafî'ye tesyîr u irsâl buyurdılar. Bu esnâda Sadrıa‘zam-ı müşârun ileyh Emîn Mehmed Paşa hazretleri dahi ihrâc olunan kısteyn mevâcibi tevzî‘ine iştigāl ile Dîvân-hâne'de sergi başında müstenid-i visâde-i ikbâl iken, Ağa-yı mûmâ ileyh doğru Dîvân-hâne'ye varup, hâmil-i hatt-ı hümâyûn-i Cihân-mutâ‘ olduğunu evvelâ iş‘âr u îrâd ederek, ba‘de'l-‘arz mühr-i hümâyûnu istirdâd eyledikden sonra, sergi bozulmayup kemâ-kân mevâcib tevzî‘ olunmak üzere lisânen emr-i hümâyûn sudûrunu Defterdâr Efendi'ye tefhîm ve müşârun ileyhi Dîvân-hâne'den bir iki Çukadâr ile Serây-ı hümâyûn'da vâki‘ Balık-hâne Mahbesi'ne îsâl ve teslîm eyledi. Bedâheten bu hâlet zuhûrunda kapuda mevcûd ricâl-i be-nâm ve sâyir vâkıf-ı keyfiyyât olan hâss u ‘âmm bu gûne harekât-ı hüsn-i encâmın hayr ile **[Ü 222b]** pezîrây-ı hıtâm olmasını tefevvüh ve kalben ve kāliben dergâh-ı Ehadiyyet'e teveccüh birle rûh-i cismân-ı ‘âlem, mûcib-i âsâyiş-i mülk ü ümem olan Şehinşâh-ı nusrat-‘alem hazretlerinin her hâlde ‘avn ve imdâd-ı Samedânî yâver u dest-gîri ve tevfîk-ı Sübhânî mu‘în ü zahîri olmak da‘avâtına meşgūl oldular.

Bu kazıyye-i marzıyye vukū‘u esnâsında herkes ser-be-girîbân-ı hayret ve: “Mühr-i devlet eyâ kangı zâtın keff-i kifâyetine ‘inâyet buyurılur?” deyü câsûs-i müfekkireye istikşâf-ı hâl-i erbâb-ı istîhâl içün cüst-cûya eğerçi ruhsat verilmişidi. Lâkin bir ferdin mir’ât-i hâtır-ı safvet-me’âlinden bir sûret-i sâhib-i liyâkat ‘arz-ı cemâl etmeyüp, ancak mehbit-ı ilhâmât-ı Bârî olan hâtır-ı ‘âtır-ı kerâmet-mezâhir-i Hıdîvâne'de bi-tevfîk-ı cenâb-ı Mevlâ emânet-i kübrâ olan Vekâlet-i ‘uzmâ'ya hâlâ Mîrâhûr-i Evvel mansıb-ı celîli ile mübeccel olup, bunca müddet terbiyet-i iksîr-hâssıyyet-i Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âleme **[M 274b]** kesb-i şeref-i mukārenet ile mu‘tenâ ve mühezzeb ve her ahvâl ü etvâr ve harekât ü girdârı vücûh ile ma‘lûm u mücerreb olan asîl ü nesîl, necl-i nebîl-i re’fet-me’âb Mustafa Bey cenâbları lâyık u ahrâ görül-mekle, huzûr-i fâyizu's-sürûr-i Husrevâne'ye da‘vet ve pâye-i serîr-i a‘lâya cebhe-sây-ı rıkkıyyet esnâsında gûş-i hûşunu niçe le’âlî-yi kelimât-ı hikmet-simât ile teşnîf ve iksây-ı hıla‘-ı Vezâret ve i‘tây-ı mühr-i hümâyûn-i bâ-meymenet ile teşrîf ü taltîf buyurup, Sâhil-serây-ı Beşiktaş'dan zevrakce-i ikbâl ile Yalı Köşkü'ne tesyîr u irsâl buyurdılar. Bu hılâlde mahall-i mezbûrda kudûm-i ferah-lüzûmlarına terakkuben hâzır u âmâde olan ricâl ber-vech-i mu‘tâd icrây-ı merâsim-i istikbâl ve mevcûd olan peykân ve serhengân-ı **[Ü 223a]** haşmet-iştimâl ile Serây-ı Âsafâne'lerin müşerref-sâz-ı iclâl buyurduk-larından sonra, kā‘ide-i kadîme üzere mukaddem hazret-i Şeyhulislâmî ve sudûr-i kirâm ve ‘ulemây-ı a‘lâm vukū‘uyla merâsim-i tehniye-i “Mübârek bâd” edâ ve ‘alâ merâtibihim her birine ferve-i semmûr ‘arz ve iksâ olunup, ba‘dehû Dîvân-hâne'yi teşrîf ve ‘ale't-tertîb erbâb-ı menâsıba ilbâs-i hıla‘-ı fâhire ile cümleyi tebcîl ü taltîf buyurdılar. Müşârun ileyh hazretlerinin fıtrat-ı pâkîze-tıynetlerinde merkûz cevher-i tâb-nâk-i ahlâk-ı hasene ve bi'l-hâssa

ârâyiş-i zâtı olan ıhlâs-ı diyânet-ihtisâs u sıbâhat, vech-i müstahsenelerinden ‘âlem mesrûr u memnûn olduklarından başka, *“el-Mülûkü mülhemûn*”* mazmûnunu edâ zımnında: “Bâ‘is-i nizâm-ı dünyâ ve mâ fîhâ olan emânet-i kübrâ bu gûne ehline ve mahalline tefvîz u tahsîs buyurulması, in-şâ’allâhu'r-Rahman ba‘de-ezîn dahi mûcib-i emn ü emân-ı cihân ve cihâniyân olmasına vesîle-i cemîledir” deyü herkes mestûr-i mâ-fi'z-zamîrlerin i‘lân ü tebyîn ve bu bâbda ‘âlem-pesend olan ârây-ı hümâyûn ve tedâbîr-i hikmet-nümûn-i Tâcdârî'ye tahsîn ve sad-âferîn ederek sitâyiş-hân-ı erbâb-ı hâl ve vicdân-ı zemzeme-i da‘avât-ı icâbet-âyâtdan ratbu'l-lisân oldular.

Bu esnâda tebrîk-i Sadâret zımnında bî-nihâye ‘arz olunan tevârîh ve kasâyide nazaran[1] Hakīr-i nâmiku'l-hurûf dahi Vak‘a-nüvîs ve Teşrîfât **[Ü 223b]** hıdemâtına me’mûriyyet hasebiyle çend beyt târîh-i manzûm ile zeyl-i makāle-i menkabetlerin bûse-cây-ı hâme-i ‘ubûdiyyet eylemişdir. **Li-münşi’ihî**:

Tekellüf ber-taraf, hayr-ı du‘âdır maksadım ancak
Vere küll-i umûrunda sühûlet hazret-i Mevlâ
Biribirine imdâden iki târîh-i garrâya
Muvaffak oldu el-hakk ‘İzziyâ kilk-i hulûs-ârâ
Bi-tevfîk-ı Samed aldı zihî mühr-i hümâyûnu **sene 1165**[2]
(بتوفيق صمد آلدى زهى مهر همايونى)
Vezîr ibn Vezîr-i bu'l-mehâmid Mustafa Paşa **sene 1165**[3]
(وزير ابن وزير بو المحامد مصطفى پاشا)

Rûznâmçe-i hâl-i müşârun ileyh

Bin yüz yirmi târîhinde[**] Vezîr-i a‘zam bulunan Çorlulu ‘Ali Paşa merhûmun Kethudâlığı'ndan neş’et ve rütbe-i vâlâ-yı Vezâret ile karîn-i ‘ayn-ı ‘inâyet olup, bir müddet Kubbe-nişînlik ve Nişâncılık câh-ı vâlâlarında ve Eyâlet-i Rumeli mansıbında tahsîl-i nîk-nâm ve ba‘dehû sa‘âdet-i sıhriyyet ile

---

* الملوك ملهمون = Padişahlar (Allah'ın) ilhâmına mazhar olmuş kimselerdir” anlamına gelen bu cümlenin vâizler ve hadîsçiler tarafından kullanılan bir söz olarak belirtildiği yerlerden biri için bk. meselâ el-Kevâkibî, *Tabâ’i‘u'l-İstibdâd ve Mesâri‘u'l-İsti‘bâd,* s.121.

1 Bu esnâda ….. nazaran M : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek sonradan müellifce satırın altına yazılmışlardır] Ü

2 **sene 1165** Ü : — M

3 **sene 1165** Ü : — M

** Sadrıa‘zam Kethudâsı Abdurrahmân Ağa'ya Vezâret verilmesi, 5 Safer 1120/26 Nisan 1708 Perşembe günüdür; bk. Mehmed Râşid, *Târîh-i Râşid,* İstanbul 1282, III,245.

dahi nâ'il-i merâm olan Vezîr-i be-nâm 'Abdurrahman Paşa merhûmun cenâb-ı müşârun ileyh mahdûm-i hayru'l-halef ve şiblü'l-esed-i bâhiru'ş-şerefleri olup, evâ'il-i hâllerinde kesb-i me'ârif ile tehzîb-i ahlâk ve tenvîr-i a'râk eylediklerinden sonra, Silahşorân-ı Hâssa gürûhuna ilhâk buyurılup, refte refte manzûr-i 'ayn-ı 'inâyet **[Ü 224a]** ve vakit vakit hıdemât-ı Devlet-i 'aliyye-i ebed-müddete me'mûriyyet ile Rumeli ve Anadolu câniblerinde geşt ü güzâr ve tecribe-i âzmâyiş-i etvâr-ı rûzgâr ederek umûr-dîde ve telh u şîrîn-i cihânı muktezây-ı mezâkk üzere çeşîde olmağla, vazî' u şerîf ve kesîf ü latîf ahvâline vâkıf ve mekādîr-i nâs ve lisân-ı[1] **[M 275a]** Devlet-i 'aliyye'yi vücûh ile 'ârif bir zât-ı sütûde-sıfât olduğundan mâ'adâ, otuz seneye karîb dâ'ire-i hümâyûnda karîn-i terbiyet ve bir niçe müddet Mîrâhûr-i Sânî ve Evvel menâsıbı ile mübeccel ve mazhar-ı 'âtıfet olup, libâkat ü liyâkat-i Hudâ-dâd ve kesbî ve vehbî meleke-i isti'dâd-ı mâder-zâdları, muhât-ı 'ilm-i 'âlem-ârây-ı Pâdişâhî olduğuna binâ'en, bu gûne nev-nihâl-i sadâkat-esmâr[2], perverde-i dest-i âb u tâb-ı i'tibâr olarak, bu def'a riyâz-ı her-dem behâr-ı Saltanat-ı ebediyyü'l-istimrâra müceddeden gars-i yemîn ve rûşenâ-bahş-ı dîde-i 'ibret-bîn olur fürûzende-i çerâğ-ı güzîn buyuruldu.

Cenâb-ı Hudâ-yı bî-çûn vücûd-i bihbûd-i hümayûnu her hâlde vikāyet-i Samedânî'sinde masûn ve kemâl-i 'âfiyet ve envâ'-ı fevz ü nusrat u behcet ile eyyâm-ı Saltanat'ların ebed-makrûn eyleyüp, vüzerâ ve vükelây-ı Devlet-i 'aliyye'lerin dahi mazhar-ı 'inâyet-i tevfîk ile **[Ü 224b]** 'alâ mâ yuvâfikuhu'ş-şer' tahsîl-i rızây-ı yümn-iktizây-ı Mülûkâne'lerinde ber-devâm ve a'dây-ı dîn ü Devlet-i 'aliyye ve bed-hâh-ı Saltanat-ı seniyyelerin bi-rummetihim[3] makhûr u güm-nâm eyleye, âmîn sümme âmîn bi-hürmet-i Seyyidi'l-mürselîn.

Sebeb-i 'azl-i Vezîr-i müşârun ileyh

Yevm-i mezbûrun ferdâsında◊ Paşa-kapusu'na şeref-bahş-ı vürûd ve piyâde ve süvârî ocaklarının ağavât ve zâbitân ve sâ'ir ricâl-i Devlet-i 'aliyye müvâcehelerinde 'alenen feth u kırâ'et olunan hatt-ı hümâyûn-i nesâyih-mazmûnun mantûkunca, ma'zûl-i müşârun ileyh ricâl-i bâhiru'l-ibtihâl-i Devlet-i 'aliyye ile matlûb-i Pâdişâhî üzere hüsn-i zindegânî edemeyüp, dâ'imâ tünd-meşreb ve bî-hûde izhâr-ı gazab ile 'itâb-âmîz kelimât ve tekdîr-i kulûb-i erbâb-ı hâcât misillü hâlât kendüden sudûr eyledüğüne[4] binâ'en, 'âmme-i 'âlemiyâna merâhim ve işfâk-ı Hıdîvâne'leri şâmil olan Şehinşâh-ı mekârim-şemâ'il hazretleri bundan akdem lisânen kendüye tenbîh ü te'kîd ve

1 ve lisân-ı Ü : + ve lisân-ı M
2 esmâr Ü : simâr M
3 bi-rummetihim Ü : bi-ecma'ihim M
◊ 20 Şa'bân 1165 = 3 Temmuz 1752 Pazartesi.
4 eyledüğüne Ü : eylediğine M

ricâl-i Devlet-i ‘aliyye'yi âzâr u tekdîrden inzâr u tehdîd buyurdukca müfîd olmayup, ke'l-evvel bî-hûde yere ser-i kârda olanları kelimât-ı dürüşt ile ‘âciz ü bî-zâr ve harîkler esnâsında Yeniçeri Ağası'nı **[Ü 225a]** mecma‘-i nâsda tekdîr ü âzâr[1] eylediği sem‘-i hümâyûna lâhık ve'l-hâsıl ‘ahd-i karîbde tagyîr-i meşreb yollu hareket ile rızây-ı hümâyûna muvâfık hıdemâtda ‘adem-i mübâlât ve nev-‘ammâ taksîrât misillü hâlâtda bulunup, tenbîh-i hümâyûna mugāyir ricâle[2] mu‘âmele-i dürüşt etmekde ısrâr ve bi'l-iktizâ ‘azl ü teb‘îdi bâlâda tahrîr olunduğu sûretde bâriz ü âşikâr olmağla, yevm-i mezbûrda◊ Balık-hâne Mahbesi'nden cekdiri sefînesine nakl olundukdan sonra, hâline merhameten ve keremen deryâ-yı[3] ‘inâyet-i Pâdişâhî'den kendüye vâfir eşyâ ve ‘atâyâ ihsân buyurılup, bâ-fermân-ı ‘âlî Mübâşir ta‘yîn olunan Dergâh-ı ‘âlî kapucu-başılarından Mustafa Ağa ma‘rifetiyle Girid Cezîresi'nde vâki‘ Resmo Kal‘ası'na tesyîr u irsâl olundukdan sonra, Hazînedâr ve ba‘zı tevâbi‘i, berây-ı iktizâ birkaç gün habs ve ba‘zı gûne su’âl ü cevâb içün ibkā olunup, ba‘dehû erbâb-ı düyûnun hakların edâ etmek şartıyla ıtlâk buyuruldu.

Bu hılâlde ber-vech-i muharrer-i bâlâ münhall olan Mîrâhûr-i Evvel-i Sultânî mansıb-ı bâhiru'l-‘unvânı, hâlâ Kethudây-ı Bevvabîn-i Şehriyârî bulunan Mehmed Emîn-zâde Mehmed Sâdık Ağa'ya ve[4] Kapucular Kethudâlığı dahi vekâlet ile zikri sebkat eden Bergosî Mehmed Ağa'ya ber-vech-i asâlet ‘inâyet ve iksây-ı hıla‘-ı fâhire ile karîn-i behcet buyuruldu. **[Ü 225b]**

‘Azl ü nasb-ı Ağa-yı Yeniçeriyân ve silsile-i tarîk-ı Bektâşiyân

Bâlâda zikri murûr ve sahâyif-i **[M 275b]** güzeştede mastûr olduğu üzere hılâl-i şehr-i şa‘bânda bâ‘is-i sûziş-i cihân olan harîkın İstanbul'da kesret-i vukū‘u hasebiyle sebeb-i zâhirden bahs olunarak, hâlâ Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri Ağası bulunan el-Hâc Hasan Ağa'nın muktezây-ı vakt ü hâl üzere ba‘zı hayâl-i muhâle dûçâr ve hibâle-i tûl-i âmâle giriftâr olmasından nâşî, kendüden nâ-be-câ evzâ‘ u etvâr hâdis ve kundak ilkāsı erâcîfi zuhûruna bâ‘is olduğundan mâ‘adâ, gûyyâ kasda mukārin taksîrât-ı şenâ‘at-girdârı, elsine-i nâsda şöhret-şi‘âr ve mecâmi‘ ve mehâfilde ‘alenen zebân-güzâr olup, bu gûne eşkâl-i kabîhada rû-nümûn olan kīl ü kāl-i zû-şücûn, tebdîl ‘âleminde bâ‘is-i tahdîş-i sâmi‘a-i hümâyûn olmağla, mizâc-ı ‘âleme siyâk-ı mezkûr üzere hummâ-yı muhrikadan müstevlî olan ‘araz-ı marazın müdâvây-ı tedbîr-i [A]risto-pesend-i Mülûkâne ile def‘ u izâlesi lâzime-i hâl ve muktezây-ı vakt ü ahvâlden olmakdan nâşî, bu bâbda üslûb-i hakîm üzere hareket ve şeref-

1 âzâr Ü : dil-âzâr M
2 ricâle Ü : — M
◊ 20 Şa‘bân 1165 = 3 Temmuz 1752 Pazartesi.
3 deryâ-yı Ü : — M
4 ve Ü : — M

yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn mûcebince kâra mübâderet olunup, işbu şehr-i şa‘bânın yirmi birinci yevm-i isneynde◊ Ağa-yı mûmâ ileyh bâb-ı Âsafî'ye da‘vet ve Kethudâ Bey odasında bir mikdâr tevkīf ile icrây-ı merâsim-i ‘âdât[1] esnâsında hâlâ Kethuday-ı dûdmân-ı Bektâşiyye bulunan ‘Abdülbâkī Ağa dâmâdı Mustafa Ağa'nın nâsıye-i hâlinden envâr-ı sadâkat leme‘ân ve tavr-ı edîbânesinden **[Ü 226a]** hüsn-i sîret ve şu‘le-i istikāmet, fürûzân olmağla, bâ-irâde-i ‘aliyye-i Şehriyâr-ı kerâmet-âsâr huzûr-i Âsafî'ye ihzâr ve Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri Ağalığı kendüye tevcîh ü ‘inâyet-i Pâdişâhî olduğunu iş‘âr zımnında hıl‘at-i hâssu'l-hâss ilbâsiyle mesrûr u kâm-kâr buyurılup, selefinin takımı ve tevkīr u iclâl ile[2] Ağa-kapusu'na tesyîr u irsâl olundukdan sonra, ma‘zûl-i mûmâ ileyhi ocakları kā‘idesi üzere Baş-çavuş Ağa gelüp, Kethudâ Bey odasından kaldırup, sâdır olan fermân-ı ‘âlî mûcebince sefîneye vaz‘ ve Limni Cezîresi'ne sevk u îsâlinde te’kîd ü isti‘câl olundu.

Garâbet bundadır ki, Ağa-yı mûmâ ileyhin ‘azlinden sonra hıfz-ı cenâb-ı Bârî Te‘âlâ ile İstanbul'dan harîkler vukū‘u munkatı‘ ve ilkāy-ı kundak erâcîfi ve buna dâ’ir sâ’ir kīl ü kāl-i ekâzîb külliyyen mündefi‘ olup, inkıbâz-ı humûm u âlâma mübtelâ olan ‘âmme-i enâm, inbisât-ı tâmm ile mesrûr u şâd-kâm oldular.

Ve yevm-i mezbûrun ferdâsında◊◊ silsile-i tarîk-ı Bektâşiyye üzere Zağarcı-başı bulunan Zorlu-zâde el-Hâc Mehmed Ağa, Kul Kethudâsı ve Seksoncu dîğer el-Hâc Mehmed Ağa, Zağarcı-başı ve Turnacı el-Hâc Mehmed Ağa dahi Seksoncu-başı olup, ba‘dehû mâh-ı merkūmun yirmi beşinci gününde◊◊◊ Muhzır bulunan Mahmûd Ağa, Turnacı-başılık ve Vidin Ağalığı ile ihrâc ve Âsitâne-i sa‘âdet'den def‘ u iz‘âc ve kudemây-ı tarîkden on dokuz bölüğün Çorbacısı İbrâhîm Ağa, Muhzırlık ile mesrûr ve karîn-i ibtihâc buyuruldu.

Vürûd-i havâdis-i İraniyye ez-cânib-i Cıldır[3] ve Erzurum

Hâlâ Erzurum Vâlîsi Yeniçeri Ağası-yı sâbık Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü el-Hâc İbrâhîm Paşa ve Cıldır[4] Vâlîsi Vezîr-i muhterem sa‘âdetlü Ahmed Paşa hazretleri taraflarından, işbu şehr-i şa‘bânın yirmi beşinci gününde◊4 Âsitâne-i sa‘âdete başka başka vâride olan tahrîrâtlarının hulâsa-i

◊ 21 Şa‘bân 1165 = 4 Temmuz 1752 Salı. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır.
1 ‘âdât Ü : ‘âdet M
2 takımı ….. ile Ü : takım ve dârâtıyla M
◊◊ 22 Şa‘bân 1165 = 5 Temmuz 1752 Çarşamba.
◊◊◊ 25 Şa‘bân 1165 = 8 Temmuz 1752 Cumartesi.
3 **Cıldır** Ü : Çıldır M
4 Cıldır Ü : Çıldır M
◊4 25 Şa‘bân 1165 = 8 Temmuz 1752 Cumartesi.

mefhûmlarında, hâlâ Tiflîs Hânı olan Tahmûras ve Kâhet Hânı olan oğlu Elkere [Heraklius]* nâm hânlar, bir müddetden berü Memâlik-i İran'ın ihtilâli ve şâhlarının ‘adem-i istikrâr ve istiklâli hasebiyle fürce-yâb-ı fursat ve her tarafa izhâr-ı savlet ü şehâmet ederek kendülere ‘ârız olan gurûr u nahvetden nâşî, bu def‘a hânân-ı mesfûrân Gürcü ve sâ’ir[1] tavâyifden asâkir-i vâfire ile cem‘iyyet ve yetmiş ve[2] seksan mikdârı zenbûrek ve toplar ve sâ’ir tedârükât-ı kaviyye ile Tiflîs'den hareket ve Lezgî hânlarından Şekî Sancağı[3] **[M 276a]** mutasarrıfı Hacı Çelebi nâm Hân ile beynlerinde ‘adâvet olmağla, evvel emirde Gence taraflarına ‘azîmet ve ol havâlîye bâr-âver-i siklet oldukda, Karacadağ Hânı Kör Kâzım ve Gence Hânı Şâhverdi ve Cevânşîr Cemâ‘ati Zâbiti Sarıcalı Penâh nâm şahıslar, mesfûr Tahmûras'a berây-ı zarûret sûret-i mutâva‘atda bey‘at ve mezbûr Hacı Çelebi'den ahz-ı intikāma ‘ale'l-ittifâk mübâderet edüp, lâkin suyun kesretinden Nehr-i Kûr'u murûr edemediklerinden, Berda‘ nâm mahalde bir zemân ikāmet ve imrâr-ı vakt ve Hacı Çelebi'ye zafer-yâb olmakdan me’yûs olmalarıyla, ol sevdâdan ferâgat ve ‘avdet eylediklerinde, mesfûr Tahmûras ber-vech-i muharrer kendüye teba‘iyyet[4] eden hânân-ı mezbûrları birer behâne ile müttehem ve cümlesini ahz ve kayd ü bend ile Gence Kal‘ası altına getürüp, habs ve taviyyet ile kal‘aya duhûl murâd eyledikde, ehâlîsi ittifâk u ittihâd ve îkād-ı nâ’ire-i ceng ile mesfûru tard u ib‘âd ve mezbûr Hacı Çelebi tarafına keyfiyyeti ihbâr ile istimdâd etmeleriyle, mezbûr Hacı Çelebi dahi Lezgî askeri ve sâ’ir behâdırân-ı Dağıstân ile ihtişâd ve Nehr-i Kûr üzerine cisr inşâd edüp, ‘acâleten murûr ve Gence kurbünde Üç Depeler dedikleri mahalde Gürcü askerinin mukābilinde ‘ale'l-gafle ‘alem-efrâz-ı sâha-i zuhûr olup, bilâ-tevakkuf üzerlerine sell-i seyf-i celâdet ve kuvvet-i bâzû-yi şecâ‘at izhâr ederek cenge ibtidâr ve yârî-i meded-i Bârî Te‘âlâ ile Lezgî askerinin dest-bürd-i şîrâne ile galebeleri âşikâr oldukda, mesfûr Tahmûras ve tevâbi‘i olan muhannesler, istîlây-ı havf u haşyet ile terk-i kâr u bâr ve münhezimen firâr etmeleriyle, ebtâl-ı ricâl-i Lezgiyân, Gürcü askerinin ekserini tu‘me-i şîr-i şemşîr-i intikām ve top ve zenbûrek ve sâ’ir edevât-ı harbiyye ve hıyâm ve emvâllerin ber-âverde-i dest-i tasarruf u igtinâm eyledikden sonra, giriftâr-ı bend-i belâ olan hânân-ı mezbûrûnu halâs u rehâ ve Gence Hânlığı'nı ke'l-evvel mezbûr Şâhverdi Hân'a ibkā edüp, kendüsi mansûran ve muzafferen makarr-ı hükûmeti olan Şekî Sancağı'na ‘atf-ı ‘inân-ı rehvâr-ı mu‘âvedet ve hâdise-i mezkûre zuhûrundan sonra Eyâlet-i Tiflîs'de vâki‘ îlât ve ahşâmât makūlesi Terâkime ve Tîmûrci Hasanlu

---

* Metnimizde Elkere (الكره) okunabilecek şekilde yazılmış olan Tahmûras Hân'ın oğlu, Hammer'e göre Heraklius'tür; bk. meselâ Hammer, *Geschichte des Osmanischen Reiches,* VIII,134

1 sâ’ir Ü : sâyir M
2 ve Ü : — M
3 Sancağı Ü : + Sancağı M
4 teba‘iyyet Ü : bey‘at M

Cemâ‘ati, ‘umûmen mezbûr Hacı Çelebi'ye bi't-tav‘ı ve'r-rızâ tâbi‘ oldukların ve mesfûr Tahmûras ve oğlu merkūm baht-ı şûmlarına levm ederek, birkaç nefer mecrûh ve mağmûm âdemleriyle hezâr mihnet ü meşakkate dûçâr olarak temâm idbâr ile Tiflîs'e vâsıl ve çend rûz haklarında zuhûr u bürûz eden müsâ‘ade-i rûzgâra i‘tinâdan nâşî gurûr u istikbârlarının mücâzâtı kendülere şâmil olup, engüşt-gezây-ı nedâmet ve mezbûr Hacı Çelebi bundan sonra üzerlerine gelmek havf u haşyetiyle tedârük-i mâ-fâta bezl-i kudret üzere olduğun ‘arz u tahrîr ve ehl-i İslâm'dan Lezgî tâyifesinin bu gûne karîn-i fevz ü zafer oldukların tebşîr etmeleriyle, bu mahalle tastîr olundu[1]. **[Ü 226b]**

Nasb-ı Ağa-yı Dârussa‘âdeti'ş-şerîfe Beşîr[2] Ağa ba‘de ez-izâle-i selef-i û Beşîr Ağa

Çün kerîme-i *“Ve tilke'l-eyyâmu nüdâvilühâ beyne'n-nâs*”* mantûkunca ihtilâf-ı dehr-i bukalemûn ve inkılâb-ı ahvâl-i gûnâ-gûn zımnında gâh ikbâl-i meserret-me’âl ve gâh idbâr-ı tefrika-bâr-ı müstevcibü'l-melâl zuhûru derkâr ve elbette râh-zen-i bî-emân-ı idbâr, kāfile-i gaflet-âsâr-ı ikbâle der-pey olduğu âşikâr olup, bu evzâ‘-ı nâ-hemvâr her bâr meşîme-i ‘âlemden mütevellid ve zâhir ve bu etvâr-ı televvün-âsâr, sipihr-i devvârdan ‘ale'l-ittisâl mütebâdir ve sâdır olduğundan, erbâb-ı besâ’ir ve ‘ukalây-ı sâf-zamâyir olan gürûh-i **[M 276b]** ekâbir-i şâhid-i ferhunde-cemâl, ikbâl kendülere müteveccih ve gars-i şehd-i visâl eyledikde, beher-hâl hanzal-mezâkk-ı idbâr-ı sür‘at-medâr, telh-sâz-ı dimâğ-ı şîrîn-kâr olacağın mülâhaza vü tedebbür ve ‘ale'd-devâm mütefekkir ve mütebassır olmalarından nâşî, ber-vech-i mülâzemet nizâm-ı harekât ve sekenât-ı ‘alâniyye ve hafiyyelerin ‘âkılâne tensîk ve küllî umûrların evâmir-i şer‘-i envere tatbîk edüp, *“Yevmün lenâ ve yevmün ‘aleynâ[3]**”* me’âlini tedkīk u tahkīk ile nâsıye-i hâl-i zâhiri ve levâyıh-ı ahvâl-i bâtınların muttasıl envâr-ı ılhâs-ı sadâkat-ihtisâsdan tenvîr ve küll-i husûsda menâfi‘-i sıdk u emâneti der-pîş ve yâd ü tezkîr ederek te’diye-i hatb-ı celîlde ihrâz-ı zikr-i cemîl rütbe-i cezîline nâ’il ve selâmet-i dâreyn menziletine vâsıl olup, **nazm**:

Fedây-ı tîğ olur haddin tecâvüz eyleyen mûlar

---

1 ve şâhlarının ‘adem-i ….. olundu M : + [Bu uzunca kısım 226a'nın sağ ve üst kenarlarına ters olarak yazılmış, devamı 225b'nin üst kenarında sonlandırılmıştır] Ü

2 **Beşîr** M : İbşîr Ü

* تلك الايام نداولها بين الناس = O günleri biz insanlar arasında döndürür dururuz (zaferi bazen bir topluma bazen öteki topluma nasip ederiz” anlamına gelen Arapça bu cümle Kur’ân, Âl-i ‘İmrân, 3/140. âyetin ortalarında yer alan bir kısmıdır.

3 *Yevmün lenâ ve yevmün ‘aleynâ* Ü : *Fe-yevmün‘aleynâ ve yevmün lenâ* M

** يوم لنا و يوم علينا = Bir gün bizim lehimize, bir gün bizim aleyhimize” anlamına gelen Arapça bir ifâdedir.

Cefây-ı tîğden âsûdedir müjgân u ebrûlar*

mazmûnuyla **[Ü 227a]** ‘amel ü hareket ve ser-i mû haddi mücâvezetden kemâl-i mücânebet üzere olurlar. Emmâ anların ki nazar u himmetleri dûn ve ‘ayâr-ı sebîke-i ‘akılları galebe-i hırs u âzdan nâşî, mağşûş u meftûn olup, kendülere ikbâl-i lâ-bekā rû-nümâ oldukda, şevk-ı hâhiş ile dil-dâde ve gûyyâ kayd-ı endîşe-i idbârdan[1] âzâde olmalarıyla, hâl-i pür-ehvâl-i ‘ukbâyı ferâmûş ve sahbây-ı fenây-ı husrân-me’âldan sermest ü medhûş olup, envâ‘-ı şikāk ve ahlâk-ı seyyi’e-i nifâk ile me’lûf ve nakd-i vakitleri agrâz-ı nefsâniyye icrâsına masrûf olmakdan nâşî, *“Fî kulûbihim marazun fe-zâdehumullâhu marazan ve lehum ‘azâbun elîm*** ” kerîmesi mantûku üzere cây-gîr-i zamîrleri olan dâ’-i ‘udâl-i celb-i emvâl-i fenâ ve emrâz-ı gûnâ-gûn-i tûl-i âmâl-i dünyâdan, derûnları ‘alîl ü sakīm ve nümâyiş-i bîrûn-i riyâ-nümûnları gûyyâ sâlim ü müstakīm olup, **mısra‘**[2]:

*Rûy-i İslâm ne-mâyed dil-i kâfir dâred****

me’âli mâ-sadak-ı hâlleridir. Ma‘a-hâzâ sûret-i zâhirleri mergūb ve dil-firîb ve lâkin zişt-çehre-i kulûb-i kāsiyeleri mûcib-i tekdîr u ta‘zîb olup, tetâvül-i eyâdî-yi zulm ü i‘tisâfları, mecmû‘a-i âbâdânî-i ekvâna bâ‘is-i teştît ü tahzîb olduğuna binâ’en, encâm-ı kârları husrân-ı ‘azîm ve dünyâ ve âhıretde mübtelây-ı ‘azâb-ı elîm oldukları, delâ’il-i kātı‘a ile müsbet ü müberhen ve bu mukaddime-i müselleme ‘inde'l-‘ukalâ’[3] vâzıh u rûşendir. Binâ-berîn bin yüz elli dokuz sâli hılâlinde câh-ı mu‘allâ olan Dârussa‘âde Ağalığı mesnedi münhall oldukda, sıgar-ı sinninden berü Enderûn-i hümâyûn'da perverde-i hân-ı behîn ve temâm terbiyet-i hâssa ile ihyâ-kerde ve havass-ı mukarrebînden olup, refte refte kat‘-ı merâtib ederek, mesânid-i ‘ulyâdan Hazînedâr Ağalık rütbe-i vâlâsında on beş sene mikdârı lihâza-i iltifât-ı Şehriyârî'ye sezâ olan **[Ü 227b]** sâlifü'z-zikr Beşîr Ağa'nın nazar-ı iksîr-te’sîr-i Mülûkâne berekâtiyle tahsîl-i âdâb u ma‘rifet ve tekmîl-i esbâb-ı ‘ubûdiyyetde şânı ‘âlî ve sûret-i zâhir ve cebhe-i fetânet-bâhirinden lem‘a-i sıdk u emânet mütelâlî olup, öteden berü bedîdar olan etvârı ma‘lûm ve ba‘de-zîn[4] dahi kendüden hıdemât-ı lâyıka ve harekât-ı fâ’ika zuhûra gelmek me’mûl ve meczûm olduğundan

---

* Metnimizde yer alan bu beyit, Nâbî'nin gazellerindendir; bk. *Nābī Dīvānı,* II,598.

1 idbârdan Ü : idbâr[d]an M

** فی قلوبهم مرض فزادهم الله مرضا و اهم عذاب الیم = Onların kalblerinde bir hastalık vardır. Allah da onların hastalığını çoğaltmıştır. Onlar için elîm bir azap vardır” anlamına gelen bu cümleler Kur’ân, Bakara, 2/10. âyetinin büyük bir kısmıdır.

2 **mısra‘** Ü : — M

*** روی اسلام نماید دل کافر دارد = Kâfirin gönlü varsa, İslâm'ın yüzü gülmez” anlamına gelen Farsça bu cümle, Ziya Paşa'ya göre söyleneni bilinmeyen mısrâlardandır; bk. meselâ Ziya Paşa, *Harâbât,* İstanbul 1292/1875, II,332.

3 ‘ukalâ’ M : ‘ukalâ Ü

4 ba‘de-zîn Ü : ba‘de-ezîn M

başka, ‘âdetâ Dârussa‘âdeti ağaları Hazînedâr ağalardan ola geldiği rusûm-i ma‘rûfeye binâ’en, sene-i mezbûre cumâdelûlâsının[1] on üçüncü gününde[◊] bi'l-iktizâ yoluyla Hazînedâr Ağalık'dan Dârussa‘âde Ağalığı mesnedine irtikā ve ez-kadîm ma‘nây-ı mu‘tenâ olan İftihâru'l-Havâssı ve'l-Mukarrebîn, Mu‘temedü'l-mülûki ve's-Selâtîn ‘unvânına lâyık ve ahrâ görülmüşidi. Vâkı‘â ağalık makāmında sadr-ârâ olan zevât-ı sadâkat-simât bi-eyy-i hâl kemâl-i tekarrub u temahhuz ile nezd-i Pâdişâhî'de makbûl ve mu‘teber ve peyveste-i hıdemât-ı şâyestesi nefs-i nefîs-i hümâyûna mahsûsıyyet ile cümle-i mukarrebîne ser-defter ve her bâr şâhid-i enzâr-ı Veliyyü'n-ni‘amî hakkında cilve-ger olup, husûsan Haremeyn-i şerîfeyn[2] **[M 277a]** Evkāfı Nezâreti ve ez-kadîm ‘uhdelerine ihâle kılınan hıdemât-ı ‘aliyye-i Saltanat'ı ve'l-hâsıl ber-vech-i kānûn-i kadîm ve resm-i pîşîn-i müstedîm, temşiyeti takdîm olunan umûr-i hâriciyye-i **[Ü 228a]** Vekîl-i Saltanat'dan mâ‘adâ, dâ’ire-i ‘aliyye-i hümâyuna dâ’ir husûsât-ı sâ’irenin te’diye vü ru’yeti ağalara munhasır olmağla, beher-hâl kendüye ruhsat ve her bâr emrine takviyet verilmek ve ‘arz u ifâdesine havâle-i sâmi‘a-i irtizâ olunmak muktezây-ı de’b-i Saltanat'dan olduğundan, ber-mûceb-i kā‘ide-i dîrîn mûmâ ileyhe[3] dahi eslâfı misillü mu‘âmele-i mücâmele birle taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i Şehriyârî'den bi-tarîkı'l-‘âde vüsûk u i‘timâd ve hakkında hüsn-i zann u iltifât müterakkī ve müzdâd olup, nasbı vaktinden yakīn müddete gelince her vechile tahsîl-i rızây-ı selâmet-iktizây-ı Cihân-dârî'ye bezl-i nakdîne-i kudret ve tekmîl-i nâmûs-i Saltanat-ı ebed-karârda sarf-ı mâ-hasal-i makderet ederek, müddet-i emânet ü sadâkati mütemâdî ve bi't-tecribe harekât[4] ü sekenâtı i‘timâda bâdî olmuşidi. Lâkin bi-kazâ’illâhi Te‘âlâ ‘ahd-i karîbde ikbâline ‘ayn-ı kemâl isâbet ve yevmen fe-yevmen kendüde tagyîr-i hâlet hüveydâ ve igrây-ı nefs ü hevâ ile meyl-i mefsedet rû-nümâ olup, *“İzâ câ’e'l-kazâ ‘amiye'l-basar*”* mü’eddâsınca ba‘zı sû’-i kurenâya mübtelâ ve husûsan hazînedârlığı makāmında istihdâm olunan nemek be-harâm gulâm-ı bed-asl Süleymân nâm şahs-ı la-yu‘kal ki, **mısra‘**:

*Yâ Rabb me-bâd ân ki gedâ mu‘teber şeved***

---

1 cumâdelûlâsının M : cemâziyelûlâsının Ü

◊ 13 Cumâdelûlâ 1159 = 3 Haziran 1746 Cuma.

2 şerîfeyn Ü : + şerîfeyn M

3 ileyhe Ü : ileyh M

4 harekât M : حركتات Ü

* اذا جاء القضا عمى البصر = Kazâ (Allah'ın takdîr ettiği şey) gerçekleşince, insanın basîreti bağlanır” anlamına gelen bu cümlenin İbn ‘Abbâs'ın sözü olarak belirtildiği yerlerden biri için bk. meselâ Muhammed b. Ahmed b. Ebî Sehl Şemsü'l-E’imme es-Serahsî, *el-Mebsût,* Beyrût 1414/1993, X,30.

** یا رب مباد آنکه کدا معتبر شود = Yâ Rabb! Dilenci itibar sahibi olmasın, yüce mesnetlere ulaşmasın” anlamına gelen Farsça bu cümle, Hâfız'ın gazellerinde geçen bir mısrâdır; bk. *Hafız Divanı,* s.192.

du‘â’un ‘aleyhi hakkında şâmildir. Ser-i hevâ-peresti, mağlûb-i gurûr u nahvet ve mest-i medhûş-i ikbâl-i sahbây-ı devlet olup, sefîh-meşreb ve dîn ü diyânetden ‘ârî bir bed-kâr ve bî-mezheb olmağla, ebu'l-fesâd Arnavud tâyifesinden[1] Mehmed Efendi ve Hasan Efendi nâm müfsid-i mâder-zâdları istishâb ve gûnâ-gûn îkā‘-ı şerr u fesâda ikbâb ile envâ‘-ı mezâlim ve menhiyyâtı irtikâb edüp, **[Ü 228b] nazm**:

Zâlim-i ber-geşte hâle şeşdir idbârda

Baht-ı zâr-ı hîle-bâzî bir düşeş göstermesün

Olmasun vâreste pîç ü tâb-ı gamdan kîne-cû

Mâr-ı sermâ-dîdeye Tanrı güneş göstermesün*

mefhûmu, temâm vasf-ı hâl-i mezmûmları iken, çend rûz serî‘u'z-zevâl olan âfitâb-ı ikbâlden kesb-i harâret-i miknet ve tahsîl-i yârây-ı kudret etmeleriyle, mânend-i ef‘î-i serbâz, zehr-âbe-i hırs u âz ile etrâfa dehân-ı tama‘ı bâz edüp, esâfil-i nâsdan ba‘zı nâ-ehle sâhib ve ahz-ı rişvet ile kat‘-ı merâtib ve'l-hâsıl irtikâb-ı envâ‘-ı hud‘a ve me‘âyib ile emvâl-i ricâli câlib olduklarından mâ‘adâ, Anadolu ve Rumeli câniblerine dahi itâle-i dest-i te‘âddî ve dürlü dürlü zulm ü i‘tisâfa tesaddî edüp, ağa mektûbuyla ısdâr-ı ferâmîn ve ba‘zı hod-nâ-şinâs süfehâyı taraf taraf mübâşirler ta‘yîn etmeleriyle, ne semtde bir mütemevvil âdem var ise ifk ü[2] iftirâyı mutazammın üzerine mevâdd isnâd ile[3] hezâr hânumânı ve ehâlî ve ra‘iyyetden niçe ashâb-ı ser u sâmânı bu takrîb ile berbâd edüp, eyyâm-ı şefekat-irtisâm-ı Pâdişâhî'de refâh-ı hâl ve itmînân-ı bâl ile me’lûf ve haklarında enzâr-ı merâhim-i ‘aliyye masrûf olan zîr-destân ehâlî ve re‘âyânın **[Ü 229a]** ‘ahd-i karîbde esâs-i bî-indirâs-i bünyân-ı nizâmlarına halel tetarruk edecek rütbede mezâlim ve te‘addiyâta mübâderet ve hılâf-ı rızây-ı Veliyy-i ni‘met mahz-ı hıyânete cesâret etmeleriyle, **nazm**[4]:

Eğer hâhî ki mâned gelle ber-cây

*Me-nih bîrûn zi-hadd-i hîşten pây***

---

1 tâyifesinden Ü : tâ’ifesinden M

* Metnimizdeki bu iki beyit, Tekfûrdağlı Şehrî adlı şâire ait gözüküyor; bk. meselâ N. Ahmet Özalp, *Bilgelikler Divanı,* s.186.

2 ü Ü : — M

3 isnâd ile Ü : isnâdiyle M

4 **nazm** Ü : — M

** اکر خواهی که ماند کله بر جای * منه بیرون ز حد خویشتن پای = Eğer sürünün yerinde kalmasını istersen, ayağını kendi sınırından dışarı uzatma” anlamına gelen Farsça bu cümlenin “ز حد خویشتن بیرون منه پای” şekliyle özellikle ikinci mısrâı, Ziya Paşa'ya göre Şebüsterî'nin şiirlerinde geçen bir mısrâ gibi gözüküyor; bk. meselâ Ziya Paşa, *Harâbât,* İstanbul 1292/1875, III,356.

pendinden zuhûl ü gaflet ve hatevât-ı pây-ı hatâları, serhadd-i mübâlagayı[1] mücâvezet ile mecnûn-i sırf misillü lâ-ya‘kılâne hareket edüp, cem‘ u iddihârları dâ’ire-i hisâbdan bîrûn ve mâl ü servetde sânî-i Kārûn olmalarıyla, **nazm**:

Çü bed-kerdî me-şev eymen zi-âfât

Bedî-râ bed-buved âhır mükâfât[*]

me’âlinden ‘âtıl u zâhil ve mücâzât-ı rûzgâr ve[2] ‘ukūbât-ı **[M 277b]** dâru'l-karârdan gāfil oldular. Ma‘a-hâzâ bu rütbe gadr u tuğyân ve inkisâr-ı kulûb-i mazlûmân birle celb-i mâl-ı firâvân etmişler iken, yine kendülerine bir vechile insâf u kanâ‘at ve endîşe-i ‘âkıbet gelmeyüp, *“İzâ lem testahi*[3] *f'asna‘ mâ şi’te*[4]*[**]”* medlûlünce, bî-hayâ zât-ı halî‘u'l-‘izârları câme-i ‘âr u şinârdan ‘ârî ve levs-i vücûd-i bed-bûdlarından dâ’u'l-‘udâl-i hasâret, ecsâm-ı memlekete sârî olmağla, niçe külliyyetlü mîrî mukāta‘âtı, Haremeyn olmak iddi‘âsıyla zabt ve bu vechile mâl-i mîrîye dahi küllî zarar u hasâra cesâretleri, resîde-i serhadd-i tevâtür ve zalâm-ı zulm ü ‘udvânları her tarafda bâriz ü zâhir olup, lisân-ı halkda envâ‘-ı kīl ü kāl ve musâb olanlardan sûret-i tezallum-i hâl rû-nümûn ve bu bâbda gayret-keşân-ı Devlet-i ‘aliyye olan ricâlin dahi ciğerleri hûn olmuşiken, *“el-Mülûkü mülhemûn[***]”* fehvâsı üzere cenâb-ı Zıllullâh-ı dil-âgâh, kutb-i dâ’ire-i kerâmet-penâh, Şehinşâh-ı merâhim-dest-gâh **[Ü 229b]** *eyyedehullâhu Te‘âlâ bi-tevfîkıhî ve nasarahullah*[*4] hazretleri bundan akdem bir müddetden berü tebdîl ‘âleminde bu keyfiyyete vâkıf ve tafsîlden kat‘-ı nazar icmâl-i hâle eğerçi ‘ârif olup, lâkin kemâl-i hazm ü ihtiyâta murâ‘ât ve kabûl-i salâh niyyetiyle izhâr-ı te’ennî ve imhâl-i mekârim-simât buyurarak, Ağa-yı mûmâ ileyhin gerden-i emânına vakit vakit âvîze-i cevâhir-i pend ü nasîhat, ta‘lîk ve “Mezbûr Süleymân'ı bir tarafa def‘ eyle!” deyü encâm-ı kârı

---

1 mübâlagayı Ü : mübâlaga M

* چو بد کردی مشو ایمن ز آفات * بدی را بد بود آخر مکافات = Kötülük yaparsan, başına gelecek belâlardan emîn olamazsın, çünkü sonunda kötülüğün karşılığı da kötü olur” anlamına gelen bu cümle, Genceli Nizâmî'nin *Hamse*'sinin *Husrev ü Şîrîn* kısmından alınmıştır; bk. Nizâmî-i Gencevî, *Külliyyât-ı Hamse-i Hakîm Nizâmî-i Gencevî*, s.471.

2 ve Ü : — M

3 *testahi* M : *testahî* Ü

4 *mâ şi’te* M : *bimâ şîte* Ü

** اذا لم تستح فاصنع ما شئت = Utanmadıktan sonra dilediğini yap!” anlamına gelen bu cümle, insanların peygamberlerden duyduğu ilk söz olarak Hz. Peygamber tarafından dile getirilmiştir; bk. el-Buhârî, Enbiyâ’, 54, Edeb, 78; Ebû Dâvud, 6; İbn Mâce, Zühd,17; el-Muvatta, Sefer, 46; Ahmed b. Hanbel 4/121,122 5/273; bk. Wensinck, I,540.

*** الملوك ملهمون = Padişahlar (Allah'ın) ilhâmına mazhar olmuş kimselerdir” anlamına gelen bu cümlenin vâizler ve hadîsçiler tarafından kullanılan bir söz olarak belirtildiği yerlerden biri için bk. meselâ el-Kevâkibî, *Tabâ’i‘u'l-İstibdâd ve Mesâri‘u'l-İsti‘bâd,* s.121.

*4 ایده الله تعالی بتوفیقه و نصره الله = Yüce Allah onu başarısıyla desteklesin ve onun yardımcısı olsun” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

îmâ zımnında tebyîn ü tahkīk buyurdukca, ber-muktezây-ı hükm-i takdîr bir vechile te'sîr etmeyüp, **mısra'**:

Verây-ı perdede esrâr var zuhûr edecek*

mefhûmunu lisân-ı hâli îrâd ü tezkîr eyledi. Âhıru'l-emr bu bâbda kitâb-ı müstetâb-ı zihn-i dirâyet-nisâb-ı Mülûkâne'lerinden gereği gibi tashîh-i mes'ele-i usûl-i savâb içün elsine-i sikadan isticvâb ederek ve bir mikdâr müddet irhây-ı 'inân-ı ruhsat yollu 'aceleden ictinâb ve te'diye-i *"et-Te'ennî mine'r-Rahmân***"* ferîdesini istisvâb buyurduklarından gayri, bu sırrı bir ferde ifşâ vü izhâr etmeyüp, 'inâyet-i Rabb-i Kadîr'e rabt-ı kalb ile karîha-i sabîha-i Husrevâne'lerinden tedbîr-i isâbet-pezîr-i Pâdişâhâne'leri her ne ise cevher-i cân gibi **[Ü 230a]** mektûm u mestûr ve tecâhül-i 'ârif kā'idesini kârlarında düstûr ile kîse-i esrâr-ı hikmet-âsârı memhûr buyurmuşlar idi. Tâ ol zemâne dek ki, *"Kârd be-üstühân resîd****"* müfâdı ve *"Küllü emrin bi-vaktihî merhûn*[4]"* mazmûnu rû-nümûn olup, işbu şehr-i şa'bânın yirmi sekizinci yevm-i isneynde◊ ârâm-gâh-ı Şâhâne'leri olan Sâhil-serây-ı Beşiktaş'dan yümn ü ikbâl ile nüzhet-gâh-ı Neşât-âbâd'ı teşrîf buyurup, mahall-i merkūma vukū-i kudûmleri 'akabinde bedâheten Bostancı-başı Ağa'yı huzûr-i kerâmet-nüşûrlarına da'vet ve lisân-ı gevher-bârlarından ba'zı gûne le'âlî-i tavsıyeden mâ'adâ, yedine bir kıt'a hatt-ı hümâyûn-i celâdet-makrûn i'tâsıyla te'kîd-i me'mûriyyet ve Silahdâr Ağa'yı dahi tekmîl-i hıdmete müşâreket buyurmuşlar. Derhâl muktezây-ı vakt üzere Silahdâr Ağa ol havâlîyi ağyârdan tahliye ve Bostancı-başı Ağa dahi sâlifü'l-beyân Beşîr Ağa'yı ber-mûceb-i hatt-ı hümâyûn odasından cebrî kaldırup, tehyi'e kılduğı[1] kendü sandalına vaz' ve doğru Kız-kullesi'ne getürüp, muhkem habs ile edây-ı hıdmet-i me'mûriyyet eylemişler. Emmâ letâfet bunda ki, bu gûne cilve-nümây-ı mir'ât-i zuhûr olan sûret-i hasnây-ı tedbîr-i Pâdişâh-ı kişver-gîr, ya'nî Ağa-yı[2] mûmâ ileyhin Kız-kullesi'yle cihet-i câmi'ası olduğu, tab'-ı ilhâm-arây-ı Mülûkâne'lerine lâyih ve mahall-i mezbûrda habs ve takrîri[3], letâyif-i nevâdiru'z-zuhûr-i müstağrebe-dendir.

---

* Metnimizde yer alan bu mısrâ, Nâ'ilî'nin şiirlerinden "Müzeyyel der-medh-i Şeyhu'l-İslâm Hazret-i Yâhyâ Efendi" kısmında geçmektedir; bk. *Nâ'ilî Divânı,* hzr. Haluk İpekten, Ankara 1990, s.245.

** التأنى من الرحمن = İlerisini düşünerek dikkatli davranmak Allah'tandır" anlamına gelen bu cümlenin, meşhûr hadîs kitaplarında geçmemekle birlikte Beyhakî'nin tahrîc ettiği, İbn Ebî Şeybe ve Ebû Ya'lâ'nın müsnedlerinde merfû olarak rivâyet edilen Hz. Peygamber'in hadîslerinden biri olarak belirtildiği yerlerden bk. meselâ el-'Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ',* nr. 943, I,295.

*** كارد باستخوان رسيد = Bıçak kemiğe dayandı" anlamına gelen Farsça bir deyimdir.

*[4] كل امر بوقته مرهون = Herşeyin bir vakti saati vardır" anlamına gelen Arapça özlü sözlerdendir.

◊ 28 Şa'bân 1165 = 11 Temmuz 1752 Salı. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır.

1 kılduğı Ü : kıldığı M

2 Ağa-yı Ü : — M

3 habs ve takrîri Ü : habsi M

Ba‘de-hâzâ her tarafa mukdim hâsekîler ta‘yîn ve zikri sebkat eden Süleymân-ı dîv-sîreti ve ‘avenesi olan gūlân-ı beyâbân[1]- **[Ü 230b]** gavâyeti, bulundukları mahalde birer birer ahz ü giriftâr ve Bostancılar Ocağı'nda vâki‘ Furun (فرن) ta‘bîr olunan mahbese ihzâr eylediler. Ber-vech-i muharrer bu gavâyil[2] ber-taraf ve tab‘-ı hümâyûn ke'l-evvel envâr-ı inşirâh ile müşerref oldukdan sonra[3], **[M 278a]** hâlâ Hazînedâr-ı Şehriyârî bulunan İbşîr[4] Ağa hazretleri hakkında hüsn-i zann-ı Mülûkâne'leri derkâr ve bunca rûzgâr-ı şâyeste-i enzâr olmuş emekdâr ve sadâkat-kâr olduğundan gayri, vücûh ile mu‘temed ve mücerreb ve ahlâk-ı hasene ile mühezzeb ü mü’eddeb olup, cevher-i sıdk u emâneti ma‘lûm ve i‘tidâl-i ahvâl ü istikāmeti meczûm olmağla, tarîkı üzere Hazînedâr Ağalık'dan Dârussa‘âdeti'l-‘aliyye Ağalığı ile kâm-yâb ve hemân ol makām-ı meymenet[5]-irtisâmda ilbâs-i ferve-i semmûr ile mesrûr ve me‘âlî-elkāb buyurılup, bu keyfiyyet-i bedîhiyyü'z-zuhûru derhâl Sadrıa‘zam ve Vekîl-i efham ü[6] ekrem, fetânet-ârâ re’fetlü Mustafa Paşa cenâblarına i‘lân ve bu bâbda irâde-i ‘aliyye-i Cihân-bânî'leri olan levâzım-ı mehâmm-ı hâl ü şânı tedârük ü ityân içün seyf ile tev’em olan kalem-i gevher-bâr-ı Husrevâne'lerinden işbu şeref-rîz-i sahîfe-i sudûr ve zîb-âver-i cemâl-i sutûr olan hatt-ı şerîf-i hikmet-redîf ki, **nazm**:

Katrehây-ı çekîde ez-kalemeş

Heme neysân-sıfat güher-gerded

Meşk ez-hurdehâş huşk şeved

Bahr ez-nüktehâş ter gerded[*]

mefhûmu vasf-ı hâlidir. Ber-vech-i isti‘câl Kapucular Kethudâsı Ağa vesâtatiyle irsâl buyurdular.

Sûret-i hatt-ı hümâyûn-i mehâbet-makrûn

Sen ki Vezîr-i a‘zam ve Vekîl-i mutlakımsın, hatt-ı hümâyûnumun hîn-i vürûdunda azlemü halkıllah ve hâyin-i dîn ü devlet olan Dârussa‘âdetim Ağası Beşîr Ağa, eslâfı dâ’iresinde usûl-gîr olmayup, hâric ez-usûl reftârından bîzâr olduğumdan nâşî ‘azli, belki katli iktizâ etmekle ‘azl ve Bostancı-başı

1 gūlân-ı beyâbân Ü : beyâbân-ı gūlân M
2 gavâyil Ü : gavâ’il M
3 oldukdan sonra Ü : + oldukdan sonra M
4 İbşîr Ü : Beşîr M
5 meymenet Ü : cennet M
6 ü Ü : — M

* قطرهای چکیده از قلمش * همه نیسان صفت کهر کردد * مشك از خردهاش خشك شود * بحر از نکتهاش تر کردد = Onun kaleminden damladı, onların hepsi nisan ayı özelliğiyle cevher olur. Su tulumu, onun kırıntılarından kurur; deniz, onun nüktelerinden ıslanır” anlamına gelen Farsça iki beyittir.

sandalıyla Kız-kullesi'ne îsâl ve muhkem habs olunmuşdur. İmdi ‘acâleten Tersâne-i ‘âmire'mden bir çekdirme sefînesi ihzâriyçün beyâz üstüne fermân ve Kapucu-başı ağalardan zıdd-ı kâmili her kim ise müstakıllen Mübâşir ta‘yîn ve çekdirme süvâr, Adalar açığında fermân-ı hümâyûnuma müterakkıben tevakkuf eylesün” deyü tenbîh ü te’kîdi müştemil hatt-ı hümâyûn-i Cihân-mutâ‘-ı Mülûkâne rû-nümâ ve taraf-ı hazret-i Âsafî'ye vâsıl olduğu hînde, der-‘akab çekdiri ihzârı içün fermân-ı ‘âlî irsâl ve Dergâh-ı ‘âlî kapucu-başılarından[1] öteden berü Ağa-yı ma‘zûl ü mahzûlün dâ’iresinden mütecânib ve gadr u ızrârından vücûh ile hârib olmağla, mihr-i ikbâlinin âfil ü zâyil[2] olmasına müterakkıb olup, ber-mazmûn-i hatt-ı hümâyûn temâm zıdd-ı kâmili olan Sirozî Mehmed Ağa ‘acâleten ihzâr ve sür‘at-i tâmm birle **[Ü 231a]** Kız-kullesi'ne varup Ağa-yı mûmâ ileyhin yanında ârâm ü karâr ve sudûr edecek emr-i hümâyûna intizâr ile hıdemât-ı me’mûreye ibtidâr etmek üzere ber-vech-i isti‘câl sevk u irsâl olundu. Emmâ bu hılâlde Kapucu-başı-i mûmâ ileyhin lisân-ı hâli, *“el-Leylü ahfâ li'l-veyli*”* meselini îrâd ü[3] îhâm ve: “Bu leyle-i zalâmda çehre-i baht-ı siyeh-endâm, gül-gûne-i husûl-i merâm ile sürh-fâm olmak me’mûldür” deyü idâre-i siyeh-kâse-i kelâm ederek, mahall-i mezbûra rû-be-râh-ı şevk u garâm oldu.

Ber-vech-i muharrer bâ-fermân-ı ‘âlî[4] ta‘yîn olunan çekdiri, savb-ı me’mûra miczefe-cünbân-ı ‘azîmet olup[5], lâkin yevm-i mezbûrda şiddet-i hubûb-i bâd-ı cenûbdan nâşî, telâtum-i deryâ kûh-nümâ olmağla, çekdiri bir vechile yanaşmak kābil olmaduğundan[6], tedârük-i âhar görülmek sûretleri bedîdâr olmuşiken, beyne'l-‘işâ’eyn bâb-ı Âsafî'ye Kethudây-ı Teberdârân vesâtatiyle bir kıt‘a[7] hatt-ı hümâyûn-i celâdet-makrûn şeref-bahş-ı vürûd ve mazmûn-i isâbet-nümûnunda Ağa-yı ma‘zûlün mahall-i mezbûrda ‘acâleten cezây-ı sezâsı tertîb olunmak münderic olmağla, derhâl Çavuşlar Kâtibi yediyle ol hatt-ı kerâmet-nukat mûmâ ileyh Kapucu-başı Sirozî Mehmed Ağa'ya îsâl ve hılâl-i leylde müstehakk olduğu cezâsı tertîb ve ser-i maktû‘u Serây-ı hümâyûn'da Orta-kapu hâricinde vâki‘ seng-i siyâset üzere vaz‘[8] olunup, kazıyye-i ittifâkıyyeden ‘âdetâ Dîvân-ı hümâyûn tertîb olunduğu rûz-i fîrûza isâbet etmekle, seherî âmed-şud eden **[M 278b]** erbâb-ı Dîvân'ın manzûr-i ‘ayn-ı ‘ibretleri oldukda, sübhânallâhi'l-Kadîr mezbûrun bu vechile

---

1 ihzârı ….. kapucu-başılarından Ü : ihzâriyçün fermân irsâl ve kapucu-başılardan M
2 zâyil Ü : zâ’il M
* اخفى لليل للويل = Gece istediğini yap, o senin sırrını örter” anlamına gelen Arapça atasözlerindendir; el-Meydânî, *Mecma‘u'l-Emsâl*, I,255.
3 îrâd ü Ü : — M
4 ‘âlî Ü : — M
5 miczefe- ….. olup Ü : ‘azîmet edüp M
6 olmaduğundan Ü : olmadığından M
7 kıt‘a Ü : — M
8 vaz‘ Ü : mevzi‘ M

i‘dâm ü izâle ve kahr u tedmîrinden cümleye bir mertebe sürûr-i nâ-mahsûr hâsıl olmuşdur ki, gûyâ ‘umûmen ‘âlem, ‘îd-i ekber ve yâhûd bir fütûhât-ı celîleye mazhar olup, **nazm**[1]:

Olunca böyle olsun re’y ü tedbîr-i Cihân-dârî

Kıla küll-i umûrunda muvaffak hazret-i Bârî

senâsını edâdan sonra bây ü gedâ birbirlerine tehniyet-gûyâ olarak, **nazm**[2]:

Lillâhi'l-hamd ki ân nakş ki hâtır mî-hâst

Âmed âhır zi-pes-perde-i takdîr-i birûn[*]

mazmûnunu îmâ ve her birinde **[Ü 231b]** kesb-i hayât-ı tâze etmek sûretleri hüveydâ olduğundan mâ‘adâ, bu dâhiye-i dehyânın bu gûne tarîk-ı sühûlet ile def‘ u ref‘i ve bu şecere-i zakkūmun usûlünden kal‘ u kam‘ı: “Mücerred mü’eyyed min-‘indillah olan cenâb-ı Zıllullâhî'nin bu ümmet-i merhûmeye kemâl-i şefekat ü merhametlerine binâ’en hüsn-i niyyet ve safây-ı Hıdîvâne'lerine râci‘ bir keyfiyyet ve mahz-ı ‘inâyet-i Rabbü'l-‘izzet'dir” deyü gereği gibi vâkıf-ı râz olan erbâb-ı imtiyâz, hamd-i Hudâ-yı çâre-sâz ederek, dergâh-ı Ehadiyyet'e dest-i tazarru‘ u niyâzı bâz ve ehl-i hâle mahsûs sûz ü güdâz birle cenâb-ı Pâdişâh-ı İslâm-penâh'a bir mertebede hayr du‘âya âgāz eylediler ki, ta‘bîr u takrîri güncâyiş-pezîr-i havsala-i tahrîr değildir. Bu bâbda ıtnâbdan ictinâb olunmakdan nâşî, beyt[3]:

Nazm-ı umûr-i devleti, Sultân olan bilür

Ahvâl-i hükm-i hikmeti, Lokmân olan bilür[**]

cevâbıyla iktifâ olunmuşdur.

Ba‘de-hâzâ işbu vakt ü hâle münâsib manzûm ve mensûr gûyyâ lisân-ı gaybden sudûr u zuhûr edüp, efvâh-ı nâsda mütedâvel ve mezkûr olmağla, herkesin mesmû‘ u manzûru olan târîhlerden ba‘zıları berây-ı tezkîr bu mahalle sebt ü tahrîr ve husûsan zîrde zîb-ârây-ı sutûr olan beyt-i i‘câz-tırâzın mısra‘-ı sânîsi merhûm Sultân Murâd Hân-ı Râbi‘ hazretlerinin olup, mısra‘-ı

1 **nazm** Ü : — M

2 **nazm** Ü : — M

* الله الحمد که آن نقش که خاطر می خواست * آمد اخر ز پس پرده تقدیر برون = Allah'a şükürler olsun ki, zihnimden geçen o resim, sonunda takdîr perdesinin arkasından ortaya çıktı” anlamına gelen Farsça bu beyit, “hâst” yerine “best”, “birûn” yerine “bedîd” değişikliğiyle Şâh Veliyyullah Dihlevî'nin *Fethu'r-Rahman bi-Tercemeti'l-Kur’ân* adındaki eserinde geçmektedir; bk. meselâ http://bayyinat.org/?page_id=577 (erişim tarihi 31.VIII.2017).

3 **beyt** Ü : — M

** Metnimizde yer alan bu beytin, “Nazm-ı umûr-i devleti, Sultân olan bilür” yerine “Nazm-ı umûru ‘âkıl ü Sultân olan bilür” değişikliğiyle Gurebâ’-i Yesâr Ağası-zâde Ahmed Niyâzî Çelebi'ye âit olarak gösterildiği yerlerden biri olarak bk. Tayyâr-zâde Ahmed ‘Atâ Bey, *Târîh-i ‘Atâ,* İstanbul 1293/1876, IV,140.

evvel tazmîn olduğunu telmîh ve ta‘miye-i latîfe ile bu vakte târîh olmasını tasrîh zımnında vâki‘ olan manzûme-i garîbe, zuhûrât-ı ‘acîbedendir.

Târîh-i mezkûr:

Seyf-i yedullâhı olup âşikâr
Geçdi kılıcdan fiten-i rûzgâr **sene 1165**[1]
(کچدی قلجدن فتن روزکار)
Âferîn ol şâ‘ir-i pâkîze-gû
Bu deme bu beyti komuş yâdigâr
Tîg-i mücevher-i[2] hurûfu bu sâl **[Ü 232a]**
Âhır şu‘abâtı kılup lem‘a-dâr
Zengî-i mekkâr Beşîr'in olup
Katline târîh-i isâbet-medâr
Hâyin-i devlet olanın behresi
Seyf-i siyâset olur encâm-ı kâr
Fi'l-asl ol beyt-i celîlin olup[3]
Kā’ili ilhâm ile şöhret-şi‘âr
Şâh-ı cihân hazret-i Sultân Murâd
Tîği kılınca fiteni târumâr
Mısra‘-ı sânîyi dimiş ol zemân
Hem dahi tazmîne edüp, i‘tibâr
Sabrî-i mâhir dahi tazmîn ile
Vermiş ol âsâra zihî iştihâr
Şimdi bu vechiyle o beyt-i güzîn
Oldu ‘aceb târîh-i ‘ibret-medâr
Rahmet-i Hakk rûhuna ol şâ‘irin

1 **sene 1165** Ü : — M
2 Tîg-i mücevher-i [Bu kelimeler metinde üzeri çizilen “Cevher-i şemşîr-i” kelimeleri yerine girmek üzere satırın altına yazılmışlardır] Ü : Cevher-i şemşîr-i M
3 Fi'l-asl ….. olup [Bu kelimeler metinde üzeri çizilen “İşte bu ol beyt-i celîdir ki çün” kelimeleri yerine girmek üzere satırın üstüne yazılmışlardır] Ü : İşte bu ol beyt-i celîdir ki çün M

Böyle kıla şi‘rini hikmet-şi‘âr

Târîh-i dîğer:

Şer‘-i Ahmed'le seyf-i Mahmûdî
Yekdîğere çün oldu mülâzım
Erbâb-ı zulmü kıldı izâle
Düşdü târîhi def‘-i mezâlim **sene 1165**[1]
(دفع مظالم)

Sâlifü'z-zikr Kapucu-başı Mehmed Ağa, mübâşir-i tertîb-i cezâ olmağla, *“Mehmed katele'l-Beşîr* (محمد قتل البشير)” terkîbi, târîh-i ‘acîb[2] vâki‘ olmuşdur. Bâlâda mastûr-i şeref-rîz-i sutûr olan hatt-ı hümâyûnda vâki‘ *hâyin-i devlet-i dîn* (خاين دولت دين) ta‘bîr-i vecîz-i kerâmet-semîri dahi bi-tarîkı'l-ilhâm tahrîr buyurulmağla, târîh vâki‘ olması ittifâk-ı garîbedendir.

Tetimme-i kelâm çün ol rûz-i mehâbet-endûz ki, yevm-i sülesâdır◊ Dîvân-ı hümâyûn'dan ‘avdet esnâsında, şevketlü kudretlü mehâbetlü kerâmetlü Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlem *edâmallâhu zılâle re’fetihî memdûdeten ‘alâ mefârıkı'l-ümem** hazretleri, şevket ü iclâl ile[3] **[M 279a]** Alay Köşkü'ne kādime-cünbân-ı rehvâr-ı ikbâl olup, bâ-emr-i hümâyûn mezkûr Süleymân'ı dahi keşân keşân pîş-gâh-ı mahall-i mezbûra ihzâr ve dest-i cellâddan **[Ü 232b]** zehr-âbe-i tîğ-i âbdâr işrâbıyla cezây-ı mâ-yelîkı tertîbine ibtidâr olunmağla, ber-vech-i muharrer-i bâlâ mezbûrun irtikâb eylediği zulm ü fesâdâtın nihâyet-i mücâzâtı izâle vü i‘dâmıyla pezîrây-ı encâm ve zemân-ı istidrâcı bu tarîkıyle resîde-i derece-i hıtâm olup, bu dahi başka bir gûne şâdî-i fu’âd-ı ‘ibâda bâdî olduğundan, **nazm**[4]:

Kemîne sarsar-ı idbâra pâydâr olamaz
Çenâr-ı çerha da çıksa gedû-yi istidrâc**

mazmûnunu îrâd eylediler. Ve mezbûr Süleymân'a karâbet da‘vâsıyla dâd ü sitâd ve sâ’ir mu‘âmelât-ı fesâd-i‘tiyâdlarına[5] derkâr ve gurûr u mel‘anet ile

---

1 **sene 1165** Ü : — M
2 ‘acîb Ü : ‘aceb M
◊ Yukarıdaki tarihten hareketle bugünün 28 Şa‘bân 1165 = 11 Temmuz 1752 Salı günü olması gerekir. Müellifimizin kaydına göre ise, muhtemelen hilâlin görülmesinden kaynaklanan farklılık sebebiyle bugünün ayın 29'u olması gerekiyor.
* ادام الله ظلال رأفته ممدودة على مفارق الامم = Allah, onun merhametinin gölgesini bütün varlıkları kapsayacak şekilde devam ettirsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
3 ü iclâl ile Ü : + ü iclâl ile M
4 **nazm** Ü : — M
** Metnimizde yer alan bu beyit, “çıksa” yerine “çıkarsa” değişikliğiyle Nâbî'nin gazellerindendir; bk. *Nābī Dīvānı,* I,482.
5 i‘tiyâdlarına Ü : i‘tiyâdına M

şöhret-şi‘âr olup, katl ü ihlâki rütbe-i vücûbda olan Sarrâf Agob nâm Ermenî'nin dahi kelle-i pür-âşûbu, çevgân-ı şemşîr ile top-i meydân-ı siyâset ve sâ‘ire mûcib-i ‘ibret kılındı.

Ve yevm-i mezbûrda◊ makhûr-i mezkûrların emlâk-i nâ-mahsûrlarından İstanbul ve Üsküdar ve Beşiktaş ve Südlice ve sâ’ir mahallerde vâki‘ konaklar ve taşrada müte‘addid çiftlikler bâ-fermân-ı ‘âlî Defterdâr Efendi ma‘rifetiyle zabt ve mühürlenüp, Hâcegân-ı Dîvân'dan ve sâyir[1] ricâlden her birine bir efendi ta‘yîn ve ba‘dehû[2] tahrîr ve tecessüs ve Furun'da mahbûs olanlar istintâk ve tefahhus olundukda, zikr olunan konaklardan ve Vezîr Hânı ve Vâlide Hânı'nda vâki‘ ba‘zı tüccâr ve sarrâflar yedlerinde ber-vech-i emânet vaz‘ olunan ve ceste ceste zuhûra gelan emvâl-i müdahhar, maktûlân-ı mezbûrândan gerek nukūd ve mücevherât ve gerek eşyây-ı sâyire ve tuhaf ve nevâdirât makūlesi, dâ’ire-i ta‘dâddan bîrûn ve gulâm ve cevârî kıyâsdan efzûn[3] olup, güzîde atlar ve bî-nazîr bârgîrlerin şümârı[4] ise rütbe-i hezârı güzerân ve âlât-ı raht u bisât ve edevât-ı ihtişâm-ı bâhiru'l-inbisât bî-pâyân olmağla, ta‘rîf ü ta‘dâdı serhadd-i kıyâs ve ‘âdâtı[5] mücâvezet ve ber-vech-i muharrer bir iki sene zarfında bu rütbede zuhûr eden iddihâr u cem‘iyyet bir vakitde misli sebkat etmedüğünden, ne gûne fikr u mülâhazadan neş’et ve ne rütbe tûl-i âmâl ve ne şekl-i bâtıl-ı hayâl-i mefsedet-me’âldan mübâderet eylediği, erbâb-ı ‘ukūlü müstağrak-ı lücce-i hayret eylemişdir. Vâkı‘â makhûr-i mezbûrların bu ‘ahd-i karîbde harekât ü sekenâtları, dâ’ire-i ‘akl ü şu‘ûrdan dûr ve hecme-i ikbâl-i müzahrefât-ı fenâ hasebiyle, derecât-ı ‘âkıbet-endîşîden sâkıt u mehcûr olmalarıyla, el-ân zîr-dest-i tasarruflarında[6] olan nukūd-i bî-pâyân ve emvâl ü eskāl-i firâvân, hadd-i ta‘dâdı sad-merhale güzerân etmişiken, yine bir tarafdan ancak almak sevdâsına düşüp, mecnûn-sıfat[7] hareket-i gûnâ-gûn hîle vü mel‘anet ve envâ‘-ı mezâlim ü mefsedeti irtikâb ve Memâlik-i mahrûse'den pey-der-pey celb ü iddihâra ısrâr u ikbâb etmeleriyle[8], âhıru'l-emr hırs u tama‘dan ‘ibâret mukaddem ve tâli’-i husrân-semîrleri, vücûd-i bed-bûdlarının fıkdân ve nâ-bûd olmasıyla netîce-pezîr olmuşdur; *hafizanallâhu Te‘âlâ ve iyyâküm**.

◊ Muhtemelen bugün 28 Şa‘bân 1165 = 11 Temmuz 1752 Salı günü olmalıdır. Müellifimizin bugünü yukarıda salı olarak belirtmesi ise hilâlin görülmesinden kaynaklanmış bir durum gibi gözüküyor.

1 sâyir Ü : sâ’ir M
2 ba‘dehû Ü : — M
3 efzûn Ü : füzûn M
4 şümârı Ü : ta‘dâdı M
5 ‘adâtı Ü : ‘âdeti M
6 tasarruflarında Ü : teferruklarında M
7 sıfat Ü : + izhâr-ı M
8 etmeleriyle Ü : ve M

* حفظنا الله تعالى و اياكم = Yüce Allah bizi ve sizi korusun” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

Ve'l-hâsıl mezbûrların bâlâda tafsîl olunduğu üzere tarîf ü telîd ve nâtık u sâmit mâ-melekleri her ne ise ‘abd-i memlûk-i Pâdişâhî olmalarıyla, velâyet hasebiyle irsen taraf-ı hümâyûna râci‘ ve Hazîne-i ‘âmire'ye ‘â’id olup, bu gûne eyyâm-ı igtinâmda havâss-ı huddâm dahi esb ve gulâm ve sâ’ir in‘âm-ı min‘am ile mesrûr u şâd-kâm oldular.

Ba‘de-hâzâ mezbûr Süleymân'ın ‘avenesinden[1] mahbûs olan sâlifü'z-zikr Arnavud Mehmed Efendi'nin hâl ü şânı bu vechile meşhûr-i cihân olmuşdur ki, bundan akdem hıdmet-i kitâbet ile mezkûr Süleymân'a mukārenet ve sûret-i hayr-hâhîde müvâneset peydâ edüp, dâ’imâ ta‘lîm-i mefsedetde üstâdı ve yed-i rişvet-i mel‘anet-zâdı olduğundan, her tarafda tahrîk-i silsile-i zulm ü ‘udvân ve envâ‘-ı menhiyyâta igrâ ile pâ-nihâde-i vâdî-i tuğyân olmasına bâ‘is ve mezbûrun igvây-ı keyd ü mekriyle niçe **[M 279b]** mefâsid hâdis olduğu zâhir ve tevâtüren meşhûd ü mütebâdir olup ve mezkûr Köstendîlî Hasan Efendi dahi makhûr-i mezbûra istinâd ve çend rûz müsâ‘ade-i rûzgâra i‘tinâ ve i‘timâd ile Rumeli'nde vâki‘ külliyyetlü cizyeler cibâyeti ve ba‘zı mukāta‘ât iltizâmı gibi mezâlim ile celb-i mâla vesîle olur hâlât ü harekâta ictisâr ederek sâhib-i yesâr ve birkaç seneden berü İstanbul Cizyedârlığı ile dahi kâm-kâr olduğundan mâ‘adâ, birkaç ay mukaddem Baş-bâkī Kulu mansıbını dest-bürd-i istîlâ ile zabt edüp, zümre-i ricâle duhûl ve bu'l-fuzûlâne hareket ile meydân-ı fezâhatde müsûl eylediği ve'l-hâsıl mezbûrân Arnavud Mehmed ve Hasan'ın gerek İstanbul'da ve gerek taşra memâlikde hılâf-ı şer‘-i şerîf ve mugāyir-i rızây-ı ‘âlî irtikâb eyledikleri mezâlim-i husrân-me’âbları hadden bîrûn olduğu ma‘lûm-i hümâyûn olmak hasebiyle, **nazm**:

İki müfsid ki şehirden sürecek

Cifte kurşunla **[Ü 233a]** urup öldürecek

me’âli, mâ-sadak-ı hâlleri olmakdan nâşî, Bâb-ı hümâyûn pîş-gâhında ikisinin dahi ser-i hevâ-mu‘tâdları, mânend-i ka‘beteyn-i nerrâd, dest-i bâzîçe-kâr-ı cellâddan galtîde-i hâk-i hasâr ve ‘ibret-medâr-ı lu‘bede-bâzân-ı rûzgâr oldu.

Ve Ağa-yı maktûlün çukadârlarından Çerkes-i nâ-kes Rahtvân Hasan nâm gulam-ı bed-fercâm, bundan akdem mücerred zulmen celb-i mâl dâ‘iyesiyle Anadolu'da vâki‘ Bor Kasabası'na bir husûs-ı mechûle[2] içün Mübâşir ta‘yîn ve Üsküdar'dan murûru esnâsında kendüden misli nâ-mesbûk bir şekāvet-i ‘azîme zuhûr etmişdir ki, zikri müstehcen ve mer‘ûb ve tahrîri bâ‘is-i tekdîr-i kulûb olmağla, bu bâbda tayy-ı tomâr-ı müdde‘â evlâ görüldü. Emmâ garâbet bunda ki şakī-i mezbûrun cesâret etdiği şenâ‘at-i ‘azîme ve cinâyet-i cesîmeye nazaran Ağa-yı mezkûr-i bî-şu‘ûr tarafından ednâ

1 Ve yevm-i mezbûrda ….. ‘avenesinden M : + [Bu uzunca kısım buraya girmesi 99 rakamı ile işaret edilerek Ü 232b'nin sağ ve alt kenarlarına, Ü 233a'nın üst ve sol kenarlarına yazılmıştır] Ü

2 mechûle Ü : mechûl M

mertebede olsun cezây-ı ‘ameli verilmek lâzime-i hâlden iken, aslâ mukayyed olunmayup, igmâz-ı ‘ayn ile müfsid-i mezbûr ke'l-evvel mahall-i me’mûruna ‘âzim ve esnây-ı râhda ve kasaba-i mezbûrede niçe mezâlime mülâzım olmuşidi. Vâkı‘a-i mezkûre zuhûrundan çend rûz murûrundan sonra mezbûrun cesâret etdiği şekāvet, tahdîş-i sâmi‘a-i hümâyûn olmağla[1], derhâl kayd ü bendiyle Âsitâne-i sa‘âdet'e ihzârı bâbında emr-i hümâyûn şeref-bahş-ı sudûr ve Dergâh-ı ‘âlî müteferrikalarından Deli-başı Mustafa Ağa, bâ-fermân-ı ‘âlî me’mûr olmağla, mezbûru Kasaba-i Bor'da ahz ve dest-i gerden-beste hayyen ihzâr ve hüccet-i kātı‘a-i emr-i hümâyûn ile Üsküdar Mahkemesi kurbünde kelle-i nekbet-medârı bürîde-i şemşîr-i cezâ-kâr olup, **mısra‘**:

Zâlim ü gaddâr idin buldun cezây-ı ‘âcilin

ta‘rîfine sezâvâr oldu. **[Ü 233b]**

Ve yine çukadârân-ı sâlifü'l-beyândan zengî-i mekkâr-ı bed-girdâr ‘Arab İsma‘îl nâm mel‘ûn ve mefsedet-şi‘âr, hâdise-i mezkûre vukū‘undan mukaddem Konya ve Karaman câniblerine Ağa tarafından me’mûren ‘azîmet etmekle, esnây-ı râhda cesâret eylediği zulm ü hasâretden mâ‘adâ, Konya'ya ilkāy-ı bâr-ı siklet-i vücûd eyledikde, evvel emirde müftî-i memleketi darb ü hakāret ve sâ’ir ‘ibâdullâha dahi envâ‘-ı ihânet ü mel‘anet edüp, sâ‘î bi'l-fesâd ve vâcibü'l-izâle muzırr-ı bilâd ü ‘ibâd olduğu vâsıl-ı sem‘-i hümâyûn olmağın, bulunduğu mahalde ahz ve Konya'da bilâ-emân salb olunmak bâbında sâdır olan emr-i ‘âlî-şân mûcebince Karaman Vâlîsi Vezîr-i zî-şân sa‘âdetlü Küçük Mustafa Paşa hazretleri tedbîr-i dil-pezîr ile mezbûru giriftâr-ı bend-i zencîr ve ber-vech-i meşrûh tertîb-i cezâya sâ‘id-i ihtimâmı teşmîr ve anın dahi levs-i vücûd-i bed-bûdundan dâmen-i memleket tathîr olundu.

Ve yine çukadârân-ı hod[2] **[M 280a]** nâ-şinâsdan Gürcü Mustafa nâm sefîh-i[3] rûzgâr, fursat-bîn-i zemân-ı iktidâr olup, hezâr habâsete ibtidârı karîn-i ‘ilm-i Şehriyârî olmağla, evvelâ Magosa'da kal‘a-bendi bâbında emr-i şerîf ile irsâl ve ba‘dehû izâle vü istîsâlini mûcib niçe ahvâl-i fesâd-iştimâli istimâ‘ olunmağla, tekrâr tertîb-i cezâsiyçün sâdır olan fermân-ı ‘âlî mûcebince ser-i maktû‘u Âsitâne-i sa‘âdet'e îsâl olundu.

Ve bunlardan mâ‘adâ Ağa-yı mezkûrun ‘avene ve ensâr ve etbâ‘-ı fitne-girdârından ma‘dûd olup, Âsitâne-i sa‘âdet'den tard u teb‘îdleri iktizâ ve diyâr-ı âhara ve cezâyir-i ba‘îdeye nefy ü iclâ ile ta‘zîr u te’dîbleri rû-nümâ olanlardan, dürûğ-i habâset-fürûğ ile şöhret-gîr ve nifâk u tezvîrleri elsine-pîrây-ı bernâ vü pîr olan eşhâsdan ba‘zıları bu mahalle tahrîr olundu. Ez-ân-cümle bir müddetden berü hıdmet-i ‘aliyye-i Rikâbdârî ile kâm-kâr ve

1 olmağla Ü : etmekle M
2 hod Ü : + hod M
3 sefîh-i Ü : siyeh M

mazhar-ı enzâr-ı i‘tibâr olan Ahmed nâm tebehkâr, mugāyir-i rızâ ba‘zı gûne harekete ictisâr eyledüğünden[1] gayri, irtikâb-ı sû’-i sanî‘-i nifâk ve hem-vâre tahrîk-i rikâb-ı reh-vâr-ı şikāk olduğu[2] karîn-i ‘ilm-i ‘âlem-ârây-ı Mülûkâne olmağla, mazhar-ı kahr-ı ebed ve bâ-hatt-ı hümâyûn Selânik'de ikāmetiyçün nefy-i mü’ebbed buyuruldu. Ve Kehhâl-başı bulunan Müstakīm-zâde Mustafa Efendi nâm sakīmin, dîde-i remed-dîde-i idrâki, kühl-i cilâ-dâde-i basîretden bî-behre iken, Ağa-yı nâ-bînâ-etvârın mükehhel görür gözü mesâbesinde **[Ü 234a]** mazhar-ı enzâr ve mîl-i sürme-âsâ dâhil-i ‘ayn-ı i‘tibâr olmağla, gamz ü gıybet ile ba‘zı kesâna îsâl-i mazarrat eyledüğünden[3] gayri, sûret-i tezehhüdde şeref-i salâh ile müteşerrif ve beher sene Ayasofya-i Kebîr'de mu‘tekif olup, zîr-i perde-i i‘tikâfda erbâbiyle cevâ’iz-i menâsıbı müzâkere ve vürûd-i tevcîhât-ı şevvâlde mu‘âyede-i irtişâ ile müfâhare eylediği ve buna dâ’ir ahvâl-i sâyiresi[4] lâhık-ı sem‘-i hümâyûn ve hakkında igbirâr-ı derûn rû-nümûn olmağla, ma‘den-i tîn-i mahtûm olan hâk-ı pâk-ı Limni, çeşm-i remed-âşinâsına kühl-i cilâ olmak içün cezîre-i mezbûreye bâ-hatt-ı hümâyûn nefy ü iclâ ve mezbûra tebe‘an Serây-ı hümâyûn tabîblerinden olup, Esîr Bâzârı kurbünde dükkânı olan Bosnevî Mustafa Efendi dahi bi-hükm-i kazâ ‘illet-i züheyr-i kâzibe mübtelâ olmak üzere inhâ olunmağla, anın dahi hakkında hakîmâne harekât-ı hikmet-simât ve Kıbrıs Cezîresi'ne sürmekle tedbîr-i müdâvât olundu; **Kıt‘a**:

Furûğ-i bî-meded subh-i kâzib oldu nihân
Bilürdi sıdk u safâyı tulû‘-i subh-ı ahîr
Helâk olur idi ‘âlem züheyr-i kâzibden
Hakîm-i dâfi‘a sürmekle etmese tedbîr

Bu[5] manzûme-i dürriyyü'n-nizâm[6], münâsebet-i makām cihetiyle îrâd olundu.

Ve ‘avene-i Ağa-yı mezkûrdan olup, Hâssa silahşörlerinden Cerrâh-başı-zâde Mustafa Bey'in nîşter-i sertîz âzârından niçeler zahm-hûrde ve bî-zâr olmalarıyla, hakkında mükâfât-ı rûzgâr âşikâr ve niçe eyyâm Furun mahbesinde nâr-ı şedâyid-i âlâma giriftâr ve ba‘de'l-musâdere Gelibolu'da ikāmetine karâr verildi.

Ve yine Hâssa silahşörlerinden ‘Arabkîrî ‘Ali Ağa nâm pîr-i lâ-yu‘kal, eyyâm-ı Saltanat-ı Pâdişâhî'de vücûh ile sâhib-i servet ve mütemevvil iken, ‘adem-i kanâ‘at birle hılkat-i ‘Arapkîrî muktezâsınca hareket ve Ağa-yı mezkûr ile hem-pehlû-yi mücâleset ve ilkāy-ı mefsedetden hâlî olmamağla, **mısra‘**:

1 eyledüğünden Ü : eylediğinden M
2 olduğu Ü : eylediği M
3 eyledüğünden Ü : eylediğinden M
4 sâyiresi Ü : sâ’iresi M
5 Bu Ü : — M
6 nizâm [Bu kelime metinde önce “nizâmı” yazılmış, sonradan “nizâm”a dönüştürülmüştür] Ü : nizâmı M

Yâ türâbı çeker yâhûd âbı

ifâdesince pîrliği hâline merhameten vilâyeti olan ‘Arabkîr'de varup, kendü hâlinde ikāmet ve da‘avât-ı Pâdişâhî'ye muvâzabet eylemek zımnında Âsitâne-i sa‘âdet'den def‘-i bâr-ı siklet olundu. Ve[1] Ağa-yı mezkûrun Meşk Hâcesi ‘unvâniyle mu‘anven Mumcu-zâde Mehmed Efendi nâm **[M 280b]** dil-sûhte, mukaddemâ Mağnîsâ tevliyetiyle çerâğ-efrûhte oldukda, müsâ‘ade-i rûzgâra meftûn ve fânûs-i rızâdan bîrûn ser-efrâz ve şu‘le-nümûn olmuşiken, yine zîr-i dâmen-i himâyetde bulunmağla, varup umûr-i tevliyeti ru’yet içün ehl ü ‘iyaliyle Mağnîsâ'da ikāmete me’mûr oldu. Ve bu esnâda İmâm-ı Sânî-yi Sultânî bulunan **[Ü 234b]** Konyevî es-Seyyid Mehmed Efendi fi'l-asl Ağa-yı mezkûrun hâcesi ve üstâdı olup, tereddüd ü[2] intimâsı müzdâd ve hakkında ba‘zı gûne irtikâb dahi îrâd olunmağla, bâ-hatt-ı hümâyûn Mağnîsâ Kazâsı muvakkaten kendüye tevcîh ü ‘inâyet ve şimdilik varup İzmîr'de ikāmet etmek üzere Âsitâne-i sa‘âdet'den tard u ib‘âdına müsâra‘at olundu.

Ve vâkı‘a-i mezkûre hudûsü hılâlinde zuhûr eden kīl ü kāle ve hafî ve mestûr ba‘zı ahvâle binâ’en bundan akdem Vezâret'den tekā‘üdlük ile tekrîm ve bir müddetden berü İstanbul'da mukīm olan sâbıkā Cidde mutasarrıfı el-Hâc Bekir Paşa'nın bu esnâda taşra bir münâsib mahalde olması muktezây-ı hâlden olmağla, ta‘yîn olunan Mübâşir ma‘rifetiyle bâ-emr-i hümâyûn çekdiri ile Gelibolu'ya irsâl ve andan dahi sefîne-i uhrâ ile İstanköy Cezîresi'ne îsâl olunup, anda ikāmeti fermân olundu.

Ve bu sene-i mübârekede Sekā-başı-ı Sânîlik ‘unvâniyle mu‘anven ve mutantan ‘âzim-i Şâm olan Dökmeci-oğlu Süleymân nâm Teberdâr, Ağa-yı sâlifü'l-beyânın nasb-kerdesi olduğundan, âb u tâb-ı ikbâl birle mecrây-ı sefâhetde suyun buldurmuş bir yâdigâr ve Dökmeci-zâde olduğundan, sebîke-i kālıb-ı nâ-hem-vârından ba‘zı etvâr-ı nâ-şâyestesi âşikâr[3] ve ihbâr, olunmağla, Şâm-ı şerîf'de mahbûsen te’hîr ve yerine erbâb-ı istihkākdan biri Sekā-başı-i Sânî nâmiyle tarâvet-yâb-ı âb-ı merâm olarak ta‘yîn ü tesyîr olundu.

Ve Ağa-yı mezkûr silahşorlarından Keleş (كلش) nâm şahsın ba‘zı umûr-i devlet gibi ahvâli müşevveş olup, Der-sa‘âdet'den teb‘îdi irâde ve üzerinde olan Şâm-ı şerîf'de vâki‘ Selîmiyye ve Süleymâniyye evkāflarının tevliyetleri kendüye i‘âde olunmağla, ol tarafda ikāmeti fermân buyuruldu. Ve yine mezbûrun silahşorlarından Pepeğî Beşîr nâm şahs-ı dilîr, **[Ü 235a]** Diyârbekir'de ve çukadârlarından Gürcü Süleymân ve Bilâl, Mısr-ı Kāhire'de ve Solak ‘Ali nâm Çukadâr, Bağdâd'da ikāmetleri bâbında bâ-fermân-ı ‘âlî nefy ü iclâ olundular. Ve etbâ‘ından ‘Atâ nâm kimesne Sakız Cezîresi'nde cezîre-bend ve

1 Ve Ü : — M
2 ü M : — Ü
3 âşikâr Ü : inhâ M

çukadârlardan Üsküdarlı Ahmed, Limni Kal‘ası'nda kal‘a-bend ve Koz Bekçisi ‘Abdurrahman, Kıbrıs'da cezîre-bend ve çukadârlarından Ahmed nâm şahs nefs-i Haleb'de ahz olunmağla, muhkem habs ve Lâzikıyye'de ahz olunan Benli ‘Ali ve İsma‘îl nâm çukadârların dahi Lâzikıyye'de muhkem habsleri ve maktûl-i mezbûr Süleymân'ın Harem Kethudâsı Cevâhir nâm har-ı mühre-endâmın ‘Avrat Adası'na nefy ü iclâsı ki, Harem Kethudâlığı ile ‘Avrat Adası'nın münâsebeti cihetiyle irâde olunması letâyifdendir. Ve kayıkcısı Keleş nâm müfsidin Magosa Kal‘ası'nda kal‘a-bendi ve Kapu Çukadârı Süleymân nâm fitne-cûnun Mısır'da vâki‘ İbrîm'e nefy ü iclâsı ve etbâ‘ından Mercümek nâm şahsın Limni Cezîresi'nde ikāmeti bâbında şeref-bahş-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn mûcebince sâdır olan evâmir-i ‘aliyyeler tenfîz ü icrâ olundu.

Ve'l-hâsıl bâlâda mastûr makhûr u matrûd olan mezkûrların her biri kendi kesb-i yedleriyle tahsîl eyledikleri a‘mâl-i husrân-me’âllerinin cezây-ı sezâsına lâyık ve hadd-i isti‘dâdlarınca[1] **[M 281a]** mükâfât-ı rûzgâra müstehak oldular. Vâkı‘â bu gûne ahkâm-ı siyâsetin ‘ale'd-devâm infâz ü icrâsı zımnında niçe menâfi‘-i cezîle ve letâyif-i cemîle derkâr olduğu beyândan müstağnî olmağla, her hâlde mazhar-ı tevfîk-ı İlâh, mü’eyyed min-‘indillah olan cenâb-ı Pâdişâh-ı Hılâfet-penâh hazretleri, **[Ü 235b]** mücerred ârâmiş-i bilâd ve âsâyiş-i zîr-destân ü ‘ibâd kasdıyla ber-minvâl-i meşrûh ser-zede-i zuhûr ve mûkız-ı fitne vü fücûr olup, hâyin-i dîn ü devlet ve bed-hâh-ı mülk ü millet olan mezkûrların şer‘an ve ‘örfen kahr u te’dîb ve nefy ü ta‘zîbleriyle ilmâ‘-ı şemşîr-i siyâset ve ibdâ‘-ı hüsn-i tedbîr-i memleket buyurup, nesîm-i ‘abher-şemîm-i ‘inâyetleri bu vâdîde vezân ve şu‘le-i cevvâle-i şem‘-i kerâmetleri berîn-minvâl fürûzân ü tâbân olmakdan nâşî, çehre-i nizâm-ı memleket ke'l-evvel karîn-i hüsn ü behâ ve âb u tâb-ı rûy-i râhat ber-vech-i ekmel müzdâd ve rûh-efzâ olmağla, eyyâm-ı ma‘delet-ârây-ı Mülûkâne'lerinde serâpâ cihân refâh-ı hâlden ‘ibâret ve hengâm-ı Saltanat-ı ebed-irtisâm-ı Pâdişâhâne'lerinde ‘âmme-i cihâniyân hoş-hâl ve mutma’innü'l-bâl olmakdan kinâyet olup, bi-hamdihî Sübhânehû ve Te‘âlâ gerek Âsitâne-i sa‘âdet ve gerek taşra memleketlerde ber-vech-i nizâm-ı kadîm herkes mesned-nişîn-i emn ü selâmet olmalarıyla, devâm-ı ‘ömr ü devlet ve kıvâm-ı ferr u saltanatları da‘avâtına muvâzabet ve müdâvemetleri elsine-pîrây-ı enâmdır.

Hemân Hakk Sübhânehû ve Te‘âlâ hazretleri rahmeten li'l-‘âlemîn olan Habîb-i ekrem ve Rasûl-i muhterem *sallallâhu Te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem* hürmetine bu ümmet-i merhûmeyi her hâlde sıyâneten re’fet-penâh, şefekat-dest-gâh şevketlü kerâmetlü Pâdişâh-ı dil-âgâh efendimizi serîr-i Saltanat-ı nusrat-masîrlerinde kemâl-i ‘âfiyet ü istibşâr ile dâ’im ve ebed-makrûn ve ‘ale'd-devâm tevfîk-ı Samedânî'si inzımâmiyle re’y ü tedbîr-i zılliyyet-semîrlerin muvâfık-ı takdîr etmekle, zemân-ı râhat-‘unvânlarında ‘âlem ve

1 isti‘dâdlarınca Ü : + isti‘dâdlarınca M

‘âlemiyânı mesrûr u memnûn eyleyüp, sâye-i merâhim-vâye-i Hıdîvâne'lerin mefârık-ı ‘âmme-i enâm üzere memdûd ve ber-devâm ve bed-hâh-ı dîn ü devletleri olan hâyin ve bed-endîşleri hemîşe makhûr u güm-nâm eyleye, âmîn, sümme âmîn, âmîn[1] bi-hürmeti'n-nebiyyîn[2]. **[Ü 236a]**

Der-zikr-i havâdis-i İraniyye ve ‘avdet-i Sefîr-i İran Mustafa Hân ve Şâh-zâde Hüseyn Mîrzâ ve sâ’ir hânân ez-Bağdâd be-cânib-i İran ve keyfiyyet-i hedâyây-ı Şâhî

Hâlâ Bağdâd Vâlîsi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Süleymân Paşa hazretleri taraflarından evâsıt-ı ramazânda◊ Âsitâne-i sa‘âdet'e[3] vâride olan tahrîrâtlarında İran'a dâ’ir havâdisden fi'l-asl Bahtiyârî ülkesinin Hânı olup, Nâdir Şâh'dan sonra Isfehân'da Şâh Hüseyn'in duhter-zâdelerinden İsma‘îl Mîrzâ'yı Şâh nasb ve kendüyi Vekîlü'd-devlesi eyleyüp, kâffe-i umûrun kabza-i tasarruf ve istibdâda el-ân ‘Ali Merdân Hân bundan akdem Şâh-ı müşârun ileyh ile ba‘zı nizâm-ı memleket zımnında Şîrâz tarafına ‘azîmet ve ba‘dehû ‘avdetleri esnâsında yine Şâh-ı müşârun ileyhin nasb-kerdesi ve Hemedân tarafına Muhâfız ta‘yîn eylediği Kerîm Hân Zend nâm şahs bu hılâlde Isfehân'ı hâlî bulup ve mûmâ ileyh ‘Ali Merdân Hân ile dahi kadîmî ‘adâveti olduğuna binâ’en, ihtilâs-i vakt-i fursat ve bir mikdâr haşerâtı başına cem‘ ve müsâra‘at birle Şâh'ı sebkat ve varup Isfehân'ı zabt eyledikden sonra, askeriyle Şâh'ı istikbâl ve makām-ı mukātelede ‘arz-ı hısâm ü[4] cidâl eyledikde, ‘Ali Merdân Hân'ın kendü ‘aşîretinden ba‘zı nemek-be-harâm, merkez-i hıyânetde kıyâm ve Kerîm Hân cânibine meyl ü i‘tizâm göstermeleriyle, merkūm Kerîm Hân tarafından galebe âşikâr ve ‘Ali Merdân Hân'ın keyfiyyet-i mezkûre meşhûdu oldukda, bi'l-iktizâ Şâh'ı bırağup, bir mikdâr havâss-ı etbâ‘iyle kendü memleketi olan **[M 281b]** Bahtiyâr semtine firâr ve bu vechile Kerîm Hân fevz ü zaferle kâm-kâr olmağla, ber-vech-i me’mûl cây-gîr-i zamîri olan merâmı pezîrây-ı husûl ve Şâh-ı müşârun ileyhi alup, Isfehân'a duhûl eyledikden sonra, kendüsi ‘Ali Merdân Hân makāmında kıyâm edüp, Şâh'ın İ‘timâdü'd-devlesi i‘tibâriyle **[Ü 236b]**[5] küllî umûrunda muhtârı olduğu[6] mufassalan bâlâda zikri sebkat etmiş idi. Bu esnâda mezbûr ‘Ali Merdân Hân memleketinde kendü il ve ‘aşîretinden piyâde ve süvârî vâfir asker cem‘ ve

1 âmîn Ü : — M
2 nebiyyîn M : + [Bu kısımdan sonra metinde “**Vukū‘-i zelzele-i ‘azîme** …..” başlığı ve altında verilen bilgiler gelmekteyse de sayfanın sağ kenarına yazılan “**Bu makāle zîrde olan İran havâdisinden sonra yazıla**” kaydına uyularak karşı sayfada yer alan aşağıdaki başlık ve bilgilerine geçilmiştir] Ü
◊ 11-20 Ramazân 1165 = 23 Temmuz - 1 Ağustos 1752.
3 sa‘âdet'e M : sa‘âde Ü
4 ü Ü : — M
5 i‘tibâriyle M : + [Sayfanın üst kısmında “**Tebyîz olunmuşdur**” kaydı vardır] Ü
6 olduğu Ü : olduğunun M

akrıbâsından Lûristân Hâkimi İsma‘îl Hân ile ittifâk u ittihâd ve Lûristân îlâtından dahi istinsâr u istimdâd ve Hüveyze ve Şüşter hâkimlerini dahi taraflarına celb ve ol havâlî ‘Urbân'ından vâfir ecnâd ile ihtişâd ve gelüp Kirmânşâhân havâlîsinde vâki‘ Zengene ve Kelhûr ve sâyir ‘aşâyir ricâlini tarafına isticlâb ve Kirmânşâhân Hânı ‘Abdul‘ali Hân'ı dahi asker ve mühimmât ve cebehânesiyle istishâb edüp, bu tarîkıyle emrine takviyet ve Kerîm Hân'dan ahz-ı sâr fikriyle Isfehân'a ‘azîmet dâ‘iyesinde iken, merkūm Kerîm Hân bu hâletden haberdâr ve karındaşı Muhammed Hân'ı Serdâr edüp, yanında olan cümle hânları on iki bin mikdârı asker ile Kirmânşâhân tarafına sevk u tesyîr etmekle, mezbûrlar Kirmânşâhân'a karîb Hacıâbâd nâm karyeye vürûd ve ahmâl ü eskāllerin bırağup, içlerinden altı yedi bin mikdârı işe yarar süvârî intihâb ve ‘Ali Merdân Hân'ın ordusunu bağteten basmak kasdiyle sür‘at ü şitâb edüp, lâkin Hân-ı mezbûr hücûm-i düşmenden habîr ve tedârük-i esbâbda ‘âkılâne tedbîr ile kol kol taburların tertîb ve mahall-i muhârebeye sevk u tesrîb etmekle, mezbûrların zuhûrunda göz acdırmayup, şîrâne hücûma iktihâm ve der-‘akab vukū‘-i inhizâm ile serdârları olan merkūm Muhammed Hân ve iki nefer karındaşları kahr u tedmîr ve askerinden üç bin mikdârı tu‘me-i şîr-i şemşîr olunup, bakıyyetü's-süyûfların ordularına varınca ta‘kībe[1] mübâderet ve sâz ü seleblerin yağmâ vü gāret ve merkūm ‘Ali Merdân Hân'a bu gûne galebe vü nusrat rû-nümâ olmağla, “Tahsîl-i miknet etdim” hayâliyle bu def‘a kendüye olan müsâ‘ade-i rûzgâra i‘tinâ ve mübtelây-ı belây-ı gurûr u nahvet olup, henûz kendüye bi-kemâlihî kuvvet ü kudret vermeden ve ahvâl-i düşmenden gereği gibi haberdâr olmadan bî-hengâm merkūm Kerîm Hân'dan ahz-ı intikām kaydına düşmekle, Isfehân tarafına ‘azîmete cesâret edüp, bundan akdem merkūm Kerîm Hân, Isfehân ile Hemedân beyninde bir mahall-i menî‘de Perî ismiyle müsemmâ bir kal‘a-i hasîne binâ ve inşâ ve mecmû‘ emvâl ü eşyâ ve hazînesin kal‘a-i merkūmeye vaz‘ u tahsîn ve kendü ‘aşîreti Zend tâyifesini ol havâlîye iskân ü tarsîn etmekle, mûmâ ileyh ‘Ali Merdân Hân evvel emirde zikr olunan Perî Kal‘ası'n varup teshîr u istîlâ ve derûnunda mevcûd emvâl-i müdahhareyi ahz ü yağmâ eyledikden sonra, Isfehân cânibine ‘atf-ı ‘inân-ı rehvâr-ı ‘azîmet eylemiş, emmâ kemâl-i istikbâr u gurûrundan nâşî, levâzım-ı hâlden olan merâsim-i hazm ü ihtiyâta murâ‘atda kusûr ve ‘adem-i mübâlât ile askerine nizâm ve dâyiresine istihkâm vermede izhâr-ı rehâvet ü fütûr eyledüğünden mâ‘adâ, mukaddemâ çâşnî-senc-i lezzet-i fevz ü nusrat olduğuna binâ’en, ‘ârıza-i gaflet ile **[Ü 237a]**[2] keyd-i düşmenden kendüye emniyyet gelmekle, mezbûrun bu gûne eblehâne hareket-i vehâmet-i ‘âkıbeti, merkūm Kerîm Hân'ın bi't-teharrî ve'l-istihbâr gereği gibi ma‘lûmu ve zafer-yâb olacağı ‘indinde âşikâr olmağın, eyyâm-ı fursatı ganîmet ve tedârük-i esbâb-ı mâ-fâta ‘azîmet ederek müceddeden ihzâr-ı ‘udde vü ‘atâd ve ecnâd-ı

1 ta‘kībe M : ta[‘]kībe Ü
2 ile M : + [Sayfanın üst kısmında “**Tebyîz olunmuşdur**” kaydı vardır] Ü

vegā-i‘tiyâd ile cem‘iyyet ve ‘ale'l-gafle Isfehân'dan hareket edüp, Nihâvend'e karîb mahalde[1] **[M 282a]** merkūm ‘Ali Merdân Hân ordusu mukābilinde bağteten ‘alem-efrâz-ı kârzâr ve tekābül-i ferîkayn vukū‘uyla iki gün ceng ü peykâr mütemâdî olduğu esnâda, ‘Ali Merdân Hân tarafında bulunan Lûristân Hân'ı İsma‘îl Hân'ın askerinden nifâk-meşreb ba‘zı ehl-i şikāk bilâ-mûcib Kerîm Hân tarafına iltihâk ile sâ’ir asâkire tezelzül ve ıztırâb hâsıl ve merkūm ‘Ali Merdân'ın karârı firâra mütehavvel olup, şecere-i gurûr u gafletin semeresini bu vech-i vehâmet üzere berçîde-i dest-i husrân ederek merkūm İsma‘îl Hân ile cânib-i Bağdâd'a ‘atf-ı ‘inân edüp, Bağdâd mukāta‘âtından Bedre nâm mahalle vusûllerin Bağdâd Vâlîsi Vezîr-i müşârun ileyhe ‘arz u inhâya mübâderet ve çend-rûz murûrunda kendüleri dahi Kal‘a-i Bağdâd'a bâr-âver-i siklet olmalarıyla, Vezîr-i müşârun ileyh dahi bi'z-zarûrî[2] Bağdâd'da mukīm Elçi Mustafa Hân yanında konak ta‘yîn ve rûz-merre me’kûlâtların tahsîs u tebyîn edüp, Devlet-i ‘aliyye'nin muktezây-ı şân ü şevketi üzere mezbûrları huzûruna dahi da‘vet ve nüvâziş ü ikrâmlarında izhâr-ı mürüvvet eylemişler. Bu esnâda mezkûr Kerîm Hân kendüye teveccüh eden galebe vü zafer muktezâsınca, sâlifü'z-zikr Perî Kal‘ası'nı tekrâr kabza-i teshîre alduğundan mâ‘adâ, firârî mezbûrların ber-vech-i muharrer Elçi Mustafa Hân tarafına ilticâ eylediklerin istimâ‘ etmekle, Elçi Hân-ı mûmâ ileyhin vilâyeti olan Sâve nâm mahalle ılgār ve ehl ü ‘iyâl ve bin kadar etbâ‘ ve havâşîsini hasr u tazyîka ibtidâr ve iki nefer oğullarını ahz ve Isfehân'a gönderüp, habs ile gadr u ihâneti bedîdâr olduğun ve buna dâ’ir zulm ü te‘addî ve envâ‘-ı fitne vü fesâda tesaddî eyledüğün Elçi Mustafa Hân'ın tarafında bulunan ba‘zı hânlar mektûblarıyla inhâ ve kabîlesi kethudâlarından yirmi beş nefer âdemleriyle Lûristân Kadısı'nı ve hânlarından iki nefer kimesneyi Elçi Hân tarafına sevk u isrâ edüp, Kirmânşâhân'da kendüye muntazır oldukların îmâ ve müctema‘ olan külliyyetlü asâkire bir gün mukaddem Bağdâd'da mukīm olan Şeh-zâde Mîrzâ Hüseyn ile vürûdları zımnında şahs-ı merkūm Kerîm Hân'ın izâle vü i‘dâmına i‘tinâ eylemesini istid‘â etmeleriyle, bu vâkı‘a-i fâci‘a Elçi Hân-ı mûmâ ileyhin mesmû‘u oldukda, ba‘de-ezîn Bağdâd'da meks ü ârâma sabr u karârı kalmayup, bi'z-zarûrî[3] ‘avdet içün Devlet-i ‘aliyye'den istîzân ü istirhâm ve Bağdâd Vâlîsi Vezîr-i müşârun ileyh dahi hâdise-i merkūmeyi ber-vech-i meşrûh ‘arz u i‘lâm etmekle, keyfiyyet-i mezbûre zîr u bâlâ ve etrâf u enhâsıyla mülâhaza ve istiksâ olunarak gereği gibi muhât-ı ‘ilm-i gîtî-şümûl-i hazret-i Cihân-dârî oldukda, bundan böyle Sefîr-i merkūmun Bağdâd'da meks ü ikāmetinde bir dürlü lutf melhûz olmaduğundan kat‘-ı nazar, ol tarafın ihtilâlinden nâşî ve Sefîr-i merkūmun Bağdâd'da ârâmında ber-vech-i muharrer pey-der-pey ba‘zı eşhâs-ı muhtelife ve hânân-ı mutasalli-

1 mahalde Ü : + mahalde M
2 bi'z-zarûrî Ü : bi'z-zarûre M
3 bi'z-zarûrî Ü : bi'z-zarûre M

fenin[1] Memâlik-i mahruse'ye kadem-zen-i[2] vürûd olmalarına bâ‘is ve bu hâlet tahdîş-i sâmi‘aya bâdî ve niçe mahzûrâtı müstetba‘ ve hâdis olduğuna binâ’en, Sefîr-i merkūmun vilâyetine ‘avdetine müsâ‘ade-i hümâyûn erzânî buyurılup, lâkin İraniyân ile miyânede mün‘akıd olan sulh u musâfâta bir dürlü halel tetarruk etmamek şurûtu takdîm ve murâ‘ât-ı merâsim-i musâfâta dâ’ir sâyir hâlât kendüye tefhîm olunarak Elçi Hân-ı mûmâ ileyh merkūm Şâh[3]-zâde Mîrzâ Hüseyn'i ve sonradan gelan sâlifü'l-beyân hânları ma‘iyyetine istishâb ve muhâfaza-i ‘ırz u nâmûs ve def‘-i tesallut-ı şahs-ı gavâyet-me’nûs içün lâzım gelan sür‘at ü şitâb ile cânib-i İran'a **[Ü 237b]** ‘inân-tâb-ı **[M 282b]** ‘avd ü insırâf olmasına izn ü ruhsatı müş‘ir emr-i ‘âlî-şân irsâl olundu.

Lâkin bundan sonra Memâlik-i İran'da mesned-i Şâhî, bir Şâh-ı sâhib-i istiklâl ile mübâhî oluncaya dek Elçi Hân-ı mûmâ ileyhin mukaddemâ Nâdir Şâh tarafından Bağdâd'a îsâl eylediği hedâyâ, Memâlik-i Husrevâne'ye dâhil olmak hasebiyle himâyet ü sıyânet ve el-ân İran'ın ihtilâline binâ’en hıfz u vikāyeti lâzime-i zimmet-i himmet olup, bu vechile hedâyây-ı mezkûre, vedî‘a-i devlet ve emânet-i yed-i Saltanat olmak de’b-i kadîm ve düstûr-i müstedîm olduğundan gayri, hîn-i hâcetde Devlet-i ‘aliyye'den mes’ûl ve hılâfı ‘adem-i mübâlâta mahmûl olmağla, Bağdâd Vâlîsi Vezîr-i[4] müşârun ileyh nezâreti ve cümle ma‘rifetiyle hedâyây-ı mezkûre ‘ale'l-infirâd mu‘âyene ve tahrîr ve defter olundukdan sonra, ke'l-evvel mahfaza ve sandûkalarına vaz‘ ve bir mahall-i me’mende hıfz u hirâset ve her bâr nezâret ve vikāyet ve defter-i merkūmun bir sûretini Der-sa‘âdet'e isrâ ve keyfiyyeti ‘arz u inhâya mübâderet etmek bâbında Vezîr-i müşârun ileyhe hıtâben hatt-ı hümâyûn ile mu‘anven şeref-bahş-ı sudûr olan evâmir-i ‘aliyye, evâsıt-ı mâh-ı merkūmda◊ cânib-i Bağdâd'a ber-vech-i isti‘câl irsâl olunup, intihây-ı serhad olan Bağdâd'ın bi'l-külliyye umûr-i mehâmmı Vezîr-i müşârun ileyhin zimmet-i ihtimâmına ihâle ve taklîd ve ‘ale'd-devâm müteyakkızâne harekete ibtidâr ve ikdâmı bâbında tenbîh ü te’kîd buyuruldu[5].

Vukū‘-i zelzele-i ‘azîme der-İstanbul ve Edirne ve der-ân-havâlî

Bi-emr-i Hudâ-yı bî-çûn[6] işbu bin yüz altmış beş senesi şuhûr-i Rûmiy-ye'den mâh-ı temmûzun on dokuzuncu ve şehr-i ramazân-ı şerîfin on sekizinci

1 ve hânân-ı mutasallifenin Ü : — M
2 kadem-zen-i Ü : + ve M
3 Şâh Ü : Şeh M
4 Vezîr-i Ü : — M
◊ 11-20 Ramazân 1165 = 23 Temmuz - 1 Ağustos 1752.
5 buyuruldu M : + [Buradan itibaren metinde “**Tebdîl-i Nakībüleşrâf**” başlığı ve altında verilen bilgilere geçilmekteyse de daha önce de işaret edildiği gibi Ü234b'nin sonları ve 325a'nın baş taraflarında yer alan “**Vukū‘-i zelzele-i** …..” başlığı ve altında verilen bilgileri oradan takip edeceğiz. Bundan sonra Ü 237b'de “**Tebdîl-i Nakībüleşrâf**” başlığı altında verilen bilgilerden devam edilecektir] Ü
6 Bi-emr-i Hudâ-yı bî-çûn Ü : — M

leyle-i ahadda[1◊] beyne'l-'işâ'eyn havâlî-i erâzî-i İstanbul'da zuhûr eden zelzele-i 'azîmeden 'ibâdullah leked-hûrde-i havf u hirâs ve ba'zı mahallerde ebniye-i kühen-sâlin esâsına gerçi indirâs vâki' oldu. Lâkin Edirne Şehri'nde ve Kasaba-i Hafsa ve ol nevâhîde ma'âzallâhi Te'âlâ[2] ziyâdesiyle şiddet ve telâtum-i Kulzüm-sıfat kemâl-i hiddet üzere zuhûr ve bir sâ'at mikdârı gehvâre-i zemîn, hareket-i kasrî ve ıztırâbda mecbûr olmağla, Sultân Selîm Câmi'i ve ana muhâzî dört 'aded cevâmi'-i şerîfe ve menârelerinden gayri Eski Câmi' ve Üc Şerîfeli ve sâ'ir cevâmi' ve mesâcidin ekser menârât ve kubbe ve şerefâtı zemîne sâkıt ve niçe kârgîr binâların tâk ve kemer ve cidâr-ı metânet-eseri sâha-i arza hâbıt olup, bî-hadd büyût ve dekâkîn ve hânlar ve Kasaba-i Hafsa'da vâki' kebîr hân ve sâ'ir mahaller ve Edirne kurbünde Hasköy ta'bîr olunur kasaba külliyyen münderis ü harâb ve niçe nüfûsun telef ve mecrûh olmasıyla, 'ibâdullâha 'azîm[3] pîç ü tâb-ı ıztırâb 'ârız olduğundan gayri, bi-emrillâhi Te'âlâ ibtidây-ı zuhûrundan birkaç ay murûruna değin Edirne ve ol havâlîden subh u mesâ tezelzül ve hareket munkatı' olmadığı ihbâr olunmuşdur.

Hakk Sübhânehû ve Te'âlâ hazretleri bu ümmet-i merhûmeyi bu makūle belâyâ ve kazâyâsından hıfz u sıyânet ve taksîrât ü seyyi'âtını[4] 'afv u mağfiret ile her hâlde mazhar-ı lutf u 'inâyet eyleye, âmîn bi-hürmeti'n-nebiyyîn.

Tebdîl-i Nakībüleşrâf

Hâlâ bir müddetden berü şerâfet-i câh-ı Nekābet ile karîn-i 'izz ü sa'âdet olan Mehmed Sa'îd Efendi'nin bi-emr-i Hudâ 'ahd-i karîbde vücûd-i fezâ'il-nümûduna istîlâ eden 'ilel ü eskāma nazaran, devâsından etıbbâ me'yûs ve mütemâdiyen sâhib-i firâş olmağla, temşiyet-i umûrda 'acz ü kusûru mu'âyene ve mahsûs (محسوس) olup, hıdmet-i 'aliyye-i[5] **[M 283a]** Nekābet ta'tîl ve buna dâ'ir ru'yeti muktezî umûr vaktinden tahvîl olunmakdan nâşî, bi'l-iktizâ 'azli ve tebdîl olunması lâzım gelmekle, Diyârbekir Kazâsı'ndan munfasıl mevâlî-yi kirâm ve erbâb-ı istîhâl-i zevi'l-ihtirâmdan 'ilm ü fazl ile ârâste ve hısâl-i hamîde ve ahvâl-i pesendîde ile pîrâste mevlânâ es-Seyyid Mehmed Rızâ Efendi cenâbları işbu şehr-i şevvâlin sekizinci gününden[◊◊] bâ-işâret-i hazret-i Şeyhulislâmî şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i mevhibet-makrûn mûcebince ol câh-ı vâlâ ile müşerref ve gûş-i i'tibârı

1 ahadda Ü : + bi-emr-i Hudâ-yı bî-çûn M
◊ 18 Ramazân 1165 = 19 Temmûz 1165 = 30 Temmuz 1752 Pazar.
2 ma'âzallâhi Te'âlâ Ü : — M
3 'azîm Ü : — M
4 seyyi'âtını M : seyyi'âtı Ü
5 hıdmet-i 'aliyye-i Ü : + hıdmet-i 'aliyye-i M
◊◊ 8 Şevvâl 1165 = 19 Ağustos 1752 Cumartesi.

cevâhir-i eltâf-ı Şehriyâri'yle müşennef buyurılup, ber-vech-i mu‘tâd huzûr-i cenâb-ı Âsafî'de ilbâs-i sevb-i semmûr ve der-‘akab Edirne Pâyesi ihsâniyle dahi mübtehic ü mesrûr buyuruldu. Ve çend rûz murûrunda selefi mevlânâ-yı mûmâ ileyh nidây-ı irci‘îye lebbeyk-gûyân, ‘âzim-i ravza-i cinân olmuşdur; *rahmetullâhi ‘aleyh*[*].

Tevcîh ve ibkāy-ı menâsıb-ı Hâcegân ve ümenâ ve ağayân

Kā‘ide-i kadîme-i Devlet-i ‘aliyye üzere beher sene evâyil-i şevvâlde[◊] menâsıb-ı Dîvânî'den ma‘dûd olan merâtib-i ‘ulyâ ricâlinden[1] ba‘zılarına müceddeden tevcîh ü i‘tâ ve ba‘zılarına mukarrer u ibkā ile mesrûr u kâm-revâ ve ba‘zı erbâb-ı istihkāka dahi ihsân-ı ‘atâyâ ile tesliyet-bahşâ olunagel-mekle, işbu sene-i mübâreke şehr-i şevvâlinin dokuzuncu yevm-i sebtde[◊◊] tevcîhât vâki‘ olup, evvelâ hıdemât-ı Bâb-ı Âsafî ile müşerref olan zevâtdan hâlâ Kethudây-ı Sadâret-i ‘uzmâ Nazîf Mustafa Ağa ve Re’îsülküttâb Nâ’ilî Efendi ve Çavuş-başı Bosnevî Mehmed Ağa ve Tezkire-i Evvel el-Hâc ‘Abdî Efendi ve Sânî Enîs Nu‘mân Efendi ve Mektûbî Hâmid Hamza Efendi ve Beylikci es-Seyyid ‘Avnî Mehmed Efendi ve Kethudâ Kâtibi ‘Ali Efendi'ye ber-vech-i ibkā ‘alâ merâtibihim ferve-i semmûr ve hıl‘atler iksâ ve hâlâ Şıkk-ı Evvel Defterdârı Halîmî Mustafa Efendi ve Sânî Göynüklü **[Ü 238a]** Ahmed Efendi ve Sâlis Üsküdarî Sâlih Efendi ve Şehr Emîni el-Hâc Mehmed Efendi ve Tersâne-i ‘âmire Emîni ‘İzzet ‘Ali Paşa merhûmun dâmâdı Mustafa Beyefendi ve Darb-hâne Emîni ‘Abdullah Efendi ve Matbah-ı ‘âmire Emîni Emîn Ağa-zâde Hüseyn Ağa ve Baş-bâkī Kulu ‘Abdî Ağa ve Mâliyye Tezkirecisi Subhî-zâde ‘Abdullah Efendi ve Mevkūfâtî sâbıkā Miftâh Ağası Dâniş Süleymân Efendi ve Vak‘a-nüvîs ve Teşrîfâtî ‘İzzî Süleymân Efendi ve Cizye Baş-bâkī Kulu Yûsuf Ağa ve Mîr-i ‘Alem ‘Abdülbâkī Ağa ve Cebeci-başı el-Hâc ‘Abdullah Ağa ve Topcu-başı Mustafa Ağa ve Top ‘Arabacı[2]-başı İbrâhîm Ağa'nın üzerlerinde olan menâsıb ibkā ve mukarrer ve müceddeden tevcîh olunan menâsıb dahi Dergâh-ı ‘âlî[3] kapucu-başılarından ‘Abdullah Paşa-zâde ‘Abdullatîf Bey, Sipâhîler Ağası ve sâbıkā Sipâh Ağası Kapucu-başı Hasan Ağa, Silahdâr Ağası olup, hâlâ Defter Emîni Memiş Efendi, Tevkī‘î ve sâbıkā Defter Emîni Yeğen Mehmed Efendi, Defter Emîni ve Defterdâr-ı sâbık Behcet Mehmed Efendi, Rûznâmce-i Evvel ve Hattî Mustafa Efendi, Baş-muhâsebe ve Elmâs Paşa-zâde Mustafa Beyefendi, Anadolu

---

* رحمة الله عليه = Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun” anlamına gelen Arapça duâdır

◊ 1-10 Şevvâl 1165 = 12-21 Ağustos 1752.

1 ricâlinden M : ricâlden Ü

◊◊ 9 Şevvâl 1165 = 20 Ağustos 1752 Pazar. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır.

2 ‘Arabacı Ü : ‘Ara[ba]cı M

3 ‘âlî Ü : mu‘allâ M

Muhâsebesi ve sâbıkā Yeniçeri Kâtibi Ebûbekir Beyefendi, Yeniçeri Efendisi ve Defterdâr-ı sâbık Belgıradî Ahmed Efendi, Mukābele-i Süvârî ve sâbıkā Tersâne Emîni Râkım el-Hâc Mehmed Efendi, Emîn-i Şa'îr ve sâbıkā Rûznâmçe-i Evvel Matbah Emîni-yi esbak el-Hâc Halîl Efendi, Cizye Muhâsebesi ve sâbıkā Piyâde Mukābelecisi 'Osmân Paşa-zâde Ahmed Beyefendi, Sipâh Kâtibi ve Küçük Evkāf Muhâsebecisi **[M 283b]** 'Abdülbâkī Efendi, Silahdâr Kâtibi ve sâbıkā Küçük Evkāf Seyyid Selâmî Efendi, Küçük Rûznâme ve sâbıkā Silahdâr Kâtibi Behcet Efendi birâderi İbrâhîm Efendi, Piyâde Mukābelesi ve sâbıkā Top 'Arabacılar Kâtibi Çelebi-zâde 'Ali Efendi, Küçük Evkāf ve sâbıkā Küçük Kal'a Tezkirecisi Re'îs Efendi-zâde Feyzullah Şâkir Efendi, Cebeciler Kâtibi ve Kuşlu İbrâhîm Efendi, Tophâne Nâzırı ve 'Âkif Mehmed Beyefendi, Kalyonlar Kâtibi ve[1] bu def'a Küçük Kal'a'dan ma'zûl İbrâhîm Efendi, Masraf-ı Şehriyârî ve sâbıkā Ordu Re'îsi Musannifî[2] Efendi, 'Arabacılar Kâtibi ve sâbıkā Girid Defterdârı 'Ârifî Paşa dâmâdı Süleymân Efendi, Kal'a-i Evvel Tezkirecisi ve Halîfe-i Sânî Mektûbî Mihrî Mehmed Efendi, Kal'a-i Sânî Tezkirecisi ve Mektûbî hulefâsından Hamza Efendi, Hâslar ve 'Arabacılar Kâtibi-yi sâbık Hâfız Süleymân Efendi, Başmukāta'a ve sâbıkā Avlonya el-Hâc Mehmed Efendi, İstanbul Mukāta'ası ve Hasan Paşa Dîvân Efendisi Halîl Efendi, Burusa Mukāta'ası ve Arpa Rûznâmecisi-zâde Ahmed Efendi, Kağıd-ı Enderûn Emîni ve Bosnevî Mustafa Efendi, Kağıd-ı Bîrûn ve Enderûn-i hümâyûn'dan çıkma İbrâhîm Efendi, İstanbul Bârût-hânesi Nâzırı ve Resmî el-Hâc Ahmed Efendi, Gelibolu Bârût-hânesi Nâzırı ve Atinalı-zâde es-Seyyid Ahmed Efendi, Târîhci ve Boz Efendi-zâde Feyzullah Efendi, Avlonya Mukāta'ası ile mazhar-ı 'inâyet ve niçe erbâb-ı istihkāk dahi ber-vech-i nakd 'atâyây-ı Pâdişâhî ile karîn-i sürûr u behcet buyuruldu. **[Ü 238b]**

İbkā ve tecdîd-i menâsıb-ı vüzerâ

İşbu şehr-i şevvâlin on birinci gününde◊ Eyâlet-i Bosna, hâlâ Vâlîsi olan Köprili-zâde Vezîr-i rûşen-zamîr sa'âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerine ve Özi Eyâleti, Muhsin-zâde Vezîr-i mükerrem Mehmed Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Girid, Kara Mehmed Paşa-zâde Vezîr-i mükerrem sa'âdetlü Mîrâhûr Mustafa Paşa hazretlerine ve Anadolu Eyâleti, Vezîr-i muhterem sa'âdetlü Yahyâ Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Sivas, Zaralı-zâde Vezîr-i mükerrem sa'âdetlü Mehmed Paşa hazretlerine ve Adana Eyâleti, Sadr-ı esbak Vezîr-i 'âlî-şân sa'âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerine ve[3] Kudüs-i şerîf ve Nâblûs

1 ve M : — Ü
2 Musannifî Ü : مصفى M
◊ 11 Şevvâl 1165 = 22 Ağustos 1752 Salı.
3 ve M : — Ü

sancakları inzımâmiyle Şâm Eyâleti ve Mîr-i Hâclığı, Vezîr Es‘ad Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Rakka, Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Râgıb Mehmed Paşa hazretlerine ve Diyâ[r]bekir[1] Eyâleti, Vezîr Çeteci ‘Abdullah Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Erzurum, Yeniçeri Ağası-yı sâbık Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü el-Hâc İbrâhîm Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Çıldır, İshak Paşa-zâde Vezîr el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Trabzon, Sadr-ı esbak Vezîr-i ‘âlî-şân sa‘âdetlü ‘Ali Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Van, ‘Abdülcelîl-zâde Vezîr Hüseyn Paşa hazretlerine ve Bağdâd ve Basra eyâletleri, Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Süleymân Paşa hazretlerine ve Deryâ Kapudanlığı, Vezîr-i mükerrem Durak Mehmed Paşa hazretlerine ve Mora Muhassıllığı, ber-vech-i mâlikâne Vezîr-i mükerrem Silahdâr Mustafa Paşa hazretlerine ve Semendire Sancağı ilhâkıyla Belgırad Muhâfızlığı, Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü es-Seyyid ‘Abdî Paşa hazretlerine ve Vidin ve Niğbolu, sâbıkā Kethudây-ı Bevvâbîn Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Nu‘mân Paşa hazretlerine ve ber-vech-i muhâfaza Hotin Sancağı, Vezîr-i mükerrem Giridî sa‘âdetlü Nu‘mân Paşa hazretlerine ve Eyâlet-i Mar‘aş, mîr-i mîrân-ı kirâmdan[2] **[M 284a]** Rişvân-zâde Süleymân Paşa'ya ve Eyâlet-i Şehrizor, mîr-i mîrândan Mehmed Paşa'ya ibkā ve mukarrer buyurılup, hâlâ Saydâ Vâlîsi ‘Azm-oğlu Vezîr Sa‘deddîn Paşa'ya, Cerde Başbuğluğu şartıyla; Trablus-Şâm Eyâleti ve Saydâ Eyâleti altmış altı martın-dan◊ zabt olunmak üzere ber-vech-i mâlikâne sâbıkā Kars Mutasarrıfı Yeniçeri Ağası-yı sâbık Vezîr-i mükerrem es-Seyyid Ahmed Paşa hazretlerine ve sâbı-kā Trablus Vâlîsi ‘Osmân Paşa-zâde Vezîr-i mükerrem İsma‘îl Paşa hazretle-rine, Hanya Sancağı ve sâbıkā Mûsul Vâlîsi Şehsüvâr-zâde Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü es-Seyyid el-Hâc Mustafa Paşa hazretlerine, Karaman Eyâleti ve sâbıkā Rumeli Vâlîsi Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Yeğen ‘Ali Paşa hazretlerine ber-vech-i mâlikâne Aydın Muhassıllığı ve sâbıkā Tırhala Mutasarrıfı Vezîr ‘Osmân Paşa-zâde Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Ahmed Paşa hazretlerine, Rumeli Eyâleti ve Selânik'den munfasıl Vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Yeğen Mustafa Paşa hazretlerine ber-vech-i arpalık Tırhala Sancağı ve Hanya'dan ma‘zûl Yeniçeri Ağası-yı sâbık Malatyalı Vezîr İbrâhîm Paşa'ya, Selânik San-cağı bâ-hatt-ı hümâyûn müceddeden tevcîh buyurılup, Aydın'dan ma‘zûl Vezîr Çelik Mehmed Paşa'ya dahi bu def‘a Eğriboz ve Karlı-ili sancakları veril-mişiken, çend rûz murûrunda berây-ı iktizâ İç-il Sancağı ‘inâyet buyuruldu.

Vukū‘-i ziyâfet-i Ağa-yı Yeniçeriyân be-cânib-i Âsaf-ı Sadr-ârây-ı ‘âlî-şân

Devlet-i ‘aliyye-i ebed-devâm *eyyedehullâhu Te‘âlâ ilâ yevmi'l-kıyâm**ın fi'l-asl hikmete mebnî, mevzû‘-i ‘ukalây-ı müsterşidîn olan **[Ü 239a]** kānûn-i

1 Diyârbekir Ü : Diyâ[r]bekir M
2 kirâmdan Ü : + kirâmdan M
◊ 1 Mart 1166 = 7 Cumâdelûlâ 1166 = 12 Mart 1753 Pazartesi.

kadîm ve düstûr-i müstedîminin ekseri, mutâbık-ı ahkâm-ı şer‘-i kavîm olduğundan kat‘-ı nazar, her birinin icrâ ve murâ‘âtı, tahtında zamîr-i müstetir gibi fevâyid-i[1] cemmeyi müstelzim niçe dürlü celb-i menfa‘at ve menâfi‘-i râhatı müstetba‘ envâ‘-ı def‘-i mazarrat ü mekîdet olduğu, ‘inde'l-‘ukalâ zâhir ve ‘ale'd-devâm meşhûd-i dîde-i ‘ibret-bîn-i erbâb-ı besâ’irdir. Husûsan mûcib-i hayr u bereket ve bâ‘is-i bezl-hân-ı ni‘met olan merâsim-i tertîb-i ziyâfet ki, te’diye vü icrâsı de’b-i küremây-ı pîşîn ve resm-i dîrîn-i mütekaddimîn-i semâhat-âyîn olduğundan gayri, da‘vet-i cem‘iyyet-i ziyâfet, izâka-i lezzet-i sohbet-i ünsiyyet olup, bu tarîkıyle ricâl-i devlet birbirleriyle kerem-i ülfet olmaları hasebiyle muttasıl matlûb-i erbâb-ı kulûb olan hâlet-i meyl ü mahabbet bu vesîle ile pezîrây-ı husûl ve merâyây-ı havâtırdan izâha-i jeng-i küdûret-i mübâyenet bu gûne sûret-i ittihâd ü müvânesetden cilve-ger-i sâha-i müsûl olmakdan nâşî, beher sene ‘îd-i fıtr ‘akībinde Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri Ağası bulunan zevât-ı sütûde-sıfât kendülere mücerred fahr u mübâhât olmak üzere tertîb-i ziyâfet ve ‘arz-ı rıkkıyyeti îcâb eder da‘vet ve icâbet-i Vekîl-i Saltanat vukū‘u zımnında mesrûr u kâm-revâ ve bu kānûn-i hikmet-nümûn ber-vech-i ahrâ mer‘î ve mu‘tenâ olmak hasebiyle haklarında niçe ‘avârif ü letâyif rû-nümâ olduğuna binâ’en, hâlâ Yeniçeri Ağalığı mesnedinde kâr-fermâ olan sa‘âdetlü Mustafa Ağa cenâbları dahi lâzime-i zimmet-i ‘ubûdiyyet olan ol resm-i bâhiru's-sa‘âdetin îfây-ı levâzım-ı icrâsına bezl-i himmet ve evvelâ istîzân ile nâ’il-i dest-mâye-i izn ü ruhsat oldukdan sonra, işbu sene-i mübâreke şehr-i şevvâlinin on birinci gününde◊ ber-vech-i mu‘tâd-ı kadîm mâ-lezime-i ziyâfeti tehiyye[2] ve takdîm edüp, hâlâ zîb-efzây-ı Sadâret-i ‘uzmâ ve revnak-bahşây-ı Vekâlet-i kübrâ re’fet-i nedîm-i semâhat-pîrâ devletlü Mustafa Paşa *yesserallâhu Te‘âlâ umûrahû bi'l-hayri ve'r-rızâ*** hazretlerinin rû-mâl-i hâk-i pây-i sa‘âdetleri şerefin ihrâz ederek ‘arz-ı niyâz **[M 284b]** ü zarâ‘at birle da‘vet ve zuhûr-i va‘de-i icâbet zımnında mazhar-ı lihâza-i ‘inâyet olmağla, yevm-i mezbûrda müşârun ileyh Âsaf-ı kerem-şiyem hazretleri va‘d-i kerîmânelerine incâz ile bi'l-yümni ve'l-ikbâl mahall-i ziyâfet olan Ağa-kapusu'na tahrîk-i rikâb-ı reh-vâr-ı iclâl buyurup, esnây-ı râhda ve mevki‘-i ziyâfetde keff-i cûd-i Kulzüm-nümûdları, telâtum-i ‘atâyâdan cûşân ve tesürru'l-kulûb[3] olan zer-i mahbûb-i meserret-üslûbdan bezl-i bî-pâyân ile huzzârı mesrûr u şâdân buyurduklarından mâ‘adâ, hâssaten Ocak ricâlini eslâf-ı semâhat-ittisâflarından[4] ez‘âf u muzâ‘af idâre-i kü’ûs-i ikrâm ile şerbet-i

---

* ایده الله تعالی الی یوم القیام = Yüce Allah onu kıyâmet gününe kadar desteklesin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

1 fevâyid-i Ü : fevâ’id-i M

◊ 11 Şevvâl 1165 = 22 Ağustos 1752 Salı.

2 tehiyye Ü : tehyi’e M

** یسر الله تعالی اموره بالخیر و الرضا = Yüce Allah onun işlerini hayırla ve hoşnutlukla kolay-laştırsın” anlamına gelen bir duâdır.

3 tesürru'l-kulûb Ü : ferah-bahş-ı kulûb M

4 ittisâflarından Ü : ittisâfından M

dînâr-ı in‘âmdan şîrîn-kâm ve hıla‘-ı semmûr ve kisây-ı[1] mahsûsa-i müstevcibü'l-hubûr ilbâsiyle her birini me’mûlden efzûn **[Ü 239b]** nâ’il-i merâm buyurmalarıyla, bu tarîka-i enîka üzere dahi Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlem cenâb-ı Şehinşâh-ı mu‘azzam hazretleriyçün ‘âmme-i nâsdan da‘avât-ı hayriyye isticlâbiyle istînâs buyurdılar.

Cenâb-ı Hudâvend-i Kadîr *celle şânühû*[*] hazretleri her hâlde mu‘în ü zahîr ve yâver u dest-gîrleri olup, umûr-i külliyye ve cüz’iyyelerinin teshîl ü tesyîriyle dil-şâd ve memnûn ve ber-vech-i deymûmet[2], tahsîl-i rızây-ı hümâyûna muvaffak u makrûn eyleye, âmîn bi-hürmeti'n-nebiyyîn.

Vürûd-i haber-i vefât-ı Mîr-i mîrân-ı Haleb Sarı ‘Abdurrahman Paşa ve tevcîhât-ı menâsıb-ı vüzerâ

Hâlâ Haleb Eyâleti'ne mutasarrıf olan mîr-i mîrândan Sarı Kethudâ dinmekle şöhret-ârâ ‘Abdurrahman Paşa, hulûl-i ecel-i müsemmâ ile ‘âzim-i dâr-ı bekā olduğu haberi, işbu[3] mâh-ı şevvâlin on beşinci günü[◊] Âsitâne-i sa‘âdet'e vârid olmağla, emvâl ve eşyâsının zabtıyçün Hâssa silahşörlerinden Mîrâhûr Mustafa Paşa-zâde ‘Ali Bey bâ-fermân-ı ‘âlî Mübâşir ta‘yîn ü irsâl olundu. Ve ber-vech-i meşrûh mahlûl olan Eyâlet-i Haleb, hâlâ Adana Vâlîsi olan[4] Sadr-ı esbak Vezîr-i ‘âlî-şân sa‘âdetlü[5] el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerine ve Adana Eyâleti dahi bundan mukaddemce Karaman Eyâleti'nden munfasıl Vezîr-i mükerrem Küçük Mustafa Paşa cenâblarına bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh ü ‘inâyet buyuruldu.

Tertîb-i cezây-ı sezây-ı eşkıyây-ı Levendât der-Livâ’-i Amasya

Mîr-i mîrân-ı kirâm-ı şehâmet-irtisâmdan hâlâ ber-vech-i arpalık Amasya Sancağı'na mutasarrıf olan Bekir Paşa'nın işbu şehr-i şevvâlü'l-mükerremin on altıncı gününde[◊◊] Der-sa‘âdet'e vâride olan tahrîrâtlarının hulâsa-i mefhûmunda selefi olup, bundan akdem Amasya mutasarrıfı olan Mehmed Paşa'nın kapusundan infikâk ile şekāvet ü tuğyâna inhimâk eden Baş-çavuş Feyzullah ve Bölük-başı Köçekci Kara Mustafa'nın rufekāsından olup, Çorum

---

1 kisây-ı Ü : eksiye-i M

* جل شانه = Şânı yüce olsun” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 deymûmet Ü : deymûmiyyet M

3 işbu M : ol Ü

◊ 15 Şevvâl 1165 = 26 Ağustos 1752 Cumartesi. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**şevvâl**” yazısı vardır.

4 olan Ü : — M

5 sa‘âdetlü Ü : — M

◊◊ 16 Şevvâl 1165 = 27 Ağustos 1752 Pazar.

Ekrâdı'ndan Kara Hasan ve ‘Abdurrahman ve Karslı Yûsuf ve Arslan-çayırlı dîğer Hasan ve Yıldız-ili'nden Hüseyn nâm eşkıyâ, her biri on beşer yirmişer Levendât haşerâtını başlarına cem‘ ve Amasya ve ol havâlîde karye-be-karye gezüp, nehb-i emvâl ve katl-i nüfûsa cesâret ve ebnâ’-i sebîle dahi îsâl-i gezend ü hasâret üzere olmalarıyla, bu makūle kapusuz olup, serserî geşt ü güzâr eden Levendât eşkıyâsının bulundukları mahalde ‘alâ eyy-i hâl i‘dâm-ı vücûdlarıyla izâle-i şerr u fesâd ve te’mîn-i bilâd ü ‘ibâda vücûh ile bezl-i sa‘y ü ictihâd olunmak bâbında mukaddemâ Anadolu cânibinde vülât ü hükkâma hıtâben sâdır olan evâmir-i ‘aliyyenin tenfîz ü icrâsında Mîr-i mîrân-ı mûmâ ileyh dahi ihtimâm ü dikkat ve bu bâbda izhâr-ı gayret ü hamiyyet ve tedbîr-i isâbet-pezîr ile ‘amel ü hareket ederek kendü kapusu halkı ve ol havâlîde darb u harba kādir şüc‘ân ile hufyeten ‘azîmet ve eşkıyây-ı mezbûrenin oldukları mahalle varup, bedâheten üzerlerine hücûma izhâr-ı savlet ve bir mikdâr ceng ü harbe bezl-i kudret ‘akībinde **[Ü 240a]** bi-‘avnihî Te‘âlâ cem‘iyyetlerin perîşân ve esnây-ı muhârebede katl olunanlarından[1] mâ‘adâ ekserini hayyen ahz ve müstehak[2] **[M 285a]** oldukları cezâların tertîb ve levs-i vücûdlarından ol havâlîyi tathîre bezl-i tâb u tüvân edüp, ser-i maktû‘ların ‘atebe-i ‘aliyyeye îsâle mübâderet etmekle, pîş-gâh-ı Bâb-ı hümâyûn'da galtîde-i hâk-i mezellet kılındı.

Tecdîd-i Voyvoda-i Memleket-i Eflâk

Otuz kırk seneden berü gâh Eflâk ve gâh Boğdân memleketlerinde Voyvodalık ile hıdmet-güzâr ve etvâr-ı istikāmet-şi‘ârı hasebiyle sâhib-i i‘tibâr olup, hâlâ birkaç seneden berü Eflâk Voyvodası olan İskerlet-oğlu Ligor Voyvoda hatfe enfihî helâk ve üftâde-i hâk-i megāk olduğu haberi Âsitâne-i sa‘âdet'e vârid ve Voyvodalık mahlûl olmağla, muktezây-ı vakt üzere hâricden ahvâli nâ-ma‘lûm şahsın müceddeden Voyvodalık ‘unvânıyla derece-i i‘tibârda kesb-i nâm u şân etmesi çendân münâsib olmaduğundan[3] başka, memleket-i mezbûre re‘âyâsını dahi îsâl-i hasâretden himâyet ü sıyânet lâzime-i zimmet-i himmet olmakdan nâşî, bir müddetden berü Dîvân-ı hümâyûn Tercemânlığı hıdmetinde müstahdem olmağla, oldukca rüşd ü sedâdı ma‘lûm ve nâsıye-i hâlinden ‘alâyim-i istikāmet ve fîmâ-ba‘d ber-vech-i rızâ hareket ü sadâkat me’mûl ü meczûm olup, merd-i mesfûrun oğlu olan Matey [=Matthäus] nâm Tercemân hakkında enzâr-ı ‘inâyet-âsâr-ı evliyây-ı ni‘amî bedîdâr olmağla, işbu şehr-i zilka‘de gurresinde◊ Eflâk Voyvodalığı kendüye ‘inâyet* ve ber-vech-i ‘âdet evvelâ huzûr-i cenâb-ı Âsafî'de ilbâs-i hıl‘at buyurılup, ba‘dehû Dîvân-ı hümâyûn'da kuka ve voyvo-

1 olunanlarından Ü : olunanlardan M
2 ve müstehak Ü : + ve müstehak M
3 olmaduğundan Ü : olmadığından M
◊ 1 Zilka‘de 1165 = 10 Eylül 1752 Pazar.

dalara mahsûs sevb-i fâhire iksâsiyle huzûr-i lâmi'u'n-nûr-i Husrevâne'ye duhûl ve ruhsâre-sây-i pây-i serîr-i mu'allâ hasebiyle nâ'il-i me'mûl olup, ber-vech-i kānûn-i kadîm sâyir iktizâ eden merâsim-i müstedîmi[1] icrâ ve takdîm olunarak voyvodalara makarr-ı hükûmet olan Vilâyet-i Bükreş'e tesyîr u irsâl olundu.

Havâdis-i Hicâziyye ve tensîk-ı nizâm-ı umûr-i Şerîf-i Mekke-i mükerreme

Hâlâ Emîr-i Mekke-i mükerreme olan necâbet-âra Şerîf Müsâ'id *dâme sa'dühû*** cenâblarının taraf-ı şerîflerinden bundan akdem Der-i devlet-medâr'a vâride olan tahrîrâtın hulâsa-i mefhûmlarında hâlâ Mekke-i mükerreme sükkânından Şerîf Muhammed bin Şerîf 'Abdullah, ba'zı kesânın tahrîki sebebi ile bilâ-mûcib makām-ı hılâf-ı rızâda kıyâm ve ba'zı şürefânın kendü tarafına meyl ü inzımâmından nâşî nâ'il-i merâm, ya'nî dimâğ-ı ârzûsu nefha-i şerâfeti istişmâm kasdıyla fi'l-cümle harekât-ı gayr-i marzıyye vâdîsine 'atf-ı zimâm eyledüğünden başka, şürefây-ı mûmâ ileyhim dahi cihet-i me'âşlariy-çün[2] hâlâ mesned-ârây-ı şerâfet olan müşârun ileyh hazretlerinden mugāyir-i 'âdât ziyâdât-ı kesîre mutâlebâtında olup, matlûblarına müsâ'ade hadd-i imkânda olmaduğundan[3], izhâr-ı münâferet ve mübâgaza ve beynlerine bu tarîkıyle münâfese ve mu'âraza fürce-yâb-ı duhûl ve erbâb-ı hısâm u cidâl cây-gîr-i kuçe-i müsûl olup, Tâyif havâlîsi 'Urbânı'ndan ba'zı müfsid, Cemâru'l-Harbî taraflarına celb ve nâ'il-i matlab dâ'iyesiyle hey'et-i mukātelede pür-sâz ü seleb cânib-i Mekke'ye teveccüh sûretinde terk-i merâsim-i edeb eylediklerinde, Şerîf-i müşârun ileyh hazretleri dahi mukābele yüzünden mu'âmele gösterdiklerinde, münhezimen firâr **[Ü 240b]** ve tekrâr bir def'a dahi bâlây-ı cibâl-i Mekke-i mükerreme'de direng ü cem'iyyete ibtidâr ve 'arz-ı iktidâr eylediklerinde, hecme-i satvet ve bârika-i celâdet-i Şerîf-i müşârun ileyhe tâb-âver-i mukāvemet olamayup, şeml-i[4] cem'iyyetleri müteşettit ü perîşân ve bî-hûde ictisâr ve bilâ-mûcib irtikâb ü ihtiyâr eyledikleri harekât-ı nâ-hemvâr ve hâlât-ı bed-girdâra nâdim ü peşîmân olarak ve istiğfâr-gûyân vâki' olan zellât ve taksîrâtdan şerm ü hicâb ederek mûmâ ileyh Şerîf Muhammed, şürefây-ı sâ'ire ile bi't-tav'ı ve'r-rızâ Mekke-i mükerreme'ye 'avdet ve terk-i mükâfeha birle zevâyây-ı musâlahada kabûl-i **[M 285b]**

* Eflâk Voyvodası Gregor Gika'nın ölümü üzerine yerine Dîvân Tercümanı Matthäus Gika'nın Eflâk Voyvodası olması ile ilgili olarak bk. meselâ Hammer, *Geschichte des Osmanischen Reiches,* VIII,154-144.

1 müstedîmi Ü : müstedîm M

** دام سعده = Onun mutluluğu devam etsin" anlamına gelen Arapça duâdır.

2 me'âşlariyçün Ü : me'âşları içün M

3 olmaduğundan Ü : olmadığından M

4 şeml-i Ü : + ü M

mutâva‘at edüp, mûcib-i sa‘âdet-i dâreyn olan muvâlât-ı hasene ve harekât-ı müstahseneye muvâzabet birle ke'l-evvel neşîmen-gâh-ı selâmetde karîn-i emn ü râhat olmalarıyla, bi-‘avnihî Sübhânehû ve Te‘âlâ ol emkine-i müteberrike ve müteyemmine *ebbedehallâhu Te‘âlâ bi'l-emni ve's-selâme**nin ez-kadîm müstedâm ve ber-devâm ve aksây-ı merâm ve matlûb-i kulûb-i ehl-i İslâm olan nizâm-ı umûr-i mehâmm-ı şu’ûn-i cumhûru, ‘inâyât-ı bî-gāyât-ı meserret-i Perverdigârî ve teveccühât-ı cenâb-ı Şehriyârî berekâtiyle kemâkân emn ü emân üzere pezîrây-ı istikrâr ve ber-muktezây-ı beşeriyyet zuhûr eden kusûr u küsûr, cebîre-i ‘afv u safh ile karîn-i i‘tizâr olup ve bu tarîk-ı enîk üzere bâ‘is-i ifnây-ı metâ‘-ı huzûr olan nâyire-i şerr u şûr bi'l-külliyye muntafî ve târumâr ve bu eyyâmda mestûr ve hafî olan cemâl-i âsâyiş ‘alâ vefkı'l-merâm her tarafdan bedîdâr olduğun tahrîr u iş‘âr eylemişler. Vâkı‘â fi'l-asl taklîd-i kılâde-i emr-i Şerâfet, irâde-i ‘aliyye-i Mülûkâne'ye ve[1] tefvîz-i mesned-i Emâret ta‘yîn ü tahsîs-ı Husrevâne'ye vâbeste ve mevkūf bir ma‘nâ olduğu ‘âmme-i ‘âlemiyâna ma‘lûm ve bir de’b-i dîrîn-i meşhûd u ma‘rûf olmakdan nâşî, taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i Pâdişâhî'den ber-vech-i meşrûh mansûb olan şürefây-ı necâbet-ârâya vücûh ile itâ‘at ve emr u nehylerine beher-hâl muvâfakat edüp, umûr-i küllî ve cüz’îde redd ü kabûl-i müşârun ileyhe mürâca‘at ve mülâzemet eylemek cümle ehâlî ve sükkân ve eşrâf u a‘yân üzerlerine lâzime-i zimmet ve vâcibe-i ‘uhde-i sadâkat olduğu vâreste-i kayd-ı beyân ve bu şîme-i marzıyyenin ‘indallah ve ‘inde'n-nâs makbûl ve mergūbiyyeti zâhir u nümâyân olduğundan gayri, sevk-ı sâyik-ı takdîr ve irâde-i ‘aliyye-i cenâb-ı Rabb-ı Kadîr muktezâsınca, Şerîf-i müşârun ileyh hazretlerinin mesned-i Şerâfet ve sadr-ı Emâret'e su‘ûd u irtikāları icmâ‘-ı ârâ ve ittifâk-ı kulûb-i şürefâ vü küberâ ile karâr-dâde ve bu keyfiyyetin sâha-i i‘tibârda zuhûr u bürûzu bi'l-irâde[2] olmak hasebiyle, bundan akdem şeref-bahş-ı sudûr olan emr-i hümâyûn ve menşûr-i şerâfet-nümûn-i Cihân-bânî ile ol rütbe-i celîle Şerîf-i müşârun ileyh hazretlerine ihsân-ı Mülûkâne olup min-ba‘d hısâm u cidâl değil, mahall-i kīl ü kāl olmak ihtimâli dahi dâ’ire-i fikr u hayâlden dûr[3] ve hılâfını irtikâb, husrân-ı ‘azîmi îcâb edeceği cümleye[4] ma‘lûm u manzûr iken, mezbûrların bilâ-sebeb bu gûne cesâret ü hareketleri, muhıll-i merâsim-i edeb bir emr-i müstağrib olup, hevây-ı nefs-i vesvese-fermâya tebe‘an bîrûn-i hıtta-i rızâ, pâ-nihâde oldukları zemîn-i istid‘â vücûh ile nâ-be-câ ve ‘akl u şer‘a muhâlif bir ma‘nâ olduğu kendülere dahi vâzıh u hüveydâ olduğuna binâ’en, izhâr-ı peşîmânî ve nedâmet ve hablü'l-metîn-i inkıyâda teşebbüs birle taht-ı zâbıta-i rızâda bulunmağa meyl ü rağbet

* ابدها الله تعالى بالامن و السلامه = Yüce Allah onu güven ve hoşnutlukla pâyidâr kılsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

1 ve Ü : — M
2 bi'l-irâde Ü : bâlâda M
3 dûr Ü : + olduğu M
4 cümleye Ü : cümle M

göstermeleri, fi'l-asl karîn-i tertîb-i hüsn-i hâl ve kemâl-i ‘akl-ı fetânet-iştimâllerine delâlet etmek hasebiyle, fîmâ-ba‘d mazâ-mâ-mazâ meseline ri‘âyet ve iktizâsına göre emr-i te’lîflerine sarf-ı himmet olunmak münâsib-i vakt ü hâlden olduğundan mâ‘adâ, hâssaten Şerîf-i müşârun ileyh hazretlerinin ‘ale'd-devâm takviyet-i umûruyla mesned-i Emâret'de istikrâr ve istiklâli ve ‘ale'l-husûs bu gûne hâlât-ı tekellüf-simâtdan matlûb-i hakīkī, ehâlî-i Haremeyn-i muhteremeynin refâh-ı hâl ve itmînân-ı bâlleri ahvâli olduğu bedîhiyyü'z-zuhûr olmasından kat‘-ı nazar, umûr-i ‘izâm-ı Devlet-i ‘aliyye'den olan ol tarafın nizâm ü intizâmı, müstakıllen aksây-ı murâd-ı hümâyûn-i Cihân-dârî olduğu, karîne-i hâlden istidlâl ile ezher olmağın, elbette ‘alâ vechi'l-merâm tasfiye-i umûra vesîle[1] **[M 286a]** olacak rütbede bezl-i nakdîne-i ihtimâm olunup, Şerîf-i müşârun ileyhin makarr-ı Şerâfet'de bilânizâ‘ takrîr u temkînine dâyir iktizâ eden i‘ânetde kemâl-i dikkat ve emn ü râhatı mûcib esbâb ü hâlâtda gereği gibi muzâheret olunmak bâbında bâ-hatt-ı hümâyûn Cidde Vâlîsi'ne ve Şâm Mîr-i Hâccı'na hıtâben mü’ekked ve müşedded şeref-sudûr olan evâmir-i ‘âlî-şân, evâsıt-ı mâh-ı merkūmda◊ bervech-i isti‘câl tesyîr u irsâl olundu. **[Ü 241a]**

İhsân-ı rütbe-i vâlâ-yı Vezâret be-Kethudây-ı Hazîne-i ‘âmire mîr-i celîlü'l-kadr Hasan Paşa-zâde Halîl Bey

Müddet-i medîdeden berü Enderûn-i hümâyûn'da vâki‘ Hazîne-i ‘âmire Kethudâlığı hıdmetinde istihdâm ile be-nâm olup, hüsn-i sîret ve yümn-i sadâkat ü istikāmet cihetiyle bu âna dek vücûda gelan hıdmeti makbûl ve mu‘teber ve kendüsi dahi muttasıl nazar-ı iksîr-te’sîr-i Pâdişâhî'ye mazhar olmağla, farkına bâl-i hümâ-yı devlet sâye-güster olan mîr-i fetânet-semîr mûmâ ileyh Halîl Bey cenâbları hakkında, bu def‘a âfitâb-ı gîtî-firûz-i ‘avâtıf-ı seniyye-i Şehriyârî lem‘a-rîz-i bürûz olup, işbu şehr-i zilka‘denin on yedinci gününde◊◊ karîha-i sabîha-i hümâyûndan rütbe-i esnây-ı[2] Vezâret ‘inâyeti zuhûruyla huzûr-i lâmi‘u'n-nûr-i Hıdîvâne'lerinde iksây-ı ferve-i semmûr ve müceddeden fürûzende-i çerâğ ve ihyâ[3] ve mesrûr buyurduklarından mâ‘adâ, ber-vech-i arpalık Tırhala Sancağı ihsânı inzımâmiyle dahi mazhar-ı iltifât ü ikrâm buyurmuşlar idi. Lâkin Enderûn-i hümâyûn kavâ‘idi üzere Hazîne-i ‘âmire kethudâlarının hisâb ü kitâbı ru’yet ve selef ü halef teslîm ve tesellümde ihtimâm ü dikkat eylemek hâleti, dört beş ay zemân murûrundan ‘ibâret

1 vesîle Ü : + vesîle M
◊ 11-20 Zilka‘de 1165 = 20-29 Eylül 1752. Ü nüshasında sayfanın sağ kenarında bu tarihle ilgili olarak “**zilka‘de**” yazısı vardır.
◊◊ 17 Zilka‘de 1165 = 26 Eylül 1752 Salı.
2 esnây-ı [Bu kelime üzeri çizilen “vâlâ-yı” kelimesinin üstüne yazılmıştır] Ü : vâlâ-yı M
3 ihyâ M : ihyây Ü

olmağla, emr-i ‘azîm-i mezkûrun temşiyeti kaydıyla Vezîr-i müşârun ileyh hazretleri berây-ı iktizâ Enderûn-i hümâyûn'da meks ü ârâm ve kānûn-i kadîm ve de’b-i müstedîm üzere devletlü Sadrıa‘zam ve Vekîl-i mutlak-ı efham hazretlerinin huzûr-i ‘âlîlerinde sevb-i semmûr-i Vezâret telebbüsüyle be-kâm olmak ber-vech-i meşrûh murûr-i eyyâm ile vaktine merhûn olduğundan, ancak bu def‘a kendüye rütbe-i Vezâret ‘inâyet buyurulduğunu müş‘ir makāleleri, işbu cild-i sânî hıtâmına tesâdüf hasebiyle el-hâletü hâzih ber-vech-i ihtisâr tenmîk u tahrîr ve bi-mennihî Te‘âlâ itmâm-ı hıdmet ve ibrây-ı zimmet birle zikr olunan kānûn-i şeref-ârâ haklarında mer‘î ve icrâ olundukdan sonra, keyfiyyet-i mezbûrenin zuhûr-i târîhine i‘tibâr birle rûznâmce-i ahvâlleri ber-vech-i tafsîl cild-i sâlis vekāyi‘i hılâlinde tensîk u tastîr olunmuşdur[1].

Vürûd-i haber-i vefât-ı Vezîr İsma‘îl Paşa, Muhâfız-ı Hanya ve tevcîh-i livâ’-i mezbûr be-Vezîr Nu‘mân Paşa

Bundan akdem Saydâ Vâlîsi olup, ‘ahd-i karîbde Hanya Sancağı tevcîh olunan Halebli ‘Osmân Paşa-zâde Vezîr İsma‘îl Paşa, henûz Saydâ'dan cânib-i Hanya'ya ‘azîmet etmezden mukaddem vücûduna ba‘zı ‘ilel ü eskām istîlâ ve bi-emr-i[2] Hudâ hulûl-i ecel-i müsemmâ ile ‘âzim-i dâr-ı cezâ olduğu haberi, mâh-ı merkūmun on yedinci gününde[◊] Âsitâne-i sa‘âdet'e vusûl ve üzerinde olan Hanya Sancağı mahlûl olmağla, Hotin Kal‘ası muhâfazasında olan Vezîr-i mükerrem Girîdî sa‘âdetlü Nu‘mân Paşa hazretlerine bâ-hatt-ı hümâyûn tevcîh ü ‘inâyet buyuruldu.

İrtihâl-i ‘Âyişe Sultân *‘aleyhe'r-rahmetü ve'l-gufrân*[*]

Merhûm ve mağfiret-nişân Sultân Mustafa Hân *eskenehullâhu Te‘âlâ fî gurafi'l-cinân*[**] hazretlerinin kerîme-i muhteremelerinden Zeyrek Câmî‘i kurbünde vâki‘ serây-ı ‘âlîlerinde **[M 286b]** ârâyiş-i hacle-gâh-ı ‘ismet olan ‘Âyişe Sultân, bir müddetden berü **[Ü 241b]** sebeb-i ‘âdî-yi rihlet olan ba‘zı ‘ârıza-i dâ’-i bî-devâya ibtilâ ile işbu şehr-i zilka‘denin on yedinci yevm-i sülesâda[◊◊] bi-emr-i Hudâ târike-i kâr u bâr-ı fenâ ve ‘âzime-i gülşen-serây-ı

1 olunmuşdur Ü : olunur M
2 bi-emr-i Ü : bâ-emr-i M
◊ 17 Zilka‘de 1165 = 26 Eylül 1752 Salı. Ü nüshasında sayfanın sol kenarında bu tarihle ilgili olarak “**zilka‘de**” yazısı vardır.
* عليها الرحمة و الغفران = Allah'ın rahmet ve mağfireti onun üzerine olsun” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
** اسكنه الله تعالى فى غرف الجنان = Yüce Allah onu cennetin odalarında yerleştirsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.
◊◊ 17 Zilka‘de 1165 = 26 Eylül 1752 Salı.

‘ukbâ olmağla, yevm-i mezbûrda kā‘ide-i kadîme-i Devlet-i ‘aliyye üzere re’fetlü Sadrıa‘zam hazretleri ve semâhatli Şeyhulislâm Efendi cenâbları[1] ve Sadreyn-i muhteremeyn ve İstanbul Kadısı ve Nakībüleşrâf efendiler hazerâtı ve piyâde ve süvârî ocakları ağavâtı ve sâyir[2] vücûh-i ricâl Vâlide Sultân Câmi‘-i şerîfi hazîresinde salât-ı cenâzesine hâzırûn olup, câmi‘-i mezbûr türbesinde vâki‘ merhûme-i müşârun ileyhânın cedd-i büzürgvârları Sultân Mehmed Hân ve vâlid-i mâcidleri Sultân Mustafa Hân ve ‘amm-i muhteremleri Sultân Ahmed Hân *‘aleyhim şe’âbîbe'r-rahmeti ve'l-gufrân** merâkıd-i pür-enverleri kurbünde defîn-i hâk-i ‘ıtr-nâk olundu.

Merhûme-i müşârun ileyhânın muhallefât ve eşyâ ve mücevherâtı, bi-tarîkı'l-irs taraf-ı hümâyûna râci‘ olmağla, sa‘âdetlü Dârussa‘âdeti'ş-şerîfe Ağası hazretleri ma‘rifetiyle[3] zabt u tahrîr ve Enderûn-i hümâyûn'a nakl olundu.

Bu esnâda hâlâ Tîmûr-kapu kurbünde vâki‘ serâyda mesned-nişîn-i ‘izzet olan ‘ismetlü Küçük ‘Âyişe Sultân *dâmet ‘iffetühâ*** hazretlerinin oldukları serâydan mahzûz olmadıklarından nâşî, ber-vech-i muharrer hâlî kalan Zeyrek Serâyı müşârun ileyhâ hazretlerine ihsân-ı Mülûkâne buyurılup, kendü serâyları taraf-ı mîrîden zabt olundu.

Zuhûr-i me’mûriyyet-i Ser-çavuşân-ı Dîvân Bosnevî Mehmed Ağa berây-ı nizâm-ı Eyâlet-i Bosna***

Serhaddât-ı İslâmiyye'den olan Eyâlet-i Bosna'nın mukaddemâ zuhûr eden ihtilâline binâ’en, bâ-hatt-ı hümâyûn müceddeden verilan nizâm-ı hâli, vekāyi‘-i güzeşte hılâlinde mufassalan tahrîr olunmuşidi. Lâkin ehâlî-yi vilâyet-i mezbûre miyânında mûkız-ı fitne vü fesâd olan erbâb-ı bagy ü ‘inâd külliyyen tard u ib‘âd olunmaduğundan, bu def‘a dahi[4] beynlerinde ol makūle ehl-i gavâyetin ızlâlleri hasebiyle ba‘zı gûne ihtilâlin hüdûs ü zuhûru ‘arz u inhâ olunduğuna binâ’en, bi-mennihî Te‘âlâ ol serhadd-i ‘azîmin gereği gibi

---

1 cenâbları Ü : hazretleri M

2 sâyir Ü : sâ’ir M

* عليهم شآبيب الرحمة و الغفران = Rahmet ve mağfiret sağanakları onun üzerine olsun” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

3 ma‘rifetiyle Ü : ma‘rifetleriyle M

** دامت عفتها = Onun iffeti devâm etsin” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

*** Burada kendisinden söz edilen Mehmed Ağa ile ilgili olarak University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının s.621'in sol kenarında müstensih ‘Abdullah tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “Mezbûr Mehmed Ağa, Sadr-ı sâbık-ı sâlis merhûm ‘Ali Paşa'nın hâl-i sıgarından berü terbiyesinde ve kethudâsı olup, hâlâ Bosna Vâlîsidir; Vezîr-i şecâ‘at-semîrdir”.

4 dahi Ü : — M

pezîrây-ı hüsn-i nizâm ve ehâlîsinin vücûh ile râhat-nişîn-i cây-ı ârâm olmaları keyfiyyeti, aksây-ı merâm-ı Pâdişâhî olup, bu husûsa Devlet-i ‘aliyye ricâlinin kibârından hâssaten bir zât-ı sütûde-sıfâtın Mübâşir ta‘yîn olunmasından lâbüdd olmakdan nâşî, Dergâh-ı ‘âlî kapucu-başılarından hâlâ Dîvân-ı hümâyûn'da Çavuş-başı olup, ol havâlînin ahvâline[1] bi-kemâlihî vukūf-i tâmmı olan Bosnevî Mehmed Ağa bâ-emr-i hümâyûn mahsûs Mübâşir ta‘yîn ve Hazîne-i ‘âmire'den müstevfâ harc-ı râh i‘tâsıyla emr-i me’mûriyyeti kendüye tefhîm ü tebyîn olundukdan sonra, bu bâbda şurût u kuyûdu hâvî ve tenzîr u tehdîd ve te’kîd ü teşdîdi muhtevî mufassal ve meşrûh şeref-bahş-ı sudûr olan evâmir-i ‘âlî-şân ile işbu şehr-i[2] zilka‘denin on dokuzuncu gününde◊, Ağa-yı mûmâ ileyhin savb-ı me’mûra sevk u tesyîrinde ihtimâm-ı tâmm **[Ü 242a]** ve Dergâh-ı ‘âlî kapucu-başılarından Selîm Ağa, Çavuş-başı vekâletinde istihdâm buyuruldu. Ba‘de-hâzâ mûmâ ileyh Bosnevî Mehmed Ağa'nın hulûsa[3] mebnî meftûr olduğu hüsn-i sîret ve safây-ı ‘akīdeti muktezâsınca nizâm-ı memleket-i mezbûreye dâ’ir muvaffak olduğu hıdemât-ı makbûlesi mukābilinde hakkında neyyir-i ‘âtıfet pertev-pâş-ı ‘inâyet olup, kendüye Beylerbeyilik ile Bosna Eyâleti'nin tevcîh olunduğu zâbıta-i târîh i‘tibâriyle işbu cild-i sânî hıtâm-pezîr olduğundan, mütehammil olmayup, bundan sonra tertîb ve tastîr olunan sahâyif-i cild-i sâlisde vukū‘u târîhiyle sebt ü tahrîr olunmuşdur.

‘Azl ü nasb-ı Ser-bostânîyân-ı Hâssa

Bir müddetden[4] **[M 287a]** berü Ser-bostâniyân-ı Hâssa olan hulûs-ârâ el-Hâc Halîl Ağa'nın hılkat-i zâtî muktezâsınca, etvâr-ı istikāmet-girdâr ve harekât-ı sadâkat-âsârı derece-i i‘tibârda vücûh ile makbûl-i hümâyûn-i Şehriyârî olduğundan başka, hüsn-i niyyet ve safây-ı ‘azîmete mebnî ez-derûn rû-nümûn olan harekât-ı sadâkat-simât ve hıdemât-ı pesendîde-i hulûs-âyâtı bir vechile zâyi‘ ve halel-pezîr olmak değil, belki cây-gîr-i zamîri[5] olan rütbe-i me’mûle kendüyi îsâl etmekle, hakkında derkâr olan enzâr-ı merhamet-âsâr-ı evliyây-ı ni‘amî muktezâsınca, bu def‘a hâssaten çırağ u ihyâ buyurulmak irâdesi bedîdâr olup, işbu şehr-i[6] zilka‘denin yirmi altıncı gününde◊◊ bâ-hatt-ı hümâyûn Dergâh-ı ‘âlî kapucu-başıları zümresine ilhâk ile iltifâta makrûn ve revâtib ü ta‘yînât ve takdîr-i ‘ulûfât inzımâmiyle mesrûr u memnûn buyurul-

1 ahvâline Ü : [a]hvâline M
2 şehr-i Ü : — M
◊ 19 Zilka‘de 1165 = 28 Eylül 1752 Perşembe.
3 hulûsa Ü : husûsa M
4 Bir müddetden Ü : + Bir müddetden M
5 zamîri Ü : zamîr M
6 şehr-i Ü : — M
◊◊ 26 Zilka‘de 1165 = 5 Ekim 1752 Perşembe.

dukdan sonra, Hâsekî Ağa bulunan Hüseyn Ağa, Ser-bostâniyân-ı Hâssa makāmiyle be-kâm olup, Oda-başı Mehmed Ağa, Hâsekî Ağa ve Ocağ-ı Bostâniyân ‘atîklerinden İkinci Baltacı Ahmed Ağa yoluyla Oda-başılık merkezine irtikā buyuruldu.

Zuhûr-i tekerrür-i[4] ihsân-ı hümâyûn berây-ı edây-ı düyûn ki, ez-ebniye-i kışlahây-ı Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı ‘âlî rû-nümûn şud

Vekāyi‘-i güzeşte hılâlinde mufassalan tahrîr u beyân olunduğu minvâl[5] üzere, bundan akdem İstanbul'da Yeni Odalar ta‘bîriyle şöhret-ârâ olan Dergâh-ı mu‘allâ Yeniçerileri kışlaları, bi-irâdetillâhi Te‘âlâ vâki‘ olan harîkde bi'l-külliyye muhterik ve harâbe-zâr-ı dest-i kazâ oldukda, in‘âm-ı bî-infisâmı meşmûl-i hâss u ‘âmm olan cenâb-ı Pâdişâh-ı enâm Şehinşâh-ı sipihr-ihtişâm *meddallâhu zılâle devletihî ve saltanatihî ilâ yevmi'l-kıyâm*[*] hazretleri, ol vakt-i ciğer-sûz-i iltihâb-endûzda, hâne-harâb olan Yeniçeri kullarının pîç ü tâb-ı ahvâl-i pür-ıztırâblarına terahhumen ahlâk-ı kerîmâne ve eşfâk-ı mün‘imâneleri muktezâsınca, haklarında lutf-i ‘azîm ve misli nâ-mesbûk in‘âm-ı cesîm ile ihyây-ı ‘ızam-i remîm[**] misillü ‘inâyetlerin ta‘mîm ü takdîm buyurup, şârık-ı meşârik-ı ‘âlem ve pertev-pâş-ı mefârık-ı ümem olan neyyir-i eltâf-ı şâmiletü'l-etrâf-ı Hıdîvâne'lerinden ilmâ‘-ı envâr-ı cûd ve ibdâ‘-ı âsâr-ı kerem-mevrûd buyurarak, Enderûn-i hümâyûn hazînelerinden altı yüz seksan dokuz kîse akça ihsân ve muhterik olan bölükât ve cemâ‘ât ve segbânân kışlalarına ‘alâ merâtibihim taksîm ile **[Ü 242b]** cümlesi hey’et-i ûlâsından birkaç kāt a‘lâ vechile ma‘mûr u âbâdân olmuşidi. Lâkin ber-vech-i muharrer in‘âm-ı hümâyûn olan mebâliğ-i mevfûre-i mezkûre, kerâsteden mâ‘adâ sâyir mesârif-i ebniye-i mezbûreye masrûf ve kerâstecilerden alınan ecnâs-i kerâstenin behâsı el-hâletü hâzih yed-i edâya mevkūf olup, mebâliğ-i kesîre olmak hasebiyle zümre-i mezbûrenin tehî kîse-i hâl-i pür-melâllerine mukāyese olundukda, vechen mine'l-vücûh edâsı makūle-i muhâl olmakdan nâşî, gerek neferât ve gerek zâbitânın dürüşt-gûyân dâyinân-ı nişter-zebândan ceyb-i derûnları pür-hûn ve dem-be-dem mutâlebâtdan ahvâlleri dîğer-gûn olup, cümlesi peygūle-nişîn-i efkâr olarak hem-hâl-i ‘acz ü ıztırâr ve enzâr-ı ihtibârda ‘adem-i iktidârları âşikâr olmuşiken, bundan akdem müstağrak-ı lücce-i kerem ve me’mûllerinden ez‘âf u muzâ‘af mazhar-ı lutf u[6] himem

4 **tekerrür-i** Ü : tekrâr-ı M

5 minvâl Ü : — M

* مد الله ظلال دولته و سلطنته الى يوم القيام = Allah onun devletini ve saltanatını kıyâmet gününe kadar uzatsın” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

** “ızam-ı remîm = çürümüş kemikler” kelimeleriyle meâli “Kendi yaratılışını unutarak bize karşı misâl getirmeye kalkışıyor ve ‘Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek?’ diyor” olan Kur’ân, Yâsin, 36/78. âyete telmîh söz konusudur.

6 u Ü : — M

olduklarından, tekrâr tasdî‘a şerm ü hicâb ve muhıll-i âdâb olan hareketden ictinâb eğerçi lâzime-i hâl-i sâdâkat-me’âbları olup, lâkin bu bâbda mess-i zarûretden nâşî lâ-‘ilâc izhâr-ı ihtiyâc ve ber-vech-i teceddüd-i himem-i kerem-şiyem-i Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âleme muhtâc olduklarından ve ifâde-i hâl ile vâsıl-ı âmâl olmak deryâ-nevâl-i ‘inâyet-i Pâdişâhî'den yek-katre istifâza mesâbesinde **[M 287b]** olduğunu ‘ilme'l-yakīn cezm eylediklerinden nâşî, ber-mübtegāy-ı tab‘-ı cevâd mukaddemâ[1] zuhûr eden istis‘âd ü[2] istibdâda binâ’en, mu‘tâd oldukları vâridât-ı kereme istinâd edüp[3];

Kerem gördükce elbette gedâlardan recâ artar*

mısra‘ını zebân-zed-i niyâz ederek kûçe-i meskenetde ‘arz-ı iftikār birle nâçâr i‘lâm-ı hâl zımnında tekrâr isti‘tâf u istirhâm ve ‘ale'd-devâm kesîru'l-insicâm olan rûd-bâr-ı in‘âm-ı Pâdişâhî'den, *“İnneme'l-ihsânü illâ[4] bi't-temâm**”* müfâdını îhâm etmeleriyle, haklarında kemâl-i rahmet ü şefekat-i Mülûkâne zuhûr ve işbu şehr-i zilhicceti'ş-şerîfenin yirmi yedinci gününde◊ şeref-bahş-ı sudûr olan emr-i hümâyûn mûcebince mezbûrların kerâstecilere olan düyûn-i mevfûreleri, Defterdâr Efendi ma‘rifetiyle istiksâ olunarak, cümle müvâcehesinde ‘ale'l-infirâd hisâb ve tahrîr u defter ve iki yüz altmış bir kîse akçaya bâliğ olduğu tarafeynin ikrâr ve i‘tirâflarıyla müsbet ü mukarrer oldukdan sonra, taraf-ı Sadrıa‘zamî'den rikâb-ı müstetâb-ı Cihândârî'lerine ta‘bîr-i vecîz-i şefekat-engîz ile ‘arz u telhîs zımnında, tahrîk-i halka-i bâb-ı ‘inâyet-me’âb olundukda, ber-vech-i tekerrür haklarında nesîm-i ‘âtıfet vezân ve Kulzüm-i bî-gerân-ı ‘inâyet cûşân olmağla, ancak ebniye-i mezkûre içün zikri sebkat eden altı yüz seksan dokuz kîse akçadan mâ‘adâ bu def‘a dahi ber-vech-i muharrer iki yüz altmış bir kîse akça bi't-temâm Hazîne-i hümâyûn'larından ihsân ve ashâb-ı düyûna tevzî‘ ile dâyin ü medyûn mesrûr u şâdân buyurılup, bu gûne hasîsa-i zât-ı mekârim-simât-ı Şehinşâhî olan ‘inâyât-ı bî-gāyât-ı ‘adîmü'l-emsâlden, ol gāzî ocak ricâlinin girîbân-ı hâlleri dest-i hüzn ü infi‘âl ve dağdağa-fermây-ı dâyin-i mûrisü'l-melâlden rehâ-yâfte olmağla, cümlesi müceddeden ihyâ-kerde-i Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlem ve bu gûne nev-be-nev zuhûrât-ı iltifât-ı seniyye ile magbût-ı milel ü ümem ve aksa'l-gāye[5] memnûn u hurrem olmuşlardır. el-Hakk Ocağ-ı mezbûr hakkında

1 mukaddemâ Ü : — M
2 ü Ü : — M
3 edüp Ü : + mısra‘ M
* Metnimizde yer alan bu mısrâ, “elbette” yerine “ey Bâkī” değişikliğiyle meşhûr şâir Bâkî'nin gazellerinden birinde geçmektedir; bk. *Bâkî Dîvânı,* hzr. Sabahattin Küçük, e-kitap, www.kulturturizm.gov.tr s.102.
4 illâ Ü : — M
** انما الاحسان الا بالتمام = Muhakkak ki bir şey verilince, eksiksiz verilmelidir” anlamına gelen Arapça özlü sözlerdendir.
◊ 27 Zilhicce 1165 = 5 Kasım 1752 Pazar.
5 magbût-ı ….. gāye Ü : — M

ber-vech-i mastûr bürûz ü zuhûr eden kerem-i mezkûr eslâfdan sudûr etmek değil, eyyâm-ı sevâbık u levâhıkda misli nâ-mesbûk hâtıra hutûr etmeyan[1] bir emr-i celîlü'l-i'tibâr olmağla, nüsha-i âsâr-ı bedâyi'-nigâr-ı Şehriyârî'ye bu gûne terkîb-i bend-i şi'âr olan mekârim-i müstevcibü'l-iftihâr, ser-levha-i iştihâr olmağa sezâvâr olmuşdur.

Cenâb-ı Hudâ-yı müte'âl vücûd-i mes'ûd-i bâhiru'l-cûdların hemîşe erîke-pîrây-ı Saltanat ve ber-vech-i deymûmet karîn-i istibşâr u 'âfiyet eyleyüp, bed-hâh-ı dîn ü devletlerin müdemmer u makhûr ve eyyâm-ı râhat-irtisâmların 'ale'd-devâm hengâm-ı meserret ü hubûr eyleye, âmîn bi-hürmet-i Tâhâ ve Yâsin. **[Ü 243a]**

Hâtime-i în-cild-i sânî

Suver-ârây-ı kalemden bu rusûm-i tâze
Olsa erbâbı katında nazara şâyeste
Tarh-ı eşkâl-i bedî'inde tekellüf nâ-bûd
Remz-i ta'bîri tasallufdan olup vâreste
Rabt-ı tertîb ile ser-i cümle esâci'-merbût
Fasl u tefrîk ile hem fıkraları berceste
Sâde elfâz-ı hoş-âyendesi çün seng-i ferah
Şîşe-i hâtır-ı hüssâdı eder şikeste
Ola ma'zûr kusûruyla bu dürr-i mensûr
Oldu çün rişte-i tanzîmi şikeste beste

el-Minnetü lillâhi Te'âlâ ve tekaddes 'ale'd-devâm hakkımda kesîru'l-insicâm olan rûd-bâr-ı feyz-i akdes muktezâsınca, bu 'abd-i 'âciz-i 'adîmü'l-istitâ'a Süleymân 'İzzî-i bî-mâye vü bizâ'a, ber-mûceb-i me'mûriyyet sarf-ı[2] **[M 288a]** makderet edüp, vekāyi'-i rûzgâr ve havâdis-i eyyâm-ı televvünkârdan zabt u tenkīh ve tensîk u telmîhe şâyân olan hâlât-ı nevâdirâtı tahrîr u tashîh ederek, bin yüz elli yedi muharreminden◊ altmış senesi zilhiccesine değin◊◊ cild-i evvel ve altmış bir sâli ibtidâsından altmış beş senesi âhırına gelince◊ işbu cild-i sânî mahz-ı 'inâyet-i ezeliyye-i[3] Sübhânî ve teveccühât-ı seniyye-i hazret-i Cihân-bânî berekâtiyle pezîrây-ı hüsn-i hıtâm olup, in-

1 hâtıra hutûr etmeyan Ü : — M
2 sarf-ı Ü : + sarf-ı M
◊ 1 Muharrem 1157 = 15 Şubat 1744 Cumartesi.
◊◊ 29 Zilhicce 1160 = 1 Ocak 1748 Pazartesi.
◊ 29 Zilhicce 1165 = 7 Kasım 1752 Salı.
3 ezeliyye-i Ü : — M

şâ'allâhu'l-Melikü'l-Mennân bundan sonra cild-i sâlis ‘unvânına şâyân olan cerîde-i vekāyi‘-i devrân dahi altmış altı senesi muharreminden tahrîr u tanzîm olunmak tasmîm-kerde-i ‘abd-i Hakīr'dir.

Hakk Sübhânehû ve Te‘âlâ hazretleri cemî‘ ehl-i îmâna sıhhat ü ‘âfiyet ve hüsn-i ‘âkıbet ihsân edüp, her hâlde tevfîkāt-ı ‘aliyyesin refîk ve hidayet-i Samedâniyye'sin bedreka-i tarîk eyleye, âmîn bi-hürmeti'l[1]-enbiyâ'i ve'l-mürselîn. *el-Hamdü lillâhi ‘ale'l-itmâmi ve's-salâtü ve's-selâmü ‘alâ nebiyyihî Seyyidi'l-enâm ve ‘alâ âlihî ve ashâbihi'l-kirâm ve men tebi‘ahum bi-ihsânin ilâ yevmi'l-kıyâm*[*2].

1 bi-hürmeti'l Ü : bi-hürmet-i Seyyidü'l M

* الحمد لله على الاتمام و الصلوة و السلام على نبيه سيد الانام و على آله و اصحابه الكرام و من تبعهم باحسان الى يوم القيام = Tamamlanması sebebiyle şükür Allah'adır. Salât ve selâm ise insanların efendisi olan nebîsine, nebîsinin âilesine, şerefli ashâbına ve kıyâmete kadar iyilikle onlara uyanların üzerine olsun" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 *kıyâm* M : + [Ü 243b'de zaman zaman nüshanın bazı sayfalarında görülen ve başka bir hattât tarafından yapılmış dört satırlık bir yazı alıştırması vardır] Ü

[H 267b][1] Cild-i Sâlis min VEKĀYİ‘-İ SENE SİTTE ve SİTTÎN ve Mİ’E ve ELF

Bismillâhirrahmânirrahîm *Yâ men veffekana li-vezâyif-i tahrîri'l-menâkıbi's-seniyye ve şerrefenâ bi-zabtı'l-vekāyi‘i'd-Devleti'l-‘aliyye nahmedüke ‘alâ mâ en‘amte ve neşkürüke ‘alâ mâ evleyte*[*]*;* **şi‘r:**

Hüvellezî enşe’e'l-eşyâ’e mübtedi‘an

Fe-keyfe yüdrikühu müstahdesü'n-nesemi[**]

Nesr: *Ve nusallî ‘alâ nebiyyike Muhammedi'l-mahmûdi hısâlihî el-memdûhi siyerihî ve fi‘âlihî*[***]*.*

Şi‘r: *Fâka'n-nebiyyîne fî halkın ve hulukın*

Ve lem yüdânûhu fî ‘ilmin ve fî keremin[*4]

---

1 Buradan itibaren İzzî Efendi'nin yazmaya başladığını bildirdiği, ama şimdiye kadar varlığından söz edilmeyen üçüncü cildin, kendi eliyle yazdığı ve temize çektiği 5.5 varaklık kısmı, İ.Ü. Nâdir Eserler Ktp. nr. T. 9972'de bulunan *Hâkim Târîhi*'nin yazma bir nüshasının arasındaki ciltlenmiş yerinden nakledilecektir. Sonradan kurşun kalemle verilmiş numaralamaya itibar edecek olursak bu kısımlar 267b – 272a arasını ihtivâ etmektedir. *Hâkim Târîhi*'nin bu nüshasının 267a'sında sol üst köşesinde kırmızı mürekkeple yazılmış şöyle bir kayıt vardır: “**Bu cüz’ ‘İzzî Süleymân Efendi Târîhi'nde**”.

* بسم الله الرحمن الرحيم يا مَن وَفقنا لوظايف تحريرِ المناقب السنيه و شَرّفنا بضبط الوقايع الدولة العليه نَحمدك على ما انعمتَ و نشكرك على ماَ اَوليتَ = Rahmân ve rahîm olan Allah'ın adıyla. Ey bizi değerli menkabelerin yazılması görevine muvaffak kılan ve yüce devletin olaylarının kaydedilmesi ile bizi şereflendiren! Senin verdiğin nimete hamdediyoruz ve idâre için bizi sorumlu kıldığın için sana teşekkür ediyoruz” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

** هو الّذى انشأ الا شياءَ مبتدعا * فكيف يدركه مستحدثُ النسم = O Allah ki, eşyâyı numûnesiz olarak yoktan yaratmıştır. Nefesi sonradan yaratılmış olan insan nasıl olabilir de onu anlayabilir” anlamına gelen Arapça bir beyittir.

*** و نصلّى على نبيّك محمّد المحمود خصاله المدوح سيره و فعاله = Özellikleri övülen ve tuttuğu yolu ve yaptıkları beğenilen peygamberin Muhammed'e salât ü selâm ederiz” anlamına gelen Arapça bir duâdır.

*4 فاق النبيّين فى خَلق و فى خُلُق * و لم يدانوه فى علم و فى كرم = Peygamberlere hem yaratılışta ve hem de ahlâkta üstün oldu; ilimde ve keremde de hiçbirisi ona yaklaşamamıştır” anlamına gelen Arapça bir beyittir.

Nesr: *Ve ʻalâ âlihî ve ashâbihî hüdâti'd-dîn ve ashâbi'l-keşfi ve'l-yakīn*[*].

Ve baʻd: Erbâb-ı hads ü îkān ve ashâb-ı fehm ü izʻâna maʻlûmdur ki, işbu kârhâne-i hudûs ü imkânda tahrîk-i deffe-i irâdet-i cüz'iyye ile sûret-pezîr-i dest-gâh-ı takdîr olan nesîc-i bukalemûn-nakş halât ü umûr her ne kadar baʻzan mütefâvitetü'z-zuhûr ve ecnâs ve envâʻ u esnâfı, ihtilâf-ı ezmân u eşhâs ile yekdîğere mülâyemet ve muvâfakatden dûr ise dahi yine tarîk-ı temsîl ü kıyâs ve tevsît-ı mukaddime-i ecnebiyye-i ʻibret-esâs ile intâc-ı metâlib-i zanniyye-i sıdk-istînâs ve ifâde-i ʻavâkıb ve havâtîm-i etvâr-ı nâs edeceği vâsıl-ı rütbe-i bedâhet ü yakīn ve müstağnî-i ikāmet-i edille vü berâhîn olduğundan mâʻadâ, ahvâl ü âsâr-ı kurûn-i sâbıkaya tahsîl-i ıttılâʻ, ezmân-ı merkūmeden berü gûyâ cilve-ger-i şuhûd ü hayât olmak misillü lezâyiz-i maʻlûmât ve meserrâtı kuvve-i müdrikeye îkāʻ u ibdâʻ etmek hasebiyle ʻilm-i târîh **[H 268a]** tesmiyesiyle zabt u tahrîr ve sebt ü tastîrine sarf-ı makdûr olunmak ve be-tahsîs işbu Devlet-i emed-müddet-i ʻOsmânî ve saltanat-ı zafer-ʻuddet-i Cihân-bânî, mazhar-ı te'yîdât-ı Rabbânî olmağla, aʻzam-ı divel-i sâbıka ve eşref-i saltanat-ı râyıka olup, vekāyiʻ u âsârı vesîle-i husûl-i mezîd-i istibsâr ve gazevât ü fütûhât-ı celâdet-şiʻârı mâ-sadak-ı nass-ı celîl-i *"İnne fî zâlike le-ʻibreten li-uli'l-ebsâr*[**]*"* idiği cezm-kerde-i sıgār u kibâr olmak hasebiyle ratk u fetk-ı umûr ve hall ü ʻakd-i mesâlih-i cumhûr, ʻazl ü nasb-ı vülât ü hükkâm ve refʻ u cerr-i ricâl ü mütehayyizân-ı be-nâm ve bi'l-cümle iktizây-ı takdîr-i Melik-i ʻAllâm ve ifzây-ı esbâb-ı tevfîk u ilhâm ile ânen-fe-ân sûret-nümây-ı zuhûr olan kesr u feth-i küffâr u kılâʻ ve zamm u teshîr-i aktâʻ u bikāʻ ve sâ'ir ahvâl ü keyfiyyâtın pîrâye-i silk-i sütûr ve ʻâkıbet-bînân-ı ahlâfa düstûru'l-ʻamel-i tezekkür u şuʻûr olması vâcibât-ı umûrdan olduğuna binâ'en, tulûʻ-i tebâşîr-i ikbâl-i Devlet-i ʻaliyye-i ebediyyü'd-devâm dan işbu hengâm-ı saʻâdet-irtisâma gelince kıstâs-ı şerʻ u kānûn ve mîzân-ı rüşd ü sedâd-ı isâbet-nümûn ile cilve-ger-i sâha-i zuhûr ve'l-hâsıl cereyân-ı hâme-i kazâ vü kader ile keşîde-i evrâk-ı leyl ü nehâr ve zîver-i tavâmîr u defâtîr-i rûzgâr olan bi'l-cümle vekāyiʻ ve ahvâl-i Devlet-i ʻaliyye ve sevânih-i âsâr-ı Saltanat-ı seniyye mû-be-mû sebt-i cerîde-i tezkâr ve zabt-ı mahfaza-i yâdigâr kılınmak cihetiyle, iktizây-ı vakt ü hâle göre eyyâm ve şuhûr u duhûrda **[H 268b]** bürûz u zuhûr eden umûr-i celiyye ve mühimmât-ı hikmet-âyât-ı Devlet-i ʻaliyye ve ahvâl ve keyfiyyât-ı mülk ü raʻiyye, şerʻ u kānûna tatbîk ve emsâline kıyâs ile tevfîk u tedkīk olunarak ahsen-i takvîm üzere pezîrây-ı temşiyet ü tetmîm olmakda idiği meşhûd-i pîr u bernâ ve maʻlûm u manzûr-i erbâb-ı nühâ olup, ʻale'l-husûs hâlâ zîver-efzây-ı tâc u dîhîm-i Devlet-i ʻOsmânî, mesned-ârây-ı

---

* و على آله و اصحابه هداة الدين و اصحاب الكشف و اليقين = Hz. Muhammed'in âilesine ve dîn hidâyetçileri ve bir şeyin olacağını önceden anlayan ve sağlam bilgi sahibi olan ashâbına [salât ü selâm ederiz]" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

** ان فى ذلك لعبرة لاولى الابصار = Elbette bunda basiret sahipleri için büyük bir ibret vardır" anlamına gelen bu cümle, Kur'ân, Âl-i ʻİmrân 3/13 ve Nûr 24/44. âyetlerin son kısımlarını teşkîl etmektedir.

kâh-ı bâlây-ı Hılâfet-i Cihân-bânî, muvattıd-i kavâ‘id-i şer‘-i kavîm-i Muhammedî, müşeyyid-i de‘â’im-i (دعـائم) kānûn-i müstedîm-i Ahmedî, kuvvet-i kāhire-i ser-pençe-i ‘adl ü dâd, nîrûy-i bâzû-yi rüşd ü isti‘dâd, sepîdî-yi rûy-i millet-i beyzâ, sabâhat-i vech-i şerî‘at-i garrâ, mugīsü'l-İslâmı ve'l-Müslimîn, mu‘înü'l-milleti ve'd-dîn, Sultânu'l-berreyn ve Hâkānü'l-bahreyn, hâdimü'l-Haremeyni'l-muhteremeyn şevketlü kerâmetlü kudretlü ‘inâyetlü mehâbetlü Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlem ve ‘inâyet-bahş-ı kâffe-i ümem efendimiz hazretlerinin ‘ale'd-devâm eşheb-i ‘âlem-mesîr-i sa‘y ü himmetleri, icrây-ı ahkâm-ı şer‘ u kānûna ma‘tûf ve peyveste-i nukūd-i nâ-ma‘dûd irâde vü nehmetleri, umûr-i Devlet-i ‘aliyye'lerin eslâfa tatbîk zımnında mehâmm-ı cumhûrun ahsen vechile temşiyetlerine masrûf olmakdan nâşî, zabt-ı vekāyi‘ ve âsâr-ı Devlet-i ‘aliyye ve nazm-ı mesâlih-i dîniyye vü dünyeviyye ye eslâf-ı necâbet-ittisâflarından sad-çendân şevk-ı hümâyûn ve meyl-i fu’âd-i mekârim-nümûnları derkâr olmağla, işbu dakīka-i enîka ve seciyye-i marzıyye-i fâyika hıdmet-i celîle-i Vak‘a-nüvîsî ile **[H 269a]** şeref-yâb ve işbu me’mûriyyet-i şerîfe ile beyne'l-akrâni ve'l-etrâb fâ’iz-i nisâb-ı sürûr-i bî-hisâb olan ‘abd-i fakīr ve bende-i kesîru't-taksîr Süleymân ‘İzzî kullarının dahi cezm-kerde-i yakīni olduğuna binâ’en, vakt-i me’mûriyyet ve zabt-ı vekāyi‘e mübâşeretim hengâmından bu âna gelince vukū‘ bulan ahvâl ü âsârı kemâl-i dikkat ü teharrî zımnında ‘alâ vechi's-sıhha tahrîr u tastîre sa‘y ü mübâderet edüp, ber-vech-i mu‘tâd nazm-ı mesâlih-i ‘ibâd ve zabt-ı kavâ‘id-i bilâda dâ’ir ahvâli tensîk ve min-ciheti'l-iltizâm i‘dâm-ı erbâb-ı küfr u mu‘ânedet ve ırgām-ı unûf-i ashâb-ı tecebbür ü nahvet[1] ‘alâ vukū‘ihî tenmîk u tahkīk olduğundan mâ‘adâ, tetmîm-i ahvâl-i sugūr u memleket ve tanzîm-i şevârid-i umûr-i ehâlî vü ra‘iyyete delâlet eden evzâ‘ u harekât ve hem-çünîn tebdîl-i sudûr u hükkâm ve tenfîz-i evâmir u ahkâm ve sâ’ir bunlara müteferri‘ olan havâdis ü hâlât bi'l-cümle cilve-ger-i meclây-ı zuhûr olan umûr u keyfiyyâtdan -ki şâyeste-i zabt u tahrîr ve bâyeste-i itti‘âz ü tezkîr ve bâ‘is-i tenzîr u tebşîrdir- bilâ-taksîr intihâb u tenkīh ve istisvâb u tashîh olunarak[2] cerîde-i âsâra sebt ve bu makūle mühimm ve mûcib-i ‘ibret olan hâletden mikdâr-ı zerre nesne hâric kalmamak emrine sarf-ı makderet olunup, lillâhi'l-hamdü ve'l-minne sene seb‘a ve hamsîn ve mi’e ve elf muharremü'l-harâmından◊, hamse ve sittîn sâli hıtâmına dek◊◊ dokuz sene zarfında zuhûr eden vekāyi‘-i eyyâm, evvel ve sânî ‘unvâniyle ma‘nûn ve her biri başka dîbâce ve hâtime ile müretteb ve müzeyyen iki mücelled târîh-i şerîf-i ‘Osmânî ve dü-mazbata-i şâh-nâme-i latîf-i Cihân-bânî bi-‘avnillâhi'l-Meliki'l-‘Allâm **[H 269b]** karîn-i itmâm ve pezîrây-ı silk-i sutûr-i ihtitâm olup, **mısra‘:**

1 Metinde burada yer alan “beyninde” kelimesinin üzeri çizilmiştir.
2 Metinde “olunarak” kelimesi, üzeri çizilen “ederek” kelimesinin üstüne yazılmıştır.
◊ 1 Muharrem 1157 = 15 Şubat 1744 Cumartesi.
◊◊ 29 Zilhicce 1165 = 7 Kasım 1752 Salı.

eş-Şey'ü lâ yüsennâ illâ ve kad yüselles[*]

mü'eddâsı üzere işbu mücelled-i sâlise dahi bin yüz altmış altı muharreminde[◊] şurû' u ibtidâr ve hasbe'l-ittılâ'ı ve'l-istitâ'a zabt u terkīm-i vekāyi'e tahrîk-i hâme-i vüs' u iktidâr olunmağla, 'inâyet-i bî-gāyet-i cenâb-ı Rabbü'l-'izzete ittikâlen bundan böyle dahi zemân-ı sa'd-iktirân-ı Husrevâne'lerinde işbu mücelled-i sâlisin ve belki niçe mücelledât-ı tevârîh-i latîfenin vekāyi'-i nevâdir-i fütûhât ü gazevât-ı Şâhâne ve me'âsir-i hayrât ü meberrât-ı Pâdişâhâne'leriyle leb-rîz ü meşhûn olması, cenâb-ı Hudâvend-i bî-çûn *celle zâtühû 'an idrâki'l-efhâmi ve'z-zunûn*[**] hazretlerinden me'mûl ve mes'ûl-i Fakīrâne'mdir.

Hemân Hakk Sübhânehû ve Te'âlâ hazretleri mazhar-ı tevfîk-ı Sübhânî ve masdar-ı âsâr-ı 'inâyet-i Samedânî olan vücûd-i hümâyûn-i mekârim-meşhûnların evrâk-ı dü-reng-i leyl ü nehâr enâmil-i kazâ vü kader ile gerdân ve sütûr u erkām-ı sahâyif-i rûzgâr vekāyi' u âsâr ile mâl-â-mâl ve mil'ân oldukca, serîr-i şevket-masîr-i Mülûkâne'lerinde sâbit ve ber-karâr ve pertev-enzâr-ı 'inâyet-âsâr-ı Veliyyü'n-ni'amâne'lerin 'âmme-i bendegân üzere memdûd ve lâmi'u'l-envâr edüp, umûr-i dîn ü Devlet-i 'aliyye'lerinde vâki' olan ictihâdât-ı Mülûkâne ve mülâhazât-ı sâ'ibânelerin zavâbıt-ı şer' u kānûna makrûn ve mahz-ı tevfîk u isâbete merhûn eyleye, âmîn. **Nazm:**

Ve hâzâ du'â'un lâ yureddu
Li-ennehû du'â'un li-esnâfi'l-beriyyeti şâmil[***]. **[H 270a]**

VEKÂYİ'-İ SENE SİTTE ve SİTTÎN ve Mİ'ETİN ve ELF

Târîh-i sene-i cedîde: *"Le'alleküm teşkürûne*[*4]*"* âyet-i kerîmesi, cenâb-ı Sadrıa'zam ve Vekîl-i mutlak-ı efham ebu'l-mehâmidi ve'l-'atâyâ[1] devletlü re'fetlü Mustafa Paşa hazretlerinin hâtır-ı 'âtır-ı feyz-mezâhir-i Âsafâne'lerine sünûh edüp, işbu sene-i mübârekeye târîh-i tâm vâki' olmağla, makūle-i ilhâm-ı sünûhât-ı 'ibret-irtisâmdan olduğundan, teberrüken sebt-i cerîde-i vekāyi' kılındı.

Târîh-i dîğer li-münşi'ihi'l-Fakīr:

'Avn-i Bârî ile keştî-i hilâl-i nev-sâl

---

* الشئ لا يثنى الا و قد يثلث = İkilisi olan bir şeyin üçlüsü de olur" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

◊ 1 Muharrem 1166 = 8 Kasım 1752 Çarşamba.

** جل ذاتُه عن ادراك الافهام و الظنون = Anlayışların ve zanların onu kavramasından zâtı yüce olsun" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

*** و هذا دعاءٌ لا يردّ لانّه * دعاءٌ لا صناف البريّة شامل = Bu reddedilmeyecek bir duâdır; çünkü yaratıkların hepsini kapsamaktadır" anlamına gelen Arapça bir beyittir.

*4 لعلكم تشكرون = Umulur ki şükredersiniz" anlamına gelen bu cümle, Kur'ân'ın çeşitli sûrelerindeki birçok âyetin sonlarında yer alan bir kısmıdır.

1 Metinde "ve'l-'atâyâ" kelimeleri, üzeri çizilen "ve'l-kerem" kelimelerinin üstüne yazılmıştır.

Lenger-endâz-i kenâr oldu, selâmet geldi
Tâzelendi yine takvîm-i kühen-sâl-i sürûr
Dehre ahkâm-ı beşâretle beşâşet geldi
Şeh-i şâhân-ı cihân hazret-i Mahmûd Hân'ın
Vakt-i mes‘ûduna hem-dem dem-i behcet geldi
Harf-i rûz-nâme-i ikbâl-i hümâyûnu gibi
Şâdî-i ‘âleme bâdî olur âyet geldi
Dem-be-dem reşha-i feyz-i kerem ü cûdundan
Gülşen-i kevne nazâretle letâfet geldi
Zât-ı pâkile ola taht-ı Hılâfet dâ’im
Tâ denildikce yine vakt-i beşâret geldi
‘İzziyâ Mülhim-i gaybî dedi bu târîhi
Bârekallâh zihî sâl-i meserret geldi **sene 1166**
(بارك الله زهى سال مسرت كلدى)

Tefvîz-ı Kethudâyî-i Sadâret-i ‘uzmâ be-Mîr-i muhterem Mustafa Efendi Emîn-i Tersâne-i ‘âmire

Hâlâ Tersâne-i ‘âmire Emîni olan mûmâ ileyh Mustafa Beyefendi cenâbları Kapudan Paşa Vekîli dahi olmak hasebiyle işbu şehr-i muharremü'l-harâmın onuncu cum‘a gününde◊ ba‘de edâ’i's-salâti kā‘ide-i kadîme üzere ber-vech-i ziyâret kapuya gelüp, ruh-sûde-i hâk-i pây-i hazret-i Âsafî ile teşerrüf ve merâsim-i mu‘tâde icrâsından sonra, keyfiyyet-i âtiyyü'l-beyândan habîr u âgâh değil iken, taraf-ı cenâb-ı Âsafî'den[1] sevk-ı kelâm ve bast-ı mukaddime-i merâm olunarak: “İrâde-i ‘aliyye-i hazret-i Şehriyârî ile **[Ü 270b]** bâ-emr-i hümâyûn sizi kendümüze Kethudâ nasb eyledik” deyü misâl-i silkü'l-le’âl edây-ı ferîde-i makāl ve izhâr-ı mâ-fi'l-bâl buyurup, derhâl iksây-ı ferve-i semmûr ile mazhar-ı iltifât-ı nâ-mahsûr buyurdılar.

Ve bu esnâda Re’îsülküttâb Nâ’ilî ‘Abdullah Efendi vesâtatiyle Kethudây-ı sâbık Nazîf Mustafa Efendi'nin hânesine gitmesine tenbîh ü işâret ve ba‘dehû Edirne'de varup ikāmet eylemesi bâbında bâ-fermân-ı ‘âlî, Çavuş mübâşeretiyle ‘acâleten sevk u tesyîrine eğerçi mübâderet olunup, lâkin şîme-i kerîme-i mekârim-simât ve hasâyis-ı zât-i melek-sıfât-ı cenâb-ı Âsafî muktezâsınca: “Bir gûne kendüye keder verecek hâlet değil, belki hakkında izhâr-ı lutf u ‘inâyet ve bir müddet tebdîl-i hevâ ile da‘avât-ı Pâdişâhî'ye muvâzabet eylesün” deyü karîn-i tesliyet buyurdılar.

◊ 10 Muharrem 1166 = 17 Kasım 1752 Cuma.

1 Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan “bast-ı mukaddime-i merâm” kelimelerinin üzeri çizilmiştir.

Sebeb-i ‘azl-i mûmâ ileyh

Emmâ hâlet-i mezkûrenin bedâheten zuhûruyla ma‘zûl-i mûmâ ileyhin bevâ‘is-i hafiyyeden kat‘-ı nazar, sûret-i zâhirde mûcib-i ‘azli olur bir dürlü keyfiyyet sâmi‘a-ârây-ı yakīn olmayup, ancak idâre-i kü’ûs-i kelâm ile neş’e-dâr-ı rahîk-ı kâm olmağa mâ’il ba‘zı müşkil-güşây-ı mesâ’il sûret-i senâsından nâkıl olarak: “İki seneden berü hıdemât-ı ‘aliyyede sa‘y-i mevfûr ile temşiyet-i umûrda eğerçi bir dürlü kusûr etmedi. Lâkin ‘ahd-i karîbde tagyîr-i meşreb[1] ile mezkûr olmuş idi” deyü nâ-be-câ dahl ü i‘tirâz, zebân-zed-i erbâb-ı agrâz olmadan hâlî olmayup, vâkı‘â itâle-i elsine-i nâsdan bir ferdin girîbân-ı hâli rehâ-yâfte olmak makūle-i muhâl bir ma‘nâ olmağla, **mısra‘:**

Hâkim-i mutlak eder hükm-i kazâyı icrâ

müfâdına istinâd ile sedd-i derîçe-i dehân-ı i‘tirâz olundu.

Rûznâmçe-i hâl-i mansûb-i mûmâ ileyh

Ber-vech-i muharrer-i bâlâ mânend-i hûrşîd-i cihân-ârâ, envâr-ı sıdk u istikāmeti zâhir **[Ü 271a]** ve lem‘a-i rüşd ü dirâyeti bâhir olup, miyâne-i ricâl-i erbâb-ı istîhâlden intihâb u istis‘âd ve ber-vech-i istiklâl makām-ı Kethudâyî'ye ıs‘âd buyurılan mûmâ ileyh Mustafa Beyefendi cenâblarıyla ez-kadîm rütbe-i uhuvvetde ülfet ü ünsiyyet ve her ahvâli ber-vech-i hakīkat ma‘lûm-i Hakīr-i bâhiru's-sadâkatleri olmağla, rûznâmçe-i terceme-i hâllerin, kalem-i hulûs-âyîn bu vechile levha-zîb-i tahrîr u tebyîn eder ki, Medîne-i Filibe derûnundan cârî Nehr-i Merîc üzerine memdûd cisr-i kebîrin kurbünde vâki‘ hâne-i bî-behâne ki, bundan akdem seferler takrîbi ile birkac def‘a cây-ı ârâm-ı Hâkānî ve menzil-gâh-ı Cihân-bânî olagelmişdir. Ol cây-ı dil-güşânın fi'l-asl bânîsi olan vücûh-i erkân-ı müstedîmden hânedân-ı kadîm ‘Ömer Paşa merhûmun mûmâ ileyh Mustafa Bey necl-i güzîn-i fetânet rusûmu olup, eyyâm-ı şebâbında tahsîl-i ma‘rifet ve tekmîl-i âdâb ü dirâyetden sonra yüz yirmi sekiz târîhinde Şehîd ‘Ali Paşa Vezâret'inde* Galata Serâyı'na çırâğ ve bir müddet karîn-i hüsn-i terbiyet ve istihsâl-i fenn-i kitâbet ile ol inzivâdan kendüye ferâğ gelmekle, fıtrat-ı zâtı olan isti‘dâd-ı Hudâ-dâd muktezâsınca bir zemân ziyy-i kitâbetde dest-mâye-i nâm u şân iktisâb ve sevk-ı sâ’ik-ı takdîr ile ‘İzzet ‘Ali Paşa merhûm kendüyi istishâb edüp, karâbet-i sıhriyyet ile be-nâm ve kethudâlığı makāmında istihdâm ve müşârun ileyhin İran Ser‘askerliği evânına tesâdüf etmekle, ol havâlîde ber-muktezây-ı hâl niçe def‘a asâkire başbuğ nasb olunarak, ma‘reke-i gîr u dârda ceng ü peykâra ibtidâr ve çâşnî-senc-i mezâkk-ı rûzgâr olup, ba‘dehû Vezîr-i müşârun ileyhin hîn-i vefâtında

1 Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan “etmiş” kelimesinin üzeri çizilmiştir.

* Şehîd Ali Paşa 1 Rebî‘ulâhır 1125/27 Nisan 1713 Perşembe günü Sadrıa‘zam olmuş, 16 Şa‘bân 1128/5 Ağustos 1716 Çarşamba günü şehîd olmuştur; bk. meselâ İ. H. Danişmend, *İOTK,* V,54.

[Ü 271b] Âsitâne-i sa‘âdet'e ‘avdet ve hânesinde ikāmet ve kırk sekiz sâlinde İsakcı seferine Ordu-yi hümâyûn ile ‘azîmet* ve Nemirova nâm mahalde mükâlemeye me’mûr ricâl ve asâkire Defterdâr ve ba‘dehû Cizye Baş-bâkī Kulu mansıbı ile behre-dâr olmuşiken, ol esnâda berây-ı iktizâ Mecar Kıral-zâdesi ma‘iyyeti ile intihây-ı serhadlerde geşt ü güzâra me’mûr ve iki sene mütevâliyeten Devlet-i ‘aliyye'nin ol hıdmetinde mecbûr ve ol hılâlde Haslar Mukāta‘acılığı zuhûr edüp, ba‘dehû Moskovlu ile Ak-su'dan Özi Nehri'ne varınca Heyhât Sahrâsı'nda tahdîd-i hudûda me’mûriyyet zımnında Silahdâr Kitâbeti ‘inâyet ve itmâm-ı hıdmet ve bir müddet sonra Sipâh Kitâbeti dahi ihsân ve ba‘de-bürhetin mine'z-zemân elli dört senesinde◊ Erzurum cânibinde vâki‘ Ordu-yi hümâyûn Defterdârlığı ile ol cânibe ‘atf-ı ‘inân ve temâm beş sene-i kâmile ol hıdmetden dahi bezl-i tâb ü tüvân ile Âsitâne-i sa‘âdet'e geldikde, Mukābele-i Süvârî ile mukābele olunmuşiken, tekrâr Kars ve Erzurum Cânibi Ser‘askeri Sadr-ı esbak Vezîr-i zî-şân sa‘âdetlü Ahmed Paşa hazretlerine Kethudâ ve ba‘dehû Ser‘asker olan Yeğen Mehmed Paşa merhûmun zemânında tekrâr Defterdâr ve itmâm-ı kârdan sonra Âsitâne-i sa‘âdet'e gelüp bir mikdâr istikrârı esnâsında, **nazm:**

Çü la‘l ender-mekân dâred karârî
*Ne-yâbed âb-ı rûy-i i‘tibârî***

mü’eddâsını lisân-ı zemâna edâ ederek tekrâr Sefîr-i İran Kesriyeli Vezîr Ahmed Paşa merhûmun ma‘iyyetine me’mûr asâkiri, Defterdâr ve Kethudâlığı makāmında dahi bir müddet istimrâr ile Bağdâd ve Hemedân ve Erdelân ve ol havâlîde geşt ü güzâr ve bu vechile müteşettit olan âb ü dâneyi ber-âverde-i gelû-yi iktidâr ve savlecân-ı cevgân-ı rûzgâr olarak tekrâr **[Ü 272a]** Âsitâne-i sa‘âdet-medâra vusûlünde, hakkında dîde-i insâf gibi bâb-ı eltâf güşâde ve Mâliyye Tezkireciliği[1] ve ba‘dehû Sipâh Kitâbeti ‘inâyeti ile cebîre-bend-i tesliyet ve memnûniyyeti irâde buyurılup, mansıb-ı mezbûrdan infisâli ‘akabinde ki, altmış dört senesi şevvâlinde Tersâne-i ‘âmire Emâneti ihsân ve ba‘dehû senesi temâmında◊◊ ibkāsı istihsân ve bu vechile iltifâta şâyân buyuruldu.

---

* Sadrıa‘zam Seyyid Mehmed Paşa'nın toplanan fevkalâde meclis kararıyla Dâvudpaşa'dan Rus seferine hareketi, 6 Safer 1149/16 Haziran 1736 Cumartesi günüdür; bk. meselâ İ.H.Danişmend, *İOTK,* IV,24.

◊ 1 Muharrem 1148 – 29 Zilhicce 1148 = 24 Mayıs 1735 – 11 Mayıs 1736.

** چو لعل اندر مکان دارد قراری * نیابد آب روی اعتباری = Değerli bir taş gibi yerin altında bulunmakta ve kendisine gösterilmesi gereken itibarı görememektedir” anlamına gelen Farsça bir beyittir.

1 Metnimizin önceki ilgili kısımlarında ‘İzzet ‘Ali Paşa merhûmun dâmâdı Mustafa Beyefendi şeklinde anılan Mustafa Efendi'nin Mâliyye Tezkirecisi olması, 10 Şevvâl 1161/3 Ekim 1748 Perşembe günüdür; bk. Metin, s.610.

◊◊ ‘İzzet ‘Ali Paşa merhûmun dâmâdı Mustafa Bey-efendi şeklinde anılan Mustafa Efendi'nin Tersâne Emîni olması, 1165 tarihinin başlarında (1 Muharrem 1165/20 Kasım 1751) gerçekleşmiş gibi gözüküyor (bk. Metin, s.899); uzatılması ise 9 Şevvâl 1165/20 Ağustos 1752 Pazar günüdür; bk. Metin, s.955.

el-Hakk Mîr-i mûmâ ileyh şecere-i sadâkati müsmir olduğu üzere emânet-i mezkûrede dahi ibrâz eylediği hıdemât, pesendîde-i mu‘tebere ile eslâfına sebkat ve ‘ale'l-husûs Zîver-i Bahrî nâm kalyon-i kûh-peykerin tekmîl ü tesyîrinde makdûr-i beşerden hâric rütbesinde izhâr-ı gayret ü hamiyyet ve sâ’ir umûr-i Tersâne-i ‘âmire'de sâbâş ü âferîne sezâ mertebe, nihâyetde bezl-i nakdîne-i kudret ü miknet edüp ve'l-hâsıl bâlâda tafsîl olunduğu üzere yirmi sekiz senesinden bu vakte gelince mûmâ ileyhin me’mûr olduğu hıdemât-ı mehâmm-ı dîn ü Devlet-i ‘aliyye ve mücerred tahsîl-i rızây-ı evliyây-ı ni‘amî kasdiyle uğur-i Saltanat-ı seniyyede îsâr-ı bidâ‘a vücûd ve nisâr-ı nukūd-i mechûd edüp, hıfz-ı ‘inâyet-i Rabb-i Kadîr ile bir cihetden zeyl-i istikāmeti leke-dâr-ı taksîr olmadığı, ma‘lûm-i uli'n-nühâ ve merkûz-i zâtı olan cevher-i rüşd ü sedâd ve isti‘dâd-ı mâder-zâdı, lem‘a-i mihr-âsâ rûşen ü hüveydâ olduğundan mâ‘adâ, ber-vech-i muharrer etrâf-ı ‘âlemde seyr u sefer ve nîk ü bed-i cihândan bâ-hayr mücerreb-i rûzgâr ve mekādîr-i ricâli bilür ve lisân-ı devleti anlar, kâr-âzmûde-i bâhiru'l-i‘tibâr olduğu, fi'l-asl ma‘lûm-i dirâyet-mevsûm-i hazret-i Âsafî olmakdan nâşî, ‘âlem-i bâlâya ta‘rîf ü inhâ **[Ü 272b]** ve hakkında lihâza-i iltifât-ı cezb-i Şehriyârî rû-nümâ olmağla, ber-vech-i mastûr yevm-i mezbûrda cây-ı vâlâ-yı mezkûr ile mübtehic ü mesrûr buyuruldu.

Hakk Sübhânehû ve Te‘âlâ hazretleri dîn ü Devlet-i ‘aliyye'ye hayırlu umûra muvaffak ve makrûn ve tahsîl-i rızây-ı Veliyyü'n-ni‘amî ile her hâlde mu‘teber u memnûn eyleye, âmîn.

Zât-ı ‘âlî-kadr-i mûmâ ileyhin ol makām-ı sâmîye teşrîf-i kudûmlerinden hoş-tab‘ân-ı zemân pür-şevk u garâm olup, niçe kasâyid ü tevârîh ‘arzıyla mazhar-ı iltifât olmalarıyla, Fakīr-i nâmıku'l-hurûf dahi işbu kıt‘ayı inşâd ve zeyl-i makālelerinde îrâd ile sebt-i cerîde-i vekāyi‘ kılınan menkabe-i manzûmeleri müstezâd kılındı. **Li-münşi’ihi'l-Hakīr**:

‘İzziyâ besdir bu târîh-i celî-i bî-bedel
Mısra‘aynın sâde-rû elfâzın istiktâb ile
Şimdi buldu Sadr-ı ‘âlî, rütbe-i enseb Kethudâ
(شمدی بولدی صدر عالی رتبه انسب کتخدا)
Mustafa Bey gibi zât-ı pâki istishâb ile **sene 1166.**
(مصطفی بك کبی ذات پاکی استصحابیله)

Tevcîh-i Emânet-i Tersâne-i ‘âmire

Ber-vech-i muharrer-i bâlâ münhall olan Tersâne Emâneti dahi târîh-i mezkûrda◊, sâbıkā Yeniçeri Efendisi olan Re’îs el-Hâcc Mustafa Efendi merhûmun dâmâdı Bekir Efendi'ye, kemâl-i ehliyyeti hasebiyle tevcîh ü ‘inâyet ve huzûr-i bâ‘isü'l-hubûr-i Sadr-ı ‘âlî'de ilbâs-i hıl‘at ile karîn-i sürûr u behcet buyuruldu[1].

◊ 10 Muharrem 1166 = 17 Kasım 1752 Cuma.

1 İ.Ü. Ktp., Nâdir Eserler Bölümü nr.9972'de bulunan *Hâkim Târîhi* nüshasındaki *İzzî Târîhi*'nin III. cildinin ilk kısımları burada sona ermektedir. Sonradan satırın altına ayrı bir hatla ve kurşun kalemle şöyle bir kayıt düşülmüştür: “2'si boş olmak üzere *Süleymân Efendi Târîhi* 8 varakdır”.

KARMA DİZİN*

A

âb 223, 226, 675, 681, 908, 921, 948; bî—— 49; sedd-i mecrây-ı — 51; —-ı Bağdâd 681; mânend-i —-ı hayât 225; —-ı hayât-bahşây-ı evâmirleri 249; —-ı hayât-ı cân-fezâ 852; —-ı Hızır 735; —-ı ihsân 52, 518; —-ı letâfet-me'âb 52; —-ı letâfet-me'âb-ı tesliyet 730; —-ı lutfu 900; —-ı mağfiret reyyân ü şâdâb 448; —-ı re'yi 826; —-ı ruh 479; —-ı rûy-i i'tibârı 977; —-ı sâf 852; —-ı sâf-tedbîr 120; —-ı sâf-tedbîr-i dil-pezîr 87; —-ı sâf-tedbîr ile şüste vü tathîr 599; —-ı safvet-me'âbı 225; —-ı selsâl-i hayât-efzâ 224; menba'-ı —-ı Tophâne 718; —-ı zindegânî 53; — ihzârı 800; letâfet-i — ile elsine-pîrâ 595; zîr-i zemînden galeyân eden — ile mel'ân 872; —iyyü'n-nefs 702; —-rîz-i hâlisu'l-'ayâr-ı 'iffeti/sadâkati 481; —-rûy-i Saltanat 225; — u tâb 340, 618, 911; — u tâb-ı ikbâl 948; — u tâb-ı letâfet 746; — u tâb-ı rûy-i râhat 949; — ü dâne 977; — ü dâne-i zindegânî 762; — ü dâ-nemizi istîfâ 640; —-yârî-i ebr-i rahmet-i Bârî 551; —-yârî-i feyz-i Bârî 378; —-yârî-i hüsn-i niyyet-i tarafeyn 579, 582, 585; —-yârî-i sehâb-ı kilk-i hulûs-midâd 585; —-yârî-i tevfîkāt-ı ezelî 759

Abacılar Hânı 769

âbâd 88, 223, 417, 420, 558, 672, 690, 800, 851, 860, 862, 901, 920, 922; nev-— 923

âbâdân 47, 222, 560, 605, 736, 770, 817, 818, 849, 852, 885, 895, 922, 967; —îden kat'-ı ümmîd 856; —î-i devâ'ir-i memleket 418, —î-i diyâr 770; mecmû'a-i —î-i ekvân 934; —î-i memleket 770

âbâr; açık yerlerde olan — 871; hafr-ı — 920; — u sahârîce muhtâc 718; — u sekā 719

Abârân havâlîleri 155

'abâyîlü esb 506

'Abbâsiyye 498; hulefây-ı — sikkesi 666

'abd 757, 862, 918; me'mûriyyet-i —-i 'âciz[ânem] 18; —-i 'âciz-i 'adîmü'l-istitâ'a 501, 969; —-i 'âciz-i bî-iktidâr 18; —-i 'âciz-i bî-mâye 482; —-i 'âciz-i bî-mikdâr 493; —-i 'âciz-i pür-kusûr 556; —-i ahkar 644, 651, 657; —-i bî-mikdâr 656; —-i fakīr 973; —-i hakīr 639; —-i hakīr-i 'adîmü'l-istitâ'a 17; —-i hakīr-i bî-mikdâr 724; —-i hakīr-i nâ-tüvân 502; —-i kemter 649, 653; —-i memlûk-i Pâdişâhî 945; —-i müstehâmları 307; —-i râst-girdâr-ı 'atebe-i seniyye 32; maksûd-i —-i sadâkat-mend 17; —-i safiyyü'l-bâl 303

'Abdî Ağa (Sadrıa'zam Hasan Paşa'nın dâmâdı, Çavuş-başı, Arpa Emîni, Sipâh Ağası, Kapu-

* Metinden istifâdeyi kolaylaştırmak için şahıs isimleri **kalın**, yer isimleri normal, bunların dışında kalan ünvan, kavram, terim, eşya, ilginç kelimeler vb. ise *italik* olarak dizilmişlerdir. Araştırıcıların kelimenin bütün kullanımlarını bir arada topluca görebilmelerine imkân sağlamak için terkiplere mümkün olduğunca yer verilmeye çalışılmıştır. Dizinde şahıs isimlerinin düzenlenmesinde gerekli titizlik gösterilmeye çalışılmakla beraber, benzer isimlerde dikkatimden kaçabilecek hususların olabileceği gözden uzak tutulmamalıdır.

cular Kethudâsı, Trabzon, Erzurum ve Kars taraflarına me'mûr, Baş-bâkī Kulu, sadâkat-ârâ) 34, 128, 217, 237, 239, 897, 955

'Abdî Ağa (Bahrî-zâde, Sadrıa'zam ağalarından, Şeyhulislâm Mehmed Emîn Efendi'nin haremi halkı, emvâl ve eşyâsını sâlimen İstanbul'a getirmeye me'mûr) 474

'Abdî Ağa/Paşa (Seyyid, Çavuş-başı, Cebeci-başı, Kapu Kethudâsı, Vezîr, Tırhala, Bosna Eyâleti, Hersek Sancağı, Karlı-ili Sancağı inzımâmiyle muhâfaza-i Eğriboz, Semendire Sancağı, Belgırad Muhâfızlığı) 245, 248, 388, 455, 478, 517, 537, 590, 635, 659, 660, 661, 703, 705, 768, 834, 875, 897, 909, 957; —'nın birâderi 505, 537, 635

'Abd-i 'Ali Hân/'Abdul'ali (Horâsânlı, Memleket-i Kirmânşâhân) 906, 951

'Abdî Efendi (el-Hâc, Tezkire-i Evvel, zümre-i küttâb-ı me'ârif-mendin vücûh ile mümtâz ve ser-bülendi, bende-i dîrîne) 127, 246, 475, 674, 676, 955

'Abdullah Ağa (el-Hâc, Kapucu-başı, Mehter-başı, Cebeci-başı, Haremeyn-i muhteremeyn'de vâki' ba'zı su yolları ta'mîrine me'mûriyyet) 128, 217, 589, 850, 955

'Abdullah Ağa (Telhîsî, Re'îsülküttâb el-Hâc Mustafa Efendi'nin amcası) 699

'Abdullah Ağa (Zâralı-zâde Mehmed Paşa'nın Âsitâne-i sa'âdet'de bulunan Kapu Kethudâsı) 486

'Abdullah Ağa Medresesi 685

'Abdullah Bey (Sadrıa'zam Emîn Mehmed Paşa'nın mahdûmu, Hâssa silahşörlerinden, Durak Mehmed Paşa'yı Âsitâne'ye da'vet içün me'mûr) 822

'Abdullah Bey/Paşa (Firârî Hasan Paşa-zâde, Seyyid, Mîrâhûr-i Evvel, Vezîr, ber-vech-i mâlikâne Kıbrıs Muhassılı, Haleb ve Rakka Eyâleti) 100, 148, 149, 150, 157, 269, 275, 322, 388

'Abdullah Efendi (Bıçakcılar İmâmı, Şeyh-ı şuyûhu'l-vâsılîn, muktedây-ı gürûh-i sâlikîn) 515

'Abdullah Efendi (Dârussa'âde Ağası Beşîr Ağa'nın Kâtibi) 816

'Abdullah Efendi (Fetvâ Emîni, Anadolu Kadı'askeri, Rumeli Kadı'askerliği Pâyesi, Rumeli Kadı'askeri, ebu'l-'ulûmi ve'l-fezâ'il, fâzıl-ı yegâne) 279, 430, 683, 773, 924

'Abdullah Efendi/Paşa (Hâcegân'dan, Silahdâr Kâtibi, Ma'den Emîni, Mâliyye Tezkireciliği, Tersâne-i 'âmire Emâneti, Darb-hâne Emîni, Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî, Mar'aş Vâlîsi, kâr-âzmâ ve istikāmet-pîrâ) 127, 476, 705, 773, 955

'Abdullah Efendi (İmâm-ı Sânî-yi Sultânî) 685

'Abdullah Efendi (Mestci-zâde, İstanbul Kadısı, Anadolu Pâyesi) 429

'Abdullah Efendi (Müftî Ebe-zâde, Şeyhulislâm) 763

'Abdullah Efendi (Müslim-zâde, Edirne'den ma'zûl, Medîne-i münevvere Kazâsı) 816

'Abdullah Efendi (Seyyid, Şeyhulislâm-ı sâbık es-Seyyid Mustafa Efendi merhûmun mahdûm-i güzînleri, Kazâ'-i İzmîr'den munfasıl, Edirne Pâyesi, Medîne-i münevvere Kazâsı, me'âlî-neseb) 566

'Abdullah Efendi (Subhî-zâde, Küçük Rûznâme, Mâliyye Tezkirecisi) 610, 955

'Abdullah Efendi (Şeyhulislâm-ı sâbık merhûm Mahmûd Efendi'nin mahdûmu, İstanbul Kadısı, Anadolu Kadı'askeri, fazîlet-penâh) 133, 269

'Abdullah Efendi (Ünye Müftîsi, Seyyid Yahyâ Hatîb'in babası) 227n,

'Abdullah Hân (Revân Hânı Hüseyn Hân'ın muhâfızı) 709, 710

'Abdullah Paşa (Çeteci, Mîr-i mîrân, Vezîr, Van Vâlîsi, Trabzon Vâlîsi, Adana Vâlîsi, Faş Kal'ası muhâfazası, Erzurum Vâlîsi, Diyârbekir Vâlîsi, Başbuğ, Adana Vâlîsi, Mîru'l-Hâc) 72, 79, 80, 81, 107, 114, 238, 389, 473, 554, 712, 787, 840, 898, 878, 957

'Abdullah Paşa (Kurd Paşa-zâde, Rumeli cânibinde İskenderiyye Sancağı mutasarrıfı) 82

'Abdullah Paşa (Muhsin-zâde, Sadr-ı esbak, Rumeli Eyâleti, ber-vech-i arpalık Tırhala Sancağı, kal'ası muhâfazası şartıyla Bender Sancağı, Bosna Vâlîsi, Hersek Sancağı ilhâkıyla) 100, 122, 236, 275, 478, 526, 622, 682

'Abdullah Paşa (Seyyid, Aydın Muhassılı, Sadrıa'zam, Eyâlet-i Mısr-ı Kāhire, âgâh-dil, 'âlî-câh, 'ârif-i serâyir-i cumhûr, Âsaf-ı Felâtûnrâ, Âsaf-ı fetânet-pîrâ, Âsaf-ı şecâ'at-'alem, 'avâkıb-bîn, defîne-i mehâsin-i ahlâk, dervîş-nihâd, devletlü, dûr-endîş, düstûr-i ekrem, düstûr-i gayret-nüşûr-i 'âlî-himem, düstûr-i hümâyûn-fâl, Emîn-i Saltanat-ı bâhire, fetânet-ârâ, gayret-keş, güzîne-i merâhim ü eşfâk, hakk-gûy, hamîr-i mâye-i rüşd ü kiyâset, hamiyyet-kîş, hasîb-i diyânet-pîrâ, hasîb-i hulûs-ârâ, hasîb-i şeref-ârâ, hayr-hâh-ı Veliyy-i ni'met, hayr-hâh-ı Veliyyü'n-ni'am, hoş-güftâr, hûb-rûy, hulâsa-i terkîb-i rüşd ü kiyâset, iksîr-i eczây-ı fehm ü firâset, iksîr-i terkîb-i fehm ü firâset, kerem-i'tiyâd, el-mahfûfu bi-sunûf-i 'avâtıfi'l-Meliki'l-a'lâ, mekârim-ârâ, mücerreb-i Şehinşâh-ı 'âlem, müdebbiru umûri'l-cumhûri bi'l-fikri's-sâkıb, mükemmil-i nâmûs-i Saltanat, mükemmilü nâmûsi's-Saltanati'l-'uzmâ, mümehhidü bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl, mürettib-i umûr-i devlet, mürettib-i umûr-i mülk ü ümem, mürettibü merâtibi'l-Hılâfeti'l-kübrâ, müşeyyidü erkâni's-sa'âdeti ve'l-iclâl, müşîr-i efham, müşîr-i kiyâset-semîr, müşîr-i mihr-i ikbâl, mütemmimü mehâmmi'l-enâmi bi'r-re'yi's-sâ'ib/sâyib, nâzımu menâzımi'l-ümem, nesîb-i sadâ-kat-pîrâ, nizâmü'l-'âlem, râst-girdâr, re'fetlü, Sadâret-i 'uzmâ, sadr-ı sudûru'l-vüzerâ, sâfî-serîret, sâhib-i intibâh-ı me'âlî-himem, tevâzu'-kâr,

vâkıf-ı dekāyık-ı umûr, Vekîl-i mutlak-ı mahmedet-pîrâ, Vekîl-i mutlak-ı sadâkat-'alem, Vekîl-i mutlak-ı kaviyyü'l-hime[mi]m, Vezîr-i a'zam-ı sütûde-şiyem, Vezîr-i fetânet-tahmîr, yemîn-i dîn ü devlet-i kāhire) 449, 453, 488, 494, 503, 505, 510, 514, 536, 537, 543, 571, 583, 586, 592, 611, 635, 647, 660, 691, 721, 723, 726, 771, 772

'Abdullatîf Bey ('Abdullah Paşa-zâde, Kapucubaşı, Sipâhîler Ağası) 955

'Abdurrahîm Efendi (Mahmûd Efendi-zâde, İstanbul, Sadr-ı Anadolu, 'iffet-nedîm) 786, 848

'Abdurrahîm Efendi (Şeyhulislâm) 685

'Abdurrahîm Monla Efendi (Selânik Kadısı, Edirne Pâyesi) 774

'Abdurrahman (Çorum Ekrâdı'ndan, eşkıyâ) 959

'Abdurrahman (Koz Bekçisi, Kıbrıs'da cezîrebend) 949

'Abdurrahman Ağa (Dergâh-ı 'âlî müteferrikalarından, Mübâşir) 529

'Abdurrahman Ağa (el-Hâc, Şeyhu'l-haremi'n-Nebevî, iftihâru'l-havâssı ve'l-mukarrebîn, mu'temedü'l-mülûki ve's-selâtîn) 750

'Abdurrahman Ağa (Şehrî, Baş-bölükbaşı, Kethudâ-yeri) 820

'Abdurrahman Bey (Dergâh-ı 'âlî kapucubaşılarından, Kethudâ, Mihmândâr) 263, 337, 779, 780, 782

'Abdurrahman Efendi ('Arab-zâde, Anadolu Kadı'askeri, Rumeli Kadı'askeri, câmi'-i fazl u 'irfân, muktedây-ı ehl-i itkān) 105, 228

'Abdurrahman Efendi ('Îsâ-zâde, Edirne Kadısı, Tîbe-i Tayyibe hükûmeti) 19

'Abdurrahman Efendi (Muharremî, Serây-ı Bosna sükkânından, şahs-ı nâdân) 834, 835

'Abdurrahman Efendi (Şeyh 'Abdülkādir Geylânî evlâdından, târîh düşüren şâ'irlerden) 702, 703

'Abdurrahman Paşa (Cerde hıdmeti Başbuğu) 926

'Abdurrahman Paşa (Mîr-i mîrân, Van Kal'ası muhâfazası şartıyla Hudâvendigâr Sancağı) 143, 238

'Abdurrahman Paşa (Niğde Sancağı mutasarrıfı) 143

'Abdurrahman Paşa (Sarı Kethudâ, Mîr-i mîrân, Eyâlet-i Adana, Rumeli Beylerbeyiliği Pâyesi, İç-il mutasarrıfı, Adana Eyâleti, Eyâlet-i Mar'aş, Kars mutasarrıfı, Haleb Eyâleti) 677, 683, 788, 791, 875, 898n, 925, 926, 929, 959

'Abdülbâkī Ağa (Kapucu-başı, Mîr-i 'alem) 610, 955

'Abdülbâkī Ağa (Yeniçeri Ağası) 'nın dâmâdı 820

'Abdülbâkī Ağa (Zağarcı-başı, Kethuday-ı dûdmân-ı Bektâşiyye) dâmâdı 910, 931

'Abdülbâkī Efendi (Küçük Rûznâmce, Piyâde Mukābelesi, Küçük Evkāf Muhâsebecisi, Silahdâr Kâtibi) 128, 476, 956

'Abdülbâkī Hân (hânân-ı 'Acem'den, İran tarafından vürûd eden Elçi) 428, 679

'Abdülhalîm Efendi (Sultân Mehmed Câmi'i Şeyhi) 743

'Abdülhamîd Hân I. (Sultân, el-bâsitu yede'l-cûdi ve'l-fazli ve't-tavli, Hadimü'l-Haremeyni'ş-şerîfeyn, Halîfetullâhi fi'l-erazîn, mâlikü'l-berreyni ve'l-bahreyn, meliki'l-mülûki 'ale'l-ıtlâkı, el-mütefevviku 'alâ eslâfihî bi-kerâyimi'l-ahlâkı, en-nâşiru âsâra'l-bestati ve'l-minhati ve'l-'adli, zılluhu'l-memdûdu 'ale'l-'âlemîn) 3

'Abdülkādir Geylânî (Şeyh) evlâdından 702

'Abdülkerîm Hân ('Abdülbâkī Hân Kethudâlığı, Bey, Kirmânşâhân Hânı, mahsûs sefîr) 300, 804

'Abdülmü'min Mîrzâ (Isfehân müte'ayyinlerinden) 866

'âbid 379, 383; —-i salâh-ı miknet 383

'Abîdu'l-'uyûn (Arabistân'da) neferâtı 821

Âbiverd Sultânı (tevâbi'-i Ülkây-ı Horasân'dan) 427

'acâleten 258, 265, 545, 567, 694, 709, 792, 829, 836, 841, 843, 866, 903, 914, 932, 938, 940; — da'vet 229; — hareket 537; — irsâl 535, 881; — mübâşeret 731, 859; — nehzat 537, 693; — sevk 881

A'câm 43, 349, 428; akvâl-i bî-me'âl-i — 870; asâkir-i — 459; a'yân-ı — 387; diyâr-ı — 107; diyâr-ı nekbet-medâr-ı revâfız-ı — 81; ehâlî-i — 436; erâzil-i — 808; esâfil-i — 808; hânân-ı — 383, 386, 458, 460, 806, 904; hudûd-i — 140, 712; kā'ide-i — 460; mehâzîl-i — 44; memâlik-i — 102; memleket-i — 81; nüfûs-i eşrâr-ı — 116; rafaza-i bed-mezheb-i — 80; ru'esây-ı — 106; tâ'ife-i/tâyife-i — 50, 870; tavâyif-i — 431, 812; tavâyif-i muhtelife-i haşerât-ı — 904; ümerây-ı — 711; kallâşân-ı —-ı har-tab'ân 41; ülkây-ı —-ı haybet-encâm 115; —-ı haybet-encâm 138; diyâr-ı —-ı nekbet-medâr 80

'Acem 396, 401, 906; berây-ı tâht ü târâc-ı memleket-i — 79; Delîl-i — 68, 346; ehâlî-i — 154; Elçi-i — 25; hânân-ı — 428; Hâkān-ı memâlik-i fesîha-i — 401; hudûd-i — 803; kallâşân-ı — 803; tarz-ı — 303; — elçileri 700; seyyâhân-ı —'in Hicâz'ı olmağla 183; — sınûru 712

'Acem Şûregili 710

'aceze 142, 521, 523, 891; zîr-destân-ı — 839; sevâkin-i mesâkin-i —-i cânibeyn 341, 357; —-i İraniyye 878; ikbâb-ı —-i mahlûk 855; sa'y-i —-i mahlûk 855; — makūlesi 464; —ye cevri/eziyyeti 'âdet 218

'âciz 550, 552, 747, 930; —ân-i kesîru'n-noksân 5

'acz 419, 556, 698, 954; 'ârıza-i — 925; edây-ı merâmda — 807; hem-hâl-i — 967; izhâr-ı — 557, 619; kânûn-i — 34; kemâl-i — 855, 904; vâbeste-i hibâle-i — 673; —en 550, 552; kemâl-i —leri 99; —leri derkâr 770; —lerine mu'terif 556; —lerine mukırr 556

Açe Adası/Cezîresi (Kırım'da) havâlîsi 416
a'dâ/a'dâ' 116, 119, 162, 863, 864, 910; 'alâ rağmi'l-— 730; 'alâ zu'mi'l-— 71; asâkir-i — 44; bekûrî-i 'ayn-i — 33; cânib-i — 115; dâğ-ber-dâğ-ı dil-i — 865; def'-i mekîdet-i — 142; dehşet-nümây-ı 'uyûn-i — 375; heybet-nümây-ı dîde-i — 637; hîre-sâz-ı 'ayn-i — 119; irâka-i hûn-i — 40; istîlâ'-i — 384; kesr-i kulûb-i — 47; kesr-i zahr-ı kuvvet-i — 106; kulûb-i kāsiye-i — 220; kûrî-i 'ayn-ı — 849; kûr-sâzî-i çeşm-i ef'î-nihâdân-ı — 671; mefârık-ı — 758; memâlik-i — 107; memleket-i — 106, 115; muhârebe-i — 698; pençe-i saht-gîr-i — 384; rûy-i — 461; sîne-i — 41; sîne-kûp-i — 899; tîhû-peçe-i — 48; —sı olanları 798; veche-i —ya sîlî-zen-i fikâr 42; hâtır-ı —y-ı 'anûd 190; mesmû'-i —y-ı 'anûd 740; meşhûd-i —y-ı 'anûd 740; muhârebât-ı —y-ı bed-âyîn 689; —y-ı bed-kâm 108; kulûb-i —y-ı bed-kâr 277; —y-ı bed-kârları 815; —y-ı bed-mezheb 145; hengâm-ı behiyye-i gazv-i —y-ı bed-nihâd 65; —y-ı bed-rây-ı Devlet-i 'aliyye 189; —y-ı bed-tebâr 118; havâle-i hâr-ı dâmen-gîr-i —y-ı dalâlet-i'tiyâd 312; —y-ı devlet 'idâdında 712; —y-ı Devlet-i 'aliyye 929; —y-ı devletleri 495, 690, 797; tedmîr-i —y-ı dîn 54; —y-ı dîn 128, 495, 690, 797, 929; —y-ı dîn 'idâdında 712; hânumân-ı —y-ı haybet-nişân gibi 730; dâğ-ber-dil-i —yı karînü'l-husrân 818; istî-sâl-i —y-ı li'âm 23; kahr-ı —y-ı li'âm 23; kam'-ı —y-ı li'âm 66; tanîn-efgen-i sâmi'a-i —y-ı li'âm 109; tekdîr-i kulûb-i kāsiye-i —y-ı li'âm 258; —y-ı li'âm 50, 81, 85, 108, 114, 178; —y-ı li'âmın şemâtetine bâdî 834; nüfûs-i —y-ı mekkâr 117
âdâb 304, 306, 863; ber-vech-i murâ'ât-ı merâsim-i — 334; kemâl-i — 58, 579, 585; merâsim-i — 750; muhıll-i — 968; murâ'ât-ı merâsim-i — 620; ri'âyet-i — 647; tahsîl-i — 934; tekmîl-i — 234, 379, 722, 976; zânû-zede-i — 334; —a mugāyir hâlet 669; şerâ'it-ı —-ı bendegî 163; ber-vech-i —-ı kıyâm 909; üslûb-i —-ı mashûb 580; —-ı meclis 699; —-ı muhâvere 699; —-ı münazara 101; şerâ'it-ı —-ı risâlete 173; sugūru'l—i'l-müstetâbeti 161
Ada-i Kebîr 314; — Kal'ası (kal'a-i hürmân-bünyâd) fethi 631, 700
adalar 841; — arası 544; —ın re'âyâları 404; — muhâresesine me'mûr 544
Adalar açığı 940
'adâlet; menâfi'-i ecille-i — 347; neşr-i me'asir-i — 180; südde-i seniyye-i —-âşiyân 360; muhâfız-ı kānûn-i —-güster 759; —-i kâmile 615; mahab-bet-i —in cüz'-i a'zamı 304; makām-ı —-irtisâm 449; nâme-i hümâyûn-i —-makrûn 173; —-nâme-i Cihân-ârâ 882; —-nâme-i hümâyûn 883, 884, 885; südde-i seniyye-i —-'unvân 172, 174
Adana 265, 396, 401, 844; — Beylerbeyisi 143; — Eyâleti 144, 227, 237, 238, 265, 389, 477, 568, 569, 683, 788, 791, 875, 956, 959; — Vâlîsi 236, 267, 387n, 389, 683, 959
'adâvet 31, 120, 304, 550, 552, 624, 814, 834, 932; eksiye-i kîn-i âgîn-i — 813; kadîmî — 950; 'uk-de-i — 507; —-i cibilliyyetleri 617; —-i kadîme-leri 200; hâdis olan —in indifâ'ı 834; sûret-i — izhâr 167; —ler 834; —leri zâhir 200; bîh-ı — ü bagzâ' 130; — ü bagzâ üzerine tercîh 304; — zuhûr 693
âdem 158, 191, 310, 669, 812, 813, 841, 857, 883, 884, 906; ağzını eliyle mess eden — 652; bâ'is-i âsâyiş-i benî — 495; bâ'is-i necâh-ı benî — 62; bâ'is-i refâh-ı benî — 62; bi'l-kuvve rûh-i cüsmân-ı benî — 849; ittisâk-ı ahvâl-i benî-— 66; müstet-ba'-ı meşâkk-ı nev'-i benî — 90; mütemevvil — 936; sebeb-i refâh-ı benî — 92; benî — 62, 89; bî-ser u pâ— 907; devr-i — 118; hoş-kadem — 155; kâr-âzmûde — 217; kilk-i takdîr-i nakş-ı elvâh-ı kulûb-i benî — 284; mahsûs — 527; maksûd-i îcâd-ı — 755; — halka olup 652; —îsi 710, 831, 842, 843, 868, 892; müte'ayyin —îsi 113; îfây-ı merâsim-i —iyyet 704; ellerine yapışan —ler 652; pîs —ler 305; —ler 45, 99, 102, 144, 155, 159, 623, 642, 706, 709, 884, 892, 909, 933, 952; —ler göndererek 885; kâr-güzâr —leri 243; mahsûs —leri 644; mukdim —leri 243; mu'teber —leri 151, 159; mücerre-bü'l-etvâr —leri 536; müste'men olan kendü —leri 406; müstevfâ — leri 597; müte'ayyin —leri 644, 646; muktezây-ı —iyyet 385; —leri i'âde 642; —leri ircâ' 642; — lerimize teslîm 656; —lerine teslîm 593; — lerinin tecâvüzlerine cevâz 528; —leriyle 254, 300, 440, 528, 623, 709; — sığacak kadar 839
'adem; 'azm-i diyâr-ı — 34; — hükmü 904; —-i cevâz 704; —-i emniyyet 710, 878; —-i hazm 830; —-i hazm-ı kerem 384; —-i i'tinâları 777; —-i idâre-i umûr 705; —-i ihtimâmına haml 43; —-i ihtiyâtları 839; —-i iktidâr 96, 470, 602, 780, 805, 823, 837, 841, 843; —-i iktidârları 41, 437, 781; —-i iktidârları âşikâr 967; —-i iltifât 119; —-i infikâk 841; —-i istîhâli 664; —-i istihkāk 664; —-i istiklâl 879, 932; —-i istikrâr 133, 527, 879, 932; —-i itâ'at 99, 145, 431, 571, 811, 814, 877; —-i itâ'ate cesâreti 601; —-i itâ'at-i fermân 876; —-i ittifâk 805, 813; —-i ittifâkları 600, 907; —-i ittihâd 813; —-i kābiliyyet 809; —-i kabûl 158, 319, 384; —-i kanâ'at 947; —-i kudret 21, 483, 807, 831; —-i kudretleri 536, 681; —-i kudretleri hüveydâ 474, 531; —-i kudretleri zâhir 524; —-i liyâkat 21; —-i mukāvemet 483, 528, 710, 823; —-i mübâlât 525, 726, 930, 951; —-i mübâlâta mahmûl 953; —-i mübâlâtdan neş'et 813; —-i mübâlât-ı hükkâm 926; —-i mübâlâtın hecneti 721; —-i mübâlâtları 232, 240; —-i müdâhale şıkkı 867; —-i mümâşâtları 600; —-i müsâ'ade 779; —-i müsâ'ade-i eyyâm 606; —-i müsâ'ade-i hevâ 254; —-i mütâba'at 385; —-i müvâneset 19; —-i rağbet 47, 115, 455; —-i

rağbetinden nâşî 457; —-i rızâ 753, 829; —-i ri‘âyetleri 809; —-i şöhreti 712; —-i teba‘iyyet 102; —-i tehammül 83; —-i tevfîkden nâşî 738; —-i ülfet 19, 630; —-i vukūfu olanlar 628

Âdem Efendi (‘ulemâ ve üdebâdan ‘umdetü'l-fuzalâ’i'l-müdakıkkīn) 5

‘Aden dürrleri meknûz 768

‘âdet/‘âdât 86, 254, 809; ‘acezeye cevri/eziyyeti — 218; ‘alâ cera'l-— 259; ‘ale'l-— 639, 647; bermuktezây-ı — 539; ber-vech-i — 258, 628, 960; bi-tarîkı'l-— 935; fevka'l-— 366; hasbe'l-— 684; havârık-ı — 184, 725; hılâf-ı — 380, 642; icrây-ı — 369; icrây-ı merâsim-i — 59, 76, 126, 229, 575, 775, 931; icrây-ı resm-i — 909; izhâr-ı hârik-ı — 46; mugāyir-i — 961; muktezây-ı — 89; zu‘afâya cevri/eziyyeti — 218; —-i dîrîne 173; —-i hasene 196, 529; —-i hasene-i Saltanat-ı seniyye 510, 514; —-i hasene-i Şâhâne 65; —-i hasene-i Şehinşâhî 563; —-i kadîme icrâsı 603; muhâlif-i —-i kadîmeleri 86; —-i kerîmâne 752; —-i kerîme-i veliyyü'n-ni‘amâneleri 323; —-i makbûle-i me’lûfe 26; —-i me’lûfe-i Mülûkâne 856; —-i mevrûseleri 466; —-i mezmûm-i şenâ‘at-mu‘tâdları 809; —-i müstahsene-i Pâdişâhâne 304; —-i müstemirre-i selâtîn-i ‘adl-âyîn 304; —-i nekbet-iştimâlleri 554; —-i rûzgâr-ı televvün-kâr 518; münâfî-i —leri 138; kendü —lerince dinleye 407; — üzere 310

‘adîl 735, 747, 861, 877, 921; —i nâ-şinîde 747

‘Âdil Girây Hân'ın oğlu 138

‘adl 305, 449, 501, 502; ahkâm-ı — 851; bâsit-ı mehâd-ı — 759; devâm-ı ahkâm-ı — 119; hâmî-i hudûdi — 500; karîn-i — 885; kemâl-i — 719; sâlik-i tarîka-i — 347; sâye-i — 735; menhec-i —a sâlik 499; câdde-i —den hurûc 599; —e mâ’il 304; ‘ahd-i —i 222, 799; —-i ‘âlem-gîr 852; sâye-i —i memdûd 733; —-i ‘Ömer 226; — kapusu 885; kazây-ı râhat-fezây-ı — ü dâd 472; — ü dâd-güsterî haddinden 549, 551; — üzere 883, 884

‘adn; mülk-i — 382; gülşen-serây-ı —e ‘azîmet/rihlet 380; —e değişmez 562

Adolko Feriderikoş (=Adolphe-Frédéric, İsvec ve Got ve Vandal tâ’ifelerinin Kıralı ve Turukeya ve Senevbici [Holstein ve Schleswig] ve Osturmarya/Ostomarya [Stormarie] ve Denmarsiya [Dithmarsie] memleketlerinin irs ile dukası ve Oldemburg [Oldenbourg] ve Desmemburg [Delmenhorst]'un ve ana tâbi‘ sâ’ir yerlerin kontesi ve hükümdâr-ı bâ-i‘tibârı) 843, 844, 846

Adriyan/Adriban Neylbof (=Neplujeff, Âsitâne'de mukīm Rusya Kapu Kethudâsı ve Müsteşârı) 410, 413

‘adû/‘aduvv 57, 674, 768, 937, 945; havâle-i samsam-ı —-iltikām 690; samsâm-ı —-iltikāmları 795; şemşîr-i —-tedmîr 21, 567, 795; —-yi cân 523

âfâk 497, 608, 802; lem‘a-tâb-ı — 750; meşhûr-i — 132, 918; münevvir-i — 748; sımâh-ı — 843; tanîn-endâz-ı sâmi‘a-i — 720; velvele-rîz-i — 617; —a lem‘a-pâş-ı iştihâr 746; —a münteşir 742; —a müteferrik 384; —a şâmil 742; —-gîr 923; —-ı kulûb-i dostî-tıynetân 355, 580; —-ī musâhabet 656; —-ī musâhabetden sonra 646; şems-i münîr-i —-mesîr-i eşi‘‘a-sipâh 615

âferîn 278, 465; rehîn-i sâbâş ü — 271; sad-— 928; şâyân-ı — 572; şâyeste-i — 745; —e sezâ 978; —-i cenâb-ı Halîfe-i rûy-i zemîn 270; —-i müştemil 832; ibtisâm-ı subh-i —-iş 759

âfet/âfât 131, 438, 805, 824, 937; —den masûn 865; —-i âteş 769

‘âfiyet 159, 850, 970; çâr-bâliş-nişîn-i — 313; güzâr-gâh-ı nesîm-i — 560; karîn-i — 495, 969; kemâl-i — 157, 281, 304, 393, 861, 923, 929, 949; lâbis-i hıla‘-ı — 620; serîr-ârây-ı — 445; süvâr-ı semend-i — 360; —ler 735; — tahsîl 640

Afgān 623, 805; tavâyif-i — 459; — askeri 458, 711; — hânları 711, 811, 842; sübha-i Devlet-i —iyân 427; tâ’ife-i —iyân 427; — tâ’ifesi 456, 460, 906

âfîtâb; ‘ayn-ı — 850; germ-tâb-ı şa‘şa‘a-i — 51; gurûb-i — 727; haclet-resân-ı safvet-pîşânî-i — 70; hîre-sâz-i çeşm-i — 679; mânend-i kûy-i — 747; reşkîn-sâz-ı şa‘şa‘a-i — 503; zertop-i — 747; târ-ı şa‘şa‘a-bâr-ı —-âsâ 750; mânend-i —-ı ‘âlem-tâb 31; —-ı ‘âlem-tâb 598, 727; zerre-vâr —-ı ‘âlem-tâba mukārenet 679; —-ı ‘âlem-tâb-âsâ 76; —-ı ‘âlem-tâb-ı ‘azamet 549; —-ı ‘âlem-tâb-ı Cihân-bânî 758; —-ı ‘âlem-tâb-ı devlet 549; —-ı ‘âlem-tâb-ı fermân-revâyî-yi kalem-rev-i Rûm 759; —-ı ‘âlem-tâb-ı risâlet 63; çün —-ı ‘âlem-tâb-ı rûşen 283; —-ı ‘âlem-tâb-ı Saltanat 758; şa‘şa‘a-i —-ı cihân-tâb 385; —-ı ‘inâyet-i hazret-i Cihân-dârî 139; —-ı âfâk-tâb-ı ‘avâtıf-ı Cihân-dârî 631; —-ı âlem-tâb-ı eltâf-ı Cihân-dârî pertev-rîz 92; —-ı âsümân-ı vüdd ü ıhâ 354, 580; —-ı cihân-tâb-ı ‘avâtıf-ı Şehriyârî 911; —-ı cihân-tâb-ı ikbâl 358, 583; —-ı ebediyyü'l-işrâk-ı mihr 71; —-ı ebediyyü'l-işrâk-ı vifâk 71; —-ı gîtî-firûz 32; —-ı gîtî-firûz-i ‘âtıfet 820; —-ı gîtî-firûz-i ‘avâtıf-ı ‘aliyye-i Pâdişâhâne 235; —-ı gîtî-firûz-i ‘avâtıf-ı Cihân-bânî leme‘ân 605; —-ı gîtî-firûz-i ‘avâtıf-ı seniyye-i Şehriyârî 963; —-ı gîtî-firûz-i ‘inâyet 273; —-ı gîtî-firûz-i Mülûkâne 680; —-ı gîtî-fürûz-i eltâf-ı Cihân-bânî 26; —-ı ikbâl 936; —-ı ikbâl-i Devlet-i ‘aliyye-i ebed-kıyâm 340; mânend-i —-ı şa‘şa‘a-bâr 425; harâret-i —-ı şiddet 553, 550

Afşâr; — Hânı 106; — Kabîlesi 427; — Kabîlesi a‘yânından 549, 552; — Kabîlesi'nin gāzîleri 550, 552; — tâyifesi 811

‘afv 76, 180, 182, 209, 213, 465, 529, 530, 597, 642, 773, 835, 898, 912, 954; müteşebbis-i zeyl-i — 529; niyâz-mend-i — 831; zuhûr-i — 828; ezyâl-i —-ı 178; şâyeste-i — 473; mazhar-ı —-ı sedîd 240; —-i taksîrât-ı mâ-mazâ 275; —ler 182, 474;

—leri misli 181; cebîre-i — u safh 962; karîn-i — u safh 640; — u safh 602, 834, 835
agnâm 145
agniyâ 457, 536, 695; —y-ı servet-nemâ 803
Agob (Sarrâf, Ermenî) 943
agyâr; bî-müzâhim-i — 807; bilâ-müzâhim-i — 623, 806; bîm ü hirâs-i müdâhale-i — 385; telef-kerde-i dest-i — 911; teslîm-i — 905; —ı mânî‘ 624; def‘-i — misillü 906
Ağa 92, 771; — hazretleri 75, 506; mu‘ayyen — kulları 780; — kulu 801; mu‘teber —lar 505; şâhid olan —lar 506; —lar/ağavât 211, 263, 275, 276, 367, 424, 535, 662, 798, 818, 929; —lara munhasır 935; —larına mahsûs câygâh-ı köhne binâ 850; —lığı ibkā 631; —lık 280, 631, 729, 832; —lık ibkāsı 74, 279; ekser —lıklar 609; — lık makāmı 935; —lık mesnedi 771, 853; —lık mesnedine ıs‘âd 771; — mektûbu 936; — Paşa ‘unvâniyle 631; — tarafından 946; menâsıb-ı — yân 955; müşerref olan —yân-ı mûmâ ileyhimâ 517; —yân-ı musâhibân-ı Şehriyârî 211; —yân-ı Sadr-ı ‘âlî 538; —-yı Bektâşiyân 910; —-yı celîlü'ş-şân 801; —-yı Dârussa‘âde 334, 619, 679; —-yı Dârussa‘âdeti'l-‘aliyye 506, 543, 593, 723; —-yı Dârussa‘âdeti'ş-şerîfe 206, 208, 452, 690, 775, 816, 933; —-yı dûdmân-ı Bektâşiyân 531, 596; —-yı Ebnâ’-i Sipâhiyân 822; —-yı ma‘zûl 940; —-yı ma‘zûlün dâ’iresinden mütecâ-nib 940; —-yı maktûlün çukadârları 945; —-yı merkūm 533n; —-yı mezkûr 947; —-yı mezkûr silahşorları 948; —-yı mezkûr-i bî-şu‘ûr 945; —-yı mezkûrun ‘avenesi 946; —-yı mezkûrun ensârı 946; —-yı mezkûrun etbâ‘-ı fitne-girdârı 946; —-yı mezkûrun hâcesi/ üstâdı 948; —-yı mûmâ ileyh 109, 455, 570, 591, 659, 660, 751, 797, 798, 824, 916, 927, 931, 937, 938, 940, 966; —-yı müşârun ileyh 207, 209, 334, 506; —-yı nâ-bînâ-etvâr 947; —-yı sâlifü'l-beyân 948; —-yı Serây-ı ‘Atîk 211; —-yı Sipâhiyân 218, 569; —-yı Yeniçeriyân 74, 92, 126, 323, 376, 819, 853, 930, 957; —-yı Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı ‘âlî 279, 729, 771; —-yı zümre-i Silahdârân 228, 788, 853
Ağa Bâğçesi (Serây-ı hümâyûn'da vâki‘) 488
ağabânî; beyâz — 761
Ağa-kapusu 74, 126, 370, 732, 771, 796, 800, 849, 859, 860, 861, 931, 958; cedîd — 736; — cenbi 729; — hârici 796; Kışlaların —'na târîh 863; —'nun eyvânı 801; — pîş-gâhı/pîşgehi 796, 798, 801, 802; — ricâli 730
ağac; — köprü sâhası 48; —lar 653; burma —ları 653
ağızlık 324, 329, 761; revganî —ları altûn 328; — ları altûn 327; —ları altûn dört boğum dûrbîn 328; —ları som şîr-mâhî 327
Ağrı Dağı 106
ahbâb 59n, 161, 216, 231, 740; iftirâk-ı — 767; — a vedâ‘ ile 490; —ında mahzûniyyet derkâr 704; —ihi's-sâlikîn 164
ahbâr 623, 823, 887, 902, 903; celb-i — 903; isticlâb-ı — 116; nâmık-ı — 215; —a intizâr 202; —-ı ‘ibret-âsâr 865; —-ı ahyâr 499; —-ı dehşet-âsâr 460; —-ı dehşet-efzâ 891; —-ı divel-i eslâf 497; —-ı fevz-âsâr 466; —-ı ihtilâf 436; —-ı ihtilâl 436, 738; garâyib-i —-ı kevn-i bukalemûn 502; —-ı meserret 626; —-ı mezkûre 464; —-ı müdhişenin netîcesi 457; —-ı sahîha 902; —-ı sârre 105; —-ı sârre-i gam-zedâ 258
ahcâr; ihzâr-ı edevât-ı — 563; köhne cidârdan sâkıt olan — 664; köhne ebniyeden sâkıt olan — 664; —dan mebnâ kârgîr 769; —-ı mücellâ 187; — ihrâc eder 666
‘ahd/‘ahid 295, 420, 578, 835; bünyân-ı kaviyyü'l-erkân-ı — 579; hıfz-ı şerâyit-ı — 782; hılâf-ı — 405; hibâle-i — 244; karîbü'l— 454; muktezây-ı — 879; nakz-ı — 5, 782; rişte-tâb-ı — 468; sitâre-i müzerkeş-târ-ı — 314; şe’âmet-i nakz-ı — 38; vefâ’-i — 578, 582, 585; —-i ‘adli 222, 799; —-i ba‘îd 312, 745; —-i güzîn-i devlet 862; —-i hümâyûn 671; —-i karîb 450, 455, 964; —-i karîbden berü mübtelâ 539; —-i lutfu 900; —-i meymenet 63; nakz-ı — irtikâbı 714; havze-i vefây-ı —i sıyânet 582; nakz-ı — şâ’ibesi 867; — ü sevgend 354
âhen 804; mânend-i küre-i —gerân-ı nâ’ire-i fesâd 784; kantâr —-i hâm 544; —în hısâr-ı hümât-i İslâm 50
ahfâd 384, 549, 552
âhıret 207, 885, 934; ‘âzim-i dâr-ı — 383, 908; kesb-i zâd-ı — 745; mûcib-i sa‘âdet-i — 738; sefer-i — 474; sefer-i ticâret-i — 565; tahsîl-i ucûr-i — 749; taraf-ı — 678; vesîle-i sa‘âdet-i — 798; yevmi'l— 198, 474, 565, 663, 696; zâmile-bend-i râh-ı — 692
‘ahid-nâme 430, 434; —-i Husrevâne 510; ber-mûceb-i —-i hümâyûn 667, 670; icrây-ı şerâyit-ı —-i hümâyûn 847; —-i hümâyûn 315, 391, 394, 431, 628, 667, 716, 793; —-i hümâyûn şurûtu 628; —-i hümâyûn-i ‘inâyet-mazmûn-i hazret-i Şehriyârî 344; —-i hümâyûn-i mehâbet-makrûn 401; —-i hümâyûn-i mevhibet-nümûn 404, 513; —-i hümâyûn-i mücâmelet-meşhûn 360; —-i hümâyûn-i mücâmelet-meşhûn-i Husrevâne 342, 357; —-i hümâyûn-i mülâtafet-makrûn-i Mülûkâne 395; —-i mehâbet-makrûn 508; —-i mekârim-‘allâme-i Hılâfet-penâhî 395; —-i rahmet-‘allâme 316; —ler 629
ahkâm 436; de‘âyim-i istihkâm-ı mebânî-i — 342; de‘âyim-i mebânî-i — 358; tenfîz-i — 973; yol —ı 405; —-ı ‘adl 851; —-ı ‘akl 527; —-ı beşâret 975; —-ı fasl-ı şitâ 664; —-ı kānûniyye 384; —-ı kazâ 729; levâmi‘-i —-ı ma‘delet-ittisâmları 355; —-ı merâsim tenfîz/tertîb 839; —-ı münîfe-i şer‘-i şerîfe 814; —ın hevâsında/icrâsında 890; —-ı siyâset 913, 949; levâmi‘-i —-ı şefekat-ittisâmları 580; —-ı şer‘-i mutahher 472; —-ı şer‘-i şerîf

472; —ı şerî‘at-ı Ahmedî 500; —ı şerî‘at-i garrâ 167; —ı şerî‘at-i mutahhere 495; —ı şerî‘at-i Nebevî 814; —ı tasarrufları 905; —ı tedbîri 527; menşe’-i —ları 645

ahlâf 9, 138, 305, 315, 415, 625, 808; ‘âkıbet-bînân-ı — 972; ‘ibreten li'l-— 497; ‘ibret-nümây-ı ‘uyûn-i — 861; ‘ibret-nümây-ı dîde-i — 220; —ı bâ-insâf 9; —ı basîret-medâr 8; —ı evânları 292; —ı hazrateyn 284, 340, 342, 356, 358, 433; —ı hazrateyn evânları 350; —ı insâf-ittisâf 260; —ı isimleriyle 400; —ı Kā’ânî-nisâbı 170; —ı kirâm 297, 796; —ı me‘âlî-ittisâf 414; dâric-i medâric-i ahlâf-ı Mustafavî 759; —ına muhâlefet 457; —ı nasafet-ittisâf 16, 400; —ı nasafet-ittisâf-ı Mülûkâne 354; —ı nasafet-nişân evânları 164; —ı sa‘âdet-ittisâf 409; —ı tarafeyn zemânları 294; mâ beyne'l—i'l-kirâm 176; —ları 353, 403, 414; — nâmına 833

ahlâk 231; bûy-i — 674; inâre-i envâr-ı mekârim-i — 752; lafz-ı mekârim-i — 752; mahz-ı mekârim-i — 482; tehzîb-i — 149, 450, 515, 929; sûy-i dil-cûy-i tehzîb-i —a ma‘tûf 121; —ı hamîde ile yegâne-i ‘âlem 536; libâçe-i evsâfı ârâyiş-i —ı hasene 231; mücerred —ı hasene 705; tehzîb-i —ı hasene 234; —ı hasene 124, 279, 590, 599, 659, 682, 704, 828, 910; —ı hasene ile mü’eddeb/mühezzeb 939; —ı hasene-i ‘âkılâne 209; —ı hasene-i edîbâne 216; —ı hasene-i Hudâ-dâd 629; —ı hasene-i mâderzâd 825; muktezây-ı —ı hasene-i sütûde-hısâl 854; —ı kerîmâne 967; hüsn-i —ı kerîme 551; —ı mahmûde 674; —ı mühezzeb 489, 705; —ından kemâl-i mahzûzıyyet 490; mehâsin-i —ı me‘âlî-sıfât 193; —ı rediyye 830; —ı seyyi’e-i kesîfe îrâs 813; cibillî ahlâk-ı —leri 384; —ı seyyi’e-i nifâk 934; —ı seyyi’eden nâşî 814

Ahmed (Deli, Simavlı, şakī 891, 892

Ahmed (Rikâbdâr, Selânik'e nefy, tebehkâr) 946

Ahmed (Üsküdarlı, Dökmeci-zâde'nin çukadârlarından) 948, 949

Ahmed Ağa (Dergâh-ı ‘âlî gediklilerinden, Berber-başı, Silahşor-i Hâssa) 321

Ahmed Ağa (el-Hâc, Selânik a‘yânından) 632

Ahmed Ağa (el-Hâc, Müjdeci-başı) 56n

Ahmed Ağa (Ocağ-ı Bostâniyân ‘atîklerinden İkinci Baltacı, Oda-başı) 967

Ahmed Ağa/Paşa (Seyyid, el-Hâc, Seksoncu-başı, Zağarcı-başı, Kul Kethudâsı, Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri Ağası, Vezîr, Haleb Vâlîsi, Kars mutasarrıfı, ber-vech-i mâlikâne Saydâ Vâlîsi) 596, 729, 771, 797, 819, 875, 897, 925, 957

Ahmed Bey/Beyefendi (‘Osmân Paşa-zâde, Silahdâr Kâtibi, Anadolu Muhâsebecisi, Mevkūfât, Piyâde Mukābelecisi, Sipâh Kâtibi) 127, 477, 956

Ahmed Efendi (Atinalı-zâde, Seyyid, Târîhci) 956

Ahmed Efendi (‘İlmî, İstanbul Kadısı, Kalenderhâne Medresesi, Teftîş-i Evkāf-ı Haremeyn) 429, 685

Ahmed Efendi (Arpa Rûznâmecisi-zâde, Kağıd-ı Enderûn Emîni) 956

Ahmed Efendi (Burusa Kadısı, Mekke-i mükerreme Pâyesi, Müneccim-başı, Ser-etıbbây-ı Hâssa, İstanbul Kazâsı Pâyesi, Mekke-i mükerreme Kadısı, fezâ’il-ârâ, müstecma‘u'l-me‘ârifi ve'l-fezâ’il) 251, 269, 519, 663, 750

Ahmed Efendi (Burusevî İshak Hâcesi, Şeyhulislâm Pîrî-zâde Sâhib Mehmed Efendi'nin hocalarından) 684

Ahmed Efendi (Çavuş, Kalyonlar Kâtibi, Sipâh Kâtibi) 128, 246

Ahmed Efendi (Ebûbekir Efendi-zâde/Kara Bekir Efendi-zâde, Mekke-i mükerreme Kadısı, İstanbul'dan ma‘zûl, Anadolu Pâyesi, Sadr-ı Anadolu, Sadr-ı Rum, fâzıl-ı diyânet-mend) 73, 794, 848, 924

Ahmed Efendi (Hatvânî-zâde, Eyyûb Nâ‘ibi) 774n

Ahmed Efendi (Göynüklü, Cebeciler Kâtibi, Şıkkı Sânî) 127, 246, 475, 955

Ahmed Efendi (Kāzâbâdî, Mısr-ı Kāhire Kadısı, Kādî-i Mekke-i mükerreme, fâzıl-ı yegâne, üstâd-ı zemâne) 19, 762, 764

Ahmed Efendi (Keşfî-zâde, Şeyh, meşâyih-ı Halvetiyye'den) 766

Ahmed Efendi (Muhsin-zâde, Mısır Kadısı, Medîne-i münevvere Pâyesi, Medîne-i münevvere) 663, 717

Ahmed Efendi (Resmî, el-Hâc, Selânik Nezâreti, Gelibolu Bârût-hânesi Nâzırı) 247, 956

Ahmed Efendi/Paşa (Belgıradî, Hâcegân-ı Dîvân'dan, Ordu Defterdârı, Kitabet-i Sipâh, Tersâne Emîni, Defterdâr, Mukābele-i Süvârî, İnebahtı Vâlîsi) 45, 475, 476n, 792, 827, 912, 956

Ahmed Efendi/Paşa (Kesriyeli, el-Hâc, Hâcegânı Dîvân'dan, Rûznâmçe-i Evvel, Kars cânibinde Ordu-yi hümâyûn Defterdârlığı, Vezîr, Basra Eyâleti, Sivas Vâlîsi, Büyük Elçilik ‘unvâniyle İran'a ta‘yîn, Bağdâd Eyâleti, Mar‘aş Eyâleti) 22, 45, 46, 209, 246, 260, 262, 268, 281, 323, 332, 335, 337, 338, 342, 344, 354, 358, 360, 366, 423, 434, 456, 483, 485, 535, 597, 624, 630, 632, 677, 678, 681, 901, 977; — merhûmun kethudâlığı 827

Ahmed Hân (Afgān, Şâhlık iddi‘âsı, sohbet-i yesâvili) 842, 903; — 'ın ‘ammî-zâdesi 903

Ahmed Hân (Erdelân Hânı) 79, 81, 83

Ahmed Hân (ümerâ’-i Dağıstân'dan, Cengetây Hânı, Şemhâllık) 138, 139

Ahmed Hân III. (Sultân, Hudâvendigâr-ı sâbık, ‘âlî-mertebet, cennet-mekân firdevs-âşiyân, vâlârütbet) 3, 61, 121, 504, 965; — 'ın duhteri 516

Ahmed Hân-ı mağfiret-me'âb (Sultân, bânî-i câmi'-i felek-kıbâb) 378
Ahmed Hüsâmeddîn el-'Uşşâkī el-Buhârî (Şeyh-ı 'Uşşâkī) 495n
Ahmed-i bî-cân; hem-hâl-i — 539
Ahmed-i Muhtâr (Seyyid-i ebrâr); bk. **Muhammed Hz.**
Ahmed Neylî Efendi; bk. **Neylî Ahmed Efendi** (Mîrzâ-zâde, Sadr-ı Anadolu, Sadr-ı Rûm)
Ahmed Paşa (el-Hâc, Sadr-ı esbak, Saydâ Vâlîsi, Kars Cânibi Ser'askeri, Haleb Vâlîsi, Anadolu Eyâleti, Kandiye, Diyârbekir Vâlîsi, Bağdâd ve Basra Vâlîsi ve ol câniblerin Ser'askeri, ber-vech-i arpalık İç-il Sancağı, Mısır Vâlîsi, Adana Eyâleti, Eyâlet-i Haleb, Kars ve Erzurum Cânibi Ser'askeri, düstûr-i Aristo-şu'ûr, düstûr-i mükerrem, müşîr-i mufahham, nizâmu'l-'âlem) 21, 23, 35, 38, 54, 73, 78, 79, 83, 116, 119, 120, 130, 131, 140, 141, 146, 147, 269, 275, 292, 294, 300, 304, 306, 321, 350, 423, 433, 461, 477, 483, 486, 533, 534, 535, 568, 602, 681, 697, 772, 791, 875, 956, 959, 977; — hazretlerinin serâyları 534; — Kethudâsı 568, 661, 692; — merhûmun Kethudâlığı 728; —'nın metrûkâtı 535
Ahmed Paşa (Hamâlı-zâde, Vezîr, Erzurum Cânibi Ser'askeri, ber-vech-i mâlikâne Rakka Vâlîsi) 21, 98, 99, 100
Ahmed Paşa (Hasan Paşa-zâde, Vezîr, Bağdâd ve Basra Vâlîsi ve Ser'askeri) 32, 33, 35, 56, 81, 147, 256, 267, 295, 297, 425, 457, 483, 485, 681
Ahmed Paşa (İshâk Paşa-zâde, el-Hâc, Oltı Sancağı mutasarrıfı, Vezîr, Rumeli Beylerbeyiliği Pâyesi, ber-vech-i yurtluk ve ocaklık Eyâlet-i Çıldır) 604, 605, 630, 707, 787, 875, 931, 957
Ahmed Paşa (Köprili Nu'mân Paşa-zâde, el-Hâc, Vezîr, Selânik Sancağı mutasarrıfı, Kandiye muhâfazası şartıyla Girid Eyâleti, Haleb, Girid Vâlîsi, Hanya Sancağı ve muhâfazası, Rikâb-ı hümâyûn Kā'im-makāmı, ber-vech-i arpalık Tırhala Sancağı'na mutasarrıf, Karlı-ili Sancağı inzımâmiyle Eğriboz Muhâfızlığı, Semendire ve Alaca-hisâr sancakları inzımâmiyle Belgırad Kal'ası Muhâfızlığı, Semendire Sancağı, Eyâlet-i Bosna, Hersek Sancağı) 72, 238, 275, 423, 321, 430, 633, 682, 772, 902, 909, 956
Ahmed Paşa ('Osmân Paşa-zâde, Kapudan-ı deryâ, Vezîr, ber-vech-i mâlikâne Mora Muhassılı, Hanya, Eğriboz Kal'ası muhâfazası şartıyla Livâ'-i Eğriboz, Aydın'a me'mûr, ber-vech-i mâlikâne Aydın Muhassıllığı, Karlı-ili Sancağı inzımâmiyle Egriboz Muhâfızlığı, Rumeli Vâlîsi, ber-vech-i mâlikâne Mora Muhassıllığı, ber-vech-i arpalık Tırhala Sancağı, düstûr-i Arısto-zuhûr) 30, 74, 75, 236, 238, 477, 492, 519, 609, 688, 772, 902, 957
Ahmed Paşa (Vize Sancağı mutasarrıfı) 82n
Ahmed Vâsıf (Vekāyi'-nüvîs) 5
ahşâb 859; ihzâr-ı edevât-ı — 563; —dan binâ 186; —-ı huşk-âsâ 769
ahşâmât 451, 913; — makūlesi 811, 932
Ahûr Kethudâsı 644; — Ağa 628
Ahûr-kapu 134
ahvâl 435, 531, 630, 754, 780, 803, 825, 855, 887, 903, 907, 925, 927, 972, 976; 'ayâr-ı sebîke-i — 899; bi-hasebi'l— 922; bî-tehâşî cesâretlerinden hâdis olan — 249; cebîre-bend-i kesr-i — 830; ibkāy-ı nizâm-ı — 882; işâ'a-i — 525; keyfiyyet-i — 112, 312, 315, 720, 868; keyfiyyet-i mezâhir-i — 454; masûnu'l— 860; mechûlü'l— 836; mestûr ba'zı — 948; mezâhir-i — 385; muktezây-ı — 930; muttali'-i — 26; mübtegāy-ı hüsn-i — 854; mücerrebü'l— 698, 787, 827; mükedderu'l— 31, 926; mütelevvinü'l— 386; nakş-i — 71; nâ-münâsib — 89; nâsıye-i — 820; netîce-i — 521; nihâyet-i — 312; nîk ü bed-i — 792, 828; nizâm-ı — 89, 452, 693, 738; rediyyü'l— 218; ricâl-i vâkıfu'l— 459; sahâyif-i — 907; şahs-ı mechûlü'l— 664; tafsîl-i — 812; tanzîm-i — 566, 833, 914; tedkīk-ı — 249, 812; terceme-i — 678, 762; 'ukde-pezîr-i girîh-gîr-i — 791; vukū' bulan — 973; zât-ı mücerrebü'l— 518; zevâhir-i tefakkud-i — 64; —e vâkıf 203; havâlînin —i 880, 966; —-i 'acîbe-i mâ-cerây-ı şâhân-ı îşân 803; —-i 'âlem 660; —-i 'âlemden haberdâr 486, 489, 633; levâyıh-ı —-i bâtınları 933; ittisâk-ı —-i benî-âdem 66; rûznâmçe-i —-i besâlet-iştimâlleri 449; —-i bu'l-'aceb 803; —-i deryâ 407; —-i Devlet-i 'aliyye 972; —-i düşmen 951; —-i fesâd-iştimâl 946; —-i garîbe 383; —-i güzeşte-i sadâkat-iştimâli 209; 'alâ tabakāt-ı — ihim 616; zikr-i —-i husrân-me'âl 456; —-i husrân-me'âl 904; —-i hükm-i hikmeti 941; —-i 'ibret-me'âl 206; —-i 'ibret-medâr 450; —-i İran 105, 151; —-i İran'dan sirâyet 569; —-i kurûn-i sâbıka 972; nüsha-i belâgat-zebîr-i —-i mâ-mazâ 776; —-i mâ-mazây-ı selef 854; —-i mahbûsân 839; —-i Memâlik-i İran 623; —i memdûh 722; —i mücerreb 438, 489, 705; —-i mülk 972; —-i mülûk-i mâzıyye-i şehâmet-ittisâf 497; —i müşevveş 948; —i nâ-ma'lûm şahs 960; —-i nâ-şâyân 293; —-i nâ-şâyeste 298, 353; merâyây-ı —inden nümâyân 633; —-i neferâta vâkıf 630; —-i perîşân-ı İraniyân 803; —i perîşân 107; —-i perîşânları 834; —-i perîşân-me'âlleri 388; —-i pesendîde ile pîrâste 954; —-i pür-ehvâl 814; —-i pür-melâl 731; —-i ra'iyye 972; tefahhus-ı —-i rif'at-iştimâl-i kâmkârîleri 64, 70; —-i sâyire 947; —-i ser'askeriyye 21; —-i tekallübât-ı rûzgâr 695; —i tensîk 973; —-i vehâmet-iştimâli 456; —ler 276, 836; nizâm-ı —leri 180; perîşânî-i —leri 181; tekallübât-ı —leri 118; zikr-i —leri 906; —leri dîğer-gûn 967; murâ'ât-ı —lerini manzûr 298; sıyânet-i —lerin manzûr 352

ahz 49, 87, 100, 145, 200, 204, 219, 241, 243, 257, 276, 282, 294, 342, 357, 360, 395, 400, 405, 408, 459, 467, 468, 472, 473, 483, 510, 513, 528, 566, 571, 578, 623, 624, 625, 627, 646, 647, 656, 665, 666, 667, 668, 696, 708, 709, 711, 716, 767, 803, 806, 821, 831, 835, 837, 841, 876, 881, 892, 893, 905, 913, 918, 932, 939, 946, 949, 951, 952, 960; ba‘de'l— 182, 307, 656; mektûbun birini — 665; meşgûl-i — 470; teselsül-i — 90; —a ikdâm 831; —-ı intikām 58, 81, 107, 114, 115, 932, 951; —-ı intikām kaydı 710; —ına ihtimâm 544; —-ı nâme 655; —ını men‘ 550; —ına mübâderet 528; —ına mübâşeret 876; —-ı ricâl 803; —-ı rişvet 883, 936; —-ı sâr 42, 51, 57, 58, 107, 114, 431; —-ı sâr fikriyle 951; —-ı senedât 668; —-ı temessükât 258; —ları 600; — ü girift 200; — ü giriftâr 120

‘akārât 20, 484, 832; —-ı ma‘lûme 833

‘akāyid; gül-i sad-berg 61; gül-i sad-berg-i gülbün-i — 541; usûl-i — 293, 298, 353; —-i dîniyyeleri 541; —-i fâsidesi 696; —-i İslâmiyye'ye muhâlif 203; —-i İslâmiyye'yi kabûl 204; —-i lâ-tâ’ili târik 296; —-i yakīniyye 28; —-i za‘îfeleri 912; bk. ayrıca ‘akīdet

Ak-bayrak Ağası (bölükât-ı erba‘a ağalarından) 628, 629

akça 35, 81, 182, 205, 265, 309, 405, 407, 470, 567, 575, 833, 854, 857, 858, 883, 884, 885, 894; ak — 911; beyâz — 858; kîse — 80, 100, 159, 265, 467, 575, 731, 858, 859, 967, 968; râyic olan — 405; —-başı 884; — kîseleri 506; —lar 217, 404, 859; meskûk altûn/gümüş nukūd —ları 405; — nın teslîmi 859; mîrî için bedeliyye —sı 597; — vazîfe 742; — vazîfe ta‘yîni 679

Akçakoyunlu ‘Aşîreti 106

‘akd 117, 156, 179, 183, 255, 257, 258, 262, 280, 293, 294, 305, 306, 310, 342, 358, 390, 396, 398, 402, 409, 410, 412, 414, 463, 504, 508, 510, 512, 513, 532, 537, 635, 667, 668, 670, 701, 711, 780, 783, 847, 870, 887, 953; emr-i celîlü'l-kadr-i — 505; keyfiyyet-i — 280; intihâ’-i —i 427; musâlaha-i mahsûsa —i 410, 783; —-i bünyân-ı musâfât 433; —-i cem‘iyyet 869; —-i encümen-i meşveret 669; —-i encümen-i meşveret irâdesi 281; —-i encümen-i müşâvere 280; —-i encümen-i şûrâ 172, 280; —-i esâs-ı musâfât 170; mürsile-i —i evâsır-ı kalb ü fuvâd 70; —-i hibâle-i izdivâc 635; —-i hibâle-i salâh/sulh 793; —-i hibâle-i temîme-i nikâh 636; —-i meclis 506; —-i meclis-i mükâleme 307; —-i meclis-i şer‘-i Mustafavî 517; —-i mevâdd-ı musâlaha 403; —-i musâlaha 58, 173, 350, 433, 780; —-i musâlaha-i velâ-intimâ 170, 292; —-i musâlahaya nizâm 714; —-i musâlahaya tergīb 669; —-i müvâlât 433; —ine ibtidâr 292; —-i nikâh 516, 635; —-i nikâhlar 517; —-i peyvend-i imtizâc 456; —-i peyvend-i musâfât 360; —-i peyvend-i muvâhât 360; —-i peyvend-i müvâneset 456; —-i revâbıt-ı müvâlât 302, 304; —-i revâbıt-ı uhuvvet 835; —-i revâbit-ı musâfât 304; —-i rişte-i dostî 56; —-i rişte-i meveddet 56; —-i salâh 44, 292, 308, 350, 434, 716; —-i ser-rişte-i le’âlî-i musâlaha 256; —-i ser-rişte-i musâlaha 292; —-i sulh 44, 292, 308, 350, 433, 716; —-i şurût 715; —-i teşyîd-i bünyân-ı musâfât 350; —-i ticâret 404; —-i umûr 395; müceddeden — olunan 415; — olunan encümen 151; — olunan encümen-i şûrây-ı kübrâ 291; — olunan musâfât 394; — olunan musâlaha 463; — olunan müsâleme 637; — olunan salâh/sulh 406, 637; — ü tevkîd 315

akdarma; —-i mezbûre 627; —lar 258, 893

Akdeniz 396, 402, 844; — cezîreleri 406; — suları 408; — yalıları 406

‘âkıbet 119, 156, 313, 495, 806; hüsn-i — 970; —-bînân-ı ahlâf 972; —-endîş 890; derecât-ı ‘âkıbet-—î 944; —-endîşlik 721; —-i kâr 312, 885; —ü'l-emr 694, 813

‘âkıl 543; zâtında — 251; ahlâk-ı hasene-i —âne 209; hüsn-i tedâbîr-i —âne 115; ibkâr-ı efkar-ı —âne 808; —âne 463, 933; —âne etvâr 534; —âne hâlâtı 454; —âne hareket 522; —âne sülûkü 454; —âne tedbîr 951; şemâ’il-i —âneleri 834; — ‘indinde 152; —ları olsa 154

‘akīdet; ‘âlem-i hulûs-— 551; hüsn-i — 171, 174, 819, 889; kabûl-i hüsn-i — 579; merâsim-i hüsn-i — 578; pâk-— 37; safây-ı — 614, 966; tafsîl-i sıdk-ı — 760; zât-ı pâkîze-— 872; —-disâr 758; —-i Ehl-i Sünnet 500; —-i sâfî 548; bk. ayrıca ‘akāyid

‘Âkif Mehmed Bey (Teşrîfâtî, Küçük Evkāf, Kalyonlar Kâtibi) 128, 956

‘akl/‘ukūl 212, 27, 521, 655, 737, 747; ahkâm-ı — 527; çâk-endâz-ı ceyb-i — 616; erbâb-ı — 722, 944; kemâl-i — 535, 963; muhayyer-i — 687; — a muhâlif bir ma‘nâ 962; —a muhâlif cevâblar 653; —a mülâyim bir cevâb-ı kat‘î 652; —a mütebâdir 869; —en 478, 738; —-ı ‘amîk-ı ‘akīle-dân 731; yâverî-i —-ı cihân-güşâ 759; muhayyer-i —-ı fuhûl 121, 673; sîmurg-i bülend-pervâz-ı —-ı küll 576; —-ı küll 223; —-ı selîm-i selâmet-medâr 214, 521; —-ı serâsîme 673; muhayyer-i —-ı uli'l-elbâb 860; bilâ-mûcib-i —î 90; edille-i —iyye 498; tahsîl-i ‘ulûm-i —iyye 515; ‘ulûm-i —iyye 593; ‘ulûm-i —iyye ifâdesine kādir 183; ‘ayâr-ı sebîke-i —ları 934; erbâb-ı — u nühâ 559; — ü sedâd 47

akmişe 506; top top — 538; zerdûzî — 259

akrân 59, 695, 802; beyne'l— 24, 80, 121, 234, 252, 278, 432n, 633, 754; efdal-terîn-i — 104; etrâb u — 481; fâyik-ı — 388, 491; itâle-i lisân-ı — 690; mahsûd-i — 385, 474, 566, 573, 629, 694, 708; miyâne-i — 17, 54; mümtâz-ı — 73, 95, 110, 215, 228, 252, 264, 377, 481, 518; müsellem-i — 703; nâdiretü'l— 655; sebkat-i —

794; ser-efrâz ü — 786n; takvâda müsellem-i — 692; tefavvuk etse — 733; zübdetü'l-efâhım ve'l- — 297; —ının mümtâzı 508, 520; —ının serbülendi 508; beyne'l—i ve'l-etrâb 973; mağbût-ı — ü ekiffâ 896

ʿakreb 805

akrıbâ 543, 644, 709, 805, 925, 951; — menzillerine ilticâ 925; akreb-i —sından 678

Akserây 375

Ak-su 977

Akşehir mutasarrıfı 143

Alaca-hisâr Sancağı 236, 371, 772, 817

ʿAlâ'eddîn Efendi (Seyyid, eş-Şeyh,ʿAzîz-i müşârun ileyh Seyyid Nûreddîn Efendi'nin pederi) 377, 378

ʿAlâ'iyye; — mutasarrıfı 143; — Sancağı 473, 792, 829

ʿalâka 274, 306, 409; kâlây-ı mezerkeş-târ-ı — 426; —-bend-i istînâs 750; —-i mahabbet 814; —-i münâsebet 678

Alaman; küffâr-ı bed-kâr-ı — 851

ʿalâmet 614; —-i cebîn-i hâli 828; —-i mevt 659; —-i sevdâdan neş'et 527; —ler 249, 654

alarga oldukları 545

Alaşehir havâlîsi 892

âlât 5, 97, 136, 206, 524; i'mâl-i — 224, 606; —a dahi dest-res 524; —-ı ʿazîme 891; —-ı câriha 571; —-ı ceng 48; —-ı cerr-i eskāl 135; —-ı cihâd 219, 542, 740; —-ı Donanma-yı hümâyûn 214; —-ı gazâ 740; teksîr-i —-ı gazv 196; —-ı gazv 219, 542; —-ı harb 48, 571; —-ı harbe el urmalarıyla 534; —-ı harb ile gezdikleri 200; —-ı harbiyye 49; —-ı ihtişâm 636; müdâvele-i —-ı kârzâr 118; —-ı kesîre 624; —ını ahz 459; —-ı raht u bisât 944; —-ı rasadiyyeleri 652; —-ı sefâyin 706; —-ı sefâyin-i guzât 544; —-ı sipâhiyânesi 570; —-ı Vezâret 708; mükemmel —lar 112; — ü bisâtlarıyla 893

âlây 75, 147, 301, 375; mükellef — 644; müretteb — 49, 644, 645, 646, 648; tertîb-i — 533; —a süvâr 537; — göstererek 506; —-ı ʿarûs-i ʿısmet-meʿnûs-i Sultânî 636; —-ı behcet-iştimâl 517; mükemmel —-ı behcet-peymâ 424; —-ı debdebe-efzâ 368; —-ı hâss u vâlâ 615; ber-kāʿide —-ı vâlâ 743; irâ'et-i —-ı vâlâ 367; müretteb —-ı vâlâ 859; tertîb-i —-ı vâlâ 538; zîb-ârây-ı —-ı vâlâ 332; —-ı vâlâ 375; —-ı vâlâ-yı bâhiru'l-ihtişâm 333; —-ı vâlâ-yı behcet-efzâ 505; —-ı vâlâ-yı hayret-efzâ 538; —-ı vâlâ-yı mehâbet-efzâ 23; —-ı vâlâ-yı niʿamları 322; — ile 545, 644, 655, 858; tertîb-i — izhâr 645; —larında 639; — misillü 617; — tertîb 629, 644

Alay Köşkü 367, 943; — hizâsı 76; — mukābelesi 367; — pîş-gâhı 538

ʿâlem 96, 137, 222, 421, 502, 542, 561, 564, 778, 799, 825, 826, 872, 900, 921, 928, 947, 949; ahlâk-ı hamîde ile yegâne-i — 536; ahvâl-i — 660; ʿâmme-i — 231, 705; ʿârif-i etvâr-ı — 229; âsâyiş-i — 573; ʿatâ-pâş-i — 446; bâʿis-i ʿumrânî-yi — 770; basît-ı gabrây-ı — 500, 615; cenâb-ı rûh-i — 798; cihât-ı sitt-i — 746; çâşnî-senc-i telh u şîrîn-i — 825; garb-ı — 420, 851; gülşen-i — 900; ʿıtr-sây-ı meşâmm-ı — 674; ıttırâd-ı umûr-i kâr-hâne-i — 66; ʿimâr-ı — 89; intizâm-ı kâr-hâne-i — 62; kulûb-i — 720; Kutb-i — 561, 613; lemʿa-rîzân-ı — 453; mahsûd-i — 796; maʿlûm-i — 500; magbût-ı — 94; maksûd-i îcâd-ı — 755; mebzûl-i — 322, 575, 883; mecmûʿ-i — 752; mecrây-ı kulûb-i — 718; melâz-ı — 411; melceʾ-i — 529, 628; memdûd-i mefârık-ı — 814; memdûh-i — 608; merâh-ı rûh-i — 15n; mesmûʿ-i — 924; meşmûl-i — 679, 861; mezâd-gâh-ı — 12; defâyin-i iksîr-mezâhir-i — 443; mirʾât-i — 312; mizâc-ı — 930; mûcib-i nizâm-ı — 92; muʿtekıd-i cümle-i — 378; müsellem-i — 26, 123, 216, 443, 491, 557, 594, 599, 722; nigâşte-i sahîfe-i — 284; nizâm-ı — 90; nizâmü'l— 350, 342, 846; nüzhet-gâh-ı — 418; pesendîde-i — 542; râhat-ı halk-ı — 674; revnak-fezây-ı gülşen-i — 675; rûh-i — 561; rûh-i cismân-ı — 677, 927; sâha-i — 220; sahîfe-i — 249, 446, 541, 679, 807; sahn-ı — 110, 900; ser-cümle-i — 95; şarık-ı meşârik-ı — 967; şark u garb-ı — 420; şark-ı — 851; tâʿat-geh-i — 564; talʿat-firûz-i — 750; tanîn-endâz-ı sâmiʿa-i — 926; taʿtîr-i dimâğ-ı — 501; teʾdiye-i umûr-i — 896; tennûr-i bâz-gûne-i — 95; tensîk-ı nizâm-ı — 249; teslîm-kerde-i tecribe-kârân-ı — 555; vâkıf-ı esrâr-ı zamâyir-i — 435; vekāyiʿ-i — 494; zeyl-i — 204; Zıllullâh-i fi'l— 736, 825, 910; — imtiyâz 757; ʿilm-i —-ârâ 491, 553; —-ârâ 555, 556; himem-i —-ârâları 381; —-behâ 421, 433, 676; —de misâli 109; ahvâl-i —den haberdâr 486, 489, 633; nabzân-ı ʿurûk-ı —den haberdâr/mücerreb 251; meşîme-i —den mütevellid 933; tâb verdi —e 595; gün gibi —e rûşen 94; —e sârî 249; havâss-ı ʿakākīr-i ahvâl-i —e vâkıf 250; —e zıll-ı zalîl 735; ʿadl-i —-gîr 852; —-gîr 379; rûh-i — hazretinden 3; —-i âgâhî 553; maʿlûm-i —-i bâlâ 767; resîde-i sâmiʿa-i —-i bâlâ 249, 274, 531, 696; taraf-ı —-i bâlâ 704; vâsıl-ı sâmiʿa-i —-i bâlâ 596; —-i bâlâ 454, 680, 792, 978; —-i ervâhdan müntakıl 775; —-i esbâb 108; mütereffîl-i sâha-i —-i fânî 447; —-i fânîden intikāli 757; terk-i irtibât-ı —-i fenâ 847; terk-i taʿalluk-ı —-i fenâ 847; —-i hayr-hâhî 553; —-i hulûs-ʿakīdet 551; —-i insân 88; —-i kâm-kârî 163; pîrâyiş-i behâr-ı îcâd-ı —-i kevn/fesâd 547; —-i maʿnâ 547, 565; —în 67, 759; efendiliği —inde 455; —in şâhân-ı sahib-i şevketi 670; —-i pîrî 818; —-i sûret 547; erîke-pîrây-ı —-i şuhûd 517; ʿâmme-i —iyân 435, 620, 910, 929, 962; bâʿis-i istiğrâb-ı —iyân 897; cezm-kerde-i —iyân 857; gûş-zed-i —iyân 123;

ma‘lûm-i —iyân 455, 500, 509, 512, 731; manzûr-i ‘ayn-ı —iyân 98; mebzûl-i —iyân 575; memdûh-i —iyân 536; merdümek-i ‘ayn-ı —iyân 495; tahdîş-i sâmi‘a-i —iyân 603; zarf-ı zemâneden zâyika-i —iyân 799; —iyân 154, 950; ‘âmme-i —iyâna şâmil 697; sımâh-ı —iyâna velvele-gîr 690; sâyebân-ı —-medârî 549; mir’ât-i —-nümâ 159; ‘atebe-i felek-mertebe-i —-penâhîleri 655; hıdemât-ı makbûle-i —-pesend 214; mefâhır-i celîle-i —-pesend 267; —-pesend 928; ‘ilm-i —-pesend-i Mülûkâne 304; ‘ilm-i —-şümûl-i Mülûkâne 352, 490; meh-i —-tâb 900; mihr-i —-tâb 733, 863, 900

‘alem/a‘lâm 450, 491; eczây-ı — 319; ke'l-— 98; ke'n-nâri ‘ale'l-— 239; ref‘-i — 828, 838; top-i zîb-i — 562; zılliyyet-i — 464; menâre-i —dâr 240; —-efrâhte-i vâdî-i hâmûşân 833; —-efrâz-ı ‘utüvv 37, 79; —-efrâz-ı bagy 467; —-efrâz-ı cidâl 623; —-efrâz-ı gavâyet 881; —-efrâz-ı guluvv 462; —-efrâz-ı hıtta-i şehâmet 886; —-efrâz-ı hurûc 463; —-efrâz-ı husûmet 623; —-efrâz-ı kârzâr 952; —-efrâz-ı kûçe-i şekā 877; —-efrâz-ı sâha-i zuhûr 932; —-efrâz-ı şekā 904; —-efrâz-ı şekāvet 661; —-efrâz-ı tuğyân 37, 79, 466, 803, 532; tahrîk-i —-ı ‘azîmet 811; merkez-i —-ı nusrat-irtisâm 315; tahrîk-i —-ı zafer-irtisâm 107; tahrîk ü ihtizâz-i —-ı zafer-irtisâm 114; —-i bâhiru'l-ibtihâc 240; — ihsânı 698; —-i kûh-i ‘iffet-mendi 93; —-i kûh-i diyânet 93; eczây-ı — iyân 319; —-nümây-ı hidâyet 187; —-nümây-ı hikem 231; —-i ictihâdları 544

‘alev; —-efrûz 855, 859; —-gîr 427; —-gîr-i işti‘âl 462; —ler 190

alış-veriş 293, 352, 404

‘âlî; —-câh 297, 299, 495, 548, 551, 553, 577, 581; —-câh karındaşım 306; —-câh-ı mu‘allâ-şân 553; —-câh-ı refî‘-dest-gâh 551; — derecât 551; —-ecdâd 561; —-hazret 61, 349, 350; —-ka‘b 448, 701; nezd-i —leri 518; —-mertebet 61

‘Ali (Benli, Dökmeci-oğlu Süleymân'ın çukadârlarından) 949

‘Ali; Bû ‘Ali — 675; Bû —-i devrân 251

‘Ali (Genc, Kütahya'daki eşkıyây-ı merkūmeden, ser-i cem‘iyyet ve bâ‘is-i mefsedet) 241, 242

‘Ali (Kalender-oğlu, Malatya Sancağı'nda vâki‘ Elhâslı ‘Aşîreti Ekrâdı'ndan, şakī) 912

‘Ali (Solak, Çukadâr, Bağdâd'da ikāmeti fermân) 948

‘Ali (tüfeng yapan ustalardan) 328

‘Ali Ağa (‘Arabkîrî, Hâssa silahşörlerinden, pîr-i lâyu‘kal) 947

‘Ali Ağa (Cüce-zâde, Dergâh-ı ‘âlî kapucu-başılarından, Sefîr-i İran Muhammed ‘Abdül-kerîm Hân'ın istikbâline me’mûr) 533

‘Ali Ağa (Enderûn-i hümâyûn'da Hazîne Kethudâsı, Çukadâr-ı Şehriyârî, Silahdâr Ağa, edîb ü lebîb-i necâbet-âsâr, hasîb-i celîlü'l-mikdâr, zât-ı sütûde-etvâr) 236, 893, 894, 916

‘Ali Ağa (Kebâbcı, hâssa musâhiblerden, Mısır'a nefy) 211

‘Ali Ağa (Kul Kethudâsı, Anadolu'dan Erzurum cânibine tavâyif-i askeriyyenin sevk u tesyîrine me’mûr) 33

‘Ali Ağa (Mahmûd-paşa'da Tavukcu-başı) 699

‘Ali Ağa (Mısır Vâlîsi Yedekci el-Hâc Mehmed Paşa merhûmun yeğeni, Dergâh-ı ‘âlî müteferrikalarından) 454

‘Ali Ağa (Monlacık-zâde, Baş-bâkī Kulu, Tersâne Emîni, Kapucu-başı, Matbah-ı ‘âmire Emîni, Sipâhîler Ağası) 34, 97, 239, 475, 533, 771n, 822

‘Ali Ağa (Sungūr, el-Hâc, Sadrıa‘zam ağalarından, mahsûs Mübâşir) 668, 669

‘Ali Ağa (Vidinli-zâde, Bostancı-başı-ı sâbık Vidinli Mustafa Ağa'nın oğlu, Karakulak, Hasekî Ağa, Bostancı-başı, Surra Emâneti) 377, 531

‘Ali Ağa (Ziştovili, Dergâh-ı ‘âlî kapucu-başılarından, Ziştovi Voyvodası, Baş-bâkī Kulu, Kapucu-başı, Sipâh Ağası, Çavuş-başı Ağa Vekîli, Kethudây-ı Bevvâbîn-i Şehriyârî Pâyesi, mahsûs Mübâşir, Kapucular Kethudâsı, Kā’im-makām, Özi Vâlîsi) 34, 128, 218, 533, 545, 880

‘Ali Ağa/Paşa (Yeğen, Lâz Hâcesi, Çavuş-başı, Cebeci-başı, Sadr-ı ‘âlî Kapucular Bölük-başısı, Kethudây-ı Sadrıa‘zamî, Vezîr, ber-vech-i mâlikâne Mora Muhassıllığı, Tevliyet-i Mısır, Rumeli Vâlîsi, ber-vech-i mâlikâne Aydın Muhassılı, Bermekiyyü'l-hısâl) 46, 59, 127, 239, 246, 475, 489, 491, 492, 602, 772, 816, 875, 957

‘Ali Bey (Katâmışlu tâ’ifesinden, Dimyâtlı, Defterdâr-ı Mısır, tâ’ife-i merkūme ru’esâsından, şerîr-i mefsedet-engîz) 467, 469

‘Ali Bey (Mustafa Paşa-zâde, Mîrâhûr, Hâssa silahşörlerinden, Mübâşir) 767, 959

‘Âlîcân Medresesi'ne ‘âric 684

‘Ali Efendi (Çelebi-zâde, Top ‘Arabacılar Kâtibi, Küçük Evkāf) 956

‘Ali Efendi (Haremeyn Muhâsebecisi, Binâ Emîni) 187, 189, 246, 418, 476

‘Ali Efendi (Karabaş, merhûm-i fâzıl) 'nin hafîdi 97

‘Ali Efendi (Kethudâ Kâtibi, Küçük Rûznâmçe) 476, 955

‘Ali Efendi (Kilîsî, Kazâbâdî el-Hâc Ahmed Efendi'nin telâmizesinden) 765, 766

‘Ali Efendi (Mehter-zâde, Yazıcı, Dâru'ssa‘âde Ağası kitâbeti, Haremeyn Muhâsebecisi, Rûznâmçe-i Evvel, emr-i binâya me’mûr, Defter Emîni) 556, 672, 690, 698, 699, 911

‘Ali Efendi (‘Osmân Kethudâ-zâde, Küçük Evkāf Muhâsebesi) 476

‘Ali Efendi (Rûznâmçe-i Evvel Kîsedârı Mustafa Efendi'nin pederi, Kîsedâr) 828
‘Ali Efendi (Seyyid ‘Abdullah Paşa'nın Hazîne Kâtibi) 726
‘Ali Efendi (Seyyid, Hâşimî birâderi, Hâcegân-ı Dîvân'dan, Tevkī‘î) 726
‘Ali Efendi (Seyyid, Yeniçeri Kâtibi, Süvârî Mukābelesi, Cizye Muhâsebesi) 246, 610
‘Ali Ekber (Nâdir Şâh'ın Molla-başısı, Sadr-ı Memâlik-i İran) 176, 281, 287, 361, 533
‘Ali el-Geylânî (Seyyid, B*ulûğu'l-Buğye fî Şerh-i Manzûmeti'l-Hilye*'nin müellifi) 446
‘Ali Fakī (Bin-başı, İran'da Osmanlı sefîrini karşılayıp haber veren) 300
Aligorna/Alikorna (=Livorno ta‘bîr olunan Toşkana Memleketi) 391, 487, 793; cânib-i Memleket-i — 793; Memleket-i — 487; — tarafları 793
‘Ali Hz.; bende-i Şâh-ı Velâyet — 549; cûd-i — 226; — **bin Ebî Tâlib Hz.** (esedullâhi'l-gālib) 316; cenâb-ı Murtezâ 316
‘Ali Kuli Hân (Şâh'ın karındaşı İbrâhîm Hân'ın oğlu, Nâdir Şâh'ın vefâtından sonra zuhûr eden şâhlardan, merd-i meydân-ı tuğyân) 458, 460, 532, 804, 879
‘alîl 735, 934; şifây-ı sadr-ı — 385; ‘ayn-i —i gibi 264
‘Ali Merdân Hân (Bahtiyârî, Bahtiyârî ülkesinin Hânı, İsma‘îl Mîrzâ'nın Vekîlü'd-devlesi/ İ‘timâdü'd-devle'si) 810, 904, 905, 906, 950, 951, 952
‘âlim-i ‘amel-pîrâ 95, 629
‘Ali Monla Efendi (Şerîf-zâde, Seyyid, Edirne Kadısı, Mekke-i mükerreme Kadısı) 198
‘Ali Pâdişâh/Şâh (İran Şâhı, Sultân, Nâdir Şâh'ın kardeşinin oğlu, İbrâhîm Mîrzâ'nın karındaşı, a‘lâ-hazret, ‘âlem-gîr-i burc-i ‘azamet ü kâm-kârî, ‘Ali Pâdişâh, ‘avnen li'l-hamâseti ve'l-‘adâleti, ‘avnen li'l-hamâseti ve'l-celâleti, âye-i/âyet-i rahmet-i kitâb-ı İlâhî, Behrâm-rezm, Bercîs-fıtnat, burc-i ‘azamet ü kâm-kârî, bûstân-ı ‘âlem-i vücûda nesîm-i merhamet ü imtinân, Cemşîd-dest-gâh, Dârâ-derbân, Dâver-i Dârâ-şiyem, felek-bârgâh, ferhunde-fâl, Ferîdûn-dest-gâh, Ferîdûn-re’y, fermân-fermây-ı Memâlik-i İran, gerdûn-i bârgâh-ı celâdet-penâh, gülistân-ı imkâna sehâb-ı lutf u ihsân, hayru'l-halef-i evreng-nişînân-ı Kisrâ ve Cem, Hidîv-i iklîm-i câh u celâl, huceste-hısâl, Hudâvendigâr-ı gerdûn-dest-gâh, hûrşîd-iştihâr, hûrşîd-tal‘at, İsfendiyâr-ı diyâr-ı ser-bülendî, el-Kā’ân, Kā’ân-i şevket-âfitâb, Kā’ân-ı şevket-i âfitâb-ı ‘âlem-gîr, Keyvân-rif‘at, Keyvân-rütbet, kuvvet-i ser-pençe-i şehâmet ü besâlet, lem‘a-pîrây-ı ufuk-ı Cem-câhî, mihr-i sipihr-i Saltanat ü Tâcdârî, mu‘allâ-cây-gâh, Murâd ‘Âdil Şâh, mümehhid-i bünyân-ı dost-kânî, müşeyyid-i erkân-ı kâm-ranî, nâhîd-i bezm-i Bercîs-sa‘âdet, neyyir-i fürûzân-ı âsümân-ı Saltanat ü Şehriyârî, neyyir-i tâbende-i evc-i übbehet ü kâm-kârî, ni‘me'l-bedel-i serîr-ârâyân-ı Memâlik-i ‘Acem, nîrûy-i bâzû-yi rüşd ü kiyâset, nûr-pâş-i semâ’-i dânâyî, Pâdişâh-ı Çemşîd-câh, Pâdişâh-ı Süleymân-şân, refî‘-menzilet, revnak-bahşây-ı mesned-i Dâverî, revnak-efzây-ı taht-gâh-ı Keyân, rûşenî-bahş-ı çeşm-i bînâyî, sadr-ârây-ı kişver-i Şâhî, savnen li'd-diyâneti ve'l-asâleti, savnen li'd-diyâneti ve'l-emâneti, sâye-i re’fet-i hûrşîd-i ‘atûfet-i nâ-mütenâhî, sipihr-iktidâr, es-Sultân, Süleymân-haşmet, Süreyyâ-mekân, Şâh-ı vâlâ-câh, Şehriyâr-ı bâ-iktidâr-ı mülk-i ercümendî, tensîk-fermây-ı Memâlik-i ‘Acem, ‘Utârid-dirâyet, zînet-efzây-ı erîke-i serverî) 546, 550, 552, 576, 577, 580, 584, 597, 624, 804, 805, 807; —'ın ‘ammîsi 805; —'ın birâder-i kihteri 549, 583, 623, 804; —'ın veliyy-i ni‘meti 805; —‘unvânı 532
‘Ali Paşa (‘Abdî Paşa-zâde, Diyârbekir Vâlîsi ve Ser‘askeri) 32, 33
‘Ali Paşa (Cânibî, Büyük Elçi) 639, 641, 642, 645, 646, 648, 649; —'nın istikbâli 641; — 'nın takrîri 641
‘Ali Paşa (Çorlulu, Vezîr-i a‘zam) merhûmun Kethudâlığı'ndan neş’et 928
‘Ali Paşa (el-Hâc, Gāzî, Sadr-ı esbak, Kandiye Muhâfızı, Bosna Vâlîsi, Haleb Eyâleti, Anadolu Vâlîsi, Kars Cânibi Ser‘askeri, ber-vech-i arpalık Tırhala Sancağı'na mutasarrıf, Bender Kal‘ası, Özi Vâlîsi, Vidin Kal‘ası muhâfazası şartıyla Vidin ve Niğbolu ve İlbasan sancakları, Trabzon Eyâleti) 72, 120, 140, 141, 146, 197, 201, 220n, 241, 253, 270, 275, 373, 526, 568, 688, 728, 788, 840, 957; — hazretlerinin kethudâlıkları 753
‘Ali Paşa (Genc, Vezîr, Gence Muhâfızı) 429
‘Ali Paşa (Gulû(كلو)-zâde, Dukagin Sancağı mutasarrıfı) 82
‘Ali Paşa (Hazînedâr, Şâhîn, Vezîrü'l-a‘zam, Sadâreti'l-Vezîri'l-a‘zami'l-efham ve's-Sadri'l-mübecceli'l-mükerrem, Âsaf-i zemânihî ve sâhib-i evânihî ellezî sâre zikru mehâsinihî fi'l-enhâ’i seyra'l-büdûri fî kebdi's-semâ’i, Vezîrun ceme‘a eştâte'l-umûri bi-hüsni'r-re’yi ve'l-kiyâseti, Sadrun ekāme evedde'd-devleti bi-miskāfi'd-dirâyeti ve's-siyâseti, Müşîrun ‘ukıdet lehu'l-hanâsıru ve hâbet satvetühû el-ekâbira ve'l-esâgira) 4
‘Ali Paşa (Köse, Vezîr, Eğriboz Muhâfızı, Hanya Sancağı ve kal‘ası muhâfazası, Resimo Sancağı, Resimo Kal‘ası muhâfızı, ber-vech-i arpalık İç-il Sancağı, Eyâlet-i Mar‘aş, ber-vech-i arpalık Karahisâr-ı sâhib Sancağı) 238, 423, 602, 677, 707, 788, 822
‘Ali Paşa (Sarı Mustafa Paşa-zâde, Akşehir mutasarrıfı) 143
‘Ali Paşa (Şehîd, Sadrıa‘zam-ı esbak) 388

‘Ali Paşa Serâyı (Kadırga Limânı'nda) 430
‘Ali Rızâ Bey (Remetotoklu ‘Aşîreti) 106
‘Ali Rızâ Hân (Feth ‘Ali Hân'ın oğlu, Tebrîz Dîvân Beyi) 878
‘Aliyyü'l- Kārî (*Târîh-i Hamîs* sâhibi, Kasîde-i mezkûre şurrâhından, müte’ahhırînden) 446, 447
alkış; — nidâsı 615, 619; velvele-i sadây-ı — 615; sadây-ı —-ı çavuşân 619
Allah (‘Alîm-i ‘Allâm, Bî-enbâz, cenâb-ı Fâ‘il-i muhtâr-ı müte‘âl, cenâb-ı Nesak-sâz-ı eczây-ı kâ’inât, Ehadiyyet, Fâ‘il-i mutlak, Feyyâz-ı mutlak, Hakîm-i mutlak, Hâlık, Hayru'n-nâsırîn, Hayy-ı bî-endâd, Hayy-i Vedûd, Hazret-i âferîd-kâr-ı Lâ-yezâl, Kadîr, Kahhâr, Kayyûm-i Lem-yezelî, Kibriyâ, Mâlikü'l-mülk, Mâlikü'l-mülki bî-zevâl, Mâlikü'l-mülk-i Müte‘âl, Mâlikü'l-mülki lem-yezel ve lâ-yüzâl, Melikü'l-Kadîr, Melikü'l-Mu‘în, Melikü'l-Vehhâb, Mennân, Mücîbe's-sâ’ilîn, Müfeyyazu'l-hayri ve'l-berekât, Mülhim-i gaybî, Mürsilü'r-riyâh, Müste‘ân, Rahmân, Sâni‘, Sermedî, şîrâze-dûz-i mesâhif-i mevcûdât, Vâhibü'l-âmâl, Vâhibü'l-‘atâyâ, Vâhid-i lem-yezel, Vedûd, Zi'l-celâl) 4, 6, 19, 15, 28, 29, 30, 41, 42, 51, 52, 53, 54, 60, 61, 62, 63, 64, 66, 67, 68, 75, 76, 80, 81, 85, 87, 90, 94, 99, 102, 108, 114, 118, 142, 152, 155, 156, 157, 159, 160, 161, 164, 187, 188, 189, 198, 200, 203, 207, 213, 215, 221, 223, 224, 231, 239, 240, 247, 251, 253, 261, 280, 281, 283, 284, 289, 290, 292, 295, 296, 307, 313, 314, 316, 318, 339, 342, 345, 347, 348, 376, 377, 379, 381, 393, 395, 397, 398, 401, 403, 413, 414, 435, 436, 440, 441, 446, 447, 448, 451, 454, 464, 470, 476n, 492, 493, 494, 497, 498, 499, 500, 502, 504, 505, 509, 512, 513, 516, 541, 546, 549, 550, 551, 552, 555, 576, 583, 594, 595, 598, 601, 603, 605, 611, 614, 622, 632, 636, 664, 673, 674, 682, 689, 702, 711, 712, 713, 718, 723, 725, 726, 736, 738, 741, 742, 751, 754, 755, 757, 758, 760, 766, 770, 774, 775, 777, 789, 797, 814, 824, 833, 835, 846, 852, 854, 856, 862, 863, 864, 867, 889, 890, 918, 928, 934, 937, 938, 939, 941, 943, 947, 967, 971, 973, 975; halka-i zikr— 379; mergūb ‘ind— 415; meşgūl-i zikr— 379; mü’eyyed min-‘ind— 28, 313, 443, 445, 455, 499, 795, 926, 941, 949; — emâneti 310; —u ‘azîmü'ş-şân 845; bâng-ı —u ekber 923; —u ekber 188; —u Te‘âlâ 17, 21, 27, 29, 37, 55, 60, 64, 67, 68, 69, 71, 76, 84, 85, 94, 99, 102, 108, 114, 119, 125, 128, 129, 131, 132, 136, 142, 152, 153, 154, 156, 158, 160, 163, 165, 166, 170, 173, 175, 176, 186, 179, 196, 205, 233, 260, 271, 292, 294, 299, 300, 302, 305, 306, 309, 316, 317, 342, 348, 350, 352, 353, 358, 361, 375, 383, 388, 399, 401, 403, 409, 413, 416, 442, 447, 451, 453, 462, 463, 471, 473, 483, 509, 510, 511, 512, 514, 516, 526, 528, 530, 549, 550, 565, 572, 579, 582, 583, 585, 586, 592, 597, 604, 610, 611, 613, 614, 620, 627, 641, 654, 655, 656, 663, 694, 696, 697, 717, 739, 740, 744, 748, 749, 758, 759, 769, 774, 777, 784, 795, 798, 814, 815, 816, 817, 833, 847, 848, 856, 867, 872, 880, 882, 896, 908, 909, 915, 937, 944, 949, 954, 957, 958, 962, 964, 965; ‘ind— 88, 91, 162, 173, 915, 962; —u Te‘âlâ ve tekaddes 969; bk. ayrıca **Bârî, Hâlık, Îzed, Kirdgâr, Mevlâ, Samedânî, Sübhân**
‘allâme; —-i dâniş-i zihn-i dirâyet-fermâları 553; —-i devrân 763; —-i Rum 249; —-i Rûm-i fâzıl 268; —-i zemân 20
Altımermer'de binâ eyledüği câmi‘u'n-nûr (Hakîm-zâde ‘Ali Paşa'nın İstanbul'da) 72n, 840n
Altmış Bir Cemâ‘atin; — Oda-başısı 795; — Ortası 798, 799
Altmışlı; İkinci — 685
altûn 75, 84, 259, 303, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 405, 488, 567, 568, 633n, 666; hânesi — 761; revganî ağızlıkları — 328; — at sorgūcu 329; — bâftelü 761; — bâzû-bend 334; — burunsalık reşme 329; ma‘a-— çenberli 326; — çenberli gözlük 327; —dan masnû‘ 689; —dan musanna‘ tabak 689; — gülâbdân 689; — hall ile iktitâb 860; — ile müzeyyen 688; — kakma 327, 328, 761; — kakma kabza dûrbîn 327; — kebîr sini 689; — kemer raht 329; — koyun sâ‘ati 326; — köstekli basma koyun sâ‘ati 327; — kulplu kebîr çekmece 328; — kuşak 326; — kutu 334; —lar 666; — örme köstekli 325; — paftaları 325; — sâ‘at 688; — sâ‘atler 337; — suya 324, 325; — sürme 325; — şeker kutusu 689; şefak — varak 675; — varaklı 326; — yaldızlı sîm rikâb 330; — zarflı 327; — zencîr başları 325; — zencîrler 656; — zencîrli 324, 689
âmâl 4, 432; âgūş-i — 210; aksây-ı âmâl 445, 599, 623; ‘arâyis-i — 70, 214, 281; ârzû-yi derâgūş-i şâhid-i — 908; asdâf-i lü’lü’-bâr-ı himem-i ceyb-i — 137; dûş-i — 65; hâr-ı dâmen-gîr-i gülşen-i — 808; hıyâbân-zâr-ı — 358; hulâsa-i — 467; husûl-i — 74, 97, 448; kātı‘-ı merâhil-i — 24; kerem-‘inân-ı mızmâr-ı sâha-i — 633; makzıyyü'l— 660; mûcib-i tahsîl-i — 89; muhassal-ı — 743; muhassılü'l-— 853; nâ’il-i husûl-i — 690; netîce-i — 508; neyl-i visâl-i muhaddere-i — 659; re’sü'l-mâl-i — 432; sa‘bu'l-menâl olan husûl-i — 624; sûret-i — 71; şâhid-i gül-ruh-i —âmâl 807; şâhid-i zîbende-cemâl-i — 118, 258; tahsîl-i — 715; teşvîş-i — 427; tûde tûde ârâyiş-i revâc-gâh-ı — 854; tûl-i — 944; vâsıl-ı — 968; vâsıl-ı nisâb-ı — 815; zafer-yâb-ı husûl-i — 664; husûl-i — dâ‘iyesi 880; hibâle-i tûl-i —e giriftâr 930; mezârî‘-i —i 888; menşûr-i —i 66; riyâz-ı —i 911; —-i dünyevî 210; —-i mâ fi'l-bâl 138; husûl-i —-i mûrisü'l-inbisât 490; kıblegâh-ı —-i sagīr u kebîr 379; husûl-i —-i Saltanat dâ‘iyesi 806; gülbün-i —-i tarafeyn 71; benân-ı —leri 565; harmen-i —leri 43; sâmi‘a-i

—leri 635; tertîb-i esbâb-ı —leri 566; tetmîm-i esbâb-ı —leri 566; —leri 349
'amâme; —-i hidâyet-pîrâ 443; pîrâye-i —-i lâzime-i hâlleri 249
Âmân Hân (Horasân'da) 710
Amasya 960; Livâ'-i — 959; — mutasarrıfı 143, 959; — Sancağı'na mutasarrıf 959
âmed-şud 45, 237, 294, 298, 404, 425, 427, 840, 940; peyveste-i — 582; — eden ba'zı kesân 457; — eden ba'zı tüccâr 437; — eden tüccâr 848; — eden züvvâr 848; — edenlerin takrîrleri 386; —-i mufâvezât-ı müsâlemet-âyât-ı mütevâliye 583; —-i mufâvezât-ı müşfikâne 548, 578, 579; tarîk-ı —ları 794; —ları 296, 409, 574, 667
Âmedî 763; merâsim-i hoş-— 301
'amel/a'mâl 45, 82, 108, 167, 277, 280, 284, 299, 310, 328, 406, 465, 498, 578, 839, 877, 934, 949, 960; akdem-i — 917; çâşnî-senc-i mücâzât-ı — 917; düstûru'l-'amel 398, 400; mi'vel-i — 432; münakkaş — 326; müzehheb — 326; sâhil-i — 445; sâlihi'l-— 4; sû'-i — 315; —de yektâ 778; —e muvâfakat 574; —e mübâderet 668; riyâz-ı —i 206; —-i fikr-i şenî'leri 384; —-i metânet 712; celâlet-i —iyyeleri 691; riyâz-ı —leri 682; —lerin ta'tîl ü habtı 470; —-mânde 893; evâhır-ı — ü girdârı 762
'amele 49, 112, 189, 416, 637, 817; kesret-i — 135, 850; ricâl-i — 135; sergerdegân-ı — 373; ta'yîn-i — 817; tesyîr-i — 817; i'mâl-i —-i bennâ 730; —-i çîre-destân-ı Sinimmâr-ı hayâl 860; i'mâl-i —-i encüm-şümâr 563; sergerdegân-ı — miyânı 189; — tedârükü 859
Âmid; gılmânân-ı — neferâtı 80
âmîn 211n, 227n, 239n, 313, 320, 322, 357, 360, 393, 419, 432n, 436, 442, 445, 463, 495, 500, 560, 573, 574, 578, 581, 594, 604, 613, 614, 620, 633n, 637, 651, 667, 677, 690, 697, 712, 752, 758, 770, 776, 790, 797, 798, 815, 818, 861, 865, 880, 882, 885, 910, 918, 929, 950, 954, 959, 969, 970, 978; velvele-i — 797; zemzeme-senc-i — 557; —-gûyân 159, 282, 743; —en 404, 409, 462, 823; —în ve sâlimîn 293, 352
âmîziş 490, 658, 678, 738, 804, 872; kemâl-i — 704; — dâ'iyesi 566; —e i'tiyâd 728; — hâletleri 712; —-i fahr 677; —-i hüsn 188; —-i ilf 572; —-i mübâhât 677; —-i ünsiyyet 572; —-i zînet 188; hüsn-i —leri 599
'amm 548, 578, 699; —-i büzürgvâr 163, 169; —-i cenâb-ı mekârim-nisâbları 582; —-i muhteremleri 965
'âmme 5, 29,214, 547, 682, 889, 895, 927; ber-vech-i — 790; fevâ'id-i — 254; teveccühât-ı — 78; —-i 'âlem 231, 705; —-i 'âlemiyân 435, 620, 910, 929, 962; —-i 'âlemiyâna şâmil 697; müsellem-i —-i fuhûl 824; iksîr-i menâfi'-i —-i 'iber 497; —-i 'ibâd 861; —-i 'ibâdullâh 88, 137; —-i bendegân 974; —-i cihâniyân 949; —-i enâm 55, 215, 347, 724, 931; —-i hutûb-i cumhûru 167; —-i İslâmiyân 435; —-i kulûb-i enâm 790; iksîr-i menâfi'-i —-i mesâlih 497; —-i milel 848; —-i Müslimîn 80, 261, 341, 357; —-i nâs 126, 854, 926, 959; —-i nisâ 620; —-i perhâş-cûyân-ı düşmen-efgen 680; —-i ricâl 620; —-i sâhil-nişîn-i bahr-ı himem 31; —-i ümem 848; —-i ümem-i enâm 435; —-i ümmet-i merhûme 495, 725
Anabolu 627; — havâlîsi 627
Anadolu 33, 143, 252, 610, 712, 844, 848, 884, 945; belvây-ı 'âmme-i memâlik-i — 271; cânib-i — 241, 252, 264, 266; diyâr-ı — 396, 402, 571; kuzât-ı 'Asâkir-i — 848; memâlik-i — 145, 265, 762; Memleket-i — 504; mesned-ârây-ı — 924; mesned-ârây-ı Sadr-ı — 429; mesned-i — 889, 924; mesned-i vâlâ-yı — 270; Muhâsebe-i — 337; Müfettiş-i cânib-i — 278; Pâye-i — 252, 430; Sadâret-i — 73, 269, 487, 629; Sadr-ı — 133, 430, 487, 554, 683, 692, 774, 786, 848; Sadr-ı vâlâ-yı — 133; şeref-efzây-ı Sadr-ı — 429, 848; — Beylerbeyiliği Pâyesi 767; — cânibi 103, 241, 254, 263, 272, 278, 960; — cânibleri 143, 450, 489, 574, 712, 929, 936; —'dan munfasıl 279, 531, 848; — Eyâleti 21, 78, 119, 120, 140, 144, 201, 215, 271, 275, 477, 485, 598, 712, 787, 875, 882, 891, 956; — Eyâleti'nde vâki' sancaklar 265; — Kadı'askeri 73, 95, 105, 133, 250, 268, 269, 279, 487, 554, 629, 692, 692, 786; Pâye-i — 'inâyeti 686; — Kadı'askerliği Pâyesi 73, 252; — memleketleri 570; — Muhâsebeciliği 55, 127, 246, 337, 475, 825; — Muhâsebecisi 55, 246, 323, 475, 477; — Muhâsebesi 360, 955; — Muhâsebesi mansıbı 340, 355; —'nun orta kolları 120, 882; —'nun orta kolu 369; —'nun sağ kolları 882; —'nun sol kolları 882; —'nun üçer kolları 884; —'nun yemîni/yesârı 120; mesned-i — pâyesi 924; — Pâyesi 429, 487, 540, 565, 692, 794, 848, 888, 924; — Sadrı 686, 692; — sâhili 522; — tarafı 119, 143, 146, 374; — tarafları 199, 630, 633, 665; — Vâlîsi 253, 266, 275, 373, 374, 598, 604, 635, 891
Anadolu-hisârı sâhili 187
'an'ane 272
'anâsır 558; —-ı mütezâddeden muhammere 89; —-ı safvet-me'âsir 921
Anbâr Emîni-yi sâbık 600
'anber 674; micmer micmer sûzân olan — 743; sâha-i —-âgîn 612; nâme-i nâmî-i —în-nikâbları 65; fevâyih-i vefâ-revâyih-i —în-nükhetî 339; dûd-i —-nümûd 258; —-rîz-i şevk u garâm 743; fevâyih-ı revâyih-ı tahiyyât-ı 'abheriyyetü'n-nesemât-i —-şemîm 63
'andelîb; —ân-ı hisâr-ı âşiyânı 188; —-i şîrîn-elhân-ı gülşen-i Kur'ân 97

‘Ankā; şeh-per-i —-yı Hılâfet 422; —-yı Kāf-ı Saltanat 558
Ankara mutasarrıfı 141, 267
‘ankebût-âsâ 618
Antalya 525
‘âr; — u şinârdan nâşî 714; — u şinârı 809
‘Arab; bülegāy-ı — 702; Hâkān-ı memâlik-i fesîha-i — 401; kabâ’il-i — 81; Rasûl-i — 68, 346; rehnümây-ı — 68, 346; tâ’ife-i — 218n; ‘ulemây-ı — 702
‘araba 643; altı bârgîrlü — 639, 644, 645, 646; —cı ocaklarının ağavâtı 463; —cı ocaklarının zâbitânı 463; —cılar Kâtibi 956; —lar 538, 644, 817
‘Arabacılar Kâr-hânesi (Ahûr-kapu ile Çatladı-kapu beyninde) 134, 135
‘Arabî/Arapça 496, 594; — buyuruldılar 471; — eş‘âr-ı mezâmîn-medâr 687; lugat-ı —iyye 593; —yye 702; — müdevven ba‘zı kütüb-i tevârîhin tercemesi 121
‘Arabistân 396, 401, 844
‘Arabkîr/‘Arapkîr 948; hılkat-i —î 947
‘Arâkīl (İskenderiyye'de) mahalli 111
‘arbede-cûy 534
ârâm 30, 31, 48, 83, 104, 115, 179, 222, 230, 236, 247, 257, 301, 303, 334, 368, 376, 385, 424, 449, 471, 482, 484, 529, 545, 604, 625, 640, 653, 657, 662, 664, 669, 686, 687, 714, 743, 753, 775, 789, 790, 806, 853, 905, 906, 921, 940, 952, 964; cilve-gâh-ı hıyâm-ı — 641; darb-ı hıyâm-ı — 681; endâhte-i kûçe-i — 101; fekk-i hibâle-i — 367, 545, 767; fekk-i tınâb-ı — 842; girîbân-ı — 53; hırâm-ı hıyâbân-ı — 579; kat‘-ı rişte-i — 686; leff-i tınâb-ı hıyâm-ı — 114; lenger-endâz-ı — 606; madrıb-ı hıyâm-ı — 117; meşreb-i — 599; müttekâ-pîrây-ı — 385; nakl-i bisât-ı — 30; pâber-cây-ı — 646, 669; râhat-nişîn-i cây-ı — 966; ref‘-i hıyâm-ı — 107, 315; terk-i — 481; teşekkür-i ni‘am-ı — 690; vakfe-gîr-i — 372, 451, 860; vaz‘-ı evtâd-ı hıyâm-ı — 300; —a mecâl 693; bâr-ı —a mütehammil 680; —a niyyet 908; nüvîd-i —bahş 297; —gâh-ı ‘anâdil-i bedâyi‘ 747; —gâh-ı Hânî 332; —gâh-ı hazret 440; —gâh-ı hümâyûn 790; —gâh-ı hümâyûn-i Mülûkâne 449; —gâh-ı Kā’ânî'leri olan Serây-ı dil-ârâ 370; —gâh-ı Kandîlli 923; —gâh-ı Mülûkâne 229, 419, 440; —gâh-ı Pâdişâhî 743; —gâh-ı pây-ı cüst-cû 815; —gâh-ı Sadâret-i ‘uzmâ 254; —gâh-ı safâ-‘unvân 920; —gâh-ı Şâhâne 938; —geh-i ra‘nâ 922; —ı ‘avâmm/havâss 548, 578; —ı kemîn-fursat 460; —ına ruhsat 691; —ları 679, 767; —ları münselib 535
ârâmiş 291, 519, 599, 712; bâ‘is-i — 170; gunûde-i pister-i — 553; husûl-i esbâb-ı — 880; istizlâl-i — 923; mânî‘-i — 720; nîk ü bedden gunûde-i pister-i — 550; pister-ârây-ı — 314; sûde-nişîn-i kehfü'l-emân-ı — 174; —fermây-ı fu’âd-ı zîr-destân 355, 580; bâ‘is-i —-i ‘âmme-i enâm 258; —i ‘ibâd 91, 254, 690, 832, 882; —i ‘ibâdullâh 160; —i berâyâ 882; —i bilâd 91, 832, 949; —i cân 529; —-i ehl-i İslâm 297; —-i emân 625; —-i emn 625; —i hüsn-i nizâm 669; —-i memleket 663; —-i mülk 573; —-i re‘âyâ 882; —-i ümem 573; —-i ümmet-i hayru'l-enâm 255; —ler 631, 867; ser-çeşme-i —leri 721; tahsîl-i —lerine müsâra‘at 878; —lerine nizâm 856
ârâste 954; fazl ile — 954
ârâyiş 608, 611, 895; nizâm-ı — 920; —-bahşây-ı derûn-i cihâniyân 355; —-dih-i mesned-i bahtiyârî 580; —-i bâlây-ı zâtı 696; —-i behâya mu‘în 672; —-i beyân 492; —-i binâsı 741; —-i bîrûn 441; —-i cerîde-i âsâr 274; —-i cerîde-i tasrîh 806; —-i derûn 418, 441; —-i dest-i iftihâr-ı çâkerânem 304; —-i dest-i rûzgâr 184; —-i ektâf-ı bernâ vü pîr 766; —-i eyâdî-i küremâ 503; —-i hacle-gâh-ı ‘ismet 964; —-i hey’eti 741; —-i hüsn-i encâm 353; —-i hüsn-i itmâm 353; —-i hüsn-i kabûl ü irtizâ 340, 356; —-i hüsne mu‘în 672; —-i intizâm 669; —-i istikrâr 399; —-i kılâde-i idrâk ü infihâm 360; —-i kitâbe-i beytü'ş-şeref 572; —-i mantûk u mefhûm 268; —-i mecmû‘a-i ‘irfân 95; —-i mehd-i vücûd 699, 888; —-i mesânid-i ‘ulyây-ı şerî‘at-i garrâ 453; —-i nizâm-ı âlây-ı mehâbet-efzâ 333; —-i safha-i beyzâ 157; —-i sahîfe-i beyzâ 281, 464, 776, 796; —-i sahîfe-i vekāyi‘ 195; —-i salâh 379; —-i serîr-i hubb ü vedâd 583; —-i sukūf 557; —-i sutūr 492; —-i sübût ü şuhûd 426; —-i şerefât 557; —-i tâb u tarâveti 417; —-i tâk-ı icâbet 320, 724; —-i tâk-ı icâbet-âsâr 677; —-i tâk-ı meveddet 584; —-i vücûd 827; —-i zât 565, 708, 737, 752, 927; —-i zât-ı fetânet-simât 633; —-i zât-ı fetânet-simâtları 215, 660; —-i zât-ı me‘ârif-simâtları 599; —-i zâtları 630; —-pezîr-i dîvân-hâne-i Dâru'l-mülk-i Mecaristân 651; —-pezîr-i dîvân-hâne-i Dâru'l-mülk-i Nemçe 651; —-pezîr-i nizâm 607; —-pezîr-i şân 678
a‘râz; hetk-i — 91; hetk-i —a mükibb 905; hetk-i —ı fukarâ 168; —ı hâl-i rûzgâr 691; hetk-i —ı mûcib hâlet 600; —ı sıyâneti 878; —ı zâtiyyesi 425; —lar 91; hetk-i — misillü 917
‘arefe 605; yevm-i — 657
‘ârif 113, 140, 602, 612, 929, 937; enmûzec-i evzâ‘-ı rûzgârı — 251; —-i âdâb-ı tarîkat 383; —-i dakīka-dân-ı zemân 449; —-i enmûzec-i tabâbet 195; —-i etvâr-ı ‘âlem 229; —-i etvâr-ı sevâbit ü seyyâr 251; —-i mekādîr-i cihâniyân 216; kutbu'l-—-în 378, 496, 725; —-i serâyir-i cumhûr 611
Aristo 675; i‘mâl-i mühendisân-i —-misâl 672; Âsaf-ı —-tedbîr 781; Vezîr-i —-tedbîr 256, 834,

916; düstûr-i —şu‘ûr 300; düstûr-i —-zuhûr 688; hâzık-ı —-yi zemân 518

‘arîza; terceme-i —i dîğer 759; melfûf-i —i niyâzı 758; terceme-i —i Nizâmülmülk-i Hindüstân 757; —i ‘ubûdiyyet-intimâ 754; —nın sûretleri 754

Arnavud 945; bilâd-ı —luk 396, 402; — tâyifesi 936

Arpa; — Emâneti 128, 239, 454, 475, 489, 610, 678, 678, 703; — Emîni 239, 246, 610

Arpaçayı 39; — kurbü 710; —'nın kenârı 155

arpalık; ber-vech-i — 82, 199, 213, 263, 269, 390, 473, 477, 484, 522, 526, 535, 568, 598, 602, 604, 621, 632, 633, 677, 682, 686, 704, 737, 768, 788, 822, 838, 902, 957, 959, 963; me’mûlünden ziyâde —lar 684; müstevfâ —lar 595, 685; müstevfâ —lar ta‘yîni 888; —lar 389, 565, 686; —lar ta‘yîni 279

‘arsa 736, 755, 920; çehâr ‘anâsır-ı —-i ahşîcân 549; —-i ‘arz-ı ‘ubûdiyyet 918; —-i cidâl 435; —-i gülşen-i hubb u velâ 312; —-i hâliye 666; —-i hısâmda kıyâm 427; sâha-i —-i kadîmesi 187; —-i kâm-kârî 284; —-i nizâ‘ 435; —-i rûzgâr 297; —-i şuhûd 729

arslan; hayyen — 706; hayyen —lar 543

Arslan Girây Hân/Sultân (Kırım Hânı, Kırım Hânı Devlet Girây Hân'ın halefi, Kālgāy, Vize Sancağı'na mutasarrıf, ‘alem-efrâz-ı hıtta-i şehâmet, cenâb-ı emâret-me’âb, devlet-intisâb, eyâlet-nisâb, nukāve-i dûdmân-ı İlhânî, sa‘âdet-iktisâb, sülâle-i hânedân-ı Hânî, yeke-tâz-ı ‘arsa-i celâdet, zü'l-kadri'l-etemm ve'l-fahru'l-eşemm) 566, 567, 886

‘arş 68; —a su‘ûd 191; —-ı Belkīs gibi 191; — u ferş 755

‘arûs; —ek nakışlı 328; —-i devrân 747; —-i dil-keş-hırâm-ı pür-zînet ü zîb 672; —-i ‘ismet-me’nûs 538; —-i kâm 812; —-i ma‘nâ 764; —-i mümtâz 417; nev-—-i ra‘nâ 764

arz 63, 66, 348, 755, 812; küre-i — 49; rûy-i — 50, 145, 146; sâha-i —a hâbıt 954; rûy-i—da nazîri muhâl 794; —-ı Kostantıniyye 890; —ullâhi 439

‘arz 17, 32, 58, 91, 101, 102, 112, 115, 116, 125, 132, 147, 151, 152, 155, 159, 172, 204, 241, 256, 259, 266, 277, 278, 292, 307, 310, 311, 316, 318, 319, 333, 336, 350, 352, 358, 370, 385, 391, 392, 395, 399, 400, 410, 412, 414, 425, 430, 437, 439, 449, 452, 461, 462, 465, 475, 503, 505, 508, 510, 513, 525, 529, 530, 532, 533, 536, 537, 543, 546, 550, 552, 554, 555, 556, 572, 577, 581, 583, 597, 599, 600, 601, 605, 618, 619, 625, 630, 638, 647, 650, 654, 656, 658, 660, 661, 667, 681, 689, 691, 693, 704, 706, 720, 721, 723, 754, 758, 759, 761, 775, 780, 782, 790, 793, 795, 796, 798, 801, 806, 823, 828, 831, 832, 834, 837, 841, 843, 844, 845, 847, 859, 866, 869, 876, 877, 879, 880, 882, 893, 903, 908, 910, 913, 915, 919, 926, 927, 928, 933, 935, 952, 953, 965, 968; ba‘de'l-— 292, 351, 653, 691, 876, 927; keşîde-i silk-i — 903; ser-efrâzî — 618; —a-dâşt-ı nazargâh-ı Şehriyâr-ı ‘âlî-tebâr 795; —a girmek 151; —a ikdâm 258; — etmek husûsu 798; — eylemek hâleti 796; —-ı akdes ü a‘lâya îsâl 757; —-ı bedîdâr 311; —-ı cemâl 118, 187, 214, 500, 539, 662, 927; —-ı cemâl-i bâ-kemâl 741; —-ı cidâl 950; —-ı hâcât 11, 775, 833, 855; hâmil olduğu —-ı hâl 879; —-ı hâl 35, 859, 878; —-ı hâl-i sadâkat-me’âlleri 736; —-ı hâllerin cevâbı 655; —-ı hedâyâ 543; —-ı hey’et-i müfâharet 187; —-ı hısâm 950; —-ı hulûs u hâhiş 394; —-ı ıhlâs 306, 688; —-ı i‘tilâ 852; —-ı iftikār 968; —-ı ihtiyâc vâdîsi 10; —-ı iktidâr 892, 961; —-ı iktidâra mübâderet 724; —-ı irâ’et 528; —-ı ‘irfân 899; —-ı isti‘dâd-i mâder-zâd 722; —-ı kâlây-ı ‘unvân 368; —-ı kâlây-ı hünere mazhar 231; —-ı kâlây-ı iltifâta mazhar 231; —-ı kāmet-i liyâkat 888; —-ı leşker-i felâket-eser 50; —-ı mâ-fi'l-bâl 918; —-ı merâm 45; —-ı musâfât 668, 688; —-ı niyâz 210, 925, 958; —-ı niyâza âgāz 411; —-ı nüzül-i ‘ubûdiyyet 616; —-ı peyker 790; —-ı pîş-gâh-ı ashâb-ı fazl 684; —-ı pîş-gâh-ı ashâb-ı kemâl 684; —-ı recâ 210; —-ı rıkkıyyet 272, 958; —-ı ruk‘a-i istirhâm 686; —-ı sadâkat 391, 690; —-ı sıdk 688; —-ı sühan 826; —-ı şevk u garâm 74; —-ı şevket 802; —-ı şükûh-i Süreyyâ-nizâm 375; —-ı teşnegî 920; —-ı ‘ubûdiyyet 672, 790; —-ı übbehet 802; —-ı zarâ‘at 958; —lar 406, 883

‘arz 652; —an 441; —-ı on zirâ‘ 303

‘Arz-odası 77, 125, 323, 333

ârzû 24, 378, 428, 724, 759; iktihâl-i dîde-i — 815; sadr-ı sîne-i — 751; seniyye-i —ları 615; —ları derkâr 416; —-mend 404, 913; —-mend-i hasret 748; —-mend-i husûl-i direm 803; dimâğ-ı —su 961; —-yi derâgūş-i şâhid-i âmâl 908; —-yi derûn-i kasvet-şi‘ârı 98; —-yi iktisâb-ı dest-mâye-i fünûn 762; —-yi rûyi 559; —-yi tâmm 816; —-yi ziyâret 188

Âsaf 231, 503, 826; âsâr-ı hüsn-i hareket-i —âne 270; enzâr-ı yümn-âsâr-ı —âne 660; hâtır-ı ‘âtır-ı feyz-mezâhir-i —âne 974; havâlî-gerd-i nüzhet-serây-ı zamîr-i münîr-i —âne 611; hediyye-i —âne 619; himem-i celîle-i —âne 858; huzûr-i —âne 410, 743; hüsn-i terbiye-i —âne 503; ihtimâm-ı —âne 450; ikdâm-ı —âne 451; karîn-i ‘ilm-i —âne 455; kemâl-i ihtimâm-ı —âne 854; ma‘lûm-i —âne 660; mektûb-i meserret-üslûb-i —âne 505; mühr-i —âne 324; Serây-ı —âne 125, 371, 452, 723, 927; taraf-ı —âne 452, 723; tedâbîr-i ‘âlem-pesend-i —âne 54; zimâm-ı rehvâr-ı ikdâm-ı —âne 494; Sadr-ı —-câh-ı mu‘allâ-cây-gâh 615; Sadr-ı —hüner 232; himmet-i —î-menkabetleri 336; cenâb-ı —şiyem 260; cenâb-ı —-ı ‘âlî-himem 573; —-ı Aristo-tedbîr 781; mülâzeme-i himem-i —-ı bâhiru'r-

reşâd 920; —ı bâhiru'ş-şeref 536; —ı Bermekî-cenâb 381; —ı Bermekî-şiyem 321; —ı celîlü'l-'unvân 292; ma'rûz-ı hâk-i pây-i devlet-pîrây-ı cenâb-ı —ı devrân 503; —ı devrân 826; —ı diyânet-şi'âr 319; —ı Felâtûn-râ 505; —ı fetânet-pîrâ 536; cenâb-ı —ı ıhlâs-elîfleri 248; cenâb-ı —ı ikbâl-menât 620; —ı kerem-şiyem 958; —ı kerîmü'l-hısâl 633; cânib-i —ı me'âlî-'unvân 370; niyyet-i —ı müşârun ileyh 613; taraf-ı —ı müşârun ileyh 618; —ı müşârun ileyh 294, 571, 572, 593, 620, 775; cânib-i —ı Sadr-ârây-ı 'âlî-şân 957; —ı şecâ'at-'alem 571; —ı vâlâ 621; bâb-ı —î 488, 609, 839, 927, 940; be-sıdk-ı —î 826; cânib-i riyâ-mücânib-i hazret-i —î 775; cânib-i cenâb-ı —î 626, 740; cenâb-ı —î 77, 338, 633, 691, 741; dâ'ire-i —î 26; güzergâh-ı rehvâr-ı hazret-i —î 799; hademe-i —î 77, 334, 619; hademe-i bâb-ı —î 475; hadem ü haşem-i —î 333; hâk-i pây-i hazret-i —î 638, 658, 793; hasâyis-ı zât-i melek-sıfât-ı cenâb-ı —î 975; hazret-i —î 86, 868; hîn-i zemîn-bûsî-i vedâ'-ı —î 619; hıdemât-ı Bâb-ı —î 955; hirzu'l-emân-ı cenâb-ı —î 323; huzûr-i 'âlî-i cenâb-ı —î 228, 250, 509, 596, 626, 848; huzûr-i —î 22, 240, 448, 486, 692, 695, 707, 838, 924, 931; huzûr-i bâ'isü'l-hubûr-i hazret-i —î 828; huzûr-i behcet-nüşûr-i cenâb-ı —î 490; huzûr-i cenâb-ı —î 160, 211, 214, 234, 237, 245, 263, 270, 337, 377, 481, 486, 488, 520, 521, 531, 692, 705, 726, 729, 771, 888, 955, 960; huzûr-i fâ'izu's-sürûr-i hazret-i —î 27; huzûr-i fâyizu's-sürûr-i —î 660; huzûr-i hazret-i —î 20, 93, 97, 110, 128, 155, 199, 518, 704, 708, 787, 820; huzûr-i lâmi'u'n-nûr-i hazret-i —î 123; huzûr-i müstevcibü'l-hubûr-i hazret-i —î 212; huzûr-i müstevcibü's-sürûr-i hazret-i —î 28, 149, 273; huzûr-i müstelzimü'l-hubûr-i cenâb-ı —î 216, 629; huzûr-i şeref-iktirân-ı cenâb-ı —î 251; işâret-i hazret-i —î 282; lisân-ı —î 593; ma'lûm-i dirâyet-mevsûm-i hazret-i —î 978; ma'lûm-i hazret-i —î 825; mazîf-i —î 615; meclis-i 'âlî-i hazret-i —î 487; meclis-i —î 448; mekâtîb-i 'aliyye-i —î 88; mekâtîb-i —î 430, 433; mekâtîb-i şerîfe-i hazret-i —î 646; mektûb-i 'âlî-i cenâb-ı —î 583, 625, 658; mektûb-i meserret-üslûb-i hazret-i —î 830; mektûb-i şerîf-i hazret-i —î 647; mektûb-i —î 782; mübârek lisân-ı hazret-i —î 334; mühr-i Cihân-ârây-ı cenâb-ı —î 335; nağme-i niyâz-ı esâci'-ıtrâz-ı —î 919; nezâret-i hazret-i —î 505; rağbet-i hazret-i —î 825; ruh-sûde-i hâk-i pây-i hazret-i —î 975; seciyye-i âyîne-nümây-ı hazret-i —î 17; Serây-ı 'âlî-i cenâb-ı —î 463; Serây-ı 'âlî-i hazret-i —î 23, 281, 545; Serây-ı cenâb-ı —î 545; Serây-ı hazret-i —î 21, 24, 75, 151, 235, 254, 280, 322, 390, 462; Serây-ı —î 58, 76, 94, 155, 194, 232, 333, 337, 371, 392, 488, 545, 909; serîr-i —î 503; taleb-i hazret-i —î 825; taraf-ı —î 277, 333, 376, 411, 665, 779; taraf-ı bâhiru'ş-şeref-i hazret-i —î 189; taraf-ı cenâb-ı —î 866, 975; taraf-ı hazret-i —î 76, 100, 148, 465, 543, 545, 580, 593, 660, 688, 689, 691, 779, 782, 789, 790, 793, 832, 837, 859, 869, 880, 911, 940; taraf-ı kâmilü'ş-şeref-i hazret-i —î 333, 411; taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i cenâb-ı —î 254, 638; taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i hazret-i —î 572; tasmîm-i samîm-i —î 612; teşrîf-i kudûm-i cenâb-ı —î 88; vesâtat-i cenâb-ı —î 575; vesâtat-ı hazret-i —î 608; ziyâfet-i —î 612; —î 230; bâb-ı —î'ye da'vet 931; cânib-i —î'ye şeref-bahşâ 776; vesâtat-i —menkabetleri 511, 514; Sadr-ı 'âlî-i —nişân 126; harekât-ı 'âkılâne-i —pesend 40; Kethudây-ı —râ 213; zât-ı —simât-ı müşârun ileyh 613

asâkir 35, 37, 53, 78, 81, 84, 117, 141, 146, 202, 206, 431, 712, 781, 831, 892, 952, 977; a'yân-ı — 680; beyne'l— 40, 45, 572; ecnâs-i — 47, 84; hey'et-i mecmû'a-i — 48, 116; intizâm-ı — 202; nizâm-ı — 202; sevk-ı — 36; tavâyif-i — 46, 458; techîz-i — 123; tesyîr-i — 21; —e başbuğ 976; —i A'câm 459; —i a'dâ 44; —i bed-fercâm 623; —i bî-şümâr 681; —i cerrâr-ı düşmen-şikâr 106; —i Cidde 821; —i encüm-şümâr 107; —i etrâf 711; ecnâs-i —i vefîre 142; —i hezîmet-peyker 40; —i hezîmet-şi'âr 43; dilâverân-ı —i İslâm 461; hey'et-i mecmû'a-i —i İslâm 46; —i İslâm 40, 42, 44, 46, 48, 49, 82, 108, 118, 461; —i Lezgiyye 42; hulâsa-i tedbîr-i vücûh-i —i mansûre 680; karîn-i istibşâr-ı —i mansûre 65; sergerdegân-ı —i mansûre 179; —i mansûre 108, 114, 158, 179; —i mansûre sevkıne me'mûr 12; —i Mansûre Sürücülüğü 122; —i mansûre tesyîrine me'mûr 12; —i me'mûre 53, 159, 196; —i menhûse-i makhûre 46; —i merkūme 103; —i mevfûre 722; —i mezkûre 142; —i Mısır 141, 180; —i Mısrıyye 181; —i mîriyye mesârıfı 182; —i muvahhidîn 39, 43, 48, 108, 132, 145, 178, 181; —i Müslimîn 40; —i müstevfâ 119; —i neberd-âzmâ 14; —i nusrat-irtisâm 400, 410; kulûb-i —i nusrat-me'âsir 40; tavâyif-i —i nusrat-me'âsir 201; —i nusrat-me'âsir 115, 179; —i Şâhî 805; beyne'l—i tarafeyn 51; —i tarafeyn 44; —i Tatar 102, 178, 180, 528; —i Tatar-ı 'adüv-şikâr 106; —i Tatar-ı gayret-şi'âr 132, 178; —i Tatar-ı hamiyyet-şi'âr 132; —i vâfire 458, 623, 710, 715, 932; techîz-i —i vegâ-girdâr 80; —i vefîre 81, 483, 842, 876; —i vefîre sevk 33; —i vefîre tesyîr 33; —i zafer-me'âsir 115; — sergerdeleri 552; bk. ayrıca *asker*

asâlet 529, 633; ber-vech-i — 930; menba'-ı — 378; —en 149; —me'âb 581; mübtegāy-ı — vesîmeleri 586; mübtegāy-ı şîme-i — vesîmeleri 361

âsâr 7, 18, 208, 499, 558, 608, 651, 669, 848, 849, 902, 903, 942, 972, 974; ahbâr-ı dehşet-— 460; ahbâr-ı fevz-— 466; ârâyiş-i cerîde-i — 274;

bed'-i sahâyif-i — 19; istikşâf-i — 903; istitlâ'-ı — 903; keşîde-i — 673; levha-pîrây-ı — 215, 420; mehâsin-i — 343; memdûhu'l-— 490; nigâşte-i elvâh-ı — 18; sebt-i cerîde-i — 105, 244, 634, 762, 812; sebt-i defter-i — 674; tabâyi'-i muhtelifetü'l— 923; târ-ı 'abîr-— 752; tetebbu'-i — 15, 60, 111, 260, 448, 451, 538, 705, 871, 883; tezyîl-i — 453; vâdî-i tetebbu'-i — 494; vukū' bulan — 973; —a intizâr 202; —-ı bâ-i'tibâr 11, 85; —-ı bâhiru'l-i'tibâr 8, 207, 443; —-ı bâhiru'l-i'tibâr-ı Şehriyârî 220; —-ı bâhiru'l-leme'ât-ı pesendîde 233; —-ı bedâyi'-nigâr 417; —-ı bedî'a îcâd 561; —-ı behcet-şi'âr-ı Pâdişâhâne 849; —-ı belâgat-disâr 594; —-ı bida' 297; —-ı celîle 632, 796; —-ı celîleleri 54, 187; —-ı celîletü'l-i'tibâr 451, 637; —-ı cemîle 253, 387, 490, 916; —-ı cemîle zuhûru 454; —-ı cemîle-i bâ-i'tibârları 111; —-ı cemîle-i ebed-makrûn-i Husrevâne 444; sebt-i —-ı cezîle 491; —-ı cezîle 485; —-ı cidâr 923; —-ı dalâlet 914; —-ı Devlet-i 'aliyye 973; —-ı ecniha-i rûhâniyân 749; —-ı ferîdeleri 764; —-ı garîbeleri 652; —-ı hâme-i belâgat-'âllâmeleri 745; —-ı hamiyyet lâmi'asınca 267; —-ı hasene 343, 777; suver-i —-ı hasnâları 491; —-ı hayriyye 702; —-ı hayriyye-i cemîle 114; —-ı hayriyye-i Pâdişâhâne 114; —-ı hayriyyet-medâra masdar 679; —-ı hidâyet-medâr-ı cenâb-ı Şehriyâr-ı kerâmet-girdâr 442; —-ı hulûs 579, 585; —-ı hulûs-muktezâları 582; —-ı hümâyûn 732; —-ı hüsn-i hareket-i Âsafâne 270; —-ı 'ibret-medâr 450; —-ı ihsân 851; —-ı 'ilmiyyeleri 540; —-ı 'irfân 873; —-ı istikāmet lâmi'asınca 267; —-ı istikrâr 906; —-ı kalem-i bedâyi'-nigârı 121; —-ı kalem-i belâgat-rakam 702, 764; —-ı kalem-i belâgat-rakamları 861; —-ı kalem-i takdîr 829; —-ı kalemi olan târîh-i celî 382; —-ı kalemiyye-i celîletü'l-i'tibârları 687; —-ı kerâmet-disâr-ı Şehinşâh-ı cihân-ârâ 636; —-ı kerâmet-medâr-ı Şehriyârî 320; —-ı kiyâset 279; —-ı kurûn-i sâbıka 972; —-ı kuvvet-i baht-ı hümâyûn-i hazret-i Zıllullâhî 301; —-ı lutf-i bî-zınnet 62; —-ı mâ-bihi'l-iftihâr 92; neşr-i —-ı ma'delet 272; nâsıye-i —ımdan irâ'et 503; nâsıye-i —ımdan keşf 503; —-ı me'ârif-medârı 251; —-ı meberrât 76, 111, 734; —-ı meberrâta mazhar 797; —-ı meberrâta muvaffak 797; —-ı meberrât-ı cenâb-ı Şehinşâh-ı âfâk 185; —-ı meberrât-ı Pâdişâhâne 187; —-ı meberrât-ı Şehinşâhâne 445; —-ı meberrât-ı Şehriyâr-ı rub'-i meskûn 722; —-ı mebnây-ı Pâdişâhâne 418; —-ı mebrûre 222; —-ı mefsedet 478; —-ı Memâlik-i İran 623; —-ı meşkûreleri 631; —-ı mevcûde 674; —-ı meyâmin-nümûn 445; —-ı mülûk-i mâzıyye-i şehâmet-ittisâf 497; —-ı müstahsene 167; —-ı müstevcibü'l-i'tibâr 26; —ından olmak 280; mûcib-i terâdüf-i —-ı râst-kârî 342; —-ı re'fet-i bî-zınnet 62; —-ı rüşd 279; sebt-i cerîde-i —-ı rûzgâr 324; —-ı sadâkat 262; —-ı safvet 579, 585; —-ı safvet-medâr 170; —-ı safvet-muktezâları 582; —-ı sebât 906; —-ı sun'-ı Perverdigâr 643; —-ı sünnet ü cemâ'at 130; —-ı Şeh-i devrânı 799; —-ı Şeh'e 863; —-ı tab'-ı me'ârif-disârları 603; —-ı tabî'atleri 121, 184; —-ı vâlâ-yı Husrevâne 556; —-ı vecd ü hâlet 379; —-ı yerâ'a-i letâfet-berâ'aları 850; —-ı zâtihî 339; —-ı zılliyyet-medâr-ı Şehriyârî 557; —lar 140

âsâyiş 222, 244, 245, 566, 604, 625, 631, 656, 712, 920, 925; bâ'is-i — 576, 898; hacle-nişîn-i — 314; karîn-i — 550, 553; husûl-i — 385; müttekâ-pîrây-ı — 385; sebeb-i — 170; ticâret-i râbiha-i — 426; —-bahş-ı derûn-i cihâniyân 580; —e me'nûs 856; —e meyl 44; —e rağbet 44; — etmek nâ-kābil 672; —-i 'âlem 573; —-i 'avâmm 548, 578, 581, 584; bâ'is-i —-i bahreyn 519; —-i bâlleri 451; bâ'is-i —-i bilâd 347, 818; —-i bilâd 254, 690, 882; —-i bilâda bâdî 267; berhem-zen-i —-i cihâniyân 428; —-i ehâlî 882; —-i emsâr 690; —-i enâm 574; —-i fukarâ 882; —-i hâlleri 341, 357; —-i havâss 548, 578, 581, 584; —-i 'ibâd 949; —-i 'ibâda bâdî 267; —-i kadîmleri 388; —-i sıgār u kibâr 410; —-i zîr-destân 949; nizâm-ı —leri 817; vücûh-i —leri 880; —leri 291, 416, 478, 521, 926; refâh-ı hâl-i —-me'âl 386; zemân-ı — nümâyân 625

asdıkā 216; gûşvâre-i gûş-i — 515; rûşenâ-bahş-ı dîde-i — 671; —ları 740; —sında mahzûniyyet derkâr 704; —y-ı sühan-ârâ 767

'Ases-başı 545, 629

Ashâb 577; —-ı ahyâr 346; esyâf ü a'lâm-ı —-ı güzîn 443; —-ı güzîn 294, 447; —-ı hidâyet-intisâbları 755; cumhûr-i —-ı hidâyet-karîn 401; —-ı İmâm-ı kıbleteyn ile ser-efrâz 348; miyân-ı —-ı kirâm 447; Sünnet-i seniyye-i —-ı kirâm 448; —-ı kirâm 576; —ihi'l-ahyâr 290; —ihi'l-emcâd 756; —ihi'l-emcâdi ve'l-eşrâf 497; —ihi'l-kirâm 970; —i'l-keşfi ve'l-yakīn 972

ashâb 64, 68, 135, 161, 164, 295, 381, 395, 401, 498n, 548, 729, 751, 755, 972; tıbâ'-ı müstakīme —-ı 521; re's-i mi'e —-ı 499; —-ı 'akd 915; —-ı 'irfân 699; —-ı büyût 186; —-ı dekâkîn 186; uhdûse-i tâze-tarh-ı —-ı dirâyet/dürbet 618; —-ı divel-i sâ'ire-i İslâmiyye 498; —-ı düyûn 569, 968; kühlü'l-cevâhir-i —-ı enzâr 746; —-ı fehm 972; —-ı fezâyil 699; —-ı hall 915; —-ı hukūk 569; —-ı hukūkun ırzâsı 726; —-ı iz'ân 972; —-ı kibâr 547; miyân-ı —-ı kirâm 448; —ına edâ 821; —-ı reşâd ü kemâl 915; —-ı rütbet 887; —-ı ser u sâmânı 936; —-ı sünnet 261, 341; —-ı şerâfet 887; —-ı şuhûd 192; ırgām-ı unûf-i —-ı tecebbür 973; ma'lûm-i —-ı 'ukūl ü nühâ 781; —-ı yakīn 261, 322, 341; ma'lûm-i kâr-âmûzân-ı —-ı zamâyir 455

'Âsım İsma'îl Efendi (Küçük Çelebi-zâde, Medîne-i münevvere Kazâsı, Kazâ'-i İstanbul,

Şeyhulislâm, fâzıl-ı yegâne-i bî-'adîl, 'ısmet-ârây-ı mehâfil-i efâzıl, levha-pîrây-ı cerîde-i fezâ'il, mevâlî-yi 'izâmın fâzıl u me'ârif-mendi, 'ulemâ'-i kirâmın âb u rûyu) 211n, 542, 626, 703n, 706

asîl; asl-ı — 672; 'ırk-ı — 272; zâtında — 504; — ü hasîb 722; — ü nesîl 529, 927

Âsitâne 183, 220n, 429, 496, 502, 604n, 678, 680, 700, 779; taraf-ı —-i 'aliyye 430, 678; —-i 'aliyye 56, 253, 293, 300, 352, 413, 415, 428, 434, 493, 510, 529, 680, 696, 700, 767; —-i 'aliyye-i 'inâyet-âşiyâne cânibi 310; —-i celâdet-nişânları 918; mu'tekif-i —-i devletleri 436; —-i feyz-âşiyânelerinde bulunan fukarây-ı dervîşân 380; —-i Hılâfet-'unvân 180; —-i kerem-'unvân (maksem-i 'inâyet ü ihsân) 34; —-i meymenet-iştimâl 272; rû-be-râh-ı —-i sa'âdet 879; savb-ı —-i sa'âdet 277; vâsıl-ı —-i sa'âdet 638, 779; —-i sa'âdet 23, 29, 33, 46, 56, 84, 87, 93, 96, 99, 101, 108, 112, 114, 120, 124, 126, 137, 138, 144, 147, 186, 197, 201, 238, 243, 255, 256, 263, 266, 269, 275, 277, 279, 315, 318, 319, 331, 335, 385, 386, 389, 391, 395, 397, 398, 400, 404, 409, 412, 416, 425, 436, 466, 471, 474, 478, 483, 486, 488, 489, 505, 508, 512, 513, 517, 518, 519, 521, 526, 529, 533, 534, 542, 543, 545, 555, 566, 567, 569, 574, 590, 591, 596, 598, 599, 604, 609, 624, 625, 626, 628, 632, 638, 649, 658, 661, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 677, 678, 680, 682, 688, 694, 696, 701, 704, 708, 713, 716, 721, 729, 751, 767, 779, 788, 789, 792, 793, 803, 804, 806, 810, 820, 821, 822, 823, 829, 830, 832, 836, 841, 842, 843, 847, 848, 853, 865, 866, 868, 875, 877, 878, 879, 880, 892, 893, 898, 901, 902, 903, 908, 913, 914, 916, 918, 926, 931, 946, 948, 949, 950, 959, 960, 964, 977; sükkân-ı —-i sa'âdet-âşiyân 137; —-i sa'âdet-âşiyân 25, 134, 208, 383, 532, 570, 848; —-i sa'âdet-medâr 977; —-i sa'âdet-nisâb-ı me'âlî-me'âbımız 342; —-i sa'âdet-nişân 374; sükkân-ı —-i sa'âdet olan 'ibâdullah 591; —-i sa'âdet tarafı 474; —-i sa'âdet-'unvân 147, 158, 255, 320, 331; —-i sa'd-âşiyâne 351; —-i şeref-nümûn 484

Âsitâne-i 'Uşşâkī (Kāsımpaşa Kasabası'nda) 495n, 659

asker 39, 42, 49, 51, 103, 138, 155, 167, 201, 254, 314, 437, 459, 623, 624, 661, 662, 709, 711, 715, 716, 780, 831, 842, 843, 876, 906, 907, 950, 951, 952; ahâd-i — 878; ecnâs-i muhtelife — 458; güzîde — 181, 811; güzîde dilâver — 470; hücûm-i — 876; kalb-i — 461; mecma'-i — 263; müntehab süvârî — 301; müretteb — 716; saf-beste olan piyâde — 301; talî'a-i — 842; techîz-i — 132, 662; tertîb-i — 179, 431; tesyîr-i — 23; tüvânâ — 181; vâfir — 950; — cem'i 710; miyân-i —de şâyi' 459; i'mâl-i —e kādir 142; kalb-i —-gâh-i kaviyyü'l-fu'âd 48; mîrî süvârî —-i 182; —î 148, 456, 534, 536, 681, 843; te'dîb-i/terbiyet-i —îde dirâyetleri 630; —-i hezîmet-eser 49; —-i hezîmet-peyker 42; —-keşlik 140; —-i müte'ârifü'l-kıtâl 43; —î nâmına olan gavâyet-peymâları 534; —ine nizâm 843; — îsinin nizâmı 148; —î tâyifesi 534, 535; esnâf-ı —iyye 21; mevâcib-i —iyye 853; ser-cümle-i esnâf-ı —iyye 680; sunûf-i —iyye 140; tavâyif-i —iyye 22, 33, 35, 47, 53, 54, 78, 84, 141, 197, 201, 270, 457, 573, 596, 598, 629, 795, 836, 849, 878; zehâyir-i —iyye 485; —ler 90, 459; — nakli 408; — sergerdeleri 549; güzîde mîrî süvârî — tahrîri 181; — tahrîri 181, 543; — tedârüküne iştigāl 715; bk. ayrıca *asâkir*

'Askerî Hân (Memleket-i Kazvîn'de, sergerdelik iddi'âsı, şahs-ı lâ-yu'kal) 906

*askī*lar asup 695

'asr 227, 594, 435, 437, 498, 620; evân-ı — 618; meşâhîr-i — 762; nâdire-i — 702; bu —ın sâhib-i mi'esi 542; —-ı sa'âdet-makrûnları 671

âsûde 579, 674; —gî-i ümmet-i Seyyid-i ebrâr 551, 585; —-i mazalle-i refâh 134; —-i mekmen-i râhat 313; —-nişîn 186, 521, 542; —-nişînân-ı halvet-hâne-i bekā 185; —-nişîn-i merâbi'-i emn 814; —-nişîn-i merâbi'-i selâmet 814; —-nişîn-i mesânid-i 'ulyâ 495

âsümân; âsiyâb-ı tünd-i çarh-ı — 226; atnebe-i şâdurvân-ı — 549; emr-i Sâni'-i — 664, 726; nesak-sâz-ı — 445; rabt-ı aktâb-ı — 618; reng-şiken-i sakf-ı — 557; sâkinân-ı — 557; Serây-ı bî-sütûn-ı — 422; serây-ı ser-be-— 730; sîmây-ı — 871; bedr-i münîr-i —-ı sinn-i bulûğ 504; bedr-i kâmilü'n-nûr-i —-ı übbehet 548; âfitâb-ı —-ı vüdd ü ıhâ 354, 580; nesâyim-i te'yîdât-ı —î 61; —î-hey'et 920; —-miknet 674; —-sâ 860; sütûn-i menâre-i —-sâları 187; âteş-i —-sâ peydâ 769

*aşcı*lar 648

'âşık; —āne hâlât 379; mânend-i —-ı mehcûr 222; sultânu'l-—īn 495n

'aşîret/'aşâ'ir/'aşâyir 80, 145, 709, 780, 913, 917, 950, 951; vücûh-i — 812; — halkı 115; kendü — i 950; rîş-sefîdân-ı —-i be-nâm 106; —-i Ekrâd beyleri 664; 'aşâyir-i İraniyye 781; —-i merkūme 912; —-i mezbûre ihtiyârları 913; —-i sâyire 912, 917; — ricâli 81, 693, 951; — sergerdeleri 710

'aşk 184; hatt-ı bütân-ı — 874; sermest-i rahîk-ı — 379; zâ'ika-dârân-ı — 616; —a dâ'ir hikâyât-ı şûr-engîz 650

âştî 92; dâmen-i — 197; devrân-ı — 354; hâlet-i — 260; hibâle-i — 431; te'yîd-i revâbıt-ı — 354; mâh-ı 'âlem-efrûz-i — 436

at 145, 266, 657n; donanmış — 649; donanmış birer — 307; güzîde — 649; bir re's be-nâm — 657n; re's donanmış — 148, 545; yelegen-des olmak üzere on re's — 266; — başlı kalyon 134; —

çekilüp (incerek altûn rahtlı ve kılabdân ‘abâyîli tefâvütlüce) 301, 310; — çıkan mahaller 266; — dan nüzûl 797; — donadılup 649; —ından sernigûn 242; — keşîde 301, 302; donanmış —lar 649; güzîde —lar 944; kemer rahtlı —lar 537; matlûb olan —lar 266; mükemmel donanmış — lar 370; müzeyyen —lar 575; perveriş-yâfte olan —lar 266; re’s donanmış —lar 545, 628; yelegendest —lar 649; —lar 266, 649, 657; —lara süvâr 460; —lardan inmek 30; hedâyây-ı hümâyûn — ları 644; kendü —larımız 649; —ları mükemmel 264; —ların istirâhati 640; —larından nüzûl 368; —ları pâk kimesneler 265; —lar seyisli ve tonları nâ-matbû‘ ve sakat olmamak 266; pâk —lu ile 147; — verilmeduğünden 649

‘atâ 852; bezl-i — 469; mahsûl-i yemm-i kân-ı — 420; mazhar-ı — 921; —-pâş-i ‘âlem 446; bezl-i —yâ 490; ebu'l-mehâmidi ve'l—yâ 974; vâyedâr-ı —yâ 617; —yâ 930; telâtum-i —yâdan cûşân 958; —yây-ı ‘aliyye-i meserret-efzâ 886; —yây-ı behiyye 272, 740; —yây-ı behiyye-i hümâyûn 870; —yây-ı Devlet-i ‘aliyye-i şâmiletü'l-ihsân 575; —yây-ı gûnâ-gûn 54; — yây-ı Hıdîvâne 78; —yây-ı hümâyûn 859; —yây-ı hümâyûn-i Cihân-bânî 855; —yây-ı müstevfâ 802; —yây-ı Pâdişâhî 956; —yây-ı seniyye-i behcet-nümûn 334; —yây-ı vâfire 139, 909

‘Atâ (Dökmeci-zâde'nin etbâ‘ından) 948

‘Atâ’ullah ibn Seyyid Atay el-Hüseynî (Seyyid, Hind Sefîri, siyâdet-penâh, necâbet-destgâh) 56, 59, 61, 62, 65, 753, 758; —'ın zebânına havâle 756; — sahâbeti 756

‘atebe-i/‘atebât-i; — ‘âliyât 298; — ‘âliyât züvvârı 353; — ‘âliyeleri 755; — ‘aliyye 158, 197, 210, 262, 597, 628, 658, 670, 679, 694, 843, 877; — ‘aliyye-i bâhiretü'l-mevhibet 511; — ‘aliyye-i Cihân-bânî 391; — ‘aliyye-i Cihân-dârî 532, 555, 846; — ‘aliyye-i Devlet-i sermediyye 804; — ‘aliyye-i devlet-medâr 396, 402; — ‘aliyye-i hazret-i Cihân-dârî 259, 705; — ‘aliyye-i hazret-i Şehriyârî 511; — ‘aliyye-i Hılâfet-penâhî 686; — ‘aliyye-i Husrevâne 688, 689, 753, 793; — ‘aliyye-i ‘inâyet-‘unvân 224; — ‘aliyye-i ‘inâyetmedâr 512; —-i ‘aliyye-i Saltanat-ı seniyye bendeleri mesleki 139; —-i ‘aliyye-i şâmihu'l-bünyân 846; —-i ‘aliyye-i şâmihu'l-erkân 172, 174; —-i ‘aliyye-i Şehriyârî 207, 753, 754; —-i ‘aliyye-i şevket-hadîme 508; —-i ‘aliyye-i şevket-şi‘âr-ı Cihân-penâh 342, 358; —-i ‘aliyyeye îsâle mübâderet 960; —-i ‘atûfetmenkabe-i devletleri 320; —-i bâhiru'l-mevhibet 514; —-i Devlet-i ‘aliyye 411; —-i Devlet-i ‘aliyye ricâlinin kudemâsı 212; —-i felekmertebe-i ‘âlem-penâhîleri 655; —-i me‘âlîmenkabeleri 322; —-i seniyye 428; —-i ‘ulyâ 705

Atbâzârı cânibi 855

âteş 97, 179, 190, 653, 768, 804, 837, 864; âfet-i — 769; bâ‘is-i iştidâd-ı — 925; bedâheten — 925; ızrâr-ı iltihâb-ı — 859; —-bâr 437; sanâyi‘-i —-bâzlıklar nezzâresi 790; —-gede-i Mecûs 729; —-i âsümân-sâ peydâ 769; —-i bâlâ-keş 239; —-i ceng 87; —-i cidâl 87, 90; —-i cihân-sûz-i ceng 907; —-i cihân-sûz-i cidâl 907; teskîn-sâz-ı —-i dil-i derd-mendân 857; tu‘me-i —-i ejder-veş 855; —-i ejder-veş 730, 855; —-i gayz 51; —-i gurûr 50; —-i hânumân-sûz-i cihân 855; —-i hısâm 90; intıfây-ı —-i ısrâr u ‘inâdları 455; îsâl-i seyl-i —-i iltikām 855; —-i kârzâr 50; —-i kazâ 769; —-i kazâ’-i İlâhî 769; —-i kibr 50; —-i kîn 51; —-i lehbânı 855; izhâr-ı âh-ı —în 732; kâlây-ı —în-reng-i germâ 664; —în rûzgâr 652; —în serv 190; iltihâb-ı —-i pür-tâb 730; pençe-i —-i pür-tef ü tâb 856; pençe-i iltihâb-ı —-i pür-tef ü tâb 186; —-i pür-tef ü tâb 855; —-i serkeş 146, 245, 786, 925; —-i serkeş-i ejder-veş 36; —-i şu‘le-hîz-i gayret 731; zâtü'd-dırâm olan —-i tünd-hîz-i sitîz-engîz 312; —-i zebâne-keş 483; — kayıkları 57; âh-ı —-zâd 617; —-zen-i harmengâh-ı emsâl/eşbâh 803; — zuhûr 186, 769, 925

‘Âtıf Efendi (Defterdâr-ı sâbık) merhûmun hânesine iltisâk 729

‘âtıfet; bâyeste-i — 898; gālibe-sây-ı — 635; hâ’iz-i — 200; karîn-i — 679, 838; katre-pâş-i — 490; lem‘a-bürûz-i — 273; lem‘a-pâş-ı — 504; lihâza-i — 861; mahall-i — 888; mahzûz-ı fünûn-i — 65; mazhar-ı ‘ayn-ı — 217; mazhar-ı lihâza-i — 567; mazhar-ı — 377, 531, 569, 570, 678, 786, 929; mihr-i münîr-i âfâk-tenvîr-i — 916; neyyir-i — 279, 966; ser-çeşme-i — 518; şâhid-i gülçehre-i — 912; şâyân-ı — 377; şâyeste-i — 631, 853; rehîn-i yümn-i — 213, 320; —-i yegânegîyi bî-gânegî 548; nesîm-i —leri vezân 194, 212, 968

‘atıyye 104, 309, 653; cûy-i âsâr-ı — 720; mevârid-i —ât-ı bî-gāyât-ı lem-yezelî 443; —-i ‘aliyye-i Husrevâne 180; —-i ‘aliyye-i Mülûkâne 33; —-i behcet-nümûn 141; —-i behiyye-i Hâkānî 139; —-i behiyye-i hümâyûn 334; —-i behiyye-i Şehriyârî 869; —-i Devlet-i ‘aliyye 476; —-i Husrevâne 321; —-i hümâyûn 84, 104, 160, 178, 320, 372, 376, 567, 575, 626; —-i mevhibetmakrûn 33; —-i Pâdişâhî 610; —-i ‘uzmâ 28; — ler 372, 470, 640, 643; — tarîkı 297

Atina; — sevâhili 840, 841; — Voyvodası 841

atlas; a‘lâ — 749; çerh-ı — 900; estârı kezâlik zümürrüdî — 748; güvez — 748; ma‘a-— 326; parça parça — 189; sipihr-i — 223; yeşil — 327; sarı — estârlı 338; turuncu — estârlı 330; —-ı âl 562; —-ı felek 748;

Atlu Mukābelesi 127

‘atşân 379, 448; bâ‘is-i karîru'l-‘ayn-ı — 419; —ı ihyâ 718; —ı irvâ 718; — olan ‘aceze-i nisvân makūlesi 616; — olan sıbyân makūlesi 616

‘attâr dükkânı 871
‘avâmm 790; ârâm-ı — 548, 578; âsâyiş-i — 548, 578, 581, 584; kātıbe-i enâm-ı — 548; mecma‘-ı zihâm-ı — 515; müsellem-i — 249; —a tefhîm 540; —-ı nâs 541, 620, 727; —-ı nâsa münteşir 727
‘avâyid 821, 854; —ât-ı ricâl 629; —-i cemme isticlâbı 254; —leri 181
‘avdet/‘avd 58, 77, 94, 99, 106, 118, 124, 155, 158, 173, 194, 242, 248, 255, 257, 270, 277, 300, 302, 307, 310, 321, 338, 371, 374, 376, 389, 439, 452, 462, 463, 474, 483, 524, 540, 549, 552, 554, 555, 568, 574, 590, 593, 613, 619, 623, 625, 629, 633, 638, 641, 642, 647, 648, 649, 655, 657, 658, 668, 669, 679, 680, 691, 700, 710, 711, 712, 775, 779, 794, 823, 836, 841, 844, 870, 878, 893, 901, 903, 904, 932, 943, 950, 952, 953, 961; ‘inân-tâb-ı — 953; makām-ı evveline — 647; me’yûsen — 243; me’zûnen — 804; — ‘ârını irtikâb 117; —de icâbet 242; —e me’zûn 93, 754, 794; me’zûnen —e murahhas 658; —e murahhas 306, 310; —e mu‘tenâ 754; —-i huccâc-ı zevi'l-ibtihâc 751; — ini istîzân 641; —ini müş‘ir 555; —ler 335, 680, 687, 823, 950; esnây-ı —leri 75; — ü kufûl 869; — ü kufûlleri 115; — ü kufûlü emri 823
‘avene 243, 806, 813, 877, 892, 913, 914, 939, 947, 945; kesret-i — 804; —leri 834; Ağa-yı mezkûrun —si 946; şakī-i mezbûrun —si 913
âvîze; ta‘lîk-ı — 563; —-i bâb-ı rahmet-me’âbları 909; —-i bâm-ı bülend-endâmî 189; —-i behiyye 747; —-i cevâhir-i nasîhat 937; —-i cevâhir-i pend 937; —-i çâr-cihât 444; —-i girân-behâ 749; —-i gûş-i huzzâr-ı sadâkat-iştimâl 338; —-i hümâyûn 750; —-i ‘ibret-rehîn 747; —-i ‘izâr-ı hûr 747; —-i kandîl-eser 923; murassa‘ —-i letâfet-âmîz 746; —-i mücevher 744, 745; —-i nüh-tâk-ı kebûd 192; —-i sîmîn 557; —-i tâk-ı icâbet 778, 797, 850; —-i tâk-ı menkabetleri 235; —-i tâk-ı mu‘allâ-nitâkı 225; —-i tâk-ı mu‘allâ-revâk-ı icâbet 248; —-i tâkında 675; —-i ûlânın bâlâsına ta‘lîk/vaz‘ 750; merkad-i münevverlerine — kılınan elvâh 381
Avlonya 956; — Mukāta‘ası 956; — mutasarrıfı 143
‘avn 98, 244, 408, 550, 667; imdâd-ı — 775; —-i Bârî 5, 974; ‘avn-i cenâb-ı — 41, 105, 284; —-i Bârî Te‘âlâ 410; —-i cenâb-ı Mevlâ 232; —-i cenâb-ı Müste‘ân 253, 550, 552; —-i cenâb-ı Perverdigâr 435; —-i cenâb-ı Rabbu'l-‘izzet 35; bâ—-i Hakk 233; —-i Hakk Sübhânehû ve Te‘âlâ 117; —-i Hakk Te‘âlâ 107; —-i hazret-i Bârî 49, 98; —-i hazret-i Melik-i ‘Allâm 419; —-i hazret-i Perverdigârî 258; —-i hazret-i Rabbü'l-‘izzet 108; bâ—-i Hudâ 718, 778; —-i Hudâ 826; —-i İlâhî 925; —-i Kādir-i Mutlak 306; bi—ihî Sübhânehû ve Te‘âlâ 43, 114, 201, 373, 417, 597, 720, 740, 817, 882, 962; bi—ihî Te‘âlâ 141, 657, 669, 722, 731, 770, 786, 793, 831, 960; bi—ihi'l-‘Allâm 637; bi—illâhi'l-Meliki'l-‘Allâm 176, 450, 494, 519, 973; bi—illâhi'l-Meliki'l-Müte‘âl 43, 131, 374; bi—illâhi Te‘âlâ 158, 160, 214, 342, 899; —-i Melik-i Müte‘âl 70, 374; —-i mesârıf-ı Mîru'l-Hacc 467; —-i Perverdigârî 37; bâ—-i Rabb-i Zi'l-menn 634; —-i Rabbü'l-‘izzeti 304; —-i Samedânî 778, 927; —-i Sübhânî 313; —-i Sübhânî'ye mazhariyyet 442; bâ—-i Vedûd 595, 864 ; —-i zi'l-minen 309
‘Avrat Adası 949
Avrupa (ta‘bîr olunan divel-i Nasârâ) 87, 507, 713; bahr-ı/berr-i — 90; divel-i Nasârâ-yı — 716; havâdis-i memâlik-i — 713; memâlik-i — 91; selâtîn-i — 90; — ahvâli 90; — memâliki 87, 714; — tarafları 88
Avusturya/Avuşturya/Aşterya; — hânedânı 655; — memâliki 714; —'nın Arhı Dukasesi 397, 511; — ülkâtı 714
ayak; — çekmek 480; ne —ı 226; —ına sürer 558
a‘yân 22, 415, 436, 537n, 678, 738, 810, 834, 835, 845, 847, 878, 879, 962; cem‘iyyet-i vücûh-i — 669; kıdvetü'l-emâcidi ve'l-— 170, 350; mütekellim vahde olan ba‘zı — 600; vücûh-i — 134, 516, 793; —-ı A‘câm 387; —-ı asâkir 680; —-ı belde-i mezkûre 699; —-ı Dağıstân 139; —-ı Devlet-i ‘aliyye-i ebed-fercâm 152; —-ı devlet-i behiyye 284; —-ı huccâc 750; —-ı İran 386, 804; —-ı Memâlik-i İran 457; —-ı ricâl-i Hâcegân 919;—-ı vilâyet 880, 881, 882, 884; —lar 884; rütbe-i —lık 834; — makūlesi 884, 885; — nâmına 803
‘ayâr; —-ı hakīkat 874; —-ı mecâz 874; —-ı sebîke-i ‘akılları 934; —-ı sebîke-i ahvâl 899
Ayasofya; Câmi‘-i Kebîr-i — 742; Câmi‘-i şerîf-i —-i Kebîr 541; —-i Kebîr Câmi‘-i şerîfi (Ka‘betü'l-fukarâ) 742, 794; —-i Kebîr'de mu‘tekif 947; — kurbü 538, 636; — Şeyhi Efendi 282, 637
Ayâz-i Mahmûd 191
Ayazma; —-kapusu (İstanbul'da) 729; — Serâyı (Üsküdar'da) 'nın verâsı 785
‘ayb 809, 810; ‘aybe-i bî—-ı mahabbet 283; bi'l—-i ve'n-noksân 503
Aydın 78, 253, 389, 519, 957; Livâ’-i — 388, 787; Muhassıl-ı Livâ’-i — 609, 252; — cânibi 451; — havâlîsi 388; — mansıbı 389; — Muhassılı 12, 72, 78, 124, 252, 253, 271, 278, 373, 449, 609, 791, 892; — Muhassıllığı 72, 79, 124, 238, 377, 388, 451, 492, 519, 630, 791, 819, 875, 957; — Sancağı 630; — tarafları 665; — Vâlîsi 267
Aydos Kasabası 321, 332
âyet 748, 975; —-i kerîme 55, 478, 974; —ü'l-ahlâkı ve's-siyer 849
âyîn; icrây-ı merâsim-i revâbıt-ı — 567—-bend-i nizâm 789; —-bend-i sûr-i şevk-efrûz 636; —-

bend-i zifâf-ı bâhiru'l-hubûr 537; —-i ʻâtıl 205; —-i bâtılasından ihrâcı 696; —-i celîl 74; —-i dalâlet-rehînleri 507; —-i dîrîn 86; —-i dîrîn-i çarh-ı devvâr 118; —-i dîrîn-i idbâr-karîn 42; —-i dîrînleri üzere 318; —-i Efrenc 205; —-i husrân-karînleri 206; —-i ictimâʻ-ı rahmet-rehîn vukūʻu 29; —-i İslâm 129; —-i kadîm-i küfr-iştimâlleri 717; —-i meʼlûf 372; ʻarıza-i —-i sahîf-i (سخیف) 3 41; —-i sahîf 261, 813; —-i velâ-cûyî 354; —leri üzere 794; —lerin icrâ 407; —lerinin icrâsında mümânaʻat 407

âyîne 174n, 653; ʻaks-endâz-ı —-i âb-ı musaffâ 611; —-i ʻâlem-nümây-ı Saltanat 502; —-i ʻibret-nümâ 675; —-i câm-i cihân-nümâları 557; —-i çehre-nümây-ı inşirâh 560; —-i çehre-nümây-ı şâdmânî 560; —-i deryâ 109, 919; —-i dil 922; —-i endîşe gibi 191; —-i gîtî-nümâ 226; —-i hâli 206; ʻaks-endâz-i —-i idrâk 783; —-i irâde 785; —-i musâfât 175; —-i müsâlemeti tagyîr 169; —-i safâ-âyîn-i tabʻ-ı Husrevâne 233; —-i tedbîr 785; —-i timsâl-i şuhûd 189; —-i velâyı tagyîr 169; —-i vesîʻatü's-sâha-i deryâ 187; ʻaks-endâz-i —-i zamîr-i übbehet-semîrleri 71; —-i zihn-i tâbnâk-i Dâverâne 580; musannaʻ —ler 653; —li şükûfe-dân 689; — üzere müşebbek 327; —zâd 562

Âyîneli-kavak İskelesi (Ok-meydânı tarafında) verâsı 516

ʻÂyişe Sultân (Küçük, Sultân Mustafa Hân'ın kerîmesi, Tîmûr-kapu kurbünde vâkiʻ serâyda, ârâyiş-i hacle-gâh-ı ʻismet) 964, 965

*aylık*lar 102

ʻayn 109, 157, 271, 324, 393, 419, 559, 647, 718, 747, 919; igmâz-ı — 831, 946; isâbet-i — 97, 264; karîru'l-— 185, 559, 565; —ek 559; —ek-i câm-ı nezâret-medâr 559; —ek-i çeşm-i uli'l-ebsâr 746; —e'l-insâf 449; —e'l-yakîn 810; — eyn-i zülâl-efşân 419; bekûrî-i —-i aʻdâ 33; hîre-sâz-ı —-i aʻdâ 119; —-ı âfitâb 850; tenvîr-i —-ı ʻalen 233; —-ı ʻalîli gibi 264; bâʻis-i karîru'l-—-ı ʻatşâ 420; —-ı cûd eşmeli 226; —-ı dalâlet 912; —-ı hakkāniyyet 867; —-ı hayat-âsâ 226; —-ı hayr-endîşî 867; karîru'l-—-ı hubûr 615; —-ı hûrşîd gibi 746; —-ı ʻibret ile ruʼyet 575; —-ı ʻimâret 500; —-ı ʻinâyet-i veliyy-i niʻmet-i ʻâlem 199; —-ı ʻinâyetleri 199, 247; karîru'l-—-i iʻtibâr 677; —-ı iʻtibâr ile nigerân 516; —-ı iʻtibâr-ı Saltanat 805; —-ı iʻtibâra manzûr 222; —-ı iʻtisâf 100; —-ı kemâl 824; —-ı kemâl isâbet 935; almaz —-ına kân ü yemmi 734; isâbet-i —-ı kazâ 520; karîru'l-—-ı meserret 615; isâbet-i —-ı rûzgâr 240; isâbet-i —-ı rûzgâra mü'eddî 690; —-ı saʻâdet 474; —-ı safây-ı taviyyet 342, 357; —-ı serâb-âsâ 224; —-ı ʻubûdiyyetine mâlîde 797; —-ı zülâl-i bereket 606; —-ı zülâl-i hayr 606; —ü'z-zeheb-i ʻavârifleri/ihsânları 616

ʻAynî (târîh düşüren şâirlerden) 121

âyu; vuhûş-i sibâʻdan maʻdûd — makūlesi 617

ʻazâb 934, 949; sehâb-ı — 52

âzâd 934; kayd-ı bî-nâyîden — 809; kayd-ı elemden — 562; kendüyi — 811; —e 934; güşâyiş ü — elik derkâr 607; —e-ser 240, 843

Âzâd Hân (Afgān hânlarından, istiklâl ve istibdâd daʻvâsında, bed-peymân) 711, 811, 812, 842, 843, 906, 907; — tarafı 843

Âzâd Köyü 42

Azak Kalʻası 415

âzâr 866, 930; ʻazîm — 640; sille-hâr-ı — 237; velvele-zây-ı — 479; zehr-âbe-feşân-ı — 110; nîşter-i sertîz —-ı 947

Aʻzâz Mukāta'ası mâlları 150

ʻAzeb-kapusu 600, 629; —'na müsâraʻat 468

ʻazebler 600

Âzerbâycân 154, 297; Memleket-i — 879; ricâl-i — 879; Ülkây-ı — 878; — havâlîsi 460; — hudûdları 130; — memleketi 154; — tarafı 623, 868; — tarafı hükûmeti 811; — tarafına muʻâvedet 806; — tarafları 903, 906

ʻâzim 298, 332, 946; —e-i gülşen-serây-ı ʻukbâ 964; —-i Beytullâhi'l-Harâm 293, 352; —-i câmiʻ-i şehristân-ı bekā 520; —-i daʻvât-ı hayriyye-i icâbet-âyâtları 910; —-i dâr-ı âhıret 908; —-i dâr-ı bekā 32, 72, 117, 198, 207, 228, 264, 278, 516, 543, 569, 604, 659, 677, 682, 707, 767, 788, 819, 820, 832, 847, 865, 911, 959; —-i dâr-ı cezâ 609, 964; —-i dâr-ı cinân 83, 234, 762; —-i dâr-ı karâr 822; —-i dâr-ı naʻîm 382; —-i gülşen-serây-ı bekā 766; —-i hacle-gâh-ı bekā 635; —-i kalem-rev-i İran 678; —-i kasr-ı cinân 382; —-i râh-ı Hicâz 210; —-i râhat-serây-ı bâhter 619; —-i ravza-i cinân 955; —-i sermenzil-i rıdvân-ı rahmet 914; —-i Şâm 948; —-i taraf-ı Şâh-ı İran 680; — ü ʻâmid 700; — ü râhî 217

ʻazîmet 22, 34, 46, 57, 107, 141, 201, 210, 213, 277, 301, 310, 321, 337, 350, 366, 371, 374, 376, 408, 425, 430, 432, 434, 483, 520, 525, 527, 530, 544, 555, 593, 614, 619, 623, 624, 638, 661, 665, 666, 678, 681, 691, 692, 710, 754, 772, 792, 794, 806, 829, 836, 837, 838, 841, 877, 892, 894, 903, 932, 946, 950, 951, 964, 977; âmâde-i — 212; ʻatf-ı ʻinân-ı — 630, 695, 811; ʻatf-ı ʻinân-ı rehvâr-ı — 951; ʻatf-ı zimâm-ı — 603; bâd-bân-güşây-ı — 20, 30, 199, 788, 791, 823; dilîrâne — 722; gülşen-serây-ı ʻadne — 380; hîn-i — 901; hufyeten — 960; hüsn-i — 599; ʻinân-rîz-i — 22, 122, 461, 465, 527, 567, 834; ʻinân-tâb-ı — 509, 661; irhây-ı ʻinân-ı — 424; kerâmet-endâz-ı — 615; mahmil-bend-i — 474; meşyen ʻale'l-vech — 738; miczefe-cünbân-ı — 940; miczefe-cünbân-ı zevrakçe-i — 372, 449; neşr-i şirâʻ-ı — 791, 820, 916; pâ-der-rikâb-ı — 179; râhile-bend-

i — 473, 530, 565; safây-ı — 412 966; savb-ı maksûda — 160, 367, 640; savb-ı me'mûra — 530; sevk-ı matıyye-i — 657; sıdk-ı — 511, 591; şedd-i zâmile-i — 57; tahrîk-i a'lâm-ı — 811; tahrîk-i rikâb-ı — 79, 236, 271, 277, 369, 506, 568, 708; tehiyye-i esbâb-ı — 677; tevcîh-i veche-i — 181, 334, 802; zâmile-bend-i — 531, 762; — dâ'iyesi 951; —e cesâret 951; —e ihtimâm 680; —e ikdâm 680; tahrîk-i rikâb-ı —e mübâderet 522; tahrîk-i rikab-ı —e müteheyyi' (منتهى) 124; —e müttehî' 819, 838; —e niyyet 619; —-i câzimeleri 174; —-i celiyye-i Mülûkâne 926; —-i fâyikaları 171, 679; hüsn-i —-i hayr-endîşân 359; —-i îşân 423; —-i sâdıka 444, 817; —-i sâdıka-i mekârim-pîrâları 857; —ler 56, 103, 210, 321, 331, 335, 413, 541; cânib-i cinâna —leri 380; hîn-i —leri 648; nehc-i —leri 461; safây-ı —leri 411; yümn-i —leri 428; me'âsir-i —ü'l-mefâhır 494

'azl 31, 32, 34, 55, 97, 109, 110, 193, 211n, 218n, 229, 232, 237, 247, 250, 376, 437, 439, 449, 453, 476n, 480, 518, 526, 531, 533, 589, 592, 596, 599, 603, 680, 681, 690, 691, 692, 694, 695, 696, 698, 721, 726, 728, 729, 738, 752, 753, 771, 772, 774n, 779, 786, 787, 792, 813, 824, 827, 829, 838, 853, 896, 910, 926, 929, 930, 931, 939, 954, 966, 976; bâ'is-i — 248; merârât-ı — 853; merârât-ı hanzal-i — 829; mûcib-i — 695, 976; pençe-i saht-gîr-i — 453; sermây-ı bî-hengâm-ı — 824; sûret-i — 779, 791, 822; tâb ü teb-i pür-ızturâb-ı — 827; zişt-rûy-i — 218; fâci'a-i —e mübtelâ 853; —e mübtelâ 596; —-i bî-hûde 792; —-i bî-vakte mübtelâ 692; —-i çend mâhaya mübtelâ 481; —-i hükkâm 972; —-i ihtilâl 603; —-i iktizâ 596; —-i nâgeh-zuhûr 217, 228, 465, 729, 771; —-i nâgeh-zuhûra mübtelâ 251, 589, 694; —ini îcâb eder hâlet 827; —ini mûcib hâlet 792; —-i vülât 972; —iyle iktifâ 829; —i zuhûr 772; hîn-i —leri 251, 465; sûret-i —leri 774; —leri 439, 486; sûret-i — müncelî 690; mûcib-i —ü nekâl 249

'azm 420, 434, 458, 870; bâfte-i dest-gâh-ı — 748; —-i behişt-i câvidânî 539; —-i diyâr-ı 'adem 34; —-i gülşen-serây-ı câvîd 872; —-i râh 640; —-i Rûm 603

B

bâb; sedd-i —a şitâb 710; —e'l-İslâm 295; —-ı Ağa-yı Bektâşiyân 729; —-ı Âsafî 488, 609, 839, 927, 940; —-ı Âsafî'ye da'vet 931; bâlây-ı —-ı behcet-me'âb 420; —-ı Cebe-hâne 850; —-ı dâru'l-emân-ı Devlet-i 'aliyye 384; —-ı dil-ârâsı 850; —-ı dil-cû tarhı 851; —-ı eltâf 977; —-ı eyvân-ı hucurât-ı mecd ü ifzâllerine mülâzım 595; —-ı feth-âsâ 860; —-ı 'ibret-nümûn 860; —-ı icâbet-me'âb-ı Vehhâb 394; —-ı itâ'ati sedd 877; —-ı kasr-ı tahtânî 421; —-ı kebîr 860, 861; —-ı kulluk 863; —-ı letâfet-me'âb 860; hâric-i —-ı mu'allâ 559; bâlây-ı —-ı mu'allâ kıbâbı 189; —-ı mu'allâ-kıbâb 419; —-ı nusrat-yâb 863; bâlây-ı —-ı rahmet-me'âbı 188; —-ı sa'âdet-me'âb (Sovuk-çeşme ittisâlinde) 19, 76; —-ı Saltanat-me'âbları 615; —-ı senâ 826; —-ı şeref-nisâbı tecdîdi 679; şikâf-ı —-ı ufuk 615; mesârı'-ı —lar 672; mine'l-— ile'l-mihrâb 188; — Kethudâsı 633n; bk. ayrıca *ebvâb*

Babadağı 700; — meştâsı 480, 700

Baban Sancağı 665; — mutasarrıfı 664

Bâb-ı hümâyûn 894; pîş-gâh-ı — 204, 471, 892, 913, 960; — pîş-gâhı 120, 918, 945

Bâb-ı Zeheb-âsâ 419

Bâbü's-Selâm (kurb-i Harem-i Nebevî'de) 'ın hârici 679

bâc 299; — taleb etmeyeler 353; — talebi 294

bâd 422, 479; letâfet-i —-ı hevâdan hâsıl 919; hubûb-i —-ı muhâlif 823; hubûb eden —-ı şimâlî 664; saht-vezân —-ı tûfân-zâd 136

bâde gibi 479

bâd-zehr (altûndan musanna' tabak üzere altûn zencîrli ve zarflı bir kıt'a kebîr) 689; bî-misl bir kıt'a — 334

bâfte; —-i Bihrûc 761; —-i dest-gâh-ı 'azm 748; —-i dest-gâh-ı tevkīr 748; altûn —lü 761

baga 327; elmâslı — gözlük 327; — gözlüklü 327; — kundaklı 328

bâgī 80, 120; —-i mesfûr 57; fi'e-i —ye 469; gümrâhân-ı tugāt-ı —yye 573

bagy 80, 437, 601; 'alem-efrâz-ı — 467; erbâb-ı — 965; izâle-i vücûd-i erbâb-ı — 81; kadem-nihâde-i 'arsa-i — 178; kadem-nihâde-i feyâfî-i — 811; ref'-i livây-ı — 876; —a igrâ 469; —a mu'tâd 830; —a tahrîz 469; zirve-i —a 'urûc 277; vâdî-i — u gavâyet 99; erbâb-ı — u 'ukūk 572

bağçe; —ler 653; —nin eşcârı 606; —nin mahsûlâtı 606; —nin sebzevâtı 606

Bağçe-kapusu 333, 614; — dâhili 739; — ittisâli 430; — kurbü 333

Bağdâd 56, 155, 256, 257, 259, 277, 294, 369, 424, 424, 432, 456, 461, 483, 484, 535, 568, 569, 597, 598, 624, 625, 630, 632, 661, 663, 677, 681, 692, 693, 721, 722, 779, 788, 804, 806, 811, 830, 842, 844, 953, 866, 868, 869, 870, 901, 902, 903, 948, 950, 952, 953, 977; âb-ı — 681; cânib-i — 424, 433, 455, 779, 842, 866, 868, 875, 902, 903, 952, 953; cânib-i dâru's-selâm — 264; cisr-i — 424; dâru's-sedâd-ı — 350; ehl-i — 693; hâric-i — 681; hevây-ı — 681; Kal'a-i — 534, 952; kurb-i — 875; muhâfaza-i Kal'a-i — 596; muhâfaza-i — 693; Muhâfız-ı — 295; pîş-gâh-ı Kal'a-i — 425; taraf-ı — 681; termîm-i Kal'a-i — 596; —'a semt 462; — cânibi 37, 130, 811; — Cânibi Ser'askeri 292, 350; — Cânibi Ser'askerliği 33, 81; — etrâfı 693; — Eyâleti 268, 477, 483, 535,

630, 666, 677, 681, 692, 720, 721, 738, 785, 830, 875, 957; — Eyâleti mutasarrıfı 350, 351, 484; — havâlîsi 130; — havâlîsi Ser'askeri 35; cânib-i —ı dâru's-sedâd 575; —ı dâru's-sedâd 625, 878; —ı dâru's-sedâd Eyâleti 737; —ı dâru's-sedâd (sedd-i sedîd-i İslâmiyye'den) Kal'ası 629; —ı dâru's-selâm 257, 299, 395, 401, 461, 533, 625, 681, 738; —'ın hükkâmı 353; —'ın mübâşirleri 353; — kā'idesi 424; — Kal'ası 721, 738; — Kal'ası (sedd-i sedîd-i İslâmiyye'den) muhâfazası 533, 596; — kolları 141; — muhâfazası 632; — mukāta'ât 952; — Ser'askeri 434, 462; — tarafları 25, 83, 146, 147, 178, 352, 423, 432, 464, 693; — tarîkleri 293; — Vâlîsi 33, 35, 56, 81, 147, 256, 267, 292, 297, 300, 304, 306, 424, 433, 456, 461, 463, 483, 485, 486, 533, 534, 535, 568, 597, 623, 624, 626, 661, 681, 692, 693, 720, 728, 780, 782, 788, 803, 806, 810, 811, 830, 842, 866, 868, 869, 875, 901, 902, 903, 908, 950, 952, 953; — Vâlîsi cânibi 806; — yolu 298

bağteten 571, 842, 918, 952; — basmak 951

bahr 20, 89, 226, 420, 471, 501, 544, 557, 561, 719, 921; fi'l-berri ve'l-— 62; mesâyir-i — 606; sahîfe-i — 637; sâhil-i — 190, 925; telâtum-i — 112; telâtum-i emvâc-ı — 111; —an 56, 87, 91, 132, 199, 213, 217, 404, 637, 714, 716, 749, 751, 792, 820, 829; —an 'azîmet 829; himâyet-i —eyn 196; mûcib-i âsâyiş-i —eyn 637; muhâfaza-i — eyn 898; muhârese-i —eyn 636; vikāyet-i —eyn 740; —ı ahzar-nümûn 612; —ı Avrupa 90; —ı bî-gerân-ı 'inâyet-i Pâdişâhâne 140; —ı bî-kenâr 226; —ı bî-pâyân-ı himmet-i Şâhâne 730; —ı cûd 901; —ı hâdis 111; 'âmme-i sâhil-nişîn-i —ı himem 31; —ı me'ârif-kânı 802; müstağrak-ı —ı mekârim 654; —ı teyyâr-ı 'avârif 249; —ı teyyâr-ı 'inâyet 770; —ı teyyâr-ı a'tâf-ı Pâdişâhî 54; —ı teyyâr-ı eltâf-ı Hudâvendigârî 137; hurûş-i hûş-rübây-ı —ı tûfân-nümâ 135; —ı zehhâr-ı 'âtıfet-i cenâb-ı Şehriyârî 139; —ı zehhâr-ı 'inâyet-i Pâdişâhâne 21; —ı zehhâr-ı eltâf-ı Husrevâne 482; —ı zehhâr-ı kerem 894; —ı zehhâr-ı merâhim-i Şehinşâhî 522; —ı zehhâr-ı merhamet 134; merâkib-i —î 740, 898; —îler 136; merâkib-i —iyye 891, 916; — u berrin Hâkānı 800; — u kân-âsâ 595

Bahr-ı Hadrâ 612, 719

Bahr-ı Mâlih 111; mâ'-i — 111; mâ'-i — gibi telh ve nemgîn 872

Bahr-ı Sefîd 30, 87, 126, 148, 258, 521, 544, 626, 721, 794, 840, 892, 893; cânib-i Bahr-ı — 791, 823; muhâfaza-i — 892; —'de vâki' cezâyir/sevâhil 526; — firkateleri 893; — muhâfazası 627

Bahr-ı Siyâh iskeleleri 527

bahs 181, 391, 420, 425, 454, 456, 813, 869, 925, 926, 930; —-i zülfeyn 500

*bahşiş*ler 119, 143, 145, 181, 470, 657

baht 559, 915; fetîl-i şem'-i — 704; kuvvet-i — 48, 394, 435, 472, 616, 620, 667; kevkeb-i —ı 907; merâyây-ı — 753; mihr-i — 900; rehberî-i kuvvet-i — 322; tûtiyây-ı çeşm-i — 502; eser-i —-fîrûz 435; —-ı cihân 453; —-ı dâniş-ârây-ı mevki'-i imtihân-ı i'tibâr 824; —-ı etvârları 910; imdâd-ı —-ı ferhunde-fâl 549; —-ı Hılâfet'e revnak 441; —-ı lugazîde-pâları 134; —-ın kavî 676; çehre-i —-ı siyeh-endâm 940; —-ı şûmlarına levm 933; —-ı zâr-ı hîle-bâzî 936; — ü erveni gibi 107; — ü erven-i kasvet-nümûnu 53; — ü erven-i mâder-zâdî 811

bahtiyâr 343; ârâyiş-dih-i mesned-i —î 580; nûr-i bâsıra-i —î 70; pürsiş-i hâtır-ı feyz-me'âsir-i behcet-me'âl-i —î 64

Bahtiyâr; Ülkây-ı — 906; —î ülkesinin Hânı 950; — semti 950; — tarafı (vilâyeti olan) 905

Bakī'; zümre-i mebrûre-i sükkân-ı — 566

Bâkī Hân ile gelan nâmeler 158

Bâkû; Derbend-i — 674

Bâlâ Nâhiyesi 881

balçağı 324, 329

Balık-hâne 232; — Mahbesi 927, 930; — ta'bîr olunan mahal/mahbes 449

Balıkesrî; — Kazâsı 665; — Kazâsı civârı 665; — Na'ibi Efendi 665

*balık*lar 560

Balıklava İskelesi 103

bâlmûmu 24

Baltacı; İkinci — 967

Balyabadra 823; — Konsolosu 823

*bandıra*lar 893

Bâne (Âzerbâycân tarafında) 868; — nâm mahalle 868

bârân 551, 871; nüzûl-i kesret-i — 871; — gibi 226; nâzil olan —-ı bî-pâyân 872; —-ı sehâb-ı midrâr 553; katerât-ı — rîzân 605

Bardakcı (Üç-kilisa ile Revân beyninde) 710

bârgâh; berdâşte-i —-ı Bî-enbâz 742; —-ı Bî-enbâz'a bâz 281, 393, 464; —-ı Bî-enbâz'a güşâde 281; —-ı cemâl-i vâhidiyyetine 345; —-ı ceyş-i ikbâl 851; —-ı felek-iştibâh 741; —-ı gerdûn-iştibâh-ı Hâkānî 349; —-ı Hılâfet-penâh-ı şefekat-hadîmleri 91; —-ı 'inâyet-iştihâr-ı Hâkānî 577, 581; —-ı nusrat 900; —-ı sipihr-iştibâh-ı cenâb-ı Zıllullâhî 230

bârgîr; —-i bî-nazîr (mükemmel donanmış) 376; bî-nazîr —ler 944; —lerimiz 643; altı —lü 'araba 639, 644, 645, 646; müzehheb/müzeyyen dörт —lü nâme-i hümâyûn koçisi 644

Bârî 95, 682, 701, 752, 889, 890; âb-yârî-i ebr-i rahmet-i — 551; âb-yârî-i feyz-i — 378; 'avn-i — 5, 974; 'avn-i cenâb-ı — 41, 105, 284; 'avn-i hazret-i — 49, 98; esrâr-ı hafiyye-i — 766; hazret-i — 941; ifâza-i hazret-i — 725; ihsân-ı

— 341; ‘inâyet-i — 5, 154, 341; ‘inâyet-i cenâb-ı — 41, 105; ‘inâyet-i hazret-i — 49, 98; Kulzüm-i ni‘am-ı — 425; lutf-i — 689; meded-kârî-i ‘avn-i — 467; mehbit-ı ilhâmât-ı — 927; merci‘-i ilhâm-ı — 674; mukārenet-i ‘avn-i hazret-i — 244; mukārenet-i tevfîk-ı cenâb-ı — 886; müsâ‘ade-i tevfîk-ı — 493; rahmetü'l— 447; seyelân-ı zülâl-i rahmet-i — 855; tevfîk-ı cenâb-ı — 54; te’yîd-i cenâb-ı — 284; vedî‘a-i — 450; yârî-i hazret-i — 550, 552; yârî-i ‘inâyet-i cenâb-ı — 85, 233; hıfz-ı —'de masûn 739; ‘avn-i — Te‘âlâ 411; cenâb-ı — Te‘âlâ 522; hıfz-ı cenâb-ı — Te‘âlâ 51, 931; imdâd-ı — Te‘âlâ 107, 461; ‘inâyet-i — Te‘âlâ 102, 116, 294, 460; tevhîd-i — Te‘âlâ 184; vikāyet-i cenâb-ı — Te‘âlâ 51; — Te‘âlâ 118; yârî-i ‘inâyet-i — Te‘âlâ 450; yârî-i ‘inâyet-i cenâb-ı — Te‘âlâ 38; yârî-i meded-i — Te‘âlâ 932; yârî-i tevfîk-ı — Te‘âlâ 28; — Te‘âlâ 227n, 633n; ‘inâyet-i — yârî 37; bk. ayrıca **Allah**

bârût; ıktirâb-ı — 110

Bârût-hâne Serâyı (Şehr-emîni semtinde) 533

ba‘s 130, 147, 150, 158, 159, 163, 164, 171, 174, 178, 197, 204, 262, 268, 277, 294, 342, 350, 351, 353, 358, 360, 423, 434, 508, 533, 624, 625, 638, 806, 901; —-i resâ’il 166; —-i rusül 166; —-i Sefîr 159; — olunan elçiler 424

basîret 40, 43, 137, 144, 849, 933; ehl-i — 872; erbâb-ı — 522, 810, 933; havâle-i gûş-i — 465; hurde-bînân-ı erbâb-ı — 76; itâre-i hammâme-i — 579; kemâl-i — 35; kühl-i cilâ-dâde-i — 947; ma‘lûm-i erbâb-ı — 712; merâsim-i — 179; merkûz olan cevher-i — 869; müsellem-i erbâb-ı — 83; perde-dâr-ı dîde-i — 523; sâhib-i — 256; sâmi‘a-zîb-i erbâb-ı — 12; zamâ’ir-i erbâb-ı — 314; zırh-pûş-i — 116; basar-ı —e iktihâl 751; — ini ta‘tîl 523; erbâb-ı enzâr-ı —-medâr 871

Basra 396, 401, 568, 569, 661, 662, 663, 681, 692, 693, 694, 788, 830, 831; Bender-i — 56; cânib-i — 57; havâlî-i — 830; havâlî-i Eyâlet-i — 661; — Cânibi Ser‘askeri 350; — ehâlîsi 830, 831; — etrâfı 662; — Eyâleti 268, 483, 485, 477, 535, 569, 661, 681, 692, 720, 721, 722, 875, 957; — Eyâleti mutasarrıfı 350, 351; — hârici 693; — havâlîsi 130, 661; — havâlîsi Ser‘askeri 35; — Kal‘ası 721, 722; — Mukāta‘âtı kurâsı 830; — Mütesellimi 662, 831; — Ser‘askeri 433; — ‘Urbânı 661; — üzerine ‘azîmet 831; — Vâlîsi 35, 256, 292, 297, 300, 433, 461, 483, 535, 569, 681, 720, 721, 738, 788, 810, 830, 842, 866, 868, 875, 903; — Vâlîsi Cânibi Ser‘askeri 292; —'ya tevârüd edenler 663

baş 240, 800; —-ağası 506, 836; —-bölükbaşı 820; — ceneralleri 88; —dan başa 113; —dan kara 841; —-çavuş 858, 959; —-çavuş Ağa 931; — göstermek 41, 203; —-halîfe 816; ne —ı 226; —ı ve kıçı düşüp 136; —ım üzre 874; —ına cem‘ 527, 623, 624, 806, 950; —ına dernek 527; —ına ihtişâd eylediği 623; —ına müctema‘ 917; —-kapucu-başı 228; —larına cem‘ 469, 960; —larına döner 47; —larına teng 41; —lık peçesi 329; —-mukāta‘a 956; —-mukāta‘acı 180; —-mukāta‘a Hâceliği 699; —-tercemân 649; —-tercemânları 645, 646, 649, 653, 669

Baş-bâkī; — Kulluğu 128, 274, 476; — Kulu 34, 128, 246, 274, 589, 708, 955; — Kulu mansıbı 897, 945

Başbuğ 80, 81, 82, 103, 114, 439, 840, 893; —lar 106; tavâyif-i asâkirin —ları 457; —larının vücûd-i hubs-âlûdları 218

Baş-muhâsebe 122, 127, 246, 481n, 610, 824, 955; — defâtiri 856; — defterlerinde mukayyed 857; — Kalemi 836; —cilik 475; —'ye kayd 882

Baş-vekîl 644, 645, 646, 649, 650, 656; —in Kethudâsı 645; — serâyı 645

Bathâ 896; Kazây-ı cennet-fezây-ı — 764; umûr-i — 895

batn-ı vâhid 34

Bâyezîd (Sultân) 925

Bâyezîd Sancağı tarafı 106

Baylos 555, 628, 629, 713; —-i ‘atîk-ı mesfûr 658; —-i ‘atîkleri 658; —-i cedîd 628; —-i mesfûr 628, 823; —-i mesfûrun konağı 629; —-i Venedik 628, 658; —ları 629, 658

bayrak 144, 244; —dâr 145; —dâr makūleleri 145; —larıyla 404, 469; —larıyla yürüyan tüccârları 404; — resminde 761

bayrâm; mevkıt-i — 895; —gāyilesi 657

Bayramic Kazâsı 686

bâzâr 13, 88, 570, 571, 718; herze-gerd-i — 570; şâh-râh-ı — 605; dâd ü sitâd-ı —-ı gîrûdâr 43; —-ı ictimâ‘ 12; —-ı İstanbul 574; —-ı iştihârı 807; dâd ü sitâd-ı —-ı karzâr 315; —-ı kârzâr 50; —-ı rağbet 753; dekâkîn-i sûk u — 470

bâzergân; kalyon-i — 133; —fukarâsı 136

bâzîçe; —gâh 650; —-i dest-i rûzgâr 601*;* —-i dest-i rûzgâr-ı ‘ibret-me’âl 905; —-i dest-i tegallübleri 906; —-i düşmen-i şeytanet-kâr 40; meşk-ı —-i mutrıka 41; —-i tarhı ihtimâli 435; —ler 650, 653; — temâşâsı 74

bâzû; kuvvet-i — 272, 932; —-bendler 303; altûn —-bend 334; zûr— ile râm 805; âverde-i —-yi cehd 432; —-yi himmetine takviyet 33; —-yi miknet 35

Bebân Hâkimi 483

Bebek nâm mahal 593

Beç/Bec (Dâru'l-mülk-i Memâlik-i Çâsâriyye) 639, 640, 642, 643, 644, 645, 646, 655, 657; nefs-i — 644; —'in mevsim-i penayırı 645; — Kal‘ası 315, 644, 653; — Kal‘ası havâlîsi 715; — Kal‘ası'nın kenârı 645; —-kârî elvân ağır dîbâ donluk 330; —-kârî elvân üstûfe donluk 330; — Şehri 644, 652, 654, 714

bedâvet-mu‘tâd 623
bedel 182, 434; bî-— 732, 852, 862; bilâ-— 137; ni‘me'l-— 449; üşkûfe-zâr-ı bî-— 675; —-i ‘afv nâmı 182; —-i ferâğları 467; —-i Kıbrıs 150; —-i sulh 714, 715; mîrî içün —iyye akçası 597; —iyye mutâlebesi 597; —leri keyfiyyeti 182; — teklîfi 182
beden; —en 40, 818; ‘ilel-i kadîme-i —iyyelerinden nâşî 248; —lerinden cüdâ 242
Bedre (Bağdâd mukāta‘âtından) nâm mahalle 952
behâ 87, 574, 708, 747, 826, 852, 967; bî-— 863; gevher-i girân-— 184; girân-— 336, 689, 706; kâlây-ı girân-— 538, 689; kâlây-ı zerrîn-târ-ı girân-— 656; karîn-i — 949; metâ‘-ı girân-— 427; mukaddime-i lâmi‘atü'l-— 165; mücevher girân-— 688; müstelzim-i — 556; mervârîd-i girân-—dan murassa‘ 372; ağır — kesmekle 40; —ları 112; —ları tahmîn 324; ziyâde — tahmîn 405; tezyîn-i —ya mu‘în 672
behâdır 142, 242; —ân-ı Dağıstân 932; — kimesneler 571; —lık 73
behâne 167, 275, 430, 435, 570, 640, 645, 710, 794, 883, 892, 932; bî-— 225; bilâ-— 415; ednâ — 809; —-cû 85; —-i nâ-becâ 457; — ittihâzı 117; — peydâ 200; —-i sayd/şikâr 242; —ler 884, 885; hüsn-i girdâr-ı lebîbâne ve bî-—si 894
behâr 90, 551; ‘alâyim-i mevsim-i — 664; hengâm-ı — 890, 891; ezâhîr-i mevsim-i — 673; gül-i her dem — 895; gülşen-i gülbün-tırâz-ı her-dem-— 673; her dem — 882; te‘âkub-i — 118; hengâm-ı —-âsâ 664; eyyâm-ı —dan müste‘âr 616; her dem —-ı behcet 555; —-ı nâpâydâr 457; her dem —-ı nazâret 555; —-ı ni‘met ü nakamet 548; —-ı rebî‘-i sâl-i merkūm 31; —-pîrâyî-i safvet-i bilâd/memâlik 348
behâyim; — makūlesi 912; —-minşân-ı İraniyân 624, 806
Behâyî yalısı (Üsküdar'da) 104
Behcet Mehmed Efendi (‘Acem Kılıcı denmekle ma‘rûf el-Hâc Mustafa Efendi merhûmun oğlu, Hâcegân-ı Dîvân-ı ‘âlî-şândan, Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri Kâtibi, Rikâb-ı hümâyûn Defterdârı, Tersâne Emâneti, Şıkk-ı Evvel Defterdârlığı, Defterdar-ı sâbık, Rûznâmce-i Evvel, Emânet-i Tersâne-i ‘âmire, Mîr-i mîrân) 215, 246, 475, 570, 694, 767, 768, 773, 786, 792, 827, 828, 829, 912, 955; — merhûmun mahdûmu 570n
behişt; gülşen-i —-âsâr 64, 69; gıbta-fermây-ı —-berîn 444‘azm-i —-i câvidânî 539
behre 942; bî-— 809, 947; teveccühât-ı seniyyeden —dâr 627; —-dâr 255, 418, 568, 789, 977; —-dâr-ı lutfu 734; —-dâr-ı ni‘am-i Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlem 794; —-ver 679, 752; —-yâb 861
bekā/bekā’ 339, 394; âsûde-nişînân-ı halvet-hâne-i — 185; ‘âzim-i câmi‘-i şehristân-ı — 520; ‘âzim-i dâr-ı — 32, 72, 117, 198, 207, 228, 264, 278, 516, 543, 569, 604, 659, 677, 682, 707, 767, 788, 819, 820, 832, 847, 865, 911, 959; ‘âzim-i gülşen-serây-ı — 766; ‘âzim-i hacle-gâh-ı — 635; füc’eten ‘âzim-i dâr-ı — 240; gulû-gîr-i hayât-ı bî-— 483; kûşe-nişîn-i menzil-gâh-ı — 207; maklûb-i lâ-— 624, 824; râhile-bend-i râhat-cûy-i sûy-i dâr-ı — 474; reh-rev-i dâr-ı — 681; reng-i — 906; sâha-i — 186; sebük-‘inân-ı ‘âzim-i cevelângâh-ı — 124; sebt-i — 284; mede'd-dehr —sı 679; dâr-ı —ya rihlet 845; —y-ı devlet 435; —y-ı Saltanat-ı Hılâfet-iştimâl 464
Bekir Ağa (Çukadâr Ağa, Kapucu-başı, Müstakbil, Kapucular Kethudâsı) 147, 237, 240
Bekir Ağa (Kudüs Muhassılı) 821
Bekir Bey/Beyefendi; bk. **Ebûbekir/Bekir Bey/Beyefendi** (kudemây-ı Hâcegân-ı Dîvân-ı ‘âlî-şân'dan, Defter Emîni, Baş-muhâsebe)
Bekir Efendi; bk. **Ebûbekir Beyefendi** (Re’îs el-Hâc Mustafa Efendi merhûmun dâmâdı, Yeniçeri Efendisi, Tersâne Emâneti)
Bekir Paşa (Koca-ili mutasarrıfı) 143
Bekir Paşa (Mîr-i mîrân, ber-vech-i arpalık Amasya Sancağı'na mutasarrıf) 959
Bekir Paşa; bk. **Ebûbekir Paşa** (Vezîr, ber-vech-i arpalık Vidin ve Niğbolu sancakları, Karaman Vâlîsi)
beksemâd 142
Bektâşiyân/Bektâşiyye; Ağa-yı — 910; Ağa-yı dûdmân-ı — 531, 596; bâb-ı Ağa-yı — 729; dilâverân-ı dûdmân-ı —572; dûde-i — 862, 863; dûdmân-ı — 730, 771, 795; gürûh-i — 857; gürûh-i pür-şükûh-i — 856; Kethudây-ı dûdman-ı — 376; menâsıb-ı dûdmân-ı — 819; ricâl-i — 802; silsile-i tarîk-ı — 930, 931; dûdmân-ı — ricâli 861; dûdmân-ı —'da İmâm 211
Bektâş Paşa (Bosnevî, Yanya mutasarrıfı) 143
belâ; girdâb-ı — 52; giriftâr-ı bend-i — 932; katerât-ı —-bâr 52; bend-i —dan rehâ 841; — yâ 711, 954; —yây-ı bî-intihâdan nâşî 384; bend-i —y-ı varta-i cân-fikâr 807; —y-ı derd-mendân 711; —y-ı nefyi 788; —y-ı tagrîbi 788
belâgat; ehl-i — 873; ehl-i dil-i — 703; icrây-ı — 700; târîh-i —-medâr 542; mazmûn-i —-meşhûn 232; târîh-i —-nisâbı 564; tevârîh-i —-nisâblar 732; makāle-i —-redîf 334; tasdîk-nâme-i —-semîr 323
Belat-kapusu (Hısn-ı İstanbul ebvâbından) dâhili 146, 200, 245, 247
Belbâs derûnu 106
Belgırad (kal‘a-i hürmân-bünyâd) 276, 314, 631, 639, 657, 714, 817, 818; cânib-i — 642; dâru'l-cihâd — 909; kurb-i — 314; muhâfaza-i — 818; mübâşirîn-i — 299; pîş-gâh-ı dâru'l-cihâd-ı — 315; pîş-gâh-ı Kal‘a-i — 426; Sahrây-ı — 315; Ser‘askerî-i cânib-i — 32; ta‘mîr-i Kal‘a-i — 596; — altı 390, 397, 413, 512; —'da Topcu-başı

Vekîli 110; — Defterdârı 639; — fethi 700; hısn-ı hasîn-i —-ı dâru'l-cihâd 817; —-ı dâru'l-cihâd 396, 402, 639, 702, 817; — Kal'ası 639, 714; — Kal'ası Muhâfızlığı 236, 621, 772, 902; — Kal'ası pîş-gâhı 714; — Kazâsı 211; — kurbü 399; — Muhâfızı 236, 275, 371, 639, 772, 909; — Muhâfızlığı 371, 477, 707, 957; — Musâlahası 398, 513; — tarafı 639

Belkīs; 'Arş-ı — gibi 191

Belûc tâ'ifesi 903

benât-ı na'ş gibi târumâr 427

bend 99, 244, 276, 464, 719, 913; vâlâ — 719; sedd ü —e ikdâm 841; —ler 52, 329; -i belâdan rehâ 841; —-i belây-ı varta-i cân-fikâr 807; —-i cedîd 718, 719; —-i dil-pesend-i bî-bedel 719; — ortaları 329

bende 295, 300, 304, 306, 307, 308, 310, 421, 863; 'âmme-i —gân 974; du'ây-ı ıhlâs-meniş-i —gân 619; vâkıf-ı ahvâl-i —gân 216; —gân-ı Dârâderbân 547; havâss-ı —gân-ı dergâh-ı re'fet-penâhları 375; —gân-ı dergeh 852; —gân-ı istikāmet-girdâr-ı Tâcdârî 157; —gân-ı sadâkatnişânları 560; cânib-i —gî 305; makām-ı —gî 826; merâsim-i —gî 790; —-i 'abd-i kemterîn 732; —-i Âsitân-ı Hılâfet-nişân 297, 299; —-i Âsitân-ı Hılâfet-nişân-ı Şâhenşâhî 297; melhûz-i —-i bî-merâ 302; —-i bî-merâ 304, 309; —-i cârû-keşi 222; —-i Der-i devlet-i 'aliyye 272; —-i dergâh-ı İlâh 304; —-i dergeh 801; —-i Devlet-i 'aliyye 32, 303, 309, 670, 722; —-i direm-harîde 694; —-i dîrîne 676, 864; —-i hâs 731; —-i hâssu'l-hâss-ı 'atebe-i 'aliyye-i Hılâfet 125; —-i İlâh 305; —-i kemîne 292, 294; —-i kesîru't-taksîr 973; —-i pür-taksîr-i bî-bizâ'a 17; —-i pür-taksîr-i bî-mâye 17; —-i sa'âdet-i'tiyâd 347; —-i sa'd-ahteri 66; —-i Saltanat-ı übbehet-'unvân 631; —-i Şâh-ı Velâyet 'Ali 549; —ler 28, 175, 301, 302, 306, 310, 411, 463, 536, 779, 780; meb'ûs —leri 655; —lik mertebelerini îmâ 393; — mübâderet 831; imdâd-ı —-perverî 760; —ye hıtâb 310; —-zâde-i Der-i devlet-i 'aliyye 272; —zâde-i Devlet-i 'aliyye 32, 722; —-zâde-i Saltanat-ı übbehet-'unvân 631

Bende-i muzaffer dâ'imâ (Bosnevî İbrâhîm Efendi nâm şahs-ı mechûlün imzâsı) 203

bender 56, 57, 59, 111, 133, 754; —-gâh-ı kâlây-ı efâzıl-ı etrâf-ı merzbûm 763; —-gâh-ı letâfet-i mesâyif 622; meşhûr olan —ler 793; —ler/benâdir 794, 840, 906; memâlik-i İslâmiyye —leri 87

Bender 269, 683, 788, 902; —'de muhâfaza hıdmetinde olmak 683; —î-yi sâde 761; — Kal'ası muhâfazası 568; — Sancağı 275; — tarafı 122

Bender (şakī, Şeyh ittihâz) 661

Benî Harb Kabîlesi 916

Benî Lâm 'Aşîreti 661

bennâ 112, 416

berâ'at-i istihlâl 44, 613, 651, 670; —i hâvî 743; — vâdîsinde 156

berât; —-ı 'âlî-şân 408, 478, 884, 916; —-ı me'âşları 679; —-ı şerîf 5, 915; ellerinde olan —ları 883; — şurûtu 884

berata; al —lı 644

berâyâ 241, 521, 812; ârâmiş-i — 882; elem-keşîde olan — 532; pâ-mâlî-i — 568; sitem-dîde olan — 532; tecrîm-i — 710; zîr-destân-ı — 438; — fukarâsı 536; —ları 403; şefekat-ı hâl-i — merâsimine ri'âyet 582; —nın emni 32; —nın râhatları 32; —ya mezâlim 218

Berber-başı 321

berceste; mısra'-ı — 95, 192, 195, 872, 924; vâdî-i nâ-refte bir mısra'-ı — 724

Berda' nâm mahal 932

bereket/berekât 85, 224, 244, 573, 627, 731, 789, 836, 854, 859, 882, 886, 925, 934, 962, 969; 'ayn-ı zülâl-i — 606; eyyâm-ı — 574; hâlet-i pür-— 137; mahz-ı — 725; mûcib hâlet-i — 605; mûcib-i — 958; mu'cizât-ı kesîretü'l-— 401, 512; müheyyâ-sâz olan ziyâfet-i pür-— 615, 616; semerât-ı — 343; sümüvv-i mu'cizât-ı kesîru'l-—ı 395; mahz-ı —-ı evfâ 775; —-ı hüsn-i nizâmları 495; —-ı kudûm-i meyâmin-âyât 500; —-ı lihâza-i iltifât-ı Cihân-bânî 632; —-ı te'yîdât-ı ezeliyye 401; —-ı teveccühât-ı seniyye-i Şehinşâhâne 313; —-ı te'sîriyle 857; —iyle 450, 465

berf; kesret-i — 516, 664; —-i 'azîm 664, 890, 891; —-i bî-hengâm 890; nüzûl-i —-i bî-intihâ 516; kārru'z-zât olan —-i kesîru'l-berekâta tahvîl 664

Bergüşâd (Sarıcalı Penâh'ın sâkin olduğu yer) 708

Berhâm (şakī) 662

Berîdü'z-Zafer 'unvânıyla nâm-ver 741

berk; 'azîm — 871; — gibi 226; —-ı âteş-bâr-ı gazab-ı Pâdişâhâne 119; —-ı harmen-sûz-i sabr 650; —-ı harmen-sûz-i sükûn 650; —-ı harmen-sûz-i vücûd-i serkeşân 295; —-ı hâtıf 184; — urur 226

Bermek; Âsaf-ı —î-cenâb 381; Âsaf-ı —î-şiyem 321; cenâb-ı Sadrıa'zam-ı —î-şiyem 126; — iyyü'l-hısâl 72n

berr 89, 226, 420, 471, 544, 557, 561, 674, 921; cânib-i — 560; mesâyir-i — 606; —en 56, 87, 91, 103, 132, 141, 180, 199, 213, 404, 603, 637, 657, 663, 691, 701, 714, 716, 722, 749, 831; —en naklinde su'ûbet 749; bâ'is-i âbâdânî-i —eyn 637; —-i Avrupa 90; —iyye-i kıfâr 23, 841; — u nevâl-i 'adîmü'n-nihâyeti 136

besâtîn 871; —in eşcâr1 606; —in mahsûlâtı 606; — in sebzevâtı 606

beşâret 119, 847; ahkâm-ı — 975; envâr-ı yerâ'a-i lutf-i — 340; nüvîd-i —-fezâ 29; mufâvaza-i kirâmî-i karînü'l-—leri 355

beşer; hâric-i 'akl-ı — 220; hengâm-ı ibdâ'-ı nev'-i — 62; hengâm-ı ihtirâ'-ı nev'-i — 62; tuhfe-i

latîfe-i hayru'l-— 444; dâ'ire-i makdûr-i —den hâric 618; makdûr-i —den hâric 978; bi-hasebi'l-—iyye 445; sanâyi'-i —iyye 5; ber-muktezây-ı —iyyet 962

Beşiktaş 210, 686, 718, 944; cây-ı vâlâ-yı — 420; mehd-i — 183; sâhil-i — 30; Sâhil-serây-ı — (nüzhet-gâh-ı hümâyûndan) 30, 55, 417, 449, 450, 451, 555, 556, 563, 564, 572, 607, 622, 789, 927, 938; Sâhil-serây-ı bî-hemtâ-yı — (nâzır-ı dü-deryâ) 31; Sâhil-serây-ı hümâyûn-i — 55; Kasr-ı —-ı Hümâyûn-âbâd 563; Sâhil-serây-ı —'ın verâsı 607; Sâhil-serây-ı — kurbü 452; — kurbü 193; — nihâyeti 718; — Serâyı 563

Beşîr (Pepeği, Teberdâr Dökmeci-oğlu Süleymân'ın silahşorlarından, Diyârbekir'de) 948

Beşîr Ağa (el-Hâc, Dârussa'âdeti'ş-şerîfe Ağası) 206, 380, 911; — merhûmun evkāfı mülhakātından 679

Beşîr Ağa (el-Hâc, Hazînedâr-ı hazret-i Şehriyârî, Ağa-yı Dârussa'âdeti'ş-şerîfe, azlemü halkıllah ve hâyin-i dîn ü devlet, Zengî-i mekkâr) 208, 543, 690, 816, 933, 938, 939, 942, 943

Beşîr Ağa (Hazînedâr-ı hazret-i Şehriyârî, Ağa-yı Dârussa'âdeti'ş-şerîfe, İftihâru'l-Havâssı ve'l-Mukarrebîn, Mu'temedü'l-mülûki ve's-Selâtîn) 933, 934, 935

beşlik misillü 648

Beşşâr (Millî-i Kebîr 'Aşîreti İskân-başısı, mel'a-net-şi'âr) 917

Bevariya [Bavaria/Bayern]; — askeri 715; — Herseki 714, 715; — Herseki'nin zevcesi 714

bey' 404, 405, 406, 467; —leri revâ görülmeyüp 298; — u şirâ 87, 405, 407, 574, 769

beyâbân 145; gülân-ı —-gavâyeti 939; endâhte-i —-ı ferâmûşî 418

beyân 88, 90, 95, 107, 110, 125, 128, 129, 133, 157, 159, 166, 168, 169, 178, 182, 203, 204, 214, 225, 282, 293, 308, 310, 315, 393, 413, 425, 427, 430, 433, 447, 455, 479, 500, 534, 538, 556, 593, 602, 613, 624, 635, 638, 641, 654, 694, 743, 764, 771, 784, 847, 865, 879, 883, 885, 967; çigûnegî-i netîce-i hâli — 584; ârâyiş-i — 492; bast-ı dîvân-hâne-i — 118; gülbün-tırâz-ı gülşen-i — 18; hâric-i ser-zemîn-i — 612; husûs-ı sâlifü'l-— 313; imtidâd-ı cedâvil-i — 417; kendü istihkākını — 714; keyfiyyât-ı âtiyyü'l-— 628; keyfiyyet-i âtiyyü'l-— 975; keşîde-i silk-i sutûr-i — 501; makāle-i sâlifü'l-— 865; menkūş-i safha-i sahîfe-i — 580; menkūş-i sahîfe-i — 355; mevâdd-ı ma'dûde-i sâlifü'l-— 861; mufassalan — 688; müftekır-i — 497; müstağnin 'ani'l-— 343, 383, 498, 604, 651; nigâreş-yâfte-i benân-ı — 162; nigâşte-i levha-i — 501; pîrâye-i sahîfe-i — 172; pîrâye-i zebân-ı melâhat-— 730; rakam-zede-i — 54; rakam-zede-i kilk-i — 519; rakam-zede-i kilk-i bedâyi'-— 428; revnak-efzây-ı sahîfe-i — 123; ruhsat-ı — 184; safha-pîrây-ı — 233; sahâyif-i — 446; sahîfe-i — 137, 184; sâlifü'l-— 115, 136, 151, 162, 179, 183, 188, 201, 253, 260, 267, 281, 294, 337, 366, 409, 418, 456, 458, 460, 462, 607, 668, 671, 676, 716, 719, 726, 751, 796, 809, 811, 861, 906, 938, 953; Sefîr-i sâlifü'l-— 280; semeresini — 854; şifâhen — 139; şümürde-i benân-ı — 671; târîh-i vâki'u'l-— 899; tastîr-i sahîfe-i — 901; terkîb-i sâlifü'l-— 725; tertîb-i sâlifü'l-— 742; ümerây-ı sâlifü'l-— 601; vâki'u'l-hâli — 762; vâreste-i — 185, 189, 216; vâreste-i kayd-ı — 206, 255, 543, 747, 962; yerâ'a-i — 762; zebân-ı kerâmet-— 758; zîb-efzây-ı sahîfe-i — 188; zîver-i tâk-ı — 174; merâsim-i sâlifü'l-— a kıyâs 546; —a şurû' 306; —dan müstağnî 156, 410, 789, 817, 949; evsâf-ı şerîfesinin —ı 594; —-ı ahvâl 232; —-ı ahvâl-i husrân-me'âl 455; —-ı hâl-i haybet-me'âl 102; —-ı mantûk-ı me'âli 193; sûret-i kāle gelan —-ı vâki'u'l-hâl 260; târîh-i manzûme-i —-ı vâki'u'l-ahvâl 453; —-ı vâki'u'l-hâl 151, 195, 826; —-ı vasf-ı cüz'î 109

Beykoz; — ehli 227; — Kasabası 221; — Nâ'ibi 227n; — suyu 227

Beykoz Çeşmesi (teferrüc-gâh-ı hâss u 'âmm) 224

Beylerbeyi (nüzhet-serâ) 229

Beylerbeyilik 568, 966; — pâyesi 233; — tevcîhi 543

beylik; — ceng gemileri 488; — nâmı 300

Beylikci 127, 246, 480, 700, 955; —-i Dîvân 425, 430, 476, 480; —lik 18, 128, 480; —lik hıdmeti 481; —lik lâzimesi 18; —lik mansıbı 481

Beyşehri mutasarrıfı 143

beyt 232; esâs-i (اثاث) — 570; —-i 'âşıkāne-i hikmet-şi'âr 542; —-i bî-misâli 454; —-i dil-ârâ 921; —-i dil-âvîz 191; —-i garrâ 720; —-i hakk 191; —-i le'âlî-i manzûme 235; —-i ma'mûre-i melâ'ik-pesendi 446; —-i ma'mûr-i mu'allâ 670; —-i mükerrem 429, 430; —-i pâkîze 227; —-i sâdıkāne 873; —-i selîsü'l-edâ 595; —-i şerefi's-Saltanati 547; —-i târîh 231; ârâyiş-i kitâbe-i — ü'ş-şeref 572; pîrâye-bahş-ı —ü'ş-şeref 170; — ü'ş-şeref 670; —ü'ş-şeref-i 'illiyyîne vâsıl 382; — ü'ş-şeref-i hûrşîd-i Saltanat 671; —ü'ş-şeref-i şems-i zât-ı Tâcdârî 557

Beytullâhi'l-Harâm 298, 909; 'âzim-i — 293, 352; erkân-ı — 296; hacc-ı — 210; tavâf-ı — 57

beytûtet 147, 332, 376, 451, 522, 533, 614, 640, 771, 792; kapuda — 659

beytülmâl-i Müslimîn 119, 145, 833

beyyinât 725; âyât-ı — 748; nukūş-i âyât-i — 444

Bey-zâde 203, 840; —ler 488

Bezdevâr kurbü 710

bezl 719, 744, 789, 800; —-i 'atâ şîveleri 469; —-i 'atâyâ 196, 490, 564; —-i 'atâyây-ı vâfire 741; —-i bî-pâyân 958; —-i cehd 916; —-i cehd-i mâlâ-kelâm 697; —-i cell-i himmet 35, 158, 173, 201, 244, 272, 512; —-i cell-i himmet-i evfâ 170;

—-i cell-i ihtimâm 886, 920; —-i cell-i ikdâm 886; —-i cidd-i evfâ 142; —-i denânîr-i vâfire 648; —-i dikkat 158, 416; —-i gûşiş ü cehd 760; —-i hazâ'in-i bî-pâyân 81; —-i himmet 132, 663, 679, 899, 958; —-i himmet-i bî-hemtâ 137; —-i hüsn-i himmet 834; —-i ictihâd 42, 44, 48, 123, 131, 179, 188, 234, 249, 253, 444, 491, 723, 740, 811, 817, 849, 876, 960; —-i ictihâd-ı Cihân-bânî 817; —-i ictihâd-ı himmet-simât 234; —-i ictihâd-ı mâ-lâ-kelâm 895, 898; —-i ihsân 77, 125, 255, 375, 445, 637; —-i ihsân hasâyısı 418; —-i ihtimâm 273, 307, 370, 388, 721, 865, 881; —-i ihtimâmları 492; —-i ikdâm 916; —-i iktidâr 505, 524, 715, 838, 887; —-i in'âm 77, 125, 126, 255, 375, 445, 491, 637; —-i in'âmât-ı mütekâsire 899; —-i kudret 225, 388, 693, 698, 769, 832, 839, 860, 903, 933, 960; —-i mâ-hasal-i ihtimâm 235; —-i mâ-hasal-i kudret 115, 273, 631; —-i mâ-hasal-i miknet 229, 235; —-i makderet 387, 490, 658, 697, 854; —-i makdûr 262, 376, 565, 705, 721, 770, 840, 842, 880; —-i makdûr-i nâ-mahsûr 854; —-i mechûd 98, 138, 143, 214, 631, 679, 740, 807; —-i miknet 129, 132, 139, 158, 197, 205, 271, 769, 887, 914; —-i nakdîne-i dikkat 202; —-i nakdîne-i himmet 202, 215, 534, 791; —-i nakdîne-i ictihâd 254; —-i nakdîne-i ihtimâm 627, 694, 789, 819, 820, 963; —-i nakdîne-i kudret 935, 978; —-i nakdîne-i makderet 271, 418; —-i nakdîne-i makdûr 680; —-i n; —-i nakdîne-i zer 190; —-i ni'am hasâyısı 418; —-i nukūd-i bî-şümâr 923; —-i nukūd-i fazl 763; —-i nukūd-i kemâl 763; —-i sa'y 960; —-i tâb 79, 108, 225, 243, 505; —-i tâb u tâkat 737; —-i tâb u tüvân 485, 572, 703, 818, 839, 865, 906, 960, 977; —-i tâkat 79, 108; —-i vücûd 216, 849; —-i vücûd-i ictihâd 572; —-i yârây-ı miknet 81; — ü nisâr 648

bezm; hem— 336; telhâbe-nûşân-ı —gâh-ı terk-i sevânik-i dâ'ire-i tevhîdleri/zikrleri 765; —-i dâniş 675; pîraye-i nakl-i —-i dâstân-şinâsân-ı edvâr 620; —-i hikmet 675; nağme-serâyân-ı —-i rezm 48; tanzîm-i —-i sohbet 371; —-i şerîf 283

Bezzâzistân; etrâf-ı — 769; havâlî-i — 771; —-ı 'Atîk kurbü (İstanbul'da) 637; — Kethudâsı 324; — kurbü 571

bıçak (zî-kıymet bir kıt'a musanna') 336

Bıçakcı (Kapudan) 212

bid'at/bida'; harâret-i âfitâb-ı şiddet-i — 550; 'araz-ı maraz-ı — 498n; ref'-i — 62; — eserleri 153; —inde 'âciz kalan 553; —i ref' 553; ref'-i —-i seyyi'e 138; —-i seyyi'eden nükûl 341; mencûk-ı —-i seyyi'e-i bevâdî-i firâr/hezîmet 65; —ler/bida' 31, 129, 154, 297, 428; izmihlâl-i ehl-i — ü gavâyet 63

Bihrûz; ahter-i fürûzende-i —î 549

Bihzâd 223, 422, 562, 676; gayret-i — 559; hâme-i —î-nijad-ı sadâkat-i'tiyâd 16

*bîkâr*lar (serserî geşt ü güzâr eden) 665

bilâd 103, 145, 218, 280, 298, 451, 608, 673, 738, 780, 818, 832, 861, 876, 882, 893, 918, 926, 946, 949, 960; ârâmiş-i — 91, 832, 949; âsâyiş-i — 254, 690, 882; bâ'is-i âsâyiş-i — 347, 818; muzırr-ı — 946; nizâm-ı ahvâl-i — 738; râhat-ı — 91; refâh-ı hâl-i — 721; sebeb-i ravh-ı — 163; tanzîm-i — 926; te'mîn-i — 253, 561, 876, 960; terfîh-i — 374; 'umrânî-i — 882; zabt-ı kavâ'id-i — 973; zemân-ı ma'mûrî-i — 818; ziyâ-pâş-i 'uyûn-i — 501; âsâyiş-i —a bâdî 267; —a eyledikleri hasâr/zulm 252, 373; —a îsâl-i hasâr/zarar dâ'iyesinde olan 374; —-ı Arnavudluk 396, 402; —-ı Erba'a 888; —-ı hârre 788; —-ı İran 294; —-ı İslâmiyye 294, 353; —-ı Müslimîn 463; —-ı Rum 112; —-ı Rûmiyye 112; —-ı Saltanat 736; —-ı selâse-i mu'azzama 844; —ullah 760

Bilâl (Çukadâr, Mısr-ı Kāhire'de) 948

Bilâl Ağa (musâhibân-ı hazret-i Şehriyârî'den, Hazînedâr Ağa) 209

*bilâzik*ler 328

billûr 652; ruhâm-ı —înden tarsîn 860; sâgar-ı —în-sahbâ 479

binâ/binâ' 41, 98, 110, 111, 112, 187, 192, 197n, 207, 214, 220, 222, 224, 225, 226, 227n, 240, 270n, 297, 308, 375, 380, 416, 418, 556, 563, 564, 607, 637, 652, 678, 682, 695, 702, 718, 719, 728, 729, 730, 731, 736, 737, 740, 741, 742, 743, 745, 747, 753, 758, 769, 770, 777, 782, 783, 788, 789, 793, 794, 795, 796, 797, 800, 813, 815, 817, 821, 823, 824, 825, 827, 829, 834, 837, 842, 843, 847, 848, 849, 850, 855, 856, 859, 860, 864, 865, 867, 868, 869, 870, 876, 877, 878, 884, 892, 896, 903, 907, 908, 909, 914, 915, 916, 917, 919, 920, 921, 923, 929, 934, 935, 941, 948, 950, 951, 953, 954, 958, 962, 965, 968; ağalarına mahsûs cây gâh-ı köhne — 850; ahşâbdan — 186; edevât-ı — 416; emr-i — 112, 187, 419, 556, 607, 672, 730, 770, 817, 859, 860, 919; fenn-i — 109, 110, 113, 418, 672, 919; hâne-i köhne — 682; hıtâm-ı — 817; köhne — 563; mahsûs bir — emîni 113; — Emîni 110, 113, 189, 672, 817; kârgîrî — 187; mesârıf-ı — 695; mu'azzam maksem — 718; mu'temidân-ı — 189; nev-— 417; peder-mânde hâne-i köhne-— 695; tarh-ı — 109; tekye-i köhne-— 659; —-i kal'a-i cedîd 416; —-i matbû' 109; —-i mezbûr 113; —-i mezkûr 112; —-i Tophâne-i 'âmire 109; kârgîr —lar 769, 954; ârâyiş-i —sı 741; i'âde-i —sı 98, 186; 'uyûn-i câriye —sı 718; —sına mübâşeret 224, 637; emr-i —ya me'mûriyyet 418; mesârıf-ı —ya sarf 859; mükellef bir —y-ı 'azîm 653; ibtidây-ı —y-ı çâr-erkân 558; —y-ı esâs-ârâ 220; —y-ı hulûs 305; —y-ı Ka'be-nihâd 549; —y-ı kadîm 220; —y-ı kasr-ı hümâyûn-i letâfet-nümûn 607; —y-ı kışlahây-ı Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı 'âlî 855; —y-ı

latîf 563; —y-ı mahabbet 305; —y-ı Mahzen-i Çûb 219; resm-i —y-ı mezkûr 109; —y-ı musâfât 359; —y-ı musâlaha 298; —y-ı müstedîm-i müşrifü'z-zevâl 849; —y-ı resânet-mesâs-ı i'tikād-ı yakīnî 343; —y-ı sebâtları 52; —y-ı senger 51; —y-ı türbe-i mu'allâ 207

Bin-başı 300, 301

binek taşı 333, 335, 615; — mukābili 77; —nda müheyyâ 376; — üstüne nüzûl 646

biniş; — kasdı 801; — tarîkı 555, 844, 920

birâder 583, 914; büyük — 297, 340, 356; —-i büzürg 284; —i demi içün 431; —-i ıhlâs-perverleri 154; —-i kihteri 505, 537, 539, 623; —-i kihter-i sa'd-ahteri 915; bed-gevher —-i mihteri 805; —-i mihteri 518, 807; —-i mihter-i fazîlet-âsârları civârında mevzû' 539; —leri 431, 692; —lik 153; —-zâde 532, 804; —-zâdeleri 463

Birecik 146, 721; — tarafı 141

birr 10, 262, 770, 886, 899; ibrâz-ı — 849; izhâr-ı — 849; masdar-ı — 499; menba'-ı — 249; ser-çeşme-i zülâl-i — 334, 718; teskîn-sâz-ı zülâl-i — 770; 'ummân-ı bi-gerân-ı — 268; zülâl-i — 224, 489; hân-ı nevâl-i —-i min'amâneleri 16; feyezân-'ummân-ı —leri 137; füyûzât-ı zülâl-i —leri 500

bisât (esâs-i {اثاث} beyt ıtlâk olunan) 570; — 107, 145, 601, 649, 893; âlât-ı raht u — 944; rikâba şâyân — 370; —dan 'ârî 89, 524; —-ı evreng-i mu'allâ 151; — ile tekmîl 607; — ile tezyîn 607; —-ı İranî 301; —-ı rengîn 850; —-ı zerrîn 790; —-ı zerrîn-i nev-zuhûr 676; mücevher — ile ârâyîde 647; —lar 145; âlât ü —larıyla 893; —ları mükemmel 264; —ları pâk kimesneler 265

Bit-bâzârı (Bezzâzistân kurbünde, revâc-gâh-ı metâ'-ı kehl ve şâb) 571; — başı/verâsı 769

boğaz 113; —'dan taşra 831; —'dan taşra 'ubûr 866; —-ı mehdûm 113; —-ı mezkûr 113; — içre 922

Boğaz-hisârı 405; —lar hârici 793; —ları'nın taşrası 628

Boğaz-içi 103, 209, 217, 595, 606, 611, 671, 701, 718, 918, 922

Boğazkesen; varoş-i Hisâr-ı — 185; (Karadeniz Boğazı'nda Rumeli tarafında) Kal'ası'nın binâsı 186; Kal'ası varoşu 185

boğça 303, 593, 647; —-i zertâr 307; —lar 646; hedâyây-ı sâ'ire —ları 649

Boğdân (makarr-ı Voyvoda) 438, 698, 844; memâlik-i — 396, 402; Memleket-i — 698; Voyvoda-i — 437, 521, 698; — Memleketi 960; — tarafı 529; — Voyvodalığı 698; — Voyvodası 437, 438, 521, 528, 698

Bora Adası 840

Bor Kasabası (Anadolu'da) 945, 946

Bosna (serhaddât-ı İslâmiyye'den) 834; diyâr-ı — 396, 402; Eyâlet-i — ehâlîsi 833, 834; — Eyâleti 72, 120, 143, 275, 526, 622, 682, 768, 833, 834, 875, 897, 908, 909, 956, 965, 966; — Kadısı 220; — kılâ'ı muhâfazası 836; — misillü serhadd-i 'azîm 836; — ricâli 415; — Vâlîsi 72, 120, 275, 374, 526, 682, 768, 897, 956

Bostancı; —-başı 237, 377; —-başı Ağa 232, 449, 938; —-başı Dâ'iresi 723; —-başı Köprüsü 147; —-başı sandalı 147, 939; —-başı-ı sâbık 84, 377; —-başılık 377, 838; —-başılık hıdmeti 237; — hasekîleri 839; —lar Ocağı 939; Ocağ-ı —yân 'atîkleri 967; Ser-—iyân-ı Hâssa 237, 377, 531, 838, 966; Ser-—iyân-ı Hâssa makāmı 967; — yân-ı Hâssa neferâtı 790

Bostân İskelesi (Ebî Eyyûb Ensârî'de) 701

Boyacılar Kapusu (Ebulfeth Sultân Mehmed Hân Câmi'-i şerîfinin) 36

boyama; ağır — 640, 648; ağır —lar 641, 643; —lar 507

*boyar*ları 32

Bozca-ada/Bozça-ada 698, 825, 898; Cezîre-i — 898

Böğürdelen (kurb-i Belgırad'da, hısn-ı cân-şiken) 314

bölük; —ât 856, 857, 865, 967; —ât kışlaları 860, 967; —ât-ı erba'a 144; —ât-ı erba'a ağaları 375, 628; —ât-ı seb'a neferâtı 142; —-başı 145, 836, 959; —-başılar 892; —-başı makūleleri 145; — bölük cemâ'at 862; —ler 856, 858

Bucak 844; — Memleketi dâhili 527; — Ser'askeri 527; — taraflarına hurûc 527

buğz 304, 624, 814; —ları zâhir 200; — u mu'âdât vâki' 296; — u mu'âdât zâhir 296

Buhârâ; diyâr-ı — 57

Buhârî; hatm-i şerîf-i Kitâb-ı — 743; Kitâb-ı müstetâb-ı — 742; Ser-defter-i —-hân 743; —-hân efendiler 743; Hatm-i —-i şerîf 741; kırâ'et-i —-yi mağfiret-ârâ 742; —yyü'l-asıl 57

Buhayra; erâzî-i — 111; erâzî-i İklîm-i — 111; — Hâkimi 467, 468, 469, 471

buhûr 648; kebîr —dân 689; —dân (kebîr mücevher) 303; —dân (yeşim-i Hatâyî'den envâ' cevâhir ile müzeyyen) 689

bukalemûn; garâyib-i ahbâr-ı kevn-i — 502; ihtilâf-ı dehr-i — 933; kâlây-ı — 12; televvünât-ı 'avârız-ı — 729; nesîc-i —-nakş 972; kâlây-ı —-reng-i fezâ'illeri 539; kâlây-ı —-reng-i me'ârifleri 539

Bulûğu'l-Buğye fi Şerh-i Manzûmeti'l-Hilye (es-Seyyid 'Ali el-Geylânî'nin) nâm te'lîf-i latîfi 446

bûm 851; âşiyâne-i — 808; âşiyâne-i —-i şûm 813

burc/burûc; hem-şekl-i —-i âsümânî 746; irtifâ'-ı neyyir-i —-i câh 443; —-i Cedy 727; irtifâ'-ı neyyir-i —-i celâl 442; —-i Delv'e su çıkarmak 224; —-i eltâfdan lâmi' u sâtı' 633; —-i Esed 598; —-i fazla 595; —-i Mîzân'a tahvîlleri 605; —-i müşeyyede-misâl 877; —-i sa'd-iktirân 136; —-i sayfî 31, 622; —-i Seretân 727; —-i şitevî 31, 622; —-i vâhidde ictimâ'ı 605

burgucu; fenlerinde mâhir — halîfeleri 113
burhân/berâhîn 313, 357, 436, 614, 755, 849; emr-i bâhiru'l-— 394; —-ı bâhir 167; —-ı ma‘nevî 184; —-ı sûrî 184; —-i akvâ 795; —-i emânetiyle/sıdkıyla; akvây-ı — ü mehâ’il 593
burunsalık; altûn — reşme 329
Burusa 96, 105n, 239, 248, 395, 401, 416, 473, 596, 663, 706, 774, 844; mahrûse-i dil-nişîn-i — 896; — Kadısı 198, 251, 269; —-kârî 331; — Kazâsı Pâyesi 685; — Mevleviyyeti 685; — Mukāta‘ası 956; — Pâyesi 692; — sâkinelerinden bir hatun 34; —'ya iclâ/nefy 596
Bükreş; Vilâyet-i — 961
bülbül; —-i çemen-i suffe-i mevâ‘iz 183; —-i çemen-i suffe-i tezkâr 183; —-i nağme-serây-ı hâme-i belâgat-‘allâme 18; —-i rûh-i pür-fütûhları 516; —-i rûh-i pür-fütûhu 566; feryâd-ı —ler 808
büldân 396, 402, 803; eşref-i — 442; —ın mâliki 844; —ın sâhibi 844
bülegā/bülegā’ 231; elsine-pîrây-ı — 442; efsah-i —-i melâhat-nişân 445; —y-ı ‘Arab 702; —y-ı devrân 225
bünyân 800, 849, 856; ‘atebe-i ‘aliyye-i şâmihu'l-— 846; câmi‘ayn-i me‘âlî-— 188; mu‘âkade-i muhallede-i murassasatü'l-— 343; mücedded-sâz-ı — 862; râsihu'l-— 679; tahsîn-i keyfiyyât-ı — 267; tarh-efgen-i — 671; —-ı ‘ahd-i kaviyyü'l-esâs 583; —-ı âmâli 851; —-ı büyût-i ef’ide 752; —-ı devletleri 736; —-ı dostî 551; —-ı dostînin istihkâmı 585; —-ı ikbâl 421; —-ı ikbâlleri 736; —-ı ‘izzleri müşeyyed 540; —-ı kaviyyü'l-erkân-ı ‘ahd 579; —-ı kaviyyü'l-erkân-ı mîsâk 579; —-ı mahabbet 551; —-ı mahabbetin istihkâmı 585; —-ı marsûs 441; —-ı mîsâk 314; —-ı mîsâk-ı kaviyyü'l-esâs 583; —-ı mu‘allâ 921; —-ı musâlaha-i mübâreke 267; —-ı müsâleme 649; —-ı müşeyyedü'l-erkân 671; —-ı ‘ömrleri 736; —-ı rasîfü'l-erkân 729; —-ı rasîn 729; —-ı rasînü'l-erkân-ı müsâleme 356; —-ı rasînü'l-erkân-ı müvâlât 359; —-ı sulh 649; —-ı şânları müşeyyed 540; —-ı tuğyân 760; —-ı ‘uhûd 314; —-ı zulm 760
Bürde 446, 447; teşerrüf-i —-i mübâreke 447; —-i münîfe 447; —-i şerîfe 446; —-i şerîfe-i kevneyn-behâ 446; —-i şerîfe-i me‘âlî-menkabet 447; —-i şerîfe-i Seyyidü'l-enâm 447
büyût 36, 186, 245, 729, 739, 925, 954; ashâb-ı — 186; esâs-i (اثاث) — 856; fevkānî — 483; istikrâ’-i — 188; vâfir — 786; —-i ‘adîde-i Şâhâne 672; —-i dil-nişîn-i Şâhâne 920; —-i ehl-i İslâm 146; mesânid-i —-i letâfet-irtisâm 920; —-i Müslimîn 483; mâ-lezime-i — tedârükü 925
Büyükdere (Boğaz-içi'nde); — semti 718; — ta‘bîr olunan mahal 103
Büyük İstanbul Kağıdı (nîlî-fâm bir tabak) 651
Büyük Kal‘a Tezkirecisi 610, 700
Büyük Karamân Çârsûsu (Sultân Mehmed Hân Câmi‘-i şerîfi kurbünde) 855, 865
Büyük Selâmlık (Ağa-kapusu'nda) ta‘bîr olunur kā‘ideye ri‘âyet 796

C

câ 421, 800; be-— 826, 922; vaz‘-ı nâ-ber-— 529; dahl-i nâ-be-—ları 766; —-nişîn 847; —-nişîn-i hâlik-i sâlifü'l-beyân 804; —-be-câ taburlar irâ’et 39; be-—yeş 914; mu‘allâ —y-gâh 581; —y-gâh 382; —y-gâh-ı behcet 850; —y-gâh-ı gerdûn-mertebetleri 671; —y-gâh-ı nazar 747; —y-gâh-ı Saltanat 558; —y-gâh-ı sürûr 850; —y-gîr-i kânûn-i zamîr-i habâset-semîri 805; —y-gîr-i kuçe-i müsûl 961; —y-gîr-i zamîr 431, 436, 950, 966; —y-gîr-i zamîr-i enâm 515; —y-gîr-i zamîr-i habâset-semîrleri 523; —y-gîr-i zamîr-i kesîr (کسیر) olan mes’ûl-i Fakīr 503; —y-gîr-i zamîr-i mel‘anet-semîri 131; —y-gîr-i zamîr-i safvet-semîrleri 242; —y-gîr-i zamîri 510, 623, 934; —y-ı ârâm 773; –y-ı ârâm-ı Hâkānî 976; ber-—y-ı behcet-irtisâm 417; —y-ı behcet-nümâ 84; —y-ı cennet-âsâ 207; —y-ı cihân-nümâ 731; —y-ı dernek-i fukarây-ı dil-rîşân 859; —y-ı dil-ârâ 419, 622, 671; —y-ı dil-ârâ 418, 607; —y-ı dil-ârâm-ı nâzik-endâm 921; —y-ı dil-ârây-ı merkūm 613; —y-ı dil-güşâ 30, 55, 560, 976; —y-ı direngleri 48; —y-ı emân 627, 907; —y-ı fehm 764; —y-ı ferah 800; —y-ı ferah-fezâ 55, 75, 84, 850; —y-ı ferah-irtisâm 789; —y-ı ferah-perver 561; —y-ı ferah-zâ 608; —y-ı firâr 468; —y-ı firârları 839; —y-ı halâs 469; —y-ı harâb 900; —y-ı hasr 764; —y-ı hurrem 557, 734, 922; —y-ı istibşâr-ı vâlâ 723; —y-ı karâr 50; —y-ı kelâm 340, 572; —y-ı letâfet-âşinây-ı behcet-nişân 610; —y-ı me’men 843; —y-ı menâs-ı yümn-ihtisâs 249; —y-ı merkūm 300; —y-ı merkūmu teşrîf 136; —y-ı mu‘allâ 732; —y-ı mu‘allâ-elkâb 920; —y-ı münevver 185; —y-ı necât 49; —y-ı nev 563; —y-ı penâh-ı havakīn 320; pûşîde-i —y-ı rahmet-intimâlar 749; —y-ı sâz-i sipihr-i müfâharet 252; —y-ı seyrân 222; —y-ı sücûd 564; —y-ı Şıkk-ı Evvel 828; —y-ı vâlâ 560; —y-ı vâlâ-yı bâhiru'l-ibtihâc 55; —y-ı vâlâ-yı Beşiktaş 421; —y-ı vâlâ-yı merkūm 612; —y-ı vâlây-ı Kethudâyî 753; y-ı vâlây-ı mezkûr 978; —y-ı vâlây-ı Tevkī‘î 753; —y-ı vîrâne 851
Ca‘fer Hân (Revân Hânı)709
Ca‘ferî; tasdîk-ı Mezheb-i — 129, 349, 430; tasdîk-ı Millet-i — 296; Mezheb-i — tasdîkı 130, 429*;* —iyye 79
Ca‘fer-i Sâdık (İmâm) 152
Ca‘fer Paşa (Küçük, Beyşehri mutasarrıfı) 143
*câbî*ler 882, 883, 885
câdde; tarîk-ı — 39; —-i ‘adlden hurûc 599; —-i ihtidâlarına iktifâ 498; —-i ihtidâlarına ittibâ‘

498; —-i insâfdan hurûc 599; —-i irşâdlarına iktifâ 498; —-i irşâdlarına ittibâ‘ 498; —-i itâ‘atden rû-gerdân 661; —-i salâh 45; —-i sulh 45

câh 221, 445, 594, 620, 873; ‘âlî— 494; irtifâ‘-ı/iltisâk-ı neyyir-i burc-i — 442; metâf-ı ümmîd-vârân-ı — 358; meşrık-ı hûrşîd-i — 340; mîr-i ‘âlî— 235; tebrîk-i —a şitâbân 453; sâha-i —ı 733; —-ı Fetvâ 95, 210; irtikāy-ı —-ı mâ-yelîk 94; —-ı mu‘allâ 934; —-ı Seyyidi'l-mürselîn 752; —-ı vâlâ 491, 705, 779, 924, 954; teşrîf-i —-ı vâlâları 660; —-ı vâlâ-yı bî-‘adîl 83; —-ı vâlâ-yı Dârussa‘âdeti'ş-şerîfe Ağalığı 209; —-ı vâlâ-yı Defterdârî 215, 491, 827; —-ı vâlâ-yı Fetvâ 93, 249; —-ı vâlâ-yı Kapudânî 75, 626; —-ı vâlâ-yı Kethudâyî 233, 705; —-ı vâlâ-yı mesned-i Fetvâ 774; —-ı vâlâ-yı Nekābet 83, 692, 889; —-ı vâlâ-yı Nekābet-i bâhiru'ş-şerâfe 250; —-ı vâlâ-yı Nişâncılık 603; —-ı vâlâ-yı Riyâset (hasretü'l-küttâb olan) 26, 28, 481; —-ı vâlâ-yı Sadâret-i Rum 249, 531;—-ı vâlâ-yı Yeniçeri Ağalığı 93; —-ı vâlâ-yı Tevkī‘î 726

Câlta; kemer-bend-i — 761

câm; —-ı billûru 675; —-ı gîtî-nümây-ı suver 547; — tehî 480

câme; —-i ‘âr u şinârdan ‘ârî 937; —-i emn 926; —-i nev-tarz-ı mu‘ammâyî 258; —-i râhat 926; —-i sebzîn-târ-ı Fetvâ 96; —-i şeref-tırâz-ı Kazâ’-i Ümmü'l-Kurâ 85; —-i zîbende-i nigâr-ı ıhlâs/sıdk 16; elvân —-ver 761

câmi‘ 189, 380, 539, 541, 702, 895, 901; derûn-i — 743; kayyim-i —-i ahterân 673; —-i ‘amel 564; —-i dil-cûy 192; —-i eştât-ı ‘ulûm 594; —-i eştât-ı fezâ’il 594; bânî-i —-i felek-kıbâb 378; —-i fünûn-i şettâ 95; —-i gerdûn-nitâk 862; —-i ‘ilm 564;—-i ‘ilm-i ebdân/edyân 195; —-i kebîr 678, 742; —-i latîf 741; menâre-i —-i merhûm Sultân Bâyezîd-i Velî 239; —-i merkūm 189; —-i mersûmun esâs-ı metânet-mesâs 637; —-i mezbûr 188, 564, 743; —-i mezbûr türbesi 965; târîh-i —-i mezkûr 564; —-i mezkûr havlîsi 380; —-i mezkûr musallâsı 380; —-i mezkûr-i nev-ihyâ 564; esâs-ı —-i mu‘allâ 636; —-i mu‘allâ-bünyân 861; vasf-ı binây-ı —-i mu‘allâ-tâk 185; —-i nazîf-i nev-bünyâd 189; —-i nev-bünyâd 192; —-i pâk Sultân Mahmûd 863; —-i Sultân Mahmûd 564; —-i Süleymân Hânî 763; —-i Şâh 221; —-i Şeh-zâde 799, 800; ihyây-ı —-i şerîf 563; —-i şerîf 207, 563, 637, 682, 923; —-i şerîf-i Ayasofya-i Kebîr 541; —-i şerîf-i sâlifü'z-zikr 861; —-i şerîf-i zîbende 187; —-i takvâ 629; —-i vâlâ-tâk 190;—iyyet-i ‘ısmet 594; câmi‘iyyet-i ‘iffet 594; —iyyet-i İslâm 170; —iyyet-i mecmû‘-i letâfet 612; —-i zühd 629; —lerinde 197n, 862; — u câlib 611; —u'l-hayrât 741; —u'l-hurûf 660; —u'l-hurûf dâ‘î-i sadâkat-me’lûfları 195; — u'l-hurûf dâ‘îleri 453, 608; —u'l-hurûfun mevkūfun ‘aleyhi 538; — u'n-nûrları 270n

cân 182, 800, 801, 814; ârâmiş-i — 529; bî-gâne-i — 617; ez—- 42, 433, 485; gāliye-sây-ı meşâmm-ı — 743; gûş-vâre-i gûş-i — 497; kuvvet-i fazl-ı Hâlık-ı — 61; matlûb-i — 751; medâr-ı zabt-ı — 65; meşâmm-ı — 908; pençe-zen-i girîbân-ı — 51; pîrâye-i sâmi‘a-i — 433; Setebrak-ı — 621; tahlîs-ı — 20, 623; tahlîs-ı girîbân-ı — 120, 200; ta‘vîz-i — 776; terk-i — 680; —a ârâm 558; —a minnet ‘add olunup 649; kâh-ı —-fezâ 418; — havfına düşüp 527; hevl-i —-hırâş 814; hirâs-i —-hırâş 814; ta‘vîz-kerden-i —-ı ehl-i îmân 443; —-ı müstemendân 594; — ına sirâyet 34; girîbân-ı —-ı rehâ 384; rişte-i —-ı ‘uşşâk 748; bin — ile 612; rişte-i — ile istibdâl 752; bin — ile mâ’il 498; tahlîs-ı — kaydı 524; dimâğ-ı —ları 29; —ların tahlîs ümmîdiyle 837; —larını dişlerine alup 117; revân-ı —-perver 547; muvâfık hıdemât-ı sâdıkāne-i —-sipârânesi 73; menhec-i —-sipârî 214; vâdî-i —-sipârî 461; —-sipârî 54, 857; —-sipârî vechi 27; sinân-ı —-sitânları 499; — u başa bakmayup 54

Cânib; —dârî 70; — bulunan 97

Cânibî Bağçesi (Sâhil-serây-ı Beşiktaş kurbünde, emlâk-i Mülûkâne'den) 451

el-Cânibü'l-garbî fî hall-i müşkilât-ı İbnü'l-‘Arabî (Neylî Ahmed Efendi'nin İbnü'l-Cevzî'den tercüme ettiği eseri) 540

cârî 111, 139, 163, 216, 292, 350, 403, 420, 433, 435, 518, 544, 557, 629, 719, 781, 845, 846, 920, 976; — olan târîh-i garrâ 621; — suları kat‘ 876

câsûs; —-i bâsıralarına dûş 627; —-i eflâk olan erbâb-ı fen 605; —-i müfekkire 927; — lar/cevâsîs 840, 903; —ın ihbârı 840; — irsâli 903; — sâmi‘ası 544

cebâbire; tetâvül-i eyâdî-i — 471; — gürûhu 472

cebe; izhâr-ı — 40—hâne 459, 524, 623, 906, 951; —ci ocaklarının ağavâtı 463; —ci ocaklarının zâbitânı 463 —ci 23; —ci ortaları 23; —ciler Kâtibi 127, 956; —ciler Kitâbeti 246, 610; Kışlahây-ı —yân-ı Dergâh-ı mu‘allâ 848; — satsa 851

Cebeci-başı 217, 246, 275, 476, 505, 517, 537, 569, 589, 850, 955; — Ağa 332, 376; —-i sâbık 217, 239; —lık 128, 217, 455, 477, 590; — vekîlleri 275

Cebe-hâne 790, 852; bâb-ı — 850; Çeşme-i — 852; —-i ‘âmire 219; —-i ‘âmireleri mevcûdu 544

cebel/cibâl 39, 424, 913; firâz-ı — 617; ittisâl-i — 837; mânend-i — 854; misâl-i şâhika-i — 457; zirve-i — 224; ormanlık olan —e gürîzân 528; — î 876; —-i felek-sâ 876; —-i merkūm 39; —-i şâhikaya ‘urûc 892

Cebel-i Târk (Rum ve İran memleketleri mâ-beyninde hadd-i fâsıl mesâbesinde) 300

cebr; —en 523, 665, 881; —î kaldırup 938; —en teshîr 811; —en zabt 811

cedd; —-be-ced 272; —-i büzürgvârları 965; —im rûhiyçün 885; ebân ‘an—-in 32, 138
celâdet 73, 78, 461, 623; bâ‘is-i — 82; bârika-i — 961; bast-ı bisât-ı — 567; dırgām-ı bîşe-zâr-ı — 461; hezz-i esinne-i — 42; izhâr-ı — 33, 47, 812, 913; kevkebe-i — 807; kuvvetü'z-zahr-ı — 142; miyân-bend-i — 567; nîrûy-i bâzû-yi — 41; rusûm-i — 21; sell-i seyf-i — 242, 932; sell-i süyûf-i — 49; sevk-ı metâyây-ı — 39; süyûf-i — 107; yed-i tûlây-ı — 48; yeke-tâz-ı ‘arsa-i — 886; —-i İslâmiyye 39, 81; —-i müttefikāneleri 573; —ini ibrâz 811; —ini i‘lân 811; yed-i tûlây-ı — izhâr 115; — izhâr 841; ibrâz-ı — kaydları 305; —lü 180, 369, 371, 372; nâme-i hümâyûn-i —-makrûn 575, 638; dûş-i —-nişân 887; küştî-gîrân-ı —-nişân 616; miyân-ı —-nişân 887; nâme-i hümâyûn-ı —-nişân 509; ser-i —-nişân 887; tekmîl-i kerr u ferr-i —-nişân 532; —-nişân 886; şân-ı —-nişânları 567; dûş-i —-pûşları 371; gürûh-i —-şükûh 795
Celîl Hân (hânân-ı A‘câm'dan Kirmânşâhân Hânı) 'ın karındaşı oğlu 458
cellâd; dest-i bâzîçe-kâr-ı — 945; dest-i — 943; hasm-i hüsâm-ı — 204
cem‘ 42, 47, 49, 80, 131, 192, 219, 266, 380, 415, 481, 488, 502, 534, 536, 540, 650, 697, 709, 792, 833, 837, 854, 865, 876, 891, 892, 904, 911, 913, 937, 951; eşhâsı başına — 469, 665; şem‘ine — 183; tûde tûde — 858; —-i ezdâdı murâd 674; —-i kesîr 549, 552; —-i kesîr-i Müslimîn 915; —ine kādir 812; —-i Rûm 447; ‘akd-i —iyyet 869; ‘azîm —iyyet 623; halka-i —iyyet 743; sâhib-i —iyyet 891; sebeb-i —iyyet 82; ser-i —iyyet 241, 881; sevâd-ı —iyyet 264, 431; teşettüt-i şeml-i —iyyet 528; teştît-i —iyyet 880; tahsîl-i esbâb-ı —iyyet 904; tanzîm-i le’âlî-i —iyyet 742; —iyyet 46, 49, 101, 142, 201, 241, 242, 254, 275, 460, 534, 600, 601, 661, 711, 796, 805, 811, 812, 831, 842, 881, 903, 907, 932, 944, 952, 961; —iyyete âheng 812; —iyyet eden haşerât 528; —iyyet-gâhlar 620; sâhib-i —iyyet-i erbâb-ı tuğyân 834; ser-i —iyyet-i eşkıyâ 242; —iyyet ile basup 892; —iyyet-gâh-ı haşerât 600; kavârîr-i —iyyet-i a‘dâ 50; —iyyet-i ‘azîme 880; —iyyet-i eşkıyâ 571; —iyyet-i haşerât 102; tahsîl-i —iyyet-i hâtır 878; —iyyet-i haybet-me’âlleri 876; —iyyet-i meşâyih-i cevâmi‘-i selâtîn 736; —iyyet-i mezbûre 743; —iyyet-i ‘umûm 601; —iyyet-i ‘uzmâ 99, 620; —iyyet-i vâfire 842; —iyyet-i vücûh-i a‘yân 669; —iyyetler 263, 534, 620; mahall-i —iyyetleri 661; şeml-i —iyyetleri 43, 243, 439, 662, 913, 961; teştît-i şeml-i —iyyetleri 253; —iyyetlerin perîşân 913, 960; —iyyetlerin tefrîk 102; —iyyetlerin teştît 102; şîrâze-i eczây-ı —iyyetleri perâkende 831; — u ihşâd 179
Cem; vâris-i evreng-i — 401; fâyik-ı serîr-ârây-ı —-câhî 532; harekât-ı —-câhî 581; irâdât-ı —-câhî 581; karîn-i zihn-i tâb-nâk-i —-câhî 583; kitâb-ı müstetâb-ı —-câhî 65; lem‘a-tırâz-ı tab‘-ı tâbnâk-i —-câhî 164; mâ fi'z-zamîr-i ıhlâs-semîr-i —-câhî 172; mufâvaza-i kirâmî-i —-câhî 577; mufâvaza-i kirâmî-yi —-câhî 581; nâdî-i nasafet-mebâdî-i —-câhî 339; pîrâye-bahşây-ı serîr-i —-câhî 349; suver-i hasene-i ‘azîmet-i —-câhî 356; zât-ı —-câhî 162; semîr-i zamîr-i nasafet-tahmîr-i —-câhîleri 169; Vekîl-i mutlak-ı Şehriyâr-ı —-hadem 647; —-haşmet 852; —-sipâh 852
cemâ‘at 298, 380, 856, 857, 865; gürûh-i enbûh-i — 516; kesîru'l-— 189; —-başılar 200; —-i guzât-ı mecâmi‘-i İslâm 53; —-i İslâm 188; —-i mezbûre ile sülûk 298; —-i Müslimîn 186, 188, 743; doksan dokuzuncu —in ortası 859; — kışlaları 859, 967; —lerini urup 710; — odaları 858
cemâl; ‘arz-ı — 118, 187, 214, 500, 539, 662, 927; zîb-i — 60; —-i ahsen 118; ‘arz-ı —-i bâ-kemâl 741; —-i âsâyiş 962; —-i emn 826; —-i mihr-i ‘âlem-ârâ 133; —-i râhat 826; —-i sabâhat-iştimâllerinde nümâyân 379; —-i sahâyif-i güzeşte 54; —-i şâhid-i fevz/zafer 42; —-i zühd-ârây-ı lâmi‘u'l-envârları 185
Cemâru'l-Harbî tarafları 961
cemerât 855; —-ı sâlis 664; perende-i — peydâ 239
Cemşîd 222
cenâze; salât-ı —-i mağfiret-âyâtları edâ 381; salât-ı —leri 516; —lerinde hâzır 380; sâhib-i tercemenin —si 766; salât-ı —sine hâzırûn 965; salât-ı —ye hâzır 379n
ceneral 641, 642, 643, 647, 648; —-i mesfûr 641, 643, 647, 648, 656; —ler 641, 642; —-zâdeler 793
ceng 40, 44, 51, 80, 87, 91, 155, 259, 469, 523, 709, 711, 714, 830, 843, 952, 960, 976; âgāz-ı — 805; âheng-i — 803; âlât-ı — 48; âmâde-i — 527; âteş-i – 87; âteş-i cihân-sûz-i — 907; ber-kā‘ide âgāz-ı — 534; bî-takrîb-i — 118; erbâb-ı — 614; esnây-ı — 145; fetîle-fürûz-i — 834; îkād-ı nâ’ire-i — 118, 932; iş‘âl-i nâ’ire-i — 318; meşgūl-i — 283; mübâşir-i — 812; mülkî olan — 91; nizâl-i — 45; temâdî-i — 90; tertîb-i sufûf-i — 624; velvele-i âşûb-i — 600; dûde-i gayret-keş-i —-âver 863; —e âmâde 469; —e harîs 738; —e ibtidâr 932; —e ikdâm 528; bî-tehâşî —e mübâşeret 437; —e mübâşeret 47; beylik — gemileri 489; —-i bî-me’âl 807; —-i ceng-i harbî 48; nâ’ire-i — işti‘âl 43, 662; — mu‘âlecâtı 89; — sefâyini 408; — sefînesi 407; na’ire-i —, şu‘le-dâr 623; — ü cidâl 603, 623, 681, 716; — ü peykâr 38, 44, 48, 117, 643; — ü peykâra âheng 460; — ü peykâra ısrâr 206; — ü peykâra ibtidâr 242, 507; — ü pürhâş 197; — ü vegā 44
Ceng Dîvânı ta‘bîr eyledikleri 645
Cengetây 138; — Hânı (ümerâ’-i Dağistân'dan) 138; — Hânlığı 139

Cengîziyye; dûdmân-ı — 529; dûdmân-ı İlhâniyân-ı — 566; hânedân-ı — 180, 529, 567; müte‘ayyinân-ı selâtîn-i — 132; selâtîn-i — 103, 333
cenûb; bâd-ı — 133; şiddet-i hubûb-i bâd-ı — 786, 940; sâhil-i —îsi 111; riyâh-ı —iyye 111; riyâh-ı —iyye hubûbu mevsimi 113
cerâhor 817, 818
cerâyim; çirk-âb-ı — 243; —-i güzeşteleri 831, 834; —-i güzeştesi 529; —-i güzeştesi ma‘fuvv 527; — ve zellât 917
Cerce Beyi 469
Cerde; umûr-i — 925; — Başbuğluğu 957; — hıdmeti Başbuğluğu 926
cerîde 114; sebt-i — 105, 111, 244, 324, 426, 475, 498, 558, 634, 762, 798, 812, 871, 890, 972; —-i a‘le'l-e‘âlîye 824; —-i âsâr 923; —-i âsâra sebt 973; mazbût-ı —-i hâfızam 319; —-i intihâb 742; —-i istishâb 742; —-i kazâ 884; –-i mazbata-i vekāyi‘ 556; —-i Muhâsebe-i Evvel 335; —-i pür-harîde 494; —-i rûzgâra mastûr 472; —-i rûzgâra sebt 472; mastûr-i —-i takdîr 640; —-i taksîri 213; —-i vekāyi‘ 299, 395, 412, 425, 621, 664, 668, 799, 828, 908; —-i vekāyi‘-i devrân 970; mazbût-ı —-i zamâ’ir 122; mazbût-ı —-i zamîr-i sadâkat-‘unvân 320; nigâşte-i —-i zamîr-i safvet-nişân 124; mastûr-i —-i zuhûr 263; —-pîrây-ı vekāyi‘ 220; —ye sebti 425; —ye tahrîri 425
Cermanya/Çarmanya Kıralı 398, 402, 509, 512
cesâret 38, 80, 99, 100, 102, 110, 133, 144, 204, 218, 274, 317, 458, 523, 534, 666, 695, 710, 740, 809, 926, 945, 946, 961; ebâtîl tefevvühüne — 625; fürce-i — 479; hılâf-ı marzî hâlete — 387; hılâfına — 182, 244; hılâfına harekete — 271; itâle-i dest-i te‘addîye — 461; izhâr-ı — 842; sâhte-kârlık irtikâbına — 665; vaz‘-ı nâ-hemvâra — 835; zulm ü i‘tisâfa — 438; zulme —den tenzîr 438; — etdiği şekāvet 946; — eylediği hasâret 946; — eylediği zulm 946; —leri 99, 200, 521, 962; —leri melhûz 840; —leri mesbûk 181; —lerinden nâşî 241; —lerine igmâz 316; —lerine müsâhele 316
cesed/ecsâd 460; takbîr olunmuş —ı 872; ser-i bürîde-i —i 459; —-i şerîf-i letâfet-elîfleri 380
cesûr 202; cerî ve — 253; — ve mütebâdir 456
cevâb 59, 113, 155, 158, 262, 302, 305, 308, 319, 431, 527, 583, 639, 642, 649, 654, 656, 669, 696, 716, 724, 779, 782, 846, 930, 941; kat‘î — 642, 710; ‘itâb-âmîz — 525; kat‘-ı — 45; nâme-i hümâyûnlarına — 310; —a mukārin 638; mağrûrâne —a mütesaddî 528; tezye (تزيّه) — bulamayup 308; mektûbun —ı 57; —-ı bâ-savâb 255; —-ı dürüşt 101; —-ı hakîmâne 411; —-ı karînü's-savâbları 163; ‘akla mülâyim bir —-ı kat‘î 652; —-ı kat‘î 232; —-ı kitâb-ı müstetâbları 65; —-ı mülâyim 880; —-ı rakīme-i müsâlemet 575; —-ı şâfî 312; —-ı şer‘î 130; ‘akla muhâlif —lar 653; —ları 88, 156; —ları istimâ‘ 130; —ları yazılmak 393; —-nâme 62, 197, 844; —-nâme-i düstûrî 756; —-nâme-i hümâyûn 158, 179, 753, 844; —-nâme-i hümâyûn-i Husrevâne 804; —-nâme-i hümâyûn-i mülâtafet-makrûn 576; —-nâmeler 201, 393, 638
cevâhir 160, 334, 336, 689, 904; envâ‘-ı — 372; tarsî‘-i — 426; —den masnû‘ 689; envâ‘-i —den murassa‘ 567; —-i ‘âlem-behây-ı tavsıye 433; seyelân-ı âb-ı —-i ekvân 225; —-i elkāb-ı me‘âlî-nisâb-ı Şehinşâh-ı zemân 500; —-i eltâf-ı Şehriyârî 955; —-i fazl 752; —-i girân-behâ-âsâ 19; mâlâmâl-i —-i huzûz-ı evfâ 620; —-i hürriyyet 340, 355; —-i ıhlâs-ı diyânet-ârâ 273; —-i ilf ü ilti’âm 312; —-i i‘mâl 64; —-i isti‘dâd-ı Hudâ-dâdî 872; —-i istikāmeti 278; —-i ma‘rifet 752; —-i mâhiyyât-ı mümkine 66; —-i matbû‘u'z-zevâhir-i rüşd ü sedâd 40; künûz-i —-i meknûz-i cihândan makbûl-ter 444; sandûka-i —-i mihr u vedâd 356; —-i muhâlesatları/mühâdenetleri 172; nisâr-ı —-i nasîhat 515; —-i nu‘ût-i Peygamberî 29; —-i rüşd ü sedâd 215, 708; —-i şa‘şa‘a-bâr-ı hulûsları 660; —-i şa‘şa‘a-bâr-ı sadâkatları 660; —-i zâhiresi 360; —-i zevâhir 12; —-i zevâhir-i ‘inâyât-ı bî-pâyân 770; —-i zevâhir-i ‘ulûm 815; —-i zevâhir-i fezâ’il 815; —-i zevâhir-i nevâdiru'z-zemân 497; —-i zevâhir-i sitâyiş-i lâ-yu‘add/lâ-yuhsâ 66; —-i zevâhir-i şükr-i lâ-yu‘add/lâ-yuhsâ 66; —-i zevâhir-i tahiyyât-ı tayyibât-ı müvâlefet-makrûn 283
Cevâhir (Süleymân'ın Harem Kethudâsı, har-ı mühre-endâm) 949
cevâmi‘ 108, 954; —-i ihtirâm 161; mu‘tekifân-ı —-i mele’-i a‘lâ 188; cem‘iyyet-i meşâyih-i —-i selâtîn 736; —-i şerîfe 954; —-i ta‘zîm 161; —-i uhrâ 188
Cevânşîr; — ‘Aşîreti rîş-i sefîdlerinden 708; — Cemâ‘ati Zâbiti 932
cevârî 944; —‘arabaları 538
cevâz 167, 172, 409, 574, 738, 878; ‘adem-i — 704; —-dâde 58, 137; —dan mübâ‘adet 464; —-dâde-i ‘ukalâ 694; sefkine — göstermeyüp 600
cevher 427; kenz-i meknûzü'l— 541; —dâr 324; —-efşân 95; hâk-i pâyi —i 502; —-i cân gibi 747, 938; —-i cibillî 120; —-i emânet 827, 939; —-i fetânet 47; —-i hulûs 138, 262; —-i i‘tibârı 443, 753; —-i ikbâlihî 745; —-i isti‘dâd 684, 888; —-i istikāmet 138, 262; —-i istikāmetleri 678; —-i mahabbetin/mihrin fikdânı 814; —-i mu‘teber 447, 747; —-i nasafet 584; —-i rüşd ü sedâd 638, 825, 978; —-i rüşd ü sedâd-i Hudâ-dâd 599; —-i sadâkat 827; —-i sıdk 939; —-i sıdk-âşinâyî 580; —-i şa‘şa‘a-pâş-ı hamiyyet-i Pâdişâhâne 119; —-i şânı 443; —-i şecâ‘at

muktezâsı 72; —-i şefekat 584; —-i tâb-nâk-i ahlâk-ı hasene 927; —-i vefâ-perverî 580; —iyân-ı Sûku'l-'ukâz-ı 'irfânın/fazlın serbülendi/sermâyedârı 896; —iyyet-i zât-ı fütüvvet-âyâtları 360; —-i zâtı lem'a-pîrâ 379; —-i zât-ı me'ârif-simâtı 121; furûğ-i —-i zât-ı şerîfi 895

Cevher Paşa (Karesi Sancağı mutasarrıfı) 143

cevr 57, 98, 100, 405, 578, 582, 585, 780, 885; hâdim-i esâs-i — 759; mâhî-i zalâm-ı — 500; 'acezeye —i 'âdet 218; nâ'ire-i —-i bî-pâyân 99; —leri 431; — u i'tisâf 31

Cevzâ; bâlâ-yı tâk-ı —-nitâk 557; otâk-ı —-nitâk 789

ceyb; —-i âmâli 773; —-i ârzûları 620; —-i celâdet-nişân 887; —-i derûn-i gılzat-meşhûnları 814; —-i derûnları 967; —-i hâme-i halkârî 854; —-i Hânî 334

ceyş 283, 865; —-i mansûr 851

cezâ 219, 836; 'âzim-i dâr-ı — 609, 964; galtîde-i meydân-ı — 471; mübâşir-i tertîb-i — 943; sâlik-i tarîk-ı dâr-ı — 278; şefî'-i rûz-i — 512; tertîb-i — 197, 666, 946; bürîde-i şemşîr-i —-kâr 946; bürîde-i tîğ-i —-kâr 892; müstehak oldukları —ları 940, 960; tertîb-i —ları 472, 832; —ları icrâ 241; —ları tertîb 144, 241, 885; —ları verilmek 120; —y-ı 'âcil 946; —y-ı 'ameli 946; —y-ı 'amelleri 601; —y-ı mâ-yelîk 837, 918; —y-ı mâ-yelîkı tertîbine ibtidâr 943; tertîb-i —y-ı mâ-yelîkleri 254; —y-ı mâ-yelîkleri 99, 145, 373, 914; —y-ı mâ-yelîkleri tertîb 243; tertîb-i —y-ı sezâ 200, 201, 204, 374, 912; —y-ı sezâ 32, 202, 218, 241, 544, 545, 666, 807, 891, 940, 949, 959; —y-ı sezâları 117, 253, 582, 835, 880, 881, 892, 913; —y-ı sezâları icrâ 585; —y-ı sezâları tertîb 145; tertîb-i —y-ı sezây-ı eşkıyây-ı levendât 145; —y-ı sezây-ı sâhte-kârân 664; —y-ı şer'îleri 913

Cezâyir 667, 705, 844; — Beylerbeyisi Paşa 669; —ci-başı 458, 460; — Defterdârı 669; —'e tebe'an 669; —-i Garb 542; —-i Garb Ocağı 705; —-i Garb Ocağı ricâli 542; — ihrâmları 706; —-kârî 543; —-kârî çakmaklı 328; —li eşkıyâsı 830; — Ocağı 409, 668, 669; — ocakları 667, 668, 793

cezîre/cezâyir 148, 396, 402, 841, 898n; — benâdiri 840; —-bend 439, 948, 949; —-i ba'îde 946; —-i merkūme 148, 274, 390, 450, 536, 537, 698, 841; —-i mersûme 149; —-i mezbûre 148, 203, 213, 388, 522, 530, 536, 678, 841, 947; —-i mezbûrede sâkin 537n; —-i mezbûre ehâlîsi 536; —-i mezbûre lîmânı 627; —-i mezkûre 149, 454, 490; —ler 544; — muhâfazası 791; —-nişîn 829

Cezîre-i Rodos; bk. Rodos Cezîresi

Cezîre-i Sakız; bk. Sakız Cezîresi

cibâyet 20, 535, 884; emr-i — 788

Cibrîl-i Emîn 797

cidâl 40, 87, 168, 291, 391, 436, 438, 507, 526, 554, 713, 833, 880, 907, 962; 'alem-efrâz-ı — 623; 'amâ'il-i — 166; 'arsa-i — 436; 'arz-ı — 950; âteş-i — 87, 90; âteş-i cihân-sûz-i — 907; bî-takrîb-i — 118; erbâb-ı — 961; hibâle-i — 312; i'mâl-i edevât-ı — 90; inkıtâ'-ı — 291; iş'âl-i nâ'ire-i — 318; kat'-ı hibâl-i — 91; meşgūl-i — 283; mübâşir-i — 812; mütekāzî-yi âşûb/— 534; nat'-endâz-ı şatranc-ı — 784; nizâl-i — 45; sûbe-sû — 624; şerâre-pâş-ı — 51; şerâre-pâş-i sâha-i — 455; taklîb-i evrâk-ı — 430; takrîr-i — 349, 432; terk-i — 206, 717; 'urûk-ı — 87; vesîle-i — 781; —e harîs 738; —e ikdâm 528; —e mübâşeret 47; mertebe-i —e mü'eddî 261; —-i bî-me'âl 807; —-i mülkînin irtifâ'ı 91; nâ'ire-i — işti'âl 43; şiddet-i âteşbâr-ı —leri 834; —leri 713

cidâr 445; ekser köhne — 871; köhne — 605, 664, 890; —-ı hısn 136; âsâr-ı — 923; —-ı meşhed-i mukaddes 750; —-ı metânet-eseri 954; —-ı musâfât 508; —-ı rahmetdâr-ı meşhed-i Nebevî 750

Cidde 238, 754, 820; asâkir-i — 821; Bender-i — 59, 754; tarîk-ı Bender-i —-i ma'mûre 59; —-i ma'mûre (hasretü'l-vüzerâ olan) 663, 697, 720, 738, 821; —-i ma'mûre mutasarrıfı 388, 820; —-i ma'mûre Sancağı 236, 238, 737, 785, 821, 837, 838; —-i ma'mûre Sancağı'na mutasarrıf 663, 697; —-i ma'mûre Vâlîsi 914; — Kāyim-makāmı 821; — mansıbı 821, 822; — mutasarrıfı 237, 820, 837, 948; — Vâlîsi 894, 963

ciğer 617; —-dâr 499; ricâlin dahi —leri hûn 937; —leri hûn 770, 882; beliyye-i —-sûz 925

cihâd 15, 66, 73, 348; âlât-ı — 219, 542, 740; dâru'l- — 818, 909; edây-ı ferîza-i — 348; edevât-ı — 740; esbâb-ı — 491, 898; ferîza-i — 128; fî sebîlillah — 499; ictimâ'-ı erbâb-ı — 38; ihtişâd-ı erbâb-ı — 38; ikāme-i ferîza-i — 261; insilâk-i — 442; lâzime-i erbâb-ı — 618; mesâlihi'l-— 295; sâha-i riyâz-ı şekāyık-sitân-ı — 42; seyf-i — 341; şemşîr-i fülâd-ı — 312; tarîk-ı hidâyet-refîk-ı — 849; teksîr-i âlât-ı — 196; tertîb-i edevât-ı — 817; tertîb-i levâzım-ı emr-i — 131; tetmîm-i edevât-ı — 53; vakf-ı sebîl-i — 40; ikāmet-i ferîza-i —a mübâderet 341; — erbâbı 851, 863; hengâm-ı behiyye-i —-ı a'dây-ı bed-nihâd 65

cihân 28, 137, 231, 240, 345, 354, 420, 595, 613, 671, 755, 799, 808, 811, 826, 851, 862, 895; âteş-i hânumân-sûz-i — 855; âvîhte-i bâm-ı fushat-serây-ı — 133; baht-ı — 453; bâ'is-i emân-ı — 27; bâ'is-i emn-i — 27, 495; bâ'is-i râhat-ı — 496; bâ'is-i sûziş-i — 930; bâ'is-i 'umrânî-i — 114; bed-nâm-ı — 99; cezm-kerde-i kâr-âgehân-ı — 498; gûş eden nükte-perdâzân-ı — 441; hazret-i Hallâk-ı — 884; 'illet-i gā'iyye-i hılkat-i — 88; levâzım-ı — 760; mahall-i — 48; ma'mûriyyet-i — 89; mâye-i emân-ı/emn-i — 651; meşhûr-i — 945; mûcib-i emân-ı/emn-i — 928; müsellem-i tevârîh-şinâsân-ı — 435; nizâm-ı — 354; rûh-i cüssemân-ı — 495; rûh-i eşbâh-ı — 565; rûşen-dilân-ı — 453; sâmi'a-i — 624; sebeb-i ârâyiş-i — 850; sedd-i seleme-i iştihây-ı

— 603; serâpâ — 949; sımâh-ı — 109; şârık-ı — 279; Tâcdâr-ı râhat-bahş-ı — 918; telh u şîrîn-i — 929; vâkıf-ı nîk ü bed-i — 449; — cihân i‘zâza/sürûra bâdî 757; künûz-i cevâhir-i meknûz-i —dan makbûl-ter 443; — halkı 561; bi-hükm-i takdîr-i hazret-i —âferîn 803; Hazret-i cihân-âferîn 445; hazret-i Hallâk-ı —âferîn 395; —a mebzûl 508; ‘adâlet-nâme-i —ârâ 882; bâ-hatt-ı hümâyûn-i —ârâ 473, 489; matla‘-ı garrây-ı —ârâ 445; nezâret-i —ârâ 417; reşk-âver-i çâr-bâğ-ı —ârâ 673; —a şâmil 508; —âver-i cûd 864; meşhûd-i re’y-i —ârây-ı hümâyûn 283; —da nâyâb 900; —-Dâver-i rûşen-güher 189; —dîde 450; mihr-i —efrûz-i mahabbet 283; mihr-i —efrûz-i mihribânî 283; mihr-i —fürûz-i eltâf-ı Hudâvendî 123; seyyâh-ı —gerd-i berk-ı şitâb-ı vehm 576; râyet-i baht-ı —gîr 802; —gîr 883; istikbâl-i hazret-i —gîr-i ‘adl/dâd 615; —gîrliği 551; —gîrlik rusûmu 674; —ı himmet 674; —ı kerem 222; —ın kutbu 382; ‘âmme-i —iyân 949; ârâyiş-bahşây-ı derûn-i —iyân 355; ‘ârif-i mekādîr-i —iyân 216; âsâyiş-bahş-ı derûn-i —iyân 580; bâ‘is-i emn-i —iyân 495; bâ‘is-i râhat-ı —iyân 496; bâ‘is-i server-i —iyân 825; berhem-zen-i âsâyiş-i —iyân 427; dil ü dîde-i —iyân 435; ‘ibret-nümây-ı —iyân 866; ma‘lûm-i —iyân 817; manzûr-i —iyân 817; mesmû‘-i —iyân 697; meşhûd-i —iyân 697; mûcib-i ârâmiş-i —iyân 850; mûcib-i emân-ı/emn-i —iyân 928; mûcib-i âsâyiş-i —iyân 27; râhat-resân-ı —iyân 114; sedd-i seleme-i iştihây-ı —iyân 603; tâb-efgen-i riyâz-ı —iyân 358; Tâcdâr-ı râhat-bahş-ı —iyân 918; teshîr-i —iyân 690; —iyân 28, 137; pîrâmen-i havâtır-ı —iyâna hutûr 857; —iyâna mebzûl/şâmil 508; —iyân-ı ferişte-haslet 502; emr-i hümâyûn-i —-mutâ‘ 204, 260, 332, 337, 416; evâmir-i —-mutâ‘ 179, 253, 466, 578, 582, 585, 597, 750, 877; emr-i —-mutâ‘ı istimâ‘ 835; âyîne-i câm-i —-nümâları 557; ‘atebe-i ‘aliyye-i şevket-şi‘âr-ı —-penâh 342, 358; mübârek rikāb-ı kamer-tâb-ı —-penâhî 449; âfitâb-ı —-tâb-ı ikbâl 358, 583; —-tâb-ı ikbâl 579; sâha-i — üzere 758

Cihân-âbâd (makarr-ı Saltanat-ı Hind) 57

Cihân-bân; —-ı gîtî-sitân 558; şîme-i kerîme-i —-ı kerâmet-menkabet 752; hazret-i —-ı kişver-sitân 856; hazret-i —-ı mekârim-güster 894; —-ı ‘Ömer-‘adl-i ‘inâyet-kârı 561; âfitâb-ı ‘âlem-tâb-ı —î 758; âfitâb-ı gîtî-firûz-i ‘avâtıf-ı —î 605; âfitâb-ı gîtî-fürûz-i eltâf-ı —î 26; ‘atâyây-ı hümâyûn-i —î 855; ‘atebe-i ‘aliyye-i —î 391; ‘âtıfet-i hazret-i —î 823; berekât-ı lihâza-i iltifât-ı —î 632; bezl-i ictihâd-ı —î 817; deydene-i müstahsene-i saltanat-ı —î 29; dü-mazbata-i şâh-nâme-i latîf-i —î 973; efzûnî-yi devlet-i —î 849; efzûnî-yi ‘ömr-i —î 849; eltâf-ı —î 915; emr-i hümâyûn-i —î 869; eyyâm-ı feyz-irtisâm-ı cenâb-ı Hılâfet-makām-ı —î 148; hatt-ı kerâmet-nukat-ı hazret-i —î 280; huzûr-i fâyizu'n-nûr-i —î 741, 899; ikāmet-i edille-i hendesiyye-i Saltanat-ı —î 428; iltifât-ı —î 417; irâde-i ‘aliyye-i hazret-i —î 109, 749; irâde-i ‘aliyye-i —î 416, 939; işâre-i bâhiru'l-beşâre-i —î 277; ‘inâyet-i bî-gāyât-ı —î 849; kâffe-i —î 620; kā‘ide-i kadîme-i Saltanat-ı —î 566; karîha-i sabîha-i —î 123; ma‘lûm-i —î 722; ma‘lûm-i dirâyet-mevsûm-i —î 705; manzûr-i —î 722; ‘ömr-i —î 732; menşûr-i şerâfet-nümûn-i —î 962; menzil-gâh-ı —î 976; merâhim-i bî-pâyân-ı —î 605; meyl-i —î 495; mugāyir-i rızây-ı hümâyûn-i Hılâfet-makrûn-i —î 158; muhât-ı ‘ilm-i ‘âlem-ârây-ı —î 212; muhât-ı ‘ilm-i ‘âlem-ârây-ı hazret-i —î 660; müsâ‘ade-i ‘aliyye-i —î 210, 530, 654; müsâ‘ade-i hümâyûn-i hazret-i —î 111; nâme-i hümâyûn-i ‘inâyet-makrûn-i —î 844; nâme-i hümâyûn-i —î 277; nazar-i iksîr-te’sîr-i —î 451; pâye-i serîr-i a‘lây-ı hazret-i —î 757; pîş-gâh-ı —î 760; rağbet-i —î 494; resm-i pîşîn-i —î 510; rikāb-ı kamer-tâb-ı cenâb-ı —î 283; rikâb-ı müstetâb-ı —î 149; ruhsat-ı —î 616; sahîfe-i beyzây-ı zihn-i dirâyet-fermây-ı —î 672; Saltanat-ı seniyye-i me‘âlî-mu‘tâd-ı —î 509; saltanat-ı zafer-‘uddet-i —î 972; sâyebân-ı —î 549; şâmil-i ‘ilm-i Hılâfet-makrûn-i —î 219; tab‘-ı hümâyûn-i —î 578, 581; taht-ı hûrşîd-i —î 61; taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i hazret-i —î 909; teveccühât-ı seniyye-i —î 835; teveccühât-ı seniyye-i hazret-i —î 969; ‘unvân-ı iltifât-ı —î 554; vücûd-i bihbûd-i hümâyûn-i —î 850; vücûd-i pür-sûd-i hazret-i —î 565; yümn-i teveccühât-ı cenâb-ı —î 603; zamîr-i ilhâm-pezîr-i —î 87; zîb-efzây-ı erîke-i —î 580; envâr-ı lihâza-i —î leme‘ân 786n; deryâ-yı mekârim-i —î'leri cûşân 736; haklarında bahr-ı zehhar-ı ‘inâyet-i —î mevc-hîz 390; kudûm-i behcet-lüzûm-i —î'ye muntazır/müterakkıb 742

Cihân-dâr; fermân-ı hümâyûn-i übbehet-meşhûn-i —âne 403; lâyık-ı in‘âm-ı —ânî 801; —-ı âfitâb-ı rikāb 615; aksây-ı me’ârib-i —-ı gerdûn-haşem 745; zıll-ı zalîl-i hazret-i —-ı mekârim-nümûdu 614; âfitâb-ı ‘inâyet-i hazret-i —î 139; âfitâb-ı âfâk-tâb-ı ‘avâtıf-ı —î 631; âfitâb-ı âlem-tâb-ı eltâf-ı —î 92; aksây-ı murâd-ı hümâyûn-i —î 963; ‘aks-endâz-ı mir’ât-i ‘âlem-nümây-ı —î 926; ‘atebe-i ‘aliyye-i —î 532, 555, 846; ‘atebe-i ‘aliyye-i hazret-i —î 259, 705; ‘avârif-i seniyye-i —î 569, 743; ‘avâtıf-ı ‘aliyye-i hazret-i —î 75; —î 155; ber-mûceb-i emr-i hümâyûn-i —î 172; Der-bâr-ı Hılâfet-medâr-ı —î 272; deydene-i müstah-sene-i —î 196; emr-i hümâyûn-i —î 635; furûğ-bahş-ı fezây-ı —î 284; hutût-ı hümâyûn-i hazret-i —î 5; huzûr-i lâmi‘u'n-nûr-i —î 356; huzûr-i sâtı‘u'n-nûr-i hazret-i —î 319; irâde-i ‘aliyye-i —î 100, 418; istihsâl-i rızây-ı yümn-iktizây-ı —î 886; kıvâm-ı ferr-i hazret-i —î 835; kıvâm-ı şevket-i hazret-i —î 835; kuvvet-i baht-ı hümâ-yûn-i —î 616; kühlü'l-cevâhir-i dîde-i hullet-i —î 70; mahz-ı himem-i bî-hemtâ-yı cenâb-ı —î 109;

melhûz-ı tab‘-ı kerâmet-neb‘-ı —î 567; meşreb-i nâzik-terîn-i —î 918; muhât-ı ‘ilm-i gîtî-şümûl-i hazret-i —î 952; murâd-ı hümâyûn-i hazret-i —î 870; mübârek rikâb-ı hazret-i —î 879; mübârek rikâb-ı müstetâb-ı —î 159, 411, 543, 572, 618; mübârek tab‘-ı hümâyûn-i —î 304; müsâ‘ade-i ‘aliyye-i hümâyûn-i hazret-i —î 112; nâme-i ‘inâyet-‘âllâme-i —î 164; nâme-i safvet-‘allâme-i —î 175; nazar-ı iksîr-te’sîr-i —î 187; neyyir-i lihâza-i iltifât-ı —î 252; pâye-i serîr-i şevket-masîr-i hazret-i —î 320; pâye-i serîr-i übbehet-nedîm-i hazret-i —î 638; pesendîde-i —î 70; re’y-i —î 941; rızây-ı yümn-iktizây-ı hazret-i —î 73; rikâb-ı müstetâb-ı —î 536, 689, 968; şîme-i kerîme-i —î 506; tahsîl-i rızây-ı selâmet-iktizây-ı —î 935; taraf-ı bâhiru'ş-şeref-i hazret-i —î 77; taraf-ı hazret-i —î 656; taraf-ı hümâyûn-i —î 620; taraf-ı hümâyûn-i hazret-i —î 129, 430; taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i hazret-i —î 484, 750; tedbîr-i —î 941; yâverî-i baht-ı sa‘îd-i hazret-i —î 467; yümn-i kuvvet-i baht-ı hümâyûn-i hazret-i —î 106; zamîr-i safâ-semîr-i cenâb-ı —î 17

cihâz; nakl-i — 636

cild 502, 541; kınâ‘-i — 493; —-i evvel 492, 502, 969; —-i evvel makālesi 508; —-i evvel sahâyifi 532, 556, 599, 667; —-i evvel vekāyi‘i 522, 535; —-i evvel zeylinde 519; —-i nuhustîn 493; —-i sâlis 964, 970; —-i sânî 901, 966, 969; —-i sânî hıtâmı 964; —-i sânî ‘unvânına şâyân 494, 504; —-i vekāyi‘ 15n

cinân 671; ‘âzim-i dâr-ı — 83, 234, 762; ‘âzim-i kasr-ı — 382; ‘âzim-i ravza-i — 955; hırâmân-ı ravza-i — 96; lâne-sâz-ı gülzâr-ı — 566; füshat-serây-ı —a pâ-nihâde 383; gülzâr-ı —a tayerân 516, 889; —-ı erba‘a-i cihân 671

cinâyet-i cesîme 945

cirîd-bâzlık (lâzime-i erbâb-ı cihâd) 618

cism; sahîhu'l-— 266; cilve-i —ânî 558; gızâ’-i —ânî 616; hevâcis-i —âniyye 912; inzımâm-ı gızâ’-i —î 616; —-i ‘âlem 75; —-i cihâniyâna sârî 224; —-i hâle ‘ârız 251; —-i memleket 698; —-i muhteremleri 378

cisr 112; inşây-ı — 703; —-i Bağdâd 424; —-i kebîr 976; —-i memdûddan imrâr 643; —-i mümteni‘u'l-indirâsı 606; — inşâd 932; —-i şemşîr-i âbdâr-ı guzât 41; —-i vâlâ-tâk 920

civân; sâde-rû tâze—ân 650; şûh-ı nev-— 558

cizye 149, 406, 884; Muhâsebe-i — 431; — Başbâkī Kulu 23, 128, 246, 610, 728, 955; — Başbâkī Kulu mansıbı 977; —dâr 408; —dârlar 884, 885; — evrâkı 773, 788; —-i sâbık 610; —ler 884; —ler cibâyeti 945; —leri evrâkı 20; — Muhâsebeciliği 25, 122, 476; — Muhâsebecisi 264, 610; — Muhâsebesi 34, 127, 246, 610, 956; —si cibâyeti 149; — talebi 407; — zabtıyla 678

Cûbe (Nehr-i Dicle'nin karşu tarafında) nâm mahal 534

cûd 608, 799, 862, 863; âgāze-i — 541; cûy-i — 735; cûybâr-ı — 733; der-i — 921; gevher-i âsâr-ı — 595; ilmâ‘-ı envâr-ı — 967; lem‘a-i tecellî-i — 754; menba‘-ı — 334, 561; muhît-i kân-ı — 420; zülâl-i — 224; ‘ayn-ı — eşmeli 226; der-i —ında 421; —-i ‘Ali 226; —-i İlâhi'l-kevni 703; —-i Kulzüm 861; keff-i —-i Kulzüm-nümûdları 958; —-i mahz 826; müfeyyazu'l-—-i ser-çeşme-i dâ’imiyyü'l-ittisâl 62; gark-âb-ı bahr-ı —u 420; keff-i —u 735, 900; mahz-ı —u 733; cûybâr-ı — una nisbet-i Muhît 734; — ü sehâ şîveleri 469

Cuhûd 200; inkâr-ı —âne 200; —ân-ı sekar-mekar 200

cumhûr 823, 881; ‘âmme-i hutûb-i — 167; ‘ârif-i serâyir-i — 611; fetk u ratk-ı hutûb-i — 808; fetk u ratk-ı şu’ûn-i — 632, 905; kâffe-i — 553; mehâ’il-i şu’ûn-i — 270; mehâmm-ı — 973; nizâm-ı umûr-i mehâmm-ı şu’ûn-i — 962; rabt-ı kavânîn-i — 596; sükûn-i — 576; umûr-i — 123, 313, 495, 723; zabt-ı kavânîn-i — 596; —-i ‘âlemiyân 549, 551; —-i ashâb-ı hidâyet-karîn 402; müdebbiru umûri'l—-i bi'l-fikri's-sâkıb 846; —-i ehl-i İran 550; —-i mesfûr 628; —lar 88; — tarafından 628

Cübbe‘ali-kapusu 614

cülûs 403, 532, 548, 550, 553, 578, 692, 869; ibtidây-ı — 309; îfây-ı levâzım-ı —-i bâhiru't-tenmiye 847; —-i Hılâfet-me’nûs-i Husrevânî 61; ibtidây-ı —-i hümâyûn 27; —-i hümâyûn-i cenâb-ı Sultân Mahmûd Hân 699; — ile temekkün-yâb 581; ihbâr-ı —-i meymenet-me’nûs 699; —-i meymenet-me’nûs 584; —-i meymenet-me’nûs-i Şâhî'leri 578, 581; —-i meymenet-me’nûs-i Şehriyâr-ı Kerûbî-girdâr 96; hîn-i —-i meymenet-me’nûsları 539; tebrîk-i —-i meymenet-me’nûsları 579; —-i meymenet-me’nûsları 61, 584; tebrîk-i —-i Saltanat 431

cünd/cünûd 283, 757; tanzîm-i — 864; —-i ahkâmı 608; —-i gayret-nümûd-i İslâmiyye 108; —-i mansûre 40; rehîn-i istizfâr-ı —-i mebrûre 65; kol kol —-i muvahhidîn 152; —-i muvahhidîn 44, 47, 117; —-i muvahhidîn-i neberd-âyîn 314; —-î tâyifesi 618; —-i Ye’cûc-nümûd 41; —-i zafer-mev‘ûd-i İslâmiyân 43; —-i zafer-mev‘ûd-i istikāmet-ihtisâs 731

cürm 527, 601, 602; —den igmâz 834; bî-—ler 467, 596; —leri 736, 835; —üne göre 885

cüst-cû 525, 778, 920, 927; kemâl-i — 526; — edenler 110; —ları 840

cüyûş; tanzîm-i — 852; —-i âşûb 812; —-i bî-şümâr 202; —-i deryâ-hurûş 107; —-i mihen 812; ikdâm-ı/iktihâm-ı —-i vegā-irtisâm 877

Ç

çadır 42, 265, 303, 307, 309, 310; incülü — 904; — ına da‘vet 242; — kapusu 307; —lar 242, 300,

302, 303, 307, 310; —lara nüzûl 301; —larından çıkarup 242; —larından ihrâc 242; —larından mübâ'adet 242; halvet —ları tanzîm/tertîb 790
çâker; me'mûriyyet-i —ânem 299; cânib-i —î 309, 307; —-i bî-merâ 308; —-i bî-mikdârları 303; —-i dîrîne 732; —-i kem-bizâ'a 309; —-i kemîne cânibi 304; kemter —leri 433; —leri 302, 310
çakmak 328; —ları altûn kakma 328; — taşı rîzesi 653
çâm/câm; —lar Ağası 657n; — sefîneleri; — sefîneleri; — sefînelerine süvâr 657
Çârcı 302; —-başı (Nâdir Şâh'ın) 708
çarh 652; ecrâm-ı —-ı bâhiru'l-ferah 747; mübtegāy-ı tekallübât-ı —-ı devvâr 782; —-ı ser-gerdân dâ'iresi 559; —-ı yek-rûze-i eltâfı 561
Çârîçe 395, 411, 456; haşmetlü — 411; —-i Moskov 410; —-i müşârun ileyhâ 391
çârsû 186, 571, 769; — ıtlâk olunan 770; Zâviye-i mezkûrenin — kapusu tarafı 380; —y-i İstanbul 574; —y-i mu'âmelât-ı dost-dârî 426
çartak 673
Çârtâle [Carutale, Kâhet Hânı olan oğlu Erekli Hânı) 709
Çâsâr 86, 314, 456, 487, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 654, 655, 656, 714, 716, 793; —'a mülâkāt 648; — hânedânı 318; haşmetlü —-ı bâ-vekār 404; —-ı bed-girdâr 317; —-ı merkūm 714; —-ı mesfûr 317; —-ı mûmâ ileyh 487, 489; —-ı müşârun ileyh 408; —-ı nâ-bekâr 314; —'ın dâyiresi 653; —'ın neşîmen-gâhına nâzır 650; —'ın Vekîl-harcı 648; —-ı sâhib-i vekār 647; —-ı tebeh-kâr 315; cânib-i —î 650; cânib-i yesâr-ı —î 647; hademe-i —î 648; Mîrâhûr-i —î 647; pîş-gâh-ı —î 647; serây-ı —î 655; taraf-ı —î 642, 647, 649, 651; tenbîh-i —î 652; —î altûn 657n,; Dâru'l-mülk-i Memâlik-i —iyye 646; Devlet-i —iyye 407, 643, 645, 646; zimâm-ı umûr-i —iyye 649; Devlet-i—iyye tüccârı 408; sipâriş-i —iyye'yi ifâde 651; —lık 86; — tarafları 644
Çâsâriçe/Çâsârîce 86, 644, 645, 648, 649, 650, 653, 654, 655, 656; cânib-i — 655; kurb-i — 648; lisân-ı — 648; —-i bâ-vekār 655; —-i mûmâ ileyhâ 507, 508; —lik 716; —'nin 'ammîsi 653; —'nin mahsûs dâyiresi 653; —'nin zevci 507; —'ye inkıyâdları 643; — tarafları 644
Çatladı-kapu 134
Çavuş 145, 975; Kulağūz — 629; kulağūz — Ağa 538; —ân 76, 375; —ân ocağı 468; —ân-ı Dîvân 538, 545, 629; —-başı 80, 128, 199, 239, 245, 248, 388, 569, 589, 753, 788, 858, 955, 966; —-başı Ağa 76, 332, 614, 615, 628, 629, 691, 774; —-başı Ağa Vekîli 533, 545; —-başı Ağa Vekîli nâmiyle 545; —-başı-ı sâbık 55, 217, 591; —-başılık 127, 239, 388, 454, 475, 489, 659, 703, 728, 753, 772, 832; —-başılık mansıb-ı celîli 832; —-başılık mesnedi 728; —-başılık mesnedine ıs'âd 728; —-başı vekâleti 966; —lar 376; —lar Emîni 545, 629; —lar Emîni Ağa 538; —lar Kâtibi 545, 629, 940; —lar Kâtibi Efendi 538; — makūleleri 145
çay; sîmden — ibriği 688; — ibriği 689; — kutusu 688; — merâsimi 303
çayırlık 300; — olan sahrâ 606
Çeh; — a'yânı 716; — Kıralı 714; — Kıraliçesi 317, 390, 397, 511, 655; — Kırallığı'nın kürsî-i memleketi 715; — Memleketi'nin Çâsârîçesi 507
çekdiri/cekdiri/çekdirme 439, 522, 523, 524, 525, 533, 575, 628, 726, 940, 948; üsârây-ı — 521; — ihzârı 940; —nin filikesi 524; —nin sandalı 524; —sine süvâr 522; —-i siyeh-endâm-ı zalâm 133; — misillü kürekler isti'mâli 373; — sefînesi 112, 232, 274, 113, 439, 454, 930, 940; —ye vaz' 523
çekmece 328; altûn kulplu kebîr — 328
Çekmece; — açıkları 133; —-i Kebîr Nâ'ibi 774n; —-i Sagīr 633n; —ler beyninde vâki' çiftliğinde 239; — önlerinde 829n
çelebilik evzâ'ı 853
çeleng; murassa' — 649; —-i gālibiyyet 43
Çelibâkî Kapudan (İskenderiyye'deki sedd-i kebîrin binâ ve ta'mîrine me'mûr) 112
çemen; gül-geşt-i — 31, 622; pîş-gâhı —istân-ı cinân 223; ezâhîr-i sebzîn-—î 746; ezhâr-ı — istânları 61
çenber/cenber; korkuluk —i 328; —-i mu'teberi 747; ma'a-altûn —li 326; altûn —li gözlük 327
çengiyân; tâ'ife-i — 616
Çepnî tâ'ifesi (nefs-i Trabzon havâlîsinde mütemekkin) 554
çerâğ 94, 218, 704; furûzende-i — 923, 963; iktisâb-ı safây-ı —ân 673; —āna kanâdîl-i zâhire-i nücûm-i şeb-tâb 673; —-efrûhte 704, 948; —-efrûhteleri 854; fürûzende-i —-ı güzîn 929; furûzende-i —-ı hâss 749; furûzende-i —-ı mehâsin-pîrâ 635; —-ı şemsesi 558; —-ı ziyâ-efşân 185; —lar uyandırmış 379; — uyandırmışidi 183
çerge 265; furûzîne-i nevâ'ir-i hısâm 290, 349, 429
Çerkes-i nâ-kes 945
çeşm 559, 738; —-güzâr-ı sipihr-i hod-bîn 558; kuhl-i —-i dil-keş 873; —-i a'dây-ı hased-âyîni 731; —-i ahvel 901; —-i cân-ı fukarâ 185; —-i cihân 676; —-i cihân-bînlerin nâ-bînâ 809; —-i 'ibretle enzâra bâyeste 725; —-i i'tibârdan mestûr 671; —-i i'tibârları 891; —-i i'tinâsı 904; hîre-sâz-ı —-i nazzâragiyân 746; —-i nuzzârı 900; dü-—-i pür-nemde 874; —-i remed-âşinâsı 947; —-i rûşenâya hüveydâ 731; hîre-sâz-ı —-i rûzgâr 603; hîre-sâz-ı —-i Sinimmâr 671; —-i temâşâda cilve-nümâ 918; —-i terâzû 676; hîre-sâz-ı —-i 'ukūl 921; 'aynek-i —-i uli'l-ebsâr 746; —-i zemâne 418; havâle-i — ü gûş 116, 202
çeşme 226, 702, 852; a'lâ — 227; kitâbe-i — 731; kuru — 226; —-i hayvân 227; —-i hûrşîdden

nişâne 225; ebniye-i kadîme-i —-i merkūme 225; hey'et-i —-i mevzûn 225; —-i mezkûr 224, 227n; —-i mihr 852; —-i ra'nâ binâsiyle 682; —-i Sultân Mahmûd-i hayât-efzâ 734; —-i Sultân Mahmûd-i mekârim-kâr 852; —ler 207; —-sâr-ı 'âtıfet 209; —-sâr-ı Beykoz 224; —-sâr-ı cerîde-i âsâr 719; —-sâr-ı fazl 515; —-sâr-ı hayrât-ı câriyât 500; —-sâr-ı ifzâl 515; —-sâr-ı ma'delet 225; —-sâr-ı merhamet-i Sultân Mahmûd 734; —-sâr-ı tasaddukātdan irvâ 682

çete tarîkı 106

çevgân; —-ı şemşîr 944; dest-bürd-i —-ı kazâ 471

Çıldır/Cıldır 931; cânib-i — 931; mutasarrıf-ı Eyâlet-i — 630; — Eyâleti 477, 605, 707, 787, 875, 957; — Vâlîsi 244, 604, 623, 630, 708, 803, 931

Çınarlı-oda 77

çırâğ 240, 568, 570, 691, 789, 853, 894, 966; hâssaten — 816; — buyurılup 199; —-ı güzîn 828; —-ı hâss 451; —-ı hâss-ı Mülûkâne 27, 247; —-ı hâss-ı Pâdişâhî 123; —-ı hâss-ı şeref-iltisâk 518; —-ı hâssu'l-hâss 27

çifte; yedi — 593; altı — kayık 628; — kurşun 833

çiftlik 526, 527, 728, 772, 853; —-i mezkûr 376; — inde ikāmeti 528; —inde sâkin 530; —ler 944

Çîn; hâme-perdâz-ı hüner-mend-i nigâristân-ı — 421; reşkîn-sâz-ı nigâr-hâne-i — 850; reşk-i sûret-gerân-ı — 559; nigâr-hâne-i — ibdâ'/inşâ 419

çît; basma — 761

Çorak Köyü 42

Çorbacı 218, 796, 858; on dokuz bölüğün —sı 931; hâzır olan —lar 797

Çorum; — Ekrâdı 959; — mutasarrıfı 143

çöl tarafları 662

çörekci furunları 871

çuka 87; al — 330; kırmızı sâye — 330; sâye — 330; âl —dan nîmten 488; âl —dan şalvar 488; — kerrâkeler 488; pestev pestev —lar 189; al — lu 639; al sâye — pestev 331; al — pûşîdelü 644; al —ya dûhte bir sevb semmûr 333; — kerrâkeler 489; elvân — pestev 331; — surralar 337; yeşil —ya dûhte 371; yeşil —ya kaplu 333

Çukadâr 242, 303, 306, 601, 927, 948; — Ağalık 240; —ân-ı hod nâ-şinâs 946; —ân-ı sâlifü'l-beyân 946; —-ı hazret-i Şehriyârî 218, 569; —-ı Şehriyârî 237, 894; mülebbes —lar 644; —lar 948, 949; Ağa-yı maktûlün —ları 945

D

da'avât 157, 225, 230, 281, 355, 376, 435, 482, 506, 580, 615, 724, 794, 797, 815, 845, 849, 850, 923; gülbün-tırâz-ı — 682; isticlâb-ı — 77; salâ-hânân-ı evkāt-ı gülbâng-ı — 187; deymûmet-i 'ömri —-ı 557; —-ı hâlisâne 845; isticlâb-ı —-ı hâss u 'âmm 255; isticlâb-ı —-ı hayriyye 777; —-ı hayriyye 280, 959; 'âzim-i —-ı hayriyye-i icâbet-âyâtları 910; —-ı hayriyye isticlâbı 139; —-ı hayriyye isticlâbına mübâderet 280; —-ı hayriyye-i Pâdişâhî 889; —-ı hayriyye-i Pâdişâhî'ye muvâzabet 888; isticlâb-ı —-ı hayriyyeleri 379; —-ı hıdmetin edâ 736; isticlâb-ı —-ı icâbet-ârâ 196; isticlâb-ı —-ı icâbet-âsâr 18; —-ı icâbet-âyât 9, 448, 464; —-ı icâbet-âyât isticlâbı 573; —-ı icâbet-âyât takdîmi 637; —-ı icâbet-âyîn 741, 899; isticlâb-ı —-ı icâbet-irtisâm 126; nâ'il-i —-ı icâbet-karîn 614; —-ı icâbet-nişân 775; —-ı icâbet-rehîn 731; isticlâb-ı —-ı isticâbet-me'âl 480; —-ı lâyıka 845; —-ı min'âm-ı kerîmü'l-hısâl 859; —-ı muhâle-sat-'alâmât-ı sâfiye-i vâfiye 547; —ına âgāz 159; —ına iştigāl 660, 830, 898; —ına meşgūl 927; —ına muvâzabet 389, 660, 829, 835, 898, 911, 949; —ına müdâvemet 830, 949; —ını mutazammın 393; —ını tekrâr 677; —-ı Pâdişâhî 465, 853, 975; —-ı Pâdişâhî'ye iştigāl 838; —-ı Pâdişâhî'ye muvâzabet 838, 948; —-ı Şehinşâhî 274; —-ı Şehriyârî muvâzabeti 389; —-ı tetmîmi 723; —-ı vâfiyât-ı icâbet-âyât 551; le'âlî-i mütelâlî-i —-ı vâfiyât-ı icâbet-nümûn 283; sunûf-i —-ı vâfiyât-ı icâbet-nümûn 152; —ıyla şîrîn-kâm 194, 452

dâ'ire/dâyire 264, 563, 855, 951; [vü]s'at-i — 817; mukadder olan —den mâ'adâ 730; —den teb'îde 704; —-i 'ahd 867; —-i 'akldan dûr 944; —-i 'aliyye 207, 920; —-i 'aliyye dest-i râmeşger-i eyyâm 920; —-i aliyye-i Hılâfet-penâh 673; —-i 'aliyye-i Husrevâne 371; —-i 'aliyye-i hümâyûn 195, 564, 633, 935; —-i 'aliyye-i Mahbûbiyye 676; —-i 'aliyye-i vâlâ-makāmları 337; —-i Âsafî 26; —-i bagy 102, 115; tehniye-i nev-—-i behcet-rusûm 677; —-i derk-i 'ukūl 31; vüs'at-i —-i devlet 427; taltîf-i/tefrîh-i nev-—-i dil-ârâ 560; —-i dil-cû (Nüzhet-gâh-ı Küçük-su'da) 918; —-i emân 106, 384; —-i emn 106, 384; —-i Fetvâ 778; —-i fikr 962; —-i hayâl 962; —-i hisâbdan bîrûn 937; hademe-i —-i hümâyûn 272; —-i hümâyûn 208, 450, 825, 929; —-i hümâyûn-i Husrev-i sipihr-evreng 672; —-i hümâyûn-i nev-îcâd 920; merkezin dahi —-i icrây-ı ahkâmı 48990; —-i idrâk 110; —-i 'iffet 124; —-i iltifât 825; —-i imkân 529; —-i İslâm 51; —-i 'isyân 115; —-i itâ'at 119, 244, 253, 456, 458, 468, 529, 542, 628, 662, 690, 721, 814, 835; —-i itâ'atde müsâberet 706; —-i itâ'atden hâric 527; —-i itâ'atden hurûc 437, 457, 460, 661; —-i itâ'ate da'vet 693, 831; —-i kıyâsdan bîrûn 516, 556; —-i kurba isticlâb 723; —-i kür[ev]îde müteşekkil 749; —-i Mahbûbiyye 670; —-i makdûr-i beşerden hâric 618; hâric ez—-i melhûz 334; hey'et-i mecmû'a-i —-i mezkûr 672; —-i mezkûre 673; —-i mîsâk 867; —-i mu'asker-i hümâyûn 119; —-i mu'asker-i hümâyûn-i zafer-eser 40; —-i mu'asker-i İslâm 186; —-i muhâsama ve mu'âdât 455; —-i mukadderi 855; —-i musâfât 843; —-i musâlaha 308; resm-i —-i müsettah-ı beyzâ 920;

—i müşârun ileyh 265; —-i nağme-perdâz 920; —-i nüzhet-serâ 559; —-i Ordu-yi hümâyûn 241, 243; —-i ordu-yi menhûs-i düşmen 52; —-i rızâ 253; —-i rızây-ı hümâyûn 100; —-i rızây-ı meyâmin-iktizây-ı Mülûkâne 450; —-i rızây-ı yümn-iktizây-ı Mülûkâne 495; —-i sa'âdet-medâr 556; —-i sadâkat 215; —-i Saltanat 809, 810; —-i sulh 843; —-i şu'ûrdan dûr 944; —-i ta'dâd 478; —-i ta'dâddan bîrûn 207, 910, 944; —-i ta'dâd ü şümâr 111; —-i tarafdârî 385; —-i tasarrufa idhâl 877; —-i tuğyân 102; —-i 'ubûdiyyet 572; —-i 'uhûd 785; sîlî-zed-i —-i vecd ü şagab 616; merkez-i —-i velâyet 378; —-i vesî'u'l-enhâ 673; —-i vüs'at 749; —-i yektâ-yı zîbende 556; —leri hademesi 143; —leri halkı 263; —leri vasatında 301; —lerinde mevcûd 461; —lerini beslemek 535; —miz muhâfazasiyçün 300; —n-mâ-dâr 444, 457, 644, 746; —n-mâ-dâr ihâta 644, 748; ecrâm-ı —si 441; —si ferâh-ter 187; —si halkı 263; —si zuhâm-pezîr 811; —sine ihtişâd 101

Dağıstân 107; a'yân-ı — 139; behâdırân-ı — 932; ehâlî-i — 38, 138; hânân-ı — 138, 139; kā'ide-i — 138; kānûn-i — 138; müte'ayyinân-ı — 138; ricâl-i — 139; tâ'ife-i — 431; Ülkây-ı — 137, 138, 139; ümerâ-i — 138, 139; ricâl-i —'dan sulehâ/'ulemâ 139; — ehâlîsi 37; istîsâl-i ehâlî-i —-ı diyânet-iştimâl 107; — tarafları 38

dâhiye; —den halâsı 829; —-i cesîme 460; —-i dehyâ 102, 662, 739, 941; —-i dehyâ olan melâ'în 471; —-i dehyâ'-i müdhişe 855

dâ'iye 714, 811, 812; —den ferâgat 642; —-i firâr 468; —-i iktisâb-ı menfa'at 783; —-i intisâb-ı nisâb-ı 'ulûm-i gûnâ-gûn 762; —-i iskāt-ı ferîza-i hacc-ı şerîf 686; —-i sâbıka 431; —-i tesâbuk-ı istikbâl 559; —leri 869; —si derkâr 784

dakīka; —-dân 251; —-dânân-ı erbâb-ı basîret 206; —-dânîlerin ibrâz 867; — fevt 758; —-şinâsî 541, 580, 867, 870

dalâlet 205, 696, 879; 'ayn-ı — 912; âsâr-ı — 914; def'-i ihtilâl-i erbâb-ı — 812; erbâb-ı — 696; hedm-i kavâ'id-i — 66; hem — 204, 912; nâkūs-i — 717; ref'-i — 62; reh-girây-ı vâdî-yi — 554, 665; semt-i — 696; sevk-ı fi'e-i — 48; şecere-i — 913; vâdî-i — 203, 661; bî-dîn/bî-mezheb haşerât-ı —âyîn 913; tarîk-ı —e delâlet 696; tarîk-ı —e sevk 696; zirve-i kûh-i —e 'urûc 912; karîn-i 'ilm-i —-intimâ 51; mezheb-i —-intimâ 52; tâ'ife-i —-istînâs 373; merkûz-i derûn-i —-meşhûn 31; gürûh-i mekrûh-i —-mezâhir 200; şahs-ı —-peymâ 202; —-peymâ 52

dâlfes Tersânelü neferât 538

Dalya [Dalj] nâm menzil 641

dâm; —-ı dânâ-firîb makūlesi 917; —-ı sayda ilkā 819; ta'biye-i — ü dâne-i igfâl 242

dâmâd 699; —-ı Âsafî 589; —-ı hazret-i Âsafî 34; —-ı muhterem 517; —-ı mükerrem 505; —ları olup 438, 482; — paşa 506; — paşanın vekîli 506

dâmen; —-be-miyân-ı hıdmet 614; —-bûs 77; —-bûslarıyla şeref-yâb 277; —-der-meyân 458; —-der-meyân-ı kudret 131; —-der-meyân-ı makderet 467; bâlâ-pûşun —i 656; —-i 'afv 529; —-i 'afva teşebbüs 182; —-i âştî 197; —-i cebel-i merkūm 876; —-i emân 529; kûşe-i —-i hümâyûn 334; —-i 'iffeti 216; —-i isti'fâya âvîzân 602; —-i istîmâna âvîzân 106; —-i i'tizâra âvîzân 602; —-i kasr-ı Şeh 562; —-i memleket 241, 832, 946; —-i memleket-i İslâmiyye 120; kûşe-i —-i mübârek 449; —-i nizâm 599; —-i sulh 197; —-i töhmet-âlûdları 243; —-i vilâyet 882; —-i zenî-i hadî'at-leri/mekrleri 50; —-keş-i ferâğ 869

Damla (ta'bîr etdikleri dâ'-i mühlik) 908

Danimarka Kıralı 668

Dârâ/Dârâb/Dâdâr 422; derende — 900; hâbında görmedi — 621; makdem-i Sultân-ı — 423; — bendedir 421; Sultân-ı mücâhid-perver-i —-dâr 863; bendegân-ı —-derbân 421, 547; cenâb-ı Şehinşâh-ı —-gulâm 607; yümn-i teveccühât-ı Şehinşâh-ı —-gulâm 420; merâhim-disâr-ı cenâb-ı —-ı cihân-ârâ 848; zîbende-sâz-ı evreng-i —î 580; dârât-ı —-nişân 230; endiye-i —-nizâm 161; dârât-ı —-pesend 375

darb 242, 524, 839, 946; tahtalara gereği gibi — 653; teselsül-i — 90; —a bâdî 836; —a kādir 913, 960; —a yarar 469; —e-i gulû-gîr 468; —-hânelerinde 648; —-ı evtâd-ı ikāmet 430; —-ı hıyâm-ı ârâm 681; —-ı hıyâm-ı istirâhat 315; —-ı hıyâm-ı musâfât 424; —-ı hıyâm-ı nüzûl 424; —-ı ricâl 803; —-ı şedîd ile darba ikdâm 200

Darb-hâne 127; — Emâneti 475, 746; — Emîni 127, 246, 370, 955; —-i 'Atîk 570; —-i ma'mûre Emâneti 773

Dâru'l-Hadîs-i Ca'fer Ağa Hârici 539

Dâru'l-Hadîs-i İbrâhîm Ağa Medresesi 685

Dâru'l-Hadîs-i Süleymâniyye 685

Dârussa'âde; Hâce-i Ağa-yı — 521; Kâtib-i hazret-i Ağa-yı — 816; — Ağalığı (câh-ı mu'allâ) mesnedi 934, 935; — Ağası 206, 334, 451, 619, 679, 935, 939; — Ağası Kitâbeti 911; —ti'l-'aliyye Ağalığı 939; hıdmet-i kitâbet-i hazret-i Ağa-yı — ti'ş-şerîfe 745; —ti'ş-şerîfe 518; câh-ı vâlâ-yı — ti'ş-şerîfe Ağalığı 209; —ti'ş-şerîfe Ağalığı 207; —ti'ş-şerîfe Ağası Kitâbeti 212; —ti'ş-şerîfe Ağası 59, 206, 208, 380, 452, 488, 506, 543, 593, 619, 690, 706, 723, 775, 795, 798, 816, 933, 965

da'vâ 153, 204, 407, 883; mâdde-i — 154; —cı 406; —lar 407; —ları zuhûr 407; —sından ferâgat 130; —ya faysal verile 407; —ya mübâşeret 715; —y-ı enâniyyet 834; —y-ı fâsid 319; —y-ı istiklâl 623, 711, 806, 830, 843, 905; —y-ı istiklâl-i Saltanat 811; —y-ı mezkûre 407; —y-ı mu'avvelün 'aleyhâ 795; —y-ı Saltanat 879; —y-ı Şâhî 460; —y-ı Şâhlık 460, 803

Dâver; âyîne-i zihn-i tâb-nâk-i —âne 580; cânib-i dirâyet-menâkıb-ı —râne 168; cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı —âne 355, 359; cenâb-ı me'âlî-nisâb-ı —âne 581; kûşe-i hâtır-ı me'âlî-mezâhir-i —âne 169; levh-i zihn-i tâbnâk-i —âne 355; melhûzıyyet-i lihâza-i kâm-bahşây-ı —âne 700; vâbeste-i şîme-i hakkāniyyet-temîme-i —âne 170; taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i —âne 356; tensîkāt-ı behiyye-i —âne 349; cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı —î 174; cenâb-ı berârende-i serîr-i —î 436; cenâb-ı me'âlî-nisâb-ı —î 341; husûs-ı diyânet-mansûs-ı —î 162; irsâl-i cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı —î 582; seciyye-i zekiyye-i —î 670; taraf-ı —î 163; taraf-ı fâ'izü'ş-şeref-i —î 171; tıynet-i nasafet-tahmîr-i —î 290; —i 'adl-âzmâ 226; tahsîn-i —i 'âtıfet-rehîn 618; —i ced-beced 222; —i Dârâ-himmet 733; —i devrân-ı takvâ-pîşe 379; —i devr-i zemân 900; —i gîtî-sitân 420; pertev-i —i iklîm-hâverî 358; —i mekârim 863; —i mülk-i kerem 864; ma'lûm-i übbehet-mersûm-i —î-temkînleri 163

da'vet 58, 59, 74, 76, 84, 88, 93, 96, 104, 117, 125, 148, 152, 157, 160, 172, 194, 199, 230, 234, 247, 280, 302, 309, 320, 323, 333, 336, 370, 380, 392, 449, 451, 463, 506, 537, 545, 567, 572, 575, 592, 607, 614, 621, 633, 636, 641, 644, 645, 646, 648, 650, 651, 652, 653, 655, 656, 660, 669, 679, 686, 691, 723, 729, 766, 775, 786, 822, 829, 850, 853, 927, 938, 952, 958; 'acâleten — 229; bilâ— 452; cânib-i itâ'ate — 877; hânelerine — 58; husûs-ı — 612; rukye-i — 468; —e icâbet 126, 641, 642; —i cem'iyyet-i ziyâfet 958; —i hazret-i Şehriyâr-ı millet 610; —i hazret-i Şehriyâr-ı mülk 610; —i irci'îye icâbet 692; —i vekîl-i saltanatları 125; —ler 307, 379, 593, 641; —leri muktezî olanlar 392; —lerine icâbet 302, 650; —lerini mutazammın 320

Dâvud Mîrzâ (Meşhed-i Rızâ Mütevellîsi) 'nın semere-i fu'âdı 809

Dâvud-paşa 332; — Serâyı 332, 374

dâye; perverde-i âgūş-i —i 'ismet 504; —leriyle gelüp 654;

Dayı; — nasb 543; Ocağ-ı mezbûr —sı 543; — ta'yîn 543

dâyin 968; —ân-ı nişter-zebân 967; dağdağa-fermây-ı —i mûrisü'l-melâl 968

de'âvî 100; —i şer'iyye 883; — peydâ 880

de'b 254; —i cibillîsi 178; ber—i dîrîn 795; ber-vech-i —i dîrîn 520; —i dîrîn 29, 76, 84, 126, 150, 235, 318, 320, 323, 438, 440, 463, 532, 555, 567; —i dîrîn üzere 453, 505, 536, 636, 638, 658; —i dîrîn-i Devlet-i ebed-karîn 510; —i dîrîn-i Devlet-i ebed-mekîn 398, 400, 431; —i dîrîn-i ma'rûf 962; —i dîrîn-i meşhûd 962; —i dîrîn-i Saltanat-ı ebed-karîn 514, 593, 607; -i dîrîn-i selâtîn-i musâdakat-âyîn 360; —i dîrîne murâ'ât 335, 369; rusûm-i —i kadîm 750; —i kadîm 30, 59, 74, 76, 103, 125, 142, 148, 196, 517, 750, 799, 909, 953; —i kadîm-i Devlet-i 'aliyye 612; —i kadîm-i müsellem 537n; —i kadîm-i Sadâret 790; —i küremây-ı pîşîn 958; —i ma'rûf-i Mülûkâne 249; —i manzûr 373; —i müstedîm 74, 795, 964; şîme-i kerîme-i —i müstedîmeleri 898; -i pîşîn-i selâtîn-i musâdakat-âyîn 342, 357; —i Saltanat-ı bâhiru'l-haşem 194; münâfî-i —leri iken 138; hâzır olmaları — olan 152; — olan rusûm 628

debbûs; elmâslı —a ittikâ'en 303

debdebe; âlây-ı —efzâ 368; —i be'sleri 690; —i bî-misl ü mânend 375; —i celâletleri 690; —i Dârâ-iktidâr 202; —i devlet-i İslâm 498; —i düstûrâneleri 603; izhâr-ı —i satvet-i Şâh-ı müşârun ileyh 430

deff; — gibi sîne-kerem-i şevk/tarab 616

defîne/defâyin 666, 904; —i iksîr-i hazîne-i nevadir-i fünûn-i gāliye 764; —i iksîr-mezâhir-i 'âlem 444

defter 121, 144, 216, 266, 386, 427, 482, 619, 668, 754, 884, 902, 953, 968; 'ale'l-esâmî — 17; ber-mûceb-i — 751, 843; cümle-i mukarrebîne ser—935; sebt-i — 324, 544, 674, 743; hedâyây-ı hümâyûn —i 647; mahtûm —i 902; mumzâ —i 902; tertîb —i 181; ser—i emâsil 704; —i hedâyây-ı hümâyûn 324; ber-mûceb-i —i icmâl 854; bâ—i îşân 44; —i merkūm 953; —i mezbûr 112; ber-mûceb-i —i müfredât 336, 761; ber-mûceb-i —i teşrîfât 505, 538, 628, 629; —i Teşrîfât 799; —ler 266, 481; — mûcebince 883; keşf yollu bir defter tertîb 112

Defter; — Emâneti 25, 28, 122, 127, 387, 475, 610, 792, 911; — Emâneti mansıbı 911; — Emâneti'ne mevsûl 701; — Emîni 234, 246, 475, 610, 955; Emânet-i —i Hâkānî 24, 234, 388, 911; Emîn-i —i Hâkānî 24, 28, 233, 387, 678; —i Hâkānî Kalemi 25; —i Hâkānî küttâbı zümresine iltihâk 121; —i Hâkānî sûretleri 883

Defterdâr 215, 468, 485, 615, 694, 828, 898, 977; —ân der-sâbık 912; — Efendi 76, 104, 125, 150, 323, 332, 614, 740, 742, 899, 927, 944, 968; —ı esbak 695; —ı merkūm 468; —ı Mısır 467, 468, 600; —ı mûmâ ileyh 45, 217, 265, 792; —ı sâbık 246, 828, 729, 767, 773, 912, 955, 956; —ı Şâm 218; —ı Şıkk-ı Evvel 246, 492, 570, 694, 786, 792, 824, 858, 911; câh-ı vâlâ-yı —î 215, 491, 827; edevât-ı ihtişâm-ı —î 695; mansıb-ı —î 767, 792, 827, 828; —î 469; —î-i Şıkk-ı Evvel 827; —-kapusu 695; —ları 649; —lık 215, 609, 695, 786, 792, 912; —lık hıdemât-ı celîlesi 25; — lık rütbe-i esnâsı 828; — Mektûbculuğu 215, 217

*değirman*ler 871

Değirmenlik; — Cezîresi 544; —i Sagīr Lîmânı 544

dehân/dehen 11, 573; engüşt ber—- 441; vasf-ı — 500; —-güşâ 575; yâre-i —güşâları 53; —-

güşây-ı tahiyyet 614; —-güşây-ı teslîm 614; —-ı tama‘ı bâz 936; —-i seg 715; kende—-ı zehr-âbe-feşânları 571
dehkān; edânî-i bî-müdânî-i —îleri 784; edânî-i —îleri 803
dehlîz; —-i ‘adem 888; —-i kasr-ı hümâyûn 420
dehr 134, 224, 225, 227, 229, 356, 426, 498, 501, 502, 561, 615, 702, 735, 801, 894, 900, 923; cefây-ı — 768; ezkiyây-ı — 702; karî‘-i — 593; —e cârî 249; —e Hudâ 852; sâyesi —e memdûd 190; —e memdûd 864; —e pertev 608; —e pîrâye 720; —i etmede sîrâb 733; çille-i âzmâyiş-i —i keşîde 489
dehşet 201, 736, 807, 934; îrâs-i — 40, 43, 49; îsâl-i dağdağa-i — 430; —-endâz-ı vusûl 598; âşûb-i —-hîz 662; bâd-ı saht-ı —-irtisâm 890; def‘-i ‘araz-ı maraz-ı —leri 47; —-nümây-ı ‘uyûn-i a‘dâ 375; zebâne-i —-nümûn 239; mâ-cerây-ı —-rehînleri 810
dekâkîn 37, 186, 245, 729, 769, 770, 786, 855, 871, 923, 925, 954; ashâb-ı — 186; kârgîr — ashâbı 770; —-i bâzâr 470; —-i ehl-i sûk 769; —-i sâyire 871; —-i sûk 470
delâlet 81, 173, 232, 303, 572, 889; azvâ’-i yerâ‘a-i hüsn-i — 340; hüsn-i — 581; hüsn-i hâtimeye — 766; in‘idâmına — 457; izhâr-ı — 500, 541; kemâl-i ‘akl-ı fetânet-iştimâllerine — 963; şe’âmet-i kudûmuna — 771; — eden evzâ‘ 973; — eden harekât 973; — eder bir ma‘nâ 605; — eder hâlet 231, 762; —-i envâr-ı zikrullah 380; —-i ‘inâyet-i Rabb-i Kadîr 446; —-i muhlisâne 172; —-i nüvîd-i ten‘îm ü tefhîm 165; —-i rehber-i tevfîk 34; —-i tevfîk 187; —-i tevfîk-ı Rabb-i Kadîr 446; —-i vâzıha 879; —leri 303
Deli-başı 946
delîl/delâ’il 50; —-i ‘Acem 68, 346; —-i akvâ 347; —-i asâlet 567; —-i besâlet 567; —-i kātı‘ 167, 934; —-i kavî 184; —-i musâfât 163; —-i müvâlât 163; —-i râh-ı reşâd 378; —-i sadâkatleri 783
dellâl; eyâdî-i —ân-ı cân-furûşân 40dûş-i —-i selîka 13; —lar çağırdarak 885;
Delvine; — mutasarrıfı 143; — Sancağı mutasarrıfı 82
dem; birâderi —i içün 431; —leri heder 145, 252
Denbelî (Ülkây-ı Âzerbâycân'dan) 878; — ‘Aşîreti 106; — Beyi 106
Denmarsiya [Dithmarsie] Dukası 844, 846
de Peneklü; bk. **Penkler/Enrifo-İrifo-İrinfo Hristo Furu/Kuru de Penkler**
Der-‘aliyye 155, 219, 280, 402, 409, 416, 544, 667, 837, 846; —-i seniyye 91
Der-bâr; —-ı ‘azamet-medâr-ı sipihr-nümûn 297; —-ı behcet-âsâr-ı Şehriyârî 149; —-ı Hılâfet-iştimâl 178; —-ı Hılâfet-karâr-ı Husrevâne 509; —-ı Hılâfet-karâr-ı Pâdişâhâne 510, 514; —-ı Hılâfet-karâr-ı Sultânî 577, 581; —-ı Hılâfet-medâr 584; —-ı Hılâfet-medâr-ı cenâb-ı Şehriyâr-ı gerdûn-iktidâr 150; —-ı Hılâfet-medâr-ı Hâkānî 902; —-ı Hılâfet-medâr-ı hazret-i Hudâvendigâr 90; —-ı Hılâfet-medâr-ı Husrevâne 917; —-ı Hılâfet-medâr-ı Husrevânî 174; —-ı Hılâfet-medâr-ı Mülûkâne 166, 351, 404; —-ı Hılâfet-medâr-ı Sultânî 348; —-ı Hılâfet-medâr-ı Şehriyârî 132, 158; —-ı Hılâfet-penâhî 411; —-ı ‘inâyet-medâr 139
der-dest 89, 167, 258, 753; — bulunmak 244, 465
dere 40; — içine 460; —dereler 871
dergâh/dergeh 226, 733, 734, 735, 851, 852, 862, 874; makbûl-i — 27, 92; hâk-rûb-i —ı 421; Hâdim-i —ı 226; —-ı ‘adâlet-penâh bendeleri 174; ma‘rûz-ı —-ı ‘azamet 62; —-ı ‘azamet 345; —-ı Bî-enbâz'a bâz 157, 376, 797; —-ı Bî-enbâza güşâde 157; —-ı bî-niyâza bâz 159; —-ı Cebe-hâne 852; —-ı celâl 345; ma‘rûz-ı —-ı celâlî 62; —-ı Çâre-sâz 925; —-i devlet 222; —-i devlet-me’âb 852; —-ı devlet-medâr-ı ‘azamet-dest-gâh 342, 358, 360; —-ı Ehadiyyet 766, 927, 941; —-ı ehadiyyet-i Rabbü'l-‘izzet 137; —-ı Hâlik-ı Perverdigâr 855; —-ı hazret-i Hak 845; —-ı hazret-i Sübhânî 758; —-ı irşâd-penâhları 379; —-ı Kādiyyü'l-hâcât 637; berdâşte-i —-ı Kibriyâ 30; —-ı Kibriyâ 119, 215; —-ı kibriyâ’-i ‘azamet-penâhları 66; —-ı kibriyây-ı Bî-enbâz'a bâz 850; berdâşte-i —-ı ma‘delet-penâh-ı Pâdişâhî 151; —-ı mehâbet-iştimâl 730; —-ı Mevlâ 732; makbûl-i —-ı mu‘allâ 663; —-ı Muhavvilü'l-ahvâl 96; —-ı Mücîbü'd-da‘avât 743, 775; —-ına halîk 576; —-ına sezâ 576; —-ına şehler cebîn sûde 674; —-ında cebhe-fersûde 676; nev—-ı pâk 422; —-ı rahmet-penâh 745; havâss-ı bendegân-ı —-ı re’fet-penâhları 375; —-ı refî‘u'ş-şân 734; —-ı sipihr-iştibâh-ı Şâhâne 358, 583; —-ı sipihr-iştibâh-ı Zıllullâhî 268; —-ı şevk-âver-i Sultân Mahmûd 563; kurb-i —-ı şevket-penâh 451; —-ı übbehet-penâh 690; nev —-ı vâlâ-tarhı 733; vâlâ —-i zîbende 851; kühen —-i zîbende-nümûd 734
Dergâh-ı ‘âlî/mu‘allâ 217, 279; Ser-bevvâbîn-i — 589; Ser-cebeciyân-ı — 217, 455, 589; Ser-topî-i — 109, 110; dergâh-ı —-bârgâh 168; — bendeleri 293; — Cebeci-başılığı 239, 454, 489, 660, 704; — Cebecilerinin Kışlaları 849; — gediklülerinden 103, 263, 321; dergâh-ı —-i güzîn 732; — kapucu-başıları 109, 147, 218, 240, 263, 274, 332, 337, 388, 473, 533, 545, 569, 589, 615, 698, 753, 779, 788, 817, 822, 834, 880, 930, 940, 955, 966; — Kapucu-başılığı 489, 518; — kapucu-başıları zümresi 454; — Kapucu-başılığı 199, 218, 490, 569; — müteferrikaları 367, 375, 454, 529, 533, 538, 575, 946; — müteferrikaları zümresi 489; dergâh-ı —-penâh 352; dergâh-ı —-tarh 733; — Yeniçerileri ağaları 849; — Yeniçerileri Ağalığı 377; — Yeniçeri Ağalığı

mesnedi 376; — Yeniçeri kulları 736; — Yeniçerileri 533, 836; — Yeniçerileri Ağalığı 476, 596, 631, 729, 820, 931; — Yeniçerileri Ağası 59, 92, 332, 370, 376, 479, 531, 571, 596, 596, 796, 797, 819, 853, 930, 958; — Yeniçerileri ağayânı 684; — Yeniçerileri Efendiliği 722; — Yeniçerileri Kâtibi 97, 213; — Yeniçerileri kışlaları 795, 855; — Yeniçerileri Kitâbeti 215, 705; — Yeniçerileri neferâtı 275; — Yeniçerileri Ocağı 33, 798; — Yeniçerileri ortaları 23

Der-i devlet 46, 158, 220, 256, 258, 385, 410, 423, 437, 449, 456, 474, 484, 505, 554, 623, 628, 680, 681, 693, 720, 721, 819, 879, 901; —-i ‘aliyye 17, 32, 72, 111, 113, 522, 529, 737, 811; —-i ‘aliyye-i ebed-müddet 311; —-i ebed-karâr 147; —-medâr 32, 38, 56, 106, 116, 130, 181, 213, 242, 243, 461, 529, 534, 537, 649, 666, 806, 834, 841, 843, 868, 887, 891, 903, 913, 961

Derne Beyi 425

ders 551; müşebbek —-hâne 743; —-hâne pîş-gâhı 743; —-hâne-i kebîr 682; —-i imtihân 874; — iyye 541, 702; halka-i —leri 763

Der-sa‘âdet 20, 78, 106, 112, 130, 145, 178, 182, 217, 219, 241, 266, 386, 438, 569, 597, 599, 601, 605, 625, 667, 739, 811, 866, 885, 901, 903, 913, 948, 953, 959; terfîh-i hâl-i sekene-i — 574; —'e i‘lâm 696; —'e îsâl 665; —-medâr 847

dervâze; —den hurûc 643; —-i i‘câz-ı sühan 734; der u —leri 560

dervîş; Âsitâne-i feyz-âşiyânelerinde bulunan fukarây-ı —ân 380; gürûh-i —ân 889; mesken-i —ân 859; —ân 766; reviş-i —âne ile icâbet 379; —-kîş 890; —ler çillesi gibi vişâhalar 303; —-nihâd 494, 565, 659; temâm —-sîret 383

Dervîş Ahmed Paşa (Pirizrin Sancağı mutasarrıfı, Dukagin mutasarrıfı) 82, 143

Dervîş Kapudan (Serây-ı Bosna sükkânından, şahs-ı nâdân) 834, 835

Dervîş Mehmed Efendi (Belgırad Defterdârı) 639

Dervîş Mustafa Efendi (Dârussa‘adeti'ş-şerîfe Ağası Beşîr Ağa'nın kâtibi, kitâb-hâne-i hümâyûn vakfı mütevellîsi, Haremeyn Muhâsebecisi) 209, 690, 743

Dervîş Nüzhet (târîh düşürenlerden) 185

deryâ 196, 407, 558, 606, 662, 671, 675; ahvâl-i — 407; âyîne-i — 109, 919; ka‘r-ı — 133, 136; kenâr-ı — 611; leb-i — 187, 191, 221, 418, 422, 440, 525, 612, 923; mânend-i — 606; mevc-i — 558; nâzır-ı dü-— 31; Re’îs-i fülk-i — 703; rûy-i — 408, 519, 524, 607, 627, 636, 740, 898; sahîfe-i — 556, 899; sâhil-i — 440; sû-be-sû leb-i — 555; şiddet-i telâtum-i — 866; telâtum-i — 940; ümerâ’-i — 439, 521, 522, 708; yemyeşil — 921; zîb-efzây-ı rûy-i — 740; — ahvâli 103; — ahvâline vâkıf 135; — Boğazı 662, 831; — Boğazı cânibi 831; —dan ihrâc 841; —dan katre 110; —dan katre mesâbesinde ‘add 324; —dan müfrez 560; latemât-ı —dan târumâr 841; sâha-i —da zîbende-hırâm 741; — Kapudanı 75; — Kapudânlığı 199, 269, 273, 476, 707, 788, 791, 836, 875, 957; —lar gibi 925; —lar gibi cûş 808; —lar kadar sarf-ı nukūd 740; —-nevâl-i ‘inâyet-i Pâdişâhî 968; süyûl-i —-şümûl 871; rûy-i —ya tesyîri 741; — tesyîri müyesser 520; mir’ât-i — ya ‘aks-endâz 418; —ya ilkā 524, 872; —ya inzâl 372, 899; leb-i —ya müşrif 918; rûy-i —ya nâzır 560; —ya sevk 519, 606; —ya tenzîl 373; —ya tesbîl 196; karadan —ya tesyîr 606; —ya tesyîr 196, 372, 373, 519, 606, 899; —ya tesyîri tasmîm 196; —-yı âşûb 813; —-yı bî-intihâ 111; keff-i —-yı cûd-i kerem-nümûdu 114; —-yı cûd-i mekremet 225; neheng-i —-yı cür’et 135; —-yı fitne 813; —-yı fitne vü şûr 312; üftâde-i —-yı hased 562; —-yı ‘inâyet-i Pâdişâhî 930; —-yı himem-i Şehinşâhî 519; —-yı mekârim-i Cihân-bânî'leri cûşân 736; —-yı Sefîd 30

desîse 39, 204; ta‘lîm-i — 917; —-kârlık 179; dekk ü —sine firîfte oldukları 175, 665, 666; —sin i‘mâl 49; —sini icrâ 40

Desmemburg [Delmenhorst] 844, 846

dest 11, 171, 179, 452, 501, 758, 799, 840, 852; kendüleri ahz ve — 243; tahrîk-i — 578; —-âvîz-i yâdigâr 448; —-be-dest ittifâk-ı vifâk 557; — ber-âverde-i ferâyid-i fünûn 763; —-bürd-i çevgân-ı kazâ 471; —-bürd-i istîlâ 945; —-bürd-i nehb 464; —-bürd-i şîrâne 932; —-bürd-i yağmâ 464; —-dâde-i husûl 497; —-efşân 315, 433, 889; —-gâh 675; —-gâh-ı i‘tibâr 745; —-gâh-ı i‘tinâ 745; ma‘rûz-ı —-gâh-ı sa‘âdet-iktinâh 580; ma‘rûz-ı —-gâh-ı sa‘âdet-intisâb 355; —-gâh-ı tabâyi‘-i mütehâlifetü'l-eşkâl 12; —-gâh-ı tahrîr/takrîr 673; —-gîr 134, 880, 885, 927; —-gîr-i ehâlî-i İran 261; —-gîr-i pâ-dergil-i gam-zedegân 857; —-gîrleri 697, 775, 818, 959; —-güşây-ı Mevlâ 801; —-hûş-i devlet 446; —-hûş-i hurûş 606; —-hûş-i istikāmet-me’âlleri 249; —-hûşî-i mürâselât 70; —-i ‘adâlet-peyvest-i Hıdîvâne 169; —-i a‘dâya giriftâr 906; —-i Âsafî 24; —-i bâd 421; —-i bâzîçe-kâr-ı cellâd 945; —-i berdâşte-i dergâh-ı cenâb-ı Mücîbü'd-da‘avât 736; —-i cellâd 943; ber-dâşte-i —-i du‘â 743; —-i ecel-i müsemmâ 483; —-i felek 562; —-i gerden-beste 876, 946; —-i güher-pâş 720; —-i hayfları 809; —-i hulûs-peyvest-i hayr-endîşleri 360; —-i hüzn 968; rubûde-i —-i ıztırâr-ı bî-ıstıbâr 134; —-i i‘âneti bâz 134; —-i i‘tidâlleri 576; —-i ihtimâmına ilzâm 804; —-i ikbâl-i esbâb-ı kaviyye 807; —-i iktidârları 571; —-i iktidârları eşell 41; —-i infi‘âl 968; —-i istîlâ 905; —-i istîlâları 804; —-i istîlâlarına giriftâr 709; —-i istîlây-ı muhâlifîn 721; —-i kader 62; —-i kazâ 62; —-i kerâmet-peyvest-i Hıdîvâne

573; —-i kerâmet-peyvest-i peder 380; —-i kerâmet-peyvestleri 910; —-i kerem-peyvest-i Âsafî 555; —-i kifâyetlerine ihâle 273; —-i kifâyetlerine tefvîz 273; —-i kudret-i mâlik-i ‘inân-ı kâm-kârî 164; —-i kudret-i mâlik-i ‘inân-ı kâm-kârî 292; ber-âverde-i —-i merâm 812; —-i meşşâta-i ‘inâyet 635; —-i meymenet-peyvestleri 334; —-i münâcâtı 862; —-i münâcâtı güşâd 502; —-i nakkāş-ı hayâl 922; —-i nasafetleri 576; —-i niyâz 157, 159, 281, 393, 464, 742, 797, 850; —-i niyâzı bâz 941; —-i râst 304; —-i recâ 281; —-i redd 178; —-i rıkkıyyet-peyvest-i çâkerâne 292; —-i rıkkıyyet-peyvesti 307; ârâyiş-i —-i rûzgâr 184; —-i rûzgâr-ı cezâ-kâr 455, 833; —-i sû’-i kurenâ 808; —-i Şâhî 434; —-i ta‘zîm 646, 647; —-i ta‘zîmine i‘âde 797; ber-âverde-i —-i tasarruf 932; —-i tasarruf-i şeref-karîn 442; —-i tazarru‘ 850; —-i tazarru‘u bâz 941; —-i te‘addî 31, 98, 100; —-i te‘addîyi dirâz 571, 665; —-i tegallüb-i düşmen 722; —-i tegallübleri 804; —-i tetâvül-i eşkıyây-ı ‘Urbân 596; —-i tetâvül-i zaleme 877; —-i vehm 345; —-keşân 44; —-keşîde 762; kâlây-ı vâlâ-yı —-mâye-i ‘azîm 189; —-mâye-i erbâb-ı kiyâset 215; —-mâye-i fahrı 320; —-mâye-i mübâhâtları 320; —-mâye-i nâm 976; —-mâye-i şân 976; —-res 51, 624, 627, 714, 806, 819, 857; matlûbuna —-res kābil 544; —-res oldukları devâbb ve mevâşî 459; —-res ümniyyesi 824; —-şûy-i âb-i ictinâb 766; —-şûy-i kâr-ı bâr-ı fenâ 474; bî-— ü pâ 501; —-yârî-i ‘avn-i Kadîr 50; —-yârî-i çîre-destân-ı müzd-verân-ı kûh-ken-i emsâl 672; —-yârî-i dirâyet 168; —-yârî-i enfâs-i kudsiyye 497; —-yârî-i kiyâset 271; —-yârî-i mesâ‘î-i ma‘delet 759; —-yârî-i mi‘mâr-ı Devlet-i ‘Osmânî 429; —-yârî-i rüşd 168, 271; —-yârî-i sıdk-ı niyyet 162, 262; —-zede-i hasâret 814; —-zede-i zevâl 814; —-zenân 616

destâr 13, 488; halka-i — 874; kâtibî — 302, 645, 695; —çe-i gayret-şi‘ârî 54; —-ı ‘âdî 506, 537, 628, 695; —-ı bârîk ü mevzûn 12; —-ı çalta-zerî 761; —-ı fâniye-i şuhûd 53; —-ı şâhgerî 761

destî; — hamr 479

Deşîşe Nâzırı 469, 470

Deşt-i Kıbcak/Kıbçak 396, 402, 844

devâ 954; dâ’-i bî-— 609, 682; kābil-i pezîrây-ı — 474; pezîrây-ı — 567; ‘ârıza-i dâ’-i bî-—ya ibtilâ 964

devâbb 459, 604; —ları 662

Devâsir ‘Aşîreti 662

Devâtdârlığı hıdmeti 722

deve 49; —ye tahmîl 460

devekuşları; hayyen — 706

devlet 76, 81, 137, 169, 216, 221, 223, 293, 298, 305, 310, 339, 352, 355, 391, 407, 409, 411, 500, 547, 550, 552, 555, 580, 595, 611, 641, 642, 645, 646, 649, 654, 655, 656, 749, 759, 801, 802, 851, 920, 967; âfitâb-ı ‘âlem-tâb-ı — 549; ‘ahd-i güzîn-i — 862; ‘amûd-i ser-efrâz-ı hânumân-ı — 677; dest-hûş-i — 446; devâm-ı — 189, 210, 231, 236, 376, 390, 435, 506, 553, 615, 660, 739, 751, 777, 794, 815, 830, 835, 845, 898, 949; deymûmet-i — 123, 225, 724; emekdâr-ı — 199, 267; emîn-i — 194; erkânına halel 298, 352; erkân-ı şân u şükûh-i — 441; esâs-endâz-i kasr-ı — 674; esbâb-ı — 904; eyyâm-ı — 910; fülke-süvâr-ı — 614; gars-i yemîn-i — 611; hâfizân-ı hudûd-i — 498; hâyin-i — 939, 943, 949; hayr-hâhân-ı — 554; hayr-hâh-ı — 28, 194, 467, 494; hayyir-i — 95, 231, 233; hıdemât-ı — 697; hıdemât-ı ‘aliyye-i — 819; hırâmende-i sahn-ı serây-ı — 615; hümâ-yı evc-i — 447; ‘imâd-ı — 670; imtidâd-ı— 18, 185; kadr-dânân-ı erbâb-ı — 25; kâr-âgâhân-ı ricâl-i — 491; kâr-ı — 807, 825; karîn-i hâl-i — 231; kasr-ı — 670; keşşâf-ı mu‘zılât-ı umûr-i — 614; medâr-ı devâ’ir-i — 724; mest-i medhûş-i ikbâl-i sahbây-ı — 936; meşâhîr-i fuzalây-ı — 539; metâf-ı ümmîd-vârân-ı — 360; mihr-i rahşende-i burc-i şeref-i — 561; mugāyir-i nizâm-ı — 297; muhâlifân-ı — 758; mu‘în-i — 674; muktezây-ı ‘unvân-ı — 322; mühr-i — 927; mürettib-i umûr-i — 635; nazm-ı umûr-i — 941; neyyir-i — 778; nüsha-i memdûha-i şâh-nâme-i — 16; penâh-ı — 861; pîrâye-i dîhîm-i — 436; resm-i — 430; ricâl-i — 108, 280, 392, 537, 648, 857, 958; riyâz-ı her-dem behâr-ı — 125; Sâhib-i — 159, 230, 319, 370, 371, 411, 684, 706; sâye-i — 802; şâyân-ı şân-ı — 233, 387; şâyân-ı ‘unvân-ı — 261; şeb-çerâğ-ı dîhîm-i — 745; tal‘at-ı firûz-i — 634; taraf-ı — 592; tefvîz-ı umûr-i — 214; temhîd-i bünyân-ı — 817; te’sîs-i mebânî-i nizâm-ı — 76; tûl-i — 845; uğur-i — 680; umûr-i cumhûr-i — 313; umûr-i — 719, 826; vâcibe-i icrây-ı satvet-i — 264; vedî‘a-i — 953; vüs‘at-i dâ’ire-i — 427; zevâl-i — 437, 456; zînet-efzây-ı zeyn-i — 619; —e ahrâ 26; du‘ây-ı —eş 620; mezâkk-ı —e vâkıf 489; ber-mûceb-i kavâ‘id-i —eyn 424; beyne'd—eyn 165, 255, 291, 349, 398, 410, 432, 512, 532; güşâyiş-bahşây-ı gülistân-ı ittihâd-ı — eyn 358; kadr-i —eyn 175; lâyık-ı şân-ı —eyn 170; mâ-beyne'd—eyn 169, 291, 298; makbûl-i —eyn 342, 357; miyâne-i —eyn 284, 360; muvâfık-ı şân-ı ‘azamet-nişân-ı —eyn 340, 356; pây-ı taht-ı —eyn 296; râh-ı ittihâd-ı —eyn 284; sebeb-i tevâfür-i incâh u zafer-i mâ-beyne'd—eyn 71; şân-ı —eyn 163; tasfiye-i çeşme-sâr-ı — eyn 262, 341, 357; teşyîd-i bünyân-ı müvâlât-ı — eyn 656; ‘unvân-ı —eyn 163, 175; —eyn 156, 298, 352, 407; —eyn beyninde 352; beyne'd—eyni'l-‘aliyyeteyn 355; i’tilâf-ı beyne'd—eyni'l-‘aliyyeteyn 578, 582; kā‘ide-i müstahsene-i i’tilâf-i/ittihâd-ı beyne'd—eyni'l-‘aliyyeteyn 548; mâ-beyne'd—eyni'l-‘aliyyeteyn 360, 583, 586; şîrâze-i risâle-i iltiyâm-ı/tevâfuk-ı —eyn-i ‘aliyyeteyn 584; —eyn-i ‘aliyyeteyn 297,551,

710; —eyn-i ‘aliyyeteynin ilf ü iltiyâmı 585; dâ‘î-i —eyn-i kerîmeteyn 553; —eynin hayriyyetlerine muvâfık 352; —eynin salâhlarına muvâfık 352; umûr-i — gibi 948; cümle-i mu‘temidân-ı —-hâh 551, 553; levâzım-ı —-hâh 758; — hayr-hâhı 826; Sâhib-i — hazretleri 77, 150, 155, 656, 822; lisân-ı —i anlar 825, 978; lisân-ı —i ‘ârif 209; kadîmî bir —-i ‘azîme 305; —-i ‘azîmü'ş-şân 869; —-i bâhire 759; —-i bâhiru'l-meymenet 814; a‘yân-ı —-i behiyye 284; —-i behiyye-i Nâdiriyyetü'l-fahhâr 426; —-i behiyye-i Şâhiyye 174; devâm-ı —-i cenâb-ı min‘âm 231; —-i Çâsâriyye 407, 643, 645, 646; —-i Çâsâriyye tüccârı 408; deymûmet-i —i da‘avâtı 557; a‘dây-ı — ‘idâdında 712; hayr-hâhân-ı ricâl-i —-i ebed-iktirân 159; gayret-keşân-ı —-i ebed-karâr 542; hayr-hâh-ı —i ebed-karâr 208; ricâl-i —-i ebed-karâr 124; de’b-i dîrîn-i —-i ebed-karîn 510; deydene-i dîrîn-i —-i ebed-karîn 636; hıdemât-ı —-i ebed-karîn 115, 273; icrây-ı şevket ü şükûh-i —-i ebed-karîn 157; kā‘ide-i kadîme-i —-i ebed-karîn 505; şükûh-i —-i ebed-karîn 393; tetmîm-i levâzım-ı —-i ebed-karîn 636; uğur-i —-i ebed-karîn 249; —-i ebed-karîn 26, 30, 73, 92, 213, 313, 865; —-i ebed-karîn'e lâyık 234; hayr-hâhân-ı —-i ebed-kıyâm 172; kā‘ide-i —-i ebed-kıyâm 546; şân-ı ‘azamet-nişân-ı —-i ebed-makrûn 267; de’b-i dîrîn-i —-i ebed-mekîn 398, 400, 431; muvâfık-ı ‘unvân-ı —-i ebed-miknet 869; resm-i dîrîn-i —-i ebed-miknet 414; lâzime-i zimmet-i —-i ebed-müddet 179; devâm-ı —-i ebed-müddet da‘avâtı 210; —-i ebed-müddet'e nâfi‘ 267; —-i ebed-müddet-i kaviyyü'l-bünyân 498; —-i ebed-müddet-i ‘uzmâ 548; hıdemât-ı —-i ebed-nişân 485; huddâm-ı —-i ebed-kıyâm 281; —-i ebed-peyvend 153; —-i emed-müddet-i ‘Osmânî 972; kevkeb-i sermediyyü'z-zuhûr-i —-i Hılâfet-menkabet 167; —-i Hudâ-dâd 578, 582; eyyâm-ı —-i hümâyûnları 613; —-i İmperatoriyye 404; —-i İran 867; —-i İraniyye 879; —-i İslâmiyye 302, 308, 310; Sâhib-i —-i kesîru'l-murû’et 126; neyyir-i a‘zam-i —-i kübrâ 759; meşrık-ı —-i lâ-yezâl 358, 583; —-i lâ-yezâl 65, 71, 283; şân-ı übbehet-nişân-ı —-i me‘âlî-‘unvân 219; —-i mesfûre 393; devâm-ı —-i min‘âm 194, 797; —-i müstelzimü'l-mefharet 897; —-i müşârun ileyh 405, 406, 408; —-i müşârun ileyhâ 407, 413; —-i Nâdiriyye 255, 261, 280, 284, 289, 297, 322, 425; —-i Nâdiriyye Murahhası 257; —in dostlukları 403; —-i nîkû-mahzar 549; —inize şâyân 655; —in mahabbetleri 403; dest-yârî-i mi‘mâr-ı —-i ‘Osmânî 428; —-i Pâdişâh-ı Cihân-penâhî 656; —-i Pâdişâhî 306, 389; —-i Rusya 180, 410, 415, 886; —-i Rusya'nın a‘yânı/ricâli 410; kā‘ide-i kadîme-i —-i rûz-efzûn 351; satvet-i kevkebe-i —-i rûz-efzûn 223; —-i rûz-efzûn 498; —-i rûz-efzûn-i Hılâfet-nümûn 170; —-i rûz-efzûn'a makrûn 233; —-i rûz-efzûnları 159, 637; ricâl-i —-i sadâkat-‘alem 231; farkına bâl-i hümây-ı —-i sâye-güster 963; ‘atebe-i ‘aliyye-i —-i sermediyye 804; —-i sıhrıyyet-i müstevcibü'r-rif‘at 635; —-i Şâhiyye 174; —-i tarafı 823; hayr-hâh-ı —-i ‘uzmâ 54; mümehhidü bünyâni'd—-i ve'l-ikbâl 846; kâlây-ı —-i visâl 566; a‘day-ı — leri 496, 690, 797; bed-hâh-ı —leri 677, 697, 712, 790, 861, 880, 882, 885, 918, 923, 950, 969; devâm-ı —leri 723; hâk-i pây-i —leri 412; ricâl-i —leri 644, 646, 647, 649; vükelây-ı —leri 654; zemân-ı —leri 574; zeyl-i makāle-i —leri 595; sâha-i du‘ây-ı —lerine imâle 594; merfû‘-i pîş-gâh-ı —-me’âb 355; — memâliki 416; meşhûd-i enzâr-ı —-mendân-ı mekârim-şi‘âr 494; hayr-hâh-ı — nâmı 809; merfû‘-i pîş-gâh-ı —-penâh 580; — uğruna 800; hademe-i —-i rûz-efzûn 71; —-i ‘ulyâ 550, 553; —-i ‘uzmâ 297, 299, 353; —-i vâlâ 297; —-i visâl 559; —-i Zıllullâhî 911; —-intisâb 351, 886; —ler 88, 640, 649, 650; a‘day-ı —leri 495; kā‘ide-i kadîme-i —leri 843; eyyâm-ı —leri 594; ma‘lûm-i —leri 411; re’îs-i —leri 645, 648, 650; tınâb-ı hıyâm-ı —leri 918; —leri dâ’im 305; re’îs-i —lerine teslîm 646; —leri tarafından 555, 639; —lerin elçileri 655; du‘ây-ı —lerine müdâvim 595; —lerinde câri 648; dost olan —lerin tüccârları 404; —lü 17, 54, 58, 84, 123, 125, 136, 150, 233, 235, 292, 294, 324, 332, 336, 380, 392, 431n, 432, 489, 503, 506, 517, 533, 537, 593, 619, 636, 637, 647, 656, 743, 796, 838, 869, 899, 958, 964, 974; —-me’âb 294; ‘atebe-i ‘aliyye-i —-medâr 396, 402; —memâliki 415; meşhûd-i enzâr-ı —-mendân-ı mekârim-şi‘âr 493; semend-i —-mend-i hümâyûnları 619; taraf-ı şerîf-i —-redîfleri 360; —-serâ 254; —-serây-ı ‘izz 733; —-serây-ı iclâl 733; riyâz-ı — ü ifdâl 61

Devlet Girây Hân (Kırım Hânı) 567

Devlet-i ‘aliyye 22, 27, 28, 37, 57, 60, 78, 79, 82, 83, 87, 88, 95, 122, 130, 139, 142, 152, 155, 159, 169, 197, 207, 212, 215, 255, 257, 259, 264, 272, 276, 280, 282, 289, 293, 297, 302, 310, 314, 319, 322, 352, 385, 393, 404, 405, 406, 410, 414, 425, 427, 433, 435, 450, 453, 454, 463, 468, 508, 511, 514, 548, 595, 614, 624, 627, 628, 644, 646, 648, 650, 654, 656, 667, 669, 678, 693, 694, 716, 731, 737, 779, 780, 782, 784, 785, 792, 793, 806, 827, 832, 835, 843, 844, 867, 869, 880, 883, 901, 952, 953, 977, 978; a‘dây-ı bed-rây-ı — 189; a‘dây-ı — 929; ahvâl-i — 972; âsâr-ı — 973; ‘atebe-i — 411; ‘atıyye-i — 476; a‘zam-ı mehâmm-ı — 896; bâb-ı dâru'l-emân-ı — 384; bende-i Der-i — 272; bende-i — 32, 303, 309, 670, 722; bende-zâde-i Der-i — 272; bende-zâde-i — 32, 722; ber-vefk-ı dil-hâh-ı — 277; cânib-i — 131, 138, 181, 431, 779, 783, 867; de’b-i kadîm-i — 612; dekāyık-ı umûr-i külliyye-i — 124; deydene-i dîrîne-i — 581; deydene-i müstahsene-i — 84; dûr-endîşân-ı

ricâl-i — 806; emekdâr-ı — 216; erbâb-ı — 153; erkân-ı — 58; gayret-keşân-ı — 937; hademe-i — 179, 463, 704; hayr-hâhân-ı — 392, 464, 472, 573; hânedân-ı — 604; hayr-hâhân-ı ricâl-i — 21, 215; hayr-hâh-ı — 273, 767; hıdemât-ı — 376, 481; hıdemât-ı mehâmm-ı — 978; hudûd-i — 394; îfây-ı merâsim-i şân-ı bülend-ʻunvân-ı — 484; ihrâcât-ı — 491; îrâdât-ı — 491; irâde-i — 667, 694; irâde-i yümn-ifâde-i — 257; ittihâd-ı kulûb-i vükelây-ı — 776; kāʻide-i — 245, 449, 609, 712, 787; kāʻide-i hasene-i — 178; kāʻide-i kadîme-i — 23, 57, 127, 147, 332, 555, 751, 955, 965; kāʻide-i nizâm-ı — 570; kānûn-i kadîm-i — 172; karîn-i ʻinâyet-i — 543; kabza-i bâ-iktidâr-ı — 795; kahr-ı aʻdây-ı — 54; kâr-âgâhân-ı ricâl-i — 260; kavâʻid-i kadîme-i — 818; kibâr-ı ricâl-i — 189, 335, 543, 574, 590, 659; kudemây-ı ricâl-i — 209; kuvvet-i kāhire-i — 202; küberây-ı ricâl-i — 369; lâyık-ı şân-ı ʻinâyet-unvân-ı — 870; lâzime-i zimmet-i ümenây-ı — 148; lisân-ı — 57, 427, 929; maʻlûm-i — 466, 473, 526, 535; mecrây-ı kulûb-i ricâl-i — 815; mehâmm-ı — 233; menâfiʻ-i — 255; mesâmiʻ-i — 917; mesmûʻ-i — 711; mihmân-ı bâhiru'l-ʻunvân-ı — 336; mihmân-ı ziyâfet-hâne-i — 383; miyâne-i ricâl-i bâ-ibtihâl-i — 814; mizâc-ı — 660; muhâlif-i — 456; muktezây-ı kāʻide-i — 172; muktezây-ı şân-ı — 868; murâd-ı — 434; muvâfık-ı — 490; muvâfık-ı kāʻide-i — 635; muzâfât-ı Memâlik-i mahrûsetü'l-mesâlik-i — 566; mühimmât-ı hikmet-âyât-ı — 972; müntesibân-ı — 138; nabzân-ı şiryân-ı ahvâl-i — 784; nabz-âşinâyân-ı — 384; resîde-i sâmiʻa-i — 902; rızâ-cûy-i — 391, 599; rızây-ı yümn-iktizây-ı — 257, 638; ricâl-i bâhiru'l-ibtihâl-i — 249, 491, 929; ricâl-i — 22, 58, 74, 77, 104, 122, 136, 152, 196, 217, 232, 281, 332, 369, 372, 392, 678, 679, 706, 728, 730, 742, 781, 806, 815, 929, 930; savb-ı — 256; satvet-i — 81, 425; sâye-i — 870; sâye-i hemâpâye-i — 106; sâye-i ʻinâyet-vâye-i — 115; sâye-i kerem-vâye-i — 83; sâye-i merâhim-vâye-i — 384; Sefîr-i — 56, 201, 311, 424; serhaddât-ı — 464, 803; sımâh-ı — 785; sugūr-i mansûre-i — 818; süferây-ı — 158; şân-ı şevket-nişân-ı — 424; şân-ı übbehet-nişân-ı — 160; şâyân-ı şân-ı — 257, 333; tahsîl-i rızây-ı — 823; taraf-ı bâhiru'ş-şeref-i — 508; taraf-ı — 79, 197, 256, 259, 261, 317, 356, 408, 412, 415, 431, 434, 527, 528, 597, 624, 638, 667, 668, 688, 693, 711, 716, 753, 784, 794, 867, 879; taraf-ı câhiru'ş-şeref-i — 654; tedmîr-i aʻdây-ı — 54; tekmîl-i ʻırz-ı — 47; tekmîl-i şân-ı/şükûh-i — 649; uğur-i — 253, 631; ʻukalây-ı ricâl-i — 781; ʻulüvv-i şân-ı — 28; umûr-i ʻizâm-ı — 233, 963; umûr-i mehâmm-ı — 658; umûr-i mühimme-i — 454; umûr-i — 627, 973, 974; umûr u şu'ûn-i — 370; ʻunvân-ı übbehet-nişân-ı merâsim-i — 488; ümenây-ı — 577; Vakʻa-nüvîs-i — 482; vekāyiʻ-i — 971, 972; vükelây-ı — 58, 167, 406, 929; vüzerây-ı — 929; zîr-i livây-ı nusrat-iltivây-ı — 542; — cânibi 297; müntesibân-ı —'den hâlî olmak 138; kıstâs-ı ʻadâlet-ʻayâr-ı —-i dâʻimü'l-karâr 308; devâm-ı — daʻvâtına muvâzabet 591; — ehâlîsi 353; — hudûdu 528; — hükmü 544; —-i bâhire 154; —-i bâhiru'l-ʻunvân 138; —-i bâhiru'l-liyâka-i ʻOsmâniyye 305; —-i behiyye 280; —-i dâ'imü'l-karâr 290, 314, 396, 412, 426, 455, 487, 508, 529, 554, 610, 781, 783, 793, 867, 869, 870; taraf-ı bâhiru'ş-şeref-i —'den mansûb 138; dil-hâh-ı —-i devâm-iktinâh 309; deydene-i müstahsene-i —-i ebed-devâm 88; —-i ebed-devâm 260, 411, 688, 714, 784, 793, 814, 854, 957; aʻyân-ı —-i ebed-fercâm 152; —-i ebed-iktinâh 313, 383, 443, 455, 499, 532, 795; hademe-i —-i ebed-iştimâl 616; kāʻide-i —-i ebed-iştimâl 508; taraf-ı —-i ebediyyü'l-istimrâr 586; cânib-i —-i ebed-karâr 783; taraf-ı —-i ebed-karâr 132; âfitâb-ı ikbâl-i —-i ebed-kıyâm 340; deydene-i kadîme-i —-i ebediyyü'l-istimrâr 156; —-i ebed-karâr 416, 572; muktezây-ı de'b-i dîrîn-i —-i ebed-karâr 129; merâsim-i pîşîn-i —-i ebed-karîn 150; uğur-i —-i ebed-karîn 229; —-i ebed-karîn 660, 857; kıvâm-ı —-i ebed-kıyâm 452; mübtegāy-ı şân-ı übbehet-nişân-ı —-i ebed-kıyâm 375; —-i ebed-kıyâm 385, 447, 464, 597, 870; kānûn-i behcet-nümûn-i —-i ebed-makrûn 371; muktezây-ı kānûn-i —-i ebed-makrûn 395; vüzerây-ı kudemây-ı —-i ebed-mersûm 450; mesmûʻ-i —-i ebed-miknet 431; riyâz-ı her dem behâr-ı —-i ebed-müddet 670; taraf-ı —-i ebed-müddet 844; zîr-i cenâh-ı —-i ebed-müddet 706; —-i ebed-müddet 17, 37, 40, 87, 529, 650; ricâl-i —-i ebed-nişân 726; —-i ebed-peymâ 391; —-i ebed-peyvendleri 845; kānûn-i münîf-i —-i ebed-redîfe 255; —-i ebed-ʻunvân cânibi 268; tulûʻ-i tebâşîr-i ikbâl-i —-i ebediyyü'd-devâm 972; —-i ebediyyü'd-devâm 75, 174; —-i ebediyyü'l-istimrâr 206, 642, 667, 783, 843, 847, 868, 870; deydene-i müstedîme-i —-i gîtî-sitânî 566; —-i hazret-i Zıllullâhî cânibi 291; —-i Hılâfet-karîn 128; —-i Hılâfet-mekîn 260; —-i istikāmet-ʻalem 785; —-i Kā'âniyye 152; —-i kavî-bünyâd-ı ʻOsmânî 509; —-i kesîru'l-ihsân 529; —-i kesîru'l-kerem 628; —-i maʻdelet-güster 553; emârât-ı fevz-i/ikbâl-i —-i masûnetü'z-zevâl 106; kāʻide-i yümn-iştimâl-i —-i masûnetü'z-zevâl 88; —-i masûnetü'z-zevâl 149; taraf-ı —-i meʻâlî-ʻunvân 295; —-i meʻâlî-ʻunvân 27; kāʻide-i kadîme-i —-i müstedîme 508; şu'ûn-i —-i müstemirretü'd-devâm 249; —-i müstemirrü'd-devâm 201; mihmân-ı —-i müşârun ileyh 370; —-i Nâdiriyye 296; —'nin hayr-hâhı 267; —'nin hılâfında olmak 319; —'nin Orta Elçisi 509; —'nin sadâkat-kârı 267; —'nin serhaddât-ı mansûreleri 878; —'nin tasarrufu 154; —-i ʻOsmâniyye 5, 297, 299, 303, 432, 645; —-i râsihu'l-erkân 353; rızây-ı —-i rûz-

efzûn 825; —-i rûz-efzûn 28, 56, 90, 138, 156; —-i rûz-efzûn 282, 322, 435; cânib-i —-i sermediyye 173; —-i sermediyye 463; makrû‘-i mesâmi‘-i ümenây-ı —-i Sultâniyye 548; ‘atâyây-ı —-i şâmiletü'l-ihsân 575; kā‘ide-i —-i şerî‘at-âyîn 268; —-i übbehet-‘unvân 301; — murahhasları 398; ricâl-i — mu‘teberlerinden 728; — ricâli 59, 720, 780, 817; — ricâlinin kibârı 966; ‘atebe-i — ricâlinin kudemâsı 212; — Sefîri 355, 360, 462; — suları 823; — tüccârı 353; — tüccârı sefînesi 405; kā‘ide-i — üzere 741, 754, 793; rızây-ı — üzere 699; —'ye enfa‘ 508; —'ye evlâ 508; —'ye lâyık 786; vükelây-ı —'ye manzûr 323; du‘ây-ı devâm-ı —'ye muvâzabet 377; —'ye nâfi‘ 594; vekāyi‘-i — zabtı 556; bk. ayrıca ‘Osmâniyye

devr 205, 282, 347, 437; fâyik-ı zû-fünûn-i —ân 518; hasbe'l-hâl-i —ân 485; hâtıb-ı —ân 635; imâret-sâz-ı —ân 674; kâmil-i — 231; Kutb-i —ân 220, 671; manzûr-i dîde-i —ân 620; merci‘-i havâkīn-i —ân 322; meşgūl-i —rân 559; meşhûd-i dîde-i —ân 98; meşreb-i hâl-i —ân 123; meşreb-şinâs-i —ân 195; mükemmel-i —ân 231; mürebbî-yi dânişverân-ı —ân 553; nevâl-i min‘am-i —ân 489; sebt-i cerîde-i eyvân-ı —ân 558; sezâvâr-ı âferîn-i zû-fünûn-i —ân 121; sühan-sencân-ı —ân 675; tekallüb-i hâl-i —ân 779; —âna vedâ‘ 382; inkırâzı'd-—ân kā'im 736; —-i Âdem 118; —-i ‘adli 900; —-i ebvâb 833; —-i kamer 634

Devrek Vilâyeti 906

Deylem 396, 401

deyn; sâbit olmuş — 409; —-i mîrî 569;

dıraht; —ân-ı ser-be-hevâ 618; —-ı müntehâ 606; —-ı rîşe-dâr-ı habâset 877; müntehâ —lar 664; —lar 890

Dırava; Nehr-i — 643

dîbâ 506; — (beyâz nev-zuhûr) 689; ağır demî — 331; elvân ağır — 330; — donluk (İstanbul-kârî, nev-zuhûr çiçekli ve taraklı) 331; — donluk (İstanbul-kârî, şükûfeli nev-zuhûr) 331; — kîse (ma‘a tevek şerîdli, katîfe zarflı) 324; — kîse (şerîdli al katîfe zarflı) 325; — kîse (şerîdli güvez katîfe zarflı) 325; top top —lar 189, 538; — otak 303; sarı İstanbul —sı 325; — surreler 337; mânend-i —y-ı peren 749

dîbâce 973; ser-levha-i —-i bî-‘adîl 446; ser-levha-i —-i bî-misl 446; —-i faslu'l-hıtâb 282; —-i mektûb 318; ser-levha-i —-i şevket 733; —-i vifâk u ittisâk 261; —-i zîbâçe-i mü’ellefâtları 12; —-tırâz-ı ‘ulûm 776; —-tırâz-ı cerîde-i efâzıl 554; —-tırâz-ı ikbâl 62; —-tırâz-ı me’âl 670; —-tırâz-ı sa‘âdet 62; —-tırâz-ı tahrîr 504; —-tırâz-ı tenmîk 504; —-tırâz-i sahâyif-i bâlâ 255

Dicle; Nehr-i —'nin karşu tarafı 534

dîde 559; resm-i matbû‘-i nâ-— 225; nâ-— 137, 222, 525, 558, 688, 689, 761; —-bânî-i istifâzat-nesîm-i ittihâd 69; —-bânî-i istifâzat-nesîm-i yegânegî 69; —-dûz-i terassud 435; —-i ahvel-i nazar 109; —-i basîreti 525; —-i basîretlerinden dûr 671; —-i cihâniyân 435; —-i gam-dîde 809; sedd-i derîçe-i —-i hâss u ‘âmm 470; —-i hayrân-temâşâyiyân 673; —-i ‘ibret 849, 855; —-i ‘ibret-bîn-i sâlikân-ı Hudâ 185; —-i insâf gibi 977; —-i nazar-bâzları 809; —-i nezâretleri 615; —-i nuzzâr 220; —-i remed-dîde-i idrâk 947; —-i rûzgâr mislin görmemiş 324; —-i şebîkeleri 746; —-i tasvîr gibi 223; —-i temâşâyiyân-ı ehl-i İslâm 731; merdümek-i —leri 805; —leri hayretle bâz 860

dikkat 33, 35, 74, 106, 114, 142, 146, 148, 160, 173, 179, 192, 200, 252, 311, 332, 416, 464, 525, 574, 617, 626, 668, 777, 791, 798, 830, 859, 867, 876, 878, 879, 884, 885, 887, 892, 917, 960, 963; bezl-i — 158, 416; bezl-i nakdîne-i — 202; havâle-i nigâh-ı — 867, 870; ıtfâya — 769; kemâl-i — 479, 578, 582, 585, 963, 973; keşîde-i rişte-i nigâh-ı — 360; meşmûl-i nigâh-ı — 783; mezîd-i — 277, 526, 534, 578, 582, 585; rabtlarında — 523; sarf-ı nakdîne-i — 244, 818; tatmîn-i bâllerine — 374; zabtlarında — 523; teşmîr-i sâ‘id-i — 899; — hâletleri 878; —-i bî-şümâr 432; —-i dirâyet-semîr-i Tâcdârî 249; sarf-ı —-i diyânet-intimâ 137; —-i evfâ 837; —-i Kā’ânî 886; —-i nâ-mahdûd 679; zîb-i nazra-i —-intimâ 921; nûr-bahş-ı —-i vefâ 340; —-i zât-ı kirâmî-sıfâtımız 348; —leri 111, 146; —leriyle makhûr 218; ‘uhde-i yerâ‘a-i —-me’âle ihâle 595

dil 39, 53, 184, 423, 500, 613, 617, 734, 801, 897; âgâh-— 611; âyîne-i — 922; bî-gâne-i — 617; dâğ-ber-— 261, 714, 818, 865; ez-— 42, 433, 485; kân-ı — 40, 676; matlûb-i — 751; mecmû‘a-i — 752; rû-nümây-ı — 826; Setebrak-ı — 621; yek-— 137, 549, 552; cenâb-ı kutb-i —-âgâh 880, 926; kutb-i —-âgâh 248, 697; —-âgâh 890; —-âgâhân-ı basîret-medâr 448; —-âgâh-ı cenâb-ı Tâcdârî 280; —-âgâhî-i Pâdişâh-ı ‘âlem-penâh 46; mısbâh-ı rûşen—ân-âsâ 923; cây-ı —-ârâ 418; ebrû-yi —-ârâ 558; kasr-ı —-ârâ 337, 419, 675; makām-ı —-ârâ 55, 60, 75, 607; nev-resm-i —-ârâ 796, 901; riyâz-ı —-ârâ 673; selmâ-yı hasnâ-yı —-ârâ 258; Serây-ı —-ârâ 370; sûret-i hasnâ-yı —-ârâ 572; şâhid-i —-ârâ 559; vasf-ı —-ârâ 748; ıttırây-ı evsâf-ı —-ârâları 188; şâhid-i —-ârây-ı hıdemâtı 722; resm-i —-ârây-ı müstesnâ 563; makām-ı —-ârâm 673, 789; hüsn-i —-ârâsı temâşâsı 860; manzûme-i —-ârây-ı tâze-edâ 375; mahbûb-i —-âşûb 418; tarh-ı —-âşûb 734; —-âşûb 223; va‘z-ı —-âvîz 743; —-bend-i hüsn 720; —-beste 191, 665; —-beste-i hüsn-i rusûmu 862; —-beste-i rişte-i hadî‘ası 46; nev-çeşme-i —-cû 852; resm-i —-cû 675; sûy-i —-cû

31; tarh-ı —-cû 719; —-cû 561; cûy-i —-cûyi 52; —-dâde 934; hâhiş ü —-dâdelik 607; —-dâdesi bulunanlar 479; —-efrûz 768; — eğlencesi 31; — e şevk-efzûd 191; nizâm-ı —-firîb 376; resm-i —-firîb 672; takrîb-i —-firîb 418, 543; tertîb-i —-firîb 615, 636; vasf-ı nizâm-ı —-firîbi 621; —-firîb 934; agrâz-ı —-fikâr 691; kasr-ı —-firîb 421; tarh-ı —-firîb 919; takrîb-i —-firîb-i hayâl 468; —-gîr 249, 431, 698; kasr-ı —-güşâ 422, 676; riyâz-ı —-güşâ 488; tell-i refî‘-i —-güşâ 607; —-güşâ 224, 419, 420, 719, 860; —-güşâ gülşen-serâlar 555; ber-vech-i —-hâh 210, 313; —-hâh 427, 431, 664, 669, 817, 827; —-hâh-ı cânibeyn 510; —-hâh-ı Devlet-i ‘aliyye-i devâm-iktinâh 309; —-hâh-ı hazret-i Zıll-ı İlâh 271; —-hâh-ı hümâyûnun icrâsı 612; —-hâh-ı Mülûkâne 280, 886; —-hâh-ı Pâdişâh-ı ‘âlem-penâh 276; —-hâh-ı Pâdişâh-ı Dârâ-gulâm 920; —-hâh-ı Pâdişâhî 214, 924; —-hâh-ı Pâdişâhî'ye mutâbık 281; —hâh-ı tarafeyn 257; —-hâhları 260, 620; —-hâhlarına müsâ‘afe 512; izhâr-ı pür—-î 47; memerr-i sabây-ı hoş—-î 560; —-i a‘dâ 232, 864; —-i âgâh-ı safvet-semîr-i Pâdişâhî 230; —-i ahbâb 312; semâ‘-ı —-i ‘ârif 765; —-i ‘âşık-ı zâr misâl 736; —-i cihâniyân 435; —-i derrâki 674; —-i efsürde-i ‘uşşâk gibi 190; —-i erbâb-ı ‘inâd 222; —-i kâfir 934; —-i ma‘mûr 222; —-i mürdeleri 373; —-i safvet-irtisâmları 210; mahall-i —-keş 732; makām-ı —-keş 607; nakş-ı —-keş 468, 676, 922; —-keş 826, 851; tarh-ı —-keş resmi 420; —-keş tarh 852; —-keş-i kāmet 558; gonça-veş —ler 613; —-mürde-i haşerât 892; bünyâd-ı —-nişîn 731; mahall-i —-nişîn 850; mevki‘-i —-nişîn 637; nev-zemîn resm-i —-nişîn 557; —-nişîn kasrlar 222; tarh-ı —-pesend 557; mısra‘ayn-ı —-pesendi 922; sa‘y-i —-pezîr 678; sûret-i —-pezîr 919; tertîb-i —-pezîr 796; —-pezîrleri 340; —-remîde 908; —-rübâ 922; —-sûhte 948; nâ’il-i —-şâd 93; —-şâd 133, 137, 195, 211, 278, 341, 357, 388, 455, 518, 521, 561, 648, 704, 707, 728, 753, 771, 825, 904, 924, 959; —-şâd ü hurrem 247; —-şîfte 223; ehâlî-i —-teşnegân 224; —-teşnegân 735, 850; —-teşneler 226

dilâver; —ân-ı asâkir-i İslâm 461; —ân-ı cân-sipârân 795; —ân-ı dûdmân-ı Bektâşiyye 572; —ân-ı İslâm 42, 117; —ân-ı rezm-âyîn 627; —ân-ı zafer-semîr 48; —likleri 54

dilber; kadd-i — 31; leb-i — 418; —-i müstesnâ 187

dimâ’/dimâ 91; bî-hûde sefk-i — 600; sefk-i — 20, 90, 91, 152, 168, 534, 738; —-i Müslimîn 80

dimâğ; muhtellü'd—- 384; tahsîl-i — 481; tahsîl-i — 480; ta‘tîr-i —-ı ‘âlem 501; —-ı ârzûsu 961; zevk-ı dimâğ-ı fahr/mübâhât 796; sevdây-ı —-ı 431; —-ı cânları 29; —-ı fâsid 37; mu‘attar-sâz-ı —-ı hallet 339; lahlaha-sây-i —-ı huzzâr 743; mu‘attar-sâz-ı —-ı istînâs/ülfet 577, 581; gāliye-sây-ı —-ı mübâhât 751; —-ı Mülûkâne 304; —ına su‘ûd eden buhâr-ı enâniyyet 830; —ında fesâd 693; —ında Şâhlık sevdâsı ihsâs 806; —-ı şevk 558; telh-sâz-ı —-ı şîrîn-kâr 933

Dimyât sefînesi (üç direkli) 627; Bender-i Dimyât havâlîleri 111

dîn 69, 128, 139, 195, 203, 393, 454, 595, 614, 627, 667, 737, 978; a‘dây-ı — 128, 495, 690, 797, 929; ‘amûd-i ser-efrâz-ı hânumân-ı — 677; bed-hâh-ı — 677, 697, 712, 790, 861, 880, 882, 885, 918, 923, 950, 969; cenâb-ı nesak-sâz-ı mücâhidîn-i — 543; cenâb-ı serîr-ârây-ı — 23; çâr-bâliş-nişîn-i taht-gâh-ı — 498; dâğ-ber-dil-i a‘dây-ı — 261; dürû‘ u rumâh-ı mücâhidîn-i — 443; emekdâr-ı — 199, 216, 267; emîn-i — 194; erbâb-ı — 261, 322, 341; erkân-ı — 732; esâs-endâz-i kasr-ı — 674; gayret-keşân-ı — 542; hâfizân-ı hudûd-i — 498; hâmiyân-ı hamây-ı — 314, 757; hâyin-i — 939, 943, 949; hayr-hâh-ı — 194, 208, 273, 467, 494; hayyir-i — 95, 231, 233; hıdemât-ı — 97, 216, 377, 388, 486, 697; hıdemât-ı ‘aliyye-i — 819; hıdemât-ı mehâmm-ı — 978; hüccet-i — 68, 346; ‘imâd-ı — 670; intizâmi'd-dünyâ ve'd—- 160; kahr-ı a‘dây-ı — 54; karîn-i hâl-i — 231; kasr-ı — 670; keşşâf-ı mu‘zılât-ı umûr-i — 614; mehâmm-ı — 233; muhâlifân-ı — 758; muhâlif-i — 456; muhâsamât-ı muhâlifîn-i — 689; mu‘în-i — 674; muktezây-ı ‘unvân-ı — 322; musâdakat-i/musâfât-ı selâtîn-i — 347; muvâfik-ı — 490; mücâhidîn-i — 542; müteferri‘-i yek-cihetî-i — 343; neyyir-i — 778; penâh-ı — 861; şâyân-ı şân-ı — 233, 387; şâyân-ı ‘unvân-ı — 261; şâyân-ı — 212; taht-ı fîrûz-baht-ı selâtîn-i bâ-dâd ü — 546; tedmîr-i a‘dây-ı — 54; te’kîd-i de‘âyim-i — 346; tefvîz-ı umûr-i — 214; temhîd-i bünyân-ı — 817; uğur-i — 253, 631, 680; ‘ulüvv-i şân-ı — 28; umûr-i cumhûr-i — 313; umûr-i mühimme-i — 454; umûr u şu’ûn-i — 370; umûr-i — 627, 719, 826, 974; vâcibe-i icrây-ı satvet-i — 264; yevmi'd—- 248, 260, 736; —dârlık yolu 152; — den ‘ârî 936; —den bî-haber 912; —e ahrâ 26; — e enfa‘ 508; —e evlâ 508; —e lâyık 786; —e nâfi‘ 594; bî—- haşerât-ı dalâlet-âyîn 913; — hayr-hâhı 826; esâs-ı müstahîlü'l-indirâs-ı ittihâd-ı —î 343; merâsim-i yek-cihetî-i —î 70; hıfz-ı nâmûs-i —-i Ahmedî 913; nâmûs-i —-i Ahmedî'ye mübâderet 913; —-i ‘aliyye 27, 78, 82, 122, 152, 207; tervîc-i —-i bâtıl 205; a‘dây-ı — ‘idâdında 712; —-i ebed-müddet'e nâfi‘ 267; umûr-i —-i ebed-kıyâm 249; —-i ‘Îsâ 203, 204, 205; —-i İslâm 310; —-i İslâm'ı kabûl 20; şân-ı übbehet-nişân-ı —-i me‘âlî-‘unvân 219; istitlâ‘-ı ahkâm-ı —-i metîn 497; —-i Muhammed 758; i‘lây-ı a‘lâm-ı —-i Muhammedî 444; hâmî-i —-i mu‘în 428; nâzır-ı hudûd-i evâmir-i —-i Mustafavî 896; bâ‘is-i revnak-ı —-i mübîn 70; gayret-keşî-i —-i mübîn 357; hâmî-i —-i mübîn

108; icrây-ı merâsim-i —-i mübîn 260; îfây-ı rusûm-i —-i mübîn 157; i'lâ'-i kelime-i 'ulyây-ı —-i mübîn 341; medâr-ı iftihâr-ı —-i mübîn 777; mehâmm-ı —-i mübîn 273; mü'essis-i mebânî-i —-i mübîn 759; müşeyyidân-ı erkân-ı —-i mübîn 401; rusûm-i —-i mübîn 393; sebîl-i —-i mübîn 73, 229, 249; tesdîd-i merâsim-i —-i mübîn 636; te'yîd-i merâsim-i —-i mübîn 636; uğur-i —-i mübîn 115; —-i mübîn 26, 73, 92, 128, 152, 206, 213, 313, 341, 660, 865; —-i mübîne hıdmet 139, 146; —-i mübîne lâyık 234; tantana-i —-i mübîn-i ebed-kıyâm 498; bekûrî-i a'dây-ı —-i serhadd-nişîn 836; dürû'-i gayret-i/hamiyyet-i —iyye 40; hıdmet-i —iyye 165; ibrâz-ı gayret-i —iyye 795; izhâr-ı gayret-i —iyye 54; nazm-ı mesâlih-i —iyye 973; salâbet-i —iyye 28, 691; 'akāyid-i —iyyeleri 541; —-perverî 553; — uğruna 800

dînâr/denânîr 429; direm ü — 744; mâlik-i — 31; neşr-i — 645; mestûre-i —e nâ-mahrem 803; —-ı hâlisu'l-'ayâr 445; şerbet-i —-ı in'âm 958; —-ı kerem 801; bezl-i —-ı vâfire 648; şerbet-i —-ı zinde-dâr 616

dipliğ/dibliğ; —i 324, 325, 329, 761

dirâyet 26, 212, 262, 273, 454, 655; erbâb-ı — 70; hüsn-i — 73; izhâr-ı — 522, 599; kemâl-i — 535; kılâde-i gerden-i erbâb-ı — 763; lem'a-i — 976; muhavvel-i 'uhde-i — 819; tekmîl-i — 234, 976; 'uhde-i —-ârâlarına ihâle 247; i'mâl-i —-fermâ 491; Sadr-ârây-ı —-fermâ 392; 'allâme-i dâniş-i zihn-i —-fermâları 553; —-i âşikâr 140; —-i diyânet-intimâ 96; — ile 'âlî-menkabet 267; — ile mevsûf 486; hüsn-i —-i ma'lûm/meşhûd 554; —-i zâhir 489; —-i zât-ı nasafet-simât 93; cenâb-ı —-kıbâb 91; —le ma'rûf 699; sâhib-i —-leri 112; 'uhde-i —-leri 775; —-leri 194; —-lerine menût 896; cenâb-ı —-me'âb 302; ma'lûm-i —-mersûmları 118; resûl-i —-meşmûl 163; ma'lûm-i —-mevsûmları 678; cenâb-ı —-nisâbları 867; —-şi'âr 514; nahlistân-ı — ü îkānın nihâl-i berûmendi 896

direk 893; üç —li 627, 893; üç —liye istîlâ 627

direng 18, 201, 241, 254, 527, 859, 961; —e âheng 812; — etmek nâ-kābil 672; — eyledikleri mahal 41

dirhem/derâhim 429, 441, 445, 652, 761; —e bâliğ 666; — hisâbı 666; mânend-i —-i sikke-dâr 891; —-i sürûr 773

Dîvân 57, 468; ba'de'd— 229; ehl-i — 669; erbâb-ı — 940; hademe-i — 698, 728; meclis-i — 468; ricâl-i — 32; tertîb-i — 230, 452, 669; tevcîhât-ı menâsıb-ı erbâb-ı — 475, 480; —a çıkacak yüzü kalmadığı 467; —a gelenler 468; —a gelmez 468; — atları (kebîr u hatîr) 266; — bisâtlı atlar 628; — çavuşları 367, 485; — dolmalı 644; — Efendisi 644, 646, 956; sahn-ı —-hâne-i kabûl 26; —-ı 'âlî 35, 832; revnak-efzây-ı —-ı 'âlî-şân 540; —-ı 'âlî-şân 575; münşî-i —-ı âsümân 557; dâhil-i dâ'ire-i ketebe-i —-ı 'avâlî-nişân 699; —-ı bülend-erkan-ı Devlet-i 'aliyye 603; —-ı bülend-eyvân-ı hazret-i Hılâfet-'unvân 172; tertîb-i —-ı eş'âr 541; —-ı eş'âr-ı belâgat-'unvân 873; müretteb —-ı eş'âr-ı bulegā-âsâ 375; müretteb —-i kerâmet-'unvânları 184; —-ı terk 467; —ın ricâli 645; kîse-i —î 159, 854; tevcîhât-ı menâsıb-ı —î 245; menâsıb-ı —î 22, 34, 55, 127, 239, 245, 477, 481, 609, 659; menâsıb-ı —î'den ma'dûd 955; kazâyây-ı —iyye 493; menâsıb-ı —iyye 475; — Kalemi 425; — Kâtibi 297, 350, 433; — kâtibleri 256, 292, 300; — kürkü 646; kâtib-i —ları 304; kâr-bendân-ı merâsim-i —ları 303; —ları 668; — Tercemânı 319; — Tercemânlığı hıdmeti 32

dîvânegân 117; — tâ'ifesi 119

Dîvân-hâne (Tersâne-i 'âmire'de vâki') 273, 370, 724, 797, 927; —'de sergi başında 927; —-i 'atîk 858; —-i fesîhatü'l-ercâ 920; —-i Tersâne-i 'âmire 273; —lerine âvîzân 651; —'ye vâsıl 797; —'yi teşrîf 927

Dîvân-ı hümâyûn 32, 58, 159, 229, 318, 438, 454, 476, 489, 533, 546, 575, 674, 698, 703, 753, 940, 943, 960, 966; Ser-çavuşân-ı — 589, 728, 752, 965; —-i ebed-'unvân 545; —-i Süreyyâ-nizâm 150; —-i Süreyyâ-nümûn 854; — Kalemi 18, 480, 700, 836; — Kalemi gedüğü 722; — merâsimi icrâ 633; — takrîbi 229; — Tercemânı 713; — Tercemânlığı 960; — tertîbi 59

Dîvân-yolu 375, 376

dîvân 711; sûret-i —-âsâ 559; çâr-—-ı 221; der u — 221, 468; —-ı felek-sâ 191; —-ı merkūm 111; çâr-—-ı mücellâsı 562; —ları 839; hâne-i merkūmun —ları altına 470; kârgîr —lar ile mahfûz 839; kârgîr —lar ile muhît 839

divel 27, 155, 849; ecsâm-ı — 89; kā'ide-i — 25, 844; kavâ'id-i — 87; kavânîn-i — 655; mezmûm-i erbâb-ı — 813; — beyninde 781; —-i 'azîme-i mu'teddün bihâ 90; ahbâr-ı —-i eslâf 497; etvâr-ı —-i eslâf 497; —-i etrâf 870; —-i Nasârâ 86, 88, 206, 233, 554, 628, 628, 713; —-i Nasârâ elçileri 23, 629; —-i Nasârâ 'idâdı 795; —-i Nasârâ misillü 793; —-i Nasârâ-yı Avrupa 716; dost olan —in tüccârı misillü 405; a'zam-ı —-i sâbıka 972; —-i sâ'ire 393, 498n; ashâb-ı —-i sâ'ire-i İslâmiyye 498; —-i safvet-irtisâm 92

diyânet 70, 498n; 'alem-i kûh-i — 93; ber-muktezây-ı şîme-i — 166; envâr-ı — 579; ibkāy-ı şân-ı — 571; îfây-ı resm-i — 132; kemâl-i — 383; kuvvet-i — 42; lâzime-i zimmet-i — 466; matla'-ı envâr-ı — 378; mâye-i — 290; muktezây-ı — 70; vufûr-i — 212; —den 'ârî 936; —den bî-haber 912; ıhlâs-ı —-ihtisâs 41; — ile meşhûr/mezkûr 500; mâye-i hamîr-i fıtrat-ı —-irtisâmları 349; 'ibâd-ı —-i'tiyâd 189; kuvvet-i —leri 87; —leri lâzimesi 679; derûn-i —-merhûn-i Şâhî 175; erâzî-i —-müvâzî 261; merâhim-i —-nişân 59; hasîb-i —-pîrâ 449;

hânedân-ı —-rehîn-i gîtî-sitânî 498; metânet-i zamîr-i —-semîrleri 451; verziş-i —-üslûb 162
diyâr; âbâdânî-i — 770; muhıll-i nizâm-ı — 466; —-ı A'câm 107; —-ı A'câm-ı nekbet-medâr 80; —-ı âhar 97, 694, 946; —-ı Anadolu 396, 402, 571; —-ı Bosna 396, 402; —-ı Buhârâ 57; —-ı celîlü'l-i'tibâr 567; —-ı düşmen 178; —-ı İran 57, 129, 266, 341, 432, 436, 597; —-ı küffâr 527; —-ı nekbet-medâr 38, 53; —-ı nekbet-medâr-ı düşmen-i bed-mezheb 115; —-ı nekbet-medâr-ı revâfız-ı A'câm 81; —-ı sâ'ire-i küffâr 645; — lara rihlet 378; —ları 107
Diyârbekir 35, 71, 72, 180, 244, 395, 401, 840, 844,948; cânib-i — 141; Ser'asker-i — 32, 84; — Cânibi Ser'askeri 53, 84; — cânibleri 37; — Eyâleti 72, 73, 238, 265, 423, 483, 597, 622, 632, 707, 712, 787, 898, 957; — Eyâleti'nin 'umûmen erbâb-ı tîmârı/zu'amâsı 80; — Kazâsı 954; — kolları 141, 131, 179; — Ser'askeri 32, 35; — tarafı 84, 140, 142, 146; — Vâlîsi 32, 79, 80, 107, 114, 238, 267, 423, 484, 631, 693, 712, 840, 898
diyet; 'öşr-i — 883, 884
Dizdâr-kapusu (Belgırad Kal'ası'nın) 639
dizgin 330
dolab; köhne — 900
Dolma-bağçe 618; — dedikleri cây-ı dil-ârâ 612; — İskelesi 614; —'nin bâb-ı sagīri 615; —'nin kurb-i hizâsı 607
Don Filipoş (=Philip, İspanya Kıralı'nın ikinci oğlu) 717
Donanma; ricâl-i — 30; — sefâyini 831; âlât-ı —-yı hümâyûn 214; ebtâl-i ricâl-i —-yı hümâyûn 544; edevât-ı —-yı hümâyûn 214; mühimmât-ı —-yı hümâyûn 98; ricâl-i —-yı hümâyûn 274; süfûn-i —-yı hümâyûn 740; umûr-i —-yı hümâyûn 706; —-yı hümâyûn 30, 126, 136n, 196, 255, 626, 791, 840, 892, 893, 900; —-yı hümâyûn kalyonları 212, 372, 519, 545, 602, 627, 636, 893; —-yı hümâyûn mâ-lezimesi 491; —-yı hümâyûn ricâli 627, 721; —-yı hümâyûn sefâyini 30, 126, 258, 626, 721, 791, 831; —-yı mansûre 722
dondurma ta'bîr eyledikleri hulviyyât 651
donluk 657n; Beç-kârî elvân ağır dîbâ — 330 330; Beç-kârî elvân üstûfe — 330; — (elvân İstanbul-kârî, ağır demî dîbâ) 331; — (elvân İstanbul-kârî, putdârî) 330; — (elvân mûclu sof) 331; — (elvan şâlî sof) 331; — (Venedik-kârî elvân ağır dîbâ) 330; bürüncük — (İstanbul-kârî nev-zuhûr tel çekme) 331; dîbâ — (İstanbul-kârî, nev-zuhûr çiçekli ve taraklı) 331; dîbâ — (İstanbul-kârî, şükûfeli nev-zuhûr) 331; üc — şâlî 657n
dost 54, 383, 398, 402, 424, 847; kadîmî — 397; —a mütevârid 508; tevfîr-i —ân 68; —a vâsıl 508; etvâr-ı —âne 51; merâsim-i —âne 410; mu'âmele-i —âne 291; rakīm-cât-ı —âne 548; rakīme-cât-ı —âne 578; resm-i kadîm-i —âne 509; vaz'-ı —âne 510; —âne 45, 402, 414; —âne hareket 37; —âne mu'âmele 408; —âne mu'âşeret 322; —âne müzâkere 399; —âne ta'bîrât 91; tevsîk-ı rişte-i irtibât-ı —ân-ı diyânet-nişân 63; —ân-ı kadîmî 847; —ân-ı zevi'l-'unvân 91; bâ'is-i tezâ'uf-i esbâb-ı —-dârî 342; çârsûy-i mu'âmelât-ı —-dârî 426; istitbâ'-ı letâyif-i —-dârî 343; ufuk-ı —-dârî 579; 'alâyim-i —î 487; 'akd-i rişte-i —î 56; bâ'is-i tezâ'uf-i esbâb-ı —î 358; halka-i bâb-ı —î 297; hıyâbân-zâr-ı —î 583; ibrâz-ı levâzım-ı —î 509; îfây-ı merâsim-i —î 391; izhâr-ı —î 284; izhâr-ı levâzım-ı —î 396, 402, 412, 512, 848; izhâr-ı merâsim-i —î 887; merâsim-i —î 311, 361, 843; perend-i 'âlem-pesend-i dest-gâh-ı —î 65; pîrâye-i iklîl-i —î 577; sûret-i —î 80, 688; şâri'-i —î 548; şecere-i tayyibe-i —î 176; şerâyit-ı —î 886; tehâbb ü —î 92; te'kîd-i esâs-i —î 553; te'kîd-i zavâbıt-ı —î 354; te'yîd-i —î 298; tezyîn-i kitâbe-i kasr-ı —î 584; zülâl-i sâf-ender-sâf-ı —î 846; —î 153, 170, 297, 299; azvâ'-i da'avât-ı tayyibât-ı —î-âyât 549; makām-ı —de kıyâm 690; iksîr-i —î-güster 580; nâme-i —î-hıtâm 551; levâzım-ı —î îfâsı 425; —î-i muhalled 297; münâfî-i —î olan harekâtdan ihtirâz 298; —î müş'ir 257; —î mütebeyyin 257; —î-şi'âr 284; zamîr-i —î-tahmîr 756; âfâk-ı kulûb-i —î-tıynetân 355, 580; mektûb-i —î-üslûb 91; mesned-i —î ve sadâkat 844; gülşen-i —-kâmî 70; —-kâmî-i umûr 70; mahabbetlü ulu —ları 655; ulu —ları 647; hâ'iz-i rehîne-i —luk 847; —luğa ahrâ 647; —luğa binâ'en 793, 794; —luğa lâyık 647; —luğa lâyık olan mu'âmele 642; —luğa mugāyir hareket 319; —luğa münâfî harekât 352; —luğun istihkâmı 403, 415; —luğun te'yîdi 352; —luğun teşyîdi 402; müstahkem olan —luk 411; —luk 152, 153, 306, 353, 391, 403, 404, 406, 408, 510, 642, 645, 646, 654, 656; —luk 'add olunup 644; dâ'imî — luk 'akdi 514; —luk 'akdi 510; dâ'imî —luk 399, 513; kemâl-i —luk 411, 412, 654; pâydâr olan — luk 410; —luk istihkâmına müte'allık ba'zı husûslar 403, 414; —luk şurûtu 716; —luk tarîkı 628; dâ'imî —luk temhîdi 514; —umuz 509, 511, 512, 654, 846; — olan devletlerin tüccârları 404; — olan divelin tüccârı misillü 405; — olan müste'men tâ'ifesi 405; — u düşmen temyîz olunmak meslûb 44; kadîmî —umuz 396; mahabbetlü —umuz 413; miknetlü —umuz 397, 402; mu'azzez —umuz 845; —una dost 138
Döğerli 'Aşîreti 917; — ehâlîsi 917
Dörtyol-ağzı (Akserây'da) dimekle ma'rûf mahal 375
Dörtyol-ağzı (ebvâb-ı hısn-ı İstanbul'dan Belat-kapusu dâhilinde) 200, 201
döşeme 136; sırmalı — 706
du'â/du'â'/ed'iye 103n, 156, 188, 282, 372, 379n, 553, 575, 613, 619, 719, 733, 751, 775, 797, 802,

814, 844, 845, 852, 908, 974; dü-dest-i — 30; fasl-ı — 826; hıdmet-i lâzime-i — 539; isticlâb-ı — 10, 536, 538, 564; makbûl — 191; ref‘-i eyâdî-i — 108; takdîm-i merâsim-i — 307; sunûf-i — 759; zemzeme-i — 615; meşâyih-ı İslâmiyye —cıları 777; Efendi —cım 152, 280, 392; — gûne 676; —-gûyân-ı saltanatları 554; manzûme-i —-i icâbet-enîslerin 752; isticlâb-ı — istid‘âsı 208; silkü'l-le’âl-i hayr —ları 778; şemşîr-i serî‘u't-te’sîr —’un ‘aleyhi 101; —un ‘aleyhi 936; —ya mazhar 185; celb-i —ya pîşvâ 826; —y-ı bekāy-ı vücûd-i hümâyûnları 502; —y-ı devâm-ı ‘ömr-i cenâb-ı Pâdişâhî 482; —y-ı devâm-ı ‘ömr-i cenâb-ı veliyy-i ni‘met-i ‘âlem 94; —y-ı devâm-ı ‘ömr-i cenâb-ı Veliyyü'n-ni‘am-ı ‘âlem 228; zemzeme-perdâz-ı —y-ı devâm-ı ‘ömr 595; —y-ı devâm-ı ‘ömr-i Pâdişâh-ı devrân 86; —y-ı devâm-ı ‘ömr-i Pâdişâhî 137, 632, 654; —y-ı devâm-ı ‘ömr-i Pâdişâhî'ye muvâzabetleri 592; —y-ı devâm-ı ‘ömr-i Sultân-ı cihân 28; —y-ı devâm-ı ‘ömr-i Şehinşâh-ı Dârâ-gulâm 492; —y-ı devâm-ı ‘ömr-i Veliyyü'n-ni‘am-ı ‘âlem 687; —y-ı devâm-ı Devlet-i ‘aliyye'ye muvâzabet 377; —y-ı devâm-ı devlet-i cenâb-ı Pâdişâhî 483; —y-ı devâm-ı devlet-i cenâb-ı Veliyy-i ni‘met-i ‘âlem 94; —y-ı devâm-ı devlet-i cenâb-ı Veliyyü'n-ni‘am-ı ‘âlem 228; —y-ı devâm-ı devlet-i Pâdişâh-ı devrân 86; —y-ı devâm-ı devlet-i Pâdişâhî 632, 654; —y-ı devâm-ı devlet-i Pâdişâhî'ye muvâzabetleri 592; —y-ı devâm-ı devlet-i Sultân-ı cihân 28; —y-ı devâm-ı devlet-i Veliyyü'n-ni‘am-ı ‘âlem 687; —y-ı devâm-ı devlet-i Zıllullâhî 686; —y-ı devâm-ı min‘âm-ı me‘âlî-cenâb te’diyesi 334; —y-ı devâm-ı Saltanat-ı Şehinşâh-ı Dârâ-gulâm 493; —-i devâm-ı devlet-i Pâdişâhî 137; —y-ı devlet-i Sultân-ı zî-şân 862; —y-ı devleteş 620; —y-ı devletlerine müdâvim 595; —y-ı firâvân 643; —y-ı hayr 280; —y-ı hayra mazhar 679; —y-ı hayr-ı icâbet-ârâları 790; —y-ı hayr-ı icâbet-âyât 394; —y-ı hayr-ı icâbet-eser-i Pâdişâhâne 572; —y-ı hayr-ı Pâdişâhî'ye muvâzabet 726; sâha-i —y-ı ikbâllerine imâle 594; isticlâb-ı du‘ây-ı —iyle 440; isticlâb-ı —y-ı hayrları 884; —y-ı hayrlarına ibtidâr 705; —y-ı ıhlâs-meniş-i bendegân 619; isticlâb-ı —y-ı icâbet-ârâ 250, 854; —y-ı icâbet-ârâ 500, 837; —y-ı icâbet-ârâları 697; —-i icâbet-âyât 736; —y-ı icâbet-ihtivây-ı hazret-i Şehinşâhî 618; —y-ı icâbet-irtisâm-ı Halîfe-i enâm 466; —y-ı icâbet-nişân 520; —y-ı ikbâllerine müdâvim 595; —y-ı isticâbet-ârây-ı Hudâvendigârî 464; —y-ı lâyıka-i Veliyyü'n-ni‘am-ı ‘âlem 751; —y-ı Pâdişâhî'ye muvâzabet 853

duhân 837

duhter 390, 458507, 714, 716; —-i sa‘d-ahterleri 516

Duka 318, 391, 401, 507; —-i Kebîr 409; Lurine'nin —-i Kebîri 398, 403, 509, 512; —-i mûmâ ileyh 508; —-i müşârun ileyhimâ 392; —-i Toşkana 667; —-i müşârun ileyh 391; müstakıl bir —lık 391; —lık memleketi 394; —lık nâmiyle 717

Dukagin; — mutasarrıfı 143; — Sancağı mutasarrıfı 82

dürbîn; altûn kakma kabza — 327; ağızlıkları altûn dört boğum — 328; — (beş boğum kebîr) 327; — (beş boğum musanna‘ kebîr) 327; — (dört boğum) 327; — (murassa‘ kabza) 327; — (nâ-dîde cânibeyne nâzır mücevher) 689; — (yâkūt ile murassa‘ kabza) 327; hilye-i —î 867; —-i nigâh-ı i‘tinâ 920; —-i nûr-i firâset 918; sitâre —leri 652

durma 298; — nâmiyle 353; nâmiyle bir nesne mutâlebesinden hazer 294; nâmiyle bir nesne mutâlebesinden mücânebet 294, 353

dübeyye-i zerî 761

düğme 325; basma —si 326

düğûn; — fuzûlâtı 538; — fuzûlî olmakdan ihtirâz 636

dükkân 470, 769, 947; zîb-i rûy-i — 571; —ını açmamak 727; — kûşesi 516; —lar 571, 770

*dümen*i şikest 841

dünyâ 42, 68, 108, 226, 261, 313, 381, 445, 488, 503, 670, 741, 745, 885, 921, 926, 934; âlâyiş-i — 379; bâ‘is-i nizâm-ı — 928; emrâz-ı gûnâ-gûn-i tûl-i âmâl-i — 934; kayd-ı te‘alluk-ı — 240; keşmekeş-i kayd-ı — 124; mûcib-i sa‘âdet-i — 738; nümûne-nümây-ı cennet-i — 673; tutar el üzere — 558; — ve âhıret rütbeleri 432n; emri'd-— ve'd-dîn 164; intizâmi'd-— ve'd-dîn 160; — ve mâ fîhâ 88, 775; isticlâb-ı fevâ’id-i —vî 498; menâfi‘-i —vî 744; —vî 207; nazm-ı mesâlih-i —viyye 973; menkabet-i —viyyeleri 165; —ya gelüp136n; âlâyiş-i —y-ı deniyyeden dâmen-keşân 539

dürr/dürer; kelâm-ı —-bâr 68; kelâm-ı —-bârları 725—-i ‘âlem-behâ 421; —-i gurer 747; —-i dürûd-i nâ-ma‘dûd 68, 346; —-i dürûd-i nâ-mahdûd 63; —-i iklîl-i fevâ’id 541; —-i iklîl-i menâfi‘ 541; —-i ‘inâyet-i bî-gāyeti 136; —-i mensûr 969; —-i şâhvâr-ı haysiyyet 25; —-i şehvâr-ı me‘ârif 595; keff-i —-pâşı 420; —-i tâc-ı mestûrât 516; —-i tâc-ı Şehinşâhân 719; kelâm-ı —iyyü'l-leme‘ân 63; kelâm-ı —iyyü'n-nizâm-ı sadâkat-irtisâmları 515; —-i zâtı 561

Dürr-i yetîm 25; kıymet-şiken-i — 747

düstûr; dârât-ı —âne-i bâhiru'l-haşem 368; hulûs-ı taviyyet-i —âneleri 450; ihâle-i zimmet-i —âneleri 270; mehâmm-ı —âneleri 236; sûy-i dil-cûy-i —âneleri 271; ilbâs-i sevb-i semmûr-i —î 263; —-i Aristo-şu‘ûr 300; —-i Aristo-zuhûr 688; —-i ekrem 846; —-i Felâtûn-tedbîr 472; —-i gayret-nüşûr-i ‘âlî-himem 571; —-i huceste-zuhûr 602; —-i mükerrem 297, 342, 350; —-i müstedîm 953, 958; —-i müşârun ileyh 257; —-i

pesendîde-sîret 504; ber-—-i sâbık 578; —-i sâbık-ı şîme-i kerîme 548, 582; —-i vakūr-i zî-şân 630; —ları üzere 300; —u'l-'amel 169, 398, 401, 512, 668, 776, 777, 798; —u'l-'amel-i şu'ûr 972; —u'l-'amel-i tezekkür 972

düşmen 37, 45, 47, 50, 54, 107, 117, 145, 226, 312, 383, 424, 468; ahvâl-i — 951; cânib-i — 132, 178; dâ'ire-i ordu-yi menhûs-i — 52; diyâr-ı — 178; evzâ'-ı mekîdet-ittibâ'-ı — 46; eyâdî-i — 431; gürûh-i mekrûh-i — 53; hücûm-i — 951; kafây-ı — 48; mukābele-i — 47; nehîb-i savlet-i — 674; ordu-yi — 45; ser-i — 41; şedîdü'ş-şekîme — 44; şikâf-ı sîne-i — 795; taraf-ı — 116; 'âmme-i perhâş-cûyân-ı —-efgen 680; —e mütevârid 508; —e vâsıl 508; derûn-i — gibi sûzân 730; dâr u gîr-i —-hırâş 41; — 'idâdından olanlar 129; —-i bed-âyîn 40, 108; —-i bed-kâm 48; kahr-ı —-i bed-nihâd 81; kalb-i —-i bed-râhı 422; kahr-ı —-i bed-tıynet 35; —-ı nekbet-medâr 38, 53; tedmîr-i —-i bed-nihâd 81; diyâr-ı nekbet-medâr-ı —-i bed-mezheb 115; —-i bed-mezheb 116; tahrîb-i memleket-i —-i bed-peymâ 106; —-i bed-peymân 117; kalb-i —-i bed-râh 423; tedmîr-i d—-i bed-tıynet 35; —-i bed-tıynet 38, 107; —-i dîn 39, 83, 156, 863; —-i dîn-i bed-âyîn 72; —-i ebed-husrân 115; —-i habâset-semîr 106; —-i haybet-ittisâm 45; keyfiyyât-ı —-i haybet-nişân 105; —-i hezîmet-iştimâl 117; —-i mekkâr 128; —ine düşmen 138; lehîb-i —-i sûz-i kârzâr 43; bâzîçe-i —-i şeytanet-kâr 40; —-küşlük hâlâtı 140; —ler 306, 407; — makūlesi 522; — mukābelesi 842; — nazarında 836; — sefînesi 407; — semti 44; asâkir-i cerrâr-ı —-şikâr 106; vukū'-i muhârebât-ı —-şiken 44

düyûn 767, 821; ashâb-ı — 569, 968; ba'de-edâ'i'd-— 821; berây-ı edây-ı — 822; edây-ı — 967; erbâb-ı — 908, 930; temessükât-ı — 908; erbâb-ı —a taksîm 604; —-i kesîresi 484; —-i merkūme 569, 821; —-i mevfûreleri 968; —-i müsbete 569

E

ebdân; câmi'-i 'ilm-i — 195; tartîb-i — 52, 224, 718; râhat-resân-i —-ı cihâniyân 312

ebed 863; ile'l-— 814; —iyyü's-sereyân 815; —-makrûn 603, 861, 882, 929, 949; —-merhûn 637; merbût-ı evtâd-ı —ü'l-âbâd 918

ebnâ'-i sebîl 244, 374, 662, 960; — lisânından 903; Kasaba-i hazret-i — muzâfâtından 96

ebniye 770, 817, 872, 918; cihât-ı sanâyi'-i — 611; köhne — 664, 890; mesârıf-ı — 856, 857; —den hâlî 671; — husûsu 112; —-i 'âliye 605; —-i 'âlîye sârî 925; —-i 'âliye-i sâlifü'l-beyân 563; —-i 'aliyye 555, 670; ser-cümle-i —-i bedâyi'-irtisâm 419; —-i dil-ârâ 919; —-i hümâyûn 722; —-i hümâyûn hıdemâtı 678; —-i kadîme-i çeşme-i merkūme 225; —-i kadîme-i Serây-ı hümâyûn 671; —-i kesîre 925; —-i kışlahây-ı Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı 'âlî 967; —-i kühen-sâl 954; —-i latîfe-i mezkûre 673; —-i ma'mûre-i mezkûre 110; mesârif-i —-i mezbûre 967; muzâfât-ı —-i mezkûre 560; —-i mezkûre 556, 968; —-i mezkûre-i müteyemmine 559; —-i muzâf 676; —-i muzâfun ileyh 676; vefret-i —-i mütekâsire 817; —-i nev-rusûm 671; —-i nev-rusûm-i hûş-rübâ 556; —-i nev-rusûm-i i'câz-nümûn 612; münderis olmuş —-i rahnedârı 871; —ye bezl-i makderet 825; —ye şurû' 859; bk. ayrıca *binâ*

ebr 871; —-i bârân-engîz 871; —-i belâ-bâr-ı idbâr 457; —-i gevher-bâr-ı 'inâyet 134, 149, 490; —-i gevher-bâr-ı şefekat 134; —-i katre-nisâr 871; mânend-i —-i rahmet-bâr 730; —-i rahmet-bâr-ı şer'-i ather 815; perde-i —-i târîkî 52

ebrâr 108; —-ı ahlâk-ı hasene-i siyâdet-ârâ 914; — u ahyâr 139

Ebûbekir Efendi ('Acem, Re'isülküttâb, efâzıl-ı 'asrının ser-bülendi) 540

Ebûbekir Efendi (Re'îs el-Hâc Mustafa Efendi merhûmun dâmâdı, Piyâde, Mâliyye Tezkirecisi, Edirne'de ikāmet, Yeniçeri Efendisi, Tersâne Emâneti) 246, 482, 956, 978

Ebûbekir Paşa (el-Hâc, Vezîr, Bosna Vâlîsi, ber-vech-i arpalık Tırhala Sancağı, Kapudân-ı deryâ, Cidde-i ma'mûre Sancağı, Adana Eyâleti, Kıbrıs Muhassıllığı, ber-vech-i mâlikâne Kıbrıs Eyâleti, Eğriboz Muhâfızı, Karlı-ili Sancağı, Livâ'-i Hersek ilhâkıyla Bosna Eyâleti) 237, 388, 477, 537, 609, 682, 768, 788, 791, 821, 822, 837, 948

Ebûbekir Paşa (İspir, Kara-hisâr-ı Sâhib mutasar-rıfı) 143

Ebûbekir Paşa (Vezîr, ber-vech-i arpalık Vidin ve Niğbolu sancakları, Karaman Vâlîsi) 269, 478, 683, 707

Ebûbekir/Bekir Bey/Beyefendi (kudemây-ı Hâcegân-ı Dîvân-ı 'âlî-şân'dan, Defter Emîni, Baş-muhâsebe) 234, 246, 388, 475

Ebû/Ebî Eyyûb Ensârî Hz. 682, 701, 774n; hazîre-i merkad-i pür-envâr-ı hazret-i — 207; cenâb-ı Hâlid bin Zeyd — 752; sevâhil-i Kasaba-i — 789; Merkad-i pür-envâr-ı hazret-i — hazîresi 889; — muzâfâtı 682; — türbe-i şerîfeleri 701

Ebû Hanîfeti'l-Kûfî 682

Ebûkīr; Kal'a-i — 111

Ebûşehr nâm derbend 831

ebvâb 863; bâlây-ı — 731; —-ı fütûhât 61; —-ı kasr /kâşâne 422; —-ı mahabbet güşâyiş-yâb 573; —-ı mihr güşâyiş-yâb 573; —-ı mufâvezâtı meftûh 756; —-ı mürâselât 57, 61; —-ı mürâselâtı meftûh 756; —-ı recâ/şefâ'at mesdûd 777; elvâh-ı — ve cüdrânı 559; — ve cüdrânı 220; bk. ayrıca *bâb*

ecdâd 319; —-ı 'âlî-makāmları 515; kā'ide-i —-ı emcâd-ı 'izâm 494; —-ı 'izâm-ı nîkû-nâmları 64; —-ı 'izâmımız 509; nehc-i —-ı 'izâmlarına iktidâ

179; —-ı kirâm 798; —-ı me‘âlî-nijâd-ı behiştî-rifâdımız 512
ecel 701; kabza-i tasarruf-nümây-ı — 124; pençe-i saht-gîr-i — 85; sayyâd-ı — 819; hulûl-i —-i mev‘ûd 754; dest-i —-i müsemmâ 483; hulûl-i —-i müsemmâ 32, 72, 101, 543, 567, 604, 609, 677, 682, 767, 820, 865, 959, 964; —-i müsemmâ 117, 228, 278, 788, 819
ecnâd 179, 800; vâfir — 951; —-ı fevz 852; —-ı gāret-gerân-ı vegā-mu‘tâd 116; —-ı nusrat 852; tavâyif-i —-ı sadâkat-i‘tiyâdları 861; —-ı sâ’ireden ser-efrâz 795; —-ı şecâ‘at-âsâr 118; —-ı şeyâtîn-nihâd 913; —-ı şîr-nihâd 41; —-ı vefîre 878; tesrîb-i —-ı vegā-i‘tiyâd 38; —-ı vegā-i‘tiyâd 53, 623, 740, 952; —-ı zafer-i‘tiyâd 33; —-ı zafer-i‘tiyâdları 849; —-ı zafer-nişân 47
ecnebî; pâ-zede-i — 906; içlerine — hulûl 836; — nin vaz‘-ı kadem eylemesi 158; tevsît-ı mukaddime-i —yye-i ‘ibret-esâs 972
edâ 138, 150, 294, 307, 321, 332, 337, 380, 404, 436, 439, 470n, 510, 516, 546, 564, 569, 579, 582, 585, 656, 658, 682, 708, 754, 927, 928, 941, 967, 977; ba‘de'l— 858; hüsn-i — 231; manzûme-i dil-ârây-ı tâze-— 376; rengîn-— 826; tâze-— 919; topdan — 110; — etmek şartıyla 821; cezâlet-i —sı 702; nâtıka-i pâkîze —sı 687; —sı mültezem 715; — tezkireleri 405; salavât-ı mefrûzayı cemâ‘atle —ya kā’im 702; yed-i —ya mevkūf 967; —ya mübâderet 606; vâdî-i hüsn-i —ya sâlik 873; —y-ı dil-pezîr ile te’lîf 870; —y-ı dil-pezîrleri 257; —y-ı düyûn 967; misâl-i silkü'l-le’âl —y-ı ferîde-i makāl 975; —y-ı ferîza-i cihâd 348; —y-ı ferîza-i gazv 348; —y-ı ferîza-i hacc 590; —y-ı ferîza-i hacc-ı şerîf 416, 678; —y-ı gamzedâ 826; —y-ı hacc-ı şerîf 389; —y-ı hakk-ı senâları 188; —y-ı hakk-ı tavsîfi 919; —y-ı hıdmet 649; —y-ı hıdmet-i me’mûriyyet 938; —y-ı hıdmet-i Sefâret 163, 637, 638; —y-ı hüsn-i ta‘bîr 920; —y-ı lâzime-i şükr-i Yezdân 635; —y-ı makāl 205; —y-ı menâsik-i hacc-ı şerîf 894; —y-ı merâm 22; —y-ı merâmda ‘acz 807; —y-ı merâmda kusûr 807; —y-ı merâsim-i senâları 188; —y-ı merâsim-i medhleri 188; —y-ı merâsim-i mübârek-bâd 723; —y-ı merâsim-i şükr-i cemîli 815; —y-ı merâsim-i zemîn-bûsî 77; —y-ı nemâz 563; —y-ı nemâz-ı dü-gâneye kıyâm 539; —y-ı nüsük-i haccetü'l-İslâm 686; —y-ı rusûm-i rıkkıyyet-zemîn 619; —y-ı salât 650, 743; —y-ı salât-ı mağrıb 650; —y-ı salât-ı vustâya mübâderet 618; —y-ı salavât-ı mefrûza 186; —y-ı tahiyyât-ı mâ-vecebe 759; —y-ı tarâvet-fermâ 921; mahtûbe-i dil-keş-—y-ı tarayîf 500; —y-ı tekbîr-i çâr 687; —y-ı tekellüm 205; —y-ı vezâyif-i ‘ubûdiyyet 619; —y-ı vezâyif-i ed‘iye-i Saltanat 593; —y-ı vezâyif-i teşekkürü 553
edeb 179, 703; izhâr-ı sû’-i — 600; muhıll-i merâsim-i — 962; sû’-i — 317; takdîm-i âdâb-ı — 759; terk-i merâsim-i — 961; ‘ulûm-i — 701; bî-—âne 263, 320; —âne 463; fünûn-i —iyye 121; ‘ulûm-i —iyye 593; fünûn-i —iyyeden behredâr 872; bî-—liklerinden nâşî 316
edevât 5, 37, 48, 78, 84, 98, 116, 141, 146, 206, 213, 431, 459, 469, 542, 570, 748, 817, 901; bî-nihâye — 544; esbâb-ı — 39; isti‘mâl-i — 224; levâzım-ı — 636; mâ-lezime-i — 672; tanzîm-i — 366; tertîb-i — 123, 366, 722; tetmîm-i — 53, 335; —-ı ‘azîmeye mâlik 804; —-ı binâ 416; —-ı bî-pâyan 850; —-ı cihâd 740; —-ı Donanma-yı hümâyûn 214; —-ı gazâ 740; —-ı harbiyye 40, 706, 932; ibdâ‘-ı —-ı hibâl 606; vefret-i —-ı hibâl 135; —-ı ihtişâm 624; —-ı ihtişâm-ı bâhiru'l-inbisât 944; —-ı ihtişâm-ı Defterdârî 695; —-ı ikrâm-ı mihmân-nüvâzî 424; —-ı kesîre 483, 806; —-ı latîfe 444; —-ı mücevherât 505, 517; —-ı nazîfe 613; —-ı nizâm-ı Müşîrâne 490; —-ı sâ’ire 898; —-ı sayd 242; —-ı Şâhâne 616; —-ı şikâr 242; —-ı ‘udde vü ‘atâd 219
edîb 304, 383, 511, 705; zâtında — 251; ahlâk-ı hasene-i —âne 216; etvâr-ı —âne 207, 894; etvâr-ı hâlisâne-i —âne 820; tavr-ı —âne 931; —âne 638, 851; —âne hareket 754; etvâr-ı —âne-i hasene 26; girdâr-ı —ânesi 237; —âne tahrîri 700; —âne takrîri 700; —-i dirâyet-pîrâ 753; —-i me‘ârif-semîr 215; —-i necâbet-âsâr 894; —-i sâhib-i kemâl 518; etvâr-ı —âneleri 236; — ü lebîb 96, 120; — ü nebîl 504
Edirne 209, 239, 395, 401, 482, 680, 701, 816, 830, 844, 912, 953, 954, 975; mahmiyye-i — 896; — Bostancı-başılığı 504; — Bostancı-başısı 120, 477, 604; —'den munfasıl 85; — Kadısı 19, 198, 717; — Kazâsı 530; — Kazâsı'ndan munfasıl 663; — kurbü 954; — Pâyesi 195, 430, 566, 774, 955; — Şehri 954
ef‘âl 498, 734; —-i haybet-nişân 51; —-i kâside 165; —-i mücerreb 489; —-i nâ-şâyesteleri 290; —-i sa‘îde 914
efâzıl; ‘ısmet-ârây-ı mehâfil-i — 626; müsellem-i — 95; sadr-ı sudûr-i — 249; zübde-i — 706; —-ı ‘asrının ser-bülendi 540; bender-gâh-ı kâlây-ı —-ı etrâf-ı merzbûm 763; efdal-i —-ı fezâ’il-güster 765
eflâk 29, 444, 744; hem-serây-ı tâk-ı — 729; minber-i —e su‘ûd 564
Eflâk 698, 818, 844; memâlik-i — 396, 402; Vilâyet-i — 817; Voyvoda-i Memleket-i — 960; Voyvoda-i — 31, 521; — Memleketi 960; — Voyvodalığı 698, 960; — Voyvodası 31, 32, 521, 528, 960
Eflâtûn/Felâtûn; Şehriyâr-ı —-dirâyet 304; tedâbîr-i müstahsene-i —-pesend 47; —-i zemân dinmeğe şâyân 251; ârây-ı/re’y-i cihân-ârây-ı —-pesend 926; hıdemât-ı —-pesend 565; tedâbîr-i isâbet-pezîr-i —-pesend 449; Âsaf-ı —-râ 505;

Ser-etıbbây-ı —-rusûm 193; düstûr-i —-tedbîr 471
efrâd 426; cümle-i —ı 44; —-ı asâkiri câmi‘ 624; —-ı leşker 878; —-ı muhtâccîn 679
Efrenc; âyîn-i — 205; tavâyif-i — 206; tavâyif-i küffâr-ı — 205; üsârây-ı — 544; üsârây-ı —î (İspanyol tâyifesinden) 706; üsârây-ı —î 542, 543; dâ’-i ‘uzâl-i fezâhat ‘illet-i —î-âsâ 714; — tüccârı 148; —iyyü'l-asl 205
efsûn tutmaz 468
egānî; istimâ‘-ı — 616; —-i letâfet-âsâr 618
eğer (mînâ-kârî altûn al katîfe) 330; — haşesi (kırmızı sâye çuka) 330
Eğriboz 908, 909; muhâfaza-i — 519, 897; — Kal‘ası muhâfazası 238; — Kal‘ası Muhâfızlığı 492, 772; — muhâfazası 519; — Muhâfızı 72, 238, 609, 682, 772, 897, 908; — Muhâfızlığı 519, 609, 682, 909; — Sancağı 238, 477, 957
ehâlî 32, 38, 83, 99, 140, 180, 224, 278, 294, 298, 313, 374, 388, 437, 472, 526, 536, 578, 579, 582, 583, 585, 599, 625, 643, 661, 663, 665, 681, 712, 718, 719, 781, 785, 793, 819, 834, 837, 866, 867, 869, 877, 879, 880, 881, 882, 883, 887, 898, 906, 907, 910, 913, 926, 932, 936, 962, 966; âsâyiş-i — 882; beyne'l-— 532, 679; emvâl-i — 711; himâyet-i — 887; ma‘lûm-i — 516; mûcib-i refâh-ı hâl-i — 148; sâmi‘a-ârây-ı — 453; sıyânet-i — 887; sükûn-i — 576; tanzîm-i şevârid-i umûr-i — 973; tatmîn-i bâl-i — 526; terfîh-i ahvâl-i — 485, 521; tetmîm-i nizâm-ı — 574; zîr-destân-ı — 100, 631, 936; —-i ‘Acem 154; —-i A‘câm 436; —-i aktâr-ı Hicâziyye 916; akvât-i —-i beldeteyn-i muhteremeyn 697; —-i cevânib 245; —-i cezîre 537; —-i Dağıstân 38, 138; —-i dil-teşnegân 224; —-i eyâlet-i merkūme 925; —-i Haremeyn 679; —-i Haremeyn-i muhteremeyn 821, 915, 963; —-i Haremeyn-i şerîfeyn 697; —-i havâlî-i merkūme 855; —-i Herazgırad 880; —-i İran 154, 291, 293, 296, 298, 341, 349, 352, 357, 432, 456, 458, 462, 532, 550, 867, 877, 878, 902; —-i İraniyân 168; —-i İraniyye 878; —-i İran-zemîn 803, 813; —-i İsvec 845, 847; —-i Kumûk 139; —-i Kürdistân 876; —-i Medîne-i münevvere 821; —-i Mekke-i mükerreme 821, 915; —-i memleket 272, 831; —-i merzbûm-i merkūm 341; —-i mezkûre-i serbe-hevâ 813; —-i Mısır lisânından 601; —-i Rûmiyye 299; —-i Ruscuk 880; —-i sâ’ir bilâd-ı İslâmiyye 353; —-i Tebrîz 710, 711; —-i vilâyet 31, 841, 965; nevâhî —leri 881; —nin ba‘zı hayvânâtını sürüp 606; havâlî —si 438, 696, 718; —si müşerref 598; —sini makhûr 711; — taraflarından 599; —-yi Isfehân 905; —yi ihrâc 711
ehibbâ/ehibbâ’ 766; hayret-efzây-ı dîde-i — 375; te’ellüf ü tehabbüb-i — 67; —-i mahsûsalarından ba‘zıları 379; — menzillerine ilticâ 925; mazbût-ı mecmû‘a-i dil-i — vü eviddâ 235
ehl 94, 777, 877, 898, 948, 952, 928; nâ-— 777, 936; nâ-—den tefrîk 776; —-i ‘ırz 244; —-i ‘ilm 776; —-i ‘örf tarafları 294; —-i Bağdâd 693; —-i basîret 872; —-i belâgat 873; —-i dil-i belâgat 703; —-i Dîvân 669; —-i fesâd 276, 479, 693, 837; —-i gavâyetin ızlâlleri 965; —-i hâle mahsûs 941; —-i hibre 324; —-i idbâr 843; —-i insâf 777; —-i İran 299; ‘umûm —-i İran 553; —-i İslâm 50, 52, 79, 108, 130, 152, 156, 167, 200, 206, 320, 524, 572, 895, 933; cümle-i —-i İslâm 436; ‘ıyâl-i —-i İslâm 80; ilti’âm-ı —-i İslâm 296; —-i İslâm'ı tadlîl 204; —-i İslâm ziyyi 117; —ine ilzâm 214; —ine masrûf 123; —ine tefvîz 214; —-i nifâk 528; —i'n-nühâ 579; —-i ordu 550, 552; —-i sûk 572, 573, 695; —-i şekâvet 277, 663; —-i şikāk 952; —-i takvâ 778; —-i tecrîd 766; —-i vukūf 206; kemâl-i —iyyet 978; isbât-ı müdde‘ây-ı —iyyeti 764; —iyyet 481, 778, 828, 915; —iyyeti bâhir 915; —iyyeti ma‘lûm 777; —iyyeti meşhûd 777; —iyyetleri 592; —-i zimmet Ermenî 205; —-i zimmet hâneleri 482; —-i zimmet Kıbtî keferesi 20; —-i zimmet Nasârâ tâ’ifesi 20; —-i zimmet re‘âyâ 881; —-i zimmet re‘âyâ hâneleri 146; —-i zimmet re‘âyâ makūleleri 695; —-i zimmet Rum 205; —-i zimmet Yehûd tâ’ifesi 20; —ullah 682
Ehl-i Sünnet 322; ‘akīdet-i — 500; mezheb-i Hanîf-i — 290, 296, 758; Mezheb-i —'e sâlik 298; — mezhebi 293; — Mezhebi'ne sâlik 353; Mezheb-i Hanîf-i — ve Cemâ‘at 349, 428; tarîka-i enîka-i — ve Cemâ‘at 341, 357; tervîc-i mezheb-i — ve'l-cemâ‘at 129; — ve Cemâ‘at Mezhebi 153; — ve'l-Cemâ‘at 37, 58, 131, 296
ehrimen; —-i bî-bâk 525; gürûh-i mekrûh-i —-sîretân revâfız 807
Ehvâz 831; —'da sâkin 661; — semtine güzâr 662
ejdehâ/ejderhâ; —-âsâ 239; —y-ı zehre-şikâf 110
*ekin*lerinde ve biçimlerinde 883
ekl; gılâlini — 466; — ü izâ‘at kaydıyla 807; — ü şürbden memnû‘ 653; — ü şürbe mübtelâ 788
Ekrâd 388, 805, 904; erâzil-i — 693; kabâ’il-i — 81; mehâzîl-i — 876; ‘aşâyir-i — beyleri 664; — beyleri 81, 693; — eşkıyâsı 571; — makūlesi 570, 574; — tâ’ifesinden bir gürûh 460
el; —de 777; —den kaçırup 765; —e getürmek 253, 276, 525, 526, 528, 665, 837, 841, 893, 914; —e getürülmek 892; —e girenler 145, 374, 574; —e girmeyüp 243, 876; —i olduğuna binâ’en 219; –inde 874; —inde âfitâbın meş‘ali 226; —inden alup 904; —inden geldiği mertebe 711; —iyle izâle 656; —iyle ref‘ 656; —le 936; —lerinde olan berâtları 883; —lerine yapışan âdemler 652; iki —lerini uzadup 304; — uzadup 884; — üzre tuta 873; — yüze sürüp 669

elbise 917; —-i emâneti sâlib 696; —-i fâhire 332; —i fâhire-i Mülûkâne 321; —-i sıdkı sâlib 696
Elbistân; cibâl-i — 913
Elçi 90, 268, 278, 281, 300, 303, 406, 430, 431, 510, 511, 513, 514, 533, 555, 624, 628, 642, 644, 645, 650, 654, 716, 779, 793, 806, 811, 847, 866, 868, 902, 952; ‘atîk — 555; Büyük — 259, 262, 268, 299, 342, 343, 358, 360, 398, 434, 642; — Efendi 641, 642, 650, 651, 654; — Hân-ı mûma ileyh 781, 866, 868, 952, 953; —-i ‘Acem 25; —-i Françe 554; —-i İran 324, 779; —-i Kebîr'inizin murahhaslığı 512; —-i Kebîri Murahhaslığı 397; — inbi‘âsiyle 402; —-i merkūm 319, 392, 806; —-i merkūm iltimâsı 575; —-i mesfûr 24, 315, 319, 318, 395, 844; —-i mûmâ ileyh 91, 315, 391, 394, 398, 430, 488, 514, 533, 555, 624, 625, 779, 784; —-i Nederlande 23; —-i Sânî 263, 367, 485; ba‘s olunan —ler 424; büyük —ler 262, 400; eslâfınız olan —ler 645; rütbeleri müsâvî büyük —ler 294, 342, 351, 353, 358, 360, 399, 434; —ler 424, 462, 555, 651, 713, 793; büyük —lere mahsûs 656; hıdmet-güzâr —leri 91; büyük —lerin ta‘yîni 260; büyük —lerin tahsîsi 260; Büyük —lik 639, 648; —lik 398; büyük —lik hıdmetleri 233; —lik rütbesi 56; —lik takımı 901; Büyük —lik ‘unvânı 260, 366, 681; büyük —miz yediyle 649; Büyük —'nin rütbesi 262; büyük —niz 513, 641; —niz mûmâ ileyh 510; — Paşa 264, 266, 338, 367, 430, 460, 462; — Paşa hazretleri 266, 368; — Paşa-yı müşârun ileyh 265, 337, 338, 462; mahsûs — tesyîri 511, 514; mübâdele-i —yân 267; —yân 296, 628; —yân-ı mûmâ ileyhimâ 625; —yân-ı nüktedân 548; —ye tahsîs 533; me’mûr —yim 642; —yi merkūm 689; —yi mesfûr 508, 689, 844; —yi mûmâ ileyh 555
elem/âlâm; bâ‘is-i — 277; cemî‘ — 845; çâşnî-senc-i telhî-i — 853; hedef-i sihâm-ı mihan ü — 261; hibâle-i — 529; ibtilây-ı — 905; inkıbâz-ı — 931; jeng-i — 826; mağlûb-i eyâdî-i — 809; mûcib-i — 847; nâ’ire-i menâre-sûz-i mûrisü'l-— 240; ref‘-i — 385; nâr-ı şedâyid-i —a giriftâr 947; câriha-i —dan dil-rîş 866; kayd-ı —den âzâd 562; —keşîde olan berâyâ 532; —keşîde olan re‘âyâ 532; —larını mûcib 845; —larını müstelzim 845; — tutmazlar 550, 553; şedâyid-i — ü kürbet 272; bunun emsâli — ü kürûb 711; — ü kürûb 711
Elhâslı ‘Aşîreti Ekrâdı (Malatya Sancağı'nda) 912
elkāb 173, 901; ba‘de'l-— 782, 866; kerem-pîşe-i me‘âlî-— 232; matviyyü'l-— 701; me‘âlî-— 26, 508, 939; şâyeste-i me‘âlî-— 520; nüsha-i —ı 863; —-ı beliğa-i hümâyûn 646; —-ı mesfûre 412
Elkere [Heraklius, Tiflîs Hânı olan Tahmûras'ın oğlu, Kâhet Hânı) 932; bk. ayrıca **Erekli**
elmâs 324, 325, 326, 328, 329, 543, 675, 750, 761; hurda — 326; sîne-bendinin orta göbeği bir kebîr — 329; şark — 324, 326; — hâtem 706; —-i ‘adîmü'l-ecnâs 747; —-i behcet-istînâs 747; şark — ile murassa‘ 325; — ile murassa‘ 324, 327, 328; —-i muhayyeru'l-havâss ile mülemma 747; —-i nûr-iltibâs 747; —lı 325, 326; —lı baga gözlük 327; —lı debbûsa ittikâ’en 303; —lı İstefân 303; —lı miftâh 326; —lı zencîr 326; —lu 761; — önlük 329; — tesbîh 303; —-tıraşîde 225
elûke; —-i übbehet-meslûke-i kirâmîleri 162; —-i vâlâ-meslûkeleri 162
emân/emn 295, 436, 471, 478, 706, 775, 803, 851, 869, 884, 925, 926, 962, 963; husûl-i — 385; bâ-— 876; bilâ-— 144, 197, 241, 244, 578, 623, 885, 946; dâ’ire-i emn ü — 384; hırz-i sîne-i emn ü — 742; ârâmiş-i — 625; âsûde-nişîn-i merâbi‘-i — 814; bânî-i mebânî-i — 759; dâhil-i havze-i — 483; devâm-ı — 277; gerden-i — 937; hulâsa-i — 467; ichâr-ı nidây-ı — 470; istihsâl-i levâzım-ı — 823; karîn-i — 962; kemâl-i — 916; masdar-ı — 895; mâye-i — 28, 651; mesned-nişîn-i — 949; müstevcib-i — 81; müteşebbis-i zeyl-i — 529; neyyir-i — 604; niyâz-mend-i — 831; pezîrây-ı — 625; pister-i — 523; sâye-nişîn-i — 89; temîme-i gerden-i — 575, 776; yed-i — 908; zîr-i sakf-ı — 616; —ât 94, 777; — buyuruldusu 877; mûcib-i —-ı cihân 928; mûcib-i —-ı cihâniyân 928; râh-zen-i bî-—-ı idbâr 933; giriftâr-ı pençe-i —-ı nedân-memât 456; fâ’iz-i dest-mâye-i aksa'l-—î 161; tüccâr tâ’ifesinin —i 406; karîn-i husûl-i —î 553; tertîb-dâde-i nihâl-i —î 207; tertîb-i nizâm-ı — 620; hırz-i cân-ı — îleri 835; tûde-i harmen-i —îleri 50; semere-i şecere-i —îsi 272; mashûben bi'l-—i ve's-selâm 916; —lerini mûcib 280; — talebi 917; — üzere kıyâm 385
emânet 41, 388, 454, 498n, 654, 884; ber-vech-i — 536, 944; derârî-i — 752; envâr-ı — 579; ihâle-i ‘uhde-i — 279; lem‘a-i — 934; menâfi‘-i — 933; müddet-i — 935; teslîm-i — 659; ‘uhde-i — 273; vâcibe-i ‘uhde-i — 466; —-i Defter-i Hâkānî 24, 234, 387, 911; teslîm-i —-i hümâyûn 648; —-i kübrâ 229, 247, 449, 927, 928; —-i kübrâ olan emr-i Fetvâ 691; —-i kübrâ olan mühr-i hümâyûn-i cihân-ârâ 723; —-i kübrâ-yı Mevleviyyet-i Mekke-i mükerreme 896; —-i kübrây-ı Meşîhat-i İslâmiyye 194; —-i kübrâya ehliyyet 94; — ile meşhûr/mezkûr 500; —-i merkūme 214; —-i mezbûre 680; —-i mezkûre 792, 793, 978; yed-i —ine teslîm 160; —-i pür-meymenet 775; —-i sâmîleri 725; —-i Şehr 827; —-i Tersâne-i ‘âmire 773, 978; —-i ‘uzmâ 452; —-i yed-i Saltanat 953; —-i zâhir 489; sıdk-ı — leri 678; ‘uhde-i —leri 194; zimmet-i hüsn-i — leri 472; —leri lâzimesi 679; lâzime-i zimmet-i —şi‘arları 232
emâret; emr-i — 915; emr-i hatîr-i — 915; makām-ı menî‘-i — 915; mesned-i — 914, 962, 963; sadr-ı

— 962; —-i Hâcc 467, 469; —-i Mekke-i mükerreme 914, 916; —-i merkūme 916; cenâb-ı emâret-me'âb 886; emâret-me'âb 142, 351; cenâb-ı emâret-me'âb-ı 'izzet-iktisâb 162, 168; — ve 'izzet-nişan 171; — ve 'izzet-'unvân 174

emekdâr 32, 217, 279, 342, 358, 360, 569, 726, 736, 825, 838, 910, 939; — âdemleri 536; —-ı devlet 199, 267; —-ı Devlet-i 'aliyye 216; —-ı dîn 199, 216, 267; —-ı şöhret-şi'ârları 695

Emeksiz/Emeksizin Kapudan; bk. **Mehmed Bey**/Kapudan (Sakızlı, Emeksiz)

Emeviyye 498

Emîn 294, 405, 408, 548, 579, 709, 756, 769, 792, 823; —-i Defter-i Hâkānî 24, 28, 233, 387, 678; —-i devlet 194; —-i dîn 194; —-i Fetvâ 684; —-i Matbah-ı 'âmire 34; —-i mûmâ ileyh 731, 899; —-i müşârun ileyh 194; —-i Ş a'îr 34, 956; —-i Tersâne 34, 786; —-i Tersâne-i 'âmire 213, 492, 705, 792, 975

Emîn Ağa (Bâb Kethudâsı) 633n

Emîn Ağa (Cebeci-başı 'Abdî Ağa'nın birâderi, sağdıc) 537, 538, 635

Emîn Mehmed Paşa (Aşcı-zâde Mehmed Paşa'nın mahdûmu, Basra Eyâleti, Sadrıa'zam, Âsaf-ı Aristo-tedbîr, düstûr-i ekrem, fetânet-ârâ, el-mahfûfu bi-sunûf-i 'avâtıfı'l-Meliki'l-a'lâ, müdebbiru umûri'l-cumhûri bi'l-fikri's-sâkıb, mükemmilü nâmûsi's-Saltanati'l-'uzmâ, mümehhidü bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl, mürettibü merâtibi'l-Hılâfeti'l-kübrâ, müşeyyidü erkâni's-sa'âdeti ve'l-iclâl, müşîr-i efham, müşîr-i hûrşîd-zamîr, mütemmimü mehâmmi'l-enâmi bi'r-re'yi's-sâ'ib, nâzımü menâzımü'l-ümem, nizâmü'l-'âlem, Vekîl-i mutlak-ı sadâkat-'alem, Vezîr-i a'zam-ı sütûde-şiyem) 705, 721, 722, 725, 742, 775, 781, 796, 844, 846, 854, 858, 879, 915, 918, 926, 927

Emîr 866; taraf-ı —âne 173; —-i istikāmet-semîr 142; —-i Mekke-i mükerreme 696, 820, 909, 914, 961; —u'l-Hâc 296; —u'l-Mü'minîn 732

Emîr Arslan Hân (hânân-ı A'câm'dan, mu'teber Hân) 437, 623, 624, 806

Emîr Hân (Kirmânşâhân Hânı Celîl Hân'ın karındaşı oğlu, Şâh'ın Tophâne Nâzırı) 458

emlâk 20, 744; —-i hümâyûn 922; —-i Mülûkâne 452; —-i nâ-mahsûrları 944; —ler 304; bk. ayrıca *mülk*

Emnî Mehmed Beyefendi (Baş-muhâsebe, Cizye Muhâsebecisi, Yeniçeri Kâtibi) 246, 610

emniyyet 222, 405, 409, 416, 457, 463, 667, 670, 712, 823, 951; 'adem-i — 710, 878; bâ'is-i — 146, 892; berây-ı — 483; celb-i esbâb-ı — 878; husûl-i — 663; levâzım-ı — 914; maksûd olan — 478; mekîn-i harem-serây-ı — 923; rehîn-i — 313; tahsîl-i — 131; vukū'-i — 179; —-bahş-ı turuk 914; turukun —i 244; bâ'is-i —-i kâffe-i enâm 756; ticâret —inin tahsîli 91; —in irtifâ'ı 91; sûret-i — irâ'et 892; nâ'il-i gencîne-i —-i tâmme 917; emniyyet-i tüccâr 91; —-i züvvâr 91; —leri 403

emr/emir 23, 25, 45, 70, 82, 89, 90, 102, 130, 135, 142, 154, 158, 174, 179, 283, 297, 302, 316, 357, 360, 385, 420, 481, 536, 561, 579, 585, 617, 618, 661, 675, 710, 737, 741, 758, 777, 780, 782, 793, 823, 851, 866, 867, 879, 904, 938, 962, 973; âhıru'l— 642, 809, 880, 889, 938, 944; bâ— 197n; emr-i uli'l— 99, 101, 145, 204, 599; fî evveli'l— 186; fî nefsi'l— 35, 50, 78, 88, 100, 110, 188, 304, 311, 651; hasbe'l— 592; hudûd-i — 340; ibtidây-ı — 780; müterakkıb-ı — 593; nefâz-i — 674; nefsü'l— 652; nihâyetü'l— 606; uli'l— 347; evvel —de 46, 111, 178, 242, 302, 307, 312, 318, 384, 415, 455, 458, 528, 571, 592, 666, 668, 693, 722, 769, 793, 810, 813, 817, 831, 845, 859, 869, 870, 876, 877, 881, 932, 946, 951; her —de cârî 615; hudûd-i —den tecâvüzü 356; iltifât-ı 'aliyye-i uli'l—e mazhariyyet 418; —e mübâşeret 782; —e şurû' 782; —e teşebbüs 158; muhâfaza —i 790; muhâfaza-i mevâsîk —i 582; tanzîmleri —i 519; yol —i 408; —-i 'acîb 725; —-i akdem 255; mûcib-i —-i akdes 298; bâ—-i 'alî 253, 279, 794, 836; ber-mûceb-i —-i 'âlî 267, 277, 853; hasbe'l—i'l-'âlî 482; sudûr-i —-i 'âlî 15n; —-i 'âlî 3, 46, 438, 465, 544, 680, 691, 793, 830; hılâf-ı —-i 'âlî hareket 881; bâ—-i 'âlî-şân 720, 819, 821; ekîd ü şedîd —-i 'âlî-şân 913; meşrûh —-i 'âlî-şân 739; mufassal —-i 'âlî-şân 739; sâdır olan —-i 'âlî-şân 239, 389; —-i 'âlî-şân 22, 46, 103, 182, 203, 374, 462, 522, 603, 667, 792, 824, 837, 853, 878, 880, 881, 901, 903, 917, 946, 953; hılâf-ı —-i 'âlî-şân harekete cesâret 527; —-i 'âlî-şânın 'unvânı 142; —-i 'asîr-i müşkil-tedbîr 680; —-i asveb 597; —-i 'azîm 122, 214, 915; —-i 'azîm-i Kethudâyî 660; —-i 'azîm-i mezkûr 964; —-i 'azîm-i Sadâret-i 'uzmâ 231; —-i 'azîm-i Saltanat 291, 349, 428; —-i 'azîm-i Ser'askerî 78, 270; —-i 'azîm-i Sipehsâlâriyye 33; —-i 'azîmi ru'yet 591; —-i bâhiru'l-burhân 394; —-i bedîhî 113, 145; —-i binâ 112, 419, 556, 730, 770, 817, 859, 860, 919; —-i binâya iştigāl 672; —-i binâya me'mûr 187, 607, 672; —-i binâya me'mûriyyet 418, 860, 919; —-i celîlü'l-i'tibâr 969; —-i celîlü'l-kadr-i 'akd 505; —-i celîlü'ş-şân 132; —-i cesîm 550, 552; —-i cibâyet 788; —-i Cihân-mutâ'ı istimâ' 835; —i'd-dünyâ ve'd-dîn 164; —-i ehemde müstahdem 722; —-i ehemm 110, 120, 146, 449, 466, 858; —-i emâret 915; —-i evliyây-ı ni'amîye mutâbık 309; —-i Fetvâ 247, 593; —-i garîb 628; —-i gayr-i meczûm 782; bâ—-i Hâlık-ı bî-çûn 727; —-i hatîr 56, 87, 98, 233, 256, 818; —-i hatîr-i emâret 915; —-i hatîr-i Fetvâ 193; —-i hatîr-i Kethudâyî 233; —-i hatîr-i Sipehsâlârî 78, 119; —-i hayr 280, 306, 308, 309, 719, 742; —-i hayrın vukū'u 305; —-i hıred-kabûl 282; bâ—-i

Hudâ 407, 738; bâ—–i Huda-yı Te‘âlâ 473; bâ—–i hümâyûn 150, 207, 210, 392, 395, 418, 440, 454, 475, 505, 517, 542, 573, 616, 637, 700, 705, 708, 722, 726, 731, 740, 782, 825, 828, 838, 880, 943, 948, 966, 975; hüccet-i kātı‘a-i —–i hümâyûn 946; —–i hümâyûn 135, 150, 193, 214, 222, 232, 274, 278, 334, 337, 374, 439, 465, 505, 537, 595, 625, 736, 742, 767, 774, 864, 927, 940, 946, 962, 968; —–i hümâyûn sâdır 372, 380; —–i hümâyûn sudûru 370; —–i hümâyûn şeref-bahş-ı sudûr 787; —–i hümâyûn şeref-bahşây-ı sudûr 212; —–i hümâyûn-i behcet-fermâ 660; —–i hümâyûn-i Cihân-bânî 869; ber-mûceb-i —–i hümâyûn-i Cihân-dârî 172; —–i hümâyûn-i Cihân-dârî 635; —–i hümâyûn-i Cihân-mutâ‘ 204, 260, 332, 337, 416; —–i hümâyûn-i kerâmet-nümunları 850; —–i hümâyûn-i şefekat-nişânları 224; —–i hümâyûn-i şeref-nümûn 367; —–i hümâyûnları 108, 135, 187, 216, 234, 240, 323, 441, 488, 563, 668, 745, 858, 866; —–i i‘tibârî bir ma‘nâ 411; —–i i‘tidâl 89; —–i i‘tidâlin muhâfazası 89; —–i ilhâm-ı gaybî 758; —–i irci‘îye icâbet 380; —–i kabîh 681; —–i küllî 112, 260, 781; nümûne-i —–i kün fe-yekûn 760; bi—–illâhi Te‘âlâ 85, 133, 198, 207, 228, 240, 278, 431, 474, 483, 543, 604, 640, 677, 681, 707, 954; —–i mahsûm 781; —–i makdûr 829; —–i matlûb 91; —–i me’mûriyyet 966; —–i me’mûriyyeti temşi-yetine mübâderet 141; —–i me’mûriyyetine kıyâm 374; —–i me’mûriyyetine mübâşeret 374; —–i me’mûru 481; —–i mechûl 782; —–i mergūb 88, 91; —–i Meşîhat 686, 775; —–i mevhûm 781; tesviye-i —–i mezbûr 132; —–i mezbûr 113, 299; —–i mezkûr 160, 308, 766, 881, 915; —–i mu‘tenâ 255; —–i mu‘tenâ ‘aleyh 582, 585; —–i muhâfaza 597, 839, 840; —–i muhâfazaya kıyâm 473; —–i muhakkak 244; —–i muhâl 168, 418, 435; emr-i muhâl bir — 529; —i musâlaha 201, 257, 284, 292, 302, 310, 350, 433, 625, 669; —–i musâlaha-i hayriyyet-âsâr 351; —–i musâlahaya rağbet 668; —–i musâlahaya terhîs 255; —–i müberhen 90, 162; —–i mühâdene 201; —–i mühimm 599; —–i mükâleme 256; —–i mülâkāt 642, 645; —–i müsâleme 256, 311, 427, 667; —–i müstağrib 859, 962; —–i müstevcibü'l-menfa‘at 74; —–i müşâvere 151, 158; —–i müşkil 869; —–i mütehattem 141; —–i mütehattemü'l-icrâ 639; —i nâfiz 674; —in icrâsı 70; —in istikrârı 297; —in itmâmı 89; —inde istiklâl 33; —ine mutâva‘at 710; —ine mütâba‘at 266; —ine takviyet 119, 811, 935, 951; —–i nizâm 914; —–i rahmet-enîs 742; —–i sa‘bın su‘ûbetini teshîl 435; —–i salâh 197; —–i Sâni‘-i âsümân/zemîn 664, 726; —–i Sefâret 456, 508, 625, 699, 753, 754; —–i Sefâret-i Kübrâ 678; —–i sefârete tahsîs 277; —–i su‘ûbetleri 541; —–i sulh 197; —–i sulha istihkâm 715; —–i Şâhî 903; —–i şer‘-i garrâ icrâ 204; —–i şerâfet 915, 916; bâ—–i şerîf 545; ber-mûceb-i —–i şerîf 665; bilâ—–i şerîf 478, 883; —–i şerîf 36, 46, 147, 149, 203, 276, 474, 482, 485, 529, 604, 630, 663, 665, 666, 680, 694, 697, 708, 721, 753, 767, 773, 829, 884, 917, 946; —–i şerîfe itâ‘at 530; —–i şerîf sâdır 386; —–i şerîf sudûr 209; mü’ekked —–i şerîf-i ‘âlî-şân 693; —–i şerîf-i ‘âlî-şân 79, 101, 116, 180, 210, 212, 219, 237, 277, 522, 530, 698, 914; —–i tabâbet 195; —–i takdîme 553; —–i te‘ayyüş 570; —–i te’dîbinde iktifâ 739; —–i te’lîfleri 963; —–i teftîş hâlî kalup 374; —–i tenâfüs ve tebâguz 180; —–i tesellüm 639, 647, 657; —–i teslîm 639, 647, 657; —–i ticâret 90; —–i ticâretin tezayüd ü temşiyetiyçün 406; —–i uli'l-emr 99, 145, 204, 599; —–i uli'l-emre itâ‘at 101; mektûb-i —–i üslûb 782; —–i vâcibü'l-imtisâl 348; —–i vahy-misâle imtisâlen 758; —–i vâzıh 90; —–i zarûriyyât 695, 914; takviyet-i —leri 35; —lerine mütâba‘at 290; —leriyle 684

emsâl 77, 114, 445, 467, 479, 637, 680, 695, 763, 879; ‘adîmü'l—– 900; âteş-zen-i harmengâh-ı — 803; beyne'l—– 97, 633; beyne'l-etrâbi ve'l- — 448; fâyik-ı — 388, 491, 565; güzâriş-pezîr-i — 861; ‘inâyet-i bî-gāyât-ı ‘adîmü'l—– 968; itâle-i lisân-ı — 690; lisân-ı hâl-i — 240; mahsûd-i — 385, 566, 686; mesbûkatün bi'l—– 427; mesbûku'l—– 206, 857; miyâne-i — 54, 278; mümtâz-ı — 206, 481, 518, 742, 815, 816, 832; müsellem-i — 703; müzâhame-i — 714; bunun —i 446, 468, 706, 711, 752, 770, 808, 892, 918; —i beyninde 702; —i miyânında 699; —inden mümtâz 450; —ine kıyâs 972; beyne'l- —i ve'l-etrâb 678; —iyle teşerrüfünü istid‘â 752

emsâr 145, 760; âsâyiş-i — 690; eşref-i — 442; tebâ‘udi'l-aktâri ve'l—– 347

emti‘a 294, 404, 405; vilâyetlerine götürdükleri — 404, 405; —sı fürûht olunmayup 405

emvâl 85, 102, 136, 144, 218n, 386, 406, 459, 474, 571, 604, 683, 708, 709, 711, 767, 820, 821, 837, 865, 866, 876, 892, 951, 959; celb-i — 917; ekser — 458; ibzâl-i — 817; ifnây-ı — 869; itlâf-ı — 716; kîselik — 769; nehb-i — 90, 803, 917; sarf-ı — 479, 817; nehb-i —e cesâret 960; —–i ehâlî 711; —–i ehl-i İslâm 80; —–i firâvân 944; —–i ‘ibâdullâh 98; —–i kesîre 819; —–i kesîre hâsıl 789; —–i mazbûtası 822; medâr-ı husûl-i —–i mîriyye 827; nizâm-ı —–i mîriyye 150; —–i mîriyye 604, 792; —–i müdahhare 944, 951; —–i nüzül 149; —–i ricâli câlib 936; —i sıyâneti 878; —i zabtı 33, 485; —i zabtıyçün 279; —ler 91, 932; —lerini yağmâ 571n

enâm 136, 295, 815; ‘âmme-i — 55, 215, 347, 724, 931; ‘âmme-i kulûb-i — 790; ‘âmme-i ümem-i — 435; âsâyiş-i — 574; bâ‘is-i ârâmiş-i ‘âmme-i — 268; bâ‘is-i emniyyet-i kâffe-i — 756; beyne'l- — 248; celb-i kulûb-i — 705; def‘-i vâhime-i — 891; efvâh-ı — 920; elsine-pîrây-ı — 949; esbâb-

ı nizâm-ı — 776; gürûh-i — 860; hayyir-i cümle-i — 724; kurra-i ‘uyûn-i — 46; mağbût-ı — 815; makbûl-i — 659; ma‘lûm-i — 582, 585; mebzûl-i ‘âmme-i — 124, 136; mefârık-ı ‘âmme-i — 950; mefârık-ı — 442, 712, 818; melce’-i kayâsıra-i — 412; memdûd-i mefârık-ı — 604, 677; memdûh-i — 93, 594, 614; mesmû‘-i — 824; meşhûd-i — 29, 124, 540, 618; mezmûm-i — 99, 498n; müşkil-güşây-ı — 592; netîce-i tanzîm-i umûr-i — 89; nizâm-ı mehâmm-ı kâffe-i — 548, 578, 581, 584; nizâm-ı umûr-i — 66; ru’yet-i umûr-i — 150; ta‘tîr-i meşâmm-ı — 258; temşiyet-i mesâlih-i — 821; zebân-zed-i — 813, 831; kātıbe-i —-ı ‘avâmm/havâss 548; —-ı hâss u ‘âmm 8

enâniyyet; da‘vây-ı — 834; dimâğına su‘ûd eden buhâr-ı — 830; izhâr-ı — 599

enbâr 841; mevcûd-i — 202; müdahhar-ı — 202; —-ı kesîru'l-berekât 603; —-ı mükâfât hıdmetleri 680; Üç —lı 372

Enbiyâ 874; Server-i — 395, 755; —’-i ‘izâm 443

encâm 179, 284, 308, 313, 471, 863, 894, 925; ârâyiş-i hüsn-i — 353; güzâriş-pezîr-i hüsn-i — 622; hüsn-i — 281; keşîde-i rişte-i — 169; pezîrây-ı — 172, 435, 461, 669, 943; pezîrây-ı merâtib-i hayr— 629; pezîray-ı sûret-i — 164; resîde-i — 470; resîde-i hüsn-i — 158, 233, 515; resîde-i serhadd-i — 395; sûret-yâb-ı — 427; —-ı emir 867; —-ı kâr 38, 96, 101, 432, 464, 522, 525, 806, 807, 810, 903, 913, 934, 937, 942; —-ı kâra nigerân 528; —-ı kâr-ı husrân-me’âlleri 507; —-ı kâr-ı husrân-şi‘âr 37; —-ı kârları 934; —ına me’mûr 299; —-ı nedâmet-iştimâl 311; —-pezîr 306; — ü pâyân 309

encümen 775; ‘akd olunan — 151; huzzâr-ı — 281, 465; —-ârâ 479; —-i mağfiret-nişân 741, 742; ‘akd-i —-i meşveret 669; —-i meşveret 117, 282; ‘akd-i —-i meşveret irâdesi 281; ‘akd-i —-i müşâvere 280; —-i müzâkere 257; —-i safâ-irtisâm 743; ‘akd-i —-i şûrâ 172, 280; ma‘kūd olan —-i şûrâ 350; —-i şûrâ 130, 156, 169, 432, 463; ‘akd olunan —-i şûrây-ı kübrâ 291; —-sâz-ı ittifâk/ittihâd 809

endâm 225, 558, 652; girîbân-ı — 186; hafîfü'l-— 42; hûbân-ı mevzûn-— 618; matbû‘iyyet-i — 637; menhûs ve zişt-— 441; müzeyyen bir esb-i hoş-— 546; nazîf-— 705n; nezâfet-i — 188; sakīmü'l-— 498n; şûh-— 741; sîm pervâzlı — âyînesi 689; —-ı isti‘dâd 887; —-ı istîhâl 887; kabây-ı —-ı istîhâlleri 576; —-ı istîhâlleri dü-bâlâ 593; —-ı latîf 240; yekpâre —ı lerze-nâk 652

Enderûn; — ağaları 242, 368, 644; — Çukadârları 242; — halkı 662; —-i hümâyûn 97, 199, 324, 335, 745, 858, 893, 934, 964, 965; —-i hümâyûn'dan çıkma 956; hademe-i —-i hümâyûn emekdârları 206; —-i hümâyûn Hazînesi 858, 967; —-i hümâyûn kavâ‘idi 963; —-i hümâyûn'da Hazîne Kethudâsı 236

endîşe 527, 561, 799; ‘azîm — 774n; mi‘vel-i — 432; hadşe-i —-i derûn 872; âyîne-i — gibi 191; —-i ‘âkıbet 937; —-i hayriyyet-âsâr-ı Tâcdârî 636; —-i kâsid 665; —-i kâsid hükmüne teba‘iyyet 527; —-i Şâhâne 864; —-ler 499; —-nâk 643; pîşe-i —sine harîf 904

Engûran (Zencân ve Sultâniyye yakınlarında) nâm mahal 907

Engürü 218n

engüşt; — ber-dehân 441, 575; —-gezây-ı hayret 810; —-gezây-ı istiğrâb 98; —-gezây-ı nedâmet 53, 813, 933; —-hây-ı nedâmet 315; —-hây-ı te’essüf 315; —-nümây-ı ‘âlem 895; —-nümây-ı hendese-kârân-ı zemân 849; —-nümây-ı mele’-i a‘lâ 860

enhâ 172, 202, 605, 781; kesîru'l-— 607; —-yı ‘âleme mebzûl ve râygân 603

enhâr 605; —-ı âb-ı lezîz-i hoş-güvâr 920; —-ı bî-pâyân-ı mekârim-i bî-imtinân 268; —-ı hasenât-ı/hayrât-ı Husrevâne 225

Enîs Nu‘mân Efendi (Tezkire-i Sânî) 127, 246, 475, 899, 901, 955

Enrifo Hristo Furu/Kuru de Benkler; bk **Penkler/Enrifo-İrifo-İrinfo Hristo Furu/Kuru de Penkler**

ensâb 863; halîle-i celîletü'l-—ları 537

Ensâr 292, 354; — hazerâtı 346; Ağa-yı mezkûrun —ı 946; ma‘a-—ihî 813

ense; — gülleri 329; —lik 329

envâr 436; lâmi‘u'l-— 974; mânend-i inficâr-ı subh-i bâhiru'l-— 499; tomar-ı nâşiru'l-—ı 307; —-ı ‘âtıfet 759; —-ı âsâr-ı bâhiru'l-i‘tibâr-ı cenâb-ı Şehriyârî 861; ifâzat-i —-ı behcet 572; lem‘a-pâş-i —-ı behcet 622; —-ı behcet 595; —-ı beşâşet leme‘ân 604; işâ‘a-i —-ı cemâl 622; matrah-ı eşi‘‘a-i —-ı cenâb-ı Bî-çûn 153; —-ı diyânet 579; —-ı emânet 579; —-ı esbâb-ı sadâkat 354, 580; —-ı ezâhîr-i ıhlâs 611; —-ı ezâhîr-i istikāmet 611; müstağrak-ı —-ı füyûzât-ı bî-şümâr 378; —-ı gayret 267; neşr-i —-ı hakkāniyyet 819; —-ı himmet 267; —-ı ıhlâs-ı sadâkat-ihtisâs 933; —-ı inşirâh 939; —-ı isti‘dâd 18; —-ı istikāmet 26, 976; —-ı kerâmât-ı Şehriyârî 425; —-ı kerâmet 379; —-ı letâfet 562; —-ı ma‘rifet 450; —-ı mekârim-i Pâdişâhâne 335; —-ı merâhim 759; —-ı mes‘ûd 676; maşrık-ı —-ı nâ-mütenâhî 377; —-ı neyyir-i ‘âlem-tâb-ı ihsân 742; —-ı neyyir-i ‘âlem-tâb-ı ni‘am 742; —-ı neyyir-i meveddet-i hazrateyn 358; —-ı neyyireyn-i mahabbet 814; —-ı neyyireyn-i mihr 814; —-ı râhat leme‘ân 604; —-ı rif‘at 586; —-ı sadâkat 931; —-ı sıdk 976; —-ı sıfât 339; —-ı şa‘şa‘a-bâr-ı rüşd 471; —-ı şa‘şa‘a-bâr-ı zekâ 471; —-ı şehâmet 586; vâye-dâr-ı —-ı şuhûd 741; mazhar-ı —-ı tecelliyât 687; —-ı ‘ulûm 450; meşrık-ı —-ı vâridât-ı lâ-raybî 730; —-ı yerâ‘a-i lutf-i beşâret 340; —-ı zuhûru 758

enzâr 551; hacle-gâh-ı — 747; itâre-i hammâme-i — 893; matmah-ı — 26, 174, 179, 462, 563, 754; mazhar-ı — 947; medâr-ı — 723; mihakk-i — 899; sâha-i — 921; pertev—-ı ‘aliyye 565; yümn-i —-ı ‘aliyye 195; —-ı ‘aliyye 603; —-ı ‘aliyye-i Pâdişâhâne 440; —-ı feyz-bâr-ı evliyây-ı ni‘amî 566; —-ı ihtibâr 967; —-ı ‘inâyet-âsâr-ı evliyây-ı ni‘amî 960; —-ı ‘inâyet-âsâr-ı Mülûkâne 614; —-ı ‘inâyet-âsâr-ı Şehriyârî 771; —-ı ‘inâyet-medâr-ı Şehriyârî 691; —-ı mekârim-âsâr-ı Hidîvâne 633; —-ı merâhim-âsâr 216; —-ı merâhim-âsâr-ı Hidîvâne 850; —-ı merâhim-âsâr-ı Şehriyârî 542; —-ı merâhim-i ‘aliyye 936; —-ı merhamet-âsâr-ı evliyây-ı ni‘amî 966; matmah-ı —-ı nasafet-medârları 174; —-ı Pâdişâhâne 27; —-ı re’fet-medâr-ı Hıdîvâne 123; —-ı şefekat 868; —-ı yümn-âsâr-ı Âsafâne 660

Epîç Karyesi (Kayseriyye Sancağı'nda) 836

erâcîf; hudûs-i — 693; —-i dahi şuyû‘ 925; —-i havâdis 45; — işâ‘ası 912; — tefevvühüne cesâret 625

erâzî 111, 131, 291, 350, 432, 606, 784, 923; hafr-ı — 51; — ibtiyâ‘ u izâfe 187; —-i Buhayra 111; —-i diyânet-müvâzî 261; ser-cümle-i —-i emvât 500; istikşâf-ı — ile hudûdu 923; —-i İklîm-i Buhayra 111; —-i ‘imâret-mevâzı‘-ı rub‘-i meskûn 322; —-i kıfâr 856; —-i mukaddese 604, 681; —-i müstevfâ iştirâ 637; — ve askā‘ 314; —-yi mevât 923

erâzil 276, 469, 570, 574, 836; —-i A‘câm 808; —-i Ekrâd 693; —-i nâs 571; —-i şekāvet-nişân 570; —-i ‘Urbân 693

erbâb 59n, 233, 947, 969; —-ı agrâz 534, 767; —-ı ‘akl u nühâ 559; —-ı bagy 965; —-ı bagy u ‘ukūk 572; —-ı basîret 522; lem‘a-rîz-i şuhûd-i erbâb-ı — 122; levha-i zamâyir-i —-ı besâyir 924; —-ı besâ’ir/besâyir 810, 933; —-ı cidâl 961; —-ı çeng 614; —-ı dalâl 696; rûh-efzây-ı cüsmân-ı —-ı dâniş ü ‘irfân 594; —-ı Devlet-i ‘aliyye 153; —-ı dîn 261, 322, 341; —-ı dirâyât 70; —-ı Dîvân 940; —-ı düyûn 908, 930; —-ı düyûna taksîm 604; cilve-ger-i merâyây-ı ezhân-ı —-ı elbâb 497; mağbût-ı —-ı elbâb 19; —-ı enzâr-ı basîret-medâr 871; —-ı fakr u fâka 679; —-ı fısk 478; —-ı fucûr 478; —-ı fuhûlun makbûlü 515; —-ı fuhûlun memdûhu 515; —-ı gaflet 872; tahzîr-i —-ı gavâyet 878; —-ı hads ü îkān 972; —-ı hısâm 961; —-ı himmet 24; gûş-i —-ı hûş 920; —-ı ızturâr 789; —-ı ifhâm 70; —-ı iftikār 789; ‘arz-ı iftikār 968; —-ı iktidâr 705; —-ı ‘ilm 777; —-ı imtiyâz 941; tahzîr-i —-ı ‘inâd 878; —-ı ‘inâd 965; —-ı isti‘dâd 148, 816, 899, 915; —-ı istifâde 844; —-ı istîhâl 774, 828, 899, 915; —-ı istîhâl-i bâ-ikbâl 695; —-ı istîhâl-i zevi'l-ihtirâm 954; —-ı istihkāk 148, 214, 245, 521, 610, 683, 774, 792, 948, 955, 956; —-ı istihkāka ‘inâyet 476; —-ı istihkāka tevcîh 476; —-ı istiksâ 475; —-ı i‘tidâ 795; —-ı itkān 77; —-ı kazgān 856; —-ı mefsedet 811; —-ı mekr 696; —-ı melâhî 614; —-ı menâsıb 231, 452, 927; —-ı menâsıb-ı ‘âliye 824; —-ı mesâlih 195, 216, 728; —-ı mevâdd 195; —-ı millet 261, 322, 341; —-ı nezâket 223; —-ı nifâk ilkāsı 623; —-ı nücûmun ihbârı 459; —-ı reşâd 223; şehâdet-kerde-i —-ı rüchân 702; —-ı sâz 790; —-ı seyr 618; —-ı söz 790; —-ı sûk 769; —-ı sühan 191, 227; —-ı şu‘ûr 186; —-ı şu‘ûrun ihbârı 205; —-ı tab‘-i selîm 607; —-ı tahrîr 17; —-ı takrîr 17; —-ı talebe-i dâniş 754; —-ı târîh 890; —-ı tecârib 118, 722; —-ı tecribe-i sâdıku'l-makāl 184; —-ı tegallüb 809; —-ı temâşâ 618; ziyy-i —-ı tena“um 803; —-ı tencîm 871; —-ı tîmâr 144, 148, 263, 485, 597, 693, 882, 883, 885; —-ı tîmâr etmekleri 265; —-ı tîmâr-ı eyâlât 596; —-ı tuğyân 811, 836; —-ı uli'n-nühâ 895; hıred-fersâ-yı —-ı ‘ukūl 704; —-ı ‘ukūl 722, 944; —-ı vukūf 112, 186, 213, 244; —-ı vukūfun ihbârı 205; —-ı yerâ‘a-i bâhiru'l-berâ‘a 312; —-ı zarûrât 854; —-ı zulm 943

erba‘în; ‘âm-ı — 685; ba‘de'l— 824; tekmîl-i — 889; — içre behâr 613; pâye-i —iyye 684; — niyyetine 768

Erbîl; —'in sükkânı 877; — Kal‘ası (serhaddât-ı mansûreden, sınûr-i İran'a mülâsık) 877, 878

Erdebîl (Ülkây-ı Âzerbâycân'dan) 460, 462, 878

Erdelân 711, 977; Hân-ı — 79, 83; — Hânı 81, 83; — tarafları 811

Erek (ارك = Irig dedikleri bir mu‘azzam kasabaları) 640, 643

Erekli [=Heraklius, Kâhet Hânı olan oğlu] Hân 709; bk. ayrıca **Elkere**

erîb 389, 511; nebîl-i — 722; hayr-ı halef —i 272

Erîb Mustafa Efendi (‘Arab ‘Ali-zâde, Şâm-ı şerîf Kadısı, Medîne-i münevvere Kazâsı) 417, 565

erkân 664; ‘atebe-i ‘aliyye-i şâmihu'l— 172, 174; bütün — 800; ferâce-i semmûr — 545; müşeyyedü'l— 817; mütezelzilü'l— 849; pesendîde-i — 273; sâhil-serây-ı meymenet— 418; silsile-i kaviyyü'l— 499; südde-i seniyye-i râsihu'l— 846; şâmihu'l— 679; tarsîn-i hey’et-i — 267; — kürk 302, 506, 537, 629; — kürklü piyâde Vezîr ağaları 506; — semmûr kürk 628; —-ı Beytullâhi'l-Harâm 296; ‘umrânî-i —-ı devlet 770; —-ı Devlet-i ‘aliyye 58; ‘umrânî-i —-ı dîn 770; —-ı dîn 732; —-ı ıhlâs 514; —-ı kasr-ı saltanatları 419; —-ı menî‘aları 836; —-ı meveddet 514; teşyîd-i —-ı musâfaha 511; teşyîd-i —-ı musâlaha 512; —-ı müretteb 558; —-ı müsâleme 396, 412; vücûh-i —-ı müstedîm 976; —-ı müstedîmesine muhâlif 836; —-ına halel 298, 352; —-ına tegayyür 352; —-ı şân u şükûh-i devlet 440; —-ı şerî‘at 130; —-ı ‘ubûdiyyetleri 752; — ü cüdrân 860; — ü kavâyim 428

Ermenî 943; ehl-i zimmet — 205
Ervâm (cem‘-i Rûm) lafzı 447; selâtînî'l-— 448; bk. ayrıca Rum
Erzurum 21, 33, 39, 46, 53, 84, 106, 131, 140, 146, 201, 437, 844, 879, 880; cânib-i — 878, 931; tarîk-ı — 46; Vâlî-i Eyâlet-i — 898; Vilâyet-i — 396, 402; — cânibi 33, 37, 46, 385, 977; — cânibi Defterdârlığı 55; — Cânibi Ser‘askeri 99, 977; — Defterdârı 385; — Eyâleti 92, 144, 238, 265, 622, 707, 787, 840, 853, 898; — tarafları 237, 680; — vâlîleri kapusunda 244; — Vâlîsi 144, 147, 267, 436, 623, 708, 803, 840, 878, 879, 898, 931
Es‘ad Mehmed Efendi (Şeyhulislâm-ı esbak Ebû İshak İsma‘îl Efendi merhûmun mahdûmu, Rumeli Kadı‘askerliği Pâyesi'yle Ordu-yi hümâyûn Kadısı, mansıb-ı vâlâ-yı Sadâret-i Rum, Şeyhulislâm, cenâbı Hılâfet, bahr-ı teyyâr-ı ‘avârif, bedr-i sipihr-i fezâ'il, cenâb-ı fezâ'il-me’âb, fuhûl-i vaktin ‘afîf ü ser-bülendi, efham-i müteverri‘în, ekmel-i fudalâ’-i mütebahhirîn, fezâ'il-i mevsûm, gevher-i şâhvâr-ı me‘ârif, hayr-hâh, ‘iffet-âyîn, keşşâf-ı mu‘zılât-ı umûr-i dîn ü devlet, matla‘-ı neyyir-i ‘ulûm, mesned-ârây-ı Fetvâ, mesned-i ‘ulyây-ı Fetvâ, nihrîr-i zemân, revnak-efzây-ı mesned-i ‘ulyây-ı Fetvâ, sa‘dü's-sü‘ûd-i âsümân-ı ‘ulûm, sadâkat-kâr, sadr-ı sudûr-i efâzıl, takrîr u tahrîri makbûl ü müsellem-i fuhûm u kurûm, zîver-ârây-ı kütüb-hâne-i fazl u takvâ, zû-fünûn-i devrân, zû-fünûn-i muhakkak) 3, 20, 104, 105, 249, 439, 592, 595, 614, 691, 911
Es‘ad Mehmed Efendi (Vassâf-zâde, Şeyhulislâm, es‘adü'l-milleti ve'd-dîn) 3, 15n
Es‘ad Paşa (Vezîr, Şâm Vâlîsi ve Mîru'l-Hâclığı, Kudüs-i şerîf Sancağı, Gazze ve Nâblûs sancakları inzımâmiyle) 218, 227, 269, 477, 707, 750, 787, 897, 956; — hazretlerinin birâderleri 227
es‘âr; İstanbul'un — husûsu 787; —ın terakkīsi 574; —ın tezâyüdü 574
esâmî 140; ma‘lûmu'l-— 662, 803, 804; sâhib-i — 836; ağır —lerden 833; menâsıb erbâbının —si 245; ma‘lûmu'l-— ve'l-eşhâs 200, 881
esâs 113, 175, 225, 256, 294, 298, 308, 352, 434, 664, 735, 864, 954; metn-i — 186; mütezelzilü'l-— 164; nihâyet-i — 839; resânet-i/rezânet-i tarh-ı — 731; resm-i masnû‘-i metînü'l-— 188; tarh-efgen-i — 109, 919; vaz‘-ı — 679; —-ârây-ı şeref 920; —-efgen 556; —-efgen-i bünyân-ı Saltanat 670; —-endâz-i kasr-ı devlet 674; —-endâz-i kasr-ı dîn 674; taşra dîvânının —ı 839; —ı bî-indirâs-i bünyân-ı nizâmları 936; —ı bünyâd-ı ‘ulûma mü’esses 682; —ı câmi‘-i mu‘allâ 636; —ı devlet-i iclâl 732; —ı iltiyâm 551, 553; —ı ittihâd 551, 553; —ı Kasr-ı Şîrîn 422; —ı kasr-ı zât 613; —ı ma‘delet 921; —ı metânet-mesâs-i letâfet-nüşûru 417; —ı mevâdd 293; —ı muvâfakat 153; —ı müsâleme 255; —ı müstahîlü'l-indirâs 343; —ı müstahîlü'l-indirâs-ı ittihâd-ı dînî 343; —ı müvâlefet 153; —ı müzâkere 158; —ına indirâs 770; tarh-ı —ına şurû‘ 428; —ına tezelzül 770; —ından harâb 871; —ından kal‘ 682, 871; —ından lerzân 891; —ından perâkende 606; —ından zemîne nâzil 605; metn-i —ı pâydâr 136; —ı rehînü'l-indirâs 52; hafr-ı —ı resânet-me’âl 416; —ı sulh 255; —ı sulhu mü’ebbed 783; —ı temessük 256, 278; —ı temessükleri 260; — kılınan mâddeler 292, 351; ‘atîk —lar 666; — mâddeleri 293; — ve hîtân 849
esb 266,710, 945; ‘abâyîlü — 506; —ân 266; re’s yelegen-dest —ân-ı be-nâm 647; esbân-ı hoş-endâm 560; —ân-ı hoş-hırâm-ı müzerkeş-licâm 618; —ân-ı ra‘nâ-endâm 266; ağır kemer rahtlı —-i bâd-peymâ 333; re’s donanmış —-i bâd-peymâ 159, 575; —-i bâd-peymâ 337; donanmış —-i gülgûn-fâm 104; —-i hâme-i turfa-reftâr 538; mânend-i —-i harûn (حرون) 134; müzeyyen bir —-i hoş-endâm 546; —-i hoş-hırâm (mücevher bisât ile ârâyîde) 647; —-i hoş-manzar 370; —-i Rûmî 266; müzeyyen donanmış bir —-i sabâ-peymâ 60; donanmış —-i sabâ-reftâr 505; bî-nazîr —ler 790; —-rân-ı ihtimâm 461
esbâb; levâzım-ı — 817; ma‘nevî — 82; sûrî — 82; tedârük-i — 111, 951; ber-mûceb-i —-ı ‘âdî 107; —-ı ‘âdî 202, 522, 767; —-ı ârâmişe makrûn 879; —-ı ‘ârıza 224; —-ı ‘ârıza-i bî-tâbî 53; —-ı ‘ârıza-i za‘f 53; tedârük-i —-ı celiyye 730; —-ı cihâd 491, 898; neşr-i —-ı dârât 114; tanzîm-i —-ı dârât 335; —-ı dârât 213, 263; —-ı devlet 904; —-ı fevz 219, 491, 542; —-ı fitne-i âşûb 907; —-ı fütûhât 219, 542;—-ı fütüvvet 70; —-ı hâlât-ı rediyye 813; tedârük-i —-ı hafiyye 730; —-ı himâyet 785; —-ı hurremî 61; —-ı ‘illet-i pîrî 681; —-ı i‘tidâl 87; —-ı ihtilâl 711; —-ı ihtişâm 108, 213, 263; —-ı ihtişâm-ı düstûrâne 490; —-ı inbisât 611; —-ı istihkâmları 712; —-ı itmînânları 878; —-ı kâmyâbî 61; —-ı kaviyye-i zâhire 233; —-ı kazâ 925; tedârük-i —-ı mâ-fât 951; —-ı meyl ü incizâb 274; —-ı mezâhir 813; tahsîl-i —-ı miknet 904; —-ı miknet 674; —-ı mu‘tâde 91; —-ı mûcibe-i ilf-i İslâm 162; —ına teşebbüs 437; —-ı neşât 336, 611, 790; kâmiliyyet-i kâffe-i —-ı nezâhet 612; —-ı nizâm 574, 624; —-ı nizâm-ı enâm 776; —-ı râhata makrûn 879; —-ı râhatları 878; —-ı rihlet 632; —-ı safây-ı hâtır 195; —-ı sâmân 631; —-ı sıyânet 785; —-ı sikencebîn-i tedbîr 808; —-ı sürûr 336; tedâvül-i —-ı takviyet-me’âl 808; —-ı takviyet 206; —-ı tedbîr-i dil-pezîre teşebbüs 785; —-ı temşiyet-i maslahata dikkat 819; —-ı zafer 70; —-ı zafer-me’âb 570; —-ı zaferden i‘dâd 740; bilâ—-ı zâhir 753, 829; vücûh-i —-ı zâhir 142; —-ı zâhire 106; —-ı zâhirî 926; —-ı zevâhir 752; bk. ayrıca *sebeb*

eser 736, 768, 922; ‘adîmü'l— 432; cilve-ger-i sâha-i — 230, 813; ibkāy-ı — 742; mülâhaza-i desâtîr-i ‘acîbü'l— 497; mülâhaza-i tavâmîr-i ‘acîbü'l— 497; nâme-i nâmî — 494; pâkîze— 564, 734; pîrâye-i sahîfe-i — 60; râtib-efrâz-ı — 733; reng-pezîrây-ı — 562; resîde-i ma‘raz-ı hüsn-i — 65; tastîr-i sahîfe-i — 88; yümn-i — 921; zîver-i defter-i — 282; — ibkāsı 5*;* —-i ‘ibret-me’âl 919; —-i bâhiru'l-‘unvân 417; —-i baht-fîrûz 435; —-i bînâyî 811; —-i celâdet-medâr 563; —-i celîl 291; —-i celîlü'l-mu‘tenâ 742; —-i cemîl 349, 428, 445, 541, 607; —-i cemîl îfâsı 659; —-i ferhunde-cemâl 541; —-i güzîn-i şerâfet-karîn 731; —-i hayr 111, 799; —-i mâ nâ-peydâ 224; —-i mebrûr 541; —-i midhat 802; —-i müstevcibü't-tezkîr 921; —-i nev-peydâ 919; —-i nev-zuhûr 114; —-i nihâl-i kalem-i berûmendî 873; —-i pür-‘iber 747; —-i sâlifü'z-zikr 445; —-i şıkk-ı yerâ‘a 312; —-i yektây-ı Şehinşâh-ı cihân-ârâ 860; —-i zîbende tertîbleri 541

esîr 385, 409, 839, 841; mahbes-i —ân 839; —ân 839; — Bâzârı kurbü 947; —-i kahve 480; —-i meşakkat 34; —ler 293, 352, 523, 839, 841; —leri ızlâl 523; —leri tahrîk 523

eskāl 213, 739; âlât-ı cerr-i — 135; i‘mâl-i âlât-ı cerr-i — 606; nakl-i kâr-ı bâr-ı — 117; nakl-i — 534; tahfîf-i — 136; —-i firâvân 944; —-i mühimmât 98; nakl-i —-i nekbet-bâr 39; —lerin 860, 951

eskām 21, 954; —a dûçâr 822; —a ibtilâ 474; —a mübtelâ 818; vücûduna — istîlâ 659, 698; — istîlâsı 531, 569, 964

Eskefser Nâhiyesi (Karahisâr-ı Şarkî Sancağı'nda) 631

Eski Câmi‘ (Edirne'de) 954

Eski Odalar (Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri kışlalarından) 795, 796, 798, 856; — kapusu pîş-gâhı 798; — nâm mevzi 865

Eski Serây 801; — dîvârı 74

eslâf 319, 499, 567, 671, 734, 864, 969; evsâf-ı ahlâk-ı — 11; gıbta-fermây-ı ervâh-ı — 220, 861; simât-ı mebsûta-ı — 9; tehassür-i — 282; tetebbu‘i âsâr-ı — 260, 450; vekāyi‘-i — 312; — a gālib 611; tetebbu‘-i âsâr-ı —a heveskâr 871; — a ruchâniyyet 594; lihâza-i iltifât-ı —a şâyân 922; —a tatbîk 973; —da emsâli sebkat etmamiş 479; —dan bir zâta müyesser 770; —ı dâ‘iresinde 939; kānûn-i —-ı eşrâf-ı kirâmları 494; —-ı Hılâfet-ittisâf-ı zılliyyet-me’âb 70; —-ı ‘izâma iktidâ 796; sünen-i —-ı kirâm 179; —-ı kirâm-ı evsâf-ı bâhiru'l-cûd 857; —ı misillü 844, 935; —ına sebkat 978; —-ı necâbet-ittisâfları 916, 973; —ının sergüzeşt-i felâket-karîni 810; —ının sergüzeştini ferâmûş 807; —ınız isrine iktifâ 509; —ınız olan elçiler 645; —-ı sa‘âdet-ittisâf 8; —-ı semâhat-ittisâfları 958; —ları 611; —larının isrine iktifâ 402

esnâf 569, 573; —-ı askeriyye 21; —-ı gûnâ-gûn insân 618; —-ı hasânet 314; —-ı melâ‘ib-i hüner-perdâzî 616; —-ı rezânet 314; —-ı tarzıye 576; —-ı teslîmât-ı lâyıka 757

esrâr 377, 938; cûyende-i cevâhir-i kân-ı — 725; envâ‘-ı derârî-i — 380; vâkıf-ı — 242, 435; —a dâ’ir 840; hâmil-i —-ı devlet 26; dekāyık-ı —-ı devlete vâkıf 233; —-ı felekiyye 727; —-ı hafiyye 31; —-ı hafiyye-i Bârî 766; —-ı hafiyye-i semiyye 765; kân-ı —-ı hazret-i Mennân 280; kîse-i —-ı hikmet-âsârı 938; mahrem-i —-ı lâhût 612; gencûr-i —-ı lâ-rayb 755; —-ı Saltanat'a vâkıf 209; bk. ayrıca *sırr*

eşcâr; ezâhîr-i — 664; köhne cidârdan sâkıt olan — 664; köhne ebniyeden sâkıt olan — 664; gusûn-i — gibi zû-şücûn 855; mütenevvi‘a-i —-ı mülteffe 221

eşhâs 276, 666, 696, 836; —dan ba‘zıları 946; —-ı be-nâm 790; —-ı fitne-cû 630; —-ı habâset-ihtisâs 98; —-ı husrân-me’âb 831; —-ı muhtelife 953; —ı başına cem‘ 665

Eşik (ايشك); — Ağası (Mu‘ayyir Hân'ın) 301, 302; — Ağalığı (lisân-ı Devlet-i ‘aliyye üzere Kapucular Kethudâlığı) 427

eşkâl 373; ‘alâ ahseni'l— 258; bidâyet-i kâr-ı memdûhu'l— 454; hâricî sahîfe-i — 919; matbû‘iyyet-i — 559; sahîfe-pîrây-ı mecmû‘a-i ‘âlem-i — 919; sath-ı mütehayyilesinde mürtesem — 428; netîce-i mukaddimât-ı —i 783; sûret-i —i 418; tarh-ı —i 418; —-i âhar 101; tarh-ı —-i bedî‘i 969; —-i cemâl-ârâsı 109; ahsen-i —-i dil-ârâ 849; —-i gayr-i müstahsen 118; —-i isti‘dâd 695; suver-i —-i isti‘dâdı zâhir 251; —-i kabîha 930; —-i metânet-iştimâl 416; —-i mevâddı 812; —-i muhtere‘ât-ı garîbe 869; —-i nâ-şinîde-i nev-ihtirâ‘ 672; ibrâz-ı —-i yâl ü bâl 187; —leri 544

eşkıyâ 145, 243, 254, 388, 451, 527, 554, 596, 661, 662, 710, 876, 880, 881, 891, 892, 913, 959; âzürde-i hâr-ı âzâr-ı — 573; cem‘iyyet-i — 571; gûşmâl-i — 880; ‘ibret-nümây-ı — 471; kebş-i ketîbe-i — 877; levs-i vücûd-i bed-bûd-i — 472; mecma‘-ı vücûh-i — 470; mûcib-i ‘ibret-i — 892; muzırru'n-nâs olan — 120; ru’esây-ı — 831; sâ‘î bi'l-fesâd olan — 120; ser-i — 891; te’dîb-i — 880; te’dîb ü gûşmâl-i — 253, 374; teftîş-i — 373; nefer — bağteten peydâ 571n; —nın haklarından gelmek 389; —nın istîsâlleri 596; — nın kahrı 596; me’vây-ı — olan mahaller 278; gûşmâl-i —ya mübâderet 693; —y-ı Levendât 241, 243, 959; —y-ı merkūme 120, 241, 662; — y-ı merkūmenin sergerdeleri 253; —y-ı mesfûrları 219; —y-ı mezbûre 661, 960; —y-ı ‘Urbân 663

eşrâf 738, 835, 915, 962; —-ı Belde-i tâhire 750; —-ı kuzâtdan 5; —-ı Memâlik-i İran 458; —-ı necâbet-ittisâf 914
Eşrefî ta'bîr eyledikleri altûn 309
Eşrefiyye; tür'a-i —'nin dîvârı 111
eşribe 653; —-i mütenevvi'a 651
Eşterya'nın Arhı Dukasesi 397
eşyâ 85, 98, 102, 134, 213, 405, 407, 458, 474, 484, 604, 606, 627, 657n, 683, 706, 708, 709, 740, 758, 761, 767, 819, 820, 821, 866, 892, 930, 951, 959, 965; 'aynî — 405; bunun emsâli tuhaf — 706; nehb-i — 90; vilâyetlerine götürdükleri — 406; ekser —sı 459; —lar 49, 137, 386, 404, 405, 407, 459, 571, 709, 837, 876; —larını yağmâ 571n; —ların sâlib 905; —larını ayakdan çıkarmak 135; —nın istihrâcı 135; —sı zabtı 33, 485; —sı zabtıyçün 279; mîrî — tahmîli 408; —y-ı gûnâ-gûn 133; —y-ı mazbûtası 822; —y-ı mevcûde 819; —y-ı mezkûre 866, 901; —y-ı müdahhara 865; mâ-lezime olan —y-ı mütenevvi'a 332; —y-ı mütenevvi'a 87, 136; —y-ı sâyire 944
eşyâ' 368, 740, 865; hevâsına tâbi' — 527; kîselik — 769; —-ı Hânî 337; —-ı İlhânî 375; —-i metrûkesi 708; —lar 210
Et-meydânı kapusu hizâsına 855
etbâ' 57, 60, 104, 148, 151, 155, 159, 210, 213, 218, 303, 333, 368, 407, 409, 432n, 439, 468, 534, 545, 555, 628, 640, 643, 646, 658, 661, 665, 695, 697, 740, 774, 821, 835, 840n, 865, 948, 949, 952; güzîde — 368; havâss-ı — 653, 950; hevâsına tâbi' — 527; kesret-i — 263; muntazam — 368; mu'teber — 645; mükemmel — 468; — hâneleri 469; kendüyi bilmez ba'zı —ı 596; idlâl-i —-ı bed-fermâ 738; —-ı bendegî 309; Ağa-yı mezkûrun —-ı fitne-girdârı 946; —-ı Hânî 337, 372; —-ı havâssı 726; —-ı havâşî-i Hânî 370; —-ı İlhânî 375; —-ı ma'dûde 639; —-ı mahsûsa 439; —-ı mahsûsaları 575; —ımızı selâmlayarak 646; —ına ri'âyetler 640; —ının mesârıfı 821; —-ı sâ'ire 159; —-ı vâfire 527; —ları 468, 470, 472, 601; — makūlesi 666
etfâl/tıfl; —-ı siriş 768; —-i zemân 420
etıbbâ 954; Re'îsü'l— 686; —y-ı hazâkat-kâr 565
etmek; —ci furunları 871; —ci furunu 855; taşra çıkacak —i mukābili 218, 569; erbâb-ı tîmâr —leri 265; zu'amâ —leri 265; —leri âhara tevcîh 97; —leri hâsılına göre 265
etrâf 116, 172, 178, 188, 190, 202, 222, 243, 261, 272, 478, 497, 605, 617, 630, 643, 644, 664, 709, 769, 781, 790, 807, 839, 858, 885, 893, 906, 923, 925, 936; selîmü'l— 249; şâmilü'l— 861; velvele-endâz-ı simâh-ı — 812; zebâne-keş-i — 693; —a gürîzân olanları 243; —a icrâ 730; —a i'lân 810; —a irsâl-i erkām 624; —a isâle 730; —a işâ'at 810; —a itâle-i dest-i te'addî 809; —a müteferrik 384; —a remîde 925; —a resîde 305; —a sirâyet 186, 769; —a sirâyetden ilgā 730; —a sirâyetden teskîn 730; —a şerâre-bâr 855; —a şerâre-feşân 855; —a şuyû' 804; —a zehr-âbe-feşân ü dem-keş 730; —da geşt ü güzâr 805; —da vâki' 622; —-ı 'âlem 978; —-ı 'âleme mebzûl ve râygân 603; —-ı Bezzâzistân 769; —-ı birâz hafr 666; —-ı erba'asından muhît 644; —-ı güşâde 386; —-ı hıyâm 549, 552; —-ı kurâları 892; —ına isâbet 786; —ını kat' ederek 245; —ını muhît 876; —ını zabt 892; —ın ihâta 617; —ın istî'âb 617; —-ı sedd ü bend 892; —-ı serhaddât 276, 812; —-ı sevâhil 891; —-ı şimâliyye 180; —ıyla istikrâ 157, 393; —ıyla mülâhaza 952; — kazâların kadıları 913; —ları 618; — ü bâlâsı 746; — ü eknâf 498n
Etrâk; bî-idrâk evgād/ırgād makūlesi — 665; za'îfü'l-'akl evgād/ırgād makūlesi — 665; —-i nâ-be-sâmân 832
etvâr 45, 102, 140, 306, 454, 490, 492, 632, 638, 654, 692, 698, 729, 809, 899, 927; ibrâz-ı mehâsin-i — 737; memdûhu'l— 694; mezmûm olan — 738; mübrem-i sütûde— 730; mücerrebü'l— 26, 78, 92, 97, 124, 149, 195, 199, 208, 212, 279, 450, 536, 537n, 568, 596, 660, 722, 825; mütelevvinü'l— 37; nâ-be-câ — 930; vücûh-i hüsn-i — 659; vücûh ile mücerrebü'l— 216; zât-ı memdûhu'l— 825; zât-ı sütûde— 36, 894; şi'âr-ı ber-güzîde-i —-ı âbâ'-i kirâm 64; —-ı 'âkılâne 122, 237, 273; —-ı 'âkılâne-i hıred-pesendi 690; —-ı 'âkılânesi 708; —ı âşikâr 527; —-ı 'avârif-i Hidîvâne 554; —-ı bed-girdâr 386; —-ı cezîle zuhûru 454; —-ı divel-i eslâf 497; —-ı dostâne 513; —-ı düstûrâneleri 601; —-ı edîbâne 207, 894; —-ı edîbâne-i hasene 26; —-ı edîbâneleri 236; —-ı hâlisâne-i edîbâne 820; —-ı hasene 167; —-ı hayriyyet-âsâr 312; —-ı hûş-rübâ 617; —-ı istikāmet-girdâr 966; —-ı istikāmet-şi'âr 960; —-ı kerîmâne-i müstahsene semeresi 705; —-ı mahbûsân 839; —-ı mahmadet-âsârları 815; —ı ma'lûm 934; —-ı mühezzeb 489; —-ı Mülûkâne 752; —-ı müstahsene 234, 279, 343, 515, 590, 659, 704, 826; —-ı müstahsene-i lebîbâne 216; —-ı müstahsene-i müstelzimü'r-reşâdları 629; —-ı müstahsene-i sâdıkāne 209; —-ı müstahsene-i şerâfet-pîrâ 914; —-ı müstahseneleri 828; —-ı müşîrâneleri 627; —-ı nâ-çesbân 249; —-ı nâ-marzıyyeleri 290; —-ı nâ-revâ 302; —-ı nâ-şâyeste 773, 948; —-ı nâ-şâyesteleri 305; —-ı pesendîde-âsâra 162; —-ı rediyye-i hırs u âz 803; —-ı riyâdan müctenib 383; —-ı rûzgâr 722; —-ı sâdıkāne ibrâzı 279; —-ı Şüreyhâne'yi ihyâ 540; —-ı şütür-gürbe 274; —-ı televvün-âsâr 933; —lar 498, 525; mehâ'il-i —ları 906; sükkânının —larını 'ârif 880
ev; — göçü (او کوچی) 574; —ler 883, 917
evâmir 390, 683; icrây-ı umûr-i — 347; sâhte — 665; tenfîz-i — 973; —e imtisâlden mübâ'adet

385; sâdır olan —-i ‘âlî-şân 267; —-i ‘âlî-şân 83, 241, 254, 266, 569, 598, 697, 884, 885, 966; —-i ‘âlî-şân-ı ‘adâlet-‘unvân 882; meşrûh —-i ‘aliyye 141; mufassal —-i ‘aliyye 141; mü’ekked ü müşedded —-i ‘aliyye 120; müte‘addid —-i ‘aliyye 665; tecdîd-i —-i ‘aliyye 574; tenfîz-i —-i ‘aliyye 604; —-i ‘aliyye 81, 84, 144, 197, 209, 237, 272, 386, 465, 473, 478, 484, 526, 528, 530, 537, 591, 625, 626, 663, 693, 698, 712, 818, 819, 835, 836, 883, 903, 917, 953, 960; me’mûriyyet —-i ‘aliyyeler 683; mü’ekked —-i ‘aliyyeler 697, 839; müşedded —-i ‘aliyyeler 697; —-i ‘aliyyeler 114, 132, 144, 197, 472, 479, 574, 785, 836, 841, 879, 882, 949; tevcîhât —-i ‘aliyyeleri 683; —-i ‘aliyyenin ‘unvânı 834; —-i ‘aliyyeye mutâva‘at 601; —-i âlî-şân 721; —-i Cihân-mutâ‘ 179, 253, 466, 578, 582, 585, 597, 750; —-i cihân-mutâ‘-ı Husrevânе 877; yedinde olan sâhte —i ibrâz 665; sevâtı‘-ı —-i nasafet-irtisâmları 355, 580; —-i Pâdişâhî 723; —-i şer‘-i envere tatbîk 933; —-i şerîfe 145, 146, 464, 479, 884; âb-ı hayât-bahşây-ı —leri 249

evân 435; nâdire-i — 702; —-ı behcet-iktirân 349; —-ı beşâşet-‘unvân 899; —-ı beşâşet-nisâb 261; —-ı evvel-behâr 489; —-ı fevz-iktirân 65; —-ı feyz-iktirân 262; —-ı fîrûzî-nişân 584; —-ı hakkāniyyet-‘unvânları 629; —-ı irtihâl 184; —-ı Mahmûdî-‘unvân 499; —-ı Mahmûdî-‘unvân-ı übbehet-nişân 442; —-ı meymenet-iktirân 548, 558, 795; —-ı meymenet-me’âl 171; —-ı sa‘âdet-iktirân 757; —-ı sa‘âdet-peyvend 61; —-ı sa‘d-iktirân 313

evânî; —-i nazîfe 613; —-i sîm 657, 689

evbâş 80, 527; —lar 458, 601; —ları istifsâr 837; —ları su’âl 837

Evehgird (اَوَهْ گِرْد, nâm cebel-i felek-sâ) 876

evgād 570, 574, 811; — makūleleri 46; za‘îfü'l-‘akl — makūlesi Etrâk 665

evkāf 682; Teftîş-i — 685; —-ı bî-nazîrlerine ilhâk 923; taraf-ı —-ı hümâyûn 923; —-ı hümâyûna iltihâk 923; —-ı ‘ulyâ 209; — zâbitânı 882, 883, 885

evlâd 384, 431n, 456, 549, 552, 774n, 780, 883; ekberiyyet-i — 550, 552; mülâkāt-ı — 912; —-ı ahyâr 547; —-ı emcâd 487; —-ı inâs 86; —-ı kirâm 200, 383; —-ı kirâm-ı takvâ-intimâları 382; —-ı muhterem 432n; —ına muhâlefet 456; —-ı Şâh-ı müşârun ileyh 384; —ı tarafından 566; —-ı zükûr 34, 86; —lar 536, 654, 780; bî-günâh —ları 809

evliyâ 874; meşâhid-i — 681; — menâkıbı 182; kulûb-i —’ullah gibi 185; tuhaf-ı —y-ı kibâr-ı mütekaddimîn 444; —y-ı kirâm 184; —y-ı ni‘am efendilerimiz 643; ‘avâtıf-ı ‘aliyye-i —y-ı ni‘amî 853; enzâr-ı ‘inâyet-âsâr-ı —y-ı ni‘amî 960; enzâr-ı feyz-bâr-ı —y-ı ni‘amî 566; enzâr-ı merhamet-âsâr-ı —y-ı ni‘amî 966; hâk-i pây-i meyâmin-peymây-ı —y-ı ni‘amî 311; hüsn-i zann-ı ‘aliyye-i —y-ı ni‘amî 888; iltifât-ı —y-ı ni‘amî 690; ‘inâyet-i —y-ı ni‘amî 829; ma‘lûm-i —y-ı ni‘amî 898; merâhim-i ‘âlem-şümûl-i —y-ı ni‘amî 912; merâhim-i —y-ı ni‘amî 779; merâsim-i tahsîl-i rızây-ı yümn-iktizây-ı —y-ı ni‘amî 481; pesendîde-i —y-ı ni‘amî 520, 660; rızây-ı sa‘d-iktizây-ı —y-ı ni‘amî 854; ser-çeşme-i hâtır-ı —y-ı ni‘amî 829; tahsîl-i rızây-ı yümn-iktizây-ı —y-ı ni‘amî 853; taraf-ı —y-ı ni‘amî 302; teveccühât-ı —y-ı ni‘amî 670; tahsîl-i rızây-ı —y-ı ni‘amî 658, 978; emr-i —y-ı ni‘amîye mutâbık 309; —y-ı velâyet-rehîn 401; —y-ı yümn ziyâretleri 378

evrâd 862; —a müdâvim 659, 702; —-ı elsine-i hâss u ‘âmm 465; —-ı fu’âd 137; —-ı lisân 137

evrâk 130, 178, 201, 431, 500, 665, 901; minassa-i etbâk-ı — 500; sarf-ı nakdîne-i — 208; —-ı düreng-i leyl ü nehâr 974; taklîb-i —-ı leyâlî 281; —-ı merkūme 130, 139; derûn-i —-ı mezkûre 130; —-ı mezkûre 666; sarf-ı nakdîne-i —-i nâma‘dûd 86; butûn-i —-ı rûzgâr 495; keşîde-i —-ı leyl ü nehâr 972

evreng; zîbende-sâz-ı —-i Dâdârî 580; vâris-i —-i Kayser u Cem 401; —-i Keykubâdî 441; —-i Saltanat-ı İran (taht-gâh-ı selâtîn-i Keyân) 532, 548, 578, 581, 584; —-i Süleymân 422; —-i Şâhî 761; —-nişîn-i ülkât-ı Hind 57

evvel-behâr 622; evân-ı — 489; —a değin 489; —-ı zafer-âsâr 140

evzâ‘ 45, 75, 102, 632, 729; haml-i sakīl-i bed-— 788; ibrâz-ı mehâsin-i — 737; mecbûr olduğu — 386; nâ-be-câ — 930; nâ-hemvâr —a igmâz 178; cibillî olan —-ı 773; —-ı ‘acîbe 526; —-ı âşikâr 527; —-ı edîbâne 92; —-ı gurûr-i zeber-destânesi 47; —-ı kahkaha-fermâ 616; —-ı magrûrâne 728; —-ı mekîdet-ittibâ‘-ı düşmen 46; —-ı mütekebbirâne 49; —-ı mütelevvinâne 37; —-ı nâ-becâ 274, 596; —-ı nâ-be-câya ictirâ 249; —-ı nâ-hemvâr 933; —-ı nâ-mülâyim 640; —ından kemâl-i mahzûzıyyet 490; —-ı pesendîde-simât 454; —-ı pesendîdeleri 599; —-ı rûzgâr 722; —-ı şütür-gürbe 83, 836, 906; —-ı şütür-gürbeye iştigāl 809; —ları 525; lâ-ya‘kılâne —larından nâşî 384

Eyâlet-i Adana bk. Adana

Eyâlet-i Anadolu bk. Anadolu

Eyâlet-i Bağdâd bk. Bağdâd

Eyâlet-i Bosna bk. Bosna

Eyâlet-i Çıldır bk. Çıldır/Cıldır

Eyâlet-i Diyârbekir bk. Diyârbekir

Eyâlet-i Erzurum bk. Erzurum

Eyâlet-i Girid bk. Girid

Eyâlet-i Haleb bk. Haleb

Eyâlet-i Kāhire bk. Kāhire

Eyâlet-i Karaman bk. Karaman

Eyâlet-i Kars bk. Kars
Eyâlet-i Kıbrıs bk. Kıbrıs
Eyâlet-i Mar'aş bk. Mar'aş
Eyâlet-i Mısır bk. Mısır
Eyâlet-i Mısr-ı Kāhire bk. Mısır
Eyâlet-i Rakka bk. Rakka
Eyâlet-i Rumeli bk. Rumeli
Eyâlet-i Saydâ bk. Saydâ
Eyâlet-i Sivas bk. Sivas
Eyâlet-i Şehrizor bk. Şehrizor
Eyâlet-i Trablus-Şâm bk. Trablus-Şâm
Eyâlet-i Trabzon bk. Trabzon
Eyâlet-i Van bk. Van
eyâlet/eyâlât 265, 371, 599, 609, 707, 712, 717, 726, 728, 737, 768, 771, 818, 845, 882, 898; âhar — 389; ber-vech-i — 149, 536, 537; erbâb-ı tîmâr-ı — 265, 596, 632, 818; taht-ı — 81, 885; — askeri 265, 597, 598; kürsî-i —-i merkūme 451; Tevliyet-i —-i merkūme 534; —-i merkūme 100, 149, 631, 677, 682, 693, 708, 818, 834, 836, 908; —-i merkūme velâyeti 213; —-i merkūmeden infisâlleri 526; tevcîh-i —-i mezbûre 604; —-i mezbûre 371, 599, 630, 917; —-i mezbûreye mutasarrıf 604; kürsî-i —-i mezkûre 374; —-i mezkûre 321; —-i mezkûre askeri 597; —-i mezkûreye mutasarrıf 484; havze-i —inde vâki' 877; —in mâliki 844; —in sâhibi 844; münâsib olan —ler 597; semt olan —ler 597; —ler 80; havze-i —leri 81; —lik 148; —lü 265; —-me'âb 581, 584; — mutasarrıfları 244, 883; —-nisâb 886; — zu'amâsı 265, 632, 818
eylük; —leri 218n; —ün gördüm 533n
eytâm 35
eyvân/eyâvîn; küngüre-i — 559; yakup —ı 864; —-ı ferrleri 736; —-ı iclâlleri 736; —-ı meyâmin-nüşûr-i mu'allâ 556; —-ı Mülûkâne 920; —-ı nâdîdeyi müştemil 556; gıbta-fermây-ı —-ı rıdvânî 737; —-ı şevketleri 736
e*yyâm* 972; ber-muktezây-ı etvâr-ı — 853; güzârende-i — 853; hulâsa-i kazâyây-ı — 502; kadîmü'l- — 111; lem'a-tab-ı cemâl-i — 790; kumkuma-i zarf-ı — 258; murûr-i — 964; müsâ'ade-i — 103; pâ-zede-i havâdis-i — 781; perde-keş-i dîde-i — 841; revnak-efzây-ı şân-ı/şevket-i — 498; sarf-ı — 261; sevâlif-i — 615; suhra-i — 812; sühanperdâzân-ı — 231; taklîb-i evrâk-ı — 281; tebeddülât-ı — 704; zarf-ı müstekarr-ı — 122; muvâfık-ı —a tesâdüf 451; —-ı behârdan müste'âr 616; —-ı behcet-irtisâm 607; —-ı devlet 910; —-ı devlet-i hümâyûnları 613; —-ı devletleri 594; —-ı ebed-irtisâmları 725; —-ı ferah 826; —-ı ferhunde-encâm-ı fazîlet 553; —-ı ferhunde-encâm-ı şerî'at 553; —-ı fetret-irtisâm 807; —-ı fıtratı 634; —-ı fursat 904; —-ı fursatı ganîmet 951; —-ı harîf 419; —-ı hayr 574; —-ı Hılâfet 153, 818; —-ı husrân-encâm 38; —-ı hükûmetleri 211, 540; —-ı 'iffet-irtisâmları 773; —-ı igtinâm 945; —-ı ihtilâl-irtisâm 458; —-ı ihtilâs-irtisâm 167; —-ı 'izzet-i Hânî 784; —-ı letâfet-irtisâmın encâmı 261; —-ı ma'delet-ârây-ı Mülûkâne 949; —-ı merhamet-irtisâm-ı Veliyyü'n-ni'am-i 'âlem 923; —-ı meserret 724; —-ı meymenet-fercâm-ı huceste-encâm 756; —-ı meymenet-irtisâmları 798; —-ı meymenet-nizâm 214; —-ı nekbet-encâm 37; —-ı 'ömr-i hümâyûnları 613; —-ı 'ömrleri 594; —-ı râhat-irtisâmları 969; —-ı rebî' 789; —-ı rustâhîz-i sitîz-engîz 814; —-ı sa'âdet irtisâm 669; —-ı Saltanat 929; —-ı Saltanat-ı ma'delet-encâm 494; —-ı Saltanat-ı meserret-irtisâmları 690; —-ı Saltanat-ı müstevcibü'l-behcet 502; —-ı Saltanat-ı Pâdişâhî 947; —-ı saltanatları 818; —-ı sârre-i a'yâd 29; —-ı sayf 718; —-ı şefekat-irtisâm-ı Pâdişâhî 936; —-ı şehr-i sıyâm 622; —-ı şitâ 55, 266, 489, 664, 891; —-ı tâbistân 226; —-ı tehaşşüd-i ecnâd-ı vegā-i'tiyâd 65; havâdis-i —-ı televvün-kâr 969; medd olunan —ları 683; murûr-i — u duhûr 222; revnak-bahşây-ı cerâyid-i — u duhûr 186; târîh-şinâsân-ı — u duhûr 186; tekallüb-i evrâk-ı — ü leyâl 118; — ü leyâl 251
Eyyûb Ağa (hâssa musâhiblerden) 211
ezâ 100; hârhâr-ı — 100; imâta-i —ları 600
ezân-ı magribe karîb 470
ezhâr/ezâhir 551; hıyâbân-zâr-ı bâhiru'l-— 673; nakş-ı — 675; —-ı çemenistânları 61; —-i eşcâr 664; —-i mevsim-i behâr 673; —-i sebzîn-çemenî 746; ezhâr
ezkâr; nuhbetü'l-— 595; —a muvâzabet 687; —a müdâvim 659, 702; hem-rütbe-i —-ı mele'-i a'lâ 849
ezmân/ezmine 301, 594; eymen-i — 736; ber-muktezây-ı tekallübât-ı — 56; ber-muktezây-ı — 607; iktizây-ı — 610; sevâbık u levâhık-ı — 441; —-ı devr-i âfitâb-ı 'âlem-tâb 920; —-ı huceste-fercâm-ı ferhunde-encâm 61; —-ı merkūme 972; —-ı meyâmin-iktirânları 613; —-ı sâlifeden mânde 666; sevâlif-i —-i vâlâ-nişân 70

F

fağfûr; iklîl-i —dan makbûl-ter 567; —î fincân (mücevher zarflı) 689
fahriyye 862
fâ'ide/fâyide 781, 784; mevâ'id-i —lerini ta'mîm 540; — mülâhaza 245; —den hâlî 475; — lerinden birine 781; —si ma'dûm 782
fâ'il 670; cenâb-ı —-i muhtâr-ı müte'âl 401; bâ-irâde-i 'aliyye-i —-i mutlak 454; cenâb-ı —-i mutlak 215; yâverî-i cenâb-ı —-i mutlak mukāreneti 235
Fakīr bk. **Süleymân 'İzzî** (Vak'a-nüvîs, Teşrîfâtî)
fakr u fâka; erbâb-ı — 679; giriftâr-ı pençe-i — 789; giriftâr-ı pençe-i saht-gîr-i — 34; —ya mübtelâ 803

falya vermeden 110
Fânî Köyü (Künbed nâm karyenin beri semtinde) 42
fânûs; —-i rızâ 948; —-i şem‘-i fıtratları 471; musanna‘ —ları 689
*fâre*ler 516
Fârisî; — defterleri 760; — eş‘âr-ı mezâmîn-medâr 687; risâle-i —yye 183; — müdevven ba‘zı kütüb-i tevârîhin tercemesi 121
farz 156; *farz*-ı eşkâl 747; —ıyyet-i gazâ 66
Faş Kal‘ası muhâfazası 389, 473
Fâtıma Hânım Sultân (Sâliha Sultân'ın kerîme-i muhteremeleri) 517, 537
Fâtımatü'z-zehra Hz. (Seyyidetü'n-nisâ, çiğer-kûşe-i Habîb-i Hudâ) 748; —cidâr-ı meşhed-i mukaddesi 750
Fâtiha 797; ba‘de'l-— 309; itmâm-ı — 669; niyyete — dimek 669; —-hân 159, 282; —-i hâlleri 184; —-i kitâb 164; —-i rahmet-ârâ 30; —-i şerîfe kırâ’etiyle mün‘akıd 669
Fâtih-i Bahrî ismiyle müsemmâ kalyon 196
fâzıl 95, 97, 742, 778; —ân-ı dehr 764; —-ı âfâk-ı ‘ale'l-ıtlâk 93; —-ı bî-‘adîl 73; —-ı diyânet-mend 848; —-ı mûmâ ileyh 762; —-ı nâmdâr 683; —-ı yegâne 19, 531, 762, 764, 773; —-ı yegâne-i bî-‘adîl 542; —-ı yegâne-i devrân 687; —-ı yegâne-i sadâkat-menkabet 28; — ibn fâzıl 691
Fâzıl ‘Abdullah Efendi (Fetvâ Emîni, Mekke-i mükerreme Pâyesi, Mısır Kadısı) 430
fazîlet/fazl/fezâ’il 83, 132, 194, 220n, 387, 565, 593, 702, 703, 766, 954; ‘arz-ı pîş-gâh-ı ashâb-ı — 684, 699; bedr-i sipihr-i — 249; eyyâm-ı ferhunde-encâm-ı — 553; ferâh-mâye-i — 764; kadr-dân-ı erbâb-ı — 193; kenzü'l-hakāyık-ı — 594; kesbî — 594; levha-pîrây-ı cerîde-i — 626; ma‘nevî kesb-i — 679; matla‘-ı ehille-i — 684; nesîc-i târ u pûd-i — 194; neyyir-i sipihr-i — 440; raşehât-ı — 61; sûrî kesb-i — 679; te’sîs-i bünyân-ı — 776; vehbî — 594; zînet-efzây-ı visâde-i — 551; hasîb-i —-ârâ 250; —-âra 429, 487; —de müsellem-i akrân 692; —-ârâ 211, 488, 692, 888; —de müsellem-i efâzıl 683; —-hâneleri 593; —-hânelerine semt 614; —-ı Hakk 354; —-ı Hudâ 231; —-i ‘avârif-i celiyye 687; celâ’il-i —-i bâhire 83, 765; — ile ârâste 954; —-i mevrûse-i bâhire 96; —-intimâ 848; zât-ı —-ittisâf 774; zevât-ı —-ittisâf 777; —-i zâtları müsellem 486; —-karîn 416; —leri gibi 541; —li 474, 592; —lü efendi du‘âcım 463; cenâb-ı —-me’âb 592; —-me’âb 519, 750; zât-ı —-me’lûf 486; —-mevsûm 439, 517, 531; —-penâh 133, 269, 389, 717, 816, 848; —-pîrâ 270, 448, 486; dûş-i —-pûşları 593; —-rehîn 473; gevher-i kân-ı — u ifzâl 687; havze-i — u ifzâl 551
fedâ 570, 816; bir başa bir külâh — olsun 240; —-sâz-ı nakdîne-i revân 539; —y-ı cân 205; —y-ı revân 437; —y-ı tîğ 933
Felâtûn bk. **Eflâtûn/Felâtûn**
felc; ‘illet-i — 93
felek 608, 799, 802, 874; kāmet-i tîr-i — 221; mihr-i — 561, 874; — dâmân 421; —-eyvânı 801; servân-ı —-fersâ 618; kenâre-i küngüre-i —-fersâları 746; seyr-i fezây-ı dûr- pehnây-ı —-i ahzar 619; velvele-endâz-ı tâk-ı mu‘allâ-revâk-ı —-i a‘lâ 615; —-i Câvidânî 759; vâkıf-ı evzâ‘ı —-i devvâr 251; hem-rütbe-i kımme-i —-i devvâr 63; resîde-i —-i esîr 43, 619; —-i esîre keşîde 908; esrâr-ı —iyye 727; muktezây-ı edvâr-ı —iyye 90; mahremân-ı —-ı felekiyyenin dikkat-bîni/ser-bülendi 251; şekl-i küngüre-hây-i —-mümâs 109; —-mümâs 17, 27, 149, 230, 919; velvele-i —-peymâ 603; müntesibân-ı vâlâ-‘atebe-i —-rütbe 760; —-rif‘at 61; —-sâ 572; neyyir-i —-taht ü kâm-kârî 580
Felemenk 716; — cumhûru 24, 716; — elçileri vekîlleri 88; —lü 716
fenâ 873; ‘alâyık-ı — 889; ‘ârıza-i — 136; dâ’-i ‘udâl-i celb-i emvâl-i — 934; dâr-ı — 845; dest-şûy-i kâr-ı bâr-ı — 474; hânumân-i nâ-be-sâmân-ı — 605; mansıb-ı — 198, 682; peşmîne-pûşân-ı tekye-gâh-ı — 765; sebeb-i ‘âdî-i terk-i — 567; târike-i kâr u bâr-ı — 964; târik-i kâr u bâr-ı — 207, 604, 659, 682, 819; târik-i mihrâb-ı — 520; târik-i mülk-i — 847; târik-i teftîş-i nâ-becây-ı — 278; terk-i âşiyân-ı nâ-be-sâmân-ı — 93; terk-i börk-i (بُرك) — 240; terk-i kâr u bâr-ı dâr-ı — 464; terk-i kâr u bâr-ı — 102, 483, 908; terk-i mansıb-ı — 264; terk-i minassa-i — 635; zâviye-i teng-i meydân-ı — 383; —-pezîr 113, 222, 249, 812; —-pezîr-i eyâdî-i zemân 866; sahbây-ı —y-ı husrân-me’âl 934
Fenâr-bâğçesi sâhili (Üsküdar muzâfâtından) 451
Fenâr-kapusu (İstanbul'da) 146
fenn 687; câsûs-i eflâk olan erbâb-ı — 605; her — de mehâreti hüveydâ 251; —-i ‘adîmü'l-‘adîl târîh 12; dekāyık-ı —-i binâ 113; —-i binâ 109, 110, 113, 418, 672, 919; —-i câmi‘u'l-fevâ’id 12; —-i celîl 5; —-i dirâyet 827; —-i hendese 109; dâniş-ârây-ı —-i hikem 324; —-i inşâ 215; —-i kitâbet 18, 25, 55, 208, 454, 658, 722, 825, 827; —-i kitâbette mehâreti 55; sâha-i —-i küştî-gîrî 616; —-i mezbûrda yed-i tûlâ 618; —-i mezkûr 5, 12; —-i nahv 540; —-i silahşorî 450; —-i Sipehsâlâriyye 140; —-i takrîr 215; —-i târîh 13; —-i tıbâ‘at 5; —-i tıbâ‘at-i kütüb (fünûn-i celîleden) 5; —lerinde mâhir burgucu/neccâr/taşcı halîfeleri 113
ferâce; ilbâs-i — 251, 432n, 448, 486, 705, 773; —-i çukaya kaplu semmûr kürk 104; — ilbâs 653; —-i kākūm kürk 151; —-i sebz-gûne dûhte bir sevb-i semmûr-i behcet-nümûn 691; —-i semmûr 214, 250, 575, 692, 775, 797; —-i semmûr erkân 545; —-i semmûr iksâ 228; —-i

semmûr kürk 77, 97, 126, 148, 159, 189, 278, 452, 509, 645; —-i semmûr kürk (yeşil şâle kaplu) 593; —-i semmûr kürk iksâsı 196, 572; —-i semmûr kürk ilbâs 84, 440; —-i semmûr kürkler iksâ 506; —-i semmûr pâçe kürk 488; —-i sûf kākūm kürk 58, 104; semmûr —ler 724; sûf —leri 432n; — sırt semmûr kürk 60

ferâgat/ferâğ 130, 153, 154, 162, 172, 178, 465, 467, 496; bâ— 876; bî-hûde ibrâmdan — 642; kenâre-gîr-i — 592; kûşe-nişîn-i — 193; râhat-güzîn-i kûşe-i — 480; —ı bâl 923; —-ı bâl ile istirâhat 482; —-ı bâlleri 881; bedel-i —ları 467; — ü nükûl 166, 169, 197

ferd 27, 120, 178, 240, 277, 400, 410, 456, 464, 470, 499, 541, 574, 578, 582, 585, 597, 666, 695, 712, 739, 758, 839, 883, 885, 927, 938, 976; âhâd-ı nâsdan bir — 620; müteneffisden bir — 664; — en ferdâ 360, 436; —-i vâhid 879

ferde 135

Feriderikoş (Frédéric, İsvec ve Got ve Vandal tâyifelerinin Kıralı ve ana tâbi‘ niçe yerlerin hükümdârı) 843, 845, 847

Ferîdûn/Efrîdûn 222; Hâkān-ı —-hadem 229; Pâdişâh-ı —-intibâh 651; efniye-i —-makāmları 161; Kâve-i — nesli 803

ferkad; mânend-i —ân 750; vâsıl-ı fark-ı —ân 615; —ân gibi âsümâna berâber 757; hem-kevkebe-i —eyn 749; —-sâ 446

fermân 135, 196, 258, 275, 292, 372, 387, 389, 439, 438, 463, 482, 484, 519, 522, 543, 569, 571, 578, 591, 604, 607, 612, 616, 657, 687, 697, 737, 767, 772, 779, 780, 790, 793, 800, 806, 850, 852, 856, 858, 868, 883, 898, 899, 912, 948; ‘adem-i itâ‘at-i — 876; beyâz üstüne — 940; ısdâr-ı — 68; tuğrây-ı — 651; —-fermâ 413, 442; —-fermây-ı heft-iklîm 322; —-fermây-ı iklîm-i Kırım 103, 132, 180, 320, 331, 416, 527, 566; —-fermây-ı İran 456; —-fermây-ı Memâlik-i İran 584, 810; —-fermâyân-ı Memâlik-i İran 427; muhavvel-i ‘uhde-i —-fermâyî 71; —-fermâyî-i Memâlik-i İran 349, 427; hılâf-ı — hareket 884; bâ-—-ı ‘âlî 206, 217, 335, 370, 424, 432, 474, 475, 483, 502, 505, 537, 544, 574, 596, 666, 667, 681, 683, 696, 726, 728, 753, 771, 792, 794, 822, 827, 840, 841, 853, 883, 893, 897, 908, 912, 913, 930, 940, 944, 946, 948, 959, 975; ber-mûceb-i —-ı ‘âlî 375; sâdır olan —-ı ‘âlî 201; —-ı ‘âlî 57, 103, 440, 485, 528, 531, 533, 628, 680, 692, 799, 844, 892, 898, 910, 912, 931, 940, 946; —-ı ‘âlî sâdır 386; —-ı ‘âlî sudûru 465; bâ—-ı ‘âlî-şân 236; —-ı ‘âlî-şân 85, 100, 268, 466, 528, 772, 779; ber-mûceb-i —-ı Cihân-mutâ‘ 869; —-ı Cihân-mutâ‘ 885; —-ı evliyây-ı ni‘amîye mutâbık 309; —-ı hümâyûn 58, 59, 125, 147, 190, 248, 482, 489, 637, 668, 740, 884, 885, 940; —-ı hümâyûn-i kazâ-cereyân-ı Şâhâne 136; —-ı hümâyûn-i übbehet-meşhûn-i Cihân-dârâne 403; —-ı hümâyûnları 108; —-ı kazâ-cereyânları 730, 770; bâ-—-ı mûmâ ileyh 821; —-ı şerîf 66; —-ı vâcibü'l-ittibâ‘-ı Halîfe-i devrân 99; —-ı vâcibü'l-iz‘ân 347; —lar 463, 651; —larına mütâba‘at 290; erîke-pîrây-ı —-rânî 355; serîr-ârây-ı —-rânî 580; —-revây-ı ma‘mûre-i în-meşt-i gül 284; neyyir-i cihân-efrûz-i —-revâyî 760

Ferrâş-başı 303, 306, 310

ferve 475; ilbâs-i — 20, 123, 209, 211, 487, 492, 532, 629, 660, 686, 707, 726, 939; iksây-ı —-i beyzâ 94, 194, 230, 691, 723, 775; —-i beyzâ 77, 452, 506; iksây-ı —-i beyzây-ı behcet-pîrâ 247; —-i beyzây-ı ferah-fezâ 126; —-i kākūm 59; —-i Kethudâyî 234; —-i semmûr 75, 83, 927, 955; —-i semmûr (yeşil çukaya kaplu) 333; —-i semmûr-i behcet-ihtisâs 127; —-i semmûr-i behcet-nümâ 27; —-i semmûr-i girân-behâ 338; —-i semmûr-i Kethudâyî 124; —-i semmûr-i mûrisü's-sürûr-i Vezâret 230; —-i semmûr-i müstevcibü's-sürûr 123; —-i semmûrlar 741; —-i zâhire 139

ferzend; —-i bihteri 539; —-i edîbi 684; —-i edîb ü lebîbleri 185; —-i hayr-hâh-ı Saltanat-ı seniyye 722; —-i hod 604; —-i lebîbi 272

fes 488

fesâd 48, 222, 455, 468, 478, 507, 534, 630, 693, 912, 917; âlet-i — 467; bâ‘is-i — 666; ber-mûceb-i kā‘ide-i câriye-i kevn ü — 812; def‘-i — 528, 534, 880, 912, 913; dimâğında — 693; ebu'l-— 936; ehl-i — 276, 479, 693, 837; envâ‘-ı — 813, 834; hamîr-i mâye-i — 468; herze-gerd-i bâdiye-i — 574; ‘ırk-ı — 877; icrây-ı mevâdd-ı — 523; îkā‘-ı — 936; îkāz-ı — 527; imâta-i — 810; inâme-i ‘uyûn-i — 261; itfây-ı nâ’ire-i — 831; izâle-i — 360, 960; izâle-i vücûd-i erbâb-ı — 81; izhâr-ı — 830, 913; mâder-zâd-ı mûkız-ı — 876; mahatt-ı ru’ûs-i ashâb-ı — 918; mânend-i küre-i âhengerân-ı nâ’ire-i — 784; menba‘-ı şûrâbe-i — 837; mevâddi'l-— 295; muharrik-i — 276; mûkız-ı — 965; müsta‘idd-i — 693; nâ’ire-i — 87, 693; nizâm-ı revâyiş-i kâr u bârına — 426; pîrâyiş-i behâr-ı îcâd-ı ‘âlem-i — 547; sâ‘î bi'l-— 80, 145, 204, 219, 252, 467, 946; şecere-i habîse-i — 877; şecere-i — 913; şiddet-i — 918; tedmîr-i ehl-i — 569; tekmîl-i mevâdd-ı kevn ü — 88; tenkîl-i erbâb-ı — 374; ‘urza-i — 812; —a bâ‘is 881; —a bâdî 881; —a cesâret 276, 881; icrây-ı —a ictirâ 880; —ât 219, 603, 913, 943; envâ‘-ı —a tesaddî 952; — ber-kemâl 624; — hudûsu 119; nâ’ire-i —-ı ‘alev-dâr 437; nâ’ire-i —ı iş‘âl 276; —-ı derûn-i zulmet-nâkleri 525; te’kîd-i/teşdîd-i yesağ-ı ümmü'l-— hamr-ı fitne-zâd 478; gubâr-ı —ın âsârı 599; — ile ma‘rûf 877; ahvâl-i —-iştimâl 946; —lar 523, 880; gāyile-i —ları 571; nevâ’ir-i —ları 834; sâ‘î bi'l-— olan eşkıyâ 120; izâle-i — sevdâları 384; envâ‘-ı — vukū‘u 460

fesh 85, 157, 162, 166, 168, 291, 297, 349, 433
fetânet 73, 149, 454, 508, 815; hamîr-i mâye-i hılkat— 472; kemâl-i — 427; muktezây-ı — 627; muktezây-ı şân-ı — 522; neyyir-i sipihr-i — 233; vüfûr-i — 36, 655; —-ârâ 918, 939; rüşd ü sedâd-ı —-âsâr 208; cebhe-i —-bâhir 934; zât-ı —-girdâr 754; sedâd ü —-i kâmile 262; — ile ‘âlî-menkabet 267; —-i mâder-zâd 25; sâmi‘a-ârây-ı —-intimâsı 259; kemâl-i —-i zâtları 12; ma‘lûm-i —-mersûmları 140; meczûm-i —-mevsûmları 119; cenâb-ı —-nisâbları 584; mesned-güzîn-i —-pîrâ 392; nesîb-i —-pîrâ 774; necl-i güzîn-i — rusûmu 976; mîr-i —-semîr 963; Sefîr-i —-semîr 163, 508; haysiyyât-ı zât-ı —-simât 40, 193, 195; izâfe-i hamîr-i mâye-i sıfât-ı —-simât 273; zât-ı —-simât 388; zevât-ı —-simât 590; zât-ı —-simâtları 241
feth 106, 130, 232, 282, 385, 420, 437, 453, 548, 627, 711, 726, 799, 835, 842, 860, 863, 876, 877, 881, 929; ‘anveten — 178; dahme-i ‘asîru'l— 183; hîn-i — 603; ihtizâz-yâb-ı nesâyim-i — 65; ‘umde-i erkân-ı — 108; —-i bâb 423; —-i bâb-ı mübâsetat ve yegânegî 342, 358; —-i ebvâb-ı necâh 351; —-i ebvâb-ı silm 351; ibtidây-ı —-i hengâmı 186; —-i kılâ‘ 972; —-i küffâr 972; —-i şukka 30; —-i şukka-i satevât ü fihâm 114; — u güşâd 470; — u hall 183; i‘dâd-ı — ve nasr 65
Feth ‘Ali Bey Türkmân (Sefîr-i İran, cenâb-ı emâret-me’âb-ı ‘izzet-iktisâb, emâret, ‘izzet-nişan, ‘izzet-‘unvân) 43, 147, 151, 155, 157, 159, 160, 162, 168, 171, 174, 201, 255, 256, 283, 300, 301, 305, 432
Feth ‘Ali Hân (‘Ali Rızâ Hân'ın pederi) 878
Fethî (Seyyid, Şâm-ı şerîf Hazînesi Defterdârı, muzırru'n-nâs ve sâ‘î bi'l-fesâd, yeramaz) 218, 219
fettân ü fettâk 456, 525
fetvâ/fetâvâ 80, 145, 194, 252; câh-ı — 95, 210; câh-ı vâlâ-yı — 93, 249; câh-ı vâlâ-yı mesned-i — 774; câme-i sebzîn-târ-ı — 96; dâ’ire-i — 778; emânet-i kübrâ olan emr-i — 691; Emîn-i — 684; emr-i — 247, 593; emr-i hatîr-i — 193; iksây-ı ferve-i beyzây-ı dil-ârây-ı — 94; iksây-ı ferve-i beyzây-ı — 194; külfet-i umûr-i — 248; makām-ı — 93; mansıb-ı — 193; mesned-ârây-ı — 691; mesned-i — 691, 889; mesned-i mu‘allâ-yı — 592; mesned-i vâlâ-yı — 96, 592; neyyir-i — 595; pertev-endâz-ı makām-ı — 686; pîrâye-i makām-ı — 193; revnak-bahşây-ı makām-ı — 97; revnak-bahşây-ı mesned-i — 93; revnak-efzây-ı makām-ı — 96; revnak-efzây-ı mesned-i ‘ulyây-ı — 614; revnak-efzây-ı Sadr-ı — 380; rütbe-i esnây-ı — 593; sadr-ı — 95; sadr-ı mu‘allâ-yı — 592; Sâhibü'l— 195, 595; şeref-efzây-ı mesned-i — 95, 195; şevâgıl-i râhat-fersây-ı umûr-i — 592; tebrîk-i — 595; temşiyet-i emr-i — 248; umûr-i — 194; zîb-efzây-ı mesned-i — 369; Sadr-ı —'dan infisâl 686; — Emâneti 683; — Emîni 430; — Emîni-yi sâbık 279, 773; merkez-i dâ’ire-i — ve takvâ 248; kâlây-ı vâlâ-yı —y-ı kabâ 194; hengâm-ı —-yı peder-i müşfikleri 95; —-yı şerîfe 203
fevz 118, 313, 712, 950, 852; çâşnî-senc-i lezzet-i — 951; envâ‘-ı — 929; esbâb-ı — 219, 491, 542; karîn-i — 933; mâlik-i nisâb-ı — 108; mûcib-i — 258; müstelzim-i — 50, 89; nesîm-i — 43; rehîn-i — 231; salâh-ı müstetba‘u'l— 358; ahbâr-ı —-âsâr 467; muktebis-i azvâ’-i —-i ‘azîm 896; —-e karîn 159, 282; —-e pîş-kadem 234; —-i Samedânî'ye masdariyyet 442; —-i Samedânî'ye mukārenet 442; — ü behcete muvaffak 152; sene-i — ü felâh 336n; zâmin-i — ü felâh 338
fey’ât 112
Feyyûm; iklîm-i — 111
feyz 595, 682; reşha-rîz-i nâvdân-ı — 895; —-i cenâb-ı Mennân 261; —-i cûd 719; rûd-bâr-ı —-i akdes 969; reşha-i —-i cûd 975; mazhar-ı —-i Ehadiyyet 465; —-i hafî 226; —-i Hakk 189, 717n; bâ—-i Hudâ 720; —-i Hudâ 922; —-i kalem 493; —-i kerâmet 561; —-i Ma‘bûd 401, 553, 564; minnet-keş-i —-i nigâh-ı şefekat 874; —-i nisâb 900; sımtu'l-le’âl-i —-iştimâl 281; şâhid-i —-i sehere 562; —-i zülâl-i ser-çeşme-i ifdâl-i Hıdîvâne 472; mazmûn-i —-meşhûnu 755; savb-ı —-nâki 339; zemân-ı —-nişân 550, 552; —-pâş-ı su‘ûd 615
Feyzullah (Baş-çavuş, eşkıyâ) 959
Feyzullah Efendi (Boz Efendi-zâde, Avlonya Mukāta‘ası) 956
Feyzullah Efendi (Dâmâd-zâde, Anadolu Kadı‘askeri, Rumeli Kadı‘askerliği Pâyesi, Sadâret-i Rum, fezâ’il-penâh) 279, 773, 848
Feyzullah Efendi (Lâdîkī-zâde, Mehmed Efendi-zâde, Edirne Kadısı, Mekke-i mükerreme Pâyesi, Mekke-i mükerreme Kazâsı, fezâ’il-penâh) 663, 717
Feyzullah Efendi (Seyyid, Şeyhulislâm-ı be-nâm) 95, 487; — merhûmun dâmâdı 83; — merhûmun evlâd-ı emcâdından 487; — merhûmun mahdûm-i hayru'l-halef ve necl-i güzîn-i bâhiru'ş-şerefleri 774; —'nin dâ’ire-i ‘aliyyelerine incizâb 684; —'nin necl-i kerîmleri 629
Feyzullah Şâkir Efendi (Re’îs Efendi-zâde, Küçük Kal‘a Tezkirecisi, Cebeciler Kâtibi) 956
fezâ 560, 921; hırâmân-ı cevânib-i — 790; levha-i hazrây-ı — 919; —sı behcet-disâr 221; —y-ı bî-intihâ 606; —y-ı cân-fezâ 671; —y-ı dil-ârâm 614; —y-ı dil-nişîn 560; —y-ı ferah-fezâ 60, 147, 533; —y-ı gülbün-ı tırâz-ı gülşen-serây-ı memâlik 882; —y-ı hazrâ-fâm 607; —y-ı hurrem-efzâ 500; —y-ı kasr-ı hümâyûn 616; —y-ı letâfet-iktirân 607; —y-ı meclisi 874; —y-ı nüzhet-efzây-ı Niş 315; —y-ı râst-nümâ 157; —y-ı rûh-efzâ 918; —

y-ı sebz-gûn 612; —y-ı şevk-efzâ 789; —y-ı ta‘dâd-ı haysiyyât 594; —y-ı zümürrüdîn 612
fezâhat 241; kemâl-i — 661; meydân-ı — 945; velvele-engîz-i meydân-ı — 101; —a cesâret 917; —a ikdâm 917; nâme-i —‘allâmesi 319
fezleke 447; —-i bedâyi‘-i ahvâl-i mülk 494; —-i bedâyi‘-i ahvâl-i ümem 494; —-i havadis-i a‘vâm u duhûr 502
filandıra 30; —efrâz 899; —efrâz-ı sâlâbet-nişân 841; —efrâz-ı sevâhil-i itmâm 637
Fındıklı 718
fırka 89, 103, 572, 714, 810, 842; — fırka 119; —-i nâciye 53; —-i uhrâ 714
fırkate; — kapudanları 525; —lere başbûğ 439, 525; —yn 714
fıskıyye 920
fitrat 384, 450, 536, 722; asl-ı — 383; hamîr-i — 674; —da halîm 96; —da selîm 96; eyyâm-ı —ı 634; —-ı celiyyeleri 270; —-ı cibillî-i nâ-pâk 456; —-ı cibillîsi 216; —-ı cibillîsini icrâya mübâderet 385; —-ı ezelî 213, 741; —-ı pâkîze-nijâdları 740; —-ı pâkîze-tıyneti 138; —-ı pâkîze-tıynetleri 927; iktizây-ı —-ı sadâkat-menkabetleri 678; —-ı zâtı 37, 212; —-ı zât-ı diyânet-medârı 208; —-ı zâtı olan isti‘dâd-ı Hudâ-dâd 976; fânûs-i şem‘-i —ları 471; —ları 89
fikr/efkâr 110, 189, 191, 527, 561, 781, 842, 852, 885, 913; endâze-i — 43; garîk-ı lücce-i — 43; hulâsa-i — 393; icâle-i — 429, 433; i‘mâl-i cüyûş-i — 869; i‘mâl-i — 681, 724; muhteri‘-i mebânî-i — 594, 869; netîce-i — 508; nuhbe-i — 444, 457, 636; peygüle-nişîn-i — 967; pûyende-i cibâl-i — 500; pûyende-i deşt-i — 500; pûyende-i feyâfî-i — 725; riyâz-ı — 915; —den neş’et 944; i‘mâl-i cüyûş-i —e muhtâc 917; murg-i —et 221; —et-i hendese-perdâz-ı hıred-mend-i cümûd 191; —i çekilecek ma‘nâ 393; i‘mâl-i —-i dakīk 814; —-i dakīk-ı hendese-kârân-ı zemân 731; —-i fâsid 39, 665, 893, 925; —-i fâsid hükmüne teba‘iyyet 527; —-i fasidleri 525; nuhbe-i —-i hayriyyet-me’âl 445; hulâsa-i —-i huzzâr 157; nukāve-i —-ı mâ fi'l-bâli 267; —-i muhâl 665; —-i Şâhâne 864; ‘amel-i —-i şenî‘leri 384; nuhbe-i —ları 499
fil; zencîr-i — 259; mevzi‘-i kıyâm-ı —-i hevl-endâz 618; —-i kûh-endâm-ı mehâbet-‘adîl 617
Filibe; Medîne-i — 976
filike 639; —ler 841
fincân; fağfûrî — (mücevher zarflı) 689; lâ-nazîr fağfûrî — 688
Finike 525
firâr 20, 44, 49, 120, 144, 276, 294, 353, 459, 527, 627, 662, 709, 710, 805, 823, 831, 839, 841, 842, 843, 872, 876, 892, 893, 905, 913, 914, 932, 950, 961; bâdiye-peymây-ı bevâr-ı — 599; cây-ı — 468; dâ‘iye-i — 468; ihtiyâr-ı — 623, 805; imâle-i licâm-ı — 905; irtikâb-ı — 20; mencûk-ı bid‘at-i seyyi’e-i bevâdî-i — 65; pey-siper-i râh-ı — 601; semt-i necâha — 841; — ‘ani'z-zahf ‘ârını ihtiyâr 145; — ‘ani'z-zahf ‘ârını irtikâb 145; — ‘ârı 843; — ‘ârını irtikâb 46; —a şitâbân 107; — en 571; — ihtiyâr 823; —î-i mezbûrlar 831, 952; —î-i mezkûr 709; —îler 472; —î levendât eşkıyâsı 145; —î-yi merkūm 876; —î-yi mezbûr 623; —iyyûn-i mezbûrûn 471; — tedârükleri 470; — u gürîzân 627; — u gürîze mütehavvel 662
firâset; dûrbîn-i nûr-i — 918; iksîr-i eczây-ı — 611
firâş; sâhib-i — 954
firdevs 873; sahn-ı — 542; —-âşiyân 5, 516
Firengî; mekr-i — 205; nîreng-i — 205; — dîbâ (üstûka ta‘bîr olunur) 689; — dîbâ boğça 325; mûy-i zengî-i — gibi 507; nîreng-i —'lerine haml 653; — pesend 331; Memâlik-i —stân (Avrupa ta‘bîr olunan) 507; —istân 713
Firenk; kân-ı — 326; — esîrleri 524; — mezhebini tervîc 205; — râhibleri 205; ağır —-pesend 689; —-pesend 689; kefere-i — tarafı 204
firkate 545, 831, 841, 893; müstevfâ donanmış — 840; forsa — ihzâr/tedârük 840; —-i mazbûta 841; —-i mezbûr 841; — kapudanları 112, 627; —ler 112, 831, 440, 840; sagīr —ler donadup 841; — sefîneleri 113; —yi forsa donadup 544; —yi yedekleyüp 841; —yn 834
fişeng; —işâreti 823; envâ‘-ı —ler 790; envâ‘-ı nâ-dîde —ler 790
fitne/fiten 95, 222, 295, 298, 460, 478, 507, 603, 675, 912; bâ‘is-i — 666, 710; envâ‘-ı — 834; hücûm-i leşker-i — 866; ‘ırk-ı — 877; îkād-ı nevâ’ir-i — 455; îkāz-ı — 527; imâta-i — 810; inâme-i ‘uyûn-i — 261; mâder-zâd-ı mûkız-ı — 876; menba‘-ı şûrâbe-i — 837; mu‘âmelât-ı girûdâr-ı erbâb-ı — 44; mûcib-i — 206, 554; muharrik-i — 276; mûkız-ı — 949, 965; müsta‘idd-i — 693; nâ’ire-i — 87; sirâyet-i — 431; tennûr-i — 437; eşhâs-ı —-cû 630; —-cû 949; —-cû erbâb-ı şekā 881; —-cû müfsidler 275; bâzî-yi —de er-başı 601; —den hâlî 219; —-engîz 534; — hâdis olmak 693; —-hîz 437; esbâb-ı —-i âşûb 907; esnây-ı —-ihtivâ 625; — ile mahbûr 535; — ile meşhûr 535; —-iltibâs 51; mevâlîd-i —-i mâder-be-hatâ 603; —-i nâ’ime 352; —-i nâ’ime der-niyâm 352; —-i şerr u şûr 812; —-i rûzgâr 942; —i târumâr 942; —ler 880; gubâr-ı —nin âsârı 599; — tahrîkine cesâret 467; — vü âşûb 624, 711; —ye cesâret etmeleri 276; îkād-ı nâr-ı —ye ibtidâr 904; îkād-i nâ’ire-i —ye sâ’ir 810; envâ‘-ı —ye tesaddî 952; te’kîd-i/teşdîd-i yesağ-ı ümmü'l-fesâd hamr-ı —-zâd 478; — zuhûruna bâdî 713
Fiyandıra [=Flandre] Memleketi 716, 717
Fonti Ülfet; bk. Korkçiyo Fonte de Ulefled (Kont Ulfeldt, Ceneral, Büyük Elçi)
foralunbar 30

Francesko/Françesko (Çâsâr, François I, Marya Tereze'nin zevci, Roma İmperatoru ve Cermanya/Çarmanya Kıralı, Lurine (=Lorraine) ve Toşkana'nın Duka-i Kebîri, iftihâru'l-ümerâ'i'l-'izâmi'l-'Îseviyye, muhtâru'l-küberâ'i'l-fihâmi'l-Mesîhiyye, muslihu mesâlih-i cemâhîri't-tâ'ifeti'n-Nasrâniyyeti, niçe mahallerin Prenci ve Kontesi, sâhibu delâ'ili'l-mecdi ve'l-i'tibâr, sâhibü (صاحب) ezyâli'l-haşmeti ve'l-vekār, sâhibü delâ'ili'l-mecdi ve'l-i'tibâr) 318, 391, 398, 401, 402, 487, 507, 509, 512, 688, 716, 793

Françe 87, 507, 644, 713; Elçi-i — 554; — askeri 715; — Devleti 86, 507, 555, 716; — Elçisi 88, 315; — Kıralı 713, 714, 715, 716, 717; —lü 654; — Memleketi 87; — Pâdişâhı 315, 396, 413; — sefîneleri 408

Frankofurt [Frankfurt] Şehri 715

fuçı; — hamr 479

fuhş makūlesinden mücânib 701

fukarâ 100, 278, 279, 374, 472, 521, 535, 536, 718, 719, 742, 744, 766, 770, 775, 785, 789, 819, 859, 880, 882, 884, 885, 889, 906, 910, 913, 915; âsâyiş-i — 882; bâ'is-i pâ-mâlî-i — 102; gürûh-i — 889; ızrâr-ı — 168; kehfü'l-emân-ı — 134; kulûb-i endûh-nâk-i — 915; melâz-ı — 135; mûcib-i esbâb-ı istirâhat-i — 775; nazar-ı kerâmet-eser-i — 859; sıyânet-i — 536; te'mîn-i — 880; te'sîr-i inkisâr-ı — 278; zîr-destân-ı — 536, 880; —nın hakkı 885; —nın mu'în ü destgîri 536; umûr-i — ru'yeti 383; dâ'-i bî-devâ'-i inkisâr-ı —ya mübtelâ 609; —y-ı bî-tâka 789; —y-ı ra'iyyet 31, 119, 244, 272, 819, 884, 885; —y-ı Kādiriyye 766

Furât-âsâ 225

fursat 205; ârâm-ı kemîn-— 460; fürce-yâb-ı — 534, 596, 932; hengâm-ı ihtilâs-i — 460; igtinâm-ı vakt-i — 242; ihtilâs-i eyyâm-ı — 714; ihtilâs-i — 781, 783; ihtilâs-i vakt-i — 465, 523, 711, 712, 812, 836, 950; intihâz-ı vakt-i — 467, 892; intihâz-i — 200; kemîn-gâh-ı — 242; kemîn-gîr-i vakt-i — 715; müterakkıb-ı vakt-i — 523; müterakkıb-ı zemân-ı fursat 39; müterassıd-ı zemân-ı — 38, 200, 242; zemân-ı — 86; —bîn 525; —bîn-i kemîn-gîn 40; —bîn-i zemân-ı iktidâr 946; —ı fevt etmeyüp 116; —yâb-ı güftâr 654

furtuna 407; —ya tesâdüf 627

Furun mahbesi (Bostancılar Ocağı'nda) 939, 944, 947

fusahâ 231; —y-ı enâm 701

fuzalâ; ber-güzîde-i — 247; isrine peyrev — 778; mecmû'a-i kulûb-i — 778; zîver-i devâvîn-i — 594; kıdve-i —'-i kâmilîn 487; 'umdetü'l—'i'l-müdakıkkīn 5; —y-ı dehr 762; —y-ı fihâm 701; —y-ı kâmilîn 515; sudûr-i —y-ı kirâm 430; üsve-i —y-ı kurûm 541; —y-ı kümmelînden 228; —y-ı vakit 211

fünûn 25, 701; ârzû-yi iktisâb-ı dest-mâye-i — 762; tekmîl-i mevâdd-ı — 776; —-i aklâm 828; —-i celîle 5; zû—-i devrân 20, 251, 691; —-i edebiyye 121; —-i edebiyyeden behredâr 872; —-i hendese 860; —-i hendesiyyât 556; —-i hendesiyyede tefennün 606; —-i 'ilmiyyede mâhir 787; zû—-i muhakkak 911; —-i muhassenât-ı mâddiyyesi 612; —-i şettâ 234

fûsûn 46

fütûhât 15, 493, 667; ebu'l-muhassenâti ve'l-— 741; esbâb-ı — 219, 542; —-ı celâdet-şi'âr 972; —-ı celîle 941; —-ı kesîru'l-berekât 795; —-ı tevfîk-âyât 757

fütüvvet; esbâb-ı — 70; —-nisâb 351; cenâb-ı —-nisâbları 361; muktezây-ı şîme-i kerîme-i —-penâhîlerî 583; mübtegāy-ı seciyye-i marzıyye-i —-penâhîleri 358; savb-ı eltaf-i —-penâhîleri 349; zât-ı —-simâtları 579, 582; ibrâz-ı sebât-ı — ü müsâberet 42

G

gaddâr 99, 101, 455, 946; hücûm-i husamây-ı — 19; rubûde-i pençe-i âteş-i dest-i çarh-ı — 240; tâyife-i — 809; kemend-i hasm-ı —a giriftâr 805; —-ı hod-râ 905; —âne 314; —âne etvâr 623, 806; —lar 803

gaddâre (mor katîfe kınlı altûn) 329

gadr 507, 803, 824, 883, 917, 937, 940, 952; bismilgâh-ı — 808; çâk-hûrde-i pençe-i — 314; zahm-hûrde-i sinân-ı zulm ü — 917; —a me'nûs 457; —-i ihvân-ı fettâk 804; —-i ma'hûd 807

gaflet 131, 179, 839, 892, 937; 'ale'l-— 715, 805; 'ârıza-i — 951; 'ârıza-i sebel-i — 525; erbâb-ı — 872; gaşve-i — 523; şecere-i — 952; —-i tâmm 842

gā'ile/gāyile/gavâ'il 57, 296, 571, 654, 709, 784, 939; def'-i — 574, 808, 906, 924; —-i hâ'ile/hâyile 85, 102, 243, 470, 623, 892; me'mûnü'l-— 738; —-i hâyile ber-taraf 598; —-i İran 456; —-i merkūme indifâ'ı 572; —ler 471; —lerinin külliyyen ber-taraf 271; —si ber-taraf 245

Galata 245, 478; — Corbacısı 629; — Kadısı 104; — Kal'ası 629; — Kal'ası derûnu 245; — muzâfâtı 682; — Serâyı'na çırâğ 976; — Voyvodası 479, 628

galebe 459, 549, 551, 710, 950, 951, 952; igtinâm-ı — 118; izhâr-ı — 710; temâm — 524; —-i hırs u âz 934; —-i İslâmiyân 43; —-i safrây-ı fesâdı 808; —-i sevdâdan nâşî 527; —-i sevdânın heyecânı 549, 551; —-i sevdây-ı Saltanat 784; —-i şevk-ı derûn 95; —-i şevk u garâm 188, 231; —ler 932; — zuhûru 842

gālib 851, 863, 905; —âne hareketleri 43; —âne müsâlemeye nizâm 715; —e-sây-ı 'âtıfet 635; —-

i a‘dây-ı bed-tebâr 643; bast-ı mukaddime-i —iyyet 44; —iyyet 544, 624; —iyyet bedîdâr 623; —iyyet-i mutlaka 159, 282
gam; bâ‘is-i — 864; cille-i — 768; jeng-i — 922; pîç ü tâb-ı — 936; — yeme 730; —-zedâ 922; —-zedây-ı hâlât-ı ma‘nevî 498
Gammâz (Tersâne Kethudâsı Paşa'nın altı çifte kayığı) 628
ganîmet/ganâyim 258, 626, 709, 826, 842; eyyâm-ı fursatı — 951; hengâm-ı — 86; —bilüp 523; vakt-i fursatı — 450; isticlâb-ı —-i bî-şümâr 115; —-i bî-şümâr 106; —-i eyyâm bilüp 384; —-i kesîre 106; —-i sürûr 43
gār; —a duhûl 912; —ât 459, 460; —dan hurûc 912; — şekli 837
garaz 37, 51, 152, 153, 500, 695, 721, 768; bilâ—872; ekāvîl-i —-âmîze 473; —an ihânet 408; —a mebnî hâlet 829; icrây-ı — hâletleri 792; li—-ın 693; —larına binâ’en 408
Garb ocakları 469
gāret 37, 115, 464, 471, 709, 710, 837, 892, 903, 907, 951; şu‘ûrunu — 785; —e ictisâr 80; —e inhimâk 80; —e mübâderet 904; matmah-ı enzâr-ı —-gerân 461; —-i a‘dây-ı tebehkâr 103; —-i emvâl misillü 880; —-i ra‘iyyete cesâret 836; —-zede-i eşkıyây-ı bed-girdâr 769; —-zede-i nâr-ı sûzân 856; —-zede-i yağmâ-gerân-ı kurenâ 833
garîb/garâyib 346, 436, 453, 502, 516, 627, 689, 695, 792, 805, 833, 866, 871, 931, 945; şekl-i — 616, 651; ibrâz-ı —e 650; sâniha-i —e 660; —e 34, 51; — esrâr 239n, 270n; —-i bî-kes 516; —-i bî-nevâ 516; keyfiyyât-ı —e-i hayret-ihtivâ 497; suver-i —eyi câmi‘ 747; — ma‘nâ 840n
gark 43, 111, 407, 916; —-âb 871; —-âb-ı bahr-ı cûdu 420; —-âb-ı bahr-ı fikâr 841; —-âb-ı fenâ 866; —-âb-ı harâb 111; —-âb-ı harâb-sâz-ı hânumân-ı Müftî-i devrân 96; —-âb-ı hayâ 421; —-âb-ı hayret 872; —-âb-ı seylâb-ı belâ 52; —a-i rahmet-i Hakk 800; — etmek hâletleri 871
gasb 87, 457, 460, 880
gasl 516; hıdmet-i — 766; — emrine kıyâm 765
gavgā; — vü âşûb 478; — vü sitîz 554
gavs-i ekrem 378
gayb 605; beşîr-i — 895; lisân-ı — 941; lisân-ı ricâl-i — 889; tayy-ı murûr-i duhûr-i ‘âlem-i — 548; —en 426; —et 460, 710, 876, 914; —ete ictirâ 839; bedreka-i mülhim-i —î 738; emr-i ilhâm-ı —î 758; masdar-ı esrâr-ı —î 857; mehbit-ı âsâr-ı ilhâmât-ı —î 730; sevk-ı sâ’ik-ı —î 516
gāye 427; aksa'l—- 76, 968; fevka'l-haddi ve'l—-108; fevka‘l—- 777; —-i sabâh-ı felâha iblâğ 923; nâ’il-i —tü'l-gāyât-ı merûm 686
gayret 47, 78, 181; bâ‘is-i — 40; bâ‘is-i nabzan-ı ‘urûk-ı — 431; bî—- 46; envâr-ı — 267; ibrâz-ı gayret 631, 795; îfây-ı resm-i — 132; izhâr-ı — 54, 178, 388, 659, 704, 960, 978; izhâr-ı yed-i tûlây-ı — 214; kemer-i — 543; muktezây-ı — 544; nisâr-ı nakdîne-i — 887; sâhib-i — 467; sa‘y-i bî-hemâl-i — 899; hatb-ı cesîm-i —-güsterî 270; hem-cinslerinin —i 200; —-i Hânî 886; —-i Mânî 559; —-keş 494; —-keşân-ı Devlet-i ‘aliyye 937; —-keşân-ı Devlet-i ebed-karâr 542; —-keşân-ı dîn 542; —-keşî-i dîn-i mübîn 357; — kuşağı 706; —leri 798; —-şi‘ârân-ı ehl-i sûk 571
gazâ/gazevât/gazv 15, 73, 493, 795, 972; âlât-ı — 219, 542, 740; edevât-ı — 740; ferîza-i — 128, 348; fî sebîlillah — 499; ikāme-i ferîza-i — 261; insilâk-i — 442; sâha-i riyâz-ı şekāyık-sitân-ı — 42; seyf-i — 341; şemşîr-i fülâd-ı — 312; tarîk-ı hidâyet-refîk-ı — 849; teksîr-i âlât-ı — 196; tertîb-i edevât-ı — 817; tervîc-i — 68; vakf-ı sebîl-i — 40; murâbıtîn-i —âyîn 542; —da bî-nazîr 72n; ikāmet-i ferîza-i —e mübâderet 341; şerâyit-ı —y-ı garrâ 760; —y-ı garrâ 47
gazab 872; izhâr-ı — 454, 837, 929
gazel 768, 874; —-i ‘âşıkāne 873; —-i belâgat-şi‘ârları 603; —-i mezkûr 768; —-i nev-zemînleri 767
gāzî 80, 197n, 379, 443, 494; nâm-ı — 863; ocağ-ı mezbûr —leri 795; —yân-ı ‘âlî-himmet 41; — yân-ı nusrat-disâr 107; — ocak 798, 836, 857; — ocak ebtâli 861; — ocak erbâbı 730; — ocakların ricâli 706; — ocak ricâli 968; bk. ayrıca *guzât*
Gazze Sancağı 897
gedâ 420, 832, 935; râhat-res-i bây ü — 852; bây ü — 741, 941; —lar 968; —-meşreb 832; —-yı bî-nâm 832; —-yı bî-nevâlar 826; —-yı bî-nişân 832
gedik; — ağaları 77; —lüler 485
Gedik-paşa; Mahalle-i — 924; — Hammâmı 924; — Hammâmı kurbü 924
Gelibolu 389, 531, 698, 729, 753, 771, 779, 911, 947, 948; Kazâ’-i — 389; — Barut-hânesi 128; — Barut-hânesi Nâzırı 827, 956; — Kasabası 687; — ma‘beri 36, 82; — Nezâreti 246; — pîş-gâhı 866
Gemerek Karyesi (Kayseriyye havâlîsinde) 278
genc; —-i bâd-âver 561; —-i dil 763; —-i mestûr-âsâ 379; —îne-i cevâhir-i ‘ulûm 539; —îne-i cevâhir-i ‘ulûm-i âliye 764; —îne-i cevâhir-i me‘ârif 539; —îne-i feyz-i Hudâ 676; —îne-i hâk-i ‘ıtr-nâke idhâl 687; —îne-i ihsânı 864; — îne-i iksîr-hazîne 444; künc-i —îne-i istiğnâ 442; —îne-i râz-ı gaybü'l-gayb 755; —-i sâmân 856; —-i zer 190
Gence 437, 812; — ehâlîsi 710; — Hânı 932; — Hânlığı 932; — Kal‘ası altı 932; — kurbü 932; — Molla-başısı 710; — tarafları 436, 932
geşt ü güzâr 205, 241, 353, 408, 431, 450, 489, 523, 544, 627, 633, 701, 823, 841, 893, 929; kol kol serserî — 252, 373; —a kıyâm 693; —a

me'zûn 523; —a murahhas 523; —-ı feyâfî-i idbâr 38; —-ı memâlik 233
gevher/güher 231; hem-çûn — 719; pâkîze-— 676; —-endâz-ı birr-i hisân 137; —-i 'âlem-behây-ı kân-ı imkân 436; —-i âsâr-ı cûd 595; —-i girân-behâ 184; —-i kân-ı 'ilm 684; —-i kân-ı 'irfân 684; —-i kân-ı fazl u ifzâl 687; —-i kân-ı Hılâfet 719; —-i kân-ı nâ-yâb 900; —-i kemyâb-ı kân-i me'ârif 25; —-i liyâkat ü lebâkat 214; —-i meserret 676; —-i mu'teber 443; —-i muzî-i iklîl-i Saltanat 745; —-i nâ-yâb 733; —-i sadâkat 98; —-i şâhvâr-ı me'ârif 249; —-i şevk 676; —-i tâbdâr-ı dürc-i meveddet 340; —-i yektây-ı zât-ı mahmedet-âyât-ı Hidîvâne 313; —-i zât-ı me'ârif-simât 28; —-i zî-kıymet 25; —-ler 675; —-nisâr 445; —-nisâr-ı esrâr-ı hakīkat 183; —-nümâ 520; —-rîz 135
gılâf; meçlerini —-ından ihrâc 640; —-larına vaz' 324, 335; — u niyâm 154; — u niyâmdan çıkmak 168
gılâl; —-i Haremeyn-i muhteremeyn 601, 604; —-i Haremeyn-i şerîfeyn 697; —-ini ekl 466
gıybet 947; vesîle-i — 695
Gîlân; — tarafları 780; cânib-i —-ât 781; dâru'l-hükûmet-i —-ât 781; memâlik-i —-ât 780; —-ât 781; —-ât cânibi 781; —-ât tarafı 782
Giresun İskelesi (Anadolu cânibinde) 103
Girid 396, 402; — Cezîresi 739, 865, 930; — Defterdârı 956; — Eyâleti 238, 423, 519, 707, 788, 902, 956; — Muhâfızı 902; — Vâlîsi 423
giriftâr 806, 892, 893, 939; —-ı bend-i 'anâ 91; —-ı bend-i belâ 932; —-ı bend-i izdirâ 341; —-ı bend-i zencîr 843, 877, 946; —-ı dest-i idbâr 876; —-ı hummây-ı halecânî 808; —-ı 'ikāl-i kürbet-i gurbet 767; —-ı 'ikāl-i demâr 807; —-ı 'ikāl-i hâ'il 384; —-ı 'ikāl-i ıztırâr 866; —-ı 'ikāl-i infi'âl 312; —-ı 'ikāl-i kazâ 135; —-ı kayd-ı melâl 699; —-ı kemend-i bevâr 243; —-ı kemend-i meşâkk 384; —-ı kemend-i renc 384; —-ı pâ-bend-i rıkkıyyet 690; —-ı pençe-i emân-ı nedân-memât 455; —-ı pençe-i fakr u fâka 789; —-ı pençe-i inkılâb 813; —-ı pençe-i saht-gîr-i fakr u fâka 34; —-ı 'ukde-i işkâl 168; —-ı 'ukde-i küsûf 651; —-î-i dest-i iğtinâm 893; kayd-ı silsile-i —-îye fütâde 839
gonca/gonçe; çü-berg u — 608; istikşâf-ı —-i fu'âd-ı nazâret-iştimâlleri 175; —-i gülistân-ı ikbâl ü bahtiyârî 359; —-i hâtır-ı ıhlâs-me'âsiri 756; gül-—-i merâm-ı zülâl-i eltâf-ı Yezdânî 70; mânend-i —-i nev-demîde 258; tûmâr-ı —-i nev-şüküfte-âsâ 503; —-i ser-be-mihr-i ravza-i kâmyâ 71; istikşâf-ı —-i tab'-ı letâfet-iştimâlleri 361; —-veş diller 613
Gostale (=Guastalla, İtalya ülkesinde) 717
Got Kıralı 844, 845, 846
göç/göc; nîm-— 229, 789—-i hümâyûn 560, 607, 622; nîm-— ile nakle gayr-i mütehammil 672; —-leri 106
göçebe/göçepe/göcepe 145, 388, 451, 570, 574; — tâ'ifesi/tâyifesi 389, 452
göğüs tahtası 326
gök; —-de araren 826; —-den yağar 872; —-lerden 203; —-lere uçdu Hümâ gibi 687
Göksu Deresi (Boğaz-içi'nde) 606
Göl Karyesi (Kastamoni'de) 699, 702
Gölü Kesriye (كسريه كولي , Rumeli'nde vâki') dimekle mevsûm medîne 678, 682
gönül 768; — birliği isbât 775; — durmaz 657; —-lü neferât 544; —-lüyân tâ'ifesi 117, 119; —-ünden geçen 49
Gördös Voyvodası 841
Gösterelik Cezîresi (Anabolu havâlîsinde) 627
göz 811; — acdırmayup 951, 571; — habsine koyup 276; —-ler 226; —-ler aydın müjdesi 453; —-lerine kesdirüp 44; —-lerine mîl çekmek 457, 623, 711; görür —-ü mesâbesinde 947; iki —-ünden a'mâ 903; —-ün halkası 174n; —-ün üstünde kaşın var meseli 620
gözlük; altûn çenberli — 327; elmâslı baga — 327
Grof (Graf=Kont) 653, 654; müte'ayyin —-ları 644, 650, 653
Gucerât; alaca-i —-î 761; bâfte-i —-î 761; kemer-bend-i —-î 761
Gufrân 95, 121, 504, 795, 964, 965; gunûde-i pister-i — 187, 766; nitâk-ı —-medâr 745; pûşîde-i —-medâr 745
gulâm 944, 945; Ser-—-ı bâkī 897; —-ı bed-asl 935; —-ı bed-fercâm 945; —-ı direm-harîdeleri 28
gulgule; —-endâz 109; —-hîz-i celâdet-semîr 690; —-hîz-i mecâmi'-i cihâniyân 556; —-i ferkad-sâ 603; —-i gā'ile 785
gurbet 542, 772; def'-i külfet-i — 58; giriftâr-ı 'ikāl-i kürbet-i — 767; ihtirâk-ı nâ'ire-i — 767; ihtiyâr-ı kürbet-i — 20; kürbet-i — ihtiyâriyle 601
Gurebây-ı; — Yemîn Ağası 376; — Yesâr Ağası 376
gurûr 108, 711, 714, 932, 943; âmîhte-i gil-i lây-ı — 726; eksiye-i kîn-i âgîn-i — 813; izhâr-ı — 39; kemâl-i — 951; mağlûb-i — 936; pâ-nihâde-i 'arsa-i — 129; pây-âlûde-i çirkâb-ı — 810; şecere-i — 952; zücâce-i — 312; dâru'l-—-i fânî 687; —-i ikbâl 806; bâd-ı tünd-hîz-i —-ları 813; dâr-ı —-i bî-me'âl 866; zücâce-i —-i istidrâcı 102, 462; livâ'-i —-i şekāvet-nümûn 107; —-larının mücâzâtı 933; —-u efzûn 102; girîbân-ı — u nahvetleri 876
guruş 21, 33, 78, 81, 103, 104, 112, 132, 141, 150, 217, 238, 265, 275, 324, 331, 334, 372, 388, 488,

505, 535, 569, 573, 609, 709, 710, 739, 774n, 821, 838, 856, 858, 881; —luk 370

Gustav de Selsin (Orta Elçilik Pâyesi, kıdvetü'l-ümerâ'i'l-milleti'l-Mesîhiyye) 846

gûş; mengûş-i — 807, 919; — eden nükte-perdâzân-ı cihân 442; — edince 676; havâle-i —-i basîret 465; kurta-i —-i cenân 433; pîrâye-i —-i hakāyık-niyûş-i Kā'ânî 166; sadefçe-i —-i hûşları 380; —-i hûşların mengûş-dâr 184; âvîze-i —-i huzzâr-ı sadâkat-iştimâl 338; —-i intibâhına ta'lîk u teşbîb 434; Şâh-ı müşârun ileyhin —-zedi 432

gûşmâl 662, 811; —-i eşkıyâ 880; —-i eşkıyâya mübâderet 693; —-i sâz 616; —-i 'ûd 616; — ler 876, 881

Gūta (Şâm'da) 671

guzât; âlât-ı sefâyin-i — 544; kuvvetü'z-zahr-ı — 39; kümât-i — 48; lâne-i şevâhîn-i — 48; mukābele-i — 49; —-ı celâdet-pîrâ 114; —-ı İslâm 49, 50, 116; —-ı Müslimîn 732; —-ı pâk-simât 53; pâ-mâl-i huyûl-i —-ı şecâ'at-simât 80; ta'yîn-i mevkıf-ı —-ı şîr-nihâd 40; fityân-ı —-ı zafer-nişân 49; —-ı zafer-simât 39, 44; bk. ayrıca *gāzi*

güft-gû 153, 191, 625; — ile şöhret 824; 'azîm —ya bâ'is 727, 926; —y-i turfa-mazmûn 251

gül; rengi — 675; altûn —âbdân 689; —âb-ı tarâvet-nisâb 258; —âb-ı zemzem-me'âb 448; —âsâ 608; —berg-i gülbün-i Nübüvvet 448; —berg-i müşk-bîz-i hubb u velâ 64, 70; —bûy-i çemen 921; —bûy-i istibşâr 882; —bûy-i sürûr 882; —bün-i 'inâyet 633; —bün-i âmâl-i tarafeyn 71; —bün-i gülzâr-ı Hılâfet-i kübrâ 736; —bün-i kâmrânî 70; —bün-i riyâz-ı gülşenleri 555; — bün-tırâz-ı da'avât 682; —bün-tırâz-ı gülşen-i beyân 18; —bün-tırâz-ı gülşen-i Saltanat 608; — bün-tırâz-ı gülşen-i takrîr 18; —bün-tırâz-ı ma'nâ 258; şâhid-i —-çehre-i hayr-haber 454; şâhid-i —-çehre-i hulûslarıyla me'lûf 828; —-çehre-i iltifât-ı manzara-i i'tibâr 633; —-destehây-ı mazâmîn-i fıkarât-ı müvâlât-âgîn 581; —deste-i behâristân-ı meveddet ü vedâd 756; şûh-ı —-endâm-ı nuzzâre-firîb 672; —-geşt-i hıyâbân-zâr-ı riyâz-ı ikbâl 808; —-geşt-i çemen 31, 622; varak-ı — gibi 900; —-gonçe-i merâm-ı zülâl-i eltâf-ı Yezdânî 70; —-gûne-i gerdûne-süvâr 615; —-gûne-i husûl-i merâm 940; —-i âmâlleri şüküfte vü hurrem 194; —-i bâğ-ı Hılâfet 608; —-i gülzâr-ı Nübüvvet 748; nev-şüküfte-i —-i hamrâ 53; —-i her dem behâr 895; —-i mutarrây-ı zihn-i bî-hemtâları 15; —-i nâzik-mizâc-ı Husrevâne 251; —-i nâzik-mizâc-ı nezâket-imtizâc-ı cenâb-ı Şehinşâhî'ye vâkıf 518; —-i ra'nây-ı mihnet 548; —-i ra'nây-ı râhat 548; —-i sad-berg 61; —-i sad-berg-i gülbün-i 'akāyid 541; —-i sad-berg-i sahâyif-i âsâr-ı hoş-lehcesi 18; —-i şüküfte-i bâğ-ı tarab 874; —-i yekreng-i vedâd 312; —-i zîbende-'izâr-ı gülşen 67; kemer-bend —leri 324; münakkaş —leri 675; —leri 328, 329, 330; —lerinde birer la'l 329; taban —leri ve çenberleri 328; som —lü 330; üç —lü 761; —lü 330; seyr-i —şen 31; seyr-i riyâz-ı —şen 622; temâşây-ı riyâz-ı —şen 622; —şen 548; —şen-efrûz 673; —şen-i 'âlem 900; —şen-i behcet-fezâ 922; —şen-i behişt-âsâr 64, 69; —şen-i cennet-âsâ 444; —şen-i dost-kâmî 70; —şen-i gülbün-tırâz-ı her-dem-behâr 673; —şen-i kevn 975; — şen-i makāle 874; —şen-i meserretleri 61; —şen-i serî'u'n-nemây-ı ittihâd 579, 583; —şen-i serî'u'n-nemây-ı ülfet 579, 583; —şen-i şâdmânîleri 61; peyveste —şen-i übbehet 756; gülbün-i riyâz-ı —şenleri 555; —şen-serây-ı 'adne 'azîmet/rihlet 380; —şen-serây-ı Karaağac 30; —şen-serây-ı Karaağac 'unvânı 419; —şen-serây-ı Saltanat 428; istihsâl-i refâh-ı — tarîkı 90; reşk-i —zâr 190; —zâr 551; —zâr-ı cinâna tayerân 516, 889; —zâr-ı dehrin şebnemi 734; — zâr-ı nüzhet-fezây-ı tehâbb ü tevâdd 176; —zâr-ı zamîr-i letâfet-semîrleri 584; —zârdan nümûdâr 882

gülbâng; — du'âsı 801; le'âlî-i —-ı niyâzı 185; —-ı tehlîl 41; —-ı tekbîri 43

Gülhâne (Serây-ı hümâyûn'da vâki' cây-ı ferah-fezâ, mevzi'-i hurrem) 60, 84, 607; —-i cerîdi 612; — merâsimi 607; —-i nev (i'tibâr olunan kasr-ı nev-bünyân ve fezây-ı letâfet-iktirân) 607, 609

gülmîh-i zerkârı 851

gümrük 405; mahlûlât-ı — 35; resm-i — 405; — emînleri 405; — husûsu 87; —ler 294, 353, 406; resm-i —leri 404; —leri alınmak 405; — talebi 405; — ümenâsı 405

Gümülcine 772; — Kazâsı 728

gün/güneş 385, 936; — gibi âşikâr 26; — gibi rûşen 451

Gürcistân 396, 401, 844; — Hânı 906

Gürcü 932; — askeri 709, 812, 932; — askerinin mukābilinde 932

gürûh 296, 498n; —-i bâ-şükûh-i 'ulemây-ı a'lâm 896; —-i Bektâşiyân 857; —-i celâdet-şükûh 795; —-i dervîşân 889; —-i ekâbir-i şâhid-i ferhunde-cemâl 933; —-i enâm 860; —-i enbûh 636; —-i enbûh-i cemâ'at 516; —-i enbûh-i müteferrikagân 615; —-i erbâb-ı himem 25; —-i eşkıyây-ı Levendât sergerdeleri 271; —-i fukarâ 889; —-i mekrûh 312; —-i mekrûh-i dalâlet-mezâhir 200; —-i mekrûh-i düşmen 53; —-i mezkûr 253; —-i pür-şükûh 850; —-i pür-şükûh-i Bektâşiyân 856; muktedây-ı —-i sâlikîn 515; —-i 'ulemâ 736; —-i vesvâs ü hannâs 809; üsârây-ı sâ'ire —u 544

Güzelhisâr (kürsî-i eyâlet-i merkūme) 451

güzergâh; —-ı hümâyûn 798; —-ı hümâyûn-i şehân 801; —-ı Mülûkâne 798; —-ı Pâdişâh-ı İslâm-

penâh 795; —-ı rehvâr-ı hazret-i Âsafî 799; —-ı sabâ 921

H

hâb; terk-i — 481; gunûde ve —-âlûde iken 459; —-âlûd-i huzûr 739; —-âlûd yatur iken 524; —-ı hargûş 242, 892; —-i gaflet 523

habâset 31, 117, 118, 253, 836, 877; izhâr-ı — 80; —-âlûd 467; merkûz-i derûnu olan —e âgāz 665; —e cesâret 666; —e ibtidârı 946; dürûğ-i —-fürûğ 946; —-i cibillîleri 200; —-i derûn 79; —-i derûnları 115, 254; eşhâs-ı —-ihtisâs 98; envâ‘-ı — irtikâbına cesâret 570; nihâd-ı —-i‘tiyâd 48; —-i zâtî 203; derûn-i —-meşhûnu 218; kahr-ı kefere-i —-mu‘tâd 261; zamîr-i —-semîrleri 458; —-şi‘âr 37; semîr-i zamîr-i —-tahmîr 129; zamîr-i —-tahmîri 39

habbe 885; zümürrüd —leri 747

haber 32, 71, 84, 85, 98, 111, 116, 124, 147, 225, 254, 277, 300, 321, 332, 388, 390, 424, 453, 455, 457, 470, 474, 483, 524, 525, 526, 544, 566, 567, 568, 572, 597, 598, 599, 604, 609, 623, 631, 632, 639, 640, 642, 643, 644, 650, 651, 652, 654, 669, 677, 681, 682, 703n, 707, 708, 709, 767, 788, 818, 819, 820, 822, 823, 837, 841, 842, 843, 865, 881, 885, 902, 903, 907, 908, 914, 951, 959, 960, 964; ‘ale'l-esâmî — 276; bî-— 807; —dâr 116, 132, 134, 186, 242, 568, 660, 754, 762, 823, 951; —-i irtihâli 916; —i istiksâ 232; —-i merkūme 537; —-i meserret 114; —-i meserret-eseri 553; —-i sârre 30; —-i vefâtı 916; —ler 464, 925; —lere binâ’en 108; mecbûl oldukları —leri 661; — ve âgâhları 666

Habeş 238, 396, 401, 844; — Eyâleti 236, 238, 663, 697, 738, 785, 838

Habîb; —-i ekrem 949; çiğer-kûşe-i —-i Hudâ 748; iki cihân serveri —-i Hudâ 512; —-i Hudâ 576; nu‘ût-i pâk-i —-i Kibriyâ 184

Habîbullah (Bosnevî İbrâhîm Efendi nâm şahs-ı mechûlün imzâsı) 203

habs 52, 100, 204, 276, 386, 406, 545, 696, 709, 868, 881, 913, 930, 932, 938, 952; hayyen — 709; muhkem — 665, 938, 940, 949; tîmâr-hâne-i — 384; —-i nefes 185; —leri iktizâ eyledikde 406

hacc/hâc 590; edây-ı ferîza-i — 590; Emâret-i — 467, 469; Emîru'l-— 296; ba‘de-edây-ı ferîza-i — 57; mevsim-i — 474, 696; mesârıf-ı —dan tenzîl 467; —-ı Beytullâhi'l-Harâm 210; —-ı ekber 909; edây-ı ferîza-i —-ı şerîf 416, 678; edây-ı —-ı şerîf 389; edây-ı menâsik-i —-ı şerîf 894; —-ı şerîf 153, 210; —-ı şerîfe me’zûniyyet 701

Hâcegân 705; a‘yân-ı ricâl-i — 919; menâsıb-ı — 955; tarîk-ı — 122; —-ı Dîvân 17, 59, 97, 124, 147, 159, 217, 263, 323, 332, 387, 454, 463, 485, 492, 507, 508, 636, 726, 753, 792, 944; kudemây-ı tarîk-ı — 239; tarîk-ı —'a duhûl 722; tarîk-ı —'a idhâl 678; menâsıb-ârâ —-ı Dîvân 375; tarîkat-i —-ı Dîvân 121; zümre-i —-ı Dîvân 212, 827; kudemây-ı —-ı Dîvân-ı ‘âlî-şân 234; —-ı Dîvân-ı ‘âlî-şân 209, 213, 215, 233, 255, 705; —-ı Dîvân-ı bülend-eyvân-ı Süleymân-mekânları 175; —-ı Dîvân-ı celîlü'l-‘unvân 262; —-ı Dîvân-ı hümâyûn 511, 638; —-ı Dîvân-ı mu‘allâ-‘unvân 180, 350, 514, 887; —-ı Dîvânî 22; —-ı Dîvâniyye 59n, 431; —-ı Dîvânî zümresi 816; —-ı mu‘allâ-‘unvân-ı Dîvâniyye 342, 358, 360; kudemây-ı —-ı Dîvânî 792

Hâce-paşa (İstanbul'da) kurbü 146

Hacıâbâd Karyesi (Kirmânşâhân'a karîb) 951

Hacı Ağa (Tolulu ‘Aşîreti) 106

Hâcı Bektâş-ı Velî; bi-‘aşk-ı — 734; cenâb-ı — 859; dûdmân-ı — 732, 800; — dergehi 864; — erkânının dergâhı 735

Hacı Çelebi (Lezgî hânlarından, Şekî Sancağı mutasarrıfı) 932, 933

Hacı Girây Sultân (Bucak Ser‘askeri) 527

Hâcı Hân (İran Elçisi) 158, 301, 431

Hacı Kemâleddîn (ricâlullahdan, sâhibü'l-hayr) 186

hadem/hademe/huddâm 75, 106, 126, 375, 406, 524; güzîde — 368; havâss-ı — 790, 945; kesret-i — 263, 264; muntazam — 368; müstakıl — 564; sâhib-i — 263; serv-kad — 558; tavâyif-i — 400, 410; —e 249, 265, 307, 375, 564, 780; —-i ‘âlî-makām 354; —-i ‘atebe-i Saltanat-ı seniyye 272; —-i Âsafî 77, 334, 619; —-i bâb-ı Âsafî 476; —-i bâhiru'l-haşem-i cenâb-ı Sadrıa‘zamî 213, 273; —-i Çâsârî 648; —-i dâ’ire-i hümâyûn 272; —-i Devlet-i ‘aliyye 179, 463, 704; —-i Devlet-i ‘aliyye-i ebed-iştimâl 616; —-i Devlet-i ebed-kıyâm 281; —-i Devlet-i rûz-efzûn 71; —-i Dîvân 698, 728; —-i Enderûn-i hümâyûn emekdârları 206; hâssa-i —-i havâss-ı kurbet-ihtisâs 209; —-i havâss-ı sadâkat-ihtisâs 564; —-i kulları 307; —-i mukarrebîn 752; —-i mücerrebü'l-ahvâl 273; —-i Müneccim-hâne 653; mümtâz-i —-i sadâkat-âyîn 893; —-i Sadrıa‘zamî 263; —-i Saltanat-ı seniyye 170; —-i şer‘ 884; —-i Sadrıa‘zamî 704; —-i Süreyyâ-nişân 723; —-i Süreyyâ-nizâm 208, 333, 633, 920; —-i Süreyyâ-nizâmları 571; —-i vakf 743; — ü haşem 490; — ü haşem-i Âsafî 333; — ü haşem-i bâhiru'l-‘unvân 230, 452; — ü haşem-i encüm-şümâr 375; — ü haşem-i Sadrıa‘zamî 235; — ü haşem-i Süreyyâ-nizâm 424; — ü haşemleri 369; — ü havâşîleri 470, 672

hâdım; tavâşî zengî —lar 543; tavâşî —lar 706

Hadîce Hz. 476n; —tü'l-Kübrâ 56n

hadîka/hadâyık; —-i cân-fezâ 673; sebze-zâr-ı —-i dil-sitân 607; —-i ferhat 756; —-i harîm 189; —-i hasenâtları 682; —-i hâssa ustaları

839; —-i nazîfe 451; —-i nazîfe-i mastûra 673; —-i nazîfe-i mekânet-i/menzilet-i düstûrâneleri 472; —-i nazîfe-i câhiretü'l-ibtihâc 419; —-i nihâlistân-ı âsâr 258; —-i Sultânî 221; —-i şâdmânî 756; —-i şerî'at-i garrâ 759; —-i vâki'u'l-hâl 105; —lar îcâd 653; — ustaları 790; — ve çemen-zâr

Hadîs/ehâdîs 183, 499; elfâz-ı — 862; —-i Nebevî 742; —-i Nebevî nakli 743; —-i Nebeviyye-i Mustafaviyye 497; ber-mûceb-i —-i şerîf 749; —-i şerîfe-i i'câz-rehîn 749

hâdise 839; — bu'l-'aceb 714; —-i 'araz 194; —-i 'ilel 194; —-i merkūme 839, 952; —-i mezkûre 601, 932, 946; —-i müşkile zuhûr 680; —-i müte'âkıbetü'z-zuhûr 907; —-i nâgeh-zuhûr 86; —-i pür-dehşet 872; — vukū'u 806

Hâfız Paşa Medresesi (Mûsıla-i Sahn) 685

hafî 870, 962; — ba'zı ahvâl 948; — vü setîr 447; bevâ'is-i —yye 695, 976; esrâr-ı —yye 31, 766; bevâ'is-i —yye hudûsü 774; bevâ'is-i —yye îrâdı 723; bevâ'is-i —yyeden kat'-ı nazar 827

hafr 380, 637, 718, 818, 839; —a mübâşeret 839; —-ı âbâr 920; —-ı erâzî 51; —-ı esâs-ı resânet-me'âl 416; —-ı hendek 818

Hafsa; Kasaba-i — 954; —'da vâki' kebîr hân 954

haftân 310

hâ'in/hâyin 243, 831, 950; —-i devlet 939, 943, 949; —-i dîn 939, 943, 949; —-i kebîr-i bed-tebâr 468; —-i merkūm 53

hâk 242; basît-ı — 557, 890; hazîz-ı — 224, 670; meşîme-i — 603; üftâde-i megāk-i — 431; vesah-ı — 666; zalâm-ı — 227; —-efşân-ı hızlân 49; hazîz-ı —e mâ'il 605; basît-ı —e mefrûş 891; ibkây-ı cism-i —i 566; —-i hazîz-ı fenâ 664; defîn-i —-i ıtr-nâk 97, 185, 379n, 382, 889, 965; —-i 'ıtr-nâk 378, 908; gencîne-i —-i 'ıtr-nâke idhâl 687; sâyîde-i —-i idbâr 843; mütevârî-i —-i kubûr 390; galtîde-i —-i megāk 813; terk-i zîr-i —-i megāk 51; üftâde-i —-i megāk 99, 455, 960; —-i İran 437; —-i Mısır (Ümmü'd-dünyâ olan) 599; defîn-i —-i pâk 197n; —-i pâk-i Limni 947; —-i pâk-i Üsküdar 539; rû-mâl-i —-i pây-i 'aliyyeleri 780; ruh-sûde-i —-i pây-i hazret-i Âsafî 975; —-i pây-i devletleri 411; —-i pây-i ekremi kerûbiyâna tâc-ı ser 873; —-i pây-i hazret-i Âsafî 638, 658, 793; —-i pây-i meyâmin-peymây-ı evliyây-ı ni'amî 311; rû-mâl-i —-i pây-i sa'âdetler 958; —-i pây-i Şeh 801; —-i pâyi cevheri 502; zîr-i —-i siyâhda medfûn 539; —-rûb-i dergehi 422

Hâkān/havâkīn 295, 402, 494; bahr u berrin —-ı 800; —-ı cennet-merâbi 163, 169, 170, 175, 292, 298, 350, 352, 433; merci'-i —-ı devrân 322; —-ı Efrîdûn-hadem 229; —-ı gerdûn-makām 757; —-ı hâfikayn 637, 690; —-ı İskender-ihtişâm 419; nehmet-i ercümend-i —-ı 'izâm 759; melce-i —-ı kirâm 846; cenâb-ı —-me'âbları 759; —-ı memâlik-i fesîha-i 'Acem/'Arab 401; —-ı nasafet-temkîn 165; melâz-i —-ı sâhib-i temkîn 512; hazret-i —-ı Sikender-himmet 190; —-ı memâlik-i fesîha-i 'Arab 402; 'atıyye-i behiyye-i —-î 139; bârgâh-ı gerdûn-iştibâh-ı —-î 349; bârgâh-ı 'inâyet-iştihâr-ı —-î 577, 581; huzûr-i fâ'izu'n-nûr-i —-î 316; makbûl-i tab'-ı safâ-neb'-i —-î 722; menhec-i rızây-ı a'lâ-hazret-i —-î 284; murassa' tîr-keş-i Süreyyâ-veş-i —-î 887; Mu'allim-i şeh-zâdegân-ı —-î 685; mübârek rikâb-ı kâm-yâb-ı hazret-i —-î 156; pâye-i serîr-i 'inâyet-masîr-i —-î 510; taraf-ı bâhirü'ş-şeref-i —-î 163; meymenet-endûz-i —-iyye 435; serhaddât-ı —-iyye 578, 582, 585; 'ummân-ı Saltanat-ı —-iyye 324; melâz-ı —-i zevi'l-i'tibâr 396, 402; cenâb-ı —-u'l-bahreyn 196, 898; 'unvân-ı 'azamet-nişân-ı —-u'l-bahreyn 396, 402

hakāret 467, 946; — ü zillete tebdîl 810

hakīkat/hakāyık 130, 378, 584, 601, 837, 963; 'ayâr-ı — 874; ber-vech-i — 976; envâ'-ı derârî-i — 380; gevher-nisâr-ı esrâr-ı — 183; leb-teşnegân-ı zülâl-i — 183; meclây-ı suver-i — 580; mecmû'a-i küberây-ı — 541; merkez-i — 163; pûyende-i vâdî-yi — 872; tekmîl-i âdâb-ı — 378; te'emmül-i — 725; sâlik-i râh-ı — 380, 378; mir'ât-i zamîr-i —-âşinâları 170; ferâ'id-i kelimât-ı —-âyât 356; mutâla'a-i mazâmîn-i —-âyîn 163; meşhûd-i dîde-i —-bînâları 378; —-bînân-ı erbâb-ı besâ'ir 497; kürsî-i —e su'ûd 183; kutb-i felek-i —e tekarrüb 750; işin —i 463; —-i ahvâl 549, 551; —-i bâtın 427; —-i câmi'atü'l-âsar-ı minnet ü sipâs 345; —-i etvâr-ı ricâli 'ârif 233; —-i hâl 599, 694, 721, 781; levh-i zamîr-i —-irtisâmları 161; istiknâh-ı —-i hâle dikkat 870; —-i mazâmîn-i nevâmic-i hümâyûn 175; —-i me'âli 169; —-i meknûze 765; —ine kā'il 296; mantûk-ı —-masdûku 915; hâtır-ı —-me'âsir 647; şümâr-ı ebyât-ı —-medârı 184; nâme-i hümâyûn-i —-merhûn 163; nâme-i hümâyûn-i —-meşhûn 170; iksîr-i —-şinâsî 580; zebîre-i —-vetîreleri 784

hâkim/hakîm 86, 318, 401; ber-mûceb-i üslûb-i — 808; tebyîn-i pâye-i — 68; üslûb-i — 47, 123, 195, 887; cevâb-ı —âne 411; tavr-ı —âne 918; —âne 836, 870; —âne harekât-ı hikmet-simât 947; —âne hareket 276, 819; —âne tedbîr-i müdâvât-ı nush/pend 384; —ânece ibtidâr 869; —-başılıkları 250; — bi'l-isti'dâd 89; tedbîr-i —-i lem-yezel 89; —-i şer' 219; —ler 884, 906; üslûb-i — üzere 669, 887, 930

Hakk 8, 185, 265, 348, 421, 502, 735, 757, 776, 777, 778, 799, 828, 862, 864, 901; aklâmü'l—215, 771, 924; bâ-'avn-i — 233; bi-'avn-i — 826; bi-gayr-i — 100, 738; cenâb-ı — 798; el—- 191, 498, 558, 613, 627, 674, 676, 703, 719, 732, 733, 800, 802, 921, 928, 968; Ene'l—- 184; fazl-ı — 354; Feyz-i — 189; gûyây-ı — 777; hazret-i —

313; ihkāk-ı — 837; ‘inâyet-i — 235; izhâr-ı — 130; rızâ-dâde-i cenâb-ı — 68; sâye-i — 190; sûret-i — 37; tarîk-ı — 203; tevfîk-ı — 661; zıll-ı — 547; zılliyyet-i — 261; tarîk-ı —'a delâletleri 381; ‘ayn-ı —āniyyet 867; ber-vech-i —āniyyet 487; cânib-i —āniyyet 172; kemâl-i —āniyyet 439; muhâlefet-i insâf u —āniyyet 167; neşr-i envâr-ı —āniyyet 819; vücûh-i ahkâm-ı — āniyyet 168; vâdî-i —āniyyetde râsih-dem 599; izhâr-ı şe‘âyir-i —āniyyete ibtidâr 738; ibrâz-ı — āniyyete ri‘âyet 291; —āniyyet izhâr 762; gurre-i nâsıye-i —āniyyetleri 579; şîme-i —āniyetleri 166; —āniyyetlerine mufavvaz u mevkûl 291, 349; cenâb-ı —āniyyet-nisâbları 867; nâme-i hümâyûn-i —āniyyet-tahrîrleri 305; —āniyyet vecihleri 163; —'a râzî 305; — bu kim 863; — budur ki 18, 27, 94, 122, 244, 445, 471, 490, 499, 697, 702, 764, 777, 861, 910, 918, 921; sûret-i — dan görinerek 129; — dîn 203; gûyây-ı — edâ 593; intâk-ı — hâleti 200; hüccetü'l—-ı ‘alâ-kâffeti'l-verâ 578; —-ı cenâb-ı me‘âlî-nisâb-ı Şâhâne 357; —-ı civâra ri‘âyet 738; —-ı edâ 419, 737; —-ı mesâ’ib-zedegân 769; —ından gelinmek 144, 885; —-ı ni‘am-ı veliyy-i ni‘met 42; —-ı senây-ı mâ-yelîk 673; —ıyyetlerini kabûl 153; —-kerde-i gezlek-i nâ-bûdî 807; —ların edâ 930; —larında 390, 405, 440, 467; —larında bahr-ı zehhar-ı ‘inâyet-i Cihân-bânî mevc-hîz 390; —larından gelinmek 244, 408, 416, 885; — söylersiz 306; ‘avn-i — Sübhânehû ve Te‘âlâ 117; — Sübhânehû ve Te‘âlâ 28, 393, 495, 573, 620, 637, 651, 667, 690, 697, 712, 776, 790, 797, 815, 818, 880, 885, 910, 918, 949, 954, 970, 974, 978; ‘avn-i — Te‘âlâ 107; — Te‘âlâ 191, 226, 778, 826; kemâ huve —uhâ 361; kemâ huve — uhû 188, 265, 271, 337, 381, 501; — üzere 883, 884; nâ—- yere 883

Hakverdi Hân (İrmelü ‘Aşîreti sergerdesi) 710

hâl 41, 44, 54, 101, 250, 372, 378, 380, 381, 428, 461, 540, 572, 695, 766, 823, 936, 945; ‘alâ ahseni'l—- 681, 821; ‘alâ eyy-i — 154, 472, 665, 893, 960; ‘alâ küll-i — 208, 869; ‘arz-ı — 859, 878; bast-ı makâle-i — 102; beher—- 86, 113, 138, 244, 249, 416, 429, 599, 649, 737, 933, 935, 962; ber-hasb-i — 484; ber-mûceb-i karîne-i — 633; ber-muktezây-ı — 270, 338, 386, 508, 660, 856, 976; bidâyet-i — 45, 312, 693; bi-eyy-i — 24, 123, 241, 268, 311, 525, 813, 837, 869, 935; bu — üzere 380; cilve-nümây-ı mir’ât-i — 258; cünbiş-i gehvâre-i devrâna hem-—- 35; def‘-i teşvîş-i — 721; dikkat-i — 775; dûşîze-i refâh-ı — 604; encâm-ı — 117; evâhır-i — 549, 551; evâ’il-i/evâyil-i — 379, 425, 445, 451, 453, 762; girîbân-ı — 976; hasnây-ı makāle-i — 454; hatt-ı vâki‘u'l—- 54; hem—- 214, 539, 557, 566, 634, 752, 775, 833, 895, 907, 921, 967; hoş—- 523, 949; hüsn-i — 694, 728, 853, 889, 890; ibtidây-ı — 154; ifâde-i hulâsa-i — 361; ifâde-i müfâd-ı — 635; iktizây-ı — 88, 101, 122, 172, 209, 275, 276, 389, 454, 696, 700, 972; istikrâr-ı nizâm-ı — 836; istikşâf-ı — 694, 927; istitlâ‘-ı — 179; karîn-i — 231, 313, 385; karîn-i nizâm-ı hüsn-i — 726; keyfiyyet-i — 22; keşf-i — 46; lâzime-i — 22, 87, 146, 151, 197, 253, 464, 523, 554, 642, 678, 691, 788, 824, 930, 946, 968; letâfet-i — 895, 919; levâyih-ı — 216; levâzım-ı — 951; levâzım-ı mehâmm-ı — 939; lisân-ı — 193, 240, 260, 319, 559, 573, 729, 747, 766, 789, 827, 849, 905, 920, 937, 938, 940; mâ-sadak-ı — 249, 317, 418, 811; mâ-lezime-i — 790; matla‘-ı nâsıye-i — 122; mebâdî-i — 579, 762; mekādîr-i — 825; menşûr-i — 216; merâyây-ı muktezây-ı — 774; mir’ât-i — 42, 45, 73, 122, 237, 440, 491, 659, 690, 791, 822; mûcib-i telmî‘-i — 777; mukaddime-i — 156; muktezây-ı — 38, 70, 147, 158, 201, 255, 322, 779, 840, 914, 930, 948; muktezây-ı vakt ü — 521; murâ‘ât-i — 352; muvâfık-ı — 867; mücerred mir’ât-i — 603; mülâzeme-i — 903; münâsib-i — 179, 465, 526, 669, 723, 963; nakş-ı sahîfe-i — 673; nâsıye-i — 92, 279, 529, 530, 572, 698, 853, 931, 960; nekāy-ı — 592; nigâşte-i levha-i — 188; nizâm-ı — 23, 244, 473, 625, 965; nüvişte-i nâsıye-i — 208; perîşânî-i — 31, 56, 58, 563; pîrâye-i salâh-ı — 565; redâ’et-i — 812; refâh-ı — 134, 278, 387, 521, 536, 548, 662, 721, 838, 882, 936, 963; sâhib-i — 860, 890; sahîfe-i — 911; salâh-ı — 449, 528, 578, 581; ser-levha-i nâsıye-i — 632; sıyânet-i — 298; sitâyiş-hân-ı erbâb-ı — 928; sûret-i — 451, 926; sûret-i makāle-i — 673; sûret-i tezallum-i — 937; şimdiki — 463, 758, 784; şîrâze-i — 810; tafsîl-i — 111; tahlîs-ı girîbân-ı — 20; tanzîm-i — 253; tasvîr-i tefâsîl-i vekāyi‘-i — 584; tatbîk-ı rûznâmçe-i — 121; terfîh-i — 87, 574, 595, 926; tertîb-ı revâtib-i — 11; tezallum-i — 926; tezyîl-i makāle-i — 448; ‘ulûmu kılâde-i ceyyid-i — 699; ‘unvân-ı menşûr-i — 605; vasf-ı — 109, 419, 939; za‘f-ı — 181, 925; zâhir-i — 45, 137, 168, 201, 232, 245, 248, 467; ahsen-i —ât 262, 454; bâ‘is olur —ât 254; hılâf-ı marzî —ât 387, 694; hüsn-i —ât 628; istikşâf-i —ât 903; istitlâ‘-ı —ât 903; medâr-ı me‘âş olur —ât 682; meknûn-i zamîri olan —ât 870; mugāyir —ât 726; nevâdir —ât 493; tesliyet-bahş olan — 22; tesvîl-i vukū‘-i —ât 636; —ât 39, 70, 75, 87, 107, 119, 122, 166, 167, 174, 176, 259, 309, 350, 471, 521, 532, 612, 625, 692, 694, 721, 725, 738, 747, 780, 783, 867, 869, 870, 879, 886, 929, 953, 963, 972, 973; —âta binâ’en 632; —âta ictirâ 738; vesîle olur —âta ictisâr 945; —âta mübâderet 146, 526; —âta sa‘y-ı tâmm 738; neşr etmek —âtı 727; yol bulmamak —âtı 428; —ât-ı ‘acîbe-i hıred-fersâ 497; —ât-ı bed-girdâr 961; —ât-ı cezbetün min cezebâti'r-Rahman 765; —ât-ı dikkat-semîr 611; meşhûd olan —ât-ı garîbe 453; —ât-ı garîbe 131, 311,

516; —ât-ı garîbe-i ‘ibret-nümâ 516; —ât-ı garîbe-i mev‘iza-simât 606; —ât-ı gayr-i marzıyye 232; —ât-ı hande-fermâ 538; —ât-ı hâyile 524; —ât-ı hıred-fersây-ı erbâb-ı elbâb 453; —ât-ı Hicâziyye 914; —ât-ı ‘ibret-iktinâha mü’eddî 664; —ât-ı ‘ibret-me’âb 638; —ât-ı İraniyye 462; —ât-ı kerâmet-peymâ 378; —ât-ı makbûle 261; —ât-ı meberrât 749; —ât-ı mükevvenât 502; —ât-ı müstahsene 76; —ât-ı nâ-mülâyim 283; —ât-ı nâ-revâ 311; —ât-ı nâ-revâ rû-nümâ 310; —âtın beyânı 89; —âtın iktizâsı 599; —âtın irâ’et 437; —ât-ı neşât-efzâ 77; —ât-ı nevâdirât 969; —âtın istihsâli 173; —âtın istikmâli 586; —ın sıhhati 806; —ât-ı razıyye 261; esbâb-ı —ât-ı rediyye 813; —ât-ı rediyye 171; —ât-ı rikkat-engîz 775; —ât-ı sâdıka 786; —ât-ı sâlifeden nükûl 296; —ât-ı seniyye 316; —ât-ı şe’âmet-simât 527; —ât-ı taksîrât-ı mâ-mazâ 729; —ât-ı tekellüf-simât 963; —ât iş‘ârı 823; cemî‘-i —de 403; her —de 43, 108, 116, 118, 152, 174, 179, 197, 205, 214, 273, 293, 305, 313, 379, 385, 391, 393, 419, 450, 454, 461, 481, 499, 519, 520, 522, 523, 536, 544, 565, 572, 573, 574, 578, 581, 582, 599, 612, 614, 620, 626, 659, 667, 668, 670, 689, 697, 705, 710, 712, 730, 736, 775, 777, 778, 790, 797, 815, 818, 819, 820, 848, 849, 854, 865, 867, 870, 880, 882, 884, 885, 886, 887, 894, 914, 927, 929, 949, 954, 959, 970, 978; —de 133, 164, 178, 292, 353, 372, 378, 380, 429, 462, 523, 648, 766, 780, 782, 799, 824, 858, 859, 915; mir’ât-i —den bedîdâr 625; refâh-ı —den ‘ibâret 949; iktizây-ı —den nâşî 519; —e ahrâ 618; —e çesbân 870; — ehli 183; —e evfak 618; iktizây-ı —e göre 178; zâhir-i —e kıyâs 158, 454; —e münâsib 941; zâhir-i —e nazaran 482, 601; evâ’il-i —i 25, 120, 208, 215, 272, 426, 452, 455, 703; ser-nüvişt-i —i 829; temâm vasf-ı —i 607; —i ‘akîdet-iştimâl 760; —i ‘âleme vâkıf 122; —i (خال) ‘anberîn gibi 418; —i eymen 634; çesbân-ı —i eyyâm 385; —i garîb-i mezkûr 516; —i hayâtları 766; mebâdî-i —i hayriyyet-me’âlleri 582, 585; —i hesnâya mümâsil 555; ‘alâ —ihî 112; tefe”ül-i —i hirmân-me’âl 53; —i ‘ibret-me’âl 41, 44; —i ikbâli 907; mir’ât-i —i kevn 282; karîne-i —i iktizâsı 451; —i leb 874; —i leb-i yâri 422; —i ma‘zûl-i müşârun ileyh 595; —i men 433; evâ’il-i —i merhûm-i müşârun ileyh 95; vasf-ı —i mezmûmları 936; —i müşâhede 829n; kendü —inde 200, 788, 917, 948; kendü —inde durmamak 438, 467, 528; mir’ât-i —inden nümâyân 251, 635; nâsıye-i —inden bedîdâr 208; —ine 35, 880; —ine keremen 930; —ine merhameten 930; —ine münâsib hedâyâ keremiyle 574; —ine münâsib ikrâm 147; —ine şâyân 84; —i perîşân 898; —i pür-ehvâl-i ‘ukbâ 934; tehî kîse-i —i pür-melâlleri 967; —i rûy-i dil-rübâ 420; —i rüsvây-ı dalâlet-intimâları 42; ruhsâre-i —i sadâkat-me’âl 233; vasf-ı —i sadâkat-me’âl 449; ‘arz-ı —i sadâkat-me’âlleri 736; tetmîm-i edviye-i —i sakīm 808; her ne — ise 692; —i üzere terk 136; —i vâki‘u'l-hâli 54; —i zafer-me’âl 40; nâsıye-i —i zâhir 933; âsâyiş-i —leri 341, 357; evâ’il-i —leri 379, 446, 515, 722, 929; girîbân-ı —leri 968; kendü —leri 244, 253, 408, 834, 835; lem‘a-zây-ı —leri 565; lâzime-i —leri 181, 384, 809; mâ-sadak-ı —leri 469, 934, 945; metânet-i —leri 22; nizâm-ı —leri 542, 777, 836; pîrâye-i ‘amâme-i lâzime-i —leri 249; sahâyif-i —leri 906; sûret-i —leri 856; tahrîb-i esâs-ı —leri 908; za‘f-ı —leri bâhir 193; rûy-i —leri mesh 44; kendü —lerinde durmayup 570; kendü —lerinde olmak 373, 407, 408; —lerine merhameten 917; —leri perîşân 224; —lü hâlince 266; vâkıf-ı — olanlar 229, 839; — ü hâtır su’âli levâzımı 300; tenvîr-i nâsıye-i — ü şân 271; zîver-i zebân-ı — ü şân 433; ahsen-i — üzere 453; — üzere 37, 380

hal‘ 427, 810, 811, 868; —ı esbâbı 809; —ı Şâhî'ye cesâret 809

halâs/istihlâs 136, 721, 865, 877; cây-ı — 468; dağdağadan — 535; dâhiyeden — 829; melce-i — 892; vizr-i cesîmden — 480

hâle; —i bedr-i münîr gibi 747; —i mâh-tâb-ı sipihr-i fazîlet 763; — midir? 874; —-vâr 617

Haleb 21, 102, 141, 146, 265, 275, 321, 369, 844, 897, 926; Mîr-i mîrân-ı — 959; nefs-i — 949; — Eyâleti 79, 85, 120, 141, 144, 265, 269, 321, 423, 526, 707, 787, 816, 925, 926, 959; — Eyâleti'ne mutasarrıf 269, 959; — havâlîsi 21, 101; — Muhasıllığı 820; Eyâlet-i —ü'ş-Şehbâ 140; —ü'ş-Şehbâ 146, 396, 401, 875; — Vâlîsi 32, 33, 116, 119, 120, 140, 266, 275, 423, 693, 816, 925

halef 9, 275, 317, 681, 792, 803, 828, 894 963; berây-ı tezkîr-i — 854; gıbta-fermây-ı erbâb-ı meberrât-ı — 541; hayru'l— 185, 234, 383, 503, 567, 605; mahdûm-i hayru'l— 722, 929; necl-i hayru'l— 632; şîve-i reftâr-ı — 8; —en ‘an-selef 281; —leri 276

hâlet 45, 52, 74, 97, 118, 166, 168, 173, 179, 181, 205, 230, 254, 259, 291, 302, 308, 341, 393, 427, 431, 448, 453, 508, 531, 535, 614, 617, 642, 690, 738, 739, 753, 766, 777, 789, 824, 832, 839, 842, 854, 864, 889, 898, 906, 910, 925, 927, 951, 953, 963, 973, 975; âsâr-ı vecd ü — 379; bâ‘is — 694, 839; bî-edebâne — 263; îrâs eder — 201; u‘cûbe — 39; bâdî olan — 534; bâ‘is olur — 602; hadşe-i havâtırı mûcib — 869; lâ-be’s olan — 411; menvî olan — 438; mûcib-i — 276; mûcib-i ‘ibret olan — 872; müretteb — 429; nâ-marzî — 529; nâ-mülâyim — 693; neş’et eder bir — 656; neş’et etmiş — 248, 319; sünûh eden — 739; şân-ı mürû’etine münâfî bir — 779; tagyîr-i — 935; tahdîş-i sâmi‘a olur — 712; tahsîl-i küdûrete bâdî bir — 782; — bedîdâr 834; —den mücânebet 738; —den sıyânet 602; hılâf-ı marzî —e cesâret

386; mugāyir-i salâh/sulh —e cesâret 416; tesliyet-gûne —e mübâderet 534; —eyn-i ma'hûdeteyn 162; teşekkürü —i 394; —i âştî 260; —i bâ-i'tibâr 31; —i dîğer 45; —i garîbe 526, 855; —i gayr-i meşrû'a 167; —i husrân-'âkıbet 784; hîn-i —i ihtizâr 542; —i kerâmet-irtisâm 815; —i küdûret-eser 317; —i mahabbet 958; —i mahmasaları 184; —i mahmûdü'l-'âkıbeti 572; —i meyl 958; —i mezkûre 976; —i müstevcibü'l-mefharet 620; —i müvâlât 260; —i nâ-çesbân 529; —in indifâ'ı 91; —inden dûr 765; —i pür-bereket 137; —i pür-hikmet 872; —i pür-vahşet 925; —i rikkat-engîz 797; —i ûlâ 291; —i ûlâsına i'âde 150; —i ûlâsına ircâ' 150; —ler 49, 50, 52, 92, 169, 172, 249, 255, 261, 293, 350, 432, 456, 507, 530, 532, 554, 659, 696, 781, 784, 853, 855, 872; —lerden 'ârî 292; misli mesbûk —lerden olmayup 471; ifnây-ı vücûd —leri 925; sû'-i kınye —leri 567; za'f-ı mi'de —leri 567; —leri âşikâr 892; —leri bedîdâr 856; —leri hüveydâ 240; —lerin irâ'et 466; —leri nümâyân 762, 766, 810; el-—ü hâzih 138, 145, 154, 156, 169, 209, 230, 262, 302, 310, 391, 447, 462, 484, 485, 508, 567, 596, 624, 711, 773, 780, 793, 810, 811, 856, 857, 860, 901, 905, 964, 967; bâ'is — zuhûru 568

Halıcılar Köşkü nâm mahal 855

Hâlık; cenâb-ı —-ı 'âlem 88; 'inâyet-i kâmile-i —-ı arz u semâ 548; meşiyyet-i kâmile-i —-ı arz u semâ 548; bâ-emr-i —-ı bî-çûn 727; bi-emr-i —-ı bî-çûn 890; bi-hükm-i takdîr-i —-ı bî-çûn 908; hamd-i/senây-ı —-ı bî-çûn 310; kuvvet-i fazl-ı —-ı cân/ins 61; cenâb-ı —-ı kevn 320; hükm-i —-ı kevn ü mekân 664; cenâb-ı —-ı mekân 320; vedâyi'-i —u'l-bedâyi' 174, 261; hidâyet-i celîle-i —u'l-berâyâ 412; vedâyi'-i —u'l-berâyâ 100, 880; vedî'a-i —u'l-berâyâ 472; bk. ayrıca **Allah**

Halîc-i İstanbul; bk. İstanbul

Halîc-i Tersâne-i 'âmire; bk. Tersâne-i 'âmire 126

Hâlid Paşa (Ankara mutasarrıfı) 143

Halîfe 63, 66, 348; cenâb-ı —-i devrân 193, 208, 216, 371, 449; huzûr-i sâtı'u'n-nûr-i —-i devrân 334; istidâmet-i 'ömr-i —-i devrân 123; mahz-ı meyâmin-i teveccüh-i —-i devrân 135; makbûl-i dergâh-ı cenâb-ı —-i devrân 273; nutk-ı pâk-i cenâb-ı kutb-i zemân —-i devrân 101; şâye-i Yezdân-ı cenâb-ı —-i devrân 75; şâyân-ı iltifât-ı cenâb-ı —-i devrân 268; yümn-i teveccüh-i —-i devrân 253; zamîr-i ilhâm-pezîr-i cenâb-ı —-i devrân 140; zamîr-i ilhâm-pezîr-i hazret-i —-i devrân 122; zıll-ı Yezdân cenâb-ı —-i devrân 538; —-i devrân 45; izdiyâd-ı ferr u şevket-i cenâb-ı —-i devrân da'vâti 185; cenâb-ı —-i enâm 375; ed'iye-i icâbet-irtisâm-ı —-i enâm 465; —-i Evvel 481; cenâb-ı —-i ferişte-şiyem 910; kıvâm-ı şükûh-i Saltanat-ı hazret-i —-i hayru'l-enâm 231; seciyye-i zekiyye-i —-i hidâyet-ârâ 563; kuvvet-i baht-ı/ikbâl-i —-i İslâm 48; —-i İslâm 304, 548; —-i kerâmet-penâh 233; —-i pâk-nihâd 724; —-i Rabbu'l-'âlemîn 308; —-i Rasûl-i Rabbi'l-'âlemîn 736, 814; bâ-irâde-i 'aliyye-i hazret-i —-i rub'-i meskûn 573; bâ-irâde-i 'aliyye-i hazret-i —-i rub'-i meskûn 573; âferîn-i cenâb-ı —-i rûy-i zemîn 270; cenâb-ı —-i rûy-i zemîn 108, 119; efzûnî-i 'ömr-i/saltanat-ı —-i rûy-i zemîn 30; mazhar-ı du'ây-ı hayr-ı —-i rûy-i zemîn 28; —-i rûy-i zemîn 435, 611; —-i Sânî 956; —-i zemân— 379; taht-gâh-ı —tullah 419; —tullah 306, 308; —tü'l-hulefâ (hânân-ı İran'dan) 259

Halîl Ağa (Çukadâr-ı hazret-i Şehriyârî, Sipâh Ağalığı) 569, 610

Halîl Ağa (el-Hâc, Hasekî, Bostancı-başı, Kapucu-başı, hulûs-ârâ) 838, 966

Halîl Ağa (Kadı, Silahdâr Ocağı Ağası, Mîr-i 'Alem) 228, 832

Halîl Ağa (Kapucu-başı Mustafa Ağa-zâde, Cizye Baş-bâkī Kulu, Top-hâne Nezâreti) 128

Halîl Bey ('Ivaz Mehmed Paşa-zâde, Hâssa silah-şörlerinden, Mübâşir) 819

Halîl Bey (Hasan Paşa-zâde, Enderûn-i hümâyûn'da Hazîne-i 'âmire Kethudâsı, Vezîr, mîr-i celîlü'l-kadr) 745, 858, 963

Halîl Bey (Katâmışlu tâ'ifesinin ru'esâsından, Mîru'l-Hâcc-ı Mısır, Sefer Beyi, şakī-i bed-tıynet) 467, 468, 470

Halîl Bey (Mısır'da Şarkıyye Hâkimi) 600

Halîl Efendi ('allâme-i Rûm-i fâzıl) merhûmun necl-i muhteremleri 268

Halîl Efendi (el-Hâc, kudemây-ı tarîk-ı Hâcegân'dan, Matbah Emîni, Arpa Emîni, Defter Emîni, Rûznâmçe-i Evvel, Cizye Muhâsebesi) 239, 246, 475, 610, 956

Halîl Efendi (Fetvâ Emîni, Edirne Pâyesi) 430

Halîl Efendi (Hasan Paşa Dîvân Efendisi, Burusa Mukāta'ası) 956

Halîl Efendi (Mâliyye Tezkirecisi, merhûme Vâlide Sultân Câmi'-i şerîfi Mütevellîsi, Anadolu Muhâsebecisi, Baş-muhâsebe) 55, 246, 610

Halîl Efendi (Müneccim-i Sânî, Müneccim-başı, mahremân-ı esrâr-ı felekiyyenin dikkat-bîn ve ser-bülendi, me'ârif-pîrâ) 251

Halîl Efendi (Seyyid, sulehâdan, Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî Vezîr Seyyid 'Abdî Ağa'nın babası) 703

Halîl Efendi (Sipâh Kitâbeti) 127

Halîl Efendi (Şeyh) 432n

Halîl Paşa (Şerîf, Vezîr, İnebahtı Kal'ası Muhâfızı, Semendire Sancağı inzımâmiyle, Belgırad Kal'ası Muhâfızlığı, Karlı-ili Sancağı, Eğriboz Kal'ası Muhâfızlığı, Eyâlet-i Bosna) 621, 707, 772, 897, 908

Halîmî Mustafa Efendi bk. **Mustafa Efendi** (Halîmî, Rûznâmçe-i Evvel Kîsedârı, Şıkk-ı Evvel Defterdârı)
halk 88, 134, 202, 215, 223, 549, 550, 552, 771, 826, 857, 895, 971; lisân-ı — 937; miyân-ı — 727; nüsha-i — 826; —dan inkıtâ‘ 380; —dan inzivâ 380; —dan keff-i lisân 788; haremi —ı 458, 474; kendü kapusu —ı 960
hall 221; —ı mu‘zılât-i kuyûdât 121; —i ‘ikāl ihtiyâr 134; —i ‘ukde-i işkâl 46; —i ‘ukde-i mehâmm-ı Mısrıyye 472; —i İlâhî 522, 660; —i işkâl-i fünûn-i gāmıza 593; —i mezâyâ 860; —i nüket 860; — ü ‘akd-i ‘avîsât-i umûr-i mehâm 592; — ü ‘akd-i mesâlih-i cumhûr 972; — ü ‘akd-i mesâlih-i il 576; — ü ‘akd-i mesâlih-i ülkâ 576; — ü ‘akd-i umûr 394, 632, 808, 905; — ü tevfîk 168
hallâc mahzeni 769
halvet 155, 310; — çadırları tanzîm/tertîb 790; —-hâne-i teng ü târ-ı mezâra duhûlü ihtiyâr 766; —i hümâyûn 790; — kā‘idesi 790
Halvetiyye; meşâyih-ı — 766
Hamburg şehrinin tüccârı 404
hamd 44, 60, 281, 295, 305, 310, 434, 470, 495, 497, 502, 574, 737, 757, 759, 814, 835, 941; îfây-ı levâzım-ı — 470; lillâhi'l— 42, 65, 153, 154, 156; sad — 505; —en lillâhi Te‘âlâ 50; —-i bî-hadd 546; —-i Hâlık-ı bî-çûn 310; bi—ihî Te‘âlâ 277, 640, 643, 727; —-i Hudâ 941; bi—illah 674, 825; bi—illâhi Te‘âlâ 280, 550, 553; —-i senây-ı lâ-yuhsâ 576; —ü'l-etemm 290; el—ü lillâhi 164, 970; el—ü lillah 379n, 774n; —ü lillah 231, 453; eltaf u ekmel-i — ü sipâs-i bî-hadd/bî-inhisâr 62; le’âlî-i mütelâlî-i — ü sipâs-i bî-hadd 66; lillâhi'l—ü ve'l-minne 41, 50, 108, 152, 261, 301, 308, 310, 393, 435, 471, 493, 559, 597, 658, 712; —ü ve'l-minne 738, 973
hâme 232, 564, 595, 895; dü-zebân-ı — 564; —-i ‘allâme-etvârları 594; —-i bedâyi‘-‘allâmeleri 381; —-i bedâyi‘-nigâr 110; bülbül-i nağme-serây-ı —-i belâgat-‘allâme 18; —-i belâgat-‘allâmeleri 674; —-i Bihzâdî-nijad-ı sadâkat-i‘tiyâd 16; —-i dil-keş-hırâm 874; imdâd-ı şevk-ı —-i ferruh-me’âl 453; —-i fikret 922; reh-vâr-ı —-i hoş-reftârları 541; imdâd-ı —-i hoş-takrîr 254; —-i hulûs 358; —-i kerâmet-iştimâlleri 184; kanevât-ı —-i letâfet-medârları 719; imdâd-ı —-i mâşita-kâr 60; —-i meşşâta-i zemân 747; —-i mû/mûy 562, 676; —-i mû gibi 223; —-i müşkîn-hıtâm 553; bebgāy-ı —-i nâtıka-serâ 188; —-i Nâmıku'l-hurûf 95; ünbûbe-i —-i râstî-‘allâme 171, 359; —-i sâdıku'l-makāl 54; —-i senâkârî 828; —-i sıdk 358; —-i sühan-perdâz-ı demdeme-sâz 636; telmîh-i —-i tedkīk 504; —-i ter-zebân 920; esb-i —-i turfa-reftâr 538; tahrîk-i —-i vüs‘ 974; —-i zîbây-ı 66; kümeyt-i —-i zîbende-hırâm 503; —-perdâz-ı hüner-mend-i nigâristân-ı Çîn 421
Hâmid Hamza Efendi; bk. **Hamza Efendi** (Mektûbî hulefâsından, Mektûbî-i Sadr-ı ‘âlî, Hâslar)
Hâmise-i Süleymâniyye 685
Hamîs Paşa (İç-il mutasarrıfı) 143
hamiyyet 181; bî— 46; sâhib-i — 467; ibrâz-ı gevher-i — 233; ibrâz-ı — 459, 631; izhâr-ı — 704, 960, 978; kadem-nihâde-i — 388; muktezây-ı — 544; mûris-i heyecân-ı lücce-i — 431; sâhib-i — 468; etvâr-ı —-disârları 572; süpürde-i zimmet-i —i 819; —-i Hudâ-dâdları 424; —-i İslâmiyye 54; —-i ma‘rûfelerine muhâlif 182; —-i sâdıkāne 42; —-kîş 494; meşhûd-i bâsıra-i —leri 49; zîver-i miyâne-bend-i —leri 572; âsâr-ı — lâmi‘asınca 267; ‘urûk-ı —leri 40; nihâd-ı —-mu‘tâd 183; —-perverî 361; miyân-ı —-peyvendleri 372; dûş-i —-pûşu 230, 234, 446, 452; —-şi‘âr 36; pûşiş-i câme-i —-tırâz 142
*hammâl*âna ber-dûş 788
hammâm 923
hamr; destî — 479; fuçı — 479; katre — 479, 480; ümmü'l-fesâd olan — 478; —-ı habîse-i tebehkâr 478
hamse-i mefrûza ile tesdîs 752
hamûle 627
Hamza Ağa (Hacı, Cizye Baş-bâkī Kulu, İstanbul Barut-hânesi Nezâreti) 610
Hamza Efendi (Mektûbî hulefâsından, Mektûbî-i Sadr-ı ‘âlî, Hâslar) 127, 246, 475, 956
hân; kebîr — 954; kebîr tahta — 924; tahta — 769
Hân 43, 221, 222, 223, 735, 780, 855, 932, 955; mu‘teber — 44, 428, 431, 437; sâlifü'l-beyân —ân 458; —ân 810, 811, 878, 879, 902, 950; —ân-ı ‘Acem 428; —ân-ı A‘câm 383, 386, 458, 460, 806, 904; —ân-ı Dağıstân 138, 139; —ân-ı Hindiyye 58; —ân-ı İran 106, 256, 259, 386; —ân-ı mesfûrân 932; —ân-ı mezbûrlar 932; —ân-ı mezbûrûn 932; —ân-ı mutasallife 953; —ân-ı sütûde-nişân 584; —ân-ı sütûde-nişânları 577, 581; —ân-ı zî-şânın mu‘teberleri 294; —hazretleri 333, 375, 376; —-ı ‘âlî-şân (fermân-fermây-ı iklîm-i Kırım) 417; —-ı ‘âlî-şân 28, 128, 132, 178, 180, 320, 331, 332, 333, 369, 371, 374, 416, 527, 529; —-ı ‘âlî-şân cenâbları 336, 372; —-ı ‘âlî-şân-ı sadâkat-mend 566; —-ı bâhiru'l-‘unvân 369; —-ı celâdet-fermâ 335; —-ı Erdelân 79, 83; —-ı in‘âm-ı firâvân 124; —-ı kerem-kâr 733; —-ı ma‘ziyyün ileyh 302, 303, 309; —-ı me‘âlî-‘unvân 373; —-ı merkūm 437, 483, 624, 710, 842, 879, 903; —-ı mesfûr 709; —-ı mezbûr 431, 483, 711, 842, 905, 951; —-ı mezkûr 387, 623, 624, 806, 925; —-ı mûmâ ileyh 84, 115, 301, 304, 309, 779, 781, 782, 784, 866, 880; —-ı mûmâ ileyhin iltimâsı 782; iltimâs-i —-

ı müşârun ileyh 371; —ı müşârun ileyh 138, 333, 374, 529, 530, 567, 568, 886; —ı nekbet-medâr 904; —ı vâlâ-câh cenâbı 376; ârâm-gâh-ı —î 332; ceyb-i —î 334; etbâ'-ı —î 337, 372; etbâ'-ı havâşî-i —î 370; eşyâ'-ı —î 337; eyyâm-ı 'izzet-i —î 784; gayret-i —î 886; himmet-i —î 886; ibkây-ı câh-ı vâlâ-yı —î 371; makām-ı sâmî-i —î 320; ma'lûm-i —î 867; mesned-ârây-ı —î 320; nâ'il-i mesned-i —î 567; revnak-dih-i gülşen-serây-ı —î 886; sülâle-i hânedân-ı —î 886; taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i —î 783; vücûh-i havâşî-i —î 370; vâsıl-ı zâyika-i 'irfân-ı —î'leri 867; menşûr-i behcet-nüşûr-i —iyyet 567; rütbe-i vâlâ-yı —iyyet 886; tefvîz-ı tevliyet-i —iyyet 566; cenâb-ı —iyyet-me'âb 351; zîver-efser-i —iyyet-semîr 567; —lar 155, 301, 434, 710, 842, 903, 932, 951, 952, 953, 954; mansûb —ları 22; mu'teber —larından 130; —larının da'veti 302; —lık derece-i 'ulyâsı 262; —vâde-i kübrâ 353; —vâde-i kübrânın a'kābı 299

Hânâ Paşa (Baban Sancağı mutasarrıfı) 'nın oğlu 664

hançer/hancer (altûn kakma kâfûrî yeşim kabzalu ve yâkūt ile ve ezilmiş zümürrüd ile murassa' ve ağızlığı ve dibliği altûn üzere zümürrüd ve bendi yirmi yedi 'aded mînâ-kârî altûn bâftelü ve kebîr zümürrüd ile tarsî' u tasnî' olunmuş bir kabza) 761; kemer — 226; — (kabza mücevher girân-behâ) 689; — (kabzasında üç kebîr zümürrüd, yine kabza ve kını bir kebîr on iki vasat ve sagîr yüz yirmi dört elmâs ile murassa', kuyruğu bir delikli zümürrüd, taş-hâneleri müşebbek, zemîni kūm kakma kalemkârî, zahrı kalemkâr ve elvân mînâ-kârî, selîmî kabzalı altûn) 325; mücevher —i elmâs-gûn-i zî-kıymet 334; —i girân-behâ 572; —i murassa' 573

Hândmîr (İranlı tarihçi) 121

hâne 56, 469, 471, 518, 695, 709, 753, 773, 792, 853, 855, 866, 898, 906, 925, 975; harîk olan — 740n; muhterik olan — 740; mükellef — 695; sükkân-ı — 739; —ber-dûş 736; —ber-dûşâne 856; —cüdâ 803; —harâb 115, 803, 967; ehl-i zimmet —leri 146, 483; — sâhibi 244; derd-mendin —si 786; —i âmâli 561; —i âyîne-i hûrşîdi 226; —i bî-behâne 570, 865, 976; —i Fakīrâne 724; çille-nişîn-i —i gümân-ı sa'âdet 436; —i Hudâ-hâne cüdâ 457; —i köhne binâ 682; —i merkūmun dîvârları altına 470; —i mezbûru istîlâ 739; —i sa'âdetleri 94, 123, 248, 263, 490; —i sa'âdetlerine irsâl/îsâl 633; —i şeref-intimâları 369; —i Şeyhulislâm 739; —i 'Utârid 871; —ler 27, 93, 106, 115, 213, 236, 244, 468, 469, 470, 471, 482, 483, 660, 687, 766, 769, 871, 872, 912; —lere nüzûl 665; sâkin oldukları —leri 739; —lerin ihrâk bi'n-nâr 881; —lerinde ikāmet 373, 591; —lerinden taşra hareketleri nâ-kābil 515; hânelerine da'vet 58; —lerine hücûm 601; —lerine iktihâm 601; —si altûn 761; —sinde ikāmet 590, 977; —sinde ikāmete ruhsat 377; —sinden kaldırup 517; —sinden taşra çıkmamak 727; —sine irsâl 829

hânedân 139, 411, 414; —ı 'azîmü'ş-şân-ı gîtî-sitânî 442; —ı Ak Mahmûdî 888; —ı Âl-i 'Osmân 851; —ı Cengîziyye 180, 529, 567; —ı Devlet-i 'aliyye 604; —ı diyânet-rehîn-i gîtî-sitânî 498; —ı ebed-'unvân-ı 'Osmâniyye 508; —ı kadîm 272, 605, 631, 976; —ı merkūme 529; —ına mahsûs 139; —ı refi'u'l-bünyân 730; kadîmî —ı sadâkat-nişân 631; —ı şâmihu'l-erkân-ı Saltanat-nisâb 70

Hâne-i hâssa (Serây-ı hümâyûn-i 'âmire'de) mukābilinde 443

hânendegân; tâ'ife-i — 616; —ı tarab-ittisâm 618

Hânım Sultân 516, 517; — hazretleri 538

hânkāh 860; —ı dervîş-penâh 96; —ı devrân 184; —ı latîf 207; —larını teşrîf 379

Hânkāh (Sinân Paşa Câmi'-i şerîfi ittisâlinde) 183

hânumân 51, 813, 814, 866; hezâr — 936; terk-i — 83, 601; vâreste-i kayd-ı sâmân-ı — 833; —ı a'dây-ı haybet-nişân gibi 730; —ı Şâhâne 813; —ı tehammüllerini sûzân 99; —ı zindegânîlerin harâb/perîşân 119; —i nâ-be-sâmân-ı fenâ 605

Hanya 236, 238, 792n, 957; cânib-i — 964; Muhâfız-ı — 964; — Kal'ası muhâfazası 238, 633; — Muhâfızı 236, 791, 875; — mutasarrıfı 423; — Sancağı 238, 423, 633, 788, 791, 957, 964; — Sancağı muhâfazası şartı 791

har; —ân-ı hoş-'alefân 807; —gâh 623; —ı lâ-yefhem 803; —ı mühre-endâm 949; —tab'ân-ı ricâl-i Horasan 809

hâr; —ı dâmen-gîr-âsâ 44; —ı dâmen-gîr-i ekdâr 882; —ı dâmen-gîr-i eşrâr 461; —ı dâmen-gîr-i gülşen-i âmâl 808; —ı eşrâr-ı dalâlet-âsârdan tathîr 697; — misillü 837

harâb 51, 596, 730, 813, 831, 901, 954; esâsından — 871; hânumân-ı zindegânîlerin — 119; müşrif-i — 220, 225, 606; —e 387; —e karye civârı 300; —e müşrif 682; ekser mahalli —e müşrif 386; — e-zâr 856, 906; —e-zâr-ı dest-i kazâ 967; mest-i —ı hâb-nûşîn 524; — u tebâh 803; — u yebâb 730, 907, 923

harâm; nemek be— 119, 623, 935, 950; 'ibret-nümây-ı —zâde 471; —zâde 253, 451; —zâdeler 571

harb 44, 80, 87, 91, 156, 259, 469, 523, 711, 714, 716, 960; âheng-i — 803; âlât-ı — 48, 571; ber-kā'ide âgāz-ı — 534; i'mâl-i edevât-ı — 117; keşmekeş-i — 38; meşgūl-i — 283; mülkî olan — 91; nâ'ire-i — 50, 117; şevâgıl-i — 166; temâdî-i — 90; velvele-i âşûb-i — 600; —a âmâde 469; —a bâdî 836; —a kādir 913, 960; —a yarar 469; —e âmâde 470; âlât-ı —e el urmalarıyla 534; bî-tehâşî —e mübâşeret 437;

âlât-ı — ile gezdikleri 200; —î kalyon 793; nâ'ire-i — işti'âl 624; âlât-ı —iyye 49; edevât-ı —iyye 40, 706, 932; kefere-i —iyye 148; — mu'âlecâtı 89; — ü kifâh 89; keşmekeş-i — ü sitîz 243

harc; —-ı bâb 774n; —-ı kitâbet 883; —-ı ma'kūl 884; müstevfâ —-ı râh 966; —-ı râh 160, 217, 568; —-ı râhları 885; —lık 21, 488

hareket/harekât 36, 45, 55, 82, 85, 108, 167, 202, 241, 253, 264, 276, 277, 278, 302, 310, 311, 332, 335, 366, 376, 409, 432, 434, 454, 458, 464, 467, 473, 490, 492, 578, 603, 630, 632, 638, 640, 681, 698, 704, 709, 710, 784, 811, 816, 819, 823, 839, 878, 899, 908, 925, 934, 952, 960; 'acâleten — 537; celâ'il-i hüsn-i — 631; gayûrâne — 572; hâzır oldukları hâlde — 538; hılâf-ı marzî — 244, 388, 416, 454, 630, 693, 738, 926; hılâfına — 400, 883; hılâfına müte'allık — 400, 410; hüsn-i — 530, 633, 655; ibrâz-ı — 78; keyfiyyât-ı — 455; lâ-ya'kılâne — 937; maskale-i merâ'ir-i intikām olan — 290; medd-i tınâb-ı — 904; mecbûr olduğu — 386; menzil-i mezbûrdan — 640; mezmûm olan — 738; mikdâr-ı zerre — 885; mugāyir — 89, 774; müdebbirâne — 819; mütebassırâne — 40; müteyakkızâne — 197, 522; nâ-hemvâr — 263; nâ-marzî — 276; nâ-mülâyim — 264; neşâtı mûcib — 924; nizâm-ı — 933; nizâm-ı merkūma mugāyir — 374; ser-i mû hılâfına — 354; sû'-i — 99, 805, 835; şeci'âne — 40; terâkîb-i — 251; tevcîh-i — 431; üslûb-i hakîm üzere — 251; zât-ı pesendîde— 199; cûşiş—den hâlî 116; ednâ —den memnû' u muhazzer 167; hılâfına —den mübâ'adet 536; şurût-ı müsâlemeye mugāyir —lerden mücânebet/tevakkī 293; nâ-be-câ —e cesâret 598; nizâma mugāyir —e cesâret 254; —e cesâret 696; nâ-mülâyim —e cesâretden mücânebet 265; —e cesâretleri 601; —e cevâz 712; mugāyiri — edenler 466; lâ-ya'kılâne —e ibtidârı 523; nâ-mülâyim —e ictirâ 385; nâ-sezâ —e ictirâ 387; hılâf-ı marzî —e ictisâr 527; nâ-mülâyim —e ictisârı 788; vesîle olur —e ictisâr 945; —e iktidârı 643; —e muvâfakat 574; ednâ —e mübâderet 783; —e mübâderet 597, 668; gayr-i mülâyim —e mü'eddî 386; —e müteheyyi' 666; —-i 'âkılâne 32, 92, 195, 207, 208, 236, 279, 682, 820; —-i 'âkılâne-i Âsaf-pesend 40; —-i 'âkılâne-i müstahsene 123; —-i bâ-berekât-ı cenâb-ı Şehriyâr-ı hikmet-âsâr 31; —-i bâ-berekât-ı cihân-ârâları 196; —-i bâ-berekâtları 75; —-i bâhiru'l-berekât-i Şehinşâh-ı rub'-i meskûn 789; —-i bed-girdâr-ı a'dây-ı mekkâr 116; —-i bed-me'âl 51; —-i Cem-câhî 581; —-i Dâhil 685; terkîb-i —-i dil-firîbi 737; —-i fâ'ika 934; —-i fetânet-girdârı 786; —-i fitne-simât 386; —-i fuhûl-pesendleri 691; —-i gayr-i marzıyye vâdîsi 961; —-i hakîmâne 870; —-i hayr-hâhâneleri 678; —-i hıred-fersâ 617; —-i hirbâ-simât 179; —-i hulûs-âyât 216; —-i husrân-encâm 99; —-i husrân-me'âl 880; —-i husrân-me'âlleri 554; —-i hümâyûn-i hikmet-nümûn 31; —-i hümâyûn-i Şehriyârî 77; —-i hüsn-i encâm 927; —-ı 'ibret-nümâ 538; —i i'tidâle akreb 438; —-i kāfile-i huccâc 701; —-i kahkaha-fermâ 616; —-i kâsid 37; —-i kasrî-i çerh-ı devvâr 605; —-i makbûle-i fetânet-şümûlleri 704; hüsn-i —i ma'lûm/meşhûd 554; —-i marzıyye 78, 306; —-i memdûha 48; —-i meymenet-irtisâmları 55; —-i mezbûhiyyeleri 470; bâ—-i misliyye 685; —-i misliyye 685; —-i mu'tedile 306; —-i müstahsene 202, 962; —-i müstevcibü'l-ihtilâl 836; —-i müstevcibü'l-i'tibârları 54; —-i Müşîrâne 463, 472; —-i nâ-becâ 311; —-i nâ-şâyeste 305; —-i nefsâniyyesi 832; —-i pesendîde 199, 486, 599; —-i pesendîde-simât 454; —-i razıyye 887; —-i sadâkat-âsârı 966; —-i sadâkat-me'âl 853; —-i sadâkat-simât 966; —-i sâdıkāne 122, 273, 573; —-i satvet-şümûl 115; —-i vahîmetü'l-'âkıbete cesâret 596; —-i vehâmet-encâm 528; — izhârı 379; —ler 59, 232, 568, 692, 944, 962; keyfiyyet-i —leri 466; —leri meşhûd 640; cünbiş-i —lerine bâdî/bâ'is 876; —lerine isti'câl 704; pîş ü pese — nâ-kābil 460; — ü girdârı 927; — ü sekenât 124, 158; — ü sekenâtı i'timâda bâdî 935

Harem; — ağaları 517; — baş-ağaları 538; — dâ'ireleri 653; — halkı 739; —-i cennet-tev'em-i ma'bed-i Mustafavî 749; —i halkı 459, 475; —-i hümâyûn 234; —-i muhterem-i hümâyûn 504; kurb-i —-i Nebevî 679; Şeyhu'l—-i'n-Nebevî 207, 750, 751; —-i şerîf-i Nebevî 751; — Kethudâlığı 949; — odaları 653

Harem-deresi 774n

Haremeyn; beyne'l— 916; cânib-i — 701; cârullah olan ehâlî-i — 602; ehâlî-i — 679; Muhâsebe-i — 690, 911; Muhâsib-i — 556, 698, 911; Müfettiş-i Evkāf-ı — 560; Müfettiş-i — 861; Teftîş-i Evkāf-ı — 685; — hulefâsı 538; ehâlî-i —-i muhteremeyn 821, 915, 963; gılâl-i —-i muhteremeyn 601, 604; rabt-ı/zabt-ı şevârid-i umûr-i —-i muhteremeyn 914; —-i muhteremeyn 466, 589; —-i muhteremeyn ehâlîsi 682; ehâlî-i —-i şerîfeyn 697; gılâl-i —-i şerîfeyn 697; hıdmet-i bülend-mertebet-i —-i şerîfeyn 348; hükûmet-i —-i şerîfeyn 815; kazâhâ'-i/kazâhây-ı —-i şerîfeyn 198, 416, 530, 663, 717, 815; sa'âdet-i hıdmet-i —-i şerîfeyn 759; tevcîhât-ı —-i şerîfeyn 717; —-i şerîfeyn 209, 895, 910; rütbe-i —-i şerîfeyn'e müteheyyi' 663; —-i şerîfeyn Evkāfı Nezâreti 935; kazâhâ-i —-i şerîfeyn-i muhteremeyn 85; —-i şerîfeyn kazâları 19; —-i şerîfeyn kuttânı 702; —-i şerîfeyn Muhâsebeciliği 690; —-i şerifeyn Muhâsebecisi 418; —-i şerîfeyn Müfettişi 799; — kîsedârları 538; — Muhâsebeciliği 476, 690, 699; — Muhâsebecisi 187, 246, 538, 672, 743; kazâhây-ı —-i

muhteremeyn-i mecâmi‘-i meymenet 895; — Mukāta‘acılığı 476; — Mukāta‘acısı 538; — müfettişi 530, 538, 850; — olmak iddi‘âsıyla zabt 937
harîf; eyyâm-ı — 418; fasl-ı — 789;
harîk 36, 97, 146, 185, 245, 247, 739, 769, 785, 865, 924, 930, 967; kesret-i — 771, 926; vukū‘-i — 855; ıtfây-ı —a dek 247; —-ı ‘azîm 245, 482; —-ı cihân-sûz 859; —-ı dehşet-nişân 729; —-ı rûy-i zemîn 731; —ler 771, 930, 931; —ler hüveydâ 771; — olan hâne 740n
Hâs; berây-ı — 535; —-ı mezbûr 150; —lar 246, 956; —lar Mukāta‘acılığı 977; —lığı ref‘ 535; — lıkdan ref‘ 148; — ta‘vîzı 150
Hâs Ahûr; — eskileri (dîvân dolmalı ve serâser kuşaklu al beratalı) 644; — Hazînesi 644, 649; — Hazînesi takımlarından 649; —lular 644
Hasan (Arslan-çayırlı, diğer, Çorum Ekrâdı'ndan, eşkıyâ) 959
Hasan (Kara, Çorum Ekrâdı'ndan, eşkıyâ) 959
Hasan (Rahtvân, Bor Kasabası'na bir husûs-ı mechûle için Mübâşir, Çerkes-i nâ-kes, Ağa-yı maktûlün çukadârlarından, gulam-ı bed-fercâm) 945
Hasan Ağa (1126'da Surre Emîni) 678
Hasan Ağa (Câmûs, Yeniçeri Ocağı'ndan, Şâh ile mülâkāt) 46
Hasan Ağa (Çukadâr-ı hazret-i Şehriyârî, Sipâh Ağası, Kapucu-başı) 218, 246
Hasan Ağa (el-Hâc, Seksoncu-başı, Zağarcı-başı, Kul Kethudâsı, Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri Ağası, istikāmet-şi‘âr, umûr-dîde, mücerreb-i rûzgâr, vücûh ile i‘tibâr u istihdâma sezâvâr) 531, 596, 729, 853, 859, 930
Hasan Ağa (Kapucu-başı, Sipâh Ağası, Silahdâr Ağası) 955
Hasan ‘Ali Bey (Revân'da Şâh Vekîli) 709
Hasan ‘Ali Hân (Devlet-i Nâdiriyye Murahhası, Mu‘ayyir-i Memâlik-i İran, taraf-ı Şâhî'lerinden mükâlemeye me’mûr, devlet-intisâb, devlet-me’âb, Hâniyyet-me’âb, sa‘âdet-iktisâb) 256, 257, 294, 297, 299, 351, 433
Hasan Bey (bakıyye-i Katâmişiyye'den, Buhayra Hâkimi, merkūmûn-i mahzûlûndan) 469, 470
Hasan Bey (Köy Sancağı mutasarrıfı ‘Osmân Paşa'nın oğlu, katl) 876
Hasan Efendi (Kefevî, Seyyid, Niş Müftîsi, tagrîb ve iclâ) 276
Hasan Efendi (Köstendîlî, İstanbul Cizyedârı, Baş-bâkī Kulu, Arnavud tâyifesinden, müfsid-i mâder-zâd) 897, 936, 945
Hasan Efendi (Yeniçeri Kâtibi, Defter Emîni, Nişâncı) 24, 28, 246, 475
Hasan Efendi (Zorlu-zâde, Kazâbâdî Ahmed Efendi'nin hocalarından, fuhûl-i ricâlden) 763
Hasan Mîrzâ (Emîr Arslan Hân'ın ma‘iyyetinden) 624
Hasan Paşa (Bağdâd ve Basra Vâlîsi Ahmed Paşa'nın pederi, Bağdâd Vâlîsi) 484
Hasan Paşa (Firârî, Vezîr) merhûmun mahdûmu 450
Hasan Paşa (Koca, asâkir-i İslâm'dan) 44
Hasan Paşa (Selo-zâde, Tırhala Sancağı mutasarrıfı, Başbuğ) 82
Hasan Paşa (Seyyid, Mîr-i mîrân, Karahisâr-ı sâhib mutasarrıfı) 822
Hasan Paşa (Seyyid, Sadrıa‘zam, İç-il Sancağı, Diyârbekir Eyâleti, devletlü, düstûr-i hümâyûn-fâl, hayr-hâh-ı Devlet-i ‘uzmâ, ‘inâyet-fermâ, melâz-ı fukarâ, müşîr-i mihr-i ikbâl, nâsır-ı zu‘afâ, re’fet-ârâ, rev-nak-efzây-ı Sadâret-i ‘uzmâ, sadâkatkâr-ı Saltanat-ı kübrâ, vâlâ-neseb, zîbende-sâz-ı mesned-i Vekâlet-i kübrâ, zû-haseb) 16, 54, 125, 135, 151, 229, 232, 390, 483, 622, 631; — hazretlerinin dâmâdı 237
Hasan Şâh Efendi (Küçük Evkāf Muhâsebecisi, Mevkūfât) 127
hasâr/hasâret 88, 661, 770, 833, 880, 892, 917; bî-— 917; bilâda eyledikleri — 252, 373; cesâret eylediği — 946; dâ'u'l-‘udâl-i — 937; envâ‘-ı — 881; galtîde-i hâk-i — 945; havâle-i dâs-i — 39; ‘ibâda eyledikleri — 252, 373; ‘ibâdullâha îsâl-i — 254; îsâl-i gezend ü — 206; îsâl-i — 408, 416, 471, 544, 578, 582, 585, 693, 716, 823, 824, 879, 893, 960; îsâl-i mazârr u — 58; istidrâc-ı leked-hâr-ı hazân-ı — 457; itâle-i dest-i — 661, 784, 841; latma-zen-i — 606; leked-kûb-i — 812; mûcib-i — 824; telef-kerde-i nâr-ı — 769; vaz‘-ı akdâm-ı — 167; küllî —a cesâretleri 937; ‘ibâda îsâl-i — dâ‘iyesinde olan 374, 464; —den mücânebet 785; — îkā‘ı 878; îsâl-i —e cesâret 662, 877; —e mü’eddî 839; —-i ra‘iyyete cesâret 836; îsâl-i — dâ‘iyesi 465; îsâl-i — kasdı 840; — leri 431; —-zede 925
hasb-i hâl 484, 763; köhne-makāl-i mecmû‘a-i — 480; serşâr-ı neş’e-i — 158; —-i hayriyyet-iştimâlleri 603; —i mutazammın 767
Haseke (Bağdâd ve Basra arasında) 661
Hasekî; — Ağa 22, 237, 377, 531, 568, 838, 967; — Ağa mübâşereti 374; — Ağalık 377; mukdim — ler 939; —lik 838
hasenât 207, 915; iltifât-ı seniyye-i câmi‘-i âyât-ı — 520; i‘zâz-ı seniyye-i câmi‘-i âyât-ı — 520; şe‘â’ir-i — 445; zât-ı kâmilü's-sıfât-ı mevfûru'l-— 551; —-ı celîle-i cezîleleri 114; —-ı cezîle 760; —-ı Mülûkâne 187; —-ı sâriye 96; füyûzât-ı zülâl-i —ları 500
Hasîb Ahmed Ağa (Sadrıa‘zam ‘Ali Paşa'nın hazînedârı) 72n
hasîr; —i yok 811; — yükü 627
Hasköy (Edirne kurbünde) 954

haslet/hâsâ'il/hısâl; celâ'il-i — 498; melek-— 826; nîkû-— 910; zât-ı melek-— 515, 536; zât-ı memdûhu'l-— 123; —-i cemîle-i Pâdişâhâne 509; —-i cemîle-i Şâhâne 512; —-i hasene ile mevsûf 96; tahsîl-i —-i hamîdeye igrâ/teşvîk 705; —-i mahmûdeleri/memdûhaları 741; zât-ı sütûde-—-i nîk-hû 687

Hâspûlâd Hân ('Âdil Girây Hân'ın oğlu, Ülkây-ı Dağıstân'da, Kumûk Şemhâlı) 137, 138, 139; — hazretlerinin birâder-i sa'd-ahteri 139

hasret 714; ârzû-mend-i — 748; sîne-kûb-i müşt-i — 53*;* —-güzîn-i intizâr 31; —-keş 281, 851; —-keş-i mâ'-i mu'ayyen 39; —-keş-i visâl 701; —-keşân-ı ehl-i İslâm 815; —ü'l-küttâb 26; —ü'l-vüzerâ 697, 721

Hâssa; menâfi'-i — 254; — Bostancı-başı 531, 838; — Bostancı-başı Ağa 479; — Fişengci-başı 790; — Hakîm-başılık 196, 250, 518; — Hakîm-başılık mansıbı 196, 251; — Kassâb-başı 246; — Mi'mâr-başı 112; — Mi'mâr-başı Ağa 859; — Mi'mâr Halîfesi 113; — musâhiblerden 211; — silahşörleri 36, 767, 819, 822, 902, 947, 959; — Silahşorluğu 272; — Silahşorluk hıdmeti 450

hasta; —ca 300; —lığı müzdâd 207; —lık 117

hâşâk misillü 837

haşerât 460, 527, 710, 877, 904, 950; cem'iyyet-i — 102, 528, 600; ecnâs-i — 709; vâfir— 892; —-ı bâd-peymâ 807; —-ı behâyim-simât 570, 913; bî-mezheb —-ı dalâlet-âyîn 913; —-ı erâzî 49; —-ı evgād 101; —-ı fettâk-i bî-idrâk 461; —-ı levendât 101; —-ı mefsedet-simât 243; kesret-i —-ı muhtelife 918; — ü hevâmm 601

Hâşim Mehmed Beyefendi (Tezkire-i Sânî, İstanbul Barut-hânesi Nâzırı, Cizye Muhâsebecisi) 246, 476

hâşiye; nüsah-ı mu'tebereye hezâr —si 687

haşmet 190, 263, 551, 623; eşheb-süvâr-ı — 615; nakl-i kâr u bâr-ı — 850; ref'-i a'lâm-ı — 366; savb-ı übbehet-evb-i —-füzûnları 358; matla'-i —-i bî-zevâl 358, 583; ufuk-ı —-i bî-zevâl 65, 71; sâhibü ezyâli'l-—-i ve'l-vekār 398, 403, 509, 511, 512, 846; tertîb-i — izhâr 645; —lü 396, 397, 402, 404, 413; —lü Çârîçe 412; —lü Çâsâr-ı bâ-vekār 404; —-rîz-i nüzûl 615; ahter-i fürûzende-i — ü nebâlet 549

haşyet 386, 933; îrâs-i — 43; istîlây-ı — 926, 932; müstelzim-i — 872; — 'ârız 530; —e tâbi' 527; kemâl-i — istîlâ 925; — istîlâ 710, 891; — lerinden nâşî 837; kendüye — müstevlî 872

hatâ 5, 735, 862, 863; hatevât-ı pây-ı —-ları 937; —-pûş-i cemî'-i ümem 446; mâder-be-— oğlu 43; —-yâ 446

Hatâyî; yeşim-i — 689

hâtem 257, 505, 528, 807; elmâs — 706; — (zî-kıymet bir kıt'a elmâs) 543; nakş-gîr-i —-i hıtâm 360

Hâtem-şiyem-i basîtu'n-ni'am 137

hatfe enfihî 85, 99, 102; — hâlik 843; — helâk 960

hâtır/havâtır 74, 189, 283, 941; bâ'is-i tekdîr-i merâyây-ı — 692; bâ'is-i tenşît-ı — 30, 608, 634; cebîre-bend-i kesr-i — 911; esbâb-ı safây-ı — 195; merâyây-ı — 958; mir'ât-i — 810; müteşettitü'l-— 186; safây-ı — 720; safây-ı mir'ât-i — 379; sahîfe-i — 783; tenşît-ı — 74; —-âbâd 341, 357; —a hutûr 418, 419, 597; —a hutûr eder ma'nâ değil iken 312; —a hutûr etmeyan 198, 969; —a hutûrdan dûr 635; tevâfuk-i —a-i behiyye 613; —a sânih olan 520; sahîfe-i —dan ihrâc 781; maşrık-ı sâff-ender-sâff-ı —dan sâtı' 580; sahîfe-i —dan selb 781; —-dâşt-ı 'acûz-i dehr-i dü-tâ 615; —-dâşt-ı pîr-i gerdûn-i gerdân 558; —-hâh-ı Şehinşâhî 918; —-ı a'dây-ı 'anûd 190; —-ı âhâda hutûr 541; tenşît-ı —-ı 'âtıra 336; —-ı 'âtır-ı feyz-mezâhir-i Âsafâne 974; —-ı 'âtır-ı hûrşîd-nazîrleri 577*;* —-ı 'âtır-ı ilhâm-mezâhir-i cenâb-ı Zıllullâhî 774; —-ı 'âtır-ı ilhâm-mezâhir-i Hidîvâne'lerine hutûr 796; —-ı 'âtır-ı ilhâm-mezâhir-i Pâdişâhî 441; —-ı 'âtır-ı ilhâm-mezâhir-i Şehinşâh-ı Hılâfet-penâhî 871; —-ı 'âtır-ı ilhâm-mezâhirleri 745; —-ı 'âtır-ı kerâmet-mezâhir-i Hidîvâne 927; —-ı 'âtır-ı mekârim-simât-ı Hidîvâne 749; mütebâdir-i —-ı erbâb-ı besâ'ir 312; —-ı Fakīr 775; —-ı fâtıra lâyih 660; —-ı feyz-irtisâm-ı Kā'ânî 162; pürsiş-i —-ı feyz-me'âsir 64; tefakkud-i —-ı feyz-me'âsir-i sa'âdet-me'âl-i bahtiyârî 70; —-ı feyz-mezâhir-i Husrevâne'lerine zâhir 233; —-ı feyz-mezâhir-i Pâdişâh-ı takvâ-penâhî 317; —-ı hakīkat-me'âsir 647; rızâ-cûyî-i —-ı hümâyûn 284, 296; teveccüh-i —-ı hümâyûn 430; hıfz-ı rızây-ı —-ı hümâyûnları 297; izhâr-ı safây-ı —-ı ilhâm-mezâhir 745; —-ı me'âlî-mezâhir-i Keyânî 292; —-ı meksûr 96, 518; teveccüh-i —-ı melekût-nâzır 760; şegaf-efzây-ı —-ı meveddet-mevrûd 283; —-ı münkesirleri 532; —-ı nâ-şâdı 221; mersûm-i —-ı nekkādları 784; —-ınızı su'âl 155; mir'ât-i —-ı nüzzârı 572; —-ı rusûm-âzmâya hutûr 441; —-ı safâ-makrûna sânih 730; mir'ât-i —-ı safvet-me'âli 927; —-ı vekkādları 594; def'-i —-ları 878; kîse-i —-ları 620; mir'ât-i jeng-zedây-ı —-ları 519; taltîf-i/tatyîb-i —-larına murâ'ât 573; —-nişânı 320; —-nişân-ı Mülûkâne 856; tefrika-sâz-ı — olan metâ'ib 830

hatîb 191; —-i 'azîz 379n; câmi'-i mezbûr —-i efendiler 743

hatt/hutût 203; san'at-ı — 208; taraf-ı 'izâr-ı —-âveri 874; hüsn-i —da ketb 450; —-ı 'ârızı 874; —-ı bütân-ı 'aşk 874; —-ı celâdet-makrûn 159; —-ı celâdet-menkūt ile mu'anven 879; —-ı celâdet-nümûn ile mu'anven 255, 472; —-ı 'inâyet-makrûn 819; bâ-—-ı 'inâyet-mevsûm 279; —-ı 'inâyet-nümûn ile mu'anven 268; —-ı istivâya müvâzî 618; —-ı kerâmet-nukat 776,

940; —ı kerâmet-nukat-ı hazret-i Cihân-bânî 280; —ı kerâmet-nukat-ı hümâyûn-fâl 157; —ı kerâmet-nukat-ı Pâdişâhâne 796; hüsn-i —ı mehâbet-nukat imlâsı 307; bâ—ı şeref-ârâ 621; —ı şerîf-i ‘inâyet-redîf 835; —ı şerîf-i bâhiru'l-celâlet 881; —ı şerîf-i celâdet-redîf 880; —ı şerîf-i hikmet-redîf 939; —ı şerîf-i keramet-redîf 777; —ı şerîf-i letâfet-redîf 798; —ı tılâ-menkūt 444; —ı vâki‘u'l-hâli 54; — u tenzîl 599; — u tirhâl 451, 681, 908

hatt-ı hümâyûn 79, 81, 101, 236, 241, 274, 280, 321, 3989, 423, 463, 467, 486, 519, 530, 565, 567, 568, 599, 602, 626, 629, 663, 668, 684, 688, 691, 728, 737, 739, 767, 768, 772, 773, 786, 787, 788, 791, 792, 794, 799, 816, 822, 835, 838, 840, 848, 875, 888, 898, 902, 909, 916, 924, 926, 931, 938, 939, 940, 943, 947, 948, 949, 953, 957, 959, 963, 964, 965, 966; bâ— 78, 141, 218, 228, 250, 252, 256, 268, 269, 270, 271, 279, 371, 373, 377, 388, 417, 423, 430, 440, 448, 473, 478, 484, 487, 492, 518, 519, 526, 531, 535, 554, 566, 568, 569, 598, 602, 609, 622, 629, 630, 632, 633, 663, 668, 677, 681, 683, 684, 688, 692, 706, 707, 713, 718, 721, 728, 737, 767, 768, 772, 773, 786, 787, 788, 792, 794, 795, 816, 822, 838, 853, 875, 882, 888, 898, 902, 909, 926, 947, 948, 957, 959, 963, 964, 965, 966; ber-mazmûn-i — 940; ber-mûceb-i — 463, 668, 938; mantûk-ı — 465; mazmûn-i — 454; sûret-i — 799; ber-mûceb-i —i beşâret-me’âl 451; —i beşâret-nümûn 449; —i câlibü's-sürûr 838; bâ—i celâdet-fermâ 882; —i celâdet-fermâ 251; —i celâdet-makrûn 22, 46, 141, 834, 837, 882, 938, 940; —i celâdet-nişân 726; bâ—i celâlet-ârâ 853; —i celâlet-makrûn ile mu‘anven 697; bâ—i Cihân-ârâ 473, 489, 568, 795; —i Cihân-ârâ 252, 321, 683, 776; hâmil-i —i Cihân-mutâ‘ 927; —i Cihân-mutâ‘-ı Mülûkâne 940; —i Dâver-i devrân 307; —i diyânet-meşhûn 777; —i hayât-bahşâ 536; —i hazret-i Cihân-dârî 5; —i hazret-i Şehriyârî 45; —i hikmet-nümûn 726; —i ‘ibret-nümûn 453; bâ—i ‘inâyet-fermâ 477; bâ—i ‘inâyet-makrûn 390; —i ‘inâyet-makrûn 93, 232, 472, 626, 704, 708, 772, 897; —i ‘inâyet-meşmûl 797; bâ—i ‘inâyet-mevsûm 553; —i ‘inâyet-nişân 281; —i ‘inâyet-nukat 464; —i ‘inâyet-nümûn 518; —i itâ‘at-makrûn 248; sûret-i —i kerâmet-nümûn 151; —i kerâmet-nümûn 392, 440, 796; —i kerem-‘unvân 801; — ile mu‘anven 437, 466, 597, 667; —i ma‘delet-makrûn 582; —i ma‘delet-makrûn-i Mülûkâne 585; —i mehâbet-makrûn 241, 467, 882, 926, 939; bâ—i meserret-fermâ 688; bâ—i mevhibet-makrûn 227, 486; —i mevhibet-makrûn 26, 123, 140, 149, 199, 212, 263, 490, 631, 796, 815, 820, 830, 896, 954; —i mevhibet-nümûn 633, 798; —i meymenet-fâl 393; —i meymenet-meşhûn 463; —i mezkûre 45; —i müstevcibü'l-hubûr 279, 911; —i nesâyih-mazmûn 929; bâ—i şevket-makrûn 668; meşrûh/mufassal —i şevket-makrûn 182; —i şevket-makrûn 21, 131, 151; —i şevket-makrûn-i Şâhâne 578; —i şevket-makrûn keşîde 142; —i zılliyyet-makrûn 352; — keşîde 100; — mûcebince 487, 531, 848; —nukat 273

hatve 303; çendîn — 305; —cünbân-ı güzâr 879; —cünbân-ı lu‘bede-ârâ 618; — duhûle cesâret 783; — meşy 646; — mikdârı 310; — tecâvüz 578; — tecâvüze cesâret 783; — tecâvüzüne ruhsat 712; — tesaddî 578

havâdis 427, 623, 692, 830, 875, 902, 903, 950, 973; celb-i — 903; tetarruk-ı — 70; semt-i fezây-ı sebt-i —i a‘vâm 504; —i eyyâm-ı televvün-kâr 969; —i garîbe-i İraniyân 803; —i garîbe-i İraniyye 868; ta‘ayyünât-ı —i gûnâ-gûn 729; —i hayr u şerr 813; —i Hicâziyye 696, 961; —i İran 902, 903; —i İranî 779; —i İraniyye 708, 842, 866, 878, 931, 950; —i mekkâr 551; —i memâlik-i Avrupa 713; —i rûzgâr 462, 551; pâ-zede-i —i teşvîş 866; — kā’imeleri 811; — kağıdları 623, 713

havâle 101, 153, 158, 178, 217, 407, 534, 535, 836; husûl-i tabî‘îsine — 867; şifâhen takrîrine — 779; takrîr-i şifâhîsine — 783; —i cenâb-ı Mennân 601; —i çeşm ü gûş 116, 202; —i çeşm-i teyakkuz u im‘ân 180; —i dâne-i tüfeng 600; —i dâs-i hasâret 39; —i dâs-i ızrâr 115; —i dest-i redd 615, 870; —i esinne-i kahr 40; —i esinne-i mezellet 40; —i gûş-i basîret 464; —i hâr-ı dâmen-gîr-i a‘dây-ı dalâlet-i‘tiyâd 312; —i me‘âvil-i nakz u ihfâr 314; —i nigâh-ı dikkat 867, 870; —i remâd-ı mülâyemet 179; —i sâmi‘a 45; —i sâmi‘a-i i‘tibâr 45; —i sâmi‘a-i irtizâ 935; —i samsam-ı ‘aduvv-i iltikām 690

havâlî 35, 37, 39, 57, 79, 82, 106, 112, 130, 140, 146, 178, 188, 201, 207, 213, 242, 244, 247, 256, 268, 276, 385, 388, 402, 407, 451, 462, 478, 480, 483, 532, 569, 571, 574, 606, 617, 624, 661, 662, 682, 693, 696, 709, 710, 711, 715, 718, 721, 737, 763, 769, 789, 793, 806, 811, 812, 823, 830, 831, 839, 842, 843, 855, 876, 877, 878, 880, 882, 886, 892, 893, 903, 904, 906, 907, 912, 913, 914, 918, 923, 925, 932, 938, 951, 953, 954, 960, 976, 977; —de vâki‘ 769; — ehâlîsi 437; —gerd-i füshat-serây-ı zamîr-i mekârim-tahmîr-i Mülûkâne 592; —gerd-i nüzhet-serây-ı zamîr-i münîr-i Âsafâne 611; — ehâlîsi 438, 696, 718; —i Basra 830; —i civârı 729; —i erâzî-i İstanbul 954; —i Eyâlet-i Basra 661; —i Hemedân 460; —i İstanbul 102, 103; —i Kırım 416; —i kurbu 729; —i merkūme 140, 870; — kuttânı 720; —ler 80, 106, 116, 131, 396, 528, 568, 710; —nin ahvâli 966; —nin ahvâline vâkıf 880; —si güşâde 386; — ricâli 693; — sükkânı 240, 892

havâss 470, 882; âsâyiş-i — 548, 578, 581, 584; kātıbe-i enâm-ı — 548; mecma‘-ı zihâm-ı — 515;

müsellem-i — 249; nazar-ı — 541; —a muhtass 126; —dan mâ‘adâ 727; —-ı ‘akāīr-i ahvâl-i ‘âleme vâkıf 250; —-ı bendegân-ı dergâh-ı re’fet-penâhları 375; —-ı etbâ‘ 653, 950; —-ı huddâm 790, 945; —-ı hümâyûn 883; —-ı ‘ibâd-ı kerem-mu‘tâd 66; ser-firâz-ı —-ı mukarrebîn 893; —-ı mukarrebîn 893, 910, 920, 934; —-ı mukarrebîn-i ‘âlî-makām 920; mâlişgâh-ı cibâh-ı —-ı ricâl-i be-nâm 449; hademe-i —-ı sadâkat-ihtisâs 564; —-ı zâtları 500; —-ı zevi'l-ihtisâs 138; hâzır olan — u ‘avâmm 539; zebân-güzâr-ı — u ‘avâm 540; — u ‘avâmm 790

havâşî 106, 126, 249, 661, 695, 774, 952; hem-‘inân-ı murâfakat-i iltifât-ı — 376; —si hâneleri 469; —si münderis 186; —si perîşân 186

hâven; kıt‘a — 544

Havernak 421; mânend-i Kasr-ı — 608; revnak-şiken-i Kasr-ı — 191; reşk-sâz-ı Kasr-ı —-ı Nu‘mânî 737; Sinimmâr-ı — inşâd 562; — Kasrı 676; nev-Kasr-ı —-tâk 421

havf 386, 420, 727, 823, 872, 896, 917, 933; girdâb-ı — 841; istîlây-ı — 932; leked-hûrde-i —/hirâs 954; müstelzim-i — 872; pençe-i saht-gîr-i — 53; —a düşmekle 709; — ‘ârız 530; —a tâbi‘ 527; — a teba‘iyyet 877; —ından nâşî 527, 837; kemâl-i — istîlâ 925; — istîlâ 243, 710, 891, 892; kendüye — müstevlî 872; istîlây-ı — u hirâs 133; — u hirâs 627; — u hirâs sârî 524; bî-— ü bâk 618

havz 560; derûn-i — 560; —-ı kebîr-i safâ-âyîn 560; —-ı kevser 719; —-ı sagīr u kebîr 618; —-ı tehî 223; —lar 222, 653, 920

hayâ 695; bî-— 937; gark-âb-ı — 421; şem‘a-i fânûs-i — 778; —dan ‘ârî 809; pûyende-i verziş-nümây-ı kûçe-i bî-—yî 479

hayâl 62, 152, 169, 202, 431, 951; hulâsa-i — 267; kasr-ı — 419; pîrâye-i hacle-i — 427; şekl-ârây-ı — 747; seyyâh-ı cihân-gerd-i berk-ı şitâb-ı — 576; seyyâh-ı — 500; takrîb-i dil-firîb-i — 467; zîr-i perde-i lihâza-i — 814; —âta teba‘iyyet 527; endâze-i — 43; güncâyiş-pezîr-i havsala-i — 635, 857; —-ender-hayâl 653; —-i bâtıl 527; —-i dikkat-me’âlleri 109; —-i dûrân-dûr 206, 857; mahz-ı —-i hâm 501; —-i kâsid 49; reh-girây-ı —-i muhâl 624; —-i muhâl 311, 785; —-i muhâl-endîşleri 205; —-i muhâle dûçâr 930; nigâh-ı — nâ-resâ 110; —-i zülf-i siyâh 874

hayât 154, 455, 780; cilve-ger-i — 972; der-— 138; efsâr-ı cenîbet-i — 124; girîbân-ı câme-i — 85; iktisâb-ı — 500; kayd-ı — 456; kayd-ı hibâl-i — 219; nizâm-ı kârgâh-ı — 458; pûşîde-i kāmet-i — 96; ridây-ı — 447; tahlîs-ı girîbân-ı — 459; ‘ayn-ı —-âsâ 226; —-bahş-ı dil 594; libâs-i —dan ‘ârî ve dûr 317; âb-ı selsâl-i —-efzâ 224; gulû-gîr-i —-ı bî-bekā 484; âb-ı —-ı cân-fezâ 852; bâ‘is-i —-ı câvidânî 815; mûcib-i efzâyiş-i —-ı kâ’inât 225; mâ’ü'l-—-i mufâvezât-ı hullet-intimâ 71; iktisâb-ı —-ı tâze 96; kesb-i —-ı tâze 921, 941; —-ı tâze iktisâb 489; zemân-ı —-ıyla meşrût 625; ihtirâk-ı ahter-i —ları 455; —ları 458; şem‘a-i —ları muntafî 781; —larında ‘ale'l-‘amyâ 766; —larından me’yûs 457; — ü memâtları nâ-ma‘lûm 44; erîke-ârây-ı — ü şuhûd 498; dâ’-i ‘udâl-i —-zedâ 474

hayme/hıyâm 303, 306, 608, 843, 932; etrâf-ı — 549, 552; tınâb-ı — 108, 918; zamm-ı — 47; ref‘-i —-ı haybet 48; —-i nuh-kıbâb-ı mu‘azzam 118; —-i ordu 842; —-i sipihr-i nuh-kıbâb-âsâ 110; —-i zeberced-fâm 789; —-i zengâr-ı kevn-i sipihr-i tınâb 549; —ler 302; —-nişîn-i ikāmet 136; —sine duhûle iktihâm/inhimâk 459

hayr 42, 91, 156, 165, 244, 318, 397, 398, 402, 413, 434, 491, 509, 510, 512, 513, 561, 573, 733, 813, 846, 854, 927, 958; ‘ayn-ı zülâl-i — 606; bâ-— 978; bâ‘is-i zikr-i — 382; cûy-i — 734; du‘ây-ı — 280, 395, 572, 679, 726, 705, 790; eser-i — 111, 799; eyyâm-ı — 574; isticlâb-ı — 719; karîn-i — 495; mahz-ı — 725; mazhar-ı du‘ây-ı — 28, 35, 115, 614, 798; melce-i — 432n; mûcib hâlet-i — 605; mûcib-i — 958; niyyet-i — 826; sâhibü'l-— 186; sâ‘î-i bi'l-— 682; semerât-ı — 343; temme bi'l-— 515; zikr-i — 232; —a delâlet 777; envâ‘-ı —ât 111; masdar-ı envâ‘-ı —ât 114; masdar-ı —ât 734; —ât 207; —âta mâ’il 96; cümle-i —ât-ı ‘amîmetü'l-berekâtları 541; —ât-ı câriyye 96; ser-defter-i erbâb-ı —ât-ı hisân 718; masdar-ı —ât-ı hisân 224; —ât-ı hisân 445, 671; —ât-ı hisâna mâ’il 741; —ât-ı Mülûkâne 187; —ât-ı sâyireleriyçün vakf 563; —ât ü meberrât 752; —ât ü meberrâta makrûn 770; —ât ü meberrâta muvaffak 770; isticlâb-ı —-du‘â 744; vesîle-i isticlâb-ı —-du‘â 768; — du‘â 883, 914, 928; — du‘âya âgāz 941; isticlâb-ı —-du‘âya mübâderet 878; —-du‘ây-ı icâbet-ârâ 770; merâm-ı —-encâm 21, 257; musâlaha-i —-encâm 291, 294, 353, 360; salâh-ı —-encâm 258; —-encâm 85n, 888; —-encâm-ı Pâdişâhâne 141; —-encâm-ı Şehinşâhî 132; merâm-ı —-encâm-ı uhrevî 210; lâzime-i ‘uhde-i —-endîş 173; —-endîş 581; vesîle-i güşâyiş-i ef’ide-i —-endîşân 584; ‘ayn-ı —-endîşî 867; muktezây-ı —-endîşî 867; taraf-ı —-endîş-i sadâkat-kîşleri 582; vesâtat-i —-endîş-i sâfî-serîretleri 356; şâhid-i gül-çehre-i —-haber 453; —-hâh 256, 572, 722; —-hâh âdem 155; makāle-i —-hâhâne 525; —-hâhâne 393, 638; —-hâhâne etvârı 208; —-hâhâne hareket 854; —-hâhâne hıdmet 465; —-hâhâne iltimâsları 530; matlûb-ı —-hâhâneleri 585; —-hâhâne mu‘âmele 536; —-hâhâne vaz‘ 854; —-hâhân-ı devlet 554; —-hâhân-ı Devlet-i ‘aliyye 392, 464, 472, 573; —-hâhân-ı Devlet-i ebed-kıyâm 172; —-hâhân-ı ricâl-i Devlet-i ‘aliyye 21, 215, 463; —-hâhân-ı ricâl-i Devlet-i ebed-iktirân 159; —-hâhân-ı Saltanat-ı seniyye 152; —-hâh-ı cenâbı Hılâfet 614; —-hâh-ı devlet 28, 194, 467, 494; —-hâh-ı

devlet nâmı 809; —-hâh-ı Devlet-i ‘aliyye 273, 767; —-hâh-ı Devlet-i ‘uzmâ 54; —-hâh-ı Devlet-i ebed-karâr 208; —-hâh-ı dîn 194, 208, 273, 467, 494; —-hâh-ı Veliyy-i ni‘met 611; —-hâh-ı Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlem 858; resm-i —-hâhî 394; zîver-i —-hâhî 867; —-hâhî 361, 491; sûret-i —-hâhîde müvâneset 945; lâzime-i —-hâhîleri 625; mesâ‘î-i cemîle-i —-hâhîleri 360; cânib-i —-hâhları 581; muhibb-i —-hâhları 154; —-hâhlık 157; —-hâhlıkdan başka 155; fâl-i —-ı beşâret 614; —-ı cemîl 168; mahz-ı —-ı evfâ 775; —-ı evfer 313; —-ı halef erîbi 272; —-ı hisân 921; mazhar-ı du‘ây-ı —-ı icâbet-ârâ 592; mazhar-ı du‘ây-ı —-ı icâbet-karîn 271; ibkāy-ı —-ı kesîr 9; —-ı mahz 233; —-ı makdem du‘âsı 615; —-ı menâfi‘-i âsâr 563; — ile hıtâm 156; silm-i —-ittisâf 282; —iyle telâfîsi 829; cihât-ı —iyye 702; irâde-i —iyye 444; musâlaha-i —iyye 308; temşiyet-i maslahat-ı —iyye 174; niyyet-i —iyyet 167, 255, 742; —iyyet 154; mâdde-i —iyyet-âsâr 308; musâlaha-i —iyyet-âsâr 305; idâre-i kelâm-ı —iyyet-encâm 600; idâre-i kü’ûs-i kelâm-ı —iyyet-encâm 215; merâm-ı —iyyet-encâm 162, 174; musâlaha-i —iyyet-encâm 349; musâlaha-i mübâreke-i —iyyet-encâm 435; keyfiyyet-i merkūme-i —iyyet-eseri 572; —iyyet-i ‘âkıbet 119, 159; —iyyet-i ‘âkıbet istid‘âsı 96; musâlaha-i —iyyet-ihtivâ 302; —iyyetine makrûn 298; —iyyetleri 154; —iyyetlerine muvâfık 352; mantûk-ı vesîka-i —iyyet-mashûb 360; mazmûn-i —iyyet-meşhûn 440; envâ‘-ı beşârât-i —iyyet-simât 378; —lu 737; —lu işler 306; —lu olan her ne ise 393; —lu umûr 978; cânib-i —iyyet-menâkıbı 548; levâmi‘-i —iyyet-sevâtı‘ı 584; — ve terâzî ile yâd 294; — ve terazzî 353; — ve terazzî ile yâd 298; tuhfe-i latîfe-i —u'l-beşer 443; —u'l-halef 234, 503; —u'l-halef-i bâhiru'ş-şerefleri 185, 567; —u'l-halef-i ferzend-i bâhiru'ş-şerefleri 234; —u'l-halef-i kerâmet-nümûd 383; —u'l-halef-i necl-i bâhiru'ş-şerefi 605; —u'l-umûr-i evsat 863; cenâb-ı —u'n-nâsırîn 41; imdâd-ı —u'n-nâsırîn 41

hayrân 188, 223, 418, 441, 695, 702, 731, 747; derd-mend-i vâleh ü — 807; nâtıka-i pâkine lâl ü — 231

hayret; benân-ı — 562; girih-gîr-i — 747; müstağrak-ı lücce-i — 794, 944; pister-i hâkister-i — 34; sebbâbe-gezây-ı — 731; ser-be-girîbân-ı — 927; —-âlûde 675; —-efzây-ı fuhûl 786n; mâ-cerây-ı —-fezâ 809; — istîlâ 575; —-dih-i erbâb-ı nühâ 612; lehîb-i —-efzâ 186; bedâyi‘-i rukūm-i —-efzâsı 559; —-efzây-ı ‘ukalâ 725; —-efzây-ı ‘ukūl-i cevheriyân-ı rûzgâr 746; —-efzây-ı dîde-i ehibbâ 375; —-efzây-ı erbâb-ı ‘akl ü nühâ 618; —-efzây-ı nühây-ı hâss u ‘âmm 261; —-efzây-ı pîç ü tâb 460; —-efzây-ı uli'l-ebsâr 766; —-efzây-ı ümenây-ı şer‘-i mutahher 167; ta‘lîkāt-ı muhassenât-ı —-fezâ 556; —-fezâ 220; —-fezây-ı dîde-i temâşâyiyân 636; —-fezây-ı tecribe-kârân-ı rûzgâr 312

hayvân; envâ‘-ı — 11; mâ-cerây-ı âb-ı — 225; —ât-ı beheme 90; ehâlînin ba‘zı —âtını sürüp 606; — ât ve zıyâ‘ 484; mânend-i —-ı sibâ‘ı ihtiyâr 814; —-sıfat 912;

hayyen 571, 623, 960; — ahz 544, 709; — arslan 706; — arslanlar 543; — devekuşları 706; — habs 709; — ihzâr 946; — kaplan 706; — kaplanlar 543

hazâ’in/hazâyin 78, 119, 143, 810, 904; ibzâl-i — 817; sarf-ı — 119, 817; —-i bend-i cûdu 720; bezl-i —-i bî-pâyân 81

*hazâkat*ler 786n

hazar 572; imdâd-ı —iyye 883; —iyye 884; —lar 27, 229, 798

hâzır 38n, 81, 230, 254, 302, 336, 372, 550, 552, 637, 661, 693, 741, 742, 748, 790, 858, 859, 860, 899, 927; hâssaten — 723; meclis-i insâ-inse — 743; — bi'l-meclis 281, 392, 393, 464, 506, 517, 775; —cevâblıkda ‘adîmü'l-misâl 702; —-ı encümen-i meşveret 392; —în 103n, 227n; — olan çorbacılar 797; — olan havâss u ‘avâmm 539; — olan ricâl 332, 449, 507, 741; — oldukları hâlde hareket 538; — olmak 743; — olmaları de’b olan 152; — u müheyyâ 309

Hazîne 66, 719, 807, 854, 951; bilâ—- 781; — Beyi 467, 468; —dâr 72n, 649, 726, 930; —dâr Ağa 706, 935; —dâr Ağalığı rütbesine nâ’il 206; — dâr Ağalık 207, 934, 935, 939; —dâr Ağalık hıdmeti 208; —dâr Ağalık mesnedi 209; —dâr-başı 333; —dâr-ı hazret-i Şehriyârî 208; —dâr-ı Şehriyârî 939; —dârlığı makāmı 935; —-i ‘âmire 82, 143, 148, 466, 473, 535, 604, 857, 945; —-i ‘âmire Kethudâlığı 963; —-i ‘âmire Kethudâsı 745, 858, 963; —-i ‘âmire-i cenâb-ı Husrevâne 80; teslîm-i —-i hümâyûn 902; —-i hümâyûn 81, 819, 968; —-i hümâyûn Kethudâsı Ağa 323; —-i kerâmet-defîne 443, 573; —-i kerem-defîne-i Husrevâne 323; —-i kerem-defîne-i Mülûkâne 139; —-i kerem-defîne-i Pâdişâhî 265; —-i kerem-defîneleri 858; —-i mekârim-defîne 887; —-i mekârim-defîne-i Husrevâne 625, 870; —-i Şâhî 460; —-i vefîre 806; — Kâtibi 726; — Kethudâsı 858; — Kethudâsı Ağa 324; —li ağalar 858

hazm 886; ‘adem-i — 830; cezm-kerde-i — 456; kā‘ide-i — 870; kānûn-i — 431; levâzım-ı — 129; merâsim-i — 37, 197, 202, 522, 712, 842, 951; kemâl-i —a murâ‘ât 937; levâzım-ı —a ri‘âyet 179; ‘adem-i —-ı kerem 384; kā‘ide-i —-ı pîş-nihâd 740; —larına menût 896; kā‘ide-i — u ihtiyâta murâ‘ât 693; kā‘ide-i — u ihtiyâta ri‘âyet 523

Hazret-i Serverî Muhammed Nebiyyullah (Bosnevî İbrâhîm Efendi nâm şahs-ı mechûlün imzâsı) 203

Heddorya (هدّوريا, ya‘nî Toşkana'nın Dukalığ-ı Kebîr hükûmeti) 404
hediyye/hedâyâ 259, 283, 324, 370, 407, 460, 538, 542, 544, 555, 618, 628, 688, 689, 705, 753, 754, 790, 806, 953; ‘alâ tarîkı'l-— 310, 370, 751; ‘arz-ı — 543; ber-vech-i — 909; hâmil olduğu — 754; ma‘raz-ı — 248, 336, 452, 593, 723, 775; — defteri 649; —-i Âsafâne 619; —-i behiyye 58, 740, 745; —-i behiyye-i vâcibü't-tekrîm 909; —-i Mülûkâne 16; —-i pîş-gâh-ı huld-âyînleri 68; — irsâli 709; —-i seniyye 747; —lar 370, 656, 657, 689, 706; — makūlesi 656; —y-ı ‘atûfet-nümûn 639; —y-ı fâhire-i sâ’ire 618; —y-ı gûnâ-gûn 689; —yı Husrevâne-i ‘atûfet-meşhûn 645; —y-ı gûnâ-gûn-i ‘atûfet-meşhûn-i Husrevâne 647; —y-ı Husrevâne 647; —y-ı hümâyûn 323, 335, 461, 484, 640, 649, 901; —y-ı hümâyûn atları 644; — y-ı hümâyûn defteri 647; —y-ı hümâyûn katârı 368; —y-ı hümâyûn sepetleri 644, 646; —y-ı hümâyûn-i hazret-i Şehriyârî 322; —y-ı hümâyûn-i Mülûkâne 335; —y-ı mahabbet-makrûn 648; —y-ı mahabbet-meşhûn-i Pâdişâhî 649; —y-ı mekremet-meşhûn 647; —y-ı merkūme 485; —y-ı mezkûre 953; —y-ı Mülûkâne-i cihân-behâ 323; —y-ı nefîse 266; — y-ı nefîseler 654; —y-ı sâ’ire 647, 710; —y-ı sâ’ire boğcaları 649; —y-ı Şehinşâhî 323; —y-ı zâhire 323
hedm 111, 220, 225, 415, 470, 664, 770, 860, 871; ba‘de'l-— 717; —-i kavâ‘id-i dalâlet 66
helâk 99, 407, 459, 468, 600, 625, 837, 947; çeşîde-i zehr-âbe-i — 431, 455; defîn-i zîr-i hâk-i — 681; efgende-i megāk-i — 243; hatfe enfihî — 960; ma‘raz-ı — 813; pâ-nihâde-i merkez-i — 205; üftâde-i çâh-ı — 804; üftâde-i megāk-i — 85; ba‘de-—ihî 315, 317; üftâde-i çâh-i — ü bevâr 108
Hemedân 301, 456, 460, 462, 484, 681, 780, 781, 812, 951, 977; havâlî-i — 460; pîş-gâh-ı — 461; Şehr-i — 906; — ehâlîsi 460; — Hânı 301; — tarafına Muhâfız 950; — tarafları 25
Hemziyye tahmîsleri 594
hendek; hafr-i — 818; —lerin hafr 818; —lerin tathîr 818; —lerini tanzîf 596; -lerini tathîr 596; —misâl hark 871
hendese; fenn-i — 109; fünûn-i — 860; —de mehâreti olanlar 113; rusûm-i —-intimâ 418; engüşt-nümây-ı —-kârân-ı zemân 849; fikr-i dakīk-ı —-kârân-ı zemân 731; cevdet-i tab‘-ı —-kârî 919; cirm-i mazbût-ı —-kârî 441; sahîfe-i —-kârî 48; —-kârî 923; —-kârî-i seciyye-i Hidîvâne 556; —-kârlar 109; fikret-i —-perdâz-ı hıred-mend-i cümûd 191; fünûn-i —yyât 556; fünûn-i —yyede tefennün 606
Herât tarafları 903
Herazgırad; ehâlî-i — 880; Kasaba-i — 853; — Kazâsı 881
herc ü merc 904; def-i — 67; — hâletleri 907; — vukū‘u 810
hersek; —-i derrende 318; —ler 86, 318, 507; — lere muzâheret 507; —ler ittifâkı 318
Hersek 86, 715; — Sancağı 622, 682, 768, 909; — Sancağı mutasarrıfı 143
hevâ 908, 921; bâd-ı — 919; ber-— 731; çehre-i ‘abûs-i — 891; germî-i tâb-ı — 800; germiyyet-i — 664; igrây-ı — 935; i‘tidâl-i — 417; letâfet-i — 55, 555; mağlûb-i — 312, 807, 824, 880; nesîm-i ‘abîr-âmîz-i — 607; perîşân-sâz-ı sâmân-ı ehl-i — 617; rûy-i — 239, 727; ser-be-— 664; ta‘kīb-i burûdet-i — 622; tebdîl-i — 30, 975; tegayyür-i — 90; —da mugāyeret peydâ 855; letâfet-i —dan ‘ibâret 671; germiyyet-i —dan nâşî 616; rûy-i/cevv-i —da perrân 891; —dâr 98, 834; —dârlar 624, 831; —dârlık 904; letâfet-i — ile elsine-pîrâ 595; —lar 913, 917; —larda burûdet zuhûr u müsûl 116; —larda germiyyet 254; —larda i‘tidâl 254; —larına ittibâ‘ 119; — larına tâbi‘ 661; —lar kesret-i riyâh u emtâr 616; nüfûs-i —-me’nûs irtikā 618; nüfûs-i —-me’nûs su‘ûd 618; ser-i —-mu‘tâdları 945; garaz-ı nefs-i —-perest 498n; ser-i bürîde-i —-perest 918; ser-i —-perest 843, 936; ser-i —-perestleri 877, 892; —sına sarf 467; —sına tâbi‘ 904; —sına tâbi‘ eşyâ‘ 527; —sına tâbi‘ etbâ‘ 527; —sına teba‘iyyet 877; —y-ı Bağdâd 681; —y-ı idrāk-i câh/celâl 576; —y-ı nefs-i dağdağa-fermâ 455; — y-ı nefs-i vesvese-fermâ 962; iktizây-ı —y-ı rûh-efzâsı 608; nesîm-i hoş-—y-ı tehâbb ü tevâdd 71
hey’et/hey’ât 303, 373; hüsn-i — 440; ‘ifrît-— 523; matbû‘iyyet-i — 612; resm-i — 416, 731; rezânet-i — 188; sahâyif-i — 251; tebdîl-i — 451; te’sîs-i — 556; —de müsellesü'ş-şekl 746; —de nazîri nâ-yâb 520; şekl-i —-fezâsı 110; ârâyiş-i —-i 741; —-i ‘acîb 651; —-i ahsen 220; —-i bî-hemtâ 796; —-i bî-misl 796; —-i celâdet-âsâr 571; —-i cemâl-i hûş-rübâ 187; —-i çeşme-i mevzûn 225; —-i dil-ârâmı 637; —-i ferah-fezâ 417; vasf-ı —-i gerdûn-nümâ 110; tarh-ı —-i hasnâ 563; pezîrây-ı —-i hıtâm 359; —-i İslâm 205; —-i kadîme 186; mevzûniyyet-i —-i letâfet-iştimâl 559; —-i matbû‘-i dil-firîbi 557; vukū‘-i —-i meclis-i mezkûr 394; —-i mecmû‘a 485, 624; —-i mecmû‘a-i asâkir 48, 116; —-i mecmû‘a-i asâkir-i İslâm 46; —-i mecmû‘a-i dâ’ire-i mezkûr 672; —-i mecmû‘aları 118, 459, 469; —-i mecmû‘alarını teşettütden sıyânet 461; —-i mevcûde 902; —-i mevzûn-i terkîb-i Ordu-yi hümâyûn 47; resm-i —-i muhayyile 109; —-i mûhişe 49; —-i mukātele 961; ‘arz-ı —-i müfâharet 187; âvâze-i —-i müstahsene-i mergūb 109; —-i pesendîde 441; —-i rusûm-i ahsen 556; —-i Sünniyyâne 575; —-i şerîfe 240; —-i tâkhâ’-i bî-indirâsı 109; —-i ûlâ 222, 860, 967; —-i ûlâsına ircâ‘ 148, 240; —-i ûlâsından ekmel ü

a‘lâ 220; tasavvurdan hâric —ler 42; —leri tavsîfi 324; hüsn-i — ü işrâf 441; — üzere 739
Heyhât Sahrâsı 977
heykel; ‘izam-i — 900; —-i ‘acîb 616; —-i tılsım-ı mu‘zılât 183
hezeyân 571; —-ı câhiliyye 203; — ve türrehât îrâdına dehen-güşâ 571n
hezîmet 107; mazhar-ı — 38; mencûk-ı bid‘at-i seyyi’e-i bevâdî-i — 65; asâkir-i —-peyker 40; —-i hezîmet-şi‘âr 43
Hıdîv; —-i a‘del 225; ‘atâyây-ı —âne 78; ‘avârif-i seniyye-i —âne 629; cây-gîr-i zamîr-i ilhâm-pezîr-i cenâb-ı —âne 59; dehân-ı lü’lü’-feşân-ı —âne 317; dest-i ‘adâlet-peyvest-i —âne 169; dest-i kerâmet-peyvest-i —âne 573; efzâyiş-i ‘inâyât-ı bî-gāyât-ı —âne 677; eltâf-ı —âne 697; eltâf-ı şâmiletü'l-etrâf-ı —âne 111; enzâr-ı mekârim-âsâr-ı —âne 633; enzâr-ı merâhim-âsâr-ı —âne 850; enzâr-ı re’fet-medâr-ı —âne 123; erâyik-i muhassenât-ı —âne 187; etvâr-ı ‘avârif-i —âne 554; feyz-i zülâl-i ser-çeşme-i ifdâl-i —âne 472; gevher-i yektây-ı zât-ı mahmedet-âyât-ı —âne 313; hâtır-ı ‘âtır-ı kerâmet-mezâhir-i —âne 927; hâtır-ı ‘âtır-ı mekârim-simât-ı —âne 749; hendese-kârî-i seciyye-i —âne 556; huzûr-i fâ’izu'n-nûr-i —âne 638; huzûr-i hümâyûn-i feyz-meşhûn-i —âne 60; huzûr-i lâmi‘u'n-nûr-i —âne 963; hüsn-i zann-ı —âne 149; ihtimâm-ı —âne 745; ikdâm-ı —âne 745; ikrâm-ı —âne 115; in‘âm-ı —âne 418; ‘inâyet-i bî-gāyât-i —âne 27, 730, 795; işâre-i seniyye-i —âne 156; işfâk-ı —âne 718, 883; kudûm-i meymenet-lüzûm-i —âne 673; mahz-ı ‘inâyet-i —âne 84; makbûl-i tab‘-ı safâ-meşmûl-i —âne 54; ma‘lûm-i ‘atûfet-mersûm-i —âne 134; ma‘lûm-i —âne 825; manzûr-i —âne 825; mazhar-ı eltâf-ı şâmiletü'l-etrâf-ı —âne 77; mazhar-ı lihâza-i iltifât-ı —âne 193; me’mûl-i —âne 168; merâhim-i —âne 883; meyâmin-i teveccüh-i —âne 220; mi‘mârî-i himem-i —ane 500; muhât-ı ‘ilm-i ‘âlem-şümûl-i —âne 915; muntazar-ı —âne 168; müsâ‘ade-i ‘aliyye-i —âne 138; müsâ‘afe-i —âne 179; nazar-ı iksîr-te’sîr-i —âne 27; neyyir-i a‘tâf-ı —âne 633; neyyir-i eltâf-ı şâmiletü'l-etrâf-ı —âne 967; pertev-i enzâr-ı mihr-i iltifât-ı —âne 894; pesendîde-i tab‘-ı —âne 236; safây-ı —âne 941; sâye-i kerem-vâye-i —âne 28; sâye-i merâhim-vâye-i —âne 442, 677, 950; tab‘-ı hümâyûn-i safâ-meşhûn-i —âne 273; taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i —âne 564, 860; teveccühât-ı seniyye-i —âne 230; teveccüh-i —âne 102; zamîr-i ilhâm-pezîr-i —âne 46, 94; zemân-ı bereket-nişân-ı —âne 798; zıll-ı zalîl-i —âne 604; zülâl-i sercûş-i ‘âtıfet-i —âne 125; işfâk-ı/merâhim-i Hıdîvâne'leri şâmil 929; hâtır-ı ‘âtır-ı ilhâm-mezâhir-i —âne'lerine hutûr 796; cânib-i me‘âlî-yi —î 176; —-i huld-merâbi‘ 284, 297; —-i İslâm-penâh 283; —-i kişver-i celâ’il-hısâl 517; taraf-ı —-i mekârim-ârâ 334; cenâb-ı —-i taht-gâh-ı şefâ‘at 316; —-i zıll-ı Hakk 894
hıdmet/hıdemât 21, 22, 27, 28, 34, 55, 57, 73, 90, 98, 109, 129, 143, 149, 160, 183, 212, 215, 217, 234, 263, 272, 300, 310, 337, 374, 380, 386, 406, 457, 465, 480, 491, 546, 565, 572, 591, 640, 648, 675, 695, 700, 704, 729, 744, 780, 818, 827, 878, 887, 914, 930, 963, 977, 978; ‘azîm — 220n; ba‘de edâ’i'l-— 93; ba‘de itmâmi'l— 679; edây-ı — 163, 637, 638, 649, 938; icrây-ı — 655; îstâde-i makām-ı — 659, 749; ibrâz-ı — 910; izhâr-ı — 199; levâzım-ı — 579, 582, 821; makām-ı — 795; mesbûku'l-— 273; meşkûriyyet-i — 572; misli nâ-mesbûk — 234; tekmîl-i mâ-lezime-i âdâb-ı — 208; tekmîl-i — 311; telmî‘-i sitâre-i — 638; —de bî-hemâl 698; —de devân olanlar 538; —e kıyâm 660; tekmîl-i —e müşâreket 938; —-güzâr 75, 212, 490, 564, 572, 736, 960; —-güzâr âdemleri 537n; —-güzâr elçileri 91; —-güzâr kapu kethudâları 91; —-güzâr vükelâları 91; —-güzâr-ı Dergâh-ı Hılâfet-penâh-ı Şehinşâhî 17; pîş-kademlik —i 383; —-i ‘adîde 233; —-i ‘aliyye 79, 208, 209, 213, 262, 373, 485, 489, 703, 708, 722, 791, 819, 825, 853, 976; —-i ‘aliyye-i Nekābet 954; —-i ‘aliyye-i Pâdişâhî 199; —-i ‘aliyye-i Rikâbdârî 946; —-i ‘aliyye-i Saltanat 935; —-i ‘azîme 156, 471; —-i Bâb-ı Âsafî 955; —-i bâhiru'l-leme‘ât-ı müstahsene 273; —-i bâhiru'l-meymene 278, 679; —-i bâhiru's-sa‘âdeti 217; —-i bî-kusûru 705; — ibrâzı 139; —-i bülend-mertebet-i Haremeyn-i şerîfeyn 348; tetmîm-i —-i celîle 678; —-i celîle 78, 83, 122, 199, 200, 207, 208, 214, 215, 217, 236, 250, 253, 273, 277, 490, 531, 572, 531, 590, 708, 742, 749, 838; —-i celîle-i merkūme 18; —-i celîle-i mezkûre 518; —-i celîle-i münticü'l-merâm 235; —-i celîle-i Vak‘a-nüvîsî 973; —-i celîlesinde müstahdem 659; —-i celîlesine me’mûriyyet 502; —-i celîletü'l-âsâr 54, 149, 215; —-i celîletü'l-mikdâr 26, 660; —-i celîleye mübâşeretleri 745; —-i cemîle 54, 632; —-i da‘avât-ı icâbet-âyât-ı Husrevâne 751; —-i da‘avât-ı Saltanat-ı ‘ulyâ 193; —-i devlet 697; —-i Devlet-i ‘aliyye 21, 97, 199, 216, 376, 388, 481, 604, 613; —-i Devlet-i ‘aliyye-i ebed-müddet 929; —-i Devlet-i ebed-karîn 115, 273; —-i Devlet-i ebed-nişân 485; —-i dîğer ru’yeti 18; —-i dîn 97, 216, 376, 388, 485, 697; —-i dîniyye 165; —-i gasl 766; —-i gayûrâneleri 132; vücûda gelan —-i hayr-hâhâneleri 472; —-i hulûs-âsâr 92; —-i hulûs-iştimâli 208; —-i hümâyûn 138, 207, 827; —-i hümâyûnları 153; —-i izhâr-ı ma‘rifet 700; —-i kesîrenin husûlüne muvaffak 679; —-i kesîru'l-meşgale 18; —-i kitâbet 215, 945; —-i kitâbet-i hazret-i Ağa-yı Dârussa‘âdeti'ş-şerîfe 745; —-i kitâbetleri 209, 690, 816; —-i lâyıka 786, 934; —-i lâzime 439;

—-i lâzime-i du‘â 539; —-i lâzime-i Fakīr 556; —-i lâzime-i senâ 539; — ile tetmîm 243; —-i makbûl 36, 233, 569, 966; vücûda gelan —i makbûl/mu‘teber 963; —-i makbûle-i ‘âlem-pesend 214; —-i makbûle-i bihbûdları 471; —-i me‘âlî-menkabetleri 428; —-i mebrûre 26, 33, 36, 631, 825; —-i mehâmm 854; —-i mehâmda istihdâm 660; —-i mehâmm-ı Devlet-i ‘aliyye 978; —-i mehâmm-ı dîn 978; —-i me’mûre 658, 838; —-i me’mûreye ibtidâr 940; —-i me’mûriyyetleri 751; —-i memdûha 865; —-i memdûha-i mahmûdü'l-‘âkıbe 137, 235; —-i merkūme 17, 481, 817, 796; —-i mesbûk 32, 92, 149, 279; —-i meşkûr 899; —-i meşkûre 825; —-i meymenet-me’âl 383; —-i mezbûre 427, 590, 680, 798; —-i mezkûre 26; —-i muhâfaza 138, 213; —-i mukābelesi 129, 488; —-i mülûk-pesend 26; —-i müstahsene 26; —-i müstahseneleri 886; —-i müsteclibü'r-rahme te’diyesi 745; —-i müstelzimü'l-mefharetleri 341; —-i müstevcibü'l-kabûl 268; —-i müstevcibü'l-mağfiret 381; —-i müstevcibü'l-mübâhât 744; —-i müstevcibü'r-rahme 679; —-i müstevcibü's-sa‘âdet 207; —-i müşîrâne 832; —-inde istihdâm 450, 596; inde müstahdem 960; —-in küllîsi 704; —-i pesendîde 627, 630, 700; —-i pesendîde-i hulûs-âyât 966; —-i pesendîde-simât 490; —-i pür-meymenet-i sefâret 163; —-i sadâkat-âsâr 638, 820; —-i sadâkat-nümâ 857; —-i sadâkat-nümûn 825; —-i sadâkat-simât 795; —-i sâdıkāne 32, 54, 92, 627, 663; —-i sâ’ire 679, 703; —-i sebkat 195, 846; —-i sebkat 698; —-i sefâret 159, 255, 647, 649; peyveste-i —-i şâyeste 935; —-i tekfîn 766; —-i teşekkürüne ihtimâm 384; —-i teşrîfât 608; —-i teşyî‘i edâ 126; —-i vâlâ 237; —-i vâlâ-menkabetleri mukābili 472; —-i Veliyyü'n-ni‘amî 737; —-ler 25, 156, 209, 481, 572, 633, 684, 786n, 798; ma‘lûmiyyet-i —-leri 619; meşkûriy-yet-i —-leri 619

hıfz 91, 129, 226, 255,261, 386, 403, 443, 461, 464, 474, 549, 552, 596, 735, 758, 783, 798, 819, 821, 862, 863, 870, 906, 953, 954; kalem-i merkūmda — 799; mahalline — 777; —an li'l-asl 414; —-ı ‘inâyet-i Rabb-i Kadîr 978; —-ı Bârî'de masûn 739; —-ı cenâb-ı Bârî Te‘âlâ 51, 931; —-ı hudûd-i musâlaha 887; —-ı kuyûd 783, 870; —-ı lâzım ve lâzib 541; —-ı'l-İlâh 108, 488; —-ı memleket 35, 485; —-ı nâmûs-i dîn-i Ahmedî 913; —-ı nâmûs-i Saltanat-ı seniyye 869; —-ı rızây-ı hâtır-ı hümâyûnları 297; —-ı sugūr-i İslâm 81; —-ı sügūr-i musâlaha 887; —-ı şerâ’it 783; —-ı şerâyit-ı ‘ahd 782; —-ı şerâyit-ı mîsâk 782; —-ı şurût 870; —-ı zavâbıt-ı kuyûd 870; — u tarsîn 9

Hılâfet 15, 23, 68, 114, 155, 283, 296, 379, 436, 464, 494, 655, 736; behcet-dih-i — 634; bende-i hâssu'l-hâss-ı ‘atebe-i ‘aliyye-i — 125; ber-câ-sâz-ı kavâyim-i — 677; cenâb-ı zîb-efzây-ı dîhîm-i — 225; eyyâm-ı — 153, 818; gevher-i kân-ı — 719; gül-i bâğ-ı — 608; hayr-hâh-ı cenâbı — 614; hengâm-ı satvet-i — 27; hûrşîd-i âsümân-ı — 393; iktidâr-ı — 759; kilk-i kudret-i ‘unvân-ı menşûr-i — 501; kutb-i hâne-i vefk-ı — 671; kuvvetü'z-zahr-ı — 226; makarr-ı — 440; mihrâb-ârây-ı — 637; misâl-i bî-misâl-i — 396, 402; muzhir-i — 498; müdebbir-i fülk-i — 724; mü’eyyid-i şân-ı taht-ı ‘âlî-baht-ı — 442; müttekâ-pîrây-ı — 445; neyyir-i âsümân-ı — 622; neyyir-i cihân-tâb-ı — 284; pesendîde-i — 70; pîş-gâh-ı — 760; rızâ-cûy-i hazret-i zîb-efzây-ı dîhîm ü — 194; sadâkat-kâr-ı cenâbı — 614; savb-ı Der-bâr-ı — 259; sâyebân-ı — 549; şân ü şükûh-i taht-ı — 419; şeh-per-i ‘Ankā-yı — 422; Şehsüvâr-ı ‘arsa-i — 615; şevket-i — 759; taht-ı — 975; tâlib-i safây-ı hâtır-ı mekârim-me’asir-i cenâb-ı — 612; teşrîf-i şeref-i — 63; teşyîd-i erkân-ı — 817; zîb-efzây-ı taht-ı sâmî-yi — 850; zînet-efzây-ı taht-ı — 495, 499; nâme-i —-‘allâme-i hümâyûn 71; zât-ı me‘âlî-simât-i —-âyât 341; pîş-gâh-ı —-dest-gâh 278; pîş-gâh-ı —-dest-gâhları 615; mesned-i —'e ku‘ûd 183; baht-ı —'e revnak 441; taht-ı —'e revnak 441; makarr-ı —-i ‘aliyye 232, 434, 478; takdîm-i ‘uluvv-i şân-ı —-i ‘aliyye 170; —-i ‘azîmü'ş-şân 498; hengâm-ı —-i bâhiru'l-meymenetleri 502; irâde-i —-ifâde 350; —-i Hulefâ’-i Râşidîn 296; mazhar-ı —-i İlâh 435; —-i İlâhiyye rusûmuna mazhar 261, 322; hengâm-ı —-i kerâmet-nizâmları 690; gülbün-i gülzâr-ı —-i kübrâ 736; mazhar-ı —-i kübrâ 165, 582; mürettibü merâtibi'l-—-i'l-kübrâ 846; hengâm-ı —-i meserret-irtisâmları 494; ‘âric-i me‘âric-i —-i Nebevî 759; mübtegāy-ı nizâm-ı —-intimâ 166; cenâb-ı —-intisâb 760; pîrâye-i evreng-i —-i ‘Osmâniyân 651; —-i Saltanat 921; eslâf-ı —-ittisâf-ı zılliyyet-me’âb 70; tabaka-i sâmiye-i —-i ‘ulyâ 348; hengâm-ı — leri 121; nişânde-i dest-i mekârim-peyvest-i — leri 61; miknet-i —'lerin ebed-müddet 313; izn-i hümâyûn-i —-makrûn 399, 513; nâme-i hümâyûn-i —-makrûn 164; tab‘-ı hümâyûn-i —-makrûn 432; taraf-ı hümâyûn-i —-makrûn 91, 166, 354; derûn-i —-makrûnu 162; cenâb-ı —-me’âb-ı Husrevâne 413, 884; cenâb-ı —-me’âb-ı şevket-intisâb 400; cenâb-ı —-me’âb-ı şevket-makrûn 409; cenâb-ı —-me’âb-ı übbehet-nisâb 415; müsellem-i kabza-i tasarruf-i —-medâr-ı Mülûkâne 350; bende-i Âsitân-ı —-nişân 297, 299; dûdmân-ı —-nişân-ı Devlet-i ‘aliyye 178; Devlet-i rûz-efzûn-i —-nümûn 170; cenâb-ı —-penâh 752; cenâb-ı Pâdişâh-ı —-penâh 949; dâ’ire-i aliyye-i —-penâh 673; ferîza-i zimmet-i mefâhir-menkabet-i —-penâh 167; Zıllullâh-i —-penâh 882, 926; melhûzât-ı —-penâhımız 162; bârgâh-ı —-penâh-ı şefekat-hadîmleri 91; ‘ahid-nâme-i mekârim-‘allâme-i —-penâhî 396; ‘atebe-i ‘aliyye-i —-penâhî 686; bihâr-ı zehhâr-ı ‘âtıfet-i —-penâhî 567; cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı

hazret-i —-penâhî 307; cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı —-penâhî 578, 582; Der-bâr-ı —-penâhî 411; ism-i sâmî-i —-penâhî 282; izdiyâd-ı ferr-i —-penâhî 751; izdiyâd-ı şevket-i —-penâhî 751; kabza-i tasarruf-i hazret-i —-penâhî 291; kerâmet-i sarîha-i cenâb-ı —-penâhî 317; kerâmet-i bâhire-i —-penâhî 651; kutb-i merkez-i —-penâhî 445; kuvvet-i baht-ı hümâyûn-i —-penâhî 393; mahz-ı teveccüh-i nîm-nigâh-ı cenâb-ı —-penâhî 135; makbûl-i dergâh-ı —-penâhî 337; makbûl-i tab‘-ı mekârim-neb‘-i hazret-i —-penâhî 360; mübârek lisân-ı dürer-bâr-ı hikmet-medâr-ı hazret-i —-penâhî 433; nâme-i hümâyûn-i mevhibet-makrûn-i hazret-i —-penâhî 292; nezd-i hümâyûn-i —-penâhî 356; Rikâb-ı müstetâb-ı hazret-i —-penâhî 509; ruhsat-nâme-i ‘aliyye-i —-penâhî 292; ruh-sûde-i pîşgâh-ı übbehet-iktinâh-ı hazret-i —-penâhî 175; seciyye-i zekiyye-i —-penâhî 494; taraf-ı hümâyûn-i hazret-i —-penâhî 310; tenbîhât-ı maslahat-simât-i —-penâhî 464; zât-ı ferişte-sıfât-ı —-penâhî 849; tab‘-ı letâfet-neb‘-ı —-penâhî'yi ‘ârif 518; şenşene-i marzıyye-i —-perverîleri 670; zamîr-i mihr-incilây-ı —-pîrây-ı Şehinşâhî 148; nâmûs-i Saltanat-ı —-rehîn 213; teveccühât-ı ‘aliyye-i —-simâtları 690; mekîn-i —-temkîn 557; mazhar-ı —ullah 532; —ullâhi'l-kübrâ 578; şân-ı Saltanat-ı —-‘unvân 509

hıl‘at/hılâ‘ 59, 264, 310, 438, 472, 475, 519, 521, 599, 610, 780, 785, 822; iksây-ı — 216, 371, 387, 492, 531, 786, 927; ilbâs-i — 106, 128, 217, 238, 247, 275, 337, 377, 389, 423, 469*, 482,* 695, 705, 708, 728, 729, 753, 771, 775, 792, 820, 827, 828, 838, 840, 853, 910, 911, 960, 978; serâsere dûhte semmûr — 631; sevb — 103; — geydirilüp 439; sevb —-i bâhiru'l-behcet 139, 916; iksây-ı —-i behcet-ârâ 455; —-i behcet-tırâz-ı Vezâret 123; iksây-ı —-i fâhire 127, 200, 237, 372, 377, 388, 481, 478, 596, 634, 899, 930; ilbâs-i —-i fâhire 28, 160, 216, 231, 234, 728, 741, 771, 828, 853, 927; sevb —-i fâhire 132, 473; telebbüs-i —-i fâhire 34, 217, 240; —-i fâhıre 60, 77, 93, 110, 139, 148, 149, 151, 155, 189, 246, 269, 338, 368, 373, 486, 509, 619, 643, 707, 726, 899, 916; ilbâs-i —-i hâssa 573; ilbâs-i —-i fâhire-i hâssu'l-hâss 638; —-i fâhıre-i mahsûsa 74; — iksâ 698; — ilbâs 22, 55, 918; ilbâs-i — ile hurrem/mesrûr 827; ilbâs-i —-i mûrisü'l-behcet 252; serâsere dûhte semmûr —-i mûrisü'l-behcet 77; ilbâs-i —-i semmûr 775, 820; ilbâs-i —-i semmûr-i Vezâret 691; ilbâs-i —-i zâhire 483; —-i hadrây-ı isti‘dâd 378; —-i hâss 127; —-i hâssu'l-hâss 338, 909, 931; —-i ıtâ‘atleri ber-dûş 758; sevb —-i mûrisü'l-behcet 914; —-i müstevcibü's-sürûr 567; —-i semmûr 708, 959; —-i semmûr-i girân-behâ 280; —-i semmûr-i mûrisü'l-behcet 273; —-i semmûr-i Vezâret 704; —-i vedâ‘ 235; telebbüs-i —-i Vezâret 27; —-i zâhireler 538; —-i zerbaft-i Saltanat 807; —-i zerdûz 873; dûşlerinde olan —ler 643; hâssu'l-hâss —ler 648; sevb —ler 159; —ler 58, 74, 104, 488, 507, 520, 531, 545, 546, 555; —ler iksâ 228, 322, 668, 788, 955; —ler ilbâs 17, 239, 452, 575, 622, 658

hılkat; asl-ı — 554; hengâm-ı — 634; mahlûkāt-ı hıl‘at-i — 755; sâf-— 872; hamîr-i mâye-i —-fetânet 471; —-i ‘âlem 91; —-i ‘Arapkîrî 947; —-i aslî 120; —-i aslîsini icrâya mübâderet 385; muktezây-ı —-i bed-tıyneti 912; —-i Kayyûm-i Lem-yezelî 213; sû’-i —-i mizâc 384; —-i zâtî 966; —-i zekiyye 270; asl-ı —leri 98; eczây-ı —leri 565; mâye-i —leri 89; ser-germî-i bâzâr-ı —ü âferînîş 426

hınzîr/hanâzîr 713, 841

Hırka-i şerîfe/latîfe 447; sandûka-i — 444; tekmile-i edevât-ı mahfaza-i — 445; —-i bâhiru'l-envâr 442; —-i Mustafavî 443; —-i Risâlet-disâr (rahmet-tırâz ve mağfiret-şi‘âr) 445; — Odası (Serây-ı hümâyûn-i ‘âmire'de, Hâne-i hâssa mukābilinde, künûz-i cevâhir-i meknûz-i cihândan makbûl-ter ve defâyin-i iksîr-mezâhir-i ‘âlemden memdûh u mu‘teber) 443, 444

hırs 833; —dan ‘ibâret 944; zehr-âbe-i — u âz 936; zemzeme-rîz-i leb-i — u âz 617; — u âz 100; tevsen-i ‘âteş-‘inân-ı — u âzı 832; enbân-ı — u âzı bâz 571; — u âzı müzdâd 98

hırsız makūlesi 571

hısâm 962; ‘arz-ı — 950; âteş-i — 90; def‘-i — 881; erbâb-ı — 961; furûzîne-i nevâ’ir-i — 428; hibâle-i — 312; itfây-ı nâ’ire-i — 831; şemşîr-i — 130; vesîle-i — 781; mertebe-i —a mü’eddî 261

hısn/husûn 396, 402; —-ı bî-‘adîl 877; —-ı cân-şiken 314; misâl-i —-ı hasîn 839; —-ı hasîn 416, 714, 852, 876; —-ı hasîn-ı sıyânet-i cenâb-ı Mevlâ'ya ilticâ 600; —-ı hasîn-i Belgırad-ı dâru'l-cihâd 817; —-ı hasîn-i vikāye-i Samedânî 594; —-ı İstanbul ebvâbından 247; —-ı İstanbul hârici 332

hıtâb 155, 157, 160, 306, 310, 393, 724; fasl-ı — 901; hâtime-nüvîs-i faslu'l-— 102; Ser-nâme-i sahîfe-i faslu'l-— 746; —en 151, 212, 267, 453, 479, 484, 574, 658, 697, 776, 869, 882, 903, 917, 953, 960, 963; —-ı hümâyûn 679; vesîle-i —-ı müstetâb 532; —-ı müstetâb-ı Hudâvendigârî 304; —-ı müstetâb-ı Mülûkâne 638; —-ı müstetâb-ı Pâdişâhâne 452

hıtbe; berây-ı — 517

hıyânet 131, 206, 458; —den hâlî 206; mahz-ı —e cesâret 936; — îkā‘ına ictisâr 467; —leri 200

Hızır; âb-ı — 735; rûz-i — 817, 818; ‘ömr-i — 852; sedd-i şöhret-i — 719; tuyûr-i —-ı cinân 576; —-ı himmetiyle 227; —-ı tarîk-ı sa‘âdet-ihtivâ 577; —-ı tevfîk-ı Hudâ 735; —-ı tevfîk-ı Hudây-ı Lem-yezel 420

Hızırlu ‘Aşîreti 106
Hibetullah ismiyle müsemmâ kerîmesi (III. Mustafa Hân'ın) 136n
hicâb 306, 812, 900, 961, 968; levâzım-ı — 750; vesîle-i — 643; —-ı sehâb 871; ref‘-i —-ı bî-gânegî 342
Hicâz; ‘âzim-i râh-ı — 210; cânib-i — 678; kāfile-i — 210; râhile-bend-i semt-i — 679; sefer-i râh-ı — 474; semt-i — 753; taraf-ı — 389, 738; seyyâhân-ı ‘Acem'ın/‘Irak'ın —'ı olmağla 183; ehâlî-i aktâr-ı —iyye 916; hâlât-ı —iyye 914; havâdis-i —iyye 696, 961; keyfiyyât-ı —iyye 914; nesak-sâz-ı umûr-i —iyye 914; umûr-i —iyye 181
hicret 299, 496, 499, 565, 894; kat‘-ı — 378; sinîn-i hicriyye 504
hidâyet 551, 553; ‘alem-nümây-ı — 187; bi-mantûk-ı âye-i vâfî— 546; dâ‘î-i nâdî-i — 515; irâ’et-i tarîk-ı — 115; kutb-i pergâr-ı dâ’ire-i sipihr-i — 378; maksem-i envâr-ı — 19; menba‘-ı feyezân-envâr-ı — 345; merdân-ı çille-keşân-ı — 184; nücûm-i âsümân-ı — 64; pertev-i mihr-i — 895; perveriş-yâfte-i mihr-i — 312; şems-i — 51; —güsterî 549; —-i celîle-i Hâliku'l-berâyâ 412; —-i ezelî 550; —-i Samedâniyye 970; mahabbete dâ’ir —-i şûr-engîz 650; ser-cümle-i âl ü ashâb-ı —karîn 64; nâme-i hümâyûn-i —makrûn 309; nâme-i hümâyûn-i —me’âl 304; ridâ’-i —pîrâ 443; nitâk-ı şerîf-i —redîfi 751; tarîk-ı —refîk-ı gazâ 849
hikâye/hikâyât 9, 655; —-ı hikmet-simât 316; ‘aşka dâ’ir —-ı şûr-engîz 650
hikmet/hikem 67, 75, 341, 593, 676, 800; ‘alem-nümây-ı — 231; dahme-i fevâ’id-cemme-i — 497; her — 89; kānûn-i — 47, 251; muvâfık-ı re’y-i kānûn-şinâsân-ı — 616; ri‘âyet-i üslûb-i — 917; —-âmûz-i rasad-hâne-i bûd u nâ-bûd 190; letâyif-i —-âsâr 55; —e mebnî 789, 957; —e müntehî 427; üslûb-i —e ri‘âyet 870; ahvâl-i hükm-i —i 941; —-i âhar 829n; iktizây-ı —i ezeliyye 576; —-i ezeliyye-i Rabbânî 871; —-i hafiyye 314; bâ—-i Hudâ 766, 829; bi—illâhi Te‘âlâ 516, 570n; —inden su’âl 653; kānûn-i cedîd-i —-intimâ 795; letâyif-i —-intimâsı 849; kelâm-ı —-ittisâm 108; icâl-i —-makāl 680; risâle-i —-makāle 541; mazmûn-i —-merhûn 465; mazmûn-i —-meşhûn 866; medlûl-i —-meşmûlü 108; kānûn-i —-nümûn 958; mazmûn-i —-nümûn 168, 868, 882; tenbîhât-ı —-nümûn 926; —-nümûn 77; kānûn-i —-nümûnları 795; kānûn-i cedîd-i —-sedîd 802; tahrîk-i kalem-i bârîk-i —-semîri 812; tedbîr-i —-semîr-i Vezîr-i müşârun ileyh 918; beyt-i ‘âşıkāne-i —-şi‘âr 542; reftâr-ı —-şi‘âr 887; reviş-i —-şi‘âr 887; —-şinâsân-ı dehrin ser-bülendi 518
hilâl; mânend-i — 539; misâl-i ‘îd-i sa‘îd-i — 634; —-i ikbâli 608; —-i nev 240; keştî-i —-i nev-sâl 974; —-i sâl-i nev 895; —-i vücûd-i rıyâzat-nümûd 687; —-i vücûdu 684
hîle/hiyel 178, 665, 842, 944; ta‘lîm-i — 917; baht-ı zâr-ı —-bâzî 936; —-i bed-me’âl-i Şâh-ı rûbâh-ihtiyâl 46; —-i şeytanet-nümûn 48; mukaddimât-ı — tertîb 130; — vü hud‘a 45, 218
himâyet/himâye 120, 272, 293, 294, 299, 353, 406, 409, 528, 602, 663, 783, 819, 848, 870, 883, 923, 953, 960; esbâb-ı — 785; isâbetden — 769; itâre-i hammâme-i — 21; ketif-i —i 634; —-i âdâb-ı ma‘rifet 183; —-i âdâb-ı tarîkat 183; —-i bahreyn 196; —-i beyza-i İslâm 54; —-i ehâlî 887; —-i hamây-ı şer‘-i Hâtemü'n-Nebiyyîn 341; —-i ra‘iyyet 698, 887; —-i sâhileyn 740; — olunmak hâletleri 777
himmet/himem 164, 189, 226, 357, 561, 574, 645, 690, 851, 862, 868; berzede-i dâmân-ı — 151; bezl-i cell-i — 35, 158, 173, 201, 244, 272, 512; bezl-i — 132, 663, 679, 899, 958; bezl-i hüsn-i — 834; bezl-i nakdîne-i — 202, 215, 534, 791; bihâr-ı — 735; cell-i — 649, 745; cevdet-i — 722; çîre-dest-i meşşâta-i — 417; envâr-ı — 267; erbâb-ı — 24; gürûh-i erbâb-ı — 25; hüsn-i — 341, 428; ibrâz-ı gevher-i ‘ulüvv-i — 25; ibrâz-ı nîrûy-i bâzû-yi — 214; ibrâz-ı ‘uluvv-i — 722; icrây-ı hıyâz-ı — 18; ihâle-i zimmet-i — 658; izhâr-ı gevher-i ‘uluvv-i — 212; kabza-i — 141; kādime-cünbân-ı rehvâr-ı — 135; kâr-ı — 420; kemâl-i — 148; lâzime-i zimmet-i — 953, 960; lihâza-i — 856; mazhar-ı — 967; meczefe-cünbân-ı zevrakçe-i — 544; memdûhu'l-fi‘âl-i celiyyü'l— 910; muhît-ı cûd-i — 719; muhît-i kân-ı — 420; mücedded-sâz-ı — 719; nihâyet-i — 427; sarf-ı cell-i — 511, 514; sarf-ı nakdîne-i — 222, 416, 461, 691, 697, 854, 860; sarf-ı — 47, 71, 79, 88, 115, 121, 136, 139, 271, 302, 308, 387, 490, 548, 578, 581, 584, 682, 719, 896, 963; süpürde-i zimmet-i — 819; süyûf-i — 107; ‘uhde-i — 98; ‘ulüvv-i — 120, 733, 824; vâcibe-i ‘uhde-i — 348; zât-ı kerîm-i ‘âlî— 492; zîr-i dâmen-i — 948; yemm-i —i 901; yümn-i —i 135, 165, 168, 291, 349, 670; zimâm-ı umûr-i kabza-i —i 21; —-i ‘âlem-ârâları 381; veche-i —-i ‘âlî-nehmet 756; —-i ‘aliyye-i Husrevâne 563, 883; —-i Âsafî-menkabetleri 336; bezl-i —-i bî-hemtâ 137; sarf-ı nakdîne-i —-i bî-hemtâ 225; —-i bî-hemtây-ı Mülûkâne 111, 196; —-i bî-nazîr-i Şehriyârî 249; —-i bülend-i selâtîn-i kirâm 759; —-i celîle-i Âsafâne 858; —-i celîle-i Kā’ânî 132; bezl-i cell-i —-i evfâ 170; izhâr-ı cell-i —-i evfâ 71; —-i Hânî 886; ‘ulüvv-i —-i Hudâ-dâdı 40; —-i mahsûsa-i hazret-i Şâhî 302; —-i me‘âlî-nehmet 137; —-i me‘âlî-nehmet-i Cem-câhî 170; —-i Müşîrâne 243; zimmet-i —ine ihâle 505; zimmet-i —ine tahmîl 505; —-i refi‘atü'd-derecâtı 401; —-i seniyyeleri 305; —-i Şâhâne 900; —-i şâmile-i kâmil 193; ibrâz-ı —-i vâlâ-

nehmet 879; —-i vâlâ-nehmet 550, 552; —-i vâlâ-nehmet-i Husrevâne 579, 582, 585; —-i vâlâ-nehmet-i Pâdişâhâne 396, 402, 412; —-i vâlâ-nehmet-i Zıllullâhî 759; pây-i —-i zîver-i rikâb-ı bahtiyârî 164, 292; eşheb-i ‘âlem-mesîr-i —leri 973; kemmiyyet-i âteş-‘inân-ı —leri 24; mazhar-ı —leri 305; meded-kârî-i hüsn-i —leri 162; ‘ummân-ı bî-gerân-ı —leri 446; —leri dûn 934; bezl-i ictihâd-ı —-simât 234; zâde-i — zuhûru 34

Hind 57, 59; cânib-i — 56, 59, 431, 754; cânib-i Şâh-ı — 66; defâtir-i hedâyây-ı — 760; evreng-nişîn-i ülkât-ı — 57; ıstılâh-ı — 760; iklîm-i — 58, 431; İ‘timâdü'd-devle-i — 57; makarr-ı Saltanat-ı — 57; ricâl-i — 57, 59; Sefîr-i — 59, 753; Şâh-ı — 62, 760; tâc-bahş-ı mülûk-i memâlik-i — 295; vükelây-ı — (Nizâmü'l-mülk-i Âsaf-câh, Kameru'd-dîn) 59; — cânibi 60; — Devleti 56; Memleket-i — hudûduna mücâvezet 754; —î hâdımlar (zerbaft kisveli) 303; Sefîr-i —-i mûmâ ileyh 60; hânân-ı —iyye 58; vükelây-ı —iyye 58; —-kârî 259; —-kârî sandûklara mevzû‘ 761; — Pâdişâhı 754; — semtleri 903; Ülkây-ı — temâşâsı 430; cânib-i Şâh-ı —üstân 753; iklîm-i —üstân 57; Pâdişâh-ı —üstân 753, 754; Şâh-ı —üstân 57; nâme-i Pâdişâh-ı —üstân 60; terceme-i ‘arîza-i Nizâmülmülk-i —üstân 757; terceme-i nâme-i Pâdişâh-ı —üstân 754; — üstân 903

hinto (altı bârgîrlü) 639, 645, 646

hisâb 149, 181, 192, 353, 404, 405, 725, 726, 821, 857, 963, 968; ‘ale'l— 730; —-ı özge kuyûd 192; bi—-ı terbî‘î 441, 749, 920; — kaydı 603; —ları görülmek 772; —ları üzere 309

hisâr 39, 190; pây-i — 52

Hisârcık muhârebesi 631

hisse; —lerine düşeni 883; —-mend 714, 752; kıssadan — meseli 16; —-yâb 687; —-yâb-ı inbisât 790

Horasân 306, 549, 552, 624, 710, 809, 866; hartab‘ân-ı ricâl-i — 809; — cânibi 710, 811; tevâbi‘-i Ülkây-ı —'dan 427; – ecnâdı 806; — Ekrâdı 903

Hoten; nâfe-i müşg-i —'le 674

Hotin; — Kal‘ası muhâfazası 728, 964; — Kal‘ası muhâfazası şartı 728; — Kal‘ası Muhâfızı 838; — muhâfazası 788, 838, 902; — Muhâfızı 120; — Sancağı 728, 957

Hoy; — Hânı 106; — Kal‘ası 711

hû; tünd-— 728

hûb; gamze-i —ân 675; nümûne-nümây-ı ebruvân-—ân 419

hubûbât; vefret-i envâ‘-ı — 603

Hûbyâr Mahallesi (İstanbul'da Hâce-paşa kurbünde) 146

huccâc 218n, 294, 353, 388, 866; a‘yân-ı — 750; elsine-i — 914; hareket-i kāfile-i — 701; murâfakat-i —-ı hidâyet-refîk 749; —-ı İran 293, 296, 298, 352; —-ı İraniyye 429; techîz-i —-ı Mısrıyye mevsimi 601; —-ı Müslimîn 916; —-ı Rum 293, 298; —-ı sa‘âdet-minhâc 916; —-ı Şâmiyye 60; ‘avdet-i —-ı zevi'l-ibtihâc 751; mevsim-i iyâb ü zehâb-ı —-ı zevi'l-ibtihâc 237; murâfakat-i —-ı zevi'l-ibtihâc 530; —-ı zevi'l-ibtihâc 29; — ile murâfakat 691

hud‘a 46, 131; hîle vü — 45, 218; irtikâb-ı envâ‘-ı — 936

Hudâ 24, 226, 305, 420, 493, 676, 720, 732, 733, 734, 851; ‘avn-i — 826; bâ-‘avn-i — 718, 778; bâ-emr-i — 738; bâ-feyz-ı — 720; bâ-hikmet-i — 766, 829; bi-emr-i — 34, 99, 135, 407, 516, 520, 526, 531, 539, 605, 659, 698, 716, 721, 754, 788, 803, 819, 820, 853, 855, 866, 872, 891, 894, 908, 911, 925, 954, 964; dehre — 852; dîde-i ‘ibret-bîn-i sâlikân-ı — 185; fazl-ı – 231; gencîne-i feyz-i — 676; feyz-i — 922; ‘ibâd-ı — 867; istihsâl-i kurbet-i cenâb-ı — 29; kesb-i rızây-ı — 742; lem‘a-i nûr-i — 778; mahz-ı tevfîk-ı — 232, 595; mazhar-ı kahr-ı — 38; melâz etmiş — 851; mukārenet-i tevfîk-ı — 75; şâhid-i zîbende-cemâl-i tevfîk-ı — 210; şükr-i — 434, 492; takdîr-i — 779; ta‘zîm-i emr-i — 582; ‘uşşâk-ı — 379n; vedî‘a-i — 521; zâmile-bend-i mihacce-i beyt-i — 897; ahlâk-ı hasene-i —-dâd 629; cevher-i rüşd ü sedâd-i —-dâd 599; erkām-ı istihkāk-ı —-dâd 251; fıtrat-ı zâtı olan isti‘dâd-ı —-dâd 976; hüsn-i ahvâl-i —-dâd 489; imdâd-ı isti‘dâd-ı —-dâd 121; isti‘dâd-ı —-dâd 25, 124, 208, 250, 708, 828; libâkat-i —-dâd 929; liyâkat-i —-dâd 929; mehâ’il-i himmet-i —-dâd 140; müsâ‘ade-i baht-ı —-dâd 499, 518; rehberî-i tevfîk-ı lâ-yezâl-i —-dâd 349; rüşd ü sedâd-ı —-dâd 160, 213, 234; şecâ‘at-i —-dâd 47, 721; tedâbîr-i sâ’ibe-i —-dâd 45; tevfîk-ı —-dâd 444; ‘ulüvv-i himmet-i —-dâd 40; —-dâd 27, 119; hamiyyet-i —-dâdları 424; isti‘dâd-ı —-dâdları 215, 450; hâne-i —-hâne cüdâ 457; —-hân-ı tarîka-i Ümmü'l-kurâ 897; me’âsir-i —-pesende mazhariyyet 594; —-vend 613; eltâf-ı —-vendî 207; iltifât-ı seniyye-i —-vendî 684; mihr-i cihân-fürûz-i eltâf-ı —-vendî 123; murâ‘ât-ı —-vendî 760; te’yîdât-ı —-vendî 760; cenâb-ı —-vend-i ‘âlem 154; cenâb-ı —-vend-i bî-çûn 578, 581, 613, 974; —-vend-i bî-misl ü lâ-yezâl 576; ‘inâyet-i —-vend-i cihân 359; tevfîk-ı —-vend-i cihân 359; cenâb-ı—-vend-i Hallâk 347; cenâb-ı —-vend-i Kadîr 959; —-vend-i kerîm 594; mazhar-ı ‘inâyet-i —-vend-i mekârim-nijâd 618; zıll-ı — vend-i Vedûd 733; —'ya emânet 533n; ber-muktezây-ı takdîr-i hikmet-nümûn-i —-yı bî-çûn 729; ber-muktezây-ı takdîr-i —-y-ı bî-çûn 624; bi-emr-i —-yı bî-çûn 953; cenâb-ı —-yı bî-çûn 114,

442, 574, 752, 770, 861, 882, 929; ‘inâyet-i —-yı bî-çûn 196; şükr-i —-yı bî-çûn 37, 731; tevfîk-ı cenâb-ı —y-ı bî-çûn 573; —-yı bî-çûn (Hz.) 560; bedreka-i tevfîk-ı —-yı lâ-yezâl 171, 174; bedreka-i tevfîk-ı —-yı lâ-yezâl 171, 174; —-yı lem-yezel 420, 670; —-yı Lem-yezel ile mü’eyyed/müstebşer 499; cenâb-ı —-yı min‘âm 604; izhâr-ı şükr-i —-yı min‘âm 492; bi-imdâd-ı tevfîk-ı —-yı Müte‘âl 814; cenâb-ı —-yı müte‘âl 969; —-yı müte‘âl 206, 677; bâ-emr-i —-yı Te‘âlâ 473

Hudâvendigâr 546; cenâb-ı —-ı ‘âlem 87; —-ı ‘âlem-penâh 539; —-ı cennet-mekân 5; —-ı kerâmet-şiyem 636; —-ı sâbık 504; bahr-ı teyyâr-ı eltâf-ı —î 137; cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı —î 291; du‘ây-ı isticâbet-ârây-ı —î 464; hıtâb-ı müstetâb-ı —î 304; ‘inâyet-i —î 137; irâde-i ilhâm-ifâde-i —î 292; ihsân-ı —î 137; meb‘ûs-i bârgâh-ı —î 291; meded-kârî-i teveccühât-ı meymenet-simât-i hazret-i —î 299; taraf-ı tâmmü'ş-şeref-i —î 306

Hudâvendigâr; — mutasarrıfı 267, 892; — Sancağı 238; — Sancağı mutasarrıfı 143, 263, 337, 728

Hudeybiyye; Sulh-i — kıssası 316

hudûd 86, 158, 163, 167, 168, 170, 175, 178, 255, 293, 298, 350, 352, 512, 784, 878; gümâştegân-ı — 783; hem-— 782; muhâfaza-i — 179, 878; musâlaha-i — 464; mülâsık-ı — 167; muvâfât-ı revâbıt-ı — 343; re’s-i — 160, 201, 262, 264, 268, 300, 424; tagyîr-i — 192; tahdîd-i — 977; —a karîb mahaller 266; —a müte‘allık 162; — dâhili 824; —-deş 393; —e'l-İslâmi ve'l-Müslimîn 161; —-i ‘Acem 803; —-i A‘câm 140, 712; —-i Devlet-i ‘aliyye 394; —-i emr 340; —-i emrden tecâvüzü 356; —-i İran 116, 681, 785; —-i İraniyye 578, 582, 585, 597, 878, 879; —-i İslâmiyye 38, 158, 384, 404, 461, 494, 508, 528, 529; —-i kadîme 158, 170, 292, 433; —-i kadîme esâsı 173, 262; —-i kadîme-i mezbûre 163; —-i küffâra karîb 528; mücâhir li—illah 498; —-i memâlik-i Husrevâne 781, 784; —-i Saltanat-ı ‘uzmâ 431; —-i şimâliyye 166; —-i ulûfu murûr 861; — kat‘ı 213, 233; —lar 463; —lara takviyet 431; —larına idhâl 409; —ların muhâfazası 304; —un muhâresesi 159; — u tuhûm-i Memâlik-i mahrûse 167

hûk; mânend-i — 203

hukūk; ashâb-ı — 569; istirdâd-ı — 568; — cihetinden intisâb 490; asl-ı —-ı Dîvânî 550, 553; —-ı hem-civârî 878; ashâb-ı —un ırzâsı 726

hulefâ’ 161, 164; —nın mümtâzı 482; —nın serbülendi 482; —y-ı ‘Abbâsiyye sikkesi 666

Hulefâ’-i/Hulefây-ı Râşidîn (çâr-bâliş-nişîn-i taht-gâh-ı dîn, çâr-yâr-ı ‘adl-âyîn, çehâr rükn-i bârû-yi İslâm) 68, 153, 294, 298, 353, 498, 576; Hılâfet-i — 296; ittibâ‘-ı âsâr-ı — 260; —-ı erba‘a-i güzîn 64

hulûs 214, 296, 310, 511, 572; kemâl-i — 658, 775; mesâha-i — 337; neş’e-i rahîk-ı — 854; —a âşinâ 826; —a meyl 514; —âne ‘arz 845; —âne i‘lâm 845; hasîb-i —-ârâ 494; —-ârâ 749, 966; —a rağbet 514; —-ârây-ı me‘âlî-menkabet 231; ‘ibâd-ı havâss-ı —-âyîn 752; kalem-i —-âyîn 976; — berekâti 678; sıdk-ı —-ı diyânet-penâhları 65; ‘ibâd-ı —-i‘tiyâdı 215; —-ı i‘tikād 758; —-ı i‘tiyâd 84; —-ı meveddet 180; —-ı niyyet 87, 385, 591; kemâl-i —-ı niyyet-i hayr-hâhân-ı hazrateyn 360; medîd-i —-ı niyyet ü taviyyet 391; —-ı serîret 620; revâyih-ı ‘anberiyyetü'l-fevâyih-ı —-ı serîretleri 577; —-ı tâmm 139, 627; —-ı tâmm ile kıyâm 235; —-ı taviyyet 139, 199, 229, 650; —-ı taviyyet-i düstûrâneleri 451; —-ı taviyyetleri 195, 466; —-ı taviyyetleri bâhir 272; nâme-i —-intimâ 29; şâhid-i —-ı zîbende-tal‘atları 273; kemâl-i —ları 614; —-mendler 919; —un semeresi 725; ‘arz-ı — u hâhiş 394; — u taviyyet 212, 214

hulvân 20; kurâları —-ı 472; —-ı kurâ 601, 604; —-ı kurâya mahsûben 467

hulviyyât ile ârâyîde 653

humbara/humpara 40, 48, 876; —cı neferâtı 264, 367, 485; —cı ocakları 265; —lar 544

hummâ; giriftâr-ı —-yı halecânî 808; —-yı muhrikadan müstevlî 930

Hunkâr 802; sâye-i bülend-pâye-i çetr-i himâyet-i/‘inâyet-i —î 549

Hunkâr İskelesi 103

Hûr Benî Mâlik mahalli 662

hurrem 122, 137, 195, 231, 372, 383, 536, 678, 737, 752, 796, 787, 838, 848, 894, 895, 898, 968; dem-i — 615; gül-i âmâlleri şüküfte vü — 194; —âbâd 518, 670; esbâb-ı —î 61; karîn-i —î ve hazret 551; —î 553

hûrşîd 170, 747, 852; cirm-i — 557; hâne-i âyîne-i — 226; hûrşîd-— 443; kurs-ı — 191; —den zerre 110; ‘ayn-ı — gibi 746; —-i ‘alem 444; mânend-i —-i ‘âlem-efrûz 307; —-i ‘âlem-tâb 651; —-i âsümân-ı Hılâfet 393; meşrık-ı —-i celâl 340; mânend-i —-i cihân-ârâ 976; mânend-i —-i cihângîr 249; —-i cihân-tâb-âsâ 77; —-i cihân-tâb-ı ‘avârif-i Şehriyârî 632; —-i enver-i Saltanat-ı ‘uzmâ 759; —-i muvâhât-ı samîmî 65; —-i nûr-efşân 125; mânend-i —-i rahşân 93; —-i rahşân 851; nâm-ı —-medâr 426; hâtır-ı ‘âtır-ı —-nazîrleri 577; müşîr-i —-zamîr 781

hurûf; —-i mukatta‘a-i sî-pâre mukatta‘ 747; —-i sâde 825; —-i zîver-i na‘t 746; — u nukat 5; ‘idâd-ı —u 727

husrân 53, 117, 814, 879; berçîde-i dest-i — 952; gümrâh-ı vâdî-i — 803; eyyâm-ı —-encâm 38; kâr-ı —-encâm 665; —-ı ‘azîm 934, 962; itâle-i dest-i husrân-ı — 37; eşhâs-ı —-me’âb 831; ahvâl-i —-me’âl 904; cehele-i —-me’âl 912;

evzâ‘-ı —-me’âl 843; kâr-ı nâ-hemvâr-ı —-me’âl 529; vizr-i —-me’âl 833; tâli‘-i —-semîrleri 944

Husrev; Deri derbânı — 608; peder-ber-peder — 611; —ân 259, 626; ‘ahid-nâme-i hümâyûn-i mücâmelet-meşhûn-i —âne 342, 357; ‘ahid-nâme-i —âne 510; aksa'l-merâm-ı —âne 281; ârây-ı cihân-ârâ-yı bî-misl ü mânend-i —âne 449; âsâr-ı cemîle-i ebed-makrûn-i —âne 444; âsâr-ı vâlâ-yı —âne 556; ‘atebe-i ‘aliyye-i —âne 688, 689, 753, 793; ‘atıyye-i ‘aliyye-i —âne 180; ‘atıyye-i —âne 321; ‘avârif-i cezîle-i —âne 140; ‘avârif-i seniyye-i ‘inâyet-nümûn-i —âne 486; ‘avâtıf-ı ‘aliyye-i —âne 355, 377, 472, 602, 619, 638, 680, 822, 914; ‘avâtıf-ı kâmile-i —âne 887; âyîne-i safâ-âyîn-i tab‘-ı —âne 233; bahr-ı zehhâr-ı eltâf-ı —âne 482; bâ‘is-i inşirâh-ı tab‘-ı gayret-perver-i —âne 115; cânib-i —âne 656; cânib-i hümâyûn-i —âne 343; cânib-i me‘âlî-câlib-i —âne 579, 583; cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı —âne 170, 354; cebîre-bend-i eltâf-ı —âne 518; cell-i himmet-i —âne 745; cenâb-ı Hılâfet-me’âb-ı —âne 412; cenâb-ı kudsî-me’âb-ı mekârim-nisâb-ı —âne 445; cevâb-nâme-i hümâyûn-i —âne 804; dâ’ire-i ‘aliyye-i —âne 371; ebher-i ‘abher-i teslîmât-ı ‘anberiyyetü'n-nefehât-ı —âne 165; efzûnî-i inbisât-ı tab‘-ı hümâyûn-i —âne 76; ehemm-i me’ârib-i —âne 879; eltâf-ı —âne 887; enhâr-ı hasenât-ı/hayrât-ı —âne 225; evâmir-i cihân-mutâ‘-ı —âne 877; füzûnî-bahş-ı meveddet-fu’âd-ı nasafet-mu‘tâd-ı —âne 357; gül-i nâzik-mizâc-ı —âne 251; hedâyây-ı gûnâ-gûn-i ‘atûfet-meşhûn-i —âne 647; hedâyây-ı —âne 647; hıdemât-ı da‘avât-ı icâbet-âyât-ı —âne 751; himem-i ‘aliyye-i —âne 563, 883; himmet-i vâlâ-nehmet-i —âne 579, 582, 585; hudûd-i memâlik-i —âne 781, 784; huzûr-i fâ’izu'l-hubûr-i —âne 373; huzûr-i fâ’izu'n-nûr-i hazret-i —âne 93; huzûr-i fâ’izu'n/fâyizu'n-nûr-i —âne 151, 173, 338, 403, 520, 572, 581, 691, 775, 825; huzûr-i fâyizu's-sürûr-i —âne 927; huzûr-i hümâyûn-i —âne 449; huzûr-i hümâyûn-i behcet-nümûn-i —âne 230; huzûr-i hümâyûn-i lâmi‘u'n-nur-i —âne 247; huzûr-i lâmi‘u'n-nûr-i —âne 209, 360, 452, 961; hüsn-i teveccüh-i bî-gerâne-i —âne 886; i‘âde-i iltifât-ı ‘aliyye-i —âne 390; ibrâm-ı —âne 219; ihsân-ı bî-pâyân-ı —âne 490; ihsân-ı —âne 138, 395, 509; ikrâm-ı cenâb-ı —âne 375; iltifât-ı ‘aliyye-i —âne 603; iltifât-ı cenâb-ı —âne 374; iltifât-ı —âne 251, 708; iltifât-ı seniyye-i —âne 440; in‘âm-ı —âne 104; ‘inâyet-i bî-gāyât-ı cenâb-ı —âne 73; ‘inâyet-i bî-gāyet-i —âne 819; ‘inâyet-i —âne 138, 395, 509; irâde-i ‘aliyye-i —âne 16, 33, 156, 556; işâre-i bâhiru'l-beşâre-i —âne 860; i‘tikād-ı —âne 847; kâh-ı —âne 672; kâşâne-i —âne 672; kerem-i —âne 104; lihâza-i iltifât-ı —âne 214; lihâza-i iltifât-ı seniyye-i —âne 273; kalem-i gevher-bâr-ı —âne 939; karîha-i sabîha-i —âne 938; karîha-i sabîha-i hümâyûn-i —âne 78; kemer-i Keyânî-i —âne 334; levha-i hâtır-ı ilhâm-mezâhir-i —âne 592; lisân-ı ‘uzûbet-beyân-ı —âne 723; mahz-ı merhamet-i —âne 721; mahz-ı şefekat-i —âne 721; makbûl-i tab‘-ı —âne 798; makdem-i sa‘âdet-tev’em-i —âne 607; ma‘lûm-i —âne 463; manzûr-i re’fet-nüşûr-i —âne 488; mazhar-ı gazab-ı âteş-bâr-ı —âne 466; mazhar-ı eltâf-ı —âne 27; mazhar-ı lihâza-i —âne 149; mazhariyyet-i ‘avâtıf-ı —âne 700; ma‘rûz-ı huzûr-i lâmi‘u'n-nûr-i —âne 30; ma‘rûz-ı pâye-i serîr-i a‘lây-ı —âne 54; Mehter-hâne-i —âne 538; Memâlik-i —âne 953; me’mûl-i —âne 630; merfû‘-i rikâb-ı kamer-tâb-ı —âne 736; mi‘mârî-i himmet-i —âne 612; mugāyir-i tab‘-ı hümâyûn-i diyânet-meşhûn-i —âne 58; muharrik-i nâ’ire-i gazab-ı —âne 601; muhât-ı ‘ilm-i ‘âlem-ârây-ı —âne 180; mübârek lisân-ı ‘uzûbet-beyân-ı —âne 575; mübârek rikâb-ı kâm-yâb-ı —âne 828; mübârek rikâb-ı kamer-tâb-ı cenâb-ı —âne 503; mübârek rikâb-ı müstetâb-ı —âne 204; mültezem-i —âne 597; müsâ‘ade-i ‘aliyye-i —âne 508; müsâ‘ade-i hümayûn-i —âne 182, 350, 433; müsâmaha-i —âne 317; nâme-i hümâyûn-i —âne 350, 555; nazar-ı iksîr-eser-i iltifât-ı —âne 320; nazra-i iltifât-ı —âne 631; nezd-i —âne 887; nezd-i hümâyûn-i —âne 536; ni‘am-i ‘afv-ı/‘inâyet-i —âne 530; pâye-i serîr-i a‘lây-ı —âne 138; pâye-i serîr-i —âne 430; pâye-i serîr-i şevket-masîr-i —âne 619; pâye-i serîr-i übbehet-masîr-i —âne 442; pertev-enzâr-ı ‘inâyet-âsâr-ı —âne 887; pîş-gâh-ı mekârim-iktinâh-ı —âne 616; pîş-tâk-ı mu‘allâ-revâk-ı bârgâh-ı —âne 847; re’y-i cihân-ârâ-yı bî-misl ü mânend-i —âne 450; rızây-ı hümâyûn-i hazret-i —âne 31; rikâb-ı kâmyâb-ı hazret-i —âne 130; rikâb-ı müstetâb-ı —âne 100, 112, 273, 577, 782; rikâb-ı şevket-i me’âb-ı cenâb-ı —âne 392; sarf-ı himmet-i bî-hemtây-ı —âne 82; sâye-i ‘inâyet-vâye-i —âne 134; sâye-i merâhim-vâye-i —âne 521; sâye-i re’fet-vâye-i —âne 313; sâye-i re’fet-vâye-i Vezîr-i cenâh-ı hümâ-pâye-i —âne 553; seciyye-i zekiyye-i —âne 637; sem‘-i hümâyûn-i —âne 276; sugūr-i memâlik-i —âne 782; südde-i seniyye-i —âne 625; şerâyif-i tahiyyât-ı behcet-âyât-ı —âne 161; şevket-i hazret-i —âne 60; tab‘-ı —âne 163; tab‘-ı safâ-meşhûn-i —âne 235; tahsîs-ı —âne 962; taraf-ı fâ’izü'ş-şeref-i —âne 359; taraf-ı hümâyûn-i —âne 266; taraf-ı kâmilü'ş-şeref-i —Husrevâne 915; taraf-ı melzûmü'ş-şeref-i —âne 513; tasdîk-nâme-i sedâd-‘allâme-i —âne 352; ta‘yîn-i —âne 962; tenbîhât-ı —âne 433; teşrîfât-ı hümâyûn-i —âne 33; te’yîd-i —âne 219; vücûd-i hümâyûn-i übbehet-makrûn-i —âne 651; ‘uyûn-i Ceyhûn-nümûn ‘avâtıf-ı —âne 271; vâsıl-ı sem‘-i hümâyûn-i —âne 219; vücûd-i merâhim-endûd-i —âne 620; zamîr-i safvet-semîr-i mihr-incilây-ı

—âne 194; zât-ı me‘âlî-simât-i —âne 357; zât-ı mekârim-simât-i —âne 320; zemân-ı sa‘d-iktirân-ı —âne 974; zıll-ı zalîl-i —âne 495; zihn-i dirâyet-fermây-ı —âne 418; zimâm-ı rehvâr-ı merâhim-i —âne 472; hedâyâ-yı —âne-i ‘atûfet-meşhûn 645; hâtır-ı feyz-mezâhir-i —âne'lerine zâhir 233; mâ’ü'l-‘azb-i merâhim-i —âne'leriyle reyyân 224; re’y-i hümâyûn-i —âne'ye mevkūf 394; merâtib-i celîletü'l-mefâhır-i —ân-ı şerî‘at-‘unvân 497; ‘avâtıf-ı ‘aliyye-i —ânî 360; cülûs-i Hılâfet-me’nûs-i —ânî 61; huzûr-i hümâyûn-i —ânî 310; mâlâmâl-i nevâle-i iltifât-ı —ânî 680; murassa‘ şemşîr-i bî-nazîr-i —ânî 887; tâc-bahşende-i —hâverî 436; —i Dârâ-gulâm 375; —i devr-i zemân 420; —i gerdûn-‘azamet 190; —i gîtî-firûz-i meşrikayn 637; —i hûrşîd-‘alem 189; —i hûrşîd-ferr 852; —i ‘inâyet-güster-i Mahmûdü'l-fi‘âl 518; rikāb-ı kamer-tâb-ı —i kişver-güşâ 790; —i târum-i çârum-i zerrîn-külâh 615

husûf 598, 726, 726; vasat-ı — 598, 727; —a âgāz 598, 727

husûmet 157, 291, 304, 434, 716, 805, 833, 834; ‘alem-efrâz-ı — 623; ibrâz-ı — 130, 304; îkād-ı nâ’ire-i — 716; izhâr-ı — 37, 599; ref‘-i gubâr-ı — 835; takrîr-i — 349, 432; tecdîd-i — 782; —e bâ‘is 692; teşhîz-i hisâm-ı —e ibtidâr 314; —e mübâderet 715; — hâletleri derkâr 291; —in ‘iyân 714; —i rekābet 828, 910; —i rekābet peydâ 792; kadîmî —leri 459

huşûnet 386, 643; izhâr-ı — 130; ber-muktezây-ı hılkat-i —leri 599; —leri mülâyemete tebdîl 598; —lerin izâle 834

hutabâ 750; — dâ‘îleri 736; —y-ı salâh-âyîn 850; elsine-ı —y-ı zemân 501

hutbe/hutûb 780; —-hân 635; —-hânân-ı belâgat-‘unvân 502; —i ‘azîme 463; —-i belîga inşâdı 517; —-i belîga kırâ’et 506, 636; —-i cesîme 827; —-i müstakbele 783; —-i pesendîde 646; —-i şân 501; —-i şevket 501; okutdu —sin 674

Huveyze 906; —‘Urbânı 661; — Vilâyeti 906

huzûr; bâ‘is-i ifnây-ı metâ‘-ı — 962; şeref-yâb-ı — 744; mâni‘-i — 720; vâkıf-ı — 130, 257, 300, 301, 351; —an 426; —-i ‘âlî-i cenâb-ı Âsafî 228, 250, 509, 596, 626, 848; —-i ‘âlîleri 130, 410; —-i Âsafâne 410, 743; —-i Âsafî 22, 240, 448, 486, 692, 695, 707, 838, 924, 931; —-i bâ‘isü'l-hubûr-i hazret-i Âsafî 828; —-i bâ‘isü'l-hubûr-i Sadr-ı ‘âlî 978; —-i behcet-nüşûr-i cenâb-ı Âsafî 490; —-i cenâb-ı Âsafî 160, 211, 214, 234, 237, 245, 263, 270, 337, 377, 481, 486, 488, 520, 521, 531, 692, 705, 726, 729, 771, 888, 955, 960; —-i cenâb-ı Sadr-ı ‘âlî 196, 235, 627, 773; —-i cenâb-ı Sadrıa‘zamî 250; —-i fâ’izu'l-hubûr-i Husrevâne 373; —-i fâ’izu'n-nûr-i Hâkānî 316; —-i fâ’izu'n-nûr-i hazret-i Husrevâne 93; —-i fâ’izu'n-nûr-i Hıdîvâne 638; —-i fâ’izu'n-nûr-i İskender-hadîm 172; —-i fâ’izu'n/fâyizu'n-nûr-i Husrevâne 151, 173, 338, 403, 520, 572, 581, 691; —-i fâ’izu'n/fâyizu'n-nûr-i Mülûkâne 433, 488; —-i fâ’izu's-sürûr-i hazret-i Âsafî 27; —-i fâ’izu's-sürûr-i Mülûkâne 77; —-i fâyizu'n-nûr-i Husrevâne 775, 825; —-i fâyizu'n-nûr-i Pâdişâhî 915; —-i fâyizu's-sürûr-i Âsafî 660; —-i fâyizu's-sürûr-i Husrevâne 927; —-i hazret-i Âsafî 20, 93, 97, 110, 128, 155, 199, 518, 704, 708, 787, 820; —-i hümâyûn 84, 277, 333, 371, 579, 686, 691, 798; —-i hümâyûn-i behcet-nümûn-i Husrevâne 230; —-i hümâyûn-i feyz-meşhûn-i Hıdîvâne 60; —-i hümâyûn-i Husrevâne 449; —-i hümâyûn-i Husrevânî 310; —-i hümâyûn-i lâmi‘u'n-nur-i Husrevâne 247; —-i kerâmet-nüşûrları 938; —-i lâmi‘u'n-nûr-i hazret-i Âsafî 123; —-i lâmi‘u'n-nûr-i hazret-i Tâcdârî 310; —-i lâmi‘u'n-nûr-i Hıdîvâne 963; —-i lâmi‘u'n-nûr-i Husrevâne 209, 360, 452, 961; —-i lâmi‘u'n-nûr-i hümâyûn 575; —-i lâmi‘u'n-nûr-i Pâdişâhâne 126; —-i lâmi‘u'n-nûr-i Pâdişâhî 194, 593, 894; —-i lâmi‘u'n-nûr-i Şâhâne 619; —-i lâmi‘u'n-nûr-i Şehinşâhî 235; —-i lâmi‘u'n-nûr-i Şehriyârî 159; —-i lâzımü'l-hubûr-i Keyânî 351; —-i me‘âlî-mevfûrları 292; —-i mecma‘u's-sürûr-i cenâb-ı Sadr-ı ‘âlî 280; —-i Mülûkâne 152, 393; —-i müstelzimü'l-hubûr-i cenâb-ı Âsafî 216, 629; —-i müstevcibü'l-hubûr-i cenâb-ı Sadrıa‘zamî 281; —-i müstevcibü'l-hubûr-i hazret-i Âsafî 212; —-i müstevcibü's-sürûr-i cenâb-ı Sadr-ı ‘âlî 658; —-i müstevcibü's-sürûr-i hazret-i Âsafî 28, 149, 273; —-i müstevcibü's-sürûr-i Mülûkâne 94; —-i sa‘âdet-mevfûru 552; —-i sa‘âdet-vüfûru 550; —-i Sadr-ı ‘âlî 34, 59, 83, 217, 228, 377, 440, 531, 575, 633, 684, 786, 825; —-i sâtı‘u'n-nûr-i Halîfe-i devrân 334; —-i sâtı‘u'n-nûr-i hümâyûn 582, 585, 723; —-i sâtı‘u'n-nûr-i Şehinşâhî 371; —-i sıgār u kibārı 410; —-i Şâhî 302, 309, 550, 552; —-i şeref-iktirân-ı cenâb-ı Âsafî 251; —u lâzım 726

huzzâr 109, 157, 376, 394, 743, 835, 899, 958; lahlaha-sây-i dimâğ-ı — 743; ser-cümle-i — 743; —a ‘arz 323; —a i‘lân 393; —a irâ’et 323; —a kırâ’et 393; —-ı encümen 281, 465; kâffe-i —-ı mâ fi'l-Harem 751; kâffe-i —-ı mâ fi'l-Harem ve'r-Ravza 751; —-ı kibâr u sıgār 282; —-ı meclis 30, 282, 307, 797; —-ı mezkûrûn 750; —-ı sadâkat-şi‘âr 157, 281, 282, 464; —-ı ‘ubûdiyyet-makām 393; — rikkat-i eşk-bâr 159

hüccet 406, 680; ilkāy-ı — 877; sebt-i — 881; —e nazar olunup 406; —-i bâ-behcet 751; —-i dîn 68, 346; —-i kādî-i muvâzî 764; —-i kātı‘a-i emr-i hümâyûn 946; —-i şer‘iyye 144, 835, 881; —ler 99, 144, 836, 883; —ü'l-Hakkı ‘alâ-kâffeti'l-verâ 578

hücûm 37, 41, 50, 58, 83, 91, 101, 108, 116, 136, 167, 432, 460, 468, 470, 574, 600, 623, 627, 662, 693, 716, 831, 905, 960; gāfilâne — 892;

hânelerine — 601; ihtilâs-ı vakt-i — 116; kıç tarafına — 524; mütekebbirâne — 37; —a cesâret 881; —a ibtidâr 805, 841; —a iktihâm 42, 715, 843; —a mübâderet 242; —-i asker 876; —-i düşmen 951; —-i husamây-ı gaddâr 19; —-i leşker-i fitne 866; —-i leşker-i şûriş 866; —-i segâne 200; —-i seyl 871; —lar 50

hüdâ 92, 511, 514, 848; reh-nümây-ı sebîl-i — 577

hükkâm 97, 134, 146, 186, 293, 298, 352, 406, 464, 526, 574, 597, 599, 625, 712, 730, 769, 783, 839, 855, 859, 880, 926, 960; ‘adem-i mübâlât-ı — 926; ‘azl-i — 972; ihtimâm-ı — 855; mu’âhaze-i — 571; nasb-ı — 972; tebdîl-i — 973; zimmet-i himmet-i — 478; kazâların —ı 839; ihtimâm-ı —-ı diyânet-irtisâm 483; —-ı diyânet-irtisâm 245; —-ı gayret-irtisâm 148; —-ı kılâ‘ 578, 582, 585; —-ı merâhim-irtisâm 200; mülâhaza-i —-ı sadâkat 570; —-ı serhaddât 783; —-ı zevi'l-ihtirâm 385

hükm 185, 226, 612, 619, 724, 780, 803; —-i akdesi kabûl 296; —-i celiyye-i nâ-mütenâhiyye 573; bi—-i Hakîm-i mutlak 774; —-i Hâlık-ı kevn ü mekân 664, 726; bi—-i hikmet-i takdîr 808; —-i kazâ 752, 976; —-i şer‘-i Peygamber 501; bi—-i takdîr-i Hâlik-ı bî-çûn 908; bi—-i takdîr-i hazret-i Cihân-âferîn 803; bi—-i takdîr-i Rabbü'l-‘izzeti 753; taht-ı —-i tevellâsı 100; ‘adem —ü 904; zîr-i —ü 458. 906, 907; —ü cârî 561; —ünü icrâ 490

hükûmet 80, 86, 139, 885; hîta-i — 139; kalem-rev-i — 431; makarr-ı — 32, 698, 932, 961; merâsim-i — 568; mesned-i — 724; mesned-ârây-ı — 609, 706; müddet-i — 31; ser-rişte-i — 904; hilye-i — den dûr/mehcûr 809; mahall-i —i 99; —-i emkine-i muhtereme 916; —-i gîrûdâra ibtidâr 623; —-i Haremeyn-i şerîfeyn 815; taklîd-i — ile ercümend 566; —-i mevrûsu 139; —-i Mısr-ı Kāhire 599; —-i Mısr-ı nâdiretü'l-‘asr 888; —-i Tîbe-i tayyibe-i behcet-fezâ 85; —-i ‘uzamây-ı Medîne-i münevvere-i hayru'l-verâ 896; —ler 86, 599; eyyâm-ı —leri 211, 540; havze-i —leri 143, 272; makām-ı —leri 847; makarr-ı —leri 273, 277; müddet-i —leri 787; vakt-i —leri 439; zamîme-i havme-i —leri 685; zemân-ı —leri 133, 888, 924; — mutasarrıfları 81

hükümdâr 844, 845; niçe yerlerin —ı 413, 847; —-ı bâ-i‘tibârı 846

Hülâgû 675

Hümâ; âşiyâne-i — 731; şehbâl-ı Sîmurg u — 422; göklere uçdu — gibi 687; —-yı devlet 558; —-yı evc-i devlet 447; —-yı Hılâfet 558; —-yı nazarı 800; —-yı tayr-ı cevelân 422; —-yı vuslât-ı yâr 874

Hümâyûn 608; ‘adâlet-nâme-i — 883, 884, 885; ‘ahd-i — 671; ‘ahid-nâme-i — 315, 392, 394, 432, 628, 667, 716, 793; âsâr-ı — 732; ‘atâyây-ı behiyye-i — 870; ‘atâyây-ı — 859; ‘atıyye-i behiyye-i — 334; ‘atıyye-i — 84, 104, 160, 178, 320, 372, 376, 567, 575, 626; dâ’ire-i ‘aliyye-i — 195, 564, 633, 935; hâssa-i — 334; havâss-ı — 883; hedâyây-ı — 322, 323, 335, 368, 462, 485, 640, 644, 646, 647, 649, 901; hıdmet-i — 138, 207, 827; huzûr-i — 60, 84, 277, 333, 371, 579, 686, 691, 798; huzûr-i lâmi‘u'n-nûr-i — 575; huzûr-i sâtı‘u'n-nûr-i — 582, 585, 723; iltifât-ı ‘aliyye-i — 334; ‘inâyet-i — 20; irâde-i ‘aliyye-i — 113, 58, 265, 570; işâret-i — 147; karîha-i sabîha-i — 196, 216, 451, 465, 490, 736, 738, 777, 819, 885, 963; keştî-i — 901; lâhık-ı sem‘-i — 388; kuvvet-i baht-ı — 616, 667; makbûl-i — 199, 374, 627, 825; manzara-i — 376; ma‘lûm-i — 152, 374, 513, 601, 603, 611, 666, 718, 739, 740, 793, 866, 884, 945; menşûr-i — 686; mes’ûllerine müsâ‘ade-i — 686; mes’ullerine müsâ‘afe-i — 595; murâd-ı — 434, 817, 884, 903; müsâ‘ade-i — 78, 395, 412, 649, 667, 898, 953; nakl-i — 55, 207, 420, 555, 564, 622, 789; nefha-nisâr-ı kâşâne-i zamîr-i safvet-semîr-i — 577; nefs-i nefîs-i — 125, 254, 920, 935; nevâmic-i — 508; nezd-i — 352, 356, 400, 611, 613, 621, 878, 886, 915; pâ-bûs-i — 607; pesendîde-i tab‘-ı — 92, 122, 237; pîş-gâh-ı — 76, 316, 452, 488, 636; pîş-gâh-ı nazar-ı — 618; pîş-i — 615; rağbet-i — 304, 918; resîde-i sem‘-i — 213, 251; rûzgâr-ı — 752; seciyye-i zekiyye-i — 250; Serây-ı cedîd-i — 622; şinşine-i zekiyye-i — 741; tahsîl-i rızây-ı — 451, 574, 705, 959; taraf-ı — 77, 91, 138, 166, 175, 232, 235, 291, 334, 342, 350, 354, 368, 374, 401, 414, 429, 430, 433, 505, 506, 546, 599, 654, 744, 745, 746, 751, 848, 860, 878, 891, 909, 919; taraf-ı kâmilü'ş-şeref-i — 579; tenbîhât-ı — 884; tenbîh-i — 883; tenşît-ı hâtır-ı ‘âtır-ı — 77; teşrîf-i — 30, 607, 613, 789, 790; tevkī‘-i refī‘-i — 509, 512, 846; vâsıl-ı sem‘-i — 219, 249, 946; vücûd-i bihbûd-i — 420, 446, 850, 929; vücûd-i bihbûd-i ‘âlem-sûd-i — 496, 923; zât-ı — 114, 280, 559, 564, 613, 720, 752; zât-ı me‘âlî-simât-i — 409; ziyâfet-i — 75, 124, 254, 611; sâmi‘a-i —a ilkā 559; tenbîh-i —a mugāyir 930; taraf-ı —a râcı‘ 945, 965; iltifât-ı —a sezâ 196; nefs-i nefîs-i —a sezâ 613; nefs-i nefîs-i —a sezâvâr 795; pîş-i — da devân 125; — ede Mevlâ 922; müsâ‘ade-i — erzânî 821; teşrîf-i —-i behcet-redîf 373; ‘atâyây-ı —-i Cihân-bânî 855; vâsıl-ı sem‘-i —-i fetânet-me’lûfları 249; zât-ı —-i füyûzât-meşhûnları 436; taraf-ı —-i ‘inâyet-nümûn 432; taraf-ı —-i kerâmet-nümûnları 746; tensîkāt-ı —-i mahabbet-karâr 170; nakl-i —-i meserret-iştimâl 677; uğur-i —-i meymenet-mevfûrları 42; —-i Şehriyârî 846; hıdmet-i —ları 153; karîha-i sabîha-i —ları 247, 544; mahabbet-i —ları 304; makdem-i —ları 84, 196, 743; mesmû‘-i —ları 429; nâm-ı nâmî-i —ları 651; nezd-i —ları 310; semend-i —ları 615; vücûd-i —ları 304, 651, 770, 845, 861; zamîr-i münîr-i —larına hüveydâ/ma‘lûm 153; nefs-i nefîs-i —larına mahsûs 555, 671

Hümâyûn-âbâd (Tokad Bağçesi'nde yapılan kasrın ismi) 223; Kasr-ı — 224
Hümâyûn-âbâd; Kasr-ı Beşiktaş-ı — 563
hüner; izhâr-ı — 790; sâhte-i çîre-destân-ı erbâb-ı — 747; ‘arz-ı kâlây-ı —e mazhar 231; nümûne-nümây-ı —i müstevcibü'l-‘iber 572; kasbu's-sebak-ı —mendî 450; yeke-tâz-i mızmâr-ı —mendî 159, 381; —pîrâye 230; —verî 618
hürmet 656, 770, 949; vücûh-i — 478; bi—i Seyyidi'l-mürselîn 929; bi—i Tâhâ ve Yâsin 320, 969; bi—i'l-enbiyâ'i ve'l-mürselîn 970; bi—i'l-mürselîn 797; —i'l-mürselîn 442; bi—i'n-nebiyyîn 815, 861, 880, 885, 950, 954, 959; —i'n-nebiyyîn 560, 776; —i siyâdet 809; —leri 810
Hüsâmeddîn el-‘Uşşâkī el-Buhârî (pîrunâ ve senedünâ ve mürşidünâ) 496; —'nin Âsitânesi 496
Hüseyn (Yıldız-ili'nden, eşkıyâ) 959
Hüseyn Ağa (Bostancı-başı, tekā‘üd) 237
Hüseyn Ağa (Cizye Baş-bâkī Kulu) 246
Hüseyn Ağa (el-Hâc, Hâsekî Ağa, Ser-bostâniyân-ı Hâssa) 531, 838, 967
Hüseyn Ağa (Mehmed Emîn Ağa-zâde, Matbah-ı ‘âmire Emîni, emr-i binâya me’mûriyyet) 730, 860, 955
Hüseyn Ağa (Seksoncu-başı, Kul Kethudâsı, Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri Ağası) 377, 531, 596
Hüseyn Bey (Huşşâb, Şeyhul'l-beled) 600
Hüseyn Beyefendi (Bozoklu-zâde, Bozoklu Vezîr Mustafa Paşa-zâde, Kâtib-i Yeniçeriyân, Rûznâmçe-i Evvel, Tersâne-i ‘âmire Emâneti) 123, 124, 127, 475, 705
Hüseyn Efendi (Hâfız, dûdmân-ı Bektâşiyye'de İmâm, Şeyhu'l-kurrâ, İmâm-ı Sânî, İmâm-ı Evvel, hamele-i Kur’ân'ın müsellem ve ser-bülendi, mücevvid-i hûb-edâ) 211, 520
Hüseyn Efendi (Samâncı-zâde, Medîne-i münevvere Kadısı, İstanbul Kadısı) 105, 211
Hüseyn Hân (Revân Hânı) 709, 710
Hüseyn Hz.; zât-ı —î-meşreb 778; —î-neseb 120
Hüseyn Mîrzâ (Şâh Hüseyn Safevî evlâdından, Tahmâs Şâh'ın oğlu, Şâh-zâde) 868, 950, 952, 953
Hüseyn Paşa (‘Abdülcelîl-zâde, Vezîr, Mûsul Vâlîsi, Eyâlet-i Kars, Eyâlet-i Haleb, Eyâlet-i Adana, Basra Vâlîsi, İç-il Sancağı, Sivas, Van Vâlîsi) 81, 238, 269, 423, 477, 526, 535, 569, 683, 875, 902, 957
Hüseyn Paşa (Bostancı-başı, Vezîr, Haleb Vâlîsi, Mûsul muhâfazasında, Diyârbekir Cânibi Ser‘askeri) 32, 33, 35, 53, 84
Hüseyn Paşa (Seyyid, ‘Alâ'iyye mutasarrıfı) 143
Hüseyn Safevî (Şâh, hükümrân-ı İran) 384; — duhter-zâdeleri 810, 904, 950; — evlâdı 460, 868; — kızı 624; —'nin evlâd-ı inâsı 806
hüsn 442, 611, 676, 768, 826, 852, 863; izâfe-i — 441; karîn-i — 105, 234, 255, 772, 949, 976; kemâl-i — 899; müstelzim-i — 556; —-i ahlâk-ı kerîme 551; —-i ahvâl-i Hudâ-dâd 489; —-i ‘âkıbet 970; —-i ‘akīdet 171, 174, 819, 889; —-i âmîzişleri 599; —-i ârâ 719; —-i ‘azîmet 599; —-i ‘azîmet-i hayr-endîşân 359; —-i delâlet 581; —-i dil-ârâsı temâşâsı 860; —-i dirâyet 73; —-i dirâyeti ma‘lûm/meşhûd 554; —-i edâ 231; —-i encâm 281; —-i enzâr-ı Mülûkâne 767; pezîrây-ı —-i gāyet 924; —-i girdâr-ı lebîbâne ve bî-behânesi 894; isâle-i cûybâr-ı —-i güftâr 176; —-i hâl 694, 853, 890; —-i hâlât 628; —-i hâline şehâdet 889; —-i hâlleri ma‘lûm 728; —-i harekât 633; —-i hareket 530, 655; —-i hareketi ma‘lûm 554; —-i hareketi meşhûd 554; —-i hasâ'il-i lebîbâne 834; —-i hatda ketb 450; mazhar-ı —-i hâtime 762; —-i hâtime 889, 890; —-i hâtimeye delâlet 766; —-i hatt-ı mehâbet-nukat imlâsı 307; —-i hey’et ü işrâf 440; karîn-i —-i hıtâm 105, 255; pezîrây-ı —-i hıtâm 465; resîde-i derece-i —-i hıtâm 439, 508, 629, 672; resîde-i mersây-ı —-i hıtâm 372; resîde-i —-i hıtâm 133, 211, 419, 736; pezîrây-ı —-i hıtâm 87, 256, 269, 291, 294, 308, 466, 502, 848, 920, 969; sûret-i —-i hıtâm 191; —-i hıtâm 159, 163, 220, 223, 227, 281, 308, 313, 487, 669, 683, 706, 731, 773, 786; mersâ-yı —-i hıtâma resâ 740; —-i himmet 428; —-i himmet-i Keyânî 341; pezîrây-ı —-i husûl 392; —-i ihtimâmları 703, 783,787; resîde-i eyâdî-i —-i ihtitâm 495; —-i iltifât 935; —-i iltifât-ı ‘aliyye 566; —-i iltifâtları 154; —-i imtizâc-ı sadâkat-verziş 138; —-i intizâm 312; —-i istikāmet 819; pezîrây-ı —-i işkâl 745; —-i i‘tidâle ri‘âyet 90; —-i i‘tikād 860; —-i i‘tikād-ı Mülûkâne 230; —-i i‘tikād-ı sıgār u kibâr 357; —-i i’tilâf sebebi 312; —-i itmâmı 886; —-i ittifâk 393; —-i ittifâkāt 759; pezîrây-ı —-i karâr 393; —-i kifâyet 36, 140; —-i letâfet 880; —-i mu‘âmelât 628, 632; —-i mu‘âmele 119, 623, 655, 806; —-i mu‘âşeret 22, 90, 261, 385, 599, 830, 835, 836; —-i müdâfa‘aları 600; —-i müvâlât 398, 403, 512; şâyeste-i —-i nazar 704; —-i nazar-ı Mülûkâne 654; —-i nazar-ı sa‘âdet-eser 816; zîb-i —-i nev 420; —-i nezâret-i hazret-i gîtî-sitânî 604; bâ—i niyyet 670; ez-mebâdî-i hâl-i —-i niyyet 283; —-i niyyet 111, 152, 273, 411, 413, 450, 572, 599, 941, 966; —-i niyyet-i Pâdişâhî 91; pezîrây-ı —-i nizâm 395; —-i nizâm 388, 483, 572, 684, 721, 832; —-i nizâma ifrâğ 466; —-i nizâma tahvîl 834; —-i perriyle 874; —-i rızâ 403, 407, 409, 915; —-i sa‘yleri 783; —-i sadâkat 572; —-i sadâkatleri 924; —-i senâları 704; —-i sîret 96, 534, 777, 931, 963, 966; pezîrây-ı —-i sûret 849; —-i sûret 48, 417; —-i sülûk 36, 73; —-i sülûk-i istikāmet-şi‘ârı 214; —-i sülûk-i mülûk-pesend 272; —-i sülûk-i nîkû-girdâr 208; —-i sülûk-i su‘lûk-intimâ 515;

—-i sülûkleri 787, 924; —-i ta‘bîr-i dil-pezîr 879; —-i ta‘bîr-i fesâhat-semîr 18; —-i takrîr 654; tahsîl-i —-i taviyyet 450; —-i tedâbîr-i ‘âkılâne 115; —-i tedbîr-i dil-pezîr 880, 896; —-i tedbîr u reviyyet 267; —-i te’diye 89; —-i tefe”ül 895; —-i tehabbub 90; —-i telâfîsi 291, 349, 428; —-i temşiyeti 886; —-i terbiye 26, 123, 568, 654, 656, 703; —-i terbiye-i Âsafâne 503; —-i terbiye-i evliyây-ı ni‘amî 638; —-i terbiye-i seniyyeleri 195; —-i terbiyetleri 215 ;—-i tertîb 17; —-i teveccüh 428, 868; —-i teveccüh-i bî-gerâne-i Husrevâne 886; —-i teveccühât-ı cenâb-ı Şehriyârî 98; —-i teveccühât-i tevfîk-ı ihtifâl-i hazret-i Şehinşâhî 471; —-i vefâ 340, 355; —-i vifâk 468, 543, 573, 806, 810; —-i vücûh 760; —-i zann 935; —-i zann-ı ‘aliyye-i evliyây-ı ni‘amî 888; —-i zann-ı Hıdîvâne 149; —-i zann-ı Mülûkâne 251, 708, 939; —-i zann-ı Veliyyü'n-ni‘amâne 495; —-i zann-ı Veliyyü'n-ni‘amî 723; —-i zindegânî 697, 926, 929; pîrâye-dâr-ı — ü ân 555, 747; serâpâ — ü ân 557; — ü ân 419; tezyîn-i — ü âna mu‘în 419; pîrâye-i — ü ân-ı sevâhil 555; — ü kubh 522; merâsim-i — ü vifâk 78

hüveydâ 384, 411, 545, 603, 813, 839

Hüveyze Hâkimi 951

I

ıhlâs 149, 192, 306, 310, 491, 511, 624, 660, 800; ‘arz-ı — 306, 688; envâr-ı ezâhîr-i — 611; fart-ı — 541; fetîle-firûz-i — 749; ibrâz-ı — 249; izhâr-ı merâsim-i — 509; kemâl-i — 27; ma‘raz-ı — 311; mehâ’il-i — 631; merâsim-i hüsn-i — 578; nesîm-i — 579; perverde-i halvet-serây-ı — 70; perverde-i sadef-i ‘ummân-ı — 64; semere-i şecere-i — 776; semt-i — 229; vüfûr-i — 778; zât-ı bâhiru'l— 451; yenbû‘-i —dan cârî 595; —-dest-gâh 553; ferş-i —ı 826; —-ı derûn-i sadâkat-meşhûnları 602; —-ı diyânet-ihtisâs u sıbâhat 927; —-ı istikāmet-ihtisâs 98; —-ı mahabbet-ihtisâs 17; envâr-ı —-ı sadâkat-ihtisâs 933; mahz-ı —-ı sadâkat-ihtisâs-ı cibillîleri mu‘âveneti 233; —-ı şevk-ı me’âsir 379; —-ı yümn-ihtisâs 216; fart-ı —-ihtisâs 152; zebîre-i —-intimâ 582; cânib-i —-kîşleri 172; dûş-i —ları 619; ser-çeşme-i —ları 738; semere-i şecere-i —ları 731; zîb-efzây-ı riyâz-ı —ları 244; gonca-i hâtır-ı —-me’âsiri 756; zübde-i menviyyât-ı derûn-i —-meşhûn 174; vech-i —-nümâ 379; cânib-i —-redîfleri 174; cânib-i muhibb-i —-semîrleri 175; nesîm-i — vezân 583; matla‘-ı —-zamâ’ir 354

ılgār 662, 831, 952

‘Irak 154; cânib-i — 808; Memâlik-i — 297; semt-i Vilâyet-i — 549, 552; —-ı ‘Acem 844; —-ı ‘Arab 396, 401; — memleketi 154; seyyâhân-ı —'ın Hicâz'ı olmağla 183; — Ülkesi 130

ırgād 570; za‘îfü'l-‘akl — makūlesi Etrâk 665

‘ırk 874; —-ı ‘arîk-ı ather 499; —-ı asîl 272; —-ı fesâd 877; —-ı fitne 877; —-ı mefsedetleri 913; —-ı Şâh 457

‘ırz; ehl-i — 244; muhâfaza-i — 953; —ı sıyâneti 306

ısbı‘ 652, 727; —a munkasem 652

ısdâr 147, 149, 197, 237, 253, 439, 462, 472, 474, 484, 528, 530, 666, 697, 792, 832, 837, 879, 882; —-ı ferâmîn 936; —-ı fermân 68

Isfehân (kürsî-i memleket olan) 155, 780, 782, 810, 811, 866, 904, 905, 906, 950, 951, 952; cânib-i — 781, 810; ehâlî-yi — 905; nefs-i — 905; — cânibi 781, 951; —'ın a‘yânı 866; —'ın eşrâfı 866; —'ın ‘ulemâsı 866; — müte‘ayyinleri 866; — tarafı 710, 951

ıslâh 291, 349, 432; —a sa‘y-i evfâ 737; —-ı hâl-i ‘ibâd 738; —-ı mevâdd 360; —-ı zâtü'l-beyn 87, 314, 717

ısrâr 152, 154, 197, 600, 642, 907, 944; felâhun-i — 765; ‘inâdında — 204, 877; pâ-ber-cây-ı — 642; pây-ı — 435; vâdî-i — 528; itâle-i lisânda — ından bahs 762; intıfây-ı âteş-i —ları 456; —ları âşikâr 200; —ları zâhir 697; is‘âfında — vâdîleri 432; kabûlünde — vâdîleri 432; —vâdîleri 163, 168, 178, 291, 350; — vechi 154

Istabl-ı ‘âmire 545, 628; —-i Şehriyârî 266

ıtlâk 209, 296, 465, 570, 767, 772, 773, 788, 898, 912, 930; —ları 617

ıtnâb; vâreste-i kayd-ı — 448; —dan ictinâb 941; —-ı makāleden ictinâb 188; kelâl-âver olan — u iksâr 595

‘ıtr; —-ı Cenbe 761; —-ı gül-i şebbûye 761; —-ı Molserî 761; —-ı Sandal 761; —-ı şâhî-i tehâyây mahabbet-efzây-ı Pâdişâhâne 64, 70; ecnâs-ı —iyyât 761; envâ‘-ı —iyyât 761; —-sây-ı husûl-i kâm 895; —-sây-ı meşâmm-ı ‘âlem 674

ızrâr 277, 385, 453, 507, 940, 967; def‘-i — 715; eyâdî-i — 461; havâle-i dâs-i — 115; leked-kûp-i — 571; vâdî-i — 740; —-ı ‘ibâd 98, 168, 877; —-ı fukarâ 168; —-ı iltihâb-ı âteş 859

ıztırâb 91, 158, 808, 925, 926; bâ‘is-i — 698; dâğ-ber-dil-i — 57; giriftâr-ı kemend-i pîç ü tâb-ı — 243, 907; giriftâr-ı pençe-i — 813; ‘ilâve-i — 643; kemâl-i — 606; mûcib-i pîç ü tâb-ı — 53; musâb-ı pür-— 770; pençe-i saht-gîr-i — 53; pîç ü tâb-ı — 856, 954; pür-— 35; ref‘-i — 385; zucret ü — 460; —a dûçâr 536; —da mecbûr 954; — hâsıl 952; —-ı bâl 602; teskîn-sâz-ı nevâ’ir-i —-ı e‘âlî vü edânî 240; kemâl-i —ları 99; nihâyet-i —ları 117; pîç ü tâb-ı ahvâl-i pür-— ları 967

İ

i‘ânet 42, 87, 145, 206, 313, 314, 427, 466, 714, 811, 866, 905, 913, 963; kāliben — 682; mîrîden — 467; samîmî — 867; —-i ‘azîm 132, 178; —-i

bende-perverî 760; —i derkâr 623; —-i mezheb 429; —-i mîrî 181; —-i te'sîri 679; — kaydı 134; inzımâm-ı —leri 781; —leri 812, 842

'ibâd 15, 84, 103, 145, 195, 218, 280, 451, 608, 728, 738, 751, 796, 818, 861, 866, 877, 879, 882, 883, 893, 918, 926, 946, 949; 'âmme-i — 861; ârâmiş-i — 91, 254, 690, 832, 882; âsâyiş-i — 949; ba'de-itmâm-i mesâlih-i — 575; çemen-ârâyî-i istirâhat-i — 348; ferîza-i rikāb-ı — 751; hengâm-ı râhat-ı — 818; ıslâh-ı hâl-i — 738; ızrâr-ı — 98, 168, 877; itmînân-ı bâl-i — 882; kâffe-i — 426; ma'lûm-i kâffe-i — 497; mâye-i ârâyiş-i — 348; muzırr-ı — 467, 946; nazm-ı mesâlih-i — 973; nizâm-ı — 90; râhat-ı — 91; rahmen li'l-— 136, 232, 569, 866, 879; refâh-ı hâl-i — 721; sebeb-i itmînân-ı kulûb-i — 818; sebeb-i ravh-ı — 163; tatmîn-i kulûb-i — 253; te'mîn-i — 876, 960; terfîh-i hâl-i — 87, 926; terfîh-i — 374, 728; ziyâ-pâş-i 'uyûn-i — 501; âsâyiş-i —a bâdî 267; —a eyledikleri hasâr/zulm 252, 373; —a îsâl-i hasâr/zarar dâ'iyesinde olan 374; —-ı diyânet-i'tiyâd 189; hıyâr-ı —-ı hakkāniyyet-mu'tâd 347; —-ı havâss-ı hulûs-âyîn 752; —-ı Hudâ 867; —-ı hulûs-i'tiyâdı 215; havâss-ı —-ı kerem-mu'tâd 66; —-ı muvahhidîn 341; —-ı Müslimîn 174, 206, 261, 463, 478, 515; kulûb-i —-ı pâk-i'tikād 736; umur-i —ı ru'yet 659; elsine-pîrây-ı —-ı sadâkat-i'tiyâdları 672; —-ı sadâkat-i'tiyâdları 27, 119, 572; kulûb-i —-ı havâss-ı sadâkat-ittisâf 752; mesâlih-i —ı ru'yet 229; —-ı sadâkat-kârları 212; —-ı sâf-nihâdları 553; —-ı sâlikîn-i zühd-i'tiyâd 378; 'âmme-i —ullâh 88, 137; ârâmiş-i —ullâh 160; emvâl-i —ullâh 98; kâffe-i —ullah 760, 879; ru'yet-i mesâlih-i —ullah 248; sükkân-ı Âsitâne-i sa'âdet olan —ullah 591; —ullah 87, 91, 134, 146, 247, 438, 570, 571, 574, 662, 696, 770, 814, 891, 892, 917, 923, 925, 926, 946, 954; şâdî-i fu'âd-ı —a bâdî 943; sürûr-i kulûb-i —ullâha bâ'is 797; —ullâha îsâl-i hasâret 254; —ullâha remîde 771; —ullâhı ihrâc 837

'ibâdet/'ibâdât 205, 379; savma'a-güzîn-i — 592; —e muvâzabet 687; —gâh-ı cemâ'at-i Müslimîn 186; —-gede 564

'ibâre/'ibârât 203, 260; muğlaku'l-— 121; vesîka-i mansûsu'l-— 356, 359; nukūş-i —-ı behcet-nişân 162; perniyân-ı —-ı esâci'-tırâzân 673; —-ı tecârüb-simâtları 871; risâle-i kirâmî-i selîsü'l-—leri 340

ibdâ' 88, 109, 187, 220, 222, 225, 345, 418, 441, 607; nigâr-hâne-i Çîn — 419; rîhte-i kālıb-ı — 444; —-ı âsâr-ı kerem-mevrûd 967; —-ı hüsn-i tedbîr-i memleket 949; —ına mübâderet 417

ibkā/ibkā' 34, 112, 127, 155, 220, 234, 238, 245, 246, 266, 268, 269, 271, 275, 280, 293, 321, 322, 361, 389, 423, 443, 447, 456, 467, 472, 475, 476, 478, 479, 485, 526, 597, 602, 605, 609, 621, 622, 626, 627, 631, 663, 678, 679, 688, 697, 707, 721, 742, 767, 772, 776, 785, 787, 788, 796, 816, 821, 823, 835, 839, 854, 870, 875, 877, 897, 901, 902, 913, 919, 930, 932, 955, 956, 957, 977; ağalığı — 631; ber-vech-i —955; iksây-ı ferve-i — 245; mesnedinde — 27; mutasarrıflarına kemâ-kân — 321; tek ü tenhâ — 516; Ağalık —sı 74, 279; — sını muhtevî 624; —y-ı câh-ı vâlâ-yı Hânî 371; —y-ı câh-ı vâlâları 127; —y-ı cism-i hâki 566; — y-ı eser 742; —y-ı hayr-ı kesîr 9; —y-ı levâzım-ı übbehet-nişân-ı Saltanat-ı seniyye 484; —y-ı mansıb-ı mezkûr 827; —y-ı menâsıb-ı fâhıre 724; —y-ı nizâm-ı ahvâli 882; —y-ı şân 738; —y-ı şân-ı diyânet 571; —y-ı şerâyit-i musâfât 597, 867; —y-ı vücûdu 809; —y-ı zavâbıt-ı kavânîn-i dîrîni 567

İblîs-peçe-i mekkâr 468

İbn Hacer; sânî-yi — 765

İbn-i 'Abbâd; reşk-âver-i — 563

İbnü'l-Cevzî; İmâm Ebu'l-ferec — 540

İbrâhîm Ağa (Akkermânî, Seyyid, Dergâh-ı 'âlî kapucubaşılarından, Sipâh Ağası) 822

İbrâhîm Ağa (el-Hâc, Surre-i hümâyûn Emâneti, hulûs-ârâ) 749

İbrâhîm Ağa (kudemây-ı tarîkden, on dokuz bölüğün Çorbacısı, Muhzır) 931

İbrâhîm Ağa (Top 'Arabacı-başı) 246, 955

İbrâhîm Ağa/Paşa (Dergâh-ı 'âlî Yeniçerileri Ağası, Vezîr, Aydın Muhassıllı, ber-vech-i mâlikâne Malatya Sancağı, Malatya ve etrâfında olan eşkıyânın haklarından gelmeye me'mûr, Mar'aş Eyâleti, Erzurum Vâlîsi) 279, 281, 323, 332, 370, 376, 377, 389, 390, 436, 477, 622, 707

İbrâhîm Ağa/Paşa (el-Hâc, Kul Kethudâsı, Yeniçeri Ağası, Vezîr, Erzurum Vâlîsi, Diyârbekir Vâlîsi) 92, 93, 144, 147, 238, 787, 840, 898, 931, 957

İbrâhîm Bey (Büyük, tâ'ife-i merkūme ru'esâsından, şakī ve müfsid, 'utullin zenîm) 466, 467, 469, 470, 471; —'in âlet-i şerr u fesâdı 468; —'in hânesi 470; —'in ma'iyyeti 469

İbrâhîm Bey (Köy Sancağı mutasarrıfı 'Osmân Paşa'nın birâderi) 876

İbrâhîm Bey (Kürd, Baban Sancağı mutasarrıfı Hânâ Paşa'nın oğlu iddi'âsıyla Baban Sancağı'nın sâhte olarak tevcîh olunduğu kişi) 664, 665, 666

İbrâhîm Bey (Rumeli Vâlîsi Yahyâ Paşa'nın birâder-i kihterleri, Fâtıma Sultân ile tezvîc, mîr-i 'âlî-güher) 517, 537

İbrâhîm Bey (Uzun Bey, Zülfekār Efendi-zâde Kara 'Osmân Paşa'nın hafîdi, el-Hâc, Cizye Baş-bâkī Kulu, Dîvân-ı hümâyûn'da Çavuş-başı, Tersâne-i 'âmire Emâneti, Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî, Silahdârân Ağalığı) 728, 753, 786, 853

İbrâhîm Çavuş (Kazdağlı, Ocak ricâlinden) 467, 468

İbrâhîm Efendi (‘Ayyûtî (عيوطى)-zâde, İstanbul Kadısı) 840n
İbrâhîm Efendi (Behcet Efendi birâderi, Silahdâr Kâtibi, Piyâde Mukābelesi) 956
İbrâhîm Efendi (Bosnevî, şahs-ı mechûl) 202
İbrâhîm Efendi (Defterdâr-ı mûmâ ileyh Mehmed Efendi hazretlerinin birâder-i ‘âlî-güherleri, Hâcegân-ı Dîvân'dan, İstanbul Barut-hânesi Nâzırı, Defterdâr Mektûbculuğu) 217, 956
İbrâhîm Efendi (el-Hâc, Defterdâr-ı esbak) 'nin yeğeni 695
İbrâhîm Efendi (Fındık-zâde, Şâm-ı şerîf Kadısı, Medîne-i münevvere Pâyesi, Mekke-i mükerreme Kazâsı) 198, 474
İbrâhîm Efendi (Gāzî Sadrıa‘zam merhûm Mehmed Paşa'nın oğlu, Şeyhulislâm, Meşîhati'l-fāzıli'l-‘allâme ve'l-kâmili'l-fihâme, menba‘i'l-‘ulûmi'l-yakīniyye, hallâli'l-müşkilâti'd-dîniyyeti, meşrıkı'l-fazli ve magribihî ve maksadı'ş-şerefi ve matlabihî, nûr-i hadîkat-i erûmetihî, nûr-i hadekat-i cürsûmetihî, zü'l-mehâsin's-seniyyeti ve'l-kemâlâti'l-behiyyeti) 4
İbrâhîm Efendi (‘İvaz Mehmed Paşa-zâde, Burusa Kadısı, Medîne-i münevvere, İstanbul Kazâsı, ‘iffet-nedîm) 663, 924
İbrâhîm Efendi (Kādı, İbrâhîm Efendi'nin şâgirdi) 5
İbrâhîm Efendi (Kuşlu, Top-hâne Nâzırı) 956
İbrâhîm Efendi (Küçük Kal‘a, Masraf-ı Şehriyârî) 956
İbrâhîm Efendi (Matbah Emîni) 34, 127, 147, 246
İbrâhîm Efendi (müteferrika gediklülerinden, merhûm) 5
İbrâhîm Efendi (Seyyid, ‘Azîz-i müşârun ileyh Seyyid Nûreddîn Efendi'nin oğlu) 382
İbrâhîm Efendi (Şeyh-zâde dâmâdı, Burusa'dan mün‘azil, hükûmet-i ‘uzamây-ı Medîne-i münevvere) 896
İbrâhîm Hân (Nâdir Şâh'ın kardeşi, Tebrîz Hânı, Sultân, şakī) 431, 460, 844; —'ın oğlu 458
İbrâhîm Kapudan (Eyyûb Kapudan-zâde, İstanköy sâkinlerinden, adalar ve sevâhil muhâresesine me’mûr, Perr-i Bahrî kalyonuna süvâr) 544, 545, 708, 893
İbrâhîm Kapudan (‘Ivaz-zâde, İstanköylü, fırkate kapudanlarından) 627
İbrâhîm Mîrzâ (Nâdir Şâh'ın vaktinde İmâm ‘Ali Kubbe-i şerîfesi ta‘mîrine me’mûr) 868
İbrâhîm Mîrzâ/Şâh (Hükümrân-ı İran ‘Ali Şâh'ın birâderi ve İ‘timâdü'd-devle'si, ‘âlî-câh, asâlet-me’âb, bâ‘is-i istihkâm-ı erkân-ı devlet, cenâb-ı asâlet-me’âb, firâzende-i râyât-ı serverî, fürûzende-i çerâğ-ı mihterî, İbrâhîm Mîrzâ-yi refi‘u'l-‘unvân, mu‘allâ cây-gâh, nahl-i berûmend-i hadîka-i ikbâl ü kâm-kârî, nebâhet-nisâb, nihâl-i sâye-güster-i gülistân-ı iclâl ü bahtiyârî, nîrûy-i bâzû-yi yâverân-ı Saltanat, pîrâye-bahş-ı mesned-i ‘uluvv-i menzilet, revnak-dih-i eyvân-ı sümüvv-mertebet, ruvâ’-i rûy-i şükûh ü şân, sa‘âdet-dest-gâh, sa‘âdet-iktisâb, şehâmet-intisâb, ‘utüllin zenîm) 549, 551, 581, 583, 623, 804, 806; —'nın karındaşı 623, 624, 625, 806, 807, 879
İbrâhîm Paşa (Çorum mutasarrıfı) 143
İbrâhîm Paşa (Koca, İran cephesindeki asâkir-i İslâm'dan) 44
İbrâhîm Paşa (Kürd, Yeniçeri Ağası, Vezîr, Mar‘aş Vâlîsi, Bağdâd muhâfazası, Eyâlet-i Mûsul, Trabzon Eyâleti) 596, 597, 622, 632, 693, 707, 708n, 737
İbrâhîm Paşa (Malatyalı, Yeniçeri Ağası, Vezîr, Trabzon Vâlîsi, Eyâlet-i Sivas, Hanya Sancağı, Selânik Sancağı) 787, 957
İbrâhîm Paşa (Mîr-i mîrân, Cezâyir-i Garb Ocağı Dayısı, Maslahat-güzâr) 543
İbrâhîm Paşa (Nemçe'ye Elçi) 645
İbrâhîm Paşa (Ohri mutasarrıfı) 143
İbrâhîm Paşa (Şattu'l-‘arab Kapudanı, Mîr-i mîrân, Kapudan) 832
İbrâhîm Paşa (Şehîd, merhûm, Sadrıa‘zam) 121, 722; — yeğeni 22, 124, 127, 212
ibrâm 162, 204, 407, 600, 650, 680; dûş-i — 101; makām-ı — 642; —-ı Husrevâne 219; —ında ısrâr 642; —-ı tâmm 710; —ları 650, 716; — ü teşdîd 85; is‘âfında — vâdîleri 432; kabûlünde — vâdîleri 432; — vâdîleri 163, 168, 178, 291, 350; — vechi 154
ibrâz 101, 115, 119, 257, 258, 260, 261, 398, 645, 660, 887; —-ı bâzû-yi şecâ‘at 81; —-ı birr 849; —-ı celâ’il 805; —-ı celâdet kaydları 305; —-ı cell-i ihtimâm 624, 806; —-ı cevâhir-i ahvâl-i tarîkat-i Nakşibendiyye 183; —-ı cevher-i şecâ‘at 115, 132, 178; —-ı esbâb-ı kudret 906; —-ı esbâb-ı miknet 906; —-ı eşkâl-i yâl ü bâl 187; —-ı garîbe 650; —-ı gayret 631; —-ı gayret-i dîniyye 795; —-ı gevher-i ‘ulüvv-i himmet 25; —-ı gevher-i hamiyyet 233; —-ı hakkāniyyete ri‘âyet 291; —-ı hamiyyet 459, 631; —-ı hareket 78; —-ı hıdemât 910; —-ı himmet-i vâlâ-nehmet 879; —-ı husûmet 130, 304; —-ı ıhlâs 249; —-ı iktidâr 302; —-ı inbisat 258, 648; —-ı kuvvet 710; —-ı kuvvet-i kāhire 41; —-ı kuvvet kaydları 305; —-ı levâzım-ı dostî 509; —-ı levâzım-ı ihtisâs 509; —-ı liyâkat 302; —-ı mahabbet-i şevk-ı me’âsir 746; —-ı mehâsin-i etvâr 737; —-ı mehâsin-i evzâ‘ 737; —-ı meserret 646, 648; —-ı meyl-i şevk-ı me’âsir 746; —ına mübâderet 311; —-ı nîrûy-i bâzû-yi himmet 214; —-ı ru‘ûnet 130; —-ı sebât-ı fütüvvet ü müsâberet 42; —-ı sıdk 249; —-ı şâdî 258; —-ı şân 636; —-ı şecâ‘at 524; —-ı şükûh 636; —-ı tedâbîr-i hasene 123;

—-ı teyemmün 410; —-ı tezekkür 410; —-ı ʻubûdiyyet 706; —-ı ʻuluvv-i himem 722

ʻibret/ʻiber 471, 972; bâhiru'l— 749; bâʻis-i — 276, 854; dîde-i — 849, 855; eser-i pür— 747; hindüvâne-i meydân-ı — 918; mahall-i — 805; meşhûd-i ʻayn-ı — 889; mûcib-i — 99, 120, 201, 219, 408, 522, 666, 835, 877, 913, 944, 973; müstevcibü'l— 606; sarf-ı nazar-ı — 794; tekābül-i ʻayn-ı — 899; ahbâr-ı —-âsâr 865; meşhûd-i dîde-i —-bîn 810, 958; rûşenâ-bahş-ı dîde-i —-bîn 929; meşhûd-i dîde-i —-bîn-i erbâb-ı besâʼir 958; dîde-i —-bîn-i sâlikân-ı Hudâ 185; —en li'l-ahlâf 497; —en li's-sâʼirîn 100, 545, 881; hâlât-ı —-iktinâha mü'eddî 664; —-i nuzzâr 204, 571; neş'et-i —-intimâsı 311; encâm-ı —-iştimâl 118; makāle-i —-iştimâl 747; tetebbuʻ-i tevârîh-i eslâf-ı —-ittisâf 856; çeşm-i —le enzâra bâyeste 725; manzûr-i ʻayn-ı —leri 940; hâlât-ı —-me'âb 638; ahvâl-i —-me'âl 206; bâzîçe-i dest-i rûzgâr-ı —-me'âl 905; netîce-i kâr-ı —-me'âl 46; peygām-ı —-me'âl 624; sûret-i hâl-i —-me'âl 926; ʻacîbe-i —-medâr 314; eser-i —-me'âl 919; hâl-i —-me'âl 41, 44; lisân-ı hâl-i —-me'âl 260; mecmûʻa-i —-me'âl 494; mukaddime-i —-me'âl 11; turaf-ı nâ-şinîde-i —-me'âl 323; ahvâl-i —-medâr 451; âsâr-ı —-medâr 451; târîh-i —-medâr 942; —-medâr-ı luʻbede-bâzân-ı rûzgâr 945; derûn-i —-meşhûnu 110; mâdde-i —-nişân 102; âyîne-i —-nümâ 675; bir hâlet-i —-nümâ 603; hâlât-ı garîbe-i —-nümâ 516; harekât-ı —-nümâ 538; kasr-ı —-nümâ 671; mir'ât-i —-nümây-ı ʻâlem 118; —-nümây-ı cihâniyân 866; —-nümây-ı dîde-i ahlâf 220; —-nümây-ı eşkıyâ 471; —-nümây-ı harâm-zâde 471; —-nümây-ı mecâlis 803; —-nümây-ı ʻuyûn-i ahlâf 861; bâb-ı —-nümûn 860; hatt-ı hümâyûn-i —-nümûn 454; mazmûn-i —-nümûn 102; taʻlîka-i —-nümûnlar 444; âvîze-i —-rehîn 747; müdâfaʻa-i —-semîr 880; peygām-ı —-semîr 455; —-semîr 812; keyfiyyât-ı —-simât 316

ibrîk (şikeste/şikestece tobrak) 666; —-ı mezbûr ihrâc 666; — maʻa altûn leğen (mücevher lâciverd taşdan) 689

İbrîm (Mısır'da vâki') 949

İbşîr Ağa (Hazînedâr-ı Şehriyârî) 939

İbtidâ; — Altmışlı 685; — Altmışlı rütbesine ʻâric 763; — Dâhil 685; — Hâric 684, 888; — Hâric Medresesi 763

ibtihâc; izhâr-ı — 910; cilve-gâh-ı hıyâm-ı — 643; ekyâs-i bâhiru'l— 854; karîn-i — 931; kesb-i — 151; mûcib-i — 440; sebeb-i — 170; umûr-i mehâmm-ı huccâc-ı zevi'l— 926; zîb-i ser-i — 656; envâʻ-ı —a makrûn 613; —-ı bî-intihâdan nâşî 797; —-ı tâmm 743; ser-i —ları 576

icâbet 74, 125, 652; ârâyiş-i tâk-ı— 320, 724; âvîze-i tâk-ı — 778, 797, 850; âvîze-i tâk-ı muʻallâ-revâk-ı — 248; emr-i irciʻîye — 380; melîhu'l— 701; muʻattar-sâz-ı mecâmiʻ-i — 64, 70; reviş-i dervîşâne ile — 379; zuhûr-i vaʻde-i — 958; ârâyiş-i tâk-ı —-âsâr 677; daʻavât-ı —-âyât 448, 464; —-i daʻvetde müsâbakat 775; —-i Vekîl-i Saltanat 958

îcâd 5, 88, 345, 426, 650; ʻillet-i mûcibe-i — 426; rîhte-i kālıb-ı nev— 544; taht-ı nev — 442

icâre; —-i mü'eccele 923; —teyn 923

îcâz 500; beyne'l-ıtnâb ve'l— 260; kûşe-gîr-i peygūle-i — 636

icâzet; ruhsat-fermây-ı — 686; teşrîf-i hüsn-i — 65

iclâ 32, 96, 100, 202, 206, 239, 276, 384, 574, 596, 698, 726, 728, 729, 732, 733, 736, 741, 744, 745, 750, 751, 752, 753, 758, 759, 768, 770, 771, 777, 790, 797, 804, 808, 809, 810, 825, 827, 833, 846, 847, 853, 854, 869, 877, 878, 884, 898, 903, 909, 910, 918, 920, 927, 931, 943, 946, 947, 948, 949, 951, 958, 959; —ları 211

iclâl 31, 55, 76, 342, 350, 352, 355, 399, 403, 413, 419, 449, 510, 514, 580, 581, 634, 717n, 741, 745, 750, 751, 758, 790, 797, 847, 909, 910, 920, 927, 931, 943, 958; ahter-i ʻâlem-efrûz-i — 65, 71; âl-i bâhiru'l— 499; bâ— 125, 273, 367; behcet-ârây-ı dîhîm-i — 320; berdâşte-i dest-i — 303; bi'l-yümni ve'l— 723, 741; esâs-ı devlet-i — 732; gāyet-i — 615; güşâyiş-nümây-i — 419; katerât-ı — 61; kemâl-i — 157, 281, 464, 909; merfûʻ-i bârgâh-ı — 62; mesned-ârây-ı — 77; metâf-ı ümmîd-vârân-ı — 360; muktezây-ı — 70; müşerref-sâz-ı — 927; müşeyyidü erkâni's-saʻâdeti ve'l— 846; nesîc-i deffe-i — 750; neyyir-i ʻâlem-efrûz-i — 358, 583; pâye-i serîr-i — 918; peyrevî-i tâliʻ-i esʻad ü — 322; pîrâye-bend-i — 751; râha-i — 751; teveccüh-i — 505; tırâzende-i tırâz-ı — 745; vâsıta-i ʻikde-i — 499; vücûh-i — 750; yol üzere saf-keşîde-i — 332; zîver-efzây-ı serîr-i übbehet-masîr-i — 357; —-i matlaʻ-ı saʻâdet-i nîk-bahtî 549; —-i Saltanat 759; zîr-rân-ı —lerinde râm 620; şekl-i — üzere 541

icmâʻ 549, 552; —an 548, 578, 581, 584; —-ı ârâ 131, 532, 962

icmâl 166; ʻalâ vetîreti'l— 105, 315, 673, 713; ber-mûceb-i defter-i — 854; beyne't-tafsîli ve'l— 151, 508; —-i ahvâl-i sadâkat-iştimâli 54; —-i hâl 745, 923, 937; —-i makāl 111, 908; —-i makāle-i hâli 225; beyne'l— ve't-tafsîl 532

icrâ 32, 36, 39, 48, 52, 70, 71, 74, 77, 84, 86, 89, 108, 114, 123, 128, 131, 145, 148, 151, 152, 155, 165, 171, 185, 196, 200, 205, 209, 219, 222, 225, 235, 242, 251, 253, 254, 255, 268, 280, 293, 300, 305, 321, 333, 334, 337, 341, 342, 358, 359, 360, 361, 370, 372, 376, 381, 382, 384, 393, 410, 413, 415, 424, 431, 443, 447, 451, 463, 467, 472, 488, 517, 538, 540, 544, 545, 546, 568, 580, 582, 584, 616, 628, 641, 646, 650, 654, 674, 682, 691, 697, 718, 730, 737, 742, 743, 751, 754, 760, 768, 775, 776, 780, 787, 790, 792, 795, 796, 800, 801, 802,

806, 809, 810, 823, 837, 839, 844, 847, 848, 852, 877, 879, 880, 881, 882, 886, 887, 890, 892, 901, 904, 909, 913, 914, 916, 917, 920, 924, 927, 931, 934, 949, 958, 960, 961, 964, 976; emr-i mütehattemü'l-— 639; levâzımını — 348; temâm hükmünü — 23; teşekkürünü — 530; — dâ'iyesi 600; —'-i mâ'-i zemzem-nümâ 208; mevâddın — ları 415; — olunan merâsim-i istikbâl 374; — olunan rusûm 628; — olunmak irâdesi 392; îfây-ı levâzım-ı —sı 958; merâsim-i mu'tâde —sı 975; —sı mu'tâd 607; —sına mübâderet 333; —sına müsâra'at 301; —sında te'hîr 241; —ya ibtidâr 525; —ya iştigāl 751; —y-ı 'âdât 369; —y-ı âbyârî-yi miknet 904; —y-ı agrâz 695, 721; —y-ı agrâz-ı derûn 51; —y-ı agrâz-ı fâsidesi 37; —y-ı ahkâm-ı kānûna ma'tûf 973; —y-ı ahkâm-ı siyâset 201; —y-ı ahkâm-ı şer'a ma'tûf 973; —y-ı ahkâm-ı şerî'at-i garrâ 848, 924; —y-ı ahkâm-ı şer'-i metîn 776; —y-ı ahkâm-ı şer'iyye 73, 105, 448, 787; —y-ı belâgat 700; —y-ı cedâvil-i eş'âr-ı belâgat-şi'âra mâ'il 594; —y-ı envâ'-ı sınâ'at 89; —y-ı envâ'-ı ticâret 89; —y-ı fesâda ictirâ 880; —y-ı garaz hâletleri 792; —y-ı hakk-ı 'ubûdiyyet 572; —y-ı hasâfet 700; —y-ı hıyâz-ı himem 18; —y-ı hıdmet 655; —y-ı ihtişâm 151; —y-ı kānûn 77; —y-ı kavâ'id-i kadîme-i 'Osmânî 636; —y-ı levâzım-ı reviyyet 886; —y-ı levâzım-ı risâlet 65; —y-ı levâzım-ı rüşd 886; —y-ı levâzım-ı sılât-ı erhâm 701; —y-ı mâ-fi'l-fuvâd 527; —y-ı mâ'-i câriye 682; —y-ı mâ'u'l-'azb 659; —y-ı mel'anet 80; —y-ı merâsim 151, 369, 593, 628; —y-ı merâsim-i 'âdât 76, 575, 931; —y-ı merâsim-i 'adet 775; —y-ı merâsim-i 'âdî 59, 229, 575; —y-ı merâsim-i 'âdî hıtâmı 126; —y-ı merâsim-i ahkâm-ı şer'iyye 20; —y-ı merâsim-i behcet-nişân 516; —y-ı merâsim-i dîn-i mübîn 260; —y-ı merâsim-i ihtirâm 650; —y-ı merâsim-i ikrâm 332; —y-ı merâsim-i istikbâl 743, 927; —y-ı merâsim-i me'mûriyyet 630; —y-ı merâsim-i me'mûriyyet-i şâmile 257; —y-ı merâsim-i nush 115; —y-ı merâsim-i pend 115; —y-ı merâsim-i revâbıt-ı âyîn 567; —y-ı merâsim-i ri'âyet 648; —y-ı merâsim-i siyâset 480, 892; —y-ı merâsim-i Sünnet 506, 877; —y-ı merâsim-i ta'ziye 847; —y-ı merâsim-i tehniyet 248, 691; —y-ı merâsim-i teşyî'-i hümâyûna ibtidâr 619; —y-ı merâsim-i übbehet-nişân 230; —y-ı merâsim-i zabt 480; —y-ı mevâdd-ı fesâd 523; —y-ı mezâkk 718; —y-ı mezâkk-ı mefsedet 478; —y-ı mu'âmele-i sükût 431; —y-ı nizâm-ı hâlleri 901; —y-ı resm-i 'âdât 909; —y-ı resm-i mübâdele 315; —y-ı rusûm 367, 628, 636, 801; —y-ı rusûm-i ta'zîm 646; —y-ı rüşd ü sedâd 737; —y-ı Sünnet-i Ahmedî 444; —y-ı sünnet-i Hayru'l-beşer 742; —y-ı sünnet-i seniyye-i meşveret 194; —y-ı şekāvet 523; —y-ı şekāvete ictirâ 880; —y-ı şerâyit-ı 'ahid-nâme-i hümâyûn 847; —y-ı şevket ü şükûh-i Devlet-i ebed-karîn 157; —y-ı tehniye-i mübârek-bâd 452;—y-ı tekāzây-ı nefsâniyyet 917; —y-ı 'ubûdiyyet 593; —y-ı umûr-i evâmir 347; —y-ı umûr-i nevâhî 347; —y-ı zülâl-i makāl-i behcet-me'âl 105; —y-ı zülâl-i münâsebât-ı kelâm 612

ictihâd 138, 618, 827; bezl-i — 42, 44, 48, 123, 131, 179, 188, 234, 249, 253, 444, 491, 723, 740, 811, 817, 849, 876, 960; bezl-i nakdîne-i — 254; bezl-i vücûd-i — 572; cilve-ger-i merâyây-ı ezhân-ı — 497; inhimâk-i seyf-i meslûl-i — 442; kemer-bend-i — 661; ma'nevî — 637; pâ-nihâde-i — 9; sarf-ı — 196; sûrî — 637; şerâyit-ı — 360; —ât-ı bâtıla 696; —ât-ı Mülûkâne 974; 'alem-i —ları 544

ictimâ' 323, 430, 460, 469, 744, 952; berây-ı vesîle-i — 371; —an 850; — eden nâs 516; —-ı a'yân-ı İran 290; —-ı erbâb-ı cihâd 38; —-ı perâkendegîleri 550, 552; —-ı 'ulemâ'-i tarîkat 378; —-ı vücûh-i İran 290; —ları 870

İç-il 522, 525, 898n; — mutasarrıfı 143, 683, 836; — Sancağı 213, 390, 484, 522, 535, 602, 632, 683, 737, 822, 957; — Sancağı mutasarrıfı 483, 535, 602, 677, 822

*iç oğlanları*nın âgūşu 647

'îd; ba'de'l-— 57; hengâm-ı — 240; eyyâm-ı sârre-i — 29; merâsim-i — 321; salât-ı — 321; —eynin ikinci günü 607; —-gâh-ı behcet 608; hengâm-ı —-i adhâ 332; —-i adhâ 84, 321, 657, 801, 802; —-i adhâ gicesi 72n; —-i ekber 801, 941; —-i fıtr 611; —-i fıtr 74, 254, 605, 607, 609, 610, 612; —-i fıtr 'akabinde 245; —-i fıtr 'akībi 76, 125, 958; —-i fıtrın gurresi 59; —-i sa'îd 605; misâl-i —-i sa'îd-i hilâl 634; hengâm-ı —-i sa'îd-i meserret-irtisâm 622; mânend-i —-i sürûr 744; —-i şerîf 60, 321; —iyye olmak üzere 321

i'dâm 79, 116, 145, 155, 201, 241, 457, 458, 460, 468, 571, 624, 662, 804, 806, 835, 837, 916, 918, 940, 943, 952; —a tesaddîleri 600; —-ı erbâb-ı küfr 973; —-ı erbâb-ı mu'ânedet 973; —-ı vücûdları 960; — kaydı 200; —ları 252, 457, 466, 472, 458, 662; —larına dikkat 120; —larına ihtimâm 120; —larına ikdâm 242

idâre 5, 681; âsiyây-ı umûrunu — 904; —-i çeşm-i dûr-bîn-i dikkat 765; —-i emr-i hatîr-i Sipehsâlârî 21; bilâ—-i esbâb-ı mezâhir 311; —-i kelâm 45; —-i kelâm-ı hayriyyet-encâm 600; —-i kīl ü kāl 46; —-i kü'ûs-i ikrâm 958; —-i kü'ûs-i kelâm 976; —-i kü'ûs-i kelâm-ı hayriyyet-encâm 215; —-i kü'ûs-i kīl ü kāl 158; —-i kü'ûs-i rahîk-ı tahkīkleri 685; —-i kü'ûs-i rahîk-ı tedrîsleri 685; —-i siyeh-kâse-i kelâm 940; 'adem-i —-i umûr 705; —-i umûr-i 'uzmâya kādir 730; —-i umûr-i mansıb 699; —-i umûr-i mühimme 700; —-i umûr-i Saltanat 807; —-i umûr-i Ser'askerî 21

idbâr 37, 53, 386, 523, 933, 936; ebr-i belâ-bâr-ı — 457; galtîde-i türâb-ı — 803; geşt ü güzâr-ı feyâfî-i — 38; gubâr-ı — 50; giriftâr-ı dest-i —

876; hadşe-i — 714; kâr-ı mûcibü'l-— 459; kayd-ı endîşe-i — 934; müzâhame-i esbâb-ı — 523; nahs-i — 907; nâvek-i — 85; pey-siper-i râh-ı — 470, 599; reh-girây-ı — 41; sâlik-i râh-ı — 662; sarsar-ı — 943; sayyâd-ı — 804; sîlî-zen-i — 48; timsâl-i bed-çehre-i — 42; ufuk-ı —a mütehavvel 807; hanzal-mezâkk-ı —-ı sür'at-medâr 933; —-ı hızlân 51, 117; —-ı husrân-iştimâl 907; —-ı tefrika-bâr-ı müstevcibü'l-melâl 933

iddi'â 57, 79, 83, 86, 204, 308, 462, 664, 665, 709, 868; —lar 90; —y-ı tezvîr 319

iddihâr 131, 219, 570, 740, 833, 854, 891, 911, 944, 944; —a âgāz 98; kemâl-i —a mâ'il 819; —ları 937

idmân ile cenge i'tiyâd 41

idrâk 345, 594, 616, 824, 974; 'aks-endâz-i âyîne-i — 783; güm-kerde-i — 616; hevây-ı —i câh/celâl 576; nigâşte-i ser-levha-i —i hûş 919; fettâk-i bî-—ler 810; keyfiyyet-i ittifâk-ı —leri 614; rusûm-i sahîfe-i —leri 168; ârâyiş-i kılâde-i — ü infihâm 360

İdrîn Karyesi (Karahisâr-ı Şarkî Sancağı'nda Eskefser Nâhiyesi'ne tâbi') 631

îfâ 114, 165, 255, 268, 280, 337, 393, 394, 443, 579, 580, 582, 585, 618, 625, 774n, 821, 879; levâzımını — 348; murâ'ât — 568; tertîl ü — 615; —'-i hukūk-ı ahkâm-ı İlâhî 347; —sına mübâderet 625; merâsimini —ya mübâderet 138; —y-ı fenn-i kitâbet 700; —y-ı levâzım-ı cülûs-i bâhiru't-tenmiye 847; —y-ı levâzım-ı hamd 471; —y-ı levâzım-ı husûsıyyet 611; —y-ı levâzım-ı icrâsı 958; —y-ı levâzım-ı müvâlâtda râsih-dem 597; —y-ı levâzım-ı ruhsat-ı kâmile 257; —y-ı levâzım-ı sefâret 649; —y-ı levâzım-ı hamd/senâ 470; —y-ı levâzım-ı senâ-kârî 582; —y-ı levâzım-ı sünnet-i seniyye-i Seyyidü'l-mürselîn 261; —y-ı merâsim-i âdemiyyet 704; —y-ı levâzım-ı 'ubûdiyyet 611; —y-ı merâsim-i 'ubûdiyyet 610; —y-ı merâsim-i dostî 391; —y-ı merâsim-i hüsn-i tertîb 809; —y-ı merâsim-i Kā'ânî 371; —y-ı merâsim-i mahabbet 396, 403, 413, 512; —y-ı merâsim-i mu'tâde 77; —y-ı merâsim-i müstedîme-i Sultânî 636; —y-ı merâsim-i samîmî 396, 403, 413, 512; —y-ı merâsim-i sefâret 65; —y-ı merâsim-i şân-ı bülend-'unvân-ı Devlet-i 'aliyye 484; —y-ı merâsim-i tebrîk 921; —y-ı resm-i diyânet 132; —y-ı resm-i gayret 132; —y-ı rusûm-i dîn-i mübîn 157; —y-ı rusûm-i meveddet 593; —y-ı sıdk u sedâd 722; —y-ı tekmîl-i nâmûs-i Saltanat 571

ifâde 35, 47, 92, 126, 132, 155, 174, 200, 291, 292, 302, 306, 310, 319, 349, 350, 392, 410, 411, 425, 430, 431, 449, 451, 463, 551, 553, 572, 625, 640, 642, 647, 650, 653, 654, 656, 754, 763, 773, 779, 780, 811, 841, 843, 844, 868, 869, 870, 880, 935, 948, 968; ferş-i seccâde-i — 539; sadru'l-— 684; seccâde-nişîn-i — 183; —-i 'aliyye 26; —-i 'avâkıb-ı etvâr-ı nâs 972; —-i hâl 132, 641, 811, 841, 869, 968; —-i havâtîm-i etvâr-ı nâs 972; —-i hulâsa-i hâl 361; —-i merâm 653, 693; —-i müfâd-ı hâl 635; —-i senâ-kâr-ı sadâkat-nişân 355; halka-i —leri 763; —leri 541; — vü ifâzaları 515; — vü işrâb 302, 309

'iffet 93, 379, 734, 778, 896; bânûy-i harem-serây-ı — 748; ber-vech-i — 888, 924; gurre-i cebîn-i — 229; kemâl-i — 105, 383, 439, 683, 687, 706; mâ'il-i — 872; pîrâye-i — 889; râgıb-ı — 382; vufûr-i — 212; —-ârâ 270; —-dest-gâh 774; âb-ı zindegânî 53; âb-rîz-i hâlisu'l-'ayâr-ı —i 481; ibtihâl-i —-ihtisâs 27; — ile mevsûf 486; —-i ma'delet- ârâ 96; eyyâm-ı —-irtisâmları 773; —i zâhir 787; —leri 194; —lü 516, 517, 537; 'alem-i kûh-i —-mendi 93; —-nedîm 848, 924; hasîb-i —-nişân 692; —-nişân 504, 604; zemân-ı —-nişânları 487, 626, 629; zîver-i dûş-i —-pûşları kılınmak 194

ifhâm 18, 89, 92, 106, 109, 157, 158, 161, 172, 281, 319, 430, 447, 464, 494, 572, 701; erbâb-ı — 70

ifk 936; mahz-ı — 100, 767

ifnâ 179, 204, 662, 730, 769, 809, 810, 857, 859, 925; bismilgâh-ı — 808; —ları 241, 835; —sına ictirâ 905; —sına ikbâb 923; —y-ı emvâl 869; — y-ı vücûd 808; —y-ı vücûd hâletleri 925

ifrât; cânib-i — 308; — vâdîleri 308; —-ı ta'cîz 905; —-ı zulm 905

iftâ 167, 204, 696; me'zûn bi'l-— 763; revnak-efzây-ı makām-i — 539; mesned-i —'ya ıs'âd 247

iftihâr 98, 532, 795; âsâr-ı mâ-bihi'l-— 92; bâ'is-i — 320; dûş-i — 17, 27, 149, 678; endâhte-i ceyb-i — 869; hacle-pîrây-ı dest-i — 493; hâ'iz-i rehîne-i — 847; i'tibâr-ı zâhiru'l-— 499; kitâbe-i — 183; mekârim-i müstevcibü'l-— 969; mûcib-i — 634; mülûk-i zevi'l-— 90; nüsha-i nûr-nümâyiş-i tahrîk-i enâmil-i — 307; pîrâye-bahş-ı — 684; vesîle-i zîver-i — 798; ârâyiş-i dest-i —-ı çâkerânem 304; medâric-i —ını refî' 758; külâh-ı —ları 664; ser-i —ları 54; ser-keşîde-i evc-i — 240; vesîle-i —ları 844; —u'l-emâcid 297; —u'l-emâcidi ve'l-a'yân 340, 350, 511; —u'l-emâcidi ve'l-efâhım 283; —u'l-emâcidi ve'l-ekârim 514; —u'l-havâssı ve'l-mukarrebîn 750; —u'l-ümerâ'i'l-'izâmi'l-'İseviyye 396, 402, 509, 512; —u'l-ümerâ'i'l-milleti'l-Mesîhiyye 846

iftirâ 936; köhne-pelâs-i — 15; mahz-ı — 100, 767; —y-ı bî-me'âl 721

igbirâr 317, 530, 650; def'-i — 572; — mündefi' 173; —-ı âyîne-i derûn-i safvet-nümûnları 119; —-ı derûn 947; —-ı derûn-i safvet-nümûn-i Mülûkâne 232; —-ı derûn-i tarafeyn 262; —-ı derûna bâdî 535

igrâ 469, 725, 810, 870, 871, 913; tahrîs u — 242; —y-ı hevâ 935; —y-ı nefs 935

igtinâm 49, 115, 145, 457, 893; ber-âverde-i dest-i — 932; eyyâm-ı — 945; giriftârî-i dest-i — 893;

süvâr-ı huyûl-i — 116; —-ı galebe 118; —-ı guzât-ı Lezgiyân 108; —-ı vakt-i fursat 242
igvâ 534; —larından nâşî 275; —y-ı keyd 945; —y-ı mekr 945; —y-ı şeytânî 203; —y-ı vesvâs 51
iğnelik (bilâzikleri ve kaplaması ve iğneliği ve korkuluğu ve taban gülleri ve çenberleri üç yüz doksan sekiz vasat ve sagîr elmâs ile murassa) 328
ihâle 75, 98, 112, 141, 150, 157, 160, 194, 213, 291, 424, 462, 472, 535, 595, 726, 926, 953; ‘uhdelerine — 678; —-i ‘uhde-i defter-i teşrîfât 636; —-i ‘uhde-i emânet 279; —-i ‘uhde-i ihtimâmları 233; —-i ‘uhde-i kifâyeti 279; —-i ‘uhde-i sadâkat-iştimâlleri 199; —-i ‘uhde-i sâdıkāne 122; —-i zimmet-i düstûrâneleri 270; —-i zimmet-i himmeti 658; —-i zimmeti 439; ‘uhdelerine — kılınan 935
ihânet 131, 145, 206, 458, 507, 952; envâ‘-ı — 946; garazan — 408; kemâl-i — 809; —leri 200
ihbâr 22, 57, 89, 113, 132, 136, 200, 213, 242, 276, 302, 317, 333, 350, 385, 387, 389, 391, 402, 409, 432, 437, 459, 469, 527, 533, 537, 544, 545, 571, 591, 600, 628, 645, 649, 650, 666, 667, 823, 831, 836, 837, 843, 845, 884, 891, 892, 903, 932, 948, 954; ba‘de'l— 369, 666, 796, 841; sarâhaten — 649; —dan hâlî 650; —-ı cülûs-i meymenet-me’nûs 699; tevâtüren —ları 244; —ları 388, 458, 645; —ları üzere 186
ihdâ 64, 152, 266, 340, 370, 543, 577, 584, 649, 656, 691, 706, 744, 745, 746, 750, 751, 752, 757, 775, 790, 909; —ya müheyyâ 749
ihlâk 50, 51, 276, 803, 804, 943, 944; —e tesaddîleri 600; —-i nüfûs 456; —-i nüfûs-i bî-şümâr 52; —-i ricâl 716; — kaydı 200
ihrâc 30, 57, 81, 97, 103, 106, 132, 135, 141, 178, 180, 192, 197n, 243, 265, 266, 390, 407, 438, 535, 575, 694, 716, 780, 783, 818, 839, 853, 854, 856, 858, 860, 872, 877, 927, 931; ‘ibâdullâhı — 837; mahalle gelüp — 646; mektûm olan yerlerden — 591; mu‘tâdü'l-— 853; —a ihtimâm 468; berây-ı —ât 541; —ât 681, 789; —ât-ı Devlet-i ‘aliyye 491; ahcâr — eder 666; —ı mu‘tâd 694; —ı müsted‘â olunan elfâz 316; —ına ibtidâr 136; —larına isti‘câl 266
ihrâk 146, 456, 729, 730, 731, 767, 855, 857, 925; ba‘de'l— 856; îsâl-i ketîbe-i — 115; hânelerin — bi'n-nâr 881; — bi'n-nâr 662, 736, 739, 769, 855, 881, 893; ‘azîm —lar 925; — vukū‘u 858
ihrâm 706; envâ‘ —lar 543; vaz‘ olunan —lar 334
ihsân 10, 24, 26, 28, 33, 34, 35, 52, 54, 59, 72, 73, 75, 78, 80, 83, 92, 96, 105, 120, 123, 138, 143, 148, 154, 159, 180, 185, 196, 198, 199, 207, 209, 211, 212, 217, 227, 234, 236, 239, 240, 251, 252, 260, 263, 268, 269, 272, 273, 279, 292, 303, 320, 321, 332, 340, 355, 372, 377, 388, 395, 410, 412, 446, 449, 452, 480, 482, 485, 487, 489, 491, 492, 501, 508, 519, 529, 538, 544, 545, 553, 554, 564, 568, 569, 573, 602, 603, 629, 630, 632, 633, 634, 638, 651, 654, 660, 665, 678, 684, 685, 692, 694, 703, 707, 708, 716, 721, 734, 735, 736, 738, 742, 745, 759, 769, 770, 772, 773, 779, 780, 786n, 787, 791, 794, 797, 799, 819, 820, 822, 825, 832, 836, 838, 848, 849, 851, 852, 863, 864, 870, 887, 888, 897, 916, 926, 930, 955, 962, 963, 965, 967, 968, 970, 977; âb-ı — 52, 518; ‘alem — 698; âsâr-ı — 851; bâsit-ı mehâd-ı — 759; bezl-i — 77, 125, 255, 375, 445, 637; envâr-ı neyyir-i ‘âlem-tâb-ı — 742; gencîne-i — 864; ibrâz-ı — 849; izhâr-ı — 849; maksem-i — 34; ma‘mûre-i — 864; masdar-ı — 499; mazhar-ı lihâza-i — 825; mazhar-ı — 453, 454, 455, 616, 724; mebhas-i âsâr-ı — 735; menba‘-ı — 249; müteşebbis-i hablü'l-metîn-i — 618; müstağrak-ı lücce-i — 383, 566; reşha-i — 734; Ser-çeşme-i zülâl-i — 718; Tâcdâr-ı cevher-pâş-ı vâdî-i — 745; ta‘mîm-i — 77; tecdîd-i — 125; teskîn-sâz-ı zülâl-i — 770; ‘ummân-ı bi-gerân-ı — 268; zülâl-i — 224, 489; bezl-i — hasâyısı 418; —-ı ‘atâyâ 955; —-ı Bârî 341; —-ı bî-minnet 386; mazhar-ı —-ı bî-pâyân 77; ni‘am-i —-ı bî-pâyân 124; —-ı bî-pâyân 385; —-ı bî-pâyân-ı Husrevâne 490; —-ı Hudâvendigârî 137; —-ı Husrevâne 138, 395, 509; tekerrür-i —-ı hümâyûn 967; —-ı hümâyûn 20, 100, 123, 360, 377, 488, 573; —-ı meccân 137; hân-ı nevâl-i —-ı min‘amâneleri 16; —-ı mühr-i hümâyûn 229, 632; —-ı Mülûkâne 576, 738, 962, 965; —-ı mütekâsire 127; —-ı Padişâh-ı devrân 769; —-ı Pâdişâhî 278; —-ı rütbe-i ‘ulyây-ı Vezâret 820; —-ı rütbe-i vâlâ-yı Vezâret 199; —-ı sevb-i semmûr-i mûrisü's-sürûr 472; —-ı Şeh'e 863; —-ı Şehriyâr-ı ‘âlî-cenâb 385; ‘aynü'z-zeheb-i —ları 616; envâ‘-ı —ları 848; —ları 137
ihtidâ‘ 40; şifâ-hâne-i — 498n
*ihtikār*ı âşikâr 714
ihtilâf 87, 312, 497, 614, 879; ahbâr-ı — 436; jeng-i ekdâr-ı — 810; rehîn-i — 86; vukū‘-i — 507; — ât 19; —-engîzliği 297; —-ı dehr-i bukalemûn 933; —-ı eşhâs 972; —-ı ezmân 972; —-ı zarûrî 118
ihtilâl 19, 87, 391, 437, 460, 526, 643, 833, 879, 880, 902, 904, 965; ahbâr-ı — 436, 738; ‘alâyim-i — 118; ‘azl-i — 603; bâ‘is-i — 205, 710, 913; dâ’-i ‘udâl-i — 808; def‘-i — 20, 180, 811, 812, 877, 881; esbâb-ı — 711; ‘illet-i — 693, 737; karîn-i — 86, 451, 483, 866; kemâl-i — 784; kesret-i — 780; mâdde-i — 913; mûcib-i — 206; nasb-ı — 603; nâ’ire-i — 462; nev‘-i — 91; pezîrây-ı — 91, 777; vukū‘-i i— 507; — berkemâl 624; —e bâ‘is 881; —e bâdî 881; —e dûçâr 866; — hudûsu 119; —-i ahvâl-i hayret-efzâsı 596; —-i ân-diyâr 830; ‘ukde-i —-i bî-infisâm 461; —-i bî-me’âl 833; —-i cânib-i İran 462; izâha-i —-i memleket 534; —-i memleket

554; —inden nâşî 952; ʻukde-i —in inhilâli 680; —-i nizâm 714;; —-i nizâm-ı İran 803; —-i nizâm-ı memâlik 738; eyyâm-ı —-irtisâm 458; —-i nizâm-ı ülkâ 738; —-i şûr-engîz 569; —-i ülkâ 710; berhem-zede-i dest-i —-i zemân 625; izâle-i —leri 880; nevâ'ir-i —leri 834; —lerine binâ'en 463; ʻurza-i — ü şûr 869; — zuhûruna bâdî 713

ihtimâl 152, 241, 418, 431, 435, 642, 693, 813, 962; agleb-i — 870; ba'îdü'l-— 168; ber-vech-i — 254, 271; —den ba'îd 869; —den ba'îd olmamak 386; taraf-ı —e i'tibârı 597; taraf-ı —e meyl 597; —en 158; —-i gālib 103; —-i za'îf 782

ihtimâm 33, 35, 47, 89, 106, 114, 119, 142, 145, 146, 148, 160, 179, 200, 237, 241, 252, 256, 264, 280, 294, 302, 322, 332, 416, 424, 448, 464, 468, 489, 525, 553, 573, 574, 586, 600, 625, 626, 656, 668, 672, 693, 769, 776, 777, 791, 827, 830, 837, 859, 876, 878, 885, 887, 892, 903, 917, 960, 963; ahzına — 544; akdem-i mehâmm-ı lâzımü'l-— 141; ber-vech-i — 202, 385, 882; berzede-i dâmân-ı — 116, 135, 679, 918; bezl-i cell-i — 886, 920; bezl-i mâ-hasal-i — 235; bezl-i — 273, 307, 370, 388, 721, 865, 881; bezl-i nakdîne-i — 627, 694, 789, 819, 820, 963; def'-i fesâdları 880; def'ine — 642; dûş-i gûşiş ü — 116; esb-rân-ı — 461; ıhmâdına — 693; ıtfâsına — 693; ıtfâya — 769; ibrâz-ı cell-i — 624, 806; ihrâca — 468; i'mâl-i âlât-ı — 855; i'mâl-i me'âvil-i — 607; i'mâl-i mu'âvele 471; i'mâl-i mu'âvil-i — 854; ʻinân-rîz-i — 504, 600; kayd-ı hibâl-i — 136; kemâl-i — 120, 132, 232, 253, 479, 854, 891, 895; kemer-bend-i — 35, 183, 754; lâzımü'l-— 602; mezîd-i — 277, 425, 526, 534; mehâmm-ı lâzımü'l-— 216, 450; murâ'âtında — 597; mütehavvel-i ʻuhde-i — 819; nâhun-i — 461; nasb-ı ʻayn-ı — 867, 870; nüvâzişine — 870; pâ-der-rikâb-ı — 681; rabtlarında — 523; sarf-ı cell-i — 532; sarf-ı gûşiş ü — 136; sarf-ı nakdîne-i — 377; sarf-ı — 714; ser-rişte-i mehâmm-ı lâzımu'l-— 896; taltîflerine — 738; tatmîn-i bâllerine — 374; tedârüküne — 469, 613; terbiyet-yâfte-i dest-i — 921; teslîmlerine — 415; teşmîr-i sâ'id-i — 241, 899; teşmîr-i sâk-ı — 459; ʻuhde-i — 160; umûr-i mehâmm-ı lâzımü'l-— 213; zabtlarında — 523; zimmet-i — 953; zîr-dest-i — 906; — hâletleri 878; —-ı Âsafâne 450; sarf-ı —-ı bî-şümar 306; —-ı bî-şümâr 306; —-ı dilîrâne-i sâdıkāne 115; —-ı Hıdîvâne 745; —-ı hükkâm 855; —-ı hükkâm-ı diyânet-irtisâm 483; —-ı mâ-lâ-kelâm 81, 245, 793; ʻadem-i —ına haml 43; ʻuhde-i —ına ihâle 730, 886; cell-i —-ı sâdıkāneleri 574; —-ı tâmm 97, 134, 220, 264, 392, 521, 528, 688, 712, 898, 916, 966; sâ'id-i —-ı teşmîr 243, 792, 946; —-ı vüfûrları 769; bezl-i —ları 491; hüsn-i —ları 703, 783,787; ihâle-i ʻuhde-i —ları 233; ʻuhde-i —ları 462; yenâbî'-i cûd-i —ları 730; —ları 111, 146, 416, 525, 776; —ları derkâr 644; cell-i —ları masrûf 494; —larıyla makhûr 218; mezîd-i — rû-nümûn 542; sâk-ı — teşmîr 159, 839; — ü verziş-i Keyhânî'leri 176

ihtirâ' 5, 66, 88, 109, 168, 345, 560, 671, 719; taht-ı nev — 442; tarsî' u — 444; —ât-ı letâfet-meşmûl 673; —-ı edevât-ı zevk u safâ 336; —-ı mütekaddimîn 748

ihtirâm 68, 282, 385, 646; envâ'-ı — 870; icrây-ı merâsim-i — 650; kemâl-i — 639; makām-ı lâzımü'l-— 207; mazhar-ı — 440; merâsim-i — 333; mesned-i bâhiru'l-— 683; nihâyet-i — 910; rehîn-i — 270; ricâl-i zevi'l-— 380, 449; şifâh-ı — 647; ʻukalây-ı zevi'l-— 758; ümerâ'-i/ümerây-ı zevi'l-— 400, 410, 882; vaz'-ı — 909; zerî'a-i tevâfür-i — 511; —ına dikkat/ikdâm 870; vükelây-ı zevi'l-—ları 495; —ları 332, 424, 425; üslûb-i —-mashûb 355; — niyyeti 336

ihtirâz 129, 352, 523; be-gāyet — 885; kemâl-i — 712; —en 210; —-ı tâmm 867

ihtisâs 254, 296, 511; hâtimetü da'vî-yi ehl-i — 164; havâss-ı zevi'l-— 138; ibrâz-ı levâzım-ı — 509; izhâr-ı — 688; kavâ'im-i — 514; kemâl-i — 511, 514; levâzım-ı temahhuz u — 887; mazhar-ı — 638; nev-nihâl-i gars-i yemîn-i şeref-i — 247; rabbâtü'l-hicâl-i — 70; rehîn-i — 535; zât-ı hümâyûnlarına — 572; —-ı ʻiffet intimâsı 273; —-ı zâtı 26; nehc-i —-intimâ 379; ma'lûmiyyet-i —ları 619; meşkûriyyet-i —ları 619

ihtişâm 264, 646; âlât-ı — 636; âlây-ı vâlâ-yı bâhiru'l-— 333; edevât-ı — 624, 695; esbâb-ı — 108, 213, 263; icrây-ı — 151; irâ'et-i — 375; kesret-i — 264; mâ-lezime-i — 236; neşr-i esbâb-ı — 114; ricâl-i zevi'l-— 506; tanzîm-i — 264; tedârük-i esbâb-ı nizâm-ı — 806; tekmîl-i esbâb-ı — 385; esvâb-ı —dan ʻârî 695; edevât-ı —-ı bâhiru'l-inbisât 944; —-ı debdebe-i Saltanat 807; esbâb-ı —-ı düstûrâne 490; —-ı tâmm 704

ihtiyâc 223, 305, 929, 953; def'-i — 718, 854; izhâr-ı — 968; pâ-zede-i huyûl-i — 682; —-ı Keyânî 305; —-ı tâmm 770; eşedd-i —ları bedîdâr 536; ʻarz-ı — vâdîsi 10

ihtiyâl 40, 129; sâlik-i tarîk-ı — 80; tahrîk-i deffe-i — 467; def'-i gā'ile-i —leri 574; nâ'ire-i —leri 455; ref'-i gā'ile-i —leri 574; — vâdîleri 917

ihtiyâr 317, 532, 692, 810, 817, 822, 915; bî-— 468; firâr ʻani'z-zahf ʻârını — 145; gürîz — 823; is'âf tarafı — 867; meslûbü'l-— 765, 803; mîzân-ı — 498; sâhib-i — 866, 867; şıkk-ı sânîyi — 600; musâlaha —-ı 291; zimâm-ı —-ı 432; —-ı firâr 623, 805; —-ı kenâr 51; —-ı kürbet-i gurbet 20; —ları 469; — olunan vakt-i mübârek 637; —-ı ʻuzlet 912

ihtiyât 129, 886; berây-ı — 263; cezm-kerde-i — 456; gürîz-gâh-ı — 458; hadde-i — 434; kā'ide-i — 870; kānûn-i — 431; levâzım-ı şart-ı — 839; merâsim-i — 37, 197, 202, 253, 522, 597, 712, 842, 951; kā'ide-i hazm u —a murâ'ât 693;

kemâl-i —a murâ‘ât 937; kā‘ide-i hazm u —a ri‘âyet 523; —en 386, 906; kendi —ı 701; kā‘ide-i —ı pîş-nihâd 740; ‘adem-i —ları 839

ihvân; mes’ûl-i —-ı hullân 766; —-ı me‘ârif-iltizâm 5; —-ı safâ 538; — ve hîşân 96

ihyâ 96, 100, 137, 187, 208, 220, 222, 224, 225, 240, 270n, 420, 453, 544, 563, 564, 570, 605, 608, 631, 637, 659, 676, 682, 719, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 742, 752, 770, 796, 797, 800, 848, 849, 850, 852, 856, 860, 863, 865, 894, 919, 922, 923, 934, 963, 966, 967, 968; ‘atşânı — 718; fürûzende-i — 963; —-kerde 934; —-kerde-i Pâdişâh-ı cihân-ârâ 923; —-kerde-i Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlem 968; —ları 856; —sına muvaffak 682; —sına mübâşeret 224; derece-i —ya resîde 671; —y-ı ‘ızam-i remîm misillü 967; —y-ı câmi‘-i şerîf 563; peyveste-i —y-ı remîm 440; —y-ı remîm-âsâ 850, 923

ihzâr 98, 147, 200, 214, 219, 266, 267, 307, 319, 368, 406, 407, 416, 449, 452, 470, 488, 505, 506, 517, 575, 618, 639, 641, 643, 645, 672, 687, 691, 695, 723, 729, 766, 790, 817, 831, 841, 850, 876, 881, 883, 898, 931, 939, 940, 943, 946; hayyen — 946; meclise — 669; tekmîlen — 854; —-ı ‘udde vü ‘atâd 951; —-ı edevât-ı ahcâr 563; —-ı edevât-ı ahşâb 563; —ı muktezî 266; —-ı mühimmât 123; —ına ihtimâm 613; —larını îmâ 380; —larını işâret 380

ikāmet 16, 20, 21, 24, 26, 32, 39, 46, 73, 79, 96, 100, 106, 113, 116, 119, 124, 126, 131, 136, 138, 140, 142, 146, 149, 151, 157, 165, 175, 183, 187, 193, 199, 201, 202, 206, 208, 216, 217, 229, 232, 235, 239, 241, 244, 248, 251, 270, 274, 275, 293, 321, 387, 388, 390, 391, 416, 429, 439, 440, 454, 458, 460, 462, 465, 473, 482, 484, 489, 514, 522, 527, 529, 530, 531, 533, 535, 574, 623, 624, 625, 632, 640, 644, 657, 658, 661, 677, 680, 681, 683, 686, 691, 694, 696, 701, 710, 711, 716, 726, 728, 729, 731, 737, 738, 739, 753, 771, 772, 773, 774, 779, 785, 791, 793, 794, 806, 809, 816, 820, 825, 828, 830, 831, 832, 835, 838, 841, 846, 847, 850, 853, 854, 857, 865, 866, 868, 869, 876, 878, 898, 899, 902, 910, 911, 912, 917, 931, 932, 939, 947, 948, 949, 952, 960, 963, 966, 975; ba‘îd mahalde — 528; bast-ı bisât-ı — 537; bast-ı kālîçe-i — 737, 850; darb-ı evtâd-ı — 430; fekk-i hibâle-i — 367; fekk-i tınâb-ı — 315, 537, 878; hânelerinde — 373, 591; hânesinde — 377, 590, 977; hengâm-ı — 657n; lenger-endâz-ı — 20, 126, 187, 522, 523, 627, 831; mahall-i — 709; makarr-ı hükûmetlerinde — 277; menfiyyen — 105n; merîzan — 640; mesned-güzîn-i — 838; meştâ-nişîn-i — 131, 140; müddet-i — 473; nâ’il-i etemm-i ruhsat-ı — 511; nâ’il-i tâmm-ı ruhsat-ı — 514; tâb-âver-i — 715; vaz‘-ı raht-ı — 433; vaz‘-ı rihâl-i — 350; —e me’mûr 701; —e murahhas 239; —e nâ’il 687; —-gâh-ı Vâlî-i Vilâyet 835; müstağnî-i —-i berâhîn 972; —-i de‘âyim-i musâfât 175; —-i de‘âyim-i yek-cihetî 175; müstağnî-i —-i edille 972; —-i edille-i hendesiyye-i Saltanat-ı Cihân-bânî 428; —-i ferîza-i cihâda mübâderet 341; —-i ferîza-i gazve mübâderet 341; — ihtiyâr 527; —inin terhîsi 510; —ler 211, 389, 407, 460, 465, 569, 692, 912; hengâm-ı —leri 271; mahall-i —leri 537, 595; — lerine ruhsat 555

ikbâl 31, 55, 75, 76, 77, 118, 125, 229, 232, 258, 322, 332, 352, 355, 399, 403, 413, 419, 510, 514, 549, 563, 577, 580, 581, 624, 635, 647, 743, 778, 789, 790, 801, 847, 920, 933, 935, 938; âfitâb-ı — 340, 936; bâ— 202, 375, 593, 634; bi'l-mürâfaka — 723; bi'l-yümni ve'l— 677, 958; bülend— 686; bünyân-ı — 421; çehre-i — 61; çınâr-ı — 911; fülke-süvâr-ı — 614; gül-geşt-i hıyâbân-zâr-ı riyâz-ı — 808; ifâza-i zülâl-i — 622; infilâk-ı — 442; kādime-cünbân-ı rehvâr-ı — 943; kāfile-i gaflet-âsâr-ı — 933; kemâl-i hâhiş ü — 304; kemâl-i — 335, 615, 752; kevkeb-i pür-envâr-ı — 633; kıble-i erbâb-ı — 358, 360; kuvvet-i — 48, 471; matla‘-ı nâhîd-i — 340; mehâ’il-i ahvâl-i bâ— 498; mesned-ârây-ı eyvân-ı devlet-âşiyân-ı — 357; mihr-i — 608, 907; mihr-i sa‘âdet-i pertev-i — 676; mi‘mâr-ı — 921; misâl-i âgūş-i — 419; muvâfık-ı — 491; mümehhidü bünyâni'd-devleti ve'l— 846; müsâ‘ade-i kevkeb-i — 915; müstenid-i visâde-i — 927; müttekâ-ı visâde-i — 360; nâdî-i — 434; neyyir-i cihân-tâb-ı — 65, 71; pây-endâz-ı rehvâr-ı şâhrâh-ı — 918; pertev-efgen-i — 77; peyveste gülşen-i — 756; rasad-sâz-ı metâli‘-i ahter-i — 251; raşehât-ı — 61; râyet-i — 864; râyiz-ı cevâd-i — 620; rehberî-i kuvvet-i — 322; ruh-sûde-i — 801; sipihr-i — 457; sitâre-i — 807; simt-ı le’âl-i — 499; şâhid-i — 850; taht-ı — 191; veche-i — 741; zevâl-i — 456; zîb-efzây-ı mesned-i —273; zîr-rân-ı semend-i — 633; zîver-efzây-ı serîr-i — 320; muvâzabet-kerde-i zâmîr-i ıhlâs-semîr-i —-cûyları 355, 580; peyk-i —-âsâ 615; şu‘â‘-i neyyir-i —i-âsâ 895; karîn-i —i bî-me’âl 813; —-i bî-zevâl 549; âgūş-i —-i cânibeyn 258; —-i fenâya firîfte 824; veche-i —-i hâlini tahvîl 523; —-i hazret-i Şehriyâr-ı mekârim-tahmîr 618; şâhid-i —-i hoş-reftârı 26; harf-i rûz-nâme-i —-i hümâyûnu 975; —-i hümâyûn 254; firîfte-i —-i lâ-bekā 726; —-i lâ-bekā 240, 934; —-i lâ-bekāya igtirâ 811; —-i meserret-me’âl 933; hecme-i —-i müzahrefât-ı fenâ 944; mihr-i —inin âfil ü zâyil 940; ahter-i —inin ‘urûcu 549, 551; —i lâzimesi 208; —-i rûz-efzûn 677; —-i sa‘âdet-iştimâl 505; meşâmm-ı —-i safâ-irtisâmları 882; efzâyiş-i devlet-i ömr ü ikbâl-i —î 482; —-i zafer 50; bünyân-ı —leri 736; pertev-i kevkeb-i —leri 679; —leri 910; derece-i —leri gibi 468; manzûme-i —leri

müstezâd 685; müsemmât-zen-i —-simât 317; eşheb-i berk-reftâr-ı —-şi‘ârları 571

ikdâm 99, 107, 179, 218, 232, 253, 256, 264, 457, 489, 528, 564, 600, 601, 781, 789, 806, 886, 953; ‘ale'l— 393; bezl-i cell-i — 886; bezl-i — 916; girifte — 831; hurûca — 843; icâle-i licâm-i — 504; kemâl-i — 51, 120, 132, 148; kemer-bend-i — 458; keşâkeş-i — 134; keşîde-i licâm-ı rehvârı — 101; müteşemmir-i sâ‘id-i — 918; sa‘y-i — 697; şitâba — 860; zabta — 468; —-ı Âsafâne 450; —-ı cüyûş-i vegā-irtisâm 877; —-ı Hidîvâne 745; —-ı Mülûkâne 119, 219; dûş-i —ına havâle 731; imâle-i licâm-ı —-ı tâmm 116; —-ı tâmm 23, 81, 136, 245, 470, 526, 624, 730, 855, 866, 891; kemâl-i —ları 108; —ları 716, 781

iklîm/ekālîm 652; te’mîn-i — 561; —-i Feyyûm 111; —-i Hind 58, 431; —-i Hindüstân 57; —-i Kırım 106, 132, 178, 180; —-i Kırım ehâlîsi 566; —-i Mısır 604; sutûh-i —-i seb‘a 759; —-i seb‘adan iklîm-i râbi‘a nisbet 890; —-i seb‘a-i Mısrıyye 472

ikmâl 416, 440, 574, 817, 818, 819, 821, 887; bervech-i — 749; zîb-efzây-ı derece-i — 745; —-i hıdmet 276

ikrâm 57, 58, 68, 84, 104, 147, 268, 282, 301, 310, 306, 332, 370, 374, 384, 385, 488, 626, 633n, 640, 641, 642, 643, 648, 650, 653, 656, 684, 704, 709, 737, 743, 778, 806, 868, 869, 899, 918; ‘alâ tarîki'l-— 334; ba‘de'l-— 104, 147; bâ‘is-i teceddüd-i — 440; bedâyi‘-i — 161; ber-vech-i — 335, 490, 533; envâ‘-ı — 894; gāyet — 909; icrây-ı merâsim-i — 332; idâre-i kü’ûs-i — 958; kad-hamîde-i — 125, 797; karîn-i — 270, 795; lâyık u ahrâ — 336; levâzım-ı — 333; li-ecli'l-— 333; mahz-ı — 336; mazhar-ı — 93, 227, 236, 269, 486, 489, 520, 532, 754, 773, 774, 797, 842, 893, 963; ma‘raz-ı — 370; me’lûf-i — 704; merâsim-i — 307, 376, 641; mezîd-i — 311; nihâyet-i — 639; resm-i — 648; saf-beste-i — 797; sezâvâr-ı — 195, 472; şâyân-ı — 239, 489; şâyeste-i — 84, 590; te‘âmül-i — 376; vesîle-i tezâyüd-i — 511; vücûh-i — 804; zîver-i âgūş-i — 538; dûş-i —a irtikā 516; lâyık —a şâyân 629; —a şâyân 686; —ât-ı mahmûde 777; —en 303, 545; —-ı ‘âdî icrâsından sonra 629; —ına dikkat/ikdâm 870; —-ı cenâb-ı Husrevâne 374; —-ı evfâ ile edâ/îfâ 300; —-ı Hıdîvâne 115; levâzım-ı —-ı îfâ 642; şâyân-ı —-ı min‘âm 278; —-ı mîz-bân 616; —-ı şâyeste 816; —-ı Şehinşâh-ı melek-sıfât 83; —-ı tâmm 639, 909; merâsim-i — icrâsı 538; — irâdesi 94; — kaydı 242; —ları 425, 649, 952

ikrâr 204, 665, 767, 783, 814, 844, 867, 869, 879, 887, 891, 903, 906, 915, 932, 962, 963, 968

iksâ 27, 54, 60, 74, 77, 83, 93, 97, 104, 126, 149, 155, 189, 235, 250, 269, 280, 333, 338, 376, 452, 472, 475, 486, 488, 490, 509, 517, 519, 538, 539, 555, 575, 619, 704, 706, 707, 724, 726, 741, 743, 750, 755, 785, 797, 822, 909, 927, 961; ferâce-i semmûr — 228; ferâce-i semmûr kürk —sı 196, 506, 572; —y-ı ferve-i beyzâ 230, 691, 775; —y-ı ferve-i beyzây-ı behcet-pîrâ 247; —y-ı ferve-i beyzây-ı dil-ârây-ı Fetvâ 94; —y-ı ferve-i beyzây-ı Fetvâ 194; —y-ı ferve-i beyzây-ı Meşîhat 723; —y-ı ferve-i ibkā 245; —y-ı ferve-i semmûr 270, 455, 626, 684, 825, 888, 963, 975; —y-ı ferve-i Vezâret 212; —y-ı hıl‘at 216, 371, 387, 492, 531, 786; —y-ı hıl‘at-i behcet-ârâ 455; —y-ı hıl‘at-i fâhire 200, 237, 274, 388, 481, 596, 634; —y-ı hıla‘-ı fâhire 127, 372, 377, 478, 899, 930; —y-ı hıla‘-ı Vezâret 927; —y-ı hıla‘-i zâhire 724; —y-ı sevb-i semmûr 894

iksîr; gencîne-i —-hazîne 443; —-i bî-nazîr-i safâ 471; —-i bî-nazîr-i sıdk 471; —-i dostî-güster 580; —-i eczây-ı fehm 611; —-i eczây-ı firâset 611; —-i hakīkat-şinâsî 580; —-i menâfi‘-i ‘âmme-i ‘iber 497; —-i menâfi‘-i ‘âmme-i mesâlih 497; —-i nazra-i iltifât-ı min‘âm 773

iktidâ 272; eslâf-ı ‘izâma — 796; —y-ı etvâr-ı selef-i sâlihîn 260

iktidâr 263, 352, 399, 403, 413, 467, 510, 514, 549, 568, 847, 915; ‘adem-i — 96, 470, 602, 780, 805, 823, 837, 841, 843; ‘arz-ı — 892, 961; âverde-i bâzû-yi — 432; ber-âverde-i gelû-yi — 977; bezl-i — 505, 524, 715, 838, 887; bî-— 904; erbâb-ı — 705; fâ’iz-i dest-mâye-i — 596; fursat-bîn-i zemân-ı — 946; ibrâz-ı — 302; i‘mâl-i mu‘âvil-i — 923; kaviyyü'l-— 711; kemâl-i — 157, 281, 393; kerâmet-medâr-ı zehâdet-— 445; mefkūdü'l-— 20; muvâfakat-i havâkīn-i zevi'l-— 756; nîrûy-i bâzûy-i — 807; pîrâye-dâr-ı — 347; ricâl-i kaviyyü'l-— 521; sâhib-i — 35, 90; sarf-ı — 39, 52, 485; sarf-ı nakdîne-i — 505; sarf-ı nîrû-yi — 79, 134; ser-ber-âverde-i sâha-i — 740; tahrîk-i hâme-i — 974; yed-i tûlây-ı — 854; var kuvvetin bâzû-yi —a getürüp 40; ‘arz-ı —a mübâderet 724; yârây-ı — âşikār 516; küngüre-i bârû-yi i—ı 63; yed-i tûlây-ı —-ı bedîdâr 919; —-ı Hılâfet 759; ‘adem-i —ları 41, 437, 781; havsala-i mehâzin-—ları 891; kuvvet-i —ları 35; ‘adem-i —ları âşikār 967

iktifâ 139, 203, 225, 304, 639, 941; câdde-i ihtidâlarına/irşâdlarına — 498; eslâflarının isrine — 402

iktihâm 58, 79, 83, 96, 107, 116, 188, 210, 460, 468, 470, 471, 600, 662, 831, 951; cûşiş-nümây-ı — 730; duhûle — 459, 710; hânelerine — 601; hecme-zây-ı — 133; ihtilâs-i vakt-i — 116; vekāhet ve sefâhate — 498n; —-ı cüyûş-i vegā-irtisâm 877; sîlî-zen-i —ları 571; —ları sebebi 570

iktisâb 385, 423, 976; —en 611; —-ı ‘izz 918; —-ı âb u tâb 920; —-ı hayât 500; —-ı hayât-ı tâze 96; —-ı mâye-i i’tilâf 138; —-ı menfa‘at şıkkı 781; —-ı safây-ı çerâgân 673; —-ı şeref 918; —-ı şeref-i evfâ 764

il 709; hall ü ‘akd-i mesâlih-i — 576; tâht ü târâc-ı — 115; —ât 402, 451, 913; —ât-ı Tatar 396; —ât makūlesi 811, 932; kendü —i 950; —ler 81, 90; iç—— olmağla 644

‘ilâc 781; kabûl-i — 312; lâ—— 718, 968; muhtâc-ı — 384; pezîrây-ı — 808; —-pezîr 698

İlâh 261, 313, 345, 383, 741, 744, 745, 909, 926; bende-i dergâh-ı — 304; bende-i — 305; cenâb-ı Zıll-ı — 76, 233; dil-hâh-ı hazret-i Zıll-ı — 271; hıfzı'l—— 108, 488; mazhar-ı füyûzât-ı — 499; mazhar-ı tevfîk-ı — 949; niyâz-mend-i dergâh-ı — 283, 548; rikâb-ı kâmyâb-ı hazret-i Zıll-ı — 60; vâsıl-ı mağfiret-i — 582; zıll u uref-i — 435; —î 542; âteş-i kazâ’-i —î 769; ‘avn-i —î 925; cilve-gâh-ı füyûzât-ı —î 441; eltâf-ı —î 498; îfâ’-i hukūk-ı ahkâm-ı —î 347; ‘inâyet-i bî-gāyet-i —î 354; ‘inâyet-i cenâb-ı —î 393; ‘inâyet-i —î 925; karîn-i tevfîkāt-ı —î 452; mahz-ı kerem-i —î 502; mahz-ı lutf-i —î 502; mazhar-ı âsâr-ı —î 377; mazhar-ı füyûzât-ı —î 774; refâkat-i vekāyet-i cenâb-ı —î 115; takdîr-i —î 296; te’yîdât-ı —î 153; —îler 379n; —-i vâhid 203; eltâf-ı hafiyye-i —yye 214; zuhûr-i eltâf-ı hafiyye-i —iyye 102; eltâf-ı —yye 108, 313; hezâr esrâr-ı hafiyye-i —yye 573; irâde-i —iyye 88, 869; kütüb-i —iyye 89; letâyif-i hafiyye-i —iyye 198

i‘lâm 32, 35, 89, 101, 106, 109, 111, 112, 118, 139, 154, 158, 167, 200, 257, 281, 297, 402, 406, 416, 438, 451, 461, 509, 545, 548, 554, 569, 572, 599, 601, 625, 642, 666, 681, 693, 694, 720, 721, 806, 831, 832, 834, 837, 845, 887, 893, 903, 952; işrâb u — 315; iştidâdı — 470; keşîde-i silk-i — 903; —a ikdâm 258; —a mübâderet 841; izdiyâdı —ı 470; —-ı ahvâl 319; şifâhen —-ı hâl 694; —-ı hâl 99, 134, 175, 224, 505, 534, 649, 665, 666, 793, 879, 968; —-ı keyfiyyet-i hâl 916; —ları 406

i‘lân 12, 18, 22, 37, 40, 45, 89, 115, 125, 151, 157, 172, 184, 188, 205, 260, 280, 302, 392, 424, 464, 470, 537, 640, 643, 648, 694, 754, 797, 835, 865, 885, 904, 916, 928, 939; temâm — 538; tırâz-ı hâme-i — 174; huzzâra — 393; ‘umûma — 881; —-ı âyîn-i ‘âtıl 205; —-ı fısk 478; —-ı fıskları 80; —-ı fucûrları 80; —-ı mel‘anet 478; —-ı mühâdeneye mübâderet 717; —ına mübâderet 311; —-ı salâh-ı İran 280; —-ı sulh-ı İran 280; — irâdesi 27

ilbâs 27, 58, 74, 77, 93, 103, 110, 124, 126, 132, 148, 151, 159, 194, 199, 214, 230, 234, 246, 248, 273, 278, 303, 310, 333, 338, 368, 371, 373, 432n, 488, 507, 519, 520, 521, 531, 545, 546, 593, 599, 610, 619, 627, 633, 643, 692, 708, 750, 931, 959; ferâce — 653; ferâce-i semmûr kürk — 84, 441; —-i ferâce-i semmûr 251, 705, 773; —-i ferâce-i semmûr-i behcet-me’âl 448; —-i ferâce-i semmûr-i mûrisü's-sürûr 486; —-i ferve-i Beyzâ-ziyâ 686; —-i ferve-i i‘tibâr 123; —-i ferve-i semmûr 209, 211, 487, 492, 532, 629, 707, 726, 939; —-i ferve-i semmûr-i fâ’izu's-sürûr 20; —-i ferve-i semmûr-i mûrisü'l-meserret 660; —-i hıla‘ 469; —-i hıla‘-ı fâhire 28, 231, 741, 927; —-i hıl‘at 106, 128, 217, 238, 247, 275, 337, 377, 389, 423, 695, 705, 708, 728, 729, 753, 771, 775, 792, 820, 827, 828, 838, 840, 853, 910, 911, 960, 978; —-i hıl‘at ile hurrem 827; —-i hıl‘at ile mesrûr 827; —-i hıl‘at-i fâhire 160, 216, 234, 728, 771, 828, 853; —-i hıl‘at-i fâhire-i hâssu'l-hâss 638; —-i hıl‘at-i hâssa 573; —-i hıl‘at-i mûrisü'l-behcet 252; —-i hıl‘at-i semmûr 775, 820; —-i hıl‘at-i semmûr-i Vezâret 691; —-i hıl‘at-i zâhire 482; —-i kisve-i zâhire-i Vezâret 213; —-i semmûr 786, 787; —-i sevb-i semmûr 377, 388, 899, 924, 955; —-i sevb-i semmûr-i düstûrî 263; —-i sevb-i semmûr-i Vezâret 723

İlbasan; — mutasarrıfı 143; — Sancağı 728, 788

ilhâd 312; bida‘-ı — 129; cânib-i husrân-me‘âd-ı — 115; milel-i muhtelife-i — 807; — âyînini icrâ dâ‘iyesi 139; girîve-i —dan terhîb 696; —-ı dalâlet-peymâ 261; —-ı ref‘ 305

ilhâk 238, 454, 518, 544, 622, 663, 682, 683, 772, 816, 827, 894, 902, 909, 929, 957, 966; ber-vech-i — 728; —an 830; —an tevcîh 738

ilhâm 162, 634, 862, 863, 942; bi-tarîkı'l—— 214, 943; ifzây-ı esbâb-ı — 972; meclây-ı mücellây-ı — 869; niyyet-i fâyika-i —-ârâ 857; nühây-ı levh-âşinây-ı —-ârâları 193; —-âşinâ 148; matla‘-ı ehille-i —ât 320; —ât-ı bâhire 319; —ât-ı zâhire 435; merci‘-i —-ı Bârî 674; kân-ı —-ı hazret-i Mennân 433; —-ı rakam 464; mir’ât-i temâsîl-i —-ı Sübhânî 175; makūle-i —-ı sünûhât-ı ‘ibret-irtisâm 974; tab‘-ı hümâyûn-i —-meşhûnları 445; hâtır-ı ‘âtır-ı —-mezâhirleri 745; —-nümûn 520; zamîr-i —-pezîr-i âfitâb-nazîrleri 736; zamîr-i —-pezîr-i cenâb-ı Halîfe-i devrân 140; zamîr-i —-pezîr-i hazret-i Halîfe-i devrân 122; zamîr-i —-pezîr-i Hıdîvâne 46, 94

İlhânî; etbâ‘-ı — 375; eşyâ‘-ı — 375; mesned-ârây-ı — 886; mesned-i vâlâ-yı — 567; nukāve-i dûdmân-ı — 886; pîrâye-bahş-ı mesned-i — 886

ilik (düğmesiyle otuz altı kebîrce elmâs ve sekiz yüz on vasat ve sagīr şark elmâs ile murassa‘ altı çift altûn çeprâstlı incü) 325

ilkā/ilkā’ 124, 162, 242, 384, 460, 471, 606, 627, 792, 827, 839, 887, 892, 913, 917; —-i fesâd 205, 534; —-i fitne 79, 205; sû’-i —ları 527; —ları 693; sû’-i —ları te’sîri 767; —sı te’sîri 829; —y-ı bâr-ı siklet-i vücûd 946; —y-ı cân 831; —y-ı fesâdları 630; —y-ı fitne kasdı 204; —y-ı hass ü hâşâk 461; —y-ı hüccet 877; —y-ı kundak erâcîfi 931; —y-ı mefsedetden hâlî 947; —y-ı nefs 810; —y-ı nifâk 534; —y-ı rihâl 641; —y-ı şerr 200; —y-ı şerrleri 630

‘illet/‘ilel 21, 89, 167, 479, 601, 722, 762, 809, 869, 881, 883, 889, 914, 954; ‘ârıza-i — 78, 566, 632;

inhıtâtına — 49; iştidât-ı — 659; müstakıl — 574, 682; şîrâze-dûz-i — 494; —den ‘ârî 908; — e dûçâr 692, 822; —e ibtilâ 474; —e mübtelâ 520, 818, 820, 911; —-i ‘ârıza istîlâsı 193; —-i kadîme-i bedeniyyelerinden nâşî 248; —-i derûnları 534; —-i felc 93; —-i gā’iyye-i hılkat-i cihân 88; —-i ihtilâl 693, 737; —-i istiskāya mübtelâ 566; —-i mesâneye mübtelâ 278; —-i mizâc 474, 701; —-i mizâcından bahs 602; —-i mizâcları 76, 686; —-i mûcibe-i îcâd 426; —-i mûcibe-i tekvîn 426; —-i müstakılle 453, 679; — ine müdâvât 21; —-i pîrî 515; —-i pîrî hasebiyle 822; —-i rekābet şâ’ibesi te’sîr 704; —-i rû-nümâ 311; vücûduna — istîlâ 567, 659, 677, 698, 889; — istîlâ 228, 531, 569, 894, 964; —-i sû’-i mi‘deye mübtelâ 659; istîlây-ı —-i züheyr 698; —-i züheyr-i kâzib 947; ‘ârıza-i — sebebi 207

‘ilm 194, 449, 508, 541, 551, 954, 971; bîniş-nümây-ı fetânet-i — 324; câmi‘-i — 195, 564; ehl-i — 776; erbâb-ı — 777; gevher-i kân-ı — 684; ifâza-i zülâl-i — 593; kesbî — 594; kıymet-şinâs-i gevher-i — 193; libâçe-i — 888; tahsîl-i — 480; vehbî — 594; —de emsâli nâdir 699; —de yektâ 778; tahsîl-i —e gûşiş 722; —e'l-yakîn 99, 158, 721, 968; —-i ‘âlem-ârâ 553; karîn-i —-i ‘âlem-ârâları 51, 26, 186, 456; muhât-ı —-i ‘âlem-ârâları 54, 122, 172, 180, 208, 216, 233, 279, 360, 399, 492, 782, 825, 845, 915, 929; —-i ‘âlem-pesend-i Mülûkâne 304; —-i ‘âlem-şümûl-i Mülûkâne 352; muhât-ı —-i ‘âlem-şümûl-i hazret-i Zıllıyyet-penâhî 172; —-i cüz’iyyâta âşinâ 59n; câmi‘-i —-i ebdân 195 ; —-i icmâlî 260; —-i icmâlîden hâsıl 812; — ile ârâste 954; neşr-i menâşîr-i —-i şerîfe 763; intizâm-ı tarîkat-i ‘aliyye-i —iyye 776; Silsiletü'z-zeheb-i tarîkat-i ‘aliyye-i —iyye 815; umûr-i —iyye 776; âsâr-ı —iyyeleri 540; cihet-i —iyyesi 97; —-i târîh tesmiyesi 972; —-i tıb 251; ferîdü'z-zemâni fi'l—i ve'ş-şerâfe 774; — iyle ‘âmil 565; kudemây-ı tarîkat-i ‘aliyye-i — iyye 896; temşiyet-i umûr-i —iyye 691; fünûn-i —iyyede mâhir 787; celâlet-i —iyyeleri 691; hilye-dârân-ı —-i bâtın u zâhir 497; — tahsîli 215

İlteraniye-i Evvel (الترانيه اول , Élisàbeth Petrowna?, Rusya'nın İmperatoriçesi, dostumuz, haşmetlü, mahabbetlü, Memâlik-i Rusya'nın İmperatoriçesi, muftehıratü'l-melekâti'l-‘azîmâti'l- ‘İseviyye, muhtâratü'l-muhadderâti'l-fahîmâti'l-Mesîhiyye, muslihatü mesâlih-i cemâhîri't-tâ’i-feti'n-Nasrâniyyeti, niçe yerlerin fermân-fermâ ve hükümdârı, sâhibetü ezyâli'l-haşmeti ve'l-vekār, sâhibetü delâ’ili'l-mecdi ve'l-i‘tibār) 413

iltica 80, 83, 106, 115, 383, 431, 529, 710, 711, 714, 735, 831, 837, 876, 888, 952; iltiyâz ü — 870; is‘âfını — 431; kemâl-i — 716; mahalle — 856; sâyesine — 470; — dâ‘iyesi 868; —ya ikdâm 688

iltifât 32, 48, 73, 77, 97, 135, 139, 337, 383, 440, 802, 911, 918, 919, 921; ‘adem-i — 119; aslâ — 711; derece-i — 452; envâ‘-ı kâlây-ı — 384; güşâyiş-i ebvâb-ı — 677; hüsn-i — 935; karîn-i — 200, 216, 705; derece-i — 453; kemâl-i — 830; leb-nihâde-i — 795; lihâza-i — 208, 214, 216, 273, 322, 455, 505, 518, 542, 626, 638, 802, 922, 934, 978; mazhar-ı — 20, 236, 453, 489, 694, 706, 724, 736, 799, 963, 975, 978; müstağrak-ı lücce-i — 248; nazar-ı — 40; nazra-i iltifât 690, 796; nesîm-i — 613; ni‘am-i — 830; sâye-i — 27; şâyân-ı — 115, 268; şâyeste-i — 383; tevcîh-i veche-i — 870; yek-lihâza-i — 28; zenâna — 648; —a ahrâ 607; —a elyak 489; lihâza-i —a karîn ü şâyân 278; —a makrûn 575, 966; ‘arz-ı kâlây-ı —a mazhar 231; lihâza-i —a mazhar 230; —a nâ’il 508; kemâl-i —a sezâ 909; lihâza-i —a sezâ 230; —a sezâ 592; lihâza-i —a sezâvâr 564; —a sezâvâr 569, 838; misli nâ-mesbûk —a şâyân 825; nazra-i —a şâyân 706; — a şâyân 252, 977; —a şâyeste 827; nazra-i —dan dûr 222; karîn-i —-ı ‘âlî 504; hüsn-i —-ı ‘aliyye 566; lihâza-i —-ı ‘aliyye 489; —-ı ‘aliyye 194, 368, 590, 737; —-ı ‘aliyye-i Husrevâne 390, 603; —-ı ‘aliyye-i hümâyûn 334; —-ı ‘aliyye-i Pâdişâhî 199; —-ı ‘aliyye-i uli'l-emre mazhariyyet 418; —-ı cenâb-ı Husrevâne 374; —-ı cenâb-ı Tâcdârî 899; —-ı Cihân-bânî 417; —-ı evliyây-ı ni‘amî 690; hem-‘inân-ı murâfakat-i —-ı havâşî 376; —-ı hazret-i Şehriyârî 123; —-ı Husrevâne 251, 708; —-ı hümâyûna sezâ 196; —-ı hümâyûn-i Pâdişâhî 687; —-ı iksîr-nazîr-i Şehinşâh-ı kişver-gîr 797; —-ı ‘inâyet-medâr-ı Tâcdârî 494; —-ı kerâmet-simât-ı Veliyyü'n-ni‘amâne 572; —-ı mevfûr-i müstevcibü'l-hubûr 848; iksîr-i nazra-i —-ı min‘âm 773; —-ı mîrzâ-yân 887; izhâr-ı —-ı mütekâsire 231; mazhar-ı —-ı nâ-mahsûr 975; —-ı nazra-i Tâcdârî 488; —-ı Pâdişâhâne 466, 645; lihâza-i —-ı seniyye 503; —-ı seniyye 608; —-ı seniyye-i câmi‘-i âyât-ı hasenât 520; —-ı seniyye-i Hudavendî 684; —-ı seniyye-i Husrevâne 440; lihâza-i —-ı seniyyeleri 790; —-ı sulehâ 887; —-ı Şehinşâh-ı melek-sıfât 83; —-ı Şehinşâhî 180; —-ı Şehriyâr-ı ‘âlî-cenâb 385; iltifat-ı Şehriyâr-ı vâlâ-tebâr 615; —-ı Şehriyârî 555; —-ı ‘ulemâ 887; —-ı ümerâ 887; —-ı Zıllullâhî'ye makrûn 679; hüsn-i —ları 154; —ları derkâr 119

iltihâk 208, 566, 952; —a mübâderet 243; —a şitâb 243; ma‘iyyetlerine —ları 469

iltimâs 58, 129, 166, 178, 182, 297, 316, 317, 394, 395, 411, 412, 428, 529, 530, 531, 578, 582, 654, 667, 753, 781, 784, 785, 794, 821, 845, 847, 866, 868, 869, 910, 915, 917, 919; i‘âde-i — 411; is‘âfını — 349; istis‘âdını — 349; kabûl-i — 919; zemîn-i — 869; —ına müsâ‘ade 597, 625; —-i Hân-ı müşârun ileyh 371; —lar 317, 391, 393, 394, 411, 508, 653, 793; çehre-i —ları 178; müşfikāne —ları 530; —ların müş‘ir 393; — larına müsâ‘afe 667; —-nâme 716

iltizâm 569; ‘alâ vechi'l-— 597; ber-vech-i — 444; ıhmâdı esbâbını — 855; ıtfâsı esbâbını — 855min-ciheti'l-— 973; tahmîl-i dûş-i — 679; tedkīk-ı — 419; —ı mâ-lem-yelzem tarîkı 714; —ına binâ’en 487; —ları 472; husûs-ı —larına menût 426

îmâ 38, 126, 174, 259, 302, 304, 340, 442, 706, 753, 783, 873, 952; ‘alâ nehci'l-— 725; nîm-nigâh-ı — 28

‘İmâd 223; nev-resm-i — 562; nigâşte-i hâme-i —î 560, 861; nigâşte-i kalem-i —î-rakam 674

i‘mâl 109, 136, 341, 441, 544, 612, 817, 839; —e şâyeste 706; —-i âlât 224; —-i âlât-ı cerr-i eskāl 606; —-i âlât-ı ihtimâm 855; —-i ‘amele-i bennâ 730; —-i ‘amele-i encüm-şümâr 563; —-i askere kādir 142; —-i cüyûş-i efkâr 869; —-i cüyûş-i fikre muhtâc 917; —-i cüyûş-i reviyyete muhtâc 917; —-i dirâyet-fermâ 491; —-i edevât-ı cidâl 90; —-i edevât-ı harb 117; —-i edevat-ı kârzâr 51; —-i edevât-ı kıtâl 117; —-i edevât-ı nizâ‘ 90; —-i efkâr 681; —-i fikr 724; —-i fikr-i dakīk 814; —-i kalem-i zerrîn-nigâr 444; —-i me‘âvil-i ihtimâm 607; —-i mu‘âvele 470; —-i mu‘âvil-i ihtimâm 854; —-i mu‘âvil-i iktidâr 923; —-i mühendisân-i [A]risto-misâl 672; top —ine âheng 534; neferât —ine kādir 48; —-i terâzû 224; —-i top 48; —-i tüfeng 48; —-i zihn-fermâ 491; —-i zihn-i dirâyet-‘ilm 449

imâm/e’imme 66, 347, 684, 736, 850; makām-ı —et 380, 520; mihrâb-ârây-ı —et 637; mahallesi —ı 766; lihâza-i —-ı devrân-ı mekârim-simât 520; —-ı Evvel 97; —-ı Evvel-i hazret-i Cihân-bânî 97; —-ı Evvel-i hazret-i Sultân-ı cihân 93; —-ı Evvel-i hazret-i Şehriyârî 429; —-ı Evvel-i Sultânî 93, 97, 520, 685, 724; —-ı Evvel-i Şehriyâr-ı kadr-dân 20; —-ı millet 861; —-ı mülk 861; —-ı Sânî 97, 211, 520, 685; —-ı Sânî-i hazret-i Cihân-bânî 97; —-ı Sânî-i Sultânî 211; —-ı Sânîlik 521; —-ı Sânîlik'leri makāmı 211; —-ı Sânî-yi Sultânî 685, 948; —-ı Sultânî-yi sâbık 105n

İmâm ‘Ali Kasabası 868

İmâm ‘Ali Kubbe-i şerîfesi (İmâm ‘Ali Kasabası'nda) 868

İmâm Hümâm-ı cenâb-ı fekāhet-nisâb 682

İmâm-ı a‘zam Kapusu'ndan (Bağdâd'da) hurûc 424

İmâm-ı a‘zam; hazret-i — 131

İmâmiyye; mezâhib-i Şî‘a-i — 79

İmâm Kuli Bey (hânân-ı İran'dan Megri Hâkimi Muhammed Kuli Hân'ın birâderi) 106

îmân 203; cemî‘ ehl-i — 970; hilye-pîrây-ı menâbir-i ehl-i — 502; nûr-i — 51; râhat-ı hilye-dârân-ı — 578, 581; sa‘âdet-mendân-ı — 347; sâmân-ı hilye-dârân-ı — 578, 581; ta‘vîz-kerden-i cân-ı ehl-i î— 443; ta‘vîz-kerden-i ehl-i — 742

im‘ân 315; enâmil-i — 430; hadde-i — 434; havâle-i çeşm-i teyakkuz u — 180; icâle-i — 433; lihâza-i — 121; manzûr-i nazar-i — 783; nazar-ı — 559; —-ı dikkat 665; —-ı nazar 665

‘imâr 88, 856, 923; mazhar-ı — 89; ‘ayn-ı —et 500; hilye-i —et 644; mazhar-ı —et 90; —et 190, 674; —et-i etrâf-ı Memâlik-i mahrûse 574; mukārenet-i —-i Lem-yezelî 741; taht-gâh-ı —et-makrûnları 677; cenâb-ı —et-sâz-ı rub‘-i meskûn 560; —-ı ‘âlem 89; — u zîb 864

i‘mâr 220, 732, 862, 864; —-ı memâlik-i İslâmiyye 111

imdâd 84, 87, 206, 313, 314, 556, 563, 711, 716, 738, 745, 760, 785, 823, 831, 842, 866, 913, 932, 951; zafer-nâme-i — 499; —a ikdâm 831; —en 928; —-ı ‘avn 775; —-ı baht-ı ferhunde-fâl 549; —-ı Bârî Te‘âlâ 107, 460; —-ı bende-perverî 760; —-ı cenâb-ı Girdkârî 725; —-ı cenâb-ı Melik-i ‘Allâm 81; —-ı cenâb-ı Mürsilü'r-riyâh 451; —-ı cenâb-ı Perverdigâr 118; —-ı hâme-i hoş-takrîr 254; —-ı hâme-i mâşita-kâr 60; —-ı Hayru'n-nâsırîn 41; —-ı hazariyye 883; —-ı ‘inâyet-i Melik-i Mennân 494; —-ı isti‘dâd-ı Hudâ-dâd 121; —-ı kahve-i mümessek 480; —-ı kilk-i felîl 557; —-ı nusrat 775; —-ı Rabb-i Celîl 183; —-ı Samedânî 927; —-ı seferiyye 883; —-ı şevk-ı hâme-i ferruh-me’âl 453; —-ı şiddet-i rûzgâr 841; —-ı tevfîk-ı cenâb-ı ‘Allâm 215; bi—-ı tevfîk-ı Hudâ-yı Müte‘âl 814; bi—-ı tevfîk-ı Kibriyâ 849; —-ı tevfîk-ı Kirdgârî 689; —-ı tevfîk-ı Samedânî 313; —-ı tevfîk-i Hudâ 826; —-ı yümn ü yüsr 65; —-ı zihn-i fetânet-irtisâm 216; — kaydı 134; —ları 43

imeci edüp 818

imhâ 171, 174, 249, 302, 859, 882

imhâl 856, 885, 892; bilâ— 449; —-i mekârim-simât 937

imkân; ‘adîmü'l— 135, 158, 529, 673, 747, 783, 857; ‘alâ kaderi'l— 427; dâhil-i hîta-i — 291; fürce-i — 470; hadd-i — 134, 181, 321, 479, 961; iltiyâm-ı ‘âlem-i — 547; kân-ı — 312, 770; kârhâne-i — 972; kutb-i ‘âlem-i — 613; lem‘a-zây-ı kân-ı — 497; medd-i tınâb-ı sahrây-ı vücûd-i — 118; nigâr-hâne-i bedî‘u'n-nukūş-i — 426; nigâşte-i sahâyif-i — 314; pezîrây-ı — 116; pezîrây-ı sâha-i vücûd-i — 441; sâha-i ‘âlem-i — 109; sûret-yâb-ı — 420; şârık-ı meşârık-ı — 576; vüs‘-i — 760; kân-ı — ‘adîlin hâsıl etmamiş 324; hadd-i —da değil 642; —ı mertebe 699

imlâ 126, 294, 309, 361, 581, 595, 742, 748, 778, 921; bast u — 311; hâric-i ser-zemîn-i — 612; kābil-i — 617; keşîde-i silk-i — 358, 583; şeref-bahşây-ı — 173; şeref-efzây-ı — 342; zülâl-i vasfın — 895; — olunan kelimât 352; — olunan mevâdd 352

İmperator 86, 319, 716; — elkābı 414; — Hânedânı 411, 414; serîr-i —î 402; —içe-i mûmâ ileyhâ

689; —içe-i müşârun ileyhâ 398, 400, 414; —-i mesfûr 318; —-i mûmâ ileyh 667, 689; —-i müşârun ileyh 397, 399, 402, 513; —-i Nemçe 667; serîr-i —î'ye iclâs 509; —luk 318; —luk elkābı 318, 391, 411, 414; —luk husûsu 87; —luk intihâbı 86; —luk keyfiyyeti 86, 391; —luk mâddesi 508; —luk postu 507; —luk ‘unvânı 391; — tarafı 668

imsâk 652

imtidâd 394, 855; imtidâd-ı cedâvil-i — 417; imtidâd-ı — 18, 185; —-ı eyyâm-ı istihdâm 216; —-ı eyyâm-ı Saltanat-ı Şehinşâhî 751; —-ı medd-i nigâha imdâdı 607; —-ı ‘ömr 18, 185; —-ı şevket 732

imtihân 434, 722, 784; ba‘de'l— 777; bi't-tecribeti ve'l-— 825; lede'l-— 592; meydân-ı — 572; rîhte-i kālıb-ı — 481; vâdî-i — 432

imtisâl 145, 167, 578; emr-i vâcibü'l-— 348; evâmire —den mübâ‘adet 385; emr-i vahy-—e imtisâlen 758; —e sür‘at 693

imtiyâz 252, 441; ‘âlem ‘âlem — 757; cilve-sâz-ı — 450; erbâb-ı — 941; hâ’iz-i kasbu's-sebak-ı meydân-ı — 348; imâme-i sübha-i dürriyyü'n-nizâm-ı lâmi‘u'l-— 499; kasbu's-sebak-ı — 680; kesb-i — 450, 811; müsellem-i erbâb-ı — 921; müftâ bih-i — 592; menşûr-i — 348; nazar-ı — 187; rubâ-yende-i kasbu's-sebak-ı meydân-ı — 481; zerî‘a-i tevâfür-i — 514; —a i‘tilâ 904; derece-i —a mevsûl 199; mazhar-ı —-ı ahsen-i takvîm 345

imtizâc 259; ‘akd-i peyvend-i — 457; —a muvaffak 691; hüsn-i —-ı sadâkat-verziş 138

imzâ 165, 167, 173, 256, 284, 294, 350, 359, 397, 415, 432, 512, 513, 868, 869, 915; pezîrây-ı — 169, 291, 340; sûret-i — 583, 586; —-ârây-ı tahkīk 313; —-keş-i kerem 216; —lar 203; — larıyla memhûr/mumzâ 409, 645; —larıyla musahhah 645; —-pezîr 870; —-pezîr-i infâz 136; —sıyla mumzâ 751; sûret-i —y-ı hümâyûn 580; —y-ı hümâyûn 343, 354; pezîrây-ı —y-ı tasdîk 291; —-zede-i hüsn-i i‘timâd 71; —-zede-i hüsn-i kabûl 71

in; — ağzı 837; — (gār şeklinde) ta‘bîr olunur 837

in‘âm 59, 337, 372, 489, 546, 608, 626; bezl-i — 77, 125, 126, 255, 375, 445, 490, 637; mazhar-ı — 74; müstahıkkīne bezl-i — 333; ta‘mîm-i — 77; vâye-dâr-ı — 617; mazhar-ı —ât-ı bî-gāyât 795; —ât-ı bî-gāyât 789; —ât-ı hümâyûn 507; bezl-i —ât-ı mütekâsire 899; —ât-ı mütekâsire 373; —ât-ı seniyye-i Pâdişâhâne 910; zer-i sikkedâr —ı 75; teşekkür-i —-ı ‘adîmü'l-emsâl 859; —-ı bî-infisâm 967; —-ı bî-minnet 386; —-ı bî-pâyân 385; zülâl-i —-ı bî-pâyânları 730; —-ı cesîm 967; minnet-keş-i —-ı firâvânları 10; —-ı Hıdîvâne 418; —-ı Husrevâne 104; —-ı hümâyûn 21, 858, 967; —-ı mâ-la-kelâm 790; —-ı min‘âm 857, 945; —-ı mütekâsire 127; —-ı Pâdişâhî 198, 278, 679; —ları 322

‘inâyet/‘inâyât 26, 28, 33, 35, 52, 54, 59, 60, 72, 75, 77, 83, 98, 100, 105, 119, 120, 123, 126, 128, 137, 138, 139, 141, 148, 159, 160, 196, 198, 201, 209, 211, 214, 216, 218, 228, 230, 234, 247, 250, 251, 252, 268, 271, 273, 279, 332, 334, 337, 371, 377, 387, 395, 412, 417, 423, 440, 452, 454, 455, 473, 477, 481, 484, 486, 489, 491, 493, 508, 522, 528, 529, 530, 535, 536, 546, 554, 565, 566, 567, 568, 569, 573, 575, 577, 596, 602, 603, 605, 609, 610, 622, 626, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 638, 645, 651, 661, 663, 667, 677, 680, 681, 686, 692, 695, 704, 706, 708, 716, 718, 721, 722, 728, 729, 730, 736, 737, 739, 740, 741, 743, 745, 751, 752, 753, 756, 758, 759, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 775, 785, 786, 791, 792, 797, 798, 816, 817, 819, 820, 822, 823, 825, 827, 829, 830, 834, 835, 836, 838, 840, 843, 844, 845, 850, 851, 853, 856, 857, 861, 870, 882, 886, 887, 888, 889, 891, 892, 894, 897, 898, 909, 910, 911, 912, 914, 916, 923, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 938, 941, 948, 949, 954, 956, 957, 958, 959, 960, 963, 964, 966, 967, 968, 969, 977, 978; âfitâb-ı gîtî-firûz-i — 273; ‘azîm — 844; bahr-ı teyyâr-ı — 770; bezl-i — 678; ebr-i gevher-bâr-ı — 134; erbâb-ı istihkāka — 476, 149, 490; gülbün-i — 633; hubûb-i şurta-i — 823; îsâr-ı mürvârîd-i — 137; izhâr-ı — 975; karîn-i ‘ayn-ı — 213, 595, 928; karîn-i — 234, 320; karîn-i nazra-i — 208; lem‘a-bürûz-i — 820; lihâza-i — 199, 271, 679, 856; maksem-i — 34; manzûr-i ‘ayn-ı — 929; maşrık-ı — 123; mazhar-ı ‘ayn-ı — 449, 482, 590, 660, 912; mazhar-ı lihâza-i — 607, 958; mazhar-ı — 58, 227, 465, 616, 820, 911, 912, 954, 956; melhûz-ı lihâza-i — 65; menhel-i feverân-enhâr-ı — 345; meşmûl-i — 511, 514; meşmûlü'l-— 61; meşrık-ı — 279; midrârât-ı — 887; mu‘tesımân-ı ‘urvetü'l-vüskāy-ı — 759; müstağrak-ı lücce-i — 248, 385, 694, 843; müteşebbis-i ezyâl-i — 384; neyyir-i ‘âlem-efrûz-i — 916; neyyir-i burc-i — 504; pertev-pâş-ı — 966; reşehât-ı sehâb-ı — 756; rûd-bâr-ı — 518; ser-çeşme-i — 247; sezâvâr-ı — 631; şâyân-ı — 73, 845; tecdîd-i — 125; vakfe-gîr-i mevkıf-ı — 230; vücûh-i — 509; vüfûr-i — 123, 861; zuhûr-i — 730; —-bahş-ı sudûr 58; mahz-ı —den neş’et 739; teşrîf-i —-elîf 567; —e mazhar 217; —-fermâ 54; mansıb-ı âhar —i 535; —-i ‘aliyye 622, 696; —-i ‘aliyye-i Vâhibü'l-‘atâyâ 412; —-i ‘aliyyeye sezâvâr 627; —-i ‘uzmâ 797; —-i Bârî 5, 154, 341; —-i Bârî Te‘âlâ 102, 116, 294, 410, 460; —-i Bârî yârî 37; mazhar-ı —-i bî-gāyât 770; —-i bî-gāyât 119, 572; —-i bî-gāyât-ı ‘adîmü'l-emsâl 968; ‘ulüvv-i —-i bî-gāyâtı 395; —-i bî-gāyât-ı ‘aliyye 503; —-i bî-gāyât-ı cenâb-ı Husrevâne 73; —-i bî-gāyât-ı cenâb-ı Mevlâ 75; —-i bî-gāyât-ı Cihân-bânî 849; —-i bî-gāyât-ı Hidîvâne 730, 795; —-i bî-gāyât-ı meserret-i Perverdigârî 962; —-i bî-gāyât-ı Mülûkâne 543;

—-i bî-gāyât-ı Samedânî 499; —-i bî-gāyât-ı Şehinşâhî 250; —-i bî-gāyât-i Hıdîvâne 27; —-i bî-gāyet 512; —-i bî-gāyet-i cenâb-ı Rabbü'l-'izzet 974; —-i bî-gāyet-i Husrevâne 819; —-i bî-gāyet-i İlâhî 354; —-i bî-gāyet-i Yezdânî 153; mazhar-ı —-i bî-pâyân 721; —-i cenâb-ı Bârî 41, 105; —-i cenâb-ı Ehadiyyet 436; —-i cenâb-ı İlâhî 393; mücerred —-i cenâb-ı Müyesseru'l-murâdât 667; —-i cenâb-ı nizâm-bahşây-ı merâtib-i neş'e-teyn 360; —-i cenâb-ı Perverdigâr 435; —-i cenâb-ı Rabbu'l-'izzet 35, 234; —-i evliyây-ı ni'amî 829; —-i ezelî 565; —-i ezeliyye 88; —-i Hakk 235; —-i hazret-i Bârî 49, 98; —-i hazret-i Melik-i 'Allâm 419; —-i hazret-i mürsilü'r-riyâh 30; —-i hazret-i Perverdigârî 54, 258; —-i hazret-i Rabbü'l-'izzet 108; —-i hazret-i Şehriyâr-ı mekârim-tahmîr 618; —-i Hudâ-yı bî-çûn 196; —-i Hudâvend-i cihân 359; —-i Hudâvendigârî 137; sâye-i bülend-pâye-i çetr-i —-i Hunkârî 549; —-i Husrevâne 138, 395, 509; —-i hümâyûn 20; —-i İlâhî 925; —-i Kādir-i Mutlak 306; —-i kâmile-i Hâlik-ı arz u semâ 548; —-i Kirdgâr-ı kerîm 551; bi—-i'l-Meliki'l-'Allâm 672; bi—-illâhi Te'âlâ 892; bi—-illâhi'l-Meliki'l-'Allâm 503; bi—-illâhi'l-Meliki'l-Celîl 834; bi—-illâhi'l-Meliki'l-Kadîr 817; bi—-illâhi'l-Meliki'l-Mennân 262, 891; bi—-illâhi'l-Meliki'l-Mu'în 572; —-illâhi'l-Meliki'l-Mennân 351; şâyân-ı —-i min'âm 35; —-i Mülûkâne 157, 511, 576, 654, 697; tecellî-i — ile mütesellî 519; bi—-illâhi'l-Meliki'l- Müste'ân 141; bi—-illâhi'l-Meliki'l-Müte'âl 745; rehîn-i lihâza-i —-i nâ-mütenâhî 722; bahr-ı zehhâr-ı —-i Pâdişâhâne 21; cebîre-bend-i —-i Pâdişâh-ı devrân 96; —-i Padişâh-ı devrân 769; —-i Pâdişâhâne'ye mazhariyyet 690; —-i Pâdişâhî 931; —-i Perverdigârî 49; celâ'il-i —-i Rabbânî 161; —-i Rabb-i Celîl 183; hıfz-ı —-i Rabb-i Kadîr 978; mukārenet-i —-i Rabb-i Kadîr 450; —-i Rabb-i Kadîr 446, 627, 938; —-i Rabbü'l- 'izzet 158, 304, 712; —-i seniyye 608; —-i seniyye-i Pâdişâhâne 798; —-i Sultânî 481; —-i Sübhânî 766; —-i Sübhânî'ye mazhariyyet 442; isâle-i zülâl-i —-i şefekat-âsârları 882; —-i Şehriyâr-ı re'âyâ-perver 32; —-i Şehriyârî 536, 691; —-i Tâcdârî 209; —-i zi'l-minen 309; —-kâr 495; kalem-i — keşîde 213; —-ler 967; 'ayn-ı —-leri 199, 247; lihâza-i —-leri 743; mahz-ı —-leri 923; nesîm-i 'abher-şemîm-i —-leri 949; nûşâ-nûş-i zülâl-i —-leri 225; pertev-i eşi"a-i iltifât-ı —-leri 560; rûd-bâr-ı —-leri 544; 'ummân-ı bî-pâyân-ı —-leri 135; ser-çeşme-i —-leri cûşân 770; —-lü 656; mantûk-ı hatt-ı hümâyûn-i —-makrûn 798; mazmûn-i hatt-ı hümâyûn-i —-makrûn 797; nâme-i hümâyûn-i —-makrûn 24, 159, 532, 555, 886; tasdîk-nâme-i —-makrûn 338; tahrîk-i hal-ka-i bâb-ı —-me'âb 968; 'atebe-i 'aliyye-i —-medâr 512; mazmûn-i —-merhûn 63; manzûr-i 'ayn-i —-me'sûr 488; mazmûn-i —-nümûn 393; münâsib hedâyây-ı —-nümûn 638; kalem-i —-rakam-ı Veliyyü'n-ni'am-ı 'âlem 216; 'atebe-i 'aliyye-i —-'unvân 224

inbâ 115, 165, 241, 315, 323, 335, 340, 392, 416, 454, 489, 585, 596, 636, 794, 808, 813, 847, 860, 866, 868; berdâşte-i ma'raz-ı — 125; cilve-nümây-ı — 165; mufassalan — 849

inbîk gibi 190

inbisât; esbâb-ı — 611; ibrâz-ı — 258, 648; îrâs-ı keyfiyyet-i — 578; izhâr-ı — 302, 917; kesb-i — 30; mâye-i bahş-ı — 732; mûcib-i — 125, 336; mutazammın-ı sûret-i dil-firîb-i — 557; nütef-i — 620; sebeb-i — 581; serkeşîde-i sâha-i — 560; tahsîl-i — 790; tahsîl-i dest-mâye-i — 608; hengâm-ı —-âmîz 918; —-ı bî-endâze 724; —-ı mûcib 453; —-ı tâmm 931; kemâl-i —-ları 640

incilâ 519, 598; karîn-i — 882; ma'raz-ı — 451; nigâş-te-i — 162; pezîrây-ı — 572; —-ya âgāz 727; —-ya tahvîl 598

İncirli Karyesi (Boğaz-içi'nde) 911

incü 259, 303, 325; envâ'-i —-den murassa' 567; hürmüz —-den tanzîm 747; — ile pesend işleme 326, 330; — ile tezyîn olunmuş 303; — köstekli 327; —-lü çadır 904; — püsküllü 325

indirâs 849, 871, 954; esâs-ı müstahîlü'l-— 343; esâsına — 770; esâs-ı rehînü'l-— 52; kābil-i — 164, 292, 350; karîn-i — 605; mi'vel-i — 428; müşrif-i — 225, 441; tarh-efgen-i esâs-i bî-— 849; tarh-ı matbû'-i 'adîmü'l-— 188; vaz'-ı esâs-ı bî-—ı 860

İnebahtı 252, 838; — Kal'ası muhâfazası 621; — Kal'ası muhâfazası şartı 252; — Kal'ası Muhâfızı 621; — Lîmânı 823; — muhâfazası 75, 909; — Muhâfızı 823, 838; — mutasarrıfı 737; — Sancağı 252, 621, 737; — Vâlîsi 476n

infâz 139, 165, 242, 384, 415, 472, 949; imzâ-pezîr-i — 136; —-ı ahkâm-ı şerî'at 480

infi'âl 601, 649, 911; giriftâr-ı 'ikāl-i — 312; gubâr-ı 'âr u — 44; kemâl-i — 50, 53; mûris-i — 847; vâye-dâr-ı — 907; tûl ü dirâz-ı —-e ibtilâ 240; def'-i —-i kasdıyla 699

İngiltere 87, 713; — elçileri vekîlleri 88; — Kıralı 86, 507, 714; —-lü 716; — Memleketi 87; — sefîneleri 408; — şurûtu 669

inhâ 73, 90, 102, 107, 125, 139, 147, 165, 167, 256, 259, 291, 302, 307, 310, 349, 387, 391, 438, 462, 469, 525, 529, 530, 545, 597, 605, 630, 640, 647, 660, 661, 667, 704, 706, 792, 823, 837, 839, 841, 842, 843, 868, 871, 880, 881, 882, 887, 903, 910, 913, 915, 947, 952, 953, 965, 978; cilve-nümây-ı — 165; hılâf-ı — 680; kulluğun — 621; lâzimü'l-— 887; —-ları 455, 474

inhizâm 709, 711, 932, 961; bâ'is-i — 842; vukū'-i — 951; 'ârıza-i —-dan sıyânet 887; —-ları 662; — sûretin izhâr 842; — vâki' 623

in'ikād 393, 513; pezîrây-ı — 341, 357, 399, 429, 510; sûret-yâb-ı — 870; salâh —-ı 393; —-ı

musâlaha 317, 425; —ına bâ'is ü bâdî 398; —-ı râbıta-i münâkehat 517; —-ı salâh 201, 260, 291, 349, 432, 825; —-ı ser-rişte-i salâh/sulh 46; —-ı silm 291, 349, 432; —-ı sulh 201, 260, 825; —-pezîr 578, 582, 585; kabûl-i — şerâ'itını mübeyyin 262

inkâr 153, 665; çille-i gümân-ı saht-— 765; tarîkat-i 'aliyyeye dahl ve — 762; zümre-i sûfiyyeye dahl ve — 762; —-ı Cuhûdâne 200; —-ı sâbıkdan peşîmân 766

inkılâb; çâk-hûrde-i — 53; giriftâr-ı pençe-i — 813; habâb-ı ser-şiken-i âvîze-i mehd-i — 35; pür-girih-i — 53; reh-girây-ı — 41; gird-bâd-ı —ât 603; —ât-ı 'azîme 460; —-ı ahvâl-i gûnâ-gûn 933

inkıyâd 343, 561, 599, 668, 913; gerden-dâde-i — 167; hablü'l-metîn-i — 962; levâzım-ı — 758; mâdde-i —ı 530; —ları 669

inkisâf; vâsıl-ı derece-i — 652; —a âgāz 598, 652, 727; —a başlayup 727

İnnâ fetahnâ; levha-i — 422; — sûresi 748

İnöz Kasabası 526

insâf 307, 937; 'alâ vechi'l-— 701; 'ayni'l-— 448; cânib-i — 172; eclâf-ı bî-— 810; hâmî-i hudûd-i — 500; hilye-i — 809; menâfi'-i ecille-i — 347; şîme-i — 291, 349; —âne 308; menhec-i —a sâlik 499; câdde-i —dan hurûc 599; vâdî-i —da râsih-dem 599; —-ı bî-gāye 719; ahlâf-ı —-ittisâf 260; kıstâs-ı —iyle 632; — kapusu 885; şîme-i —ları 166; — üzere hareket 308

insân 51, 66, 137, 837, 897; 'âlem-i — 88; cins-i — 11; esnâf-ı gûnâ-gûn — 618; kesret-i — 618; medâr-ı zabt-ı — 651; nev'-i kerîm-i — 345; tahrîki müşkil-i — 741; nüfûs-i —dan bir müteneffis 606; —-ı kâmil 704; hâssa-i lâzime-i —î 814; nüsha-i câmi'a-i —î 66; pîrâye-i bâlây-ı —î 888

insırâf 118, 173, 255, 374, 574, 658, 711, 794, 823; 'inân-tâb-ı — 953; ruhsat-dâde-i — 65; —a me'zûn 754; —a mu'tenâ 754; —a ruhsat 640; —ını müş'ir 555

inşâ 26, 59, 66, 187, 196, 220, 222, 231, 232, 345, 372, 416, 418, 519, 607, 643, 657, 671, 718, 719, 876, 893, 900, 920, 951; mûcib-i — 121; nigâr-hâne-i Çîn — 419; rîhte-i kālıb-ı — 444; tarh u — 420; —da akrânının müsellemi 59; ma'raz-ı —da rû-nümâ 195; müşterek sâl —sı 639; —sına mübâderet 417; —y-ı cisr 703; —y-ı letâfet-şi'âr 687

inşâd 373, 441, 445, 556, 672, 721, 724, 740, 799, 860, 862, 898; — eyledikleri tevârîh 381; —-ı nazm-ı ferah-zâdı 556

intibâh 507; kemâl-i — 35, 839, 885; lâzime-i — 903; mûcib-i — 664; sâhib-i — 248, 256; zırh-pûş-i — 116; gûş-i —ına ta'lîk u teşbîb 433; gümrâh-ı bî-—lar 809

intihâb 57, 141, 142, 205, 260, 262, 265, 300, 301, 305, 317, 368, 401, 459, 480, 508, 532, 667, 793, 810, 817, 843, 915, 951, 973, 976; bi'l-— 599; eyâdî-i — 461; hâtimetü da'vî-yi ehl-i — 164; nasîb-i dest-i — 108; süvâr-ı huyûl-i — 116; şümürde-i benân-ı — 178; —en 86

intikāl 86, 297, 347, 401, 649, 685, 714; câzim ü — 479; —i vakti 866; zemân-ı —leri 184

intikām 709; ahz-ı — 58, 81, 107, 114, 115, 932, 951; sell-i seyf-i — 84; sell-i süyûf-i — 116; tu'me-i şîr-i şemşîr-i — 932; — kasd-ı bed-me'âli 42; ahz-ı i— kaydı 710; maskale-i merâ'ir-i — olan harekâtı/keyfiyyâtı 290

intisâb 138, 180, 274, 678, 684; hukūk cihetinden — 490; husûl-i esbâb-ı — 633; râbıta-bend-i — 810; tahsîl-i mâdde-i — 428; tahsîl-i — 138

intizâm 148, 164, 625, 631, 886, 963; ârâyiş-i — 669; hüsn-i — 312; kālıb-ı hüsn-i — 881; mâ-bihi'n-nizâmı ve'l-— 92; mevzûniyyet-i — 612; pezîrây-ı hüsn-i — 604; pezîrây-ı — 462; rehîn-i — 602; silkine — 684; tahsîl-i — 152; tensîk-ı — 75; 'ukde-i — 466; zînet-sâz-ı şâh-râh-ı — 636; hoşca halka-i —a rabt 276; hoşca halka-i —a tahvîl 276; ser-halka-i —a rabt 373; —-ı asâkir 202; kıvâm-ı —-ı behcet-ibtisâm 815; —-ı kâr-hâne-i 'âlem 62; kā'ide-i —ı muhtell/müşevveş 777; —ına vesîle 471; —-ı tarîkat-i 'aliyye-i 'ilmiyye 776; —-ı umûr 550, 552; —-ı umûrlarına meşgūl 552; —-ı umûrlarına müteveccih 550; —i'd-dünyâ ve'd-dîn 160; —lar 86, 388

intizâr 302, 456, 463, 464, 484, 537, 940; ahbâra/âsâra — 202; dîde-dûz-i — 96, 435; hâletlerine — 457; hasret-güzîn-i — 31; îstâde-i mevkıf-ı — 559; muterassıd-ı şâh-râh-ı — 559; sihâm-ı —a âmâc 854; —en 462; —-ı derûn-i mahabbet-nişân 162

inzâr 46, 144, 197, 240, 574, 597, 885, 930; merâsim-i — 123; —ı hâvî 479, 872; —ı müştemil 785

inzivâ 868, 976; fâriğu'l-bâl-i — 890; furû-mânde-i kûşe-i — 907; halkdan inkıtâ' u — 379; kenâre-gîr-i kûşe-i — 881; kûşe-gîr-i — 911; kûşe-i — 240, 479; kûşe-nişîn-i — 724, 868; —ları 691, 692

İpsara 841; — Cezîresi Koca-başısı 841

îrâd 71, 129, 151, 156, 161, 163, 164, 168, 175, 257, 282, 291, 307, 315, 317, 350, 404, 431, 432, 442, 445, 467, 555, 561, 620, 624, 654, 821, 829, 832, 872, 920, 927, 938, 940, 943, 947, 978; hâsıl olan — 821; kesîru'l-— 602; mu'ayyen olan cemî' — 566; pîrâye-i sahîfe-i — 172; sarf-ı nakdîne-i — 188; tanzîm-i — 678; târîh-i nâ-şînîde — 825; yek-şemme — 895; —a ibtidâr 110; medâr-ı mesârıfları olur —ât 536; —ât-ı Devlet-i 'aliyye 491; —ât-ı evkāfları 563; —ât-ı vâfiye 682; —ât-ı mukarrere 833; — eylediği takrîr 56; mukaddime-i 'ibret-me'âl —ı 260; —-ı a'zâr 152, 837; —-ı bâd-ı heva 667; —-ı cevâb 315; —-ı

fevâ'id-i cemme 540; —-ı fütûhât 500; —-ı gazevât 500; —-ı i'tizârât 738; —-ı kelâm-ı zarâ'at-irtisâm 411; —-ı kelimât-ı behcet-intimâ 519; —-ı letâ'if 701; —-ı me'ârif 701; —-ı mukarrer 833; —-ı nezâyir 322; şemme —iyle 501; —ları 447; — ü kāl 457

irâde/irâdet 5, 29, 76, 86, 135, 182, 224, 263, 335, 371, 375, 427, 439, 441, 505, 508, 517, 526, 534, 535, 544, 572, 605, 638, 672, 721, 796, 798, 799, 817, 856, 868, 903, 909, 948, 949, 966, 977; bi'l- — 962; kemâl-i — 759; —-i 'aliyye 451, 486, 574, 607, 894, 926; —-i 'aliyye-i cenâb-ı Rabb-ı Kadîr 962; —-i 'aliyye-i Cihân-bânî 416, 939; —-i 'aliyye-i Cihân-dârî 100, 418; bâ-—-i 'aliyye-i Fâ'il-i mutlak 454; —-i 'aliyye-i hazret-i Cihân-bânî 109, 749; bâ-—-i 'aliyye-i hazret-i Halîfe-i rub'-i meskûn 573; —-i 'aliyye-i hazret-i Pâdişâhî 132; —-i 'aliyye-i hazret-i Şehriyâr-ı gerdûn-iktidâr 80; —-i 'aliyye-i hazret-i Şehriyârî 141, 975; —-i 'aliyye-i Husrevâne 16, 33, 156, 556; —-i 'aliyye-i hümâyûn 58, 265, 570; —-i 'aliyye-i hümâyûn-i Şehriyârî 113; —-i 'aliyye-i Mülûkâne 17, 169, 441, 637, 962; —-i 'aliyye-i Sübhânî 871; —-i 'aliyye-i Şehinşâhâne 87; bâ-—-i 'aliyye-i Şehriyâr-ı kerâmet-âsâr 931; —-i 'aliyye-i Şehriyârî 24, 121; —-i 'aliyye-i tevfîk-medâr 774; —-i bâtınî 548; ber-muktezây-ı —-i cenâb-ı Mennân 314; —-i Cem-câhî 581; tahrîk-i deffe-i —-i cüz'iyye 972; —-i Devlet-i 'aliyye 667, 694; —-i hayriyye 291, 444; —-i hayriyyet-'âkıbet-i Saltanat-ı seniyye 867; —-i Hılâfet-ifâde 350; ber-mûceb-i —-i hümâyûn 451; —-i hümâyûn 159, 211, 280, 463, 593, 731, 742, 823, 860; —-i hümâyûn-i hazret-i Şehriyârî 17, 122; —-i hümâyûn-i kerâmet-nümûn-i Mülûkâne 472; —-i İlâhiyye 88, 869; —-i ilhâm-ifâde-i Hudâvendigârî 292; —-i kat'iyye-i Mülûkâne 817; —-i kerâmet-ifade-i Mülûkâne 869; bi-—illâhi Te'âlâ 32, 72, 90, 101, 124, 146, 857, 967; bi-—illâhi'l-Meliki'l-'Allâm 261; bi-—illâhi'l-Meliki'l-ekber 262; bi-—illâhi'l-Meliki'l-Kahhâr 570; bi-—illâhi'l-Meliki'l-Mennân 11; —-i mâ-fi'l-bâl 11, 448; —-i mâ fi'z-zamîr 451; bi-—-i mevâhib-i Yezdânî 61; —-i Rabbâniyye 598; —-i seniyye 56; —-i seniyye-i cenâb-ı Şehriyâr-ı mekârim-semîr 481; —-i seniyye-i mûcibü'l-irtiyâhları 350; —-i tatyîb 870; —-i te'lîfi 870; —-i yümn-ifâde-i Devlet-i 'aliyye 257; —leri 612; —leri der-gûş 758; mezîd-i hüsn-i —lerine dâll 613; icrâ olunmak —si 392; ifhâm —si 853; irâ'et —si 730; teşrîf —si 94; zîr-destân-ı —si 81; kendü —sine hasr 904; —-şi'âr 758; — vü nehmetleri 973

irâ'et 17, 37, 81, 101, 119, 205, 241, 265, 266, 281, 307, 316, 393, 470, 478, 556, 572, 577, 593, 600, 619, 643, 645, 652, 653, 656, 657, 869, 919; 'arz-ı —528; ismâ'an — 464; ser-efrâzî — 618; —-i âlây-ı vâlâ 367; —-i hüsn-i sûret 672; —-i ihtişâm 375; — irâdesi 730; —-i sûret-i meveddet 738; —-i sûret-i safvet 738; —-i şân 506; —-i şükûh 506; —-i tarîk-ı hidâyet 115; —-i 'unvân 375; —-i zât-ı fetânet-simâtı 40; — ü inkāl 70

İran 153, 155, 259, 266, 294, 296, 298, 302, 352, 424, 460, 463, 623, 781, 811, 904, 950; ahvâl-i — 105, 151; ahvâl-i Memâlik-i — 623; âsâr-ı Memâlik-i — 623; a'yân-ı — 386, 804; a'yân-ı Memâlik-i — 457; 'âzim-i kalem-rev-i — 678; 'âzim-i taraf-ı Şâh-ı — 680; ber-muktezây-ı fitne-zâd-ı hâk-i — 807; ber-muktezây-ı hâk-i — 532; bilâd-ı — 294; câlis-i taht-gâh-ı — 868; cânib-i — 103, 159, 255, 261, 263, 266, 295, 299, 322, 335, 344, 366, 430, 434, 436, 545, 574, 596, 625, 693, 950, 953; cânib-i Şâh-ı — 680; cevânib-i vîrân-gede-i — 808; cism-i teb-zede-i — 808; cumhûr-i ehl-i — 550; dâhil-i havze-i — 37; dâhil-i memleket-i — 300; Dâru's-saltana-i — 293; derûn-i — 780; dest-gîr-i ehâlî-i — 261; Devlet-i — 867; diyâr-ı — 57, 129, 266, 341, 431, 435, 597; ehâlî-i — 154, 291, 293, 296, 298, 341, 349, 352, 357, 432, 456, 458, 462, 532, 550, 867, 877, 878, 902; ehl-i — 299; ekser ricâl-i — 458; Elçi-i — 324, 779; erîke-pîrây-ı Saltanat-ı — 427; eşrâf-ı Memâlik-i — 457; evreng-i Saltanat-ı — 532, 548, 578, 581, 584; fermân-fermây-ı — 456; fermân-fermây-ı Memâlik-i — 584, 810; fermân-fermâyân-ı Memâlik-i — 427; fermân-fermâyî-i Memâlik-i — 349, 427; gā'ile-i — 456; hâk-i — 436; hânân-ı — 106, 256, 259, 386; havâdis-i — 902, 903; huccâc-ı — 293, 296, 298, 352; hudûd-i — 116, 681, 785; hükümrân-ı — 150, 178, 201, 323, 338, 354, 384, 455, 484, 532, 583, 597, 623; hükümrân-ı Memâlik-i — 196; ictimâ'-ı a'yân-ı — 290; ictimâ'-ı vücûh-i — 290; ihtilâl-i cânib-i — 462; ihtilâl-i nizâm-ı — 803; i'lân-ı salâh-ı/sulh-ı — 280; İ'timâdü'd-devle-i — 171, 173; kā'ide-i Memâlik-i Gürcistân-ı — 781; keyfiyyet-i nizâm-ı — 461; kibâr-ı ehl-i — 868; kibâr-ı ricâl-i — 532, 869; mecmû'a-i nizâm-ı — 810; mekâtîb-i ricâl-i — 282; memâlik-i — 114, 129, 456, 464, 624, 625, 779, 780, 781, 782, 784, 812, 866, 867, 879, 901, 932, 953; Memleket-i – 306, 902; mesned-ârâyî-i taht-gâh-ı — 290; Milket-i — 851; Mîru'l-Hâcc-ı — 429; miyâne-i — 290; Mu'ayyir-i Memâlik-i — 294, 299, 351, 433; Murahhas-ı — 258; nâ'ire-i sâmân-sûz-i ihtilâl-i — 901; nizâm-ı hâl-i — 625; nizâm-ı umûr-i — 867; nizâm-ı umûr-i Memleket-i — 867; pâ-nihâde-i iklîm-i — 781; re's-i hudûd-i — 300; Re'îsü'l-'ulemâ'-i — 176; ricâl-i — 307, 439; Sadr-ı Memâlik-i — 287, 361; sâhib-i ihtiyâr-ı umûr-i — 624; Sefâret-i — 484; sefer-i nâ-be-hengâm-ı — 481; sefîrân-ı — 424; Sefîr-i — 133, 147, 150, 151, 155, 158, 159 , 160, 197, 255, 264, 277, 323, 332, 335, 337, 338, 354, 366, 433, 456, 485, 532, 545, 574, 625, 681, 782, 950, 977; sergerdegân-ı — 811; süferây-ı —

423; Şâh-ı — 44, 266, 546, 576, 680, 710; şûrezemîn-i — 813; taht-gâh-ı — 803; taht-ı hâliye-i — 809; taht-ı — 624, 806; taraf-ı — 201, 268, 424, 462, 625, 679, 712; tebeddülât-ı evzâ'-ı — 56; terceme-i nâme-i Şâh-ı — 152; ülkât-ı — 162,625, 711; Ülkây-ı — 106, 165, 597, 625, 813, 869; üsârây-ı — 429; varaka-i tasvîr-i hey'et-i — 783; vakt-i ihtilâl-i — 386; 'umûm e'âlî-i/edânî-i — 49, 551; 'umûm ehl-i — 553; vücûh-i a'yân-ı — 624, 806; vücûh-i — 810; — ahvâli 484; taht-gâh-ı —'a müceddeden cülûs 597; sınûr-i —'a mülâsık 878; — askeri 456; — cânibi 201, 277, 424, 681; — Cânibi Ser'askeri 107; ahvâl-i —'dan sirâyet 569; — Devleti 280, 306; — ehâlîsi 106, 305, 428, 879; — elçileri 424, 462, 569; — Elçiliği 160; — gāyilesi 597; — halkı 154; — hânları 83, 780; — havâdisine dâ'ir 810; — hudûdları 464; Sefîr-i —-ı mûmâ ileyh 256; Sefîr-i —-ı müşârun ileyh 335; —'ın ahvâli 780; —'ın a'yânı 550, 552; —'ın a'yân-ı meşâhîrleri 868; —'ın hâvânîn-i kadîmeleri 868; Memâlik-i —'ın ihtilâli 932; Memleket-i —'ın ihtilâli 484; —'ın ihtilâli 780, 953; —'ın kabâ'ili 550, 552; —'ın sergerdegânı 550, 552; —'ın ümerâsı 550, 552; — ıstılâhı 427; bisât-ı —î 301; havâdis-i —î 779; muhtasarî bisât-ı —î 301; ahvâl-i perîşân-ı —iyân 803; behâyim-minşân-ı —iyân 624, 806; dağdağa-fermây-ı ahvâl-i —iyân 843; ehâlî-i — iyân 168; havâdis-i garîbe-i —iyân 803; kâr-ı pürteşvîş-i —iyân 625; matlûb-i —iyân 158; pertevendâz-ı derîçe-i kulûb-i —iyân 341; ricâl-i —iyân 349, 428; vücûh-i kibâr-ı —iyân 868; —iyân 154, 711, 782, 783, 784, 785, 870, 904, 953; ehâlî-i — iyye 878; hâlât-ı —iyye 462; havâdis-i garîbe-i —iyye 868; havâdis-i —iyye 708, 842, 866, 878, 931, 95; huccâc-ı —iyye 430; hudûd-i —iyye 578, 582, 585, 597, 878, 879; kabâyil-i —iyye 781; Memleket-i —iyye 907; şâhân-ı —iyye 781; vukū'-i inkılâbât-ı —iyye 427; 'acâyibât-ı nevâdir-i —î 812; 'aceze-i —iyye 878; 'aşâyir-i —iyye 781; Devlet-i —iyye 879; havâdis-i — iyye 708n; huccâc-ı —iyye 429; kazıyye-i —iyye 783; Memâlik-i —iyye 781, 783; serhaddât-ı — iyye 140; şurût-ı musâfât-ı —iyye 878; tahrîrât-ı —iyye 280; tensîkāt-ı —iyye 280; — Memleketi 300; — mu'temedleri 293; — re'âyâsı 780; — seferleri 25, 71, 122, 631; — Ser'askerliği 140, 976; — süferâsı 463; — Şâhı 147, 155, 580; — şâhları 780; — Şâhlığı 57, 79, 83, 532; — Şâhlığı devâ'îsi 102; — Şâhlığı iddi'âsı 37; — tarafı 12, 93, 151, 157, 201, 262, 423, 438, 464; — tarafından vürûd eden Elçi 679; — vîrâneleri 37; ehâlî-i —-zemîn 803, 813; —-zemîn 261, 312, 462, 903

Îrec; merâsim-i gadr-i —î 809

İrem; Bâğ-ı —âsâ 222; kasr-ı —e zâti 'imâd 562; —e zâti 'imâd 222; gıbta-zây-ı gülzâr-ı — 607; kasr-ı —e zât-i 'imâd 562; Ravza-i mutahhere-i —-nazîr 63; bezm-i —-nazm-ı hümâyûnları 152; tuhfe-i bezm-i —-tev'emleri 64, 70

'irfân 675; ârâyiş-i mecmû'a-i — 95; 'arz-ı — 899; âsâr-ı — 873; ashâb-ı — 699; cilve-gâh-ı şâhid-i nevâmîs-i — 94; gevher-i kân-ı — 684; kıymet-şinâs-i gevher-i — 193; kulle-i — 921; mecmû'a-i — 110; nesîc-i târ u pûd-i — 194; şem'-i nûrpâş-i — 185; zîb-efzây-ı mecmû'a-i — 258; zâ'ika-dârân-ı — 616; zümre-i erbâb-ı — 699; tahsîn-i/takrîz-i erbâb-ı —a şâyân 121; —da müsellem-i efâzıl 683; hilye-dârân-ı —-ı bâtın u zâhir 497; —ları olan 593; —-penâh 629

İrifo-İrinfo Hristo Furu de Penkler bk. **Penkler/Enrifo-İrifo-İrinfo Hristo Furu/Kuru de Penkler**

İrmelü (ايرملو) 'Aşîreti 710

irs; bi-tarîkı'l-— 965; —en 267, 268, 548, 577, 581, 584, 624, 806, 826, 828, 945; —en intikāl 272; — î 154; — ile dukası 844, 846; bi'l-—i ve'l-istihkāk 378

irsâl 20, 23, 27, 32, 35, 43, 45, 46, 54, 56, 59, 71, 77, 79, 81, 83, 86, 88, 91, 101, 103, 104, 107, 112, 113, 116, 120, 131, 132, 141, 142, 144, 147, 149, 150, 155, 157, 158, 160, 165, 172, 174, 178, 182, 197, 199, 203, 205, 212, 219, 232, 235, 237, 243, 248, 253, 256, 258, 259, 263, 266, 267, 268, 270, 272, 273, 274, 277, 283, 297, 299, 304, 305, 310, 319, 321, 324, 332, 350, 351, 374, 386, 389, 415, 416, 423, 425, 428, 432, 434, 438, 439, 449, 454, 458, 460, 462, 465, 471, 473, 474, 475, 484, 505, 508, 511, 513, 514, 522, 524, 525, 527, 528, 529, 530, 537, 551, 567, 568, 569, 574, 575, 580, 584, 597, 598, 601, 603, 604, 613, 623, 625, 626, 627, 628, 631, 643, 645, 649, 651, 659, 663, 665, 666, 669, 683, 688, 693, 694, 697, 698, 704, 710, 712, 716, 721, 723, 739, 749, 751, 753, 756, 767, 772, 773, 779, 783, 785, 792, 796, 811, 817, 818, 819, 821, 822, 823, 824, 829, 830, 831, 832, 834, 836, 837, 839, 841, 842, 845, 846, 847, 859, 866, 867, 868, 870, 877, 878, 879, 881, 882, 885, 886, 887, 893, 898, 903, 907, 909, 910, 913, 914, 916, 918, 927, 930, 931, 939, 940, 946, 948, 953, 959, 961, 963; 'acâleten — 535,l 881; hâne-i sa'âdetlerine —/îsâl 633; mahallerine — 697; mashûben — 579; mu'tâdü'l-— 697; müsta'celen — 548; müte'âkıbetü'l-— 817, 910; —e ibtidâr 488; —e müheyyâ 749; —-i cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı Dâverî 582; —-i çapâr 709; —-i erkām 806; —i musammem 323; —-i mükâtebât 548, 578; —-i resâ'il 56, 71, 165, 322; —-i resâ'il-i mütevâliye 586; —-i rusül 56, 71, 165, 322; —-i Sefîr 680; —ler 59, 132

İrsâliyye; — Ağası 601; — Hazînesi'nin tahsîli 601

irşâd 551; seccâde-nişîn-i — 183, 378; tâlib-i hak olanları — 183; —ât-ı ta'attuf-simât 757; —-ı istîhâl ü sedâd 481

irtidâd; —dan rucû'u 204; — gûne 204

irtihâl 182, 377, 515, 520, 539, 657n, 658, 684, 699, 702, 762, 872, 888, 911, 964; bâ'is-i — 682; menzil-i mezbûrdan dahi — 641; —i vakti 866; hâtime-i —leri 184; hîn-i —leri 184, 379n; ta'yîn-i sâl-i —leri 381; —lerinden sonra 383; —lerine târîh-i garîb 889

irtikâb 51, 118, 241, 315, 438, 527, 529, 711, 729, 782, 805, 809, 813, 834, 835, 843, 865, 911, 936, 943, 944, 945, 946, 948, 961, 962; bilâ-mûcib — 961; firâr 'ani'z-zahf 'ârını — 145; firâr 'ârını — 46; —ı cerâyime nâdim/peşîmân 529; —ı envâ'-ı hud'a 936; —ı envâ'-ı me'âyib 936; —ı envâ'-ı mezâlim 98; —ı esnâf-ı fezâhat 80; —ı esnâf-ı şenâ'at 80; —ı firâr 20; —ı gaybet 20; —ı külfet 74; —ı mefsedet 809; —ı sû'-i sanî'-i nifâk 946; —ı taksîrât 813; —ları 99

irvâ 616, 719; 'atşânı — 718; çeşme-sâr-ı tasaddukātdan — 682; mahalli — 659; neyl-i merâmdan — 888

'Îsâ; dîn-i — 203, 204, 205; mîlâd-ı hazret-i — 845; — tarafı 204; iftihâru'l-ümerâ'i'l-'izâmi'l-—viyye 396, 398, 402, 509, 512; muhtâru'l-küberâ'i'l-fihâmi'l-—viyye 846; müftehıratü'l-melekâti'l-'azîmâti'l-'Îseviyye 397, 413, 511

İsakcı; — ma'beri 103; — makāmı 428; — seferi 977

îsâl 35, 39, 52, 103, 115, 146, 163, 171, 182, 225, 244, 267, 268, 272, 293, 319, 323, 350, 359, 381, 473, 475, 484, 505, 517, 584, 597, 602, 604, 623, 626, 627, 699, 718, 721, 819, 836, 866, 885, 886, 909, 914, 931, 940; derekât-ı nîrâna — 117; mahallerine — 697; mahalline — 506; medfen-i mu'ayyenlerine — 687; 'atebe-i 'aliyyeye —e mübâderet 960; —e sarf-ı makderet 381; nüvâziş-nâme —i 832; —i bi'se'l-karâr 49, 115; —i dağdağa-i dehşet 430; —i envâ'-ı hasâr u mazârr 145; —i erkām 461; —i gezend 960; —i gezend ü hasâret 206; —i hasâr 544, 693, 823, 824, 879; —i hasâret 408, 416, 471, 578, 582, 585, 716, 893, 960; —i hasâret dâ'iyesi 464; —i hasâret kasdı 840; —i hasârete cesâret 662, 877; —i ketîbe-i ihrâk 115; —i ketîbe-i tahrîb 115; —i mazârr u hasâr 58; —i mazarrat 947; —i mazarrat dâ'iyesi 916; —i mazarrata cesâret 831; —i mühimmât 21; —i mühimmât-ı evfer 23; —i seyl-i âteş-i iltikām 855; —i te'addî 597; —i zarar 471, 578, 582, 585, 879; —i zehâyir 21

isbât 309, 347, 394, 506, 517, 919; sûret-i — 316; —ı akdâm-ı müsâberet 43; —ı akdâm-ı sebât 43; —ı levh u kalem 284; —ı müdde'â 167, 184, 593, 795; —ı müdde'ây-ı ehliyyeti 764; —ı Vâcib misillü 764; —ı vekâlete şehâdet 505; —ı vücûd 138, 190, 631; —ı vücûd-i dirâyet-zât 40

İshak Paşa (Vezîr, Cıldır Vâlîsi) 477, 604, 630

iskân 106, 850, 856, 951; tavâyif-i — 819; —-başı 267, 917; —larına ruhsat 712

iskele 405, 407, 639; — emînleri 525; —-i mersûm 614; —-i mezbûre 639; —-i mezbûrede mevcûd 524; konsolos/tercemân vaz' olunmayan —ler 407; meşhûr olan —ler 793; —ler 135, 404, 407, 794, 891

iskemle 646, 652; —ler 650; —lere ku'ûd 646; — sinden kıyâm 645, 646

İskender/Sikender 226; sedd-i şöhret-i — 719; — âne 41; Şeh-i —-âyîn 735; lutf-i 'azîmet-i —-câhîleri 91; —-ferr-i devrân 719; Pâdişâh-ı —-hadem 394; huzûr-i fâ'izu'n-nûr-i —-hadîm 172; —-i gerdûn-mesned 222; cenâb-ı Pâdişâh-ı —-ihtişâm 136; Hâkān-ı —-ihtişâm 419; teveccühât-ı hazret-i Pâdişâh-ı —-iktidâr 50; sânî-i —-i zi'l-karneyn 401; Pâdişâh-ı zıllullâh-i —-makām 296; Hudâygân-ı —-menkabet 677; —-nâme 650; Pâdişâh-ı —-serîr 110; Pâdişâh-ı —-tüvân 449; Pâdişâh-ı —-zemân 737

İskenderiyye 792, 817; Bender-i — 111; Bender-i —-i Mısır 133; —-i Mısır 110; Bender-i — kurbü 111; — Lîmânı 20; — Sancağı mutasarrıfı 82, 143; — tarafları 794

İskenderûn tarafları 794

İskerlet-oğulları 437, 438, 521, 698

İslâm 203, 415, 713; âhenîn hısâr-ı hümât-i — 50; ârâmiş-i ehl-i — 297; asâkir-i — 40, 42, 44, 46, 48, 49, 82, 108, 118, 461; âyîn-i — 129; beyne'l-— 291; câmi'iyyet-i — 170; de'âyim-i — 130; büyût-i ehl-i — 146; cemâ'at-i guzât-ı mecâmi'-i — 53; cemâ'at-i — 188; çehâr rükn-i bârû-yi — 576; debdebe-i devlet-i — 498; dîde-i temâşâyiyân-ı ehl-i — 731; edây-ı nüsük-i haccetü'l-— 686; ehl-i — 50, 52, 79, 108, 130, 152, 156, 167, 200, 206, 296, 320, 435, 524, 572, 895, 933; emvâl-i ehl-i — 80; esbâb-ı mûcibe-i ilf-i — 162; gıyâsü'l-— 759; hâhiş-i ilti'âm-ı — 162; hasret-keşân-ı ehl-i — 815; havme-i — 697; hey'et-i — 205; hıfz-ı sugūr-i — 81; hırâset-i sugūr-i — 81; himâyet-i beyza-i — 54; 'ıyâl-i ehl-i — 80; iltiyâm-ı beyne'l-— 153; kabûl-i — 408; kutb-i merkez-i dâ'ire-i — 46; mahbûb-i kulûb-i ehl-i — 55; matlûb-i kulûb-i ehl-i — 962; mefârik-ı — 549; miyâne-i — 205; memâlik-i — 298; mıkrâz-ı rişte-i tenâfür-i beyne ehli'l-— 581; mıkrâz-ı rişte-i tenâfür-i/tezâdd-ı mâ-beyne'l-— 578; muhâfaza-i beyza-i — 41; mülûk-i marzıyyü's-sülûk-i — 347; nâmûs-i — 297; neyyir-i sipihr-i — 724; nizâm-ı hâl-i sugūr-i — 23; nusrat-i — 742; Pâdişâh-ı — 297, 610, 697, 730, 736, 744, 770, 776, 795, 815, 817, 885, 909, 941; pençe-i saht-gîr-i guzât-ı — 714; ricâl-i hâss u 'âmm-ı ehl-i — 29; rûy-i — 934; süyûf-i — 261; şir'atü'l-— 814; şühedâ'-i — 51; taraf-ı — 115; tebşîr-i 'âmme-i ehl-i — 258; zebân-güzâr-ı 'âmme-i enâm-ı ehl-i — 914; —'a gelenler 409; —'a kuvvet verilmek 156; — devleti 305; —'ın âyîni 155; ehl-i —'ı tadlîl 204; — iddi'âsında

olmak 203; ‘âmme-i —iyân 435; cânib-i —iyân 43, 51; cünûd-i zafer-mev‘ûd-i —iyân 43; derûn-i ordu-yi —iyân 118; eyâdî-i bâtışe-i —iyân 51; galebe-i —iyân 43; hirzü'l-emân-ı sünnet-i seniyye-i —iyân 443; mefârik-ı —iyân 549; mir’ât-i hâl-i —iyân 42; muhârebe-i —iyân 46; nizâm-ı serhaddât-ı —iyân 462; salâh-ı hâl-i —iyân 578, 581; sâmi‘a-ârây-ı —iyân 455; bilâd-ı —iyye 294, 353; celâdet-i —iyye 39, 81; cünûd-i gayret-nümûd-i —iyye 108; dâmen-i memleket-i —iyye 120; devlet-i —iyye 302, 308, 310; ehâlî-i sâ’ir bilâd-ı —iyye 353; hudûd-i —iyye 38, 158, 384, 404, 461, 493, 508, 528, 529; iki devlet-i cesîme-i —iyye 305; i‘mâr-ı memâlik-i —iyye 111; kılâ‘-ı serhaddât-ı —iyye 202; kuvvet-i kāhire-i —iyye 115; mehâbet-i —iyye 81; memâlik-i fesîhatü'l-mesâlik-i —iyye 599; memâlik-i —iyye 111, 131, 205, 711; memleket-i —iyye 711; satvet-i —iyye 201; sedd-i sedîd-i sügür-i —iyye 721; sedd-i sedîd-i —iyye 596, 629, 738, 818; ser-cümle-i sügür-i —iyye 277; serhaddât-ı —iyye 23, 37, 465, 625, 690, 693, 834, 965; sınûr-i —iyye 39, 158; sugür-i —iyye 202, 493, 690, 834; şerâyit-ı —iyye 541; tatmîn-i bâl-i sükkân-ı bilâd-ı —iyye 87; zamîme-i memâlik-i mahrûse-i —iyye 130; sugür-i —iyye'ye bâ‘is-i takviyet 712; memâlik-i —iyye benderleri 87; ‘akāyid-i —iyye'ye muhâlif 203; havze-i —iyye'ye rihlet 712; ‘akāyid-i —iyye'yi kabûl 204; —-penâhâ 284; ehl-i — ziyyi 117

ism/isim 226, 373, 847; —-i bî-müsemmâ 903; —i gibi mislini emsâl 190; —i ile da‘vet 858; —i ma‘lûm kimesneler 143; —-i sâmî-i Hılâfet-penâhî 282; —-i sâmîleri 400, 502, 592; —-i şerîfimi İbrâhîm vaz‘ etdim 203; —iyle müsemmâ 731, 899; —iyle tesmiye 520; —leri 400, 472, 475, 885; —leri hakk 884; ahlâfı —leriyle 401

İsma‘îl (Teberdâr Dökmeci-oğlu Süleymân'ın çukadârı, ‘Arab, zengî-i mekkâr-ı bed-girdâr, mel‘ûn ve mefsedet-şi‘âr) 946, 949

İsma‘îl Ağa (Tâbneklü ‘Aşîreti) 106

İsma‘îl Bey (İskân-başı) 267

İsma‘îl Beyefendi (Ağa-zâde, Küçük Rûznâme, Piyâde Mukābelesi) 128, 610

İsma‘îl Efendi (Köse, Tophâne Nezâreti) 610

İsma‘îl Efendi (Mes‘ûd-zâde, Şâm Kadısı) 85

İsma‘îl Efendi (‘Osmân Kethudâ-zâde, Hattât, Mısr-ı Kāhire Kadısı, İstanbul Pâyesi, İstanbul Kazâsı, Anadolu Pâyesi inzımâmiyle ber-vech-i tekerrür İstanbul Kazâsı, me‘ârif-pîrâ) 486, 626, 888, 924

İsma‘îl Efendi (Re’îsülküttâb) 430, 700

İsmâ‘îl Efendi (Sadrıa‘zam ‘Ali Paşa'nın mahdûmu, Mîr, İstanbul Kadısı) hânesi 72n

İsma‘îl Efendi (Şeyhulislâm-ı esbak, ‘allâme-i Rum) 629; —'nin necl-i kerîmleri 20; — merhûmun mahdûm-i fezâ’il-mevsûmu 888; — merhûmun mahdûm-i sâmîleri 249; — merhûmun necl-i necîbleri 592

İsma‘îl Efendi (Üsküdârî, Medîne-i münevvere Kadısı, Kazâ’-i İstanbul, fezâ’il-pîrâ) 448, 486

İsma‘îl Efendi (Yazıcı, Kitâbet-i Silahdâr) 476

İsma‘îl Hân (Lûristân Hâkimi) 951, 952

İsma‘îl Mîrzâ/Şâh (Şâh Hüseyn Safevî duhter-zâdelerinden, Şâh ‘unvânıyla mu‘anven, fermân-fermây-ı Memâlik-i İran ve çâr-bâliş-nişîn-i taht-gâh-ı Keyân, bâhiru'l-‘unvân) 810, 811, 904, 905, 950

İsma‘îl Paşa (Halebli ‘Osmân Paşa-zâde, Vezîr, Haleb Vâlîsi, Trablus-Şâm Vâlîsi, Hanya Sancağı, Saydâ Vâlîsi) 707, 787, 816, 875, 957, 964

İsma‘îl Safevî (Şâh) 154, 296, 297, 349, 428; —'nin devleti 154

İspanya; — Devleti 716; — Kıralı 714, 716; — Kıralı'nın ikinci oğlu 717; —yol tâyifesi 706

İspir Sancağı (Erzurum Eyâleti'nde) 853

isrâ 219, 266, 358, 361, 470, 513, 583, 606, 698, 715, 726, 749, 751, 830, 892, 913, 952; — buyurılan 509

isrâf; hadden efzûn — 695; —-ı midâd 245

İstanbul 55, 57, 72n, 80, 87, 96, 124, 133, 146, 197n, 202, 209, 211, 236, 245, 265, 270n, 315, 332, 366, 395, 401, 416, 438, 465, 474, 479, 480, 482, 488, 533, 545, 570, 573, 574, 606, 637, 652, 664, 665, 666, 668, 678, 695, 696, 699, 700, 701, 702, 718, 729, 754, 767, 770, 771, 773, 786, 793, 794, 788, 829, 848, 865, 871, 890, 891, 893, 898, 909, 911, 912, 924, 926, 930, 931, 944, 945, 948, 953, 967; bâzâr-ı — 574; Boğaz-ı Şehr-i — 671; çârsû-yi — 574; dâhil-i Hısn-ı hasîn-i — 482; derûn-i — 207; derûn-i şehr-i — 605; ebvâb-ı hısn-ı — 200; evsâf-ı — 671; garâyib-i — 794; havâlî-i erâzî-i — 954; havâlî-i — 102, 103; Kādî-i — 211; Kazâ’-i/Kazây-ı — 73, 104, 448, 486, 626, 706, 786, 787, 794, 888, 889, 924; mahâll-i — 924; mesned-ârây-ı hükûmet-i — 706; mesned-ârây-ı kazâ’-i — 486; Pâye-i — 268, 519, 566; sâhil-i Hısn-ı — 133; sûy-i — 657; Şehr-i — 794; — Barut-hânesi Nâzırı 217, 476, 956; — Barut-hânesi Nezâreti 128, 246, 610; — Cizyedârı 897; — Cizyedârlığı 945; —'dan munfasıl 389; belde-i tayyibe-i —'dan neş’et 515; püsküllü beyâz — dîbâsına kaplu sırt semmûr erkân sevb 325; Hısn-ı — ebvâbından 247; mahrûse-i — ehâlîsi 232; — etrâfı 478, 664; Hısn-ı — hârici 332; — havâlîsi 478, 664, 666; — Kadısı 72n, 73, 133, 210, 211, 270, 429, 448, 452, 724, 786, 787, 794, 840n, 888, 924, 965, 888, 924; — Kadısı Efendi 157, 281, 392, 463; elvân —-kârî 330, 331; —-kârî 328, 331; — Kazâsı 73, 104, 211, 252, 448, 487, 539, 626, 629, 706; — Kazâsı hükûmeti 686; — Kazâsı

Pâyesi 250, 269, 888; — Mukāta'ası 956; — Pâyesi 228, 486, 518, 565, 566, 663, 750; —'un es'âr husûsu 787; — ve etrâfı136n
İstanköy 525, 545; — Cezîresi 948; — sâkinlerinden 544
İstefân; elmâslı — 303
isti'ânet 522, 785; —-i ahvâl 134
isti'âre; ber-vech-i — 649
İsti'âre-i Semerkandî (Kazâbâdî el-Hâc Ahmed Efendi'nin hâşiye yazdığı eser) 764
isti'âze 814; cenâb-ı Kibriyâ'ya — 40
istibdâd 86, 451, 532, 968; kabza-i — 904, 950; pâber-cây-ı — 343; zabt-ı memerr-i vesvese-i — 68; — da'vâsı 906; 'alâ sebîli'l-— ve'l-istis'âd 443
istibşâr 157, 410, 445, 690; envâ'-ı — 861; eşk-rîz-i — 835; gül-bûy-i — 882; karîn-i — 65, 899, 969; kemâl-i — 949; meclây-ı — 701; mûcib-i — 320; revnak-bahşây-ı dîhîm-i — 850; rûz-i fîrûz-i — 616; temâm-ı — 281, 393; —-ı rûz-efzûn 677; 'ummân-ı istibşâr-ı zemân 280; 'ummân-ı istibşâr-ı zemîn 280
isti'câl 120, 196, 248, 256, 333, 374, 451, 551, 603, 711, 712, 773, 818, 829, 835, 837, 931; 'alâ cenâhi'l-— 46, 258, 893; bâd-bân-güşây-ı — 522, 893; bâl-güşây-ı — 908; ber-vech-i — 237, 534, 597, 604, 672, 831, 853, 878, 882, 939, 940, 953, 963; ihrâclarına — 266; istisrâ' u — 197; kemâl-i — 319, 474, 721; tahrîk-i miczâf-ı — 593; teşyî'lerine — 335; —den hâlî 197; levâzım-ı —e ibtidâr 858; —i kābil 373
istid'â 10, 30, 32, 38, 42, 73, 119, 130, 178, 189, 193, 296, 315, 391, 393, 411, 529, 548, 550, 552, 578, 582, 597, 667, 677, 704, 711, 752, 779, 793, 823, 842, 843, 845, 847, 866, 879, 894, 913, 915, 919, 952, 962; 'azîm — 793; cebîn-sây-ı — 175; emsâliyle teşerrüfünü — 752; nihâyet-i — 181; zemîn-i — 869, 962; —lar 210, 316, 392, 508, 794, 879, 915; hâhiş ü —ları 595; şu'â'-ı nâr-ı —ları 923; —sını icrâ 714; —y-ı 'inâyet 100; —y-ı fevz 108; —y-ı gālibiyyet 108; —y-ı meşiyyet-i lem-yezeliyyesi 576
isti'dâd 73, 86, 508, 550, 552, 562, 824, 827, 828, 915; bedreka-i — 480; ber-âverde-i dest-i — 216; bi'l-— 250, 247, 520, 658, 705, 753; celâ'il-i — 140; cevher-i — 684, 888; envâr-ı — 18; erbâb-ı — 148, 816, 899, 915; havsala-i — 616; hıl'at-i hadrây-ı — 378; izhâr-ı — 699; kesb-i — 23, 53, 132; mâdde-i — 819; sâhib-i — 17; sedd-i derîçe-i sevdây-ı — 68; tahsîl-i — 57, 116; tahsîl-i mâye-i — 205; nâsıye-i —ı 26; meleke-i —ı âşikâr 919; —-ı fetânet-âyât-ı me'ârif-güsterî lâzimesi 233; —-ı fetânet-simâtı 793; ber-muktezây-ı —-ı fıtrî 183; ber-muktezây-ı —-ı Hudâ-dâd 124, 828; —-ı Hudâ-dâd 25, 208, 250, 708; —-ı Hudâ-dâdları 215, 450; 'arz-ı —-ı mâder-zâd 722; bagal-gîrî-i —-ı mâder-zâd 349; pertev-i —-ı mâder-zâd 576; —-ı mâder-zâd 160,978; hadd-i —-ı mâder-zâdları 213; kesbî meleke-i —-ı mâder-zâdları 929; vehbî meleke-i —-ı mâder-zâdları 929; —-ı mâder-zâdları 234, 703; —ı ma'lûm 569; —-ı nâ-mahsûru bâhir 730; —ınca mütevârid 490; —ınca vâsıl 490; nâsıye-i —ından bedîdâr 149; suver-i eşkâl-i —-ı zâhir 251; —-ı zâhir 481, 915; —-ı zât 199, 633; —-ı zât-ı fetânet-simâtı 206; cibillî —ları 98; çesbân-ı kāmet-i —ları 85; hadd-i —ları 949; ta'rîf-i —ları 17; —ları 564, 592; —ları ma'lûm 728
istidlâl 45, 106, 693, 723, 907, 963; cünbiş-i dilîrânelerinden — 44
istîfâ 98, 640; hazz-ı derûnlarını — 540; —sı nâkābil 569; —y-ı hakk-ı müsâferet 645; —y-ı hazz-ı evfer 619; —y-ı hukūk-ı 'ulûfât 821
isti'fâ 78, 181, 445, 474, 529, 540, 677, 705, 729, 766, 785, 822, 837, 872, 894; mansıb-ı celîleden — 721; — gûne 448; kendü —ları 105; mansıblarından —ları 531; —larını hâvî 534; —larını istid'â 182; —larını recâ 182; makāle-i —-me'âl 319; —ya ibtidâr 437; —ya mübâderet 182; —yı mutazammın tahrîrâtları 630
istifâde 542; erbâb-ı — 844; hücre-nişîn-i — 183; —-i envâr-ı kemâl 539; —-i fevâ'id-i mantûk/mefhûm 684; —leri 541
istifsâr 169, 319, 800, 903; —-ı hâtır 56, 301, 511, 514; —-ı tab'-ı me'âlî-iştimâl-i Şâhî 304
istiftâ 129, 167, 203, 696; ba'de'l-— 166
istiğfâr 203; —a bâdî 872; —-gûyân 961
istiğrâb; bâ'is-i — 628; garîk-ı lücce-i — 43; mahall-i — 182, 453; ser-furû-bürde-i zânûy-i — 731; —en 890; bâ'is-i —-ı 'âlemiyân 897; mahall-i — ü isti'câb 454
istîhâl 915; 'adem-i —i 664; bi'l-— 250, 270, 518, 531, 686; bi-hasebi't-tarîkı ve'l-— 449; istikşâf-ı hâl-i erbâb-ı — 927; erbâb-ı — 774, 828, 899, 915; irşâd-ı — 480; miyâne-i ricâl-i erbâb-ı — 976; pîşânî-i menşûr-i — 347; erbâb-ı —-i bâ-ikbâl 695; bagal-gîrî-i —-i mâder-zâd 349; —i zâhir 691; erbâb-ı —-i zevi'l-ihtirâm 954; nihâl-i —leri 378; —lerini 'ârif 660
istihbâr 200, 300, 315, 457, 544, 669, 881; bi't-teharrî ve'l-— 951
istihdâm 25, 51, 57, 149, 207p, 215, 233, 235, 237, 273, 274, 387, 388, 408, 450, 480, 491, 523, 544, 568, 609, 627, 633, 703, 722, 793, 808, 816, 825, 828, 839, 893, 935, 963, 976, 966; hıdemât-ı mehâmda — 660; imtidâd-ı eyyâm-ı — 216; kapularında — 244; ma'nây-ı gayr-i mu'tenâda — 261; küllî umûrda —a evfak 489; —a ikdâm 832; —a sezâvâr 853; —a şâyeste 827; — irâdesi 263
istihkāk 86, 552, 593, 828; 'adem-i — 664; bâhiru'l-— 274; bi'l-irsi ve'l-— 378, 532; bi'l-— 216, 270,

481, 492; erbâb-ı — 148, 214, 245, 521, 610, 683, 774, 792, 948, 955, 956; kāmet-i bâlây-ı — 123; kesb-i — 149; sâhib-i — 194; sâhibü'l-mecdi ve'l-kadri ve'l-— 93; erbâb-ı —a ‘inâyet 476; —an 548, 577, 581, 584, 624, 806; mihrâb-ı —a takdîm 97; erbâb-ı —a tevcîh 476; —ı bâhir 915; —ı zâhir 691; —-ı sümüvv-i haysiyyât 633; —-ı zât 268, 910; —-ı zât-ı hüner-perverî 233; —-ı zâtî 550, 552; —-ı zemân 268; —lar 90; —larını ‘ârif 660

istihkâm 40, 42, 112, 188, 395, 468, 662, 818; ber-vech-i — 770; dâyiresine — 951; müstevcib-i — 586; rehîn-i — 348; pezîrây-ı — 625; serhadd-i — 817; sûret-yâb-ı — 870; vüfûr-i — 23; bünyân-ı dostînin/mahabbetin —ı 414, 585; dostluk —ı 402, 403, 414; müvâlâtın —ı 402; mezîd-i —-ı bünyân-ı ittihâd ü iltiyâm 548; —ı emri 551; —-ı esâs-i musâfât 173; —-ı esâs-i müvâlât 173; —-ı merâ’ir-i ilti’âm 361; —ı merâ’ir-i ülfet 175, 361; —ına sarf 649; esbâb-ı —ları 712; nizâm-ı —ları 712; —-pezîr 756; — ü tarsîn 116

istihrâc 221, 727, 853; —ına muvaffak 725

istihsâl 17; —-i fenn-i kitâbet 976; —-i kurbet-i cenâb-ı Hudâ 29; —-i levâzım 819; —-i levâzım-ı emn 823; —-i levâzım-ı selâmet 823; —-i refâh-ı gül tarîkı 90; —-i rızây-ı hümâyûnlarına muvaffak 613; —-i rızây-ı yümn-iktizây-ı Cihândârî 886; —-i rızây-ı yümn-iktizây-ı Pâdişâhî 98; —-i zehâyir 703

istihsân 157, 233, 301, 307, 400, 466, 654, 702, 787, 800, 977; gāyet — 651; karîn-i — 482, 779, 870; mazhar-ı şeref-i — 638; nazar-ı — 121; ser-satr-ı tûmâr-ı — 558; tekerrürü — 250; — tarîkı 93

istikāmet 32, 73, 113, 118, 149, 473, 513, 690, 698, 722, 832, 878, 934; ‘alâyim-i — 960; celâ’il-i — 791; cevher-i — 138, 262, 678; devâm-ı — 208; envâr-ı ezâhîr-i — 611; envâr-ı — 26, 976; hüsn-i — 819; izhâr-ı — 388; lem‘a-i — 279; masdar-ı — 268; merkez-i — 721; pâ-ber-cây-ı — 183; pây-ı rehvâr-ı — 157; semt-i — 229; serîr-i sahâyif-i — 16; vâcibe-i — 738; vüfûr-i — 273; yümn-i — 963; zemîn-i — 854; zeyl-i — 978; — de ‘alem 216; ufuk-ı —den gün gibi rûşen 233; —i âşikâr 708; —i bâhir 199; nehc-i —-i lâyiha 165; — ile be-nâm 388; safây-ı tab‘-ı —-nümûn 602; —-i tâmm 568; âsâr-ı — lâmi‘asınca 267; — le be-nâm 816; —leri zâhir 272; —-i ‘ubûdiyyet-intimâları 857; —-pîrâ 705; bâlây-ı —-şi‘âr 450; zâtında —-şi‘âr 853; —-şi‘âr 97, 149, 217, 253, 572; ‘uhde-i —-şi‘ârına elzem ü akdem 151; —-şi‘ârı olan bendeleri 17

istikbâl 74, 76, 117, 125, 147, 155, 157, 191, 300, 303, 307, 332, 335, 373, 393, 425, 533, 606, 641, 643, 644, 645, 653, 741, 743, 780, 796, 797, 802, 835, 887, 895, 909, 916, 927, 950; ba‘de'l-— 281, 464; birkaç hatve infisâl ile — 646; icrâ olunan merâsim-i — 374; icrây-ı merâsim-i — 743, 927; mahall-i — 615; merâsim-i — 372; mevkıf-i — 126, 125; —e şâyeste vü ahrâ 258; —-i hazret-i Cihân-gîr-i ‘adl/dâd 615; —imize me’mûr 646; —leri 425

istikbâr 711, 843; kemâl-i — 951; pâ-nihâde-i ‘arsa-i — 129; cibillî olan —ı 773; —ı muktezâsı 43; —ına göre 714; —larının mücâzâtı 933

istiklâl 78, 86, 532, 902, 963; ‘adem-i — 879, 932; ‘alâ vechi'l-— 494; ber-vech-i — 199, 273, 480, 507, 623, 920, 976; bi'l-— 714; emrinde — 33; icâle-i semend-i — 624, 806; mest-i gurûr-i sahbây-ı — 808; mezîd-i — 887; mübtelây-ı sevdây-ı — 812; tahsîl-i dest-mâye-i — 813; zabt-ı memerr-i vesvese-i — 68; zîr-dest-i — 906; — da‘vâsı 906; —e isti‘dâdı 903; —en 427; —-i şâmile 257; —-i tâmm 827

istikmâl 175, 219, 374; tûde tûde — 858; —-i hıdmet 538; —-i menâfi‘-i uhrevî 498; —leri 886

istikrâr 51, 154, 254, 297, 317, 413, 451, 511, 514, 529, 532, 591, 698, 822, 844, 845, 902, 915, 963, 977; ‘adem-i — 133, 527, 879, 932; ârâyiş-i — 399; âsâr-ı — 906; ber-vech-i — 495, 767; cilve-künân-ı sâha-i — 814; keyfiyyet-i — 403; merbût-ı hibâle-i — 891; mezîd-i — 887; netîce-i — 391; netîce-pezîr-i — 163; pâ-ber-cây-ı merkez-i — 867; pezîrây-ı — 341, 357, 429, 466, 510, 625, 962; pezîrefte-i — 170; pîrâye-i — 351; râbıta-bend-i — 508; rehîn-i — 348; rîşe-gîr-i — 176, 623; sahîfe-pîrây-ı cerîde-i — 690; temşiyet ü — 294; —a isti‘dâdı 903; —a karâr 806; musâfâtın —ı 410; nizâmlarının —ı 253; —-ı bünyân-ı tevâdd ü tehâbb 173; —ına i‘tibâr 532; —ına müsâ‘ade 792; —ını muhtevî 624; —-ı nizâm-ı hâl 836

istiksâ 393, 457, 522, 718, 849, 968; ‘alenen — 100; erbâb-ı — 476; hîta-i — 755; kar‘-ı sâmi‘a-i — 877; mersâ-yı sefâyinlerin — 794; nazra-peymây-ı dîde-i — 731; —y-ı ahvâl 448; —y-ı ahvâl hılâli 410; —y-ı mezâyâ 724

istîlâ 58, 93, 528, 714, 716, 717, 781, 812, 880, 925, 951, 954; ba‘de'l-— 784; ber-âverde-i dest-i — 904; dâ’-i zâtü'l-cenb-âsâ — 730; dest-bürd-i — 945; hâne-i mezbûru — 739; hirâs — 243, 831, 892; temâm — 524; —’-i a‘dâ 384; zîr-dest-i —ları 803; —y-ı ‘illet-i züheyr 698; —y-ı dağdağa 240; —y-ı haşyet 926, 932; —y-ı havf 932; —y-ı havf u hirâs 133; —y-ı perîşânî 240; —y-ı ru‘b 926

istimâ‘ 155, 225, 282, 335, 526, 946, 952; kenâr mahkemelerde — 407; tevâtüren — 872; —-ı âheng-i söz ü sâz-ı nağme-serâ 790; —-ı egānî 616; —-ı elhân 616; —-ı nagamât-ı hoş-elhân 125; —-ı nagamât-ı sâz-ı behcet-efzâ 336; —-ı nagamât-ı söz-i behcet-efzâ 336; —-ı sâz 618

istimâlet; envâ‘-i — 830; sûret-i — 466; —lerine ikdâm 738

istîmân 106, 243, 554, 831; taleb-i — 44; teşebbüs-i zeyl-i — 483
istimdâd 49, 134, 186, 522, 561, 709, 745, 785, 831, 932, 951; istizhâr ve — 469; —a ihtimâm 709
istimrâr 154, 511, 701, 887, 906, 977; ‘ale'l-— 495, 542; cilve-künân-ı sâha-i — 814; sûret-i te’bîdde —ı 690; —ları zâhir 697
istinâd 108, 573, 812, 860, 869, 945; kemâl-i keremine — 824
istînâs 804, 809, 810, 918; bast-ı rusûm-i — 58; isticlâbiyle — 959; incizâb-ı derûn ile — 679; lihâza-i ‘ayn-ı — 511, 514; sûret-i — 22
istintâk 200, 204, 282, 319, 524, 593, 665, 823, 837, 839, 944; ba‘de'l-— 783; —ı mâ fi'l-bâl 410
İstinye (Boğaz-içi'nde, letâfet-i âb u hevâ ile elsine-pîrâ) nâm mahal 595
istirâhat 107, 301, 641, 645, 656, 681; âşiyân-sâz-ı — 595; celse-i — 723; darb-ı hıyâm-ı — 315; ferâğ-ı bâl ile — 482; kenâre-gîr-i — 592; kûşe-nişîn-i — 838; mesned-nişîn-i — 333; nezd-i kehf-i — 616; sâye-cûy-i — 52; tahsîl-i — 644; ticâret-i râbiha-i — 426; vaz‘-ı rihâl-i — 431; visâde-güzîn-i kûşe-i — 682; —e me’zûn 687; mûcib-i esbâb-ı —i fukarâ 775; bâ-refâh-ı güzîn-i —karîn 814; bâ‘is-i —leri 389; —leri 425, 439; —lerini mûcib 280
istirhâm 32, 35, 99, 224, 243, 416, 437, 569, 666, 681, 694, 831, 834, 913, 952, 968; ‘arz-ı ruk‘a-i — 686; isti‘tâf u — 599
istîsâl 107, 534, 574, 693, 760, 834, 877, 892, 913, 913, 946; sihâm-ı — 107; —e mübâşeret 710; — e mütesaddî 808; —-i a‘dây-ı li’âm 23; —-i ehâlî-i Dağıstân-ı diyânet-iştimâl 107; —ine ihtimâm 544; —ine mübâderet 528; —leri 41, 241, 271, 278, 451, 457, 458, 467, 472, 554, 572, 596, 600, 697, 837, 877
istishâb 508, 662, 679, 715, 723, 781, 810, 877, 936, 951, 953, 976, 978; küllî umûrunda — 525
istiskâ; ‘illet-i —ya mübtelâ 566
istisvâb 118, 400, 513, 810, 938, 973; tekerrürü — 250
istişâre; ba‘de'l-— 392, 411, 508; bi'l-— 255, 868; Sünnet-i seniyye-i — 463; ‘umde-i erbâb-ı — 679
istîzân 24, 410, 554, 648, 952, 958; ‘avdetini — 641; ba‘de'l-— 449, 452, 508, 693; izhâr-ı — 879; mahallini — 612; mevki‘ini — 612; — ü istirzâ 23
İstokholm [Stockholm] Şehri 846
İstoni-Belgırad 643
İsvec; ehâlî-i — 845, 847; — Devleti 394, 843, 847; — Elçisi 88; — Kıralı 843, 844, 846, 847; — Kırallığı hükûmeti makāmı 845; — Kırallığı makāmı 847; —lü'nün a‘yânı 845; —lü'nün ricâli 845; — sefînesi 543; — tâyifesinin Kıralı 845
‘isyân 483, 521, 907; hâdim-i esâs-i — 759; mevâdd-ı fesâd-ı — 760; vâdî-i — 458; vâdî-i — a devân 101, 437; zirve-i —a i‘tilâ 694; kulle-i kûh-i —a irtifâ‘ 101; kulle-i kûh-i —a irtikā 101; vâdî-i —a şitâbân 457; kulle-i —a vülûc 437; zirve-i —a vülûc 661, 830; —ları 736
iş 306; nâfi‘ — 737; —e âşinâ 262; —e yarar süvârî 951; mücerred — görenleri 466; —-güzâr âdemleri 536; —güzârları 406; —-güzâr Levendât makūlesi 523; —i bir mertebeye erişdirdi ki 552; —in hakīkati 463; —in heyûlâsı 309; —in husûlü 435; —ini âsân 633n; —in tevellüdü 806; —i vakt-i mukadderine ihâle 824; —lerin iktizâsı icrâ 152; —lerin kānûnîsi 157; — lerin şer‘îsi 157; —lerin tevellüdüne göre hareket 464; —ler mebde’inden makta‘ına dek 308; — mütemâdî olmayup 470
işâ‘at 45, 81, 184, 280, 302, 307, 392, 464, 470, 525, 534, 537n, 797, 835, 885, 904; ‘umûma — 881
iş ‘âr 13, 22, 38, 50, 88, 92, 111, 115, 118, 151, 157, 169, 179, 197, 216, 259, 260, 291, 302, 315, 317, 324, 350, 391, 432, 440, 447, 527, 577, 600, 619, 625, 781, 784, 870, 878, 903, 915, 916, 927, 962; derc ü — 290, 349; sâhib çıkılmayacağını — 824; sıhhat-i nesebini — 869; —dan hâlî 650; —-ı temhîd-i mebânî-i musâfât 355
işâret/işâre 38, 44, 56, 112, 304, 305, 307, 316, 317, 411, 447, 451, 459, 609, 617, 630, 647, 648, 741, 783, 880, 887, 975; ednâ — 28; nâme-i nâmî-i latîfü'l-— 340, 355, 359; müterakkıb-ı — 593; bâ-—-i ‘aliyye 474, 486, 488, 531, 595, 626, 629; —-i ‘aliyye 449; —-i ‘aliyye mûcebince 268; bâ-—-i ‘aliyye-i hazret-i Şeyhulislâmî 815; —-i ‘aliyye-i hazret-i Şeyhulislâmî 786; —-i ‘aliyye-i hümâyûn 136; bâ-—-i ‘aliyye-i Şeyhulislâmî 465; —-i ‘aliyye-i Şeyhulislâmî 270, 718, 794, 848; —-i ‘aliyyeleri 566; bâ-—-i ‘aliyye şeref-bahşây-ı sudûr 530; —-i bâhiru'l-beşâre-i Cihân-bânî 277; bâ-—-i bâhiru'l-beşâre-i hazret-i Şeyhulislâmî 896; —-i bâhiru'l-beşâre-i Husrevâne 860; —-i bâhiru'l-beşâret-i Şehinşâhâne 187; —-i bâhiru'l-beşâreler 673; —-i enâmil 650; —-i engüşt-i tahzîr 776; —-i engüşt-i teşvîk 776; —-i hazret-i Âsafî 282; bâ-—-i hazret-i Şeyhulislâmî 924, 954; —-i Şeyhulislâmî 418; —-i hümâyûn 147; —-i kerâmet-nümâları 383; —-i müstevcibü'l-beşâre-i Tâcdârî 334; —-ı sarîhaları 446; —-i seniyye-i Hıdîvâne 156; bâ-—-i Şeyhulislâmî 276, 389, 565, 888; —-i Şeyhulislâmî 417, 663, 684, 691; — ü dâll 118
işkampavya 627; —lar 627
işti‘âl 87, 455, 534, 834; ‘alev-gîr-i — 462; fetîle-gîr-i — 117
iştibâh 845, 867; bî-— 435; bîrûn-i havsala-i — 170; bilâ-— ma‘lûm 320

işṭigāl 123, 210, 274, 383, 482, 613, 686, 687, 710, 806, 889; ‘abese — 479; emr-i binâya — 672; gûşiş ü — 311; icrâya — 751; kifâha — 907; nehc üzere — 624; rabtına — 714; rû-nümây-ı — 167; zabtına — 714; zikrullâha — 380; —leri hılâlinde 593

işṭirâ 404, 406, 574, 637, 912

‘işve; —-ârâ 922; —ler 617; —-sâz 187

İşvekîn (=Schwechat, Beç Kal‘ası'na iki sâ‘at mesâfede) nâm kasaba 644

i‘tâ 54, 127, 137, 138, 139, 141, 154, 158, 159, 160, 228, 230, 250, 256, 268, 271, 274, 282, 289, 293, 307, 315, 334, 337, 342, 356, 357, 360, 370, 394, 395, 400, 412, 446, 475, 482, 486, 509, 510, 513, 538, 542, 555, 570, 573, 575, 576, 593, 625, 656, 657, 667, 668, 706, 723, 726, 740, 743, 751, 753, 767, 793, 800, 804, 816, 838, 868, 887, 905, 938, 915, 955, 966; meşgūl-i — 470; yedine — buyurılan 255; yedlerine — buyurılan 628; buyruldu —sı 470; —y-ı menşûr 897; —y-ı menşûr-i vazîfe-i mu‘ayyene-i mezkûre 742; —y-ı mühr-i cihân-ârâ 721; —y-ı mühr-i hümâyûn-i bâ-meymenet 927; —y-ı Mülûkâne 511; —y-ı nukūd 864; —y-ı temessükât 258

itâ‘at 101, 115, 578, 599, 668, 906, 913, 962; ‘adem-i — 99, 145, 431, 571, 811, 814, 877; bîrûn-i dâ’ire-i — 459; dâ’ire-i — 468; gerden-dâde-i hibâle-i — 694; gerden-dâde-i — 167; kemâl-i — 907; mâdde-i — 530; merkez-i — 529; ribka-i — 529, 904; taht-ı — 241; tavk-ı — 835; zîr-i — 534; zîver-i gerden-i — 138; vâdî-i terk-i —de dâ’im 906; dâ’ire-i —den hurûc 437, 460; —den hurûc eden erâzil/esâfil 218; câdde-i —den rû-gerdân 661; —den rû-gerdân 83, 117, 120, 437, 457; ‘adem-i —e cesâreti 601; tavk-ı —e gerden-dâde 529; tavk-ı —e istîmân 529; serkeşlikleri —e tahvîl 598; ‘adem-i —-i fermân 876; dâ’ire-i —inde 456; dâ’ire-i —inden hurûc 457; dâhil-i dâ’ire-i —leri 781; silsile-i —leri 244; —leri 669; mazmûn-i —-makrûn 45, 219, 777; merkez-i — ü tekâ-pûyî 311

İtalya ülkesi 717

ithâf 340, 577, 584, 751, 757; —ı siyâkı 359

i‘tibâr 15, 50, 86, 97, 212, 213, 235, 266, 268, 352, 399, 448, 591, 597, 603, 607, 611, 628, 633, 634, 636, 637, 638, 643, 645, 647, 652, 656, 660, 663, 664, 671, 677, 678, 681, 685, 687, 691, 695, 699, 711, 717, 718, 725, 798, 847, 865, 868, 878, 888, 942, 950; âb-ı rûy-i — 977; âsâr-ı bâ-— 11, 85; âsâr-ı bâhiru'l-— 8, 207, 443; âsâr-ı celîletü'l-— 451, 637; âsâr-ı müstevcibü'l-— 26; bâhiru'l-— 262, 880; baht-ı dâniş-ârây-ı mevki‘-i imtihân-ı — 824; celîlü'l-— 13, 563; cerâyid-i — 854; cevher-i — 443; cilve-ger-i sâha-i — 886; dâhil-i ‘ayn-ı — 947; derece-i — 960, 966; diyâr-ı celîlü'l-— 567; emr-i celîlü'l-— 969; gûş-i — 955; gül-çehre-i iltifât-ı manzara-i — 633; hacle-pîrây-ı dest-i — 493; halhâl-i pây-i hâtime-i makāle-i müstevcibü'l-— 189; halhâl-i pây-i — 453; havâle-i sâmi‘a-i — 45; hayyiz-i — 870; kādime-cünbân-ı rehvâr-ı — 369; kāmet-i — 678; karâr-dâde-i ‘ayn-ı — 822; kâr-âzmûde-i bâhiru'l-— 978; karîn-i temgāy-ı — 539; kemâl-i hâhiş ile — 508; kemâl-i — 887; kurûr-i ‘uyûn-i nuzzâr-ı zevi'l-— 105; külâh-ı bâhiru'l-— 240; makāmında — 845; mansıb-ı celîlü'l-— 491; mansıb-ı müstevcibü'l-— 274; manzûr-i ‘ayn-ı — 636; manzûr-i çeşm-i — 652; manzûr-i dîde-i — 481, 603; matmah-ı enzâr-ı — 320; mazhar-ı enzâr-ı — 591, 946; mazhar-ı — 546; me’âsir-i bâhiru'l-— 208; melâz-ı havâkīn-i zevi'l-— 396, 402; menşûr-i — 678; merd-i sâhib-i — 485; meşhûd-i ‘ayn-ı a‘yân-ı zevi'l-— 920; meşhûd-i ‘ayn-ı — 664; meşhûd-i dîde-i — 643; mi‘yâr-ı — 498; mîzân-ı — 746; mûcibü'l-— 63; mu‘teber pâye — 645; nazar-ı — 121, 417, 628; neş’edâr-ı rahîk-ı — 911; neyl-i — 124; Ocağ-ı mezbûra — 796; perverde-i dest-i âb u tâb-ı — 929; pes-mânde-i peygūle-i bî-— 419; pîrâye-i medâr-ı — 426; rehînü'l-— 559; re’s-i hudûd — 681; sâha-i — 369, 962; sâhibetü delâ’ili'l-mecdi ve'l-— 511; sâhib-i — 460, 960; sâhibü delâ’ili'l-mecdi ve'l-— 398, 403, 509, 512, 846; sâ’ik-ı takdîr-i bâhiru'l-— 492; sebt-i cerîde-i — 871; sezâvâr-ı mülâhaza-i — 55; şâyân-ı nazra-i — 695; şâyeste-i — 383; tahsîl-i dest-mâye-i — 911; tevcîh-i veche-i — 167; vesîle-i tezâyüd-i — 647; ‘ulüvv-i — 798; zîb-i ser-i — 656; —a ahrâ 607; —a elyak 489; nazra-i —a lâyık 918; ‘ayn-ı —a manzûr 222; derece-i —a mevsûl 809; —a sezâvâr 853; nîm-nigâh-ı —a şâyân 638; —a şâyeste 725; nazar-ı ‘ayn-i —da cilve-ger 451; sâha-i —da cilve-ger 691, 829; sâha-i —da tecessüm 748; nazar-ı — dan dûr 222; —ı dü-bâlâ 26, 280; karîn-i ‘ayn-ı —-ı evliyây-ı ni‘amî 634; —ına kesâd 426; —ın bilüp 824; revgan-i —ında kıllet 922; me‘âric-i —ını menî‘ 758; âsâr-ı bâhiru'l-—-ı Şehriyârî 220; —-ı tâmm 804; —-ı yümn-âsâr-ı Şehriyârî 494; —-ı zâhiru'l-iftihâr 499; ‘ayn-ı —-ı Saltanat 805; ‘ayn-ı — ile nigerân 516; nazar-ı — ile mu‘tebir/nâzır olanlar 497; âsâr-ı cemîle-i bâ-—ları 111; âsâr-ı kalemiyye-i celîletü'l-—ları 687; dûş-i — ları 54; meşhûd-i bâsıra-i —ları 54; pâye-i —ları 564, 566; —ları 499, 798; —ları bâlâ-ter 320; derece-i — u irtizâ 268

i‘tidâl 208, 890; ber-vech-i — 891; emr-i — 89; esbâb-ı — 87; hadd-i — 265, 632; kemâl-i — 664; muktezây-ı kavâ‘id-i — 92; zirve-i hadd-i —den aşırmağla 765; —den ziyâde 407; izhâr-ı şe‘âyir-i —e ibtidâr 738; —e karîb 182; hüsn-i — e ri‘âyet 90; —-i âb ü hevâ 918; —-i ahvâl 695, 813, 939; —-i girdâr 695; —-i hevâ 417; —-i istikāmet 939; tahsîl-i —-i matlûb 89; —-i matlûb 90; emr-i —in muhâfazası 89; gurre-i nâsıye-i — leri 579; — üzere hareket 308

i'tikād 46, 110, 627, 892; hulûs-ı — 758; hüsn-i — 860; merd-i pâk— 565; pâk— 659; —ât-ı bâtılaları/kâsideleri 697; —ı bâtılında istimrâr 204; —ı bâtılları 205; —ı husrân-me'âlleri 205; —ı Husrevâne 847; hüsn-i —ı sıgār u kibâr 357; binây-ı resânet-mesâs-ı —ı yakīnî 343; bâyeste-i — ü i'tidâd 263

i'tilâf 156, 856; bâ'is-i — 170; iktisâb-ı mâye-i — 138; kesb-i — 260; muktezây-ı — 756; safvet-pezîr-i — 169; —ı beyne'd-devleteyni'l-'aliyyeteyn 578, 582; mehebb-i —ı cânibeyn 358; mûcib-i —ı hazreteyn 173; hüsn-i — sebebi 312

i'timâd 108, 144, 343, 522, 868, 917, 935, 945; evâsır-ı — 341, 357; imzâ-zede-i hüsn-i — 71; kemâl-i — 525; kemâl-i keremine — 824; metânetine — 877; şâyeste-i — 263; üsârâya — 523; yümn-i — 230; —en 155, 528, 867; — hâsıl 868; —ı küllî 209, 810; —ı Şâhâne'miz derkâr 847; —ları 860

İ'timâdü'd-devle 810, 905; —-i Hind 57; —-i İran 171, 173; — makāmı 155, 549, 904, 905

i'tinâ/i'tinâ' 175, 188, 265, 266, 361, 411,435, 495, 532, 575, 586, 798, 847, 879, 911, 927, 933, 945, 951, 952, 958; 'adem-i —ları 777; âmîhte-i gil-i lây-ı — 726; bâ'is-i — 254; cilve-nümây-ı sâha-i — 538; dûrbîn-i nigâh-ı — 920; hayyiz-i — 870; ihdâsına — 749; kadrine — 824; kemâl-i — 578, 582, 585; melhûz-ı 'ayn-ı — 921; mezid-i — 886; vesîle-i tezâyüd-i — 647; zîb-efzây-ı serlevha-i — 381; zücâce-i — 312; medâr-ı — vü igtirâr 314; —ya sâlih 541; —ya sezâ ikrâm 638; —ya şâyân 427; —y-ı muhâfaza-i şurût-ı musâfât 879; —y-ı Mülûkâne 796

i'tirâf 154, 665, 729, 869, 968; sâlik-i nehc-i — 260; sıhhat-i nesebini — 869; —ları 968; —larına binâ'en 696

i'tirâz 448, 976; sedd-i derîçe-i dehân-ı — 976; sülme-i —ı bî-hûde 448; vaz'-ı nokta-i —ı cehâlet 316; —ı lisân-ı zemâneden 'ârî 216; —ı umûr 534; —ları 695

i'tizâr 213, 296, 643, 645, 656; envâ'-ı — 80; karîn-i — 962; ser-nihâde-i — 766; —a ser-âgāz 640; zeyl-i —a teşebbüs 419

itlâf 51, 803; —ı emvâl 716; —ı nüfûs 456, 869; — u izâ'atı 202

itmâm 141, 148, 164, 236, 303, 368, 374, 385, 445, 468, 490, 506, 563, 574, 639, 641, 648, 731, 817, 818, 859, 886, 900, 911, 921, 964, 970; ârâyiş-i hüsn-i — 353; hüsn-i — 886; karîn-i — 973; pîrâye-i — 625; resîde-i derece-i — 647; serhadd-i — 817; zîver-i sutûr-i — 494; —dan sonra 487; umûr-i mühimmenin —ı 237; —ı cild-i evvel 492; —ı ebniye-i mezkûre 921; —ı Fâtiha 669; —ı hıdemât 694; —ı hıdmet 280, 668, 699, 964, 977; —ı hıdmet-ı me'mûre 669; —ı hıdmet-i sefâret 277; —ı kâr 977; —ı maslahat 276; —ı me'mûriyyet 277; —ı merâm 911; —ına mübâderet 415; —ı senâ 647; —ı tahiyyet 647; —ı umûr-i Mısrıyye 602

itmînân 245, 823; îrâs-i — 470; mukayyed-i hibâle-i — 811; nezd-i kehf-i — 616; sebeb-i — 63; bâ'is-i —ı bâl 258; —ı bâl 521, 936; —ı bâl hâsıl 663; —ı bâl-i 'ibâd 882; —ı bâlleri 134, 244, 452, 472, 626, 536; —ı bâlleri ahvâli 963; —ı bâlleri irâdesi 278; —ı kalb 878; esbâb-ı — ları 878; kemâl-i —ları 916; nizâm-ı —ları 817

ittifâk 78, 156, 184, 281, 284, 293, 314, 459, 461, 470, 507, 528, 532, 549, 552, 627, 661, 711, 799, 807, 810, 830, 876, 904, 932, 951; 'adem-i — 805, 813; 'ale'l— 114, 242; 'ale'r-re'yi ve'l— 322; be-hem— 672; bi'l— 58, 129, 152, 167, 393, 472, 597, 750, 835, 885, 892; encümen-sâz-ı — 809; hem-dest-i — 716; hüsn-i — 393; kayd-ı — 523; kemer-bend-i — 458; mecmû'a-i — 322; merâsim-i — 81; nûr-efşân-ı — 71; pezîrây-ı ilti'âm-ı vifâk-i — 312; sâlik-i mesâlik-i — 139; şîrâze-bend-i mecmû'a-i — 319; şîrâze-bend-i — 166; teşyîd-i mebânî-i — 756; vezâyiş-i nesîm-i kabûl-i dil-keş-i hubûb-i — 358; —a ibtidâr 662; —an 153, 578, 581, 584; hüsn-i —ât 759; —ât-ı garîbe 765; —ı ârâ 86, 99, 152, 158, 173, 313, 349, 394, 427, 498, 507, 593, 668, 809; —ı ârâ ile kıyâm 680; —ı ârâları 87, 390, 806, 810, 915; —ı ârây-ı ricâl 508; —ı ârây-ı ricâl-i sadâkat-ârâ 412; —ı ârây-ı rûşen 465; —ı cânibeyn 309; —ı dînî 70; —ı garîbe 258, 459, 943; keyfiyyet-i —ı idrâkleri/vusûlleri 614; —ı kelim-i pîr u bernâ 290; —ı kelim-i savâb-intimâları 131; —ı kelime 915; —ı kulûb 349; —ı kulûb-i küberâ 962; nihâyet-i —ı kulûb-i meymenet-makrûnları 614; —ı kulûb-i şürefâ 962; —ı kulûb-i 'ummâl 854; —ı mezhebî 70; —ı sâlikân-ı râh-ı hakīkat 378; —ı sıgār u kibâr 810; dest-be-dest —ı vifâk 557; —ıyyât-ı haseneden 'add 614; kazıyye-i 'acîbe-i —ıyye 924; kazıyye-i —ıyye 452, 890, 940; —lar 86, 310, 351, 845, 847; 'adem-i —ları 600, 907; kişt-zâr-ı sünbüle-dâr-ı —ları 809; kemer-bend-i —ları 543; ser-rişte-i girih-gîr-i —ları 662

ittihâd 153, 154, 245, 293, 297, 314, 315, 461, 661, 711, 807, 810, 830, 904, 932, 951; 'adem-i — 813; encümen-sâz-ı — 809; esâs-ı — 551, 553; fâ'iz-i re'sülmâl-i — 426; gülşen-i serî'u'n-nemây-ı — 579, 583; hem-dest-i — 469; kā'ide-i müstahsene-i — 578; mecmû'a-i — 322; merâ'ir-i — 341, 357; merâsim-i — 81; mesned-ârây-ı çâr-bâliş-i velâ vü — 359; mesned-ârây-ı çârbâliş-i — 171; mezâhir-i — 347; neşr-i fevâyih-i — 756; peyvend-i — 582; pîrâye-i destâr-ı — 312; pîrâye-i iklîl-i — 577; pîrâye-i mesned-i — 583; râbıta-bend-i — 523; rabt-ı — 582; rabt-ı peyvend-i — 578, 585; resm-i — 284; riyâz-ı — 553; sarh-ı mümerridü'l-bünyân-ı — 164; sûret-i — 958; şemâme-i câmi'a-i revâc-ı

hüsn-i — 756; şîve-i sütûde-i — 61; te'yîd-i mebânî-i — 358; —en hareket 156; —-fermây-ı zamâyir-i ıhlâs-kîşân 357; mûcib-i —-ı 'âmme-i muvahhidîn 162; —-ı âyîn-i dürüst-meşrebî 70; —-ı beyne'd-devleteyni'l-'aliyyeteyn 582; gāyet-i —-ı derûn 614; güşâyiş-bahşây-ı gülistân-ı —-ı devleteyn 358; —-ı devleteyn 298; —-ı devleteyn-i 'aliyyeteyn 583; —-ı dînî 56, 343; —-ı dînî rusûmu 322; —-ı kalb 282; —-ı kālıb 282; —-ı kulûb 44, 835; —-ı kulûb-i eviddâ 67; —-ı kulûb-i vükelâ 775; —-ı kulûb-i vükelây-ı Devlet-i 'aliyye 776; —-ı mahabbet-meclûb-i ricâl 854; lâzime-i —-ı mezheb 71; —-ı mezheb 153; —-ı mezhebî 56; —-ı mezhebî rusûmu 322; lâzime-i —-ı millet 71; —-ı millet 153; —-ı müşâveret 697; —-ı re'y (رای) 697; —-ı samîmî 756; —-i kelim-i pîr u bernâ 349; —ları 310; — ların işâ'at 352; — resmi 168; — tarîkı 154; — vâdîlerine sülûk 204

'İvaz Mehmed Paşa (Sadâret-i 'uzmâ) 316

iyâb u zehâb 87, 201, 467, 815, 891, 916; — edenler 663; — îkā'ı 46; —ları 140, 405, 408; — ları letâyifinden şumâr 568

'iyâl 384, 948, 952; mülâkāt-ı — 912; —inden dûr 898; —ini igāre 904; —i tarafından 566; —leri 536, 877, 883

'iyân 91, 118, 130, 157, 166, 168, 169, 178, 282, 393, 762, 854, 865, 883; çekîde-i yerâ'a-i – 161; resîde-i ser-safha-i — 501; zîb-efzây-ı levha-i — 233

îzâh 91, 308, 380, 412, 854, 883; —-ı ahvâl 160; —-ı hâl 668, 886; —-ı hâl-i beşâşet-me'âl 299; —-ı husûs-ı mezkûr 395; —-ı ıslâh-ı umûrları 9; —-ı me'âl-i hayriyyet-iştimâl 151; —-ı me'âsir-i Hanîfiyye-i semhâ 347; — kasdiyle 338; —-ı menâhic-i millet 66; —-ı menâhic-i mülk 66; —-ı vâkı'u'l-hâl 638

izâle 79, 145, 148, 171, 174, 204, 218, 251, 290, 302, 305, 428, 458, 468, 478, 599, 600, 808, 882, 913, 930, 933, 940, 943, 946, 952; şakī-i vâcibü'l-— 662; vâcibü'l-— 243, 946; —-i fesâd 360, 960; —-i fesâd sevdâları 384; —-i gubâr-ı şûr u şerr 162; —-i ihtilâlleri 880; —-i kīl ü kāl-i fiten-me'âl 534; —-i şerr 960; —-i vücûd-i erbâb-ı bagy 81; —-i vücûd-i erbâb-ı fesâd 81; —-i vücûdu 101; —-i zalâm-ı küfr 138; vâcibü'l-—ler 467, 832; —leri 116, 201, 241, 466, 472, 570, 662, 837, 916; —lerine dikkat 120; —lerine ihtimâm 120; açıkdan —lerine mübâşeret 241; — vü i'dâm 459, 463; — vü izâhası 297

iz'ân 529, 831, 868; ashâb-ı — 972; keşîde-i rişte-i nigâh-ı — 172; müsellem-i erbâb-ı — 18; nakş-ı bend-i sahîfe-i — 783

i'zâz 385, 594; hırâmân-ı sâha-i — 124; libâçe-i müstevcibü'l-— 85; mazhar-ı — 685; serîr-i sahâyif-i — 16; sezâvâr-ı — 195; tırâzende-i tırâz-ı — 745; vesîle-i tezâyüd-i — 514; minassa-i —da cilve-sâz-ı vâdî-i nâz 417; —-i seniyye-i câmi'-i âyât-ı hasenât 520; —-i şerî'at-i garrâ 341

izbândud tâ'ifesi 408

İzdin Kasabası 908

izdivâc; 'akd-i hibâle-i — 635; şeref-i —iyle müşerref 838; dâhil-i Harem-serây-ı —ları 517; hem-hâbe-i —ları 537

Îzed; cenâb-ı —-i bî-çûn 419; ber-muktezây-ı hikmet-i —-i bî-niyâz-i benî Âdem 165; sâ'ik-ı takdîr-i —-i Müte'âl 174; sevk-ı sâ'ik-ı —-i müte'âl 171; meyâmin-i te'yîdât-ı —-i Müte'âl 549; bk. ayrıca **Allah**

izmihlâl 599, 813, 892, 913; sûret-i — 711; tayy u — 319; — emâreti 907; —-i ehl-i bid'at ü gavâyet 63; —ine dâll 456; —-pezîr 427

İzmîr 665, 666, 772, 792, 829, 948; taraf-ı — 792; Kazâ'-i —'den munfasıl 566; — Kadısı 195, 250, 665; — Kadısı Efendi 665, 666; — Kal'ası 665; — Kazâsı 228, 520, 566, 539; — tarafları 665, 794; — Voyvodası 665

izn 60, 206, 244, 334, 465, 511, 514, 528, 600, 625, 655, 658, 716, 912, 953; ba'de'l-— 24; nâ'il-i dest-mâye-i — 958; ruhsat-fermây-ı — 686; —-dâden 270; sudûr-i —-i 'âlî 56; —-i 'âlîleri 292; bâ-—-i hümâyûn 319, 338, 371, 412; —-i hümâyûn 163, 210, 292, 333, 485, 510, 911, 912; —-i hümâyûn sudûru 181; —-i hümâyûn-i Hılâfet-makrûn 399, 513; —-i meserret-makrûnları 736; —-i müş'ir 600; —-i Pâdişâhâne 163; — recâsı 793

İznikmid; halîc-i — 891

İzoli (diyâr-ı Anadolu'da) 571; — havâlîsi Ekrâdı 571

'izz/'izzet 208, 577, 646, 720, 732, 798, 801, 894; bâ'is-i server-i şân-ı — 431n; fâ'iz-i dest-mâye-i — 633; iktisâb-ı — 918; karîn-i — 954; masdar-ı — 449; matla'-ı nâhîd-i — 340; mazhar-ı — 502; mesned-nişîn-i — 965; mûcib-i — 634; nâ'il-i — 28; nesîc-i deffe-i — 750; serîr-ârây-ı — 498; tevkī'-i menşûr-i — 141; visâde-pîrây-ı — 549; —-âyât 757; — cihetiyle 324; dûdmânlarının —-i 529; semâ'i'l-—-i 547; mûcib-i —-i dâreyn 234; nâ'il-i —-i musâheret 505, 635; —-i Mülûkâne 152; —-i sudûr 757; —-i vusûl 297; —-i ma'nevî 207; —-i sûrî 207; pâ-bûsluğu —iyle 550; —leri 810; —lü 418; —-nisâb 297; mesned-güzîn-i — ü 'alâ 686

'İzzet 'Ali Paşa (Defterdâr, Anadolu Eyâleti, Revân Ser'askerliği) 215, 976

'İzzî Süleymân Efendi; bk. **Süleymân 'İzzî** (Vak'a-nüvîs, Teşrîfâtî)

'İzzî Târîhi tıbâ'ati 5

K

Kā'ân; cânib-i me'âlî-menâkıb-ı —î 356; cenâb-ı me'âlî-nisâb-ı —î 169; cenâb-ı şehâmet-nisâb-ı

—î 349; dikkat-i —î 886; hâtır-ı feyz-irtisâm-ı —î 162; himem-i celîle-i —î 132; îfây-ı merâsim-i —î 371; kıbel-i eşref-i —î 165; mesned-i —î 567; nezd-i ferd-i —î 340, 356; pîrâye-i gûş-i hakāyık-niyûş-i —î 166; sadr-nişîn-i serîr-i —î 320; serîr-i mu'allâ-yı —î 567; şâyân-ı dûş-i —î 336; şâyân-ı şân-ı —î 321; şâyân-ı şân-ı mesned-i —î 374; tahrîrât-ı —î 529; taraf-ı eşref-i —î 349, 351; taraf-ı zâhirü'ş-şeref-i —î 165; tıynet-i safvet-mekîne-i —î 171; vâbeste-i nühây-ı hakāyık-âşinây-ı —î 164; yümn-i 'azîmet-i —î 341; ârâm-gâh-ı —î'leri 370; mesâ'î-i cemîle-i —î'leri 357; tıynet-i safvet-i tahmîr-i —î'lerinde mermûz 173; ahlâf-ı —î-nisâbı 170; a'kāb-ı —î-nisâbı 170; tensîkāt-ı —î-simâtları 162; Şâh-ı —î-yi dest-gâh cenâbları 353

kabaniçe 371, 372; — ta'bîr olunur sevb-i semmûr 567

Ka'be 56n, 476n; bi-hakk-ı — 549; —-i mu'azzama 298; —-i mükerreme 294, 353; binây-ı —-nihâd 549; —tü'l-fukarâ 742

Ka'b ibn Züheyr (Hz.) 445, 446, 447; metâf-ı lisân-ı letâfet-beyân-ı cenâb-ı — 447; cenâb-ı — 448

kabîle/kabâ'il 80, 145, 427, 913; kibâr-ı — 915; sergerde-i — 104; — halkı 115; —-i A'râb 81; —-i Ekrâd 81; —-i İraniyye 781; — ricâliyle 693; —si kethudâları 952

kābiliyyet 552; 'adem-i — 809; izhâr-ı — 699; kesb-i — 205; menşûr-i —leri 62

Kabolonice [Golubinci] Karyesi 640

kabr/mekābir 381, 461, 749; —e îsâl 516; —e teblîğ 516

kabûl 129, 153, 154, 158, 163, 166, 168, 258, 284, 291, 350, 415, 432, 291, 294, 296, 299, 319, 350, 391, 428, 433, 532, 642, 716, 826, 904; 'adem-i — 158, 319, 384; cilve-ger-i — 164; cilve-ger-i sâha-i — 485; derece-i hüsn-i — 166, 291; derece-i — 849; fâ'iz-i derece-i hüsn-i — 166; gerden-bend-i — 257; hayyiz-i — 181, 391, 411, 536, 878; is'âf ü — 163, 169; imzâ-zede-i hüsn-i — 71; karîn-i — 352, 400, 404, 431, 619; karîn-i sem'-i — 166, 291; kemer-bend-i — 517; mesâmi'-i — 65; mukaddime-i hıred-— 729; mukārenet-i — 137; mutarraz-ı tırâz-ı — 342, 357; pertev-endâz-i hüsn-i — 175; pezîrây-ı imzây-ı — 291; pîrâye-i — 351; telakkī bi'l-— 248, 258, 337, 691, 775, 809; ma'raz-ı —de 'arz 333; mansıb-ı yegâneyi —den imtinâ' 739; —den mütelâşî 810; sâmi'a-i —e ilkā 528; mevki'-i —e karîn 621; —e karîn 543, 706; derece-i —e mevsûl 349; —e mevsûl 298; —e râzî 153; —-i hüsn-i 'akīdet 579; —-i hüsn-i niyyet 579; —-i 'ilâc 312; —-i iltimâs 919; karîn-i —-i 'inâyet-şümûl-i Mülûkâne'm 403; —-i in'ikād şerâ'itını mübeyyin 262; —-i İslâm 408; —-i mutâva'at 961; —-i müşârun ileyh 962; —-i ribka-i mutâva'atları 347; —-i salâh niyyeti 937; —-i Saltanat 296; nesîm-i me'ânî-i —îsi 577; — iyyetini mübeyyin 294; — ü is'âf 130; ârâyiş-i hüsn-i — ü irtizâ 340, 356; derece-i — ü irtizâ 153; pezîrây-ı hüsn-i — ü irtizâ 284; —ünde ısrâr vâdîleri 432; —ünde ibrâm vâdîleri 432; —ünde muhtâr 297; —ünden tehâşî 152; —üne dâll 299; —ünü müş'ir 353, 360; —ünü müş'ir müsâ'ade 716; —ü teklîfi 130; — ve îvâ 471

kabz 473, 566, 708, 767, 821; —a-i bâ-iktidâr-ı Devlet-i 'aliyye 795; —a-i himmet 141; —a-i istibdâd 904, 950; —a-i şehâmeti 141; —a-i tasarruf 780, 950; —a-i tasarruf-i hazret-i Hılâfet-penâhî 291; —a-i tasarruf-i Mülûkâne 163, 432; —a-i tasarruf-nümây-ı ecel 124; —a-i tegallüb 904; —a-i teshîr 812, 831, 952; temessük —ı 257; —ına me'mûr 406

kabza 324, 325, 327, 328, 329, 567, 572, 689, 761; murassa' — 327; selîmî —lı 325; kâfûrî yeşim — lu 761; murassa' bir — şemşîr 59; — şemşîr-i cevherdâr-ı girân-behâ 268; — tepeleri 328; — tepesi bir la'l 329

Kāçâr; — Afşâr 'Aşîreti 709; — tâ'ifesi 456

kadem/akdâm; vâdî-i gavâyete vaz'-ı — 384; tahrîk-i rikâb-ı — 490; tesebbüt-i — 489; ecnebînin vaz'-ı — eylemesi 158; ihrâz-ı şeref-i ruhsâyî-i —-i bihrûzî-tev'emleri 560; —-i cünbânî 800; gubâr-ı — 431; kalem-i çâpük-— 151; teşmîr-sâz-ı sâk-ı — 135; tesebbüt-i —-ı mesfûru 643; vaz'-ı —-i meş'ûm 37; —-i meymenet-tev'em-i Şehriyârî 125; —-i şeyh 766; —-keşîde 383; —-nihâde 50, 455, 458, 524, 771; —-nihâde-i 'arsa-i bagy 178; —-nihâde-i 'arsa-i tuğyân 57, 178; —-nihâde-i feyâfî-i 'inâd 811; —-nihâde-i feyâfî-i bagy 811; —-nihâde-i hamiyyet 388; —-nihâde-i i'tilâ 618; —-nihâde-i sülûk 203; —-nihâde-i vusûl 763; —-zen-i vusûl 678; —-zen-i vürûd 953

kader; cereyân-ı hâme-i — 972; enâmil-i — 974; kıbâle-i mecâmi'-i — 635; sevk-ı — 134; 'alâ-—i bâ'ihim 616

kadı 211, 406, 408, 762, 848, 882, 884; —'asker efendilere munhasır 517; —'askeri makāmında olan efendi 333, 372; hüccet-i —-i muvâzî 764; —lar 883, 884

Kadı Çeşmesi mahalli 516

Kadıköyü 872; — kurbü 533

Kadırga Lîmânı 430

Kādir 284; meşiyyet-i —-i bî-çûn 549; —-i kayyûm-i tüvânâ 548; 'avn-i —-i Mutlak 306; 'inâyet-i —-i Mutlak 306

Kādiriyye; fukarây-ı — 766

kadr 26, 28, 212, 434, 508, 543, 564, 594, 660, 711, 828; bâ'is-i irtifâ'-ı — 573; bâ'is-i terfî'-i — 777; bülend-pâye-i — 764; celâlet-i — 443; i'lây-ı — 33; lâzime-i — 169; Leyle-i mübareke-i — 872;

mîr-i celîlü'l— 963; sûr-i ma'mûr-i — 432; şeref-i — 231; telmî'-i — 141; terfî'-i — 196, 209, 251, 263, 385, 638, 708, 926; 'ulüvv-i — 529, 916; —dân-ı erbâb-ı fazl/itkān 193; —dânān-ı erbâb-ı devlet 25; —dân-ı erbâb-ı 'ulûm-i kıymet-şinâs 94; rütbe-i —i 660; —i bülend-pâyeleri 755; —i devleteyn 175; —i dü-bâlâ 123; —i gerdûn-vekārları 425; —i i'lâ 126, 486, 490, 631; —i kifâye 136, 266; zü'l—i'l-etemm ve'l-fahri'l-eşemm 886; —i müşterek 903; —in bilüp 824; —ince mütevârid 490; —ince vâsıl 490; —ine i'tinâ 824; —i telmî' 430; —i terfî' 486, 490, 631; sâhibü'l-mecdi ve'l—i ve'l-istihkāk 93; menşûr-i —leri 554; —leri 383; —leri bâlâ-ter 320

Kāf; kulle-i kûh-i — 110

kafâ 204, 646, 841; rû-be— 44; rû-der— 42; —dârları 243; —y-ı düşmen 48

kafes 204, 543; terk-i — 185; tengnây-ı —i bedenden remîde 762; müşebbek —i hakk-ı Kur'ân 188

kāfile; ser-defter-i rûşen-dilân-ı —i hâssu'l-hâss 749

kâfir 147, 202, 794; —i bî-rahm 837; — istishâbı 840; —i tebeh-kâr 544; —ler 524

kaftân-behâ 883

kağıd 315; mahsûs — 823; takrîr —ı 645, 646; —ı Bîrûn 956; —ı Enderûn Emîni 956; memhûr —ınız 514; sandûkanın içinde melfûf olan tûlânî —lar 653; yedinde olan —lar 665; —lar 130, 203, 463; havâdis —ları 623, 713; mevâdd —ları 645; ruhsat —ları 393; takrîr —ları 645; sâhte —ları ahz 665; —ları kırâ'et 393; —larına bakılup 156; —ları tahrîr 669; —larıyla i'lâm 139; — tahrîr 645, 696; — tesyîr 696; zer-efşân — üzerine 760

kâh; mânende-i —ı bî-mikdâr 765; —ı cân-fezâ 419; —ı dil-nişîn 418; —ı Husrevâne 672; —ı mu'allâ-revâk-ı Saltanat 428; —ı müstesnâ 671; —ı müzeyyen bünyâd 224; —ı nâ-dîdeyi müştemil 556

Kâhet Hânı 709, 932

Kāhire 603; belde-i — 603; cânib-i — 753; dekāyık-ı umûr-i — 602; Eyâlet-i — (matmah-ı enzâr-ı mülûk) 26; kuttân-ı — 471; nefs-i — 599; savb-ı — 788; sükkân-ı — 471; tevsîk-ı kavânîn-i — 473; zabt-ı kavânîn-i — 473; zemîn-i — (Ümmü'd-dünyâ olan) 19; zümre-i kuzât-ı me'ârif-simât-i — 381; — aktârı 599; — enhâsı 599; —i Mısır 206, 211, 217, 466, 472, 697; —i Mısır tarafı 112

kahr 41, 106, 107, 145, 226, 241, 373, 458, 459, 507, 570, 572, 596, 603, 693, 697, 811, 813, 834, 837, 876, 877, 880, 914, 916, 940, 949, 951; çâşnî-senc-i dûr-bâş-ı — 107; güzârende-i zahm-ı cân-hırâş-ı — 314; havâle-i esinne-i — 40; karîn-i — 923; matmûre-nişîn-i — 189; mazhar-ı — 38; sihâm-ı — 107; sît u sadây-ı — 900; 'urza-i — 690; —a mübâşeret 710; —an 881; —an alınan emvâl-i gārât 681; âmâc-ı sihâm-ı — u demâr 432; 'urza-i — u demâr 466; —ı a'dây-ı Devlet-i 'aliyye 54; —ı a'dây-ı dîn 54; —ı a'dây-ı li'âm 23; —ı cenâb-ı Kahhâr 99; —ı düşmen-i bed-nihâd 81; —ı düşmen-i bed-tıynet 35; mazhar-ı —ı ebed 947; mazhar-ı —ı Kahhâr 736; —ı kahremânî-i Mülûkâne 110; —ı kefere-i habâset-mu'tâd 261; —ında 'âciz kalan 553; rütbe-i —ları 715; ser-cümle-i —ları 437; —ları 431, 452, 459, 467, 473; —ları dâ'iyesi 457; mazhar-ı — u demâr 528; tefrika-sâz-ı — u demâr 571; sihâm-ı — u demâra âmâc 178, 431; mazhar-ı — u mezellet 495; — u nekâlleri 416

kahremân 674; kahr-ı —î-i Mülûkâne 110; sergerdegân-ı —-sıfatları 132; —ü'l-ma'i ve't-tîn 736

kaht u galâ; — istîlâsı 891; — sebebi 694; kemâl-i —sı 692

kahve 135, 628, 648, 657n, 871; esîr-i — 480; vakıyye — 657n; zurûf-i fağfûrî-i — 479; musanna' zencîrli sîm — askısı 688; —ci dükkânı 186; kebîr sîm — ibriği 688; imdâd-ı —-i mümessek 480; — makūlesi 639, 646; — merâsimi 303, 334

kā'ide/kavâ'id 298, 669; ber— 263, 629, 664; ber— âgāz-ı ceng 534; ber— âgāz-ı harb 534; ber-muktezây-ı —i aklâm 536; ber— âlây-ı vâlâ 743; ber-vech-i —i serhad 681; —i A'câm 460; ber-mûceb-i —i câriye-i kevn ü fesâd 812; —i cebhe-sâyî merâsimi 510; —i Dağıstân 138; ber-mûceb-i —i devleteyn 424; —i Devlet-i 'aliyye 245, 449, 609, 712, 787; —i Devlet-i 'aliyye üzere 741, 754, 793; —i Devlet-i 'aliyye-i ebed-iştimâl 508; —i Devlet-i 'aliyye-i şerî'at-âyîn 268; —i Devlet-i ebed-kıyâm 546; ber-mûceb-i —i dîrîn 935; —i divel 25, 87; —i divel-i Nasârâ 844; —i ecdâd-ı emcâd-ı 'izâm 494; —i hasene-i Devlet-i 'aliyye 178; —i hasene-i Saltanat-ı seniyye 517; —i hazm 870; —i hazmı pîş-nihâd 740; —i hazm u ihtiyâta murâ'ât 693; —i hazm u ihtiyâta ri'âyet 523; —i icmâl ü mufassalı 121; —i ihtiyât 870; —i ihtiyâtı pîş-nihâd 740; —i intizâmı muhtell 777; —i intizâmı müşevveş 777; ber-mûceb-i —i kadîme 472; —i kadîme 255, 256, 263, 385, 452, 668, 802, 804, 818, 927, 975; —i kadîme üzere 256, 505, 545, 575, 625, 628, 698; —i kadîme-i Devlet-i 'aliyye 23, 57, 127, 147, 332, 555, 751, 818, 955, 965; —i kadîme-i Devlet-i 'aliyye-i müstedîme 508; —i kadîme-i Devlet-i ebed-karîn 505; —i kadîme-i Devlet-i rûz-efzûn 351; —i kadîme-i devletleri 843; —i kadîme-i Saltanat-ı Cihân-bânî 566; —i kadîmeleri 86 —i kalem 150; —i kāyid-i tarîk üzere 515; —i külliyye 89; —i levend-nâme 47; —i marzıyye 568; —i mel'abe-bâzân-ı zemâna mugāyir 807; —i Memâlik-i Gürcistân-ı İran 781; —i mer'iyye 818; ber-mûceb-i —i mihmân-nüvâzî

385; —-i mihmân-nüvâzî 376, 574; —-i mümehhide 99; —-i mîriyye 216; —-i müstahsene-i i'tilâf-i beyne'd-devleteyni'l-'aliyyeteyn 548; —-i müstahsene-i ittihâd 578; —-i müstahsene-i ittihâd-ı beyne'd-devleteyni'l-'aliyyeteyn 548; —-i müstahsene-i Tâcdârâne 65; —-i müstahseneye murâ'ât 909; —-i müstedîme 395; —-i müstedîme icrâsı 603; —-i müstedîme-i Saltanat-ı seniyye 581; —-i müverrihîn 17; —-i nizâm-ı Devlet-i 'aliyye 570; —-i ocağ 596; —-i ocağ üzere 596; —-i pîşîn 532; —-i rûzgâr-ı televvün-irtisâm 853; —-i sâbıka üzere 373; —-i Saltanat-ı seniyye 691; —-i Saltanat-ı seniyye-i müstevcibü'ş-şeref 894; —-i tarîk 786; —-i tarîkat-i 'aliyye 888; —-i tarîkat-i 'aliyye-i 'ulemâ 774; —-i tefhîm (تفخيم) 64; —-i tefhîm 70; ber-mûceb-i —-i teşrîfât 533, 537, 628; —-i teşrîfât 24; —-i tevkīr 64, 70; —-i yümn-irtisâm 260; —-i yümn-iştimâl-i Devlet-i 'aliyye-i masûnetü'z-zevâl 88; —ler 643; —leri üzere 459, 640, 715, 806; —ye murâ'ât 642; —ye mutâbık 91

kā'ime/kāyime/kavâ'im/kavâyim 151, 779, 601, 708n, 779, 869; mahsûs — 106; —-i 'aliyye 625; —-i ihtisâs 514; —-i mahsûsa 153; —-i mahabbet 514; —-i mezkûre 780; —-i sadâkat-nişân 783; —-i Şâhî 157; —-i vedâd-'allâme-i kirâmîleri 171, 174; —ler 39, 256, 522, 624, 917; havâdis —leri 811; mahsûs —leri 461; memhûr —leri 112; —leri 810; —li iki kıt'a mektûb-i 'âlî 59; — ve 'imâd ve tâk-ı zerrîn-nitâk-ı menî'u's-sedâd 860

kakma; altûn — 327, 328, 761; kūm — 326, 329; tîmûrları altûn — 328; tîmûrları üzere altûn — 328; zemîni — 324; zemîni kum — 329; altûn — kabza dûrbîn 327; kūm kakma kalemkârî 325

kākūm; ferve-i — 59; — kürk 58; ferâce-i — kürk 151; ferâce-i sûf — kürk 58, 104; — kürkler 159, 517, 545, 575

kāl; dağdağa-i —den fâriğ 183; —e gelan 771; —e getürdükleri 860; — ü kīl 735; — ü makāl 301; — ü makāl îrâdı 669

kal' 760, 877; — u kam' 130,' 696, 709; —-ı 'urûk-ı mekîdet 179

kal'a/kılâ' 49, 148, 186, 275, 314, 332, 386, 390, 396, 402, 464, 483, 500, 643, 645, 715, 876; derûn-i — 424, 648; hükkâm-ı — 578, 582, 585; kesr-i — 972; ma'mûre-i varoş-i — 47; münâsib olan — 387, 665; pîş-gâh-ı — 48; rabt-ı — 181; sükkân-ı — 52; zabt-ı — 181; — altı 53; —-bend 46, 209, 276, 665, 881, 884, 918, 946, 948, 949; — cidârı 666; —da olan serây 641; —dan ıtlâk 666; — derûnu 876; — dîvârı 51; — ehâlîleri 835; —-i Bağdâd 534, 952; —-i Beç 653; —-i Belgırad 639; —-i bî-nazîr 817; binâ'-i —-i cedîd 416; —-i kadîme 643; —-i Ebûkīr 111; —-i Evvel Tezkirecisi 956; —-i hasîn 951; —-i Hotin muhâfazası 838; —-i hürmân-bünyâd 314; —-i Kerkûk 877; bîrûn-i/derûn-i —-i merkūme 598; —-i merkūme 386, 415, 437, 473, 596, 597, 630, 643, 680, 831, 843, 876, 877, 951; —-i merkūme muhâfazası 535; —-i metîn 416; tanzîm-i umûr-i —-i mezbûre 681; teshîr-i —-i mezbûre 430; —-i mezbûre 644; —-i mezbûre cenerali 643; —-i mezkûre 876; —-i Niş 275, 277; —-i Rûmiyye 907; —-i Samsun 438; —-i Sânî Tezkirecisi 956; —-i serhaddât-ı İslâmiyye 202; —-i serhaddât-ı mansûre 817; —-i Tiflîs 709; —-i üstüvâr-ı Yanık 644; metîn —lar 716; müstahkem —lar 716; — lar 276, 657n, 716; —larının tahkîmi 148; — larının tahsîni 148; — mukābelesi 49; —nın erkânı mütezelzil 877; — pîş-gâhı 49; — varoşu 48; hâric-i — ve enhâsı 596; —ya duhûl murâd 932; —ya hücûm 876; —ya takrîb 876; —yı bırağup 831

Kalafatcılar Kârhânesi (Tersâne-i 'âmire'de vâki') 628

kalb 732; 'an-samîmi'l-— 154, 157; kuvvet-i — 461, 544; rabt-ı — 938; —en 599, 923, 927; —en i'ânet 682; —en ve kāliben 41, 494; —en ve kāliben safây-ı taviyyet ile mezkûr 383; —-i 'âlem incilâ 826; —-i asker 461; —-i asker-gâh-i kaviyyü'l-fu'âd 48; —-i düşmen-i bed-râh 422; teskîn-i harâret-i —-i habâset-şi'âr 51; —-i kavî 48; —-i memdûh 502; —-i vîrân 53; mürsile-i 'akd-i evâsır-ı — ü fuvâd 70; rabt-ı — ü kālıb 108; temkîn-i — ü kālıb 47

kalem 7, 169, 203, 778, 826, 939; ceffe'l-— 18; feyz-ı — 493; isbât-i levh u — 284; kā'ide-i — 150; kümeyt-i serî'u's-seyr-i — 500; mânend-i — 216, 491; sehv-i — 493; suver-ârây-ı — 969; —den ince 652; —e aldırdığı takrîri 157; —e alınan takrîr 56, 157, 392; —e alınmak 91, 309, 903; — e almak 158; —e getürmek 178, 204; —e getürülmek 163, 168; —en 436; —-i 'afv-ı Mülûkâne keşîde 917; vasl-ı —-i bâhiru'l-ezhâr 258; nigâşte-i —-i bedâyi'-nigâr 420; âsâr-ı —-i bedâyi'-nigârı 62, 105, 121; âsâr-ı —-i belâgat-rakam 702, 764; âsâr-ı —-i belâgat-rakamları 861; eser-i nihâl-i —-i berûmendî 873; —-i çâpük-kadem 151; tevsen-i —-i çâpük-pây 705; mîzâb-ı —-i dostî-rakam 584; —-i gevher-bâr-ı Husrevâne 939; nigâşte-i —-i hoş-edâ 189; sa'y-i —-i hoş-hırâm 493; —-i hulûs-âyîn 976; suver-ârây-ı —-i hurde-gîr 776; güzâriş-pezîr-i —-i ıhlâs-rakam 447; —kalem-i 'inâyet keşîde 213; —-i 'inâyet-rakam-ı Veliyyü'n-ni'am-ı 'âlem 216; —-i irâde âmâde 799; mânend-i —-i istikāmet-ârâ 828; nigâşte-i —-i nakkāşân-ı dakīka-kâr 559; benân-ı —-i perîşân-rakamı 501; nigâşte-i —-i sadâkat-rakam 196; nigâşte-i —-i sitâyiş-me'âb 748; âsâr-ı —-i takdîr 829; âsâr-ı —-i olan târîh-i celî 382; âsâr-ı —iyye-i celîletü'l-i'tibârları 687; i'mâl-i —-i zerrîn-nigâr 445; —î-i sâmî-i hazret-i

Şâhî 360; —î-i sâmîleri 356; —-i me'ârif-rakam 18; —-i merkūmda hıfz 799; —-i mezbûr 121, 699, 868; —-i pâ fersûd 192; —-i serî'u'r-rakam 121; —-i takdîr 632; mübârek —-i 'Utârid-tev'em 464; —-i vekāyi'-i rakam-ı ıhlâs-perverleri 231; gayr ez—iyye 150; şu'ûn-i nizâm-ı —iyye 491; umûr-i —iyyede misli nâdir 828; şu'ûn-i —iyyede tefennün 695; i'mâl-i —-i zerrîn-nigâr 444; —kâr 325; kūm kakma —kârî 325; zahrı —kârî 324, 329; —kârî 747; —Kîsedârlığı 481; —-misâl 678, 690; —-rev-i hükûmeti 431

Kalender-hâne Medresesi 685

kalenderî; bahş-ı — 810

Kalender-oğlu/zâde (şakī-i mezbûr, bed-nihâd) 912, 913; —'nun 'avenesi 913

Kālgāy 567; —-ı sâbık 526, 566; —lık 526; — Sultân 180

kālîçe; mefrûş ibrişim — 647; —-i bedî'u'l-intikāş 751; —-i girân-behây-ı bî-hemtâ 749; —-i zertâr-ı keyfiyyet 118; —ler 749

*kalkan*lı yedekleri 368

kalpak; semmûr — (yeşil çukaya dûhte) 371; semmûr —-ı mu'teber 567; ayu —lu 643; başındaki —ın 303;

kalyon 133, 135, 196, 274, 627, 793, 823, 900; at başlı — 134; evren kıçlı — 137; harbî — 793; nüzûl-i — 196, 372; süvâr olduğu — 212; —-i bâzergân 133; —-i bî-hemtâ 899; —-i kebîr 823; —-i kûh-peyker 899, 978; —-i mehâbet-nümûn 740; —-i merkūm 133, 196; —-i merkūmun istihlâsı 135; —-i mezbûr 133, 373, 899; —-i mezkûr 196, 373, 520, 741; —-i mezkûrun nüzûlü 637; nüzûl-i —-i nev 519; —-i Nusrat-nümâ 636; —-i Zîver-i Bahrî 898; 'atîk —lar 137; forsa donanmış —lar 542; mîrî —lar 20, 199, 772, 791, 792, 838; —lar 196, 637, 740, 898; tüccâr —ları 133; mîrî —larına süvâr 793; —lar Kâtibi 956; —lar Kitâbeti 128, 610; —una süvâr 893; —un inzâli 741

kâm; 'arûs-i — 812; be-— 22, 207, 213, 227, 233, 235, 239, 269, 273, 278, 371, 450, 462, 470, 472, 473, 481, 489, 495, 658, 680, 681, 684, 685, 722, 737, 773, 832, 887, 893, 911, 967; fâ'iz-i dest-mâye-i — 490; husûl-i — 334; 'ıtr-sây-ı husûl-i — 895; nâ'il-i nisâb-ı — 613; nâ'il-i — 539; neş'e-dâr-ı rahîk-ı — 976; resîde-i ser-defter-i — 122; tahsîl-i — 808; telh-— 829; —-âver-i cûd-âzmâ 420; —-bahş 674; —-bîn 159, 282, 685; —-cûyâlık 318; —-ı nâ-kâm 895; —-kâr 215, 218, 235, 491, 566, 575, 690, 708, 789, 792, 832, 923, 945, 946, 950; 'arsa-i —î 284; nabz-gîr-i dest-mâye-i —-kârî 565; —-kârî 343, 551; —-rân 237, 264, 273, 377, 518, 531, 634, 638, 825, 924; gülbün-i —-rânî 70; karîn-i —-rânî 635; râyiz-ı cevâd-i —-rânî 620; riyâz-ı —-rânî 756; —-rânî 549; —-rânîden lâmi' 549; —-rânîden tâli' 549; —-rânî-i kevneyn 760; —-revâ 32, 73, 83, 97, 149, 188, 196, 199, 209, 212, 217, 228, 237, 240, 249, 274, 280, 337, 370, 450, 454, 486, 489, 490, 519, 570, 575, 620, 632, 638, 698, 704, 705, 716, 729, 741, 744, 752, 802, 822, 848, 849, 889, 896, 955, 958; —-revâ buyurmak 375; —-yâb 19, 678, 815, 939; —-yâb-ı şeref-i mülâzemet 759; esbâb-ı —yâbî 61; nüvvâb-ı —yâbları 292, 577

kamara 524

kamer 185, 346, 605, 652, 675, 727, 874; cirm-i — 598, 727; devr-i — 634; mânend-i kurs-ı — 441; şikâf-endâz-ı âmâc-ı — 873; —den eclâ ve ezher 308; cirm-i — gibi bedîdâr 652; —-i münîr 598; rikâb-ı müstetâb-ı —-işrâk 274; —-tal'at 517, 615; —-tal'atân 617; —-ziyâlarına mürtesem 756

kameriyye ile mu'anven 673

Kameru'd-dîn (vükelây-ı Hind) 59

Kāmûs-i Muhît 593

kân; —-ı dil 40, 676; —-ı esrâr-ı hazret-i Mennân 280; —-ı ilhâm-ı hazret-i Mennân 433; —-ı imkân 312, 770; —-ı imkân 'adîlin hâsıl etmamiş 324; —-ı şâygân-ı keremleri 445; —-ı şevk 421

kanâ'at 139, 717, 832, 937; 'adem-i — 947

Kandehâr 903; — Kal'ası pîş-gâhı 430

kandîl/kanâdîl 562; ta'lîk-ı — 563; —-firûz olan kayyımlar 240; —-i meh 562; leme'ât-ı envâr-ı —-i menâr 923; —-i mihrâb-ı takvâ 686; —-i mihrâb-ı fazl 686; —-i şikeste-endâm 923; menârede —ler yanup 840n

Kandîlli 923; ârâm-gâh-ı — 923; köhne — 924; lem'a-i makāle-i — 923; îkād-ı —-i harâbe-zâd 922; — 'unvânı (Boğaz-içi'nde vâki' sâhil-serây-ı letâfet-nişân) 922

Kandiye 275; — Eyâleti 72, 321, 622, 875; — Kal'ası muhâfazası 707, 788; — Kal'ası muhâfazası şartı 321, 423; — muhâfazası 519; — muhâfazası şartı 238; — Muhâfızı 72, 519; — mutasarrıfı 275

Kankırı Sancağı 272

Kanlıcak sevâhili 889

Kanlı Furun (Ebulfeth Sultân Mehmed Hân Câmi'-i şerîfinin Boyacılar Kapusu'na yakın) 36

*kānşerîn*ine buyurun 303

kantâr 479; — âhen-i hâm 544; — tel 544; —a-i tîg-i âbdâr 117

kânûn; —-i 'acz 34; —-i dûdmân-ı derûnları 856; —-i iftikār 34; câygîr-i —-i zamîr-i habâset-semîri 805; ihtirâk-ı derûn-i —-nümûn 857

kānûn/kavânîn 260, 800, 801, 884; ber-muktezây-ı — 197, 574; hılâf-ı — 130, 178, 353, 298; icrây-ı — 77; kıstâs-ı — 972; mugāyir-i — 169, 628; tertîb-i — 75; zavâbıt-ı — 974; —a mugāyir 276; icrây-ı ahkâm-ı —a ma'tûf 973; —a muhâlif 156; —a muvâfakat 304; —a tatbîk 172, 972; —en 120, 158, 167, 478; —-i behcet-nümûn-i Devlet-i 'aliyye-i ebed-makrûn 371; —-i behcet-nümûnun

tetimmesi 798; —-i cedîd-i hikmet-intimâ 795; —-i cedîd-i hikmet-sedîd 802; —-i Dağıstân 138; —-i Devlet-i ‘Osmâniyye 297; ibkāy-ı zavâbıt-ı —-i dîrîn 567; —-i dîrîn 268; —-i divel 655; —-i eslâf-ı eşrâf-ı kirâmları 494; levâzım-ı —-i havâkīn-i meveddet-intisâb 70; —-i hazm 431; —-i hikem 47, 251; —-i hikmet-nümûn 958; —-i derûnları 731; —-i hikmet-nümûnları 795; —-i ihtiyât 431; ber-vech-i —-i kadîm 935, 961; —-i kadîm 32, 294, 392, 795, 957, 964; —-i kadîmelerine muvâfık 139; —-i kadîm üzere 405; —-i kadîm-i Devlet-i ‘aliyye 172; —-i kadîm-i Saltanat-ı müstedîm 511; —-i kadîme murâ‘ât 628; —-i letâfet-nümûn 796; —-i mukarrer 472, 475; muhâlif-i —-i münîf 168; mübtegāy-ı —-i münîf 172; rusûm-i —-i münîf 472; —-i münîf 798; —-i münîf-i Devlet-i ‘aliyye-i ebed-redîfe 255; —-i münîfe mutâbık 281, 394; —-i münîfe münâfî 169; —-i müstahseneleri 798; mübtegāy-ı —-i müstedîm 248; —-i müstedîme murâ‘ât 76; —-i sâbık misillü 798; muktezây-ı —-îsi 169; müsted‘â ve mültemeslerinin —-îsi 393; —-i Süleymân Hân 800; —-i Şehinşâh-ı cihân-ârâ 802; —-i şeref-ârâ 964; —-i şer‘-i Seyyidü'l-enâm 129; ahkâm-ı —-iyye 384; tenfîz-i ahkâm-ı —-iyye 574; a‘zâr-ı —-iyyeden mu‘arrâ 308; —-ları üzere 459; — mûcebince 883; — üzere 883, 884

kapak 689; ma‘a— 689; —-ının bir tarafı bir la‘l 327

kaplan; hayyen — 706; hayyen —-lar 543; — postları 543, 706

Kaplan Girây Hân 566

Kaplan Paşa (Avlonya mutasarrıfı) 143

kapu 125, 643, 701, 799, 863; — Çukadârı 949; — da beytûtet 659; —-da mevcûd 77, 927; —-dan mufârakata meyl 659; —-dan mufârakata rağbet 659; — Halîfesi 74; — halkı 681; — halkını gözetmek 535; taşra — hârici 797; — hârici 799; — huddâmı 265, 371; hıdmet-güzâr — kethudâları 91; — kethudâları 32, 90, 238, 269, 275, 322, 332, 371, 376, 389, 392, 406, 423, 478, 519, 521, 537, 555, 599, 622, 635, 707, 788, 840; — kethudâlığı 513, 887; — Kethudâlık hıdmeti 391; — kethudâlıkları 668, 668; — Kethudâsı 398, 410, 486, 488, 505, 517, 628, 785; — kulları 276, 733, 818; mükemmel —-ları halkı 254, 375, 597, 661; müntehab —-ları halkı 368; pâk —-ları halkı 368; —-ları halkı 143, 425; —-ları huddâmı 265; —-ları levendi 143; —-larında istihdâm 244; — ricâli 245, 333; mükemmel —-su halkı 71, 704, 913; —-su halkı 36, 81, 82, 143, 534, 681, 693, 821, 830, 831, 892, 913; —-su mükemmel 597; — sunu düzmek 792, 829; —-sunu üzerine bend 524; —-suz 836, 960; — takımları 371, 490; —-ya çıkmak 860; —-ya gelmeleri 543; — yoldaşı 56n

Kapucu; —-başı 128, 475, 476, 610, 628, 885, 940, 943, 955; —-başı ağalar 76, 375, 589, 940; —-başı mûmâ ileyh 882, 940; —-başılık 240, 789, 832, 853; —-başılık Pâyesi 536, 537n, 575; —-lar 75; —-lar Kethudâlığı 149, 217, 240, 273, 427, 634, 930; —-lar Kethudâlığı vekâletleri 149; —-lar Kethudâsı 218n, 642, 644, 653; —-lar Kethudâsı Ağa 939; —-lar Kethudâsı makāmı 646

Kapudan 212, 274, 544, 893; —-ı deryâ 30, 74, 75, 104, 126, 135, 156, 281, 323, 332, 370, 375, 392, 543, 545, 626, 668, 723, 742, 791, 821, 892; —-ı merkūm 137, 627; —-ı mezkûr 831; —-ı mûmâ ileyh 841; —-ı sâbık 269, 478, 522, 633, 837, 875; câh-ı vâlâ-yı —-î 75, 626; mansıb-ı vâlâ-yı —-î 822; rütbe-i vâlâ-yı —-î 822; umûr-i câh-i vâlâ-yı —-î 199; umûr-i cumhûr-i —-î 273; —-î-i deryâ 75, 199, 272; —-lar 526; sefâyin —-ları 488; —-lık emr-i şerîf 832; —-lık makāmı 832; —-lık mesnedi 832; —-lık-ı mezkûr 832; — Paşa 76, 136, 196, 258, 373, 543, 545, 627, 636, 668, 706, 740, 741, 899; — Paşa hazerâtı 136, 520; — Paşa hazretleri 841; — Paşa Vekîli 975; — Paşa-yı sâbık 274

Kapudâne-i hümâyûn kalyonunun cundası 545

Kapudan Sinân Paşa Câmi‘-i şerîfi medresesi 183

kâr 98, 122, 202, 311, 554, 557, 570, 807, 825, 890; âhır-i — 711, 829, 843; bed-— 456, 936; bî-— 570; kâlây-ı — 761; makdem-i âzmûde-— 730; ser-encâm-ı — 807; ser-i — 102; şe’âmet-i encâm-ı — 913; zâhir-i — 38; —-âgâhân-ı ricâl-i devlet 454, 490; —-âgâhân-ı ricâl-i Devlet-i ‘aliyye 260; —-âgâhân-ı ricâl 455; merkûz olan cevher-i —-âgâhî 869; —-âgâhî 491; —-a mübâderet 914, 931; —-âzmâ 342, 358, 360, 489, 705; —-âzmûde 122, 209, 229, 233, 450; —-âzmûde âdem 217; —-âzmûde-i bâhiru'l-i‘tibâr 978; —-bendân-ı merâsim-i dîvânları 303; nübelây-ı —-dânân 614; —-dânları 543; ser-i — da olanlar 189, 930; —-fermâ 704, 828, 958; —-fermâyân-ı cânibeyn 783; —-fermâyan-ı mesânid-i emere-i mutâ‘a 426; nesîc-i —-gâh-ı yek-cihetî 65; —-güzâr 253, 489, 543, 568, 596; —-güzâr âdemleri 243; rîhte-i kālıb-ı —-hâne-i bedâyi‘ 419; —-hâne-i süst-bünyân-ı kâ’inât 426; —-ı ‘âkıl 556; —-ı ‘azîm 550, 552; —-ı be-nevbet 849; —-ı bed-bûd 807; —-ı bed-girdârı 438; —-ı devlet 807, 825; —-ı düşvâr 51; —-ı Firenk 326; —-ı himmet 420; —-ı husrân-encâm 665; —-ı kadîm 918; —-ı kadîm-i kühen-sâl 849; —-ı ma‘kūl 824; —-ı mûcibü'l-idbâr 458; —-ı müdebbir 386; —-ı nâdir-berâber 433; —-ı nâ-hemvâr-ı husrân-me’âl 529; —-ının evveli 768; —-ı pîşîn 671; —-ı pür-teşvîş-i İraniyân 625; —-ı sa‘b ü düşvâr 549, 552; netîce-i —-ları 879; — larında düstûr 938; târik-i — u bâr 207, 604, 659, 682, 819, 822; terk-i — u bâr 905, 932; — u bâr 601; — u kisb 884; — u kisbleri 883

kara; başdan — 841; —-dan 639; —-dan deryâya tesyîri 606; —-ya çıkan eşyâsı 407; —-ya dek 135

Kara-ada (Meyis Cezîresi kurbünde) ta'bîr olunan lîmân 627
Karaağac; gülşen-serây-ı — 30; riyâz-ı nüzhetgâh-ı — 55; — Bağçesi 31; gülşen-serây-ı — 'unvânı 420
karâbet; dâhil-i hacle-gâh-ı harem-serây-ı — 635; — da'vâsı 943; —-i sıhriyyet 570, 812, 976
Karacadağ (Ülkây-ı Âzerbâycân'dan) 878; — Hânı 932
Karadeniz 396, 402, 844, 891; — Boğazı 185, 221; —'e me'mûr çekdiri 439; —'e me'mûr fırkateler 439
Karagol Depesi (Kemsûr Karyesi civârında) cânibi 43
Karagözlü 'Aşîreti 906
Karahisâr-ı Sâhib; mutasarrıf-ı Livâ'-i — 822; — mutasarrıfı 143, 604; — Sancağı 473, 788; — Sancağı'na mutasarrıf 598, 604
Karahisâr-ı Şarkī; — Kal'ası 386; — Sancağı 631
Karakulak 377
Karaman 244, 396, 401, 702, 844; — cânibleri 946; — Eyâleti 120, 123, 124, 144, 238, 265, 683, 708, 772, 822, 836, 957, 959; — tarafları 665; — Vâlîsi 124, 144, 238, 267, 683, 707, 772, 822, 836, 837, 946
Kara-meydân kapusu (Mısır'da) 468
karâr 30, 115, 117, 145, 179, 266, 294, 298, 351, 353, 391, 393, 399, 412, 414, 482, 508, 662, 701, 810, 812, 847, 851, 876, 940, 947, 977; âzim-i dâr-ı — 822; ber-— 153, 299, 353, 383, 391, 398, 399, 403, 410, 495, 508, 513, 613, 614, 690, 767, 845; berçîde-i raht-ı — 640; kutb-vâr ber-— 384; lenger-endâz-ı — 133, 639; madrıb-ı hıyâm-ı — 117; merbût-ı 'urvetü'l-vüskāy-ı — 783; nâmlarında — 318; pâ-ber-cây-ı — 870; pâ-ber-cây-ı merkez-i — 50, 843; pezîrây-ı hüsn-i — 351, 393; pezîrây-ı — 157, 292; rehberde-i bi'se'l-— 41; resen-bend-i — 823; —-dâde 131, 152, 163, 170, 292, 317, 350, 390, 397, 398, 403, 409, 413, 415, 430, 433, 461, 508, 512, 513, 639, 817, 962; —-dâde-i 'ayn-ı i'tibâr 822; —-dâde-i ârâ 179; —-dâde-i merkez-i istis'âd 809; —-dâde-i re'y-i sedâd-irtisâmları 58; —-dâde-i sıdk-iştimâl 158; —-gâh-ı kıral 650; —-gîr 291, 302, 305; —ı firâra mütehavvel 952; —ı firâra tebdîl 627; —ı kalmayup 952; —-ı nizâm umûru 867; ber-—-ı sâbık 117; pây-i —ları 662
karavul; müte'ayyin —karavul bin-başıları 303
Karayılan Kethudâsı 788
kārcılar; —ın günü doğmağla 891; —ın sürûru 891
Karesi Sancağı mutasarrıfı 143, 892
kârgîr 769, 770; ahcârdan mebnâ — 769; — binâlar 954; — binâlar (ahcârdan mebnâ) 769; — bir medrese-i celîle 682; — dekâkîn ashâbı 770; — dîvârlar ile mahfûz 839; — dîvârlar ile muhît 839; — hânlar 769; —î binâ 187; — mahalleri 770; — mahzenler 769; şemmâsî — odaları 652
Kârhâne-kapusu (İstanbul'da) önü 629
karındaş 530, 709, 714, 806, 841, 877, 913, 951; — ı kānını da'vâ 710; 'azîz —ım 310; büyük —ım 304, 306, 310; ulu ve 'azîz —ım 305; —lar 951; —lık 154
karîha; mücerred —-i hümâyûn 679; —-i sabîha-i 'aliyye 323; —-i sabîha-ı bâhiru'n-nûr 199; —-i sabîha-i hazret-i Şehriyâr-ı bülend-iktidâr 59; —-i sabîha-i Husrevâne 938; —-i sabîha-i hümâyûn 196, 216, 451, 465, 490, 736, 738, 777, 819, 885, 963; —-i sabîha-i hümâyûn-i Husrevâne 78; —-i sabîha-i hümâyûnları 247, 544; —-i sabîha-i Şehriyârî 926; —-i sabîha-i Zıllullâhî 871; —-i sabîhaları 796
karîne/karâyin 868; —-i hâl 53, 123, 385, 696, 723, 963; —-i hâl-i iktizâsı 452
Karlı-ili Sancağı 238, 477, 492, 519, 609, 682, 772, 897, 909, 957
Karlos (Marya Tereze'nin oğlu) 654
Karloş/Karoloş (Charles VI, Altıncı, Nemçe Çâsârı, Roma İmperatoru) 314, 390, 396, 400, 507, 643, 714; — nâm İmperator'un duhteri 716
Karoloş (Charles VII, Roma İmperatoru) 715
Kars (re's-i hudûd olan) 22, 23, 35, 39, 46, 79, 84, 106, 119, 124, 201, 437; cânib-i — 37, 46, 53, 81, 85; ma'iyyet-i Ser'asker-i Cânib-i — 142; Nehr-i — 52; varoş-i Kal'a-i — 48; Ser'asker-i Cânib-i — 102, 116Ser'askerî-i Cânib-i — 21, 78, 140; — cânibi 79, 82, 209, 262; — cânibinde Ordu-yi hümâyûn Defterdârlığı 22; — cânibine me'mûr 680; — Cânibi Ser'askeri 23, 35, 38, 73, 78, 79, 82, 83, 104, 130, 131, 142, 144, 145, 146, 180, 197, 253, 977; — Cânibi Ser'askerliği 21, 78, 119, 141, 201, 241; — Cânibi Ser'askeri 'unvânı 270; — Eyâleti 144, 772, 926; — havâlîleri 432; — havâlîsi 118; — Kal'ası 138; — kolları 141, 131, 179; — kolu 140; — muhârebesi 72; — mutasarrıfı 926, 957; — tarafları 106, 140, 237; — Vâlîsi 708, 803
Kārûn; mâlda sânî-i — 937; mâlik-i mâl-ı — 832; servetde sânî-i — 937
karye 527, 665; —-be-karye 960; — ehâlîsi 696; —-i merkūme ehâlîleri 837; —-i mezbûre ehâlîsi 696; —ler 710, 880; —lerin bırağup 837; —lerin ricâli 881
kârzâr 83; 'alem-efrâz-ı — 952; âmâde-i — 624; âteş-i — 50; fetîle-fürûz-i — 834; gubâr-ı — 43; ikāme-i — 841; i'mâl-i edevat-ı — 51; iş'âl-i nâ'ire-i — 427; müdâvele-i âlât-ı — 118; tahsîl-i dest-mâye-i edevât-ı — 38; terk-i — 805; tertîb-i levâzım-ı — 80; tertîb-i sufûf-i — 806; tervîc-i bâzâr-ı harb ü — 39; âzmâyiş-i —a ibtidâr 624, 807
kasaba 145, 462, 880, 892, 954; — ehâlîsi 881; —-i hazret-i Ebî Eyyûb Ensârî muzâfâtından 96; —-i Herazgırad 853; —-i Kāsımpaşa 682, 718, 871;

—-i mergūbeleri 644; —-i merkūme 321; —-i mezbûre 183, 868, 908, 946; —-i mezbûreden hareket 640; —-i mu'allâ 923; —-i Ruhâ 917; —-i Serây-ı Bosna'nın kadısı 835; —-i Serây-ı Bosna'nın zâbitânı 835; —-i Tophâne 718; —-i Travnik 835; —-i Üsküdar 664; —-i Zemûn 639; mu'azzam —ları 640; —t 111, 145, 278, 500, 570, 878; —t civârları 300; —t ehâlîleri 835; —ya îsâl 835

Kasaba-i Aydos bk. Aydos Kasabası

kâse 798, 800; sîmden kebîr — 688; —-i fağfûrî 795; —-i lebrîz-i ma'hûd 795; —-i ümmîdleri 801; —yi tutup 796

*kasem*e inanmak 155

kāsım; eyyâm-ı — 892; hulûl-i rûz-i — 116; mevsim-i rûz-i — 126; rûz-i — 116, 616, 890; — dan evvel 891

Kāsım Girây Sultân 103

Kāsımpaşa 718; Kasaba-i — 682, 718, 871; — Kasabası 659

kasîde/kasâ'id/kasâyid 454, 899, 928; — 'arzı 978; —-i garrâ 95, 195, 231, 724; —-i mezkûre 447; —-i mezkûre şurrâhından 446; —-i na'tiyyesi 873; —-i nazîde 799; — inşâdı 453; —-i pesendîde 121; —-i nazîde-i meşhûre 445; —-i sâhil-serây-ı merkūm 556

Kasîde-i Bürde tahmîsleri 594

kasr/kusûr 222, 420, 562; ebvâb-ı — 422; mürtefi' eyvân u — 664; nev — 563; zîbâ — 422, 609; —-ı 'adîdeyi şâmil 556; —-ı 'âlem-nümâ 375*;* —-ı 'ibret-nümâ 671; —-ı âsümân-sâ 731; —-ı Beşiktaş-ı Hümâyûn-âbâd 563; —-ı bî-hemtâ 921; —-ı bî-kusûr 417, 676; —-i bî-kusûr-i vâlâ 556; —-ı cân-fezâ 421; —-ı cihân-nümâ 607; 'âzim-i —-ı cinân 382; —-ı cinân 562, 863; —-ı devlet 670; —-ı dil-ârâ 418, 675; —-ı dil-ârâm 337; —-ı dil-firîb 420; —-ı dil-güşâ 421, 676; —-ı dîn 670; —-ı felek-sây-ı bülend-eyvân 562; —-ı ferah-irtisâm 673; —-ı hayâl 418; dehlîz-i —-ı hümâyûn 420; fezây-ı —-ı hümâyûn 616; —-ı hümâyûn 612, 615, 616; sâha-i —-ı hümâyûna 617; —-ı Hümâyûn-âbâd 224; —-ı hümâyûna karîb 615; binây-ı —-ı hümâyûn-i letâfet-nümûn 607; —-ı hümâyûn-i meyâmin-nümûn 417; —-ı hümâyûn-i nev-îcâd ('adîmü'n-nazîr-i fi'l-maşrıkayn) 556; —-ı hümâyûn-i şerâfet-nümûn 440; —-ı İreme zât-i 'imâd 562; —-ı letâfet-intimâ 420; mesânid-i —-i letâfet-irtisâm 920; —-ı mezbûr 419; mulâsık-ı —-ı mezkûr 614; —-ı mezkûr 420, 441; —-ı mu'allâ-kıbâb 418; —-ı mu'allâ-tâk-ı vâlây-ı ferah-zâ 675; —-i Mülûkâne 920; —-ı müstedîm 918; —-ı müşeyyedü'l-erkân-ı tehâbb ü istînâs 350, 433; —-ı müşeyyedü'l-erkân-ı tehâbb ü tevâd 164, 292; —-i mütenezzihât-ı (منتزهات) letâfet-ihtivâ 611; —-ı nev 223; tezyîn-i makâle-i —-ı nev-bünyâd 561; —-ı nev-bünyâd 560; —-ı nev-bünyân 607; tahtânî —-ı nev-îcâd-i bî-'adîlin 418; —-ı nev-peydâ 418; —-ı ra'nâ 607; —-ı Sa'dâbâd 844; —-ı safâ-âyîn 608; —-ı Sinân Paşa 440; —-ı Süreyyâ-tâk-ı çerh 421; bâb-ı —-ı tahtânî 421; —-ı Tokad (hadâyık-ı Sultânî, nüzhet-gâh) 221; —-ı zîbâ 676; dil-nişîn —lar 222; —lar 653

Kasr-ı Şîrîn 191, 421; çâk-efgen-i girîbân-ı — 557; esâs-ı — 422; kâr-nâme-i — 419; nümûne-nümây-ı — 850

Kastamoni 701, 702; Belde-i — kurbü 699

kâşâne 420, 674; ebvâb-ı — 422; —-i 'adîdeyi şâmil 556; —-i Husrevâne 672; der u —si 851

kaşık 689; sîm — 689; sîm şeker —ı 688

Kâşîli Oda'yı teşrîf 125

kat' 255, 643, 769, 877; hasm (حسم) u — 87; mesâfe — 524, 640, 662; —a dikkat 769; —a ihtimâm 769; a'zâlarını — etmek 457; —-ı 'alâyık 378; —-ı cevâb 45; —-ı derecât 704; —-ı hibâl-i cidâl 91; —-ı hicret 378; —-ı kam'-ı bîh-ı hadî'ati 179; —-ı medâric 888; —-ı menâzil 638; —-ı merâtib 215, 590, 704, 934, 936; —-ı mesâlik ederek 600; —-ı nazar 169, 879; —-ı rişte-i ârâm 686; —-ı rişte-i sabr 686; —-ı 'urûk-ı mefsedetleri 243

Katâmışlu; —lar 469; tâ'ife-i Katâmişiyye kibârı 468; — tâ'ifesi ('alem-efrâz-ı bagy ü tuğyân olan) 466, 467, 599; — tâ'ifesinin pîş-âheng-ı katâr-ı mel'anetleri 468; — tâ'ifesinin ru'esâsı 467; — tâ'ifesinin ser-nâme-i cerîde-i mefsedetleri 469; bakıyye-i Katâmişiyye'den 469

katâr; hedâyây-ı hümâyûn —ı 368; —lara tahmîl 336

katîfe 330, 331; güvez — 328, 330; kırmızı — 371; mor —329, 330; yeşil — 325; — yasdık (İstanbul-kârî mütellâ katîfe) 331; güvez — zarflı 325; — zarflı 324, 325, 329

katl/kātil 80, 145, 203, 252, 457, 458, 523, 524, 525, 550, 552, 571, 624, 627, 664, 666, 709, 710, 780, 805, 809, 813, 892, 906, 939, 942, 943, 944, 960; 'alenen — 467; 'ârıza-i — 99; gayleten — 903; —e bedel 623, 805; —-i 'âmm 458; —ine ictirâ 905; —-i nüfûs 91, 905, 917; —-i nüfûsa cesâret 960; —-i zengî esîrleri 523; —i vâcib 204; —i zuhûr 459

katre/katerât 425, 735; yek— 225, 968; —-bâr 149, 271; —-ı bârân rîzân 605; — hamr 478, 479; —-ı belâ-bâr 52; —ı bî-infisâm 871; kesret-i —-ı emtâr 605; —-ı emtârdan ber-ter 546; —-ı iclâl 61; —-ı lutf 61; —-ı nâzile 606; —-i emvâc-ı yemm 421; — katre reşha-bâr-ı enzâr 664; — olmaz 734; — sehâb-ı feyzi 755

kavak 618

Kavak-hisârı 221

Kavala Sancağı 633, 737, 788, 902

Kavaler (Malta keferesinden) 840

kavl/akvâl 249, 351, 412, 414, 474, 508, 639, 810; müşettitü'l— 507; —-i bâtıla-i küfr-iştimâl 912;

—-i bî-me'âl-i A'câm 870; —-i fâside 165, 203, 697; -i fâsidesinde ısrâr 696; —-i hod 868; —-i küfr-iştimâl 204; —-i küfriyyesinden rucû'/nükûl 204; —-i lâ-tâ'ili târik 296; —-i leyyin 642; —-i meşhûr 890; —-i mev'ûdu 785; —-i Muhammed 194; —-i mücerred 409, 642; —-i münâfıkâneye fırîfte 738; ber-mûceb-i tevâtür-i —-i mütehâlife-tü'l-me'âl 248; —lerine bedel 469; —leri üzere 871

kavm 40, 79, 198, 470, 654, 789; ıstılâhât-ı — 205; ru'esây-ı — 132, 140, 521; —i beyninde 643; —i beyninde menfûr 714; —i beyninde mezmûm 714

kavs-i kuzah 562; mehâkî-i elvân-ı — 747

Kayalar (Boğaz-içi'nde) nâm mahal 701

Kaya Sultân Serâyı (Ayasofya kurbünde) 538

kayd 57, 244, 335, 427, 713, 783, 799, 836, 842, 913; bilâ-— 523; mahallerine — 536; mahalline — 150, 751, 777; vâreste-i — 185, 189, 216; —-ı bî-nâyîden âzâd 809; —-ı elemden âzâd 562; —-ı endîşe-i idbâr 934; vâreste-i —-ı güvâh 170; —-ı hayât 456; —-ı hıbâl ta'bîr 110; —-ı hibâl-i hayât 219; —-ı hibâl-i ihtimâm 136; vâreste-i —-ı ıtnâb 449; vâreste-i —-i işkâl 613; vâreste-i —-ı iştibâh 164; —-ı ittifâk 523; —-ı mahkûmiyyet 811; —-ı nefy 773; vâreste-i —-ı sâmân-ı hânumân 833; —-ı silsile-i giriftârîye fütâde 839; —-ı te'alluk 843; —-ı ta'rîfden vâreste 827, 896; —-ı te'alluk-ı dünyâ 240; —larda olmadığumuz 656; ibrâz-ı kuvvet —ları 305; —ları 265; aklâma — olunmak 144; — ü bend 932, 946; bilâ-— ü 'ikāl 523

kayık; altı çifte — 628; —a süvâr 451; —cı 949; —-hâne 606; kebîr —lar 135; —lar 103, 135, 524, 533; âteş —ları 57

Kayser/Kayâsıra; vâris-i evreng-i — 401; melce'-i —-i enâm 412

Kayseriyye; — havâlîsi 278; — Sancağı 836; — Sancağı mutasarrıfı 485; — tarafı 836

kaz yavrusu (üç ayaklu) 643

kazâ/kazâ' 424, 525, 767, 829, 883, 935; ahkâm-ı — 729; berkende-i dest-i seylâb-ı — 52; ber-muktezây-ı ser-nüvişti-i kalem-i — 767; bi-hükm-i — 947; cereyân-ı hâme-i — 972; dest-bürd-i çevgân-ı — 471; enâmil-i — 974; esbâb-ı — 925; ez-— 824; giriftâr-ı 'ikāl-i — 135; hedef-i tîr-i nâgeh-res-i — 44; hubûb-i sarsar-ı — 866; kemân-gîr-i — 456; lerzende-i bîm-i — 827; levha-i — 812; nâ'ire-i — 857; pes-perde-i — 522; sevk-ı — 134; şedâyid-i âteş-i — 859; taklîd-i — 895; zîr-i perde-i sûret-bâz-ı — 316; —-be-kazâ 386, 885; —hâ-i Haremeyn-i şerîfeyn-i muhteremeyn 85; —hâ'-i/kazâhây-ı Haremeyn-i şerîfeyn 198, 416, 530, 663, 717, 815; —hây-ı Haremeyn-i muhteremeyn-i mecâmi'-i meymenet 895; —-i Gelibolu 389; —-i İzmîr'den munfasıl 566; bi-—illâhi Te'âlâ 36, 97, 146, 186, 193, 206, 214, 220, 245, 247, 384, 482, 523, 566, 729, 739, 769, 771, 786, 805, 855, 926, 935; —-i Medîne-i münevvere 19, 565, 566, 663; —-i Mekke-i mükerreme 19, 474, 540; —-i merkūme sicillâtı 100; —-i mezbûr 881; —-i mezkûr 211; —-i Mısr-ı Kāhire ile müretteb-sâz-ı esbâb-ı me'âlî 539; ber-hükm-i —-i mümteni'u't-tagyîr 829; bi-hükm-i —-i Rabbânî 924; —-i Tîbe-i Tayyibe 750; —-i Ümmü'l-kurâ 19; —-i/Kazây-ı İstanbul 73, 104, 449, 487, 626, 706, 786, 787, 794, 888, 889, 924; —lar 885; —ların hükkâmı 839; —ların zâbitânı 839; —yâ 954; — ya rızâ 119, 186, 739, 856; —yây-ı Dîvâniyye 493; —yây-ı müselleme 426; —y-ı cennet-fezây-ı Bathâ 764; —y-ı mâ-fât 337; —y-ı râhat-fezây-ı 'adl ü dâd 473; —y-ı sâmân-sûz 769

kazgān; erbâb-ı — 856

kazık; kavî —lar kakılup 113

kazıyye 432; —-i 'acîbe-i ittifâkıyye 924; —-i hâ'ile-i Pâdişâh-ı kavî-dest-gâh 548; —-i İraniyye 783; —-i ittifâkıyye 452, 890, 940; —-i kīl ü kālin netîcesi 680; —-i marzıyye 317, 927; —-i mezkûre vukū'u 243; —-i müsellemü's-sübût 167; —-i müsellemü's-sübût-i mahabbet 429; — ler 803, 906

Kāzova (memâlik-i Anadolu'dan) 762

Kazvîn (memleket-i zî-şân) 256, 292, 297, 301, 350, 433, 710, 780, 781, 812, 906; Memleket-i — 906; — Beyi 301; — cânibleri 623, 806

Keçe Çiftliği (كچه, Rumeli cânibinde Orfan (اورفان) Mukāta'ası kurbünde) 209

keder/ekdâr 44, 137, 193, 267, 277, 298, 352, 385, 572, 770, 782, 806, 825, 845, 861, 975; âmîhte-i gil ü lây-ı — 283; bâ'is-i — 166; def'-i — 572; mûcib-i — 161, 599; mûhim-i — 167; mûris-i — 847; mü'eddî-i — 432; müvehhim-i — 170; müzâhame-i — 714; vesîle-i — 162; —-âmîz keyfiyyât 924; — tutmazlar 550, 553

Ked-rübâ 259

kefâlet 315, 406, 413; —leri 397

Kefalonya 823; — Boğazı 823

Kefe 886; Vilâyet-i — 396, 402; — Eyâleti mutasarrıfı 238

kefere 156, 341, 639, 841; —-i Firenk tarafı 204; kahr-ı —-i habâset-mu'tâd 261; tedmîr-i —-i habâset-mu'tâd 261; —-i harbiyye 148; — şehdiyesi 829n

kefîl; keff-i cûdu — 735; nefslerine — olur ise 406

kelâm 45, 101, 319, 392, 410; âgāz-ı — 308; bast-ı — 807; bezl-i cehd-i mâ-lâ-— 697; bezl-i ictihâd-ı mâ-lâ-— 895, 898; cây-ı — 498n; dâne-i — 110; dikkat-i mâ-lâ-— 886; gûşiş-i mâ-lâ-— 882; hatm-i — 656; icrây-ı zülâl-i münâsebât-ı — 612; idâre-i — 45; idâre-i kū'ûs-i — 976; idâre-i siyeh-kâse-i — 940; îfây-ı edây-ı hakk-ı — 679; ihtimâm-ı mâ-lâ-— 81, 245, 793; izhâr-ı cevher-i fütüvvet-i mâ-lâ-— 139; kasr-ı — 562;

mahabbet-i mâ-lâ-— 745; meyl-i mâ-lâ-— 745; nâfizü'l-— 834; sâhib-i — 911; sâhib-i nüfûz-i — 649; sa'y-i mâ-lâ-— 97, 264, 425, 631, 694, 855; sevk-ı — 975; talebde ibrâm-ı mâ-lâ-— 680; tekayyüd-i mâ-lâ-— 738; te'kîd-i mâ-lâ-— 392; te'sîr-i — 669; tetimme-i — 943; —a derkâr 647; —a ibtidâ 655; rişte-i ferâyid-i —a infisâm 655; vücûhla idâre-i —a kādir 699; —a şurû' 655; tatvîl-i —dan tehâşî 689; hâtime-i —-ı behcet-nizâm 492; —-ı dürer-bâr 68; —-ı dürer-bârları 725; —-ı dürriyyü'l-leme'ân 63; —-ı dürriyyü'n-nizâm-ı sadâkat-irtisâmları 515; —-ı dürûğ-irtisâmı 45; netîce-i —-ı hakk-ı edâ 419; —-ı hikmet-ittisâm 108; nüfûz-i —-ı hulûs-irtisâmı 792; —-ı kelâm-ı hayriyyet-encâm 600; —-ı kü'ûs-i kelâm-ı hayriyyet-encâm 215; —-ı kudsî-nizâm 755; —-ı leyyin 528; gûşiş-i mâ-lâ-—ı ma'lûm 672; —-ı meşhûr 110; —-ı mu'ciz-nizâm 89; —-ı nâ-becâ 319; —ına dil-şîfte 824; netîce-i —-ı şe'âmet-irtisâmları 600; —-ı tâmm 419; leng u lûk îrâd-ı —-ı vâhiye 601; hâsıl-ı —-ı vasf-irtisâm 920; îrâd-ı —-ı zarâ'at-irtisâm 411; —-ı zû-şücûnları 600; nüfûz-i — ile şöhret-şi'âr 679; kütüb-i —iyye 79

Kelâm-ı kadîm 538; —-i Rabbü'l-enâm 896

Kelât Kal'ası 458

kelb/kilâb 457, 573, 713; —en-kelb 714; mânend-i —-ı derende-nâb 50; —-ı derende-nâb 662; mânend-i —-i 'akūr 50; —-i 'akūr 893

Kelb-i 'Ali (Berhâm nâm şakînin oğlu) 662

Keleş (Teberdâr Dökmeci-oğlu Süleymân'ın kayıkcısı, müfsid) 949

Keleş (Teberdâr Dökmeci-oğlu Süleymân'ın silahşorlarından) 948

Kelhûr (Kirmânşâhân havâlîsinde) 951

kelime/kelimât 310, 316; idrâcı mültemes olan — 316; imlâ olunan — 352; 'itâb-âmîz — 929; tagyîr-i — 317; tastîr olunan — 352; —-ı bâtıla 203; îrâd-ı —-ı behcet-intimâ 519; —-ı dürüşt 930; münderic-i zurûf-i —-ı hakīkat-âyât 584; —-ı hikmet-simât 256; le'âlî-yi —-ı hikmet-simât 927; —-ı hikmet-simâtları 727; —-ı hoş-âmedî edâsı 648; —-ı ıhlâs-âyât îrâdı 174; —-ı i'câz-simât-ı Furkāniyye 497; mehebb-i —-ı letâfet-âyâtından vezân 577; ferâ'id-i —-ı safvet-âyâtı 172; —-ı tefazzul-âyât 758; —-i şehâdet 748; i'lâ'-i —-i 'ulyây-ı dîn-i mübîn 341; i'lâ'-i — tullâha ictihâd 499; i'lâ'-i —tullâha sa'y 499; i'lâ'-i —tullâhi 68; —tullâhi 187

kelle 39, 53; — sağ olsun 240; —-i nekbet-medârı 946; —-i pür-âşûbu 944

kemâl 565, 581; 'arz-ı pîş-gâh-ı ashâb-ı — 684; 'ayn-ı — 824; ber-— 301, 814; ber-vech-i — 445; bezl-i nukūd-i — 763; kesb-i — 138; matla'-ı ehille-i — 684; resîde-i derece-i — 749; rütbe-i — 910; tırâzende-i tırâz-ı — 750; kesb-i dest-mâye-i —ât 208; nâ'il-i metâlib-i —ât 813; takdîr-i —ât 345; hâvî-i —ât-ı evâ'il 594; hâvî-i —ât-ı evâhır 594; rütbe-i —e ıs'âd 614; rütbe-i —e iblâğ 614; sâhib-i —e mukārenet 215; —de olduğunu gördüğü 282; — de olmak 860; —e sıfâtihî 345; —-i âdâb 58, 579, 585; —-i 'adl 719; —-i 'âfiyet 157, 281, 304, 393, 861, 923, 929, 949; —-i 'akl 535; —-i 'akl-ı fetânet-iştimâllerine delâlet 9632; bi-—ihî 142, 151, 160, 338; fart-ı —ihtisâs 152; —-i âmîziş 704; —-i basîret 35; —-i behcet 454; —-i behcetleri 640; —-i cüst-cû 526; —-i dâd 719; —-i dikkat 479, 578, 582, 585, 963, 973; —-i dirâyeti 535; —-i diyânet 383; —-i dostluk 411, 412, 654; —-i ehliyyet 978; —-i emn 916; —-i fetânet 427; —-i fetânet-i zâtları 12; —-i fezâhat 661; —-i garâm 501; —-i gılzat 727; —-i gurûr 951; —-i gûşiş 817; —-i hâhiş 40, 234, 597, 667; —-i hâhiş ile i'tibârı 508; —-i hâhiş ile meyl 508; —-i hâhiş ile recâ 391; —-i hâhiş ü ikbâl 304; —-i hâhiş ü rağbet 255, 256, 311; —-i hâhiş ü şitâbları 302; —-i hakkāniyyet 439; —-i haşyet istîlâ 925; —-i havf istîlâ 925; —-i hazma murâ'ât 937; —-i herem 889; —-i hiddet 954; —-i himmet 148; —-i hulûs 775; —-i hulûs birle 658; —-i hulûs-ı niyyet-i hayr-hâhân-ı hazrateyn 360; —-i hulûsları 614; —-i hüsn 899; —-i hüsn-i niyyet 775; —-i hüsn-i sîret 791; —-i 'iffâf ü nasafet 105; —-i 'iffet 383, 439, 683, 687, 706; —-i iclâl 157, 281, 464, 909; —-i iddihâra mâ'il 819; —-i iftikār 855, 904; —-i ihânet 809; —-i ıhlâs 27; —-i ihtilâl 784; —-i ihtimâm 120, 132, 232, 253, 479, 891, 895; —-i ihtimâm-ı Âsafâne 854; —-i ihtirâm 639; —-i ihtirâz 712; —-i ihtisâs 511; —-i ihtisâsa meyl 514; —-i ihtisâsa rağbet 514; —-i ihtiyâta murâ'ât 937; —-i ikbâl 335, 615, 752; —-i ikdâm 51, 120, 132, 148; —-i ikdâmları 108; —-i iktidâr 157, 281, 393; —-i ilticâ 716; —-i iltifât 830; —-i iltifâta sezâ 909; —-i inbisâtları 640; —-i incizâb-ı derûn-i Şâhâne 798; —-i infi'âl 50, 53; —-i inkisâr 50; —-i intibâh 35, 839, 885; —-i irâdet 759; —-i isti'câl 319, 474, 721; —-i istibşâr 949; —-i istikbâr 951; —-i iştidâd 855; —-i itâ'at 907; —-i i'tibâr 887; —-i i'tidâl 664; —-i itmînânları 916; —-i kaht u galâsı 692; —-i keremi 564; —-i keremine i'timâd 824; —-i keremine istinâd 824; —-i keremiyyet 22, 117, 255; —-i keremleri 796; —-i letâfet 899; —-i mahabbetleri 614, 650, 775; ahlâkından —-i mahzûzıyyet 490; —-i memdûhiyyet 706; —-i memnûniyyet 894; —-i menâ'at 849; —-i merhamet 719; —-i merhametleri 247, 941; —-i meyl 201, 554; —-i murâ'ât 632; —-i musâfât 90, 654; —-i muvâfakat 775; —-i mücânebet 934; —-i müsâra'atları 108; —-i müvâlât 90; —-i perhîz 687; —-i rağbet 40, 201, 207, 234, 597, 667; —-i rağbetleri 554; —-i rahmet-i

Mülûkâne 968; —-i resânet 849, 860; —-i ri‘âyet 197, 391, 400, 463, 522, 750, 830; —-i rusûh ve şuyû‘ 154; —-i rüşd 427; —-i rüşd-i fetânet-ihtisâs 660; ‘ayn-ı — isâbet 935; —-i i‘timâd 525; —-i sadâkat 27, 465; —-i sadâkat birle 658; —-i safâ 464; —-i safây-ı bâl-i behcet-me’âl 65; —-i safây-ı derûn 677; —-i safvet 170, 255; —-i sıdk 613; —-i sıhhat 923; —-i sûz ü güdâz 743, 751; —-i sür‘at 474; —-i sürûr 453, 464, 923; —-i şefekat 889; —-i şefekat-i Mülûkâne 968; —-i şefekat-i Şâhâne 738; —-i şefekatleri 247, 941; —-i şekāveti 891; —-i şevk 280, 752; —-i şevk u güdâz 797; —-i şevk-ı sûz ü güdâz 850; —-i şiddet üzere 859; —-i şiddet-i rûzgâr 890; —-i şiddetle vezân u hubûb 133; —-i takviyet 542; —-i taviyyet 613; —-i ta‘zîm 157, 281, 335, 464, 579, 582, 585, 797; —-i ta‘zîm ü tefhîm (تفخيم) 2 56; —-i teharrî 781, 973; —-i tekarrub ve temahhuz 935; —-i tekrîm 575; —-i temkîn 672; —-i ten-dürüstî 304; —-i teşekkür 736; —-i tevkīr 639; —-i teyakkuz 839, 885; —-i tezellül 714; —-i tezellül ü istikânet 410; —-i ‘ubûdiyyet 529; —-i ülfet 704; —-i vak‘ 887; kemal-i vekār u şükûh 40; —-i vukūf 828; —-i vuzûh 493; —-i yümn 615; —-i za‘f 117; —-i zahmetleri 718; —-i zarûretleri 718; —-i zuhûr 493; — mertebe 647, 649; — mertebede ri‘âyet 253; — mertebe ikrâh u inzicâr 552

kemer 954; buk‘a-i şerde —-başı 601; — hançer 226; — kuşak (bellerinde incü ve zümürrüd ile tezyîn olunmuş) 303; — paftaları 324; altûn kemer raht 329; — rahtlı 334; — rahtlı atlar 537; —-gâh-ı tarâvet-sâz 920; —-i gayret 543; —-i Keyânî-i Husrevâne 334; —-i ufuk 748; —-ler 718

kemer-bend; — gülleri 324; —-i Câlta 761; —-i Gucerâtî 761; —-i hıdmet-i ‘ubûdiyyet 850; —-i ictihâd 661; —-i ihtimâm 35, 183, 754; —-i ikdâm 458; —-i ittifâk 458; —-i ittifâkları 543; —-i kabûl 517; —-i küllî 325; —-i niyyet 611; —-i sa‘y 661; —-i Şâlî 761; —-i Tebnî 761; — paftaları 325

kemhâ; —lar 189; — pûşîdelü soffaca 647

Kemsûr Karyesi 40, 42; — semti 43

Kenkırı Sancağı 144

kenz; —-i dakīk-ı mutalsam gibi 857; —-i kudsî-remz 444; —-i meknūzü'l-cevâhir 541; —-i mu‘azzam 220; —ü'l-hakāyık-ı fazîlet 594

kerâmet/kerâmât 857; envâr-ı — 379, 426; mahz-ı — 45, 75; meşrık-ı envâr-ı — 273; sadr-ı hâssu'l-hâss-ı bâlâ-hâne-i — 379; nesîc-i behîc-i pûşîde-i —-‘alem 748; nefes-i pesîn-i —-âsârları 542; tevessülât-ı seniyye-i —-âyâtları 690; bâr-ı —-disârı 516; —-endâz-ı ‘azîmet 615; —-ı bâhire 435; —-ı bâhirelerinden ma‘dûd 613; —-ı ezeliyye 553; —-ı hazret-i Şehinşâh-ı bülend-iktidâr 314; masdar-ı —-ı nâ-mütenâhî 774; a‘tâf-ı —-ı nâ-mütenâhîleri 498; —-ı Şeyh-ı Ekber-i müşârun ileyh 725; —-ı zâhire 319; —-ı Zıllullâhî 452; —-i sarîha-i cenâb-ı Hılâfet-penâhî 317; —-i bâhire-i Hılâfet-penâhî 651; nitâk-ı —-iltisâk-ı ‘âlem-behâları 744; —-i Pâdişâh-ı rub‘-i meskûn 282; teveccühât-ı —-irtisâm 214; tenbîh-i nebîh-i —-iştimâl 393; mir’ât-i sâf-ı —-ittisâf 451; şu‘le-i cevvâle-i şem‘-i —leri 949; —lü efendimiz 671; âl-i —-me’âl 755; —-medâr 495, 502; —-medâr-ı zehâdet-iktidâr 445; mazmûn-i —-meşhûn 835; işâret-i —-nümâları 383; —-penâh 37; seciyye-i zekiyye-i —-perverleri 857; terkîb-i —-tertîb-i mezkûr 725; zevât-ı —-simât 322, 499

kerâste 967; ecnâs-i —112, 113, 967; nakle muhtâc olan — 112; —ciler 967, 968; — Mahzeni 220

Kerbelâ; üç tâka —yî 761

Kerden Sahrâsı (Kazvîn ile Tahrân mâ-beyninde) 301

kerem 7, 566, 635, 645, 705n, 733, 799, 801, 835, 857, 968, 971; ‘alâ vechi'l-— 278; bahr-ı zehhâr-ı — 894; bast-ı eyâdî-i — 418; envâ‘-ı — 508; imzâ-keş-i — 216; îsâr-ı mürvârîd-i — 137; îstâde-i mevkıf-ı — 194; îstâde-i mevki‘-i — 94; kân-ı — 800; kemâl-i — 564, 824; mahz-ı — 75, 182, 502; mazhar-ı lihâza-i — 607; mazhar-ı — 94, 383, 440, 752; me’haz-i ehl-i — 735; menba‘-ı — 334; meşmûl-i — 514; mi‘yâr-ı — 858; müstağrak-ı lücce-i — 372, 967; neşr-i bezr-i — 500; nevây-ı — 494; reşha-i feyz-i — 975; sît-i — 564; vüfûr-i — 861; zîver-dîhîm-i — 802; zuhûr-i — 828; zuhûr-i mevce-i yemm-i — 31; —de bir eli 226; —den özge 857; —-dîdeleri 694; —en 446, 484, 509, 658, 736, 738, 795, 860; —-fermâ 719; —-i Husrevâne 104; —-i mezkûr 969; hâ’iz-i —-i min‘âm 137; —-i Mülûkâne 654; —-‘inân-ı mızmâr-ı sâha-i âmâl 633; —-i Rabbânî 802; —-i ülfet 74, 456, 958; —-i ünsiyyet 74; —-i Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlem 126; —-i‘tiyâd 494; izhâr-ı —iyyet 466; kemâl-i —iyyet 22, 117, 255; mesâlih-i —iyyet 169; mihr-i münîr-i ‘âlem-tenvîr-i —iyyet 170; revâc-gâh-ı sûku's-silâhın —iyyeti 315; tenvîr-i ‘âlem-i —iyyet 162; —iyyet 336, 514; —iyyet-efzây-ı şevk-ı neseb-i ‘ârif/ma‘rûf 426; —iyyet-i rûh-efzâ 385; —-pîşe-i me‘âlî-elkāb 232; —ler 35, 322, 337; cûy-bâr-ı —leri 718; envâ‘-ı —leri 848; kân-ı şâygân-ı —leri 445; kemâl-i —leri 796; lihâza-i —leri 247; nevâl-i —leri 861; takbîl-i zeyl-i —leri 799; —lerin müşâhede 740n; — ü ma‘delet 561; — vechi 85

Kerend (كرند, harâbe karye) civârı 300

Keresevenli ‘Aşîreti 106

kerîm 504, 773, 774n, 887; ‘avâtıf-ı bî-pâyân-ı — âne 858; —e 397, 777, 896, 933, 934; —e-i hikmet-temîme 573; —e-i kerâmet-nişân 67; —e-

i mükerreme-i ‘ismet-nişân 517; rakīme-i —eleri 65; necl-i —leri 210, 320; —ü'l-hısâl 702; —ü'l-hulk 388

Kerîm Hân (Ekrâd'dan Zend nâm ‘aşîretin ihtiyârı, İ‘timâdü'd-devle, Hemedân tarafına Muhâfız, şahs-ı le’îm) 811, 904, 905, 906, 950, 951, 952

Kerkûk 876; Kal‘a-i — 877; — havâlîsi 115; — muhâfazası şartı 238; — tarafları 38, 432

Kernî; — nâm mahal 709; — tarafı 709

kerrâkeler 104; çuka — 488

kerrenây 301; sadây-ı — 812; âvâze-i nefîr-i —-ı istiklâli 808

kerûbiyân; cilve-geh-i saff-ı — 191; mehbit-ı — 749; sâmi‘a-ârây-ı — 380; hâk-i pây-i ekremi —a tâc-ı ser 873

kesb/kisb 570; bî-— 570—en 828; —-i dest-mâye-i kemâlât 208; —î fazîlet 594; —-i harâret-i miknet 936; —-i hayât-ı tâze 921, 941; —-i huzûz-ı evfâ 794; —-i ıttılâ‘ 260, 498; —î ‘ilm 594; —-i i’tilâf 260; —-i ibtihâc 151; —-i imtiyâz 450, 811; —-i inbisât 30; —-i isti‘dâd 23, 53, 132; —-i istihkāk 149; —-i kābiliyyet 205; —-i kemâl 138; —-i kudret 623; —-i kurbet 199; —-i kurbet niyyeti 48; —-i kuvvet 132, 842; —-i liyâkat 205, 605; —-i mâye-i behcet 333; —-i mâye-i müfâharet 333; —-i me‘ârif 929; —-i me‘ârife hasr-ı evkāt 234; —î meleke-i isti‘dâd-ı mâder-zâdları 929; —-i menfa‘at 314; —-i miknet 623, 631, 842; —-i mübâhât 151; —-i mübâhât eylemek hâlâtı 793; —-i mübâhât-ı evfâ 595; —-i müfâharet 160; —-i müfâharet-i rıkkıyyet 138; —-i mümâreset-i tâmme 121; —-i nâm 960; —-i neşât 369, 608, 790; —-i nezâhet 560; —-i rızây-ı Hudâ 742; —-i rızây-ı Pâdişâhî 775; —-i safây-ı bâl 214; —-i safây-ı evfâ 55; —-i safây-ı rûhânî 29; —-i şân 960; —-i şerâfet 520, 560, 889; —-i şeref-i mukārenet 927; —-i şeref-i müfâharet 799; —-i şeref-i terakkī 679; —-i te‘ayyün 631, 695, 830, 904; —-i ‘ulûm-i ‘akliyye 121; —-i ‘ulûm-i nakliyye 121; —-i ülfet 793; —-i ünsiyyet 793; —-i yedleri 949*;* —-i zâd-ı âhıret 745; —-i ziyâ 900; — ü kâr 769; — ü kâra mevkūf 769

kesme; ağır — (Firenk-pesend) 689; — (Şâm-kârî som ağır) 331

Keşekci 300; —-başı 458, 459; —-hâne 303; —-hâne önüne îsâl 303

keşf 112, 130, 166, 169, 172, 653, 781; çekîde-i yerâ‘a-i — 161; —-i hâl 46; —-i kınâ‘ ile zuhûr u bürûzu 478; —-i mahall 183; —-i sâbıkları 112; — yollu bir defter tertîb 112

keştî; —-i hilâl-i nev-sâl 974; —-i hümâyûn 901; —-i Nûh-âsâ 606; —-i rahmet 187

Kete Kazâsı 685

Kethudâ 59, 75, 113, 301, 310, 337, 484, 641, 644, 751, 821, 826, 831, 977; kâmil — 827; kendümüze — 975; rütbe-i enseb-i — 978; — Bey 333, 376, 506, 614, 615, 619, 706, 792, 909; — Bey odası 931; — Beyefendi 27; —’î-yi Sadrıa‘zamî 911; — Kâtibi 476, 955; — Kitâbeti 475; —lar 368; —lığı makāmı 976; —lık 300, 482n, 726, 977; —lıkları 251; —lıkları makāmı 195, 250; —lık makāmına ıs‘âd 455, 705, 825; — lık umûru 786; —mız yedinden 647; — Paşa 41; ocağ-ı mezbûr —sı 110; sultânının —sı 633n; —-yeri 820; —-yeri Ağa 799; —-yeri ağalar 797; —-yerleri 882, 884; —y-ı ahsen-ârâ 492; —y-ı ‘âlî-makām 230, 506; —y-ı Âsaf-râ 213; —y-ı be-nâm 660; —y-ı Bevvâbîn 535, 957; —y-ı Bevvâbîn-i cenâb-ı Şehriyârî 217; —y-ı Bevvâbîn-i Cihân-dârî 200; —y-ı Bevvâbîn-i Sultânî 199, 217, 240, 376, 450, 476, 519, 609,632, 633, 737, 902; —y-ı Bevvâbîn-i Sultânî Vekîli 926; —y-ı Bevvâbîn-i Şehriyârî 85, 199, 237, 240, 726, 773, 930; —y-ı Bevvâbîn-i Şehriyârî Pâyesi 880; —y-ı dûdmân-ı Bektâşiyân 33, 376, 771, 910; —y-ı dûdmân-ı Bektâşiyye 931; —y-ı Hazîne-i ‘âmire 963; —y-ı hazret-i Sadr-ı ‘âlî 56, 120, 726; —y-ı Kul 801; —y-ı muhteremleri 489; —y-ı mûmâ ileyh 821, 829, 831; —y-ı müşârun ileyh 338; —y-ı sâbık 786, 911, 975; —y-ı Sadâret-i ‘uzmâ 454, 491, 505, 752, 955; —y-ı Sadr-ı ‘âlî 76, 104, 122, 126, 212, 227, 229, 245, 332, 370, 387, 658, 678, 703, 705n, 786, 792, 853; —y-ı Sadr-ı ‘âlî makāmı 387; —y-ı Sadr-ı ‘âlî şerîf-i zû-neseb 27; —y-ı Sadrıa‘zamî 489; —y-ı Teberdârân 488, 940; câh-ı vâlâ-yı —yî 233, 705; cây-ı vâlây-ı —yî 753; emr-i ‘azîm-i —yî 660; emr-i hatîr-i —yî 233; ferve-i —yî 234; ferve-i semmûr-i —yî 124; hâssa-i —yî 214; makām-ı —yî 233, 492, 976; makām-ı vâlâ-yı —yî 388; makarr-ı —yî 387; mansıb-ı vâlâ-yı —yî 213; mesned-i vâlâ-yı —yî 124; merkez-i —yî 723; —yî 705; —yî-i cenâb-ı Sadr-ı ‘âlî 705; —yî-i Sadâret-i ‘uzma 213, 659, 726, 975; —yî-i Sadr-ı ‘âlî 123, 233, 491; makām-ı —yî'ye ıs‘âd 704; —yî-yi hazret-i Sadr-ı ‘alî 824

kevkeb/kevâkib; rikâb-ı —-güher 736; —-i bahtı 907; —-i dırahşende-i Vezâret 549; —-i dünbâle-dâr-ı musâfât 435; —-i dünbâle-dâr-ı silm 435; ihtirâk-ı —-i hayâtları 456; —-i nûrânî-i rûh-i pür-fütûhları 382; —-i pür-envâr-ı ikbâl 633; —-i sermediyyü'z-zuhûr-i Devlet-i Hılâfet-menkabet 167; ihtirâk-ı —-i sipihr-i berîn 731; —-i tâli‘i tâbân 25

Kevser; bi-hakk-ı Sûre-i — 720; —-i cennet 735;

Keyân/Keyvân/Keyhân; çâr-bâliş-nişîn-i taht-gâh-ı — 810; hem-rütbe-i — 28; mesned-ârâyî-i taht-gâh-ı — 349, 428; taht-gâh-ı — 532; taht-gâh-ı selâtîn-i — 532, 548, 578, 581; taht-gâh-ı —'a iclâs 804; cânib-i me‘âlî-câlib-i —î 351; hâtır-ı me‘âlî-mezâhir-i —î 292; huzûr-i lâzımü'l-hubûr-i —î 351; hüsn-i himmet-i —î 341; ihtiyâc-

ı —î 305; karîn-i yakîn-i zihn-i derrâk-i —î 169; karîn-i zihn-i derrâk-i —î 579; ma'lûm-i nihâd-ı sedâd-i'tiyâd-ı —î 170; meyl-i —î 292; mir'ât-i zamîr-i diyânet-masîr-i —î 164; mutâbık-ı hâtır-hâh-ı —î 168; nezd-i —î 350, 433; rağbet-i —î 292; şümürde-i benân-ı intihâb-ı —î 132; tahrîrât-ı —î 172; yümn-i himmet-i —î 165, 291, 349; yümn-i himmet-i mefâhır-menkabet-i —î 168; zât-ı kerûbî-sıfât-ı —î 171; zât-ı mevhibet-âyât-ı —î 161; zât-ı şehâmet-simât-i —î 290; kemer-i —î-i Husrevâne 334; ihtimâm ü verziş-i —î'leri 176; zât-ı kerûbî-sıfât-ı —î'lerinde merkûz 173; celb-i hâtır-ı sâfâ-mezâhir-i —î'lerine mübâderet 166; savb-ı —î-ittisâfları 163; azar-ı pîş-gâh-ı 'atebe-i —-iştibâh 757; mülûk-i — meslekine sülûk 803

keyd 46, 129, 131, 200, 206; igvây-ı — 945; —-i düşmen 951

Keykâvus; Deri derbânı — 608; matbah-ı — 613; simât-ı — 621; taht-ı — 441; Key ü Kâvûs 222

Keykubâd; evreng-i —î 441

kıbâb 558; pertev-endaz-ı nuh-— 747; ta'ne-zen-i heft-—-ı çerh-ı devvâr 612; hayme-i nuh-—-ı mu'azzam 118; hıyâm-i sipihr-i nuh-—âsâ 110; —-ı nuh-semâ 421

kıble; —gâh-ı âmâl-i sagīr u kebîr 379; —-i erbâb-ı ikbâl/mecd 358, 360; —-i ikbâl-i şehriyârân 342; — tarafı 652; semt-i —ye teveccüh 556

Kıbrıs 203, 321, 396, 402, 949; bedel-i — 150; — Cezîresi 96, 148, 202, 206, 269, 388, 535, 536, 947; — Eyâleti 275, 388, 450, 477; — Eyâleti'ne mutasarrıf 157; — Hâssı 150; — Muhassılı 149, 275, 388, 609; — Muhassıllığı 322, 388

Kıbtî tâyifesi (Rumeli'nin) 527; ehl-i zimmet Kıbtî keferesi 20

kıfâr; berriyye-i — 23, 841; erâzî-i — 856; şûre-zâr-ı — 736; herze-tâz sahrây-ı —-ı âzâr 803

kılabdân 'abâyîli 310

kılıc 305, 942; — kabza (tûtî burunu, kabzalı siyâh sıgarî kınlı, kabzası iki la'l ve sâ'ir kabza ve balçağı ve ağızlığı ve iki bendi ve dipliği dört kebîr ve üç kebîrce ve dört yüz otuz dokuz vasat ve vasatca şark elmâs ile murassa', zahrı kalemkârî ve iki kemer-bend gülleri ve altmış 'aded kemer pâftaları iki yüz elmâs ile müzeyyen altûn suya ve tokalı altûn) 324

kın 325; mor katîfe —lı 329; siyâh sıgarî —lı 324

kırâ'et 130, 151, 157, 232, 280, 281, 282, 307, 316, 318, 446, 453, 463, 503, 541, 668, 726, 742, 835, 881, 885, 929; cehren — 797; cümle müvâcehesinde — 464; huzzâra — 393; ismâ'an — 464; tahsîl-i 'ilm-i — 684; —e ibtidâr 743; —-i Buhârî-yi mağfiret-ârâ 742; —-i nazm-ı Mevlid-i şerîf-i mağfiret-redîf 29

kıral 645, 652; karâr-gâh-ı — 650; tavâyifin —ı 847; —-ı cedîd-i mesfûr 843, 844; —-ı İsvec 843; —'ın baş-vekîlleri 646; —içe 391, 394, 645, 653, 654; —içe-i mûmâ ileyhâ 318; —içe-i müşârun ileyhâ 392, 394; —liçe'nin baş-vekîlleri 646; — lar 714, 844; —ların müste'men tüccârı 406; — lık mesnedi 847; —lık mesnedine irtikā 843; —-zâde 717; —-zâdeler 653, 654

kırân; —-ı sa'deyn 231; mânend-i —-ı sa'deyn-i neyyireyn 230

Kıraş/Kırayçar ta'bîr eyledikleri (beşlik ve pâre misillü) 648

kırât 746

Kırım 178; cânib-i — 103, 128, 321, 374, 376, 567, 568; cânib-i fermân-fermây-ı iklîm-i — 886; cânib-i iklîm-i — 374; fermân-fermây-ı iklîm-i — 103, 132, 180, 320, 331, 416, 527, 566; Hâniyyet-i — 566; havâlî-i — 416; iklîm-i — 106, 132, 178, 180; Memleket-i — 872; Memleket-i — dâhili 416; iklîm-i — ehâlîsi 566; — Hânı 567, 886; — hânları 529; — hâricinde vâki' 416; — Şemhâllığı (Ülkây-ı Dağıstân'da vâki') 139

Kırkkilisa Sancağı mutasarrıfı 82

Kırvâc Karyesi (Kastamoni'de) 702

kısrâk 266, 267

kışla 856, 859, 865; binây-ı —hây-ı Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı 'âlî 855; —hây-ı Cebeciyân-ı Dergâh-ı mu'allâ 848; —lar 856, 857, 858, 860, 861; — ların Ağa-kapusu'na târîh 863; —ların 'imârı 857; —ların ebniyesi 857, 859; —ya bed' 859; —y-ı merkūm 859

kıt'a; —-i mergūbesi 651; —-i yâkūtî-âsâ 747; —-i yâkūtî-lem'a 184; —yı inşâd 978

kıtâl 507, 716; asker-i müte'ârifü'l-— 43; i'mâl-i edevât-ı — 117; nâ'ire-i — 50, 117; şevâgıl-i — 166; teheyyü'-i esbâb-ı — 47; teskîn-i nâ'ire-i — 534; —e âmâde 458; —e iktihâm 528; —e iştigāl 907; —e şurû' 167; —i mütehattem 696; nâ'ire-i — işti'âl 624, 662; —i vâcib 696; —ler 89, 713

kıyâfet; tebdîl-i — 205; —ler 205

kıyâm 141, 179, 213, 247, 273, 302, 307, 532, 646, 680, 681, 730, 738, 751, 767, 886, 905, 950, 961; 'arsa-ı hısâmda — 427; emn/emân üzere — 385; emr-i muhâfazaya — 473; hulûs-ı tâmm ile — 235; izhârına — 261; kā'id olduğu makāmdan — 669; makām-ı hıdmet-i nizâma — 797; makām-ı iclâlde — 797; makām-ı imâmete — 381; makām-ı istikbâlde — 672; makām-ı recâda — 411; makām-ı rızâda — 688; makām-ı selâmda — 802; makām-ı temennâda — 797; merâsim-i — 307; merkez-i hıyânetde — 950; rûz-i — 802; saf-keşîde-i — 77; sâye-endâz-ı — 247; tedârü-küne — 469; tırâz-ı dâmen-i yevmü'l-— 604; yevmi'l-— 383, 453, 492, 610, 814, 815, 896, 909, 957, 967, 970; zabtına — 678; —en 646, 656; mevzi'-i —-ı fîl-i hevl-endâz 618; — ile ku'ûd 564

kıyâmet 670; —e dek 153; yevme'l-—i 68

kıyâs 181, 764; serhadd-i — 944; tarîk-ı — 972; — dan efzûn 944; —-ı meşrûh üzere 543
kıyıcıklar 560
kıymet 570, 747; bâliğ-ı nisâb-ı — 753; gevher-i zî— 25; girân— 278; tuhaf-ı zî— 505; zî— 336, 543, 573, 706, 865; zî— eşyâ 323, 657; —-i kadr 35; —-i şân 35; —leri tahmîn 324; —-şiken-i dürr-i yetîm 747; —-şinâs-i gevher-i 'ilm 193; —-şinâs-i gevher-i 'irfân 193; —-şinâsân-ı zemân 121
kıyye 544
Kızıladalar önü 701
kızılbaş 460; revâfız-ı — 80; tâyife-i — 458; — gürûhundan müfârakat 459
Kızıl Câmi' (Mûsul Kal'ası'nın hâricinde vâki' Nehr-i Şatt pîş-gâhında) 666
Kız-kullesi 938, 940
Kıztaşı mahalli 855
kibr 108, 830; âteş-i — 50; erdiye-i âteşîn-târ-ı — 813; —i efzûn 102; — izhârı 803; bâd-ı tünd-hîz-i —leri 813; — u nahvet 37
kifâyet 293, 300; hüsn-i — 36, 140; ihâle-i 'uhde-i — 279; 'uhde-i yümn-i — 472; keff-i —i 927; 'uhde-i —leri 194, 567; 'uhde-i —lerine 'inâyet 686; 'uhde-i —lerine ihâle 119, 686
Kilis Mukāta'ası mâlları 150
*kilisâ*ler 190
kilk; şîve-i —i 562; rakam-zede-i —-i bedâyi'-beyân 427; sehâb-ı —-i dürer-bârları 551; imdâd-ı —-i felîl 557; —-i hulûs-ârâ 928; âb-yârî-i sehâb-ı —-i hulûs-midâd 585; —-i kudret-i 'unvân-ı menşûr-i Hılâfet 501; zîver-i —-i maksad 161; —-i ressâm 895; —-i şeker-efşân 799; —-i takdîr-i nakş-ı elvâh-ı kulûb-i benî Âdem 284; kanevât-ı —-i zülâl-mecrâları 381
kīl ü kāl 117, 261, 482, 531, 643, 721, 925, 948; 'araz-ı maraz-ı — 251; ba'de — 668; ba'de-küll-i — 430; bâ'is-i — 169, 249, 727, 836, 870; bilâ— 669; envâ'-ı — 937; hibâle-i — 791; hudûs-i — 507; idâre-i — 46; idâre-i kü'ûs-i — 158; mahall-i — 962; sebîke-i — 434; rişte-i — 318; velvele-i — 926; imtidâd-ı —e bâ'is 308; —e bâ'is 771; — hâdis 692; — hudûs eden 239; —-i bî-me'âl 45, 437, 642; —-i bî-me'âlleri 696; —-i ekâzîb 931; izâle-i —-i fiten-me'âl 534; hâdis olan —-i nâ-be-câ 767; kazıyye-i —in netîcesi 680; —-i zû-şücûn 930; — şâyi' 527
kîn; âteş-i — 51; —e 42; —e-cû 936; – izhârı 803;
kinâyet 427, 783, 814; pesmândegân-ı vâ-esefâya münâdemetden — 813; — bir hâlet 137
Kirâmeddîn Efendi (Seyyid, 'Azîz-i müşârun ileyh Seyyid Nûreddîn Efendi'nin oğlu) 382
*kirâ*sı müzdâd 189
Kirdgâr; iskāt-ı ferîza-i cenâb-ı — 701; meşiyyet-i ezeliyye-i cenâb-ı — 605; rızây-ı hazret-i — 551, 585; 'inâyet-i —-ı kerîm 551; habâyây-ı hikmet-i —î 766; imdâd-ı cenâb-ı —î 725; muvâfakat-i te'yîd-i cenâb-ı —î 493; bk. ayrıca Allah
kirec 113
kiremîd; — ile örtülmüş 220; — pûşîdeler 664
Kiremîd Mahallesi (İstanbul'da Fenâr-kapusu ile Belat-kapusu dâhili beyninde) 146
Kirmânşâhân 780, 781, 906, 951, 952; Memleket-i — 906; — Hânı 300, 458, 533, 951; — havâlîsi 951; — Kadısı 301; — nâm mahalle 300; — tarafı 951
kîse 159, 218n, 309, 334, 467, 569, 575, 819, 857, 858; dîbâ — 324, 325; — akça 80, 100, 159, 265, 467, 575, 731, 858, 859, 967, 968; —dar-ı Rûznâmçe-i Evvel 827; —dârlık hıdmeti 480, 828; —dârlık makāmı 828; —-i Dîvânî 159, 854; —-i esrâr-ı hikmet-âsârı 938; —-i hâtırları 620; —-i Mısrî 181; —-i Rûmî 181, 309, 331, 857, 858; —ler 858; —lik emvâl 769; —lik eşyâ 769; — mesârıf 695; —ye bâliğ 856
Kisrâ; kesr-i şân-ı — 719; Sultân-ı —-dâd 862
kisve; —-i 'âlî-mikdârı 748; tecdîd-i —-i 'aliyye 745; —-i müteberrike-i mevhibet-ârâları 443; —-i şerîfe-i hadrây-ı kevneyn-behâ 750; —-i şerîfe-i nûr-iltibâs 750; —-i vâlâ-yı beyzâ 593; —t-nümûd u şuhûd 755
kişver; —-güşâlık 549, 675; —-i ekālîm 109; gerdûn-kıbâb-ı —-sitânî 758; merâtib-i —-sitânî 915
kitâb 149, 701, 726, 733, 900, 963; câmi'u'l-letâyif bir — 188; derûn-i — 270n; dörт — 746; sâhib-i hâze'l— 227n; —cılık hıdmeti 684; —-hâne-i bî-hemtâ 742; —-hâne-i bî-misl 742; —-hâne-i hümâyûn 742; —-hâne-i hümâyûn vakfı mütevellîsi 743; —-hâne-i latîfe 742; —-hâne-i mezbûre 743; mânend-i ser-levha-i —-ı ebrâr 444; ser-nâme-i —-ı faslu'l-hıtâb-ı a'sâr 162; —-ı mutâyebe 860; —-ı müstetâb 541; —-ı müstetâb-âsâ 249; —-ı müstetâb-ı Buhârî 742; —-ı müstetâb-ı Cem-câhî 65; —-ı müstetâb-ı zihn-i dirâyet-nisâb-ı Mülûkâne 938; —-ı müşgîn-nikābları 360; —-ı rahmet-nisâb-ı hidâyet-elkāb 316; bâ'is-i —-ı sıhhat-nisâb 290; — kaydı 603
kitâbe; levha-pîrây-ı —-i bâbı 564; —-i bâb-ı felek-cenâbı 748; nigâreş-pezîr-i —-i bâb-ı güşâyiş-me'âb 559; —-i bâb-ı mu'allâ-kıbâbı 746; —-i çeşme 731; —-i iftihârı 183; zîver-i —-i isticâbet 320; mastûr-i —-i kasr-ı bî-kusûr 222; tezyîn-i —-i kasr-ı safvet 584; —-i tâk-ı mukarnas-nıtâk 188; pîrâye-i —-i ümmü'l-kitâb 746; —-i zerrîn cedâvili 560
kitâbet; fenn-i — 454; hıdmet-i — 215, 745, 945; îfây-ı fenn-i —700; istihsâl-i fenn-i — 976; medâr-ı ru'yet-i emr-i — 209; sâhib-i — 59n; san'at-ı — 215, 234; tahsîl-i san'at-ı — 121; tarîk-ı — 387; tekmîl-i fenn-i — 480; umûr-i — 722; ziyy-i

— 976; — gedüğü 121; —-i Ağa-yı müşârun ileyh 816; —-i Silahdâr 476; —-i Sipâh 476; —-i Yeniçeriyân 475; hıdmet-i —leri 209, 690, 816
Kitâbü'l-vefâ fi ta'rîf-i şerefi'l-Mustafa (İmâm Ebu'l-ferec İbnü'l-Cevzî'nin) 540
kiyâset 26, 55, 212, 262, 273, 630; âsâr-ı — 279; hulâsa-i terkîb-i — 611; ma'lûm-i sâhib-i — 454; mâye-i — 138; mübtegāy-ı — 522; neyyir-i sipihr-i — 233; vücûh ile — 55; vüfûr-i — 36, 655; zâtında olan — 529; —-ârâ 316; kuvvet-i fetk u ratk-ı —-ihtisâs 491; —-i mâder-zâd 160; —-i zât-ı mâder-zâdları 208; —-i zâtı ma'lûm 263; elsine-pîrây-ı ricâl-i —-intikāl 723; zât-ı —-mahmûl 722; müşîr-i —-semîr 495
Klis mutasarrıfı 143
Koca Bey (Keşekci-başı, Şâh'ın ordusunda) 458, 459
Koca-ili mutasarrıfı 143
Koca Mustafa Paşa; Türbe-i — Câmi'i 379n; — Müderrisliği 685; — Zâviyesi 378
Koça Kovedan (=Ascanio Guadagni, Osek Cenerali ve ol havâlîlerin Ser'asker-i sâhib-i istiklâli) 641
Koçan 458; — Ekrâdı 624, 806; — mahalli (Meşhed tarafında) 459
koçı; — 'arabamız 639; müzehheb/müzeyyen dört bârgîrlü nâme-i hümâyûn —si 644
Koç Paşa ('Osmân Paşa'nın karındaşı, kebş-i ketîbe-i eşkıyâ) 877
kol; iki —dan 140; —dan 715; — kol bindirilüp 470; — kol cünûd-i muvahhidîn 152; — kol serserî geşt ü güzâr 252, 373; — kol taburlar 951; — kol te'kîdât 145; — kol tenbîhât 145; —larında 303; üç —lu 688; —luklar 571, 573; — tarîkı 795; — una alup sâhib olarak 218
kolan (ma'a-zerdûzî som) 326; som tabkūr —ı 330
Komadina dinmekle ma'rûf birer bâzîçeleri 650
*komisar-başı*ları 639
konak 57, 60, 367, 489, 545, 639, 645, 648, 669, 769, 843, 873, 952; —ımıza îsâl 657; —ımıza nüzûl 645; —ına i'âde 148, 545; —ın kapusu 640; kebîr —lar (hem-serây-ı tâk-ı eflâk olan) 146, 729; —lar 944; —larına 'azîmet 334, 372; —larına nakl 336
konsolos 406, 407, 408, 823; müste'men kırallarının —ları 406; —lar 407; — ma'rifetiyle 407; — vaz'ı 406, 407; — vekîli vaz'ı 406; — vaz' olunmayan iskeleler 406; — vekîlleri 407, 408
Kontes 403, 844; niçe mahallerin —i 509; sâ'ir yerlerin —i 846
Konya 946; — cânibleri 946; — Kal'ası 837
Korkçiyo Fonte de Ulefled (Kont Ulfeldt, Ceneral, Büyük Elçi, Elçi-i Kebîri Murahhaslığı) 397, 648, 655
korsân; me'vây-ı — 840; sefâyin-i — 840, 892; — akdarmaları 893; —ân-ı 'atîk 544; 'atîk — eşkıyâsı 545; — eşkıyâsı 893; —-ı mesfûr 544, 893; — işkampavyaları 627; — keferesi 840; — lar 409; —lık 409; — sefâyini 544, 893; — sefînesi 409; — şehtiyesi 841
Korucu-başı 868
Koska semti 925
Kostantıniyye 844; arz-ı — 890; belde-i — 186; halîc-i — 606; mahmiyye-i — 57, 684, 478; — ti'l-mahmiyye 4; bk. ayrıca İstanbul
Kostantîn Voyvoda (İskerlet-oğulları'ndan, Koca Mihal Voyvoda'nın oğlu, Dîvân Tercemânlığı hıdmeti, Eflâk Voyvodası, Boğdan Voyvodası, 'abd-i râst-girdâr-ı 'atebe-i seniyye) 32, 521, 698
koyun 794
Koz Bekci; — Ağa 593; —-başı 838; —si 949
köklerin kesmek 146
kömürcüler mağmûm/mahzûn 891
köprü; ağac — sâhası 48
kör 731; —gözü mesâbesinde 905
Kör Bîsütû[n] Hân'ın oğlu 907
Kör Kâzım (Karacadağ Hânı) 932
Köy Sancağı 106, 115, 876; — mutasarrıfı 876
Kubâd 222
Kuban; — halkı 416; — hânları 180; — tarafı (Kırım hâricinde) 416
kubbe 954; kûşe-i —-i 'arş-âsâları 746; zirve-i —-i felek-ittisâmı 557; —-i gerdûn-nümûn 225; —-i lâciverd-gûn-i âsümâna âvîzân 185; —-i lâcverd-gûn-i âsümân-nümûn 444; —-i lâcverd-i heft-mîn 615; —-i mu'allâ 860; ta'lîk-ı —-i sipihr-i berîn 747; irtifâ'-ı —-i vâlâsı 421; musavver —li 226; —-nişînlik 603, 928; —ti'l-hadrâ 436
kubûr; beyâz atlas üzere zerdûzî-pesend işleme — 326*;* dâhil-i megāk-i — 714; mütevârî-i hâk-i — 390; üftâde-i matmûre-i megāk-i — 317; üftâde-i teng-nây-ı hufra-i — 507
Kudâmetü'z-zemân 702
kudemâ 12; magrûs-i eyâdî-i — 618; mazbûtât-ı külliyyât-ı — 13; —y-ı Hâcegân-ı Dîvân-ı 'âlî-şân 234; —y-ı Hâcegân-ı Dîvânî 792; —y-ı ricâl-i Devlet-i 'aliyye 209; —y-ı tarîk 19, 73, 105, 133, 211, 270, 487, 531, 626, 683, 706, 729, 773, 787, 816, 888, 931; —y-ı tarîk-ı Hâcegân 239; — y-ı tarîkat-i 'aliyye-i 'ilmiyye 896
kudret 21, 830, 839, 951; 'adem-i — 21, 483, 807, 831; bezl-i mâ-hasal-i — 115, 273, 631; bezl-i — 225, 388, 693, 698, 769, 832, 839, 860, 903, 933, 960; bezl-i nakdîne-i — 935, 978; ibrâz-ı esbâb-ı — 906; izhâr-ı nevâ'ir-i — 461; kesb-i — 623; mefkūdü'l-— 93; mersûm-i kilk-i — 672; mukāteleye 'adem-i — 842; sarf-ı — 132, 139, 205, 254, 466, 914; sarf-ı nakdîne-i — 33, 244; sarf-ı tâb u — 536; tahsîl-i dest-mâye-i — 460; tahsîl-i mâye-i — 205; tahsîl-i yârây-ı — 936; tahsîl-i — 917; bi—illâhi Te'âlâ 34, 261; —-i

Pâdişâhâne 27; —ler 205; ‘adem-i —leri 536, 681; ‘adem-i —leri hüveydâ 474, 531; ‘adem-i —leri zâhir 524; —lü 155

Kudüs; cânib-i cevelângâh-ı — 93; —-i mübâreke 844; —-i şerîfden munfasıl 692; —-i şerîfe hâkim 319; —-i şerîf-i mübârek 395, 401; —-i şerîf-i mübârekenin hâdimi/hâkimi 647; —-i şerîf Kazâsı 684; —-i şerîf Kıralı 318; —-i şerîf Sancağı 269, 707, 787, 956; —iyân 191; — Muhassılı 821

kûfe; arka —si 574

kûh; verây-ı — 617; —a gürîzân 841; zirve-i —-âsâ 731; şedâyid-i telâtum-i emvâc-ı —-endâm 133; —-i bülend-‘unvân 741; zirve-i —-i dalâlete ‘urûc 912; —-i ser-bülend-mânend 187; —-i ser-firâz 49; —istâna gürîzân 913; latemât-ı —-mânend-i dehşet-nümâ 135; —-nümâ 940; —-peyker 901; —sâr-ı ser-efrâz 920; mânend-i —-temkîn 40

kuka 960; — geydirilüp 438*;* — iksâ 698

kul 304, 802, 863; ‘acemî bir — 900; — kethudâları 798; — Kethudâlığı 377, 631, 820, 853, 910; — Kethudâsı 33, 47, 93, 377, 531, 596, 729, 771, 797, 820, 910, 931; — Kethudâsı Ağa 796, 798, 799, 858; bu —ları 668, 669, 670; ma‘rûz-ı —ları 736; sâdık —ları 305; —ları 301, 302, 303, 306, 307, 309, 310, 799, 802, 863; —ları obasında 309; —larına verilüp 310; —luk 800, 802; — luğun inhâ 621; sâdık —u 780; —u kurbânı 801

kulle; —-i ‘irfân 921; —-i ‘isyâna vülûc 438; —-i kûh-i ‘isyâna irtifâ‘ 101; —-i kûh-i ‘isyâna irtikā 101; —-i kûh-i Kāf 110; —ler 48

kulûb 743, 934; celb-i — 74, 679, 709; mahbûb-i erbâb-ı — 889; matlûb-i erbâb-ı — 958; muztaribü'l-— 926; müttefiku'l-— 461; pesendîde-i — 418; safâyih-ı — 743; tahrîri bâ‘is-i tekdîr-i — 945; tesürru'l-— 958; celb-i — a mübâderet 830; tenfîr-i — bedîdâr 453; celb-i — hâletleri 255; —-i a‘dây-ı bed-kâr 277; —-i ‘âlem 720; —-i asâkir-i nusrat-me’âsir 40; mir’ât-i —-i asdıkā 829; safâ-bahşây-ı —-i asdıkā 865; tefrîh-i —-i asdıkā 849; âfâk-ı —-i dostî-tıynetân 355, 580; mahbûb-i —-i ehl-i İslâm 55, 371; matlûb-i —-i ehl-i İslâm 962; celb-i —-i enâm 705; —-i endûh-nâk-i fukarâ 915; tekdîr-i —-i erbâb-ı hâcât 929; tenvîr-i —-i eviddâ vü hullân 63; —-i evliyâ’ullah gibi 185; nâ’ire-i —-i hasâret-dîdegân 770; mahbûb-i —-i hâss u ‘âmm 337; reşk-âver-i —-i hâss u ‘âmm 815; cenâb-ı iltiyâm-bahşây-ı —-i hayr-endîşân 357; —-i ‘ibâd-ı havâss-ı sadâkat-ittisâf 752; tefrîh-i —-i hulus-i‘tiyâdları 850; —-i ‘ibâd-ı pâk-i‘tikād 736; —-i kāsiye-i a‘dâ 220; tekdîr-i —-i kāsiye-i a‘dây-ı li’âm 258; zişt-çehre-i —-i kāsiyeleri 934; —i'l-Müslimîn 295; ferah-efzây-ı —-i muvahhidîn 186; incizâb-ı —-i pîr u bernâya zerî‘a 573; mahbûb-i —-i sagīr u kebîr 515; —i's-selâtîn 295; celb-i —ları 834

Kulzüm; emvâc-ı —-âsâ 740; gavvâs-ı —-cesâret 135; tezâhum-i seyl-i —-cûş 606; yektâ-güher-i —-fetânet 229; cûd-i — 861; —-i bî-gerân-ı ‘inâyet cûşân 968; —-i Devlet-i ‘Osmâniyye 324; —-i güher-rîz 910; —-i ihsânı 735; —-i ‘inâyetleri lü’lü’-feşân 212; —-i mülâhaza-i bî-pâyân 791; —-i ni‘am-ı Bârî 425; —-i teyyâr 226; —-i zehhâr-ı merhamet 770; —-i zehhâr-ı şefekat 770; muhît-ı ‘âlem olan —-keremleri 137; perverde-i —-ma‘rifet 25; keff-i cûd-i —-nümûdları 958; telâtum-i —-sıfat 954

kumandan 640; —lar 639

Kum-kapu 925; — pîş-gâhı 133

Kum-kapu Nişancısı kurbünde 703n

kumaş; parça parça — 189; — pûşîdelü 646; —-ı letâfet-intikāş-ı vâlâ 750; —ının târ u pûdu 547; —-ı vasfı 675

Kumûk; ehâlî-i — 139; Şemhâlî-i — 137; — Şemhâlı 138; — Şemhâllığı 139; — Şemhâllığı mesnedi 138

kundak; beyâz som —lı 328; siyâh —lı 328; —lı 328

kundak; ilkāy-ı — erâcîfi 931; — ilkāsı erâcîfi 930; —lar ilkā 925; yeşil som —lı 328

Kûr; Nehr-i — 932

kurâ 20, 111, 145, 278, 500, 570, 803, 832, 878, 880; hulvân-ı — 601; tasarrufunda olan — 467; zemân-ı ma‘mûrî-i — 818; — ashâbı 596; — civârları 300; — ehâlîleri 881; — ehâlîsi 881; mevcûdât-ı —ları 473; —ları hulvânı 472; — re‘âyâsı 661; halvân-ı —ya mahsûben 467

Kur’ân (Furkān-ı Mecîd) 759; ‘andelîb-i şîrîn-elhân-ı gülşen-i — 97; hâmil-i — 520; müşebbek kafes-i hakk-ı — 188; nağme-serây-ı ‘andelîb-i gülşen-i — 520; tekmîl-i vücûhât-ı —-ı mecîd 684; hamele-i —'ın müsellemi/ser-bülendi 211

kurbân/karâbîn; nuhûr-i — 899; zebh-i — 196, 520, 637, 731, 850; zebh-i —-i kurbet-intimâ 372; zebh-i nuhûr-i — 736, 741

kurenâ; igfâl-i sû’-i — 738; sû’-i — 526, 824, 935; sû’-i — belâsı 529; sû’-i — ilkāsı 853; sû’-i —ya istinâd 522; sû’-i —y-ı bî-tehâşî ilkāsı 774

Kureyş; cânib-i küffâr-ı — 316; küffâr-ı — 316

Kurna; — Kal‘ası 721, 722; — nâm mahal 661

kurşun; çifte — 833, 945; — pûşîde ile zîb-efzâ 220; — pûşîdeler 664, 891

Kurşunlu Mahzen muhâzîsi 793

Kuruçeşme Kasabası (Galata muzâfâtından) 682

Kuru-dere'den su getürmek meselleri 920

kuskūn 330

kusûr 134, 420, 527, 792, 954; bilâ-— 142, 770; edây-ı merâmda — 807; izhâr-ı — 557, 619, 842; mikdâr-ı zerre — 656; murâ‘atda — 951; naks-ı

— 765; sa'y-i bî-— 40; — etmedi 976; —-i bî-kusûr-i müstevcibü'l-hubûr 418; —-i bî-kusûr-i müte'addide 673; kusûr-i bî-—-i vâlâ 556; —-i mâ-lezimeleri 368; — u fütûr 135, 471; — u küsûr 962; — u küsûrları 243; — u küsûrunu tekmîl 503; — u küsûrunu tetmîm 503

kuş; —ca cânları 618; — uçurmaz 874

kuşak (orta göbeği bir kebîr elmâs ve iki yan paftalarıyla yüz iki vasat ve sağır ve hurda bin yüz iki şark elmâs ile murassa' üç paftalı, altûn) 326; kemer — (bellerinde incü ve zümürrüd ile tezyîn olunmuş) 303; mücevher — 649; orta — 303; mukaddem —lar 543; serâser —lu 644

Kuşlar Kal'ası 424

Kuşluk ta'âmı 125

kutb 778; —-i 'âlem 561; —-i 'âlem-i imkân 613; —-i 'âlem-i şuhûd 613; —-i a'zam 378; —-i devrân 671; —-i devrân-ı zemân 220; cenâb-ı —-i dil-âgâh 880, 926; —-i dil-âgâh 248, 697; —-i felek-i hakîkate tekarrüb 750; —-i hâne-i vefk-ı Hılâfet 671; —-i merkez-i dâ'ire-i İslâm 46; —-i merkez-i Hılâfet-penâhî 446; —-i pergâr-ı dâ'ire-i sipihr-i hidâyet 378; mahz-ı kerâmet-i cenâb-ı —-i zemân 45; mücerred nutk-ı pâk-i cenâb-ı —-i zemân 135, 495; —u'l-'ârifîn 377, 495n, 725; —-vâr ber-karâr 384; —-vâr sâbit 383

Kutbeddîn Efendi (Seyyid, 'Azîz-i müşârun ileyh Seyyid Nûreddîn Efendi'nin oğlu, zîb-efzây-ı mesned-i vücûd, hayru'l-halef-i kerâmet-nümûd, evlâd-ı kirâmın lebîb ü ercümendi) 380, 382

kutnî 657n

kutu (yeşim-i Hatâyî'den) 689; altûn — 334

kuvvet/kuvve 248, 384, 432, 524, 681, 830, 840, 902, 951; güm-kerde-i havâss ü — 559; ibrâz-ı — 710; izhâr-ı — 616; kesb-i — 132, 842; lehîb-efrûz-i iştidâdı — 769; pîrâye-dâr-ı — 347; rütbe-i — 459; tahsîl-i dest-mâye-i — 812; tahsîl-i — 57, 623, 805; —-bahş-ı kuvây-ı nâmiye-i mahabbet/mihr 577; —-i baht 435, 471; —-i baht-ı Halîfe-i İslâm 48; —-i baht-ı hümâyûn 667; —-i baht-ı hümâyûn-i Cihân-dârî 616; —-i baht-ı hümâyûn-i Hılâfet-penâhî 393; —-i baht-ı ikbâl-i menkabet-i Tâcdârî 620; —-i baht-ı Şehriyâr-ı kaviyyü'l-iktidâr 435; —-i bâzû 272; —-i bâzû-yi şecâ'at 932; —-i cenâb-ı Melik-i 'Allâm 245; —-i cenâb-ı Mennân 81; —-i diyânet 42; —-i diyânetleri 87; —-i fazl-ı Hâlık-ı cân 61; —-i fazl-ı Hâlık-ı ins 61; —-i fetk u ratk-ı kiyâset-ihtisâs 491; —-i hâfıza 701; —-i himmet-i ikbâl-i Şehinşâhî 900; —-i ikbâl 472; —-i ikbâl-i Halîfe-i İslâm 48; —-i iktidârları 35; ibrâz-ı —-i kāhire 41; —-i kāhire 40; —-i kāhire-i Devlet-i 'aliyye 202; —-i kāhire-i İslâmiyye 115; —-i kalb 461, 544; —-i kudsiyye-i i'câz 317; —-i merhametleri 87; —-i müdrike 972; —-i Pâdişâhâne 27; —-i takvâ 119; —-i zahrları 35; ibrâz-ı — kaydları 305; — peydâ 715; — ü mikneti 715; mâye-i —ü'z-zahr-ı celâdet 41; —ü'z-zahr-ı celâdet 142; —ü'z-zahr-ı guzât 39; —ü'z-zahr-ı Hılâfet 226; —ü'z-zahr-ı mel'anetleri 467; —ü'z-zahr-ı metânet 139

kuyûd 282, 400, 578, 879; cemî' — 916; hıfz-ı — 783, 870; hıfz-ı zavâbıt-ı — 870; hılâf-ı — 879; murâ'ât-ı zavâbıt-ı — 343; —ât-ı mezkûre 425; —ât-ı müteşettitetü'l-eczây-ı defâtir-i teşrîfât 482; —âtı tashîh 536; —âtı tenkîh 536; —-i mezkûre 299; —-i musâfât 410; —-i revâbıt-ı miyân-bend-i musâlaha 628; zavâbıt-ı —u 783; —u hâvî 142, 916, 966; —u mutazammın 266, 386; —unu tetarruk-ı halelden sıyânet 582, 585

kuyular 872

Kuyumcu-başı Ağa 324, 441

Kücük-bâzâr (İstanbul'da Ayazma-kapusu dâhilinde, mahall-i teng ü târ) 729

Küçük Çekmece Nâ'ibi 829n

Küçük Evkāf 128, 956; — Muhâsebecisi 127, 956; — Muhâsebesi 246, 476

Küçük Kal'a 246, 956; — Tezkirecisi 956

Küçük Rûznâmce/Rûznâmçe/Rûznâme 128, 246, 476, 610, 956

Küçük-su (Boğaz-içi'nde, nâm mesîre) 918, 921, 922; Nüzhet-gâh-ı — 918; — henûz suyun bulmak, meselleri 920

küffâr; çehre-i — 110; diyâr-ı — 527; diyâr-ı sâ'ire-i — 645; kesr-i — 972; serhadd-i diyâr-ı — 645; hudûd-i —a karîb 528; —-ı bed-kâr-ı Alaman 851; —-ı Kureyş 316; tefrîk-ı mecâmi'-i —-ı Rûm 499

küfr 205, 457, 717; izâle-i zalâm-ı — 138; mâhî-i merâsim-i — 759; mevâdd-ı fesâd-ı — 760; — ân-ı ni'am 384, 694; —ân-ı ni'am-ı min'âm 119; —-i mahz 203; akvâl-i bâtıla-i —-iştimâl 912; akvâl-i —-iştimâl 204; âyîn-i kadîm-i —-iştimâlleri 717; —iyyât 204; elfâz-ı —iyye 204; akvâl-i —iyyesinden rucû'/nükûl 204; çengelistân-ı — u gavâyet 203; —ünde ısrâr 204; —ünü izhâr 204

külâh 240; sâhib-i — 784; —-efgen-i mühendisân-ı rûzgâr 671; bir başa bir — fedâ olsun 240; —-ı bâhiru'l-i'tibâr 240; —-ı iftihârları 664; —-rübâlık semti 803; —-rübâlık vâdîsi 318, 460

kül öksüzü; vîrân-ı — gibi 856; — ile 34

Küleyk (ta'bîr olunur bir zevrakçe) 831

künbed; 'aks-endâz-ı —-i çerh-ı devvâr 619; —-i devvâr 168

Künbed; — Karyesi 39, 42; — mahalli 48; — nâm karyenin beri semti 42

Kürdistân 130, 396, 401, 844; ehâlî-i — 876; Ülkây-ı — 876; ümerây-ı — 876; — askeri 780, 781, 782; — nizâmı 830; — ümerâsı 22

küreğ; —e nigeh-dûz 768

kürk 97, 155, 650; beyâz tilki ferâce — 372; erkân — 302, 506, 537, 628, 629; ferâce-i çukaya kaplu semmûr — 104; ferâce-i kākūm — 151; ferâce-i

semmûr — 77, 84, 97, 126, 148, 159, 189, 278, 440, 452, 509, 645; ferâce-i semmûr — (yeşil şâle kaplu) 593; ferâce sırt semmûr — 60; ferâce-i semmûr pâçe — 489; ferâce-i semmûr — iksâsı 196, 506, 572; ferâce-i sûf kākūm — 58, 104; girân-behâ ferâce semmûr — 336; Selîmî — 506; semmûr — 372, 555; semmûr pâçe — 488, 658; serâser semmûr — 93; sevb-i semmûr — 619; sırma çebrâstlı semmûr — 371; serâsere dûhte semmûr — ilbâs 94; envâ‘ —ler 743; semmûr — ler 373, 452, 517, 519, 520, 521, 538, 575; sırt semmûr —ler 507; sincâb —ler 333; tilki boğazı —ler 333; —ler 332

Kürk Yapıcılar Semti (Galata Kal‘ası derûnunda) 245

kürsî; âmâde olan — 743; — hey’etinde 303; —-i eyâlet-i merkūme 452; —-i eyâlet-i mezkûre 374; —-i hakīkate su‘ûd 183; —-i memleket 810; —-yi memleketleri 784

küsûf 598, 726, 727; giriftâr-ı ‘ukde-i — 651; jeng-i — 727; —-i küllî 727

Kütahya (kürsî-i eyâlet-i merkūme) 72n, 78, 197n, 201, 220n, 241, 270, 374; — Kazâsı 686

küttâb 382, 703; hasretü'l— 26; zümre-i — 17, 674, 722; zümre-i —-ı Dîvân'a iltihâk 722; zümre-i —-ı me‘ârif-mend 674; mehere-i —-ı me‘ârif-‘unvân 491; pîrâye-i — olan âzmâyiş-i tabî‘ati 121

kütüb 5, 877; sıhâhu'l-cevâhir-i — 593; —-hâne 207, 702; —-hâne-i bî-nazîr 682; nüsha-i nefîse-i —-hâne-i devlet 594; zîver-ârây-ı —-hâne-i fazl/takvâ 614; —-hâne-i hümâyûn Hâceliği 763; —-i ahkâmiyyeleri 871; —-i celîle 541; —-i İlâhiyye 89; —-i Kelâmiyye 79; —-i nefîse 739; —-i nefîse vaz‘ı 682, 742; —-i Siyer-i Nebevî 316; —-i tevârîh 121, 312, 857

L

lafz/elfâz 157, 223, 394, 412, 433, 812; ihrâcı müsted‘â olunan — 316; sâde-rû — 978; tagyîr-i — 317; târ-ı pûd-i — 675; —-be-lafz 352, 414; —-ı bî-hûde 676; —-ı bî-ma‘nâ 904; —-ı hadîs 862; —-ı hoş-âyende 969; —-ı kâsid 319; —-ı küfriyye 204; —-ı me’âl-i eymen 634; —-ı mekârim-i ahlâk 752; —-ı mezbûru tayy 319; —-ı mezkûr 319; —ına mâ’il 826; —ın tebdîli 315; —ın tebdîli iltimâsı 315; —-ı şenî‘aya mütesaddî 202; —-ı şerîf 316, 320, 334; medd —ları 394

lağım 839; —cı neferâtı 264, 367, 485; —cı ocakları 265; —lar inşâsı 718

lahd; —-i cennet-harîmleri 380

Lahsâ 396, 401

la‘în; —-i bed-âyîn 49; —-i dalâlet-rehîn 42; —-i mel‘anet-girdâr 205

la‘l 324, 325, 327, 329, 977; güllerinde birer — 329; kabza tepesi bir — 329; — ile murassa‘ 326

*lala*larıyla gelüp 654

lâle 874; —-i âteşîn-i gaddâr 673; mânend-i —-i hâmûn 882; —-zâr-ı behcet-âsâr 673

lâne 558; murgān-ı uli'l-ecniha-i kudsiyâna — 746; —-i şâhîn 674; —-i şevâhîn-i guzât 48; —-sâz-ı gülzâr-ı cinân 566

lâşe 460; —-i murdârları 53

latîfe/letâyif 813, 949, 958; dekāyık-ı — 230; me’âkil-i — 613; merba‘-ı — 560; mevki‘-i — 923; muhaddere-i şebistân-ı — 500; nitâk-ı — 750; sahîfe-i — 360; ta‘miye-i — 942; târîh-i — 660; — gûne 872*;* —-i ‘avârif-i zâhire 765; celb-i kâlây-ı —-i bî-endâze 921; —-i celiyye 31; —-i cemîle 949; —-i gaybiyye-i ‘acîbe 51; —-i hafiyye 75, 77; —-i hafiyye-i İlâhiyye 198; —-i hikmet-âsâr 55; —-i hikmet-intimâsı 849; —-i me‘ânî-i dil-ârâ 126; —-i mücâzât zuhûru 689; —-i nevâdiru'z-zuhûr-i müstağrebe 938; pûşîde-i —-i rahmet-ârâ 744; —-i teslîmât-ı mahabbet-simât-i Mülûkâne 161; zebîre-i —leri 784; muhaddere-i —-peyker 493; teşrîf-i — mazhar 691

Latîn; — lisânı 203; lisân-ı —î 647; —î kağıdlar 202, 203

Lâzikıyye 949

Lâz tâ’ifesi (nefs-i Trabzon havâlîsinde mütemekkin) 554

leb; huşk-i — 226; tefsîde—ân 448; —-i cûda 560, 674; —-i deryâ 187, 191, 221, 418, 422, 441, 525, 612, 923; —-i deryâya müşrif 918; —-i dilber 418; —-i edeb-i ta‘zîm 835; —-i hiyâzda masnû‘ 618; —-i tebcîl 797; —-i yâr 874; —-i yem 421, 561; —-nihâde-i iltifât 795; —-rîz-i rahîk-ı garâm 743; —-rîz-i rahîk-ı şevk 743; —-rîz ü mel’ân 435; —-teşnegân-ı zülâl-i hakīkat 183

lebbeyk; —-gûyân 682, 687, 955; —-zen-i icâbet 914

lebîb 383, 705; nebîl-i — 722; hüsn-i hasâ’il-i —âne 834, 894; reviş-i —ânesi 809; —-i necâbet-âsâr 894; necl-i erîb ü —leri 389

leğen; ibrîk ma‘a altûn — 689

Leh; — cumhûru 886, 887; — Devleti 887; — Hatmânı 528; — hudûdu 528; — Memleketi 527, 528, 529

lehce; —-i belâgat-semîr 26; —-i pâkîze ile âgāz 797; —-i pâkîzeye mâlik 873

lenger 133; ref‘-i — 30; —-endâz 407, 523; —-endâz-ı ârâm 606; —-endâz-ı duhûl 893; —-endâz-ı ikāmet 20, 126, 187, 522, 523, 627, 831; —-endâz-ı karâr 133; —-endâz-ı karâr olan sâl 639; —-endâz-ı vusûl 451, 657, 793, 823; —-endâz-i kenâr 975

leşker 314; pâ-zede-i — 907; Ser—— 33; sevk-ı — 33; techîz-i — 128, 179; tesyîr-i — 33; ‘arz-ı —-i felâket-eser 50; sevk-ı —-i habâset 107; pâ-zede-i

—-i hasâret 879; ihtişâd-ı ecnâs-i — ile mu‘anven/mutantan 263
letâfet 225, 254, 442, 558, 611, 677, 764, 938; âb ü tâb-ı — 746; efzûnî-i — 417; envâr-ı — 562; hüsn-i — 880; izâfe-i — 441; kemâl-i — 899; mevc-i — 921; mevsim-i — 789; nümâyiş-i — 188; resm-i — 440; tarz-ı — 731; —-âmîz 908; —-ârâ makām-ı müstesnâ 918; nesîm-i —-besîm 135; —de nâ-dîde 419; —de nâ-şinîde 419; —de nazîri nâ-yâb 520; —den ‘ibâret 672; cesed-i şerîf-i —-elîfleri 380; —-i âb ile elsine-pîrâ 595; —-i bâd-ı hevâdan hâsıl 919; —-i eşkâl-i dil-ârâ 747; —-i hâl 895; —-i hevâ 55, 555; —-i hevâ ile elsine-pîrâ 595; —-i hevâdan ‘ibâret 671; sâhil-serây-ı —-ihtivâları 592; —-i mahal 611; bender-gâh-ı —-i mesâyif 622; mizâc-ı —-imtizâcları 540; —-i müstedîm 444; —-i şâmile 607; —-i ta‘bîr 873; —-i temâşâsı 617; âb-ı —-me’âb 52, 730; semere-i —-merhûnu 214; sûf-i —-mevsûf 572; tab‘-ı —-neb‘leri 593; sâhil-serây-ı —-nişân 922; nüzhet-gâh-ı —-nümûn 555; —-nümûn 616; nigâr-ı —-semîr 618; gülzâr-ı zamîr-i —-semîrleri 584
levâhık 607; —ları 600, 601, 835
levâzım 548, 886; eşi‘‘a-i — 354, 580; istihsâl-i — 819, 823; tetmîm-i — 335; —ât 748; —ât-ı mühimmât 517; tedârük-i mâ-fât —ı 810; —-ı ‘akd-i hibâle-i nikâh 506; —-ı cihâd 760; —-ı cüz’iyye tekmîli 107; —-ı devlet-hâh 758; —-ı dostî îfâsı 425; —-ı edevât 636; —-ı emniyyet 914; —-ı emr-i musâfât 268; —-ı emr-i müvâlâtı 268; —-ı esbâb 817; —-ı hâl 951; —-ı hallet ü meveddet 358; —-ı hazm 129; —-ı hazma ri‘âyet 179; —-ı hıdmet 821; —-ı hıdmet-i risâleti 579, 582; —-ı hicâb 750; —-ı hoş-âmedî 307; îfây-ı —-ı husûsıyyet 611; —-ı huşû‘ 750; îfây-ı —-ı icrâsı 958; —-ı ihtiyâta ri‘âyet 179; —-ı ikrâm 333; —-ı ikrâmı îfâ 642; —-ı inkıyâd 758; —-ı isti‘câle ibtidâr 858; —-ı kavânîn-i havâkīn-i meveddet-intisâb 70; —-ı mehâmm-ı hâl 939; —-ı mehâmm-ı şân 939; —-ı meveddet 311; îfây-ı —-ı müvâlâtda râsih-dem 597; —-ını icrâ 348; —-ını îfâ 348; —-ı resâ’il 260; —-ı rızâ-cûyî 273; îfây-ı —-ı ruhsat-ı kâmile 257; —-ı rusul 260; —-ı sâ’ireleri 181; —-ı sâ’iresi 113; —-ı sadâkat 821; —-ı safvet-nişâne 410; —-ı Saltanat 903, 904; îfây-ı —-ı sefâret 649; —-ı seferiyye 509; îfây-ı —-ı senâ 471; îfây-ı —-ı senâ-kârî 582; —-ı sıdk 311, 754; —-ı sûr-i ziyâfet 614; îfây-ı —-ı sünnet-i seniyye-i Seyyidü'l-mürselîn 261; —-ı şart-ı ihtiyât 839; —-ı şerâyit u muvâhât 361; —-ı ta‘zîm 751, 754; —-ı ta‘zîmât-ı bî-gāyât 307; —-ı ta‘zîm-i ‘azîm 292; —-ı tarzıyye 751; —-ı tekrîm 443, 754; —-ı temahhuz u ihtisâs 887; —-ı terbiyetleri 378; —-ı tevkīr 333, 443; îfây-ı —-ı ‘ubûdiyyet 611; l—-ı ‘ubûdiyyet 754, 761; —-ı zarûriyye 626
Levendât 101, 242, 253, 271, 524, 534, 544, 693, 722, 831, 913; eşkıyây-ı — 241, 243, 959; haşerât-ı — 101; mânend-i — 741; mîrî piyâde — 82; mîrî süvârî — 143; mîrî — 81, 143; mükemmel kapusu — 598; tertîb-i cezây-ı sezây-ı eşkıyây-ı — 145; teftîş-i eşkıyây-ı — 252; yeri yurdu olmayan — 244; firârî — eşkıyâsı 145; — eşkıyâsı (serserî geşt ü güzâr eden) 145, 241, 242, 252, 278, 373, 374, 960; — haşerâtı 101, 241, 836, 960; —-ı merkūme 243; —-ı mîrî 82; —'ın çadırları 242; kapuları —i 143; iş-güzâr — makūlesi 523; — makūleleri 46, 102, 524; kā‘ide-i —-nâme 47; — nâmına 523; — nâmına muhâris-i sefîne 523; gürûh-i eşkıyây-ı — sergerdeleri 271; — sergerdeleri 525; — tâ’ifesi 119; — talebi 892
levha/levh 224; nigâşte-i —-i bâb-ı mehâbet-me’âb 220; nigâşte-i —-i beyzâ 194; —-i dil 826, 900; —-i dîvârı 557; —-i hâtır-ı ilhâm-mezâhir-i Husrevâne 592; —-i hazrây-ı fezâ 919; —-i innâ fetahnâ 422; —-i kazâ 812; mânend-i ser—-i kitâb-ı ebrâr 444; pîrâye-i —-i makāl 151; —-i sâhil-i istiğnâ 417; —-i zamâyir-i erbâb-ı besâyir 924; —-i zamîr-i hakāyık-irtisâmları 161; —-i zamîr-i serîre-dân-ı mihr-i incilâ 70; müzehheb —lar 922; —-pîrâdır ‘Utârid 595; —-pîrây-ı âsâr 215, 420; —-pîrây-ı cerîde-i fezâ’il 626; —-pîrây-ı kitâbe-i bâbı 564; —-pîrây-ı tevârîh-i garrâ 498; —-pîrây-ı vekāyi‘ 492; —-pîrây-ı vuzûh 411; —-zîb-i tebyîn 976; —-zîb-i tahrîr 976; —-i zihn-i tâbnâk-i Dâverâne 355
levm 432, 714; velvele-rîz-i —-âmîz 805; —-i lâ-ya‘kılâne 53
leyl/leyâlî; sahâyif-i evrâk-ı mülevvenü'l-etbâk-ı —/nehâr 500; sarf-ı — 261; —-i pür-veyl 133, 771; —e-i mübareke-i Kadr 872; mütûn-i sahâyif-i etbâk-ı — ü nehâr 494; — ü nehârın inkılâbı 551
Lezgî; — askeri 932; — beyleri 709; — hânları 932; tâ’ife-i — hânlarından 138; — tâ’ifesi/tâyifesi 37, 812, 933; — tâ’ifesinin sergerdeleri 22; ebtâl-ı ricâl-i —yân 932; igtinâm-ı guzât-ı —yân 108; tâ’ife-i —yân 38; asâkir-i —yye 42
libâs 656; —-i ‘âriye-i vücûd 53; —-i gül-reng-i şehâdet 96; —-i hayâtdan ‘ârî ve dûr 317; —-i münekker 644; —-i zer-endûd-i gûnâ-gûn 650
licâm; ‘atf-ı — 781; imâle-i — 116, 122, 905; sîm — 330; —-engîz-i ric‘at 680; imâle-i —-ı behcet-nümâ 123; ‘atf-ı —-ı ric‘at 514
Ligor Voyvoda (İskerlet-oğulları'ndan, Boğdân Voyvodası, Eflâk Voyvodası) 439, 521, 698, 960
lîmân 404, 407, 893, 893; hevâ — 829n; mecma‘ları olan — 840; —-ı emân ittihâz 606; —-ı merkūm 627; —-ı merkūmun âhar boğazı 627; —-ı mezbûr 627; —-ı mezbûrun boğazı 627; —-ı mezkûr 627, 893; —lar 407, 893

Limni; hâk-i pâk-i — 947; — Cezîresi 239n, 827, 931, 949; — Kal‘ası 948
Li-münşi’ihi'l-Fakīr/Hakīr; bk. **Süleymân ‘İzzî**
lisân/elsine 160, 169, 443, 447, 671, 672, 697, 702, 704, 723, 768, 813, 825, 828, 914, 938, 946, 949; ceriyyü'l-— 911; itâle-i — 316, 534, 620, 690, 695, 762, 788; itâle-i sü‘bân-— 772; keff-i — 601; lesen-i — 28; lüknet-i — 807; mezkûr-i — 435; ratbu'l-— 28, 94, 123, 225, 228, 230, 282, 654, 723, 775, 794, 910, 928; türrehâtdan keff-i — 203; —a getürmek 458, 605; —a getürmemek 181; —en 58, 88, 160, 204, 256, 278, 305, 392, 650, 704, 926, 927, 929; —en ifhâmı 157; —en takrîr 757; —en ve cenânen 436; mübârek —-ı hazret-i Âsafî 334; —-ı Âsafî 593; —-ı Çâsârîçe 648; —-ı Devlet-i ‘aliyye 57, 428, 929; —-ı devleti anlar 825, 978; —-ı devleti ‘ârif 209; mübârek —-ı dürer-bâr-ı hikmet-medâr-ı hazret-i Hılâfet-penâhî 433; —-ı gayb 941; —-ı gevher-bârları 938; —-ı hâl 319, 559, 729, 747, 766, 789, 827, 849, 905, 920, 938, 940; mü’eddây-ı —-ı hâli 905; —-ı hâl-i akrân/emsâl 240; —-ı hâli gûyâ 193; —-ı hâl-i ‘ibret-me’âl 260; —-ı hâl-i zemân 573, 789; —-ı halk 924, 937; evrâd-ı —-i hâss u ‘âmm 465; —-ı hutabây-ı zemân 501; —-ı huccâc 914; —-ı Latîn 203; —-ı Latînî 647; metâf-ı —-ı letâfet-beyân-ı cenâb-ı Ka‘b 446; —-ı mefsedet-beyânları 479; —-ı nâs 695, 727, 771, 930; —-ı ricâl-i gayb 889; —-ı safâ 615; —-ı sıdk 615; mezkûr-i —-ı sıgâr u kibâr 318; —-ı Şâh 805; —-ı Türkî 447; —-ı ‘uzûbet-beyân-ı fesâhat-mevrûd 743; —-ı ‘uzûbet-beyân-ı Husrevâne 723; mübârek —-ı ‘uzûbet-beyân-ı hümâyûn 334; —-ı ‘uzûbet-beyân-ı hümâyûn 898; cârîha-i —-ı zehr-âbe-feşân 728; —-ı zemân 808, 977; —-ı zemâne 50; kendü —ları 823; lüknet-i — sikleti 809; — ü cenân 296; — ü cenânları 214
livâ’-i/livây-ı/elviye 81, 265, 283, 599, 726, 818; mansûru'l-— 520; — alaybeyileri 818; — erbâb-ı tîmârı 265, 818; —-i gurûr-i şekāvet-nümûn 107; — istidrâcı pest ve ser-nigûn 107; —-i mezbûr 598, 630, 677, 822, 876, 964; —-i mezbûr mutasarrıfı 390, 535, 633; —-i mezbûr mutasarrıfları 80, 81, 82, 143, 244, 254; — zu‘amâsı 265, 818
Livâ’-i Hersek; bk. Hersek
Livâ’-i şerîf-i Nebevî 443
liyâkat 73, 199, 481, 809, 819, 824, 827, 828, 888, 915, 927; ‘adem-i — 21; ‘arz-ı kāmet-i — 888; bulûğ-i sinn-i — 698; celâ’il-i — 140; fikdân-ı — 809; ibrâz-ı — 302; izhâr-ı — 631; izhâr-ı yed-i tûlây-ı — 25, 208; kesb-i — 205, 605; mâdde-i — 819; pîşânî-i menşûr-i — 347; sâhib-i — 35; sarf-ı — 308; sûret-i sâhib-i — 927; ‘uhde-i — 98, 213; yed-i tûlâ-yı —i 492; —-i Hudâ-dâd 929; —i zâhir 915; çesbân-ı kāmet-i —leri 85; gevher-i — ü lebâkat 214; izhâr-ı yed-i tûlây-ı — ü lebâkat 234; yed-i tûlây-ı — ü lebâkat 216, 491; — ü lebâkat 25, 55, 194
lokma 715
Lokmân 941
lu‘bede/lu‘bet; hatve-cünbân-ı —-ârâ 618; temâşây-ı sanâyi‘-i ‘acîbe-i —-bâzân 125; —-bâzân 77, 790; ‘ibret-medâr-ı —-bâzân-ı rûzgâr 945; vâdî-i —-bazî 560; —-bâzî-i hadî‘at 39; şîve-i —-bâz-ı rûzgâra nâzır 680; —-hâne-i mezbûre 650; —-hâneleri (dörт beş tabakalu) 650; —-sâzîye bezl-i makdûr 616; mahall-i — ü bâzî 618
Lubeka [=Lübeck] şehrinin tüccârı 404
lûle 735; —hây-ı dâ’imiyyü'l-cereyân 225; —-i zülâl-rîz 18; mücessem —li 226
Lurine [=Lorraine] 'nin Duka-i Kebîri 398, 402, 509, 512
Lûristân 906; — Hâkimi 951; — Hânı 952; — îlâtı 951; — Kadısı 952; — Vilâyeti 906
lutf/eltâf 62, 134, 189, 226, 420, 561, 568, 732, 735, 778, 796, 799, 804, 835, 852, 862, 863, 952; âb-ı — 900; envâ‘-ı — 508; izhâr-ı — 975; karîn-i — 320; katerât-ı — 61; mazhar-ı lihâza-i — 825; mazhar-ı mefâhır-i — 578; mazhar-ı — 383, 440, 894, 921, 954, 967; mekârim-i — 861; mütemessik-i hibâle-i — 385; nazar-ı — 802; — en 446, 484, 736, 795, 860; —-i ‘azîm 967; —-i ‘azîmet-i İskender-câhîleri 91; —-i âmîziş 138; —-i Bârî 689; —-i Bârî Te‘âlâ 306; —-i cenâb-ı Kibriyâ 725; —-i cenâb-ı Vehhâb 443; —-i cihân-bahşâ 153; —-i dîğer 800; —-i Ezel 434, 492; —-i hafiyye-i İlâhiyye 214; —-i Hakk 293; bi-—-i hazret-i Vehhâb 733; —-i Hıdîvâne 697; bi-—-ihî Sübhânehû ve Te‘âlâ 131, 245, 268, 730; bi-—-ihî Te‘âlâ 140, 343, 483, 544, 769; bi-—-ihi'l-Kadîr 859; bi-—-ihi'l-Mennân 855; —-i Hudâvendî 207; —-i Husrevâne 887; takdîr-i —-ı hümâyûn 452; —-i İlâhî 498; —-i İlâhiyye 108, 313; bi-—-illâhi Te‘âlâ 5, 146, 471, 844; —ihi's-sermedî 592, 614; mazhar-ı —-i lâ-raybî 857; karîn-i —-i Lâ-yezâl 854; —-i Rabbânî 499; —-i re’fet-medâr-ı Cihân-dârî 209; —-i tab‘ı 676; bi-—-illâhi'l-Meliki'l-‘Allâm 372; bi-—-illâhi'l-Meliki'l-Mennân 159, 210; bi-—-i'l-Meliki'l-Mennân 410; bi-—-illâhi'l-Mennân 142; —-i şâmiletü'l-etrâf-ı bî-pâyân 137; —-i şâmiletü'l-etrâf-ı cenâb-ı Şehriyârî 73; —-i şâmiletü'l-etrâf-ı Hıdîvâne 111; —-i Şeh'in şâyânı 800; —-i Şehriyârî 718; —-i Veliyyü'n-ni‘amî rû-nümûn 731; ‘ahd-i —u 900; cûybâr-ı —u 735, 852; hurûş-i —u 226; nesîm-i —u 894; sehâb-ı —u 608; sîrâb-cûy-i —u 719; mihr-i —u 799; sîrâb-ı —u 852; — u keremde müsellem-i ümem 536
Lutfullah Ağa (Tatar Baş-ağası) 256
Lutfullah Efendi (Şeyhulislâm İsma‘îl Efendi merhûmun mahdûmu, İstanbul Kazâsı, Sadâret-i Anadolu, ser-defter-i efâzıl-ı Rum, tarîkat-

i‘aliyye-i ‘ilmiyyenin bâhiru'l-ikbâl ve'l-istîhâllerinden) 629, 692
Lûtî dedikleri tâ’ife (bî-ser ü sâmân) 906
Luyiz (=Louis, Onbeşinci, Fransa Kıralı, iftihâru'l-umerâ’i'l-‘izâmi'l-‘Îseviyye, muhtâru'l-küberâ’i'l-fihâmi'l-Mesîhiyye, muslih-i mesâlih-i cemâhîru't-tâ’ifeti'n-Nasrâniyye, sâhib-i ezyâlü'l-haşmeti ve'l-vekār, sâhib-i delâ’ilü'l-mecdi ve'l-i‘tibâr) 396, 713

M

mâ/mâ’; ‘atâşa sılây-ı — 682; mahzen-i — 719; menba‘-ı — 719; —-i Bahr-ı Mâlih 111; —-i Bahr-i Mâlih gibi telh ve nemgîn 872; —-i bâride ıhmâd 653; —-i bâride ilkā 653; —-i berd 226; icrây-ı —-i câriye 682; hasret-keş-i —-i mu‘ayyen 39; eser-i — nâ-peydâ 224; —-i mevsûla 657; —-i mu‘ayyen 718; —-i Nîl-i mübârek 111; icrâ’-i —-i zemzem-nümâ 208; —-i zülâl 447; —-i zülâl-i hayât-bahşâ 222; icrây-ı — ü'l-‘azb 659; —ü'l-‘azb-i merâm-ı bâhiru's-safâ 359; —ü'l-‘azb-i hayât-efzâ 718; —ü'l-‘azb-i merâhim-i Husrevâne'leriyle reyyân 224; — ü'l-‘azb-i merâm-ı bâhiru's-safâ 171; —ü'l-‘azb-i yegânegî 585; —ü'l-hayât-i mufâvezât-ı hullet-intimâ 71; —-zemzemi 734
ma‘bed/me‘âbid 786, 855, 860; —-i kadîm 186; —-i latîf 637, 923; —-i latîf ü bî-hemtâ 188, 860; —-i latîf-i hoş-tarh-ı bî-hemtâ 187; —-i latîfi bî-hemtâ 563; —-i pür-nûr 862; —-i pür-nûr-i letâfet-endûd 564; —-i vîrân-şude 190
Ma‘bûd 864; celb-i rızây-ı — 189; feyz-ı — 564; ni‘met-i Rahmân-ı — 674; vâsıl-ı rahmet-i — 915
mâ-cerâ; nakl-i — 420; sûret-i — 284
ma‘cûn-i cevâhir-terkîb-i ıhlâs 565
mâdde 113, 166, 291, 298, 349, 351, 397, 399, 403, 406, 412, 415, 428, 430, 434, 480, 507, 513, 628, 667, 792, 794, 869, 886; hılâf-ı — 890; —-i ahîre 296; —-i da‘vâ 154; —-i fâci‘a 837; —-i garîbe 522; —-i hayriyyet-âsâr 308; îdâ‘-ı —-i hubûr 578; —-i ‘ibret-nişân 102; —-i ihtilâl 913; —-i inkıyâdı 530; —-i isti‘dâd 819; —-i itâ‘at 530; —-i liyâkat 819; —-i merkūme 415, 460; —-i mezkûre 507, 522, 625, 779; —-i mezkûrenin vukū‘u 601; —-i musâfât 670; —-i musâlaha 46; —-i müdhişe 720; —-i nizâ‘ 157; —-i sâlise 293, 298, 352; —-i sâniye 293, 298, 352; —-i şikāk 913; —-i ûlâ 293, 298, 352; esâs kılınan —ler 292, 351; esâs —ler 293; —ler 168, 308, 349, 399, 429, 430, 434, 654; —nin îzâhı 88; –nin izhârı 88; —sine mugāyeret gelmeksizin 513; — teyn-i ma‘hûdeteyn 161, 168, 169, 291, 349, 431; —teyn-i merkūmeteyn 166, 431; —teyn-i mezbûreteyn 161
ma‘den; — Emîni 127, 477, 705; —-i eltâf 561; —-i iksîr-i fazîlet 96; —-i kerem 561; —-i re’fet 719; —-i tîn-i mahtûm 947; — Kalemi küttâbı 658; eski — ta‘bîri 746
Magosa 946; — Kal‘ası 949
Magrib 396, 401, 844
mağfiret 5, 175, 378, 954; ‘akīb-i hatm-i câlibü'l-— 742; kâlây-ı vâlây-ı —-ârâ 745; salât-ı cenâze-i —-âyâtları 380; —-me’âl-i Pâdişâh-ı kavî-dest-gâh 549, 551; perde-i şerîfe-i —-nisâbları 909; —-nişân 29, 95, 499, 795, 798, 855, 964; âb-ı — reyyân ü şâdâb 448; —-şi‘âr 445
mağlûb 37, 457, 905; —en 44; —-i eyâdî-i âlâm/kürûb 809; —-i gurûr 936; —-i hevâ 807, 824, 880; —-i nahvet 936; rüsvâ’î-yi —iyyet 714; —iyyet bedîdâr 623; tahsîl-i dest-mâye-i — ü kurbet 188; — u mekrûb 711
Mağnîsâ 948; — Kazâsı 948; — tevliyeti 948
mâh/meh 560, 768, 871, 874, 894; hem-küngüre-i matla‘-ı — 221; —-cemâl-i eymen 634; —-ı ‘âlem-efrûz-i âştî 435; —-ı ‘âlem-efrûz-i müvâlât 435; —-i ‘âlem-tâb 900; —-i bâm-ı sipihr 562; —-ı gerdûn-i Saltanat 580; —-ı gerdûn-i Tâcdârî 580; —-ı meyâmin-iktinâh 301; —-ı münîr 727, 871, 900; —-i nev 594; —iyyeler 774n; —-tâb 558; —-tâblar peydâ 673
mahabbet 17, 64, 67, 69, 153, 184, 284, 296, 297, 299, 304, 306, 310, 353, 409, 490, 511, 585, 613, 645, 656, 705, 749, 889; ‘alâka-i — 814; ‘alâ nehci'l-— 775; ‘aybe-i bî-‘ayb-ı — 283; bâ‘is-i efzûnî-i — 74; bâ‘is-i füzûnî-i — 360; bünyân-ı — 551, 585; derûnî — 306; efzâyiş-i — 583, 586, 778; efzûnî-i — 572; envâr-ı neyyireyn-i — 814; îfây-ı merâsim-i — 397, 402, 412, 512; inkıtâ‘-ı levâzım-ı — 813; izhâr-ı — 656, 872; kavâ’im-i — 514; kazıyye-i müsellemü's-sübût-i — 429; kuvvet-bahş-ı kuvây-ı nâmiye-i — 577; manzûr-i nazar-ı — 340; merâ’ir-i — 162; merâsim-i — 311; merâtib-i hullet ü — 153; merîre-i müzerkeş-târ-ı — 620; meyl-i — 860; mihr-i cihân-efrûz-i — 283; mûcib-i — 126; resm-i velâ vü — 56; semere-i şecere-i — 776; şâri‘-i — 548; şiddet-i — 654; şîve-i sütûde-i — 61; te’kîd-i bünyân-ı — 647; vücûd-i — 426; zülâl-i — 815; mahsûs nâme-i —-‘allâme 509; —e dâ’ir hikâyât-ı şûr-engîz 650; —-efzâ 232; —en 456; —e tebdîl 834; nâme-i —-hıtâmeleri 756; —-i ‘adâletin cüz’-i a‘zamı 304; —-i âl ile ser-efrâz 348; —-i bî-şekkî 284; —-i dâ’imî 297; —-i hümâyûnları 304; —-i mâ-lâ-kelâm 745; —-i mütehattimetü'l-husûl 343; —-i Pâdişâhâne 645; ibrâz-ı —-i şevk-ı me’âsir 746; te’kîd-i —-i tarafeyn 654, 656; —ler 115, 403, 429, 656; kemâl-i —leri 614, 650, 775; kemend-i cezbe-i —leri 379; rişte-i girih-gîr-i ‘alâka-i —leri 813; zülâl-i sâf —leri 682; mihr u —leri âşikâr 623; —leri mesbûk 646; —lü ulu dostları 655; nüfûs-i —-me’nûs refâkati 380; — resmi 168; — tarîkı 154; mektûb-i —-üslûbları 647

mahall/mahâll 16, 22, 39, 42, 43, 46, 49, 52, 72n, 84, 100, 101, 103, 106, 110p, 131, 135, 136n, 144, 146, 151, 169, 178, 181, 208, 212, 218n, 222, 224, 239n, 245, 254, 255, 270n, 293, 297, 300, 303, 307, 332, 381, 404, 406, 415, 418, 424, 431n, 438, 445, 449, 458, 459, 461, 468, 470, 479, 482, 516, 523, 524, 526, 568, 570n, 595, 604, 624, 626n, 627, 637, 644, 645, 646, 647, 650, 652, 653, 659, 662, 665, 679, 680, 682, 701, 710, 713, 719, 720, 742, 749, 778, 784, 799, 790, 791, 803, 817, 819, 831, 837, 838, 840n, 842, 843, 849, 855, 861, 865, 869, 870, 873, 876, 882, 883, 886, 892, 893, 898n, 900, 907, 919, 920, 921, 922, 924, 928, 933, 939, 941, 946, 948, 952, 960; âhar — 386, 859; bakıyye — 743; bir hatve — 304; ekser — 386, 718; her — 205; mahfî bir — 839; mahfûz — 901; matlûb olan — 225; me'men — 386; menfâ olduğu — 788; münâsib bir — 389; münâsib — 537; nâm — 700; sâkin oldukları — 407; semte münâsib olan — 718; sığacık olan — 134; şibr — 158; tahsîs-ı — 612; taşlık olan — 134; —ât 483, 718; taşra —âtı 711; —ât-ı Müslîmîn 785; —-be-mahal 298, 352, 625, 861; —de tevakkuf 640; —den hareket 243; —e gelüp ihrâc 646; —e iktitâb 732; —e ilticâ 856; —e münâsib 26; —e nakli 679; bu —e sebt 866; —e sebt 564, 768; —esi imâmı 766; —e tahrîr 736; —-i âhar 568; —-i 'âtıfet 888; —-i behcet-ihtivâ 612; —-i cem'iyyetleri 661; —-i cihâd 48; —-i dil-keş 732; —-i dil-nişîn 850; —-i enseb 417; tek ü tenhâ —-i hatar-nâk 523; —-i hükûmeti 99; —-i 'ibret 805; —-i ikāmet 709; —-i ikāmetleri 537, 595; —-i İstanbul 924; —-i istiğrâb 182; —-i istiğrâb ü isti'câb 453; —-i istikbâl 615; —-i işkâl 456; —-i kīl ü kāl 962; —-i lu'bet ü bâzî 618; —-i ma'hûd 650, 741, 802; —-i ma'hûdları 650; —-i ma'reke-i mezkûr 571; —-i mahsûslarına ihtifâ 837; —-i me'men 953; —-i me'mûr 774, 946; —-i me'mûrları 142, 144, 179; —-i me'mûrlarına 'âzim 482; —-i menî' 951; —-i merkūm 39, 60, 104, 116, 135, 200, 229, 247, 267, 301, 315, 332, 335, 376, 419, 424, 461, 463, 465, 483, 516, 533, 629, 637, 662, 679, 744, 823, 844, 938; —-i merkūma nakl 193; —-i mevsûf 671; pîş-gâh-ı —-i mezbûr 943; —-i mezbûr 116, 146, 148, 300, 465, 520, 527, 593, 607, 608, 614, 628, 637, 666, 687, 681, 743, 868, 790, 791, 908, 917, 920, 923, 927, 938, 940; —-i mezkûr 39, 133, 424, 516, 527, 671, 795; —-i mihakk-i mülâhaza 434; —-i mihakk-i te'emmül 434; —-i muhâfaza 48; —-i muhârebe 951; —-i münâsibe 106; —-i münâsib ittihâz 750; —-i müstevcibü'l-behcet 671; —-i müşrife 136; —-i müte'addide 111; —-i nazar 867; —-i nazîf 923; —inden ref' 830; —inden terkīn 830; —ine hıfz 777; —ine îsâl 506; —ine kayd 150, 751, 777; temâm —line makbûl/mevzû' 417; —ine masrûf 123; —ine mebzûl 770; —ine mürsel ve mühdâ 749; —ine râygân 770; —ine terkīm 150; —ine varmak 158, 203, 834; —ini istîzân 612; —in iktizâsı 260; —-i sedîdesi 441; —-i temâşâ 620; —-i teng ü târ 729; —-i tuğrâ 395, 401; —-i zîr 871; —-i ziyâfet 958; niyâz-mend oldukları —ler 794; —ler 38, 47, 80, 112, 136, 144, 146, 147, 167, 205, 243, 253, 294, 301, 308, 309, 374, 403, 440, 443, 444, 445, 484, 534, 556, 619, 624, 747, 836, 840, 854, 871, 878, 885, 886, 903, 904, 917, 923, 925, 944, 954; havze-i hükmünde olan —ler 319; mehâzin ittihâz olunan —ler 219; mesdûd olan —ler 871; münâsib —ler 201, 464, 712; sâkin oldukları —ler 478; su mazanne olunan —ler 718, 920; gayri —leri 923; kârgîr —leri 770; top bindirdikleri —leri 470; —ler peydâ 479; —leri hafr olunup 666; —lerinde kıyâm 506; —lerinde mükâleme 667; —lerine irsâl 697; —lerine îsâl 697; —lerine kayd 536; —lerine tasrîh 536; —lerini ta'mîr 596; — mahal 372, 621

mahbes 449; —-i esîrân 839; —-i mücrimân 839

Mahbûbiyye (adıyla meşhûr dâ'ire-i 'aliyye-i Husrevâne) 337, 371; dâ'ire-i 'aliyye-i — 676; dâ'ire-i — 670; — nâm-ı nâmîsiyle bâhiru'l-'unvân 671

mahbûs 913, 944, 945; ahvâl-i —ân 839; etvâr-ı —ân 839; —en 948

Mahcer (محجر, Yeniçeri-kapusu hâricinde) ta'bîr olunan mahal 468

mahdûm 389, 678, 911; —-i güher-i kirâmı 72n; —-i güzîn-i mekârim-rehînleri 450; —-i güzînleri 822; —-i hayru'l-halef 722, 929; —-i muhteremleri 210, 629; —-i necîbleri 389; —-i necl-i mekârim-rehînleri 451; —ları 774; — misillü 766

*mahfaza*lar 953

mahfil/mehâfil 444, 455; vaz'-ı — 187, 190, 563; —-ârây-ı cihân-ı kerem 564; —-i firdevs-müşâbihin bisâtı 758; zîver-efzây-ı —-i kirâmîleri 165; ma'rûz-ı —-i mu'allâ 760; —-i musallâ 766; —-i münîf-i Şehinşâh-ı zühd-ârâ 188; —-i Şeh 191

mâhîler; envâ'-ı — 560; hem-çû — 560

mahkeme 881; umûr-i — 883; müseccel-i —-i ezel 499; —-i ma'reke 40; —ler 885; kenâr —lerde istimâ' 407; —sini basmada 219; —ye ihzârı iktizâ 407

mahkûm 863; tebyîn-i pâye-i — 68; kayd-ı —iyyet 811

mahlas; —-ı bilâ-iştibâh 548; —ından ma'lûm 651; 'aded-i —ları 542

mahlûl 198, 318, 377, 475, 483, 486, 609, 677, 682, 685, 692, 705, 708, 767, 789, 819, 822, 833, 837, 909, 911, 959, 960, 964; mansıbı — 569; —ât-ı gümrük 35

Mahmûd Ağa (Kethudâ-yeri, Muhzır, Turnacı-başı, Vidin Ağalığı) 820, 931

Mahmûd Ağa/Bey/Paşa (Soğanyemez, Kethudây-ı Bevvâbîn-i Şehriyârî, Vezîr, Kapudânî-i deryâ) 85, 199, 269, 274
Mahmûd Çorbacı (Mısır çorbacılarından, seddin ta'mîrine mübâşir) 112
Mahmûd Efendi (Ak, Mehmed Zeynel'âbidîn Efendi'nin vâlid-i mâcidleri) merhûmun kabri kurbü 889
Mahmûd Efendi (Ankaravî, Şeyhulislâm); — merhûmun mahdûm-i kihteri 786, 787; — merhûmun zemân-ı fetvâsında 888; —'nin mahdûm-i muhteremleri 133
Mahmûd Efendi (Büyük Kal'a Tezkirecisi, Silahdâr Kitâbeti) 610
Mahmûd Efendi (Gelibolulu, Emîn-i Fetvâ, Kuds-i şerîf Kazâsı) 684
Mahmûd Efendi (Seyyid, Şeyhulislâm Seyyid Şehîd Feyzullah Efendi merhûmun dâmâdı, Nakîbüleşrâf) 83
Mahmûd Girây Sultân (Şâhîn Girây Sultân'ın karındaşı) 530
Mahmûd Hân (Sultân, Gāzî, 'adâlet-güster, a'del-i kayasıra-i devrân, 'adl-perver, a'lâ-hazret, 'âlî-hazret, 'âlî-menâkıb, 'âmir-i bilâdullah, 'âmir-i mebânî-i İslâm, 'aynü'l-insâni ve insânü'l-'ayni, 'azametlü, 'azamet-me'âb, a'zam-ı selâtîn-i cihân, a'zam-ı selâtîn-i zemân, a'zam-ı selâtîn-i 'izâm, âblâk-süvâr-ı Hılâfet-i berreyn, âb-rûy-i Saltanat, âfitâb-tâb, âsümân-şevket, bâ'is-i âsâyiş-i 'âlem, bâ'is-i âsâyiş-i benî Âdem, bâ'is-i âsâyiş-i milel ü ümem, bâ'is-i itmînân-ı kulûb-i benî Âdem, bahr-ı mevvâc-ı kerem, bahr-ı zehhâr-ı himem, bahr-ı zehhâr-ı merhamet, bânî-i mebânî-i dîn-i mübin, bânî-i mebânî-i İslâm, bâsıt-ı 'adl ü insâf, bâsıt-ı bisât-ı emn ü emân, bâsıt-ı eyâdî-i lutf u kerem, behcet-efzây-ı cebhe-i Tâcdârî, Behrâm-intikām, Behrâm-salâbet, Behrâm-savlet, ber-güzîde-i dâdâr-ı âsümân ü zemîn, beşâşet-bahşây-ı ruh-sâre-i bahtiyârî, beyzâ-ziyâ, beyzâ-ziyây-ı Husrevânî, birâder-i Süleymân-câh, burhân-ı havâkīn-i enâm, burhânü'l-murâbıtîn, bustân-ı 'âlem-i imkânın şâhsâr-ı bâ-berg ve bâr-ı re'fet ü sehâsı, câmi'-i âyât-ı nasafet ü dîndârî, câmi'-i hayrât ü meberrât, câmi'-i hâyrât-i hisân, câmi'-i lutf u himem, câmi'u'l-lutfi ve'l-kerem, Cem-câh, cenâb-ı Hâkān-ı hâfikayn, cenâb-ı Halîfe-i devrân, cenâb-ı Halîfe-i rûy-i zemîn, cenâb-ı nesak-sâz-ı mücâhidîn-i dîn, cenâb-ı Pâdişâh-ı 'âlem-penâh, cenâb-ı Pâdişâh-ı 'âlem, cenâb-ı Pâdişâh-ı a'zam, cenâb-ı Pâdişâh-ı bâ-intibâh, cenâb-ı Pâdişâh-ı gerdûn-gulâm, cenâb-ı Pâdişâh-ı rub'-i meskûn, cenâb-ı Pâdişâh-ı takvâ-penâh, cenâb-ı Pâdişâh-ı te'lîf-sâz-ı kulûb-i a'lâ vü ednâ, cenâb-ı Şehinşâh-ı Cihân-penâh, cenâb-ı Şehinşâh-ı rub'-i meskûn, cenâb-ı Şehinşâh-ı takvâ-dest-gâh, cenâb-ı zıll-ı hazret-i Rabbü'l-'âlemîn, cenâb-ı Zıll-i İlâh, cevher-i şemşîr-i 'alem-gîr-i şecâ'at, Cihân-bân-ı fülke-nişîn-i lücce-i kerem, Cihân-bân-ı mekârim-simât, Cihân-dâr-ı hûrşîd-i külâh-ı Dârâ-şükûh, Cihân-sitân-ı ablak-süvâr-ı 'arsa-i himem, çerâğ-ı mihrâb-ı dîn-i mübîn, çeşîde-i tab'-ı hakāyık-mersûm, Dâdâr-ı cihân, Dâdâr-ı Cihân-dâr, dâd-ger, Dâver-i Dâd-ger-i 'adl-âyîn, Dâdger-i hazret-i Sultân-ı cihân, Dâver-i devrân, Dâver-i devr-i zemân, Dâver-i devrân-ı takvâ-pîşe, Dâver-i ekrem, Dâver-i Süleymân-câh, deryâ-kerem, dîbâce-tırâz-ı cerîde-i Hılâfet, dürre-i tâc-ı şerî'at-i garrâ, dürre-i yektây-ı iklîl-i übbehet ü iclâl, ebr-i gevher-bâr-ı şefekat ü 'inâyet, ebrekü'l-medâyini ve'l-mesâkin, Ebu'l-feth-i zemân, ebu'l-fütûhâti ve'l-megāzî, ebu'l-hasenât ve'l-meberrât, efendim, efendimiz, efham-i havâkīn-i devrân, efham-i havâkīn-i zemân, ekrem-i havâkīn-i kirâm, erîke-ârây-ı Saltanat, erîke-pîrây-ı kasr-ı devlet ü Hılâfet, erîke-pîrây-ı kasr-ı muhalledü'l-erkân-ı devlet ü übbehet-i gîtî-sitânî, erîke-pîrây-ı Saltanat-ı 'uzmâ, eşref-i fermân-râyân-ı cihân, eşrefü'l-büldâni ve'l-emâkin ve ebrekü'l-medâyini ve'l-mesâkin kıble-i cümle-i 'âlem ve mihrâb-ı teveccüh-i 'âmme-i ümem olan Mekke-i mükerreme ve Medîne-i münevvere ve Kudüs-i şerîf-i mübârekin hâdim ve hâkimi, evc-i 'azamet ü bahtiyârînin kevkeb-i fîrûzu, evreng-nişîn-i Saltanat, fass-ı hâtem-i Şehriyârî, felek-bârgâh, felek-i Saltanat ü kâmkârînin neyyir-i 'âlem-efrûzu, felek-rif'at, Ferîdûn-fer, fermân-fermây-ı bilâd-ı Rum, fermân-fermây-ı kişver-i 'adâlet, fermân-revây-ı kişver-i 'adâlet, fülke-nişîn-i Saltanat-ı bahreyn, el-Gāzî, gerdûn-bestat, gerdûn-serîr, gevher-güzîn-i iklîl-i Hılâfet, gevher-i iklîl-i mihr-i tenvîr-i sarâmet, gevher-i kân-ı nâ-yâb, gurre-i garrây-ı cebîn-i mecd ü ikbal, gurre-i nâsıye-i millet-i beyzâ, gülgûn-süvâr-ı mâlikiyyet-i berreyn, gülistân-ı îcâdın nihâl-i pür-şükûfe-i rahmet ü hüdâsı, güzîn-i ecdâd, hâdim-i esâs-ı zulm u 'udvân, hâdim-i Haremeyn-i muhteremeyn, hâdim-i hıtta-i Haremeyn-i muhteremeyn, hâdim-i kavâ'id-i küfr u âsâm, Hâdimü'l-Haremeyni'ş-şerîfeyn, Hâdimü'l-Haremeyni'l-muhteremeyn, hâfız-ı sugūr-i dîn ü devlet, hâfız-ı sugūr-i Müslimîn, hâfiz-ı (خافض) cenâb-ı merhamet, el-Hâkān, Hâkān-ı encüm-sipâh, Hâkān-ı havâkīn-i Behrâm-gulâm, Hakān-ı havâkīn-i zemân, Hâkān-ı memâlik-i fesîha-i 'Arab u 'Acem, Hâkān-ı memdûhu'l-fi'âl, Hâkānu'l-bahreyn, hâkānü'l-mücâhidîn, hâkim-i mutlaku'l-'inân-ı vüs'at-âbâd-ı mâ' ü tîn, Halîfe-i devrân, Halîfe-i ehl-i îmân, Halîfe-i hâfikayn, Halîfe-i hazret-i İlâh, Halîfe-i İslâm, Halîfe-i İslâm-penâh, Halîfe-i Seyyidü'l-mürselîn, Halîfe-i zemân-ı salâh-endîşe, Halîfe-i zıll-ı İlâh, Halîfetullah, hâmî-i bahreyn, hâmî-i beyza-i dîn-i ebed-kıyâm, hâmî-i dîn-i mübîn, hâmî-i havme-i

merâhim ü insâf, hâmî-i melhûf u mazlûm, hâmî'l-beledeyni'l-münîfeyn, hâmil-i kevkeb-i ‘adâlet-tırâzî, hâne-i şevket ü Saltanat, hânedân-ı Türkmân, hânvâde-i erîke-pîrâyân-ı gîtî-sitânî, hânvâde-i sadr-nişînân-ı gîtî-sitânî, hâris-i İslâm-penâh, hârisü'l-berreyni ve'l-bahreyn, hasretü'l-mülûk olan bilâd-ı selâse-i mu‘azzama -ki İstanbul ve Edirne ve Burusa'dır- anların, haşmet-nisâb, hazret-i Hâkān-ı rub‘-i meskûn, Hıdîv-i Ferîdûn-ferr, Hıdîv-i memâlik-güşây-ı kişver-gîr, Hıdîv-i zıll-ı Hakk, Hıdîv-i Cem-hadem, Hıdîv-i kişver-i celâ’il-i hısal, himâyet-fermây-ı hıtta-i ‘ahd ü vefâ, hirâset-bahş-ı iklîm-i hubb u velâ, hirâset-bahşây-ı memleket-i sıdk u safâ, Hudâvendigâr, Hudâvendigâr-ı âsümân-şân, Hudâvendigâr-ı gerdûn-vekār, Hudâvendigâr-ı hümâyûn-elkāb, Hudâygân-ı ferhunde-cenâb, hulâsa-i dûdmân-ı gîtî-sitânî, hulâsa-i dûdmân-ı Saltanat-ı gîtî-sitânî, hûrşîd-i âsümân-ı Hılâfet, hûrşid-tal‘at, Husrev-i cihân-dâver, Husrev-i gîtî-sitân-ı zılliyyet-dest-gâh, Husrev-i Hılâfet-dest-gâh, Husrev-i hûrşîd-‘alem, Husrev-i Husrevân-ı rûy-i zemîn, Husrev-i kudsî-tıynet, Husrev-i mihr-efser, ibnü'l-Hâkān, ibnü's-Sultân, iksîr-i terkîb-i nizâm-ı ‘âlem, ‘inâyet-bahş-ı kâffe-i ümem efendimiz, ‘inâyet-kâr, ‘inâyetlü, imâm-ı Hılâfet-penâh, İmâm-ı pîşvâyân-ı dîn-i mübîn, İslâm-penâh, kâbiran ‘an-kâbir, kamer-rikâb, kāmi‘u'l-müşrikîn, kâşit-ı zulm u i‘tisâf, kehfü'l-emân-ı fukarâ, kehfü'l-meşrıkayn, kerâmetlü, kerâmet-medâr, kerâmet-penâh, kerem-perdâz-ı murâbıtîn-i gazâ-âyîn, kerem-perver, Keyvân-mehâbet, Keyvân-menzilet, kıble-i cümle-i ‘âlem ve mihrâb-ı teveccüh-i ‘âmme-i ümem olan Mekke-i mükerreme ve Medîne-i münevvere ve Kudüs-i şerîf-i mübârekin hâdim ve hâkimi, kudretlü, Kulzüm-i zehhâr-ı himem, kurre-i ‘ayn-ı Hılâfet, kutb-i dâ’ire-i kerâmet-penâh, kutb-i devrân, Kutb-i devrân-ı zemân, Kutb-i dil-âgâh-ı bâ-intibâh, kutb-i zemân, kuvvet-bahşây-ı pençe-i ‘adl ü dâd, kuvvet-i kāhire-i ser-pençe-i ‘adl ü dâd, ma‘den-i eltâf u kerem, mahbûb-i kulûb-i ehl-i îmân, mahbûbü'ş-şemâ’il, mâhî-i âsâr-ı cevr u i‘tisâf, mahmûd-i cenâb-ı Pâdişâh-ı İslâm, Mahmûd-i felek-bârgeh, Mahmûd-i girân-mâye, Mahmûd-i Hümâyûn-fâl, Mahmûd-i kerem-dâd, Mahmûd-i kerem-ver, Mahmûd-i semâ-menkabe-i a‘lâ-câh, Mahmûd-i semâ-menkabe-i a‘lâ, Mahmûd-i Velî, mahmûdü'l-hısâl, Mahmûdü'ş-şiyem, Mahmûdü'l-hasâ’il, mahmûdü'l-hısâl-i bâzilü'l-kerem, el-mahsûsu bi-vüfûr-i lutfi'l-kerîmi'l-Mennân, mâlik-i berreyn, mâlik-i rikāb-ı ‘Arab ve Rum ve ‘Acem, Mâlik-i rikāb-ı milel ü ümem, mâlikü'l-berreyni ve'l-bahreyn, mâlikü'l-emâneti'l-‘uzmâ, mâlikü'l-fütûhâti'l-mezkûreti fi sahâyifi'l-esfâr, mâlikü'r-rıkābi'l-meşrıkayn, mâye-i mekârim-ârây-ı Hılâfet-i Sübhânî, mazhar eltâf-ı Hudâ-yı bî-çûn, mazhar-ı ‘avâtıf-ı ‘aliyye-i Rabbânî, megāzî-pîşe, mehâbetlü, meh-tal‘at, Mekke ve Medîne Pâdişâhı, melaz ü melce’-i benî Âdem, melâz-ı e‘âzım-ı kayâsıra-i devrân, melâzü'l-hâfikayn, melce-i efâhım-ı ekâsire-i zemân, melce-i râhat-resân-ı zu‘afâ, melikü'l-berreyni ve'l-bahreyn, melikü'l-mülûki bi-cemâhîrihâ, memdûh ve mahmûd-i benî Âdem, menâru'l-cûdi ve'l-himem, menba‘-ı cûd u ni‘am, merdümek-i ‘ayn-ı ‘âlemiyân, merdümek-i çeşm-i cihân-bîn-i ‘âlemiyân olan hazret-i Cihân-bân-ı kerâmet-mevsûf cenâbları, merdümek-i çeşm-i enâm, mesned-ârây-ı kâh-ı bâlây-ı Hılâfet-i Cihân-bânî, mevce-i kûh-endâz-i zehhâr-ı hamiyyet, mihr-i rahşân-ı sipihr-i Saltanat, mihrâb-ı istifâde-i ehl-i yakīn, miknet-fermây-ı bâzû-yi rüşd ü sedâd, milket-ârây-ı haşem, mu‘înü'l-milleti ve'd-dîn, mu‘zam-ı şe‘âyiru'l-kıbleteyn, mûcib-i âbâdânî-yi mülk ü ümem, mûcib-i ârâmiş-i mülk ü ümem, el-mufavvızu emrahû fî küll-i hâlin ve şân, mugīsü'l-İslâmı ve'l-Müslimîn, el-mufteharu bi-hıdmeti'l-Haremeyni'l-celîleyni'l-mu‘azzameyn, muhârib-i eşrâr-ı zeng, muhassin-i bisât-ı kâmrânî, muhât-ı dâ’ire-i hıfz-ı Lâ-yezâl, muhît-i merkez-i câh u celâl, el-Muhtassu bi-vufûr-i lutfi'l-kerîmi'l-Mennân, muvattıd-i kavâ‘id-i şer‘-i kavîm-i Muhammedî, muvattıd-i kavâyim-i serîr-i şer‘-i kavîm, muvazzıh-ı âyât-i meberrât ü hasenât, mü’eyyed min-‘indillah olan cenâb-ı Zıll-ı İlâh, el-Mü’eyyedü'l-Müsta‘în billâhi'l-Meliki'd-Deyyân, mü’eyyid-i dîn-i mübîn, mü’eyyid-i taht-ı baht-ı Hılâfet, mücâdil-i füccâr-ı Firenk, mücâhid, mücâhid-i bî-bedel, mücâhid-perver, mümehhid-i bünyan-ı kasr-ı Hılâfet, mümehhid-i bünyân-ı millet-i beyzâ, el-müstazheru bi-himâyeti'l-makāmeyni'l-cemîleyni'l-mufahhameyn, el-Müstemeddü minhu'l-‘avnu fî külli hînin ve zemân, müşeyyid-i de‘â’im-i/de‘âyim-i kānûn-i müstedîm-i Ahmedî, müşeyyid-i de‘âyim-i bünyan-ı dîn-i müstakīm, müşeyyid-i de‘âyim-i şer‘-i metîn, müşeyyid-i erkân-ı dîn ü devlet, müşeyyid-i erkân-ı kasr-ı Saltanat, müşeyyid-i erkân-ı şerî‘at-i garrâ, Müşterî-gulâm, Müşterî-sa‘âdet, Müşterî-sîmâ, el-mütevekkilü ‘alallâhi'l-Kerîmi'l-Mennân, müttekâ-pîrây-ı Hılâfet, müzeyyin-i mehâd-ı Cihân-bânî, nâ’il-i şîve-i dâd-resî ve mazlûm-nüvazî, nâsıb-ı a‘lâm-ı şer‘-i metîn, nâsır-ı ‘ibâdullah, nass-ı kitâb-ı Hudâ-vendigârî, nass-ı kitâb-i Cihân-dârî, nâzım-ı umûr-i mülk ü dîn, nevr-i hadîka-i Gîtî-sitânî, neyyir-i lem‘a-tâb-ı maşrıkayn, neyyir-i sa‘d-iktirân-ı âsümân-ı Hılâfet, nigehdâr-ı kişver-i ‘ahd ü vefâ, nîrûy-i bâzû-yi rüşd ü isti‘dâd, nîrûy-i bâzûy-i tüvânâyî, nizâm-bahşây-ı memleket-i besâlet, nukāve-i dûdmân-ı selâtîn-i ‘Osmânî, nukāve-i hânedân-ı Hılâfet-erkân-ı ‘Osmânî, nukāve-i hânedân-ı ‘Osmânî, nûr-i cihân-efrûz, nûr-i dîde-i bî-nâyî, nûr-i dîde-i selâtîn-i ‘Osmânî,

nûr-i hadaka-i Cihân-bânî, nûr-i hadeka-i İslâm, Pâdişâh-ı ‘âlem-penâh, Pâdişâh-ı bahr u berr, Pâdişâh-ı dil-âgâh, Pâdişâh-ı encüm-sipâh, Pâdişâh-ı felek-taht-ı Cihân-penâh, Pâdişâh-ı İslâm-penâh, Pâdişâh-ı Mahmûdü'ş-şiyem, Pâdişâh-ı pâdişâhân-ı devrân, Pâdişâh-ı rûy-i zemîn, Pâdişâh-ı sipihr-iktidâr, Pâdişâh-ı takvâ-dest-gâh, Pâdişâh-ı takvâ-penâh, Pâdişeh-i gerdûn-câh, Pâdişeh-i pâk-nijâd, pâk-nihâd, pertev-i mâhçe-i râyet-i mülk-ârâyî, pîrâye-bahşây-ı dîhîm-i Saltanat, pîrâye-i cemâl-ârây-ı zühd ü takvâ, râfi‘-i elviye-i dîn-i mübîn, râfi‘-i râyât-ı ‘adâlet ü kâm-kârî, râfi‘-i râyât-ı Cihân-dârî, râfi‘-i râyât-ı hayrât, râfi‘-i râyât-ı muhassenât, râfi‘-i râyât-ı ‘adâlet ü kâm-kârî, re’fet-penâh, revnak-efzây-ı mesned-i Hılâfet, revnak-fezây-ı serîr-i selâtîn-i Âl-i ‘Osmân, rûh-i cüssemân-ı cihân, rûh-i eşbâh-ı cihân, rûh-i eşbâh-ı hadem ü haşem, sabâhat-i cebhe-i şerî‘at-i garrâ, sabâhat-i vech-i şerî‘at-i garrâ, sâhib-kırân-ı zemîn ü zemân, sâhibü'l-megāzî fi'l-aktâri ve'l-emsâr, Saltanat-ı âsümân-menkabetin mihr-i münîr-i mahmedet-serîri, sânî-i İskender-i zi'l-karneyn, satr-ı evvel-i risâle-i kerâmet, sâye-i kerem-vâye-i Hudâ, sâye-i merâhim-vâye-i Yezdânî, sebeb-i ‘umrânî-i ‘âlem, sebeb-i emniyyet-i ‘âlem, sehâb-ı gevher-bâr-ı himmet, semmâ fahr-ı ‘âlem, sepîdî-i/sepîdî-yi rûy-i millet-i beyzâ, ser-levha-i Şâh-nâme-i Saltanat, serîr-ârây-ı bâlâ, serîr-ârây-ı Hılâfet-i kübrâ, sipihr-i bârgâh, es-Sultân, Sultân-ı a‘zam, Sultân-ı esâs-ârây-ı şer‘-i metîn, Sultânım, Sultân-ı Mahmûdü'l-hısâl, Sultân-ı selâtîn-i ‘âlî-makām, Sultân-ı selâtîn-i hâfikayn, Sultân-ı selâtîn-i İslâm, Sultân-ı Sultân-nişân, Sultân-ı takvâ-dest-gâh, Sultân-ı takvâ-penâh, Sultân-ı selâtîn-i meşârık u megārib, Sultânu'l-bâhir, Sultânu'l-berreyn, Sultânu'l-mülûki ve's-selâtîn, sultânu's-selâtîni bi-hazâfîrihâ, Süleymân-bârgâh, Süleymân-câh, Süreyyâ-serîr, şa‘şa‘a-i âfitâb-ı cihân-güşâyî, şa‘şa‘a-i hûrşîd-i cihân-güşâyî, şâh-beyt-i ‘âlem-pesend-i kasîde-i velâyet, Şâm-ı cennet-meşâm ve Bağdâd-ı dâru's-selâm ve Mısır-ı nâdiretü'l-‘asr-ı bî-hemtâ ve külliyyen ‘Arabistân ve Halebü'ş-Şehbâ ve ‘Irak-ı ‘Arab ve ‘Acem ve Basra ve Lahsâ ve Deylem ve Rakka ve Mûsul ve Şehrizor ve Diyârbekir ve Zülkadriyye ve Kürdistân ve Gürcistân ve Vilâyet-i Erzurum ve Sivas ve Adana ve Karaman ve Van ve Magrib ve Habeş ve Tûnus ve Trablus-Şâm ve Kıbrıs ve Rodos ve Girid ve Mora ve Akdeniz ve Karadeniz ve cezâyir ve sevâhili ve diyâr-ı Anadolu ve memâlik-i Rumeli ve husûsan ülkât-i Tatar ve Deşt-i Kıbçak ve îlât ve Tatar'a dâ’ir ol havâlîde vâki‘ ‘umûmen sığınak ve Vilâyet-i Kefe ve etrâfında vâki‘ cümle oymak ve muzâfâtiyle Diyâr-ı Bosna ve Sırb hükûmeti ve anda olan kılâ‘ ve husûn ve bilâd-ı Arnavudluk ve bi't-temâm memâlik-i Eflâk ve Boğdan ve Belgırad-ı dâru'l-cihâd ve ta‘rîf ü tavsîfden müstağnî niçe bikā‘ u büldânın Pâdişâh-ı kişver-güşâ ve Şehinşâh-ı memleket-ârâsı, şeb-çerâğ-ı ‘ummân-ı devlet ü zılliyyet olan vücûd-i ‘âlem-sûd-i hümâyûn-i Şehriyârî, şeb-çerâğ-ı ‘ummân-ı zıl-liyyet olan vücûd-i ‘âlem-sûd-i hümâyûn-i Şehinşâhî, şeb-çerâğ-ı mehârîb-i ehl-i yakîn, şefekat-dest-gâh, Şeh-i Cem-kevkebe, Şeh-i Dârâ-‘azamet, Şeh-i ferhunde-şiyem, Şeh-i şâhân-ı cihân, Şeh-i vâlâ-himem, Şehinşâh-ı ‘âlem, Şehinşâh-ı a‘zam, Şehinşâh-ı civân-baht, Şehin-şâh-ı emced ü ekrem, Şehinşâh-ı mansûru'l-‘alem, Şehinşâh-ı merâhim-dest-gâh, Şehinşâh-ı mu‘azzam, Şehinşâh-ı mu‘azzam u mufahham, Şehinşâh-ı refâh-bahşây-ı ‘umûm-i re‘âyâ vü berâyâ, Şehinşâh-ı sipihr-iktidâr, Şehriyâr-ı ‘adâlet-nigâh, Şehriyâr-ı gerdûn-vekār, Şehriyâr-ı hûrşîd-i ‘alem, Şehriyâr-ı kadr-tüvân, Şehriyâr-ı ma‘delet-güster-i Mahmûdü'l-fi‘âl, Şehriyâr-ı sitâre-sipâh-ı encüm-gürûh, şevketlü, Şevket-nisâb, tâc-bahş-ı husrevân-ı cihân, tâc-bahş-ı Husrevân-ı devrân, tâcdâr-ı kevâkib-haşem, takvâ-dest-gâh, takvâ-penâh, ulu pâdişâh, ‘Utârid-debîr, vâris-i evreng-i Kayser u Cem, vârisü'l-Hılâfeti'l-kübrâ, vâzı‘-ı menâr-ı lutf u ihsân, Veliyy-i ni‘metim, Veliyy-i ni‘metim efendim, Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlem, Veliyyü'n-ni‘am-ı ‘âlem efendimiz, Veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlem olan kutb-i dil-âgâh, Veliyyü'n-ni‘am-i kerâmet-‘alem, Veliyyü'n-ni‘am-i zemân, vesîle-i âbâdî-i cihân, yem-himem, zerî‘a-i ‘umrânî-i kusûr-i kulûb-i cihâniyân olan mübârek vücûd-i kerâmet-nümûd-i Husrevâne, zıll-ı Hudây-ı bî-çûn, zıll-ı İlâh, Zıllullah, Zıllullâh-ı dil-âgâh, Zıllullâh-ı Hılâfet-dest-gâh, Zıllullâh-ı sa‘âdet-dest-gâh, Zıllullâh-i merâhim-âsâr, Zıllullâh-i sa‘âdet-dest-gâh, Zıllullâhi fi'l-‘âlem, Zıllullâhi fi'l-arazîn, Zıllullâhi fi'l-arazîn efendim, Zıllullâhi ma‘delet-dest-gâh, Zıllullâhi Te‘âlâ fi'l-erazîn, Zıllullâhi'l-Meliki'l-Mennân, zî-şân, zînet-efzây-ı menâbir-i dîn-i mübîn, zîver-efzây-ı dîhîm-i Saltanat ü Cihân-bânî, zîver-efzây-ı gülşen-serây-ı devlet-i übbehet-i Cihân-dârî, zîver-efzây-ı tâc u dîhîm-i Devlet-i ‘Osmânî, zîver-efzây-ı tahtgâh-ı Hılâfet, zîver-i devha-i Cihân-bânî, Zuhal-çâker, Zühre-râmişger, zümre-i fezâ’il-rusûm) 14, 27, 46, 55, 60, 91, 94, 102, 118, 125, 134, 137, 152, 156, 157, 171, 174, 186, 189, 193, 211, 219, 220, 221, 222, 225, 227, 248, 249, 261, 281, 283, 292, 295, 296, 304, 305, 306, 313, 319, 323, 343, 354, 356, 359, 371, 379, 395, 401, 417, 420, 421, 422, 423, 428, 437, 443, 445, 494, 496, 501, 502, 543, 546, 547, 555, 560, 561, 572, 580, 584, 594, 608, 611, 622, 637, 647, 651, 655, 656, 670, 674, 676, 719, 720, 732, 733, 734, 735, 741, 745, 756, 795, 799, 825, 844, 851, 852, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 894, 900, 910, 921, 922, 923, 937, 949, 973, 975; Câmi‘-i pâk Sultân — 863; Câmi‘-i Sultân —

564; cülûs-i hümâyûn-i cenâb-ı Sultân — 699; seyf-i —î 943; Çeşme-i Sultân —-i hayât-efzâ 734; aksây-ı âmâl-i —î-hısâlleri 444; Çeşme-i Sultân —-i mekârim-kâr 852; evân-ı —î-'unvân 499; evân-ı —î-'unvân-ı übbehet-nişân 442

Mahmûd Paşa (Bosnevî, Üsküb Sancağı mutasarrıfı) 82

Mahmûd Paşa (Kaplân Bey-zâde, Ohri Sancağı mutasarrıfı) 82

Mahmûd Paşa (Kulan-zâde, Yanya Sancağı mutasarrıfı) 82

Mahmûd-paşa 699; — kurbü (İstanbul'da) 699

mahsûd 191; —-i 'âlem 796; —-i akrân 385, 474, 566, 573, 629, 694, 708; —-i emsâl 385, 566, 686; —-i etrâb 686

mahsûl; —ât 484, 821; —âtları 596; —-i yemm-i kân-ı 'atâ 420

mahsûr 312, 812; —în 470

mahsûs 796; maksûr u — 441; — âdem 527; — âdemleri 644; — bir binâ emîni 113; — bir Sefîr 753; — elçi tesyîri 511, 514; —-ı vüzerâ 724; — ıyyet 443, 751, 935; — kā'ime 106; — kağıd 823; — kāyimeleri 461; — kendü sefîneleri 404; — me'mûr 80, 475; — mektûblar 107, 461; — mihmândâr 625; — Mübâşir 20, 668, 720, 834, 837, 880, 966; — müderris 541; — nâme 305, 402; — nâme-i mahabbet-'allâme 509; — odanın pîşinde 799; —olan odalar 653; — sefîr 130, 804; — ulak 845

mahv 153, 226, 309, 760, 919; sûret-i — 316

mahzar 32, 99, 112, 601, 661, 693, 831, 837, 859, 869, 878, 879, 913, 926; hâmil olduğu — 879; memhûr — 878; —-ı merkūm 866, 867; —-ı mezbûr 866; — kazıyyesi 869; —lar 116, 858, 866, 915

mahzen 219, 221; Binây-ı —-i Çûb 219; —-i Çûb 220; —-i mâ 719; —-i merkūm 98; —-i meveddet 283; —-i mezbûr 98, 214; —-i mezbûrun kâtibleri 97; —-i muhterik-ı mezbûr 98; kârgîr —ler 769

Mahzen-i Sürb (Tersâne-i 'âmire'de vâki') 97, 220; — kâtiblerinden 872

mahzûl 471; —-i husrân-şümûl 42; —ûn 470

mahzûr 152, 526, 865; sunûf-i/vücûh-i — (محذور) 869; —ât 832, 869; def'-i gā'ile-i —ât 924; —ât derkâr 625; —âtı müstelzim 867; —âtı müstetba' 953; —-i küllî 113; —-i mezkûr 568; —-i sâbıka 868; —larını müstelzim 782; —u müstelzim 782; —u müştemil 460; —un zuhûru 573

ma'îşet 739

ma'iyyet 32, 39, 53, 59, 78, 80, 81, 84, 102, 113, 116, 144, 145, 160, 173, 180, 197, 242, 264, 297, 430, 452, 458, 460, 527, 528, 530, 545, 575, 614, 619, 623, 624, 627, 639, 640, 641, 657, 662, 670, 710, 781, 806, 842, 881, 893, 953, 977; bi'l— 256, 278, 292, 334, 350, 376, 593, 600, 667, 677, 691, 766, 775; —ime me'mûr 657n, 780; —imize ta'yîn 643; —-i müşârun ileyh 79; —inde mevcûd 754; —ine celb 623; —ine istishâb 597; —ine me'mûr 528, 693, 698, 977; —ine me'mûr ricâl 438; —ine terfîk 132; —ine varup 254; —-i Ser'askerî 22; —-i Ser'asker-i Cânib-i Kars 142; —-i sulehâ'-i sâlikîn 736; —ler 35, 38, 47, 54, 83, 107, 155, 197, 263, 265, 337, 338, 372, 449, 461, 468, 485, 516, 524, 601; —lerinde mevcûd 143; —lerinde olan ricâl 462; —lerine gitmek 527; —lerine iltihâkları 469; —leriyle gelan 333

makāl 480, 754; çekîde-i zeyl-i — 184; edây-ı — 205; neşîde-i nev-zemîn-i hoş-âyende— 919; rişte-i pîç-ender-pîç-i — 430; silkü'l-le'âl-i — 338; zîb-i sutûr-i — 114; yerâ'a-i sâdıku'l— 156; —ât-ı sıdk-intimâ 71; icrây-ı zülâl-i —-i behcet-me'âl 105; —-i bedâyi'-iştimâl 12; —-i fitne-engîz 571; —-i hâl 672; —-i kalem 7; —-i manzûmü'l-le'âl-i Mülûkâne 723; —-i sıdk-iştimâl 65; —-i sıdk-iştimâlleri 214

makāle 231, 260, 412, 447, 895; bâlây-ı — 451; bast-ı — 17; ber-mûceb-i mukaddime-i — 77; gülşen-i — 874; imâle-i rûy-i — 101; sûret-i icmâl-i — 188; bast-ı —-i hâl 102; —-i behcet-asâle 445; —-i behcet-me'âb 538; —-i belâgat-redîf 334; —-i celîleleri 490; tezyîl-i —-i hâl 448; —-i hayr-hâhâne 525; —-i 'ibret-iştimâl 747; —-i isti'fâ-me'âl 319; —-i mâzıyye 317; —-i mebsûta 160; —-i merkūme 762; —-i muhâl 747; —-i müşâvere 156; —-i sâlifü'l-beyân 865; —-i senâsı 557; —-i sükkerîn-me'âl 798; —-i şûm 771; —-i tûl u dirâz 636; tasdîk-ı —-i vedâd 322; gerden-bend-i —leri 381; müş'ir —leri 964; zeyl-i —leri 978; — tezyîl 861

makām 48, 97, 193, 230, 235, 482, 490, 559, 653, 686, 755, 775, 847, 910, 911, 950, 977; münâsebet-i — 947; münâsib-i — 725; tahkīk-ı — 419; tebdîl-i — 47, 77; 'ulüvv-i — 41; —a münâsib 334; —en mahmûden 546; —eyn-i muhteremeyn 815; —eyn-i münîfeyn 910; —-ı 'adâlet-irtisâm 449; —-ı 'âlîye kāni' 824; —-ı bâhiru'l-ibtisâm 790; —-ı bendegî 826; —-ı dil-ârâ 55, 60, 75, 607; matbû' bir —-ı dil-ârâm 417; —-ı dil-ârâm 673, 789; —-ı dilkeş 607; —-ı dostîde kıyâm 690; —-ı evvel 520, 647, 648; —-ı evveline 'avdet 647; —-ı ferah-fezâ 30; —-ı ferâh-ı ferah-ibtisâm 920; —-ı Fetvâ 93; —-ı hıdmet 795; —-ı hıdmet-i nizâma kıyâm 797; —-ı hılâf-ı rızâ 961; —-ı hükûmetleri 847; —-ı ibrâm 642; —-ı iclâlde kıyâm 797; —-ı imâmet 520; —-ı imâmete kıyâm 380; —-ı irtizâ 886; —-ı istikbâlde kıyâm 672; —-ı Kethudâyî 233, 492, 976; —-ı Kethudâyî'ye ıs'âd 704; —-ı lâzimü'l-ihtirâm 207; vakfe-gîr oldukları —-ı mahsûsları 615; —-ı menî'-i emâret 915; —-ı Meşîhat-ı İslâmiyye 551, 774; —-ı meymenet-irtisâm 939; —-ı mezkûr 705; —ımızı tebrîk 645; —-ı

mukātele 950; mukaddime —ında 427; —ında i‘tibâr 845; —ı niyâz 411; —ı nizâm-ı hâlleri 810; —ı pederî 378; —ı perde-i latîfe-i Seyyidü'l-ebrâr 442; —ı recâ 919; —ı recâda kıyâm 410; —ı rızâda kıyâm 688; —ı Sadâret 157, 281, 315, 454; —ı Sadâret-i ‘aliyye 428; —ı Sadâret-i ‘uzmâ 285, 360, 391, 533, 549, 583; —ı Sadâret-i ‘uzmâ Kethudâlığı 824; —ı sâmî-i Hânî 320; —ı sâmîsi 893; —ı sâmîye 978; —ı selâm 77, 372, 376; —ı selâmda kıyâm 802; —ı şehâdet 50; —ı temekkün 842; —ı temennâda kıyâm 797; —ı ‘ubûdiyyet 391; —ı ‘ubûdiyyet-i rızâ-cûyî 311; —ı vâlâ-yı Kethudâyî 388; —ı vâlâları 686; —ı vekâlet 809; —ı Vekâlet-i kübrâ 632; —ları 797

makarr; —ı hâssa-i Mülûkâne 608; —ı Hılâfet 440; —ı Hılâfet-i ‘aliyye 232, 434, 478; —ı hükûmet 32, 698, 932, 961; —ı hükûmetleri 273; —ı hükûmetlerinde ikāmet 277; —ı Kethudâyî 387; —ı mekîdetleri 662; —ı nekbet-eser 40; —ı nuhûset-eserleri 479; —ı rûhâniyân 677; —ı sa‘âdet 671; matla‘u'l-envâr-ı —ı sa‘âdetleri 125; —ı Saltanat 431, 622; —ı Saltanat-ı Hind 57; —ı sekar-eserleri 117; —ı Şerâfet 963; —ı vâlâ 92; —ı Voyvoda 438; —ı vülât 148; —ları 430, 471

makbûl 70, 173, 268, 310, 351, 638, 647, 649, 691, 705, 786, 873, 899, 915, 935, 962; mevki‘-i — 637; — du‘â 191; —i cenâb-ı Şehriyârî 859; —i Dergâh 27; —i dergâh-ı ‘âlem-penâh-ı Şehriyârî 278; —i dergâh-ı cenâb-ı Halîfe-i devrân 273; —i dergâh-ı Hılâfet-penâhî 337; —i Dergâh-ı mu‘allâ 663; —i dergâh-ı Pâdişâh-ı ‘âlem-penâh 110, 207; —i dergâh-ı Tâcdârî 92; —i devleteyn 342, 357; —i enâm 659; —i hâss u ‘âmm 93; —i hümâyûn 199, 374, 627; —i hümâyûn-i Şehriyârî 966; —i sıgār u kibār 690; —i Şehriyârî 195; —i tab‘-ı Husrevâne 798; —i tab‘-ı hümâyûn 825; —i tab‘-ı mekârim-neb‘-i hazret-i Hılâfet-penâhî 360; —i tab‘-ı safâ-meşmûl-i Hıdîvâne 54; —i tab‘-ı safâ-neb‘-i Hâkānî 722; —i tabâyi‘-i fuhûl 687; —iyyet 266, 915; — olan tuhaf 706; — olan yâdigârı 706; erbâb-ı fuhûlun —ü 515; —ü'l-hıdme 237; — ü marzî 310; — ü mergūb 293, 472; — ü müsellem-i fuhûm u kurûm 592

makhûr 108, 711, 712, 790, 797, 798, 815, 818, 861, 864, 885, 910, 918, 929, 949, 950, 969; —en 788; —i mezbûr 945; —i mezbûrlar 944; bed-hâhların — u güm 818; — u güm-nâm 910

*makrame*ler 507

maksûd 152, 154, 162, 305, 653, 656; asl-ı — 291; bi-vefk-ı — 192; cânib-i — 256; derece-i vâlâ-yı — 915; görüşmekden — 642; husûl-i — 296; netîce-bahş-ı — 917; râhile-bend-i savb-ı — 86, 718; savb-ı — 54, 158, 335, 366, 369, 430, 474, 531, 638, 674, 679, 838, 894; zâmile-bend-i savb-ı — 210; savb-ı —a ‘âzim 642; — hâsıl 649, 569; —i ‘abd-i sadâkat-mend 17; —i aslî 163, 399, 500, 578, 581, 821; —i îcâd-ı âdem 755; —i îcâd-ı ‘âlem 755; vâsıl-ı —i mâ fi'l-bâl 24; savb-ı —i müstevcibü'l-behcet 530; — olan emniyyet 478; —unuz bizi ta‘cîz 642

maksûre; —ler 650; —ler bünyâd 653

maktel-gâh 204

maktûl 50, 80, 471, 876, 892; —ân-ı mezbûrân 944; —en 99; —i mesfûr 205; —i mezbûr 666, 949; —i mezkûrları 243; —ler 243

Mâkû Kal‘ası 106

mâl 148, 150, 154, 168, 291, 305, 466, 814; celb-i — 571, 853, 880, 945; tahsîl-i — 349, 432, 694, 710; celb-i —a mübâderet 596; celb-i — dâ‘iyesi 945; —da sânî-i Kārûn 937; —en 40, 704; — hisâbı 299; kendü —ı 405, 569; celb-i —ı firâvân 937; —i firâvân 714; —ı mîrî 602, 937; —ı mîrîyi izâ‘at 695; —ı mu‘accele 238, 275, 388, 609; —ı mukarrer 148; —ı müdahhar 833; —ına tama‘an 467; —ından edâ 409; —ını igāre 904; —ı ticâret 298; —lar 409, 457; —ların gāret 881; celb-i — sevdâsı 665; — ü gılâl 467; bî-hadd — ü menâl 730; bî-pâyân — ü menâl 730; — ü menâl 833

Malatya 389, 390; — etrâfı 389, 390; — Sancağı 389, 912

mâ-lezime 181; —i büyût tedârükü 925; —i dârât 236; —i ecnâd-ı vegā-i‘tiyad 740; —i edevât 672; —i esâs (اثاث) 740; —i hâl 790; —i ihtişâm 236; —i râhları 424; —i seferiyye 22, 199, 201, 385, 691, 708, 772; —i seferiyyeleri 263; —i şân 790; —i teşrîfât 660; —i umûru 148; —i vakt 740; —i Vezâret 213; —i ziyâfet 958; —ler 119, 182, 352, 489; küsûr-i —leri 369; —leri ru’yet 625; —leri tekmîli 543; — olan eşyây-ı mütenevvi‘a 332; —si mükemmel 96

mâlik 484, 624, 715, 716, 781, 782, 806, 826, 912; —i dînār 31; —i mâl-ı Kārûn 832; —i meleke-i rüşd ü sedâd 347; —i nisâb-ı fevz 108; —i nisâb-ı intisâr 108; —i rikāb-ı cismâniyye-i ümem 435; —i rikāb-ı ümem ü eslâf 499; —i serv-i sâmân-ı bizâ‘a 763; — olduğu vilâyetleri ta‘dâd 318; — oldukları memleketler 713

mâlikâne 832; ber-vech-i — 75, 79, 99, 100, 124, 149, 227, 228, 238, 269, 275, 322, 388, 389, 450, 477, 489, 490, 492, 609, 617, 622, 630, 707, 712, 713, 772, 787, 791, 818, 819, 875, 897, 957; mu‘accele ile — 388; şurût-ı — 819; müntefe‘un bih —lerin mu‘acceleleri 788; —lik üzere 238, 269, 275, 322, 630

Mâlik gibi 479

Mâliyye 246, 610, 705; şü’ûn-i — 828; umûr-i — 658, 695; umûr-i mehâmm-ı — 491; zavâbıt-ı levâzım-ı — 216; — Tezkireciliği 22, 25, 127, 160, 246, 476, 977; — Tezkirecisi 55, 59, 127, 170, 175, 246, 350, 431, 438, 482, 753, 955

Malta 526; — keferesi 627, 840; — keferesi esîrleri 627; — keferesi korsânları 544; — korsânları 408, 841; — küffârı 206; —lı 840
ma'lûm 57n, 160, 193, 206, 209, 242, 283, 302, 304, 386, 437, 452, 454, 522, 535, 545, 574, 596, 624, 638, 642, 656, 681, 695, 728, 771, 782, 784, 803, 837, 839, 846, 865, 885, 886, 903, 918, 927, 939, 951, 962; nâ— 334, 601, 813; lezâyiz-i —ât 972; —ât 216; müddet-i —e 706; müddet-i —e-i mu'ayyene 395; —i 'âlem 500; —i 'âlem-i bâlâ 767; —i 'âlemiyân 455, 500, 509, 512, 731; —i 'âlem-şümûl-i Şehriyârî 462; —i 'atûfet-mersûm-i Hıdîvâne 134; —i ahad 727; —i Âsafâne 660; —i ashâb-ı 'ukūl ü nühâ 781; —i cihâniyân 817; —i Devlet-i 'aliyye 466, 473, 526, 535; —i devletleri 411; —i dirâyet-mersûm-i cenâb-ı Şehriyâr-ı rub'-i meskûn 260; —i dirâyet-mersûm-i cenâb-ı Şehriyârî 214, 253; —i dirâyet-mersûm-i hazret-i Zıllullâhî 58; —i dirâyet-mersûm-i Mülûkâne 224; —i dirâyet-mersûm-i Pâdişâhî 233; —i dirâyet-mersûm-i Şehriyâr-i gerdûn-haşmet 316; —i dirâyet-mersûm-i Şehriyârî 180; —i dirâyet-mersûm-i Tâcdârî 278; —i dirâyet-mersûmları 118; —i dirâyet-mevsûm-i cenâb-ı Sadâret-i 'uzmâ 828; —i dirâyet-mevsûm-i hazret-i Âsafî 978; —i dirâyet-mevsûmları 678; —i dûr u nezdîk-i Tâcîk 579; —i dûr u nezdîk-i Türk 579; —i ehâlî 516; —i enâm 582, 585; —i erbâb-ı basîret 712; —i erbâb-ı nühâ 165, 972; —i evliyây-ı ni'amî 898; —i fehâmet-mersûmları 173; —i fetânet-mersûmları 140; —i Hakīr-i bâhiru's-sadâkatleri 976; —i Hânî 867; —i hâss u 'âmm 29; —i hazret-i Âsafî 825; —i hazret-i Şehinşâh-ı kadr-dân 481; —i Hıdîvâne 825; —i Husrevâne 463; —i hümâyûn 152, 374, 513, 601, 603, 611, 666, 718, 739, 740, 793, 866, 884, 945; —i kâffe-i 'ibâd 497; —i kâffe-i Mü'minîn 497; —i kâr-âmûzân-ı ashâb-ı zamâyir 455; —i nihâd-ı sedâd-i'tiyâd-ı Keyânî 170; —i Pâdişâhâne 392; —i safvet-mersûm 91; —i sâhib-i kiyâset 454; —i sıgār u kibār 597; —i Şehinşâh-ı me'ârif-şu'ûr 700; —i Tâcdârî 195; —i uli'n-nühâ 44, 443, 529, 573, 673, 753, 978; —i übbehet-mersûm-i Dâverî-temkînleri 163; —iyyet-i hıdmetleri 619; —iyyet-i ihtisâsları 619; —i zılliyyet-mersûm-i Şehinşâhî 392; —i zihn-i vekkād 784; —ları 308, 460, 463, 470, 551, 655, 770, 806, 917; cümlenin —u 463, 643; —u'l-esâmî 662, 803, 804; —u'l-esâmî ve'l-eşhâs 200, 881; —u olmayanlar 628
ma'mûr 222, 383, 417, 432n, 558, 560, 561, 605, 670, 690, 730, 733, 736, 770, 817, 819, 849, 851, 884, 885, 895, 901, 920, 921, 922, 967; —e-i ihsân 864; —e-i nev-zemîn 558; Beyt-i —e-i melâ'ik-pesendi 446; devr-i —e-i şerâfet-manzûr 417; —e-i varoş-i kal'a 47; —î-i rub'-i meskûn 564; —iyyet-i cihân 89; —luk 900; —u'l-etrâf 774
ma'nâ 46, 148, 160, 169, 192, 202, 223, 224, 261, 324, 419, 443, 475, 603, 617, 675, 729, 731, 747, 764, 766, 770, 783, 788, 794, 812, 824, 849, 854, 857, 864, 869, 880, 894, 903, 904, 906, 920, 926, 935, 962; 'akla muhâlif bir — 962; 'âlem-i — 547, 565; 'arûs-i — 764; bâ'is bir — 568; bî-hûde bir — 625; çehre-i hakîkat-i mühre-i — 165; emr-i i'tibârî bir — 411; emr-i muhâl bir — 529; fikri çekilecek — 393; gülbün-tırâz-ı — 258; hayyiz-i istihâlede bir — 441; makūle-i muhâl bir — 976; menût bir — 411; misli nâ-dîde bir — 188; nâhun-i efkâr-ı sâ'ibesine vâbeste bir — 680; rütbe-i istihâlede bir — 573; sûrî bir — 766; târ-ı pûd-i — 675; terâdüf-i — 447; türrehât-ı bî-— 319; türrehât-ı bî-— hâdis 926; müttehidü'l-— kabîlinden 315; —lar 315, 578, 581;—larına müte'allık 783; le'âlî-i —nın bürûz ü zuhûru 230; mübtedi'âtı terk —sı 153; —ya haml olunmak 903; türrehât-ı bî-—ya ibtidâr 788; —y-ı dağdağa-fermâ 456; —y-ı gayr-i mu'tenâda istihdâm 261; le'âlî-i —y-ı hayriyyet-me'âl 723; —y-ı hıred-kabûl 824; —yı îmâ 193; —y-ı mermûz 444; —y-ı mestûr 541; —y-ı meşhûr 522; —y-ı mu'tenâ 90, 394, 480, 498, 812, 849, 880, 935; —y-ı mübhem 555; tazmîn-i —y-ı müstezâd 561; —y-ı zât-ı pâk 634
ma'nevî; — esbâb 82; — ictihâd 637; — kesb-i fezâ'il 679; — sa'y 637; — şerâfetde akdem 443; envâ'-ı mevâhib-i —yye/sûriyye 89
Mânî 422; gayret-i — 559; nigârende-i —i hayâl 48; rûh-i — hayrân 418; mânend-i nukūş-i —-pesend 110
mâni' 152, 306; agyârı — 624; bilâ-— 404, 915; —-i ârâmiş 720; —-i huzûr 720; kimesne — olmaya 407
Ma'nîsâ 729
*manka*lar 524
mansıb 23, 55, 72, 75, 78, 99, 123, 141, 147, 196, 199, 218n, 220n, 228, 240, 253, 360, 389, 455, 518, 522, 540, 630, 661, 677, 680, 681, 691, 692, 694, 701, 726, 767, 772, 792, 818, 898n; a'lâ — 690; idâre-i umûr-i — 699; münâsib — 590, 773; taleb-i — 833; tebdîl-i — 451; tevcîh-i — 469, 569; —dan ferâgat 659; — haberi 537; —-ı âhar 696; —-ı âhar 'inâyeti 535; —-ı 'âlî-i Nekābet 250; —-ı bâhiru'l-'unvânı 930; —-ı bâhiru's-semer 278; —-ı celîl 927; —-ı celîl-i Nekābet 889; —-ı celîle 83, 122, 207, 240, 454, 489; —-ı celîleden isti'fa 721; —-ı celîlesine mevsûl 722; —-ı celîlü'l-i'tibâr 491; —-ı celîlü'l-mikdâr 824, 837; —-ı Cezîre-i Mora 489; —-ı Defterdârî 767, 792, 827, 828; —-ı fenâ 198, 682; —-ı Fetvâ 193; —-ı hod 146, 270; —-ı mahlûl 569; —-ı merkūm 786, 821; —-ı Mevkūfât 508; —-ı mezbûr 92, 234, 531, 609, 660, 679, 690, 700, 977; ibkāy-ı

—ı mezkûr 827; lezzet-i —ı mezkûr 853; —ı mezkûr 28, 228, 264, 602, 827, 911; târîh-i —ı mu'allâları 595; —ı mübârek 738; —ı müstevcibü'l-i'tibâr 274; —ına nehzat 124; —ı refî'-i Tevkī'î 726; —ı Rumeli 249; —ı şerâfet-rehîn 785; —ı vâlâ 105, 228, 337; —ı vâlâları 492; —ı vâlâ-yı Kapudânî 822; —ı vâlâ-yı Kethudâyî 213; —ı vâlâ-yı Sadâret-i Rum 20; —ı vüzerây-ı hamiyyet-simât 148; —ı yegâneyi kabûlden imtinâ' 739; —ı zî-şân 694; —lar 236, 246, 271, 276, 440, 490, 525, 681; ricâl —ları 609; târîh-i —ları 828; —larından isti'fâları 531; —ları tarafı 704; — va'di 898

mansûr 108, 802, 815, 864, 905; —an 43, 932; —an 'avdet 831; —u'l-livâ 520

Mansûr (Hallâc-ı) 184

Manya 840; — Dağı keferesi 840; — dağlarına firâr 893; — keferesi 893; —lu tâyifesi 893

manzûme; le'âlî-i — 381, 446; târîh-i — 928; târîh-i —i dil-ârâ 778; —i dil-ârây-ı tâze-edâ 375; —i dürriyyü'n-nizâm 947; —i ed'iye-i icâbet-enîslerin 752; —i garîbe 942; —i ikbâlleri müstezâd 685; —i menkabetleri 825; —i musâfât 322; —i mürvârîd-i umûr-i bârizesi 16; —i nizâmî-âsâ 672; târîh-i — inşâdı 490; —i pervîn 572; le'âlî-i —i sedîdeleri 799; —i senâları 778; —i silkü'l-le'âl 393, 504; —i silk-i sutûr 360; —i sitâyişleri 778; —i târîh-i vezâretleri 274

manzûr 186, 307, 312, 317, 319, 322, 335, 441, 445, 450, 452, 507, 522, 535, 541, 596, 629, 638, 696, 812, 820, 833, 859, 881, 886, 920, 941, 962; nazra-i im'ân ile — 520; resm-i matbû'-i nâ— 373; —i 'ayn-ı 'âlemiyân 98; —i 'ayn-ı 'ibretleri 940; —i 'ayn-ı 'inâyet 929; —i 'ayn-ı 'inâyet-i Mülûkâne 193; —i 'ayn-ı i'tibâr 636; —i 'ayn-ı 'inâyet-me'sûr 488; —i cihâniyân 817; —i çeşm-i i'tibâr 652; —i dîde-i devrân 620; —i dîde-i i'tibâr 481, 603; —i enzâr-ı cenâb-ı Pâdişâhî 722; —i erbâb-ı nühâ 972; —i erbâb-ı şuhûd 216; —i eviddây-ı me'ârif-âşina 220; —i Hıdîvâne 825; —i hümâyûn 152, 159, 260, 266, 392, 393, 608, 666; —i Mülûkâne 463; —i nazar-ı mahabbet 340; —i nazar-i im'ân 783; —i re'fet-nüşûr-i Husrevâne 488; —i Şehinşâh-ı me'ârif-şu'ûr 700; —i 'uyûn-i kurûn 118; —ları 750

mâr; mânend-i — 41; —ı sermâ-dîde 385, 936

Mar'aş; — Beylerbeyisi 267, 728, 913; — Eyâleti 144, 238, 275, 389, 477, 597, 622, 632, 677, 707, 681, 737, 767, 875, 957; — tarafı 681; — Vâlîsi 389, 476n, 596, 597, 632, 677, 693, 705n, 737, 767

maraz/emrâz 934; 'araz-ı — 93, 251, 889, 930; 'ârıza-i — 194; istişfâ'-i —a mübâderet 448; mâl-i hûlyâ misillü bir —a mübtelâ 549, 551; —a mübtelâ 820; —ı 'araz 808; —ı gûnâ-gûn-i tûl-i âmâl-i dünyâ 934; —ı rediyyelerinden nâşî 384; —ı sâriyeden vikâye 384; —ı sû'-i kınyeden muztarib ü pîçân 539

Mardin Voyvodası 267, 693

ma'reke 42, 110; mahkeme-i — 40; —i gîr u dâr 976; —i mehleke-zâ 42; mahall-i —i mezkûr 571; —i 'uzmây-ı nusrat-intimâ 54

ma'rifet 128, 143, 148, 219, 265, 306, 315, 323, 352, 387, 406, 439, 441, 484, 485, 508, 517, 530, 626, 628, 639, 669, 691, 708, 745, 774, 820, 837, 850, 859, 902, 930, 944, 953, 965, 968; envâr-ı — 450; hıdmet-i izhâr-ı — 700; himâyet-i âdâb-ı — 183; isâle-i zülâl-i — 515; libâçe-i — 888; tahsîl-i — 208, 480, 934, 976; te'sîs-i bünyân-ı — 776; vâsıl-ı ülkây-ı hakk-ı — 576; —-ârâ' 570; tahsîl-i —e gûşiş 722; —de emsâli nâdir 699; —-i murahhasân 289; —i olduğuna binâ'en 219; —-i şer' 821, 901, 902; —-i şer'-i kavîm 751; —leri 112, 142, 324, 336, 400, 406, 413, 415, 506, 543, 619, 665, 715, 750, 818, 858; — tahsîli 215

ma'rûf 200, 220, 239, 426, 440, 451, 488, 515, 516, 538, 589, 628, 655, 677, 728, 740, 820, 867, 912, 924; nehc-i — 373; umûr-i hâriciyye ile — 486; — kimesne 276; — u meftûr 262

Marya Tereze/Tireze (=Marie Thérèse, Altıncı Karoloş nâm İmperator'un duhteri, Mecar ve Çeh Kıraliçesi, Aşterya'nın/Avuşturya'nın Arhı Dukasesi, Roma İmperatoriçesi, dostumuz, haşmetlü, miknetlü, muhtâretü'l-muhadderâti'l-fahîmâti'l-Mesîhiyye, muslihatü mesâlîhi'l-cemâhîri't-tâ'ifeti'n-Nasrâniyye, müftehıratü'l-melekâti'l-'azîmâti'l-'Îseviyye, rağbetlü, sâhibetü delâ'ili'l-mecdi ve'l-i'tibâr, sâhibetü (ساحبة) ezyâli'l-haşmeti ve'l-vekār) 317, 390, 395, 397, 507, 511, 688, 714, 716

marzî; hılâf-ı — 694, 876; hılâf-ı — hâlât 694; hılâf-ı — hâlete cesâret 387; hılâf-ı — harekât 454, 693, 738, 926; hılâf-ı — harekâta ictisâr 527; hılâf-ı — hareket 416; hılâf-ı – hareketden mücânebet 244; hılâf-ı —marzî harekete cesâret 388, 630; şîve-i —yye 887; seciyye-i —yye-i fâyika 973; seciyye-i —yye-i muvâhât 756; — ve nâ-marzî 307

masar mevâcibi 854

maskat-ı re's; —-i sa'âdet-nümûdu 762; —leri 631, 678, 682

Masko (ماسقو, Malta korsânlarından) nâm mel'ûnun karındaşı 841

maslahat 308; husûl-i — 432; li-ecli'l-— 131; —-güzâr 543; —-güzârlar 407; —-ı hayriyye 415; —-ı zımniyye 314; li-—in 206, 597; —ları ba'de'l-itmâm 468; —larına temşiyet 409

masraf; —-ı Şehriyârî 956; —larını göreler 293

mastûr 312, 323, 335, 414, 449, 451, 518, 533, 629, 641, 696, 716, 725, 726, 747, 753, 792, 796, 806, 822, 897, 925, 949; ber-vech-i — 399, 969, 978;

mufassalan — 825; sahâyif-i güzeştede — 930; tasdîk-nâmelerde — 415; husûsât-ı —e 353; —-i cerîde-i takdîr 640; —-i cerîde-i zuhûr 263; —-i kitâbe-i kasr-ı bî-kusûr 222; —-i şeref-rîz-i sutûr 943

Mastûr Ka'bî (şakī-i vâcibü'l-izâle) 662

masûn 356, 579, 594, 608, 752, 756, 823, 845, 861, 882, 929; âsîb-i kevniyyeden — 736; bî-gânegî tetarrukundan — 578, 582; gubâr-ı bî-gânegîden — 585; gubâr-ı mugâyeretten — 585; hass ü hâr-ı bî-gānegîden — 579, 582; tetarrukundan — 548; —eten 577; —u'l-ahvâl 860; —u'l-cenâb 461; —u'l-vücûd 600; — u mahrûs 551; —u's-sâha 480, 865; —u'z-zevâl 814

maşrık; 'adîmü'n-nazîr-i fi'l—ayn 556; —-ı envâr-ı nâ-mütenâhî 377; —-ı 'inâyet 123; —-ı sâff-ender-sâff-ı havâtırdan sâtı' 580; —-ı safvet-i havâtır 355

matbah; — Emâneti 34, 239; — Emîni 246; — Emîni-yi esbak 956; —-ı 'âlî 920; Emîn-i —-ı 'âmire 34; —-ı 'âmire Emâneti 127, 475, 680; —-ı 'âmire Emîni 147, 533, 730, 860, 955; —-ı 'âmire Emîni Efendi 374; —-ı Keykâvus 613

matbû' 741; resm-i — 223, 860; tavr-ı — 375, 418; — bir makām-ı dil-ârâm 417; —iyyet-i endâm 637; —iyyet-i eşkâl 559; —iyyet-i hey'et 612; — iyyet-i şekl 612, 637; — u mu'allâ 731; — ve garrâ altûn tuğrây-ı hümâyûn çekilüp 651

Matey (=Matthäus, Ligor Voyvoda'nın oğlu, Tercemân, Eflâk Voyvodası) 960

Matla'u's-Sa'deyn (Abdürrezzâk es-Semerkandî'nin eseri) 121

matlab 154, 281, 297, 756, 890; nâ'il-i — 961; ser-i — 154

matlûb 255, 293, 308, 316, 349, 410, 413, 427, 649, 670, 706, 867, 880, 881; berây-ı kudûm-i — 258; gayr-i — 706; tavr-ı — 452; —-i cân 751; —-i celî 500; —-i cenâb-ı Şehriyârî 821; —-i dil 751; —-i erbâb-ı kulûb 958; —-i hafî 500; —-i hakīkī 963; —-i hayr-hâhâneleri 585; —-i hümâyûn 196, 451, 478, 521, 823, 837, 878; —-i hümâyûn-i Pâdişâhâne 16; —-i İraniyân 158; —-i kulûb-i ehl-i İslâm 962; —-i Pâdişâhâne 883; —-i Pâdişâhî 929; —-i Şehriyârî 17; —lar 600; —larına müsâ'ade 119, 961; — olan atlar 266; — olan mahal 225; —una dest-res kābil 544; —una müsâ'ade 869

mâ'ûna 135

mazanne olanlar 200, 839

mazarrat; def'-i — 781, 783; envâ'-ı def'-i — 958; îsâl-i — 947; îsâl-i —a cesâret 831; îsâl-i — dâ'iyesi 916; def'-i — fâ'ideleri 782; def'-i —-i a'dây-ı li'âm 81; —-i mevhûme 782; —tlar 784; def'-i —ları 571, 823; —ları mülâhaza 784

ma'zeret; bast-ı — 619; leng ü lûk-i — 319; —-hâh 557; —-hâh-ı ca'lî 601

mazhar 734, 778, 819, 899; —-ı 'afv-ı sedîd 240; —-ı âsâr-ı mekremet-i hazret-i Melik-i 'Allâm 548; —-ı âsâr-ı rahmet-i hazret-i Melik-i 'Allâm 548; —-ı 'atâ 921; —-ı 'âtıfet 377, 531, 569, 570, 678, 786, 929; —-ı 'ayn-ı 'âtıfet 217; —-ı 'ayn-ı 'inâyet 449, 482, 590, 660, 912; —-ı âsâr-ı İlâhî 378; —-ı behcet 90, 214; —-ı du'â-ı hayr 35; —-ı du'â-ı hayr-ı Halîfe-i rûy-i zemîn 28; —-ı du'â-ı hayr-ı icâbet-ârâ 592; —-ı du'â-ı hayr-ı icâbet-karîn 271; —-ı du'â-ı hayr-ı Pâdişâh-ı İslâm 614; —-ı du'â-ı hayr-ı serî'u't-te'sîr-i Pâdişâhâne 115; —-ı du'â-ı hayr-ı Zıllullah 798; —-ı eltâf 894; —-ı eltâf-ı Husrevâne 27; —-ı eltâf-ı lâ-raybî 857; —-ı eltâf-ı şâmiletü'l-etrâf-ı Hıdîvâne 77; —-ı envâr-ı tecelliyât 687; —-ı enzâr 947; —-ı enzâr-ı 'aliyye-i Şehriyârî 234; —-ı enzâr-ı i'tibâr 591, 946; —-ı feyz-ı Ehadiyyet 464; —-ı füyûzât 682; —-ı füyûzât-ı İlâh 499; —-ı füyûzât-ı İlâhî 774; —-ı gazab-ı âteş-bâr-ı Husrevâne 466; —-ı hezîmet 38; —-ı Hılâfet-i İlâh 436; —-ı Hılâfet-i kübrâ 165, 582; —-ı Hılâfetullah 532; —-ı himâyetleri 305; —-ı himem 967; —-ı hubûr 214; —-ı hüsn-i hâtime 762; —-ı ihsân 453, 454, 616, 724; —-ı ihsân-ı bî-pâyân 77; —-ı ihtirâm 440; —-ı ihtisâs 638; —-ı ikrâm 93, 227, 236, 269, 486, 489, 520, 532, 754, 773, 774, 797, 842, 893, 963; —-ı iltifât 20, 236, 453, 489, 694, 724, 799, 963, 978; —-ı iltifât-ı nâ-mahsûr 975; —-ı iltifât-ı Pâdişâh-ı İslâm 736; —-ı iltifât-ı Pâdişâhâne 706; —-ı 'imâr 89; —-ı 'imâret 90; —-ı imtiyâz-ı ahsen-i takvîm 345; —-ı in'âm 74; —-ı in'âmât-ı bî-gāyât 795; —-ı 'inâyât-ı bî-gāyât 770; —-ı 'inâyât-ı bî-pâyân 721; —-ı 'inâyât-ı Mülûkâne 741; —-ı 'inâyet 58, 227, 465, 616, 820, 911, 912, 954, 956; —-ı 'inâyet-i Hudâvend-i mekârim-nijâd 618; —-ı i'tibâr 546; —-ı i'zâz 685; —-ı kahr 38; —-ı kahr-ı ebed 947; —-ı kahr-ı Hudâ 38; —-ı kahr-ı Kahhâr 736; —-ı kahr u demâr 528; —-ı kahr u mezellet 495; —-ı kerem 94, 384, 441, 752; —-ı kerem-i Sultânî 800; —-ı kerem-i Veliyyü'n-ni'am-ı 'âlem 139; —-ı kerîme 317; —-ı lihâza-i 'âtıfet 567; —-ı lihâza-i 'inâyet 607, 958; —-ı lihâza-i Husrevâne 149; —-ı lihâza-i ihsân 825; —-ı lihâza-i iltifât-ı Hıdîvâne 193; —-ı lihâza-i iltifât-ı Zıllullâhî 371; —-ı lihâza-i kerem 607; —-ı lihâza-i lutf 825; —-ı lihâza-i Şehriyârî 212; —-ı lutf 383, 440, 921, 954, 967; —-ı lutf-i Sultânî 800; —-ı mefâhır-i eltâf 578; —-ı mefâhır-i teveccühât 578; —-ı mezemmet 99; —-ı nazar-ı iltifât-ı cenâb-ı Pâdişâh-ı heft-iklîm 151; —-ı ni'am 894; —-ı nüvâziş 486, 638, 754, 773, 797, 842, 893; —-ı nüvâziş-i Pâdişâhî 30; —-ı râhat 89; —-ı rif'at 502; —-ı sıyânetleri 305; —-ı şeref-i istihsân 638; —-ı ta'n 99; —-ı te'yîdât-ı Rabbânî 972; —-ı teşrîf 373; —-ı teşrîfât-ı şeref-ârâ 519; —-ı tevfîk-ı İlah 949; —-ı tevfîk-ı Samedânî 926; —-ı tevfîk-ı Sübhânî 974; —-ı tevkīr 440, 546; —-ı

ücûr-i cezûl 137; —iyyet 195, 198, 208, 247, 718, 775; —iyyet-i ʻavâtıf-ı Husrevâne 700; —iyyet-i mü'ebbede 313

mazîk-ı teng 600

mazlûm 63, 67, 829; inkisâr-ı kulûb-i —ân 937

mazmûn 439, 452; nakl-i zülâl-i — 225; —-i belâgat-meşhûn 232; —-i beşâşet-meşhûnu 797; —-i feyz-meşhûnu 755; —-i hatt-ı hümâyûn 454; —-i hatt-ı hümâyûn-i ʻinâyet-makrûn 797; —-i hayriyyet-meşhûn 440; —-i hikmet-merhûn 465; —-i hikmet-meşhûn 866; —-i hikmet-nümûn 168, 868, 882; —-i ʻibret-nümûn 102; tıbk-ı —-i iʻcâz-meşhûnu 757; —-i ʻinâyet-merhûn 63; —-i ʻinâyet-nümûn 393; —-i isâbet-nümûn 940; —-i itâʻat-makrûn 45, 219, 777; —-i kerâmet-meşhûn 835; —-i mesel 570; —-i mevâdları 281, 464; —-i mezkûr 796; —-i muhâlesat-meşhûn 845; —-i nâme-i belâgat-üslûb 360; —-i nesâyih-makrûn 726; —-i tesliyet-nümûn 730; —-i velâ-nümûn 513; —ları 463

maʻzûl 127, 157, 194, 232, 482, 483, 531, 595, 632, 677, 679, 684, 686, 701, 705, 706, 712, 713, 785, 816, 848, 902, 956, 957; —en 539, 678, 686, 729, 853, 853, 911; —-i mûmâ ileyh 827, 931, 976; —-i müşârun ileyh 248, 251, 452, 595, 684, 691, 721, 929; — sudûr-i kirâm 281, 392, 463

maʻzûr 527, 557, 969; —iyyeti zâhir 193; —iyyetini beyân 867; —iyyetleri zâhir u mütebâriz 592

*meʻâbir*in emniyyeti 244

meʻânî 157; istişmâm-ı şemîm-i ezhâr-ı — 15; yevâkīt-i hûş-rubây-ı — 433; müfteriʻ-i —-i bikr 594; suver-i —leri 783

me'âl 130, 194, 244, 313, 451, 456, 469, 479, 503, 557, 559, 570, 600, 603, 607, 673, 696, 704, 715, 717, 747, 763, 783, 807, 808, 811, 825, 849, 907, 911, 92; hulâsa-i — 425; mekkârân-ı husrân-— 455; netîce-ârây-ı — 214; netîce-i — 158, 781; nizâm-ı hayriyyet-— 231; nüvîd-i beşâret-— 635; ser-gerdân-ı bî-— 312; silk-i tafsîl-i — 745; tamaʻ-ı hâm-ı husrân-— 853; tatvîl-i hibâle-i — 448; telhîs-ı — 121; tenkīh-i — 803, 812; terkîb-i bend-i — 156; tetebbuʻ-i — 775; vebâl-i husrân-— 833; zemân-ı meymenet-— 174; tamaʻ-ı —-me'âle tebaʻiyyet 665; —-i İrciʻîden 873; güftâr-ı bed-—-i kâside 203; —-i kerâmet-ihtifâli 188; mazâ mâ-mazâ —ini îmâ 446; —ini kā'il 789; — ini tebyîn 731; —-i rikkat-engîz 805; —ler 131

meʻârif 25; cevelângâh-ı mizmâr-ı — 121; gencîne-i cevâhir-i — 539; gevher-i kemyâb-ı kân-i — 25; gevher-i şâhvâr-ı — 249; kesb-i — 929; mukaddimât-ı — 699; subh-i sâdık-ı sipihr-i — 18; tahsîl-i — 25; —-ârâ 195, 560, 745; manzûr-i eviddây-ı —-âşina 220; vücûh ile —-âşinâ 825; —-âşinâ 121, 217, 753; eyâdî-i ricâl-i —-âyîn 502; âsâr-ı tabʻ-ı —-disârları 603; kesb-i —e hasr-ı evkāt 234; tekmîl-i —-i celîle 515; —-i cüz'iyye 454; —-i cüz'iyyeden haberdâr 872; mesâ'il-i —-i hikemiyye 687; fuhûl-i —-irtisâm 195; —leri gibi 541; istifâza-i —-i zülâl-nümûn 763; mevâlî-yi ʻizâmın —-mendi 706; zâde-i tabʻ-ı —-mendi 899; —-mendi 861; tabʻ-ı —-nebʻ-i fâzılâneleri 621; mekādîr-şinâs-ı —-penâh 491; ecell-i ecille-i —-perver 765; —-pîrâ 251, 626, 828; kalem-i —-rakam 18; —-rehîn 816; — sebebi 481; gevher-i zât-ı —-simât 28; —-şiʻârları 726; —-şinâsân-ı rûzgâr 447; zât-ı —-rehîn 828; zât-ı —ʻunvân 251; —-ʻunvân 816

meʻâş; medâr-ı — 868; cihet-i —ları 961; medâr-ı —ları 769; — ü meʻâdları 89; — ü meʻâdları emri 89

meberrât 561; me'âsir-i — 114; nâşiru'l-— 741; seyrâb-sâz-ı — 682; taʻdâd-ı — 500; —-ı bî-indirâs 679; —-ı bî-pâyân 671; —a mâ'il 96

meblağ/mebâliğ 99, 467; —-i bî-hisâb 575; —-i bî-şümâr 445, 860; —-i kesîre 82, 967; —-i kesîre-i hıred-fersâ 854; —-i makīsün ʻaleyhâ 857; —-i merkūm 858; —-i mevfûre-i mezkûre 967; —-i mezbûr 182, 309, 857, 859; —-i sâlifü'l-beyân 569; —-i vâfire 470; —-i vâfireye bâliğ 821; —-i vefîre 59, 143, 857

mebnâ 111, 188; —y-ı aslı bî-nişân 186; —y-ı aslı münʻadim 186; sükûn-i —y-ı aslîsi 47; —y-ı kadîm-i muʻtenâsı 441; —y-ı kadîmi 555; —y-ı muʻtenâsı 417; —y-ı safâ-âyîn 418

mebzûl 336, 360, 405, 582, 585, 760, 798, 845, 849, 912, 915; mahalline mebzûl 770; —-i ʻâlem 322, 575, 883; —-i ʻâlemiyân 575; —-i ʻâmme-i enâm 136; —-i enâm 124; — ve bî-dirîğ 509, 597

mecâl 674; bî-— 780; fürce-yâb-ı — 525; izhâr-i — 516; mefkūdü'l-— 913; sarf-ı — 300; —î-i eyyâm ü leyâl 70

Mecar; — aʻyânı 716; — cinsi 204; ârâyiş-pezîr-i dîvân-hâne-i Dâru'l-mülk-i —istân 651; —istân Kıraliçesi 655; — Kıralı 643, 714; — Kıraliçesi 317, 390, 393, 397, 511, 688; — Kıral-zâdesi 977; — Memleketi'nin Çâsârîçesi 507

meccânen 523, 665, 669, 714, 883, 884

mecd 162, 168, 170, 232, 340, 350, 355, 511, 514, 580, 887; izhâr-ı sümüvv-i — 722 kıble-i erbâb-ı — 358, 360

meclis/mecâlis 16, 155, 159, 256, 306, 309, 433, 465, 467, 844, 872; âdâb-ı — 699; ʻakd-i — 506; beher — 430; defʻ-i — 309, 411; hâzır bi'l-— 281, 392, 393, 464, 506, 517, 775; huzzâr-ı — 30, 282, 307, 797; ʻibret-nümây-ı — 803; kahkaha-fermây-ı ashâb-ı — 906; —e hıtâm 156, 282, 506; —e ihzâr 669; hâtime-i —e mübâderet 797; sadr-ı —e vâsıl 685; —-i akdes-i Nebevî 445; —-i ʻâlî-i hazret-i Âsafî 487; —-i Âsafî 448; —-i ʻazîme ashâbı 701; — ictimâʻ 430; lahlaha-fersâ-yı müctemiʻân-ı —-i insâ-ins-i muhâlesat 70; şâmme-efzây-ı müctemiʻân-ı —-i insâ-ins-i muhâlesat 64; —-i ʻâlîye münâsib 743; —-i besâlet-medârları savbı 583; —-i dîvân 468; —-i

insâ-inse hâzır 743; —-i kudsî-enîs-i tedrîsleri 515; —-i kudsî-enîs-i va'zları 515; hâtime-i —-i mağfiret-fezâ 30; tanzîm-i —-i mağfiret-fezâsı 29; tarh-ı —-i meşveret 172; —-i ma'kûd-i mezkûr 744; vukū'-i hey'et-i —-i mezkûr 394; —-i mezkûr 392, 669, 797; 'akd-i —-i mükâleme 307; —-i mükâleme 257, 309; —-i mülâkāt 399, 403; —-i müşâvere 465; —-i müşâvere-i 'umûm 21; —-i rûhâniyyet-enîsleri 380; pîrâye-bahş-ı —-i Sâmî 165; —-i Sâmî 743; —-i şer' 881; —-i şer'a da'vet 881; —-i şer'a ihzârları iktizâ 406; —-i şerîf-i sa'âdet-nakş 171, 359; 'akd-i —-i şer'-i Mustafavî 517; tanzîm-i —-i şûrâ 151; ma'kūd —ler 309

mecmû'a; —-i âbâdânî-i ekvân 934; —-i cemîle-i bedâyi'-manzar 493; —-i dâstân-ı zemân 504; —-i dil 752; —-i 'ibret-me'âl 494; —-i 'irfân 110; —-i ittifâk 322; —-i ittihâd 322; —-i kevn 118; —-i kulûb-i fuzalâ 778; —-i küberây-ı hakāyık 541; —-i müstecma'u's-sanâyi' 747; —-i nihrîr-pesend 25; —-i nizâm-ı İran 810; —-i vekāyi' 491

mecnûn 204; —-i sırf 386; —-i sırf misillü 937; —-sıfat 944

mecrâ 719; kadîmî —sı 39; —sına halel tetarruk 224; —y-ı kadîm 225, 518; —y-ı kulûb-i 'âlem 718; —y-ı kulûb-i ricâl-i Devlet-i 'aliyye 815; —y-ı sefâhetde suyun buldurmuş bir yâdigâr 948; —y-ı tabî'îsi 602

mecrûh 50, 627, 728, 892, 933, 954; —an 53, 107; —an gürîzân 468; —lar 44

Mecûs; âteş-gede-i — 729; mülûk-i —iyye 58

meç; mücevher — 647, 656; — husûsu 643; ser-i —i 656; — ihrâclarının aslı 640; —lerini gılâfından ihrâc 640

medd 448; — buyurılan 487; —-i eyâdî-i nasafet 532; —-i müddet-i sulh 393; —-i müddet-i te'bîdi 393; —-i nigâh 558; —-i sâ'id-i nezâret 919; —-i tınâb-ı hareket 904; —-i tınâb-ı sahrây-ı vücûd-i imkân 118; —-i tınâb-ı siklet 460; — lafızları 394; — olunan eyyâmları 683

meded; —-kârî-i 'avn-i Bârî 467; —-kârî-i 'ulûm-i 'akliyye 497; —-kârî-i 'ulûm-i nakliyye 497; —-kârî-i hüsn-i dikkat-i Mülûkâne 612; —-kârî-i hüsn-i himmetleri 162; —-kârî-i hüsn-i tab'-ı Mülûkâne 612; —-kârî-i hüsn-i taviyyet 262; —-kârî-i hüsn-i teveccühleri 162; —-kârî-i te'sîr-i da'vât-ı icâbet-pezîr-i Şehinşâh-ı kişver-gîr 50; —-kârî-i teveccühât-ı meymenet-simât-i hazret-i Hudâvendigârî 299; —-kârî-i tevfîk-ı Melik-i 'Allâm 48; —-kârî-i vehb-i Rabbü'l-'izzet 168; —-res-i hâl-i perîşânî 200

medh 702, 802; ıttırây-ı — 914; —-i Şeh 501; edây-ı merâsim-i —leri 188

Medîne 896; ehâlî-i —-i münevvere 821; Kazâ'-i —-i münevvere 19, 565, 566, 663; Pâye-i —-i münevvere 198; —-i münevvere 207, 294, 353, 395, 401, 679, 717, 750, 844, 916, 924; hükûmet-i 'uzamây-ı —-i münevvere-i hayru'l-verâ 896; —-i münevvere Kadısı 105, 211, 448, 751, 821; —-i münevvere Kazâsı 198, 417, 530, 542, 565, 566, 626, 718, 816; —-i münevvere'nin hâdimi 647; —-i münevvere'nin hâkimi 647; —-i münevvere Pâyesi 198, 474, 663, 717; —-i müşerrefe 298

medlûl; —ât 433; —-i hikmet-meşmûlü 108; bi—-i kerîme 546; —-i şerîf-i hayriyyet-redîfi 573; — lerine imrâr-ı nazar 315

medre (ta'bîr eyledikleri vezn ve kantâr) 479

medrese/medâris 702, 777; devr-i — 95; sâ'id-i me'âric-i medâric-i — 763; tâlib-i — 777; kârgîr bir —-i celîle 682; —-i kemâl 551; —-i mü'essese 207, 539; —-i mü'essese binâsı 679; —-i Süleymâniyye 539

medyûn 968; —dan tahsîl 406

mefâsid 945; bunun emsâli — 467; — hudûsuna mü'eddî 869; —i dahi müstetba' 870; —-i mütenevvi'a 218; —leri 145

mefhûm 130, 311; ârâyiş-i mantûk u — 268; —-i keder-rusûm 46; —-i mahabbet-mersûm 577; hulâsa-i —-i mutâlebâtları 879; mâ-sadak-ı —-i ni'me'l-bedel 847; hulâsa-i —ları 116, 168, 463; —ları 260; —-i nesâyih-mazmûnu 453; —-i nühây-ı dirâyet-intimâ 92; hulâsa-i —u 462, 823

mefrûşât (esâs-i (اثاث) beyt ıtlâk olunan) 570; — 740; —-ı fâhire 789, 858; —-ı mahsûsa 731; — ı müheyyâ 333; —-ı rengîn-i müstevcibü'l-hubûr 676; — ile tekmîl 607; — ile tezyîn 607; Mehter-hâne'den — nakli 374

mefsedet 661; âsâr-ı — 478; bâ'is-i — 241; envâ'-ı — 944; erbâb-ı — 811; herze-gerd-i vâdî-i — 205; icrây-ı mezâkk-ı — 478; irtikâb-ı — 809; itâle-i dest-i — 38; levs-i vücûd-i — 882; meyl-i — 935; nâ'ire-i sâmân-sûz-i — 813; şukka-efrâz-ı — 661; teskîn-i nâ'ire-i — 526; lisân-ı —-beyânları 479; ilkāy-ı —den hâlî 947; izhâr-ı — den hâlî 570; ta'lîm-i —de üstâdı 945; şerîr-i —-engîz 467; izhâr-ı — fikri 912; sâ'id-i —i teşmîr 665; 'ırk-ı —leri 913; imâta-i —leri 600; izhâr-ı — 711; kat'-ı 'urûk-ı —leri 243; kesr-i 'urûk-ı —leri 201, 663; ser-nâme-i cerîde-i —leri 468; 'urûk-ı —leri 200; şekl-i bâtıl-ı hayâl-i —-me'âl 944; izhâr-ı mâ fi'l-bâl-i —-me'âline mübâderet 219; bugāt-i —-simât 243; —-şi'âr 243, 946; hubs-i derûn-i —-şi'ârı 437; agrâz-ı —-şi'ârları 600; izhâr-ı — tarîkı 527

Megāribe tâ'ifesi 467

Megri 711; — Hâkimi 106; — İskelesi (Anadolu sâhilinde) 522, 523, 525; — İskelesi mukābelesi 522; — Lîmânı ağzı 523

mehâbet; neşr-i envâr-ı — 307; fîl-i kûh-endâm-ı —-'adîl 617; ârâyiş-i nizâm-ı âlây-ı —-efzâ 333; libâçe-i —-efzâ 750; —-i İslâmiyye 81; misâl-i

lâzimü'l-imtisâl-i —-iştimâli 307; hâmil olduğu nâme-i hümâyûn-i —-makrûn 256; nâme-i hümâyûn-i —-makrûn 302, 304, 658; nâme-i hümâyûn-i —-me'âli 303; tasdîk-nâme-i —-nümûn 338; isâre-i gubâr-ı —-reftâr 571

mehâmid; vâlid-i mâcid-i zü'l— 95; ıttırây-ı —-i pesendîde-fi'âl 854; —-i evsâf-ı Pâdişâhâne 548, 578, 582; vâlid-i kesîru'l—leri 383; —-pîrâ 487

mehâret 55, 110, 112, 817; tahsîl-i dest-mâye-i — 234; —-i evfâ 828; —-i tâmme 109, 687; —-i tâmmelerini iş'âr 541; —-i tâmmı 658, 672

mehâsin; efzûnî-i — 417; vefîru'l— 701; nütef-i reyhân-deste-i —-evsâf 249; şa'arât-i —i 822; —-i ahlâk-ı me'âlî-sıfât 193; —-i âsâr 343; —-i işfâk-ı Pâdişâhâne 482; —-i işfâk-ı Şâhâne 602; —-i sâ'ireleri 611; nesîb-i —-pîrâ 250

mehcûr 168, 857, 869, 870, 944; dûr u — 856

Mehdî Hân (Elçi Mustafa Hân'nın refîkı) 302, 307, 625, 626; —'ın karındaşı 710

Mehdî Hân (Nâdir Şâh'ın vaktinde İmâm 'Ali Kubbe-i şerîfesi ta'mîrine me'mûr) 868

Mehmed (Hacı, tüfeng yapan ustalardan) 328

Mehmed (Ser-tüfengî, tüfeng yapan ustalardan) 328

Mehmed Ağa ('Abbâs-zâde, Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, Mübâşir) 569

Mehmed Ağa (Abaza, Enderûn Çukadârı) 242

Mehmed Ağa (Bektâş Ağa-zâde, Muhzır) 771

Mehmed Ağa (Bergosî, Bergoslu, Mîrahûr-i Sânî, Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, mahsûs Mübâşir, Kapucular Kethudâlığı, Silahdâr Ağalığı) 240, 476, 834, 926, 930

Mehmed Ağa (Bosnevî, el-Hâc, Rikâbdâr-ı hazret-i Şehriyârî, Kapucu-başı, Silahdâr Ağalığı, Kethudâ, Çavuş-başı, mahsûs Mübâşir, Bosna Eyâleti) 753, 789, 853, 858, 876, 955, 965, 966

Mehmed Ağa (el-Hâc, Topcu-başı) 478

Mehmed Ağa (Hâssa silahşörlerinden, Telhîsî, Mübâşir) 726, 902

Mehmed Ağa (Kesriyeli Vezîr el-Hâc Ahmed Paşa merhûmun kethudâlığından neş'et, Gelibolu Barut-hânesi Nâzırı, Şehr Emâneti) 827

Mehmed Ağa (Koz Bekci-başı, Oda-başı, Hasekî) 838, 967

Mehmed Ağa (Mustafa Efendi'nin babası, Kastamonî kurbünde vâki' Göl nâm karyede) 699

Mehmed Ağa (Sarıca-zâde, İstanbul Barut-hânesi Nezâreti) 128

Mehmed Ağa (Segbân-başı-zâde, Çelebi/Celebi, Muhzır Ağa, Seksoncu-başı, Ser-zağarcıyân, Kul Kethudâsı) 729, 771, 820, 820, 910

Mehmed Ağa (Seyyid, Dergâh-ı 'âlî müteferrikalarından, Kapucu-başılık Pâyesi, Yol Mihmândârı) 533, 575

Mehmed Ağa (Sirozî, Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından) 940, 943

Mehmed Ağa (Zorlu-zâde, Erzurûmî, el-Hâc, Turnacı-başı, Seksoncu, Zağarcı-başı, Kul Kethudâsı) 881, 910, 931

Mehmed Bey (Abaza, Defterdâr-ı Mısır, Sergerde) 469, 600

Mehmed Bey (Afgān hânlarından Âzâd Hân'ın âdemîsi) 842

Mehmed Bey (Katâmışlu tâ'ifesinden, Çolak, Hazîne Beyi, Küçük 'Ömer Bey'in tutar eli) 467, 468

Mehmed Bey (Kıbleli-zâde, Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî 'Abdî Ağa'yı gözeten kişi) 703

Mehmed Bey (Şehr Emîni, Yeniçeri Kitâbeti) 127

Mehmed Bey/Kapudan (Sakızlı, Emeksiz, Cezîre-i Sakız'da sâkin firkateler üzerine Başbuğ) 525, 840, 841, 893

Mehmed Bey/Paşa (Durak, Baş-bâkī Kulluğu, Mîrâhûr-i Evvel-i Sultânî, Vezîr, Karaman Vâlîsi, Eyâlet-i Kars, Kapudân-ı deryâ) 128, 567, 631, 707, 708, 772, 822, 836, 875, 892, 957

Mehmed Efendi ('Arab-zâde, Edirnevî, Hâce, pîşvây-ı tarîkat-i 'aliyye-i Nakşibendî) 183

Mehmed Efendi ('Avnî, Seyyid, Ser-hulefây-ı Mektûbî-i Sadr-ı 'âlî, Beylikci, Baş-muhâsebe) 481, 955

Mehmed Efendi (Arnavud tâyifesinden, Süleymân'ın 'avenesinden, mahbûs, müfsid-i mâderzâd) 936, 945

Mehmed Efendi (Birgili, kıdve-i 'ulemây-ı Rum, üsve-i fuzalây-ı kurûm) 541

Mehmed Efendi (Defterdâr) hazretlerinin birâder-i 'âlî-güherleri 217

Mehmed Efendi (Dürrî, Meşîhat-ı İslâmiyye) 96; — merhûmun mahdûm-i güzînleri 270, 487, 924

Mehmed Efendi (Edirne Kazâsı, Haremeyn müfettişi, Mekke-i mükerreme Kazâsı, mâyedâr-ı fezâ'il) 530

Mehmed Efendi (el-Hâc, Avlonya, İstanbul Mukāta'ası) 956

Mehmed Efendi (el-Hâc, eş-Şeyh, Bıçakcılar İmâmı 'Abdullah Efendi'nin vâlid-i mâcidleri) 515

Mehmed Efendi (el-Hâc, Şehr Emîni) 955

Mehmed Efendi (eş-Şeyh, Şeyhulislâm, Neylî Ahmed Efendi'nin birâder-i kihteri, Muhyi's-sünne) 539

Mehmed Efendi (Hânım-zâde, Silahdâr Kâtibi, Sipâh Kâtibi) 246,, 610

Mehmed Efendi (Kefevî, Şâm-ı şerîf Kadısı, Medîne-i münevvere Kazâsı, Kazâ'-i Tîbe-i Tayyibe, fezâ'il-me'âb) 530, 750

Mehmed Efendi (Kırîmî, İstanbul Kadısı, Anadolu Kadı'askerliği Pâyesi, Anadolu Kadı'askeri, fâzıl-ı bî-'adîl, yeke-tâz-i mizmâr-ı 'ulûm) 73, 133

Mehmed Efendi (Konyevî, Seyyid, İmâm-ı Sânî-yi Sultânî) 948
Mehmed Efendi (Mihrî, Mektûbî, Halîfe-i Sânî, Kal'a-i Sânî Tezkirecisi) 956
Mehmed Efendi (Mîrzâ-zâde, Şeyh, Şeyhulislâm-ı sâbık) 96, 684
Mehmed Efendi (Mîrzâ, Neylî Ahmed Efendi'nin babası) 539
Mehmed Efendi (Mumcu-zâde, Meşk Hâcesi, Mağnîsâ Tevliyeti, dil-sûhte) 948
Mehmed Efendi (Mûsâ-zâde, Şıkk-ı Sânî Defterdârı, Baş-muhâsebe, Anadolu Muhâsebecisi) 127, 475
Mehmed Efendi (Râkım, el-Hâc, Hâcegân-ı Dîvânî'den, Defter Emâneti, Şıkk-ı Sânî Pâyesi, Tersâne Emîni, Emîn-i Şa'îr) 792, 956
Mehmed Efendi (Seyyid, el-Hâc, Şeh-zâde Câmi'-i şerîfi İmâmı, Hâce-i Ağa-yı Dârussa'âde, İmâm-ı Sânî) 521
Mehmed Efendi (Şeyhulislâm-ı sâbık merhûm eş-Şeyh Seyyid Mustafa Efendi'nin birâderi, Seyyid, İstanbul Kazâsı, Anadolu Kadı'askerliği Pâyesi) 252
Mehmed Efendi (Tefsîrî, Kazâbâdî Ahmed Efendi'nin hocalarından, 'allâme-i devrân, fehhâme-i zemân) 763
Mehmed Efendi (Torun, merhûm-i fâzıl Karabaş 'Ali Efendi'nin hafîdi, İmâm-ı Sânî, Belgırad Kazâsı) 97, 211
Mehmed Efendi (Yeğen, Silahdâr Kâtibi, Anadolu Muhâsebecisi, Rûznâmçe-i Evvel, Defter Emîni) 246, 337, 475, 955
Mehmed Efendi; bk. Reşîd Mehmed Efendi (Hâslar, Cebeciler Kitâbeti)
Mehmed Efendi/Beyefendi (Divitdâr/Devâtdâr, el-Hâc, Hâcegân-ı Dîvân-ı 'âlî-şândan, Dergâh-ı 'âlî Yeniçerileri Kâtibi, Tersâne-i 'âmire Emîni, Yemeklik Nâzırı, Kethudâyî-i Sadâret-i 'uzma, istikāmet-şi'âr, vücûh ile mücerrebü'l-etvâr) 97, 127, 147, 213, 246, 492, 533
Mehmed Emîn Ağa (Cebeci-başı es-Seyyid 'Abdî Ağa'nın birâder-i kihteri, Kapu Kethudâsı) 505
Mehmed Emîn Beyefendi/Efendi (Aşcı-zâde Vezîr Mehmed Paşa'nın mahdûmu, Hâcegân-ı Dîvân-ı 'âlî-şândan, Şehr Emâneti, Dergâh-ı 'âlî Yeniçerileri Kitâbeti, Tersâne-i 'âmire Emâneti, Kethudâyî-i Sadâret-i 'uzmâ) 705
Mehmed Emîn Efendi (Haremeyn Muhâsebeciliği ve Mukāta'acılığı) 476
Mehmed Emîn Efendi (Hayâtî-zâde, Hakîm-başı, Sadâret-i Rum, Meşîhat-i İslâmiyye, Mekke-i mükerreme Kazâsı, Ser-etıbbây-ı Eflâtûn-rusûm, fezâ'il-rehîn/karîn) 193, 247, 250, 416, 465, 473, 475, 686, 889
Mehmed Emîn Efendi (Madrûb Yûsuf Efendi merhûmun necl-i güzîni, Şâm-ı şerîf, Mekke-i mükerreme, me'ârif-rehîn) 816, 914
Mehmed Emîn Efendi (Şâtır-zâde, Halîfe-i Evvel, Re'îsülküttâb, hulefânın mümtâz ve serbülendi) 57n, 481
Mehmed Emîn el-Hüseynî Efendi (Bolevî-zâde, Seyyid, Nakībüleşrâf, Anadolu Kadı'askeri, Nakībüleşrâf, hasîb-i fezâ'il-ârâ, nesîb-i mehâsin-pîrâ, nesîb-i şeref-ittisâf) 250, 554, 692
Mehmed Es'ad Efendi; bk. **Es'ad Mehmed Efendi** (Şeyhulislâm-ı esbak Ebû İshak İsma'îl Efendi merhûmun mahdûmu)
Mehmed Hân (Necebli, Kāçâr Afşâr 'Aşîreti'nden) 709
Mehmed Hân (Sürhây Hân-zâde) 22
Mehmed Hân II. Gāzî (Sultân, Ebulfeth ve'l-Megāzî, gunûde-i pister-i gufrân) 187
Mehmed Hân IV. (Sultân, Gāzî) 3, 14, 395, 401, 443, 844, 965
Mehmed Hüseyn Bey (Mihmândâr) 257
Mehmed Kethudâ (Kethudâyî-i Sadâret-i 'uzmâ) 678; — menzili 740; — Serâyı (Bağçe-kapusu kurbünde) 333
Mehmed Monla Efendi (Şeyhî, Şeyhulislâm-ı esbak İsma'îl Efendi'nin mahdûmu, İstanbul Kazâsı Pâyesi, Anadolu Pâyesi) 888
Mehmed Paşa (Amasya mutasarrıfı); —'nın kapusu 959
Mehmed Paşa (Arslan Paşa-zâde, Delvine Sancağı mutasarrıfı) 82
Mehmed Paşa (Bağdâd Vâlîsi Ahmed Paşa merhûmun Kethudâsı, Mar'aş Beylerbeyisi, Rumeli Pâyesi, Mûsul Eyâleti) 728
Mehmed Paşa (Cezâyir-i Garb Ocağı Dayısı, Mîr-i mîrân, 'âkıl ve kâr-güzâr ve kâmil, ebtâl-i ocağın bülend-iktidârlarından, nâmdâr, şecâ'at-şi'âr) 543
Mehmed Paşa (Çelik, Vezîr, Karaman Vâlîsi, Diyârbekir Vâlîsi, Eyâlet-i Van, ber-vech-i arpalık Karahisâr-ı sâhib ve 'Alâ'iyye sancakları, Anadolu Eyâleti, ber-vech-i mâlikâne Trabzon Vâlîsi, Rakka Eyâleti, ber-vech-i mâlikâne Aydın Muhassıllığı, Aydın'dan ma'zûl, İç-il Sancağı) 124, 144, 238, 423, 473, 598, 712, 737, 787, 791, 875, 957
Mehmed Paşa (el-Hâc, Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî, Sadrıa'zam, ber-vech-i arpalık İç-il Sancağı, Mûsul Eyâleti, Bağdâd Eyâleti, ahlasu'l-fu'âd, Âsaf-ı Bermekî-şiyem, bîniş-nümây-ı fetânet-i 'ilm, dâniş-ârây-ı fenn-i hikem, düstûr-i ekrem müşîr-i efham, düstûr-i vakūr-i zî-şân, el-mahfûfu bi-sunûf-i 'avâtıfi'l-Meliki'l-a'lâ, mesned-güzîn-i fetânet-pîrâ, mihr-i sipihr-i Sadâret, müdebbirü umûri'l-cumhûri bi'l-fikri's-sâkıb, mükemmilü nâmûsi's-Saltanati'l-'uzmâ, mümehhidü bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl, mürettibü merâtibi'l-Hılâfeti'l-

kübrâ, müşeyyidü erkâni's-sa'âdeti ve'l-iclâl, mütemmimü mehâmmi'l-enâmı bi'r-re'yi's-sâ'ib, el-Mütevekkilü 'alallâhi'l-Meliki'l-ekrem, nâzımu menâzımi'l-ümem, nizâmu'l-'âlem, Sadr-ârây-ı dirâyet-fermâ, Sadr-ârây-ı efham, Vekîl-i mutlak-ı kaviyyü'l-himem, Vekîl-i mutlak-ı sadâkat- 'alemim, Vezîr-i a'zam-ı sütûde-şiyem) 229, 232, 233, 235, 247, 318, 321, 324, 332, 336, 351, 359, 361, 380, 392, 398, 403, 410, 413, 449, 453, 477, 484, 522, 535, 630, 666, 681, 692, 720

Mehmed Paşa (Gāzî, Mîr-i mîrân, Livâ'-i İç-il) 822

Mehmed Paşa (Gāzî, Sadrıa'zam-ı merhûm) 4

Mehmed Paşa (Kethudây-ı Bevvâbîn-i Sultânî, Vezîr, Kandiye Muhâfızı, Aydın Muhassıllığı) 519, 609

Mehmed Paşa (Klis mutasarrıfı) 143

Mehmed Paşa (Mîr-i mîrân, Eyâlet-i Şehrizor) 957

Mehmed Paşa (Mîr-i mîrân, İnebahtı Muhâfızı) 838

Mehmed Paşa (Muhsin-zâde, Vezîr, Livâ'-i Bender, Mar'aş Vâlîsi, Adana Eyâleti, Hotin Kal'ası muhâfazası, Özi Eyâleti) 269, 275, 389, 477, 728, 788, 875, 956

Mehmed Paşa (Sadr-ı esbak merhûm 'Osmân Paşa dâmâdı, Vezîr, Saydâ Eyâleti ve Kefe Eyâleti mutasarrıfı, Trabzon Eyâleti, Mar'aş Vâlîsi) 238, 622, 707, 713, 737, 767

Mehmed Paşa (Seyyid, Sadr-ı esbak, Eğriboz Muhâfızı, Selânik Sancağı, Özi Eyâleti, Alacahişâr ve Semendire sancakları inzımâmiyle Belgırad Muhâfızlığı, ber-vech-i arpalık İnebahtı Sancağı, ber-vech-i arpalık Selânik ve Kavala sancakları, Eyâlet-i Bağdâd, Habeş Eyâleti, Mekke-i mükerreme Şeyhu'l-Haremliği, Cidde-i ma'mûre Vâlîsi) 72, 120, 238, 371, 621, 737, 738, 785, 788, 838, 865, 914; —'nın Yeni-odalar kurbünde vâki' hâne-i bî-behânesi 865

Mehmed Paşa (Seyyid, Trablus-Şâm Vâlîsi, Vezîr) 272

Mehmed Paşa (Seyyid, Vezîr, Belgırad Muhâfızı) 639

Mehmed Paşa (Vezîr, Aydın Muhassılı, Mûsul muhâfazasında, Trablus-Şâm Vâlîsi) 72, 213, 609

Mehmed Paşa (Vezîr, kal'ası muhâfazası şartıyla Resimo Sancağı, Kandiye Kal'ası muhâfazası şartıyla Girid Eyâleti) 390, 423

Mehmed Paşa (Yedekci, Mısır Vâlîsi, Vezîr, İran tarafındaki Ordu-yi hümâyûn'a asâkir-i mansûre sevk u tesyîrine me'mûr, ber-vech-i mâlikâne Aydın Muhassılı) 79, 124; — merhûmun yeğeni 454, 489

Mehmed Paşa (Yeğen, Sadr-ı esbak, Bosna Vâlîsi, Aydın Muhassılı, İran Cânibi Ser'askeri, Kars Cânibi Ser'askeri) 72, 78, 82, 107, 116, 145; — kazıyyesi/vak'ası 130, 152, 153, 241, 305, 432, 977

Mehmed Paşa (Zaralı-zâde, Zâralı 'Osmân Paşa merhûmun mahdûmu, Sultân-önü Sancağı mutasarrıfı, Sivas Vâlîsi, Ser'asker, Eyâlet-i Trabzon, Niğbolu ve Vidin sancakları inzımâmiyle Vidin Kal'ası muhâfızlığı) 143, 485, 622, 688, 693, 787, 840, 902, 956

Mehmed Paşa; bk. Emîn Mehmed Paşa (Aşcızâde Mehmed Paşa'nın mahdûmu, Basra Eyâleti, Sadrıa'zam)

Mehmed Râşid Efendi (Mektûbî-i Sadr-ı 'âlî) 5

Mehmed Rızâ Efendi (Seyyid, Diyârbekir Kazâsı, Nakībüleşrâf) 954

Mehmed Sa'îd Ağa (kapu ricâlinden, Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî) 245

Mehmed Sa'îd Efendi (Hayâtî-zâde'nin Kethudâsı, Hâssa Hakîm-başı, İzmir Kadısı, Edirne Pâyesi, Mekke-i mükerreme Pâyesi, İstanbul Pâyesi, Pâye-i Sadâret-i Anadolu, Anadolu Sadrı, Rumeli Pâyesi, fezâ'il-ârâ, Ser-etıbbây-ı Hâssa, vâkıf-ı mizâc-ı Saltanat, 'ârif-i enmûzec-i tabâbet, nabz-âşinây-ı zemân, meşreb-şinâs-i devrân, câmi'-i 'ilm-i ebdân ü edyân, fuhûl-i hazâkat-mahmûlün mümtâz ve ser-bülendi, me'ârif-ârâ, hâzık-ı Aristo-yi zemân, fâyık-ı zû-fünûn-i devrân, hikmet-şinâsân-ı dehrin ser-bülendi) 195, 196, 227n, 228, 250, 251, 465, 518, 564, 565, 692, 786

Mehmed Sa'îd Efendi (Kara Halîl Efendi-zâde, Anadolu'dan munfasıl, Rumeli Pâyesi, Rumeli Kadı'askeri, Şeyhulislâm, mazhar-ı ikrâm ve merci'-i hâss u 'âmm, pîrâye-i 'ulûm ve ârâyiş-i mantûk u mefhûm ile mümtâz-ı fuhûl-i fezâ'il-rusûm, fazl u 'irfânda müsellem-i efâzıl, fâzıl-ı yegâne, kâmil ve mükemmel-i zemâne, zâten ve zemânen istihkāk ve istîhâli zâhir fâzıl ibn fâzıl) 268, 531, 683, 691, 723, 739, 742, 774

Mehmed Sa'îd Efendi (Seyyid, Kuds-i şerîfden munfasıl, Burusa Pâyesi, câh-ı vâlâ-yı Nekābet, fazl u takvâda müsellem-i akrân, hasîb-i 'iffet-nişân) 692

Mehmed Sa'îd Efendi (Yirmisekiz Efendi-zâde, Hâcegân-ı Dîvân'dan, Emîn-i Defter-i Hâkānî, Sadrıa'zam Kethudâlığı, Nişâncı, Sadrıa'zam, Mısır Vâlîsi, Adana Vâlîsi, zekâ vü fıtnat ve fazl u ma'rifet ile mümtâz ve ser-bülend) 127, 233, 387, 726, 779

Mehmed Sâdık Ağa (Mehmed Emîn-zâde, Darbhâne Emâneti, Kethudây-ı Bevvabîn-i Şehriyârî, Mîrâhûr-i Evvel-i Sultânî) 475, 930

Mehmed Sâdık Efendi (Şeyhulislâm-ı sâbık) 763

Mehmed Sâhib Efendi; bk. Sâhib Mehmed Efendi (Pîrî-zâde, Sadr-ı Anadolu ve İmâm-i Evvel-i Şehriyârî, Şeyhulislâm)

Mehmed Sâlih Efendi (Medîne-i münevvere Kadısı, Anadolu Pâyesi, İstanbul Kadısı, mükerreren, Şeyhulislâm, fezâ'il-ârâ, fezâ'il-pîrâ,

fünûn-i ‘ilmiyyede mâhir, ‘iffet ü salâhı zâhir, mücerrebü'l-ahvâl, umûr-i hâriciyyede fetk u ratka kādir) 211, 448, 787, 794, 888

Mehmed Sâlim Efendi; bk. Sâlim Mehmed Efendi (Trabzonî, Hâcegân-ı Dîvânî'den, Mâliyye Tezkirecisi, Sefîr-i Devlet-i ‘aliyye)

Mehmed Semerkandî (Ebû ‘Abdillah, Seyyid, Şeyh)183

Mehmed Sıddîk Efendi (Şeyh, Şeyh Mustafa Rızâ Efendi'nin halefi/oğlu, kıdve-i erbâb-ı tahkīk) 185

Mehmed Zeynel‘âbidîn (Çelebi-zâde hafîdi, Seyyid, B nüshasını vakfeden) 3, 15n

Mehmed Zeynel‘âbidîn el-Hüseynî Efendi (Ak Mahmûd Efendi-zâde, Seyyid, mesned-i Rum, Nakībüleşrâf, Sadr-ı Rum, Şeyhulislâm, Müfti'l-enâm, revnak-efzây-ı Sadr-ı Fetvâ ve zîb-ârây-ı mesned-i takvâ, Seyyid-i pâkîze-meşreb) 83, 228, 247, 249, 380, 566, 592, 686, 888, 890

mehr; —-i mu‘accel (sıdâk (صداق) ta‘bîr olunur) 505, 506, 517; —-i mü’eccel 506, 604

Mehter; Ser—ân-ı sâbık 217; —-başı 476, 589; —-başılık 274, 589; —-hâne çaldırarak 368; —-hâne-i ‘âmire 789; —-hâne-i Husrevâne 538; —-hâne'den mefrûşât nakli 374; —ler 601

mekân/emâkin/emkine 301, 546, 558, 576, 703, 731, 784, 920, 977; câ‘il-i — 61; hâ’iz-i ‘uluvv-i — 633; lâ— 733; sâhib-i — 766; tebdîl-i — 521; ‘ulüvv-i — 155, 660; —a münâsib 608; pâ-bercây-ı —et 343; ‘ulüvv-i —et 498; —et 262, 611; menşûr-i kadr u —ı 511; terfî‘-i —-ı celâdet-nişân 849; —-i müteberrike 962; —-i müteberrike-i rahmet-intimâ 565; —-i müteyemmine 962; sümüvv-i —ları 916; telmî‘-i cebhe-i menzilet ü —ları 271; ‘ulüvv-i —ları 755; — ü mekîn 923

mekârim; beşîr-i hazz-ı — 748; —-ârâ 592; nüsha-i câmi‘a-i —-i ahlâk 542; —-i ahlâk-ı Mülûkâne 548, 578, 582, 602; vücûh-i —-âyâtları 580; zât-ı sütûde-sıfât-ı —-âyâtları 357; —-i bî-imtinân 59; rehîn-i —-i bî-nihâye 58; —-i eltâf 861; —-i müstevcibü'l-iftihâr 969; —-i seniyye-i Pâdişâhâne 182; —-i seniyye-i Şehriyârî 828; müheyyic-i dâ‘iye-i —-i şâmile-i cânibeyn 342, 357; —-pîrâ 487; ‘azîmet-i sâdıka-i —-pîrâları 857; —-pîşe 274; necl-i —-rehînleri 450; muhâceme-i —-sıfât-ı ferişte-simâtları 136; şîme-i kerîme-i —-simât 975; deydene-i —şiyemleri 848

mekâtîb 58, 86, 157, 428, 431, 533, 625, 658; sâhte — 665; —-i ‘aliyye 59, 88, 160, 338; —-i ‘aliyye-i Âsafî 88; —-i Âsafî 430, 433; —-i celiyye 427; —-i ricâl-i İran 282; —-i şerîfe-i hazret-i Âsafî 646; —-i Şeyhulislâmî 430; —-i vükelây-ı Saltanat 575

mekîdet; envâ‘-ı def‘-i — 958; —-i rûzgârdan masûnu's-sâha 386; def‘-i –leri 142, 663; makarr-ı —leri 662; hubs-i derûn-i —-nümûn 37; tahrîrât-ı —-simât 131

mekkâr; havâdis-i — 551; İblîs-peçe-i — 468; —ân-ı husrân-me’âl 455; —e-i tannâz (bintü'l-‘ineb dedikleri) 479; —-ı hîlekâr Şâh-ı televvün-etvâr 46; müfsid-i —-ı mâder-zâd 918; —lar 99

Mekke 821, 896; cânib-i — 961; bâlây-ı cibâl-i —-i mükerreme 961; cânib-i —-i mükerreme 57; Emîr-i —-i mükerreme 696, 820, 909, 914, 961; ehâlî-i —-i mükerreme 821, 915; emânet-i kübrâ-yı Mevleviyyet-i —-i mükerreme 896; Emâret-i —-i mükerreme 914, 916; Kādî-i —-i mükerreme 762; Kazâ’-i —-i mükerreme 19, 473, 540; Meşîhat-i Harem-i —-i mükerreme 785; perde-i şerîfe-i bâb-ı —-i mükerreme 909; Şerîf-i —-i mükerreme 909, 961; ‘ulemâ’-i —-i mükerreme 696; —-i mükerreme 129, 217, 395, 401, 473, 691, 696, 816, 844, 961; —-i mükerreme'de tahsîs-ı rükn 349; —-i mükerreme havâlîsi 696; —-i mükerreme Kadısı 73, 211, 697, 750, 821, 914; —-i mükerreme Kazâsı 95, 198, 416, 473, 474, 530, 663, 717, 816; —-i mükerreme Kazâsı Pâyesi 250; —-i mükerreme'nin hâdimi 647; —-i mükerreme'nin su yolları ta‘mîri 679; —-i mükerreme Pâyesi 104, 196, 196, 228, 251, 269, 430, 663, 685, 706, 717; —-i mükerreme sükkânı 961; —-i mükerreme Şeyhu'l-Haremliği (hasretü'l-vüzerâ olan) 238, 663, 697, 721, 738, 785, 838, 914

mekr 39, 46, 200; erbâb-ı — 696; igvây-ı — 945; sâlik-i tarîk-ı — 80; —-i ‘azîm 480; —-i Firengî 205; —-ini icrâ 40; —-in i‘mâl 49; def‘-i gā’ile-i —-leri 574; nâ’ire-i —-leri 455; ref‘-i gā’ile-i —-leri 574; —-leri 206; firîfte-i — u âl 48

mekremet; âgāze-i — 541; meşmûl-i — 511; mütevessilân-ı cenâb-ı — 759; visâde-pîrây-ı — 549; —-âyât 757; —-i Lem-yezel 493; —-unvân 674

Mekrî ‘Aşîreti 115

meks 46, 79, 107, 145, 146, 155, 179, 199, 202, 209, 217, 232, 236, 247, 257, 270, 274, 275, 334, 385, 386, 407, 424, 425, 462, 465, 482, 484, 485, 533, 574, 625, 642, 664, 677, 679, 680, 686, 687, 701, 711, 753, 772, 779, 793, 794, 806, 830, 847, 853, 901, 912, 916, 952, 964; —-i durân-dûr 788; —-ine ruhsat 691; hengâm-ı —-leri 271; tûl-i —-leri 521; –leri 211, 704

mekteb 702

mektûb 155, 176, 256, 285, 287, 318, 361, 528, 549, 551, 580, 601, 641, 710, 779, 823, 917; kā’imeli iki kıt‘a —-i ‘âlî 59; —-i ‘âlî 88, 555, 779, 868; —-i ‘âlî-i cenâb-ı Âsafî 583, 625, 658; —-i ‘âlî-i hazret-i Sadrıa‘zamî 354, 359; —-i ‘âlî-i Sadâret-i ‘uzmâ 646; —-i ‘âlînin sûreti 779; —-i Âsafî 782; —-i dostî-üslûb 91; —-i emr-i üslûb 782; —-i hazret-i Sadr-ı ‘âlî 866; —-i mahabbet-üslûbları 647; —-i merkūm 318; —-i meserret-

mashûbu 107; —-i meserret-üslûb-i Âsafâne 505; —-i meserret-üslûb-i hazret-i Âsafî 830; —-i meveddet 175, 867; —-i meveddet-semîr 784; —-i meveddet-üslûb 57, 173; —-i muhâlesat-üslûb 585; —-i nasîhat-üslûb 866; le'âlî-i fıkarât-ı —-i sa'âdet-mashûbları 584; —-i Sadrıa'zamî 171, 173; —-i şerîf-i hazret-i Âsafî 647; —-i şerîf-i hazret-i Sadrıa'zamî 649; —-i vâlâ-'unvân 783; —-i velâ-mashûb 361; —-i velâ-üslûb 174; mahsûs —lar 107, 462; —lar 58, 59, 319, 391, 431, 522, 624, 656, 688, 810, 811, 952; —larını teslîm 545; —un birini ahz 665; —un cevâbı 57

Mektûbî 246, 955, 956; —culuk 475; — hulefâsı 956; Ser-hulefây-ı —-i Sadr-ı 'âlî 482; —-i Sadr-ı 'âlî 5, 127; —-i Sadrıa'zamî 26

Mekû Kal'ası 178

me'kûlât 489, 794; — fürûhtu 574; rûz-merre —ları 952; — makūlesi 574

mel'abe/melâ'ib; kûy-i —-âsâ 471; kā'ide-i —-bâzân-ı zemâna mugāyir 807; —-i garâyib-nümâyi temâşâ 790; —-i hande-fermâ 336; esnâf-ı —-i hüner-perdâzî 616; — makūlesinden olmağla 652; — temâşâsı 74, 608, 618; —ler 653

melâl; def'-i — 835; gerd-i — 44; giriftâr-ı kayd-ı — 699; mûcib-i — 847

mel'anet 661, 943, 944; envâ'-ı — 946; icrây-ı — 80; i'lân-ı — 478; iskāt-ı mâ-lezime-i — 206; izhâr-ı — 317; şecere-i habîse-i — 877; ta'lîm-i — 276; —e cesâret eden 571; setr-i —-i cibillî 601; envâ'-ı —i irtikâb 218; — îkā'ına ictisâr 467; —-i mezbûre 837; —inin icrâsına âlet 219; cibillî —leri 880; kuvvetü'z-zahr-ı —leri 467; — leri 523; —leri meşhûr 200; —leri mütevâtir 200; —meşreb-i —-nâki 456; haysiyyet-i —-simâtları 455; nâ-marzî keyfiyyât-ı —-simâtları 466; —-şi'âr 917; zimmet-i —-şi'ârları 205

Melek Ağa (Akçakoyunlu 'Aşîreti) 106

melhame-i kübrâ 54

Melik; 'avn-i hazret-i —-i 'Allâm 419; iktizây-ı takdîr-i —-i 'Allâm 972; imdâd-ı cenâb-ı —-i 'Allâm 81; 'inâyet-i hazret-i —-i 'Allâm 419; kuvvet-i cenâb-ı —-i 'Allâm 245; mahz-ı tevfîk-ı —-i 'Allâm 162; mazhar-ı âsâr-ı mekremet-i/rahmet-i hazret-i —-i 'Allâm 548; meded-kârî-i tevfîk-ı —-i 'Allâm 48; mukārenet-i tevfîk-ı —-i 'Allâm 237; nazar-gâh-ı —-i 'Allâm 869; vedâyi'-i bedâyi'-i —-i 'Allâm 548; te'yîd-i cenâb-ı —-i 'Allâm 81; takdîr-i mümteni'u't-tagyîr-i hazret-i —-i Kadîr 481; el-mahfûfu bi-sunûf-i 'avâtıfı'l—i'l-a'lâ 846; bi-'avnillâhi'l—i'l-'Allâm 450, 494; bi-hamdillâhi'l—i'l-'Allâm 44; bi-irâdetillâhi'l—i'l-'Allâm 261; bi-lutfillâhi'l—i'l-'Allâm 372; bi-vikāyetillâhi'l—i'l-'Allâm 461; havl-i cenâb-ı —-i 'Allâm 245; bi-tevfîkıllâhi'l—i'l-Mennân 257, 553; bi-te'yîdillâhi'l—i'l-'Allâm 23; bi-irâdetillâhi'l—i'l-ekber 262; —i'l-ekrem 583; bi-irâdetillâhi'l—i'l-Kahhâr 570; bi-hamdillâhi'l—i'l-Mennân 502; bi-irâdetillâhi'l—i'l-Mennân 11; 'inâyetillâhi'l—i'l-Mennân 351; in-şâ'allâhu'l—ü'l-Mennân 969; bi-lutfillâhi'l—i'l-Mennân 159, 210, 410; fî sebîlillahi'l—i'l-Mennân 637; 'inâyetillâhi'l—i'l-Mennân 351, 494; tevfîk-ı cenâb-ı —ü'l-Mennân 290; —i'l-Mennân 577; imdâd-ı 'inâyet-i —-i Mennân 495; bi-'avnillâhi'l—i'l-Müte'âl 374; bi-hamdillâhi'l—i'l-Müte'âl 281, 574; cenâb-ı —-i Müte'âl 576; lillâhi'l—i'l-müte'âl 305; bi-tevfîkıllâhi'l—i'l-'Allâm 255, 264; bi-lutfi'l—i'l-Mennân 411; bi-tevfîkıllâhi'l—i'l-Müte'âl 353, 910; akvây-ı vesâ'il-i merâzî-i —-i Müte'âl 342, 357; 'avn-i —-i Müte'âl 70

mellâh; —-ı sefîne-i 'azamet-nümûn-i gerdûn 133; —în 134; —în-i celâdet-âyîn 606; —lar 135

mel'ûn/melâ'în 116, 471, 524, 841, 946

memâlik 87, 397; harîm-i — 384; ihtilâl-i nizâm-ı — 738; pîrâmen-i havâtır-ı — 808; pîrâmen-i — 162; taşra — 945; medâhil-i/mehâric-i etrâf-ı — den haberdâr 489; —-i 'aliyye-i mahrûse 158; —-i 'Irak 297; —-i A'câm 102; —-i a'dâ 107; —-i Anadolu 145, 265, 762; —-i Avrupa 91; —-i Boğdan 396, 402; —-i Eflâk 396, 402; —-i fesîhatü'l-mesâlik-i İslâmiyye 599; —-i Firengistân (Avrupa ta'bîr olunan) 507; —-i Gîlânât 780; —-i Husrevâne 953; —-i İran 114, 129, 456, 464, 624, 625, 779, 780, 781, 782, 784, 812, 866, 867, 879, 901, 932, 953; —-i İran'ın ihtilâli 932; —-i İraniyye 781, 783; —-i İslâm 298; i'mâr-ı —-i İslâmiyye 111; ruhsâre-i —-i İslâmiyye 604; sercümle-i —-i İslâmiyye 669; —-i İslâmiyye 111, 131, 205, 711; —-i İslâmiyye benderleri 87; —i'lümem 417; —-i mevrûseleri 403; —-i mezbûre 154, 781; —-i Mısır 20; —-i Rumeli 396, 402; —-i Rusya hükümdârları 414; münşî-i —leri 307

Memâlik-i mahrûse 145, 167, 294, 353, 404, 406, 450, 542, 597, 782, 787, 793, 848, 869, 870, 883, 944, 953; gümâştegân-ı serhaddât-ı — 578, 582, 585; hudûd u tuhûm-i — 167; 'imâret-i etrâf-ı — 574; kuttân-ı — 817; vasat-ı — 202; — iskeleleri 405, 407; — sevâhili 794; — suları 91; —-i 'Osmâniyye 493; —-i Devlet-i 'aliyye 169; —-i fesîhatü'l-mesâlik-i İslâmiyye 895; —-i Husrevâne 848; —-i İslâmiyye 148, 205; —-i Pâdişâhî 393; zahme-zen-i kûs-i —-penâhî 807; bk. ayrıca Devlet-i 'aliyye

memdûh 443, 454, 691, 704; dâd-âver-i — 226; —-i 'âlem 608; —-i 'âlemiyân 536; —-i elsine-i bernâ vü pîr 515; —-i enâm 93, 594, 614; —-i hâss u 'âmm 705; —-i kibâr 124; —-i sıgār 124; —-i sıgār u kibâr 660, 825; kemâl-i —iyyet 706; erbâb-ı fuhûlun —u 515; —u'l-âsâr 490; —u'l-etvâr 383, 694; —u'l-evsâf 388; —u'l-fi'âl-i celiyyü'l-himem 910

memhûr 322, 335, 821, 859, 938; mühürleriyle mumzâ ve — 409; temessükât-ı —e 342, 357; —

en 130, 665, 901; — kā'imeleri 112; — kağıdınız 514; — mahzar 878; — temessük 294, 351; — temessükât 667, 668

Memiş Ağa/Efendi (Defterdâr-ı esbak merhûm el-Hâc İbrâhîm Efendi'nin yeğeni, Muhâsebe-i Evvel Kalemi küttâbından, Zimmet Halîfesi, Sadâret-i ʻuzmâ Kethudâsı, Defterdâr-ı Şıkk-ı Evvel, Defter Emîni, şâyeste-i re'fet ve bâyeste-i merhamet ü ʻâtıfet) 695, 786, 792, 824, 827, 828, 898, 911, 955

memleket 148, 154, 297, 306, 392, 521, 528, 658, 714, 780, 804, 904, 906, 907, 950; âbâdânî-i devâ'ir-i — 418; âbâdânî-i — 770; ârâmiş-i — 663; bâʻis-i ʻumrânî-i — 148; çehre-i nizâm-ı — 949; defʻ-i ihtilâl-i — 526; ecsâm-ı — 937; ehâlî-i — 272, 831; hıfz-ı — 35, 486; hirâset-i — 35, 485; ibdâʻ-ı hüsn-i tedbîr-i — 949; ihtilâl-i — 554; izâha-i ihtilâl-i — 534; kuttân-ı — 470; kürsî-i — 810; mir'ât-i — 882; muhâfaza-i — 33; muhârese-i — 38; müstelzim-i nizâm-ı — 877; nizâm-ı — 554, 568, 663, 912, 950, 966; nizâm-ı umûr-i — 180; rabt-ı — 181, 569, 887; refâh-ı ahvâl-i — 92; sükkân-ı — 693; tanzîm-i umûr-i — 304, 574; tathîr-i — 877; tefvîz-ı tevliyet-i — 566; tetmîm-i ahvâl-i — 973; tevsîʻ-i dâ'ire-i — 86, 167; umûr-i — 697; Vâlî-i — 406; zâbıta-i hüsn-i nizâm-ı — 138; zabt-ı — 181, 569, 698, 887; mufavvaz-ı dürriyyet-i —-ârâyî 71; nizâm-ı —e kıyâm 692; rabt-ı/zabt-ı —e müsâraʻat 567; —-i Aʻcâm 81; —-i aʻdâ 106, 115; —-i Alikorna 487; —-i Anadolu 504; —-i Âzerbâycân 879; —-i Boğdân 698; —-i Hind hudûduna mücâvezet 754; —-i İran 306, 902; —-i İran'ın ihtilâli 484; —-i İraniyye 907; —-i İslâmiyye 711; —-i Kazvîn 906; —-i Kırım 872; —-i Kırım dâhili 416; —-i Kirmânşâhân 906; —-i merkūme 32, 487, 567, 715, 716, 879, 903; —-i merkūmenin nizâm 32; —-i mezbûre reʻâyâsı 960; —-i mezkûre 902, 907; —-i Mısrıyye 599; —inin umûru 655; —-i Toşkana (Aligorna'dan ʻibâret) Dukası 793; —-i zî-şân 906; kenâr —ler 829; mâlik oldukları —ler 713; taşra —ler 207, 385, 825, 949; —ler 81, 86, 89, 90, 318, 464, 715, 717, 782, 844, 846, 877, 901, 906; ekāsî-i —leri 645; kürsî-yi —leri 784; mutasarrıf-ı zimâm-ı umûr-i —leri 645; serâpâ —leri 866; kutr u —lerinin hâkim-i sâhib-i iktidârı 89; —leri teshîr 780; tevsîʻ-i — mülâhazası 314

memnûʻ 478; —ât 404, 406, 479

memnûn 124, 198, 230, 305, 334, 377, 410, 575, 595, 632, 645, 648, 686, 687, 701, 730, 731, 739, 752, 767, 773, 794, 796, 838, 844, 848, 870, 888, 891, 894, 898, 912, 928, 950, 959, 966, 968, 978; fevka't-taʻrîf — 647; tefevvüh ve — 724; —en 670, 844, 870; izhâr-ı vüfûr-i —iyyet 646; kemâl-i —iyyet 894; —iyyet 37, 977; —lar 649

memşâ ihdâs 679

me'mûl 201, 253, 293, 315, 343, 411, 412, 451, 454, 466, 514, 649, 656, 694, 698, 737, 780, 786, 807, 867, 893, 915, 934, 940, 960; ʻalâ mâ huve'l-— 387; akdem-i — 166; ber-minvâl-i — 468; ber-vech-i — 210, 670, 751, 912, 950; bî-— 215; fevka'l-— 312, 368, 553, 590; hacle-gâh-ı — 214; husûl-i — 195, 282, 633; meşmûl-i — 593; muntazır-ı neyl-i — 684; müterakkıb-ı husûl-i — 706; nâ'il-i — 701, 848, 904, 961; nehc-i gayr-i — 311; nev-behâr-ı — 824; rütbe-i —e 966; tekmîl-i maslahat-i —e 669; vâsıl-ı — 677; —ât-ı Pâdişâhâne 162; derece-i —e vusûl 832; —-i Fakīrâne 974; —-i Hıdîvâne 168; nâ'il-i —-i husrân-şümûl 809; —-i Husrevâne 630; —-i Pâdişâh-ı İslâm-penâh 297; —-i tabʻ-ı hümâyûn-i safâ-meşhûn-i hazret-i Şehriyâr-ı rubʻ-i meskûn 21; —-i tabʻ-ı pür-envâr-ı Mülûkâne 149; —ler 849; — lerinden ezʻâf u muzâʻaf 967; —lerinin hılâfı müşâhede 654

me'mûr 18, 20, 21, 22, 33, 35, 48, 53, 59, 71, 78, 82, 84, 103, 109, 113, 121, 131, 143, 146, 163, 172, 178, 183, 197, 202, 209, 213, 217, 236, 237, 253, 256, 262, 272, 275, 297, 301, 306, 316, 332, 337, 343, 373, 375, 384, 390, 397, 399, 409, 413, 430, 439, 450, 466, 473, 481, 483, 484, 506, 511, 513, 514, 517, 519, 527, 533, 535, 537, 544, 545, 556, 557, 591, 597, 625, 627, 631, 632, 636, 639, 640, 641, 642, 653, 668, 681, 694, 700, 708, 710, 720, 721, 730, 739, 742, 753, 770, 788, 789, 791, 818, 821, 825, 840, 859, 868, 880, 881, 883, 892, 893, 897, 910, 916, 946, 948, 977, 978; adalar muhâresesine — 544; ber-vech-i — 695; emr-i binâya — 187, 607, 672; emr-i — 481; hıtâmına — 299; kabzına — 406; mahall-i — 774, 946; mahsûs — 80, 474; muhâfazasına — 464; mükâleme-i salâha/sulha — 277; savb-ı — 20, 22, 78, 266, 292, 350, 433, 509, 522, 530, 691, 829, 940, 966; —ân-ı mûmâ ileyhimâ 431; savb-ı —a tesyîr 141; bi-hasebi'l-—e 483; ricâl-i —e 740; temşiyet-i umûr-i —e 638; — elçiyim 642; —en 451, 946; umûr-i —eleri 450; —-i maʻiyyeti 107, 115, 201, 271, 367, 485; —-i muʻayyen 115; —în tarafları 469; mahall-i —ları 142, 144, 179; savb-ı —ları 22, 23, 132, 268; mahall-i —larına ʻâzim 482; — olan ricâl 538; — ricâlleri 650

me'mûriyyet 17, 19, 22, 33, 35, 36, 55, 59, 79, 81, 93, 102, 122, 128, 142, 146, 160, 181, 195, 199, 201, 217, 233, 252, 264, 267, 275, 299, 373, 374, 419, 450, 473, 481, 489, 530, 544, 589, 596, 602, 679, 699, 782, 834, 859, 928, 929, 965; baʻde edâ'i'l-— 99; bâr-ı girân-ı — 101; ber-mûceb-i — 598, 969; ber-vech-i — 72, 278, 545; bi'l-— 18, 503, 525, 556, 608; der-ʻuhde-i — 703; edây-ı hıdmet-i — 938; — 277; emr-i binâya — 860, 919; emr-i — 141, 374, 966; hasbe'l-— 700; hîn-i — 262; ibtidây-ı — 493; icrây-ı merâsim-i — 630; iktizây-ı — 102; mehâmm-ı seferiyye

ru'yetine — 100; muktezây-ı — 36, 114; şeref-i — 798; te'kîd-i — 938; umûr-i mehâmm ru'yetine — 633; — evâmir-i 'aliyyeleri 683; —-i 'Abd-i 'âciz[ânem] 18; —-i çâkerânem 299; —-i mûmâ ileyh 110; icrây-ı merâsim-i —-i şâmile 257; —-i şerîfe 973; —imize mutâbık 294; —ler 145, 181, 467, 681; cânib-i —leri 181; vech-i — leri 197; —leri hasebiyle 750; —lerini hâvî 881

men' 87, 432, 478, 479, 710, 728, 782, 885, 905; ahzını — 550; bî-hisâb ahzını — 553; red' u — 696; sadd ü — 738; —i bâbında 416; —-i küllî ile men' 478; —lerine vesîle-i cesîme 416; gışâve-i — u sadd 615; — u sadd 99, 111, 139

menâr/menâre; —ât 954; —ât-ı 'alem-nümâ 664; —-i 'alemdâr 240; —-i Câmi'-i merhûm Sultân Bâyezîd-i Velî 239; —-i engüşt-nümâ 563; —-i mârru'z-zikr 240; —-i rasîn 664; —-ı vâlâ-yı şerâfet-intimâ 860; —ler 954

menâsıb 272, 387, 475, 610, 787, 955; devr-i — 124, 212, 215; erbâb-ı — 231, 453, 927; kesîru'l-menâfi' — 832; tebdîl-i — 526, 839; —-ârâ Hâcegân-ı Dîvân 375; — erbâbının esâmîsi 245; cevâ'iz-i —ı 947; —-ı ağayân 955; erbâb-ı —-ı 'âliye 824; —-ı celîle 229, 233, 450, 454; —-ı Dîvânî 22, 34, 55, 127, 239, 245, 476, 480, 609, 659; —-ı Dîvânî'den ma'dûd 955; —-ı Dîvâniyye 475; —-ı dûdmân-ı Bektâşiyye 819; ibkāy-ı —-ı fâhıre 724; —-ı hâcegân 955; resîde-i gāyet-i —-ı mehâric 764; —-ı mîr-i mîrân-ı kirâm 787, 875; sûret-i hasnây-ı —-ı uhrâ 824; —-ı uhrâ 678; tevcîhât-ı ba'zı —-ı 'ulyâ 199; —-ı ümenâ 955; —-ı vâlâ 663, 824; tebeddülât-ı —-ı vüzerâ 683; tevcîhât-ı ba'zı —-ı vüzerâ 493, 533; tevcîhât-ı —-ı vüzerâ 631, 632, 682; vukū'-i tebdîlât-ı —-ı vüzerâ 568; —-ı vüzerâ 71, 75, 79, 98, 120, 124, 236, 252, 274, 321, 371, 389, 423, 473, 477, 483, 519, 526, 554, 568, 609, 621, 629, 688, 791, 816, 821, 837, 839, 897, 902, 908, 956, 959; —-ı vüzerây-ı 'izâm 238, 269, 787, 875

menba'/menâbi'; —-ı âb 224; —-ı âb-ı Top-hâne 718; —-ı asâlet 378; —-ı birr 249; —-ı cûd 334, 561; —-ı feyezân-envâr-ı hidâyet 345; —-ı ihsân 249; —-ı kerem 334; —-ı kesîru'l-cereyân 850; —-ı mâ 719; —-ı ni'am 561; —-ı şûrâbe-i fesâd 837; —-ı şûrâbe-i fitne 837; —-ı zülâl-i füyûzât 320; —-ı zülâl-i şefâ'at 19

mendîl/menâdîl 813; —-i istidrâcları 803; —-i nahvet-şi'ârların galtîde-i türâb 115

menfa'at/menâfi' 405, 810, 854, 869; celb-i — 781, 782, 783, 917, 958; emr-i müstevcibü'l— 74; envâ'-ı — 55; kesb-i — 314; mevâdd-ı — 667; mûcib-i isticlâb-ı — 88; nakdîne-i — 426; şümûl-i — 88; vesîle-i celb-i — 126; vesîle-i — 917; zerî'a-i 'ayn-i — 515; —-i celiyye 77; — dâ'iyeleri 781; celb-i — dâ'iyesi 783; —-i cemmesi meşmûl 541; —-i cezîle 949; —-i Devlet-i 'aliyye 255; —-i dünyevî 744; —-i ecille-i 'adâlet 347; —-i ecille-i insâf 347; —-i emânet 933; —-i hâssa 254; —-i râhatı müstetba' 958; —-i sedîde 12; —-i sıdk 933; celb-i —-i vekâlet 807; cerr-i —leri 466; tahsîl-i —leri 403; vesîle-i celb-i —leri 809; —leri 403; iktisâb-ı — şıkkı 781

menhec; —-i 'adla sâlik 499; —-i cân-sipârî 214; —-i insâfa sâlik 499; —-i makāsıd 548; —-i rızâ-cûyîden tehallüfü 356; —-i rızâ-cûyluk 340; —-i rızây-ı a'lâ-hazret-i Hâkānî 284

menhiyyât; envâ'-ı — 80, 479, 936; envâ'-ı —a igrâ 945; envâ'-ı —ı mürtekib 905

menkabe/menâkıb 162; menkaset ü — 498, 383; nusrat-i — 862; —-ârây-ı hazret 502; vâcibe-i zimmet-i himmet-i —-hânân 500; —-ı celîle 455; —-ı celîle-i selef 500; —-ı celîletü'l-me'âsir 494; —-ı cemîletü'l-me'âsir-i selâtîn-i 'Osmâniyân 497; —-i hasene-i zâtı 28; —-i manzûmeleri 978; 'atebe-i me'âlî-—ları 322; cânib-i me'âlî-—ları 360; —ları 755; zât-ı zehâdet-—leri 379; zeyl-i makāle-i —leri 928; zeyl-i mekāle-i —lerine çehre-sâ 778; —-nâme-i Şehinşâh-ı vâlâ-cenâb 282; —-pîrây-ı Saltanat-ı seniyye 482; merdân-ı nîkû-—t 24; mu'allâ kasr-ı vâlâ-—t 558; vâ'iz-i me'âlî-—t 515; zât-ı me'âlî-—t 95; zât-ı sütûde-—t 233, 382; aktâr-ı ef'ide-i yek-cihetî-i —tân 355, 580; —t-i cesîme 471; —t-i dünyeviyyeleri 165; —t-i hâli 38; âvîze-i tâk-ı —tleri 235; çekîde-i zeyl-i —tleri 95, 828; hıdmet-i me'âlî-— tleri 428; hıdmet-i vâlâ-—leri 472; manzûme-i — tleri 825; râhat-ı zât-ı kerâmet-—tleri 436; refâhiyyet-i zât-ı kerâmet-—tleri 435; zât-ı zehâdet-—tleri 378; zîb-efzây-ı zeyl-i —tleri 660

Mennâvî Kal'ası (Şatt kapudanlarına mahsûs) 830, 831; — pîş-gâhı 831

menşe' 601, 833; —-i ahkâmları 645; —-i kadîmleri 387; —-i nizâm 547; —-i umûrları 645

menşûr; i'tây-ı — 897; —-i âmâli 66; —-i behcet-nüşûr-i Hâniyyet 567; —-i behcet-nüşûr-i Vezâret 631; —-i hâli 216; —-i hümâyûn 686; —-i imtiyâz 348; —-i i'tibârı 678; —-i kābiliyyetleri 62; —-i kadr u mekânı 511; —-i kadrleri 554; —-i menziletleri 554; —-i meserret-nüşûru 263; —-i sa'âdet-nüşûr-i Saltanat 396, 402; 'unvân-ı —-i şânı 605; —-i şânları 62; —-i şerâfet-nümûn-i Cihân-bânî 962; i'tây-ı —-i vazîfe-i mu'ayyene-i mezkûre 742; —-i Vezâret 569; 'unvân-ı —u 235

Menteşa Sancağı'nda sâkin 523

menzil/menâzil 22, 49, 146, 601, 641, 703, 708, 769, 842, 855, 871, 896; kat'-ı — 638; köhne — 605; tayy-ı — 301; vâsıl-ı rütbe-i i'lây-ı — 348; — bârgîrleri tedârükü 522; —e-gîr-i dâr-ı na'îm 51; —e sirâyet 769; hâ'iz-i 'uluvv-i —et 633; tekmîl-i zâ'ika-i —et 610; terfî'-i —et 638, 708; vâlâ-—et 174; 'ulüvv-i —et 41, 660; —et 514; — et-i esnâ 613; menşûr-i —etleri 554; sümüvv-i — etleri 916; terfî'-i —etleri 603; —etleri 611; —e

vürûd 600; bâ‘is-i ‘izzet-i —eyn 121; mûcib-i celb-i menâfi‘-i —eyn 19; —-gâh 644; —-gâh-ı Cihân-bânî 976; —-i kurb 873; —-i maksûda irtikā 618; ser—-i me’mûl 212; —-i merkūm 643; —-i mezbûr 315, 640, 739; —-i mezbûrdan dahi irtihâl 641; —-i mezbûrdan hareket 640; vâsıl-ı ser—-i rahmet-i Rahmân 632; —-i Silivri 315; —-ler 644

Merâga (Ülkây-ı Âzerbâycân'dan) 878; — tarafları 811

merâhim 417, 740; envâr-ı — 759; matla‘-ı — 911; enzâr-ı —-âsâr 542, 216; zıllullâh-i —-dest-gâh 488; zıllullâh-i —-dest-gâh 488; —-disâr-ı cenâb-ı Dâdâr-ı cihân-ârâ 848; —-i ‘âlem-şümûl-i evliyây-ı ni‘amî 912; enzâr-ı —-i ‘aliyye 216, 663, 850, 936; —-i ‘aliyye-i Mülûkâne 234; —-i bî-gāyet 84; —-i bî-pâyân-ı Cihân-bânî 605; —-i diyânet-nişân 59; —-i evliyây-ı ni‘amî 779; —-i fitrî 536; muharrik-i silsile-i —-i kâmile-i hazrateyn 342, 357; —-i Hıdîvâne 883; —-i Hıdîvâne'leri şâmil 929; —-i Pâdişâhâne 597; —-i Veliyyü'n-ni‘amâne 861; sâye-i —-vâyeleri 384, 814, 818; müzâhame-i —-zât 136

merâkib 103; —e süvâr 831; —-i bahrî 740, 898; —-i bahriyye 891, 916; —-i müsâfirân-ı dâr-ı cinân 539; —-i süfün 606

merâm 163, 281, 305, 349, 394, 551, 950; aksây-ı — 962; ‘alâ vechi'l— 963; ‘alâ vefki'l— 574, 672, 962; ‘arz-ı — 45; ‘atf-ı zimâm-ı rehvâr-ı — 490, 704; bakıyye — 155; bast-ı mukaddime-i — 975; behcet-tırâz-ı — 258; ber-husûl-i — 905; ber-vefk-ı — 132, 141, 435; cânib-i — 500; edây-ı — 22, 807; gül-gûne-i husûl-i — 940; hâ’iz-i dest-mâye-i — 207; husûl-i — 22, 24; ifâde-i — 653, 693; ifzây-ı selsâl-i mukaddimât-ı — 612; makzıyyü'l— 195, 257, 284, 490, 670, 737; menhec-i — 548; mûcib-i husûl-i — 376; muvâfık-ı — 867; müsâ‘afe-i — 870; müteşebbis-i ezyâl-i — 659; nâ’il-i — 93, 482, 879, 929, 959, 961; nâ’il-i-i nisâb-ı — 613; nev-hırâm-ı vâdî-i — 853; netîce-bahş-ı m— 917; serşâr-ı — 122; şeref-yâb-ı — 683; tahsîl-i dest-mâye-i — 31; tahsîl-i — 23, 715; tarâvet-yâb-ı âb-ı — 948; tefhîm-i — 655; vâsıl-ı — 461; vâye-dâr-ı nisâb-ı — 633; zîver-i kilk-i — 161; —-ı cânibeyn 162; —-ı cibillî 90; şâhid-i —-ı enâm 31; —-ı hayr-encâm 21, 257; —-ı hayr-encâm-ı uhrevî 210; —-ı hayriyyet-encâm 162, 174; —-ına nâ’il 789, 804; —-ın feshine tâlib 296; aksây-ı —-ı Pâdişâh-ı enâm 834; aksây-ı —-ı Pâdişâhî 966; selsâl-i —-ı safvet-nümâ 584; nâ’il-i dest-mâye-i —-ı şerâfet-ittisâl 815; —-ı tabî‘î 90; asl-ı —-ları 291; hâhiş ü —-ları 413; intâc-ı mukaddimât-ı —-ları 821; is‘âf-ı —-ları 396, 402; —-ları 403; is‘âf-ı —-larına müsâ‘ade 412; —-larına müsâ‘ade 512; nev-hırâm-ı ‘arûs-i — olmak 805

merâsim 76, 628, 300, 323, 414, 509; ahkâm-ı — 839; ba‘de edâ’i'l— 24; ba‘de-icrây-i — 58; edây-ı — 77, 188, 723, 815; icrây-ı — 20, 59, 76, 115, 126, 229, 248, 257, 260, 332, 369, 481, 516, 575, 151, 370, 481, 506, 567, 575, 593, 619, 628, 630, 648, 650, 691, 743, 775, 847, 877, 892, 927, 931; kā‘ide-i cebhe-sâyî —-i 510; tatlı —-i 334; —-i âdâb 750; —-i ‘âdât 636; —-i ‘âdî 77, 84, 196, 235, 333, 517; —-i ‘âdî icrâsı 58, 88, 159, 555; —-i ‘âdî-i mihmân-nüvâzî 545; icrây-ı —-i behcet-nişân 516; —-i basîret 179; —-i bendegî 790; kâr-bendân-ı —-i dîvânları 303; —-i dostâne 410; —-i dostî 311, 361, 843; —-i gadr-i Îrecî 809; ber-mübtegāy-ı —-i gerdiş-i gerdûn 729; —-i hakk-ı ‘ubûdiyyet 280; tedkīk-ı —-i havl ü haşemi 264; murâ‘ât-i —-i hazm 159; —-i hazm 37, 197, 202, 522, 712, 842, 951; —-i hazma murâ‘ât 253, 597; izhâr-ı —-i hem-civârî 887; —-i hıdmet-i Sefâret 754; —-i hoş-âmedî 301; —-i hubb u müvâlât 342, 358, 360; —-i hükûmet 568; —-i hüsn-i ‘akīdet 578; —-i hüsn-i ıhlâs 578; —-i hüsn-i taviyyet 754; —-i hüsn-i tedbîri 737; —-i hüsn ü vifâk 78; —-i ‘îd 321; —-i ihtirâm 333; mugāyir-i —-i ihtiyât 782; murâ‘ât-i —-i ihtiyât 159; —-i ihtiyât 37, 197, 202, 522, 712, 842, 951; —-i ihtiyâta murâ‘ât 253, 597; —-i ikrâm 307, 376, 641; —-i ikrâm icrâsı 538; —-i inzârı 123; —-i istikbâl 372; —-i ittifâk 81; —-i ittihâd 81; —-i kıyâm 307; —-i mahabbet 311; te’diye-i —-i mevkūfun ‘aleyhâ 914; —-i mezkûre 335; —-i mihmân-nüvâzî 337, 370, 625, 879; ber-vech-i —-i mu‘tâde 74; —-i mu‘tâde 74, 844, 909; —-i mu‘tâde icrâsı 975; —-i mübâdele 268; mugāyir-i —-i mühâdene 870; mugāyir-i —-i mülâhaza 782; —-i müsâleme 656; —-i müstahsene 538; —-i müstedîm 961; —-i müstedîmeye murâ‘ât 537; —-i müvâlât 361; —-i müvâlâta murâ‘ât 37; —-ine murâ‘ât 795; —-ini îfâya mübâderet 138; —-i pîşîn-i Devlet-i ‘aliyye-i ebed-karîn 150; —-i ri‘âyet 641; —-i sadâkat 761; —-i sâlifü'l-beyâna kıyâs 546; îfây-ı —-i samîmî 396, 402, 412, 512; —-i Sefâret 579, 582, 585; —-i selâtîn-i uhuvvet-me’âb 64, 70; takdîm-i —-i senâ 307; *îfây-ı* —-i şân-ı bülend-‘unvân-ı Devlet-i ‘aliyye 484; —-i tahsîl-i rızây-ı yümn-iktizây-ı evliyây-ı ni‘amî 481; —-i ta‘zîm 443; —-i ta‘zîmleri 381; —-i tehdîd 123; —-i tehniye-i “Mübârek bâd” 927; —-i tekâ-pûyî 273; —-i tekrîmleri 381; —-i tertîb-i ziyâfet 958; —-i teşyî‘ 333, 376; —-i teyakkuz 179; icrây-ı —-i übbehet-nişân 230; —-i ‘ubûdiyyet 618, 737; —-i ‘ubûdiyyete münâfî 601; —-i velîme icrâsına mübâderet 537; —-i Vezâret 568; —-i yek-cihetî-i dînî 70; —-i yek-cihetî-i mezhebî 70; —-i zemîn-bûsî 334, 371, 452

merâtib 548, 553; ‘ale'l— 75; kat‘-ı — 215, 590, 704, 934, 936; tahvîl-i — 924; takdîr-i — 345; —-i celîletü'l-mefâhır-i husrevân-ı şerî‘at-‘unvân

497; ‘alâ —ihim 543, 619, 629; —-i hullet ü mahabbet 153; —-i kişver-sitânî 915; mürettibü —i'l-Hılâfeti'l-kübrâ 846; —-i mezbûre 358, 579, 583; tayy-ı —-i mu‘tâde 684; ‘inâyet-i cenâb-ı nizâm-bahşây-ı —-i neş’eteyn 360; —-i rızâ-cûyî 758; —leri 383; —-i ‘ulyâlar 432n; —-i ‘ulyâ ricâli 955

mercân; sübha-i —âsâ 53; — donanmalı 328; — tesbîh 706; — tesbîhler 706

Mercân; — Kolluğu kurbü 769; — kolluklarının çorbacıları 571; — kolluklarının zâbitânı 571

Mercidâbık (Haleb havâlîsinde) nâm mahal 101

Mercümek (Dökmeci-zâde'nin etbâ‘ından) 949

merd; —âne 40; —âne savlet 572; cünbiş-i nesîm-i —ânegî 116; izhâr-ı —ânegî 178; —ân-ı çille-keşân-ı hidâyet 184; —ân-ı nîkû-menkabet 24; —-i mesfûrun oğlu 960; —-i meydân-ı tuğyân 804; —-i nîkû-girdâr 183; yek —-i nîkû-kâr 50; —-i pâk-i‘tikād 565; —-i sâhib-i i‘tibâr 485; —-i sâhib-i şân 485; —üm-endâzlık (lâzime-i erbâb-ı cihâd) 618

merg; çeşîde-i zehr-âbe-i — 431, 455; şâd-— 240; nâvek-i — u demâra hedef 456

mergūb 70, 168, 173, 278, 291, 308, 349, 410, 432, 649, 934; mevki‘-i — 555; tarîk-ı — 777; tonları — 266; üslûb-i — 819, 868; vech-i — 343; üslûb-i —-i muhterem 736; — ‘indallah 415; — iyyet 962; —ları 647

merhabâ 559; dûrdan — 51; —-gûyây-ı tehniyet-güster 672

merhale/merâhil 424, 641; tayy-ı — 301, 315, 638, 644; sad-— güzerân 944

merhamet 182, 736, 772; bahr-ı zehhâr-ı — 134; bâyeste-i — 898; kemâl-i — 719; mahz-ı — 137; matla‘-ı — 465; mütemessik-i hibâle-i — 385; şâyeste-i — 473; zülâl-rîz-i feyzân-feyz-ı re’fet ü — 518; mahz-ı —den neş’et 739; —e mübeddel 805; —en 835, 885; —-güster 536; — ile pîrâste 889; mahz-ı —-i Husrevâne 721; —-i Mülûkâne 58; mahz-ı —-i Pâdişâhâne 738; kemâl-i —leri 247, 941; kuvvet-i —leri 87; lücce-i bî-gerân-ı —leri 135; zülâl-i selsâl-i —leri 247; —leri 885; nazar-ı —lerin dirîğ 154; —-me’âl-i Pâdişâh-ı kavî-dest-gâh 551; zemân-ı —-‘unvânları 818

merhûn 118, 230, 262, 281, 341, 357, 393, 451, 908, 938

mer‘î 61, 139, 163, 169, 175, 253, 255, 293, 298, 351, 352, 398, 399, 405, 409, 415, 475, 512, 515, 548, 578, 579, 582, 583, 668, 712, 776, 798, 878, 914, 958, 964; — ve meslûk 162; kā‘ide-i —yye 818; —yyü'l-etrâf 294

Merîc; Nehr-i — 643, 976

merkad/merâkıd 239; —-i bâhiru'l-envârları 752; —-i mu‘attaralarına îsâr 346; —-i mukaddesleri 576; —-i münevvere-i vâcibü't-ta‘zîmi ve't-tevkīrleri 63; —-i münevverleri 131, 576; —-i münevverlerine âvîze kılınan elvâh 381; pûşiş-i cidâr-ı —-i pür-envâr 748; —-i pür-envâr-ı hazret-i Ebî Eyyûb Ensârî hazîresi 889; —-i pür-envârı kurbü 97; —-i pür-enverleri 965; —-i rahmet-karînleri 380

merkez; —-âsâ 572, 785, 854; —de vahdet 308; —-i a‘lâm-ı nusrat-irtisâm 315; —-i dâ’ire-i Fetvâ ve takvâ 248; —-i dâ’ire-i Meşîhat 383; —-i dâ’ire-i velâyet 378; —-i hakīkat 163; —-i hıyânetde kıyâm 950; —-i istikāmet 721; —-i itâ‘at 529; —-i itâ‘at ü tekâ-pûyî 311; —-i Kethudâyî 723; —in dahi dâ’ire-i icrây-ı ahkâmı 489; —ine irtikā 967; —-i sadâkat 543; —-i sebât 54, 84; —-i sebâtda direng 48; —-i sıdkda direng 48; —-i Şâhî 810; —-nişîn-i rüşd 124; —-nişîn-i sedâd 124

mersâ; —-nişîn olan sefâyin 891; —-yı Halîc-i Tersâne 30; resîde-i —-yı hıtâm 637; —-yı hüsn-i hıtâma resâ 740; —-yı mekârim-i Pâdişâhî 823; —-yı râhat-irtisâm 606; —-yı sâhileyn 187; —-yı sefâyinlerin istiksâ 794

Merve 897

Meryem Hz. 695

merzbûm; bender-gâh-ı kâlây-ı efâzıl-ı etrâf-ı — 763; revnak-şiken-i kusûr-i — 672; temzîk-ı ‘ısâbe-i eşrâr-ı füccâr-ı — 499; ehâlî-i —-i merkūm 341; ser-zede-i —-i zuhûr 357

Merzifon 680

mesâ‘î; —-i cemîle 485, 614; —-i cemîle izhâr 551, 585; —-i cemîle-i hayr-hâhîleri 360; —-i cemîle-i Kā’ânî'leri 357; —-i cemîletü'l-âsâra ibtidâr 567; —-i cemîleye masdariyyet 481; —-i mebrûr 114; —-i meşkûre 297

mesâ’il; müşkil-güşây-ı — 976; —-i me‘ârif-i hikemiyye 687

mesâkîn 521, 570, 744; —-i hâksârân-ı ra‘iyyet-i tarafeyn 341, 357

mesâlih 354; bilâ-— 574; erbâb-ı — 195, 216, 728; nazm-ı —-i dünyeviyye 973; temşiyet-i —-i hâss u ‘âmm 151; —-i ‘ibâdı ru’yet 229; —-i keremiyyet 169; —-i'l-cihâd 295; —lerini ru’yet 658; —-ini ru’yet 661; —-i safvet 169; —-i sınûr 293

mesâlik; pîrâmen-i — 162; revzenleri bâdiye-peymây-ı nesîm-i sabâya memerr/— 920; kat‘-ı — ederek 600; —-i aktâr-ı mukaddese-i Tîbe-i tayyibe 914; deşt-pehnây-ı —-i hıyâbân-zâr 882; —-i huşk ü teri 606; sâlik-i —-i ilti’âm 139

mesâne; ‘illet-i —ye mübtelâ 566

mesârıf 81, 143, 182, 217, 298, 352, 385, 681; kîse — 695; sarf-ı — 119; —a hıffet 693; —-ı binâ 695; —-ı binâya sarf 859; —-ı ebniye 856, 857; —-ı ebniye-i mezbûre 967; —-ı hâcdan tenzîl 467; berây-ı —-ı râh 376; —-ı râhîleri 259; —-ı râhiyyeleri 182; —-ı râhları 59, 816; —-ı sâ’ire/sâyire 160, 509; —lar 181, 462

mescid/mesâcid 108, 187, 190, 702, 786, 855, 860, 954; —-i merkūm 186; —-i mezkûr 187; —-i muhterik-ı mezkûr 187; —-i sagīru'l-cirm 563; —-i şerîf 186

mesel 47, 315, 540, 696, 831, 911, 918, 940; mazmûn-i — 570; mazâ-mâ-mazâ —i 169, 291, 350, 432, 963; —ini beyân 804; —ini gûyâ 240; —ini îrâd 573, 804; —leri 920

meserret/meserrât; ahbâr-ı — 626; dem-i infilâk-ı fecr-i — 614; gevher-i — 676; hengâm-ı — 725, 969; hâ'iz-i — 194; ibrâz-ı — 646, 648; îrâs-ı — 261; izhâr-ı vüfûr-i — 639; karîn-i ‘ayn-ı — 554; karîn-i — 198, 337, 751; lezâyiz-i — 972; matla‘-ı envâr-ı — 555; mazhar-ı — 58; memerr-i sabây-ı — 560; riyâz-ı — 756; sâl-i — 975; seyyâre-i evc-i — 252; envâ‘-ı —a makrûn 613; —-bahş 895; —-bahş-ı kulûb-i ehl-i İslâm 896; —-efzâ 756; —-eser 845; tertîb-i sûr-i —-intimâ 635; hengâm-ı —-irtisâm 77, 370; hengâm-ı —-irtisâma tesâdüf 258; sâl-i —-iştimâl 125, 634; sıla-i erhâm-ı —-iştimâl 912; —-i tâmm 797; hîn-i —-karîn 96; gülşen-i —leri 61; mektûb-i —-mashûbu 107; hengâm-ı —-me'âl 451; ikbâl-i —-me'âl 933; —-nâme-i nev 894; menşûr-i —-nüşûru 263

Mesîhiyye; İftihâru'l-ümerâ'i'l-milleti'l— 846; kıdvetü a‘yâni'l-milleti'l— 413; kıdvetü'l-ümerâ'i'l-milleti'l— 91, 398, 402, 510, 513, 846; muhtâretü'l-muhadderâti'l-fahîmâti'l— 397, 413, 511; muhtâru'l-küberâ'i'l-fihâmi'l— 396, 397, 402, 509, 512

mesîre-i bâhiru's-safâ 918

mesken 542, 768, 850, 925; — ashâbı olanlar 373; —den bî-zâr 856; —ler 89; — ü mekseblerinin i‘mârına mübâşeret 186

meskenet 556; izhâr-ı — 411; kûçe-i — 968; âvâze-i —leri 541

meslek; —-i halâsa sülûk 843; —-i şekāvetde pîş-kadem 373

mesmû‘ 206, 264, 266, 307, 308, 310, 437, 603, 651, 661, 669, 696, 804, 812, 860, 876, 893, 925, 941, 952; —-i a‘dây-ı ‘anûd 740; —-i ‘âlem 924; —-i cihâniyân 697; —-i Devlet-i ‘aliyye 711; —-i Devlet-i ‘aliyye-i ebed-miknet 431; —-i enâm 824; —-i hümâyûnları 430; —-i Pâdişâhâne 845

mesned/mesânid 280, 722, 771; mekarr-ı — 232; —-ârâlık vâdîsi 624, 806; —-ârây-ı Anadolu 924; —-ârây-ı çâr-bâliş-i velâ vü ittihâd 359; —-ârây-ı çârbâliş-i ittihâd 171; —-ârây-ı çârbâliş-i velâ 171; —-ârây-ı eyvân-ı devlet-âşiyân-ı ikbâl 357; —-ârây-ı Fetvâ 691; —-ârây-ı Hânî 320; —-ârây-ı hükûmet 609; —-ârây-ı hükûmet-i İstanbul 706; —-ârây-ı iclâl 77; —-ârây-ı İlhânî 886; —-ârây-ı kazâ'-i İstanbul 487; —-ârây-ı Meşîhat 595; —-ârây-ı Meşîhat-i İslâmî 176; —-ârây-ı Meşîhat-i İslâmiyye 594; —-ârây-ı Meşîhat-ı İslâmiyye semâhatlü efendi 319; —-ârây-ı Meşîhat-i İslâmiyye 95, 230, 287, 361, 373, 723, 742; —-ârây-ı Sadâret 159, 549; —-ârây-ı Sadâret-i ‘uzmâ 88, 135, 233, 571, 610, 775; —-ârây-ı Sadâret-i Rum 193, 440, 531, 848; —-ârây-ı Sadr-ı Anadolu 430; —-ârây-ı Sadr-ı Rum 247, 686; —-ârây-ı Sipehsâlârî 47; —-ârây-ı şerâfet 961; —-ârây-ı Vekâlet-i ‘uzmâ 151; —-ârây-ı Vekâlet-i kübrâ 635, 796, 844, 858; —-ârâyî-i taht-gâh-ı İran 290; —-ârâyî-i taht-gâh-ı Keyân 349, 428; —-güzîn-i ‘izz ü ‘alâ 686; —-güzîn-i fetânet-pîrâ 392; —-güzîn-i ikāmet 838; —-güzîn-i mantûk 93; —-güzîn-i mefhûm 93; —-güzîn-i ser-bülendi 921; —-güzîn-i şehâmet 174, 585; —-güzîn-i übbehet 174, 585; —-i Anadolu 889, 924; —-i Anadolu pâyesi 924; —-i bâhiru'l-ihtirâm 683; —-i büyût-i letâfet-irtisâm 920; —-i dostî ve sadâkat 844; —-i Emâret 914, 962, 963; kâr-fermâyan-ı —-i emere-i mutâ‘anın 426; —-i Fetvâ 691, 889; pîrâye-i —-i hallet 583; —-i Hılâfet'e ku‘ûd 183; —-i hükûmet 724; —-i İftâ'ya ıs‘âd 247; —-i Kā'ânî 567; —-i kusûr-i letâfet-irtisâm 920; —-i Meşîhat-i İslâmiyye 94, 157, 281, 429, 533; —-i mu‘allâ-yı Fetvâ 592; —-i muhterem 726; —-inde ibkā 27; —-i refî‘-i şerâfet 915; —-i Rum 250, 531, 848; —-i Rum'a şeref-bahşâ 105; —-i Sadâret-i ‘ulyâdan infisâlı 737; —-i Sadâret-i ‘uzmâ 316, 632; —-i Şâhî 532, 809, 810, 879, 902, 953; —-i Şâhî'ye câlis 906; —-i Şâhî'ye cülûsu 623; —-i Şâhî'ye ıs‘âd 904; —-i Şerâfet 962; âsûde-nişîn-i —-i ‘ulyâ 495; —-i ‘ulyâ 138, 934; —-i vâlâ-yı Anadolu 270; —-i vâlâ-yı Fetvâ 96, 592; —-i vâlâ-yı İlhânî 567; —-i vâlâ-yı Kethudayî 124; —-i vâlâ-yı Riyâset 481; —-i vâlâ-yı Şemhâlî 138; —-i vâlâlarında müstedâm 613; —-i vâlâsı 894; —-i Vezâret 27; —-nişîn-i emn 949; —-nişîn-i istirâhat 333; —-nişîn-i ‘izzet 965; —-nişîn-i Sadr-ı Rum 686; —-nişîn-i selâmet 949

mesnevî-yi rengîn-edâ 557

mesrûr 122, 124, 125, 127, 133, 137, 149, 189, 196, 199, 209, 210, 211, 213, 216, 218, 231, 235, 239, 240, 250, 263, 269, 273, 274, 280, 337, 372, 373, 383, 388, 390, 410, 432n, 455, 478, 481, 486, 490, 507, 518, 519, 521, 531, 532, 536, 544, 560, 566, 570, 575, 595, 596, 610, 612, 620, 627, 634, 638, 648, 678, 691, 695, 696, 704, 707, 726, 728, 730, 731, 736, 740n, 741, 742, 743, 751, 753, 767, 770, 773, 779, 787, 790, 794, 798, 802, 805, 815, 817, 824, 825, 827, 828, 830, 835, 848, 849, 853, 856, 894, 899, 910, 924, 928, 931, 939, 945, 950, 955, 958, 963, 966, 968 978; hubûr-i mevfûr ile — 140; karîn-i — 680; neyl-i visâliyle — 541; — buyurmak 375; —en 678, 691, 706, 718; — u'l-bâl 751, 779, 830, 853, 910; —u'l-cenân 616; —u'l-fu'âd/fuvâd 278, 502; — u müstebşer 479

mest; —-i gurûr-i sahbây-ı istiklâl 808; —-i harâb-ı hâb-nûşîn 524; —-i medhûş-i ikbâl-i sahbây-ı devlet 936

mesûbât; —-ı cemîle 760; —-ı uhrevî 744
Mes‘ûd bin Sa‘d (Şerîf, Emîr-i Mekke-i mükerreme) 696
Mes‘ûd Girây Sultân (selâtîn-i Cengîziyye'den) 333, 337, 372
mes’ûl 45, 173, 210, 215, 318, 341, 411, 430, 578, 725, 832, 953; —ât 394; —âtının cümlesi 917; —-i Fakīrâne 974; —-i ihvân-ı hullân 766; —leri 316, 411, 508, 543, 794; —lerine ‘adem-i müsâ‘ade 880; —lerine müsâ‘ade 243, 793, 869; —lerine müsâ‘ade-i hümâyûn 686; dâd-hâhânın —lerine müsâ‘afe 568; —lerine müsâ‘afe 241; —lerine müsâ‘afe-i hümâyûn 595; husûl-i —lerine nâ’il 296; —üne ‘adem-i müsâ‘ade 870; —üne müsâ‘ade 317, 782; —üne müsâ‘afe 474
meşakkat/meşâkk; bâ‘is-i — 574; envâ‘-ı — 865; esîr-i — 34; giriftâr-ı kemend-i — 385; hezâr — 857, 933; hibâle-i — 814; —e giriftâr 536; —-ı bâr-ı girân-ı ‘udvân/zulm 99; gûnâ-gûn —i mütehammil 384; —-i nâ-ber-câya ilkā 618; ‘azîm—leri 718
meşâyih 379; ziyy-i — 724; —-ı ‘Urbân 471; cem‘iyyet-i —-ı cevâmi‘-i selâtîn 736; —-ı Halvetiyye 766; —-ı İslâmiyye dâ‘îleri 777; —-ı İslâmiyye du‘âcıları 777; ser-halka-i —-ı kirâm 159; tarîkat-i ‘aliyye-i —-ı kirâm 515; —-ı kirâm 29, 380, 448, 515, 539; —-ı Nakşibendiyye 682; —-ı selâtîn 850; Şeyh-ı —u'l-İslâm 626n
meşgale/meşâgil; hıdmet-i kesîru'l-— 18; kesret-i —-i bî-intihâ 248; —-i mühimme 276; —-i sadâret 540
meşhed/meşâhid; —-ârâ 516; —-i mu‘attar; cidâr-ı —-i mukaddes 750; —-i münevvere-i kudsî-harem 748; —-i münevvere-i lâzımü't-tekrîmleri 744; —-i münevverelerine îsâr 346; —-i münevverleri 185; cidâr-ı rahmetdâr-ı —-i Nebevî 750; ta‘zîm-i —-i Nebevî 745; —-i pâk 576
Meşhed 624, 806, 811, 903, 904; Belde-i — 550, 552; nefs-i — 904; Vilâyet-i — 550, 552; —eyn havâlîsi 130; —eyn-i şerîfeyn ziyâreti 425, 868; —eyni'ş-şerîfeyn a‘tâb-ı müteberrike 294; — tarafı 458, 459; — tarafına râhî 460
Meşhed-i Rızâ Mütevellîsi 809
meşhûd 186,193, 206, 264, 302, 310, 312, 319, 431, 435, 470, 507, 638, 669, 724, 734, 950; —-i a‘dây-ı ‘anûd 740; —-i ahad 727; —-i ‘ayn-ı ‘ibret 889; —-i ‘ayn-ı a‘yân-ı zevi'l-i‘tibâr 920; —-i ‘ayn-ı i‘tibâr 664; —-i bâsıra-i hamiyyetleri 49; —-i bâsıra-i i‘tibârları 54; —-i bâsıra-i yakīni 43; —-i bâsıra-i yakīnleri 137; —-i cihâniyân 697; —-i çeşm-i zemân 558; —-i dîde-i ‘ibret-bîn 810; —-i dîde-i ‘ibret-bîn-i erbâb-ı besâ’ir 958; —-i dîde-i devrân 98; —-i dîde-i hakāyık-bînâları 378; —-i dîde-i i‘tibâr 643; —-i ebsâr-ı nuzzâr 652; —-i enâm 29, 124, 540, 618; —-i enzâr-ı devlet-mendân-ı mekârim-şi‘âr 493; —-i pîr u bernâ 615, 972; —-i re’y-i cihân-ârây-ı âfitâb-ziyâları 152; —-i re’y-i Cihân-ârây-ı hümâyûn 283; —-i re’y-i mir’ât-i sîmâ 549, 551; —-i tecribe-kârân 620; —-i tecribe-kârân-ı erbâb-ı besâ’ir 455; —-i tecribe-kârân-ı zemân 24; —-i ‘uyûn-i kurûn 118; —ları 770; — olan hâlât-ı garîbe 453; —u olmayanlar 628
Meşîhat 287; emr-i — 686, 775; hengâm-ı — 381; iksây-ı ferve-i beyzây-ı — 723; merkez-i dâ’ire-i — 383; mesned-ârây-ı — 595; müddet-i — 193; — iddi‘âsı 912; —-i Harem-i Mekke-i mükerreme 785; mesned-ârây-ı —-i İslâmî 176; emânet-i kübrây-ı —-i İslâmiyye 194; makām-ı —-ı İslâmiyye 551, 774; mesned-i —-i İslâmiyye 94, 157, 281, 428, 533; mesned-ârây-ı —-i İslâmiyye 95, 230, 287, 361, 373, 594, 723, 742; revnak-efzây-ı mesned-i —-i İslâmiyye 104; umûr-i lâzime-i te’diye-i —-i İslâmiyye 195; umûr-i —-ı İslâmiyye 96; —-i İslâmiyye 93, 193, 247, 250, 692; —-i İslâmiyye'den munfasıl 692; mesned-ârây-ı —-i İslâmiyye semâhatlü efendi 319; —-i ‘ulyây-ı İslâmiyye 593; —leri târîhi 381
Meşk Hâcesi ‘unvânı 948
meşreb; Hasenî—- 120; mugāyeret-i — 387; sefîh-— 936; tagyîr-i — 930, 976; tasfiye-i — 283; teng—- 454, 728; tünd—- 929; safây-ı —-i 826; —-i ârâm 599; —-i ‘azb 599; —-i bihbûd-i bâhiru'l-cûd-i Mülûkâne 718; —-i hâl-i devrân 123; —-i hümâyûn-i Mülûkâne 235; yegânegî-i hüsn-i —î lâzimesince 322; —-i mel‘anet-nâki 456; —-i nâzik-terîn-i Cihân-dârî 918; —-i nifâk 907; —-i râhat 599; —-i sâff 799; —lerince 809; sükkânı-nın —lerini ‘ârif 880; —-şinâs-i devrân 195
meşrûh 466, 473, 697, 750, 966; ber-minvâl-i — 257, 334, 464, 482, 569, 633, 668, 706, 736, 806, 901, 909, 915, 949; bersem-i — 801; ber-vech-i — 320, 386, 416, 434, 439, 454, 458, 464, 472, 527, 555, 572, 602, 630, 667, 792, 802, 811, 832, 835, 837, 839, 858, 866, 869, 880, 893, 897, 913, 923, 946, 952, 959, 962, 964; siyâk-ı — 164, 579; — evâmir-i ‘aliyye 141; — hatt-ı hümâyûn-i şevket-makrûn 182; siyâk-ı — üzere 582, 585; vech-i — üzere 508, 530, 645
meştâ 862; —hây-ı Yeniçeriyân 865; —lar 859, 863; —lara nakl-i kâr u bâr-ı ric‘at 622; —-nişîn-i ikāmet 131, 140
meşveret 297, 392, 711; ‘akd-i encümen-i — 669; bast-ı kālîçe-i — 157; encümen-i — 117, 282; halka-bend-i — 680; hâzır-ı encümen-i — 392; icrây-ı sünnet-i seniyye-i — 194; îrâ’-i zenâd-ı — 915; sünnet-i seniyye-i — 152; şeref-bahşây-ı meclis-i — 465; tarh-ı meclis-i — 172; ‘umûm — i 179; ‘akd-i encümen-i — irâdesi 281; —ler 758
metâ‘ 407; kendü *metâ‘*ı 405; —-ı girân-behâ 426; —-ı kâlây-ı riyâset 907; —-ı kâlây-ı tesaddur 907; —-ı miknetleri 134; —-ı râyici 40; —larını çıkarup 404

metâlib; aksây-ı — 249, 770; ehemm-i — 297; tahrîrât-ı — 541; tenkīh-i — 151; —-i aksâları 794; aksây-ı —leri 23; etemm-i a'lây-ı —-i Şehriyâr-ı 'âlem 745; —-i hamseye hâhiş-mend 296; —-i ma'hûde 297; husûl-i —-i menzileyn 565; intâc-ı —-i zanniyye-i sıdk-istînâs 972; 'umde-i —leri 578, 581

metânet 42, 112, 142, 403, 544, 600; 'amel-i — 712; bâ'is-i — 82; kemâl-i — 860; kuvvetü'z-zahr-ı — 139; pâ-ber-cây-ı — 54; tertîb-i levâzım-ı — 35; —-i diyânet-fermây-ı Pâdişâhâne 119; —-i hâlleri 22; —-i Müşîrâne 601; —ine i'timâd 877; —in semeresi 643; eşkâl-i —-iştimâl 416; —-i zamîr-i diyânet-semîrleri 450; hâhiş-i gayret-şümûl-i — leri 44; —leri 461; esâs-ı —-mesâs-i letâfet-nüşûru 418; kendüye — vererek 527; envâ'-ı — ü menâ'at 314; — ü rezânet 98

meteris; bilâ— 116; — muhârebeleri 53; —ler 40, 49, 116, 469, 662, 876; —ler imrâr 117; —ler mahalli 876; —lerine yürüyüş 117

Metrîs (متريس) Köyü (Revân'a karîb) 842

metrûke; —-i birâder-i müstehânı 805; —-i müteveffâ-yı müşârun ileyh 909

me'vâ 383, 850; —dan bî-zâr 856; —lar 570; —ları içün 430; —y-ı dûzah-ihtivâ 42; —y-ı eşkıyâ olan mahaller 278; —y-ı korsân 840

mevâcib 927; kıst — 854; tevzî'-i — 575; kısteyn —i 57, 694, 853, 854, 927; kıst lezez —i 575; —-i askeriyye 853; kısteyn —i ihrâcı 318; müstehak oldukları —ler 276; —ler 20, 142, 275, 276, 535, 534, 836; neferât-ı mezkûrenin —leri 276; —leri tedârük 276; — talebi behânesi 836

mevâdd 151, 256, 298, 352, 360, 397, 403, 409, 413, 415, 512, 779, 847, 867, 883, 936; erbâb-ı — 195; esâs-ı — 293; imlâ olunan — 352; nâ-münâsib — 309; tastîr olunan — 352; te'kîd-i — 637; telhîs-ı — 866; ticârete dâ'ir — 403; —da idhâl 667; musâlaha —ı 399, 513; —-ı 'adîde 99; —-ı fesâd-ı 'isyân 760; —-ı fesâd-ı küfr 760; —-ı hamse 129, 169, 429; —-ı hamse-i ma'hûde 349; —-ı hamse-i ma'lûme 166; —-ı hamse-i mezkûre 291; —-ı lâzime 308; —-ı lâzime-i müstahsene 308; —-ı ma'dûde-i sâlifü'l-beyân 861; —-ı ma'lûme 100; —-ı menfa'at 667; —-ı merkūme 351, 413, 415, 602; keyfiyyet-i —-ı meşrûha 414; —-ı mezkûre 429; —-ı muhtelife 307; —-ı musâfât 409, 508, 667, 668; —-ı musâlaha 400, 415, 667; —-ı mün'akıde 409; —-ı müsâleme 351, 433, 508; —-ı müteferrika 484; —-ı nâ-şâyeste 308; —ın icrâları 415; —-ı nizâ'-ı def'/ref' 91; —-ı sâbıka 297; —-ı salâh 394, 667, 668, 804; —-ı selâse 129, 430; —-ı sulh 394, 667, 668, 804; tahrîk-i silsile-i —-ı şûr u şeyn 314; —-ı temessük 398, 399, 415, 512, 513; —-ı temessüklerinde mastûr 400; —i'l-fesâd 295; — kağıdları 645; mazmûn-i —ları 281, 464; —ları 413; sâlifü'l-beyân — şurûtu 409

mevâlî; dâhil-i 'idâd-ı — 539; —-i fihâm 882; —-i kirâm 220, 259, 518; —-yi 'izâmın fâzılı 706; —-yi 'izâmın me'ârif-mendi 706; —-yi 'izâmın ser-bülendi 750; —-yi kirâm 692, 954

mevâsîk 400; muhâfaza-i — 579, 585; sıyânet-i — 586; zabt-ı kavâ'id-i — 783; zabt-ı — 870; —-ı ekîde 878; —-ı sâbıka 597; —larını müş'ir 835

mevâşî 459,604; —leri 662

mevâzı' 417; nâ-hemvâr — 607; —-ı 'adîde 664, 817, 859; —-ı dil-nişîn 441; —-ı esâsı 637

meveddet 67, 347, 511; 'akd-i rişte-i — 56; ârâyiş-i tâk-ı — 584; bâ'is-i tahrîk-i silsile-i — 867; efzâyiş-i — 586; erkân-ı — 514; gevher-i tâbdâr-ı dürc-i — 340; hulûs-ı — 180; îfây-ı rusûm-i — 593; irâ'et-i sûret-i — 738; izhâr-ı levâzım-ı — 396, 402, 412, 512, 848; levâzım-ı hallet ü — 358; levâzım-ı — 311; mahzen-i — 283; mektûb-i — 175, 867; nesîm-i — 579; nûk-i hâme-i — 340, 356; pertev-pâş-i — 355, 580; sebeb-i efzâyiş-i — 360; teşyîd-i erkân-ı — 647; — 'akdi 510; tah-rîr-i vesîletü'l-—e mübâderet 551; —-i cenânî 284; envâr-ı neyyir-i —-i hazrateyn 358; —-i müstedî-me 825; —-i mütekavvimetü'l-usûl 343; nâme-i hümâyûn-i —-meşhûn 163; —-nâme-i hümâyûn-lar 430; —-nâmelerine mashûben 689; —in tezâyüdü esbâbı 402; mektûb-i —-semîr 784; mektûb-i —-üslûb 57, 173; güldeste-i behâristân-ı — ü vedâd 756; zebîre-i —-vetîreleri 172, 174; riyâz-ı — ve velâ 551; nesîm-i — vezân 583

mevhibe/mevhibet/mevâhib; 'atebe-i bâhiru'l-— 514; peyveste-i — 915; nâme-i —-'allâme 511; —-i cemîleleri 341; —-i kübrâ 28, 797; 'atıyye-i —-makrûn 33; nâme-i hümâyûn-i —-makrûn 60, 647, 916; incizâb-ı derûn-i —-makrûnları 429; nâme-i hümâyûn-i —-'unvânları 304; neyl-i — ü kerâmâ 163

mev'iza/mevâ'iz 11; bülbül-i çemen-i suffe-i — 183; —-i hasb-i hâli 808; —-i hikmet-semîr 102, 776; —-i müstevcibü'l-felâh-ı halef 8; bâ'is-i —t 854; —ti'l-hasene 341

mevki' 188, 865; bihîn — 190; letâfet-i — 611; mu'allâ — 420; —-i bâhiru't-tarab 417; —-i dil-nişîn 637; —-i hesnâ 418; —-i kabûle karîn 621; —-i latîf 923; —-i makbûl 637; —-i menî'-i şerâfet-rasîn 441; —-i mergūb 555; —-i mu'allâ 607; —-i muhterem 555; —-i münîf 560; —-i münîf-i merkūm 612; —ini istîzân 612; —-i şeref-âyîn 444; —-i tahsîne mevsûl 887; —-i zîbâ 675; —-i ziyâfet 958

mevkūf 154, 302, 426, 429, 765; tertîbine — 428; — bir ma'nâ 962; —en 476; —-i 'ukde-i te'hîr/terâhî 113; —un 'aleyh 896

Mevkūfât 127, 246, 476, 477, 610; mansıb-ı — 508; —î 638, 955; — mansıbı 816

Mevlâ 211n, 235, 274, 558, 734, 774n, 826; 'avn-i cenâb-ı — 232; bi-tevfîk-ı cenâb-ı — 927; hazret-

i — 928; ‘inâyet-i bî-gāyât-ı cenâb-ı — 75; in şâ’e'l-— 91; mâye-dâr-ı iksîr-i rahmet-i — 742; rızâ-cûy-i cenâb-ı — 778; tahsîl-i rızây-ı hazret-i — 128; hısn-ı hasîn-ı sıyânet-i cenâb-ı —'ya ilticâ 600; —-yı Rahmân 239n; bk. ayrıca **Allah**

Mevleviyyet; neyl-i — 95; —-i bâ-sa‘âdet 895; —-i Ümmü'd-dünyâ 764

Mevlid-i şerîf; kırâ’et-i — 379n; kırâ’et-i nazm-ı —-i mağfiret-redîf 29; le’âlî-i manzûme-i — kırâ’eti 29

mevrûs 509, 512; babasından — 698; ‘âdet-i —eleri 467

mevsim/mevâsim; ber-muktezây-ı — 76, 607; iktizây-ı — 610; —-i behâr-ı huceste-âsâr 55; —-i behcet-telâzüm-i tesâdüfî 254; —-i dîdâr 559; —-i evvel-behâr 892; —-i hac 474, 696; —-i iyâb ü zehâb-ı huccâc-ı zevi'l-ibtihâc 237; —-i letâfet 789; —-i mezkûr 113; —-i rebî‘-i ferah-âsâr 622; —-i rûz-i kāsım 126; —-i sermâ-yı firâk 768; —-i şitâ 125, 145, 271, 840

mevsûk; —u'l-kelim 694; —un bih 163, 170; —un bih kimesneler 219; —un bih temessükler 353

mevzi‘; münhafız — 224; —-i âhar 855; —-i hâlîye 556; —-i hurrem 555, 607; —-i hurrem-i rûh-efzâ 188; —-i kıyâm-ı fîl-i hevl-endâz 618; —-i latîf-i mezkûr 612; —-i lâyık 750; —-i mezkûr 620; —-i ziyâfet 613

mey; pür-— 874; vücûd-i — 480; sûy-i kûy-i —-furûş 480; —gede 479

meydân 460, 617; teng-— 576; —a atılmadan tehâşî 110; —-ı fezâhat 945; —-ı imtihan 572; —-ı iştihâr 807; cilve-nümây-ı —-ı mübârezet 616; —-ı münîf-i besâlet-rahşları 171; —-ı münîf-i besâlet-rahşları savbı 359; —-ı rıkkıyyete komak 393; —-ı vegā 312

Meyis Cezîresi kurbü 627

meyl 87, 118, 125, 130, 138, 164, 188, 225, 305, 306, 351, 387, 429, 438, 448, 479, 490, 494, 511, 570, 582, 585, 623, 717, 789, 889, 950, 962; efzâyiş-i — 778; kapudan mufârakata — 659; kemâl-i hâhiş ile — 508; kemâl-i ihtisâsa — 514; kemâl-i — 201, 554; — âşikâr 705; —-i fu’âd-i mekârim-nümûnları 973; —-i hümâyûn 918; —-i Keyânî 292; —-i mâ-lâ-kelâm 745; —-i mahabbet 860; —-i mefsedet 935; ibrâz-ı —-i şevk-ı me’âsir 746; —leri 111, 115, 172; — ü hâhiş 824; esbâb-ı — ü incizâb 274; — ü inzımâm 961

meymenet/meymene; ‘ahd-i — 63; bi'n-nasrı ve'l-— 637; dâru'n-nasrı ve'l-— 896; keyfiyyet-i bâhiru'l-— 215; sene-i — 282, 451, 611; meş‘al-sûz-i şeb-hengâm-ı —-endûz 673; rûz-i fîrûz-i —-endûzda 492; —-endûz-i Hâkāniyye 435; ân-ı —-iktirân 212, 442; rızây-ı —-iktizasında 385; ‘âmm-ı —-irtisâm 896; hengâm-ı —-irtisâm 233; makām-ı —-irtisâm 939; sene-i —-irtisâm 725; müterassıd-ı kudûm-i —-iştimâl 615; sâl-i —-iştimâl 196, 254; kudûm-i —-iştimâlleri 75; teşrîf-i kudûm-i —-lüzûm 31, 367; kudûm-i —-lüzûmları 196, 419, 520, 673; teşrîf-i —-makrûn 622; şâh-nişîn-i —-mekîn 417; ‘avâtıf-ı ‘aliyye-i —-merhûn 486; izâfe-i nev-bünyâd-ı —-nihâd 672; teşrîf-i —-redîf 31; kudûm-i —-redîfleri 452; sene-i —-rehîn 815; —-i Saltanat 222; südde-i —-‘uddeleri 322

meymûn 578, 581

meyve 56, 301, 574; hânçe — 301

mezâlim 31, 99, 936, 945; def‘-i — 943; irtikâb-ı envâ‘-ı — 98; envâ‘-ı — 936, 944; ref‘-i — 62; —den masûn 879; def‘-i —e ibtidâr 568; —e mülâzım 946; —-i husrân-me’âbları 945

mezâr; halvet-hâne-i teng ü târ-ı —a duhûlü ihtiyâr 766; nigâşte-i levha-i —-ı bâhiru'l-envârları 889; —-ı rahmet-meşhûn 539; nigâşte-i levha-i —ları 542; —istân 872; —istâna îsâl 516

mezâri‘ 115, 596; — ashâbı 596; —-i âmâli 888; —-i âmâl-i Müslimîn 52, 815; —-i âmâl-i Müşîrâne 271; —-i pirinc 111

mezellet; çâşnî-senc-i dûr-bâş-ı — 107; galtîde-i hâk-i — 120, 219, 243, 960; havâle-i esinne-i — 40; matmûre-nişîn-i — 189; karîn-i — 923; üftâde-i hâk-i — 242

mezheb/mezâhib 70, 139, 296, 305; bî-— 936; hılâf-ı — 693; i‘ânet-i — 429; lâzime-i ittihâd-ı — 71; min-haysü'l-— 428; muhtelifetü'l-— 907; tahvîl-i — 435; taraf-ı muhâlif-i bed-— 138; tecliye-i — 283; bî-— haşerât-ı dalâlet-âyîn 913; merâsim-i yek-cihetî-i —î 70; —-i bâtıl 37, 42, 79; —-i Ca‘ferî tasdîkı 130, 429; —-i dalâlet-intimâ 52; —-i Ehl-i Sünnet'e sâlik 298; —-i erba‘a 155; —-i erba‘anın cemâ‘ati 153; —-i erba‘aya muhâlif 696; —-i hakka 128, 261; âbâ’-i kirâmının muhtârı olan —-i Hanîf 296; —-i Hanîf-i Ehl-i Sünnet 290; —-i Hanîf-i Ehl-i Sünnet ve Cemâ‘at 349, 428; —-i Hanîf-i Muhammedî 500; ser-—imiz 131; —-i münharife-i zulmet-intimâ 261; —-i Sünnet ve Cemâ‘at 154; —-i Şî‘a-i İmâmiyye 79; ser-—lik 152; tasdîk-ı ser-— teklîfi 157

meziyyet/mezâyâ 860, 915; ‘ulüvv-i — 498; vâkıf-ı — 645; — hüveydâ 641; —leri 611, 779; —-ı kā’ime-i şehâmet-dâ’ime-i kirâm 172; —-ı mevhibet-pîrâsı 307

me’zûn 24, 173, 256, 290, 310, 319, 374, 508, 543, 575, 679, 701, 731, 763, 793; rû-mâle — 767; ru’yetine — 556; — bi'l-iftâ 763; —en 24, 253, 334, 555, 628, 655; —en ‘avdet 804; —en ‘avdete murahhas 658; —en ric‘at 658; me’zûn-i — 585, 670; —-i ‘avd ü insırâf 163, 359; —-i insırâf 585, 670

Mısır (Ümmü'd-dünyâ ve Kinâne-i Hudâ) 20, 28, 181, 211, 466, 603, 701, 788, 844, 949; asâkir-i — 141, 180; cânib-i — 182, 212, 603, 749, 788, 838; Defterdâr-ı — 467, 470, 600; Eyâlet-i — 599, 602; hâk-i — (Ümmü'd-dünyâ olan) 599;

iklîm-i — 604; Kāhire-ı — 466, 472; keyfiyyât-ı — 599; mahrûse-i — 141; memâlik-i — 20; Mîru'l-Hâcc-ı — 19, 467; nefs-i — 212; tarîk-ı — 751; Tevliyet-i — 472, 602; ümerâ'-i — 19, 112, 142; vülât-ı — 466; —'a Hâkim 469; —'a me'muriyyet 779; güzîde — askeri 142; tüvânâ — askeri 142; — askeri 180; — Cizyesi cibâyeti 789; — çorbacıları 112; —'da mahsûldâr 832; —'dan munfasıl 663; — (bilâd-ı hârreden) gibi mahalle 788; —-ı 'âleme mânend-i Nîl 735; cânib-i —-ı Kāhire 466, 773; Eyâlet-i —-ı Kāhire 24, 472, 772; hükûmet-i —-ı Kāhire 599; —-ı Kāhire 19, 948; Kazâ'-i —-ı Kāhire ile müretteb-sâz-ı esbâb-ı me'âlî 539; —-ı Kāhire Kadısı 19, 198, 486; hükûmet-i —-ı nâdiretü'l-'asr 888; —-ı nâdiretü'l-'asr-ı bî-hemtâ 401, 466, 603; —'ın ahvâline vâkıf 602; —'ın fârisân ocakları 469; asâkir-i —ıyye 181; hall-i 'ukde-i mehâmm-ı —ıyye 473; ekālîm-i seb'a-i —ıyye 471; itmâm-ı umûr-i —ıyye 602; Memleket-i —ıyye 599; ricâl-i sadâkat-ahvâl-i —ıyye 472; ricâl-i —ıyye 472; sahn-ı basît-ı gabrây-ı —ıyye 472; tarîk-ı —ıyye 916; tensîk-ı 'ukde-i mehâmm-ı —ıyye 472; umûr-i —ıyye 466; umûr-i memâlik-i —ıyye 471; ümerâ'-i —ıyye 468, 469, 471; vekāyi'-i dîdegân-ı —ıyye 471; vücûh-i ümerây-ı —ıyye 600; zehâyir-i —ıyye 133; techîz-i huccâc-ı —ıyye mevsimi 601; vücûh-i ümerây-ı —ıyye ocakları ricâli 600; kîse-i —î 181; —î kîse 182; — İrsâliyyesi mâlı 142; — kā'idesi 296; — Kadısı 430, 717; — Kadısı Efendi 600; — kalyonu 701; ehâlî-i — lisânından 601; — mi'mârı 111, 113; — Vâlîsi 79, 111, 142, 181, 212, 387n, 454, 466, 489, 599, 630, 697, 708n, 772, 791, 894

Mi'addiyye 111

Midillü Cezîresi 32, 274, 912

miftâh; elmâslı — 326; — Ağası 955;

Mihal Voyvoda (Koca, Eflâk Voyvodası, dâll-i mesfûr) 31, 32; —'nın oğlu 698

mihmân; mahsûs —dâr 625; —dâr 147, 159, 257, 300, 309, 351, 424, 533, 648, 657n, 779, 780, 782; —dâr Bey 300, 302; —dâr-başılar 657; —dâr-ı mûmâ ileyh 300, 303; —-hâne 646; —-hânelerine îsâl 640; —-hânemiz 649; —-hânemizden hareket 645; —-ı bâhiru'l-'unvân-ı Devlet-i 'aliyye 336; —-ı Devlet-i 'aliyye-i müşârun ileyh 370; —-ı me'âlî-'unvân-ı müşârun ileyh 369; —-ı ziyâfet-hâne-i Devlet-i 'aliyye 383; ber-mûceb-i kavâ'id-i —-nüvâzî 385; edevât-ı ikrâm-ı —-nüvâzî 424; kā'ide-i —-nüvâzî 376, 574; merâsim-i 'âdî-i —-nüvâzî 545; merâsim-i —-nüvâzî 337, 370, 625, 879; sâha-i re'fet-mesâha-i —-nüvâzî 172; tarîka-i enîka-i —-nüvâzî 332; —-nüvâzî merâsimine murâ'ât 147; —-nüvâzlıklar 655; —-nüvâz nâmiyle 301

mihnet/mihan 907; gül-i ra'nây-ı — 548; hezâr — 933; 'ikāle-i — 814

mihr; âfitâb-ı ebediyyü'l-işrâk-ı — 71; bâ'is-i efzûnî-i — 74; efzâyiş-i — 583; efzûnî-i — 572; envâr-ı neyyireyn-i — 814; izhâr-ı — 872; kuvvet-bahş-ı kuvây-ı nâmiye-i — 577; merîre-i müzerkeş-târ-ı — 620; semere-i şecere-i — 579, 582; zülâl-i — 815; lem'a-i —-âsâ 978; —-bân 874; mihr-i cihân-efrûz-i —bânî 283; —-i 'âlem-tâb 733, 863, 900; —-i bahtı 900; —-i cihân-efrûz-i mahabbet 283; —-i cihân-efrûz-i mihribânî 283; —-i cihân-fürûz-i eltâf-ı Hudâvendî 123; matla'-ı —-i dırahşân 422; —-i evc-i nasafet 733; —-i felek 561, 874; —-i fürûzân-ı sipihr-i Saltanat 548; —-i fürûzân-ı sipihr-i serverî 548; —-i ikbâl 608, 907; —-i ikbâlinin âfil ü zâyil 940; —-i lutfu 799; rûy-i —-i münîre 52; pençe-i hüsn-i —-i münîr gibi âfâk-gîr 557; —-i münîr-i 'âlem-tenvîr-i keremiyyet 170; —-i münîr-i 'âlem-tenvîr-i safvet 170; —-i münîr-i âfâk-tenvîr-i 'âtıfet 916; zamîr-i —-incilâ 756; mekşûf-i zamîr-i münîr-i —-incilâ 549; zamîr-i serîre-dân-ı —-incilâ 64; mir'ât-i zamîr-i —-incilâları 165; nûr-i cemâl-i mihr-incilâları 136; —-i rahşende-i burc-i şeref-i devlet 561; —-i sa'âdet-i pertev-i ikbâl 676; —-i sipihr-ârây-ı evc-i furû' 504; —-i sipihr-i hubb u velâ 354, 580; —-i sipihr-i Sadâret 336; kebîr mihr-i tenvîr 747; —-i zâtiyle 563; rişte-i girih-gîr-i 'alâka-i —leri 813 — u mahabbetleri âşikâr 623; zîver-efser-i — u vedâd 577; semere-i şecere-i — u velâ 585; tecdîd-i libâs-i — u velâ 342, 357

mihrâb 191; mine'l-bâb ile'l-— 188; —-ârây-ı Hılâfet 637; —-ârây-ı İmâmet 637; —-ı 'arşa 923; —-ı istihkāka takdîm 97; bast-ı seccâde-i —-ı meberrât 564; —-ı melekût 749; —-ı melekûta güşâde vü bâz 751; —-ı Nebevî-i 'azîmü'ş-şânın cânibeyni 751

miknet 263, 432, 915; bezl-i mâ-hasal-i — 229, 235; bezl-i — 129, 132, 139, 158, 197, 205, 271, 769, 887, 914; bezl-i yârây-ı — 81; esbâb-ı — 674; ibrâz-ı esbâb-ı — 906; icrây-ı âbyârî-yi — 904; izhâr-ı — 877; kesb-i harâret-i — 936; kesb-i — 623, 631, 842; sâhib-i — 702, 910; sarf-ı nakdîne-i — 3; sarf-ı — 663; tahsîl-i dest-mâye-i — 460, 812; tahsîl-i — 805, 917, 951; —-i Hılâfet'lerin ebed-müddet 313; —i ma'lûm 569; metâ'-ı —leri 134; —lü 396

mîl; gözlerine — çekmek 457, 623, 711; —-i hayf 805; siyeh-kârî —-i sürme-âsâ 904; —-i sürme-âsâ 947

mîl mikdârı 606, 840

millet/milel 156, 200; 'âmme-i — 848; bed-hâh-ı — 949; dâğ-ber-dil-i a'dây-ı — 261; erbâb-ı — 261, 322, 341; 'inân-ı 'akd-i/hall-i mesâlih-i cemâhîr-i — 62; îzâh-ı menâhic-i — 66; lâzime-i ittihâd-ı — 71; magbût-ı — 968; meşmûl-i etrâf-ı — 322; muhâlif-i — 128; müteferri'-i yek-cihetî-i — 343; râbıta-bend-i — 157, 393; râbıta-bend-i nizâm-ı

— 281; sezâvâr-ı — 215; şefekat-fermây-ı — 858; şu'ûn-i — 489; tanzîm-i umûr-i — 887; tedkîk-ı ahvâl-i — 249; nezâret-efzây-ı gülşen-i —-i beyzâ 759; —-i muhtelife-i ilhâd 807; —-i muhtelife-i rafz 807; —-i Nasârâ 180; —-i sâ'ire 406; es'adü'l-—-i ve'd-dîn 3; menfûr-i 'umûm-i — ü nihal 813; —ün vâhide 717

Millî-i Kebîr; Ser-i iskân-ı 'Aşîret-i — (der-Eyâlet-i Rakka) 916; — 'Aşîreti 917; — İskân-başısı 917

mi'mâr 417; —-ı hıred 719; —-ı ikbâl 921; —-ı tasavvur 223; —î-i himem-i Hıdîvane 500; —î-i himmet-i bülend-rütbet-i Şehriyârâne 579; —î-i himmet-i Husrevâne 612

mînâ; micmere-i gerdân-ı sipihr-i —-fâm 258; sahîfe-i ferş-i ruhâm-ı —-fâm 557; velvele-endâz-ı kulel-i sipihr-i —-fâm 109; velvele-endâz-ı künbed-i —-fâm 498; ruhâm-ı bellûr —-fâmdan tıraşîde 418; elvân —-kârî 761; taş-hâneleri —-kârî 329; —-kârî 325, 329, 330, 329, 761; —-kârî müşebbek 329; —lı 303; —y-ı kebûd 191

minber/menâbir 429, 749; vaz'-ı — 187, 190, 563; —-i eflâke su'ûd 564; hilye-pîrây-ı —-i ehl-i îmân 502; —-i mevzûn 191

minnet 719, 759, 969; 'azîm — 844; bî-— 386, 763; —dâr 305, 644, 645; —dârlar 649; rehîn-i —-i 'aliyyeleri 649; tahmîl-i —-i 'azîm 291; —-i 'azîme 341; —-keş-i feyz-ı nigâh-ı şefekat 874; —-keş-i in'âm-ı firâvânları 10; el—-ü lillâhi Te'âlâ 308; el—-ü lillâhi Te'âlâ ve tekaddes 555

*mintârî*si ile 629

mi'râc; — gicesi 840n; —iyye kırâ'eti vakıflarından olup 840n

mir'ât; —-i 'âlem 312; —-i 'âlem-nümâ 159; 'aks-endâz-ı mir'ât-i 'âlem-nümây-ı Cihân-dârî 926; —-i 'avâlim 557; —-i cemâl-i cân-fezây-ı Saltanat 502; sahâyif-i —-i cüdrân 672; —-i derûnu 824; —-i deryâya 'aks-endâz 418; —-i hâl 45,73, 237, 440, 491, 690, 791, 822; —-i hâlden bedîdâr 625; —-i hâli 122, 659; —-i hâlinden nümâyân 635; —-i hâllerinden nümâyân 251; —-i hâl-i kevn 282; —-i hâtır-ı safvet-me'âli 927; —-i havâtır 810; —-i havâtır-ı nüzzârı 572; 'aks-endâz-ı —-i hayâl 919; der—-i husûl 284; —-i 'ibret-nümây-ı 'âlem 118; —-i ilhâm-ı Rabbânî 317; —-i hâl-i İslâmiyân 42; —-i jeng-zedây-ı hâtırları 519; —-i kulûb-i asdıkā 829; —-i memleket 882; —-i mücellây-ı hoş-nümâ 110; —-i sâf-ı kerâmet-ittisâf 450; 'aks-endâz-ı mir'ât-i tab'-ı hümâyûn 770; —-i tab'-ı pâk-i Şâhâne 355, 580; —-i tafsîl-i hâl 188; —-i temâsîl-i ilhâm-ı Sübhânî 175; —-i zamîr-i diyânet-masîr-i Keyânî 164; —-i zamîr-i hakāyık-âşinâları 170; —-i zamîr-i kudsî 61; —-i zamîr-i mihr-incilâları 165; —-i zihn-i beyzâ-ziyâları 64

Mîrâhûr 199, 649, 767, 959; — Ağa 568; —-i Çâsârî 647; —-i Evvel 149, 274, 450, 633, 927; —-i Evvel mansıbı 273, 708; —-i Evvel menâsıbı ile mübeccel 929; —-i Evvel Vekîli 634; —-i Evvel-i hazret-i Şehriyârî 272; —-i Evvel-i Sultânî 567, 631, 707, 930; —-i Evvel-i Şehriyârî 100, 148, 274, 430, 708; —-i Sânî 149, 240, 273, 450, 633, 694, 708, 720; —-i Sânî Ağa 538; —-i Sânî menâsıbı ile mübeccel 929; —-i Sânî-i hazret-i Şehriyârî Vekâleti 55; —-i Sânî-i Sultânî 33, 484, 485; —-i Sânî-i Sultânî Vekîli 80; —-i Sânîlik 149; Büyük —luk hıdmeti 149; —luk vekâletleri 149

mîrî 143; cânib-i — 20, 82, 265, 484, 739; deyn-i — 569; i'ânet-i — 181; mâl-ı — 602, 937; taraf-ı — 87, 218n, 387, 462, 570, 667, 683, 708, 730, 767, 789, 819, 822, 838, 881, 885, 965; — asker yazılmak 182; —den i'ânet 467; taraf-ı —den ru'yet 489; —den zabt 144; — eşyâ tahmîli 408; — içün bedeliyye akçası 597; — kalyonlar 20, 199, 772, 791, 792, 838; — kalyonlarına süvâr 793; — levendât 81, 143; — mâl tahsîli 892; — mukāta'ât 937; — mukāta'ât mültezimleri 882; — piyâde levendât 82; — süvârî 181; — süvârî askeri 182; güzîde — süvârî asker tahrîri 181; — süvârî levendât 143; — üsârâ silki 841; mâl-ı — yi izâ'at 695; dekāyık-ı kavâ'id-i —yye 55; emvâl-i —yye 604, 792; kavâ'id-i —yye 216; dekāyık-ı kavâ'id-i —yyede mehâreti 55; asâkir-i —yye mesârıfı 182

Mîr-i 'alem 55, 228, 832, 833, 955; —lik 228, 610

mîr-i mîrân 45, 48, 81, 528, 604, 830, 832, 875, 957, 959; menâsıb-ı —-ı kirâm 787, 875; —-ı kirâm 47, 54, 72, 78, 80, 116, 132, 142, 146, 197, 227, 238, 254, 263, 337, 484, 486, 568, 574, 605, 622, 630, 677, 683, 721, 728, 767, 788, 791, 822, 838, 875, 882, 909, 925, 926, 957, 959; —-ı kirâm kapularında hıdmetde bulunmak 373; —-ı kirâm-ı şehâmet-irtisâm 959; —-ı mûmâ ileyh 569, 605, 960; —-ı sâhibü'l-ihtişâm 400, 410; bâ-rütbe-i —î 543; rütbe-i —nî 139, 543; — kapuları 253; —lık 665, 829, 912; —lık kaydı 830

mîrî serây (Bağçe-kapusu dâhilinde vâki' Mehmed Kethudâ menzili) 740

Mîr Mahmûd Afgānî'nin oğlu 462

Mirrîh 41, 459; —'ın ihtirâkı muhakkak 459

Mîru'l-Hacc 59, 72n, 218, 227, 468; 'avn-i mesârıf-ı — 467; —-ı İran 429; —-ı Mısır 19, 467; —lar 293, 352; —lık 478, 707

Mîr Veys evlâdı 711

Mîrzâ 545, 575; — tarafı 623; iltifât-ı —yân 887; nüvâziş-i —yân 887; —yân 528; —yı mûmâ ileyh 623, 624

Mîrzâ Safî (evlâd-ı Şâh-ı müşârun ileyhden, Şâh-zâde, Samsun Kal'ası'nda ikāmeti fermân) 22, 384, 385, 438

Mîrzâ Sâm (Şâh-zâde, ez-hânân-ı A'câm) 383, 386

Mîrzâ-zâde Efendi; bk. **Mehmed Efendi** (Mîrzâ-zâde, Şeyh, Şeyhulislâm-ı sâbık)

mîsâk 810, 835; bünyân-ı kaviyyü'l-erkân-ı — 579; bünyân-ı — 314; dâ'ire-i — 867; hıfz-ı şerâyit-ı — 782; hılâf-ı — 405; hibâle-i — 244; muktezây-ı — 879; münâfî-i — 879; rişte-tâb-ı — 469; sitâre-i müzerkeş-târ-ı — 314; vefâ'-i — 578, 582, 585; —a ri'âyet 244; —-ı berûmend 354; bünyân-ı —-ı kaviyyü'l-esâs 583; havze-i vefây-ı —ı sıyânet 582

misâl; —-i âgūş-i ikbâl 419; —-i bî-misâl-i Hılâfet 396, 402; —-i cedâvil 920; —-i hısn-ı hasîn 839; —-i 'îd-i sa'îd-i hilâl 634; —-i lâzimü'l-imtisâl-i mehâbet-iştimâli 307; —-i nûr 41; —-i silkü'l-le'âl edây-ı ferîde-i makāl 975; —-i şâhika-i cibâl 457; —-i tilâl 858

Misis nâm menzil 678

misk 339, 899; —iyyü'l-hıtâm 515, 685, 743

miskāl 761; —e bâliğ 748

misl 558, 901; —i değildir meşhûd 864; —i manzûr 861; —i mesbûk değildir 136n; —i mesbûk hâletlerden olmayup 472; —i mesmû' 861; —i nâ-bûd 857; —i nâ-dîde 747; —i nâ-mesbûk 375, 449, 945, 967, 969; —i nâ-mesbûk hıdmet 234; —i nâ-mesbûk iltifâta şâyân 825; —i nâ-mesmû' 770; —i nâ-meşhûd 857; —i nâ-şinîde 137, 375; —i nâ-yâb 746; —i sebkat 944; —i yok 921; me'âsir-i cemîle-i bî— ü mânend izhârı 267; taraf-ı bî— ü bî-hemtâ 443; bî— ü bî-hemtâ 559; bî— ü bî-müdânî 922; bî— ü nazîr 921; — ü nazîr 441

mîşezâr 221

mizâc 21; 'illet-i — 474, 701; nizâm-ı şikeste— 808; serd-i — 891; sû'-i hılkat-i — 384; —-ı 'âlem 930; —-ı Devlet-i 'aliyye 660; —-ı hakīrâne 640; inhirâf-ı —ı iştidâd 207; —-ı letâfet-imtizâcları 540; —ımızda olan futûr 640; —ımızda olan za'f 640; —-ı vakte evfak 691; — ına inhirâf 117; 'illet-i —ından bahs 602; fâsid-— lar 384; 'illet-i —ları 76, 686; —ları 681

mîzân; —-ı i'tibâr 746; —-ı ihtiyâr 498; —-ı rüşd ü sedâd-ı isâbet-nümûn 972

Mohâc; sahrây-ı rahbü'l-fezâ-yı — 643

Molla/Monla; —-başı 301, 306, 459, 533, 551; — efendilerimiz 432n; —lar 430; mu'teber —yân 428

Mora 236, 396, 402, 902; mansıb-ı Cezîre-i — 489; — Cezîresi 840, 893; — Cezîresi misillü 148; — Cezîresi'nin Muhassıllığı 678; — mansıbı 602; — Muhassılı 75, 236, 492, 772; — Muhassılı-yı sâbık 519; — Muhassıllığı 75, 235, 236, 490, 492, 602, 772, 902, 957

Moskov 780; — Çârîçesi 314, 455; — Kapu Kethudâsı 88, 410, 416; — keferesi 234, 780; — Kıralı 716; —lu 781, 782, 977; —lu tarafı 412; —lu tâyifesi 780, 781; — musâlahaları mükâlemeleri 28; — re'âyâsı 416; — seferi 700; — seferleri muhârebeleri 213; — süferâsı 25; — tâ'ifesi 428; — tarafı 709, 868; —'un tabur-i makhûru mukābelesinde 122

mû; —-be-mû 917; —y-i zengî-i Firengî gibi 507

mu'âdât; kar'-ı bâb-ı — 172; —-ı kadîme 690;

mu'âhaze 601, 642; —-i hükkâm 571

mu'âhede 117, 458; —-i mü'ebbede-i murassafetü'l-erkân 343; —leri 459

mu'allim 541; —-i şeh-zâdegân-ı Hâkānî 685

mu'âmele/mu'âmelât 101, 148, 284, 353, 406, 737, 803, 835, 906, 961; dostluğa lâyık olan — 642; hüsn-i — 119, 623, 628, 632, 655, 806; kec-— 620; imtinân-ı müsâvât ile — 11; —den 'akīm 808; —den havf 739; —-i âşinâyî 654, 724; —-i bi'l-mücâmele 170, 282, 294, 353, 396, 402, 412; sûret-i mu'âmele-i —-mevfûrları 350; —-i dostâne 291, 408; —-i dürüşt 525, 930; —-i fesâd-i'tiyâdları 943; —-i fetânet-girdârı 638; —-i girûdâr-ı erbâb-ı fiten 44; —-i mücâmele 935; —-i nâ-revâ 642; icrây-ı —-i sükût 431; —ler 302, 654; —ye mübâderet 393

mu'ammâ; bi-tarîkı'l-— 725

mu'âraza 101, 600, 903, 961

mu'asker-i hümâyûn 43, 142, 271; —-i deryâ-hurûş 116; —-i zafer-eser 158; —un karârgâhı 140

Mu'aydî (Ehvâz'da sâkin); — ta'bîr olunan 'Urbân eşkıyâsı 661; — tâ'ifesi 662

mu'âyene 99, 112, 225, 634, 654, 659, 750, 793, 902, 903, 953, 954; ber-vech-i — 908; vech-i — 784

Mu'ayyir Hân (Murahhas-ı İran, mükâlemeye me'mûr) 258, 295, 301, 302, 306, 307, 309, 459; — cenâbları 309; — haymesi 309; —'ın âdemleri 309; —'ın Nâzırı 302

Mu'ayyir-i memâlik 256, 257, 297; —-i İran 294, 299, 351, 433

*mubassır*lar 405

Mudanya İskelesi 451

Mugān; Sahrây-ı — 290, 427; şûrây-ı kübrây-ı Sahrây-ı — 295, 349; — cânibleri 38; — Sahrâsı 781

mugāyeret 58, 89, 113, 131, 167, 169, 297, 317, 417, 467,601, 628, 712, 726, 756, 774, 782, 783, 870, 961; 'atûfet-i yegânegîyi — 548; tef ü tâb-ı — 579; hass ü hâr-ı —den masûn 579, 582; tef ü tâb-ı —den masûn 583; — gelmeksizin 399; —-i meşreb 387; —-i nev'iyyet 617; resm-i — metrûk 548; — tetarrukundan masûn/mahfûz 578, 582

muhâbere 81, 463, 915; bi'l-muhâbere 468

Muhâcirîn 354; — hazerâtı 346

Muhaddisîn; Re'îsü'l-— olan Efendi cenâbları 743

muhâfaza 90, 158, 202, 275, 386, 390, 459, 629, 710, 711, 738, 788, 790, 839, 913, 916, 957; ber-vech-i — 957; bi-tarîkı'l-— 21; emr-i — 474, 597, 839, 840; mahall-i — 48; nigâşte-i cerîde-i

— 121; şerâyit-ı — 360; — emri 790; —-i Bağdâd 693; —-i Bahr-ı sefîd 892; —-i bahreyn 898; —-i Belgırad 818; —-i beyza-i İslâm 41; —-i Egriboz 519, 897; —-i hudûd 179, 878; —-i ‘ırz 953; —-i Kal‘a-i Bağdâd 596; —-i memleket 33; —-i merkūme 473, 598, 633; —-i mevâsîk 579, 585; —-i mevâsîk emri 582; —-i mezkûre 275, 492; —-i nâmûs 953; —-i ra‘iyyet 38; —-i sâhileyn 636; —-i sınûr 179; —-i sugūr 38, 179; —-i ‘uhûd 579, 585; —-i ‘uhûd emri 582; — larında ‘usret 386; şânları —ası 173; —sına me’mûr 464; —t-i istitâbet-i teveccüh-i vedâd 69

muhâfız 644, 709; —ân (Tersâne ricâlinden) 839; —-ı Bağdâd 295; —-ı Hanya 964; —-ı kānûn-i ‘adâlet-güster 759; —-ı müşârun ileyh 639; —în-i serhaddât 37, 105; —în-i serhaddât-ı mansûre 105; —lık 371

muhâlefet 877; ahlâfına — 456; bâdî-i — 154; vâdî-i — 669; —-i insâf u hakkāniyyet 167

muhâlif 131; erkân-ı müstedîmesine — 836; zuhûr-i bâd-ı — 627; sâmi‘a-i —ân 808; —ân-ı devlet 758; —ân-ı dîn 758; —-i ‘âdet-i kadîmeleri 86; —-i ârâ 113; —-i Devlet-i ‘aliyye 457; —-i dîn 457; —-i kānûn-i münîf 168; —-i levâzım-ı âdâb-ı Saltanat-ı übbehet-eser 170; —-i millet 128; eyâdî-i —în 877; zümre-i —în 690; —în 119, 159; harmen-i hayât-ı —îni sûzân 119; —-i resm-i vifâk 297

muhallefât 965; —-ı muharrere 819; —-ı vezîrânesi 908

Muhammed ‘Abdülkerîm/Kerîm Hân (Kirmânşâhân Hânı, Sefîr-i İran, ‘âlî-câh, âşinây-ı râh u resm-i âdâb-ı sefâret ü risâlet, cümle-i mu‘temidân-ı devlet-hâhdan, eyâlet-me’âb, ıhlâs-dest-gâh, kadîmî mu‘temed, nâmzed-i sefâret ü risâlet, şehâmet-‘unvân, şehâmet-dest-gâh) 532, 533, 545, 548, 551, 553, 574, 577, 581, 584, 625

Muhammed ‘Ali Bey (Keresevenli ‘Aşîreti) 106

Muhammed bin ‘Abdulvehhâb (Mekke-i mükerreme havâlîsinde vâki‘ Necid karyelerinden ‘Uyeyne ta‘bîr olunur karye ehâlîsinden, mülhid) 696

Muhammed Hân (Kerîm Hân'ın karındaşı, Serdâr) 951

Muhammed Hüseyn Bey (Mihmândâr, vâkıf-ı huzûr-i Şâhî, emâret-me’âb, fütüvvet-nisâb) 257, 300, 351

Muhammed Hüseyn Hân (Kürd, hânân-ı A‘câm'dan) 458

Muhammed Hz. (Muhammedü'l-Mustafâ, Habîb-i Hudâ, Fahr-ı ‘âlem, hâtem-i kâffe-i enbiyâ, Hayru'l-beşer, Hâtemü'l-enbiyâ’i ve'r-rusül, Hâtemü'n-Nebiyyîn, hazret-i Hâtemü'l-mürselîn, hazret-i Muhammedü'l-Mustafa, hazret-i Sultân-ı serîr-ârây-ı Levlâk, iki cihân serveri, İmâm-ı enbiyâ, istimâ‘-ı na‘t-i pâk-i Şâh-i taht-gâh-ı ve Mâ erselnâke, kāfile-i sâlâr-ı ma‘şer-i asfiyâ, kā’id-i ketîbe-i enbiyâ’i ve'l-mürselîn, mahrem-i halvet-serây-ı mâ-evhâ, mekhûl-i kühl-i dîde-fezây-ı “Mâ zâga'l-basaru ve mâ tagā”, mesned-nişîn-i bârgâh-ı Nübüvvet, Nebiyyi'l-Emîn, nûr-i celîl-i hidâyet, rûhâniyyet-i cenâb-ı Şâh-ı tahtgâh-ı Risâlet, Server-i enbiyâ, Server-i seriyye-i enbiyâ, Sidretü'l-müntehây-ı Risâlet, Sipehsâlâr-ı ketîbe-i asfıyâ, Sultân-ı kevneyn, Sultân-i serîr-i Levlâke, şa‘şa‘a-pâş-i şark u garb-ı ‘âlem, şefî‘-i rûz-i cezâ, tûtî-i hoş-lehce-i “Ve mâ yentıku ‘ani'l-hevâ”, Şehriyâr-ı iklîm-i Risâlet, vâzı‘-ı ahkâm-ı şerî‘at ü dîn, zînet-efzây-ı taht-gâh-ı Ve mâ erselnâke, zulmet-güzâr-ı kâffe-i ümem) 29, 63, 67, 184, 316, 341, 401, 420, 425, 445, 495, 512, 547, 548, 550, 553, 620, 748, 749, 755, 757, 759, 760, 873, 896, 913; dîn-i — 758; hücre-i mutahhere-i — 746, 750; i‘lây-ı a‘lâm-ı dîn-i —î 444; kavl-i — 194; ümmet-i — 154, 200; mezheb-i Hanîf-i —î 500; sâlikân-ı merâtib-i dîn-i —î 64; sıyânet-i millet-i —î 913; ümmet-i —-i Seyyidü'l-enâm 153

Muhammed Kāsım Hân (Tebrîz Hâkimi) 106

Muhammed Kuli Hân (Megrî ‘Aşîreti'nden, Megrî Hâkimi, Sovuk-bulak Hânı) 115; —'ın birâderi 106

Muhammed Mehdî Hân (İran elçileri) 424

Muhammed Rızâ Hân (Korucu-başı, vücûh-i kibâr-ı İraniyân'dan, İmâm ‘Ali Kubbe-i şerîfesi ta‘mîrine me’mûr) 868

Muhammed Şâh (evreng-nişîn-i ülkât-ı Hind) 57

Muhammed Şâh (Seyyid, Şâh Süleymân'ın duhter-zâdelerinden, Meşhed-i Rızâ Mütevellîsi Dâvud Mîrzâ'nın semere-i fu’âdı, Horasân'da mesned-i Şâhî, ‘âlî-hazret, Hıdîv-i kişver-i câh ü celâl, mekârim-dest-gâh, mu‘allâ-bârgâh, Pâdi-şâh-ı Cem-câh, refî‘-menzilet, zıll-ı Yezdânî, zîb-i evreng-i devlet ü ikbâl) 758, 809

Muhammed Tâhir Bey (Denbelî Beyi) 106

muhârebe/muhârebât 37, 41, 45, 47, 51, 83, 87, 116, 459, 460, 461, 493, 507, 524, 534, 627, 710, 713, 823, 830, 842, 892, 893, 905, 906; ba‘de'l—44, 711; esnây-ı — 960; mahall-i — 951; nâ’ire-i — 534; — esnâsı 460; vukū‘-i —-ı ‘adîde 37; vukū‘-i —-ı düşmen-şiken 44; —-i a‘dâ 698; —-i a‘dây-ı bed-âyîn 689; —-i ‘azîme 234; —-i İslâmiyân 46; —ler 92, 644, 654; —ler vukū‘u 721; —sin istimâ‘ 710; —ye bezl-i iktidâr 877; —ye cesâret 571, 831; —ye iktihâm 528; —ye kıyâm 601; —ye tesaddî 600

muhârese 47, 158, 202, 839; —-i bahreyn 636; —-i memleket 38; —-i nâmûs-i Saltanat-ı seniyye-i ebed-kıyâm 41; —-i sâhileyn 898; sugūrun —si 159; — vechi 920

muharremât makūlesinden mücânib 701

muharrer 518; ber-minvâl-i — 224, 230, 274, 320, 360, 784, 867; ber-vech-i — 266, 293, 350, 374, 393, 395, 430, 433, 452, 468, 472, 479, 481, 492,

511, 532, 537n, 566, 569, 578, 581, 601, 607, 695, 698, 714, 727, 730, 751, 753, 782, 783, 804, 825, 833, 834, 838, 841, 843, 858, 866, 905, 910, 913, 916, 932, 939, 940, 944, 952, 965, 967, 968, 978; minvâl-i — 437; vech-i — 399, 513; şerâyit-ı —e 342, 357; ber-vech-i —-i bâlâ 234, 383, 385, 464, 486, 529, 544, 625, 660, 705, 726, 742, 780, 802, 821, 827, 828, 891, 930, 943, 978; minvâl-i — üzere 292, 614; siyâk-ı — üzere 300; vech-i — üzere 334

muhâsama 79, 391, 507, 526, 554, 713, 880, 907; dâ'ire-i — 455; def'-i mevâdd-ı — 835; sû-be-sû — 624; terk-i — 206, 717; mukāzefe-i —-iktizâları 534; —-künân 834; şiddet-i âteşbâr-ı —ları 834; 'ukde-i —t 507; —t 436, 713; —t-ı muhâlifîn-i dîn 689

muhâsara 437, 459, 483, 534, 631, 709, 711, 715, 831, 842, 877, 892, 913; — tedârükü 877; —ya ikdâm 710

Muhâsebe; defâtir-i — 216; —-i Anadolu 337; —-i Cizye 430; cerîde-i —-i Evvel 335; —-i Evvel 637, 919; —-i Evvel Kalemi küttâbı 695; —-i Evvel kâtibleri 324; —-i Evvel mansıbı 638, 678; —-i Haremeyn 690, 911

Muhâsib; —-i Haremeyn 556, 911; —-i Haremeyn-i sâbık 698

Muhassıl 148, 819, 820; —ân 388; —-ı Aydın 124, 252; —-ı dest-mâye-i kâm 790; —-ı Livâ'-i Aydın 609; —-ı mûmâ ileyh 149; —-ı sâbık 537; —lara mu'tâd 536; —lık 678; —lık tarîkı 148; —lık vechi 148; —ü'l-âmâl 853

muhâvere/muhâverât 414, 430; âdâb-ı — 699; —leri 702

muhbir 887

Muhît; nisbet-i — 735

muhlıs; cânib-i —âne 91, 361; îkān-ı —âne 783; kurta-i gûş-i îkān-ı —âne 174; taraf-ı —ânemiz 176; cânib-i —-ı sâfî-taviyyetleri 585; —-ı bilâ-iştibâh 548; —-ı Mutlak 'unvânı 28; cânib-i —î 92; —leri 155, 308

Muhsin-zâde Serâyı (Bağçe-kapusu ittisâlinde) 430

muhtâc 113, 968; —-ı 'ilâc 384; —-ı burhân 11, 497; —-ı delîl 11, 497; —-ı ifhâm 815; —-ı i'lân 815; —cîn 35, 682

muhtâr 843; kabûlünde — 297; —etü'l-muhadderâti'l-fahîmâti'l-Mesîhiyye 511; cümle-nin —-ı 86; —-ı âbâ'-i kirâm 290, 341, 349, 428; —u'l-küberâ'i'l-fihâmi'l-'Îseviyye 846; —u'l-küberâ'i'l-fihâmi'l-Mesîhiyye 398, 403, 509, 512

Muhtasaru'l-Velâye (Şeyh Seyyid Mehmed Semerkandî'nin Farsça risâlesi) 183

muhtekir; müstekarr ba'zı —ler yedlerinde mudahhar/müctema' 591

muhterik 97, 146, 186, 214, 220, 240, 245, 769, 770, 786, 855, 856, 858, 859, 860, 967; meksebleri — 769; serâpâ — 739; mahzen-i —-ı mezbûr 98; — olan hâne 740

Muhyiddîn 'Arabî (Şeyh-ı Ekber, kutbu'l-'ârifîn) 725; cenâb-ı Şeyh-ı Ekber — 727

Muhzır 771, 820, 931; — Ağa 506, 729; —lık 729, 931

mu'în 662, 775, 818, 881, 885, 927, 959; ârâyiş-i behâya — 672; ârâyiş-i hüsne — 672; tezyîn-i hüsne — 672; —-i devlet 674; —-i dîn 674; — ü zahîr 458

mukābele 40, 44, 60, 167, 187, 317, 320, 661, 709, 717, 739, 842, 907, 909, 914, 952, 961, 977; 'alâ-vechi'l-— 197; dilîrâne — 41; hîn-i — 144; tâb-âver-i — 39; — bi'l-misl 167, 259; —ci 5, 610; —-i bî-misl merâsimine ri'âyet 848; —-i düşmen 47; —-i guzât 49; —-perdâz 617; —leri 40, 835; —ye 'adem-i iktidârı 627; —ye cesâret 571; —ye ihtimâm 843; —ye mübâderet 623

Mukābele-i Süvârî 246, 475, 610, 825, 956, 977

Mukaddimât-ı Erba'a'ya havâşî-yi 'adîde 764

mukaddime/mukaddimât 128, 304, 307, 425, 429; tertîb-i —a sebeb 451; suver-i —-ı 'acîbe 869; —-ı dekk tertîb 130; —-ı garîbe 427; —-ı hîle tertîb 130; —-ı hulûs-âyât 360; —-ı lâzime 917; bast-ı —-ı leyyine 309; —-ı ma'kūle 89; —-ı me'ârif 699; —-ı merkūme 91; —-ı mezkûre 90; —-ı musâfât 780; —ına mübâşeret 917; —ına şurû' 917; —-ı nezâket-âmîz 309; —-ı sulh 780; bast-ı —-ı tavîle 310; —-i 'asîru'l-intâc 428; ber-mûceb-i —-i bâlâ 824; —-i dil-pesend 17; bast-ı —-i gālibiyyet 44; —-i hâl 156; —-i hıred-kabûl 729; —-i 'ibret-me'âl 11; —-i 'ibret-me'âl îrâdı 260; —-i lâmi'atü'l-behâ 165; ber-mûceb-i —-i makāle 77; bast-ı —-i merâm 975; ber-mûceb-i —-i mezkûre 814; —-i mezkûre 426; —-i muharrere 99; —-i müselleme 249, 522, 934; —-i müsnedün ileyh 896; —-i re'y-i tasvîb-i dilhâh 669; —-i sa'y ü gûşiş-i sugrâ ve kübrâ 730; —-i sa'yleri 134; —-i salâh 151, 160; —-i sulh 151, 160; —-i tahmîs 296; —-i tâli'-i hayr 65; —makāmı 427

Mukaddime-i Haldûniyye Tercemesi 687

mukarnas çift 419

Mukāta'a-i İstanbul Muhâsebesi 722

mukāta'ât 150, 602, 885; mîrî — 937; —-ı mîriyye 148, 819; —-ı sâ'ire 149; — iltizâmı 945; mîrî — mültezimleri 882; — voyvodaları 883; — zabtıyla 678

mukātele 41, 116, 167, 459, 709, 710, 805; hey'et-i — 961; makām-ı — 950; vukū'-i — 907; —ye 'adem-i kudret 842; —ye inhimâk 813; —ye mübâderet 623; —ye mübeddel 714; —ye tesaddî 600

mukāvele 315, 403, 434, 458, 487

mukāvemet 470, 709, 831, 892; 'adem-i — 483, 528, 710, 823; tâb-âver-i — 39, 831, 893, 913,

961; semt-i —den rû-gerdân 662; —e ʻadem-i iktidâr 623; —e kādir 52
mukāyese 112, 182, 505, 695, 742, 857, 920, 967; râyic-i vakte — 666
mukīm 23, 29, 81, 88, 90, 108, 238, 318, 398, 402, 406, 410, 413, 416, 478, 488, 508, 513, 519, 521, 599, 628, 667, 688, 703, 713, 793, 823, 852, 862, 914, 948, 952; —ân 758; — elçisi 843; —-i makām-ı Mahmûd 755
Multân 761
munkatı‘ 931; cereyândan — 224
muntafî 146, 245, 786, 855
murâ‘ât 163, 173, 294, 323, 353, 481, 649, 776, 842, 843, 847, 958; de’b-i dîrîne — 369; kā‘ide-i müstahseneye — 909; kā‘ideye — 642; kemâl-i — 632; lâzimü'l-— 254; merâsim-i hazma — 253, 597; merâsim-i ihtiyâta — 253, 597; merâsim-i müstedîmeye — 537; merâsimine — 795; —da kusûr 951; —-ı ahvâllerini manzûr 298; —-ı Hudâvendî 760; —-ı îfâ 568; —-ı levâzım-ı tebcîl/tefhîm 340; —-ı merâsim-i âdâb 620; —ında ihtimâm 597; —-ı zavâbıt-ı kuyûd 343; —-ı zavâbıt-ı şurût 343; —-i hâl 352; —-i merâsim-i hazm 159; —-i merâsim-i ihtiyât 159; —-i merâsim-i salâh 507; —-i merâsim-i sulh 507; —-i tâmm 448
murâd 153, 154, 408, 432, 435, 485; ber-— 685, 904; nâ-— 809; —ât-ı dâreynlerin 227n; —-ı Devlet-i ‘aliyye 434; müsâ‘ade-i —-ı husamâ 316; —-ı hümâyûn 434, 817, 884, 903; —-ı hümâyûn-i hazret-i Cihân-dârî 870; —-ı mâ-fi'l-fu’âd-ı cenâb-ı Sadrıa‘zamî 612; —-ı Şâhî 309; ‘umde-i —ları 578, 581; —ları 620
Murâd Hân-ı Râbi‘ (Sultân, Hâkān-ı cennet-merâbi‘, Hıdîv-i huld-merâbi‘, Şâh-ı cihân, merhûm ve mağfûrun leh) 163, 169, 170, 175, 255, 284, 292, 293, 297, 298, 350, 352, 433, 941, 942
Murâd Kapudan/Re’îs (Trablus-Garb Ocağı'ndan, Re’îs) 823
Murâd Paşa (Hersek Sancağı mutasarrıfı) 143
Murâd Şattı 662
murâfakat 376, 782; hem-‘inân-ı — 248, 334, 376, 614, 637; hem-zimâm-ı — 194; şemâme-i câmi‘a-i revâc-ı hüsn-i — 756; —en 516; —e şitâbân 766; tevfîk-ı Samedânî —i 114; —-i huccâc-ı hidâyet-refîk 749; —-i huccâc-ı zevi'l-ibtihâc 530; —-i selâtîn-i nâmdâr 756
murahhas 24, 175, 205, 256, 271, 293, 295, 298, 310, 315, 319, 350, 352, 374, 397, 403, 411, 508, 543, 575, 642, 679, 700, 731, 763, 793, 794; rû-mâle — 767; ru’yetine — 556; ma‘rifet-i—ân 289; —-ı bi-insırâf 284; —-ı İran 258; —-ı îşân 295; —-ı mûmâ ileyh 255, 256, 351; —-ı mûmâ ileyh Efendi 257, 258; mu‘teber —lar 667; —lar 399, 668, 669; —lara haber 668
murassa‘ 324, 325, 326, 329, 336, 761; elmâs ile — 324, 327, 328; — âvîze-i letâfet-âmîz 746; — bir kabza şemşîr 59; — çelenk 649; — kabza 327; — otağ 303; — palaskalar 543; — sofra 751; — şemşîr-i bî-nazîr-i Husrevânî 887; — tîr-keş-i Süreyyâ-veş-i Hâkānî 887
murg; —ān-ı çemen-âsâ 188; —ān-ı uli'l-ecniha-i kudsiyâna lâne 746; —-ı bâlâ-pervâz 809; —-ı bebgā 543; —-ı fehm 345; —-ı fikret 221; —-ı revânı 687; —-ı rûh 762, 819, 889
Murtezâ Efendi (Sergi Nâzırı, Gelibolu Barut-hânesi) 128
Murtezâ Efendi (Seyyid, Şeyhulislâm-ı esbak Seyyid Feyzullah Efendi merhûmun evlâd-ı emcâdından, İstanbul Kazâsı, Anadolu Kadı‘asker-liği Pâyesi, Anadolu Kadı‘askeri, Pâye-i Sadr-ı Rum, mesned-i Fetvâ, ‘âlim-i ‘amel-pîrâ, câmi‘-i zühd ü takvâ, ferîdü'z-zemâni fi'l-‘ilmi ve'ş-şerâfe, hasîb-i siyâdet-ârâ, ‘iffet-dest-gâh, kıdve-i fuzalâ’-i kâmilîn, nesîb-i fetânet-pîrâ, takvâ-penâh, üsve-i ‘ulemâ’-i ‘âmilîn, vahîdü'd-devrâni bi'z-zühdi ve'n-nezâfe) 252, 487, 629, 774, 778
Murtezâ Efendi (Tersâne-i ‘âmire Emîni, Emîn-i Matbah-ı ‘âmire, Cizye Muhâsebecisi, Rûznâmçe-i Evvel) 34, 264, 475
Murtezâ Kuli Hân (Afşâr ve Hoy Hânı) 106
Murtezâ Paşa (Adana Beylerbeyisi, Anadolu Beylerbeyiliği Pâyesi, Mar‘aş Eyâleti) 45, 143, 767
Mûsâ Ağa (Silahşor-i Hâssa emekdârlarından) 272
musâdakat 579; bâyeste-i indirâc-ı derc-i — 356; bâyeste-i temîme-i gerden-i — 340; sahîfe-i hüsn-i — 341; te’kîd-i esâs-ı — 756; zülâl-i sâff-ender-sâff-ı — 583; nâme-i —‘allâme 510; tarâyif-i nezâyif-i tahiyyât-ı verdiyyeti'ş-şemîm-i —âyât 339; sürâdik-i sipihr-i —-i kâm-kârî 549; nütef-i teslîmât-ı gāliyât-ı —-intimâ 359, 583; nütef-i teslîmât-ı gāliyât-ı —-intimâ ihdâsı/ithâfı 171; —-i selâtîn-i dîn 347; —-i selâtîn-i ma‘delet-âyîn 63; nâme-i hümâyûn-i —-nümûn 173; evb-i müstetâb-ı —-rehînleri 69; nâme-i —-üslûb 845
musâdere; ba‘de'l-— 947
musâfaha 302; teşyîd-i erkân-ı — 511
musâfât 87, 91, 295, 399, 409, 513, 554, 793, 835, 886, 953; ‘akd-i bünyân-ı — 434; ‘akd-i esâs-ı — 170; ‘akd-i peyvend-i — 360; ‘akd-i revâbit-ı — 304; ‘akd-i teşyîd-i bünyân-ı — 350; ‘akd olunan — 394; ‘arz-ı — 668, 688; bast-ı bisât-ı — 582, 585; berây-ı te’kîd-i — 410; ber-muktezây-ı rusûm-i — 626; cidâr-ı — 508; darb-ı hıyâm-ı — 424; devha-i bâsika-i vüdd ü — 176; deyr-i — 717; evâsır-ı — 167; ferâ’id-i — 169; gerden-bend-i — 455; hablü'l-metîn-i — 785; hılâf-ı şurût-ı — 877; hibâle-i — 431; ibkāy-ı şerâyit-ı — 597, 867; ictinây-ı simâr-ı — 579; ikāmet-i de‘âyim-i — 175; istihkâm-ı esâs-i — 173;

istinbât-ı mes'ele-i 'avîsa-i — 430; iş'âr-ı temhîd-i mebânî-i — 355; i'tinây-ı muhâfaza-i şurût-ı — 879; kemâl-i — 90, 654; kevkeb-i dünbâle-dâr-ı — 435; keyfiyyet-i vukū'-i — 338; kuyûd-i — 409; levâzım-ı emr-i — 268; mâdde-i — 670; mebânî-yi — 510; manzûme-i — 322; merâ'ir-i — 578, 582, 585, 586, 847; mevâdd-ı — 409, 508, 667, 668; mugāyir-i merâsim-i — 870; mugāyir-i şerâyit-ı — 780; mugāyir-i şurût-ı — 870; mukaddimât-ı — 780; muktezây-ı — 391; murâ'ât-ı merâsim-i — 953; muvâlât-ı serâser-— 361; rabt-ı peyvend-i — 870; selsâl-i — 846; serrişte-i — 465, 507; şerâyit-ı — 360, 396, 398, 412, 512; şurût-ı — 409, 878; tarh-ı mebânî-i — 578; tathîr-i mevârid-i — 342, 357; tecdîd-i — 390; te'kîd-i — 390; temhîd-i kavâ'id-i — 65, 340; temhîd olunan — 398, 513; tertîb-i mukaddimât-ı esbâb-ı — 259; tertîb-i mukaddimât-ı — 843; te'sîs-i esâs-i — 163; te'sîs-i mebânî-i — 578; teşyîd-i bünyân-ı — 434; teşyîd-i hibâle-i — 335; üslûb-i sütûde-i — 756; vaz'-ı esâs-ı — 163, 170; ma'kūd olan şerâyit-ı —a mugāyir 867; —a mugāyir 783; —a mugāyir hareket 319; şurût-ı —a münâfî 879; —a münâfî 783; çelîpây-ı —a rağbet 717; takdîm-i emr-i —a ri'âyet 166; —-ı kadîme 845; —-ı mü'ebbede 395; sûret-i matlûbe-i —-ı nîkû-encâm 359; —ın istikrârı 410; —ın te'kîdi 510, 514; —-ı selâtîn-i dîn 347; —-ı tarafeyn 260; mevâ'id-i —ı tecdîd 715; ser-çeşme-i —ı tekdîr 169; —ları 206; — şurûtu 716

musâhabe/musâhabet; âfâkī — 656; hılâl-i — 593; lezîzü'l-— 701; âfâkī/enfüsî —den sonra 646

Mûsâ Hân (Afgān Âzâd Hân'ın mu'temedi) 842, 907

Musâhib; —ân-ı hazret-i Şehriyârî 209; ağayân-ı — ân-ı Şehriyârî 211; —-i Şehriyârî Ağa 517; —-i Şehriyârî ağalar 506

musâlaha 280, 293, 297, 352, 390, 391, 400, 406, 415, 597, 624, 625, 668, 669, 713; — 'akdi 163; 'akd-i mevâdd-ı — 404; 'akd-i — 58, 173, 350, 434, 780; 'akd-i ser-rişte-i le'âlî-i — 256; 'akd-i ser-rişte-i — 292; berây-ı — 317; emr-i — 201, 255, 257, 284, 292, 302, 310, 350, 351, 433, 625, 668, 669; hıfz-ı hudûd-i — 887; hıfz-ı sügūr-i — 887; hîn-i 'akd-i — 412; in'ikād-ı — 317, 425; kuyûd-i revâbıt-ı miyân-bend-i — 628; mâdde-i — 46; merâ'ir-i — 867; mevâdd-ı — 400, 415, 667; mü'ebbed-i — 394; münâfî-i — 298, 352; nakş-ı nigâr-ı sûret-i — 717; semt-i — 130; teşyîd-i erkân-ı — 512; umûr-i — 309; zevâyây-ı — 961; bârûy-i —-i mü'ebbedede 314; 'akd-i —-i velâ-intimâ 170, 292; şurût-ı —ya mugāyir 712; şurût-ı —ya münâfî 869; 'akd-i —ya nizâm 714; 'akd-i —ya tergīb 669; 'akd olunan — 464; — emri 45; —-i dâ'ime 398, 513; —-i hayr-encâm 291, 294, 353, 360; —-i hayriyye 308; —-i hayriyyet-âsâr 305; —-i hayriyyet-encâm 349; —-i hayriyyet-ihtivâ 302; — ihtiyârı 291; —-i hudûd 464; —-i îşân 713; —-i ma'kūde 783; —-i mahsûsa 'akdi 409; —-i medîde 508; —-i merkūme 317, 464; —-i mezbûre 352; —-i mezkûre 317, 400, 403; ma'kūd olan —-i mübâreke şerâ'itı 353; —-i mü'ebbede 413, 414, 870, 879, 887; —-i mü'ebbede-i mübâreke 413; bünyân-ı —-i mübâreke 267; —-i mübâreke 255, 262, 353, 397, 400, 512; —-i mübâreke-i hayriyyet-encâm 435; ma'kūd olan —-i mübâreke şerâ'itı 353; —-i mümtedde 649; —-i mün'akıde 415; —-i Nemçe 314; —-i zemân 284; — keyfiyyâtı 426; —lar 206, 668; — mevâddı 399, 513; — mükâlemesi 45; müddet-i —nın meddi 392; —nın tasdîk-nâmeleri 315; — şurûtu 170; — târîhi 294; —ya mugāyir 903; —ya râzî 669

musanna' 336; gāyet — 688; — âyîneler 653; — mercân tesbîhler 543; — palaskalar 706; — piştov 104; — şem'dânlar 751; — zarflar 689, 761; — zencîrli sîm kahve askısı 688

Musannifî Efendi (Ordu Re'îsi, 'Arabacılar Kâtibi) 956

musâvele 805; peyveste-i — 803

Mûsıla; —-i Sahn 685; —-i Süleymâniyye 685

Mustafa; peyrev-i sünen-i —vî 760; sâha-i Ravza-i mutahhere-i —vî 751; tefhîm-i mazca'-ı —vî 745; sünen-i seniyye-i —vî 742; Sünnet-i seniyye-i —vî 814; bk. ayrıca **Muhammed Hz.**

Mustafa (Gürcü, çukadârân-ı hod nâ-şinâsdan, sefîh-i rûzgâr) 946

Mustafa (Köçekci, Kara, Bölük-başı, Amasya mutasarrıfı olan Mehmed Paşa'nın kapusundan ayrılanlardan, eşkıyâ) 959

Mustafa (Köçekli-oğlu, eşkıyây-ı merkūmeden, ser-i cem'iyyet ve bâ'is-i mefsedet) 241, 242

Mustafa Ağa (Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, Topcu-başı, Tophâne-i 'âmire'nin müceddeden binâ vü ihyâsına me'mûr, İskenderiyye'de Binâ Emîni, müstakīm ü sadâkatkâr) 109, 110, 113, 128, 246, 817, 955

Mustafa Ağa (Dergâh-ı 'âlî müteferrikalarından, Deli-başı) 946

Mustafa Ağa (dîğer, Ocak Kethudâsı, Belgırad'da Topcu-başı Vekîli, Top 'Arabacı-başı) 110, 128, 477

Mustafa Ağa (Girîdî/Giridli, Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, Mehter-başı, Baş-bâkī Kulu, Çavuş-başı, Kapucu-başı) 274, 476, 589, 728, 772, 788

Mustafa Ağa (Hasekî Ağa, Bostancı-başı) 237, 377

Mustafa Ağa (Hâssa Kassâb-başı) 246

Mustafa Ağa (İskemleci, Dergâh-ı 'âlî gediklülerinden, Gelibolu Nezâreti, Dergâh-ı

mu‘allâ kapucu-başılarından, Mübâşir) 103, 246, 698, 930
Mustafa Ağa (Kapucu-başı, Re’îs Kethudâsı, Mübâşir) 473
Mustafa Ağa (Kara ‘Osmân-oğlu, el-Hâc) 892
Mustafa Ağa (Kelleci, Yeniçeri Ağası) 729, 771
Mustafa Ağa (Kul Kethudâsı, Yeniçeri Ağası, sadâkat-âra) 377, 476, 531
Mustafa Ağa (Mühürdâr, Sadrıa‘zam-ı esbak Şehîd ‘Ali Paşa merhûmun mühürdârı, Dergâh-ı ‘âlî kapucu-başılarından, Çavuş-başı) 388, 475, 589, 591
Mustafa Ağa (Türk, Re’îs Kethudâsı, Silahdâr Ağası, Mısır Cizyesi cibâyeti) 789
Mustafa Ağa (Vidinli, Bostancı-başı-ı sâbık) 377
Mustafa Ağa (Yeniçeri Ağası ‘Abdülbâkī Ağa'nın dâmâdı, Muhzır, Seksoncu-başı, Kul Kethudâsı, Yeniçeri Ağası) 820, 910, 931, 958
Mustafa Bey (Cerrâh-başı-zâde, Hâssa silahşörlerinden) 947
Mustafa Bey (Köse Halîl Paşa-zâde, Mîrâhûr-i Sânî-i Sultânî, Ahmed Paşa'nın emvâl ü eşyâsı zabtına Mübâşir, Mîrâhûr-i Evvel, Vekâlet-i ‘uzmâ, Sadrıa‘zam, Mısır Vâlîsi, asîl ü nesîl, necl-i nebil-i re’fet-me’âb) 484, 485, 694, 708, 720, 927
Mustafa Bey (‘Ömer Paşa'nın mahdûmu, cây-ı dilgüşânın bânîsi) 976
Mustafa Bey (Sipâh Kitâbeti'nden ma‘zûl, Atlu Mukābelesi) 127
Mustafa Bey (ümerâ’-i Mısrıyye'den, Cerce Beyi) 469
Mustafa Bey (Yûsuf Paşa-zâde, dâmâd-ı Âsafî, Ser-bevvâbîn-i Dergâh-ı ‘âlî, Baş-bâkī Kulu) 589
Mustafa Bey/Paşa (‘Abdurrahman Paşa-zâde, Kethudây-ı Bevvâbîn-i Sultânî, Dergâh-ı ‘âlî kapucu-başısı, Silahşor-i Hâssa, Mîrâhûr-i Sânî, Sadrıa‘zam, ebu'l-mehâmidi ve'l-‘atâyâ, re’fet-i nedîm-i semâhat-pîrâ) 240, 926, 928, 939, 958, 974
Mustafa Bey/Paşa (Kara Mehmed Paşa-zâde, Mîrâhûr, Vezîr, Mora Muhassılı, İnebahtı muhâfazasında, Kapudan, ber-vech-i arpalık Selânik Sancağı, kal‘ası muhâfazası şartıyla Hanya Sancağı, Hotin muhâfazası, Tırhala Sancağı, Girid Eyâleti) 75, 199, 430, 633, 788, 791, 875, 902, 956
Mustafa Bey/Paşa (Seyyid Mehmed Paşa'nın ferzend-i lebîbi, el-Hâc, Vezîr, Trablus-Şâm Vâlîsi) 272
Mustafa Bey/Paşa (Şehsüvâr-zâde, Seyyid, el-Hâc, Mîrâhûr-i Sânî, Mîrâhûr-i Evvel, Vezîr, Kapudân-ı deryâ, ber-vech-i arpalık Selânik Sancağı, Hânya Muhâfızı, Mûsul Eyâleti, Karaman Eyâleti, istikāmet-şi‘âr, mücerrebü'l-etvâr) 33, 149, 272, 274, 269, 274, 281, 323, 332, 370, 375, 392, 476, 478, 543, 545, 626, 668, 707, 723, 742, 788, 791, 875, 957
Mustafa Beyefendi (Elmâs Paşa-zâde, Mukābele-i Süvârî, Anadolu Muhâsebesi, Baş-muhâsebeci) 127n, 475, 955
Mustafa Beyefendi (Râmî Paşa-zâde, Cizye Muhâsebecisi, Anadolu Muhâsebesi) 127, 610
Mustafa Efendi (‘Acem Kılıcı, el-Hâc, Behcet Mehmed Efendi'nin babası) 215
Mustafa Efendi (Behcet Mehmed Efendi'nin mahdûmu, ma‘rifet-ârâ’) 570n
Mustafa Efendi (Bosnevî, Kağıd-ı Bîrûn) 956
Mustafa Efendi (Bosnevî, Serây-ı hümâyûn tabîblerinden, Esîr Bâzârı kurbünde dükkânı) 947
Mustafa Efendi (el-Hâc, Beylikci) 430, 480
Mustafa Efendi (Hâfız, müderrisîn-i kirâm, İmâm-ı Sânî, İmâm-ı Evvel, ser-firâz-ı hoş-nefesân, ‘andelîb-i şîrîn-elhân-ı gülşen-i Kur’ân) 97
Mustafa Efendi (Halîmî, Rûznâmçe-i Evvel Kîsedârı, Şıkk-ı Evvel Defterdârı) 827, 854, 858, 868, 955
Mustafa Efendi (Hattî, el-Hâc, Hâcegân-ı Dîvân, Mevkūfâtî, Nişâncı, Devlet-i ‘aliyye'nin Orta Elçisi, Muhâsebe-i Evvel, ‘abd-i ahkar, ‘abd-i ahkarları, ‘abd-i bî-mikdâr, ‘abd-i kemter, reşîd ü erîb ve mu‘temed ü edîb, mu‘teber ve sadâkatkâr ve mu‘temed ve dirâyet-şi‘âr, iftihâru'l-emâcidi ve'l-ekârim) 507, 511, 514, 638, 508, 637, 644, 649, 651, 653, 654, 656, 657, 955
Mustafa Efendi (İmâm-zâde, Mısr-ı Kāhire Kadısı, Medîne-i münevvere Pâyesi) 198
Mustafa Efendi (Mukābeleci, *‘İzzî Târîhi*'nin basımına girişenlerden) 5
Mustafa Efendi (Müstakīm-zâde, Kehhâl-başı, sakīm) 947
Mustafa Efendi (Re’îs, el-Hâc, Yeniçeri Efendisi) merhûmun dâmâdı 978
Mustafa Efendi (Sadr-ı esbak İbrâhîm Paşa merhûmun yeğeni, el-Hâc, Rûznâmçe-i Evvel, Sadâret-i ‘uzmâ Kethudâlığı) 22, 123, 124, 127, 212
Mustafa Efendi (Safâyî, Kethudâ Kitâbeti, Piskopos Mukāta‘acılığı) 475
Mustafa Efendi (Sarı, Emîn-i Defter-i Hâkānî) 678
Mustafa Efendi (Sarmısakcı, Hâfız, İmâm-ı Evvel-i Sultânî) 520
Mustafa Efendi (Seyyid, Şeyh, Şeyhulislâm-ı sâbık) 93, 95, 96, 686; — merhûmun mahdûm-i güzînleri 566; —'nin birâderleri 252
Mustafa Efendi (Şeyhulislâm-ı sâbık Dürrî Efendi merhûmun mahdûmu, İstanbul Kadısı, Anadolu Kadı‘askeri, Pâye-i Rum, mesned-i Rum, dîbâcetırâz-ı cerîde-i efâzıl, fezâ’il-intimâ, fezâ’il-pîrâ, fezâ’il-âra, ‘iffet-ârâ, ‘ismet-ârâ, mehâmid ve mekârim-pîrâ) 270, 487, 554, 848, 924

Mustafa Efendi (Tavukcu-başı, el-Hâc, Emîn-i Defter-i Hâkānî, Re'îsülküttâb, Rûznâmçe-i Evvel, fâzıl-ı yegâne-i sadâkat-menkabet, hayr-hâh-ı devlet, kiyâset-ârâ) 17, 24, 28, 127, 245, 316, 320, 332, 376, 475, 480, 482, 610, 698, 699, 703
Mustafa Efendi (Tophâne Nâzırı Sa'dullah Efendi yeğeni, Kalyonlar Kâtibi) 610
Mustafa Efendi (Yazıcı, Mâliyye, Mevkūfât) 246
Mustafa Efendi/Beyefendi ('İzzet 'Ali Paşa merhûmun dâmâdı, Hâcegân-ı Dîvân'dan, Ordu Defterdârı, Mâliyye, Tersâne-i 'âmire Emîni, Kapudan Paşa Vekîli, Kethudâyî-i Sadâret-i 'uzmâ) 263, 265, 485, 610, 899, 955, 975, 976, 978
Mustafa Efendi Rızâ'eddîn Nakşibendî-i Beşiktâşî (Şeyh, kıdvetü's-sâlikîn) 182
Mustafa Hân (İran Elçisi, Bağdâd'da mütemekkin) 259, 424, 624, 625, 626, 681, 779, 782, 784, 806, 811, 866, 868, 902, 903, 950, 952; —'ın ma'iyyeti 779
Mustafa Hân (Şâh'ın mu'teber hânlarından, vâkıf-ı huzûr) 130, 155
Mustafa Hân II. (Gāzî, Sultân, cennet-mekân-ı firdevs-âşiyân, Hudâvendigâr-ı cennet-mekân) 5, 14, 95, 292, 343, 354, 395, 401, 428, 443, 580, 844, 964, 965; — kerîme-i muhteremeleri 964
Mustafa Hân III. (Sultân) 136n, 197n
Mustafa Nazîf Efendi (Hâcegân-ı Dîvâniyye'den, Mâliyye Tezkirecisi, Devlet-i 'aliyye Sefîri, Anadolu Muhâsebecisi, 'abd-i müstehâm, 'abd-i safiyyü'l-bâl, iftihâru'l-emâcidi ve'l-a'yân, kıdvetü'l-emâcidi ve'l-a'yân) 160, 170, 173, 175, 283, 295, 303, 304, 307, 310, 340, 350, 351, 355, 360, 431, 433
Mustafa Paşa (Daltaban, Sadrıa'zam) 684
Mustafa Paşa (Delvine mutasarrıfı) 143
Mustafa Paşa (Divrikili merhûm ibrâhîm Paşazâde, Vezîr, Trablus-Şâm Vâlîsi, Diyârbekir'e me'mûr) 71
Mustafa Paşa (Hacı-zâde, Mîr-i mîrân, İnebahtı muhâfazasında, Eğriboz Muhâfızlığı, Karlı-ili Sancağı) 909
Mustafa Paşa (Hüseyn Paşa-zâde, Vezîr, Sâliha Sultân'ın zevci) 517
Mustafa Paşa (Kapudân-ı deryâ, Vezîr) 104, 126, 135, 156
Mustafa Paşa (Küçük, Vezîr, İnebahtı'da, Trabzon Eyâleti, kal'ası muhâfaza şartıyla Van Eyâleti, ber-vech-i arpalık İç-il Sancağı mutasarrıfı, Van Eyâleti, Karaman Vâlîsi, Adana Eyâleti) 252, 477, 554, 767, 822, 836, 946, 959
Mustafa Paşa (Mîr-i mîrân, Şattu'l-'arab Kapudanı) 830
Mustafa Paşa (Pîr, Vezîr, Vâlî-i Rumeli, Sivas, ber-vech-i mâlikâne Rakka Eyâleti, mâlikânelik üzere Kıbrıs Eyâleti, Sadrıa'zam Kethudâlığı, ber-vech-i mâlikâne Rakka Eyâleti, Saydâ Vâlîsi) 35, 100, 269, 275, 322, 477, 617, 622, 632, 707, 713, 737, 787, 791, 818
Mustafa Paşa (Rodos Sancağı mutasarrıfı, Karadeniz'e me'mûr çekdiri ve fırkateler üzerlerine Başbûğ) 439
Mustafa Paşa (Sadrıa'zam Teberdâr Mehmed Paşa merhûmun necl-i muhteremleri, Silahdâr, Vezîr, Mora Muhassılı, Karlı-ili Sancağı inzımâmiyle Eğriboz Kal'ası Muhâfızlığı, Kandiye Kal'ası muhâfazası şartıyla Eyâlet-i Girid, Kandiye Kal'ası muhâfazasıyla, ber-vech-i mâlikâne Mora Muhassıllığı) 234, 235, 236, 492, 519, 622, 707, 788, 875, 902, 957
Mustafa Paşa (Süleymân Paşa-zâde, Vezîr, Kapudân, Rodos Sancağı mutasarrıfı) 521, 522
Mustafa Paşa (Yeğen, Firârî, el-Hâc, Kethudây-ı Âsaf-râ, Eyâlet-i Trablus-Şâm, Vezîr, Adana Vâlîsi, Habeş Eyâleti inzımâmiyle Cidde-i ma'mûre Sancağı, Karaman Vâlîsi, Niğbolu Sancağı, Vidin Muhâfızlığı, Hotin Kal'ası Muhâfızı, ber-vech-i arpalık Selânik Sancağı, Rumeli Eyâleti ve Selânik'den munfasıl, ber-vech-i arpalık Tırhala Sancağı, Kavala Sancağı) 71, 213, 227, 236, 238, 683, 728, 821, 838, 902, 957
Mustafa Paşa-yı 'atîk Zâviyesi 380, 381
Mustafa Rızâ Efendi (Neccâr-zâde, Şeyh) 183
Mûsul 106, 396, 401, 535, 666, 844; cânib-i — 666; Sahrây-ı — 107, 114; taraf-ı — 667; — a'yânı 666; — Eyâleti 238, 477, 535, 630, 632, 707, 728, 737, 875; — Eyâleti'nin 'umûmen erbâb-ı tîmârı/zu'amâsı 80; — Kadısı 666; — Kal'ası'nın hârici 699; — muhâfazası 33, 72; — tarafları 38, 107, 432; — Vâlîsi 81, 238, 630, 693, 957
mutâbakat 255; —-i vâki' 870
mu'tâd 78, 97, 280, 310, 574, 629, 649, 655, 698, 788, 816, 886, 968; 'alâ vechi'l-— 615; ber-— 509, 789, 801; ber-vech-i — 32, 38, 58, 84, 126, 127, 150, 155, 159, 186, 189, 199, 207, 211, 228, 238, 245, 248, 250, 269, 333, 371, 412, 414, 453, 487, 492, 513, 518, 521, 545, 575, 608, 614, 626, 628, 631, 633, 635, 637, 691, 692, 707, 723, 726, 773, 775, 817, 820, 821, 825, 838, 844, 848, 861, 882, 892, 894, 909, 924, 927, 955, 958, 973; icrâsı — 607; ihrâcı — 694; esbâb-ı —e 91; îfây-ı merâsim-i —e 77; merâsim-i —e icrâsı 975; mühimmât-ı sâ'ire-i —eleri 142; —en 319; hılâf-ı — hareket 99; —-ı divel-i Nasârâ 690; ber-——ı kadîm 273, 332, 452, 567, 593, 658, 740, 846; ber-vech-i —-ı kadîm 132, 141, 270, 958; —-ı kadîm 30, 74, 533; —-ı kadîme mugāyir 182; —-ı kadîm üzere 353, 438; ber-——ı resm-i kadîm 402; —-ı tab'-ı kerâmet-i'tiyâdları 379; —ları olmak 599; —ları üzere 302, 379, 459, 645, 653; —ü'l-ihrâc 853; —ü'l-irsâl 697; — üzere 76, 104, 148, 151, 389, 395, 405, 407, 423, 478, 486, 507, 531,

532, 599, 600, 619, 628, 639, 644, 684, 707, 739, 788, 821, 839; — yollu 854
mutâla'a 91, 318, 541; fâyiz-ı — 886; —-i hadâyık-ı kütüb-i siyer 15; —-i hadâyık-ı kütüb-i tevârîh 15; —-i kütüb-i tevârîh 497; —-i mazâmîn-i hakîkat-âyîn 163; —-i siyer 497
mutâlebe/mutâlebât 298, 294, 353, 437, 467, 961, 967; tarh-ı — 535; zehâyir — 665; —sinden ferâgat 669
mutasarrıf 271, 423, 477, 478, 537, 566, 567; —-ı Cidde 820, 837; —-ı Eyâlet-i Cıldır 630; —-ı Karahisâr 604; —-ı Livâ'-i Karahisâr-ı sâhib 822; —-ı zimâm-ı umûr-i memleketleri 645; —larına kemâ-kân ibkā 321
mu'teber 139, 169, 175, 222, 253, 255, 262, 268, 278, 293, 298, 300, 351, 400, 409, 443, 512, 514, 515, 579, 583, 668, 704, 777, 794, 798, 832, 873, 878, 899, 905, 915, 935, 978; 'alâyim-i vâzıha ile — 398, 512; cevher-i/gevher-i — 444, 447; lüceyn-i sâf-i — 441; nesîc-i — 745; ref'-i menâre-i — 187; — âdemleri 151, 159; — ağalar 505; mü'ellefât-ı —ât 447; havânîn-i —e 433; pesendîde-i —e 978; riyâz-ı firdevs-berînden —e 744; — etbâ'ı 645; — Hân 44, 428, 431, 437; — hânlarından 130; kâlây-ı — i'tâsı 517; —ler 471; — mollâyân 428; — murahhaslar 667; — olan tuhafı 706; — olan yâdigârı 706; — pâye i'tibâr 645; — ricâl 459, 648; nüsah-ı —ye hezâr hâşiyesi/ta'lîkāt 687; — tutulma 415; — yüz-başılar 300
mu'tekıd 154; —-i 'akîdet-güzîn 757; —-i cümle-i 'âlem 378; —-i râsihu'l-i'tikādın 'arza-dâştı 757; — ü câzim 205
mu'temed 170, 511, 514, 817, 907, 939; kadîmî — 548; — kulları 174, 305; —ü'l-mülûki ve's-selâtîn 750; —ün 'aleyh 694, 720; —ün 'aleyh âdemler 266; —ün 'aleyh kulları 307; —ün bih resûl-i dirâyet-meşmûl 163
Mutevassıt 315
muvâda'a birle 334
muvâfakat 307, 309, 470, 972; esâs-ı — 153; eşi"a-i levâzım-ı — 580; eşi"a-i — 354; hâhişlerine — 917; hem-nişîn-i — 766; kemâl-i — 775; te'kîd-i esâs-i — 553; —-ı selâtîn-i ma'delet-âyîn 63; —-i bâd-ı şurta-i tevfîk 754; —-i havâkīn-i zevi'l-iktidâr 756; —-i müvâlât-ı mülûk-i mü'minîn 347; —-i te'yîd-i cenâb-ı Kirdgârî 493
muvâhât 360; 'akd-i peyvend-i — 360; bâ'is-i tezâ'uf-i esbâb-ı — 358; levâzım-ı şerâyit u — 361; şecere-i tayyibe-i — 176; vesâ'il-i — 358; zerâyi'-i — 358
muvahhidî (dîvân kürkü) 646
muvahhidîn; asâkir-i — 39, 43, 48, 108, 132, 145, 178, 181; ferah-efzây-ı kulûb-i — 186; 'ibâd-ı — 341; kâffe-i — 291; mûcib-i ittihâd-ı 'âmme-i — 162; mûcib-i yegânegî-i 'âmme-i — 162; tefrîc-i kürûb-i — 261; terfî'-i eyvân-ı ittifâk-ı — 346
muzaffer 108, 802, 815, 905; —en 49, 932
muzâyaka 156, 407; def'i —ları 682; def'-i —ya bâ'is 592
muzırr 204; —-ı bilâd 946; —-ı 'ibâd 467, 946; — u'n-nâs 51, 80, 145, 219, 252, 373; —u'n-nâs olan eşkıyâ 120
muzmahil 456, 456, 458, 534, 739, 769, 833, 860, 904
mübâdele 315, 321, 351, 398, 400, 403, 413, 423, 434, 512, 521, 698; ba'de'l-— 414; icrây-ı resm-i — 315; keyfiyyet-i — 424; merâsim-i — 268; —-i elçiyân 267; —-i süferâ 262; — merâsimi 424; tasdîk-nâmeler —si 315; —ten 400; —ye me'mûr 641
mübâhase 308; envâ'-ı — 309; taklîb-i evrâk-ı — 430; — vukū'u 25
mübâhât 140, 254, 612, 688, 795, 811, 813, 953, 958; bâ'is-i — 444; gāliye-sây-ı dimâğ-ı — 751; hâ'iz-i dest-mâye-i — 181; ihrâz-i — 173; ihrâz-i rütbe-i — 163; kāmet-i — 618; kesb-i — 151; mûcib-i — 76; rehîn-i — 200; kesb-i — eylemek hâlâtı 793; ser-i —ı 757; zevk-ı dimâğ-ı —ı 796; —ı dü-bâlâ 638; kesb-i —ı evfâ 595; fark-ı —ını ferkad-sâ 517; fark-ı —ları 447, 572, 919
mübâlât; 'adem-i — 525, 726, 930, 951; 'adem-i — a mahmûl 953; 'adem-i —dan neş'et 813; 'adem-i —-ı hükkâm 926; 'adem-i —ın hecneti 721; 'adem-i —ları 232, 240
mübârek 211n, 552, 578, 581; âgāze-i — bâd 920; edây-ı merâsim-i —-bâd 723; — başiyçün 642; — dest-i 'inâyet-peyvest-i Şehriyârî 448; pûşîde-i —eleri 749; — kalb-i safâ-meşhûn-i Şehriyârî 869; — kalem-i 'Utârid-tev'em 464; — lisân-ı 'uzûbet-beyân-ı Husrevâne 575; — lisân-ı 'uzûbet-beyân-ı hümâyûn 334; — lisân-ı dürer-bâr-ı hikmet-medâr-ı hazret-i Hılâfet-penâhî 433; — lisân-ı dürer-bâr-ı hikmet-medâr-ı Şehriyârî 319; — lisân-ı hazret-i Âsafî 334; — pâye-i serîr-i a'lây-ı zılliyyet-peymâları 175; — rikāb-ı hümâyûn 802, 869; — rikāb-ı kâm-yâb 394; — rikāb-ı kâm-yâb-ı hazret-i Hâkānî 156; — rikāb-ı kâm-yâb-ı Husrevâne 828; — rikāb-ı kamer-tâb-ı cenâb-ı Husrevâne 503; — rikāb-ı müstetâb-ı Cihân-dârî 411; — rikāb-ı kamer-tâb-ı Cihân-penâhî 449; — rikāb-ı kamer-tâb-ı Şehriyârî 277, 866; — rikāb-ı müstetâb 660, 859; — rikāb-ı müstetâb-ı Husrevâne 204; — rikāb-ı müstetâb-ı Şehriyârî 505; — sâl-i nev 895; — salâh 647; — sulh 647; — zebân-ı kerâmet-nişân-ı Pâdişâhî 433
mübâşeret 101, 111, 141, 146, 164, 259, 307, 415, 418, 484, 535, 569, 639, 687, 745, 781; 'acâleten — 731, 859; hasra — 877; tahsîline — 149, 602; tarh-ı esâsına — 429; tedârük-i kâra — 525; tenkîline — 876

Mübâşir 36, 46, 79, 112, 141, 180, 266, 277, 279, 386, 438, 468, 470, 473, 485, 529, 537, 667, 680, 683, 694, 698, 708, 739, 819, 822, 836, 883, 884, 902, 914, 930, 940, 945, 959, 966; hâssaten — 484; mahsûs — 20, 668, 720, 834, 837, 880, 966; — ağalar 885; —ân-ı mûmâ ileyhimâ 882; —-i ceng 812; —-i cidâl 812; —-i merkūm 530; —-i mûmâ ileyh 101, 530, 668, 721, 819, 834, 835, 836; —în-i Bağdâd 299; —-i tertîb-i cezâ 943; mukdim —ler 197, 267, 465, 526, 665, 697, 818, 839; mübrim —ler 197, 267, 818; —ler 83, 144, 266, 574, 598, 883, 884, 936; — ma‘rifetiyle 104, 212, 219, 386, 948; — refâkatiyle 739

mübâyenet 756; bürîde-i mıkrâz-ı — 813; izâha-i jeng-i küdûret-i — 958; ref‘-i hicâb-ı — 342; ref‘-i mâdde-i — 576; resm-i — metrûk 548

mübtelâ 91, 93, 198, 217, 228, 272, 384, 428, 465, 474, 479, 711, 729, 767, 769, 770, 771, 772, 788, 803, 812, 814, 818, 820, 825, 827, 829, 839, 853, 866, 905, 911, 925, 931, 934, 935, 947, 951; ‘ahd-i karîbden berü — 539; ‘azle — 482, 596, 692; ‘azl-i nâgeh-zuhûra — 251, 589, 694; dâ’-i bî-devâ’-i inkisâr-ı fukarâya — 609; dâ’-i ‘udâl-i hunnâka — 484; ‘illet-i sû’-i mi‘deye — 659; mesâ’ib-i sâmân-rübâya — 458; tenkîle — 596; — oldukları hastelikleri 681; —y-ı âlâm 767; — y-ı ‘anâ 96; —y-ı ‘azâb-ı elîm 934; —y-ı belây-ı gurûr 951; —y-ı belây-ı nahvet 951; —y-ı cünûn 202; —y-ı havf 240; —y-ı hirâs 240; —y-ı ıztırâb-ı bâl 866; —y-ı meşakkat 767; —y-ı metâ‘ib-i hareket 839; —y-ı metâ‘ib-i sefer 839; —y-ı pîç ü tâb 770; —y-ı sevdây-ı istiklâl 812; —y-ı şe’âmet-i mukārenet 814; —y-ı ta‘b 454; — y-ı tagyîr u tashîf 261; —y-ı tef ü tâb-ı ıztırâb 224; —y-ı zîk-ı me‘âş 35

mücâhid; — fi sebîlillah 498, 643; —-i bî-bedel 732; nücebâ’-i —în 576; —în 378, 836; —în-i dîn 542

mücâmele/mücâmelât 256, 906; müşfikāne — 536; —-i hoş-âmedî 724; idâmet-i —-i yegânegî 175

mücânebet 129, 212, 522, 523, 712; hılâf-ı marzî hareketden — 244; hılâfına hareketden — 536; hılâfından be-gāyet — 885; hılâfından — 266, 465; kemâl-i — 934; zerre kadar hılâfına rızâ göstermekden ziyâde — 697

mücâzât 85, 99, 102, 197, 337, 535, 792, 805; hod-nâ-şinâsâne hareketlerine — 320; nihâyet-i — 943; sûret-i — 829; —-ı rûzgâr 937; —-ı sû’-i sanî‘i 317; — kasdiyle 234; — zuhûr 711

mücevher 572, 689; edevât-ı —ât 505, 517; envâ‘-ı —ât 506; surar-ı —ât 370; —ât 459, 505, 944, 965; envâ‘-ı —ât-ı girân-behâ 323, 635; — bisât ile ârâyîde 647; — girân-behâ 688; — hancer-i elmâs-gûn-i zî-kıymet 334; —-i tuhfe-âsâ 493; — kuşak 649; — lâciverd taşdan 689; — mec/meç 647, 656; — sâ‘at 626, 706; — sâ‘at-i girân-behâ 334; — seyf 303; — sorgūc-i bî-nazîr 567; — şemşîr-i letâfet-merhûn 271; — târîh 901; —-i tuhfe-âsâ 492; — tüy sorgūc 371; — zarflı 689

mücevveze 646, 506; —ler 629; —li piyâde Vezîr ağaları 506

mücevvid 520; —-i hûb-edâ 211

mücrim 384, 839; mahbes-i —ân 839; —ân 839; — ü âsim 205

müdâfa‘a 40, 413, 710, 781, 782, 831, 869, 876; —-i ‘ibret-semîr 880; —lar 40, 44, 781; hüsn-i —ları 600

müdâhale 87, 867; —-i umûr 468; ‘adem-i — şıkkı 867

müdâhene; köhne-pelâs-i — 15; —den ‘ârî 282;

müdârâ 906; müdâvât-ı — 123; irhây-ı ‘inân ile —t 466

müdâvâ 698; tedbîr-i —t 193, 699, 947; —t-ı müdârâ 123; —y-ı şerbet-i hoş-çâşnî-i tesliyet 47; —y-ı tedbîr-i [A]risto-pesend-i Mülûkâne 930

müdde‘â 341, 532, 547, 620; tayy-ı tomâr-ı — 945; — mevkūf 154; —larının sîrâbı 755; dâğ-çehre-i —sı 315; suver-i —y-ı tehâbb ü mühâdenet 577

müderris; mahsûs — 541; ta‘yîn-i — 682; Re’îsü'l-—în 685; —în 915; —în-i fihâm 337; —în-i kirâm 97, 263, 485, 560, 719, 799, 850, 861; — în-i zevi'l-i‘tibâr 97

mü’ebbed 419, 440, 495, 549, 604, 826; nefy-i — 947; musâlaha-i —e 413, 415, 870, 879, 887; musâlaha-i —e-i mübâreke 414; —en 793; —en salâh 391; —en sulh 391; —-i musâlaha 394

*mü’ezzin*ân-ı nağme-serâyân 188

müfâhare/müfâheret 947; ihrâz-i — 173; kesb-i mâye-i — 333; kesb-i — 160; kesb-i şeref-i — 799; vesîle-i — 217; zîver-i dûş-i — 264; —-i me’nûs 334; kesb-i —-i rıkkıyyet 138; peyâm-ı —-irtisâm 505

Müfettiş 253, 271, 272, 278, 373; —-i cânib-i Anadolu 278; —-i Evkāf-ı Haremeyn 560; —-i Haremeyn 861; — nâmiyle 253, 374

müflis; —-i bî-mâye 907; —-i nâ-kâm 31; —-i su‘lûk 803

müfredât; ber-mûceb-i defter-i — 336, 761; ber-vech-i — 324

müfsid 466, 469, 833, 945, 949, 961; —-i mâder-zâd 534; —-i mâder-zâdları 936; —-i mekkâr-ı mâder-zâd 918; —-i merkūm 697, 917; —-i mezbûr 276, 466, 696, 837, 913, 917, 946; —-i müstahzer 917; bed-endîş —ler 527; —ler 117, 693, 836; —ûn-i merkūmûn 117

Müftî 301, 763; gark-âb-ı harâb-sâz-ı hânumân-ı —-i devrân 96; —-i devrân Efendi hazretleri 125; —'l-enâm 3, 4, 380, 566, 739, 740n, 889; —-i memleket 946; —-i merkūm 276

mühâdene/mühâdenet 579, 688; hılâl-i — 593; te’kîd-i kavâyim-i bünyân-ı — 340, 356; te’sîs-i

bünyân-ı — 511; vedî‘a-i dürc-i — 172; —-i kadîme 256; —-i meserret-disâr 312
mühendis; i‘mâl-i —ân-i [A]risto-misâl 672; hîre-sâz-ı ‘uyûn-i —ân-ı duhûr 919; külâh-efgen-i —ân-ı rûzgâr 671; —-kâr-ı tab‘-ı pâk 675; üstâd —ler 112; —ler 111
Mühenne'l-‘Osmân (şakī) 662
mühimmât 35, 37, 53, 78, 84, 97, 113, 131, 141, 146, 179, 202, 206, 213, 219, 232, 542, 817, 886, 898, 951; ahmâl-i — 98; bî-nihâye — 544; eskāl-i — 98; ihzâr-ı — 123; îsâl-i — 21; levâzımât-ı — 517; nakl-i — 36; nakle muhtâc olan — 112; tedârük-i — 818; tertîb-i — 196; tetmîm-i — 366; vefret-i — 850; —-ı Donanma-yı hümâyûn 98; —-ı evfâ 119; îsâl-i —-ı evfer 23; tertîb-i —-ı evfer 128; —-ı hikmet-âyât-ı Devlet-i ‘aliyye 972; —-ı kesîre 483, 624; —-ı lâ-yuhsâ 416; —-ı lâzimeleri 142; —-ı müstevfâ 712; tertîbât-ı —-ı müte‘âkıbetü'l-irsâl 817; —-ı nişân-ı bî-hemtâ 635; —-ı sâ’ire-i mu‘tâdeleri 142; —-ı sâyire 906; tertîb-i —-ı sefer 132; —-ı seferiyye 23, 485; —lar 23, 108; — tedârükü 859
Mühimmât Mahzeni (Tersâne-i ‘âmire'nin rükn-i a‘zamı) 97, 220, 214
mühlik; dâ’-i — 908; ‘ârıza-i mühlike 567;
mühr/mühür 130, 294, 295, 453; nakş-ı — 549, 551, 553; Sâhib-i — 232; —dâr 388, 475, 589, 591; Şâh'ın —dârı 460; —dârlıkları 388; —e zîver 232; — hakk etdirüp 665; —-i Âsafâne 324; i‘tây-ı —-i cihân-ârâ 721; —-i Cihân-ârây-ı cenâb-ı Âsafî 335; —-i devlet 927; ihsân-ı —-i hümâyûn 229, 632; nâ’il-i —-i hümâyûn 725; —-i hümâyûn (emânet-i kübrâ olan) 24, 229, 235, 323, 452, 453, 844, 927, 928; i‘tây-ı —-i hümâyûn-i bâ-meymenet 927; emânet-i kübrâ olan —-i hümâyûn-i cihân-ârâ 723; istirdâd-ı —-i hümâyûn-i Cihân-ârâ 232; —-i hümâyûn-i cihân-ârâ 452, 926; —-i hümâyûn-i cihân-behâ (merdümek-i ‘uyûn-i vüzerâ) 230; —-i hümâyûn-i ‘inâyet-merhûn 233; —-i hümâyûn-i sa‘âdet-intimâ 449; —-i hümâyûn istirdâd 723; —-i Nübüvvet 68, 346; —-i Süleymân 651; —ler 257; —leriyle memhûr/mumzâ 409; kendü —leriyle memhûran 386; —lenüp 944; —leyüp 299; şeref —ü 231
mühtedî kimesneler 205
müjde 61, 757; —ci-başı 56n; —ci-başılar 29; — evâmiri 688; —sinin i‘lânı 756
mükâfât 317, 320, 438, 739, 805, 937; —-ı rûzgâr 947; —-ı rûzgâra müstehak 949
mükâlebe 713; —leri temâşâsı 617; — vü sitîz 507
mükâleme 25, 46, 262, 306, 308, 394, 398, 411, 430, 433, 513, 642, 700; ba‘de'l— 256, 793; emr-i — 256; envâ‘-ı — 309; hıtâm-ı —257; hîn-i — 487; ibtidây-ı vukū‘-i — 258; mahallerinde — 667; meclis-i — 257, 309; sâha-i — 680; — den hâlî olmayup 370; —-i salâha me’mûr 277; —-i sulha me’mûr 277; —ler 340, 702; vükelây-ı cânibeynin —leri 356; musâlaha —si 45; —ye ibtidâr 307; —ye me’mûr 292, 294, 307, 351, 977
mükâtebe 57, 458; iblâğ-ı —t 548; irsâl-i —t 548, 578
mükerrem 208, 216, 229, 235, 384, 440, 454, 642, 659, 660, 722, 728, 737, 738, 748, 750, 767, 772, 782, 785, 787, 788, 791, 792, 810, 815, 816, 822, 823, 827, 830, 836, 837, 840, 842, 845, 866, 868, 875, 878, 892, 897, 898, 902, 903, 925, 931, 950, 956, 957, 959, 964; nitâk-ı — 748; — dostumuz 845; —en 237; —en ‘avdet 641
mülâhaza 45, 74, 86, 91, 102, 111, 137, 157, 263, 266, 275, 321, 386, 427, 485, 521, 522, 526, 529, 532, 568, 578, 581, 598, 662, 710, 724, 737, 772, 781, 782, 784, 785, 842, 844, 847, 865, 867, 869, 885, 903, 913, 933; ba‘de'l— 393; bî-hûde — 782; enhâsıyla — 952; fâ’ide — 245; ‘inde'l— 784; li-maslahatin — 597; mahall-i mihakk-i — 434; —dan ba‘îd 625, 870; —dan neş’et 944; — ât-ı sâ’ibâneleri 974; —-i âhar 319, 597; —-i ‘amîk 814; —-i âtiyeye binâ’en 230; —-i ‘avâkıb-ı umûr 614; —-i desâtîr-i ‘acîbü'l-eser 497; —-i hafiyye 568, 840; —-i hükkâm-ı sadâkat 570; —-i mefhûm-i kirâmîsi 166; —-i mezkûre 230; kâlây-ı —-i nâ-ma‘dûd 13; —-i selâmet-encâm 625; —-i tavâmîr-i ‘acîbü'l-eser 497; —sı derkâr 526
mülâkāt 46, 57, 150, 160, 321, 369, 412, 424, 430, 642, 645, 646, 650, 668, 842; ba‘de'l— 681; emr-i — 642, 645; hîn-i — 148, 654; kable'l— 901; keyfiyyet-i — 642; meclis-i — 399, 403; — a musırr 643; —-ı evlâd/‘iyâl 912
mülâsık 855; birbirlerine — 146; —-ı hudûd 167; —-ı sınûr 167; câr-ı —ları 859
mülâyemet 972; havâle-i remâd-ı mülâyemet 179; izhâr-ı mülâyemet 241
mülâzemet 25, 450, 480, 571, 684, 776, 777, 810, 903, 920, 943, 962; ber-vech-i — 933; kâm-yâb-ı şeref-i — 759; neyl-i ruk‘a-i pâre-i — 763; neyl-i — 888; vefret üzere — 774; zer‘a — 373; —i lâzım ve lâzib 541; lezzet-i şehd-i —le şîrîn-kâm 539; — şerefiyle mükerrem 272; — şerefiyle müşerref 272; — verilmek 777
mülhakāt 477, 737, 785, 838
Mülhemî (şâ‘ir-i mâhir) 671
mülhid 696; dûzahî-i —în 43; fi’e-i tâgıye-i —în 108; mehâzîl-i —în 44; —în 128; —în-i ebed-hâsirîn 52
mülk 152, 154, 168, 291, 305, 429, 457, 494, 546, 576, 673, 789; ahvâl-i — 972; ârâmiş-i — 573; bed-hâh-ı — 949; cenâb-ı serîr-ârây-ı — 23; dâ’ir-i devâ’ir-i ahvâl-i — 825; fezleke-i bedâyi‘-i ahvâl-i — 494; îzâh-ı menâhic-i — 66; keyfiyyât-ı — 972; mûcib-i âsâyiş-i — 927; mürettib-i umûr-i — 494; nizâm-ı — 826; râbıta-bend-i — 157, 393; râbıta-bend-i nizâm-ı — 281; sezâvâr-ı

— 215; şu'ûn-i — 489; tahsîl-i — 349, 432; tanzîm-i umûr-i — 887; tenvîr-i ebsâr-ı — 501; tesviye-i ahvâl-ı cumhûr-i — 896; vücûd-i — 384; zimâm-ı kabz u bast-ı — 62; nizâ'-ı —î 88; —-i 'adn 382; âşinây-ı serâ'ir-i mevârid-i 'âlem-i —-i melekût 612; husûs-ı —-i merkūm 284; —-i mevrûs 507, 714; nizâ'-ı —înin irtifâ'ı 91; —î olan ceng 91; —î olan harb 91; —-i yemîn 442; me'âzîr-i —iyye 129, 131, 168, 430; medâhil-i — iyye 491; mehâric-i —iyye 491; mehâzîr-i —iyye 430; umûr-i —iyye 90, 166, 291, 429; ber-vech-i —iyyet 753; bk. ayrıca *emlâk*

mülûk 123, 161, 379, 724, 928; matmah-ı enzâr-ı — 26; tabâyi'-i — 90; —e ihdâya şâyân 266; a'del-i —-i 'âlem 499; rif'at-i —-i benî âdem 91; tenâvüb ü tedâhul-i hazâyin-i —-i 'izâm 446; nusb-i 'ayn-ı —-i bâ-nasafet 92; —-i divel-i Nasârâ 86, 206; —-i etrâf 233, 323; —-i Keyân meslekine sülûk 803; beyne'l-—i'l-'izâm 90; —-i marzıyyü's-sülûk-i İslâm 347; —-i marziyyü's-sülûk 509, 512; —-i mâzıyye 27, 498; ahvâl-i/âsâr-ı —-i mâzıyye-i şehâmet-ittisâf 497; —-i Mecûsiyye 58; —-i memdûhatü'l-etvâr 845; muvâfakat-i müvâlât-ı —-i mü'minîn 347; —-i Nasârâ 87, 314, 647; —-i sevâbık 8; —-i sütûde-sülûk 261, 322; —-i sütûde-sülûk hazerât 341; —-i sütûde-sülûk-i sâlifü'l-beyân 498; tensîk-nâme-i —î-ta'bîr 323; mu'temedü'l-—i ve's-selâtîn 750; —-i zevi'l-iftihâr 90; — nâmiyle 89; tuhaf-ı —-pesend 321; vâcibe-i himem-i e'âzım-ı — ü ekyâl 357; vâcibe-i 'uhde-i e'âzım-ı — ü ekyâl 341

Mülûkâne 398; 'âdet-i me'lûfe-i — 856; âfitâb-ı gîtî-firûz-i — 680; 'ahid-nâme-i hümâyûn-i mülâta-fet-makrûn-i — 396; ahlâf-ı nasafet-ittisâf-ı — 16, 354, 401; aksây-ı murâd-ı hümâyûn-i — 134; ârâ'-i cihân-ârây-ı — 281; ârâm-gâh-ı hümâyûn-i — 449; ârâm-gâh-ı — 229, 419, 440; ârây-ı cihân-ârây-ı — 157, 393; 'atıyye-i 'aliyye-i — 33; 'avârif-i seniyye-i — 59; 'avârif-i şâmile-i — 887; 'avâtıf-ı 'aliyye-i hazret-i — 73; 'avâtıf-ı 'aliyye-i — 78, 84, 273, 481, 569, 593; 'avâtıf-ı celîle-i — 140; 'avâtıf-ı — 495; 'azîmet-i celiyye-i — 926; bâ'is-i inşirâh-ı tab'-ı — 845; cânib-i me'alî-câlib-i — 399, 430; cânib-i me'âlî-yi — 513; cânib-i ni'me'l-me'âb-ı — 65; cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı — 349, 428, 511; celâ'il-i himmet-i vâlâ-nehmet-i — 166; çırâğ-ı hâss-ı — 27, 247; dâ'ire-i rızây-ı meyâmin-iktizây-ı — 450; dâ'ire-i rızây-ı yümn-iktizây-ı — 495; de'b-i ma'rûf-i — 249; dil-hâh-ı — 280, 886; dimâğ-ı — 304; e'azz-i metâlib-i hümâyûn-i — 879; efzâyiş-dih-i incizâb-ı hâtır-ı ilhâm-mezâhir-i — 357; elbise-i fâhire-i — 321; emlâk-i — 451; enzâr-ı 'inâyet-âsâr-ı — 614; etvar-ı — 752; eyâvîn-i — 920; eyyâm-ı ma'delet-ârây-ı — 949; ezher-i cevher-i dürriyyetü'l-leme'ât-ı — 165; fîrûzî-i kudûm-i bereket-lüzûm-i — 560; gars-i yemîn-i — 125; hâssa-i hıla'-i fâhire-i — 268; hayrât-ı — 187; güzergâh-ı — 798; hasenât-ı — 187; hâtır-nişân-ı — 856; havâlî-gerd-i fûshat-serây-ı zamîr-i mekârim-tahmîr-i — 592; hedâyây-ı hümâyûn-i — 335; hediyye-i — 16; hıtâb-ı müstetâb-ı — 638; himmet-i/himem-i bî-hemtây-ı — 111, 196; huzûr-i fâ'izu'n/fâyizu'n-nûr-i — 433, 488; huzûr-i fâ'izu's-sürûr-i — 77; huzûr-i — 152, 393; huzûr-i müstevcibü's-sürûr-i — 94; hüsn-i enzâr-ı — 767; hüsn-i i'tikād-ı — 230; hüsn-i nazar-ı — 654; hüsn-i zann-ı — 251, 708, 939; ictihâdât-ı — 974; ihsân-ı — 576, 738, 962, 965; ikdâm-ı — 119, 219; 'ilm-i 'âlem-pesend-i — 304; 'ilm-i 'âlem-şümûl-i — 352; 'inâyet-i bî-gāyât-ı — 543; 'inâyet-i — 157, 511, 576, 654, 697; irâde-i 'aliyye-i — 17, 169, 441, 637, 962; irâde-i hümâyûn-i kerâmet-nümûn-i — 472; irâde-i kat'iyye-i — 817; irâde-i kerâmet-ifade-i — 869; i'tây-ı — 511; i'tinây-ı — 796; 'izz-i — 152; kabza-i tasarruf-i — 163, 432; kahr-ı kahremânî-i — 110; karîn-i 'ilm-i 'âlem-ârây-ı — 100, 110, 395, 678, 630, 947; karîn-i 'ilm-i 'âlem-şümûl-i — 490; karîn-i istihsân-ı — 463; kerem-i — 654; karîn-i kabûl-i 'inâyet-şümûl-i — 403; kemâl-i rahmet-i — 968; kemâl-i şefekat-i — 968; kesâ-yı meyâmin-tırâz-ı — 572; kitâb-ı müstetâb-ı zihn-i dirâyet-nisâb-ı — 938; kudûm-i behcet-lüzûm-i — 559; kusûr-i — 920; letâyif-i teslîmât-ı mahabbet-simât-i — 161; lihâza-i hüsn-i zann-ı — 660; lihâza-i iltifât-ı — 208. 505; lücce-i zehhâr-ı hamiyyet-i — 730; makāl-i manzûmü'l-le'âl-i — 723; makarr-ı hâssa-i — 608; ma'lûm-i dirâyet-mersûm-i — 224; manzûr-i 'ayn-ı 'inâyet-i — 193; manzûr-i — 463; mazhar-ı 'inâyât-ı — 741; meded-kârî-i hüsn-i dikkat-i — 612; meded-kârî-i hüsn-i tab'-ı — 612; mekârim-i ahlâk-ı — 548, 578, 582, 602; meknûn-i zamîr-i safvet-semîr-i — 178; melhûz-i tab'-ı — 486, 579; me'mûl-i tab'-ı pür-envâr-ı — 149; merâhim-i 'aliyye-i — 234; merhamet-i — 58; merkûz-i zamîr-i ilhâm-semîr-i — 597; meşreb-i bihbûd-i bâhiru'l-cûd-i — 718; meşreb-i hümâyûn-i — 235; muhât-ı 'ilm-i 'âlem-ârây-ı — 54, 216, 782, 825, 845; muhât-ı 'ilm-i 'âlem-şümûl-i — 360; müdâvây-ı tedbîr-i [A]risto-pesend-i — 930; münâffî-i zamîr-i diyânet-semîr-i — 168; müsâ'ade-i hümâyûn-i — 170; müsâ'ade-i — 175; müsâ'afe-i hümâyûn-i — 317; müsellem-i kabza-i tasarruf-i Hılâfet-medâr-ı — 350; nâme-i hümâyûn-i mülâtafet-makrûn-i — 847; nâme-i vedâd-'allâme-i — 511, 514; nasafet-i şâmile-i — 616; nazar-ı iksîr-te'sîr-i — 934; nezd-i besâ'it-ı feyz-inbisât-ı — 163; nezd-i hümâyûn-i — 472; nezd-i — 857; nîm-nigâh-ı iltifât-ı — 743; nîm-nigâh-ı — 790; nühây-ı levh-âşinây-ı — 135, 233; nüzûl-i şühüb-i 'ateb-i — 601; pertev-enzâr-ı 'inâyet-âsâr-ı — 579, 582, 585; re'fet-i — 495;

re'y-i cihân-ârây-ı — 157, 194, 393; rızây-ı yümn-iktizây-ı — 726; rikâb-ı kâm-yâb-ı — 400, 513; sahâyif-i âsâr-ı meberrât-ı — 114; sehâb-ı midrâr-ı 'avârif-i — 271; serîr-i Saltanat-masîr-i — 845; serîr-i şevket-masîr-i — 620, 974; sîret-i hasene-i kâmiletü'l-evsâf-ı — 861; sunûf-i eltâf-ı — 509; sunûf-i mekremet-i — 509; südde-i seniyye-i mekârim-nisâb-ı — 412; şâhid-i bâlâ-hırâm-ı himem-i — 142; şefekat-i — 837; şeref-i iktisâb-ı nîm-nigâh-ı — 615; şîme-i kerîme-i — 512; şu'ûn-i mülk-i ebed-müddet-i — 313; şu'ûn-i Saltanat-ı ebed-müddet-i — 313; tab'-ı hümâyûn-i — 251, 440; tab'-ı ilhâm-ârây-ı — 418, 938; tab'-ı safâ-intimây-ı — 159; tab'-ı safâ-neb'-i — 429, 745; tahsîl-i rızây-ı yümn-iktizây-ı — 929; taraf-ı fâ'izü'ş-şeref-i — 360; taraf-ı hümâyûn-i — 171, 293, 414; taraf-ı — 669; taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i — 403, 770; tedbîr-i isâbet-pezîr-i — 818; te'kîd-i — 219; tensîkāt-ı behiyye-i — 433; teyyâr-ı bî-bün ü kenâr-ı a'tâf-ı — 482; 'ummân-ı bî-gerân-ı merhamet-i — 96; vâsıl-ı şâmme-i ıttılâ'-ı — 581; zamîr-i ilhâm-ârây-ı — 723; zât-ı kudsî-simât-i — 340, 356; zemîn-i dil-hâh-ı — 359; zimmet-i himmet-i — 884; zülâl-i merâhim-i — 857; — bisât ile 644; müsâ'afe-i — erzânî 508; hedâyây-ı —-i cihân-behâ 323; teşrîfât-ı —-i meserret-nümûn 916; teşrîfât-ı —-i sa'âdet-redîf 915; teşrîfât-ı seniyye-i — 173, 510; teveccühât-ı merâhim-simât-i — 910; kalem-i 'afv-ı — keşîde 917; nigâh-ı iltifât-ı —'leriyle meşmûl 619; ıttılâ'-ı —'miz meşmûl 577; — raht ile 644; teşhîz-i hâtır-ı safâ-mezâhir-i —'ye bâdî 607

mümâreset 110; kesb-i —-i tâmme 121; umûr-i hâriciyyede —leri olmamak 486

mümâşât 466, 917; hâhişlerine — 917; 'adem-i —ları 600

mü'min 48, 346; Emîru'l-—în 732; ma'lûm-i kâffe-i —în 497; miyâne-i me'âşir-i —în 342, 357; nasru'l-—în 757; tervîc-i kâlây-ı haşmet-i —în 261; —ûn 159, 346, 347, 915

mümtâz 69, 165, 262, 278, 341, 387, 427, 555, 659, 674, 754, 802, 836, 921; 'arûs-i — 418; şâhid-i — 187; fuhûl-i hazâkat-mahmûlün —ı 195; —-ı akrân 95, 110, 228, 481, 489, 518; —-ı emâsil 206, 742, 815; —-ı emâsil ü eşbâh 816; —-ı emsâl 481, 518, 832; —-ı etrâb 206, 228, 264, 815, 832; —-i akrân 73, 215, 252, 264, 377, 482; —-i fuhûl-i fezâ'il-rusûm 268; —-i hademe-i sadâkat-âyîn 893; —-ı mükerrem 72n; —ları 489

münâcât 855; dest-i — 862; dest-i —ı güşâd 502

*münâdî*ler 415

münâfese 437, 623, 681, 713, 720, 828, 834, 961; vukū'-i münâze'ât ve —t 19; — iktizâsı 792; hâdis olan —nin indifâ'ı 834; —ye bâ'is 692; — ye mübeddel 600, 806

münâfik; akvâl-i —āneye firîfte 738

münâkaşa 437; —lar 713

münâzara; âdâb-ı — 101; — vukū'u 25

Müneccim; —-başı Efendi 727, 728; —-başılar 652, 653; —-başıları istihrâc 651; —-başılık 251; —-başılık hıdmeti 251; hademe-i —-hâne 653; —-hâneler 652; Ser-—în 250; —-i Sânî 251

münhall 234, 249, 250, 264, 274, 389, 455, 462, 473, 481, 492, 566, 602, 604, 630, 633, 662, 698, 705, 708, 726, 753, 819, 820, 821, 827, 828, 838, 910, 930, 934, 978

Münîf Efendi (Mâliyye Tezkirecisi) 431

münşî; —-i dîvân-ı âsümân 557; —'ihî 231; —'ihi'l-Fakīr 974; —'ihi'l-Hakīr 978; —-i memâlikleri 307; —yân-ı 'Utârid-şân 551; yerâ'a-i —yân-ı zemân 556

Müntefik; — 'Aşîreti 661; — 'Urbânı eşkıyâsı 830, 831

mürâ'ât 484, 636; —a ikdâm 494

mürâca'at 167, 619, 774n, 962; fâ'iz-i nisâb-ı ruhsat-ı — 579; imâle-i 'inân-ı — 42; imâle-i veche-i — 45

mürâsele 81, 906; —t 37, 57, 61, 70; —t tesyîri 322

mürîd; —ân-ı pervâne-meşreb 183; —-i reşîd gibi 766; mânend-i —-i tecerrüd-kâr 766

mürselîn 495; bi-hürmeti'l-enbiyâ'i ve'l-— 970; bi-hürmeti'l-— 442, 797

mürşid; —-i bî-nazîr 183; —-i müsterşidîn-i memdûhu'l-etvâr 383; —lerinin şeyh-ı mükerremleri 183; —ünâ 495n

*mürtezika*lar 682

mürüvvet/mürû'et; hilye-i — 809; izhâr-ı — 952; mâye-i — 290; —-i kerâmet-medâr-ı Şehriyârî 137

müsâ'ade 45, 181, 197, 297, 302, 316, 394, 396, 402, 406, 411, 467, 531, 711, 783, 793, 869, 893, 917; 'adem-i — 779; kabûlünü müş'ir — 716; matlûblarına — 119, 961; matlûbuna — 869; mertebe-i — 870; mes'ûllerine 'adem-i — 880; mes'ûllerine — 243, 793, 869; mes'ûlüne 'adem-i — 870; mes'ûlüne — 317, 782; nâ'il-i — 582; nâ'il-i nisâb-ı — 578; sûret-i — 753, 785; hılâfına — göstermemek 464; —-i 'aliyye 156, 318, 405, 411, 543, 753, 793, 794, 834, 910; —-i 'aliyye erzânî 832; —-i 'aliyye-i Cihân-bânî 210, 530, 654; —-i 'aliyye-i Hıdîvâne 138; —-i 'aliyye-i Husrevâne 508; —-i 'aliyye-i hümâyûn-i hazret-i Cihân-dârî 112; —-i 'aliyye-i Risâlet-penâhî 316; —-i 'aliyye-i sâhibâneleri 854; —-i baht-ı Hudâ-dâd 499, 518; 'adem-i —-i eyyâm 606; —-i eyyâm 103; 'adem-i —-i hevâ 254; mes'ûllerine —-i hümâyûn 686; —-i hümâyûn 78, 394, 411, 649, 667, 898, 953; —-i hümâyûn erzânî 821; —-i hümâyûn-i hazret-i Cihân-bânî 111; —-i hümayûn-i Husrevâne 182, 350, 433; —-i hümâyûn-i Mülûkâne 170; —-i hümâyûn-i Tâcdârî 292; —-i kevkeb-i ikbâl 915; —-i murâd-

ı husamâ 316; —-i Mülûkâne 175; —-i Pâdişâhâne 845; firîfte-i —-i rûzgâr 806; —-i rûzgâr 933, 945, 951; —-i rûzgâr-ı bî-vefâ 240; firîfte-i —-i rûzgâr-ı nâ-behencâr 623; —-i rûzgâr-ı nâ-behencâra iğtirâr 98; —-i rûzgâra meftûn 948; —-i tevfîk-ı Bârî 493

müsâ'afe 411, 793; dâd-hâhânın mes'ullerine — 568; devâm ü ihkâmına — 317; karîn-i — 129, 181; mes'ûllerine — 241; mes'ûlüne — 475; rehîn-i — 59; sûret-i — 919; —-i behiyye 430; —-i Hıdîvâne 179; mes'ullerine —-i hümâyûn 595; —-i hümâyûn-i Mülûkâne 317; —-i merâm 870; —-i Mülûkâne erzânî 508

müsâbaka/müsâbakat 40, 181, 307, 381; ber-vech-i — 375; tehâcüm-i sevdây-ı — 698; — ile pîşrev 766

müsâferet 80, 655, 794; müddet-i — 655; —en 235, 464; — tarîkı 642

müsâfir 633n; merâkib-i —ân-ı dâr-ı cinân 539; 'azîz —imiz 650; —ler 293; — odaları 506

müsakkafât ilhâkı 682

müsâleme/müsâlemet 166, 390, 391, 394, 624, 688, 835; 'akd olunan — 637; bünyân-ı — 649; bünyân-ı rasînü'l-erkân-ı — 356; cevâb-ı rakīme-i — 575; emr-i — 256, 311, 427, 667; erkân-ı — 396, 412; esâs-ı — 255; evâsır-ı — 162; hibâle-i — 668; hîn-i in'ikād-ı — 869; intihây-ı netîce-i — 258; merâsim-i — 656; mervârîd-i manzûme-i — 257; mevâdd-ı — 351, 433, 508; mugāyir-i — 167; mugāyir-i şurût-ı — 712; müddet-i — 391; münâfî-i — 298, 352; nümâyiş-i çehre-i mevâdd-ı — 349; sûret-i müstahsene-i — 282; şâyeste-i hirz-i bâzûy-i — 340; şâyeste-i insilâk-i silk-i — 356; şerâyit-ı — 398, 512; şurût-ı zavâbıt-ı — 628; te'kîd-i kavâyim-i — 512; tekmîl-i maslahat-ı — 277; zünnâr-bend-i miyâne-i — 717; âmed-şud-i mufâvezât-ı —-âyât-ı mütevâliye 583; —-i dost-kâm 353; —-i feyz-irtisâm 281; — ihtiyârı 291; —-i mahsûsa 'akdi 409; tarîk-ı —-i meslûk 297; —-i mezkûre 487; —-i mü'ebbede 395, 508; —-i mübâreke 292; teşyîd-i revâbıt-ı —-i müstevcibü'l-felâh 508; — keyfiyyâtı 426; nâme-i hümâyûn-i —-nümûn 163; gālibâne —ye nizâm 715; şurût-ı —ye mugāyir hareketlerden mücânebet/tevakkī 293; —yi takdîm 714

müsâra'at 158, 197, 256, 264, 290, 307, 468, 687, 914, 950; bâd-bân-güşây-ı zevrakçe-i — 754; ber-vech-i — 919; cilve-nümây-ı — 615; icrâsına — 301; izhâr-ı teşekküre — 738; şedd-i zeberteng-i — 762; takbîline — 38; kemâl-i —ları 108

Müslim 881; —ân 841, 881; 'âmme-i —în 80, 261, 341, 357; asâkir-i —în 40; bâ'is-i revnak-ı âb-rûy-i —în 162; beyne'l-—în 205; bilâd-ı —în 463; büyût-i —în 483; cemâ'at-i —în 186, 188, 743; cem'-i kesîr-i —în 915; dimâ'-i —în 80; hârisân-ı sugūr-i —în 314; huccâc-ı —în 916; hudûde'l-İslâmi ve'l-—în 161; hûn-i nâ-hakk-ı —în 600; 'ibâdetgâh-ı cemâ'at-i —în 186; 'ibâd-ı —în 174, 206, 261, 463, 478, 515; kulûbi'l-—în 295; mahallât-ı —în 785; mecma'-ı cemâ'ât-i —în 637; menâzil-i —în 855; mezârî'-i âmâl-i —în 52, 815; mugīsü'l-—în 759; tarsî'-i erkân-ı kasr-ı vifâk-ı —în 346; tüccâr-ı —în 643; üsârây-ı —în 487, 667, 793; —în 80, 206, 294, 436; üsârây-ı —în'in sebîlleri tahliye 487; te'ellüf-i —în-i tarafeyn 283

Müslim Bölük-başı (Baş-ağası, Kayseriyye tarafına teftîş, kâfir-i bî-rahm, şakī-i mezbûr) 836, 837

müstahdem 122, 159, 208, 215, 229, 272, 454, 704; emr-i ehemde — 722

müstahfiz 792n; tîmârlu —lar 148; 'ulûfelü —lar 148

müstahkem 56, 170, 400, 409, 416, 586, 672, 839; 'alâyim-i vâzıha ile — 398, 512; — kal'alar 716; — olan dostluk 410; — ü müşeyyed 162

müstakıl 223, 556, 559, 689, 753; zerî'a-i —le 795; —len 113, 392, 398, 508, 513, 722, 817, 860, 879, 922, 923, 940, 963; — bi-nefsihî hâkim 906; — bir Dukalık 391; — hademe 564; — 'illet 453, 574, 682; — sebeb 574; — tetimmesi 920

müste'âr; ber-vech-i — 538

müste'men; — kırallarının konsolosları 406; — kırallarının tercemânları 406; —ler 407; — olan kendü âdemleri 406; — sefâyini 794; — sefîneleri 526; dost olan — tâ'ifesi 405; — tâ'ifesi/tâyifesi 478, 479, 628; kıralların — tüccârı 406

müstensih 496

müstezâd 151; — manzûme-âsâ 556

müsvedde 883; —-i terâkîb-i hey'et 919

müşâfehe 262, 593, 672, 758; bi'l-— 262, 593, 672, 758; —ten te'kîd 467

müşâhede 99, 153, 167, 301, 435, 459, 640, 643, 644, 705, 753, 785, 872, 917; re'ye'l-'ayn — 556, 653; —-i dîdâr-ı pür-envâr-ı hümâyûnları 615; —-i salâhiyyet 811; —sine müterakkıb 458

müşârun bi'l-benân 83, 121, 234, 472, 491, 536, 702, 703; —-ı ricâl 678

müşâvere 112, 152; 'akd-i encümen-i — 280; ba'de-'akdi'l-— 431; ba'de'l-— 461; ber-vech-i — 593; emr-i — 151, 158; makāle-i — 156; meclis-i — 465; mûcib-i 'akd-i encümen-i — 151; meclis-i —-i 'umûm 21; —-i 'umûm 151, 390, 462; —ler 117

müşebbek; âyîne üzere — 327; tâş-hâneleri — 324, 325, 326, 329; taş-hâneleri — altûn 328; — ders-hâne 743; — hâneler 747; — kafes-i hakk-ı Kur'ân 188; —ler 329; — zarflar 688

müşfikāne; âmed-şud-i mufâvezât-ı — 548, 578, 579; mufâvazât-ı — 582; — iltimâsları 530; — mücâmele 536; — nasîhat 528

Müşîr; ârây-ı sâ'ibe-i —âne 461; edevât-ı nizâm-ı —âne 490; harekât-i —âne 463, 472; hıdemât-ı —âne 832; himem-i —âne 243; karîn-i 'ilm-i —âne 17; metânet-i —âne 601; mezâri'-i âmâl-i —âne 271; muhavvel-i 'uhde-i —âne 140; nihâl-i kāmet-i kadr-i/şân-ı —âne 472; sıdk-ı niyyet-i —âne 388; süpürde-i 'uhde-i kifâyet-i —âne 270; 'uhde-i —âne 424; vekār-ı —âne 601; zât-ı fetânet-simât-ı —ane 869; zât-ı —âne 267, 534; etvâr-ı —âneleri 627; 'uhde-i —âne'lerine ihâle 268; 'uhde-i —âne'lerine tefvîz 268; —-i efham 846; —-i hûrşîd-zamîr 781; —-i kiyâset-semîr 494; —-i mufahham 297, 342, 350; —-i müşârun ileyh 292; —-i rûşen-zamîr 834; —-i şecâ'at-semîr 471; —-i va'd-i nusrat u megānim 748

müş'ir 141, 197, 199, 201, 202, 280, 292, 301, 318, 351, 356, 398, 405, 430, 485, 555, 568, 569, 575, 603, 649, 658, 665, 745, 751, 779, 782, 886, 887, 953; kabûlünü — 353, 360, 716; tasdîkını — 360; — makāleleri 964

müşrikîn 159, 341; —in gülüncü olmamak 156

müşterî 25

Müşterî 871; —-gulâm 547; —-sa'âdet 153, 283; —-sîmâ 61, 756; müşîr-i —-tedbîr 172, 359

mütâba'at 167, 455, 777, 906; 'adem-i — 385; emrine — 266; emirlerine — 290; —a isti'câl 710; —-i rusûm-i kadîm 748; —-i sünnet-i seniyye-i hazret-i Rasûl-i sakaleyn 348

mütâreke; —-i mu'âreke 48; — tarîkı 110

müte'ayyin; — âdemîsi 113; — âdemleri 644, 646; —ân-ı Dağıstân 138; —ân-ı selâtîn-i Cengîziyye 132; —ân-ı tâ'ife-i mezbûre 469; — grofları [Graf=Kont] 644, 650, 653; — karavul bin-başıları 303

mütefekkir 933

Müteferrika; —-başı 600; gürûh-i enbûh-i —gân 615; —gân 332; — gediklüleri 5

mütegallibe 906; tetâvül-i eyâdî-i — 471

mütekā'id; —en 865; —în-i râhat-nişîn zümresi 894

mütesellim 275, 377, 406, 536, 681, 830; —ler 882, 885; — vekîlleri 275

müteşebbis; —-i ezyâl-i 'inâyet 384; —-i ezyâl-i merâm 659; —-i hablü'l-metîn-i ihsân 618; —-i zeyl-i 'afv 529; —-i zeyl-i emân 529

mütevâtir 184, 274, 458; —en 51

mütevekkilen 'alallah 661, 680; —i'l-Kadîr 242; —i'l-Mu'în 40; —i Te'âlâ 18, 107, 461

*mütevellî*ler 882, 885

müttefik 345; —u'l-kelim 810; —u'l-kulûb 461

müvâlât 91, 172, 175, 409, 510, 870, 878; 'akd-i — 434; 'akd-i revâbıt-ı — 302, 304; bast-ı mebânî-i — 170; bünyân-ı rasînü'l-erkân-ı — 359; dâhil-i dâ'ire-i — 879; hablü'l-metîn-i — 847; hüsn-i — 398, 403, 512; ictinây-ı semâr-ı — 583; istihkâm-ı esâs-i — 173; izhâr-ı — 688; izhâr-ı âsâr-ı — 355; izhâr-ı — 641; kemâl-i — 90; levâzım-ı emr-i — 268; mâh-ı 'âlem-efrûz-i — 435; mazâmîn-i hubb u — 322; merâ'ir-i — 167, 867; merâsim-i hubb u — 342, 358, 360; merâsim-i — 361; müşkilât-ı — 430; peyvend-i — 582; pîrâye-bahş-ı kitâbe-i — 174; rabt-ı — 582; rabt-ı peyvend-i — 578, 585; resâ'il-i — 358; safây-ı mevârid-i — 347; seciyye-i marzıyye-i — 756; semere-i şecere-i — 579, 582; sipihr-i — 71; şerâyit-ı — 360, 409, 887; tarh-ı kavâ'id-i bünyân-ı — 163; tecdîd-i kavâ'id-i — 58; tecdîd-i mebânî-i — 57; te'kîd-i hubb ü — 369; te'kîd-i me'âkıd-i — 340; temhîd-i kavâ'id-i — 65; temhîd-i mebânî-i — 170; tertîb-i mukaddimât-ı esbâb-ı — 259; te'sîs-i esâs-i — 163; te'yîd-i hubb u — 335; vesâ'il-i — 358; vesîle-i te'kîd-i mebânî-i — 784; zemîn-i — 355; zülâl-i sâf-ender-sâf-ı — 846; gül-destehây-ı mazâmîn-i fıkarât-ı —-âgîn 581; merâsim-i —a murâ'ât 37; îfây-ı levâzım-ı —da râsih-dem 597; muvâfakat-i —-ı mülûk-i mü'minîn 347; —ın istihkâmı 402; —ın teşyîdi 402; —-ı sâbite 845; me'âkıd-ı —-ı saht-bünyâd-ı velâ vü vedâd 343; ser-çeşme-i —ı tekdîr 169

müvâneset 311, 379; 'adem-i — 19; 'akd-i peyvend-i — 457; sûret-i — 958; tarh-ı encümen-i — 341; teşyîd-i mebânî-i — 340, 356; tevcîh-i veche-i — 765

müzâhame 468; îrâs-ı — 570; za'f-ı kuvâları — 681; —-i ekdâr 714; —-i emsâl 714; —-i esbâb-ı idbâr 523; —-i kübrâ 620; —-i merâhim-zât 136; —-i tarîk 210; —-i zevk-i rûhânî 743; turukda —leri 574; —lerinden sıyânet 103

müzâkere 88, 112, 152, 156, 394, 398, 403, 409, 411, 414, 415, 416, 430, 434, 463, 513, 651, 652, 667, 669, 859, 947; ba'de'l— 93, 292, 319, 351, 398, 413, 513, 691; bâ'is-i esâs-i mâdde-i müstevcibü'l— 151; bi'l-müşâfehe — 593; bi'l— 317, 512; dostâne — 399; encümen-i — 257; esâs-ı — 158; hîn-i — 194; —den hâlî olmayup 370; —-i dostâne 413; —ye müsâra'at 668

müzeyyen 324, 368, 379, 494, 639, 678, 689, 747, 749, 851; muvakka' ve — 402; üşkûfe-i gûnâ-gûn ile — 673; — atlar 575; — bir esb-i hoş-endâm 546; — bir serâylarına inzâl 639; — donanmış bir esb-i sabâ-peymâ 60; — dört bârgîrlü nâme-i hümâyûn koçisi 644; — ü mütelâlî 576

N

nâ-be-câ 694, 962, 976; — etvâr 930; — evzâ' 930; — harekete cesâret 598; — tekâlîfe ictisâr 385

Nâblûs Sancağı 269, 707, 787, 897, 956

nabz; —ân 40; —ân-ı 'urûk-ı 'âlemden haberdâr 251; —ân-ı 'urûk-ı 'âlemden mücerreb 251; —ân-ı şiryân-ı ahvâl-i Devlet-i 'aliyye 784; —-âşinây-ı zemân 195, 250; —-âşinâyân-ı Devlet-i 'aliyye 384; —-gîrân 784; —-gîr-i dest-mâye-i kâm-kârî 565

Nâdir Şâh (Sultân, hükümrân-ı İran, erîke-pîrây-ı Saltanat-ı İran, âfitâb-tal‘at, ‘âkıbet-tebâh, a‘lâ-hazret, ‘alem-efrâz-i hıtta-i serverî, ‘âlî-hazret, ârâyiş-dih-i mesned-i bahtiyârî, ‘avnen li'l-hamâseti ve'l-celâleti, ‘avnen li'ş-şecâ‘ati ve'l-menâ‘ati ve'ş-şân, bâhiru'l-‘unvân, bâyeste-i diyânet ü emânet ü intibâh, behâ'ü'd-dünyâ ve'd-dîn, bülend-‘unvân, câlis-i çâr-bâliş-i Kisrâ vü Cem, câlis-i çâr-bâliş-i mesned-i Kisrâ vü Cem, câlis-i çâr-bâliş-i taht-ı Kisrâ vü Cem, câlis-i taht-gâh-ı İran, Cem-reviş, cemâlü'l-İslâmi ve'l-Müslimîn, Cemşîd-dest-gâh, Dârâ-meniş, dâver-i Dârâ-şiyem, dâver-i Dârâ-yı ‘arsa-i İran, dürre-i yektây-ı efser-i nâmdârî, dürre-i yektây-ı iklîl-i kâm-kârî, e‘âlî-hazret, erîke-pîrây-ı Memâlik-i İran, felek-bârgâh, felek-câh, ferhunde-fâl, Ferîdûn-dest-gâh, Ferîdûn-taht, fermân-fermây-ı Memâlik-i ‘Acem, fermân-fermây-ı Memâlik-i İran, gavsen li'l-besâleti ve'l-celâleti ve'l-‘unvân, gavsen li'l-besâleti ve'r-rif‘ati ve'l-‘unvân, gerdûn-bârgâh, gurre-i garrây-ı cebîn-i bahtiyârî, hadî‘at-dest-gâh, el-Hâkānu'l-a‘zam, hâmî-i ülkay-ı ‘adl ü şehâmet, hâmî-i ülkây-ı dîn ü millet, hâris-i iklîm-i kuvvet ü himmet, haybet-me’âsir, Hıdîv-i hûrşîd-nazîr, Hıdîv-i iklîm-i câh u celâl, Hıdîv-i kamer-tenvîr, Hılâfet-penâh, hîlekâr, huceste-hısâl, husrân-iktirân, Husrev-i hümâyûn-baht, idbâr-nişân, İsfendiyâr-ı ser-bülendî, el-Kā’ân, el-Kā’ânü'l-ekrem, Keyân-ı hûrşîd-nazîr, Keyân-i kamer-tenvîr, Keyvân-rütbet, le’âlî-nazrat, lem‘a-pîrây-ı ufuk-i Cem-câhî, mâh-ı gerdûn-Saltanat ü Tâcdârî, masdaran li'l-istirâhati ve'l-müsâlemeti ve'ş-şân, mâye-i fütüvvet ü kiyâset ü intibâh, mazharan li'l-besâleti ve'l-emâneti ve'l-‘unvân, mazharan li'l-besâleti ve'l-übbeheti ve'l-‘unvân, me‘âlî-menkabet, mu‘allâ-câygâh, mü’essis-i mebânî-i câh u celâl, mümehhid-i bünyân-ı câh u celâl, müşeyyid-i erkân-i ‘izz ü ikbâl, Nâdir Pâdişâh, nâsih-ı ahkâm-ı rafz u bid‘at, nekbet-nişân, neyyir-i felek-baht ü kâmkârî, nûr-pâş-i semâ’-i bahtiyârî, nûr-pâş-i semâ’-i dânâyî, refî‘-menzilet, revnak-bahşây-ı evreng-i Dâverî, revnak-efzây-ı tahtgâh-ı Keyân, rûşenî-bahş-ı çeşm-i bî-nâyî, rûşenî-bahş-ı çeşm-i Dâdârî, rûşenî-bahş-ı çeşm-i dâderî, sadr-ârây-ı evreng-i Şâhî, sadr-ârây-ı hıtta-i Şâhî, sadr-ârây-ı kişver-i Şâhî, savnen li'd-diyâneti ve'l-emâneti, Şâh-ı şâhân-ı cihân, Şâh-ı vâlâ-câh, şâyeste-i tâc ü kemer-<u>gâh, Şehriyâr-ı bâ-iktidâr-ı mülk-i ercümendî, Şehriyâr-ı encüm-haşem, Şehriyâr-ı kamer-tenvîr, tâc-bahş-ı mülûk-i memâlik-i Hind ve Tûrân, tensîk-fermây-ı Memâlik-i ‘Acem, tuğyân-mezâhir, vâlid-i mâcid-i büzürgvârları, vâye-i tâc ü kemer-gâh, zıll-ı Sübhân, zîbende-sâz-ı evreng-i dâdârî) 37, 57, 58, 79, 83, 102, 106, 128, 129, 147, 150, 161, 164, 171, 173, 178, 196, 201, 284, 290, 295, 323, 338, 339, 348, 354, 355, 359, 425, 427, 435, 437, 455, 462, 464, 485, 532, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 578, 582, 584, 597, 624, 625, 681, 700, 708, 709, 779, 780, 781, 783, 803, 804, 805, 806, 825, 868, 879, 901, 903, 904, 906, 950, 953; — cânibi 281, 484; — cenâbı 262; —'ı itlâf emri 552; —'ın ferzend-zâdesi 155; —'ın hafîdi 624, 806; —'ın irtihâli 484; —'ın Molla-başısı 281; —'ın nebîresi 281, 903; —'ın ordusu 549, 552; —'ın vasıyyeti 806; —'ın veliyy-i ‘ahdi 624; —'ın zürriyyeti 781; —'ı tazyî‘ emri 552; mukallid-i etvâr-ı —î 812; vâ-güzeşte-i —î 807; —-i gādir 456; Devlet-i ‘aliyye-i —iyye 296; kevâkib-i iclâl-i Devlet-i behiyye-i —iyye 341; —î ‘atıyye 309; Devlet-i —iyye 255, 261, 280, 284, 289, 297, 322, 425; müddet-i —iyye 783; zücâce-i kasr-ı istidrâc-ı —iyye 463; Devlet-i —iyye Murahhası 257; Devlet-i behiyye-i —iyyetü'l-fahhâr 426; — meclisi 282; — tarafı 680; — vakti 868, 906

nağme/nagam/nagamât; istimâ‘-ı —-ı hoş-elhân 125; —-ı latîf 616; —-ı rengîn 616; —-ı sâz istimâ‘ı 74; istimâ‘-ı —-ı sâz-ı behcet-efzâ 336; istimâ‘-ı —-ı söz-i behcet-efzâ 336; —-i niyâz-ı esâci‘-tırâz-ı Âsafî 919; —-perdâzân 77; —-sâz-ı hurûş 808; —-serâyân-ı bezm-i rezm 48; —-serây-ı ‘andelîb-i gülşen-i Kur’ân 520

Nahcevân; —'a karîb mahalle 842; — tarafı 842

nahıl/nahl; sîm — 505; —-ı sîmîn 506; semere-i —-i berûmendi 215; —istân-ı dirâyet ü îkānın nihâl-i berûmendi 896; —istân-ı hubb u vedâd 585; gars-i yemîn-i —-i şeref-ihtisâs 451; sîm — lar 635; —lar 506, 538; —lar pîş-gâhı 538; —-revânlar 538

nahv; fenn-i — 540

nahvet 830, 932; erdiye-i âteşîn-târ-ı — 813; ırgām-ı unûf-i ashâb-ı — 973; mağlûb-i — 936; pây-âlûde-i çirkâb-ı — 810

nâ’ib/nüvvâb 774n; —ler 754, 882, 883, 884; —-ı hümâyûn-i Şâhenşâhî 296, 297; —-ı kâm-yâb-ı sipihr-i cenâb-ı kahremân 295; —-ı kâm-yâbları 292, 577; —-ı kirâmîleri 351; —-ı mûmâ ileyhim 307; —ü'ş-şer‘ 633n

Nâ’ilî ‘Abdullah Efendi (Kîsedâr, Beylikci-i Dîvân, Teşrîfâtî, Re’îsülküttâb, Sadrıa‘zam) 56, 128, 246, 425, 476, 480, 796, 955, 975

nâ’ire/nevâ’ir; —-i ceng işti‘âl 43, 662; —-i ceng, şu‘le-dâr 623; —i cevr-i bî-pâyân 99; —-i cidâl işti‘âl 43; —-i fesâd 87, 693; —-i fesâd-ı ‘alev-dâr 437; —-i fesâdı iş‘âl 276; —-i fesâdları 834; —-i fitne 87; —-i harb 50, 117; —-i harb işti‘âl 624; —-i ihtilâl 462; —-i ihtilâlleri 834; —-i ihtiyâlleri 455; —-i ‘inâdları 880; —-i kazâ 857; —-i kıtâl 50, 117; —-i kıtâl işti‘âl 624, 662; —-i kīr-endûd 190; —-i kulûb-i hasâret-dîdegân 770; —-i mekrleri 455; —-i menâre-sûz-i mûrisü'l-elem 240; —-i muhârebe 534; —-i peykâr, şu‘le-dâr 623; —-i sâmân-sûz-i ihtilâl-i İran 901; —-i sâmân-sûz-i mefsedet 813; —-i şekāvetleri 880;

—-i şerr u şûr 962; —-i şiddeti 247; —-i şiddetleri teskîn 836; —-i top 50; —-i tüfeng 50; —-i ‘udvâniyle sûzân 811; —-i zarûretleri teskîn 740; —-i zulmiyle sûzân 811

nakd/nukūd 405, 484, 709, 819, 944; ber-vech-i — 610, 956; i‘tây-ı — 864; surar-ı — 370; —-i bî-pâyân 944; bezl-i —-i bî-şümar 923; —-i bî-şümar iddihâr 832; bezl-i —-i fazl 763; nisâr-ı —-i mechûd 978; —-i meskûkeleri 648; —-i mevcûde 822; —-i mevfûre 861; —-i müdahhar 789, 819, 833; ‘an-—in 265, 535; peyveste-i —-i nâ-ma‘dûd 973; —îne-i fevâ’idi 426; bezl-i —îne-i makderet 418; —îne-i menâfi‘i 426; —-i sılât-i salavât-ı muttasıletü'l-vürûd 345; —-i sikke-dâr 505; mâlî-i —-i safâ 620; mâlî-i —-i sürûr 620; —-i vâfiye 160; —-i vakitleri 934; —-vârın 768

nâkıl; —ân 814; —-i mezkûr 762

Nakībüleşrâf 83, 228, 247, 250, 452, 554, 692, 954; — Efendi 636, 965; —-ı ‘âlî-makām 724

nakīsa 163; — tareyânından ‘ârî 262; bâ‘is-i — vü şeyn 163; mûcib-i — vü şeyn 169, 292, 350, 432

nakl 42, 55, 87, 103, 117, 135, 136, 137, 151, 210, 221, 223, 322, 323, 335, 380, 405, 446, 473, 478, 484, 505, 517, 533, 568, 597, 602, 604, 632, 647, 655, 678, 685, 701, 736, 839, 842, 850, 856, 886, 930, 965; bi-tarîkı'n-— 700; mahalle — 766; — bi'l-mekân 117; — bi'l-musattar 60, 151, 160, 282; —e muhtâc olan kerâste 112; —e muhtâc olan mühimmât 112; —en 478; zehâyir —i 891; —-i bisât-ı ârâm 30; —-i cerîde-i âsâr 335; —-i cihâz 636; —-i eskāl 534; —-i eskāl-i nekbet-bâr 39; —-i hümâyûn 55, 207, 419, 555, 564, 622, 789; —-i hümâyûn-i meserret-iştimâl 677; —-i kâr-ı bâr-ı eskāl 117; —-i kâr u bâr-ı haşmet 850; meştâlara —-i kâr u bâr-ı ric‘at 622; —-i mâ-cerâ 419; —-i meyâmin-nümûn 560; —-i mühimmât 36; zehâyir —ine şitâb 891; —-i rihâl 908; —-i tobrak 818; —-i türâb 51; edille-i —iyye 498; ‘ulûm-i —iyye 593; ücret-i —iyye 407; —-i zehâyir 36; —-i zülâl-i mazmûn 225; — tarîkı 762; — ü idrâc 858

nakş/nukūş 16, 355, 421, 429, 562, 580, 731, 863, 941; nesîc-i tâze-— 467; ‘arûsek —lı 328; cedâvil-i pür-— 618; — ber-âb kabîlinden 906; —-bend-i zuhûr 445; —-gîr-i hâtem-i hıtâm 360; —-ı ahvâl 71; —-ı ‘âlem-pesend 340; —-ı ‘âlem-pesend-i dil-pezîrleri 356; —-ı âyât-i beyyinât 445; —-ı bâlâ-tırâz-ı bedâyi‘-nigâr 118; —-ı bend-i sahîfe-i iz‘ân 783; —-ı bî-nazîr 444; —-ı cemâli 418; pezîrây-ı —-ı dil-keş 469; —-ı dil-keş 676, 922; envâ‘-ı —-ı ezâhîr 749; —-ı ezhâr 675; —-ı havâdis-i ‘uzmâ 314; —-ı hayret-fezâsı 850; —-ı hoş-nigâr 60; —-ı ‘ibârât-ı behcet-nişân 162; —-ı mühr 549, 551, 553; —-ı nev-tarh 900; —-ı nigâr-ı seher-âsârı 747; —-ı nigâr-ı sûret-i musâlaha 717; —-ı pesendîde 220; —-ı rengîn 860; —-ı rengîn-i nev-îcâd 223; —-ı sahâyif-i zuhûr 92; —-ı sahîfe-i hâli 673; —-ı zamîr 703; —-pezîr 637; —-pezîr-i sâha-i zuhûr-i i‘tilâ 556; —-pezîr-i ta‘rîfi 748

Nakşibendî; pîşvây-ı tarîkat-i ‘aliyye-i — 183; ibrâz-ı cevâhir-i ahvâl-i tarîkat-i —yye 183; meşâyih-ı —yye 682; Tarîkat-i ‘aliyye-i hâcegân-ı —yye 96; tarîk-ı —yye fukarâsı 207; nezr-i —yye ‘idâdı 184

na‘l-behâ 883

nâle 617; —-künân 766

nâm 40, 42, 48, 56, 79, 84, 101, 104, 106, 111, 115, 116, 133, 147, 150, 179, 182, 183, 186, 201, 202, 203, 211, 212, 218, 223, 229, 235, 253, 259, 278, 287, 294, 300, 301, 310, 314, 318, 337, 374, 384, 386, 390, 394, 395, 397, 401, 411, 421, 424, 429, 430, 431, 433, 437, 439, 446, 458, 460, 462, 466, 467, 469, 470, 482, 485, 487, 495, 502, 507, 517, 521, 523, 524, 527, 533, 534, 536, 540, 543, 544, 545, 593, 595, 607, 627, 628, 631, 640, 641, 644, 648, 654, 661, 662, 664, 665, 678, 681, 684, 696, 699, 700, 701, 702, 706, 709, 710, 711, 714, 715, 716, 717, 725, 729, 753, 754, 762, 765, 766, 793, 804, 807, 808, 809, 811, 812, 823, 831, 832, 833, 834, 836, 837, 841, 842, 843, 845, 847, 855, 865, 866, 868, 871, 876, 879, 883, 884, 891, 892, 893, 897, 904, 905, 906, 907, 911, 912, 917, 918, 932, 935, 936, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 960, 976, 977, 978; be-— 372, 373, 388, 461, 469, 471, 508, 532, 568, 590, 599, 658, 662, 668, 674, 680, 685, 690, 709, 716, 721, 722, 804, 807, 808, 819, 828, 892, 963, 964, 976; bed-— 99, 455, 498n, 643; bî-— 243, 456, 462, 833, 913; eşhâs-ı be-— 790; fetîle-firûz-i — 922; güm-— 427, 442, 677, 712; hâ’iz-i nîk-— 124; kesb-i — 960; meşâhîr-i ricâl-i be-— 614; muktedây-ı be-— 684; nokta-veş be-— 215; ref‘-i/cerr-i ricâl ü mütehayyizân-ı be-— 972; ricâl-i be-— 927; şahs-ı be-— 649; sadâkat ile tahsîl-i — 604; tahsîl-i — 532, 688, 699, 834, 904, 911; tahsîl-i dest-mâye-i nîk-— 703; tahsîl-i nîk-— 25, 115, 207, 237, 376, 568, 633, 928; ‘unvâniyle be-— 502; — âdemleri yediyle 706; —-âver 905; —-âver-i şöhret 872; şahs-ı —dâr 711; —dâr 543, 679; libâce-i hamiyyet-tırâz-ı —dârî 54; —dâr olanlar 145; devr —ı 883; —-ı bâhiru'l-‘unvânı 225; —-ı bed-fercâm 711; —-ı gāzî 863; —-ı hûr-şîd-medâr 425; —-ı nâmî 502, 592, 651, 671; —-ı nâmî-i hümâyûnları 651; —-ı nâmî-i Pâdişâhî 282; —-ı nâmî-i sadâkat 28; —-ı nâmî-yi Vezâret 725; —ına tebdîl 394; —ına tecdîd 394; —ında 868; be-—-ı sadâkat-ârâ 819; —-ı Şâhî 905; — kimesne 765, 866; —larında karâr 318; — mahalle 700; ahlâf —ına 833; — şahs 710, 842, 897; — şahs-ı kûr-dil 808; — şahıslar 932

nâme 56, 60, 151, 153, 155, 157, 178, 280, 318, 390, 391, 393, 428, 431, 508, 532, 546, 555, 597, 628,

656, 688, 689, 753, 754, 806, 821, 844, 846; ahz-ı — 655; hâmil olduğu — 754; mahsûs — 305, 403; teslîm-i — 150, 545; mazmûn-i —-i belâgat-üslûb 360; —-i dostî-'allâme 511; —-i dostî-hıtâm 551; —-i fezâhat-'allâmesi 319; —-i Hılâfet-'allâme-i hümâyûn 71; —-i hulûs-intimâ 29; takbîl-i —-i hümâyûn 646; teslîm-i —-i hümâyûn 655; —-i hümâyûn 23, 59, 62, 158, 166, 180, 283, 297, 304, 337, 433, 509, 553, 554, 555, 575, 579, 580, 639, 645, 646, 647, 648, 649, 658, 754, 886, 887, 916; —-i hümâyûn-ı celâdet-nişân 509; —-i hümâyûn-i 'adâlet-makrûn 173; —-i hümâyûn-i 'inâyet-makrûn 24, 159, 532, 555, 886; —-i hümâyûn-i 'inâyet-makrûn-i Cihân-bânî 844; —-i hümâyûn-i beşâşet-nişân 320; —-i hümâyûn-i celâdet-makrûn 575, 638; —-i hümâyûn-i cenâb-ı Şehinşâh-ı rub'-i meskûn 338; —-i hümâyûn-i Cihân-bânî 277; —-i hümâyûn-i hakāyık-merhûn 163; —-i hümâyûn-i hakāyık-meşhûn 170; —-i hümâyûn-i hakkāniyyet-tahrîrleri 305; —-i hümâyûn-i hazret-i zılliyyet-makrûn 92; —-i hümâyûn-i Hılâfet-makrûn 164; —-i hümâyûn-i hidâyet-makrûn 309; —-i hümâyûn-i hidâyet-me'âl 304; —-i hümâyûn-i Husrevâne 350, 555; —-i hümâyûn-i ma'delet-makrûn 582, 585; hâmil olduğu —-i hümâyûn-i mehâbet-makrûn 256; —-i hümâyûn-i mehâbet-makrûn 302, 304, 658; —-i hümâyûn-i mehâbet-makrûn-i hazret-i Zıllullâhî 302; —-i hümâyûn-i mehâbet-me'âli 303; —-i hümâyûn-i mevâhib-nümûn-i Şehriyârî 160; —-i hümâyûn-i meveddet-meşhûn 163; —-i hümâyûn-i mevhibet-'unvânları 304; —-i hümâyûn-i mevhibet-makrûn 60, 647, 916; —-i hümâyûn-i mevhibet-makrûn-i hazret-i Hılâfet-penâhî 292; —-i hümâyûn-i muhâlesat-makrûn 361; —-i hümâyûn-i musâdakat-nümûn 173; —-i hümâyûn-i mülâtafet-makrûn 66, 160, 175, 753; —-i hümâyûn-i mülâtafet-makrûn-i Mülûkâne 847; —-i hümâyûn-i mülâtafet-mazmûn-i Pâdişâhâne 342; —-i hümâyûn-i mülâtafet-nümâ 886; —-i hümâyûn-i müsâlemet-nümûn 163; —-i hümâyûn-i nasafet-meşhûn 350, 433; —-i hümâyûn-i safvet-makrûn 358; —-i hümâyûn-i safvet-mezâhir 165; —-i hümâyûn-i safvet-nümûnları 175; —-i hümâyûn-i şevket-makrûn 103, 132, 174; —-i hümâyûn-i Tâcdârî 292; —-i hümâyûn-i übbehet-makrûn 158; müzehheb/müzeyyen dört bârgîrlü —-i hümâyûn koçisi 644; —-i hümâyûnlar 160, 434, 654; —-i hümâyûnlarına cevâb 310; mahsûs —-i mahabbet-'allâme 509; —-i 'inâyet-'âllâme-i Cihân-dârî 164; —-i mahabbet-hıtâmeleri 756; —-i merkūme 278, 432; —-i mevhibet-'allâme 511; —-i musâdakat-'allâme 510; —-i musâdakat-üslûb 845; mü'eddây-ı —-i nâmî 172; —-i nâmî eser 493; —-i nâmî-i 'anberîn-nikābları 65; —-i nâmî-i cenâb-ı Şâhî 174; —-i nâmî-i latîfü'l-işâre 340, 355, 359; —-i nâmî-i Sâmî 162; —-i nâmî-i Şâhî 577, 581; —-i Pâdişâh-ı Hindüstân 60; —-i rıkkıyyet-'allâme 281; —-i sadâkat-'allâme 846; —-i sadâkat-makrûn 510; —-i safvet-'allâme-i Cihân-dârî 175; —-i sâmî 171, 174, 582; —-i sâmî-i cenâb-ı Şâhî 172; —-i sâmî-i kirâmîleri 168; —-i sâmî-i Şâhî 584; —-i sâmiyeleri 578; —-i Şâh 310, 546; —-i Şâhî 156, 257, 259, 277, 282, 310, 431; —-i şerîf-i hümâyûn 297; —-i vedâd-'allâme-i Mülûkâne 511, 514; —-i zarâ'at-'allâme 804; —ler 158, 319, 431, 658; —lerin teslîm 310; —nin sûretleri 754; —-res 56, 147

nâmzed 270, 709, 742; —-i emr-i sefâret 175; —-i emr-i Şâhî 781; —-i mesned-i Şâhî 782; —-i risâlet 584; —-i sefâret 584; —-i Sipehsâlârî 808; —-i umûr 513; —-i zabt-ı umûr-i me'âlî-perdâzı 595

nân 36, 386; perverde-i — 385; —-hûrdesi olduğu 156; —-pâre 894

nâr 190; ıktirâb-ı — 110; itâle-i dest-i istîlây-ı — 859; küre-i — 769; mümâsil-i küre-i — 729; küre-i —a su'ûd 190; sadme-i —dan ifnâ 771; küre-i —dan nişân 771; —-ı 'alev-dâr 146; telef-kerde-i —-ı bevâr 856; —-ı dehşet-menâr 239; —-ı kader 864; —-ı müşta'il 652; —ın harâreti 652; sadme-i —-ı sâ'il 860; —-ı şedâyid-i âlâma giriftâr 947; —-ı şehr-âşûbun pîrâmeni 730; —-ı şerâre-bâr 769; —-ı şu'le-bâr-ı harîk 729; —-ı tılısm-ı marsûd 190; iltihâb-ı şerer-i nâ'ire-i —-ı vekūd 190; lehîb-efrûz olan —-ı zâti'l-vekūd 245

na'ra; —-i dâr u gîr 48; —-i mestân 478

nâs 68, 244, 347, 933; ahâd-i — 426, 521; 'âmme-i — 126, 854, 926, 959; 'avâmm-ı — 541, 620, 727; beyne'n-— 68, 249, 405, 435, 447, 478, 877; edânî ve esâfil-i — 527, 553; erâzil-i — 571; esâfil-i — 571, 936; hadşe-i sâmi'a-i — 925; ictimâ' eden — 516; ifâde-i 'avâkıb-ı etvâr-ı — 972; ifâde-i havâtîm-i etvâr-ı — 972; ifâde-i hâl 132, 641, 811, 841, 869, 968; 'inde'n-— 88, 91, 962; itâle-i elsine-i — 976; lisân-ı — 695, 727, 771, 930; mecma'-i — 923, 930; mekādîr-i — 929; muzırru'n-— 51, 80, 120, 145, 219, 252, 373; sımâh-ı âzân-ı — 738; —a 'ârız olan 727; 'avâmm-ı —a münteşir 727; efvâh-ı —da mütedâvel 941; elsine-i —da tevâtür 829n; âhâd-ı —dan bir ferd 620; efvâh-ı —dan şuyû' 924

Nasârâ; divel-i — 86, 88, 206, 233, 554, 628, 628, 713; kā'ide-i divel-i — 844; milel-i — 180; mu'tâd-ı divel-i — 690; mülûk-i divel-i — 86, 206; mülûk-i — 87, 314, 647; divel-i — elçileri 23, 629; divel-i — 'idâdı 795; divel-i —misillü 793; ehl-i zimmet — tâ'ifesi 20; divel-i —-yı Avrupa 716

nasb 21, 22, 31, 32, 34, 38, 42, 47, 80, 97, 100, 103, 109, 132, 157, 193, 195, 208, 211, 236, 237, 240, 247, 250, 275, 278, 281, 303, 337, 374, 376, 393, 429, 437, 464, 468, 485, 518, 531, 537, 589, 596,

603, 614, 643, 680, 693, 694, 698, 716, 728, 729, 752, 771, 774n, 786, 789, 792, 813, 817, 821, 831, 838, 853, 866, 867, 870, 899, 917, 930, 933, 935, 948, 950, 962, 966, 975, 976; —-ı ‘ayn-ı ihtimâm 867, 870; —-ı hıyâm-ı idbâr 39; —-ı hıyâm-ı Süreyyâ-nizâm 614; —-ı hükkâm 972; —-ı ihtilâl 603; —-ı nefs 47; —-ı ordu-yi hezîmet-şi‘âr 48; —-ı vülât 972; —-kerdesi 948, 950; zemân-ı —ları 486

Nâsır-ı Bahrî (ismiyle tesmiye kalyon) 519, 520

Nâsıruddîn Muhammed Şâh (Ebu'l-Feth, Pâdişâh-ı Hindüstân, ‘âlî-hazret, bâsitu'l-emni ve'l-emân, Dârâ-dâniş, Dâver-i saltanat-pîrâ, Ferîdûn-meniş, gerdûn-bestat, Hıdîv-i fermân-fermâ-yı kişver-güşâ, hulâsa-i selâtîn-i mücâhidân, hûrşîd-izâ’et, İskender-dâniş, kamer-inâret, Keyhusrev-hikmet, el-mahfûfu bi-sunûf-i ‘avâtıfi'l-Meliki'l-Kadîr, el-mahfûfu bi-sunûf-i ‘avâtıfi'l-Meliki'l-Latîf, melek-haslet, murabba‘-nişin-i erîke-i Saltanat, el-müstağnî zâtühû ‘ani't-ta‘rîfi ve't-tavsîf, el-müstağnî zâtühû ‘ani't-ta‘rîfi ve't-tavsîf ve't-ta‘bîr, müstenid-i vesâyid-i ‘adâlet, müstenid-i visâde-i ‘adâlet, nâşiru'l-‘adli ve'l-ihsân, neyyir-inâret, nukāve-i esâtîn-i husrevân-ı ehl-i îmân, Nûşirevân-fıtrat, pesendîde-i tâcdârân-ı memâlik-i vesî‘a-i Sind, reşk-i revân-râyân-ı ekālîm-i Hind, Sâmî-rütbet, sütûde-menkabet, ‘Utârid-fıtnat) 60, 64, 69, 753, 754

nâsıye; —-i ahvâli 820; —-i âsârımdan irâ’et 503; —-i âsârımdan keşf 503; —-i girdârı 567; —-i hâli 92, 279, 529, 530, 572, 698, 853, 931, 960; —-i hâlinden bedîdâr 208; —-i hâl-i zâhir 933; —-i isti‘dâdı 26; —-i isti‘dâdından bedîdâr 149; —-i vakt 572

nasîhat/nesâyih 831, 880; âvîze-i cevâhir-i — 937; envâ‘-ı — 600; dahme-i fevâ’id-cemme-i — 497; müşfikāne — 528; nisâr-ı cevâhir-i — 515; sebeb-i — 276, 522; mazmûn-i —-makrûn 726; mefhûm-i —-mazmûnu 453; mektûb-i —-üslûb 866

Nasrâniyye; muslihatü mesâlih-i cemâhîri't-tâ’ifeti'n— 397, 413, 511; muslihu mesâlih-i cemâhîr-i tâ’ifeti'n— 396, 398, 402, 509, 512, 846; —t dînine da‘vet 202

Nasrullah Mîrzâ (Nâdir Şâh'ın oğlu) 458

nass 346, 358; mâ-sadak-ı —-ı celîl 972; —-ı kerîm 108

nâsûr-i zahm-ı şikāk 312

na‘ş 516, 766; —-ı mağfiret-inti‘âşları 96; —-ı nûr-pâşları 380; —-ı pâk 516; —-ı rahmet-nakşları 380; —-ı şerîfi 766; —lar 687

na‘t/nu‘ût; hurûf-i zîver-i — 746; ta‘rîf-i — 500; —-i bî-‘add ü bî-hemtâ 576; —-i hıtâb 546; —-i pâk-i Habîb-i Kibriyâ 184; zülâl-i tâbnâk-i —-i pâk-i Şâh-ı taht-gâh-ı levlâk 184; —-i pâkîze-i Nebevî 594; —-i şerîf 873; —-i şerîf-i Mustafavî 184; kasîde-i —iyyesi 873; —-ı zât-ı bâ-kemâli 576

nâz; halbe-i — 500; hırâm-ı — 126; minassa-i i‘zâzda cilve-sâz-ı vâdî-i — 417; —ân 560; — enîn dûşîzegân 650

nazar 109, 647; ba‘de'n—- 178; hâhişger-i hüsn-i — 874; kat‘-ı — 169, 879; keç—- 625; mahall-i — 867; —-ber-kadem harîdesi 185; —-endâz 676; —-endâz-ı temâşây-ı binâ 800; —-gâh-ı ehlullah 798; —-gâh-ı hüssâd-ı zemâne 695; —-gâh-ı mele’-i ‘illiyyîn 444; —-gâh-ı Melik-i ‘Allâm 869; —-ı ‘ayn-i i‘tibârda cilve-ger 451; —-ı deşt-i me‘âd 223; —-ı dikkat-eserleri 249; —-ı havâs 541; —-ı iksîr-eser-i iltifât-ı Husrevâne 320; —-ı iksîr-te’sîr-i hazret-i Şehriyârî 109; —-i iksîr-te’sîr-i Cihân-bânî 450; —-ı iksîr-te’sîr-i Hıdîvâne 27; —-ı iksîr-te’sîr-i Mülûkâne 934; —-ı iksîr-te’sîr-i Pâdişâhî 963; —-ı iltifât 40; —-ı im‘ân 559; —-ı imtiyâz 187; —-ı istihsân 121; —-ı i‘tibâr 121, 417, 628; —-ı i‘tibârdan dûr 222; —-ı i‘tibâr ile mu‘tebir olanlar 497; —-ı i‘tibâr ile nâzır olanlar 497; imrâr-ı —-ı itkān 433; muhâzî-i —-ı itkān 174; —-ı kerâmet-eser-i fukarâ 859; matmah-ı —-ı kudsî-manzar 756; —-ı lutf 802; —-ı merhametlerin dirîğ 154; —-ı pîş-gâh-ı ‘atebe-i Keyvân-iştibâh 757; hüsn-i —-ı sa‘âdet-eser 816; —ları dûn 934

Nazar ‘Ali Hân (Nâdir Şâh'ın mu‘teber ve kibâr-ı ricâlinden) 302, 306, 310, 459

Nazarete; — ‘âdeti 639; —-hâne 639; — resmi metrûk 639

Nazîf Mustafa Efendi/Ağa (Hâcegân-ı Dîvân-ı ‘âlî-şândan, Muhâsebe-i Anadolu, Sefîr-i İran, Mukābele-i Süvârî, Şehr Emâneti, Kethudâyî-i Sadâret-i ‘uzmâ, pâk-meşreb, zübdetü'l-efâhım ve'l-akrân) 147, 160, 164, 173, 176, 255, 256, 259, 277, 280, 282, 287, 297, 299, 304, 306, 311, 337, 433, 610, 824, 825, 827, 955, 975

nazîr 901; bî—- 761, 790, 921, 944; debîr-i bî—- 215; sûret-i hasnây-ı bî—- 776; —eler ile 768; —i nâ-yâb 220; —in görmedi 226

nazm; elsine-i selâsede — 702; terâne-i — 897; —-âverân-ı ‘asr 381; —-âverân-ı devrân 861; —-âverân-ı vaktin dil-pesendi 872; —-âverân-ı vaktin makbûlü 872; —-âverân-ı zemân 95, 453; envâ‘-ı —-ı ‘âlem-pesend 541; —-ı defâtir-i mazbûtatü'n-nizâmları 187; —-ı ferah-zâd 561; vâdî-yi —-ı kelâm-ı fesâhat-irtisâm 541; —-ı mesâlih-i ‘ibâd 973; —-ı mesâlih-i dîniyye 973; —-ı mesâlih-i dünyeviyye 973; —-ı rengînleri 594; makta‘-ı —-ı senâları 595; —-ı senâları 491; —-ı te’essüf-me’âl 480; —-ı umûr-i devlet 941; —-ı vekāyi‘-i mazbûta 151; sahâyif-i cerîde-i vekāyi‘-i terkîb-i — senâları 595

Nebî/Nebevî 61, 65, 71, 354, 358, 443, 579, 583, 756, 760, 970; cidâr-ı rahmetdâr-ı meşhed-i — 750; dûş-i hamiyyet-pûş-i — 446; kütüb-i Siyer-i — 316; Livâ’-i şerîf-i — 443; meclis-i akdes-i — 445; midhat-i — 184; nâşir-i menâşîr-i şer‘-i —

896; nu‘ût-i pâkîze-i — 594; sâha-i behişt-mesâha-i Mescid-i — 749; taraf-ı kâmilü'ş-şeref-i cenâb-ı — 316; ta‘zîm-i meşhed-i — 745; ta‘zîm-i şân-ı Risâlet-‘unvân-ı — 444; mihrâb-ı —-i ‘azîmü'ş-şânın cânibeyni 751; revâyih-i fevâyih-i mu‘cizât-ı — 29; tahsîl-i râhat-i ümmet-i —yye 173; ümmet-i merhûme-i —yye 165, 291, 349, 432; —yyihi'l-ekrem 290; —yyihi'l-meb‘ûs 160; —yyike Muhammedi'l-mahmûdi 971; bi-hürmeti'n—yyîn 815, 861, 880, 885, 950, 954, 959; —yyîn 495, 770, 971; bk. ayrıca **Muhammed Hz.**

necâbet 529; şemâ’il-i — 567; —-ârâ 909, 961; —-dest-gâh 61, 65; eslâf-ı —ittisâfları 916, 973; —-penâh 757, 758

necât 471, 600, 885; kenâre-i — 468; sâhil-i — 524; vâsıl-ı derece-i — 813; semt-i —a ‘atf-ı ‘inân 623

neccâr; fenlerinde mâhir — halîfeleri 113

Necef ‘Ali Hân 710

necef mahfaza (ma‘a-altûn çenberli) 326

Necîb Efendi (Suyolcu-zâde Eyyûbî, Kâhire Kadı-sı, yeke-tâz-i mızmâr-ı hüner-mend) 381, 382

Necid (Mekke-i mükerreme havâlîsinde) karyeleri 696

necm/nücûm 64, 547; muktezây-ı fenn-i — 727; —-i âsümân 555; —-i âsümân-ı hidâyet 64; hem-kevkebe-i —-i gîsûdâr 747; —-i subhla pâdâş-ı envâr 746; erbâb-ı —un ihbârı 459

Necmeddîn Hasan Efendi (Şeyh, kutb-i a‘zam ve gavs-i ekrem) hazretlerinin mahdûm-i güzînleri 378

nedâmet 434, 529, 833, 961; izhâr-ı — 601, 835, 962; kûşe-i — 810; netîcesi — 528; muktezây-ı —-merhûn 453

Nederlande; — Elçisi 23, 24; — sefîneleri 408

nefer 34, 44, 56, 57, 77, 82, 99, 103, 106, 112, 113, 132, 141, 147, 151, 159, 180, 200, 211, 219, 242, 263, 265, 300, 303, 333, 382, 428, 439, 451, 459, 470, 488, 505, 506, 523, 524, 528, 538, 543, 544, 545, 571, 575, 600, 601, 627, 629, 640, 643, 644, 646, 654, 662, 667, 668, 679, 696, 709, 714, 715, 742, 769, 780, 792, 803, 804, 809, 813, 831, 837, 839, 841, 843, 868, 879, 881, 883, 892, 904, 913, 917, 933, 951, 952; — âdemîsi 58; — âdemler 44; — efendiler 324

neferât 20, 23, 144, 148, 274, 376, 462, 468, 470, 545, 640, 644, 856, 858, 886, 967; ‘atîk — 836; güzîde bir mikdâr — 265; tüvânâ bir mikdâr — 265; ahvâl-i —a vâkıf 630; Ocağ-ı mezbûrun —ı 850; —ı kullarım 798; —-ı merkūme 276; —-ı mezkûre 276; —-ı mezkûrenin mevâcibleri 276; —-ı şîr-savlet 132; —-ı Tersâne 538; — i‘mâline kādir 48; —lar 135, 178, 629, 643, 831, 858; —ları tertîbi 886

nefîr; sûrnây-ı — 48; âvâze-i —-i kerrenây-ı istiklâli 808

nefîr-i ‘âmm 841

nefret 530, 579, 632, 961; — ü küdûret 738; — zuhûr 693

nefs 409; âbiyyü'n-— 702; esîle-i salâh-ı — 881; igrây-ı — 935; ilkāy-ı — 810; nasb-ı — 47; agrâz-ı —âniyye 79, 129, 870, 934; hevâcis-i — âniyye 665, 738; icrây-ı tekāzây-ı —âniyyet 917; —-i Beç 644; hevây-ı —-i dağdağa-fermâ 456 —-i Haleb 949; müstakıl bi-—ihî hâkim 906; —-i Isfehân 905; —-i Kāhire 599; —-i Kasaba-i Ruscuk 881; —-i Medîne-i Serây 834; —-i Meşhed 904; —-i Mısır 212; —-i nefîs-i hümâyûn 125, 254, 920, 935; —-i nefîs-i hümâyûna sezâ 613; —-i nefîs-i hümâyûna sezâvâr 795; —-i nefîs-i hümâyûnlarına mahsûs 555, 671; —ini infâka ‘âciz 34; —ini infâka bî-tâka 34; —-i Revân ehâlîsi 710; —-i Serây 835; —-i Serây-ı Bosna sükkânı 834; —-i Sivas 35; —-i Trabzon havâlîsi 554; —-i Trabzon havâlîsinde mütemekkin 554; hevây-ı —-i vesvese-fermâ 962; —leri 913; kifâf-ı —leriyçün 404; —lerine kefîl olur ise 406; mehâlike ilkāy-ı — sûretleri 625; —ü'l-emr 652

nefy 32, 97, 100, 202, 206, 211, 239, 574, 596, 698, 726, 728, 729, 771, 773, 788, 825, 884, 898, 910, 946, 947, 948, 949; kayd-ı — 773; — hâletleri 694; —-i ba‘zı kesân 239; —-i mü’ebbed 947; — leri 211

nehb 459, 464, 471, 571, 662, 709, 710, 711, 837; dest-bürd-i — 464; —-i emvâl 90, 803, 917; —-i emvâle cesâret 960; —-i eşyâ 90

nehc 215; —-i ‘azîmetleri 461; —-i ecdâd-ı ‘izâmlarına iktidâ 179; —-i gayr-i me’mûl 311; —-i ihtisâs-intimâ 379; —-i istikāmet-i lâyiha 165; —-i kadîm 9; —-i ma‘hûd 184; —-i ma‘rûf 372; —-i mastûr 313; — üzere 701; — üzere iştigāl 624

nehr/nehir 39, 49; —den mesâfe mahal 606; —en 639, 657, 663, 722, 831; —-i cârî 855; —-i Dırava 643; —-i Dicle'nin karşu tarafı 534; —-i Kars 52; —-i Kûr 932; —-i Merîc 643, 976; —-i merkūm 39; —-i mezbûr 52, 606, 920; —in kenârı 48; —-i Raba 644; —-i Sava 639, 657; —-i Şatt (Mûsul Kal‘ası'nın hâricinde) pîş-gâhında 666; —-i Tuna 644; —-i Tuna kenârı 639; —ler 606

nehy 89, 249, 420, 536, 904, 962

nehzat 36, 59, 160, 202, 241, 253, 259, 264, 271, 276, 277, 278, 301, 311, 321, 332, 335, 366, 369, 376, 473, 603, 630, 638, 681 754, 819, 908; ‘acâleten — 537, 693; fekk-i tınâb-ı — 461; mansıbına — 124

Nekābet; câh-ı vâlâ-yı — 83, 692, 889; hıdmet-i ‘aliyye-i — 954; mansıb-ı ‘âlî-i — 250; mansıb-ı celîl-i — 889; şerâfet-i câh-ı — 954; câh-ı vâlâ-yı —-i bâhiru'ş-şerâfe 250; —-mertebet 760

nekbet; makarr-ı —-eser 40; ‘âdet-i —-iştimâlleri 554
nemâ 826, 882; kābil-i neşv ü — 548; pür-neşv ü — 378; neşv ü — 272, 388; —-yâfte-i gülşen-i devlet-i mü’eyyed-i Pâdişâhâne 611; —-yâfte-i nev-nihâl-ı riyâz-ı Saltanat 504; —y-ı nümâyiş-i esmâr-ı letâfet-nigâr 258
nemâz; edây-ı — 563; iki vakit —ı 912; edây-ı —-ı dü-gâneye kıyâm 539; nemâzını edâ 516; —ların edâ 153
Nemçe 650, 713, 714, 715, 716; ârâyiş-pezîr-i dîvân-hâne-i Dâru'l-mülk-i — 651; —a‘yânı 716; cânib-i — 390, 507, 637, 688; İmperator-i — 667; musâlaha-i — 314; — askeri 715; — Çâsârı 86, 314, 390, 455, 507, 643, 714; — Çâsârîçesi 637, 793; — Çâsâriçesi'nin zevci 793; — Çâsârlığı 715, 716; — Devleti 86, 319, 392, 507, 508, 688, 713, 714; — Devleti cânibi 393; — Devleti'nin erkânı 86; — Devleti'nin Müsteşârı 402, 510; — Devleti'nin ricâli 86; — Elçisi 488, 667, 688; — Herseki 715; — hersekleri 391, 715; — İmperatoru 793; ricâl-i — ittifâkı 317; — kal‘aları 86, 717; — Kapu Kethudâsı 88, 318, 508; — Kıralı 714; — Kıraliçesi 688; — Kırallığı 391; — lü 318, 390, 391, 639, 644, 645, 657, 715, 717; — lü ile müttefik/müttehid 716; —lü tarafı 715; — lü'nün ‘aleyhine hareket 715; —lü'nün etvârı 638; —lü'nün harekâtı 638; —lüler 643; — memâliki 86; — Memleketi 86; — Murahhası 315; — musâlahaları mükâlemeleri 28; — ricâli 657; — seferleri 32; — seferleri muhârebeleri 213; — süferâsı 25; — tarafı 699; — vilâyetleri 393; zabtı 715
nemîka; —-i hakīkat-enîka 581; —-i merkūme 866; —-i yek-cihetâne 548
Nemirova nâm mahal 977
Nemrûd; çü-nâr-ı — 864; mevkıd-i nâr-ı — 190; Şâh-ı ser-be-hevây-ı —-nümûn 43
nerdübân; pâyîn-i — 335; sahn-ı — 77; pâyîn-i —-ı serâ 74
nesak; —-ı kadîm 914; —-ı ma‘hûd-i mesbûk 375; —-ı vâhid 204; —-sâz-ı âsümân ü zemîn 446; —-sâz-ı rusûm 776; —-sâz-ı umûr-i Hicâziyye 914; —-sâzî-i telfîk 504; —-sâzî-i tezbîr 504
Nesâkcı 300, 303; —-başı 303
neseb 426; —en 611; hem— 661; me‘âlî— 566; sıhhat-i sübût-i —i 869; sıhhat-i —ini iş‘âr 869; silsiletü'z-zeheb-i me‘âlî—leri 499
nesh 153, 157, 162, 166
nesîc 446, 547; —-i behîc-i pûşîde-i kerâmet-‘alem 748; —-i deffe-i ‘izz 750; —-i deffe-i iclâl 750; —-i kârgâh-ı yek-cihetî 65; —-i mu‘teber 745; —-i müşkîn-târ-ı rahmet-irtisâm 447; —-i sebzîntâr 745; —-i târ u pûd-i fazl/‘irfân 194; —-i tâzenakş 467; —-i zerrîn-târ-ı behcet tırâz 500
nesîm; —-i ‘abher-şemîm 919; —-i ‘abher-şemîm-i ‘inâyetleri 949; —-i ‘abîr-âmîz-i hevâ 607; —-i ‘âtıfet-şemîm-i veliyyü'n-ni‘am-i ‘âlem 194; —-i ‘inâyet-vesîm-i hazret-i Zıllullâhî 857; —-i fevz 43; —-i hoş-hevây-ı tehâbb ü tevâdd 71; —-i ihlâs 579; —-i ihlâs vezân 583; —-i iltifât 613; —-i letâfet-besîm 135; —-i lutfu 894; —-i me‘ânî-i kabûlîsi 577; —-i meveddet 579; —-i meveddet vezân 583; —-i nusrat 43; —-i tevfîkāt-ı Samedânî 207; —-i tîz-kâma hem-dem 500; —-i zafer gibi 571; —-i zikri 557
nesl; —en 267, 268; —en ba‘de-neslin 343; —-i Safevî 807; —-i tâhir 83; —leri mevcûd 138
nesr 941; elsine-i selâsede — 702; —-i senâları 491; sahâyif-i cerîde-i vekāyi‘-i terkîb-i — senâları 595
neşât 490; bâ‘is-i — 125, 581, 744; celb-i esbâb-ı — 30; esbâb-ı — 336, 611, 790; îdâ‘-ı mâdde-i — 578; izhâr-ı — 258; kesb-i — 369, 608, 790; pervâz-gâh-ı murg-ı — 557; taz‘îf-i — 76; tuhaf-ı — 620; kāmet-i bâlây-ı —-âsâ 560; keyfiyyât-ı —-efzâ 538; tarh-ı bî-hemtâ-yı —-efzâ 556; —-efrûz-i sâha-i safâ 849; —-efrûz-i sâha-i sıdk 849; —-efzây-ı keyfiyyât-ı sûrî 498; izhâr-ı âyîn-i —-ı behcet-nişân 255; —-ı mûcib 453; —-ı mûcib harekât 924; —-ı tâze 724; —-ı vüfûr 464; —-ı yek-dil 30; —-ı yek-zebân 30; efzâyiş-i —ları 790
Neşât-âbâd (müntezihât-ı Şâhâne'lerinden sâhil-serây-ı letâfet-ihtivâları) 592, 593; nüzhet-gâh-ı — 938
neşîde 558, 617; —-i bî-hemtâ 621; —-i i‘câz-temkînleri 594; —-i nev-zemîn-i hoş-âyende-makāl 919; —-i pesendîde 765, 825
neşîmen 921; —-gâh-ı ‘adîde 440; kûşe kûşe —-gâh-ı bî-‘adîller 222; —-gâh-ı dil-nişîn 417; —-gâh-ı iclâl-i Şâhî 808; —-gâh-ı selâmet 962; —-geh-i vâlâ 799; —-geh-i zîbende 562; fıkra fıkra —-i bî-‘adîl 673; —-i dil-nişînleri 918; —ler 555, 677, 608, 731, 858, 920; —ler bünyâd 653
neşr 799, 895; — etmek hâlâtı 727; —-i âsâr-ı ma‘delet 272; —-i bezr-i kerem 500; —-i denânîr 645; —-i dirhem 645; —-i envâr-ı hakkāniyyet 819; —-i envâr-ı mehâbet 307; —-i envâr-ı şân 307; —-i esbâb-ı dârât 114; —-i esbâb-ı ihtişâm 114; —-i fevâyih-i ittihâd 756; —-i fevâyih-i müvâlefet 756; —-i le’âlî-i selâm 375, 646; —-i me’asir-i ‘adâlet 180; —-i menâşîr-i ‘ilm-i şerîfe 763; —-inden 549; —-i pîşgîr-i zerrîn-târ-ı ziyâfet 616; —-i selâm 333; —-i şirâ‘-ı ‘azîmet 791, 820, 916; —-i şirâ‘-ı mu‘âvedete ibtidâr 657; —-i ‘ulûm-i nâfi‘a 515
netîce; —-ârây-ı me’âl 214; —-bahşâ 427; —-bahş-ı maksûd 917; —-bahş-ı merâm 917; —-i ahvâl 521; —-i âmâl 508; —-i efkâr 508; —-i hâl-i zafer-iştimâlleri 44; —-i istikrârı 391; —-i kâr-ı ‘ibret-me’âl 46; —-i kârları 879; —-i kelâm-ı hakk-ı edâ 419; —-i kelâm-ı şe’âmet-irtisâmları 600; —-i me’âl 158, 781; —-i mukaddimât-ı

eşkâli 783; —-i mukaddime-i evhâm 501; —-i selâmet 730; —-i tanzîm-i umûr-i enâm 89; —-i umûru 870; —-pezîr 134, 313, 680, 694, 713, 810, 904, 944; —-pezîr-i hudûs 493; —-pezîr-i istikrâr 163; —-pezîr-i şuyû‘ 493; ahbâr-ı müdhişenin —si 457; —si nedâmet 528; —-yâb 110, 159

nevâ; nâliş-i —ya/nâya âgāz 616; —y-ı kerem 493

nevâhî 904, 905, 954; icrây-ı umûr-i — 347; pertev-pâş-i — 499; — ehâlîleri 881; —-i Pâdişâhî 723; —-i Tebrîz 624; —-i yemîn ü yesârı 729; rîh-i ‘âsıf-ı —leri 249; — re‘âyâsı 661

nevâle 489; —-i âsâr-ı behcet-nümûn 9; igtidâ’-i —-i şîrîn 616; —-i zevâdesi 603

nevbet 807, 808; —ci 524

Nevbet-hâne ta‘bîr olunur odaları (Çavuşân Ocağı'nın) 468

Nevres ‘Abdürrezzâk Efendi (Bosna Kadısı, şu‘arây-ı ‘asrın müsellem ve hoş-edâsı) 189, 192, 220, 221, 222, 223, 227, 259, 421, 422; nihâl-i kilk-i —î 258

Nevrûz 299; dem-i — 768; mevkıt-i — 895; —-i fîrûz 82, 142, 144, 262, 264, 351; —-i Sultânî 259, 294, 353

Nevsâl Bey (Kırım beylerinden, Mîr-i mîrân) 139

neyistân 662; — ve hevr olmağla 662

Neylî Ahmed Efendi (Mîrzâ-zâde, Sadr-ı Anadolu, Sadr-ı Rûm, fezâ’il-mevsûm, neyyir-i sipihr-i fezâ’il) 381, 382, 429, 439, 440, 517, 531, 539, 542

neyyir; tahvîlât-ı —ât-ı selâse 605; hem-şekl-i —eyn 749; mânend-i kırân-ı sa‘deyn-i —eyn 230; —eyn-i şems ü kamer 790; —-i ‘âlem-efrûz-i ‘inâyet 916; —-i ‘âlem-efrûz-i ‘inâyet-i Pâdişâhî 567; —-i ‘âlem-efrûz-i iclâl 358, 583; —-i âsümân-ı Hılâfet 622; —-i a‘tâf-ı Hıdîvâne 633; —-i a‘zam-i devlet-i kübrâ 759; —-i burc-i ‘inâyet 504; —-i cihân-efrûz-i fermân-revâyî 760; —-i cihân-efrûz-i Saltanat 760; —-i cihân-tâb-ı Hılâfet 284; —-i cihân-tâb-ı ikbâl 65, 71; —-i cihân-tâb-ı Şehriyârî 284; —-i devlet 778; —-i dîn 778; —-i eltâf-ı şâmiletü'l-etrâf-ı Hıdîvâne 967; —-i emân 604; —-i emn 604; —-i felek-taht ü kâm-kârî 580; —-i Fetvâ 595; matla‘-ı —-i hubb u velâ 577; —-i ‘inâyet-i Şehriyârî 465; —-i me‘âlî-tedvîr-i sipihr-i çârumîn 619; —-i nebâhet 586; —-i re’fet-nişân-i Şehinşâhâne 140; —-i sa‘âdet 586; —-i sipihr-i fetânet 233; —-i sipihr-i fezâ’il 440; —-i sipihr-i İslâm 724; —-i sipihr-i kiyâset 233; —-i tedâbîr-i isâbet-pezîr 122

nezâket 558, 672, 860; dûr-üftâde-i vâdî-i — 671; erbâb-ı — 223; —-i binây-ı gerdûn-mümâs 731

nezâret 5, 87, 109, 555, 607, 671, 745, 859, 879, 902, 953; ‘aks-i nuzzâr ile — 672; âgūş-güşây-ı — 617; ber-vech-i — 858; itâre-i hammâme-i — 21, 179, 202, 272; medd-i sâ‘id-i — 919; —e me’mûr 858; —-i ‘aliyyeleri 209; —-i cihân-ârâsı 417; —-i hazret-i Âsafî 505; —-i kâmile 607; —-i tarafeyn 556; —-i Umûr-i Seferiyye hıdmeti 122; —leri 416, 506, 750

Nezîr Ağa (Serây-ı ‘Atîk-ı hümâyûn Ağası) 211

nezr; —e kat‘ 881; — hüccetleri 882; —-i Nakşibendiyye ‘idâdı 184

nidâ 415; —y-ı irci‘î 682, 687, 889, 914, 955; —y-ı irci‘îye lebbeyk-gûy 378; —y-ı irci‘îye lebbeyk-gûyân 95, 515, 632, 762

nifâk 600, 946; ahlâk-ı seyyi’e-i — 934; ilkāy-ı — 534; irtikâb-ı sû’-i sanî‘-i — 946; meşreb-i — 907; sebeb-i hulûl-i — 805; târâc-kerde-i seylâb-ı — 809; — gûne kelâm 155; — ile mahbûr 535; — ile meşhûr 535; erbâb-ı — ilkāsı 623; —-meşreb 693, 952

nigîn; hem-hâne-i fass-ı — 557; mânende-i fass-ı — 732; pîrâye-dâr-ı — 498; mânend-i —-i devrân 225; —-i Şâhî 804

Niğbolu 957; — Kal‘ası 881; — Sancağı 269, 478, 683, 728, 788, 840, 902

Niğde; —li keferesi (İstanbul'da arka kûfesiyle ba‘zı me’kûlât furûhtuna mu‘tâd) 574; — Sancağı mutasarrıfı 143

nihâl; —-i devha-i vücûd-i şerâfet-rehîn 380; —-i gars-i yemîn 828; —-i istîhâlleri 378; —-i kāmet-i kadr-i Müşîrâne 473; —-i kāmet-i şân-ı Müşîrâne 473; —-i kilk-i Nevresî 258; —-i nev-bâve-i riyâz-ı mahmedet 195; —-i tâze-res 874

Nihâvend (İran'da) 952

nihrîr; mecmû‘a-i —-pesend 25; —-i mütebahhir 763; —-i zemân 691

nikâh; ‘akd-i hibâle-i temîme-i — 636; ‘akd-i — 516, 635; hibâle-i — 635; levâzım-ı ‘akd-i hibâle-i — 506; aht-ı —ında 604; —-ı Sultân-ı ‘ısmet-nişân 504; ‘akd-i —lar 517

nîk ü bed; ilf-i — 603; —den gunûde-i pister-i ârâmiş 550; —-i ahvâl 792, 828; —-i cihân 229, 343, 978; —-i cihândan haberdâr 722

Nîl; Mısr-ı ‘âleme mânend-i — 735; mânend-i Rûd-i — 605; —âsâ 225; mâ’-i —-i mübârek 111

nîlî-fâm 651; reşk-endâz-ı nuh-çâder-i sipihr-i — 614; sipihr-i — 133

ni‘met/ni‘am 65, 386, 450, 690; bâ‘is-i bezl-hân-ı — 958; envâr-ı neyyir-i ‘âlem-tâb-ı — 742; eyâdî-i — 508; mazhar-ı — 894; menba‘-ı — 561; müstağrak-ı lücce-i envâ‘-ı — 126; perverde-i — 385; ser-çeşme-i zülâl-i — 334; şâkiru'n-— 691; şükran ‘alâ hâzihi'n-— 348; şükran ‘alâ tilke'n-— 396, 402, 412; tahdîs-i — 17, 606, 850, 862; bezl-i — hasâyısı 418; —-i ‘afv-ı Husrevâne 530; —-i ahlâ 621; simât-ı mebsûta-i —-i ‘âlem 659; perverde-i —-i bî-minneti 174; —-i celîle 752, 815; —-i celîlenin kadrini bilüp 738; —-i cemîle teşekkürü 795; —-i eşhây-ı gûnâ-gûn 9; —-i ihsân-ı bî-pâyân 124;

—-i iltifâtı 830; —-i ‘inâyet-i Husrevâne 530; ifâza-i yemm-i —-i kerîmâneleri 500; müstağrak-ı lücce-i —-i min‘âm 736; simât-i mebsûtu'n-—-i min‘âm 384; bast-ı mevâ'id-i kesîretü'n-nevâl-i —-i pür-bereket 616; —-i Rahmân-ı ma‘bûda 674; —-i ‘uzmây-ı bî-hemtâ 737

Ni‘met Efendi (Haremeyn-i şerîfeyn Müfettişi, müderrisîn-i kirâmdan, çâker-i dîrîne, du‘â-gûy, hoş-tab‘ân-ı zemânın mümtâz ü ser-bülendi, me‘ârif-ârâ) 421, 560, 562, 564, 719, 720, 732, 733, 735, 799, 802, 850, 851, 852, 861, 862, 863, 864; târîh-i — 420; tab‘-ı — mülhemi 734

Nimrava (نيمراوه = Niemirów) 700

nîreng 204; tahrîk-i deffe-i — 467; —-i Firengî 205; —-i Firengî'lerine haml 653

nisâ/nisvân 644, 655, 837, 856; ‘âmme-i — 620; tâ'ife-i — 616; —lar 650; ‘atşân olan ‘aceze-i — makūlesi 616; — makūlesi 615

nisyân 170; endâhte-i vâdî-i — 169, 292, 308, 350, 433, 857; süpürde-i tâkçe-i — 312; sâha-i peygūle-i —a hâbit 922

Niş 275; fezây-ı nüzhet-efzây-ı — 315; Kal‘a-i — 275, 277; — Kal‘ası muhâfazası 275; — Müftîsi 276

Nîşâbûr tarafları 903

nişân 807; bî-— 120, 243, 382, 456, 462, 833, 913; melâhatden — 873; —e 54; —gâh-ı medh u ıttırâsı 110; —-ı ‘âlî-şân 415; mühimmât-ı —-ı bî-hemtâ 635; —-ı hükmü 651; —-ı hümâyûn 326, 334, 415; —-ı mezkûr 517; —-ı mükemmel ihzâr/tertîb 505; —-ı şerîf-i ‘âlî-şân 410, 412; —-ı şerîf-i ‘âlî-şân-ı übbehet-‘unvân 414; —-ı şerîf-i vâlâ-şân-ı şevket-‘unvân 413; —-ı zî-şân 66, 506

Nişâncılar (Kasaba-i hazret-i Ebî Eyyûb Ensârî muzâfâtından); — kurbü 96; — Mahallesi 682; — semti 207

Nişâncılık 475; câh-ı vâlâ-yı — 603; — 127, 246, 476, 610, 779; — câh-ı vâlâları 928; — hıdmeti 651; — Pâyesi 508; — rütbe-i sâmiyesi 638, 651

nîş-âzâr 277

niyâz 153, 178, 393, 411, 508, 640, 641; ‘arz-ı — 210, 925, 958; cebîn-sây-ı — 175; çehre-i — 793; dest-i — 393, 464; dü-dest-i — 376; hezâr — 714; makām-ı — 412; nihâyet-i — 181; zebân-zed-i — 968; ‘arz-ı —a âgāz 411; — gûne ta‘bîrât 393; — gûne tazarru‘ât 393; —-ı siyâdet 760; eyâdî-i —lar 751; —-mend 283; —-mendî 410; —-mend-i ‘afv 831; —-mend-i dergâh-ı İlâh 283, 548; —-mend-i emân 831; —-mend-i samîmî 759; —-mendlik 391, 411; —-mend oldukları mahaller 794; —-nâme 793

niyyet 18, 23, 57, 133, 154, 188, 210, 219, 431, 784, 815, 835, 870; bâ-hüsn-ı — 670; ez-mebâdî-i hâl-i hüsn-i — 283; hulûs-ı — 87, 385, 591; hüsn-i — 91, 111, 152, 273, 411, 413, 450, 572, 599, 941, 966; kabûl-i hüsn-i — 579; kemâl-i hüsn-i — 775; kemer-bend-i — 611; mahz-ı nekā'-i — 342, 357; meyâmin-i hüsn-i — 541; revâyih-ı ‘anberiyyetü'l-fevâyih-ı sıdk-ı — 577; sıdk-ı — 115, 139, 195, 229, 388, 501, 514, 586; teveccühe — 619; —e Fâtiha dimek 669; — hayr 156; kesb-i kurbet —i 48; sû'-i kasd —i 460; vesîle olmak —i 793; —-i Âsaf-ı müşârun ileyh 613; —-i fâside 917; —-i fâyıka 444; —-i fâyika-i ilhâm-ârâ 857; —-i hâlısa 174; sûret-i —-i hâlisâne 175; —-i hayr 826; —-i hayriyye 255; —-i hayriyye-i Pâdişâhâne 926; —-i hayriyyet 167, 742; —-i merkūme 870; —-i mezkûre 597; —-i sâdıka 171, 174, 679; —-i sâdıkāneleri 357; âb-yârî-i hüsn-i —-i tarafeyn 579, 582, 585; —ler 44; mezîd-i hüsn-i —lerine dâll 613

nizâ‘ 168, 295, 302, 406, 620; ‘arsa-i — 436; asl-ı — 154; bâdî-i — 154; bilâ-— 963; i‘mâl-i edevât-ı — 90; inkıtâ‘-ı — 291, 349, 432; kātı‘u'n-— 312; mâdde-i — 157; ‘urûk-ı — 87; — gā'ilesi merfû‘ 153; mevâdd-ı —ı def‘ 91; —-ı mülkî 88; —-ı mülkînin irtifâ‘ı 91; mevâdd-ı —ı ref‘ 91; —-ı zuhûr 407; — vâki‘ olmamak 406

nizâm 78, 86, 148, 163, 169, 260, 266, 271, 373, 394, 450, 506, 625, 631, 662, 818, 842, 859, 883, 886, 925, 951, 963; ‘alâ ahseni'n-— 481; âlâyiş-i — 263; ârâmiş-i hüsn-i — 669; ârâmişlerine — 856; ârâyiş-pezîr-i — 607; âyîn-bend-i — 789; bâ‘is-i — 466; berây-ı — 965; bâr-sâz-ı — 606; ber-vech-i — 303; cilve-ger-i mir'ât-i — 359; emr-i — 914; esbâb-ı — 574, 624, 776; gereği gibi — 473, 709; hüsn-i — 388, 483, 572, 684, 721, 832; ihtilâl-i — 714, 738, 803; karîn-i — 412, 726; kelâm-ı kudsî-— 755; kelâm-ı mu‘ciz-— 89; keyfiyyet-i — 271, 462, 867; keşîde-i rişte-i — 169; manzûme-i dürriyyü'n-— 947; menşe'-i — 547; mücellede-i me‘âlî-— 494; pezîrây-ı hüsn-i — 256, 291, 351, 395, 793, 834, 966; pezîrây-ı sûret-i hüsn-i — 355; pezîray-ı sûret-i — 164, 349; pezîrây-ı — 160, 172, 255, 413, 435, 508, 856, 881, 901, 906; pîrâye-i — 625; rehîn-i — 169; rûşenâ-bahş-ı çeşm-i — 895; sâha-tırâz-ı — 636; ser-rişte-i — 244, 463; sûret-pezîr-i hüsn-i — 789; sûret-pezir-i sahîfe-i — 360; sûret-yâb-ı hüsn-i — 180; sûret-yâb-ı — 309; süpürde-i pâ-bend-i — 271; tahsîl-i esbâb-ı — 907; tasmîm-kerde-i — 611; tedkīk-ı — 11; tekmîl-i — 85; temâm-ı — 777; tensîk-ı levâzım-ı — 264; tertîb-i — 75, 264, 575, 620; tertîb-i esbâb-ı — 264; ‘ukde-i ser-rişte-i — 604; vüfûr-i — 23; zîb-efzây-ı sûret-i — 257; zülâl-i — 90; kālıb-ı hüsn-i —a ifrâğ 276; hüsn-i —a ifrâğ 466; —a mugāyir harekete cesâret 254; peyvend-i —a rabt 681; hüsn-i —a tahvîl 834; kālıb-ı hüsn-i —a tenzîl 276; derece-i —a vâsıl 742; ‘inâyet-i cenâb-ı —-bahşây-ı merâtib-i neş'eteyn 360; — dan sonra 661; memleket-i merkūmenin —ı 32; zehâyir iştirâsı —ı 237; ibkāy-ı —-ı ahvâli 882; —-ı ahvâl 89, 451, 693; —-ı ahvâl-i bilâd 738;

—-ı ahvâlleri 180; ârâyiş-i —-ı âlây-ı mehâbet-efzâ 333; mûcib-i —-ı ‘âlem 92; tensîk-ı —-ı ‘âlem 249; —-ı ‘âlem 90; tertîb-i dürriyyü'n—-ı ârâyiş 60; —-ı ârâyişi 920; —-ı asâkir 202; —-ı âsâyişleri 817; —-ı aslîsi 602; —-ı cedîd-i mezkûr 253; —-ı cihân 354; —-ı çend rûze-i devâm 426; —-ı çend rûze-i sebâtı 426; vasf-ı —-ı dil-firîbi 621; —-ı dil-firîb 375; muhıll-i —-ı diyâr 466; bâ‘is-i —-ı dünyâ 928; —-ı emvâl-i mîriyye 150; —-ı hâl 244, 472, 965; —-ı hâl-i İran 625; —-ı hâl-i ra‘iyyet 896; —-ı hâl-i sugūr-i İslâm 23; icrây-ı —-ı hâlleri 901; makām-ı —-ı hâlleri 810; —-ı hâlleri 542, 777, 836; —-ı harekât 933; —-ı hayriyyet-me’âl 231; kadîmî —-ı husrân-encâmları 508; —-ı ‘ibâd 90; tedârük-i esbâb-ı —-ı ihtişâm 806; —-ı istihkâmları 712; —-ı itmînânları 817; ber-vech-i —-ı kadîm 949; —-ı kadîm 599; —-ı kadîmleri 830, 831; —-ı kadîmlerine ircâ‘ 693; şu’ûn-i —-ı kalemiyye 492; —-ı kârgâh-ı hayâtı 457; zâbıta-i —-ı kavîm-i müstedîm 914; —-ı mahmûde 48; —-ı mehâmm-ı kâffe-i enâm 548, 578, 581, 584; —-ı memleket 554, 568, 663, 912, 950; —-ı memleket-i mezbûre 966; —-ı memlekete kıyâm 692; —-ı merkūma mugāyir hareket 374; râbıta-bend-i —-ı millet 281; —-ı mukarrer 253; —-ı mülk 826; ‘ukde-i —-ı münhall 777; —-ı müstahsen 144; —-ı müstahseneye ifrâğ 277; —-ına ibtidâr 876; —-ına vesîle 471; berhem-zen-i —-ı pervîn 557; —-ı râhat-irtisâm 815; kadîmî —-ı râhat-iştimâlleri 536; —-ı ra‘iyyet 912; —-ı refâh-ı hâl-i ra‘iyyet 697; —-ı revâyiş-i kâr u bârına fesâd 426; —-ı salâh 669; —-ı Saltanat 119; —-ı Saltanat-ı seniyye-i ebed-devâmları 776; —-ı sâmânları 427; takviyet-i —-ı serhaddât 38; —-ı serhaddât-ı İslâmiyân 462; —-ı sulh 669; —-ı şikeste-mizâc 808; —-ı ûlâsı 836; micmer-i mindîl-i —-ı umûr 69; revgan-ı kandîl-i —-ı umûr 69; —-ı umûr-i enâm 66; —-ı umûr-i İran 867; —-ı umûr-i mehâmm-ı şu’ûn-i cumhûr 962; —-ı umûr-i memleket 180; —-ı umûr-i Memleket-i İran 867; —-ı umûrları 424; —-ı vekārı 47; mâ-bihi'n—-ı ve'l-intizâmı 92; —-ı verilmek münâsib 393; manzûme-i —-î-âsâ 672; —-pezîr 265, 787; berekât-ı hüsn-i —-ları 495; esâs-ı bî-indirâs-i bünyân-ı —-ları 936; hibâle-i —-ları 373; kadîmî —-ları 535; mebnây-ı —-ları 220; ser-rişte-i —-ları 462; vücûh-i —-ları 886; —-ları 711; —-ları bulunmayacağı 869; —-ların bulmayacakları 536; —-larının devâmı 253; —-larının istikrârı 253; —-ü'l-‘âlem 350, 342, 846; — vermek 842

Nizâm Mîrzâ (Ülkây-ı Tahrân hâkimi, dâniş-ârâ) 906

Nizâmülmülk; —-i Âsaf-câh/Hind (vükelây-ı Hind) 58, 59; —-i Hindüstân 754

nîze temrenli 326

nuhâs tasları 652

Nûh Bey (Hızırlu ‘Aşîreti) 106

Nûh Hz. 619; keştî-i —-âsâ 606

Nu‘mân Ağa (Zarbuna-zâde, Seyyid, el-Hâc, Seksoncu-başı, Zağarcı-başı, Kul Kethudâsı, Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri Ağası) 596, 729, 771, 820, 853

Nu‘mân Bey (Selânik a‘yânından Ahmed Ağa'nın mahdûmu, Kapucular Kethudâlığı, Mîrâhûr Vekîli, Mîrâhûr-i Sânî, Silahşorân-ı Hâssa, Kethudây-ı Bevvâbîn-i Sultânî, Vezîr, Selânik mutasarrıfı, İnebahtı Muhâfızı, Vidin ve Niğbolu sancakları, mîr-i sütûde-girdâr) 149, 535, 632, 635, 737, 823, 902, 957

Nu‘mân Efendi (müderrisîn-i kirâmdan, Ordu Kadısı) 263, 337, 338, 485

Nu‘mân Efendi; bk. **Enîs Nu‘mân Efendi** (Tezkire-i Sânî)

Nu‘mân Paşa (Giridî, Karayılan Kethudâsı, Vezîr, Hanya Muhâfızı, Semendire ve Alaca-hisâr sancakları inzımâmiyle Belgırad Kal‘ası Muhâfızlığı, Özi Vâlîsi, Tırhala Sancağı, Bender'de muhâfaza hıdmeti, ber-vech-i muhâfaza Hotin Sancağı, Hanya Sancağı) 236, 275, 276, 371, 528, 568, 683, 788, 838, 902, 957, 964

nûr 191, 197n; karîha-i sabîha-ı bâhiru'n—- 199; mânend-i — 451; misâl-i — 41; nigâh-endâz-ı — 615; dırahşân ü —ânî 759; —ânî 136, 382, 799; bâlây-ı mazca‘-ı —-ârâları 749; —-bahş-ı dîde-i temâşâyiyân 746; —-bahş-ı dîde-i vefâ 340; —-efşân-ı ittifâk 71; rişte-i —-i bâsıra 747; —-i bâsıra-i bahtiyârî 70; —-i bâsıra-i şevket 70; —-i bâsıra-i ümem 425; —-i celî 226; —-i cemâl-i mihr-i incilâları 136; —-i îmân 51; mânend-i —-i mücessem 77; —-i mücessem 378, 380; —-i re’yi 561; —-i Sünnet ü Cemâ‘at 428; —-i sürûr 435, 453; mükâşefe-i derûn-i —-meşhûnları 46; —-pâş-ı zuhûr 279

Nûreddîn (Kırım Hânlığı'nın ikinci veliahdi) 103, 104, 107

Nûreddîn Efendi (Seyyid, Mustafa Paşa Şeyhı, ibn ‘Alâ’eddîn ibn Necmeddîn Hasan ibn Mehmed ibn Behâdır Bey, ‘Azîz-i müşârun ileyh, cihânın kutbu, Gevher-i tâc-ı hakīkat, kutbu'l-‘ârifîn/vâsılîn ve ‘umdetü's-sâlikîn, mazhar-i feyz-i İlâh, nûr-bahşây-ı tesellî, pîşvây-ı vâsılîn, Pîr-i meydân-ı kerâmet, seyyid-i vâlâ-neseb, Sünbül-i bâğ-ı tarîkat, şem‘-i bezm-i sâlikîn) 377, 381, 382

Nûrî Efendi (Mevkūfât, mevkūfen Cizye Muhâsebecisi) 476

nush 693; icrây-ı merâsim-i — 115; —-i dil-âvîz 88; —u müştemil 836

nusrat 118, 544, 550, 667, 712, 951; çâşnî-senc-i lezzet-i — 951; envâ‘-ı — 929; imdâd-ı — 775; nesîm-i — 43; rehîn-i — 231; ‘umde-i erkân-ı — 108; —a karîn 159, 282; —a pîş-kadem 234; te’yîdât-ı —-beyyinâtın nüvîdi 757; asâkir-i —-

irtisâm 400, 410; —-i İslâm 742; sâl-i —-iştimâl 122; —-i menâkıb 862; —-i Samedânî'ye masdariyyet 443; —-i Samedânî'ye mukārenet 443; mevkib-i —-iştimâl 283; asâkir-i —-me'âsir 115, 179

Nusrat-nümâ; kalyon-i — 636; — ismiyle müsemmâ 637

nutk; —-i hümâyûn 433; —-ı hümâyûn-i mehâbet-nümûn 319; —-ı pâk-i cenâb-ı kutb-i zemân Halîfe-i devrân 101; —-ı pâk-i hümâyûn 320; —-ı pâk-i hümâyûn-i mevhibet-makrûnları 305; —-ı pâk-i kerâmet-hayr-ı Pâdişâhâne 317; —-i hümâyûn 434

Nübüvvet; cenâb-ı — 204; gül-berg-i gülbün-i — 448; gül-i gülzâr-ı — 748; mühr-i — 68, 346; şehsüvâr-ı 'arsa-i — 755

nüfûs 534, 617, 856, 954; ihlâk-i — 456; itlâf-ı — 457, 869; katl-i — 91, 905, 917; katl-i —a cesâret 960; —-i a'dây-ı mekkâr 117; ihlâk-i —-i bî-şümâr 52; —-i eşrâr-ı A'câm 116; —-i hevâ-me'nûs irtikā 618; —-i hevâ-me'nûs su'ûd 618; —-i insândan bir müteneffis 606; —-i mahabbet-me'nûs refâkati 380; —-i revâfız 50; —-i selâse 34; —-i zâ'ide-i revâfız 51; —-ları sıyâneti 878; kesret-i —un ictimâ'ı 645; —un şümârı 813

nühâ; ehli'n—- 579; erbâb-ı uli'n—- 895; hayret-dih-i erbâb-ı — 612; hayret-efzây-ı erbâb-ı 'akl ü — 618; lâzime-i 'uhde-i uli'n—- 272; ma'lûm-i erbâb-ı — 165, 972; ma'lûm-i uli'n-— 44, 443, 529, 573, 673, 753, 978; manzûr-i erbâb-ı — 972; ricâl-i uli'n—- 767; uli'n—- 295; zevât-ı uli'n—- 854; zamâyir-i erbâb-ı — 435; zamâyir-i uli'n-—ya hüveydâ 498; zamâyir-i uli'n—-ya rûşen 498; hayret-efzây-ı —y-ı hâss u 'âmm 261; —y-ı levh-âşinây-ı cenâb-ı Pâdişâhî 214; —y-ı levh-âşinây-ı ilhâm-ârâları 193; —y-ı levh-âşinây-ı Mülûkâne 135, 233; nuhbe-i melhûzât-ı —y-ı sadâkat-nümûn 174; —y-ı zilliyyet-ârâ 148

nükte/nükât 157, 557, 613, 731; istişmâm-ı şemîm-i ezhâr-ı — 15; velvele-endâz-ı mesâmi'i —-dânân 556; gûş eden —-perdâzân-ı cihân 441; — ve mazâmînleri 783; —sinden gaflet 457

nümâyiş 114, 557, 675, 741; —-i bîrûn-i riyâ-nümûnları 934; —-i bîrûnu 418; —-i çehre-i mevâdd-ı müsâleme 349; —-i hüsn-i sûret 417; —-i letâfet 188; —-i nâ-şinîde 109; —-i rûhâniyyet 188

nümûne; —-i emr-i kün fe-yekûn 760; —-kârlık 110; —-nümây-ı cennet-i dünyâ 673; —-nümây-ı ebruvân-hûbân 419; —-nümây-ı hüner-i müstevcibü'l-'iber 572; —-nümây-ı Kasr-ı Şîrîn 850; —sin irsâl 666

nüsha/nusah 3, 733; —-i âsâr-ı bedâyi'-nigâr-ı Şehriyârî 969; —-i belâgat-zebîr-i ahvâl-i mâmazâ 776; —-i câmi'a-i insânî 66; —-i câmi'a-i mekârim-i ahlâk 542; —-i elkābı 863; —-i gāmızu't-terkîb 430; —-i halk 826; —-i memdûha-i şâh-nâme-i devlet 16; —-i memdûha-i vücûdu 687; —-i mezkûre-i âmâdeye mürâca'at 541; —-i mu'teberât 871; —-i mu'tebereye hezâr hâşiyesi/ta'lîkāt 687; tekmîl-i —-i şurûh u mütûn 763; —-i nâ-yâb-ı zâtı 735; -i nâfi'a— 540; —-i nefîse-i kütüb-hâne-i devlet 594; —-i nûr-nümâyiş-i tahrîk-i enâmil-i iftihâr 307; —-i 'ömrleri 515; —-i sahîha 541; —-i zât-ı sadâkat-âyâtı 753; —-i zâtı 25; — nâkıs 540; —nın havâmişi 541; — perîşan 540

nüvâziş 32, 139, 268, 704, 754, 773, 797, 842, 868, 869, 870, 887, 893, 894, 898, 899, 911, 952; envâ'-ı — 870, 894; hâ'iz-i rehîne-i — 619; karîn-i — 591; mazhar-ı — 486, 638, 754, 773, 797, 842, 893; melhûz-ı lihâza-i — 65; pertev-i — 593; —ât-ı Pâdişâhâne 757; — icrâsına mübâderet 307; —-i 'ulemâ 887; —-i gûnâ-gûne 845; —-i gûnâ-gûnî 847; —-i mîrzâyân 887; —-i mîz-bâna 616; —-i mülâtafet-âmîziş-i Pâdişâhâne 305; izhâr-ı —-i mülâtafet-me'âl 916; izhâr-ı —-i mütekâsire 231; —ine ihtimâm 870; —-i Pâdişâhâne 34; —-i sulehâ 887; —-i tanbûr 616; —-i ümerâ 887; 'azîm —kârlıklar 654; —leri 106, 625; —leri derkâr 119; —lerine ihtimâm 738; —-nâme îsâli 832

nüzhet; —-âbâd 562; —-gâh 221, 608; —-gâh-ı 'âlem 418; —-gâh-ı bî-hemtâ 555, 673, 918; —-gâh-ı cinân 378; —-gâh-ı dil-ârâ 488; —-gâh-ı dil-ârâm 31; —-gâh-ı ferah-efzâ 254; —-gâh-ı ferâh-zâd 789; —-gâh-ı gam-fersâ 918; —-gâh-ı hümâyûn 417, 607; —-gâh-ı Küçük-su 918; —-gâh-ı letâfet-nümûn 555; —-gâh-ı Neşât-âbâd 938; —-gâh-ı Pâdişâh-ı 'âlem-penâh 419; —-gâh-ı Sa'd-âbâd 789; —-gâh-ı Sultânî 222; —-geh-i kân-ı safâ 922; —-geh-i Şâhâne 922; pîş-gâh-ı —-iktinâhı 673; —-serâ 229; —-serây-ı bî-hemtâlar 622; —-serây-ı dil-güşâ 557

nüzül 149; emvâl-i — 149

nüzûl 633n, 641, 644, 657n, 740, 899, 917; darb-ı hıyâm-ı — 424; pîrâye-i — 61; —e ikdâm 842; —-i berf-i bî-intihâ 516; şiddet-i —-i emtâr 664; şiddet-i —-i emtâr-ı heybet-âsâr 871; —-i kalyon 196, 372; —-i kalyon-i nev 519; —-i kesret-i bârân 871; —-i kesret-i emtâr 605; —-i şühüb-i 'ateb-i Mülûkâne 601; —ler 881

O

oba; —sında 300; kulları—sında 309

Ocak/Ocağ 732, 798, 800, 823, 833, 836, 851, 852, 860, 864, 910; gāzî — 798, 836, 857; kā'ide-i — 596; ricâl-i — 796; üç — 669; yedi — 470, 732; zâbitân-ı — 796, 859; — Baş-çavuşu 797; yedi —dan 471; gāzî — ebtâli 861; gāzî — erbâbı 730; — erkânı 801; — halkı 801; —-ı Bostâniyân 'atîkleri 967; —-ı merkūm 667; —-ı merkūmün 409; —-ı mezbûr 543, 544, 796, 797, 968; —-ı

mezbûra i'tibâr 796; —ı mezbûr Dayısı 543; —ı mezbûr gāzîleri 795; —ı mezbûr kethudâsı 110; —ı mezbûr ricâli 668, 796; —ı mezbûrun neferâtı 850; —ı mezbûrun söz sâhibi sergerdeleri 543; —ı mezbûrun zâbitânı 850; ebtâl-i —ın bülend-iktidârlarından 543; —'ın ricâl-i be-nâmı 799; —ı tarafı 823; —ın emekdârı 910; —ın rüknü 858; yedi — ihtiyârları 112, 142; — ihtiyârları 601; — İmâmı Efendi 797; — Kethudâsı 92, 477; —lar 600, 667, 670; —lar agavâtı 157, 169; —lar cânibi 409; —ları kā'idesi üzere 237, 531, 669, 931; —ları kānûnu üzere 377, 838; —larım ağaları 152, 280, 392; —larım ağavât kullarımı 463; —larım zâbitânları kullarımı 463; —ları neferâtı 332; —ların ahvâli 668; —larının kavâ'idine muhâlif 276; —larının rusûmuna muhâlif 276; —ların umûru 668; —ların umûrunu ru'yet 669; —ların zâbitânı 392, 726; —ları ricâli 131, 172, 332, 375, 468, 706; —ları tarafı 823; —lar neferâtları 181; —lar tarafları 667, 670; —lar zâbitânı 157, 169, 232, 393, 453; —lar zâbitleri 452; ber-vech-i —lık 787; —lık 906; —lu 75, 376, 858; —lu tarafı 858; — ricâli 74, 127, 467, 731, 736, 797, 802, 858, 958, 968; — ricâlinin kibârı 798; — sefîneleri 823; — tarafı 277; — tutuşdu 925; kā'ide-i — üzere 596; yedi — zâbitleri 112, 142

oda 645, 648, 652, 655, 938; —-başı 145, 796, 858, 864, 967; —-başılar 797; —-başılık 967; —-başı makūleleri 145; — hârici 77, 126; —-i mezbûrun Vekîlharcı 795; —-i mezkûre 334; mahsûs olan —lar 653; —lar 650, 653; —lar gibi 801; şem-mâsî kârgîr —ları 652; —lu 835; —nın erkânı 800; —nın kapusunda 646; mahsûs —nın pîşinde 799; tahtânî —ya îsâl 653; —ya mümtedd 652

oğul 643, 654; — gibi 873; büyük — 653; —lar 81, 458, 462, 545, 575, 840n, 914, 952; şakī-i mezbûrun —ları 913; —ları mutasarrıf 630; — unun oğlu 458

Ohri; — mutasarrıfı 143; — Sancağı mutasarrıfı 82

Okcılar havâlîsi 769

okluk (yeşil katîfe üzere kebîr ve vasat ve sagīr altûn paftaları iki yüz otuz vasat ve sagīr elmâs ve on dört zümürrüd ve otuz dokuz kırmızı yâkūt ve la'l ve elli sekiz 'aded kenâr suyu paftaları, yüz on altı elmâs ve yirmi dokuz zümürrüd ve yirmi dokuz kırmızı yâkūt ile murassa' dipliği bir zümürrüd on iki elmâs sekiz yâkūtlu) 325

Ok-meydânı tarafı 516

Oldemburg (=Oldenbourg) 844, 846

Oltı Sancağı mutasarrıfı 605

onurka 136

Opara 650; büyük — 650; küçük — 650; yeni — 650; — dinmekle ma'rûf birer bâzîçeleri 650

Ordu 46, 101, 116, 141, 842, 906, 951, 952; ehl-i — 550, 552; hıyâm-ı — 842; — Defterdârı 45, 265, 367, 476, 610; — Defterdârlığı 263; —gâh 623; — Kadısı 263, 337, 367, 485; —lar 45, 104, 301, 303; sâha-i —ları 53; —ları dâ'iresine duhûl 301; —larına mülâkī 266; —larına mülhak 266; — larına varınca 951; —larından hareket 310; — misillü 263; — Re'îsi 956; —sunda istishâb 457; Şâh'ın —sundan gürîzân 458; —-yi düşmen 45; nasb-ı —-yi hezîmet-şi'âr 48; dâ'ire-i —-yi hümâyûn 241, 243; hey'et-i mevzûn-i terkîb-i —-yi hümâyûn 47; mevcûd-i —-yi hümâyûn 46; ricâl-i —-yi hümâyûn 45; —-yi hümâyûn 40, 42, 44, 46, 106, 108, 116, 122, 202, 241, 243, 315, 428, 430, 481, 703, 977; —-yi hümâyûn Defterdârı 680; —-yi hümâyûn Defterdârlığı 262, 977; —-yi hümâyûn Defterdârlığı hıdmeti 209; —-yi hümâyûn Kadısı 20; —-yi hümâyûn-i nusrat-makrûn 12; —-yi hümâyûn-i zafer-makrûn 201; —-yi menhûs 39, 42, 49, 50; —-yi menhûslarına idbâr 49; —-yi meymenet-pûy-i cenâb-ı Şâhî 350; —-yi meymenet-pûy-i hazret-i Şâhî 292; —-yi mu'allâ 297; —-yi nekbet-bûyu 43; —-yi Şâhî 256, 301, 430, 433, 805; —-yi zafer-cûy Defterdârlığı 680; —-yi zafer-pûy 202, 700; muhayyem-i —-yi zafer-pûy-i hümâyûn 315

Orfan (اورفان) Mukāta'ası (Rumeli cânibinde) kurbü 209

orta 856, 858; —hâ-yı Yeniçeriyân 23; —-i sâlifü'l-beyânın oda-başısı 796; —lar 858

Orta Câmi' 862; —-i şerîfi 855, 860

Orta Elçi (Der-'aliyye'de) 402, 638, 647, 648; —lik 513, 655; —lik hıdmeti 847; —lik Pâyesi 318, 391, 508, 846, 847; —lik rütbesi 510, 511, 514; —lik 'unvânı 509

Orta-kapu (Serây-ı hümâyûn'da) 230, 334, 733, 940; — hârici 797

Osek 641, 643; — Cenerali 641; — havâlîsinin Ser'asker-i sâhib-i istiklâli 641; — Kal'ası 641; — Kal'ası'nın varoşu 641; — Tercemânı 641

'Osmân (el-Hâc, 'Atebe-i 'aliyye-i hazret-i Cihân-dârî'ye Cezâyir-i Garb Ocağı'ndan hediyeleri getiren kişi) 705

'Osmân Ağa (Bostancı-zâde, el-Hâc, Turnacı, Seksoncu-başı, Ser-zağarcıyân) 771, 820

'Osmân Bey (Anbâr Emîni) 600

'Osmân Bey (dîğer, Müteferrika-başı) 600

'Osmân Bey (Mîru'l-Hâcc-ı Mısır) 19; — vak'ası 468

'Osmân Efendi (Hâcegân-ı Dîvân'dan, Mevkūfât, hıdmet-i kitâbet-i hazret-i Ağa-yı Dârussa'âdeti'ş-şerîfe, Baş-halîfe, erbâb-ı isti'dâddan me'ârif-'unvân) 745, 816, 817

'Osmân Efendi (Kara Bekir Efendi-zâde, Burusa'dan ma'zûl, Mekke-i mükerreme Pâyesi, İstanbul Kadısı, zübde-i efâzıl) 706, 786

'Osmân Efendi (Turhâlî-zâde, Tokad'ın fuhûl-i ricâlinden) 763

'Osmân Hân-ı Gāzî I. (Sultân) 499

‘Osmâniyye/‘Osmânî; deydene-i kadîme-i — 230; dest-yârî-i mi‘mâr-ı Devlet-i — 428; dûdmân-ı ebed-‘unvân-ı — 442; dûdmân-ı şerî‘at-âyîn-i — 498; hânedân-ı ebed-‘unvân-ı — 508; icrây-ı kavâ‘id-i kadîme-i — 636; kā‘ide-i Devlet-i — 641; kānûn-i Devlet-i — 297; Kulzüm-i Devlet-i — 324; menâkıb-ı cemîletü'l-me’âsir-i selâtîn-i — 497; Memâlik-i mahrûse-i — 493; pîrâye-i evreng-i Hılâfet-i — 651; selâtîn-i Âl-i — 446; silsile-i — 799; Sünnet-i seniyye-i selâtîn-i — 29; târîh-i şerîf-i — 973; zînet-bahş-ı serîr-i Saltanat-ı ‘aliyye-i — 756; resm-i —yân üzere 648; bk. ayrıca Devlet-i ‘aliyye

‘Osmân Hân III. 218n

‘Osmân Monla (Pîrî-zâde, Şeyhulislâm-ı sâbık Pîrî-zâde Sâhib Mehmed Efendi'nin mahdûmu, Galata Kadısı, Mekke-i mükerreme Pâyesi, İstanbul Kadısı, İstanbul'dan munfasıl, Anadolu Pâyesi, mesned-i Anadolu, İmâm-ı Sultânî, Sadr-ı Rum, efdal-terîn-i akrân, necl-i kerîm) 104, 105, 210, 389, 794, 924

‘Osmân Paşa (A‘rec) dâmâdı 737, 767

‘Osmân Paşa (el-Hâc, Vezîr, Cidde-i ma‘mûre Sancağı, Mekke-i mükerreme Şeyhu'l-Haremliği, Habeş Eyâleti) 663, 697, 785, 837

‘Osmân Paşa (Köy Sancağı mutasarrıfı) 876, 877; — 'nın birâderleri 876; — 'nın oğlu 876

‘Osmân Paşa (Sadr-ı esbak merhûm) 238, 678

‘Osmân Paşa (Saydâ Vâlîsi, Vezîr, Habeş Eyâleti, Mekke-i mükerreme Şeyhu'l-Haremliği, Cidde-i ma‘mûre Sancağı) 238

‘Osmân Paşa (Zâralı) merhûmun mahdûmu 486

‘Osmân Paşa (Zülfekār Efendi-zâde, Kara) merhûmun hafîdi 728

Osturmarya/Ostomarya [Stormarie] Dukası 844, 846

otak/otağ 303; dîbâ — 303; murassa‘ — 303; —ı Cevzâ-nitâk 789

otluk misillü 837

oturak 840

oymak 402; —ān 396

Ö

öküz 49

ölüm eri 437

‘Ömer Ağa (Seyyid ‘Abdullah Paşa'nın hazînedârı) 726

‘Ömer Bey (Küçük, Pûlâd, Katâmışlu tâ’ifesinden, Buhayra Hâkimi, Büyük İbrâhîm Bey'in âlet-i şerr u fesâdı, hâ’in-i kebîr-i bed-tebâr, İblîs-peçe-i mekkâr, merkūmûn-i mahzûlûndan, şekāvet-pîşe) 467, 468, 469, 470, 471; — 'in tutar eli 467

‘Ömer Efendi (‘Âtıf Efendi-zâde, Küçük Kal‘a, Top-hâne Nezâreti) 246

‘Ömer Efendi (Hâce-zâde, Seyyid, Selânik Kazâsı Mevleviyyeti) 685

‘Ömer Efendi (İstanbul'da Sultân Mehmed Hân Câmi‘-i şerîfi havlîsinde Yazıcı, sâhte evâmir tahrîr ve tuğrâsını keşîde) 665, 666

‘Ömer Efendi (Mâliyye Tezkirecisi, Piyâde Mukābelecisi) 246

‘Ömer Efendi (Vânî-zâde, Seyyid, Burusa Kadısı, Medîne-i münevvere Kadısı) 198

‘Ömer Hz.; ‘adl-i — 226; Cihân-bân-ı —-‘adl-i ‘inâyet-kârı 561

‘Ömer Kapudan (‘Arab) 133, 137

‘Ömer Paşa (Amasya mutasarrıfı) 143

‘Ömer Paşa (İlbasan mutasarrıfı) 143

‘Ömer Paşa (Kırkkilisa Sancağı mutasarrıfı) 82

‘Ömer Paşa (merhûm, makām-ı Kethudâyî'ye ısʻâd buyurulan Mustafa Beyefendi'nin babası) 976

‘Ömer Paşa (Zârbûna-zâde, Mîr-i mirân, Şehrizor ve Kerkûk, muhâfazası şartıyla Mar‘aş Eyâleti, Rumeli Pâyesi, Kars Eyâleti, Eyâlet-i Van) 238, 772, 875

‘ömr 221, 223, 619, 670, 676, 778; devâm-ı — 189, 210, 236, 376, 389, 506, 518, 530, 553, 615, 660, 736, 739, 751, 777, 794, 815, 830, 835, 845, 883, 898, 949; deymûmet-i — 225, 557, 724, 911; imtidâd-ı — 18, 185; müddetü'l-— 803; tınâb-ı — 457; tûl-i — 802, 845; —-i ‘azîz 97; sübha-şümâr-ı evkāt-ı —-i ‘azîz-i zindegânî 447; devâm-ı —-i cenâb-ı min‘âm 231; —-i Cihân-bânî 732; îsâr-ı cevâhir-i —-i girân-kıymet 229; —-i Hızır 852; eyyâm-ı —-i hümâyûnları 613; devâm-ı —-i min‘âm 194, 797; —in efzûn 226; —-i sermed 862; —-i tavîl 720, 735; devâm-ı — leri 723; eyyâm-ı —leri 594; nüsha-i —leri 515; sâl-i —leri 185; tınâb-ı hıyâm-ı —i 918; âhır — lerinde 681; hâsıl-ı —ü 904; sitâre-i —ü 866; tınâb-ı —ü be-güsiste 457; —ü vefâ etmeyüp 716

önlük; elmâs — 329

‘örf 501; —en 599, 949; —-i beled 603; müddet-i — iyye 22, 73, 448, 626, 629, 683, 888, 924; müddet-i —iyye-i ‘iffet-irtisâmları 133; müddet-i —iyyeleri 20, 73, 105, 211, 269, 439, 487, 848; ehl-i — tarafları 294

*örtü*leri 328

öz; —ünü ferâğa çekme 306; — zâtı 807; — zâtımda 155; — zâtlarında 89

Özbek 623, 805; tavâyif-i — 459; — askeri 458, 460, 711; — tâ’ifesi 456, 460, 906

Özi; — Eyâleti 120, 238, 371, 568, 728, 788, 875, 956; — Eyâleti mutasarrıfı 568; — Kal‘ası'nı muhâfaza şartı 788; — Nehri 977; — Vâlîsi 120, 218n, 533n, 528, 728

P

pâ/pây 459, 936; ber-— 549; bî-dest ü — 501; edânî-i bî-ser u — 907; hem-— 881, 905; keşîde-— 682; ser-tâ-be-— 852, 863; tevsen-i

kalem-i çâpük-— 705; —-âlûde-i çirkâb-ı gurûr 810; —-âlûde-i çirkâb-ı nahvet 810; bî-—ân 730, 833; —-bend-i idbâr iktizâsı 805; —-bend-i töhmet 243; —-ber-câ 529; —-ber-cây-ı ârâm 646, 669; —-ber-cây-ı husûl-i recâ 411; —-ber-cây-ı ısrâr 642; —-ber-cây-ı ‘inâd 534; —-ber-cây-ı istibdâd 343; —-ber-cây-ı istikāmet 183; —-ber-cây-ı karâr 870; —-ber-cây-ı mekânet 343; —-ber-cây-ı merkez-i karâr 50; —-ber-cây-ı merkez-i i‘tilâ 905; —-ber-cây-ı merkez-i istikrâr 867; —-ber-cây-ı merkez-i karâr 843; —-ber-cây-ı merkez-i müsâberet 40; —-ber-cây-ı merkez-i sebât 40, 50, 843, 867; —-ber-cây-ı metânet 54; —-ber-cây-ı sebât 870; —-ber-cây-ı şikāk 534; —-ber-cây-ı ‘ubûdiyyet 543; —-beste-i ‘ikāl-i igfâl 241; —-bûs-i hümâyûn 607; —-bûs-i Şehriyârî 84; —-bûsluğu 552; —-bûsluğu ‘izzetiyle 550; —dâr 114, 153, 305, 310, 314, 361, 409, 421, 495, 943; —dâr olan dostluk 411; —-dâş 837; —-der-rikâb 333; —-der-rikâb-ı ‘azîmet 179; —-der-rikâb-ı ihtimâm 681; —-der-rikâb-ı ikdâm 681; —-endâz-ı kumâş-ı çehre-i ‘ubûdiyyet 125; —-endâz-ı rehvâr-ı şâhrâh-ı ikbâl 918; —-i akdesleri cânibi 766; —-i himmet-i zîver-i rikâb-ı bahtiyârî 164, 292; —-i hisâr 52; —-i hîş 452; —-i ‘inâd 435; —-i ısrârı 435; keşîde-—-i istiğnâ 198; —-i karârları 662; —-i rehvâr-ı istikāmet 157; —-i sebâtları 662; —-i taht-ı devleteyn 296; —-kûpân 616, 650; —ları leng 41; —-mâl 457; —-mâl-i huyûl-i cünûd-i vegā-girdâr 115; —-mâl-i huyûl-i guzât-ı şecâ‘at-simât 80; —-mâl-i seyl-i nâ-pâydâr 606; —-mâlî-i berâyâ 568; —-mâlî-i re‘âyâ 568; —-nihâde 681, 962; —-nihâde-i ‘arsa-i gurûr 129; —-nihâde-i ‘arsa-i istikbâr 129; —-nihâde-i ictihâd 9; —-nihâde-i iklîm-i İran 781; —-nihâde-i merkez-i helâk 205; —-nihâde-i vâdî-i tuğyân 945; —-nihâde-i vâdî-yi gavâyet 891; —-nihâde-i vusûl 639; —-zede-i ecnebî 906; —-zede-i havâdis-i eyyâm 781; —-zede-i havâdis-i teşvîş 866; —-zede-i huyûl-i ihtiyâc 682; —-zede-i leşker 907; —-zede-i leşker-i hasâret 879; —-zede-i tab‘-ı ercümendî 873

Pâdişâh/Pâdişeh 60, 185, 221, 226, 563, 642, 654, 695, 754, 799, 864; ‘âdet-i müstahsene-i —âne 304; âfitâb-ı gîtî-fürûz-i ‘avâtıf-ı ‘aliyye-i —âne 235; aksa'l-merâm-ı —âne 157; a‘lây-ı me’ârib-i —âne 249, 770; âsâr-ı behcet-şi‘âr-ı —âne 849; âsâr-ı hayriyye-i —âne 114; âsâr-ı meberrât-ı —âne 187; âsâr-ı mebnây-ı —âne 418; bahr-ı bî-gerân-ı ‘inâyet-i —âne 140; bahr-ı zehhâr-ı ‘inâyet-i —âne 21; bâ‘is-i inbisât-ı tab‘-ı mekârim-menât-ı —âne 847; berk-ı âteş-bâr-ı gazab-ı —âne 119; cevher-i şa‘şa‘a-pâş-ı hamiyyet-i —âne 119; Der-i saltanat-ı —âne 845; devâm-ı devlet-i —âne 845; devâm-ı ‘ömr-i —âne 845; du‘ây-ı hayr-ı icâbet-eser-i —âne 572; envâr-ı mekârim-i —âne 335; enzâr-ı ‘aliyye-i —âne 440; enzâr-ı —âne 27; eşfâk-ı —âne 597; haslet-i cemîle-i —âne 509; hatt-ı kerâmet-nukat-ı —âne 796; hayr-encâm-ı —âne 141; hengâm-ı Saltanat-ı ebed-irtisâm-ı —âne 949; htâb-ı müstetâb-ı —âne 452; himmet-i vâlâ-nehmet-i —âne 396, 402, 412; huzûr-i lâmi‘u'n-nûr-i —âne 126; ‘ıtr-ı şâhî-i tehâyâ-yı mahabbet-efzây-ı —âne 64, 70; ıttılâ‘-ı —âne 280; iltifât-ı —âne 645; ‘inâyet-i seniyye-i —âne 798; izn-i —âne 163; karîn-i sem‘-i hümâyûn-i —âne 485; kudret-i —âne 27; kuvvet-i —âne 27; lihâza-i iltifât-ı —âne 626, 638; lihâza-i müstevcibü'ş-şân-ı —âne 708; mahabbet-i —âne 645; mahz-ı ‘inâyât-ı ‘adîmü'l-gāyât-ı —âne 139; mahz-ı merhamet-i —âne 738; ma‘lûm-i —âne 392; masdar-ı iltifât-ı —âne 467; masdar-ı nüvâziş-i —âne 466; matlûb-i hümâyûn-i —âne 16; matlûb-i —âne 883; mazhar-ı du‘ây-ı hayr-ı serî‘u't-te’sîr-i —âne 115; mazhar-ı iltifât-ı —âne 706; me’âsir-i hayrât-ı —âne 974; me’âsir-i meberrât-ı —âne 974; mehâmid-i evsâf-ı —âne 548, 578, 582; mehâsin-i işfâk-ı —âne 482; mekârim-i seniyye-i —âne 182; me’mûlât-ı —âne 162; merâhim-i —âne 597; mesmû‘-i —âne 845; metânet-i diyânet-fermây-ı —âne 119; mültezem-i tab‘-ı safâ-neb‘-i —âne 849; müsâ‘ade-i —âne 845; nâme-i hümâyûn-i mülâtafet-mazmûn-i —âne 342; nemâ-yâfte-i gülşen-i devlet-i mü’eyyed-i —âne 611; nezd-i hümâyûn-i —âne 352; nîm-nigâh-ı iltifât-ı —âne 375; niyyet-i hayriyye-i —âne 926; nutk-ı pâk-i kerâmet-hayr-ı —âne 317; revzen-i idrâk-i —âne 577; re’y-i cihân-ârây-ı —âne 91; ruhsat-ı —âne 163; nüvâzişât-ı —âne 757; nüvâziş-i mülâtafet-âmîziş-i —âne 305; nüvâziş-i —âne 34; ruhsat-nâme-i ‘aliyye-i —âne 293; seciyye-i zekiyye-i —âne 323; şîme-i kerîme-i —âne 509; taraf-ı hümâyûn-i —âne 400; taraf-ı hümâyûn-i şefekat-makrûn-i —âne 891; taraf-ı melzûmu'ş-şeref-i —âne 399; taraf-ı —âne 885; tedbîr-i isâbet-pezîr-i —âne 938; teslîmât-ı selîmât-ı —âne 886; teşrîfât-ı müteyemmine-i —âne 194; teşrîfât-ı seniyye-i —âne 514; vücûd-i hümâyûn-i —âne 845; nîm-nigâh-ı —âne'lerine şâyân 323; tenbîh-i —âne'me mugāyir 884; ‘inâyet-i —âne'ye mazhariyyet 690; —ân-ı cihân 420; —ân-ı eslâf 307; zîver-i efser-i —ân-ı Rum-i ‘adâlet-mersûm 447; Âl-i ‘Osmân —ı 646, 648, 654, 655; mâkûy-i himem-i —ı ‘âlem 748; —ı ‘âlem-ârâ 719; cenâb-ı —ı ‘âlem-penâh 445, 488, 790, 909; dil-âgâhî-i —ı ‘âlem-penâh 46; dil-hâh-ı —ı ‘âlem-penâh 276; makbûl-i dergâh-ı —ı ‘âlem-penâh 110, 207; nüzhet-gâh-ı —ı ‘âlem-penâh 419; rızâ-hâh-ı —ı ‘âlem-penâh 27; taraf-ı müstelzimü'ş-şeref-i hazret-i —ı ‘âlem-penâh 395; Zıll-ı İlâh kerâmetlü —ı ‘âlem-penâh 101; Zıll-ı İlâh —ı ‘âlem-penâh 42; —ı ‘âlem-penâh 60, 76, 136n, 197n, 648; —ı ‘âlî-câh 305; —ı

Âl-i ʻOsmân 844; —-ı ʻaliyy-i ʻazîm-i vedûd 546; cenâb-ı—-ı aʻzam 848; —-ı aʻzam 845; —-ı bende-nüvâz 801, 864; cenâb-ı —-ı berr u bahr 621; —-ı bahr u berr 670; cenâb-ı —-ı bende-perver 894; —-ı bî-nazîr 111; ʻavârif-i seniyye-i —-ı Cem-haşem 916; ihyâ-kerde-i —-ı cihân-ârâ 923; —-ı cihân-penâh efendimiz 642; Devlet-i —-ı Cihân-penâhî 656; dil-hâh-ı —-ı Dârâ-gulâm 920; —-ı Dârâ-gulâm 124; —-ı dekāyık-şuʻûr 434; hurûş-i yemm-i himem-i —-ı deryâ-kerem 30; —-ı devlet 547; cebîre-bend-i ʻinâyet-i —-ı devrân 96; cenâb-ı —-ı devrân 224, 247, 825; devâm-ı devlet-i —-ı devrân 794; duʻây-ı devâm-ı devlet-i —-ı devrân 86; devâm-ı ʻömr-i —-ı devrân 794; duʻây-ı devâm-ı ʻömr-i —-ı devrân 86; ihsân-ı —-ı devrân 769; ʻinâyet-i —-ı devrân 769; karîn-i ʻinâyet-i —-ı devrân 228; pîrâye-i medâyih-i hazret-i —-ı devrân 500; pîrâye-i mehâmid-i hazret-i —-ı devrân 500; şâyeste-i iltifât-ı —-ı devrân 279; şîme-i kerîme-i —-ı devrân 818; —-ı devrân 81, 564, 741, 778, 901; cenâb-ı —-ı dil-âgâh 745, 882; —-ı dil-âgâh 435; —-ı dil-âgâh-i bâ-intibâh 37; —-ı dîn 547; —-ı dîn-penâh 435, 501; cenâb-ı —-ı diyânet-penâh 108; —-ı emced ü ekrem 921; aksây-ı merâm-ı —-ı enâm 834; cenâb-ı —-ı enâm 84, 882, 967; —-ı enâm 304, 310; —-ı felek-câh 305, 310; —-ı felek-rahş 297; —-ı Ferîdûn-intibâh efendimiz 651; —-i gerdûn-câh 220; —-ı gerdûn-câh 304; —-ı gerdûn-miknet 304; cenâb-ı —-ı heft-iklîm 31; mazhar-ı nazar-ı iltifât-ı cenâb-ı —-ı heft-iklîm 151; —-ı heft-iklîm 142, 313; —-ı heft-kişver 852; ʻummân-ı bî-gerân-ı mekârim-i cenâb-ı —-ı Hılâfet-penâhî 857; —-ı Hindüstân 753, 754; —-ı hûrşîd-tâc 305; karîn-i eltâf-ı bî-gāyât-ı —-ı ʻinâyet-simât 20; lihâza-i ʻinâyet-me’âb-ı —-ı İskender-cenâb 679; —-ı İskender-hadem 394; cenâb-ı —-ı İskender-ihtişâm 136; teveccühât-ı hazret-i —-ı İskender-iktidâr 50; —-ı İskender-serîr 110; —-ı İskender-tüvân 449; —-ı İskender-zemân 737; mazhar-ı duʻây-ı hayr-ı —-ı İslâm 614; mazhar-ı iltifât-ı —-ı İslâm 736; mevdûd-i cenâb-ı —-ı İslâm 594; sâye-i merâhim-vâye-i —-ı İslâm 712; —-ı İslâm 610, 730, 736, 744, 770, 776, 795, 815, 817, 885, 909, 941; cenâb-ı —-ı İslâm-penâh 697, 744, 770, 776, 941; güzergâh-ı —-ı İslâm-penâh 795; me’mûl-i —-ı İslâm-penâh 297; tabʻ-ı akdes-i —-ı İslâm-penâh 297; taraf-ı hümâyûn-i —-ı İslâm-penâh 909; —-ı İslâm-penâh 297, 436, 817, 885; —-ı İslâm-penâh-ı Rum 296; devâm-ı devlet-i hazret-i —-ı İslâm-penâhî 815; devâm-ı ʻömr-i hazret-i —-ı İslâm-penâhî 815; —-ı kâm-ver 191; kazıyye-i hâ’ile-i —-ı kavî-dest-gâh 548; mağfiret-me’âl-i —-ı kavî-dest-gâh 549, 551; merhamet-me’âl-i —-ı kavî-dest-gâh 551; rahmet-me’âl-i —-ı kavî-dest-gâh 549; —-ı kerâmet-penâh 880; pâye-i serîr-i şevket-semîr-i cenâb-ı —-ı kişver-gîr 546; sûret-i hasnây-ı tedbîr-i —-ı kişver-gîr 938; —-ı kişver-güşâ 396, 402; —-ı lâ-yezâl 345; —-ı Lem-yezel ve lâ-yezâl 757; —-ı melek-haslet 320; —-ı nîk-nâm 862; —-ı pâk-nijâd 561; kerâmet-i —-ı rubʻ-i meskûn 282; sâmiʻa-i hümâyûn-i —-ı rubʻ-i meskûn 738; teşrîf-i hümâyûn-i —-ı rubʻ-i meskûn 60; teveccühât-ı —-ı rûy-i zemîn 41; Veliyy-i niʻmetimiz —-ı rûy-i zemîn 736; zât-ı kerâmet-âyât-i —-ı rûy-i zemîn 159; —-ı rûy-i zemîn 23, 155, 308, 425, 428, 619; cenâb-ı —-ı takvâ-dest-gâh 108; —-ı takvâ-dest-gâh 752; hâtır-ı feyz-mezâhir-i —-ı takvâ-penâhî 317; —-ı zıllullâh-i İskender-makām 296; ʻabd-i memlûk-i —-î 945; ârâm-gâh-ı —-î 743; ârây-ı sâ’ibe-i cenâb-ı —-î 461; ʻatâyây-ı —-î 956; aksây-ı merâm-ı —-î 966; ʻatıyye-i —-î 610; ʻavârif-i müstevcibü'l-letâyif-i —-î 450; ʻavârif-i seniyye-i —-î 522; bahr-ı teyyâr-ı aʻtâf-ı —-î 54; berdâşte-i dergâh-ı maʻdelet-penâh-ı —-î 151; çırâğ-ı hâss-ı —-î 123; daʻavat-ı hayriyye-i —-î 889; daʻavât-ı —-î 465, 853, 975; deryâ-nevâl-i ʻinâyet-i —-î 968; deryâ-yı ʻinâyet-i —-î 930; devâm-ı devlet-i —-î 389, 506, 615, 660, 830, 898; devâm-ı ʻömr-i —-î 389, 506, 615, 660, 830, 898; devlet-i —-î 306; dil-hâh-ı —-î 214, 924; duʻây-ı devâm-ı ʻömr-i cenâb-ı —-î 482; duʻây-ı devâm-ı ʻömr-i —-î 632, 654; duʻây-ı devâm-ı devlet-i cenâb-ı —-î 483; duʻây-ı devâm-ı devlet-i —-î 632, 654; edʻiye-i devâm-ı devlet-i/ʻömr-i —-î 137; evâmir-i —-î 723; eyyâm-ı şefekat-irtisâm-ı —-î 936; hâtır-ı ʻâtır-ı ilhâm-mezâhir-i —-î 441; hedâyây-ı mahabbet-meşhûn-i —-î 649; hıdemât-ı ʻaliyye-i —-î 199; huzûr-i fâyizu'n-nûr-i —-î 915; huzûr-i lâmiʻu'n-nûr-i —-î 194, 593, 894; hüsn-i niyyet-i —-î 91; ihsân-ı —-î 278; iltifât-ı ʻaliyye-i —-î 199; iltifât-ı hümâyûn-i —-î 687; inʻâm-ı —-î 198, 278, 679; ʻinâyet-i —-î 931; irâde-i ʻaliyye-i hazret-i —-î 132; istihsâl-i rızây-ı yümn-iktizây-ı —-î 98; kesb-i rızây-ı —-î 775; kudûm-i meymenet-lüzûm-i —-î 520; maʻlûm-i dirâyet-mersûm-i —-î 233; matlûb-i —-î 929; mazhar-ı eltâf-ı —-î 54; mazhar-ı nüvâziş-i —-î 30; manzûr-i enzâr-ı cenâb-ı —-î 722; mersâ-yı mekârim-i —-î 823; muhât-ı ʻilm-i ʻâlem-ârây-ı —-î 929; muvazabet-i daʻavât-ı —-î 691; mübârek zebân-ı kerâmet-nişân-ı —-î 433; nâm-ı nâmî-i —-î 282; nazar-ı iksîr-te’sîr-i —-î 963; nevâhî-i —-î 723; neyyir-i ʻâlem-efrûz-i ʻinâyet-i —-î 567; nezd-i —-î 935; nühây-ı levh-âşinây-ı cenâb-ı —-î 214; pesendîde-i tabʻ-ı hümâyûn-i safâ-nümûn-i —-î 122; rızây-ı yümn-iktizây-ı —-î 721; rûd-bâr-ı inʻâm-ı —-î 968; şefekat-i bî-nihâyet-i merhamet-i —-î 553; taʻbîrât-ı hikmet-âyât-ı —-î 464; tahsîl-i rızây-ı yümn-iktizây-ı —-î 270; taraf-ı hümâyûn-i nasafet-makrûn-i —-î 175; taraf-ı hümâyûn-i —-î 428; taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i —-î 173, 962; tevcîh-i —-î 931; teveccühât-ı —-î 452; ʻuhde-i ʻaliyye-i cenâb-ı —-î 129; yümn-i iltifât-ı cenâb-ı —-î 502;

yümn-i teveccüh-i cenâb-ı —î 178; zamîr-i sâffender-sâff-ı —î 612; zât-ı kerâmet-âyât-ı —î 282; devâm-ı devlet-i/'ömr-i —î da'avâtına muvâzabet 739; devâm-ı devlet-i/'ömr-i —î ed'iyesi 210; devâm-ı devlet-i/'ömr-i —î ed'iyesine muvâzabet 518; devâm-ı devlet-i/'ömr-i —î ed'iyesine müdâvim 530; zât-ı me'âlî-i sıfât-ı —î gibi 558; da'avât-ı hayriyye-i —î'ye muvâzabet 888; da'avât-ı —î'ye iştigāl 838; rızây-ı —î'ye mugāyir 600; da'avât-ı —î'ye muvâzabet 838, 853, 948; dil-hâh-ı —î'ye mutâbık 281; du'ây-ı hayr-ı —î'ye muvâzabet 726; du'ây-ı devâm-ı 'ömr-i —î'ye muvâzabetleri 592; du'ây-ı devâm-ı devlet-i —î'ye muvâzabetleri 592

pafta; altûn kenâr suyu —ları 325; kemer-bend —ları 325; kemer —ları 324; kenâr suyu —ları 325; yan —ları 326; zencîr —ları 329; murassa' üç —lı 326

palaska; murassa' —lar 543; musanna' —lar 706

pâre misillü 648

Parma (İtalya ülkesinde) 717

Parmak-kapu; — havâlîsi 769; — kolluklarının çorbacıları 571; — kolluklarının zâbitânı 571

parmaklık; yeşil — hizâsı (kasr-ı hümâyûna karîb) 615

*pârs yıl*a mutâbık 299

pâsbânân (Tersâne ricâlinden) 839

Paşa-kapusu 160, 202, 334, 453, 505, 571, 695, 726, 859, 929; — kurbü 207; —'nda ictimâ' 375

Pavlo Kapudan (Kapudan, Malta keferesi korsânlarından, kâfir-i tebeh-kâr, şakī-i bed-kâr, şekāvet-girdâr) 544, 545, 893

pâye 514, 646, 717, 888; —-dâr-ı behcet 554; —-dâr-ı yümn 554; —-i Anadolu 252; —-i Anadolu 'inâyeti 686; —-i erba'îniyye 684; —-i İstanbul 268, 519, 566; —-i i'tibârları 564, 566; —-i Medîne-i münevvere 198; —-i Rum 686; —-i Rumeli 629; —-i Rum ile mütebeccel 848; —-i Sadâret-i Anadolu 564; —-i Sadâret-i Rum 279, 553; —-i Sadâret-i Rumeli 268; —-i Sadr-ı Anadolu 431, 794; —-i Sadr-ı Rum 774; —-i serîr-i a'lâ 21, 58, 83, 150, 151, 160, 847, 927; —-i serîr-i a'lây-ı hazret-i Cihân-bânî 757; —-i serîr-i a'lây-ı Husrevâne 138; —-i serîr-i a'lây-ı Şehinşâhî 319; —-i serîr-i gerdûn-masîr 758; —-i serîr-i Hılâfet-masîr-i Şehriyârî 333; —-i serîr-i Husrevâne 430; —-i serîr-i iclâl 918; —-i serîr-i 'inâyet-masîr-i Hâkānî 510; —-i serîr-i mu'allâ 60, 159; —-i serîr-i sa'âdet-nedîm 278; —-i serîr-i şevket-masîr-i hazret-i Cihân-dârî 320; —-i serîr-i şevket-masîr-i Husrevâne 619; —-i serîr-i şevket-semîr-i cenâb-ı Pâdişâh-ı kişver-gîr 546; —-i serîr-i übbehet-masîr-i Husrevâne 442; —-i serîr-i übbehet-nedîm-i hazret-i Cihân-dârî 638; evvelîn-i —-i süllem 441, 888; — ve menzileti 511

*peçes*i 324; başlık — 329

peder 484, 649, 699, 709, 845, 847; dest-i kerâmet-peyvest-i — 380; —-ber-peder Husrev 611; —-ber-peder Tâcdâr 611; makām-ı —î 378; taraf-ı —î 383; tekyegâh-ı hânedân-ı pîr-i —î 684; —-i fırdevs-makarları 377; rızây-ı —îye sâ'î 382; reviş-i —leri 383; —leri 378, 828; —leri merhûm 234; —-mânde hâne-i köhne-binâ 695

pençe; rubûde-i —-i âteş-i dest-i çarh-ı gaddâr 240; —-i âteş-i pür-tef ü tâbdan 856; —-i 'azl-i nâgeh-zuhûr 237; kaba —-i derende-i eşrâr-ı bed-girdâr 96; —-i hayret 673; —-i hızlân 876; —-i hüsn-i mihr-i münîr gibi âfâk-gîr 557; —-i iltihâb-ı âteş-i pür-tef ü tâb 186; —-i saht-gîr-i a'dâ 384; —-i saht-gîr-i 'azl 453; —-i saht-gîr-i ecel 85; —-i saht-gîr-i guzât-ı İslâm 714; —-i saht-gîr-i havf 53; —-i saht-gîr-i ıztırâb 53; —-i saht-gîr-i tenkîl 453; —-i tesallutu 918; —-zen-i girîbân-ı cân 51; —-zen-i savlet 461

pend 693, 831, 880, 937; âvîze-i cevâhir-i — 937; envâ'-ı — 600; icrây-ı merâsim-i — 115; sebeb-i — 522; —-i dil-âvîz 88; —-i müştemil 836

Penkler/Enrifo-İrifo-İrinfo Hristo Furu/ Kuru de Penkler (=de Penkler, Âsitâne'de mukīm Nemçe Kapu Kethudâsı, Orta Elçi, Roma İmperbiyomunun Kavalîri ve Nemçe Devleti'nin Müsteşârı, kıdvetül-ümerâ'i'l-milleti'l-Mesîhiyye) 318, 391, 398, 402, 510, 513

perâkende 119, 528; esâsından perâkende 606; ictimâ'-ı perâkendegîleri 550, 552

perde; pes — 101, 522, 695, 782, 805, 941; verây-ı — 938; —-bîrûn nagamât 616; —-bîrûn sadâ 616; —-dâr-ı dîde-i basîret 523; verây-ı —-i 'adem 539; —-i ebr-i târîkî 52; verây-ı —-i hicâb 133; —-i hicâb 727; hetk-i —-i 'ısmet 80; mütevârî-i pes-—-i ihticâb 118; —-i jenkâr-gûn-i sebz-nümâ 671; —-i siyeh-târ-ı şâm 133; —-i sürme-reng-i zalâm 470; —-i şerîfe-i bâb-ı Mekke-i mükerreme 909; —-i şerîfe-i mağfiret-nisâbları 909; —-i takdîr 354; —-keş-i dîde-i eyyâm 841; —-keş-i mümâna'at 162, 349

pergâr; —-âsâ sâbit-kadem 450*;* —-vâr 855

perhîz; kemâl-i — 687; —-kâr 32, 251

perî-çehre 225

Perî Kal'ası (Isfehân ile Hemedân beyninde) 951, 952

perîşân 43, 51, 83, 107, 119, 243, 439, 462, 470, 625, 662, 693, 711, 730, 810, 856, 871, 878, 884, 901, 961; ahvâl-i — 389, 803, 834; çâk ü — 481; hânumân-ı zindegânîlerin — 119; nüsha — 540; şîrâze-i eczây-ı cem'iyyetleri — 831; —-ı hâl 31, 925; kalb-i —-ım 432n; bâ'is-i —î 907; istîlây-ı —î 240; meded-res-i hâl-i —î 200; teferruk-sâz-ı —î 432; —î-i ahvâlleri 181; —î-i hâl 56, 58; ahvâl-i —ları 834; —lık 843; ahvâl-i —-me'âllerine 388; — olan sükkân 856; —-sâz-ı

sâmân-ı ehl-i hevâ 617; —-sâz-ı terkîb-i cism-i nâ-tüvân 632
Perr-i Bahrî (denize indirilen kalyonun ismi) 372, 373, 893
pervâne-kemân (iki başı dört elmâslı münakkaş ve müzehheb ‘amel) 326
perverde; —-i dest-i âb u tâb-ı i‘tibâr 929; —-i halvet-serây-ı ıhlâs 70; —-i hân-ı behîn 934; —-i kerem-ihtisâs-ı dâru'n-ni‘am-i Saltanat 125; —-i Kulzüm-i ma‘rifet 25; —-i nân 385; —-i ni‘met 385; —-i ni‘met-i bî-minneti 174; —-i sadef-i ‘ummân-ı ıhlâs 64
Perverdigâr; âsâr-ı sun‘-ı — 643; ‘avn-i cenâb-ı — 435; gunûde-i pister-i rahmet-i — 539; imdâd-ı cenâb-ı — 118; ‘inâyet-i cenâb-ı — 436; meczûb-i kâhrübây-ı ‘aşk-i — 765; şükr-güzâr-ı cenâb-ı min‘am-ı — 824; cenâb-ı —-ı bî-çûn 865; ‘avn-i hazret-i —î 258; ‘avn-i —î 37; ‘inâyet-i bî-gāyât-ı meserret-i —î 962; ‘inâyet-i hazret-i —î 54, 258; ‘inâyet-i —î 49; rehberî-i tevfîkāt-ı hayriyyet-gāyât-ı cenâb-ı —î 299
peşîmân 51, 433, 529, 961; inkâr-ı sâbıkdan — 766; vâdî-i —î 312; vaz‘-ı nâ-sezâya — 835; izhâr-ı — î 962; —î 311, 432
petanta 404, 409; —larıyla yürüyan tüccârları 404
Petro (Marya Tereze'nin oğlu) 654
peyâm/peygām; —-ı ‘ibret-me’âl 624; —-ı ‘ibret-semîr 455; —-ı meserret-encâm 214; —-ı meserret-eser 453; —-ı meserret-irtisâm 115, 321; —-ı müfâharet-irtisâm 505; —-ı nâme-i Şâhâne 71; —-ı salâh-ı hayr-encâm 255; —-ı sârre 258; —-ı sulh-ı hayr-encâm 255; —-resân-ı mûmâ ileyh 71
Peygamber; hükm-i şer‘-i — 501; âhır zemân —i 204; cevâhir-i nu‘ût-i —î 29; —i bilmamiş oluruz 305; —-i nesîb ü hasîbü'l-cenâb 746
peyk; muntazır-ı kudûmleri olan —ân 230; —ân 452, 723, 927; —ân-ı hoş-endâm 424; —-i ikbâl-âsâ 615
peykâr 843, 952, 976; âgāz-ı — 805; âmâde-i — 437; esnây-ı — 145; îkād-ı nâ’ire-i ceng ü — 118; itâle-i akdâm-ı — 432; keşmekeş-i— 38; tertîb-i sufûf-i — 624; —a âheng 460; —a ictisâr 455; na’ire-i —, şu‘le-dâr 623
peyker; ‘arz-ı — 790; —-i ejdehâ-âsâ 637; —-i zişt-manzar 572
pıranka; —lar 839; —ların alup 524
pîr 692, 822; ârâyiş-i ektâf-ı bernâ vü — 766; elsine-pîrây-ı bernâ vü — 946; memdûh-i elsine-i bernâ vü — 515; ‘âlem-i —î 818; esbâb-ı ‘illet-i —î 681; ‘illet-i —î 515; za‘f-ı —î 889; —-i fânî 643; ‘illet-i —î hasebiyle 822; —-i lâ-yu‘kal 947; —-i nâ-tüvân 605; —-i rûşen-zamîr 183; —-i rûşen-zamîr-i kesîru'l-mehâmid 379; —-i sa‘âdet-mend 684; —ler 860; —liği hâline merhameten 948; cezm-kerde-i — u bernâ 573; elsine-pîrây-ı — u bernâ 697; kâffe-i — u bernâ 620; meşhûd-i — u bernâ 615, 972;— u bernâ 379, 849; tecribe-kerde-i — u bernâ 890; — u bernânın yâveri 536; — u bernânın zahîri 536; incizâb-ı kulûb-i — u bernâya zerî‘a 573; —unâ 495n
Pîrî Ağa (Dergâh-ı ‘âlî Yeniçerileri ağayânından) 684
pirinc; mezâri‘-i — 111; — kazevîleri 135; — yükü 627
Piskopos Mukāta‘acılığı 475
pîşîn; ber-vech-i — 142, 145, 470, 730; tavr-ı — 29
pîşkeş 755; —ler 689, 690
pîşrev 77, 516, 729; — çalar 688; —-i rûzgâr 146
pıştov 543, 706; musanna‘ — 104; — (kabza tepeleri birer zümürrüd ve kabza ve gülleri ve korkuluk çenberi ve çıbukları yüz doksan elmâs ve yedişer zümürrüd ve yedişer kırmızı yâkūt ile murassa‘, tîmûrları ve çakmakları altûn kakma, İstanbul-kârî siyâh kundaklı) 328; — kubûru (örtüleri ikişer kebîrce dörder vasatca zümürrüd ve sâ’ir kırk ikişer sagīr zümürrüd ve altmış ikişer yâkūt ve iki yüz elli dörder elmâs ile murassa‘, taş-hâneleri müşebbek, altûn güvez katîfeye kaplu) 328
Piyaçença (=Piacenza, İtalya ülkesinde) 717
piyâde 49, 76, 301, 662, 726, 876, 950; — ağalıkları 609; — asâkir 831; — askeri 117; — askerî tâyifesi 533; —-i bî-nâm 461, 905; —-i bî-şân 461; — kapu kethudâları 538; — levendât 82; — neferât 662; — ocakları 469, 929; — ocakları ağavâtı 965; — ocaklarının zâbitânı 636; — zâbitleri 643
Piyâde; — Mukābeleciliği 128, 246; — Mukābelecisi 956; — Mukābelesi 246, 476, 610, 700, 956
piyâle 874
post-nişîn 378; —-i irşâd 185
*poşta*lar 640
Praga Şehri *[=Prag/Praha, Çeh Kırallığı'nın kürsî-i memleketi] 715*
Prenc 403; niçe mahallerin —i 509; — Yesâ 397
Prizrin (پرزرَين); — mutasarrıfı 143; — Sancağı mutasarrıfı 82
Prusya Kıralı 715

R

Raba; Nehr-i — 644
Rabb 7, 341, 546, 703, 757, 814, 832, 896, 935; ber-muktezây-ı takdîr-i hikmet-semîr-i —ânî 95; celâ’il-i ‘inâyet-i —ânî 161; eltâf-ı —ânî 499; hikmet-i ezeliyye-i —ânî 871; hubûb-i nesâyim-i eltâf-ı —ânî 756; kerem-i —ânî 802; bi-hükm-i kazâ’-i —ânî 924; mahz-ı ‘inâyet-i —ânî 168; mahz-ı tevfîk-ı —ânî 168; mazhar-ı te’yîdât-ı — ânî 972; meclây-ı ilhâm-ı —ânî 135, 738; mehbıt-ı envâr-ı feyz-i cûd-i —ânî 674; mir’ât-i ilhâm-ı —ânî 317; mübtegāy-ı meşiyyet-i sâyiga-i —ânî

347; mücellây-ı ilhâmât-ı —ânî 355; nesâyim-i ‘avn-i —ânî 70; takdîr-i —ânî 757; tarâvet-yâb-ı zülâl-i füyûzât-ı —ânî 207; te‘alluk-ı tevfîk-ı —ânî 736; te’yîd-i —ânî 114; irâdet-i —âniyye 598; mehbit-ı ilhâmât-ı —âniyye 449; te’yîdat-ı seniyye-i —âniyye 434; —âniyye 131; imdâd-ı —-i Celîl 183; ‘inâyet-i —-i Celîl 183; maksad-ı —-i ekrem 91; —-i ‘ibâd 563; cenâb-ı —-i Kadîr 775; delâlet-i ‘inâyet-i —-i Kadîr 446; delâlet-i tevfîk-ı —-i Kadîr 447; hıfz-ı ‘inâyet-i —-i Kadîr 978; ‘inâyet-i —-i Kadîr 627, 938; irâde-i ‘aliyye-i cenâb-ı —-i Kadîr 962; mukārenet-i ‘inâyet-i —-i Kadîr 122, 450; mukārenet-i tevfîk-ı —-i Kadîr 110; muvâfık-ı emr-i —-i Kadîr 896; şîve-i takdîr-i —-i Kadîr 625; vekāyet-i cenâb-ı —-i Kadîr 216; hoşnûdî-i cenâb-ı —i'l-‘âlemîn 548; —i'l-‘âlemîn 108, 470, 495; —i'l-‘ibâd 170, 343; kıbel-i hazret-i —-i min‘âm 162; —i'r-Rahîm 160; mahz-ı kerem-i —-i vedûd 564; bâ-‘avn-i —-i Zi'l-menn 634; tarîka-i razıyye-i Habîb-i — ü'l-‘âlemîn 760; cenâb-ı —ü'l-erbâb 52; be-muktezây-ı hikmet-i cenâb-ı —ü'l-‘ibâd 547; ‘avn-i cenâb-ı —ü'l-‘izzet 35; ‘avn-i hazret-i — ü'l-‘izzet 108; ‘avn-i —ü'l-‘izzet 304; bi-hükm-i takdîr-i —ü'l-‘izzeti 753; cenâb-ı —ü'l-‘izzet 60, 92, 152, 156, 463; dergâh-ı ehadiyyet-i — ü'l-‘izzet 137; ‘inâyet-i bî-gāyet-i cenâb-ı — ü'l-‘izzet 974; ‘inâyet-i cenâb-ı —u'l-‘izzet 35, 234; ‘inâyet-i hazret-i —ü'l-‘izzet 108; ‘inâyet-i —ü'l-‘izzet 158, 304, 712; mahz-ı ‘inâyet-i — ü'l-‘izzet 941; meded-kârî-i vehb-i —ü'l-‘izzet 168; mukārenet-i tevfîk-ı —ü'l-‘izzet 39; vedî‘a-i —ü'l-‘izzeti 536; cenâb-ı—ü'l-Müste‘ân 50; — ü'r-Rahîm 432n

râbıta/revâbıt; halka-bend-i — 444; —-bend-i hibâle-i derûn 763; —-bend-i hubb ü vedâd 70; —-bend-i hüsn-i vifâk 469; —-bend-i intisâb 810; —-bend-i istikrâr 508; —-bend-i ittihâd 523; —-bend-i millet 157, 393; —-bend-i mülk 157, 393; —-bend-i nizâm-ı millet 281; —-bend-i nizâm-ı mülk 281; —-i dostî 756; —-i hibâle-i te‘allukları 251; —-i mesâs 750; —-i salâh-ı/sulh-ı müstevcibü'l-felâh 532

rabt 57, 78, 134, 244, 265, 303, 394, 464, 534, 879, 887; —a kādir 523, 630; —-ı aktâb-ı âsüman 618; —-ı cenân 40, 159; —-ı eşkıyâda salâbeti 554; —-ı eşkıyâda şehâmeti 554; —-ı hibâl-i üstüvâr 133; —-ı ittihâd 582; —-ı kalb 938; —-ı kalb ü kālıb 108; —-ı kavânîn-i cumhûr 596; —-ı kılâ‘ 181; —-ı memleket 181, 569, 887; —-ı memlekete müsâra‘at 567; —-ı müvâlât 582; — ına iştigāl 714; —-ı peyvend-i ittihâd 578, 585; —-ı peyvend-i musâfât 870; —-ı peyvend-i müvâlât 578, 585; —-ı peyvend-i sulh 870; —-ı şevârid-i umûr-i Haremeyn-i muhteremeyn 914; —-ı tertîb 969; —ları 271, 661; —larında dikkat 523; —larında ihtimâm 523

ra‘d; ‘azîm — 871; fetîle-gîr olan top-i —-âşûb 258; sadây-ı top-ı —-âşûb gibi 109

rafz/râfızî/rafaza/revâfız 44, 58, 79, 117, 153, 312, 711; bida‘-ı — 129; cânib-i husrân-me‘âd-ı — 115; milel-i muhtelife-i — 807; nüfûs-i zâ’ide-i — 51; nüfûs-i — 50; — âyînini icrâ dâ‘iyesi 139; — bid‘atleri 428; — bid‘atlerinin izâle 349; — bid‘atlerinin terk 349; —-ı dalâlet-peymâ 261; — ı kaldırmak 155; —-ı kızılbaş 80; —-ı ref‘ 305; —-i bed-girdâr 115; —-i bed-mezheb-i A‘câm 80; —-i bî-‘âr 49; — mezheb 661; — şâyi‘ 296

Râgıb Mehmed Efendi/Paşa (Muhâsebe-i Cizye, Re’îsülküttâb, Vezîr, Mısır Vâlîsi, mâlikânelik üzere Aydın Muhassılığı, Saydâ Eyâleti, ber-vech-i mâlikâne Rakka Eyâleti, Sadrıa‘zam) 24, 25, 27, 111, 142, 181, 218n, 430, 466, 533n, 599, 602, 630, 701, 787, 791, 819, 875, 916, 957

Râgıb Paşa Serâyı 147

rağbet 92, 130, 164, 188, 304, 351, 367, 387, 397, 511, 570, 582, 623, 650, 717, 778, 814, 919, 921, 923, 962; ‘adem-i — 47, 115, 455; aslâ — 711; gāyet — 653; hâhiş ü — 578, 625; icâle-i nigâh-ı — 765; imâle-i lihâza-i — 40; inâre-i şu‘le-i — 923; izhâr-ı — 302, 379, 917; kapudan mufârakata — 659; kemâl-i hâhiş ü — 255, 256, 311; kemâl-i ihtisâsa — 514; kemâl-i — 40, 201, 207, 234, 597, 667; lihâza-i — 119; nezd-i erbâb-ı — 922; nigâh-ı — 863; —e şâyân-ter 800; —-i Cihân-bânî 494; —-i hazret-i Âsafî 825; —-i hümâyûn 304, 918; —-i Keyânî 292; ‘adem-i — inden nâşî 457; —ine kesâd 426; —-i tâmm 745; kemâl-i —leri 554; —leri 111, 172, 305, 308

râh/reh 470, 774n, 870; ‘azm-i — 640; berây-ı mesârıf-ı — 376; esnâ’-i/esnây-ı — 46, 103, 147, 293, 320, 332, 376, 386, 461, 474, 516, 665, 691, 754, 756, 757, 792, 908, 916, 946, 958; hem-— 754, 890; rû-be-— 342, 458, 792, 803, 806; ittifâk-ı sâlikân-ı —-ı hakīkat 378; sâlik-i —-ı hakīkat 379; ser-i — 461, 475, 831; rû-be-—-ı ‘azîmet 259, 358, 804; —-ı ittihâd-ı devleteyn 284; şâyeste-i —-ı tevâdd ü tehâbb 343; —-i âsânî 801; —-i hayra delîl 735; mesârıf-ı —îleri 259; —-i semend-i hümâyûn 621; mesârıf-ı — iyyeleri 182; mâ-lezime-i —ları 424; mesârıf-ı — ları 59, 816; —-nümâ 420; —-nümâyân 69; —-nümây-ı ‘Arab 68, 346; —-nümây-ı sebîl-i hüdâ 577; —-nümây-ı sünen-i seniyye-i Ahmedî 64; râhile-bend-i —-revân-ı vâdî-yi hâmûşân 605; —-rev-i dâr-ı bekā 681; —-revî-i sâyik-ı takdîr-i Ezelî 686; —-zen-i bî-emân-ı idbâr 933

râhat 340, 436, 478, 545, 706, 712, 751, 869, 883, 884, 926, 963; âsûde-i mekmen-i — 313; bâ‘is-i — 892, 898; gunûde-i pister-i — 814, 923; gül-i ra‘nây-ı — 548; hengâm-ı — 725, 818; karîn-i — 962; kûşe-güzîn-i — 912; mazhar-ı — 89; meşreb-i — 599; teşekkür-i ni‘am-ı — 690;

esbâb-ı —a makrûn 879; hoş-nişîn-i —-güzîn 134; —-güzîn 542; —-güzîn-i ferâğ-ı bâl 604; —-güzîn-i kûşe-i ferâğ 480; —-ı bilâd 91; bâ'is-i emn ü —-ı cihân ü cihâniyân 495; —-ı halk-ı 'âlem 674; —-ı 'ibâd 91; —-ı hilye-dârân-ı îmân 578, 581; menâfi'-i —-ı müstetba' 958; —-ı zât-ı kerâmet-menkabetleri 435; mersâ-yı —-irtisâm 606; nizâm-ı —-irtisâm 815; kadîmî nizâm-ı —-iştimâlleri 536; —-i ümmet-i merhûme-i Seyyidü'l-enâm 742; —lar 463, 471, 521, 867, 880; esbâb-ı —ları 878; tüccâr tâ'ifesinin —ları 406; —ları münselib 535; tahsîl-i —larına müsâra'at 878; —ların bulmayacakları 536; envâr-ı — leme'ân 604; —-nişîn 731, 894, 966; —-nişîn-i cây-ı ârâm 966; —-res-i bây ü gedâ 852; —-resân-ı cihâniyân 114; —-resân-i ebdân-ı cihâniyân 312; 'âzim-i —-serây-ı bâhter 619; zemân-ı —-'unvânları 949

Rahmân; bk. **Allah**

ra'iyyet/ra'iyye 148, 313, 341, 457, 526, 663, 712, 907, 936; ahvâl-i — 972; himâyet-i — 698, 887; irâha-i hâl-i — 534; keyfiyyât-ı — 972; mûcib-i refâh-ı hâl-i — 148; mûcib-i refâh-ı — 91; muhâfaza-i — 38; müstevcib-i refâh-ı hâl-i — 877; nizâm-ı hâl-i — 896; nizâm-ı refâh-ı hâl-i — 697; nizâm-ı — 912; sıyânet-i — 887; tanzîm-i şevârid-i umûr-i — 973; tatmîn-i — 81; te'mîn-i — 81; terfîh-i ahvâl-i — 304, 485; tetmîm-i nizâm-ı — 574; mesâkîn-i hâksârân-ı —-i tarafeyn 341, 357; 'idâd-ı —leri 427; nâzım-ı mesâlih-i —-perverî 759

rahmet/rahm 15, 67, 95, 121, 193, 341, 381, 504, 687, 703, 766, 774n, 795, 964, 965; 'âzim-i sermenzil-i rıdvân-ı — 914; bast-ı cenâh-ı — 550, 553; keştî-i — 187; mahz-ı — 515, 606; müheyyic-i 'urûk-ı — 767; kâlây-ı vâlây-ı —-ârâ 751; gubâr-ı —-âsâr 815; civâr-ı —-âsârları 682; emr-i —-enîs 742; —en li'l-'âlemîn 160, 164, 873, 949; —en li'l-'ibâd 136, 232, 569, 866, 879; civâr-ı —e rıhlet 659; —e vesîle 72n; —-i Hakk 942; vâsıl-ı —-i Ma'bûd 915; vâsıl-ı ser-menzil-i —-i Rahmân 632; nesîc-i müşkîn-târ-ı —-irtisâm 447; merkad-i —-karînleri 380; —le tezkîri 873; —le yâd 873; —-me'âl-i Pâdişâh-ı kavî-dest-gâh 549; nitâk-ı —-pîrâları 749; sufûf-i —-sunûfların 189; —-tırâz 445; —ullâh 97, 185, 197n, 208, 542, 604n, 659, 682, 687, 740n, 766, 866, 873; —ullâhi 'aleyh 270n, 703n, 955; —ü'l-Bârî 447; —ü terah 548

Rahmî Mustafa Efendi (Kırîmî, Tersâne-i 'âmire'de vâki' Mahzen-i Sürb kâtiblerinden, Vak'a-nüvîs, hoş-tab'ân-ı zemânın ser-bülendi, nazm-âverân-ı vaktin makbûl ve dil-pesendi, şâ'ir-i mâhir, şu'arây-ı me'ârif-ârâdan) 263, 485, 703, 872, 873, 874

rahne 467; —dâr 218n, 664, 795; —-i cesîm 132, 178

rahş; donanmış — 59; donanmış —-ı behcet-nümûn 104; —-ı gülgûn 84; —-ı hoş-hırâm 506; —-ı safâ-bahş (kemer rahtlı gâyet mükemmel donanmış) 334; vakfe-geh-i —-ı sebük-cevelânı 801; —-rân-ı celâdet-rehîn 40; bk. ayrıca *at, esb*

raht 107, 601, 649; altûn kemer — 329; rikâba şâyân — 370; sîm — 301; incerek altûn —lı 310; kemer —lı 334, 537

rakam/erkām 624, 811; etrâfa irsâl-i — 624; irsâl-i — 806; îsâl-i — 461; kalem-i serî'u'r-— 121; mü'eyyed olur — 806; —-ı istihkāk-ı Hudâ-dâd 251; —-ı mezbûr 806; hammâme-i —-ı pervâz 808; —-ı sahâyif-i rûzgâr 974; —-ı senc-i merâtib-i fazlı 595; —-ı senc-i merâtib-i rif'ati 595; —-pezîr-i kerem 678; —-zede-i beyân 54; —-zede-i hâme-i sadâkat-me'âl 508; —-zede-i kilk-i bedâyi'-beyân 427; —-zede-i kilk-i beyân 519

Râkım Mehmed Efendi (el-Hâc, Anadolu Muhâsebecisi, Erzurum cânibi Defterdârlığı, Defter Emâneti) 55, 475, 793

rakīb/rukabâ; kesret-i — 710; müdde'î — 532; —-i kej-bîn 768

Rakka 21, 265, 321, 369, 396, 401, 713, 819; — ehâlîsi 99; — Eyâleti 144, 265, 269, 275, 322, 477, 597, 617, 622, 707, 712, 737, 787, 791, 818, 819, 875, 916, 917, 957; — mansıbı 819; Eyâlet-i —'nın kurâsı/nevâhîsi sükkânı 917; — Vâlîsi 21, 98, 99, 100, 267, 275, 632, 693, 737, 791, 818, 916

*rakkās*ân-ı sîm-tenân 617

raks; —âver 617; —künân 650

ramazân 124; evâsıt-ı — 950; gurre-i — 774n, 854; kubeyl-i —-ı şerîf 57; şehr-i —-ı şerîf 602, 858, 866, 868, 871, 953; —-ı şerîf 53, 72, 475, 854, 872

Râmî Mehmed Paşa (Sâhib-i devlet) 684

ra'nâ 226; ârâm-geh-i — 922; mahtûbe-i — 559

rasad; —-güzîn-i intizâr 615; miskab tahtalardan —-hâneleri 652; âlât-ı —iyyeleri 652; —-nişîn-i kemîn 44; —-sâz-ı metâli'-i ahter-i ikbâl 251

Râsih Mehmed Efendi (Rumeli-hisârı Dizdârlığı, kulle-i 'irfânın mesned-güzîn-i ser-bülendi) 921, 922

Rasûl 295, 446; etî'u'r-— 347; 'inde'r-— 162, 173; —allah 184; —-i 'Arab 68, 346; vakt-i hidâyet-tev'em-i hazret-i —-i ekrem 316; isti'zâm-ı şân-ı —-i kibriyâ 29; mefhar-i her dü-serâ cenâb-ı —-i bibriyâ 445; tekmîl-i nâmûs-i şerî'at-i cenâb-ı —-i kibriyâ 128; —-i kibriyâ 576; mütevessilen ilâ rûhâniyyet-i —illah 18; —-i muhterem 949; mütâba'at-i sünnet-i seniyye-i hazret-i —-i sakaleyn 348; —ü emâneti 310; bk. ayrıca **Muhammed Hz.**

Ravza; kâffe-i huzzâr-ı mâ fi'l-Harem ve'r-— 751; —-i mu'attare-i Sultân-ı her-dü-serâ 746; vakf-ı

—-i mutahhere 67; —-i mutahhere 346; —-i mutahhere-i İrem-nazîr 63; —-i mutahhere-i melâ'ik-hadem 748; nitâk-ı latîfe-i —-i mutahhere-i Nebeviyye 744; pûşîde-i şerîfe-i —-i mutahhere-i Nebeviyye 744; ziyâret-i —-i Mutahhere-i hazret-i Seyyidü'l-enâm 210, 686; —-i mutahhere-i vâcibü't-ta'zîm 744; kāmet-i bâlây-ı 'arş-fersây-ı —-i mükerreme-i Sultân-ı dü-serâ 750; —-i zamîr-i letâfet-semîrleri 171, 359; gubâr-ı 'anber-nisâr-ı ferş-i —ları 746

rây; taleb-i — 44; —ât-ı 'adli memdûde 674; —ât-ı dâdı memdûde 674; şukka-i —ât-i zafer-âyât-ı muvahhidîn 43; — buyuruldusu 877, 917; tevcîh-i —et 431; —et-i baht-ı Cihân-gîr 802; —et-i ikbâli 864; —-ı revâk-ı tâk 562; — talebi 917

râyic; metâ'-ı —i 40; tüccâra si'r-i —i üzere furûht 591; — olan akça 405

râz 184; vâkıf-ı — 941; müsellem-i —-dârân-ı 'âlem 251; gencîne-i —-ı gaybü'l-gayb 755

Razî Hân (vâkıf-ı huzûr) 301, 302, 307

re'âyâ 142, 148, 205, 241, 244, 294, 349, 408, 416, 432, 437, 521, 535, 570, 665, 812, 866, 880, 883, 884, 885, 898; ârâmiş-i — 882; elem-keşîde olan — 532; ehl-i zimmet — 146, 695, 881; pâ-mâlî-i — 568; refâh-ı ahvâl-i — 92; sitem-dîde olan — 532; tecrîm-i — 710; zîr-destân-ı — 100, 438, 631, 839, 880, 936; zîr-destân-ı — fukarâsı 31; — fukarâsı 521, 536, 661, 884, 885; — hâneleri 544; — hânelerini tecessüs 544; —lar 403, 404, 406, 409, 410, 667; adaların —ları 404; — makūlesi 464; —nın emni 32; —nın râhatları 32; —-perver 536; —-perverlikde tahsîl-i nîk-nâm 678; memleket-i mezbûre —sı 960; nevâhî —sı 661; —ya mezâlim 218; irâha-i —y-ı cânibeyn 201; sebeb-i emniyyet-i —y-ı cânibeyn 173; —y-ı tarafeyn 656

rebî'; eyyâm-ı — 789; fasl-ı — 768; mevsim-i —-i ferah-âsâr 622; behâr-ı —-i sâl-i merkūm 31

recâ 5, 53, 58, 103n, 153, 169, 181, 210, 317, 391, 393, 394, 411, 431, 529, 530, 536, 550, 552, 640, 654, 667, 837, 866, 968; 'arz-ı — 210; 'azîm — 793; kemâl-i hâhiş ile — 391; makām-ı — 410, 919; pâ-ber-cây-ı husûl-i — 411; tezâhüm-i — 777; —lar 508, 536, 793, 794, 917; —ların müş'ir 393; —y-ı 'azîm 714

Receb Paşa (ber-vech-i arpalık Hudâvendigâr Sancağı, Kayseriyye Sancağı mutasarrıfı, Elçi-i Sânî, Şehrizor Eyâleti) 263, 337, 338, 368, 485, 728, 791

Receb Paşa (Selânik mutasarrıfı) 143

recec mevâcibi 854

reçine 544

redd 45, 124, 129, 153, 154, 158, 163, 166, 168, 258, 284, 291, 316, 319, 350, 415, 432, 717, 826, 904, 908; havâle-i dest-i — 615, 870; —-i müşârun ileyh 962; —inde muhtâr 297

ref' 98, 130, 243, 305, 290, 388, 473, 474, 498n, 550, 721, 738, 739, 773, 785, 791, 827, 830, 889, 897, 898n, 912, 941; —-i âlâm 385; —-i a'lâm-ı haşmet 366; —-i 'alem 828, 838; —-i bida' 62; —-i bida'-i seyyi'e 138; —-i dalâlet 62; —-i eyâdî-i du'â 108; —-i gā'ile-i ihtiyâlleri 574; —-i gā'ile-i mekrleri 574; —-i gavâ'il vâdîlerine sülûk 167; —-i gubâr-ı husûmet 835; —-i gubâr-ı tebgīz u te'ânnüd 547; —-i habt u hebt 67; —-i hıyâm-ı ârâm 107, 315; —-i hıyâm-ı haybet 48; —-i hicâb-ı bî-gânegî 342; —-i hicâb-ı mübâyenet 342; —-i ıztırâb 385; —-i lenger 30; —-i livây-ı bagy 876; —-i livây-ı tuğyân 876; —-i mâdde-i mübâyenet 576; —-i menâre-i mu'teber 187; —-i mezâlim 62; —ine mübâderet 693; —-i ricâl ü mütehayyizân-ı be-nâm 972; —-i ruk'a-i iştikâ 917; —-i rusûm-i bid'at 66; —-i tebâguz 296; —-i tûğ 828, 838; —-i zarar 283; — u îdâ' 295; — u izâha 165; — u tenzîl 148

refâh; âsûde-i mazalle-i — 134; karîn-i — 550, 553, 923; —-ı ahvâl-i memleket 92; —-ı ahvâl-i re'âyâ 92; —-ı bâl 737; bâ'is-i —-ı benî âdem 62; sebeb-i —-ı benî âdem 92; —-ı hâl 134, 278, 521, 536, 662, 838, 882, 936, 963; —-ı hâlden 'ibâret 949; —-ı hâl-i âsâyiş-me'âl 386; —-ı hâl-i bilâd 721; —-ı hâl-i 'ibâd 721; —-ı hâl-i ümmet-i hazret-i Seyyidü'l-Mürselîn 548; —-ı i'tiyâd 553; —-ı ümmet-i Seyyid-i ebrâr 551, 585; sebeb-i — iyyet 63; temâm-ı —iyyet 281, 282, 393; —iyyet 157, 244; mûcib-i —iyyet-i hâss u 'âmm 756; — iyyet-i zât-ı kerâmet-menkabetleri 436; bâ'is-i — iyyetleri 389; husûl-i esbâb-ı —iyyetleri 821; — iyyetleri 478, 880, 926

refâkat 173, 175, 300, 384; bi'r— 593; —-i vekāyet-i cenâb-ı İlâhî 115

re'fet 62, 136, 182, 189, 193, 247, 323, 375, 436, 536, 622, 636, 770, 848, 898, 943; bast-ı cenâh-ı — 550, 553; sâye-i merâhim-vâye-i — 81; şâri'-i — 548, 578; şâyeste-i — 898; —-âmîz 869; —-ârâ 54; —e mâ'il 304; —-i 'ilm-i kerem-şiyem-i cenâb-ı Sadrıa'zam hazretleri 335; —-i Mülûkâne 496; —-i nedîm-i semâhat-pîrâ 958; —lü 24, 74, 104, 126, 136, 150, 151, 155, 156, 159, 160, 196, 230, 260, 277, 332, 334, 337, 367, 370, 372, 410, 431n, 490, 449, 488, 491, 494, 740, 742, 775, 781, 796, 822, 844, 854, 868, 879, 909, 915, 918, 939, 965, 974; necl-i nebil-i —-me'âb 927; sâha-i —-mesâha-i istînâs 172; sâha-i —-mesâha-i mihmân-nüvâzî 172; —-pîrâ 858; — ü ra'iyyet-perverî zâbıtası 549; — ü ra'iyyet-perverî zâbıtasından inhirâf 551

refîk/rufekā 215, 241, 242, 256, 302, 303, 306, 310, 434, 504, 625, 627, 689, 729, 837, 959, 970; bilâ-sebak-ı — 763; —ım efendi 301, 310

rehâ 124, 600, 826, 839, 932; kenâre-i — 468; — buldukları 739; —-yâb 186, 243, 461, 483, 730, 859; —-yâb olmak nâ-kābil 739; —-yâb-ı sâhil-i

selâmet 136; —-yâfte 968, 976; —-yâfte-i ihcâf-ı mevzûn-tab‘ân-ı şeyh u şâb 594
rehâvet 698, 792; îrâs-i — 131; izhâr-ı — 951
rehber 778; —de-i bi’se'l-karâr 41; —î-i kā’id-i tevfîk-ı Lem-yezelî 686; —î-i kuvvet-i baht 322; —î-i kuvvet-i ikbâl 322; —î-i tevfîk-ı lâ-yezâl-i Hudâ-dâd 349; —î-i tevfîkāt-ı hayriyyet-gāyât-ı cenâb-ı Perverdigârî 299
rehîn; —-i behcet 234, 495, 786; —-i bî-karârî 866; —-i emniyyet 313; —-i fahr 200; —-i fevz 231; —-i himâyet-i Saltanat-ı seniyye 543; —-i hüsn-i tertîb 208; —-i ihtilâf 86; —-i ihtirâm 270; —-i ihtisâs 535; —-i intizâm 602; —-i istihkâm 348; —-i istikrâr 348; —-i istizfâr-ı cünûd-i mebrûre 65; —-i lihâza-i ‘inâyât-ı nâ-mütenâhî 722; —-i mekârim-i bî-nihâye 58; —-i minnet-i ‘aliyyeleri 649; —-i mübâhât 200; —-i müsâ‘afe 59; —-i nizâm 169; —-i nusrat 231; —-i ru’yet 602; —-i sâbâş ü âferîn 271; —-i sâha-i tesliyet 216; —-i sitâyiş-i bî-pâyân 870; —-i sürûr 234, 495, 786; —-i takrîz-i tahsîn 502; —-i takviyet 836; —-i tesliyet 537; —-i tevkīr 270; —-i yümn-i ‘âtıfet 213, 320; —-i yümn-i tesliyet 595; —-i zihn-i dirâyet-fermâları 186; —-i zuhûr-i devâ‘î-i takdîr 357; —ler ile 483; —ü'l-i‘tibâr 559
rehvâr; kādime-cünbân-ı —-ı hırâm 685; kādime-cünbân-ı —-ı himmet 135; —-ı hâme-i hoş-reftârları 541; —-ı hoş-reftâr 333; kādime-cünbân-ı —-ı ikbâl 943; kādime-cünbân-ı —-ı i‘tibâr 369; kādime-cünbân-ı —-ı mahmedet-âsâr 795; kādime-cünbân-ı —-ı meymenet-redîf 76; irhây-ı ‘inân-ı —-ı sabâ-şitâb 375; kâdime-cünbân-ı —-ı şitâb 677
Re’îs/ru’esâ 78, 132, 466, 520, 526, 702, 703, 738, 823, 831; — Efendi 24, 77, 796; —-i devletleri 645, 648, 650; —-i devletlerine teslîm 646; —-i fülk-i deryâ 703; —-i merkūm 823; —-i merkūmun sefînesi 823; —-i sâbık 703; — Kethudâsı 473, 789; —ler 649, 650; sefâyin —leri 408; tā’ife-i merkūme —sı 467, 468; —ü'l-etıbbâ 686, 786n; —ü'l-Muhaddisîn olan Efendi cenâbları 743; —ü'l-müderrisîn 685; —ü'l-‘ulemâ 247; —ü'l-‘ulemâ’-i İran 176; —y-ı A‘câm 106; —y-ı eşkıyâ 831; —y-ı kavm 132, 140, 521; —y-ı sefâyin 135
Re’îsülküttâb 17, 24, 56n, 245, 316, 320, 332, 376, 430, 540, 610, 698, 700, 796, 955, 975; — Efendi 24, 76, 104, 336, 614, 615, 775, 797, 909; —-ı sâbık 699
rekābet; husûmet-i — 828, 910; ‘illet-i — şâ’ibesi te’sîr 704
Remetotoklu (رمه طوطكلو) ‘Aşîreti 106
remz 735; kenz-i kudsî— 444; —-i ta‘bîri 969
rencberân 817, 818; — tâyifesi 666
rencîde 294, 405, 438, 467, 521, 885; ‘ikāle-i — 814; — vü remîde 294, 404, 880
reng; hem-— 746; perend-i sebzâ-— 748; fā’iz-i re’sülmâl-i yek-—î 427; —-i bekā 906; —-i bî-furûğ-i berbâdî 441; —-i gül 675; müterettib-i yek-—î-i vüdd ü hallet 343; —-i mînû 676; fıkra-i —în 672; —în-edâ 826; nakş-ı —în-i nev-îcâd 223; —-pezîrây-ı eser 562; —-şiken-i sakf-ı âsümân 557; perde-i sürme-—-i zalâm 471
re’s/ru’ûs 649; ‘ukde-i — 727; — donanmış at 148, 545; — donanmış atlar 545, 628; — donanmış esb-i bâd-peymâ 159, 575; re’sen 803; —-i hudûd 160, 201, 262, 264, 268, 300, 424; —-i hudûd i‘tibâr 681; —-i hudûd-i İran 300; —-i hümâyûn 610, 638; —-i maktû‘a-i maktûlîn-i mezkûrîn 471; —-i maktû‘a-i mezkûre 243; —-i maktû‘aları 253, 877, 913; —-i maktû‘u 604n; —-i mi’e ashâbı 499; —ini kat‘ 218n; fā’iz-i — ülmâl-i yek-rengî 427; — yelegen-dest esbân-ı be-nâm 647
Resimo/Resmo 739; — Kal‘ası (Girid Cezîresi'nde) 739, 865, 930; — Kal‘ası muhâfazası 391; — Kal‘ası muhâfızı 602; — Sancağı 390, 423; — Sancağı mutasarrıfı 423
resm 422, 720, 731, 732, 734, 748, 863, 900; burma — 327; latîfu'r-— 266; nev-— 637, 671; tarh u — 421; —e cevâb 306; bu —e vücûd 734; —-i ‘âdî 148; —-i bâhiru's-sa‘âdet 958; —-i bedî‘ 860; —-i binây-ı mezkûr 109; —-i dā’ire-i müsettah-ı beyzâ 920; —-i devlet 430; —-i dil-ârây-ı müstesnâ 563; —-i dil-cû 675; —-i dil-firîb 672; ber-vech-i —-i dîrîn 749; —-i dîrîn-i Devlet-i ebed-miknet 414; —-i dîrîn-i mütekaddimîn-i semâhat-âyîn 958; —-i gümrük 405; —-i gümrükleri 404; —-i hayr-hâhî 394; —-i hey’et 416, 731; —-i hey’et-i muhayyile 109; —-i ikrâm 648; —-i ittihâd 284; ber-mu‘tâd-ı —-i kadîm 402; —-i kadîm 597; —-i kadîm-i dostâne 509; —-i letâfet 440; bi-—-i ma‘hûd 192; —-i ma‘kûs 804; —-i masnû‘ 109, 418; —-i masnû‘-i metînü'l-esâs 188; —-i matbû‘ 860; —-i matbû‘-i nâ-dîde 225; —-i matbû‘-i nâ-manzûr 373; —-i matbû‘u 223; —-i mevzûn 860; —-i mevzûn-i bî-mânendi 557; —-i mevzûn-i bî-misl 557; —-i mezkûr-i şîrîn-kâr 796; —-i mugāyeret metrûk 548; —-i mübâyenet metrûk 548; —-i müstahsen 417; —-i müstedîm 60, 909; —-i müstedîm-i Saltanat-ı seniyye 612; —-i nâ-dîde 109, 441, 919; —-i nâzik-endâm 558; —-i nev 851; —-i nev-îcâd 675, 732; —-i nev-zemîn 420; kurdular —ini 191; —in gören ressâmân-ı sihr-âferînân 441; —-i ‘Osmânîyân üzere 648; —-i pîşîn-i Cihân-bânî 510; —-i pîşîn-i müstedîm 935; —-i ri‘âyet 155, 646, 648; —-i sâbık 309; —-i tâze 922; takdîm-i —-i tekrîm 340; şâyeste-i —-i tevâdd ü tehâbb 343; —-i ‘ubûdiyyet 394; —-i velâ vü mahabbet 56; muhâlif-i —-i vifâk 297; takdîm-i —-i zemîn-bûsî 615; —ler 476, 885; — ü reviş üzere 301; — üzere 400

ressâm 863; kilk-i — 895; —ân 109; resmin gören —ân-ı sihr-âferînân 441; nigârende-i hâme-i — ân-ı sihr-âsâr 559; —-ı ezel 900; —-ı hâme-i şîrîn-kâr 673
reşâd 295, 397, 402, 414, 509, 512, 513; erbâb-ı — 223
reşîd 511, 596, 596, 754; —-i istikāmet-girdâr 825
Reşîd; Bender-i — havâlîleri 111
Reşîd Mehmed Efendi (Hâslar, Cebeciler Kitâbeti) 246, 610
Reşt Kal'ası (dâru'l-hükûmet-i Gîlânât) 781
revâk 920; —ını i'lâ 563; —ını terfî' 563; —-ı sukūf-i letâfet-mevkūfu 860; —-ı vâlâ-nitâkları 557; —-ı zerrîn-nitâkı 672; —lar 419
Revân 116, 437, 709, 710, 812, 842; — askeri 709; nefs-i — ehâlîsi 710; — ehâlîsi 437, 710; — Hânı 709, 710; — havâlîleri 140; — Kal'ası 437, 709, 710, 842; — kurbü 842; — tarafları 436; — teshîri 842; — toprağı 106; — yolu 437
Revân Odası 334
revâtib 966; tahsîs-i — 924; —-i me'âlî 915; zamîme-i —leri 685; —leri ma'lûm 686
revgan; —-ı kandîl-i nizâm-ı umûr 69; —-ı i'tibârında kıllet 922; —î ağızlıkları altûn 328
reviyyet 270; icrây-ı levâzım-ı — 886; izhâr-ı — 522, 599, 606; i'mâl-i cüyûş-i —e muhtâc 917; —-i maslahatlariyçün 554
revnak 114, 608, 798; pezîrây-ı — 583; —-bahş-ı su'ûd 743; —-bahşây-ı cerâyid-i eyyâm u duhûr 186; —-bahşây-ı dîhîm-i istibşâr 850; —-bahşây-ı makām-ı Fetvâ 97; —-bahşây-ı makām-ı Sadâret 722; —-bahşây-ı mesned-i Fetvâ 93; —-bahşây-ı mesned-i Vekâlet-i kübrâ 318; —-bahşây-ı sahâyif-i rûzgâr 121; —-bahşây-ı Vekâlet-i kübrâ 958; —-dih-i gülşen-serây-ı Hânî 886; —-efzây-ı cerîde-i 'ulemâ 776; —-efzây-ı Dîvân-ı 'âlî-şân 540; —-efzây-ı erîke-i Şâhî 349; —-efzây-ı makām-ı Fetvâ 96; —-efzây-ı mesned-i 'ulyây-ı Fetvâ 614; —-efzây-ı mesned-i Meşîhat-i İslâmiyye 104; —-efzây-ı Sadâret-i 'uzmâ 536, 858; —-efzây-ı Sadr-ı Fetvâ 380; —-efzây-ı sahîfe-i beyân 123; —-efzây-ı serîr-i hubb u vedâd 171, 359; —-efzây-ı şân-ı eyyâm 498; —-efzây-ı şevket-i eyyâm 498; —-efzây-ı Vekâlet-i kübrâ 135; —-fezâ 921; —-fezây-ı gülşen-i 'âlem 675; dûdmânlarının —-ı 529; —-ı dîhîm 499; —-ı nigîn-i Saltanat 437
revzen 558; —e 562; —e-i şehnişînleri 557; gıbta-fermâ-yı —e-i tâbdâr-ı huld-i vâlâ-kıbâb 70; —-i idrâk-i Pâdişâhâne 577; —-i rûşen 191; —ler 676, 677, 921; —leri bâdiye-peymây-ı nesîm-i sabâya memerr/mesâlik 920
re'y/ârâ' 26, 306, 385, 413, 415, 724; âb-ı — 826; hüsn-i — 719; ittifâk-ı — 390, 394, 427, 465; karâr-dâde-i — 179; muhâlif-i — 113; münâsib-i — 867; müşettitü'r-— 507; nûr-i — 561; sûret-i — 613; —e'l-'ayn 35, 225; —e'l-'ayn müşâhede 556, 653; —-i ahsen 871; —-i 'âlem-ârây-ı Şehinşâhî 158; —-i 'âlem-güşâları 153; —-i cemm-i gafîr 915; meşhûd-i —-i cihân-ârây-ı âfitâb-ziyâları 152; —-i cihân-ârâ-yı bî-misl ü mânend-i Husrevâne 449; —-i cihân-ârây-ı Eflâtûn-pesend 926; —-i cihân-ârây-ı Mülûkâne 157, 194, 393; —-i cihân-ârây-ı Pâdişâhâne 91; —-i cihân-ârây-ı Tâcdârî 463; —-i Cihân-dârî 941; —-i dekāyık-rusûmları 92; —-i dil-pezîr 256; —-i dil-pezîr-i bâhiru'd-deriyyete mazhar/muvaffak 267; —-i hasen 826; —-i hümâyûn 612, 928; —-i hümâyûn-i Husrevâne'ye mevkūf 394; —-i isâbet-pezîrleri 241; —i istisvâb 309; muvâfık-ı —-i kānûn-şinâsân-ı hikmet 616; —-i memâlik-pîrâları 90; meşhûd-i —-i mir'ât-ı sîmâ 549, 551; —-i münîr-i ilhâm-semîr-i cenâb-ı Şehriyâr-ı kişver-gîr 158; —-i rezîn 82, 869; —-i rezîn-i güzîn 547; —-i rezînine muvâfakat 598; —-i sâ'ibe 123, 255; —-i sâ'ibe-i cenâb-ı Pâdişâhî 461; —-i sâ'ibe-i müstahsene 231; —-i sâ'ibe-i Müşîrâne 461; —-i savâb 900; —-i savâb-dîdleri 780; karâr-dâde-i —-i sedâd-irtisâmları 58; mütemmimü mehâmmi'l-enâmi bi'r—-i's-sâ'ib 846; mukaddime-i —-i tasvîb-i dilhâh 669; —-i zılliyyet-semîrleri 949; intâc-ı mukaddimât-ı —leri 821; inzımâm-ı —leri 138; —leri 112, 612, 845, 847
Rıdvân Kethudâ Bey (Mısır'da) 468
rıkkıyyet; 'arz-ı — 272, 958; bast-ı kâlây-ı rûy-i — 125; berdâşte-i ma'raz-ı — 790; cebhe-sây-ı — 333, 927; cebîn-sây-ı — 320; giriftâr-ı pâ-bend-i — 690; müteşemmir-i ezyâl-i — 611; ruh-sûde-i — 311; temhîd-i merâsim-i — 705; nâme-i —-'allâme 281; meydân-ı —e komak 393; izhâr-ı —e mübâderet 706; rûy-i —ime mâlîde 307; ruhsâre-i —imiz 736; edây-ı rusûm-i —-zemîn 619
rızâ/rızâ' 87, 654, 775, 792, 810, 829, 844, 870, 885, 935, 958; 'adem-i — 753, 829; ber-vech-i — 960; bi'r— 498, 668, 717; bîrûn-i hıtta-i — 962; bi't-tav'ı ve'r— 809, 933, 961; cünbiş-i — 714; gerden-bend-i — 257; gerden-dâde-i — 729, 808; hılâf-ı — 729; hüsn-i — 409, 404, 408, 915; makām-ı hılâf-ı — 961; mûcib-i — 548; mugāyir-i — 946; taht-ı zâbıta-i — 962; tevcîh-i veche-i — 280; zîb-efzây-ı dâ'ire-i — 854; zîver-kerden-i — 529; levâzım-ı —-cûyî 273; merâtib-i —-cûyî 758; şemâme-i —-cûyî 249; menhec-i —-cûyîden tehallüfü 356; —- cûy-i Veliyy-i ni'met 495; —-cûy-i cenâb-ı Mevlâ 778; —-cûy-i cenâb-ı Şehriyâr-ı kerâmet-medâr 256; —-cûy-i Devlet-i 'aliyye 391, 599; —-cûy-i hazret-i zîb-efzây-ı dîhîm ü Hılâfet 194; —-cûy-i Saltanat-ı dâ'imiyyü'l-istikrâr 208; —-cûy-i Veliyy-i ni'met 494, 612; —-cûyî-i hâtır-ı hümâyûn 284, 296; menhec-i —-cûyluk 340; —-cûyluk 654; —-dâde

319, 534; —-dâde-i cenâb-ı Hakk 681; —-dâdeliği 768; —en 710; — gösterilmamek 202; infikâke — gösterilmeyüp 207; zerre kadar hılâfına rızâ göstermekden ziyâde mücânebet/ tevakkī 697; —-hâh-ı Pâdişâh-ı ʿâlem-penâh 27; hılâf-ı — hareket 263; hılâf-ı — hareketden ittikā 824; hılâf-ı — harekete ictirâ edenler 373; mugāyir-i — harekete ictirâ 694; hüsn-i —ları 403, 407, 408; —ları 260, 308, 351, 415; —sına makrûn 578, 581; tahsîl-i —siyçün 710; —ullâha muhâlif 600; mugāyir-i —y-ı ʿâlî 945; mugāyir-i —y-ı ʿâlîleri 102; —y-ı ʿaliyyeye mugāyir 601; —y-ı Devlet-i ʿaliyye üzere 699; mücerred tahsîl-i —y-ı hümâyûn 450, 669; mugāyir-i —y-ı hümâyûn-i Şehriyârî 99; —y-ı Devlet-i ʿaliyye-i rûz-efzûn 825; —y-ı hazret-i Kirdgâr 551, 585; ber-vefk-ı —y-ı hümâyûn 838; hılaf-ı —y-ı hümâyûn 211, 596; hılâf-ı —y-ı hümâyûn harekete mübâderet 438; —y-ı hümâyûn 879, 887; —y-ı hümâyûn tahsîli 601, 887; —y-ı hümâyûn-i hazret-i Husrevâne 31; —y-ı hümâyûn-i Şehriyârî 36; istihsâl-i —y-ı hümâyûnlarına muvaffak 613; —y-ı hümâyûna muvâfık 930; —y-ı hümâyûna muvâfık hıdmeti sebkat 377; temâm-ı —y-ı hümâyûn üzere hareket 271; —y-ı meymenet-iktizası 385; —y-ı meymenet-iktizây-ı hazret-i Veliyyü'n-niʿamî 918; —y-ı Pâdişâhî'ye mugāyir 600; —y-ı pederîye sâʿî 382; —y-ı saʿd-iktizây-ı evliyây-ı niʿamî 481, 854; —y-ı tarafeyn 308; hılâf-ı —y-ı Veliyy-i niʿmet 936; hılâf-ı —y-ı Veliyyü'n-niʿamî 85; —y-ı yümn-iktizây-ı Devlet-i ʿaliyye 257, 638; —y-ı yümn-iktizây-ı hazret-i Cihândârî 73; —y-ı yümn-iktizây-ı hazret-i Şehriyârî'ye mugāyir 232; —y-ı yümn-iktizây-ı Mülûkâne 726; —y-ı yümn-iktizây-ı Pâdişâhî 721; —y-ı yümn-iktizây-ı Şehriyârî'ye muvâfık 786

Rızâ Kuli Mirzâ (Nâdir Şâh'ın oğlu) 458

rızk; —-ı maksûm 768; —larını çıkarup 404

riʿâyet 58, 71, 74, 84, 129, 163, 167, 178, 352, 354, 396, 400, 410, 412, 414, 431, 511, 514, 650, 738, 750, 777, 783, 796, 814, 830, 848, 867, 870, 886, 887, 915, 963; icrây-ı merâsim-i — 648; kemâl-i — 197, 391, 400, 463, 522, 750, 830; kemâl mertebede — 253; küllî — 574; mantûk-i şerîfine — 777; merâsim-i — 641; sınûr-ı kadîmeye — 464; takdîm-i emr-i musâfâta — 166; üslûb-i kadîme — 293; —-i âdâb 647; —-i merâsim-i şerʿ-i mübîn 183; —-i üslûb-i hikmet 917; ʿadem-i —leri 809; —leri 336; rusûm-i —lerini icrâ 640; hablü'l-metîn-i — şurûtu 783

Ribât Kalʿası 886

ricâl 45, 76, 80, 104, 111, 134, 140, 159, 256, 282, 332, 375, 427, 429, 463, 517, 520, 533, 538, 546, 629, 636, 644, 650, 655, 662, 694, 704, 724, 742, 743, 796, 797, 808, 810, 813, 837, 845, 847, 856, 865, 899, 900, 902, 909, 912, 925, 927, 930, 944, 977; ʿâmme-i — 620; ʿavâyidât-ı — 629; ahz-ı — 803; beyne'r-— 25, 454, 624, 694; darb-ı — 803; ebtâl-i — 39, 43, 48, 142, 542, 913, 932; fuhûl-i — 700, 763; hâzır olan — 332, 449, 507, 741; ihlâk-i — 716; itʿâb-ı — 869; kâr-âgâhân-ı — 454; kibâr-ı — 58, 459, 637, 695, 860; maʿiyyetlerinde olan — 438, 461; me'mûr olan — 538; muʿteber — 648; müşârun bi'l-benân-ı — 678; mütehayyizân-ı — 616; pesendîde olan — 454; sâmiʿa-ârây-ı — 453; taʿyîn-i — 817; tesyîr-i — 817; teştît-i arâ'-i — 427; umûr-i hayr-hâhân-ı — 464; vücûh-i — 965; zümre-i —e duhûl 945; ziyy-i —e müsûl 832; kibâr-ı — hâneleri 695; güzîde kapusu —i 144; havâlî —i 693; merâtib-i ʿulyâ —i 955; Ocağ-ı mezbûr —i 668, 796; —-i ʿamele 135; mekādîr-i —i ʿârif 489; —-i Âzerbâycân 879; —-i bâhiru'l-ʿunvân 636; —-i bâhiru'l-ibtihâl 273, 490, 827, 849; —-i bâhiru'l-ibtihâl-i Devlet-i ʿaliyye 249, 491, 929; —-i bâhiru'l-ibtihâl-i sadâkat-iştimâli 453; mâlişgâh-ı cibâh-ı havâss-ı —-i be-nâm 448; —-i be-nâm 927; —-i Bektâşiyye 802; mekādîr-i —i bilür 978; emvâl-i —i câlib 936; —-i Dağıstân 139; —-i Dağıstân'dan sulehâ 139; —-i Dağıstân'dan ʿulemâ 139; kâr-âgâhân-ı —-i devlet 490; —-i devlet 108, 280, 392, 537, 648, 857, 958; —-i Devlet-i ʿaliyye 22, 58, 74, 77, 104, 122, 136, 152, 196, 217, 232, 281, 332, 369, 372, 392, 678, 679, 706, 728, 730, 742, 781, 806, 815, 929, 930; —-i Devlet-i ʿaliyye muʿteberlerinden 728; —-i Devlet-i ʿaliyye-i ebed-nişân 726; —-i Devlet-i ebed-karâr 124; —-i devlet-i sadâkat-ʿalem 231; —-i devletleri 644, 646, 647, 649; —-i Dîvân 32; —-i donanma 30; —-i Donanma-yı hümâyûn 274; —-i enbûh 506; miyâne-i —-i erbâb-ı istîhâl 976; icâle-i efkâr-ı —-i esnâya 430; —-i evtâd 561; —-i fihâm 157; —-i hâss u ʿâmm 126; —-i hâss u ʿâmm-ı ehl-i İslâm 29; —-i hikmet-makāl 680; —-i Hind 57, 59; —-i İran 307, 439; —-i İraniyân 349, 428; —-i kaviyyü'l-iktidâr 521; —-i kibâr 765, 810, 824; elsine-pîrây-ı —-i kiyâset-intikāl 723; —-i kümmeli 227; eyâdî-i —-i meʿârif-âyîn 502; —-i me'mûre 740; —-i Mısrıyye 472; —-i müstakbilîn 615; —-i müşârun ileyhim 743; —in dahi ciğerleri hûn 937; —-i Nemçe ittifâkı 317; —-i nev-zuhûr 897; —-i Ocak 796; —-i Ordu-yi hümâyûn 45; —-i Rusya 411; —-i sadâkat-ahvâl-i Mısrıyye 472; —-i sadâkat-iştimâl 149, 660; ittifâk-ı ârây-ı —-i sadâkat-ârâ 411; —-i sadâkat-ʿunvân 464; —-i Saltanat-ı seniyye 262; —-i tarîk 85; —-i Tersâne 97, 136, 373, 741, 839; —-i Tersâne-i ʿâmire 112; —-i uli'n-nühâ 767; —-i vâkıfu'l-ahvâl 458; —-i zevi'l-fihâm 430; —-i zevi'l-ihtirâm 380, 448; —-i zevi'l-ihtişâm 506; me'mûr —leri 650; — makūlesi 615; — mansıbları 609; —ullah 186, 766, 890; refʿ-i/cerr-i — ü mütehayyizân-ı be-nâm 972

ric'at 56, 276, 431, 463, 625, 646, 648, 649, 656, 681, 903; 'atf-ı licâm-ı — 514; irhây-ı 'inân-ı — 511; me'zûnen — 658
ric'-i kahkarî ile âdemleri 642
rihlet 381, 711, 890; dâru's-sürûr-i bâkīye — 687; esbâb-ı — 632; gülşen-serây-ı 'adne — 380; sebeb-i 'âdî-yi — 93, 207, 566, 889, 911, 914, 964; zâmile-bend-i — 678; —girây-ı menzil-i bekā 567; —i 'ukbâ 847; — ü güzer 378
rîhtîm 113
rikâb; altûn yaldızlı sîm — 330; pâ-der— 179, 333, 681; tahrîk-i —ı akdâm 321, 491, 600; —a şâyân bisâtı 370; —a şâyân rahtı 370; mülâzım-ı — hıdmetleri 571; —ı 'âlîleri 74; berdâşte-i —ı hümâyûn 745; mübârek —ı hümâyûn 802, 869; —ı hümâyûn 149, 237, 280, 392, 393, 452, 679, 706, 761, 837; —ı hümâyûn ağaları 76; —ı hümâyûn Beylikciliği 481; —ı hümâyûn Defterdârlığı 215; —ı hümâyûn Kā'im-makāmı 430; —ı hümâyûn-i Şehriyârî 844; —ı hümâyûna 'arz olunacak 506; pâ-der—ı ikdâm 681; tahrîk-i —ı isti'câl 213; mübârek —ı kamer-tâb-ı Cihân-penâhî 450; tahrîk-i —ı kamer-tâb 375; —ı kamer-tâb-ı cenâb-ı Cihân-bânî 283; —ı kamer-tâb-ı hazret-i Şehriyârî 760; —ı kamer-tâb-ı Husrev-i kişver-güşâ 790; mübârek —ı kâm-yâb 394; —ı kâm-yâb-ı Mülûkâne 400, 513; —ı kâm-yâb-ı Şehinşâhî 450; —ı kâm-yâb-ı şevket-nisâb 414; —ı kamer-tâb-ı Şehriyârî 318, 754; —ı kamer-tâb-ı Tâcdârî 125; —ı kâmyâb-ı hazret-i Husrevâne 130; —ı kâmyâb-ı hazret-i Zıll-ı İlâh 60; —ı kevâkib-güher 736; mübârek —ı müstetâb 660, 859; —ı müstetâb 151, 266, 311, 465; —ı müstetâb-ı Cihân-bânî 149; —ı müstetâb-ı Cihân-dârî 536, 689, 968; —ı müstetâb-ı hazret-i Hılâfet-penâhî 509; —ı müstetâb-ı Husrevâne 100, 112, 273, 577, 782; —ı müstetâb-ı kamer-işrâk 274 ; —ı müstetâb-ı Şehinşâhî 754; tahrîk-i —ı reh-vâr-ı iclâl 958; tahrîk-i —ı rehvâr-ı ikdâm 247; —ın şu'lesi 613; tahrîk-i —ı şitâb 53, 332; —ı şevket-i me'âb-ı cenâb-ı Husrevâne 392; —ları 230
Rikâbdâr 55, 610; —ı hazret-i Şehriyârî 789, 853; hıdmet-i 'aliyye-i —î 946
rikkat; bâ'is-i tahrîk-i silsile-i — 867; —âmîz hâlâtı 879; —engîz 869
risâle/resâ'il; ba's-i r— 166; irsâl-i — 56, 71, 165, 322; levâzım-ı — 260; muttasıl irsâl-i — 690; sıhâhu'l-cevâhir-i — 593; —i bedâyi'-terkîb 745; —i bî-hemtâ 195; —i Fârisiyye 183; —i hikmet-makāle 541; şîrâze-i —i iltiyâm 578, 581*;* —i kirâmî-i selîsü'l-'ibâreleri 340; —i le'âlî-mekāle 745; —i meveddet-vesâ'il-i mütevâliye 361; —i resâ'il-i mütevâliye 586; —i müfîdeleri 764; —i müvâlât 358; —i salâh 338; —i sulh 338
Risâle-i Kelâmiyye-i Türkiyye (Birgili Mehmed Efendi merhûmun) 541
risâlet 263; âfitâb-ı 'âlem-tâb-ı — 63; âşinây-ı râh-ı/resm-i âdâb-ı — 548; icrây-ı levâzım-ı — 65; levâzım-ı hıdmet-i — 579, 582; nâmzed-i — 584; tevfîye-i mühimmât-ı — 343
Risâlet-penâh Hz. 60; bk. ayrıca **Muhammed Hz.**
Rişvân Mukāta'ası mâlları 150
rişvet 947; ahz-ı — 883, 936; yed-i —i mel'anet-zâdı 945; — nâmı 884;
riyâ; bî-— 208, 215; bî-şâ'ibe-i reyb ü — 18; şâ'ibe-i libâs-i pâs-âlûd-i — 15; şâ'ibe-i reyb ü — 282; —dan mu'arrâ 379; —dan müberrâ 379; — ehline bîgâne 826; nümâyiş-i bîrûn-i —-nümûnları 934; —-pîşegân 765; şâ'ibe-i — ü halelden 'ârî 154; — vü süm'adan 'ârî 872
Riyâle-i hümâyûn (Donanma-yı hümâyûn kalyonlarından) 627
Riyâset 26, 127, 475, 480, 482, 483, 700, 701, 703; câh-ı vâlâ-yı — (hasretü'l-küttâb olan) 26, 28, 481; mesned-i vâlâ-yı — 480; metâ'-ı kâlây-ı — 907; müddet-i — 482; — hıdemât-ı celîlesi 25; — Vekâleti 25
riyâz; —ı a'mâli 206; —ı âmâli 911; —ı a'mâlleri 682; —ı cennet 607, 749; —ı derûn-i safvet-meşhûnları 857; —ı devlet ü ifdâl 61; —ı dil-ârâ 673; —ı dil-güşâ 489; —ı efkâr 915; —ı firdevs-berînden mu'tebere 744; gülbün-i —ı gülşenleri 555; hırâmân-ı —ı hâmûşân 566; —ı her dem behâr-ı Devlet-i 'aliyye-i ebed-müddet 670; —ı her-dem behâr-ı devlet 125; —ı her-dem behâr-ı Saltanat-ı ebediyyü'l-istimrâr 929; —ı ittihâd 553; —ı kâm-rânî 756; —ı meserret 756; —ı meveddet ve velâ 551; —ı nüzhetgâh-ı Kara-ağac 55; —ı sîneleri 53
Rodos 396, 402, 523, 772; — 'Azebân Ağası 525; — Cezîresi 100, 232, 390, 438, 439, 484, 522, 529, 530, 632, 726, 771; — Dizdârı 525; — Kadısı 525; — Kal'ası 454; — Sancağı mutasarrıfı 439, 522; — sükkânı 523
Roma 318; — İmperatoriçesi 395, 397, 511, 642, 655; — İmperatorluğu 507, 688, 716; — İmperatorluğu elkābı 318; — İmperatorluğu kazıyyesi 713; — İmperatoru 396, 398, 400, 401, 402, 404, 409, 487, 507, 509, 512, 642, 667, 715; — İmperbiyomunun Kavalîri 402
ru'b; istîlây-ı — 926; — istîlâ 831; —-endâz-ı kulûb 730
rub'-i meskûn 221; cenâb-ı 'İmâret-sâz-ı — 560; — da misli nâdir 764
ruh (ﺥ); âb-ı — 480; —ı makām-ı Şâh'a kā'im 807; —ı fezây-ı ferah-fezâ 607; —sâre-i hâl-i sadâkat-me'âli 233; —sâre-i Memâlik-i İslâmiyye 604; —sâre-i rıkkıyyetimiz 736; —sâre-i sadâkat-iştimâli 279; —sâre-sây-i 'ubûdiyyet 658; —sâre-sây-i müsûl 638; —sâre-sây-i pây-i serîr-i mu'allâ

961; şeref-i —-sâyî-i pâye-i serîr-i a'lâ 575; — sâyî-i rikâb-ı kamer-tâb-ı hazret-i Şehriyâr-ı rahîbü'l-cenâb 612; zeyl-i mübârekine —-sûde 748; —-sûde 58, 83, 150, 546, 654; —-sûde-i hâk-i pây-i hazret-i Âsafî 975; —-sûde-i ikbâl 801; —-sûde-i pîşgâh-ı übbehet-iktinâh-ı hazret-i Hılâfet-penâhî 175; —-sûde-i rıkkıyyet 311

rûh/ervâh 453, 496, 942; bâ'is-i inşirâh-ı — 919; murg-ı — 762, 819, 889; tâ'ir-i — 185; cezbe-i —ânî 558; gızâ'-i —ânî 616; kesb-i safây-ı —ânî 29; mukārenet-i —ânî 766; müzâhame-i zevk-ı — ânî 743; safây-ı hâl-i —ânî 920; safây-ı —ânî 210; safây-ı —ânîden behre-ver 743; âsâr-ı ecniha-i —âniyân 749; makarr-ı —âniyân 677; rusûm-i ecniha-i —âniyân 557; tâ'irân-ı — âniyâne âşiyâne 746; nümâyiş-i —âniyyet 188; meclis-i —âniyyet-enîsleri 380; —-âşinâ 922; — bulacağı 320; istişmâm-ı bûy-i —-efzâ 751; keremiyyet-i —-efzâ 385; mevzi'-i hurrem-i —- efzâ 188; —-efzâ 417, 561, 949; hiyâz-ı —- efzâlar 673; —-efzây-ı cüsmân-ı erbâb-ı dâniş ü 'irfân 594; —-ı eslâf 752; —-ı habîse-âsâ 836, 912; tâ'ir-i —-i revân 93; terk-i —-i revân 205; —-ı tayyibe-i 'anber-ekînleri 64; —-ı tayyibe-i huld-âşiyânları 577; —-i 'âlem 561; —-i 'âlem hazretinden 3; —-i cismân-ı 'âlem 677, 927; —-i eşbâh-ı cihân 371, 565; —-i eşbâh-ı ümem 480; gıbta-fermây-ı —-i güzeştegân 770; —-i Mânî hayrân 418; —-i pür-futûh-i eslâfı 9; —-i pür-fütûh-i feyz-güsteri 547; bülbül-i —-i pür-fütûhları 516; kevkeb-i nûrânî-i —-i pür-fütûhları 382; bülbül-i —-i pür-fütûhu 566; — mesâbesi 75; —unu şâd 223

Ruhâ 101; derûn-i — 917; girîbân-ı cân-ı ehâlî-i — 100; Kasaba-i — 917

ruhsat 46, 60, 61, 80, 84, 158, 167, 172, 206, 244, 334, 409, 465, 479, 511, 514, 528, 574, 600, 625, 655, 658, 716, 738, 860, 878, 885, 912, 927, 935, 953; bir hatve tecâsürüne/tecâvüzüne – 464; fürce-i — 663; hânesinde ikāmete — 377; ikāmetlerine — 555; irhây-ı 'inân-ı — 38, 178, 241, 938; keyfiyyet-i — 256; mütemessikân-ı menâşîr-i — 340, 356; nâ'il-i dest-mâye-i — 958; nâ'il-i şeref-i — 278; sûret-i keyfiyyet-i — 255; —-dâde-i 'avdet 65; —-dâde-i insırâf 65; — erzânî 844; —-fermây-ı icâzet 686; —-fermây-ı izn 686; — gösterilmemek 528; —-ı beyân 184; —-ı cevelân 538, 705; —-ı Cihân-bânî 616; şeref-yâb-ı —-ı duhûl 371; bâ—-ı hümâyûn 371; —-ı hümâyûn 156, 163, 173, 292, 510, 911, 912; hirzü'l-emân olan —-nâme-i hümâyûn-i celîlü'ş-şân 256; îfây-ı levâzım-ı —-ı kâmile 257; —-ı kâmile 257, 267, 392, 397, 409; —-ı kâmile-i şâmile 403; —-ı muhakkaka-i kâmile 399; —-ı muhakkakamıza binâ'en 294; —-ı müş'ir 600; —- ı Pâdişâhâne 163; —-ı Şâhâne 847; — kağıdları 392; —larına binâ'en 294; —-nâme 160, 307, 392, 398, 513; —-nâme-i 'aliyye-i Hılâfet-penâhî 292; —-nâme-i 'aliyye-i Pâdişâhâne 293; —- nâme-i hümâyûn 255, 277, 299, 307, 350, 433; —-nâme-i mehâbet-'allâme 307; —-nâme-i sıhhat-'allâme 398, 513; —-nâme-i sıhhat-dâ'imeleri 398; —-nâmeler 257, 391, 403; — recâsı 793; —-yâb 151, 159; —-yâb-ı duhûl 338, 638; —-yâb-ı müsûl 691; —-yâfte-i 'avd 782; —- yâfte-i insırâf 782

Rûhu'l-kudüs 203

Rum 259, 296, 299, 302, 349, 424, 428; âfitâb-ı 'âlem-tâb-ı fermân-revâyî-yi kalem-rev-i — 759; 'allâme-i — 249; 'azm-i — 603; bilâd-ı — 112; câh-ı vâlâ-yı Sadâret-i — 249, 531; cânib-i — 446, 603, 681; cem'-i — 447; efdal-terîn-i sudûr-ı — 93; ehl-i zimmet — 205; huccâc-ı — 293, 298; 'inân-tâb-ı cânib-i — 603; kıdve-i 'ulemây-ı — 541; mansıb-ı vâlâ-yı Sadâret-i — 20; matla'-ı Sadâret-i — 93; mesned-ârây-ı Sadâret-i — 193, 440, 531, 848; mesned-ârây-ı Sadr-ı — 247, 686; mesned-i — 250, 531, 848; mesned-nişîn-i Sadr-ı — 686; miyâne-i — 290; Pâdişâh-ı İslâm-penâh-ı — 296; Pâye-i — 686; Pâye-i Sadâret-i — 279, 553; Pâye-i Sadr-ı — 774, 786n; Sadâret-i — 247, 439, 683, 773, 924; Sadr-ârây-ı Sadâret-i — 592; Sadr-ı — 73n, 83, 104, 105n, 228, 250, 431n, 517, 686, 691, 889; Sadr-ı 'âlî-kadr-i — 540; ser-defter-i efâzıl-ı — 629; suhbânu'r-— 702; şeref-bahşây-ı mesned-i — 228; şeref-efzây-ı Sadr-ı — 20; tefrîk-ı mecâmi'-i küffâr-ı — 499; tekerrür-i mansıb-ı — 440; mesned-i —'a şeref-bahşâ 105; Sadr-ı —'dan munfasıl 441; esb-i —î 266; kîse-i —î 181, 309, 331, 857, 858; zîver-i efser-i pâdişâhân-ı —-i 'adâlet-mersûm 448; Sadâret-i —-i behcet-rusûm 773; 'allâme-i —-i fâzıl 268; Sadr-ı —-i fezâ'il-mevsûm 924; Sadr-ı —-i fezâ'il-rusûm 381; Pâye-i — ile mütebeccel 848; Sadr-ı —-i sâbık 539; bilâd-ı —iyye 112; ehâlî-i —iyye 299; şuhûr-i —iyye 598, 605, 664, 890, 953; tüccâr-ı —iyye 299; — Memleketi 300; bk. ayrıca *Ervâm*

Rumeli 143, 527, 678, 844, 884, 945; livâhâ-i — 81; kuzât-ı 'Asâkir-i — 848; mansıb-ı — 249; memâlik-i — 396, 402; Pâye-i — 629; Pâye-i Sadâret-i — 268; Sadâret-i — 20, 96; Sadr-ı — 105; — Beylerbeyiliği Pâyesi 605, 622, 630, 683, 772, 875, 875, 926; — cânibi 122, 143, 209; — cânibleri 143, 272, 450, 489, 570, 574, 712, 929, 936; —'de vâki' kasabât 591; —'de vâki' kurâ 591; — Eyâleti 100, 144, 236, 276, 277, 423, 526, 609, 688, 772, 816, 875, 882, 957; — Kadı'askeri 228, 683, 773; — Kadı'askerliği Pâyesi 20, 268, 279; Eyâlet-i — mansıbı 928; Eyâlet-i —'nin sağ/sol kolları 818; —'nin orta/sağ/sol kollarında 882; —'nin üçer kolları 884; Sadr-ı — Pâyesi 95; — Pâyesi 531, 554, 629, 683, 692, 692, 707, 728, 773, 772, 957; — tarafı 82, 185, 199, 633; — Vâlîsi 35, 100, 236, 275, 517, 537, 609, 630

Rumeli-hisârı Dizdârlığı 921
Rûmiyye (Ülkây-ı Âzerbâycân'dan) 842, 878; — Hânı 710, 711; — Kal'ası 711, 811, 842, 843, 907; — tarafı 711
rû-nümâ/rû-nümûn 49, 52, 55, 73, 110, 149, 193, 206, 211, 214, 215, 220, 232, 233, 239, 251, 254, 255, 261, 312, 316, 324, 387, 388, 412, 418, 439, 440, 445, 452, 460, 465, 474, 478, 489, 499, 503, 505, 517, 521, 526, 530, 531, 543, 554, 566, 567, 573, 593, 596, 600, 606, 607, 608, 616, 624, 625, 627, 631, 660, 663, 681, 695, 698, 700, 712, 718, 727, 729, 730, 731, 738, 742, 747, 749, 753, 766, 767, 774, 787, 789, 791, 793, 796, 801, 811, 822, 824, 826, 853, 856, 859, 860, 867, 882, 889, 890, 891, 907, 910, 912, 921, 930, 934, 935, 937, 938, 940, 946, 947, 951, 958, 966, 967, 978; —y-ı dil 826; —y-ı iştigâl 167
Ruscuğ/Ruscuk 657, 880; ehâlî-i — 880; nefs-i Kasaba-i — 881; — Kasabası 881
rusûm 304, 354, 916, 922; ber-vech-i — 258; icrâ olunan — 628; icrây-ı — 367, 628, 636, 646, 801; muvâfât-ı revâbıt-ı — 343; mümtâz-i fuhûl-i fezâ'il— 268; münâfî-i metâlib-i — 169; nâ-dîde — 222; tâze— 918; tehniye-i nev-dâyire-i behcet— 677; —ât 408, 884; —âtları 884; —-i 'âdî-i vedâ' 647; —-i bedâyi' 850; envâ'-ı —-i bedâyi'-mevsûmu müştemil 749; ref'-i —-i bid'at 66; —-i bî-hemtâ 849; —-i bî-nazîr 749, 849; —-i celâdet 21; —-i de'b-i kadîm 750; —-i din-i mübîn 393; —-i ecniha-i rûhâniyân 557; —-i eşkâl-i bedâyi'i şâmil 860; —-i ezâhîr 444; —-i garîbe nümâyân 653; —-i hendese-intimâ 418; —-i kānûn-i münîf 471; —-i ma'rûfe 935; —-i muhdese 129; —-i müfside 129; —-i nâ-dîde 220; —-i nâ-dîde-i makbûlü't-tıbâ' 672; —-i ri'âyetlerini icrâ 640; —-i sahîfe-i fehmleri 168; —-i sahîfe-i idrâkleri 168; —-i Saltanat 790; —-i selâtîn-i levâhık 8; —-i tâze 969; —-i tehniyet 895; tehâbb ü tevâdd —u 89
Rusya; Devlet-i — 180, 410, 415, 886; ricâl-i — 411; — Devleti 415, 887; — Devleti tarafı 415; — Elçisi 415; Memâlik-i — hükümdârları 414; — İmperatoriçesi 412, 413; — Kapu Kethudâsı ve Müsteşârı 413; — mükâlemeleri 700; Devlet-i —'nın a'yânı 410
rûşen 118, 306, 310, 314, 384, 584, 603, 809, 813; —â-bahş 801; —â-bahş-ı dîde-i 'ibret-bîn 929; —â-bahş-ı dîde-i asdıkā 671; —â-bahş-ı dîde-i eviddâ 119; —-dilân-ı cihân 453; —î-bahş-ı hallet 355, 580; —-sâz-ı çeşm-i velâ 340; der-nazar-ı insâf-ı pîşegân-ı —-zamîr 284
rûy; sâde— 826, 978; —-i a'dâ 461; —-i 'âlemi şâdâb 258; —-i âmâlleri 677; —-i arz 50, 146; —-i arzda nazîri muhâl 794; —-i arzın tathîri 145; —-i deryâ 408, 519, 524, 607, 627, 636, 740, 898; —-i deryâya nâzır 560; —-i deryâya tesyîri 741; —-i elvâhı 747; —-i gabrâ 674; —-i hâlleri mesh 44; —-i hasm 110; —-i hevâ 239, 727; —-i hevâda perrân 664; —-i İslâm 934; âb-ı —-i i'tibârı 977; —-i mihr-i münîre 52; —-i rıkkıyyetime mâlîde 307; —-i sahâyif 102; —-i ümmîdi 870; —-i yemmi 562; —-mâl 797; — uma 734
ru'yet 22, 141, 148, 158, 195, 199, 201, 213, 236, 260, 263, 307, 385, 655, 657, 691, 708, 766, 772, 781, 793, 819, 935, 948, 954, 963; 'ayn-ı 'ibret ile — 575; fevka'l-me'mûl — 590; husûsları — 147; mesâlihini — 661; mesâlihlerini — 658; rehîn-i — 602; umûr-i mehâmmın —i 146; umûr-i mühimmenin —i 237; umûrun dahi —i 568; —-i cemâl-i tasarruf 905; —-i hıdemât-ı lâzimesi 481; —-i mâ-lezime-i seferiyye 210; —-i mesâlih-i 'ibâdullah 248; —ine me'zûn 556; — ine murahhas 556; —-i umûr 523; —-i umûr-i enâm 150; —-i umûr-i mehâmları 209; — ü temşiyet 213, 262, 485, 522, 658; — ü temşiyeti mühimm 697
rûz; —-i dehşet-efrûz 664; —-i dehşet-endûz 598; —-i fîrûz-i istibşâr 616; —-i fîrûz-i meymenet-endûz 492, 725; —-i fîrûz-i sürûr 616; —-i hızır 817, 818; —-i kāsım 116, 616, 890; —-i kıyâm 802; —-i mehâbet-endûz 943; —-i meymenet-endûz 705; —-i vâpesîn-i irtihâli 765
rûzgâr; 'arsa-i — 297; ber-muktezây-ı etvâr-ı —— 904; butûn-i evrâk-ı — 494; bürîde-i mikrâz-ı — 134; çâşnî-senc-i mezâkk-ı — 976; erkām-ı sahâyif-i — 974; girdbâd-ı — 119; havâdis-i — 462, 551; hayret-efzây-ı 'ukūl-i cevheriyân-ı — 746; hemşîre-i kerem-i — 35; hubûb-i şiddet-i — 605, 769, 855; hurde-bînân-ı — 448; kemâl-i şiddet-i — 890; latme-i enfâs-i — 922; leked-hûrde-i dest-i — 606; leked-hûrde-i — 225; me'ârif-şinâsân-ı — 447; meşîme-i — 202, 464, 806; muhtesib-i — 479; muktezây-ı gerdiş-i — 782; mücâzât-ı — 937; mücerreb-i — 853, 978; mümeyyiz-i — 489; müsâ'ade-i — 933, 945, 951; nat'-ı şatranc-bâzân-ı — 807; nigâşte-i levha-i — 499; nigâşte-i sahâyif-i — 341; peyrev-i — 823; pîçîde-i dest-i — 542; pîrâye-i cerîde-i — 320; pîrâye-i sahâyif-i — 425; sahâyif-i — 491; sâmi'a-ârây-ı — 865; sebt-i cerîde-i — 111; sebt-i sahâyif-i — 436; sefîh-i — 946; şiddet-i hubûb-i — 483; şiddet-i — 134, 186; tecribe-i âzmâyiş-i etvâr-ı — 929; tecribe-kârân-ı ahvâl-i — 205; tecribe-kârân-ı — 55; telef-kerde-i dest-i — 891; telh u şîrîn-i — 122; vekāyi'-i — 18, 890, 969; zîb-efzây-ı mecmû'a-i — 634; zîver-i defâtîr-i — 972; zîver-i tavâmîr-i — 972; şîve-i —a hande-fermâ 606; müsâ'ade-i —a meftûn 948; muvâfık-ı —a mevkūf 103; şîve-i lubede-bâz-ı —a nâzır 680; mekîdet-i —dan masûnu's-sâha 386; —-dîde 229, 489; müsâ'ade-i —ı bî-vefâ 240; dest-i —ı cezâ-kâr 455; telh u şîrîn-i —ı çeşîde 450; —-ı Hümâyûn 752; ber-

muktezây-ı —ı nâ-behencâr 457; şîve-i —ı nâ-be-hencâr 482; televvün-kâr-ı —ı nâ-behencâr 206; müsâ'ade-i —ı nâ-behencâra iğtirâr 98; şiddet-i —ı saht-vezân 664; —ı şâyeste-i enzâr 939; kā'ide-i —ı televvün-irtisâm 853; muktezây-ı —ı televvün-kâr 491; muktezây-ı şîve-i —ı televvün-kâr 237; şîve-i reftâr-ı —ı televvün-kâr 118; şîve-i — 696; rubûde-i pençe-i —ı zûr-i kâr 664; —ı zûr-kâra pîşrev 245; — parmağına isâbet 652

rûz-merre 300, 569, 894; mâ-yahtâcu —leri 626; — me'kûlâtları 952; — ta'yînât 385; — ta'yînâtları 265

rûznâmçe; —i ahvâl-i besâlet-iştimâlleri 449; —i ahvâlleri 964; —i devrân 312; —i hâl 976; —i hâl-i müşârun ileyh 928; —i liyâkatleri 678; —i nâsıye-i hâli 566; —i 'ömrü 701; —i terceme-i hâlleri 976

Rûznâmçe-i Evvel 22, 123, 124, 127, 209, 212, 246, 260, 262, 264, 434, 475, 610, 680, 698, 699, 701, 955, 956; — Kîsedârı 827, 868; — mansıbı 22, 124, 264, 679, 680, 911; — rütbesi 342, 358, 360

rûz-nâme; kühen — 894; r—i ezel 634

rükn 296, 305; çâr — 900; ta'yîn-i — 153, 157; — içün 152; ta'yîn-i —i mahsûs 129; —i mahsûs 430; —i mahsûs ta'yînî 429; —i rekîn 672; — talebi teklîfi 130; tefvîz —ü 296

rüsvây 99; — eylediği 643; iftizâh ve —î 315; künc-i —î 809; şûriş-efgen-i bâzâr-ı —î 479; —î 455; —i mağlûbiyyet 714

rüşd 149, 212, 241, 262, 273, 454, 508, 534, 568, 630, 721; âsâr-ı — 279; bedreka-i — 480; kemâl-i — 427; mübtegāy-ı — 522; envâr-ı şa'şa'a-bâr-ı — 471; hulâsa-i terkîb-i — 611; icrây-ı levâzım-ı — 886; kemâl-i — 428; lem'a-i — 976; merkez-nişîn-i — 124; muktezây-ı — 627; pîrâye-i — 633; sebîle'r— 397; zâtında olan — 529; zükâ'-i — 233; kemâl-i —i fetânet-ihtisâs 660; —i mâder-zâd 25, 47; izhâr-ı —i sedâd-intimâ 491; sebîle'r—i ve'l-'afâf 497; meclây-ı âsâr-ı — ü nühâ 165; — ü reviyyet 113; vâbeste-i 'uhde-i — ü reviyyetleri 173; bâliğ-i mertebe-i — ü sedâd 654; efzâyiş-i — ü sedâd 722 icrây-ı — ü sedâd 737; lâzime-i — ü sedâd 824; mâlik-i meleke-i — ü sedâd 347; mâye-i — ü sedâd 819; tetmîm-i esbâb-ı — ü sedâd 88; vüfûr-i — ü sedâd 25; zâtında merkûz olan — ü sedâd 872; zâtlarında olan — ü sedâd 703; — ü sedâd 45, 73, 450, 728; — ü sedâd-ı fetânet-âsâr 208; — ü sedâd-ı Hudâ-dâd 160, 213, 234; mîzân-ı — ü sedâd-ı isâbet-nümûn 972; — ü sedâd-ı mâder-zâd 489; — ü sedâdı ma'lûm 960

rütbe 77, 278, 820; vâlâ— 61; —i 'âliye-i Saltanat-ı kübrâ 348; —i A'yânlık 834; vâsıl-ı —i bedâhet 972; —i celîle 962; —i cezîlîne nâ'il 933; —i enseb-i Kethudâ 978; —i esnây-ı Fetvâ 593; —i esnây-ı Vezâret 263, 963; —i etem 255; —i Haremeyn-i şerîfeyn'e müteheyyi' 663; — ihrâz 520; vâsıl-ı —i i'lây-ı derecât 348; —i istihâle 642, 818, 857; —i kadri 660; —i kahrları 715; —i kemâl 910; —i kemâle ıs'âd 614; —i kemâle iblâğ 614; —i kuvvet 459; —i me'mûle 966; —i merkūmeye müteheyyi' 663; —i Mîr-i mîrânî 139, 543; —i nekâlleri 715; —i sâmiye-i Vezâret 262, 377; —i sihhate resîde 908; —i şânı 660; —i tahkīka resîde 902; karîn-i —i tasdîk 432; —i tehakkuk 256; —i tevâtüre resîde 681; —i uhuvvet 976; —i 'ulyây-ı Vezâret 28, 491, 705; —i 'unvân-ı Şâhî 462; —i vâlâsı 934; —i vâlâ-yı Hâniyyet 886; —i vâlâ-yı Kapudânî 822; —i vâlâ-yı Vezâret 26, 73, 92, 123, 149, 199, 212, 227, 235, 272, 273, 279, 430, 434, 450, 485, 490, 504, 568, 569, 602, 630, 631, 632, 633, 661, 681, 692, 694, 707, 708, 722, 819, 928, 963; —i vâlâ-yı Vezâret ihsânı 227; —i vâlâ-yı Vezâret-i 'ulyâ 486, 489; —i Vezâret 635, 964; —i vuzûha mevsûl 166; —i vücûb 521, 599, 831, 943, 944; karîn-i —i yakīn 432; —leri müsâvî büyük elçiler 294, 342, 351, 353, 358, 360, 434; inkişâf —lerine resîde 868; — sinden a'lâ 337; şehâdet —sin ihrâz 873; sâhibü'r—ti's-sâmiye 104

S

sa'âdet 31, 207, 340, 348, 355, 443, 547, 550, 552, 563, 580, 757, 790, 860; 'ayn-ı — 474; bedreka-i ser-menzil-i râh-ı — 64; bedr-i büdûr-i sipihr-i — 499; bi'l-yümni ve's— 410; çârbâliş-nişîn-i — 174; çille-nişîn-i hâne-i gümân-ı — 436; fâ'iz-i dest-mâye-i — 505; karîn-i — 954; kurb-i — 894; makarr-ı — 671; mânend-i tebâşîr-i subh-i — 442; masdar-ı — 449; mâye-i iksir-i — 446; müttekây-ı visâde-i — 360; neyyir-i — 586; savb-ı — 565; tekmîl-i dest-mâye-i — 749; teşrîf-sâz-ı mesned-i — 126; ufuk-ı — 251; vesatu's-semâ'-i — 549; zâtü'l-'ula ve's— 516; zîver-i beytü'ş-şeref-i — 748; mâye-i — 'add 379; resm-i bâhiru's— 958; —dest-gâh 581; hüsn-i nazar-ı —eser 816; savb-ı —evb 350, 548, 749, 816; —hâne 704; —hâneleri 235; bâ'is-i —i dâreyn 19; mûcib-i —i dâreyn 121, 565, 962; vesîle-i —i dünyâ 798; —i hıdmet-i Haremeyn-i şerîfeyn 759; fehvâ-yı —ihtivâsı 67; zemân-ı —iktirânları 293, 352; —iktisâb 294, 351, 886; vesîle-i —i menzileyn 815; takbîl —inden sonra 758; hengâm-ı —irtisâm 972; —i sıhriyyet 928; ahlâf-ı —ittisâf 409; zümre-i —ittisâf 499; —i uhrevîleri husûlü 187; çâr-bâliş-nişîn-i —i vâlâ-menzilet 585; —i ziyâret 910; nâdî-i —karâr 583; südde-i seniyye-i —karârları 584; savb-ı bâ-savâb-ı —karîn 69; hâne-i —leri 94, 123, 248, 263, 490, 633; nâdî-i —leri 532; ser-i —leri 371; —lü 370, 373, 377, 388, 389, 390, 392, 423,

424, 430, 433, 451, 454, 456, 461, 466, 473, 476, 477, 483, 484, 488, 492, 708n; firistâde-i nâdî-i —-masîrleri 784; firistâde-i savb-ı —-masîrleri 175; zümre-i —-mendân 566; —-mendân-ı îmân 347; şiblü'l-esed-i necl-i —-mendi 566; huzûr-i —-mevfûru 552; târ u pûd-i —-mevrûdu 752; huccâc-ı —-minhâc 916; meclis-i şerîf-i —-nakş 171, 359; keyfiyyet-i —-nusûs 28; savb-ı —-perver 553; nesîb-i —-pîrâ 494; tarîk-ı —-refîkı 815; zemân-ı —-rehîn 356; zemân-ı —-'unvânları 445; huzûr-i —-vüfûru 550; mazâmîn-i —-zamînlerinde 432

Sa'âdet Girây Bey (Hâspûlâd Hân'ın birâderi, Kırım Şemhâlı) 139

sâ'at 340; mücevher — 626, 706; — (basma altûn koyun) 327; — (köstekli basma koyun) 327; — (küri'ş-şekl, altûn ve cevâhirden masnû' 'acîb ü garîb, asma) 689; — (mücevher girân-behâ basma, altûn) 688; — (ortası kebîr sarı yâkūt kapaklı) 326; — (pîşrev çalar ve haftada bir kurılur altûn ile müzeyyen gāyet musanna' nâdîde, kebîr) 688; — (sâniyeli basma ve kendüden çalar kâr-ı Firenk, altûn koyun) 326; — (tepesi zümürrüd kapaklı) 325; —-i billûr 689; mücevher —-i girân-behâ 334; —-i nehârî 769; —-i nücûmî 651

Sabanca Kazâsı 686

sâbit 810, 915; kutb-vâr — 384; pergâr-âsâ —-kadem 450; —-kadem 244, 597, 782, 783, 785, 870; — olmuş deyn 409

sabr 768; berk-ı harmen-sûz-i — 650; bî—- 105, 110, 732, 891; kat'-ı rişte-i — 686; —a i'tiyâd 824; —ı kalmayup 952

Sabrî-i mâhir (şâ'ir) 942

Sabuncu Hânı (Gedik-paşa Hammâmı kurbünde) 924

Sacayak Karyesi (Alaşehir havâlîsinde) kurbünde 892

sadâ 76, 168; perde-bîrûn — 616; sâniha-i sît ü — 231; çakāçak-ı çâr-pâre mevzûn —lar 617; —y-ı alkış-ı çavuşân 619; —y-ı kahrı 608; —y-ı kerrenây 812; —y-ı keşkeş-i mıkrâz-ı rişte-i keşiş ü gûşişleri 618; —y-ı top-ı ra'd-âşûb gibi 109

Sa'd-âbâd 223; Kasr-ı — 844; Nüzhet-gâh-ı — 789; semt-i — 605; sûy-i dil-cûy-i — 789; — havâlîleri 611

sadaka/sadakāt; —-i 'amîme-i 'inâyet-nümûn 751; —-i câriye 682

sadâkat 32, 55, 73, 80, 83, 110, 113, 155, 199, 284, 310, 388, 511, 624, 690, 780, 798, 817, 826, 828, 832, 843, 878, 960; âb-rîz-i hâlisu'l-'ayâr-ı — 481; 'alâyim-i — 487; 'arz-ı — 391, 690; âsâr-ı — 262; celâ'il-i — 791; envâr-ı esbâb-ı — 354, 580; envâr-ı — 931; gars-i yemînleri olan şecere-i — 854; gevher-i — 98; hüsn-i — 572; îstâde-i mevkıf-ı — 850; izhâr-ı vüfûr-i — 844; izhâr-ı — 199, 688, 698, 780; kemâl-i — 27, 465, 658; levâzım-ı — 821; mâye-i — 138; mehâ'il-i — 631; merâsim-i — 761; merkez-i — 543; mezîd-i — 391; mübtegāy-ı — 385; müddet-i — 935; nâm-ı nâmî-i — 28; nisâr-ı nakdîne-i — 887; semere-i şecere-i — 611; şecere-i — 978; telmî'-i sitâre-i — 638; vâcibe-i 'uhde-i — 738, 962; vücûh ile — 55; yümn-i — 963; ricâl-i —-ahvâl-i Mısrıyye 473; mîr-i muhterem-i —-'alem 745; nâme-i —-'allâme 846; —a meyl 514; be-nâm-ı —-ârâ 819; —-âra 377, 897; —a rağbet 514; sedâd-ı —-âyât 193; tesnîm-i nesîm-i mazâmîn-i —-âyîn 756; musattar-zede-i yerâ'a-i —-berâ'a 137; nigârende-i yerâ'a-i —-berâ'a 150; muhibbân-ı yek-cihetân-ı —-bînân 549; —den 'ibâret 899; nev-nihâl-i —-esmâr 929; güftâr-ı —-girdâr 205; —i âşikâr 149, 306; —i bâhir 199; ihlâs-ı derûn-i sadâkat-ihtisâs 54; ihlâs-ı sadâkat-ihtisâs 124, 886; incizâb-ı derûn-i —-ihtisâs 778; — ile tahsîl-i nâm/şân 604; —i meşhûd 32; —i mukābelesi 337; —i sebkat 846; mağrûs olan şecere-i —in semeresi 670; lâzime-i zimmet-i —-intimâları 843; kelâm-ı dürriyyü'n-nizâm-ı —-irtisâmları 515; âvîze-i gûş-i huzzâr-ı —-iştimâl 338; ahvâl-i güzeşte-i —-iştimâli 209; ricâl-i —-iştimâl 149, 660; ricâl-i bâhiru'l-ibtihâl-i —-iştimâli 454; ruhsâre-i —-iştimâli 279; ihâle-i 'uhde-i —-iştimâlleri 199; 'ibâd-ı —-i'tiyâdı 119; 'ibâd-ı —-i'tiyâdları 27, 572; evsâf-ı —-ittisâfı 229; zâtında —-kâr 109; zât-ı —-kâr 762; zekî-i —-kâr 825; —-kâr 342, 358, 360, 514, 754, 817, 939; —kârân-ı samîmî 847; —-kâr-ı cenâbı Hılâfet 614; —kâr-ı Saltanat-ı kübrâ 54; 'ibâd-ı —-kârları 212; —kârları 910; —-kârlığına müte'allık 783; râtibe-i zimmet-i —-kîş 173; —le be-nâm 816; —ler 572; hüsn-i —leri 924; nâme-i —-makrûn 510; takrîr-i —-masîr 172; cenâb-ı —-me'âbınız 847; lâzime-i hâl-i —-me'âbları 968; rakam-zede-i hâme-i —-me'âl 508; iktizây-ı fıtrat-ı —-menkabetleri 678; ifâde-i senâ-kâr-ı —-nişân 355; suver-i tibyânât-i senâkâr-ı —-nişân 580; ferîza-i zimmet-i —-nişânları 137; derûn-i —-meşhûnları 41, 847; nesîb-i —-pîrâ 495; dûş-i —-pûşu felek-mümâs 278; şecere-i —-semereleri cânibi 125; Sefîr-i —-semîr 164; takrîr-i —-semîr 311, 638; zât-ı —-simât 678, 705, 775; lâzime-i 'uhde-i —-simâtı 212; Sadr-ârâ olan zevât-ı —-simât 935; takrîr-i —-şi'âr 170; —-şi'ârı olan bendeleri 17; 'uhde-i —-'uddeleri 464; ricâl-i —-'unvân 465; zebîre-i —-vetîreleri 585; mazâmîn-i —-zamînleri 433

Sadâret 121; de'b-i kadîm-i — 790; makām-ı — 157, 281, 315, 454; mesned-ârây-ı — 159, 549; mihr-i sipihr-i — 336; revnak-bahşây-ı makām-ı — 722; tebrîk-i — 724, 928; tekerrür-i — 540; zamîr-i safvet-semîr-i — 704; zemân-ı — 122; zîb-efzây-ı mesned-i — 371; — Hâslığı 148; makām-ı —-i 'aliyye 428; Pâye-i Sadâret-i

Anadolu 431, 564, 794; —-i Anadolu 73, 269, 488, 629; —-i Rum 247, 439, 683, 773, 924; —-i Rum-i behcet-rusûm 773; —-i Rumeli 20, 96; mesned-i —-i ʻulyâdan infisâlı 737; ârâm-gâh-ı —-i ʻuzmâ 254; cenâb-ı —-i ʻuzmâ 335; emr-i ʻazîm-i —-i ʻuzmâ 231; hâssa-i makām-ı —-i ʻuzmâ 338; makām-ı —-i ʻuzmâ 285, 360, 391, 449, 533, 549, 583; maʻlûm-i dirâyet-mevsûm-i cenâb-ı —-i ʻuzmâ 828; mektûb-i ʻâlî-i —-i ʻuzmâ 646; mesned-i —-i ʻuzmâ 316, 632; mesned-ârây-ı —-i ʻuzmâ 88, 135, 233, 571, 610, 775; nâ'il-i mihr-i cihân-ârây-ı —-i ʻuzmâ 543; revnak-efzây-ı —-i ʻuzmâ 536, 858; şeref-efzây-ı makām-ı —-i ʻuzmâ 332; şeref-efzây-ı —-i ʻuzmâ 318, 455, 505, 635, 796, 844; taraf-ı —-i ʻuzmâ 919; tırâzende-i sadr-ı —-i ʻuzmâ 611; zîb-efzây-ı —-i ʻuzmâ 958; zîver-efzây-ı sadr-ı —-i ʻuzmâ 592; —-i ʻuzmâ 230, 449, 494, 535, 795; —-i ʻuzmâ havâssı 148; makām-ı —-i ʻuzmâ Kethudâlığı 824; —-i ʻuzmâ Kethudâlığı (mûsıl-i pâye-i Vezâret-i ʻulyâ) 127, 214, 475, 489, 704; —-i ʻuzmâ Kethudâlığı hıdmet-i celîlesi 212; —-i ʻuzmâ Kethudâsı 827; —-i übbehet 551

Saʻdeddîn Monla Efendi (Feyzullah Monla Efendi-zâde, Mısr-ı Kāhire Kadısı, Mekke-i mükerreme Kazâsı) 198

Saʻdeddîn Paşa (ʻAzm-oğlu, Şâm Vâlîsi ve Mîru'l-Hacc'ı Vezîr-i mükerrem saʻâdetlü Esʻad Paşa hazretlerinin birâderleri, Vezîr, Saydâ Vâlîsi, Cerde Başbuğluğu, ber-vech-i mâlikâne Trablus-Şâm Eyâleti, Haleb Eyâleti) 227, 707, 787, 816, 875, 897, 957

sadef 768; şeşhâne — 327; —çe-i gûş-i hûşları 380; —-kârî 328; — zarf 327

sâde-levhân 625; jajhâyân-ı — 620

sâdık; niyyet-i —a 171, 174, 679; cevdet-i bihbûd-i —āne 214; ihâle-i ʻuhde-i —āne 122; müteretteb-i ʻuhde-i —āne 903; tavr-ı —āne 510; —āne 54; niyyet-i —āneleri 357; reftâr-ı —āneniz 513; — āne taʻbîrât 91; — kulları 305; — kulu 780; — vezîr 306

Sâdık Ağa (Seyyid, Gölü Kesriye'nin aʻyânından) 678

Sâdık Mehmed Ağa (Mehmed Emîn Ağa-zâde, Mîrâhûr-i Evvel Vekîli, Kapucular Kethudâlığı, Darb-hâne Emîni) 246, 370, 634, 773

Saʻdullah Efendi (Darb-hâne Emîni, Nişâncı, Tophâne Nâzırı) 127, 323, 475; — yeğeni 610

Sadr 232; —a geldi 231; —-ârâ olan zevât-ı sadâkat-simât 935; —-ârây-ı dirâyet-fermâ 392; —-ârây-ı efham 321; —-ârây-ı Sadâret-i Rum 592; —eyn efendiler 452; —eyn-i kirâm 335; —eyn-i muhteremeyn 636, 924, 965; —eyn-i muhteremeyn efendiler 742; —eyn-i muhteremeyn hazerâtı 151, 323; ağayân-ı —-ı ʻâlî 538; cânib-i —-ı ʻâlî 150, 790; cenâb-ı —-ı ʻâlî 94, 135, 277, 373; huzûr-i bâʻisü'l-hubûr-i —-ı ʻâlî 978; huzûr-i cenâb-ı —-ı ʻâlî 196, 235, 627, 773; huzûr-i mecmaʻu's-sürûr-i cenâb-ı —-ı ʻâlî 280; huzûr-i müstevcibü's-sürûr-i cenâb-ı —-ı ʻâlî 658; huzûr-i —-ı ʻâlî 34, 59, 83, 217, 228, 377, 440, 531, 575, 633, 684, 786, 825; mektûb-i hazret-i —-ı ʻâlî 866; Mektûbî-i —-ı ʻâlî 5, 127; pîş-gâh-ı saʻâdet-dest-gâh-ı hazret-i —-ı ʻalî 200; Serây-ı —-ı ʻâlî 76, 125, 254, 318, 323, 333, 335, 505, 593, 691, 775; taraf-ı hazret-i —-ı ʻâlî 866; taraf-ı —-ı ʻâlî 156; —-ı ʻâlî 74, 978; —-ı ʻâlî-cenâb 619; —-ı ʻâlî hazretleri 24, 150, 199; ziyâfet-i vâlâ-yı —-ı ʻâlî-câ 621; —-ı ʻâlî-i Âsaf-nişân 126; —-ı ʻâlî-kadr-i müşârun ileyh 539; —-ı ʻâlî-kadr-i Rum 540; —-ı ʻâlî Kapucular Bölük-başısı 59; —-ı ʻâlî Kethudâlığı 230, 898; —-ı ʻâlî-makām 333, 367, 636, 743; Serây-ı —-ı ʻâlî-şân 280; —-ı ʻâlî telhîsı mûcebince 321; Serây-ı —-ı ʻâlî'ye mürâcaʻat 248; —-ı ʻâlî-yi tebâr 319; —-ı Anadolu 133, 429, 488, 554, 683, 692, 774, 786, 848; —-ı Âsaf-câh-ı muʻallâ-cây-gâh 615; —-ı Âsaf-hüner 232; —-ı Emâret 962; —-ı esbak 21, 22, 23, 35, 38, 72, 73, 78, 82, 100, 116, 119, 120, 122, 124, 130, 141, 212, 220n, 236, 238, 269, 275, 321, 371, 373, 423, 477, 483, 484, 526, 533, 534, 535, 568, 602, 621, 622, 631, 681, 682, 688, 697, 722, 728, 737, 753, 772, 788, 791, 796n, 838, 840, 865, 875, 914, 956, 957, 959, 977; —-ı Fetvâ 95; —-ı Fetvâ'dan infisâl 686; —-ı güzîn 661; —-ı hâssu'l-hâss-ı bâlâ-hâne-i kerâmet/ velâyet 378; —-ı meclise vâsıl 685; —-ı Memâlik-i İran 287, 361; —-ı muʻallâ-yı Fetvâ 592; —-ı Rum 73n, 83, 104, 228, 250, 431n, 440, 517, 686, 691, 889; —-ı Rûm-i fezâ'il-mevsûm 924; —-ı Rûm-i fezâ'il-rusûm 381; —-ı Rum-i sâbık 105n, 539; —-ı Rûm'dan munfasıl 441; —-ı Rumeli 105; —-ı Rumeli Pâyesi 95; —-ı sâbık 21, 72, 78, 120, 131, 140, 146, 197, 201, 237, 241, 253, 270, 270, 275, 390, 483, 485, 522, 535, 630, 666, 681, 692, 720, 737, 771, 772, 785, 788; —-ı sâbık-ı müşârun ileyh 726; —-ı sîne-i ârzû 751; —-ı sudûr-i efâzıl 249; —-ı şerâfet 914; —-ı vâlâ-yı Anadolu 133; —-ı vâlâ-yı celîl 73; —-ı vekāyiʻ 225; —-nişîn-i serîr-i Kā'ânî 320

Sadrıʻzam 4, 17, 26, 59, 72n, 74, 104, 123, 130, 136, 140, 151, 155, 194, 204, 196, 229, 234, 235, 247, 260, 277, 278, 332, 334, 372, 380, 387, 410, 412, 453, 488, 491, 532, 533, 537, 555, 593, 607, 625, 660, 677, 684, 691, 708n, 723, 740, 742, 769, 854, 863, 868, 869, 915, 939, 964, 965; cenâb-ı — 35, 194, 324, 781, 879, 918, 974; — ağaları 474, 668; — cenâbları 334, 376, 394, 894; re'fet-i ʻilm-i kerem-şiyem-i cenâb-ı — hazretleri 335; — hazretleri 24, 58, 60, 77, 84, 126, 150, 155, 160, 333, 337, 428, 433, 519, 637, 741, 799, 899, 909; —-ı ʻâlî-himem 136, 536; —-ı ʻâlî-makām 610, 619; cenâb-ı —-ı Âsaf-şiyem 375; cenâb-ı —-ı belâgat- ʻalem 393; cenâb-ı —-ı Bermekî-şiyem 126; —-ı efham 614; —-ı ekrem

647; —-ı esbak 56n, 181n, 388; cenâb-ı —-ı Hâtem-şiyem 75; cenâb-ı —-ı kerem-şiyem 189; —-ı kerem-şiyem 54, 125; —-ı kesîru'l-mehâmidi ve'l-kerem 27; —-ı muhterem 613; —-ı müşârun ileyh 400, 414, 593, 611, 613, 614, 782, 916, 927; —-ı müşârun ileyh cenâbları 400; —-ı sadâkat-'alem 776; —-ı Sâlis 840n; —-ı zemân 533n; cenâb-ı —î 333; hadem-i —î 704; hadem-i/haşem-i —î 704; hademe-i bâhiru'l-haşem-i cenâb-ı —î 213, 273; hademe-i —î 263; hadem ü haşem-i —î 235; huzûr-i cenâb-ı —î 250; huzûr-i müstevcibü'l-hubûr-i cenâb-ı —î 281; mektûb-i 'âlî-i hazret-i —î 354, 359; mektûb-i —î 171, 173; Mektûbî-i —î 26; mektûb-i şerîf-i hazret-i —î 649; murâd-ı mâ-fi'l-fu'âd-ı cenâb-ı —î 612; taraf-ı —î 59, 112, 156, 968; —î 388; telhîs-ı —î 793; taraf-ı —î'ye itâle 926; — kapusu 203; — Kethudâlığı 122, 454, 632, 659, 752, 779; — Kethudâlığı makāmı 658; — Kethudâlığı makāmına ıs'âd 722; — Kethudâsı 602; —lara Hâss 535, 536

safâ 370, 434, 563, 565, 825, 883, 897, 947; bâha-i hubb u — 261; bâha-i — 322; çû-râh-ı (چو راح) pür-— 922; hırâmân-ı sahn-ı — 617; iksîr-i bî-nazîr-i — 471; kâmiliyyet-i kâffe-i esbâb-ı — 612; kemâl-i — 464; lisân-ı — 615; meşrık-ı âfitâb-ı — 577; mûcib-i — 440; münâfî-i — 171, 174; neşât-efrûz-i sâha-i — 849; nüzhet-geh-i kân-ı — 922; pür-— 608, 921; şu'le-hîz-i — 923; temhîd-i esâs-ı — 342, 357; tezâ'uf-i — 30; zevâhir-i erîhiyyet-i — 340, 355; memerr-i sabây-ı —-âver 672; cevelângâh-ı sabây-ı —-âyîn 850; kasr-ı —-âyîn 608; mebnây-ı —-âyîn 418; zâhir-i —-âyîn 607; —-bahşây-ı kulûb-i asdıkā 865; —-bahş-ı dil-ârâ 675; —-efzây-ı temâşâsı 607; —lar 894; efzâyiş-i —ları 790; gāyet —ları 306; tab'-ı hümâyûn-i —-makrûn 510; cevânib-i —-mecâlib 919; bâ-incizâb-i derûn-i —-meşhûn 553; tab'-ı —-neb'-i semâhat-güster 857; sıdk-ı derûn-i —-nümûn 235; —-pezîr 915; manzara-i —-rehîn 850; ta'rîf-i sûret-i —-rîzi 746; ârâm-gâh-ı —-'unvân 920; —-yâb 608; —-yâb-ı safâ 764; —-yâb-ı zemzem 764; —-y-ı 'akīdet 614, 966; —-y-ı 'azîmet 966; —-y-ı 'azîmetleri 411; kesb-i —-y-ı bâl 214; —-y-ı bâl 592; kemâl-i —-y-ı bâl-i behcet-me'âl 65; kemâl-i —-y-ı derûn 677; —-y-ı derûnları 790; kesb-i —-y-ı evfâ 55; —-y-ı hâlet-i vicdânî 565; —-y-ı hâl-i rûhânî 920; —-y-ı hâtır 720; —-y-ı Hıdîvâne 941; tâze-—-y-ı hoş-nişîne mâlik 920; —-y-ı meşrebi 826; —-y-ı mevârid-i müvâlât 347; —-y-ı mevârid-i safvet 347; —-y-ı mir'ât-i hâtır 379; kesb-i —-y-ı rûhânî 29; —-y-ı rûhânî 210; —-y-ı rûhânîden behre-ver 743; —-y-ı tab'ı 674; —-y-ı tab'-ı istikāmet-nümûn 602; —-y-ı tab'-ı pâk-i Şehriyârî 921; —-y-ı taviyyet 171, 174, 273, 283, 572; 'ayn-ı safây-ı taviyyet 342, 357; —-y-ı taviyyet-i Şehriyârî 111; —-y-ı vicdânîden hâsıl 743

Safâ; mes'ây-ı — 679

Safevî; halka-i silsile-i — 807; nesl-i — 807; — 'ırkına mütevâsıl 458; — nesli 807; dûdmân-ı — yye 462; silsile-i —yye 427, 810, 866; zemân-ı —yye 298; —yye ricâli 456; —yye zemânları 352; —yye zemânlarında ihdâs 293

Safîyâr Hân (Kör Bîsütû[n] Hân'ın oğlu) 907

Safiyye Sultân (Kapudân-ı sâbık Vezîr-i mükerrem sa'âdetlü el-Hâc Ebûbekir Paşa'nın zevcesi, 'ısmet-nişân) 838

Saf-şiken ta'bîr olunan dokuz 'aded zenbûrekleri 49

safvet 166, 170, 402, 510, 746; âsâr-ı — 579, 585; fuzûnî-i — 586; irâ'et-i sûret-i — 738; ismâr-ı eşcâr-ı — 848; mesâlih-i — 169; mihr-i münîr-i 'âlem-tenvîr-i — 170; pertev-i lem'a-rîz-i — 340; pezîrây-ı — 572; kemâl-i — 170, 255; mugāyir-i — 167; safây-ı mevârid-i — 347; tenvîr-i 'âlem-i — 162; ferâyid-i mazâmîn-i —-âgîn 584; — hâletleri 712; —-i derûn-i ihlâs-meşhûn-i bî-müdânî 632; maşrık-ı —-i havâtır 355; le'âlî-i âbdâr-ı —-iktirân 360; —-in tezâyüdü esbâbı 402; merâ'ir-i —-in vikāyeti 887; te'kîd-i kavâ'id-i —-i selâmet-intimâ 511; —-i sengine 191; ser-çeşme-i —leri 721, 738; nâme-i hümâyûn-i —-makrûn 358; âb-ı —-me'âbı 225; âsâr-ı —-medâr 170; ma'lûm-i —-mersûm 91; meknûn-i derûn-i —-meşhûn 356; riyâz-ı derûn-i —-meşhûnları 857; zîb-efzây-ı riyâz-ı derûn-i —-meşhûnları 214; nâme-i hümâyûn-i —-mezâhir 165; âsâr-ı —-muktezâ-ları 582; meknûnât-ı zamîr-i —-nişân 174; levâzım-ı —-nişâne 410; ruhâm-ı —-nişânı 560; bîrûn-i —-nümûn 110; igbirâr-ı derûn-i —-nümûn-i Mülû-kâne 232; safha-i derûn-i —-nümûn-i vâlâları 162; hokka-i derûn-i —-nümûnları 565; igbirâr-ı âyîne-i derûn-i —-nümûnları 119; nâme-i hümâyûn-i —-nümûnları 175; —-pezîr-i i'tilâf 169; zamîr-i —-semîri 138; cilve-ger-i zamîr-i —-semîrleri 612; bast-ı bisât-ı —-simât 547; tensîkāt-ı —-si-mât-ı me'âlî-semîr 166; zebîre-i —-vetîreleri 168

sağdıc 505, 537, 538

sâha 562; masûnu's-— 386, 480; —-i 'âlem 220; —-i 'âlem-i imkân 109; —-i 'anber-âgîn 612; —-i 'arsa-i kadîmesi 187; —-i arza hâbıt 954; —-i bârgâh-ı âsümân-câh 757; —-i behişt-mesâha-i Mescid-i Nebevî 749; —-i bekā 186; hırâmân-ı —-i bulûğ 888; —-i câhı 733; —-i cihân üzere 758; —-i deryâda zîbende-hırâm 741; —-i du'ây-ı devletlerine imâle 594; —-i du'ây-ı ikbâllerine imâle 594; —-i enzâr 921; —-i fenn-i küştî-gîrî 616; —-i fesîha 607; bâlây-ı —-i fezây-ı mezkûr 560; —-i fûshat-mesâha 650; hırâmân-ı —-i gunc ü delâl 453; —-i ihtizâz 142; —-i i'tibâr 368, 962; —-i i'tibârda cilve-ger 691, 829; —-i i'tibârda tecessüm 748; hırâmân-ı —-i i'zâz 124; —-i kasr-ı hümâyûna 617; —-i mu'allâ-bâha-i cenâb-ı Şâhî 176; —-i mücâdele 680; şerâre-pâş-i —-i mükâfeha 455; —-i mükâleme 680; —-i nev-zemîn 560; —-i orduları 53; —-i peygûle-i

nisyâna hâbit 922; —-i Ravza-i mutahhere-i Mustafavî 751; —-i re'fet-mesâha-i istînâs 172; —-i re'fet-mesâha-i mihmân-nüvâzî 172; —-i riyâz-ı şekāyık-sitân-ı cihâd 42; —-i riyâz-ı şekāyık-sitân-ı gazâ 42; —-i tevakku'da cilve-kâr 554; —-i vüdd ü velâ 261, 322; —-i zemîn 871; lem'a-pâş-i —-i zuhûr 335; —-i zuhûrda cilve-ger 453; —-i zuhûrda cilve-nümâ 375; —-i zümürrüd-fâm 641; —-pîrây-ı zuhûr 207, 214, 730; —-tırâz-ı bürûz 563; —-tırâz-ı i'tilâ 563; —-tırâz-ı nizâm 636; nakş-pezîr-i —-i zuhûr-i i'tilâ 556; cilve-ger-i —-i zuhur-i meymenet-encâm 572; —-tırâz-ı zuhûr u bürûz 278; —-tırâz-i ihtizâz 43; masûnu's— 481, 865

sahan (altı sîm kebîr, ma'a-kapak 689

sahh; —larıyla mumzâ 645; —larıyla musahhah 645

sâhib 95, 137; bilâ— 907; müsâ'ade-i 'aliyye-i —âneleri 854; — çıkılmayacağını iş'âr 824; —etü delâ'ili'l-mecdi ve'l-i'tibâr 397, 402, 413, 511; —etü ezyâli'l-haşmeti ve'l-vekār 397; —-i basîret 256; —-i bizâ'a 121; —-i cem'iyyet 891; —-i cem'iyyet-i erbâb-ı tuğyân 834; —-i devlet 159, 230, 319, 371, 411, 684, 706; —-i devlet hazretleri 77, 150, 155, 656, 822; —-i devlet-i kesîru'l-murû'et 126; —-i dirâyetleri 112; —-i esâmî 836; —-i firâş 954; —-i gayret 467; —-i hadem 263; —-i hâl 860, 890; —-i hamiyyet 467; —-i haşem 263; —-i i'tibâr 460, 960; —-i ihtiyâr 866, 867; —-i ihtiyâr-ı umûr-i İran 624; —-i iktidâr 35, 90; —-i intibâh 248, 256; —-i isti'dâd 17; —-i istihkāk 194; —-i kelâm 911; —-i kemâle mukārenet 215; —-i külâh 784; —-i külâh-ı iştihâr 907; —-i liyâkat 35; —-i lutf-i sühan 594; —-i mekân 766; —-i miknet 702, 910; —-i mühr 232; —-i nüfûz-i kelâm 649; —-i sandalî-i Şâh 807; —-i servet 632, 880, 947; —-i süknâ 188; —-i sükûnet 382; —-i şöhret 780; —-i şu'ûr 383; —-i terceme 685, 699; —-i terceme-i müşârun ileyh 686; —-i vukūf 113, 242; —-i vücûd 700; —-i yed-i tûlâ 825; —-i yesâr 632, 945; —-i zât 231, 233; —-i zemân 231, 233, 671; —-i zemân-ı me'âlî-hılkat 502; bilâ— kalmak 832; —ü delâ'ili'l-mecdi ve'l-i'tibâr 396, 398, 403, 509, 512, 846; —ü ezyâli'l-haşmeti ve'l-vekār 396, 398, 402, 413, 509, 511, 512, 846; —ü'l-Fetvâ 195, 595; —ü'l-hayr 186; —ü'l-mecdi ve'l-kadri ve'l-istihkāk 93; —ü'r-rütbeti's-sâmiye 104

Sâhib Mehmed Efendi (Pîrî-zâde, Sadr-ı Anadolu ve İmâm-i Evvel-i Şehriyârî, Şeyhulislâm, 'alem-i kûh-i diyânet ve 'iffet-mendi, 'allâme-i zemân, efdal-terîn-i sudûr-ı Rum, fâzıl-ı âfâk-ı 'ale'l-ıtlâk, mesned-güzîn-i mantûk u mefhûm, sâdıku'l-va'dü'l-emîn, sâhibü'l-mecdi ve'l-kadri ve'l-istihkāk, zû-fünûn-i devrân) 20, 93, 97, 193, 195, 210, 389, 429, 684; — hazretlerinin necl-i kerîmleri 104

sahîfe/sahâyif; rûy-i — 102; safâyih-i — 500; —-i 'âlem 249, 445, 541, 679, 807; —-i ahvâli 907; pîrâye-i gerden-i —-i âsâr 189; gül-i sad-berg-i —-i âsâr-ı hoş-lehcesi 18; —-i âsâr-ı meberrât-ı Mülûkâne 114; —-i bahr 637; nigâşte-i —-i bâlâ 322; zîver-i —-i bâlâ 180; zîb-efzây-ı —-i bâlâ 201, 335, 338; —-i bâlâ 150, 253, 374, 625, 738, 829; —-i bâlâda tastîr 720; —-i beyân 137, 184, 446; ârâyiş-i —-i beyzâ 157, 281, 464, 776, 796; şeref-efzây-ı —-i beyzâ 536; —-i cerîde-i vekāyi'-i terkîb-i nazm/nesr senâları 595; —-i cild-i sâlis 966; —-i deryâ 556, 899; sebt-i —-i eser 111; zîver-i —-i eser 151, 160, 231; —-i evrâk-ı mülevvenü'l-etbâk-ı leyl/nehâr 500; —-i ferş-i ruhâm-ı mînâ-fâmı 557; —-i güzeşte 197, 229, 315; —-i güzeşte hılâli 793; —-i güzeşte vekāyi'i 449; —-i güzeştede mastûr 930; —-i güzeştede sebt/tahrîr 484; —-i hâli 911; —-i hâlleri 906; —-i hâtır 783; —-i hâtırdan ihrâc/selb 781; —-i hendese-kârî 48; —-i hey'et 251; —-i hüsn-i musâdakat 341; serîr-i —-i istikāmet 16; —-i kirâmîleri 61; —-i latîfe 360; —-i mesâhif-i teslîmât-ı 'ıtriyyetü'n-nesîm-i muhâlesât-gāyât 339; —-i mir'ât-i cüdrân 672; sebt-i —-i rûzgâr 162, 437; revnak-bahşây-ı —-i rûzgâr 121; sütûr-i —-i rûzgâr 974; —-i rûzgâr 491; —-i sâlife 492; şeref-rîz-i —-i sudûr 898, 939; şeref-rîz-i ser—-i sudûr 896; zîver-i —-i sutûr 169; —-i şâh-nâme-i vekāyi' 776; —-i takrîrleri 166; tarafeyn-i—-i tarîka 376; —-i zarâ'ate tastîr 915; —-i zeyli 150; nakş-ı —-i zuhûr 92; —-pîrây-ı bürûz 258; —-pîrây-ı cerîde-i istikrâr 690; —-pîrây-ı mecmû'a-i 'âlem-i eşkâl 919

sâhil 136, 190; cânib-i — 606; kenâre-i cedâvil-i — 187; şu'le-bâr — 924; taraf-ı — 134; —den müfârakat 523; —e düşüp pest 841; —e ihrâc 136; taraf-ı —e mâ'il 134; himayet-i —eyn 740; mersâ-yı —eyn 187; mûcib-i ârâmiş-i —eyn 519; muhâfaza-i —eyn 636; muhârese-i —eyn 898; sıyânet-i —eyn kasdıyla 196; —-hâne 193, 199, 209, 217, 518, 911; —-hâne-i Şâhâne 420; —-hâneler 248, 439, 465, 482, 593, 595, 606, 686, 692, 695, 889, 912, 923; —-i a'mâl 445; —-i bahr 190, 925; —-i Beşiktaş 30; —-i cenûbîsi 111; —-i deryâ 440; —-i Hısn-ı İstanbul 133; telâtum-zen-i —-i hurûş 730; levha-i —-i istiğnâ 417; zîver-i —-i itmâm 560; kenâre-i —-i mağrib-zemîn 133; —-i mezkûr 188, 523; —-i necât 524; —-i Nehr-i Tuna 641; —in pîş-gâhı 134; kenâre-gîr-i —-i zuhûr u bürûz 137; —-serâ 420, 921; —-serâlar 88; —-serây 611; bâm-ı —-serây-ı âsümâna âvizân 188; —-serây-ı Vâlide Sultân 207

Sâhil-serây; —-ı Beşiktaş (nüzhet-gâh-ı hümâyûn-dan) 30, 55, 417, 419, 449, 555, 556, 563, 564, 572, 607, 622, 789, 927, 938; —-ı Beşiktaş kurbü 451; —-ı Beşiktaş'ın verâsı 607; —-ı bî-hemtâ-yı Beşiktaş (nâzır-ı dü-deryâ) 31; —-ı hümâyûn 451; —-ı hümâyûn-i Beşiktaş 55; —-ı letâfet-

ihtivâları 592; —ı letâfet-nişân 922; —ı meymenet-erkân 418; kasîde-i —ı merkūm 556; —ı mezkûr 607, 622; —ı mu'allâları 619; —ı nezâfet-meşhûn 789
sâhire-i fesîhu'l-ercâ 673
sahn; —ı 'âlem 110, 900; —ı basîtı 223; —ı basît-ı gabrây-ı Mısrıyye 472; —ı Dîvân-hâne-i kabûl 26; —ı firdevs 542; —ı nerdübân 77
Sahn-ı Semâniyye 685
sahrâ/sahârî 38, 145, 242, 662, 805; —y-ı Belgırad 315; —y-ı bî-intihâ 920; —y-ı bî-nihâye 634; —y-ı herze-gerdîde 318; —y-ı Mugān 290, 427; —y-ı mugaylân-zâr 815; —y-ı Mûsul 107, 114; —y-ı nihilistân 607; —y-ı rahbü'l-fezâ-yı Mohâc 643; —y-ı Sivas 202; —y-ı şe'âmet-iktizâ 623
sâhte; şahs-ı — 807; — evâmir 665; — evâmir tahrîr 665; —i çîre-destân-ı erbâb-ı hüner 747; — kağıdları ahz 665; —-kâr 665; —-kârlık irtikâbına cesâreti 665; — mekâtîb 665; — olduğuna mütefattın 665; — 'unvân 665, 803; — 'unvân peydâ 834
Sa'îd; cânib-i — 470— tarafı 467
Sa'îd Ağa (Şerîf-i Mekke-i mükerreme Şerîf Sa'îd'in âdemlerinden) 909
Sa'îd Efendi (Çavuş-zâde, küttâbdan) 382
Sa'îd Efendi (Defter Emîni, Nişâncı) 610
Sa'îd Mehmed Efendi (Ser-etıbbây-ı sâbık) 466
Sa'îd Mehmed Efendi (Tevkī'î, Mısr-ı Kāhire, mahsûs Mübâşir) 19, 20
Sa'îd Mehmed Efendi/Ağa (Yirmisekiz Efendi-zâde, Emîn-i Defter-i Hâkānî, Kethudâyî-i Sadr-ı 'âlî) 233, 388, 752
sakf 191, 220, 223; —ı zerrîn-kâr 863
Sakız 841; — Cezîresi 213, 530, 840, 948; — Cezîresi'nin Muhassıllığı 678; elvân —-kârî 331
sâkin 526, 695, 709; —ân-ı âsümân 557; —ân-ı zemîn 557; —în ve kātınîn 478; — oldukları hâneleri 739; — oldukları mahal 407; — oldukları mahaller 478; — oldukları süknâ 736
*sakkā*lar 190
saksı; sîm — 688
Saksonya Herseki 715; —'nin zevcesi 714
sâl 657, 894; hadâset-i — 762; tebrîk-i — 634; yümn-i — 895; —-hûrde 97; târîh-i nev—-i behcet-me'âl 634; târîh-i —-i ferah-disâr 634; —-i güzeşte sahâyifi 126, 178; —-i güzeşte vekāyi'ı 262; —-i meserret 975; —-i meserret-i ikbâl 717n; —-i meserret-iştimâl 125, 634; —-i meymenet-iştimâl 196, 254; —-i merkūm 639; târîh-i —-i mübârek-fâl 725; mübârek —-i nev 895; —-i nev 85n; —-i nusrat-iştimâl 122; —-i 'ömrleri 185
salâ; penc-gâneye — 563; —-hânân-ı evkāt-ı gülbâng-ı da'avât 187; — verilmek 380
salâbet; bîşe-zâr-ı — 623; gābe-i — 457, 459; rabt-ı/zabt-ı eşkıyâda — 554; te'sîr-i — 712; vüfûr-i — 78; —-i dîniyye 28, 691; —-i düstûrâneleri 601; —-i ma'nevî 48; —-i sûrî 48; hizebrân-ı —-nişân 795; telmî'-i i'tibâr-ı —-'unvânları 849
salâh 88, 90, 91, 154, 156, 255, 258, 284, 294, 404, 409, 515, 656; 'akd-i hibâle-i — 793; 'akd-i — 44, 292, 308, 350, 434, 716; 'akd olunan — 407, 637; ârâyiş-i — 379; câdde-i — 45; emr-i — 197; ibtidây-ı — 629; in'ikād-ı — 201, 260, 291, 349, 432, 825; in'ikād-ı ser-rişte-i —/sulh 46; mâ'il-i — 872; murâ'ât-i merâsim-i — 507; mevâdd-ı — 394, 667, 668, 804; mugāyir-i merâsim-i — 782; mugāyir-i — 416, 783; mukaddime-i — 151, 160; mübârek — 647; mü'ebbeden — 391; nizâm-ı — 669; peyvend-i — 508; pîrâye-i — 889; risâle-i — 338; semere-i — 90; semt-i — 201; şerâyit-ı — 656, 879; şeref-i — 947; ser-rişte-i — 711; ta'vîz-i — 455; te'kîd-i zavâbıt-ı — 508; temessük-i esâs-ı — 289, 295; semt-i —a igrâ 810; semt-i —a imâleleri 697; semt-i —a ircâ'ları 697; —a istibdâli 91; — 'akd-nâmeleri 400; —a mugāyir 416; —a rağbeti 158; semt-i —a teşvîk 810; zât-ı —-âyîn 742; —-ı hâl 528; —-ı hâl-i İslâmiyân 578, 581; —-ı hâl-i zîbende-sülûk 448; peyâm-ı —-ı hayr-encâm 255; —-ı hayr-encâm 258; —-ı müstelzimü'l-felâh 280; —-ı müstetba'u'l-felâh 342; —-ı müstetba'u'l-fevz 358; revâbıt-ı —-ı müstevcibü'l-felâh 532; —ına makrûn 298; —-ı neş'eteyn 760; —-ı zâhir 787; temhîd-i — 667; temhîd olunan — 597; — in'ikādı 394; 'ikāl-i — isti'mâli 690; zât-ı —-i'tiyâd 659; —larına muvâfık 352; kabûl-i — niyyeti 937; beynleri —-pezîr 793
salât 129, 164, 210, 290, 401, 497, 687, 742, 744, 746, 970; ba'de edâ'i's—- 975; edây-ı — 743; beyne's—-eyn 730; —-ı cenâze-i mağfiret-âyâtları edâ 380; —-ı cenâzeleri 516; —-ı cenâzesine hâzırûn 965; —-ı cum'a 564; ba'de-edây-ı —-ı çâr-tekbîr 766; —-ı 'îd 321; edây-ı —-ı mağrıb 650; —-ı subh 332; —-ı subhu edâ 80, 379, 615; edây-ı —-ı vustâya mübâderet 618; 'akîb-i edây-ı —-i zuhr 380; —-ı zuhr edâ 618; —-i nâ-mahdûd 755; — ü selâm-ı evfâsından sonra 60
salavât 63, 445, 576, 750; 'anâdil-i nağme-serây-ı — 67; şerâyif-i — 748; —-ı evfer 546; edây-ı —-ı mefrûza 186; —-ı mefrûza 702; —-ı mefrûzayı cemâ'atle edâya kā'im 702; —ullâhi 443, 548
salb 545, 946; — olunup 201
Sâlih Ağa (Bît-bâzârı başında konağı olan) 769
Sâlih Ağa (Moralı, el-Hâc, Çavuş-başı, Silahdâr Ağası, Kethudây-ı Bevvâbîn-i Sultânî, Cebeci-başı, Sipâh Ağalığı, Çavuş-başı, Cebeci-baş) 55, 80, 199, 217, 239, 476, 569
Sâlih Bey (Cezâyirci-başı, Şâh'ın ordusunda) 458

Sâlih Bey (Humbaracı-başı-zâde, Prizrin (پرزرَین) mutasarrıfı) 143
Sâlih Efendi (Cânib) 97
Sâlih Efendi (fukarâyı Kādiriyye'den, İmâm) 766
Sâlih Efendi (Üsküdarî, Şıkk-ı Sâlis) 955
Sâlih Hân (Şîrâz ve havâlîsinde şâhlığa kalkışan) 811
Sâliha Sultân (Sultân Ahmed Hân'ın duhteri, Hüseyn Paşa-zâde Vezîr Mustafa Paşa'nın zevcesi, Rumeli Vâlîsi Yahyâ Paşa'nın zevcesi, dürre-i tâc-ı mestûrât, gurre-i nâsıye-i muhassanât, zâtü'l-'ula ve's-sa'âdât, 'aliyyetü'ş-şân) 516, 517; — hazretlerinin kerîme-i muhteremeleri 537
sâlim 294, 408, 934; mehâzîrden — 867; —en 258, 404, 409, 474, 626, 754, 823; —în-âminîn 298; —ü'l-ahvâl 891
Sâlim Mehmed Efendi (Trabzonî, Hâcegân-ı Dîvânî'den, Mâliyye Tezkirecisi, Sefîr-i Devlet-i 'aliyye, edîb-i dirâyet-pîrâ, 'izzet ü mekremet-âyât, me'ârif-âşinâ, şi'r u inşâda akrânının müsellemi) 22, 56, 59, 60, 66, 71, 753, 754, 756, 757
sallar 135; — gelmesi 135
Salma-kolu; — Çukadârı 573; — neferâtı 573
Saltanat 3, 27, 75, 87, 125, 136, 156, 196, 296, 339, 375, 431, 436, 442, 444, 492, 500, 502, 555, 744, 749, 770, 856, 967; âb-rûy-i — 225; âfitâb-ı 'âlem-tâb-ı — 758; 'Ankā-yı Kāf-ı — 558; âyîne-i 'âlem-nümây-ı — 502; 'ayn-ı i'tibâr-ı — 805; ber-câ-sâz-ı kavâyim-i — 677; bikā'-ı — 736; bilâd-ı — 736; Dâru's— 378; edây-ı vezâyif-i ed'iye-i — 593; efzûnî-i şân ü şükûh-i — 225; emânet-i yed-i — 953; emr-i 'azîm-i — 291, 349, 428; erîke-i — 690; erîke-pîrây-ı — 427, 923, 969; esâs-efgen-i bünyân-ı — 670; eyyâm-ı — 929; firâz ü neşîb-i vâdî-i — 809; fülke-nişîn-i Kulzüm-i — 637; galebe-i sevdây-ı — 784; gars-i yemîn-i — 195; gevher-i muzî-i iklîl-i — 745; gülbün-tırâz-ı gülşen-i — 608; gülşen-serây-ı — 428; hayyir-i — 778; hengâm-ı — 910, 949; hıdemât-ı 'aliyye-i — 935; hıl'at-i zerbaft-i — 807; icâbet-i Vekîl-i — 958; iclâl-i — 759; idâre-i umûr-i — 807; îfây-ı tekmîl-i nâmûs-i — 571; ihtişâm-ı debdebe-i — 807; irtikāy-ı — 553; izhâr-ı levâzım-ı — 906; kabûl-i — 296; kâh-ı mu'allâ-revâk-ı — 427; kıvâm-ı ferr ü şükûh-i — 376; kîmyây-ı — 502; kurb-i — 691; lâyık-ı şân-ı — 261, 869; lâzime-i îfây-ı şân-ı — 264; levâzım-ı — 903, 904; mâh-ı gerdûn-i — 580; mahtûbe-i — 805; makarr-ı — 57, 431, 622; medâr-ı — 809; mekâtîb-i vükelây-ı — 575; menşûr-i sa'âdet-nüşûr-i — 396, 402; meymenet-i — 222; mihr-i fürûzân-ı sipihr-i — 548; mir'ât-i cemâl-i cân-fezây-ı — 502; mugāyir-i âdâb-ı — 317; muktezây-ı de'b-i — 935; mübtegāy-ı kavânîn-i — 163; mübtegāy-ı şân-ı — 322; müdebbir-i fülk-i — 724; mükemmil-i nâmûs-i — 635; müşeyyid-i erkân-ı kasr-ı — 442; müttekâ-pîrây-ı — 445; nemâ-yâfte-i nev-nihâl-ı riyâz-ı — 504; neyyir-i cihân-efrûz-i — 760; nizâm-ı — 119; perverde-i kerem-ihtisâs-ı dâru'n-ni'am-i — 125; revnak-ı nigîn-i — 436; rusûm-i — 790; satvet-i — 759; semt-i Serây-ı Vekîl-i — 125; Serây-ı Sadr-ı 'âlî-i Vekîl-i — 76; ser-levha-i Şâh-nâme-i — 494; Serây-ı vekîl-i — 156; serîr-ârây-ı bâlâ-hâne-i — 560; serîr-ârây-ı — 499; serîr-i — 651, 670, 735, 861, 862, 895; sevdây-ı — 902; sürâdik-i sipihr-i musâdakat-i — 549; Şâh'ın bârgâh-ı bâlâ-endâm-ı — 457; şeb-çerâğ-ı 'ummân-ı — 393; taht-ı — 550, 553; tebrîk-i cülûs-i — 430; temşiyet-i umûr-i mehâmm-ı — 76; teşyîd-i erkân-ı — 817; vâkıf-ı mizâc-ı — 195; 'umrânî-i Dâr-ı — 418; umûr-i hâriciyye-i Vekîl-i — 935; 'unvân-ı — 265; Vekîl-i — 157, 334, 338, 394, 572, 790; zemân-ı sa'âdet-iktirân-ı — 435; zemzeme-perdâz-ı du'ây-ı devâm-ı — 595; zeyl-i eyyâm-ı — 882; zîbende-sâz-ı tâc-ı — 313; zimâm-ı kabz u bast-ı — 62; esrâr-ı —'a vâkıf 209; husûl-i âmâl-i — dâ'iyesi 806; hem-âgūşî-i 'arûs-i — hevâsı 427; civâr-ı —-ı 'aliyye 687; Dâru's—ti'l-'aliyye 684, 787; de'b-i —-ı bâhiru'l-haşem 194; ikāmet-i edille-i hendesiyye-i —-ı Cihân-bânî 428; tekmîl-i nâmûs-i —-ı Cihân-dârî 791; rızâ-cûy-i —-ı dâ'imiyyü'l-istikrâr 208; —-ı devrân-ı 'uddet-i kübrâ 548; vâcibe-i 'uhde-i —-ı diyânet-mu'tâd 131; müntesibân-ı 'atebe-i —-ı ebed-irtisâm 169; riyâz-ı her-dem behâr-ı —-ı ebediyyü'l-istimrâr 929; tekmîl-i nâmûs-i —-ı ebed-karâr 935; de'b-i dîrîn-i —-ı ebed-karîn 514, 593, 607; deymûmet-i —-ı ebed-kıyâm 255; kıvâm-ı ferr u şükûh-i —-ı ebed-kıyâm 194; sıyânet-i nâmûs-i —-ı ebed-kıyâm 54; deydene-i müstedîme-i —-ı ebed-makrûn 351; lâyık-ı nâmûs-i —-ı ebed-müddet 233; temâşây-ı hayret-efzây-ı şân ü şükûh-i —-ı ebed-müddet 60; şâyân-ı şân-ı —-ı ebed-müstedîm 517; —-ı ebed-peymâ 837; kıvâm-ı şükûh-i —-ı hazret-i Halîfe-i hayru'l-enâm 231; istidâmet-i —-ı Halîfe-i devrân 123; bekāy-ı —-ı Hılâfet-iştimâl 464; —-ı Hılâfet-karîn 152; şân-ı —-ı Hılâfet-'unvân 509; istidâmet-i kıvâm-ı —-ı kerâmet-menkabetleri 724; Vekîl-i —-ı kesîru'l-murû'et 84; rütbe-i 'âliye-i —-ı kübrâ 348; sadâkatkâr-ı —-ı kübrâ 54; Vekîl-i mutlak-ı —-ı kübrâ 88; eyyâm-ı —-ı ma'delet-encâm 494; —-ı me'âlî-menkabet-i menî'u'l-erkân 498; 'unvân-ı —-ı me'âlî-nişân 538; Vekîl-i —-ı mekârim-i'tiyâd 248; eyyâm-ı —-ı meserret-irtisâmları 690; deydene-i —-ı meymenet-hadîm 268; deydene-i kadîme-i —-ı meymenet-redîfleri 247; devâm-ı —-ı min'âm 452; zîver-i tâc-ı —-ı mutlak 441; kānûn-i kadîm-i —-ı müstedîm 511; eyyâm-ı —-ı müstevcibü'l-behcet 502; serîr-i —-ı nusrat-masîrleri 949; eyyâm-ı —-ı Pâdişâhî 947; eşref-i —-ı râyika 972; nâmûs-i —-ı rûz-efzûn 267; 'unvân-ı —-ı rûz-efzûn 267; 'âdet-i hasene-i —-ı seniyye 510,

514; akdem-i merâm-ı —-ı seniyye 896; ber-tıbk-ı irâde-i —-ı seniyye 277; cânib-i —-ı seniyye 351, 464; cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı —-ı seniyye 625; Dâru's-—i's-seniyye 686; deydene-i müstahsene-i —-ı seniyye 179; deydene-i müstedîm-i —-ı seniyye 172; deydene-i —-ı seniyye 369; ferzend-i hayr-hâh-ı —-ı seniyye 722; hademe-i ʻatebe-i —-ı seniyye 272; hademe-i —-ı seniyye 170; hayr-hâhân-ı —-ı seniyye 152; hıfz-ı nâmûs-i —-ı seniyye 869; ibkāy-ı levâzım-ı übbehet-nişân-ı —-ı seniyye 484; irâde-i hayriyyet-ʻâkıbet-i —-ı seniyye 867; kā'ide-i hasene-i —-ı seniyye 517; kā'ide-i müstedîme-i —-ı seniyye 581; kā'ide-i —-ı seniyye 691; lâyık-ı şân-ı —-ı seniyye 490, 635; menkabe-pîrây-ı —-ı seniyye 482; mezâkk-ı —-ı seniyye 660; mücerreb-i —-ı seniyye 535; nâmûs-i —-ı seniyye 207; rehîn-i himâyet-i —-ı seniyye 543; resm-i müstedîm-i —-ı seniyye 612; ricâl-i —-ı seniyye 262; sâ'id-i meyâmin-müsâ'id-i —-ı seniyye 795; savab-âşinâyân-ı —-ı seniyye 260; sevânih-i âsâr-ı —-ı seniyye 972; sümüvv-i nâmûs-i —-ı seniyye 28; şân-ı —-ı seniyye 394; şân ü şükûh-i —-ı seniyye 26, 78, 470; şâyân-ı şân-ı übbehet-nişân-ı —-ı seniyye 259; taraf-ı fâ'izü'ş/fâyizü'ş-şeref-i —-ı seniyye 867, 879; taraf-ı —-ı seniyye 158, 180, 430, 510, 656; te'bîd-i/te'yîd-i —-ı seniyye 54; tetmîm-i nâmûs-i —-ı seniyye 47; tetmîm-i şükûh ü ʻunvân-ı —-ı seniyye 170; uğur-i —-ı seniyye 486, 978; ʻunvân-ı —-ı seniyye 394; vâcibe-i ʻuhde-i vükelây-ı —-ı seniyye 148; vükelây-ı —-ı seniyye 577; —-ı seniyye 28, 91, 131, 393, 572, 731; ʻatebe-i ʻaliyye-i —-ı seniyye bendeleri mesleki 139; —-ı seniyye-i Âl-i ʻOsmân 27; —-ı seniyye-i Cihân-penâh 383, 532; mübtegāy-ı resm-i pîşîn-i —-ı seniyye-i dâ'imiyyü'l-istikrâr 129; —-ı seniyye-i dâ'imü'l-kıyâm 75; —-ı seniyye-i dâ'imü's-satvet 40; nizâm-ı —-ı seniyye-i ebed-devâmları 776; muhârese-i nâmûs-i —-ı seniyye-i ebed-kıyâm 41; hâhiş-i —-ı seniyye-i ebed-makrûn 825; —-ı seniyye-i ebed-makrûn 322; —-ı seniyye-i ebed-müddet 814; —-ı seniyye-i ebediyyü'l-istimrâr 610, 654; —-ı seniyye-i Hılâfet-rehîn 857; —-ı seniyye-i me'âlî-mu'tâd-ı Cihân-bânî 509; —-ı seniyye-i müstedîme 255; taraf-ı —-ı seniyye-i müstedîmeye mahsûs 744; kavâ'id-i —-ı seniyye-i müstevcibü'ş-şeref 894; —-ı seniyye-i sermediyyü'l-istikrâr 396, 426; bed-hâh-ı —-ı seniyyeleri 929; vükelây-ı —-ı seniyye'nin kâr-güzâr/müdebbir sâhib-i intibâhı 267; sîne-i ehâlî-i —-ı sermediyye 815; le'âlî-i manzûme-i da'avât-ı —-ı şevket-âyât 248; —-ı şer'-i bünyâd 578; —-ı şer'-i bünyâd-ı Husrevâne 582; tekmîl-i nâmûs-i —-ı Tâcdârî 54; hıdemât-ı da'avât-ı —-ı ʻulyâ 193; şân-ı şevket-nişân-ı —-ı ʻulyâ 268; hudûd-i —-ı ʻuzmâ 431; Hûrşîd-i enver-i —-ı ʻuzmâ 759; mükemmilü nâmûsi's-—-ı ʻuzmâ 846; mütehalliyân-ı melâbis-i —-ı ʻuzmâ 426; sugūr-i —-ı ʻuzmâ 431; muhâlif-i levâzım-ı âdâb-ı —-ı übbehet-eser 170; bende-i —-ı übbehet-ʻunvân 631; bende-zâde-i —-ı übbehet-ʻunvân 631; —-ı zafer-ʻuddet-i Cihân-bânî 972; Vekîl-i — Kethudâlığı 824; erkân-ı kasr-ı —ları 419; eyyâm-ı—ları 818; kıvâm-ı —ları 949; südde-i mekremet-ʻudde-i —ları 320; Vekîl-i —ları 495; zemân-ı —ları 712; —ları 5; kıvâm-ı ferr u şükûh-i —'ları da'avâti 189; —larını kabûlden tehâşî 290; silsile-i —-makrûn 348; nev-hevesân-ı ʻarûs-i — misillü 903; hânedân-ı şâmihu'l-erkân-ı —-nisâb 70

sâlyâne 529, 710, 884; —-i mu'ayyene 567

sâmân 625; bî-ser ü — 51, 856, 903, 906; efzâyiş-i — 604; esbâb-ı — 631; şîrâze-i — 432; serv-i —ı 802; mâlik-i serv-i —-ı bizâ'a 763; —-ı hilye-dârân-ı îmân 578, 581; —-ı şekîbleri nâ-bûd 100; husûl-i —ları 349, 432; nizâm-ı —ları 428; vücûh-i —ları 818; mesâ'ib-i —-rübâya mübtelâ 457

Samatya; cânib-i — 482; — semti 482;

Samedânî; ʻavn-i — 778, 927; bâ-şurta-i tevfîk-ı — 893; fuyûzât-ı — 565; hısn-ı hasîn-i vikāye-i — 594; imdâd-ı — 927; ʻinâyet-i bî-gāyât-ı — 499; mahz-ı mukārenet-i tevfîk-ı — 214; masdar-ı âsâr-ı ʻinâyet-i — 974; mazhar-ı tevfîk-ı — 926; mukārenet-i tevfîk-ı — 120, 697; muktezây-ı hikmet-i bâliga-i — 347; nesîm-i tevfîkāt-ı — 207; sarsar-ı kahr-ı — 798; savn-ı — 752; sitâyiş-i bârgâh-ı celâl-i — 755; tevfîkāt-ı ʻaliyye-i — 434; tevfîk-ı — 215, 778, 928, 949; vikāyet-i — 50, 200, 861, 882, 929; mücerred tevfîk-ı — mukāreneti 233; fevz-i —'ye masdariyyet 442; nusrat-i —'ye masdariyyet 442; fevz-i —'ye mukārenet 442; nusrat-i —'ye mukārenet 442; bâ-meşiyyet-i —yye 598; bi-eltâfi's-—yye 676; hidayet-i —yye 970; mukārenet-i tevfîk-ı —yye 277; tevfîkāt-ı seniyye-i —yye 157, 281, 393; vâride-i —yye-i hakīkat-âsâr 774; bk. ayrıca **Allah**

sâmi'a; hadşe-i — 319, 925; havâle-i — 45; derîçe-i — 920; leked-kûp-i — 534; —-ârâ 442, 515, 743, 905; —-ârây-ı ehâlî 453; —-ârây-ı Fakīr 923; —-ârây-ı fetânet-intimâsı 259; —-ârây-ı İslâmiyân 455; —-ârây-ı kerûbiyân 380; —-ârây-ı ricâl 453; —-ârây-ı rûzgâr 865; —-ârây-ı yakīn 725, 976; —-güzâr-ı cenâb-ı Şehriyârî 638; resîde-i —-i ʻâlem-i bâlâ 249, 274, 531, 696; —-i âmâlleri 635; pîrâye-i sâmi'a-i cân 434; —-i cihân 624; resîde-i sâmi'a-i Devlet-i ʻaliyye 902; —-i hümâyûn-i Pâdişâh-ı rub'-i meskûn 738; —-i hümâyûna ilkā 559; —-i kabûle ilkā 528; —-i muhâlifân 808; —n 814; —-zîb-i erbâb-ı besâ'ir 12

Sâm Mîrza (Şâh Hüseyn Safevî evlâdından, Nâdir Şâh'ın vefâtından sonra zuhûr eden şâhlardan, şahs-ı mechûl) 460, 462, 879

sâmsûn; vuhûş-i sibâ'dan ma'dûd — makūlesi 617
Samsun 440; — Kal'ası 46, 209, 386, 438, 439, 680
san'at; —ı hatt 208; —ı kitâbet 215, 234; —lar 650, 652
sanâyi'/sınâ'at 652; bu makūle — 109; envâ'-ı — 850; icrây-ı envâ'-ı — 89; mecmû'a-i müstecma'u's— 747; izhâr-ı —i 'acîbe 650; —i 'acîbe 652; temâşây-ı —i 'acîbe-i lu'bede-bâzân 125; —i 'acîbeyi müştemil endâm/şekl 373; —i âteş-bâzlıklar nezzâresi 790; —i bedî'iyye 121; —i beşeriyye 5; —i eşkâl 606; envâ'-ı —i hıred-firîb 611; —i rusûm-i hûş-rübâ 559; —i sihr-âzmây-ı hayret-efzâ 618
sancak/sancağ 98, 739; —ı askeri 424; —ı ref' 100, 274; — mutasarrıfları 427, 883
sandal 57, 449; —ına vaz' 938; —î (kumaş pûşîdelü) 646; —süvâr-ı 'avd/kufûl 593
Sandıkcılar Semti (Galata Kal'ası derûnunda) 245
sandûk/sandûka 372, 653, 909; —dan ihrâc 910; —i cevâhir-i mihr u vedâd 356; —i füyûz-âsâr 381; —i girân-kadr-i dekāyık 541; —i Hırka-i şerîfe 444; —i mahsûsa 541; çatma —lar 113; —lar 859, 953; —nın içinde 653; —nın içinde melfûf olan tûlânî kağıdlar 653
sanem-hâne 190
sâr; ahz-ı — 42, 51, 57, 58, 107, 114, 432; ahz-ı — fikriyle 951
Sardunya Kıralı 714
Sarıcalı Penâh (Cevânşîr 'Aşîreti rîş-i sefîdlerinden, Nâdir Şâh'ın Çârcı-başısı, Cevânşîr Cemâ'ati Zâbiti) 708, 710, 932
Sarıgörez 855
Sarı Hân (Emîr Arslan Hân'ın karındaşı) 624
sârî 148, 384, 420, 435, 518
sarrâf 943; —iyye 884; —lar yedleri 944
sarsar; —ı berg ü bâr-efgen-i bî-gânegî/münâferet 579; —ı idbâr 943; —ı kahr-ı Samedânî 798
satvet 119, 248; füshat-i — 427; hecme-i — 961; izhâr-ı — 710, 913; kevkebe-i — 807; —i Devlet-i 'aliyye 81, 425; —i İslâmiyye 201; —i kevkebe-i Devlet-i rûz-efzûn 223; —ini i'lân 811; —ini ibrâz 811; —i Saltanat 759; —i Şâhâne 675
Sava; Nehr-i — 639, 657
Sâve (Elçi Hân-ı mûmâ ileyhin vilâyeti) nâm mahalle 952
savlecân-ı cevgân-ı rûzgâr 977
savlet 456; imâle-i rûy-i — 44; izhâr-ı — 812, 904, 932, 960; pençe-zen-i — 461; —i 'akūrâneden ferâgat 507; izhâr-ı —i segâne 524; —i şîrâne 73; hizebr-i —nişân 457
sa'y — 107, 138, 218, 302, 409, 466, 553, 574, 667, 781, 868, 884, 885, 886, 887, 897, 973; bezl-i — 960; icâle-i kümeyt-i — 432; kemer-bend-i — 661; ma'nevî — 637; sûrî — 637; ifâza-i raşehât-i —i hayriyyet-simâr 176; —i 'aceze-i mahlûk 855; —i 'azîm 253; —i bî-hemâl 697, 752, 817, 916; —i bî-hemâl-i gayret 899; —i bî-kusûr 40; —i bî-şümâr 817; —i dil-pezîr 678; —i evfâ 280, 361, 378, 472, 586, 880; —i ikdâm 697; —i kalem-i hoş-hırâm 493; —i mâ-lâ-kelâm 97, 264, 425, 631, 694, 855; —i meşkûr 541; —i mevfûr 696, 976; sarf-ı —i müstevfâ 142; —i nâ-mahdûd 679; eşheb-i 'âlem-mesîr-i —leri 973; hüsn-i —leri 783; mukaddime-i —leri 134; yümn-i —leri 428; — ü gûşiş 402, 466, 510, 899; mukaddime-i — ü gûşiş-i sugrâ ve kübrâ 730; — ü gûşişleri 301, 429, 599; — ü gûşişleri hebâ 42; — ü ikbâb 52
sayd 242; edevât-ı — 242; —a revâc vererek 242
Saydâ 713, 737, 818, 819, 964; — Eyâleti 622, 707, 713, 737, 787, 791, 819, 820, 875, 897, 957; — Eyâleti mutasarrıfı 238; — Vâlîsi 21, 238, 267, 791, 818, 897, 957, 964
sâyebân; zîr-i — (Üç Enbârlı'da müheyyâ olan) 372; —ı 'âlem-medârî 549; —ı Cihân-bânî 549; —ı gerdûn-nişân vaz'ı 607; —ı Hılâfet 549; —lar 608
sayf; eyyâm-ı — 718; hengâm-ı — 55, 789
*sâyis*ler 266
sayyâgān-ı çîre-destân 441
sâz; erbâb-ı — 790; gûşmâl-i — 616; istimâ'-ı — 618; istimâ'-ı âheng-i söz ü —ı nağme-serâ 790; istimâ'-ı nagamât-ı —ı behcet-efzâ 336; —ı sitîz-kâr-ı kârzâr 48; zümre-i —endegân 616; nagamât-ı — istimâ'ı 74; —endegân-ı tarab-ittisâm 618
sâz ü seleb 905; —leri 951; —leri gāret 601
Sebâ 833
Seb'a-i seyyâre-veş 732
sebât 4701, 511; âsâr-ı — 906; karîn-i — 348; merkez-i — 54, 84; nizâm-ı çend rûze-i — 426; pâ-ber-cây-ı — 870; pâ-ber-cây-ı merkez-i — 40, 50, 843, 867; merkez-i —da direng 48; izhâr-ı —ı akdâm 464; izhâr-ı —ı kadem 628; —kadem 529; pây-i —ları 662
sebb 153; — bid'atleri 428; — bid'atlerinin izâle 349; — bid'atlerinin terk 349; — şâyi' 296
sebeb 722; müstakıl — 574; şîrâze-dûz-i — 494; tertîb-i mukaddimâta — 452; sû'-i kurenâ —i 681; —i 'âdî 52, 245; —i 'âdî-i rihlet 93, 207, 566; —i 'âdî-i terk-i fenâ 567; —i 'âdî-i zindegânî 815; —i 'âdî-yi rihlet 889, 911, 914, 964; —i ârâyiş-i cihân 850; —i âsâyiş 170; —i cem'iyyet 82; —i efzâyiş-i meveddet 360; —i emniyyet-i re'âyâ-ı cânibeyn 173; —i hazer 162; —i hoş-vaktî 581; —i hulûl-i nifâk 805; —i ibtihâc 170; —i inbisât 581; —i inkişâf-ı tab'-ı mahabbet-makrûn 584; —i itmînân 63; —i itmînân-ı kulûb-i 'ibâd 818; —i izdiyâd-ı şân u şükûh-i selâtîn-i nasafet-âyîn 70; —i nasîhat

276, 522; —-i pend 522; —-i ravh-ı ‘ibâd 163; —-i ravh-ı bilâd 163; —-i refâh-ı benî âdem 92; —-i refâhiyyet 63; —-i rif‘at 730; —-i su‘ûbet 162; —-i tevâfür-i incâh u zafer-i mâ-beyne'd-devleteyn 71; bilâ—-i zâhir 439; bk. ayrıca *esbâb*

sebîl 207, 735; —e'r-rüşd 397; —e'r-rüşdi ve'l-‘afâf 497; —e's-savâb 397, 414, 509, 512; —-i bî-‘adîl 375; —-i dîn-i mübîn 73, 229, 249; fî —illah 138, 499, 637, 735; —illâh 68; hıyâz ve sel—ler 222; —leri tahliye 212, 429, 666

Sebîlü'l-Mü’minîn nâm mahal (Mısır'da) 468, 469

sebt 178, 253, 311, 324, 352, 427, 556, 599, 621, 664, 778, 799, 828, 861, 873, 882, 886, 900, 908, 923, 941, 966, 972; sahâyif-i güzeştede — 485; — dâ‘iyesi 824; —-i âsâr-ı cezîle 491; —-i bekā’ 284; —-i cerîde 475; —-i cerîde- vekāyi‘ 395, 412, 425; —-i cerîde-i a‘sâr 498; —-i cerîde-i âsâr 105, 244, 634, 762, 812; —-i cerîde-i âsâr-ı rûzgâr 324; —-i cerîde-i dühûr 498; —-i cerîde-i eyvân-ı devrân 558; —-i cerîde-i i‘tibâr 871; —-i cerîde-i rûzgâr 111; —-i cerîde-i tahkīk 890; —-i cerîde-i teşvîr 798; —-i cerîde-i tezkâr 972; —-i cerîde-i vekāyi‘ 338, 396, 413, 509, 538, 606, 629, 638, 660, 754, 844, 974, 978; —-i cerîde-i vekāyi‘-i devrân 54; —-i defter 324, 544, 743; —-i defter-i âsâr 674; —-i hüccet 881; —-i mecmû‘a-i vekāyi‘ 520; —-i sahâyif-i rûzgâr 162, 436; —-i sahîfe-i eser 111; —-i sicill 406, 881

seby 37; —e ictisâr 80; —e inhimâk 80

seccâde (elvân Sakız-kârî, mütellâ) 331; münakkaş ‘Uşşâkī — 331; —-i füyûzât-ifâdeleri 379; —-nişîn 685; —-nişîn-i ifâde 183; —-nişîn-i irşâd 183, 378; —-nişîn-i şerî‘at-i garrâ 566, 626, 794

secde; — ber-dergâh-ı Ehadiyyet 53; —-ber-i seccâde-i türâb 606; —-ber-seccâde-i zemîn 664; —-geh-i şükr 801; —-i şükr 862

seciyye; —-i âyîne-nümây-ı hazret-i Âsafî 17; —-i marzıyye-i fâyika 973; mübtegāy-ı —-i marzıyye-i fütüvvet-penâhîleri 358; —-i marzıyye-i muvâhât 756; —-i marzıyye-i müvâlât 756; —-i radıyye-i Tâcdârî 915; —-i razıyye-i Veliyyü'n-ni‘amâne 619; —-i zekiyye 449; —-i zekiyye-i Dâverî 670; —-i zekiyye-i Halîfe-i hidâyet-ârâ 563; —-i zekiyye-i Hılâfet-penâhî 494; —-i zekiyye-i Husrevâne 637; —-i zekiyye-i hümâyûn 250; —-i zekiyye-i kerâmet-meşhûn-i Zıllullâhî 465; —-i zekiyye-i kerâmet-perverleri 857; —-i zekiyye-i Pâdişâhâne 323; —-i zekiyye-i Şehriyârî 373; —-i zekiyye-i Tâcdârî 926; —-i zekiyyeleri 774

sedd 52, 99, 113, 615, 831, 841, 877, 892, 913; —e mübâderet 831; —-i ‘atîk 112; —-i bâba şitâb 710; —-i derîçe-i dehân-ı i‘tirâz 976; —-i derîçe-i dîde-i hâss u ‘âmm 470; —-i derîçe-i sevdây-ı isti‘dâd 68; —-i kebîr 111, 817; —-i mecrây-ı âb 51; —-i mezbûr 111, 113; —-i râh-ı sefâret 460; —-i sedîd 718, 719, 780; —-i sedîd-i İslâmiyye 596, 629, 738, 818; —-i sedîd-i sügūr-i İslâmiyye 721; —-i sedîd-i üstüvâr 122; —-i seleme-i iştihây-ı cihân 603; —-i seleme-i iştihây-ı cihâniyân 603; —-i şöhret-i Hızr 719; —-i şöhret-i İskender 719; —-i tarîk-ı bî-gânegî 358; —-i tarîk-ı mübâyenet 358; —-i üstüvâr 41; —-i Ye’cûc-i a‘dây-ı li’âm 111; —-i Ye’cûc-i revâfız 50; — ü bende ikdâm 841

Sefâret 59, 66, 157, 164,, 233, 263, 299, 423, 431, 462, 484, 507, 577, 581, 648, 756, 779, 825, 901; ‘alâ tarîkı's—- 292; ba‘de edây-ı hıdmet-i — 71; berây-ı — 624; âşinây-ı râh-ı/resm-i âdâb-ı — 548; edây-ı hıdmet-i — 163, 637, 638; emr-i — 277, 457, 508, 625, 699, 753, 754; hayyiz-i icrây-ı merâsim-i — 174; hıdmet-i pür-meymenet-i — 163; hıdmet-i — 159, 255, 647, 649; îfây-ı levâzım-ı — 649; îfây-ı merâsim-i — 65; intâc-ı hıdmet-i — 277; itmâm-ı hıdmet-i — 277; merâsim-i hıdmet-i — 754; merâsim-i — 579, 582, 585; nâmzed-i emr-i — 175; nâmzed-i — 584; sedd-i râh-ı — 460; te’diye-i hıdemât-ı — 343; te’diye-i hıdmet-i — 575; tekmîl-i emr-i — 655; ‘unvân-ı — 681; —e me’mûr 757; — hasebiyle 535; berây-ı —-i cânib-i İran 260; —-i İran 483; emr-i —-i Kübrâ 678; —imi beyân 646; yed-i —ine îdâ‘ 175; — umûrunun irâdesi 262; — ‘unvâni 681

sefâyin 103, 196, 409, 479, 667, 891, 892, 893; âlât-ı — 544, 706; köhne — 113; mersâ-nişîn olan — 891; ru’esây-ı — 135; — donanmaları 898; —e ta‘arruz 662; —e tahmîl 591, 697; ceng —i 408; müste’men —i 794; sûdâgerân tüccâr —i 87; tüccâr —i 91; —-i donanma 832; —-i korsân 840, 892; —-i Süveys 749; —-i tüccâr 840, 891; — kapudanları 488; mersâ-yı —lerin istiksâ 794; — re’îsleri 407; — tedârükü 891; bk. ayrıca *sefîne*

sefer/esfâr 92, 124, 229, 461, 572, 800, 978; cânib-i ‘adem-âbâda — 788; —-ber 788, 829; —e gelmek 181; — eyledikleri 378; —-i âhıret 474; —-i hümâyûn 97, 132, 145, 178, 180, 279, 698, 703; —-i hümâyûna rağbet 108; —-i hümâyûn-i nusrat-makrûn 131, 140; —-i nâ-be-hengâm-ı İran 481; berây-ı —-i nusrat-eser 128; —-i nusrat-eser 181; —-i râh-ı Hicâz 474; —-i ticâret-i âhıret 565; imdâd-ı —iyye 883; levâzım-ı —iyye 509; mâ-lezime-i —iyye 22, 199, 201, 385, 691, 708, 772; mühimmât-ı —iyye 23, 486; ru’yet-i mâ-lezime-i —iyye 210; zuhûr-i şevâgıl-i —iyye 5; —iyye 884; mâ-lezime-i —iyyeleri 263; —-i zafer-eser 141; —ler 27, 181, 570, 712, 798; —ler dahi bertaraf 374; cânib-i cinâna —leri 380; —leri kapanmağla 182; —leri kapanması 181; —ler takrîbi 272, 976; —ler vukū‘u 721, 883; —siz vakitler 883; — tedârüküne ikdâm 714; — terakkīsi 470; — u hazar 481

Sefer Beyi (Cerce Beyi) 469
sefîh/süfehâ; hod-nâ-şinâs süfehâ 936; —-i rûzgâr 946; —-meşreb 936; —y-ı bed-meşreb 600
sefîne/süfün 407, 522, 523, 606, 823, 841, 866, 931; merâkib-i — 606; —-i Donanma-yı hümâyûn 740; — donanmış bulunup 407; mellâh-ı —-i ‘azamet-nümûn-i gerdûn 133; —-i kûh-endâm 606; —-i merkūme 407, 627, 823; —-i mezbûre 606, 866; —-i uhrâ 948; —ler 87, 113, 405, 407, 487, 662, 667, 793, 823, 840, 891, 893; câm —leri 657; gitmeğe âmâde olan —leri 407; kendü —leri 628; mahsûs kendü —leri 404; müste’men —leri 526; tüccâr —leri 87, 408, 409, 793, 831; tüccâr —lerine süvâr 408; —lerine tahmîl 405; —lerinin ta‘mîri 404; ceng —si 407; çekdiri/çekdirme —si 439, 454; korsan —si 409; Re’îs-i merkūmun —si 823; —ye süvâr 488, 657; bk. ayrıca *sefâyin*
Sefîr 56, 62, 147, 152, 158, 178, 197, 201, 432, 434, 457; mahsûs bir — 753; mahsûs — 130, 804; ba‘s-i — 159; irsâl-i — 680; meb‘ûs — 597; — ân-ı İran 425; —ân-ı mûmâ ileyhimâ 59, 160, 425; —ân-ı Şâhî 428; — ba‘si 57, 158; —-i Devlet-i ‘aliyye 56, 201, 311, 424; ta‘yîn-i —-i dirâyet-tahmîr 323; —-i fetânet-semîr 163, 508; —-i Hind 59, 753; —-i Hind-i mûmâ ileyh 60; —-i İran 133, 147, 150, 151, 155, 158, 159 , 160, 197, 255, 264, 277, 323, 332, 335, 337, 338, 354, 366, 433, 456, 485, 532, 545, 574, 625, 681, 782, 950, 977; —-i İran-ı mûmâ ileyh 256; —-i İran-ı müşârun ileyh 335; —-i îşân 171; —-i Kebîr 344; —-i ma‘ziyyun ileyh 174; —-i mastûr 61; —-i merkūm 58, 147, 952, 953; —-i mevsûk 170; —-i mezbûr 147; —-i mûmâ ileyh 57, 151, 155, 157, 159, 172, 173, 175, 201, 256, 259, 509, 533, 545, 549, 551, 574, 575, 576, 580, 583, 625, 638, 753, 804; vesâtat-i —-i müşârun ileyh 584; —-i müşârun ileyh 342, 461, 484, 577, 579, 581, 582, 583, 585; —-i râst-güftâr 70; —-i sadâkat-semîr 164; —-i sâfî-zamîrleri 65; —-i sâlifü'l-beyân 280; —leri 753
Sefyâr (سفیار) nâm Hân 711
seg 662; mânend-i — 715; hâyhûy-i ‘av‘av-ı —âne 50; hücûm-i —âne 200; izhâr-ı savlet-i —âne 524; nebâh-ı —âneden çendân sükûnet 507
segbân; — akçası 103, 132; —ân 856, 857, 865; — ân kışlaları 967; —ân odaları 858; —-başı Ağa 75, 797
Sekā-başı; — ağalar 750; —-i Sânîlik 948; —-i Sânî nâmiyle 948
sekenât 816; —-ı ‘alâniyyeleri 933; —-ı hafiyyeleri 933; —ları 704, 944
Seksoncu 910, 931; — Ağa 858; —-başı 377, 531, 596, 729, 771, 820, 931; —-başı Ağa 797, 798; —-başılık 820; Ser—yân 771
selâm 92, 129, 160, 164, 210, 339, 346, 443, 495, 497, 511, 514, 548, 620, 640, 650, 654, 687, 702, 742, 797, 848, 970; âmâde-i makām-ı — 332; îstâde-i makām-ı — 125, 376, 743; îstade-i mevkıf-ı — 615; makām-ı — 77, 372, 802; muntazır-ı — 646; müterakkıb-ı — 615; teblîğ-i — 653; mashûben bi'l-emni ve's—- 916; mashûben bi's—- 29, 115, 681, 823; neşr-i le’âlî-i — 375, 646; neşr-i — 333; dürûd-i —a mübâderet 750; —lar 155; —layup 799
selâmet 709, 885, 962, 975; âsûde-nişîn-i merâbi‘-i — 814; bâ‘is-i — 710; bi'l-emni ve's—- 461, 750, 823; bi'l-yümni ve's—- 893; câlib-i sermâye-i — 601; istihsâl-i levâzım-ı — 823; kenâre-gîr-i — 80, 739; mesned-nişîn-i — 949; neşîmen-gâh-ı — 962; netîce-i — 730; sâye-nişîn-i — 89; mülâhaza-i —-encâm 625; —-i dâreyn menzileti 933; —-i hâli 768; kendü —i içün 627; —-i tab‘-ı nezâket-perverî 767; —-i ümmet-i merhûme-i Seyyidü'l-enâm 742
Selâmî Efendi (Hâcegân-ı Dîvân-ı mu‘allâ-‘unvândan, Baş-mukāta‘acı) 180
Selâmî Efendi (Seyyid, Hâcegân-ı Dîvân'dan, Kapu Kethudâsı, Küçük Evkāf, Küçük Rûznâme, kıdvetü'l-emâcidi ve'l-ekârim) 887, 956
Selânik 764, 838, 947, 957; Livâ’-i — 269; Mahrec-i — 888; — a‘yânı 632; — Kadısı 774; — Kazâsı Mevleviyyeti 685; — kurbü 112; — mutasarrıfı 143, 737; — Nezâreti 247; — Sancağı 72, 199, 478, 633, 737, 788, 838, 902, 957; — Sancağı mutasarrıfı 72, 120, 838
selâtîn 161, 447; kulûbi's—- 295; mâlişgâh-ı cibâh-i — 320, 452; meşâyih-i — 850; — cevâmi‘i kâtibleri 538; — hazerâtı kethudâları 538; ‘âdet-i müstemirre-i —-i ‘adl-âyîn 304; —-i ‘adl-âyîn 165; —-i Âl-i ‘Osmân 446; melce’-i —-i ‘âlî-tebâr 396, 402; —-i Avrupa 90; —-i Cengîziyye 103, 333; melce-i —-i cihân 322; musâdakat-i —-i dîn 347; —-i felek-ihtişâm 757; a‘zam-ı —-i ‘izâm 412; mâlişgâh-ı cibâh-ı —-i ‘izâm 442; himmet-i bülend-i —-i kirâm 759; —i'l-Ervâm 447; rusûm-i —-i levâhık 8; hem-‘asrları olan —-i ma‘delet-âyîn 379; musâdakat-i/muvâfakat-ı —-i ma‘delet-âyîn 63; mezâcı‘-ı —-i mâzıyye 752; —-i mâzıyye 443, 498; murâfakat-i —-i nâmdâr 756; —-i nâmdâr 759; sebeb-i izdiyâd-ı şân u şükûh-i —-i nasafet-âyîn 70; vaz‘-ı —-i nasafet-âyîn 90; melce’-i —-i rûy-i zemîn 512, 760; —-i sâ’ire hazerâtı 537; —-i Türkmâniyye 297; merâsim-i —-i uhuvvet-me’âb 64, 70; a‘zam-ı —-i zemân 359; a‘zam-i —-i ‘izâm 413; merci‘-i —-i ‘izâm 846; — mütevellîler 538; — nâmiyle 89
seleb 803; bilâ— 523; pür-sâz ü — 961
selef 8, 18, 21, 24, 28, 32, 127, 141, 146, 199, 236, 263, 337, 492, 566, 569, 590, 621, 633, 695, 712, 733, 772, 773, 791, 792, 799, 824, 828, 847, 894, 933, 955, 959, 963; ahvâl-i mâ-mazây-ı — 854; necîbü's—- 503; reşk-âver-i ervâh-ı ashâb-ı hayrât-ı — 541; taklîd-i etvâr-ı/evzâ‘-ı — 8;

tetebbu‘-i âsâr-ı — 15; —-i mûmâ ileyh 894; — inin takımı 931; —ler 213, 274, 455, 491, 519, 630

Selîm Ağa (Dergâh-ı ‘âlî kapucu-başılarından, Çavuş-başı vekâleti) 966

Selîm Girây Hân (Kırım Hânı Kaplan Girây Hân'ın oğlu, Nûreddîn, Başbuğ, fermân-fermây-ı iklîm-i Kırım) 103, 104, 107, 132, 320, 331, 527, 566

Selîm Hân (Bebân Hâkimi) 483

Selîm Hân (Kör, Kerîm Hân'ın kör gözü mesâbesinde, rezîl-i pâ-dergil, nâm şahs-ı kûr-dil) 808, 905

selîmî 628; — kabzalı 325; — kürk 506

Selîmiyye evkāfları (Şâm-ı şerîf'de vâki‘) 948

Selîm Paşa (Sivas Vâlîsi, Vezîr, Kenkırı Sancağı, Mûsul Eyâleti) 144, 238

selsebîller 673

sem‘ 426; lâhık-ı —-i hümâyûn 389, 774, 947; —-i hümâyûna lâhık 777, 930; —-i hümâyûn-i Husrevâne 276; karîn-i —-i hümâyûn-i Pâdişâhâne 485; —-i kabûl ile ısgā 525; lâhık-ı —-i sadâkat-medâr 215

semâ/semâ’ 672, 852; karîn-i kımme-i kubbe-i — 546; —i'l-‘izzeti 547; ‘alâyim-i —vî-veş 239; ‘alâyim-i —viyye 727

semender-i âteş-bâz gibi 855

Semendire 817; — Sancağı 236, 371, 477, 621, 707, 772, 818, 902, 909, 957

semere 343, 952; —-i fu’âdları 234; —-i hulûs-i fu’âdlarından ‘add 620; —-i letâfet-merhûnu 214; —-i nahl-i berûmendi 215; —-i salâh 90; şecere —leri 654; —-i Sidretü'l-müntehây-ı Risâlet 748; —-i sulh 90; —-i şecere-i emânîsi 272; —-i şecere-i ıhlâsları 731; —-i şecere-i ihlâs 776; —-i şecere-i mahabbet 776; —-i şecere-i mihr 579, 582; —-i şecere-i mihr u velâ 585; —-i şecere-i müvâlât 579, 582; —-i şecere-i sadâkat 611; —-i şecere-i sıdkları 731; —-i teveccühât-ı Sultâniyye 435; şecere-i ihlâs-diyânet —leri 244; şecere-i ihlâs-—leri 857; metânetin —si 643; şecere-i hulûsları —si 627; şecere-i sıdkları —sinden 627; —sini beyân 854

semmûr 332, 743; al çukaya dûhte bir sevb — 333; dâne-i — 331; ferâce-i — 214, 228, 250, 545, 575, 692, 775, 797; ferve-i — 75, 83, 927, 955; ferve-i — (yeşil çukaya kaplu) 333; hıla‘-ı — 959; hıl‘at-i — 704, 708; iksây-ı ferve-i — 270, 455, 626, 684, 825, 888, 963, 975; iksây-ı sevb-i — 894; ilbâs-i ferâce-i — 251, 705, 773; ilbâs-i — 786, 787; ilbâs-i ferve-i — 209, 211, 487, 492, 532, 629, 707, 726, 939; ilbâs-i sevb-i — 263, 377, 388, 723, 899, 924, 955; serâsere dûhte ferve-i — 334; serâsere dûhte sevb-i — 338, 627; sevb-i — 235, 248, 376, 723; sûf ferâce — 338; telebbüs-i ferve-i — 235, 250, 753, 848, 894; püsküllü beyâz İstanbul dîbâsına kaplu sırt — erkân sevb 325; — ferâceler 724; serâsere dûhte — hıl‘at 631; serâsere dûhte — hıl‘at-i mûrisü'l-behcet 77; serâser sevb-i —-i bâhiru'l-hubûr 633; —-i bâhiru'l-hubûra dûhte 139; ferve-i —-i behcet-ihtisâs 127; ilbâs-i ferâce-i —-i behcet-me’âl 448; sevb-i —-i behcet-nümûn 271; sevb-i —-i fâ’izu's-sürûr 21; hıl‘at-i —-i girân-behâ 280; sevb-i —-i girân-behâ 452; ferve-i —-i behcet-nümâ 27; serâsere dûhte sevb-i —-i behcet-nümâ 724; sevb-i —-i behcet-nümâ 268; ferâce-i sebz-gûne dûhte bir sevb-i —-i behcet-nümûn 691; serâsere dûhte hıl‘at-i —-i fâ’izu'n-nûr 194; —-i fâyiz'u's-sürûr 593; —-i fâyizu's-sürûra dûhte 887, 916; ilbâs-i ferve-i —-i fâ’izu's-sürûr 20; ferve-i —-i girân-behâ 338; serâsere kaplu ferve-i —-i letâfet-mevfûr 593; hıl‘at-i —-i mûrisü'l-behcet 273; serâsere dûhte ferve-i —-i mûrisü'l-behce 199; serâsere dûhte ferve-i —-i mûrisü'l-hubûr 149; ilbâs-i ferve-i —-i mûrisü'l-meserret 660; ihsân-ı sevb-i —-i mûrisü's-sürûr 472; ilbâs-i ferâce-i —-i mûrisü's-sürûr 486; serâsere dûhte sevb-i —-i mûrisü's-sürûr 235, 248; ferve-i —-i mûrisü's-sürûr-i Vezâret 230; serâsere dûhte hıl‘at-i —-i müstevcibü'l-hubûr 194; vüzerâya mahsûs olan sevb-i —-i müstevcibü'l-hubûr 490; ferve-i —-i müstevcibü's-sürûr 123; serâsere dûhte sevb-i —-i müstevcibü's-sürûr 126; sevb ferve-i —-i şerâfet-mevfûr 619; sevb-i —-i Vezâret 964; sevb-i —-i Vezâret ilbâsi 27; — kalpak (yeşil çukaya dûhte) 371; — kalpak-ı mu‘teber 567; ferâce-i çukaya kaplu — kürk 104; — kürk (kırmızı katîfeye kaplu kabaniçe ta‘bîr olunan sırma çebrâstlı) 371; ferâce-i — kürk 77, 84, 97, 126, 148, 159, 189, 196, 278, 441, 452, 506, 509, 572, 645; ferâce-i — kürk (yeşil şâle kaplu) 440, 593; ferâce sırt — kürk 60; serâser — kürk 93; sevb-i — kürk 619; — kürk 372, 555; serâsere dûhte — kürk ilbâs 94; sırt — kürkler 507; — kürkler 373, 452, 517, 519, 520, 521, 538, 575; ferve-i —lar 741; ferâce-i — pâçe kürk 488; — pâçe kürk 658

semt 24, 35, 202, 373, 432, 461, 742, 765, 855, 936; —e münâsib 386; —e münâsib olan mahal 718; —-i dalâlet 696; —-i fezây-ı sebt-i havâdis-i a‘vâm 504; —-i gürîze şitâb 843; —-i Hicâz 753; —-i ıhlâsı 229; —-i ihtisâra imâle 595; —-i istikāmeti 229; —-i istikrâ’ ve istitlâ‘-ı vekāyi‘-i mûcibetü'l-i‘tibâr 494; —-i kıbleye teveccüh 556; —-i mukāvemetden rû-gerdân 662; —-i musâlaha 130; —-i necâha firâr 841; —-i necâha gürîz 841; —-i necâha şitâb 461; —-i necâta ‘atf-ı ‘inân 623; —-i Sa‘d-âbâd 605; —-i salâh 201; —-i salâha igrâ 810; —-i salâha imâleleri/ircâ‘ları 697; —-i salâha teşvîk 810; —-i Serây-ı Vekîl-i Saltanat 125; —-i sulh 201; —-i Top-hâne 719; —-i Vilâyet-i ‘Irâk 549, 552; —ler 790; — olan eyâletler 597

senâ 60, 110, 372, 575, 751, 755, 941; ‘azîm ‘arz-ı — 645; hıdmet-i lâzime-i — 539; ıttırây-ı — 799, 914; îfây-ı levâzım-ı — 470; zebân-güşây-ı — 908; zer-efşân-ı — 746; —âferîn 557; —hân 216, 802; cânib-i —kâr-ı ihlâs-şi‘ârları 358; îfây-ı levâzım-ı —kârî 582; —kârları 411; bî-nihâye —kârlıklar 654; bûy-i gül-berg-i —ları 501; edây-ı hakk-ı —ları 188; edây-ı merâsim-i —ları 188; hüsn-i —ları 704; ıttırây-ı —ları 95; manzûme-i —ları 778; nazm-ı —ları 491; vâdî-i ıttırây-ı —ları 724; zîver-i iklîl-i —ları 184; —ların istimâ‘ 705; sûret-i hüsn-i —ların ıttırâ 704; makāle-i —sı 557; sûret-i —sından nâkıl 976; —verleri 782; —yây-ı cemîle 94, 854; —yây-ı cezîle 255; îsâr-ı nakdîne-i —yây-ı nîkû-hısâl 854; —y-ı cemîl 195; —y-ı Hâlık-ı bî-çûn 310; —y-ı mahmedet-ârâları 704; —y-ı memdûhu's-sıfât 394; —y-ı mevzûn-i mazmûn-tırâz 556; —y-ı Şehriyârî 282; —yiş 608

Sencer Hânî-i sefîd 761

sened; yedine — 406; yedlerine — 405, 406; ahz-ı —ât 668; istibdâl-i —ât 258; —ât 105, 569; —ât-ı mezkûre 257; —i kavî 777; —ünâ 495n

Senevbici [Schleswig] Dukası 844, 846

seng 804; fülâd ü — 874; —i ferah 969; —i idbâr 50; bâr-ı —în 100; —i inkisâr 99, 462; serîr-i —i musallâ 516; —i siyâset üzere vaz‘ 940; —pâre-i dürüşt 418; —rîze-i idbâra âmâc 103; —tırâşân-ı kûh-ken-emsâl i‘mâli 860; —zede-i inkisâr 136, 843; —istân-ı vâdî-i hâmûşân 54

senger 42, 49; binây-ı — 51; —i haybet-eseri 41; —ler 48, 49, 116; —ler ihtirâ‘ına mübâderet 39; —lerine yürüyüş 49, 117

sepet; hedâyây-ı hümâyûn —leri 644, 646; top —leri 818

ser 558, 738; âşüfte— 378; bürehne— 240; derd-i — 51; —be-ceyb-i ihtifâ 240; —be-girîbân-ı hayret 927; —be-hevâ 664; —be-ser 862; —ber-âverde-i nev-zemîn-i şöhret 618; —ber-âverde-i sâha-i iktidâr 740; —bevvâbân 636; —bevvâbân-ı Sultânî 822; —bevvâbîn-i Dergâh-ı ‘âlî 589; —bülend 387, 566, 674; fuhûl-i hazâkat-mahmûlün —bülendi 195; fuhûl-i vaktin ‘afîf ü —bülendi 249; mesned-güzîn-i —bülendi 921; —cümle-i ‘âlem 95; —cümle-i âl ü ashâb-ı hidâyet-karîn 64; —cümle-i ebniye-i bedâyi‘-irtisâm 420; —cümle-i erâzî-i emvât 500; —cümle-i esnâf-ı askeriyye 680; —cümle-i huzzâr 743; —cümle-i kahrları 437; —cümle-i memâlik-i İslâmiyye 669; —cümle-i sügūr-i İslâmiyye 277; —cümle-i tedmîrleri 437; —cümle-i zâbitân 680; —cünbân-ı kûçe-bend-i hızlân 811; — çeküp çerha 190; —dâde 191; —defter-i Buhârî-hân 743; —defter-i ceyş-i Şeh-i nusrat-karîn 732; —defter-i efâzıl-ı Rum 629; —defter-i ehl-i yemîn 383; —defter-i emâsil 704; —defter-i erbâb-ı hayrât-ı hisân 718; —defter-i rûşen-dilân-ı kāfile-i hâssu'l-hâss 749; —efrâz 53, 69, 70, 262, 427, 544, 550, 555, 836, 948; tertîb-i mukaddimât-ı —efrâzî 902; zirve-i —efrâzî 904; —efrâzî ‘arz 618; —efrâzî irâ’et 618; —efrâzları 659; —encâm-ı kârı 807; —firâz 685; —firâz-ı havâss-ı mukarrebîn 893; —firâz-ı hoş-nefesân 97; —furû 99; —furû-bürde-i zânûy-i istiğrâb 731; —gerdân 52, 99, 418, 736, 807, 811, 839, 907; —gerdân-ı bî-me’âl 312; —germ-i temâşâ 617; —germî-i bâzâr-ı hılkat ü âferînîş 426; —güşâde 53; —halka-i intizâma rabt 373; —halka-i meşâyıh-ı kirâm 159; —hulefây-ı Mektûbî-i Sadr-ı ‘âlî 481; —i bürîde-i cesedi 459; —i bürîde-i hevâ-perest 918; —i bürîdeleri 243; —i celâdet-nişân 887; —i cem‘iyyet 241, 881; —i cem‘iyyet-i eşkıyâ 242; —i düşmen 41; —i eşkıyâ 891; —i felâket-medâr 42, 50; —i hevâ-mu‘tâdları 945; —i hevâ-perest 843, 936; —i hevâ-perestleri 877, 892; —i ibtihâcları 576; —i iftihârları 54; —i iskân-ı ‘Aşîret-i Millî-i Kebîr (der-Eyâlet-i Rakka) 916; —i kâr 102; —i kârda olanlar 189, 930; —i kâr-ı Hılâfet-medâr-ı Şâhenşâhî 299; —i kâr-ı übbehet-şi‘âr-ı Şâhî 339; —i maktû‘ 219, 459, 666, 877, 940, 946; —i maktû‘ları 120, 145, 892, 960; —i matlab 154; —i meç 656; —i mû 934; —i mû hılâfına hareket 354; —i mû tecâvüz 721; —i mübâhâtı 757; —i râh 831; —i sa‘âdetleri 371; —i sühan 863; —i şekāvet-perestleri 242; —keşîde-i evc-i iftihâr 240; —leşker 33; —levha-i dîbâce-i bî-‘adîl/bî-misl 445; —levha-i dîbâce-i şevket 733; —levha-i iştihâr 969; —levha-i nâsıye-i hâl 632; —levha-i Şâh-nâme-i Saltanat 495; —mehterân-ı sâbık 217; —menzil-i me’mûl 212; —mezhebimiz 131; —mezheblik 152; —nâme-i cerîde-i mefsedetleri 468; —nâme-i kitâb-ı faslu'l-hıtâb-ı a‘sâr 162; —nâme-i sahîfe-i faslu'l-hıtâb 746; —nigûn 107, 893; —nihâde 664; —nihâde-i i‘tizâr 766; —nihâde-i tekrîm 797; —nüvişt-i ezelî 738; —nüvişt-i hâli 829; —pençe-i saht-gîr-i zulmü 100; —satr-ı tûmâr-ı istihsân 558; —satr-ı tûmâr-ı sitâyiş 558; —sebz ü bâlâ 378; —sebz ü sîrâb 756; —sebz ü şâdâb 176; —sübha-i a‘sâr 436; —sübha-i edvâr 436; —tâ-be-pâ 852, 863; —tâ-ser 49, 112; —tâc-ı vekāyi‘ 895; —te-ser 900; —tîz 44; edânî-i bî— u pâ 907; —zede 784; —zede-i hudûs 341; —zede-i merzbûm-i zuhûr 357; —zede-i minassa-i zuhûr 360; —zede-i zuhûr 95, 129, 218, 261, 277, 341, 460, 462, 526, 532, 601, 655, 689, 690, 710, 720, 796, 812, 865, 899, 949

serâb; emvâc-ı — 226; lem‘a-i — 906; ‘ayn-ı —âsâ 224

Serahsî-i zemâne 764

serâser; —e dûhte ferve-i semmûr 334; —e dûhte ferve-i semmûr-i mûrisü'l-behce 199; —e dûhte ferve-i semmûr-i mûrisü'l-hubûr 149; —e dûhte

hıl‘at-i semmûr-i fâ’izu'n-nûr/müstevcibü'l-hubûr 194; —e dûhte semmûr hıl‘at 631; —e dûhte semmûr hıl‘at-i mûrisü'l-behcet 77; —e dûhte semmûr kürk ilbâs 94; —e dûhte sevb-i semmûr 338, 627; —e dûhte sevb-i semmûr-i behcet-nümâ 724; —e dûhte sevb-i semmûr-i mûrisü's-sürûr 235, 248; —e dûhte sevb-i semmûr-i müstevcibü's-sürûr 126; —e kaplu ferve-i semmûr-i letâfet-mevfûr 593; — kuşaklu 644; — semmûr kürk 93; — sevb-i semmûr-i bâhiru'l-hubûr 633; — teshîr-i kişver-i ülfet 356

Ser‘asker 21, 32, 33, 116, 152, 153, 201, 241, 256, 270, 432, 693, 879, 977; emr-i ‘azîm-i —î 78, 270; idâre-i umûr-i —î 21; ma‘iyyet-i —î 22; Ser‘askerî 116; —-i ‘âkıbet-endîş 45; ma‘iyyet-i —-i Cânib-i Kars 142; —-i Cânib-i Kars 102, 116; —-i dakīka-dân 45; —-i Diyârbekir 32, 84; —î-i cânib-i Bağdâd 32; —î-i Cânib-i Kars 21, 78, 140; —-i mûmâ ileyh 528; —-i müşârun ileyh 39, 44, 48, 82, 107, 117, 130, 141, 147, 197, 202, 241, 243, 272, 433, 693; —-i sâbık 140, 146, 241; —-i sâbık Kethudâsı 46; —-i Sultân-ı mûmâ ileyh 528; ahvâl-i —iyye 21; —-i zafer-karîn 40; —ler 36, 38, 78, 141; —lik 85, 140, 257, 373; — ma‘iyyeti 181; — Paşa 39, 54, 117, 155, 158, 196, 385, 680; — paşalar 38, 385; — paşalar ma‘iyyetleri 25, 279; — Paşa-yı müşârun ileyh 42; — Vekâleti 146

Serây 335, 534, 796, 965; derûn-i — 468; pâk-— 224; tarh-efgen olduğu sayfiyye — 653; —dan çıkup 600; — havlîsi 648; —-ı ‘âlî 636; —-ı ‘âlî-i cenâb-ı Âsafî 463; —-ı ‘âlî-i hazret-i Âsafî 23, 281, 545; —-ı ‘âlî-i Vezîr-i a‘zam 124; Vâlide Hammâmı ardında vâki‘ —-ı ‘âlîleri 537; —-ı ‘âlîleri 336, 517, 613, 619, 633, 838, 964; Ağa-yı —-ı ‘Atîk 211; —-ı Âsafâne 125, 371, 453, 723, 927; —-ı Âsafî 58, 76, 94, 155, 194, 232, 333, 337, 371, 392, 488, 545, 909; —-ı bî-sütûn-ı âsümân 422; —-ı cedîd-i ‘âmire 622, 636, 858; —-ı cedîd-i hümâyûn 622; —-ı cenâb-ı Âsafî 545; —-ı Çâsârî 655; ârâm-gâh-ı Kā’ânî'leri olan —-ı dil-ârâ 370; —-ı dil-güşâ 676, 849; —-ı evvel-i mezkûr 538; —-ı hazret-i Âsafî 21, 24, 75, 151, 235, 254, 280, 322, 390, 462; —-ı hümâyûn 371, 449, 452, 488; —-ı hümâyûn-i ‘âmire 440, 443; —-ı ma‘hûd-i mezkûra îsâl 538; —-ı merkūm 538, 636; —-ı merkūmu teşrîf 517; —-ı mezbûr 537; —-ı mezkûr 648; —-ı nev-ihyây-ı meymenet-makrûn 731; —ın medâhıli 653; —ın mehârici 653; —-ı nüzhet-fezâ 560; —-ı Sadr-ı ‘âlî 76, 125, 254, 318, 323, 333, 335, 505, 593, 691, 775; —-ı Sadr-ı ‘âlî-i Vekîl-i Saltanat 76; —-ı Sadr-ı ‘âlî-şân 280; —-ı Sadr-ı ‘âlî'ye mürâca‘at 248; —-ı sânî-i mezkûr 538; —-ı ser-be-âsümân 730; —-ı Şeddâd 223; —-ı teşrîf 538; —-ı vâlâ 731; —-ı vekîl-i Saltanat 156; —lar 646, 653; kendü —ları 965; kendü —larına ‘avdet 229; —larına da‘vet 600; mükellef bir —larına inzâl 639; müzeyyen bir —larına inzâl 639; — Kadısı Efendi 835; — kapusu 653

serâ-perde 303; —den taşra çıkılup 310; —-i me‘âlî-inşâd 909; —-i sipihr-i mînâ-fâm 790; —-i Şâhî 303; —ye doğru ‘âzim 303

Serây-burnu 133

Serây-ı ‘Atîk; —-ı ‘âmire 538, 802; —-ı hümâyûn Ağası 211

Serây-ı Bosna; Kasaba-i —'nın kadısı 835; Kasaba-i —'nın zâbitânı 835a; nefs-i — sükkânı 834, 835; — sükkânı 833, 834

Serây-ı hümâyûn 60, 77, 84, 194, 235, 247, 334, 336, 371, 450, 453, 489, 506, 521, 636, 670, 689, 691, 723, 743, 858, 909, 927, 940; ebniye-i kadîme-i — 671; —'a ‘azîmet 160; —-i ‘âmire 55, 56, 444, 607, 671; —-i ‘âmire hârici 441; —-i dil-ârâm 126; —ları 229; — tabîbleri 947

Ser-bostâniyân; —-ı Hâssa 237, 377, 531, 838, 966; —-ı Hâssa makāmı 967; —-ı sâbık 33, 53

Ser-cebeciyân; —-ı Dergâh-ı ‘âlî 217, 589; —-ı Dergâh-ı mu‘allâ 454

Ser-çavuşân 387, 772; —-ı Dîvân 965; —-ı Dîvân-ı hümâyûn 589, 728; —-ı Dîvân-ı mu‘allâ 752

ser-çeşme; —-i *‘âtıfet* 518; müfeyyazu'l-cûd-i —-i dâ’imiyyü'l-ittisâl 62; —-i ‘inâyet 247; —-i ‘inâyetleri cûşân 770; —-i ârâmişleri 721; —-i hâtır-ı evliyây-ı ni‘amî 829; —-i ıhlâsları 738; —-i musâfâtı tekdîr 169; —-i müvâlâtı tekdîr 169; —-i safvetleri 721, 738; —-i zülâl-i birr 334, 718; —-i zülâl-i ihsân 718; —-i zülâl-i ni‘am 334

Serdâr 665, 711, 781, 951; —-ı A‘ver (nâmiyle benâm) 808; —-ı ekrem-i zafer-‘alem 234; —ları 951

serdengeçdi 80; ‘atîk/cedîd yeniçeri — bayrakları 144

Serdeş (Sovuk-bulak havâlîsinde) nâm mahal 115

seref 859; vâbeste-i mu‘ciz-i — 809; —âmûz 768

Ser-etıbbâ; —y-ı Eflâtûn-rusûm 193; —y-ı Hâssa 195, 227n, 228, 247, 250, 269, 452, 465, 518, 564, 565, 663, 692, 724, 750, 786

sergerde 132, 429, 437, 469, 657; —gân-ı ‘amele 373; —gân-ı ‘amele miyânı 189; —gân-ı asâkir-i mansûre 179; —gân-ı İran 811; —gân-ı kahremân-sıfatları 132; —gân-ı ümenâ miyânı 189; —-i kabâ’il 104; —-i tâ’ife-i mezbûre 103; —ler 106, 373, 463, 710, 811; asâkir —leri 552; asker —leri 549; ocağ-ı mezbûrun söz sâhibi —leri 543; tavâyif-i askeriyye —leri 458; —leri 373, 457, 462, 657n; —lerine te’kîd/tenbîh 458; —lik 709; —lik iddi‘âsı 906

sergi; — bozulmayup 927; — Nâzırı 128

serhadd; ber-vech-i kā‘ide-i — 681; gümâştegân-ı — 432; intihây-ı — 953; zâbitân-ı — 783; cevânib-i —ât 708; gümâştegân-ı —ât 879; hükkâm-ı —ât 298, 783; muhâfızîn-i —ât 37, 105; takviyet-i nizâm-ı —ât 38; vülât-i —ât 712, 783, 785; —ât 277, 385, 500, 597, 712, 726; —

ât-ı Devlet-i ʻaliyye 464, 803; —ât-ı Hâkāniyye 578, 582, 585; —ât-ı İraniyye 140; —ât-ı İslâmiyye 23, 37, 462, 465, 625, 690, 693, 834, 965; kılâʻ-ı —ât-ı mansûre 202, 817; muhâfızîn-i —ât-ı mansûre 105; —ât-ı mansûre 180, 877; gümâştegân-ı —ât-ı seniyye 167, 578, 582, 585; —ât-ı ülûfe vâsıl 187; —ât muhâfızları 106; —-i âhâd 51; —-i ʻazîm 965; —-i cemîl 817; —-i diyâr-ı küffâr 645; vâsıl-ı —-i gavâyet 458; resîde-i —-i hıtâm 395; resîde-i —-i ihtitâm 435; —-i istihkâm 817; resîde-i —-i iştihâr 427; —-i itmâm 817; —-i kıyâs 944; —-i mansûre 833, 834; —-i mübâlagayı mücâvezet 659, 937; —-i mübâlagayı mütecâviz 282; vâsıl-ı —-i şöhret 205; vâsıl-ı —-i tevâtür 205; —-i taʻdâdı 832; —-i tisʻîn 833; intihây-ı —ler 977; —ler 463, 818; —lerde cârî 818; — muhâfızları 293, 352

serhengân 452, 723; muntazır-ı kudûmleri olan — 230; —-ı haşmet-iştimâl 927

serîr 852; —-ârây-ı ʻâfiyet 445; —-ârây-ı ʻizz 498; —-ârây-ı bâlâ 555; —-ârây-ı bâlâ-hâne-i Saltanat 560; —-ârây-ı bâlâ-hâne-i Şehriyârî 560; —-ârây-ı fermân-rânî 580; —-ârây-ı Saltanat 499; —-ârây-ı sıhhat 445; —-ârây-ı temkîn 498; pâye-i —-i aʻlâ 21, 58, 83, 138, 150, 151, 160, 510, 757, 847, 927; sûde-i pâye-i —-i aʻlâ 793; şeref-i rû-mâlî-i pâye-i —-i aʻlâ 567; şeref-i ruh-sâyî-i pâye-i —-i aʻlâ 575; mübârek pâye-i —-i aʻlâyı zılliyyet-peymâları 175; —-i Âsafî 503; pâye-i —-i gerdûn-masîr 758; zîb-efzây-ı —-i gîtî-sitânî 355; ârâyiş-i —i hubb ü vedâd 583; revnak-efzây-ı —-i hubb u vedâd 171, 359; pâye-i —-i Husrevâne 431; pâye-i —-i iclâl 918; —-i İmperatorî 402; —-i İmperatorî'ye iclâs 509; zîver-efzây-ı —-i kâm-rânî 320; pâye-i —-i muʻallâ 60, 159; ruhsâre-sây-i pây-i —-i muʻallâ 961; şeref-i rû-mâlî-i pâye-i —-i muʻallâ 84; —-i muʻallâ-yı Kāʼânî 567; pâye-i —-i saʻâdet-nedîm 278; —-i sahâyif-i iʻzâz 16; —-i sahâyif-i istikāmet 16; —-i Saltanat 651, 670, 735, 861, 862, 895; —-i Saltanat-ı nusrat-masîrleri 949; —-i Saltanat-masîr-i Mülûkâne 845; —-i seng-i musallâ 516; —-i Şehinşâhî-i kürsî-temkîn 441; —-i şerâfet-bünyâd 441; pâye-i —-i şevket-masîr-i hazret-i Cihân-dârî 320; pâye-i —-i şevket-masîr-i Husrevâne 619; —-i şevket-masîr-i Mülûkâne 620, 974; pâye-i —-i şevket-semîr-i cenâb-ı Pâdişâh-ı kişver-gîr 546; pâye-i —-i übbehet-masîr-i Husrevâne 443; pâye-i —-i übbehet-nedîm-i hazret-i Cihân-dârî 638

serîre; —-i etvârı 567; —-i zamîrlerin ʻiyân 612; —-i zamîrlerin keşf 612; hulûs-ı —t 620; sâf—t 819; sâfî—t 611; cânib-i sâfî—tleri 585; hılâf-ı mezâkk-ı kışrî—tleri 765; sâfî—tleri 581

serkeş 179; berk-ı harmen-sûz-i vücûd-i —ân 295; —ân 904; —îde-i sâha-i handânî 560; —îde-i sâha-i inbisât 560; —likleri itâʻate tahvîl 598

sermâye; —-bahş-ı fahr 863; —-dâr-ı rûzgâr-ı sermâ-güzâr 891; —-i mevcûdeleri 769; —-i nîk-nâmî 760

Sermîl (Bağdâd'a on merhale uzak Tâkayağı nâm cebelden üç buçuk sâʻat ilerüde) taʻbîr olunan mahal 424

Ser-miʻmârân; bâ-maʻrifet-i — 850; —-ı Hâssa 770

Ser-müneccimîn 250

serpûş-endâz 479

Serrâc-hâne (İstanbul'da) başında 96

ser-rişte 276; —-i felâh 170; —-i girih-gîr-i ittifâkları 662; —-i güft ü şenîd 625; —-i hükûmet 904; —-i mehâmm-ı lâzımu'l-ihtimâm 896; —-i musâfât 466, 507; —-i nizâmları 462; —-i salâh 711; —-i sulh 170, 711; —-i umûru 473; —-i ülfet 507

Ser-seksoncuyân 771

serserî; — geşt ü güzâr 254, 278, 374, 665, 904, 960; — geşt ü güzârı ʻâdet edinüp 570; — hatt u rihâl 807

Ser-topî; —-i Dergâh-ı ʻâlî 109, 110; —-i sâbık 110

Ser-tüfengî 328

servet 568; sâhib-i — 632, 880, 947; —de sânî-i Kārûn 937; nâʼil-i —-i istitâʻa 763; — sâhibi 99

sevâhil 111, 396, 402, 525, 537, 891, 923; pîrâye-i hüsn ü ân-ı — 555; — benâdiri 840; — dâyiresi 808; — muhâfazası 791; — muhâresesine meʼmûr 544; —-i Kasaba-i Eyyûb 789

sevb/esvâb 695, 739; — ferve-i semmûr-i şerâfet-mevfûr 619; — hılʻa-i mûrisü'l-behcet 914; — hılʻat 103; — hılʻat-i bâhiru'l-behcet 139, 916; — hılʻat-i mûrisü'l-behcet-i Sultânî 887; — hılʻatler 159; — hıla'-ı fâhire 132, 472; voyvodalara mahsûs —-i fâhire 961; —-i semmûr 235, 248, 376, 723; —-i semmûr kürk 619; —-i semmûr-i behcet-nümâ 268; —-i semmûr-i behcet-nümûn 271; —-i semmûr-i fâʼizu's-sürûr 21; —-i semmûr-i girân-behâ 452; —-i semmûr-i Vezâret 964; —-i semmûr-i Vezâret ilbâsi 27

sevdâ 13; bî-hûde — 782; —dan ferâgat 710, 932; almak —sına düşüp 944; —y-ı dimâğı 431; —y-ı hâm-ı vehâmet-encâmına giriftâr 456; —y-ı husrân-meʼâl 623; —y-ı Saltanat 902; —y-ı sûd 13

sevk 33, 35, 43, 46, 47, 55, 59, 79, 84, 103, 104, 115, 133, 142, 146, 158, 178, 197, 201, 204, 232, 237, 239, 242, 248, 256, 259, 268, 266, 267, 273, 301, 373, 385, 424, 434, 438, 440, 454, 470, 490, 530, 569, 591, 617, 637, 694, 696, 698, 699, 709, 715, 720, 721, 726, 773, 774, 781, 792, 817, 827, 931, 940, 951, 952, 966, 975; ʻacâleten — 881; —-ı asâkir 36; —-ı fiʼe-i dalâlet 48; —-ı kader 134; —-ı kazâ 134; —-ı kelâm 975; —-ı leşker 33; —-ı leşker-i habâset 107; —-ı matıyye-i ʻazîmet 657; —-ı metâyây-ı celâdet 39; —-ı sâʼik-ı gaybî 516;

—ı sâ'ik-ı Îzed-i müte'âl 171; —ı sâ'ik-ı/sâyik-ı takdîr 25, 208, 446, 962, 976; —ı te'sîri 829; —ı zevrakçe-i tab'-ı nakkād 611; — u tesrîb 42

seyelân 516; — eden seyl-i deryâ-bâr 605; —ı âb-ı cevâhir-i ekvân 225; —ı zülâl-i rahmet-i Bârî 855

seyf/süyûf 119, 295, 446, 674, 877, 939; bakıyyetü's— 271, 528, 843, 877, 951; mukallid-i — 460; mücevher — 303; sell-i —i celâdet 49, 242, 932; —i celâdet 107; —i cihâd 341; tekallüd-i —i gazâ 340; —i gazâ 341; bakıyyetü's—i haybet-me'lûfları 814; sell-i —i hayf 459; —i himmet 107; —i hûn-âşâm 758; sell-i —i intikām 84, 116; —i İslâm 261; —i Mahmûdî 943; inhimâk-i —i meslûl-i ictihâd 442; —i meslûl-i şecâ'atleri 44; —i siyâset 942; —i yedullâh 942; —ullâh 446; sell-i — ü hûn-rîzî 283

seyl 872; hücûm-i — 871; memerr-i — 606; darebât-ı emvâc-ı —âb 606; —âb-ı tûfân-zâd-ı fiten-i pürmihan 95; —âb-vâr şitâb 225; —i 'azîm 871; —i 'azîm peydâ 606; şiddet-i —i bî-pâyân 871; seyelân eden —i deryâ-bâr 605; —i firâvân 872; —i hurûşân 871; hurûş-i —i ihtilâl 907; pâ-mâl-i —i nâ-pâydâr 606; hurûş-i —i şûriş 907

Seylü'l-'Arim; mânend-i — 41, 81; — hâletleri 606

seyr 56, 109, 223, 420, 461, 560, 575, 606, 615, 617, 620, 644, 650, 651, 653, 733, 768, 794, 849, 860, 862, 874, 978; erbâb-ı — 618; mevkıf-ı — 620; —âb-sâz-ı meberrât 682; — 'âdetleri 650; — ciden hâlî 618; —ciler mecma'ı 648; —ci makūlesi 617; — eder iken 650; —e gelan 644; —e mübâşeret 653; —i cihât 15; —i fezây-ı dûr- pehnây-ı felek-i ahzar 619; —i gülşen 31; —i riyâz-ı gülşen 622; —i serî' 36, 908; —i sür'at 544, 916

seyyâh; —ân-ı 'Acem'in Hicâz'ı olmağla 183; —ân-ı 'Irak'ın Hicâz'ı olmağla 183; —ı cihân-gerd-i berk-ı şitâb-ı hayâl/vehm 576; —ı hayâl 500

seyyi'e/seyyi'ât 702, 954; ida'-i —den nükûl 357

Seyyid; âsûdegî-i ümmet-i —i ebrâr 551, 585; refâh-ı ümmet-i —i ebrâr 551, 585; —i ebrâr 547; bi-hürmet-i —i'l-mürselîn 929; câh-ı —i'l-mürselîn 752; hafâyây-ı mezâyây-ı sünen-i —i'l-mürselîn 346; —i'l-mürselîn 445; makām-ı perde-i latîfe-i —ü'l-ebrâr 442; ilf ü ilti'âm-ı ümmet-i —ü'l-enâm 164, 293; kavânîn-i şer'-i —ü'l-enâm 129; râhat-i ümmet-i merhûme-i —ü'l-enâm 742; selâmet-i ümmet-i merhûme-i —ü'l-enâm 742; —ü'l-enâm 970; —ü'l-külli fi'l-küll 755; îfây-ı levâzım-ı sünnet-i seniyye-i —ü'l-mürselîn 261; refâh-ı hâl-i ümmet-i hazret-i —ü'l-Mürselîn 548; sıyânet-i nâmûs-i sünnet-i seniyye-i hazret-i —ü'l-mürselîn 183; sünnet-i seniyye-i —ü'l-mürselîn 128; hâmiyân-ı dîn-i cenâb-ı —ü'n-nebiyyîn 757; bk. ayrıca **Muhammed Hz.**

sezâ 311, 546, 836, 873, 895, 934; —ender-sezâ 921; nâ-— harekete ictirâ 387; — oldukları cezâları verilmek 578; ber-vech-i—vâr 376; sıla-i âferîne —vâr 634; —vâr 216, 452, 946; —vâr-ı âferîn-i zû-fünûn-i devrân 121; —vâr-ı ikrâm 195, 472; —vâr-ı 'inâyet 631; —vâr-ı i'zâz 195; —vâr-ı millet 215; —vâr-ı mülâhaza-i i'tibâr 55; —vâr-ı mülk 215; —vâr-ı senây-ı tahsîn 572; —vâr-ı Sipehsâlârî 54; —vâr-ı tab'-ı ilhâm-ârây-ı Zıllullâhî 208; —vâr-ı takrîz-ı tahsîn 745; —vâr-ı teşrîf 473, 596, 775; —y-ı ta'zîm 594

sıbyân 856; 'atşân olan — makūlesi 616

sıdâk (صداق) ta'bîr olunur mihr-i mu'accel 505, 517

sıdk 165, 214, 403, 455, 473, 491, 565, 660, 698, 722, 800, 802, 863, 947; 'arz-ı — 688; bâha-i — 322; derârî-i — 752; devâm-ı — 208; envâr-ı — 976; ibrâz-ı — 249; iksîr-i bî-nazîr-i — 471; kemâl-i — 613; lem'a-i — 934; levâzım-ı — 311, 754; lisân-ı — 615; masdar-ı — 268; menâfi'-i — 933; mesâha-i — 337; münâfî-i — 171, 174; neşât-efrûz-i sâha-i — 849; temhîd-i esâs-ı — 342, 357; vâcibe-i — 738; vüfûr-i — 273; zevâhir-i erîhiyyet-i — 340, 355; târîh-i —âsâr 382; merkez-i —da direng 48; —dan gayri 155; —ı âşikâr 708; —ı 'azîmet 511, 591; —ı derûn-i safâ-nümûn 235; —ı emânetleri 678; —ı hulûs-ı diyânet-penâhları 65; —ı niyyet 115, 139, 195, 229, 501, 514; —ı niyyet-i Müşîrâne 388; —ı niyyet-i zât-ı hayr-hâhîleri 586; —ı taviyyet 620; —ı taviyyetleri lâzimesi 180; izhâr-ı —ı yakīniyye 795; —ı 'ubûdiyyet 394; mehâ'il-i —ihtisâsları 132, 180; karâr-dâde-i —iştimâl 158; makāl-i —iştimâl 65; makāl-i —iştimâlleri 214; semere-i şecere-i —ları 731; zîb-efzây-ı riyâz-ı —ları 244; —ları zâhir 272; mısdâk-ı —siyâkı 757; îfây-ı — u sedâd 722

Sıffîn Vak'ası 316

sıgār u kibâr 108, 139; âsâyiş-i — 411; cezm-kerde-i — 972; ma'lûm-i — 597; — mesrûr 899; — mübtehic 899

sığınak 402

sığır 794

sıhhat 159, 690, 774n, 778, 801, 834, 837, 970; 'alâ vechi's-— 158, 721, 762, 973; 'alâ vukū'ı's-— 215; 'ale's-— 812; kemâl-i — 923; mültebis-i câme-i — 908; resîde-i derece-i — 205; serîr-ârây-ı — 445; temâm-ı — 282; zarf-ı zemân-ı — 634; tasdîk-nâme-i —-'âllâme-i mezkûre 401; çekîde-i yerâ'a-i —-berâ'aları 446; tasdîk-nâme-i —dâ'i-meler 510; —e karîb istimâ' 842; derece-i —e mevsûl 517; —e munkalib 89; rütbe-i —e resîde 908; —ine kesb-i ıttılâ' 100; —-i nesebini i'tirâf 869; —-i nesebini iş'âr 869; —-i sübût-i nesebi 869; —-i zât-ı kâmilü's-sıfâtları 756; —i üzere 720; der-— oldukca 138; takrîr-i —semîri 173

sıla; bi-tarîkı's-— 446; —-i âferîne sezâvâr 634; —-i rahm 103n; —-i erhâm-ı meserret-iştimâl 912;

—-i tahsîne sezâvâr 634; —larına gitdiler 489; — lâzımdır 657; icrây-ı levâzım-ı —t-ı erhâm 701; —t-ı salât-i müte'akıbü'l-vürûd 63

sınûr 163, 167, 168, 170, 175, 178, 255, 293, 298, 352, 784; ez-havâşî-i — 283; gümâştegân-ı — 783; hem-— 86; mesâlih-i — 293; muhâfaza-i — 179; mülâsık-ı — 167; —a müte'allık 162; —-i İran'a mülâsık 878; —-i İslâmiyye 39, 158; —-i kadîme 170, 292, 350, 433, 464; —-i kadîme esâsı 262; —-ı kadîmeye ri'âyet 465; —lar 710; — ların muhâfazası 304; istikşâf-ı erâzî ile —u 923

Sırât 184

Sırb; — hükûmeti 396, 402; — tâyifesi 643

*sırça-serâ*ya sânî 922

Sır Kâtibi 641, 642, 650, 651, 657; —leri 639, 650; —lerini ihzâr 640

sırma; bükme — 689; — sırma çebrâstlı 371; — ile pesend işleme 325, 330; — işleme 330; —-i zerrîn 749; —lı döşeme 706; zer-endûd — sarfıyla 748

sırr 682, 766, 938; —an 837; —an istiksâ 100; —-ı garîb 725; bk. ayrıca *esrâr*

sıyâm; eyyâm-ı şehr-i — 622; muntasıf-ı şehr-i — 448; şâhid-i hoş-hırâm-ı mâh-ı — 55

sıyânet 90, 91, 116, 272, 293, 308, 347, 352, 391, 403, 406, 409, 414, 431, 528, 596, 663, 738, 785, 848, 876, 887, 913, 953, 954, 960; esbâb-ı — 785; hey'et-i mecmû'alarını teşettütden — 461; kuyûdunu tetarruk-ı halelden — 582, 585; —en 949; müzâhamelerinden — 103; tetarruk-ı halelden — 396, 412, 578; nüfûsları —i 878; şânı —i 306; —-i ahvâllerin manzûr 352; —-i ehâlî 887; —-i fukarâ 536; —-i hâl 298; —-i mevâsîk 586; —-i millet-i Muhammedî 913; —-i nâmûs-i Saltanat-ı ebed-kıyâm 54; —-i nâmûs-i sünnet-i seniyye-i hazret-i Seyyidü'l-mürselîn 183; —-i ra'iyyet 887; —-i sâhileyn kasdıyla 196; —-i 'uhûd 586; mazhar-ı —leri 305; vücûh-i mezâlimden/te'addiyâtdan —leri 884; —leri 443, 777, 916

sicill; sebt-i — 406, 881; —âta kayd 885; —âta sebt 885; —âta tastîr 835; —âta yazılan kazâyâ 883; kazâ'-i merkūme —âtı 100; —e nazar olunup 406

Siçilye/Sicilya; — Elçisi 88; —ateyn Devleti 394; —ateyn Kıralı 714

Sidrekapsi (سدره قپسی) Ma'deni dağları 112

sihâm; —-ı intizâra âmâc 854; —-ı istîsâl 107; —-ı kahr 107; —-ı kahr u demâra âmâc 178

sihr 594

Sîkâkûl; devreviyye-i —-i sefîd 761

sikāt 15n, 242, 244; sübût-yâfte-i deffe-i elsine-i — 446; elsine-i —dan isticvâb 938

sikke; —-i hasene-i zer-i mahbûb 139; hulefây-ı 'Abbâsiyye —si 666

siklet; bâr-âver-i — 932, 952; bast-ı bûriyâ-yı — 53, 458; def'-i bâr-ı — 948; îrâs-ı — 570; medd-i tınâb-ı — 48, 460; ref'-i kâr-ı bâr-ı — 57; tarh-endâz-ı bâr-ı — 527; lüknet-i lisân —i 809; —-i bâr-ı kesâfetleri 49; —-i vücûdu 789; —-nümây-ı vülûc 843

silâh/esliha; bilâ-— 523; edille-i — 89; tâmmü'l-— 142, 144, 264; — dahi dest-res 524; —dan 'ârî 89, 524; yedlerine — girmekle 524; —-i gûnâ-gûn 542

Silahdâr 80, 376, 707; — Ağa 77, 229, 449, 706, 938; — ağalar 332, 370, 375, 376; — Ağalığı 236, 476, 610, 832, 893, 894; — Ağası 80, 246, 789, 955; Ağa-yı zümre-i —ân 228, 788, 853; zümre-i —ân Ağalığı 789, 853; —ân Ocağı Ağalığı 853; — halkı 332; —-ı bâ-vekār 235; —-ı hazret-i Şehriyârî 234, 893, 916; —-ı Şehriyârî 235; — Kâtibi 127, 246, 477, 956, 956; — Kitâbeti 127, 610, 676, 977; —ları sahâbeti 321; — Ocağı 832; — Ocağı Ağası 55, 228; — ocaklarının ağavâtı/zâbitânı 463; — terakkīlüleri 144

Silahşor; —ân-ı hâssa 618; —ân-ı Hâssa gürûhu 929; —ân-ı Hâssa zümresi 518, 632; —ân-ı mâh-cebînân 560; fenn-i —î 450; —-i Hâssa 240, 321; —-i Hâssa emekdârlarından 272; Ağa-yı mezkûr —ları 948; —ları 948

Silazya [=Silésie] nâm memleket 715

Silistire Kal'ası 881

Silivri; menzil-i — 315

silk; mîrî üsârâ —i 841; —-i cevâhir-i vüzerâ 35, 123, 235; —ine intizâm 684; zîver-i —-i nigâh-i itkān 584; —-i sühan 901; manzûme-i silk-i sutûr 360; pîrâye-i —-i sutûr 972; pezîrây-ı —-i sutûr-i ihtitâm 973; —-i tafsîl-i me'âli 745; —-i vüzerây-ı 'izâm 78; manzûme-i —ü'l-le'âl 393, 504; —ü'l-le'âl 453; —ü'l-le'âl-i hayr du'âları 778; —ü'l-le'âl-i makāl 338

silm 90, 164; dâhil-i dâ'ire-i — 879; hablü'l-metîn-i — 847; in'ikād-ı — 291, 349, 432; kevkeb-i dünbâle-dâr-ı — 435; meşrık-ı âfitâb-ı — 577; mugāyir-i şurût-ı — 870; tarsîn-i bünyân-ı — 783; te'kîd-i zavâbıt-ı — 354; —-i hayr-ittisâf 282; merâ'ir-i —in vikāyeti 887; sûret-i — ü velâ 164

silsile; —-i 'aliyye 896; —-i itâ'atleri 244; —-i kaviyyü'l-erkân 499; —-i memdûde 652; —-i merkūme 427; —-i mezbûre 652; bakıyye-i —-i mezkûre 427; —-i 'Osmânî 799; —-i Safeviyye 427, 810, 866; —-i Saltanat-makrûn 348; —-i tarîk-ı Bektâşiyân 930, 931; —-i tavîle 652; —-i vâlâ-şân 529; —-i zerrîn-bend 747; harmen-i — leri 427; —nin derûnu 652; —tü'z-zeheb-i me'âlî-nesebleri 499; —tü'z-zeheb-i tarîkat-i 'aliyye-i 'ilmiyye 815; —tü'z-zeheb-i tarîkat-i 'ulemây-ı uli'n-nühâ 19

sîm 688, 689; bezl-i nakdîne-i —190; evânî-i — 657, 689; nümûdâr-ı varak-ı — 891; — çenberli 326, 327; —den çay ibriği 688; —den kebîr

kâse 688; —den şem‘dânlar 689; — donanmalı 328; —-i hâlis 441, 444; —-i hâm 445; taht-ı — în-i bî-misl ü bî-hemtâ 441; —în tepsîler 506; — kaşık 689; kebîr — kahve ibriği 688; — licâm 330; — nahıl 505; — nahıllar 635; — pervâzlı endâm âyînesi 689; — pervâzlı şükûfedân 689; — raht 301; — saksı 688; kebîr — sini 688; — şeker kaşığı 688; — şem‘dân 689; — tebsi 656; — tîrkeş 104; — yular 330

Simav Kasabası 892; — Su-başısı 891

simsârlık 408; — hıdmeti 408

Sîmurg; —-i bülend-pervâz-ı ‘akl-ı küll 576; şehbâl-ı — u Hümâ 421

Sinân Paşa; — Câmi‘-i şerîfi ittisâli 183; — Câmi‘i kurbü 185

Sinân Paşa; Kasr-ı — 440; — Köşkü (Serây-ı hümâyûn-i ‘âmire hâricinde, leb-i deryâda vâki‘) 440

sincâb kürkler 333

Sind semtleri 903

sîne 189; sürûr-i — 558; —-bend 329; —-bendinin orta göbeği bir kebîr elmâs 329; —-fikârları 736; —-güşâd 562; —-hırâş 714; —-i a‘dâ 41; —-i ehâlî-i Saltanat-ı sermediyye 815; —-i pürkîneleri 40, 306; —-i sâfî 768; —-kûb-i müşt-i hasret 53; —-kûb-i müşt-i haybet 53; —-kûp-i a‘dâ 899; nihân-hâne-i —leri 764; riyâz-ı —leri 53

Sîne Kasabası (Bağdâd'a semt) cânibi/tarafı 461, 463, 464

sini (altı ayaklı kebîr sîm) 689; altûn kebîr — 689; kebîr sîm — 688

Sinimmâr; hîre-sâz-ı çeşm-i — 671; —-ı Havernak inşâd 562; saykal-kârî-i üstâdân-ı —-etvâr 557; ‘amele-i çîre-destân-ı —-ı hayâl 860; —-ı hayâl 191, 675; —-ı hıred 223; —-ı zemân 418

sinn 762, 889; hadâset-i — 762, 809; —-i temyîz 888

Sinob/Sinop; — Kasabası 691; — Kal‘ası 387

sipâh 80, 376; Kitabet-i — 476; — ağaları 332, 370, 375, 376; — Ağalığı 128, 218, 476, 569, 610, 822, 832; — Ağası 217, 218, 237, 533, 545, 569, 880, 955; —îler Ağası 246, 822, 955; Ağa-yı Ebnâ’-i —iyân 822; Ağa-yı —iyân 218, 569; âlât-ı —iyânesi 570; — Kâtibi 246, 956; — Kitâbeti 127, 610, 977; — Ocağı 832; — ocakları halkı 332; — ocaklarının ağavâtı 463; — ocaklarının zâbitânı 463; — terakkīlüleri 144

sipâriş 528, 649, 653; —ât-ı hakāyık-peymâ 71; —-i Çâsâriyye'yi ifâde 651

Sipehsâlâr; —-ı ashâb 185; —-ı dil-âgâh 41; emr-i hatîr-i —î 78, 119; idâre-i emr-i hatîr-i —î 21; kâffe-i umûr-i —î 78; lâzime-i ‘uhde-i —î 22; mesned-ârây-ı —î 47; nâmzed-i —î 808; sezâvâr-ı —î 54; emr-i ‘azîm-i —iyye 33; fenn-i —iyye 140

siper 41; pey-—-i dereke-i sa‘îr 468; pey-—-i râh-ı firâr 601; pey-—-i râh-ı idbâr 471, 599; pey-—-i semt-i gürîz 50; pey-—-i vâdî-i hızlân 46

sirâyet 117, 146, 277, 784, 855, 895; dâ’-i zâtü'l-cenb-âsâ —730; —-i âşûb 431; —-i fiten 431

sîret; dîv-— 523; hüsn-i — 96, 534, 777, 931, 963, 966; kemâl-i hüsn-i — 791; —-i ‘âkılâneleri 834; —-i hasene-i kâmiletü'l-evsâf-ı Mülûkâne 861; —-i haseneleri 886

Siroz 251, 465, 696, 767; Kazâ’-i — 767

Sîstân Memleketi 550, 552

sitâyiş 733; fâ’iz-i hazz-ı evfây-ı — 614; havsala-i defterden/kitâbdan bîrûn — 546; ser-satr-ı tûmâr-ı — 558; zemzeme-i — 615; —-hân-ı erbâb-ı hâl 928; —-i bârgâh-ı celâl-i Samediyyet 755; rehîn-i —-i bî-pâyân 870; eşref ü ezher-i —-i lâ-yu‘add ü bî-şümâr 62; manzûme-i —leri 778

sitem 57; —-dîde olan berâyâ 532; —-dîde olan re‘âyâ 532; —-kâr 455

Sivas 36, 100, 202, 271, 396, 401, 486, 688, 844, 902; cânib-i — 35, 201; nefs-i — 35; Sahrây-ı — 202; — cânibi 36, 270; — Eyâleti 144, 260, 263, 265, 485, 486, 622, 681, 787, 875, 902, 956; — Sahrâsı 241; — Vâlîsi 144, 238, 267, 483, 693, 787

Siyâdet; dürrî-i derârî-i âsümân-ı — 748; niyâz-ı — 760; hasîb-i —-ârâ 774; cânib-i —-penâh 659; —-penâh 61, 65, 383, 758

siyâhat; kesret-i — hasebiyle 825

siyâset; ahkâm-ı — 913, 949; bürîde-i şemşîr-i — 877; devâm-ı ahkâm-ı — 119; envâ‘-ı — 457; icrây-ı ahkâm-ı — 201; icrây-ı merâsim-i — 480, 892; ilmâ‘-ı şemşîr-i — 949; seyf-i — 942; teber-i zeyyin-i — 877; vâcibe-i ‘uhde-i — 466

siyer; âyetü'l-ahlâkı ve's-— 849; mutâla‘a-i hadâyık-ı kütüb-i — 15; mutâla‘a-i — 497; kütüb-i —-i Nebevî 316

sofra 749; murassa‘ — 751; —-i zer-endûd 749

Sogd (Semerkant'ta) 671

soğan 274; — yemediği 274

sohbet 57, 297, 303, 315, 435, 379; hem-— 336; hem-‘inân-ı — 614; hem-zânû-yi — 593; tarh-ı encümen-i — 58; tanzîm-i bezm-i — 370; târ-ı le’âlî-i nizâm-ı — 371; —e mugrem 702; —-i hâs 775; —-i yesâvili 903; şeref-i —leri 369, 379; tâlib-i —leri 379; şeref-i —leriyle müşerref 335

*solak*lara mahsûs 865

*soltan*lar (ayu kalpaklu) 643, 657; geyimlü —ı 644; mülebbes —ı 640

som; — güllü 330; — tabkūr kolanı 330; — tarak 326

sopa almak üzere 571

sorgūc 107, 459, 505, 656; mücevher tüy — 371; — (hânesi altûn ve elvân mînâ-kârî ile kebîru'l-cirm elmâslu Vebân ta‘bir etdikleri bayrak resminde

tûlânî behldâr hâşiyelü ve beşer kıt‘a elmâs ve birer kıt‘a kebîr yâkūt ve on ikişer sagīr yâkūt ile murassa‘ üç güllü ve yaprak yeri ezilmiş zümürrüdlü ve iki kıt‘a elmâs beyninde ezilmiş yâkūt ile tarsî‘ olunmuş ve depesi zümürrüdlü bir kıt‘a bînazîr ve nâ-dîde) 761; — (üstü bir la‘l ve etrâfı ve peçesi yirmi kebîr ve sâ’ir vasat ve sagīr yüz otuz sekiz elmâs ile murassa‘, zemînî kakma, tâşhâneleri müşebbek, zahrı kalemkârî altûn zencîrli, cevherdâr altûn) 324; mücevher —-i bî-nazîr 567; —-i hümâyûn 647; —lar 629; altûn at —u 329

Sovuk-bulak; — Hânı 115; — havâlîsi 115

Sovuk-çeşme 367; — ittisâlinde 76; — kapusu 452

Soytarı makūleleri 145

söz; erbâb-ı — 790; —leriniz hak 308; — olmaz 863; — sâhibleri 601; — uzandı gitdi 500; — ünüz gerçekdir 306

su 560, 643; bir içim — 11, 225; ‘aksin gördüler — da 676; — gibi 768; — gibi bezl ü îsâr 445; — gibi cihâna cârî 224; buzlu — içmekle 788; —lar 87, 544, 823; —lara kıllet ‘ârız 718; akar —lar gibi 657; cârî —ları kat‘ 876; — mazanne olunan mahaller 718, 920; —nun kılleti 718; —nun menba‘ı 719; —nun nedreti 718; — tedârükü 718; — tulunbadan 190; —ya muhtâc 718; — yerine 800; — yolları ta‘mîri 217, 589; — yollarının termîmi 217; —yu 190, 226, 872; —yu birkaç gün taşraya cârî 872; buldu —yun 852; —yun bulalı 900; —yun kesreti 932; cereyân eden —yunun menba‘ı 224

sû’; —-i ‘ameli 315; —-i edeb 317; —-i harekât 99, 805; —-i hareket 835; —-i hılkat-i mizâc 384; —-i ilkāları 527; —-i ilkāları te’sîri 767; —-i kasd 131, 458; —-i kasdları 459; —-i kasdlarından haberdâr 523; —-i kasd niyyeti 460; —-i kınye hâletleri 567; igfâl-i —-i kurenâ 738; —-i kurenâ 526, 824, 935; —-i kurenâ belâsı 529; —-i kurenâ ilkāsı 853; —-i kurenâ sebebi 681; —-i kurenâya istinâd 522; —-i kurenây-ı bîtehâşî ilkāsı 774; —-i sanî‘ 384, 438; kendü sû’-i sanî‘leri 570, 810; —-i tama‘ 100; —-i tedbîr 526, 739; —-i zann 694; —-i zanna bâ‘is 738

su’âl 304, 574, 639, 647, 649, 650, 654, 930; aslını etdikde — 231; —e mukārin 638; —leri 392

Su-başı 470, 545, 629

subh 862; —-i behâr-veş güşâyiş 307; rû-şenâ-bahşâyî-i —-i münîr 134; —-i sâdık-ı sipihr-i hüner-mendî 18; —-i sâdık-ı sipihr-i me‘ârif 18

Subhî Mehmed Efendi (Beylikci, Mâliyye Tezkireciliği, Arpa Emâneti, subh-i sâdık-ı sipihr-i me‘ârif ve hüner-mendî) 18, 127, 610

Subhî Târîhi 5

sûdâger; —ân 622; —ân-ı tüccârı 137; —ân tüccâr sefâyini 87; —leri 91

sudûr; bâ‘is-i inşirâh-ı — 919; cilve-nümây-ı — 898; istişfây-ı — 784; şeref-bahşây-ı — 374, 389, 416, 433, 440, 441, 465, 467, 479, 487; şeref-efzây-ı — 403, 433; şeref-rîz-i sahîfe-i — 898, 939; şeref-rîz-i ser-sahîfe-i — 896; şeref-yâfte-i — 463, 465, 466, 472, 478, 486, 490; şeref-— 385, 387, 392, 439, 488; tebdîl-i sadr-ı — 440; tebdîl-i — 973; zîb-âver-i sahîfe-i — 916; —-i fuzalây-ı kirâm 429; —-i izn-i ‘âlî 56; istizlâl-i —-i kirâm 613; mansûb —-i kirâm 281, 392, 463; ma‘zûl —-i kirâm 281, 392, 463; —-i kirâm 724, 927; —-i kirâm hazerâtı 157

suffe 647; —-i mezbûre 647, 655; çemen-i — 608; çemen-i —-i sühan-perdâzî 18; — kenârı 646, 647, 655; atım atım çemen-i —ler 607; — ta‘bîr olunan dâ’ire-i ‘aliyyeleri 229

sûfiyye 240, 765; gavâmız-ı — 765; zevâyây-ı — 766; tarîkat-i ‘aliyye-i —ye dahi intisâb-ı küllîsi 659; zümre-i —ye dahl ve inkâr 762

sugūr; muhâfaza-i — 38, 179; musâkıb-ı tuhûm u — 167; tetmîm-i ahvâl-i — 973; zâbitân-ı — 783; —-i İslâmiyye 202, 493, 690, 834; —-i İslâmiyye'ye bâ‘is-i takviyet 712; —-i mansûre 669; —-i mansûre-i Devlet-i ‘aliyye 818; —-i memâlik-i Husrevâne 782; —-i Saltanat-ı ‘uzmâ 431; —u'l-âdâbi'l-müstetâbeti 161; —un muhâresesi 159

sûk/esvâk 570, 718; ehl-i — 572, 573, 695; erbâb-ı —769; gayret-şi‘ârân-ı ehl-i — 571; —da müzâhameleri 574; —u's-silâh-ı kifâh 40

Sûku'l-‘ukâz; cevheriyân-ı —-ı ‘irfânın/fazlın serbülendi/sermâyedârı 896

sukūf 97, 220, 664; ârâyiş-i — 557; —-i köhne-binâsı 859; —-i pûşîde 441; zîb-ârây-ı —-i sipihr-irtisâmî 189

sulb; —-i pâk-i kerâmet-nümâları 382; —-i pâk-i tâb-nâkleri 378; —ünden 699

sulehâ/sulehâ’ 108, 661, 703, 887, 914, 915; iltifât-ı — 887; nüvâziş-i — 887; ma‘iyyet-i —-i sâlikîn 736

sulh 45, 87, 88, 91, 92, 155, 156, 255, 258, 284, 294, 296, 298, 404, 409, 434, 656, 669, 878, 953; ‘akd-i hibâle-i — 793; ‘akd-i — 44, 292, 308, 350, 434, 716; ‘akd olunan — 407, 637; ba‘de in‘ikādi's— 315; câdde-i — 45; dâ’imî — 399, 513; dâ’ire-i — 843; emr-i — 197; esâs-ı — 255; hablü'l-metîn-i — 785; hengâm-ı in‘ikād-ı — 314; hîn-i — 628; ibtidây-ı — 629, 689; in‘ikād-ı — 201, 260, 825; keyfiyyet-i — 260; medd-i müddet-i — 393; mevâdd-ı — 394, 667, 668, 804; mugāyir-i — 416, 783; mugāyir-i merâsim-i — 782; mukaddimât-ı — 780; mukaddime-i — 151, 160; murâ‘ât-i merâsim-i — 507; nizâm-ı — 669; mübârek — 647; mü’ebbeden — 391; peyvend-i — 508; rabt-ı peyvend-i — 870; risâle-i — 338; semere-i — 90; semt-i — 201; ser-rişte-i — 170, 711; şerâyit-ı — 656, 879; târîh-i in‘ikād-ı — 299, 353; ta‘vîz-i — 455; tecdîd-i — 391; te’kîd-i — 391; te’kîd-i zavâbıt-ı — 508;

te'yîd-i revâbıt-ı — 354; temessük-i esâs-ı — 289, 295; temhîd-i — 667; temhîd olunan — 597; zülâl-i — 90; —a istibdâli 91; emr-i —a istihkâm 715; dâ'imî — 'akdi 514; — 'akd-nâmeleri 400; mükâleme-i —a me'mûr 277; —a mugāyir 416, 783; —a mugāyir hareket 319; —a münâfî 783; —a rağbeti 158; —a tâlib 156; hablü'l-metîn-i — a teşebbüs 688; — husûsu 392; —-i âhırîn 163, 170, 293; —-i câvîd 222; —-i hayr 259; peyâm-ı —-ı hayr-encâm 255; —-i hayr-encâm 258; —-i Hudeybiyye kıssası 316; —-i kadîmi te'kîd 715; —-i merkūm 597; temhîd-i esâs-ı —-i mü'ebbed 781; —-i mü'ebbed 688; —-i müstelzimü'l-felâh 280; —-i müstetba'u'l-felâh 358; —-i müstetba'u'l-fevz 358; revâbıt-ı —-i müstevcibü'l-felâh 532; — in'ikādı 393; 'ikāl-i — isti'mâli 690; — mukābili nesne 668; dâ'imî — temhîdi 514; esâs-ı —u mü'ebbed 783; sulhu mü'ekked 806

Sultân 3, 5, 14, 28, 60, 61, 62, 63, 67, 95, 121, 136n, 163, 169, 170, 175, 187, 193, 197n, 220, 222, 225, 227, 255, 284, 292, 297, 298, 304, 350, 352, 378, 379, 395, 401, 402, 422, 423, 428, 433, 443, 494, 499, 502, 504, 516, 548, 549, 551, 580, 608, 633n, 641, 643, 651, 655, 656, 670, 674, 676, 704, 719, 720, 732, 733, 734, 789, 795, 798, 844, 851, 852, 863, 864, 865, 894, 900, 921, 922, 925, 941, 964, 965; devr-i — 218n; ibnü's-— 844; serpençe-i reviyyet-i — 284; serpençe-i re'y-i — 284; —allâhi 67; gerdûnhây-ı —ân 538; —ân 132; —ân-ı celîletü'ş-şân 517; milket-i cûd u keremin —ı 802; —-ı bende-perver 862; —-ı celîl 735; du'ây-ı devâm-ı 'ömr-i —-ı cihân 28; du'ây-ı devâm-ı devlet-i —-ı cihân 28; —-ı cihân 7; —-ı Cihân-gîr-i 'adâlet-pîşe 734; —-ı cihân-gîr-i zemân 851; —-ı cihân-ı nûr-fu'âd 561; —-ı Cihân-sitân 95; makdem-i —-ı Dârâ 423; —-ı dîn 547; kıvâm-ı şevket-i —-ı enâm 797; kıvâm-ı ferr-i —-ı enâm 797; —-ı hestî-i revha-i müttekâ 549; —-ı Kisrâ-dâd 862; —-ı kişver-güşây-ı dâru'l-mülk-i dil 284; —-ı megāzî-pîşe 733; vâcibe-i du'ây-ı devâm-ı devlet-i hazret-i —-ı memâlik-ârâ 618; —-ı merkūm 427; —-ı mezbûr 528; —-ı mûmâ ileyh 104, 528, 529, 530; —-ı mücâhid-perver 862; —-ı mücâhid-perver-i Dârâ-dâr 863; —-ı müşârun ileyhâ 506, 517, 537, 635, 636; cenâb-ı/hazret-i —-ı serîr-ârây-ı Levlâk 444, 744; —-ı şâhân-ı cihân 420; —-ı zafer-yâver 850, 861; du'ây-ı devlet-i —-ı zî-şân 862; —-ı zî-şân 675; âlây-ı 'arûs-i 'ısmet-me'nûs-i —î 636; hadâyık-ı —î 221; îfây-ı merâsim-i müstedîme-i —î 636; 'inâyet-i —î 481; mazhar-ı kerem-i —î 800; mazhar-ı lutf-i —î 800; nüzhet-gâh-ı —î 222; Ser-bevvâbân-ı —î 822; sevb hıl'at-i mûrisü'l-behcet-i —î 887; şâyeste-i şân-ı übbehet-nişân-ı —î 505; teşrîfât-ı —î 481; uğur-i câlibü's-sürûr-i —î 450; semere-i teveccühât-ı —iyye 435; —u'l-'âşıkīn 495; cenâb-ı —u'l-berreyn 196, 898; tevkī'-i refî'-i —u'l-berreyn 402; tevkī'-i refî'-i —u'l-berreyn ile muvakka'/müzeyyen 396; —u'l-mülûki ve's-selâtîn 501

Sultân Ahmed Hân; — Câmi'i 29; — Câmi'-i şerîfi 794

Sultân Bâyezîd; — Câmi'i'nde olan hakkâklar 665; — Hân-ı Velî Câmi'-i şerîfi menâresi 'alemi 239; menâre-i Câmi'-i merhûm —-i Velî 239; — kolluklarının çorbacıları 571; — kolluklarının zâbitânı 571

Sultân Hasan Câmi'i 468

Sultâniyye; — Kasabası 623, 805; — nâm cây-ı dil-güşâ 104; — semtleri 907

Sultân Mehmed; — Câmi'-i (İstanbul'da) şerîfi 379n, 380, 742; — Câmi'i Şeyhi 743; — Hân (Ebu'l-feth) Câmi'-i şerîfi 36, 380, 515, 516, 741; — Hân Câmi'-i şerîfi (Ebu'l-feth) kurbü 855; — Hân Câmi'-i şerîfi havlîsi 665; — Hân Câmi'-i şerîfi 380, 381, 539, 541, 766; — Hân Câmi'-i şerîfine isrâ 766; — Hân-ı Gāzî (Ebu'l-feth ve'l-megāzî) Câmi'-i şerîf-i bî-nazîri hazîresi 742; musallâ-yı Câmi'-i — Hânî'ye revân 539

Sultân-önü Sancağı mutasarrıfı 143

Sultân Selîm; — Câmi'i 954; — tarafında 925

sûr; hâric-i — 925; —-i ferhat 615; —-i ma'mûr-i kadri 433; —-i ma'mûr-i şânı 433; —-i pür-sürûr 518, 537; tertîb-i —-i pür-sürûrları 537; —-i sürûr 615; tertîb-i mukaddimât-ı —-i sürûr-i behcet-iktirân 504; âyîn-bend-i —-i şevk-efrûz 636

sûret/suver; 'âlem-i — 547; irâ'et-i hüsn-i — 672; hüsn-i — 48; nümâyiş-i hüsn-i — 418; tezyîn-i hüsn-i — 556; —-ârây-ı kalem 969; —-ârây-ı kalem-i hurde-gîr 776; —-ârây-ı takdîr 812; —-bâz-ı eşkâl 814; —-bâzî-i dek ü desîse 101; kālıb-ı hüsn-i —e ifrâğ 836; —-gîr-i îcâd 812; —-gîr-i tekvîn 812; mektûb-i 'âlînin —i 779; —-i 'adâvet izhâr 167; —-i âmâl 71; —-i âsâr-ı hasnâları 492; —-i 'azl 779, 791, 822; —-i 'azl müncelî 690; —-i 'azlleri 774; —-i behcet-nümûn 151; —-i dil-pezîr 919; —-i dîvân-âsâ 559; —-i dostî 80, 688; —-i emniyyet irâ'et 892; —-i eşkâli 418; —-i eşkâl-i isti'dâdı zâhir 251; —-i garîbeyi câmi' 747; —-i hak 37; —-i hakdan görinerek 129; —-i hâli 451; —-i hâl-i 'ibret-me'âl 926; —-i hâlleri 856; —-i hasene-i 'azîmet-i Cem-câhî 356; —-i hasnâ 731, 748, 776, 824, 882, 938; —-i hasnâ-yı dil-ârâ 572; —-i hasnây-ı bî-nazîrin 776; —-i hasnây-ı menâsıb-ı uhrâ 824; —-i hasnây-ı tedbîr-i Pâdişâh-ı kişver-gîr 938; —-i hasnây-ı üns 882; —-i hatt-ı hümâyûn 799; —-i hatt-ı hümâyûn-i kerâmet-nümûn 151; —-i hayr-hâhîde müvâneset 945; —-i hılâf 623; —-i hüsn-i hıtâm 191; pezîrây-ı —-i hıtâm 349; —-i hüsn-i senâların ıttırâ 704; —-i icmâl-i makāle 188; —-i igmâz 478; —-i imtinâ' 766; —-i imzâ 583, 586; —-i imzây-ı hümâyûn 580; —-i infisâl 660; —-i isbât 316; —-i istimâlet 466; —-i istînâs 22; —-i

istiskāl 237, 869; —-i ittihâd 958; —-i izmihlâl 711; —-i kāle gelan beyân-ı vâki'u'l-hâl 260; —-i keyfiyyet-i ruhsatı 255; —-i mâ-cerâ 284; —-i mağdûriyyet 829; —-i mahv 316; —-i makāle-i hâli 673; —-i matlûbe-i musâfât-ı nîkû-encâm 359; —-i me'ânîleri 783; —-i me'ârib-mu'teber 774; —-i mu'âmele-i diyânet-mevfûrları 350; —-i mukaddimât-ı 'acîbe 869; —-i mutâva'atda bey'at 932; —-i mücâzât 829; —-i müdde'ây-ı tehâbb ü mühâdenet 577; —-i müdhişe-i hıred-fersâ 49; —-i müsâ'ade 753, 785; —-i müsâ'afe 919; —-i müstahsen 220, 450; —-i müstahsene-i müsâleme 282; —-i müvâneset 958; —-i niyyet-i hâlisâne 175; —-i re'y 613; —-i sâhib-i liyâkat 927; —-i senâsından nâkıl 976; —-i silm ü velâ 164; —-i sürûrdan nâşî 373; —-i şânları 856; —-i şikāk 623; —-i te'bîdde istimrârı 690; —-i tekmîli manzûr 770; —-i telâtum hüveydâ 606; —-i tercemeleri 151; —-i tesâmüh 478; —-i tesellî 22, 237; —-i tezallum-i hâl 937; —-i tezehhüd 947; —-i tibyânât-i senâkâr-ı sadâkat-nişân 580; —-i ye's 859; —-i zılliyyet-i zînet-i hüsn-iktifâ 165; —-pezîr-i dest-gâh-ı takdîr 972; —-pezîr-i irtisâm 659; —-yâb-ı encâm 427; —-yâb-ı hudûs 522; —-yâb-ı imkân 420; —-yâb-ı in'ikād 870; —-yâb-ı istihkâm 870; —-yâb-ı terkîb 541

Sûret; Bender-i — 57

Surre; — Emâneti 531, 678, 838; — Emîni 678, 751; —-i câriye 702; —-i hümâyûn 751; —-i hümâyûn Emâneti 749; —-i zer 372; dîbâ —ler 337; zer —ler 337, 370, 706, 743; —ler 337, 507, 538; — püsküller 747; zer-i mahbûb —si 336

sutûr; ârâyiş-i — 492; keşîde-i silk-i — 163, 174; mastûr-i şeref-rîz-i — 943; zebîre-ârây-ı — 819; zîb-ârây-ı — 316, 449, 941; zîb-âver-i cemâl-i — 939; zîb-efzây-ı — 796; zîver-i kilk-i — 172; zîb-efzây-ı —-i inbâ 126; zîver-i —-i itmâm 494; zîb-efzây-ı —-i makāl 105

sûz; çû-çınâr-ı —ân 190; hânumân-ı tehammüllerini —ân 99; —ân 186, 769, 771; —-i âh 874; bâ'is-i —iş 864; —iş-fermây-ı sâmân-ı hânumân 632; —iş-i derûn 770; —iş-i hânumân-sûz-i ıztırâbları 730; —iş-nümây-ı lisân-ı hâli 704; izhâr-ı — ü güdâz 210, 925; kemâl-i — ü güdâz 743, 751; — ü güdâz izhârı 855;

Sübhân; —allah 617, 651, 724; —allâhi'l-Kadîr 940; bi-'avnihî —ehû ve Te'âlâ 43, 114, 201, 372, 416, 597, 720, 740, 817, 882, 962; bi-fazlihî — ehû ve Te'âlâ 132; bi-hamdihî —ehû ve Te'âlâ 120, 451, 603, 606, 785, 949; bi-lutfihî —ehû ve Te'âlâ 131, 245, 268, 730; bi-mennihî —ehû ve Te'âlâ 113, 140, 144, 520, 572, 689; —ehû ve Te'âlâ 814; 'avn-i —î 313; füyûzât-ı —î 499; 'inâyet-i —î 766; irâde-i 'aliyye-i —î 871; kârger-i kudret-i —î 867; mahz-ı 'inâyet-i ezeliyye-i —î 969; mazhar-ı tevfîk-ı —î 974; meşiyyet-i —î 867; mir'ât-i temâsîl-i ilhâm-ı —î 175; temessül-gâh-ı 'inâyet-i —î 355; tevfîk-ı —î 927; tevhîd-i —î 766; te'yid-i —î 313; zikr-i —î 766; 'avn-i/'inâyet-i —î'ye mazhariyyet 442; bi-te'yîdât-i —iyye 295; zılliyyet-i —iyye ile mütehallî 322; bk. ayrıca **Allah**

südde-i seniyye 320 322; —-i 'adalet-'unvân 172, 174; —-i 'adâlet-âşiyân 360; —-i behiyye 548; —-i cenâb-ı Zıllullâhî 686; —-i gerdûn-mertebeleri 647; —-i Husrevâne 625; —-i mekârim-nisâb-ı Mülûkâne 412; —-i râsihu'l-erkân 846; —-i sa'âdet-karârları 584; —-i sidre-makām 400; —-i sidre-nigâh 349, 432; —-i übbehet-karârı 396, 402, 512; —leri 654, 656

Südlice 944

süferâ 60, 263, 296; mübâdele-i — 262; tarîk-ı âmed-şud-i — 548; terkîb-i bend-i resâ'il-i — 255; —nın dâ'iresi 264; — tesyîri 322; —y-ı Devlet-i 'aliyye 158; —y-ı İran 423; şi'âr-ı —y-ı kibâr 656; —y-ı tarafeyn 56; bk. ayrıca *sefîr*

sühan 168; 'arz-ı — 826; erbâb-ı — 191, 227; hârik-ı 'âdât-ı — 191; sâhib-i lutf-i — 594; ser-i — 863; silk-i — 901; —-perdâzân-ı eyyâm 231; —-perdâzân-ı zemân 258; —-perver 802; —-sencân-ı devrân 675

Süheyl-i Yemenî; —-âsâ bedîdâr 378; —-âsâ lâmi' 378; —'ye hem-seng 746

sühûlet 780; 'alâ vechi's— 308; tarîk-ı — 941; — ile hareket 781; — ile ru'yet 490

sükkân 604, 738, 819, 859, 866, 914, 962; kâffe-i — 597; perîşân olan — 856; tanzîm-i ahvâl-i — 833; te'mîn-i — 880; terfîh-i ahvâl-i — 521; havâlî —ı 240, 892; resîde-i mesâmi'-i —-ı âfâk 541; —-ı Âsitâne-i sa'âdet olan 'ibâdullah 591; —-ı Âsitâne-i sa'âdet-âşiyân 137; —-ı Belde-i Tayyibe 751; —-ı Dârussaltana 770; —-ı hâne 739; —-ı Kāhire 471; —-ı kal'a 52; —-ı mele'-i a'lâ 751; —-ı memleket 693; —ının etvârla-rını/meşreblerini 'ârif 880; —-ı tarafeyn 579, 583; —-ı vilâyet 470

süknâ 868; sâhib-i — 188; sâkin oldukları — 736; —y-ı zu'afâ 730

sükûn 471, 714, 832; berk-ı harmen-sûz-i sükûn 650; îrâs-i — 470; sâhib-i —et 382; —et 135; —-i cumhûr 576; —-i ehâlî 576; —-i mebnây-ı aslîsi 47

Süleymân (Beşîr Ağa'nın hazînedârı, dîv-sîret, gulâm-ı bed-asl, nemek be-harâm, şahs-ı la-yu'kal) 935, 937, 939, 943, 945

Süleymân (Dökmeci-oğlu/zâde, Teberdâr, Sekā-başı-ı Sânî) 948

Süleymân (Gürcü, Dökmeci-oğlu'nun Kapu Çukadârı, Mısr-ı Kāhire'de, fitne-cû) 948, 949

Süleymân Ağa (Dârussa'âde Ağası) 206

Süleymân Ağa (Kapucu-başılık Pâyesi, Mütesellim) 536, 537n

Süleymân Ağa (kudemây-ı tarîkden, Muhzır) 729
Süleymân Ağa (Mîr-i ʻAlem, Rikâbdâr, Baş-kapucu-başı, Silahdâr Ağası) 55, 228, 246, 610
Süleymân Ağa (Mühürdâr-zâde, Cizye Baş-bâkī Kulu) 23
Süleymân Bey (bakıyye-i Katâmişiyye'den, Deşîşe Nâzırı, merkūmûn-i mahzûlûndan) 469, 470
Süleymân Bey (Köy Sancağı mutasarrıfı ʻOsmân Paşa'nın birâderi) 876
Süleymân Bey (Üsküb mutasarrıfı) 143
Süleymân Beyefendi (Bekir Paşa-zâde, Küçük Rûznâme, Mevkūfât) 246, 610
Süleymân Çelebi (Berber, Kum-kapu Nişancısı kurbünde) merhûmun dükkânı 703n
Süleymân Efendi (ʻÂrifî Paşa dâmâdı, Girid Defterdârı, Kalʻa-i Evvel Tezkirecisi) 956
Süleymân Efendi (Dâniş, Miftâh Ağası, Mevkūfâtî) 955
Süleymân Efendi (eş-Şeyh, merhûm-i fâzıl) telâmizesi 684
Süleymân Efendi (Hâfız, ʻArabacılar Kâtibi, Baş-mukātaʻa) 956
Süleymân Efendi (Şıkk-ı Sâlis) 246, 475
Süleymân Hân (Gāzî, Sultân, cennet-mekân, mücâhid fî sebîlillah) 222, 223, 643, 795, 798, 800, 851; kānûn-i — 800
Süleymâniyye; Medrese-i — 539; — medârisi hucurâtından birine duhûl 763
Süleymâniyye Bîmâr-hânesi 729
Süleymâniyye Câmiʻ; —i'nin orta kapusu mukābili 74; —i pîş-gâhı 796; —-i şerîfi 763, 858; —-i şerîfi hazînesine îsâl 859
Süleymâniyye evkāfları (Şâm-ı şerîf'de vâkiʻ) 948
Süleymân ʻİzzî (Vakʻa-nüvîs, Teşrîfâtî, Küçük Evkāf Muhâsebesi, ʻabd-i ʻâciz-i ʻadîmü'l-istitâʻa, ʻabd-i ʻâciz bî-iktidâr, ʻabd-i ʻâciz-i bî-mâye, ʻabd-i ʻâciz-i bî-mikdâr, ʻabd-i ʻâciz-i pür-kusûr, ʻabd-i fakīr, ʻabd-i hakīr, ʻabd-i hakīr-i ʻadîmü'l-istitâʻa, ʻabd-i hakīr-i bî-mikdâr, ʻabd-i hakīr-i nâ-tüvân, bende-i kesîru't-taksîr, bende-i pür-taksîr-i bî-mâye vü bî-bizâʻa, bî-bizâʻa, bî-mâye, câmiʻu'l-hurûf, Fakīr, Hakīr-i bî-mikdâr, ıhlâs-kâr, ʻİzzî-i perîşân-girdâr, Li-münşi'ihi'l-Fakīr/Hakīr, nâmık-ı ahbâr, nâmık-ı vekāyiʻ, nâmıku'l-hurûf, nâmzed-i zabt-ı umûr-i meʻâlî-perdâz, perîşân-kâr, sadâkat-me'lûf bendeleri, sadâkat-me'lûf dâʻîleri) 3, 15n, 17, 18, 195, 215, 231, 235, 246, 274, 311, 453, 482, 491, 492, 495, 501, 502, 520, 538, 556, 557, 560, 594, 595, 608, 634, 639, 640, 660, 724, 725, 743, 775, 778, 797, 803, 825, 826, 828, 858, 872, 873, 889, 894, 895, 923, 924, 928, 955, 969, 970, 971n, 973, 974, 975, 976, 978
Süleymân Paşa (Bağdâd Vâlîsi merhûm Ahmed Paşa Kethudâsı, Vezîr, Adana Vâlîsi, Basra Eyâleti, Bağdâd Vâlîsi) 484, 568, 661, 692, 693, 694, 720, 721, 738, 782, 788, 810, 811, 830, 842, 866, 868, 875, 901, 903, 950
Süleymân Paşa (Edirne Bostancı-başısı, Vezîr, Özi Vâlîsi, Hotin Muhâfızı, Bosna Vâlîsi, Anadolu Vâlîsi, tefttîş-i eşkıyâ, ber-vech-i arpalık Karahisâr-ı sâhib Sancağı'na mutasarrıf) 120, 275, 373, 374, 477, 504, 598, 604, 635
Süleymân Paşa (Rişvân-zâde, Marʻaş Beylerbeyisi) 913, 957
Süleymân Peygamber 619; evreng-i — 422; mühr-i — 651; Sultân —taht 719; —-ı zemân 503, 807, 808
Süleymân Şâh (halka-i silsile-i Safevî'den, şahs-ı sâhte, zuhûr-i tafra-furûşu) 807, 808, 809; —'ın duhter-zâdeleri 809
sülûk/meslûk 168, 291, 349, 432, 548, 585, 618; hulûl vâdîlerine — 204; hüsn-i — 36, 73; kadem-nihâde-i — 203; meslek-i halâsa — 843; mülûk-i marziyyü's-— 509, 512; refʻ-i gavâ'il vâdîlerine — 167; rehyâb-ı — 454; salâh-ı hâl-i zîbende-— 449; tarîka-i enîkaya ʻadem-i — 522; tarîka-i enîkaya — 522; vâdîye — 157; —-i cihât 15;—i fetânet-girdârı 659; hüsn-i —-i istikāmet-şi'ârı 214; hüsn-i —-i mülûk-pesend 272; hüsn-i —-i nîkû-girdâr 208; hüsn-i —-i su'lûk-intimâ 515; hüsn-i —leri 787, 924; keyfiyyet-i —leri 466; — leri 56
sünbül; —-i gülzâr 675; —-i külâle 874; mücessem —üyle 675
sünnet 447, 742; ashâb-ı — 261, 341; ber-vech-i vetîre-i — 636; Muhyi's-— 539; icrây-ı merâsim-i — 506, 877; icrây-ı —-i Ahmedî 444; icrây-ı —-i Hayru'l-beşer 742; ber-vech-i —-i Nebevî 517; aʻlâm-ı —-i seniyye 65; tenvîr-i menâr-ı —-i seniyye 138; reh-nümây-ı —-i seniyye-i Ahmedî 64; —-i seniyye üzere 506; —-i seniyye-i Ashâb-ı kirâm 447; —-i seniyye-i Hâtemü'l-mürselîn 760; hirzü'l-emân-ı —-i seniyye-i İslâmiyân 443; —-i seniyye-i istişâre 463; —-i seniyye-i meşveret 152; —-i seniyye-i Mustafavî 814; —-i seniyye-i selâtîn-i ʻOsmânî 29; îfây-ı levâzım-ı —-i seniyye-i Seyyidü'l-mürselîn 261; —-i seniyye-i Seyyidü'l-mürselîn 128; âsâr-ı — ü cemâʻat 130; Mezheb-i — ü Cemâʻat 154; nûr-i — ü Cemâʻat 428; tarîka-i enîka-i — ü Cemâʻat 291, 349, 432; tarîka-i sedîde-i — ü cemâʻat 162; tarîka-i — ü cemâʻat 168
Sünniyân 44; hey'ât-i —e 575
sürʻat 179, 333, 451, 711, 925; ber-vech-i — 908; ʻinân-rîz-i — 600; kemâl-i — 474; seyr-i — 544, 916; tevcîh-i veche-i — 181; —-i imtisâl 530, 536, 680, 814; —-i mutâvaʻat 530, 536; —-i tâmm 940; — ü şitâb 951, 953
Süreyyâ 805; resîde-i ser-menzil-i — 435; reşk-fermây-ı erîke-i — 546; tertîb-i nizâm-ı —-intizâm 575; huddâm-ı —-nişân 723; ʻarz-ı şükûh-i —-nizâm 375; dârât-ı —-nizâm 636;

hadem ü haşem-i —-nizâm 424; huddâm-ı —-nizâm 208, 333, 633, 920; nasb-ı hıyâm-ı —-nizâm 614; huddâm-ı —-nizâmları 571; kasr-ı —-tâk-ı çerh 421; murassa‘ tîr-keş-i —-veş-i Hâkānî 887

Sürhây Hân-zâde 22

sürh-serân 45

sürûr 410, 490, 895; esbâb-ı — 336; eşk-rîz-i — 643, 797, 835; fâ’iz-i dest-mâye-i — 553; garîk-ı lücce-i — 916; gül-bûy-i — 882; hengâm-ı — 574; îrâs-ı — 231; izhâr-ı — 258, 794, 899, 910; karîn-i — 313, 377, 482, 605, 629, 633, 678, 692, 899; kemâl-i — 453, 464, 923; lem‘a-pâş-i envâr-ı — 622; müstağrak-ı lücce-i — 635; nûr-i — 435, 453; rehîn-i — 234, 495, 786; rûz-i fîrûz-i — 616; sîrâb-ı zemzem-i — 897; tahsîl-i dest-mâye-i — 474; vâye-dâr-ı — 565, 820; —a bâdî 925; sûret-i —dan nâşî 373; izhâr-ı —i behcet 850; fâ’iz-i nisâb-ı —i bî-hisâb 973; —-i bî-intihâdan nâşî 797; —-i kulûb-i ‘ibâdullâha bâ‘is 797; —-i nâ-mahsûr 940; —-i rûy-i zemîn 547; —-i sîne 558; tekārub-i — u ahzân 118; karîn-i — u behcet 753, 816, 888, 912, 956, 978; vâye-i — u sürûd 137; izhâr-ı — u şâdmânî 657n 537n; girye-i — zuhûr 282

sütûn 303, 562; —-i irâdât 549; —-i menâre-i âsümân-sâları 187; —-i mevzûn 560; —-i mevzûn-i hoş-endâm 418; ruhâme-i —-i mevzûnlar 442; —-i mevzûnlar 441, 672; mevzûn —lar 558

süvâr 242, 301, 333, 369, 375, 377, 408, 538, 544, 571, 639, 645, 646, 657, 668, 701, 823, 840, 893, 940; atlara — 460; gül-gûne-i gerdûne— 615; —-ı huyûl-i igtinâm 116; —-ı huyûl-i intihâb 116; —-ı semend-i ‘âfiyet 360; —î 39, 49, 303, 726, 907, 950; işe yarar —î 951; mîrî —î 143, 181, 182; müntehab —î 303; perde-bîrûn olan —î 116; —î ağalıkları 609; —î asker 876, 906; —î bayrakları 662; —î levendât 80, 117, 143; —î neferât 301; —î ocakları 469, 929; —î ocakları ağavâtı 965; —î ocaklarının zâbitânı 636; —î Vezîr ağaları 506; —î zâbitleri 643; — olduğu kalyon 212

Süveys; sefâyin-i — 749

Ş

şâ‘ir 651, 873, 942; —-i mâhir 671, 872, 873; —-i melâhat-beyân-ı seher-âferîn 557; —-i pâkîze-gû 942

Şa‘îr; Emîn-i — 34, 956

şa‘şa‘a; —-bâr 557, 747; —-bâr-ı cevher-i hulûs-ı zâtiyyesi 277; şefak-ı —-dâr 748; —-endâz-ı etrâf 749; —-fermâ 850; —-i âfitâb-ı cihân-tâb 386; —-pâş-ı zemân/zemîn 436

şâb; revâc-gâh-ı metâ‘-ı kehl ve — 571

şâd 558; —âb 756; —ân 125, 198, 231, 453, 560, 794, 856, 958, 968; ibrâz-ı —î 258; izhâr-ı vüfûr-i —î 639; müstağrak-ı lücce-i —î 635; —î-i ‘âlem 975; —î-i fu’âd-ı ‘ibâda bâdî 943; —-kâm 736, 754, 790, 805, 815, 931, 945; —mân 643, 888; âyîne-i çehre-nümây-ı —mânî 560; behcet-ârây-ı dîhîm-i —mânî 320; fâ’iz-i dest-mâye-i —mânî 553; izhâr-ı —mânî 835; gülşen-i —mânîleri 61; —mânîlik izhâr 643; —-merg 240

şâdırvân/şâdurvân 735; —-ı pâk 735; —-ı pâk-dil-cûy 735; —-ı safvet-me’âb 732; —lar 653; sipihr-i —ları 547

şâgird 5

Şâh/Şeh 46, 154, 155, 296, 297, 304, 310, 349, 384, 420, 421, 428, 430, 437, 456, 458, 460, 561, 564, 623, 624, 735, 780, 799, 801, 803, 806, 807, 809, 810, 811, 812, 813, 863, 868, 870, 904, 905, 950; âsâr-ı — 863; hâk-i pây-i — 801; ‘ırk-ı — 456; ihsân-ı — 863; lisân-ı — 805; mahfil-i — 191; medh-i — 501; nâme-i — 310, 546; pîş-i — 800; sâhib-i sandalî-i — 807; taraf-ı — 44; güzergâh-ı hümâyûn-i —ân 798, 801; teceddüd-i —ân 803, 901; —ân 221, 799; —âne 466; ‘âdet-i hasene-i —âne 65; ârâm-gâh-ı —âne 938; ‘avârif-i —âne 757; bahr-ı bî-pâyân-ı himmet-i —âne 730; büyût-i ‘adîde-i —âne 672; büyût-i dil-nişîn-i —âne 920; câlib-i neşât-ı fu’âd-ı —âne 847; edevât-ı —âne 616; endîşe-i —âne 864; fikr-i —âne 864; hakk-ı cenâb-ı me‘âlî-nisâb-ı —âne 357; hânumân-ı —âne 813; haslet-i cemîle-i —âne 512; hıla‘-ı fâhire-i —âne 916; himmet-i —âne 900; huzûr-i lâmi‘u'n-nûr-i —âne 619; kemâl-i incizâb-ı derûn-i —âne 798; kemâl-i şefekat-i —âne 738; mehâsin-i işfâk-ı —âne 602; mir’ât-i tab‘-ı pâk-i —âne 355, 580; muhât-ı ‘ilm-i ‘âlem-ârây-ı —âne 399; nazra-i ‘aliyye-i —ane 452; nüzhet-geh-i —âne 922; peyâm-ı nâme-i —âne 71; ruhsat-ı —âne 847; sâhil-hâne-i —âne 420; satvet-i —âne 675; savb-ı bâ-savâb-ı —âne 65; şâhid-i iltifât-ı —âne 691; tâc-ı —âne 578, 581; tahiyyât-ı —âne 886; taht-ı —âne 578, 581; taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i —âne 409, 511; tertîb-kerde-i yed-i mü’eyyed-i —âne 611; teveccühât-ı mekârim-âyât-ı —âne 887; vekāyi‘-i nevâdir-i fütûhât-ı/gazevât-ı —âne 974; vüfûr-i teveccühât-ı mekârim-âyât-ı —âne 887; zât-ı kirâmî-sıfât-ı —âne 396, 402, 412; zıll-ı zalîl-i —âne 620; müntezihât-ı —âne'lerinden 592; i‘timâd-ı —âne'miz derkâr 847; —ân-ı ‘âlem 863; —ân-ı cihân 561; —ân-ı devrân 676, 851; —ân-ı İraniyye 781; ahvâl-i ‘acîbe-i mâ-cerây-ı —ân-ı îşân 803; —ân-ı me‘ârif-ittisâf 307; —ân-ı selef 222, 734; —-beyt-i nazm-ı dil-nişîn 672; —cânibi 197; — cenâbı 155; —enşâh 221; —enşâh-ı devrân 895; a‘lâ-hazret-i —enşâhî 296; bende-i Âsitân-ı Hılâfet-nişân-ı —enşâhî 297; havze-i memâlik-i —enşâhî 297; nüvvâb-ı hümâyûn-i —enşâhî 296, 297; ser-i kâr-ı Hılâfet-medâr-ı —enşâhî 299; —enşeh-i cûd 801; —enşeh-i dânâ-yı hıred-fersâ 18, 561; —enşeh-i muzaffer-i kâm-

âver/kerem-ver 862; —enşeh-i zemân 634; — firâşında 459; — hazretleri 155, 303, 310, 550, 552, 553; — hazretlerinin İ'timâdü'd-devle'leri 302; —-ı âgâh 221; —-ı âhar 813; —-ı 'âkıbet-tebâh 107; —-ı 'âlî-himem 420; —-ı bâlâ-menzilet 227; —-ı bed-fercâm 43; —-ı bed-nâm 42; —-ı bergeşte-kâr 40; —-ı bî-intibâh 808; —-ı bülend-câh 305; —-ı Cem-kudret 901; —-ı Cihân-bân 421, 922; —-ı desîse-kâr 46; âsâr-ı —-ı devrân 799; —-ı felek-câh 292; —-ı ferhunde-şiyem 900; —-ı fetânet-şi'âr 809; —-ı gerdûn-'azamet 733; —-ı gerdûn-mekar 421; —-ı gülbün-tırâz-ı safâ 312; —-ı gülbün-tırâz-ı sıdk 312; —-ı güm-râhlar 906; —-ı gümrâh-ı dalâlet-penâh 41; —-ı hadî'a-kâr 45; —-ı haybet-penâh 38, 784; —-ı hayret-penâh 905; —-ı himmet-kân 799, 801; —-ı himmetde aktâb 733; —-ı iklîm-i himem 864; —-ı İskender-âyîn 735; inbât-ı —-ı kiyâh 813; evlâd-ı —-ı müşârun ileyh 384; terceme-i kā'ime-i —-ı müşârun ileyh 153; ser-defter-i ceyş-i —-i nusrat-karîn 732; —-ı rûy-i zemîn 732; —-ı sâhib-i dâd 561; —-ı seyyâre-haşem 189; mekkâr-ı hîlekâr —-ı televvün-etvâr 46; himem-i mahsûsa-i hazret-i —î 302; da'vây-ı —î 460; dest-i —î 433; hazîne-i —î 459; istifsâr-ı tab'-ı me'âlî-iştimâl-i —î 304; keyfiyyet-i hedâyây-ı —î 950; lâyık-ı dîhîm-i —î 532; merkez-i —î 810; mesned-i —î 532, 809, 810, 879, 902, 953; murâd-ı —î 309; mütekallid-i seyf-i —î 806; nâme-i nâmî-i cenâb-ı —î 174; nâme-i nâmî-i —î 577, 581; nâme-i sâmî-i cenâb-ı —î 172; nâme-i sâmî-i —î 584; nâme-i —î 156, 257, 259, 277, 282, 310, 431; nâm-ı —î 905; nâmzed-i emr-i —î 781; nâmzed-i mesned-i —î 782; neşîmen-gâh-ı iclâl-i —î 808; nigîn-i —î 804; Ordu-yi —î 430, 433; revnak-efzây-ı erîke-i —î 349; rübâyende-i tâc-ı —î 811; rütbe-i 'unvân-ı —î 461; sâha-i mu'allâ-bâha-ı cenâb-ı —î 176; sefîrân-ı —î 428; serâ-perde-i —î 303; ser-i kâr-ı übbehet-şi'âr-ı —î 339; sît ü sadây-ı iclâl-i/kuvvet-i —î 305; tahrîrât-ı —î 280; taklîd-i seyf-i —î 624; tebrîk-i cülûs-i meymenet-me'nûs-i hazret-i —î 585; tebrîk-i cülûs-i meymenet-me'nûs-i —î 582; tehammül-i külfet-i —î 349, 428; temekkün-yâb-ı —î 584; tensîkāt-ı —î 291, 429; taht-ı —î-i dil-nişîn 441; karîn-i rızây-ı —î'leri 433; mesned-i —î'ye câlis 906; mesned-i —î'ye cülûsu 623; mesned-i —î'ye ıs'âd 904; taht-ı —î'ye iclâs 809, 810; — kulları 300, 302; — lafzı ıtlâk 904; —lar 226, 302, 309, 879, 932; —lar peydâ 462; —lara püşt ü penâh 220; —larının mahzûziyyeti 302; —lığa dâ'ir 904; —lık 460, 462, 532, 624, 811, 904; —lık da'vâsına mübâderet 811; —lık emri 804; —lık iddi'âsı 711, 903; —lık mesnedi 623, 806; —lık rütbesi 785; —lık 'unvânı 806; —lık 'unvânını izhâr 624; —lık vâdîsi 806; — tarafı 437, 710; — u gedâ 421; — 'unvânı 904; — Vekîli 709; —-zâde 952; — zuhûru mesmû'ları 807; —-ı Hind 62, 760; —-ı Hindüstân 57; —-ı hümâyûn-ferr 733; —-ı İran 44, 266, 546, 576, 680, 710; —-ı Kā'ânî-yi dest-gâh cenâbları 353; —-ı mahzûl-i nekbet-şümûl 50; —-ı melek-fenâ 516; —-ı menfûru't-tıbâ'ı 49; —-ı merkūm 46, 50, 904; —-ı mes'ûd 190; —-ı mezbûr 905; —-ı mûmâ ileyh 178, 464, 809, 905; evlâd-ı —-ı müşârun ileyh 385; izhâr-ı debdebe-i satvet-i —-ı müşârun ileyh 431; —-ı müşârun ileyh 158, 172, 178, 303, 304, 306, 311, 427, 428, 431, 550, 552, 584, 585, 623, 804, 805, 811, 901, 950; —-ı müşârun ileyh cânibi 429; —-ı müşârun ileyh ordusu 458; —-ı müşârun ileyhin gûş-zedi 431; —-ı müşârun ileyhin vürûdu 552; —-ı nâfizü'l-kelâm 901; —'ın bârgâh-ı bâlâ-endâm-ı Saltanat 457; —'ın dâ'iresi 459; —-ı nekbet-me'nûs 42; —-ı nekbet-penâh 40, 53; —-ı nesnâs-istînâs 51; —'ın haremi 461; —'ın hazîne-i defînesi 624; —'ın helâki 459; —'ın İ'timâdü'd-devlesi 950; —'ın İ'timâdü'd-devlesi makāmı 804; —'ın izâlesi 458; —'ın karındaşı 458; —'ın kevkebi 459; —'ın kibâr-ı ricâlinden 459; —'ın mu'teberinden 459; —'ın mühürdârı 460; —'ın ordusu 458; —'ın ordusundan gürîzân 459; eltâf-ı —'ın şâyânı 800; —'ın Tophâne Nâzırı 459; hîle-i bed-me'âl-i —-ı rûbâh-ihtiyâl 46; —-ı rûbâh-meniş 39; —-ı sâhib-i istiklâl 953; —-ı ser-be-hevây-ı Nemrûd-nümûn 43; —-ı Şeddâd-nihâd 52; —-ı şeytanet-kâr 45; —-ı ta'assubkâr-ı habâset-şi'âr 50; —-ı tebehkâr-ı mefsedet-şi'âr 41; —-ı ümmî-lakab 68, 346; —-ı vâlâ-câh 290, 304, 308, 353, 584, 585; asâkir-i —î 805; ber-efrâhte-i a'lâm-ı —î 807; cânib-i cenâb-ı —î 175, 300; cânib-i —î 301; cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı hazret-i —î 172, 586; cânib-i şehâmet-câlib-i —î 291; cenâb-ı —î 172; cülûs-i meymenet-me'nûs-i —î 578, 581; ecmel-i —î 348; efser-i —î 784, 813; emr-i —î 903; evreng-i —î 761; huzûr-i —î 302, 309, 550, 552; kā'ime-i —î 157; kalemî-i sâmî-i hazret-i —î 360; karîn-i —y-ı —î 434; karîn-i —y-ı yümn-iktizây-ı —î 292, 350; muktezây-ı şîme-i kerîme-i —î 358; münâfî-i kavâ'id-i —î 810; nevâmic-i behiyye-i —î 290, 349; revâyih-i 'anberiyyetü'l-fevâyih-ı sıdk-ı niyyet-i —î 581; savb-ı bülend-evb-i —î 294; savb-ı me'âlî-evb-i —î 577; taraf-ı eşref-i —î 342; taraf-ı hazret-i —î 294; taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i —î 579, 583; taraf-ı —î 256, 259, 301, 303, 304, 306, 307, 309, 311, 350, 351; vâkıf-ı huzûr-i —î 257, 351; kûçe-bend-i serîr-i —î'ye îsâl 809; Devlet-i behiyye-i —iyye 174; Devlet-i —iyye 174; dimâğında —lık sevdâsı ihsâs 806; —-nişîn-i meymenet-mekîn 418; kādime-cünbân-ı —-râh 506; —-râh 839, 870; —-râha 'atf-ı zimâm-ı rehvâr-ı zîbende-hırâm 802; —-râh-ı bâzâr 605; —-râh-ı hidâyete tergîbi 696; —-râh-ı kûçe 605; —-râh-ı silm 579, 582; —-râh-ı yegânegî 579, 582; —-sitân olmak ta'bîr-i

galatına şâyân 813; —-zâde 22, 383, 384, 438, 868, 950, 953; —-zâde-i mezbûru 439; —-zâde-i mûmâ ileyh 385, 387; —-zâde-i sâlifü'z-zikr 438; —-zâdelik 869; —-zâdelik da'vâsı 868

Şâhbender-i bender-gâh-ı servet ü yesâr 189

şâhî; kıt'a — 544

şâhid 184; zîbende-cemâl-i —-i ârâları 159; —-i bâlâ-hırâm-ı himem-i Mülûkâne 142; —-i dil-ârâ 559; —-i dil-ârây-ı hıdemâtı 722; —-i enzâr-ı Veliyyü'n-ni'amî 935; —-i feyz-ı sehere 562; —-i gül-çehre-i hayr-haber 453; —-i gül-çehre-i hulûslarıyla me'lûf 828; —-i gül-ruh-i âmâl 807; —-i gülçehre-i 'âtıfet 912; —-i hoş-hırâm-ı mâh-ı sıyâm 55; —-i hulûs-ı zîbende-tal'atları 273; —-i ikbâl 850; —-i ikbâl-i hoş-reftârı 26; —-i iltifât-ı Şâhâne 691; —-i merâm-ı enâm 31; —-i mümtâz 187; —-i nâzenîn-âsâ 919; —-i zafer 662; —-i zîbende 554; —-i zîbende-cemâl-i âmâl 258; —-i zîbende-cemâl-i tevfîk-ı Hudâ 210; —-i zîbende-i cemâl-i âmâl 118; —ler 506; — olan ağalar 506

şâhîn; lâne-i — 674, 48

Şâhîn Girây Sultân (Kālgāy-ı sâbık) 526

şahne; —-i kej-külâhı 813

Şâhruh Mîrzâ (Tahmâsb Şâh duhterinden hâsıl olan Nâdir Şâh'ın oğlunun oğlu ve veliyy-i 'ahdi, Nâdir Şâh'ın vefâtından sonra zuhûr eden şâhlardan, Şâh-ı İran, İ'timâdü'd-devle-i İran, cenâb-ı asâlet-me'âb, firâzende-i râyât-ı serverî, fürûzende-i çerâğ-ı mihterî, gonçe-i gülistân-ı ikbâl ü bahtiyârî, müstahkim-i erkân-ı memleket, müstecmi'-ı esbâb-ı Saltanat, müşîr-i Müşterî-tedbîr-i Âsaf-menkabet, nihâl-i hadîka-i iclâl ü kâm-kârî, niyâbet-nisâb, refî'u'l-'unvân, revâ'-i rûy-i şükûh ü şân, sa'âdet-iktisâb, sâhib-i sâ'ib-i re'y-i 'âlî-menzilet, vekâlet-intisâb) 155, 171, 173, 281, 285, 303, 305, 306, 310, 359, 458, 624, 709, 710, 711, 780, 807, 808, 809, 810, 811, 879, 903, 904

şahs/şahıs 259, 386, 462, 708, 842, 868, 878, 904, 906, 949, 950; ahvâli nâ-ma'lûm şahs 960; nâm — 710, 842, 897; —a icrâsı vâcib 436; —-ı be-nâm 649; —-ı bed-asl-ı lâ-yu'kal 912; —-ı bed-fi'âl 218; —-ı dalâlet-peymâ 202; —-ı dilîr 948; nâm —-ı kûr-dil 808; —-ı lâ-yu'kal 386, 906, 935; —-ı le'îm 904; —-ı ma'hûd 869; —-ı mechûl 202, 460, 869; —-ı mechûlü'l-ahvâl 664; —-ı merkūm 204, 869, 870, 952; —-ı mezbûr 204, 665, 869, 809; —-ı nâdân 834; —-ı namdâr 711; —-ı sâhte 807; —-ı tâlih 811; nâm —lar 932

Şâhverdi Hân (Gence Hânı) 932

şakī 460, 466, 661, 662, 891, 912; —-i bed-kâr 544; —-i bed-tıynet 467; —-i mâder-zâd 912; a'vân-ı —-i mezbûr 914; —-i mezbûrun 'avenesi 913; —-i mezbûrun oğulları 913; —-i vâcibü'l-izâle 662; —-i/şakī-yi merkūm 877, 917; —-i/şakī-yi mezbûr 662, 696, 837, 877, 892, 913, 914, 917, 945; —ler 571

şâl; basma — 761; Rızâyî — 761; top sâde — 761; yeşil —e kaplu 593; kemer-bend-i —î 761; üc donluk —î 657n; —-i reng-âmîz 12; elvan —î sof 331; —î sûflar 657n

şalvar; âl çukadan — 488

Şâm 59, 844; 'âzim-i — 948; Defterdâr-ı — 218; tarîk-ı — 210; — Eyâleti 269, 707, 897, 956; — Eyâleti Mîr-i Hâclığı 956; belde-i —-ı cennet-meşâm 219; —-ı cennet-meşâm 395, 401, 474; —'ın yerlü kulu 218; —-ı şerîf 29, 219, 388, 390, 473, 691, 816, 948; —-ı şerîf Eyâleti 477, 787; —-ı şerîf Hazînesi Defterdârı 218; —-ı şerîf Kadısı 85, 198, 219, 417, 474, 530, 565; —-ı şerîf Mîr-i Hâclığı 477, 787; hem-râh-ı huccâc-ı —î 754; tarîk-ı —î 530, 753; huccâc-ı —iyye 60; kāfile-i huccâc-ı —iyye 59; — kā'idesi 296; —-kârî 331; — Mîr-i Hâccı 750; — Mîru'l-Hâclığı 269, 897; Eyâlet-i — mülhakātı 707; — tarafları 352; — tarîkı 293, 701; — Vâlîsi 59, 218, 219, 227, 267, 750; — yolu 298

şân 25, 26, 28, 44, 67, 80, 88, 90, 156, 161, 240, 250, 255, 290, 308, 313, 320, 348, 357, 430, 431, 434, 436, 543, 560, 594, 621, 755, 766, 804, 849, 945, 959; Ağa-yı celîlü'ş-— 801; ârâyiş-pezîr-i — 678; bâ'is-i irtifâ'-ı — 573; bâ'is-i terfî'-i — 777; cevher-i — 443; emr-i celîlü'ş-— 132; fâ'iz-i dest-mâye-i — 633; fetîle-firûz-i — 922; ibkāy-ı — 571, 738; ibrâz-ı — 636; i'lây-ı — 33; irâ'et-i —/şükûh 506; isti'zâm-ı — 29, 179; 'izam-i — 155; karîn-i — 313; kesb-i — 960; keyfiyyet-i 'acîbü'ş-— 427; levâzım-ı mehâmm-ı — 939; mâ-sadak-ı — 317; mâ-lezime-i — 790; mansıb-ı zî-— 694; memleket-i zî-— 906; merd-i sâhib-i — 485; mezîd-i — 677; mikdâr-ı rif'at-i — 755; muktezây-ı — 89, 522, 952; nâ'il-i — 28; neşr-i envâr-ı — 307; neyl-i — 124; rütbe-i — 660; sadâkat ile tahsîl-i — 604; silsile-i vâlâ-— 529; sûr-i ma'mûr-i — 432; tahsîl-i — 532, 699, 834, 904, 911; tekmîl-i zâ'ika-i — 610; telmî'-i — 141; terfî'-i — 78, 95, 121, 196, 207, 209, 251, 263, 385, 454, 603, 926; tertîb-i revâtib-i — 11; 'ulûmu kılâde-i ceyyid-i — 699; 'ulüvv-i — 529, 798, 802, 916; 'unvân-ı menşûr-i — 605; zevât-ı celîletü'ş-— 89; zî-— 334, 728; zîver-i zebân-ı — 434; —-ı 'alîleri 83, 336; —-ı 'azamet-nişân 262; —-ı 'azamet-nişân-ı cânibeyn 163; —-ı 'azamet-nişân-ı Devlet-i ebed-makrûn 267; —-ı bâhiru'l-'unvânı 225; muvâfık-ı —-ı büzürgî 548; muvâfık-ı —-ı büzürg-menişî 548; muvâfık-ı —-ı büzürgvârî 548; —-ı celâdet-nişânları 567; —-ı devleteyn 163; 'ulüvv-i —-ı Devlet-i 'aliyye 28; 'ulüvv-i —-ı dîn 28; —-ı dü-bâlâ 123, 280; —-ı hûrşîd-medâr 425; —-ı iklîl-i Vezâret 231; —-ı i'lâ 486, 490, 511, 514, 631; —-ı ma'lûm kimesneler 143; —-ı me'âlî-'unvânı i'lâ 187; —-ı me'âlî-'unvânı terfî' 187; —-ı mürû'etine münâfî bir hâlet 779; tarafeynin —-ına lâyık 298; —-ına

lâyık 352; ta‘zîm-i —-ı rahmet-nişân 29; —-ı Saltanat-ı Hılâfet-‘unvân 509; —-ı Saltanat-ı seniyye 394, 490; —-ı sıyâneti 306; —-ı şevket-nişân-ı Devlet-i aliyye 424; —-ı şevket-nişân-ı Saltanat-ı ‘ulyâ 268; tevsî‘-i dâ’ire-i — ü şükûh 305; —-ı şükûh 900; —-ı tarafeyn 292, 293; —-ı terfî‘ 486, 490, 511, 514, 631; —-ı übbehet-nişân-ı Devlet-i ‘aliyye 160; —-ı übbehet-nişân-ı Devlet-i me‘âlî-‘unvân 219; —-ı übbehet-nişân-ı dîn-i me‘âlî-‘unvân 219; —-ı übbehet-nişân-ı Vezâret 661; lem‘a-zây-ı —ları 565; menşûr-i —ları 62; sûret-i —ları 856; tekallübât-ı —ları 118; —ları 89, 572, 798; —ları muhâfazası 173; vesîle-i rif‘at-i —lariyçün 58; erkân-ı — ü şükûh-i devleti 440; — ü şükûh-i hazrateyn 175; — ü şükûh-i Saltanat-ı seniyye 26, 78, 470; — ü şükûh-i taht-ı Hılâfet 419; — ve ‘unvân-ı cânibeyn 350, 432

Şarkıyye Hâkimi 600

şart/şerâyit/şurût 89, 139, 142, 143, 144, 148, 173, 181, 182, 202, 243, 244, 255, 256, 260, 262, 267, 275, 282, 294, 298, 299, 342, 352, 360, 373, 391, 400, 404, 412, 414, 434, 470, 569, 597, 666, 670, 680, 683, 708, 712, 714, 717, 780, 783, 821, 835, 867, 870, 879, 884, 887, 916, 930, 953; cemî‘ — 916; hıfz-ı — 782, 783, 870; hılâf-ı — 877, 879; murâ‘ât-ı zavâbıt-ı — 343; münâfî-i mevâdd-ı — 870; zavâbıt-ı — 783; —-ı ‘ahid-nâme-i hümâyûn 823; —-ı dostî 886; —-ı emâret 916; —-ı evvel 255, 293, 308; —-ı evvel mâddeleri 293; —-ı gazây-ı garrâ 760; —-ı ictihâd 360; —-ı İslâmiyye 541; —-ı mâlikâne 819; —-ı merkūme 173; —-ı mezbûr 781; —-ı mezkûre 294, 299, 353; —-ı mezkûre-i velâ-intimâ 255; —-ı muhâfaza 360; —-ı muharrere 342, 357; —-ı musâfât 360, 397, 398, 410, 413, 512; —-ı musâfâta münâfî 879; —-ı musâfât-ı İraniyye 878; —-ı musâlahaya mugāyir 712; —-ı musâlahaya münâfî 869; —-ı müsâleme 398, 410, 512; —-ı müsâlemeye mugāyir hareketlerden mücânebet/tevakkī 293; —-ı müvâlât 360, 887; —-ı salâh 656, 879; —-ı sulh 656, 879; —-ı ta‘zîm 647; —-ı zavâbıt-ı müsâleme 628; — kılınan mâddeler 292, 351; —ları üzere 883; musâlaha —u 170; —u hâvî 142, 479, 916, 966; —u mutazammın 266, 386

şatranc; nat‘-ı —bâzan-âsâ 462; —-bâz-ı eyyâm 461; nat‘-endâz-ı —-ı kifâh 784

Şatt; Nehr-i — (Mûsul Kal‘ası'nın hâricinde) pîş-gâhında 666

Şattu'l-‘arab; — Kapudanı 830, 832; — kapudanlarına mahsûs 830

şayka 639, 657; —larına alup 639

şe’âmet 813, 906; —-i encâm-ı kârı 913; —-i kudûmuna delâlet 771; sahrây-ı —-iktizâ 623; —-i nakz-ı ‘ahd 38; —-i taksîrâtından neş’et 525

şebbû; bûy-i — 675

şeb-çerâğ; —dan efzûn 750; —-ı dîhîm-i devlet 745; —-ı ‘ummân-ı Saltanat 393

şebîhûn tarîkıyle hücûm 49

şebnem; gülzâr-ı dehrin —i 734

şecâ‘at 40, 47, 54, 80, 242; ibrâz-ı bâzû-yi — 81; ibrâz-ı cevher-i — 115, 132, 178; ibrâz-ı — 524; izhâr-ı — 84; izhâr-ı yed-i tûlâ-yı — 43; kuvvet-i bâzû-yi — 932; mûcib-i — 40; nihâyet-i — 427; ebtâl-i ricâl-i —-girdârlarından 142; —-i dilîrâne 42; —-i fıtriyye 92; —-i Hudâ-dâd 47, 721; —-i hurde-kârî 50; süyûf-i meslûl-i —leri 44; müşîr-i —semîr 472; kümât-i —-simât 48; ebtâl-i ricâl-i —şi‘âr 542; —-şi‘âr 543, 568

şecere 618, 724; —-i dalâl 913; —-i fesâd 913; —-i gaflet 952; —-i gurûr 952; —-i habîse-i fesâd 877; —-i habîse-i mel‘anet 877; —-i hulûsları semeresi 627; —-i ihlâs-diyânet semereleri 244; —-i ihlâs-semereleri 857; —-i sadâkat 978; —-i sadâkat-semereleri cânibi 125; —-i sıdkları semeresinden 627; —-i tayyibe-i dostî 176; —-i tayyibe-i muvâhât 176; —-i zakkūm 941; —-i zindegânî 234; — semereleri 654

Şeddâd; Serây-ı — 223; Şâh-ı —-nihâd 52

şefâ‘at 181, 371, 536; menba‘-i zülâl-i — 19; tezâhüm-i — 777; zülâl-i — 449; neyl-i devlet-i — dâ‘iyesi 745

şefekat 87, 528, 597, 736; izhâr-ı — 805; ebr-i gevher-bâr-ı — 134; enzâr-ı — 868; kemâl-i — 738, 889, 968; lihâza-i — 861; mahz-ı — 137, 721; mûcib-i — 879; müheyyic-i ‘urûk-ı — 767; şâri‘-i — 548, 578, 582; — ‘alâ halkıllah 261, 348; — ‘alâ halkıllah ma‘nâları 165; — ‘alâ halkıllah merâsimine ri‘âyet 578; ber-mübtegāy-ı —-fermâ 341; —-fermây-ı milel/ümem 858; —-ı hâl-i berâyâ merâsimine ri‘âyet 582; —-i bî-nihâyet-i merhamet-i Pâdişâhî 553; mübtegāy-ı —-i cenâb-ı zi'l-celâl 92; —-i cibillîleri 536; —-i Mülûkâne 837; —-i Şehriyârî 536; kemâl-i —leri 247, 941; —leri 885, 967; tahrîrât-ı —-simâtları 529

şefî‘/şüfe‘â; kesret-i — 777; —-i mücbir 408; —-i mücbir tekāzâsı 897; —-i rûz-i cezâ 512; —-i rûz-i mev‘ud 755; — tevassutu 640

şehâdet 200, 881, 914; hâ’iz-i rütbe-i — 601; hûn-i — 516; hüsn-i hâline — 889; libâs-i gül-reng-i — 96; makām-ı — 50; pûşiş-i câme-i gül-reng-i — 53; —-kerde-i erbâb-ı rüchân/tecribe 702; — rütbesin ihrâz 873

şehâmet; ‘alem-efrâz-ı hıtta-i — 886; beydây-ı — 618; envâr-ı — 586; izhâr-ı — 932; mesned-güzîn-i — 174, 585; rabt-ı/zabt-ı eşkıyâda — 554; vüfûr-i — 78; —-dest-gâh 548, 551, 577; kabza-i —i 141; te’dîb-i/terbiyet-i askerîde — leri 630; firistade-i nâdî-i —-masîrleri 585; cenâb-ı —-nisâbları 886; zât-ı —-simât 435; zât-ı —-simât-i Keyânî 290; —-‘unvân 581, 584

şehîd 51, 80, 516; mat‘ûnen — 872; —-i mezkûr 516; — ü cerîh 44

Şehîd ‘Ali Paşa (Vezîr) 976

Şehinşâh 800; dürre-i tâc-ı —ân 719; âsâr-ı meberrât-ı —âne 445; bâ‘is-i inbisât-ı derûn-i —âne 513; berekât-ı teveccühât-ı seniyye-i —âne 313; cânib-i me‘âlî-câlib-i —âne 514; cevdet-i tabî‘at-ı —âne 119; irâde-i ‘aliyye-i —âne 87; işâret-i bâhiru'l-beşâret-i —âne 187; nazra-i hüsn-i teveccühât-ı —âne 796; nazra-i iltifât-ı —âne 796; neyyir-i re’fet-nişân-i —âne 140; pîş-gâh-ı Hılâfet-dest-gâh-ı —âne 247; şinşine-i —âne 196; tedâbîr-i sâbiye-i bî-misl ü mânend-i —âne 926; tuhaf-ı ‘inâyât-ı —âne 322; zemân-ı bâ-‘unvân-ı —âne 394; —ân-ı ‘âlem 733; âsâr-ı meberrât-ı cenâb-ı —-ı âfâk 185; mücerreb-i —-ı ‘âlem 494; yemm-i himem-i deryâ-kerem-i cenâb-ı —-ı ‘âlem 740; teşrîf-i sa‘âdet-redîf-i —-ı ‘âlî-cenâb 920; —-ı ‘âlî-tebâr 611; —-ı âsümân-temkîn 619; cenâb-ı —-ı a‘zam 825; yemm-i himem-i deryâ-kerem-i cenâb-ı —-ı a‘zam 636; —-ı bâ-intibâh 776; —-ı Bâyezîd-menkabet 320; cenâb-ı —-ı Behrâm-gulâm zümresi 208; kerâmât-ı hazret-i —-ı bülend-iktidâr 314; —-ı Cem-hadem 798; —-ı Cem-kadr 611; ‘aks-endâz-ı tab‘-ı secencel-nümây-ı —-ı cihân 856; gars-i yemîn-i cenab-ı —-ı cihân 635; müstağrak-ı lücce-i ihsân-ı —-ı cihân 797; —-ı cihân 193, 558, 608, 651; âsâr-ı kerâmet-disâr-ı —-ı cihân-ârâ 636; eser-i yektây-ı —-ı cihân-ârâ 860; kānûn-i —-ı cihân-ârâ 802; —-ı cihâniyân 193; cenâb-ı —-ı Dârâ-gulâm 607; du‘ây-ı devâm-ı ‘ömr-i —-ı Dârâ-gulâm 493; du‘ây-ı devâm-ı Saltanat-ı —-ı Dârâ-gulâm 492; yümn-i teveccühât-ı —-ı Dârâ-gulâm 419; —-ı Dârâ-gulâm 136, 610; —-ı deryâ-kerem 770; —-ı deryâ-kerem-i me‘âlî-himem 442; cenâb-ı —-ı devrân 718; zamîr-i ilhâm-pezîr-i cenâb-ı —-ı devrân 103; —-ı devrân 114; —-ı emced ü ekrem 848; cenâb-ı —-ı enâm 743; pesendîde-i tab‘-ı safâ-neb‘-i —-ı enâm 741; hâtır-ı ‘âtır-ı ilhâm-mezâhir-i —-ı Hılâfet-penâhî 871; —-ı İskender-ihtişâm 124; ma‘lûm-i hazret-i —-ı kadr-dân 482; —-ı kerâmet-kâr 561; iltifât-ı iksîr-nazîr-i —-ı kişver-gîr 797; meded-kârî-i te’sîr-i da‘avât-ı icâbet-pezîr-i —-ı kişver-gîr 50; zamîr-i münîr-i ilhâm-pezîr-i cenâb-ı —-ı kişver-gîr 450; cenâb-ı —-ı maşrıkayn 532; ma‘lûm-i —-ı me‘ârif-şu‘ûr 700; manzûr-i —-ı me‘ârif-şu‘ûr 700; —-ı megāzî-pîşe 800, 850, 861; —-ı mekârim-nişân 558; —-ı mekârim-şemâ’il 929; cenâb-ı —-ı mekârim-şiyem 854; —-ı melâ’ik-hâdim 873; —-ı melek-hû 676; ikrâm-ı —-ı melek-sıfât 83; iltifât-ı —-ı melek-sıfât 83; —-ı memleket-ârâ 396, 402; —-ı meşrıkayn cenâbları 690; deydene-i müstahsene-i —-ı mu‘allâ-cenâb 448; cenâb-ı —-ı mu‘azzam 481, 959; —-ı mu‘azzam 921; vücûd-i bihbûd-i —-ı mu‘azzam şerefi 677; —-ı nasafet-dest-gâh 501; —-ı nusrat-‘alem 927; harekât-ı bâhiru'l-berekât-i —-ı rub‘-i meskûn 789; nâme-i hümâyûn-i cenâb-ı —-ı rub‘-i meskûn 338; taraf-ı hümâyûn-i cenâb-ı —-ı rub‘-i meskûn 744; —-ı rub‘-i meskûn 472; —-ı serîr-i kābe kavseyn 755; —-ı sipihr-ihtişâm 967; menâkıb-nâme-i —-ı vâlâ-cenâb 282; cenâb-ı —-ı vâlâ-nijâd 724; —-ı zehâdet-dest-gâh 909; cenâb-ı kadr-dân-ı —-ı zemân 553; cevâhir-i elkāb-ı me‘âlî-nisâb-ı —-ı zemân 500; mahfil-i münîf-i —-ı zühd-ârâ 188; ‘âdet-i hasene-i —î 563; a‘tâf-ı —î 508; bahr-ı zehhâr-ı merâhim-i —î 522; cânib-i mekârim-câzib-i —î 395; da‘avât-ı —î 274; deryâ-yı himem-i —î 519; devâm-ı devlet-i/‘ömr-i rûz-efzûn-i —î 736; du‘ây-ı icâbet-ihtivây-ı hazret-i —î 618; gars-i yemîn-i kerem-ihtisâs-ı cenâb-ı —î 123; hâtır-hâh-ı —î 918; hayr-encâm-ı —î 132; hasîsa-i zât-ı mekârim-simât-ı —î 968; hedâyây-ı —î 323; iltifât-ı —î 180; hıdmet-güzâr-ı Dergâh-ı Hılâfet-penâh-ı —î 17; huzûr-i lâmi‘u'n-nûr-i —î 235; huzûr-i sâtı‘u'n-nûr-i —î 371; hüsn-i teveccühât-i tevfîk-ı ihtifâl-i hazret-i —î 471; imtidâd-ı eyyâm-ı Saltanat-ı —î 751; ‘inâyet-i bî-gāyât-ı —î 250; izdiyâd-ı şân u şükûh-i saltanat-ı —î 18; karîn-i terbiyet-i —î 722; kehfü'l-emân-ı ‘inâyet-i cenâb-ı —î 823; kıvâm-ı ferr u şükûh-i Saltanat-ı —î 137 kıvâm-ı ferr-i Saltanat-ı —î 506; kuvvet-i himmet-i ikbâl-i —î 900; lihâza-i ‘inâyet-i —î 199; ma‘lûm-i zılliyyet-mersûm-i —î 392; manzar-ı lihâza-i iltifât-ı —î 54; muhât-ı ‘ilm-i kerâmet-mevsûm-i —î 233; mübârek rikāb-ı kâm-yâb-ı —î 281; nâ’il-i teşrîfât-ı —î 30; nâdî-i ‘âlî-i —î 230; neyyir-i cihân-tâb-i eltâf-ı —î 54; nîm-nigâh-ı iltifât-ı cenâb-ı —î 222; nüvâziş-i —î 180; pâye-i serîr-i a‘lây-ı —î 319; peyveste-i tab‘-ı hümâyûn-i —î 494; re’y-i ‘âlem-ârây-ı —î 158; rikāb-ı kâm-yâb-ı —î 450; rikāb-ı müstetâb-ı —î 754; sezâvâr-ı kabûl-i tab‘-ı safâ-mecbûl-i —î 26; şems-i sipihr-i şevket-i —î 445; taraf-ı hümâyûn-i —î 138, 878; taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i cenâb-ı —î 909; taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i hazret-i —î 412; zamîr-i mihr-incilây-ı Hılâfet-pîrây-ı —î 148; zimmet-i himmet-i seniyye-i hazret-i —î 129; serîr-i —î-i kürsî-temkîn 441; gül-i nâzik-mizâc-ı nezâket-imtizâc-ı cenâb-ı —î'ye vâkıf 518; evsâf-ı —î'yi mutazammın 732

şehir/şehr 301, 945; hâric-i — 425; —den sürecek 469, 833; —e doğru 301; —e duhûl 99; — Emâneti 127, 475, 678, 705, 722, 825, 827, 919; — Emâneti mansıbı 678, 827; — Emîni 127, 246, 556, 607, 955; —-i mu‘azzam 789; —in derîçeleri 99; —in kenârı 243; —in ma‘beri 99; —in medhali 99; —in memerleri 99

Şehir-köyü Kal‘ası 276

şehnişîn/şâhnişîn; —-i meymenet-mekîn 417; revzene-i —leri 557

Şehr-emîni semti 533
Şehr-i Beç bk. Beç/Bec
Şehriyâr; güzîn-i —ân 719; kıble-i ikbâl-i —ân 342; mi‘mârî-i himmet-i bülend-rütbet-i —âne 579; —ân-ı güzînin a‘zamı 734; —ân-ı selef 561; etemm-i a‘lây-ı metâlib-i —-ı ‘âlem 745; —-ı ‘âlem-ârâ 826; ihsân-ı —-ı ‘âlî-cenâb 385; iltifât-ı —-ı ‘âlî-cenâb 386; —-ı ‘âlî-mikdâr 283; ‘arza-dâşt-ı nazargâh-ı —-ı ‘âlî-tebâr 795; cenâb-ı —-ı ‘âlî-tebâr 445; —-ı bende-nüvâz 919; karîha-i sabîha-i hazret-i —-ı bülend-iktidâr 59; Vekîl-i mutlak-ı —-ı Cem-hadem 647; —-ı Cem-haşem 229; —-ı cihân-ârâ 789; —-ı dâd-ârâ 441; —-ı dâd-ger 852; cenâb-ı —-ı Dârâ-gulâm 337; cenâb-ı —-ı dil-âgâh 491; cenâb-ı —-ı enâm 126; karîn-i istihsân-ı hazret-i —-ı enâm 481; kudûm-i hümâyûn-i —-ı enâm 920; —-ı Felâtûn-dirâyet 304; ma‘lûm-i dirâyet-mersûm-i —-ı gerdûn-haşmet 316; cenâb-ı kerâmet-medâr-ı —-ı gerdûn-iktidâr 179; cenâb-ı —-ı gerdûn-iktidâr 135, 367; irâde-i ‘aliyye-i hazret-i —-ı gerdûn-iktidâr 80; muhât-ı ‘ilm-i ‘âlem-ârây-ı —-ı gerdûn-iktidâr 208; cânib-i hazret-i —-ı gerdûn-vekār 654; cenâb-ı —-ı gerdûn-vekār 802; sâye-ber-endâz-ı mülk-i/ümem-i —-ı gîtî-sitân 918; —-ı hâver-zemîn 619; teveccühât-ı kerâmet-âyât-ı —-ı heft-iklîm 731; —-ı Hılâfet-medâr 62, 284; —-ı iklîm-i Risâlet 755; —-ı kadr-dân 481; kuvvet-i baht-ı —-ı kaviyyü'l-iktidâr 435; bâ-irâde-i ‘aliyye-i —-ı kerâmet-âsâr 931; bâ-irâde-i ‘aliyye-i —-ı kerâmet-âsâr 931; âsâr-ı hidâyet-medâr-ı cenâb-ı —-ı kerâmet-girdâr 442; cenâb-ı —-ı kerâmet-ihtisâs 749; rızâ-cûy-i cenâb-ı —-ı kerâmet-medâr 256; cenâb-ı —-ı kerâmet-menkabet 712; zât-ı ferişte-sıfât —-ı kerâmet-simât 673; cülûs-i meymenet-me’nûs-i —-ı Kerûbî-girdâr 96; re’y-i münîr-i ilhâm-semîr-i cenâb-ı —-ı kişver-gîr 158; ıttırây-ı senây-ı cenâb-ı —-ı mekârim-kâr 799; pesendîde-i —-ı mekârim-nüşûr 520; irâde-i seniyye-i cenâb-ı —-ı mekârim-semîr 481; telattufât-ı —-ı mekârim-şümûl 619; ikbâl-i hazret-i —-ı mekârim-tahmîr 618; ‘inâyet-i hazret-i —-ı mekârim-tahmîr 618; da‘vet-i hazret-i —-ı millet 610; —-ı millet 547; esniye-i fâyıka-i —-ı mu‘azzam 480, 751; da‘vet-i hazret-i —-ı mülk 610; —-ı mülk 547; ruhsâyî-i rikâb-ı kamer-tâb-ı hazret-i —-ı rahîbü'l-cenâb 612; ‘inâyet-i —-ı re‘âyâ-perver 32; âsâr-ı meberrât-ı —-ı rub‘-i meskûn 722; ma‘lûm-i dirâyet-mersûm-i cenâb-ı —-ı rub‘-i meskûn 260; me’mûl-i tab‘-ı hümâyûn-i safâ-meşhûn-i hazret-i —-ı rub‘-i meskûn 21; vukū‘-i nakl-i meymenet-makrûn-i —-ı rub‘-i meskûn 670; yed-i mü’eyyed-i hazret-i —-ı Saltanat-nüşûr 394; —-ı tâc-bahş-ı havâkīn-i devrân 745; dîdâr-ı pür-envâr-ı hazret-i —-ı vâlâ-tebâr 559; iltifat-ı —-ı vâlâ-tebâr 615; âfitâb-ı cihân-tâb-ı ‘avâtıf-ı —-î 911; âfitâb-ı gîtî-firûz-i ‘avâtıf-ı seniyye-i —-î 963; ‘ahid-nâme-i hümâyûn-i ‘inâyet-mazmûn-i hazret-i —-î 344; aksây-ı murâd-ı hümâyûn-i cenâb-ı —-î 145; âsâr-ı bâhiru'l-i‘tibâr-ı —-î 220; âsâr-ı kerâmet-medâr-ı —-î 320; âsâr-ı zılliyyet-medâr-ı —-î 557; ‘atebe-i ‘aliyye-i hazret-i —-î 511; ‘atebe-i ‘aliyye-i —-î 207, 753, 754; ‘atıyye-i behiyye-i —-î 869; ‘avâtıf-ı ‘aliyye-i —-î 60, 76, 149; bahr-ı zehhâr-ı ‘âtıfet-i cenâb-ı —-î 139; cânib-i me‘âlî-câlib-i —-î 317; cevâhir-i eltâf-ı —-î 955; da‘vât-ı —-î 390; derârî-i Saltanat-ı —-î 546; derûn-i kerâmet-nümûn-i —-î 280; devâm-ı zât-ı hümâyûn-fâl-i —-î 464; efzâyiş-i devlet-i ikbâl-i —-î 482; efzâyiş-i devlet-i ömr-i —-î 482; eltâf-ı şâmiletü'l-etrâf-ı cenâb-ı —-î 73; eltâf-ı —-î 718; envâr-ı âsâr-ı bâhiru'l-i‘tibâr-ı cenâb-ı —-î 861; envâr-ı kerâmât-ı —-î 425; enzâr-ı ‘inâyet-âsâr-ı —-î 771; enzâr-ı ‘inâyet-medâr-ı —-î 691; enzâr-ı merâhim-âsâr-ı —-î 542, 888; hedâyây-ı hümâyûn-i hazret-i —-î 322; himem-i bî-nazîr-i —-î 249; hûrşîd-i cihân-tâb-ı ‘avârif-i —-î 632; huzûr-i lâmi‘u'n-nûr-i —-î 159; hümâyûn-i —-î 846; hüsn-i teveccühât-ı cenâb-ı —-î 98; iltifât-ı hazret-i —-î 123; iltifât-ı —-î 555; ‘inâyet-i —-î 536, 691; irâde-i ‘aliyye-i hazret-i —-î 141, 975; irâde-i ‘aliyye-i hümâyûn-i —-î 113; irâde-i ‘aliyye-i —-î 24, 121; irâde-i hümâyûn-i hazret-i —-î 17, 122; i‘tibâr-ı yümn-âsâr-ı —-î 494; kadem-i meymenet-tev’em-i —-î 125; karîha-i sabîha-i —-î 926; karîn-i ‘ilm-i —-î 946; karîn-i ‘ilm-i ‘âlem-ârây-ı hazret-i —-î 26; kudûm-i behcet-lüzûm-i hazret-i —-î 899; kudûm-i meymenet-mersûm-i cenâb-ı —-î 372; lihâza-i iltifât-ı cezb-i —-î 978; lihâza-i iltifât-ı hazret-i —-î 216; lihâza-i iltifât-ı —-î 454, 934; mahz-ı meyâmin-i teveccühât-ı —-î 224; makbûl-i cenâb-ı —-î 859; makbûl-i dergâh-ı ‘âlem-penâh-ı —-î 278; makbûl-i hümâyûn-i —-î 966; makbûl-i —-î 195; makdem-i hümâyûn-i —-î 743; ma‘lûm-i ‘âlem-şümûl-i —-î 462; ma‘lûm-i dirâyet-mersûm-i cenâb-ı —-î 214, 253; ma‘lûm-i dirâyet-mersûm-i —-î 180; Masraf-ı —-î 956; matlûb-i cenâb-ı —-î 821; matlûb-i —-î 17; mazhar-ı enzâr-ı ‘aliyye-i —-î 234; mazhar-ı lihâza-i —-î 212; mekârim-i seniyye-i —-î 828; meyâmin-i teveccühât-ı cenâb-ı —-î 49; meyâmin-i teveccühât-ı hazret-i —-î 85; midhat-i —-î 282; mu‘âvenet-i yümn-i teveccüh-i cenâb-ı —-î 244; mugāyir-i rızây-ı hümâyûn-i —-î 99; muhât-ı ‘ilm-i ‘âlem-ârây-ı —-î 122, 279; muntazır-ı kudûm-i şeref-lüzûm-i —-î 76; muvâfık-ı mezâkk-ı —-î 251; mübârek dest-i ‘inâyet-peyvest-i —-î 448; mübârek kalb-i safâ-meşhûn-i —-î 869; mübârek lisân-ı dürer-bâr-ı hikmet-medâr-ı —-î 319; mübârek rikâb-ı müstetâb-ı —-î 505; mübârek rikâb-ı kamer-tâb-ı —-î 277, 866; mücerred muktezây-ı baht-ı hümâyûn-i —-î 669; mürû’et-i kerâmet-medâr-ı —-î 137; nâme-i hümâyûn-i mevâhib-nümûn-i —-î 160; nazar-ı iksîr-te’sîr-i

hazret-i —î 109; neyyir-i cihân-tâb-ı —î 284; neyyir-i ‘inâyet-i —î 465; nim-nigâh-ı i‘tibâr-ı —î 503; nüsha-i âsâr-ı bedâyi‘-nigâr-ı —î 969; pâbûs-i —î 84; pâye-i serîr-i Hılâfet-masîr-i —î 333; pesendîde-i tab‘-ı hümâyûn-i hazret-i —î 92; pesendîde-i tab‘-ı safâ-makrûn-i hazret-i —î 132; pesendîde-i tab‘-ı —î 820; pîş-i rehvâr-ı —î 125; pîş-gâh-ı hümâyûn-i —î 845; rızây-ı hümâyûn-i —î 36; rikâb-ı kamer-tâb-ı —î 318, 754; rikâb-ı kamer-tâb-ı hazret-i —î 760; safây-ı tab‘-ı pâk-i —î 921; safây-ı taviyyet-i —î 111; sâmi‘a-güzâr-ı cenâb-ı —î 638; seciyye-i zekiyye-i —î 373; senây-ı —î 282; serîr-ârây-ı bâlâ-hâne-i —î 560; sürâdik-i sipihr-i musâdakat-i —î 549; şefekat-i —î 536; tenşît-ı hâtır-ı ‘âtır-ı safâ-mezâhir-i —î 254; şeref-i kudûm-i meserret-lüzûm-i cenâb-ı —î 918; şîme-i kerîme-i —î 554, 915; şîme-i mekârim-perver-i —î 565; tahsîl-i rızây-ı —î 791; taraf-ı bâhiru'ş-şeref-i cenâb-ı —î 738; taraf-ı hazret-i —î 656; taraf-ı hümâyûn-i hazret-i —î 401; taraf-ı hümâyûn-i mekârim-nümun-i cenâb-ı —î 332; taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i hazret-i —î 740; taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i —î 935; tegayyür-i tab‘-ı hümâyûn-i cenâb-ı —î 85; tehniye-gûyân-ı kudûm-i —î 126; tehniye-i kudûm-i —î 77; tenbîh-i nebîh-i nusrat-ihtifâl-i —î 157; te’sîr-i da‘avât-ı icâbet-âyât-i hazret-i —î 41; teşrîf-i meymenet-redîf-i —î 742; teveccühât-ı cenâb-ı —î 962; teveccühât-ı kerâmât-âyât-i hazret-i —î 886; teveccühât-ı yümn-âyât-ı cenâb-ı —î 627; teveccühât-ı —î 532; teveccüh-i mihr-i tenvîr-i cenâb-ı —î 187; uğur-i hümâyûn-i meymenet-mevfûr-i cenâb-ı —î 54; vücûd-i ‘âlem-sûd-i —î 393; yümn-i re’fet-i pür-bereket-i —î 620; yümn-i teveccühât-ı cenâb-ı —î 258; yümn-i teveccühât-ı hazret-i —î 918; yümn-i teveccühât-ı —î 882; zât-ı hümâyûn-i —î 280; zât-ı mevâhib-âyât-ı —î 394; lihâza-i iltifât-ı —î'lerine mazhar 518; rızây-ı yümn-iktizây-ı hazret-i —î'ye mugāyir 232; kudûm-i —î'ye muntazır 741; rızây-ı yümn-iktizây-ı —î'ye muvâfık 786; devâm-ı devlet-i/‘ömr-i cenâb-ı —î'ye muvâzabet 236; lihâza-i iltifât-ı —î'ye sezâ 934

Şehrizor 396, 401; — Beylerbeyisi 772; — Eyâleti 728, 791, 957; — Eyâleti'nin ‘umûmen erbâb-ı tîmârı 80; — Eyâleti'nin ‘umûmen zu‘amâsı 80; — muhâfazası şartıyla 238

Şehsüvâr; —ân-ı mızmâr 68; —ân-ı zafer-yâfte-i rûy-i zemîn 900; —-ı ‘arsa-i Hılâfet 615; —-ı ‘arsa-i Nübüvvet 755

Şehsüvâr-oğulları (Kal‘acikli, Kankırı Sancağı'nda) 272

Şehsüvâr-zâde; bk. Mustafa Bey/Paşa (Şehsüvâr-zâde, Seyyid, el-Hâc, Mîrâhûr-i Sânî, Mîrâhûr-i Evvel, Vezîr, Kapudân-ı deryâ)

şehtiye/şehdiye 841, 893; şikest olan — 841; —ler 893; — misillü 488; kefere —si 829n

Şeh-zâde; — Câmi‘-i şerîfi 795, 799, 800; — Câmi‘-i şerîfi İmâmı 521; — Medresesi 685

şekā; ‘alem-efrâz-ı kûçe-i — 877; ‘alem-efrâz-ı — 904; fitne-cû erbâb-ı — 881; fürce-yâb-ı mekmen-i — 880; mahatt-ı ru’ûs-i ashâb-ı — 918; zâde-i hâdise-i —-intimâ 603; —vet 145, 200, 253, 276, 661, 836, 877, 881, 917, 959; ‘alem-efrâz-ı —vet 661; bâr-âver-ı —vet 877; cesâret etdiği —vet 946; ehl-i —vet 277, 663; icrây-ı —vet 523; izhâr-ı —vet 523, 711; kemâl-i —vet 891; te’dîb ü gûşmâl-i erbâb-ı —vet 486; icrây-ı —vete ictirâ 880; —vete inhimâk 959; girîve-i —vete vülûc 460; meslek-i —vetde pîş-kadem 373; —vet-girdâr 893; —vet-i ‘azîme 945; —vet-i aslî 200; —vet-i cibillî-i mefsedet-simâtı 203; def‘-i —vetleri 880; mecbûl oldukları — vetleri 661; nâ’ire-i —vetleri 880; —vetleri âşikâr 525; —vet-me’lûfları 271; —vet-meşreb 661; hân-vâde-i —vet-mu‘tâdesi 877; erâzil-i —vet-nişân 570; esâfil-i —vet-nişân 570; ser-i —vet-perestleri 242; —vet-pîşe 467; —vet-pîşeler 917; —vet-pîşe tâgīleri 243

şeker 678; — bağçeleri 506, 635; — kutusu 688; altûn — kutusu 689; hânçe —leme 301; tabak — leme 651; —leme 301, 653; —leme-i mütenevvi‘a 648; —leme makūlesi 639, 646; — tabağı 689

Şekî Sancağı (makarr-ı hükûmeti olan) 932; — mutasarrıfı 932

şekl 225; küri'ş— 689; matbû‘iyyet-i — 612, 637; müstedîru'ş— 303; nezâfet-i — 188; —-ârây-ı hayâl 747; —-i ahsen 417; —-i dil-hâh 427; —-i garîb 616, 651; —-i hasen 450; —-i hey’et-fezâsı 110; —-i iclâl üzere 541; —-i küngüre-hây-i felek-mümâs 109; —-i kürî 673; —-i masnû‘-i terkîb/tertîb 557; —-i musattah 749; —-i tâ’ir-i evc-peymâ 731; —-i ‘ukūd-i müşkilâtı 183; envâ‘-ı —iyle 675

Şeklâk Karyesi (Bucak Memleketi dâhilinde) 527

Şemâhı ehâlîsi 710

şem‘dan (ayaklı kebîr sîm) 688; sîm — 689; — (üç kollu dört kıt‘a sagīr sîm) 688; musanna‘ —lar 751; müzehheb —lar 751; sîmden —lar 689; — lar (zerrîn kebîr) 749

şemendıra 30

Şemhâl; mesned-i vâlâ-yı —î 138; —î-i Kumûk 137; —lık 138, 139; —lık berât-ı ‘âlî-şânı 138; —lık rütbe-i celîlesi 139

şems 185, 605, 652, 727; cirm-i — 727; gurûb-i — 598; şiddet-i — 774n; tulû‘-i — 598, 727; —den eclâ ve ezher 308; şeref-i —e iktirân 251; ke'ş—-i fî râbi‘ati'n-nehâr 604; ke'ş—-i fî vasatı'n-nehâr 162; —-i hidâyet 51; —-i münîr-i âfâk-mesîr-i eşi‘“a-sipâh 615; —-i sipihr-i şevket-i Şehinşâhî 445; cirm-i —-i tâbân 652; —-i zâtına 670

şemşîr; çevgân-ı — 944; murassa‘ bir kabza — 59; rânde-i dûr-bâş-ı — 314; tu‘me-i şîr-i — 662,

843, 907, 951; bir eli —de 226; —-i ‘aduv-tedmîr 21, 567, 795; tu‘me-i şîr-i —-i âteş-nümûn 116; —-i berk-te’sîr 139; —-i bî-nazîr 372; kabza —-i cevherdâr-ı girân-behâ 268; —-i fûlâd-ı cihâd 312; —-i fûlâd-ı gazv 312; —-i hısâm 130; mücevher —-i letâfet-merhûn 271; —-i serî‘u't-te’sîr du‘â’un ‘aleyhi 101

şen 730, 884, 885; —den kat‘-ı ümmîd 856; —likden hâlî 841; —liğe kâfî 790

şenâ‘at/şenâ‘ât 241, 711; irtikâb-ı esnâf-ı — 80; itâle-i lisân-ı — 534; —e cesâret 917; —e ikdâm 917; —-i ‘azîme 945; —-i nekbet-redîf 813; ‘âdet-i mezmûm-i —-mu‘tâdları 809; envâ‘-ı —vukū‘u 460

şer‘ 406; ‘alâ mâ yuvâfikuhu'ş-— 929; ber-muktezây-ı — 197, 574; hademe-i — 884; hılâf-ı — 130, 178, 294, 353, 298; kıstâs-ı — 972; ma‘rifet-i — 821, 901, 902; meclis-i — 881; mugāyir-i — 130, 169; muktezây-ı — 169; münâfî-i — 297; zavâbıt-ı — 974; meclis-i —a da‘vet 881; meclis-i —a ihzârları iktizâ 406; icrây-ı ahkâm-ı —a ma‘tûf 973; —a muhâlif 156; —a muhâlif bir ma‘nâ 962; —a mutâbık 280; —a muvâfakat 304; —an 120, 130, 158, 167, 201, 219, 243, 478, 599, 696, 738, 880, 881, 892, 949; —an iktizâ eden 604; —an sübûtu 200; —a tatbîk 172, 972; —den ‘arz 99; ber-vech-i —î 517; bilâ-mûcib-i —î 90; bî-vech-i —î 294, 406; cevâb-ı —î 130; mesâğ-ı —î 129, 399, 513; mûceb-i —î 406; vech-i —î 167, 202; —-i Ahmed 943; ebr-i rahmet-bâr-ı —-i ather 815; ümenây-ı —-i ather 153; hablü'l-metîn-i —-i athere teşebbüs 813; —-i bilmamiş oluruz 305; —î da‘vâmız 881; mugāyir-i —-i enver 912; —-i enver 166; emr-i —-i garrâ icrâ 204; nâ-—î hareket 600; ber-muktezây-ı —-i kavîm 697; ma‘rifet-i —-i kavîm 751; muktezây-ı —-i kavîm 248; mutâbık-ı ahkâm-ı —-i kavîm 958; icrây-ı ahkâm-ı —-i metîn 776; merv-i cân-ı —-i metîn 757; mümehhidân-ı îkān-ı —-i metîn 401; mümehhid-i kavâ‘id-i —-i metîn 759; ‘akd-i meclis-i —-i Mustafavî 517; ahkâm-ı —-i mutahher 472; hayret-efzây-ı ümenây-ı —-i mutahher 167; muktezây-ı —-i mutahher 697; istinbât-ı mesâ’il-i —-i mübîn 497; ri‘âyet-i merâsim-i —-i mübîn 183; —-i mübîn 428; hablü'l-metîn-i —-i mübîni mütemessik 499; ber-icaze-i —-i pür-nûr 283; müsted‘âlarının —îsi 393; ahkâm-ı münîfe-i —-i şerîf 814; ahkâm-ı —-i şerîf 472; ber-muktezây-ı —-i şerîf 696; hılâf-ı —-i şerîf 167, 696, 813, 884, 912, 945; mugāyir-i —-i şerîf 168; muktezây-ı —-i şerîf 172; münâfî-i —-i şerîf 431; —-i şerîf 129, 255, 276; —-i şerîfe ittibâ‘ 130; —-i şerîfe mugāyeret 80; —-i şerîfe mugāyir 203; —-i şerîfe mutâbık 281, 394; hılâf-ı —-i şerîf hareket 883; muktezây-ı —-i şerîfin hılâfı 601; a‘zâr-ı —iyye 168; hüccet-i —iyye 144, 835, 881; icrây-ı ahkâm-ı —iyye 73, 105, 448, 787; icrây-ı merâsim-i ahkâm-ı —iyye 20; me‘âzîr-i —iyye 129, 131, 431, 431; tenfîz-i ahkâm-ı —iyye 574; tenvîr-i menâr-ı ahkâm-ı —iyye 604; umûr-i —iyye 429; a‘zâr-ı —iyyeden mu‘arrâ 308; me‘âzîr-i —iyye 430; me‘âzîr-i —iyye-i kaviyye 291; me‘âzîr-i —iyye-i merkūme 166; a‘zâr-ı —iyyeleri 130, 166; me‘âzîr-i —iyyeleri 161, 166, 349; mehâzîr-i —iyyesi 168; me‘âzîr-i —iyyeye mevkûl 296

şerâfet 555, 677; emr-i — 915, 916; kesb-i — 520, 560, 889; makarr-ı — 963; mesned-ârây-ı — 961; mesned-i refî‘-i — 915; mesned-i — 962; sadr-ı — 914; taklîd-i kılâde-i emr-i — 962; serîr-i —-bünyâd 442; sûrî —de akdem 444; —-i câh-ı Nekābet 954; nefha-i —i istişmâm 961; —-i merkūme 916; —-i zât 889; —-penâh 757; mevki‘-i menî‘-i —-rasîn 442; mansıb-ı —-rehîn 785; necl-i necîb-i—-rehînleri 378; zemân-ı —-tev’emân 757

şerâre; —-bâr 784; —-i berk âsârı 239; —-i sâ‘ika-girdâr 43; —-i zarar isâbet 739; —-i zucret 34; âh-ı bî-nevâyân-ı —-pâş-âsâ 36; lehîb-i —-pâşı 483; —-pâş-ı cidâl 51; —-pâş-ı sâha-i cidâl 455; —-pâş-ı sâha-i mükâfeha 455; —-pâş-ı şerr u şûr 786, 925; —-pâş-ı zuhûr 729; —-perdâz olarak 855; şiddet-i —-zâd 245

şerbet 628, 648, 800, 801; —-i dînâr-ı in‘âm 958; şerbet-i —-ı zinde-dâr 616; —-i hoş-çâşnî 795; —-i hoş-güvâr 796, 798; —-i nâ-güvâr 51; —-i şîrîn 801; —-i şîrîn-güvâr 795, 798; zevk-bahşâ olan — kānûnu 799; — makūlesi 639, 646; — merâsimi 802; — verilmek merâsimi 799

şeref 188, 679, 731, 762, 849, 851, 894; bi'l-yümni ve'ş-— 503; iktisâb-ı — 918; rebîb-i bâhiru'ş-— 632; zîver-i burc-i — 563; —-âray-ı levha-i sudûr 319; —-ârây-ı müsûl 849; —-ârây-ı sahîfe-i sudûr 911; mevki‘-i —-âyîn 445; ârâyiş-i —ât 557; —ât 954; —-bahşâ 187, 196, 372, 419, 452; bâ-işâret-i ‘aliyye —-bahşây-ı sudûr 530; —-bahşây-ı imlâ 173; —-bahşây-ı kudûm-i behcet-lüzûm 636; —-bahşây-ı kudûm-i meymenet-irtisâm 247; —-bahşây-ı kudûm-i meymenet-lüzûm 229, 367; —-bahşây-ı meclis-i meşveret 465; —-bahşây-ı mesned-i Rum 228; —-bahşây-ı müsûl 83; —-bahşây-ı sâha-i vürud 283; —-bahşây-ı sahîfe-i sudûr 796, 820; —-bahşây-ı sudûr 79, 132, 151, 159, 182, 193, 204, 219, 236, 251, 263, 305, 320, 374, 433, 441, 479, 488, 505, 519, 563, 568, 599, 633, 635, 638, 658, 660, 723, 730, 742, 750, 767, 770, 791, 830, 838, 844, 850, 882, 897, 924, 926; —-bahşây-ı tastîr 173; —-bahşây-ı vusûl 751; —-bahşây-ı vürûd 232, 376, 726; —-bahşende-i mesned-i ‘ulyây-ı Vekâlet-i kübrâ 611; —-bahş-ı hayyiz-i sü‘ûd 356; —-bahş-ı kudûm 74; —-bahş-ı nüzûl 332, 376; —-bahş-ı sudûr 24, 45, 57, 93, 103, 149, 210, 214, 216, 224, 232, 241, 248, 274, 279, 321, 337, 352, 389, 416, 440, 465, 467,

528, 537, 565, 595, 602, 603, 625, 626, 667, 680, 688, 691, 736, 739, 745, 777, 819, 834, 837, 840, 858, 875, 882, 903, 913, 916, 946, 949, 953, 962, 966, 968; —-bahş-ı vürûd 615, 929, 940; —-efzâ 430; —-efzây-ı ısdâr 342; —-efzây-ı imlâ 342; —-efzây-ı luhûk 123; —-efzây-ı makām-ı Sadaret-i ‘uzmâ 332; —-efzây-ı mesned-i ‘ulyâ 194; —-efzây-ı mesned-i Fetvâ 95, 195; —-efzây-ı mesned-i şerî‘at-i garrâ 19; —-efzây-ı mesned-i Vezâret 722; —-efzây-ı Sadâret-i ‘uzmâ 318, 456, 505, 635, 796, 844; —-efzây-ı Sadr-ı Anadolu 848; —-efzây-ı Sadr-ı Rum 20; —-efzây-ı sâha-i zuhûr 461; —-efzây-ı sahâyif-i beyzâ 536; —-efzây-ı sudûr 26, 123, 140, 260, 273, 280, 316, 350, 358, 403, 433; —-efzây-ı Vekâlet-i kübrâ 775; —-efzây-ı zemân 699; —-efzây-ı zemîn 699; —-en 198; —-endûd 297; hâ’iz-i —-evfâ 481; —-i ‘afâf 249; taraf-ı karînü'ş-—-i akdes 299; —-i âsâyiş 598; —-i behâ 231; fâ’iz-i —-i bî-intihâ 572; —-i dûdmân-ı âdem 755; —-i duhûl 194; iktisâb-ı —-i evfâ 764; —-i hıdmet-i Teşrîfât 538; taraf-ı fâ’izü'ş-—-i hümâyûn 582, 585; gars-i yemîn-i nahl-i —-ihtisâs 452; fehvâ-yı —-ihtivâları 540; —-i huzûr 608; —-i iktisâb 19, 159; —-i iktisâb-ı nîm-nigâh-ı Mülûkâne 615; —-i izdivâciyle müşerref 838; —-i kadr 231; taraf-ı zâhirü'ş-—-i kâm-rânîleri 164; —-i kudûm-i meserret-lüzûm-i cenâb-ı Şehriyârî 918; —-i kudûm-i meymenet-lüzûmları 136; —-i kudûm-i meymenet-lüzûmları 724; —-i kudûm-i meymenet-makrûnları 56; —-i kudûmleri 77, 104, 375, 844; —-i kudûmleriyle müşerref 125; —-i kudûmü 704; —-i kurbet 206; hâ’iz-i —-i kurbet-i a‘lâ 613; —-i kurbet-i hıdmet-i bağal-gîrî 77; —-i kurbü 188; ledâ —-i'l-vusûl 170, 579, 583; —-i me’mûriyyet 798; —-i müsûl ü vusûl 163; —-i nefâz 758; cebîn-sâyî —-in ihrâz 511, 514; —-in ihrâz 958; hâne-i —-intimâları 369; taraf-ı —-intimâları 392; —-i rû-mâlî-i pâye-i serîr-i a‘lâ 567; —-i rû-mâlî-i pâye-i serîr-i mu‘allâ 84; —-i ruh-sâyî-i pâye-i serîr-i a‘lâ 575; —-i salâh 947; —-i sohbetleri 369, 379; —-i sohbetleriyle müşerref 335; —-i şemse iktirân 251; —-i temellükü 751; nesîb-i —-ittisâf 554; —-i vekâlet 517; —-i velâdetleri 378; —-i vusûl 61; —-iyle ser-efrâz 552; —-i ziyâretiyle müşerref 909; necl-i güzîn-i bâhiru'ş-—-leri 722; şiblü'l-esed-i bâhiru'ş-—-leri 929; taraf-ı zâhiru'ş-—-leri 61, 537; kudûm-i —-lüzûmları 55; —-mührü 231; —-nefâz-i sudûr 173; —-nümâ 60; —-nümûn 333, 419; —-resâ 235; —-resân 230; —-resân-ı vusûl 333; —-rîz-i sahîfe-i sudûr 898, 939; —-rîz-i ser-sahîfe-i sudûr 896; —-rîz-i sudûr 323, 357, 582, 585, 595; —-sudûr 46, 83, 108, 135, 142, 144, 187, 230, 241, 266, 385, 387, 392, 439, 488, 693, 696, 704, 779, 799, 824, 830, 835, 853, 861, 866, 868, 878, 880, 885, 886, 888, 902, 912, 963; —-ü'l-mekân 731; —-vusûl 756; —-vürûd 522, 752; —-yâb 84, 94, 209, 400, 410, 446, 448, 475, 537, 612, 638, 684, 750, 799, 822, 920; —-yâb-ı duhûl 452, 593, 619; —-yâb-ı huzûr 744; —-yâb-ı merâm 683; —-yâb-ı müsûl 208, 334, 579, 582, 585; —-yâb-ı ruhsat-ı duhûl 371; —-yâb-ı vusûl 909; —-yâfte-i sudûr 170, 199, 212, 222, 240, 280, 463, 465, 467, 472, 478, 486, 490, 510, 518, 531, 567, 626, 629, 631, 663, 684, 708, 772, 774, 777, 798, 815, 822, 848, 869, 898, 910, 917, 930, 954

şerh 166, 168, 221, 447, 497, 540, 763; — kasdiyle 338

Şerh-i Âdâb-ı Birgivî 764

şerî‘at; ber-mısdâk-ı kānûn-i — 517; erkân-ı — 130; eyyâm-ı ferhunde-encâm-ı — 553; her — 89; infâz-ı ahkâm-ı — 480; izhâr-ı şe‘â’ir-i — 63; izhâr-ı şi‘âr-ı — 66; lem‘a-i neyyir-i ahkâm-ı — 895; muktezây-ı ahkâm-ı — 163; mühimme-i ıttırâd-ı levâzım-ı — 71; tahsîl-i levâzım-ı ‘ulûm-i — 378; tenfîz-i ahkâm-ı — 629, 786; vücûh-i ahkâm-ı — 168; zînet-efzây-ı visâde-i — 551; — e verilan cevâb 758; ahkâm-ı —-ı Ahmedî 500; ahkâm-ı —-i garrâ 167; ârâyiş-i mesânid-i ‘ulyây-ı —-i garrâ 453; hadîka-i —-i garrâ 759; icrây-ı ahkâm-ı —-i garrâ 848, 924; i‘zâz-i —-i garrâ 341; izhâr-ı şe‘â’ir-i —-i garrâ 347; mesâğ-ı —-i garrâ 429; muktezây-ı ahkâm-ı —-i garrâ 166; seccâde-nişîn-i —-i garrâ 566, 626, 794; şerbet-i —-i garrâ 498n; şeref-efzây-ı mesned-i —-i garrâ 19; te’yîd-i —-i garrâ 341; —-i hakka-i vâzıha 165; münâfî-i ahkâm-ı —-i mutahhere 170; ahkâm-ı —-i mutahhere 495; —-i mutahhere 169, 696; —-i mutahhere-i hazret-i Muhammedî 167; ahkâm-ı —-i Nebevî 814

şerîdli 325, 326; ma‘a tevek — 324, 329

Şerîf/şürefâ 696, 961; — hazretleri 29, 909; — menâsıb 25; —-i Mekke-i mükerreme 909, 961; —-i mûmâ ileyh 961; —-i müşârun ileyh 696, 697, 821, 915, 916, 961, 962, 963; —-i necâbet-ârâ 962; —ü'l-etrâf 388

Şerîfe Fâtıma (Müstensih Seyyid Yahyâ Hatîb'in kızı) 774n

Şerîf Halîl Efendi/Paşa (Kethudây-ı hazret-i Sadr-ı ‘âlî, Karaman Vâlîsi, Vezîr, ber-vech-i mâlikâne Aydın Muhassılı, Trabzon Eyâleti, İnebahtı Sancağı, kal‘ası muhâfazası şartıyla, Hüseynî-neseb, Hasenî-meşreb, edîb ü lebîb bir zât-ı şerîf-i hasîb) 27, 120, 123, 124, 238, 252

Şerîf Mes‘ûd bin Sa‘îd (Emîr-i Mekke-i mükerreme) 820, 821, 894, 914, 916; —'un dîğer birâderleri 915

Şerîf Muhammed bin Şerîf ‘Abdullah (Mekke-i mükerreme sükkânından) 961

Şerîf Müsâ‘id bin Sa‘îd (Şerîf Mes‘ûd'un birâderi, Emîr-i Mekke-i mükerreme) 914, 915, 961; baht-ı — 915

Şerîf Sa‘îd (Şerîf-i Mekke-i mükerreme, necâbet-ârâ) 909

şerm 695, 900, 961, 968; vesîle-i — 643; —den ‘ârî 809; —-künân 529; ‘arak-rîz-i —sârî 319; — ü hicâbları 302

şerr 50, 80, 96, 145, 462, 468, 534, 697, 809; âlet-i — 467; hamîr-i mâye-i — 468; havâdis-i hayr u — 813; îkā‘-ı — 936; ilkāy-ı — 200; izâle-i gubâr-ı şûr u — 162; izâle-i — 960; tenkîl-i erbâb-ı — 374; ehven-i —eyn 600; — ile ma‘rûf 877; —-i şûr-engîz 437; ilkāy-ı —leri 630; — lerine binâ’en 408; îkā‘-ı — u şûr 693; kasd-ı — u şûr 710; mevce-rîz-i — u şûr 813; nâyire-i — u şûr 962; şerâre-pâş-ı — u şûr 786, 925; — u şûra inhimâk 461; — u şûrları 218, 710

şeşhâne 326; — (tîmûru ve çakmağı üzere altûn kakma İstanbul-kârî) 328; — boylu 328; — boylu tüfeng (zer-nişân sadef-kârî kundaklı tîmûru üzere altûn kakma ‘amel-i Mehmed Ser-tüfengî, mercân ve sîm donanmalı İstanbul-kârî şeşhâne boylu) 328; — sadef 327; — tüfeng (yeşil som kundaklı ‘amel-i Hacı Mehmed, tîmûrları üzere altûn kakma mercân ve sîm donanmalı, İstanbul-kârî) 328

şevk 378, 562, 563, 749, 759, 826, 910; bâ‘is-i tehyîc-i ‘urûk-ı — 815; berg u sâz-ı — 611; dimâğ-ı — 558; gevher-i — 676; izhâr-ı — 302, 336, 379; kân-ı — 421; kemâl-i — 280, 752; mûcib-i — 336; pür-— 978; şu‘le-hîz-i — 923; tehakkuk-ı vukū‘u — 258; teskîn-i uvâm-ı — u garâm 701; —-bahşây-ı dil-i müştâkān-ı velâ-intimâ 748; sûret-i —den nâşî 373; —-efzây-ı ef’ide-i pîr u bernâ 790; —-engîz-i tabâyi‘-i fuhûl 704; —-ı ‘azîmet 501; müzâhame-i —-ı derûn 556; —-ı derûn-i sıdk-ihtivâ 815; —-ı hâhiş 934; —-ı hulûs-intimâ 195; —-ı hümâyûn 973; müdâme-i —-ı mahsûs 854; kemâl-i —-ı sûz ü güdâz 850; —-ı vicdânî 724; muktezây-ı nihâd-ı —-mu‘tâdları 379; ‘anber-rîz-i — u garâm 743; ‘arz-ı — u garâm 74; izhâr-ı — u garâm 30, 909; rû-be-râh-ı — u garâm 940; sad — u garâm 321, 447, 474, 503, 679, 751, 797; temâm-ı — u garâm 210; sad — u garâm-ı hayr-encâm 745; kemâl-i — u güdâz 797

şevket 55, 76, 296, 419, 611, 621, 720, 756, 800, 943; ‘arz-ı — 802; bâ-— 125; çâr-bâliş-nişîn-i — 677; eşheb-süvâr-ı — 615; irtikāy-ı — 553; imtidâd-ı — 732; kıvam-ı şevket 736, 777, 797; mezîd-i — 677; muktezây-ı — 952; nûr-i bâsıra-i — 70; tahrîk-i ‘inân-ı — 801; tûl-i — 845; zîb-i serîr-i — 799; zîver-i burc-i — 563; —-i bâhire 40; —-i hazret-i Husrevâne 60; —-i Hılâfet 759; şi‘âr-ı şân-ı —leri 578, 582; tantana-i kûs-i —leri 690; —lü 136n, 155; nâme-i hümâyûn-i —-makrûn 103, 132, 174; cenâb-ı —-me’âb-ı übbehet-nisâb 400

Şeyh/eş-Şeyh 182, 183, 252, 377, 378, 432n, 515, 539, 661, 682, 684, 686, 702, 766; kadem-i — 766; —-ı cedîd 831; —-ı kerâmet-semîr 515; —-ı merhûmun merkadi 516; —-ı mübeccel 378; —-ı mükerrem 378; —-ı müşârun ileyh 766; —-ı Necdî-sıfat 912; —-ı sâhib-i temkîn 378; —-ı sâhib-i ‘izz 378; —-ı şuyûhu'l-vâsılîn 515; —-ı şuyûh-ı mütehecced 379; — ittihâz 661; —-i ‘Uşşâkī 495n; —ler 661, 662; za‘f-ı —ûhet 207, 762; —u'l-‘âbidîn 888; —ul'l-beled 600; —u'l-Haremi'n-Nebevî 207, 750, 751; —u'l-kurrâ 211; elsine-pîrây-ı — u şâb 813; — u şâb 907; — ve mürdesi 96

Şeyh Elvân Dede Zâviyesi sâhası 766

Şeyh-ı Ekber; kerâmât-ı —-i müşârun ileyh 725

Şeyh-ı Necdî-sıfat 912

Şeyhî Mehmed Efendi (Mekke-i mükerreme Kadısı) 211

Şeyh Murâd âsitâneleri (meşâyih-ı Nakşibendiyye'den, Nişâncılar Mahallesi'nde) 682

Şeyhulislâm 3, 4, 83, 93, 196, 369, 372, 380, 416, 566, 592, 607, 684, 685, 686, 739, 778, 889; hâne-i — 739; — Efendi 59, 76, 125, 136, 203, 230, 281, 323, 335, 367, 380, 392, 449, 452, 463, 506, 519, 615, 636, 637, 677, 740, 741, 965; — Efendi cenâbları 369, 899; — Efendi hazretleri 126, 156; — efendilere mahsûs 517; —-ı be-nâm 684; —-ı esbak 249, 429, 487, 592, 629, 774, 786, 888; —-ı fezâ’il-irtisâm 619; —-ı müşârun ileyh 616, 620; —-ı sâbık 20, 85, 96, 133, 210, 252, 270, 389, 465, 473, 474, 475, 487, 566, 684, 763, 787, 888, 911; —-ı semâhat-nisâb 619; bâ-işâre-i bâhiru'l-beşâre-i hazret-i —î 896; bâ-işâret-i ‘aliyye-i hazret-i —î 815; bâ-işâret-i ‘aliyye-i —î 466; bâ-işâre-i bâhiru'l-beşâre-i hazret-i —î 896; bâ-işâret-i hazret-i —î 924, 954; bâ-işâret-i ‘aliyye-i —î 465; bâ-işâret-i —î 276, 389, 565, 888; işâret-i —î 417, 663, 684, 691; mekâtîb-i —î 430; tahrîrât-ı cenâb-ı —î 166; —î 433, 927; —lık 211n

şeytan; —et-pîşe 205; —etleri meşhûr 200; —etleri mütevâtir 200; vesâvis-i —iyye 830, 912; vesâvis-i —iyyeye intihâl 665; vesâvis-i —iyyeye teba‘iyyet 387, 665

Şıkk-ı; — Evvel 323, 476; cây-ı — Evvel 828; Defterdâr-ı — Evvel 246, 491, 570, 694, 786, 792, 824, 858, 911; — Evvel Defterdârı 370, 854, 955; — Evvel Defterdârlığı 127, 216, 475, 491, 658, 695; — Sâlis 127, 246, 475, 955; — Sânî 476, 955; — Sânî Defterdârı 127; — Sânî Pâyesi 792

şibr; — mahalle 158; — yer 131

şiddet 769, 855, 954; kesr-i — 253; lehîb-efrûz-i — 813; nâ’ire-i — 247; teskîn-i — 769; —-i âteşbâr-ı cidâlleri 834; —-i âteşbâr-ı muhâsamaları 834; —-i be’s 918; —-i fesâd 918; —-i harâret 718; —-i hasm 41; —-i hubûb-i ‘avâsıf 729; —-i hubûb-i riyâh 605, 664; —-i hubûb-i rûzgâr 484; —-i iltihâbı teskîn 483; —-i mahabbet 654; —-i nüzûl-i emtâr 664; —-i nüzûl-i emtâr-ı heybet-

âsâr 871; —-i rûzgâr 134, 186; —-i rûzgâr-ı saht-vezân 664; —-i seyl-i bî-pâyân 871; —-i şekîme 804; —-i şerâre-zâd 245; —-i şitâ 516, 715, 890, 891; —-i şitâ kemâlde 516; —-i telâtum-i deryâ 866; —-i terhîbât 437; nâ'ire-i —leri teskîn 836; kemâl-i — üzere 133, 859, 890; — üzere vezân 925; kesr-i — ve ru'ûnet 690

şifâhen 433, 449, 638, 754; — beyân 139; — i'lâm-ı hâl 694; — takrîrine havâle 779

şifâ-yâb 640; —y-ı sadr-ı 'alîl 384

Şihâbeddîn Efendi (Seyyid, 'Azîz-i müşârun ileyh Seyyid Nûreddîn Efendi'nin oğlu) 382

şikāk 623, 720, 834; çâk-hûrde-i pençe-i — 314; ehl-i — 952; envâ'-ı — 813, 934; hîre-nih-i çeşm-i erbâb-ı — 162; mâdde-i — 913; nâsûr-i zahm-ı — 312; pâ-ber-cây-ı — 534; sûret-i — 623; târâc-kerde-i seylâb-ı — 809; tahrîk-i rikâb-ı reh-vâr-ı — 947; —a mübeddel 600, 806

şikâr 242, 893; 'akabgîr-i — 49; edevât-ı — 242; rubûde-i çengâl-i — 135; —a revâc vererek 242; — ardınca gitmek 242; şehbâz-ı bülend-pervâz-ı —gîri 795; — kasdı 48

şikence; hibâle-i — 814

şîle; —-i Kernânkî 761; —-i Şâkirî 761

şimâl; bâd-ı —î 925; bâd-ı —in iştidâdı 245; bâd-i —-i şarkī 855; hudûd-i —iyye 166

şîme; izhâr-ı sümüvv-i — 722; —-i hakkāniyetleri 166; —-i hasene 515; —-i insâf 291, 349; —-i insâfları 166; —-i kerîme 578; —-i kerîme-i bende-perverâne 619; —-i kerîme-i de'b-i müstedîmeleri 898; —-i kerîme-i mekârim-simât 975; —-i kerîme-i Mülûkâne 512; —-i kerîme-i müstahsene 529; —-i kerîme-i Pâdişâh-ı devrân 818; —-i kerîme-i Pâdişâhâne 509; —-i kerîme-i Şehriyârî 554, 915; —-i kerîme-i Zıllullâhî 563; —-i marzıyye 962; —-i mekârim-perver-i Şehriyârî 565; —-i meşîme-i zemâne 123

şîr 678; hamle-i —âne 893; —âne hücûm 43, 951; —âne savlet 43; —ân-ı bîşezâr-ı heycâ 114; —-i çâlâk-i meydân-ı iştihâr 103; —-i künâmgîr-mânend 242; nahcîr-i —-i samsâm 42; neferât-ı —savlet 132

şi'r/eş'âr 59, 184, 339, 346, 593, 651, 687, 971; mûcib-i — 121; —de akrânının müsellemi 59; icrây-ı cedâvil-i eş'âr-ı belâgat-şi'âra mâ'il 594; —ini hikmet-şi'âr 943

şîra içün 479

Şîrâz 811, 906; cânib-i — 811; — tarafı 904, 950

şîrâze 541; —-bend-i hıtâm 481; —-bend-i itifâk 166; —-bend-i mecmû'a-i ittifâk 319; —-bend-i mecmû'a-i leyl ü nehâr 341; —-bend-i mecmû'a-i vifâk 528; —-bend-i vifâk 166, 322; —-dûz-i 'illet 494; —-dûz-i sebeb 494; —-i eczây-ı cem'iyyetleri perâkende 831; —-i eczây-ı cem'iyyetleri perîşân 831; —-i hâli karîn-i tefrika-i halecân 810; —-i risâle-i iltiyâm 578, 581; —-i risâle-i iltiyâm-ı devleteyn-i 'aliyyeteyn 584; —-i risâle-i tevâfuk 578, 581; —-i risâle-i tevâfuk-ı devleteyn-i 'aliyyeteyn 584; —-i sâmân 432; —-i zer-târ 493; —-i zerrîn 502

şîrîn; —-kâm 231, 498n, 502, 659, 853, 959; —-kâm-ı âsûdegî 583; —-kâm-ı râhat 583; teşekkür-i —-kâmî-i tehâbb ü tevâdd 358; —-kâr 799; —-mezâk 690

Şîrîn Beyi 333

şîr-mâhî; ağızlıkları som — 327; gezleri — 326; som — 327

Şirvân; — cânibleri 38; — havâlîleri 140

şîşe 653; derûn-i — 874; —-i hâtır-ı hüssâd 969; zîver-i —-i hullet ve yek-cihetî 64, 70; parmak kalınında —ler 653; sagīru'l-cirm billûr —leri 653; —lerin derûnları 653

şitâ/kış 145; âhır-ı erba'în-i — 824; ahkâm-ı fasl-ı — 664; esnây-ı — 544; eyyâm-ı — 55, 266, 489, 664, 891; hengâm-ı — 145, 254; mevsim-i — 125, 145, 271, 840; şiddet-i — 516, 715, 890, 891; takrîb-i mevsim-i — 622; vakt-i — 106; şiddet-i — kemâlde 516

şöhret 420, 499, 671, 813, 824, 942; 'adem-i — 712; elsine-pîrây-ı — 671; keşîde-i silk-i — 431; nâm-âver-i — 872; sâhib-i — 780; ser-ber-âverde-i nev-zemîn-i — 618; tevâtüren — 711; vâsıl-ı serhadd-i — 205; —-ârâ 959, 967; —-gîr 946; —-gîr-i evc-i esîr 746; —-i âfâk 319, 515, 904; —-i cinân 671; —-i kâmileye makrûn 700; —-i tâmm 832; —-şi'âr 78, 80, 460, 544, 632, 683, 694, 817, 911, 926, 930, 942, 943, 944; —-şi'âr-ı âfâk 498; —-yâb 571, 810

şu'arâ/şu'arâ' 224; emlah-ı —-i 'azbü'l-beyân 445; —y-ı 'asr 703; —y-ı 'asrın hoş-edâsı 220; —y-ı 'asrın müsellemi 220; deydene-i —y-ı devrân 873; —y-ı devrân 899; —y-ı me'ârif-ârâ 263; — y-ı na't-gûyân 184; —y-ı tâze-gûyân-ı zemân 921; bk. ayrıca *şâ'ir*

Şu'b (Hemedân'da) 671

şu'bede; —-bâz 811; —-bâzân-ı zemân 572; —-bâz-ı kader 190; envâ'-ı —-bâzî 616

şuc'ân; hamelât-i — 41; —-ı asâkir-i Tatar 180; —-ı cân-feşân 42; —-ı çâpük-süvâr 41; —-ı mezkûru 42

şuhûd; ârâyiş-i sübût ü — 426; 'arsa-i — 729; âyîne-i timsâl-i — 189; cilve-ger-i mücellây-ı — 612; cilve-ger-i — 972; cünbiş-nümâ-yı gehvâre-i — 603; kutb-i 'âlem-i — 613; manzûr-i erbâb-ı — 216; merâyây-ı — 261, 731; pezîrây-ı — 270; şârık-ı meşârık-ı — 576; tayy-ı murûr-i duhûr-i 'âlem-i — 548; ityân-ı —-i kiyâset-simât 40

şuhûr; bâ-zâbıta-i sinîn ü — 493; hulâsa-i kazâyây-ı — 502; —-i Rûmiyye 598, 605, 664, 890, 953; — u duhûr 972

şukka; —-ber-endâz 899; —-i râyât-i zafer-âyât-ı muvahhidîn 43; mânend-i —-i sâ'ilân 803; — larıyla îsâl 893

şu'le; —-bâr sâhil 924; —-hîz-i safâ 923; —-hîz-i şevk 923; —-i cevvâle-i şem'-i kerâmetleri 949; —-i istikāmet 931; —-i tîz-hîz-i gulûları 427; —-i tîz-hîz-i hurûcları 427; —-ler 190; —-nümûn 948
şûrâ; 'akd-i encümen-i —172, 280; encümen-i — 432, 463; mugāyir-i — 113; —y-ı kübrâ 290, 427; —y-ı kübrây-ı Sahrây-ı Mugān 295, 349
şûriş; def'-i — 178, 534; karîn-i — 866; —-efgen-i bâzâr-ı rüsvâyî 480; — ü şeyn vukū'u 172
şu'ûr 112; Ağa-yı mezkûr-i bî-— 945; bî-— 739; erbâb-ı — 186; güm-kerde-i nakdîne-i — 575; güm-kerde-i — 616; sâhib-i — 383; —u bâhir 730; erbâb-ı —un ihbârı 205; —unu gāret 785
şuyû' 603, 716; netîce-pezîr-i — 493; şâzzü'ş-— 629; kemâl-i rusûh ve — 154
şükr 493, 758; sad — 505; secde-geh-i — 801; secde-i — 862; vâcibe-i — 606; râzî ve —ân 894; —ân 216; —an 'alâ hâzihi'n-ni'am 348; —an 'alâ tilke'n-ni'am 397, 403, 413; —-endâz 67; —-gûyâ 674; —-güzâr-ı cenâb-ı min'am-ı Perverdigâr 824; —-i bî-'add 546; —-i Hudâ 435; —-i Hudâ-yı bî-çûn 37, 731; edây-ı merâsim-i —-i cemîli 815; —-i sipâs-i bî-intihâ 576
şükûfe 56; âyîneli —-dân 689; sîm pervâzlı —-dân 689; —li 331; envâ'-ı nev-bâve-i — tablaları 506
Şüşter; — Hâkimi 951; — Vilâyeti 906

T

ta'âm/et'ime 302, 306, 310, 648; ba'de't-— 77, 104, 301; it'âm-ı — 653; sad simât — 621; tenâvül-i — 75, 151, 301, 333, 376, 546; —-ı çâşt ihzârı 616; tenâvül-i —-ı şâm 593; —-ı şâm 77, 618; —-ı şâm tenâvülü 126; — tedârükü 533
ta'arruz 38, 169, 294, 406, 408, 409, 782, 867; itâle-i dest-i — 507; itâle-i dest-i —a cesâret 599; —-ı umûrdan kāsır 905; —ları 784; — sûreti 867; — zemîni 784
*ta'assub*u hâvî 308
tâ'ât 379; —-geh-i 'âlem 564
tâb; bezl-i — 79, 108, 225, 243, 505; bî-— 207, 659, 780; def'-i pîç ü — 3; lem'a-— 732, 750; —-âver 876; —-âver-i ikāmet 715; —-âver-i mukābele 39; —-âver-i mukāvemet 39, 831, 893, 913, 961; —-efgen-i riyâz-ı cihâniyân 358; —-nâk 519; bezl-i — u tâkat 737; — u tâkatleri 31; bezl-i — u tüvân 572, 703, 485, 818, 839, 865, 906, 960, 977; — ü teb-i pür-ıztırâb-ı 'azl 827; bî-— ü tüvân 99; sarf-ı — ü tüvân 37, 47, 527; — verdi 'âleme 595
tab' 5, 90, 226, 502, 549, 551, 762, 923; bi't-— 500, 741; cevelân-ı eşheb-— 157; hoş-— 872; selîmü't-— 59, 388, 491; berâ'a-tırâzân-ı hoş-— ân-ı cihân 556; hoş-—ân-ı zemân 634, 724, 978; hoş-—ân-ı zemânın mümtâzı 560; hoş-—ân-ı zemânın ser-bülendi 560, 861, 872; safây-ı —ı 674; —-ı akdes-i Pâdişâh-ı İslâm-penâh 297; —-ı 'âlî-i hümâyûn 420; ber-mübtegāy-ı —-ı cevâd 968; —-ı enver-i 'azîz-i müşârun ileyh 379; pâ-zede-i —-ı ercümendî 873; pesendîde-i —-ı evliyây-ı ni'amî 816, 832; zâde-i —-ı fâkīrâne 651; —-ı fetânet-intimâları 319; —-ı furûzînede merkûz 768; istikşâf-ı —-ı hakīkat-i'tiyâdları 585; —-ı Husrevâne 163; makbûl-i —-ı hümâyûn 825; melhûz-ı —-ı hümâyûn 916; —-ı hümâyûn 169, 350, 520, 565, 939; —-ı hümâyûna lâyih 730; —-ı hümâyûn-i Cihân-bânî 578, 581; pesendîde-i —-ı hümâyûn-i hazret-i Şehriyârî 92; —-ı hümâyûn-i Hılâfet-makrûn 432; —-ı hümâyûn-i ilhâm-meşhûnları 444; —-ı hümâyûn-i Mülûkâne 251, 440; teşhîz-i —-ı hümâyûn-i mekârim-intimâ 560; —-ı hümâyûn-i safâ-makrûn 510; —-ı hümâyûn-i safâ-meşhûn-i Hıdîvâne 273; cevelân-ı âfitâb-işrâk-ı —-ı hümâyûn lâmi'asınca 316; —-ı hümâyûnları 154; zâde-i —-ı hüner-mendi 561; —-ı ilhâm-ârâları 880; —-ı ilhâm-ârây-ı Mülûkâne 418, 938; sezâvâr-ı —-ı ilhâm-ârây-ı Zıllullâhî 208; —-ı kelîl 557; mu'tâd-ı —-ı kerâmet-i'tiyâdları 379; dâniş-i —-ı kiyâset-intimâları 633; istikşâf-ı gonçe-i —-ı letâfet-iştimâlleri 361; —-ı letâfet-neb'-ı Hılâfet-penâhî'yi 'ârif 518; —-ı letâfet-neb'leri 593; sebeb-i inkişâf-ı —-ı mahabbet-makrûn 584; —-ı me'ârif-neb'-i fâzılâneleri 621; —-ı müstakīmlerinde câygîr 686; —ına hoş geldi 800; sevk-ı zevrakçe-i —-ı nakkād 611; —-ı nakkād-ı beyzâ-ziyâ 340; mekşûf-i —-ı nakkādları 173; —-ı nakkādları 594; —-ı Ni'met mülhemi 734; —-ı pâki 873; pesendîde-i —-ı safâ-intimâ 631; —-ı safâ-intimây-ı Mülûkâne 159; bâ'is-i tekdîr-i ser-çeşme-i —-ı safâ-makrûn 739; pesendîde-i —-ı safâ-makrûn-i hazret-i Şehriyârî 132; pesendîde-i —-ı safâ-meşhûn 745; —-ı safâ-meşhûn-i Husrevâne 235; teşhîz-i —-ı safâ-mezâhir 634; —-ı safâ-neb'-i Mülûkâne 429, 745; —-ı safâ-neb'-i semâhat-güster 857; —-ı secencel-i âsâr-ı Zıllullâhî 451; —-ı selâset-ittisâf-ı 'uzûbet-şi'ârları 799; erbâb-ı —-ı selîm 607; levâyih-ı —-ı selîm 322; —-ı selîm 594; pesendîde-i—-ı Şehriyârî 820; —-ı tâb-nâk 161; zâde-i —-ı vekkādları 542
ta'b 393, 570, 689; bilâ-— 841; hezâr — 857; mübtelây-ı — 454; —ının şiddeti 90
tabâbet; 'ârif-i enmûzec-i — 195; emr-i — 195
tabak; altûndan musanna' — 689; kebîr — 689; — şekerleme 651; ezilmiş bir — dûde 675
tabh 648
tâbi' 405, 413, 470, 631, 714, 716, 844, 846, 847, 881, 933; —în 68; —leri 414
tabî'at 617; hâce-i — 13; kümeyt-i sebük-'inân-ı — 121; rekîz-i hufra-i — 100; sercûş-i istikāmet-i — 899; —-i zekiyye-i Mülûkâne 556; cevdet-i —leri 542; cibillî —leri 554
tabîb; Serây-ı hümâyûn —leri 947

ta'bîr 42, 60, 79, 139, 183, 209, 292, 300, 371, 392, 393, 424, 447, 449, 468, 487, 479, 507, 628, 661, 689, 696, 713, 761, 796, 831, 840, 849, 855, 861, 865, 908, 941, 954; berâ'a-i edây-ı hakk-ı — 762; edây-ı hüsn-i — 920; güncâyiş-pezîr-i havsala-i — 770; hâric-i dâ'ire-i — 315; kābil-i — 617; kayd-ı hıbâl — 110; letâfet-i — 873; müstağnî-i — 358, 583; nâtıka-ârây-ı hüsn-i — 26; rîhte-i kālıb-ı — 434; sebk-i — 257; tahrîr-i hâme-i hoş-— 919; târîh-i rûşen-— 923; tehammül-güdâz-ı yârây-ı — 814; zîb-efzây-ı — 229; niyâz gûne — ât 393; —ât 157, 760, 844; —ât-ı dil-pezîrleri 172, 311; —ât-ı hikmet-âyât-ı Pâdişâhî 464; —ât-ı kerâmet-âyât-ı Tâcdârî 281; —ât-ı me'âlî-'unvân 302; ferâyid-i —ât-ı muhâlesat-şi'ârları 174; —ât-ı vecîz-i hikmet-âmîzi 88; hîta-i —den bîrûn 467; ta'dâdı —den bîrûn 689; —-i dil-gîr 319; hüsn-i —-i dil-pezîr 879; şâyeste-i —-i dil-pezîr 673; —-i dil-pezîr 673; —-i dil-pezîrleri 163, 169; hüsn-i —-i fesâhat-semîr 18; —-i hâhiş-i müvâlât-ı hayriyyet-me'âl 584; —-i latîf-i ilhâm-elîfleri 320; —-i mezkûr 392; —-i vecîz-i kerâmet-semîri 943; —-i vecîz-i şefekat-engîz 968; muhtelifü't-— kabîlinden 315

ta'biye 49, 135; —-i dâm ü dâne-i igfâl 242

tabl 48; —-zen-i fesâd pinhân 805

tabla; envâ'-ı ezhâr —ları 506; envâ'-ı nev-bâve-i esmâr/şükûfe —ları 506

Tâbneklü 'Aşîreti 106

tabur 43, 314; —-i makhûr 39; —-i makhûrları 41, 42; kol kol —lar 951; —lar 42; —lar irâ'et 40; —-ların ihrâc 43; —-ların tertîb 42, 43; —-larına idhâl 116

tâbût 766; —-i nûr-nümûdları 380; —-i rahmet-menhût 539

tabya 49; —lar 818

tâc; nâ'il-i merâm-ı — 879; pîrâye-dâr-ı — 498; sûfiyâne — 240; zîver-i — 499; —-bahş-ı mülûk-i memâlik-i Hind 295; —-bahş-ı mülûk-i memâlik-i Tûrân 295; —-bahşende-i Husrev-hâverî 436; ferîde-i —-ı muhadderât 504; —-ı mübâhâtları 615; —-ı Şâhâne 578, 581; —-ı vehhâc 576; —-pîrây-ı mekârim-dâd 861; zîb-efzây-ı — ü dîhîm 322; zînet-i t— ü revnak-ı dîhîm 313

Tâcdâr; peder-ber-peder — 611; mev'il-i âmâl-i — ân 342; mağbût-ı —ân-ı âfâk 371; kā'ide-i müstahsene-i —âne 65; —-ı âsümân-pâye 719; —-ı cevher-pâş-ı vâdî-i birr 745; —-ı cevher-pâş-ı vâdî-i ihsân 745; —-ı râhat-bahş-ı cihân 918; —-ı râhat-bahş-ı cihâniyân 918; aksa'l-merâm-ı —î 393; ârây-ı cihân-ârây-ı —î 463; 'atûfet-i cevdet-âsâr-ı —î 137; bendegân-ı istikāmet-girdâr-ı —î 157; beytü'ş-şeref-i şems-i zât-ı —î 557; dikkat-i dirâyet-semîr-i —î 249; dil-âgâh-ı cenâb-ı —î 280; endîşe-i hayriyyet-âsâr-ı —î 636; huzûr-i lâmi'u'n-nûr-i hazret-i —î 310; iltifât-ı 'inâyet-medâr-ı —î 494; iltifât-ı cenâb-ı —î 899; iltifât-ı nazra-i —î 488; 'inâyet-i —î 209; işâre-i müstevcibü'l-beşâre-i —î 334; kudûm-i meymenet-âyât-ı —î 555; kuvvet-i baht-ı ikbâl-i menkabet-i —î 620; lihâza-i iltifât-ı —î 542; mâh-ı gerdûn-i —î 580; makbûl-i dergâh-ı —î 92; ma'lûm-i dirâyet-mersûm-i —î 278; ma'lûm-i —î 195; mûdi'-i zât-ı me'âlî-simât-ı —î 580; müsâ'ade-i hümâyûn-i —î 292; nâ'il-i merâtib-i iltifât-i —î 235; nâme-i hümâyûn-i —î 292; pîrâye-i ser-levha-i âsâr-ı —î 137; rikâb-ı kamer-tâb-ı —î 125; seciyye-i radıyye-i —î 915; seciyye-i zekiyye-i —î 926; ta'bîrât-ı kerâmet-âyât-ı —î 281; ta'dâd-ı ni'amâ'-i —î 282; taraf-ı vâzıhu'ş-şeref-i —î 309; tebrîk-hân-ı ferve-i —î 126; tebrîk-i ferve-i —î 77; tedâbîr-i hikmet-nümûn-i —î 928; teveccühât-ı meymenet-makrûn-i —î 669; zât-ı me'âlî-simât-ı —î 584

Tâcîk; ma'lûm-i dûr u nezdîk-i — 579

ta'cîl 564, 831; ber-vech-i — 505, 607, 745

tâcir; bî-cürm bir — 467

ta'cîz 405, 409, 438, 467; ifrât-ı — 905; maksûdunuz bizi — 642

tâgī 80, 120

tagrîb 32, 96, 97, 100, 276, 384, 753, 773, 827, 853, 898; —e mübtelâ 726; — hâletleri 694; —-i ba'zı kesân 239

tagyîr 316, 399, 412, 413, 513, 738; bilâ-— 414; — ât 782; —-i elfâz 317; —-i hâlet 935; —-i hudûd 192; —-i kelimât 317; —-i meşreb 930, 976; bilâ-— u zelel 293

Tâhâ; bi-hürmet-i — ve Yâsin 320, 969

tahdîş; bâ'is-i —-i sâmi'a-i hümâyûn 930; —-i sâmi'a-i 'âlemiyân 603; —-i sâmi'a-i hümâyûn 946; —-i sâmi'a-i müstemi'în 526; tahdîş-i sâmi'a olur hâlet 712; —-i sâmi'aya bâdî 953

Tâhir Efendi (Şeyhulislâm Pîrî-zâde Sâhib Mehmed Efendi'nin hocalarından) 684

tahiyyât/tahiyye 63, 317; 'azîm 'arz-ı — 645; hezâr hoş-elhân-ı zemzeme-pîrây-ı — 67; savma'a-güzîn-i — 592; tuhaf-ı behiyyât-ı — 9; dürûd-i — a mübâderet 750; fevâyih-i revâyih-ı —-ı 'abheriyyetü'n-nesemât-i 'anber-şemîm 63; tuhaf-ı —-ı 'âliyât-ı muhâlesat-nümâ 171, 359, 583; tarâyif-i nezâyif-i —-ı verdiyyeti'ş-şemîm-i musâdakāt-âyât 339; —-ı bî-'add ü bî-hemtâ 576; —-ı evfer 546; revâyih-i —-ı gāliyât-ı miskiyyetü'l-fevehât 549; ferâyid-i —-ı mahabbet-âyât 577; edây-ı —-ı mâ-vecebe 759; 'ukūd-i neyyirât-ı —-ı meşk-endûd 345; —-ı Şâhâne 886; ulûf-i —-ı tayyibât-ı dostî-meşhûn 152; —-ı zâkiyât-ı 'anberîn-nesemât 551

tahkīk 99, 139, 162, 167, 169, 173, 229, 298, 350, 352, 357, 394, 430, 432, 448, 454, 471, 662, 673, 750, 810, 812, 837, 867, 868, 869, 876, 890, 895, 902, 933, 938, 973; cemmâze-keşân-ı bâdiye-i — 895; imzâ-ârây-ı — 313; kıdve-i erbâb-ı — 185;

pezîrây-ı — 169, 291; sâlik-i nehc-i — 260; sebt-i cerîde-i — 890; telvîh-i levha-i — 504; tezbîr ü — 494; rütbe-i —a resîde 902; evsâf-ı şerîfesinin —ı 594; —-ı ahvâli 876; —-ı makāl 812; —-ı makām 419; —-ı mevâdd 113; —-ı rütbe 540; —-ı vâki‘-i hâle ibtidâr 457; idâre-i kü’ûs-i rahîk-ı —leri 685; — u îkān 471

tahkîm 219, 817, 850

tahlîs 435, 837, 918; girîbân-ı cânı — 714; mukayyed oldukları pây-bendden — 523; —-ı cân 20, 623; —-ı cân kaydı 524; —-ı girîbân 203, 856; —-ı girîbân-ı cân 120, 200; —-ı girîbân-ı hâl 20; —-ı girîbân-ı hayât 459; —leri 722

tahliye 66, 155, 295, 650, 876, 893; ağyârdan — 938; sebîlleri — 212, 430, 666

Tahmâs/Tahmâsb Şâh (Nâdir Şâh'dan mukaddem câlis-i taht-gâh-ı İran); —'ın oğlu 868; — duhterinden hâsıl olan oğlunun oğlu, veliyy-i ‘ahdi 458

tahmîl 89, 405, 408, 866; deveye — 460; zamm u — 858; —-i bâr-ı sakīl 857; —-i dûş-i i‘zâz 516; —-i dûş-i iltizâm 679; —-i minnet-i ‘azîm 291

tahmîn 322; ber-vech-i — 113, 324, 505; —en 334; —-i semen-i ma‘rûf 747; —leri 112

tahmîs; mukaddime-i — 296; — ile 768; —-i manzûme-i mefrûza 189

Tahmûras Hân (Tiflîs Hânı, Tebrîz Hânı) 709, 710, 842, 932, 933; —'ın oğlu 933

Tahrân 256, 292, 297, 301, 350, 433; Ülkây-ı — 906

tahrîb 709; îsâl-i ketîbe-i — 115; —-i esâs-ı hâlleri 908; —-i memleket-i düşmen-i bed-peymâ 106

tahrîk 276, 297, 534, 630, 811, 836, 961; esîrleri — 523; fetîle-firûz-i — 101; —-i a‘lâm-ı ‘azîmet 811; —-i a‘lâm-ı zafer-irtisâm 107; —-i deffe-i ihtiyâl 467; —-i deffe-i irâdet-i cüz’iyye 972; —-i deffe-i nîreng 467; —-i dest 578; —-i e‘inne-i ester/sütûr 300; —-i enâmil 578; —-i esinne 107; —-i hablü'l-metîn-i yek-cihetî 361; —-i halka-i bâb-ı ‘inâyet-me’âb 968; —-i hâme-i iktidâr 974; —-i hâme-i muhâlesat-‘allâme 584; —-i hâme-i vüs‘ 974; —-i ‘inân-ı şevket 801; —i kābil 373; —-i kalem-i bâryek-i hikmet-semîri 812; —-i miczâf-ı isti‘câl 593; —-i müşkil-i insân 741; fitne —ine cesâret 467; —-i rikâb 506; —-i rikâb-ı ‘azîmet 79, 236, 271, 277, 369, 568, 708; —-i rikâb-ı ‘azîmete mübâderet 522; —-i rikab-ı ‘azîmete müteheyyi’ 124; —-i rikâb-ı akdâm 321, 490, 600; —-i rikâb-ı isti‘câl 213; —-i rikâb-ı kamer-tâb 375; —-i rikâb-ı reh-vâr-ı iclâl 958; —-i rikâb-ı reh-vâr-ı şikāk 947; —-i rikâb-ı rehvâr-ı ikdâm 247; —-i rikâb-ı şitâb 53, 332; —-i ser-halka-i âşinâyî 509; —-i ser-halka-i ülfet 509; —-i silsile-i ‘udvân 945; —-i silsile-i mevâdd-ı şûr u şeyn 314; —-i silsile-i zulm 945; —lerinden nâşî 275; —lerinden neş’et 534; — ü ıtmâ‘ 86; — ü ihtizâz-i a‘lâm-ı zafer-irtisâm 114

tahrîr 16, 18, 25n, 37, 54, 58, 72n, 73, 80, 88, 91, 101, 106, 107, 110, 112, 117, 119, 122, 126, 130, 136n, 142, 143, 144, 146, 150, 159, 162, 168, 173, 175, 180, 181, 184, 194, 197, 201, 203, 209, 227, 229, 241, 245, 254, 256, 257, 259, 262, 266, 268, 270n, 271, 282, 291, 294, 309, 314, 316, 319, 321, 323, 324, 332, 335, 340, 352, 356, 361, 392, 393, 400, 411, 413, 425, 430, 434, 437, 447, 454, 462, 464, 471, 489, 493, 494, 505, 522, 524, 528, 529, 532, 533, 534, 537, 540, 541, 545, 553, 556, 570n, 581, 585, 592, 596, 599, 600, 602, 604n, 609, 621, 625, 626n, 630, 635, 636, 638, 641, 642, 645, 650, 651, 655, 665, 668, 669, 675, 682, 693, 694, 696, 708n, 713, 721, 725, 727, 728, 732, 736, 743, 748, 749, 754, 760, 762, 770, 771, 779, 781, 782, 784, 785, 793, 794, 796, 799, 804, 808, 812, 821, 823, 837, 842, 846, 847, 849, 854, 859, 860, 861, 865, 866, 867, 868, 869, 873, 877, 878, 880, 882, 890, 892, 898n, 900, 901, 902, 903, 908, 915, 916, 917, 921, 923, 926, 930, 933, 941, 943, 944, 946, 953, 962, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 972, 973; bast u — 311, 381, 628; cerîdeye sebt ü — 425; erbâb-ı — 17; esnây-ı — 144; güncâyiş-pezîr-i havsala-i — 442, 770, 941; güncâyiş-pezîr-i — 500; güzîde mîrî süvârî asker — 181; hâric-i havsala-i — 418; hâtime-i — 762; hîn-i — 771n; ibâne-i — 411; keşîde-i silk-i — 784; levha-zîb-i — 976; mahalle — 736; mufassalan — 374, 385, 667, 688, 804, 849, 901; mü’ekked buyuruldular — 243; ruk‘a-i cevâb — 710; sahâyif-i güzeştede — 484; sâhib-i — 103n; sâhte evâmir — 665; şâyeste-i mazbata-i kabâle-i — 502; şâyeste-i — 245, 973; tayy-ı tomâr-ı — 689; tenmîk u — 151; vâreste-i — 358, 583; vekāyi‘e — 475; zeyl-i —ât 350, 432; —ât 37, 46, 56, 78, 101, 105, 114, 178, 197, 203, 213, 255, 280, 291, 390, 393, 410, 414, 423, 432, 437, 456, 459, 462, 463, 527, 545, 569, 597, 624, 661, 665, 694, 721, 738, 739, 803, 811, 812, 834, 866, 879, 901, 903, 913, 961; —ât-ı ‘aliyye 411; —ât-ı ‘aliyye-i sâ’ire 754; —ât-ı cenâb-ı Şeyhulislâmî 166; —ât-ı dürûğ-irtisâmı 45; —ât-ı fevâ’id 541; —ât-ı fevâyid-nişân 873; —ât-ı hakīrânemiz 649; —ât-ı İraniyye 280; —ât-ı Kā’ânî 529; —ât-ı Keyânî 172; —ât-ı mekîdet-simât 131; —ât-ı merkūme 157, 392, 393, 597, 879, 915; —ât-ı metâlib 541; —ât-ı mezkûre 46, 152, 319, 879; —ât-ı mezkûreleri zeyli 259; —ât-ı mu‘avvelün ‘aleyhâ 464; —ât-ı mühimme 481; —âtına mashûben 708n; —âtının me’âlleri 431; —ât-ı sâ’ireleri 878; —ât-ı sâdıkāneleri 534; —ât-ı Şâhî 280; —ât-ı şefekat-simâtları 529; —ât-ı velâ-simât 175; —ât-ı mühimme 482; —âtın sûretleri 151; —âtına mashûb 810; —âtına mashûben 842; —âtının me’âlleri 432; —âtlar 181, 242, 436, 466, 508, 543, 666, 696, 737, 820, 823, 830, 836, 866, 868, 875, 878, 891, 931, 950, 959; —e sezâ bir ma‘nâ 920; —e şâyân 853, 899; —en 174,

295, 410, 415; —-i ʻadîmü't-tagyîri 632; —i bâʻis-i tekdîr-i kulûb 945; —-i cerâyid-i mazbûtât 15; —-i hâme-i hoş-taʻbîr 919; —i muʻtâd olan 575; —ine mübâderet 142; —ine müsâraʻat 845; —-i vekāyi 18; —-i vesîletü'l-meveddete mübâderet 551; mü'eddây-ı —leri 174; —leri 304; — olunan temessükler 257; — u işrâb 578; — u tenmîk 160, 216; — u tersîline mübâderet 548; — u tesvîl 557; — u teşvîr 316, 471; — u teşvir ile maʻlûm 625

tahsîl 89, 149, 265, 406, 435, 534, 541, 597, 679, 694, 697, 785, 792, 804, 836, 854, 885, 949; ceste ceste — 857; mîrî mâl —i 892; ʻilm —i 215; kütüb-i lâ-yemût —i 770; maʻrifet —i 215; ʻulûm-i zâhire —i 183; —-i âdâb 934; —-i âmâl 715; —-i ârâmişlerine müsâraʻat 878; —-i cemʻiyyet-i hâtır 878; —-i dest-mâye-i behcet 475; —-i dest-mâye-i edevât-ı kârzâr 38; —-i dest-mâye-i iʻtibâr 911; —-i dest-mâye-i inbisât 608; —-i dest-mâye-i istiklâl 813; —-i dest-mâye-i kudret 460; —-i dest-mâye-i kuvvet 812; —-i dest-mâye-i mağfiret ü kurbet 188; —-i dest-mâye-i mehâret 234; —-i dest-mâye-i meleke 234; —-i dest-mâye-i merâm 31; —-i dest-mâye-i miknet 460, 812; —-i dest-mâye-i nîk-nâm 703; —-i dest-mâye-i sürûr 474; —-i dimâğ 480; —-i emniyyet 131; —-i esbâb-ı cemʻiyyet 904; —-i esbâb-ı miknet 904; —-i esbâb-ı nizâm 907; —-i hısâl-i hamîdeye igrâ 705; —-i hısâl-i hamîdeye teşvîk 705; —-i hüsn-i taviyyet 450; —-i ıttılâʻ 35, 721, 779, 972; —-i ʻilm 480; —-i ʻilme gûşiş 722; —-i ʻilm-i kırâ'et 684; —-i iʻtidâl-i matlûb 89; —-i inbisât 790; —-i intisâb 138; —-i intizâm 152; —-i istiʻdâd 57, 116; —-i istirâhat 644; —-i kâm 808; —-i kudret 917; —-i kurbet 610, 850; —-i kuvvet 57, 623, 805; —-i küdûrete bâdî bir hâlet 782; —-i levâzım-ı ʻulûm-i şerîʻat 378; —-i maʻrifet 208, 480, 934, 976; —-i maʻrifete gûşiş 722; —-i mâdde-i intisâb 428; —-i mâl 349, 432, 694, 710; —-i mâye-i istiʻdâd 205; —-i mâye-i kudret 205; —-i meʻârif 25; —-i menâfiʻleri 403; —-i merâm 23, 715; —-i miknet 805, 917, 951; —-i mülk 349, 433; —-i nâm 532, 688, 699, 834, 904, 911; —ine mübâderet 710; —ine mübâşeret 149, 602; —-i nîk-nâm 25, 115, 207, 237, 376, 498n, 568, 633, 928; —-i râhat-i ümmet-i Nebeviyye 173; —-i râhatlarına müsâraʻat 878; —-i rızâsiyçün 710; —-i rızây-ı Devlet-i ʻaliyye 823; —-i rızây-ı evliyây-ı niʻamî 658, 978; —-i rızây-ı hazret-i Mevlâ 128; —-i rızây-ı hümâyûn 450, 574, 705, 959; —-i rızây-ı selâmet-iktizây-ı Cihân-dârî 935; —-i rızây-ı Şehriyârî 791; —-i rızây-ı Veliyyü'n-niʻamî 978; —-i rızây-ı yümn-iktizây-ı evliyây-ı niʻamî 853; —-i rızây-ı yümn-iktizây-ı Mülûkâne 929; —-i rızây-ı yümn-iktizây-ı Pâdişâhî 270; —-i sanʻat-ı kitâbet 121; —-i sermâye-i hâl-i yesâr 571; —-i şân 532, 699, 834, 904, 911; —-i ucûr-i âhıret 749; —-i Vezâret 824; —-i vukūf 779; —-i vukūf-i tâmm 630; —-i vukūfa iʻtibâr 652; —-i ʻubûdiyyet 138; —-i ʻulûm 25; —-i ʻulûm-i ʻakliyye 515; —-i ʻulûm-i nakliyye 515; —-i vâdîlerine nâzil 90; —-i vâdîlerine sâlik 90; —-i yakīn 643; —-i yârây-ı kudret 936

tahsîn 66, 227, 278, 465, 491, 673, 928; fâ'iz-i hazz-ı evfây-ı — 614; karîn-i — 270; rehîn-i takrîz-i — 502; rukʻa-nüvîs-i — 557; sezâvâr-ı senây-ı — 572; sezâvâr-ı takrîz-ı — 745; şâyeste-i — 505; telmî' u — 442, 445; zîb-i mecmûʻa-i — 621; mevki'-i —e mevsûl 887; sıla-i —e sezâvâr 634; —-i Dâver-i ʻâtıfet-rehîn 618; —-i erbâb-ı ʻirfâna şâyân 121; —-i keyfiyyât-ı bünyân 267; —-i müştemil 832; —-i zarûrî 223; —-i zebân 493; — ü sâbâş 41

tahsîs 58, 98, 159, 255, 259, 260, 300, 430, 535, 536, 650, 667, 742, 766, 798, 849, 928, 952; be— 140, 165, 180, 253, 379, 411, 468, 471; bervech-i — 725; zâtına — 231; —-i Husrevâne 962; —-i mahall 612; —-i musammem 323; —-i revâtib 924

taht 305, 310; câlis olduğu — 309; nâ'il-i merâm-ı — 879; zînet-i — 142; — (mînâlı bir altûn) 303; — (yâkūt ve incü ile tarsîʻ u tezyîn olunmuş Hind-kârî bir altûn) 259; —-gâh-ı İran'a müceddeden cülûs 597; —-gâh-ı Keyân 532; —-gâh-ı selâtîn-i Keyân 532, 548, 578, 581; zînet-efzây-ı —-gâh-ı Ve mâ erselnâke 744; —-ı bermurâdî 811; —-ı eyâlet 81, 885; —-ı fîrûz-baht-ı selâtîn-i bâ-dâd ü dîni 546; —-gâh-ı Halîfetullah 419; —-gâh-ı İran 803; —-gâh-ı Keyân'a iclâs 804; —-ı hâliye-i İran 809; —-ı Hılâfet 975; —-ı Hılâfet'e revnak 441; —-ı hûrşîd-i Cihân-bânî 61; —-ı hükm-i tevellâsı 100; —-ı hümâyûn 372; —-ı ikbâl 191; —-gâh-ı ʻimâret-makrûnları 677; pîşgâh-ı —-ı felek-fersâ 847; —-ı İran 624, 806; —-ı itâʻat 241; —-ı Keykâvûs 441; —-ı mevrûsu 869; —-ı mezkûr 303; —-ı nev îcâd 441; —-ı nev ihtirâʻ 441; —-ı nikâhında 604; —ın üzeri 303; —-ı revân 539, 659; —-ı Saltanat 550, 553; —-ı serverî 550, 553; —-ı sîmîn-i bî-misl ü bî-hemtâ 440; —-ı Şâhâne 578, 581; —-ı Şâhî-i dil-nişîn 441; —-ı Şâhî'ye iclâs 809, 810; —-ı tasarrufları 154; —-ı tâvusî 904; —-ı yedleri 90; —-ı zâbıta 144, 244, 253, 904; —-ı zâbıta-i rızâ 962; —-ı zâbıtada bulunmak 263; —-ı zâbıtadan hurûc 830; —-ı zâbıtaya idhâl 373, 554, 574; tırâzende-i t— ü dîhîm 31

tâht ü târâc 80, 102, 107, 114, 116, 178,711, 903; —a ictirâ 715; —-ı îl 115

tahvîl 148, 954; —ât-ı neyyirât-ı selâse 605; —-i merâtib 924; —-i mezheb 435

tahzîr 205, 263, 432, 478, 782, 783, 903; işâre-i engüşt-i — 776; —-i erbâb-ı ʻinâd 878; —-i erbâb-ı gavâyet 878; —inden ʻadem-i ictinâb 923; —leri 839

tâ'ife/tâyife 296, 601, 784, 906; —-i A'câm 50, 870; —-i Afgāniyân 427; —-i çengiyân 616; —-i Dağıstân 431; —-i dalâlet-istînâs 373; —-i gaddâr 809; —-i hânendegân 616; —-i Katâmişiyye kibârı 468; —-i kızılbaş 459; —-i Lezgî hânlarından 138; —-i Lezgiyân 38; —-i merkūme 22, 37, 103, 244, 290, 466, 780, 781, 782, 784; —-i merkūme ru'esâsı 466, 467; —-i mesfûre 200; müte'ayyinân-ı —-i mezbûre 470; sergerde-i —-i mezbûre 103; —-i mezbûre 431, 784, 814; —-i mezkûre 467, 470; —-i nisvân 616; —-i resen-bâzân 618; —-i Tatar-ı vegāgirdâr 103; —-i tuğyân 459; —-i tüccâr 794; —-i 'Urbân 681; —-i Yehûd-i bed-bûd 200; —ler 846

tâk 558, 954; firâz-ı — 719; mu'allâ — 862; resîde-i —çe-i bâlâ-hâne-i müsûl 340; —çe-i ikbâlden sâkıt 922; —-ı 'arş 676; —-ı bülend-eyvân-ı keyvân 851; —-ı cibâl-i eymen 634; —-ı dil-keş-i zîb-âveri 863; —-ı ebruvân-ı bütân 672; zînet-i —-ı eyâvîn 557; —-ı eyvân 191; —-ı mihrâb-ı rahmet-me'âbı 749; velvele-endâz-ı —-ı mu'allârevâk-ı felek-i a'lâ 615; tezyîn-i —-ı mu'allârevâk-ı hallet 340, 356; —-ı mu'allâ-revâk-ı hüsn-i vifâk 162; pîrâye-i —-ı mu'allâ-revâk-ı icâbet 188; —-ı mu'allâsı 562; —ına nisbetle dütâh 221; —-ı nezâket-ittisâkları 560; —ını i'lâ 563; —ını terfî' 563; —-ı refî'inde 'amûd 191; nigâşte-i —-ı vâlâ-nitâkı 672; —-ı zerrîn-nitâkı 420; mukavves —lar 419

tâkat 552, 761, 774n; bezl-i — 79, 108; nisâr-ı nakdîne-i tâb u— 229; bî— 207, 550, 659; îsâr-ı nakdîne-i tâb u — 212; sarf-ı mâ-hasal-i tâb u — 107; bî—î-i nezzâre-i âyîne-rûyân 617; rişte-i —leri 134

Tâkayağı; — (Bağdâd'a on merhale uzak) nâm cebel 424; — (re's-i hudûd-i İran) nâm mahal 300, 301, 681

takbîl 307, 334, 448, 647, 797, 835; ba'de't— 24; zîb-efzây-ı leb-i — 433; —-i nâme-i hümâyûn 646; —ine müsâra'at 380; —-i şifâh 757; —-i zeyl-i keremleri 799; — sa'âdetinden sonra 758

takdîm 58, 64, 70, 89, 91, 108, 112, 151, 160, 172, 188, 256, 291, 292, 318, 319, 332, 345, 349, 350, 372, 395, 400, 410, 414, 428, 452, 503, 509, 510, 520, 546, 555, 569, 575, 618, 619, 638, 689, 723, 731, 741, 754, 755, 759, 760, 790, 795, 823, 844, 845, 847, 853, 913, 918, 935, 953, 958, 961, 967; teslîmi — 506; —-i âdâb-ı edeb 759; —-i emr-i musâfâta ri'âyet 166; —-i merâsim-i du'â 307; —-i merâsim-i senâ 307; —-i pîş-hân 616; —-i resm-i tekrîm 340; —-i resm-i zemîn-bûsî 615; —-i 'uluvv-i şân-ı Hılâfet-i 'aliyye 170; —-i zemîn-bûs 741

takdîr 118, 570, 727, 747; beher — 249; ber-muktezây-ı hükm-i sâ'ik-ı — 728, 832; ber-*muktezây*-ı hükm-i — 938; bi-hükm-i hikmet-i — 808; kalem-i — 632; mekâmin-i verây-ı — 867; muvâfık-ı — 785, 818, 880, 949; perde-i — 354; pes-perde-i — 941; rehîn-i zuhûr-i devâ'î-i — 357; sâ'ik-ı/sâyık — 627, 699, 753; sevk-ı sâ'ik-ı/sâyik-ı — 25, 208, 446, 962, 976; sûret-pezîr-i dest-gâh-ı — 972; suver-ârây-ı — 812; verâ'-i perde-i — 453; 'alâ kile't—eyn 785; sâ'ik-ı —-i bâhiru'l-i'tibâr 491; —-i eltâf-ı hümâyûn 451; reh-revî-i sâyik-ı —-i Ezelî 686; —-i Hudâ 779; bi-hükm-i —-i Hâlik-ı bî-çûn 908; bi-hükm-i —-i hazret-i Cihân-âferîn 803; ber-muktezây-ı —-i Hudây-ı bî-çûn 624; ber-muktezây-ı —-i hikmet-nümûn-i Hudâ-yı bî-çûn 729; ber-muktezây-ı —-i hikmet-semîr-i Rabbânî 95; bi-—-i İlâhî 283; —-i İlâhî 296; —-i kemâlât 345; bi-—illâhi Te'âlâ 209, 291, 349, 680, 785, 845, 847, 855, 872; —-i merâtib 345; muktezây-ı —-i Mümteni'u't-tagyîr 866; mübtegāy-ı —-i Mümteni'u't-tagyîr 879; —-i mümteni'u't-tagyîr-i hazret-i Melik-i Kadîr 481; —-i Rabbânî 757; şîve-i —-i Rabb-i Kadîr 625; bi-hükm-i —-i Rabbü'l-'izzeti 75; —-i 'ulûfât 966

takım 302, 695; mükemmel — 544; —ları 199

ta'kīb 43, 709, 841, 843, 892; —e ictisâr 823; —e mübâderet 951; —-i burûdet-i hevâ 622; —-i burûdet-i sermâ 622; —i esbâbı 831

taklîd 567, 599, 953; —e ibtidâr 634; —-i etvâr-ı/evzâ'-ı selef 8; —-i hükûmet ile ercümend 566; —-i kazâ 895; —-i kılâde-i emr-i Şerâfet 962; —-i seyf-i Şâhî 624

takrîr 16, 26, 57, 71, 151, 155, 183, 201, 205, 254, 280, 299, 302, 307, 310, 392, 399, 414, 433, 442, 458, 525, 638, 592, 641, 654, 658, 668, 670, 698, 728, 754, 757, 762, 780, 781, 782, 783, 814, 823, 835, 839, 842, 859, 901, 915, 917, 938, 941, 963; bast u — 522; bâyeste-i merbata-i hıbâle-i — 502; bîrûn-i kalem-rev-i — 315; erbâb-ı — 17; fenn-i — 215; gülbün-tırâz-ı gülşen-i — 18; güzerân-ı serhadd-i — 314; hâric-i havsala-i — 418; hüsn-i — 654; ıs'âd ü — 914; kaleme aldırdığı — 157; kaleme alınan — 56, 157, 392; rîhte-i kālıb-ı — 434; ta'dâd ü — 443; tayy-ı tomâr-ı — 689; zîb-efzây-ı —229; —ât 255, 393; — bi-'aynihâ 311; —en 174; —-i cidâl 349, 432; —-i husûmet 349, 432; —-i mezkûr 311, 638; —-i sadâkat-masîr 172; —-i sadâkat-semîr 311, 638; —-i sadâkat-şi'âr 170; —-i sedâd-ihtivâsı 175; —-i sıhhat-semîri 173; —-i şifâhîsine havâle 783; — kağıdı 645, 646; — kağıdları 645; —ler 44, 90, 242, 392, 437, 645, 884; âmed-şud edenlerin —leri 386; sahâyif-i —leri 166; — u îvâ 32

takrîz 3; zîb-i mecmû'a-i — 621; —-ı erbâb-ı 'irfâna şâyân 121

taksîm 20, 189, 253, 309, 751, 859, 908, 967

taksîr 213, 248, 698, 926; bâ'is-i — 602; bende-i kesîru't—- 973; leke-pezîr-i — 216; leke-dâr-ı — 978; vâbeste-i hibâle-i — 673; zerre-i — 249; irtikâb-ı —ât 813; zuhûr-i —ât 240; —ât 445,

602, 726, 954, 961; ednâ —âta haml 97; ‘afv-i —ât-ı mâ-mazâ 275; şe’âmet-i —âtından neş’et 525; —ât-ı şenâ‘at-girdârı 930; cünha-i —ât isnâdı 694; —ât misillü hâlât 930; bende-i pür-—-i bî-bizâ‘a 17; bende-i pür-—-i bî-mâye 17; — mukābili 739

takvâ 83, 93, 188, 347, 379, 515; ehl-i — 778; kuvvet-i — 119; vâdî-i — 515; zîb-ârây-ı mesned-i — 380; zıllullâh-i —-dest-gâh 445; zümre-i ehl-i — 778; —da müsellem-i akrân 692; zât-ı —-intimâ 516; evlâd-ı kirâm-ı —-intimâları 382; derûn-i —-meşhûnları 686; —-penâh 183, 774; —-yı ma‘delet- ârâ 96

takvîm 340, 342, 358, 747, 819; kühen — 894; —e yazmak 727; —-i kühen-sâl-i sürûr 975; —ler 727; münteşir olan —lerde 727

takviyet 37, 82, 310, 468, 544, 662, 805, 830; bi-kemâlihî — 142; emrine — 119, 811, 935, 951; esbâb-ı — 206; kemâl-i — 542; kendü umûruna — 131; müstevcib-i — 586; rehîn-i — 836; tertîb-i levâzım-ı — 35; za‘f-ı bâllerine — 47; —-i emr-leri 35; —ine mübâderet 709; —-i nizâm-ı serhaddât 38; —-i umûru 963; vücûh-i —leri 818, 886; — leri 461; —leri emri 519; tedâvül-i esbâb-ı —-me’âl 808; kendüye — vererek 527; — vermek 877

tâlân; kesân-ı eyâdî-i —-gerân 730

taleb 131, 155, 299, 308, 353, 380, 405, 650, 651, 780, 842; hîn-i — 712; —de ibrâm-ı mâ-lâ-kelâm 680; buyuruldu —i 600; —-i bî-hûdesi 807; —-i hazret-i Âsafî 825; —-i istîmân 44; —-i mansıb 833; —-i rây 44; — ü hâhişi 908; — ü hâhişleri 307

talebe 765; gürisnegân-ı bevâdî-i — 541; erbâb-ı —-i dâniş 754; —-i ‘ulûm 207, 515, 742, 776

tâli‘ 71, 123, 340, 760; hem-‘inân — 125; matla‘-ı ‘avârifden — 633; matla‘-ı ıhlâs-ı zamâyirden — 580; mukaddime-i —-i hayr 65; —-i husrân-semîrleri 944; kevkeb-i —i tâbân 251; incâh-ı yümn-i —-i mâder-zâd 499; meyâmin-i —-i mâder-zâdları 518; —-i meşrık-ı ikbâl 586; —ine i‘tinâ 435; — u dırahşân 435

tâlib 923; merâmın feshine — 296; mücâlese-i erbâb-ı fakra — 383; —-i hak olanları irşâd 183; —-i medrese 777; —-i safây-ı hâtır-ı mekârim-me’asir-i cenâb-ı Hılâfet 612; —-i sohbetleri 379; — ü hâhân 433

ta‘lîk 747, 780, 887, 937; âvîze-i ûlânın bâlâsına — 750; —a-i ‘ibret-nümûnlar 444; nüsah-ı mu‘tebereye hezâr —āt 687; —āt-ı muhassenât-ı hayret-fezâ 556; —-ı âvîze 563; —-ı kanâdîl 563; —-ı kubbe-i sipihr-i berîn 747; —-ı resîmân-ı zertâr-ı şihâb 673

ta‘lîm 205, 242, 731, 763, 917, 945; —-i ‘allâme-i dâniş 47; —-i âdâb-ı tarîkat 379; —-i desâyis 917; —-i hiyel 917; —-i mefsedetde üstâdı 945; —-i mel‘anet 276; — ü tevkîd 466

taltîf 27, 33, 59, 77, 84, 105, 123, 194, 216, 230, 235, 248, 321, 323, 332, 334, 370, 373, 376, 379, 451, 453, 472, 476, 532, 566, 596, 608, 626, 705, 724, 743, 766, 775, 870, 879, 886, 908, 915, 927; mahz-ı — 336; telmî‘ u — 483; hâ’iz-i —ât-ı behiyye 172; —-i Gîtî-sitânî 210; —-i hâtırlarına murâ‘ât 573; —-i nev-dâ’ire-i dil-ârâ 560; — irâdesi 94; — kasdiyle 17; —leri 106, 625; — lerine ihtimâm 738

tama‘ 99; hâm-— 832; rişte-i nâ-te’bîde-i âz ü — 431; sû’-i — 100; vâdî-i —da müseyyeb 832; — dan ‘ibâret 944; —-ı hâm 31, 812, 832, 884; —-ı hâm-ı husrân-me’âl 853; —-ı hâm-ı vehâmet-encâm 98, 218; —-ı hâma teba‘iyyet 596, 715; —-ı husrân-me’âle teba‘iyyet 665; dendân-ı —-ı tîz 318, 893

ta‘mîm 923, 967; ber-vech-i — 248; —-i ihsân 77; —-i in‘âm 77

ta‘mîr 111, 148, 186, 189, 219, 220, 222, 224, 440, 441, 659, 678, 695, 817, 850, 860, 865, 868, 922; def‘-i dağdağa-i — 817; mahallerini — 596; sefînelerinin —i 404; —-i bünyân-ı nizâmları 908; —-i büyût-i fu’âd 850; —-i Kal‘a-i Bağdâd 596; mâ’il-i —-i kulûb-i vîrân 189; —ine mübâşeret 440; —ine mübâşir 112; —-i sedd-i kebîr 110; — u termîm 441

tanbûr; nüvâziş-i — 616

Tanrı 385, 936; bk. ayrıca **Allah**

tanzîm 33, 135, 142, 148, 150, 182, 254, 260, 265, 271, 303, 332, 335, 375, 395, 403, 444, 564, 673, 676, 747, 790, 818, 914, 923, 970; pîrâye-dâr-ı — 510; rişte-i — 969; tezbîr u — 257; —-i ahvâl 566; —-i ahvâl-i sekene-i beldeteyn-i mu‘azzameteyn 914; —-i ahvâl-i sükkân 833; —-i ahvâl-i züvvâr 914; —-i bezm-i sohbet 370; —-i bilâd 926; —-i cünûd 864; —-i cüyûş 852; —-i dârât 264; —-i edevât 366; —-i esbâb-ı dârât 335; —-i hâl 253; —-i ihtişâm 264; —-i îrâd 678; —-i lâzım 180; —-i le’âlî-i cem‘iyyet 742; —-i meclis-i mağfiret-fezâsı 29; —-i meclis-i şûrâ 151; —-i nüzül-i ‘ubûdiyyet 614; —-i şevârid-i umûr-i ehâlî/ra‘iyyet 973; —-i tesviye 78; —-i umûr 78; netîce-i —-i umûr-i enâm 89; —-i umûr-i kal‘a-i mezbûre 681; —-i umûr-i memleket 304, 574; —-i umûr-i millet 887; —-i umûr-i mülk 887; — leri emri 519; — ü tensîk 216, 394; — ü tesrîb 314; — ü tevkīr 541

târâc 167;—-gerân-ı zemân 711; —-kerde-i seylâb-ı nifâk/şikāk 809

Taraf-ı Hakk'dan zuhûr eden cümle cihâna hakk-ı Rasûlullah (Bosnevî İbrâhîm Efendi nâm şahs-ı mechûlün imzâlarından) 203

tarak; som — 326; nev-zuhûr —lı 331

tarâvet 340; ârâyiş-i tâb u — 417; edây-ı t—-fermâ 921; —-yâb 334; —-yâb-ı âb-ı merâm 948; —-yâb-ı zülâl-i füyûzât-ı Rabbânî 207

tard 45, 99, 129, 139, 316, 319, 438, 472, 478, 532, 560, 562, 564, 612, 640, 661, 675, 715, 726, 728, 773, 777, 788, 792, 809, 810, 811, 825, 853, 897,

926, 932, 949, 965; ‘amâ’il-i — 166; bâ‘is-i — 454; —ına müsâra‘at 948; —ları 211, 946
tarh 732, 920; nakş-ı nev-— 900; —-efgen-i bünyân 671; —-efgen-i esâs 109, 919; —-efgen-i esâs-i bî-indirâs 849; —-efgen olduğu sayfiyye serây 653; —-endâz-ı bâr-ı siklet 527; —-ı bî-hemtâ-yı neşât-efzâ 556; —-ı binâ 109; —-ı dil-âşûb 734; —-ı dil-cû 719; —-ı dil-firîb 919; —-ı dil-keş resmi 420; —-ı dil-pesend 557; —-ı encümen-i müvâneset 341; —-ı encümen-i sohbet 58; —-ı encümen-i ülfet 341, 370; hîn-i —-ı esâs 186; —-ı esâsına mübâşeret 428; —-ı esâsına şurû‘ 428; —-ı eşkâli 418; —-ı eşkâl-i bedî‘i 969; —-ı garîb 900; —-ı hey’et-i hasnâ 563; —-ı kavâ‘id-i bünyân-ı müvâlât 163; —-ı matbû‘-i ‘adîmü'l-indirâs 188; —-ı mebânî-i musâfât 578; —-ı meclis-i meşveret 172; —-ı mutâlebât 535; nev-—-ı mücessem 922; —-ı mükâfeha 45; —-ı müstedîm 730; —-ı tekellüf 906; —-ı tekellüfât 535; — u inşâ 419; — u resm 420
ta‘rîf 28, 109, 347, 612, 647, 649, 654, 792, 814, 861, 944, 946, 978; ferâ’id-i — 442; müstağnî-i — 358, 583; nîrûy-i bâzû-yi — 765; —den bâhiru'l-istiğnâ 435; —den müstağnî 94, 388, 396, 402, 660, 817; kayd-ı —den vâreste 827, 896; —e mâ-sadak 140; nakş-pezîr-i —i 748; —i-âsâ 555; —-i hey’et-i matbû‘ 110; —-i hey’et-i u mevzûn 110; —-i isti‘dâdları 17; —i nâ-kābil 187; —inde ‘âciz ü kāsır 556; —-i nu‘ût 500; —-i sûret-i safâ-rîzi 746; kāmet-i bâlây-ı —-i vâlâ-şân 673; — ü ta‘dâd 861, 944
târîh 121, 185, 191, 195, 197n, 203, 221, 222, 223, 225, 227, 259, 274, 282, 309, 314, 317, 382, 398, 421, 423, 453, 480, 485, 491, 502, 518, 520, 527, 536, 539, 540, 563, 564, 595, 608, 618, 621, 631, 634, 661, 669, 674, 676, 689, 694, 699, 702, 703, 717n, 719, 727, 728, 732, 733, 734, 735, 753, 778, 792, 822, 830, 837, 850, 851, 852, 861, 862, 863, 864, 866, 872, 878, 882, 889, 890, 894, 895, 898, 900, 901, 925, 928, 942, 943, 966, 975; erbâb-ı — 890; fenn-i — 13; fevtine — 873; le’âlî-i manzûme-i — 225; mısra‘-ı — 382, 422, 520, 724; mücevher — 901; zabt-ı — 232, 245, 924; tâze —e sezâ 826; musâlaha —i 294; —-i âbdârları 719; —-i ‘acîb 943; —-i behcet-ârâ 235; —-i belâgat-medâr 542; —-i belâgat-nisâbı 564; —-i câmi‘-i mezkûr 564; âsâr-ı kalemi olan —-i celî 382; dü-—-i celî 227; —-i celî 778, 828; —-i celî-i bî-bedel 978; —-i dîğer 259, 862, 864, 943, 974; —-i dil-ârâ 192, 223, 735; —-i dil-cû 676; —-i fevti 703; irtihâllerine —-i garîb 889; cârî olan —-i garrâ 621; —-i garrâ 189, 381, 492, 595, 921, 922, 928; —-i garrâ-yı behcet-nümâ 220; —-i garrây-ı bî-nazîr 674; —-i garrây-ı dil-pesendi 561; —-i garrây-ı mu‘avvelün ‘aleyh 725; —-i hoş-âyende 608; —-i ‘ibret-medâr 942; —-i in‘ikād-ı sulh 299, 353; —-i isâbet-medâr 942; —-i kitâb 218n; —-i latîf 660; —-i mansıb-ı mu‘allâları 595; —-i mansıbları 828; —-i manzûm 928; —-i manzûm inşâdı 490; —-i manzûm-i Vezâret 724; —-i manzûme-i beyân-ı vâki‘u'l-ahvâl 453; —-i manzûme-i dil-ârâ 778; —-i merkūm 387, 413, 450, 480, 517, 622, 832; —-i mezbûr 414, 481, 856, 921; —-i mezkûr 5, 220n, 561, 621, 942; dü-—-i müstesnâ 258; —-i nâ-şinîde îrâd 825; zuhûr-i —ine i‘tibâr 964; —-i nev-sâl-i behcet-me’âl 634; —-i Ni‘met Efendi 420; nâ-şinîde —-i pesendîde 725; —-i rûşen-ta‘bîr 923; —-i sâl-i ferah-disâr 634; —-i sâl-i mübârek-fâl 725; —-i satr 211n; —-i selâset-nümâ 381; —-i selîs 852; —-i sıdk-âsâr 382; —-i şerîf-i ‘Osmânî 973; —-i tâmm 725, 863, 974; —-i tâmm vâki‘ 896; —-i tastîr 220n; —-i temâm 191; —-i temessük 400, 404; zâbıta-i — i‘tibâriyle 966; —-i vâki‘u'l-beyân 899; —-i vefât 381; —-i vefâtları 185; —-i vekāyi‘i 385; —-i velâdet-mes‘ûdları 888; —iyle müverrah 342, 351, 357, 400, 404, 434; —-i zâhir 431n; —-i zîbâ 720; —-i zîbende sutûr 222; —lerden ba‘zıları 941; —-şinâsân-ı eyyâm u duhûr 186; ‘ilm-i — tesmiyesi 972
Târîhci 956; kā‘ide-i — 17
Târîh-i Hamîs (‘Aliyyü'l-Kārî'nin eseri) 447
Târîh-i Vassâf'ın lugāt-ı ‘Arabiyye'si 540
tarîk 200, 244, 393, 403, 458, 474, 574, 871; bedreka-i — 434, 970; ber-muktezây-ı îsâl-i — 888; ber-muktezây-ı — 196, 211, 565, 820, 910; esnây-ı — 408, 460, 642, 657n; iktizây-ı — 279; kudemây-ı — 19, 73, 105, 133, 211, 239, 270, 487, 531, 626, 683, 706, 729, 773, 787, 816, 888, 931; kuttâ‘-ı — 571; muktezây-ı — 96, 252, 683, 838; münselik-i silsile-i — 763; kā‘ide-i — 786; müzâhame-i — 210; nısf-ı — 802; ricâl-i — 85; sâlik-i —a-i iktisâd 347; —a'l-küfri 295; —a's-savâb 402, 513; nakl —ı 762; ticâret —ı 823; —-ı âhar 516; —-ı âmed-şud-i süferâ 548; —-ı âmed-şudları 794; —-ı Bender-i Cidde-i ma‘mûre 59; sedd-i —-ı bî-gânegî 358; —-ı câdde 39; —-ı dalâlete delâlet 696; —-ı dalâlete sevk 696; ber-—-ı elzem 255; —-ı enîk 962; bedreka-i —-ı enîkleri 689; —-ı Erzurum 46; —-ı Hâcegân 122; —-ı Hâcegân'a duhûl 722; —-ı Hâcegâna idhâl 678; —-ı hakk 203; —-ı Hakk'a delâletleri 381; —-ı hidâyet-refîk-ı cihâd/gazâ 849; —-ı kıyâs 972; —-ı kitâbet 387; bi-—-ı leff ü neşr 86; —-ı leff ü neşr 47; bi-—ı'l-‘âriye 538; bi-—ı'l-evfâ 785; —-ı mergūb 777; —-ı merkūm 569; —-ı metîn 777; —-ı Mısır 751; —-ı Mısrıyye 916; —-ı murûrları 132; sedd-i —-ı mübâyenet 358; —-ı müsâlemeti meslûk 297; bedreka-i —-ı sa‘âdet-ihtifâlleri 670; —-ı sa‘âdet-refîkı 815; —-ı sühûlet 941; —-ı Şâm 210; —-ı Şâmî 530, 753; —-ı tasavvufa sâlik 183; —-ı temsîl 972; —ıyle firâr 203; —ıyle gürîzân 203; —leri 531; metâ‘ib-

i — ile müzdâd 640; tathîr-i — mâddesi 916; — meslûk olmak 157; kā'ide-i kāyid-i — üzere 515
târik 298, 526, 544, 564, 665, 678, 721, 744, 766, 778, 790, 803, 832, 834, 854, 859, 870, 880, 892, 893, 919, 939, 943, 951, 958, 961; akvâl-i lâ-tâ'ili — 296; —e-i kâr u bâr-ı fenâ 964; —î-i şeb 133, 627; —î-yi harâbe-zâr 923
tarîkat/tarîka 624; 'ârif-i âdâb-ı — 383; himâyet-i âdâb-ı — 183; ictimâ'-ı 'ulemâ'-i — 379; ta'lîm-i âdâb-ı — 379; tekmîl-i âdâb-ı — 378; tenvîr-i menâr-ı — 629; sâlik-i —-i 'âlî-mikdâr 766; kā'ide-i —-i 'aliyye 888; —-i 'aliyye-i 'ilmiyye 553, 777, 888; kā'ide-i —-i 'aliyye-i 'ulemâ 774; —-i 'aliyye-i hâcegân-ı Nakşibendiyye 96; —-i 'aliyye-i 'ilmiyyenin bâhiru'l-ikbâl ve'l-istîhâlleri 629; —-i 'aliyye-i meşâyih-ı kirâm 515; —-i 'aliyye-i sûfiyyeye dahi intisâb-ı küllîsi 659; —-i 'aliyyeye dahl ve inkâr 762; —-i enîka 9, 532, 585, 959; —-i enîka-i Ehl-i Sünnet ve Cemâ'at 341, 357; —-i enîka-i mihmân-nüvâzî 332; —-i enîka-i Sünnet ü Cemâ'at 291, 349, 433; —-i enîka-i sünnet-i seniyye 814; —-i enîkaya 'adem-i sülûk 522; —-i enîkaya sülûk 522; —-i Hâcegân-ı Dîvân 121; —-i Nakşibendiyye fukarâsı 207; —-i razıyye-i Habîb-i Rabbü'l-'âlemîn 760; —-i sedîde-i sünnet ü cemâ'at 162; —-i sünnet ü cemâ'at 168; —-i te'addîye meyl 549, 551; —-i zulme meyl 549, 551
ta'rîz; nokta-i — 826
tarsîn 219, 672, 752, 818, 836, 850, 951; —-i bünyân 817; —-i bünyân-ı silm 783; —-i hey'et-i erkân 267
târumâr 136, 470, 528, 664, 906, 962; benât-ı na'ş gibi — 427
tarzıye; esnâf-ı — 576; levâzım-ı — 751
tas 652; —-i ser-nigûn 225
tasarruf 20, 603, 780, 904, 906; kabza-i — 124, 163, 291, 433, 780, 950; ru'yet-i cemâl-i — 905; zimâm-ı — 904; dest-i —-i şeref-karîn 442; ahkâm-ı —ları 905; taht-ı —ları 154; zîr-dest-i —ları 944; —ları 472; —unda olan kurâ 467
tasavvuf 540; tarîk-ı —a sâlik 183
tasavvur 62, 152; hâric-i hayyiz-i — 671; mi'mâr-ı — 223; —dan hâric hey'etler 42; —-i bâtıl 785; —-i zihnî 109, 189, 441; —-i zihnî olan resmi 189
tasdîk 139, 162, 215, 306, 357, 415, 441, 867, 868, 890, 903, 915; karîn-i rütbe-i — 432; mutarraz-ı tırâz-ı — 342, 357; pezîrây-ı imzây-ı — 291; —-ı makāle-i vedâd 322; —-ı Mezheb-i Ca'ferî 129, 349, 430; —-ı Millet-i Ca'ferî 296; —ını müş'ir 360; —-ı ser-mezheb teklîfi 157; —ı teklîfi 130; —-nâme 260, 315, 400, 404, 412, 414; —-nâme-i 'inâyet-makrûn 338; —-nâme-i belâgat-semîr 323; —-nâme-i mehâbet-nümûn 338; —-nâme-i merkūm 315; —-nâme-i sedâd-'allâme-i Husrevâne 352; —-nâme-i sıhhat-'allâme-i mezkûre 400; —-nâme-i sıhhat-dâ'imeler 510; —-nâmeler 260, 262, 294, 299, 351, 353, 395, 400, 413, 434, 513; musâlahanın —-nâmeleri 315; —-nâmeler mübâdelesi 315; —-nâmelerde mastûr 415
tasfiye 271, 308, 309, 314; —-i çeşme-sâr-ı devleteyn 262, 341, 357; —-i mâ-beyn 178; —-i meşreb 283; —-i umûr 963
tashîh 335, 447, 541, 866, 969, 973; 'alâ vechi't-— 493; bâyeste-i merbata-i hıbâle-i — 502; kuyûdâtı — 536; — be-dergâh 144; —-i mes'ele-i usûl-i savâb 938
tasmîm 257; —-i ihrâc-i asâkir-i Tatar 128; —-i samîm-i Âsafî 612; —-kerde-i 'abd-i Hakīr 970; —-kerde-i Hakīr-i nâ-tüvân 494; —-kerde-i tertîb 611; —leri 434
tasrîh 130, 291, 315, 342, 350, 357, 412, 415, 432, 447, 647, 783, 784, 942; ârâyiş-i cerîde-i — 806; mahallerine — 536
tastîr 56, 101, 107, 130, 178, 180, 239n, 260, 292, 311, 361, 462, 522, 532, 581, 635, 664, 727, 799, 823, 840n, 878, 880, 882, 902, 908, 916, 926, 933, 964, 966, 972, 973; derc ü— 291, 349; güncâyiş-pezîr-i havsala-i — 443; güncâyiş-pezîr-i — 500; nigâreş-pezîr-i — 776; sahâyif-i bâlâda — 720; sahîfe-i zarâ'ate — 915; şeref-bahşây-ı — 173; tezbîr u — 471; zebîre-ârây-ı — 254, 385; —-i sahîfe-i beyân 901; —-i sahîfe-i eser 88; — olunan kelimât 352; — olunan mevâdd 352
taş 113; —a darb 653; fenlerinde mâhir —cı halîfeleri 113; mücevher lâciverd —dan 689; —-hâneleri 329; —-hâneleri elvân 329; —-hâneleri mînâ-kârî 329; —-hâneleri müşebbek 324, 325, 326, 329; —-hâneleri müşebbek altûn 328; —-hâneleri müşebbek zarflı 327; —lık olan mahalle 134; — üzerine tesâdüf 136
Taşanlu 'Aşîreti 710
Tatar 402; asâkir-i — 102, 178, 180, 528; bakıyye-i asâkir-i — 104; îlât-ı — 396; şuc'ân-ı asâkir-i — 180; tasmîm-i ihrâc-i asâkir-i — 128; tavâyif-i — 416; ülkât-ı — 396, 402; zümre-i — 675; — Ağası 258; — Baş-ağası 256; — Hân Pâyesi 780; asâkir-i —-ı 'adüv-şikâr 106; —-ı 'adüv-şikâr 103, 132; —-ı celâdet-âsâr 103; —-ı düşmen-şikâr 178; asâkir-i —-ı gayret-şi'âr 132, 178; asâkir-i —-ı hamiyyet-şi'âr 132; tâ'ife-i —-ı vegā-girdâr 103; — yediyle 885
Tataristân 844
Tatar Rahmî ('unvâniyle nâm-âver-i şöhret) 872
tathîr 120, 146, 218, 241, 243, 662, 679, 876, 914, 946, 960; ba'de't-— 666; —e mübâderet 832; rûy-i arzın —i 145; —-i memleket 877; —-i mevârid-i musâfât 342, 357; —-i tarîk mâddesi 916; — u mu'arrā 472
ta'tîl 194, 248, 466, 699, 793, 856, 954; bâ'is-i — 602; basarını/basîretini — 523; —-i sâmi'a 185; 'amellerin — ü habt 470

Tatlu-kuyu (İstanbul'da) kurbü 769
tatmîn 145, 148, 830; —-i bâl-i ehâlî 526; —-i bâl-i sükkân-ı bilâd-ı İslâmiyye 87; —-i bâllerine dikkat 374; —-i bâllerine ihtimâm 374; —-i kulûb-i ʻibâd 253; —-i raʻiyyet 81; —-i zîr-destân 142
tatyîb 334, 370, 379, 482, 766, 870; berây-ı — 228; —-i hâtırlarına murâʻât 573
tâʻûn; kesret-i — 872
tavʻan 256; bi't— 498, 668, 717, 809, 933, 961; — kā'il 154; — ve kerhen 180, 904
tavâyif 263, 906, 932; —-i Aʻcâm 431, 812; —-i Afgān 460; —-i asâkir 46; —-i asâkirin başbûğları 457; —-i asâkir-i nusrat-me'âsir 201; —-i askeriyye 22, 33, 35, 47, 53, 54, 78, 84, 141, 197, 201, 270, 573, 596, 598, 629, 795, 836, 849, 878; —-i askeriyye sergerdeleri 458; —-i ecnâd-ı sadâkat-iʻtiyâdları 861; —-i Efrenc 206; —-i huddâmı 400, 410; —-i iskân 819; —-i küffâr-ı Efrenc 205; —-i merkūme 869; tavâ'if-i/—-i muhtelife 574, 623, 624, 805, 806; —-i muhtelife-i haşerât-ı Aʻcâm 904; —-i muhtelifetü'l-usûl 570; —in kıralı 847; —-i Özbek 460; —-i Tatar 416; —-i ʻUrbân 662
taviyyet; ʻayn-ı safây-ı — 342, 357; kemâl-i — 613; meded-kârî-i hüsn-i — 262; medîd-i hulûs-ı niyyet ü — 392; merâsim-i hüsn-i — 754; nekā'-i — 514; safây-ı — 171, 174, 273, 283, 572; sıdk-ı — 620; tahsîl-i hüsn-i — 451; hulûs-ı —-i düstûrâneleri 450; hulûs-ı —leri 465; —leri berekâti 678; sıdk-ı —leri lâzimesi 180
taʻvîz 148, 150; hâs —i 150; —-i cân 776; —-i salâh 455; —-i sulh 455; —-kerden-i cân-ı ehl-i îmân 443; —-kerden-i ehl-i îmân 742
tavlı ve kesretli bulunmaları 266
tavr; levâyih-i — 56; —-ı ʻacîbü't-terkîb 919; —-ı ʻacîbü't-tertîb 628; —-ı dil-pesend 123; —-ı edîbâne 931; —-ı hakîmâne 918; —-ı matbûʻ 376, 419; —-ı matlûb 88, 453; —-ı mergūb 800; —-ı mezmûm 813; —-ı müstedîm 9; —-ı pesendîde 375; —-ı pîşîn 29; —-ı saʻîd 567; —-ı sâdıkāne 510
tavsıye 46, 141, 160, 179, 256, 292, 302, 310, 416, 433, 462, 488, 528, 568, 575, 620, 625, 630, 654, 721, 766, 823, 871; le'âlî-i — 938; —-i hümâyûn 350; —-i Zıllullâhî 723; —si üzere 754; — vü tevkîd 525, 626; —yi mutazammın 338
tavsîf 28, 109, 555, 612, 654, 673; harâyid-i — 442; vâreste-i kayd-ı — 542; vâreste-i — 358, 583; — den bâhiru'l-istiğnâ 435; —den müstağnî 94, 396, 402, 660; edây-ı hakk-ı —i 919; —inde ʻâciz ü kāsır 556
tavtîn 462; — ü îvâları 96
Tavukcu-başı (Mahmûd-paşa'da) 699; —lık 482n
tâvûs; 442; mânend-i pây-ı — 441; taht-ı —î 904
tavzîh 225, 282, 342, 346, 721, 779; —an 654; —-i me'ârib 151
Tâyif havâlîsi ʻUrbânı 961
taʻyîn 5, 20, 32, 36, 38, 47, 53, 57, 80, 83, 85, 98, 103, 110, 112, 129, 132, 142, 147, 150, 153, 157, 173, 175, 178, 180, 187, 197, 212, 219, 242, 253, 256, 259, 262, 265, 272, 277, 278, 292, 296, 299, 300, 301, 304, 306, 321, 337, 342, 350, 357, 358, 360, 366, 367, 374, 386, 391, 396, 399, 403, 406, 408, 415, 424, 430, 433, 437, 439, 447, 469, 473, 484, 485, 511, 513, 514, 519, 529, 533, 535, 536, 537, 538, 545, 546, 556, 575, 591, 597, 602, 604, 623, 625, 627, 628, 637, 638, 639, 640, 642, 643, 644, 650, 652, 657, 662, 667, 668, 680, 685, 694, 698, 708, 720, 730, 739, 742, 750, 766, 779, 780, 781, 782, 790, 817, 819, 821, 822, 823, 830, 831, 834, 836, 837, 838, 839, 847, 876, 879, 881, 883, 884, 902, 923, 930, 936, 939, 940, 944, 945, 948, 950, 952, 959, 962, 966; lâ ʻale't-— 383; müstevfâ —ât 894; rûz-merre —ât 385; —ât 300, 387, 569, 868, 966; —ât-ı rûz-merreleri 263, 821; rûz-merre —âtları 265; rükn-i mahsûs —i 429; —i ʻamele 817; —-i hâshâ 150; —-i Husrevâne 962; —-i kesîf 825; —-i latîf 825; —-i mevkıf-ı guzât-ı şîr-nihâd 40; —-i müderris 682; —-i ricâl 817; —-i rükn 153, 157; —-i rükn-i mahsûs 129; —-i sâl-i irtihâlleri 381; —-i sefîr-i dirâyet-tahmîr 323; — ü ibʻâs 268; — ü tesbîl 262
tazarruʻ 181, 392; niyâz gûne —ât 393; eyâdî-i — lar 751
taʻzîm 91, 188, 282, 332, 370, 444, 646, 685, 744, 748, 750, 751, 752, 754, 795, 797, 835, 844, 887, 896, 909, 910; bedâyiʻ-i — 64, 70; berdâşte-i dest-i — 303, 795; ber-vech-i — 748; gāyet — 909; hatevât-ı — 887; icrây-ı rusûm-i — 646; kemâl-i — 157, 281, 335, 464, 579, 582, 585, 797; leb-i edeb-i — 835; levâzım-ı — 751, 754; lüzûm-i — 750; merâsim-i — 443; müstenîr-i envâr-ı — 896; nihâyet-i — 639; pîrâye-i dest-i — 338, 844; râha-i — 751; rîzeş-pezîr-i enbîk-ı — 448; sezây-ı — 594; şerâyit-ı — 647; vesâtat-i mezîd-i — 165; yol üzere saf-keşîde-i — 332; zîver-i dest-i — 575, 797; levâzım-ı —ât-ı bî-gāyât 307; —ât-ı gayr-i mahdûd 346; —ât-ı lâyıka 306; —en 198; —en li-emrillah 348; —e şâyeste vü ahrâ 258; levâzım-ı —-i ʻazîm 292; —-i emr-i Hudâ 582; —-i meşhed-i Nebevî 745; —-i şân-ı rahmet-nişân 29; —-i şân-ı Risâlet-ʻunvân-ı Nebevî 444; merâsim-i —leri 381; — li-emrillah 261, 578; — li-emrillâhi Teʻâlâ 165; kemâl-i — ü tefhîm (تفخيم) 256
taʻzîr 97, 274; müstehakk-ı — 240; —leri 839, 946
taʻziye; icrây-ı merâsim-i — 847
tazyîk 117, 405, 437, 470, 483, 709, 837, 876; —a ibtidâr 952; —a mübâderet 534, 711, 877, 913
teʻaddî 100, 549, 550, 552, 578, 582, 585, 661, 884, 885, 917, 952; îsâl-i — 597; itâle-i dest-i — 416, 462, 544, 711, 830, 936; vücûh-i —den emîn 535;

—leri 416; dest-i —lerin dirâz 571n; —yât 936; —yâtdan masûn 879; tarîka-i —ye meyl 549, 551
te'ahhüd 400, 409, 415, 569; —ler 835; —üne binâ'en 487; —ünü müş'ir 569
te'âmül 426; —-i hutût-ı cedâvil-i zîb ü zînet 748; —-i ikrâm 376; —-i tevkīr 376
te'ayyün; bâd-peymây-ı vâdî-i — 606; izhâr-ı — 877; kesb-i — 631, 695, 830, 904; —-i tâmm 721
teba'iyyet 203, 453, 455, 526, 624, 669, 691, 696, 710, 711, 723, 752, 795, 830, 881, 912, 932, 947; 'adem-i — 102; endîşe-i kâsid hükmüne — 527; hevâcis-i nefsâniyyeye — 665; hevâsına — 877; kendüye — 665; tama'-ı hâma — 596, 715; tama'-ı husrân-me'âle — 665; vesvese-i 'âtıla — 527; — dâ'iyesi 37; —e ikdâm 709; —-i hevâcis-i nefsâniyyet 168
tebcîl 104, 229, 235, 247, 250, 264, 441, 448, 660, 699, 705, 721, 745, 786, 817, 824, 889, 911, 927; 'alâ sebîli't-— 445; leb-i — 797; murâ'ât-ı levâzım-ı — 340; pîrâye-i dest-i — 172; zîver-i dest-i — 433; —e şâyân 686
tebdîl 75, 133, 148, 211, 217, 228, 237, 252, 293, 316, 319, 387, 399, 412, 413, 431, 454, 513, 521, 531, 555, 568, 599, 643, 658, 683, 692, 744, 773, 786, 788, 791, 792, 816, 821, 822, 848, 853, 893, 897, 898, 910, 954; ba'de't-— 319; bilâ— 414; kirpâs-i sefîd-fâm-ı sermâya — 664; nâmına — 394; — 'âlemi 249; — 'âleminde 930, 937; —ât 120, 236, 239, 274, 389, 554, 629, 782, 819, 839, 840; —ât-ı menâsıb-ı vüzerây-ı 'izâm 771; —-i hevâ 30, 975; —-i hey'et 451; —-i hükkâm 973; —-i kıyâfet 205; —-i makām 47, 77; —-i mansıb 451; —-i mekân 521; —-i menâsıb 526, 839; —-i sadr-ı sudûr 440; —-i sudûr 973; —-i Vâlî-yi Vilâyet 526
Teberdâr 948; Kethudây-ı —ân 488; zümre-i —ân 832; —lar Kethudâsı Ağa 538
Teberdâr Mehmed Paşa (Sadrıa'zam ve Serdâr-ı ekrem) merhûmun necl-i muhteremleri 234
teberrük 746; ber-vech-i — 909; —en 95, 274, 381, 420, 490, 564, 595, 621, 651, 660, 732, 745, 751, 768, 778, 797, 828, 909; —en ve teyemmünen 379; — kasdı 717
te'bîd 274, 276, 391, 394, 532, 597, 662, 667, 693; medd-i müddet-i — 393; — ârzûsu 804; — lafızları 394; —-i Saltanat-ı seniyye 54
teb'îd 243, 596, 695, 696, 698, 712, 726, 728, 729, 738, 773, 780, 792, 829, 853, 910, 926, 930, 946, 948; —-i iktizâ 596; —ine isti'câl 691; —ine sür'at 691; —leri 946
teblîğ 155, 172, 256, 292, 310, 350, 351, 356, 360, 380, 433, 510, 581, 584, 641, 649, 760, 843, 916; —e me'mûr 757; —-i selâm 653; — u îsâl 33, 380; — u tersîl 551
Tebnî; kemer-bend-i — 761
tebri'e-i zimmet-i töhmet 694
tebrîk 194, 797; hıtâm-ı merâsim-i — 593; îfây-ı merâsim-i — 921; makāmımızı — 645; ruk'a-nüvîs-i —557; —-hân-ı ferve-i Tâcdârî 126; —-i câha şitâbân 454; —-i cülûs-i meymenet-me'nûs-i hazret-i Şâhî 585; —-i cülûs-i meymenet-me'nûs-i Şâhî 582; —-i cülûs-i meymenet-me'nûsları 579; —-i cülûs-i Saltanat 430; —-i ferve-i Tâcdârî 77; —-i fetvâ 595; —-i kudûm 677; —-i Sadâret 724, 928; —-i sâl 634
Tebrîz (Ülkây-ı Âzerbâycân'dan) 437, 624, 710, 711, 806, 842, 878; ehâlî-i — 710, 711; nevâhî-i — 624; — Defterdârlığı 25; — Dîvân Beyi 878; — Hâkimi 106; — Hânı 431, 710; — havâlîleri 140, 711; —'in fethi 25; —'in teshîri 25
tebsi/tepsî; kebîr — 689; sîm — 656; sîmîn —ler 506
tebşîr 59, 125, 188, 292, 505, 591, 828, 887, 895, 933; bâ'is-i — 973; —-i 'âmme-i ehl-i İslâm 258; —ine mazhar 516; —iyle mübeşşer 749
tebyîn 48, 260, 300, 342, 346, 380, 432, 447, 463, 532, 537, 561, 619, 625, 637, 638, 750, 783, 825, 836, 854, 881, 923, 928, 938, 952, 966; levha-zîb-i — 976; —-i makām-ı ecnâd-ı vegā-i'tiyâd 40; —-i pâye-i hâkim 68; —-i pâye-i mahkûm 68
tebyîz 309
tecâhül-i 'ârif; — kā'idesi 938; — vâdîsi 101
tecâvüz 51, 112, 340, 408, 465, 574; bir hatve — 582, 585, 597; bir kadem — 903; ser-i mû — 721; —leri 784; —lerine cevâz 212; —lerine ruhsat 212
tecdîd 113, 394, 412, 440, 555, 658, 695, 744, 745, 749, 782, 836, 850, 851, 865, 893, 897, 956, 960; nâmına — 394; —e ibtidâr 508; derece-i —e resîde 671; —-i evâmir-i 'aliyye 574; —-i gerden-bend-i 'ubûdiyyet 850; —-i husûmet 782; —-i ihsân 125; —-i 'inâyet 125; —-i kavâ'id-i müvâlât 58; —-i kisve-i 'aliyye 745; —-i libâs-i mihr u velâ 342, 357; —-i mebânî-i müvâlâtı 57; —-i sulh 391; —-i 'ubûdiyyet 705
tecemmu' 661, 709, 906; tehaşşüd ü — 179; — u tecâsür 461; — u tehaşşüd 140
tecemmülât 301; esâs-i (اثاث) — 856; — olan eşyâ 739
tecessüs 145, 574, 665, 839, 839, 914, 944
techîz 23, 43, 81, 103, 142, 264, 265, 336, 470, 892, 893; —-i asâkir 123; —-i asâkir-i vegā-girdâr 80; —-i asker 132, 662; —-i huccâc-ı Mısrıyye mevsimi 601; —-i leşker 128, 179; —-i 'udde vü 'atâd 131; — ü tesyîr 108
tecribe 652, 811; bi't-— 825, 935; erbâb-ı — 118, 722; rîhte-i kālıb-ı — 481; şehâdet-kerde-i erbâb-ı — 702; vâdî-i — 432; —-i âzmâyiş-i etvâr-ı rûzgâr 929; erbâb-ı —-i sâdıku'l-makāl 184; meşhûd-i —-kârân 620; —-kârân-ı ahvâl-i rûzgâr 205; meşhûd-i —-kârân-ı erbâb-ı besâ'ir 455; hayret-fezây-ı —-kârân-ı rûzgâr 312; —-kârân-ı

rûzgâr 55; —-kârân-ı zemân 605; — kaydı 784; —-kerde-i pîr u bernâ 890; — vü ihtibâr 432
tecrîm 884; —den sıyâneten 885; —-i berâyâ 710; —-i re'âyâ 710; — olunmamak 883
tecvîd 684
tecvîz buyurmayarak 356
tedârük 22, 82, 98, 113, 123, 199, 214, 219, 232, 259, 267, 424, 449, 517, 536, 636, 657, 708, 740, 745, 772, 780, 865, 878, 939; güzîde asker — 811; tekmîlen — 854; —ât 416, 524; —ât-ı evfâ 729; —ât-ı kaviyye 79, 932; —ât-ı kaviyye-i kāhire 108; —ât-ı mâ-lezime mevsiminden tahvîl 793; —ât-ı mehâmm 726; —ât-ı mütekâsire 715; —ât-i ekmel 50; —âtları 471; —-i âhar 940; —-i 'azîm 42; —-i esbâb 111, 951; —-i esbâb-ı celiyye 730; —-i esbâb-ı hafiyye 730; —-i esbâb-ı mâ-fât 951; —-i esbâb-ı nizâm-ihtişâma 806; —-i kâra mübâşeret 525; —-i mâ-fât 933; —-i mâ-fât levâzımı 810; —-i mühimmâtı 818; —-i vakt 18; fırâr —leri 470; 'amele —ü 859; kūt-i yevmiyye —ü 904; mühimmât —ü 859; sefâyin —ü 891; —ü muktezî 266; —üne ihtimâm 469, 613; —üne kıyâm 470
tedbîr/tedâbîr 26, 241, 270, 823, 947; âb-ı sâf-— 120; ahkâm-ı — 527; âyîne-i — 785; enâmil-i — 784; esbâb-ı sikencebîn-i — 808; merâsim-i hüsn-i — 737; sû'-i — 526, 739; —-i 'âlem-pesend-i Âsafâne 54; —-i cemîle 78; —-i Cihândârî 941; âb-ı sâf-—-i dil-pezîr 87; hüsn-i —-i dil-pezîr 880, 896; —-i dil-pezîr 946; esbâb-ı —-i dil-pezîre teşebbüs 785; —-i dil-pezîr-i müstahsene 599; —-i dil-pezîre mübâşeret 242; —-i dil-pezîre şurû' 242; —-i Hakîm-i lem-yezel 89; ibrâz-ı —-i hasene 123; —-i hasene 202; —-i haseneye kādir 810; —-i hikmet-nümûn-i Tâcdârî 928; —-i hikmet-semîr-i Vezîr-i müşârun ileyh 918; —-i hukemâ 567; —-i isâbet-karîn 869; neyyir-i —-i isâbet-pezîr 122; âb-ı sâf-— ile şüste vü tathîr 599; —-i isâbet-pezîr 880, 960; —-i isâbet-pezîr-i Eflâtûn-pesend 450; —-i isâbet-pezîr-i Mülûkâne 818; —-i isâbet-pezîr-i Pâdişâhâne 938; tefhîm-i hâce-i —-i isâbet-verzişleri 47; —-i miknetleri 134; —-i müdâvât 193, 699, 947; —-i müstahsen 871; —-i müstahsene-i Felâtûn-pesend 47; —-i sâ'ibe-i bî-misl ü mânend-i Şehinşâhâne 926; —-i sâ'ibe ibrâzı 92; —-i sâ'ibe-i Hudâ-dâd 45; —-i sâ'ibeyi pîş-nihâd 461; —-i sedîd 567; —-i zılliyyet-semîrleri 949; —leri 471; sürmekle — olunmadan gayri 698; tefrika-i sû'-i — şe'âmeti 810; hüsn-i — u reviyyet 267
tedebbür 53, 311, 393, 532, 781, 783, 933
tedennî 498; mikdâr-ı zerre — 602; — hiss edüp 719
te'dîb 32, 97, 100, 729, 739, 772, 788, 811, 839, 853, 876, 880, 881, 884, 898, 917, 946, 949; berây-ı — 213, 694, 788; müstehakk-ı — 240; tîmâr-hâne-i — 384; fâci'a-i —e mübtelâ 853; —-i askerîde dirâyetleri 630; —-i askerîde şehâmetleri 630; —-i eşkıyâ 880; —-i tevbîh-nümâ 596; —-i lâzım 180; —leri 211, 277, 946; —leri lâzım gelenleri 276; — ü gûşmâl 276, 416, 458, 554, 574, 661; — ü gûşmâl-i erbâb-ı şekāvet 485; — ü gûşmâl-i eşkıyâ 253, 374; — ü gûşmâli lâzım 386; — ü gûşmâlleri 271, 276; — ü gûşmâlleriyçün 428
te'diye 333, 337, 381, 691, 754, 761, 796, 935, 938, 958; hüsn-i — 89; —-i hatb-ı celîl 933; —-i hıdemât-ı sefâret 343; —-i hıdmet-i Sefâret 575; —-i merâsim-i mevkūfun 'aleyhâ 914; —-i umûr-i 'âlem 896; —-i umûr-i lâzime 193; — vü temşiyeti 140
tedkīk 48, 99, 172, 315, 454, 867, 933, 972; enâmil-i — 430; hevdec-nişînân-ı kāfile-i — 895; —-ı ahvâl 812; —-ı ahvâl-i milel 249; —-ı ahvâl-i ümem 249; —-ı iltizâm 419; —-ı merâsim-i havl ü haşemi 264; —-ı nizâm 11
tedmîr 106, 108, 373, 507, 534, 570, 697, 797, 811, 815, 864, 876, 877, 880, 914, 916, 940, 951, 969; güzârende-i zahm-ı cân-hırâş-ı — 314; üftâde-i hâk-i — 242; —-i a'dây-ı Devlet-i 'aliyye 54; —-i a'dây-ı dîn 54; —-i düşmen-i bed-nihâd 81; —-i düşmen-i bed-tıynet 35; —-i ehl-i fesâd 569; —-i kefere-i habâset-mu'tâd 261; ser-cümle-i —leri 437; —leri 145, 271, 278, 431, 914
tedrîs 515, 541, 763, 776; ferş-i seccâde-i — 685; tahdîs ü — ile meşgūl 515; —-i 'ulûm-i zâhiretü'l-menfe'ati 515; idâre-i kü'ûs-i rahîk-ı — leri 685; meclis-i kudsî-enîs-i —leri 515
te'emmül 102, 311, 781, 783, 870; hâric-i hayyiz-i — 671; mahall-i mihakk-i — 434; —-i hakīkat 725
te'ennî 938; izhâr-ı — 937; —ye i'tiyâd 824
tefehhüm 393; — ve istiksâ 157
tefekkür 153, 157, 311, 393, 532, 870; umûr-i âtiyeyi — 783
teferrüc; —den safâ-yâb 620; —-gâh 918; —-gâh-ı bî-hemtâ 222; —-gâh-ı güzîn 607; —-gâh-ı hâss u 'âmm 224; —-künân 790
tefe"ül 491, 520, 863; ber-vech-i — 196; hüsn-i — 895; — bi'l-hayr 106, 634; — bi'l-hayra dâll 214; — gûne 603, 606; —-i hâl-i hirmân-me'âl 53
tefhîm 92, 132, 141, 160, 256, 410, 464, 509, 534, 575, 625, 672, 731, 745, 754, 779, 810, 823, 880, 881, 896, 910, 927, 953, 966; bedâyi'-i — 161; murâ'ât-ı levâzım-ı — 340; müstenîr-i envâr-ı — 896; nihâyet-i — 910; vüfûr-i — 579, 582; —-i hâce-i tedbîr-i isâbet-verzişleri 47; —-i mazca'-ı Mustafavî 745; —-i merâm 655; — ü işâ'at 307
tefrîk 229, 470, 876, 913; fasl u — 969; —-ı kesîf ü latîf 450; —-ı mecâmi'-i küffâr-ı Rûm 499
tefrika 662; karîn-i —-i halecân 810; —-i sû'-i tedbîr şe'âmeti 810; —-sâz-ı hâtır olan metâ'ib 830; —-sâz-ı kahr u demâr 571; — vü teşettüt 46, 116

Tefsîr 183; —-i hakāyık-semîr 497
teftîş 254, 374, 836, 837, 869; emr-i — hâlî kalup 374; — muzâyakası 279; — ü istiksâ 278; —-i eşkıyâ 373; —-i eşkıyây-ı Levendât 252; —-i Evkāf 685; —-i Evkāf-ı Haremeyn 685
tefvîz 98, 123, 150, 158, 163, 169, 194, 213, 231, 233, 291, 383, 424, 466, 472, 491, 536, 567, 599, 659, 660, 678, 705, 762, 775, 786, 792, 824, 925, 928, 962, 975; —-ı tevliyet-i Hâniyyet 566; —-ı tevliyet-i memleket 566; —-ı umûr-i devlet 214; —-ı umûr-i dîn 214; — rüknü 296
tegallüb; erbâb-ı — 809; itâle-i dest-i — 86; izhâr-ı — 803; kabza-i — 904; —en 804, 904; — izhâr 623; —leri 521
Tegārved (Revân'a karîb) nâm sahrâ 116
teğelti (تكلتى, sırma işleme) 330
tehâlüf; bâ'is-i — 165; —-i ârâ 907; —-i melevân 118
tehammül 550, 552; 'adem-i — 83; vakfında — 186; —-güdâz-ı yârây-ı ta'bîr 814; —-i külfet-i Şâhî 349, 428; —lerine göre 244; havsala-i —ü teng 672
teharrî 896; bi't-— 255, 951; kemâl-i — 781, 973; temâyülden — 308
tehassun 116, 437, 483, 830, 876, 877, 892; —a âmâde 458; — eyledikleri mahal 662; kendüye — vererek 527
tehâşî 153; bî-— 249, 438, 470; hılâfından be-gāyet — 885
tehayyül 204, 230; bîrûn-i yârây-ı — 671; endâze-i — 917; —-i havâtır 920; —-i hûlyâ-gerân 857
tehdîd 120, 144, 197, 240, 478, 574, 579, 597, 712, 834, 839, 885, 930; merâsim-i — 123; —ât-ı şedîde 783; —-i hâvî 479, 872; —-i muhtevî 966; —-i müştemil 785, 824; —leri 839; — ve gûşmâl 697
*teheccüd*e kā'im 659
teheyyü'; —-i edevât 264; —-i esbâb 47, 264; —-i 'udde vü 'atâd 179; — ve i'dâd 301
te'hîr 85, 133, 158, 178, 194, 213, 248, 275, 405, 425, 432, 466, 484, 535, 600, 603, 645, 696, 699, 711, 782, 856, 860, 868, 901, 903, 916, 948; 'avk u — 845; bilâ-— 415, 416, 530; icrâsında — 241; mevkūf-i 'ukde-i — 113; pes-mânde-i — 782; tenfîzinde — 241; 'urza-i — 602; —ine tercîh 628; — u terâhî 163, 903; — u terâhî câyiz olmamağla 697
tehniye/tehniyet 61, 194, 723; ba'de icrây-ı merâsim-i — 94; hıtâm-ı merâsim-i — 593; icrây-ı merâsim-i — 248, 691; rusûm-i — 895; —-gû 634; —-gûyâ 797, 850, 941; —-gûyân-ı kudûm-i Şehriyârî 126; —-i cülûsları 648; —-i kudûm-i Şehriyârî 77; icrây-ı —-i "Mübârek-bâd" 452; merâsim-i —-i "Mübârek bâd" 927; —-i mübârek bâd 775; —-i nev-dâyire-i behcet-rusûm 677
tehyîc; —-i a'sâb-ı salâbetleri 41; —-i merhamet 867; —-i şefekat 867; —-i 'urûk 867
tekâlîf 884; kesret-i — 570; —den nükûl 153; nâ-be-câ —e ictisâr 386; —-i bâride 669; —-i bâride-i bî-'â'ide 197; —-i bâride-i gûnâ-gûne 437; —-i külfet-engîzî 283; —-i ma'hûde 154, 291; —-i mezbûre 153, 154; —-i nâ-be-câ 79; —in menşe'i 296; —-i sâ'ire talebi 406; —leri 884; — tarhına mübâderet 218
tekā'üd 737, 822, 837, 838, 948; ber-vech-i — 236, 274; —lük 237, 838; —lük ihsânı 531, 822; —lük 'inâyet 377
tekbîr; 'azamet-i — 41; âvâze-i gülbang-ı — 48; mukaddesân-ı pâk-simât-i sürâdikāt-ı —ât 187; edây-ı —-i çâr 687
tekdîr 274, 385, 453, 467, 507, 599, 738, 792, 829, 930; hârhâr-ı — 100; mûcib-i — 934; —-i kulûb-i erbâb-ı hâcât 929; —-i kulûb-i kāsiye-i a'dây-ı li'âm 258; bâ'is-i —-i merâyây-ı havâtır 692; bâ'is-i —-i ser-çeşme-i tab'-ı safâ-makrûn 739; bâ'is-i —-i zamîr 839
Tekeli Köşkü (gıbta-fermây-ı eyvân-ı rıdvânî olan, reşk-sâz-ı Kasr-ı Havernak-ı Nu'mânî) 74, 737
tekellüf 969; tarh-ı — 906; bî-—âne 379; tarh-ı —ât 535; —ât 570; şîve-i —âtdan dûr 493; —ât-ı nâ-ber-câya ilkā 618; — ber-taraf 928; —den 'ârî 695; —-i tafsîlden hâlî 225
tekellüm 647; edây-ı — 205; harf — 648; —-i şûm hâdis 771
Teke Sancağı 892
tekfîn 516; hıdmet-i — 766
Tekfûrdağı 531; — Kasabası 687
te'kîd 22, 85, 113, 120, 144, 145, 169, 179, 197, 240, 244, 260, 357, 399, 399, 413, 415, 466, 478, 513, 525, 526, 537, 574, 582, 585, 578, 597, 603, 626, 663, 696, 712, 726, 728, 785, 792, 818, 823, 824, 883, 885, 903, 915, 929, 931, 940, 953, 966; pezîrây-ı — 399, 513; sergerdelerine — 458; kol kol —ât 145; —ât 783; —-i bünyân-ı mahabbet 647; —-i de'âyim-i dîn 346; —-i esâs-ı musâdakat 756; —-i esâs-ı vifâk 756; —-i esâs-i dostî 553; —-i esâs-i muvâfakat 553; —-i hubb ü müvâlât 369; —-i kasdiyle 802; —-i kavâ'id-i safvet-i selâmet-intimâ 511; —-i kavâyim-i bünyân-ı mühâdenet 340, 356; —-i kavâyim-i müsâleme 512; —-i mâ-lâ-kelâm 392; —-i mahabbet-i tarafeyn 654, 656; —-i me'âkıd-ı hubb u velâ 514; —-i me'âkıd-i müvâlât 340; —-i mebânî-i hubb u vedâd 585; —-i mebânî-i hubb u velâ 584; —-i me'mûriyyet 938; —-i mevâdd 637; —-i muhtevî 966; —-i Mülûkâne 219; —-i sulh 390; —-i yesâğ 574; —-i yesağ-ı ümmü'l-fesâd hamr-ı fitne-zâd 478; —-i zavâbıt-ı dostî 354; —-i zavâbıt-ı salâh 508; —-i zavâbıt-ı silm 354; —-i zavâbıt-ı sulh 508
teklîf 130, 152, 153, 158, 166, 168, 305, 347, 350, 432, 435, 649; —ât 642; —eyn 162; —eyn-i ma'hûdeyn-i sâbıkayn 170; —eyn-i mezkûreyn

349; —eyn-i sâbıkayn 175; tasdîkı —i 130; —-i âhar 169; —-i bârid 130; —-i cedîd 291; —-i cedîd-i ma‘hûd 175; —-i cedîd-i merkūm 169, 291, 350, 432, 433; —-i icâbet ile ilhâh 642; —-i mâ-lâ-yutâk tarhına mübâderet 457; —-i ma‘hûd 167, 172; —-i merkūm 130, 169; —-i mezbûr 157, 428; —-i mezkûru kabûl 349; —-i nâ-meşrû‘ 168; —-i nâ-mülâyim 169; —-i sâbık 178

tekmîl 5, 89, 114, 142, 144, 196, 260, 268, 309, 337, 445, 490, 491, 540, 541, 555, 563, 579, 582, 618, 626, 639, 640, 657, 660, 676, 686, 694, 731, 745, 748, 749, 763, 770, 776, 791, 817, 820, 850, 854, 857, 858, 859, 885, 889, 899, 918, 934, 935, 938, 978; ber-vech-i — 721; kubeyl-i — 556; resîde-i derece-i — 857; —e karîb 655; —en ihzâr 854; —en tedârük 854; —en teslîmine te‘ahhüd 534; —-i âdâb 234, 722, 976; —-i âdâb-ı hakīkat 378; —-i âdâb-ı tarîkat 378; —-i dest-mâye-i sa‘âdet 749; —-i dirâyet 234, 976; —-i edevât-ı dârât-ı Vezâret 704; —-i edevât-ı Vezâret 820; —-i emr-i Sefâret 655; —-i erba‘în 889; —-i esbâb-ı ihtişâm 385; —-i esbâb-ı ‘ubûdiyyet 934; —-i fenn-i kitâbet 480; —-i hıdmet 311; —-i hıdmete müşâreket 938; —-i ‘ırz-ı Devlet-i ‘aliyye 47; —-i içün 535; —-i kerr u ferr-i celâdet-nişân 532; —-i mâ-lezime-i âdâb-ı hıdmet 208; sûret-i —-i manzûr 770; —-i maslahat-ı müsâlemet 277; —-i maslahat-i me’mûle 669; —-i me‘ârif-i celîle 515; —-i mevâdd-ı fünûn 776; —-i mevâdd-ı kevn ü fesâd 88; —-i nâmûs-i Saltanat-ı Cihân-dârî 791; —-i nâmûs-i Saltanat-ı ebed-karâr 935; —-i nâmûs-i Saltanat-ı Tâcdârî 54; —-i nâmûs-i şerî‘at-i cenâb-ı Rasûl-i kibriyâ 128; —-i nizâm 85; —-i nüsah-ı şurûh u mütûn 763; —-i şân-ı/şükûh-i Devlet-i ‘aliyye 649; —-i ‘udde vü ‘atâd 53; —-i vâdîlerine nâzil 90; —-i vâdîlerine sâlik 90; —-i vücûhât-ı Kur’ân-ı mecîd 684; —-i zâ’ika-i hallet 593; —-i zâ’ika-i menzilet 610; —-i zâ’ika-i şân 610

tekmile; —-i edevât-ı mahfaza-i Hırka-i şerîfe 445; —-i makbûlün ‘aleyh 676; —yi câmi‘ 920

tekne 136

tekrîm 248, 376, 444, 685, 750, 751, 775, 797, 910, 924, 948; bedâyi‘-i — 64, 70; hirz-i emân-ı vâcibü't- — 338; kemâl-i — 575; levâzım-ı — 443, 754; lüzûm-i — 750; merfû‘-i eyâdî-i — 751; ser-nihâde-i — 797; vesâtat-i mezîd-i — 165; —ât 345; merâsim-i —leri 381

teksîr 695, 740, 818, 898; —-i âlât-ı cihâd/gazv 196; —-i hullân 68; —-i sevâd makūlesi 245

tekvîn; ‘illet-i mûcibe-i — 426

tekye; —gâh-ı hânedân-ı pîr-i pederî 684; —-i huldberîn 382; —-i köhne-binâ 659; ‘Azîz-i mûmâ ileyhin —si meşîhati 185

tel; kantâr — 544; nev-zuhûr — çekme 331

telâş; envâ‘-ı — 872, 925; îrâs-i — 49, 694; latmazen-i — 791; —-i bî-hûde hâdis 727; —î emâreti 907

telebbüs 123, 333, 646, 888, 964; —-i ferve-i semmûr 235, 250, 753, 848, 894; —-i hıl‘at-i fâhire 34; —-i hıl‘at-i Vezâret 27; —-i hıla‘-ı fâhire 217, 240

telef 276, 805, 859, 906, 954; bâ‘is-i — 438; bilâ-— 8; kûçe-i — 534; pezîray-ı — 98, 214; vâbeste-i mu‘ciz-i — 809; ‘urza-i — 484; —-kerde-i dest-i agyâr 911; —-kerde-i dest-i hebâ 866; —-kerde-i dest-i rûzgâr 891; —-kerde-i leked-kûb-i âşûb 810; —-kerde-i nâr-ı bevâr 856; —-kerde-i nâr-ı hasâr 769

televvün; ‘âdet-i rûzgâr-ı —-kâr 518; —-kâr-ı rûzgâr-ı nâ-behencâr 206; — vâdîleri 917

telfîk 47, 482, 750, 917; nesak-sâzî-i — 504; —-ı mesâ’il-i ‘avîsaya 593

telhîs 21, 100, 121, 152, 159, 204, 277, 319, 352, 392, 395, 399, 411, 455, 465, 510, 513, 536, 782, 828, 847, 859, 869, 879, 915, 968; —-ı me’âl 121; —-ı mevâdd 866; —-ı Sadrıa‘zamî 793; —î 699, 726, 902; —î Ağa 488, 506; —ler 916

te’lîf 59, 448, 547, 870; edây-ı dil-pezîr ile — 870; —-i kulûb-i cânibeyn 654; —-i kulûb-i hâss u ‘âmm 77; —-i latîfinde 446; —-i şerîf 540; emr-i —leri 963; —lerine ikdâm 738

telkīn 204, 242, 380, 579, 854; — emrine kıyâm 765; —-i zikr 379

telmî‘; kadri — 431; —-i ahter-i ‘unvânı 263; —-i cebhe-i menzilet ü mekânları 271; —-i i‘tibâr-ı salâbet-‘unvânları 849; —-i kadr 141; —-i sitâre-i hıdmet 638; —-i sitâre-i sadâkat 638; —-i şân 141; — u tahsîn 441, 444; — u taltîf 482

telmîh 317, 500, 613, 628, 642, 647, 942, 969; pîç ü tâbı — 767; zerî‘a-i — 556; —an 654; —-i hâmei tedkīk 504; — u işrâb 58; — u telvîh 225

telsîm 448, 797, 835, 910; ba‘de't-— 304; —-i cibâh 757; —-i süddе-i seniyye-i ‘ulyâ 297; —i's-süddeti's-seniyyeti 759

temâşâ 109, 223, 225, 336, 367, 538, 560, 575, 606, 612, 615, 617, 620, 644, 650, 651, 652, 653, 720, 774n, 794, 849, 851, 860, 922; berây-ı — 618; erbâb-ı — 618; kasd-ı — 375; mahall-i — 620; mânde-i makām-ı — 559; pîrâye-i âgūş-i — 559; ser-germ-i — 617; — ‘âdetleri 650; —dan safâyâb 620; — eder iken 650; bâr-ı girân-ı —’iyân 618; letâfet-i —sı 617; mezâhik —sı 608; mudârabeleri —sı 617; —sına me’zûn 556; — sına murahhas 556; —y-ı ‘acâyib-i mersûme 618; nazar-endâz-ı —y-ı binâ 800; —y-ı hayret-efzây-ı şân ü şükûh-i Saltanat-ı ebed-müddet 60; —y-ı melâ‘ib-i mersûme 618; —y-ı ravza-i rıdvân ümmîdi 539; —y-ı riyâz-ı gülşen 622; —y-ı sanâyi‘-i ‘acîbe-i lu‘bede-bâzân 125; hayret-fezây-ı dîde-i —yiyân 636; nûr-bahş-ı dîde-i — yiyân 746; —yiyân 187

temekkün 145, 548, 550, 578, 830, 904; makām-ı — 842; —-yâb-ı Şâhî 584

temennâ 101; —larının kâm-yâbı 755
temessük 256, 294, 295, 299, 309, 352, 397, 399, 404, 412, 512; esâs-ı — 256, 278; ma'mûlün bih — 351, 406; memhûr — 294, 351; mevâdd-ı — 398, 399, 415, 512, 513; tarîh-i — 400, 404; ahz-ı —ât 258; havâtim-i —ât 260; i'tây-ı —ât 258; memhûr —ât 667, 668; mumzâ —ât 667; —ât 282, 356, 625, 667, 669; —ât-ı düyûn 908; —ât-ı memhûre 342, 357; —âtlar 669; —ât mübâdelesi 315, 395; —e nazar olunup 406; —-i esâs-ı salâh 289, 295; —-i esâs-ı sulh 289, 295; —-i mârru'z-zikri 258; —-i mezbûr 309; — kabzı 257; ma'mûlün bih —ler 351, 434; mevsûkun bih —ler 353; tahrîr olunan —ler 257; tensîk olunan —ler 257; —ler 257, 292, 309, 342, 351, 360, 399, 400, 401, 404, 412, 414, 669; esâs-ı —leri 260; mevâdd-ı —lerinde mastûr 400; —ler mübâdelesi 412; —lerde şart 357; —leri tahrîr 403; —lerin sûretleri 434; — sûreti 308
temhîd 229, 255, 258, 262, 267, 280, 293, 310, 391, 397, 403, 413, 460, 508, 510, 513, 667, 668, 670, 711, 759, 780, 783, 793, 870; bast u — 315, 409; —e ibtidâr 292, 508; —-i bünyân-ı devlet 817; —-i bünyân-ı dîn 817; —-i esâs-ı safâ 342, 357; —-i esâs-ı sıdk 342, 357; —-i esâs-ı sulh-i mü'ebbed 781; —-i kavâ'id-i musâfât 65, 340; —-i kavâ'id-i müvâlât 65; —-i kavâ'id-i yakîn 346; —-i mebânî-i müvâlât 170; —-i merâsim-i rıkkıyyet 705; —-i salâh 667; —-i sulh 667; — olunan musâfât 398, 513; — olunan salâh 597; — olunan sulh 597; — ü tevkîd 350, 433
temhîr 24, 256, 257, 295, 324, 665, 669, 821, 844; ba'de't— 257; —-i îşân 289
te'mîn 145, 148, 218, 279, 483, 830, 836, 879, 918; —-i ahvâl-i züvvâr 914; —-i bilâd 253, 561, 876, 960; —-i ekālîm 561; —-i fukarâ 880; —-i 'ibâd 876, 960; —-i ra'iyyet 81; —-i sekene-i beldeteyn-i mu'azzameteyn 914; —-i sükkân 880; —-i zîr-destân 142
temkîn 462, 538, 596, 710, 903, 963; bî— 524; irâha-i — 830; kemâl-i — 672; nitâk-ı 'azamet- — 748; serîr-ârây-ı — 498; —-i kalb ü kālıbı 47; necl-i necîb-i bâhiru't—leri 380
temşiyet 661, 668; fevka'l-me'mûl — 590; hıtâm ü — 470; hüsn-i — 886; karîn-i — 602; —larına temşiyet 409; pezîrây-ı — 176, 972; pîrâye-dâr-ı — 510; hatb-ı cesîmin —i 122; umûrun dahi —i 568; —-i emr-i Fetvâ 248; —i lâzım gelan umûr 598; esbâb-ı —-i maslahata dikkat 819; —-i maslahat-ı hayriyye 174; —i matlûb olan umûr 698; —-i mesâlih-i enâm 821; —-i mesâlih-i hâss u 'âmm 151; —-i umûr 78, 698, 954, 976; —-i umûr-i 'azîme 549, 552; —-i umûr-i 'ilmiyye 691; —-i umûr-i me'mûre 638; —-i umûr-i mehâm 55; —-i umûr-i mehâmda lebâkat 55; —-i umûr-i mehâmda liyâkat 55; —-i umûr-i mehâmm 23, 122; —-i umûr-i mehâmm-ı Saltanat 76; —-i umûr-i mühimme 568; —-i umûruna mütekeffîl 808; — ü istikrâr 294
temyîz 142, 158, 229, 293, 654, 747, 777; gavâyil-i — 654; sinn-i — 888; zevk-bahşây-ı derûn-i erbâb-ı — 775; —-i miyân-ı hâdim 68; —-i miyân-ı mahdûm 68; —-i tefâvüt-i zevât 345; —-i vazî' u şerîf 450
temzîk 876, 913; — u tashîf 341
tenassur 415
tenâvül 125, 302; —-i et'ıme-i gûnâ-gûn 616; —-i mâ'ide-i şîrîn-güvâr 618; —-i ta'âm 75, 151, 301, 333, 376, 546; —-i ta'âm-ı şâm 593
tenbîh 22, 46, 85, 88, 102, 160, 179, 240, 244, 392, 406, 464, 466, 478, 488, 525, 526, 537, 575, 578, 582, 585, 597, 625, 626, 640, 647, 649, 663, 669, 696, 721, 726, 728, 785, 792, 812, 823, 824, 834, 840n, 883, 885, 903, 929, 940, 953, 975; sergerdelerine — 458; zâbitlere tekrâr — 640; kol kol —ât 145; —ât 783; —ât-ı celîle 879; —ât-ı ekîde 22, 839; —ât-ı hikmet-nümûn 926; —ât-ı Husrevâne 433; —ât-ı hümâyûn 884; —ât-ı maslahat-simât-i Hılâfet-penâhî 464; —-i Çâsârî 652; —-i hümâyûn 883; —-i hümâyûna mugāyir 930; —-i mutazammın 338; —-i nebîh-i kerâmet-iştimâl 393; —-i nebîh-i nusrat-ihtifâl-i Şehriyârî 157; —-i Pâdişâhâne'me mugāyir 884; —-i Zıllullâhî 723; —ler 650; mü'ekked —-nâmeler 415; —-nâmeler 408
Tenbîhât (erbâb-ı tencîmin nüsah-ı mu'teberâtından) 871
tencîm; erbâb-ı — 871
teneke; mücevvef —den enbûbelü 652
tenfîz 145, 158, 219, 251, 467, 472, 697, 882, 949, 960; ahkâm-ı merâsim — 839; —-i ahkâm 973; —-i ahkâm-ı kānûniyye 574; —-i ahkâm-ı şer'iyye 574; —-i ahkâm-ı şerî'at 629, 786; —-i evâmir 973; —-i evâmir-i 'aliyye 604; —inde te'hîr 241; —-i umûr 650
tenkīh 225, 282, 308, 309, 481, 493, 500, 541, 628, 777, 779, 854, 903, 969, 973; ber-vech-i — 806; kuyûdâtı — 536; şâyeste-i mazbata-i kabâle-i — 502; —-i me'âl 803, 812; —-i metâlib 151
tenkîl 32, 218, 277, 438, 466, 574, 601, 696, 825, 884, 917; pençe-i saht-gîr-i — 453; teber-i zeyyin-i — 877; —e mübâderet 534; —e mübtelâ 596; —-i erbâb-ı fesâd 374; —-i erbâb-ı şerr 374; —ine mübâşeret 876; —leri 470, 554
tenmîk 454, 494, 593, 745, 964, 973; — u tahrîr 151
tensîk 18, 48, 71, 160, 257, 291, 308, 316, 395, 447, 502, 673, 750, 890, 913, 933, 964, 969; —āt-ı behiyye 425; —āt-ı behiyye-i Dâverâne 349; —āt-ı behiyye-i mezkûre 427; —āt-ı behiyye-i Mülûkâne 433; —āt-ı hümâyûn-i mahabbet-karâr 170; —āt-ı İraniyye 280; —āt-ı Kā'ânî-simâtları 162; —āt-ı mu'avvelün 'aleyhâ 464; —āt-ı safvet-simât-ı me'âlî-semîr 166; —āt-ı Şâhî 291,

429; —āt-i me'âlî-simât 172; —-ı 'acîbü't-tertîb 921; —-ı 'ukde-i mehâmm-ı Mısrıyye 472; —-ı intizâm 75; —-ı levâzım-ı nizâm 264; —-ı nizâm-ı 'âlem 249; —-nâme-i mülûkî-ta'bîr 323; — olunan temessükler 257; — u tenmîk 260; — u tesfîr 151, 168

tenvîr 747, 783, 915, 922, 923, 933; kebîr mihr-i — 747; zamîr-i münîr-i mihr-— 577; 'uyûn-i huzzârı — 157; —-i 'âlem-i keremiyyet 162; —-i 'âlem-i safvet 162; —-i a'râk 149, 234, 450, 515, 929; —-i 'ayn-ı 'alen 233; —-i ebsâr-ı mülk 501; —-i ebsâr-ı ümem 501; —-i kulûb-i eviddâ vü hullân 63; —-i menâr-ı ahkâm-ı şer'iyye 604; —-i menâr-ı sünen-i seniyye 138; —-i menâr-ı tarîkat 629; —-i nâsıye-i hâl ü şân 271; — u ilmâ' 240

tenzîr; bâ'is-i — 973; —i muhtevî 966; —i müştemil 824

tenzû 334; — kutusu (zemîni kum kakma altûn) 326; — vaz' 326

Terâkime (Eyâlet-i Tiflîs'de) 932

terakkī 125, 165, 594, 798, 802, 833, 887; ber-vech-i — 374; derece-i — 249, 440, 532, 796; kesb-i şeref-i — 679; râkī-i merâkī-i — 343; süllem-i derece-i — 564; süllem-i —de pâye-dâr 554; derece-i —de rû-nümâ 572; —-i neşv ü nemâ 857; —lü neferât 80; —-pezîr 677, 901; —-pezîr ve müzdâd 861; sefer —si 471

terâne; —-i nazm 897; —-perdâz 616; —-sâz-ı nağme-perdâzân 125; —siyle dem-sâz ü nâlân 315

terâvîh nemâzına imâm 740n

terâzû; i'mâl-i — 224; —-yi nigâh 221

terbiye/terbiyet 633, 654; hüsn-i — 26, 123, 503, 568, 654, 656, 703; karîn-i — 722, 929; karîn-i hüsn-i — 234, 772, 976; te'sîr-i — 599; —-i askerîde dirâyetleri 630; —-i askerîde şehâmetleri 630; hüsn-i —-i evliyây-ı ni'amî 638; —-i hâssa 934; —-i iksîr-hâssıyyet-i Veliyyü'n-ni'am-i 'âlem 927; hüsn-i —-i seniyyeleri 195; — kabûlü müyesser 788; hüsn-i —leri 215; levâzım-ı —leri 378; hacr-i —si 699; —-yâfte-i dest-i ihtimâm 921

Tercemân 406, 960; İkinci — 639, 649; —-ı mesfûr 657n; —lar 406, 639, 645, 647, 652, 655; ikinci —ları 657n; müste'men kıraallarının —ları 406; —ları ma'rifeti 406, 407; —ları müvâcehesi 408; —ları vesâtatiyle 650; — vaz' olunmayan iskeleler 406; — vaz'ı 406

terceme 60, 183, 203, 285, 295, 398, 510, 513, 540, 546, 549, 551, 761, 844, 866; sâhib-i — 681ş 685, 699; —-i ahvâl 678, 762; —-i 'arîza-i dîğer 759; —-i 'arîza-i Nizâmülmülk-i Hindüstân 757; —-i kā'ime-i Şâh-ı müşârun ileyh 153; sâhib-i —-i müşârun ileyh 686; —-i nâme-i Pâdişâh-ı Hindüstân 754; —-i nâme-i Şâh-ı İran 152; —-i sahîhaları 130; sûret-i —leri 151; —leri 318, 392, 394, 846; —lerine ehliyyeti zâhir 121

tercîh 158, 229, 835; terkine — 628; —-i bilâ-müreccah kabîlinden 654

tereke 457; —sinden tahsîli takdîm 604

terekeme 49

terfī' 250, 430, 432n, 434, 491, 543, 682, 860; kadri — 487, 491, 631; şânı — 486, 490, 511, 514, 631; —-i eyvân-ı ittifâk-ı muvahhidîn 346; —-i kadr 196, 209, 251, 263, 385, 638, 708, 926; —-i mekân-ı celâdet-nişân 849; —-i menzilet 638, 708; —-i menziletleri 603; —-i şân 78, 95, 121, 196, 207, 209, 251, 263, 385, 454, 603, 926; — u i'lâ 26, 490; — u tas'îd 567

terfîh 105, 250, 476, 566, 626, 677, 681, 684, 699, 707, 721, 724, 786, 822, 836, 908, 915, 926; teşrîf ü — 86; —-i ahvâl-i ehâlî 485, 521; —-i ahvâl-i ra'iyyet 304, 485; —-i ahvâl-i sükkân 521; —-i bilâd 374; —-i hâl 595; —-i hâl-i 'ibâd 87, 926; —-i hâl-i sekene-i Der-sa'âdet 574; —-i 'ibâd 374, 728; — ve irâha 165

terfîk 113, 155, 158, 256, 351, 433, 753; —an 201, 256

tergīb 67, 205, 347, 469, 696, 753; cânib-i itâ'ate — 877; —den hâlî 302

terhîb 263, 843; kudûmümüzü — 645; şiddet-i —ât 437; —e ictisâr 823

terhîs 24, 173, 175, 277, 433, 514; emr-i musâlahaya — 255

terk 153, 162, 168, 205, 291, 293, 297, 349, 428, 433, 570, 777, 856, 870; —-i ârâm 481; —-i âşiyân-ı nâ-be-sâmân-ı fenâ 93; —-i börk-i (بُرك) fenâ 240; —-i bükâ 420; —-i cân 680; —-i cidâl 206, 717; —-i hâb 481; —-i hânumân 83, 601; —-i ihmâl 574; —-i irtibât-ı 'âlem-i fenâ 847; —-i kafes 185; —-i kâr u bâr 905, 932; —-i kâr u bâr-ı dâr-ı fenâ 464; —-i kâr u bâr-ı fenâ 102, 483, 908; —-i kârzâr 805; —-i mansıb-ı fenâ 264; —-i merâsim-i edeb 961; —-i minassa-i fenâ 635; —-i mu'âreke 44; —-i muhâsama 206, 717; —-i mükâfeha 961; —-i râhile-i vücûd 754; —-i rûh-i revân 205; —-i ta'alluk-ı 'âlem-i fenâ 847; —-i tenâfüs ü tebâguz 311; —-i zîr-i hâk-i megāk 51; — ü tâze âgāz 115

terkîb 126, 135, 188, 251, 338, 660, 725, 725, 943; nüsha-i gāmızu't-— 431; sûret-yâb-ı — 541; şekl-i masnû'-i — 557; tarz-ı 'acîbü't-— 672; tertîb-i 'acîbü't-— 538; tertîb-i zîbende-— 506; —-i bend-i me'âl 156; —-i bend-i resâ'il-i süferâ 255; —-i bend-i şi'âr 969; —-i bend-i yek-cihetî 44; —-i bend-i zuhûr 808; perîşân-sâz-ı —-i cism-i nâ-tüvân 632; —-i harekât-ı dil-firîbi 737; —-i kerâmet-tertîb-i mezkûr 725; —-i mezbûr 725; —-i mümehhid 725; —inin maklûbu 731; —-i pâkîze-tertîb 444; —-i sâlifü'l-beyân 725; —-i sânî 725; —-i zîbende tertîb 725; —leri 727; cüz'-i a'zam-ı —-i 'utüvv ü 'inâd 468

terlik (sâye çuka) 330

termîm 148, 186, 219, 222, 440, 818, 850; def‘-i dağdağa-i — 817; su yollarının —i 217; —-i Kal‘a-i Bağdâd 596

Tersâne; Emîn-i — 34, 786; Mersâ-yı Halîc-i — 30; neferât-ı — 538; ricâl-i — 97, 136, 373, 741, 839; teslîm-i Zindân-ı — 545; Zindân-ı — 839; — çavuşları 375; — Emâneti 97, 215, 475, 492, 792, 853, 978; — Emîni 97, 239, 246, 741, 792, 899, 956; — Emîni Efendi 520; cânib-i —-i ma‘mûre 900; — Kethudâsı Paşa 628; — lîmânı 893; — ricâli 839, 899; —'yi muhît 839

Tersâne-i ‘âmire 370, 372; Emânet-i — 773, 978; Emîn-i — 213, 491, 705, 792, 975; Halîc-i — 126; ricâl-i — 112; umûr-i — 978; — 30, 88, 97, 135, 196, 199, 219, 220, 370, 372, 519, 520, 523, 544, 627, 628, 637, 706, 740, 741, 790, 793, 842, 849, 872, 898, 899, 940; — Emâneti 127, 216, 491, 705, 722, 773, 786, 792, 977; — Emâneti'nde istihdâm 658; — Emîni 34, 147, 213, 323, 533, 955, 975; — Kethudâsı'nın konağı 489; — mersâsı 545; —'nin rükn-i a‘zamı 214; — ricâli 135; —'yi teşrîf 555; — Zindânı (mahbes-i mücrimân ve esîrân) 839

tertîb 18, 32, 48, 49, 74, 76, 81, 103, 104, 108, 112, 114, 125, 132, 135, 136, 141, 142, 143, 145, 150, 147, 152, 159, 160, 180, 189, 202, 218, 219, 241, 253, 254, 259, 265, 266, 300, 314, 318, 323, 332, 335, 336, 370, 373, 375, 376, 424, 427, 450, 470, 481, 505, 517, 537, 538, 540, 544, 564, 575, 610, 614, 618, 640, 646, 648, 656, 657, 664, 666, 669, 672, 698, 702, 737, 743, 745, 776, 790, 809, 817, 818, 831, 836, 837, 839, 848, 854, 856, 881, 885, 886, 891, 892, 913, 917, 918, 919, 921, 927, 940, 951, 959, 960, 966, 969; ‘ale't—— 74, 75, 367, 724, 848, 927; ahkâm-ı merâsim — 839; bi't—— 157, 393; hüsn-i — 17; îfây-ı merâsim-i hüsn-i — 809; rabt-ı — 969; rehîn-i hüsn-i — 208; şekl-i masnû‘-i — 557; takrîb-i zîbende—— 448; tasmîm-kerde-i — 611; tensîk-ı ‘acîbü't—— 921; terkîb-i pâkîze—— 444; terkîb-i zîbende — 725; zemân-ı — 621; —ât-ı mühimmât-ı müte‘âkıbetü'l-irsâl 817; —-dâde-i nihâl-i emânî 207; — defteri 181; —e mübâderet 914; —-i ‘acîbü't-terkîbi 538; —-i âlây 533; —-i âlây izhâr 645; —-i âlây-ı vâlâ 538; —-i asker 179, 431; —-i cezâ 197, 666, 946; —-i cezâları 472, 832; —-i cezây-ı mâ-yelîkleri 254; —-i cezây-ı sezâ 200, 201, 204, 374, 912; —-i cezây-ı sezây-ı eşkıyây-ı levendât 145; ber-vech-i —-i dîrîn 30; —-i dil-fırîb 615, 636; —-i dil-pezîr 796; —-i Dîvân 230, 452, 669; —-i dîvân-ı eş‘âr 541; —-i dürriyyü'n-nizâm-ı ârâyiş 60; —-i edevât 123, 366, 722; —-i edevât-ı cihâd 817; —-i edevât-ı gazv 817; —-i ekvân 90; —-i esbâb-ı âmâlleri 566; —-i esbâb-ı nizâm 264; —-i garîb 429; —-i haşmet izhâr 645; karîn-i —-i hüsn-i hâl 963; —-i kānûn 75; —-i levâzım-ı emr-i cihâd 131; —-i levâzım-ı kârzâr 80; —-i levâzım-ı metânet 35; —-i levâzım-ı takviyet 35; —-i ma‘hûd 333; —-i mezkûr 629; ‘aks-i —-i mukaddem 192; —-i mukaddimâta sebeb 451; —-i mukaddimât-ı ebleh-fırîb 623; —-i mukaddimât-ı esbâb-ı musâfât 259; —-i mukaddimât-ı esbâb-ı müvâlât 259; —-i mukaddimât-ı musâfât 843; —-i mukaddimât-ı ser-efrâzî 902; —-i mukaddimât-ı sûr-i sürûr-i behcet-iktirân 504; —-i musammem 612; —-i mühimmât 196; —-i mühimmât-ı evfer 128; —-i mühimmât-ı sefer 132; —-i mühimmât-ı ziyâfet 611, 614; —ine mevkūf 427; —-i nizâm 75, 264; —-i nizâm-ı emân 620; —-i nizâm-ı emn 620; —-i nizâm-ı Süreyyâ-intizâm 575; —-i revâtib-i hâl 11; —-i revâtib-i şân 11; —-i sâbık 538; —-i sâlifü'l-beyân 742; —-i sufûf-i ceng 624; —-i sufûf-i kârzâr 806; —-i sufûf-i peykâr 624; —-i sûr-i meserret-intimâ 635; —-i sûr-i pür-sürûrları 537; —-i ‘udde vü ‘atâd 38; —-i zîbâ 742, 922; —-i zîbây-ı dil-ârâsı 29; —-i zîbende-terkîb 506; —-i ziyâfet 74, 76, 126, 336, 537, 574, 610, 649, 789, 790, 958; —-kerde-i yed-i mü’eyyed-i Şâhâne 611; eser-i zîbende —leri 541; keyfiyyet-i —leri 265; —-sâz-ı ziyâfet 612

Tertîb-hâne ta‘bîr olunan oda (Beç'de) 646

tervîc 205; —-i bâzâr-ı harb ü kârzâr 39; —-i dîn-i bâtıl 205; —-i gazâ 68; —-i kâlây-ı haşmet-i mü’minîn 261; —-i mezheb-i ehl-i sünnet ve'l-cemâ‘at 129; —-saz-ı bî-imtinân 128

tesaddî 117, 836; bir hatve — 582, 585; teshîr dâ‘iyesine — 830

tesâhül 158, 202, 522; — üzere olanlar 197

tesallut 87, 830, 855; itâle-i dest-i — 86; ref‘-i livâ’-i — 498n; ‘amûd-i —a rabt 904; def‘-i —-ı şahs-ı gavâyet-me’nûs 953; —-ı ‘Urbân 662; pençe-i — u 918; izhâr-ı — u tebâyün 498n

tesbîh; elmâs — 303; mercân — 706; mercân —ler 706; musanna‘ mercân —ler 543

tescîl; ba‘de't—— 200; mehâkimde — 881

tesellüm 258, 639, 963; —e me’mûr 639

teshîl 435, 541, 959; ‘alâ sebîli't—— 196; —-i umûru 682

teshîr 86, 106, 437, 627, 631, 711, 716, 781, 841, 842, 876, 877, 951; ‘anveten — 178; bütün dünyâyı — 651; dâhil-i kabza-i — 817; endâhte-i hibâle-i — 917; kabza-i — 812, 831, 952; nâ’ire-i zarûretleri — 740; şiddet-i iltihâbı — 484; — dâ‘iyesine tesaddî 830; —-i aktâ‘ 972; —-i bikā‘ 972; —-i cihâniyân 690; ibtidây-ı —i hengâmı 186; —-i kal‘a-i mezbûre 430; —-i kişver-i hüsn-i ülfet 340; — kasdı 709; —leri 722

te’sîr 313, 528, 600, 652, 775, 790, 808, 894, 938; serî‘u't—— 102; sevkı —i 829; şemşîr-i berk—— 139; —-i da‘avât-ı icâbet-âyât-i hazret-i Şehriyârî 41; iktizây-ı —i ile 459; —-i inkisâr-ı fukarâ 278; —-i kelâm 669; —-i salâbet 712; —-i tâmm 515; —-i terbiyeti 599

te'sîs 189, 267, 563, 612, 752; —-i bünyân-ı fazîlet 776; —-i bünyân-ı ma'rifet 776; —-i bünyân-ı mühâdene 511; —-i esâs-i musâfât/müvâlât 163; —-i hey'et 556; —-i mebânî-i musâfât 578; —-i mebânî-i nizâm-ı devlet 76; — ü teşyîd 92

teskîn 483, 855, 925; —-i harâret-i kalb-i habâset-şi'âr 51; —-i nâ'ire-i kıtâl 534; —-i nâ'ire-i mefsedet 526; —-i şiddet 769; —-i uvâm-ı garâm 701; —-i uvâm-ı şevk 701; —-sâz 855; —-sâz-ı âteş-i dil-i derd-mendân 857; —-sâz-ı nevâ'ir-i ıztırâb-ı e'âlî vü edânî 240; —-sâz-ı sûziş-i dâd-hâhân 247; —-sâz-ı zülâl-i birr 770; —-sâz-ı zülâl-i ihsân 770; — ü tahmîd 90

teslîm 21, 57, 62, 88, 101, 138, 141, 150, 151, 155, 158, 159, 163, 169, 173, 243, 256, 257, 258, 265, 276, 278, 291, 292, 299, 309, 317, 319, 324, 335, 336, 337, 338, 349, 350, 351, 353, 391, 395, 407, 415, 428, 432, 488, 508, 509, 510, 511, 555, 569, 575, 626, 629, 638, 639, 646, 647, 649, 656, 658, 669, 689, 714, 717, 723, 751, 754, 761, 793, 808, 819, 842, 844, 858, 859, 868, 870, 908, 913, 927, 963; ba'de't— 649, 658; emr-i — 639, 647, 657; gerden-dâde-i — 599; hîn-i — 639; mektûblarını — 545; yedine — 304; —ât 345, 445; esnâf-ı — ât-ı lâyıka 757; mürvârîd-i —ât-ı meveddet (مؤدت)-gāyât 577; erâyih-i tefâyih-i —ât-ı miskiyyetü'l-fevehât-ı 'abher-nesîm 64; —ât-ı selîmât-ı Pâdişâhâne 886; —e mübâderet 835; —-i agyâr 905; —i bâbında 844; —-i emânet 659; —-i emânet-i hümâyûn 648; —-i Hazîne-i hümâyûn 902; —-i nâme 150, 545; —-i nâme-i hümâyûn 655; tekmîlen —ine te'ahhüd 534; —i takdîm 506; —-i zimâm 600; —-i Zindân-ı Tersâne 545; —-kerde-i tecribe-kârân-ı 'âlem 555; —lerine ihtimâm 415

teslît 41, 458, 467, 830, 903; —-ı hâss u 'âmm 808; —leri 617

tesliyet 461, 911; âb-ı letâfet-me'âb-ı — 730; berây-ı — 603; cebîre-bend-i — 532, 977; karîn-i — 531, 535, 591, 632, 680, 786, 853, 975; müdâvây-ı şerbet-i hoş-çâşnî-i — 47; rehîn-i sâha-i — 216; rehîn-i yümn-i — 595; rehîn-i — 537; —-bahş 337, 864; —-bahşâ 856, 955; —-bahş olan hâlât 22; —-bahş-ı derûn 739, 767, 773, 898; —-gûne hâlete mübâderet 534; mazmûn-i —-nümûn 730

tesvîd 309, 316, 425; — etmek şartı 309; —-i merkūm 316; —-i mezbûr 309; —-i mezkûra derc 309

tesviye 33, 132, 182, 195, 265, 271, 403; ba'de't— 166, 291, 349; tanzîm-i — 78; —-i ahvâl-ı cumhûr-i mülk 896; —-i ahvâl-ı cumhûr-i ümem 896; —-i emr-i mezbûr 132; —-i nazmu'l-umûr-i cânibeyn 262; —-i nazmu'l-umûr-i hazrateyn 341, 357; —-i umûr-i maksûrun 'aleyhâ 691; —-i umûr-i mezkûre 141; —-i umûra kādir 813

tesyîr 33, 55, 59, 79, 84, 103, 113, 130, 131, 132, 133, 135, 141, 147, 157, 158, 164, 171, 174, 178, 197, 201, 203, 212, 232, 235, 239, 242, 248, 253, 256, 262, 267, 268, 274, 277, 292, 294, 301, 305, 314, 342, 350, 353, 358, 360, 361, 373, 385, 424, 434, 437, 438, 447, 458, 471, 484, 490, 505, 508, 511, 514, 530, 533, 537, 541, 575, 591, 597, 598, 603, 604, 624, 625, 631, 636, 637, 638, 669, 688, 694, 704, 709, 710, 715, 720, 721, 774, 781, 792, 821, 823, 839, 842, 845, 859, 866, 877, 878, 880, 886, 893, 901, 909, 927, 930, 931, 948, 951, 959, 961, 963, 966, 975, 978; savb-ı me'âlî-evbe — 173; techîz ü — 108; —e ibtidâr 488; —-i 'amele 817; —-i asâkir 21; —-i asker 23; —-i ecnâd-ı vegā-i'tiyâd 38; —-i îşân 141; —-i leşker 33; —-i ricâl 817; —leri 132, 141, 268

teşbîh 676; —-i etemm 557

teşekkür 737, 844; 'alâ vechi't— 282; edây-ı vezâyif-i — 553; izhâr-ı — 410, 670, 738; kemâl-i — 736; —en 126, 490; —-i 'in'âm-ı 'adîmü'l-emsâl 859; —-i ni'am-ı ârâm/râhat 690; —-i şîrîn-kâmî-i tehâbb ü tevâdd 358; —-nâme 505; —ü hâleti 394; —ünü icrâ 530

teşettüt; bâ'is-i — 913; teşettüt dahi 'adâveti mü'eddî 813

teşrîf 27, 33, 76, 77, 104, 189, 190, 194, 197n, 220n, 230, 235, 247, 249, 321, 323, 331, 332, 334, 335, 367, 369, 371, 375, 379, 449, 451, 453, 482, 506, 547, 592, 608, 637, 641, 642, 684, 691, 703n, 724, 741, 743, 799, 886, 927, 938; çâr-bâr — 889; mazhar-ı — 373; nâ'il-i — 476; sezâvâr-ı — 472, 596, 775; yümn-i kudûmleriyle — 705; yümn-i —i 423; —-i behcet-tırâz-ı Teşrîfât 481; —-i câh-ı vâlâları 660; —-i Gîtî-sitânî 210; —-i hümâyûn 30, 607, 613, 789, 790; —-i hümâyûn-i behcet-redîf 372; —-i hümâyûn-i Pâdişâh-ı rub'-i meskûn 60; —-i hüsn-i icâzet 65; —-i 'inâyet-elîf 567; —-i kudûm-i cenâb-ı Âsafî 88; —-i kudûm-i meymenet-lüzûm 31; —-i kudûmleri 978; —-i latîfe mazhar 691; —-i latîf-i Vezâret 678; —-i meymenet- redîf 31; —-i meymenet-makrûn 622; —-i meymenet-redîf-i Şehriyârî 742; — irâdesi 94; —-i sa'âdet-redîf-i Şehinşâh-ı 'âlî-cenâb 920; —-i şeref-i Hılâfet 63; —-i Vezâret-i 'uzmâ 678; — kasdiyle 17; hengâm-ı —leri 374; —leri 684; —leri 'akabi 333; —lerine dek 571; —-sâz-ı mesned-i sa'âdet 126; —-sâz-ı vusûl 593; —-sâzî 774; — ü terfîh 86

Teşrîfât 476; ber-mûceb-i defter-i — 505, 538, 628, 629; ber-mûceb-i kā'ide-i — 533, 537, 628; ber-mûceb-i — 555; cerâyid-i — 799; hıdmet-i — 608; ihâle-i 'uhde-i defter-i — 636; ber-mûceb-i kā'ide-i — 533, 537, 628; kā'ide-i — 24; kuyûdât-ı müteşettitetü'l-eczây-ı defâtir-i — 481; mâ-lezime-i — 660; şeref-i hıdmet-i — 538; teşrîf-i behcet-tırâz-ı — 481; —cı 476n; —cılık 481; — hıdemâtı 928; — hıdmeti 482; —-ı behiyye 511; —-ı behiyye-i girân-behâ 886; hâ'iz-i —-ı behiyye-i mu'âvedet 579, 582; hâ'iz-i

—-ı behiyye-i mürâca‘at 582; —-ı hümâyûn 21, 32, 54, 78, 139, 141, 267, 270, 887, 894, 916; —-ı hümâyûn îsâli 821; —-ı hümâyûn-i Husrevâne 33; —-ı Mülûkâne-i meserret-nümûn 916; —-ı Mülûkâne-i sa‘âdet-redîf 915; —-ı müteyemmine-i Pâdişâhâne 194; fâ’iz-i —-ı seniyye 172; —-ı seniyye 272; —-ı seniyye-i behcet-nümûn 886; —-ı seniyye-i Mülûkâne 173, 510; —-ı seniyye-i Pâdişâhâne 514; —-ı Sultânî 481; mazhar-ı —-ı şeref-ârâ 519; —î 56, 128, 246, 507, 858, 955; —î Efendi 506, 538, 628; —î-i mûmâ ileyh 859

teşvîk 48, 469, 470, 725, 810, 871; işâre-i engüşt-i — 776; tahsîl-i hısâl-i hamîdeye — 705

teşyî‘ 77, 640, 916; merâsim-i — 333, 376; icrây-ı merâsim-i —-i hümâyûna ibtidâr 619; hîn-i —leri 374; —lerine isti‘câl 335

tetebbu‘ 503, 687, 826; —-i âsâr 60, 111, 448, 538, 705, 883; —-i âsâr-ı eslâf 260, 450; —-i âsâr-ı eslâfa heveskâr 871; —-i âsâr-ı selef 15; —-i me‘âl 775; —-i tevârîh-i eslâf-ı ‘ibret-ittisâf 856

tetmîm 114, 196, 214, 271, 309, 342, 358, 360, 381, 416, 439, 440, 509, 546, 618, 649, 670, 672, 676, 731, 748, 751, 754, 761, 808, 817, 850, 859, 899; pezîrây-ı — 972; —-i ahvâl-i memleket 973; —-i ahvâl-i sügūr 973; —-i edevât 335; —-i edevât-ı cihâd 53; —-i edviye-i hâl-i sakīm 808; —-i esbâb-ı âmâlleri 566; —-i esbâb-ı rüşd ü sedâd 88; —-i hıdmet-i celîle 678; —-i levâzım 335; —-i levâzım-ı Devlet-i ebed-karîn 636; —-i mehâmm 85; —-i musakkafâtı 678; —-i nâmûs-i Saltanat-ı seniyye 47; —-i nizâm-ı ehâlî 574; —-i nizâm-ı ra‘iyyet 574; —-i şükûh ü ‘unvân-ı Saltanat-ı seniyye 170

tevâbi‘ 180, 263, 265, 451, 534, 600, 601, 657n, 665, 739, 930, 932; —-i Ülkây-ı Horasân'dan 427; bi-cümleti't-—-i ve'l-levâhık 672, 676; —leri 470

tevâfuk; evâsır-ı — 341, 357; izhâr-ı âsâr-ı — 355; şîrâze-i risâle-i — 578, 581; —-ı devleteyn 283; —-ı hâtıra-i behiyye 613; —-ı zebân ü cenân 282

tevakkuf 155, 470, 550, 552, 868, 940; bilâ-— 116, 309, 470, 860, 932

tevârîh 702, 899, 928; inşâd eyledikleri — 381; kütüb-i — 121, 312, 857; mutâla‘a-i hadâyık-ı kütüb-i — 15; mutâla‘a-i kütüb-i — 497; vâdî-i tetebbu‘-i — 494; — ‘arzı 978; —-ı behcet-efzâları 95; —-ı behcet-fezâ 195; —-ı behcet-fezâ 231; —-ı belâgat-nisâblar 732; —-ı bî-hemtâ 724; levha-pîrây-ı —-ı garrâ 498; —-ı garrây-ı belâgat-disâr 420; —-ı hoş-edâ 921; mücelledât-ı —-i latîfe 974; —-ı manzûme 258; —-ı muhtelife 105, 623, 708, 803, 812, 901; —-ı müte‘addide 422; —-ı pesendîde 121; —-ı sultân-pesend-i bî-‘adîl 861; — inşâdı 453; müsellem-i —-şinâsân-ı cihân/zemân 435, 500; —-şinâsân-ı zemâne 603

tevârüd 388, 908

tevassut 87, 315, 413, 510, 669, 689, 751, 796

tevâtür 45, 460; resîde-i serhadd-i — 661, 937; vâsıl-ı serhadd-i — 205; —en 905, 908, 945; —en ihbârları 244; —en istimâ‘ 872; —en meşhûr 833; —en şöhret 711; rütbe-i —e resîde 681; hadd-i —e vâsıl olan hâlât 903

tevâzu‘ 704; —a mâ’il 702; —a râgıb 702; —-kâr 494; âvâze-i —ları 541

tevbe ‘arz olunur 203; tâ’ib ü müstağfir 203

tevbîh 50; te’dîb-i —-nümâ 596

tevcîh 19, 21, 24, 26, 34, 55, 71, 72, 73, 75, 78, 83, 85, 97, 100, 104, 105, 116, 119, 123, 127, 137, 139, 140, 141, 149, 167, 181, 185, 198, 201, 211, 213, 215, 216, 227, 234, 236, 238, 240, 245, 247, 249, 250, 252, 263, 264, 269, 274, 275, 321, 337, 371, 377, 387, 390, 416, 418, 423, 439, 448, 450, 473, 475, 476, 477, 480, 484, 486, 490, 492, 519, 522, 526, 530, 535, 554, 565, 566, 567, 568, 569, 598, 599, 602, 605, 609, 610, 621, 622, 626, 629, 630, 632, 633, 637, 638, 661, 663, 665, 666, 677, 681, 683, 684, 690, 692, 698, 699, 705, 706, 707, 712, 713, 717, 718, 720, 721, 728, 737, 738, 767, 768, 772, 773, 785, 786, 787, 791, 792, 815, 816, 818, 819, 821, 822, 827, 829, 830, 832, 834, 836, 837, 838, 840, 875, 888, 895, 897, 898, 902, 908, 909, 911, 915, 916, 917, 924, 925, 926, 931, 948, 955, 957, 959, 964, 966, 978; dekāyık-ı kavâ‘id-i —ât 121; hengâm-ı —ât 827; vukū‘-i —ât 677; vürûd-i —ât 947; —ât 55, 71, 272, 473, 475, 481, 483, 519, 526, 609, 629, 728, 737, 768, 771, 779, 827, 837, 902, 908, 947, 955, 959; —ât evâmir-i ‘aliyyeleri 683; —ât-ı ba‘zı menâsıb-ı ‘ulyâ 199; —ât-ı ba‘zı menâsıb-ı vüzerâ 492, 533; —ât-ı Haremeyn-i şerîfeyn 717; —ât-ı menâsıb-ı Dîvânî 245; —ât-ı menâsıb-ı erbâb-ı Dîvân 475; —ât-ı menâsıb-ı vüzerâ 631, 632, 682; —-i eyâlet-i mezbûre 604; —-i hareket 431; —-i mansıb 469, 569; —-i Pâdişâhî 931; —-i râyet 431; —-i veche-i ‘azîmet 181, 334, 802; —-i veche-i i‘tibâr 167; —-i veche-i iltifât 870; —-i veche-i mu‘âvedet 619; —-i veche-i mu’âlefet 585; —-i veche-i müvâneset 765; —-i veche-i rızâ 280; —-i veche-i sür‘at 181; —ler 19

tevdî‘ 380; ba‘de't-— 619

teveccüh 98, 138, 310, 321, 432, 638, 661, 836; âmâde-i — 266; bâd-bân-güşây-ı — 30, 126; hüsn-i — 428, 868; isâle-i âb-ı — 312; mahmil-bend-i — 474; pertev-endâz-i hüsn-i — 175; mazhar-ı mefâhır-i —ât 578; —ât-ı ‘aliyye-i Hılâfet-simâtları 690; —ât-ı ‘âmme 78; —ât-ı cenâb-ı Şehriyârî 962; i‘âde-i teveccühât-ı esnâ 519; —ât-ı evliyây-ı ni‘amî 670; —ât-ı fâyika 818; —ât-ı hazret-i Pâdişâh-ı İskender-iktidâr 50; —ât-ı hümâyûn 887; —ât-ı kadîme 465; —ât-ı kerâmât-âyât-i hazret-i Şehriyârî 886; —ât-ı kerâmet-âyât-ı Şehriyâr-ı heft-iklîm 731; —ât-ı

kerâmet-irtisâm 214; —ât-ı mekârim-âyât-ı Şâhâne 887; —ât-ı merâhim-simât-i Mülûkâne 910; —ât-ı mes‘ûde 777; —ât-ı meymenet-makrûn-i Tâcdârî 669; —ât-ı Pâdişâh-ı rûy-i zemîn 41; —ât-ı Pâdişâhî 452; —ât-ı seniyye 888; —ât-ı seniyye-i Cihân-bânî 835; —ât-ı seniyye-i hazret-i Cihân-bânî 969; —ât-ı seniyye-i Hıdîvâne 230; —ât-ı seniyye-i Zıllullâhî 925; —ât-ı seniyyeden behredâr 627; —ât-ı Şehriyârî 532; yümn-i —ât-ı Şehinşâh-ı Dârâ-gulâm 419; —ât-ı yümn-âyât-ı cenâb-ı Şehriyârî 627; —e niyyet 619; —-i hâtır-ı hümâyûn 429; —-i hâtır-ı melekût-nâzır 760; —-i Hıdîvâne 102; —-i iclâl 505; —-i mihr-i tenvîr-i cenâb-ı Şehriyârî 187; muhâfazat-i istitâbet-i —-i vedâd 69; —-i yümn 505; meded-kârî-i hüsn-i —leri 162; —leri 331, 335; —leri mesbûk 646; — ü tirhâl 701

tevfîk 227n, 305, 494, 504, 572, 851, 882, 937, 972; bâd-ı şurta-i — 657; bedreka-i — 384, 749; beynlerin — 810; ifzây-ı esbâb-ı — 972; mahz-ı — 974; mazhar-ı ‘inâyet-i — 929; mukārenet-i — 357; muvâfakat-i bâd-ı şurta-i — 754; varak-gerdân-ı nüsha-i — 763; —a mukārenet 591; —ât-ı ‘aliyye 970; —ât-ı ‘aliyye-i Samedânî 434; âb-yârî-i —ât-ı ezelî 759; —ât-ı ezelî 552; —ât-ı seniyye-i Samedâniyye 157, 281, 393; ‘adem-i — den nâşî 738; —-ı ‘azîz 778; imdâd-ı —-ı cenâb-ı ‘Allâm 215; —-ı cenâb-ı Bârî 54; —-ı cenâb-ı Ehadiyyet 436; bi-—ıhî Te‘âlâ 388, 451; imdâd-ı —-ı Hudâ 826; —-ı cenâb-ı Hudây-ı bî-çûn 573; imdâd-ı —-ı Kirdgârî 689; —-ı cenâb-ı Melikü'l-Mennân 290; bi-—-ı cenâb-ı Mevlâ 927; mukārenet-i —-ı cenâb-ı Mennân 499; —-ı cenâb-ı Vâhibü'l-âmâl 80; bâ-—-ı cenâb-ı Vedûd 718; —-ı Ehadiyyet 231; —-ı Ehadiyyet'e mukārenet 725; —-ı Hakk 661; bi-—ıhî 33, 81, 271, 312, 389, 452, 563, 660; —-ı Hudâ-dâd 445; —-ı Hudâvend-i cihân 359; bi-imdâd-ı —-ı Kibriyâ 849; bedreka-i —-ı Hudâ-yı lâ-yezâl 171, 174; —-ı Lâ-yezâl 670; —-ı latîf-i Ehadiyyet 775; rehberî-i kā’id-i —-ı Lem-yezelî 686; —ıne makrûn 578, 581; delâlet-i —-ı Rabb-i Kadîr 446; bi-—-ı Samed 928; imdâd-ı —-ı Samedânî 313; —-ı Samedânî 215, 778, 949; —-ı Samedânî murâfakati 114; —-ı Sübhânî 927; irâde-i ‘aliyye-i —-medâr 774; bedreka-i — refâkatiyle 389

tevhîd 381; —-i Bârî Te‘âlâ 184; —-i Sübhânî 766; telhâbe-nûşân-ı bezm-gâh-ı terk-i sevânik-i dâ’ire-i —leri 765

tevkī‘ 445; —-i menşûr-i ‘izz 141; —‘-i menşûr-i ‘unvân 141; —-i refî‘-i hümâyûn 509, 512, 846; —-i refî‘-i Sultânu'l-berreyn 402; —-i refî‘-i Sultânu'l-berreyn ile muvakka‘ 397; —-i refî‘-i Sultânu'l-berreyn ile müzeyyen 397

Tevkī‘î 19, 127, 955; cây-ı vâlây-ı — 753; câh-ı vâlâ-yı — 726; mansıb-ı refî‘-i — 726; —lik 511, 514

tevkīf 134, 147, 152, 315, 385, 435, 449, 462, 484, 486, 600, 603, 642, 655, 879, 931; tesvîf ü — 262, 341

tevkīr 91, 282, 374, 385, 425, 748, 750, 910, 931; bâ-— 273; bâfte-i dest-gâh-ı — 748; ber-vech-i — 490; kemâl-i — 639; levâzım-ı — 333, 443; mazhar-ı — 440, 546; mezîd-i — 311; pîrâye-i dest-i — 172; rehîn-i — 270; te‘âmül-i — 376; vücûh-i — 750; —an li-şânihî 230; —ât-ı bî-nihâye 307; —ât-ı nâ-mütenâhî 302; —leri 332, 424; — niyyeti 336

Tevliyet; umûr-i —i 948; —-i Eyâlet-i merkūme 534; —-i mezbûre 772; —-i Mısır 472, 602; —ler 948; müddet-i —leri 466

tevsîk 162, 167, 168, 394, 432; pîçîde-i engüşt-i — 431; —ât-ı behcet-simâtları 163; —ât-ı sâmiye-leri 291; —-ı kavânîn-i Kāhire 472; —-ı rişte-i irtibât-ı dostân-ı diyânet-nişân 63

tevzî‘ 20, 244, 253, 265, 309, 470, 694, 751, 854, 857, 859, 908, 927, 968; —-i mevâcib 575; —ine iştigāl 927

teyakkuz 144; deymûmet-i — 248; kemâl-i — 839, 885; lâzime-i — 903; merâsim-i — 179; mûcib-i — 522, 664

te’yîd 23, 169, 260, 292, 352, 357, 394, 399, 403, 413, 458, 510, 532, 667, 804, 823, 903; bi't-— 847; yed-i — 851; —ât-ı ezeliyye 552, 637; —ât-ı Hudâvendî 760; —ât-ı İlâhî 153; —ât-ı nusrat-beyyinâtın nüvîdi 757; —at-ı seniyye-i Rabbâniyye 434; —ât ve tefazzulât-ı Vehhâb-ı ‘aliyyü'l-‘azîme 550; —ât ve tefazzulât-ı Vehhab-ı ‘aliyyün ve ‘azîme 552; —-i cenâb-ı Bârî 284; —-i cenâb-ı Melik-i ‘Allâm 81; —-i cenâb-ı Vâhibü'l-âmâl 80; —-i dostî 298; —-i hubb u müvâlât 335; —-i hubb u vedâd 71; —-i Husrevâne 219; —i kasdiyle 802; bi-—illâhi Te‘âlâ 81; —-i mebânî-i ittihâd 358; —-i mebânî-i vifâk 358; —-i merâsim-i dîn-i mübîn 636; —-i Rabbânî 114; —-i revâbıt-ı sulh 354; —-i Saltanat-ı seniyye 54; —-i Sübhânî 313; —-i şerî‘at-i garrâ 341

tezallum 550, 552; —en 550, 552; —-i hâl 926

tezelzül 954; esâsına — 770; kābil-i — 350

tezhîb 860; zer-i tılâ ile — 441

tezkâr 9, 11, 22, 46, 144, 169, 282, 313, 350, 352, 432, 479, 525, 857; bülbül-i çemen-i-suffe-i — 183; li-ecli't-— 320, 324; sebt-i cerîde-i — 972; —a bâdî 255; —a mübâderet 914

tezkîr 91, 102, 205, 382, 568, 721, 781, 812, 865, 883, 933, 938; ‘alâ vetîreti't-— 522; bâyeste-i — 973; berây-ı — 854, 900, 941; eser-i müstevcibü't-— 921; li-ecli't-— 664; zerî‘a-i — 556; —e bâ‘is 776, 919; —-i mâ-mazâ kasdiyle 606

tezkire 833, 871; yedlerine — 405; —-i Evvel 127, 246, 475, 955; —-i Evvel hıdmeti 121, 674; —-i

Mâliyye 22; —-i Sânî 121, 127, 246, 476, 477, 899, 955; edâ —leri 405
tezlîl 411, 457, 466, 714
tezvîc 517, 537
tezvîr 785; —leri 946
tezyîl 205, 231, 256, 292, 298, 311, 342, 351, 352, 358, 434, 445, 446, 490; makāle — 861; —-i âsâr 453; —-i makāle-i hâl 448
tezyîn 66, 444, 490, 502, 560, 563, 619, 673, 676, 740, 749, 850, 858, 860, 923; envâ'-ı ezâhîr ile — 608; tarsî' u — 259; zer-i tılâ ile — 441; —-i behâya mu'în 672; —-i cemâl-i meleke-i zâtiyye 121; —-i hüsn ü âna mu'în 418; —-i hüsn-i sûret 556; —-i hüsne mu'în 672; —-i kitâbe-i kasr-ı dostî 584; —-i kitâbe-i kasr-ı safvet 584; —-i makâle-i kasr-ı nev-bünyâd 561; —-i tâk-ı mu'allâ-revâk-ı hallet 340, 356; —-i tâmm 789; — ü tarsî' 372
tıb; 'ilm-i — 251
tıbâ'at; fenn-i — 5; fenn-i —-i kütüb (fünûn-i celîleden) 5
tılsım 220, 857; —-ı istidrâcı 314; heykel-i —-ı mu'zılât 183
Tırhala 768; — mutasarrıfı 526, 957; — Sancağı 478, 526, 568, 633, 683, 704, 768, 788, 791, 875, 902, 957, 963; — Sancağı mutasarrıfı 82, 568, 682, 791, 902
tıynet; hubs-i — 467; hazele-i bed-— 571; muktezây-ı hubs-i —-i 130; —-i nasafet-tahmîr-i Dâverî 290; —-i safvet-i tahmîr-i Kā'ânî'lerinde mermûz 173; —-i safvet-mekîne-i Kā'ânî 171
Tîbe-i Tayyibe (menba'-i zülâl-i şefâ'at, maksem-i envâr-ı hidâyet); Kazâ'-i — 750; mesâlik-i aktâr-ı mukaddese-i — 914; sükkân-ı Belde-i — 751; — hükûmeti 19; hükûmet-i —-i behcet-fezâ 85; —'nin hâk-i pâk-i 'ıtr-nâki 566; bk. ayrıca Mekke
ticâret 91, 406, 408; 'akd-i — 404; emr-i — 90, 406; icrây-ı envâ'-ı — 89; —-e dâ'ir mevâdd 403; — emniyyetinin tahsîli 91; —-i râbiha-i âsâyiş 426; —-i râbiha-i istirâhat 426; —leri 407; — lerine dâ'ir 407; yedinde — mâlı 353; — mâlı 294, 353; — tarîkı 823
Tiflîs 437, 709, 710, 781, 812, 932, 933; Eyâlet-i — 932; Kal'a-i — 709; — ehâlîsi 710; — Hâkimi 842; — Hânı 709, 932; — havâlîleri 140; — tarafları 436
tîğ 298, 942; cefây-ı — 934; fedây-ı — 933; zebân-ı — 45; kantara-i —-i âbdâr 117; zehr-âbe-i —-i âbdâr 943; — be-dest 41; ilmâ'-ı —-i âteş-tâb 461; 'urza-i —-i bevâr 709; —-i cefây-ı eşirrâ 808; —-i cevher-nümâ 40; —-i hılâf 154; —-i hısâm 168; —-i hısâm der-niyâm 352; —-i kahrı meslûl 119; peyveste —-i mîğ-i sâ'ika-girdârları 499; —-i mücevher-i hurûfu 942; 'alef-i —-i telef 892; 'urza-i —-i telef 813; mânend-i —-i tîz 44; âzmâyiş-i — u teber 41
tîmâr; erbâb-ı — 144, 148, 263, 265, 485, 596, 597, 693, 882, 883, 885; defâtir-i — 121; —lu 265; — lu müstahfızlar 148
tîmâr-hâne; —-i habs 384; —-i te'dîb 384
tîmûr 328; —ları 328; —ları altûn kakma 328; —ları üzere altûn kakma 328; — topları 841, 893
Tîmûrci Hasanlu Cemâ'ati (Eyâlet-i Tiflîs'de) 932
Tîmûr-kapu; — çiftliği (Hısn-ı İstanbul hâricinde vâki') 332, 376; — kurbü 965; — tarîkı 709
Tîmûr Paşa Tabyası 49
tîr; rânde-i dûr-bâş-ı — 314; —-deste (gezleri şîr-mâhî, başları münakkaş altûn varaklı, nîze temrenli) 326; —-i engüşt 873; —-i tedmîr 81
tîrkeş (altûn zencîr başları ve üç altûn sürmesi, yirmi bir elmâslı ve kemer-bend-i küllî bir zümürrüd ve beş elmâs ve beş kırmızı yâkūt ve elli 'aded kemer-bend paftaları, yüz elli elmâs ile müzeyyen altûn suya ve toka ve çengalli) 325; sîm — 104; — (mervârîd-i girân-behâdan murassa) 372; —-i mehâbet-nümûn 567; neşşâbe-i —-i teşnî'i 765
tohtî (توختی, sarı İstanbul dîbâsı üzere beş la'l yüz yirmi zümürrüd ve sâ'ir incü ve sırma ile pesend işleme dört incü püsküllü) 325
toka 325; –lı 324
Tokad; — havâlîsi 387; — Kal'ası 387; — Kazâsı'na mevsûl 686
Tokad; Kasr-ı — (hadâyık-ı Sultânî, nüzhet-gâh) 221; sevâd-ı kişver-âbâd-ı — 762; — Bağçesi (Karadeniz Boğazı'nda Beykoz Kasabası'yla Kavak-hisârı beyninde) 221, 223
Tolulu 'Aşîreti 106
*tomruğ*a vaz' 204
top 40, 48, 134, 459, 469, 524, 623, 706, 841, 876, 906, 932; i'mâl-i — 48; nevâ'ir-i — 50; — altları 408; — bindirdikleri mahalleri 470; —-i âteşbâr 30; —-i gıbta-sâz 748; endâhte-i dâne-i —-i kal'a-kûp 51; —-i lem'a-tâb 747; — i'mâline âheng 534; —-i meydân-ı siyâset 944; —-i mezbûr 747; fetîle-gîr olan —-i ra'd-âşûb 258; sadây-ı —-ı ra'd-âşûb gibi 109; musaykal-i —-ı şa'şa'a-fermâ-âsâ 110; —-i velvele-âşûb 899; —-i zer-endûd 675; —-i zerrîn 557, 900; —-i zerrîn-peyker 544; —-i zîb-i 'alem 562; — kirpâs 544; üç yaylım —lar 643; kûrî —lar (billûrdan iki 'aded büyük) 652; tîmûr —lar 841, 893; —lar 652, 932; —lar atılarak 639; —lar atup 657n; —lar bindirüp 469; —lar vaz'ı 48; on sekiz pâre —ların fürûzân 643; —ların sadâsı 186; —ları var ise 640; — menzili 39, 50; — sepetleri 818; 'azîm — şenlikleri 794; — şenlikleri 258; —u altına dek 117; —u on dörder 748; — yoluna gideceği 110
Top 'Arabacı; —-başı 246, 275, 955; —-başı Ağa 332, 376; —-başılık 128, 477; —-başı vekîlleri 275; —lar Kâtibi 956
Topcu; —-başı 109, 113, 246, 275, 817, 955; —-başı Ağa 332, 376; —-başı vekîlleri 275; —-başı-ı

mûmâ ileyh 110; —-başılık 110, 128, 478; — ocaklarının ağavâtı/zâbitânı 463; — ortaları 23; —yân 23
Tophâne 718, 790; Kasaba-i —718; menba‘-ı âb-ı — 718; semt-i — 719; — İskelesi 628; — Nâzırı 127, 458, 610, 956; — Nezâreti 128, 246, 610; binâ’-i —-i ‘âmire 109; —-i ‘âmire 219, 544, 817; —-i ‘âmire'nin müceddeden binâsı/ihyâsı 109; —-i ma‘mûre 849; —-kapusu 629
Top-kapusu 333, 376, 671; — ittisâli 671
toprak/tobrak 502; nakl-i — 818; —dan bir kal‘a binâsı 39; —dan ihrâc 72n; çıkan —ı 839; — ta‘biyesi 818
Toşkana [=Toskana/Toscana] 667; Duka-i — 667; — Devleti 508, 688, 716, 793; — Dukalığı 391; Memleket-i — (Aligorna'dan ‘ibâret) Dukası 793; — Dukası 318, 391, 393, 395, 487, 508, 637, 667, 688, 716; — Dukası murahhasları 668; — Memleketi 487, 508, 793; — Memleketi'nin Dukası 507; —'nın Duka-i Kebîri 398, 401, 402, 509, 512; —'nın Dukalığ-ı Kebîr hükûmeti 404; — sefîneleri 668
Toyavlar (طوی آولر) Vâdîsi 242
töhmet 695; bî-cürmlere isnâd-ı — 596; isnâd-ı — 596; pâ-bend-i — 243; —-i merkūme 666, 913
Trablus 844; —-Garb 667; —-Garb cânibi 823; —-Garb Ocağı 668, 793, 823; — Ocağı 409, 667, 668, 669; — Vâlîsi 957
Trablus-Şâm 72, 227, 396, 401, 844, 875; — Eyâleti 72, 212, 227, 707, 787, 816, 957; — Eyâleti mutasarrıfı 816; — Vâlîsi 71, 213, 272
Trabzon 253, 278, 387, 712; — Eyâleti 238, 252, 477, 554, 713, 737, 787, 840, 957; nefs-i — havâlîsi 554; nefs-i — havâlîsinde mütemekkin 554; — Kal‘ası 387; — mutasarrıfı 554; — tarafları 237; — Vâlîsi 144, 238, 252, 253, 271, 278, 712, 737, 787
Travnik; Kasaba-i — (ikāmet-gâh-ı Vâlî-i Vilâyet) 835
tûbâ; zılâl-i şecere-i —-misâli 814
tuğ 98, 739, 792; ref‘-i — 828, 838; üc — 218n, 274; — ihsânı 698; —-ı sâlis 792n; —-i sâlise mâlik 604n; —-ı sânî 705n; iki — pâyesi 840; — u ref‘ 100,‘ 274
tuğrâ; mahall-i — 395, 401; — kıt‘aları 651; —sını keşîde 665; — tahtına 651; —y-ı fermân 651; — y-ı garrâ 66, 347; matbû‘ ve garrâ altûn —y-ı hümâyûn çekilüp 651; —y-ı mezbûr 651; —y-ı şerîf 651; —y-ı şerîfi çekmek 651
tuğyân 80, 99, 117, 437, 458, 501, 570, 601, 661, 693, 907, 937, 959; ‘alem-efrâz-ı — 37, 79, 467, 803, 532; bakıyye-i ehl-i — 662; bünyân-ı — 760; erbâb-ı — 811, 836; gerden-keşân-ı ‘utüvv ü — 877; hurûc-i erbâb-ı — 901; izhâr-ı — 102, 805, 906; kadem-nihâde-i ‘arsa-i — 57, 178; lehîb-efrûz-i âteş-i — 811; mâhî-i merâsim-i — 759; mânend-i kürre-i âhengerân-ı nâ’ire-i — 784; merd-i meydân-ı — 804; nîrân-ı — 179; pâ-nihâde-i vâdî-i — 945; ref‘-i livây-ı — 876; tâyife-i — 459; —a igrâ 469; —a inhimâk 959; —a mu‘tâd 830; vâdî-i —a şitâbân 457; —a tahrîz 469; zirve-i —a ‘urûc 277; ‘utüvv ü —ı müzdâd 528; ‘utüvv ü —ları zâhir 569
tuhaf 493, 543, 618, 690, 790, 904; makbûl olan — 706; —-ı ‘âlem-behâ 443; mu‘teber olan —ı 706; —-ı ‘âlî-kıymet 324; —-ı behiyyât 506; —-ı behiyyât-ı tahiyyât 9; —-ı bî-şümâr 442; —-ı evliyây-ı kibâr-ı mütekaddimîn 443; —-ı ferah 620; —-ı girân-behâ 370, 739; —-ı gunâ-gûn 689; —-ı ‘inâyât-ı Şehinşâhâne 322; —ından olan 706; —-ı mu‘tebere 744, 865; —-ı mülûk-pesend 321; —-ı nâdîde-i bî-misâl 323; —-ı neşât 620; —-ı tahiyyât-ı ‘âliyât-ı muhâlesat-nümâ 171, 359, 583; —-ı zî-kıymet 505; — makūlesi 944; — makūlesi eşyâ 509; — makūlesi nekre eşyâ 543; nevâdir makūlesi ba‘zı —-ı mu‘teber 790
Tuhfe (erbâb-ı tencîmin nüsah-ı mu‘teberâtından) 871
Tuhfe-oğlu (Menteşa Sancağı'nda sâkin) 523
tulca 761; — ta‘bîri 761
tulû‘; ibtidây-ı — 442; —-i kevkeb-i ikbâli 894; —-i şems 598, 727; —-i tebâşîr-i ikbâl-i Devlet-i ‘aliyye-i ebediyyü'd-devâm 972
tulumba/tulunba; —cı 113; —cılar 112; su —dan 190; —lar 855
Tuna; Nehr-i — 644; sâhil-i Nehr-i — 641; — Kapudanlığı 721; Nehr-i — kenârı 639; — sevâhilinde vâki‘ kasabât/kurâ 591
Tûnus 396, 401, 667, 705, 844; — Ocağı 409, 667, 668, 669, 706, 793
Turak Bey (Baş-bâkī Kulu, Mîrâhûr-i Evvel-i Şehriyârî) 246, 274
Tûrân; Milket-i — 851; tâc-bahş-ı mülûk-i memâlik-i — 295
Turnacı 771, 931; —-başı 881, 910; —-başı Ağa 797, 858; —-başılık 931
Turukeya [Holstein] Dukası 844, 846
tût; —i ibtidâsı 20, 472, 602; —ünden 602; —ünden zabt etmek 26, 772
tûtî burunu 324
tüccâr 137, 294, 405, 406, 467, 667; âmed-şud eden ba‘zı — 437; emniyyet-i — 91; âmed-şud eden — 848; sefâyin-i — 840, 891; tâ’ife-i — 794; —a si‘r-i râyici üzere furûht 591; tarafeyn —ı 403; —ı mesfûr 407, 408; —ı mezkûr 405; dost olan divelin —ı misillü 405; —-ı Müslimîn 643; —-ı Rûmiyye 299; — kalyonları 133; bayraklarıyla yürüyan —lar 405; petantalarıyla yürüyan —lar 404; —lar 404, 406, 407; dost olan devletlerin —ları 404; sûdâgerân — sefâyini 87; — sefâyini 91; — sefîneleri 87, 407, 408, 793, 831; — sefînelerine süvâr 408; — tâ’ifesi 408; —

tâ'ifesinin emni 406; — tâ'ifesinin râhatları 406; — yedleri 944

tüfeng 104, 706, 710; havâle-i dâne-i — 600; i'mâl-i — 48; nevâ'ir-i — 50; — (siyâh kundaklı boylu)328; — (siyâh kundaklı sîm ve mercân donanmalı, Cezâyir-kârî çakmaklı boylu) 328; — (şeşhâne, beyâz som kundaklı 'amel-i 'Ali, tîmûrları üzere altûn kakma sîm donanmalı, İstanbul-kârî) 328; — (zer-nişân baga kundaklı, tîmûrları üzere altûn kakma, 'amel-i Hacı Mehmed, mercân ve sîm donanmalı İstanbul-kârî şeşhâne boylu) 328; —-endâz 386, 830; —-endâz âdemler 524; —-endâz eşrâr 876; Ser—î 328; — i'mâline âheng 534; —ler (Cezâyir-kârî) 543; — sadâsı gibi âvâze 652

türâb 681, 813, 908, 948; mâ'il-i — 220; nakl-i — 51; secde-ber-i seccâde-i — 606; sâha-i bârgâh-ı âsümân-câh-ı halâyık-ı secde-gâhın —ı 757; —ı iksîr-eserleri 736; —ı nezâfet-me'âbı 681

türbe 72n, 197n, 379n, 840n; —-i mezkûre 383; binây-ı —-i mu'allâ 207; —-i münevvere 346; kāmet-i cidâr-ı —-i müstesnâ 749; —-i şerîfe 270n, 380, 382

Türk; ma'lûm-i dûr u nezdîk-i — 579; lisân-ı —î 447; zebân-ı —î 183; —î 203, 594; —î buyuruldılar 471; —î eş'âr-ı mezâmîn-medâr 687; —î hatt 205; —î kā'ime 203; —î kağıdlar 202; —î lisân 205; —î mektûb 203; —î tahrîr olunan kağıdlar 203; —î terkîb 203

Türkmân 388, 805; — pâdişâhları 154; dûdmân-ı refi'u'ş-şân-ı —iyye 295; selâtîn-i —iyye 297; selîl-i silsile-i —iyye 296

türrehât 571; —a ibtidâr 204; —dan keff-i lisân 203; —ı 'âtıla 203; —ı bî-ma'nâ 319; —ı bî-ma'nâ hâdis 926; —ı bî-ma'nâ zuhûr 727; —ı bî-ma'nâya ibtidâr 788; — işâ'ası 912

U

'ubûdiyyet 27, 400, 410; 'arsa-i 'arz-ı — 918; 'arz-ı nüzül-i — 616; 'arz-ı — 672, 790; ber-vech-i — 710; bûse-cây-ı hâme-i — 928; cebhe-sây-ı — 160; çehre-sây-ı — 670; edây-ı vezâyif-i — 619; gāşiye-dâr-ı — 498; gerden-bend-i — 835; hâtime-bend-i kasîde-i — 613; ibrâz-ı — 706; icrây-ı hakk-ı — 572; icrây-ı — 593; îfây-ı levâzım-ı — 611; îfây-ı merâsim-i — 610; izhâr-ı — 688; izhâr-ı vüfûr-i — 844; kadîmî münâsebe-i — 724; kemâl-i — 529; kemer-bend-i hıdmet-i — 850; lâzime-i 'uhde-i — 546; lâzime-i zimmet-i — 738, 815, 958; levâzım-ı — 754, 761; makām-ı — 391; mâlişgâh-ı cibâh-ı — 752; ma'raz-ı — 272, 370; merâsim-i hakk-ı — 280; merâsim-i — 618, 737; mevkıf-ı — 452; münâfî-i resm-i edeb-i — 612; pâ-ber-cây-ı — 543; pây-endâz-ı kumâş-ı çehre-i — 125; resm-i — 394; ribka-i — 138; rıbka-i tav' u — 180; ruhsâre-sây-i — 658; sıdk-ı — 394; tahsîl-i — 138; tanzîm-i nüzül-i — 614; tecdîd-i gerden-bend-i — 850; tecdîd-i — 705; tekmîl-i esbâb-ı — 934; vüfûr-i mehâsin-i — 854; zemîn-bûs-i — 125, 615; zemîn-i '— 638; zîb-efzây-ı levha-i — 278; zîver-kerden-i — 529; —de bî-hemâl 698; mevkıf-ı —de müsûl 371; merâsim-i —e münâfî 601; envâ'-ı —-i fâyika 757; izhâr-ı —i iltizâm 690; cibâh-ı —imiz 736; —i mukābelesi 337; 'ayn-ı —ine mâlîde 797; istikāmet-i —-intimâları 857; bi'l—- intisâb 745; makām-ı —-i rızâ-cûyî 311; dûş-i —leri 619; erkân-ı —leri 752; vâcibe-i zimmet-i —leri 54; —-nâmesi 843

'ûd 674; gûşmâl-i — 616; micmer-i — 191; micmer micmer sûzân olan — 743

'udde vü 'atâd 623; ihzâr-ı — 951; techîz-i — 131; tekmîl-i — 53; tertîb-i — 38; tevfîr-i — 196; vefret-i — 918; —-ı kesîre 878; —ları 636; — tedârükü 132

ufuk; kemer-i — 748; şikâf-ı bâb-ı — 615; —-ı dost-dârî 579; —-ı haşmet-i bî-zevâl 65, 71; —-ı idbâra mütehavvel 807; —-ı istikāmetden gün gibi rûşen 233; sâtı'-ı —-ı lâ-yezâl 586; —-ı sa'âdet 251; kenâre-i —ufuk-ı şems-i zâhire-i zehrâ 750

uğur; —-i câlibü's-sürûr-i Sultânî 450; —-i devlet 680; —-i Devlet-i 'aliyye 253, 631; —-i Devlet-i 'aliyye-i ebed-karîn 229; —-i Devlet-i ebed-karîn 249; —-i dîn 253, 631, 680; —-i dîn-i mübîn 115; —-i hümâyûn-i meymenet-mevfûr-i cenâb-ı Şehriyârî 54; —-i hümâyûn-i meymenet-mevfûrları 42; —-i Saltanat-ı seniyye 486, 978; —-i zafer-medârları 115

'uhûd 295, 400, 578, 579, 580, 810, 916; bünyân-ı — 314; hâric-i hudûd-i — 867; muhâfaza-i — 579, 585; muktezây-ı — 597; münâfî-i — 879; sıyânet-i — 586; zabt-ı — 870; zabt-ı kavâ'id-i — 783; —a ri'âyet 244; muhâfaza-i — emri 582; —-i ekîde 878; mugāyir-i merâsim-i —-i himâyet-meşrûtu 870; merbût-ı evtâd-i kaviyye-i —-i mevsûka 867; —-i mezkûre 299; —-i mezkûre in'ikādı 353; —-i sâbıkaları 243; — larını müş'ir 835; —unu tetarruk-ı halelden sıyânet 582, 585

uhuvvet 576; 'akd-i revâbıt-ı — 835; iltimâ'-ı envâr-ı — 343; izhâr-ı — 658; lahlaha-sây-ı meşâmm-ı — 339; muktezây-ı — 623; müşeyyed-i revâbıt-ı râsiha-i — 71; rütbe-i — 976; —-i kadîme 825

'ukāb; mânend-i — 49, 901; mânend-i —-ı 'akab-gîr 841

'ukalâ 869; hayret-efzây-ı — 725; 'inde'l—- 255, 304, 729, 813, 849, 880, 934, 958; mevzû'-i —y-ı müsterşidîn 957; —y-ı ricâl-i Devlet-i 'aliyye 781; —y-ı sâf-zamâyir 933; —y-ı zevi'l-ihtirâm 758

'ukbâ 185; 'âzime-i gülşen-serây-ı — 964; 'âzim-i — 72n; hâl-i pür-ehvâl-i — 934; meyl-i gülşen-serây-ı — 908; râhile-bend-i râh-ı dâr-ı — 483; rihlet-i — 847

‘ukūbât; —-ı dâru'l-karâr 937; —-ı haybet-encâm 457
ulak; mahsûs — 845
‘ulemâ/‘ulemâ’ 5, 335, 379, 661, 736, 743, 750, 776, 866, 887, 915; a‘lâm-ı — 152; beyne'l— 93, 96, 251, 520; gürûh-i — 736; iltifât-ı — 887; inzımâm-ı ârây-ı — 429; kā‘ide-i tarîkat-i ‘aliyye-i — 774; kibâr-ı — 58, 392, 498; nüvâziş-i — 887; re’îsü'l— 247; revnak-efzây-ı cerîde-i — 776; a‘lâm-ı — dâ‘îlerim 463; fuhûl-i —-i a‘lâm 429; gürûh-i bâ-şükûh-i —-i a‘lâm 896; üsve-i —-i ‘âmilîn 487; —-i ‘izâm 380; —-i kirâmın âb u rûyu 211n; kıdvetü'l—-i'l-muhakkıkīn 5; —-i Mekke-i mükerreme 696; ictimâ‘-ı —-i tarîkat 378; —nın akdemi/nın ekremi 531; —ya nâ-sezâ 249; küberây-ı —y-ı a‘lâm 249; zümre-i —y-ı a‘lâm 195; —y-ı a‘lâm 29, 129, 152, 157, 166, 195, 297, 392, 446, 448, 453, 495, 539, 542, 565, 724, 776, 815, 927; —y-ı a‘lâm dâ‘îleri 554; vücûh-i —y-ı a‘lâm hazerâtı 58; —y-ı a‘lâm hazerâtı 281, 335, 463; —y-ı ‘âmilîn 515; —y-ı ‘Arab 702; muktedây-ı —y-ı ‘asr 593; —y-ı cihât-ı şarkıyye 696; —y-ı fihâm 131, 172; zümre-i —yı himâyet 777; —y-ı ‘izâm 758; a‘lâm-ı —y-ı kirâm 169; —y-ı kümmelîn 742; a‘lâm-ı —y-ı müşârun ileyhim 166, 167; Silsiletü'z-zeheb-i tarîkat-i —y-ı uli'n-nühâ 19
‘ulûfe/‘ulûfât 20, 119, 143, 145, 181, 821, 832, 833, 894; takdîr-i — 966; —-ı merkūme 821; —-ı mersûme 833; —-ı mezkûre 821; — misillü 858; —ler 821; —lü müstahfızlar 148
Uluhânlu nâm mahal 709
‘ulûm; câmi‘-i eştât-ı — 594; envâr-ı — 450; gencîne-i cevâhir-i — 539; istifâza-i envâr-ı — 684; mahatt-ı kârvân-ı — 763; mânde-i ‘amîmü'l-fâ’ide-i bevâtın-ı — 765; matla‘-ı neyyir-i — 249; pîrâye-i — 268; sa‘dü's-sü‘ûd-i âsümân-ı — 439; tahsîl-i — 25; yeke-tâz-i mizmâr-ı — 133; esâs-ı bünyâd-ı —a mü’esses 682; kesb-i —-i ‘akliyye 121; meded-kârî-i —-i ‘akliyye 497; —-i ‘akliyye 593; —-i ‘akliyye ifâdesine kādir 183; gencîne-i cevâhir-i —-i âliye 764; gencûr-i hazâyin-i —-i diyânet-irtisâm 896; —-i edeb 701; —-i edebiyye 593; kadr-dân-ı erbâb-ı —-i kıymet-şinâs 94; neşr-i —-i nâfî‘a 515; —-i nâfî‘a istihsâline masrûf 121; kesb-i —-i nakliyye 121; tahsîl-i —-i nakliyye 515; meded-kârî-i —-i nakliyye 497; —-i nakliyye 593; ebu'l—-i ve'l-fezâ’il 924; —-i zâhire tahsîli 183; tedrîs-i —-i zâhiretü'l-menfe‘ati 515; —u kılâde-i ceyyid-i hâl/şân 699
*ulus*lar 180
‘ummâl 637; kesret-i — 135
‘ummân; —-ı bi-gerân-ı birr 268; —-ı bî-gerân-ı himemleri 445; —-ı bi-gerân-ı ihsân 268; —-ı bî-gerân-ı mekârim-i cenâb-ı Pâdişâh-ı Hılâfet-penâhî 857; —-ı bî-gerân-ı merhamet-i Mülûkâne 96; —-ı bî-pâyân-ı ‘inâyetleri 135; —-ı cûd-i Veliyyü'n-ni‘am-i ümem 736; —-ı istibşâr-ı zemân 280; —-ı istibşâr-ı zemîn 280; —-ı kerem-i Veliyyü'n-ni‘am-i ümem 736; —-ı Saltanat-ı Hâkāniyye 324; —-ı zîr 560
‘umrân 730, 818, 851; —î-i bilâd 882; —î-i Dâr-ı saltanat 418; —î-i erkân-ı devlet 770; —î-i erkân-ı dîn 770; devâm-ı kıyâm-ı —î-i memleket 896; — kasdiyle 111
umûr 21, 118, 123, 129, 158, 160, 166, 180, 209, 233, 262, 279, 341, 406, 451, 483, 525, 699, 700, 709, 738, 793, 821, 886, 954, 958, 972, 973; ‘adem-i idâre-i — 705; ‘akd-i — 394; a‘zam-ı — 792; ‘azâyim-i — 481; ber-dekāyık-ı — 284; celâ’il-i — 270; de‘âyim-i istihkâm-ı mebânî-i — 342; dekāyık-şinâsân-ı ‘avâkıb-ı — 870; ehemm-i — 111; ekser — 679; fetk u ratk-ı — 531, 596; habâyây-ı — 178; intizâm-ı — 550, 552; kâffe-i — 78, 167, 574, 721, 950; küllî — 21, 255, 257, 462, 489, 490, 491, 522, 525, 574, 599, 623, 793, 819, 905, 928, 941, 950; mâ-lezime-i — 148; medâr-ı temşiyet-i — 35; medâr-ı — 695; mehâmm-ı — 819; merbût-ı tavîle-i — 807; micmer-i mindîl-i nizâm-ı — 69; müdâhale-i — 467; müdebbir-i — 253, 846; mülâhaza-i ‘avâkıb-ı — 614; münâfî-i musâlaha/müsâlemet olan — 352; nâmzed-i — 513; ratk u fetk-ı — 972; revgan-ı kandîl-i nizâm-ı — 69; ru’yet-i — 150, 209, 523; sa‘bu'l— 556; ser-rişte-i — 473; suver-i — 17; taklîb-i evrâk-ı cerh u ta‘dîl-i — 427; tanzîm-i — 78; tasfiye-i — 963; temşiyet-i — 23, 55, 78, 122, 568, 691, 698, 808, 954, 976; temşiyeti lâzım gelan — 598; temşiyeti matlûb olan — 698; tenfîz-i — 650; tensîk-ı nizâm-ı — 961; tensîk-ı — 75; vâcibât-ı — 140, 148, 913, 914, 972; vâkıf-ı dekāyık-ı — 611; vesîle-i intizâm-ı şevârid-i — 576; tesviye-i —a kādir 813; —a kıyâm 147; —âşinâ 828; —a müte‘allık 758; —dan ictinâb 298, 352; —dîde 97, 122, 209, 217, 233, 454, 853, 929; —-i askeriyye 140; —-i âtiyeyi tefekkür 783; temşiyet-i —-i ‘azîme 549, 552; manzûme-i mürvârîd-i —-i bârizesi 16; —-i Bathâ 895; —-i câh-i vâlâ-yı Kapudânî 199; tesviye-i nazmu'l—-i cânibeyn 262; —-i celîle-i emâret 915; —-i celîle-i şerâfet 915; —-i celiyye 972; —-i Cerde 925; —-i cesîme 463; —-i cumhûr 123, 723; —-i cumhûr-i devlet 313; —-i cumhûr-i dîn 313; —-i cumhûr-i Kapudânî 273; —-i cumhûrun küllîsi 494; —-i cüz’î 962; —-i cüz’iyye 812, 959; zimâm-ı —-i Çâsâriyye 649; cümle-i —-i dalâlet-mahsûrları 206; —-i devlet 719, 826; —-i devlet gibi 948; —-i Devlet-i ‘aliyye 627, 973, 974; —-i dîn 627, 719, 826, 974; —-i dîn-i ebed-kıyâm 249; —-i Donanma-yı hümâyûn 706; nizâm-ı —-i enâm 66; hayru'l—-i evsat 863; —-i Fetvâ 194; —-i fukarâ ru’yeti 383; —-i garîbe 51; zimâm-ı —-i gayret-güsteri 141; —-i hâriciyye ile ma‘rûf 486; —-i hâriciyye-i

Vekîl-i Saltanat 935; —-i hâriciyyede fetk u ratka kādir 787; —-i hâriciyyede mümâresetleri olmamak 486; —-i hayr-hâhân-ı ricâl 463; tesviye-i nazmu'l—-i hazrateyn 341, 357; —-i Hicâziyye 181; —-i ‘ibâdı ru’yet 659; —-i ‘ilmiyye 776; —-i ‘izâm 172, 233, 237, 449, 568, 660, 679, 717, 726, 825, 911; —-i ‘izâmıyla işgāl 726; —-i kalemiyyede misli nâdir 828; —-i kitâbet 722; —-i küllî 962; —-i külliyye 812, 959; te’diye-i —-i lâzime 193; —-i lâzime 139; —-i lâzime-i te’diye-i Meşîhat-i İslâmiyye 195; —-i mahkeme 883; tesviye-i —-i maksûrun ‘aleyhâ 691; —-i mâliyye 658, 695; zimâm-ı —-i mehâmm 804; temşiyet-i —-i mehâmm 23, 55, 122; —-i mehâmm 22, 78, 699, 953; temşiyet-i —-i mehâmda lebâkat/liyâkat 55; nizâm-ı —-i mehâmm-ı şu’ûn-i cumhûr 962; —-i mehâmm ru’yetine me’mûriyyet 633; —-i mehâmm-ı Devleti ‘aliyye 658; —-i mehâmm-ı huccâc-ı zevi'l-ibtihâc 926; —-i mehâmm-ı lâzimü'l-ihtimâm 213; —-i mehâmm-ı mâliyye 491; —-i mehâmmın ru’yeti 146; ru’yet-i —-i mehâmları 209; —-i memâlik-i Mısrıyye 471; —-i memleket 697; —-i me’mûreleri 450; —-i Meşîhat-ı İslâmiyye 96; tesviye-i —-i mezkûre 141; —-i Mısrıyye 466; —-i mu‘azzama 818; —-i musâlaha 309; idâre-i —-i mühimme 700; temşiyet-i —-i mühimme 568; —-i mühimme 374, 466, 792; —-i mühimme-i Devlet-i ‘aliyye 454; —-i mühimme-i dîn 454; —-i mühimme-i hatîre 454; —-i mühimme-i mütekâsiretü'l-vukū‘ 18, 216; —-i mühimmenin itmâmı 237; —-i mühimmenin ru’yeti 237; —-i mülkiyye 90, 166, 291, 430; mürettib-i —-i mülk ü ümem 494; niçe —-i müşkile 229; —-i müşkile 679, 703; —-i sâ’ire 148; —-i şer‘iyye 429; —-i şettâ 106; —-i Tersâne-i ‘âmire 978; —-i tevliyeti 948; idâre-i —-i ‘uzmâya kādir 730; —-i Yesrib 895; küll-i —-ları 434, 445; küllî —-ları 725, 854, 933; menşe’-i —-ları 645; nizâm-ı —-ları 424; zabt-ı ser-rişte-i —-ları 21, 33, 115; zabt-ı zimâm-ı —-ları 140; intizâm-ı —-larına meşgūl 552; intizâm-ı —-larına mütevecciih 550; —-ları ru’yet 147; gāyât-ı —-u 870; küll-i —-u 463; memleketinin —-u 655; netâyic-i —-u 870; ser-rişte-i —-u 474; takviyet-i —-u 963; teshîl-i —-u 682; zimâm-ı —-u 808; temşiyet-i —-una mütekeffîl 808; kendü —-una takviyet 131; —-unda çendân muvaffak olamayup 774; —-un dahi ru’yeti 568; —-un dahi temşiyeti 568; —-unda muvaffak 853; —-unda muvaffak olamayup 454; — u şevâgıl 260; — u şu’ûn 268; — u şu’ûn-i Devlet-i ‘aliyye 370; — u şu’ûn-i dîn 370

un gibi rîze rîze 653

‘unvân 62, 90, 100, 132, 141, 156, 241, 262, 263, 369, 495, 543, 716, 725, 746, 747, 753, 804, 806, 849, 855, 872, 880, 882, 904, 921, 935, 948, 970; ‘arz-ı kâlây-ı — 368; cebîn-i — 514; eser-i bâhiru'l-— 417; Hân-ı bâhiru'l-— 369; ‘ilâve-i zîver-i — 751; irâ’et-i — 375; mansıb-ı bâhiru'l-— 930; mektûb-i vâlâ-— 783; mûcib-i telmî‘-i — 777; pîrâye-i — 869; ricâl-i bâhiru'l-— 636; sâhte — 665, 803; sümüvv-i — 529; şân-ı bâhiru'l-— 225; telmî‘-i ahter-i — 263; tevkī‘-i menşûr-i — 141; —-ı ‘azamet-nişân-ı Hâkānu'l-bahreyn 396, 402; zîb-efzây-ı —-ı behcet-âsârlar 54; şân ve —-ı cânibeyn 350, 433; —-ı cânibeyn 169;, 432 —-ı devleteyn 163, 175; mutâbık-ı —-ı gerdûn-mekân-ı hazrateyn 340; mutâbık-ı —-ı gerdûn-vekār-ı hazrateyn 356; —-ı gerdûn-vekārları 425; muvâfık-ı —-ı hazrateyn 170; —-ı iltifât-ı Cihân-bânî 554; —-ı menşûr-i hâli 605; —-ı menşûr-i şânı 605; —-ı menşûru 235; tekabbül-i —-ı mu‘allâ-câhî 349, 428; mihmân-ı me‘âlî-—-ı müşârun ileyh 370; şiryân-ı —-ı mütehâyic 763; —-ı Saltanat 265; —-ı Saltanat-ı me‘âlî-nişân 538; —-ı Saltanat-ı rûz-efzûn 267; —-ı Saltanat-ı seniyye 394; —-ı Sefâret 681; —-ı şevket-mekân-ı tarafeyn 163; —-ı tarafeyn 292, 293; —-ı übbehet-nişân-ı merâsim-i Devlet-i ‘aliyye 488; —-ı Vekâlet-i kübrâ 678; —-ı Vezâret 633, 738; —iyle be-nâm 502; —iyle mu‘anven 443, 505, 948; zemân-ı bâ-—-ları 164, 175, 350, 433; —-ları 255, 308; —-ları muhâfazası 173; sâhte — peydâ 834

‘Urbân 662, 681, 951; dest-i tetâvül-i eşkıyây-ı — 596; eşkıyây-ı — 661, 663; erâzil-i — 693; meşâyih-ı — 471; tâ’ife-i — 681; tavâyif-i — 662; tesallut-ı — 662; — eşkıyâsı 569, 661, 681, 693; —-ı şekāvet-nişân 916; — nizâmı 569

‘Urca nâm mahal 662

Ûr Kal‘ası'nın şeranpoları 886

Usmî (اوسمی) Ahmed Hân (Lezgî hânlarından) 22, 138

usûl 913; hâric ez-— 939; rîşe-dâr-ı — 857; tavâyif-i muhtelifetü'l-— 570; —ât-i envâ‘-ı mâhiyyâtı 345; —-gîr olmayup 939; —-i ‘akāyid 293, 298, 353; —-i hafîf 616; —-i sakīl 616; tashîh-i mes’ele-i —-i savâb 938; —ünden kal‘ u kam‘ı 941; —ünden ser-nigûn 890

‘uşşâk 874; hem-hâl-i dîde-i — 557; rişte-i cân-ı — 748; sergüzeşt-i — 182; girîbân-ı —-âsâ 481; —-ı Hudâ 379n; —ın kıble-i niyâzı 183

‘Uşşâk; münakkaş —ī seccâde 331

‘Utârid 605, 871; hâne-i — 871; levha-pîrâdır — 595; mânend-i — 252; —-i vâlâ-şân 557; münşiyân-ı —-şân 551; mübârek kalem-i —-tev’em 464

‘Uyeyne Karyesi (Necid karyelerinden) 696

Ü

Übülle (Basra'da) 671

ücret/ücûr; mazhar-ı —-i cezûl 137; —-i mu‘tedile 407; —-i nakliyye 407; —-ler 817

Üc Şerîfeli Câmi‘i (Edirne'de) 954
Üç Depeler (Gence kurbünde) dedikleri mahal 932
Üç-kilisa (İran'da) 710
üçler ‘aşkına 35
üdebâ 5; pîrâye-i mecmû‘a-i — 594
üftâde; —-i bevâr-ı megāk 205; —-i çâh-ı helâk 804; —-i çâh-i helak ü bevâr 108; —-i derekât-ı bi’se'l-masîr 455; —-i deryâ-yı hased 562; —-i hâk-i megāk 99, 455, 960; —-i hâk-i mezellet 242; —-i hâk-i tedmîr 242; —-i matmûre-i megāk-i kubûr 317; —-i megāk-i hâk 431; —-i megāk-i helâk 85; —-i rîze-i seng-i ibtilâ 135; —-i teng-nây-ı hufra-i kubûr 507
ülfet 284, 311, 379, 379, 454, 490, 658, 678, 697, 810, 812, 872, 976; ‘adem-i — 19, 630; bast-ı rusûm-i — 58; evâsır-ı — 162; gülşen-i serî‘u'n-nemây-ı — 579, 583; iltimâ‘-ı envâr-ı — 343; istihkâm-ı merâ’ir-i — 175, 361; kemâl-i — 704; kerem-i — 74, 456, 958; kesb-i — 793; mezîd-i — 296; mu‘attar-sâz-ı dimâğ-ı — 577, 581; mûcib-i — 126; nesâyim-i hüsn-i — 815; serişte-i — 507; sûret-i hasnây-ı — 882; tahrîk-i ser-halka-i — 509; tarh-ı encümen-i — 341, 370; teshîr-i kişver-i hüsn-i — 340; — dâ‘iyesi 566; —den mübâ‘adetleri 681; —e i‘tiyâd 728; —e masrûf 699; —e mugrem 702; imâme-i sübha-i —-i cânibeyn 172; —i müsteclib 170; —i müş‘ir 257; —i mütebeyyin 257; —i olmayan 704; —ler 153; mezîd-i — ü ilti’âm 297
ülkâ 397; hall ü ‘akd-i mesâlih-i — 576; ihtilâl-i nizâm-ı — 738; ihtilâl-i — 710; —t 58; —-ı İran 162, 625, 711; —-ı mezkûre 714; —-ı sâ’ire 714; —t-ı Tatar 396, 402; —y-ı A‘câm-ı haybet-encâm 115; —y-ı Âzerbâycân 878; —y-ı Bahtiyâr 906; —y-ı Dağıstân 137, 138, 139; —y-ı Hind temâşâsı 430; —y-ı İran 106, 165, 597, 625, 813, 869; —y-ı Kürdistân 876; zevâyây-ı —y-ı mezbûre 428; —y-ı Tahrân 906
ümem 87, 156, 240, 323, 435, 636, 770; ahyâr-ı — 64; ‘âmme-i — 436, 848; ‘inân-ı ‘akd/hall-i mesâlih-i cemâhîr-i — 62; ârâmiş-i — 573; dâ’ir-i devâ’ir-i ahvâl-i — 825; fezleke-i bedâyi‘-i ahvâl-i — 494; hâris-i ecnâd-ı — 864; hatâ-pûş-i cemî‘-i — 446; magbût-ı — 968; memâliki'l-— 417; mâlik-i rikāb-ı cismâniyye-i — 435; mefârıkı'l-— 740, 848, 943; meşmûl-i etrâf-ı — 322; mûcib-i âsâyiş-i — 927; mürettib-i umûr-i — 495; müstelzim-i ekdâr-ı ekser-i — 90; nâzımü menâzımü'l-— 846; nûr-i bâsıra-i — 425; pertev-pâş-ı mefârık-ı — 967; rûh-i eşbâh-ı — 481; şefekat-fermây-ı — 858; tedkīk-ı ahvâl-i — 249; tenvîr-i ebsâr-ı — 501; tesviye-i ahvâl-ı cumhûr-i — 896; vâkıf-ı hâl-i — 229; mâlik-i rikāb-ı — ü eslâf 499
ümenâ 375; ekser — 609; menâsıb-ı — 955; sergerdegân-ı — miyânı 189; — tâyifesi 405; — y-ı Devlet-i ‘aliyye 577; —y-ı şer‘-i ather 153
ümerâ/ümerâ’ 116, 468; iltifât-ı — 887; nüvâziş-i — 887; —-i Dağıstân 138, 139; —-i deryâ 439, 521, 522, 708; —-i Mısır 19, 112, 142; —-i Mısrıyye 468, 469, 470; —-i şîrînyân 528; —-i/ümerây-ı zevi'l-ihtirâm 400, 410, 882; —y-ı A‘câm 711; —y-ı Kürdistân 876; —y-ı mûmâ ileyhim 601; —y-ı sâlifü'l-beyân 601
ümmet; muktedây-ı fırka-i — 861; irâha-i —-i hayru'l-beşer 162; ârâmiş-i —-i hayru'l-enâm 255; ilf ü ilti’âm-ı —-i hayru'l-enâm 173, 176; tahbîb ve teveddüd-i —-i Hayru'l-enâm 547; ‘âmme-i —-i merhûme 495, 725; —-i merhûme 167, 941, 949, 954; —-i merhûme-i Nebeviyye 165, 291, 349, 432; —-i Muhammed 154, 200; —-i Muhammed-i Seyyidü'l-enâm 153; ilf ü ilti’âm-ı —-i Seyyidü'l-enâm 164, 293
ümmîd 156, 780; âbâdânîden kat‘-ı — 856; bahş-ı dil-i — 802; rûy-i —i 870; temâşây-ı ravza-i rıdvân —i 539; —-i rahmet 551; —-i visâli 258; —vârî-i Hakīr 503
Ümmü'd-dünyâ 19, 466, 599, 603; kenef-i himâyet-i — 888; Mevleviyyet-i — 764; — künyesiyle dahi mükennâ 603; bk. ayrıca Mısır
Ümmü'l-Kurâ; câme-i şeref-tırâz-ı Kazâ’-i — 85; Hudâ-hân-ı tarîka-i — 897; Kazâ’-i — 19; bk. ayrıca Mekke-i mükerreme
ümniyye 428; —-i kübrâ 427; husûl-i —leri 789; devâmı —siyle 624
ünsiyyet 454, 697, 738, 812, 976; ilf ü — 322, 385; izâka-i lezzet-i sohbet-i — 958; kerem-i — 74; kesb-i — 793; sûret-i hasnây-ı — 882
Ünye 103n; — İskelesi (Anadolu cânibinde) 103; — Müftîsi-yi sâbık 227n
üserâ/üsârâ 298, 415, 523, 705, 780, 840; — makūlesi 525; mîrî — silki 841; —ya i‘timâd 523; —y-ı cânibeyn 296; —y-ı çekdirme 521; — y-ı Efrenc 544; —y-ı Efrencî (İspanyol tâyifesinden) 706; —y-ı Efrencî 542, 543; —y-ı İran 429; —y-ı merkūme 488; —y-ı merkūmûn 415; —y-ı mesfûre 523; —y-ı mezkûre 488; —y-ı Müslimîn 487, 667, 793; —y-ı Müslimîn'in sebîlleri tahliye 487; —y-ı sâ’ire gürûhu 544
Üsküb; — mutasarrıfı 143; — Sancağı mutasarrıfı 82
Üsküdar 23, 33, 56, 60, 96, 103, 147, 160, 210, 368, 533, 574, 575, 681, 686, 691, 785, 944, 945; cânib-i — 102, 366; hâk-i pâk-i — 539; Kasaba-i — 664; Medîne-i — 687; —'da vâlidleri cenbinde 687; — havâlîleri 611; — İskelesi 147, 533; — Mahkemesi 946; — muzâfâtından 451; — Sahrâsı 104
*üsküf*leri 629
üslûb; mektûb-i velâ-— 174; —a dâ’ir 165; —-i âdâb-ı mashûb 580; —-i fâyik 819; ber-mûceb-i —-i hakîm 808; —-i hakîm 47, 123, 195, 887; —-i hakîm üzere 669, 887, 930; —-i hakîm üzere

hareket 251; —-i hikmete ri‘âyet 870; —-i ihtirâm-mashûb 355; —-i kadîm üzere 582, 585; —-i kadîme ri‘âyet 293; —-i mergūb 819, 868; —-i mergūb-i muhterem 736; —-i sâbık 551, 648; —-i sâbık üzere 585, 649, 655, 738; —-i sütûde-i hullet 756; —-i sütûde-i musâfât 756

üstâd 862; Ağa-yı mezkûrun —ı 948; yerâ‘a-i sûzen-i —-ı hurde-bîn 749; —-ı zemâne 762; — mühendisler 112

üstûka (ta‘bîr olunur Firengî dîbâ, kâlây-ı girân-behâ) 689; — üzerine işleme 689

üstü açıklar 657

Üveysü'l-Karan (evliyây-ı yümn ve hâk-i ‘ıtr-nâk) ziyâretleri 378

V

vâcib 156, 541, 599, 760, 884; şahsa icrâsı — 436; —ât-ı umûr 140, 148, 913, 914, 972; —e-i ‘uhde-i e‘âzım-ı mülûk ü akyâl 341; —e-i ‘uhde-i emânet 466; —e-i ‘uhde-i himmet 348; —e-i ‘uhde-i sadâkat 738, 962; —e-i ‘uhde-i Saltanat-ı diyânet-mu‘tâd 131; —e-i ‘uhde-i siyâset 466; —e-i ‘uhde-i vükelây-ı Saltanat-ı seniyye 148; —e-i du‘ây-ı devâm-ı devlet-i/‘ömr-i hazret-i Sultân-ı memâlik-ârâ 618; —e-i himem-i e‘âzım-ı müluk ü ekyâl 357; —e-i icrây-ı satvet-i devlet/dîn 264; —e-i istikāmet 738; —e-i sıdk 738; —e-i şükr 606; —-i zimmet-i ‘ubûdiyyetleri 54; —e-i zimmet-i himmet-i menkabe-hânân 500; —ü'l-izâle 243, 946; —ü'l-izâleler 467, 832; —ü'l-vücûb 754; cenâb-ı —ü'l-vücûd 512; — ve mütehattem 129, 205, 386, 478

va‘d 297, 668, 709, 710, 767, 773; — bi'l-vefâ 856; — bi'l-vefâ zuhûr 678; mansıb —i 898; —-i kerîmânelerine incâz 958; müşîr-i —-i nusrat u megānim 748; —iyle mütesellî 690

vâdî 24, 454; —-i ‘adem 118; —-i bağy u gavâyet 99; —-i cân-sipârî 461; —-i dalâlet 203, 661; herze-gerd-i —-i gavâyet 715; —-i gavâyet 661; —-i gavâyete vaz‘-ı kadem 384; —-i gürîzde mütelâşî 805; —-i gürîzde mütevahhiş 805; —-i hakkāniyyetde râsih-dem 599; ‘alem-efrâhte-i —-i hâmûşân 833; —-i hâmûşân 605, 807, 890; —-i hızlân 243; —-i hüsn-i edâya sâlik 873; —-i ısrâr 528; —-i ıttırây-ı evsâfları 724; —-i ıttırây-ı senâları 724; —-i ızrâr 740; —-i imtihân 432; —-i insâfda râsih-dem 599; —-i istitâ‘a 725; —-i ‘isyân 458; —-i ‘isyâna devân 101, 437; —-i ‘isyâna şitâbân 457; —-i lu‘bede-bazî 560; —-i muhâlefet 669; —-i nâ-refte bir mısra‘-ı berceste 724; —-i peşîmânî 312; —-i ser-firâzî 560; —-i takvâ 515; —-i tama‘da müseyyeb 832; —-i tecribe 432; —-i terk-i itâ‘atde dâ’im 906; —-i tetebbu‘-i âsâr 494; —-i tetebbu‘-i tevârîh 494; —-i tuğyâna şitâbân 457; —-i zühd 515; tahsîli —lerine nâzil 90; tahsîli —lerine sâlik 90; tehâlük —lerine sâlik 824; hulûl —lerine sülûk 204; külâh-rübâlık —si 318, 461; mesned-ârâlık —si 624; zemân —si 419; —ye sülûk 157; pânihâde-i —-yi gavâyet 891; —-yi hızlâna devân 831; —-yi nazm-ı kelâm-ı fesâhat-irtisâm 541

vahdet; cihet-i — 308; künc-i — 379; — der-encümen hâlâtı 379; cihet-i — mesâbesinde 425

vahşet 201, 241, 312; ‘ârıza-i — 458; bâ‘is-i — 166; def‘-i — 878; hadşe-i pür-— 428; irtifâ‘-ı âsâr-ı — 343; mûcib-i — 161, 169; vesîle-i — 162; — gâh-ı fânî 378; def‘-i —leri 115

vahy-i lâ-raybî 758

va‘îd; —ât-ı ekîde 783; —-i şedîd 785

vak‘a/vâkı‘a 341; —-i âtiye 317; —-i fâci‘a 952; —-i fecî‘a-i ‘acîbe 522; —-i fâkı‘a 577; —-i mezkûre 946

Vak‘a-nüvîs 246, 485, 858, 955; —ân-ı selef 900; râtibe-i libâkat-i —ân-ı zemân 500; — hıdemâtı 928; hıdmet-i celîle-i —î 973; —-i Der-i devlet 7; —-i Devlet 502; —-i Devlet-i ‘aliyye 482; —lik 263; —lik hıdmet-i celîlesi 17

vakf 923; —ında tehammül 186; —-ı Ravza-i mutahhere 67; —-ı sebîl-i cihâd 40; —-ı sebîl-i gazv 40; — u tesbîl 541

vâki‘ 12, 42, 139, 147, 301, 314, 332, 352, 370, 406, 411, 414, 436, 440, 443, 449, 451, 453, 466, 468, 475, 479, 481, 485, 488, 500, 516, 518, 525, 527, 530, 533, 534, 536, 538, 545, 550, 552, 555, 556, 560, 563, 564, 570, 571, 589, 596, 598, 599, 602, 603, 605, 606, 607, 608, 609, 611, 612, 620, 623, 625, 628, 637, 638, 653, 659, 660, 664, 665, 671, 673, 678, 682, 686, 687, 696, 698, 699, 701, 703, 710, 718, 722, 725, 727, 728, 729, 739, 740, 766, 769, 772, 781, 783, 785, 789, 790, 793, 794, 795, 805, 806, 817, 830, 836, 839, 840, 841, 850, 853, 855, 858, 865, 870, 871, 872, 876, 877, 880, 881, 882, 884, 889, 891, 893, 896, 905, 909, 912, 913, 917, 918, 920, 922, 924, 925, 927, 930, 932, 939, 940, 942, 943, 944, 945, 948, 949, 951, 954, 955, 961, 963, 964, 965, 967; gayr-i — 880; —-i hâl 158, 214, 453, 457, 720, 743; —-i memerr 871; —-i mesîl 871; —u'l-hâli beyân 762

vakt/evkāt 447, 610; ber-muktezây-ı — 251, 270, 338, 386, 508, 660, 856; fursat-yâb-ı — 416; iktizây-ı — 88, 122, 209, 275, 276, 389, 454, 696, 700, 972; imrâr-ı — 126; lâzime-i — 197, 554; leyte ve le‘alle ile imrâr-ı — 738; mâlezime-i — 740; muktezây-ı — 70, 147, 201, 255, 322, 521, 779, 840, 914, 930; münâsib-i — 179, 465, 526, 669, 723, 963; nâsıye-i — 572; sarf-ı — 196, 557; tedârük-i — 18; —e ahrâ 618; mizâc-ı —e evfak 691; —e evfak 618; —e münâsib 941; fusûl-i erba‘a —i 890; fürce-yâb-ı — 534; ihtilâs-i — 200, 205, 661, 784, 810, 842; iktizây-ı —den nâşî 519; iktizây-ı —e göre 178; sebeb-i hoş—-î 581; —-i beşâret 975; —-i bu'l-‘aceb 859; —-i ciğer-sûz-i iltihâb-endûz 967; —-i feyz-iştimâl 171, 174; ihtilâs-i —-i fursat

464; intihâz-ı —i fursat 466; —i fursatı ganîmet 450; —i hamse 189, 682; —i hamse-i mefrûza 912; —i hazar 597; —i hidâyet-tev'em-i hazret-i Rasûl-i ekrem 316; —i hükûmetlerinden 'ibâret 439; —i idbârı 907; —i ihtilâl-i İran 387; —i inficâr-ı subh 855; —i 'ismet-âyâtları 706; —i isfirâr-ı subh-i beşâret/yümn 614; —i me'mûriyyet 973; —i mev'ûd 315, 508, 628, 741, 742; —i mev'ûd-i ma'hûd 854; —i meymenet-güster 262; —i meymenet-iştimâl 281; —i meymenet-karîn 356; —i meymenet-mürtesem 235; —i mu'tâd 854; —i müteberrike-i bâhiru'l-berekeleri 304; —i nazâret 789; —ine makrûn 857; —ine merhûn 964; —ine mevkūf 246; —i neşât-engîz 918; —i nezâret 789; —i rif'at-mürtesemleri 475; —i sa'âdet-iktirân 66; —i sa'd-iktirân 273; —i sa'îd 312; —i şitâ 106; —i zarûret 719; —i zuhr 618

Vâlî 424, 456, 483, 504, 835, 883; —den hâlî 836; —i ahar 100; —i memleket 406; —i sâbık 534; —ler 321, 884

Vâlide Hammâmı ardında vâki' serây-ı 'âlîleri 537

Vâlide Hânı 944

Vâlide Sultân Câmi'-i şerîfi 687; — hazîresi 965; — Mütevellîsi (İstanbul'da) 55

Vâlide Sultân; sâhil-serây-ı — 207

Vâlî-i Anadolu bk. Anadolu

Vâlî-i Bağdâd bk. Bağdâd

Vâlî-i Diyârbekir bk. Diyârbekir

Vâlî-i Erzurum bk. Erzurum

Vâlî-i Haleb bk. Haleb

Vâlî-i Rakka bk. Rakka

Van 106, 130, 396, 401, 474, 844; — cânibleri 37; — Eyâleti 269, 423, 473, 554, 767, 875, 902, 957; — Kal'ası muhâfazası 554; — Kal'ası muhâfazası şartı 238; — muhâfızı 106; — tarafları 106; — Vâlîsi 244, 423, 554

Vandal; — Kıralı 844, 846; — tâyifesinin Kıralı 845

vardakosta 823

Vardeyan-başı 525; —lık hıdmeti 523

vâridât; —-ı kereme istinâd 968; meşrik-ı envâr-ı —-ı lâ-raybî 730

vâris; —-i evreng-i Cem 401; —-i evreng-i Kayser 401; —ler 403; —leri isimleriyle 400

Varna 236, 275; — Kal'ası 881

varoş; —-i Hisâr-ı Boğazkesen 185; —-i Kal'a-i Kars 48; —-i mezkûr 186; —unda nüzûl 643

vâsıl; nokta-âsâ — 384; —-ı âmâl 968; —-ı nisâb-ı âmâl 815; —-ı Âsitâne-i sa'âdet 638, 779; —-ı rütbe-i bedâhet 972; —-ı Dâru's-saltana 678; —-ı derece-i inkisâf 652; —-ı derece-i necât 813; —-ı fark-ı ferkadân 615; —-ı Kal'a-i Dâru's-selâm 681; —-ı mağfiret-i İlâh 582; —-ı maksûd-i mâ fi'l-bâl 24; —-ı me'mûl 677; —-ı merâm 462; —-ı rahmet-i Ma'bûd 915; —-ı rütbe-i i'lây-ı derecât 348; —-ı rütbe-i i'lây-ı menâzil 348; —-ı rütbe-i yakīn 972; —-ı sâmi'a-i 'âlem-i bâlâ 596; —-ı sem'-i hümâyûn 219, 249, 946; —-ı sem'-i hümâyûn-i fetânet-me'lûfları 249; —-ı sem'-i hümâyûn-i Husrevâne 219; —-ı ser-menzil-i rahmet-i Rahmân 632

vasıyyet 714; kendi —i 701; —i üzere 843; —leri üzere 185, 378

vatan 145, 570, 571, 711, 712, 868; —-ı me'lûfünden mehcûr 898; —ına gitmek isteyen 298; —ından dûr 779; —larına 'avdet 485; —larına 'avdete me'zûn 271; —larına gitmeğe tâlib olanlar 293, 352

vaz' 136, 384, 386, 405, 406, 409, 464, 516, 523, 524, 538, 541, 636, 646, 647, 652, 653, 665, 710, 734, 750, 751, 776, 781, 784, 795, 798, 801, 802, 854, 859, 866, 879, 886, 887, 901, 931, 938, 944, 951, 953; hılâfına müte'allık — 400, 410; —a cesâret 696; —a cevâz 712; hılâfına —dan mübâ'adet/mücânebet 536; —-ı akdâm-ı hasâr 167; —-ı dostâne 510; —-ı esâs 679; —-ı esâs-ı bî-indirâsı 860; —-ı esâs-ı musâfât 163, 170; —-ı evtâd-ı hıyâm-ı ârâm 300; —-ı haml 655; —-ı ihtirâm 909; —-ı kadem-i meş'ûm 37; —-ı kadîm 730; —-ı mahfil 187, 190; —-ı mehâfil 563; —-ı minber 187, 190, 563; —-ı nâ-ber-câ 529; —-ı nâ-hemvâr 386, 904; —-ı nâ-hemvâra cesâret 835; —-ı nâ-sezâya peşîmân 835; —-ı nokta-i i'tirâz-ı cehâlet 316; —-ı raht-ı ikāmet 433; —-ı rihâl-i ikāmet 350; —-ı rihâl-i istirâhat 431; —-ı selâtîn-i nasafet-âyîn 90; —-ı 'ucâb 617; —-ı yed 149, 406; — olunan ihrâmlar 334; hılâfına — sâdır olmaya 400; — u tarsîn 637

vazî' u şerîf 825; — ve kesîf ü latîf ahvâline vâkıf 929

vazîfe/vezâyif 385, 553, 593, 619, 821; —-hârân 564; —-i 'akārât-ı vâfiye 541; —-i hâl-i kalem-i kesîr 556; —-i îrâd 838; —-i iştigāl 551; —-i mersûme 821; —-i mu'ayyene-i mansûsa 541

vebâ; kesret-i — 872; — isâbet eden mahal 872

Vebân (ta'bîr etdikleri bayrak resminde) 761

vecd izhârı 379

vedâ' 646, 654, 657n, 725, 814; ahbâba — 490; devrâna — 381; hıl'at-i — 235; râkiben — 376; rusûm-i 'âdî-i — 647; —-ı câh 93; —-ı hânumân 93

vedî'a/vedâyi'; —-i Bârî 450; —-i bedâyi'-i Melik-i 'Allâm 548; —-i devlet 953; —-i Hâliku'l-bedâyi' 174, 261; —-i Hâliku'l-berâyâ 472, 880; —-i Hudâ 521; —-i kübrâ 452; —-i Rabbü'l-'izzeti 536; —tullah 884

Vefâ Câmi'i hizâsı 729

vefât 5, 32, 71, 84, 86, 93, 98, 116, 124, 198, 206, 228, 240, 278, 397, 455, 474, 476n, 483, 532, 569, 604, 609, 631, 649, 661, 677, 682, 692, 705n, 707, 767, 788, 803, 818, 820, 822, 832,

843, 845, 865, 872, 901, 908, 914, 959, 964; hîn-i — 532, 630, 889, 976; kable'l-— 766; kubeyl-i — 578, 582, 585, 597; târîh-i — 381; —ını muhbir 866; hîn-i —ları 220n; târîh-i —ları 185; —ları 540

*vefk*ı üzere 758

vegā; ceng ü — 44; hizebrân-ı gābe-i — 114; kehf-i erbâb-ı — 852; meydân-ı — 312; pelengân-ı kûhsâr-ı — 43; izhâr-ı sitîz-i —-engîz 318; pâmâl-i huyûl-i cünûd-i —-girdâr 115; tâ'ife-i Tatar-ı —-girdâr 103; techîz-i asâkir-i —-girdâr 80; ecnâd-ı —-i'tiyâd 53, 623, 952; eyyâm-ı tehaşşüd-i ecnâd-ı —-i'tiyâd 65; mâ-lezime-i ecnâd-ı —-i'tiyad 740; tebyîn-i makām-ı ecnâd-ı —-i'tiyâd 40; tesrîb-i ecnâd-ı —-i'tiyâd 38; tesyîr-i ecnâd-ı —-i'tiyâd 38; ikdâm-ı cüyûş-i —-irtisâm 877; iktihâm-ı cüyûş-i —-irtisâm 877; ecnâd-ı gāret-gerân-ı —-mu'tâd 116

vehâmet 90, 694; vech-i — 952; tama'-ı hâm-ı —-encâm 98, 218; —-i 'âkıbete bâdî 738; eblehâne hareket-i —-i 'âkıbeti 951; —-i 'âkıbeti 600; —-i encâm-ı kârı 810; ahvâl-i —-iştimâli 456

vehbî; — fazîlet 594; — 'ilm 594; — meleke-i isti'dâd-ı mâder-zâdları 929

Vehhâb; bâb-ı icâbet-me'âb-ı — 394; bi-lutf-i hazret-i — 733; bi-lutf-i hazret-i — 733; eltâf-ı cenâb-ı — 442; te'yîdât ve tefazzulât-ı —-ı 'aliyyü'l-'azîme 550; te'yîdât ve tefazzulât-ı —-ı 'aliyyün ve 'azîme 552; bk. ayrıca **Allah**

vehm/evhâm 66, 169, 920; netîce-i mukaddime-i — 501; seyyâh-ı cihân-gerd-i berk-ı şitâb-ı — 576; —a teba'iyyet 527; kemend-i — zirvesine nâ-resâ 876

vekâlet 315, 624, 930; bedr-i âsümân-ı — 336; makām-ı — 809; mütekallid-i 'izz-i — 517; şeref-i — 517; —en 779; —en ru'yet etmek 149; erîke-pîrây-ı —-i kübrâ 571; hâmil-i emânet-i —-i kübrâ 543; hatb-ı cesîm-i —-i kübrâ 231; makām-ı —-i kübrâ 632; mesned-ârây-ı —-i kübrâ 635, 796, 844, 858; müttekâ-pîrây-ı mesned-i vâlâ-yı —-i kübrâ 592; müttekâ-pîrây-ı —-i kübrâ 610; revnak-bahşây-ı mesned-i —-i kübrâ 318; revnak-bahşây-ı —-i kübrâ 958; revnak-efzây-ı —-i kübrâ 135; şeref-efzây-ı —-i kübrâ 775; 'unvân-ı —-i kübrâ 678; zînet-bahşây-ı mesned-i vâlâ-yı —-i kübrâ 536; —-i kübrâ 230, 494; —-i kübrâ makāmı 795; —-i mahkiyyeler 353; —-i mutlaka 449, 809; —-i mutlaka-i muhakkaka 403; —-i mutlaka-i şâmile 399; mesned-ârây-ı —-i 'uzmâ 151; —-i 'uzmâ 927; —leri 506, 517, 633; cenâb-ı —-me'âb 155; — yollu 827

vekār 263, 506, 596; bâhiru'l-— 891; mânend-i ehl-i — 672; nizâm-ı — 47; — ile memzûc 701; kemal-i — u şükûh 40

vekāyi' 3, 5, 17, 19, 22, 38, 54, 60, 85, 95, 122, 125, 150, 151, 180, 195, 209, 215, 220, 222, 225, 231, 245, 504, 599, 634, 635, 716, 717, 754, 815, 894, 901, 971, 972, 974; ârâyiş-i sahîfe-i — 195; cerâyid-i — 799; cild-i — 15n; evâ'il-i sutûr-i — 122; isticlâb-ı peyâm-ı — 903; levha-pîrây-ı — 492; mecmû'a-i — 491; mecelle-i — 311; nâmık-ı — 215; pîrâye-i sahâyif-i — 95; sadr-ı — 225; sahâyif-i şâh-nâme-i — 776; sebt-i cerîde-i — 338, 395, 412, 425, 509, 538, 606, 629, 638, 660, 754, 844, 974, 978; sebt-i mecmû'a-i — 520; sertâc-ı — 895; sûy-i dil-cûy-i hadâyık-ı — 18; tahrîr-i — 18; terkīm-i — 974; zabt-ı — 17, 973, 974; zebîre-ârây-ı — 222; —a'l-eslâf 497; zabt-ı —e me'mûriyyet 724; —e tahrîri 475; —e zabtı 475; sahâyif-i güzeşte —i 449; sâl-i güzeşte —i 262; târîhi —i 385; —-i 'âlem 494; 'arâyis-i —-i bedâyi'-âsâr 60; —-i bedâyi'-i rub'-i meskûn 502; sinîn-i mâzıyye —i cerâyidi 311; —-i cild-i evvel 901; —-i cild-i evvel hılâli 825; —-i Devlet-i 'aliyye 971, 972; —-i Devlet-i 'aliyye zabtı 556; sebt-i cerîde-i —-i devrân 54; zabt-ı —-i devrân 17; —-i dîdegân-ı Mısrıyye 471; —-i eslâf 312; hıtâm-yâften-i sühan-ı —-i eyyâm 492; mızmâr-ı zabt-ı —-i eyyâm 503; —-i eyyâm 973; —-i güzeşte 314, 455, 906, 916; —-i güzeşte hılâli 688, 796, 804, 842, 849, 965, 967; —-i hâ'ile-i mezkûre 534; —i hılâli 254, 754, 806, 964; nazm-ı —-i mazbûta 151; semt-i istikrâ' ve istitlâ'-ı —-i mûcibetü'l-i'tibâr 494; —-i müstağribe 19; —-i nevâdir-i fütûhât-ı/gazevât-ı Şâhâne 974; kalem-i —-i rakam-ı ıhlâs-perverleri 231; —-i rûzgâr 18, 890, 969; —-i sâlife 453; sahâyif-i cerîde-i —-i terkîb-i nazm/nesr senâları 595; —-i yevmiyye 493; —-i zemân 853; —-nüvîs 5; — temâm 493

vekîl 19, 102, 282, 296, 395, 505, 535; oda-i mezbûrun —harcı 795; —-i efham 939; —-i ekrem 939; —-i mufahham 573; —-i muhterem-i kerem-şiyemleri 776; —-i mûmâ ileyh 505, 506; —-i mutlak 77, 280, 463, 573, 776, 939; —-i mutlak-ı 'âlî-himem 54; —-i mutlak-ı efham 74, 93, 130, 151, 155, 235, 247, 260, 324, 332, 375, 380, 410, 488, 625, 660, 691, 742, 781, 854, 879, 915, 918, 964, 974; —-i mutlak-ı ekrem-i 'âlî-himem 26; —-i mutlak-ı kesîru'l-kerem 35; —-i mutlak-ı mahmedet-pîrâ 505; —-i mutlak-ı mufahham 17, 59, 125; —-i mutlak-ı muhterem 17, 59, 125, 194, 204, 324; —-i mutlak-ı muhteremleri 247; —-i mutlak-ı sadâkat-'alem 846; —-i mutlak-ı Saltanat-ı kübrâ 88; —-i mutlak-ı Şehriyâr-ı Cem-hadem 647; icâbet-i —-i Saltanat 958; —-i Saltanat 157, 334, 338, 394, 572, 790; —-i Saltanat Kethudâlığı 824; —-i Saltanat-ı kesîru'l-murû'et 84; —-i Saltanat-ı mekârim-i'tiyâd 248; —-i saltanatları 495; —ler 90, 299, 409; —ü'd-devlesi 950

velâyet; sadr-ı hâssu'l-hâss-ı bâlâ-hâne-i — 379; — hasebi 945; — iddi'âsı 912; pîş-gâh-ı —-penâhları 380; evliyây-ı —-rehîn 401; zât-ı —-sıfâtları 183

veled; —-i necîb 185; bilâ-—-i zükûr 86, 317, 390, 507, 714
velî; — kulları 864; —yy-i ʻahd 86, 458, 806, 843; hayr-hâh-ı —yy-i niʻmet 611; izhâr-ı şükr-i eyâdî-i —yy-i niʻmet 610, 657n; rızâ- cûy-i —yy-i niʻmet 494, 612; zeyl-i menkabet-i —yyü'n-niʻmet 231; ʻayn-ı ʻinâyet-i —yy-i niʻmet-i ʻâlem 199; duʻây-ı devâm-ı devlet-i/ʻömr-i cenâb-ı —yy-i niʻmet-i ʻâlem 94; efzûnî-i devlet-i/ʻömr-i —yy-i niʻmet-i kerâmet-menkabetleri 230; —yy-i niʻmetimiz Pâdişâh-ı rûy-i zemîn 736; —yyullah 435; —yyü'n-niʻam 801; hüsn-i zann-ı —yyü'n-niʻamâne 495; iltifât-ı kerâmet-simât-ı —yyü'n-niʻamâne 572; merâhim-i —yyü'n-niʻamâne 861; pertev-enzâr-ı ʻinâyet-âsâr-ı —yyü'n-niʻamâne 974; sâye-i ʻatûfet-vâye-i —yyü'n-niʻamâne 620; sâye-i hümâ-pâye-i —yyü'n-niʻamâne 613; seciyye-i razıyye-i —yyü'n-niʻamâne 619; ʻâdet-i kerîme-i —yyü'n-niʻamâneleri 323; hıdmet-i —yyü'n-niʻamî 737; hüsn-i zann-ı —yyü'n-niʻamî 723; medîd-i devlet-i/ʻömr-i mahmedet-nişân-ı —yyü'n-niʻamî 677; rızây-ı meymenet-iktizây-ı hazret-i —yyü'n-niʻamî 918; şâhid-i enzâr-ı —yyü'n-niʻamî 935; tahsîl-i rızây-ı —yyü'n-niʻamî 978; zikr-i cezîl-i —yyü'n-niʻamî 195; ʻavâtıf-ı ʻaliyye-i —yyü'n-niʻam-i ʻâlem 278, 915; ʻavâtıf-ı —yyü'n-niʻam-i ʻâlem 894; behre-dâr-ı niʻam-i —yyü'n-niʻam-i ʻâlem 794; ber-vech-i teceddüd-i himem-i kerem-şiyem-i —yyü'n-niʻam-i ʻâlem 968; cenâb-ı —yyü'n-niʻam-i ʻâlem 918; duʻây-ı devâm-ı ʻömr-i cenâb-ı —yyü'n-niʻam-i ʻâlem 228; duʻây-ı devâm-ı ʻömr-i —yyü'n-niʻam-i ʻâlem 687; duʻây-ı devâm-ı devlet-i cenâb-ı —yyü'n-niʻam-i ʻâlem 228; duʻây-ı devâm-ı devlet-i —yyü'n-niʻam-i ʻâlem 687; eyyâm-ı merhamet-irtisâm-ı —yyü'n-niʻam-i ʻâlem 923; hayr-hâh-ı —yyü'n-niʻam-i ʻâlem 858; ihyâ-kerde-i —yyü'n-niʻam-i ʻâlem 968; kalem-i ʻinâyet-rakam-ı —yyü'n-niʻam-i ʻâlem 216; kerem-i —yyü'n-niʻam-i ʻâlem 126; kudûm-i behcet-lüzûm-i cenâb-ı —yyü'n-niʻam-i ʻâlem 125; mazhar-ı kerem-i —yyü'n-niʻam-ı ʻâlem 139; mürebbî-i ümem-i —yyü'n-niʻam-ı ʻâlem 502; nesîm-i ʻâtıfet-şemîm-i —yyü'n-niʻam-i ʻâlem 194; tahdîs-i niʻmet-i —yyü'n-niʻam-i ʻâlem 850; taraf-ı zâhiru'ş-şeref-i cenâb-ı —yyü'n-niʻam-i ʻâlem 321, 376; terbiyet-i iksîr-hâssıyyet-i —yyü'n-niʻam-i ʻâlem 927; —yyü'n-niʻam-i ʻâlem 394, 425, 442, 426, 495, 770, 797, 849, 854, 943, 959; —yyü'n-niʻam-i mekârim-dest-gâh 744; eltâf-ı —yyü'n-niʻamî rû-nümûn 731; —yyü'n-niʻam-i sükkân-ı âfâk 322; —yyü'n-niʻam-i sükkân-ı aktâr 322; ʻummân-ı cûd-i/kerem-i —yyü'n-niʻam-i ümem 736
Velî Efendi (Dîvân Kâtibi, ʻizzet-nisâb, mahmedet-me'âb, kıdvetü'l-emâcidi ve'l-aʻyân) 256, 292, 297, 300, 350, 433
velîme; merâsim-i — icrâsına mübâderet 537
Velî Paşa (el-Hâc, Vezîr, Trabzon Vâlîsi, ber-vech-i mâlikâne Aydın Muhassılı, Vezîr, teftîş-i eşkıyây-ı Levendât) 144, 238, 252, 253, 278, 373, 377
Veliyyüddîn Efendi (Hattât, Sadr-ı Rum, gerçek bâʻis-i server-i şân-ı ʻizzet) 431n,
Veliyyüddîn Efendi (Şeyhulislâm) 703n,
velvele 434; —-ârâ 738; —-ârây-ı zemân 225; —-ârây-ı zemîn 225; —-endâz 808; —-endâz-ı ihtizâz 479; —-endâz-ı kulel-i sipihr-i mînâ-fâm 109; —-endâz-ı künbed-i mînâ-fâm 498; —-endâz-ı mesâmiʻi nükte-dânân 556; —-endâz-ı simâh-ı etrâf 812; —-endâz-ı tâk-ı muʻallâ-revâk-ı felek-i aʻlâ 615; —-engîz-i meydân-ı fezâhat 101; —-gîr 109, 133, 704; —-i âh u enînleri 908; —-i âmîn 797; —-i âşûb-i ceng 600; —-i âşûb-i harb 600; —-i felek-peymâ 603; —-i gîrûdâr 843; —-i hâ'ilesi 785; —-i kīl ü kāl 926; —-rîz-i âfâk 617; —-rîz-i levm-âmîz 805; —-zây-ı âzâr 478
Venedik; Baylos-i — 628, 658; — Baylosu 88, 628, 823; — cumhûru 628, 629, 658, 823; — Dojı 658; — kalyonu 823; —-kârî 330; — Konsolosu 823; —lü 823, 824; —lü sefâyini 823; — sefîneleri 823
verâset; — daʻvâsı 715; — iddiʻâsı 714
verd; —-i mutarrây-ı gülistân 67; —-i turrâ-âsâ 258
verese 523, 766, 833, 908; —sine redd 604; —sine teslîm 604
vesâtat 91, 92, 156, 162, 168, 173, 180, 229, 280, 282, 283, 285, 287, 306, 324, 336, 338, 340, 344, 351, 354, 359, 361, 376, 391, 395, 397, 449, 508, 510, 513, 549, 551, 567, 576, 577, 581, 597, 614, 619, 625, 635, 656, 713, 753, 754, 757, 939; bi'l-— 404, 651, 848; —-ı hazret-i Âsafî 608; —-i Âsaf-menkabetleri 511, 514; —-i cenâb-ı Âsafî 575; —-i hayr-endîş-i sâfî-serîretleri 356; —-i mezîd-i taʻzîm 165; —-i mezîd-i tekrîm 165; —-i Sefîr-i müşârun ileyh 584; —-i şurûh 497; —iyle 726, 749, 760, 775, 793, 804, 843, 846, 847, 909, 916, 940; —ları 334, 430, 484, 668, 847, 858
vesâvis; defʻ-i — 878; —-i dağdağa-fermâ 387; —-i ebâlise-i ebleh-fîrîbe 455; —-i şeytâniyyeye intihâl 665; —-i şeytâniyyeye tebaʻiyyet 386, 665
vesîka; —-i iddiʻâsı 870*;* —-i mansûsu'l-ʻibâre 356, 359
vesîle 418, 742; berîn-— 418; intizâmına — 471; isʻâfına — 431; mâ fi'z-zamîrleri îkāʻına — 869; nizâmına — 472; —-cû 718; —-i asîle 165; —-i celb-i menfaʻat 126; vesîle-i celb-i—leri 809; —-i celîle 795; —-i cemîle 302, 928; zecrlerine —-i cesîme 416; —-i cidâl 781; —-i fasl 695; —-i güşâyiş-i ef'ide-i hayr-endîşân 584; —-i hısâm 781; —-i hıtâb-ı müstetâb 532; —-i hicâb 643; —-i husûl-i mezîd-i istibsâr 972; berây-ı —-i ictimâʻ 370; —-i iftihârları 844; —-i inşirâh-ı fu'âd 783; —-i intizâm-ı şevârid-i umûr 576; —-i

isticlâb-ı hayr-du‘â 768; —-i keder 162; —-i menfa‘at 917; —-i müfâhare 217; —-i rif‘at-i şânlariyçün 58; —-i sa‘âdet-i dünyâ 798; —-i sa‘âdet-i menzileyn 815; —-i şerm 643; —-i te’kîd-i mebânî-i müvâlât 784; —-i tezâyüd-i i‘tibâr/i‘tinâ 647; —-i tezâyüd-i i‘zâz 514; —-i tezâyüd-i ikrâm 511; —-i vahşet 162; —-i zîver-i iftihâr 798; — olmak niyyeti 793; — olur hâlâta ictisâr 945; — olur harekâta ictisâr 945

Vezâret 24, 72, 92, 120, 148, 212, 234, 235, 236, 260, 275, 280, 492, 551, 703, 739, 948, 976; âlât-ı — 708; ba‘de tekmîl-i edevât-ı — 681; ferve-i semmûr-i mûrisü's-sürûr-i — 230; hâssa-i — 199, 273; hıl‘at-i behcet-tırâz-ı — 123; hıl‘at-i semmûr-i — 704; ihrâz-ı rütbe-i — 605; ihrâz-ı rütbe-i vâlâ-yı — 230; ihsân-ı rütbe-i ‘ulyây-ı — 820; ihsân-ı rütbe-i vâlâ-yı — 199; iksây-ı ferve-i — 212; iksây-ı hıla‘-ı — 927; ilbâs-i kisve-i zâhire-i — 213; ilbâs-i sevb-i semmûr-i — 723; kevkeb-i dırahşende-i — 549; mahtûbe-i — 635; mâ-lezime-i — 213; menşûr-i behcet-nüşûr-i — 631; menşûr-i — 569; merâsim-i — 568; mertebe-i vâlâ-yı — 609; mesned-i — 27; müddet-i — 632; münâsib-i şân-ı — 738; nâm-ı nâmî-yi — 725; rütbe-i esnây-ı — 263, 963; rütbe-i sâmiye-i — 262, 377; rütbe-i ‘ulyây-ı — 28, 491, 705; rütbe-i vâlâ-yı — 26, 73, 92, 123, 149, 199, 212, 227, 235, 272, 273, 279, 430, 434, 450, 485, 490, 504, 568, 569, 602, 630, 631, 632, 633, 661, 681, 692, 694, 707, 708, 722, 819, 928, 963; rütbe-i — 635, 964; sevb-i semmûr-i — 964; şeref-efzây-ı mesned-i — 722; şân-ı iklîl-i — 231; şân-ı übbehet-nişân-ı — 661; tahsîl-i — 824; târîh-i manzûm-i — 724; tekmîl-i edevât-ı dârât-ı — 704; tekmîl-i edevât-ı — 820; telebbüs-i hıl‘at-i — 27; teşrîf-i latîf-i — 678; ‘unvân-ı — 633, 738; —'den mütekā‘id 785; rütbe-i vâlâ-yı — ihsânı 227; sevb-i semmûr-i — ilbâsi 27; —'den tekā‘üd 837; mertebe-i esnây-ı (اسنای) —-i ‘ulyâ 360; mûsıl-i pâye-i —-i ‘ulyâ 489; rütbe-i vâlâ-yı —-i ‘ulyâ 486, 489; —-i ‘ulyâ 229; mertebe-i esnây-ı (اسنای) —-i ‘ulyâ'ya ıs‘âd 342, 358; teşrîf-i —-i ‘uzmâ 678; —-i ‘uzmâ 721; — kaydı 838; manzûme-i târîh-i —leri 274; zemân-ı —leri 491

Vezîr 4, 21, 53, 71, 79, 84, 98n, 99, 127, 274, 278, 342, 350, 373, 377, 379, 429, 449, 483, 491, 517, 522, 604, 609, 630, 635, 677, 682, 693, 705, 707, 712, 721, 737, 738, 767, 785, 787, 788, 791, 818, 820, 822, 827, 837, 875, 897, 901, 902, 908, 956, 957, 964, 977; sâdık — 306; erkân kürklü piyâde — ağaları 506; mücevvezeli piyâde — ağaları 506; süvârî — ağaları 506; —ân-ı müşârun ileyhimâ 693; —ân-ı müşârun ileyhimâ hazerâtı 332; —ân-ı sâlifü'l-beyân 462; —-i ‘âlî-şân 120, 146, 197, 201, 237, 253, 270, 275, 373, 484, 526, 568, 597, 602, 621, 635, 688, 753, 772, 788, 816, 840, 902, 956, 957, 959; —-i Aristo-tedbîr 256, 834, 916; —-i Âsaf-ı zî-şân 826; —-i Âsaf-nazîr 72n, 267; —-i Âsaf-tedbîr 47; Serây-ı ‘âlî-i —-i a‘zam 124; —-i a‘zam 93, 98n, 151, 229, 280, 359, 361, 392, 449, 463, 476n, 510, 513, 583, 586, 621, 776, 928, 939; —-i a‘zam-ı müşârun ileyh 399, 414; —-i a‘zam-ı sütûde-şiyem 846; —-i a‘zam-ı vakt 7, 57; —-i a‘zamlara Hâss 536; —-i bâhiru't-tedbîr 819; —-i be-nâm 929; — ibn Vezîr 235, 274, 453; — ibn Vezîr-i bu'l-mehâmid 928; —-i celîlü'l-‘unvân 838; —-i celîlü'l-kadr 120; —-i celîlü'ş-şân 73, 269, 321, 483, 504, 526, 537, 602, 621, 622, 682, 875, 728, 771, 791, 902; —-i dilîr 21, 33, 38, 119, 141, 146, 374, 389, 840, 898; —-i dilîr-i şecâ‘at-semîr 388, 554; —-i dirâyet-mevsûm 272; —-i efham-ı sadakat-‘alemleri 135; —-i ekrem 72; —-i ekrem-i sadakat-‘alemleri 135; —-i fetânet-ârâ 449; —-i fetânet-semîr 622, 630, 632, 875, 914; —-i fetânet-tahmîr 494; —-i gayret-semîr 140; —-i mahmedet-pîrâ 131, 537; —-i Memâlik 58; —-i merâhim-semîr 609; —-i mu‘azzam 297; —-i muhterem 389, 477, 633n, 772, 816, 822, 836, 875, 891, 897, 902, 931, 956; —-i mûmâ ileyh 633n; —-i mükerrem 12, 21, 23, 30, 33, 35, 56, 72, 74, 75, 78, 79, 80, 81, 83, 104, 107, 114, 120, 124, 126, 130, 135, 142, 144, 147, 156, 181, 199, 213, 218, 227, 236, 237, 238, 238, 252, 253, 267, 268, 269, 271, 275, 281, 321, 322, 323, 332, 335, 337, 338, 344, 354, 358, 360, 366, 370, 373, 374, 375, 376, 377, 388, 389, 390, 391, 392, 423, 424, 430, 433, 456, 473, 476, 478, 483, 485, 489, 492, 519, 526, 528, 535, 543, 554, 568, 569, 596, 597, 598, 599, 602, 609, 622, 624, 626, 630, 632, 633, 639, 661, 663, 677, 683, 688, 692, 693, 697, 705, 707, 708n, 712, 713, 720, 728, 737, 738, 750, 767, 772, 782, 785, 787, 788, 791, 810, 816, 821, 823, 830, 836, 837, 840, 842, 866, 868, 875, 878, 892, 897, 898, 901, 902, 903, 903, 925, 931, 950, 956, 957, 959, 964; tedbîr-i hikmet-semîr-i —-i müşârun ileyh 918; —-i müşârun ileyh 22, 35, 54, 78, 79, 80, 81, 85, 99, 112, 115, 123, 141, 144, 147, 149, 150, 181, 213, 219, 229, 232, 234, 236, 241, 253, 256, 259, 263, 264, 268, 271, 273, 274, 275, 276, 277, 324, 336, 337, 350, 351, 358, 361, 388, 424, 460, 462, 466, 469, 472, 473, 483, 484, 486, 489, 505, 517, 518, 522, 524, 525, 526, 534, 535, 537, 545, 554, 568, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 626, 627, 630, 632, 633, 635, 639, 661, 662, 663, 666, 678, 681, 693, 697, 708, 721, 726, 738, 737, 772, 785, 791, 792, 811, 818, 819, 822, 830, 831, 832, 834, 835, 836, 837, 840n, 841, 842, 843, 866, 868, 869, 871, 876, 877, 878, 879, 880, 892, 893, 901, 903, 908, 917, 926, 929, 952, 953, 964, 976; —-i müşârun ileyh hazretlerinin kethudâlıkları 263; —-i müşîr 477; —-i pâk-zamîr-i diyânet-semîr 100; —-i rûşen-râ 466; —-i rûşen-zamîr 236, 436, 471, 477, 517, 522, 526, 609, 622, 666, 682, 728, 768, 772, 787, 791, 822,

838, 902, 956; —-i sadâkat-pîrâ 723; —-i sadâkat-semîr 473; —-i sâhib-i iktidârı 253; —-i sâhib-i tedbîr 791; —-i sâhib-râ 323; —-i sütûde-tedbîr 35, 111, 141, 683; —-i şecâ'at-menkabet 33; —-i şecâ'at-semîr 21, 722; —-i şehâmet-ârâ 909; —-i şerâfet-pîrâ 909; —-i zî-şân 35, 72, 78, 100, 120, 140, 142, 157, 238, 241, 269, 371, 371, 423, 461, 477, 483, 533, 534, 543, 598, 630, 633, 668, 681, 683, 692, 697, 707, 720, 737, 768, 772, 788, 791, 838, 875, 946, 977; —u'l-Emîn 725

Vezîr Hânı (İstanbul'da) 944

vezn 479; —leri muttarıd 666; — ü sencîde 498

vicdân; —-ı erbâb-ı hâl keyfiyyetinden mehcûr 765; —-ı zemzeme-i da'avât-ı icâbet-âyât 928; mâ-hasal-i —î 620; safây-ı hâlet-i —î 565; safây-ı — îden hâsıl 743; —-i zevk-ı vicdânî 754; —-i zevk-ı vicdânî 920; pîş-i hâce-i mütehayyile-i hads ü —ları 592

Vidin 957; — Ağalığı 931; — Kal'ası muhâfazası 728; — Kal'ası muhâfızlığı 840; — muhâfazası şartı 269, 788; — Muhâfızı 683, 728, 840, 902; — Muhâfızlığı 683; — Sancağı 478, 728, 788, 840, 902

vifâk; hem-dest-i —/ittihâd 469; nitâk-bend-i hüsn-i — 593; nitâk-bend-i — 71, 623; râbıta-bend-i hüsn-i — 468; sarh-ı mümerridü'l-bünyân-ı hüsn-i — 164; sûd-mendân-ı metâcir-i vüdd ü — 426; şedd-i nitâk-ı — 114; şîrâze-bend-i mecmû'a-i — 528; şîrâze-bend-i — 166, 322; te'kîd-i esâs-ı — 756; te'yîd-i mebânî-i — 358

vikāye/vikāyet 116, 131, 602, 738, 953; emrâz-ı sâriyeden — 384; inkisâr-ı küllîden — 923; —-i bahreyn 740; —-i cenâb-ı Bârî Te'âlâ 51; bi-—tillâhi'l-Meliki'l-'Allâm 461; bi-—illâhi Te'âlâ 240, 462, 606, 664, 859; —-i Samedânî 50, 200, 861, 882, 929; —leri 443

vilâyet 24, 252, 373, 396, 401, 402, 555, 658, 700, 726, 817, 905, 948, 952, 953, 961; a'yân-ı — 880, 881, 882, 884; ehâlî-i — 31, 841, 965; ikâmet-gâh-ı Vâlî-i — 835; sükkân-ı — 470; tebdîl-i Vâlî-yi — 526; —-i hod 658; —-i mezbûre 550, 552; —ine 'avdet 628; —ler 87, 253, 265, 373, 555, 574, 631, 666, 670, 713, 884, 885; zemân-ı —leri 490, 536; —lerine gidüp 244; —lerine götürdükleri emti'a 404, 406; —lerine götürdükleri eşyâ 406; —lerine götürmek 405; —lerine i'âdeleri 570; —lerine ircâ' 706; —lerine ircâ'ları 570; —lerine irsâl 574; —lerine sevk 574; mâlik olduğu —leri ta'dâd 318; zabtında olan —leri ta'dâd 318

Vilâyet-i Kefe bk. Kefe

Vilâyet-i Meşhed bk. Meşhed

vîrân 189, 422, 730, 808, 849, 851, 856; kalb-i — 53; —e 190; —-gede 223; —-gede-i dehr 220; —-ı kül öksüzü gibi 856

*virgü*lerin edâ 536

visâl; ber-âverde-i âgūş-i — 500, 635; cilve-sâz-ı âgūş-i — 118; gars-i şehd-i — 933; —e bâ'is 617; yek-cur'a-i —ine ermek 479

Vitilöz (وتیلوز= Vitylo/Oitylo) Lîmânı 893; — pîş-gâhı 893

Vize 567, 568; — Sancağı'na mutasarrıf 82n, 567

Voyvoda 32, 437, 439, 665, 698; makarr-ı — 439; —-i Boğdân 437, 521, 698; —-i Eflâk 31, 521; —-i Memleket-i Eflâk 960; —-i mesfûr 698; —-i mûmâ ileyh 841; —lar 406, 882, 884, 885, 961; —lara mahsûs sevb-i fâhire 961; —ların voyvodalıkları 521; —lık 698, 960; —lıkları 521; —lık 'unvânı 960

vukū' 34, 460, 537n; 'adîmü'l— 770; cilve-ger-i fezây-ı — 493; evâ'il-i — 25; gubâr-engîz-i — 603; nâdiru'l— 60; nâdiru'l— 629; umûr-i mühimme-i mütekâsiretü'l— 18, 216; — bulan ahvâl 973; — bulan âsâr 973; —-i emniyyet 179; —-i harîk 855; —-i hey'et-i meclis-i mezkûr 394; 'alâ —ihî 973; —-i ihtilâf 507; —-i ihtilâl 507; —-i inhizâm 951; —-i inkılâbât-ı İraniyye 427; —-i muhârebât-ı 'adîde 37; —-i muhârebât-ı düşmen-şiken 44; —-i mukātele 907; —-i münâze'ât ve münâfesât 19; —-i nakl-i meymenet-makrûn-i Şehriyâr-ı rub'-i meskûn 670; —-i tebdîlât-ı menâsıb-ı vüzerâ 568; —-i tevcîhât 677; kazıyye-i mezkûre —u 243; kesret-i harîk —u 771; kesr-i fâhiş —u 805; nâ-mülâyim güft ü şinîd —u 389; tekābül-i saffeyn —u 431

vukūf 429; ehl-i — 206; erbâb-ı — 112, 186, 213, 244; kemâl-i — 828; sâhib-i — 113, 242; tahsîl-i — 779; tahsîl-i —a i'tibâr 652; tahsîl-i —-i tâmm 630; —-i tâmm 140, 668, 720, 966; —u bâhir 730; erbâb-ı —un ihbârı 205; 'adem-i —u olanlar 628

vuzûh; kemâl-i — 493; levha-pîrây-ı — 411; nigâşte-i — 162; rütbe-i —a mevsûl 166; — rütbelerine resîde 868

vuzû-sâz 53

vücûd 35, 54, 134, 228, 229, 232, 388, 426, 755, 796, 835, 862, 894, 964; ârâyiş-i mehd-i — 699, 888; ârâyiş-i — 827; bezl-i — 216, 572, 849; bu resme — 734; cenâb-ı Vâcibü'l— 512; cilve-sâz-ı sâha-i — 857; devr-i kutb-i — 613; ifnây-ı — 808, 925; îsâr-ı bidâ'a — 978; îsâr-ı nakdîne-i — 566; izâle-i — 101; izhâr-ı — 97, 117, 214; libâs-i 'âriye-i — 53; masûnu'l— 600; mefkūdü'l— 807; pezîrây-ı — 220, 262, 270, 416, 471, 638; pîrâye-dâr-ı — 498; pîrâye-i kevn ü — 426; pîrâye-i tekyegâh-ı — 382; sâhib-i — 700; terk-i râhile-i — 754; zîb-efzây-ı mehd-i — 517; zîb-efzây-ı mesned-i — 383; —a gelan 253, 899; —a gelan hıdemât-ı hayr-hâhâneleri 472; —a gelan hıdmeti makbûl/mu'teber 963; —a gelmek 208; —a getürmesi 820; mağrib-i —dan âfil 382; —-i 'âlem-sûd-i Şehriyârî 393; —-i bâhiru'l-me'ârif 233; levs-i —-i bed-bûd 946; —-i bed-bûd 456;

levs-i —-i bed-bûd-i eşkıyâ 472; kārûre-i —-i bed-bûdları 99; levs-i —-i bed-bûdları 937; —-i bed-bûdları 944; —-i bihbûd 435; —-i bihbûd-i ‘âlem-sûd-i hümâyûn 495, 923; —-i bihbûd-i ‘âlem-sûdları 75; —-i bihbûd-i hümayûn 929; —-i bihbûd-i hümâyûn-i Cihân-bânî 850; —-i bihbûd-i hümâyûnları 419, 445; —-i bihbûd-i Şehinşâh-ı mu‘azzam şerefi 677; levs-i —-i ehl-i tuğyân 662; levs-i —-i erbâb-ı fesâd 876; levs-i —-i eşkıyâ 832, 914; —-i fezâ’il-ârâları 193; —-i fezâ’il-nümûdu 954; —-i habâset-âlûdları 145; —-i hayyiri 436; müfeyyaz-ı —-i her-mevcûd 512; levs-i —-i hubs-âlûdları 120; levs-i —-i hubs-âlûdu 204; —-i hümâyûn-i mekârim-meşhûnları 974; —-i hümâyûn-i mevhibet-nümûn-i Zıllullâhî 304; —-i hümâyûn-i Pâdişâhâne 845; —-i hümâyûn-i übbehet-makrûn-i Husrevâne 651; du‘ây-ı bekāy-ı —-i hümâyûnları 502; —-i hümâyûnları 770, 861; pezîrây-ı sâha-i —-i imkân 441; —-i kâmil 251; —-i mahabbet 426; —-i mahmûdü'l-‘âkıbet 63; —-i me‘ârif-nümûd 829; —-i mekârim-âyâtları 355; —-i mekârim-nümûdları 594; —-i merâhim-endûd-i Husrevâne 620; —-i mes‘ûd-i bâhiru'l-cûdları 969; —-i mes‘ûd-i bih-bûdu 114; —-i mes‘ûd-i fezâ’il-nümûd 105; —-i mes‘ûd-i hümâyûn 786n; —-i mes‘ûd-i me‘ârif-nümûdları 531; —-i mes‘ûdları 436, 725, 736; —-i mes‘ûdu 914; —-i mey 480; —-i muhterem-i bâhiru'l-kerem 231; —-i mülk 384; —-i nekbet-lüzûmu 37; —-i pâki 733; —-i pür-sûd 95; —-i pür-sûd-i fezâyil-nümûdu 515; —-i pür-sûd-i hazret-i Cihân-bânî 565; —-i sadâkat-şi‘âr 767; levs-i —-i şekāvet-âlûdları 241; nihâl-i devha-i —-i şerâfet-rehîn 380; —-i zî-cûdu 547; hubs-i —-ları 146; levs-i —-ları 960; za‘f-ı —-ları 474; —-ları gayr-i mütehammil 248; levs-i —-larından pâk 50; —-larının selâmeti 739; —-pezîr 921; ibkāy-ı —-u 809; in‘idâm-ı —-u 102; nüsha-i memdûha-i —-u 687; zâhir-i —-u 908; —-u elzem 141; —-una ‘ilel istîlâ 659, 698; —-una ba‘zı gûne illet istîlâ 677; —-una eskām istîlâ 659, 698; —-una istîlâ 567, 889; —-una müstevlî 21; —-una sirâyet 714; —-undan lâ-büdd 146, 554, 630

vücûh 22, 143, 147; cemî‘-i — 61; hüsn-i — 760; —-i ‘aşâyir 812; —-i a‘tâf 509; —-i a‘yân 134, 516, 793; —-i a‘yân-ı İran 624, 806; —-i ahkâm-ı hakkāniyyet 168; —-i ahkâm-ı şerî‘at 168; —-i âsâyişleri 880; bî-hisâb —-i bâtıla 550; —-i bâtıla 553; —-i erkân-ı müstedîm 976; —-i esbâb-ı zâhiri 142; —-i havâşî-i Hânî 370; —-i hürmeti 478; —-i hüsn-i etvâr 659; —-i iclâl 750; —-i ikrâm 804; — ile kiyâset 55; — ile me‘ârif-âşinâ 825; — ile mücerrebü'l-etvâr 216; — ile sadâkat 55; —-i ‘inâyet 509; —-i İran 810; —-i işrâfât-ı sûriyye 612; —-i kibâr-ı İraniyân 868; —-i mahzûr (محذور) 869; —-i mekârim-âyâtları 580; —-i mezâlimden sıyânetleri 884; —-i ricâl 965; —-i sâmânları 818; —-i takviyetleri 818, 886; —-i te‘âddîden emîn 535; —-i te‘addiyâtdan sıyânetleri 884; —-i tevkīr 750; —-i ‘ulemay-ı a‘lâm hazerâtı 58; —-i ümerây-ı Mısrıyye 600; —-i ümerây-ı Mısrıyye ocakları ricâli 600; —la idâre-i kelâma kādir 699

vükelâ 379; hıdmet-güzâr —ları 91; — nâmı 807; — y-ı ‘âlî-makām 400, 409; —y-ı cânibeyn 294, 340, 353; —y-ı cânibeynin mükâlemeleri 356; — y-ı Devlet-i ‘aliyye 58, 167, 406, 929; —y-ı Devlet-i ‘aliyye'ye manzûr 323; —y-ı devletleri 654; —y-ı fihâm 610; —y-ı Hind 59; —y-ı Hindiyye 58; —y-ı Saltanat-ı seniyye 577; —y-ı Saltanat-ı seniyye'nin kâr-güzâr sâhib-i intibâhı 267; —y-ı Saltanat-ı seniyye'nin müdebbir sâhib-i intibâhı 267; —y-ı tarafeyn 342, 351, 357; —y-ı zevi'l-ihtirâmları 495

vülât 266, 293, 298, 352, 407, 464, 578, 582, 585, 597, 599, 625, 712, 883, 960; ‘azl-i — 972; makarr-ı — 148; nasb-ı — 972; sebîke-i tedâbîr-i — 917; — gürûhu 884; —-ı Mısır 466; —-ı nasafet-simât 568; —-ı serhaddât 712, 783, 785

vüzerâ 48, 93, 117, 123, 152, 280, 335, 379, 392, 528, 737, 743, 768, 771, 787, 791, 816, 819, 821, 837, 839, 875, 882, 897, 902, 908, 929, 956, 959; hasretü'l— 697, 721; hâssa-i — 280, 452; mahsûs-ı — 724; menâsıb-ı — 71, 75, 79, 98, 120, 124, 236, 252, 274, 321, 371, 389, 423, 473, 477, 483, 519, 526, 554, 568, 609, 621, 629, 688, 791, 816, 821, 837, 839, 897, 902, 908, 956, 959; merdümek-i dîde-i — 452; merdümek-i ‘uyûn-i — 230; nev-nihâl-i hadîka-i — 635; silk-i cevâhir-i — 35, 123, 235; tebeddülât-ı menâsıb-ı — 683; tevcîhât-ı ba‘zı menâsıb-ı — 492, 533; tevcîhât-ı menâsıb-ı — 631, 632, 682; vukū‘-i tebdîlât-ı menâsıb-ı — 568; —ya mahsûs 149, 235; —ya mahsûs olan sevb-i semmûr-i müstevcibü'l-hubûr 490; —ya nâ-sezâ 274; — kapuları 253; menâsıb-ı —y-ı ‘izâm 238, 269, 787, 875; silk-i —y-ı ‘izâm 78; —y-ı ‘izâm 25, 29, 47, 54, 78, 116, 128, 131, 142, 144, 146, 159, 169, 172, 197, 253, 281, 297, 323, 332, 335, 354, 385, 429, 448, 535, 574, 599, 610, 707, 712, 728, 768, 787, 819, 875, 882; —y-ı Devlet-i ‘aliyye 929; —y-ı kudemây-ı Devlet-i ‘aliyye-i ebed-mersûm 450; mansıb-ı —y-ı hamiyyet-simât 148; tebdîlât-ı menâsıb-ı —y-ı ‘izâm 771; —y-ı ‘izâmın ‘atîkı 267; —y-ı ‘izâmın istikāmet-şi‘âr 267; —y-ı ‘izâm kapularında hıdmetde bulunmak 373

Y

yâd 9, 164, 169, 223, 282, 313, 353, 404, 479, 520, 525, 573, 648, 857, 933

yâdigâr 543, 871, 942; âvîhte-i mîh-ı — 185; dest-âvîz-i — 448; makbûl olan — 706; mecrây-ı sefâhetde suyun buldurmuş bir — 948; mu‘teber

olan — 706; zabt-ı mahfaza-i — 972; —-ı bî-şümâr 442; —-ı celîlü'l-mikdâr 8; —-ı evliyây-ı kibâr-ı mütekaddimîn 443; —î 168; —-ı 'ibret-medâr 111
yağlık 640; pesend-kârî — 648; —cılar 769
yağmâ 115, 571, 627, 662, 780, 951; dest-bürd-i — 464; sâz ü selebleri — 601; eyâdî-i —-gerân 876; —-gerân 709; gāret-zede-i —-gerân-ı kurenâ 833; —-gerân makūlesi 571; hân-ı —ya 'arz-ı iştihâ 810; —ya mübâderet 904
yahşî 304; — vezîr 306
Yahyâ Efendi (Şeyhulislâm-ı sabık merhûm Mahmûd Efendi-zâde, Edirne'den munfasıl) 85, 787
Yahyâ Hatîb (Müftî-zâde, Seyyid, Beykoz Nâ'ibi, Küçük Çekmece Nâ'ibi, Çekmeçe-i Kebîr Nâ'ibi, Yeniköy Nâ'ibi, University of Michigan'daki nüshayı istinsâh eden) 25n, 38n, 56n, 72n, 73n, 98n, 103n, 127n, 136n, 174n, 181n, 197n, 211n, 218n, 220n, 227n, 239n, 270n, 379n, 387n, 431n, 476n, 481n, 482n, 533n, 570n, 604n, 626n, 633n, 703n, 705n, 708n, 740n, 774n, 792n, 796n, 829n, 840n, 898n
Yahyâ Paşa (Mûsul, Vezîr, Diyârbekir Eyâleti, Anadolu Eyâleti) 632, 707, 712, 787, 875, 891, 956
Yahyâ Paşa (Vezîr, Belgırad Muhâfızı, Rumeli Vâlîsi, ber-vech-i mâlikâne Aydın Sancağı, Mûsul Eyâleti) 236, 275, 276, 423, 526, 537, 609, 630; — hazretlerinin birâder-i kihterleri 517
yakalık (zümürrüdü yeşil katîfe üzere kebîr ve vasat ve sagīr altün paftaları üç kebîr ve sâ'ir vasat ve sagīr dört yüz yetmiş sekiz elmâs ve iki kebîrce ve yirmi iki vasat ve sagīr zümürrüd ve yetmiş kırmızı yâkūt ve la'l ve yetmiş 'aded altün kenâr suyu paftaları yüz kırk elmâs, otuz beş zümürrüd ve otuz beş kırmızı yâkūt ile murassa') 325
yakīn; cezm-kerde-i — 973; karîn-i rütbe-i — 433; sâmi'a-ârây-ı — 725, 976; tahsîl-i — 643; temhîd-i kavâ'id-i — 346; vâsıl-ı rütbe-i — 972; — hâsıl 868
yâkūt 259, 325, 326, 328, 329, 761; gök — 326; kırmızı — 325, 329; kıt'a-i —î-âsâ 747; kıt'a-i —î-lem'a 184; kırmızı — ile murassa' 325, 328; — ile murassa' 327, 329, 761; ezilmiş — ile tarsî' 761; gök — kabza 329; — kapaklı 326; —lu 325; — zenberekli 326
yalı 701; —lar 686
Yalı Köşkü (İstanbul'da) 927; — kapusu 452; — pîş-gâhı 30
yamakān 629, 835
Yanbolu 526, 530
Yangıncı Ağa geldi 771
Yanık 644; Kal'a-i üstüvâr-ı — 644
Yankın Köşkü 731
Yanya; — mutasarrıfı 143; — Sancağı mutasarrıfı 82
yapuk (sarı atlas estârlı) 330
yâr 768; leb-i yâr 874; çâr-—-ı 'adl-âyîn 498; çehâr-—-ı güzîn 401; —î olmakdan nâşî 341; —î-i 'inâyet-i Bârî Te'âlâ 450; —î-i 'inâyet-i cenâb-ı Bârî 85, 233; —î-i 'inâyet-i cenâb-ı Bârî Te'âlâ 38; —î-i hazret-i Bârî 550, 552; —î-i meded-i Bârî Te'âlâ 932; —î-i tevfîk-ı Bârî Te'âlâ 28
yaraklamak 38n
yarar; zâtında — 568; —lık 73, 242
Yârhisâr Câmi'i musallâsı 516
yasdık (Burusa-kârî mütellâ katîfe) 331; — (bükme sırma ile üstûka üzerine işleme nâ-dîde ve nev-zuhûr gāyet matbû') 689; — (Firengî pesend mütellâ katîfe) 331; zerdûzî yüz —ı 538
Yasef Kıral (Çâsârîçe'nin 'ammîsi) 653
*yâsemen*de jâle 874
Yâsin; bi-hürmet-i Tâhâ ve — 320, 969
yâver 880, 885, 927; bî-— 516; —-i hâli 232; —î-i 'akl-ı cihân-güşâ 759; —î-i baht-ı sa'îd-i hazret-i Cihân-dârî 467; —î-i cenâb-ı Fâ'il-i mutlak mukāreneti 235; —leri 775, 818, 959; — olmakdan nâşî 341
Yaya-başı 219
yaylım fürûzân 640
Yazıcı 477; — Akçası 884; —-ı sâbık 690, 699; — lık (Sultân Mehmed Hân Câmi'-i şerîfi havlîsinde) 665
Ye'cûc; sedd-i —-i a'dây-ı li'âm 111; sedd-i —-i revâfız 50; cünûd-i —-nümûd 41
yed 63, 68, 138, 158, 265, 293, 299, 301, 315, 333, 338, 376, 409, 511, 532, 546, 568, 646, 652, 680, 689, 751, 753, 758, 766, 783, 795, 817, 859, 866, 905, 934, 938, 940; keff-i — 197, 467, 534, 835, 885; vaz'-ı — 149, 406; —en-be-yed 230, 452, 723, 754, 844; —-i edâya mevkūf 967; —-i emânetine teslîm 160; —-i emânı 908; kendi —i ile 656; —-i mü'eyyed-i hazret-i Şehriyâr-ı Saltanat-nüşûr 394; —-i mü'eyyedleri 380; — inde bulunur 415; —inde olan 665; —inde olan kağıdlar 665; —inde olan sâhte evâmiri ibrâz 665; —inde ticâret mâlı 353; —ine buyuruldu 668; —ine i'tâ buyurılan 255; —ine sened 406; —ine teslîm 304; —-i rişvet-i mel'anet-zâdı 945; —-i sefâretine îdâ' 175; —-i te'yîd 851; sâhib-i —-i tûlâ 825; —-i tûlâ-yı libâkati 491; —-i tûlâ-yı liyâkati 491; —-i tûlây-ı celâdet 48; —-i tûlây-ı celâdet izhâr 115; —-i tûlây-ı iktidâr 854; —-i tûlây-ı iktidârı bedîdâr 919; —-i tûlây-ı liyâkat ü lebâkat 216; kesb-i —leri 949; taht-ı —leri 90; tüccâr —leri 944; —leri 58, 257, 294, 298, 353, 408, 467, 470, 479, 488, 506, 524, 776, 818,i 897; —lerinde olan 811, 884; —lerine i'tâ buyurılan 628; —lerine sened 405, 406; —lerine silâh girmekle 524; —lerine tezkire 405; seyf-i —ullâh 942
Yedekci-başı 644

yedekler 108; yedi re's — 644
Yedikulle Mahbesi 96
Yehûd; mecma'-ı — 200, 201; —î hâneleri 245; tâ'ife-i —-i bed-bûd 200; ehl-i zimmet — tâ'ifesi 20; — î tâ'ifesi 408; —îler 200, 201
yelek 488
yem 883, 884
Yemânî; reşk-i sûret-gerân-ı — 559
yemeklik 147, 376, 425; — çadırları kurılup 533; — çadırlarına îsâl 301; —den hareket 644; —e karîb mahal 332; —e nüzûl 332, 533, 644; — mahalli 332; — Nâzırı 147, 533; — takımı 147; — takımı müheyyâ 332; — tertîbi 147, 300, 301; — tertîbine mübâderet 374
yemenî; işleme —ler 640; —ler 648
yemîn/eymân 155, 343, 580; gars-i — 123, 125, 195, 452, 611, 635, 854, 929; muktezây-ı — 597; ser-defter-i ehl-i — 383; —-ı gılâz 640; —-ı mugallaza 319
Yemişci-başı Bağçesi (Üsküdar'da vâki'); — mukâbilinde 533; — pîş-gâhı 147
yemm 420, 901; katre-i emvâc-ı — 421; leb-i — 421, 561; mevce-i — 900; rûy-i — 562; kenâr-ı —-i dil-güşâ 188; —-i himem-i deryâ-kerem-i cenâb-ı Şehinşâh-ı 'âlem 740; —-i himem-i deryâ-kerem-i cenâb-ı Şehinşâh-ı a'zam 636; —-i himmeti 901
yemyeşil lafz-ı nezâket-tırâzının ma'nâsı 612
Yenaki (İskerlet oğullarından, Boğdân Voyvodası) 437
Yenbû' İskelesi 749
Yeni Odalar (Dergâh-ı 'âlî Yeniçerileri kışlaları) 855, 856, 864, 865; — dergehleri 862; — kurbü 865; — ta'bîri 865, 967; — 'unvânı 855
yeniçeri 469; — ağaları 798, 799; câh-ı vâlâ-yı — Ağalığı 93; — Ağalığı 376, 389; — Ağalığı mesnedi 729, 958; — Ağası 74, 76, 125, 127, 144, 147, 279, 281, 389, 463, 470, 477, 622, 707, 737, 740, 742, 771, 787, 796, 798, 802, 820, 859, 897, 899, 926, 930; — Ağası-yı sâbık 840, 875, 898, 925, 931, 957; — baş-çavuşları 600; — Efendisi 797, 956, 978; — Kâtibi 28, 246, 492, 610, 956; — kışlaları 855, 865; — Kitâbeti 127; — kulları 967; — Ocağı 46, 631, 881; — Ocağı ağavâtı 857; — Ocağı emekdârlarından 630; — ortaları 23; — serdârları 882, 884; Ağa-yı —yân 74, 92, 126, 323, 376, 819, 853, 930, 957; def'-i ihtilâl-i neferât-ı —yân 275; Kâtib-i —yân 24, 124; Kitâbet-i —yân 476; meştâhây-ı —yân 865; ortahâ-yı —yân 23; zümre-i —yân 835; Ağa-yı —yân-ı Dergâh-ı 'âlî 279, 729, 771; ebniye-i kışlahây-ı —yân-ı Dergâh-ı 'âlî 967; binây-ı kışlahây-ı —yân-ı Dergâh-ı 'âlî 855; dûdmân-ı —yân-ı Dergâh-ı mu'allâ 795
Yeniçeri-kapusu (Mısır'da) 468; — hârici 468
Yeniköy Niyâbeti 740n
Yenişehir-i fenâr Kazâsı 685
yer 826; gâyet münhafız — 224; şibr — 131; —den çıkar 872; bî-hûde —e 813, 930; —e geçsün 223; bir —e gelüp 308, 463; —i dahi yakmağa âgâz 855; —imize gidelüm 650; —inden hareket 842; —i yurdu olmayanlar 373; —i yurdu olmayan Levendât 244; —ler 205, 406, 468, 883, 884, 885; mestûr olan —lerden ihrâc 591; —lerden nakl 718; —lerinde oturup 883; —lerinden ihrâc 597; —lerinden kaçırup 884; —li kulu 629; —lü neferâtı 818; —lü yerinde 271, 352, 399, 404, 414; —lü yerinde takrîr 513, 886; —lü yerine vaz' 886; —lü zu'amâ 148
yeramaz 218
Yergöğü Kal'ası 881
ye's 243, 855, 892, 903, 932, 954; 'ârıza-i be's ü — 437; halâsdan — 841; sûret-i — 859; —-i tâmm 458; 'ârıza-i kemâl-i — ü hirmân 51; — ü hirmân 53, 107
yesağ; temâm — 478; te'kîd-i — 574; —-ı pür-zûru 479
yesâr 568; sâhib-i — 632, 945; tahsîl-i sermâye-i hâl-i — 571; nâ'il-i —-ı istitâ'a 763; — sâhibi 99
Yesrib 896; umûr-i — 895
yeşim; —-i Hatâyî 689; kâfûrî — kabzalu 761
yevm; —e'l-kıyâmeti 68; —i'd-dîn 248, 260, 736; — i'l-âhıre 198, 473, 565, 663, 696; —i'l-kıyâm 383, 453, 492, 610, 814, 815, 896, 909, 957, 967, 970; —-i meyâmin-iştimâl 725; —-i mî'âd ittihâz 468; —-i sâlifü'l-beyân 827; vekāyi'-i —iyye 493; — iyye 868, 894; akvât-ı —iyyeleri 232, 387; —-i ziyâfet-i pür-meserret 620
Yezdâbâd 906
Yezdân; edây-ı lâzime-i şükr-i — 635; cenâb-ı Zıll-ı — 856; zıll-i — 558; sâye-i —-ı cenâb-ı Halîfe-i devrân 75; zıll-ı — cenâb-ı Halîfe-i devrân 538; bi-irâdet-i mevâhib-i —î 61; gül-gonçe-i merâm-ı zülâl-i eltâf-ı —î 70; hulâsa-i bârgâh-ı cenâb-ı —î 758; 'inâyet-i bî-gâyet-i —î 153; bk. ayrıca **Allah**
Yıldız-ili 959
yiyecek 883, 884
yoklama 20, 884, 893
yol; — ahkâmı 405; —a komak tarîkı 155; — bulmamak hâlâtı 428; —da 205; 'atîk —daşları 543; — emri 408; —lar 644, 645; —ları kat' 662; —larından alıkonulmaya 405; — Mihmândârı 575; — refîkleri 756; —una 801; —undan alıkonmayup 407; —uyla 935; —uyla gelmek 824; — üzere saf-keşîde-i iclâl/ta'zîm 332; — üzerinde 253, 278, 298; — üzerinde vâki' 352, 386
Yorgāncılar 769
yortı günleri 645
Yozef (Nemçe Çâsârı iken mürd olan hâlik-i mesfûrun karındaşı, Çâsâr) 714
yular; sîm — 330

yurd; — ashâbı olanlar 253, 373; —larında 884, 885; —larında oturup 883; ber-vech-i —luk 787; — sâhibi 244; yeri —u olmayanlar 373
Yûsuf (Karslı, Çorum Ekrâdı'ndan, eşkıyâ) 959
Yûsuf Ağa (Cizye Baş-bâkī Kulu) 955
Yûsuf Ağa (Hacı, Sefîr Mehmed Sâlim Efendi'nin yol refîklerinden, Sefîr, necâbet-penâh, şerâfet-penâh, zât-ı fetânet-girdâr) 753, 754, 756, 757,758, 760, 761
Yûsuf Ağa/Efendi (Şıkk-ı Evvel Defterdârı, Tersâne-i ‘âmire Emîni, Kethudâyî-i Sadr-ı ‘âlî, sağdıc) 127, 216, 246, 323, 475, 491, 493, 505, 658
Yûsuf Efendi (Âmedci birâderi, a‘yân-ı ricâl-i Hâcegân'dan, Top-hâne Nâzırı, Şehr Emîni, Muhâsebe-i Evvel, emr-i binâya me’mûr u ta‘yîn) 127, 246, 475, 556, 607, 919
Yûsuf Efendi (Âmedî, Tokad'da me’zûn bi'l-iftâ, fuzalây-ı dehr ve meşâhîr-i ‘asrdan) 763
Yûsuf Efendi (Madrûb) merhûmun necl-i güzîni 816
Yûsuf Paşa (İskenderiyye Sancağı mutasarrıfı) 143
Yûsuf Paşa (Rumeli Beylerbeyiliği Pâyesi, Eyâlet-i Kars) 622, 707
yümn 31, 55, 229, 332, 410, 419, 421, 445, 563, 634, 660, 717n, 720, 743, 790, 800, 801, 920, 922, 938; bâ— 202, 367, 375, 593, 634; güşâyiş-nümây-i — 419; ifâza-i zülâl-i — 622; kemâl-i — 615; muvâfık-ı — 491; pâye-dâr-ı — 554; teveccüh-i — 505; zîb-efzây-ı mesned-i — 273; —-i ‘azîmet-i Kā’ânî 341; —-i ‘azîmetleri 428; —-i enzâr-ı ‘aliyye 195; —-i eser 921; —-i evfer 313; —-i himmet-i hazret-i Zıllullâhî 135; —-i himmet-i Keyânî 165, 291, 349; —-i himmet-i mefâhır-menkabet-i Keyânî 168; —-i himmeti 670; —-i i‘timâd 230; —-i ilf ü iltiyâmları 572; —-i iltifât-ı cenâb-ı Pâdişâhî 502; —-i istikāmet 963; —-i kerâmet-i hazret-i Zıllullâhî 435; —-i kudûmleriyle teşrîf 705; —-i kuvvet-i baht-ı hümâyûn-i hazret-i Cihân-dârî 106; —-i re’fet-i pür-bereket-i Şehriyârî 620; kā‘ide-i —-irtisâm 260; —-i sadâkat 963; —-i sâl 895; —-i sa‘yleri 428; —-i teşrîfi 423; —-i teveccühât-ı cenâb-ı Cihân-bânî 603; —-i teveccühât-ı cenâb-ı Şehriyârî 258; —-i teveccühât-ı hazret-i Şehriyârî 918; —-i teveccühât-ı Şehinşâh-ı Dârâ-gulâm 419; —-i teveccühât-ı Şehriyârî 882; —-i teveccüh-i cenâb-ı Pâdişâhî 178; —-i teveccüh-i Halîfe-i devrân 253; —-i vera‘ u zehâdet-âraları 515; imdâd-ı — ü yüsr 65
yürüyüş 50; açıkdan — 470
yüz 558; sürdü — 732; — sürerler 670; — sürmek 562; — sürmek şerefi 847; kendü —ünden 739; sürdü —ünü 901
yüz-başılar 301; mu‘teber — 300; müntehab — 300

Z

zâbıta/zavâbıt 89, 887; keyfiyyet-i — 403; taht-ı — 144, 244, 253, 904; taht-ı —da bulunmak 263; taht-ı —dan hurûc 830; mü’ekked-i —-ı hullet 71; —-ı kānûn 974; —-ı kuyûdu 783; —-ı levâzım-ı mâliyye 216; —-ı mukarreresi 342, 357; —-ı şer‘ 974; —-ı şurût 783; —-i halli 223; —-i hüsn-i nizâm-ı memleket 138; —-i nizâm-ı kavîm-i müstedîm 914; bâ—-i sinîn ü şuhûr 493; —-i târîh i‘tibâriyle 966; taht-ı —ya idhâl 373, 554, 574
zâbit 86, 219, 318; —ân 47, 97, 116, 146, 178, 415, 463, 464, 469, 526, 528, 535, 571, 574, 640, 657, 736, 738, 818, 835, 855, 856, 858, 880, 885, 929, 967; ser-cümle-i —ân 680; zimmet-i himmet-i —ân 478; —ân 537n, 657n; kazâların —ânı 839; Ocağ-ı mezbûrun —ânı 850; —ân-ı asâkir 78; —ân-ı asâkir-i mansûre 132; —ân-ı asker 643; —ân-ı hıdmet-güzârân kulları 736; —ân-ı hulûskâr 54; —ân-ı Ocak 796, 859; —ân-ı serhadd 783; —ân-ı sugūr 783; —ân-ı tavâyif-i askeriyye 54; —ler 264, 367, 392, 406, 464, 525, 639, 640, 643, 657n, 884; —lere tekrâr tenbîh 640; —leri ma‘rifeti 276, 406; —lerine inkıyâd 835; —lerine mütâba‘at 835; —leri yedine teslîm 142; — misillü 265
zabt 13, 18, 20, 33, 78, 85, 86, 102, 122, 124, 127, 134, 149, 184, 198, 213, 218n, 227, 235, 265, 271, 275, 311, 312, 319, 320, 373, 377, 406, 416, 470, 472, 485, 519, 528, 530, 534, 535, 565, 570, 602, 604, 609, 623, 627, 638, 662, 663, 667, 678, 681, 683, 709, 711, 712, 713, 715, 716, 717, 738, 780, 781, 791, 816, 819, 821, 822, 835, 841, 879, 893, 897, 903, 904, 906, 908, 944, 945, 950, 957, 959, 965, 969, 972; icrây-ı merâsim-i — 480; mîrîden — 144; şâyeste-i — 973; vekāyi‘e — 475; zemân-ı — 246; —a ikdâm 468; —a kādir 523, 630; —a mübâderet 468, 819; —a şâyân 853; — dâ‘iyesine tesaddî 830; —-ı eşkıyâda salâbeti 554; —-ı eşkıyâda şehâmeti 554; —-ı kavâ‘id-i ‘uhûdu 783; —-ı kavâ‘id-i bilâd 973; —-ı kavâ‘id-i mevâsîk 783; —-ı kavânîn-i cumhûr 596; —-ı kavânîn-i Kāhire 472; —-ı kılâ‘ 181; —-ı mahfaza-i yâdigâr 972; —-ı memerr-i vesvese-i istibdâd/istiklâl 68; —-ı memleket 181, 569, 698, 887; —-ı memlekete müsâra‘at 567; —-ı menâfiz 224; —-ı mevâsîk 870; —ına iştigāl 714; —ına kıyâm 678; —ında olan vilâyetleri ta‘dâd 318; —-ı ser-rişte-i umûrları 21, 33, 115; —-ı şevârid-i umûr-i Haremeyn-i muhteremeyn 914; —-ı târîh 232, 245, 924; —-ı ‘uhûdu 870; nâmzed-i —-ı umûr-i me‘âlî-perdâzı 595; —-ı vekāyi‘ 17, 973, 974; —-ı vekāyi‘e me’mûriyyet 724; —-ı vekāyi‘-i devrân 17; —-ı zimâm-ı umûrları 140; —ları 661; —larında dikkat 523; —larında ihtimâm 523; — olunmak 798; — u tevkîd 508

zâd; kesb-i —-ı âhıret 745; — ü zahîreleriyle mu‘azzezen 488; — ü zevâde 134
za‘f 37, 53, 540; bâ‘is-i — 698; kemâl-i — 117; mizâcımızda olan — 640; —-ı bâllerine takviyet 47; —-ı hâl 181, 925; —-ı hâlleri bâhir 193; —-ı kuvâ hüveydâ 659; —-ı kuvâları 193; —-ı kuvâları müzâhame 681; —-ı kuvâya ibtilâ 699; —-ı kuvây-ı bünye 248; —-ı kuvây-ı tabî‘iyye 384; —-ı vücûdları 474
zafer 313, 799, 903, 950, 952; esbâb-ı — 70; karîn-i — 876, 933; müstelzim-i — 50; şâhid-i — 662; nokta-i —-âsâ 899; esbâb-ı —den i‘dâd 740; hisâm-ı —-fercâmları 758; nesîm-i — gibi 571; netîce-i hâl-i —-iştimâlleri 44; ecnâd-ı —-i‘tiyâd 33; ecnâd-ı —-i‘tiyâdları 849; esbâb-ı —-me’âb 570; asâkir-i —-me’âsir 115; uğur-i —-medârları 115; —-nâme-i imdâd 499; ecnâd-ı —-nişân 47; —-yâb 107, 243, 715, 717, 892, 932, 951; —-yâb-ı fursat 544; —-yâb-ı husûl-i âmâl 664
Zağarcı; —başı 531, 596, 729, 771, 910, 931; — Ağa 797, 798, 858; —lık 910; Ser—yân 771, 820
Zağra-i ‘atîk Kasabası 910
zahîr 467, 623, 775, 818, 885, 911, 927, 959, 963; salâhı — 787; —leri 697
zâhir; —-bîn 74; —-bînân 614; —-i hâl 45, 137, 168, 201, 232, 245, 248, 467; —-i hâle kıyâs 158, 454; —-i hâle nazaran 482, 601; —-i kâr 38; —-i safâ-âyîn 607; —-i vücûdu 908
zahm 468; —-dâr 892; —-hûrde 892, 947; —-hûrde gürâzân 841; —-hûrde-i dest-i birâderi 805; —-hûrde-i deste-çûb-i kürûb 810; —-hûrde-i sinân-ı zulm ü gadr 917; —-zenân 516
zahmet 548; bâ‘is-i — 574; —e giriftâr 536; kemâl-i —leri 718
Zâkir-başı 382
zâlim/zaleme 946; gāyet — 905; itâle-i dest-i — 879; — gürûhu 472; —-i ber-geşte 936
zamîr 314, 436, 498; cây-gîr-i — 430, 435; irâde-i mâ fi'z-— 451; istibyân-ı mâ-fi'z-— 411; müşîr-i rûşen-— 834; nakş-ı — 703; tahtında müstetir olan — 230; hubs-i —i 130; —-i dostî-tahmîr 756; —-i habâset-semîrleri 458; —-i habâset-tahmîri 39; —-i hûrşîd-nazîr-i hazret-i Zıllullâhî 175; —-i ilhâm-ârây-ı Mülûkâne 723; —-i ilhâm-pezîr-i âfitâb-nazîrleri 736; —-i ilhâm-pezîr-i cenâb-ı Halîfe-i devrân 140; —-i ilhâm-pezîr-i cenâb-ı Şehinşâh-ı devrân 103; —-i ilhâm-pezîr-i hazret-i Halîfe-i devrân 122; —-i ilhâm-pezîr-i Hıdîvâne 46, 94; —-i kerûbî-semîr-i hazret-i Zıllullâhî 317; mir’ât-i —-i kudsî 61; —-i mihr-incilâ 756; —-i mihr-incilây-ı Hılâfet-pîrây-ı Şehinşâhî 148; —-i münîr-i ‘atûfet-karîn 547; —-i münîr-i hümâyûnlarına hüveydâ 153; —-i münîr-i hümâyûnlarına ma‘lûm 153; —-i münîr-i ilhâm-pezîr-i cenâb-ı Şehinşâh-ı kişver-gîr 450; mekşûf-i —-i münîr-i isâbet-iktizâ 551; —-i münîr-i mihr-tenvîr 577; mekşûf-i —-i münîr-i isâbet-iktizâ 551; mekşûf-i —-i münîr-i mihr-incilâ 549; güzârende-i —-i münîrleri 923; tahtında —-i müstetir gibi 958; —-i nasafet-semîrleri 174; —-i safâ-semîr-i cenâb-ı Cihândârî 17; —-i sâff-ender-sâff-ı Pâdişâhî 612; —-i safvet-semîr-i mihr-incilây-ı Husrevâne 194; —-i safvet-semîr-i Sadâret 704; —-i safvet-semîri 138; —-i serîre-dân-ı mihr-i incilâ 64; niyâm-ı —-i tecellî-semîrleri 101; mâ fi'z-—leri 125, 172, 869; mestûr-i mâ-fi'z-—leri 928; müstetir-i mâ-fi'z-—leri 686; Sefîr-i sâfî—leri 65
zann 442; hüsn-i — 496, 935; bîrûn-i havsala-i — 170; ber-vech-i —-ı gālib 694; hecme-i —-ı gālib 696; —-ı gālib 90, 780; —-ı küllî 153
zarâ‘at 410, 411; ‘arz-ı — 958; cebhe-fersây-ı — 319; cebhe-sâyî-yi — 910; perniyân-ı — 918; nâme-i —-‘allâme 804
zarar 87, 88, 408, 600, 782, 789, 833, 880, 892; envâ‘-ı — 881; îsâl-i — 471, 578, 582, 585, 879; mevce-i — 606; ref‘-i — 283; küllî —a cesâretleri 937; —a mü’eddî 839; ‘ibâda îsâl-i — dâ‘iyesinde olan 374; —-ı âteş 860; —-ı ‘ayn isâbet 824; —-ı müstelzim 782; — îkā‘ı 878; bir taşına dahi — isâbet 51; şerer-i — isâbet 240; — isâbeti 664; — kasdı 408
zarf/zurûf 326; sadef — 327; — (sîm çenberli) 326; —ından ihrâc 797; —-i fağfûrî-i kahve 479; —-i mahsûsa 795; musanna‘ —lar 689, 761; müşebbek —lar 688; —larına vaz‘ 324; al katîfe —lı 325, 326; altûn —lı 327; mücevher —lı 689; siyâh —lı 326; taş-hâneleri müşebbek —lı 327; —lı 689
zarûret/zarûrât/zarûriyyât; berây-ı — 932; bi'z-— 87, 89, 99, 134; cümle-i — 680; def‘-i — 719; emr-i — 695, 914; erbâb-ı — 854; mess-i — 718, 770, 925, 968; kemâl-i —leri 718; —lerine cevâz gösterilmamek 387
zât 45, 62, 66, 72, 97, 345, 382, 401, 426, 441, 512, 564, 595, 632, 677, 682, 724, 733, 792, 799, 810, 826, 879, 902, 921, 927; ârâyiş-i bâlây-ı — 696; ârâyiş-i — 565, 708, 737, 752, 927; haysiyyât-ı — 40, 122, 193, 195, 596; mecbûl-i — 140; merkûz-i — 978; pîrâye-i — 47, 273, 481; sâhib-i — 231, 233; vasf-ı — 231; zînet-i — 262; —en 194, 212, 216, 267, 268, 531, 611, 660, 691, 793, 826, 828; nüsha-i nâ-yâb-ı —-ı 735; nüsha-i —-ı 25; —-ı akdesi 60; —-ı ‘âlî-himmet 230; —-ı ‘âlî-kadr-i mûmâ ileyh 978; —-ı-âsâ 558; —-ı bâhiru'l-ıhlâs 451; —-ı bâhiru'l-i‘tibâr 521; —-ı bâhiru'l-me‘ârif 209; —-ı Cem-câhî 162; —-ı cemîl 701; —-ı cemîl-i bâhiru'n-nûr 383; —-ı ferişte-sıfât Şehriyâr-ı kerâmet-simât 673; —-ı ferişte-sıfât-ı Hılâfet-penâhî 849; —-ı ferişte-sıfâtları 55; —-ı fetânet-girdâr 754; ârâyiş-i —-ı fetânet-simât 633; —-ı fetânet-simât 388; ârâyiş-i

—-ı fetânet-simâtları 215, 660; —-ı Âsaf-simât-ı müşârun ileyh 613; irâ'et-i —-ı fetânet-simâtı 40; —-ı fetânet-simât-ı Müşîrane 869; —-ı fetânet-simâtları 241; nâ'il-i ârâyiş-i —-ı fetânet-şemâ'il 815; —-ı fezâ'il-ittisâf 774; —-ı fezâ'il-me'lûf 486; muhît-ı —-ı fezâ'il-simâtları 691; —-ı fütüvvet-simâtları 579, 582; —-ı halî'u'l-'izârları 937; sıdk-ı niyyet-i —-ı hayr-hâhîleri 586; —-ı hümâyûn 114, 280, 559, 564, 613, 720, 752; —-ı hümâyûn-i füyûzât-meşhûnları 435; —-ı hümâyûn-i Şehriyârî 280; —-ı hümâyûnlarına ihtisâs 572; —-ı Hüseynî-meşreb 778; —-ı 'iffet-nişân 786; —-ı kâmilü's-sıfât-ı mevfûru'l-hasenât 551; —-ı kerâmet-âyât-ı Pâdişâhî 282; —-ı kerâmet-âyât-i Pâdişâh-ı rûy-i zemîn 159; hasîsa-i —-ı kerâmet-meşhûnları 434, 968; —-ı kerîm-i 'âlî-himem 491; —-ı kerûbî-sıfât-ı Keyânî 171; —-ı kerûbî-sıfât-ı Keyânî'lerinde merkûz 173; —-ı kirâmî-sıfât-ı Şâhâne 396, 402, 412; —-ı kiyâset-mahmûl 722; —-ı kudsî-simât 348; —-ı kudsî-simât-i Mülûkâne 340, 356; cevher-i —-ı lem'a-pîrâ 379; —-ı ma'delet-simât 580; zikr-i —-ı mahmedet-âyâtı 229; pîrâye-i —-ı mahmedet-âyâtları 515; —-ı me'âlî-i sıfât-ı Pâdişâhî gibi 558; —-ı me'âlî-menkabet 95; ferîde-i —-ı me'âlî-sıfâtları 235; —-ı me'âlî-simât 355, 450, 594; —-ı me'âlî-simât-ı Tâcdârî 584; —-ı me'âlî-simât-i Hılâfet-âyât 341; —-ı me'âlî-simât-i Husrevâne 357; —-ı me'âlî-simât-i hümâyûn 409; —-ı me'âlî-simâtları 361, 536, 577, 581, 782; —-ı me'ârif-rehîn 828; ârâyiş-i —-ı me'ârif-simâtları 599; —-ı me'ârif-'unvân 251; —-ı mecdûd 436; —-ı mekârim-simât-i Husrevâne 320; —-ı melek-haslet 515, 536; —-ı melek-sıfât 20; —-ı memdûhu'l-etvâr 825; —-ı memdûhu'l-hısâl 123; —-ı memdûhu's-sıfât 92; —-ı memdûhu'ş-şemâ'il 96; —-ı mevâhib-âyât-ı Şehriyârî 394; —-ı mevhibet-âyât-ı Keyânî 161; —-ı mücerrebü'l-ahvâl 518; —-ı Müşîrâne 267, 534; —-ına hıssîsa 226; —-ı nasafet-simâtları 579, 582; —-ına tahsîs 231; —-ında 824, 825, 827, 889, 905, 917; —-ında 'âkıl 251; —-ında asîl 504; —-ında cehl-i mürekkeb 728; —-ında edîb 251; —-ında istikāmet-şi'âr 853; —-ında merkûz 638, 830; —-ında merkûz olan rüşd ü sedâd 872; —-ında müstakīm 109; —-ında nesîl 504; —-ında olan kiyâset 529; —-ında olan 234; —-ında olan rüşd 529; —-ında sadâkatkâr 109; —-ında vakūr 910; —-ında yarar 568; —-ı nîkû-girdâr 195, 279, 450, 489, 660, 767; —-ı nîkû-sıfât 215; —-ı pâk 851, 978; —-ı pâkîze-'akīdet 872; —-ı pesendîde-hareket 199; —-ı pesendîde-simât 489; nüsha-i —-ı sadâkat- âyâtı 753; —-ı sadâkat-kâr 762; —-ı sadâkat-simât 678, 705, 775; —-ı salâh-âyîn 742; —-ı salâh-i'tiyâd 659; hıssîsa-i —-ı semâhat-simâtları 742; —-ı sütûde-etvâr 36, 894; —-ı sütûde-hısâl-i nîk-hû 687; —-ı sütûde-menkabet 233, 382; —-ı sütûde-sıfât 929, 966; —-ı sütûde-sıfât-ı mekârim-âyâtları 357; —-ı sütûde-sıfâtları 360; bîdây-ı ta'rîfât-ı —-ı sütûde-sıfâtları 594; —-ı şehâmet-simât 435; —-ı şehâmet-simât-i Keyânî 290; —-ı şerîf 542, 766; —-ı şerîf-i hasîb 120; —-ı takvâ-intimâ 516; —-ı vâlâ-tebârları 629; —-ı velâyet-sıfâtları 183; —-ı zehâdet-menkabetleri 378; şümûs-i —-ı zılliyyet-medârı 608; meleke-i —î 214; resîde-i serhadd-i künh-i —î 576; mihr-i —iyle 563; tezyîn-i cemâl-i meleke-i —iyye 121; ârâyiş-i —ları 630; havâss-ı —ları 500; fî hadd-i —ihî 96, 541, 593; âsâr-ı —ihî 339; —ları 250, 461, 468, 486; —larında olan rüşd ü sedâd 703; —ü'l-'ula ve's-sa'âdât 516

zâtü'd-dırâm 50, 769; — olan âteş-i tünd-hîz-i sitîz-engîz 312

zâtü'l-cenb 'illeti 198

zâviye/zevâyâ 185; —-i ezkâr-pîrâye 378; —-i mezbûre 382; —-i mezkûre 378; —-i mezkûrenin çârsû kapusu tarafı 380; —-i teng-i meydân-ı fenâ 383; —y-ı behiyyeye icrâ 920; —y-ı behiyyeye isâle 920; —y-ı musâlaha 961; —y-ı sûfiyye 766; —y-ı ülkây-ı mezbûre 428

zâyi' 549, 552, 829, 966

ze'âmet; defâtir-i — 121; — gedüğü 121

zebân 433, 674, 758; bî— 183; pîrâye-i — 635; tahsîn-i — 493; vird-i — 41; yek-rân-ı kerem-i 'inân-ı — 576; yek— 137, 215; —-güşây-ı senâ 908; —-güzâr 448, 657, 930; —-güzâr-ı 'âmme-i enâm-ı ehl-i İslâm 914; —-güzâr-ı havâss u 'avâm 540; —-güzâr-ı sıgār u kibâr 456, 620; hâric-i 'uhde-i —-hâme-i mantîk 594; güzârişpezîr-i —-ı belâgat-şi'ârları 542; —-ı fesâhat-i şu'ûn 225; zîver-i —-ı hâl/şân 433; —-ı hâme 608; —-ı kāl 849; —-ı kerâmet-beyân 758; itâle-i —-ı nâ-sezâ 204; —-ı tîğ 45; —-ı Türkî 183; itâle-i — tarafı 762; tevâfuk-ı — ü cenân 282; —-zed-i enâm 813, 831; —-zed-i erbâb-ı agrâz 976; —-zed-i niyâz 968

zebâne; —-i dehşet-nümûn 239; —-keş 186; —-keş-i etrâf 693; —-keş-i iltihâb 855

zebîre; —-ârây-ı iktitâb 188; —-ârây-ı sutûr 819; —-ârây-ı tastîr 254, 385; —-ârây-ı vekāyi' 222; —-i hakāyık-vetîreleri 784; —-i hasnây-ı müstesnâ 503; —-i ıhlâs-intimâ 582; —-i latîfeleri 784; —-i meveddet-vetîreleri 172, 174; —-i sadâkat-vetîreleri 585; —-i safvet-vetîreleri 168

zecr 276, 697, 885; —e ısrâr 550, 552; —en 319, 405, 696; —en lehû 320; —lerine vesîle-i cesîme 416

zehâyir/zahîre 35, 37, 108, 119, 131, 137, 141, 146, 202, 712, 883; cins-i — 108; ecnâs-ı — 591; îsâl-i — 21; istihsâl-i — 703; müstevfâ nakl-i — 891; nakl-i — 36; —-i askeriyye 485; —-i kesîre 876; —-i Mısrıyye 133; — iştirâsı nizâmı 237; zâd ü —leriyle mu'azzezen 489; — mutâlebe 665; — nakli 891; — nakline şitâb 891

zeheb; hem-'ayâr-ı —i tâb-nâk 419
zehr 312; pâ— 312; —âbe-feşân 772; —âbe-feşân-ı âzâr 110; —âbe-i hırs u âz 936; —âbe-i tîğ-i âbdâr 943
zekâ 705, 737, 825; dâniş-ârây-ı — 231; envâr-ı şa'şa'a-bâr-ı — 471; pîrâye-i — 633; zükâ'-i —sı 233; —vetle ma'rûf 699; — vü fıtnat 387
zelzele 765; —i 'azîme 953, 954
zemân 97, 429; âhırı'z— 745; 'allâme-i — 20; 'ârif-i dakîka-dân-ı — 450; ber-muktezây-ı — 251; etfâl-i — 420; fehhâme-i — 763; hande-fermây-ı — 39; imrâr-ı — 126; kıymet-şinâsân-ı — 121; Kutb-i devrân-ı — 220; lisân-ı — 808, 977; lisân-ı hâl-i — 573, 789; meşhûd-i çeşm-i — 558; meşhûd-i tecribe-kârân-ı — 24; musâlaha-i — 284; nabz-âşinây-ı — 195, 250; nazm-âverân-ı — 453; pesendîde-i fuhûl-i hurde-bînân-ı — 672; pîrâye-i safâyih-i suturlâb-ı — 314; sâhib-i — 231, 233, 671; sühan-perdâzân-ı — 258; şa'şa'a-pâş-ı — 436; şeref-efzây-ı — 699; târâc-gerân-ı — 711; tecribe-kârân-ı — 605; velvele-ârây-ı — 225; —a münâsib 608; çeşm-i — e 418; hâmil-i ümm-i —e 34; kâmil-i —e 531; lisân-ı —e 50; mezâkk-ı —e 122; mükemmel-i —e 531; zurefây-ı —e 479; —en 194, 212, 216, 531, 660, 691, 793, 828; vâfir — güzerân 252; —-ı âsâyiş nümâyân 625; —-ı bâ-'unvân-ı Şehinşâhâne 394; —-ı bâ-'unvânları 164, 175, 350, 433; —-ı bereket-nişân-ı Hıdîvâne 798; —-ı bülend-'unvânları 292; —-ı devletleri 574; —-ı ekall 824; —-ı ercümend 61; —-ı feyz-nişân 550, 552; —-ı fursat 86; —-ı hayâtıyla meşrût 625; —-ı hükûmetleri 133, 888, 924; —-ı 'iffet-nişânları 487, 626, 629; —-ı intikālleri 184; —-ı istidrâcı 943; —-ı ma'delet-'unvânları 95; —-ı ma'mûrî-i bilâd 818; —-ı ma'mûrî-i kurâ 818; sâhib-i —-ı me'âlî-hılkat 502; —-ı merhamet-'unvânları 818; —-ı meyâmin-iktirânları 163; —-ı meymenet-me'âl 174; —-ı nasbları 486; —-ı râhat-'unvânları 949; —-ı rif'at-mürtesemleri 475; —-ı sa'âdet-'unvânları 445; —-ı sa'âdet-iktirân-ı Saltanat 435; —-ı sa'âdet-iktirânları 293, 352; —-ı sa'âdet-rehîn 356; —-ı sa'd-iktirân 172, 360, 584; —-ı sa'd-iktirân-ı Husrevâne 974; —-ı sa'd-iktirân-ı hümâyûn 798; —-ı sabâvet 699; —-ı sabâvet 208; —-ı Sadâret 122; —-ı Safeviyye 298; —-ı Saltanat'ları 712; —-ı şerâfet-tev'emân 757; —-ı tertîb 621; —-ı velâdet 381; —-ı vezâretleri 490; —-ı vilâyetleri 536; —-ı zabt 246; ahlâf-ı tarafeyn —ları 294; — vâdîsi 418
zemîn 607, 839; gehvâre-i — 954; eczây-ı — 765; emr-i Sâni'-i — 664, 726; ka'r-i — 224; ma'mûre-i nev— 558; nesak-sâz-ı — 445; pîrâye-i safâyih-i suturlâb-ı — 314; sâha-i nev— 560; sâha-i — 871; sâkinân-ı — 557; secde-ber-seccâde-i — 664; sürûr-i rûy-i — 547; şa'şa'a-pâş-ı — 436; Şehsüvârân-ı zafer-yâfte-i rûy-i — 900; şeref-efzây-ı — 699; velvele-ârây-ı — 225; zîr-i — 839; takdîm-i —-bûs 741; —-bûs 77, 155; edây-ı merâsim-i —-bûsî 77; merâsim-i —-bûsî 334, 371, 452; —-bûs-i mu'âvedet 593; —-bûs-i 'ubûdiyyet 125, 615; —e rîzân 891; —e sâkıt 954; —-i dil-hâh-ı Mülûkâne 359; irtifâ'-ı —-i dil-nişîn 607; —-i dil-nişîn 584, 748, 762; pîrâye-i —-i hıtâm 560; —-i iltimâs 869; —-i istid'â 869, 962; —-i istikāmet 854; —-i Kāhire (Ümmü'd-dünyâ olan) 19; —i kakma 324; —i kum kakma 329; —-i müvâlât 355; —-i rif'at-temkîn 731; —-i sâha-i ihtizâz 118; —-i 'ubûdiyyet 638; tâze— üzere tarh-efgen 673; — vâdîsi 419
Zemûn (serhadd-ı diyâr-ı küffâr) 640, 641, 643, 645, 657; Kasaba-i — 639; — burnu 639; — kenârı 639; — Kumandanı 640; — sâhili 657; — tarafı 639
zemzem; — 183; safâ-yâb-ı — 764; gül-âb-ı —-me'âb 448; icrâ'-i mâ'-i —-nümâ 208, 734
zemzeme 812; —-i du'â 615; —-i sitâyiş 615; —-perdâz-ı du'ây-ı devâm-ı 'ömr/saltanat 595; —-rîz-i leb-i hırs u âz 617; —-senc-i âmîn 557; zikrullâh-ı rikkat-iktinâhın —si 380
zenberek; yâkūt —li 326
zenbûrek 40, 49, 932; —-i yerâ'a 110; —ler nakl 49
Zencân; — Kasabası 623, 805; — semtleri 907
zencîr 328; der— 243, 545, 837, 841; elmâslı — 326; giriftâr-ı bend-i — 843, 877, 946; altûn — başları 325; —-i fîl 259; altûn —ler 656; altûn — li 324, 689; — paftaları 329
Zend; — nâm 'aşîretin (Ekrâd'dan) ihtiyârı 904; — tâyifesi 951
zeneb; 'ukde-i — 598, 727
Zengene (Kirmânşâhân havâlîsinde) 951
zengî; kātil-i — esîrleri 523; —-i mekkâr 942; —-i mekkâr-ı bed-girdâr 946; —-i mesfûr 523; kattâl —ler 523; —ler (ehrimen-i bî-bâk olan) 525; —-yi dîv-sîret (müseyyeb gezen ve Vardeyan-başı) 525
zer; bezl-i nakdîne-i — 190; genc-i — 190; surre-i — 372; —den mu'abber 731; —dûzî akmışe 259; —dûzî pesend işleme 330; —dûzî sitâre ve sürâdikāt 444; ma'a—dûzî som 326; —dûzî yüz yasdığı 538; —dûz perend 189; —-efşân kağıd üzerine 760; —-efşân-ı senâ 746; —-ender-zer 860, 922; top-i —-endûd 675; —-endûd 327; libâs-i —-endûd-i gûnâ-gûn 650; —-endûd sırma sarfıyla 748; cedâvil-i —-endûd-mânend 376; kemhâb-ı zerî 761; —-i mahbûb 180, 321, 870; —-i mahbûb surresi 336; —-i mahbûb-i mergūb 887; —-i mahbûb-i meserret-meclûb 869; —-i mahbûb-i meserret-üslûb 958; —-i meskûk 180, 321, 334, 370, 376, 626; —-i meskûk i'tâsı 189; —-i sikkedâr in'âmı 75; —-i tılâ ile tezhîb 441; —-i tılâ ile tezyîn 441; mehere-i —-gerân 441;

izâfe-i —-nişân 751; —-nişân 328; — surreler 337, 370, 706, 743; şîrâze-i —-târ 493; — u gevherden murassa‘ 557

zer‘ 884; kişt ü —a mülâzemet 373

zerbâft; sâde—303; —-ı dîbâ 737; besâyit-ı —-ı hoş-nigâr 920; — kisveli 303; sâde—, tılâ-bâft ve nukra-bâft 303

Zerkūl Vilâyeti 906

zerre 425; mikdâr-ı — 602, 656, 878, 879, 885, 973; —-i gubâr 751; —-i taksîr 249; —-i tehâvün 249; — kadar hılâfına rızâ göstermekden ziyâde mücânebet/tevakkī 697; —-vâr âfitâb-ı ‘âlem-tâba mukārenet 679

zerrîn 749; ferş-i — 608; şîrâze-i — 502; top-i — 557, 900; vesâyid-i — 850; silsile-i —-bend 747; top-i —-peyker 544; mısra‘ayn-ı —-tâbı 419; vesâyid-i —-târ 920; nesîc-i —-târ-ı behcet tırâz 500; libâçe-i —-târ-ı deymûmiyyet 814; neşr-i pîşgîr-i —-târ-ı ziyâfet 616

zevâl 101, 356, 455, 577, 911; âfil-i fey’-i — 866; binây-ı müstedîm-i müşrifü'z-— 849; karîn-i — 907; karînü'z-— 833; ma‘raz-ı — 456; masûnu'z-— 814; müşrif-i — 86; sâ‘ika-i — 457; serî‘u'z-— 27, 907, 936; —-i devlet 437, 456; —-i idbâra mâyil 728; —-i ikbâl 456; —ine tâlib 907; girîvegîr-i — ü inmihâ 261

zevât 475, 535, 644, 955; temyîz-i tefâvüt-i — 345; —-ı celîle 755; —-ı celîletü'ş-şân 89; —-ı fetânet-simât 590; —-ı fezâ’il-ittisâf 777; —-ı kerâmet-simât 322, 499; —-ı kirâm 5, 50, 94, 613; —-ı me‘âlî-derecât 53; muntazır-ı kudûm-i —-ı me‘âlî-irtisâm 376; —-ı nasafet-simât hazerâtı 232; —-ı sütûde-sıfât 795, 958; —-ı uli'n-nühâ 854

zevc 392, 393, 508, 688, 716; —esi 793; —esi olan 394; —i 318, 391, 392, 394; —-i muhtereminiz 512; —-i muhteremleri 398; nitâk-ı —iyyet 517

zevk; isticlâb-ı —-ı cismânî 29; —-ı cismânî 210; —-ı dimâğ-ı fahr 796; —-ı dimâğ-ı mübâhâtı 796; husûl-i —-ı rûhânî 565; —-ı rûhânî 765; ihtirâ‘-ı edevât-ı – u safâ 336

zevrakçe 831; derûn-i — 451; miczefe-cünbân-ı —-i ‘azîmet 372, 449; —-i bâhiru'l-behcet 452; —-i hûrşîd-i muşa‘şa‘-ı bâd-bânî 133; —-i ikbâl 927; mevce-i dûr-bâş-i —-i me’mûle 791

zeyl; sahâyifi —i 150; müteşebbis-i —-i ‘afv 529; —-i ‘âlem 204; —-i eyyâm-ı Saltanat 882; —-i i‘tizâra teşebbüs 419; —-i istikāmeti 978; teşebbüs-i —-i istîmân 484; —-i makāle-i devletleri 595; —-i makāle-i menkabetleri 928; —-i makāleleri 978; —-i mekāle-i menkabetlerine çehre-sâ 778; —-i menkabet-i Veliyyü'n-ni‘met 231; tarf-ı —-i mübâreki 447; —-i mübârekine ruh-sûde 748; —-i tahrîrât 350, 432; —-i zebîre-i hatîrleri 168

Zeyneb Sultân (‘ismetlü, Ayasofya kurbünde vâki‘ serâyda mütemekkine) hazretleri 538

Zeynel‘âbidîn Efendi bk. **Mehmed Zeynel‘âbidîn el-Hüseynî Efendi** (Ak Mahmûd Efendi-zâde, Seyyid, mesned-i Rum, Nakībüleşrâf, Sadr-ı Rum, Şeyhulislâm)

Zeyrek; — Câmî‘i kurbü 964; — Serâyı 965

zıll; —-efgen 733; —-ı Hakk 547; —-ı Hudâvend-i Vedûd 733; —-ı hümâyûnu 864; cenâb-ı —-ı İlâh 76, 233; dil-hâh-ı hazret-i —-ı İlâh 271; —-ı İlâh kerâmetlü Pâdişâh-ı ‘âlem-penâh 101; —-ı İlâh Pâdişâh-ı ‘âlem-penâh 42; cenâb-ı —-ı Yezdân 856; —-ı Yezdân cenâb-ı Halîfe-i devrân 538; —-ı zalîl-i hazret-i Cihân-dâr-ı mekārim-nümûdu 614; —-ı zalîl-i Hıdîvâne 604; —-ı zalîl-i Husrevâne 495; —-i zalîl-i ‘Allâm 862; —-ı zalîl-i Kibriyâ 852; —-ı zalîl-i Şâhâne 620; —-i Yezdân 558; nühây-ı —iyyet-ârâ 148; —iyyet-i ‘alem 464; —iyyet-i hakka 261; —yyet-i Sübhâniyye ile mütehallî 322; sûret-i —iyyet-i zînet-i hüsn-iktifâ 165; masdar-ı —iyyet-i ‘uzmâ 165; nâme-i hümâyûn-i hazret-i —iyyet-makrûn 92; ma‘rûz-ı pîş-gâh-ı hazret-i —iyyet-medârî 173; muhât-ı ‘ilm-i ‘âlem-şümûl-i hazret-i —iyyet-penâhî 172; tedbîr-i —iyyet-semîrleri 949; — u uref-i İlâh 435

Zıllullâh 63, 67; mazhar-ı du‘ây-ı hayr-ı — 798; âsâr-ı kuvvet-i baht-ı hümâyûn-i hazret-i —î 301; bârgâh-ı sipihr-iştibâh-ı cenâb-ı —î 230; cenâb-ı —î 941; devâm-ı devlet-i/‘ömr-i —î 751; du‘ây-ı devâm-ı devlet-i —î 686; devlet-i —î 911; hâtır-ı ‘âtır-ı ilhâm-mezâhir-i cenâb-ı —î 774; himmet-i vâlâ-nehmet-i —î 759; karîha-i sabîha-i —î 871; karîn-i lihâza-i iltifât-ı cenâb-ı —î 250; kerâmât-ı —î 452; kıvâm-ı ferr-i ebed-makrûn-i —î 736; kıvâm-ı şevket-i ebed-makrûn-i —î 736; lem‘a-i iltifât-ı hazret-i —î 593; makdem-i sa‘âdet-tev’em-i —î 741; ma‘lûm-i dirâyet-mersûm-i hazret-i —î 58; mazhar-ı lihâza-i iltifât-ı —î 371; melhûz-ı zamîr-i ilhâm-semîr-i hazret-i —î 582, 585; nâme-i hümâyûn-i mehâbet-makrûn-i hazret-i —î 302; nesîm-i ‘inâyet-vesîm-i hazret-i —î 857; nühây-ı levh-âşinây-ı —î 770; samîm-i safâ-ittisâf-ı hazret-i —î 612; seciyye-i zekiyye-i kerâmet-meşhûn-i —î 465; sezâvâr-ı tab‘-ı ilhâm-ârây-ı —î 208; südde-i seniyye-i cenâb-ı —î 686; şîme-i kerîme-i —î 563; tab‘-ı secencel-i âsâr-ı —î 451; taraf-ı hümâyûn-i —î 291, 751; taraf-ı tâmmü'ş-şeref-i —î 292; tavsıye-i —î 723; tenbîh-i —î 723; teveccühât-ı seniyye-i —î 925; yümn-i himmet-i hazret-i —î 135; yümn-i kerâmet-i hazret-i —î 435; zamîr-i hûrşîd-nazîr-i hazret-i —î 175; zamîr-i kerûbî-semîr-i hazret-i —î 317; —-i fi'l-‘âlem 736, 825, 910; —-i fi'l-erazîn 425, 435, 814; —-i Hılâfet-penâh 882, 926; —-i ma‘delet-dest-gâh 436; —-i merâhim-dest-gâh 488, 885; —-i sa‘âdet-dest-gâh 539; —-i takvâ-dest-gâh 445; —-i Te‘âlâ fi'l-erazîn 611; iltifât-ı —î'ye makrûn 679; —-i zehâdet-dest-gâh 745

zırh-pûş-i basîret/intibâh 116
zıyâ'; ʻurza-i — 484
zîbâ; mevkiʻ-i — 675; pür-zîb ü — 110, 732; târîh-i — 222, 720; tertîb-i — 742, 922; — kasr 422; mânend-i tertîb-i — muhallâ/müzehheb 595; tertîb-i —y-ı dil-ârâsı 29
zîc; elvâh-ı — 251
zifâf; kable'z— 635; âyîn-bend-i —ı bâhiru'l-hubûr 537; vakt-i —ları 518
zihn; hâliyetü'z— 46; iʻmâl-i —fermâ 491; bi'l-kuvve tasavvur-i —î 441, 556; meclây-ı mücellây-ı —i beyzâ-ziyâları 70; mir'ât-i —i beyzâ-ziyâları 64; gül-i mutarrây-ı —i bî-hemtâları 15; karîn-i —i dekāyık-âşinâları 784; mersûm-i sahîfe-i —i derrâk 311; karîn-i —i derrâk-i Keyânî 579; mersûm-i sahîfe-i —i derrâk-i mevhibet-penâhî 163; —i derrâk-i vehb-iştibâk 162; —i dirâyet-fermâ 231, 319; rehîn-i —i dirâyet-fermâları 186; —i dirâyet-fermây-ı Husrevâne 418; iʻmâl-i —i dirâyet-ʻilm 449; imdâd-ı —i fetânet-irtisâm 216; —i kavîm-i fetânet-âsâr 214; —î sahîfe-i eşkâl 919; —i sakīm 808; karîn-i —i tâb-nâk-i Cem-câhî 583; mersûm-i dîbâce-i —i tâbnâkleri 166; azmâyiş-i —i vekkād 722; maʻlûm-i —i vekkād 784; peymûde-i endâze-i —i vekkād 611; —i vekkād 25; —i vekkād-ı berk-âsâları 340; rekîz-i —i vesvese-fermâ 51
zikr 178, 282, 317, 394, 654, 885, 916; eser-i sâlifü'z— 445; menkūş-i safha-i sahîfe-i — 580; menkūş-i sahîfe-i — 355; nesîm-i — 557; sâlifü'z— 945; telkīn-i — 379; temessük-i mârru'z— 258; —i ahvâl-i husrân-me'âl 455; —i ahvâlleri 906; —i cezîl-i veliyyü'n-niʻamî 195; ihrâz-ı —i cemîl 933; —i evsâf-ı nekbet-ittisâfı 102; bâʻis-i —i hayr 382; —i hayr 232; —i müstehcen 945; —i sebkat 930; —i Sübhânî 766; —i zât-ı mahmedet-âyâtı 229; telhâbe-nûşân-ı bezm-gâh-ı terk-i sevânik-i dâ'ire-i —leri 765; halka-i —ullah 379; meşgūl-i —ullah 380; —ullah 890; —ullâh-ı rikkat-iktinâhın zemzemesi 380; —ullâha iştigāl 380; —ullâha mübâderet 380
zimâm; ʻatf-ı — 301, 743, 961; hem— 194, 333; imâle-i — 500; irhây-ı — 506; teslîm-i — 600; ʻatf-ı —ı ʻazîmet 603; ʻatf-ı —ı cânib-i merâm 491; —ı ihtiyâr 163, 169, 284, 291, 350, 432; —ı intizâmları 244; ʻatf-ı —ı iʻtizâm 299; —ı kabz u bast-ı mülk 62; —ı kabz u bast-ı saltanat 62; ʻatf-ı —ı rehvâr 691; —ı rehvâr-ı ikdâm-ı Âsafâne 494; —ı rehvâr-ı merâhim-i Husrevâne 472; ʻatf-ı —ı rehvâr-ı merâm 704; —ı tasarruf 904; —ı umûr-i Çâsâriyye 649; —ı umûr-i gayret-güsteri 141; —ı umûr-i kabza-i himmeti 21; —ı umûr-i mehâmm 804; —ı umûru 808
zimmet 467, 767, 819, 821; ehl-i — 20, 146, 205, 482, 695, 881; ibrâ'-i/ ibrây-ı — 569, 694, 913, 964; ihâle-i — 439; lâzime-i — 148, 179, 232, 348, 385, 466, 738, 815, 843, 867, 953, 960, 962; — Halîfeliği 824; — Halîfesi 695; —i baʻzı kesân 665; —i erbâb-ı ümmîd 735; —i himmet-i hükkâm 478; —i himmet-i Mülûkâne 884; —i himmet-i seniyye-i hazret-i Şehinşâhî 129; —i himmet-i zâbitân 478; —i himmetine ihâle 505; —i himmetine tahmîl 505; —i hüsn-i emânetleri 472; —i ihtimâmı 953; —i melʻanet-şiʻârları 205
zimmî 881
zindân 839; derûn-i — 839; —bend 275; — dîvârları 839; —iyânlar 839; — Kâtibi Efendi 839; —ı Tersâne 839
zinde; —dâr-ı hayât-ı müsteʻâr 814; hüsn-i —gânî 697, 926, 929; lâbis-i hıla'-ı —gânî 620; sebeb-i ʻâdî-i —gânî 815; şecere-i —gânî 234; bîh-ı — gânîlerin berkende 456; tûmâr-ı aʻmâr-ı —gânîsi 542
zînet 375, 443, 611, 901; bahşâyiş-i zîb ü — 778; envâʻ-i pîrâye-i zîb ü — 899; ʻilâve-i zîb ü — 417, 441, 635; teʻâmül-i hutût-ı cedâvil-i zîb ü — 748; zîb ü — 374, 442, 732, 850; — bâbı 863; —bahşâ 491; —bahşây-ı mesned-i vâlâ-yı Vekâlet-i kübrâ 536; —bahş-ı serîr-i Saltanat-ı ʻaliyye-i ʻOsmâniyye 756; zîb ü —de tekellüf 673; —efzây-ı taht-gâh-ı Ve mâ erselnâke 444, 744; —efzây-ı taht-ı Hılâfet 495, 499; —efzây-ı visâde-i fazîlet 551; —efzây-ı visâde-i şerîʻat 551; —efzây-ı zeyn-i devlet 619; —efzây-ı zeyn-i übbehet 619; —i âgūşu 35; sûret-i zılliyyet-i —i hüsn-iktifâ 165; —i kadîm 444; zîb ü — ile tarsîs 636; —i tâc ü revnak-ı dîhîm 313; —i taht 142; —i tâk-ı eyâvîn 557; —i zât 262; —sâz-ı şâh-râh-ı intizâm 636; — ü ferr 731; —yâb 32
zîn-pûş; beyâz som saçaklı — 330
zîr; mahall-i — 871; ʻummân-ı — 560; —i cenâh-ı Devlet-i ʻaliyye-i ebed-müddet 706; —i dâmen-i himâyet 948; —i hâk-i siyâhda medfûn 539; —i hükmü 457, 906, 907; —i itâʻat 534; —i livây-ı nusrat-iltivây-ı Devlet-i ʻaliyye 542; —i perde-i iʻtikâf 947; —i perde-i lihâza-i hayâl 814; —i perde-i sûret-bâz-ı kazâ 316; —i sakf-ı emân 616; —i sâyebân (Üç Enbârlı'da müheyyâ olan) 372; —i serâ-perde-i ekvân 812; —i zemîn 839; —i zemînden galeyân eden âb ile mel'ân 872; — u bâlây-ı cânibeyn 556; — u bemden dem-sâz 616; — u zeber 891
zirâʻ 112, 113, 441, 652, 664, 666, 689, 748, 749, 899, 920; bi-hisâb-ı — 331; irtifâʻ-ı iki — 112; — dan ziyâde 839
zîr-dest 784, 905; âsâyiş-i —ân 949; tatmîn-i —ân 142; teʼmîn-i —ân 142; —ân 134, 521, 625, 843; —ân-ı ʻaceze 839; —ân-ı berâyâ 438; —ân-ı ehâlî 100, 631, 936; —ân-ı fukarâ 536, 880; —ân-ı irâdesi 81; —ân-ı reʻâyâ 100, 438, 631, 839,

880, 936; —ân-ı re‘âyâ 439; —ân-ı re‘âyâ fukarâsı 31; —-i ihtimâm 906; —-i istiklâl 906; —-i istîlâları 803; —-i tasarrufları 944

zirve 221; —-i bagya ‘urûc 277; —-i ber-terîye i‘lâ 546; —-i cebel 224; —-i hadd-i i‘tidâlden aşırmağla 765; —-i ‘isyâna i‘tilâ 694; —-i ‘isyâna vülûc 661, 830; —-i kubbe-i felek-ittisâmı 557; —-i kûh-âsâ 731; —-i kûh-i dalâlete ‘urûc 912; —-i ser-efrâzî 904; —-i tuğyâna ‘urûc 277

Ziştovî Voyvodası 34, 218

zîver; pür-— 923; —-ârây-ı kütüb-hâne-i fazl/takvâ 614; —den mu‘abber 731; —-dîhîm-i kerem 802; —-efser-i Hâniyyet-semîr 567; —-efser-i mihr u vedâd 577; —-efzây-ı mahfil-i kirâmîleri 165; —-efzây-ı sadr-ı Sadâret-i ‘uzmâ 592; —-efzây-ı serîr-i ikbâl 320; —-efzây-ı serîr-i kâm-rânî 320; —-efzây-ı serîr-i übbehet-masîr-i iclâl 357; —-i âgūş-i ikrâm 538; —-i beytü'ş-şeref-i sa‘âdet 748; —-i burc-i şeref 563; —-i burc-i şevket 563; —-i defâtîr-i rûzgâr 972; —-i defter-i eser 282; —-i dest-i ta‘zîm 575, 797; —-i dest-i tebcîl 433; —-i devâvîn-i fuzalâ 594; —-i dûş-i ‘iffet-pûşları kılınmak 194; —-i dûş-i müfâharet 264; —-i efser-i pâdişâhân-ı Rum-i ‘adâlet-mersûm 447; —-i gerden-i itâ‘at 138; —-i hayr-hâhî 867; —-i iklîl-i senâları 184; —-i kilk-i maksad 161; —-i kilk-i merâm 161; —-i kilk-i sutûr 172; —-i kitâbe-i isticâbet 320; —-i le’âlî-i büzürgi ve büzürgvârı 546; —-i miyâne-bend-i hamiyyetleri 572; —-i mû-şikâfî 867; —-i sahâyif-i bâlâ 180; —-i sahâyif-i eser 231; —-i sahîfe-i eser 151, 160; —-i sahîfe-i sutûr 169; —-i sâhil-i itmâm 560; —-i silk-i nigâh-i itkān 584; —-i sutûr-i itmâm 494; —-i şîşe-i hullet ve yek-cihetî 64, 70; —-i tâc 499; —-i tâc-ı Saltanat-ı mutlak 441; —-i tâk-ı beyân 174; —-i tavâmîr-i rûzgâr 972; —-i zebân-ı hâl 433; —-i zebân-ı şân 433; —-kerden-i ‘ubûdiyyet 529

Zîver-i Bahrî (kalyon-i kûh-peyker) 899, 901, 978; kalyon-i — 898

ziyâ; kesb-i — 900; pertev-dih-i nûr-i — 851; —-bahş 759; ahter-i —-güster 750; —-nümûn-i ‘uyûn 750; —-pâş-ı envâr-ı şuhûd 888; —-pâş-i ‘uyûn-i bilâd/‘ibâd 501

Ziyâ’eddîn ‘Abdurrahîm Efendi (‘Arab ‘Ali Efendi-zâde, Edirne Kadısı, cevheriyân-ı Sûku'l-‘ukâz-ı fazl ü ‘irfânın sermâyedâr ve serbülendi) 896

ziyâfet 74, 104, 126, 336, 369, 610, 618, 957; da‘vet-i cem‘iyyet-i — 958; hıtâm-ı — 790; levâzım-ı sûr-i — 614; mahall-i — 958; mâlezime-i — 958; merâsim-i tertîb-i — 958; mevzi‘-i — 613, 958; tehiyye-fermây-ı levâzım-ı/mühimmât-ı — 613; tertîb-i — 74, 76, 126, 336, 537, 574, 610, 649, 789, 790, 958; tertîb-i mühimmât-ı — 611, 614; tertîb-sâz-ı — 612; —-i Âsafî 612; hâtime-pîrây-ı makāle-i —-i bî-nazîr 621; —-i hümâyûn 75, 124, 254, 611; —-i pür-hubûr 621; müheyyâ-sâz olan —-i pür-bereket 615; yevm-i —-i pür-meserret 620; —-i pür-meserret 621; —-i vâlâ-yı Sadr-ı ‘âlî-câ 621; —ler 125; mutantan —ler tertîbi 370; mükemmel —ler tertîbi 370; — tertîb 370, 371; — tertîbi de’bine murâ‘ât 254; — tetmîmi 127

ziyân 408, 814; mahz-ı — 50, 53; menkaset ü — 602; — kasdı 408; —lar 137

ziyâret 197n, 307, 335, 369, 408, 447; ‘alâ tarîkı'z-— 57, 189; ârzûy-i — 188; ber-vech-i — 975; —gâh 197n; —-i ‘aliyyeleri 431n; —-i makāmeyn-i muhteremeyn 565; —-i müstevcibü'l-inbisâtları 369; —-i Ravza-i Mutahhere-i hazret-i Seyyidü'l-enâm 210, 686; darâyih-i müteyemminenin —leri 294; —leri 463, 771n; —leri kasdiyle 379

ziyy; —-i erbâb-ı tena“um 803; —-i kitâbet 976; —-i meşâyih 724; —-i ricâle müsûl 832

zu‘afâ 279, 535, 536, 711, 770, 834, 891, 907; melce-i râhat-resân-ı — 134; nâsır-ı — 135; süknây-ı — 730; —dan câlib 907; — kulları 736; —nın mu‘în ü dest-gîri 536; —y-ı zîr-destânı 811; —ya cevri/eziyyeti ‘âdet 218

zu‘amâ 144, 263, 485, 596, 597, 693, 818, 882, 883, 885; yerlü — 148; — etmekleri 265

zuhûr; ‘alâyimi — 652; ‘alem-efrâz-ı sâha-i — 932; bedâheten — 724; cilve-ger-ı sâha-i — 76; cilve-ger-i meclây-ı — 973; cilve-ger-i minassa-i — 222; cilve-ger-i mir’ât-i — 201, 350; cilve-ger-i sâha-i — 886, 972; cilve-ger-i — 248; cilve-i — 760; cilve-nümây-ı mir’ât-i — 356, 373, 938; cilve-nümây-ı sâha-i — 186, 273, 449, 566, 722, 919; cilve-nümây-ı — 199, 210, 334, 440, 915, 926; çehre-nümây-ı mir’ât-i — 625; derîçe-güşây-ı — 559; envâr-ı — 758; ibtidây-ı — 129; kemâl-i — 493; keyfiyyet-i bedîhiyyü'z-— 939; lem‘a-pâş-i sâha-i — 335; lem‘a-pâş-i — 4656; mevc-ríz-i — 482; nûr-pâş-ı — 279; pertev-pâş-ı — 631, 632; pezîrây-ı nizâm-ı — 313; pîş-tahtasından — 833; ricâl-i nev-— 897; rû-nümây-ı — 571, 616, 787; sâha-pîrây-ı — 207, 214, 730; ser-zede-i minassa-i — 360; ser-zede-i — 95, 129, 218, 261, 277, 341, 461, 463, 526, 532, 601, 655, 689, 690, 710, 720, 796, 812, 865, 899, 949; sudûr-i hakkāniyyetden — 758; sûret-nümây-ı — 972; sûret-yâb-ı — 87, 115, 522; şa‘şa‘a-pâş-ı — 615; şeref-efzây-ı sâha-i — 461; terkîb-i bend-i — 808; türrehât-ı bî-ma‘nâ — 727; —ât 667; —ât-ı ‘acîbe 942; —ât-ı iltifât-ı seniyye 968; —ât-ı kerâhet-nümâ 573; —ât-ı mezkûre-i nâdiretü'l-vukū‘ 606; minassa-i —da cilve-ger 493; sâha-i —da cilve-ger 454; sâha-i —da cilve-nümâ 376; — eden cesâretleri 602; — eden hâlât 535; — eden seyyi’âtları 602; hılâfı — eder 409; —-i ‘afv 828; —-i bâd-ı muhâlif 627; —-i eltâf-ı hafiyye-i İlâhiyye 102; —-i ‘inâyet 730; —-i kerem 828; —-i mevce-i yemm-i kerem 31; cilve-ger-i sâha-i

—-i meymenet-encâm 572; —-i şevâgıl-i seferiyye 5; —-i tafra-furûşu 807; —-i taksîrât 240; —-i târîhine i‘tibâr 964; —-i va‘de-i icâbet 958; etvâr-ı cezîle —u 454; zâğ-ı siyeh-bâl-i husrân —u 53; sâha-tırâz-ı — u bürûz 278; — u bürûz 478, 879

zulm/zulmet 98, 100, 120, 457, 501, 550, 552, 780, 884, 885, 917, 943, 952; bilâda/‘ibâda eyledikleri — 252, 373; bünyân-ı — 760; cesâret eylediği — 946; erbâb-ı — 943; harâret-i âfitâb-ı şiddet-i — 550; hengâm-ı — 470; ifrât-ı — 905; tahrîk-i silsile-i — 945; —-âbâd-ı ‘adem 224; —-dîde 908; —e cesâret 438; —e cesâretden tenzîr 438; —e ikbâb 803; tarîka-i —e meyl 549, 551; —en 32, 99, 438, 945; —e tesaddî 936; ehrâmât-ı —e ‘urûc 599; terâküm-i —-i gaflet 523; —-i küfr 760; mezâhib-i münharife-i —-intimâ 261; nevâ’ir-i —iyle sûzân 811; tetâvül-i eyâdî-yi — leri 934; gamâm-ı —-nişân 52; sevâd-ı —-nişân 102; —-nişînân-ı gavâyet 461; pertev-i şa‘şa‘a-bâr-ı —-sûz 673; ser-pençe-i saht-gîr-i —ü 100; zalâm-ı —ü 760, 937; — ü i‘tisâf 32, 98, 241; — ü ref‘ 553; —-zede-i fikâr 923

zu‘m 640, 805; —-i ‘âtılı 79; —-i bâtıl 46, 57; —-i fâsid 42, 49, 386, 527; —ları 205, 810

zurefâ; cilve-ger-i kuvvet-i mütehayyile-i — 618; — y-ı zemâne 479

Zübeyde Sultân (Sultân III. Ahmed'in kızı, Vezîr Nu‘mân Paşa'nın zevcesi, perverde-i âgūş-i dâye-i ‘ismet ve nemâ-yâfte-i nev-nihâl-ı riyâz-ı Saltanat, ferîde-i tâc-ı mahadderât, harîde-i iklîle-i muhassanât, ‘iffet-nişân) 504, 604, 635

zühd 947; râgıb-ı — 382; vâdî-i — 515; cemâl-i —-ârây-ı lâmi‘u'l-envârları 185; mücâlese-i erbâb-ı —e tâlib 383; ‘ibâd-ı sâlikîn-i —-i‘tiyâd 378; vahîdü'd-devrâni bi'z-—-i ve'n-nezâfe 774

Zühre 871; —-cebînân 617; —-i evc-i ‘ismet 517

zülâl; mâ’-i — 447; ‘ayneyn-i —-efşân 419; —-efşân 850; ‘ayn-ı —-i bereket 606; ‘ayn-ı —-i hayr 606; —-i birr 224, 489; —-i cûd 224; —-i feyz-bâr-ı ‘inâyet kemâ-cera'l-‘âde 209; menba‘-ı —-i füyûzât 320; —-i fuyûzât-ı nâ-mütenâhîden kandırmış 379; mâ’-i —-i hayât-bahşâ 222; ifâza-i —-i ifzâl 593; —-i ifdâl-keremleri 544; —-i ihsân 224, 489; —-i in‘âm-ı bî-pâyânları 730; —-i ‘inâyet-i cenâb-ı Kahhâr-ı zi'l-celâl 455; —-i ‘inâyetlerinden şâdâb 861; —-i letâfet-bârı 52; —-i mahabbet 815; —-i merâhim-i Mülûkâne 857; —-i mihr 815; —-i nizâm 90; isâle-i —-i rûh-i revân 42; —-i sâf mahabbetleri 682; —-i sâf-ender-sâf 579; —-i sâf-ender-sâf-ı dostî 846; —-i sâf-ender-sâf-ı müvâlât 846; —-i sâff-ender-sâff-ı musâdakat 583; —-i selsâl-i merhametleri 247; —-i sercûş-i ‘âtıfet-i Hıdîvâne 125; —-i sulh 90; —-i şefâ‘at 448; —-i tâbnâk-i na‘t-i pâk-i Şâh-ı taht-gâh-ı levlâk 184; —-i vasfın imlâ 895; —-rîz-i feyzân-feyz-ı re’fet ü merhamet 518

Zülkadriyye 396, 401

zümre 454; —-i ehl-i takvâ 778; —-i kuzât-ı me‘ârif-simât 381; —-i küttâb-ı Dîvân'a iltihâk 722; —-i küttâb-ı me‘ârif-mend 674; —-i mebrûre-i sükkân-ı Bakī‘ 566; —-i muhâlifîn 690; —-i ricâle duhûl 945; —-i sa‘âdet-ittisâf 499; —-i sa‘âdet-mendân 566; —-i sâzendegân 616; —-i Silahdârân Ağalığı 789, 853; —-i sûfiyyeye dahl ve inkâr 762; —-i Tatar 675; —-i teberdârân 832; —-i Yeniçeriyân 835; —ti's-sâlihîn 495

zümürrüd (kebîr, çâr-kûşe) 324; — 303, 325, 328, 326, 329, 750, 761; damla — 329; ezilmiş — 761; kebîr — 329; şeş-kûşe — 330; — âvîzeli 327, 328; sâha-i —-fâm 641; fass-ı —-fâm-ı ‘âlem-behâ-yı şa‘şa‘a-fermâ 671; — habbeleri 747; estârı —î 748, 749; —-i bî-nazîrin 746; — ile tarsî‘ u tasnî‘ 761; — ile tezyîn olunmuş 303; fezây-ı —în 612; ferş-i —în 560; —-i şeb-tâb 746; —-i tâb-dâr 746; — kapaklı 325; depesi —lü 761; tahta —lü 327; yaprak yeri ezilmiş —lü 761; —lü 327

zürriyyet; —i inkıtâ‘ı 780; —i munkatı‘ 780; —inin hayâtları 783

züvvâr 224, 294, 467, 866, 903; âmed-şud eden — 848; elsine-i — 914; te’mîn-i ahvâl-i — 914; tanzîm-i ahvâl-i — 914; emniyyet-i — 91; —-ı Rum 298, 353

EKLER

İZZÎ SÜLEYMÂN EFENDİ ve TÂRÎHİ İLE İLGİLİ BAZI BELGE ve GÖRÜNTÜLER

1.İzzî Süleymân Efendi'nin mezârının bulunduğu Şeyh Murat Tekkesi ve vefât ettiği sırada oturduğu evin bulunduğu yerler.

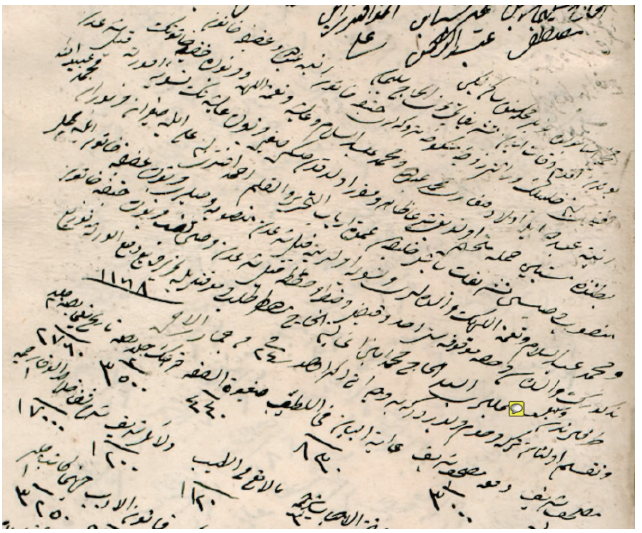

2.İzzî Süleymân Efendi'nin terekesinin yer aldığı sayfanın başlangıcı; İstanbul Müftülüğü, İstanbul Kısmet-i Askeriye Sicilleri, nr, 0166, vr.106a

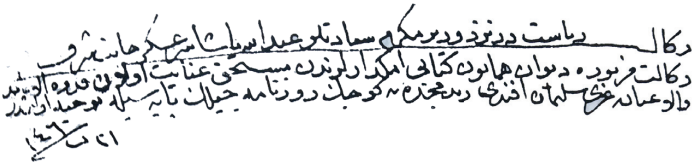

3. İzzî Süleymân Efendi'nin Küçük Rûznâmecilik Pâyesi'yle Şark Cânibi Ser'askeri Abdullah Paşa'nın nezdinde Re'îs Vekîli olduğunun kaydı; *BOA*, A.RSK, nr.1571 (21 B 1146/28 Aralık 1733), s.28'den naklen bk. Erhan Afyoncu, "Osmanlı Müverrihlerine Dair Tevcihat Kayıtları I", s.104, vesîka nr.19.

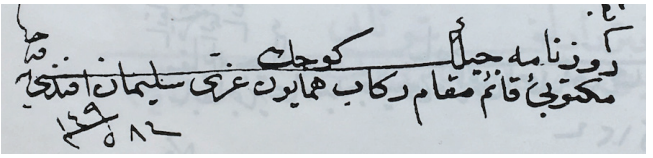

4.İzzî Süleymân Efendi'ye Rikâb-ı Hümâyûn Kâ'im-makâmı Mektûbcusu iken Küçük Rûznâmecilik tevcih edildiğine dâir kayıt; *BOA*, A.RSK, nr.1572 (8 L 1149/9 Şubat 1737 Cumartesi), s.76'dan naklen bk. Erhan Afyoncu, "Osmanlı Müverrihlerine Dair Tevcihat Kayıtları I", s.104, vesîka nr.10.

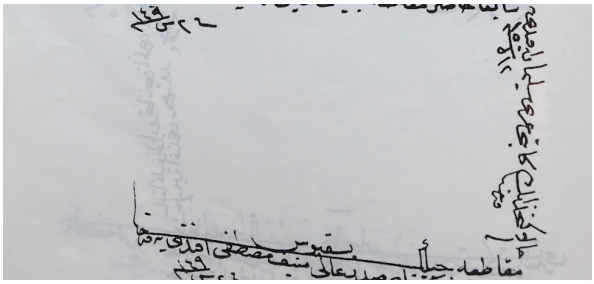

5.Kethudâ Kâtibi İzzî Süleymân Efendi'ye Piskopos Mukâta'acılığı tevcih edildiğine dâir kayıt; *BOA*, A.RSK, nr.1571, s.80'den naklen bk. Erhan Afyoncu, "Osmanlı Müverrihlerine Dair Tevcihat Kayıtları I", s.104, vesîka nr.12.

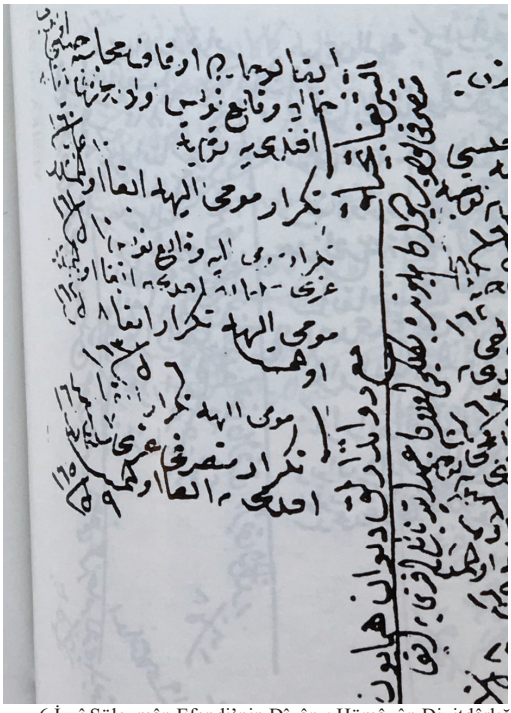

6.İzzî Süleymân Efendi'nin Dîvân-ı Hümâyûn Divitdârlığı ile beraber Teşrîfâtcılığı'nin devâm ettirildiğine dâir çeşitli tarihlerdeki kayıtlar; *BOA*, A.RSK, nr.1588, s.15'den naklen bk. Erhan Afyoncu, "Osmanlı Müverrihlerine Dair Tevcihat Kayıtları I", s.104-105, vesîka nr. 27.

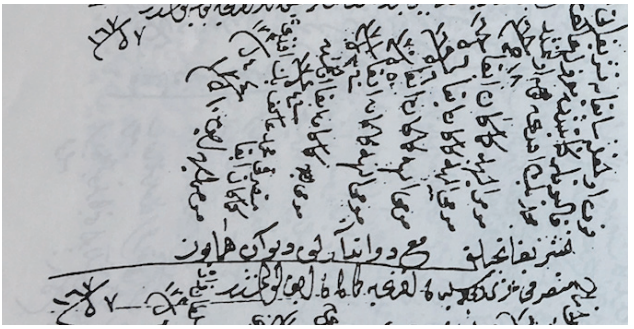

7. İzzî Süleymân Efendi'nin Dîvân-ı Hümâyûn Divitdârlığı ile beraber Teşrîfâtcılığı ve vefâtı ile ilgili kayıt; *BOA*, A.RSK, nr.1588 (7 L 1167/28 Temmuz 1754), s.96-97'den naklen bk. Erhan Afyoncu, "Osmanlı Müverrihlerine Dair Tevcihat Kayıtları I", s.104, vesîka nr.32

8.Eyüp'te, Şeyh Murad Tekkesi'nde Divan-ı Hümayun Teşrifatçısı İzzi Süleyman Efendi Vakfı tevliyetinin tevcîhi; bk. *BOA,* C.EV., 630-31783.

9.İzzî'nin kabrinin de bulunduğu Şeyh Murat Tekkesi'nin dışarıdan görünüşü

10.İzzî'nin kabrinin de bulunduğu Şeyh Murat Tekkesi'nin kapısının yakından görünüşü

11. İzzî Süleymân Efendi'nin kabrinin bulunduğu Şeyh Murat Tekkesi'nin üst taraftan görünüşü

12. İzzî Süleymân Efendi'nin Şeyh Murat Tekkesi'nin hazîresindeki mezâr taşı

13. Şeyh Murat Tekkesi'nin içeriden görünüşü

14.İzzî'nin şâhidesinden Şeyh Murat Türbesi'ne bakış

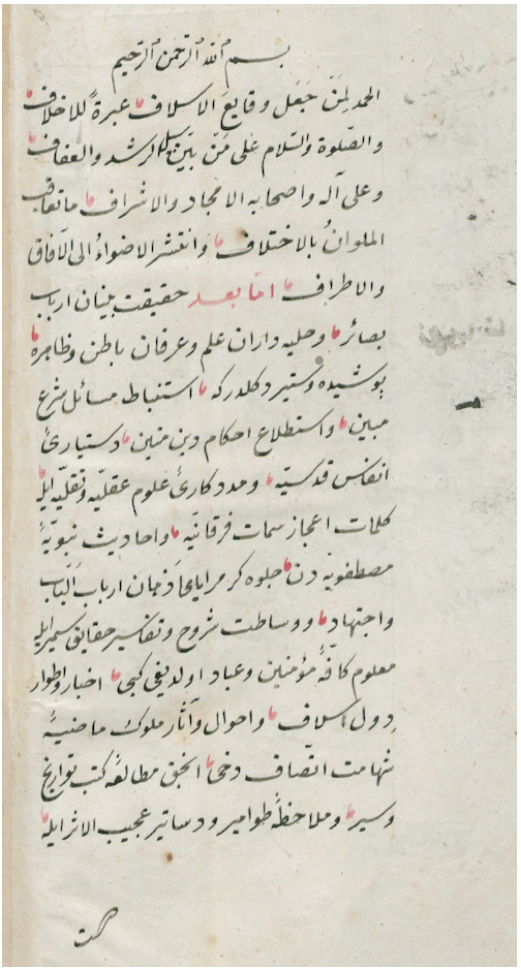

15.Müellif hattıyla olan II. cildin başlangıcı (Ü nüshası); bk. İ.Ü. Nâdir Eserler Ktp., nr. T. 2348, vr.1b

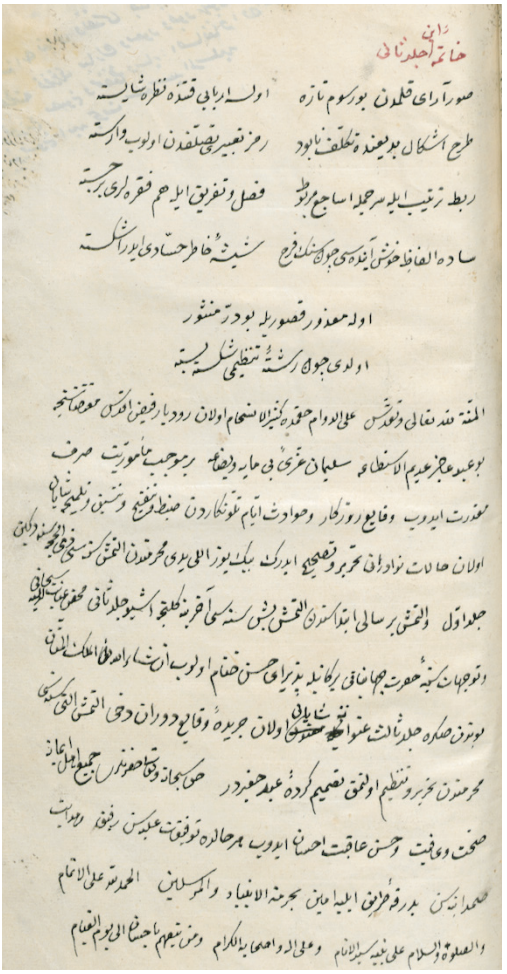

16.Müellif hattıyla olan II. cildin sonu (Ü nüshası) bk. İ.Ü. Nâdir Eserler Ktp., nr. T 2348, vr.243a

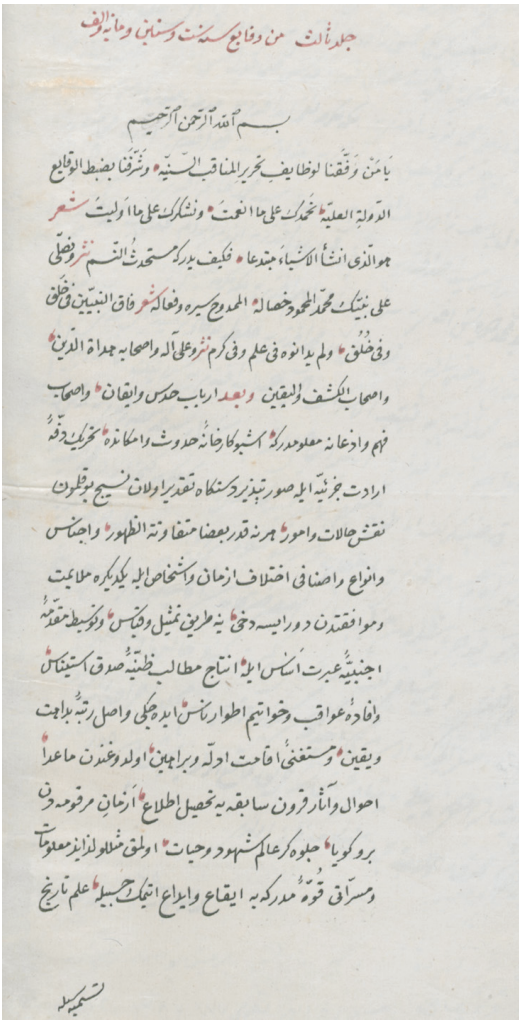

17.Müellif hattıyla olan III. cildin başlangıcı (H nüshası); bk. İ.Ü. Ktp., Nâdir Eserler Bölümü nr.9972'de bulunan *Hâkim Târîhi*, vr.267b

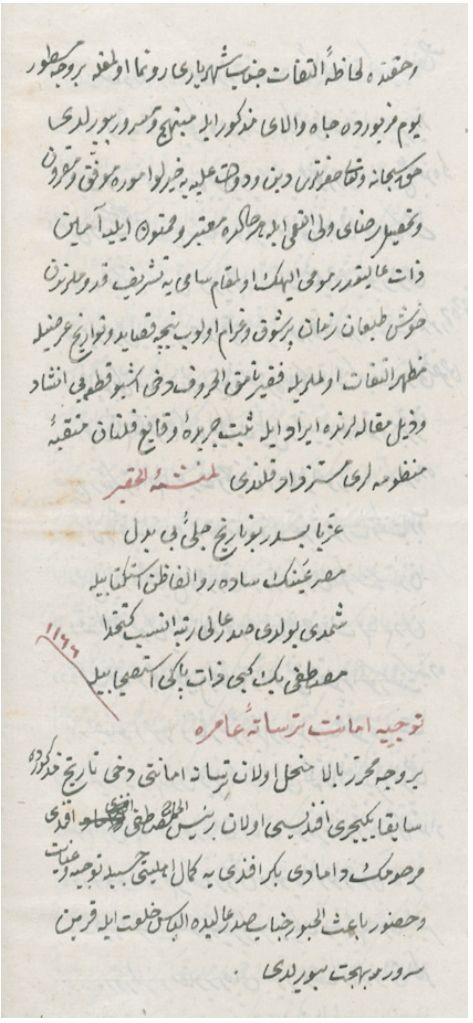

18.Müellif hattıyla olan III. cildin sonu (H nüshası); bk. İ.Ü. Ktp., Nâdir Eserler Bölümü nr.9972'de bulunan *Hâkim Târîhi*, vr.270a

بسم الله الرحمن الرحيم

يا رب بو رياض ايچره زلال كرمكله كه بو تازه قلم اشلمه سن بارور ايله كه قيلدك بنى چون وقعه نويس
در دولت كه فيضك ايله آثار ميده معتبر ايله كه هر فقره مى مدحتكر سلطان جهان ايت كه هر تازه مقال
قلم خوبتر ايله كه چون كريمه كه كذلك نقص عليك من انباء ما قد سبق كه مؤداسنجه سير و سلوك ملوك
سوابق نسق ساز رسوم سلاطين لواحق اولديغى كبى بالجمله انام خاص و عام حقنده دخى حركات با بركات
سلف موعظه مستوجب الفلاح خلف و شيوه رفتار خلف تقليد اوضاع و اطوار سلف اولوب
على الدوام سلفدن ظاهر و بديدار اولان آثار باهر الاعتبار بلا تلف اخلاف بصير تمدار
يادكار جليل المقدار اولديغى هويدا و اشكار اولمغين بو تقريب ايله اسلاف سعادت اتصاف
كه و تواصوا بالحق كه مضمون حقايق نمونى اوزره كويا ى حق و اخلاقه تصلب كونه خير خواه مطلق
اولدقلرندن ايصاح اصلاح امورلرنده سعى بليغ و ابقاى خير كثير ايلمكده كوششلرين بيدريغ
ايتمك طريقه انيقه سنه پا نهاده اجتهاد و اخلاف با انصاف دخى بو كونه كندولره طور
مشفقانه دن ناشى مرتب و مهيا اولان نعم اشهاى كوناكون يعنى سماط مبسوط اسلافدن
نواله آثار بهجت نمون كه شوق افزاى كه و فيها ما تشتهيه الانفس و تلذ الاعين كه مآلندن حكايتدر
ميل و انجذاب برله ذوقياب اولدقلرنجه روح پر فتوح اسلافى تحف بهيات تحيات و دعوات
اجابت ايات ايله ياد و تذكاره صرف اوقات ايدرلر بو نهج قديم و طور مستديم اوزره سلف
خلفه امتنانه شايان ابقا و ايفا ايتدكلرى بر و احسان ملاحظه اولنديغى صورتده خلفدن
استجلاب دعا و منافع اخرويه لرى حصولنه وسيله استدعاسى ضمننده اولديغندن سلف
خلفه عرض احتياج و اديسنده اولدقلرى كبى خلف دخى سلفك منتكش انعام فراوانلرى
اولدقلرين استيقان و خود بخود ذريعه جر فوايد منزلين اولان شاهراه منهاج سلفه رخشران
و صرف همت مردان و استكمال شان ابهت نشان ايتمكده باى وجه كان خلف دخى سلفه اشد
احتياج ايله محتاج اولمغله كه بيت كه رها قابل دكلدر غيره محتاج اولمدن آدم كه كلو منتكش دست
و دهندر برايجم صوده كه مفاد نجه كه بارادة الله الملك المنان كه انواع حيواندن جنس انسان
يكديكره و ديكر اخره عرض حاجات و بر برلرينه امتنان مساوات ايله معاملات ايدوب
على الدوام بو وجهله تنسيق مهام و تدقيق نظام و ترتيب رواتب حال و شانه بو وادبدن دوان
اولدقلرى محتاج دليل و برهان دكلدر بنا برين بو مقدمه عبرتمال و بو تمهيد بهجت اشتمالدن

19.1199/1785’te basılan İzzî Târîhi’nin I. cildinin başlangıcı

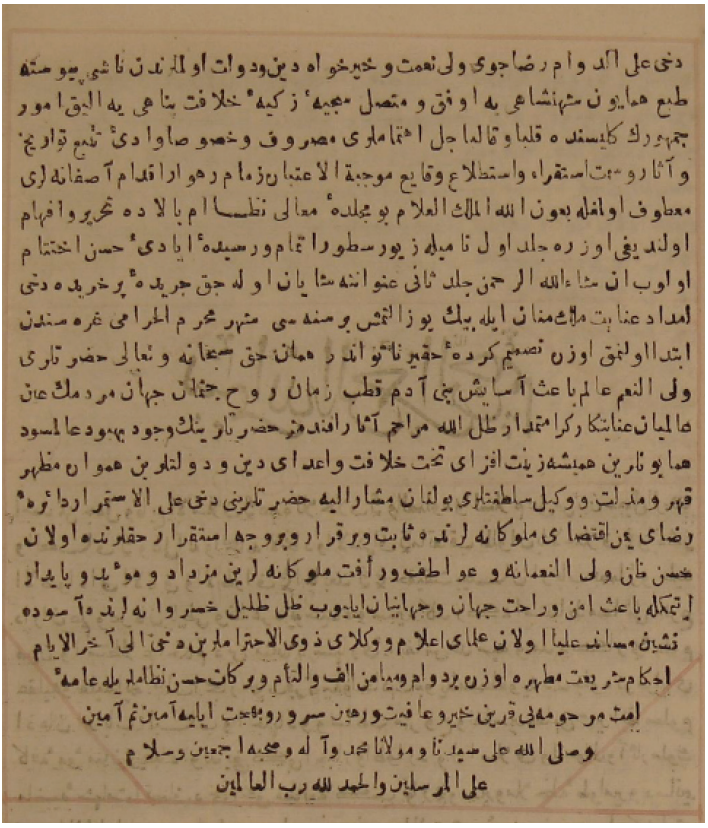

20.1199/1785'te basılan İzzî Târîhi'nin I. cildinin sonu

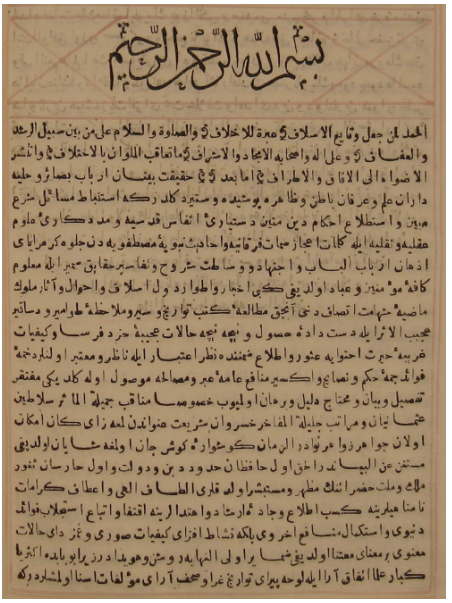

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله جعل وقايع الاسلاف ﷺ معة للاخلاف ﷺ والصلوة والسلام على من بين سبيل الرشد
والعفاف ﷺ وعلى اله واصحابه الاجاد والاشراف ﷺ ما تعاقب الملوان بالاختلاف ﷺ وانتشر
الاضواء الى الاتاق والاطراف ﷺ اما بعد ﷺ حقيقت بيقان از باب بصاير و حليه
داران علم و عرفان باطن وظاهره پوشيده و مستتر كلدركه استنباط مسائل شرع
مبين و استطلاع احكام دين متين دستيارى انفاس قدسيه و مدد كارى علوم
عقليه و نقليه ايله كلمات اعجاز سمات فرقانيه و احاديث نبويه مصطفويه دن جلوه كر ايماى
اذهان ارباب الباب و اجتهاد و وساطت شروح و تفاسير حقايق سمير الله معلوم
كافه موحدين و عباد اولديغى كبى اخبار و اطوار زد و ولاسلاف و احوال و آثار ملوك
ماضيه متهمات انصاف دنى آخيق مطالعه كتب تواريخ و سير و ملاحظه طوامير و دساتير
عجيبه الارايله دست داده حصول و بيهه نجه حالات عجيبه حزد فرسا و كيفيات
غريبه حيث احتوايله عثور و اطلاع ثمننده نظر اعتبار ايله ناظر و معتبر اولنارد نجه
فوائد جمه حكم و نصايح و اكسير منافع عامه عبر و مصالحه موصول اوله كلد يكى مفتقر
تحصيل و بيان و محتاج دليل و برهان اولميوب خصوصا مناقب جميله الماثر سلاطين
عثمانيان و مراتب جليله المفاخر خسروان شريعت عنوانلدن لمعه زاى كان امكان
اولان جواهر زواهر نوادر الزمان كوشوارهٔ كوش جان اولمغه شايان اولديغى
مستغنى عن البيان راحق اول حافظان حدود دين و دولت و اول حارسان ثغور
ملك و ملت حضرتلرنك مظهر و مستبشر اولد قلرى الطاف الهى و اعطاف كرامات
نامتناهيلرينه كسب اطلاع و جادهٔ ارشاد و اهتدا لرينه اقتفا و اتباع استجلاب فوائد
دنيوى و استكمال منافع اخروى بلكه نشاط افزاى كيفيات سورى و غذاى حالات
معنوى و معناى معتنا اولديغى ضمنا رأولى النهايه دوشن و هويدا درز يرا بو بابده اكثر با
كبار علما اتفاق آرا ايله لوحه پيراى تواريخ غرا و صحف آراى مؤلفات اصنا اولمشلرد بكه

21.1199/1785'te basılan İzzî Târîhi'nin II. cildinin başlangıcı

٢٥٨

صرف مقدرت ايدوب وقايع روزكار و حوادث ايام تواتر دن ضبط و تفهم و تسبيق
و تنجيم شايان اولان حالات نواه راتى تحرير و تنجيم ايدرك يك يوزالى بدى محرمندن
التمش سنه سى ذى الحجه سنه دكيز جلد اول و التمش بر سالى اينه اسدن التمش بش سنه سى
آخرينه كلنجه متبوجلد ثانى محض عنايت سبحانى و توجهات سنيه حضرت جهانبانى بركاتيله
پذيراى حسن ختام اولوب ان شاء الله الملك المنان بوندن صكره جلد ثالث عنوانله
شايان اولان جريان وقايع دوران دنى التمش التى سنه سى محرمندن تحرير
و تنظيم اولنق تسميم كردهٔ عبد حقيره رحق سبحانه و تعالى حضرتلرى
جميع اهل ايمانه صحت و عافيت و حسن عاقبت احسان ايدوب
هر حالده توفيقات عليه سن رفيق و هدايت حميد ايله سنى
بدرقهٔ طريق ايليه آمين يا مجيب مسيد الانبياء
و المرسلين ﷺ الحمد لله على الاتمام ﷺ
و الصلوة و السلام ﷺ على نبيه سيد
الانام ﷺ و على آله و اصحابه
الكرام ﷺ و من تبعهم
باحسان الى يوم
القيام

22.1199/1785'te basılan İzzî Târîhi'nin II. cildinin sonu

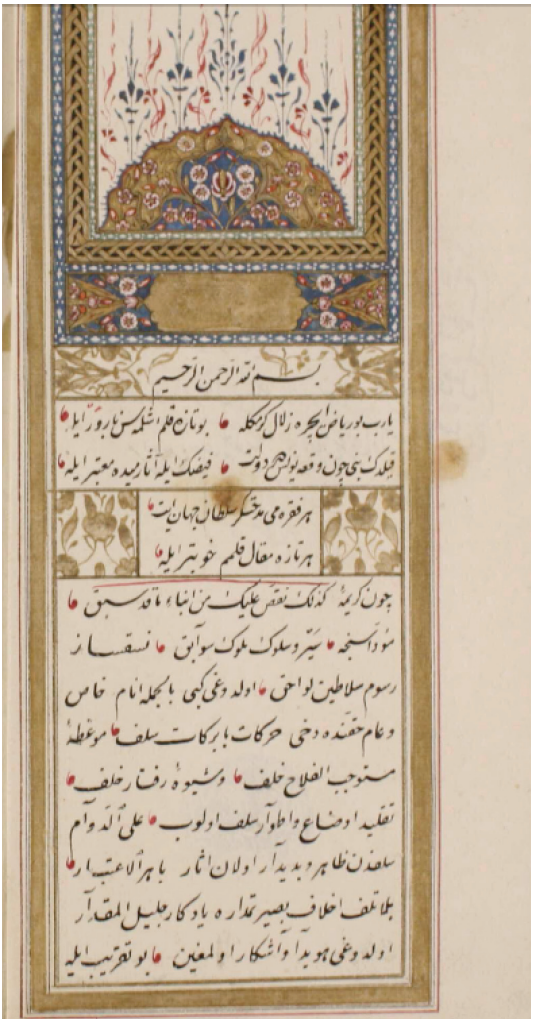

23.İzzî Târîhi nüshalarından çok büyük bir ihtimâlle müellifinin kontrolünden geçmiş ilk cildinin başlangıcı (B nüshası); bk. Beyazıt Devlet Ktp, nr. 4929.

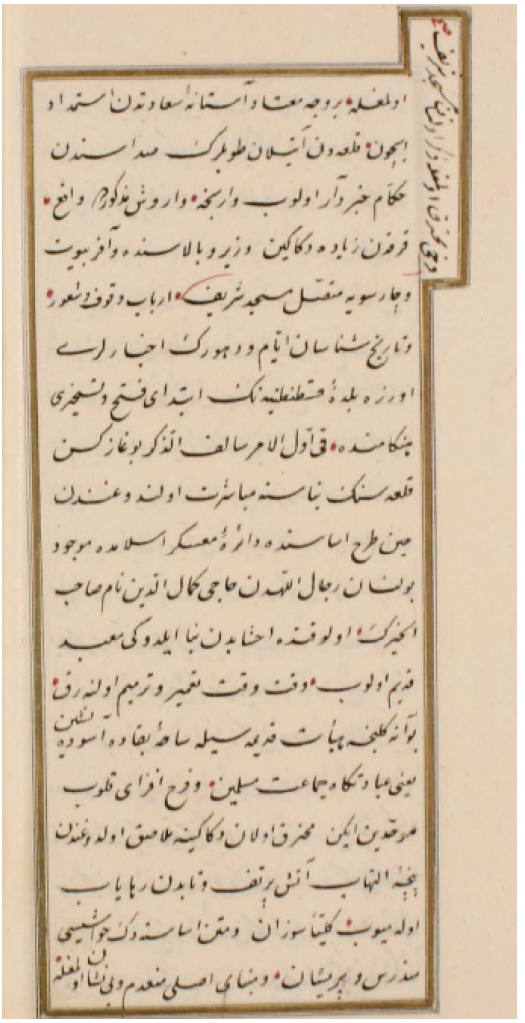

24.İzzî Târîhi'nin 1. cildinin nüshalarından sahh kaydıyla müellifin kontrolünden geçtiği görülen bir sayfası (B nüshası); bk. Beyazıt Devlet Ktp, nr. 4929, vr.184b

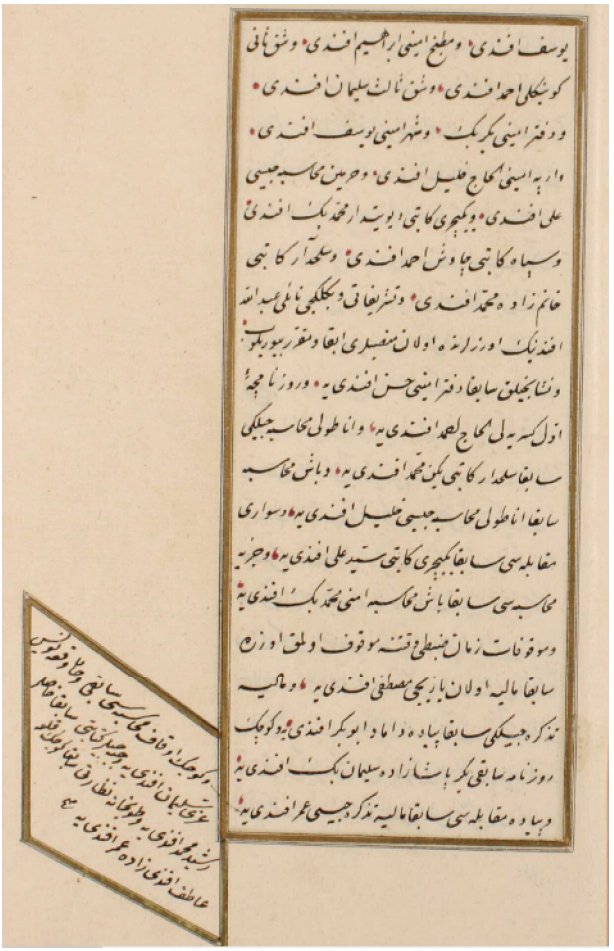

25.İzzî Târîhi'nin 1. cildinin nüshalarından sahh kaydıyla müellifin kontrolünden geçtiği görülen bir sayfası (B nüshası); bk. Beyazıt Devlet Ktp, nr. 4929, vr.231a

26.İzzî Târîhi nüshalarından çok büyük bir ihtimâlle müellifinin kontrolünden geçmiş ilk cildinin sonu (B nüshası); bk. Beyazıt Devlet Ktp, nr. 4929.

27.University of Michigan, Islamic Manuscripts, nr.382'deki *Târîh-i İzzî* nüshasının, müstensihi Seyyid Yahyâ Hatîb'in kenar notlarını ihtivâ eden bir sayfası

28.İzzî Süleymân Efendi'nin Şeyh Murâd Tekkesi'ne yaptığı vakfin vakfiyesinin sûreti 1/2; bk. Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakıf Kayıtlar Arşivi, 20061109113342VGM__VGM__DEFTER__00625_00067 vakfiye.

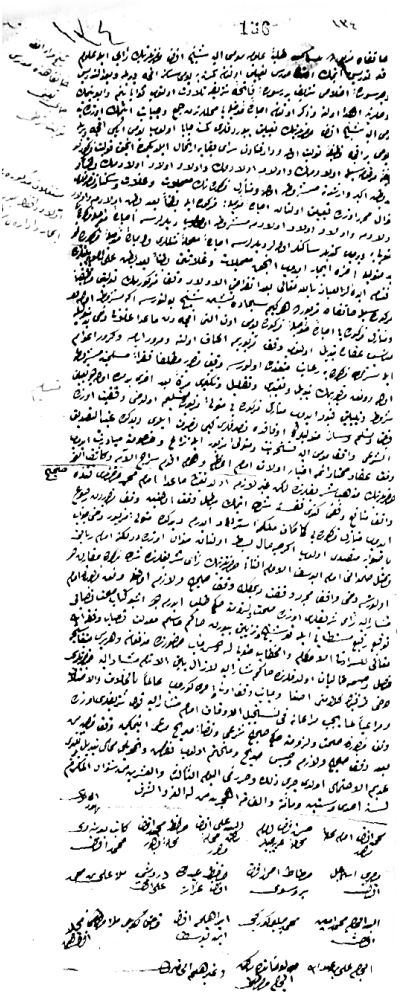

29.İzzî Süleymân Efendi'nin Şeyh Murâd Tekkesi'ne yaptığı vakfin vakfiyesinin sûreti 2/2; bk. Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakıf Kayıtlar Arşivi, 20061109113342VGM__VGM__DEFTER__00625_00067 vakfiye.

30.İzzî'nin Rumelihisarı'ndaki İbrahim Efendi Çeşmesi'ne düşürdüğü tarihin kitâbesi; b
http://www.ottomaninscriptions.com/verse.aspx?ref=list&bid=144&hid=144
(erişim tarihi 20.IX.2018).

31.İzzî'nin tarih düşürdüğü Rumelihisarı'ndaki İbrahim Efendi Çeşmesi; bk.
http://www.ottomaninscriptions.com/verse.aspx?ref=list&bid=144&hid=144
(erişim tarihi 20.IX.2018).